תַּלְמוּד בַּבְלִי

מַסֶּכֶת שַׁבָּת

מְנוּקָד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָדִים · וְכָל הַמְפָרְשִׁים

מַסֶּכֶת שַׁבָּת

תַּלְמוּד בַּבְלִי – מְנוּקָּד

עִם פֵּירוּשׁ רַשִׁ״י וְתוֹסָפוֹת מְנוּקָּדִים
עֵין מִשְׁפָּט, מָסוֹרֶת הַשַּׁ״ס
וּמְפָרְשֵׁי הַשַּׁ״ס

נוסח הגמרא המנוקד: מהדורת William Davidson (ספריא)
רש״י, תוספות: דפוס וילנא (ספריא) · ניקוד הפירושים: ממוחשב (דיקטה)
עין משפט, מסורת הש״ס ותורה אור: לפי קישורי ספריא · מפרשים: ספריא
סודר עבור אברמי · תשפ״ז

תּוֹכֶן הַפְּרָקִים

פֶּרֶק ראשון – יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת	דף ב.	4
פֶּרֶק שני – בַּמֶּה מַדְלִיקִין	דף כ:	41
פֶּרֶק שלישי – כִּירָה	דף לו:	73
פֶּרֶק רביעי – בַּמֶּה טוֹמְנִין	דף מז:	95
פֶּרֶק חמישי – בַּמֶּה בְּהֵמָה	דף נא:	103
פֶּרֶק שישי – בַּמֶּה אִשָּׁה	דף נז.	114
פֶּרֶק שביעי – כְּלָל גָּדוֹל	דף סז:	135
פֶּרֶק שמיני – הַמּוֹצִיא יַיִן	דף עו:	153
פֶּרֶק תשיעי – אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא	דף פב.	164
פֶּרֶק עשירי – הַמַּצְנִיעַ	דף צ:	181
פֶּרֶק אחד עשר – הַזּוֹרֵק	דף צו.	192
פֶּרֶק שנים עשר – הַבּוֹנֶה	דף קב:	205
פֶּרֶק שלשה עשר – הָאוֹרֵג	דף קה.	210
פֶּרֶק ארבעה עשר – שְׁמֹנָה שְׂרָצִים	דף קז.	214
פֶּרֶק חמשה עשר – וְאֵלּוּ קְשָׁרִים	דף קיא:	223
פֶּרֶק ששה עשר – כָּל כְּתָבֵי	דף קטו.	230
פֶּרֶק שבעה עשר – כָּל הַכֵּלִים	דף קכב:	245
פֶּרֶק שמונה עשר – מְפַנִּין	דף קכו:	253
פֶּרֶק תשעה עשר – רבי אליעזר דמילה	דף קל.	260
פֶּרֶק עשרים – תּוֹלִין	דף קלז:	275
פֶּרֶק עשרים ואחד – נוֹטֵל אָדָם	דף קמא:	283
פֶּרֶק עשרים ושנים – חָבִית	דף קמג:	287
פֶּרֶק עשרים ושלשה – שׁוֹאֵל	דף קמח.	296
פֶּרֶק עשרים וארבעה – מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ	דף קנג.	306

מְפָרְשִׁים בְּסוֹף הַסֵּפֶר

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א	316
חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א	356
מַהָרַ״ם	378
מַהַרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה	418
מַהָרַ״ם שִׁיף	440
פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ	444
רַשַׁ״שׁ	489

מסורת הש"ס
א שבועות ה.
ב משנה שבועות
תורה אור השלם
אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִּשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה [ויקרא ה, ד]

עין משפט
נר מצוה
א טוש"ע או"ח סי' שמז סעי' א:
ב מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ז:

מַתְנִי' יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת הוֹצָאוֹת שֶׁמַּרְשׁוּת לִרְשׁוּת הָאֲמוּרוֹת לְשַׁבָּת וּבַגְּמָ' מְפֹרָשׁ דְּהַכְנָסוֹת נָמֵי קָא קָרֵי יְצִיאוֹת הוֹאִיל וּמוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת: שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים לְאוֹתָן הָעוֹמְדִים בִּפְנִים שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה דבע"ה וּבְפָ' הַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת צו:) בְּרִישָׁהּ נָפְקָא לָן מִוַּיֹּצוּ מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֶה וְגוֹ' לָא תַּפְּיקוּ מרה"י לר"ה לְהָבִיא נְדָבָה לְמַחֲנֶה לְוִיָּה וְיוֹם הַשַּׁבָּת הָיָה כְּדַיְלִיף הָתָם וְעַל שְׁתַּיִם אֵלּוּ חַיָּב חַטָּאת עַל שִׁגְגָתוֹ וְעַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל הַתְרָאָתוֹ סְקִילָה וְכֵן בְּכָל מְלֶאכֶת שַׁבָּת: שֶׁהֵן אַרְבַּע מִדִּבְרֵיהֶם הוֹסִיפוּ שְׁתַּיִם לֶאֱסֹר לְכִתְחִלָּה וְאִם עָשָׂה פָּטוּר וּלְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ וְאָזֵל: וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן ד' בַּחוּץ שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה דְּעָנִי הָעוֹמֵד בַּחוּץ וּשְׁתַּיִם מִדִּבְרֵיהֶם כְּשֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי שְׁנַיִם זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ לְכִתְחִלָּה אָסוּר וְאִם עָשָׂה פָּטוּר כְּדַיְלִיף בְּגְמָרָא (דף ג.) שְׁנַיִם שֶׁעָשׂאוּהָ פְּטוּרִים: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ וְחָפֵץ בְּתוֹכָהּ: וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ דבע"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה ברה"ר וְהַנָּחָה ברה"י: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא הֶחָפֵץ וְהִנִּיחַ בר"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה [ברה"י] וְהַנָּחָה [ברה"ר]: הֶעָנִי חַיָּב שְׁעָשָׂה מְלָאכָה שְׁלֵמָה וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לָעוֹמֵד בַּחוּץ: וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר לְגַמְרֵי וְאַפֵּי' לְכַתְחִלָּה מֵתֶר דְּהָא לְאוֹ מִידֵי עֲבַד וְהָכִי מְפֹרָשׁ בְּגְמָ' (דף ג.): פָּשַׁט בעה"ב כו' בעה"ב חַיָּב וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לְעוֹמֵד בִּפְנִים: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת כו' דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה וְנָטַל בעה"ב מִתּוֹכָהּ וְהִנִּיחַ בִּפְנִים וַעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת הַנָּחָה: אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ דַּעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת עָקִירָה וְהוֹצִיא הֶעָנִי וְהִנִּיחַ: שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין שֶׁלֹּא עָשָׂה הָאֶחָד מְלָאכָה שְׁלֵמָה אֲבָל אִסּוּרִין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִלָּה שֶׁמָּא יָבוֹאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שְׁלֵמָה בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵיהֶם אַחַת לֶעָנִי בַּחוּץ וְאַחַת לבע"ה בִּפְנִים וְאֶחָד עָקִירָה וְאֶחָד הַנָּחָה לְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין שֶׁלֹּא עָשָׂה הָאֶחָד מְלָאכָה שְׁלֵמָה וְאִם עָשָׂה פָּטוּר כְּדַיְלִיף בְּגְמָרָא (דף ג.) שְׁנַיִם שֶׁעָשׂאוּהָ פְּטוּרִין: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ וְחָפֵץ בְּתוֹכָהּ: וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ דבע"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה ברה"ר וְהַנָּחָה ברה"י: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא הֶחָפֵץ וְהִנִּיחַ בר"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה [ברה"י] וְהַנָּחָה [ברה"ר]: הֶעָנִי חַיָּב שְׁעָשָׂה מְלָאכָה שְׁלֵמָה וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לָעוֹמֵד בַּחוּץ: וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר לְגַמְרֵי וְאַפֵּי' לְכַתְחִלָּה מֵתֶר דְּהָא לְאוֹ מִידֵי עֲבַד וְהָכִי מְפֹרָשׁ בְּגְמָ' (דף ג.): פָּשַׁט בעה"ב כו' בעה"ב חַיָּב וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לְעוֹמֵד בִּפְנִים: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת כו' דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה וְנָטַל בעה"ב מִתּוֹכָהּ וְהִנִּיחַ בִּפְנִים וַעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת הַנָּחָה: אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ דַּעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת עָקִירָה וְהוֹצִיא הֶעָנִי וְהִנִּיחַ: שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין שֶׁלֹּא עָשָׂה הָאֶחָד מְלָאכָה שְׁלֵמָה אֲבָל אִסּוּרִין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִלָּה שֶׁמָּא יָבוֹאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שְׁלֵמָה בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵיהֶם אַחַת לֶעָנִי בַּחוּץ וְאַחַת לבע"ה בִּפְנִים וְאֶחָד עָקִירָה וְאֶחָד הַנָּחָה לְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין שֶׁלֹּא עָשָׂה הָאֶחָד מְלָאכָה שְׁלֵמָה וְאִם עָשָׂה פָּטוּר כְּדַיְלִיף בְּגְמָרָא (דף ג.) שְׁנַיִם שֶׁעָשׂאוּהָ פְּטוּרִין: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ וְחָפֵץ בְּתוֹכָהּ: וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ דבע"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה ברה"ר וְהַנָּחָה ברה"י: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא הֶחָפֵץ וְהִנִּיחַ בר"ה דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה [ברה"י] וְהַנָּחָה [ברה"ר]: הֶעָנִי חַיָּב שְׁעָשָׂה מְלָאכָה שְׁלֵמָה וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לָעוֹמֵד בַּחוּץ: וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר לְגַמְרֵי וְאַפֵּי' לְכַתְחִלָּה מֵתֶר דְּהָא לְאוֹ מִידֵי עֲבַד וְהָכִי מְפֹרָשׁ בְּגְמָ' (דף ג.): פָּשַׁט בעה"ב כו' בעה"ב חַיָּב וְהֵרֵי שְׁתַּיִם מִן הַתּוֹרָה לְעוֹמֵד בִּפְנִים: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת כו' דַּעֲבִיד לֵיהּ עָקִירָה וְנָטַל בעה"ב מִתּוֹכָהּ וְהִנִּיחַ בִּפְנִים וַעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת הַנָּחָה: אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ דַּעֲבִיד לֵיהּ בַּעַל הַבַּיִת עָקִירָה וְהוֹצִיא הֶעָנִי וְהִנִּיחַ: שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין שֶׁלֹּא עָשָׂה הָאֶחָד מְלָאכָה שְׁלֵמָה אֲבָל אִסּוּרִין לַעֲשׂוֹת כֵּן לְכַתְחִלָּה שֶׁמָּא יָבוֹאוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה שְׁלֵמָה בְּשַׁבָּת מִדִּבְרֵיהֶם אַחַת לֶעָנִי בַּחוּץ וְאַחַת לבע"ה בִּפְנִים וְאֶחָד עָקִירָה וְאֶחָד הַנָּחָה לְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. [ב]גְּמָ' תְּנַן הָתָם: שְׁבוּעוֹת, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע.

יְצִיאוֹת

(א)מַתְנִי' יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים, וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ. כֵּיצַד? אהֶעָנִי עוֹמֵד בַּחוּץ, וּבַעַל הַבַּיִת בִּפְנִים: פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁנָּטַל בַּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא — הֶעָנִי חַיָּיב וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר. פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל עָנִי, אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהִכְנִיס — בַּעַל הַבַּיִת חַיָּיב וְהֶעָנִי פָּטוּר. פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים וְנָטַל בַּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהוֹצִיא — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. [ג]פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנָטַל הֶעָנִי מִתּוֹכָהּ, אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהִכְנִיס — שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין. (ב)גְּמָ' תְּנַן הָתָם: שְׁבוּעוֹת, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע.

מַתְנִי' יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בְּרִישָׁא רִיבָּ"א דְּדִינֵי הוֹצָאוֹת שַׁבָּת הָיָה לוֹ לְשַׁנּוֹת גַּבֵּי אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַחַר פֶּרֶק כְּלָל גָּדוֹל לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף עג.) דְּהָתָם קָתָנֵי אָבוֹת מְלָאכוֹת מ' חָסֵר אַחַת וְקָתָנֵי הוֹצָאָה לְבַסּוֹף וַהֲוָה לֵיהּ לְהַתְחִיל כְּסֵדֶר בִּדְבָרִים דְּמֵירֵי בע"ש מִבְּעוֹד יוֹם כְּגוֹן לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֵין שׁוֹרִין דָּיוֹ וְסַמָּנִין וְאֵין צוֹלִין בָּשָׂר וְאַחַ"כ בַּמֶּה מַדְלִיקִין וְכִירָה וּבְמַה טוֹמְנִין שֶׁהֵם דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים עִם חֲשֵׁכָה וְאַחַ"כ בַּמֶּה בְּהֵמָה וּבְמַה אִשָּׁה יוֹצְאָה דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בְּשַׁבָּת עַצְמוֹ וְשׁוּב אֲבוֹת מְלָאכוֹת שֶׁל שַׁבָּת וְדֶרֶךְ הַתִּנָּא לְשָׁנוֹת כְּסֵדֶר זֶה כְּמוֹ שֶׁמְּצִינוּ בִּפְסָחִים דְּמַתְחִיל בְּלֵיל י"ד וְשׁוּב בי"ד וְשׁוּב בְּשַׁחִיטַת פְּסָחִים שֶׁהוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם וְאַחַר כָּךְ שׁוֹנֶה מֵאֲכִילַת פְּסָחִים שֶׁהוּא בַּלַּיְלָה וְכֵן בְּיוֹמָא מַתְחִיל בַּז' יְמֵי קוֹד' יה"כ וְאַחַ"כ בעיה"כ וְאַחַ"כ יֵ"כ וְתַרֵץ דְּהוֹצָאָה חֲבִיבָא לֵיהּ לְאַקְדּוֹמֵי מִשּׁוּם דְּמִמְּשָׁנָה זוֹ שְׁמְעִינַן כַּמָּה דְּבָרִים הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה דְּעָנִי וְעֲשִׂיר וּדְבָעֵי' עֲקִירָה וְהַנָּחָה וּשְׁנַיִם שֶׁעָשׂאוּהָ פְּטוּרִין וְיָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּדַעַל ד' וְיָדוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָהּ לֹא כרה"י ולֹא כרה"ר ור"ת מְפָרֵשׁ דְּדָבָר הַהָוֶה רָגִיל הַשְׁ"ס לְשָׁנוֹת תְּחִלָּה וְכֵן בְּמַס' ב"ק (דף ב) הַשּׁוֹר וְהַבּוֹר הַמַּבְעֶה וְהַהֶבְעֵר וְלָא נָקֵט כְּסֵדֶר הַפָּרָשָׁה וְכֵן מְפֹרָשׁ רַב הַאי גַּבֵּי ד' צְרִיכִין לְהוֹדוֹת בְּפָרָק הָרוֹאֶה (בְּרָכוֹת דַּף נד:) דְּלָא נָקֵט הַשְׁ"ס כְּסֵדֶר הַפָּסוּק וְעוֹד מְפָרֵשׁ ר"ת דְּפָתַח בִּיצִיאוֹת מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵימַר לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ אע"ג דְּלָא שָׁנָה הַמַּלְבֵּן מִשּׁוּם אֵין נוֹתְנִין כֵּלִים לְכוֹבֵס וְלֹא הַמַּעֲבִיר מִשּׁוּם בַּמֶּה טוֹמְנִין הוֹצָאָה הַצָּרוּךְ לְשָׁנוֹת טִפֵּי מִשּׁוּם דִּמְלֶאכָה גְּרוּעָה הִיא כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ: **יְצִיאוֹת** הוֹצָאוֹת הֲוָה לֵיהּ לְמֵתְנֵי אֶלָּא נָקֵט יְצִיאוֹת לְשׁוֹן דִּקְרָא אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ (שְׁמוֹת טז) וְדָרְשִׁינַן מִנָּהּ (עֵירוּבִין דַּף יז:) הוֹצָאָה אַל יֵצֵא עִם הַכְּלִי לְלַקֵּט הַמָּן: **שְׁתַּיִם** שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים כֵּן נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ רַשְׁ"י כֵּאן עַל הַסֵּדֶר הַמִּשְׁנָה שֶׁשְּׁתַּיִם מֵהֶן הֵן בִּפְנִים וּשְׁתַּיִם בַּחוּץ הַיְנוּ לבעה"ב הָעוֹמֵד בִּפְנִים וּבַחוּץ הַיְנוּ הַכְנָסוֹת פְּנִים שְׁנַיִם דְּחִיּוּב דְּעָנִי וּדְעָשִׂיר וּשְׁנַיִם דְּפָטוּר וּבַחוּץ הַיְנוּ הוֹצָאוֹת חוּץ וְאֵין נִרְאֶה מִדְּפֵרֵשׁ מִלֵּי דְּעָנִי לְחוּד וּמִלֵּי דְּעָשִׂיר לְחוּד מַשְׁמַע כְּפִי שֶׁפֵּרֵשׁ כָּאן וּלְפִי' דְּהָתָם לֹא הָיָה לוֹ לְעָרֵב הוֹצָאוֹת וְהַכְנָסוֹת יַחַד וּמִיהוּ שָׁמָא לְפִי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ אִם הָיָה בָּא לְפָרֵשׁ הוֹצָאוֹת לְבַד [וְהַכְנָסוֹ' לְבַד] מ"מ אֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ אֶלְחָנָן מִדְּקָאָמַר בַּגְּמָרָא דִּיקָא נָמֵי דְּקָתָנֵי יְצִיאוֹת וְקָמְפָרֵשׁ הַכְנָסוֹת לְאַלְתַּר וְלֹא דַּיֵּק מִדְּקָתָנֵי בְּפָנִים: **פָּשַׁט** בעה"ב אֶת יָדוֹ כו' תֵּמַהּ לְר"י אַמַּאי צָרִיךְ לְמֵתְנֵי תַּרְתֵּי דְּעָנִי ודבעה"ב וְכֵן בְּרֵישׁ שְׁבוּעוֹת דְּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא (דף ג. וְשָׁם) שְׁתַּיִם דְּעָנִי וּדְבַעַל הַבַּיִת מָה שֶׁיֵּשׁ לְקָרוֹתוֹ שְׁתַּיִם מַה לִּי עָנִי מַה לִּי עָשִׁיר וְנִרְאֶה לר"י דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִי' מִשּׁוּם דְּהוֹצָאָה מְלָאכָה גְּרוּעָה הִיא דְּמַה לִּי מוֹצִיא מרה"י לרה"ר מַה לִּי מוֹצִיא מרה"י לרה"י וְלָא הֲוָה גָּמְרִינַן הוֹצָאָה דְּעָנִי מבעה"ב וְלֹא בעה"ב מֵעָנִי וְתַדַּע מִדְּאִצְטְרִיךְ תְּרֵי קְרָאֵי בְּהוֹצָאָה כְּדִנְפָקָא לָן בְּרֵישׁ הַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף צו: וְשָׁם) מִוַּיַּקְהֵל הָעָם מֵהֲבִיא ובספ"ק דְּעֵירוּבִין (דף יז:) נָפְקָא לָן מִקְּרָא אַחֲרִינָא דְּדָרְשִׁינַן אַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אַל יוֹצִיא וְהָתָם פֵּרַשְׁתִּי וְהַיְנוּ מִשּׁוּם דִּמְלֶאכָה גְּרוּעָה הִיא אִצְטְרִיךְ תַּרְוַיְהוּ חַד לְעָנִי וְחַד לְעָשִׂיר וְכֵן בְּכָל תּוֹלְדוֹת דְּאָבוֹת מְלָאכוֹת לָא חֲיִשִׁינַן שֶׁיִּהֵא בַּמִּשְׁכָּן אֶלָּא אָבוֹת בִּלְבַד וּבְתוֹלְדוֹת דְּהוֹצָאָה בָּעֵי' שֶׁיִּהֵא בַּמִּשְׁכָּן דְּתָנַן בְּהַזּוֹרֵק (דף צו.) שְׁתֵּי גְּזוֹזְטְרָאוֹת זוֹ הַמּוֹשִׁיט וְהַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ פְּטוּר הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּדִיוֹטָא אַחַת הַזּוֹרֵק פָּטוּר וְהַמּוֹשִׁיט חַיָּב שֶׁכְּבָר הָיְתָה עֲבוֹדַת הַיּוֹם וּבְרֵישׁ הַזּוֹרֵק (ג"ז שָׁם:) נָמֵי בָּעֵי הַזּוֹרֵק ד' אֲמוֹת בְּרה"ר מִנָּלַן וּדְחֵיק לְאַשְׁכְּחִינְהוּ בַּמִּשְׁכָּן עַד דְּמַסֵּיק כָּל ד"א בְּרה"ר הִלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ וְכָל אֵלּוּ תּוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה נִינְהוּ וְלֹא אָבוֹת שֶׁאֵין אָבוֹת אֶלָּא מ' חָסֵר אַחַת וְגַבֵּי הַכְנָסָה נָמֵי אַמְרִינַן בְּפָ' בַּמֶּה טוֹמְנִין (לְקַמָּן שַׁבָּת מט:) הֵם הָעֲלוּ קְרָשִׁים מִקְּרָקַע לְעַגָּלָה אַף אַתֶּם אַל תַּכְנִיסוּ מרה"ר לרה"י וא"ת כֵּיוָן דְּהַכְנָסָה הַיְתָה בַּמִּשְׁכָּן מַה צָּרִיךְ תּוּ לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף צו:) לְפָרוּשֵׁי דְּסָבְרָא הוּא מָה לִּי אַפּוֹקֵי מָה לִּי עִיּוּלֵי דְּהַזּוֹרֵק ד' אֲמוֹת בְּרה"ר מַשְׁמַע דְּאִי הֲוָה מִשְׁכַּחַת לַהּ בַּמִּשְׁכָּן הֲוָה נִיחָא לֵיהּ אע"ג דְּהָתָם לֵיכָּא סְבָרָא וי"ל דְּאִצְטְרִיךְ סְבָרָא לְהַכְנָסָה דבעה"ב דְּלָא הֲוָה בַּמִּשְׁכָּן דְּהֵם הֶעֱלוּ קְרָשִׁים כו' הַיְנוּ הַכְנָסָה דְּעָנִי דְּמִסְתָּמָא בַּקַּרְקַע הָיוּ עוֹמְדִים שֶׁהוּא רה"ר וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּאִיכָּא סְבָרָא אַמַּאי אִצְטְרִיךְ בְּבָמֶה טוֹמְנִין לְמֵימַר דְּהַכְנָסָה הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן דְּקָתָנֵי בְּרֵישָׁא בַּבְּרִיתָא אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל מְלֶאכָה שֶׁכָּיְוֹצֵא בָּהּ הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן וְאִם לֹא הָיָה מוֹצֵא בַּמִּשְׁכָּן הָיִיתִי מְחַיֵּב בְּכָל מְלֶאכוֹת הַדּוֹמוֹת לְמְלֶאכָה גְּמוּרָה אע"פ שֶׁלֹּא הָיָה בַּמִּשְׁכָּן כְּמוֹ בְּהוֹצָאָה וְהָא דְּאַסְמוּךְ קְרָא דְּשַׁבָּת לְמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָוֶה דְּרַשִׁינַן לְמִלְתָא אַחֲרִיתִי: **שְׁבוּעוֹת** שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בְּרֵישׁ שְׁבוּעוֹת (דף ג.) מְפֹרָשׁ שְׁתַּיִם אוֹכֵל וְלֹא אוֹכֵל דִּכְתִיב בְּהֶדְיָא בְּקָרְא לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב דְּהַיְנוּ לְהַבָּא שֶׁהֵן ד' אֲכַלְתִּי וְלֹא אֲכַלְתִּי דְּאַתֵּי מִדְּרָשָׁא וְהָא דְּלָא מַפֵּר' שֶׁהֵן ד' אֶזְרוֹק וְלֹא אֶזְרוֹק וַהֲוָה אַתְיָא כַּלָּה כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְלָא הֲוָה צָרִיךְ לְאוֹקוֹמֵי בְּתַרֵי תַּנָּאֵי מִשּׁוּם דְּמַתְנִי' בפ"ג (דף יט:) תְּנַן בְּהֶדְיָא שֶׁהֵן ד' אֲכַלְתִּי וְלֹא אֲכַלְתִּי וא"ת אַמַּאי לָא קָתָנֵי שְׁתַּיִם שֶׁהֵן שְׁמוֹנָה [אוֹכֵל וְלֹא אוֹכֵל] אֲכַלְתִּי וְלֹא אֶזְרוֹק וְלֹא אֶזְרוֹק זָרַקְתִּי וְלֹא זָרַקְתִּי וְנִרְאֶה דְּלָכָךְ פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י בְּרֵישׁ שְׁבוּעוֹת שֶׁאֵינוֹ שׁוֹנֶה אֶלָּא דָּבָר וְחִלּוּפוֹ וְר' יִצְחָק תֵּרֵץ דְּלָא נָקֵט אֶלָּא אֲכַלְתִּי וְלֹא אֲכַלְתִּי מִשּׁוּם דְּפְלִיג ר' יִשְׁמָעֵאל וְהַוֵי רְבוּתָא טִפֵּי אֲבָל אֶזְרוֹק וְלֹא אֶזְרוֹק דְּמוֹדֶה ר"י לֹא חֵשׁ לְמִתְנֵי וא"ת וְגַבֵּי שַׁבָּת אַמַּאי קָתָנֵי שְׁתַּיִם שֶׁהֵן ד' וְתוּ לָא לְתְנֵי נָמֵי מוֹשִׁיט וּמַעֲבִיר מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּמֵרה"ר לרה"י וי"ל דְּלָא קָתָנֵי אֶלָּא הַכְנָסָה דְּדָמְיָא לְהוֹצָאָה שֶׁהוּא מֵרה"י לרה"ר לְאַפּוֹקֵי מוֹשִׁיט וּמַעֲבִיר שֶׁהוּא מרה"י לרה"ר וּלְאַפּוֹקֵי נָמֵי לָא דָּמְיָא לְהוֹצָאָה שֶׁזֶּה בְּהוֹלְכָה בַּיָּד וְזֶה בִּזְרִיקָה:

יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה כו' וא"ת וַאֲמַאי לָא קָתָנֵי הַעֲלָמוֹת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן ד' הָעֲלֵם טֻמְאָה וְאֵכֶל קֹדֶשׁ אוֹ נִכְנָס לְמִקְדָּשׁ שֶׁהֵן ד' הָעֲלֵם קֹדֶשׁ וְהָעֲלֵם מִקְדָּשׁ וַהֲוָה אֵתֵי שַׁפִּיר דְּלָא מְצֵי לְמִפְרְךְ הֲנֵי תַּמְנֵי הָוְיָן כִּדְפָרִיךְ אַיְדִיעוֹת וי"ל דִּנְקֵט יְדִיעוֹת כְּדְמְפָרֵשׁ הָתָם (פ"ב ד' יד:) יְדִיעוֹת קַמַּיְתָא דְּלֵיתָנְהוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ קָחָשִׁיב בְּתַרְוַיְתָא דְּאִיתָנְהוּ בְּכָל הַתּוֹרָה לָא קָחָשִׁיב א"נ יְדִיעוֹת בָּתְרַוְיְתָא דְּמִיְּתֵי לִידֵי קְרָבָּן קָחָשִׁיב וּלְהָהִיא לְשָׁנָא דִּידִיעוֹת קַמַּיְיתָא קָחָשִׁיב לֹא שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי גַּבֵּי שְׁבוּעוֹת וְשֶׁבַע יְדִיעוֹת שְׁבוּעוֹת וִידִיעוֹת שֶׁבַע וּלְאִידָךְ לְשָׁנָא נָמֵי דְּקָאָמַר יְדִיעוֹת בָּתְרַוְיְתָא דְּמִיְּתֵי לִידֵי קְרָבָּן קָחָשִׁיב לֹא תָּנָא בְּהוּ יְדִיעוֹת כֵּיוָן דְּחִלּוּק שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע מִשְׁכַּחַת בְּאַסּוּרָא גּוּפֵהּ אֲבָל גַּבֵּי טֻמְאָה הַחִלּוּק דִּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע אֵינוֹ בָּא אֶלָּא מֵחֲמַת הַיְדִיעָה: **מַרְאוֹת** נְגָעִים וְכוּ' בְּרוֹב סְפָרִים גֶּרֶס שְׁנַיִם שֶׁהֵן ד' וְכֵן בְּשִׁלְהֵי הַמְּזַבֵּחַ מִקְדָּשׁ (זְבָחִים פח:) בְּרוֹב סְפָרִים גֶּרֶס מַרְאוֹת נְגָעִים ר' דּוֹסָא אוֹמֵר שִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה עֲקִבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם דְּמִמַּרְאָה יֵאָמֵר מַרְאוֹת כְּמוֹ מִמַּחֲנָה מַחֲנוֹת וְכִי הֵיכִי דְּכְתִיב וַעֲתָה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת (בְּרֵאשִׁית לב יא) ה"נ קָתָנֵי שַׁפִּיר מַרְאוֹת שְׁנַיִם וְאע"ג דְּהָתָם חָשִׁיב כֻּלֵּי הַאי וְהָכָא לָא חָשִׁיב אֶלָּא ב' שֶׁהֵן ד' הָתָם חָשִׁיב פְּתִיכִין וְנִגְעֵי אָדָם וְרֹאשׁ וְזָקָן וְנִגְעֵי בָּתִּים וְהָכָא לָא חָשִׁיב אֶלָּא לִבְנוֹת דְּדִתְנַן בְּמַס' נְגָעִים (פ"א מ"א) וּמַיְתֵי לֵהּ בְּפ"ק דְּשָׁבוּעוֹת (דף ה.) בַּהֲרַת עַזָּה כַּשָּׂלֶג שְׁנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהֵיכָל כו': **הָתָם** דְּלָאו עִקַּר שַׁבָּת הוּא חִיּוּבֵי תְּנֵי לָא תָּנֵי לָא הָוֵה צָרִיךְ לוֹמַר מִשּׁוּם דְּלָאו עִקַּר שַׁבָּת הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּדָמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי דְּהָוֵי כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא וּמֵהָכָא לְחִיּוּבֵי תְּנֵי חִיּוּבֵי וּפְטוּרֵי קָמַסְיְּמֵי נָמֵי הָתָם דְּלָאו עִקַּר שַׁבָּת הוּא וְגַם הַמַּקְשֶׁה לֹא הִקְשָׁה דְּלְתְנֵי הָתָם כִּי הָכָא כֵּיוָן דְּיָדַע דְּדָמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי אֶלָּא פָּרִיךְ דְּלְתְנֵי הָכָא שְׁתַּיִם שֶׁהֵן ד' וְתוּ לֵא: **וְהָא** יְצִיאוֹת קָתָנֵי לָא פָּרִיךְ אֶלָּא אַמַּתְנֵי' דִּשְׁבוּעוֹת דַּהֲוָה כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא וְלָא מַשְׁכַּחַת אֶלָּא שְׁתַּיִם אֲבָל בְּמַתְנֵי' דְּהָכָא מַשְׁכַּחַת לָהּ כּוּלְּהוּ בִּיצִיאוֹת כְּגוֹן שֶׁלֹּא יָהְיוּ כֻּלָּם לְחִיּוּבָא שְׁתַּיִם דְּהוֹצָאָה שָׁוֶה בָּהּ חִיּוּב חַטָּאת וּפְטוּר אֲבָל אָסוּר דְּאַתֵּי לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת שֶׁהֵן ד' פָּטוּר אֲבָל אָסוּר דְּלֹא אַתֵּי לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת וּפְטוּר וּמַתְּר בְּעָנֵי וְכֵן בְּעָשִׂיר לְפֵרוּשׁ רִיבָ"א בְּסָמוּךְ וּלְהָכִי לְעֵיל כִּי מְשַׁנֵּי הָכָא דְּעִקַּר שַׁבָּת הוּא תְּנֵי אָבוֹת וְתוֹלְדוֹת לָא הָוֵה מָצֵי לְמִפְרְךְ וְהָא יְצִיאוֹת קָתָנֵי: **מִי** לָא עָסְקִינַן דְּקָא מְעַיֵּל מרה"ר לרה"י וּבפ"ק דְּשָׁבוּעוֹת (דף ה:) פָּרִיךְ וְאֵימָא דְּקָא מַפִּיק מרה"י לרה"ר וּמְשַׁנֵּי א"כ לְתָנֵי הַמּוֹצִיא לרה"ר מַאי מֵרְשׁוּת לְרְשׁוּת אֲפִילּוּ מרה"ר לרה"י וא"ת ומ"ש דְּתָנֵי תּוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה וְלָא תָּנֵי שׁוּם תּוֹלְדָה דְּכָל שְׁאָר אָבוֹת וְתַרֵץ רִיבָ"א דְּבָכָל שְׁאָר תּוֹלְדוֹת אִם הָיָה רוֹצֶה לְשַׁנּוֹתָם הָיָה צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בְּלִשּׁוֹנוֹ אֲבָל הָכָא דְּקָרוּיָה הוֹצָאָה כּוֹלְלָהּ עִמּוֹ בְּקִצּוּר: **וְקָמְפָרֵשׁ** הָכָא לְאַלְתַּר וא"ת וְאַמַּאי לֹא דַּיֵּק מִכֹּחַ דְּלָא מַשְׁכַּחַת אַרְבַּע בְּפָנִים וד' בַּחוּץ בְּלֹא הָכָא וי"ל דְּמַשְׁכַּחַת לְהוּ כְּדְפָרֵשְׁתִּי לְעֵיל א"נ דְּמֵהָא לָא הָוֵה שַׁיָּךְ לְמֵימַר מַתְנֵי' נָמֵי דַּיְקָא דְּמַאי אֲלְמָא מֵהָהִיא דְּשָׁבוּעוֹת דְּקָאָמַר עֲלָהּ דְּהָתָם נָמֵי לָא מַשְׁכַּחַת כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא אע"כ תַּחֲשֹׁב הָכָא בְּכָלָל: **רְשׁוּיוֹת** קָתָנֵי רְשׁוּיוֹת שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע פְּרוּשׁ דְּשָׁתַּיִם קָאֵי אַרְשׁוּיוֹת רְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּאִם כֵּן לֹא הָוֵה לֵיהּ לְמִתְנֵי וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בְּפָנִים וְאַרְבַּע בַּחוּץ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם לְמָה לִי וּפֵרֵשׁ רִיבָ"א רְשׁוּיוֹת שַׁבָּת יֵשׁ בָּהֶן שְׁנֵי חִיּוּבִים שֶׁהֵן ד' בְּפָנִים וּב' חִיּוּבִים שֶׁהֵן ד' בַּחוּץ וְיֵשׁ יְצִיאוֹת נִרְאֶה לְרִיבָ"א דְּהָוֵי כְּמוֹ תּוֹצָאוֹת דְּאַשְׁכְּחַן רְשׁוּיוֹת דְּאִקְּרֵי הוֹצָאוֹת דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר ל"ד:ה') וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו הַיָּמָּה וּמִתַּרְגְּמִינַן רְשׁוּתֵהּ:

יְדִיעוֹת הַטּוּמְאָה, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. (א)מַרְאוֹת נְגָעִים, שְׁנַיִם שֶׁהֵן אַרְבָּעָה. יְצִיאוֹת הַשַּׁבָּת, שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע. מַאי שְׁנָא הָכָא דְּתָנֵי "שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בְּפָנִים וּשְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע בַּחוּץ", וּמַאי שְׁנָא הָתָם דְּתָנֵי "שְׁתַּיִם שֶׁהֵן אַרְבַּע" וְתוּ לָא? הָכָא דְּעִיקַּר שַׁבָּת הוּא, תָּנֵי אָבוֹת וְתָנֵי תּוֹלְדוֹת. הָתָם דְּלָאו עִיקַּר שַׁבָּת הוּא, אָבוֹת תָּנֵי, תּוֹלְדוֹת לָא תָּנֵי. אָבוֹת מַאי נִיהוּ? — יְצִיאוֹת, וְיִצִיאוֹת תְּרֵי הָוְיָין! (ב)וְכִי תֵּימָא, מֵהֶן לְחִיּוּב וּמֵהֶן לִפְטוּר, וְהָא דְּתַנְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי: מָה הָתָם כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא, אַף הָכָא נָמֵי כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: הָכָא דְּעִיקַּר שַׁבָּת הוּא, תָּנֵי חִיּוּבֵי וּפְטוּרֵי. הָתָם דְּלָאו עִיקַּר שַׁבָּת הוּא, חִיּוּבֵי תָּנֵי וּפְטוּרֵי לָא תָּנֵי. חִיּוּבֵי מַאי נִיהוּ? — יְצִיאוֹת, יְצִיאוֹת תַּרְתֵּי הָוְיָין! — שְׁתַּיִם דְּהוֹצָאָה וּשְׁתַּיִם דְּהַכְנָסָה. וְהָא "יְצִיאוֹת" קָתָנֵי! אָמַר רַב אָשֵׁי: תַּנָּא הַכְנָסָה נָמֵי "הוֹצָאָה" קָרֵי לַהּ. (ג)מַמְאי? מִדְּתָנַן: הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת — חַיָּיב. מִי לָא עָסְקִינַן דְּקָא מְעַיֵּיל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְקָא קָרֵי לַהּ "הוֹצָאָה"? וְטַעְמָא מַאי? — כָּל עֲקִירַת חֻפָּץ מִמְּקוֹמוֹ תַּנָּא "הוֹצָאָה" קָרֵי לַהּ. אָמַר רָבִינָא: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי "יְצִיאוֹת" וְקָא מְפָרֵשׁ הַכְנָסָה לְאַלְתַּר. שְׁמַע מִינַּהּ. רָבָא אָמַר, "רְשׁוּיוֹת" קָתָנֵי: "רְשׁוּיוֹת שַׁבָּת שְׁתַּיִם". אָמַר לֵיהּ רַב מַתְנָה לְאַבָּיֵי: הָא תַּמְנֵי הָוְיָין? תְּרֵתֵי סְרֵי הָוְיָין! וְלִיטַעְמִיךְ שִׁיתְסְרֵי הָוְיָין! אָמַר לֵיהּ — הָא לָא קַשְׁיָא: יְדִיעוֹת הַטֻּמְאָה הָאֲמוּרוֹת בְּקָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד (וַיִּקְרָא ה) אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִגַּע וְגוֹ' וְאָמְרִינַן בְּמַס' שְׁבוּעוֹת (פ"א דף ז ע"ב) שֶׁאֵין הַכַּתּוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו שֶׁלְּאַחַר שֶׁנִּטְמָא אֵכֶל קוֹדֶשׁ אוֹ נִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ וְיָלְפִינַן הָתָם (דף ד.) שֶׁאֵינוֹ מִתְחַיֵּב אֶלָּא בִּידִיעָה תְּחִלָּה וִידִיעָה בַּסּוֹף וְהָעֲלֵם בֵּינַיְתַיִם כְּגוֹן שֶׁיָּדַע שֶׁנִּטְמָא וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ טֻמְאָה וְאֵכֶל קוֹדֶשׁ וּמִשֶּׁאָכַל יָדַע שֶׁאָכָלוֹ בְּטֻמְאָה שְׁתַּיִם הֵן מִמַּשְׁמָעוּת הַכָּתוּב (שָׁם) וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא טָמֵא מַשְׁמַע שֶׁנֶּעְלַם מִמֶּנּוּ טֻמְאָה אֲבָל זָכוּר הוּא שֶׁאָכַל קֹדֶשׁ וְשֶׁוֶּה מִקְדָּשׁ הֲרֵי שְׁתַּיִם הָעֲלֵם טֻמְאָה לְגַבֵּי קֹדֶשׁ וְהָעֲלֵם טֻמְאָה לְגַבֵּי מִקְדָּשׁ: שֶׁהֵן אַרְבַּע יֵשׁ לָךְ לְרַבּוֹת עוֹד שְׁתַּיִם מֵרְבּוּי וְנֶעְלַם וְנֶעְלַם ב' פְּעָמִים לְרַבּוֹת אֶת הַזָּכוּר לְטֻמְאָה אֲבָל נֶעְלַם מִמֶּנּוּ קֹדֶשׁ כְּסָבוּר שֶׁחֻלִּין הֵן אוֹ נֶעְלַם מִמֶּנּוּ מִקְדָּשׁ: מַרְאוֹת נְגָעִים לְטָמֵא בָּהֶן שְׁנַיִם הֵן שְׁאֵת וּבַהֶרֶת: שֶׁהֵן אַרְבָּעָה מֵרְבּוּי סַפַּחַת שֶׁהוּא מַשְׁמַע טְפֵלָה כְּמוֹ סַפְּחֵנִי נָא אֶל אַחַת וְגוֹ' (שְׁמוּאֵל א ב':ל"ו) מִרְבֶּה טְפֵלָה לְזוֹ וְלָזוֹ תּוֹלְדָה לְשֵׁאת וְתוֹלְדָה לְבַהֶרֶת וְשָׁנוּ חֲכָמִים בַּהֶרֶת עַזָּה כַּשֶּׂלֶג שְׁנִיָּה לָהּ כְּסִיד הַהֵיכָל שְׁאֵת כְּצֶמַח לְבָן שְׁנִיָּה לָהּ כְּקִרּוּם בֵּיצָה מַרְאָה לְשׁוֹן זָכָר הוּא מְשׁוּם הָכִי תְּנֵי שְׁנַיִם שֶׁהֵן ד': תְּנֵי אָבוֹת וְתוֹלְדוֹת יְצִיאוֹת וְהַכְנָסוֹת שֶׁהַיְצִיאוֹת אָבוֹת הֵן דְּמִוּיעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנָה (שְׁמוֹת ל"ו:ו') לֹא מַשְׁמַע אֶלָּא הוֹצָאוֹת אֶלָּא מִסְבָרָא אָמְרִינַן (בְּרֵישׁ הַזּוֹרֵק דַּף צו:) מִכְּדֵי מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת קָפִיד קְרָא מַה לִּי אֲפוּקֵי מַה לִּי עֵילֵּי: תַּרְתֵּי הָוְיָן דְּעָנֵי וּדְבַעַל הַבַּיִת וּמַאי שֶׁהֵן אַרְבַּע דְּקָתָנֵי הָתָם: מֵהֶן לְחִיּוּב וּמֵהֶן לִפְטוּר יְצִיאוֹת דְּעָנֵי וּדְבַעַל הַבַּיִת לְחִיּוּב יְצִיאוֹת שְׁתַּיִם שֶׁל פְּטוּר שְׁתַּיִם עֲקִירוֹת שֶׁל הוֹצָאָה כְּגוֹן פָּשַׁט בְּעַל הַבַּיִת יָדוֹ מְלֹאָה לַחוּץ וְנָטַל עָנִי מִתּוֹכָהּ חֲרֵי פְּטוּר שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת דְּקָחָשִׁיב לַהּ תַּנָּא דְּמַתְנִי' וּכְגוֹן פָּשַׁט הֶעָנִי יָדוֹ רֵיקָנִית לְפָנִים וְנָתַן בְּעַל הַבַּיִת לְתוֹכָהּ חֲרֵי פְּטוּר שֶׁנִּי שֶׁל הוֹצָאָה (ס"א שֶׁל עָנִי) שֶׁהוּא אָסוּר לְכַתְּחִלָּה דְּנָזְרִינַן שָׁמָּא יַעֲשֶׂה הַנָּחָה עַל עֲקִירָתוֹ וְהֵינוּ שֶׁהֵן ד' דְּקָתָנֵי הָתָם: וְהָא דַּמְיָא דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי לָהּ מָה הָתָם כֻּלְּהוּ לְחִיּוּבָא שֶׁבְּאֵיזוֹ מֵהֶן שֶׁנִּטְמָא בָּהּ וְנִכְנַס לַמִּקְדָּשׁ חַיָּב וּלְהָכִי פָּרִיךְ מִמַּרְאוֹת נְגָעִים דְּאִלּוּ שְׁבוּעוֹת וִידִיעוֹת פְּלוּגְתָּא הִיא דְּאִיכָּא מ"ד בִּשְׁבוּעוֹת (דף כה.) אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעָתִיד לָבֹא וּבִידִיעוֹת נָמֵי אִיכָּא לְמָאן דְּאָמַר (שָׁם דַּף יד:) אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעָלֵם טֻמְאָה: חִיּוּבֵי תְּנֵי כְּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּהּ ב' הוֹצָאוֹת וּב' הַכְנָסוֹת וְכֻלָּן לְחִיּוּב בְּיָחִיד שֶׁעַשָּׂאָם עָנִי לְבַדּוֹ אוֹ בע"ה לְבַדּוֹ: חִיּוּבֵי מַאי נִינְהוּ יְצִיאוֹת כְּלוֹמַר יְצִיאוֹת דְּמַרְאוֹת נְגָעִים קָתָנֵי לְכָךְ מָתְמָהּ הֵי מֵחִיּוּבֵי קָתָנֵי ע"כ יְצִיאוֹת לְחוּדַיְהוּ הוּא דְּהָוְיָן וּמְשַׁנֵּי הַכְנָסוֹת נָמֵי קָתָנֵי בַּהֲדַיְהוּ: מִדְּתָנַן הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת קָחָשִׁיב מִנְיָן אָבוֹת מְלָאכוֹת בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל: מִי לָא עָסְקִינַן כו' דְּהָא ע"כ אַהַכְנָסָה נָמֵי חַיָּב כְּדְקָתָנֵי מִתְנִי' הָעָנִי חַיָּב וְקָתָנֵי הַמּוֹצִיא: מִתְנִיתִין דְּהָכָא נָמֵי דַּיְקָא דַּהַכְנָסָה נָמֵי קָרֵי הוֹצָאָה: דְּקָתָנֵי יְצִיאוֹת וַעֲל כָּרְחָיךְ לָא מָצֵית מְפָרֵשׁ לָהּ דִּיצִיאוֹת לְחוּדַיְהוּ קַאֲמַר וּמַאי שֶׁהֵן אַרְבַּע חִיּוּבֵי וּפְטוּרֵי דְּהָא מְפָרֵשׁ הַכְנָסָה בְּרֵישָׁא דְּקָתָנֵי כֵּיצַד פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים דְּהֵינוּ הַכְנָסָה וְקָתָנֵי לָהּ בְּפֵרוּשָׁא דִּיצִיאוֹת אַלְמָא הַכְנָסָה נָמֵי קָרֵי לָהּ הוֹצָאָה: רָבָא אָמַר דְּקָשְׁיָא לָךְ לְשָׁנָא דִּיצִיאָה בֵּין הָכָא בֵּין הָתָם רְשׁוּיוֹת קָתָנֵי רְשׁוּיוֹת שְׁתַּיִם רְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁהֵן אַרְבַּע בִּפְנִים כו' כְּלוֹמַר וְעַל יָדֵיהֶן יֵשׁ לָךְ אַרְבַּע אֲסוּרִין בִּפְנִים וּכְנֶגְדָּן בַּחוּץ וּמֵהֶן לְחִיּוּב וּמֵהֶן לִפְטוּר וְהַהִיא דִּשְׁבוּעוֹת כּוּלְּהוּ לְחִיּוּבָא כְּדְאוֹקְמְנָא: תַּרְתֵּי סְרֵי הָוְיָן אַרְבָּעָה חִיּוּבֵי וּתְמָנְיָא פְּטוּרֵי שְׁתֵּי עֲקִירוֹת לָעָנִי בְּלֹא הַנָּחָה וּשְׁתֵּי הַנָּחוֹת בְּלֹא עֲקִירָה וְכֵן לְבַעַל הַבַּיִת כְּגוֹן פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ מְלֹאָה לִפְנִים וְנָטַל בַּעַל הַבַּיִת מִתּוֹכָהּ חֲרֵי עֲקִירָה לָעָנִי וְהַנָּחָה לְבַעַל הַבַּיִת אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהוֹצִיא חֲרֵי עֲקִירָה לְבַעַל הַבַּיִת וְהַנָּחָה לָעָנִי וְכֵן פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת כו' כִּדְקָתָנֵי לַהּ: שִׁיתְסְרֵי הָוְיָן דְּאִיכָּא לְמִחְשַׁב נָמֵי הֲנָךְ פְּטוּרֵי דְּמִתְנוּ גַּבֵּי חִיּוּבֵי הֶעָנִי חַיָּב וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת חַיָּב וְהֶעָנִי פָּטוּר:

מסורת הש"ס

א משנה נגעים

ב שבועות ג.; משנה שבועות; בבא מציעא לח:

ג שבועות ה:

תורה אור השלם

[ויקרא ה, ב]

[ויקרא יג]

מסורת הש"ס

א לקמן קו.

ב עירובין קה.

ג פסחים סד.

גליון הש"ס

גמ' וצידת נחש. עיין סנהדרין דף קא ע"א ברש"י ד"ה ולוחשין ובבאר שבע שם:

רש"י ד"ה פטורי דאתי וכו' כגון עקירות. עיין שבועות דף יד ע"ב תוס' ד"ה ארבעה קמיית':

תוס' ד"ה בבא דרישא וכו'. מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא. עי' שורי אבן באבני מלואים חגיגה דף יג ע"א בד"ה אין מוסרין:

תוס' ד"ה הצד נחש וכו' וליה לא ס"ל כר"ש. עיין סנהדרין דף פד ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת ליה:

תורה אור השלם

וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כז]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמז סעי' א:

ב מיי' פי"ג מהלכ' שבת הל' ז:

ג מיי' פי"ג מהלכ' שבת הל' כ:

בָּבָא דְּרַיְשָׁא פָּטוּר וּמַתְרֵי וא"ת וְהָא קָא עָבַר אַלְפָנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל וַאֲפִילּוּ

אבָּבָא דְּרַיְשָׁא, פָּטוּר וּמוּתָּר לָא קָתָנֵי. אֶלָּא בָּבָא דְּסֵיפָא, דְּפָטוּר אֲבָל אָסוּר — קַשְׁיָא. (א)מִי אִיכָּא בְּכוּלֵּי שַׁבָּת "פָּטוּר וּמוּתָּר"?! וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: כֹּל פְּטוּרֵי דְּשַׁבָּת פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, בַּר מֵהָנֵי תְּלָת דְּפָטוּר וּמוּתָּר: צֵידַת צְבִי, וְצֵידַת נָחָשׁ, וּמַפִּיס מוּרְסָא! כִּי אִיצְטְרִיךְ לֵיהּ לְשְׁמוּאֵל, פְּטוּרֵי דְּקָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה, פְּטוּרֵי דְּלָא קָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה אִיכָּא טוּבָא. (ב)מִכָּל מָקוֹם, תַּרְתֵּי סְרֵי הָווֹין! פְּטוּרֵי דְּאָתֵי בְּהוּ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת — קָא חָשֵׁיב, דְּלָא אָתֵי בְּהוּ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת — לָא קָא חָשֵׁיב. (ג)שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין, וְהָא אִתְּעֲבִידָא מְלָאכָה מִבֵּינַיְיהוּ? תַּנְיָא רַבִּי אוֹמֵר: "מֵעִם הָאָרֶץ בַּעֲשׂוֹתָהּ", הָעוֹשֶׂה אֶת כּוּלָּהּ, וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ. יָחִיד וְעָשָׂה אוֹתָהּ — חַיָּיב, שְׁנַיִם וְעָשׂוּ אוֹתָהּ — פְּטוּרִין. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר גַּמְדָּא: נִזְרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה וְאָמְרוּ: "בַּעֲשׂוֹתָהּ", יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ — חַיָּיב, שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהָ — פְּטוּרִין. (ד)בְּעָא מִינֵּיהּ רַב מֵרַבִּי: הִטְעִינוּ חֲבֵירוֹ אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, וְהוֹצִיאָן לְחוּץ, מַהוּ? עֲקִירַת גּוּפּוֹ כַּעֲקִירַת חֻפָּץ מִמְּקוֹמוֹ דָּמֵי, וּמִיחַיַּיב, אוֹ דִילְמָא לָא? אָמַר לֵיהּ: חַיָּיב, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיָדוֹ. מַאי טַעְמָא? — גּוּפּוֹ נָייֵח, יָדוֹ לָא נָייֵח.

אָמַר דְּצַד נָחָשׁ לְאוֹ מִשּׁוּם סַכָּנָה פָּטוּר דְּהָא מוֹקֵי לַהּ כְּר"ש דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵצֶ"ל פָּטוּר עָלֶיהָ וע"ק לר"י וְהָא אִיכָּא הָא דְּתָנֵי' בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת סב.) ר"א פּוֹטֵר בְּכוֹבָלֶת וּבְצָלוֹחִית שֶׁל פִּלְיָטוֹן וְהוּא פָּטוּר וּמַתְרֵי דְּהָא בְּבָרֵי' אַחֶרֶת קָתָנֵי הָתָם רא"א יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּכוֹבָלֶת לְכַתְּחִלָּה וְתַרְץ ר"י בְּשֵׁם ר' אַבְרָהָם דְּלָא חָשֵׁיב שְׁמוּאֵל אֶלָּא פְּטוּרִים הַשְּׁנוּיִין בַּמִּשְׁנָה דְּצַד צְבִי מִשְׁנָה הִיא בְּהָאוֹרֵג (שָׁם ד' קו:) הַצַּד נָחָשׁ וּמַפִּיס מוּרְסָא מִשְׁנָה הִיא בְּעִדִּיוֹת (פ"ב מ"ה) וְלִסְפָרִים דְּגָרְסִי

מֵירֵי שֶׁהָיָה יָכוֹל לִטְלוֹ אֲפִילּוּ לֹא הָיָה בְּיָדוֹ דְּלָא עָבַר מִשּׁוּם לִפְנֵי עִוֵּר דְּמוֹשִׁיט כּוֹס יַיִן לְנָזִיר מוֹקֵי לַהּ בְּפ"ק דְּמַס' עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים (דף ו:) דְּקָאֵי בִּתְרֵי עִבְרֵי דְּנַהֲרָא מ"מ אִסּוּר דְּרַבָּנָן מִיהָא אִיכָּא שֶׁחַיָּב לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִסּוּר וַאֲפִילּוּ אִי מַיְרֵי בְּנָכְרִי דְּלָא שַׁיְיךְ לְפָנֵי עִוֵּר מִיהוּ אִסּוּר דְּרַבָּנָן מִיהָא אִיכָּא כִּדְתָנְיָא בְּשִׁלְהֵי פִּרְקִין (דף יט.) נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לְנָכְרִי בָּחֻצָּר נָטְלוֹ וְיָצָא אֵין נִזְקְקִין לוֹ מִשּׁוּם דְּוֹקָא כְּשֶׁהַנָּכְרִי בָּחֻצָּר אֲבָל אִם עוֹמֵד בַּחוּץ וּפוֹשֵׁט יָדוֹ לִפְנִים מִשְּׁמַע דְּאִסּוּר לְהַדְיָא ע"מ לְהוֹצִיא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמַיְרֵי בְּנָכְרִי וְהַחֻפָּץ שֶׁל נָכְרִי דַּאֲפִילּוּ מַכְנִיס וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם אֵין כָּאן אִסּוּר כְּלָל כֵּיוָן שֶׁאֵין

הַחֻפָּץ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת: בַּר מֵהָנֵי תְּלַת הַקְּשָׁה ר"ת הָא אִיכָּא הָא דְּתָנֵן בְּפֶרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין (לְקַמָּן שַׁבָּת כט:) הַמְכַבֶּה אֶת הַגַּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא כו' וְאִם בִּשְׁבִיל הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן פָּטוּר וּמוּתָּר וּמַתְרֵי דְּאֵין לַהּ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ וְתַרְתֵּי דְּהָא מִלְּתָא דְּפָשִׁיטָא הִיא וְלָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְשְׁמוּאֵל לְאַשְׁמְעִי' דְּדִמְשַׁנֵּי בְּסָמוּךְ דְּלָא אִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמְעִי' פְּטוּרֵי דְּלָא קָעֲבִיד מַעֲשֶׂה וְצַד נָחָשׁ מֵירֵי בְּדַלְיֵיכָא סַכָּנָה שֶׁיּוּכַל לְהַנְצֵל בְּעִנְיָן אַחֵר אֶלָּא מִשּׁוּם צַעֲרָא שְׁרֵי לֵיהּ רַבָּנָן כְּמוֹ בְּמַפִּיס מוּרְסָא וְכֵן מוּכָח בְּרֵישׁ פֶּרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שָׁם קז:) דְּצַד נָחָשׁ לְאוֹ מִשּׁוּם סַכָּנָה פָּטוּר דְּהָא מוֹקֵי לַהּ כְּר"ש דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵצ"ל פָּטוּר עָלֶיהָ וע"ק לר"י וְהָא אִיכָּא הָא דְּתָנֵי' בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת סב.) ר"א פּוֹטֵר בְּכוֹבָלֶת וּבְצָלוֹחִית שֶׁל פִּלְיָטוֹן וְהוּא פָּטוּר וּמַתְרֵי דְּהָא בְּבָרֵי' אַחֶרֶת קָתָנֵי הָתָם רא"א יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּכוֹבָלֶת לְכַתְּחִלָּה וְתַרְץ ר"י בְּשֵׁם ר' אַבְרָהָם דְּלָא חָשֵׁיב שְׁמוּאֵל אֶלָּא פְּטוּרִים הַשְּׁנוּיִין בַּמִּשְׁנָה דְּצַד צְבִי מִשְׁנָה הִיא בְּהָאוֹרֵג (שָׁם ד' קו:) הַצַּד נָחָשׁ וּמַפִּיס מוּרְסָא מִשְׁנָה הִיא בְּעִדִּיוֹת (פ"ב מ"ה) וְלִסְפָרִים דְּגָרְסִי

בְּפִ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת ד' סב.) אִיידֵי דְּאָמַר ר"מ חַיָּב חַטָּאת א"ל אִיהוּ פָּטוּר אֲבָל אָסוּר פִּי' דר"א קָאָמַר לר"מ לְדִבְרֵיךָ נָמֵי לְכָל הַיּוֹתֵר לֹא יְהֵא אֶלָּא פָּטוּר אֲבָל אָסוּר אֲפִילּוּ הָכִי לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּהָא אִיכָּא בְּכוֹבָלֶת דְּאָסוּר וְהָא לָא קָתָנֵי אֶלָּא פָּטוּר וּמוּתָּר וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּהָא אִיכָּא בְּצָלוֹחִית דְּאָסוּר וְהָא לָא קָתָנֵי אֶלָּא פָּטוּר וּמוּתָּר וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּהָא אִיכָּא בְּהָאוֹרֵג דְּאָסוּר וְהָא לָא קָתָנֵי אֶלָּא פָּטוּר וּמוּתָּר אֲסוּר כְּלָל לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּהָא אִיכָּא בְּמַפִּיס מוּרְסָא דְּאָסוּר וְהָא לָא קָתָנֵי אֶלָּא פָּטוּר וּמוּתָּר דְּהָא מַפִּיס מוּרְסָא לָאו מִשּׁוּם צַעֲרָא שְׁרֵי לֵיהּ רַבָּנָן כְּמוֹ בְּמַפִּיס מוּרְסָא וְכֵן מוּכָח בְּרֵישׁ פֶּרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שָׁם קז:) דְּצַד נָחָשׁ לְאוֹ מִשּׁוּם סַכָּנָה פָּטוּר דְּהָא מוֹקֵי לַהּ כְּר"ש דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵצ"ל פָּטוּר עָלֶיהָ וע"ק לר"י וְהָא אִיכָּא הָא דְּתָנֵי' בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת סב.) ר"א פּוֹטֵר בְּכוֹבָלֶת וּבְצָלוֹחִית שֶׁל פִּלְיָטוֹן וְהוּא פָּטוּר וּמַתְרֵי דְּהָא בְּבָרֵי' אַחֶרֶת קָתָנֵי הָתָם רא"א יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּכוֹבָלֶת לְכַתְּחִלָּה וְתַרְץ ר"י בְּשֵׁם ר' אַבְרָהָם דְּלָא חָשֵׁיב שְׁמוּאֵל אֶלָּא פְּטוּרִים הַשְּׁנוּיִין בַּמִּשְׁנָה דְּצַד צְבִי מִשְׁנָה הִיא בְּהָאוֹרֵג (שָׁם ד' קו:) הַצַּד נָחָשׁ וּמַפִּיס מוּרְסָא מִשְׁנָה הִיא בְּעִדִּיוֹת (פ"ב מ"ה) וְלִסְפָרִים דְּגָרְסִי

וְכֵן לבע"ה: שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין וְהָא אִתְּעֲבִידָא מְלָאכָה מִבֵּינַיְיהוּ אֵינוֹ קָאֵי אַמַּתְנִי' שֶׁהֲרֵי רֵישָׁא דְּשָׁנַיִם שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ פְּטוּרִין דַּהֲנָיוּ פָּשַׁט הָעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים קָבָעֵי לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' ד.) אֶלָּא קָאֵי אַמַּאי דְּקָאָמַר פְּטוּרֵי דְּאָתֵי בְּהוּ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת קַחֲשִׁיב אֲבָל חַטָּאת לֵית בְּהוּ אֶלָּא שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין כִּדְקָתָנֵי מַתְנִי' וְאַמַּאי וְהָא אִתְּעֲבִידָא מְלָאכָה מִבֵּינַיְיהוּ וְלָא קָאֵי אַמַּתְנִי' שֶׁהֲרֵי רֵישָׁא דְּשָׁנַיִם שֶׁעָשׂוּ אוֹתָהּ פְּטוּרִין דַּהֲנָיוּ פָּשַׁט הָעָנִי אֶת יָדוֹ לִפְנִים קָבָעֵי לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' ד.)

בַּעֲשׂוֹתָהּ בְּכָל הַסְּפָרִים גר' הָעוֹשֶׂה אֶת כֻּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה מִקְצָתָהּ יָחִיד שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ חַיָּב שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהָ פְּטוּרִין פְּשִׁטָּה דְּקָרָא נָרְאָה דְּבַעֲשׂוֹתָהּ קָאֵי אַנֶּפֶשׁ אֲבָל הַשְּׁ"ס דְּרֵישׁ לֵיהּ אֲמִלְאכָה כְּלוֹמַר בַּעֲשׂוֹת אוֹתָהּ וְכָלֵּהּ מַיְרֵי בְּזֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ וְאֵינוֹ אֶלָּא כָּפֶל מִלָּה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּ"ב' שֶׁעָשָׂאוּהָ אֵירֵי בַּ"ב' שֶׁעָשָׂאוּהָ בְּבַת אַחַת דִּבְפֶרֶק הַמְצִנִּיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צג. וְשָׁם) מִשְׁמַע דְּצָרִיכִי תְּרֵי קְרָאֵי לְזֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ וְאֵינוֹ אֶלָּא כָּפֶל מִלָּה וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּ"ב' שֶׁעָשׂוּ מְלָאכָה בְּבַת אַחַת וְעוֹד דִּבְאִתְּמַר נָמֵי דְּקָאֵי אַמִּתְנִיתִין נָמֵי קָאָמַר הָאי לִשְׁנָא יָחִיד וְעָשָׂה אוֹתָהּ וכו' אַף קְשֶׁה דִּבְפֶרֶק הַמְצִנִּיעַ (שָׁם.) מִשְׁמַע דְּזֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ נָפְקָא מִנָּפֶשׁ אוֹ מֵאַחַת וְהָכָא נָפְקָא לַהּ מִבַּעֲשׂוֹתָהּ קְשֶׁה לר"י מִדְּמְצָרְכִינַן קְרָא לִפְטוֹר מִשְׁמַע דְּזֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ הָיָה בְּמִשְׁכָּן וּבְפֶרֶק הַמְצַנִּיעַ (ג"ז שָׁם.) נָמֵי פּוֹטֵר ר"ש זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל אע"פ שֶׁהָיָה בְּמִשְׁכָּן כְּגוֹן ב' שְׁנוֹשְׂאִין אֶת הָאָרוֹן וּבִירוּשַׁלְמִי פֶּרֶק הַזּוֹרֵק אָהָא דְּתָנַן גֶּזֶל"ט שְׁתֵּי גֶּזֶל"טוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כו' הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּדֶיוֹטָא אַחַת הַמּוֹשִׁיט חַיָּב אָמַר רַב חָמָא בְּשֵׁם ר' מַיְשָׁא וּבְלָבַד עַל יְדֵי ב' וּפְרִיךְ בְּכָל אָתַר אָמַרְתְּ ב' שֶׁעָשָׂאוּהָ פְּטוּרִין וְכָאן אֵינוֹ מִתְחַיֵּב אֶלָּא עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ: אֹתָמַר נָמֵי כו' תֵּימָה דְּמִיתֵי סֵיעְתָּא מִשְׁמַעְתָּא לְפֶרֶק וּבְפֶרֶק קָמָא דְּקִדּוּשִׁין (ד' ו.) פְּרִיךְ יְהוּדָה וְעוֹד לִקְרָא וי"ל דְּנִזְרָקָה מִפִּי חֲבוּרָה דְּקָאָמַר הַיְנוּ חֲבוּרָה שֶׁל תַּנָּאִים וכ"י תֵּרֵץ מִשּׁוּם דְּבָרֵי' דִּלְעֵיל לָא מְתַנְיָא בֵּי ר' חִיָּיא וְר' אוֹשַׁעְיָא:

עֲקִירַת גּוּפּוֹ כַּעֲקִירַת חֻפָּץ דְּמֵי אוֹ לָא נִרְאֶה לר"י דְּהָכִי נָמֵי מָצֵי לְמִבְעֵי לְעִנְיַן הַנָּחָה כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא חֻפָּץ לר"ה וְעָמַד שָׁם לְפוֹשׁ וְלֹא הִנִּיחוֹ ע"ג קַרְקַע אִם הַנָּחַת גּוּפּוֹ הֲוֵי כְּהַנָּחַת חֻפָּץ דְּמֵי אוֹ לֹא וּמִמַּתְנִי' דְּקָתָנֵי אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא לְיָכָא לְמִפְשַׁט דְּאִיכָּא לְאוֹקְמָא שֶׁהִנִּיחוֹ ע"ג קַרְקַע וא"ת וְאַמַּאי לָא פָּשִׁיט מִמַּתְנִיתִין (ד' יא:) דְּקָתָנֵי לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא וְאִי עֲקִירַת גּוּפּוֹ לָאו כַּעֲקִירַת חֻפָּץ דְּמֵי אַמַּאי לֹא יָצָא בָּהּ הָא לָא מָצֵי לְמֵימַר לִידֵי אִסּוּר דְּאִידֵי' וי"ל דְּאַפֵּ"ה

אִסְרוּ רַבָּנָן: מַאי טַעְמָא יָדוֹ לָא נָייֵח נִרְאֶה לר"י כְּלִשּׁוֹן אֶחָד דְּגָרַס יָדוֹ דְּבָתַר גּוּפּוֹ גְּרִירָא בָּעֵי עֲקִירָה וּלְמַאי דְּגָרַס גּוּפּוֹ לָא בָּעֵי עֲקִירָה וּלְמַאי דְּגָרַס נָמֵי יָדוֹ לָא נָיֵח מְפָרֵשׁ ר"י דְּהַיְנוּ מִשּׁוּם דְּבָתַר גּוּפּוֹ גְּרִיר וְרָשַׁ"י פִּי' יָדוֹ לָא נָיֵח ע"ג קַרְקַע מִשְּׁמַע אֲפִי' הוּא יָדוֹ בְּמָקוֹם אֶחָד וְנָתַן לוֹ חֲבֵרוֹ לְתוֹךְ יָדוֹ וְהוֹצִיא פָּטוּר וְאֵין נִרְאֶה דְּבְכָל עִנְיָן שֶׁהַטְעִינוּ חֲבֵרוֹ בֵּין עַל כְּתֵפוֹ בֵּין עַל יָדוֹ וְהוֹצִיא חַיָּב דְּהָא קָתָנֵי אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ וְהוֹצִיא חַיָּב אַלְמָא הַנָּחַת חֻפָּץ בְּיַד בע"ה שֶׁהוּא יָדוֹ וְיָדוֹ בִּרְשׁוּת אַחֵת הָוְיָא וְיָדוֹ בִּרְשׁוּת אַחֶת הָוְיָא הַנָּחָה מִדְּחַיָּב הֶעָנִי שֶׁעָקַר מִיָּד בע"ה וְכֵיוָן דְּהָוְיָא הַנָּחָה כְּשֶׁעוֹקֵר גּוּפּוֹ עִם זֶה שֶׁבְּיָדוֹ הֲרֵי עוֹקְרוֹ מִמָּקוֹם הַנָּחָה:

[א]אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא לְרַב: בַּר פַּחֲתֵי! לָא אֲמֵינָא לָךְ, כִּי קָאֵי רַבִּי בְּהָא מַסֶּכְתָּא לָא תְּשַׁיְּילֵיהּ בְּמַסֶּכְתָּא אַחֲרִיתִי, דִּילְמָא לָאו אַדַּעְתֵּיהּ. דְּאִי לָאו דְּרַבִּי גַּבְרָא רַבָּה הוּא — כַּסֵּפְתֵּיהּ, דִּמְשַׁנֵּי לָךְ שִׁינּוּיָא דְּלָאו שִׁינּוּיָא הוּא. הַשְׁתָּא מִיהַת שַׁפִּיר מְשַׁנֵּי לָךְ. דְּתַנְיָא: הָיָה טָעוּן אוֹכָלִין וּמַשְׁקִין מִבְּעוֹד יוֹם, וְהוֹצִיאָן לַחוּץ מִשֶּׁחָשֵׁיכָה — חַיָּיב, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיָדוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: פְּשִׁיטָא לִי יָדוֹ שֶׁל אָדָם אֵינָהּ לֹא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד. כִּרְשׁוּת הָרַבִּים לָא דָּמְיָא — מִיָּדוֹ דְּעָנִי. כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לָא דָּמְיָא — מִיָּדוֹ דְּבַעַל הַבַּיִת. בָּעֵי אַבָּיֵי: יָדוֹ שֶׁל אָדָם, מַהוּ שֶׁתֵּעָשֶׂה כְּכַרְמְלִית? מִי קַנְסוּהּ רַבָּנַן לְאַהְדּוּרֵי לְגַבֵּיהּ, אוֹ לָא? [(א)]תָּא שְׁמַע: הָיְתָה יָדוֹ מְלֵאָה פֵּירוֹת וְהוֹצִיאָהּ לַחוּץ, תָּנֵי חֲדָא אָסוּר לְהַחֲזִירָהּ, וְתָנֵי אִידַּךְ מוּתָּר לְהַחֲזִירָהּ. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי? דְּמָר סָבַר כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא, וּמָר סָבַר לָאו כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא?! לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן, לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. כָּאן, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: אִידֵּי וְאִידֵּי לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה וְלָאו כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן מִבְּעוֹד יוֹם, כָּאן מִשֶּׁחָשֵׁיכָה. מִבְּעוֹד יוֹם — לָא קַנְסוּהּ רַבָּנַן, מִשֶּׁחָשֵׁיכָה — קַנְסוּהּ רַבָּנַן. [בג]אַדְּרַבָּה, אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא! מִבְּעוֹד יוֹם, דְּאִי שָׁדֵי לֵיהּ לָא אָתֵי לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת — לִיקְנְסוּהּ רַבָּנַן. מִשֶּׁחָשֵׁיכָה, דְּאִי שָׁדֵי לֵיהּ אָתֵי בְּהוּ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת — לָא לִיקְנְסוּהּ רַבָּנַן. וּמִדְּלָא קָא מְשַׁנֵּינַן הָכִי, תִּפְשׁוֹט דְּרַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי. דְּבָעֵי רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר, הִתִּירוּ לוֹ לִרְדּוֹתָהּ קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת, אוֹ לֹא הִתִּירוּ? תִּפְשׁוֹט דְּלֹא הִתִּירוּ. הָא לָא קַשְׁיָא, וְתִפְשׁוֹט. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם לָא תִּפְשׁוֹט, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּשׁוֹגֵג, כָּאן בְּמֵזִיד. בְּשׁוֹגֵג — לָא קַנְסוּהּ רַבָּנַן. בְּמֵזִיד קַנְסוּהּ רַבָּנַן. [(ב)]וְאִיבָּעֵית אֵימָא, אִידֵּי וְאִידֵּי בְּשׁוֹגֵג, וְהָכָא בְּקָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר קָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד. וּמָר סָבַר לֹא קָנְסוּ שׁוֹגֵג אַטּוּ מֵזִיד. [דה]וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לְעוֹלָם לֹא קָנְסוּ, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן לְאוֹתָהּ חָצֵר,

כָּאן

בַּר פַּחֲתֵי בֶּן גְּדוֹלִים: לָא תְּשַׁיְּלֵהּ כְּלוֹמַר שֶׁאֵין לִבּוֹ לְמַס' זוֹ שֶׁמָּא יִתְבַּיֵּשׁ: מִבְּעוֹד יוֹם דְּהַיְנוּ דּוּמְיָא דְּהִטְעִינוֹ חֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת דְּהָכָא וְהָכָא לֵיכָּא עֲקִירָה דְּאִסּוּר גַּבֵּהּ: שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְיָדוֹ הַפְּשׁוּטָה לִפְנִים וְגוּפוֹ לַחוּץ וְנָתַן חֲבֵרוֹ לְתוֹכָהּ: אָמַר אַבָּיֵי פְּשִׁיטָא לִי מִמַּתְנִיתִין דְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם הַפְּשׁוּטָה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת אֵינָהּ נִזְרֶקֶת אַחַר גּוּפוֹ לְגַמְרֵי לִהְיוֹת כִּרְשׁוּת שֶׁהוּא עוֹמֵד בָּהּ בֵּין שֶׁהוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד בֵּין שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים: כרה"ר לָא דָּמְיָא מִיָּדוֹ דְּעָנִי דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' דְּכִי נָטַל בע"ה מִתּוֹכָהּ פָּטוּר: וכרה"י לָא דָּמְיָא אִם פְּשׁוּטָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים: מִיָּדוֹ דבע"ה דְּקָתָנֵי נָטַל עָנִי מִתּוֹכָהּ פָּטוּר: בָּעֵי אַבָּיֵי הַשְׁתָּא דַּחֲזֵינַן דְּלָאו בָּתַר גּוּפוֹ שָׁדֵינַן לָהּ לְעִנְיַן אִחַיּוּבֵי מִדְּאוֹרַיְתָא אַלְמָא אִפְּלוּג רְשׁוּתָא מִי אַחְמוּר עֲלָהּ רַבָּנַן לְמֶהֱוֵי כַּרְמְלִית דְּהֵיכָא דְּהוֹשִׁיט יָדוֹ מְלֵאָה לִרְשׁוּת אַחֶרֶת לֹא יַחֲזִירֶנָּה אֶצְלוֹ וּתְהֵא כָּךְ פְּשׁוּטָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ דְּכֵיוָן דְּלָאו בָּתַר גּוּפוֹ גְּרִירָא נַעֲשֵׂית לָהּ רְשׁוּת אַחֶרֶת מִדְּרַבָּנַן דִּגְזוּר רְשׁוּת מִדִּבְרֵיהֶם לְשַׁבָּת שֶׁאָסוּר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ לרה"י ולרה"ר וּשְׁמוֹ כַּרְמְלִית כִּדְתַנְיָא בְּפִרְקִין (דַּף ו.) ד' רְשׁוּיוֹת לְשַׁבָּת כַּרְמְלִית לְשׁוֹן יַעְרוֹ וְכַרְמִלּוֹ שֶׁאֵינוֹ לֹא הִלּוּךְ תָּמִיד לָרַבִּים וְלֹא תַּשְׁמִישׁ רה"י: מִי קְנָסוּהָ הוֹאִיל וְהִתְחִיל בָּהּ בְּאִסּוּר: לְמַטָּה מִי' רה"ר הוּא קְנָסוּהָ רַבָּנַן וְשַׁוְּיוּהָ כַּרְמְלִית דְּלָא לְהַדְרָהּ: לְמַעְלָה מִי' דַּאֲוִיר מְקוֹם פָּטוּר הוּא כְּדִתְנַן בְּהַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת ק.) הַזּוֹרֵק ד"א בַּכֹּתֶל לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר וּפָטוּר דְּלָא הָוֵי רה"ר לְמַעְלָה מִי' הִלְכָּךְ לָא קְנָסוּהָ דְּלָאו אִסּוּרָא עֲבִיד: וְאִיבָּעֵית אֵימָא אִדֵּי וְאִדֵּי לְמַטָּה מִי' טְפָחִים וְלֹא כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא לְמֶהֱוֵי רְשׁוּת לְעַצְמָהּ: כָּאן מבע"י הוֹשִׁיטָהּ מבע"י מַחֲזִירָהּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ דְּלָאו רְשׁוּת לְעַצְמָהּ הִיא אֶלָּא בָּתַר גּוּפוֹ גְּרִירָא: כָּאן מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ הוֹשִׁיטָהּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה קְנָסוּהָ וְלֹא שֶׁתְּהֵא רְשׁוּת לְעַצְמָהּ דא"כ אַף מִבְּעוֹד יוֹם מִתַּסְרָא אֶלָּא קְנָסָא בְּעָלְמָא: מבע"י דְּאִי שָׁדֵי לֵיהּ כְּלוֹמַר הֵיכָא דְּהוֹשִׁיטָהּ מִבְּעוֹד יוֹם שֶׁאִם תַּאַסְרֶנָּה לַהֲזִירָהּ וְיַשְׁלִיךְ מִיָּדוֹ הַחֵפֶץ כְּדֵי לְהָקֵל טָרְחוֹ לָא אָתֵי לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת דְּלָא הָוֵי עֲקִירָה בְּשַׁבָּת אֶלָּא הַנָּחָה לְחוּדֵיהּ וְאִסּוּרָא דְּרַבָּנַן הוּא דְּאִיכָּא דְּעָשָׂה מִקְצָתָהּ וּכְדִתְנַן שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין אֲבָל אֲסוּרִין קְנָסוּהָ רַבָּנַן שֶׁלֹּא יַחֲזִירֶנָּה אֲבָל הֵיכָא דְּהוֹשִׁיטָהּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה דְּאִי שָׁדֵי לֵהּ מִיָּדוֹ עַל יְדֵי קְנָס שֶׁתַּאַסְרֶנּוּ לַהֲזִירָהּ נִמְצָא מִתְחַיֵּב חַטָּאת אִם שׁוֹגֵג הוּא דַּעֲבִיד לֵיהּ עֲקִירָה וְהַנָּחָה לָא קְנָסוּהָ רַבָּנַן דְּמוּטָב שֶׁלֹּא נִקְנְסֶנּוּ מִשֶּׁנִּגְרוֹם לָבֹא לִידֵי חִלּוּל שַׁבָּת דְּאוֹרָיְתָא וּמִדְּלָא חָיְשַׁתְּ לְהָכִי תִּפְשׁוֹט בַּעְיָא דְּרַב בֵּבָי דְּלָא נִמְנְעוּ חֲכָמִים מִלְּהַעֲמִיד דִּבְרֵיהֶם מִפְּנֵי חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא לֹא יַעֲמוֹד הָאָדָם בָּהֶם וְיַעֲשֶׂה אִסּוּר חָמוּר: הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג וְנִזְכַּר שֶׁהוּא שַׁבָּת קֹדֶם שֶׁתֵּאָפֶה וְקַיְמָא לָן (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קיז:) דִּרְדִיַּת הַפַּת שְׁבוּת הִיא שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה: הִתִּירוּ לוֹ אֶת הָאִסּוּר מִדִּבְרֵיהֶם וַיִּרְדֶּנָּה קֹדֶם שֶׁתֵּאָפֶה וְיִתְחַיֵּב מִשּׁוּם אוֹפֶה שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה אוֹ לֹא הִתִּירוּ לִרְדוֹתָהּ וּלְהוֹצִיאָהּ מִן הַתַּנּוּר: בְּשׁוֹגֵג לָא קַנְסוּהּ רַבָּנַן כו' וּדְרַב בֵּבָי לֹא תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא לֹא לְאִסּוּר וְלֹא לְהֶתֵּר דְּהַאי דְּלָא קְנָסוּהָ בְּשׁוֹגֵג לָאו מִשּׁוּם חֲשָׁשָׁא דְּדִלְמָא שָׁדֵי לְהוּ מִדֵּהּ הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא עֲבַד אִסּוּרָא בְּמֵזִיד וַחֲזָרַת יָדוֹ אֵינָהּ אֲפִלּוּ שְׁבוּת אִי לֹא מִשּׁוּם קְנָסָא וְהָכָא לָא קָנִיס אֲבָל רְדִיַּת הַפַּת שְׁבוּת הוּא וְנִגְזְרָה בְּמִנְיָן וּמִשּׁוּם קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת לָא בִּטְּלוּ גְּזֵרָתָם וּלְאִסּוּר נָמֵי לֹא תִּפְשׁוֹט מִדְּקָנְסוּ בְּמֵזִיד דְּהָתָם לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא לִשְׁדִּינְהוּ שֶׁיִּתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין אֲבָל הָכָא אִי קָנְסִינַן לֵיהּ מִלִּרְדּוֹת עַל כָּרְחָךְ יִתְחַיֵּב מִיתַת בֵּית דִּין: לְאוֹתָהּ חָצֵר שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ מֻתָּר לַהֲזִירָהּ אֲבָל לְחָצֵר אַחֶרֶת הַסְּמוּכָה לָהּ אָסוּר לְזָרְקָם:

הָיָה טָעוּן אֳכָלִין וּמַשְׁקִין מִבְּעוֹד יוֹם כו' כְּשֶׁעָמַד לָפוּשׁ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה אַיְּרֵי דִּבְלֹא עָמַד לָא מְחַיֵּב אע"ג דַּעֲקִירַת גּוּפוֹ כַּעֲקִירַת חֵפֶץ דָּמֵי לֹא בָּטְלָה עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה כִּדְאָמַר לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' ה:) הַמְפַנֶּה חֲפָצָיו מִזָּוִית לְזָוִית וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לְהוֹצִיאָן פָּטוּר שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ וּנְקַט מִבְּעוֹד יוֹם לְאַשְׁמְעִינַן דַּעֲקִירַת גּוּפוֹ כַּעֲקִירַת חֵפֶץ דָּמֵי דְּאִי הֲוָה נְקַט טוֹעֵן עַצְמוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וְעָמַד לָפוּשׁ לֹא הָיָה מַשְׁמַע מִידֵי דַּאֲפִילּוּ אִי עֲקִירָה וְהַנָּחַת גּוּפוֹ לָא הָוְיָא עֲקִירָה וְהַנָּחָה חַיָּב מִשּׁוּם עֲקִירָה רִאשׁוֹנָה: מַהוּ שֶׁתֵּעָשֶׂה כְּכַרְמְלִית כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא יָדוֹ מְלֵאָה לַחוּץ וּלְאַהְדּוּרֵהּ אֲבָל בע"א לֹא דְּהָא תְּנַן בְּפֶרֶק בַּתְרָא דְּעֵירוּבִין (ד' צח:) עוֹמֵד אָדָם ברה"י וּמְטַלְטֵל ברה"ר וְלָא הָוְיָא כַּרְמְלִית אֶלָּא לְעִנְיַן רְשׁוּת שֶׁהַגּוּף שָׁם שֶׁדּוֹמֶה יוֹתֵר לִשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת: מִי קְנָסוּהָ רַבָּנַן לְאַהְדּוּרַהּ נִרְאֶה לר"י דְּגָרַס מִי אֲסָרוּהָ וְלָא גָּרַס מִי קְנָסוּהָ דִּלְקַמָּן בְּסָמוּךְ כִּי מוֹקְמָא דְּלָאו כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא אָמְרִינַן דְּאָסוּר לַהֲזִירָהּ מִשּׁוּם קְנָס וְשֶׁמָּא הָא דַּעֲבְדוּהָ כְּכַרְמְלִית נָמֵי הָוֵי קְנָסָא ונ"מ דְּאָסוּר בְּשׁוֹגֵג מִבְּעוֹד יוֹם: כָּאן לְמַעְלָה מִי' וא"ת לְמַעְלָה מִי' לְכַתְּחִלָּה נָמֵי מֻתָּר לְהוֹצִיאָהּ דְּהָוֵי מְקוֹם פָּטוּר וי"ל דקמ"ל דַּאֲפִילּוּ הוֹצִיאָהּ מִתְּחִלָּה דֶּרֶךְ מַטָּה מִי' מֻתָּר לַהֲזִירָהּ לְמַעְלָה מִי' וְלָא קָנְסִינַן לֵיהּ: הִתִּירוּ לוֹ לִרְדּוֹתָהּ ואע"ג דְּאָמְרִינַן בר"ה בְּפֶרֶק י"ט (ד' כט:) (שָׁם) כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְגוֹ' יָצְאוּ תְּקִיעַת שׁוֹפָר וּרְדִיַּת הַפַּת שֶׁחָכְמָה הִיא וְאֵינָהּ מְלָאכָה מ"מ מִדְּרַבָּנַן אֲסוּרָה כִּדְאָמַר בְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (לְקַמָּן שַׁבָּת קיז: וְשָׁם) וְלֹא יִרְדֶּה בְּמַרְדֶּה אֶלָּא בְּסַכִּין וְכֵן תְּקִיעַת שׁוֹפָר אָסוּר מִדְּרַבָּנַן דִּתְנַן בפ"ב דר"ה (ד' לג.) אֵין מְעַכְּבִין הַתִּינוֹקוֹת מִלִּתְקֹעַ מִשּׁוּם חִנּוּךְ הָא נָשִׁים מְעַכְּבִין: וְאִיבָּעֵית אֵימָא לְעוֹלָם לָא תִּפְשׁוֹט נִרְאֶה לר"י דל"ג לְעוֹלָם לֹא תִּפְשׁוֹט דאע"ג דְּאִיכָּא שִׁנּוּיָא אַחֲרִינָא דְּלָא תִּקְשֵׁי שְׁנֵי בָּרַיְתוֹת אַהֲדָדֵי עֲדַיִן אִיכָּא לְמִפְשַׁט דְּרַב בֵּבָי מִבְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ מִדְּלָא מְשַׁנֵּי אִיפְכָא מִכְּלָל דְּלָא הִתִּירוּ וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דְּשַׁפִּיר גָּרֵיס לֵיהּ דְּמִמַּאי דְּלָא מְשַׁנֵּי אִיפְכָא לֵיכָּא לְמִפְשַׁט דְּסָבְרֵי בְּנֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ דְּלָא הִתִּירוּ דְּהָא דְּלָא מְשַׁנֵּי אִיפְכָא לְפִי שֶׁאֵין נִרְאֶה סְבָרָא לְעוֹלָם לוֹמַר מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לֹא קְנָסוּהָ מִבְּעוֹד יוֹם קְנָסוּהָ דְּאִי מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לָא קְנָסוּהָ שׁוּב אֵין לוֹמַר מִבְּעוֹד יוֹם קְנָסוּהָ דְּהָוֵי כְּחוּכָא וְאִטְלוּלָא ואע"פ שֶׁאֵין שַׁיָּךְ טַעַם מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לוֹמַר כְּמִבְּעוֹד יוֹם וּלְעֵיל ה"פ מִדְּלָא מַשְׁנִינַן הָכִי לְפִי שֶׁאֵין נִרְאֶה לָהֶם סְבָרָא לוֹמַר כֵּן וְהֻצְרְכוּ לוֹמַר מִשֶּׁחֲשֵׁכָה קְנָסוּ מִבְּעוֹד יוֹם לֹא קְנָסוּ כְּדֵי לִדְחוֹת שֶׁלֹּא לִפְשֹׁט בַּעְיָא דְּאַבַּיֵּי א"כ תִּפְשׁוֹט בַּעְיָא דְּרַב בֵּבָי אע"ג דְּאִיכָּא לְמִדְחֵי בְּשִׁנּוּיָא קַמָּא וְאִי בָּעֵית לְמִפְשַׁט דְּאַבַּיֵּי נֹאמַר כְּשִׁנּוּיָא בַּתְרָא וְזִיל הָכָא קָמַדְחֵי לֵהּ כו' מ"מ חֲדָא מִנַּיְהוּ מִפַּשְׁטָה מִמַּה נַפְשָׁךְ וְהַשְׁתָּא א"ש דְּקָאָמַר ואב"א לְעוֹלָם לֹא תִּפְשׁוֹט לֹא דְּאַבַּיֵּי וְלֹא דְּרַב בֵּבָי: בְּשׁוֹגֵג לֹא קְנָסוּהָ וּמַיְרֵי מִבְּעוֹד יוֹם דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמִפְשַׁט דְּרַב בֵּבָי וא"ת מִשִּׁנּוּיָא קַמָּא נָמֵי נִפְשׁוֹט בַּעְיָא דְּרַב בֵּבָי דְּלָא הִתִּירוּ דִּלְמַטָּה מִי' אָסוּר לַהֲזִירָהּ וַאֲפִילּוּ מוֹקְמִי' מִבְּעוֹד יוֹם הָא פֵּרַשְׁתִּי דְּאִי מבעו"י לֹא הִתִּירוּ כ"ש מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וי"ל דְּאֵין לִפְשֹׁט דְּהָתָם מַה שֶּׁלֹּא הִתִּירוּ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה אע"ג דְּאָתֵי לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת הַיְנוּ מִשּׁוּם מבעו"י דְּלָא שַׁיָּךְ טַעַם זֶה אֲבָל גַּבֵּי רְדִיַּת הַפַּת לְעוֹלָם אֵימָא דְּהִתִּירוּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פד׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ו:
ב טוש״ע או״ח סי׳ שמח סעי׳ א:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ כ, סמג לאוין סה:
ד טוש״ע או״ח סי׳ שמח סעי׳ א:
ה מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ כ, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א זבחים יז:; גיטין יד.
ב עירובין סח:; עירובין ק.

גליון הש״ס

גמ' בר פחתי. עיין לקמן דף כט ע"א:
שם משחשיכה דאי שדי לי' וכו'. עיין עירובין ד"כ ע"א תוס' ד"ה לא יעמוד:
שם תפשו' דרב ביבי וכו'. עי' ב"ק דכ"ג ע"א תוס' ד"ה תפשוט:
שם הא ל"ק ותפשוט וכו'. זבחים דף פז ע"ב:
שם והכא קנסו שוגג וכו'. עירובין דס"ח ע"ב וד"ק ע"א וגיטין דף נ"ג ע"א:
רש"י ד"ה בר פחתי בן גדולים. מלשון הכתוב זרובבל פחת יהודה (חגי א) ומלשון המשנה הפחות והסגנים (בכורים פ"ג מ"ג):

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; משנה שבת; לקמן קב.

ב עירובין צט.

ג משנה שבת

ד לקמן צז.

גליון הש"ס

גמ' ואלא לאו דאהדר ואידכר מי מחייב. עיין שו"ת תולדות אדם המיוחסות לרמב"ן סי' ר"ה:

תוס' ד"ה קודי שיבא וכו' ובודאי תאפה אם לא ירדנה. עיין גיטין דף לג ע"א תוס' ד"ה ואפקעינהו:

בא"ד דודאי לא היה בדעתו לדרדות מל' זה משמע דמש"ה לא הוי התראת ס'. ואלו ממש"כ אח"כ וכן בשבועה לא אוכל זה אם לא אוכל זה משמע דשלא אוכל זו אם לא אוכל זו לא הוי התראת ס' כיון דמחוסר מעשה אף דלא שייך לומר דהיה בדעתו שלא לאכלו דהא אפילו בהיפוך מראה דעתו לאכלו:

תוס' ד"ה אבל למטה וכו' כשהחפץ בידו. ע"ל צב ע"א תוס' ד"ה התם:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שבת הל' יט:

ב מיי' פב' מהל' שגגות הל' א, סמג עשין ריג:

ג טוש"ע או"ח סי' רנד סעי' ו:

ד מיי' פט' מהל' שגגות הל' ה:

ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

ו טור או"ח סי' שמח, ש"ע או"ח סי' שמה סעי' יט:

ז מיי' פי"ג מהל' שבת הל' א:

ח מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

לְכִי תֵּיכוֹל עֲלָהּ כּוֹרֵא דְּמִלְּחָא בִּבְדִיחוּתָא אַהֲדַר לֵיהּ כְּשֶׁתִּמְדֹּד לִי כּוֹר שֶׁל מֶלַח אוֹמַר לְךָ טַעֲמוֹ שֶׁל דָּבָר לְשָׁנָא אַחֲרִינָא לְכְשֶׁתֹּאכַל עָלֶיהָ כּוּר שֶׁל מֶלַח לֹא תּוּכַל לְהַשְׁוותָם זוֹ לָזוֹ: מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְפַנּוֹתָהּ מֵחָצֵר וָהָלְאָה לֹא נִתְקַיְּמָה הִלְכָךְ לֹא גָּזְרוּ אֲבָל לְחָצֵר אַחֶרֶת נִתְקַיְּמָה מַחְשַׁבְתּוֹ וּגְזוּר דִּלְמָא זִמְנָא אַחֲרִיתִי שָׁדֵי לְהוּ לרה"ר: וְלָא אַדְּכַר קֻדָּם אֲפֵיָּה עַל שְׁגִגָּתוֹ שֶׁהָיָה שָׁבַת אוֹ שְׁמָלְאָכָה זוֹ אֲסוּרָה: לְמַאן הִתִּירוּ הָא לָא מַסְקִי אַדַּעְתַּהּ לְבֹא לִשְׁאֵל עַל כָּךְ: וְאֶלָּא דְּאִהְדַּר וְאַדְכַר קֻדָּם אֲפֵיָּה: מִי מְחַיַּב חַטָּאת בַּאֲפֵיָּתוֹ: תְּחִלָּתָהּ וְסוֹפָהּ תְּחִלַּת הַמְּלָאכָה וְסוֹפָהּ לֹא נוֹדְעָה לוֹ שְׁגִגָּתוֹ עַד שֶׁנִּגְמְרָה עֲבֵרָה: לַאֲחֵרִים אַחַר שֶׁרָאָה וּבָא לְפָנֵינוּ לִשְׁאֵל לְרִדּוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיָּבֹא חֲבֵרוֹ לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת: וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם צֵא וַחֲטָא אִסּוּר קַל כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב חֲבֵרָךְ שֶׁלֹּא יִכָּשֵׁל בְּמִזִּיד. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא עִנֵּשׁ חָמוּר: בְּהֶדְיָא סְקִילָה וּבִלְשׁוֹן פְּשִׁיטוּתָא וְלֹא בִּלְשׁוֹן בָּעְיָא מַתְנֵי רַב אַחָא בְּרֵהּ דְּרָבָא מִלְּתָא דְּרַב בֵּבֵי: מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' דְּהַוֵי חֲשׁוּב לְמָקוֹם הַנָּחָה וַעֲקִירָתוֹ עֲקִירָה וְיָדוֹ לְאוֹ מָקוֹם ד' הוּא וְקָתָנֵי לָהּ מַתְנֵי' בֵּין לַעֲקִירָה בֵּין לְהַנָּחָה דְּקָתָנֵי וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת הֲרֵי הַנָּחָה אוֹ שֶׁנָּטַל מִתּוֹכָהּ הֲרֵי עֲקִירָה: קְלוּטָה הַחָפֵץ הוֹאִיל וְנִקְלַט בָּאֲוִירָהּ שֶׁל רְשׁוּת הָרַבִּים כְּמִי שֶׁהַנָּחָה בְּתוֹכוֹ הוּא וְאַע"ג דְּלָא נָח:

כָּאן לְחָצֵר אַחֶרֶת וְאָסוּר לְהַחֲזִירָהּ דְּקָתָנֵי לֹא לְהַחֲזִירָהּ אֶצְלוֹ קָאָמַר אֶלָּא לְהַחֲזִירָהּ לְחָצֵר אַחֶרֶת. כְּדִבְעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: הָיְתָה יָדוֹ מָלֵאָה פֵּירוֹת וְהוֹצִיאָהּ לַחוּץ, מַהוּ לְהַחֲזִירָהּ לְאוֹתָהּ חָצֵר? אָמַר לֵיהּ: מוּתָּר. לְחָצֵר אַחֶרֶת מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: אָסוּר. וּמַאי שְׁנָא! לְכִי תֵּיכוֹל עֲלָהּ כּוֹרָא דְּמִילְחָא. הָתָם, לֹא אִיתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ. הָכָא, אִיתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ. גּוּפָא. בָּעֵי רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר הִתִּירוּ לוֹ לְרִדּוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת, אוֹ לֹא הִתִּירוּ? אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בַּר אַבָּיֵי לְרַבִּינָא: הֵיכִי דָּמֵי? אֵילֵימָא בְּשׁוֹגֵג וְלָא אִידְּכַר לֵיהּ, לְמַאן הִתִּירוּ? [א]וְאֶלָּא לָאו דְּאִיהַדַּר וְאִידְּכַר, מִי מְחַיַּיב?! וְהָתְנַן: כָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת — אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן שְׁגָגָה. אֶלָּא בְּמֵזִיד. "קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר סְקִילָה" מִיבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַב שֵׁילָא: לְעוֹלָם בְּשׁוֹגֵג, וּלְמַאן הִתִּירוּ — לַאֲחֵרִים. מַתְקִיף לַהּ רַב שֵׁשֶׁת: וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לָאָדָם "חַטָּא כְּדֵי שֶׁיִּזְכֶּה חֲבֵירְךָ"?! [ב]"אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: לְעוֹלָם בְּמֵזִיד. וְאֵימָא: קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר סְקִילָה. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מַתְנֵי לַהּ בְּהֶדְיָא. אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר הִתִּירוּ לוֹ לְרִדּוֹתָהּ קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר סְקִילָה. [ג]ח[ב]פָּשַׁט הֶעָנִי אֶת יָדוֹ: אַמַּאי חַיָּיב? וְהָא בָּעֵינַן עֲקִירָה וְהַנָּחָה מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְלֵיכָּא? [ג]אָמַר רַבָּה: הָא מַנִּי? — רַבִּי עֲקִיבָא, דְּאָמַר לָא בָּעֵינַן מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. דְּתָנַן: הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע, רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. [ד]רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר אָמְרִינַן "קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא". וְרַבָּנַן סָבְרִי לָא אָמְרִינַן "קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא". לְמֵימְרָא דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְרַבָּה דִּבְקְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא,

וּבְתוֹךְ עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה דִּלְעוֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ לח:) א"ר יְהוּדָה כָּל הַמְשַׁחֵרר עַבְדּוֹ

שֶׁאנֵי פְּרִיָּה וּרְבִיָּה דִּמְצִוָּה רַבָּה הִיא כְּדִמְשַׁנֵּי הָתָם בר"א שֶׁנִּכְנַס לִבָּהּ"מ וְלֹא מָצָא שָׁם י' וְשִׁחְרֵר אֶת עַבְדּוֹ לְהַשְׁלִימוֹ לִי' מִצְוָה דְּרַבִּים שָׁאנֵי וְעוֹד י"ל דְּדַוְקָא הֵיכָא דְּפָשַׁע קָאָמַר וְכִי אוֹמְרִים לוֹ לְאָדָם חֲטָא כְּדֵי כו' וְאַתֵּי שִׁפּוּר הָא דְּאָמְרִי' בְּרֵישׁ תָּמִיד נִשְׁחַט (פְּסָחִים דַּף נט. וְשָׁם) דְּאַתֵּי עֲשֵׂה דְּפֶסַח שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּרֵת וְדָחֵי עֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה וְקָא עָבְרִי כֹּהֲנִים בַּעֲשֵׂה דְּהַשְׁלָמָה וּמַקְרִיבִין לְמִחַסַּר כִּפּוּרִים כַּפָּרָתוֹ כְּדֵי שֶׁיָּבִיא פִּסְחוֹ וְכֵן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף קג: וְשָׁם) כֹּהֵן שֶׁנִּמְצָא בּוֹ נֶבֶלֶת חֲבֵרוֹ חוֹתְכָהּ לוֹ לוֹ בְּשִׁנָּיו אע"ג דְּהַוֵי שְׁבוּת וְגַבֵּי חֲצִיָּיהּ שֶׁפְּחָה וְחֲצִיָּהּ בַּת חוֹרִין שֶׁנֶּהֱנוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר וְכָפוּ אֶת רַבָּה בְּהַשׁוֹלֵחַ (גִּטִּין דַּף לח:) מִשּׁוּם שֶׁהָיְתָה מְחֻצֶּרֶת וּמַמְצִיאָה עַצְמָהּ לִזְנוּת וְהַוֵי נָמֵי כְּמִצְוָה דְּרַבִּים: קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר סְקִילָה וא"ת מַאי בָּעְיָא הֵיא זוֹ אִם הִתִּירוּ לְרִדּוֹתָהּ פְּשִׁיטָא שֶׁלֹּא יִשְׁמַע לָנוּ אִם נֶאֱסַר לוֹ וְתַי' רִיבָּ"א דְּאִם לֹא הִתִּירוּ לָא מְחַיַּב סְקִילָה כֵּיוָן שֶׁמַּנִּיחַ מִלְּרִדּוֹת ע"י מַה שֶּׁאָנוּ אוֹסְרִין לוֹ וְכֵן בְּפִסְחִים בס"פ הָאִשָּׁה (דַּף צב. וְשָׁם) עֶרֶל הַזָּאָה וְאִזְמֶל הֶעֱמִידוּ דְּבְרֵיהֶם בִּמְקוֹם כָּרֵת אַלְמָא לָא מְחַיַּב כָּרֵת הוֹאִיל וְרַבָּנָן הוּא דְּאָסְרִי לֵיהּ לְמֶעְבַּד פֶּסַח וא"ת וְהֵיכִי אָתֵי לִידֵי חִיּוּב סְקִילָה וְהָא הַתְרָאַת סָפֵק הוּא דְּבָשְׁעָה שֶׁהִדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר שֶׁמָּא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְרַדּוֹתָהּ קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִסּוּר סְקִילָה וּמַה שֶּׁלֹּא רָדָה שֶׁמָּא שָׁכַח הַהַתְרָאָה וְתַי' רִיבָּ"א דְּכֵיוָן שֶׁהִדְבִּיק תּוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר שֶׁל הַתְרָאָה וּבְוַדַּאי אִם לֹא יְרַדֶּנָּה לָאו הַתְרָאַת סָפֵק הוּא דְּוַדַּאי לֹא הָיָה בְּדַעְתּוֹ לְרַדּוֹת קֹדֶם אֲפִיָּה וְלָא הֲוֵי הַתְרָאַת סָפֵק אֶלָּא בְּלוֹקֵחַ אִם עַל הַבָּנִים לָמָּ"ד בְּפָ' וְאֵלּוּ הֵן הַלּוֹקִין (מַכּוֹת דַּף טו.) בִּטְלוֹ וְלֹא בִּטְלוֹ דְּשָׁמָא לֹא יִשְׁבֹּר כְּנָפֶיהָ אוֹ לֹא יִשְׁחָטֶנָּה וַעֲכְשָׁו שֶׁמְּשַׁבֵּר כְּנָפֶיהָ אֵין יְכוֹלִין לְהַתְרוֹתוֹ דְּלָא הֲוֵי הַתְרָאָה אֶלָּא עַל הַלָּאו וְהַלָּאו כְּבָר עָבַר וְכֵן בִּשְׁבוּעָה שֶׁלֹּא אוֹכַל כְּבָר זוֹ אִם אוֹכַל זוֹ לֹא אוֹכַל לְאִסּוּרֵהּ וַהֲדַר אֲכִילַת אִסּוּר עָדַיִן מְחַסַּר מַעֲשֶׂה אֲכִילַת שֶׁל תְּנַאי קוֹדֶם שֶׁיִּתְחַיֵּב מַלְקוּת אֲבָל הָכָא כְּשֶׁמַּדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר אֵין הָאֲפִיָּה מְחַסֶּרֶת מַעֲשֶׂה: **מַתְנִי'** לַהּ בְּהֶדְיָא אִית סְפָרִים דְּגַרְסִי בָּעֵי רַב בֵּבָי וּמַתְנִי בְּהֶדְיָא בְּבַעְיָא דְּרַב בֵּבָי אִסּוּר סְקִילָה: **וְהָא** בָּעֵינַן עֲקִירָה וְהַנָּחָה מֵעַל מָקוֹם ד' אוֹמֵר ר"ת דְּאֵין רְגִילוּת לְהַנִּיחַ הַחָפֵץ בְּפָחוֹת מִד' וְכֵן הָיָה מִסְתַּמָּא בַּמִּשְׁכָּן וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּאַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ מַשְׁמַע דְּקָאֵי נָמֵי אַחֻפָּץ כְּלוֹמַר מִמְּקוֹמוֹ שֶׁל חֻפָּץ דְּרַשִׁינַן בְּעֵירוּבִין (פ"א ד' יז:) דְּאַל יֵצֵא אַל יוֹצִיא אע"ג דְּפָשְׁטֵהּ דִּקְרָא קָאֵי אַמְּקוֹמוֹ שֶׁל אָדָם דְּהַיְנוּ ד' אַמּוֹת מ"מ מַשְׁמַע נָמֵי מִקּוֹם הַחֻפָּץ וְאֵין מָקוֹם חָשׁוּב בְּפָחוֹת מִד':

וּבְתוֹךְ עֲשָׂרָה פְּלִיגִי? וְהָא מִיבַּעְיָא בָּעֵי לַהּ רַבָּה! דְּבָעֵי רַבָּה: לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה פְּלִיגִי — וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא, וְרַבָּנַן סָבְרִי לָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא. אֲבָל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר, וּדְכוּלֵּי עָלְמָא לָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט. אוֹ דִילְמָא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה פְּלִיגִי — וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט, וְרַבָּנַן סָבְרִי לָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט. אֲבָל לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב. מַאי טַעְמָא, אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא. הָא לָא קַשְׁיָא: בָּתַר דְּאִיבַּעְיָא הֲדַר אִיפְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּסָבַר רַבִּי עֲקִיבָא קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא. וְדִילְמָא הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא, הָא עֲקִירָה בָּעֲיָא! אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: הָא מַנִּי? — רַבִּי הִיא. [א]הֵי רַבִּי? אִילֵימָא הָא רַבִּי, דְּתַנְיָא: זָרַק וְנָח עַל גַּבֵּי זִיז כָּל שֶׁהוּא — רַבִּי מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. הָתָם כִּדְבָעֵינַן לְמֵימַר לְקַמָּן כְּדְאַבָּיֵי, דְּאָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּאִילָן הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק וְנָח אַנּוֹפוֹ. [ב]דְּרַבִּי סָבַר: אָמְרִינַן "שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִיקָּרוֹ". וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָא אָמְרִינַן "שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִיקָּרוֹ". [ג]אֶלָּא הָא רַבִּי, דְּתַנְיָא: זָרַק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע — רַבִּי מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם הוֹצָאָה, וְאַחַת מִשּׁוּם הַכְנָסָה. אַלְמָא לָא בָּעֵי עֲקִירָה וְלָא הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מְקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ:
לָא

וּבְתוֹךְ י' דְּאִלּוּ לְמַעְלָה מִי' לָאו אֲוִיר ר"ה הוּא אֶלָּא אֲוִיר מְקוֹם פָּטוּר הוּא וְאַפֵּי' קְלוּטָה לֵיכָּא: זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט דְּאִלּוּ בְּמוֹשִׁיט מרה"י לְרה"י דֶּרֶךְ ר"ה אַפֵּי' לְמַעְלָה מִי' קַיְימָא לַן בְּפֶ' הַזּוֹרֵק דְּחַיָּב דְּיָלֵיף מֵעֲגָלוֹת שֶׁל מִדְבָּר שֶׁמּוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לְזוֹ וְהֵן רה"י וּבֵינֵיהֶם ר"ה וְלֹא הָיוּ זוֹרְקִים אוֹתָן שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ: וְדִלְמָא הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא מִדְּקָתָנֵי ר"ע מְחַיֵּב אֲבָל עֲקִירָה בָּעֵי מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' מִדְּלָא קָתָנֵי ר"ע מְחַיֵּב שְׁתַּיִם אַחַת מִשּׁוּם הוֹצָאָה וְאַחַת מִשּׁוּם הַכְנָסָה: זָרַק מר"ה מִתְחִלַּת ד' לְסוֹף ד' וְנָח' ע"ג זִיז. כָּל עֵץ הַיּוֹצֵא מִן הַכֹּתֶל קָרֵי זִיז: רַבִּי מְחַיֵּב אַלְמָא דְּלָא בָּעֵי הַנָּחָה עַל מָקוֹם ד': שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ וְהָוֵי כְּמֻנָּח בר"ה עַל מָקוֹם ד' דְּעִקָּר מְחַשֵּׁב לֵיהּ לְנוֹף: מְחַיֵּב הָיָה ר' שְׁתַּיִם דְּהָוֵי כְּאִלּוּ נָח ברה"י וְחָזַר וְנֶעֱקַר מִשָּׁם וְהִכְנִיס לר"ה אַלְמָא לָא עֲקִירָה בָּעֵי וְלֹא הַנָּחָה בָּעֵי ע"ג מְקוֹ' ד':

אֲבָל לְמַעְלָה מִי' ד"ה פָּטוּר יֵשׁ לְהוֹכִיחַ קְצָת מִכָּאן דְּמוֹשִׁיט חַיָּב נַמֵּי לְמַטָּה מִי' דְּאִם תִּמְצָא לוֹמַר פָּטוּר לְפִי שֶׁלֹּא מָצִינוּ בַּמִּשְׁכָּן מוֹשִׁיט לְמַטָּה מִי' שֶׁהָעֲגָלוֹת הָיוּ גְּבוֹהִים י' א"כ לֵימָא הָכָא אֲבָל לְמַעְלָה מִי' ד"ה חַיָּב דְּיָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט אֲבָל עַתָּה דְּמוֹשִׁיט חַיָּב לְמַטָּה מִי' אָז לָא מָצֵי לְמֵימַר לְמַעְלָה מִי' ד"ה חַיָּב דא"כ לְמַטָּה מִי' מ"ט פָּטוּר זוֹרֵק וּמִיהוּ אֵינוֹ הוֹכָחָה דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר דלכ"ע יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט דא"כ הָא דִּתְנַן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף צו.) הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בִּדְיוֹטָא אַחַת הַזּוֹרֵק פָּטוּר וְהַמּוֹשִׁיט חַיָּב אַלְמָא לָא יָלְפִי' זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט אַמַּאן תִּרְמְיֵהּ וְתֵדַע דְּהָא כִּי נָמֵי נֵימָא דְּמוֹשִׁיט חַיָּב לְמַטָּה מִי' הָוֵי מָצֵי לְמֵימַר דלכ"ע יָלְפִי' זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט וּבִדְיוֹטָא אַחַת בֵּין לְמַטָּה מִי' בֵּין לְמַעְלָה מִי' ד"ה חַיָּב וּפְלִיגִי לְמַטָּה מִי' בְּזוֹ כְּנֶגֶד זוֹ דְּמָר סָבַר אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וּמָר סָבַר לָא אָמְרִינַן אֶלָּא דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר דלכ"ע יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט מִשּׁוּם מַתְנִי' דְּהַזּוֹרֵק וּלְמַאי שֶׁנִּפְרֵשׁ בְּסָמוּךְ אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר דְּלָא נָקַט הָכִי: **דְּרַבִּי** עֲקִיבָא סָבַר יָלְפִי' זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט וא"ת וְהָא ע"כ זוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לרה"י דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים לָא הָיָה בַּמִּשְׁכָּן דְּאִם הָיָה בַּמִּשְׁכָּן מַה צָּרִיךְ לְמֵילַף מִמּוֹשִׁיט ומ"ט נָמֵי דְּרַבָּנָן דְּפָטְרֵי וְכֵיוָן דְּלָא הָיָה בַּמִּשְׁכָּן אַמַּאי מְחַיֵּב ר"ע דִּבְתוֹלָדָה דְּהוֹצָאָה שֶׁהִיא מְלָאכָה גְּרוּעָה אֵין לָנוּ לְחַיֵּב אֶלָּא דַּוְקָא אוֹתָן שֶׁהָיוּ בַּמִּשְׁכָּן כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל (שַׁבָּת ד' ב.) וי"ל דר"ע סָבַר דְּזוֹרֵק דָּמֵי טְפֵי לְמוֹשִׁיט מִמַּאי דְּדָמוּ שְׁאָר תּוֹלָדוֹת לְהוֹצָאָה: **אֲבָל** לְמַטָּה מִי' ד"ה חַיָּב דְּאָמַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה כְּשֶׁהַחֵפֶץ בְּיָדוֹ שֶׁל עָנִי אוֹ שֶׁל בע"ה לֹא שַׁיָּיךְ קְלוּטָה דְּהָא כְּשֶׁנּוֹתֵן בע"ה לְתוֹךְ יָדוֹ וְהוֹצִיא לָא מִחַיַּב תֵּמַהּ לר"י אִם בָּרַיְתָא הִיא בְּשׁוּם מָקוֹם דְּבָעֵינַן הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' וְכִדְמַשְׁמַע קְצָת בְּסָמוּךְ דא"ר זֵירָא הָא מַנִּי אֲחֵרִים הִיא מַשְׁמַע דִּפְלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵהּ אִם כֵּן הֵיכִי קָאָמַר הָכָא ד"ה חַיָּב אִם כֵּן הַהִיא בָּרַיְתָא מַנִּי וְנִרְאֶה דְּלָא קָשֶׁה מִידֵי שֶׁיַּעֲמִיד ר"ע וְרַבָּנָן כְּמַתְנִיתִין וְלֹא כְּהַהִיא בָּרַיְתָא דְּנִיחָא לֵיהּ לְהַעֲמִיד מַתְנִי' ככ"ע דְּאָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא. וְקָשֶׁה לר"י דְּמַאי פָּרִיךְ לְמֵימְרָא דִּפְשִׁיטָא לֵהּ לְרַבָּה מְנָא לֵהּ דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְרַבָּה אִי מִשּׁוּם דְּקָאָמַר הָא מַנִּי ר"ע הִיא הַיְנוּ מִשּׁוּם דלר"ע אִית לֵהּ מִמָּה נַפְשָׁךְ קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא אֲבָל אַלִּבָּא דְּרַבָּנָן מְסַפְּקָא לֵהּ וּלְהָכִי לָא הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר הָא מַנִּי רַבָּנַן הִיא וְאִם הַיְינוּ אוֹמְרִים הָא דְּקָאָמַר לְעֵיל רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וְרַבָּנָן כּוּ' הַכֹּל מִדִּבְרֵי רַבָּה הִיא הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר אַךְ אֵין נִרְאֶה שֶׁיְּהֵא מִדִּבְרֵי רַבָּה וְאוֹמֵר ר"י דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ וְהָא מִבַּעְיָא בָּעֵי לְרַבָּה וְכֵיוָן דְּאִיכָּא לְסַפּוּקֵי בִּפְלֻגְתַּיְהוּ אִיכָּא נָמֵי לְסַפּוּקֵי דִּלְמָא לְכֻלֵּי עָלְמָא לָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה וּבְזוֹ כְּנֶגֶד זוֹ לכ"ע פָּטוּר כִּי פְּלִיגִי בִּדְיוֹטָא אַחַת דר"ע סָבַר יָלְפִי' זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט וְרַבָּנַן סָבְרִי לָא יָלְפִינַן אֶלָּא דְּרַבָּה לֹא חָשׁ לְפָרֵשׁ כָּל הַבְּעָיוֹת וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּהָא דְּקָאָמַר הַשַּׁ"ס אֲבָל לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה ד"ה חַיָּב דְּאָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה הַיְנוּ לְרַבָּנָן אֲבָל לר"ע קְלוּטָה לָאו כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וּמְחַיֵּב מִשּׁוּם דְּיָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט דְּאִי סָבַר כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא לָא הֲוָה מָצֵי לְמֵילַף זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט דְּהָא לָא דָּמְיָא כְּלָל דְּכֵיוָן דִּכְמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא הָוֵי [זוֹרֵק לְמַעְלָה מֵעֶשֶׂר'] כְּזוֹרֵק מרה"י לְמָקוֹם פָּטוּר וּמִמָּקוֹם פָּטוּר לרה"י וְלָא דָּמֵי כְּלָל לְמוֹשִׁיט שֶׁהוּא מרה"י לרה"י ורה"ר בָּאֶמְצַע אַלְמָא ע"כ כֵּיוָן דְּסָבַר יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט סָבַר קְלוּטָה לָאו כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּפָרִיךְ לְמֵימְרָא דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ כוּ' וְאָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר דְּלָא מָצֵי לְמֵימַר לְעֵיל אֲבָל לְמַעְלָה מִי' ד"ה חַיָּב דְּיָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט דלר"ע לָא מָצֵי לְמֵילַף כֵּיוָן דְּסָבַר כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וְכֵן מַשְׁמַע קְצָת דְּהָא רַב חִסְדָּא בָּעֵי נָמֵי בְּהַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף צז.) כְּמוֹ רַבָּה דְּהָכָא וְאִי הָא דְּקָא מְסַיֵּם קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא קָאֵי נָמֵי אדר"ע הֵיכִי מָצֵי לְמֵימַר לְרַב חִסְדָּא דלכ"ע כְּמִי שֶׁהֻנְּחָה דָּמְיָא וּלְקַמָּן בְּפִרְקִין (שַׁבָּת דַּף ח.) מַשְׁמַע דְּדַוְקָא ברה"י לָא בָּעֵי רַב חִסְדָּא הַנָּחָה ע"ג מְקוֹם אַרְבָּעָה וּמִיהוּ רַשְׁבָּ"א פֵּרֵשׁ בְּסָמוּךְ אַף ברה"ר לָא בָּעֵי רַב חִסְדָּא מָקוֹם ד': **וְדִלְמָא** הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא הָא עֲקִירָה בָּעֲיָא פירש"י דְּדַיֵּיק מִדְּלָא מְחַיֵּב ב' אַחַת מִשּׁוּם הוֹצָאָה וְאַחַת מִשּׁוּם הַכְנָסָה וְקָשֶׁה דִּילְמָא הָא דְּלָא מְחַיֵּב ב' מִשּׁוּם דְּלָא מְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב וְעוֹד דִּבְסָמוּךְ קָאָמַר רַב יְהוּדָה מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי ב' אע"ג דְּקָתָנֵי סְתָם רַבִּי מְחַיֵּב ה"נ לר"ע מנ"ל דְּלָא מְחַיֵּב שְׁתַּיִם וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּפָרִיךְ הָא עֲקִירָה בָּעֲיָא דְּיָלְפִינַן מִמִּשְׁכָּן שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין מִתֵּבָתָן שֶׁהָיוּ בָּהֶן אַרְבַּע עַל אַרְבַּע וְנוֹתְנִין לְיַד עוֹשֵׂי הַמְּלָאכָה וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל דְּדָרְשִׁינַן מֵאַל יֵצֵא אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר דְּבַעֲקִירָה מַיְרֵי: **אֶלָּא** א"ר יוֹסֵף כוּ' קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א מַה צְּרִיכִין רַבָּה וְרַב יוֹסֵף לְהַעֲמִיד הַמִּשְׁנָה כְּתַנָּאִים וְהָא סְבִירָא לְהוּ בְּפ"ב דְּעֵירוּבִין (ד' צט. וְשָׁם) דְּמַחְשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵיהּ מָקוֹם דְּקָאָמַר הָתָם רַב יוֹסֵף הִשְׁתִּין וְרָק חַיָּב חַטָּאת וּפָרִיךְ וְהָא בָּעֵינַן מָקוֹם ד' וְלֵיכָּא וּמְשַׁנֵּי מַחְשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵהּ מָקוֹם דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי הָא דְּאָמַר רַבָּה זָרַק בְּפִי כֶּלֶב אוֹ בְּפִי כִּבְשָׁן חַיָּב וְכוּ' וְתֵי' ר"ת דְּהָא דְּאָמַר מַחְשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵהּ מָקוֹם הַיְנוּ הֵיכָא דְּלָא נִיחָא לֵי' בְּעִנְיָן אַחֵר אֶלָּא בְּעִנְיָן זֶה כְּמוֹ מַשְׁתִּין וְרָק שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁתִּין אוֹ לָרֹק בְּעִנְיָן אַחֵר וְכֵן זָרַק בְּפִי כֶּלֶב שֶׁרְצוֹנוֹ שֶׁיֹּאכְלֶנּוּ הַכֶּלֶב אוֹ שֶׁיִּשָּׂרֵף הָעֵץ בַּכִּבְשָׁן ול"ג הָתָם וְנָח בְּפִי כֶּלֶב דְּנָח מַשְׁמַע דְּאֵין כַּוָּנָתוֹ לְכָךְ אֲבָל הָכָא אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם מְקַבֵּל בְּיָדוֹ אוֹ בִּכְלִי אַחֵר וְהָא דְּאָמַר לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' ה.) הֵ"א ה"מ הֵיכָא דְּאַחְשְׁבֵהּ לְיָדוֹ אע"ג דְּנִיחָא לֵיהּ שֶׁיְּקַבְּלֶנּוּ בע"א כְּמוֹ בְּיָדוֹ הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּקָאָמַר דְּיָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כַּד' עַל ד' אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים לָא מְשַׁוֵּי לֵיהּ מַחְשַׁבְתּוֹ אֶלָּא הֵיכָא דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בע"א: **זָרַק** וְנָח ע"ג זִיז כָּל שֶׁהוּא ר' מְחַיֵּב וא"ת אַכַּתִּי תִּקְשֶׁה לָךְ דִּלְמָא הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֲיָא הָא עֲקִירָה בָּעֲיָא וְי"ל דִּבְלָאו הָכִי פָּרִיךְ שַׁפִּיר אֲבָל קָשֶׁה לִסְפָרִים דְּגָרְסִי לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת ד' צז.) עַל מִלְּתָא דְּרַב יְהוּדָה דְּאָמַר בְּסָמוּךְ מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי שְׁתַּיִם וְיָתֵיב רַב חִסְדָּא וְקָא קַשְׁיָא לֵהּ לְמֵימְרָא דִּמְחַיֵּב רַבִּי אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב וְכוּ' א"ל רַב יוֹסֵף מַר אֶדְר' מַתְנֵי לָהּ וְקַשְׁיָא לֵהּ אֲנַן אֶדְר' יְהוּדָה מַתְנִינַן לָהּ לְדִבְרֵי ר"י דְּאָמַר חַיָּב ב' אֲבָל לְר' לָא מְחַיֵּב ב' דְּלָא מְחַיֵּב ר' אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב אִם כֵּן מַה תֵּרֵץ רַב יוֹסֵף הָא מַנִּי ר' הִיא אַכַּתִּי תִּקְשֶׁה דִּלְמָא הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֵי הָא עֲקִירָה בָּעֵי וְי"ל דְּסָבַר רַב יוֹסֵף דְּדַוְקָא אַקְּלוּטָה דר"ע דְּלֵיכָּא הַנָּחָה כְּלָל אִכָּא לְמִפְרַךְ הָא עֲקִירָה בָּעֵי אֲבָל אַר' דְּבָעֵי הַנָּחָה ע"ג זִיז כָּל שֶׁהוּא ה"ה דְּלַעֲקִירָה סַגְיָא בְּכָל שֶׁהוּא וּמִיהוּ לְהַשַּׁ"ס בְּסָמוּךְ לֵית לֵהּ סְבָרָא דְּרַב יוֹסֵף דְּפָרִיךְ אַרַבִּי זֵירָא דִּלְמָא אֲחֵרִים בָּעוּ עֲקִירַת מָקוֹם ד' וְלָא סַגְיָא בְּכָל שֶׁהוּא כְּמוֹ בְּהַנָּחָה ולר"ת נִרְאֶה דְּגָרְסִינַן בְּהַזּוֹרֵק יָתֵב רַב יוֹסֵף וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ א"ל רַב חִסְדָּא וְכוּ' וְאָתֵי שַׁפִּיר דְּרַב יוֹסֵף הֲוָה מַתְנֵי דִּבְרֵי רַב יְהוּדָה אֶדְר' וּבְסָמוּךְ דְּפָרִיךְ וְהָא אִתְּמַר כּוּ' הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ הָא דְּקַשְׁיָא לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף בְּהַזּוֹרֵק (שָׁם:) דְּרַבִּי לָא מְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב דְּתַנְיָא ר' אוֹמֵר דְּבָרִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים וּבְגִרְסַת ר"ת נִרְאֶה דְּלְהַהוּא גִּרְסָא דְּמַתְנֵי רַב יוֹסֵף מִלְּתָא דְּרַב יְהוּדָה דִּמְחַיֵּב ב' אַרַבִּי יְהוּדָה קָשֶׁה דְּרַב יוֹסֵף אַדְּרַב יוֹסֵף דְּהָתָם אוֹמֵר בְּהֶדְיָא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ לָא מְחַיֵּב ר"י אֶלָּא אַחַת וְיֵשׁ לִדְחוֹת דְּרַב יוֹסֵף מִשְּׁמֵי' דְּרַב יְהוּדָה קָאָמַר וְרַב יְהוּדָה מְחַיֵּב שְׁתַּיִם וְלֵהּ לָא סְבִירָא לֵהּ: **בְּאִילָן** הָעוֹמֵד ברה"י וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים הָכָא בְּשְׁמַעְתִּין הֲוָה מָצֵי לְאוֹקְמֵי בְּאִילָן שֶׁעִקָּרוֹ וְנוֹפוֹ כֻּלּוֹ קָאֵי ברה"י וְיֵשׁ בְּעִקָּרוֹ ד' דְּרַבִּי סָבַר שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ וַחֲשִׁיבָא מָקוֹם ד' וְרַבָּנַן סָבְרֵי לָא אָמְרִינַן שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ וְלָא הָוֵי מָקוֹם ד' דברה"י נָמֵי סְבָרָא שְׁמַעְתִּין דְּבָעֵינַן מָקוֹם ד' עַל ד' מִדְּאָמַר בְּסָמוּךְ תָּנֵי טְרַסְקָל שֶׁבְּיָדוֹ הָא תִּינַח ברה"י מַשְׁמַע דברה"י נָמֵי מְהַדְּרִינַן לְאַשְׁכּוֹחֵי מְקוֹם אַרְבַּע אֶלָּא נָקַט בכה"ג מִשּׁוּם דְּמִלְּתָא דְּאַבָּיֵי אִתְּמַר בְּפִרְקִין אַמִּלְּתָא דְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר נָעַץ קָנֶה ברה"י וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה חַיָּב וּפָרִיךְ לֵימָא דְּרַב חִסְדָּא דְּאָמַר כְּרַבִּי וּמְשַׁנֵּי דברה"י כ"ע לָא פְּלִיגִי כִּדְרַב חִסְדָּא וְהָכָא בְּאִילָן הָעוֹמֵד ברה"י וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לרה"ר וּמַיְרֵי אֲפִלּוּ אֵין בְּעִקָּרוֹ ד' דְּרַבִּי סָבַר שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ דְּהָוְיָא כרה"י וְחַיָּב אע"ג דְּלָא הָוֵי מָקוֹם ד' כִּדְרַב חִסְדָּא וְרַבָּנַן סָבְרֵי לָא אָמְרִינַן שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ אֲבָל קָשֶׁה אַמַּאי לָא מְשַׁנֵּי אַבָּיֵי לְקַמָּן בְּאִילָן הָעוֹמֵד כֻּלּוֹ ברה"ר וְיֵשׁ בְּעִקָּרוֹ ד' דְּרַבִּי סָבַר שְׁדִי נוֹפוֹ כוּ' וַחֲשִׁיב מָקוֹם ד' וּלְרַבָּנָן לָא הָוֵי מָקוֹם ד' דברה"ר מוֹדֶה רַב חִסְדָּא דְּבָעֵינַן מָקוֹם ד' דברה"י דַּוְקָא קָאָמַר רַב חִסְדָּא כִּדְמַשְׁמַע לְקַמָּן דְּקָאָמַר בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד כֻּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי כִּדְרַב חִסְדָּא וְיֵשׁ לוֹמַר דברה"ר לָא מָצֵי לְאוֹקְמֵי דְּאִי הַנּוֹף לְמַטָּה מג' לָא הָווּ פָּטְרֵי רַבָּנָן אע"ג דְּלֵיכָּא ד' דְּכַאַרְעָא סַמְכְתָּא הִיא וְאִי לְמַעְלָה מג' לָא הֲוָה מְחַיֵּב ר' דְּכַרְמְלִית הִיא אִם רָחָב אַרְבַּע אוֹ מְקוֹם פָּטוּר אִם אֵינוֹ רָחָב ד' וּלְרַשְׁבָּ"א נִרְאֶה דִּבְרְשׁוּת הָרַבִּים נַמֵּי מַשְׁכַּחַת לָהּ לְמֵימַר שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ כְּגוֹן שֶׁעִקָּרוֹ פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה אוֹ גָּבוֹהַּ ט' וְרַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו דְּהָווּ רה"ר וְנוֹפוֹ עוֹלֶה לְמַעְלָה מג' דִּלְרַבִּי הָוֵי נוֹף רְשׁוּת הָרַבִּים דְּשָׁדֵינַן לֵיהּ בָּתַר עִקָּרוֹ כִּי הֵיכִי דְּשָׁדֵינַן לֵיהּ בָּתַר עִקָּרוֹ לְשַׁוְיָא רה"י וּלְרַבָּנָן לָא הָוֵי כרה"ר וְהָא דְּלָא מוֹקֵי לֵיהּ אַבָּיֵי הָכִי מִשּׁוּם דְּרַב חִסְדָּא לָא בָּעֵי מָקוֹם ד' גַּם בִּרְשׁוּת הָרַבִּים דמ"ש וְרַב חִסְדָּא נָקַט רְשׁוּת הַיָּחִיד מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְאַשְׁמְעִינַן אֲפִלּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמּוֹת מִשּׁוּם דרה"י עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ וְאַיְּדֵי דְּנָקַט אִיהוּ רְשׁוּת הַיָּחִיד נָקַט נַמֵּי בָּתַר הָכִי ברה"י כ"ע לָא פְּלִיגִי כוּ' וּלְמַאי דְּמוֹקֵי לָהּ אַבָּיֵי לְקַמָּן אַלִּבָּא דְּרַב חִסְדָּא הָא דְּנָקַט זִיז כָּל שֶׁהוּא דְּהָא אַפֵּי' בְּרֹחַב ד' נָמֵי פְּלִיגִי אוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּנָקַט כָּל שֶׁהוּא מִשּׁוּם לְמַעְלָה מִי' דְּאִי הָוֵי רָחָב ד' הָוֵי רה"י וְלָא הָווּ פָּטְרֵי רַבָּנָן (אִי אֵין) גְּדָיִים בּוֹקְעִין תַּחְתָּיו אִי סָבְרֵי כַּר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה בְּהַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' קא.) וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּמַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם רְבוּתָא דָּר' נָקַט לָהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּאִי הֲוָה נָקֵט זִיז סְתָמָא הֲוָה סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּמַיְרֵי בְּרָחָב אַרְבַּע וְטַעְמָא דָּר' לָאו מִשּׁוּם שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ אֶלָּא הֵ"א דְּסָבַר כְּרַבִּי יוֹסֵי בר"י דְּנָעַץ קָנֶה ברה"ר וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל לְהָכִי נָקַט כָּל שֶׁהוּא לְאַשְׁמְעִינַן דְּטַעְמָא דְּרַבִּי מִשּׁוּם שְׁדִי נוֹפוֹ כוּ' וְרַשִׁ"י שֶׁפֵּרֵשׁ כָּאן מִשּׁוּם שְׁדִי נוֹפוֹ בָּתַר עִקָּרוֹ וְהָוֵי כְּמֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים ע"ג מָקוֹם ד' אִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִידָהּ דְּאִי לְמַטָּה מג' לָא בָּעֵי רָחָב ד' לכ"ע וּלְמַעְלָה מג' לָא הָוֵי רה"ר אִם לֹא נַעֲמִיד בִּדְבֵלָה שְׁמֵנָה וְטָח בְּצַד הַנּוֹף:

מסורת הש"ס
א לקמן ז:
ב בבא מציעא קיח:
ג לקמן צז.; לקמן צו.

מסורת הש"ס

א לקמן צח.

ב גיטין עט.; לקמן קא.; עירובין לג:

ג משנה שבת

ד זבחים טו.

גליון הש"ס

גמ' ביתא כמאן דמליא כו'. עירובין ד' עו ע"ב:

שם אמר רבא איכפל תנא לאשמעינן וכו'. זבחים עו ע"א. וק"ל דדילמא מש"ה נקט ידו דאיירי ע"כ בלמטה ומוכח מזה דאגד יד שמיה אגד:

תוס' ד"ה אמאי חייב וכו' לפי הירושלמי וכו'. הובא לעיל ג ע"א תוס' ד"ה בעשותה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ב:

ב מיי' פי"ג מהל' שבת הל' טו:

ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' טו:

ד מיי' פי"ג מהל' שבת הל' טו:

מְקֹרָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ גֹּג: כְּמַאן דְּמִלֵּי דְּבָר סָתוּם מִכָּל צַד הֲוֵי כִּמְלֹא חֻפָּצַיִם עַד גֹּגוֹ לָא מְחַיֵּב ר' אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקֹרָה נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַשְׁמַע לֵיהּ מִדְּלָא נָקֵט מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לרה"י וּרְשׁוּת הָרַבִּים בְּאֶמְצַע כְּמוֹ בִּפְלוּגְתָּא דר"ע וְרַבָּנָן וְהַהִיא דְּגִטִּין פ' הַזּוֹרֵק (גִּטִּין ד' עט. וְשָׁם) גַּבֵּי הִיתָּה עוֹמֶדֶת עַל רֹאשׁ הַגָּג וּזְרָקוֹ לָהּ כו' וְקַאָמַר כְּמַאן כְּרַבִּי דְּאָמַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהַנָּחָה דָּמְיָא לְא סְבְרִי דְּרַב וּשְׁמוּאֵל דְּהָכָא דְּאָמְרִי דְּלָא חַיֵּב ר' אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקֹרָה וּלְדִידְהוּ צָרִיךְ לְשַׁנּוֹיֵי דְּהָתָם מִשּׁוּם אִנְטוֹרֵי כְּדִמְשַׁנֵּי הָתָם אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבָּנָן כִּי פְּלִיגִי רַבָּנָן לְעִנְיַן שַׁבָּת אֲבָל הָכָא מִשּׁוּם אִנְטוֹרֵי כו': **אַמַּאי** חַיֵּב מרה"י לרה"י קָא מַפְקִיק וַאֲפִילּוּ מִשּׁוּם מוֹשִׁיט וּבְדִיוֹטָא אַחַת לָא מְחַיֵּב לְפִי הַיְרוּשָׁלְמִי דְּמַצְרִיךְ שֶׁיְּקַבְּלֶנּוּ שֵׁנִי מִיָּדוֹ: **כָּאן** לְמַטָּה מִי' וא"ת נְהִי דִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לָא הֲוֵי ר"ה נַמֵּי לָא הֲוֵי אֶלָּא כְּכַרְמְלִית כְּמוֹ עַמּוּד גְּבוֹהַּ שְׁלֹשָׁה וְרָחָב ד' וְאַמַּאי חַיֵּב וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין כַּרְמְלִית בְּכֵלִים כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י לְקַמָּן גַּבֵּי הָיְתָה קַפְּתוֹ מַנַּחַת כו' קָשֶׁה לְר"י מָה עָלָה עַל דַּעְתּוֹ שֶׁל הַמַּקְשֶׁן דע"כ יָדַע דְּמַתְנִיתִין מַיְרֵי לְמַטָּה מִי' בְּלֹא פִּרְכָא דְּר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה דְּכֹל לְמַעְלָה מִי' הֲוֵי מָקוֹם פָּטוּר וְלָא מְחַיֵּב לכ"ע וא"כ מַאי פָּרֵיךְ מֵרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָא מִלְּתָא דְּפָשִׁיטָא הִיא דִּלְמַטָּה מִי' לָא הֲוָה רה"י דְּהָא תָּנֵן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' צט.) חֲלִית הַבּוֹר וְהַסֶּלַע שֶׁהֵם גְּבוֹהִים י' וּרְחָבִים ד' הַנּוֹטֵל מֵהֶן וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן חַיָּב פָּחוֹת מִכֵּן פָּטוּר וּפְשִׁיטָא דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה לָא אַיְירֵי אֶלָּא לְמַעְלָה מִי': **כָּגוֹן** שֶׁשִּׁלְשֵׁל יָדוֹ לְמַטָּה מג' וְקִבְּלָהּ וְקִסְבֵּר רַבִּי אֱבֵהוּ דְּאֶגֶד יַד שְׁמֵהּ אֶגֶד מַאי אַרְיָא דְּנָטַל עָנִי מִתּוֹכָהּ אֲפִילּוּ נָתַן בעה"ב לְתוֹכָהּ יְהֵא חַיָּב הָעָנִי כְּשֶׁהוֹצִיא כֵּיוָן דְּיַד הֶעָנִי מַיְרֵי נַמֵּי דַּהֲוָה לְמַטָּה מִג' דְּמִסְתַּמָּא יַד בעה"ב וְיַד עָנִי אַיְירֵי בְּעִנְיָן אֶחָד דְּהָא כִּי נָטַל מִתּוֹךְ יָדוֹ שֶׁל בעה"ב דְּהָוֵי לְמַטָּה מג' הָוְיָא יַד עָנִי נַמֵּי לְמַטָּה מג' וּבְכַהֲאי גַּוְנָא אֲפִילּוּ נוֹתֵן בעה"ב לְתוֹךְ יַד הֶעָנִי יְהֵא חַיָּב: **בְּגֶמָּא** צָרִיךְ לְפָרֵשׁ בְּגֶמָּא שֶׁהִיא רְשׁוּת הָרַבִּים כְּגוֹן שֶׁרַבִּים מִשְׁתַּמְּשִׁים בָּהּ לְמ"ד תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי הַדְחָק שְׁמֵהּ תַּשְׁמִישׁ (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' ח:) אוֹ בְּעִנְיָן שֶׁמְּהַלְּכִים שָׁם רַבִּים אֲבָל גַּמָּא שֶׁהֵיתָה כַּרְמְלִית אוֹ מָקוֹם פָּטוּר כֵּיוָן שֶׁגּוּפוֹ שָׁם יָדוֹ שֶׁהִיא פְּשׁוּטָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים לָא הָוְיָא כרה"ר דְּבָתַר גּוּפוֹ גָּרִיר אע"פ שֶׁהִיא לְמַטָּה מִג' כֵּיוָן דְּסָבַר אֶגֶד יַד שְׁמֵהּ אֶגֶד כְּדִפֵּי': **ה"מ** הֵיכָא דְּאַחְשְׁבָא לִידֵהּ וא"ת וְלֵימָא הַךְ וְלָא הַהִיא דִּלְעֵיל וי"ל דְּהַ"א דַּוְקָא לְעִנְיַן הַנָּחָה חֲשׁוּבָה כַּד' עַל ד' אֲבָל לְגַבֵּי עֲקִירָה לֹא: **כְּשֶׁנֵּי** בְּנֵי אָדָם דְּמֵי

לָא מְחַיֵּב רַבִּי אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקוֹרֶה, דְּאָמְרִינַן: בֵּיתָא כְּמַאן דְּמַלְיָא דְּמָיָא. אֲבָל שֶׁאֵינוֹ מְקוֹרֶה — לָא. [א]וְכִי תֵּימָא הָכָא נָמֵי בְּמְקוֹרֶה — הָתִינַח בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקוֹרֶה, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקוֹרֶה מִי חַיָּיב? וְהָאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: הַמַּעֲבִיר חֻפָּץ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקוֹרֶה, פָּטוּר — לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְדִגְלֵי מִדְבָּר. אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא: הָא מַנִּי? — אֲחֵרִים הִיא. דְּתַנְיָא: אֲחֵרִים אוֹמְרִים: עָמַד בִּמְקוֹמוֹ וְקִבֵּל — חַיָּיב, עָקַר מִמְּקוֹמוֹ וְקִבֵּל — פָּטוּר. עָמַד בִּמְקוֹמוֹ וְקִבֵּל — חַיָּיב, הָא בָּעֵינַן הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מָקוֹם אַרְבָּעָה וְלֵיכָּא! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ לָא בָּעֵינַן מָקוֹם אַרְבָּעָה. וְדִילְמָא הַנָּחָה הוּא דְּלָא בָּעֵינַן, הָא עֲקִירָה בָּעֵינַן. וַהֲנָחָה נָמֵי, דִּילְמָא דְּפָשֵׁיט כַּנְפֵּיהּ וְקָבְלַהּ — דְּאִיכָּא נָמֵי הַנָּחָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא: מַתְנִיתִין, כְּגוֹן שֶׁקִּבֵּל בִּטְרַסְקָל וְהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי טְרַסְקָל, דְּאִיכָּא נָמֵי הַנָּחָה. וְהָא "יָדוֹ" קָתָנֵי? — תְּנִי "טְרַסְקָל שֶׁבְּיָדוֹ". הָתִינַח טְרַסְקָל בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, אֶלָּא טְרַסְקָל שֶׁבִּרְשׁוּת הָרַבִּים רְשׁוּת הַיָּחִיד הוּא. [ב]לֵימָא דְּלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נַעַר קָנָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְרֹאשׁוֹ טְרַסְקָל, זָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַיָּיב. [ג]דְּאִי כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, פָּשַׁט בַּתִּית אֶת יָדוֹ לַחוּץ וְנָתַן לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל עָנִי אַמַּאי חַיָּיב? מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד קָא מַפְקִיק! אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, הָתָם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, הָכָא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה. קַשְׁיָא לֵיהּ לְרַבִּי אֲבָהוּ: מִי קָתָנֵי "טְרַסְקָל שֶׁבְּיָדוֹ", וְהָא "יָדוֹ" קָתָנֵי! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: כְּגוֹן שֶׁשִּׁלְשֵׁל יָדוֹ לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה וְקִבְּלָהּ. [ד]וְהָא "עוֹמֵד" קָתָנֵי? — בְּשׁוֹחֶה. [א]אֲמַר רָבָא: אִיכְּפַל תַּנָּא לְאַשְׁמְעִינַן כֹּל הָנֵי?! אֶלָּא אָמַר רָבָא: יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְכֵן כִּי אָתָא רָבִין, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. [ב]אָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אִילְעַאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זָרַק חֻפָּץ וְנָח בְּתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ — חַיָּיב. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? — יָדוֹ שֶׁל אָדָם חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה? וְהָא אַמְּרַהּ רַבִּי יוֹחָנָן חָדָא זִימְנָא? מַהוּ דְּתֵימָא הָנֵי מִילֵּי, הֵיכָא דְּאַחְשְׁבַהּ הוּא לִידֵיהּ. אֲבָל הֵיכָא דְּלָא אַחְשְׁבַהּ הוּא לִידֵיהּ — אֵימָא לָא. קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]אָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי אִילְעַאי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָמַד בִּמְקוֹמוֹ וְקִבֵּל — חַיָּיב. עָקַר מִמְּקוֹמוֹ וְקִבֵּל — פָּטוּר. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: עָמַד בִּמְקוֹמוֹ וְקִבֵּל — חַיָּיב. עָקַר מִמְּקוֹמוֹ וְקִבֵּל — פָּטוּר. בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן: זָרַק חֻפָּץ וְנֶעֱקַר הוּא מִמְּקוֹמוֹ וְחָזַר וְקִיבְּלוֹ — מַהוּ? [ד]מַאי קָמַבָּעְיָא לֵיהּ? אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: "שְׁנֵי כֹחוֹת בְּאָדָם אֶחָד" קָא מְבָעְיָא לֵיהּ. שְׁנֵי כֹחוֹת בְּאָדָם אֶחָד דָּמֵי, וְחַיָּיב, אוֹ דִילְמָא כְּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם דָּמֵי, וּפָטוּר. תֵּיקוּ. אָמַר רַבִּי אָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הִכְנִיס יָדוֹ לְתוֹךְ חָצֵר חֲבֵירוֹ וְקִיבֵּל מֵי גְשָׁמִים וְהוֹצִיא — חַיָּיב. מַתְקִיף לַהּ רַבִּי זֵירָא: מָה לִי הִטְעִינוֹ חֲבֵירוֹ, מָה לִי הִטְעִינוֹ שָׁמַיִם, אֵיהוּ לָא עֲבִיד עֲקִירָה?! לֹא תֵּימָא "קִיבֵּל" אֶלָּא "קִלֵּט". וְהָא בָּעֵינַן עֲקִירָה מֵעַל גַּבֵּי מָקוֹם אַרְבָּעָה, וְלֵיכָּא! אָמַר רַבִּי חַיָּיא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא: כְּגוֹן שֶׁקִּלְּטַתּוּ מֵעַל גַּבֵּי הַכּוֹתֶל. עַל גַּבֵּי כּוֹתֶל נָמֵי, וְהָא לָא נָח! — כִּדְאָמַר רָבָא בְּכוֹתֶל מְשׁוּפָּע, הָכָא נָמֵי בְּכוֹתֶל מְשׁוּפָּע. וְהֵיכָא אִיתְּמַר דְּרָבָא — אַהָא דְּתָנֵן:

הָיָה

וּפָטוּר פִּי' כִּי הֵיכִי דְּכִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם פָּטוּר הָרִאשׁוֹן מִשּׁוּם דְּלָא עָבֵד כְּלָל הַנָּחָה ה"נ כֵּיוָן שֶׁחָטְפוֹ מֵהַלּוֹכוֹ וְלֹא הִנִּיחַ הַחֻפָּץ לְגָמֵרֵי לָא הָוְיָא הַנָּחָה דְּלָא נָח מִכֹּחַ הַזּוֹרֵק אוֹ דִילְמָא כְּאֶחָד דְּמֵי וְכֵיוָן דַּעֲבִיד עֲקִירָה וְהַנָּחָה חַיָּב וְלֹא דְּמֵי לִשְׁנַיִם שֶׁעֲשָׂאוּהוּ וּר"ח גָּרִיס אִיפְּכָא כִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם דְּמֵי וְחַיָּב דְּאָמַר לְעֵיל עַמּוֹד בְּמְקוֹמוֹ וְקִבֵּל חַיָּב וה"נ כִּי קִבְּלָהּ הוּא עַצְמוֹ וְלֹא חֻטְפָהּ מֵהַלּוֹכוֹ לְחַיֵּב דְּהָא אִתְּעֲבִיד מַחְשַׁבְתּוֹ אוֹ דִילְמָא כְּאֶחָד דְּמֵי וּפָטוּר דְּהָוֵי כְּמוֹ שְׁנוֹתֵן מִיָּמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ דאע"פ שֶׁהֶעֱבִירָהּ ד' אַמּוֹת פָּטוּר:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שנב סעי' א ב:
ב מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:
ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ד:
ד מיי' פח' מהל' טומאת אוכלים הל' ג:
ה מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ד:
ו מיי' פח' מהל' טומאת אוכלים הל' ג:
ז מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ד:
ח מיי' פח' מהל' טומאת אוכלים הל' ג:
ט מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ח:
י מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ח:
יא מיי' פי"ג מהל' שבת הל' י:
יב מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יב:

מסורת הש"ס

א משנה עירובין; עירובין צז:
ב לקמן צט:
ג תוספתא טבול יום; משנה טבול יום; עירובין עא:
ד כתובות לא.; עירובין כ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אגוז. ויד נמי איהו דמסגי תותא. תמוה לי הא בנותן גט ביד עבדה אמרינן דהוי חצר מהלכת והא הוי דומיא דידו. אע"כ דאמרינן דומיא דידו דא"א להלוך ממנו דהקונה ותמיד ידו אצלו כך בעי' חצר שאינה מהלכת ממנו דהקונה וצע"ג:

הָיָה קוֹרֵא בַּסֵּפֶר עַל הָאַסְקַפָּה וְאִם תֹּאמַר וּלְרָבָא בְּפִרְקִין דִּלְמָא גָּזַר בְּכַרְמְלִית גְּזֵרָה לִגְזֵרָה גַּבֵּי לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ (לְקַמָּן יא:) מַאי אִרְיָא סֵפֶר אֲפִילּוּ כָּל מִלֵּי נָמֵי שָׁרֵי בְּאַגְדוּ בְּיָדוֹ כֵּיוָן דַּאֲפִילּוּ בְּאֵין אֲגָדוּ בְּיָדוֹ לֹא אָסוּר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְאֵי אֶפְשָׁר לְאוֹקְמָהּ אֶלָּא בְּאַסְקַפָּת כַּרְמְלִית כִּדְמַסֵּיק אַבַּיֵי בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (ד צח. וְשַׁ"ל) וי"ל דִּנְקֵט סֵפֶר לְאַשְׁמְעִינַן אֲפִילּוּ סֵפֶר אִם אֵין אֲגוּדוֹ בְּיָדוֹ אָסוּר לְאַפּוֹקֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר הָתָם כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת אֵינוֹ עוֹמֵד בִּפְנֵי כְּתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ:

בְּכֹתֶל מְשֻׁפָּע אור"י דְּאֵירֵי כְּגוֹן שֶׁרַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו דְּהֲוֵי רה"ר: **אֱגוֹז** ע"ג מַיִם לָאו הֵינוּ הַנָּחָתוֹ ואע"ג דְּאָמְרִינַן בפ"ק דב"מ (דף ט ושם) סְפִינָה מֻנַּח נִיחָא וּמַיָּא הוּא דְּקָא מַמְטֵי לַהּ לְגַבֵּי קְנָיָן שָׁאנֵי דִּלְא אִקְרֵי חָצֵר מְהַלֶּכֶת דְּחָצֵר יִקְפִּינוּ מִיָּד וְיָד נָמֵי אֵיהוּ דְּקָא מְסַגֵּי תּוֹתָא וְקָא מַמְטֵי לַהּ אֲבָל הָכָא מִמִּשְׁכָּן יָקְפִּינוּ וְשָׁם לֹא הָיָה מִסְתַּמָּא אֶלָּא כְּדַרְכּוֹ שְׁמָצְנִיעִים חֲפָצִים בְּנֵי אָדָם וּבְעֵי אֱגוֹז בִּכְלִי וּכְלִי צָף ע"ג מַיִם אִם הוּא דֶּרֶךְ כָּךְ לְהַצְנִיעַ חֲפָצִים אוֹ לֹא אע"ג דְּוַדַּאי לָאו כְּמָנָּח דָּמֵי דקי"ל רָכוּב כְּמְהַלֵּךְ דָּמֵי וּבְרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא (דף קנג.) מַשְׁמַע נָמֵי דְּאִם נוֹתֵן עַל אָדָם כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ דִּלְא חָשִׁיב הַנָּחָה דְּקָאָמַר מַנִּיחוּ עָלָיהּ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת וְנוֹטֵל מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת וְאָמְרִינַן נָמֵי בְּהֲמוֹצִיא (לְקַמָּן שַׁבָּת דף כ.) הוֹצִיא דְּיוֹ כְּשָׁעוּר שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ חַיָּב כְּתִיבָתָם זוֹ הִיא הַנָּחָתָם מַשְׁמַע דְּוַדַּאי כְּתָבָן שֶׁהִנִּיחָן בְּמָקוֹם שֶׁיְּהֵא שָׁם עוֹמֵד וְהָכָא לָאו כְּמָנָּח דָּמֵי אֶלָּא לְרַבָּנָן תִּקְשֶׁה הֵיכָא אֶשְׁכְּחַן כו' וּבִירוּשָׁלְמִי פָּרִיךְ עַל דַּעְתַּהּ דְּבָן עַזַּאי אֵין אָדָם מִתְחַיֵּב עַל ד' אָמוֹת בְּרה"ר לְעוֹלָם דְּיַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁהַנָּחָה עַל כָּל אַמָּה וְאַמָּה וְיִפְטֹר וּמְשַׁנֵּי מַשְׁכַּחַת לַהּ בְּקוֹפֵץ וְהַשׁ"ס דִּילָן לָא חָשִׁיב לַהּ פְּרָכָא כְּדְאָמַר בְּהַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת דף צו:) דַּד' אָמוֹת בְּרה"ר הֶלְכְתָא גְּמִירִי לַהּ וּלְהָכִי לָא מַקְשֶׁה עֲלָהּ וְכֵן קִלּוּטָה לר"ע אע"ג דִּכְמִי שֶׁהַנָּחָה דָּמְיָא בְּזוֹרֵק ד' אָמוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים חַיָּב וְלָא אָמְרִינַן כְּמִי שֶׁהַנָּחָה תּוֹךְ ד' אָמוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְרִיבָּ"א מְסַפְּקָא לַהּ כֵּיוָן דְּבַד' אָמוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים לֹא אָמַר מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי אַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא כְּעוֹמֵד דָּמֵי לְבָן עַזַּאי אִם חַיָּב לְבָן עַזַּאי אֲפִילּוּ עָמַד לְפוּשׁ תּוֹךְ ד' אָמוֹת אִם לָאו וְכֵן אִם לֹא עָמַד חוּץ לְאַרְבַּע אָמוֹת כְּגוֹן שֶׁנִּטְלָה אַחַר מִיָּדוֹ אִם אֲמָרִינַן מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי חוּץ לְד' אָמוֹת אִם לָאו וְכֵן קִלּוּטָה לְרַבִּי עֲקִיבָא אִם אָמַר כְּמִי שֶׁהַנָּחָה דְּמָיָא חַיָּב לְבָן עַזַּאי אֲפִילּוּ עָמַד לְפוּשׁ תּוֹךְ ד' אָמוֹת אִם לָאו וְכֵן אִם לֹא עָמַד חוּץ לְאַרְבַּע אָמוֹת אִם לָאו וְכֵן קִלּוּטָה אַחַר אוֹ כָּלֵב אוֹ שֶׁנִּשְׁרְפָה כֵּיוָן דְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת לָא אָמְרִינַן נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל הַמַּפָּנֶה חֲפָצָיו מִזִּוִּית לְזִוִּית וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶם וְהוֹצִיאָן פָּטוּר לֵית לַהּ דְּבָן עַזַּאי דִּלְבָן עַזַּאי דְּאָמַר מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי הֲוֵי חַיָּב וְכֵן מוּכָח בְּהֶדְיָא בְּרֵישׁ אֵלּוּ נְעָרוֹת (כְּתֻבּוֹת דף לא. וְשָׁם):

אַבּ(א) **הָיָה קוֹרֵא בַּסֵּפֶר עַל הָאִיסְקוּפָּה וְנִתְגַּלְגֵּל הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ — גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. הָיָה קוֹרֵא בְּרֹאשׁ הַגַּג וְנִתְגַּלְגֵּל הַסֵּפֶר מִיָּדוֹ, עַד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לַעֲשָׂרָה טְפָחִים — גּוֹלְלוֹ אֶצְלוֹ. מִשֶּׁהִגִּיעַ לַעֲשָׂרָה טְפָחִים — הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב. וְהָיְנַן בַּהּ: אַמַּאי הוֹפְכוֹ עַל הַכְּתָב? הָא לָא נָח! וְאָמַר רָבָא: בְּכוֹתֶל מְשׁוּפָּע. אֵימוֹר דְּאָמַר רָבָא בְּסֵפֶר, דַּעֲבִיד דְּנָיֵיחַ, מַיִם מִי עֲבִידִי דְּנָיֵיחִי?! גד(ב)אֶלָּא אָמַר רָבָא: כְּגוֹן שֶׁקְּלָטַ מֵעַל גַּבֵּי גּוּמָּא. גּוּמָּא פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא מַיִם עַל גַּבֵּי מַיִם לָאו הַנָּחָה הוּא, קָא מַשְׁמַע לַן. הו(ג)וְאָזַר רָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: מַיִם עַל גַּבֵּי מַיִם — הֵיְינוּ הַנָּחָתָן. אֱגוֹז עַל גַּבֵּי מַיִם — לָאו הֵיְינוּ הַנָּחָתוֹ. בְּעֵי רָבָא: אֱגוֹז בִּכְלִי וּכְלִי צָף עַל גַּבֵּי מַיִם, בְּתַר אֱגוֹז אָזְלִינַן — וְהָא נָיֵיחַ, אוֹ דִילְמָא בְּתַר כְּלִי אָזְלִינַן — וְהָא לָא נָיֵיחַ, דְּנָיֵיד. תֵּיקוּ. זח(ג)שֶׁמֶן שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי יַיִן, מַחֲלוֹקֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְרַבָּנָן. דְּתָנַן: שֶׁמֶן שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי יַיִן וְנָגַע טְבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן — לֹא פָסַל אֶלָּא שֶׁמֶן בִּלְבַד. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם מְחוּבָּרִים זֶה לָזֶה. טאָמַר רַבִּי אֶבְיָן אָמַר רַבִּי אֶלְעָאזָי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָיָה טָעוּן אוֹכְלִים וּמַשְׁקִין, וְנִכְנַס וְיָצָא כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ — אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּטְעֹם. יאאָמַר אַבַּיֵי: וְהוּא שֶׁטָּעַם לָפוּשׁ. מַמַּאי — מִדְּאָמַר מָר תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת עָמַד לְפוּשׁ — פָּטוּר, לְכַתֵּף — חַיָּב. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת, עָמַד לָפוּשׁ — חַיָּב. לְכַתֵּף — פָּטוּר. יבמַאי קָא מַשְׁמַע לַן? — שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מְשָׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ? הָא אֲמַרְתָּ רַבִּי יוֹחָנָן חָדָא זִימְנָא! דְּאָמַר רַב סְפָרָא אָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמַּעֲבִיר חֲפָצִים מִזִּוִּית לְזִוִּית, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן וְהוֹצִיאָן — פָּטוּר, שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲקִירָה מְשָׁעָה רִאשׁוֹנָה לְכָךְ. אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ, מָר אָמַר לַהּ בְּהַאי לִישָׁנָא, וּמָר אָמַר לַהּ בְּהַאי לִישָׁנָא. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא מֵחֲנוּת לְפָלַטְיָא דֶּרֶךְ סְטָיו — חַיָּב. וּבֶן עַזַּאי פּוֹטֵר. בְּשִׁלְמָא בֶּן עַזַּאי, קָסָבַר מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי. אֶלָּא רַבָּנַן, נְהִי נָמֵי דְּקָסְבְרִי מְהַלֵּךְ לָאו כְּעוֹמֵד דָּמֵי, הֵיכָא אַשְׁכְּחָנָא כְּהַאי גַּוְונָא דְּחַיָּיב? אָמַר רַב סְפָרָא אָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

מִידֵי דְּמַר רַבָּה דְּהוּא רַבֵּהּ דְּאַבַּיֵי: תּוֹךְ ד' אַמּוֹת הַמַּעֲבִיר ד' אַמּוֹת בְּרה"ר וְעָמַד תּוֹךְ ד' אַמּוֹת לִפּוּשׁ וְחָזַר וְהִשְׁלִים וְהִנִּיחַ אוֹ עָמַד שָׁם: פָּטוּר שֶׁלֹּא הֶעֱבִיר ד' אַמּוֹת בַּעֲקִירָה אַחַת וְאִם לְכַתֵּף עָמַד בְּתוֹךְ הַד' אַמּוֹת וּכְשֶׁהִשְׁלִים ד' אַמּוֹת הִנִּיחַ אוֹ עָמַד שָׁם לִפּוּשׁ חַיָּב וַעֲמִידָה דְּתוֹךְ ד' לְאוֹ עֲמִידָה הִיא שֶׁהֲיְתָה לְכַתֵּף: חוּץ לְד' אַמּוֹת הַמַּעֲבִיר ד' אַמּוֹת שְׁלֵמוֹת וְעוֹמֵד חוּץ לְד' אַמּוֹת אִם לִפּוּשׁ עָמַד הֲוֵי הַנָּחַת גּוּפוֹ כְּהַנָּחַת חֵפֶץ וְאִם לְכַתֵּף עָמַד אֵין זוֹ עֲמִידָה וְאִם נִטְלָה אַחַר מִיָּדוֹ אַחֲרֵי כֵּן שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין: אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ ר' אֶלְעָאזָי וְר' אַמִּי: מָר אָמַר לַהּ בְּהַאי לִשָּׁנָא וּמָר אָמַר לַהּ בְּהַאי לִשָּׁנָא וּמֵיהוּ ר' יוֹחָנָן חָדָא זִמְנָא אֲמָרָהּ: חֲנוּת רה"י: פְּלַטְיָא רַחְבָה וְהוּא רה"ר: דֶּרֶךְ סְטָיו מָקוֹם אַצְטַבָּאוֹת שֶׁיּוֹשְׁבִים סוֹחֲרִים וְשָׁם כַּרְמְלִית עֲלֵיהֶ דְּלָאו לְהֶלּוּכָהּ הוּא כרה"ר: חַיָּב הוֹאִיל וְלֹא עָמַד בְּסָטָו לְפוּשׁ אֵין כָּאן הַנָּחָה אֶלָּא בַּפְּלַטְיָא: וּבֶן עַזַּאי פּוֹטֵר כְּדִתְמַּ' קָסָבַר מְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד דָּמֵי וְנִמְצָא נָעֲקַר מרה"י וּמֻנָּח בְּסָטָו וְעוֹקֵר מִסָּטָיו וּמַנִּיחַ ברה"ר: הֵיכָא אַשְׁכְּחָן כה"ג דְּמַפְקָא רְשׁוּתָא אַחֲרִיתִי מְחַיֵּב דִּלְמָא לָא חַיָּב רַחֲמָנָא אֶלָּא בְּמוֹצִיא מרה"י לר"ה בְּהֶדְיָא:

מסורת הש"ס

א עירובין צב.

ב תוספתא שבת

ג תוספתא שבת

ד לקמן ח:

ה לקמן ט.

ו תוספתא עירובין; עירובין ו.; עירובין צה.; עירובין נט.; לקמן קיז.; עירובין כב.; עירובין יב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה התם כל היכא כו' למעלה מי' פטור. עיין לקמן קב ע"א תד"ה והוציאו:

מִדֵּי דְּהַוֶה אַמַּעֲבִיר חֵפֶץ בר"ה יוֹתֵר מִד' אַמּוֹת וְכָל כַּמָּה דְּלָא מַנַּח לֵיהּ פְּטוּר וְכִי אֲנָחֵיהּ חַיָּב וְאַע"ג דְּאִפְּסִיק הִלּוּכָא בֵּינַיי וּבֵינָיי: מִתְּחִלַּת ד' לְסוֹף ד' אַמּוֹת מְצַמְצְמוֹת: לְכַלַּי עָלְמָא מָקוֹם חִיּוּב אִם יִטְלֶהוּ חוּץ לְד' וְיַנִּיחֶהוּ כָּאן שֶׁהָרֵי הֶעֱבִירוֹ ד' שְׁלֵמוֹת: אֲצַדֵּי ר"ה מרה"י לר"ה כְּגוֹן חָצֵר שֶׁנִּפְרָץ לר"ה דְּהַוֵי מָקוֹם הַמְחֻצָּה צַדֵּי ר"ה וּפְלִיגִי בָּהּ ר' אֶלְיעֶזֶר וְרַבָּנַן בָּעֵירוּבִין בְּפֶ' כָּל גַּגּוֹת וְאָמְרִי רַבָּנַן דְּלָאו כר"ה דְּמוּ וְאַפֶּ"ה כִּי אֲפֵק מרה"י לר"ה דָּרֵךְ שָׁם חַיָּב: הֵיכָא דְּלֵיכָּא חִיּוּפֵי כְּגוֹן הַהֵיא דְּעֵירוּבִין: הֵיכָא דְּאֵיכָּא חִיּוּפֵי נוֹעֲצִים יְתֵדוֹת קְטַנּוֹת לְקֵנֵי הַכֹּתֶל שֶׁיְּחַפּוּ שָׁם עֲגָלוֹת וּקְרוֹנוֹת וְלֹא יְחַפּוּ בַּכֹּתֶל וְיַפְּילוּהוּ: מִי שָׁמַע' לֵיהּ דְּהַוֵי ר"ה וַאֲפִילּוּ הָכִי כִּי מַפִּיק לר"ה דָּרֵךְ שָׁם חַיָּב: בְּזוֹרֵק מַחֲנוּת לְפַלְטֵיָא דָּרֵךְ סְטָו דְּחַיָּב דְּהָא לֹא נָח בְּכַרְמְלִית מִידֵּי: הַמַּכְנִיס וְהַמּוֹצִיא פְּטוּר דְּמְהַלֵּךְ כְּעוֹמֵד וְהָא נָח גּוּפוֹ בְּכַרְמְלִית: ד' רְשׁוּיוֹת כּוּלְּהוּ מְפֹרָשׁ לֵיהּ: גַּדֵּר כֹּתֶל שֶׁהוּא גְּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד' הֲוֵי רה"י: סַרְטֵיָא מְסִלָּה שֶׁהוֹלְכִין בָּהּ מֵעִיר לָעִיר: פַּלַטְיָא רְחָבָה שֶׁל עִיר שֶׁשָּׁם מִתְקַבְּצִין לְסָחוֹרָה: וּמְבוֹאוֹ' שֶׁל עִיר רְחָבִים י"ו אַמָּה: הַמְפֻלָּשִׁין מִשְּׁנֵי רָאשֵׁיהֶן לְפַלְטֵיָא: עֲנוּשׁ פֵּרֵת בְּלֹא הַתְרָאָה: וְנִסְקָל בְּהַתְרָאָה: בִּקְעָה שָׂדוֹת הָרְבֵּה קנפנ"א בְּלַעַ"ז: אִסְטְוָנִית שֶׁלְּפָנֵי הַחֲנוּיוֹת שֶׁיּוֹשְׁבִים שָׁם סוֹחֲרִים: וְהַכַּרְמְלִית לְקַמָּה פָּרִיךְ אִטּוּ כָּל הָנֵי יָם וּבְקָעָה לָאו הֵינוּ כַּרְמְלִית דְּקָתָנֵי תִּנָּא לְעֵיל: אֵינָן לֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מִשּׁוּם דְּדָמְיָא לדרה"ר וְדֶאֱינָן דּוֹמִין לְדִגְלֵי מִדְבָּר דְּלָאו לְהִלּוֹכָא דְּרָבִּים עֲבִידִי: אֵין נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּתוֹכָן כְּלוֹמַר אֵין מְטַלְטְלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּתוֹךְ ד' מִשּׁוּם דְּדוֹמִין לר"ה וְנָזְרוּ בָּהֶן רַבָּנָן אַטּוּ ר"ה: וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס פְּטוּר וְזוֹ הִיא כַּרְמְלִית הָאֲמוּרָה לְמַעְלָה: חָצֵר שֶׁל רַבִּים שֶׁפְּתוּחִין לְחָצֵר בָּתִּים רַבִּים וְחָצֵר פְּתוּחָה לרה"ר וּבְנֵי הַבָּתִּים יוֹצְאִים דֶּרֶךְ הֶחָצֵר לרה"ר: וּמְבוֹאוֹת שֶׁאֵינָן מְפֻלָּשִׁין שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד סָתוּם וְחֲצֵרוֹת פְּתוּחִין לוֹ וּבְנֵי הַחֲצֵרוֹת יוֹצְאִין דֶּרֶךְ מָבוֹי לרה"ר: עֵרְבוּ כָּל הַבָּתִּים שֶׁל חָצֵר יַחַד בְּפַת וְכֵן לְעִנְיַן הַמָּבוֹי אִם עֵרְבוּ הַחֲצֵרוֹת הַפְּתוּחוֹת לוֹ בְּיִחַד: מַתִּירִים לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא מִן הַבָּתִּים לֶחָצֵר וְכֵן מִן הַחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי: לֹא עֵרְבוּ אֲסוּרִין מִפְּנֵי שֶׁהַבַּיִת מְיֻחָדֶת לִבְעָלֶיהָ וְהֶחָצֵר רְשׁוּת לְכֻלָּן וְנִמְצָא מוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת אע"פ שֶׁשְּׁתֵּיהֶן רה"י לְעֲשׂוֹת סְיָג לַתּוֹרָה לְהַרְחִיק שֶׁלֹּא יוֹצִיא מרה"י לרה"ר וְהַהֵּ מִלְּתָא לְאו מֵחִלּוּק ד' רְשׁוּיוֹת הִיא דְּבֵין עֵרְבוּ בֵּין לֹא עֵרְבוּ רה"י הִיא וְהַמּוֹצִיא מִתּוֹכוֹ לרה"ר חַיָּב: אָדָם עוֹמֵד עַל הָאִסְקֻפָּה נוֹטֵל מֵעָנֵי הָעוֹמֵד בַּחוּץ וְנוֹתֵן לוֹ כוּ' וְזֶה מָקוֹם פְּטוּר שֶׁהַזָּכָר לְמַעְלָה שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב רְשׁוּת לְעַצְמוֹ לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָחָב ד' כְּדִמְפֹּרָשׁ לְקַמָּן וּבָטֵל אֲצֶל רה"י וְאֲצֶל רְשׁוּת הָרַבִּים: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטֹּל כּוֹ' דְּמִזְלְזֵל בְּאֲסוּרֵי שַׁבָּת לְכַתְּחִלָּה לְגָרֹם הוֹצָאָה מרה"י לרה"ר וּגְזֵרָה דִּלְמָא אָתֵי לְאַקּוֹלֵי וּלְאַפּוֹקֵי לְהֶדְיָא מרה"י לרה"ר: מְשַׁמֶּשֶׁת שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת פְּעָמִים שֶׁהִיא מְשַׁמֶּשֶׁת בְּתוֹרַת רה"י וּפְעָמִים כרה"ר וּלְקַמָּה מְפֹרָשׁ לְהּ בְּשִׁלְהֵי כּוּלְּהוּ שְׁמַעְתָּתָא: הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת לְעַצְמָהּ אע"פ שֶׁהִיא מרה"י כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל בְּגֶדֶר גְּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד' הֲוֵיָא רְשׁוּת בְּפִי עַצְמָהּ וְאֵין מוֹצִיאִין מִן הַבַּיִת לְתוֹכָהּ וּלְקַמָּן מְפֹרָשׁ טַעְמָא: בִּשְׁנֵי צַדֵּי רה"ר זוֹ כְּגֶנֶד זוֹ:

מִידֵּי דְּהַוֶה אַמַּעֲבִיר חֵפֶץ בר"ה ה"ל לְמִנְקַט הַמּוֹצִיא דְּאַיֵּידֵי בֵּהּ לְעֵיל דָּכָל כַּמָּה דְּלָא מַנַּח לֵיהּ מִיפְּטַר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָתַר הָכִי נָקֵט מַעֲבִיר נָקֵט לֵיהּ נָמֵי הַשְׁתָּא וּבְכָל עִנְיָנֵי הַעֲבָרָה בר"ה קָאָמַר: **הָתָם** כָּל הֵיכָא דְּמַנַּח לֵהּ מָקוֹם חִיּוּב הוּא וּמוֹצִיא וּמוֹשִׁיט וּמַעֲבִיר ד"א בר"ה דָּרֵךְ לְמַעְלָה מִי' דְּחַיָּב אע"ג דְּאִי הֲוָה מַנַּח לֵיהּ לְמַעְלָה מִי' פְּטוּר מ"מ תַּחְתָּיו בְּמָקוֹם שֶׁמְּהַלֵּךְ מָקוֹם חִיּוּב הוּא אֲבָל סְטָו הַקַּרְקַע נָמֵי מָקוֹם פְּטוּר הוּא: **מִדֵּי** דַּהֲוָה אֲצַדֵּי ר"ה וא"ת מַה פְּשׁוּט לָן יוֹתֵר דָּרֵךְ צַדֵּי ר"ה מִדָּרֵךְ סְטָו וי"ל דְּדָרֵךְ בַּיִת שֵׁ"שׁ לְפָנָיו צְדָדִין וְכֵן הַיָּה מִסְתַּמָא בַּמִּשְׁכָּן: **הֵיכָא** דְּאֵיכָא חִיּוּפֵי כו' וְתַמַּהּ בְּפֶ' כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין צד. וְשָׁם) פָּרִיךְ וְלִפְלוֹג בְּצַדֵּי ר"ה דְּעִלְּמָא פָּרוּשׁ וְאַמַּאי פְּלִיגִי בְּחָצֵר שְׁנִפְרְצָה וּמְשַׁנֵּי אִי הֲוֵי פְּלִיגִי בְּעִלְּמָא ה"א כִּי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלַהּ ה"מ הֵיכָא דְּאֵיכָא חִיּוּפֵי אֲבָל הֵיכָא דְּלֵיכָּא חִיּוּפֵי מוֹדוּ קמ"ל מַשְׁמַע דר"א נָמֵי פְּלִיג בִּדְאֵיכָא חִיּוּפֵי וי"ל דְּה"ק קמ"ל דְּהֵיכָא דְּלֵיכָּא חִיּוּפֵי דַּוְקָא פְּלִיגִי אֲבָל הֵיכָא דְּאֵיכָא חִיּוּפֵי מוֹדָה רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אִי נָמֵי הַהִיא סְגֵיָא כְּרַב פָּפָּא דְּהַהֵיא דְּלָא מְחַלֵּק: **הַמּוֹשִׁיט** וְהַזּוֹרֵק חַיָּב וא"ת אַמַּאי מוֹדָה בְּמוֹשִׁיט וְזוֹרֵק כֵּיוָן דְּלָא יְלִיף דָּרֵךְ סְטָו מִדָּרֵךְ צַדֵּי לְעִנְיַן מַעֲבִיר ה"נ לָא נֵילַף בְּזוֹרֵק וּמוֹשִׁיט וי"ל דִּלְבָן עַזַּאי מַעֲבִיר דָּרֵךְ צַדֵּי נָמֵי פְּטוּר אע"ג דְּאִי הֲוָה מַנַּח לֵיהּ לְמַעְלָה מִי' דְּחַיָּב אֲבָל זוֹרֵק וּמוֹשִׁיט דָּרֵךְ סְטָו יָלִיף מִזּוֹרֵק וּמוֹשִׁיט דָּרֵךְ צַדֵּי: **אַרְבַּע** רְשׁוּיוֹת לְשַׁבָּת ק' לְרַשַּׁבָּ"א לְתַנֵּי ה' רְשׁוּיוֹת דְּהָא קְרָפֵּף יוֹתֵר מִבַּיִת סְאתַיִם שֶׁלֹּא הַקַּף לְדִירָה הַזּוֹרֵק מר"ה לְתוֹכוֹ אוֹ אֵיפְכָא חַיָּב וְאֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בד"א וי"ל דְּהַהִיא רה"י גְּמִירָא לְעִנְיַן דְּאֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בד"א וְכַרְמְלִית וְהֲרֵי כְּבָר שָׁנָה רה"י וְכַרְמְלִית וּלְהֵכִי נָמֵי לָא תְּנֵי חֲצֵר שֶׁלֹּא עֵרְבוּ: **כַּרְמְלִית** בַּיְרוּשַׁלְמִי בְּרֵישׁ שַׁבָּת תְּנֵי ר' חִיָּא כַּרְמֶל רַךְ (וּמַלֵּא) לֹא לַח וְלֹא יָבֵשׁ אֶלָּא בֵּינוֹנִי ה"נ כַּרְמְלִית אֵינוֹ לֹא כרה"י וְלֹא כר"ה: **יָתֵר** עַל כֵּן א"ר יְהוּדָה הֵכִי מִתְנֵי' בַּתּוֹסָפְתָּא פֶּרֶק ז' דְּעֵירוּבִין אֶחָד חֻלִּין שֶׁבֵּין ב' חֲצֵרוֹת וְאֶחָד חֻלִּין שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָתִּים כו' וּגְשָׁרִים וּנְפָשׁוֹת ור"ה מְקֹרֶה מְטַלְטְלִין תַּחְתָּיו בְּשַׁבָּת דִּבְרֵי ר' יְהוּדָה יָתֵר עַל כֵּן א"ר יְהוּדָה כו פָּרוּשׁ יָתֵר ע"כ בִּשְׁנֵי בָתִּים מִשְּׁנֵי צַדֵּי ר"ה דְּאַף עַל גַּב דְּלַיכָּא לְמֵימַר פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם כְּמוֹ בִּגְשָׁרִים וּנְפָשׁוֹת ור"ה מְקֹרֶה דְּרֵישָׁא אַפֶּ"ה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּאֲמְצַע דְּקַסָבַר ר"י ב' מְחִצּוֹת דְּאַרְיֵי כְּדַאֲמָרַן בְּפֶ' כָּל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין צה.) וא"ת אַמַּאי לָא מַיְיתֵי הָכָא מַתְנֵי' דְּכָל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין צה.) דְּקָתָנֵי הָתָם וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מְעָרְבִין לְמַבּוֹי הַמְפֻלָּשׁ וי"ל דְּמַתְנִי' אֵיכָא לְפָרוּשֵׁי דְּמְעָרְבִין בְּצוּרַת הַפֶּתַח וְקַסָבַר ג' מְחִצּוֹת דְּאוֹרַיְיתָא א"נ ה"א דְּמַתְנִי' אַיֵּרֵי בְּמַבּוֹי הַמְפֻלָּשׁ לרה"ר אֲבָל אֵין ר"ה עוֹבֶרֶת לְתוֹכָהּ לְהֵכִי מַיְתֵי הַבָּרַיְיתָא דְּיָתֵר עַל כֵּן דְּאַפֵּי' רה"ר (גְּמוּרָה) עוֹבֶרֶת בָּהּ מְטַלְטְלִין ע"י לָחִי אוֹ קוֹרָה מִשּׁוּם דְּשָׁתֵי מְחִצּוֹת דְּאוֹרַיְיתָא ואע"ג דבפ"ק דְּעֵירוּבִין (דף י.) אַמַּתְנִי' דְּהַרְחֵב מִי' אַמּוֹת יְמַעֵט מַשְׁמַע דִּלְכָל הַיּוֹתֵר לֹא הַתִּיר רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא עַד י"ג אַמָּה וּשְׁלִישׁ הֵינוּ מִדְּרַבָּנַן אֲבָל מִדְּאוֹרַיְיתָא אַפֵּי' בְּרֹחַב י"ו אַמּוֹת מְטַלְטְלִין דְּאִית לֵיהּ ב' מְחִצּוֹת דְּאוֹרַיְיתָא דע"כ צ"ל דְּרַבִּי יְהוּדָה אַיֵּרֵי ברה"ר גְּמוּרָה שֶׁבּוֹקְעִין שָׁם רַבִּים כְּדְמוֹכַח בפ"ק דְּעֵירוּבִין דַּף ו: (וְשָׁם) גַּבֵּי כֵּיצַד מְעָרְבִין רה"ר וְשָׁם פָּרַשְׁתִּי וא"ת וְהָא מַדְקָתָנֵי סֵיפָא דְּמְבוֹאוֹת הַמְפֻלָּשִׁין הַוֵי רה"ר שְׁמָעִי' שַׁפִּיר לְאַפּוֹקֵי מַדַּר' יְהוּדָה דְּאִית לֵיהּ ב' מְחִצּוֹת דְּאוֹרַיְיתָא לְדִידֵיהּ מְבוֹאוֹ' הַמְפֻלָּשׁוֹת לָא הַוֵי רה"ר כֵּיוָן דְּאֵיכָא שְׁתֵּי מְחִצּוֹת וי"ל דְּמַסֵּיפָא לָא הָוֵה שְׁמָעִינַן לְאַפּוֹקֵי מַדַּר' יְהוּדָה דְּה"א טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּקַסָבַר לָחִי וְקוֹרָה מִשּׁוּם מְחִצָּה דְּאֵיכָא מֵאן דְּסָבַר הָכִי בפ"ק דְּעֵירוּבִין (דַּף נ"ו:) לְהֵכִי אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי' זוֹ הִיא רה"י גְּמוּרָה לְמַעוּטֵי דר' יְהוּדָה דְּלָא הֲוֵי רה"י דְּלָחִי וְקוֹרָה לָא חֲשִׁיב מְחִצָּה:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמו סעי' א:

ב מיי' פי"ד מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' א:

ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ב:

ו מיי' פי"ד מהל' שבת הל' א:

ז טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ז:

ח מיי' פי"ד מהל' שבת הל' א:

ט מיי' פא' מהל' שבת הל' ב:

י טוש"ע או"ח סי' שמו סעי' ב א:

יא מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:

יב מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יא:

יג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יג:

יד טוש"ע או"ח סי' שפו סעי' א:

טו מיי' פא' מהל' עירובין הל' ה, סמג עשין דרבנן:

טז טוש"ע או"ח סי' שסד סעי' ב:

יז מיי' פי"ז מהל' שבת הל' י, סמג עשין דרבנן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ז מהל׳ שבת הל׳ לג:
ב מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ א:
ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:
ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:

וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ גְּמוּרָה כּוּ' מַהוּ דְתֵימָא אוֹמֵר ר''י דִּלְשׁוֹן גְּמוּרָה אַדַּרְבָּה אִפְּכָא מִסְתַּבְּרָא זוֹ הִיא רה''י גְּמוּרָה אֲבָל זוֹ אֵינָהּ רה''י גְּמוּרָה אֲבָל הִיא רה''י קְצָת וְרַשִּׁ''י יְשָׁבָה בְּדֹחַק לְפִי הַגְּמָרָא: **כָּאן** בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בַּמִּדְבָּר מַשְׁמַע קְצָת דְּאֵינָהּ ר''ה אֶלָּא א''כ מְצָיָן שָׁם שִׁשִּׁים רִבּוֹא כְּמוֹ בַּמִּדְבָּר: **בְּשׁוֹגֵג** חַיָּב חַטָּאת פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּאִשְׁתְּעִינַן דְּהַאי הֲוֵי רה''י וְהַאי הֲוֵי ר''ה פְּשִׁיטָא דְּהַמּוֹצִיא מִזֶּה לָזֶה בְּשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת: **הָא** קמ''ל כְּרַב כּוּ' מִכָּאן מְדַקְדֵּק ר''י דְּלָא קָתָנֵי אִיסִי אֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת מֵהֶן אֶלָּא אַסְקִילָה אֲבָל חַטָּאת חַיָּב עַל כֻּלָּם דְּאִי קָאֵי אַחַטָּאת א''כ כִּי פָּרִיךְ בְּשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת פְּשִׁיטָא הוּ''ל לְשַׁנּוֹיֵי הָא קמ''ל כְּרַב דְּהָא דְּמְשַׁנֵּי בְּמֵזִיד עָנוּשׁ כָּרֵת וְנִסְקָל אִצְטְרִיכָא לֵיהּ לָא מְשַׁנֵּי מִידֵּי וּמַעַקְרָא וַדַּאי לֹא הָיָה יָדַע דְּמֵיֵירֵי בְּסִקִּילָה מִדְּפָרִיךְ מַדַּר' יוֹחָנָן דְּמֵיֵירֵי בְּחַטָּאת וְהֵינוּ מִשּׁוּם דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת לֹא מַצִי לְאוֹקְמֵי בְּסִקִּילָה דְּאַטּוּ בְּתַרֵי קְטִלֵי קְטִלֵינַן לֵיהּ אֲבָל כִּי קָמְפָרֵשׁ דְּאֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת מֵהֶן קָאָמַר אִיסִי אִי יָדַע שַׁפִּיר דְּלָא אֵיירֵי אִיסִי אֶלָּא בְּסִקִּילָה דְּלָא פְּלִיג אַמַּתְנִי' דְּכָלַל גָּדוֹל (לְקַמָּן שַׁבָּת עג:) דְּקָתָנֵי מְנַיְנָא לְמֵימַר דְּחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת וְאִי שַׁפִּיר הָא דְּבָרִישׁ פֶּרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת סט.) קָאָמַר אַרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר שֶׁאִם עָשָׂאָן כֻּלָּם בְּהֶעְלֵם אַחַת חַיָּב כּוּ' דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּמַאי וּמְפָרֵשׁ דְּיָדַע לֵיהּ לְתַחוֹמִים וְאֵלִיבָּא דר''ע וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּיָדַע לֵיהּ בִּדְאִיסִי דְּהָא אִכּוּלְהוּ חַיָּב חַטָּאת וְכֵן פֶּרֶשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וּלְקַמָּן בְּרֵישׁ הַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דף צו:) מַיְתֵי לְדְאִיסִי לְעִנְיַן סְקִילָה וְלָא מְשְׁתְּמִיט בְּשׁוּם מָקוֹם לַאֲתוּיֵי לְעִנְיַן חַטָּאת וְהָא דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן בְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא (שַׁבָּת דף קנד.) לְרַמִּי בַּר חָמָא דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר כָּל שֶׁחַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת חַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה אוֹמֵר רֵיבָ''א דְּאַלִּיבָּא דְּרַמִּי בַּר חָמָא אַתְיָא הַהִיא בְּרַיְתָא דִּלְאִיסִי דִּלְאִיסִי אִיכָּא דַּכְתָּא דְּחַיָּב חַטָּאת וְלֹא סְקִילָה: **וְאָמַר** רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִם עָשָׂאָן כֻּלָּם בְּהֶעְלֵם אַחַת כּוּ' אֵין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּמִסְתַּמָּא לָא פְּלִיג אִיסִי עֲלָהּ אֶלָּא מִדְּבָרֵי אִיסִי נָמֵי יֵשׁ לְדַקְדֵּק כֵּן מִדְּקָתָנֵי מְנַיְנָא כְּדַדַּיִק לְקַמָּן בְּכָלַל גָּדוֹל (שַׁבָּת דַּף עג:):

(א)**לֶחִי** מִכָּאן, וְלֶחִי מִכָּאן, אוֹ קוֹרָה מִכָּאן וְקוֹרָה מִכָּאן, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְעָרְבִין רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ! וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״גְּמוּרָה״? מַהוּ דְתֵימָא: כִּי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּלָא הֲוֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, הֲנֵי מִילֵּי לְטַלְטֵל, אֲבָל לְזָרוֹק מוֹדוּ לֵיהּ — קָא מַשְׁמַע לַן. (ב)אָמַר מָר: ״זוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים״. לְמַעוֹטֵי מַאי? לְמַעוֹטֵי אִידַּךְ דְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתָנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיְתָה דַּרְכּוֹ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיקְתָּן — יְסַלְקֶנָּה לְצָדָדִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ. וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״גְּמוּרָה״? אֵיידֵי דְּתָנָא רֵישָׁא ״גְּמוּרָה״, תְּנָא נָמֵי סֵיפָא ״גְּמוּרָה״. (ג)**וְלַחֲשׁוֹשׁ** נָמֵי מִדָּבָר, דְּהָא תַּנְיָא: אֵיזוֹ הִיא רְשׁוּת הָרַבִּים? — סְרַטְיָא וּפְלַטְיָא גְּדוֹלָה, וּמְבוֹאוֹת הַמְפוּלָּשִׁין, וְהַמִּדְבָּר! אָמַר אַבָּיֵי: לָא קַשְׁיָא, כָּאן בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל שְׁרוּיִין בַּמִּדְבָּר. כָּאן בִּזְמַן הַזֶּה. (ד)אָמַר מָר: אִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס בְּשׁוֹגֵג — חַיָּב חַטָּאת, בְּמֵזִיד — עָנוּשׁ כָּרֵת, וְנִסְקָל. בְּשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת, פְּשִׁיטָא! בְּמֵזִיד עָנוּשׁ כָּרֵת וְנִסְקָל אִצְטְרִיכָא לֵיהּ. (ה)הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא! הָא קָא מַשְׁמַע לַן כִּדְרַב, דְּאָמַר רַב: מָצָאתִי מְגִלַּת סְתָרִים בֵּי רַבִּי חִיָּיא וְכָתוּב בָּהּ: אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת. (ו)אִינִי?! וְהָתְנַן: אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. וְהָוְינַן בַּהּ: מְנָיְנָא לְמָה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עָשָׂאָן כּוּלָּן בְּהֶעְלֵם אַחַת — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אֶלָּא אֵימָא: אֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת מֵהֶן. וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן: הָא מֵהָנָךְ דְּלָא מְסַפְּקָן. (ז)אָמַר מָר: אֲבָל יָם וּבְקָעָה וְהָאִיסְטָוונִית וְהַכַּרְמְלִית אֵינָן לֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וּבְקָעָה אֵינוֹ לֹא כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְלֹא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים? וְהָא תְּנַן הַבְּקָעָה בֵּימוֹת הַחַמָּה, רְשׁוּת הַיָּחִיד לַשַּׁבָּת וּרְשׁוּת הָרַבִּים לַטּוּמְאָה. בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים, רְשׁוּת הַיָּחִיד לְכָאן וּלְכָאן! אָמַר עוּלָּא: לְעוֹלָם כַּרְמְלִית הָוְיָא, וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד — לְפִי שֶׁאֵינָהּ רְשׁוּת הָרַבִּים. (ח)רַב אָשֵׁי אָמַר:

כְּגוֹן לֶחִי מִכָּאן וְלֶחִי מִכָּאן בִּשְׁתֵּי פֵּאוֹת שֶׁל אֶחָד מִן הַבָּתִּים לְהֶכֵּר בָּעַלְמָא דְּקָסָבַר רַבִּי יְהוּדָה ב' מְחִצּוֹת הָוֵי רה''י מִדְּאוֹרָיְתָא וְהָא אִיכָּא שְׁתֵּי מְחִצּוֹת מַעֲלִיתָא מְחִצּוֹת שֶׁל ב' בָּתִּים: מַהוּ דְתֵימָא כִּי פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּר' יְהוּדָה בַּבָּרַיְתָא וְאָמְרִי אֵין מְעָרְבִין רה''ר בְּכָךְ לְמֵימַר רה''ה''מ לְטַלְטֵל שֶׁהֵא מַתַּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ כְּדְקָתָנֵי אֵין מְעָרְבִין רה''ר בְּכָךְ דְּגָזוּר בָּהּ מִשּׁוּם דְּדָמֵי לרה''ר: אֲבָל לְזָרֹק שֶׁהַזּוֹרֵק מרה''ר לְתוֹכָהּ מוֹדוּ לֵיהּ דְּחַיָּב דְּשַׁתֵּי מְחִצּוֹת דְּאוֹרַי' וְשֵׁם רה''י עָלֶיהָ: קמ''ל גְּמוּרָה כְּלוֹמַר זוֹ הִיא שֶׁנִּגְמְרוּ מִנְיַן מְחִצּוֹת שֶׁלָּהּ שֶׁיֵּשׁ לָהּ מְחִיצוֹת מִכָּל צַד כְּגוֹן חֲרִי''ץ וְכֵן גֶּדֶר דְּאָמְרִינַן מד' צְדָדִין גּוּד אַסֵּק פְּנֵי הַמְּחָצָה עַל רֹאשׁוֹ וְנִמְצָא רֹאשׁוֹ מַקֵּף מד' צְדָדִין וְחִלְּלוֹ ד' אֲבָל דְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא נִגְמְרוּ מְחִצּוֹת שֶׁלָּהּ לְמִנְיָנָן וְלָאו רה''י הִיא כְּלָל: מִפְּסָקָתָן לְפֶסֵי בִּירְאוֹת בְּפֶרֶק ב' דְּעֵירוּבִין דְּהֶקֵּלוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם עוֹלֵי רַגְלַיִם בְּבוֹר בר''ה וְהַבּוֹר עַצְמָהּ רה''י שֶׁהִיא עֲמֻקָּה י' וּרְחָבָהּ ד' וְהַמַּמְלֵא מִתּוֹכָהּ וּמַנִּיחַ עַל שְׂפָתָהּ חַיָּב וְהֶקֵּלוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת ד' פְּסִין וּבֵינֵיהֶן י' אַמּוֹת דְּהָוֵי חֲלָלוֹ רה''י לְמַלְאוֹת מִן הַבּוֹר וְקָאָמַר ר' יְהוּדָה אִם הָיְתָה דַּרְכּוֹ רה''ר וְהִכְנִיס מִבֵּינֵיהֶן דְּאָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלֵי מְחִיצָתָהּ וְהָתָם רָמֵינַן דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה דְּלְעֵיל דְּאָמַר נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע דְּלָא אָתוּ רַבִּים וּמְבַטְּלִין מְחִצּוֹת וְרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן וּמְשַׁנְּינַן לָהּ: אֵינוֹ צָרִיךְ וְהֵינוּ דְּקָתָנֵי זוֹ הִיא רה''ר אֲבָל הִלּוּךְ דְּרַבִּים לְבֵין הַפְּסָפִים לָא הָוֵי רה''ר הוֹאִיל וְאִיכָּא שָׁם ד' מְחִצּוֹת: וּמַאי גְּמוּרָה הָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר מַהוּ דְתֵימָא כִּדְלְעֵיל דְּעִקַּר עֲשִׂיָּתָן מִשּׁוּם לְטַלְטֵל בְּתוֹכוֹ וְקָאָמְרִי רַבָּנַן אֵינוֹ צָרִיךְ דְּרַשׁוּת הַיָּחִיד הִיא אֲפִילּוּ לְטַלְטֵל וכ''ש דְּהַזּוֹרֵק לְתוֹכָהּ מרה''ר חַיָּב: בְּזְמַן הַזֶּה אֵינוֹ מָקוֹם הִלּוּךְ לָרַבִּים דְּהוֹלְכֵי מִדְבָּרוֹת לָא שְׁכִיחִי: חַיָּב חַטָּאת פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּתָנָא חֲדָא רה''י וַחֲדָא רה''ר נְתָנֵי סְתָמָא וְאִם הוֹצִיא וְהִכְנִיס חַיָּב וַאֲנָא יָדַעְנָא דְּשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת דְּהָא שַׁבָּת זְדוֹנוֹ כָּרֵת הוּא: הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא דִּבְהַתְרָאָה סְקִילָה מִמְּקוֹשָּׁשׁ: מְגִלַּת סְתָרִים שֶׁהִסְתִּירוּהָ מִפָּנֵי שֶׁלֹּא נִתְּנָה לִכְתֹּב וּכְשֶׁשּׁוֹמְעִין דִּבְרֵי יָחִיד חֲדָשִׁים שֶׁאֵינָן נִשְׁנִין בבב''ה וְכוֹתְבִין אוֹתָן שֶׁלֹּא יִשְׁתַּכְּחוּ מַסְתִּירִין אֶת הַמְּגִלָּה: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת הַשְׁתָּא מִשְּׁמַע אִם עָשָׂאָן בְּהֶעְלֵם אֶחָד שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת שָׁחָטָא אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּכָל חִלּוּל דְּשַׁבָּת גּוּפָא אֶחָד שֶׁל עֲבֵרָה הוּא: מְנָיְנָא לְמָה לִי לְתָנֵי אֲבוֹת מְלָאכוֹת הַזּוֹרֵעַ וְהַחוֹרֵשׁ כּוּ' לְמָה לִי לְאַשְׁמְעִי' מְנָיְנָא הָא מַנִּי לְהוּ וְאָזֵיל: חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת וּבָא לְהוֹדִיעֲנוּ סְכוּם הַחַטָּאוֹת שֶׁאָדָם חַיָּב בְּאַסּוּרֵי שַׁבָּת בְּהֶעְלֵם אֶחָד וְאַשְׁמְעִינַן מ' חָסֵר אַחַת הֵן וְתוּ לָא שָׁאפֵי' עָשָׂה תּוֹלְדוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן אֵינוֹ מֵבִיא עַל הַתּוֹלְדָה הֵיכָא דַּעֲשָׂאָהּ עִם אָבִיהָ דה''ל כְּעוֹשֶׂה וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה דְּכֹל' חָדָא עֲבֵרָה הִיא: אֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת מֵהֶן אַחַת יֵ''ש בָּהֶן שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עָלֶיהָ מִיתָה וְלֹא פִּי' (רַבִּי) אֵיזוֹ הִיא וְאַשְׁמְעִי' תַּנָּא דְּמַתְנִית' דְּקָתָנֵי נִסְקָל דְּהָא הוֹצָאָה וְהַכְנָסָה מֵהֲנָךְ דְּלָא מְסַפְּקָן הִיא דְּעַל זוֹ לֹא אָמַר אִיסִי בֶּן יְהוּדָה: בֵּימוֹת הַחַמָּה שֶׁאֵין בָּהּ זְרָעִים: רה''י לְשַׁבָּת דְּהָא לָאו הִלּוּךְ לָרַבִּים הוּא שֶׁאֵין רַבִּים מִסְתַּלְּקִין מִן הַמִּסְלָּה לְיַלֵּךְ בַּשָּׁדֶה: רה''ר לְטַמְּאָה וּפְסָקוֹ טָהוֹר דְּהָא לָאו מָקוֹם סְתִירָה הוּא שֶׁיֵּשׁ בְּנֵי אָדָם נִכְנָסִים לָהּ דִּפְסֵק טַמְּאָה לְטַמֵּא מִסּוֹטָה גְּמִרִינַן לָהּ וְהָתָם סְתִירָה כְּתִיב וְנִסְתְּרָה וְהֵיא נִטְמְאָה דִּבְמָקוֹם סְתִירָה טְמֵאָה הִיא לְבַעֲלָהּ מִסְפֵּק וּמְכָאן אַתָּה דָּן לְשֶׁרֶץ: בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים שֶׁהֵיא זְרוּעָה אֵין אָדָם נִכְנָס לָהּ: לְעוֹלָם כַּרְמְלִית הָוְיָא וְהַזּוֹרֵק מרה''ר לְתוֹכָהּ אֵינוֹ חַיָּב:

מסורת הש״ס

א תוספתא עירובין
ב עירובין כ.; עירובין כב.; משנה עירובין
ג לקמן קנו:
ד לקמן צו.; משנה שבת; אוצר מדרשים מגילות שונות מגילת סתרים א
ה יבמות נה.; לקמן ע:; לקמן עג.; לקמן סט.; מכות יד.; כריתות ב:
ו בבא בתרא קנו.; משנה טהרות
ז תוספתא עירובין; עירובין ו.; עירובין צה.; עירובין נט.; לקמן קיז.; עירובין כב.; עירובין יב:

גליון הש״ס

גמ' דאמר רב מצאתי מגילת סתר' בי ר''ח. בב''מ צב ע''א: תוס' ד''ה יתר היינו מדרבנן. ולא זכיתי להבין הא מה דקתני ונותן לחי כו' ונושא ונותן היינו אף מדרבנן דמדאורייתא ל''צ ללחי דהא סבר ב' מחיצות דאורייתא: תוס' ד''ה כאן כו' ששים רבוא כו'. עי' עירובין ו' ע''א תוד''ה כיצד:

מסורת הש"ס

א עירובין סז:

ב גיטין עט.

גליון הש"ס

גמ' קרפף יותר מבית סאתים כו' הזורק לתוכו חייב. עי' לקמן פ' ע"א ברש"י ד"ה והוא שיש חיוב כו' וד' צט ע"ב ברש"י ד"ה מוקף לכרמלית וצע"ג:

שם רה"י קתני. וע"ש בטהרות פ"ו מ"ז שבילי בית הגלגל רה"י לשבת ושם מ"י איסטונית רה"י לשבת וצ"ע:

שם בתוכו אין מטלטלין וכו'. עי' עירובין פט ע"א תוס' ד"ה במחיצות:

תוס' ד"ה אבל בין העמודים כו' רחב ט"ז אמה. עי' עירובין ו ע"ב תוס' ד"ה וכי תימא:

כְּגוֹן דְּאִית לַהּ מְחִצּוֹת וְאַשְׁמְעִינַן דְּאַע"ג דְּהַקַּפָּה יְתֵר מִבֵּית סָאתַיִם וְלֹא חָקוּף לְדִירָה וּלְעִנְיַן לְטַלְטֵל לְתוֹכָהּ הָוְיָא כְּכַרְמְלִית כְּדְאָמְרִינַן בְּעֵרוּבִין שֶׁאֵין בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַהּ קוֹדֶם חֻקַּף וַהֲדַר אַפִּילּוּ כּוֹר בְּד' אַפּ"ה דְּאוֹרְיְתָא רה"י הִיא וְהַזּוֹרֵק מִרה"ר לְתוֹכָהּ חַיָּב: כִּדְעֵלָּא מִדְּרַבָּנָן וְהָא דְּקָתָנֵי רה"ר לְטַמְאָה כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ פְּתָחִים בְּמִחִיצוֹתֶיהָ וְנִכְנָסִין בָּזוֹ וְיוֹצְאִין בָּזוֹ: עֵלָּא דְּאָמַר אַמאי קָרֵי לַהּ רה"י כו' מ"ט לֹא אָמַר כְּגוֹן דְּאִית לַהּ מְחִצּוֹת ורה"י גְּמוּרָה קָאָמַר וְנִגַּל בָּתַר שְׁמַעְתַּהּ דְּאָמַר הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ חַיָּב: וְרַב אַשִׁי אָמַר לָךְ רה"י קָתָנֵי וְכַרְמְלִית לָא קָרֵי לַהּ תַּנָּא רה"י: אִטּוּ כֻּלְּהוּ הָנָךְ יָם וּבְקָעָה וְאִסְטַוְנִית לָא זוֹ הִיא כַּרְמְלִית דְּהַזַּכּ בְּמִגְּוַ רְשׁוּיוֹת הָא קָתָנֵי אֵינוֹ לֹא כרה"י וְלֹא כרה"ר וְאֵין מוֹצִיאִין כו' ש"מ זוֹ הִיא רְשׁוּת שְׁלִישִׁי: לָא נִצְרְכָה כַּרְמְלִית דְּקָתָנֵי אֶלָּא לְאוֹסוֹפֵי כַּרְמְלִית אַחֲרִיתִי כְּגוֹן קֶרֶן זָוִית שֶׁנִּכְנַס בּוֹ בַּיִת לְתוֹכוֹ וְהִנִּיחַ מִקְרָקָעוֹ לרה"ר: לָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְהַכְנֵס לַהּ לְהֶדְיָא דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ אִי נָמֵי בַּיִת שְׁפָנְיוֹ עוֹמֵד בַּאֲלַכְסוֹן שְׁוִיתוֹ אַחַת סְמוּכָה לרה"ר וְהַשְׁנִיָּה מְשׁוּכָּה מרה"ר וְלִפְנִים זָוִית הַבּוֹלֶטֶת מְעַכֶּבֶת אֶת הָרַבִּים מִלְּכָנֵס בַּהֲדֵי' בְּתוֹךְ כְּנִיסָה שֶׁל זָוִית הָאַחֶרֶת: בֵּין הָעֲמוּדִים שֶׁהֵיוּ עֲמוּדִים בְּרָחְבָּהּ וְתוֹלִין בָּהֶם הַתַּגְרִים פְּרָגְמָטְיָא וְגַם אִצְטַבָּאוֹת הָיוּ לִפְנֵיהֶם לָשֶׁבֶת שָׁם הַתַּגְרִים: לָא מִסְתַּבְּרָא לְהוּ לְהַדְיָא שֶׁהֵיוּ עֲמוּדִים הָרְבֵּה בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב כָּזֶה שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד זֶה: לְבֵינָה סְתָם לְבֵינָה אֲרְכָּהּ וּרְחָבָהּ ג' וְאֵין לְעֻבְיָהּ שִׁעוּר יֵשׁ מֵהֶן עֲבוֹת וְיֵשׁ מֵהֶן דַּקּוֹת: וְטָח עַל פָּנֶיהָ כְּגוֹן דְּבֵלָה שְׁמָנָה אוֹ טִיט: חַיָּב אִם זָרַק ד"א דְּהֵוֵי כְּמַנָּח ברה"ר דְּכֹל לְמַטָּה מִי' רה"ר הוּא וּבִלְבַד שֶׁיְּנוּחַ (אוֹ) לְמַטָּה מִג' דְּהֵוֵי כְּקַרְקַע אוֹ בַּאֲוִיר כִּי הַאי דְּנִדְבְּקָה בַּכֹּתֶל וְכִדְאָמְרִינַן בְּמַתְנִי' לְקַמָּן הַזּוֹרֵק ד' אַמּוֹת בְּכֹתֶל לְמַטָּה מִי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ וְחַיָּב וְכִי אָמַר לְמַטָּה מִי' בְּרֹחַב ד' כַּרְמְלִית וּכְשֶׁאֵין רֹחַב ד' מָקוֹם פָּטוּר הַיְנוּ בְּתַשְׁמִישׁ הַמַּסִּים כְּגוֹן גֵּב לְבֵינָה וְרֹאשׁ כֹּתֶל אוֹ עַמּוּד דְּהָנֵי מִסְתַּיִם תַּשְׁמִשְׁתַּיְיהוּ אֲבָל אֲוִיר כְּגוֹן פְּנֵי הַכֹּתֶל דָּבָר הַנִּדְבָּק בּוֹ לֹא הֲוֵי רְשׁוּתָא לְנַפְשֵׁהּ אֶלָּא אִי לְמַטָּה מִי' הוּא רה"ר גְּמוּר וְאִי לְמַעְלָה י' הוּא דְּלָא שַׁלְטֵי בֵּהּ רַבִּים הֲוֵי אֲוִירָא בְּעַלְמָא מָקוֹם פָּטוּר כְּדִתְנַן לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר וּפָטוּר: עַל גַּבֵּהּ פָּטוּר כְּדְמוּקֵי לַהּ אַבַּיֵי וְרָבָא בְּגֻבּוֹהַּ ג' דְּלָא דָּרְסִי בֵּהּ רַבִּים דַּהֲוֵי מָקוֹם לְעַצְמוֹ: הַזְמֵי דורצא"י: הֵיגֵי אִיגְלְטִי"ר: אע"ג דְּלָא גְּבוֹהַּ ג' הֲוֵי מָקוֹם פָּטוּר לְעַצְמוֹ דְּלָא דָּרְסִי בֵּהּ רַבִּים עָלְיהּ שָׁלֹא יְזִיקוּ: אֲפִילּוּ הַזְמֵי וְהֵיגֵי דְּדָרְסִי עָלְיהּ בְּסַנְדָּלֵיהֶן אֲבָל צוֹאָה אע"ג דְּלָא גְּבוֹהַּ לֹא דָּרְסִי עָלָהּ וְרַב אָשֵׁי אָמַר אֲפִילּוּ צוֹאָה: ה"ג אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מִד' רֹחַב וְאִי לָא מָקוֹם פָּטוּר הוּא וּמַתְּר לְכַתְּחִלָּה לְהוֹצִיא מִשָּׁם לְרְשׁוּת הָרַבִּים ולרה"י: וְתוֹסֶפֶת בְּגֹבַהּ עַד י' וּלְקַמָּהּ מְפָרֵשׁ לַהּ: אִילֵימָא דְּאִי אִכָּא מְחִיצָה י' כו' כְּגוֹן בְּקָעָה הַמַּקֶּפֶת גֶּדֶר וְהִיא יְתֵרָה עַל בֵּית סָאתַיִם וְלֹא חָקְפָה לְדִירָה: וְקִרְוִיוֹ מַשְׁלִימוֹ עֲבִי קִרְוִיוֹ: עַל גַּבֵּי דְּגָבוֹהַּ י' הֲוֵי רה"י וּמַתְּר לְטַלְטֵל בְּכֻלּוֹ: אֶלָּא בְּד' דְּכֵיוָן דְּלָא גְּבוֹהַּ הַמְּחִצָּה י' הֲוֵי כַּרְמְלִית אַלְמָא אֵיפְכָא שָׁמְעִינַן לַהּ: דְּעַד י' הֲוֵי כַּרְמְלִית אֲוִיר שֶׁל בְּקָעָה אוֹ שֶׁל יָם אוֹ שֶׁל קַרְקַע בֵּית סָאתַיִם תּוֹסֵף אֶת שְׁמוֹ עַד י' אֲבָל לְמַעְלָה מִי' אֵין שָׁם כַּרְמְלִית עַל אֲוִירוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מְסַיֵּם כְּגוֹן פְּנֵי לְבֵינָה אוֹ פְּנֵי כֹּתֶל אוֹ קַלַּט מִן הָאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' מַתְּר לְהוֹצִיא לְכַתְּחִלָּה מִשָּׁם לרה"י ולרה"ר דְּאֵין שָׁם כַּרְמְלִית עָלָיו כִּי הֵיכִי דַּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' ברה"ר לָאו רה"ר הוּא כְּדִתְנַן לְקַמָּן לְמַעְלָה מִי' כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר גַּבֵּי כַּרְמְלִית נָמֵי לָאו כַּרְמְלִית הוּא וּבְדָבָר מְסַיֵּם כְּגוֹן רֹאשׁ עַמּוּד וְגַב לְבֵינָה לֵיכָּא לְאוֹקְמַהּ דְּאִי אִית בֵּהּ אַרְבַּע פְּשִׁיטָא דְּלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה לָא הֲוֵי כַּרְמְלִית דְּהָא אֲפִילּוּ עַמּוּד בְּרְשׁוּת הָרַבִּים הַיְינוּ דְּלֵית בֵּהּ אַרְבַּע וְאִי דְּלֵית בֵּהּ אַרְבַּע וּלְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה מִי הֲוֵי כַּרְמְלִית הָא קָאָמַר אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבַּע וְאִי בְּדִקְאֵי בְּכַרְמְלִית הַיְינוּ דְּלֵית בֵּהּ ד' הֲוֵי שָׁם הַכַּרְמְלִית עָלָיו אִם כֵּן מַצִּינוּ חֹמֶר בְּכַרְמְלִית מֵרְשׁוּת הָרַבִּים דְּאִלּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כִּי הַאי גַּוְנָא מָקוֹם פָּטוּר הוּא וּבְטֵל וּמַתְּר לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְאָנַן אָמְרִינַן בְּשִׁמְעָתִין דְּהַאי תּוֹסֶפֶת עַד י' מִקַּלֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים הוּא הִלְכָּךְ לָא מִתּוֹקְמָא אֶלָּא בַּאֲוִירָא: אִילֵימָא דְּאֵין רה"י שׁוֹלֶטֶת בֶּחָצֵר בָּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' אֶלָּא מָקוֹם פָּטוּר הוּא וּבְטֵל אַף לְגַבֵּי רה"ר: נָעַץ קָנֶה סְתָמֵּהּ אֵין רָחְב ד': וְקַרְקַע דְּלָא בָּעֵי הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מָקוֹם ד' ברה"י כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ בְּשִׁמְעָתִין: עַד לְרַקִּיעַ כָּל אֲוִיר שֶׁבָּעֲזָד רה"י בֵּין אֲוִיר חָצֵר בֵּין אֲוִיר עַמּוּד בר"ה גְּבוֹהַּ י' וְרָחְב ד' כְּנֶגְדּוֹ עַד לְרַקִּיעַ שֵׁם רה"י עָלָיו:

אב(א)כְּגוֹן דְּאִית לַהּ מְחִצּוֹת. וְכִי הָא דְּאָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם שֶׁלֹּא הוּקַּף לְדִירָה, וַאֲפִילּוּ כּוֹר וַאֲפִילּוּ כּוֹרַיִם, הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ חַיָּיב. מַאי טַעְמָא? — מְחִיצָה הִיא, אֶלָּא שֶׁמְּחוּסֶרֶת דְּיוֹרִין. בְּשֶׁלָּמָא רַב אַשֵׁי לָא אָמַר כִּדְעוּלָּא, אֶלָּא עוּלָּא מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כִּשְׁמַעְתֵּיהּ? אָמַר לָךְ: אִי דְּאִית לַהּ מְחִיצוֹת "בְּקָעָה" קָרֵי לַהּ?! קַרְפֵּף הִיא! וְרַב אָשֵׁי "רְשׁוּת הַיָּחִיד" קָתָנֵי. גוְהַכַּרְמְלִית. אַטּוּ כּוּלְּהוּ נָמֵי לָאו כַּרְמְלִית נִינְהוּ? כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקָרֶן זָוִית הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. דְּאַף עַל גַּב דְּזִימְנִין דְּדָחֲקִי בֵּיהּ רַבִּים וְעָיְילִי לְגַוַּהּ, כֵּיוָן דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ, כִּי כַּרְמְלִית דָּמֵי. חכִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בֵּין הָעֲמוּדִין נִידּוֹן כְּכַרְמְלִית. מַאי טַעְמָא? אַף עַל גַּב דְּדָרְסִי בַּהּ רַבִּים, כֵּיוָן דְּלָא מִסְתַּגִּי לְהוּ בְּהֶדְיָא — כְּכַרְמְלִית דָּמְיָא. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב יְהוּדָה: אִיצְטַבָּא שֶׁלְּפָנֵי הָעֲמוּדִים נִידּוֹן כְּכַרְמְלִית. טלְמַאן דְּאָמַר בֵּין הָעֲמוּדִים, כָּל שֶׁכֵּן אִיצְטַבָּא. לְמַאן דְּאָמַר אִיצְטַבָּא — אִיצְטַבָּא הוּא דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ, אֲבָל בֵּין הָעֲמוּדִים דְּנִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ — לָא. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: אֲבָל בֵּין הָעֲמוּדִין דְּזִימְנִין דְּדָרְסִי לֵיהּ רַבִּים, כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמְיָא. חטאָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב חִסְדָּא: לְבֵינָה וְקוּפָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְזָרַק וְטָח בְּפָנֶיהָ — חַיָּיב. עַל גַּבָּהּ — פָּטוּר. יאאֲבָיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: וְהוּא שֶׁגְּבוֹהָה שְׁלֹשָׁה, דְּלָא דָּרְסִי לַהּ רַבִּים. אֲבָל הֵיזְמֵי וְהֵיגֵי, אַף עַל גַּב דְּלָא גְּבִיהֵי שְׁלֹשָׁה. וְחִיָּיא בַּר רַב אָמַר: אֲפִילּוּ הֵיזְמֵי וְהֵיגֵי, אֲבָל צוֹאָה לָא. וְרַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ צוֹאָה. יבאָמַר רַבָּה דְּבֵי רַב שֵׁילָא: כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין כַּרְמְלִית פְּחוּתָה מֵאַרְבָּעָה. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: וְתוֹסֶפֶת עַד עֲשָׂרָה. מַאי "וְתוֹסֶפֶת עַד עֲשָׂרָה"? אִילֵימָא דְּאִי אִיכָּא מְחִיצָה י' הֲוֵי כַּרְמְלִית, וְאִי לָא — לָא הֲוֵי כַּרְמְלִית, וְלָא? וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: בַּיִת שֶׁאֵין בְּתוֹכוֹ עֲשָׂרָה וְקִרְוִיוֹ מַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, עַל גַּגּוֹ — מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ, בְּתוֹכוֹ — אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת! ידשו(ב)אֶלָּא מַאי "וְתוֹסֶפֶת עַד עֲשָׂרָה" — דְּעַד עֲשָׂרָה הוּא דְּהָוְיָא כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים לָא הָוְיָא כַּרְמְלִית. וְכִי הָא דַּאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינְּנָא, לָא תְּיהֲוֵי בְּמֵילֵי דְּשַׁבְּתָא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. לְמַאי הִלְכְתָא? אִילֵימָא דְּאֵין רְשׁוּת הַיָּחִיד לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה? וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְזָרַק וָנָח עַל גַּבָּיו, אֲפִילּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה — חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ.

אֶלָּא לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקָרֶן זָוִית לָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּאִצְטְרִיךְ לְצַדֵּי רה"ר מִשּׁוּם דלד"א כרה"ר דְּמֵי וַאֲפִילּוּ אִית בְּהוּ חִיפּוּפֵי אוֹ שָׁמָא מְסַפְּקָא לַהּ אִי מוֹדָה לְהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר אִם לְאוּ: אֲבָל בֵּין הָעֲמוּדִים כרה"ר דְּמֵי אע"פ שֶׁאֵין בֵּין עַמּוּד לַעֲמוֹד ט"ז אַמּוֹת הֲוֵי רה"ר כֵּיוָן שֶׁבָּנֵי רה"ר בּוֹקְעִין בָּהּ וְחוֹץ לְבֵין עֲמוּדִים רָחַב שִׁשָּׁה עָשָׂר אַמָּה: וְטָח בְּפָנֶיהָ חַיָּב אוֹמֵר ר"ת דְּאִם נָח לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בְּפָנֶיהָ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וּמִכֹּה שֶׁמְּדַבֵּק בְּפָנֶי הַלְּבֵנָה חָשׁוּב כְּמַנָּח עָלֶיהָ אע"פ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא בָּאֲוִיר וְכֵן הָא דְּתָנֵן לְמַטָּה מִי' טְפָחִים כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ וּמוּקֵי לַהּ רַבִּי יוֹחָנָן בִּדְבֵלָה שְׁמָנָה הַיְינוּ טַעְמָא נָמֵי דְּכֵיוָן שֶׁנִּדְבָּק בִּפְנֵי הַכֹּתֶל שֶׁהוּא רֹחַב ד' עַל ד' חָשׁוּב כְּמַנָּח עָלָיו וְרֵיבָ"א פִּי' דְּאַף לְמַעְלָה מג' לֹא בָּעֵי שֶׁיְּהֵא בִּפְנֵי הַלְּבֵנָה וְכֹתֶל ד' עַל ד' דְּכֵיוָן שֶׁרוֹאֶה אֶת הַקַּרְקַע חָשִׁיב כְּמַנָּח ע"ג קַרְקַע וְקָשֶׁה לר"י דִּלְעֵיל (שַׁבָּת דַּף ד.) כִּי פָּרִיךְ אַמַּתְנִיתִין דְּפָשַׁט יָדוֹ וְהָא בָּעֵיא עֲקִירָה וְהַנָּחָה מע"ג מָקוֹם אַרְבַּע לוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּמַחֲזִיק הַחֶפֶץ בְּעִנְיָן זֶה שֶׁרוֹאֶה אֶת פְּנֵי הַקַּרְקַע: אֲלֵימָא דְּעַד עֲשָׂרָה הוּא דְּהֵוֵי כַּרְמְלִית וְאִי לָא לָא הֲוֵי כַּרְמְלִית, וְלָא? וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: בַּיִת שֶׁאֵין בְּתוֹכוֹ עֲשָׂרָה וְקִרְוִיוֹ מַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, עַל גַּגּוֹ — מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ, בְּתוֹכוֹ — אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת! ידשו(ב)אֶלָּא מַאי "וְתוֹסֶפֶת עַד עֲשָׂרָה" — דְּעַד עֲשָׂרָה הוּא דְּהָוְיָא כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים לָא הָוְיָא כַּרְמְלִית. וְכִי הָא דַּאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינְּנָא, לָא תְּיהֲוֵי בְּמֵילֵי דְּשַׁבְּתָא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. לְמַאי הִלְכְתָא? אִילֵימָא דְּאֵין רְשׁוּת הַיָּחִיד לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה? וְהָאָמַר רַב חִסְדָּא: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְזָרַק וָנָח עַל גַּבָּיו, אֲפִילּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה — חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ.

אֶלָּא

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שנח סעי' א:

ב מיי' פט"ז מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יד:

ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד:

ה טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יד:

ו מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד:

ז מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ו:

ח טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' י:

ט מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ז:

י טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' י:

יא מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ז:

יב טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יא:

יג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד:

יד טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יא:

טו מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' טו:
ב טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' טו ד יג:
ג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' י:
ה מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יח:
ו טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ה:
ז מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יז:

וְאִם חָקַק בּוֹ ד' עַל ד' וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א מ"ש מִסֻּכָּה דְּאֵינָהּ גְּבוֹהָה י' דְּאָמַר בפ"ק דְּסֻכָּה (דף ד.) חָקַק בָּהּ לְהַשְׁלִימָהּ לִי' אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת חָקַק וְלִכְתֹּב ג' טְפָחִים פְּסוּלָה פָּחוֹת מִג' כְּשֵׁרָה וְהָכָא מְהַנֵּי חָקִיקָה אֲפִילּוּ מִפְּלָגָת מִן הַכֹּתֶל הַרְבֵּה וְתֵרֵץ דְּשָׁאנֵי הָתָם גַּבֵּי סֻכָּה דְּבָעִינַן שֶׁיִּהְיוּ מְחִצּוֹת סְמוּכוֹת לְסֻכָּךְ דְּיָלְפִינַן הָתָם (דף ו:) מְחִצּוֹת מִבְּסָכֵּת בְּסָכֵּת סְכוֹת כִּדְאָמְרִי' הָתָם הִרְחִיק הַסְּכוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת פְּסוּלָה וּלְהָכִי בָּעֵינַן שֶׁיִּהְיוּ פָּחוֹת מִג' דְּצָרִיךְ לְצָרֵף הַגְּדוּד שֶׁל חָקִק לַמְּחִצּוֹת כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ סְמוּכוֹת לַסֻּכָּךְ שֶׁכְּנֶגֶד הַנָּקָב וְאע"ג דְּדֹפֶן עֲקֻמָּה מִכְשֶׁרֶת עַד ד' אַמּוֹת מִתֵּרֵץ לָהּ הַשַּׁ"ס ה"מ הֵיכָא דְּאִיכָּא מְחִצּוֹת מְעַלְּיוּתָא אֲבָל הָכָא דְּלֵישְׁנָא מְחִצָּה בְּפָחוֹת מִג' מִצְטָרֵף הַגְּדוּד עִם הַמְּחִצּוֹת דְּהַוְיָא סְמוּךְ לְסֻכָּךְ טְפֵי לֹא מִצְטָרֵף: **הָתָם** לֹא נִיחָא תַּשְׁמִשְׁתֵּהּ וְצִדֵּי רה"ר לְרַבָּנַן לְאו כרה"ר דְּמֵי אע"ג דְּנִיחָא תַּשְׁמִשְׁתֵּהּ טְפֵי מִקֶּרֶן זָוִית דְּהָא אֲפִילּוּ ר"א דְּפְלִיג בְּצִדֵּי רה"ר מוֹדֶה בְּקֶרֶן זָוִית דִּדְפַרֵשׁ' לְעֵיל אַפֵּ"ה לָא הֲוֵי כְּחוֹרֵי רה"ר דְּחוֹרֵי רה"ר נִיחָא תַּשְׁמִשְׁתֵּהּ טְפֵי: **וְהָלְכָה** וְנִחָה בְּחֹר כָּל שֶׁהוּא בְּאנוּ לְמַחְלֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן תֵּמַהּ לְר"י דִּבְפֶרֶק קַמָּא דְּעֵירוּבִין (דף יא: ושם) בְּכִפָּה דְּפְלִיגִי בָּהּ ר"מ וְרַבָּנַן אָמְרִינַן הָתָם דְּלָא אָמְרִינַן חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים לר"מ יְתִידָה בְּעָלְמָא הוּא דְּהָוְיָא כַּרְמְלִית, וְאִי לָא — מָקוֹם פָּטוּר בְּעָלְמָא הוּא. מִקּוּלֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים — דְּעַד עֲשָׂרָה טְפָחִים הוּא דְּהָוְיָא כַּרְמְלִית, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים לָא הָוְיָא כַּרְמְלִית. [א]גּוּפָא, אָמַר רַב גִּיְּדֵל אָמַר רַב חִיָּיא בַּר יוֹסֵף אָמַר רַב: בַּיִת שֶׁאֵין תּוֹכוֹ עֲשָׂרָה וְקֵרוּיוֹ מַשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, עַל גַּגּוֹ — מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ, בְּתוֹכוֹ — אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. [ב]אָמַר אַבָּיֵי: וְאִם חָקַק בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה וְהִשְׁלִימוֹ לַעֲשָׂרָה, — מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכוּלּוֹ. מַאי טַעְמָא? — הֲוֵי חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְחוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד דָּמוּ. דְּאִיתְּמַר: חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד כִּרְשׁוּת הַיָּחִיד דָּמוּ, חוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים, אַבָּיֵי אוֹמֵר כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ. רָבָא אוֹמֵר: לָאו כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְאַבָּיֵי: לְדִידָךְ דְּאָמְרַתְּ חוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ, מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקֶרֶן זָוִית הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְתִיהְוֵי כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים?! הָתָם לָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ, הָכָא נִיחָא תַּשְׁמִישְׁתֵּיהּ. תְּנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ. וְהַיְינוּ דְּתָנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ. וְהָוְינַן בַּהּ: מַאי כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ? וְהָא לָא נָח! וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בִּדְבֵילָה שְׁמִינָה שָׁנוּ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ, לְמָה לִי לְאוֹקְמַהּ בִּדְבֵילָה שְׁמִינָה? לוֹקְמַהּ בִּצְרוֹר וְחֻפָּץ, וּדְנָח בְּחוֹר! זִימְנִין מְשַׁנֵּי לַהּ, שָׁאנֵי צְרוֹר וְחֻפָּץ דְּמִיהַדַּר וְאָתֵי. זִימְנִין מְשַׁנֵּי לַהּ, בְּכוֹתֶל דְּלֵית בֵּיהּ חוֹר. מִמַּאי? — מִדְּקָתָנֵי רֵישָׁא: זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאִית בֵּיהּ חוֹר, אַמַּאי כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר? הָא נָח בְּחוֹר! [ג]וְכִי תֵּימָא מַתְנִיתִין דְּלֵית בָּהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַבִּי חִיָּיא: זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים וְהָלְכָה וְנָחָה בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא — בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן. דְּרַבִּי מֵאִיר סָבַר חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים. וְרַבָּנַן סָבְרִי אֵין חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ, בְּכוֹתֶל דְּלֵית בֵּיהּ חוֹר. שְׁמַע מִינַּהּ. [ד]גּוּפָא. אָמַר רַב חִסְדָּא: נַעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבֵּי, אֲפִילּוּ גָּבוֹהַּ מֵאָה אַמָּה — חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁרְשׁוּת הַיָּחִיד עוֹלָה עַד לָרָקִיעַ. לֵימָא רַב חִסְדָּא דְּאָמַר כְּרַבִּי? תַּנְיָא: זָרַק וְנָח עַל גַּבֵּי זִיז כָּל שֶׁהוּא — רַבִּי מְחַיֵּיב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. אַלְמָא לָא בָּעֵינַן מָקוֹם אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה.

אָמַר אֶלָּא דְּאֵין אָוִיר רה"ר לְמַעְלָה מִי' וְהָוֵי אָוִירָא מָקוֹם פָּטוּר: מַתְנִי' הֵיא וְלָמָּה לִיהּ לְשַׁמּוֹאֵל לְאַשְׁמְעִינַן: הַזּוֹרֵק ד' אַמּוֹת ברה"ר וְנִדְבָּק בַּכֹּתֶל כְּגוֹן דְּבֵלָה שְׁמֵנָה כִּדְמוּקֵי לָהּ לְקַמָּן: כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר וּפָטוּר דְּלָאו ברה"ר נָח וְרה"י לֹא הֲוֵי אֶלָּא דָּבָר הַמְסַיֵּם וְרָחֵב אַרְבַּע: כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ וְחַיָּב דַּאֲוִיר רה"ר מְשַׁנֵּחַ מַשֶּׁהוּ הֲוֵי הַנָּחָה וְלָא דָּמֵי לְנַח עַל דָּבָר הַמְסַיֵּם לְמַטָּה מִי' דְּהַהוּא חֲשִׁיב לְמֶהֱוֵי רְשׁוּת חֲשׁוּב לְעַצְמוֹ אוֹ כַּרְמְלִית אוֹ מָקוֹם פָּטוּר וְלָא הֲוֵי הַנָּחָה ברה"ר: אַכַּרְמְלִית כִּדְפַרֵשׁית: וְאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנַן לְעֵיל קַאֵי אַדְּרב דִּימִי וְרב שֵׁשֶׁת דְּאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנַן בְּכַרְמְלִית הוֹאִיל וְאִסּוּרָהּ מִדְּבָרֵיהֶם אַקִּילוּ בָּהּ: מְקַלֵּי רה"י ורה"ר רַב דִּימִי אַשְׁמְעִינַן מְקַלֵּי רה"י כִּי הֵיכִי דִּרְשׁוּת הַיָּחִיד לֵיתֵהּ פָּחוֹת מֵרֹחַב ד' וְהַמַּכְנִיס מרה"ר עָלָיו פָּטוּר כַּרְמְלִית נְמֵי לָא הֲוֵי וּמַתִּיר לְכַתְּחִלָּה לְהַכְנִיס מֵרְשׁוּת הָרַבִּים ומרה"י עָלָיו וְרב שֵׁשֶׁת אַשְׁמְעִינַן דְּמְקַלֵּי רה"ר נְמֵי אַקִּילוּ עֲלָהּ דְּאֵינָהּ תּוֹפֶסֶת בָּאֲוִיר לְמַעְלָה מִי' כרה"י אֶלָּא לְמַטָּה מִי' כְּתוֹרַת רה"ר: חָקַק בּוֹ בְּקַרְקַע הַבַּיִת בְּאֶמְצָעִיתוֹ אַרְבָּעָה בְּאֹרֶךְ וְרֹחַב: וְהִשְׁלִימוֹ בְּמָקוֹם חָקַק לְחַלֵּל י' גְּבוֹהַּ עַד הַקַּרְקַע נַעֲשָׂה כָּל הַבַּיִת כֻּלּוֹ חוֹרֵי רה"י כְּמוֹ כְּתֻלֵּי רה"י וּבָהֶם חוּרִים כְּלַפֵּי רה"י שֶׁהֵם כרה"י וְהֵנֵי נְמֵי כֵּיוָן דְּגָנֵב הַחָקַק רה"י גְּמוּר אֵינָהּ הֲוֵי פֵּאוֹת שֶׁל תַּשְׁמִישֵׁי רה"י: חוֹרֵי רה"ר חוּרִים שֶׁהַכְּתָלִים כְּלַפֵּי רה"ר: לְאו כִּרְשׁוּת הָרַבִּים דָּמוּ אֶלָּא רְשׁוּת לְעַצְמָן הֵן וְאִם רְחָבִים ד' הֲוֵי כַּרְמְלִית וְאִי לָא הֲוֵי מָקוֹם פָּטוּר: לָא נִצְרְכָה וְהַכַּרְמְלִית דְּתָנֵי בַּבָּרַיְתָא אוֹקְמוּהָ רַב דִּימִי בְּקֶרֶן זָוִית כו': תָּהֲוֵי כְּחוֹרֵי רְשׁוּת הָרַבִּים וְאַמַּאי הֲוֵי כַּרְמְלִית: וְהָא לֹא נָח וְכִי חֲזָרָה נְפָלָה לְתוֹךְ ד' אַמּוֹת דְּעַל כָּרְחָךְ כְּשֶׁמַּכָּה בַּכֹּתֶל קוֹפֶצֶת לַאֲחוֹרֶיהָ: וְשָׁאנֵי צְרוֹר וְחֻפָּץ גְּרִסִינַן כְּלוֹמַר בְּכוֹתֶל דְּאִית בֵּהּ חוֹר וַאֲפִילּוּ הָכֵי לָא אוֹקְמַהּ ר' יוֹחָנָן בְּדָנָח בְּחוֹר מִשּׁוּם דְּלָאו אוֹרְחֵיהּ דְּצְרוֹר וְחֻפָּץ לְנוּחַ ע"י זְרִיקָה בְּמָקוֹם שָׁנוּפְלִין שָׁם: אַמַּאי כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר הָא ה"ל מרה"ר לרה"י דַּהֲוָה לֵיהּ גְּבוֹהַּ י' וּרְשׁוּת לְעַצְמוֹ: רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא גַּבֵּי מְזוּזָה: רַבִּי מֵאִיר סָבַר דַּבָּר שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר וְיֵשׁ שָׁם עֹבִי וְרָחֵב לַחֻקּוֹ וּלְהַשְׁלִים לְכַשִּׁעוּר אָמְרִינַן כְּמַאן דְּחָקוּק דָּמֵי וְהָכָא נַמֵּי לְרַבִּי חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים וְחַיָּב וּסְתָם מִשְׁנָה ר' מֵאִיר: דְּאָמַר כְּרַבִּי דְּלָא בָּעֵי הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מָקוֹם ד': זָרַק וְנָח כו' קס"ד מרה"ר לרה"י:

מסורת הש"ס

א לקמן צט:: לקמן צו:: משנה שבת
ב יומא יא:: עירובין קא:: עירובין יא:
ג לעיל ד:

גליון הש"ס

גמ' רבא אומר לאו כרה"ר דמו. עיין עירובין פז ע"ב וברש"י שם ברה"ר ותהוי:
שם זימנין משני לה. כעין זה נדרים מח:
תוס' ד"ה והלכה ונחה כו' וא"כ היכי אמרינן הכא חוקקים כו'. עי' חולין קכו ע"א תוד"ה אגן:

מסורת הש"ס

א בבא מציעא קיח:

ב עירובין לג.

ג עירובין לד.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה רחבה שהיו זורקין מחטיהן. עי' לקמן צו ע"ב דלמסקנא אמרינן דלא מצינו שהיו זורקין מחטין וצ"ע:

שם ד"ה מכתפין עילויה בין רחב בין קצר. עי' לקמן צא ע"ב ברש"י ד"ה אי נימא וצ"ע:

וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לרה"ר וְזָרַק מִתְּחִלַּת ד' לְסוֹף ד' וְנָח אֲנוֹפוֹ: שְׁדֵי נוֹפוֹ כו' דַּחֲשִׁיב אַגַּב עִקָּרוֹ אָמַר אַבָּיֵי הָכָא בְּאֵילֶן הָעוֹמֵד כו' תֵּמַהּ לר"י דְּטָפֵי נִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר דְּפְלִיגִי בִּדְרַב חִסְדָּא וְרַב חִסְדָּא כְּרַבִּי דְּלִשְׁנוּיֵא דְּאַבַּיֵי דְּלָא שְׁיָיכָא פְּלַגְּתַיְיהוּ בִּדְרַב חִסְדָּא כ"ש דְּקָשָׁה לְרַב חִסְדָּא דְּהָא אֵיכָּא בְּרַיְיתָא לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף ק. וְשָׁם) דְּלָא כְּרַב חִסְדָּא דְּפְלִיגִי רַבָּנַן וְרַבִּי מֵאִיר בְּזָרַק לְמַעְלָה וְנָח בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא דר"מ מְחַיֵּב מִשּׁוּם דְּאָמְרִי' חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים וְהָוֵי כְּמַנָּח ע"ג מָקוֹם ד' וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין אַלְמָא כּוּלְּהוּ מוֹדוּ דְּבָעֵינַן מָקוֹם ד' ברה"י וְשָׁמָא י"ל דְּטַעֲמָא דְּרַב חִסְדָּא דְּלָא בָּעֵי' מָקוֹם ד' ברה"י מִשּׁוּם דְּאָמְרִי' בֵּיתָא כְּמָלְיָא דְּמֵי וַחֲשִׁיב כְּמַנָּח עַל גַּבֵּי מָקוֹם אַרְבָּעָה אֲבָל בְּכֹתֶל בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא בָּחוּר ד' עַל ד': רָחְבָה שִׁשָּׁה פְּטוּר פר"ח דְּדַוְקָא נָקֵט שִׁשָּׁה דְּדַמֵּי לְהַכְנֶסֶת שֵׁ"ש חֲמִשִּׁין וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא אַוִּיר ד' בְּתוֹךְ הַכְּנֶסֶת וְגָבוֹהַּ י' אַף ע"ג דְּאֵין אַוִּיר גָּבוֹהַּ י' אֶלָּא עִם הַשּׁוּלַיִם מִצְטָרְפִין עִם הָאַוִּיר לְעִנְיַן גֹּבַהּ דְּהָלְכְתָא גְּדוֹד ה' וּמְחִצָּה ה' מִצְטָרְפִין (עירובין דף צג. וְשָׁם) אַף עַל גַּב דְּרַשִׁ"י פִּי' דְּגְדוֹד ה' וּמְחִצָּה ה' הַיְנוּ שֶׁעֲשָׂה מְחִצָּה ה' עַל בּוֹר עָמֹק ה' אֵין פֵּרוּשׁוֹ נִרְאֶה דְּהָא תְּנַן (שָׁם פ"י דף צט: וּלְקַמָּן שַׁבָּת דַּף צט.) בּוֹר וַחֲלִיתוֹ מִצְטָרְפִין וְאִם כֵּן הֵיכִי פְּלִיג רַב חִסְדָּא לוֹמַר אֵין מִצְטָרְפִין כַּיּוֹן דְּמַתְנִיתִין הִיא וּבְכָל גַּוּוֹת (עירובין צג:) אָמְרִינַן בְּהֶדְיָא דְּמוֹדֶה רַב חִסְדָּא בְּמַתְחִתּוֹנָה הוֹאִיל וְרוֹאֶה פְּנֵי י' אֶלָּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּגְדוֹד ה' וּמְחִצָּה ה' הַיְנוּ שֶׁעֲשָׂה מְחִצָּה ה' עַל תֵּל גָּבוֹהַּ ה' וְאֵין נִרְאֶה פֵּרוּשׁ ר"ח דְּהָא עֹבִי חֲלִיוֹת הַבּוֹר מִצְטָרֵף נָמֵי לְחֵלֶל הַבּוֹר לְאַרְבָּעָה מִשּׁוּם דַּחֲזֵי לְמַנַּח עָלָיהּ מִידֵּי וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ כִּדְאָמַר בְּפ' חֲלוֹן (עירובין דף עח.) גַּבֵּי מִלְאוֹ כָּלוֹ בִּיתֵדוֹת אֶלָּא צ"ל הָא דְּנָקֵט הָכָא שִׁשָּׁה לָא דַּק

א(א)אָמַר אַבָּיֵי: בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי כְּדַרַב חִסְדָּא, אֶלָּא הָכָא — בְּאֵילֶן הָעוֹמֵד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד וְנוֹפוֹ נוֹטֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וְזָרַק וְנָח אֲנוֹפוֹ, דְּרַבִּי סָבַר אָמְרִינַן ״שְׁדֵי נוֹפוֹ בָּתַר עִיקָּרוֹ״. וְרַבָּנַן סָבְרִי לָא אָמְרִינַן ״שְׁדֵי נוֹפוֹ בָּתַר עִיקָּרוֹ״. ב(ב)אָמַר אַבָּיֵי: זָרַק כַּוָּרֶת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה שִׁשָּׁה — חַיָּיב. רְחָבָה שִׁשָּׁה — פָּטוּר. ג(ג)רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ אֵינָהּ רְחָבָה שִׁשָּׁה — פָּטוּר. מַאי טַעְמָא? — אִי אֶפְשָׁר לִקְרוּמֵיּוֹת שֶׁל קְנָה שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה. כְּפָאהּ עַל פִּיהָ, שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ — חַיָּיב. שִׁבְעָה וּמֶחֱצָה — פָּטוּר. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ שִׁבְעָה וּמֶחֱצָה — חַיָּיב. מַאי טַעְמָא? — מְחִיצוֹת לְתוֹכָן עֲשׂוּיוֹת. ד(ד)אָמַר עוּלָּא: עַמּוּד תִּשְׁעָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַיָּיב. מַאי טַעְמָא? פְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה מִדְּרָס דָּרְסִי לֵיהּ רַבִּים. מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד תִּשְׁעָה — לָא מִדְּרָס דָּרְסִי לֵיהּ וְלָא כַּתּוֹפֵי מְכַתְּפִי. תִּשְׁעָה וַדַּאי מְכַתְּפִין עִילָּוֵיהּ. ה'אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: גּוּמָּא מַאי? אָמַר לֵיהּ: וְכֵן בְּגוּמָּא. רָבָא אָמַר: בְּגוּמָּא לָא. מַאי טַעְמָא? — תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי הַדְחָק לָא שְׁמֵיהּ תַּשְׁמִישׁ. אֵיתִיבֵיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא לְרָבָא: הָיְתָה קוּפָּתוֹ מוּנַּחַת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה — אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְלֹא מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לְתוֹכָהּ. פְּחוֹת מִכֵּן — מְטַלְטְלִין. וְכֵן בְּגוּמָּא. מַאי לָאו אַסֵּיפָא: לָא, אַרֵישָׁא. ד(ג)אֵיתִיבֵיהּ:

נִתְכַּוֵּון

כדפירש"י: **רְחָבָה** שִׁשָּׁה פְּטוּר עַצְמָהּ נַעֲשֵׂית רה"י כְּשֶׁתְּנוּחַ וְהָוֵי כְּזוֹרֵק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרה"י דָּרָךְ רה"ר דְּפָטוּר כְּדָאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף ד.) דְּלָא יְלִיף זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט וַאֲפִילּוּ לַר' עֲקִיבָא דְּאָמַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהַנָּחָה דְּמֵיָא הָכָא פְּטוּר דְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵיא מַנַּחַת חָשִׁיב רה"י הַשְׁתָּא מִשְּׁמַע דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְאַבַּיֵי דַּחֲשִׁיבָא כְּאִילּוּ נָחָה אַחַר שֶׁנַּעֲשָׂה רה"י וּבְפ' הַזּוֹרֵק (לְקַמָּן שַׁבָּת צט:) בָּעֵי ר' יוֹחָנָן בּוֹר ט' וְעָקַר מִמֶּנּוּ חֲלָיָא וְהִשְׁלִימוֹ לִי' וְהִנִּיחוֹ ברה"ר עֲקִירַת חֵפֶץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קַאֲתוּ וּמִחַיֵּב אוֹ לָא וְאת"ל כֵּיוָן דְּלָא הָוְיָא מְחִצָּה י' מֵעִקָּרָא לָא מְחַיֵּב בּוֹר י' וְנָתַן לְתוֹכוֹ חֲלָיָא וּמֶעֱטוֹ מַהוּ הַנָּחַת חֵפֶץ וְסִלּוּק מְחִיצָה כו' וא"כ אַבַּיֵי דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ בְּמֻחְצָלֶת דְּמִבַּטֵּל מְחִיצָתָהּ דְּקָאָמַר הָתָם בּוֹר בְּרה"ר עָמֹק י' וְרֹחַב ח' וְזָרַק לְתוֹכוֹ מֻחְצָלֶת וְחָלְקוּ פָּטוּר מִשּׁוּם דְּהַשְׁתָּא לָא הָוְיָא רֹחַב ד' וכ"ש דְּפָטוּר בַּעֲשִׂיַּית מְחִצָּה מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּלָא הָוְיָא מְחִיצָה עֲשָׂרָה מֵעִקָּרָא לָא מְחַיֵּב וא"כ הָכָא הָוֵי לֵיהּ לְחַיּוֹבֵי מֵהַאי טַעְמָא כֵּיוָן דְּלָא הָוְיָא מְחִצָּה מֵעִקָּרָא מֵרה"ר וְנָח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְחַיָּיב וי"ל דְּטַעְמָא דְּאַבַּיֵי מִשּׁוּם דְּלָא חָשִׁיב עֲקִירָה וְלֹא הַנָּחָה כִּי אִתֵּי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְהָכָא נָמֵי לָא חָשִׁיבָה הַנָּחָה כֵּיוָן דְּהַנָּחָה וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ וְהָא דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן טְפֵי בַּעֲשִׂיַּית מְחִצָּה מִבְּסִלּוּק מְחִצָּה הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּדִלְמָא עֲקִירָה בָּעֵינַן שֶׁתְּהֵא חֲשׁוּבָה אֲבָל בְּהַנָּחָה לֹא: **אִי** אֶפְשָׁר לִקְרוּמֵיּוֹת שֶׁל קָנֶה שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לְמַעְלָה מִי' וְאַבַּיֵי לָא חָשִׁיב קְרוּמִית לְחַשֵּׁב אַגּוּדּוֹ בְּמָקוֹם פָּטוּר: **כְּפָאהּ** עַל פִּיהָ נִרְאֶה לְרִיבָ"א דְּאַרַחְב שִׁשָּׁה קַאי וְכִי אִיכָּא שִׁבְעָה וּמַשֶּׁהוּ חַיָּב דְּכְשֶׁמַּגִּיעוֹת הַמְּחִצּוֹת תּוֹךְ שָׁלֹשׁ אֵין הַמְּחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י' וְעִבֵּי הַשּׁוּלַיִם אֵין מִצְטָרְפִין דְּבָעֵינַן מְחִצָּה הֲרוֹאָה אֶת אֲוִיר הַכְּלִי שֶׁיְּהֵא גְּבוֹהַּ י' וְאע"ג דְּהֵיכָא דְּכֻלֶּהָ גְּבוֹהַּ י' מִצְטָרְפִין הַשּׁוּלַיִם לִהְיוֹת עַל גַּבּוֹ רה"י כִּדְאָמַר לְעֵיל גַּבֵּי בֵּית שֶׁאֵין תּוֹכוֹ י' כּוּ' וְכֵיוָן דְּעַל גַּבּוֹ רה"י פְּטוּר הַזּוֹרֵק מ"מ כֵּיוָן דְּאֵין אֲוִיר פְּחוֹת מִג' מִצְטָרֵף אֶלָּא א"כ יִהְיוּ הַמְּחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י' לְבַד הַשּׁוּלַיִם דְּלָא אָמְרִינַן לְבוּד אֶלָּא בִּמְחִצּוֹת כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס תֵּדַע דִּבְשׁוּלַיִם לְמַטָּה לָא אָמְרִי' לְבוּד: **שִׁבְעָה** וּמֶחֱצָה פָּטוּר דִּכְשֶׁמַּגִּיעוֹת הַמְּחִצּוֹת גְּבוֹהוֹת י' לְבַד הַשּׁוּלַיִם עֲשָׂרָה לְבַד הַשּׁוּלַיִם וְהָרֵי הוּא רְשׁוּת הַיָּחִיד וְחָשִׁיב כְּנָח בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וְשׁוּב אֵינוֹ מִתְחַיֵּב כְּנָח אע"ג דְּלְאַחַר מִכֵּן נוֹפֵל לְאַרְץ וּבְטֵל מִמְּנָּה רה"י וְנַעֲשֶׂה כְּמַנָּח בִּרה"ר אֲבָל אֵינוֹ רָחְב ו' אַפִּי' ז' וּמֶחֱצָה חַיָּב דְּלָא אָמְרִי' לְבוּד אֶלָּא בִּמְחִצּוֹת וּמְחִצּוֹת לָא חָשִׁיבִי אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ שָׁם רָחְב ד' אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ רָחְב ד' חֲרֵי הוּא כְּשֶׁאֵין שָׁם לֹא דַּעַת לְבַטֵּל וְלֹא אָמְרִינַן לְבוּד: **אָמַר** לֵהּ וְכֵן בְּגוּמָּא נוֹכַל לוֹמַר דּוּכְן בְּגוּמָּא הֵינוּ כְּלוֹמַר אַפִּי' גְּבוֹהַּ ט' הֲוֵי רה"ר דְּמִכַּתְּפִין בָּהּ ע"י הַדְחָק וכ"ש פְּחוֹת מִשִּׁבְעָה דְּיוֹתֵר נוֹחַ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ וְכֵן מַשְׁמַע בְּסָמוּךְ דְּקָאָמַר אַבְרַיְיתָא דְּמַיְיתֵי מֵאי לָאו וְכֵן בְּגוּמָּא אַסֵּיפָא מַשְׁמַע דְּכָל פְּחוֹת מִי' מְטַלְטְלִין כְּמוֹ בְּקָפָה:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יז:

ב טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ו:

ג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יט:

ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' י:

ו מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמב סעי' א:
ב מיי' פכ' מהל' עירובין הל' ט, סמג עשין דרבנן,:
ג מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' י:
ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כד:
ה מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יא:
ו טוש"ע או"ח סי' שמו סעי' א:
ז מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
ח מיי' פי"ד מהל' שבת הל' טו:
ט מיי' פי"ב מהל' שבת הל' יד:

וְאַי אַשְׁמוּעִינַן בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים כו' בְּצְרִיכוּתָא חָדָא סְגֵיא דְּאִי תְּנָא חֲדָא זִמְנָא רָקָק הָוֶה מוֹקְמִינָא לַיהּ בְּדַדְמֵי לַיהּ לְהָכִי תְּנָא תְּרֵי זִמְנֵי רָקָק אֶלָּא כֵּיוָן דְּמַשְׁכַּחַת צְרִיכוּתָא עֲבִיד כְּאִלּוּ תְּנָא בַּבָּרַיְתָא בְּהֶדְיָא רָקָק בֵּימוֹת הַחַמָּה וְרָקָק בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים: לָא מְחַיֵּב עַד דְּעָקַר לְי' מִמְּקוֹמוֹ תֵּמַהּ מַאי קָמַ"ל פְּשִׁיטָא דְּלָא מְחַיֵּב כֵּיוָן דְּלָא עָקַר וְעוֹד מָה שַׁיָּךְ הָכָא הַךְ מִלְּתָא וי"ל דקמ"ל דאע"ג דְּדָרֵךְ לְהוֹלִיכָם בְּעִנְיָן זֶה שֶׁאֵינָן קַלִּין לְנָשְׂאָן וְהֵוֵי כְּמוֹ עוֹמֵד לְכַתֵּף דְּאָמְרִי' לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף ה:) דְּחַיֵּב אַפֵּ"ה פָּטוּר וּמְשׁוּם דְּלִעֵיל אַיֵּרֵי בְּכִתּוּף עַמּוּד ט' ברה"ר וְרַבִּים מְכַתְּפִים עָלָיו נָקֵט לַיהּ הָכָא וְדַוְקָא רָמָא וְזָקְפֵהּ דְּכִשְׁהִנִּיחַ רֹאשׁוֹ הָאֶחָד חוּץ לְד' אַמּוֹת עֲדַיִן רֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי מֻנָּח בְּתוֹךְ ד' וּכְשֶׁחָזַר וּמַשְׁלִיךְ רֹאשׁוֹ [הַב'] חוּץ לְד' אַמּוֹת עֲדַיִן אֵינוֹ מִתְחַיֵּב דְּהָוֵי כְּמַגְרֵר הַחֻפָּץ עַד שֶׁהוֹצִיא רֹאשׁ הַחֻפָּץ חוּץ לְד' אַמּוֹת וְהִנִּיחוֹ דאע"פ שֶׁחוֹזֵר וּמוֹשְׁכוֹ לְחוּץ פָּטוּר שֶׁלֹּא נַעֲשִׂית הַמְּלָאכָה בְּבַת אַחַת אֲבָל אִם מְגָרֵר זְרָזָא דְּקָנֵי בְּבַת אַחַת עַד חוּץ לְד' אַמּוֹת אוֹ מרה"י לרה"ר חַיָּב כִּדְאָמְרִינַן (לְקַמָּן הַמַּצְנִיעַ דַּף צא:) בְּגוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא פָּטוּר מִשּׁוּם דְּאָסוּר שַׁבָּת וְאָסוּר גְּנֵבָה בְּאֵין כְּאֶחָד וְאוֹמֵר ר"י דְּאִם מְגַלְגֵּל חָבִית ד' אַמּוֹת בְּרה"ר אוֹ מרה"י לרה"ר חַיָּב דְּהָוֵי כְּמוֹ מְגָרֵר דְּאֵינוֹ נָח כְּלָל אֲבָל מְגַלְגֵּל תֵּבָה שֶׁהִיא מְרֻבַּעַת פָּטוּר דְּהָוֵי כְּמוֹ רָמָא וְזָקְפֵהּ דא"א שֶׁלֹּא תֵּחָא נָחָה קְצָת: לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא כו' פרש"י אע"פ שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְמַעְלָה מִי' דְּהָוֵי מָקוֹם פָּטוּר וְלָא נְהִירָא דְּא"כ ה"ל לְמִפְרְךְ מֵרַבָּנַן דְּאָמְרִי (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף ה:) הַמּוֹצִיא מַחֲנוּת לְפַלְטְיָא דָּרֵךְ סְטָו חַיָּב וּמַאי פָּרֵיךְ נָמֵי לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא לֵימָא הָא רַבָּנַן קָיְמִי כְּוֻתֵּהּ וְעוֹד דִּבְהַמּוֹצִא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין דַּף צח:) תְּנַן עוֹמֵד אָדָם ברה"י וּמְטַלְטֵל ברה"ר וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא חוּץ לְד' אַמּוֹת וְדַיֵּק בַּגְּמָרָא הָא הוֹצִיא חַיָּב חַטָּאת לֵימָא מַסְיְע לֵהּ לְרָבָא דְּאָמַר רָבָא הַמַּעֲבִיר כו' וּלְפִי' הַקּוֹ' מָה עִנְיָן זֶה לְכָךְ נִרְאָה כְּפִי' ר"ח דִּמְפֵּ' שֶׁהֶעֱבִירוֹ דֶּרֶךְ עָלָיו שֶׁהֶעֱבִירוֹ לְפָנָיו גֶּגֶד גּוּפוֹ דְּה"א כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ כְּנֶגְדּוֹ הֲוֵי כְּמֻנָּח וְנִמְצָא שֶׁלֹּא הֶעֱבִיר ד' אַמּוֹת יַחַד וּמְשֵׁנֵי הָתָם לֹא נָח דְּאֵין זֶה הַנָּחָה [דֶּרֶךְ עֲצָמוֹ]:

(א) נִתְכַּוֵּון לִשְׁבּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהִנִּיחַ עֵירוּבוֹ בְּבוֹר לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — עֵירוּבוֹ עֵירוּב. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא בְּבוֹר דְּאִית בֵּיהּ עֲשָׂרָה, וּ״לְמַעְלָה״ — דַּדְלָאי וְאוֹתְבֵיהּ, וּ״לְמַטָּה״ דְּתַתְאי וְאוֹתְבֵיהּ, מָה לִי לְמַעְלָה וּמָה לִי לְמַטָּה. הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד, וְעֵירוּבוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא. אֶלָּא לָאו בְּבוֹר דְּלֵית בֵּיהּ עֲשָׂרָה, וְקָתָנֵי עֵירוּבוֹ עֵירוּב. אַלְמָא תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי הַדְּחָק שְׁמֵיהּ תַּשְׁמִישׁ. זְמָנִין מְשַׁנֵּי לֵיהּ הוּא וְעֵירוּבוֹ בְּכַרְמְלִית, וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ ״רְשׁוּת הָרַבִּים״ — לְפִי שֶׁאֵינָהּ רְשׁוּת הַיָּחִיד. א״ג(ב) וְזִמְנִין מְשַׁנֵּי לֵיהּ, הוּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְעֵירוּבוֹ בְּכַרְמְלִית. וְרַבִּי הִיא, דְּאָמַר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת, לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. ד(ג)וְלָא תֵּימָא דַּחוֹיֵי קָא מְדַחֵינָא לַהּ, אֶלָּא דָּוְקָא קָאָמֵינָא לַהּ. דְּתָנַן: אִם הָיָה רָקָק מַיִם וּרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק לְתוֹכָהּ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. וְכַמָּה הוּא רָקָק מַיִם — פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים. וּרְקָק מַיִם שֶׁרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. בְּשְׁלָמָא ״רָקָק״ ״רָקָק״ תְּרֵי זִימְנֵי, חַד בֵּימוֹת הַחַמָּה וְחַד בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן בֵּימוֹת הַחַמָּה, דַּעֲבִידִי אִינָשֵׁי לְקָרוֹרֵי נַפְשַׁיְיהוּ, אֲבָל בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים — אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים, אַגַּב דְּמִטְנְיֵיף מִקְּרֵי וְנָחֵית, אֲבָל בֵּימוֹת הַחַמָּה — לָא. צְרִיכָא. ד(ד)אֶלָּא הֵילּוּךְ תְּרֵי זִימְנֵי לְמָה לִי? אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ הֵילּוּךְ עַל יְדֵי הַדְּחָק — לָא שְׁמֵיהּ תַּשְׁמִישׁ. שְׁמַע מִינַּהּ. ה(ה)אָמַר רַב יְהוּדָה: הַאי זִירְזָא דְּקָנֵי, רָמָא וְזָקְפֵיהּ רָמָא וְזָקְפֵיהּ — לָא מִיחַיַּיב עַד דְּעָקַר לַיהּ. (ו)אָמַר מָר: אָדָם עוֹמֵד עַל הָאִסְקוּפָּה, נוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת וְנוֹתֵן לוֹ, נוֹטֵל מֵעָנִי וְנוֹתֵן לוֹ. הַאי אִסְקוּפָּה מַאי? אִילֵּימָא אִסְקוּפַּת רְשׁוּת הָרַבִּים — נוֹטֵל מִבַּעַל הַבַּיִת? הָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים! (ז)וְאֶלָּא אִסְקוּפַּת רְשׁוּת הַיָּחִיד — נוֹטֵל מִן הֶעָנִי? הָא קָא מְעַיֵּיל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד! אֶלָּא אִסְקוּפַּת כַּרְמְלִית — נוֹטֵל וְנוֹתֵן לְכַתְּחִלָּה, סוֹף סוֹף אִיסּוּרָא מִיהָא אִיתָא! ח(ח)אֶלָּא אִסְקוּפָּה מָקוֹם פָּטוּר בְּעָלְמָא הוּא — כְּגוֹן דְּלֵית בֵּיהּ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה. וְכִי הָא דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה טְפָחִים — מוּתָּר לִבְנֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד וְלִבְנֵי רְשׁוּת הָרַבִּים לְכַתֵּף עָלָיו, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲלִיפוּ. ט(ט)אָמַר מָר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִבַּעַל הַבַּיִת וְנוֹתֵן לְעָנִי, מֵעָנִי וְנוֹתֵן לְבַעַל הַבַּיִת. וְאִם נָטַל וְנָתַן — שְׁלָשְׁתָּן פְּטוּרִין. לֵימָא תֶּיהֱוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרָבָא. דְּאָמַר רָבָא: הַמַּעֲבִיר חֻפָּץ מִתְּחִילַּת אַרְבַּע לְסוֹף אַרְבַּע בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱבִירוֹ דֶּרֶךְ נִתְכַּוֵּון לִשְׁבּוֹת ברה"ר הַמַּעֲרָב עֵרוּבוֹ תְּחוּמִין עֵרוּבוֹ קוֹנֶה לוֹ שְׁבִיתָתוֹ שָׁם שֶׁיּוּכַל לֵילֵךְ מִשָּׁם לְכָל רוּחַ אַלְפַּיִם כְּאִלּוּ שָׁבַת שָׁם וְצָרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּון לְקִנּוֹת שְׁבִיתָתוֹ בְּמָקוֹם שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל שָׁם עֵרוּבוֹ אִם הָיָה רוֹצֶה לֶאֱכֹלוֹ שְׁמִתּוֹךְ כֵּן מוֹעִיל לוֹ עֵרוּבוֹ לְקָנוֹת שְׁבִיתָתוֹ דְּמָקוֹם פִּתְאֹם גּוֹרֵם דְּהָתָם שַׁיָּךְ אִינִישׁ ואע"פ שֶׁהוּא בְּתוֹךְ הָעִיר כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם: לְמַעְלָה מִי' טְפָחִים עֵרוּבוֹ עֵרוּב קס"ד דְּיָכוֹל לְטָלוֹ בְּשַׁבָּת: אִי נִימָא בְּבוֹר דְּאִית בֵּהּ י' עַמּוֹק: וּמַאי לְמַעְלָה דְּדַלְאֵי וְאוֹתְבֵהּ שְׁהַגְּבִיהוּ וְהִנִּיחוּ לְמַעְלָה מִי' מִקַּרְקָעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר: וּמַאי לְמַטָּה דְּתַתְאֵי וְאוֹתְבֵהּ שֶׁהִשְׁפִּילוּ וְהִנִּיחוּ לְמַטָּה מִי' הַתַּחְתּוֹנִים אֲמַאי עֵרוּבוֹ עֵרוּב הָרֵי הַבּוֹר רה"י הוּא מִשְׁפַּת אֲגָנוֹ וּלְמַטָּה וְכֹל שֶׁמֻּנָּח בּוֹ ברה"י הוּא מָנָח וְכֵיוָן דְּנִתְכַּוֵּון שֶׁתְּהֵא שְׁבִיתָתוֹ ברה"ר וְלֹא הִנִּיחַ עֵרוּבוֹ עַל שְׂפַת הַבּוֹר נִמְצָא הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד וְעֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מרה"י לרה"ר לֶאֱכֹלוֹ: אֶלָּא לָאו הַאי לְמַעְלָה מִי' דְּקָתָנֵי בְּבוֹר דְּלֵית בֵּהּ י' וה"ק אִם קַרְקָעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר לְמַטָּה מִי' דְּהָוֵי הַבּוֹר חָלְלוֹ י' וְהָוֵי רה"י אֵין עֵרוּבוֹ עֵרוּב כָּל מָקוֹם שֶׁהַמָּנָח שָׁם וְאִם קַרְקָעִיתוֹ שֶׁל בּוֹר לְמַעְלָה מִי' דה"ל חָלְלוֹ פְּחוֹת מֵעֲשָׂרָה עֵרוּבוֹ עֵרוּב וְלָא חֲשִׁיב לֵיהּ כְּמַנָּח בְּכַרְמְלִית אַלְמָא תַּשְׁמִישׁ לָרַבִּים חֲשִׁיב לֵיהּ: הוּא וְעֵרוּבוֹ בְּכַרְמְלִית כְּגוֹן שֶׁהָיָה בּוֹר זֶה בְּבִקְעָה וְנִתְכַּוֵּון לִשְׁבּוֹת עַל שְׂפָתוֹ וּבוֹר נָמֵי כֵּיוָן דְּלָא עָמֹק י' כַּרְמְלִית הוּא: וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ נִתְכַּוֵּון לִשְׁבּוֹת בְּרה"ר: לְפִי שֶׁאֵינָהּ רה"י דְּאִילּוּ הַוַאי הַאי בּוֹר בְּחָצֵר אֲפִילּוּ עָמֹק י' עֵרוּבוֹ עֵרוּב: וְזִמְנִין מְשַׁנֵּי לֵיהּ רה"ר דְּוַקָא קָתָנֵי וּבוֹר שֶׁהוּא פְּחוֹת מִי' כַּרְמְלִית הַוַאי דְּלָא שְׁמֵהּ תַּשְׁמִישׁ וּרְקָשְׁיָא לְךָ הֵיכִי מָצֵי מַפֵּיק לֵיהּ עַל כָּרְחָיךְ קָנֵית עֵרוּב בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אִיתָא כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם וְהוּא סָפֵק יוֹם סָפֵק לַיְלָה: וְרִ' הִיא דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דַּף לד:) דִּשְׁבוּת שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת לֹא גָּזְרוּ עָלֶיהָ אֶלָּא בְּשַׁבָּת וַדַּאי וְלֹא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הִלְכָךְ מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הָרַבִּים שְׁבוּת בְּעָלְמָא הוּא וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת רָאוּי לְטָלוֹ מִשָּׁם וּלְאוֹכְלוֹ לְפִיכָךְ קָנָה עֵרוּב: וְלָא דַּחוֹיֵי קָא מְדַחֵינָא לַהּ אֶלָּא דָּוְקָא קָאָמֵינָא לַהּ דְּלָא שְׁמֵהּ תַּשְׁמִישׁ לָרַבִּים: רָקָק גרוויל"א וּמַיִם צָפִין עָלָיו: וּרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ שֶׁעוֹבְרִין בְּאוֹתוֹ רָקָק בְּרַגְלֵיהֶם: פְּחוֹת מִי' שֶׁאֵין הַמַּיִם עֲמֻקִּים י': חַיָּב שֶׁהוּא כִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמוּרָה: אֶלָּא הֵילּוּךְ תְּרֵי זִמְנֵי לְמָה לִי לְתַנֵּי בְּסֵיפָא וּרְקָק מַיִם שברה"ר הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ חַיָּב רה"ר מְהַלֶּכֶת בּוֹ לְאַשְׁמוּעִינַן דְּבֵעִינַן שֶׁיְּהֵא צָרִךְ לְרַבִּים לְמָה לִי הָא מֵרֵישָׁא שְׁמַעִינַן לֵיהּ אֶלָּא לְהָכִי הַדָּר תַּנְיָא דַּוְקָא שֶׁיְּהֵא הֵילּוּךְ לָרַבִּים דְּאַף עַל גַּב דע"י הַדְּחָק הוּא שְׁמֵהּ הֵילּוּךְ אֲבָל אִם הָיָה צָרִךְ רַבִּים לְתַשְׁמִישׁ לֹא חֲשִׁיב רְשׁוּת לָרַבִּים: זִרְזָא דְּקָנֵי חֲבִילָה שֶׁל קָנִים אֲרֻכִּים: רָמָא וְזָקְפֵהּ רָמָא וְזָקְפֵהּ הוֹלִיכוֹ אַמּוֹת הָרַבָּה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים כָּעִנְיָן הַזֶּה שֶׁלֹּא נָטְלוֹ כֻּלּוֹ מִן הַקַּרְקַע אֶלָּא זְקָפוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ וְחָזַר וּזְקָפוֹ וְהִשְׁלִיכוֹ אֵין זוֹ עֲקִירָה: אִסְקוּפַּת רְשׁוּת הָרַבִּים כְּגוֹן אִסְקוּפַּת מָבוֹי שֶׁאֵין עָלֶיהָ תִּקְרָה וְאֵין גְּבוֹהָּ ג' מִן הַקַּרְקַע וְלָחְי שֶׁל מָבוֹי לְפָנִים הֵימֶנָּה: רְשׁוּת הַיָּחִיד כְּגוֹן עוֹמֶדֶת תַּחַת הַתִּקְרָה אוֹ לְפָנִים מִן הַלָּחְי אוֹ גְּבוֹהָה י' וּרְחָבָה ד': אִסְקוּפַּת כַּרְמְלִית אֵינָהּ גְּבוֹהָה י' אֶלָּא רְחָבָה ד' הֵיכִי קָתָנֵי נוֹטֵל לְכַתְּחִלָּה סוֹף סוֹף אִסּוּר דְּרַבָּנַן אִיכָּא: וּמָקוֹם פָּטוּר מָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ אַרְבַּע עַל אַרְבַּע הוּא מָקוֹם מְסֻיָּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֹאשׁ רָחָב קָצָת וְגָבוֹהַּ ג' וְעוֹמֵד סָמוּךְ לִרְשׁוּת הַיָּחִיד ולרה"ר וְהֵכִי מוֹקֵם לַהּ בְּעֵירוּבִין בְּגָבוֹהַּ ג': וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲלִיפוּ וְהֵכִי נָמֵי קָתָנֵי לְעֵיל וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטּוֹל מִן הֶעָנִי וְיִתֵּן לְבַעַל הַבַּיִת:

מסורת הש"ס

א תוספתא עירובין; משנה עירובין; עירובין לב:
ב עירובין לד:; עירובין לה.; עירובין לב:
ג משנה שבת; לקמן ק:
ד לקמן עו.
ה עירובין לד.
ו תוספתא שבת; לקמן צא.; לעיל ו.
ז בבא מציעא כב:
ח עירובין קא.; עירובין עז.; עירובין פה.; עירובין פז.; עירובין ט.
ט עירובין צט.

מסורת הש״ס

א לעיל ו.

ב עירובין פט.

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שמו סעי׳ ג:

דֶּרֶךְ עָלָיו שֶׁהִגְבִּיהוֹ לְמַעְלָה מִי' דְּלָא שַׁלִּיט בֵּהּ אֲוִיר רה"ר וְהָוֵי מְקוֹם פְּטוּר: חַיָּב כִּי הֲדַר אֲנָחֵיהּ וְאע"ג דְּדֶרֶךְ מָקוֹם פְּטוּר אָזֵל: לֹא נָח בְּמָקוֹם פְּטוּר וְהָוֵיא לֵיהּ עֲקִירָה מרה"ר וְהַנָּחָה ברה"ר: הָכָא נָח בְּמָקוֹם פְּטוּר בֵּינֵיד הָעוֹמֵד עַל הָאַסְקַפָּה: פָּתַח פְּתוּחַ כו' קס"ד בְּמבוֹי שֶׁהִכְשִׁירוּ בְּלָחֵי וְלָחְיוֹ לְבָנִים מִן הָאַסְקַפָּה וְהֵינוּ דְּקָא מַתְמַהּ וְאע"ג דְּלֵית לֵיהּ לָחֵי מִבַּחוּץ וְהָא אָמַר רַב חָמָא כו': תּוֹךְ הַפָּתַח שֶׁל מְבוֹי דְּהֵינוּ רֹחַב הָאַסְקַפָּה: צָרִיךְ לָחֵי אַחֵר לְהַתִּירוֹ שֶׁהַלָּחֵי הַמַּתִּיר אֶת הַמְבוֹי סְתָמֵהּ נָגֵד הָאַסְקַפָּה וְזִקּוּף עֶלְיוֹנָה וְקַסְבַר אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ נָגֵד הַלָּחֵי אֶלָּא מֵחֲדוֹ הַפְּנִימִי וְלִבְנִים הָוֵי הֶכֵּר הַמְּחִצָּה: וכ"ת דְּלֵית בֵּהּ רֹחַב ד' בְּמֶשֶׁךְ עֹבִי הַחוֹמָה לְפִיכָךְ אֵינָהּ רְשׁוּת לַעֲצָמָהּ וּמַתֵּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ נָגֵד הַלָּחֵי מֵחֲדוֹ הַחִיצוֹן שֶׁהוּא שָׁוֶה לָאַסְקַפָּה אֶצֶל רה"ר וְאֵין לְךָ גָּדוֹל מֵעֹבִי הַחוֹמָה שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן שֶׁבָּהֶם הַמְבוֹי נִתָּר: הָכָא בְּאַסְקַפַּת מְבוֹי עָסְקִינַן דְּקַאֲמַרְתְּ אֲבָל לֹא בְּמְבוֹי שֶׁהִכְשִׁירוּ בְּלָחֵי אֶלָּא בְּמְבוֹי שֶׁעוּר רָחְבָּה טֶפַח בְּקוֹרָה וְקוֹרַת הַמְבוֹי שְׁעוּר רָחְבָּה טֶפַח בפ"ק דְּעֵירוּבִין (דף יג:) וְהָאַסְקַפָּה וְעֹבִי הַפֶּתַח מִסְתַּמָּא רָחְבָּם הֵם נִמְצָא חֲצִיוֹ שֶׁל עֹבִי הַפֶּתַח מְקוֹרָה וְחֲצִיוֹ אֵינוֹ מְקוֹרֶה וּכְגוֹן שֶׁהִנִּיחַ הַקּוֹרָה כְּלַפֵּי פְּנִים לְצַד הַמְבוֹי הִלְכָךְ פֶּתַח פָּתוּחַ כְּלַפֵּי פְּנִים מֵחוֹד הַחִיצוֹן שֶׁל קוֹרָה וְלִבְנִים וְסֶבֶר לֵהּ כמ"ד מָתַר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ תַּחַת הַקּוֹרָה אוֹ מְשׁוּם טַעַם הַהֶכְרֵא מִלְּבַר דְּתַנְיָא בְּתוֹסְפְתָּא (דף ח:) אִי מְשׁוּם דְּקוֹרָה מְשׁוּם מְחִצָּה דְּאָמְרִינַן חֲדָא חִיצּוֹן יוֹרֵד וְסוֹתֵם: פֶּתַח נָעוּל וְהַדֶּלֶת שׁוֹקֵף בִּפְנֵי הָאַסְקַפָּה הַפְּנִימִית וְכָל הָאַסְקַפָּה חוּץ לְדֶלֶת כְּלַחוּץ וַאֲפִילּוּ תַּחַת הַקּוֹרָה דְּכֵיוָן דְּנִסְתַּם הַמְבוֹי בְּטֵלָה עָסְקִינַן, וּכְגוֹן שֶׁקִּירָהּ בִּשְׁתֵּי קוֹרוֹת שֶׁאֵין בָּזוֹ אַרְבָּעָה וְאֵין בֵּין זוֹ לָזוֹ שְׁלֹשָׁה, וְדֶלֶת בָּאֶמְצַע. פֶּתַח פָּתוּחַ, כְּלִפְנִים. פֶּתַח נָעוּל, כְּלַחוּץ. (ב)וְאִם הָיְתָה אִיסְקוּפָּה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה, הֲרֵי זוֹ רְשׁוּת לְעַצְמָהּ. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי. דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא שְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת וְהֵן רְשׁוּת אַחַת, כְּגוֹן עַמּוּד בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה — אָסוּר לְכַתֵּף עָלָיו. גְּזֵירָה מִשּׁוּם תֵּל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים.

מַתְנִי׳ אע"ג דְּלֵית לֵיהּ לָחֵי כו' פרש"י דס"ד דְּמַיְירֵי בְּאַסְקַפַּת מָבוֹי שֶׁהִכְשִׁירוּ בְּלָחֵי וְלָא נְהִירָא מִדְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ לְעוֹלָם בְּאַסְקַפַּת בַּיִת אֶלָּא נִרְאֶה דְּמַיְירֵי בְּאַסְקַפַּת מָבוֹי בֵּין דְּמָבוֹי בֵּין דְּבַיִת בֵּין דְּחָצֵר וּנְקָט אע"ג דְּלֵית לֵיהּ לָחֵי מִשּׁוּם מָבוֹי דְּבַיִת וְחָצֵר אֵינוֹ נִתָּר בְּלָחֵי וְקוֹרָה אֶלָּא בְּפָסִים א"נ נְקָט לָחֵי מִשּׁוּם דְּבַיִת וְחָצֵר נָמֵי נִתְּרִין בְּלָחֵי מִכָּאן וְלָחֵי מִכָּאן וּמַיְירֵי דְּקַיְימָא אַסְקַפָּה כְּנֶגֶד עֹבִי הַחוֹמָה דְּהֵינוּ בֵּין לְחַיַּים שֶׁהוּא תּוֹךְ הַפֶּתַח וְהַדֶּלֶת עוֹמֶדֶת אֶצֶל עֹבִי הַחוֹמָה שֶׁל צַד פָּנִים וּלְהָכִי פֶּתַח פָּתוּחַ כְּלִפְנִים שֶׁאוֹתוֹ עֹבִי רה"י גְּמוּרָה הִיא שֶׁיֵּשׁ לָהּ ג' מְחִצּוֹת ב' מְחִצּוֹת מֵעֹבִי הַחוֹמָה וּשְׁלִישִׁית לְצַד פָּנִים אע"פ שֶׁמְּצַד רְבִיעִית הוּא פָּרוּץ בְּמִלּוֹאוֹ אֲפִ"ה כֵּיוָן שֶׁהַפֶּתַח פָּתוּחַ בָּטֵל אוֹתוֹ עֹבִי לְמָה שֶׁבִּפְנִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ ד' מְחִצּוֹת פֶּתַח נָעוּל כְּלַחוּץ דְּכֵיוָן שֶׁהוּא נָעוּל אֵינוֹ בָּטֵל לְמָה שֶׁבִּפְנִים וְהָוֵי כְּנִגְרָע בְּמִלּוֹאוֹ לַמָּקוֹם הָאָסוּר וְלָאו דַּוְקָא כְּלַחוּץ דְּהָא רה"י גְּמוּרָה הִיא מִדְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לָהּ ג' מְחִצּוֹת וְאָסוּר לְטַלְטֵל מִשָּׁם וְלַחוּץ אֶלָּא קְרֵי כְּלַחוּץ לְפִי שֶׁאֵינָהּ כְּלִפְנִים וְאָסוּר לְטַלְטֵל מִבִּפְנִים לְעֹבִי הַפֶּתַח דֶּרֶךְ נָקָב אִם יֵשׁ בַּדֶּלֶת א"נ יֵשׁ לְיַשֵּׁב כְּלַחוּץ כְּגוֹן שֶׁפְּתוּחַ לְכַרְמְלִית אֲבָל בְּאַסְקַפָּה כָּלָהּ ברה"ר חוּץ לְעֹבִי הַחוֹמָה לֵיכָּא לְאוֹקְמָא דְּאִי לְאו גְּבוֹהַּ ג' אֲפִלּוּ פֶּתַח פָּתוּחַ הָוֵיא כְּלַחוּץ דְּהָוֵי רה"ר וְאִי גְּבוֹהַּ ג' וּרְחָבָה ד' כַּרְמְלִית הִיא וְלָא הָוֵיא לֹא כְּלַחוּץ וְלֹא כְּלִפְנִים וְאִם אֵינָהּ רְחָבָה ד' מִקּוֹם פָּטוּר הוּא וּלְעוֹלָם הוּא כְּלִפְנִים וְכְלַחוּץ וְאִי קַיְימָא כָּלָהּ לְפָנִים א"כ לְעוֹלָם הוּא כְּלִפְנִים וא"ת כֵּיוָן דְּמַיְירֵי בְּאַסְקַפַּת בַּיִת א"כ מַאי פָּרִיךְ אע"ג דְּלֵית לֵיהּ לָחֵי וְהָא אַסְקַפַּת בַּיִת מִסְתַּמָּא מְקוֹרָה הוּא וְאֵית לָן לְמֵימַר פִּי תִקְרָה יוֹרֵד וְסוֹתֵם וְאוֹר"י דע"כ בְּאֵנוּ מְקוֹרָה אֲיֵירֵי דְּבִמְקוֹרָה אֲפִילּוּ פֶּתַח נָעוּל נָמֵי כְּלִפְנִים: **תּוֹךְ** הַפֶּתַח אע"פ שֶׁאֵין בּוֹ ד' צְרִיךְ לָחֵי אַחֵר לְהַתִּירוֹ וא"ת לְרַבָּא דְּמוּקֵי לָהּ בְּפ' קַמָּא דְּעֵירוּבִין (דף ט. וְשָׁם) דְּהֵינוּ דַּוְקָא בְּפָתוּחַ לְכַרְמְלִית מִשּׁוּם דְּמָצָא מִין אֶת מִינוֹ וְנַעוֹר לוֹקֵי הָכָא בְּפָתוּחַ לרה"ר וּלְאַבַּיֵּי נָמֵי דְּלָא מְפַלֵּג הָתָם בֵּין פָּתוּחַ לְכַרְמְלִית בֵּין פָּתוּחַ לִרה"ר נוֹקֵי בְּאַסְקַפָּה גְּבוֹהַּ ג' דבפ"ק דְּעֵירוּבִין (נ"ז שָׁם) מוּקֵי אַבַּיֵּי הָא דְּצָרִיךְ לָחֵי אַחֵר לְהַתִּירוֹ בְּדֶלֵיכָא אַסְקַפָּה ג' אוֹ בְּדֶלֵיכָא אַסְקַפָּה כְּלָל וְאַמַּאי דְּחֵק רַב לְשַׁנּוֹיֵי בע"א וי"ל דְּלָא מְצֵי לְאוֹקְמֵי הָכִי דְּא"כ אֲפִילּוּ נָעוּל נָמֵי כְּלִפְנִים וְכִי קָאָמַר וְכִי תֵּימָא דְּלֵית בֵּהּ ד' הָוֵה מְצֵי לְמִפְרְךְ א"ה אֲפִילּוּ נָעוּל נָמֵי: **אָמַר** רַב יְהוּדָה אָמַר רַב הָכָא בְּאַסְקַפַּת מְבוֹי עָסְקִינַן דַּוְקָא בְּאַסְקַפַּת מְבוֹי פֶּתַח פָּתוּחַ כְּלִפְנִים כֵּיוָן שֶׁהַקּוֹרָה רְאוּיָה לְהַתִּיר אֶת הַמְבוֹי אע"פ שֶׁמְּבוֹי זֶה א"צ לְקוֹרָה שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לוֹ ד' מְחִיצוֹת שֶׁהַפֶּתַח וְהַדֶּלֶת בְּרְבִיעִית מ"מ כֵּיוָן שֶׁרְאוּיָה לְהַתִּיר אֶת הַמְבוֹי מִצְטָרֵף יַחַד וְהָוֵי כְּאִילּוּ מְקוֹרֶה ד' טְפָחִים אֲבָל בְּאַסְקַפַּת חֲצֵר וּבַיִת כֵּיוָן שֶׁהַקּוֹרָה אֵינָהּ רְאוּיָה לְהַתִּיר שָׁם אֲפִילּוּ פֶּתַח פָּתוּחַ הָוֵי כְּלַחוּץ הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְקוֹרֶה אֶלָּא חֲצִיהּ וְדַוְקָא נָקֵט הָכָא חֲצִיוֹ מְקוֹרֶה דְּבָכְלָהּ מְקוֹרֶה אֲפִילּוּ נָעוּל כְּלִפְנִים דְּסָתַם אַסְקַפָּה שֶׁהִיא תּוֹךְ הַפֶּתַח רְחָבָה ד' אַף עַל גַּב דְּאוֹקֵי אַסְקַפָּה דְּאַיְירֵי בָּהּ ת"ק בְּאֵינָהּ רְחָבָה ד' הָתָם מַיְירֵי בְּעוֹמֶדֶת חוּץ לְעֹבִי הַפֶּתַח וְדַוְקָא קֵרוֹבוֹ כְּלַפֵּי פְּנִים אֲבָל כְּלַפֵּי חוּץ אֲפִילּוּ נָעוּל הָוֵי כְּלִפְנִים דְּקַסְבַר רַב חִדּוֹ הַחִיצוֹן יוֹרֵד וְסוֹתֵם כִּדְמַסִּיק בפ"ק דְּעֵירוּבִין (דף ה:) וה"ה דְּהָוֵי מְצֵי לְמִנְקַט טָפַח א' מְקוֹרֶה וְקֵרוֹבוֹ בְּאֶמְצָעוֹ בְּלֹבַד שֶׁיִּהֵא פְּחוֹת מֵאַרְבָּעָה מֵחִדּוֹ הַחִיצוֹן שֶׁל אוֹתוֹ טָפַח עַד הַדֶּלֶת: **גְּזֵרָה** מִשּׁוּם תֵּל בִּרה"ר אוֹמֵר ר'י דְּמִבַּיִת לָעֲלִיָּה לֹא אָסַר ר"מ לְטַלְטֵל דְּלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִרה"ר לָעֲלִיָּה דְּמִנָּכַר מִחֲצָתָא וְלָא טָעוּ אִינָשֵׁי בְּהָכִי אֶלָּא דַּוְקָא תֵּל בִּרה"י מָאי טַעְמָא דְּלָא גָּזְרִינַן אִינָשֵׁי בְּהָכִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִרה"ר לָעֲלִיָּה אֲבָל מִבַּיִת לָעֲלִיָּה גָּזְרִינַן אֲפִילּוּ בְּמִנָּכַר מִחֲצָתָא מִשּׁוּם דְּלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִרה"ר לָעֲלִיָּה וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לָעֲלִיָּה וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לָחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְבַיִת וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לְבַיִת וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לְחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְבַיִת וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לְבַיִת וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מִבַּיִת לְחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְבַיִת וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ מֵחָצֵר לְחָצֵר וְלָא יָבֹא לְטַלְטֵל בְּכָךְ

גָּזַר אֲטוּ תֵּל בִּרה"ר דְּלֵיכָּא מְחִצּוֹת וּבְרֵישׁ כָּל גְּגוֹת (עֵירוּבִין דף פמ: וְשָׁם) מְפָרֵשׁ דְּלָא אָמַר ר"מ אֶלָּא כְּגוֹן עָמוּד וְאַמַּת הַרְחַיִם דְּקָבִיעִי אֲבָל לֹא מַכְתֶּשֶׁת וּדְבָרִים הַמִּטַּלְטָלִים וְאוֹמֵר ר"י דאע"ג דקי"ל כר"מ בְּגִזְרוֹתָיו אֲפִילּוּ לְגַבֵּי רַבִּים כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ אע"פ (כְּתֻבּוֹת ד' נז.) גַּבֵּי הָא דְּאָמַר ר"מ אָסוּר לְהַשְׁהוֹת אִשְׁתּוֹ אֲפִי' שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה הָכָא אֵין הָלָכָה כְּר"מ דְּבָכָל (עֵירוּבִין ד' צא. וְשָׁם) פָּסְקִינַן בְּהָדְיָא הָלָכָה כְּר"ש דְּפָלִיג עָלָיהּ וְקָאָמַר א' גְּגוֹת וְא' חֲצֵרוֹת וְא' קְרָפֵּפוֹת רְשׁוּת אַחַת הֵן לְכֵלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכָן וְשָׁרֵי לְטַלְטֵל מִגַּג לְחָצֵר:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין יט, טוש"ע או"ח סי' רלה סעי' ב:
ב טוש"ע או"ח סי' רלב סעי' ב:
ג מיי' פ"ו מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ו, סמג עשין יט:
ד טוש"ע או"ח סי' רלב סעי' ב:
ה מיי' פ"ו מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ו, סמג עשין יט:

מתני' לֹא יֵשֵׁב אָדָם לִפְנֵי הַסַּפָּר סְמוּךְ לַמִּנְחָה עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל וְהָא דְּאָמַר בְּעַרְבֵי פְּסָחִים (דף צפ: ושם) עַרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְעַרְבֵי יָמִים טוֹבִים לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּתְחַשֵּׁךְ הַיְנוּ אֲפִילּוּ הִתְפַּלֵּל לֹא יֹאכַל כְּדְמִפְרֵשׁ הָתָם כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא בְּתַאֲוָה אֲבָל לֹא הִתְפַּלֵּל אֲפִילּוּ בְּשַׁאַר יָמִים נָמֵי אִסּוּר כְּדְאָמַר הָכָא: **וְאִם** הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין אֲפִילּוּ הִתְחִילוּ בְּאִסּוּר כְּדְמוֹכַח בְּסַנְהֶדְרִין (דף לח.) גַּבֵּי מִי שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ וְאֵין בְּיָדוֹ לוּלָב נוֹטְלוֹ עַל שֶׁלְּחָנוֹ וּפָרִיךְ לְמֵימְרָא דְּמַפְסִיקִין וְהָא תָּנֵן אִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין וְלָא מְשָׁנֵי דְּהָכָא בְּהִתְחִילוּ בְּהֶתֵּר וְגַבֵּי לוּלָב הִתְחִילוּ בְּאִסּוּר דְּמַצְפְּרָא זְמַנֵּהוּ וה"נ מַשְׁמַע בגמ' דְּקָאָמַר כֵּיוָן דְּשָׁרֵי הֶמְיָנֵהּ לָא מִטַּרְחִינַן לֵיהּ וְיִתְיַשֵּׁב נָמֵי הָא דְּקָשָׁה בַּגְּמָרָא גַּבֵּי לֵימָא תֵּיהֲוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרִבָּ"ל: **אֵין** מַפְסִיקִין וְדַוְקָא בְּדְאִיכָּא שְׁהוּת לְהִתְפַּלֵּל כְּדְמַשְׁמַע בַּגְּמָרָא דְּקָאָמַר בְּמִנְחָה לָא שְׁכִיחַ שְׁכִרוּת מַשְׁמַע דְּאֵין לוֹ לְהַפְסִיד תְּפִלַּת מִנְחָה וּבְסָבָה (ג"' שָׁם) בְּהֶדְיָא מוּקֵי מַתְנִי' בְּדְאִיכָּא שְׁהוּת דְּמִשְׁנֵי אַמַּה שֶׁהֵבֵאתִי לְעֵיל הָא דְּאִיכָּא שְׁהוּת וְהָא דְּלֵיכָּא שְׁהוּת: **לֵימָא** תֵּיהֲוֵי תְּיוּבְתָּא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מַשְׁמַע לֵיהּ דַּאֲפִילּוּ הִתְחִיל מַפְסִיק מִדְּאָמַר אִסּוּר לִטְעֹם וא"ת לוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּהִתְחִיל בְּהֶתֵּר דְּאַשְׁכְּחַן גַּבֵּי הַבְדָּלָה (ע"פ דף ק'.) דְּקָאָמַר נָמֵי כִּי הַאי לִשָּׁנָא אִסּוּר לְאָדָם לִטְעֹם כְּלוּם קֹדֶם שֶׁיִּבְדִּיל וְאַפ"ה מַשְׁמַע אִם הִתְחִילוּ בְּהֶתֵּר אֵין מַפְסִיקִין דְּקָאָמַר הָתָם הָכִי אָמַר רַב הַבְדָּלָה אֵינָהּ קוֹבַעַת וה"מ דְּקָבָעֵי וְאָכְלִי אֲבָל אַתְחוֹלֵי מַעְקְרָא לָא מַתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין מַשְׁמַע לֵיהּ אֲפִילּוּ הִתְחִילוּ בְּאִסּוּר כְּדְפֵרֵשׁ בְּמַתְנִי': **בְּתִסְפֹּרֶת** שֶׁל בֶּן אֶלְעָשָׂה כו' נִרְאֶה דְּהָכִי הִלְכְתָא וְשָׁרֵי סְעוּדָה קְטַנָּה בְּמִנְחָה גְּדוֹלָה עַד זְמַן תְּפִלָּה וְדַוְקָא סְעוּדָה גְּדוֹלָה כְּגוֹן סְעוּדַת אֲרוּסִין וְנִשּׂוּאִין וּסְעוּדַת מִילָה אֲסוּר וּדְלָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דְּאָסַר אֲפִילּוּ סְעוּדָה קְטַנָּה סְמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה דְּהֲלָכָה כְּלִשָּׁנָא קַמָּא דְּסָתָם לָן הַשַּׁ"ס וְרַב אַשִׁי שָׁהוּא בָּתְרָאָה סְדַּר אֶת הַשַּׁ"ס וְהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ לְגַבֵּי רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב וְאַמַּאי דְּאָמַר לְקַמָּן מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת דִּין אֵין לְהוֹכִיחַ דְּמַתְנִיתִין אֲיֵרֵי בְּתַחְלַת הַדִּין דְּלָא כְּרַב אַחָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּקַאֵי אַאֵם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין וּמִיהוּ סְמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה אֲסוּר אֲפִילּוּ סְעוּדָה קְטַנָּה וְאֵם הִתְחִילוּ מַפְסִיקִין וּמַע"ג דְּהַשַּׁ"ס אִי לָאו דְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הָוֵה מוּקֵי לָהּ בִּסְעוּדָה קְטַנָּה וְסָמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה וְאֵם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין וְלָא קי"ל כְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (בְּרָכוֹת כח:) מ"מ כֵּיוָן דְּמַסְיֵק סָתָם הַשַּׁ"ס הָכִי מַשְׁמַע דְּבָהָא דְּאֵם הִתְחִילוּ מַפְסִיקִין קַיְמָא לַן כְּוָתֵהּ וְדַוְקָא בְּהָא דְּאָמַר דְּאִסּוּר לִטְעֹם אֲפִילּוּ פֵּרוֹת לָא קַיְמָא לַן כְּוָתֵהּ: **הָא** לָן וְהָא לָאו פֵּי' בַּסּוּגְטָרֵס בְּנֵי בָּבֶל הָיוּ חוֹגְרִים עַצְמָם בְּחוֹזֶק וכ"מ בְּסָמוּךְ מְדְּקָאָמַר הָנֵי חַבְרִין בַּבְלָאֵי לְמ"ד תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת מִכְּי שָׁרֵא מַטְרְחִינַן לֵיהּ וְרַבִּי חֲנִינָא שְׁהָיָה בא"י הָיָה אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו שֶׁהֲיוּ מְבָבָל וְרַב שְׁהָיָה מְבָבֶל אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו שֶׁהֲיוּ מא"י לְפִי שֶׁדַּרְכָּן הָיָה לְהִתְרַחֵק שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לַעֲסֹק כָּל כָּךְ בְּבֵיתָם וְקָשֶׁה דְּבָפֶרֶק כֵּיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מד.) בְּסוֹפוֹ קָאָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר עַל הָאָרֶץ וְעַל פֵּרוֹתֶיהָ וְר' יוֹחָנָן אָמַר עַל הַפֵּרוֹת וְעַל הָאָרֶץ וְאָמַר הָתָם לָא פְּלִיגִי הָא לָן וְהָא לְהוּ מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן אַרַב חִסְדָּא אִינְהוּ אָכְלִי וַאֲנַן מְבָרְכִינַן וּמַאי פְּרִיךְ לֵימָא רַב חִסְדָּא אוֹמֵר לְתַלְמִידָיו שֶׁהֲיוּ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וי"ל דְּקִים לֵיהּ שֶׁבָּאוֹתָהּ שָׁעָה לֹא הָיוּ לְפָנָיו תַּלְמִידִים מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **לְמ"ד** תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת לָא מַטְרְחִינַן לֵיהּ וא"ת תִּפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם ק"ש וי"ל כְּגוֹן שֶׁקָּרָא ק"ש וְנִרְאָה לר"י אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת אֵין לְבַטְּלָה בְּחִנָּם אֶלָּא בְּשִׁבִּיל שׁוּם צָרְךְ כְּמוֹ בְּשָׁרָא הֶמְיָנֵהּ דְּהָכָא אוֹ אִם יֵשׁ שׁוּם מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ עוֹבֶרֶת יַעֲשֶׂה הַמִּצְוָה וְלֹא יִתְפַּלֵּל אע"פ שֶׁהַמִּצְוָה אֵינָהּ עוֹבֶרֶת אֲבָל בְּחִנָּם אֵין לְבַטְּלָה תֵּדַע שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב תִּקֵּנָהּ וְלָמָּה יֵשׁ לְבַטְּלָה בְּחִנָּם וְעוֹד דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (שָׁם כִּי: וְשָׁם) שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הַקְּטֹרֶת אֲבָרִים שֶׁהִיא כָּל הַלַּיְלָה דְּלָא מְעַכְּבִי כַּפָּרָה אֶלָּא מִצְוָה ה"נ תְּפִלַּת עַרְבִית מִצְוָה וְאֵין לְהַאֲרִיךְ:

מתני' לֹא יֵשֵׁב אָדָם לִפְנֵי הַסַּפָּר סְמוּךְ לַמִּנְחָה עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל וְהָא דְּאָמַר

א(א)**מַתְנִי' לֹא יֵשֵׁב אָדָם לִפְנֵי הַסַּפָּר סְמוּךְ לַמִּנְחָה עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל. לֹא יִכָּנֵס אָדָם לַמֶּרְחָץ, וְלֹא לַבּוּרְסְקִי, וְלֹא לָאֱכוֹל, וְלֹא לָדִין, וְאִם הִתְחִילוּ — אֵין מַפְסִיקִין. מַפְסִיקִין לִקְרוֹת קְרִיאַת שְׁמַע וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה. גְּמ' הֵי "סְמוּךְ לַמִּנְחָה"? אִילֵימָא לְמִנְחָה גְּדוֹלָה — אַמַּאי לָא? הָאֵיכָּא שְׁהוּת בֵּיוֹם טוֹבָא! אֶלָּא סְמוּךְ לְמִנְחָה קְטַנָּה. (ב)אִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין. נֵימָא תֵּיהֲוֵי תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּטְעוֹם כְּלוּם קוֹדֶם שֶׁיִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. לָא: לְעוֹלָם סְמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה — וּבְתִסְפּוֹרֶת בֶּן אֶלְעָשָׂה. וְלֹא לַמֶּרְחָץ — לְכוּלֵּהּ מִילְתָא דְּמֶרְחָץ. וְלֹא לְבוּרְסְקִי — לְבוּרְסְקִי גְּדוֹלָה. וְלֹא לָאֱכוֹל — בִּסְעוּדָה גְּדוֹלָה. וְלֹא לָדִין — בִּתְחִלַּת דִּין. (ג)רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: לְעוֹלָם בְּתִסְפּוֹרֶת דִּידַן, לְכַתְּחִילָּה אַמַּאי לֹא יֵשֵׁב — גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִשְׁבֹּר הַזּוֹג. וְלֹא לַמֶּרְחָץ — לְהַזִּיעַ בְּעָלְמָא. לְכַתְּחִלָּה אַמַּאי לָא — גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִתְעַלְּפֶה. וְלֹא לַבּוּרְסְקִי — לְעַיּוֹנֵי בְּעָלְמָא. לְכַתְּחִלָּה אַמַּאי לָא — דִּילְמָא חָזֵי פְּסֵידָא בְּזִבְיֵנֵיהּ וּמְטָרִיד. וְלֹא לָאֱכוֹל — בִּסְעוּדָה קְטַנָּה. לְכַתְּחִלָּה אַמַּאי לָא — דִּילְמָא אָתֵי לְאִמְשׁוֹכֵי. וְלֹא לָדִין — בִּגְמַר הַדִּין. לְכַתְּחִלָּה אַמַּאי לָא — דִּילְמָא חָזֵי טַעֲמָא וְסָתַר דִּינָא. (ד)מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת תִּסְפּוֹרֶת? אָמַר רַב אַבִין: מִשֶּׁיַּנִּיחַ מַעֲפוֹרֶת שֶׁל סַפָּרִין עַל בִּרְכָּיו. אָמַר רַב אַבִין: מִשֶּׁיַּעֲרֶה מַעֲפָרְתּוֹ הֵימֶנּוּ. וּמֵאֵימָתַי הַתְחָלַת בּוּרְסְקִי? — מִשֶּׁיְּקַשֵּׁר בֵּין כְּתֵפָיו. וּמֵאֵימָתַי הַתְחָלַת אֲכִילָה? — רַב אָמַר: מִשֶּׁיְּטוֹל יָדָיו. וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: מִשֶּׁיְּתִיר חֲגוֹרוֹ. (ה)וְלָא פְּלִיגִי: הָא לַן, וְהָא לְהוּ. אָמַר אַבָּיֵי: הָנֵי חַבְרִין בַּבְלָאֵי, לְמַאן דְּאָמַר תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת, כֵּיוָן דְּשָׁרָא לֵיהּ הֶמְיָנֵיהּ לָא מַטְרְחִינַן לֵיהּ, וּלְמַאן דְּאָמַר חוֹבָה מַטְרְחִינַן לֵיהּ?! וְהָא תִּפְלַּת מִנְחָה דִּלְכוּלֵּי עָלְמָא חוֹבָה הִיא, וּתְנַן אִם הִתְחִילוּ — אֵין מַפְסִיקִין. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִשָּׁיְּתִיר חֲגוֹרוֹ!

הָתָם

מַתְנִי' לֹא יֵשֵׁב אָדָם לִפְנֵי הַסַּפָּר לְהִסְתַּפֵּר: סְמוּךְ לַמִּנְחָה קֹדֶם לַמִּנְחָה: עַד שֶׁיִּתְפַּלֵּל שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְלֹא יִתְפַּלֵּל וְהָא אֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי וְהָא דְּתַנְיָא הָכָא מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְהָא דְּתַנְיָא גַּבֵּהּ לֹא יֵצֵא הַחַיָּט בְּמַחְטוֹ ע"ש עִם חֲשֵׁכָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא מְשֻׁתְּחָשֵׁךְ: וְלֹא יִכָּנֵס סְמוּךְ לַמִּנְחָה: לֹא לַמֶּרְחָץ כו' וְטַעֲמָא דְּכוּלְּהוּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ עַד שֶׁיַּעֲבֹר זְמַן תְּפִלָּה: וְאִם הִתְחִילוּ אַחַת מִכָּל אֵלּוּ: אֵין מַפְסִיקִין אֶלָּא יִגְמֹר וְאַחַ"כ מִתְפַּלֵּל וּבִגְמָרָא (דף י.) מְפָרֵשׁ בְּדְאִיכָּא שְׁהוּת לִגְמֹר קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹר הַזְּמַן: מַפְסִיקִין לק"ש דְּאִיתָא מִדְּאוֹרַיְתָא: וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה וּבִגְמָרָא (דף יא.) פָּרִיךְ הָא תָּנָא לֵיהּ רֵישָׁא: גְּמ' מִנְחָה גְּדוֹלָה הַתְחָלַת זְמַן תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם מִכְּי מַתְחִיל לְהַעֲרִיב דְּהַיְנוּ מַחֲצִי שָׁבָע וּלְמַעְלָה דְּהָא חֲצִי שֵׁשׁ וַחֲצִי שָׁבָע חַמָּה עוֹמֶדֶת בְּרֹאשׁ כָּל אָדָם וְקוֹרֶדֶת כְּנֶגְדָּהּ לְמַטָּה וְאֵינָהּ נוֹטָה לְשׁוּם צַד וּמַחֲצִי ז' וּלְמַעְלָה נוֹטָה בְּרַקִּיעַ לְמַעֲרָב סְמוּךְ לְמִנְחָה מֵהַתְחָלַת שָׁבָע: מִנְחָה קְטַנָּה בְּט' וּמֶחֱצָה שֶׁהֵיוּ רְגִילִין שֶׁלֹּא לֶאֱחֹרוֹ יוֹתֵר מִכֵּן כְּדְאָמְרִי' בְּתָמִיד נִשְׁחַט סְמוּךְ לָהּ מִתְחִלַּת י': אִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין בְּתָמִיהַ וְיַעֲבֹר הַזְּמַן לֵימָא תֵּיהֲוֵי תְּיוּבְתָּא כו' דְּקָתָנֵי הָכָא יִגְמֹרוּ סַעֲדָתָם: בֶּן אֶלְעָשָׂה חֲתָנוֹ שֶׁל רַבִּי הָיָה וּפְזַר מָעוֹת לְלַמֵּד תִּסְפֹּרֶת שֶׁל כ"ג [נְדָרִי' נא.] שֶׁהָיָה מְסַפֵּר כָּל רֹאשׁוֹ וְלֹא לְגַמְרֵי אֶלָּא מַנִּיחַ כָּל הַשְּׂעָרוֹת קְצָת כְּדֵי שֶׁיֵּהֵא רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד עִקָּרוֹ שֶׁל זֶה וְהַיְנוּ כֻּסּוֹם יִכְסְמוּ [אֶת רָאשֵׁיהֶם] (יְחֶזְקֵאל מ"ד:כ') וּמְמַשִּׁיךְ טוּבָא: לְכַלָּא מִלְּתָא דְּמֶרְחָץ לְחוֹף רֹאשׁוֹ וּלְהַשְׁתַּטֵּחַ בְּחַמִּין וּבְצוֹנֵן וּלְהַזִּיעַ: בּוּרְסְקִי גְּדוֹלָה עוֹרוֹת הַרְבֵּה וּבְתַחְלַת תְּקוּנָן: שֶׁמָּא יְשַׁבֵּר הַזּוֹג שֶׁל מִסְפָּרַיִם וְיֵהֵא צָרִיךְ לְחַזֵּר אַחַר זוֹג אַחֵר: לְמֶרְחָץ נָמֵי לֹא תֵּימָא לְכַלָּא מִלְּתָא דְּמֶרְחָץ אֶלָּא לְהַזִּיעַ בְּעָלְמָא: יִתְעַלְּפֶה פשמי"ר בְּלַע"ז: לְעַיּוֹנֵי בְּעָלְמָא שֶׁאֵין זֶה תְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָהּ וְאַפ"ה לְכַתְּחִלָּה לֹא יִכָּנֵס לֵהּ סְמוּךְ לְמִנְחָה גְּדוֹלָה: דִּילְמָא חָזֵי פְּסֵידָא בִּזְבִינֵהּ שֶׁמָּא נִתְקַלְקְלוּ בְּתוֹכָהּ הָעוֹרוֹת: וּמְטָרִיד יִצְטַעֵר וְיֵהֵא טָרוּד בְּצַעֲרוֹ וְלֹא יִתְפַּלֵּל: וְסָתְרוּ דִּינָא יִסְתְּרוּ מַה שֶׁפָּסְקוּ וְיַחְזְרוּ בָּהֶן וְחוֹזֵר לִהְיוֹת תְּחִלַּת הַדִּין: מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת תִּסְפֹּרֶת דְּנַיְמָא שׁוּב אֵין מַפְסִיק כְּדְתָנַן אִם הִתְחִילוּ כו': מַעֲפֹרֶת סוּדָר וְנוֹתְנוֹ עַל בִּרְכָּיו שֶׁלֹּא יִפֹּל הַשַּׁעַר עַל בְּגָדָיו: מִשֶּׁיַּעֲרֶה מֵעַפְרָתוֹ הֵימֶנּוּ סוּדָרוֹ הוּא רִאשׁוֹן לְהַפְשָׁטַת בְּגָדָיו: מִשֶּׁיְּקַשֵּׁר בֵּין כְּתֵפָיו אֶת בָּתֵּי זְרוֹעוֹתָיו שֶׁקּוֹרִין בְּרַצַייר"א: הָא לַן וְהָא לְהוּ חוֹגְרִין אֶת עַצְמָן בְּחוֹזֶק וּכְשֶׁאוֹכְלִין צְרִיכִין לְהַתִּירָם וּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ נוֹהֲגִין כֵּן בְּהַתֶּרֶת חֲגוֹרָה קֹדֶם נְטִילַת יָדַיִם: לְמַאן דְּאָמַר תְּפִלַּת עַרְבִית רְשׁוּת בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (דַּף כז:) מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּנֶגֶד הַקְּטֹרֶת חֲלָבִים וְאֵמוּרִים שֶׁאֵין מְעַכְּבִין כַּפָּרָתָן: לֹא מַטְרְחִינַן לֵיהּ לְהַפְסִיק אֶלָּא יִגְמֹר וְאַחַר כָּךְ יִתְפַּלֵּל: וּלְמַאן דְּאָמַר חוֹבָה כו' בְּתָמִיהַ:

מסורת הש"ס

א סוכה לח.
ב ברכות כח:
ג סוכה מה.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הא לן וכו' בני בבל היו חוגרין וכו'. מצינו כן ביחזקאל כג טז שאמר על בבל חגורי אזור במתניהם:
תוס' ד"ה הא לן וכו' וי"ל דקים ליה וכו'. וכעין זה לקמן צב ע"א תד"ה ורמי דאביי וכו' ולקמן קנו ע"ב תד"ה תרגמא זעירי. ובעירובין כט ע"א תד"ה מאי אולמא ובפסחים קא ע"ב ברשב"ם ד"ה לקבנעו. ובחולין נד ע"א תד"ה וחזיא לדר"מ ובשבועות מז ע"א תד"ה הלכתא מאי ובמנחות ח ע"א תד"ה מ"ט דר"י. ובגדה מד ע"ב תד"ה שלשים יום וביבמות פ' ע"ב תד"ה כיון ובב"ק כט ע"ב תד"ה כי פליגי. ובב"ב קח ע"א תד"ה האב. ובנדרים כד ע"ב בר"ן ד"ה ת"ש. ושם כז ע"א בר"ן ד"ה ולד"ה. ובמהדכי פרק בתרא דיבמות במתני' דאין מעידין אלא עד ג' ימים:

תורה אור השלם

חֲגוֹרֵי אֵזוֹר בְּמָתְנֵיהֶם סְרוּחֵי טְבוּלִים בְּרֹאשֵׁיהֶם מַרְאֵה שְׁלִשִׁים כֻּלָּם דְּמוּת בְּנֵי־בָבֶל כַּשְׂדִּים אֶרֶץ מוֹלַדְתָּם [יחזקאל כג, טו]

מסורת הש"ס

א דברים רבה

ב קוהלת רבה; במדבר רבה; אבות דרבי נתן

ג פסחים יב:

ד ברכות סא.; נדה יז.; גיטין ע.; כתובות עז:

ה תוספתא ברכות

ו ברכות כו.

ז נדרים ז.

גליון הש"ס

גמ' לביש ומתכסי. עי' ברכות ל ע"ב:

תוס' ד"ה טריחותא וכו' ול"ח לשנויי קושיא קמייתא וכו'. וכעין זה פסחים עח ע"א וכמו שכתב המהרש"א שם ובכתובות צה ע"א תד"ה התם איהו דאפסיד ובזבחים ז ע"א תד"ה דלמא. וברמב"ן פ"ב דב"ב במלחמות ד"ה ודוד כו' אלא אמר רבינא: ד"ה דין אמת וכו' לאפוקי דין מרומה. עי' מגילה ט"ו ע"ב תוד"ה הדן וב"ב ח' ע"ב:

תורה אור השלם

לָכֵן כֹּה אָמַר־לָךְ יְשׂרָאֵל עֲקֹב כִּי־זֹאת אֲשֶׁר־לָךְ הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל [עמוס ד, יב]

מַסִּיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה [משלי כח, ט]

וַיְהִי מִמָּחֳרָת וַיָּשֶׂם מֹשֶׁה לְשָׁפֹט אֶת־הָעָם וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל־מֹשֶׁה מִן־הַבֹּקֶר עַד־הָעָרֶב [שמות יח, יג]

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לָאוֹר יוֹם וְלַחֹשֶׁךְ קָרָא לָיְלָה וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם אֶחָד [בראשית א, ה]

כל עוד כל משבר נענה בנס, בני ישראל נשארו במצב של תלות. אין פלא שההתאוננות הייתה תגובת המחדל שלהם. כדי לצמוח אל הבגרות והאחריות צריכים היו להפוך ממקבלים סבילים של ברכות ה', ליוצרים פעילים. עם ישראל צריך היה להיעשות "שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית".1שבת י ע"א. כך הוא גם בחיי של כל אדם: כדי לעבור מילדות לבגרות, צריך לעבור מהיפנות לבנייה. [שיעורים במחשבת ישראל, מהדורה עברית, תרומה; הבית שאנו בונים ביחד ו]

אי־לָךְ אֶרֶץ שְׁמֶלֶכֵךְ נָעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ [קהלת י, טז]

לֹא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת אֵין דָּרָךְ לְהִשְׁתַּכֵּר מבע"י לְפִיכָךְ גּוֹמֵר וְיִתְפַּלֵּל אֲבָל בַּלַּיְלָה הָתָם לָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת וא"ת דִּבְרֵישׁ פֶּ' בָּתְרָא דְּתַעֲנִית (דף כו: וְשָׁם) אָמְרִינַן עֲשׂוּי לְהִשְׁתַּכֵּר בִּסְעֻדָּתָן: הָכוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ הָתְנַאֵי לְפָנָיו: רַמֵּי פַּזְמַקֵּי נוֹתֵן אַנְפִּילָאוֹת חֲשׁוּבִים בְּרַגְלָיו וּבְלַע"ז קאלצו"ס: שֶׁדֵּי גְּלִימָא מַשְׁלִיךְ אַדַּרְתּוֹ מֵעָלָיו שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּחָשׁוּב: וּפְכַר יָדֶיהָ חוֹבֵק יָדָיו בְּאֶצְבְּעוֹתָיו מרצי"ר בְּלַע"ז כְּאָדָם הַמְצַטֵּעֵר מֵאֵימַת רַבּוֹ: חַיֵּי עוֹלָם תּוֹרָה תְּפִלָּה צְרָךְ חַיֵּי שָׁעָה הִיא לְרִפּוּאָה לְשָׁלוֹם וְלִמְזוֹנוֹת: נֹגַהּ אַחַר: מְסָרְהֵב מְמַהֵר לַעֲמֹד: דַּיְינִין מִתְעַטְּפִין בְּטַלִּיתָן כְּשֶׁפּוֹתְחִין בְּדִין מֵאֵימַת שְׁכִינָה וְשֶׁלֹּא יִפְנוּ רֹאשָׁן לְכָאן וּלְכָאן וּתְהֵא דַּעְתָּן מְיֻשֶּׁבֶת עֲלֵיהֶם: עֲסִיקִי וְאִתּוּ בְּדִין אַחֵר וּכְבָר מְעַטְּפִים הֵן וּכְשֶׁנִּגְמַר אוֹתוֹ דִּין בָּא לְפָנֵיהֶם דִּין אַחֵר סָמוּךְ לַמָּתְחָה הַוְיָא הַתְחָלָתָן מִשְּׁיִּפְתְּחוּ בַּעֲלֵי הַדִּין בְּטַעֲנוֹת דְּהָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר מִשְּׁיִּתְעַטְּפוּ: עַמּוּדֵי שְׁעָלַיִת בֵּית הַמִּדְרָשׁ נִשְׁעָן עֲלֵיהֶם: חֲלִישׁ לְבֵיהּ מִצְטַעֲרִין שֶׁלֹּא עָסְקוּ אוֹתוֹ יוֹם בַּתּוֹרָה: תָּנָא לְהוּ חַיָּא בַּר רַב שְׁגָדוֹל שָׂכָר תְּנוּ לְהוּ חַיָּא בַּר רַב שְׁגָדוֹל שָׂכָר הַדַּיָּנִים וְלֹא יִצְטַעֲרוּ ול"נ דְּאֵין זֶה [מַשְׁמָעוּת] לִשּׁוֹן לְבֵיהּ אֶלָּא לִשּׁוֹן חֲלָשׁ דַּעְתֵּיהּ וּלְשׁוֹן חֲלָשׁ לְבֵיהּ לְשׁוֹן תַּעֲנִית הוּא שֶׁלֹּא סָעֲדוּ כָּל הַיּוֹם תְּנָא לְהוּ חַיָּא בַּר רַב שֶׁאֵין צְרִיכִין לַשֵּׁב וְלִדּוֹן כָּל הַיּוֹם אֶלָּא מִקְצָת הַיּוֹם וּמַה שֶּׁאָמַר מִן הַבֹּקֶר עַד הָעֶרֶב מִדְרָשׁ הוּא שֶׁחָשׁוּב הַדָּבָר כְּמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ עֶרֶב וּבֹקֶר: שֶׁמַּלְכֵּךְ דַּיָּנֵךְ שֶׁהַדַּיָּן קְרוּי מֶלֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ (מִשְׁלֵי כ"ט:ד'): לוּדִים אֻמָּה שְׁקוֹרִין קנלינ"ש וְאוֹכְלֵי אָדָם הֵן וְהֵם רַעֲבָתָנִין: מַאֲכַל יוֹרְשִׁים יוֹרְשֵׁי הוֹן רַב שֶׁלֹּא טָרְחוּ בּוֹ וְאֵין עֲסוּקִים וְדוֹאֲגִין לְשׁוּט אֲחֲרֵי מְזוֹנוֹת וְלַעֲסֹק בְּמִלְאכָה: כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֲמַת קֶשֶׁה לַגּוּף וְלִי נִרְאֶה לֹא קָשֶׁה וְלֹא יָפָה: מְרֻחָצָאוֹת שֶׁלָּהֶן ג' חֲדָרִים הָיוּ לוֹ פְּנִימִי לְהַזִּיעַ וּלְהִשְׁתַּטֵּחַ אֲמַצְעִי שֶׁיּוֹרֵד לְתוֹכוֹ מִן הַמֶּרְחָץ וְלוֹבֵשׁ חֲלוּקוֹ וְיוֹצֵא לְחִיצוֹן וְגוֹמֵר לְבִישָׁתוֹ וְנָח שָׁם שָׁעָה מְיֻגַּעַת הַמֶּרְחָץ: עוֹמְדִים עֲרוּמִים פְּנִימִי: עֲרוּמִים וּלְבוּשִׁים אֶמְצָעִי שֶׁיּוֹצֵא בּוֹ עָרֹם וּמְמַהֵר לְכַסּוֹת אֶת עַצְמוֹ וְיוֹצֵא לַחִיצוֹן: וְחוֹלֵץ תְּפִלִּין מֵרֹאשׁוֹ וְאֵין צ"ל שֶׁאִם אוֹחֲזָן בְּיָדוֹ בְּתִיק שֶׁלָּהֶן שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ וְהָא דְּתָנֵי וְאֵין צ"ל כו' אִיְּדֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי מְצִיעָתָא וְאֵינוֹ מַנִּיחַ וְאֵינוֹ חוֹלֵץ שֶׁאֶמְצָעִי לֹא כְּמֶרְחָץ גָּמוּר הוּא וּמִקְצַת תּוֹרַת מֶרְחָץ עָלָיו הִלְכָּךְ הָיוּ בְּרֹאשׁוֹ אֵין צָרִיךְ לַחְלֹץ הָיָה אוֹחֲזָן אָסוּר לְהַנִּיחָן שָׁם בְּרֹאשׁוֹ אֶלָּא יוֹצֵא לַחִיצוֹן וּמַנִּיחָן: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה שֶׁפִּנּוּהוּ מִשָּׁם: בְּחַדְתֵּי שֶׁלֹּא רָחַץ בּוֹ אָדָם מֵעוֹלָם אֶלָּא שֶׁהִזְמִינוּ לְכָךְ:

[א]הָתָם לָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת, הָכָא שְׁכִיחָא שִׁכְרוּת. אִי נָמֵי, בְּמִנְחָה — כֵּיוָן דְּקִבְיעָא לַהּ זִימְנָא מִירְתַת וְלָא אָתֵי לְמִפְשַׁע. עַרְבִית — כֵּיוָן דְּכוּלַּהּ לֵילְיָא זְמַן עַרְבִית, לָא מִירְתַת וְאָתֵי לְמִפְשַׁע. מַתְקִיף לַהּ רַב שֵׁשֶׁת: טְרִיחוּתָא לְמֵיסַר הָמְיָינֵיהּ?! וְעוֹד, לֵיקוּ הָכִי וְלִיצַלֵּי! — מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל״. [ב]״רָבָא בַּר רַב הוּנָא רָמֵי פּוּזְמַקֵּי וּמָצַלֵּי, אָמַר: ״הִכּוֹן לִקְרַאת״ וְגוֹ׳. רָבָא שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יָדֵיהּ וּמָצַלֵּי. אָמַר: ״כְּעַבְדָּא קַמֵּיהּ מָרֵיהּ״. אָמַר רַב אַשִׁי: חֲזִינָא לֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא כִּי אֵיכָא צַעֲרָא בְּעַלְמָא, שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יָדֵיהּ וּמָצַלֵּי. אָמַר: ״כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ״. כִּי אֵיכָא שְׁלָמָא לָבֵישׁ וּמִתְכַּסֵּי וּמִתְעַטֵּף וּמָצַלֵּי. אָמַר: ״הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל״. [ג]״רָבָא חָזֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא דְּקָא מַאֲרֵיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ. אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם, וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שָׁעָה. וְהוּא סָבַר זְמַן תְּפִלָּה לְחוּד וּזְמַן תּוֹרָה לְחוּד. רַבִּי יִרְמְיָה הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא וַהֲווֹ עָסְקִי בְּשִׁמְעָתָא. נָגַהּ לְצַלּוֹיֵי וַהֲוָה קָא מְסָרְהֵב רַבִּי יִרְמְיָה. קָרֵי עָלָיהּ רַבִּי זֵירָא: ״מְסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה״. [ד]״מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת דִּין? — רַבִּי יִרְמְיָה וְרַבִּי יוֹנָה. חַד אָמַר מִשִּׁיִּתְעַטְּפוּ הַדַּיָּנִין. וְחַד אָמַר מִשֶּׁיִּפְתְּחוּ בַּעֲלֵי דִינִים. וְלָא פְּלִיגִי, הָא, דְּעָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא. הָא, דְּלָא עָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא. רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי הֲווֹ יָתְבִי וְגָרְסִי בֵּינֵי עַמּוּדֵי. וְכֹל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא הֲווֹ טָפְחֵי אַעֵיבְרָא דְּדַשָּׁא וְאָמְרִי: אִי אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דִּינָא, לֵיעוֹל וְלֵיתֵי. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווֹ יָתְבִי בְּדִינָא כּוּלֵּי יוֹמָא, הֲוָה קָא חָלֵישׁ לְבֵיהוּ. תְּנָא לְהוּ רַב חִיָּיא בַּר רַב מִדְּפְתִּי: ״וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב״, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמֹּשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? תּוֹרָתוֹ מָתַי נֶעֱשֵׂית? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל דַּיָּין שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אַפִּילּוּ שָׁעָה אַחַת, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נֶעֱשָׂה שׁוּתָף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כְּתִיב הָכָא: ״וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב״, וּכְתִיב הָתָם: ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד״. [ט"ו][ב]עַד מָתַי יוֹשְׁבִין בַּדִּין? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד זְמַן סְעוּדָה. אָמַר רַב חָמָא: מַאי קְרָא? — דִּכְתִיב: ״אִי אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ. אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי״. בִּגְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בִּשְׁתִיֵּיה שֶׁל יַיִן. [יא][ג]תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה — מַאֲכַל לוּדִים. שְׁנִיָּה — מַאֲכַל לְסָטִים. שְׁלִישִׁית — מַאֲכַל יוֹרְשִׁין. רְבִיעִית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִים. חֲמִישִׁית — מַאֲכַל כָּל אָדָם. [ד]״אִינִי?! וְהָאָמַר רַב פָּפָּא רְבִיעִית זְמַן סְעוּדָה לְכָל אָדָם! אֶלָּא רְבִיעִית מַאֲכַל כָּל אָדָם. חֲמִישִׁית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִים. שִׁשִּׁית — מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. מִכָּאן וְאֵילָךְ — כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֲמַת. אָמַר אַבָּיֵי: לָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֵים מִידֵּי בְּצַפְרָא, אֲבָל טָעֵים מִידֵּי בְּצַפְרָא — לֵית לַן בַּהּ. [יג][ה]אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִתְפַּלֵּל אָדָם תְּפִלָּתוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. מֵיתִיבִי: הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין — יֵשׁ שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵילַת שָׁלוֹם. וּמַנִּיחַ תְּפִילִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ. מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִים עֲרוּמִים וּלְבוּשִׁין — יֵשׁ שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵינוֹ חוֹלֵץ תְּפִילִּין, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרוּמִים — אֵין שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְחוֹלֵץ תְּפִילִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחָן! [ו]כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה בְּמֶרְחָץ שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם. וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מֶרְחָץ שֶׁאָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם, בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁאָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה! [טוטז][ז]אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא, בְּחַדְתֵּי. וְהָא מִבָּעָא בָּעָא לֵיהּ רַבִּינָא: הַזְמִינוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא מַהוּ, יֵשׁ זִימּוּן אוֹ אֵין זִימּוּן? וְלָא אִיפְּשִׁיטָא לֵיהּ. לָאו הוּא הַדִּין לְמֶרְחָץ? לָא, דִּילְמָא שַׁאנֵי שַׁחֲרִית וּמוֹסֵף דְּכָל יוֹמָא לָא שְׁכִיחַ שִׁכְרוּת לָא גָּזְרִינַן מִנְחָה וּנְעִילָה דִּשְׁכִיחַ שִׁכְרוּת חָיְשִׁינַן אַלְמָא גַּם בְּמִנְחָה שְׁכִיחַ שִׁכְרוּת וי"ל דְּהָתָם לְעִנְיַן לִשְׁיֵאת כַּפַּיִם שַׁאנֵי דַּאֲפִילּוּ לֹא שָׁתָה אֶלָּא רְבִיעִית אָסוּר לִשְׂא אֶת כַּפָּיו: **טְרִיחוּתָא** לְמֵיסַר הָמְיָינֵהּ וְעוֹד לֵיקוּ הָכִי וְלִיצַלֵּי וּמְשַׁנֵּי מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל׳. רָבָא בַּר רַב הוּנָא רָמֵי פּוּזְמַקֵּי וּמָצַלֵּי, אָמַר: ״הִכּוֹן לִקְרַאת״ וְגוֹ׳. רָבָא שָׁדֵי גְּלִימֵיהּ וּפָכַר יָדֵיהּ וּמָצַלֵּי. אָמַר: ״כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ״. כִּי אֵיכָא שְׁלָמָא לָבֵישׁ וּמִתְכַּסֵּי וּמִתְעַטֵּף וּמָצַלֵּי. אָמַר: ״הִכּוֹן לִקְרַאת אֱלֹהֶיךָ יִשְׂרָאֵל״. [כ]רָבָא חָזֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא דְּקָא מַאֲרֵיךְ בִּצְלוֹתֵיהּ. אָמַר: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם, וְעוֹסְקִים בְּחַיֵּי שָׁעָה. וְהוּא סָבַר זְמַן תְּפִלָּה לְחוּד וּזְמַן תּוֹרָה לְחוּד. רַבִּי יִרְמְיָה הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא וַהֲווֹ עָסְקִי בְּשִׁמְעָתָא. נָגַהּ לְצַלּוֹיֵי וַהֲוָה קָא מְסָרְהֵב רַבִּי יִרְמְיָה. קָרֵי עָלָיהּ רַבִּי זֵירָא: ״מְסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמוֹעַ תּוֹרָה גַּם תְּפִלָּתוֹ תּוֹעֵבָה״. [כא]״מֵאֵימָתַי הַתְחָלַת דִּין? — רַבִּי יִרְמְיָה וְרַבִּי יוֹנָה. חַד אָמַר מִשִּׁיִּתְעַטְּפוּ הַדַּיָּנִין. וְחַד אָמַר מִשֶּׁיִּפְתְּחוּ בַּעֲלֵי דִינִים. וְלָא פְּלִיגִי, הָא, דְּעָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא. הָא, דְּלָא עָסְקִי וְאָתוּ בְּדִינָא. רַב אַמֵּי וְרַב אַסִּי הֲווֹ יָתְבִי וְגָרְסִי בֵּינֵי עַמּוּדֵי. וְכֹל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא הֲווֹ טָפְחֵי אַעֵיבְרָא דְּדַשָּׁא וְאָמְרִי: אִי אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דִּינָא, לֵיעוֹל וְלֵיתֵי. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווֹ יָתְבִי בְּדִינָא כּוּלֵּי יוֹמָא, הֲוָה קָא חָלֵישׁ לְבֵיהוּ. תְּנָא לְהוּ רַב חִיָּיא בַּר רַב מִדְּפְתִּי: ״וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב״, וְכִי תַּעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁמֹּשֶׁה יוֹשֵׁב וְדָן כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ? תּוֹרָתוֹ מָתַי נֶעֱשֵׂית? אֶלָּא לוֹמַר לְךָ כָּל דַּיָּין שֶׁדָּן דִּין אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, אַפִּילּוּ שָׁעָה אַחַת, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נֶעֱשָׂה שׁוּתָף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית. כְּתִיב הָכָא: ״וַיַּעֲמֹד הָעָם עַל מֹשֶׁה מִן הַבֹּקֶר עַד הָעָרֶב״, וּכְתִיב הָתָם: ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם אֶחָד״. [כב]עַד מָתַי יוֹשְׁבִין בַּדִּין? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: עַד זְמַן סְעוּדָה. אָמַר רַב חָמָא: מַאי קְרָא? — דִּכְתִיב: ״אִי אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ נָעַר וְשָׂרַיִךְ בַּבֹּקֶר יֹאכֵלוּ. אַשְׁרֵיךְ אֶרֶץ שֶׁמַּלְכֵּךְ בֶּן חוֹרִים וְשָׂרַיִךְ בָּעֵת יֹאכֵלוּ בִּגְבוּרָה וְלֹא בַשְּׁתִי״. בִּגְבוּרָה שֶׁל תּוֹרָה, וְלֹא בִּשְׁתִיֵּיה שֶׁל יַיִן. [כג]תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁעָה רִאשׁוֹנָה — מַאֲכַל לוּדִים. שְׁנִיָּה — מַאֲכַל לְסָטִים. שְׁלִישִׁית — מַאֲכַל יוֹרְשִׁין. רְבִיעִית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִים. חֲמִישִׁית — מַאֲכַל כָּל אָדָם. [כד]״אִינִי?! וְהָאָמַר רַב פָּפָּא רְבִיעִית זְמַן סְעוּדָה לְכָל אָדָם! אֶלָּא רְבִיעִית מַאֲכַל כָּל אָדָם. חֲמִישִׁית — מַאֲכַל פּוֹעֲלִים. שִׁשִּׁית — מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. מִכָּאן וְאֵילָךְ — כְּזוֹרֵק אֶבֶן לַחֲמַת. אָמַר אַבָּיֵי: לָא אָמַרַן אֶלָּא דְּלָא טָעֵים מִידֵּי בְּצַפְרָא, אֲבָל טָעֵים מִידֵּי בְּצַפְרָא — לֵית לַן בַּהּ. [כה]אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִתְפַּלֵּל אָדָם תְּפִלָּתוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ. מֵיתִיבִי: הַנִּכְנָס לְבֵית הַמֶּרְחָץ, מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִין לְבוּשִׁין — יֵשׁ שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאֵילַת שָׁלוֹם. וּמַנִּיחַ תְּפִילִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹלֵץ. מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִים עֲרוּמִים וּלְבוּשִׁין — יֵשׁ שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם, וְאֵין שָׁם מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְאֵינוֹ חוֹלֵץ תְּפִילִּין, וְאֵינוֹ מַנִּיחַ לְכַתְּחִלָּה. מָקוֹם שֶׁבָּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲרוּמִים — אֵין שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִקְרָא וּתְפִלָּה, וְחוֹלֵץ תְּפִילִּין, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחָן! [כו]כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה בְּמֶרְחָץ שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם. וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: מֶרְחָץ שֶׁאָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ אָדָם, בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁאָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ צוֹאָה! [כז]אֶלָּא כִּי קָאָמַר רַב אַדָּא, בְּחַדְתֵּי. וְהָא מִבָּעָא בָּעָא לֵיהּ רַבִּינָא: הַזְמִינוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא מַהוּ, יֵשׁ זִימּוּן אוֹ אֵין זִימּוּן? וְלָא אִיפְּשִׁיטָא לֵיהּ. לָאו הוּא הַדִּין לְמֶרְחָץ? לָא, דִּילְמָא

שָׁאנֵי

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' צא סעי' ב:

ב טוש"ע או"ח סי' כד סעי' א:

ג מיי' פה' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ה, סמג עשין יט:

ד מיי' פה' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ד:

ה מיי' פג' מהל' ציצית הל' יא:

ו טוש"ע או"ח סי' ה סעי' ה:

ז מיי' פג' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ז:

ח מיי' פו' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ו, סמג עשין צז:

ט טוש"ע או"ח סי' ה סעי' ג:

י מיי' פג' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' א, סמג עשין צז:

יא טוש"ע או"ח סי' פד סעי' א:

יב מיי' פג' מהל' קריאת שמע הל' ג:

יג טוש"ע או"ח סי' פד סעי' א:

יד מיי' פג' מהל' קריאת שמע הל' ג:

טו טוש"ע או"ח סי' מה סעי' ב:

טז מיי' פג' מהל' קריאת שמע הל' ג:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' פה סעי' ב:
ב מיי' פ"ו מהל' קריאת שמע הל' ה:
ג טור חו"מ סי' רפב:
ד מיי' פו' מהל' נחלות הל' יג, סמג עשין צו:

שָׁאנִי בֵּית הַכִּסֵּא דִּנְפִישׁ זֵהֲמָא תֵּמַהּ בְּסוֹף פ"ק דְּנָדָרִים (דף ז'.) שָׁאנֵי בֵּית הַכִּסֵּא דִּמְאִיס וְשֵׁם מְגַנֶּה עָלָיו מש"ה מְסַפְּקָא לָן בְּהַזְמָנָתוֹ: וַיִּקְרָא לוֹ גִּדְעוֹן לְהקב"ה ה' שָׁלוֹם: הַיְמַנּוּתָא לְהַזְכִּיר אֱמוּנָה בְּבֵית הַכִּסֵּא: צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ מַתַּן פְּלוּגֵי אֶתֵּן לְךָ וְזֶהוּ דָּרְךָ כָּבוֹד דְּשָׁמָּא יִתְבַּיֵּשׁ לְקַבְּלָהּ וּמִתּוֹךְ כָּךְ מִתְרַצִּין בְּדִבָרִים וְאֵינוֹ בּוֹשׁ בְּדָבָר וְכֵן אִם נָתְנָה בְּבֵיתוֹ שֶׁלֹּא מִיְּדִיעָתוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁמִּיָּדוֹ בָּאָה לוֹ שֶׁמִּתּוֹךְ כָּךְ יְהֵא אוֹהֲבוֹ: לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' וְגוֹ' לְהוֹדִיעָם אֲנִי בָּא שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְקַדְּשָׁם: שַׁיָּךְ לֵיהּ מִשְׁחָא יְשַׁפְשְׁפְנוּ בְּשָׂמֶן בֵּין עֵינָיו דְּבָר הַנִּרְאֶה שֶׁתִּשְׁאָלְנוּ אִמּוֹ מִי עָשָׂה כֵּן וְיֹאמַר לָהּ הַתִּינוֹק פְּלוֹנִי עָשָׂה וְגַם פַּת נָתַן לִי: וּמָלֵי לֵיהּ בַּחֲלָא נוֹתֵן כְּחוֹל סָבִיב עֵינוֹ וְכֵן לְשׁוֹנוֹ בְּתַלְמוּד: לְכַשְׁפִים שֶׁתִּחְשְׁדֻנוּ שֶׁכִּשְׁפוּ: לְאַגַּלּוֹיֵי מִי נָתַנוּ לוֹ: מַתַּן שְׂכָרָהּ כו' וְהוּא הוֹדִיעָם [ע"י מֹשֶׁה] בְּעַל פֶּה מַה שְׂכָרָהּ: רַב חִסְדָּא כֹּהֵן הָוֶה כִּדְאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת פ"ו דף מד.) גַּבֵּי עִיר אַחַת הָיְתָה בא"י וּבָהּ שְׁמוֹנִים זוגוֹת אֲחִים כֹּהֲנִים הַנְּשׂוּאִים שְׁמוֹנִים זוגוֹת אֲחָיוֹת כֹּהֲנוֹת וּבְדִקוּ מִסּוּרָא עַד נְהַרְדְּעָא וְלֹא אִשְׁכְּחוּ אֶלָּא תַּרְתֵּי בְּנָתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא דְּהָווּ נָסְבִי לְרַמֵּי בַּר חָמָא וּלְמַר עֻקְבָא בַּר חָמָא: הָוֶה נָקֵט תַּרְתֵּי מַתָּנָתָא דְּתוֹרָא זוג שֶׁל זְרוֹעַ לְחָיַיִם וְקֵבָה שְׁנָתָנָה לוֹ וְרַשָּׁאי לְהַאֲכִילָן לְיִשְׂרָאֵל וְאע"ג דְּרַב חִסְדָּא בח"ל הָוֶה לָא יָלְפִינַן מֵהָכָא דְּמַתָּנוֹת נוֹהֲגוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה דְּהָאָדָנָא נָהוּג עָלְמָא כְּתִלְתָא סָבֵי (בְּרָכוֹת דף כב.) כְּרַבִּי יְאוֹשִׁיָּה בְּכָלְאַיִם וּכְרַבִּי יְהוּדָה בִּטְבִילַת קְרַיִין לת"ת וּכְרַבִּי אֶלְעָאי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז שֶׁהַיָּה אוֹמֵר אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בָּאָרֶץ וְכֵן מַתָּנוֹת בִּימֵי רַב חִסְדָּא אַפֹּתֵי לָא נָהוּג כַּר' אֶלְעָאי וּבִימֵי ר"נ בַּר יִצְחָק נָהוּג כְּוָתֵהּ בְּרֵאשִׁית הַגֵּז וְלֹא בְּמַתָּנוֹת וְהַשְׁתָּא קָא חָזֵינָא דְּנָהוּג אַף בְּמַתָּנוֹת וְכִי הֵיכִי דְּאָחֲזוּ בְּמִנְהָג בְּרֵאשִׁית הַגֵּז בִּימֵי ר"נ וְלָא מְחַיֵּנָא בְּהוּ וּנְהָגֻנָא כּוּלָּא כְּוָתֵהּ הַשְׁתָּא דְּנָהוּג אַף בְּמַתָּנוֹת לָא מַשְׁנִינַן מִנְהָגָא: חַדְתָּא חֲדָשָׁה שֶׁלֹּא שָׁמַעְתִּיהָ: מִלְּתָא אַלְבְּשֵׁי: יַקִּירָא מְעִיל דְּמֵיו יְקָרִים לְמִי שֶׁרָגִיל לְלָבְשׁוֹ כְּלוֹמַר לְפִי שֶׁאַתָּה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב וְרָגִיל בִּשְׁמוּעוֹתָיו אַתָּה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם: מִשְׁקַל ב' סְלָעִים לְאוֹ דַּוְקָא נָקֵט בְּתַלְמִידֵי רַבֵּינוּ יִצְחָק הַלֵּוִי מָצָאתִי כְּתוּבָת פַּסִּים סָבִיב פִּס יָדוֹ נָתַן מִילָּת וְלֹא כָּל הַכָּתוּבָת: שְׁיְשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה שֶׁנִּתְיַשְּׁבוּ בָּהּ מִקְרוֹב כְּלוֹמַר עִיר חֲדָשָׁה: דְּמִקְרְבָא לְנוּס שָׁם: וְזוּטָא וְלֹא צְרִיכִין אַתֶּם לְהַקְפִּיד עַל קִיּוּמָהּ: הָא קָא חָזֵי לַהּ לְמָה לַהּ לְמֵימַר לְהוּ: שְׁיְשִׁיבָתָהּ קְרוֹבָה שָׁנָה אַחַת קֹדֶם לְהּ סְדוֹם כְּדִמְפָרֵשׁ שֶׁל סְדוֹם חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם דע"כ בּוֹנֵי מִגְדָּל בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר הָיוּ וְלֹא הָיָה יִשּׁוּב בָּעוֹלָם אֶלָּא בְּאוֹתָהּ בְּקָעָה כְּדִכְתִיב (בְּרֵאשִׁית י"א:א') וַיְהִי כָל הָאָרֶץ שָׂפָה אֶחָת וְגוֹ' וַיְהִי בְּנָסְעָם מִקֶּדֶם וּמִשָּׁם נָפוֹצוּ לְמִקּוֹמוֹת אֲחֵרִים כְּשֶׁנִּתְפַּלְּגוּ וּבָנוּ לָהֶם עֲיָרוֹת וּמִשֶּׁנִּתְפַּלְּגוּ עַד שֶׁחָרְבָה סְדוֹם אֵינוֹ אֶלָּא חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה שֶׁהֲרֵי בְּסוֹף יְמֵי פְּלֶג נִתְפַּלְּגוּ הָאֲרָצוֹת כְּדִתַנְיָא בְּסֵדֶר עוֹלָם אָמַר רַבִּי יוֹסֵי נָבִיא גָּדוֹל הָיָה עֵבֶר שֶׁקָּרָא בְּנוֹ פֶּלֶג כִּי בְיָמָיו נִפְלְגָה הָאָרֶץ וְאִם תֹּאמַר בִּתְחִלַּת יָמָיו וַהֲלֹא יָקְטָן אָחִיו קָטָן מִמֶּנּוּ וְהוֹלִיד מִשְׁפָּחוֹת וְנִתְפַּלְּגוּ וְאִם תֹּאמַר בְּאֶמְצַע יָמָיו לֹא בָּא הַכָּתוּב לִסְתֹּם אֶלָּא לְפָרֵשׁ נָתַן לְךָ סִימָן וְלֹא תֵּדַע בְּאֵיזוֹ מִשְׁנוֹתָיו אֶלָּא בְּסוֹף יָמָיו צֵא וַחֲשֹׁב שְׁנוֹתָיו שֶׁל פֶּלֶג וְנִמְצָא שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ הִיא שְׁנַת מ"ח לְאַבְרָהָם וּכְשֶׁחָרַב סְדוֹם שְׁנַת צ"ט לְאַבְרָהָם שֶׁהֲרֵי בּוֹ בַּיּוֹם נִתְבַּשְּׂרָה שָׂרָה וּלְשָׁנָה אַחֶרֶת יָלְדָה וְאַבְרָהָם בֶּן מֵאַת שָׁנָה וְגוֹ' (שָׁם כא): וְשַׁלְוָתָהּ הָאֲמוּרָה בָּהּ גָּאוֹן שִׂבְעַת לֶחֶם וְשַׁלְוַת הַשֵּׁקֶט הָיָה לָהּ וְגוֹ' (יְחֶזְקֵאל ט"ז:מ"ט) וּכְתִיב נָתִיב לֹא יְדָעוֹ עַיִט לֹא הִדְרִיכוּהוּ וְגוֹ' (אִיּוֹב כ"ח:ז'):

שָׁאנִי בֵּית הַכִּסֵּא דִּמְאִיס. אֵין שָׁם שְׁאֵילַת שָׁלוֹם. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַב הַמְנוּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּעוּלָּא דְּאָמַר: אָסוּר לְאָדָם שֶׁיִּתֵּן שָׁלוֹם לַחֲבֵירוֹ בְּבֵית הַמָּרְחָץ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ״וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם״. [א]אֶלָּא מֵעַתָּה ״הֵימָנוּתָא״ נָמֵי אָסוּר לְמֵימַר בְּבֵית הַכִּסֵּא, דִּכְתִיב: ״הַאֵל הַנֶּאֱמָן״. וְכִי תֵּימָא הָכִי נָמֵי, וְהָאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא, אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא, אָמַר רַב: שָׁרֵי לְמֵימַר ״הֵימָנוּתָא״ בְּבֵית הַכִּסֵּא! הָתָם שֵׁם גּוּפֵיהּ לָא אִיקְּרִי הָכִי, דִּמְתַרְגְּמִינַן ״אֱלָהָא מְהֵימְנָא״, הָכָא שֵׁם גּוּפֵיהּ אִיקְּרִי ״שָׁלוֹם״ דִּכְתִיב ״וַיִּקְרָא לוֹ ה' שָׁלוֹם״. [א]וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם״. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: ״לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם״, אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מַתָּנָה טוֹבָה יֵשׁ לִי בְּבֵית גְּנָזַי וְשַׁבָּת שְׁמָהּ, וַאֲנִי מְבַקֵּשׁ לִיתְּנָהּ לְיִשְׂרָאֵל, לֵךְ וְהוֹדִיעָם. מִכָּאן אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: הַנּוֹתֵן פַּת לְתִינוֹק, צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ לְאִמּוֹ. מַאי עֲבִיד לֵיהּ? אָמַר אַבָּיֵי: שָׁאֵיף לֵיהּ מִשְׁחָא, וּמָלֵי לֵיהּ כּוּחְלָא. וְהָאִידָּנָא דְּחָיְישִׁינַן לְכִשָּׁפִים מַאי? אָמַר רַב פָּפָּא: שָׁאֵיף לֵיהּ מֵאוֹתוֹ הַמִּין. [ב]אִינִי וְהָאָמַר רַב חָמָא (בַּר) [בְּרַבִּי] חָנִינָא: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ אֵין צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בְּדַבְּרוֹ אִתּוֹ״! — לָא קַשְׁיָא: הָא בְּמִילְּתָא דַּעֲבִידָא לְאַגַּלּוֹיֵי, הָא בְּמִילְּתָא דְּלָא עֲבִידָא לְאַגַּלּוֹיֵי. וְהָא שַׁבָּת, דַּעֲבִידָא לְאַגַּלּוֹיֵי? — מַתָּן שְׂכָרָהּ לָא עֲבִיד לְגַלּוֹיֵי. רַב חִסְדָּא הָוֶה נָקֵיט בִּידֵיהּ תַּרְתֵּי מַתָּנָתָא דְּתוֹרָא, אָמַר: כָּל מַאן דְּאָתֵי וְאָמַר לִי שְׁמַעְתָּתָא חֲדָתָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב יְהֵיבְנָא לֵיהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר מַחְסֵיָא, הָכִי אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵירוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְדַעַת כִּי אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם״. יַהֲבַהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר חֲבִיבִין עָלָךְ שְׁמַעְתָּתָא דְּרַב יְהֵיבְנָא לֵיהּ נִיהֲלֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: אִין. אָמַר לֵיהּ: הַיְינוּ דְּאָמַר רַב: מֵילְתָא אַלְבְּשֵׁיהוּ יַקִּירָא. אָמַר לֵיהּ: אִין. אָמַר רַב הָכִי?! בָּתְרֵיתָא עֲדִיפָא לְךָ מִקַּמָּיְיתָא, וְאִי הָוֶה נָקֵיטְנָא אַחֲרִיתִי, יְהֵיבְנָא לֵיהּ לְךָ. [ג]וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לְעוֹלָם אַל יְשַׁנֶּה אָדָם בְּנוֹ בֵּין הַבָּנִים, שֶׁבִּשְׁבִיל מִשְׁקַל שְׁנֵי סְלָעִים מֵילֵת שָׁנַתָן יַעֲקֹב לְיוֹסֵף יוֹתֵר מִשְּׁאָר בָּנָיו, נִתְקַנְּאוּ בּוֹ אֶחָיו וְנִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם. [ד]וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: הַנּוֹתֵן לְעוֹלָם יְחַזֵּר אָדָם וְיֵשֵׁב בְּעִיר שֶׁשִּׁישָׁבָתָהּ קְרוֹבָה, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁשִּׁישָׁבָתָהּ קְרוֹבָה עֲוֹנוֹתֶיהָ מוּעָטִין. שֶׁנֶּאֱמַר: ״הִנֵּה זֶה הָעִיר הַזֹּאת קְרוֹבָה לָנוּס שָׁמָּה וְהִיא מִצְעָר״. מַאי ״קְרוֹבָה״? אִילֵּימָא קְרוֹבָה דְּמִיקָּרְבָא וְזוּטָא — וְהָא קָא חָזֵי לַהּ! אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁשִּׁישָׁבָתָהּ קְרוֹבָה, עֲוֹנוֹתֶיהָ מוּעָטִין. אָמַר רַבִּי אָבִין: מַאי קְרָא? — דִּכְתִיב: ״אִמָּלְטָה נָא שָׁמָּה״. ״נָא״ בְּגִימַטְרִיָּא — חֲמִשִּׁין וְחַד הָוֵי, וְשֶׁל סְדוֹם חֲמִישִּׁים וּשְׁתַּיִם. וְשַׁלְוָתָהּ עֲשָׂרִים

גֶּרֶס בָּעֵי רַבִינָא הַזְמִינוֹ לְבֵית הַכִּסֵּא וְהַזְמִינוֹ לְבֵית הַמָּרְחָץ מַהוּ אָלְמָא בְּמָרְחָץ נָמֵי מִבָּעֵי לֵהּ וְיֵשׁ שְׁמוֹחָקִין אוֹתוֹ שָׁם מִן הַסְּפָרִים מִשּׁוּם הַהוּא דְּהַכָא וּמֵיהוּ יֵשׁ לְקַיֵּם שָׁם הַגִּיר' וְהָכָא ה"פ מַאי לָאו כִּי הֵיכִי דְּלָא אִפְּשִׁיטָא לֵיהּ מִבֵּית הַכִּסֵּא ה"נ לָא אִפְּשִׁיטָא לֵיהּ מִבֵּית הַמָּרְחָץ וּמִשְּׁנֵי שָׁאנֵי בֵּית הַכִּסֵּא דִּנְפִישׁ זֵהֲמֵהּ לְהָכִי לָא אִפְּשִׁיטָא לֵיהּ אֲבָל מֶרְחָץ בָּתַר דְּבָעֵיא הַדֵּר פְּשִׁיטָא א"נ הַזְמִינוֹ לְבֵית הַמָּרְחָץ אֵינוֹ מִדְּבָרֵי רַבִינָא אֶלָּא הַשַּׁ"ס הוּא דְּמַסִּיק שְׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְחַלֵּק וְכֵן יֵשׁ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת: דִּמְתַרְגְּמִינַן אֱלָהָא מְהֵימְנָא תֵּמַהּ דְּשָׁלוֹם נָמֵי מְתַרְגְּמִינַן דַּעֲבַד לֵיהּ שָׁלוֹם וי"ל דְּהָתָם קְרָאוּ שָׁלוֹם עַל שֵׁם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שָׁלוֹם דְּאִי לָא קְרָאוּ שָׁלוֹם אֶלָּא בְּעֵי לְמֵימַר ה' שָׁלוֹם הָעוֹשֶׂה לוֹ שָׁלוֹם א"כ ה"ל לְמֵימַר ה' שְׁלוֹמוֹ: הַנּוֹתֵן מַתָּנָה לַחֲבֵרוֹ צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ וְדַוְקָא בְּמַתָּנָה שֶׁנּוֹתֵן לוֹ ע"י אֲהֵבָה שֶׁאֵין הַמְקַבֵּל מִתְבַּיֵּשׁ אֲבָל הַנּוֹתֵן צְדָקָה שֶׁהַמְקַבֵּל מִתְבַּיֵּשׁ מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אַף (מִשְׁלֵי כ"א:י"ד): יָהֲבָה נְהַלֵּהּ דְּמַתָּרֶת לְזָרִים כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֶס וְהָכִי מוֹכַח בְּפֶרֶק הַזּוֹרֵעַ (חַלִּין קלב.) וְהָא דְּאָמַר בפ"ב דִּכְתֻבּוֹת (דף כה.) חֲזָקָה לְכָהֲנָה חִלּוּק מַתָּנוֹת כְּגוֹן שֶׁמְּעִיד לוֹ דִּבְתוֹרַת כְּהֲנָה יְהָבָה נְהַלֵּהּ: ה"ג נִתְגַּלְגֵּל הַדָּבָר וְיָרְדוּ אֲבוֹתֵינוּ לְמִצְרַיִם וְאע"ג דְּבָלְאו הָכִי נָגְזַר דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ט"ו:י"ג) וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אוֹתָם שָׁמָּא לֹא הָיָה נִגְזָר עֲלֵיהֶם עִנּוּי כ"כ אֶלָּא ע"י זֶה שֶׁהָרֵי אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הִתְחִילוּ קֹדֶם שֶׁנּוֹלַד יִצְחָק ל' שָׁנִים: וְשֶׁל סְדוֹם נ"ב שָׁנָה כְּמוֹ שֶׁמּוֹכִיחַ בְּקוֹנ' שֶׁהָיָה אַבְרָהָם בֶּן מ"ח שָׁנָה כְּשֶׁנִּבְנֵית סְדוֹם וְשַׁלְוָתָהּ כ"ו שָׁנִים מַשְׁמַע שֶׁהָיָה אַבְרָהָם בֶּן ע"ג כְּשֶׁהָרַג אֶת הַמְּלָכִים וּבְסֵדֶר עוֹלָם מַשְׁמַע שֶׁהָיָה בֶּן ע"ה שָׁנָה כְּשֶׁהָכָּה אֶת הַמְּלָכִים דְּקַאֲמַר הָתָם אַבְרָהָם אֲבִינוּ כְּשֶׁנִּדְבַּר עִמּוֹ בֵּין הַבְּתָרִים בֶּן ע' שָׁנָה הָיָה שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְגוֹ' וְחָזַר לְחָרָן וְשָׁהָה שָׁם ה' שָׁנִים שֶׁנֶּאֱמַר וְאַבְרָם בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בְּצֵאתוֹ מֵחָרָן וְגוֹ' וְאוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁיָּצָא מֵחָרָן שְׁנַת רָעָב הָיְתָה יָרַד לְמִצְרַיִם וְשָׁהָה שָׁם ג' חֳדָשִׁים בָּא וְיָשַׁב לוֹ בְּאֵלּוֹנֵי מַמְרֵא הֵיא שָׁנָה שֶׁכָּבַשׁ אֶת הַמְּלָכִים ולפ"ז לֹא הָיְתָה שְׁלַוָתָהּ אֶלָּא כ"ד וְצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהָיְתָה בְּשַׁלְוָה ב' שָׁנִים בַּתְּחִלָּה:

מסורת הש"ס

א ביצה טז.
ב ביצה טז.
ג אוצר מדרשים מדרש לעולם
ד אוצר מדרשים מדרש לעולם

תורה אור השלם

[שופטים ו, כד]
[דברים ז, ט]
[שמות לא, יג]
[שמות לד, כט]
[דברים יח]
[בראשית לו, ג]
[בראשית יט, כ]

יציאות השבת פרק ראשון שבת

יא.

מסורת הש"ס

א סדר עולם רבה

ב שיר השירים רבה; אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים גן עדן; גיהנם מסכת גן עדן ד; מגילת תענית אדר יח

ג תענית יב:; פסיקתא דרב כהנא

ד בראשית רבה

ה תוספתא שבת

ו עירובין קא.; משנה עירובין; עירובין צח:; עירובין צט.; עירובין כ.

גליון הש"ס

גמ' חברים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש. עי' מ"ק ט ע"ב תוס' ד"ה כאן במצוה וכו' וצ"ע ועמד בזה הראנ"ח בתשובותיו: מתני' שמא ישכח ויצא. עיין לעיל ג ע"א תוס' ד"ה עקידת גופו:

תוס' ד"ה כגון ר"ש וחבריו. מצלי היינו קריאת שמע. עיין ברכות טו ע"א תוס' ד"ה אמאן:

תורה אור השלם

שִׁתִּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת־כְּדָרְלָעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ־עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרְדוּ [בראשית יד, ד]

כִּי־עֲבָדִים אֲנַחְנוּ וּבְעַבְדָתֵנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט־עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכֵי פָרַס לָתֵת־לָנוּ מִחְיָה לְרוֹמֵם אֶת־בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת־חָרְבֹתֶיו וְלָתֵת־לָנוּ גָּדֵר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלִָם [עזרא ט, ט]

שָׁמַיִם לִרוֹם וָאָרֶץ לַעֹמֶק וְלֵב מְלָכִים אֵין חֵקֶר [משלי כה, ג]

עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ דִּכְתִיב שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר אֵין זוֹ שְׁלוֹם שֶׁהָיוּ בָהֶן מִלְחָמוֹת מָרְדוּ אֵין זוֹ שֶׁלּוֹם שֶׁהָיוּ בָהֶן מִלְחָמוֹת

(א) עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ, דִּכְתִיב: ״שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה עָבְדוּ אֶת כְּדָרְלָעֹמֶר וּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה מָרָדוּ. וּבְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְגוֹ׳״ א״ר וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: כָּל עִיר שֶׁגְּגוֹתֶיהָ גְּבוֹהִין מִבֵּית הַבָּחִיר לְסוֹף חֲרָבָה. שְׁנֶאֱמַר: ״לְרוֹמֵם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חָרְבוֹתָיו״. וְהֵנִי מִילֵּי בְּבָתִּים, אֲבָל בְּקִשְׁקוּשֵׁי וַאֲבַרְוֵרֵי לֵית לַן בַּהּ. אָמַר רַב אַשֵׁי: אֲנָא עֲבַדִי לְמָתָא מַחְסֵיָא דְּלָא חֲרַבָה. וְהָא חֲרַבָה! מֵאוֹתוֹ עָוֹן לֹא חָרְבָה. וְאָמַר רָבָא בַּר מַחְסֵיָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: תַּחַת יִשְׁמָעֵאל וְלֹא תַּחַת נָבְרִי. תַּחַת חַבָּר אָמָה מִבְּנֵי פְּרָסִיִּים: תַּלְמִיד חָכָם אִם יַקְנִיטְנוּ יַעֲנִישֶׁנּוּ וְכֵן יָתוֹם וְאַלְמָנָה מִפְּנֵי שֶׁדַּמְעָתָן מְצוּיָה: חֹלִי הוּא חֹלִי אֶרֶךְ הַמְּנַוְּנֵהַ וְהוֹלֵךְ וּמַתִּישׁ כֹּחַ כְּגוֹן אִשְׁתָּא וְחֹלִי הָרֹאשׁ: כְּאֵב הוּא הַהוֹלֵךְ וּבָא כְּגוֹן כְּאֵב שֵׁן כְּאֵב מַכָּה: מֵחוֹשׁ חֲשִׁישָׁא בְּעָלְמָא לְפִי שָׁעָה וְקַל: חֳלָלָה שֶׁל רֹאשׁ עֹמֶק לִבָּם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִיוֹת לוֹ לֵב לְכַמָּה מְדִינוֹת לְמַס הַקָּצוּב וּלְכַמָּה מִלְחָמוֹת וּלְכַמָּה מִשְׁפָּטִים וְהַכֹּל בְּיוֹם אֶחָד: עִגְלָא תִּלְתָּא שְׁלִישֵׁי לַבָּטָן שֶׁהוּא מְשַׁבֵּח מִפְּנֵי שֶׁהַבְּהֵמָה בְּקַטְנוּתָהּ אֵינָהּ עֲדַיִן בְּכֹחָהּ וְהַוָּלָד רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי אֵינוֹ בָּרִיא: וְהָא תְּנָא לֵהּ רֵישָׁא אִם הִתְחִילוּ אֵין מַפְסִיקִין וְגַבֵּי תְּפִלָּה קָיְמִינַן וְלָמָּה לֵיהּ לְמֵהָדַר לְמֵתָנֵי וְאֵין מַפְסִיקִין לְתְפִלָּה: אֶתְאַן לְדִבְרֵי תוֹרָה וּמִלְּתָא אַחֲרִיתִי נָקֵט: חֲבֵרִים הָעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה מַפְסִיקִין תּוֹרָתָן לִקְרִיאַת שְׁמַע דִּמְנַוְּחִי וְאֵין מַפְסִיקִין לִתְפִלָּה: וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ וְאֵין מַפְסִיקִין תּוֹרָתָנוּ לְאוֹמַנְתָּנוּ כ״ש שֶׁנִּפְסִיק לִתְפִלָּה: עִבּוּר שָׁנָה שֶׁהָיוּ עוֹלִים שִׁבְעָה לָעֲלִיָּה וְנוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין אִם הִשָּׂנָה רְאוּיָה וּצְרִיכָה לְהִתְעַבֵּר כִּדְאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (יא:) עַל הָאָבִיב וְעַל פֵּרוֹת הָאִילָן וְעַל הַתְּקוּפָה: מִתְנִי׳ שְׁמָא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא מִשְּׁתֶחְשַׁךְ: וְלֹא יְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו מִבַּעֵר כִּנִּים מִבְּגָדָיו דְּמִתַּרְגְּמִינַן בְּעַרְתִּי פְּלֵיתִי (דְּבָרִים כו) וּלְקַמָּן (שַׁבָּת יב.) מִפְרֵשׁ טַעְמָא: וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר בְּסֵפֶר שְׁמָא יַשֶּׂה הַנֵּר לְהָבִיא הַשֶּׁמֶן לְפִי הַפְּתִילָה שֶׁיִּדְלֹק יָפָה וְנִמְצָא מַבְעִיר בְּשַׁבָּת: הַחַזָּן הַנִּכְנָס הַמִּקְרָא שֶׁבָּעָה הַקּוֹרְאִים בַּתּוֹרָה וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ הֵיכָן צְרִיכִין לִקְרוֹת לְמָחָר וְרוֹאֶה הֵיכָן קוֹרִין תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן בְּשַׁבָּת זוֹ וְהֵן קוֹרִין בְּסֵדֶר לְאוֹר הַנֵּר בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְיוֹדֵעַ שֶׁהִיא פָּרָשָׁה שֶׁל שַׁבָּת זוֹ ל״א חַזָּן מִלְּמֵד תִּינוֹקוֹת וְרוֹאֶה הֵיכָן יַתְחִילוּ לְמָחָר וְהֵיכָא יִסְיְמוּ פָּרָשִׁיוֹתֵיהֶן: כְּיוֹצֵא בוֹ לַעֲשׂוֹת הַרְחָקָה לָעֲבֵרָה אָמְרוּ: לֹא יֹאכַל הַזֵּב עִם הַזָּבָה וכ״ש טָהוֹר עִם הַזָּבָה: מִפְּנֵי הָרֶגֶל עֲבֵרָה מִפְּנֵי שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁמִּתְיַחֲדִין יָבֹא לִבְעֹל זָבָה שֶׁהִיא בְּכָרַת: לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בברה״י וְיוֹשִׁיט פִּיו וְרֹאשׁוֹ לברה״ר לֶאֱחֹז כְּלֵי וְלִשְׁתּוֹת גְּזֵרָה שֶׁמָּא יוֹצִיא הַכְּלִי אֵלָיו וְנִמְצָא מִתְחַיֵּב חַטָּאת:

וְלֹא תַּחַת חָבֵר פֶּרֶשׂ בַּקּוּנְטְרֵס חָבֵר פָּרְסִיִּים וכו׳ דְּפַרְסִיִּים הָיוּ בָּבֶל מֵימוֹת כּוֹרֶשׁ כדפירש״י בפ״ב דְּגִטִּין (דף יז.) וַחֲבֵרִים בִּימֵי רַבִּי יוֹחָנָן אֶתוּ לְבָבֶל כִּדְאָמַר בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סג:) וְעוֹד דְּאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (עב.) הָרְאֵנִי פָּרְסִיִּים דּוֹמִין לַחֲיָלוֹת בֵּית דָּוִד הָרְאֵנִי חַבְּרִין דּוֹמִין לְמַלְאֲכֵי חַבָּלָה מַשְׁמַע דְּחַבְּרֵי אֻמָּה אַחֶרֶת הִיא וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק ב׳ דְּגִטִּין (דף ז.) אָתָא חַבְרָא שְׁקַל שְׁרָנָא מִקַּמֵּיהּ אָמַר רַחֲמָנָא אוֹ בְּטָלֵף אוֹ בְּטָלֵא דְּבַר עֵשָׂו לְמֵימְרָא דִּבְנֵי אַדֹּמִים מְעַלֵּי מִפָּרְסִיִּים וְהַתַּנְיָא אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְגוֹ׳ יָדַע הקב״ה שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל יְכוֹלִים לְקַבֵּל רֹב גְּזֵרוֹתָיו שֶׁל עֵשָׂו הָרַשָּׁע עָמַד וְהֵגֵל אוֹתָם לְבָבֶל לְאוֹ מִשּׁוּם דְּחַבְּרִים הָיוּ פָּרְסָאֵי אֶלָּא עִקַּר הָיוּ הַפָּרְסִיִּים וְהַחַבְּרִים שֶׁבֵּינֵיהֶם הָיוּ כְּפוּפִין לָהֶן וּמְשַׁגֵּי הָא מִקַּמֵּי דְּאָתוּ חַבְּרֵי לְבָבֶל הָיוּ פָּרְסָאֵי מָעֳלוּ מֵרוֹמָאֵי וְהָא דְּקָאָמַר אוֹ בְּטָלֵף אוֹ בְּטָלֵא דְּבַר עֵשָׂו בְּתַר דְּאָתוּ חַבְרֵי לְבָבֶל בִּימֵי ר׳ יוֹחָנָן כְּדְמוֹכַח בְּהַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת סג:) וְהִרְשִׁיעוּ אֶת הַפָּרְסִיִּים דְּרוֹמְיִים מְעַלֵּי מִפָּרְסָאֵי וְרִשְׁ״י פֵּרֵשׁ שָׁם דְּאֶתוּ חַבְרֵי לְבָבֶל פָּרְסִיִּים בִּימֵי כּוֹרֶשׁ וכו׳ כְּדִפָּרֵשׁ׳ דְּהָא בִּימֵי רַבִּי יוֹחָנָן אֶתוּ חַבְרֵי וּפָרְסִיִּים בִּימֵי כּוֹרֶשׁ וְכִדְמוּכָח בְּקִדּוּשִׁין (דף עב.) דְּלָאו אֻמָּה אַחַת הֵן וְהר״ר יַעֲקֹב מִקּוֹרְבִיל מְפָרֵשׁ דְּחַבְּרִים הָיוּ מְשָׁרְתִים מִפָּרְסִיִּים דּוֹמִים לְמַלְאֲכֵי חַבָּלָה לְפִי שֶׁלּוֹבְשִׁים בְּגָדִים שְׁחוֹרִים וּרְחָבִים וְהֵינוּ דְּשָׁקֵל הַכֹּמֶר שְׁרָגָא לְהָבִיא לַעַ״ז שֶׁלָּהֶן: כְּגוֹן רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי וַחֲבֵרָיו וְהָא דְּאָמַר לְקַמָּן (דף לג:) כִּי הֲוָה מָטֵי (זְמַן תְּפִלָּה) לְבֵשׁ וּמְכַסֵּי וּמְצַלֵּי הָהוּא מְצַלֵּי הֵינוּ ק״ש: כְּגוֹן אֲנוּ מַפְסִיקִין בֵּין לִקְרִיאַת שְׁמַע בֵּין לִתְפִלָּה וְהָא דְּאָמַר לֵהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי יִרְמְיָה מֵסִיר אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ תּוֹרָה וְגוֹ׳ וי״ל תּוֹרָתוֹ הָיְתָה אוֹמַנְתּוֹ אוֹ עֲדַיִן לֹא הָיְתָה שָׁעָה עוֹבֶרֶת: בָּעִבּוּר שְׁנָה שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ הַמּוֹעֲדוֹת: שָׁמָא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא אַלְבָּא דְּרַבָּא דְּאָמַר לֹא גָּזְרוּ גְּזֵרָה לְגָזֵרָה אֵין לְפָרֵשׁ שָׁמָא יִשְׁכַּח הַמַּחַט דַּאֲפִילּוּ יָצָא לֵיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא כִּדְאִיתָא בפ״ב דב״ק (דף כו:) הָכִיר בָּהּ וּשְׁכָחָהּ לְעִנְיַן שַׁבָּת פְּטוּר מְלֹאכֶת מַחְשֶׁבֶת אִסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא שָׁמָא יִשְׁכַּח אֶת הַמַּחַט לְהַצְנִיעוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה שַׁבָּת וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁיְּכוֹר אֶת הַמַּחַט יִשְׁכַּח שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיֵצֵא: לֹא יַעֲמוֹד אָדָם ברה״ר וְיִשְׁתֶּה ברה״י בְּהַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (נ. יָרֵבֵן דף צט.) מוּקֵי לֵהּ בַּחֲפָצִים הַצְּרִיכִים לוֹ וְדִבְרֵי הַכֹּל פִּי׳ אַפִּי׳ רַבָּנָן דְּאָמְרִי עוֹמֵד אָדָם בר״ה וּמְטַלְטֵל ברה״י הָכָא מוֹדוּ דְּכֵיוָן דְּצָרִיךְ לְשְׁתּוֹת אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שָׁמָא יְבִיאֵם אֶצְלוֹ וא״ת הַשְׁתָּא נָמֵי כִּי יַכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ אַמַּאי שָׁרֵי הָא מַפִּיק מרה״י לרה״ר שְׁלוּקֵחַ ברה״י וּנְחִית בְּבִטְנוֹ ברה״ר דְּהָכִי אָמַר הָתָם הִשְׁתִּין מַיִם וְרָק חַיָּב חַטָּאת וְיֵשׁ לוֹמַר דִּבְלִיעָתוֹ הַיְנוּ הַנָּחָתוֹ וְאֵין לְחוּשׁ בַּמֶּה שֶּׁשּׁוּב נִכְנָסִים לְתוֹךְ מֵעָיו כִּדְאָמַר (לְקַמָּן שַׁבָּת דף כ.) הוֹצִיא דִּיוֹ לְכְתֹּב ב' אוֹתִיּוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ חַיָּב דִּכְתִיבָתָן זוֹ הִיא הַנָּחָתָן וְאַתֵּי שַׁפִּיר הָא דְּפָרֵק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דף יג:) יֵשׁ אוֹכֵל אֲכִילָה אַחַת וְחַיָּב עָלֶיהָ ד' חַטָּאוֹת וְאִשָּׁם אֶחָד רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אַף אִם הָיְתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו חַיָּב וְהַשְׁתָּא הֵיכִי תֵּנֵי ר״מ הוֹצָאָה דְּלָא מְחַיֵּב עָלָהּ עַד שֶׁתְּנוּחַ בְּמֵעָיו בַּהֲדֵי הָנָהוּ דְּמְחַיֵּב בְּשָׁעַת בְּלִיעָה אֶלָּא אַהוֹצָאָה מְחַיֵּב נָמֵי בְּשָׁעַת בְּלִיעָה כִּדְפָרֵשׁ׳ וְרַשִׁ״י תֵּרֵץ בְּעִנְיָן אַחֵר בְּהַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין דף צט:) וּבפ״ב דְּעֵירוּבִין (דף צח.) פֵּרְשִׁתִּי וְנִרְאֶה דאע״ג דַּהֲלָכָה כר״מ בִּגְזֵרוֹתָיו בְּהָא דְּאָמַר לֹא יַעֲמוֹד ברה״ר וּמְטַלְטֵל ברה״י אוֹ אִיפְּכָא לֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ אֶלָּא כְּרַבָּנַן דְּשָׁרוּ כִּדְמוֹכַח בְּהַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (שָׁם דף צח:) דְּאָמַר מַתְנֵי לֵהּ רַבִּי חֲנִינָא בַּר שָׁלְמְיָא לְחַיָּא בַּר רַב קַמֵּהּ דְּרַב לֹא יַעֲמוֹד כו׳ א״ל שְׁבָקֵתְ רַבָּנַן וַעֲבַדְתְּ כר״מ:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ קנ סעי׳ ב:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ תפילה וברכת כהנים הל׳ ב:

ג טוש״ע או״ח סי׳ רפח סעי׳ ד:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ תעניות הל׳ יב, סמג עשין דרבנן,:

ה טוש״ע או״ח סי׳ תקסח סעי׳ ב:

ו מיי׳ פד׳ מהל׳ נדרים הל׳ טז, סמג לאוין רמב:

ז טוש״ע או״ח סי׳ קו סעי׳ ג:

ח מיי׳ פב׳ מהל׳ קריאת שמע הל׳ ה:

ט מיי׳ פו׳ מהל׳ תפילה וברכת כהנים הל׳ ח, סמג עשין יט:

י מיי׳ פב׳ מהל׳ קריאת שמע הל׳ ה:

יא טוש״ע או״ח סי׳ רנב סעי׳ ו:

יב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ כו, סמג לאוין סה:

יג טוש״ע או״ח סי׳ שנ סעי׳ א:

יד מיי׳ פט״ו מהל׳ שבת הל׳ ב, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שנ סעי' א:
ב מיי' פט"ו מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ג מיי' פה' מהל' מעשרות הל' טז:
ד טוש"ע או"ח סי' רנב סעי' ו:
ה מיי' פי"ט מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שא סעי' יב:
ז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שא סעי' יג:
ט מיי' פי"ט מהל' שבת הל' כב:
י מיי' פי"ב מהל' טומאת אוכלים הל' ג:

אָמַר אַבָּיֵי מְנָא אֲמִינָא לַהּ דְּנָזְרִינַן גְּזֵרָה לְגְזֵרָה דְּוָקָא בְּהוֹצָאָה גָּזַר אַבָּיֵי וְכָל הָנְהוּ דְּמַיְתֵי רָאֲיָה אֲחֵרִי בְּהוֹצָאָה אֲבָל בְּעָלְמָא לָא גָּזַר דְּהָא בְּרֵישׁ בֵּיצָה (דף ג.) פְּרֵיךְ אַבָּיֵי לְמָאן דְּגָזַר לְגְזֵרָה? אָמַר אַבָּיֵי: מְנָא אֲמִינָא לַהּ — דְּקָתָנֵי: "וְכֵן בַּגַּת". מַאי גַּת? אִי רִשּׁוּת הַיָּחִיד — תְּנֵינָא! אִי רִשּׁוּת הָרַבִּים — תְּנֵינָא. אֶלָּא לָאו כַּרְמְלִית. [ג(א)]רָבָא אָמַר: "וְכֵן בַּגַּת", לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר. וְכֵן אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: "וְכֵן בַּגַּת" — לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר. דִּתְנַן: שׁוֹתִין עַל הַגַּת, בֵּין עַל הַחַמִּין, בֵּין עַל הַצּוֹנֵן, וּפָטוּר. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק מְחַיֵּיב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַחַמִּין, חַיָּיב. עַל הַצּוֹנֵן — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲזִיר אֶת הַמּוֹתָר. [ד]תָּנַן: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא. מַאי לָאו דְּתָחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ? לָא, דְּנָקִיט לֵיהּ בִּידֵיהּ. [ה]תָּא שְׁמַע: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ. מַאי לָאו בְּעֶרֶב שַׁבָּת? לָא, כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּשַׁבָּת. וְהַתַּנְיָא: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה בְּבִגְדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה. הָא מַנְיָא? — רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר אוּמָּן דֶּרֶךְ אוּמָּנָתוֹ, חַיָּיב. דְּתַנְיָא: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ, וְלֹא נַגָּר בְּקֵיסָם שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק בְּמִשִּׁיחָה שֶׁבְּאָזְנוֹ וְלֹא גַּרְדִּי בְּאֵירָא שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא צַבָּע בְּדוּגְמָא שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא שׁוּלְחָנִי בְּדִינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְאִם יָצָא — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוּמָּן דֶּרֶךְ אוּמָּנָתוֹ — חַיָּיב, וּשְׁאָר כָּל אָדָם — פָּטוּר. [ח]תָּנֵי חֲדָא: לֹא יֵצֵא הַזָּב בְּכִיסּוֹ, וְאִם יָצָא — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לֹא יֵצֵא, וְאִם יָצָא — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר רַב יוֹסֵף, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי מֵאִיר, הָא רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֵימוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִידֵּי דְּלָאו הַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ, בְּמִידֵּי דְּהַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, אֶלָּא מֵעַתָּה הֶדְיוֹט שֶׁחָסַךְ קַב בִּבְקָעַת בְּשַׁבָּת לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ, אֶלָּא מִי שֶׁדַּרְכּוֹ בְּכָךְ נָמֵי דְּלָא מְחַיַּיב? [י(ב)]אֶלָּא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, כָּאן בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת. מַאי שְׁנָא זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת דְּחַיָּיב, דְּמִיבְּעֵי לֵיהּ לְבִדִיקָה, זָב בַּעַל שָׁלֹשׁ נָמֵי מִיבְּעֵי לֵיהּ לִסְפִירָה? לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְבוֹ בַּיּוֹם. [י(ג)]וְהָא מִיבְּעֵי לֵיהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּנְּפוּ כֵּלָיו! אָמַר רַבִּי זֵירָא: הַאי תַּנָּא הוּא דְּאָמַר כָּל אַצּוֹלֵי טִינּוּף לָא קָא חָשֵׁיב. דְּתָנַן: הַכּוֹפֶה קְעָרָה עַל הַכּוֹתֶל, אִם בִּשְׁבִיל שֶׁתּוּדַּח הַקְּעָרָה, הֲרֵי זֶה בְּ"כִי יוּתַּן". אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא וְכֵן בַּגַּת. [א]אִיבַּעְיָא לְהוּ: כַּרְמְלִית מַאי? אָמַר אַבָּיֵי: הֵיא הֵיא. רָבָא אָמַר: הֵיא גּוּפָהּ גְּזֵירָה, וַאֲנַן נֵיקוּם וְנִגְזוֹר גְּזֵירָה לְגְזֵירָה? אָמַר אַבָּיֵי: מְנָא אֲמִינָא לַהּ — דְּקָתָנֵי: "וְכֵן בַּגַּת". מַאי גַּת? אִי רִשּׁוּת הַיָּחִיד — תְּנֵינָא! אִי רִשּׁוּת הָרַבִּים — תְּנֵינָא. אֶלָּא לָאו כַּרְמְלִית. [ג(א)]רָבָא אָמַר: "וְכֵן בַּגַּת", לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר. וְכֵן אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: "וְכֵן בַּגַּת" — לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר. דִּתְנַן: שׁוֹתִין עַל הַגַּת, בֵּין עַל הַחַמִּין, בֵּין עַל הַצּוֹנֵן, וּפָטוּר. דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק מְחַיֵּיב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: עַל הַחַמִּין, חַיָּיב. עַל הַצּוֹנֵן — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַחֲזִיר אֶת הַמּוֹתָר. [ד]תָּנַן: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיֵצֵא. מַאי לָאו דְּתָחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ? לָא, דְּנָקִיט לֵיהּ בִּידֵיהּ. [ה]תָּא שְׁמַע: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ. מַאי לָאו בְּעֶרֶב שַׁבָּת? לָא, כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּשַׁבָּת. וְהַתַּנְיָא: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה בְּבִגְדוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה. הָא מַנְיָא? — רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר אוּמָּן דֶּרֶךְ אוּמָּנָתוֹ, חַיָּיב. דְּתַנְיָא: לֹא יֵצֵא הַחַיָּיט בְּמַחֲטוֹ הַתְּחוֹבָה לוֹ בְּבִגְדוֹ, וְלֹא נַגָּר בְּקֵיסָם שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא סוֹרֵק בְּמִשִּׁיחָה שֶׁבְּאָזְנוֹ וְלֹא גַּרְדִּי בְּאֵירָא שֶׁבְּאָזְנוֹ, וְלֹא צַבָּע בְּדוּגְמָא שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא שׁוּלְחָנִי בְּדִינָר שֶׁבְּאָזְנוֹ. וְאִם יָצָא — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אוּמָּן דֶּרֶךְ אוּמָּנָתוֹ — חַיָּיב, וּשְׁאָר כָּל אָדָם — פָּטוּר. [ח]תָּנֵי חֲדָא: לֹא יֵצֵא הַזָּב בְּכִיסּוֹ, וְאִם יָצָא — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לֹא יֵצֵא, וְאִם יָצָא — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר רַב יוֹסֵף, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי מֵאִיר, הָא רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֵימוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִידֵּי דְּלָאו הַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ, בְּמִידֵּי דְּהַיְינוּ אוֹרְחֵיהּ מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ? דְּאִי לָא תֵּימָא הָכִי, אֶלָּא מֵעַתָּה הֶדְיוֹט שֶׁחָסַךְ קַב בִּבְקָעַת בְּשַׁבָּת לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִי שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ נָמֵי דְּלָא מְחַיַּיב? [י(ב)]אֶלָּא אָמַר רַב הַמְנוּנָא, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּזָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת, כָּאן בְּזָב בַּעַל שָׁלֹשׁ רְאִיּוֹת. מַאי שְׁנָא זָב בַּעַל שְׁתֵּי רְאִיּוֹת דְּחַיָּיב, דְּמִיבְּעֵי לֵיהּ לְבִדִיקָה, זָב בַּעַל שָׁלֹשׁ נָמֵי מִיבְּעֵי לֵיהּ לִסְפִירָה? לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְבוֹ בַּיּוֹם. [י(ג)]וְהָא מִיבְּעֵי לֵיהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטַּנְּפוּ כֵּלָיו! אָמַר רַבִּי זֵירָא: הַאי תַּנָּא הוּא דְּאָמַר כָּל אַצּוֹלֵי טִינּוּף לָא קָא חָשֵׁיב. דְּתָנַן: הַכּוֹפֶה קְעָרָה עַל הַכּוֹתֶל, אִם בִּשְׁבִיל שֶׁתּוּדַּח הַקְּעָרָה, הֲרֵי זֶה בְּ"כִי יוּתַּן". אִם בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא

דְּלְאַצּוֹלֵי מִטְּנוּף מִשּׁוּם דְּאַחְשְׁבִינְהוּ קַבָּלְתָן ה"נ חָשֵׁיב כִּיס הַמְקַבֵּל זִיבָה לְאַצּוֹלֵי מִטְּנוּף הוֹצָאָה כִּי אוֹרְחֵיהּ:

מסורת הש"ס

א משנה מעשרות
ב משנה עירובין; מגילה ח:
ג תוספתא מכשירין; משנה מכשירין; עירובין פז:

גליון הש"ס

גמ' כל אצולי טינוף וכו'. עי' לקמן סד ע"ב תד"ה ובמתר:
תוס' ד"ה אמר אביי וכו' דוקא בהוצאה וכו'. עי' עירובין צח ע"א תד"ה אלא אמר אביי:
ד"ה אלא לאו וכו' דאין כרמלית בכלים. כמו שפירש"י לעיל ח ע"א ד"ה פחות:

תורה אור השלם

וְכִי־יִטְהַר הַזָּב מִזּוֹבוֹ וְסָפַר לוֹ שִׁבְעַת יָמִים לְטָהֳרָתוֹ וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בְּשָׂרוֹ בְּמַיִם חַיִּים וְטָהֵר [ויקרא טו, יג]
וְכִי יַתַּךְ־מַיִם עַל־זֶרַע וְנִפַּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, לח]

א מיהו דמיתי ראיה אידי בהוצאה אבל בעלמא לא גזר דהא ברייש ביצה (דף ג.) פריך אביי למאן דגזר לגזירה בית"ט אטו פרות הנושרים היא גופה גזרה ואנן נקום ונגזור כו': אלא לאו כרמלית ואע"ג דאין כרמלית בכלים האי גת כיון דמחבר לקרקע לא שמה כלי: ואם יצא פטור אבל אסור דברי ר"מ והא דתנן בפרק במה אשה (לקמן דף סב.) ואם יצאה אשה במחט הנקובה חייבת חטאת התם לגמרי דרך הוצאה בכך והכן גבי הא דאמר ר"מ אם שכח והוציאה בפיו חייב התם נמי דרך להוציא המאכל בפה: כל אצולי טינוף לא קא חשיב אע"ג דחלי אורחי' בכך כיון דלא חלי אורחה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן הוצאה קערה בשביל שלא יקלה הכותל אינו בכי יתן אע"ג דניחא ליה שנופלים המים ברחוק מן הכותל ע"י הקערה כיון דלא ניחא ליה אלא משום אצולי טינוף לא חשבינן נחותא לגבי הכשר ה"נ לא חשיב הוצאה כי אורחה ופריך התם לא ניחא ליה בהני משקין כלל הכא ניחא ליה בהאי כיס לקבולי בי' זיבה ובכה"ג שמקבל מים לאצולי טינוף חשוב משקה לרצון כדמוכח מסיפא וכי היכי דחשיב משקין המתקבלין אע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפרות לאחר זמן הוי מכשירין (מכשירין פ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר:

ב' ראשין כשמותחו על יתדות האמנות לחבטו במקלות לזקוף את שעריו: אירא הוא צמר או צמר גפן שסותם בו פי הקנה לאחר שהניח בתוכו פקעוליות הערב ומשייר בגקב מלא חוט לארג וזורקו לקנה והפקיע מתגלגל לתוכו ולצאת איינה יכולה שנסתם הנקב: דגמא מעט צמר צבוע אדם ומעט צבוע שחור וכן בכל מיני צבע שמראה בהם דגמא לאחר כזה תרצו או כזה תרצו: כיס שעושין לזב וקושרו לפי האמה לקבל בו את הזוב: הא רבי יהודה דזו דרך הוצאתו בחול: במדי דלאו הינו אורחה כגון כל אלו השנויין למעלה אין דרך הוצאתו אלא בידיו לאמן אלא בשעה שהוא רוצה להכריז לעצמו שהוא אמן אבל כיס לזב אין דרך הוצאתו אלא בכך מי שמעת ליה דפטור: דאי לא תימא הכי דמודה ר"מ במי שכל דרכו בכך: הדיוט שחקק קב בבקעת הואיל ואינו אמן ואין דרך חקיקה בכך הכי נמי דפטור לרבי מאיר א"כ לא מחייב ר' מאיר בשבת אלא אמנין אלא על כרחיך הואיל וכל דרך חקיקתו שם זה בכך מחייב והכא נמי הואיל וכל דרך הוצאה זו לזה בכך חייב: זב בעל שתי ראיות חייב לפי שהכיס צריך לו לבדוק עצמו אם יראה עוד שלישית ויהיה זב גמור לקרבן וכיון דצריכה לו הוי לה כלי לפיכך פטור: מבעי להּ לספירה דכתיב (ויקרא ט"ו:י"ג) וכי יטהר הזב וספר לו שבעת ימים ז' נקיים וצריך הוא לכיס לברר לו היום בנקיות שאלו יראה באחד מהן יסתור את הכל דבעינן רצופין דכתיב לטהרתו טהרה אחת לכלן שלא תהא טמאה מפסקת ביניהן: לבו ביום באותו יום שבת ראה הראיה שלישית דשוב איינו צריך לכיס כל אותו היום שאין אותו יום ממנין הנקיים: לא חשיב הלכך לאו דרך הוצאה היא לו: כפה קערה על הכותל שיורדין גשמים עליו: חדי הוא בכי יתן דאחשבינהו להנך משקין הראה בדעתו שצריך להן ואע"ג דלא ניחא ליה נפילה שנפלו על הפרות לאחר זמן הוי מכשירין דתנן (מכשירין פ"א) כל משקה שתחלתו לרצון אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר:

מסורת הש"ס

א משנה מכשירין

ב יומא יז:

ג לקמן יג:

ד תוספתא שבת

ה משנה מכשירין; עירובין פז:

גליון הש"ס

גמ' מי אלימא ממתניתין וכו'. לקמן דף פג ע"א עירובין דף פט ע"ב:

שם ואין מבקרין חולין וב"ה מתירין. עי' לקמן קנ ע"א תוס' ד"ה ואמר ר"א:

רש"י ד"ה וב"ה מתירין דקסברי חפציך וכו'. לקמן דף קנ ע"א:

תורה אור השלם

וְהָיָה עַל־מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי [שמות כח, לח]

לכנים. הפיכת עפרה של מצרים לכנים היתה המכה האחרונה וגו' [פירושי רד"צ הופמן על שמות ח:יב, א]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ב מהל' טומאת אוכלים הל' ח:

ב טור או"ח סי' כח, ש"ע או"ח סי' רנב סעי' ז:

ג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה:

ד מיי' פד' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יד, סמג עשין כב:

ה טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' א:

ו מיי' פה' מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' יא:

ח מיי' פה' מהל' שבת הל' טז:

ט טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ט:

י מיי' פי"א מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ט:

יב מיי' פי"א מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

יג טוש"ע או"ח סי' רפז סעי' א:

יד מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

שֶׁלֹּא יִלָּקֶה כו' דְּהַיְנוּ אֲצוּלֵי טְנוּף לָא חָשִׁיב לֵיהּ הַךְ כַּפַּי': מִי דָּמֵי הָא לָא וְשָׁבְתוֹכָהּ הֲרֵי זֶה בְּכִי יַתַּן אֵין זֶה בַּמִּשְׁנָה אֶלָּא שֶׁהַשֵּׂ"ס מְדַקְדֵּק מִדְּנָקַט הַנִּתָּזִין וְהַנִּצָּפִין אֵינָן בְּכִי יַתַּן מַשְׁמַע הָא שְׁבָתוֹכָהּ הֲרֵי הֵן בְּכִי יַתַּן: שֶׁמָּא יַהֲרֹג פֵּרֵשׁ הָרַב יוֹסֵף מאורליינ"ש דְּכִנָּה הַיְנוּ שְׁחוֹרָה הַקּוֹפֶצֶת דְּכְתִיב וְהַהּ אֶת עֲפַר הָאָרֶץ וְהָיָה לְכִנִּם (שְׁמוֹת ח':י"ב) וְדָרֵךְ שְׁחוֹרָה הַקּוֹפֶצֶת לְצֵאת מִן הָאָרֶץ וּבְוֹאת נֶחְלְקוּ עָלָיו רַבָּנָן אֲבָל פַּרְעוֹשׁ הִיא הַכִּנָּה הָרוֹחֶשֶׁת וְחַיָּב עָלֶיהָ אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן כְּדְאָמְרִי' בְּפ' שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן ' ף קז: וְשָׁם) וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּאָמְרִינַן בְּמַדְרֵשׁ אַף כִּי אֲנוֹשׁ רִמָּה אֵלּוּ כִּנִּים שֶׁבָּרֹאשׁ וּבְגָדָה פ"ב (דף כ:) שְׁלַח לָהּ מִסְרִיקוּתָא מִקְטֶל קַלְמֵי וּפִי' בְּקוּנְטְרֵס מַסְרֵק לַהֲרֹג כִּנִּים וְאֵין דָּרֵךְ שְׁחוֹרָה הַקּוֹפֶצֶת לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ וְעוֹד בִּבְרָכוֹת (פ"ז דף נא:) אָמְרִינַן מִמַּהֲדוּרֵי מִלֵּי וּמִסְמַרְטוּטֵי קַלְמֵי וְדָרֵךְ כִּנִּים לִבְנוֹת הָרוֹחֲשׁוֹת לִהְיוֹת בִּסְמַרְטוּטֵי מִבְּגָדִים יְשָׁנִים וְעוֹד דְּפַרְעוֹשׁ אָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (דף קז:) שֶׁהוּא פָּרָה וְרָבָה וְכִנָּה הָרוֹחֶשֶׁת אֵינָהּ פָּרָה וְרָבָה אֶלָּא בָּאָה מִזֵּעַת אָדָם לְכָךְ נִרְאֶה לר"ת דְּשְׁחוֹרָה הַקּוֹפֶצֶת הִיא פַּרְעוֹשׁ וְחַיָּב עָלֶיהָ לכ"ע וְכִנָּה הָרוֹחֶשֶׁת שֶׁרְצֵי לַהֲרֹג כב"ה הַמַּתִּירִין וּבְקוּנְטְרֵס נָמֵי פֵּרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּרָבָּה מְקַטֵּעַ לְהוּ בְּשַׁבָּת: מִי אֲלִימָא מִמַּתְנִיתִין וְהַפּוֹשֵׁט ס"ד דְּבַרְיְתָא דְּרָבָּה לְפָרֵשׁ יָדָעִי. טי"(ז) תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין פּוֹלִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. כַּיּוֹצֵא בּוֹ אָמַר רַב יְהוּדָה, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי נְחֶמְיָה: אֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטְוִיזִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מִפְּנֵי הַכָּבוֹד. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו, מוֹלֵל וְזוֹרֵק, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַהֲרוֹג. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: נוֹטֵל וְזוֹרֵק, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלוֹל. אָמַר רַב הוּנָא: הֲלָכָה מוֹלֵל וְזוֹרֵק וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ, וַאֲפִילּוּ בַּחוֹל. רַבָּה מְקַטֵּעַ לְהוּ. וְרַב שֵׁשֶׁת מְקַטֵּעַ לְהוּ. רָבָא שָׁדֵי לְהוּ לְלָקָנָא דְּמַיָּא. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן לִבְנָתֵיהּ: קִטְלָן וַאֲשְׁמְעִינַן לִי קָלָא דְּסָנְווֹתִי. יאיב תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין הוֹרְגִין אֶת הַמַּאֲכוֹלֶת בְּשַׁבָּת, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. יגיד וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אֵין מְשַׁדְּכִין אֶת הַתִּינוֹקוֹת לֵאֲרַס, וְלֹא אֶת הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אוּמָנוּת, וְאֵין מְנַחֲמִין אֲבֵלִים, וְאֵין מְבַקְּרִין חוֹלִין בְּשַׁבָּת, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. תָּנוּ רַבָּנָן, הַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה אוֹמֵר: ״שַׁבָּת הִיא מִלְּזָעוֹק, וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא״. וְרַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: ״יְכוֹלָה הִיא שֶׁתְּרַחֵם״.

רַבִּי שֶׁלֹּא יִלָּקֶה הַכּוֹתֵל — אֵינוֹ בְּ״כִי יוּתַּן״! מִי דָּמֵי? הָתָם לָא קָא בָּעֵי לְהוּ לְהָנֵי מַשְׁקִין כְּלָל, הָכָא קָא בָּעֵי לֵיהּ לְהַאי כִּיס לְקַבּוֹלֵי בֵּיהּ זִיבָה. אאהָא לָא דָּמְיָא אֶלָּא לְסֵיפָא: עֲרֵיבָה שֶׁיָּרַד דֶּלֶף לְתוֹכָהּ, מַיִם הַנִּיתָּזִין וְהַנִּצָּפִין אֵינָן בְּ״כִי יוּתַּן״, וְשָׁבְתוֹכָהּ הֲרֵי זֶה בְּ״כִי יוּתַּן״. אֶלָּא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. בב־ח(ג)תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: יוֹצֵא אָדָם בְּתְפִילִּין כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה. בְּעֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה. מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא חַיָּיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בַּתְּפִילִּין כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה. קַל וָחֹמֶר מִצִּיץ: מָה צִיץ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת אָמְרָה תּוֹרָה ״וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד״ — שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִילִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. הִלְכָךְ מִידָּכָר דְּכִיר לְהוּ. תַּנְיָא, חֲנַנְיָא אוֹמֵר: חַיָּיב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּבְגָדוֹ עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: הִלְכְתָא רַבָּתִי לְשַׁבָּת. לֹא יְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו כּוּ׳. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לֹא יְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו בַּיּוֹם שֶׁמָּא יַהֲרוֹג, וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר הִיא. דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר: הַהוֹרֵג כִּינָּה בְּשַׁבָּת — כְּאִילּוּ הוֹרֵג גָּמָל. וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר שֶׁמָּא יַטֶּה. אוֹ דִילְמָא תַּרְוַיְיהוּ שֶׁמָּא יַטֶּה?! גתָּא שְׁמַע: אֵין פּוֹלִין וְאֵין קוֹרְעִין לְאוֹר הַנֵּר. מִי אֲלִימָא מִמַּתְנִיתִין?! דתתָּא שְׁמַע: אֵין פּוֹלִין לְאוֹר הַנֵּר וְאֵין קוֹרְעִין לְאוֹר הַנֵּר, אֲלוּ מִן הַהֲלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלִיַּית חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בֶּן גּוּרוֹן. שְׁמַע מִינַּהּ דְּתַרְוַיְיהוּ שֶׁמָּא יַטֶּה, שְׁמַע מִינַּהּ. האָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֲפִילּוּ לְהַבְחִין בֵּין בִּגְדוֹ לְבִגְדֵי אִשְׁתּוֹ. אָמַר רָבָא: לָא אָמְרַן אֶלָּא דִּבְנֵי מָחוֹזָא, אֲבָל דִּבְנֵי חַקְלָיְתָא מִידַּע יָדְעִי. וְדִבְנֵי מָחוֹזָא נָמֵי לָא אָמְרַן אֶלָּא דְּזַקְנוֹת, אֲבָל דִּילְדוֹת מִידַּע מִלְּאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ שֶׁבְּרְצוֹנוֹ לֹא תַעֲשֶׂה וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְעִקֵּר (תְּחִלָּתָהּ) [תַּכְלִיתָהּ] כִּי הָכָא שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְזִיבָה זוֹ שֶׁעַל יְדֵהּ בָּא הַכִּיס הַזֶּה ואעפ"כ חַיָּב עָלֶיהָ וּפְלָגְתַּיְיהוּ בְּהַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף צג:) גַּבֵּי מוֹצִיא הַמֵּת בְּמִטָּה חַיָּב וְאע"ג דְּהוֹצָאַת הַמֵּת לָא נִיחָא לֵיהּ בֵּהּ וּר"ש פּוֹטֵר: עִם חֲשֵׁכָה וְלֹא חֲישִׁינַן דִּלְמָא נָפֵק בְּהוּ מִשְׁתַּחְשְׁחִי: וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד קְרָא יַתִּירָא הוּא לְהַהּ דְּרָשָׁה דְּהָא כְּבָר קִבֵּל לֵיהּ מָקוֹם וְהָיָה עַל מִצַּח אַהֲרֹן: לְמַשְׁמֵשׁ בְּבִגְדוֹ שֶׁלֹּא יְהֵא כָּרוּךְ בְּשׁוּם דָּבָר פֵּן יוֹצִיאֶנּוּ: הִלְכְתָא רַבָּתִי דָּבָר גָּדוֹל יֵשׁ כָּאן לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִסּוּר שַׁבָּת: שֶׁמָּא יַהֲרֹג וּבְיוֹם נָמֵי עָסְקִינַן וּלְאוֹר הַנֵּר דְּמַתְנִי' אֶלָּא יִקְרָא קָאֵי: כְּהוֹרֵג גָּמָל כְּלוֹמַר דְּגָדוֹל מְאֹד: אוֹ דִילְמָא לְאוֹר הַנֵּר דְּקָתָנֵי אַתַּרְוַיְיהוּ קָאֵי וְתַרְוַיְיהוּ שֶׁמָּא יַטֶּה אֲבָל בַּיּוֹם שַׁפִּיר דָּמֵי: מִי אֲלִימָא מִמַּתְנִיתִין דְּקָתָנֵי לְאוֹר הַנֵּר בַּסּוֹף וְאַפֵּ"ה מְסַפְקָא לָן דְּאִיכָּא לְפָלוגֵי וְקַיְמָא בְּבֵית הִלֵּל דְּשָׁרוּ בְּסָמוּךְ: בְּהוּ וּלְמֵימַר דְּלְאוֹר הַנֵּר אֲלָא יִקְרָא קָאֵי הָכָא נָמֵי אִבָּא לְמֵימַר דְּאֵין פּוֹלִין אֲפִילּוּ בַּיּוֹם וּלְאוֹר הַנֵּר אֵאֵין קוֹרְעִין קָאֵי: ת"ש דְּקָתָנֵי לְאוֹר הַנֵּר בְּתַרְוַיְיהוּ: בְּנֵי מָחוֹזָא מְפַנְּקֵי וְלָא עָבְדִי מְלָאכָה וּבְגָדֵיהֶם רְחָבִים כְּשֵׁל אִשָּׁה וּצְרִיכִים עִיּוּן: מִידַּע יָדְעִי שֶׁבְּגָדֵי הָאֲנָשִׁים קְצָרִין שֶׁעוֹסְקִין בְּמְלָאכָה וְשֶׁל נָשִׁים רְחָבִים בָּתֵּי יָד שֶׁלָּהֶן: דִּזְקֵנוֹת קְצָרִים בְּמִקְצָת וְשֶׁל אֲנָשִׁים מְעֻגָּלִין רְחָבִים וְדוֹמִין זֶה לָזֶה וְנִזְרְינַן שֶׁמָּא יַטֶּה: אֲבָל דִּילְדוֹת רְחָבִים הַרְבֵּה וְאֵין שֶׁל אֲנָשִׁים דּוֹמִין לָהֶם: ברה"ר בְּחוֹל: מִפְּנֵי הַכָּבוֹד שֶׁל עוֹבְרִין שֶׁלֹּא יִמָּאֲסוּ: אַפִּיקְטְוִיזִין הֲקָאָה גומיט"א בְּלַע"ז כַּךְ מְצָאתִי: מוֹלֵל וְזוֹרֵק בְּשַׁבָּת מוֹלֵל לְהַתִּישׁ כֹּחַן שֶׁלֹּא יַחְזְרוּ אֲלֵיהֶן וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלֹל בְּדַחַק וְיַהֲרֹג כְּגוֹן שְׁבוּת וְאַבָּא שָׁאוּל כר"א וּמְחַיֵּב חַטָּאת הִלְכָךְ גְּזִרִינַן מִלְּיָלָה שֶׁלֹּא יַהֲרֹג: מְקַטֵּעַ לְהוּ הוֹרְגָן וּבְשַׁבָּת: לְקַנָּא סַפָּל: מַאֲכֹלֶת כְּנָה: מַתִּירִין כְּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קז:) מֵאֵילִים מְאָדָּמִים דִּמְשָׁכָן מַה אֵילִים פָּרִים וְרַבִּים אַף כֹּל שֶׁפָּרָה וְרַבָּה וְכִנָּה אֵינָהּ פָּרָה וְרַבָּה אֶלָּא מִבְּשַׂר אָדָם הִיא שׁוֹרָצַת: וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר דִּבְהָנֵי נָמֵי פְּלִיגִי ב"ש וב"ה: אֵין מְשַׁדְּכִין בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם מְצוֹא חֻפְצָךְ: וב"ה מַתִּירִין דְּקָא סָבְרִי חֻפְצֵי שָׁמַיִם: וְאֵין מְנַחֲמִין מִשּׁוּם דְּמִצְטַעֵר עִם הַמְּצְטַעֵרִין: שַׁבָּת הִיא מִלְּזַעֹק צָרִיךְ לְהַרְחִיב דַּעְתָּם בְּתַנְחוּמִים שֶׁלֹּא יִצְטַעֲרוּ: יְכוֹלָה הִיא שֶׁתְּרַחֵם אִם תְּכַבְּדוּהָ מִלְּהִצְטַעֵר בָּהּ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' ו:
ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' ה:
ד טוש"ע יו"ד סי' שלה סעי' ג:
ה מיי' פי"ד מהל' אבל הל' ו, סמג עשין ב:
ו טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' א ב ג ה:
ז מיי' פה' מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' ד:
ט טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' יב:
י מיי' פה' מהל' שבת הל' טז:
יא טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' יב:
יב מיי' פה' מהל' שבת הל' טז:
יג טוש"ע או"ח סי' ערה סעי' ט י:
יד מיי' פה' מהל' שבת הל' טו:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ כו' ק' לר"ת מַה מּוֹעֶלֶת תְּפִלָּה לְרַ' מֵאִיר בְּתוֹךְ חֹלִי יִשְׂרָאֵל שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁכּוֹלָן עִם הָאֲחֵרִים תְּפִלָּתוֹ נִשְׁמַעַת בְּזִכּוּתָן שֶׁל רַבִּים: שָׁבְנָא אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם הָיָה בִּירוּשָׁלַיִם וּשְׁמוֹ שָׁבְנָא: רַחֲמָיו שֶׁל הקב"ה מְרֻבִּים: שִׁבְתּוֹ בְּשָׁלוֹם נוּחוּ בְּשַׁבַּתְכֶם לְשָׁלוֹם: בְּקֹשִׁי הִתִּירוּ מִפְּנֵי שֶׁמִּצְטַעֵר: בְּתִפְיֵחָה בְּחוֹלָה: זְמָנִין אָמַר לָהּ בְּלָשׁוֹן קֹדֶשׁ וְזִמְנִין אָמַר לָהּ בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי וְהָא לָאו לְעִנְיַן שַׁבָּת נִקְט: דְּשָׁכְיָנָה עִמּוֹ וְאֵין הַמִּתְפַּלֵּל צָרִיךְ שֶׁיְּזַדֵּקְקוּ לוֹ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְהַכְנִיס תְּפִלָּתוֹ לִפְנִים מִן הַפָּרָגוֹד: סוֹעֵד סוֹמֵךְ בְּתַשּׁוּשׁ כֹּחוֹ וּמְשׁוּם רַבֵּינוּ יַעֲקֹב סוֹעֵר תַּרְגּוּמוֹ שֶׁל פּוֹקֵד כְּלוֹמַר מְבַקֵּר כְּמוֹ וְאֶת אֲחִיךָ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם (שְׁמוֹאֵל א י"ז:י"ח) וּמִתַּרְגְּמִי' וְאֶת אֲחִיךָ תִּסְעַר לְשַׁלֵּם וּלְהַהּ לְשָׁנָא גָּרְסִינַן אַל תִּקְרֵי יִסְעָדֵנוּ אֶלָּא יִסְעָרֵנוּ: מִתְעַטֵּף מֵאֵימַת שְׁכִינָה כְּאָדָם הַיּוֹשֵׁב בְּאֵימָה וְאֵין פּוֹנֶה לַצְּדָדִין: וְאַפֵּי' גְּבוֹהַּ דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְהַטַּיָּה דְּכֵיוָן דְּגָזוּר לָא פָּלוּג לְמִלְּתֵיהוּ: הָא תְּרֵי שַׁפִּיר דְּמֵי שֶׁאִם יָבֹא לְהַטּוֹת יַזְקִיפֶנּוּ: חֲבֵרוֹ: בְּשָׁנֵי עִנְיָנִים בְּשִׁתֵּי פָּרָשִׁיּוֹת הוֹאִיל וְכָל אֶחָד מְעַיֵּן לְעַצְמוֹ אֵין מַכִּיר בְּמַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ: בִּמְדוּרָה מְדוּרַת אֵשׁ גְּדוֹלָה אֲסוּר דְּהוֹאִיל וְיוֹשְׁבִין רְחוֹק זֶה מִזֶּה וְעוֹד שֶׁזְּבוּבוֹת הָאוּדִים סְמוּכִים לָהֶם אֵין זֶה מַכִּיר בָּבָא חֲבֵרוֹ לְהַבְעִיר וְלַחְתּוֹת: מַתִּר לְקָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְהַטּוֹת נֵר בְּחוֹל מִפְּנֵי חֲשִׁיבוּתוֹ: שֶׁמֶשׁ קְבוּעָ לֹא יִבְדֹּק מִפְּנֵי שֶׁאֵימַת רַבּוֹ עָלָיו אִם יִמְצָא בָּהֶן דָּבָר מְגֻנֶּה וּבוֹדְקָן יָפֶה וְחִישִׁינַן לְהַטָּיָה: שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ לָא רַמְיָא עֲלֵה כְּלֵי הָאי: הָא וְהָא בְּשַׁמֶּשׁ קְבוּעַ גָּרְסִי': בְּדַנְפָטָא שֶׁהוּא מַסְרִיחַ מַתִּר לִבְדֹּק לְאוֹרוֹ דְּלָא אָתֵי לְהַטּוֹת: שַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ בְּדַמְשְׁחָא מַאי כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ אֵינוֹ מַטֶּה אֲפִלּוּ בְּחוֹל וְהִלְכָךְ בְּשַׁבָּת מַתִּר אוֹ דִּלְמָא בְּדַמְשְׁחָא הוֹאִיל וְלָא מָאִיס דַּרְכּוֹ לְהַטּוֹת בְּחוֹל הוּא: הֲלָכָה דְּמַתַּר: וְאֵין מוֹרִין כֵּן שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ: קֹם שְׁמַע' דְּר' יִרְמְיָה דְּהוּא שַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קְבוּעַ בְּבֵית רַב אַסִּי: אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ דְּרַב אַסִּי לְרַב אַסִּי מַר לָא עָבֵד הָכִי: כְּרִבֵּהּ ר' יִרְמְיָה דְּאָמַר הֲלָכָה וּמוֹרִין כֵּן: רָאשֵׁי פָּרָשִׁיּוֹת וּמְרִיצָן בְּפִיו שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁרֹאשׁ הַפָּרָשָׁה שְׁגוּרָה בְּפִיו הוּא נִזְכָּר בְּכֻלָּהּ לְמַחַר וּמְסַיֵּעַ אֶת שִׁבְעָה הַקּוֹרִין בְּנַקְדָּה וְטַעֲמֵהּ בְּלַחַשׁ:

מסורת הש"ס

א סוטה לג.
ב לקמן קמט.; מגילה כד.
ג תוספתא שבת
ד פסחים קו:

גליון הש"ס

גמ' שאין מלאכי השרת כו'. עי' בתמים דעים להראב"ד סימן קפ"ד:
שם ולא ע"ג כסא. גירסת הרי"ף והרא"ש ולא ע"ג שרשרף ולא ע"ג מקום גבוה:
שם מראשותיו של חולה שנאמר וכו'. עיין ברש"י בחומש פרשה ויחי בפסוק וישתחו ישראל על ראש המטה:
שם אפילו גבוה ב' קומות. עי' ברא"ש פ"י דערובין סימן ג':
שם אביא חטאת שמינה וכו'. עי' יבמות דף ו ע"ב תוס' ד"ה או אינו:
תוס' ד"ה שבנא וכו'. ר"ת ל"ג כו'. עי' כתובות דף קיד ע"ב תוס' ד"ה ב' דייני וכו' ומגילה דף י ע"ב תוס' ד"ה רבה בר עופרן:
שם ד"ה שאין אפילו מחשבה. ועי' בס' משכיל לדוד להרב מהר"ם פאדווה על פירש"י בתורה פ' וירא ד"ה ויראו בשם משנת חכמים למהר"ם חאגיז ז"ל:

תורה אור השלם

יְהוָה יִסְעָדֵנוּ עַל־עֶרֶשׂ דָּוִי כָּל־מִשְׁכָּבוֹ הָפַכְתָּ בְחָלְיוֹ [תהילים מא, ד]

אא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: ״הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ וְעַל חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל״. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: ״הַמָּקוֹם יְרַחֵם עָלֶיךָ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל״. שָׁבְנָא אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם, בְּכָנְיָסְתּוֹ אוֹמֵר: ״שָׁלוֹם״, וּבִיצִיאָתוֹ אוֹמֵר: ״שַׁבָּת הִיא מִלְּזַעוֹק וּרְפוּאָה קְרוֹבָה לָבֹא, וְרַחֲמָיו מְרוּבִּין, וְשִׁבְתּוּ בְּשָׁלוֹם״. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חוֹלֶה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ צָרִיךְ שֶׁיְּעָרְבֶנּוּ בְּתוֹךְ חוֹלֵי יִשְׂרָאֵל? כְּמַאן — כְּרַבִּי יוֹסֵי. [א]וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בְּקוֹשִׁי הִתִּירוּ לְנַחֵם אֲבֵלִים וּלְבַקֵּר חוֹלִים בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: כִּי הֲוָה אָזְלִינַן בָּתְרֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר לְשַׁיּוֹלֵי בִּתְפִיחָה, זִימְנִין אָמַר: ״הַמָּקוֹם יִפְקָדְךָ לְשָׁלוֹם״. וְזִימְנִין אָמַר לֵיהּ: ״רַחֲמָנָא יִדְכְּרִינָךְ לִשְׁלָם״. הֵיכִי עָבֵיד הָכִי? וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם אַל יִשְׁאַל אָדָם צָרְכֵי בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַשּׁוֹאֵל צָרְכֵי בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי — אֵין מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת נִזְקָקִין לוֹ, שֶׁאֵין מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מַכִּירִין בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי! שָׁאנֵי חוֹלֶה דְּשְׁכִינְתֵּיהּ עִמּוֹ. [ב]דְּאָמַר רַב עָנָן אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹעֵד אֶת הַחוֹלֶה? — שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי״. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַנִּכְנָס לְבַקֵּר אֶת הַחוֹלֶה לֹא יֵשֵׁב לֹא עַל גַּבֵּי מִטָּה וְלֹא עַל גַּבֵּי כִּסֵּא, אֶלָּא מִתְעַטֵּף וְיוֹשֵׁב לְפָנָיו, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁכִינָה לְמַעְלָה מִמְּרַאֲשׁוֹתָיו שֶׁל חוֹלֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי״. וְאָמַר רָבָא אָמַר רַבִּין: מִנַּיִן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא זָן אֶת הַחוֹלֶה? — שֶׁנֶּאֱמַר: ״ה׳ יִסְעָדֶנּוּ עַל עֶרֶשׂ דָּוִי״. [ג]וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר. אָמַר רַבָּה: אֲפִילּוּ גְּבוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת, וַאֲפִילּוּ שְׁתֵּי מַרְדְּעוֹת, וַאֲפִילּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה עַל גַּב זֶה. חַד הוּא דְּלָא לִיקְרֵי, הָא תְּרֵי — שַׁפִּיר דָּמֵי. וְהַתַּנְיָא לֹא אֶחָד וְלֹא שְׁנַיִם! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּעִנְיָן אֶחָד, כָּאן בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים. אָמַר רַב הוּנָא: וּבְמְדוּרָה, אֲפִילּוּ עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אָסוּר. [ד]אָמַר רָבָא: אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא — מוּתָּר. מֵיתִיבִי: לֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר, וְלֹא שָׁמָּא יַטֶּה. אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע: אֲנִי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע, שֶׁקָּרֵיתִי וְהִטֵּיתִי נֵר בְּשַׁבָּת, לִכְשֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אָבִיא חַטָּאת שְׁמָנָה! אָמַר רַבִּי אַבָּא: שָׁאנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע, הוֹאִיל וּמֻשָּׁם עַצְמוֹ עַל דִּבְרֵי תוֹרָה כְּהֶדְיוֹט. [ה]תָּנֵי חֲדָא: שַׁמֶּשׁ בּוֹדֵק כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר. וְתַנְיָא אִידַּךְ: לֹא יִבְדּוֹק! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּשַׁמֶּשׁ קָבוּעַ, כָּאן בְּשַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּשַׁמֶּשׁ קָבוּעַ, וְלָא קַשְׁיָא: הָא בִּדְמִשְׁחָא, וְהָא בִּדְנַפְטָא. [ו]אִיבַּעְיָא לְהוּ: שַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בִּדְמִשְׁחָא מַהוּ? אָמַר רַב: הֲלָכָה וְאֵין מוֹרִין כֵּן. וְרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: הֲלָכָה וּמוֹרִין כֵּן. רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: מִנַּיִן שֶׁהַמְּצַפֶּה לִישׁוּעָה שֶׁהוּא מְאַחֵר? שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי ה׳״. אִיקְּלַע לְבֵי רַב אַסִּי. קָם שַׁמְּעֵיהּ קָא בָּדֵיק לִנְהוֹרָא דְּשָׁרָגָא. אָמְרָה לֵיהּ דְּבִיתְהוּ: וּמָר לָא עָבֵיד הָכִי? אָמַר לַהּ: שְׁבָקֵיהּ, כְּרֵבֵיהּ סְבִירָא לֵיהּ. [ז]״בֶּאֱמֶת אָמְרוּ הַחַזָּן כּוּ׳. וְהָאָמְרַתְּ רֵישָׁא ״רוֹאֶה״. מַאי לָאו, לִקְרוֹת?! לָא, לְסַדֵּר רָאשֵׁי פָּרָשִׁיּוֹתָיו. וְכֵן אָמַר רַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל: אָבָל מְסַדֵּר הוּא רָאשֵׁי פָּרָשִׁיּוֹתָיו, וְכוּלַּהּ פָּרְשָׁה לָא.

מֵיתִיבִי:

וּבִבְרֵאשִׁית רַבָּה אָמְרִינַן ר' יִרְמְיָה שְׁלַח לֵיהּ ר' זֵירָא חַד טָרְסָקַל דְּתַאֲנִים וּמַסִּיק בֵּין דִּין לְדִין מִתְאַכֵּל תְּאֵנָתָא בְּטַבְלָא הָא קָאָמַר עֲלֵיהּ ר' אַבָּא בַּר זְמִנָא בְּשֵׁם ר' אֶלְיעֶזֶר זְעֵירָא אִם הָרִאשׁוֹנִים מַלְאָכִים אָנוּ בְּנֵי אֵינָשׁ וְאִם הֵם בְּנֵי אֵינָשׁ אָנוּ כַּחֲמוֹרִים וְלֹא כַּחֲמוֹרוֹ שֶׁל ר' פִּנְחָס בֶּן יָאִיר: שַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בְּדַמְשְׁחָא מַאי לְשָׁנָא בָּתְרָא מִבָּעֵי לֵיהּ וְהָא בְּשַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ אִבָּעְיָא לְהוּ שַׁמֶּשׁ קָבוּעַ בְּדַמְשְׁחָא מַאי דְּשַׁמֶּשׁ שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ בּוֹדֵק יָפֶה שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּהוּ אֲבָל קָבוּעַ לָא מְרַתֵּת שֶׁיַּעֲבִירוּהוּ בְּשָׁבִיל כָּךְ כֵּיוָן שֶׁהַקְּבָע כְּבָר:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב משנה חולין; חולין קד:

ג משנה חולין; חולין קז:

ד סנהדרין פא.

ה עבודה זרה יז.; כתובות מז:; במדבר רבה

ו יבמות מו.; בבא מציעא צב.; פסחים מ:; עבודה זרה נח:

ז אבות דרבי נתן

תורה אור השלם

אַל־תֶּהֱרֵים לֹא אֶכֶל וְעִנְיָנוֹ לֹא נָשָׂא אֶל־גִּלּוֹלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל־אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרַב [ויקראל יח, ו]

אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה [ויקרא יח, ו]

לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם [דברים ל, כ]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ערה סע' ז:

ב מיי' פה' מהל' שבת הל' טו:

ג טוש"ע יו"ד סי' קצה סע' ג:

ד מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' יח:

ה מיי' פט"ז מהל' טומאת אוכלים הל' יא, סמג לאוין קיא:

ו טוש"ע יו"ד סי' קצה סע' ו:

ז מיי' פ"א מהל' איסורי ביאה הל' יח:

ח טוש"ע אה"ע סי' כא סע' ז:

ט מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' ו, סמג לאוין קכו:

וְאֵימַת רַבָּן עֲלֵיהֶן אֵין פּוֹשְׁטִין יָד לְשׁוּם דָּבָר וְאַפִּי' בְּחוֹל אֶלָּא עַל פִּי רַבָּן: מֵיתִיבִי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מְסַדְּרִין פָּרָשַׁיּוֹתֵיהֶן כו' אוֹמֵר הר"ם לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס שֶׁפִּי' בְּמָתְנֵי' הַחַזָּן רוֹאֶה הֵיכָן הַתִּינוֹקוֹת קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר הָא דְּלָא פָּרֵיךְ לֵיהּ מִמַּתְנִי' מִשּׁוּם דְּאֵיכָּא לְמֵימַר דְּקוֹרִין בְּאִסּוּר וְאֵין מוֹחִין בְּיָדָם אֲבָל הָכָא דְּקָתָנֵי מְסַדְּרִין מַשְׁמַע שֶׁמְּתַרְגְּלִין לַעֲשׂוֹת כֵּן: רָבָא אָמַר רֹב עַם הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הַן וא"ת הָאָמְרִי' בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּסוֹטָה (דף מח.) שְׁיוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל גָּזַר עַל הַדְּמַאי לְפִי שֶׁשָּׁלַח בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל וְרָאָה שֶׁלֹּא הָיוּ מַפְרִישִׁין אֶלָּא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה בִּלְבַד וי"ל דה"ק שֶׁלֹּא הָיוּ מַפְרִישִׁין כֻּלָּם אֶלָּא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה אֲבָל רַבָּן הָיוּ מְעַשְּׂרִים וְהָא דְּחַשּׁוּ הָכָא טְפֵי לְמִעוּט מִבְּמָקוֹם אַחֵר מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מִעוּט דְּשָׁכִיחַ טוֹבָא וְהָיוּ הַרְבֵּה נִכְשָׁלִים וּמַה שֶׁקִּשָּׁה דְּאַבַּיֵּי וּדְרָבָא אַדְּרַבָּא מְפֹרָשׁ בפ"ב דְּכְתֻבּוֹת (דף כד. וְשָׁם) גַּבֵּי חִישִׁינן לְגוּמְלִים: מָה אִשָּׁת רֵעֵהוּ הוּא בְּבִגְדָהּ אָסוּר וְהָתָם סָבְרָא הוּא לָאֵסֹר לְפִי שֶׁיִּצְרוֹ תּוֹקְפוֹ וּמִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּיוֹתֵר וְרָשָׁ"י פִּי' אִפִּי' בְּיִחוּד נָמֵי אָסוּר מִדְּאוֹרָיְתָא וְאֵין נִרְאֶה דְּמַשְׁמַע דְּרוֹצֶה לֶאֱסֹר יִחוּד בְּנִדָּה תַּמָּה דְּיִחוּד דְּאִסּוּר מִן הַתּוֹרָה לֹא יָלְפִי' מֵאֵשֶׁת אִישׁ וְשָׁרֵי בְּנִדָּה כְּדִכְתִיב סוֹגָה בַּשּׁוֹשַׁנִּים (סַנְהֶדְרִין פ"ד לז.) וְהוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ דְּלָא הָוֵי אִפִּי' בְּאֵשֶׁת אִישׁ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן אָסוּר עַל שֶׁלְחָן אֶחָד, זֶה בָּשָׂר וְזֶה גְּבִינָה. וְאִתְּמַר עָלָהּ, אָמַר רַב חָנִין בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה, אֲבָל מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה — אָסוּר. וְהָנֵי נָמֵי, מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה נִינְהוּ! הָתָם, דֵּיעוֹת אֵיכָּא שִׁינּוּי לֵיכָּא. הָכָא, אֵיכָּא דֵּיעוֹת וְאֵיכָּא שִׁינּוּי. תָּא שְׁמַע: לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה מִשּׁוּם הֶרְגֵּל עֲבֵירָה. הָכָא נָמֵי, דֵּיעוֹת אֵיכָּא שִׁינּוּי לֵיכָּא. תָּא שְׁמַע: ״אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב״. מַקִּישׁ אִשָּׁה נִדָּה לְאֵשֶׁת רֵעֵהוּ: מָה אֵשֶׁת רֵעֵהוּ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר, אַף אִשָּׁה נִדָּה הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר. שְׁמַע מִינַּהּ. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי פְּדָת: דְּאָמַר רַבִּי פְּדָת: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קוּרְבָה שֶׁל גִּלּוּי עֲרָיוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה״. חט(ו)עוּלָּא כִּי הֲוֵי אָתֵי מִבֵּי רַב הֲוָה מְנַשֵּׁק לְהוּ לְאַחְוותֵיהּ אַבֵּי חֲדַיְיהוּ, וְאָמְרִי לַהּ אַבֵּי יְדַיְיהוּ. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא: אֲפִילּוּ שׁוּם קוּרְבָה אָסוּר, מִשּׁוּם ״לָךְ אָמְרִי נְזִירָא סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב״. (ז)תָּנֵי דְּבֵי אֵלְיָהוּ: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁשָּׁנָה הַרְבֵּה, וְקָרָא הַרְבֵּה, וְשִׁימֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, וּמֵת בַּחֲצִי יָמָיו. וְהָיְתָה אִשְׁתּוֹ נוֹטֶלֶת תְּפִילָּיו וּמְחַזַּרְתָּם בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאָמְרָה לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה ״כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ״, בַּעֲלִי שָׁשָׁנָה הַרְבֵּה וְקָרָא הַרְבֵּה וְשִׁימֵּשׁ

אַ מֵיתִיבִי: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, הַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן הָיוּ מְסַדְּרִין פָּרָשִׁיּוֹת וְקוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר. אִי בְּעֵית אֵימָא — רָאשֵׁי פָּרָשִׁיּוֹתָיו, וְאִי בָּעֵית אֵימָא — שֶׁאנֵי תִּינוֹקוֹת, הוֹאִיל וְאֵימַת רַבָּן עֲלֵיהֶן לָא אַתֵּי לְאַצְלוֹיֵי. ג־ח(א)כֵּיוָצֵא בוֹ לֹא יֹאכַל הַזָּב. תַּנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בּוֹא וּרְאֵה עַד הֵיכָן פָּרְצָה טָהֳרָה בְּיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא שָׁנִינוּ ״לֹא יֹאכַל הַטָּהוֹר עִם הַטְּמֵאָה״, אֶלָּא לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה מִפְּנֵי הֶרְגֵּל עֲבֵירָה. כֵּיוֹצֵא בוֹ: לֹא יֹאכַל זָב פָּרוּשׁ עִם זָב עִם הָאָרֶץ, שֶׁמָּא יַרְגִּילֶנּוּ אֶצְלוֹ. וְכִי מַרְגִּילוֹ אֶצְלוֹ מַאי הָוֵי? אֶלָּא אֵימָא: שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנּוּ דְּבָרִים טְמֵאִין. אַטּוּ זָב פָּרוּשׁ לָאו אֵימָא: שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנּוּ דְּבָרִים טְמֵאִין? אָמַר אַבָּיֵי: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יַאֲכִילֶנּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְתוּקָנִין. וְרָבָא אָמַר: רוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן, אֶלָּא שֶׁמָּא יְהֵא רָגִיל אֶצְלוֹ וְיַאֲכִילֶנּוּ דְּבָרִים טְמֵאִין בִּימֵי טָהֳרָתוֹ. (ב)אֵיבַּעְיָא לְהוּ: נִדָּה מַהוּ שֶׁתִּישַׁן עִם בַּעֲלָהּ הָעוֹף עוֹלֶה עִם הַגְּבִינָה עַל הַשֻּׁלְחָן וְאֵינוֹ נֶאֱכָל, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֹא עוֹלֶה וְלֹא נֶאֱכָל. שָׁאנֵי הָתָם דְּלֵיכָּא דֵּיעוֹת. (ג)הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּהֵיכָא דְּאֵיכָּא דֵּיעוֹת שָׁאנֵי. דְּקָתָנֵי סֵיפָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁנֵי אַכְסָנָיִם אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, זֶה אוֹכֵל בָּשָׂר וְזֶה אוֹכֵל גְּבִינָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין. וְלָאו אִתְּמַר עָלָהּ אָמַר רַב חָנִין בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה, אֲבָל מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה — אָסוּרִים. וְהָנֵי נָמֵי, מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה נִינְהוּ! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם דֵּיעוֹת אֵיכָּא, שִׁינּוּי לֵיכָּא. הָכָא אֵיכָּא דֵּיעוֹת וְאֵיכָּא שִׁינּוּי. אֵיכָּא דְּאָמְרִי: תָּא שְׁמַע, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שְׁנֵי אַכְסָנָיִם אוֹכְלִין עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, זֶה בָּשָׂר וְזֶה גְּבִינָה. וְאִתְּמַר עָלָהּ, אָמַר רַב חָנִין בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה, אֲבָל מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה — אָסוּר. וְהָנֵי נָמֵי, מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה נִינְהוּ! הָתָם, דֵּיעוֹת אֵיכָּא שִׁינּוּי לֵיכָּא. הָכָא, אֵיכָּא דֵּיעוֹת וְאֵיכָּא שִׁינּוּי. תָּא שְׁמַע: ״אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב״. מַקִּישׁ אִשָּׁה נִדָּה לְאֵשֶׁת רֵעֵהוּ: מָה אֵשֶׁת רֵעֵהוּ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר, אַף אִשָּׁה נִדָּה הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר. שְׁמַע מִינַּהּ. (ה)וּפְלִיגָא דְּרַבִּי פְּדָת: דְּאָמַר רַבִּי פְּדָת: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קוּרְבָה שֶׁל גִּלּוּי עֲרָיוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה״. חטו(ו)עוּלָּא כִּי הֲוֵי אָתֵי מִבֵּי רַב הֲוָה מְנַשֵּׁק לְהוּ לְאַחְוותֵיהּ אַבֵּי חֲדַיְיהוּ, וְאָמְרִי לַהּ אַבֵּי יְדַיְיהוּ. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא: אֲפִילּוּ שׁוּם קוּרְבָה אָסוּר, מִשּׁוּם ״לָךְ אָמְרִי נְזִירָא סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב״. (ז)תָּנֵי דְּבֵי אֵלְיָהוּ: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁשָּׁנָה הַרְבֵּה, וְקָרָא הַרְבֵּה, וְשִׁימֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, וּמֵת בַּחֲצִי יָמָיו. וְהָיְתָה אִשְׁתּוֹ נוֹטֶלֶת תְּפִילָּיו וּמְחַזַּרְתָּם בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאָמְרָה לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה ״כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ״, בַּעֲלִי שָׁשָׁנָה הַרְבֵּה וְקָרָא הַרְבֵּה

וְשִׁימֵּשׁ

עַל שֻׁלְחָן אֶחָד, זֶה בָּשָׂר וְזֶה גְּבִינָה. וְאִתְּמַר עָלָהּ, אָמַר רַב חָנִין בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה, אֲבָל מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה — אָסוּר. וְהָנֵי נָמֵי, מַכִּירִין זֶה אֶת זֶה נִינְהוּ! הָתָם, דֵּיעוֹת אֵיכָּא שִׁינּוּי לֵיכָּא. הָכָא, אֵיכָּא דֵּיעוֹת וְאֵיכָּא שִׁינּוּי. תָּא שְׁמַע: לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה מִשּׁוּם הֶרְגֵּל עֲבֵירָה. הָכָא נָמֵי, דֵּיעוֹת אֵיכָּא שִׁינּוּי לֵיכָּא. תָּא שְׁמַע: ״אֶל הֶהָרִים לֹא אָכָל וְעֵינָיו לֹא נָשָׂא אֶל גִּלּוּלֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא וְאֶל אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב״. מַקִּישׁ אִשָּׁה נִדָּה לְאֵשֶׁת רֵעֵהוּ: מָה אֵשֶׁת רֵעֵהוּ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר, אַף אִשָּׁה נִדָּה הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ — אָסוּר. שְׁמַע מִינַּהּ. (ה)וּפְלִיגָא דְּרַבִּי פְּדָת: דְּאָמַר רַבִּי פְּדָת: לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קוּרְבָה שֶׁל גִּלּוּי עֲרָיוֹת בִּלְבָד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה״. חטו(ו)עוּלָּא כִּי הֲוֵי אָתֵי מִבֵּי רַב הֲוָה מְנַשֵּׁק לְהוּ לְאַחְוותֵיהּ אַבֵּי חֲדַיְיהוּ, וְאָמְרִי לַהּ אַבֵּי יְדַיְיהוּ. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר עוּלָּא: אֲפִילּוּ שׁוּם קוּרְבָה אָסוּר, מִשּׁוּם ״לָךְ אָמְרִי נְזִירָא סְחוֹר סְחוֹר, לְכַרְמָא לָא תִקְרַב״. (ז)תָּנֵי דְּבֵי אֵלְיָהוּ: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁשָּׁנָה הַרְבֵּה, וְקָרָא הַרְבֵּה, וְשִׁימֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, וּמֵת בַּחֲצִי יָמָיו. וְהָיְתָה אִשְׁתּוֹ נוֹטֶלֶת תְּפִילָּיו וּמְחַזַּרְתָּם בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת, וְאָמְרָה לָהֶם: כָּתוּב בַּתּוֹרָה ״כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאוֹרֶךְ יָמֶיךָ״, בַּעֲלִי שָׁשָׁנָה הַרְבֵּה וְקָרָא הַרְבֵּה

וּפְלִיגָא דְּרַבִּי פְּדָת דא"ר פְּדָת לֹא אַסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא כוּ' תַּמָּה מִנַּא לֵהּ דְּפְלִיגִי דִּלְמָא מִדְּרַבָּנָן אָסוּר אַפִּי' הוּא בְּבִגְדּוֹ וְרָשִׁ"י דְּפֵרֵשׁ כֵּאן כֵּיוָן דְּמִדְאוֹרַיְתָא לֹא אָסוּר אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ מִמָּשׁ מִדְּרַבָּנָן לֹא אָסוּר אֶלָּא קוּרְבָּה בָּשָׂר לֹא נִהֲירָא דְּמִסְתַּמָּא לָא פְּלִיגִי אַמַּתְנִי' דְּלָא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה וְעוֹד וְכִי לֵית לֵהּ דְּאֵשֶׁת רֵעֵהוּ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ אָסוּר וּמְפֹרָשׁ ר"ת דִּפְלִיגָא דר' פְּדָת דְּכֵיוָן דְּלָא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא קְרִיבָה שֶׁל גִּלּוּי עֲרָיוֹת בִּלְבָד א"כ אֵין לָנוּ לֶאֱסֹר וְלִגְזוֹר אֶלָּא כְּעֵין שֶׁאָסַר הַכָּתוּב דְּהַיְנוּ דַּעוֹת בְּלֹא שִׁנּוּי כְּגוֹן לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה אֲבָל הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ דְּאֵיכָּא דַּעוֹת וְשִׁנּוּי לֹא יִסְבֹּר ר' פְּדָת דְּאִפִּי' בְּאֵשֶׁת אִישׁ הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ שָׁרֵי ור"י פִּי' וּפְלִיגָא דר' פְּדָת כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ דְּלָא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן קְרִיבָה אֶלָּא בְּגִלּוּי עֲרָיוֹת מִמָּשׁ וא"כ וְאֵל אִשָּׁה נִדָּה לֹא יִקְרָב הַיְנוּ תַּשְׁמִישׁ מִמָּשׁ שׁוּב אֵין לִלְמֹד בְּהֶקֵּשׁ מֵאֵשֶׁת אִישׁ לֶאֱסֹר הוּא בְּבִגְדּוֹ

כוּ' לְאַפּוּקֵי לְשׁוֹן קְרִיבָה מִמַּשְׁמַעוּתוֹ וְדוֹחֵק הוּא דְּהָא אֵשֶׁת רֵעֵהוּ לֹא טִמֵּא מַשְׁמַע תַּשְׁמִישׁ מִמָּשׁ וַאֲפִלּוּ הָכֵי אִסְרֵי' הוּא בְּבִגְדּוֹ וְהִיא בְּבִגְדָהּ: וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ וְהוּא הָיָה הִרְהוּר שֶׁצַּדִּיק גָּמוּר הָיָה כְּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק ב' דִּכְתֻבּוֹת (ד' יז.) דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה מְרַכֵּב לֵהּ אַכְתְּפֵּהּ וּמְרַקֵּד א"ל רַבָּנַן אֲנַן מַהוּ לְמִעְבַּד הָכִי א"ל אִי דְּמָיָא לְחֵיי וְאִי לָא לָא וְהַסָּפָר לֹא חָשׁ לְפָרֵשׁ וּלְהַאֲרִיךְ כָּאן לְמָה. הָיָה עוֹשֶׂה:

אב(א)וְשִׁימֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים הַרְבֵּה, מִפְּנֵי מָה מֵת בַּחֲצִי יָמָיו? וְלֹא הָיָה אָדָם מַחְזִירָהּ דָּבָר. פַּעַם אַחַת נִתְאָרַחְתִּי אֶצְלָהּ וְהָיְתָה מְסִיחָה כָּל אוֹתוֹ מְאוֹרָע. וְאָמַרְתִּי לָהּ: בִּתִּי, בִּימֵי נִדּוּתֵךְ מַה הוּא אֶצְלֵךְ? אָמְרָה לִי: חַס וְשָׁלוֹם, אֲפִילּוּ בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה לֹא נָגַע [בִּי]. בִּימֵי לִבּוּנַיִךְ מַהוּ אֶצְלֵךְ? אָכַל עִמִּי וְשָׁתָה עִמִּי וְיָשַׁן עִמִּי בְּקֵירוּב בָּשָׂר, וְלֹא עָלְתָה דַּעְתּוֹ עַל דָּבָר אַחֵר. וְאָמַרְתִּי לָהּ: בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁהֲרָגוֹ, שֶׁלֹּא נָשָׂא פָּנִים לַתּוֹרָה. שֶׁהֲרֵי אָמְרָה תּוֹרָה: ״וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טוּמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב״. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: מִטָּה חֲדָא הֲוַאי. בְּמַעְרְבָא אָמְרִי: אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, סִינָר מַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. מַתְנִי׳ וְאֵלּוּ מִן הַהֲלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלִיַּית חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בֶּן גָּרוֹן. שֶׁעָלוּ לְבַקְּרוֹ, נִמְנוּ, וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל. וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר דְּבָרִים גָּזְרוּ בּוֹ בַּיּוֹם. (ב)גְּמָ׳ אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: ״אֵלּוּ״ תְּנַן, אוֹ ״וְאֵלּוּ״ תְּנַן? ״וְאֵלּוּ״ תְּנַן, הָנֵי דַּאֲמַרַן. אוֹ ״אֵלּוּ״ תְּנַן, דְּבָעֵינַן לְמֵימַר קַמַּן? תָּא שְׁמַע: אֵין פּוֹלִין לְאוֹר הַנֵּר וְאֵין קוֹרִין לְאוֹר הַנֵּר, וְאֵלּוּ מִן הַהֲלָכוֹת שֶׁאָמְרוּ בַּעֲלִיַּית חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה בֶּן גָּרוֹן. שְׁמַע מִינַּהּ: ״וְאֵלּוּ״ תְּנַן, שְׁמַע מִינַּהּ. תָּנוּ רַבָּנַן: מִי כָּתַב מְגִילַּת תַּעֲנִית? — אָמְרוּ, חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה וְסִיעָתוֹ שֶׁהָיוּ מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: אַף אָנוּ מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת, אֲבָל מַה נַּעֲשֶׂה שֶׁאִם בָּאנוּ לִכְתּוֹב אֵין אָנוּ מַסְפִּיקִין. דָּבָר אַחֵר: אֵין שׁוֹטֶה נִפְגָּע. דָּבָר אַחֵר: אֵין בְּשַׂר הַמֵּת מַרְגִּישׁ בְּאִיזְמֵל. אִינִי?! וְהָאָמַר רַב יִצְחָק: קָשָׁה רִימָּה לַמֵּת כְּמַחַט בִּבְשַׂר הַחַי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל״! אֵימָא: אֵין בְּשַׂר הַמֵּת שֶׁבַּחַי מַרְגִּישׁ בְּאִיזְמֵל. (ג)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּרַם זָכוּר אוֹתוֹ הָאִישׁ לַטּוֹב וַחֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה שְׁמוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא הוּא נִגְנַז סֵפֶר יְחֶזְקֵאל, שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִין דִּבְרֵי תוֹרָה. מֶה עָשָׂה? — הֶעֱלוּ לוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת גַּרְבֵּי שֶׁמֶן, וְיָשַׁב בַּעֲלִיָּיה וּדְרָשָׁן. (ד)וּשְׁמֹנָה עָשָׂר דָּבָר גָּזְרוּ. מַאי נִינְהוּ שְׁמֹנָה עָשָׂר דָּבָר? דִּתְנַן, אֵלּוּ פּוֹסְלִין אֶת הַתְּרוּמָה: הָאוֹכֵל אוֹכֶל רִאשׁוֹן, וְהָאוֹכֵל אוֹכֶל שֵׁנִי, וְהַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין טְמֵאִין, וְהַבָּא רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין, וְטָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם שְׁאוּבִין, וְהַסֵּפֶר, וְהַיָּדַיִם, וְהַטְּבוּל יוֹם, וְהָאוֹכָלִים וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין. מַאן תְּנָא הָאוֹכֵל אוֹכֶל רִאשׁוֹן וְהָאוֹכֵל אוֹכֶל שֵׁנִי — מִפְסָל פָּסְלִי, טַמּוֹיֵי לָא

בִּימֵי לִבּוּנַיִךְ מַהוּ אֶצְלֵךְ לֹא מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין נִדּוּת לְלִבּוּן דְּהָא אָמַר ר"ע בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף סד:) הֲרֵי הִיא בְּנִדָּתָהּ עַד שֶׁתָּבֹא בַּמַּיִם אֶלָּא לְפִי שֶׁיָּדַע אֵלִיָּהוּ שֶׁכָּךְ הָיָה הַמַּעֲשֶׂה (כְּתֻבּוֹת דַּף סא. וְשָׁם) גַּבֵּי שְׁמוּאֵל מִחַלְּפָא לֵהּ דְּבֵיתְהוּ בִּידָא דִּשְׂמָאלָא הַיְנוּ בִּימֵי לִבּוּנָהּ אֵין נִרְאֶה כִּדְפֵרַשְׁתִּי ור"ת פֵּרֵשׁ שֶׁהָיוּ רְגִילִים לִטְבֹּל שְׁתֵּי טְבִילוֹת אַחַת לְסוֹף שִׁבְעָה לִרְאִיָּתָהּ שֶׁהִיא טְהוֹרָה מִדְּאוֹרָיְתָא בְּהַהִיא טְבִילָה וְאַחַת לְסוֹף יְמֵי לִבּוּן לְכָךְ הָיָה מֵקֵל אוֹתוֹ הָאִישׁ וְרַשִׁ"י הָיָה נוֹהֵג אִסּוּר לְהוֹשִׁיט מַפְתֵּחַ מִיָּדוֹ לְיָדָהּ בִּימֵי נִדּוּתָהּ וְנִרְאֶה לר"י שֶׁיֵּשׁ סֶמֶךְ מִסֵּדֶר אֵלִיָּהוּ דְּקָתָנֵי אָמַר לָהּ שֶׁמָּא הֵבֵאת לוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן שֶׁמָּא הֵבֵאת לוֹ אֶת הַפַּךְ וּמִיהוּ הָתָם מְסַיֵּם וְנָגַע בְּיָךְ בְּאֶצְבַּע הַקְּטַנָּה וּמְפָרֵק אע"פ (שָׁם) דְּאָמַר אַבַּיֵּי מַנַּח' לֵיהּ אַפֻּמֵּהּ דְּכוּבָא וְרָבָא מַנַּח' לֵיהּ אַבֵּי סָדְיָא אֵין רְאָיָה כִּי שֶׁמָּא דַּוְקָא בִּמְזִיגַת הַכּוֹס שֶׁיֵּשׁ חִבָּה יוֹתֵר כִּדְאָמַר הָתָם אֲבָל שְׁאָר דְּבָרִים לֹא וּמֵהָכָא דְּקָאָמַר אָכַל עִמִּי וְשָׁתָה עִמִּי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא הִקְפִּיד אֶלָּא עַל הַשְּׁכִיבָה: מִטָּה חֲדָא הֲוַאי וּפַלְטִי בֶּן לַיִשׁ שֶׁנָּעַץ חֶרֶב בֵּינוֹ לְבֵינָהּ (סַנְהֶדְרִין פ"ב דַּף יט:) אִכָּא לְמֵימַר שֶׁרָחוֹק מִמֶּנָּה הָיָה בְּיוֹתֵר וְהָיָה פָּתוּחַ לרה"ר שֶׁלֹּא הָיָה מִשּׁוּם יִחוּד אוֹ שֶׁמָּא סָבַר כְּשָׁאוּל שֶׁלֹּא הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת לְדָוִד וּמַחְמִיר עַל עַצְמוֹ הָיָה מִלָּבֹא עָלֶיהָ: רַשִׁ"י גָּרֵיס [וְכֵן ר"ת] וְאֵלּוּ תְּנַן הָנֵי דַּאֲמַרַן וּמֵבִיא רְאָיָה דְּאוֹמֵר בְּמִדְרָשׁ (פ' מִשְׁפָּטִים) כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵלֶּה מוֹסִיף עַל הָרִאשׁוֹנִים אֵלֶּה פָּסַל אֶת הָרִאשׁוֹנִים וְעַל הַמִּדְרָשׁ קָשֶׁה לר"י דְּאֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית (' בְּרִים כח) קָאֵי אַמָּה שֶׁכָּתוּב לְמַעְלָה: ש"מ וְאִלּוּ תְּנַן דְּלָא קָתָנֵי בָּתַר הָכִי כִּדְקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין: אֹכֶל רִאשׁוֹן וְאֹכֶל שֵׁנִי אִי תְּנַן אֹכֶל רִאשׁוֹן לְחוּד לָא הֲוָה יָדְעִינַן מִנֵּהּ אֹכֶל שֵׁנִי וְאִי תְּנָא אֹכֶל שֵׁנִי הֲוָה אֲמִינָא דְּאֹכֶל רִאשׁוֹן נָמֵי טַמּוֹיֵי מְטַמֵּא: וְהַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין טְמֵאִים לֹא שַׁיָּךְ בְּהוּ רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי דִּלְעוֹלָם מַשְׁקִין תְּחִלָּה הָווּ אע"ג דְּאַכַּתִּי לֹא נִגְזֹר כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ מ"מ הָיָה בְּדַעְתָּם לִגְזֹר מִיָּד וּצְרִיכָא לְאַשְׁמְעִינַן מַשְׁקִין וְאוֹכְלִין כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ דְּהַהִיא דְּמַשְׁקִין לָא שְׁכִיחַ וְאִי תְּנָא מַשְׁקִין הֲ"א דַּוְקָא מַשְׁקִין דַּחֲמִירִי אֲבָל אֹכֶל לָא פְּסִיל כְּלָל: וְהַבָּא רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין וא"ת תִּפּוֹק לֵהּ שֶׁהוּא טְבוּל יוֹם וְי"ל דְּנַפְקָא מִנָּהּ דַּאֲפִילּוּ הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ פּוֹסֵל עַד שֶׁיַּחֲזֹר וְיִטְבֹּל: וְטָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ כו' וא"ת מ"ש דִּבְטָהוֹר לֹא גָּזְרוּ כ"א בְּנָפַל וְלֹא גָּזְרוּ נָמֵי בְּבִיאָה כְּמוֹ בִּטְבוּל יוֹם וְנִרְאֶה לר"י דִּבְטָהוֹר לֹא רָצוּ לִגְזֹר יוֹתֵר אֶלָּא דַּוְקָא בִּנְפִילָה כְּמוֹ שֶׁרְגִילִים לְהַפִּיל עֲלֵיהֶם מַיִם שְׁאוּבִים אַחַר שֶׁטָּבְלוּ בְּמַיִם סְרוּחִים כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְהָיוּ נוֹתְנִים עֲלֵיהֶם ג' לֻגִּים מַיִם שְׁאוּבִים [וְעַ"ע תּוֹס' גִּטִּין מז. ד"ה רָבָא]:

וְשִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַסְבִּירוֹ סְתוּמוֹת הַמִּשְׁנָה וְטַעְמֵהּ וְהוּא הַנִּקְרָא תַּלְמוּד: נִדּוּתֵיךְ כָּל שִׁבְעָה שֶׁל רְאִיָּה רִאשׁוֹנָה: לִבּוּנַיִךְ כְּגוֹן זָבָה שֶׁסּוֹפֶרֶת שִׁבְעָה נְקִיִּים מִשֶּׁפָּסְקָה וּצְרִיכָה לִהְיוֹת לוֹבֶשֶׁת לְבָנִים לִבְדִיקָה שֶׁמָּא תִרְאֶה וְתִסְתּוֹר סְפִירָתָהּ: בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ וְעַד שֶׁתָּבֹא בַּמַּיִם לִטְבִילָה הִיא בְּנִדָּתָהּ דְּמַרְבֵּינַן מִתִּהְיֶה בְּנִדָּתָהּ בַּהֲוָיָתָהּ תְּהֵא עַד שֶׁתָּבֹא בַּמַּיִם בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים: מִטָּה חֲדָא הֲוַאי רְחָבָה וְלֹא קֵרוּב בָּשָׂר הֲוַאי וְסָבַר דְּשָׁרֵי בְּהָכִי: סִינָר פורצייג"ט שֶׁהִיא חוֹגֶרֶת בּוֹ וּמַגִּיעַ מִמָּתְנַיִם וּלְמַטָּה: מַתְנִי' וְנִמְנוּ וְרַבּוּ בָּאוּ לְמִנְיָן וְנִמְצְאוּ שֶׁל ב"ש מְרֻבִּין: גְּמ' ה"ג וְאֵלּוּ תְּנַן הָנֵי דַּאֲמַרַן אוֹ דִּלְמָא אֵלּוּ תְּנַן הָנֵי דְּבָעֵינַן לְמֵימַר קַמָּן וְאֵלּוּ קָאֵי אַדִּלְעֵיל לֹא יְפַלֶּה אֶת כֵּלָיו וְלֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר וְאֵלּוּ מִן הַהֲלָכוֹת כו' אוֹ דִּלְמָא אֵלּוּ תְּנַן וְקָאֵי לְקַמָּן אַאֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ: ת"ש דְּאַתַּרְתֵּי קַמַּיְתֵי קָאֵי אֲבָל אִינָךְ לָאו מִשְּׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר נִינְהוּ וּלְקַמָּן בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְהוּ: מְגִלַּת תַּעֲנִית לְפִי שֶׁשְּׁאָר כָּל מִשְׁנָה וּבָרַיְתָא לֹא הָיוּ כְּתוּבִין דְּאָסוּר לְכָתְבָם וְזוֹ נִכְתְּבָה לְזִכָּרוֹן לָדַעַת יָמִים הָאֲסוּרִין בְּתַעֲנִית לְכָךְ נִקְרָא מְגִלָּה שֶׁכָּתוּב בִּמְגִלַּת סֵפֶר: מְחַבְּבִין אֶת הַצָּרוֹת שֶׁנִּגְאָלִין מֵהֶן וְהַנֵּס חָבִיב עֲלֵיהֶן לְהַזְכִּירוֹ לְשִׁבְחוֹ שֶׁל הקב"ה וְכוֹתְבִין יְמֵי הַנֵּס לַעֲשׂוֹתָן יוֹם טוֹב כְּגוֹן אִלֵּין יוֹמִין דְּלָא לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן כו': אֵין אָנוּ מַסְפִּיקִין לְפִי שֶׁהֵן תְּדִירוֹת. ל"א אֵין אָנוּ מַסְפִּיקִין מִלַּעֲשׂוֹת י"ט בְּכָל יוֹם: אֵין שׁוֹטֶה נִפְגָּע אֵין פֶּגַע רַע בָּא עָלָיו כְּלוֹמַר אֵינוֹ מַכִּיר בִּפְגָעָיו כָּךְ כַּמָּה נִסִּים בָּאִים לָנוּ וְאֵין אָנוּ מַכִּירִין בָּהֶן: בְּשַׂר מֵת שֶׁבַּחַי הַגָּדֵל בְּאָדָם הַחַי מֵחֲמַת מַכָּה אוֹ מֵחֲמַת כְּוִיָּה אֵינוֹ מַרְגִּישׁ בְּאִזְמֵל כְּשֶׁחוֹתְכִין אוֹתוֹ: דִּבְרֵי תוֹרָה כְּגוֹן נְבֵלָה וּטְרֵפָה וְגוֹ' לֹא יֹאכְלוּ הַכֹּהֲנִים הָא יִשְׂרָאֵל אוֹכְלִים וּכְגוֹן וְכֵן תַּעֲשֶׂה בְּשִׁבְעָה בַחֹדֶשׁ הֵיכָן נִרְמַז קָרְבָּן זֶה בַּתּוֹרָה: גַּרְבֵּי לְמָאוֹר וְלִמְזוֹנוֹת: דְּרָשָׁן כִּדְדָרְשִׁינַן לְהָנֵי קְרָאֵי בִּמְנָחוֹת (דַּף מה.) דְּמִשּׁוּם דְּאִשְׁתְּרֵי מְלִיקָה בְּחַטַּאת הָעוֹף גַּבַּיְהוּ הֻצְרַךְ לְהַזְהִירָם עַל מְלִיקַת חֻלִּין שֶׁהִיא נְבֵלָה: הָאוֹכֵל אֹכֶל רִאשׁוֹן מִן הַתּוֹרָה אֵין אֹכֶל מְטַמֵּא אָדָם הָאוֹכְלוֹ חוּץ מִנִּבְלַת עוֹף טָהוֹר אֲבָל נִבְלַת בְּהֵמָה לֹא כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת נִדָּה (פ"ה דמ"ב:) מִי שֶׁאֵין לוֹ טֻמְאָה אֶלָּא בַּאֲכִילָתָהּ יָצְתָה זוֹ שֶׁיֵּשׁ לָהּ טֻמְאָה קֹדֶם שֶׁיֹּאכְלֶנָּה וכ"ש אֹכֶל רִאשׁוֹן שֶׁאֵינוֹ אַב הַטֻּמְאָה אֲבָל הֵן גָּזְרוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמָּן בְּכוּלְּהוּ וְשִׁעוּרָן לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה בַּחֲצִי פְּרָס בְּפֶרֶק יוֹם הַכִּפּוּרִים (יוֹמָא ד' פ:) וְהָתָם נָמֵי אָמַר הַנַּח לְטֻמְאַת גְּוִיָּה דְּלָאו דְּאוֹרָיְתָא וּמָצָאתִי בְּסֵפֶר עָרוּךְ מִשְׁנֶה טְמֵאָה זוֹ מְטַמְּאָה דְּאוֹרָיְתָא דְּסַגֵּי לָהּ בִּטְבִילָה לִתְרוּמָה דְּלָא בָּעֲיָא הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ דְּתַנְיָא בְּסִפְרֵי אֵין הָאוֹכֵל אֳכָלִים טְמֵאִין וְלֹא הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין טְמֵאִין טָמֵא טֻמְאַת עֶרֶב: וְהַבָּא לְאַחַר שֶׁטָּבַל מִטֻּמְאָתוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין בּוֹ בַּיּוֹם: וְטָהוֹר גָּמוּר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ כו': וְהַסֵּפֶר כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים פּוֹסְלִין תְּרוּמָה בְּמַגָּעָן: וְהַיָּדַיִם סְתָמָן קֹדֶם נְטִילָתָן: וּטְבוּל יוֹם וּלְקַמָּן פָּרִיךְ טְבוּל יוֹם מִדְּאוֹרַיְתָא הוּא: וְהָאֳכָלִין וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין לְקַמָּן בָּעֵי לָהּ: מַאן תְּנָא מִי הוּא הָאוֹמֵר כֵּן: פָּסְלֵי אֶת הַתְּרוּמָה וְאוֹתָהּ תְּרוּמָה לֹא תִּפְסוֹל אַחֶרֶת שׁוּב בְּמַגָּעָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע יו״ד סי׳ קצה סעי׳ ב יד:

ב מיי׳ פי״א מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יח, סמג לאוין קיא:

מסורת הש״ס

א תנא דבי אליהו רבה

ב לעיל יב.

ג מנחות מה.; חגיגה יג.

ד תוספתא מקוואות; תוספתא טהרות; משנה מקואות; משנה זבים; גיטין טז.; משנה טהרות; עירובין לה:

תורה אור השלם

וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ [ויקרא יח, יט]

אַךְ־בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל [איוב יד, כב]

א(א)לָא מְטַמּוּ? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא. דִּתְנַן: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אוֹכֶל רִאשׁוֹן — רִאשׁוֹן. וְאוֹכֵל אוֹכֶל שֵׁנִי — שֵׁנִי. אוֹכֶל שְׁלִישִׁי — שְׁלִישִׁי. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: הָאוֹכֵל אוֹכֶל רִאשׁוֹן וְאוֹכֶל שֵׁנִי — שֵׁנִי. שְׁלִישִׁי — שֵׁנִי לַקּוֹדֶשׁ, וְאֵין שֵׁנִי לַתְּרוּמָה בְּחוּלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה. באוֹכֵל אוֹכֶל רִאשׁוֹן וְאוֹכֵל אוֹכֶל שֵׁנִי — מַאי טַעְמָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה? דְּזִימְנִין דְּאָכֵיל אוֹכָלִין טְמֵאִין, וְשָׁקֵיל מַשְׁקִין דִּתְרוּמָה, וְשָׁדֵי לְפוּמֵּיהּ וּפָסֵיל לְהוּ. (ב)שׁוֹתֶה מַשְׁקִין טְמֵאִין — מַאי טַעְמָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה? דְּזִימְנִין דְּשָׁתֵי מַשְׁקִין טְמֵאִין, וְשָׁקֵיל אוֹכָלִין דִּתְרוּמָה וְשָׁדֵי לְפוּמֵּיהּ וּפָסֵיל לְהוּ. הַיְינוּ הָךְ? מַהוּ דְּתֵימָא: הָא שְׁכִיחַ, וְהָא לָא שְׁכִיחַ — קָא מַשְׁמַע לַן. ג(ג)וְהַבָּא רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין — מַאי טַעְמָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה? אָמַר רַב בִּיבִי אָמַר רַב אַסִּי: שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ טוֹבְלִין בְּמֵי מְעָרוֹת מְכוּנָּסִין וּסְרוּחִין, וְהָיוּ נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן מַיִם שְׁאוּבִין. הִתְחִילוּ וַעֲשָׂאוּם קֶבַע — גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם טוּמְאָה. (ד)מַאי קֶבַע? — אָמַר אַבָּיֵי, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: לֹא אֵלּוּ מְטַהֲרִין, אֶלָּא אֵלּוּ וָאֵלּוּ מְטַהֲרִין. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: מַאי נָפְקָא מִינַּהּ, הָא קָא טָבְלִי בְּהָנָךְ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים: לֹא אֵלּוּ מְטַהֲרִין, אֶלָּא אֵלּוּ מְטַהֲרִין. וְטָהוֹר שֶׁנָּפְלוּ עַל רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ שְׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם שְׁאוּבִין — מַאי טַעְמָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה? — דְּאִי לָא הָא, לָא קָיְימָא הָא. דוְסֵפֶר — מַאי טַעְמָא גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה? — אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיוּ מַצְנִיעִין (אֶת) אוֹכָלִין דִּתְרוּמָה אֵצֶל סֵפֶר תּוֹרָה, וַאֲמַרוּ: הַאי קֹדֶשׁ וְהַאי קֹדֶשׁ. כֵּיוָן דְּקָחָזוּ דְּקָאָתוּ לִידֵי פְּסֵידָא, גְּזַרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן טוּמְאָה. ה־ח(ה)וְהַיָּדַיִם — מִפְּנֵי שֶׁהַיָּדַיִם עַסְקָנִיּוֹת הֵן. תָּנָא, אַף יָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר פּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה. מִשּׁוּם דְּרַבִּי פַּרְנָךְ — דְּאָמַר רַבִּי פַּרְנָךְ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹחֵז סֵפֶר תּוֹרָה עָרוֹם, נִקְבָּר עָרוֹם. עָרוֹם סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אָמַר רַבִּי זֵירָא: עָרוֹם בְּלֹא מִצְוֹת. בְּלֹא מִצְוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: עָרוֹם בְּלֹא אוֹתָהּ מִצְוָה. הֵי גְּזוּר בְּרֵישָׁא? אִילֵימָא הָא גְּזוּר בְּרֵישָׁא,

כֵּיוָן

רש"י

לָא מְטַמּוּ אֶת הַתְּרוּמָה לִהְיוֹת שְׁנִיָּה וְהִיא תַּחֲזֹר וְתִפְסוֹל אֲחֵרִים: הָאוֹכֵל אֹכֶל רִאשׁוֹן נַעֲשֶׂה גּוּפוֹ רִאשׁוֹן וּמְטַמֵּא אֶת הַתְּרוּמָה לִהְיוֹת שְׁנִיָּה וְהִיא תַּחֲזֹר וְתִפְסוֹל שְׁלִישִׁי: שֵׁנִי פּוֹסֵל וְאֵינוֹ מְטַמֵּא: שְׁלִישִׁי אֵינוֹ פּוֹסֵל תְּרוּמָה בְּמַגָּעוֹ אֲבָל הַקֳּדָשִׁים פּוֹסֵל ובפ"ב דִּשְׁחִיטַת חֻלִּין מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּתַרְוַיְהוּ: ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר הָאוֹכֵל אֹכֶל רִאשׁוֹן הָוֵי שֵׁנִי וְכֵן הָאוֹכֵל אֹכֶל שֵׁנִי הָוֵי שֵׁנִי וְהָתָם מְפָרֵשׁ טַעְמָא מָצִינוּ שֶׁהַשֵּׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי ע"י מַשְׁקִין דְּמַשְׁקִין אַפֵּי' הֵן שְׁנִיִּים נַעֲשִׂין תְּחִלָּה וְעוֹשִׂין מַגָּעָן שֵׁנִי וְאַף כָּאן הֶחְמִירוּ בַּשֵּׁנִי לַעֲשׂוֹת הָאוֹכְלוֹ כַּיּוֹצֵא בוֹ: שְׁלִישִׁי שֵׁנִי לְקֹדֶשׁ הָאוֹכֵל אֹכֶל שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה גּוּפוֹ שֵׁנִי לְקֹדֶשׁ וְהָתָם מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּהַאי אֹכֶל שְׁלִישִׁי חֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה הוּא וְטַהֲרָתָן טְמֵאָה הִיא אֵצֶל הַקֹּדֶשׁ הִלְכָּךְ שְׁמִירָה דִּידֵהּ לָאו שְׁמִירָה הִיא לְעִנְיַן קוֹדֶשׁ וְחָיְישִׁנַן בְּאוֹכֵל שְׁלִישִׁי דִּידֵהּ דִּלְמָא רִאשׁוֹן הוּא וְהָאוֹכְלוֹ שֵׁנִי: בְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה כְּלוֹמַר בְּאֵיזוֹ חֻלִּין אַתָּה מוֹצֵא אֹכֶל שְׁלִישִׁי בְּחֻלִּין שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה דְּאִילּוּ חֻלִּין גְּרֵידָא לָא מַשְׁכַּחַת בְּהוּ שְׁלִישִׁי: מַאי טַעְמָא גְּזוּר בְּאָדָם הָאוֹכֵל שֶׁיְּהֵא טָמֵא: וּפְסִיל לְהוּ וְהַתּוֹרָה הִזְהִירָה עַל הַתְּרוּמָה לְשָׁמְרָהּ בְּטָהֳרָה דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י"ח:ח') אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְפִיכָךְ גָּזְרוּ בְּאוֹכֵל אֳכָלִין טְמֵאִין שֶׁלֹּא יְהֵא רָגִיל אֵצֶל תְּרוּמָה: הָא שְׁכִיחָא שֶׁאָדָם שׁוֹתֶה עִם אֲכִילָתוֹ: וְהָא לָא שְׁכִיחָא שֶׁיְּהֵא אוֹכֵל עִם שְׁתִיָּתוֹ: ה"ג הָיוּ טוֹבְלִין בְּמֵי מְעָרָה סְרוּחִים מְכֻנָּסִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מ' סְאָה מֵי גְּשָׁמִים שֶׁהֵם כְּשֵׁרִים לְכָל טָמֵא חוּץ מִזָּב לְבַדּוֹ דִּכְתִיב בֵּהּ מַיִם חַיִּים: וְהָיוּ נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן עַל גּוּפָן מַיִם שְׁאוּבִין לְהַעֲבִיר סַרְחוֹן הַמִּקְוֶה: הִתְחִילוּ הַטּוֹבְלִין וְעָשׂוּ הַשְּׁאוּבִין קֶבַע לְפִיכָךְ גָּזְרוּ עַל הַשְּׁאוּבִין טֻמְאָה לְטַמֵּא אָדָם אַחַר טְבִילָתוֹ אֲבָל אֵין מְטַמֵּא שׁוּם אֹכֶל וּמַשְׁקֶה אֶלָּא אִם כֵּן נִטְמְאוּ בְּשֶׁרֶץ: לֹא אֵלּוּ דְּמִקְוֶה לְבַדָּהּ מְטַהֲרִין אֶלָּא אֵלּוּ וָאֵלּוּ מְטַהֲרִין דְּמִתּוֹךְ שֶׁהֻרְגְּלוּ הַכֹּל בְּכָךְ לֹא הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁלְּהַעֲבִיר הַזֻּהֲמָא הָיוּ הַשְּׁאוּבִין בָּאִין אֶלָּא לְטַהֵר: מַאי נָפְקָא לַן מִנַּהּ כֵּיוָן שֶׁכֻּלָּן טוֹבְלִין תְּחִלָּה בְּמִקְוֶה מַאי אִכְפַּת לְרַבָּנָן אִם עֲשָׂאוּהָ הַטּוֹבְלִין קֶבַע אַחַר טְבִילָה: אֶלָּא אֵלּוּ מְטַהֲרִין וְחָיְישִׁינַן דִּלְמָא אָתֵי לְבַטּוֹלֵי תּוֹרַת מִקְוֶה וְטוֹבְלִין בִּשְׁאוּבִין וְהַתּוֹרָה אָמְרָה אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם וְגוֹ' (וַיִּקְרָא י"א:ל"ו): מ"ט הָא לָאו לְאַחַר טְבִילָה הֲוָה: אִי לָאו דִּגְזוּר אַף עַל הַטָּהוֹר לָא קַיְמָא גְּזֵרָה הַבָּא אַחַר טְבִילָה דְּאָמְרִי מ"ש הַאי מֵהַאי: לִידֵי פְּסֵידָא עַכְבָּרִים מְצֻיָּן אֵצֶל אוֹכְלִין וּמַפְסִידִים אֶת הַסֵּפֶר אֲבָל בְּחֻלִּין לֹא הֻצְרְכוּ לִגְזֹר דִּבְלָאו הָכִי נָמֵי לֹא הָיוּ נוֹתְנִין חוֹל אֵצֶל קֹדֶשׁ: עַסְקָנִיּוֹת הֵן וְנוֹגְעִין בִּבְשָׂרוֹ וּבִמְקוֹם טִנּוֹפֶת וּגְנַאי לִתְרוּמָה בְּכָךְ וְנִמְאָס לָאֳכָלִין כְּשֶׁנּוֹגֵעַ בָּהּ בְּיָדַיִם מְסֹאָבוֹת וְרַבּוֹתֵינוּ מְפָרְשִׁים חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא נָגְעוּ [יָדָיו] בְּטֻמְאָה [וְנִטְמָא] וְקַשְׁיָא לִי אִם כֵּן נִחוּשׁ שֶׁמָּא נָגַע בְּאַב הַטֻּמְאָה וְנִמְצָא רִאשׁוֹן וִיטַמְּאֶנָּה וְעוֹד מַאי שְׁנָא יָדַיִם לְחוּדַיְהוּ בְּכָל גּוּפוֹ נִגְזוֹר לִפְסוֹל תְּרוּמָה שֶׁמָּא נָגְעוּ יָדָיו בְּטֻמְאָה וְנִטְמָא כָּל גּוּפוֹ וְעוֹד לֹא תִּסְגֵּי לְהוּ בִּנְטִילָה אֶלָּא בִּטְבִילָה: סֵפֶר תּוֹרָה עָרֹם אֶלָּא עַל יְדֵי מִטְפַּחַת: אִלֵּימָא הָא דִּסְתָם יָדַיִם גְּזוּר בְּרֵישָׁא:

תוספות

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר הָאוֹכֵל אֹכֶל רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי שֵׁנִי בפ"ב דְּחֻלִּין (דַּף לד. וְשָׁם) מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּמָצִינוּ שֵׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי עַל יְדֵי מַשְׁקִין וא"ת מַאי צָרִיךְ הָתָם לְהַאי טַעְמָא נֵימָא דִּלְהָכִי שֵׁנִי. עוֹשֶׂה שֵׁנִי כִּדְמְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּזִמְנִין דְּאָכֵל אֳכָלִין טְמֵאִין וְשָׁדֵי מַשְׁקִין דִּתְרוּמָה כו' וְי"ל מִשּׁוּם גְּזֵרָה דִּתְרוּמָה אֵין לָנוּ לַעֲשׂוֹת אֹכֶל שֵׁנִי שֵׁנִי אִם לֹא שֶׁמָּצִינוּ כָּזֶה מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְחוּכָא וְאִטְלוּלָא: **זִמְנִין** דְּאָכִיל אֳכָלִין טְמֵאִין כו' אוֹמֵר ר"ת דִּפְסוּל גְּוִיָּה הַנִּזְכֶּרֶת בְּכָל מָקוֹם דְּאָמְרִי' (עֵירוּבִין פ"ח דַּף פב: וְשָׁם) וַחֲצִי חֶצְיָהּ לִפְסֹל אֶת הַגְּוִיָּה דְּהַיְנוּ שִׁעוּר שְׁנֵי בֵּיצִים וְלָמ"ד בֵּיצָה וּמֶחֱצָה לָאו הַיְנוּ גְּזֵרָה דְּהָכָא דְּמֵהָךְ טַעְמָא דְּהָכָא אֲפִילּוּ כַּבֵּיצָה פָּסוּל אֶלָּא פְּסוּל גְּוִיָּה גְּזֵרָה קַדְמוֹנִיּוֹת הָיְתָה וְגָזְרוּ שֶׁלֹּא יִהְיוּ בָּאִים לִטְעוּת וְלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לֶאֱכֹל תְּרוּמָה אַחַר אֳכָלִים טְמֵאִין אע"פ שֶׁנּוֹגֵעַ הַתְּרוּמָה בָּאֳכָלִין טְמֵאִין שֶׁבְּמֵעָיו כָּךְ מֻתָּר לְהַגִּיעַ תְּרוּמָה לָאֳכָלִין טְמֵאִין מִבַּחוּץ וּלְכָךְ גָּזְרוּ דְּהָאוֹכֵל אֳכָלִין טְמֵאִים כַּחֲצִי פְּרָס שֶׁיְּהֵא גּוּפוֹ נִפְסָל מִלֶּאֱכֹל בִּתְרוּמָה אֲבָל ע"י מַגָּע לֹא גָּזְרוּ וְדַוְקָא כַּחֲצִי פְּרָס אֲבָל כַּבֵּיצָה לֵיכָּא לְמִטְעֵי שֶׁנִּשְׁאַר בֵּין הַשִּׁנַּיִם וְנֶחְסַר קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ לְמֵעָיו וְכֵיוָן דְּאַפְּקֵי מִכַּבֵּיצָה אוֹקְמֵי אַחֲצִי פְּרָס אֲבָל גְּזֵרָה דְּהָכָא גָּזְרוּ שֶׁיִּפְסֹל אַף לְמַגָּע וְאַף בְּכַבֵּיצָה מִשּׁוּם טַעְמָא דִּמְפָרֵשׁ תֵּדַע דִּגְזֵרָה קַדְמוֹנִיּוֹת הָיְתָה דִּבְיוֹמָא בְּפֶ' בַּתְרָא (דַּף פ: וְשָׁם) ס"ד לְמֵימַר דִּפְסוּל גְּוִיָּה דְּאוֹרַיְתָא ובי"ח דָּבָר הָיוּ כֻּלָּם בְּקִיאִים וְאֵיךְ הָיוּ טוֹעִים לוֹמַר דְּהִיא דְּאוֹרַיְתָא דא"כ חָסֵר לְהוּ: **וְשָׁקֵל** מַשְׁקִין דִּתְרוּמָה וְשָׁדֵי לְפֻמֵּהּ וּפָסֵל לְהוּ ואע"ג דְּמַשְׁקִים תְּחִלָּה הָווּ כִּדְאָמַר (כָּרָה פ"ח מִשְׁנָה ז) כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה הָכָא דְּקָאָמַר וּפְסִיל לְהוּ מִשּׁוּם דְּאַכַּתִּי קֹדֶם י"ח דָּבָר לֹא גָּזְרוּ לִהְיוֹת מַשְׁקִין תְּחִלָּה כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ: **תְּנָא** אַף הַיָּדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר וְהָא דְּלָא מַיְתֵי מַתְנֵי' דְּמַסֶּכֶת יָדַיִם (פ"ג מ"ה) כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם מִשּׁוּם דְּמָצִינוּ לְמֵימַר דה"מ לְקֹדֶשׁ לְהָכִי מַיְתֵי בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי בְּהֶדְיָא תְּרוּמָה וא"ת וּמַאי אִרְיָא יָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר מִשּׁוּם דְּר' פַּרְנָךְ אֲפִילּוּ מֵחֲמַת כָּל פְּסוּלֵי תְּרוּמָה נָמֵי כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת יָדַיִם (פ"ג מִשְׁנָה ב) כָּל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם לִהְיוֹת שְׁנִיּוֹת וְי"ל דְּהַיְנוּ דַּוְקָא לְקֹדֶשׁ דּוּמְיָא דְּיָד דִּמְטַמֵּא אֶת חֲבֶרְתָּהּ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְקֹדֶשׁ כִּדְמוֹכַח בַּחֲגִיגָה (דַּף כֹּד:) ופ"ב דְּחֻלִּין (דַּף לד: וְשָׁם) דְּקָאָמַר מָצִינוּ שֵׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי עַל יְדֵי מַשְׁקִין הָוֵי מָצֵי נָמֵי לְמֵימַר דְּמָצִינוּ דע"י סֵפֶר שֵׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי וְשֶׁמָּא כְּשֶׁרָאָה שֶׁלֹּא קִבֵּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר תְּשׁוּבָתוֹ בְּמַשְׁקִין חָזַר וְהֵשִׁיב לוֹ מִכִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ: **תְּנָא** אַף הַיָּדַיִם כו' וא"ת הָא דִּתְנַן (יָדַיִם פ"ג מ"ב) הַיָּד מְטַמֵּא חֲבֶרְתָּהּ ד"ר יְהוֹשֻׁעַ אָמְרוּ לוֹ כו' א"ל מָצִינוּ כִּתְבֵי קוֹדֶשׁ כו' א"ל אֵין דָּנִין דִּבְרֵי סוֹפְרִים מד"ת וְלֹא מד"ס ע"ש וְהַשְׁתָּא הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה מִכִּתְבֵי קוֹדֶשׁ שֶׁהֵן שֵׁנִי וּמְטַמְּאוֹת יָדַיִם אַף לִתְרוּמָה לְיָד דְּלָא מְטַמֵּא חֲבֶרְתֵּהּ רַק לַקֹּדֶשׁ וְי"ל דְּאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ רַק לְהָשִׁיב עַל סְבָרָתָם שֶׁאָמְרוּ דְּאֵין שֵׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי וְעוֹד נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהַהִיא דְּכִתְבֵי קוֹדֶשׁ הַיְנוּ דַּוְקָא לַקֹּדֶשׁ וְלָאו הַיְנוּ גְּזֵרָה דְּהָכָא דְּיָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר דָּר' פַּרְנָךְ וּמַה שֶּׁמַּקְשֶׁה וְכִי לֵית לְהוּ לְרַבָּנָן הָאוֹכֵל אֹכֶל שֵׁנִי שֵׁנִי כֵּיוָן דְּאֵין דָּנִין דִּבְרֵי סוֹפְרִים מד"ת וְלֹא מד"ס נִרְאֶה הֵיכָא דְּאִיכָּא טַעְמָא אִית לְהוּ לְרַבָּנָן שֵׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי כִּגְזֵרָה הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר מִשּׁוּם דְּר' פַּרְנָךְ וְהָאוֹכֵל אֹכֶל שֵׁנִי כִּדְמְפָרֵשׁ כָּאן זִמְנִין דְּאָכִיל אֳכָלִין טְמֵאִים וְשָׁדֵי מַשְׁקִין דִּתְרוּמָה לְפֻמֵּהּ (ת"י): **אַף** הַיָּדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר מִדְּקָתָנֵי אַף מַשְׁמַע דְּעַל הַסֵּפֶר גָּזְרוּ תְּחִלָּה וְאח"כ עַל הַיָּדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר וְכֵיוָן דִּסְתָם יָדַיִם לְבַסּוֹף גָּזְרוּ כִּדְאָמַר לְקַמָּן א"כ יָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ דְּהָא בֵּין גְּזֵרָה דְּסֵפֶר לִגְזֵרָה דִּסְתָם יָדַיִם גָּזְרוּ עֲלֵיהֶם וא"כ הֲוָה טְפֵי מי"ח דָּבָר וְאִם נֹאמַר דְּעַל הַיָּדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר לֹא בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק גָּזְרוּ אֶלָּא מִקֹּדֶם לָכֵן הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר אַף לְשׁוֹן אַף לֹא מַשְׁמַע כֵּן וְעוֹד לֹא יִתָּכֵן שֶׁגָּזְרוּ עַל הַיָּדַיִם וַעֲדַיִן סֵפֶר עַצְמוֹ לֹא הָיָה פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה: **הָאוֹחֵז** סֵפֶר תּוֹרָה עָרֹם קְצָת מַשְׁמַע דְּלָאו דַּוְקָא סֵפֶר תּוֹרָה דְּהָא כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ תְּנַן בְּמַסֶּכֶת יָדַיִם שֶׁמְּטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם: **בְּלֹא** אוֹתָהּ מִצְוָה אִם אוֹחֲזוֹ לִלְמֹד בּוֹ אֵין לוֹ שָׂכָר שֶׁל אוֹתוֹ לִמּוּד וְאִם בִּשְׁבִיל לְגָלְלוֹ אֵינוֹ מְקַבֵּל שָׂכָר עַל הַגְּלִילָה:

מסורת הש"ס

א סוטה ל:; נדה ו:; משנה טהרות; נדה ז.; חולין לה., חולין לג:; חולין לד:
ב סוכה לא.
ג משנה מקואות
ד תוספתא פרה
ה מגילה לב.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנא אף הידים וכו' וי"ל היינו דוקא לקדש וכו'. עי' פסחים יט ע"א תוס' ד"ה שאין טומאת ידים. תוס' ד"ה האוחז ס"ת וכו' שמטמאין את הידים. עי' מגילה ז ע"א ברש"י ד"ה אינה מטמאה. ועי' תוס' סוטה יז ע"ב ד"ה לא על הלוה בסוה"ד:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' י:
ב מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' י:
ג מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' א:
ד מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ה:
ה טוש"ע יו"ד סי' רפב סעי' ד:
ו מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ה:
ז מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ח:
ח מיי' פי' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ו:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ א:
ב מיי׳ פח׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ י:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ב:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ח:

מסורת הש״ס

א פסחים יז:
ב לקמן יז.
ג עירובין כא:

גליון הש״ס

גמ׳ דאמר רב הונא בג׳ מקומות נחלקו וכו׳. עיין חגיגה דף טז ע״א תוס׳ ד״ה יוסי בן יועזר:
שם ונטילת ידים וכו׳. רש״א מוחק ונטילת:
תוס׳ ד״ה ואילו וכו׳. ובשאר י״ח דברים נחלקו ולמחר הושוו וכו׳ וכדאיתא כה״ג חולין דנ״ה ע״ב לא נחלקו לא עמד ר״מ במחלוקת:

תורה אור השלם

וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן־הַקָּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא [ויקרא כב, ז]
מִכֹּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא [ויקרא יא, לד]
וְכִי־זָרַק הַזָּב בְּטָהוֹר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, ח]
בְּנִי אִם־חָכַם לִבָּךְ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם־אָנִי [משלי כג, טו]
חָכָם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חֹרְפִי דָּבָר [משלי כז, יא]

כֵּיוָן דְּהָךְ גְּזוּר בְּרֵישָׁא הָא תּוּ לְמָה לִי וְאִם תֹּאמַר וְהָא נָפְקָא מִנַּהּ לַנּוֹגֵעַ בְּסֵפֶר מֵיָד אַחַר נְטִילָה וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וַאֲפִילּוּ הָכֵי יָדָיו טְמֵאוֹת מִשּׁוּם דְּרַבִּי פְּרָנָךְ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִשּׁוּם הָא לֹא הָיוּ גּוֹזְרִין דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא שֶׁיִּגַּע בְּסֵפֶר מִיָּד אַחַר נְטִילָה וּמִיהוּ הַשְׁתָּא דְּגָזוּר יָדַיִם מֻחְמָּת נוֹגֵעַ סָמוּךְ לִנְטִילָה גְּזוּ עָלַיְהוּ שֶׁלֹּא חִלְקוּ: **סְמִי** מִכָּאן טְבוּל יוֹם לֹא מִן הַמִּשְׁנָה אֶלָּא דְּלָא הֲוֵי מִמְּנָיָן י״ח דְּבָר: **מַשְׁקִין** הַבָּאִים מֻחְמֶּת שֶׁרֶץ דְּאוֹרְיְיתָא נִינְהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא פְּרִיךְ דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּפִסָּחִים (ד' י':) מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּאוֹרְיְיתָא: **דִּכְתִיב** וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה הַאי קְרָא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי אֲיֵרִי וּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ אָתְיָא נִיתְנֵהוּ נַיְמָא דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן וְלָא לֶהֱוֵי אֶלָּא שְׁנֵי כְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי וְאוֹכְלִין הַנּוֹגְעִין בָּהֶן לָא פְּסְלֵי תְּרוּמָה וי״ל דְּאֵין דָּבָר הַנּוֹגֵעַ בְּשֶׁרֶץ שֶׁלֹּא יְהֵא רִאשׁוֹן וּבפ״ק דְּפִסָּחִים (ג״ז שָׁם) הֶאֱרַכְתִּי יוֹתֵר: **אֶלָּא** בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת יָדַיִם וא״ת וּמָה הָאָרְכוּ לְגָזֵרָה זוֹ דְּכֵיוָן דְּגָזְרוּ דְּיָדַיִם פּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה א״כ מַשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן הֲוֵי תְּחִלָּה דְּכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וי״ל דְּהָאֲכָלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין הֵינוּ גְּזֵרָה דְּכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה וְעַד הַשְׁתָּא לֹא נִגְזְרָה וְהָא דְּקָאָמַר בְּמַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת יָדַיִם ה״ה מֵחֲמַת כָּל פּוֹסְלֵי תְּרוּמָה וְהָא דְּקָמַהֲדַר ר' יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (חֻלִּין פ״ב דַּף לד.) מְצִינוּ שֶׁהִשְׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי ע״י מַשְׁקִין וא״ג דְּאַפֵּתִי לֹא נִגְזְרָה מ״מ הָיָה דַּעְתָּן לִגְזֹר מִיָּד: **אֶלָּא** בְּמַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁרֶץ אוֹמֵר ר״י דה״ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמִנְקַט מַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת יָדַיִם שֶׁגַּם הֵם מְטַמְּאִים כְּלִי לְפָסֵל תְּרוּמָה כִּדְאָמַר בִּבְרָכוֹת בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת דַּף נב.) ב״ש אוֹמְרִים נוֹטְלִים לְיָדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִים אֶת הַכּוֹס שֶׁאִם מוֹזְגִים תְּחִלָּה יִטַּמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת יָדַיִם וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַכּוֹס אֶלָּא נְקֹט מַשְׁקִים הַבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁרֶץ לְאַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ הָנָךְ לָא הֲוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: **שַׁמַּאי** וְהִלֵּל גְּזוּר לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּשַׁמַּאי וְהִלֵּל גְּזוּר בְּיָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר וְלֹא בְּסָתָם יָדַיִם דְּגָזְרוּ טָמֵאָה עַל הַיָּדַיִם סְתָמָא קָתָנֵי דְּמַשְׁמַע כָּל סָתָם יָדַיִם: **וְאֵלּוּ** שַׁמַּאי וְהִלֵּל לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בַּג' דְּבָרִים בִּלְבַד וְאִם תֹּאמַר לֵימָא דִּבְּג' דְּבָרִים נֶחְלְקוּ וְעָמְדוּ בְּמַחְלֹקְתָם וּבְשְׁאָר י״ח דְּבָרִים נֶחְלְקוּ וּלְמֵחָר חֲשִׁיבִי לְקַמָּן כִּי פָּרִיךְ וְהָא. אֵיכָא בּוֹצֵר לַגַּת כו' הָא שָׁתֵק לַהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי לְהָכִי לָא מָנֵי לָהּ בַּהֲדֵי ג' דְּבָרִים וי״ל דְּלָא דָּמֵי לְהָתָם דִּבְהָבוֹצֵר לַגַּת שָׁתֵק לַהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי וְהוֹדָה לוֹ מִיָּד בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד לְהָכִי לָא חָשִׁיב אֲבָל הָכָא דְּכָל הַיּוֹם נֶחְלְקוּ וְלֹא הֲשָׁווּ עַד לְמֵחָר לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר לֹא נֶחְלְקוּ וא״ג דְּקָצַת מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ שַׁמַּאי וְהִלֵּל עַצְמָן בַּיּוֹם שֶׁנִּגְזְרוּ י״ח דְּבָר (דַּהְיָא) כִּי הֵיכִי דְּקָתָנֵי (דַּף יז.) גַּבֵּי בּוֹצֵר לַגַּת אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי שַׁמַּאי כו' וה״נ קָתָנֵי בַּתּוֹסָפְתָּא דְּשַׁבָּת גַּבֵּי י״ח דְּבָרִים מ״מ צָרִיךְ לוֹמַר דִּשְׁנֵי מַעֲשִׂים הָווּ:

כֵּיוָן דְּהָךְ גְּזוּר בְּרֵישָׁא, הָא תּוּ לְמָה לִי? אֶלָּא הָךְ גְּזוּר בְּרֵישָׁא, וַהֲדַר גְּזוּר בְּכוּלְּהוּ יָדַיִם. [א]וּטְבוּל יוֹם — טְבוּל יוֹם דְּאוֹרָיְיתָא הוּא, דִּכְתִיב: ״וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר״! סְמִי מִכָּאן טְבוּל יוֹם. [ב(א)]וְהָאוֹכָלִין שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין — בְּמַשְׁקִין דְּמַאי? אֵילֵימָא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ — דְּאוֹרָיְיתָא נִינְהוּ, דִּכְתִיב: ״וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה״. אֶלָּא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת יָדַיִם, וּגְזֵירָה מִשּׁוּם מַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ. [ג]וְהַכֵּלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין — כֵּלִים דְּאִיטַּמְאוּ בְּמַשְׁקִין דְּמַאי? אֵילֵימָא בְּמַשְׁקִין דְּזָב — דְּאוֹרָיְיתָא נִינְהוּ! דִּכְתִיב: ״וְכִי יָרוֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר״ — מַה שֶּׁבְּיַד טָהוֹר טְמֵאתִי לַהּ. אֶלָּא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ, וּגְזֵירָה מִשּׁוּם מַשְׁקִין דְּזָב. וְיָדַיִם תַּלְמִידֵי שַׁמַּאי וְהִלֵּל גְּזוּר? שַׁמַּאי וְהִלֵּל גְּזוּר! דְּתַנְיָא: יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה וְיוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים וְעַל כְּלֵי זְכוּכִית. שִׁמְעוֹן בֶּן שָׁטַח תִּיקֵּן כְּתוּבָּה לָאִשָּׁה, וְגָזַר טוּמְאָה עַל כְּלֵי מַתָּכוֹת. שַׁמַּאי וְהִלֵּל גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל הַיָּדַיִם! [ד(ב)]וְכִי תֵּימָא שַׁמַּאי וְסִיעָתוֹ וְהִלֵּל וְסִיעָתוֹ, וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר גָּזְרוּ, וּבִשְׁמוֹנָה עָשָׂר נֶחְלְקוּ. וְאִילּוּ הִלֵּל וְשַׁמַּאי לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת, דְּאָמַר רַב הוּנָא: בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת נֶחְלְקוּ וְתוּ לָא. וְכִי תֵּימָא: אֶתוֹ אִינְהוּ גְּזוּר לְתְלוֹת, וַאֲתוֹ תַּלְמִידַיְיהוּ וּגְזַרוּ לִשְׁרוֹף. וְהָאָמַר אִילְפָא: יָדַיִם תְּחִלַּת גְּזֵירָתָן לִשְׁרֵיפָה! אֶלָּא אֶתוֹ אִינְהוּ גְּזוּר וְלָא קַבְּלוּ מִינַּיְיהוּ, וַאֲתוֹ תַּלְמִידַיְיהוּ גְּזַרוּ וְקַבְּלוּ מִינַּיְיהוּ. [ג(ג)]וְאַפֵּתִי, שִׁלְמֹה גְּזַר! דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁתִּיקֵּן שְׁלֹמֹה עֵירוּבִין וּנְטִילַת יָדַיִם, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: ״בְּנִי אִם חָכַם לִבָּךְ יִשְׂמַח לִבִּי גַּם אָנִי״, ״חָכָם בְּנִי וְשַׂמַּח לִבִּי וְאָשִׁיבָה חוֹרְפִי דָּבָר״! — אָתָא שְׁלֹמֹה הָא תּוּ לְמָה לִי מִי נָפְקָא מִנַּהּ לַנּוֹגֵעַ בְּסֵפֶר מִיָּד אַחַר נְטִילָה וְלֹא הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ וַאֲפִילּוּ הָכֵי יָדָיו טְמֵאוֹת מִשּׁוּם דְּרַבִּי פְּרָנָךְ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִשּׁוּם הָא לֹא הָיוּ גּוֹזְרִין דְּמִלְּתָא דְּלָא שְׁכִיחָא הִיא שֶׁיִּגַּע בְּסֵפֶר מִיָּד אַחַר נְטִילָה וּמִיהוּ הַשְׁתָּא דְּגָזוּר יָדַיִם מֻחְמֶּת נוֹגֵעַ סָמוּךְ לִנְטִילָה גְּזוּ עָלַיְהוּ שֶׁלֹּא חִלְקוּ: **סְמִי** מִכָּאן טְבוּל יוֹם לֹא מִן הַמִּשְׁנָה אֶלָּא דְּלָא הֲוֵי מִמְּנָיָן י״ח דְּבָר: **מַשְׁקִין** הַבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁרֶץ דְּאוֹרָיְיתָא נִינְהוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא פְּרִיךְ דְּאִית לֵיהּ בְּפֶרֶק קַמָּא דְּפִסָּחִים (ד' י':) מַשְׁקִין לְטַמֵּא אֲחֵרִים דְּאוֹרָיְיתָא: **דִּכְתִיב** וְכָל מַשְׁקֶה אֲשֶׁר יִשָּׁתֶה הַאי קְרָא בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי אֲיֵרִי וּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת שֶׁרֶץ אָתְיָא נִיתְנֵהוּ נַיְמָא דַּיּוֹ לַבָּא מִן הַדִּין לִהְיוֹת כַּנִּדּוֹן וְלָא לֶהֱוֵי אֶלָּא שְׁנֵי כְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת כְּלִי וְאוֹכְלִין הַנּוֹגְעִין בָּהֶן לָא פְּסְלֵי תְּרוּמָה וי״ל דְּאֵין דָּבָר הַנּוֹגֵעַ בְּשֶׁרֶץ שֶׁלֹּא יְהֵא רִאשׁוֹן וּבפ״ק דְּפִסָּחִים (ג״ז שָׁם) הֶאֱרַכְתִּי יוֹתֵר: **אֶלָּא** בְּמַשְׁקִין הַבָּאִין מֵחֲמַת יָדַיִם וא״ת וּמָה הָאָרְכוּ לְגָזֵרָה זוֹ דְּכֵיוָן דְּגָזְרוּ דְּיָדַיִם פּוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה א״כ מַשְׁקִין שֶׁנִּגְעוּ בָּהֶן הֲוֵי תְּחִלָּה דְּכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה מְטַמֵּא מַשְׁקִין לִהְיוֹת תְּחִלָּה וי״ל דְּהָאֲכָלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין הֵינוּ גְּזֵרָה דְּכָל הַפּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה וְעַד הַשְׁתָּא לֹא נִגְזְרָה וְהָא דְּקָאָמַר בְּמַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת יָדַיִם ה״ה מֵחֲמַת כָּל פּוֹסְלֵי תְּרוּמָה וְהָא דְּקָמַהֲדַר ר' יְהוֹשֻׁעַ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר (חֻלִּין פ״ב דַּף לד.) מְצִינוּ שֶׁהִשְׁנִי עוֹשֶׂה שֵׁנִי ע״י מַשְׁקִין וא״ג דְּאַפֵּתִי לֹא נִגְזְרָה מ״מ הָיָה דַּעְתָּן לִגְזֹר מִיָּד: **אֶלָּא** בְּמַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁרֶץ אוֹמֵר ר״י דה״ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמִנְקַט מַשְׁקִין הַבָּאִים מֵחֲמַת יָדַיִם שֶׁגַּם הֵם מְטַמְּאִים כְּלִי לְפָסֵל תְּרוּמָה כִּדְאָמַר בִּבְרָכוֹת בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (בְּרָכוֹת דַּף נב.) ב״ש אוֹמְרִים נוֹטְלִים לְיָדַיִם וְאַחַר כָּךְ מוֹזְגִים אֶת הַכּוֹס שֶׁאִם מוֹזְגִים תְּחִלָּה יִטַּמְּאוּ מַשְׁקִין שֶׁאֲחוֹרֵי הַכּוֹס מֵחֲמַת יָדַיִם וְיַחְזְרוּ וְיִטַּמְּאוּ אֶת הַכּוֹס אֶלָּא נְקֹט מַשְׁקִים הַבָּאִים מֵחֲמַת שֶׁרֶץ לְאַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ הָנָךְ לָא הֲוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: **שַׁמַּאי** וְהִלֵּל גְּזוּר לָא בָּעֵי לְשַׁנּוּיֵי דְּשַׁמַּאי וְהִלֵּל גְּזוּר בְּיָדַיִם הַבָּאוֹת מֵחֲמַת סֵפֶר וְלֹא בְּסָתָם יָדַיִם דְּגָזְרוּ טָמֵאָה עַל הַיָּדַיִם סְתָמָא קָתָנֵי דְּמַשְׁמַע כָּל סָתָם יָדַיִם: **וְאֵלּוּ** שַׁמַּאי וְהִלֵּל לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא בַּג' דְּבָרִים בִּלְבַד וְאִם תֹּאמַר לֵימָא דִּבְּג' דְּבָרִים נֶחְלְקוּ וְעָמְדוּ בְּמַחְלֹקְתָם וּבְשְׁאָר י״ח דְּבָרִים נֶחְלְקוּ וּלְמֵחָר חֲשִׁיבִי לְקַמָּן כִּי פָּרִיךְ וְהָא. אֵיכָא בּוֹצֵר לַגַּת כו' הָא שָׁתֵק לַהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי לְהָכִי לָא מָנֵי לָהּ בַּהֲדֵי ג' דְּבָרִים וי״ל דְּלָא דָּמֵי לְהָתָם דִּבְהָבוֹצֵר לַגַּת שָׁתֵק לַהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי וְהוֹדָה לוֹ מִיָּד בְּאוֹתוֹ מַעֲמָד לְהָכִי לָא חָשִׁיב אֲבָל הָכָא דְּכָל הַיּוֹם נֶחְלְקוּ וְלֹא הֲשָׁווּ עַד לְמֵחָר לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר לֹא נֶחְלְקוּ וא״ג דְּקָצַת מַשְׁמַע שֶׁהָיוּ שַׁמַּאי וְהִלֵּל עַצְמָן בַּיּוֹם שֶׁנִּגְזְרוּ י״ח דְּבָר (דַּהְיָא) כִּי הֵיכִי דְּקָתָנֵי (דַּף יז.) גַּבֵּי בּוֹצֵר לַגַּת אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי שַׁמַּאי כו' וה״נ קָתָנֵי בַּתּוֹסָפְתָּא דְּשַׁבָּת גַּבֵּי י״ח דְּבָרִים מ״מ צָרִיךְ לוֹמַר דִּשְׁנֵי מַעֲשִׂים הָווּ:

בְּסוֹף הָאֵשָׁה שֶׁנִּפְּלוּ (כְּתֻבּוֹת דַּף פב:): וְגָזְרוּ טָמֵאָה עַל כְּלֵי מַתָּכוֹת לְקַמָּן מְפֹרָשׁ: שַׁמַּאי וְסִיעָתוֹ כו' וְהֵם עַצְמָן הָיוּ עִם תַּלְמִידֵיהֶם בְּמַחְלֹקֶת שֶׁל י״ח דָּבָר: וּבִי״ח דָּבָר נֶחְלְקוּ כְּלוֹמַר אוֹתָם י״ח שָׁגָזְרוּ בְּמַחְלֹקֶת הָיוּ אֶלָּא שֶׁנִּמְצְאוּ ב״ש רַבִּים: שְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת לְקַמָּן מְפֹרָשׁ: לִתְלוֹת תְּרוּמָה עַל מַגָּעָן לֹא אוֹכְלִין וְלֹא שׁוֹרְפִין: לְשׁוֹרְפָהּ שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹרְפִין תְּרוּמָה עֲלֵיהֶן: שְׁלֹמֹה גָּזַר דִּכְתִיב (קֹהֶלֶת י״ב:ט') וְאַזֵּן וְחִקֵּר שָׁעָשָׂה אֲזָנַיִם לַתּוֹרָה כְּלוֹמַר סְיָג וְהַרְחָקָה כְּכָפְיָפָה זוֹ שֶׁנּוֹטְלִין אוֹתָהּ בָּאֲזָנַיִם וְאֵין נוֹגְעִין בָּהּ: עֵירוּבִין אֲזָנַיִם לְהוֹצָאַת שַׁבָּת שֶׁאָסוּר לְהוֹצִיא מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ וְאע״פ שֶׁשָּׁנִיהֶם רה״י:

מסורת הש"ס

א תוספתא עדויות; נדה ד:; משנה עדיות
ב תוספתא עדויות
ג משנה נדה; משנה עדיות; נדה ב.
ד משנה חגיגה
ה פסחים קיח:; עבודה זרה ח:
ו סנהדרין מא.

תורה אור השלם

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ [במדבר טו, כ]
וְסָמַךְ יָדוֹ עַל־רֹאשׁ קָרְבָּנוֹ וּשְׁחָטוֹ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֲנִים אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב [ויקרא ג, ב]

ולְמָחָר הַשְׁוו שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן ב"ה: קב ומֻחֲצָה יְרוּשַׁלְמִי' שֶׁהֵן ז' לַגִּין ובֵיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה לְמִדָּה מִדְבָּרִית והוא עֹמֶר לַגַּלְגֹּלֶת עֶשִׂירִית הָאֵיפָה שֶׁחֲיֵב בְּחַלָּה כְּדִכְתִיב עֲרִיסוֹתֵיכֶם כְּדֵי עִסָּת מִדְבָּר והוֹסִיפוּ שְׁתוּת בֵּירוּשַׁלַיִם נִמְצָא שֵׁשׁ מִדְבָּרִיּוֹת נִכְנָסוֹת בְּחָמֵשׁ יְרוּשַׁלְמִיּוֹת וְלֹג הַנִּשְׁאָר ובֵיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה עוֹלִין לְלוֹג יְרוּשַׁלְמִי שֶׁהַלּוֹג מִדְּבָרִי שִׁשָּׁה בֵּיצִים נִכְנָסִין בַּחֲמִשָּׁה בֵּיצִים גְּדוֹלִים נִמְצָא הַלּוֹג חֵסֵר בֵּיצָה גְּדוֹלָה תֵּן בֵּיצָה וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה תַּחַת בֵּיצָה גְּדוֹלָה שֶׁהַחֹמֶשׁ הוּא שְׁתוּת מִלְּבָר [נוֹסָף] עַל הַבֵּיצָה נִמְצְאוּ שִׁשָּׁה בֵּיצִים גְּדוֹלִים שֶׁהֵן לג גְּדוֹל הֲרֵי הֵן שִׁשָּׁה לַגִּים יְרוּשַׁלְמִי' דְּהֵן קב ומֻחֲצָה: מִשֶּׁהֻגְדִּילוּ הַמִּדּוֹת הֵיא מִדַּת צְפוֹרֵי שעודפ' שְׁתוּת עַל יְרוּשַׁלְמִית נִמְצְאוּ הוֹ' לַגִּין ה': ה' רְבָעִים לַגִּין שֶׁהֵן רְבִיעִית הַקַּב: חֲמִשָּׁה ועוֹד חַיְבִין דְּסָבַר ר' יוֹסֵי מִדָּה מִדְּבָרִית הָיוּ בֵּיצִים גְּדוֹלִים מִשֶּׁלָּנוּ וְהָכִי נָמֵי א"ר יוֹסֵי בְּעֵירוּבִין בְּפֶרֶק כֵּיצַד מִשְׁתַּתְּפִין (עֵירובין דף פג:) כַּמָּה שִׁעוּר חֲצִי פְּרָס שְׁנֵי בֵּיצִים שׁוֹחֲקוֹת והָתָם מְפָרֵשׁ הַאי ועוֹד אֶחָד מכ' בְּבֵיצָה לְכָל בֵּיצָה: הֵין י"ב לג: פּוֹסְלִין אִם נָפְלוּ לְתוֹכָן קֹדֶם שֶׁנִּשְׁלַם אֲבָל אִם נִשְׁלַם שוב אֵינוֹ נִפְסָל וַאֲפִלּוּ הִמְשִׁיךְ לְתוֹכָן אַחֲרֵי כֵן אֶלָּף סְאָה: שֶׁחַיָּב אָדָם כוּ' כְּלוֹמַר הֵין אֵינוֹ לְשׁוֹן מִשְׁנָה אֶלָּא לְשׁוֹן תּוֹרָה אֶלָּא כָּךְ שְׁמָעָה מִפִּי שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן וַרְבּוֹתַי מְפָרְשִׁין [בְּלְשׁוֹן] מִשֶּׁה רַבֵּינוּ וְלִבֵּי מְגַמְגֵּם שֶׁהֲרֵי בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת לֹא הִקְפִּיד עַל כָּךְ: שְׁנֵי גַרְדִּיִּים מִשַּׁעַר הָאַשְׁפּוֹת בְּמַסֶּכֶת עִדְיוֹת' שָׁם מְקוֹמָם לוֹמַר שֶׁלֹּא יִמְנַע אָדָם עַצְמוֹ מִבֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁאֵין לוֹ אֲמָנוּת פְּחוּתָה מִגַּרְדִּי שֶׁאֵין מַעֲמִידִין מְמֶנּוּ לֹא כֹּהֵן גָּדוֹל וְלֹא מֶלֶךְ כִּדְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דף פב.) וְאֵין שַׁעַר בִּירוּשָׁלַיִם פְּחוֹת מִשַּׁעַר הָאַשְׁפּוֹת וְהִכְרִיעוּ בְּעֵדוּתָן כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל: כָּל הַנְּשִׁים הֲרוֹאוֹת דָּם: דַּיָּן שְׁעָתָן לְטַמֵּא טְהֳרוֹת מִשָּׁעַת רְאִיָּתָן וְאֵילָךְ: מִפְּקִידָה לְפְקִידָה לְמִפְרַע בְּדִקָּה הַיּוֹם וּמְצָאַתָּה טְהוֹרָה וּבְדִקָּה לְסוֹף שָׁבוּעַ וּמְצָאַתָּה טְמֵאָה חוֹשְׁשִׁין לְמַגָּעָהּ מִבְּדִיקָה רִאשׁוֹנָה וְאֵילָךְ שֶׁמָּא עִם סִלּוּק יָדֶיהָ רָאָתָה: מֵעֵת לְעֵת מִמֵּעֵט עַל יַד מִפְּקִידָה לְפְקִידָה שְׁנֵי זְמַנִּים הַזְכָּרוּ בָּהּ לְמַפְרַע לְהַלָּךְ אַחַר הַקֹּל שֶׁבָּהֶן אִם מִפְּקִידָה לְפְקִידָה יֵתֵר עַל מֵעֵת לְעֵת הֲלָךְ אַחַר מֵעֵת לְעֵת וְאִם מֵעֵת לְעֵת יֵתֵר עַל מִפְּקִידָה לְפְקִידָה הֲלָךְ אַחַר הַפְּקִידָה: מִמֵּעֵט עַל יַד מִמֵּעֵט אַחֲרָיו: לְסִמּוֹ פְּלוּגְתָא הִיא דְּב"ש וּב"ה גַּבֵּי מְבִיאִין נְדָרִים וּנְדָבוֹת וְסוֹמְכִין בְּיוֹם טוֹב: כִּי קָאָמַר רַב הוּנָא הֵיכָא דְּלֵיכָא פְּלָגְתָא דְּרַבָּוְתָא שָׁלֹשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאָמַר רַב הוּנָא לֹא נֶחְלְקוּ בָּהֶן רַבּוֹתֵיהֶן הָרִאשׁוֹנִים אֲבָל סְמִיכָה כָּל הָאָבוֹת ב"ד וְהַנְּשִׂיאִים מִיּוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר עַד הַלֵּל נֶחְלְקוּ בָּהּ בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה: הַבּוֹצֵר עֲנָבִים לְדָרְכָּן בְּגֹת דְּאִלּוּ הַבּוֹצֵר לְצָמוּקִין מַשְׁקֶה הֵיוֹצֵא מֵהֶם אֵין מַכְשִׁירִים דְּלָא נִיחָא לֵיהּ: שַׁמַּאי אוֹמֵר הַכְשֵׁרוּ בְּיָיִן הַנִּדְלָף מֵהֶן עַל גַּבֵּיהֶן ואע"ג דְּאָזֵל לְאִבּוּד לָאָרֶץ שֶׁשּׁוֹתֶת מִן הַסָּפִיל גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִבְצָרֵנּוּ בְּקַפּוֹת מְזַפְּפוֹת כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמֵּיהּ (דף יז.): הָא שְׁתֵּיק לֵיהּ הִלֵּל וְלֹא עָמַד בְּמַחֲלֹקֶתוֹ כִּדְתַנְיָא בְּפִרְקִין (שָׁם) אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כְּפוּף כוֹ': הַמַּלְכוּת הָרְשָׁעָה רוֹמִי: פְּשָׁטָה הִתְחִילוּ לְכָבְשָׁן: הִלֵּל וְשִׁמְעוֹן רַבָּן שִׁמְעוֹן בְּנוֹ שֶׁל הִלֵּל הָיָה: וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל הוּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן: וְשִׁמְעוֹן הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן הַנֶּחֱרָג עִם הָרוּגֵי מַלְכוּת וְהוּא הָיָה אֲבִיו שֶׁל ר"ג דְּצַעֲרֵהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה (בְּרָכוֹת פ"ד דף כז:) וְשָׁעְשָׂה מַחֲלֹקֶת עִם ר"א בֶּן הוֹרְקְנוֹס (ב"מ פ"ד דף נט:): בְּפְנֵי הַבַּיִת בְּעוֹד הַבַּיִת קַיָּם: ק' שָׁנָה אַחֲרוֹנִים שֶׁלְּפְנֵי הַחָרְבָּן הִתְחִיל נְשִׂיאוּתוֹ שֶׁל הִלֵּל וּפְרָנְסוֹ אֵלּוּ אַרְבַּע דּוֹרוֹת ק' שָׁנָה אַלְמָא הִלֵּל קֹדֶם לַחָרְבָּן ק' שָׁנָה: וְאֵלּוּ יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר קֹדֶם לְהִלֵּל כַּמָּה דּוֹרוֹת בְּמַסֶּכֶת אָבוֹת:

א שְׁלֹמֹה גָּזַר לְקַדָּשִׁים, וַאֲתוֹ אִינְהוּ וּגְזוֹר אַף לְתִרוּמָה. גּוּפָא, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שִׁמְּנָה עָשָׂר גְּזָרוּ וּבְשִׁמְּנָה עָשָׂר נֶחְלְקוּ. וְהָתַנְיָא הוּשְׁווּ! בּוֹ בַּיּוֹם נֶחְלְקוּ, וּלְמָחָר הוּשְׁווּ. בנ(א)גּוּפָא, אָמַר רַב הוּנָא: בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת נֶחְלְקוּ שַׁמַּאי וְהִלֵּל. שַׁמַּאי אוֹמֵר: מִקַּב חַלָּה. וְהִלֵּל אוֹמֵר: מִקַּבַּיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כְּדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא קַב וּמֻחֲצָה חַיָּיב בַּחַלָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה פְּטוּרִין, חֲמִשָּׁה ועוֹד חַיָּיבִין. דהב(ב)וְאֵידָךְ, הִלֵּל אוֹמֵר: מְלֹא הִין מַיִם שְׁאוּבִים פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה — שֶׁחַיָּיב אָדָם לוֹמַר בְּלִשּׁוֹן רַבּוֹ. שַׁמַּאי אוֹמֵר: תִּשְׁעָה קַבִּין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כְּדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי זֶה. עַד שֶׁבָּאוּ שְׁנֵי גַּרְדִּיִּים מִשַּׁעַר הָאַשְׁפָּה שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם וְהֵעִידוּ מִשּׁוּם שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן שֶׁשְּׁלֹשָׁה לוּגִּין מַיִם שְׁאוּבִין פּוֹסְלִים אֶת הַמִּקְוֶה, וְקָיְימוּ חֲכָמִים אֶת דִּבְרֵיהֶם. ו(ג)וְאֵידָךְ, שַׁמַּאי אוֹמֵר: כָּל הַנָּשִׁים דַּיָּין שֶׁעָתָן. וְהִלֵּל אוֹמֵר: מִפְּקִידָה לְפְקִידָה, וַאֲפִילּוּ לְיָמִים הַרְבֵּה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כְּדִבְרֵי זֶה וְלֹא כְּדִבְרֵי זֶה, אֶלָּא: מֵעֵת לְעֵת מִמֵּעֵט עַל יַד מִפְּקִידָה לְפְקִידָה, וּמִפְּקִידָה לְפְקִידָה מִמֵּעֵט עַל יַד מֵעֵת לְעֵת. ז(ד)וְתוּ לֵיכָּא? וְהָאֵיכָּא הִלֵּל אוֹמֵר לְסָמוֹךְ, וְשַׁמַּאי אוֹמֵר שֶׁלֹּא לְסָמוֹךְ. כִּי קָאָמַר רַב הוּנָא, הֵיכָא דְּלֵיכָּא פְּלוּגְתָּא דְּרַבָּוֹתָא בַּהֲדֵייהוּ. וְהָאֵיכָּא הַבּוֹצֵר לַגַּת — שַׁמַּאי אוֹמֵר: הוּכְשַׁר, וְהִלֵּל אוֹמֵר: לֹא הוּכְשַׁר. בַּר מִינֵּיהּ דְּהַהִיא, דְּהָתָם קָא שָׁתֵיק לֵיהּ הִלֵּל לְשַׁמַּאי. ח(ה)יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה וְיוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן אִישׁ יְרוּשָׁלַיִם גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים וְעַל כְּלֵי זְכוּכִית. וְהָא רַבָּנַן דִּשְׁמְנִים שָׁנָה גְּזוּר! דְּאָמַר רַב כָּהֲנָא: כְּשֶׁחָלָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, שָׁלְחוּ לוֹ: רַבִּי, אֱמוֹר לָנוּ שְׁנַיִם וּשְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתָּ לָנוּ מִשּׁוּם אֲבִיךָ. ט(ו)שָׁלַח לָהֶם, כָּךְ אָמַר אַבָּא: מֵאָה וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת, פָּשְׁטָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה עַל יִשְׂרָאֵל. שְׁמוֹנִים שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת גָּזְרוּ טוּמְאָה עַל אֶרֶץ הָעַמִּים וְעַל כְּלֵי זְכוּכִית. אַרְבָּעִים שָׁנָה עַד שֶׁלֹּא חָרַב הַבַּיִת גָּלְתָה לָהּ סַנְהֶדְרִין וַיָּשְׁבָה לָהּ בַּחֲנוּיוֹת. לְמַאי הִילְכְתָא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: לוֹמַר שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי קְנָסוֹת. דִּינֵי קְנָסוֹת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת! וְכִי תֵּימָא בִּשְׁמוֹנִים שָׁנָה נָמֵי אִינְהוּ הָווּ, וְהָתַנְיָא: הִלֵּל וְשִׁמְעוֹן, גַּמְלִיאֵל וְשִׁמְעוֹן, נָהֲגוּ נְשִׂיאוּתָן לְפָנֵי הַבַּיִת מֵאָה שָׁנָה. וְאִילּוּ יוֹסֵי בֶּן יוֹעֶזֶר אִישׁ צְרֵידָה וְיוֹסֵי בֶּן יוֹחָנָן הָווּ קָדְמֵי טוּבָא!

אֶלָּא: אֶלָּא שְׁלֹמֹה גָּזַר לְקַדָּשִׁים תְּמַהּ דִּבְפ"ק (דף יט: ושם) קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא זְכִינוּ שֶׁאֵין טוֹמְאִין יָדַיִם בַּמִּקְדָּשׁ ופְרִיךְ וְלֵימָא שֶׁאֵין טוֹמְאִין יָדַיִם וְכֵלִים בַּמִּקְדָּשׁ ומְשַׁנֵּי רַב יְהוּדָה יָדַיִם קֹדֶם גְּזֵרַת כֵּלִים נִשְׁנֵית א"ל רַבָּה וְהָא תַּרְוַיְהוּ בּוֹ בַּיּוֹם גְּזָרוּ דְּתָנָן הַסֵּפֶר וְהַיָּדַיִם וְהַכֵּלִים כו' והַשְׁתָּא מַאי קַפְרֵיךְ רַבָּה וְהָא יָדַיִם דְּקֹדֶשׁ דְּמַיְירֵי הָתָם שְׁלֹמֹה גָּזַר וְכֵלִים גָּזְרוּ בי"ח דָּבָר וְיֵשׁ לוֹמַר דר"ע אי"ח דָּבָר קַאֵי שֶׁהָיָה מְחַדֵּשׁ וה"ק זְכִינוּ שֶׁשָּׁעָסְקוּ בי"ח דָּבָר בְּדִינֵי יָדַיִם שֶׁלֹּא רָצוּ לִגְזוֹר טֻמְאַת יָדַיִם בְּמִקְדָּשׁ וְרַב יְהוּדָה דְּשַׁנֵּי יָדַיִם קֹדֶם גְּזֵרַת כֵּלִים נִשְׁנֵית דְּהַיְנוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה ולְהָכֵי לָא נָקֵט ר"ע אֶלָּא יָדַיִם מִשּׁוּם דְּלְעוֹלָם הָוֵי זָה וְכוּת בַּמִּקְדָּשׁ אֲפִילּוּ בִּימֵי שְׁלֹמֹה אֲפִילּוּ הָכֵי חוֹזֵר ומַקְשֶׁה לוֹ רַבָּה וְהָא תַּרְוַיְהוּ כו' מִשּׁוּם דְּלָא מַשְׁמַע לֵיהּ לְשָׁנָא הָכִי: שְׁלֹמֹה גָּזַר כו' וְהַשְׁתָּא לָא הָוֵי צָרִיךְ לְשַׁנּוֹיֵי דְּאֵינְהוּ גְּזוּר וְלָא קַבְּלוּ מִנַּיְהוּ אֶלָּא אֵינְהוּ גְּזוּר לְתִלּוֹת כו' ואֶלְפָּא קָאָמַר דִּידַיִם דְּגָזוּר שְׁלֹמֹה תְּחִלָּתָן לִשְׁרָפָה אֶלָּא מַשְׁמַע לֵיהּ דְּקַאֵי אִלְפָּא אי"ח דָּבָר [ת"י]: שַׁמַּאי אוֹמֵר מִקַּב לְחַלָּה הִלֵּל אוֹמֵר מִקַּבַּיִם בַּיְרוּשַׁלְמִי מְפֹרָשׁ טַעְמָא דְּשַׁמַּאי והִלֵּל מִשּׁוּם דְּאִיפָּה י"ח קַבִּים ועֲשִׂירִית מִלֹּבַן הֵינוּ ב' קַבִּין וּבְאוֹתוֹ שִׁעוּר צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ חַלָּה לְהִלֵּל ושַׁמַּאי סָבַר דְּצָרִיךְ ב' חַלּוֹת לְעֹמֶר שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ ב' אֲכִילוֹת אַחַת בַּבֹּקֶר וְאַחַת בָּעֶרֶב וּכְשִׁעוּר אֲכִילָה מָקוֹם שֶׁהֵיוּ בּוֹדְקִין אִם הָיוּ ב"ד בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית בְּשָׁעַת עֲבֵרָה אִם לָאו:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ח:
ב טוש"ע יו"ד סי' שכד סעי' א:
ג מיי' פו' מהל' ביכורים ושאר מתנות כהונה שבגבולין הל' טו, סמג עשין קמא:
ד טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' טו:
ה מיי' פד' מהל' מקואות הל' ב, סמג עשין רמח:
ו מיי' פג' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ד, סמג עשין רמג:

אַחַת חֲשִׁיב שַׁמַּאי עִסָּת מִדְבָּר: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר ה' פְּטוּרִין ה' ועוֹד חַיָּבִין דְּקָסָבַר רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם שֶׁכְּשֶׁיַּפְרִישׁ חַלָּה שָׁעָדַיִן יִשְׂאֵר כְּדֵי עִסַּת מִדְבָּר ואור"ת דְּאֵין לִמְחֹק בְּפֶרֶק כָּלָל גָּדוֹל (לְקַמָּן שַׁבָּת דף עז.) ובְּפ' אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים דף מח.) דְּמַיְתֵי הָתָם חֲמִשָּׁה רַבָּעִים ועוֹד חַיָּבִין בְּחַלָּה דְּאִתְיָא כְּר' יוֹסֵי: אֶלָּא שֶׁלֹּא דָּנוּ דִּינֵי נְפָשׁוֹת תֵּימָה דּוֹקָמְתָּ עֲלֵיתֵי אֶל הַמָּקוֹם דְּדָרְשִׁינַן מִנֵּהּ (ס. הַדְּרִין יְד: פז.) מִלְּמֵד שֶׁהַמָּקוֹם גּוֹרֵם לֹא כְּתִיב אֶלָּא בְּזָקֵן מִמֶּרֶא וּבְזָקֵן מַמְרֵא גּוּפֵהּ לֹא כְּתִיב אֶלָּא בְּהַמְרָאָתוֹ שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּמָרֶה עֲלֵיהֶם בְּמָקוֹמָן אֲבָל לְדוּנוֹ יָכוֹל אע"פ שֶׁאֵין ב"ד הַגָּדוֹל בְּלִשְׁכַּת הַגָּזִית ואֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּבָעֵינַן שֶׁיִּהְיוּ בְּמָקוֹמָן בְּשָׁעַת עֲבֵרָה כְּמוֹ בְּזָקֵן מַמְרֶא דְּהָא בְּזָקֵן מַמְרֶא לֹא עַל הַמְרָאָתוֹ לְבַד מְחַיֵּב אֶלָּא עַד שֶׁיְּחַזֵּר לְעֵירוֹ ועָשָׂה כְּהוֹרָאָתוֹ ואַהָא לֹא כְּתִיב מָקוֹם ועוֹד דְּלָא מָצִינוּ בְּשׁוּם

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ טומאת מת הל׳ א:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ טומאת מת הל׳ ב:
ג מיי׳ פי״ג מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ יג:
ד מיי׳ פא׳ מהל׳ כלים הל׳ ה:

אָתוֹ אֵינָהוּ גָּזוּר אֲגַּשָּׁא לִשְׁרוֹף כו' וְקָשֶׁה דְּמִכְּלִי זְכוּכִית לֹא תֵּרֵץ כְּלוּם אַפֵּי' לְפִי הַמַּסְקָנָא דְּהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּמַעְקְרָא גָּזוּר אֲזָכוּכִית לְתִלּוֹת וּלְבַסּוֹף גָּזוּר לִשְׁרוֹף כְּדַמַסְקִינַן אַגַּשָּׁא דְּאָכְלִי זְכוּכִית לֹא שׁוֹרְפִים כְּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן דַּעֲבוּד רַבָּנַן הֵיכְרָא דְּלָא לִשְׁרוֹף עֲלֵיהּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים דְּאֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא מְשׁוּם דְּמִדְמֵי לְהוּ לִכְלֵי מַתֶּכוֹת אֲבָל שְׁאָר טְמֵאוֹת הַמְּטַמְּאִין מִתּוֹרַת כְּלִי חֶרֶס שַׁפִּיר שׁוֹרְפִים תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים דְּהָא דָּמוּ לְגַמְרֵי לִכְלֵי חֶרֶס וְכֵן בָּלְאוּ הָכִי צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כֵּן לְקַמָּן וְלִסְפָרִים דְּגַרְסִי הָכָא אֶלָּא מַעַתָּה גָּזוּר אֲגוּשָּׁא וְלֹא קַבְּלוּ מִנַּיְהוּ וְאָתוֹ רַבָּנַן דִּשְׁמוֹנִים שְׁנָה וְגָזְרוּ וְקִבְּלוּ מִנַּיְהוּ לְמֵימְרָא דַּחֲדָא גְּזֵרָה הֲוֵי לִשְׁרוֹף וְהָאֲמַר אַלְפָא כו' אֲתֵי שַׁפִּיר דְּכְלֵי זְכוּכִית נָמֵי

בְּשִׁנּוּיָא קַמָּא תֵּרֵץ: **וְאַאֲוִירָא** לְתִלּוֹת תֵּמַהּ דְּתָנַן בְּמַסֶּכֶת אָהֳלוֹת (כ"ב מ"ג) אֵלּוּ מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וְלֹא בְּאֹהֶל עָצֶם כַּשְּׂעֹרָה וְאֶרֶץ הָעַמִּים וי"ל דְּהָתָם מְיֵירִי בְּגוֹן שֶׁהֵבִיא עָפָר מֵאֶרֶץ הָעַמִּים לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִי נָמֵי כְּרִ' שִׁמְעוֹן דְּאָמַר קְבָרֵי עַכּוּ"ם אֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל דְּלָא הֶחְמִירוּ בְּאֶרֶץ הָעַמִּים יוֹתֵר מִקִּבְרֵיהֶם וְעוֹד תֵּרֵץ דְּהַהִיא מִשְׁנָה נִשְׁנֵית קֹדֶם גְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ עַל אֲוִירָהּ אֶלָּא עַל גֻּשָּׁא בִּלְבַד וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּקָאָמַר עַל גֻּשָּׁא לְתִלּוֹת וְעַל אֲוִירָהּ וְלֹא כְּלוּם וְאַמַּאי קָאָמַר וְעַל אֲוִירָהּ וְלֹא כְּלוּם לֵימָא דְּמַעְקְרָא גָּזְרוּ עַל תְּרוָיְהוּ לְתִלּוֹת וּלְבַסּוֹף גָּזְרוּ עַל גֻּשָּׁא לְשָׁרוֹף וְעַל אֲוִירָהּ כְּדְקָאֵי קָאֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמוּכָח מִמַּתְנִיתִין דְּאָהֳלוֹת דְּמִתְחִלָּה כְּשֶׁגָּזְרוּ עַל גֻּשָּׁא לֹא גָּזְרוּ עַל אֲוִירָהּ וְהָא דְּבָעֵי בְּנָזִיר בְּפֶרֶק כֹּהֵן גָּדוֹל (נְזִיר דף נד: וְשָׁם) אֶרֶץ הָעַמִּים מִשּׁוּם אֲוִירָהּ גָּזְרוּ עָלֶיהָ אוֹ מִשּׁוּם גֻּשָּׁא גָּזְרוּ עָלֶיהָ הָא פְּשִׁיטָא דְּאַאֲוִירָהּ נָמֵי גָּזְרוּ כְּדְקָאָמַר הָכָא אֶלָּא הָתָם ה"פ מִשּׁוּם אֲוִירָהּ גָּזְרוּ עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בַּאֲוִיר אֶרֶץ הָעַמִּים בְּשׁוּם עִנְיָן אַפֵּי' ע"י שְׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל אוֹ מִשּׁוּם גֻּשָּׁא שֶׁהוּא מַאֲהִיל עַל הַגּוּשׁ כְּגוֹן ע"י שְׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל טָהוֹר: **עַל** שִׁשָּׁה סְפֵקוֹת שׁוֹרְפִין אוֹמֵר

אֲבָל אֵינָהוּ יוֹסֵי וְיוֹסֵי: גָּזוּר אַגַּשָּׁא לִשְׁרוֹף תְּרוּמָה הַנּוֹגַעַת בְּגוּשׁ הָעָפָר: וְאַאֲוִירָא לְתִלּוֹת תְּרוּמָה הַנִּכְנָסָת בַּאֲוִירָא וְאֵין דָּבָר מַפְסִיק בֵּינְתַיִם כְּגוֹן שְׁדָה פְּרוּצָה מִתַּחְתֶּיהָ: וְאַמַּאי אַגַּשָּׁא לִשְׁרוֹף בְּאַגַּשָּׁא גָּזוּר: עַל סְפֵק בֵּית הַפְּרָס כְּלוֹמַר עַל סְפֵקוֹ שֶׁל בֵּית הַפְּרָס כְּגוֹן תְּרוּמָה שֶׁנִּכְנֶסֶת לְבֵית הַפְּרָס דְּהוּא שָׂדֶה שֶׁאָבַד בָּהּ קֶבֶר הַיְנוּ סְפֵק דְּלָא יָדְעִינַן אִם הֶאֱהִילָה עַל הַקֶּבֶר אִם לָאו: וְעַל סְפֵקוֹ שֶׁל עֲפַר אֶרֶץ הָעַמִּים דְּכָל עֲפַר אֶרֶץ הָעַמִּים מְסַפְּקָא לָן שֶׁמָּא יְשָׁבָה עַם הָאָרֶץ דְּכוּלְּהוּ מְסַפְּקָא לָן שֶׁמָּא יְשָׁבָה עֲלֵיהֶם אִשְׁתּוּ נִדָּה כְּדְתָנַן (חֲגִיגָה דף יח:) בְּגִדֵּי ע"ה מִדְרָס לִפְרוּשִׁים: וְעַל סְפֵק כֵּלִים הַנִּמְצָאִים דְּלָא יָדְעִינַן אִם טְמֵאִים הֵן: סְפֵק רוּקִין כָּל רוּקִין מְסַפְּקָא לָן דִּדְלְמָא זָב נִינְהוּ: וְעַל סְפֵק מֵי רַגְלֵי אָדָם הוֹ סְפֵק לֹא דְּמֵי לְהָנֵךְ דִּלְעֵיל אֶלָּא אַפֵּי' מְסַפְּקָא לָן אִם מֵי רַגְלֵי אָדָם הֵן אִם מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה הֵן דְּאֵיכָּא תְּרֵי סְפֵיקֵי לְקוּלָּא דְּאִם תִּמְצֵי לוֹמַר דְּאָדָם שָׁמָא טָהוֹר: שֶׁכְּנֶגֶד מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה רְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן דְּלָא תֵּימָא מִדְּהָנֵי דִּבְהֵמָה הָנֵי נָמֵי דִּבְהֵמָה: וַאֲדַאי מִגָּעָן וּסְפֵק טָמְאָתָן יוֹדֵעַ וַאֲדַאי שָׁנְגַע בָּהֶן תְּרוּמָה אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם הֵם טְמֵאִים אִם לָאו כְּדִמְפָרֵשׁ בְּכוּלְּהוּ: שׁוֹרְפִים וְהַיְנוּ אַגַּשָּׁא: בְּאֵלּוּ הִתְקִינוּ כַּמָּה שָׁנִים אַחַר חָרְבַּן כִּדְאָמְרִינַן בר"ה (פ"ד דף לא.) גַּבֵּי י' מַסָּעוֹת נָסְעָה שְׁכִינָה: וְאֵלּוּ חוֹצְצִין לְגַבֵּי טְבִילָה: הַזָּפָת וְהַמּוֹר גַּרְסִינַן: בִּכְלֵי זְכוּכִית שֶׁהֵן חֲלָקִין וְאֵין אָדָם מַקְפִּיד עַל טִיט וְדָבָר אַחֵר הַנִּדְבָּק בָּהֶן לְפִי שֶׁנּוֹפֵל מֵאֵילָיו וְהֲנֵי הוּא דְּמִדַּבְּקִי טוּבָא וּקְפִיד עֲלֵיהוּ וְאֵין חוֹצֵץ אֶלָּא דָּבָר הַמַּקְפִּיד עָלָיו: כְּגוֹן שֶׁנִּקְבוּ וְטָהֲרוּ מִתּוֹרַת כְּלִי חֶרֶס דִּכְלֵי חֶרֶס שְׁבִירָתוּ מְטַהַרְתּוֹ: וְהַטִּיחַ לְתוֹכוֹ אֲבָר דַּחֲשִׁיב לֵיהּ כִּכְלֵי מַתֶּכוֹת דְּכָל קַבָּלַת טָמְאָתוֹ מִשּׁוּם אֲבָר הַמַּעֲמִידוֹ הִלְכָּךְ אִית לֵהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה: מְטַמֵּא וְלֹא אָמְרִינַן בְּטִיל לֵיהּ מִתּוֹרַת כְּלִי כִּשְׁאָר כְּלִי חֶרֶס הַנִּשְׁבָּר דְּקָסָבַר הִלֵּךְ אַחַר הַמַּעֲמִיד וְתוֹרַת כְּלִי מַתֶּכוֹת עָלָיו: אֶלָּא מַעַתָּה הוֹאִיל וְשַׁוְּינָהוּ כִּכְלֵי חֶרֶס:

אֲבָל אֵינָהוּ גָּזוּר אַגּוּשָּׁא לִשְׁרוֹף וְאַאֲוִירָא לְתִלּוֹת וְלֹא כְּלוּם, וַאֲתוֹ רַבָּנַן דִּשְׁמוֹנִים שָׁנָה גָּזְרוּ אַאֲוִירָא וְלֹא כְּלוּם. לְמֵימְרָא דַּחֲדָא גְּזֵרָתָא הֲוָה לִשְׁרוֹף? וְהָאֲמַר אִילְפָא: יָדַיִם תְּחִלַּת גְּזֵירָתָן לִשְׁרֵיפָה! יָדַיִם הוּא דְּתְחִלַּת גְּזֵירָתָן לִשְׁרֵיפָה, הָא מִידֵּי אַחֲרִינָא — לָא. אֶלָּא: אֲתוֹ אֵינָהוּ גָּזוּר אַגּוּשָּׁא לִתְלּוֹת וְאַאֲוִירָא וְלֹא כְּלוּם, וַאֲתוֹ רַבָּנַן דִּשְׁמוֹנִים שָׁנָה גָּזְרוּ אַגּוּשָּׁא לִתְלּוֹת וְאַאֲוִירָא לִתְלּוֹת. [א]**וְאַבַּתְּי, בְּאוּשָּׁא גָּזוּר! דְּתָנַן: עַל שִׁשָּׁה סְפֵקוֹת שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה: עַל סְפֵק בֵּית הַפְּרָס, וְעַל סְפֵק עָפָר הַבָּא מֵאֶרֶץ הָעַמִּים, וְעַל סְפֵק בְּגָדֵי עַם הָאָרֶץ, וְעַל סְפֵק כֵּלִים הַנִּמְצָאִין, וְעַל סְפֵק הָרוּקִין, וְעַל סְפֵק מֵי רַגְלֵי אָדָם שֶׁכְּנֶגֶד מֵי רַגְלֵי בְּהֵמָה — עַל וַדַּאי מַגָּעָן וְעַל סְפֵק טוּמְאָתָן שׁוֹרְפִין אֶת הַתְּרוּמָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף עַל סְפֵק מַגָּעָן בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד — שׁוֹרְפִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד תּוֹלִין, בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — טְהוֹרִין. וְאָמַר עוּלָּא: אֵלּוּ שִׁשָּׁה סְפֵיקוֹת בְּאוּשָּׁא הִתְקִינוּ! אֶלָּא אָתוֹ אֵינָהוּ גָּזוּר אַגּוּשָּׁא לִתְלּוֹת וְאַאֲוִירָא וְלֹא כְּלוּם, וַאֲתוֹ רַבָּנַן דִּשְׁמוֹנִים שָׁנָה גָּזוּר אֵידֵי וְאֵידֵי לִתְלּוֹת, וַאֲתוֹ בְּאוּשָּׁא גָּזוּר אַגּוּשָּׁא לְשָׁרוֹף, וְאַאֲוִירָא — כִּדְקָאֵי קָאֵי.** [ב]**כְּלֵי זְכוּכִית — מַאי טַעְמָא גָּזוּר בְּהוּ רַבָּנַן טוּמְאָה? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הוֹאִיל וּתְחִלַּת בְּרִיָּתָן מִן הַחוֹל שַׁוְּינָהוּ רַבָּנַן כִּכְלֵי חֶרֶס. אֶלָּא, מֵעַתָּה לֹא תְּהֵא לָהֶן טָהֳרָה בְּמִקְוֶה. אִלְּמָה תָּנַן: וְאֵלּוּ חוֹצְצִין בִּכְלֵי חֶרֶס — הַזֶּפֶת וְהַמּוֹר וְהַגִּבְּס וְהַזְּרָדִין! [ג]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? — כְּגוֹן שֶׁנִּיקְּבוּ וְהִטִּיחַ לְתוֹכָן אֲבָר. וְרַבִּי מֵאִיר הִיא, דְּאָמַר הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמַּעֲמִיד. דְּתַנְיָא: כְּלֵי זְכוּכִית שֶׁנִּיקְּבוּ וְהִטִּיחַ לְתוֹכָן אֲבָר, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: רַבִּי מֵאִיר מְטַמֵּא וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. אֶלָּא מֵעַתָּה לֹא**

א משנה טהרות
ב משנה מקואות
ג ראש השנה יט.

גליון הש״ס

גמ' ועל ספק בגדי ע"ה. עי' נדה דף לד ע"א תוד"ה חובו:
שם דתני כלי זכוכית. עיין פרק בתרא דכלים מ"ג:
תוס' ד"ה ואאוירא וכו' וי"ל דהתם מיירי כגון שהביא עפר. עי' סנהדרין די"ב ע"א תוס' ד"ה חוששין:

תורה אור השלם

וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא [וְאֹתוֹ תִּשְׁבֹּרוּ] (ויקרא יא, לג)

מסורת הש״ס

מסורת הש״ס

א משנה כלים בתרא; עבודה זרה נב.; משנה כלים
ג לקמן מח.; בכורות לח.; נדה לד.; בכורות מח.

גליון הש״ס

גמ' דכי נשתברו יש להם תקנה. עיין סנהדרין דף צ"א ע"א ברש"י ד"ה יש להם תקנה: שם עבדו בהו רבנן היכירא. לקמן דף מח ע"ב נדה דף ל ע"א:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' כלים הל' י:
ב מיי' פא' מהל' כלים הל' ה:

(א)לָא לִיטַּמּוּ מִגַּבָּן. אַלְמָה תְּנַן: כְּלֵי חֶרֶס וּכְלֵי נֶתֶר טוּמְאָתָן שָׁוָה: מִיטַּמְּאִין וּמְטַמְּאִין מֵאֲוִירֵיהֶן, וּמִיטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן וְאֵין מִיטַּמְּאִין מִגַּבֵּיהֶן, וּשְׁבִירָתָן מְטַהַרְתָּן. כְּלֵי נֶתֶר וּכְלֵי חֶרֶס הוּא דְּטוּמְאָתָן שָׁוָה אֲבָל מִידֵי אַחֲרִינָא — לָא! אָמְרִי, כֵּיוָן דְּכִי נִשְׁתַּבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה, שַׁוִּינְהוּ כִּכְלֵי מַתָּכוֹת. א(ב)אֶלָּא מֵעַתָּה, יַחְזְרוּ לְטוּמְאָתָן יְשָׁנָה כִּכְלֵי מַתָּכוֹת? דִּתְנַן: כְּלֵי מַתָּכוֹת, פְּשׁוּטֵיהֶן וּמְקַבְּלֵיהֶן טְמֵאִין. נִשְׁבְּרוּ — טָהֲרוּ. חָזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים — חָזְרוּ לְטוּמְאָתָן יְשָׁנָה. וְאִילּוּ גַּבֵּי כְּלֵי זְכוּכִית תְּנַן: כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי עוֹר וּכְלֵי עֶצֶם וּכְלֵי זְכוּכִית, פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִין וּמְקַבְּלֵיהֶן טְמֵאִין. נִשְׁבְּרוּ — טָהֲרוּ. חָזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים — מְקַבְּלִין טוּמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא. מִכָּאן וּלְהַבָּא אִין, לְמַפְרֵעַ — לָא! טוּמְאַת כְּלֵי זְכוּכִית דְּרַבָּנַן, וְטוּמְאָה יְשָׁנָה דְּרַבָּנַן. בְּטוּמְאָה דְאוֹרָיְיתָא — אַחִיתוּ בַּהּ רַבָּנַן טוּמְאָה, בְּטוּמְאָה דְּרַבָּנַן — לָא אַחִיתוּ לַהּ רַבָּנַן טוּמְאָה. ב(ג)פְּשׁוּטֵיהֶן מִיהָא לִיטַּמּוּ, דְּהָא פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת דְּאוֹרָיְיתָא נִינְהוּ? עָבְדִי בְּהוּ רַבָּנַן הֶיכֵּירָא כִּי הֵיכִי דְּלָא לִשְׂרוֹף עֲלַיְיהוּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים.

רַב

נֶתֶר מִין אֲדָמָה לְבָנָה: מִטַּמְּאִין וּמְטַמְּאִין מֵאֲוִירָן נִתְלֵית טֻמְאָה בַּאֲוִירָן. נִטְמָא מִן הָאֲוִיר חָזַר וְתָלָה אוֹכְלִין בַּאֲוִירָן מְטַמְּאִין אֶת הָאֳכָלִים ואע"פ שֶׁלֹּא נָגְעוּ טָמֵא דִּכְתִיב כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וַאֲפִי' מָלֵא חַרְדָּל שֶׁאֵין נוֹגֵעַ בְּדָפְנוֹתָיו אֶלָּא הַסָּמוּךְ לַדְּפָנוֹת: וּמִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן אִם נִכְנַס טֻמְאָה לְתוֹךְ אֲחוֹרֵיהֶן מִבַּחוּץ בְּמְקוֹם חָקַק בֵּית מוֹשָׁבָם כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין לִכְלֵי עֵץ: וְאֵין מְטַמְּאִין מִגַּבָּן דִּכְתִיב אֶל תּוֹכוֹ: יֵשׁ לָהֶן תַּקָּנָה לְהַתִּיכָן וְלַחֲזוֹר וְלַעֲשׂוֹתָן כֵּלִים: לְטֻמְאָתָן יְשָׁנָה אִם נִטְמְאוּ וְנִקְּבוּ וְטָהֲרוּ וְחָזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים יַחְזְרוּ לְטֻמְאָתָן לְהַטְעִינָן טְבִילָה הוֹאִיל וְכִכְלֵי מַתָּכוֹת נִינְהוּ: טָהֲרוּ דְּאֵינָהּ כְּלִי: חָזְרוּ לְטֻמְאָתָן יְשָׁנָה לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִים דְּאִתַּקַּשׁ עֵץ וְעוֹר לְשַׂק דְּיֵשׁ לוֹ בֵּית קִבּוּל וּכְלֵי עֶצֶם אִתַּקַּשׁ לְעֵץ וְעוֹר בְּפָרָשַׁת מִדְיָן (בַּמִּדְבָּר ל"א:כ') כָּל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְגוֹ' וְאָמְרִי' בְּהַכֹּל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין דַּף כה:) לְהָבִיא דָּבָר הַבָּא מִן הָעִזִּים מִן הַקַּרְנַיִם וּמִן הָעֲצָמוֹת וּמִן הַטְּלָפַיִם וּכְלֵי זְכוּכִית לְקַמָּן מְפָרֵשׁ טַעְמָא אַמַּאי פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִים מֵאַחַר דְּדָמוּ לְמַתָּכוֹת: וְטֻמְאָה יְשָׁנָה שֶׁיַּחְזְרוּ לָהּ מֵאַחַר שֶׁטָּהֲרוּ מִמֶּנָּה דְּרַבָּנָן הִיא כִּדְלְקַמָּן בְּהִלְכְתָא: בְּטֻמְאַת כְּלֵי מַתָּכוֹת דְּאוֹרַיְיתָא גְּזוּר טֻמְאָה יְשָׁנָה אֲבָל בִּכְלֵי זְכוּכִית דְּעִקַּר תְּחִלַּת טֻמְאָתוֹ לֵיתָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לֹא גָּזְרוּ טֻמְאָה יְשָׁנָה: פְּשׁוּטֵיהֶן מִיהָא לִטַּמֵּא כִּכְלֵי מַתָּכוֹת דְּהָא פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת דְּאוֹרַי' וְכֵיוָן דְּדִכְוָתַיְהוּ שַׁוִּינְהוּ לְטַמֵּא דְּלֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי בְּהָא כִּדְשַׁנִּי' בְּטוּמֵא' יְשָׁנָה: עָבְדִי רַבָּנָן הֶכֵּירָא בְּטֻמְאַת כְּלֵי זְכוּכִית וְחִלְּקוּ בָּהּ מִטֻּמְאָה דְּאוֹרַיְתָא לְהוֹדִיעַ שֶׁהִיא מִדִּבְרֵיהֶם וְלֹא יִשְׂרְפוּ עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים דְּלָא שָׂרְפִי תְּרוּמָה מִשּׁוּם טֻמְאָה דְּרַבָּנָן בַּר מִן ו' סְפֵקוֹת (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף טו:):

לָא לִיטַּמְּאוּ מִגַּבָּן אַלְמָה תְּנַן כְּלֵי נֶתֶר וּכְלֵי חֶרֶס כו' וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דַּהֲוָה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי בָּרַיְתָא דְּתוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים מַחַט וְטַבַּעַת וְשׁוּלֵי כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי זְכוּכִית וּכְלֵי עֶצֶם אֵין מְמַלְּאִין בָּהֶן וְאֵין מְקַדְּשִׁין בָּהֶן וְאֵין מַצִּילִין בְּצָמִיד פָּתִיל אַלְמָא דְּמִטַּמְּאִין מִגַּבָּן וְאַמַּאי מַיְיתֵי הָא דְּלָא מָצֵי לְאוֹכוּחֵי מִנָּהּ אֶלָּא עַל יְדֵי דִּיּוּק כְּלֵי נֶתֶר וּכְלֵי חֶרֶס הוּא דְּטֻמְאָתָן שָׁוָה כו' וְעוֹד אַהַךְ דְּמַיְתִי אִכָּא לְמֵימַר דְּלָא חֲשִׁיב אֶלָּא כְּלֵי נֶתֶר וּכְלֵי חֶרֶס דְּהָווּ דְּאוֹרַיְתָא דִּכְלֵי נֶתֶר נָפְקָא לָן בת"כ דִּכְתִיב [וְכָל] כְּלִי חֶרֶס לְרַבּוֹת כְּלֵי נֶתֶר: ה"ג רַשִׁ"י מִטַּמְּאִין וּמְטַמְּאִין מֵאֲוִירֵיהֶן וּמִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן וְאֵין מִטַּמְּאִין מִגַּבֵּיהֶן וּפֵרֵשׁ דְּמִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן בִּמְקוֹם חָקַק בֵּית מוֹשָׁבָן כָּל שֶׁכֵּן דִּמְטַמְּאִין אֲחֵרִים כִּדְמוֹכַח בְּפֶ' הָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין דַּף קיח.) מְרֻבָּה מִדַּת לְטַמֵּא מִמִּדַּת לִטָּמֵא דְּהַשְׁתָּא עִיוּלֵי עָיְלָא אִפּוּקֵי מִבַּעְיָא וְהָא דְּלָא קָתָנֵי מְטַמְּאִין וּמְטַמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן כְּדִתְנַן גַּבֵּי אֲוִירֵיהֶן מִשּׁוּם דְּגַבֵּי אֲוִירֵיהֶן יֵשׁ חִדּוּשׁ מִשְּׁנֵיהֶם מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּכֵלִים אֲחֵרִים שֶׁאֵינָם מְטַמְּאִין וְלֹא מִטַּמְּאִין מֵאֲוִיר אֲבָל בַּמֶּה שֶׁמְּטַמֵּא אֲחֵרִים מֵאֲחוֹרָיו אֵין זֶה חִדּוּשׁ דַּאֲפִילוּ מִגַּבָּן נָמֵי מְטַמְּאִין אֲחֵרִים וְכֵן כָּל הַכֵּלִים וכ"ש אֵלּוּ מֵאֲחוֹרֵיהֶן דְּאִיכָּא חָקַק אֲבָל מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן תַּנָּא לְאַשְׁמְעִינַן דְּאע"ג דְּאֵין מִטַּמְּאִין מִגַּבָּן אֲפִלּוּ הָכֵי מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן וּלְהָכִי לָא עָרֵיב לְהוּ מְטַמְּאִין וּמִטַּמְּאִין מֵאֲוִירֵיהֶם וּמֵאֲחוֹרֵיהֶן מִשּׁוּם דְּבַאֲוִירֵיהֶן הָוֵי חִדּוּשׁ מִשְּׁנֵיהֶם אֲבָל בַּאֲחוֹרֵיהֶם אֵין חִדּוּשׁ אֶלָּא בְּמִטַּמְּאִין לְחוּד א"נ מִטַּמְּאִין מֵאֲוִירֵיהֶן הַיְנוּ דְּאֳרַיְי' אֲבָל מֵאֲחוֹרֵיהֶן לָא הָוֵי אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְעוֹד דְּמִטַּמְּאִין מֵאֲוִירֵיהֶן הַיְנוּ כָּל הַכְּלִי אֲבָל מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן מָצֵי לְמֵימַר שֶׁאֵין מִטַּמֵּא אֶלָּא גַּבּוֹ לְבַד וְהָא דְּתַנְיָא בת"כ מְרֻבָּה מִדַּת לְטַמֵּא מִלִּטָּמֵא שֶׁמְּטַמֵּא אֲחֵרִים מֵאֲחוֹרָיו וְאֵין מִטַּמֵּא מֵאֲחוֹרָיו מָצִינוּ לְמֵימַר דַּאֲחוֹרָיו דְּקָאָמַר הָתָם הַיְנוּ גַּב וְלֹא חָקַק בֵּית מוֹשָׁב א"נ אֵינוֹ מִטַּמֵּא מֵאֲחוֹרָיו מִדְּאוֹרַי' אֲבָל מִדְּרַבָּנָן מִטַּמֵּא א"נ אֲפִי' מִדְּאוֹרַי' מִטַּמֵּא מֵאֲחוֹרָיו וְהָא דְּקָאָמַר אֵינוֹ מִטַּמֵּא מֵאֲחוֹרָיו הַיְנוּ כֻּלּוֹ דְּאֵינוֹ טָמֵא כְּשֶׁקִּבֵּל טֻמְאָה מֵאֲחוֹרָיו אֶלָּא גַּבּוֹ אֲבָל תּוֹכוֹ לֹא וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּאָמְרִי' בְּפֶ' אֵלּוּ מוּמִין (בְּכוֹרוֹת דַּף לח.) וְשָׁם) כְּלִי חֶרֶס נִטְמָא גַּבּוֹ לֹא נִטְמָא תּוֹכוֹ מַשְׁמַע דְּגַבּוֹ מִיהָא טָמֵא וְהַיְנוּ כִּי נִטְמָא מֵאֲחוֹרָיו בִּמְקוֹם חָקַק וְקָרֵי לֵהּ זִמְנִין גַּבּוֹ וְזִמְנִין אֲחוֹרָיו וּמַה שֶּׁכְּלֵי חֶרֶס מַצִּיל הַיְנוּ אֲפִלּוּ בְּיֵשׁ לוֹ חָקַק שֶׁאִם נִטְמָא גַּבּוֹ תּוֹכוֹ טָהוֹר גָּמוּר וְהָא דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים כְּלִי חֶרֶס אֵין לוֹ טֻמְאָה אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ וְהֶסֵּטוֹ לָא אָתֵי לְמַעוּטֵי אֲחוֹרָיו אֶלָּא גַּבּוֹ וְחָקַק הָוֵי בִּכְלַל אֲוִירָא וְהִקְשָׁה ה"ר אֱלִיעֶזֶר הַזָּקֵן ז"ל לְפֵ"ה דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים זֶה הַכְּלָל כֹּל הַמְּשַׁמֵּשׁ כָּפוּי בִּכְלֵי חֶרֶס טָהוֹר וַאֲחוֹרַיִם הֵן מִשְׁתַּמְּשִׁין כְּפוּיִים וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּהָתָם בְּכִסּוּי קְדֵרָה וְאִלְפָּס דְּאַיְּרֵי בָּהֶם הָתָם לְעֵיל כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ הַטַּעַם בת"כ יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אַף חִפּוּי הַכְּלִי ת"ל אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם פְּרָט לְכִסּוּי הַכְּלִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין בָּהֶן מְלָאכָה אֲבָל אֲחוֹרַיִם פְּעָמִים שֶׁכּוֹפִין פְּנֵיהֶם לְמַטָּה וְעוֹשִׂין בָּהֶן מְלָאכָה בְּתוֹךְ אֲחוֹרַיִם ור"י מְפָרֵשׁ דְּגָרְסִי' הָכִי מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶם פֵּרוּשׁ מֵאֲוִיר אֲחוֹרֵיהֶן אִם קִבְּלוּ טֻמְאָה מִתּוֹכָן וְאֵין מִטַּמְּאִין מִגַּבָּן פֵּרוּשׁ לָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה אֲפִילוּ בִּנְגִיעַת גַּבָּן וכ"ש מֵאֲוִיר אֲחוֹרֵיהֶן דְּאֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה וה"ה בִּנְגִיעַת אֲחוֹרָיו נָמֵי לָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה וְהָא דְּלָא נָקַט דְּאֵין מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶם מִשּׁוּם דְּלָא נִטְעֵי לוֹמַר דְּהַיְנוּ אֲוִיר אֲחוֹרֵיהֶן טָמֵא לְהָכִי נָקְטוּ וְאֵין מִטַּמְּאִין מִגַּבָּן דְּאֵין כָּאן אֶלָּא נְגִיעָה וְהָא דְּלָא עָרֵיב וְתָנֵי לְהוּ מְטַמְּאִין וְאֵין מִטַּמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן וּמִגְּבֵיהָן הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָוֵי מְפָרֵשׁ רְבוּתָא בְּגַבֵּיהֶן וּרְבוּתָא בַּאֲחוֹרֵיהֶם אֲבָל הַשְׁתָּא תְּנַן מְטַמְּאִין מֵאֲחוֹרֵיהֶן לְרְבוּתָא דַּאֲפִי' בַּאֲוִיר אֲחוֹרֵיהֶן מְטַמְּאִין וְאֵין מִטַּמֵּא מִגַּבָּן דַּאֲפִי' בִּנְגִיעָה לֹא מְקַבְּלִין טֻמְאָה: **אֶלָּא** כֵּיוָן דְּכִי נִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה ל"ג אֶלָּא דְּלָא הָדַר בֵּהּ מִמַּאי דְּאָמַר שַׁוִּינְהוּ רַבָּנַן כִּכְלֵי חֶרֶס דְּמִשּׁוּם טַעַם דְּנִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה אֵין סְבָרָא לְהוֹרִיד לָהֶם טֻמְאָה אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְכְלֵי חֶרֶס דָּמֵי לְגַמְרֵי וְכֵיוָן דִּכְבָר הוֹרִידוּ לָהֶם טֻמְאָה מִשּׁוּם דְּדָמוּ לִכְלֵי חֶרֶס מִשּׁוּם כֵּיוָן דְּנִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה שַׁוִּינְהוּ רַבָּנַן כְּמַתָּכוֹת לְעִנְיַן טֻמְאַת גַּבָּן: **בְּטֻמְאָה** דְּרַבָּנַן לָא אַחִיתוּ לַהּ רַבָּנַן טֻמְאָה וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמַר בְּמַס' ע"ז פ' ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נב. וְשָׁם) רְתַךְ כְּלִי לַעֲ"ז מַהוּ אָמַר רַב הַמְנוּנָא טֻמְאָה יְשָׁנָה קָמִבַּעְיָא לְהוּ דִּתְנַן חָזַר וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים חָזְרוּ לְטֻמְאָתָן יְשָׁנָה אַלְמָא אֲפִילוּ בְּטֻמְאָה דְּרַבָּנָן נָמֵי אִיכָּא טֻמְאָה יְשָׁנָה וְיֵשׁ לוֹמַר אע"פ דְּאָמַר הָתָם בְּטֻמְאָה דְּרַבָּנָן הִיא מ"מ הַכְּלִי מְקַבֵּל טֻמְאָה מִדְּאוֹרַיְתָא אֲבָל הָכָא כְּלֵי זְכוּכִית דְּלָא מְקַבֵּל שׁוּם טֻמְאָה מִדְּאוֹרַיְתָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּלָא אַחִיתוּ לְהוּ רַבָּנָן טֻמְאָה: **עָבְדִי** רַבָּנָן הֶיכֵּרָא דְּלָא לִשְׂרֹף תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים בְּמַאי דְּאֵין חוֹזְרִין לְטֻמְאָה יְשָׁנָה לָא הָוֵי הֶכֵּרָא דְּהָא כְּלֵי מַתָּכוֹת נָמֵי אֵין חוֹזְרִין לְטֻמְאָה יְשָׁנָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְלֵיכָּא הֶיכֵּרָא דְּאוֹרַיְתָא וְקָשֶׁה לר"י דִּלְמָא לְעוֹלָם לִכְלֵי חֶרֶס דָּמוּ דְּאֵין מִטַּמְּאִין מִגַּבָּן וְהַאי דְּלָא תָּנֵי לֵיהּ בַּהֲדֵי כְּלֵי נֶתֶר וּכְלֵי חֶרֶס מִשּׁוּם דְּהָנְהוּ מִטַּמְּאִין בַּאֲוִיר אֲבָל כְּלֵי זְכוּכִית לֹא מִטַּמֵּא מֵאֲוִיר דַּעֲבָדוּ רַבָּנָן הֶיכֵּרָא דְּלָא נִשְׂרֹף וְכוּ' דכה"ג אָמַר בְּפֶרֶק בַּמֶּה טוֹמְנִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף מח:) דְּבֵית הַפַּךְ וּבֵית הַתַּבְלִין ר' מֵאִיר מְטַמֵּא בְּמַגָּע אֲבָל לֹא בַּאֲוִיר דַּעֲבִיד רַבָּנָן הֶיכֵּרָא וְתֵי' ר"י הַבָּחוּר דע"כ כְּלֵי זְכוּכִית מְטַמּוּ מִגַּבָּן מִתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים שֶׁהֵבֵאתִי לְעֵיל שֶׁאֵין מַצִּילִין בְּצָמִיד פָּתִיל וּלְמַאי דִּפְרֵשִׁית נַמֵּי לְעֵיל דְּדַוְקָא אִטַּמְאַת גַּב לֹא שׁוֹרְפִין שֶׁאֵין טָמֵא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּדָמֵי לִכְלֵי מַתָּכוֹת אֲבָל מִמָּה שֶׁמִּטַּמֵּא מִתּוֹרַת כְּלֵי חֶרֶס שׁוֹרְפִין אָתֵי נַמֵּי שַׁפִּיר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ כלים הל׳ ה:
ב מיי׳ פ״ב מהל׳ כלים הל׳ ב:
ג טוש״ע יו״ד סי׳ רא סעי׳ מא:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ מקואות הל׳ ד, סמג עשין רמא:
ה טוש״ע יו״ד סי׳ רא סעי׳ מא:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ מקואות הל׳ ד, סמג עשין רמא:

מסורת הש״ס

א משנה מקואות
ב תוספתא אהלות; משנה אהלות

גליון הש״ס

גמ׳ איכא בינייהו דרצפינהו מרצוף. עי׳ במתני׳ דכלים פי״א מ״ג ובתוי״ט שם ד״ה ריב״נ:
רש״י ד״ה למ״ד ל״י היכא. עיין ברכות דף כה ע״ב ברש״י ד״ה מאן שמעת ליה כו׳ וש״נ:
רש״י ד״ה גללים שיוש. עיין רש״י לקמן דף נח ע״א ד״ה כלי גללים. ועי׳ שו״ת תשב״ץ ח״א סימן קכא. תוס׳ ד״ה אקפח וכו׳ שלא תצאו מזה. ועי׳ חגיגה דף טז ע״ב תוס׳ ד״ה אראה בנחמה ובכתובות דף סז ע״א:

תורה אור השלם

אֵת אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּסֶף אֶת־הַנְּחֹשֶׁת אֶת־הַבַּרְזֶל אֶת־הַבְּדִיל וְאֶת־הָעֹפֶרֶת [במדבר לא, כב]

וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִטְמָא וְלֹא יִתְחַטָּא וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִתּוֹךְ הַקָּהָל כִּי אֶת־מִקְדַּשׁ יְהוָה טִמֵּא מֵי נִדָּה לֹא־זֹרַק עָלָיו טָמֵא הוּא [במדבר יט, כ]

רַב אָשֵׁי אָמַר לְעוֹלָם לִכְלֵי חֶרֶס דָּמוּ הָכָא לֵית לֵיהּ לְרַב אַשֵּׁי טַעְמָא הוֹאִיל וּבְרִיָּתָן מִן הַחוֹל הִלְכָּךְ פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִין וְאֵין לְעוֹלָם לִכְלֵי חֶרֶס דָּמוּ הוֹאִיל וְכִי נִשְׁבְּרוּ יֵשׁ לָהֶם תַּקָּנָה שֶׁיְּוֵינָהוּ כו' וּמִיהוּ לְעִנְיַן לְהַצְרִיכָן טְבִילָה כְּשֶׁהֵן חֲדָשִׁים אִית לֵיהּ לְרַב אַשֵּׁי הַאי טַעְמָא בְּהָדֵיא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַסֶּכֶת ע״ז (דף עה:): דְּאָמַר רַב יְהוּדָה מַעֲשֶׂה בְּשֶׁל צִיּוֹן הַמַּלְכָּה וּמִיתְי רְאָיָה דִּבְיֵמֵי שִׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח גָּזְרוּ טָמְאָה עַל כְּלֵי מַתְּכוֹת דְּיִחְזְרוּ לְטָמְאָתָן יְשָׁנָה דְּהוּא הָיָה בִּימֵי שֶׁל צִיּוֹן הַמַּלְכָּה כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק ג׳ דְּתַעֲנִית (דף כג:) דְּאָמַר מַעֲשֶׂה בִּימֵי ר״ש בֶּן שֶׁטַח וְשֶׁל צִיּוֹן הַמַּלְכָּה שֶׁהָיוּ גְּשָׁמִים יוֹרְדִים מע״ש לע״ש וכו׳: הָנֵי חָא לְמ״ד דְּלָא לָכָל הַשְּׁמָאוֹת אָמְרוּ רַשְׁבָּ״ג סְבִירָא לֵיהּ הָכִי (בְּתוֹסְפְתָּא) דִּכְלִים (פי״א) גַּבֵּי הַהוּא דְּמִיְּתִי לְעֵיל (כְּלֵי עֵץ וּכְלֵי עוֹר כו') וּפְלִיג אַת״ק דְּאָמַר יַחְזְרוּ לְטָמְאָתָן יְשָׁנָה וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּטָמְאַת מֵת הִיא זְמַן מְרֻבֶּה וְיִשְׁבֹּר וְלֹא יִרְצֶה לְהַמְתִּין: אֶחָד כֵּלִים גְּדוֹלִים שְׁמֵרֹב גְּדְלָן אֵינָן מְקַבְּלִים טָמְאָה כְּגוֹן כְּלֵי עֵץ שֶׁהֵן יְתֵרִים עַל אַרְבָּעִים סְאָה שֶׁאֵינָן מִטַּלְטְלִים מֵלֵא וְרֵיקָן אַפֵּ״ה מִקְּרֵי שְׁאִיבָה וְאֶחָד כֵּלִים קְטַנִּים כְּדְתָנֵן בְּמַס' כֵּלִים (פ״ב מ״ב) וּמִיְּתִי לֵיהּ בְּפ' אֵלּוּ טְרֵפוֹת (ח לין דף נד:) הַדְּקִין שֶׁבִּכְלֵי חֶרֶס הֵן וְקַרְקְרוֹתֵיהֶן וְדַפְנוֹתֵיהֶם יוֹשְׁבִין שֶׁלֹּא מְסַמְּכִים שְׁעוּרָן מִכְּדֵי סִיכַת קָטָן וְעַד לֹג אֲבָל בְּצִיר מֵהֶכִי טְהוֹרִים: אַף בְּנוֹת כּוּתִים תַּמָּה לר״י דְּבְרֵישׁ בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה דל״ב. וְשָׁם) מוּקֵי לֵיהּ כְּר״מ דְּחַיֵּשׁ לְמִעוּטָא וְהַאי טַעְמָא לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא לְמ״ד כּוּתִים גֵּרֵי אֱמֶת הֵן וְאִם רָאָתָה טְמֵאָה מִדְּאוֹרַיְתָא אֲבָל לְמ״ד כּוּתִים גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן לֹא שַׁיָּךְ הַאי טַעְמָא דְּאַפֵּי' אִם רָאָתָה טְהוֹרָה מִדְּאוֹרַיְתָא דעו״ג לָא מְטַמְּאוּ בְּזִיבָה וּבְשִׁמְעָתִין מוּכָח דלכ״ע בְּנוֹת כּוּתִים חֲוֵי מי״ח דְּבָר וּלְמַאן דְּלָא חַיֵּשׁ לְמִעוּטָא אוֹ לְמ״ד גֵּרֵי אֲרָיוֹת הֵן הֵיכִי מָצֵי לֵיהּ בי״ח דְּבָר וְעוֹד דְּר' יוֹסֵי אִית לֵיהּ דְּגֵרֵי אֲרָיוֹת הֵן בְּמִנְחוֹת בְּפֶרֶק רַבִּי יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דַּף סו: וְשָׁם) דְּאִית לֵיהּ תּוֹרְמִין מִשֶּׁל עו״ג עַל שֶׁל כּוּתִים וּמִשֶּׁל כּוּתִים עַל שֶׁל עו״ג וְהָכָא חָשִׁיב אֵלִיבִּי' בְּנוֹת כּוּתִים בי״ח דְּבָר וי״ל דִּבְנוֹת כּוּתִים אִתְיָא לכ״ע וְנָזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ נִדּוֹת שֶׁלֹּא יִטְמְעוּ בָּהֶן וְהָא דְּמוֹקֵי הָתָם מַתְנִי' כר״מ מִשּׁוּם דְּסֵיפָא מוֹכְחָא דְּלָא הָוֵי מִשּׁוּם טְמוּעֵי דְּקָתָנֵי הַכּוּתִים מְטַמְּאִין מִשְׁכָּב הַתַּחְתּוֹן כָּעֶלְיוֹן מִפְּנֵי שֶׁהֵן בּוֹעֲלֵי נִדּוֹת מְסָפֵק וּמְסַיֵּם וְאֵין שׁוֹרְפִין עֲלֵיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה מִפְּנֵי שֶׁטְּמֵאָתָן סָפֵק מִשְּׁמַע דְּקָאֵי אַף אַקְטָנוֹת דְּאִיכָּא בָּהֶן וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם רַבִּי יוֹסֵי מַעֲשֶׂה הָיָה בְּעֵינְבוּל וְהִטְבִּילוּהָ קֹדֶם לְאָמָּה לָאו מִשּׁוּם דְּחַיֵּשׁ לְמִעוּט מַיְתֵי רְאָיָה דְּמִעוּט דְּשָׁכִיחַ הוּא דְּהָא טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם טְמוּעֵי אֶלָּא לְכָךְ מַיְתֵי רְאָיָה דְּאִי לָאו דְּשָׁכִיחַ הוּא לֹא הָוֵי לָן לְמִגְזַר שֶׁיִּהוּ נִדּוֹת מֵעֲרִיסוֹתֵיהֶם מִשּׁוּם טְמוּעֵי דְּלָא לֶהֱוֵי כְּחוֹכָא וְאַטְלוֹלָא וא״ת הֵיכִי חָשִׁיב לֵיהּ לְר״מ בי״ח דָּבָר וַהֲלֹא בְּלָאו הָכִי בְּכָל מָקוֹם חָיֵישׁ ר' מֵאִיר לְמִעוּטָא וי״ל דְּהָכָא הַצָּרְכוּ לְגָזוֹר מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְחָזְקָה וְרַבָּא שָׁלֵיף רָאָתָה דְּמִסְתָּמָא עִם יְצִיאָתָהּ לְעוֹלָם לֹא רָאָתָה וְאוֹקְמֵי אַחֲזָקָה וְסָמוּךְ רַבָּא לַחֲזָקָה וְאִתְרַע לֵיהּ מְעוּטָא וְלָא הָוֵה חָיֵישׁ רַבִּי מֵאִיר אִי לָאו דְּגָזְרוּ לֵיהּ בי״ח דָּבָר דַּהֲוָה לֵיהּ מְעוּטָא דְּמְעוּטָא כְּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא דְּיָבְמוֹת (דף קיט.) וא״ת לְמ״ד בפ״ב דְּמַסֶּכְתָּא ע״ז (דף לו:) גָּזְרוּ עַל בְּנוֹתֵיהֶן מִשּׁוּם דָּבָר אֶחָד הֵינוּ שֶׁיִּהוּ נִדּוֹת מֵעֲרִיסוֹתָן אַמַּאי חָשִׁיב לְהוּ בָּתַרְתֵּי גְּזֵרוֹת בְּנוֹתֵיהֶן וּבְנוֹת כּוּתִים וי״ל דְּצָרִיכִי דְּאִי גָּזְרוּ בעו״ג ה״א מִשּׁוּם דַּאֲדוֹקֵי בַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים טְפֵי אֲבָל בְּנוֹת כּוּתִים לֹא אִי גָּזְרוּ בְּכוּתִים מִשּׁוּם דְּרָגִילִין וְשָׁיְכִי טְפֵי גַּבֵּי יִשְׂרָאֵל מֵעוֹבְדֵי כוֹכָבִים אֲבָל עַכּוּ״ם לֹא: כָּל הַמְּטַלְטְלִין נָקֵט מְטַלְטְלִין מִשּׁוּם שֶׁלֹּא גָּזְרוּ טַמְאַת אֹהֶל בְּעוֹבְדֵי הַמְּרָדְעָה אֶלָּא עַל הָאָדָם הַנּוֹשְׂאָן אֲבָל בְּפוֹתֵחַ טָפַח אֲפִילּוּ בְּמְחֻבָּרִים נָמֵי מְבִיאִין אֶת הַטֻּמְאָה דְּדוֹקָא זְרָעִים וִירָקוֹת לְפִי שֶׁאֵין בָּהֶן מַמָּשׁ קְתָנֵי הָתָם דְּלָא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִים דְּהֲוֵי כְּמוֹ טִפַּת הַבָּרַד וְהַשֶּׁלֶג וּכְפוֹר וְהַגְּלִיד וְהַמֶּלַח אֲבָל אִילָן הַמֻּסָּךְ עַל הָאֲרֶץ קְתָנֵי הָתָם דְּמַבִּיא אֶת הַטֻּמְאָה:

אַרַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם לִכְלֵי חֶרֶס דָּמוּ, וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ לָא לִיטַּמּוּ מִגַּבָּן? — הוֹאִיל וְנִרְאֶה תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ. שְׁמְעוֹן בֶּן שֶׁטַח תִּיקֵּן כְּתוּבָה לָאִשָּׁה וְגָזַר טוּמְאָה עַל כְּלֵי מַתָּכוֹת. כְּלֵי מַתָּכוֹת דְּאוֹרַיְיתָא נִינְהוּ! דִּכְתִיב: ״אַךְ אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַכֶּסֶף וְגוֹ׳״. לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְטוּמְאָה יְשָׁנָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַעֲשֶׂה בְּשֶׁל צִיּוֹן הַמַּלְכָּה שֶׁעָשְׂתָה מִשְׁתֶּה לְבָנֶיהָ וְנִטְמְאוּ כָּל כֵּלֶיהָ, וְשִׁבְּרָתַן וּנְתָנָתַן לְצוֹרֶף וְיִרְתְּכָן וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים חֲדָשִׁים. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יַחְזְרוּ לְטוּמְאָתָן יְשָׁנָה. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם גֶּדֶר מֵי חַטָּאת נִגְעוּ בָּהּ. הָנֵיחָא לְמַאן דְּאָמַר לֹא לָכָל הַטּוּמְאוֹת אָמְרוּ, אֶלָּא לְטוּמְאַת הַמֵּת בִּלְבַד אָמְרוּ — שַׁפִּיר. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר לָכָל הַטּוּמְאוֹת אָמְרוּ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר אַבָּיֵי: גְּזֵירָה שֶׁמָּא לֹא יִקָּבְנוּ בִּכְדֵי טָהֳרָתוֹ. רָבָא אָמַר: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יֹאמְרוּ טְבִילָה בֵּית יוֹמָא עוֹלָה לָהּ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּרַצְפִּינְהוּ מִרְצָף. גד(א)וְאֵידֵךְ מַאי הִיא? דְּתָנַן: הַמַּנִּיחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּינּוֹר לְקַבֵּל בָּהֶן מֵי גְּשָׁמִים — אֶחָד כֵּלִים גְּדוֹלִים וְאֶחָד כֵּלִים קְטַנִּים, וַאֲפִילּוּ כְּלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה וּכְלֵי גְלָלִים — פּוֹסְלִין אֶת הַמְּקֻוֶּה. אֶחָד הַמַּנִּיחַ וְאֶחָד הַמְשׁוֹכֵחַ, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל מְטַהֲרִין בַּמְשׁוֹכֵחַ. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: נִמְנוּ וְרַבּוּ בֵּית שַׁמַּאי עַל בֵּית הִלֵּל. וּמוֹדִים בֵּית שַׁמַּאי בַּמְשׁוֹכֵחַ בָּחָצֵר, שֶׁהוּא טָהוֹר. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: עֲדַיִין מַחֲלוֹקֶת בְּמָקוֹם עוֹמֶדֶת. ״אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: דְּבֵי רַב אָמְרִי: הַכֹּל מוֹדִים כְּשֶׁהִנִּיחָם בְּשָׁעַת קִישׁוּר עָבִים, טְמֵאִים. בְּשָׁעַת פִּיזּוּר עָבִים — דִּבְרֵי הַכֹּל טְהוֹרִין. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא שֶׁהִנִּיחָם בְּשָׁעַת קִישׁוּר עָבִים, וְנִתְפַּזְּרוּ, וְחָזְרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ. מָר סָבַר בָּטְלָה מַחְשַׁבְתּוֹ, וּמָר סָבַר לֹא בָּטְלָה מַחְשַׁבְתּוֹ. וּלְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר מַחֲלוֹקֶת עֲדַיִין בְּמָקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת, בָּצְרִי לְהוּ! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף בְּנוֹת כּוּתִים נִדּוֹת מֵעֲרִיסָתָן — בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ. (ב)וְאִידֵךְ מַאי הִיא? דְּתָנַן: כָּל הַמִּטַּלְטְלִין מְבִיאִין אֶת הַטּוּמְאָה בְּעוֹבְדֵי הַמַּרְדֵּעָה. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן:

אֲקַפֵּחַ

מסורת הש"ס

א לעיל יד:; חולין ו.; תלמוד ירושלמי שבת

ב תוספתא אהלות; משנה אהלות

גליון הש"ס

גמ' גזרני טומאה אף על המסיקה. עי' חגיגה דף כה ע"א תוס' ד"ה יתננה:

שם הניחא למ"ד כלי טמא חושב. עי' טורי אבן חגיגה דף יט ע"א ד"ה ידיו טהורות:

רש"י ד"ה הניחא. ל"י היכא. עי' ברכות דף כה ע"ב ברש"י ד"ה מאן שמעת ליה כו' וש"נ:

תוס' ד"ה אמר ר"ע וכו' אפי' היכא דלא שייך טומאה בחיבורין. עי' בב"מ דף קה ע"ב תוס' ד"ה על אדם:

תוס' ד"ה גזרני טומאה וכו' לא שייך בזיתים דמוהל וכו'. עי' רפ"ט דטהרות ברע"ב ובתוי"ט שם:

תורה אור השלם

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים [במדבר יט, יד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"ב מהל' טומאת מת הל' ה, סמג עשין רלא:

ב מיי' פי"ב מהל' טומאת מת הל' ה, סמג עשין רלא:

ג מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלים הל' א, סמג עשין רמו:

ד מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלים הל' א, סמג עשין רמו:

אַקַּפַּח אֶת בְּנֵי מִצְעֵר הָיָה עַל תּוֹרָה הַמִּשְׁתַּכַּחַת וּמְקַלֵּל אֶת עַצְמוֹ:

אַקַּפַּח אֶקְבְּרֵם לְשׁוֹן חִתּוּךְ וְקִצּוּר: שֶׁשָּׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ כְּשֶׁנִּשְׁאֲלָה הַשְׁאֵלָה עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ וְשָׁמַע שְׁטָמְאוּהוּ וְטָעָה וְלֹא יָדַע מְשׁוּם מָה טְמָאוּהוּ הֵם טְמָאוּ אֶת הַמִּדְרָשׁ מְשׁוּם כֵּלִים הַמַּאֲהִילִים עַל הַמֵּת שֶׁהַכֵּלִי עַצְמוֹ הַמַּאֲהִיל טָמֵא בְּכָל שֶׁהוּ דְּלָא בָּעֵינַן פּוֹתֵחַ טָפַח אֶלָּא לְשַׁוְיָה אוֹהֶל לְהָבִיא טָמְאָה תַּחַת רֹאשׁוֹ הַשֵּׁנִי לְהָבִיא טָמְאָה עַל אֲחֵרִים אֲבָל לְגַבֵּי דִּידֵהּ בְּכָל שֶׁהוּ וְטָמְאוּהוּ לְאַכָּר טָמְאַת עֶרֶב מְשׁוּם שְׁנָגַע בְּאוֹתוֹ כְּלִי שֶׁהוּא אַב הַטֻּמְאָה וְזֶה שְׁנָגַע בּוֹ רִאשׁוֹן וְהַשּׁוֹמֵעַ טָעָה לוֹמַר שֶׁעָשָׂאוּהוּ לְאַכָּר אַב הַטֻּמְאָה לְטַמֵּא ז' וְלִטְעוֹן הַזֶּה: אֲנִי אֶתַּקֵּן שֶׁיִּהוּ דִּבְרֵי חֲכָמִים שֶׁאוֹמְרִים עִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ מֵבִיא טָמְאָה קַיְמִין יֵשׁ דָּבָר שֶׁמְּבִיאִין עָלָיו טָמְאָה מִמָּשׁ לְטָעוֹן הַזֶּה מִדִּבְרֵיהֶם כְּגוֹן עַל הָאָדָם הַנּוֹשְׂאִין שֶׁטָּמֵא בּוֹ טָמְאַת מַגָּע מִן הַתּוֹרָה גְּזְרוּ עָלָיו בְּעִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ לְטַמֵּא טָמְאַת אוֹהֶל מִדִּבְרֵיהֶם גְּזְרָה הֶקֵּפּוֹ מְשׁוּם עָבְיוֹ דְּכֵיוָן דְּמִטַּמֵּאת לֵיהּ עַל כָּרְחֵהּ טָמְאָה דְּאוֹרַיְתָא לְאַצְרוֹכֵי הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְהוּא לֹא נָגַע בַּמֵּת כְּסִבּוּר שֶׁמְּשׁוּם אוֹהֶל אַתְּה מְטַמֵּאוּ וּמְשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפּוֹ טָפַח וְכֵיוָן דְּלָא מְטַמֵּאת לֵיהּ טָמְאַת ז' אֲתֵי לְמֵימַר בְּאוֹהֶל גְּמוּר נָמֵי טָמְאַת עֶרֶב אֲבָל שְׁאַר אָדָם וְכֵלִים שֶׁאֵין נוֹגְעִין בּוֹ וְאֵין עָלָיו לְטַמְּאָן כְּלָל אֵין מְבִיאִין שׁוּם טָמְאָה אֶלָּא בְּפוֹתֵחַ טָפַח ר"ע מִלְּתֵיהוּ דְּרַבָּנָן פָּרֵישׁ: וא"ר יַנַּאי גָּרְסִינַן: מַרְדֵּעַ שֶׁאָמְרוּ דְּמֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה עַל נוֹשְׂאוֹ לְטַמֵּאוֹ שְׁבָעָה דְּמֵבִיאִים מִדִּבְרֵיהֶם: אֵין בְּעִכְּבִיוֹ טָפַח דְּאִם כֵּן הֲוֵי אוֹהֶל דְּאוֹרַיְתָא: הַכְּשֵׁר הָא לָא נִיחָא לֵיהּ בְּהָהִיא מַשְׁקֶה דְּנָפַק וְקָאָזִיל לְאִבּוּד: בְּקָפוֹת טְמֵאוֹת דְּאָתְיָא טָמְאַת הַכְּלִי וּמַחְשָׁבָה לֵיהּ לְמַשְׁקֶה לְהַכְשִׁיר הוֹאִיל וְטָמְאָתוֹ וְהֶכְשֵׁרוֹ כְּאַחַת: הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר לָא יָדְעָנָא הֵיכָא: חוֹשֵׁב מַשְׁקֶה לְהַכְשִׁיר אֹכֶל שְׁבְּתוֹכוֹ וְאַף עַל גַּב דְּלָא אַחֲשְׁבֵיהּ הוּא: מְזַפְּפוֹת כֵּיוָן דְּלָא אָזֵל לְאִבּוּד. נִיחָא לֵיהּ לִיצִיאָתוֹ: הַנּוֹשְׂכוֹת אֶשְׁכּוֹלוֹת הַנּוֹשְׂכוֹת זוֹ אֶת זוֹ וּכְשֶׁבָּא לְהַפְרִידָן נִסְחָט הַמַּשְׁקֶה עֲלֵיהֶן וְכֵיוָן דַּעֲבַד בְּיָדַיִם וְלֹא אֶפְשָׁר בְּלֹא סְחִיטָה מַכְשִׁיר:

אֲקַפַּח אֶת כּוּ' לְשׁוֹן שְׁבוּעָה הוּא כְּלוֹמַר אֲקַפַּח אֶת בָּנַי אִם אֵין זֶה דְּבַר אֱמֶת

אֲקַפַּח אֶת בָּנַי שֶׁזּוֹ הֲלָכָה מְקוּפַּחַת, שֶׁשָּׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ, וְטָעָה: הָאִיכָּר עוֹבֵר וּמְרַדְּעוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְאֵיהֵל צָדוּ אֶחָד עַל הַקֶּבֶר — טִימְאוּ אוֹתוֹ, מִשּׁוּם כֵּלִים הַמַּאֲהִילִים עַל הַמֵּת. [א]אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, אֲנִי אֲתַקֵּן שֶׁיִּהוּ דִּבְרֵי חֲכָמִים קַיְימִים: שֶׁיִּהוּ כָּל הַמִּטַּלְטָלִים מְבִיאִין אֶת הַטּוּמְאָה עַל הָאָדָם שֶׁנּוֹשֵׂא אוֹתָן בְּעוֹבִי הַמַּרְדֵּעַ, וְעַל עַצְמָן בְּכָל שֶׁהֵן. וְעַל שְׁאָר אָדָם וְכֵלִים — בְּפוֹתֵחַ טָפַח. [ב]וְאָמַר רַבִּי יַנַּאי: וּמַרְדֵּעַ שֶׁאָמְרוּ, אֵין בְּעָבְיוֹ טָפַח וְיֵשׁ בְּהֶיקֵּפוֹ טָפַח — וְנָזְרוּ עַל הֶיקֵּפוֹ מִשּׁוּם עָבְיוֹ. וּלְרַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר אֲקַפַּח אֶת בָּנַי שֶׁהֲלָכָה זוֹ מְקוּפַּחַת — בָּצְרוּ לָהוּ! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף בְּנוֹת כּוּתִים נִדּוֹת מֵעֲרִיסָתָן, בּוֹ בַּיּוֹם גְּזָרוּ. וּבְאִידַּךְ סְבִירָא לֵיהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. [ג]וְאִידַּךְ — הַבּוֹצֵר לַגַּת, שַׁמַּאי אוֹמֵר: הוּכְשַׁר, הִלֵּל אוֹמֵר: לֹא הוּכְשַׁר. אָמַר לוֹ הִלֵּל לְשַׁמַּאי: מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה וְאֵין מוֹסְקִין בְּטָהֳרָה? [א]אָמַר לוֹ: אִם תַּקְנִיטֵנִי, גּוֹזְרָנִי טוּמְאָה אַף עַל הַמִּסְיָקָה. נֶעֱצוּ חֶרֶב בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמְרוּ: הַנִּכְנָס — יִכָּנֵס, וְהַיּוֹצֵא — אַל יֵצֵא. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה הִלֵּל כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי שַׁמַּאי כְּאֶחָד מִן הַתַּלְמִידִים. וְהָיָה קָשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל כַּיּוֹם שֶׁנַּעֲשָׂה בּוֹ הָעֵגֶל. וּגְזוּר שַׁמַּאי וְהִלֵּל וְלֹא קִבְּלוּ מִינַּיְיהוּ, וַאֲתוֹ תַּלְמִידַיְיהוּ גְּזוּר וְקַבְּלוּ מִינַּיְיהוּ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי זְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִבְצְרוּ בְּקוּפּוֹת טְמֵאוֹת. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר אֵין כְּלִי טָמֵא חוֹשֵׁב מַשְׁקִין — שַׁפִּיר, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר אֵין כְּלִי טָמֵא חוֹשֵׁב מַשְׁקִין — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא אָמַר זְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִבְצְרוּ בְּקוּפּוֹת מְזוּפָּפוֹת. [ד]רָבָא אָמַר: גְּזֵירָה מִשּׁוּם הַנּוֹשְׂכוֹת. דְּאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: פְּעָמִים שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ לְכַרְמוֹ לֵידַע אִם הִגִּיעוּ עֲנָבִים לְבִצִירָה אוֹ לֹא, וְנוֹטֵל אֶשְׁכּוֹל עֲנָבִים לְסוֹחֲטוֹ, וּמְזַלֵּף עַל גַּבֵּי עֲנָבִים — וּבְשָׁעַת בְּצִירָה עֲדַיִן מַשְׁקֶה טוֹפֵחַ עֲלֵיהֶם. [ב]וְאִידַּךְ, אָמַר טָבִי בְּנֵי קְבוּלֵי טָמְאָה דְּלָא שַׁיְכָא בָּהֶם טָמְאָה בְּחִבּוּרִים וְדָוְקָא בְּעִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפּוֹ טָפַח אֲבָל בְּפָחוֹת מִכֵּן לֵיכָּא לְמִטְעֵי כְּלָל שֶׁהֵיא מְשׁוּם אוֹהֶל וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָדְעוּ טָמְאָה בְּחִבּוּרִים לֹא יִטְעוּ אֶלָּא יִשְׁאֲלוּ הַטַּעַם: וְעַל שְׁאָר אָדָם וְכֵלִים בְּפוֹתֵחַ טָפַח כֵּיוָן דְּלֵיכָּא בָּהֶן שׁוּם טָמְאָה בְּחִבּוּרִין בָּעֵי אוֹהֶל חֲשׁוּב כְּבִשְׁאָר דְּבָרִים וא"ת לְמָה טְמָאוּהוּ ז' מְשׁוּם חִבּוּרִים לְר' טַרְפוֹן וְהָא מַרְדֵּעַ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הוּא וְלֹא מְקַבֵּל טָמְאָה דְּהָא ע"כ אֲיֵרֵי שֶׁאֵין הַדֶּרֶךְ בְּתוֹךְ הַמַּרְדֵּעַ שֶׁאִם יֵשׁ דֶּרֶךְ בְּתוֹכוֹ הֲיָה מְטַמֵּא אֲפִילּוּ בְּכָל שֶׁהוּא כָּל מַה שֶׁתַּחְתָּיו דְּחָרֵב הֲרֵי הוּא כְּחֶלֶל אַפֵּי' תַּחְתָּיו מְשׁוּם אוֹהֶל בְּעִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ: אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲנִי אֲתַקֵּן שֶׁיִּהוּ דִּבְרֵי חֲכָמִים קַיְימִין שֶׁיִּהוּ כָּל הַמִּטַּלְטָלִין מְבִיאִין טָמְאָה עַל הָאָדָם הַנּוֹשְׂאָן בְּעִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ מְשׁוּם שֶׁבְּעָה אַפֵּי' הֵיכָא דְּלָא שַׁיְכָא טָמְאָה בְּחִבּוּרִים כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ סוּדָר מַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּרְדֵּעַ לְבָשָׂרוֹ שֶׁהַסּוּדָר טָמֵא טָמְאַת שִׁבְעָה מְשׁוּם חִבּוּרִים דְּהֵינוּ חִבּוּרֵי אָדָם בְּמֵת וְהָאָדָם אֵינוֹ טָמֵא אֲפִי' מִדְּרַבָּנָן אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב דְּטָמֵא מִדְּאוֹרַיְתָא כִּדְמוֹכַח בְּפָ' ג' מִינִין (נָזִיר דַּף מב: וְשָׁם) גְּזוּרוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם טָמֵא טָמְאַת ז' מְשׁוּם אוֹהֶל שֶׁלֹּא יִטְעוּ אוֹתָם שֶׁאֵין יוֹדְעִים דִּין טָמְאָה בְּחִבּוּרִים וְיֹאמְרוּ שֶׁטָּמֵא טָמְאַת עֶרֶב מְשׁוּם אוֹהֶל כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפּוֹ טָפַח א"כ אֲתֵי לְמֵימַר שֶׁאֵין בְּאוֹהֶל אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב לְכָךְ גְּזוּרוּ שֶׁיְּהֵא טָמֵא ז' כְּאָדָם הַמִּטַּמֵּא בְּאוֹהֶל שֶׁלֹּא חִלְקוּ אֲפִילּוּ יְהֵא מַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּרְדֵּעַ שְׁלֹשָׁה סוּדָרִים אוֹ ד' וְיִהְיֶה אָדָם רְבִיעִי אוֹ חֲמִישִׁי אוֹ יוֹתֵר וְאַפִּי' אִם הַמִּטַּלְטָלִין פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ שֶׁאֵינָן

הֲלָכָה זוֹ מְקֻפַּחַת וּכְעִנְיָן זֶה מָצִינוּ בַּמִּקְרָא ' (בְּרֵאשִׁית מב) חַי פַּרְעֹה אִם תֵּצְאוּ מִזֶּה כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תֵּצְאוּ מִזֶּה: שָׁשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְטָעָה כו' טְמָאוּהוּ מְשׁוּם כֵּלִים הַמַּאֲהִילִים עַל הַמֵּת פִּי' בַּקּוּנְטְרֵס טְמָאוּהוּ לְאַכָּר טָמְאַת עֶרֶב מְשׁוּם דְּנָגַע בַּכֵּלִים הַמַּאֲהִילִים שֶׁהֵן טְמֵאִין טָמְאַת ז' כְּדִין הַנּוֹגֵעַ בְּטָמֵא מֵת דְּטָמֵא טָמְאַת עֶרֶב מִדְּאוֹרַיְתָא וְקָשָׁה לְמָה טָעָה הַשּׁוֹמֵעַ וְהָיָה סָבוּר שֶׁטְּמָאוּהוּ טָמְאַת ז' כֵּיוָן דְּדָבָר פָּשׁוּט הוּא שֶׁאָדָם הַנּוֹגֵעַ בְּטָמֵא מֵת דְּטָמֵא טָמְאַת עֶרֶב וְעוֹד דְּמִן הַתּוֹרָה הָאכֶר טָמֵא טָמְאַת ז' מְשׁוּם טָמְאָה בְּחִבּוּרִים דְּיִקְרַב בְּדִיקְרַב בְּחִבּוּרִים טָמֵא ז' מִדְּאוֹרַי' כְּדְאָמַר בפ"ב דע"ז (דף ל': וְשָׁם) וַאֲפִילּוּ בְּחִבּוּרִים עַל יְדֵי אוֹהֶל טָמֵא טָמְאַת ז' כְּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ אֹהָלוֹת (פ"א מ"ג) לְכָךְ נִרְאָה שֶׁטְּמָאוּהוּ לְאַכָּר טָמְאַת ז' מְשׁוּם טָמְאָה בְּחִבּוּרִים וְהַשּׁוֹמֵעַ טָעָה לְפִי שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט כ"כ דִּין טָמְאָה בְּחִבּוּרִים וְהָיָה סָבוּר דְּמִשּׁוּם אוֹהֶל טְמָאוּהוּ כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפּוֹ טָפַח לְכָךְ שָׁנָה כָּל הַמִּטַּלְטָלִין מְבִיאִין טָמְאָה לְטַמֵּא כָּל אָשָׁר

אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא אֲנִי אֲתַקֵּן שֶׁיִּהוּ דִּבְרֵי חֲכָמִים קַיְימִין שֶׁיִּהוּ כָּל הַמִּטַּלְטָלִין מְבִיאִין טָמְאָה עַל הָאָדָם הַנּוֹשְׂאָן בְּעִכְּבִי הַמִּדְרָשׁ מְשׁוּם שְׁבָעָה אַפֵּי' הֵיכָא דְּלָא שַׁיְכָא טָמְאָה בְּחִבּוּרִים כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ סוּדָר מַפְסִיק בֵּין הַמַּרְדֵּעַ לִבְשָׂרוֹ שֶׁהַסּוּדָר טָמֵא טָמְאַת שִׁבְעָה מְשׁוּם חִבּוּרִים דְּהֵינוּ חִבּוּרֵי אָדָם בְּמֵת וְהָאָדָם אֵינוֹ טָמֵא אֲפִי' מִדְּרַבָּנָן אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב דְּטָמֵא מִדְּאוֹרַיְתָא כִּדְמוֹכַח בְּפָ' ג' מִינִין (נָזִיר דַּף מב: וְשָׁם) גְּזוּרוּ שֶׁיְּהֵא אָדָם טָמֵא טָמְאַת ז' מְשׁוּם אוֹהֶל שֶׁלֹּא יִטְעוּ אוֹתָם שֶׁאֵין יוֹדְעִים דִּין טָמְאָה בְּחִבּוּרִים וְיֹאמְרוּ שֶׁטָּמֵא טָמְאַת עֶרֶב מְשׁוּם אוֹהֶל כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בְּהֶקֵּפּוֹ טָפַח א"כ אֲתֵי לְמֵימַר שֶׁאֵין בְּאוֹהֶל אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב לְכָךְ גְּזוּרוּ שֶׁיְּהֵא טָמֵא ז' כְּאָדָם הַמִּטַּמֵּא בְּאוֹהֶל שֶׁלֹּא חִלְקוּ אֲפִילּוּ יְהֵא מַפְסִיק בֵּינוֹ לְבֵין הַמַּרְדֵּעַ שְׁלֹשָׁה סוּדָרִים אוֹ ד' וְיִהְיֶה אָדָם רְבִיעִי אוֹ חֲמִישִׁי אוֹ יוֹתֵר וְאַפִּי' אִם הַמִּטַּלְטָלִין פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ שֶׁאֵינָן

וְלַר' טַרְפוֹן דְּאָמַר לֹא גְּזְרוּ שׁוּם גְּזֵרָה אֶלָּא בְּדִין תּוֹרָה דְּלֹא טִמְאוּהוּ אֶלָּא טָמְאַת עֶרֶב מְשׁוּם מַגָּע בְּצָרֵי לְהוּ י"ח: בְּנוֹת כּוּתִים כו': וּבְאִידַּךְ דְּמַנִּיחַ כֵּלִים: סָבַר לַהּ ר' טַרְפוֹן כְּר' מֵאִיר דְּחָשֵׁב לֵיהּ בי"ח דָּבָר וְאֵפֵק הָא וְעַיֵּל הַהּ דְּבָנוֹת כּוּתִים: מִפְּנֵי מָה בּוֹצְרִין בְּטָהֳרָה מִפְּנֵי מָה אַתָּה מַצְרִיךְ לְבָצֹר בְּכֵלִים טְהוֹרִים דְּקָאָמְרִתְּ הֲכָשֵׁר וְאֵין אַתָּה מַצְרִיךְ לְמָסֹק זֵיתִים בְּכֵלִים טְהוֹרִים: יִכָּנֵס לְבֵית הַמִּדְרָשׁ: וְהַיּוֹצֵא אַל יֵצֵא לְפִי שֶׁהָיוּ רוֹצִין לַעֲמֹד בְּמִנְיָן: קָשֶׁה לְפִי שֶׁהִלֵּל נָשִׂיא וְעַנְוְתָן: וּגְזוּר שַׁמַּאי וְהִלֵּל וְלָא קִבְּלוּ מִנַּיְיהוּ וַאֲתוֹ תַּלְמִידַיְיהוּ וּגְזוּר וְקִבְּלוּ מִנַּיְיהוּ: מ"ט הֲכָשֵׁר הָא לָא נִיחָא לֵיהּ בְּהָהִיא מַשְׁקֶה דְּנָפַק וְקָאָזִיל לְאִבּוּד: בְּקָפוֹת טְמֵאוֹת דְּאָתְיָא טָמְאַת הַכְּלִי וּמַחְשָׁבָה לֵיהּ לְמַשְׁקֶה לְהַכְשִׁיר הוֹאִיל וְטָמְאָתוֹ וְהֶכְשֵׁרוֹ כְּאַחַת: הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר לָא יָדְעָנָא הֵיכָא: חוֹשֵׁב מַשְׁקֶה לְהַכְשִׁיר אֹכֶל שְׁבְּתוֹכוֹ וְאַף עַל גַּב דְּלָא אַחֲשְׁבֵיהּ הוּא: מְזַפְּפוֹת כֵּיוָן דְּלָא אָזֵל לְאִבּוּד. נִיחָא לֵיהּ לִיצִיאָתוֹ: הַנּוֹשְׂכוֹת אֶשְׁכּוֹלוֹת הַנּוֹשְׂכוֹת זוֹ אֶת זוֹ וּכְשֶׁבָּא לְהַפְרִידָן נִסְחָט הַמַּשְׁקֶה עֲלֵיהֶן וְכֵיוָן דַּעֲבַד בְּיָדַיִם וְלֹא אֶפְשָׁר בְּלֹא סְחִיטָה מַכְשִׁיר:

ע"י אֹהֶל כְּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ אֹהָלוֹת וְכָל הַפָּסוּק דְּבְחֻלִּ חֻרַב דְּרִשִׁינַן לֵיהּ בְּטָמְאַת אֹהֶל בְּנָזִיר פ' כ"ג (דף נג:) ואור"ת דְּחָשֵׁיב בֵּית קִבּוּל מָקוֹם שֶׁנּוֹתְנִין דְּרָכָן בְּמִרְדַּעַת וְלֹא הֲוֵי בֵּית קִבּוּל הֶעָשׂוּי לְמַלְאוֹת שָׁאֵין קוֹבְעִין אוֹתוֹ שָׁם אֶלָּא פְּעָמִים מַנִּיחִין וּפְעָמִים מְסִירִין וְכֵן מוּכָח בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים דְּחָשֵׁב בֵּית קִבּוּל דְּתָנַן הַמַּרְדֵּעַ יֶשׁ לוֹ אֲחוֹרַיִם וְתוֹךְ וְהָא דְּתָנַן בפ"ט דְּכֵלִים (מִשְׁנָה ו) כּוּשׁ שֶׁבַּלַּע צִנּוֹרָא וּמְלַמֵּד שֶׁבַּלַּע דְּרָכָן כו' הֵיוּ טְהוֹרִים וְנִכְנְסוּ לְאֹהֶל נִטְמָא פִּי' הַדְּרָכָן לְבַדּוֹ נָגַע בָּהֶן כְּבָר שֶׁל תְּרוּמָה טָהוֹר מַשְׁמַע דְּמְלַמֵּד חָשׁוּב פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ לְכָךְ טָהוֹר כְּבָר שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנָּגַע בַּמַּלְמָד שֶׁהַמְּלַמֵּד לֹא קִבֵּל טָמְאָה מִן הַדְּרָכָן וּמְלַמֵּד וּמַרְדֵּעַ מִסְתָּמָא הַכֹּל אֶחָד וְאוֹר"י דְּאֵיכָא לְאוֹקְמֵי בכה"ג שא"א לְהוֹצִיא הַדְּרָכָן אא"כ יְשַׁבֵּר בֵּית קִבּוּלוֹ וּלְכָךְ לָא חָשֵׁיב תּוֹ בֵּית קִבּוּל: גּוֹזְרֵנִי טָמְאָה אַף עַל הַמְּסִיקָה פִּי' הר"ר פּוֹרַת דְּלְהָכִי לֹא גָּזְרוּ עַל הַמְּסִיקָה דְּגְזֵרָה שֶׁמָּא יִבְצְרוּ בְּקוּפּוֹת מְזֻפָּפוֹת לֹא שַׁיָּךְ בְּזֵיתִים דְּמוֹהַל הֵיוֹצֵא מֵהֶם לָא חָשֵׁיב מַשְׁקֶה וְהָא דְּתָנַן בְּמַס' מַכְשִׁירִין (פ"ו מ"ה) מֹהַל הַשֶּׁמֶן כְּשֶׁמֶן י"ל דְּהַיְנוּ בְּמֹהַל הַיּוֹצֵא לְאַחַר שֶׁעָמְדוּ בְּכֹמֶר ב' יָמִים אוֹ ג' וְאִתְיָא כַּר' יַעֲקֹב דְּרֵישׁ חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת קמד:) אֲבָל מוֹהַל הַיּוֹצֵא ע"י מְסִיקָה אַפֵּי' רַבִּי יַעֲקֹב מוֹדֶה דְּטָהוֹר וְכֵן גְּזֵרָה דְּנוֹשְׂכוֹת וּפְעָמִים שֶׁאָדָם יוֹצֵא לְכָרְמוֹ לֵידַע אִם הִגִּיעוּ עֲנָבִיו לְבָצֹר נָמֵי לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶן וְהַשְׁתָּא אִתְּי שַׁפִּיר דְּתַנְיָא לְקַמָּן בְּרֵישׁ חֲבִית (שַׁבָּת דַּף קמה. וְשָׁם) הַמְפַצֵּעַ בְּזֵיתִים לֵידַע אִם הִגִּיעוּ זֵיתָיו לִמְסֹק אִם לָאו לֹא הֲכָשַׁר:

הָנִיחָא לְמ"ד כְּלִי טָמֵא חוֹשֵׁב מַשְׁקֶה [בַּתּוֹסְפְתָּא] דְּמַכְשִׁירִין (פ"ד מ"ה) גַּבֵּי עֲרֵבָה שֶׁיָּרַד דָּלֶף לְתוֹכָהּ ב"ש אוֹמְרִים הֲרֵי זֶה בְּכִי יַתִּן כו' בד"א בְּטָהוֹרָה אֲבָל בְּטֻמְאָה הַכֹּל מוֹדִים הֲרֵי זֶה בְּכִי יַתִּן דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר ר' יוֹסֵי אוֹמֵר אַחַת טְמֵאָה וְאַחַת טְהוֹרָה ב"ש אוֹמְרִים בְּכִי יַתִּן וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אֵינוֹ בְּכִי יַתִּן:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ תרומות הל׳ כא:
ב טוש״ע או״ח סי׳ טז סעי׳ א:
ג מיי׳ פי״ו מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ טז:
ד מיי׳ פי״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יב, סמג לאוין קמב:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ג, סמג לאוין קמט:
ו מיי׳ פי״ב מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ח, סמג לאוין קיב:
ז מיי׳ פד׳ מהל׳ איסורי ביאה הל׳ ד:
ח מיי׳ פא׳ מהל׳ טומאת מת הל׳ יד:
ט מיי׳ פב׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ י:
י טוש״ע או״ח סי׳ רנג סעי׳ א ב:
יא מיי׳ פג׳ מהל׳ שבת הל׳ ב:
יב מיי׳ פו׳ מהל׳ שבת הל׳ יט, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א משנה תרומות
ב עבודה זרה לו.
ג עבודה זרה לו:
ד מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ה תוספתא שבת

גליון הש״ס

רש״י ד״ה שמטמא בזיבה ואפי׳ אינו זב. עיין מהרש״א לקמן דף כא ע״ב בתוד״ה שהיה מונח:

כֵּיוָן דְּאִפְשָׁר לְמֶעְבַּד כִּשְׁמוּאֵל מִהֵימְנֵי הִקְשָׁה רִיבָ"א תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר דְּלָא אֶפְשָׁר לְהוּ לְמֶעְבַּד כִּשְׁמוּאֵל לְגָזֹר וְתֵרֶץ ר"י דמ"מ אֻמָּת הוּא שֶׁגָּזְרוּ אַף עַל גִּדּוּלֵי תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וְרוֹצֶה לְפָרֵשׁ טַעַם בְּכֻלָּן: וּמַהֲרַ"ם אָמַר דְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מֵהֵימְנֵי הַלְוִיִּם דְּאֵין נוֹתְנִין מַעֲשֵׂר אֶלָּא לַחֲבֵרִים וְרִיבָ"א תֵּרֵץ דְּאוֹתָן שֶׁחַיְּבוּ חֲשׁוּדִים לֹא הָיוּ מַפְרִישִׁין כְּלָל כִּדְאָמְרִ' בְּסוֹטָה וַחֲבֵרִים שֶׁהָיוּ מַפְרִישִׁים מֵהֵימְנֵי [תּוֹס יְשָׁנִים]: דִּלְמָא מַשְׁהֵי לֵיהּ גַּבֵּהּ וְאָתֵי בֵּהּ לִידֵי תַּקָּלָה פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס וּלְכָךְ גָּזְרוּ דְּאִפֵּי' יִזְרַעְנֵּהּ דְּהַיְנוּ טְמֵאָה וְקָשָׁה לר"י דְּאָמַר בְּהֶדְיָא בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פֶּסַח. ם דף לד. וְשָׁם) שְׁתֵּילֵי תְּרוּמָה טְמֵאָה טְהוֹרִים מִלְּטַמֵּא וַאֲסוּרִין מִלֶּאֱכֹל פִּי' לְזָרִים כְּדִמְפָרֵשׁ הָתָם אַלְמָא לַכֹּהֲנִים שָׁרֵי וי"ל כֵּיוָן דְּאֵין נֶאֱכָלִין לְזָרִים מִשּׁוּם רִוּחַ פֶּרְתָּא שְׁמִטַּהֲרִין לְא מַשְׁהֵי גַּבֵּהּ וְהָא דְּהָכָא חִישִׁינַן לְתַקָּלָה ובספ"ק דְּפֶסָחִים (דף כ:) אָמְרִי ב"ה תַּעֲשֶׂה זְלוּף אִבָּא לְמֵימַר דְּהָכָא מוֹדוֹ ב"ה דְּפְעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לְהַשְׁהוֹת שָׁנָה שְׁלֵמָה עַד זְמַן זְרִיעָה: הַנִּיחָא לר' מֵאִיר אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי שִׁבְסְרֵי הָוְיִן ה"מ נָמֵי לְמֵימַר אֶלָּא לר' טַרְפוֹן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר' רַשׁ"י חֲשִׁיב אֵין פּוֹלִין וְאֵין קוֹרִין בְּתַרְתֵּי וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּקָתָנֵי בַּבְּרַיְתָא אֵלּוּ מִן הַהֲלָכוֹת וְלֹא קָתָנֵי בַּבְּרַיְתָא אֶלָּא הַנֵּהוּ תַּרְתֵּי וְהָא דְּלָא חֲשִׁיב מַכְחִין בֵּין בִּגְדֵי לְבֵגְדֵי אִשְׁתּוֹ וְשִׁמֵּשׁ הַבּוֹדֵק כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת לְאוֹר הַנֵּר הָנֵּר הָנֵּר: נִפְקוּ מִכְּלָל הָנֵי תַּרְתֵּי שֶׁהֵן עִקָּר מִיהוּ קְשֶׁה דְּלָא מַנֵּי רַשׁ"י הַךְ דְּלָא יֹאכַל הַזַּב עִם הַזָּבָה דְּוַדַּאי מִ"ח דָּבָר הֲוֵה דְּקָתָנֵי לַהּ בְּמַתְנִיתִין בְּהֶדְיָא וּלְפִי זֶה אֹכֶל רִאשׁוֹן וְאֹכֶל שֵׁנִי חָדָא חֲשִׁיב לְהוּ א"נ הַבָּא רִאשׁוֹ וְרֻבּוֹ בְּמַיִם שְׁאוּבִין וְטָהוֹר שֶׁנִּפְלוּ כו' חֲשִׁיב חָדָא מִשּׁוּם דְּאִי לָא הָא לָא קָיְמָא הָא כִּי הֵיכִי דְּפִתֵּן וְשַׁמְנָן וְיֵינָן וּבְנוֹתֵיהֶן חֲשִׁיב גְּזֵרָה אַחַת וְהַהִיא דְּלָא יֹאכַל זָב פָּרוּשׁ עִם זָב עִם הָאָרֶץ דְּקָתָנֵי עָלָהּ בַּתּוֹסֶפְתָּא אֵלּוּ מִן הַהֲלָכוֹת אֲבָל לְמֵימַר דְּהָוֵי בִּכְלָל לֹא יֹאכַל הַזָּב עִם הַזָּבָה: עַל פִּתֵּן וְשַׁמְנָן מִשּׁוּם יֵינָן הִקְשָׁה

(א)טָבִי רִישְׁבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: אַף גִּידּוּלֵי תְּרוּמָה תְּרוּמָה, בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: גְּזֵירָה מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְהוֹרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל. אָמַר רָבָא: אִי דַּחֲשִׁידִי לְהָכִי, אַפְרוֹשֵׁי נָמֵי לָא לַיפְרְשׁוּ! (אֶלָּא אָמַר רָבָא: יִשְׂרָאֵל) כֵּיוָן דְּאָפְשָׁר לְמֶעְבַּד חְטָה אַחַת כִּדְשָׁמוּאֵל וְלָא קָעָבֵיד, הֵימוֹנֵי מְהֵימְנֵי. אֶלָּא גְּזֵירָה מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּיַד כֹּהֵן, דִּילְמָא מַשְׁהֵי לַהּ גַּבֵּיהּ וְאָתֵי לִידֵי תַּקָּלָה. וְאִידַּךְ, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: אַף מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ לוֹ בַּדָּרָךְ נוֹתֵן כֵּיסוֹ לְגוֹי — בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ. (ב)וְאִידַּךְ, אָמַר בָּאלִי אָמַר אָבִימִי סְנַוְותָאָה: פִּתָּן וְשַׁמְנָן וְיֵינָן וּבְנוֹתֵיהֶן — כּוּלָּן מִשְׁמוֹנָה עָשָׂר דָּבָר הֵן. הָנִיחָא לְרַבִּי מֵאִיר, אֶלָּא לְרַבִּי יוֹסֵי שִׁבְסְרֵי הָוְיִין! אִיכָּא הָא דְּרַב אַחָא בַּר אַדָּא. דְּאָמַר רַב אַחָא בַּר אַדָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: גְּזָרוּ עַל פִּתָּן מִשּׁוּם שַׁמְנָן, וְעַל שַׁמְנָן מִשּׁוּם יֵינָן. ב"ט(ג)עַל פִּתָּן מִשּׁוּם שַׁמְנָן?! מַאי אוּלְמֵיהּ דְּשָׁמֶן מִפַּת? אֶלָּא גְּזָרוּ עַל פִּתָּן וְשַׁמְנָן מִשּׁוּם יֵינָן, וְעַל יֵינָן מִשּׁוּם בְּנוֹתֵיהֶן, וְעַל בְּנוֹתֵיהֶן מִשּׁוּם דָּבָר אַחֵר. מַאי דָּבָר אַחֵר? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: גְּזָרוּ עַל תִּינוֹק גּוֹי שֶׁמְּטַמֵּא בְּזִיבָה, שֶׁלֹּא יְהֵא תִּינוֹק יִשְׂרָאֵל רָגִיל אֶצְלוֹ בְּמִשְׁכַּב זָכוּר. אִי הָכִי, לְרַבִּי מֵאִיר נָמֵי תְּשַׁסְרֵי הָוְיִין! אוֹכָלִין וְכֵלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין בַּחֲדָא חְשִׁיב לְהוּ. (ג)מַתְנִי' בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמָּנִים וְכַרְשִׁינִין אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּשְׁוּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נוֹתְנִין אוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן לְתוֹךְ הַתַּנּוּר אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּהְבִּילוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֹא אֶת הַצֶּמֶר לַיּוֹרָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקָּלוֹט הָעַיִן, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. ב"ט(ד)בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין פּוֹרְסִין מְצוּדוֹת יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין מוֹכְרִין לְגוֹי וְאֵין טוֹעֲנִין עִמּוֹ וְאֵין מַגְבִּיהִין עָלָיו אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם קָרוֹב, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נוֹתְנִין עוֹרוֹת לְעַבְדָן, וְלֹא כֵּלִים לְכוּבְּסָן גּוֹי אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ מִבְּעוֹד יוֹם. וּבְכוּלָּן בֵּית הִלֵּל מַתִּירִין עִם הַשָּׁמֶשׁ.

טְבִי שֵׁם הָאִישׁ: רִשְׁבָּא פּוֹרֵס נְשָׁבִין לָצוּד חַיָּה וְעוֹף: גִּדּוּלֵי תְּרוּמָה אִם זָרְעָה וְאַפֵּי' דָּבָר שֶׁזָּרְעוֹ כֻּלָּה כְּגוֹן תְּבוּאָה וְקִטְנִית: תְּרוּמָה טְהוֹרָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְעֵינוֹ צָרָה לִתְּנָהּ לַכֹּהֵן וְזוֹרְעָהּ לְבַטְּלָהּ מִתּוֹרַת תְּרוּמָה: אִי דַּחֲשִׁידִי לְהָכִי אַפְרוֹשֵׁי נָמֵי לָא לַפְרְשׁוּ בְּדִשְׁמוּאֵל וּמִדְּאַפְרְשׁוּ ש"מ לָא חֲשִׁידִי: מִשּׁוּם תְּרוּמָה טְמֵאָה בְּיַד כֹּהֵן שֶׁאָסוּרָה בַּאֲכִילָה וּבָא לְזָרְעָהּ וּגְזוּר שֶׁתְּהֵא בִּשְׁמָהּ הָרִאשׁוֹן וְהָרֵי הִיא תְּרוּמָה טְמֵאָה דְּחָשְׁינַן דִּלְמָא מַשְׁהֵי לַהּ עַד זְמַן זְרִיעָה וְאָתֵי לְמֵיכַל בְּטָמְאָתָהּ: נוֹתֵן כִּיסוֹ לְנָכְרִי וְלֹא יְטַלְטְלֶנּוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת: סְנַוְותָאָה שֵׁם מָקוֹם: וּבְנוֹתֵיהֶן בְּמַס' ע"ז פְּרָכִינַן בְּנוֹתֵיהֶן דְּאוֹרָיְתָא נִינְהוּ: כֻּלָּן מי"ח דְּבָרִים הֵן וְהָא כּוּלְּהוּ חֲדָא הִיא דְּגָזְרוּ עַל פִּתָּן מִשּׁוּם שַׁמְנָן וְעַל שַׁמְנָן כו' כְּדִלְקַמָּן: הַנִּיחָא לר"מ דְּתָנוּ לְהוּ לְהָא דְּמַנִּיחַ כֵּלִים תַּחַת הַצִּנּוֹר הֲוֵי לְהוּ י"ח ט' דְּפָסְלֵי תְּרוּמָה וְאֵין קוֹרִין וְאֵין פּוֹלִין הָא חֲדָסָר פְּשׁוּ לְהוּ ז' צִנּוֹר וּמַרְדֵּעַ וּבְנוֹת כּוּתִים וּבוֹצֵר וְגִדּוּלֵי תְּרוּמָה וְנוֹתֵן כִּיסוֹ וּפִתָּן וְשַׁמְנָן חֲדָא: אִיכָּא הָא דְּמוֹסִיף רַב יִצְחָק אַדַּאֲבִימִי עַל דָּבָר אַחֵר מִשּׁוּם ד"א: וְעַל בְּנוֹתֵיהֶן מִשּׁוּם ד"א ע"ז וְעוֹד גָּזְרוּ עַל ד"א שֶׁלֹּא הַזְכִּיר כָּאן: שֶׁמְּטַמֵּא בְּזִיבָה וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ זָב: אֲכָלִין וְכֵלִים שֶׁנִּטְמְאוּ בְּמַשְׁקִין חֲדָא חְשִׁיב לְהוּ: מַתְנִי' סָמָנִין לַצַּבָּע: כַּרְשִׁינִין לְמַאֲכָל בְּהֶמָה בינ"א בְּלַעַ"ז: וב"ה מַתִּירִין מְשָׁנָּתָן אֶת הַמַּיִם מִבְּעוֹד יוֹם: אוּנִין אֲרִישב"א וְהֵן אֲגֻדּוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן מְנֻפָּץ וְנוֹתְנִין אוֹתוֹ בְּקֻדָּרָה לְתַנּוּר וּמִתְלַבֵּן: שֶׁיַּהְבִּילוּ שֶׁיִּתְחַמְּמוּ: הַצֶּמֶר לַיּוֹרָה שֶׁיִּקָּלֵט כָּל הַלַּיְלָה: וְלֹא טוֹעֲנִין עִמּוֹ עַל הַחֲמוֹר: וְלֹא מַגְבִּיהִין עָלָיו מַשְׂאוֹי עַל כְּתֵפוֹ דְּנִרְאֶה כְּמְסַיְּעוֹ לְהוֹלִיךְ בְּשַׁבָּת: אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְמָקוֹם קָרוֹב כְּלוֹמַר שֶׁיְּהֵא הַמָּקוֹם קָרוֹב שֶׁיּוֹלִיכֶנּוּ שָׁם מבעו"י:

הַשֶּׁמֶשׁ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: נוֹהֲגִין הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין כְּלֵי לָבָן לְכוֹבֵס גּוֹי שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת. וְשָׁוִין אֵלּוּ וְאֵלּוּ, שֶׁטּוֹעֲנִין קוֹרַת בֵּית הַבַּד וְעִגּוּלֵי הַגַּת. [א]גְּמָ' מַאן תְּנָא נְתִינַת מַיִם לְדְיוֹ זוֹ הִיא שְׁרִיָּיתָן? אָמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי הִיא. דְּתַנְיָא: אֶחָד נוֹתֵן אֶת הַקֶּמַח וְאֶחָד נוֹתֵן אֶת הַמַּיִם — הָאַחֲרוֹן חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיְּגַבֵּל. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְדִילְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי אֶלָּא בְּקֶמַח, דְּבַר גִּיבּוּל הוּא. אֲבָל דְּיוֹ דְּלָאו בַּר גִּיבּוּל הוּא, אֵימָא לִיחַיַּיב! לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: אֶחָד נוֹתֵן אֶת הָאֵפֶר וְאֶחָד נוֹתֵן אֶת הַמַּיִם — הָאַחֲרוֹן חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד שֶׁיְּגַבֵּל. [א]וְדִילְמָא מַאי "אֵפֶר" — עָפָר דְּבַר גִּיבּוּל הוּא?! וְהָתַנְיָא "אֵפֶר", וְהָתַנְיָא "עָפָר"! מִידֵּי גַּבֵּי הֲדָדֵי תַּנְיָא? [ב־ד(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּינָּה עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה וּמִתְמַלֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, וּמַנִּיחִין מוּגְמָר תַּחַת הַכֵּלִים עֶרֶב שַׁבָּת וּמִתְגַּמְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, וּמַנִּיחִין גָּפְרִית תַּחַת הַכֵּלִים עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה וּמִתְגַּפְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ, וּמַנִּיחִין קִילוֹר עַל גַּבֵּי הָעַיִן וְאִיסְפְּלָנִית עַל גַּבֵּי מַכָּה עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה וּמִתְרַפֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. אֲבָל אֵין נוֹתְנִין חִטִּין לְתוֹךְ הָרֵיחַיִם שֶׁל מַיִם אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבָּה: מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁמַעַת קוֹל. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: וְלֵימָא מָר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים! דְּתַנְיָא: "וּבְכֹל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ" — לְרַבּוֹת שְׁבִיתַת כֵּלִים. אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים. וְהַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ לְבֵית הִלֵּל אִית לְהוּ שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּאוֹרָיְיתָא, גָּפְרִית וּמוּגְמָר מַאי טַעְמָא שָׁרוּ? מִשּׁוּם דְּלָא קָעָבֵיד מַעֲשֶׂה. אוּנִּין שֶׁל פִּשְׁתָּן מַאי טַעְמָא שָׁרוּ — מִשּׁוּם דְּלָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה, וּמֵינָח נַיְיחָא. מְצוּדַת חַיָּה וְעוֹף וְדָגִים דְּקָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה, מַאי טַעְמָא שָׁרוּ? הָתָם נָמֵי בְּלֶחִי וְקוּקְרֵי דְּלָא קָעָבֵיד מַעֲשֶׂה. [ה־ו]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַב אַסִּי: מַאן תְּנָא שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּאוֹרָיְיתָא — בֵּית שַׁמַּאי הִיא וְלָא בֵּית הִלֵּל, לְבֵית שַׁמַּאי בֵּין קָעָבֵיד מַעֲשֶׂה בֵּין דְּלָא קָעָבֵיד מַעֲשֶׂה — אָסוּר. לְבֵית הִלֵּל אַף עַל גַּב דְּקָעָבֵיד מַעֲשֶׂה — שְׁרֵי. וְהַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ דִּלְבֵית שַׁמַּאי אַף עַל גַּב דְּלָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה — אָסוּר, אִי הָכִי,

מוּגְמָר

עִם הַשֶּׁמֶשׁ בְּעוֹד הַחַמָּה זוֹרַחַת: כְּלֵי לָבָן שֶׁהוּא קָשֶׁה לְכַבֵּס וְצָרִיךְ ג' יָמִים וּמַחְמִירִין עַל עַצְמָן כב"ש: שֶׁטּוֹעֲנִין אֶת הַזֵּיתִים בְּקוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וְאֶת הָעֲנָבִים בְּעִגּוּלֵי הַגַּת שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹצְרִין אוֹתָן בְּגַלְגַּל כְּמוֹ שֶׁלָּנוּ אֶלָּא טוֹעֲנִין אוֹתָן בְּקוֹרוֹת כְּבֵדִין וְהָנֵי דְּגַת קָרֵי עִגּוּלִין שֶׁהָיוּ דַּפִּין עָבִין עֲשׂוּיִן כְּעִגּוּלִין וְשָׁוִין שֶׁטּוֹעֲנִין אוֹתָן מִבְּעוֹד יוֹם וְהַמַּשְׁקֶה הוֹלֵךְ וְזָב כָּל הַשַּׁבָּת וּבַגְּמָרָא (דַּף יט.) פָּרִיךְ מַאי שְׁנָא דְּלָא פְּלִיגֵי ב"ש בְּהָא וּמְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּאִי נָמֵי עָבִיד לְהוּ בְּשַׁבָּת לֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת דְּכִי אָמְרִי' סְחִיטַת זֵיתִים וַעֲנָבִים אַב מְלָאכָה בְּפֶ' חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמג:) הָנֵי מִלֵּי בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁלֹּא רִסְּקָן מִבְּעוֹד יוֹם דַּהֲוָה לֵיהּ מְפָרֵק דָּבָר מִמַּשָּׂאוֹ הַגָּדֵל בְּתוֹכוֹ וְהִיא תּוֹלָדָה דְּדָשׁ אֲבָל הָכָא אֵין נוֹתְנִין קוֹרָה עַל גַּבֵּי זֵיתִים עַד שֶׁטּוֹחֲנִין תְּחִלָּה בָּרֵחַיִם וְכֵן עֲנָבִים דּוֹרְכִין אוֹתָן תְּחִלָּה בָּרֶגֶל וּבְלָאו קוֹרָה נָמֵי מַשְׁקֶה נָפֵק מִמֵּילָא אֶלָּא דְּלָא נָפֵק שַׁפִּיר כִּי הַשְׁתָּא וְלָא דָּמֵי לְדָשׁ: גְּמ' מַאי שְׁנָא בְּכוּלְּהוּ כו' ל"ג לָהּ הָכָא אֶלָּא לְקַמָּן בְּמִשְׁנָה וְשָׁוִין שֶׁטּוֹעֲנִין: מַאן תְּנָא נְתִינַת מַיִם לִדְיוֹ וְאע"פ שֶׁלֹּא גִּבֵּל הַדְּיוֹ זוֹ הִיא שְׁרִיָּיתָן וַהֲוֵי לִישָׁה דִּידֵהּ בְּהָכִי וּמְחַיֵּב מִשּׁוּם לָשׁ דְּהָא מַתְנֵי' לֵיכָּא גִּבּוּל וְאִפְלִיגוּ בָּהּ מִבְּעוֹד יוֹם מִכְּלָל דִּבְשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת הוּא: הָאַחֲרוֹן חַיָּב מִשּׁוּם לָשׁ שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה: אֵפֶר לָאו בַּר גִּבּוּל הוּא: עָפָר בַּר גִּבּוּל הוּא לְטִיט שֶׁל בִּנְיָן: וְהָא תַּנְיָא תַּרְתֵּי מַתְנִיתָא חֲדָא דְּאֵפֶר וַחֲדָא דְּעָפָר: מִידִי גַּבֵּי הֲדָדֵי תְּנִינְהוּ חֲדָא תַּנְיָא ר' חִיָּא וַחֲדָא תַּנְיָא רַבִּי אוֹשַׁעְיָא וַחֲדָא מִנַּיְהוּ תַּנְיָא לְעָפָר בִּלְשׁוֹן אֵפֶר: פּוֹתְקִין פּוֹתְחִין עוֹשִׂין נֶגֶר קָטָן מִשְּׂפַת הַמַּעְיָן לַגִּנָּה: מֻגְמָר לְבוֹנָה וּמִינֵי בְשָׂמִים נוֹתְנִין עַל הָאֵשׁ וּמְעַשְּׁנִין הַבְּגָדִים שֶׁיְּהֵא רֵיחָן נוֹדֵף: גָּפְרִית תַּחַת כְּלֵי כֶּסֶף שֶׁמְּצַיְּרִין בָּהֶם פְּרָחִים וְצוּרוֹת בַּחֶרֶט וּמְעַשְּׁנָן בְּגָפְרִית וְהֵן מַשְׁחִירוֹת וְנִכָּרוֹת וְקוֹרִין נייל"ר: קִילוֹר תַּחְבֹּשֶׁת שֶׁקּוֹרִין לוז"א: וְאִסְפְּלָנִית רְטִיָּה: בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם וכ"ש בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד וְשֶׁל חֲמוֹר דְּאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ: שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁמַעַת אֶת הַקּוֹל וְאַוְשָׁא מִלְּתָא בְּשַׁבָּת וְאִיכָּא זִילוּתָא: לְרַבּוֹת שְׁבִיתַת כֵּלִים דִּכְתִיב לְעֵיל מִנָּהּ לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ וְגוֹ': וְהַשְׁתָּא דַּאֲמַרְתְּ בֵּית הִלֵּל אִית לְהוּ שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּהָא עַל כָּרְחָךְ הַאי מַתְנִיתָא בֵּית הִלֵּל מִדְּשָׁרֵי בְּהָנָךְ וְקָתָנֵי דְּרֵחַיִם אָסוּר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים: מֻגְמָר וְגָפְרִית אַמַּאי שָׁרוּ וה"ה לְכָל הָנָךְ דְּמַתְנִי' הֲרֵי הַמֻּגְמָר מֻנָּח בְּעַרְדַּסְקָאוֹת וְנִמְצָא כְּלִי עוֹשֶׂה מְלָאכָה: לָא קָא עָבֵיד הַכְּלִי שׁוּם מַעֲשֶׂה אֶלָּא מֻנָּח עַל הָאָרֶץ וְהֵן בְּתוֹכוֹ אֲבָל הָרֵחַיִם עָבְדִי מַעֲשֶׂה ולב"ש כֵּיוָן דְּמֻנָּחִין בְּגַוֵּהּ הַיְנוּ מַעֲשֶׂה דִּילֵהּ: מְצוּדוֹת דְּקָא עָבְדִי מַעֲשֶׂה שֶׁהַפַּח נִקְשָׁר וְתוֹפֵס הָעוֹף וְכֵן יָקוּשׁ שֶׁפּוֹשְׁטִים לְחַיּוֹת לִלְכְּדָן בְּרַגְלַיִם כְּשֶׁנּוֹגְעִין בּוֹ קוֹפֵץ וּמִתְחַבֵּר מֵאֵלָיו וְלוֹכֵד: בְּלֶחִי חַכָּה שֶׁקּוֹרִין איימ"א שֶׁהַדָּג בּוֹלְעוֹ וּמִתְהַדְּקוֹ וְהַכְּלִי אֵינוֹ זָז מִמְּקוֹמוֹ: וְקוּקְרֵי שֶׁעוֹשִׂין סַלִּים פִּיהָ אֶחָד רָחָב וּפִיהָ הַשֵּׁנִי קָצָר מְאֹד וְהַדָּג (ס"א וְהַחַיָּה) נִכְנָס שָׁם וּמוֹצִיא רֹאשׁוֹ בְּפִי הַקָּצָר וְאֵין גּוּפוֹ יָכוֹל לָצֵאת וּכְשֶׁבָּא לְהַחֲזִיר רֹאשׁוֹ לִפְנִים רָאשֵׁי קְרוּמוֹת נִכְנָסִין לוֹ תַּחַת לְחָיָיו דְּהַשְׁתָּא לָא עָבֵיד כְּלִי מִדֵּי: וְהַשְׁתָּא דַּאֲמַרְתְּ כו' ב"ש הִיא וְהָא דְּרֵחַיִם ב"ש וב"ש לָא שָׁנֵי לְהוּ בֵּין הֵיכָא דְּעָבֵיד כְּלִי מַעֲשֶׂה בֵּין הֵיכָא דְּלָא עָבֵיד דְּהָא אָסְרִי בְּאוּנִין דְּמַתְנִי' וְכֵיוָן דב"ש הִיא:

אֲבָל דְּיוֹ דְּלָאו בַּר גִּבּוּל הוּא וְהָא דְּאָמַר בְּבַמֶּה מַדְלִיקִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף כג. וְשָׁם) כָּל הַשְּׁמָנִים יָפִים לִדְיוֹ אִבַּעְיָא לְהוּ לְגַבֵּל אוֹ לְעַשֵּׁן לָאו דַּוְקָא גִּבּוּל אֶלָּא הַאי גִּבּוּל הַיְנוּ עֵרוּב בְּעָלְמָא וְאִם תֹּאמַר וְהָא מֻרְסָן דְּאָמַר בְּפֶרֶק בַּתְרָא (דַּף קנה: וְשָׁם) דְּלָאו בַּר גִּבּוּל הוּא וְקָאָמַר הָתָם ר' יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַבֵּל וְי"ל דְּהָתָם לְגַבֵּי קֶמַח קָאָמַר דְּאֵינוֹ בַּר גִּבּוּל אֲבָל בַּר גִּבּוּל הוּא טְפֵי מִדְּיוֹ וּלְהָכֵי לָא מַיְתֵי מִנֵּהּ הָכָא אַדְּיוֹ וּמִכָּאן קָשֶׁה עַל הַמְפָרֵשׁ אַהָא דְּאָמַר בְּבֵיצָה בְּפֶרֶק הַמֵּבִיא (דַּף לב: וְשָׁם) קִטְמָא שָׁרֵי הַיְנוּ כְּשֶׁנּוֹתְנִין מַיִם לְתוֹכוֹ לִשְׁרוֹק הַתַּנּוּר סָבִיב הוֹאִיל וְלָאו בַּר גִּבּוּל הוּא וְהָכָא מַשְׁמַע דְּאַדְּרַבָּה דְּמִידֵי דְּלָאו בַּר גִּבּוּל הוּא חַיָּב טְפֵי אֶלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ קִטְמָא שָׁרֵי בְּלֹא מַיִם לִשְׁרוֹק הַתַּנּוּר סְבִיבָיו וקמ"ל דְּלָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יְגַבֵּל בי"ט: וּמִתְרַפֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וְאִם תֹּאמַר הָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קח:) שׁוֹרִין קִילוֹרִין מע"ש וּמַנִּיחַ תַּחַת הָעַיִן בְּשַׁבָּת וא"כ בְּשַׁבָּת נָמֵי שָׁרֵי לְהַנִּיחַ וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְקַמָּן מַיְירֵי בְּאָדָם בָּרִיא וְאֵינוֹ מַנִּיחַ בְּעַיִן לִרְפוּאָה אֶלָּא תַּחַת הָעַיִן לְתַעֲנוּג וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לִשְׁחִיקַת סַמְמָנִים וְהָכָא מַנִּיחַ בְּעַיִן לִרְפוּאָה וְלָא שָׁרְיָא אֶלָּא מֵעֶרֶב שַׁבָּת: וְלֵימָא מָר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וְאִם תֹּאמַר לְמַאי דְּמַסִּיק מַאן תְּנָא שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּאוֹרָיְתָא ב"ש מַאי פָּרִיךְ רַב יוֹסֵף וְלֵימָא מָר מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וְכִי אֵינוֹ יוֹתֵר טוֹב כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַבָּה שֶׁמַּשְׁמַעַת הַקּוֹל וְאָתֵי כב"ה וי"ל דְּלָא סְבִירָא לֵהּ לְרַב יוֹסֵף טַעְמָא דְּהַשְׁמָעַת הַקּוֹל כְּלָל וּמִסְתַּבְּרָא לֵיהּ טְפֵי לְאוֹקְמָה כב"ש מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וְנִרְאֶה דְּרַבָּה סָבַר דְּטַעֲמָא דב"ש לָאו מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים הוּא אֶלָּא סָבַר דְּטַעֲמָא דב"ש דְּגָזְרִינַן דִּלְמָא אָתֵי לְמֶעְבַּד בְּשַׁבָּת דְּאִי לְרַבָּה נָמֵי טַעְמָא דְב"ש מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים לָמָּה הָיָה צָרִיךְ רַב יוֹסֵף לְהָבִיא הַבָּרַיְתָא וְהָא מַתְנִי' הִיא דְּאָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וְעוֹד דְּאָמַר לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף יט.) הָנֵי דְּאִי עָבֵד לְהוּ בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת גָּזְרוּ בֵּית שַׁמַּאי עִם חֲשֵׁכָה מַשְׁמַע דְּטַעֲמָא דְּבֵית שַׁמַּאי מִשּׁוּם גְּזֵרָה וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וּלְרַב יוֹסֵף לֹא תִּקְשֶׁה אַמַּאי [לָא] אָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי טְעִינַת קוֹרָה מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּהָתָם אָתֵי מִמֵּילָא טְפֵי מִכָּל הָנָךְ דְּמַתְנִיתִין וְאִם תֹּאמַר לְרַבָּה הַךְ בָּרַיְתָא דִּשְׁבִיתַת כֵּלִים אַמַּאן תִּרְמְיֵהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַבָּה סָבַר דִּבְרַיְתָא דִּשְׁבִיתַת כֵּלִים בֵּית שַׁמַּאי הִיא וְהֵיכָא דַּעֲבִיד מַעֲשֶׂה אֲבָל הֵיכָא דְּלָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה כִּי הָנָךְ דְּמַתְנִי' טַעְמַיְהוּ מִשּׁוּם גְּזֵרָה וּמְצוּדוֹת דְּמַתְנִי' בְּלֶחִי וְקוּקְרֵי: אֲנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן מַאי טַעְמָא שָׁרוּ הָא דְּנָקֵט אוּנִין טְפֵי מִדְּיוֹ וְסַמְמָנִין וְכַרְשִׁינִין מִשּׁוּם דְּהָתָם פְּשִׁיטָא דְּלֵיכָּא מַעֲשֶׂה כְּלָל אֲבָל בְּאוּנִין הַתַּנּוּר עוֹשֶׂה קְצָת מַעֲשֶׂה כְּשֶׁמְּחַמְּמוֹ וְעוֹד דִּבְהָנָךְ לֹא הִזְכִּיר כְּלִי אֲבָל גַּבֵּי אוּנִין הֻזְכַּר הַתַּנּוּר: וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא הָא מַנִּי ב"ש הִיא אוֹמֵר ר"ת דְּהִלְכְתָא כְּרַב יוֹסֵף דְּמוּקִי בָּרַיְתָא כב"ש דְּהָא רַב אוֹשַׁעְיָא קָאֵי כְּוָתֵהּ וּלְפ"ז רֵחַיִם מֻתָּרִים דִּלְדִידֵהּ לב"ה שָׁרֵי אֲפִי' הֵיכָא דְּקָעֲבִיד מַעֲשֶׂה וְלָא חָיֵישׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל וְלִי נִרְאֶה דְּרַב אוֹשַׁעְיָא לָא מוּקִי לָהּ כב"ש אֶלָּא הַשַּׁ"ס הוּא דְּקָאָמַר הָכִי הָא מַנִּי ב"ש הִיא אַלִּיבָּא דְּרַב יוֹסֵף דְּמוּקִי לָהּ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים אֲבָל לְרַב אוֹשַׁעְיָא מָצֵינַן לְמֵימַר דְּמוּקִי לָהּ כב"ה וְאִית לֵהּ הַשְׁמָעַת קוֹל כְּרַבָּה וְכֵן פָּסַק ר"ח דְּטַעֲמָא דְּרֵחַיִם מִשּׁוּם הַשְׁמָעַת קוֹל וְאָתֵי כב"ה וְעוֹד דְּסֻגְיָא דִּלְקַמָּן לָא מְתוֹקְמָא אֶלָּא כְּרַבָּה. כִּדְפֵי' וקי"ל כְּרַב אוֹשַׁעְיָא דְּמַאן תַּנָּא שְׁבִיתַת כֵּלִים בֵּית שַׁמַּאי הִיא וּמֻתָּר לְהַשְׁאִיל כֵּלִים לְנָכְרִי וְאֵין לָחוּשׁ בַּמֶּה שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ הַנָּכְרִי מְלָאכָה אֲבָל בְּהֶמְתּוֹ אָסוּר לְהַשְׁאִיל דִּשְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ עָלָיו דְּאוֹרָיְתָא: וּלְבֵית שַׁמַּאי אַף עַל גַּב דְּלָא קָעֲבִיד מַעֲשֶׂה וְכוּ' הַשְׁתָּא דְּטַעֲמָא דב"ש מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים הָנָךְ ג' בָּבוֹת קַמַּיְיתָא אֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמְמָנִים וְאוּנִין וּמְצוּדוֹת הָווּ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בְּתוֹךְ הַכְּלִי וְנִמְצָא שֶׁהַכְּלִי עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה אֲבָל מוֹכְרִין לְנָכְרִי וְעוֹרוֹת לְעַבְּדָן וְכֵלִים לְכוֹבֵס לָא הָוֵי מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים דְּבַמֶּה שֶׁהָעוֹרוֹת מִתְעַבְּדִין אֵין הָעוֹר עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה אֶלָּא הָאָדָם הַמְּעַבֵּד עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה וְכֵן בֶּגֶד הַמִּתְלַבֵּן הָאָדָם הַמְּלַבְּנוֹ עוֹשֶׂה הַמְּלָאכָה אֶלָּא טַעְמָא דְּאָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי מִשּׁוּם דְּמִחַלֵּף בִּשְׁלוּחוֹ וּלְהָכִי נָמֵי מֻגְמָר וְגָפְרִית דְּמוּקֵי בְּסָמוּךְ דְּמַנְחֵי אַאַרְעָא אַף עַל גַּב שֶׁהַכֵּלִים הָעֶלְיוֹנִים מִתְגַּפְּרִים וְנִצְבָּעִים לֹא שַׁיָּךְ שְׁבִיתַת כֵּלִים כִּדְפָרֵשִׁי' שֶׁהַכְּלִי שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית בּוֹ אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פח' מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ב טוש"ע או"ח סי' רמו סעי' א:
ג מיי' פג' מהל' שבת הל' ב:
ד מיי' פו' מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' רמו סעי' א:
ו מיי' פג' מהל' שבת הל' ב:
ז מיי' פו' מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב תוספתא שבת

תורה אור השלם

וּבְכֹל אֲשֶׁר־אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשָּׁמֵרוּ וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא תַזְכִּירוּ לֹא יִשָּׁמַע עַל־פִּיךָ [שמות כג, יג]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנד סעי' ח ט:
ב מיי' פג' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יא:
ד מיי' פג' מהל' שבת הל' יד:
ה מיי' פג' מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' א:
ז מיי' פג' מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' רנד סעי' א ב:
ט מיי' פג' מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:
י מיי' פג' מהל' שבת הל' טז:
יא טוש"ע או"ח סי' רמו סעי' ב:
יב מיי' פו' מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:
יג טוש"ע או"ח סי' תמג סעי' א:
יד מיי' פג' מהל' חמץ ומצה הל' יא, סמג לאוין עו:

דְּמַפְקְרָא לְהוּ אַפְקוּרֵי אע"ג דְּאָמַר בִּנְדָרִים (דף מה.) דְּבָעֵינַן הָפְקֵר בִּפְנֵי מַגְּמָר וְגָפְרִית מ"ט שָׁרוּ הָא מַנְּחֵי בְּכֵלִים: כְּגוֹן דְּמַנְּחֵי מַגְּמָר וְגָפְרִית בְּאַרְעָא

ג' הָכָא לָא בָּעֵינַן דְּמִסְתַּמָּא מַפְקִיר לְהוּ וְאֵין לְסָמֹךְ עַל זֶה לְהַשְׁכִּיר סוֹס לְנָכְרִי וּלְהַפְקִיר דְּהָכָא שָׁאנֵי מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר בְּעִנְיַן אַחֵר וְעוֹד שֶׁאֵין הַדָּבָר מְפֻרְסָם: לֹא יְמַלֵּא נַחְתּוֹם כו' כְּדִמְסִיק גְּזֵרָה שְׁמָא יְחַתֶּה אַף ע"פ שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת הַרְבֵּה לְהִתְחַמֵּם חֲיִשִׁינַן שְׁמָא יִצְטָנֵן לְפִי שֶׁרְגִילִים לְחַמֵּם עַל אֵשׁ רַפָּה וְיֵהָא צָרִיךְ לְחַתּוֹת: גְּזֵרָה שְׁמָא יְחַתֶּה וְאִם תֹּאמַר מֵעִקָּרָא דְּלָא יָדַע הַאי טַעְמָא תִּקְשֵׁי לֵיהּ גְּזֵרָה לְגָזוֹר! הָתָם לָא מְחַתֵּי לְהוּ, דְּאִי מְחַתֵּי סָלֵיק בְּהוּ קוּטְרָא, וְקָשֵׁי לְהוּ. אוּפְנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן נָמֵי לִיגְזוֹר! הָתָם, כֵּיוָן דְּקָשֵׁי לְהוּ זִיקָא, לָא מְגַלּוּ לֵיהּ: צָמֶר לִיגְזוֹר! אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּיוֹרָה עָקוּרָה. וְנִיחוּשׁ שְׁמָא מֵגִיס בָּהּ! בַּעֲקוּרָה וְטוּחָה. [ח]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר מָר גְּזֵירָה שְׁמָא יְחַתֶּה בַּגָּחָלִים, הַאי קְדֵרָה חַיְיתָא שְׁרֵי לְאַנּוּחֵהּ עֲרֵב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה בְּתַנּוּרָא. מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּלָא חֲזֵי לְאוּרְתָּא, אַסּוֹחֵי מַסַּח דַּעְתֵּיהּ מִינֵּיהּ וְלָא אָתֵי לְחַתּוֹיֵי גָּחָלִים. וּבְשִׁיל — שַׁפִּיר דָּמֵי. בְּשִׁיל וְלָא בְּשִׁיל — אָסִיר. וְאִי שְׁדָא בֵּיהּ גַּרְמָא חַיָּיא — שַׁפִּיר דָּמֵי. [ט]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר מָר כָּל מִידֵּי דְּקָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא לָא מְגַלּוּ לֵיהּ, הַאי בְּשָׂרָא דְּגַדְיָא וּשְׁרִיק — שַׁפִּיר דָּמֵי. דְּבַרְחָא וְלָא שְׁרִיק — אָסִיר. דְּגַדְיָא וְלָא שְׁרִיק, דְּבַרְחָא וּשְׁרִיק — רַב אָשֵׁי שָׁרֵי וְרַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי אָסַר. וּלְרַב אָשֵׁי דְּשָׁרֵי, וְהַתַּנְיָא אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בָּצָל וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלוּ מִבְּעוֹד יוֹם! הָתָם דְּבַרְחָא וְלָא שְׁרִיק. [י]אִיכָּא דְּאָמְרִי: דְּגַדְיָא בֵּין שְׁרִיק בֵּין לָא שְׁרִיק — שַׁפִּיר דָּמֵי. דְּבַרְחָא נָמֵי וּשְׁרִיק — שַׁפִּיר דָּמֵי. כִּי פְּלִיגִי דְּבַרְחָא וְלָא שְׁרִיק — דְּבַרְחָא — רַב אָשֵׁי שָׁרֵי וְרַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי אָסַר. וּלְרַב אָשֵׁי דְּשָׁרֵי, וְהַתַּנְיָא אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בָּצָל וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלוּ מִבְּעוֹד יוֹם! הָתָם בִּבְשָׂרָא אַגּוּמְרֵי. אָמַר רַבִּינָא: הַאי קָרָא חַיָּיא — שַׁפִּיר דָּמֵי, כֵּיוָן דְּקָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא כִּבְשָׂרָא דְּגַדְיָא דָּמֵי. [יא]בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין מוֹכְרִין. תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֻפְצוֹ לְגוֹי, וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ, וְלֹא יַלְוֶנּוּ, וְלֹא יִתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: הֵן הֵן דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל — לֹא בָּא רַבִּי עֲקִיבָא אֶלָּא לְפָרֵשׁ דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. [יב]תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֲמֹצוֹ לְגוֹי אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיִּכְלֶה קוֹדֶם הַפֶּסַח, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שֶׁמּוּתָּר לְאוֹכְלוֹ — מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

כּוּתָּח

תַּנָּא בָּן מַחְלַקְתּוֹ שֶׁאָמַר אַלְבָּא דב"ה לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה וּבָא ר"ע לוֹמַר לֹא אָמְרוּ ב"ה כֵּן אֶלָּא כו':

מוּגְמָר וְגָפְרִית מַאי טַעְמָא שָׁרוּ בֵּית שַׁמַּאי? הָתָם מַנַּח אַאַרְעָא. גִּיגִית וְגַר וּקְדֵרָה וְשַׁפּוּד מַאי טַעְמָא שָׁרוּ בֵּית שַׁמַּאי? דְּמַפְקַר לְהוּ אַפְקוּרֵי. [אב(א)]מַאן תְּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: לֹא תְּמַלֵּא אִשָּׁה קְדֵרָה עֲסָסִיּוֹת וְתוּרְמְסִין וְתַנִּיחַ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְאִם נְתָנַן — לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. כֵּיצַד בּוֹ: לֹא יְמַלֵּא נַחְתּוֹם חֲבִית שֶׁל מַיִם וְיַנִּיחַ לְתוֹךְ הַתַּנּוּר עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה, וְאִם עָשָׂה כֵּן — לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. לֵימָא בֵּית שַׁמַּאי הִיא וְלָא בֵּית הִלֵּל? אֲפִילּוּ תֵּימָא בֵּית הִלֵּל, גְּזֵירָה שְׁמָא יְחַתֶּה בַּגָּחָלִים. [ג־יא]אִי הָכִי מוּגְמָר וְגָפְרִית נָמֵי לִיגְזוֹר! הָתָם לָא מְחַתֵּי לְהוּ, דְּאִי מְחַתֵּי סָלֵיק בְּהוּ קוּטְרָא, וְקָשֵׁי לְהוּ. אוּפְנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן נָמֵי לִיגְזוֹר! הָתָם, כֵּיוָן דְּקָשֵׁי לְהוּ זִיקָא, לָא מְגַלּוּ לֵיהּ: צָמֶר לִיגְזוֹר! אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּיוֹרָה עָקוּרָה. וְנִיחוּשׁ שְׁמָא מֵגִיס בָּהּ! בַּעֲקוּרָה וְטוּחָה. [יד]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר מָר גְּזֵירָה שְׁמָא יְחַתֶּה בַּגָּחָלִים, הַאי קְדֵרָה חַיְיתָא שְׁרֵי לְאַנּוּחֵהּ עֲרֵב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁיכָה בְּתַנּוּרָא. מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּלָא חֲזֵי לְאוּרְתָּא, אַסּוֹחֵי מַסַּח דַּעְתֵּיהּ מִינֵּיהּ וְלָא אָתֵי לְחַתּוֹיֵי גָּחָלִים. וּבְשִׁיל — שַׁפִּיר דָּמֵי. בְּשִׁיל וְלָא בְּשִׁיל — אָסִיר. וְאִי שְׁדָא בֵּיהּ גַּרְמָא חַיָּיא — שַׁפִּיר דָּמֵי. [טו]וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר מָר כָּל מִידֵּי דְּקָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא לָא מְגַלּוּ לֵיהּ, הַאי בְּשָׂרָא דְּגַדְיָא וּשְׁרִיק — שַׁפִּיר דָּמֵי. דְּבַרְחָא וְלָא שְׁרִיק — אָסִיר. דְּגַדְיָא וְלָא שְׁרִיק, דְּבַרְחָא וּשְׁרִיק — רַב אָשֵׁי שָׁרֵי וְרַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי אָסַר. וּלְרַב אָשֵׁי דְּשָׁרֵי, וְהַתַּנְיָא אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בָּצָל וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלוּ מִבְּעוֹד יוֹם! הָתָם בִּבְשָׂרָא אַגּוּמְרֵי. אָמַר רַבִּינָא: הַאי קָרָא חַיָּיא — שַׁפִּיר דָּמֵי, כֵּיוָן דְּקָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא כִּבְשָׂרָא דְּגַדְיָא דָּמֵי. [טז]בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין מוֹכְרִין. תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֻפְצוֹ לְגוֹי, וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ, וְלֹא יַלְוֶנּוּ, וְלֹא יִתֵּן לוֹ בְּמַתָּנָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא מִפֶּתַח בֵּיתוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: הֵן הֵן דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, הֵן הֵן דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל — לֹא בָּא רַבִּי עֲקִיבָא אֶלָּא לְפָרֵשׁ דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. [יז(ב)]תָּנוּ רַבָּנָן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יִמְכּוֹר אָדָם חֲמֹצוֹ לְגוֹי אֶלָּא אִם כֵּן יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיִּכְלֶה קוֹדֶם הַפֶּסַח, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כָּל זְמַן שֶׁמּוּתָּר לְאוֹכְלוֹ — מוּתָּר לְמוֹכְרוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:

מַגְּמָר וְגָפְרִית מ"ט שָׁרוּ הָא מַנַּח בְּכֵלִים: כְּגוֹן דְּמַנַּח מַגְּמָר וְגָפְרִית בְּאַרְעָא וְלָא בִּכְלִי: גִּיגִית שֶׁהַשָּׂכָר בְּתוֹכוֹ וְאֵי אֶפְשָׁר לְשַׁפְכוֹ לְאַרְעָא וְהַשְׁעוּרִין נִשְׂרָיִן כָּל הַשַּׁבָּת יוֹתֵר מֹחַ' יָמִים וְהַשַּׁבָּת בִּכְלָל וְכֵן גַּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת וְכֵן קְדֵרָה שֶׁעַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תִּצְטַמֵּק בְּשַׁבָּת וְכֵן שְׁפוּד הַמַּנָּח בַּתַּנּוּר כְּדִתְנַן (דף יט:) מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח וְלָא פְּלִיגִי ב"ש: בְּדַמַּפְקַר לְהוּ לְכֵלִים וְשׁוּב אֵינוֹ מְצוּיָה עַל שְׁבִיתָתָן: עֲסָסִיּוֹת וְתוּרְמְסִין מִינֵי קִטְנִיּוֹת וּצְרִיכִין בִּשּׁוּל יוֹתֵר: בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵהָנֶה מִמְּלֶאכְתָּ שַׁבָּת: יְחַתֶּה בַּגָּחָלִים לְמַהֵר בִּשּׁוּלָן: סָלֵיק בָּהוּ קִטְרָא שֶׁל עֵצִים וּמִשְׁחִיר הַבְּגָדִים וַעֲשַׁן הָעֵצִים קָשֶׁה לָהֶם וְכֵן בְּגְּמָרִית: לָא מְגַלֵּי מִשְּׁטַח פִּי תַּנּוּר וְלַיכָּא לְמִגְזַר שְׁמָא יְחַתֶּה בְּגָחָלִים: לְגָזוֹר שְׁמָא יְחַתֶּה בְּגָחָלִים: עֲקוּרָה מֵעַל הָאוּר: מֵגִיס מְהַפֵּךְ בָּהּ וּבְמַבָּשֶׁל הָוֵי בִּשּׁוּל: וְטוּחָה מְכַסָּה בְּכִסּוּי שֶׁלֹּא וְטוּחָה בְּטִיט סָבִיב דְּכֵלֵי הָאי לָא טָרַח וּמְדַכַּר: וְהַשְׁתָּא דְּאָמַר מַר דְּהַנָּחַת קְדֵרָה לָא אָסִירָא אֶלָּא מִשּׁוּם חֲתִיָּה: הַאי קְדֵר' חַיְתָא שַׁפִּיר דָּמֵי לְהַשְׁהוֹתָהּ לְכַתְּחִלָּה מִבְּעוֹד יוֹם בַּתַּנּוּר וְהִיא מִתְבַּשֶּׁלֶת כָּל הַלַּיְלָה דְּוַדַּאי חַיְתָא לְאוּ אַדַּעְתָּא לְמֵיכְלַהּ לְאַרְתָּא אַגְּחֵהּ הָתָם וּמִשּׁוּם לְמָחָר לָא אָתֵי לְחַתּוּיֵי שָׁרֵי לֵיהּ לְהַשְׁהוֹת גְּדוֹל וְלָא דְּמֵי לְעֲסָסִיּוֹת וְתוּרְמְסִין שֶׁאֵין כָּל הַלַּיְלָה וְהַיּוֹם דֵּי לָהֶן: וּבְשִׁיל שַׁפִּיר דְּמֵי מְבַשֶּׁלֶת כָּל צָרְכָהּ שַׁפִּיר דְּמֵי לְהַנִּיחָהּ דְּלָא בָּעֵי חִתּוּי: שְׁדָא בֵּיהּ גַּרְמָא חַיָּא דְּלָאו דַּעְתֵּיהּ לְמֵיכְלַהּ לְאַרְתָּא: גַּדְיָא קָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא: שָׁרִיק פִּי הַתַּנּוּר בְּטִיט סָבִיב כְּסוּי אֵינוֹ מוּכָן לַחְתּוֹת: בַּרְחָא אֵיל גָּדוֹל לָא קָשֵׁיָא לֵיהּ זִיקָא וְאַתֵּי לְגַלּוֹיֵי פִּי הַתַּנּוּר לְטַל כְּסוּיוֹ לַחְתּוֹת: דְּגַדְיָא וְלָא שְׁרִיק אֵיכָּא חָדָא לְאִסּוּרָא וַחֲדָא לְהַתָּרָא: בִּבְשָׂרָא אַגַּמְרֵי שְׁאֵינוֹ בַּתַּנּוּר דַּאֲפִילּוּ כְּסוּי לֵיכָּא וּמוּכָן לַהֲפֹךְ בּוֹ וּלְחַתּוֹת: לֹא יִשְׁאֲלֶנּוּ שְׁאֵלָה דָּבָר הַחוֹזֵר בְּעֵין הַלְוָאָה בְּדָבָר הַנּוֹתֵן לְהוֹצָאָה: אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הַנָּכְרִי לְבֵיתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וְאע"ג דִּבְדִידֵהּ קָטָרַח מַחְמִירִין ב"ש דְּמִחַלַּף בִּשְׁלוּחוֹ: בֵּית הַסָּמוּךְ לַחוֹמָה שֶׁל עִיר אַחֶרֶת שֶׁהַנָּכְרִי דַּר שָׁם שֶׁהָרֵי יָכוֹל לְהַנִּיחוֹ שָׁם: מִפֶּתַח בֵּיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל: הֵן הֵן דִּבְרֵי כו' לֹא בָּא ר"ע לְחַלֵּק עַל ב"ה אֶלָּא לְחַלֵּק עַל

שְׁרִי: וְלֹא יַשְׁאִילֶנּוּ כו' אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ לָא מַיְרֵי בִּכְלִים דְּאָסוּר לב"ש מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים דַּאֲפִילּוּ בָּרְבִיעִי אוֹ בַּחֲמִישִׁי נָמֵי אֶלָּא בְּגוֹן חָלוּק וּשְׁאָר דְּבָרִים וְטַעְמָא מִשּׁוּם הוֹצָאָה וְנִרְאֶה כְּשָׁלוּחוֹ כְּדִפֵּ"ה:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב משנה שבת
ג פסחים כא.

גליון הש"ס

גמ' האי קדירה חייתי' וכו' עם חשיכה בתנור. עיין לקמן דף לח ע"א תוס' ד"ה גזירה שכתה:
תוס' ד"ה גזירה שאין דבר מפסיק. ק"ל הא מ"מ תיקשי ליה מתני' דר"פ כירה בחמין ותבשיל דקדירה מפסיק ואף לפי הצד איבעיא דשם דלהחזיר תנן הא מבואר שם דצ"ל חסורי מחסרא וכו' ומה הן משהין כו' חמין ולא תבשיל דהטעם ע"כ משום חיתוי דאילו משום בישול אף אם יסבור דיש בישול אחר בישול ומשום שביתת כלי מה מהני בזה גירוף וגם אמאי חמין מותר. וכיון דמצינו לב"ש דבקדירה מפסיק חיישינן לחיתוי י"ל דגם ב"ה ס"ל הכי גם בהא דפרכינן מוגמר וגפרית נמי ליגזר הא בלא"ה כיון דאינו מפסיק כלי ניחוש לחיתוי כמו באין צולין בשר:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב תוספתא שבת; פסחים כא.; בבא מציעא קיג:

ג תוספתא עירובין

ד תוספתא שבת; ביצה יד:

ה תוספתא עדויות; משנה עדיות

גליון הש"ס

גמ' לפני הנכרי בחצר. עי' לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה בבא דרישא:

תורה אור השלם

רק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מַאֲכָל הוּא אֹתוֹ תַשְׁחִית וְכָרַתָּ וּבָנִיתָ מָצוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הִוא עֹשָׂה עִמְּךָ מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ [דברים כ, כ]

כּוּתָח הַבַּבְלִי נוֹתְנִין בּוֹ חֹמֶץ כִּדְאָמְרִי' בְּאֵלּוּ עוֹבְרִין וְאֵינוֹ עֹשׂוּי לְאֻכֶל יַחַד אֶלָּא לִטְבֹּל בּוֹ וְאֵינוֹ כָּלֶה עַד זְמַן מְרֻבֶּה: שְׁלֹשִׁים יוֹם מְשַׁמְּתְחִילִין לְדָרוֹשׁ בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח חִלָּה אֲזֹהֲרַת פֶּסַח עָלָיו: כָּלָב רְמֵי עָלֶיהָ לְזוּנוֹ: לֹא יַשְׁכִּיר אָדָם כֶּלִי לַעֲשׂוֹת בָּהֶן מְלָאכָה בע"ש בְּחֻצָּר. נָטְלוֹ וְיָצָא — אֵין נִזְקָקִין לוֹ. [ד]כֵּיוֹצֵא בּוֹ: נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִפְנֵי הַגּוֹי בְּחֻצָּר. נָטְלוֹ וְיָצָא — אֵין נִזְקָקִין לוֹ. הָא תּוּ לָמָּה לִי, הַיְינוּ הָךְ. מַהוּ דְתֵימָא: הַאי רְמֵי עֲלֵיהּ, וְהַאי לָא רְמֵי עֲלֵיהּ — קָא מַשְׁמַע לַן. (א)תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יַשְׁכִּיר אָדָם כֶּלָיו לְגוֹי בָּעֲרֶב שַׁבָּת, בִּרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי מוּתָּר. כֵּיוֹצֵא בּוֹ, אֵין מְשַׁלְּחִין אִיגְּרוֹת בְּיַד גּוֹי בָּעֲרֶב שַׁבָּת, בִּרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי — מוּתָּר. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן, וְאָמְרִי לַהּ עַל רַבִּי יוֹסֵי הֶחָסִיד, שֶׁלֹּא נִמְצָא כְּתַב יָדוֹ בְּיַד גּוֹי מֵעוֹלָם. (ה)תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מְשַׁלְּחִין אִיגֶּרֶת בְּיַד גּוֹי בָּעֲרֶב שַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן קוֹצֵץ לוֹ דָּמִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לְחוֹמָה. וַהֲלֹא קָצַץ? אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, הָכִי קָאָמַר: וְאִם לֹא קָצַץ — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַבַּיִת הַסָּמוּךְ לְחוֹמָה. [ו]וְהָאָמְרַתְּ רֵישָׁא אֵין מְשַׁלְּחִין? לָא קַשְׁיָא: הָא דְּקָבִיעַ בֵּי דַּוָּאר בְּמָתָא, וְהָא דְּלָא קָבִיעַ בֵּי דַּוָּאר בְּמָתָא. [ז-יא(ב)]תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מַפְלִיגִין בִּסְפִינָה פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לִדְבַר הֶרְשׁוּת, אֲבָל לִדְבַר מִצְוָה — שַׁפִּיר דָּמֵי. וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל מְנָת לִשְׁבוֹת, וְאֵינוֹ שׁוֹבֵת — דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. וּמְצוֹר לְצִידוֹן — אֲפִילּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת מוּתָּר. יב-טז(ג)תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין צָרִין עַל עָיְירוֹת שֶׁל גּוֹיִם פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת. וְאִם הִתְחִילוּ — אֵין מַפְסִיקִין. וְכֵן הָיָה שַׁמַּאי אוֹמֵר: "עַד רְדָתָהּ", אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. (ז)אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַהֲגִין הָיוּ וְכוּ'. תַּנְיָא אָמַר רַבִּי צָדוֹק: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל בֵּית רַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין כְּלֵי לָבָן לְכוֹבֵס שְׁלֹשָׁה יָמִים קוֹדֶם לַשַּׁבָּת, וּצְבוּעִים אֲפִילּוּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וּמְדַבְּרִיהֶם לָמַדְנוּ שֶׁהַלְּבָנִים קָשִׁים לְכַבְּסָן יוֹתֵר מִן הַצְּבוּעִים. אָמַר לֵיהּ: כַּמָּה בָּעֵית עִילָּוֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: כְּדְחִיוְּרָא. אָמַר לֵיהּ: כְּבָר קַדְּמוּךְ רַבָּנָן. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דְּיָהֵיב מָנָא לְקַצָּרָא, בְּמִשְׁחָא נִיתֵּיב לֵיהּ וּבְמִשְׁחָא נְשָׁקוֹל מִינֵּיהּ. דְּאִי טָפֵי — אַפְסָדֵיהּ דְּמַתְחֵיהּ. וְאִי בְּצִיר — אַפְסָדֵיהּ דְּכַוְּוצֵיהּ. וְשָׁוִין אֵלּוּ וְאֵלּוּ, שֶׁטּוֹעֲנִין כּוּ: מַאי שְׁנָא כּוּלְּהוּ דְּגָזְרוּ בָּהּ בֵּית שַׁמַּאי, וּמַאי שְׁנָא קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וְעִיגּוּלֵי הַגַּת דְּלָא גָּזְרוּ? הָנָךְ דְּאִי עָבֵיד לְהוּ בְּשַׁבָּת מֵיחַיֵּיב חַטָּאת — גָּזְרוּ בָּהּ בֵּית שַׁמַּאי עֶרֶב שַׁבָּת עִם חֲשֵׁכָה. קוֹרוֹת בֵּית הַבַּד וְעִיגּוּלֵי הַגַּת דְּאִי עָבֵיד לְהוּ בְּשַׁבָּת לָא מֵיחַיֵּיב חַטָּאת — לָא גָּזְרוּ. יג-טז(ה)מַאן תַּנָּא דְּכֹל מִידֵּי דְּאָתֵי מִמֵּילָא, שַׁפִּיר דָּמֵי? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי (בַּר) [בָּרַבִּי] חֲנִינָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל הִיא, דְּתָנֵי: הַשּׁוּם וְהַבּוֹסֶר וְהַמְּלִילוֹת שֶׁרְסָקָן מִבְּעוֹד יוֹם, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: יִגְמוֹר מִשֶּׁתַּחְשַׁךְ, וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:

לֹא נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִנְכְרֵי בְּחֻצַּר בְּשַׁבָּת אֲפִילּוּ לְכ"ש דְּרִגִּיל לֶאֱכֹל מִיָּד וְדַוְקָא מְזוֹנוֹת אֲבָל שְׁאָר חֲפָצִים אֲסוּרִים אֲפִילּוּ לְכ"ה דְּלָא שְׁרֵי ב"ה אֶלָּא בע"ש אֲבָל בְּשַׁבָּת לֹא וא"ת וְאַמַּאי נוֹתְנִין מְזוֹנוֹת לִנְכְרֵי בְּשַׁבָּת הָא כֵּיוָן דְּאֵין מְזוֹנוֹתֵיהֶן עָלָיךְ כִּדְאָמְרִינַן הָכָא ובפ"ב דְּבֵיצָה (דף כא:) דְּמוֹצִיא אֲנִי אֶת הַנָּכְרִי שֶׁאֵין מְזוֹנוֹתֵיהֶן עָלֶיךָ לְתֹסֶר כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קנה:) דְּאָסוּר לְטָרֵחַ בְּשַׁבָּת לְתֹת מְזוֹנוֹת לִפְנֵי חַיָּה מִשּׁוּם דְּאֵין מְזוֹנוֹתַי' עָלֶיךָ ה"נ ה"ל לְמֵיסַר בְּנָכְרִי וְיֵשׁ לוֹמַר כֵּיוָן דְּמִפָּרְנְסִים עֲנֵיֵי נָכְרִים עִם עֲנֵיֵי יִשְׂרָאֵל מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם חָשִׁיב קְצַת מְזוֹנוֹתַיו עָלֶיךָ לְעִנְיַן אִסּוּר טָרַח שְׁבוּת דְּרַבָּנָן אֲבָל לְעִנְיַן עֲשִׂיַּת מְלָאכָה בי"ט דְּהָוֵי אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא לָא חָשִׁיב מְזוֹנוֹתָיו עָלָיךְ: כְּתוּב בא"ז שפ"א חִלָּה נָכְרִי וְשָׁלַח לִיהוּדִי א' בי"ט שֶׁיִּשְׁלַח לוֹ מַיֵּינוּ וְאִם לֹא יִשְׁלַח לוֹ יָמוּת וְהַנָּכְרִי הָיָה מַחְזִק בָּעִיר וְהִתִּיר לְשָׁלַח לוֹ ע"י נָכְרִי מִשּׁוּם דַּרְכֵי שָׁלוֹם וְשָׁלַח אֶל רַבֵּינוּ שִׁמְחָה וְהִתִּיר לוֹ אֲבָל לֹא ע"י יִשְׂרָאֵל ולה"ר יִצְחָק נִרְאֶה דְּהוּא הַדִּין בְּשַׁבָּת אִם הָיָה הָעִנְיָן כָּךְ שֶׁהָיָה דָּבָר שֶׁשִּׁיָּךְ דַּרְכֵי שָׁלוֹם כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַנָּכְרִי אֶלֶם נִרְאֶה שֶׁמְּתִּיר לְשָׁלַח לוֹ עַל יְדֵי נָכְרִי לְדִידַן דְּלֵית לַן הַשְׁתָּא רְשׁוּת הָרַבִּים דְּאוֹרָיְתָא [תוס' יְשָׁנִים]: לֹא יַשְׁכִּיר אֵין לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים וכב"ש דא"כ אַפֵּי' בִּרְבִיעִי וּבַחֲמִישִׁי נַמִּי אֶלָּא כב"ה הֵיא דְּלֵית לְהוּ שְׁבִיתַת כֵּלִים אוֹ בְּחַלּוֹק וְטַלִּית וְכֵיוָצֵא בָּהֶן אֵירֵי דְּלָא שַׁיְּיךְ שְׁבִיתַת כֵּלִים וְאָסוּר לְפִי שֶׁנִּרְאֶה כְּנוֹטֵל שָׂכָר שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁכִּירוֹ לְיוֹם אַחֵר חֹדֶשׁ אוֹ שָׁבוּעַ דְּאִם מַשְׁכִּירוֹ לְיוֹם אֲפִילּוּ בְּרִבְיעִי וּבַחֲמִישִׁי אָסוּר כְּדְמַשְׁמַע בְּסוֹף הַזְּהָב (ב"מ דף נח.) גְּבֵי שׁוֹכֵר פּוֹעֲלִים לְשָׁמוֹר פֵּרָה אוֹ תֵּינוֹק וְדַוְקָא לְשָׂכְרוֹ דְּמִחֲזֵי כְּנוֹטֵל שָׂכָר שַׁבָּת אֲבָל שְׁאֵלָה שְׁרֵיָא: אֶלָּא אִם כֵּן קוֹצֵץ לוֹ דָּמִים מַתְנֵי נַמִּי דְּנוֹתְנִים כֵּלִים לְכוֹבֵס וְעוֹרוֹת לְעַבְּדָן אֵירֵי נַמִּי בְּקוֹצֵץ וְהָא דְּפָרִיךְ וַהֲלֹא קָצַץ לב"ה פָּרִיךְ: אַיִן מַפְלִיגִין בִּסְפִינָה אֲפִילּוּ תּוֹךְ הַתְּחוּם אָסוּר מִשּׁוּם שָׁט כְּדְמוֹכַח בְּפֶ' תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת קלט: וְשָׁם) גְּבֵי הַהוּא צוּרְבָּא מִדְּרַבָּנָן דְּאָמַר לְמַנּוֹם בָּעֵינָא וְאָזַל לְאִידָךְ גִּיסָא וְשָׁמַר פֵּירֵי מַשְׁמַע דְּתוֹךְ הַתְּחוּם הָיָה וְאַפֵּ"ה בְּלֹא הַעָרָמָה אָסוּר: הַשּׁוּם וְהַבּוֹסֶר וְהַמְּלִילוֹת לְמַאי דְּקָאָמַר בְּרֵישׁ חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת קמג:) מוֹדִים חֲכָמִים לְר' יְהוּדָה בְּשֶׁאֵר פֵּרוֹת וּמִיתֵי מִדְּתַנְיָא סוֹחֲטִין בְּפָגִעִין וְעוֹרְדִין אֲבָל לֹא בְּרִמּוֹנִים צ"ל דְּשׁוּם וּבֹסֶר יוֹתֵר עָשׂוּיִין לְמַשְׁקִין מִפָּגִעִין וְעוֹרְדִין וּמִיהוּ הָתָם מַסִּיק דְּתַרְוַיְיהוּ אע"ג דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ הוֹאִיל וְאַחְשְׁבִינְהוּ ה"ל מַשְׁקִין ולפ"ז הָא דְּקָתָנֵי סוֹחֲטִין בְּפָגִעִים לָאו סְחִיטָה גְּמוּרָה קָאָמַר אֶלָּא מִתּוֹךְ בָּעַלְמָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר יִגְמוֹר פִּי' אֵינוֹ צָרִיךְ לְסַלֵּק הַטְּעִינָה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אֶלָּא מַנִּיחַ כָּל הַשַּׁבָּת קָשֶׁה לְר"י הֵיכִי מוֹכַח דְּסָבַר ר' יִשְׁמָעֵאל כֹּל דְּאָתֵי מִמֵּילָא אַפֵּי' עָבֵיד בְּשַׁבָּת לַיכָּא חִיּוּב חַטָּאת דְּלָמָא ר' יִשְׁמָעֵאל סָבַר כב"ה דְּאָשְׁרוּ אַפֵּי' בְּהָנָךְ דְּלָא אָתֵי מִמֵּילָא וְהָא דְּנָקֵט רַסְקָן מְשׁוּם רְבוּתָא דר"ע וְעוֹד תָּמַהּ דר"ע דְּאָמַר לֹא יִגְמֹר לֹא כב"ש וְלֹא כב"ה וְנַרְאֶה לר"י דְּיִגְמֹר הַיְנוּ דְּיִגְמֹר וְיֹאכַל בְּשַׁבָּת וְלָא דְּמֵי לְמַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ שֶׁאָסוּרִין דְּגָזְרִינַן שֶׁמָּא יִסְחֹט דְּהָכָא אֲפִילּוּ יִסְחֹט לַיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא מִשּׁוּם דְּאָתֵי מִמֵּילָא וְהַשְׁתָּא מַיְיתֵי שַׁפִּיר דְּקָסָבַר ר' יִשְׁמָעֵאל כָּל דְּאָתֵי מִמֵּילָא ש"ד אַפֵּי' לב"ש כֵּיוָן דְּאִי עָבֵיד לֵיהּ בְּשַׁבָּת לָא מְחַיֵּב לא יִגְמֹר לא שָׁצָרִיךְ לְהַסִּיר הַקּוֹרָה דְּסָבַר כב"ה אֶלָּא שֶׁלֹּא יִגְמֹר כְּדֵי לֶאֱכֹל מְשֻׁתָּחְשַׁךְ הֵיוֹם דַּאֲסוּרִין אֲפֵי' לב"ה כְּשֶׁאַר מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ דַּאֲסוּרִין דְּהַהִיא סְחִיטָה נַמִּי דְּאוֹרָיְתָא אע"ג דְּאָתֵי מִמֵּילָא ועי"ל דְּיִגְמֹר בְּיָדַיִם מְשֻׁתָּחְשַׁךְ דְּלָא דָּמֵי לְמִתְנֵי' דְּלָא שְׁרוּ ב"ה אֶלָּא טְעִינַת קוֹרָה אֲבָל בְּיָדַיִם לֹא דְּהָכָא כְּשֶׁאֵין מְחַסְּרִין דִּיכָהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְהַשְׁתָּא מַיְיתֵי שְׁמָעֵאל בְּמְחַסְּרִין דִּיכָהּ מְחַיֵּב וְאַפֵּ"ה כְּשֶׁאֵין מְחַסְּרִין דִּיכָהּ מְחַיֵּב וּבַתר הָכִי קָאָמַר דְּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּמְחַסְּרִין דִּיכָהּ מְחַיֵּב וְאַפֵּ"ה כְּשֶׁאֵין מְחַסְּרִין דִּיכָהּ אֲפִילּוּ בְּיָדַיִם וְלֹא גָּזַר אֲטוּ מְחַסְּרִי דִּיכָהּ א"כ בְּמְחַסְּרִי דִּיכָהּ נַמִּי סָבַר דְּלָא מְחַיֵּב וּבַתר הָכִי קָאָמַר דְּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּמְחַסְּרִין דִּיכָהּ מְחַיֵּב וְאַפֵּ"ה כְּשֶׁאֵין מְחַסְּרִין דִּיכָהּ אֲפִילּוּ בְּיָדַיִם וְלֹא גָּזַר אֲטוּ מְחַסְּרִין שְׁרֵי בְּיָדַיִם וְלֹא גָּזַר אֲטוּ מְחַסְּרִין דִּיכָהּ מְחַיֵּב וא"כ אָסוּר עִם חֲשֵׁכָה לב"ש:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכה סע' א:

ב מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שכה סע' א:

ד מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' רמז סע' א:

ו מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' רמז סע' א:

ח מיי' פ"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' רמח סע' א:

י מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ו:

יא מיי' פל' מהל' שבת הל' יג, סמג עשין לו, סמג לאוין סה:

יב טור או"ח סי' רמט:

יג מיי' פב' מהל' שבת הל' כה:

יד מיי' פל' מהל' שבת הל' יג:

טו מיי' פו' מהל' מלכים ומלחמות הל' יא:

טז טוש"ע או"ח סי' שכ סע' ב:

יז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' טז:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סע' יט:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יג:
ג טוש"ע או"ח סי' שי סע' ב:
ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יד:
ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' רנד סע' ב ה:
ז מיי' פג' מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ח מיי' פג' מהל' שבת הל' יח:

מסורת הש"ס

א משנה שבת
ב לקמן קמה:
ג לקמן לז:
ד תוספתא עדויות; משנה עדיות

גליון הש"ס

גמ' דמעיקרא אוכל. עי' בר"ש פ"ג מי"א דעוקצין:
שם ותמרי דעיסקא רב אסר ושמואל וכו'. גי' הרי"ף והרא"ש ותמרי דעיסקא פלוגתא דר"י ור"ש דר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה:
רש"י ד"ה דארגיז וכו'. כך מצאתי בתשובה וכ"כ רש"י בעירובין דף סג ע"א ד"ה דארגיז:
תוס' ד"ה שמן של בדדין. וכן צואת קטן. לקמן דקכ"א ע"ב:
שם ד"ה הני כרכי דזוזי כו' הן מוקצה מחמת מיאוס. עי' תוס' לקמן דקל"ט ע"ב ד"ה תלא דבישרא:

שֶׁמֶן שֶׁל בַּדְּדִין פ"ה הַמִּשְׁתַּיֵּר בְּזָוִית בֵּית הַבַּד וְקָשֶׁה לר"י דְּמַה לוֹ לְהַזְכִּיר כָּאן דִּין מֻקְצֶה וְעוֹד דִּלְמָה יִהְיֶה הַשֶּׁמֶן מֻקְצֶה וְתַרֵץ ר"י דְּקָאֵי אַדִּלְעֵיל דְּקָאָמַר דְּאִם טָעַן בֵּית הַבַּד מִבְּעוֹד יוֹם וְהַשֶּׁמֶן זָב וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת רַב אָסֵר אוֹתוֹ שֶׁמֶן מִשּׁוּם מֻקְצֶה דְּהָוֵי נוֹלָד גְּמוּר דְּמֵחֲמַת קוֹרוֹת וְהָעִגּוּל שֶׁעָלָיו לֹא הָיָה רָאוּי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לַאֲכִילָה אע"ג דע"מ כֵּן הִנִּיחוֹ וְסָמַךְ עַל זֶה שֶׁיָּזוּב כָּל הַשַּׁבָּת כֵּיוָן דְּאֵין מַשְׁקִין בָּעוֹלָם הַאי סְמִיכָה לָאו מִידִּי הוּא וְהָוֵי נוֹלָד גְּמוּר וְלָא דָּמֵי לִקְדֵרָה חַיְתָא דְּשָׁרֵי אע"ג דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לֹא חָזֵי לַאֲכִילָה דְּהָתָם כֵּיוָן דְּהַבְשָׁר בָּעוֹלָם מְהַנֵּי דע"מ כֵּן מַנִּיחָהּ וְכֵן מַעֲנִיּוֹת הַנּוֹבְעוֹת בְּכָר הֵם בָּעוֹלָם וְכֵן צוֹאַת קָטָן שֶׁהָיָה בְּכָר בְּמֵעָיו מְהַנֵּי בָּהֶן סְמִיכָה וְלָא דָּמֵי לְזֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁרִסְקָן מִבְּעוֹד יוֹם וְכֵן הַשּׁוּם וְהַבֹּסֶר. שֶׁרִסְקָן מִבְּעֶרֶב דְּהָתָם חָזוּ מִבְּעֶרֶב לַאֲכִילָה הָכָא דְּלָא חָזוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לַאֲכִילָה וְהַמִּשְׁקֶה אֵינוֹ בָּעוֹלָם הֲרֵי נוֹלָד גְּמוּר וְאָסוּר לָרֶב וא"ת בפ"ב לִקְמָן (דף כמ.) דְּאָמַר רַב אֲכַל תַּמְרֵי וּשְׁדָא קַשְׁיָתָא לְחֵיוָתָא מַאי לָאו בְּפִרְסָיְתָא וְלֹא קִבְּלָה לֹא בַּאֲרַמְיֵיתָא וְקִבְּלָה וְהַשְׁתָּא הֵיכִי המ"ל דְּהָוֵי פִּרְסָיְתָא וְהָא רַב אָסֵר נוֹלָד הָכָא וְיֵשׁ לוֹמַר דה"פ מַאי לָאו בְּפִרְסָיְתָא וְלֹא קִבְּלָה מִשּׁוּם דְּלָא חֲשִׁיבָא לֵיהּ רַב נוֹלָד כֵּיוָן דְּמֵעִקָּרָא גַּרְעִין וְהַשְׁתָּא גַּרְעִין אֲבָל הָכָא שֶׁמָּן הַבָּלוּעַ בְּזָוִיתִים כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יָצָא הָוֵי נוֹלָד גְּמוּר וְלָא הָוֵי מֻקְצֶה: וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי תֵּימָה דבס"פ נוֹטֵל (לקמ ן קמג.) אָמְרִי' דִּשְׁמוּאֵל הָוֵה מְטַלְטֵל גַּרְעִינֵי פִּרְסְיָתָא אַגַּב רִפְתָּא פִּי' בְּשׁוּלוֹת כָּל צָרְכָן שֶׁאֵין נִשְׁאָר מִן הָאֹכֶל עֲלֵיהֶם כְּלָל וְכֵיוָן דְּשָׁרֵי נוֹלַד כר"ש בְּלֹא רִפְתָּא נָמֵי לִשְׁתְּרֵי וְתַרֵץ ר"ת דִּשְׁמוּאֵל מַחְמִיר עַל עַצְמוֹ הָיָה לְפִי שֶׁהָיָה אָדָם חָשׁוּב וְכֵן מוֹכֵח סוּגְיָא הָתָם דְּאָמַר אַבָּיֵי אִי לָאו דְּאָדָם חָשׁוּב אֲנָא: הֲנֵי כְּרֵכֵי דְּזוּזֵי רַב אָסֵר לְטַלְטֵל מִשּׁוּם מֻקְצֶה תֵּימָה דְּבָפ' מְפַנִּין (לקמן שבת דף קכח.) אָמְרִינַן דְּרַב בְּמֻקְצֶה לַאֲכִילָה סָבַר לַהּ כְּר' יְהוּדָה וּבְמֻקְצֶה לְטַלְטֵל סָבַר לָהּ כְּר"ש וְהָכָא אוֹסֵר לְטַלְטֵל לִכְרֵכֵי דְּזוּזֵי וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּכְרֵכֵי דְּזוּזֵי הֲן מֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס כְּגוֹן בְּגָדִים וּמַחְצָלוֹת שֶׁמְּכִסִּין בָּהֶם דָּגִים וּשְׁאָר דְּבָרִים הַמִּלְכְלְכִין אוֹתָם וְהָתָם דְּקָאָמַר רַב דְּבְמֻקְצֶה לְטַלְטֵל סָבַר לַהּ כְּר"ש שְׁמֻקְצֶה מְדַעְתּוֹ לְעַסְקָא לְאוֹצָר שָׁאֵין בּוֹ מֵאוּס וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קנו:) דְּאַף רַב ס"ל כְּר' יְהוּדָה מִדְּכְרֵכֵי דְּזוּזֵי דְּרַב אָסֵר מְפָרֵשׁ ר"ת דְּנִבְלָה הַמִּתְנַבֶּלֶת בְּשַׁבָּת מֻקְצֶה מֵחֲמַת אֵסוּר הוּא דְּאַף לְכָלְבִים אֵינוֹ רָאוּי מֻקְצֶה מֵחֲמַת אֵסוּר חָמוּר מִמֻּקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס וְהָא דְּאָמַר בפ"ק דְּחֻלִּין (דף יד:) בִּשְׁמַעְתָּא וְנִסְבִין חַבְרַיָּא לְמֵימַר מַתְנִי' ר' יְהוּדָה הִיא אֲמוֹר דְּשָׁמְעַתְּ לַהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת אֵסוּר מִי שָׁמְעַתְּ לַהּ דְּחִוְּי בְּעָלְמָא הוּא וּלְפִי הַמִּסְקָנָא נֹאמַר דְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת אֵסוּר טְפֵי חָמוּר תֵּדַע דְּהָא קָאָמַר הָתָם אֵימוֹר דְּשָׁמַעְתְּ לֵיהּ לר' מֵאִיר בְּמַבְשֵׁל דְּרָאוּי לְכוֹס שׁוֹחֵט דְּאֵינוֹ רָאוּי לְכוֹס מִי שָׁמַעְתְּ לֵיהּ לר' מֵאִיר מֻקְצֶה מֵחֲמַת אֵסוּר וּבְפֶרֶק כִּירָה מַשְׁמַע דְּלֵית לֵיהּ מֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס גְּבֵי מְטַלְטְלִים נֵר חֲדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן ר' מֵאִיר אוֹמֵר כָּל הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִים חוּץ מִן הַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת: **וְחַד** מַצִּיל בְּאַרְבַּע וַחֲמֵשׁ מָאנֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וּמְקַפְּלָן כֻּלָּן בְּתוֹךְ כְּלִי אֶחָד וְנוֹשְׂאָן בְּבַת אַחַת וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּבָפ' כָּל כִּתְבֵי (לקמן שבת דף קכ.) לָא פְּלִיגִי אֲמוֹרָאֵי בְּהָא דְּבָעֲיָא הֵיא וּפְשִׁיט דִּכְבָא לְהַצִּיל דְּמֵי וְשָׁרֵי לכ"ע וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּחַד מַצִּיל בְּחַד מָנָא אַפֵּי' מֵאָה סְעוּדוֹת אֲבָל בְּאַרְבַּע וַחֲמֵשׁ מָאנֵי כְּגוֹן לְהַצִּיל וְלַחֲזֹר וּלְהַצִּיל אַפֵּי' בְּאוֹתוֹ חֶצֶר לֹא וְחַד מַצִּיל בַּד' וְהָ' מָאנֵי לְאוֹתוֹ חֶצֶר וּבְהָא פְּלִיגִי הָתָם רַבָּה בַּר זַבְדָּא וְרַב הוּנָא: לֹא יִגְמֹר אָסוּר לְהַנִּיחָם מִבְּעוֹד יוֹם תַּחַת כָּבְדָן כְּדֵי לִגְמֹר מִשְׁתַּחְשֵׁךְ: וְר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר הוּא ר' אֶלְעָזָר בֶּן פְּדָת דְּהוּא אָמוֹרָא: ר' אֶלְעָזָר הִיא הוּא ר' אֶלְעָזָר בֶּן שַׁמּוּעַ סְתָם ר' אֶלְעָזָר שֶׁל מִשְׁנָה וּבְרַיְתָא: חַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁהַבַּוֶּרֶת רוֹדָה וַעֲשׂוּיִין כְּמִין חַלּוֹת שֶׁל שַׁעֲוָה וְהַדְּבַשׁ בְּתוֹכָן: שְׁרָסָקָן כַּתַּתָן: אֲסוּרִין לְאוֹתוֹ שַׁבָּת בַּאֲכִילָה: דְּבַשׁ לְאַחַר שָׁזָב מִן הַחַלּוֹת נָמֵי אוּכְלָא הוּא הִלְכָךְ לֵיכָּא לְמִגְזַר בֵּהּ שֶׁמָּא יִסְחֹט מִשְּׁתַּחְשֵׁךְ דִּלְא שַׁיְכָא בֵּהּ סְחִיטָה: הָכָא זֵיתִים וַעֲנָבִים דְּמַתְנִי' דְּמַעֲקָרָא אוּכְלָא וְהַשְׁתָּא מַשְׁקֶה אֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִסְחֹט מִשְּׁתַּחְשֵׁךְ דְּהָא וַדַּאי סְחִיטָה הִיא: וְר' יוֹסֵי בַּר' חֲנִינָא הַךְ בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי דְּפָלִיג ר' אֶלְעָזָר אַף בְּזֵיתִים וּבַעֲנָבִים לָא הָוֶה שְׁמַע לֵהּ וּמַהֲהִיא דְּחַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁהִיא מִשְׁנָה בְּפֶרֶק חֲבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה לָא הָוֵי מְצֵי לְדַמּוּיֵהּ לְמַתְנִי' מִשּׁוּם פִּרְכָא דִּלְעֵיל: בִּמְחַסָּרִין דְּיכָה כ"ע לָא פְּלִיגִי דַּאֲסִירִי דְּטְעִינְתָן הִיא גּוּמָּרֶת וְנִמְצָא הַכֹּל עָשׂוּי בְּשַׁבָּת: שְׁחִיקָה יוֹתֵר מִדְּיכָה לְשׁוֹן אוֹ דְּכוּ בִּמְדוֹכָה (בַּמַּדְבֵּר י"א:ח') וְרִבּוֹתֵי גּוֹרְסִין כִּי פְּלִיגִי בִּמְחַסָּרִין סְחִיטָה שֶׁנִּדּוֹכוּ יָפֶה וְאֵין טְעִינָתָן גּוּמֶרֶת אֶלָּא סְחִיטָה וּלְמַאן דְּגָרִיס שְׁחִיק' טְעִינָתָן שׁוֹחֲקָתָן וְהָנֵי דְּמַתְנִי' מְחַסָּרִין דְּיכָה הֵן וּטְעִינָתָן הִיא דְּיכָתָן הִיא שׁוֹחֲקָתָן הִיא סוֹחֲטָתָן וּבְהָא ר' יִשְׁמָעֵאל מוֹדֶה דְּאָסוּר: שֶׁמֶן שֶׁל בַּדְּדִין אֵיידֵי דְּאִירֵי בְּבֵית הַבַּד נָקֵט לֵיהּ שֶׁמֶן הַמִּשְׁתַּיֵּר בְּזוּיוֹת הַבַּד תַּחַת הַטְּעִינָה וְהוּא נִתָּן לַבַּדְּדִין וְכֵן מַחֲצָלוֹת שֶׁל בַּדְּדִין שֶׁמְּכַסִּין בָּהֶן אֶת הַזֵּיתִים: רַב אָסֵר לְטַלְטוֹלֵי מִשּׁוּם מֻקְצֶה דְּרַב כְּרַב' יְהוּדָה בְּמֻקְצֶה וּשְׁמוּאֵל סָבַר כְּר"ש דְּלֵית לֵיהּ מֻקְצֶה בְּפֶרֶק שְׁנֵי שָׁרוּ: חַרְתָּא שֵׁם מָקוֹם: דְּאַרְגִּיז אָדָם אֶחָד הָיָה אֻמְגּוּשִׁי שֶׁבָּנָה לְאוֹתָהּ הָעִיר וְרַב הִמְנוּנָא דַּר בָּהּ וְעָדַיִן מְעֹרֶת קְבוּרָתוֹ קַיֶּמֶת שָׁם כָּךְ מָצָאתִי בְּתִשְׁובָה: וְהָא כְּר' שִׁמְעוֹן סְבִירָא לָן הַשְׁתָּא כְּדִלְקַמָּן וְאַמַּאי שַׁמְּתֵהּ: חַד מַצִּיל אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין מְפַנֵּי הַדַּלְקָה הָרְבֵּה לְחֶצֵר הַמְעֹרָבֶת: בְּחַד מָנָא כְּדִתְנַן מַצִּילִין סַל מָלֵא כְּכָרוֹת וְאע"ג שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה סְעוּדוֹת: וְחַד מַצִּיל בְּאַרְבַּע וַחֲמֵשׁ מָאנֵי אֶלָּא שֶׁמְּקַפְּלָן כֻּלָּן לְתוֹךְ כְּלִי גָּדוֹל וְנוֹשְׂאָן בְּפַעַם אַחַת: וְקָא מִפַּלְגִי כו' בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ: מִתְנֵי' חֲדָרָה עוּגַת רָצָפִים (מְלָכִים א י"ט:ו') פוגאר"ה בְּלַעַ"ז: יְקָרְמוּ כְּמוֹ קָרוּם קרושט"ן בְּלַעַ"ז: הַתַּחְתּוֹן מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח כו' וְהוּא נִצְלֶה וְהוֹלֵךְ מִשֶּׁתַּחְשֵׁךְ וְאע"ג דְּבָעְלְמָא אֵין צוֹלִין כְּדַאֲמָרַן הָכָא שָׁרֵי דְּבָנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן וּמְדַקְּרִי אַהֲדָדֵי וְלָא אָתוּ לְחַתּוֹיֵי בְּגָחָלִים: וּמַאֲחִיזִין אֶת הָאוּר מְעַט מְעַט בְּעֵצִים שֶׁל מִדּוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד שֶׁהָיְתָה בָּעֲזָרָה וְהִיא מִתְבַּעֶרֶת וְהוֹלֶכֶת מִשֶּׁתַּחְשֵׁךְ וְלָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יְהוּ כֹּהֲנִים צְרִיכִין לְהַבְעִירָהּ מִשֶּׁתַּחְשֵׁךְ כְּדִמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: בֵּית הַמּוֹקֵד לְשָׁכָה גְּדוֹלָה הִיא שֶׁהַכֹּהֲנִים מִתְחַמְּמִין שָׁם בְּמִדּוּרַת אֵשׁ הַנִּשְׁקֶת תָּמִיד מִפְּנֵי שֶׁמְּהַלְכִין יְחֵפִים עַל רִצְפַּת שַׁיִשׁ בָּעֲזָרָה כִּדְאָמְרִי' בְּזֹבְחִים (פ"ב דף כד.) הוֹאִיל וְרִצְפָּה מְקֻדָּשֶׁת דִּכְתִיב בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת תּוֹךְ הֶחָצֵר וּכְלֵי שָׁרֵת מְקֻדָּשִׁין דִּכְתִיב וַיְמַשְּׁחֵם וַיְקַדֵּשׁ אֹתָם מָה כְּלֵי שָׁרֵת לֹא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין כְּלֵי שָׁרֵת אַף רִצְפָּה לֹא יְהֵא דָּבָר חוֹצֵץ בֵּינוֹ לְבֵין הָרִצְפָּה:

מסורת הש"ס

א לקמן לו:; עבודה זרה לח.

ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג בבא קמא כח.

ד ספרא שמיני פרשה ג ה; חולין סה.; חולין עו:

גליון הש"ס

גמ' אבל אתה מבעיר במדורת בית המוקד. עי' יומא דף טו ע"ב תוס' ד"ה ואחת:

שם אמר ר' פפא הלכך בענין רוב עניו. חולין דף עו ע"ב וכעין זה סוטה דף מ ע"א וחולין דף סה ע"א:

תורה אור השלם

שֹׁה תַּמִּים זָכָר בֶּן־שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן־הַכְּבָשִׂים וּמִן־הָעִזִּים תִּקָּחוּ [שמות יב, ה]

אַל־תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם־צְלִי־אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל־כְּרָעָיו וְעַל־קִרְבּוֹ [שמות יב, ט]

וְאִם־יִמְעַט הַבַּיִת מִהְיוֹת מִשֶּׂה וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ הַקָּרֹב אֶל־בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נְפָשֹׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ תְּכַסּוּ עַל־הַשֶּׂה [שמות יב, ד]

לֹא־תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת [שמות לה, ג]

הִנֵּה לֶאֱכֹל נָתַן לָאֲכִלָה אֵת שְׁנֵי קְצוֹתֶיו אֲכָלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נֶחֱר הֻיְצְלָה לְמְלָאכָה [יחזקאל טו, ד]

וְהַמַּלְאָךְ יוֹשֵׁב בֵּית הַחֹרֶף בְּחֹדֶשׁ הַתְּשִׁיעִי וְאֵת־הָאֵח לְפָנָיו מְבֹעָרֶת [ירמיהו לו, כב]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' ב:

ב מיי' פג' מהל' שבת הל' יט:

ג טוש"ע יו"ד סי' קיג סעי' ח:

ד מיי' פג' מהל' שבת הל' טז:

ה טוש"ע או"ח סי' רנד סעי' ה:

ו מיי' פג' מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:

ז מיי' פג' מהל' שבת הל' טו:

ח מיי' פג' מהל' שבת הל' כ:

ט טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' א:

י מיי' פג' מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' א:

יב מיי' פג' מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

וּבְגִבּוּלִין צָרִיךְ לְהַבְעִיר מְדוּרָתָן מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחֹז הָאֵשׁ בְּרֻבּוֹ: ר' אֲבָעְיָא לְהוּ תַּחְתּוֹן הָאֵיךְ דְּגַבֵּי תַּנּוּר וּלְפֵ"ה דְּפִ' דִּלְגַבֵּי הָאוּר מְמַהֵר לְקָרֹם וּמְבַעְיָא לֵיהּ אִם תַּחְתּוֹן דְּקָאָמַר ר' אֶלְיֶעֶזֶר דְּגַבֵּי תַּנּוּר וְהָא דְּקָאָמְרִי רַבָּנָן עַד שֶׁיְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ אַחַת מִפָּנֶיהָ וַאֲפִלּוּ בָּעֶלְיוֹן סַגִּי וְאִם תַּחְתּוֹן דְּקָאָמַר ר"א הֵיאַךְ דְּגַבֵּי הָאוּר אִם כֵּן הָא דְּקָאָמְרִי רַבָּנָן עַד שֶׁיְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ הֵינוּ כָּל פָּנֶיהָ תָּא שְׁמַע ר' אֶלְיֶעֶזֶר כּוּ' וּפוֹשֵׁט דר"א לְחֻמָּר' וּמֵיהוּ בַּיְרוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דְּלְהַקֵּל בָּא דְּקָאָמַר הָתָם וּמוֹדֶה ר"א בְּלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁאֵין קָרוּי לֶחֶם עַד שֶׁיְּקָרְמוּ פָּנָיו בַּתַּנּוּר מַשְׁמַע דְּהָכָא סַגִּי בְּקָרִימָה כָּל דְּהוּ אֲבָל בְּלֶחֶם הַפָּנִים בָּעֵינַן קָרִימָה מְעַלְיָא. רִיבָ"א: לְמִשָּׁרֵי אֲבָרִים וּפְדָרִים וא"ת אִי אֲבָרִים וּפְדָרִים דְּחוֹל כְּדַפ"ה הָא אָמַר בְּפֶרֶק [בַּמֶּה מַדְלִיקִין] (דף כד:) עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת וְאִי אֲבָרִים וּפְדָרִים דְּשַׁבָּת וְאַשְׁמוּעִינַן מִבְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם דאע"ג דְּמִצְוָתָן כָּל הַלַּיְלָה וְאָפְשַׁר לְהַקְטִירָן בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אַפַּ"ה דְּחֵי שַׁבָּת הָא מֵעוֹלַת שַׁבָּת נָפֵק מִדְּמַעֲטֵי. עוֹלַת חוֹל דְּהַיְנוּ ע"כ אֲבָרִים וּפְדָרִים דְּחוֹל דְּשִׁחֲיטָה וְזָרִיק' עָבַר זְמַנּוֹ בְּשְׁקִיעַת הַחַמָּה א"כ אֲבָרִים וּפְדָרִים דְּשַׁבָּת קְרֵבִים בְּשַׁבָּת וי"ל דְּאִתֵּי לְמִשָּׁרֵי אֲבָרִים וּפְדָרִים דְּחוֹל כְּשֶׁמְּשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר מִבְּעוֹד יוֹם וְהָא דְּקָאָמַר וְלֹא עוֹלַת אֲבָרִים וּפְדָרֵי דְּחוֹל בְּשַׁבָּת הֵינוּ דַּוְקָא בְּשֶׁלֹּא מְשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר וְכֵן הָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק טָרַף בְּקִלְקְפִי (יומא דף מו. וְשָׁם) אֲבָרֵי חוֹל שֶׁנִּתּוֹתְרוּ עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּתוֹךְ הָאוּר בְּשַׁבָּת וְאַפִּ' לְרַב הוּנָא דְּפָלִיג הָתָם הֵינוּ. דְּאָמַר דְּאֵין עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּפָנֵי עַצְמָן אֲבָל ד"ה דְּסוֹדָרָן עַל הַמַּעֲרָכָה גְּדוֹלָה הֵינוּ כְּשֶׁמְּשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר כְּדְמוֹכַח הָתָם וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם לְחַד לִשְׁנָא דְּדַוְקָא בְּפְסוּלִין אִי מְשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר אֵין אִי לָא לָאו מִשּׁוּם דְּכְשֵׁרִים לָא בָּעֵינַן מְשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר אֶלָּא ה"ק דְּדַוְקָא בְּפְסוּלִים אֲצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן בְּמְשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר אֲבָל בְּכְשֵׁרִים לָא אֲצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִי' וְרִיבָ"א מִסְתַּפֵּק בְּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת כְּשֶׁמְּשָׁלָה בָּהֶן הָאוּר אִם נֶעֱשׂוּ כְּלַחְמוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ לְמִשָּׁרֵינְהוּ בְּשַׁבָּת אִי לָאו דְּדִלְמָא דַּוְקָא בְּתָמִיד מְהַנֵּי הָאי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּשָׁם תָּמִיד דּוֹחֶה שַׁבָּת וְקָשֶׁה דְּהָתָם מַפִּיק לֵיהּ בְּיוֹמָא מִבְּמוֹעָדוֹ וְאַפִּ' בְּשַׁבָּת וְהָכָא מַפִּיק לֵיהּ מִבְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְנִרְאֶה דְּעִקַּר דְּרָשָׁא מִבְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְהָתָם נָקֵט בְּמוֹעֲדוֹ וְאַפִּ' בְּשַׁבָּת אַגַּב דְּבָעֵי לְמִנְקַט בְּמוֹעֲדוֹ וְאַפִּ' בְּטַמְאָה וע"ק וְהָא בְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אֲצְטְרִיךְ לְשֶׁרַפַת בַּת כֹּהֵן דְּלָא דָּחֵיא שַׁבָּת כְּדְרָשִׁי' פ"ק דְּיֵבָמוֹת (דף ו: וְשָׁם) וּפָרָק אֶחָד דַּיְנֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין לה:) נֶאֱמַר כָּאן בְּמוֹשְׁבוֹתֵיכֶם כו' אַף מוֹשָׁבוֹת הָאֲמוּר כָּאן כּוּ' וי"ל דְּהָכָא מִכָּם דְּרֵישׁ מִדָּכְתֵי' מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְלֹא כְּתִיב מוֹשָׁבוֹת וְהָא דְּדָרֵשִׁי' בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לז. וְשָׁם) מוֹשָׁבוֹת דִּכְתַב רַחֲמָנָא גַּבֵּי שַׁבָּת ל"ל וְקָאָמַר דסד"א הוֹאִיל וּבְעִנְיַן מוֹעֲדוֹת כְּתִיב תְּבִעֵי קִדּוּשׁ ב"ד כְּמוֹעֲדוֹת קמ"ל לֹא מִלֹּא תְּבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם דְּרֵישׁ כְּדִפְרֵישׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּהַהוּא לֹא כְּתִיבָא בְּעִנְיַן דְּמוֹעֲדוֹת וְאַצְטְרִיךְ לָהּ נָמֵי כְּדְדָרֵשׁ הָכָא אֶלָּא מוֹשָׁבוֹתֵיכֶם דַּכְתֵי' בֶּאֱמֹר (וַיִּקְרָא כ"ג:כ"א) דְּהַהוּא כְּתִיב בְּעִנְיָנָא דְּמוֹעֲדוֹת: **כְּדֵי** שֶׁתְּהֵא שְׁלֹהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵילֶיהָ אֲלָמָּא בְּמָקוֹם שֶׁהַקְּפִיד הַכָּתוּב שֶׁלֹּא יִכְבֶּה סַגִּי שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵילֶיהָ וְאֵין יְהוּדָה אוֹמֵר אִם הָיְתָה מְדוּרַת פֶּחָמִין אֵין צָרִיךְ לְהַאֲחִיז בָּהֶן הָאוּר אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא וְהֵיא דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת דְּאֵין דַּרְכָּהּ לִהְיוֹת כָּבָה וְהוֹלֶכֶת וא"צ לַחְתּוֹת בָּהֶן: גְּמ' בֶּן דְּרוֹסַאי לְסָטִים הָיָה וּמְבַשֵּׁל בְּשׁוּלּוֹ שְׁלִישׁ: אִתְּמַר נָמֵי דְּמַאכָל בֶּן דְּרוֹסַאי חֲשׁוּב בְּשׁוּל: כָּל שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל בְּיַד יִשְׂרָאֵל כְּמַאכָל בֶּן דְּרוֹסַאי שׁוּב אֵין בְּגָמְרוֹ מְשׁוּם בְּשׁוּלֵי נְבָרִים: גְּרוּף מִן הַנֶּחָלִים בְּמַגְרֵפָה שֶׁקּוֹרִין וודילי"ר: קְטוּם מְפַזְּרִים אֵפֶר מִלְמַעְלָה כְּדֵי לְהַפִּיג חֲמוֹ שֶׁלֹּא יוֹסִיף הֶבֶל בְּשַׁבָּת וְזֶה תַּבְשִׁיל שֶׁהוּא כְּמַאכָל בֶּן דְּרוֹסַאי לֹא חָיְשִׁי' אִם מִתְבַּשֵּׁל וְהוֹלֵךְ בְּשַׁבָּת: דְּגַבֵּי תַּנּוּר שֶׁהַכְּרוֹת נִדְבָּקִים בְּדָפָנָיו הַתַּנּוּר סָבִיב הַלְבָּךְ מִבַּעְיָא לֵיהּ הֵי קָרֵי תַּחְתּוֹן הָנָךְ פָּנִים דְּגַבֵּי דָּפְנֵי הַתַּנּוּר אוֹ פָּנִים הַפּוֹנִים לְמַטָּה לַחֲלַל הַתַּנּוּר לְצַד הָאוּר: מְדָבָּקִים בַּתַּנּוּר וְחוֹמְרָא הִיא דְּפָנִים שֶׁבְּלִפְנִי הָאוּר מִמְּהָרִין לְקָרֹם: הָתָם מְנַתֵּחַ וְאִם פּוֹתֵחַ פִּי הַתַּנּוּר עָיֵל בֵּהּ זִיקָא וְקָשֵׁי לֵיהּ: הָכָא לָא מְנַתֵּחַ דִּכְתִיב (שְׁמוֹת י"ב:ט') עַל רֹאשׁוֹ וְעַל קִרְבּוֹ וְאִי מְגַלֵּי לֵיהּ לָא קָשֵׁי לֵיהּ זִיקָא הִלְכָךְ אִי לָא דְּזַרְיִזִין הֵן אָסוּר: אֲבָרִים וּפְדָרִים הוּא דַּאֲתָא לְהַתִּיר אֶת הַקְּטִירָן כָּל הַלַּיְלָה אֲבָל מִדּוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד שֶׁאֵינָהּ צָרָךְ גְּבוֹהַּ אֶלָּא צָרָךְ כֹּהֲנִים לֹא הַתִּירָה וְסָמוּךְ לְחֻשְׁכָּה הֵינוּ טַעֲמָא דְּלָא גָּזוּר מִשּׁוּם דְּכֹהֲנִים זְרִיזִין הֵם שֶׁכֻּלָּם הָיוּ בְּנֵי תוֹרָה וַחֲרָדִים וְנִזְכָּרִים וְלָא אָתוּ לְחַתּוֹיֵי מִשְׁתַּחְשָׁךְ: כָּל אֶחָד וְאֶחָד כָּל עֵץ וְעֵץ וְלֹא תֵּימָא כֵּיוָן שֶׁאָחֲזָה בְּרוֹב מִנְיַן הָעֵצִים: וּשְׁמוּאֵל אָמַר כְּדֵי שֶׁלֹּא צָרִיךְ לוֹמַר הֵבֵא עֵצִים דַּקִּים וְנִגְיַח תַּחְתֵּיהֶן לְהַבְעִיר אֶת בְּפָּ"ה בַּמֶּה מַדְלִיקִין לְגַבֵּי מְנוֹרָה לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ אַלְמָא בְּכִי הַאי גַּוְנָא הָוְיָא הַדְלָקָה מְשׁוּם ר"י הַלֵּוִי וְקָשֶׁה לִי חֲדָא דְּרַמֵּי בַּר חָמָא קָתָנֵי לָהּ הָתָם וְעוֹד דְּלָאו מַתְנִיתָא הִיא אֶלָּא הוּא אָמַר לָהּ בְּפֵרוּשׁ דְּמַתְנִי' אַחֲרִיתִי וּשְׁאַר רַבּוֹתֵינוּ תְּנוּ לָהּ לְעִנְיַן מְדוּרָה וַאֲנִי מָצָאתִי אוֹתָהּ בת"כ לְגַבֵּי מְנוֹרָה: עֵץ יְחִידִי כְּעֵין צוֹק"ש שָׁלְנוּ: רֹב עָבְיוֹ שֶׁיְּכֻנַּס הָאוּר בְּתוֹךְ עָבְיוֹ עַד רֻבּוֹ: רֹב הֶקֵּפוֹ מִבַּחוּץ: כְּתַנָּאֵי רֹב עָבְיוֹ אוֹ רֹב הֶקֵּפוֹ: שִׁשָּׁחֵת רֹב עָבְיוֹ: ב' צְדָדָיו רֹב הֶקֵּפוֹ: זֶכֶר לְדָבָר דְּשׁוּב הוֹלֵךְ וְדוֹלֵק: שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ בְּיָדוּעַ שֶׁתּוֹכוֹ נֶחַר וְהָלְכָה לְחֶה שֶׁלּוֹ וְנַעֲשָׂה יָבֵשׁ: נֶחַר פָּסַק לַחֶה שֶׁלֹּה וְיָבֵשׁ כְּמוֹ נֶחַר גְּרוֹנִי (תְּהִלִּים ס"ט:ד') וְכֵן חָרָה מְנִי חוֹרֵב (אִיּוֹב ל':ל'): וְהָאֵח בְּשֶׁרֹפֶת יְהוֹקִים הַמְגִלָּה כְּתִיב: בְּאֵחָוָה כָּל הָעֵצִים נִדְלְקִין זֶה מִזֶּה הַקֶּטֶן מַדְלִיק הַגָּדוֹל: אֵין צְרִיכִין רֹב לְהַצִּית אֶת הָאוּר בָּרֶגֶן מע"ש אֶלָּא מַאֲחִיז בָּהֶן אוּר מִבְּעוֹד יוֹם לְפִי שֶׁאֵין כְּבֵין וְהוֹלְכִים אֶלָּא דּוֹלְקִים וְהוֹלְכִים: צְרִיכִים רֹב לְפִי שֶׁאֵין שַׁלְהֶבֶת יָכוֹל לִכָּנֵס בֵּינֵיהֶם: גַּרְעִינִין שֶׁל תְּמָרָה אִם עָשָׂה מֵהֶם מְדוּרָה לְכְשֶׁיְּבָשׁוּ אֵין צְרִיכִין רֹב: נְתָנָן בְּחוֹלְתוֹת כֵּלִים שֶׁעוֹשִׂין מִלּוּלְבָן וְנָתַן הַכֵּלִי מָלֵא בַּמְּדוּרָה צְרִיכִין רֹב לְפִי שֶׁצְּבוּרִין יַחַד וְאֵין הַשַּׁלְהֶבֶת יְכוֹלָה לְהִכָּנֵס בָּהֶן: קָנִים מִבַּדְרָן לְכָאן וּלְכָאן וְאַחַת מֵהֶן הַיּוֹצְאָה לֹא תְמִצָּא אֶת חֲבֶרְתָּהּ לְבַעֲרָהּ הִלְכָךְ כִּי לֹא אָגְדָן צְרִיכִי רֹב אֲבָל אָגְדָן לֹא מִבַּדְרָן וְאֵין צְרִיכִין רֹב וְכֵן גַּרְעִינִין:

אַבּוּגְבּוּלִין, כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחֹז הָאוּר בְּרוּבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּפֶחָמִין — כָּל שֶׁהוּא. גד(א)גְּמ׳ וְכַמָּה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַב: כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּמַאֲכָל בֶּן דְּרוֹסַאי. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַב יוֹסֵף: כָּל שֶׁהוּא מְבַשֵּׁל בְּיַד יִשְׂרָאֵל כְּמַאֲכָל בֶּן דְּרוֹסַאי, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּישׁוּלֵי גּוֹיִם. תָּנְיָא חֲנַנְיָא אוֹמֵר: כָּל שֶׁהוּא כְּמַאֲכָל בֶּן דְּרוֹסַאי — מוּתָּר לְהַשְׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כִּירָה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין גְּרוּפָּה וּקְטוּמָה. האֵין נוֹתְנִין אֶת הַפַּת כּוּ׳: אִיבַּעְיָא לְהוּ, תַּחְתּוֹן הָאֵיךְ דְּגַבֵּי תַּנּוּר, אוֹ דִילְמָא תַּחְתּוֹן הָאֵיךְ דְּגַבֵּי תַּנּוּר? תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ הַמְּדֻבָּקִין בַּתַּנּוּר. ו׳מְשַׁלְשְׁלִין אֶת הַפֶּסַח: מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם דִּבְנֵי חֲבוּרָה זְרִיזִין הֵן. הָא לָאו הָכִי לָא?! וְהָאָמַר מָר: גַּדְיָא בֵּין שְׁרִיק בֵּין לָא שְׁרִיק — שַׁפִּיר דָּמֵי! הָתָם מִינְּתַח, הָכָא לָא מִינְּתַח. חה(ב)וּמַאֲחִיזִין אֶת הָאוּר וְכוּ׳: מְנָהֲנֵי מִילֵּי אָמַר רַב הוּנָא: ״לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם״. בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם אִי אַתָּה מַבְעִיר, אֲבָל אַתָּה מַבְעִיר בְּמְדוּרַת בֵּית הַמּוֹקֵד. מַתְקִיף לַהּ רַב חִסְדָּא: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי? אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: קְרָא כִּי אֲתָא לְמִישְׁרֵי אֲבָרִים וּפְדָרִים הוּא דַּאֲתָא, וְכֹהֲנִים זְרִיזִין הֵן. טי(ג)וּבַגְּבוּלִין כְּדֵי שֶׁתֶּאֱחֹז כּוּ׳. מַאי רוּבָּן? אָמַר רַב: רוֹב כָּל אֶחָד וְאֶחָד. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ ״הָבֵא עֵצִים וְנַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן״. תָּנֵי רַב חִיָּיא לְסֵיוּעֵיהּ לִשְׁמוּאֵל, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵילֶיהָ וְלֹא שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר. יאיב(ד)עֵץ יְחִידִי, רַב אָמַר: רוֹב עָבְיוֹ, וּבָעֵינַן רוֹב הֶיקֵּפוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: הִלְכָךְ בָּעֵינַן רוֹב עָבְיוֹ וּבָעֵינַן רוֹב הֶיקֵּפוֹ. כְּתַנָּאֵי: רַבִּי חִיָּיא אָמַר: כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁחֵת הָעֵץ מִמְּלֶאכֶת הָאוּמָּן, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁתֹּאחַז הָאֵשׁ מִשְּׁנֵי צְדָדִין. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר: ״אֶת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ וְתוֹכוֹ נָחָר הֻיְצְלָה לִמְלָאכָה״. ״וְהָאֵח לְפָנָיו מְבֹעָרֶת״. מַאי אֵח? אָמַר רַב: אַחְוּנָא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: עֵצִים שֶׁנִּדְלְקוּ בְּאַחְוּנָא. הַהוּא דְּאָמַר לְהוּ מַאן בָּעֵי אַחְוּנָא? אִשְׁתְּכַח עֲרַבְתָּא. אָמַר רַב הוּנָא: קָנִים אֵין צְרִיכִין רוֹב, נָתָנָן בְּחוֹלְתוֹת — צְרִיכִין רוֹב. מַתְקִיף לַהּ רַב חִסְדָּא: אַדְרַבָּה, אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא: קָנִים — מִבַּדְרָן, אָגְדָן — לָא מִבַּדְרָן. גַּרְעִינִין — מִבַּדְרָן, נָתָנָן בְּחוֹלְתוֹת — לָא מִבַּדְרָן.

אָמַר אֵימִי

צָרִיךְ שֶׁתְּהֵא הַפְּתִילָה שׁוֹרֶפֶת בְּרֶבַע: **עַד** שֶׁיִּשָּׁחֵת מִמְּלֶאכֶת הָאֻמָּן אֲבָל לְמ"ד מִשֶּׁתֶּאֱחֹז הָאוּר מִשְּׁנֵי צְדָדִין אֵינוֹ נִשְׁחָת בְּהָכִי מִמְּלֶאכֶת הָאֻמָּן וְאע"ג דִּכְתִיב אֵת שְׁנֵי קְצוֹתָיו אָכְלָה הָאֵשׁ הֻיְצְלָה לְמְלָאכָה הֵינוּ גַּבֵּי עֵץ הַגֶּפֶן אֲבָל שְׁאָר עֵצִים אֵין נִשְׁחָתִין כ"כ בִּמְהֵרָה מִמְּלֶאכֶת הָאֻמָּן:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' ג:
ב מיי' פג' מהל' שבת הל' כא:
ג מיי' פג' מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' ג:
ה מיי' פג' מהל' שבת הל' כא:
ו מיי' פג' מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ג:
ח מיי' פה' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ט מיי' פה' מהל' שבת הל' ח:
י טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' א:
יא מיי' פה' מהל' שבת הל' ה:
יב טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ז:
יג מיי' פה' מהל' שבת הל' ח:

מַתְנִי' בַּמֶּה מַדְלִיקִין כו' פְּעָמִים מְפָרֵשׁ מַאי דְּסָלֵיק מִנֵּיהּ וּפְעָמִים בַּמֶּה שֶׁהַתְּחִילוּ: **אֶחָד** מִבֶּשֶׁל כו' הָכָא מַזְכִּיר שֶׁאֵינוֹ פָּשׁוּט תְּחִלָּה וְכֵן בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וּמַה שֶּׁקָּשָׁה עַל גְּרֵסַת רַשִׁ"י דְּסַכָּה [דף ז.] מִפֵּרֵשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר: **בָּעַמְרָנִיתָא** דְּאִית בֵּהּ וא"ת הָא מְסֵיפָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ אֶלָּא פִּשְׁתָּן וְכֵן קָשֶׁה גַּבֵּי אִידָן וְיֵ"ש לוֹמַר דְּאֵין לְמֵדִין מִן הַכְּלָלוֹת אֲפִילּוּ בְּמָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן חוֹשֶׁן: **אָנַן** שִׁירָא פְּרַנְדָּא קְרֵינַן לֵהּ פר"ת דְּכָלְהוּ דְּמַתְנִיתִין קְרֵינַן שְׁיֵרָא פְּרַנְדָּא אֲבָל מְטַכְסָא לָאו הֵינוּ שְׁיֵרָא פְּרַנְדָּא דְּלָא הָוֶה אַחַר חֲרָבָן כִּדְאָמַר בְּפ' בָּתְרָא דְּסוֹטָה (דף מו:) מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בָּטַל שָׁמִיר וְזָכוּכִית לְבָנָה וְשִׁירָא פְּרַנְדָּא ור"י מְפָרֵשׁ דְּקָאֵי נָמֵי אִמְּטַכְסָא וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם בָּטַל לֹא לְגַמְרֵי בָּטֵל אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה נִמְצָא כ"כ דְּהָא זָכוּכִי' לְבָנָה הָיְתָה אַחַר חֲרָבָן דְּאָמְרִי' בְּפ' אֵין עוֹמְדִין (בְּרָכוֹת דף לא.) תִּבֵּר קְמֵיהּ זָכוּכִית חִוַּרְתָּא בְּחֵפֶת בְּנוֹ: **וְתַנָּא** דִּידֵן צֶמֶר מִכְּוִץ כְּוִץ וְשֵׂעָר אֲחֵרוֹכֵי מְחָרֵךְ וְלָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי: **עַד** כָּאן פְּסוּל פְּתִילוֹת מִכָּאן וְאֵילָךְ פְּסוּל שְׁמָנִים בְּנֵי נַרְבּוֹנָא אוֹסְרִין נֵר שַׁעֲוָה שֶׁלָּנוּ וּמְפָרְשִׁי הָכִי מַהוּ דְּתֵימָא לִפְתִילוֹת נָמֵי לֹא שָׁאנֵי שָׁם נֵר שַׁעֲוָה בְּנֵר שֶׁמֶן יְהֵא אָסוּר קמ"ל מִכָּאן וְאֵילָךְ פְּסוּל שְׁמָנִים כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שֶׁמֶן כְּשֵׁר מַתִּיר אֲבָל נֵר שֶׁל שַׁעֲוָה בְּלֹא שֶׁמֶן אָסוּר לְהַדְלִיק וְלִי נִרְאֶה דְּאִם אָסוּר לְהַדְלִיק בְּלֹא שֶׁמֶן כִּי הֵנִיחָה בְּשֶׁמֶן נָמֵי אָסוּר כְּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן כָּרַךְ דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין דְּאָסוּר אֶלָּא וַדַּאי כִּי לֹא הִנִּיחַ בְּשֶׁמֶן נָמֵי שָׁרֵי:

הדרן עלך יציאות השבת

מַתְנִי' **בַּמֶּה** מַדְלִיקִין וּבַמֶּה אֵין מַדְלִיקִין? אֵין מַדְלִיקִין לֹא בְּלֶכֶשׁ, וְלֹא בְּחוֹסָן, וְלֹא בְּכָלָךְ, וְלֹא בִּפְתִילַת הָאִידָן, וְלֹא בִּפְתִילַת הַמִּדְבָּר, וְלֹא בִּירוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם, וְלֹא בְּזֶפֶת, וְלֹא בְּשַׁעֲוָה, וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה, וְלֹא בְּאַלְיָה, וְלֹא בְּחֵלֶב. נָחוּם הַמָּדִי אוֹמֵר: מַדְלִיקִין בְּחֵלֶב מְבוּשָּׁל. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד מְבוּשָּׁל וְאֶחָד שֶׁאֵינוֹ מְבוּשָּׁל אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. גְּמָ' לָכֶשׁ — שׁוֹכָא דְּאַרְזָא. שׁוֹכָא דְּאַרְזָא עֵץ בָּעַלְמָא הוּא! בָּעַמְרָנִיתָא דְּאִית בֵּיהּ. וְלֹא בְּחוֹסָן. אָמַר רַב יוֹסֵף: נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְהָכְתִיב "וְהָיָה הֶחָסוֹן לִנְעוֹרֶת", מִכְּלָל דְּחוֹסָן לָאו נְעוֹרֶת הוּא! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: כִּיתָּנָא דְּדִייךְ וְלָא נְפִיץ. וְלֹא בְּכָלָךְ. אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁאֲלְתִּינְהוּ לְכָל נָחוֹתֵי יַמָּא וְאָמְרִי (לַהּ) כּוּלְכָא שְׁמֵיהּ. רַב יִצְחָק בַּר זְעֵירָא אָמַר: גּוּשְׁקָרָא. רָבִין וְאַבָּיֵי הֲווֹ יָתְבִי קַמֵּיהּ דְּרַבָּנָא נְחֶמְיָה אֲחוּהּ דְּרֵישׁ גָּלוּתָא. חַזְיֵיהּ דַּהֲוָה לְבִישׁ מְטַכְסָא. אָמַר לֵיהּ רָבִין לְאַבָּיֵי: הַיְינוּ כָּלָךְ דְּתַנַּן. אָמַר לֵיהּ: אִין. וְלֹא בִּפְתִילַת הַמִּדְבָּר — שַׁבְרָא. וְלֹא בִּירוֹקָה שֶׁעַל כּוּ'. מַאי הִיא? אִילֵימָא אוּכְמְתָא דַּחֲרִיצֵי — אִיפְּרוֹכֵי מִפְּרָכָן. אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: אוּכְמְתָא דְּאַרְבָּא. "תָּנָא: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל שֵׂעָר. וְתַנָּא דִידַן: צֶמֶר מִכְווֹץ כָּוִויץ, שֵׂעָר אֵיחָרוֹכֵי מִיחָרַךְ. "וְלֹא בְּזֶפֶת. זֶפֶת — זִיפְתָּא, שַׁעֲוָה — קִירוּתָא. תָּנָא: עַד כָּאן פְּסוּל פְּתִילוֹת, מִכָּאן וְאֵילָךְ פְּסוּל שְׁמָנִים. פְּשִׁיטָא! שַׁעֲוָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. מַהוּ דְּתֵימָא לִפְתִילוֹת נָמֵי לָא חָזְיָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רָמֵי בַּר אָבִין: עִטְרָנָא — פְּסוּלְתָּא דְּזֵיפְתָּא. שַׁעֲוָה — פְּסוּלְתָּא דִּדוּבְשָׁא.

רַב כָּהֲנָא אָמַר קָנִים שֶׁאָגְדָן צְרִיכִין רֹב כְּרֹב הוּנָּא דְּלָא עָיְלָא בָּהֶן נוּרָא וּלְאַבָּדוֹרֵי לָא חָיְשִׁינַן דַּאֲרֵכִין הֵן וּכְבָדִין: גְּרָעִינִין שֶׁנִּתָּנוּ בְּחוֹתָלוֹת אֵין צְרִיכִין רֹב כְּרֹב חִסְדָּא שֶׁנּוֹחִין לְדָלֵק אֲבָל בְּלֹא חוֹתָלוֹת מִבַּדְּרִי: מִדּוּרָה לִשּׁוֹן חֶסֶךְ גָּדוֹל: רֻבָּב שֶׁמֶן וְשַׁעֲוָה וְכָל דָּבָר הַנִּתָּךְ: גְּבָבָא שֶׁגּוֹבְבִין מִן הַשָּׂדֶה בל"א שטובל"א: קַשׁ זַנְבוֹת שִׁבֳּלִין אשטרי"ס: סְלָתֵי לְאַחַר שֶׁעָשָׂאוּם עֲצִים דַּקִּים וּבְבָבָל נוֹהֲגִין כֵּן: הַשְׁתָּא פְּתִילָה שֶׁל בֶּגֶד הַטְּבוּלָה בְּשֶׁמֶן וְנוֹחַ לְדָלֵק: אֲמַר עֲלָא הַמַּדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת צָרִיךְ שֶׁיַּדְלִיק בְּרֹב הַיּוֹצֵא מֵרֹאשׁ הַפְּתִילָה חוּץ לַנֵּר: שׁוֹכָא דְּאַרְזָא יָבֵשׁ הוּא וְדַק וְיֵשׁ כְּמִין צֶמֶר בֵּין קְלִפָּה לָעֵץ וְהוּא מַבְעִירוֹ מִשֶּׁאֲחֵזָה בּוֹ אוּר: זְאֵזָא מולש"א בְּלַעַז: בַּמֶּה מַדְלִיקִין לַעֲשׂוֹת פְּתִילָה כָּל הֲנֵי דְּמַתְנִי' מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא: לֹא בְּזֶפֶת וְלֹא בְּשַׁעֲוָה לָאו לְעִנְיַן פְּתִילָה אֶלָּא לְתֵת בְּמָקוֹם שֶׁמֶן וְכָל הֲנֵי מִזֶּפֶת וְאֵילָךְ פְּסוּלֵי שְׁמָנִים הֵן: הָכִי גָּרְסִינַן נָחוּם אוֹמֵר מַדְלִיקִין בְּחֵלֶב מְבֻשָּׁל וְהוּא מְהַתַּךְ: גְּמ' עֵץ בָּעַלְמָא הוּא וּפְשִׁיטָא דְּלָא חָזֵי לְפְתִילָה אֶלָּא לְמִדּוּרָה: עִטְרָנִיתָא כְּמִין צֶמֶר יֵ"ש בֵּין קְלִפָּתוֹ לְעֵצוֹ: וְהַיְינוּ הֶחָסוֹן לִנְעוֹרֶת אַלְמָא חָסוֹן לָאו נְעוֹרֶת הוּא: כִּתָּנָא דְּדַיִיךְ וְלָא נְפִיץ דְּכֵיוָן דְּלָא נְפִיץ אֵין שָׁמֶן נִמְשָׁךְ אַחֲרָיו נְפִיץ קרפר"י לְפוֹרֵר וּנְעוֹרֶת מִן הַדַּק שֶׁבּוֹ וְהָכִי קָאָמַר קְרָא פִּשְׁתָּן הֶחָזֵק יַהֲפֹךְ לִנְעוֹרֶת כְּלוֹמַר הַגְּבוֹר יִהְיֶה חַלָּשׁ: גַּשְׁקְרָא פְּסֹלֶת שֶׁל מָשִׁי הֶעָשׂוּי כְּכוֹבָעִים וְהוּא בֵּית הַתּוֹלַעַת וְקוֹרִין לוֹ פולוייי"ל וְנוֹפְצִים אוֹתוֹ וְטוֹוֶהוּ וְעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ בֶּגֶד וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ פְּתִילָה כִּדְאָמַר בְּכָל פְּסוּלֵי פְּתִילוֹת דְּמַתְנִיתִין שֶׁהָאוּר מְסַכְסֶכֶת בָּהֶן קוֹפֶצֶת וְנִפְסֶקֶת וְאֵין הַשַּׁלְהֶבֶת עוֹמֶדֶת בְּמְקוֹמָהּ: גַּשְׁקְרָא עַל שֵׁם פְּסֹלֶת וְגַם פֵּת סָבִין כְּמוֹ כֵן נִקְרֵאת בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין (דף נו:): מְטַכְסָא לְבוּשׁ הֶעָשׂוּי מֵאוֹתוֹ כַּלָּךְ: שִׁירָאִים מְעִיל הֶעָשׂוּי מֵעִקַּר הַמָּשִׁי: סְרִירִקִין עָשׂוּי מִן הַמָּשִׁי הָרִךְ הַמִּתְפַּצֵּל וּמְצוּי בְּמָשִׁי וְקוֹרִין לוֹ בִּמְקוֹמֵנוּ יד"ש: חַיְבִין בְּצִיצִית וּדְלֹא כְּמַאן דְּאָמַר כָּל בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים דַּוְקָא חַיְבִין בְּצִיצִית מִדְּאוֹרַיְתָא אִי נָמֵי מִדְּרַבָּנָן קָתָנֵי מִיהָא הַשִּׁירָאִים וְהַכָּלָךְ אַלְמָא שִׁירָאִין לָאו הֵינוּ כַּלָּךְ: אַחֲוִינָא עָרְבָה וְיֵ"ש כְּמִין צֶמֶר בֵּין קְלִפָּה לָעֵץ: בְּפַקְתָּא בִּקְעָה: עֵץ בָּעַלְמָא הוּא וְהֵיכִי לָחֲזֵי לְפְתִילָה: שְׁבָרָא מִין עֵשֶׂב אֵרֹךְ וְקוֹרִין אוֹתוֹ אורטי"א: אַבַּמְתָּא דַּחֲרִיצֵי מָקוֹם כָּנוּס מַיִם גֶּדֶל עֲלֵיהֶם כְּמִין יְרַקְרַקֹּת: אִפְּרוֹכֵי מִפְּרָכָן וְלָא מְצֵי לֶעֱבֵד פְּתִילָה מִנַּיהּ: אַבַּמְתָּא דְּאַרְבָּא סְפִינָה הַמִּתְעַפֶּפֶת בְּמָקוֹם אֶחָד בַּמַּיִם גֶּדֶל יְרַקְרַקֹּת סָבִיב שׁוּלֶיהָ מִבַּחוּץ: מִכְוִץ כָּוִץ מִפְּנֵי הָאוּר וְאֵין שַׁלְהֶבֶת אוֹחֶזֶת בּוֹ וְלָא צְרִיךְ לְמַתְנִיתָה: עַד כָּאן עַד יְרוֹקָה שֶׁעַל פְּנֵי הַמַּיִם פְּסוּל פְּתִילוֹת: מִכָּאן וְאֵילָךְ פְּסוּל שְׁמָנִים שֶׁלֹּא יִתֵּן חֲתִיכָה זֶפֶת אוֹ שַׁעֲוָה בַּנֵּר בְּמָקוֹם שֶׁמֶן: שַׁעֲוָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ לְפִי שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת כְּמִין פְּתִילָה אֲרֻכָּה וְהַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין: מַהוּ דְּתֵימָא לִפְתִילָה נָמֵי קָאָסַר לָהּ: פְּסֹלְתָּא דְּזִפְתָּא לְאַחַר שֶׁיּוֹצֵא הַזֶּפֶת מִן הָעֵץ זַב מִמֶּנּוּ עַל יְדֵי הָאוּר פְּסֹלֶת צָלוּל כְּשֶׁמֶן וְהוּא עִטְרָן:

גליון הש"ס

גמ' מיתיבי השיראים והכלך. ק"ל אמאי פריך מהברייתא ולא פריך ממתניתין פ"ט מ"ב דכלאים:

תורה אור השלם

וְהָיָה הֶחָסֹן לְנֹעֶרֶת וּפִשְׁלוּ לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו וְאֵין מְכַבֶּה [ישעיהו א, לא]

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב סוכה ו:; יבמות כא:; עירובין ד:

ג בבא קמא כח.

ד סוכה נא.; משנה סוכה

גליון הש"ס

גמ' אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין. כעין זה עירובין דף לו ע"א מו"ק דף כו ע"ב גיטין דף ס ע"א נדה דף ס ע"א וכן בלשון התורה ויקרא כ"ב אשר יהיה בו מום לא יקרב כי כל איש אשר בו מום לא יקרב ועי' ריטב"א קידושין דף ו ע"ב ד"ה ת"ר:

שם שמנים ופתילות כו' אין מדליקין בהם במקדש. ק"ל למאי נקט שמנים הא במקדש אין מדליקין רק בשמן זית זך:

תוס' ד"ה חלב מהותר כו' קרבי דגים לאו היינו. ע"ל דף כו ע"א תוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא:

תורה אור השלם

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד [שמות כז, כ]

לְמִקָּח וּמִמְכָּר לְמַאן דְּמַתְנֵי לְמִזְבֵּן שַׁעֲוָה לִיתֵּיב לֵיהּ פְּסֹלְתָא דְּדַבְשָׁא: אֲבָל לְמַאי נ"מ לְמִקָּח וּמִמְכָּר פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְהַשְׁ"ס שֶׁהָיוּ מַכִּירִין הַשַּׁעֲוָה וְהָעִטָּרָן עוֹשִׂין מֶהֶן מִדּוּרָה הֶסֵּק גָּדוֹל שֶׁאֲחַד מַבְעִיר חֲבֵרוֹ: לְגַר קרויז"ל: בְּשֶׁמֶן קִיק שֶׁמֶן שֶׁל עוֹף אֶחָד נוֹתְנִין בַּגַּר וְדוֹלֵק: מִשְׁחָא דְּקַאזָא שֶׁמֶן שֶׁעוֹשִׂין מִגַּרְעִינֵי צָמָר גֶּפֶן שֶׁקּוֹרִין קוטו"ן: קִיקְיוֹן כְּעֵין אוֹתָהּ שֶׁל יוֹנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי מִן קִיקְיוֹן דְּיוֹנָה: וּמִדְּפְשָׁקֵי רַבִּי בְּבָצְעֵי הַמַּיִם הוּא גָּדֵל: וְעַל פּוּם חַנָּוְתָא מַדְלִין יְתֵהּ עַל פּוּם הַחֲנוּיוֹת מְדַלִּין אוֹתוֹ לְצֵל וּלְרֵיחַ טוֹב: מִפְּרָצִידוֹהִי מִגַּרְעִינַיו: נְיָחִין שׁוֹבְרִין: בְּרִיחֵי חֵילִין: מִסְכָּסֶכֶת כְּמִין סַכִּין פְּגוּמָה מִסְכָּסֶכֶת בַּבָּשָׂר אנמילי"ד בְּלַע"ז שֶׁאֵין אוֹרוֹ זָקוּף וְנוֹחַ בְּמָקוֹם אֶחָד אֶלָּא נִדְעָךְ וְקוֹפֵץ לִשְׁנָא אַחֲרִינָא מִסְכָּסֶכֶת בָּהֶן אֵינָהּ נִכְנֶסֶת תּוֹךְ הַפְּתִילָה אֶלָּא סָבִיב מַבְחִיץ כְּמוֹ סִכְסֶכֶת אֲבָנָיו ברואט"ש בְּלַע"ז: שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין וְאֵתֵי לְהַטּוֹת: שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא שֶׁמֶן הַנִּתָּן בְּתוֹכוֹ מַמְשִׁיכוֹ לְאַחַר הַפְּתִילָה: לְפִי שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בְּעֵינֵיהוּ וְגָרִינַן הָא אַטּוּ הָא: כְּרֵךְ דָּבָר שֶׁעוֹשׂוֹת פְּתִילָה עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ כְּגוֹן פְּסוֹל פְּתִילוֹת דְּמַתְנִי': קְתָנֵי מִיהָא בדר"ש מַדְלִיקִין ואע"ג דְּאֵגוּז לָא חֲזֵי לְפְתִילָה עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבוֹת שַׁפִּיר דְּמִי: מַעֲשֶׂה רַב הוֹאִיל וּמְעִיד שֶׁכְּבָר הָיוּ שֶׁל בֵּית אֲבִיו עוֹשִׂין הֲלָכָה הִיא: מַאי לָאו לְהַדְלִיק הָיוּ כּוֹרְכִים שֶׁתַּדְלִיק הַפְּתִילָה עִם הָאֱגוֹז: לֹא לְהַקְפוֹת לֹא הָיוּ מַדְלִיקִין הָאֱגוֹז אֶלָּא סוֹמְכִין עָלָיו הַפְּתִילָה לְהַצִּיפָהּ שֶׁלֹּא תִּטְבַּע בַּשֶּׁמֶן וַיָּצָף הַבָּרוֹל מִתַּרְגְּמִינָן וְקִפָּא פָּרְזְלָא (מְלָכִים ב ו':ו'): חֵלֶב מְהֻתָּךְ פונד"ר בְּלַע"ז: הָנֵי מִמַּשְׁכִי בְּעֵינַיְהוּ אַחַר הַפְּתִילָה וּבְלֹא תַּעֲרוֹבוֹת שֶׁמֶן נָמֵי חָזוּ אֶלָּא דִּגּוּר רַבָּנַן מְהֻתָּךְ אַטּוּ אֵינוֹ מְהֻתָּךְ הִלְכָךְ בְּעֵינַיְהוּ גּוּפָהּ גְּזֵרָה וַאֲנַן נָקוּם וְנִגְזוֹר ע"י תַּעֲרֹבֶת אַטּוּ בְּעֵינַיְהוּ: וְהוּא אָמַר לָהּ מְפֹרָשׁ מַאי תַּלְמוּדָא וְהֵיכִי מְשַׁמַע מֵהָאי קְרָא: וְלֹא שְׁתֵּהֵא עוֹלָה כו' וְלֹא שְׁתֵּהֵא צְרִיכָה תִּקּוּן וְהַטָּעָיָה: מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי הַכֹּהֲנִים מִמִּכְנְסֵי הַכֹּהֲנִים הַבְּלוּאִים: הָיוּ מַפְקִיעִין קוֹרְעִין וְעוֹשִׂין פְּתִילוֹת בְּשִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁהָיא בְּעֶזְרַת נָשִׁים: וּמֵהֶמְיָנֵיהֶם שֶׁל כְּלָאִים הֵם דִּכְתִיב וְאֶת הָאַבְנֵט שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וקי"ל תְּכֵלֶת עַמְרָא הוּא וְתָנֵי' לְעֵיל לְעִנְיַן שַׁבָּת הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן שֶׁל צֶמֶר לִפְסֹל וְקָתָנֵי מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ: שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁאנֵי דְּלָא כְּתִיב לְהַעֲלוֹת בָּהּ וְלָאו דְּאוֹרַיְתָא' הִיא: מַאי לָאו דְּכֻלְּאִים כְּגוֹן אַבְנֵט: כְּבָתָה נֵר חֲנֻכָּה: זָקוּק לָהּ לְתַקָּנָהּ הִלְכָךְ צָרִיךְ לְכַתְּחִלָּה לְעֲשׂוֹת יָפָה דְּלְמָא פָּשַׁע וְלֹא מְתַקֵּן לָהּ: וּמַתִּיר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ הִלְכָךְ בְּשַׁבָּת אָסוּר שְׁמָא יַסֶּה לְצָרְכָהּ תַּשְׁמִישׁ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנה סעי' א:

ב מיי' פ"ג מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' א ג:

ד מיי' פה' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ד:

ו מיי' פה' מהל' שבת הל' ט:

ז טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ב:

ח מיי' פה' מהל' שבת הל' ו:

ט טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ה:

י מיי' פה' מהל' שבת הל' ט:

יא מיי' פג' מהל' תמידים ומוספין הל' טו:

יב מיי' פח' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' ו:

מִפְּנֵי שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין כו' שָׁמַעְתִּי ממהר"א זצ"ל שֶׁשְּׁמַע בְּאֵם שֶׁיֵּשׁ רַק נֵר אֶחָד כָּשֵׁר בַּבַּיִת ע"י זֶה יִזְכֹּר וְלֹא יַסֶּה שְׁאָר נֵרוֹת שֶׁבַּחֶדֶר וְשֶׁבַּמַּרְתֵּף ור"ש מִקּוּצִי אוֹמֵר דָּבָר שֶׁיְּכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּלֹא נֵר כְּגוֹן לְהוֹצִיא יַיִן מִן הֶחָבִית מַתַּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ **חֵלֶב** מְהֻתָּךְ וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן כו' קִרְבֵי דָּגִים לְאוֹ הֵינוּ שֶׁמֶן דָּגִים דְּשֶׁמֶן דָּגִים שָׁרֵי לֵיהּ מַתְנִי' בְּעֵינֵהּ (לְקַמָּן שַׁבָּת דף כד:): **שִׂמְחַת** בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁאנֵי תֵּימָה הֵיכִי שָׁרֵי לְהַדְלִיק וְהָא לְאוֹ צֹרֶךְ קִרְבָּן הוּא וְאָמַר בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דף נד. וְשָׁם) בִּגְדֵי כְּהֻנָּה שֶׁבָּלוּ מוּעָלִין בָּהֶן וְדוֹחֵק לוֹמַר לֵב ב"ד מַתְנָה עֲלֵיהֶן דְּמָה צֹרֶךְ יֵשׁ לָהֶן לְהַתְנוֹת בִּשְׁבִיל זֶה וְנִרְאֶה לר"י דְּהוֹאִיל וְלִכְבוֹד הַקָּרְבָּן הָיוּ עוֹשִׂין דִּכְתִיב וּשְׂאֵבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן (יְשַׁעְיָהוּ י"ב:ג') צֹרֶךְ קָרְבָּן חָשׁוּב לֵיהּ וְהָא דְּאָמַר (סַכָּה פ"ה דף נג.) בּוֹרֶרֶת אִשָּׁה חִטִּין לְאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה לֹא שְׁהֵיְתָה בּוֹרֶרֶת אֶלָּא שֶׁהָיְתָה יְכוֹלָה לְבָרֵר כְּדַאֲמְרִינַן שַׁעֲוָה קִירוּתָא לְכַךְ קָאָמַר לְמַאי נ"מ לְמִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁאִם נָדַר לָתֵת לַחֲבֵרוֹ שַׁעֲוָה יִתֵּן לוֹ פְּסֹלְתָא דְּדַבְשָׁא וְאֵין יָכוֹל לְכוֹפוֹ לְתִקֵּן לוֹ וְכֵן עִטָּרָן אֲבָל לְעִיל דְּקָאָמַר מֵאי לָכֶשׁ שׁוֹכָא דְּאַרְזָא לֹא קָאָמַר לְמַאי נ"מ לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מַכִּירִין בְּשֵׁם לָכֶשׁ וּמְפֹרָשׁ שֶׁהוּא שׁוֹכָא דְּאַרְזָא: **מִפְּנֵי** שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין כו' שָׁמַעְתִּי ממהר"א זצ"ל שֶׁשְּׁמַע בְּאֵם שֶׁיֵּשׁ רַק נֵר אֶחָד כָּשֵׁר בַּבַּיִת ע"י זֶה יִזְכֹּר וְלֹא יַסֶּה שְׁאָר נֵרוֹת שֶׁבַּחֶדֶר וְשֶׁבַּמַּרְתֵּף ור"ש מִקּוּצִי אוֹמֵר דָּבָר שֶׁיְּכוֹל לַעֲשׂוֹת בְּלֹא נֵר כְּגוֹן לְהוֹצִיא יַיִן מִן הֶחָבִית מַתַּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ **חֵלֶב** מְהֻתָּךְ וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן כו' קִרְבֵי דָּגִים לְאוֹ הֵינוּ שֶׁמֶן דָּגִים דְּשֶׁמֶן דָּגִים שָׁרֵי לֵיהּ מַתְנִי' בְּעֵינֵהּ (לְקַמָּן שַׁבָּת דף כד:): **שִׂמְחַת** בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁאנֵי תֵּימָה הֵיכִי שָׁרֵי לְהַדְלִיק וְהָא לְאוֹ צֹרֶךְ קִרְבָּן הוּא וְאָמַר בפ"ב דְּקִדּוּשִׁין (דף נד. וְשָׁם) בִּגְדֵי כְּהֻנָּה שֶׁבָּלוּ מוּעָלִין בָּהֶן וְדוֹחֵק לוֹמַר לֵב ב"ד מַתְנָה עֲלֵיהֶן דְּמָה צֹרֶךְ יֵשׁ לָהֶן לְהַתְנוֹת בִּשְׁבִיל זֶה וְנִרְאֶה לר"י דְּהוֹאִיל וְלִכְבוֹד הַקָּרְבָּן הָיוּ עוֹשִׂין דִּכְתִיב וּשְׂאֵבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן (יְשַׁעְיָהוּ י"ב:ג') צֹרֶךְ קָרְבָּן חָשׁוּב לֵיהּ וְהָא דְּאָמַר (סַכָּה פ"ה דף נג.) בּוֹרֶרֶת אִשָּׁה חִטִּין לְאוֹר בֵּית הַשּׁוֹאֲבָה לֹא שְׁהֵיְתָה בּוֹרֶרֶת אֶלָּא שֶׁהָיְתָה יְכוֹלָה לְבָרֵר כְּדַאֲמְרִינַן שַׁעֲוָה קִירוּתָא לְכַךְ קָאָמַר לְמַאי נ"מ לְמִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁאִם נָדַר לָתֵת לַחֲבֵרוֹ שַׁעֲוָה יִתֵּן לוֹ פְּסֹלְתָא דְּדַבְשָׁא וְאֵין יָכוֹל לְכוֹפוֹ לְתַקֵּן לוֹ וְכֵן עִטָּרָן אֲבָל לְעִיל דְּקָאָמַר מֵאי לָכֶשׁ שׁוֹכָא דְּאַרְזָא לֹא קָאָמַר לְמַאי נ"מ לְפִי שֶׁלֹּא הָיוּ מַכִּירִין בְּשֵׁם לָכֶשׁ

לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְמִקָּח וּמִמְכָּר. [א]תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, אֲבָל עוֹשִׂין מֵהֶן מִדּוּרָה — בֵּין לְהִתְחַמֵּם כְּנֶגְדָּהּ בֵּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, בֵּין עַל גַּבֵּי קַרְקַע, בֵּין עַל גַּבֵּי כִּירָה. וְלֹא בְּשֶׁמֶן קִיק וְכוּ׳. מַאי שֶׁמֶן קִיק? אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁאֵילְתִּינְהוּ לְכֹל נָחוֹתֵי יַמָּא, וַאֲמַרוּ לִי: עוֹף אֶחָד יֵשׁ בְּכַרְכֵי הַיָּם וְקִיק שְׁמוֹ. רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר: מִשְׁחָא דְּקַאזָא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: קִיקְיוֹן דְּיוֹנָה. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לְדִידִי חָזֵי לִי קִיקְיוֹן דְּיוֹנָה, וְלִצְלוֹלִיבָא דָּמֵי וּמְדַפְשְׁקֵי רַבִּי, וְעַל פּוּם חַנָּוְתָא מַדְלָן יָתֵיהּ, וּמִפְּרָצִידוֹהִי עָבְדִי מִשְׁחָא, וּבְעַנְפּוֹהִי נָיְחָן כָּל בְּרֵיחֵי דְמַעְרָבָא. [ג]אָמַר רַבָּה: פְּתִילוֹת שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהָאוּר מִסְכָּסֶכֶת בָּהֶן. שְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁאֵין נִמְשָׁכִין אֹאַחַר הַפְּתִילָה. [ד]בָּעָא מִינֵּיהּ אַבַּיֵּי מֵרַבָּה: שְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מַהוּ שֶׁיִּתֵּן לְתוֹכָן שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא וַיַּדְלִיק? מִי גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאַדְלוֹקֵי בְּעֵינַיְיהוּ, אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ: אֵין מַדְלִיקִין. מַאי טַעְמָא? לְפִי שֶׁאֵין מַדְלִיקִין. [ה]אִיתְּיבֵיהּ: כָּרֵךְ דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ — אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן מַגְמְלִיאֵל: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ כוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גַּבֵּי אֱגוֹז וּמַדְלִיקִין. קָתָנֵי מִיהַת מַדְלִיקִין! [ו]אָמַר לֵיהּ: אַדְּמוֹתְבַתְּ לֵיהּ מִדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, סַיְּיעֵיהּ מִדְּתַנְּא קַמָּא! הָא לָא קַשְׁיָא: ״מַעֲשֶׂה רַב״. מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא: מַאי לָאו, לְהַדְלִיק? לָא, לְהַקְפוֹת. אִי לְהַקְפוֹת, מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא? כּוּלֵּהּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא וְחַסּוֹרֵי מִיחְסַרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: כָּרֵךְ דָּבָר שֶׁמַּדְלִיקִין בּוֹ עַל גַּבֵּי דָּבָר שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בּוֹ — אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְהַדְלִיק, אֲבָל לְהַקְפוֹת — מוּתָּר, שֶׁרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שֶׁל בֵּית אַבָּא הָיוּ כוֹרְכִין פְּתִילָה עַל גַּבֵּי אֱגוֹז. [ז]אִינִי?! וְהָאָמַר רַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב: חֵלֶב מְהוּתָּךְ וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ, אָדָם נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא וּמַדְלִיק? הָנֵי מִימַּשְׁכִי בְּעֵינַיְיהוּ, וְהָנֵי לָא מִימַּשְׁכִי בְּעֵינַיְיהוּ. וּגְזָרוּ רַבָּנַן עַל חֵלֶב מְהוּתָּךְ מִשּׁוּם חֵלֶב שֶׁאֵינוֹ מְהוּתָּךְ, וְעַל קִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ מִשּׁוּם קִרְבֵי דָּגִים שֶׁלֹּא נִמּוֹחוּ. וְלִיגְזוֹר נָמֵי חֵלֶב מְהוּתָּךְ וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ שֶׁנִּמּוֹחוּ לְתוֹכָן שֶׁמֶן מִשּׁוּם חֵלֶב מְהוּתָּךְ וְקִרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ שֶׁלֹּא נִמּוֹחוּ לְתוֹכָן שֶׁמֶן! הִיא גּוּפָהּ, גְּזֵירָה, וַאֲנַן נֵיקוּם וְנִיגְזוֹר גְּזֵירָה לְגְזֵירָה?! [ח]תָּנֵי רָמֵי בַּר חָמָא: פְּתִילוֹת וּשְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת — אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּמִּקְדָּשׁ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד״. הוּא תָּנֵי לַהּ, וְהוּא אָמַר לַהּ — כְּדֵי שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵילֶיהָ, וְלֹא שֶׁתְּהֵא עוֹלָה עַל יְדֵי דָּבָר אַחֵר. [ט]תְּנַן: מִבְּלָאֵי מִכְנְסֵי כֹּהֲנִים וּמֵהֶמְיָנֵיהֶם הָיוּ מַפְקִיעִין, וּמֵהֶן מַדְלִיקִין. שִׂמְחַת בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שֶׁאנֵי. [י]תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַבָּה בַּר מַתְנָה: בִּגְדֵי כְהוּנָּה שֶׁבָּלוּ מַפְקִיעִין אוֹתָן, וּמֵהֶן הָיוּ עוֹשִׂין פְּתִילוֹת לַמִּקְדָּשׁ. מַאי לָאו, דְּכֻלְּאַיִם? לָא, דְּבוּץ. אָמַר רַב הוּנָא: פְּתִילוֹת וּשְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּחֲנוּכָּה, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בַּחוֹל. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַב הוּנָא? — קְסָבַר: כְּבָתָה זָקוּק לָהּ, וּמוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּחוֹל, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת. קְסָבַר: כְּבָתָה אֵין בְּשַׁבָּת אֵין מַדְלִיקִין שֶׁמָּא יַטֶּה דִּבְסָתְמָא לֹא הָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁשּׁוּם אָדָם יַחְמִיר לֶאֱסֹר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וְכֵן הִלְכְתָא דְּנַר חֲנֻכָּה אָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ כְּרַב וְכַר' יוֹחָנָן וְאַבָּיֵי נָמֵי מַשְׁמַע לְקַמָּן דס"ל הָכִי וְכָבְתָה אֵין זָקוּק לָהּ דְּכוּלְּהוּ סְבִירָא לְהוּ הָכִי וְרַב הוּנָא יָחִיד הוּא וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ:

^[א]^אֵין זָקוּק לָהּ, וּמוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב מַתְנָה, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב: פְּתִילוֹת וּשְׁמָנִים שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, מַדְלִיקִין בָּהֶן בַּחֲנוּכָּה, בֵּין בַּחוֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: מַאי טַעְמָא דְּרַב? — קָסָבַר: כָּבְתָה אֵין זָקוּק לָהּ, וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה, וְלָא קַבְּלַהּ. כִּי אֲתָא רָבִין אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּאַבָּיֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְקַבְּלַהּ. אֲמַר: אִי זְכַאי, גְּמִירְתֵּיהּ לִשְׁמַעְתֵּיהּ מֵעִיקָּרָא. וְהָא גְּמַרַהּ! נָפְקָא מִינַּהּ לְגִירְסָא דְּיַנְקוּתָא. [ב]וְכָבְתָה אֵין זָקוּק לָהּ? וּרְמִינְהוּ: מִצְוָתָהּ מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. מַאי לָאו, דְּאִי כָּבְתָה הֲדַר מַדְלֵיק לָהּ! לָא, דְּאִי לָא אַדְלֵיק — מַדְלֵיק. וְאִי נָמֵי לְשִׁיעוּרַהּ. עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. וְעַד כַּמָּה? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עַד דְּכָלְיָא רִיגְלָא דְּתַרְמוֹדָאֵי. [גד(א)]תָּנוּ רַבָּנַן: מִצְוַת חֲנוּכָּה, נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ. וְהַמְהַדְּרִין, נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְהַמְהַדְּרִין מִן הַמְהַדְּרִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק שְׁמֹנָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ פּוֹחֵת וְהוֹלֵךְ. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: יוֹם רִאשׁוֹן מַדְלִיק אַחַת, מִכָּאן וְאֵילָךְ מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ. (ב)אָמַר עוּלָּא: פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעְרְבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זְבִידָא. חַד אָמַר טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי כְּנֶגֶד יָמִים הַנִּכְנָסִין, וְטַעְמָא דְּבֵית הִלֵּל כְּנֶגֶד יָמִים הַיּוֹצְאִין. וְחַד אָמַר טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי כְּנֶגֶד פָּרֵי הַחַג, וְטַעְמָא דְּבֵית הִלֵּל דְּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. (ג)אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁנֵי זְקֵנִים הָיוּ בְּצַיְדָּן. אֶחָד עָשָׂה כְּבֵית שַׁמַּאי וְאֶחָד עָשָׂה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. זֶה נוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו כְּנֶגֶד פָּרֵי הַחַג, וְזֶה נוֹתֵן טַעַם לִדְבָרָיו דְּמַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין. [ה־ז]תָּנוּ רַבָּנַן: נֵר חֲנוּכָּה מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ. אִם הָיָה דָּר בַּעֲלִיָּיה — מַנִּיחָהּ בַּחַלּוֹן הַסְּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וּבִשְׁעַת הַסַּכָּנָה — מַנִּיחָהּ עַל שֻׁלְחָנוֹ וְדַיּוֹ. [ח־י]אָמַר רָבָא: צָרִיךְ נֵר אַחֶרֶת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ. וְאִי אִיכָּא מְדוּרָה — לֹא צָרִיךְ. וְאִי אָדָם חָשׁוּב הוּא — אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא מְדוּרָה צָרִיךְ נֵר אַחֶרֶת. [יא־יג]מַאי חֲנוּכָּה? דְּתָנוּ רַבָּנַן: בְּכ״ה בְּכִסְלֵיו יוֹמֵי דַּחֲנוּכָּה תְּמָנְיָא אִינּוּן דְּלָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן וּדְלָא לְהִתְעַנּוֹת בְּהוֹן. שֶׁכְּשֶׁנִּכְנְסוּ יְוָנִים לַהֵיכָל טִמְּאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים שֶׁבַּהֵיכָל. וּכְשֶׁגָּבְרָה מַלְכוּת בֵּית חַשְׁמוֹנַאי וְנִצְּחוּם, בָּדְקוּ וְלֹא מָצְאוּ אֶלָּא פַּךְ אֶחָד שֶׁל שֶׁמֶן שֶׁהָיָה מוּנָּח בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וְלֹא הָיָה בּוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק יוֹם אֶחָד. נַעֲשָׂה בּוֹ נֵס וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ שְׁמוֹנָה יָמִים. לְשָׁנָה אַחֶרֶת קְבָעוּם וַעֲשָׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה. [ידטו(ד)]תְּנַן הָתָם: גֵּץ הַיּוֹצֵא מִתַּחַת הַפַּטִּישׁ וְיָצָא וְהִזִּיק — חַיָּיב. גָּמָל שֶׁטָּעוּן פִּשְׁתָּן וְהוּא עוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וְנִכְנְסָה פִּשְׁתָּנוֹ לְתוֹךְ הַחֲנוּת וְדָלְקָה בְּנֵרוֹ שֶׁל חֶנְוָנִי וְהִדְלִיק אֶת הַבִּירָה — בַּעַל הַגָּמָל חַיָּיב. הִנִּיחַ חֶנְוָנִי אֶת נֵרוֹ מִבַּחוּץ — חֶנְוָנִי חַיָּיב. [טז]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵר חֲנוּכָּה — פָּטוּר. אָמַר רָבִינָא מִשּׁוּם דְּרַבָּה: זֹאת אוֹמֶרֶת נֵר חֲנוּכָּה מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ בְּתוֹךְ עֲשָׂרָה. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, לֵימָא לֵיהּ: הָיָה לָךְ לְהַנִּיחַ לְמַעְלָה מִגָּמָל וְרוֹכְבוֹ! וְדִילְמָא, אִי מִטְרְחָא לֵיהּ טוּבָא אָתֵי לְאִימְּנוֹעֵי מִמִּצְוָה. אָמַר רַב כָּהֲנָא, דָּרֵשׁ רַב נָתָן בַּר מִנְיוֹמֵי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי תַּנְחוּם:

נֵר

דְּאִי לָא אַדְלֵק מַדְלֵק אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ עָבַר הַזְּמַן אוֹמֵר הָר"י פּוֹרַת דְּיֵשׁ לִזָּהֵר וּלְהַדְלִיק בַּלַּיְלָה מִיָּד שֶׁלֹּא יְאַחֵר יוֹתֵר מִדַּאי וּמ"מ אִם אִחֵר יַדְלִיק מִסָּפֵק דְּהָא מְשַׁנֵּי שִׁנּוּיֵי אַחֲרִינָא ולר"י נִרְאֶה דְּעַתָּה אֵין לָחוּשׁ מָתַי יַדְלִיק דְּאָנוּ אֵין לָנוּ הֶכֵּרָא אֶלָּא לִבְנֵי הַבַּיִת שֶׁהֲרֵי מַדְלִיקִין מִבִּפְנִים: **וְהַמְהַדְּרִין** מִן הַמְהַדְּרִין נִרְאֶה לר"י דְּב"ש וּב"ה לָא קָיְמִי אֶלָּא אַנֵּר אִישׁ וּבֵיתוֹ שֶׁכֵּן יֵשׁ יוֹתֵר הִדּוּר דְּאִיכָּא הֶיכֵּרָא כְּשֶׁמּוֹסִיף וְהוֹלֵךְ אוֹ מְחַסֵּר שֶׁהוּא כְּנֶגֶד יָמִים הַנִּכְנָסִים אוֹ הַיּוֹצְאִים אֲבָל אִם עוֹשֶׂה נֵר לְכָל אֶחָד אֲפִי' יוֹסִיף מִכָּאן וְאֵילָךְ לֵיכָּא הֶיכֵּרָא שֶׁיִּסְבְּרוּ שֶׁכָּךְ יֵשׁ בְּנֵי אָדָם בַּבַּיִת: **מִצְוָה** לְהַנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ וּמַיְירֵי דְּלֵיכָּא חָצֵר אֶלָּא בַּיִת עוֹמֵד סָמוּךְ לרה"ר אֲבָל אִם יֵשׁ חָצֵר לִפְנֵי הַבַּיִת מִצְוָה לְהַנִּיחַ עַל פֶּתַח חָצֵר דְּאָמַר לְקַמָּן חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ ב' פְּתָחִים צְרִיכָה ב' נֵרוֹת וְאָמְרִי' נָמֵי נֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פִּיּוֹת עוֹלָה לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם מַשְׁמַע לִשְׁנֵי בָּתִּים וְאִם הָיוּ מַנִּיחִים עַל פִּתְחֵי בָּתֵּיהֶם הָיָה לָזֶה מִיָּמִין וְלָזֶה מִשְּׂמֹאל אֲבָל אִי מַנִּיחִים עַל פֶּתַח הֶחָצֵר אָתֵי שַׁפִּיר: **וּבִשְׁעַת** הַסַּכָּנָה נִרְאֶה לְר"י דְּהַיְנוּ מִכִּי אֲתוּ חַבָּרֵי לְבָבֶל כִּדְאָמַר בְּפֶ' כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף מה. וְשָׁם) מַהוּ לְטַלְטֵל שְׁרָגָא דַּחֲנֻכְּתָא מִקַּמֵּי חַבָּרֵי בְּשַׁבְּתָא וא"ת דְּעַל הַשֻּׁלְחָן נָמֵי יִקְחוּ אוֹתוֹ כִּדְאָמַר בְּגִטִּין (דַּף יז.) רַבָּה בַּר בַּר חָנָה חֲלַשׁ אֲתָא חַבְרָא שְׁקַל שְׁרָגָא מִקַּמַּיְהוּ וי"ל דְּאֵין רְגִילוּת כ"כ לְחַפֵּשׂ בַּבָּתִּים: **שֶׁהָיָה** מֻנָּח בְּחוֹתָמוֹ שֶׁל כ"ג אִם כְּבָר גָּזְרוּ עַל הַנָּכְרִים לִהְיוֹת כְּזָבִים (נִדָּה פ"ד דַּף לד.) צ"ל שֶׁהָיָה מֻנָּח בְּחוֹתָם בַּקַּרְקַע שֶׁלֹּא הֵסִיטוּ הַכְּלִי:

אֵין זָקוּק לָהּ הִלְכָּךְ בְּחוֹל שָׁרֵי: וְאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ שֶׁיְּהֵא נִכָּר שֶׁהוּא נֵר מִצְוָה וְלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהַטָּיָה: וְלֹא קִבְּלָהּ שֶׁלֹּא חָשְׁבוּ לִסְמֹךְ עַל דְּבָרָיו: אִי זַכַּאי אִלּוּ הָיִיתִי זוֹכֶה לִלְמָדָהּ הָיִיתִי גּוֹרְסָהּ כְּשֶׁשְּׁמַעְתִּיהָ רִאשׁוֹן: גִּרְסָא דְּיַנְקוּתָא מִתְקַיֵּם יוֹתֵר מִשֶּׁל זִקְנָה: לְשִׁעוּרָהּ שֶׁיְּהֵא בָּהּ שֶׁמֶן כַּשִּׁעוּר הַזֶּה וּמִיהוּ אִם כָּבְתָה אֵין זָקוּק לָהּ: רִגְלָא דְּתַרְמוֹדָאֵי שֵׁם אֻמָּה מְלַקְּטֵי עֵצִים דַּקִּים וּמִתְעַכְּבִין בַּשּׁוּק עַד שֶׁהוֹלְכִים בְּנֵי הַשּׁוּק לְבָתֵּיהֶם מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וּמַבְעִירִים בְּבָתֵּיהֶם אוּר וּכְשֶׁצְּרִיכִין לְעֵצִים יוֹצְאִים וְקוֹנִין מֵהֶן: נֵר אִישׁ וּבֵיתוֹ נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה וְאִישׁ וְכָל בְּנֵי בֵּיתוֹ סַגִּי לְהוּ בְּנֵר אֶחָד: וְהַמְהַדְּרִין אַחַר הַמִּצְוֹת עוֹשִׂין נֵר אֶחָד בְּכָל לַיְלָה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי הַבַּיִת: כְּנֶגֶד יָמִים הַנִּכְנָסִים הָעֲתִידִים לָבֹא: יָמִים הַיּוֹצְאִין שֶׁיָּצְאוּ כְּבָר וְזֶה שֶׁהוּא עוֹמֵד בּוֹ נִמְנֶה עִם הַיּוֹצְאִין: פָּרֵי הֶחָג מִתְמַעֲטִים וְהוֹלְכִים בְּקָרְבְּנוֹת דְּפָרָשַׁת פִּנְחָס: מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין מִקְּרָא יָלְפִינַן לָהּ בִּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק שְׁתֵּי הַלֶּחֶם (מְנָחוֹת דַּף צט.): מִבַּחוּץ מִשּׁוּם פִּרְסוּמֵי נִסָּא וְלֹא ברה"ר אֶלָּא בַּחֲצֵרוֹ שֶׁבָּתֵּיהֶן הָיוּ פְּתוּחִין לֶחָצֵר: וְאִם הָיָה דָּר בַּעֲלִיָּה שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם בַּחֲצֵרוֹ לְהַנִּיחָהּ שָׁם: מַנִּיחָהּ מִבִּפְנִים כְּנֶגֶד חַלּוֹן הַסָּמוּךְ לרה"ר: הַסַּכָּנָה שֶׁהָיָה לָהֶם לַפַּרְסִיִּים חֹק בְּיוֹם אֵידָם שֶׁלֹּא יַבְעִירוּ נֵר אֶלָּא בְּבֵית ע"ז שֶׁלָּהֶם כִּדְאָמְרִינַן בְּגִטִּין (פ"ב דַּף יז:): נֵר אַחֶרֶת לַעֲשׂוֹת הֶכֵּר לַדָּבָר: וְאִי אִיכָּא מְדוּרָה אֵשׁ לֹא צָרִיךְ נֵר אַחֶרֶת לְפִי שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַמְּדוּרָה וְיֵשׁ הֶכֵּרָא שֶׁהַנֵּר שֶׁל מִצְוָה הִיא: וְאִי אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר הַמְּדוּרָה: צָרִיךְ נֵר אַחֶרֶת דְּאִי לָא לָא הָוֵי הֶכֵּר: מַאי חֲנֻכָּה עַל אֵיזֶה נֵס קְבָעוּהָ: בְּחוֹתָמוֹ בְּהֶצְנֵעַ וְחָתוּם בְּטַבַּעְתּוֹ וְהִכִּיר שֶׁלֹּא נָגְעוּ בּוֹ: ה"ג וַעֲשָׂאוּם יָמִים טוֹבִים בְּהַלֵּל וְהוֹדָאָה לֹא שֶׁאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ אֶלָּא לִקְרוֹת הַלֵּל וְלוֹמַר עַל הַנִּסִּים בְּהוֹדָאָה: גֵּץ נִיצוֹץ אישטינציל"ש: פַּטִּישׁ קוּרְנָס גָּדוֹל שֶׁל נַפָּחִים: בַּעַל גָּמָל חַיָּב שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְהַגְדִּיל בַּחֲבִילָתוֹ שֶׁתִּכָּנֵס לַחֲנוּת: בְּנֵר חֲנֻכָּה פָּטוּר חֶנְוָנִי שֶׁבִּרְשׁוּת פִּרְסוּם מִצְוָה הִנִּיחָהּ שָׁם: זֹאת אוֹמֶרֶת הָא דְּקָתָנֵי בְּנֵר חֲנֻכָּה פָּטוּר:

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין ס, סמג עשין ה, טור או״ח סי׳ תערג:
ב סמג עשין ה, טור או״ח סי׳ תערב:
ג טוש״ע או״ח סי׳ תערא סעי׳ ב:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ א, סמג עשין ה:
ה טוש״ע או״ח סי׳ תערא סעי׳ ה:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ז:
ז מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ח:
ח טוש״ע או״ח סי׳ תערא סעי׳ ה:
ט מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ז:
י מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ח:
יא טוש״ע או״ח סי׳ תער סעי׳ א:
יב מיי׳ פג׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ א:
יג מיי׳ פג׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ב, סמג עשין ה:
יד טוש״ע חו״מ סי׳ תיח סעי׳ יב:
טו מיי׳ פי״ד מהל׳ נזקי ממון הל׳ יג:
טז טוש״ע או״ח סי׳ תערא סעי׳ ו:

מסורת הש״ס

א מגילת תענית כסלו ח
ב לקמן צו.
ג יומא נט.
ד תוספתא בבא קמא; בבא קמא סב:; משנה בבא קמא; בבא קמא כב.

גליון הש״ס

גמ' כל השמנים שבהיכל. עי' ברמב"ם פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ח ועיין בתשובת בתי כהונה ח"א בבית ועד סימן א':
תוס' ד"ה שהיה מונח וכו' שלא הסיטו. עיין לקמן דף פד ע"ב תוספות ד"ה שטהורים בזב:

תורה אור השלם

וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת וגו׳ [במדבר כט, יב-לא]

מסורת הש"ס

א חגיגה ג.; אוצר מדרשים עשרה הרוגי מלכות עשרה הרוגי מלכות נוסחא ב ד; בראשית רבה ב חולין פז.

ג סוכה י.; לקמן מה.; תוספתא סוכה; ביצה ל:

ד מנחות מא:

ה לקמן כט:; לקמן מו:; לקמן מ.; ביצה כג.; פסחים קא.

גליון הש"ס

גמרא אמר אביי כל מילי דמר. עיין לקמן דף מו ע"א תוספות ד"ה דנפטא ובעירובין דף צג ע"ב תוספות ד"ה לא תימא:

תורה אור השלם

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יַצִּוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר [ויקרא יז, יג]

וַיַּקְהֵהוּ וַיְשַׁלְכֵהוּ אֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רֵק אֵין בּוֹ מָיִם [בראשית לז, כד]

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין ה, טור או"ח סי' תערא:

ב טור או"ח סי' תערא:

ג טוש"ע או"ח סי' תערג סעי' א:

ד מיי' פ"ד מהל' מגילה וחנוכה הל' ו, סמג עשין ה:

ה טור או"ח סי' תערז, ש"ע או"ח סי' תרלח סעי' ב:

ו מיי' פ' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' טז, סמג עשין מג:

ז טוש"ע או"ח סי' שלז סעי' א:

ח מיי' פ"ד מהל' מגילה וחנוכה הל' ט, סמג עשין ה:

ט מיי' פא' מהל' ציצית הל' יג, סמג עשין כו:

י מיי' פא' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

פְּסוּלָה דִּלְא שְׁלָטָא בָּהּ עֵינָא לְמַעְלָה מִכ' אַמָּה וְלֵיכָּא פִּרְסוּמֵי נִסָּא: פְּסָכָה נֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִנִּיחָהּ לְמַעְלָה מִכ' אַמָּה פְּסוּלָה כְּסָכָה וּכְמָבוֹי וא"ת הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר יְמֵעֵט כְּמוֹ גַּבֵּי מָבוֹי דְּאָמַר הָתָם מָבוֹי דְּרַבָּנַן תֵּנֵי תַּקַּנְתָּא וְאֵיכָא לְמֵימַר דְּנָקֵט פְּסוּלָה מִשּׁוּם דְּכָעֵי לְמֵימַר כְּסָכָה שֶׁהִיא מִן הַתּוֹרָה אִי נָמֵי לֹא רָצָה לְהַאֲרִיךְ יְכַבֶּנָּה וימעטנה [וַיְמַעֲטֶנָּה] וַיַּחֲזֹר וידליקנ' דִּלְמַעֲטֶהּ וּלְהַנִּיחָהּ כְּמוֹ שֶׁהִיא דּוֹלֶקֶת אִי אֶפְשָׁר כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן:

סָכָה תְּנַיָּא מִשְׁמֵע דְּטַעֲמָא דְּנוֹיֵי סָכָה מִשּׁוּם בְּזוּי מְצָוָה וְקָשֶׁה לר"י בְּפֶרֶק כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דף מה. וְשָׁם) מִשְׁמַע דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם מִגּוֹ דְּאִתַּקְצִי לְמִצְוָתָהּ וְתֵרֶץ דְּצָרִיכִי לְתַרְוַיְהוּ דְּמִשּׁוּם דְּאִתַּקְצִי לְמִצְוָתָהּ לָא הָוֶה אִסְרִינַן בְּחֻלְּיוֹ שֶׁל מוֹעֵד דְּלָא שַׁיְּיךְ מַקְצָה אֶלָּא (בְּנֶפֶל) בְּשַׁבָּת וביו"ט וּמִשּׁוּם בְּזוּי מְצָוָה לָא הָוֶה אִסְרִינַן לְהוּ הֵיכָא דְּנָפְלוּ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאָמְרִי' דְּאִתַּקְצִי וּבְזוּי מְצָוָה אִסְרִינַן אֲפִילּוּ נָפְלוּ וְאֻפֵּי' בחוה"מ וְקָשֶׁה לר"י כֵּיוָן דְּנוֹיֵי סָכָה אֲסוּרִין מִשּׁוּם בְּזוּי א"כ מַאי פָּרִיךְ בְּבֵיצָה בְּפ' הַמֵּבִיא (דף ל: וְשָׁם) מְנוֹיֵי סָכָה אֲעֵצֵי סָכָה דְּקָאָמַר וְסָכָּת חַג מַהֲנֵי לָא מַהֲנֵי בַּה תְּנַאי וְהַתְנֵי' סָכָּה. כְּהִלְכָתָהּ כּוּ' וּמַאי קוּשְׁיָא דִּלְמָא עֲצֵי סָכָה לָא מַהֲנֵי בֵּה תְּנַאי דְּמַתֶּרֶת בָּזֶה אע"פ דְּנִפְקָא נָפְקָא לְהוּ מִדְּרָשָׁא דִּכְתִיב (שֶׁל) שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת — אֲסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן — הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ! — אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲבוּהֶן דְּכוּלְּהוּ דָּם. ז"(ז)אִיתְמַר: רַב אָמַר אֵין מַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר מַדְלִיקִין. רַב אָמַר אֵין מַתִּירִין צִיצִית מִבֶּגֶד לְבֶגֶד, וּשְׁמוּאֵל אָמַר מַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד. רַב אָמַר אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּגְרִירָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּגְרִירָה. ח"(ח)אָמַר אַבָּיֵי: כֹּל מִילֵּי דְּמָר עֲבִיד כְּרַב לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת דְּעָבֵיד כִּשְׁמוּאֵל: מַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר, וּמַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּגְרִירָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל — וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת חָרִיץ. יָתִיב הָהוּא מְרַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְיָתִיב וְקָאָמַר: טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם בִּיזּוּי מְצָוָה. אָמַר לְהוּ: לָא תְּצִיתוּ לֵיהּ, טַעֲמֵיהּ דְּרַב מִשּׁוּם דְּקָא מַכְחִישׁ מִצְוָה. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּקָא מַדְלֵיק מִשְׁרָגָא לְשָׁרָגָא: מַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם בִּיזּוּי מִצְוָה — מִשְׁרָגָא לְשָׁרָגָא מַדְלִיק. מַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם אַכְחוֹשֵׁי מִצְוָה — מִשְׁרָגָא לְשָׁרָגָא נָמֵי אָסוּר. מֵתִיב רַב אַוְיָא: סָלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר

הַיְתֵרִין עַל הֶכְשֵׁר סָכָּה מְהַנֵּי בָּהּ תְּנַאָה אֲבָל עֲצֵי סָכָּה כְּדֵי הֶכְשֵׁר סָכָּה חֵילָא קְדֵשָׁה עֲלַיְיהוּ עַל כָּרְחוֹ דְּבַר תּוֹרָה כָּל שִׁבְעָה וְלָא מְהַנֵּי תְּנַאָה וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ וּפְרִיךְ לְמֵימְרָא דְּמְהַנֵּי בָּהּ תְּנַאָה כּוּ' וּמְשַׁנֵּי סֵיפָא אַתְאן לְסָכָּה דְּעַלְמָא וּבְתַר הָכִי פָּרִיךְ וְסָכַּת הֶחָג לָא מַהֲנֵי בַּהּ תְּנַאָה וְהַתְנֵיָא סָכְכָה כּוּ' לָא בָּעֵי לְשַׁנּוֹיֵי הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ עַל יְתֵרוֹת מִכְּדֵי הֶכְשֵׁר סָכָּה דְּהַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ מַשְׁמַע בְּכָל הַסָּכָּה: **אָסוּר** לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יו"ט הָאַחֲרוֹן וְהָא דְּשָׁרֵי אֶתְרוֹג ביו"ט הָאַחֲרוֹן טְפֵי מִסָּכָּה מְפֹרָשׁ בְּפֶרֶק לוּלָב וַעֲרָבָה (סָכָּה מו:) מִשּׁוּם דְּסָכָּה בְּסָפֵק שְׁבִיעִי סָפֵק שְׁמִינִי יַתְבִינַן וְאִי מַתְרְמֵי לֵיהּ סְעוּדָה בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת אָכִיל לֵיהּ הָתָם וְהוֹאִיל וְאִתְּקְצִי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת כּוּלֵּיהּ יוֹמָא שֶׁל סָפֵק ח' וט' אֲבָל אֶתְרוֹג אֵינוֹ נִטָּל בְּסָפֵק ז' וְח' וְלָא אִתְּסַר בְּסָפֵק שְׁמִינִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִתַּקְצִי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת שֶׁל ז' ואע"פ דְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת אָסוּר מִשּׁוּם שֶׁהוּא סָפֵק יוֹם הוֹאִיל וְלֹא אָסוּר אֶלָּא מִשּׁוּם סָפֵק יוֹם וּסְפֵק לַיְלָה לֹא אִתַּקְצִי בְּכָךְ כֻּלֵּי יוֹמָא מִידֵּי דַּהֲוָה אַבֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בֶּזֶה דְּמַתֶּרֶת בָּזֶה אע"פ דְּבֵין הַשְׁמָשׁוֹת אָסוּר מִשּׁוּם סָפֵק יוֹם וּסְפֵק לַיְלָה: **אַבָּהָן** דְּכוּלְּהוּ דָּם הָא דְּלָא קָאָמַר אַבָּהֶן דְּכוּלְּהוּ עֲצֵי סָכָּה דְּנִפְקִי מִקְּרָא כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ הַמֵּבִיא בְּבֵיצָה (דף ל: וְשָׁם) אוֹמֵר ר"י דְּמִשּׁוּם דְּמַעֲצֵי סָכָּה לֹא הָוֶה יָלְפִינַן דְּשָׁאנֵי סָכָּה דְּבִמְסַתְּפֵק מֵהֶן אֵיכָא בְּטוּל מְצָוָה אֲבָל בְּנוֹיֵי סָכָּה וּבְהַרְצָאַת מָעוֹת לְאוֹר נֵר חֲנֻכָּה לֵיכָּא בְּטוּל מְצָוָה: **רַב** אָמַר אֵין מַתִּירִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד לָא מְבָעֵיָא אִי חוֹבַת טַלִּית הוּא דְּאָסוּר אֶלָּא אֲפִילּוּ חוֹבַת גַּבְרָא הוּא נָמֵי אָסוּר כְּדַאֲשְׁכְּחַן בִּמְזוּזָה דְּנָפְקָא לֵיהּ מִצִּיצָה בְּסוֹף פֶּרֶק הַשּׁוֹאֵל (דף קב.) אַף עַל גַּב דְּחוֹבַת הַדֶּר הִיא וּשְׁמוּאֵל אָמַר מַתִּירִין אע"ג שֶׁעֲשׂוּיָה לְהַצִּיל מִן הַמַּזִּיקִין וְאע"ג דלכ"ע אֵין מַתִּירִין שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ בְּבֶגֶד אַחֵר אֵין קְשָׁיָה מַה שָּׁנָהֲגוּ לְהַתִּיר צִיצִית מִטַּלִּיתוֹת שֶׁל מֵתִים דְּדָוְקָא בְּטַלִּית שֶׁל חַי שֶׁהוּא בַּר חִיּוּבָא אֵין מַתִּירִין: **כָּל** מִילֵּי דְּמָר עָבֵד כְּרַב קְשָׁיָא דפ"ק דִּכְתֻבּוֹת (ד' ו) שָׁם כְּתָבָה:

[א]מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדּוֹ דִּנְרֵי זָהָב, וַאֲפִילּוּ לְחַלֵּל עָלָיו מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחֵר. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כִּי פְּלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל מִנֵּר לְנֵר אֲבָל בְּקִינְסָא אָסַר שְׁמוּאֵל — הָא לָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּקִינְסָא נָמֵי שָׁרֵי — הָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתָּא! אָמַר רַבָּה: גְּזֵירָה שֶׁמָּא לֹא יְכַוֵּין מִשְׁקְלוֹתָיו וְקָא מַפֵּיק לְהוּ לְחוּלִּין. (א)מֵתִיב רַב שֵׁשֶׁת: "מִחוּץ לְפָרוֹכֶת הָעֵדוּת יַעֲרוֹךְ", וְכִי לְאוֹרָהּ הוּא צָרִיךְ? וַהֲלֹא כָּל אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁהָלְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר לָא הָלְכוּ אֶלָּא לְאוֹרוֹ! אֶלָּא עֵדוּת הִיא לְבָאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל. מַאי עֵדוּת? אָמַר רַב: זוֹ נֵר מַעֲרָבִי שֶׁנּוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ, וּמִמֶּנָּה הָיָה מַדְלִיק וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּים. וְהָא הָכָא כֵּיוָן דִּקְבִיעִי נֵרוֹת, לָא סַגְיָא דְּלָא מִשְׁקָל וְאַדְלוּקֵי. קַשְׁיָא בֵּין לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה, וּבֵין לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם אַכְחוּשֵׁי מִצְוָה! [ב]תַּרְגְּמַהּ רַב פָּפָּא בִּפְתִילוֹת אֲרוּכּוֹת. סוֹף סוֹף, לְמַאן דְּאָמַר מִשּׁוּם אַכְחוּשֵׁי מִצְוָה קַשְׁיָא! — קַשְׁיָא. מַאי הָוֵי עֲלַהּ? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: חָזֵינַן, אִי הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה — מַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר. וְאִי הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה — אֵין מַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר. דְּאִיבַּעְיָא לְהוּ: הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה, אוֹ הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה? [ג]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רָבָא: הָיָה תָּפוּשׂ נֵר חֲנוּכָּה וְעוֹמֵד — לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם. שְׁמַע מִינַּהּ: הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה! הָתָם, הָרוֹאֶה אוֹמֵר לְצוֹרְכּוֹ הוּא דְּנָקֵיט לַהּ. [ד]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רָבָא: הִדְלִיקָהּ בִּפְנִים וְהוֹצִיאָהּ — לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה — הַדְלָקָה בִּמְקוֹמוֹ בָּעֵינַן, מִשּׁוּם הָכִי לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה, אַמַּאי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם? הָתָם נָמֵי: הָרוֹאֶה הוּא אוֹמֵר לְצוֹרְכּוֹ הוּא דְּאַדְלְקַהּ. תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

עֲשָׁשִׁית

וְכִי לְאוֹרָהּ הוּא צָרִיךְ וַהֲלֹא כָּל אוֹתָם מ' שָׁנָה כו' תֵּמַהּ אַמַּאי נְקַט מ' שָׁנָה לְעוֹלָם כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ לְאוֹרוֹ שֶׁל מָקוֹם הוֹלְכִין וי"מ וְכִי אַהֲרֹן כְּשֶׁהָיָה נִכְנָס לִפְנִים לְאוֹרָה הָיָה צָרִיךְ וַהֲלֹא מ'. שָׁנָה הָיָה מֵאִיר לָהֶם עַמּוּד עָנָן בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת כִּדְאָמְרִינַן בַּבָּרַיְתָא דִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּטָפִיחַ (וְרוֹאֶה בּוֹ) וְיוֹדֵעַ מַה בְּתוֹכוֹ בֶּחָבִית וְיוֹדֵעַ מַה בְּתוֹכָהּ וְכֵן מַשְׁמַע בת"כ דְּאַכֹּהֲנִים קָאֵי דְּגָרֵס הָתָם וְכִי צְרִיכִים לְנֵר וַהֲלֹא כָּל אוֹתָן מ' שָׁנָה לֹא הֻצְרְכוּ לְנֵר שֶׁנֶּא' כִּי עֲנַן ה' עַל הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ' וּמִיהוּ בְּשִׁלְהֵי כָּל קָרְבָּנוֹת (מְנָחוֹת ד' כו: וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּאַשְּׁכִינָה קָאֵי דְּמַיְתִי לָהּ גַּבֵּי הָא דא"ר אֱלִיעֶזֶר לֹא לַאֲכִילָה אֲנִי צָרִיךְ וְלֹא לְאוֹרָה אֲנִי צָרִיךְ וְקָאָמַר נָמֵי הָתָם לַפָּרֹכֶת הָעֵדוּת עֵדוּת הִיא לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל וא"ת לְאוֹרָה אֲנִי צָרִיךְ וַהֲלֹא כָּל אוֹתָן אַרְבָּעִים שָׁנָה: **וּבָהּ** הָיָה מְסַיֵּם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם הַהֲטָבָה שֶׁהַשְּׁאָר הָיָה מֵטִיב שַׁחֲרִית וְזֶה הָיָה מֵטִיב בֵּין הָעַרְבַּיִם וְאוֹחֵז הַיְּשָׁנָה בְּיָדוֹ אוֹ מַנִּיחָהּ בִּכְלִי עַד שֶׁנּוֹתֵן לְתוֹךְ מַעֲרָבִית שֶׁמֶן וּפְתִילָה וּמַדְלִיקָהּ וּמַדְלִיק הַשְּׁאָר מִמֶּנָּה וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א שֶׁאִם אֶפְשָׁר לְהַדְלִיק מִן הַיְּשָׁנָה א"כ גַּם הַשְּׁאָר יַדְלִיק מִמֶּנָּה וּמַאי פָּרִיךְ לְרַב כֵּיוָן דְּהוֹצִיא הַפְּתִילָה הַיְּשָׁנָה מִן הַנֵּר תּוּ לֵיכָּא לֹא מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן מִצְוָה וְלֹא מִשּׁוּם אַכְחוּשֵׁי מִצְוָה אֶלָּא וַדַּאי א"א לַעֲשׂוֹת כֵּן וּכְשֶׁבָּא לְהֵטִיב הָיָה מֵטִיב כָּל מַה שֶׁבַּנֵּר וְהַפְּתִילָה הָיְתָה כָּבָה מֵאֵלֶיהָ אֶלָּא בְּעוֹד שֶׁהַפְּתִילָה יְשָׁנָה בְּנֵר מַעֲרָבִי דוֹלֶקֶת הָיָה מַדְלִיק מִמֶּנָּה הַשְּׁאָר וְהָיָה מְטִיבָהּ וְנוֹתֵן בָּהּ שֶׁמֶן וּפְתִילָה חֲדָשָׁה וּמַדְלִיקָהּ מִן הַשְּׁאָר וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם הַיְנוּ הַהַדְלָקָה: **וְהָא** הָכָא כֵּוָן דִּקְבִיעִי נֵרוֹת כו' כמ"ד בְּפֶרֶק ב' מִדּוֹת (מְנָחוֹת ד' פח:) דְּנֵר שֶׁל פְּרָקִים הָיָה דְּמַשְׁמַע הָתָם דִּמְחֻבָּר הֲוָה וְהָיָה שֶׁל פְּרָקִים כְּדֵי שֶׁיּוּכַל לַהֲטִיבוֹ יָפֶה וְאִיכָּא מ"ד הָתָם דְּלָא הֲוָה קָבוּעַ אֶלָּא הָיָה מְסַלְּקוֹ לְגַמְרֵי בִּשְׁעַת הֲטָבָה וְאַחַר כָּךְ מַנִּיחוֹ: **מַאי** הָוֵי עֲלַהּ תֵּמַהּ מַאי קָמִבַּעְיָא לֵיהּ וּמַאי קָאָמַר נָמֵי חָזֵינַן אִי הַדְלָקָה כו' הָא לִכְאוֹרָה מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כִּשְׁמוּאֵל דְּהָא רַבָּה עֲבַד כְּוָתֵהּ וא"כ קִנְסָא נָמֵי שָׁרֵי דְּהָא ע"כ בְּקִנְסָא פְּלִיגִי וּבְבִזּוּי מִצְוָה דְּהָא מַאן דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּרַב מִשּׁוּם אַכְחוּשֵׁי מִצְוָה אִתּוֹתַב וצ"ל דְּאֵינוֹ תּוֹפֵס דִּבְרֵי רַבָּה עִקָּר וּמִבַּעְיָא לֵיהּ אִי הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה וְאָסוּר לְרַב מִנֵּר לְנֵר מִשּׁוּם בִּזּוּי מִצְוָה כְּמוֹ בְּקִנְסָא אוֹ הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה וְשָׁרֵי כְּמוֹ בַּמְּנוֹרָה דְּלָא חָיְשִׁינַן לְאַכְחוּשֵׁי מִצְוָה וּמַסִּיק דְּהַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה וְשָׁרֵי א"נ מָצָאתִי בְּשֵׁם ריב"ם דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ אַלִּיבָּא דִּשְׁמוּאֵל דְּהִילְכְתָא כְּוָתֵהּ אִי שָׁרֵי בְּקִנְסָא אִי לָאו וּמִבַּעְיָא לֵיהּ אִי קי"ל כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה דְּלְמ"ד מִשּׁוּם בִּזּוּיֵי מִצְוָה שָׁרֵי לְהַדְלִיק מִנֵּר לְנֵר לְרַב וְאִם כֵּן בְּקִנְסָא פְּלִיגִי וְשָׁרֵי שְׁמוּאֵל בְּקִנְסָא אוֹ דִּלְמָא לָא קי"ל הָכִי וּמִנֵּר לְנֵר נָמֵי אִיכָּא בִּזּוּי מִצְוָה וְאָסַר רַב (פִּי') דְּהַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה וְלָא דָּמֵי לַמְּנוֹרָה וְדַוְקָא מִנֵּר לְנֵר שָׁרֵי שְׁמוּאֵל אֲבָל בְּקִנְסָא אֲפִילּוּ שְׁמוּאֵל מוֹדֶה דְּאָסוּר וּמַסִּיק חָזֵינַן דְּאִבַּעְיָא לָן וְאִפְּשִׁיט דְּהַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה וּמַדְלִיק לְרַב מִנֵּר לְנֵר כְּמוֹ בִּמְנוֹרָה וְלִשְׁמוּאֵל אֲפִילּוּ בְּקִנְסָא שָׁרֵי: **דְּאִבַּעְיָא** לְהוּ הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה כו' וְנַפְקָא מִנַּהּ אִם הִדְלִיקָהּ חש"ו אוֹ הֵנִיחָהּ:

מַעֲשֵׂר שֵׁנִי דִּינָרִין שֶׁחִלֵּל עֲלֵיהֶם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֵין שׁוֹקְלִין כְּנֶגְדָּן דִּינָרִין שֶׁל חֻלִּין לִרְאוֹת שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֵמִים: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא כִּי פְּלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל מִנֵּר לְנֵר מַמָּשׁ וְלֹא בְּקֵיסָם וּבְהָא הוּא דְּשָׁרֵי שְׁמוּאֵל דְּלָא חָיֵישׁ לְאַכְחוּשֵׁי אֲבָל בְּקִנְסָא דְּבִזּוּי הוּא מוֹדֶה הָא לָאו הָוְיָא תְּיוּבְתֵּהּ דְּהָנָךְ דִּינָרִים דְּחֻלִּין לָא גּוּפַיְהוּ מִצְוָה ואע"ג דִּלְמִצְוָה קָבָעֵי לְהוּ לְקִנְסָא דָּמְיָא אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּקִנְסָא נָמֵי שָׁרֵי שְׁמוּאֵל הוֹאִיל וְצֹרֶךְ מִצְוָה הוּא הָא הָוְיָא תְּיוּבְתֵּהּ דְּאָסַר לִשְׁקֹל ואע"ג דְּצֹרֶךְ מִצְוָה: לֹא יְכַוֵּן מִשְׁקְלוֹתָיו שֶׁמָּא לֹא יִמְצָאֵם טוֹבִים אוֹ יִמְצָאֵם יְתֵרִים וְיָחוּס עֲלֵיהֶן וְלֹא יְחַלֵּל הַמַּעֲשֵׂר עֲלֵיהֶן וְנִמְצָא שֶׁבְּזֶה הַמַּעֲשֵׂר שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ: וּמַפִּיק לְהוּ לְחֻלִּין כְּלוֹמַר יַנִּיחֵם בְּחֻלֵּיהֶן כְּמוֹ שֶׁהֵן: נֵר מַעֲרָבִי לְמ"ד בִּמְנָחוֹת מִזְרָח וּמַעֲרָב מֻנָּחִין סֵדֶר הַקָּנִים קָרֵי מַעֲרָבִי נֵר שֵׁנִי שֶׁבְּצַד הַחִיצוֹן שֶׁהוּא בַּמִּזְרָח וּלְמ"ד צָפוֹן וְדָרוֹם מֻנָּחִים אֶמְצָעִי קָרֵי מַעֲרָבִי עַל שֵׁם שֶׁהָיָה פִּיו כְּנֶגֶד מַעֲרָב וְכָל שְׁאָר הַנֵּרוֹת כְּלַפֵּי הָאֶמְצָעִית דִּכְתִיב אֶל מוּל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה דְּהַיְנוּ אֶמְצָעִי יָאִירוּ וְגוֹ' שֶׁל צָפוֹן הָיוּ פּוֹנוֹת לַדָּרוֹם וְשֶׁבַּדָּרוֹם פּוֹנוֹת לַצָּפוֹן. נֵרוֹת לוצ"ש שֶׁל זָהָב שֶׁנּוֹתְנִין לְתוֹכָן שֶׁמֶן וּפְתִילָה: כְּמִדַּת חַבְרוֹתֶיהָ חֲצִי לוֹג שִׁעֲרוּ בָּהּ לְלֵילֵי תְּקוּפַת טֵבֵת הַגְּדוֹלִים וְאִם יִדְלַק בַּיּוֹם (וּבַלַּיְלָה) בַּלֵּילוֹת הַקְּצָרִים יִדְלַק אֲבָל פָּחוֹת לֹא שֶׁלֹּא יִכְבֶּה בְּטֵבֵת בַּלַּיְלָה וְהַתּוֹרָה אָמְרָה מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר: וּמִמֶּנָּה הָיָה מַדְלִיק הַנֵּרוֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם: וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם הֲטָבַת הַנֵּרוֹת שֶׁדָּלַק כָּל הַיּוֹם וְאֵינוֹ מְטִיבוֹ עַד הָעֶרֶב וּמִשְׁנָה זוֹ בת"כ שְׁנוּיָה וּסְבִירָא לֵהּ דְּמִזְרָח וּמַעֲרָב מֻנָּחִין וְהָכִי תַּנְיָא לְעֵיל מִנֵּהּ לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד שֶׁתְּהֵא נֵר מַעֲרָבִי תָּמִיד שֶׁמִּמֶּנּוּ יְהֵא מַתְחִיל וּבוֹ יְהֵא מְסַיֵּם וּמִדְּלָא כְּתִיב לְהַעֲלוֹת נֵרוֹת ש"מ הֻקְבַּע נֵר אֶחָד לְהַתְחִיל בּוֹ בְּכָל יוֹם וְזֶהוּ נֵר מַעֲרָבִי הַשֵּׁנִי שֶׁל מִזְרָח וְהָכִי תְּנַן (תָּמִיד לג.) נִכְנַס וּמָצָא נֵרוֹת מִזְרָחִים דּוֹלְקוֹת מְדַשֵּׁן הַמִּזְרָחִי וּמַנִּיחַ אֶת הַמַּעֲרָבִי דּוֹלֵק שֶׁמִּמֶּנּוּ מַדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרָה בֵּין הָעַרְבַּיִם מְצָאוֹ שֶׁכָּבָה כְּגוֹן מִשֶּׁמֵּת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק מַדְלִיקוֹ מִמִּזְבַּח הָעוֹלָה וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דַּאֲמוּר רַבָּנָן קְבִיעוּתָא בְּנֵר שֵׁנִי מִשּׁוּם דְּאֵין מַעֲבִירִין עַל הַמִּצְוֹת וְכִי עָיֵיל בַּהֵיכָל בְּקַמָּא פָּגַע בְּרֵישָׁא וּבֵהּ לָא מָצֵי לְאַתְחוּלֵי דִּכְתִיב יַעֲרֹךְ אוֹתוֹ לִפְנֵי ה' צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא אֶחָד חוּצָה לוֹ דְּאִי לָא לָא קָרֵינַן בֵּהּ לִפְנֵי ה' וְהָכִי אָמְרִינַן בִּמְנָחוֹת (דַּף צח:) דִּכְתִיב בְּנֵר מַעֲרָבִי לִפְנֵי ה' מִכְּלָל דְּכֻלְּהוּ לָאו לִפְנֵי ה' כו' וּבָהּ הָיָה מְסַיֵּם הַהֲטָבָה לְפִי שֶׁהַשְּׁאָר הָיָה מֵטִיב שַׁחֲרִית וְזוֹ מֵטִיב בֵּין הָעַרְבַּיִם וְאוֹחֵז הַיְּשָׁנָה בְּיָדוֹ אוֹ מַנִּיחָהּ בִּכְלִי עַד שֶׁנּוֹתֵן שֶׁמֶן וּפְתִילָה וּמַדְלִיקָהּ וּמַדְלִיק מִמֶּנָּה אֶת הַשְּׁאָר וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּסֵדֶר יוֹמָא (דַּף לג:) הֲטָבַת ה' נֵרוֹת קוֹדֶם לַהֲטָבַת ב' נֵרוֹת מַשְׁמַע כּוּלְּהוּ הֲוָה מֵטִיב שַׁחֲרִית וְיָלֵיף לָהּ מִקְּרָאֵי הַיְנוּ בְּשֶׁלֹּא הֵי' הַנֵּס מִתְקַיֵּם וְהֵי' מוֹצְאוֹ שֶׁכָּבָה דְּלָא סָמַךְ קְרָא אַנִּסָּא וְכָל זְמַן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל חֲבִיבִין הָיָה דּוֹלֵק כָּל הַיּוֹם וְהַיְנוּ עֵדוּתָהּ: וְהָא הָכָא כֵּוָן דִּקְבִיעִי נֵרוֹת בַּמְּנוֹרָה וְלֹא הָיָה יָכוֹל לְנַתֵּק נֵר מַעֲרָבִי מִן הַמְּנוֹרָה לְהַדְלִיק בּוֹ הָאֲחֵרִים עַל כָּרְחִיךְ הָא דְּקָתָנֵי מִמֶּנָּה הֵי' מַדְלִיק לָא סַגֵּי דְּלָאו מִשְׁקַל קִנְסָא: וְאַדְלוּקֵי לְקִנְסָא מִנֵּר מַעֲרָבִי וּבְהַהִיא קִנְסָא מַדְלִיק אֶת הַשְּׁאָר: בִּפְתִילוֹת אֲרֻכּוֹת כָּל הַפְּתִילוֹת יוֹצְאוֹת חוּץ לְנֵרוֹתֵיהֶם עַד שֶׁמַּגִּיעוֹת זוֹ לָזוֹ וּמַדְלִיק מִמֶּנָּה הַסְּמוּכָה לָהּ וְהַשְּׁאָר זוֹ מִזּוֹ: סוֹף סוֹף לְמ"ד כו' דְּהָא לְדִידֵהּ מִשְּׁרָגָא לִשְׁרָגָא אָסוּר: אִי הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה אִי הַמִּצְוָה שֶׁל חֲנֻכָּה תְּלוּיָה בַּהַדְלָקָה מַדְלִיקִין כְּדַאֲשְׁכְּחַן בַּמְּנוֹרָה: וְאִי הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה וְעִקַּר מִצְוָתָהּ תַּלְיָא בַּהֲנָחָה: אֵין מַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר דְּהַדְלָקָה לָאו מִצְוָה הִיא כְּלֵי הַאי: דְּאִבַּעְיָא לְהוּ גַּרְסִי' כְּלוֹמַר דְּהָא מִלְּתָא כְּבָר אִבַּעְיָא לָן וּמִפְּשְׁטָא דְּהַהִיא בְּעָיָא מִפְּשְׁטָא לָן הָךְ: הָיָה תָּפוּשׂ נֵר חֲנֻכָּה בְּיָדוֹ מִשֶּׁהִדְלִיקָהּ עַד שֶׁכָּבְתָה: וְעוֹמֵד לָאו דַּוְקָא אֶלָּא כֵּן לְשׁוֹן הַשַּׁ"ס: לְצָרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ וְלֵיכָּא הֶכֵּר נִסָּא: בִּפְנִים בַּבַּיִת: וְהוֹצִיאָהּ לַחוּץ כְּדְאָמַר לְעֵיל דְּצָרִיךְ לְהַנִּיחָהּ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה מִשּׁוּם הָכִי לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם דְּכֵיוָן דְּזוֹ הִיא מִצְוָתָהּ צָרִיךְ שֶׁתֵּעָשֶׂה בִּמְקוֹם חִיּוּבָהּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פ"ג מהל' מעשר שני ונטע רבעי הל' יט:

ב מיי' פ"ג מהל' תמידים ומוספין הל' יד:

ג סמג עשין ה, טור או"ח סי' תערה:

ד טוש"ע או"ח סי' תערה סעי' א:

ה מיי' פ"ד מהל' מגילה וחנוכה הל' ט, סמג עשין ה:

מסורת הש״ס

א מנחות פו:; משנה תמיד

גליון הש״ס

גמרא ובה היה מסיים. עיין חגיגה ד' כו ע"ב תוס' ד"ה מנורה:

תורה אור השלם

מִחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם [ויקרא כד, ג]

א(א)עֲשָׁשִׁית שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְכַבָּהּ וּמַדְלִיקָהּ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה, הַאי מְכַבָּהּ וּמַדְלִיקָהּ, מְכַבָּהּ וּמַגְבִּיהָהּ וּמַנִּיחָהּ וּמַדְלִיקָהּ מִיבְּעֵי לֵיהּ! וְעוֹד: מִדְּקָא מְבָרְכִינַן ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה״ — שְׁמַע מִינָּה הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה. שְׁמַע מִינָּה. ב(ב)וְהַשְׁתָּא דְּאָמְרִינַן הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה, הִדְלִיקָהּ חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם. אִשָּׁה וַדַּאי מַדְלִיקָה, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נָשִׁים חַיָּיבוֹת בְּנֵר חֲנוּכָּה שֶׁאַף הֵן הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס. גאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אַכְסְנַאי חַיָּיב בְּנֵר חֲנוּכָּה. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מֵרֵישׁ כִּי הֲוֵינָא בֵּי רַב, מִשְׁתַּתַּפְנָא בִּפְרִיטֵי בַּהֲדֵי אוּשְׁפִּיזָא. בָּתַר דִּנְסֵיבִי אִיתְּתָא, אָמֵינָא: הַשְׁתָּא וַדַּאי לָא צְרִיכְנָא, דְּקָא מַדְלְקִי עֲלַי בְּגוֹ בֵּיתַאי. דהאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַשְּׁמָנִים כּוּלָּן יָפִין לַנֵּר, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמּוּבְחָר. אָמַר אַבָּיֵי: מֵרֵישׁ הֲוָה מְהַדַּר מָר אַמִּשְׁחָא דְּשׁוּמְשְׁמֵי. אָמַר: הַאי מְשִׁיךְ נְהוֹרֵיהּ טְפֵי. כֵּיוָן דִּשְׁמַע לַהּ לְהָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מְהַדַּר אַמִּשְׁחָא דְזֵיתָא. אָמַר: הַאי צְלִיל נְהוֹרֵיהּ טְפֵי. ווְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַשְּׁמָנִים יָפִין לַדְּיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמּוּבְחָר. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לְגַבֵּל, אוֹ לְעַשֵּׁן? תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטְרָא: כָּל הַשְּׁמָנִים יָפִין לַדְּיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמּוּבְחָר — בֵּין לְגַבֵּל בֵּין לְעַשֵּׁן. רַב שְׁמוּאֵל בַּר זוּטְרָא מַתְנֵי הָכִי: כָּל הָעֲשָׁנִים יָפִין לַדְּיוֹ, וְשֶׁמֶן זַיִת מִן הַמּוּבְחָר. אָמַר רַב הוּנָא: כָּל הַשְּׂרָפִין יָפִין לַדְּיוֹ, וּשְׂרַף קְטָף יָפֶה מִכּוּלָּם. ח(ג)אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הַמַּדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ. וְרַב יִרְמְיָה אָמַר: הָרוֹאֶה נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ. אָמַר רַב יְהוּדָה: יוֹם רִאשׁוֹן, הָרוֹאֶה מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם, וּמַדְלִיק מְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ. מִכָּאן וְאֵילָךְ, מַדְלִיק מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם, וְרוֹאֶה מְבָרֵךְ אַחַת. מַאי מְמַעֵט? מְמַעֵט זְמַן: וְנִימְעוֹט נֵס! — נֵס כָּל יוֹמֵי אִיתֵיהּ. טמַאי מְבָרֵךְ? — מְבָרֵךְ: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה״. וְהֵיכָן צִוָּנוּ? רַב אַוְיָא אָמַר: מִ״לֹּא תָסוּר״. רַב נְחֶמְיָה אָמַר: ״שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ״. י(ד)מֵתִיב רַב עַמְרָם: הַדְּמַאי, מְעָרְבִין בּוֹ וּמִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ וּמְבָרְכִין עָלָיו וּמְזַמְּנִין עָלָיו וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ עָרוֹם וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת. וְאִי אָמְרַתְּ כָּל מִדְּרַבָּנַן בָּעֵי בְּרָכָה, הָכָא כִּי קָאֵי עָרוֹם הֵיכִי מְבָרֵךְ? וְהָא בָּעֵינַן וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ — וְלֵיכָּא! אָמַר אַבָּיֵי: וַדַּאי דְּדִבְרֵיהֶם בָּעֵי בְּרָכָה, סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם לָא בָּעֵי בְּרָכָה. וְהָא יוֹם טוֹב שֵׁנִי דִּסְפֵק דִּבְרֵיהֶם הוּא, וּבָעֵי בְּרָכָה? הָתָם כִּי הֵיכִי דְּלָא לְיזַלְזְלוּ בֵּהּ. רָבָא אָמַר: רוֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין הֵן. יא־יבאָמַר רַב הוּנָא: חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְתָחִים צְרִיכָה שְׁתֵּי נֵרוֹת. (וְאָמַר) [אָמַר] רָבָא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת, אֲבָל מֵרוּחַ אַחַת — לָא צְרִיךְ. מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא — חֲשָׁדָא דְּמַאן? אִילֵימָא חֲשָׁדָא דְעָלְמָא — אֲפִילּוּ בְּרוּחַ אַחַת נָמֵי לִיבְעֵי! אִי חֲשָׁדָא דִּבְנֵי מָתָא — אֲפִילּוּ מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת נָמֵי לָא לִיבְעֵי. לְעוֹלָם מִשּׁוּם חֲשָׁדָא דִּבְנֵי מָתָא, וְזִימְנִין דְּחָלְפִי בְּהַאי וְלָא חָלְפִי בְּהַאי, וְאָמְרִי: כִּי הֵיכִי דִּבְהַאי פִּיתְחָא לָא אַדְלִיק — בְּהָךְ פִּיתְחָא נָמֵי לָא אַדְלִיק. יג(ה)וּמְנָא תֵּימְרָא דְּחָיְישִׁינַן לַחֲשָׁד? — דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: בִּשְׁבִיל אַרְבָּעָה דְּבָרִים אָמְרָה תּוֹרָה לְהַנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ: מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי בִּיטּוּל עֲנִיִּים, וּמִפְּנֵי הַחֲשָׁד, וּמִשּׁוּם ״בַּל תְּכַלֶּה״. מִפְּנֵי גֶּזֶל עֲנִיִּים — שֶׁלֹּא יִרְאֶה בַּעַל הַבַּיִת שָׁעָה פְּנוּיָה וְיֹאמַר לִקְרוֹבוֹ עָנִי: ״הֲרֵי זוֹ פֵּאָה״.

וּמִפְּנֵי

רש"י

עֲשָׁשִׁית כְּלִי גָּדוֹל שֶׁל זְכוּכִית בְּלַעַז לנטרנ"א: דּוֹלֶקֶת שֶׁהִדְלִיקָהּ לְמִצְוַת חֲנֻכָּה בע"ש: וּמַדְלִיקָהּ לְמִצְוַת הַלַּיְלָה: הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֵּס שֶׁגָּזְרוּ יְוָנִים עַל כָּל בְּתוּלוֹת הַנְּשׂוּאוֹת לְהִבָּעֵל לְטַפְסָר תְּחִלָּה וְעַל יַד אִשָּׁה נַעֲשָׂה הַנֵּס: אַכְסְנַאי אוֹרֵחַ: בָּתַר דִּנְסִיבִי וּפְעָמִים שֶׁהָיִיתִי אַכְסְנַאי לִלְמֹד תּוֹרָה: עֲלַי בִּשְׁבִילִי: בְּגוֹ בֵּיתַאי בְּבֵיתִי: מָשִׁיךְ נְהוֹרֵהּ אֵינוֹ מְמַהֵר לִכְלוֹת כְּשֶׁמֶן זַיִת: צְלִיל נְהוֹרֵהּ צָלוּל וּמֵאִיר: לְגַבֵּל מָצָאתִי בִּתְשׁוּב' הַגְּאוֹנִי' שֶׁמְּעַשְּׁנִין כְּלִי זְכוּכִית בְּעֶשֶׁן שֶׁמֶן זַיִת עַד שֶׁמַּשְׁחִיר וְגוֹרֵד הַשַּׁחְרוּרִי' וְנוֹתֵן בּוֹ שֶׁמֶן קִמְעָא וּמְגַבֵּל בּוֹ וּמְיַבְּשׁוֹ בַּחַמָּה וּמְמַחֶה אוֹתוֹ לְתוֹךְ הַדְּיוֹ: לְעַשֵּׁן נָמֵי כִּדְפָרֵישִׁית: שְׂרַף גומ"א: קְטָף פרוניי"ל שֶׁל יַעַר כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂים מִשֶּׁל שָׂרָף: הָרוֹאֶה הָעֹבֵר בַּשּׁוּק וְרוֹאֶה בְּאֶחָד הַחֲצֵרוֹת דּוֹלֵק וּמָצָאתִי בְּשֵׁם רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן יְהוּדָה שֶׁאָמַר מִשְּׁם רַבֵּינוּ יַעֲקֹב דְּלָא הֻזְקְקָה בְּרָכָה זוֹ אֶלָּא לְמִי שֶׁלֹּא הִדְלִיק בְּבֵיתוֹ עֲדַיִן אוֹ לְיוֹשֵׁב בספינ': הָרוֹאֶה מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם שֶׁעָשָׂה נִסִּים וְשֶׁהֶחֱיָנוּ שֶׁאֵין עָלָיו לְבָרֵךְ לְהַדְלִיק דְּהָא לָא אַדְלִיק אִיהוּ: מַאי מְמַעֵט הַמַּדְלִיק בִּשְׁאָר יָמִים אֵיזוֹ מִן הַשָּׁלֹשׁ מְמַעֵט: כָּל יוֹמֵי אִיתֵהּ שֶׁהֲרֵי כָּל שְׁמֹנָה הִדְלִיקוּ מִן הַפַּךְ אֲבָל זְמַן מִשֶּׁהִגִּיעָנוּ לְהַתְחָלַת זְמַן הִגִּיעָנוּ: הֵיכָן צִוָּנוּ הָא לָאו דְּאוֹרַיְיתָא הִיא אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם: מִלֹּא תָסוּר מִן הַדָּבָר אֲשֶׁר יַגִּידוּ לְךָ וְגוֹ': מְעָרְבִין בּוֹ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וּתְחוּמִין: מִשְׁתַּתְּפִין בּוֹ בַּמָּבוֹי דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לְנִכְסֵהּ וְהָוֵה עָנִי וַחֲזֵי לֵהּ כִּדְתְנַן מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי הִלְכָּךְ חָשׁוּב דִּידֵהּ: וּמְבָרְכִין עָלָיו הַמּוֹצִיא: וּמְזַמְּנִין עָלָיו בִּרְכַּת הַזִּמּוּן: וּמַפְרִישׁ אוֹתוֹ אָדָם שֶׁהוּא עָרֹם כְּלוֹמַר דְּלָא צָרִיךְ לְבָרוֹכֵי עָלֶיהָ בְּהַפְרָשָׁתוֹ: וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר אֲפִלּוּ דִּבּוּר דְּהַזְכָּרַת הַשֵּׁם לֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר: וַדַּאי דְּדִבְרֵיהֶם כְּגוֹן נֵר חֲנֻכָּה: סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם כְּגוֹן דְּמַאי שֶׁהַפְרָשָׁתוֹ אֵינָהּ אֶלָּא מִסָּפֵק: וּבָעֵי בְּרָכָה קִדּוּשׁ הַיּוֹם: רָבָא אָמַר סָפֵק דְּדִבְרֵיהֶם בָּעֵי בְּרָכָה וּדְמַאי אֲפִלּוּ סָפֵק לָא הָוֵי אֶלָּא חוּמְרָא בְּעָלְמָא דְּרֹב עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין: חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ ב' פְּתָחִים שֶׁיֵּשׁ לַבַּיִת ב' פְּתָחִים פְּתוּחִים לֶחָצֵר צְרִיכ' שְׁתֵּי נֵרוֹת נֵר לְכָל פֶּתַח כִּדְמְפָ' טַעְמָא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא שֶׁהָרוֹאֶה יְהֵא סָבוּר שֶׁהַבַּיִת חָלוּק וַהֲרֵי הוּא שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וְיֹאמְרוּ הָאֶחָד אֵינוֹ מְקַיֵּם מִצְוַת נֵר: מב' רוּחוֹת אֶחָד בַּצָּפוֹן וְאֶחָד בַּמִּזְרָח: חֲשָׁדָא דְּעָלְמָא בְּנֵי עִיר אַחֶרֶת הָעוֹבְרִין מִשָּׁם בַּשּׁוּק: אַפִּי' מֵרוּחַ אַחַת נָמֵי סְבוּרִין הֵן שֶׁהַבַּיִת חָלוּק מִתּוֹכוֹ: וְאִי חֲשָׁדָא דִּבְנֵי מָתָא שֶׁיּוֹדְעִים שֶׁאֵין חָלוּק: לְסוֹף שָׂדֵהוּ בִּגְמַר קְצִירוֹ כִּדְכְתִי' לֹא תְכַלֶּה מַשְׁמַע בִּשְׁעַת כִּלּוּי וְלֹא שֶׁיַּקְצֶה אוֹתָהּ קֹדֶם לָכֵן: מִפְּנֵי בִּטּוּל עֲנִיִּים וְכוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ לְהוּ: שָׁעָה פְּנוּיָה שֶׁאֵין עֲנִיִּים אֶצְלוֹ וְיֹאמַר לִקְרוֹבוֹ עָנִי מַהֵר וְטוֹל כָּאן עַד שֶׁלֹּא יָבֹאוּ אֲחֵרִים אֲבָל עַכְשָׁו שֶׁמַּנִּיחָהּ בִּגְמַר קְצִיר הַשָּׂד' הָעֲנִיִּים רוֹאִין וּבָאִין:

תוספות

מְכַבֶּה וּמַגְבִּיהָהּ וּמַנִּיחָהּ וְחוֹזֵר וּמַדְלִיק מִבְּעֵי לֵהּ וא"ת אַמַּאי מְכַבֶּה וְחוֹזֵר וּמַדְלִיק בְּהַגְבָּהָה סַגִּי כֵּיוָן דְּהַנָּחָה עוֹשָׂה מִצְוָה דְּאַטּוּ מִי גָּרַע דְּלוּקָה וְעוֹמֶדֶת מֵהַדְלָקָה חש"ו וי"ל דְּמַיְירֵי שֶׁהִדְלִיקָהּ מִתְּחִלָּתָהּ לְצֹרֶךְ שַׁבָּת וּלְכָךְ גָּרַע מֵהַדְלָקָה חש"ו דְּהָתָם שֶׁמַּדְלִיקָהּ בְּעִתָּהּ נִכָּר הַדָּבָר שֶׁהוּא מַדְלִיקָהּ לְשֵׁם חֲנֻכָּה. רִיבָ"א: **שְׁמַע** מִנָּהּ הַדְלָקָה עוֹשָׂה מִצְוָה וא"כ מֻתָּר לְהַדְלִיק מִנֵּר לְנֵר וּמִכָּל מָקוֹם כֵּיוָן שֶׁנָּהֲגוּ הָעוֹלָם לְהַחְמִיר אֵין לְשַׁנּוֹת הַמִּנְהָג: **מֵרֵישׁ** הֲוָה מְהַדַּר מָר אַמִּשְׁחָא דְּשֻׁמְשְׁמֵי נִרְאֶה דְּאַנֵּר חֲנֻכָּה קָאֵי וּמִשּׁוּם טַעְמָא דְּמַסִּיק דִּנְפִישׁ נְהוֹרֵהּ טְפֵי אֲבָל לְנֵר שַׁבָּת פְּשִׁיטָא דְּשֶׁמֶן זַיִת מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר לְפִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה טְפֵי מִכֻּלְּהוּ כִּדְמוּכַח בְּמַתְנִיתִין דְּכוּלְּהוּ מוֹדוּ בֵּהּ דְּמַדְלִיקִין: **כָּל** הַשְּׂרָפִים יָפִים לְדְיוֹ פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס שָׂרָף גֻּמָּא וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא דְיוֹ אֵין זֶה גֻּמָּא כִּדְאָמְרִינַן בפ"ב דְּגִטִּין (דַּף יט. וְשָׁם) בַּכֹּל כּוֹתְבִין בִּדְיוֹ בְּסַם וּבְסִקְרָא וּבְקוֹמוֹס וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא קוֹמוֹס גֻּמָּא וּדְיוֹ נָמֵי אֵין זֶה מֵי עֲפָצִים שֶׁרְגִילִין לְהַנִּיחַ בָּהֶן גֻּמָּא דְּהָא בַּבָּרַיְתָא קָתָנֵי הָתָם כָּתְבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְעַפְצָא דְּהַיְנוּ עֲפָצִים כָּשֵׁר מַשְׁמַע דְּלָאו הַיְנוּ דְיוֹ דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין וְעוֹד דְּכָשֵׁר מַשְׁמַע דִּיעֲבַד וּבִדְיוֹ הִיא עִקַּר הַכְּתִיבָה וְעוֹד דִּבְפֶרֶק כָּל הַיָּד (נִדָּה דַּף כ. וְשָׁם) אָמְרִינַן פָּלֵי קַרְטָא דִּדְיוֹתָא וּבָדֵק דְּהַיְנוּ דְיוֹ שֶׁלָּנוּ שֶׁהוּא קָשֶׁה וְלֹא שֶׁל עֲפָצִים וְאֵין דֶּרֶךְ לְהַנִּיחַ גֻּמָּא לְתוֹךְ דְּיוֹ שֶׁלָּנוּ אֶלָּא שָׂרָף [דְּהָכָא] הַיְנוּ לַחְלוּחִית שֶׁל אִילָן כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין דְּיוֹ שֶׁלָּנוּ וְכֵן יֵשׁ בְּנִדָּה בפ"ק (דַּף י:) גַּבֵּי בְּתוּלָה זוֹ שִׂרְפָּהּ מָצוּי וְזוֹ אֵין שִׂרְפָּהּ מָצוּי וְכֵן בְּפָ' כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים לט. וְשָׁם) יָרָק מַר יֵשׁ לוֹ שָׂרָף וּפָנָיו מַכְסִיפִין דע"כ הַהוּא שָׂרָף הַיְנוּ לַחְלוּחִית וְעַל כֵּן הָיָה פּוֹסֵל ר"ת ס"ת שֶׁאֵין כּוֹתְבִין בִּדְיוֹ שֶׁלָּנוּ דִּשְׁאָר לָא מִקְרֵי דְיוֹ כִּדְפֵי' וְאָמְרִי' בְּפָ' הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת קג:) כְּתָבוֹ שֶׁלֹּא בִּדְיוֹ הֲרֵי אֵלּוּ יִגָּנְזוּ וּמוֹקְמִי' לָהּ בְּהַקּוֹמֶץ רַבָּה (מְנָחוֹת דַּף לד) בס"ת:

עין משפט נר מצוה

א סמג עשין ה, טור או״ח סי׳ תערה:
ב טוש״ע או״ח סי׳ תערה סעי׳ ג:
ג סמג עשין ה, טור או״ח סי׳ תערז, ש״ע או״ח סי׳ רסג סעי׳ ז:
ד טור או״ח סי׳ תערג, ש״ע או״ח סי׳ רסד סעי׳ ו:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ יא, סמג לאוין סה:
ו טוש״ע או״ח סי׳ לב סעי׳ ג:
ז מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ד, סמג עשין כה:
ח סמג עשין ה, טוש״ע או״ח סי׳ תערו סעי׳ א ב ג:
ט מיי׳ פי״א מהל׳ ברכות הל׳ ג, סמג עשין כו:
י מיי׳ פג׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ ה:
יא טוש״ע או״ח סי׳ תערא סעי׳ א:
יב מיי׳ פד׳ מהל׳ מגילה וחנוכה הל׳ י, סמג עשין ה:
יג מיי׳ פב׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ יב:

מסורת הש״ס

א יבמות יד:; יבמות כט:
ב ערכין ג.; מגילה ד.
ג סוכה מו.
ד משנה דמאי
ה תוספתא פאה; ספרא קדושים פרק א י

גליון הש״ס

גמ׳ איבעיא להו לגבל. עי׳ לעיל דף יח ע״א תוס׳ ד״ה אבל דיו:

תורה אור השלם

עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל [דברים יז, יא]

זְכֹר יְמוֹת עוֹלָם בִּינוּ שְׁנוֹת דֹּר־וָדֹר שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֵּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ [דברים לב, ז]

כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ [דברים כג, טו]

וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט [ויקרא יט, ט]

וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא־תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ בְּקֻצְרֶךָ וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא כג, כב]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תערא סעי' ג ד:
ב מיי' פ"ד מהל' מגילה וחנוכה הל' ד, סמג עשין ה:
ג טור או"ח סי' תערח, ש"ע או"ח סי' רצו סעי' ה:
ד טוש"ע או"ח סי' רסג סעי' א ב:
ה מיי' פ"ה מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' רסג סעי' ד:
ז מיי' פ"ד מהל' מגילה וחנוכה הל' ה:
ח מיי' פי"א מהל' תרומות הל' א:

חַדַּר פְּשִׁטֵהּ נַר חֲנֻכָּה עֲדִיף מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִסָּא וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א כְּשֶׁחָל ר"ח טֵבֵת לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ לְהַקְטִיר בְּנֵרוֹת דְּזַכְרִיָּה מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִסָּא וְלֹא מַנִּיחַ בַּעַל הַבַּיִת פֶּאָה". וּמִפְּנֵי חֲשָׁד — שֶׁלֹּא יְהוּ עוֹבְרִין וְשָׁבְיִן אוֹמְרִים: תָּבֹא מְאֵרָה לְאָדָם שֶׁלֹּא הִנִּיחַ פֶּאָה בְּשָׂדֵהוּ. וּמִשּׁוּם "בַּל תְּכַלֶּה". אַטּוּ כּוּלְּהוּ לָאו מִשּׁוּם "בַּל תְּכַלֶּה" נִינְהוּ? אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי הַרַּמָּאִין. [א]אָמַר רַב יִצְחָק בַּר רְדִיפָה אָמַר רַב הוּנָא: נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּיוֹת — עוֹלֶה לְשֶׁנֵּי בְּנֵי אָדָם. אָמַר רָבָא: מִילֵּא קָעָרָה שֶׁמֶן וְהִקִּיפָהּ פְּתִילוֹת. כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי — עוֹלָה לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם. לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי — עֲשָׂאָהּ כְּמִין מְדוּרָה, וַאֲפִילּוּ לְאֶחָד נְמֵי אֵינָהּ עוֹלָה. [ב][ג]אָמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי, נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנוּכָּה — נֵר בֵּיתוֹ עָדִיף, מִשּׁוּם שָׁלוֹם בֵּיתוֹ. נֵר בֵּיתוֹ וְקִידּוּשׁ הַיּוֹם — נֵר בֵּיתוֹ עָדִיף, מִשּׁוּם שָׁלוֹם בֵּיתוֹ. בָּעֵי רָבָא: נֵר חֲנוּכָּה וְקִידּוּשׁ הַיּוֹם מַהוּ? קִידּוּשׁ הַיּוֹם עָדִיף — דְּתָדִיר, אוֹ דִילְמָא נֵר חֲנוּכָּה עָדִיף — מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִסָּא? בָּתַר דְּבָעְיֵהּ, הֲדַר פַּשְׁטֵהּ: נֵר חֲנוּכָּה עָדִיף, מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִיסָּא. [ד][ה]אָמַר רַב הוּנָא: הָרְגִיל בְּנֵר הֲוֵיין לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. הַזְּהִיר בְּמִזּוּזָה — זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה. הַזְּהִיר בְּצִיצִית — זוֹכֶה לְטַלִּית נָאָה. הַזְּהִיר בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם — זוֹכֶה וּמַמְלִיא גַּרְבֵי יַיִן. רַב הוּנָא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלֵיף וְתָנֵי אַפִּתְחָא דְּרַבִּי אֶבְיָן נַגָּרָא. חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בְּשָׁרָגֵי טוּבָא, אָמַר: תְּרֵי גַּבְרֵי רַבְרְבֵי נָפְקִי מֵהָכָא. נָפְקִי מִינַּיְיהוּ רַב אִידִי בַּר אָבִין וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין. רַב חִסְדָּא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלֵיף וְתָנֵי אַפִּתְחָא דְּרַבִּי נָשָׂא דְּרַב שֵׁיזְבִי. חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בְּשָׁרָגֵי טוּבָא, אָמַר: גַּבְרָא רַבָּא נָפֵק מֵהָכָא. נָפֵק מִינַּיְיהוּ רַב שֵׁיזְבִי. [ו]דְּרַבִּיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף הֲוָת מַאֲחָרָה וּמַדְלְקָה. אָמַר לַהּ רַב יוֹסֵף: תָּנֵינָא "לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה" — מְלַמֵּד שֶׁעַמּוּד עָנָן מַשְׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ וְעַמּוּד הָאֵשׁ מַשְׁלִים לְעַמּוּד הֶעָנָן. סְבָרָה לְאַקְדּוֹמֵי. אָמַר לַהּ הָהוּא סָבָא: תָּנֵינָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְלֹא יְאַחֵר. אָמַר רָבָא: דְּרָחֵים רַבָּנַן, הָוֵי לֵיהּ בְּנִין רַבָּנַן. דְּמוֹקִיר רַבָּנַן, הָוֵי לֵיהּ חַתְנָוותָא רַבָּנַן. דְּדָחֵיל מֵרַבָּנַן, הוּא גּוּפֵיהּ הֲוֵי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן. [ז]וְאִי לָאו בַּר הָכֵי הוּא, מִשְׁתַּמְּעָן מִילֵּיהּ כְּצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן. [ח][ט]וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה וְכוּ': מַאי שֶׁמֶן שְׁרֵיפָה? אָמַר רַבָּה: שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָה. וְאַמַּאי קָרוּ לַהּ "שֶׁמֶן שְׁרֵיפָה"? — הוֹאִיל וְלִשְׂרֵיפָה עוֹמֵד. וּבְשַׁבָּת מַאי טַעְמָא לָא? מִתּוֹךְ שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לְבַעֲרוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטֶּה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, בְּיוֹם טוֹב לִישְׁתְּרֵי! אֶלָּמָּה תְּנַן: אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב? — גְּזֵרָה יוֹם טוֹב אַטּוּ שַׁבָּת. [י]רַב חִסְדָּא אָמַר: לְשֶׁמָּא יַטֶּה לֹא חָיְישִׁינַן, אֶלָּא הָכָא בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת עָסְקִינַן — לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בְּיוֹם טוֹב עָסְקִינַן! אָמַר רַב חָנִינָא מִסּוּרָא: "מַה טַעַם" קָאָמַר: מַה טַעַם אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב — לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב.

תַּנְיָא

וּמִפְּנֵי בִּיטּוּל עֲנָיִים — שֶׁלֹּא יְהוּ עֲנָיִים יוֹשְׁבִין וּמְשַׁמְּרִין "עַכְשָׁיו מַנִּיחַ בַּעַל הַבַּיִת פֶּאָה". וּמִפְּנֵי חֲשָׁד — שֶׁלֹּא יְהִיוּ עוֹבְרִין וְשָׁבְיִן אוֹמְרִים: תָּבֹא מְאֵרָה לְאָדָם שֶׁלֹּא הִנִּיחַ פֶּאָה בְּשָׂדֵהוּ. וּמִשּׁוּם "בַּל תְּכַלֶּה". אַטּוּ כּוּלְּהוּ לָאו מִשּׁוּם "בַּל תְּכַלֶּה" נִינְהוּ? אָמַר רָבָא: מִפְּנֵי הַרַּמָּאִין. [אא]אָמַר רַב יִצְחָק בַּר רְדִיפָה אָמַר רַב הוּנָא: נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּיוֹת — עוֹלֶה לְשֶׁנֵּי בְּנֵי אָדָם. אָמַר רָבָא: מִילֵּא קָעָרָה שֶׁמֶן וְהִקִּיפָהּ פְּתִילוֹת. כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי — עוֹלָה לְכַמָּה בְּנֵי אָדָם. לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי — עֲשָׂאָהּ כְּמִין מְדוּרָה, וַאֲפִילּוּ לְאֶחָד נְמֵי אֵינָהּ עוֹלָה. [בב][ג]אָמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי, נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנוּכָּה — נֵר בֵּיתוֹ עָדִיף, מִשּׁוּם שָׁלוֹם בֵּיתוֹ. נֵר בֵּיתוֹ וְקִידּוּשׁ הַיּוֹם — נֵר בֵּיתוֹ עָדִיף, מִשּׁוּם שָׁלוֹם בֵּיתוֹ. בָּעֵי רָבָא: נֵר חֲנוּכָּה וְקִידּוּשׁ הַיּוֹם מַהוּ? קִידּוּשׁ הַיּוֹם עָדִיף — דְּתָדִיר, אוֹ דִילְמָא נֵר חֲנוּכָּה עָדִיף — מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִיסָּא? בָּתַר דְּבָעְיֵהּ, הֲדַר פַּשְׁטֵהּ: נֵר חֲנוּכָּה עָדִיף, מִשּׁוּם פַּרְסוֹמֵי נִיסָּא. [גג]אָמַר רַב הוּנָא: הָרְגִיל בְּנֵר הֲוֵיין לֵיהּ בָּנִים תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. הַזְּהִיר בְּמִזּוּזָה — זוֹכֶה לְדִירָה נָאָה. הַזְּהִיר בְּצִיצִית — זוֹכֶה לְטַלִּית נָאָה. הַזְּהִיר בְּקִידּוּשׁ הַיּוֹם — זוֹכֶה וּמַמְלִיא גַּרְבֵי יַיִן. רַב הוּנָא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלֵיף וְתָנֵי אַפִּתְחָא דְּרַבִּי אֶבְיָן נַגָּרָא. חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בְּשָׁרָגֵי טוּבָא, אָמַר: תְּרֵי גַּבְרֵי רַבְרְבֵי נָפְקִי מֵהָכָא. נָפְקִי מִינַּיְיהוּ רַב אִידִי בַּר אָבִין וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין. רַב חִסְדָּא הֲוָה רָגִיל דַּהֲוָה חָלֵיף וְתָנֵי אַפִּתְחָא דְּרַבִּי נָשָׂא דְּרַב שֵׁיזְבִי. חָזָא דַּהֲוָה רָגִיל בְּשָׁרָגֵי טוּבָא, אָמַר: גַּבְרָא רַבָּא נָפֵק מֵהָכָא. נָפֵק מִינַּיְיהוּ רַב שֵׁיזְבִי. [דד]דְּרַבִּיתְהוּ דְּרַב יוֹסֵף הֲוָת מַאֲחָרָה וּמַדְלְקָה. אָמַר לַהּ רַב יוֹסֵף: תָּנֵינָא "לֹא יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה" — מְלַמֵּד שֶׁעַמּוּד עָנָן מַשְׁלִים לְעַמּוּד הָאֵשׁ וְעַמּוּד הָאֵשׁ מַשְׁלִים לְעַמּוּד הֶעָנָן. סְבָרָה לְאַקְדּוֹמֵי. אָמַר לַהּ הָהוּא סָבָא: תָּנֵינָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וְלֹא יְאַחֵר. אָמַר רָבָא: דְּרָחֵים רַבָּנַן, הָוֵי לֵיהּ בְּנִין רַבָּנַן. דְּמוֹקִיר רַבָּנַן, הָוֵי לֵיהּ חַתְנָוותָא רַבָּנַן. דְּדָחֵיל מֵרַבָּנַן, הוּא גּוּפֵיהּ הֲוֵי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן. [הה]וְאִי לָאו בַּר הָכֵי הוּא, מִשְׁתַּמְּעָן מִילֵּיהּ כְּצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן. [וו][זז]וְלֹא בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה וְכוּ': מַאי שֶׁמֶן שְׁרֵיפָה? אָמַר רַבָּה: שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמְאָה. וְאַמַּאי קָרוּ לַהּ "שֶׁמֶן שְׁרֵיפָה"? — הוֹאִיל וְלִשְׂרֵיפָה עוֹמֵד. וּבְשַׁבָּת מַאי טַעְמָא לָא? מִתּוֹךְ שֶׁמִּצְוָה עָלָיו לְבַעֲרוֹ, גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטֶּה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, בְּיוֹם טוֹב לִישְׁתְּרֵי! אֶלָּמָּה תְּנַן: אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב? — גְּזֵרָה יוֹם טוֹב אַטּוּ שַׁבָּת. [חח]רַב חִסְדָּא אָמַר: לְשֶׁמָּא יַטֶּה לֹא חָיְישִׁינַן, אֶלָּא הָכָא בְּיוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת עֶרֶב שַׁבָּת עָסְקִינַן — לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בְּיוֹם טוֹב עָסְקִינַן! אָמַר רַב חָנִינָא מִסּוּרָא: "מַה טַעַם" קָאָמַר: מַה טַעַם אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׁרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב — לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב.

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה מב
ב אוצר מדרשים מדרשים על חנוכה מדרש לחנוכה ד
ג ברכות ח:
ד משנה שבת
ה תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא דרחים רבנן. עי' מכות יו"ד ע"א:

תורה אור השלם

וּבְקַּצְרָכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לְקֻצֹּר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט [ויקרא יט, ט]
לֹא־יָמִישׁ עַמּוּד הֶעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לָיְלָה לִפְנֵי הָעָם [שמות יג, כב]

מסורת הש"ס

א תוספתא ברכות; ביצה יג.; עירובין מ:

בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן בִּתְפִלָּה פְּשִׁיטָא לָן שֶׁהֲרֵי לְהַלֵּל וּלְהוֹדָאָה נִקְבְּעוּ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל: לָא מַזְכְּרִינַן לֹא חָיְבוּ לְהַזְכִּיר: אֵינוֹ מַזְכִּיר אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר: מַה תְּפִלָּה בִּבְרָכַת הוֹדָאָה דְּהָא כַּלָּה מִלְּתָא דַּחֲנַבָּה עִקָּרָהּ לְהוֹדָאָה נִתְקָנָה: בְּהוֹדָאָה בִּבְרָכַת הָאָרֶץ: וְאוֹמֵר מֵעֵין הַמְאוֹרָע בָּעֲבוֹדָה לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל יְרוּשָׁלַיִם לְהַשִּׁיב עֲבוֹדָה לִמְקוֹמָהּ לַעֲשׂוֹת קָרְבְּנוֹת הַיּוֹם: שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי מַשְׁמַע שֶׁל כָּל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה וּמֵאי עֲבִידְתַּיְיהוּ לְזָכְרָם וּלְחַלְקָם מִשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה: שֶׁל תַּעֲנִיּוֹת שֶׁהָיוּ גּוֹזְרִים תַּעֲנִיּוֹת עַל הַגְּשָׁמִים שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי [וְשֵׁנִי] בְּמַס' תַּעֲנִית (דף י.): וְשֶׁל מַעֲמָדוֹת כְּלוֹמַר לְיָמִים שֶׁל מַעֲמָדוֹת שֶׁהָיוּ מִתְעַנִּין אַרְבָּעָה תַּעֲנִיּוֹת בְּשַׁבָּת שֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי וַחֲמִישִׁי וּמֵעֵין הַמְאֹרָע דִּידְהוּ תְּפִלַּת תַּעֲנִית: עַרְבִית לֵילֵי כְּנִיסָתָן וְאַע"פ שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל הַלַּיְלָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית מֵאַחַר שֶׁנִּכְנַס הַיּוֹם וְהֵכִי נָמֵי אָמַר רַב הוּנָא בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (דף יא:) יָחִיד שֶׁקִּבֵּל עָלָיו תַּעֲנִית אַף עַל פִּי שֶׁאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל הַלַּיְלָה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית. וּבְתַשׁוּ' הַגְּאוֹנִים מָצְאתִי בָּרִיתָא שֶׁנוּ רַבּוֹתֵינוּ פְּעָמִים שֶׁאָדָם שָׁרוּי בְּתַעֲנִית וְאֵינוֹ מִתְפַּלֵּל וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ שָׁרוּי בְּתַעֲנִית וּמִתְפַּלֵּל הָא כֵּיצַד כָּאן בְּקִנְיָסָתָהּ כָּאן בְּיִצִיאָתָהּ כְּלוֹמַר עֶרֶב תַּעֲנִית אע"פ שֶׁעֲתִיד לֶאֱכֹל לְאַחַר תְּפִלָּה מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית וְלֵיל מַחֲרָתוֹ אַף עַל פִּי שֶׁעוֹדָנוּ בְּתַעֲנִית כְּשֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלַּת עַרְבִית אֵינוֹ מִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית וְסוֹף דְּבָרֵי הַגְּאוֹנִים כְּתָבוּ אֲבָל אֵין אָנוּ רְגִילִים לוֹמַר עַרְבִית וְאַפְּלוּ שַׁחֲרִית שָׁמָּא יֶאֱרַע לוֹ אֹנֶס חֹלִי אוֹ בַּלְמוֹס וְיִטְעֹם כְּלוּם וְנִמְצָא שִׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ: אֵין מַחֲזִירִין אוֹתוֹ דְּלָאו דְּאוֹרַיְתָא נִיתְהוּ: בִּבְרַכַּת הַמָּזוֹן שֶׁל עַרְבִית בִּכְנִיסָתוֹ וכ"ש בִּיצִיאָתוֹ שֶׁכְּבָר עָבַר הַיּוֹם: שֶׁל חֲנֻכָּה בְּמוֹסִפִין בִּתְפִלַּת מוֹסָפִין דְּשַׁבָּת ור"ח שֶׁבְּתוֹךְ יְמֵי חֲנֻכָּה מַהוּ לְהַזְכִּיר עַל הַנִּסִּים בְּהוֹדָאָה: בַּד' תְּפִלּוֹת עַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמוֹסָף וּמִנְחָה וְכֵיוָן שֶׁחוֹבַת תְּפִלָּה זֶה הַיּוֹם אֵינָהּ פְּחוּתָה מִשְּׁאָר תְּפִלּוֹת שֶׁל יוֹם: אֵין נָבִיא בר"ח הֲכָא נָמֵי הוֹאִיל אִלְמָלֵא ר"ח אֵין מוֹסִפִין בַּחֲנֻכָּה לֹא בָּעֵי לְאַזכּוּרֵי: הֲכָא אִיתֵּהּ (בְּשַׁחֲרִית וְעַרְבִית) וּמִנְחָה וְכֵיוָן שֶׁהַיּוֹם מְחַיֵּב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת כָּזוֹ כֵּן זוֹ: הַמַּפְטִיר בְּנָבִיא בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת מְצָאתִי בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים שֶׁהָיוּ רְגִילִים לִקְרוֹת בַּנָּבִיא בְּשַׁבָּתוֹת בַּמִּנְחָה עֲשָׂרָה פְּסוּקִים וּבִימֵי פָּרָסִיִּים גָּזְרוּ גְּזֵרָה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת וְכֵיוָן שֶׁנִּסְתַּלְּקוּ: אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב וְאַף עַל גַּב דְּאִיתֵּהּ שַׁחֲרִית הוֹאִיל וּמִנְחָה לָאו מִשּׁוּם יוֹם טוֹב אִתֵּי לָא מַזְכְּרִינַן:

תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרַב חִסְדָּא וא"ת וְהָא מַשְׁמַע חוֹץ מִשֶּׁמֶן שְׁרֵפָה דְּאֵין מַדְלִיקִין בְּשַׁבָּת וְלֹא בִּיו"ט וְהָנְהוּ דְּלָא כְּרַב חִסְדָּא דִּלְדִידְהוּ מַדְלִיקִין בְּשַׁבָּת וְי"ל דְּה"ק כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין בְּשַׁבָּת מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב וכ"ש אוֹתוֹ שֶׁמַּדְלִיקִין בְּשַׁבָּת מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב חוּץ מִשֶּׁמֶן שְׂרֵפָה שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמַּדְלִיקִין בְּשַׁבָּת אֵין מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב וְכוּ': **אַבַּעְיָא** לְהוּ מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן תַּמָּה דְּהַךְ מִלְּתָא הָוָה לֵיהּ לְאַסּוּקֵי לְעֵיל גַּבֵּי מִלֵּי דַּחֲנַבָּה: **מַהוּ** לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה בבהמ"ז בְּתִפְלָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּמַזְכִּיר מִשּׁוּם דִּתְפִלָּה בְּצִבּוּר הוּא וְאֵיכָא פִּרְסוּמֵי נִסָּא אֲבָל בבהמ"ז שֶׁבַּבַּיִת לֵיכָּא פִּרְסוּמֵי נִסָּא כְּלֵי הַאי: מַזְכִּיר בְּהוֹדָאָה דְּעַל הַנִּסִּים הוֹדָאָה הִיא וְלֹא תְּפִלָּה: **בְּבוֹנֵה** יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ בר"ח שֶׁאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וּמְשׁוּם דְּיַעֲלֶה וְיָבֹא הִיא תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים תִּקְּנוּהָ בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם דְּהִיא נְמִי תְּפִלָּה ובי"ח תִּקְּנוּהָ בַּעֲבוֹדָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה לְהַשִּׁיב יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם: **אוֹ** דִּילְמָא כֵּיוָן דְּלָא אָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה כו' וְהָא דְּאָמַר בפ"ג דְּמְגִלָּה (דף כב: וְשָׁם) כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּטוּל מְלָאכָה לָעֹם כְּגוֹן תַּעֲנִית צִבּוּר וט' בְּאָב קוֹרִין שִׁלְשָׁה וְשֶׁאֵין בּוֹ בְּטוּל מְלָאכָה לָעֹם כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין ד' וַחֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא וְתַרְגְּ ר"ת דְּנָבִיא דְּהָכָא הַיְנוּ כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ מַפְטִירִין בִּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה וְשָׁם ע"ש) בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בַּמִּנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא וְתַרְגְּ ר"ת דְּנָבִיא דְּהָכָא הַיְנוּ כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ מַפְטִירִין בִּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קנ ז:) בְּנַהַרְדָּעָא פְּסְקִי סִדְרָא בִּכְתוּבִים בְּמִנְחָתָא דְּשַׁבְּתָא וּבְמִגְלָּה אַיְּרֵי בְּנָבִיא מַפְּשׁ:

אַבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנוּכָּה בְּמוֹסָפִין? כֵּיוָן דְּלֵית מוֹסָף בְּדִידֵיהּ לָא מַדְכְּרִינַן, אוֹ דִילְמָא יוֹם הוּא שֶׁחַיָּיב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת. רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֵינוֹ מַזְכִּיר. רַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מַזְכִּיר. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הָא דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה דְּרַב הוּא. דְּאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא בְּשַׁבָּת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מִי דָּמֵי?! הָתָם נָבִיא בִּדְרֹאשׁ חֹדֶשׁ לֵיכָּא כְּלָל, הָכָא אִיתֵּהּ בְּעַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה. אֶלָּא לָהָא דָּמְיָא: דְּאָמַר רַב אַחֲדְבוּי אָמַר רַב מַתְנָה אָמַר רַב: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב.

וְלֵית

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תרפב סעי' א:

ב מיי' פכ' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יג:

ג מיי' פב' מהל' ברכות הל' ו, סמג עשין כז:

ד טוש"ע או"ח סי' תצ סעי' ב:

ה מיי' פב' מהל' ברכות הל' ה, סמג עשין כז:

ו מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' י, סמג עשין יט:

ז טוש"ע או"ח סי' תקסה סעי' א ג ב:

ח מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יד:

ט טוש"ע או"ח סי' תרפב סעי' ב:

י מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יג, סמג עשין יט:

רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מִכְּלָל חֲבֵרְתֵּהּ אִתְּמַר: **שֶׁאִלְמָלֵא** שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה וְקָשֶׁה לר"י דְּתְנַן בְּפֶרֶק שְׁלִישִׁי דְּמְגִלָּה (דף כא. וְשָׁם ע"ש) בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בַּמִּנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא וְתַרְגְּ ר"ת דְּנָבִיא דְּהָכָא הַיְנוּ כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ מַפְטִירִין בִּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קנ ז:) בְּנַהַרְדָּעָא פְּסְקִי סִדְרָא בִּכְתוּבִים בְּמִנְחָתָא דְּשַׁבְּתָא וּבְמִגְלָּה אַיְּרֵי בְּנָבִיא מַפְּשׁ:

שֶׁאִלְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה: דְּאָמַר מָר לְמָה לִי לְאַשְׁמוּעִינַן יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת וכ"ש דְּתַרְתֵּי מִלְּתָא דָּרַב לָמָּה לִי לְאַשְׁמוּעִינַן יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת וכ"ש דְּחַסְדָּא דִּלְדִידְהוּ מַדְלִיקִין בְּשַׁבָּת וי"ל דְּה"ק כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֵין מַדְלִיקִין בְּשַׁבָּת מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב וכ"ש אוֹתוֹ שֶׁמַּדְלִיקִין בְּשַׁבָּת מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב חוּץ מִשֶּׁמֶן שְׂרֵפָה שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמַּדְלִיקִין בְּשַׁבָּת אֵין מַדְלִיקִין בְּיוֹם טוֹב וכו': **אַבַּעְיָא** לְהוּ מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה בְּבִרְכַּת הַמָּזוֹן תַּמָּה דְּהַךְ מִלְּתָא הָוָה לֵיהּ לְאַסּוּקֵי לְעֵיל גַּבֵּי מִלֵּי דַּחֲנַבָּה: **מַהוּ** לְהַזְכִּיר שֶׁל חֲנֻכָּה בבהמ"ז בְּתִפְלָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּמַזְכִּיר מִשּׁוּם דִּתְפִלָּה בְּצִבּוּר הוּא וְאֵיכָא פִּרְסוּמֵי נִסָּא אֲבָל בבהמ"ז שֶׁבַּבַּיִת לֵיכָּא פִּרְסוּמֵי נִסָּא כְּלֵי הַאי: מַזְכִּיר בְּהוֹדָאָה דְּעַל הַנִּסִּים הוֹדָאָה הִיא וְלֹא תְּפִלָּה: **בְּבוֹנֵה** יְרוּשָׁלַיִם כְּמוֹ בר"ח שֶׁאוֹמֵר יַעֲלֶה וְיָבֹא בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם וּמְשׁוּם דְּיַעֲלֶה וְיָבֹא הִיא תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים תִּקְּנוּהָ בְּבוֹנֵה יְרוּשָׁלַיִם דְּהִיא נְמִי תְּפִלָּה ובי"ח תִּקְּנוּהָ בַּעֲבוֹדָה שֶׁהִיא תְּפִלָּה לְהַשִּׁיב יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם: **אוֹ** דִּילְמָא כֵּיוָן דְּלָא אָסוּר בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה כו' וְהָא דְּאָמַר בפ"ג דְּמְגִלָּה (דף כב: וְשָׁם) כֹּל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בְּטוּל מְלָאכָה לָעֹם כְּגוֹן תַּעֲנִית צִבּוּר וט' בְּאָב קוֹרִין שִׁלְשָׁה וְשֶׁאֵין בּוֹ בְּטוּל מְלָאכָה לָעֹם כְּגוֹן רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְחֹלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד קוֹרִין ד' וַחֲמִשָּׁה וְשִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא וְתַרְגְּ ר"ת דְּנָבִיא דְּהָכָא הַיְנוּ כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ מַפְטִירִין בִּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה וְשָׁם ע"ש) בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי וּבַשַּׁבָּת בַּמִּנְחָה קוֹרִין שְׁלֹשָׁה וְאֵין מַפְטִירִין בַּנָּבִיא וְתַרְגְּ ר"ת דְּנָבִיא דְּהָכָא הַיְנוּ כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ מַפְטִירִין בִּכְתוּבִים בְּשַׁבָּת בְּמִנְחָה כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קנ ז:) בְּנַהַרְדָּעָא פְּסְקִי סִדְרָא בִּכְתוּבִים בְּמִנְחָתָא דְּשַׁבְּתָא וּבְמִגְלָּה אַיְּרֵי בְּנָבִיא מַפְּשׁ:

תַּעֲנִיּוֹת וּמַעֲמָדוֹת עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה כו' מַה שָּׁפֵי' הַגְּאוֹנִים שֶׁאֵין אָנוּ רְגִילִין לְאוֹמְרָהּ עַרְבִית וַאֲפִלּוּ שַׁחֲרִית שָׁמָּא יֶאֱרַע לוֹ אֹנֶס חֹלִי אוֹ בַּלְמוֹס וְנִמְצָא שִׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ וּמַה שש"צ מִתְפַּלֵּל שַׁחֲרִית הֵינוּ לְפִי שא"א שֶׁלֹּא יִתְעַנֶּה אֶחָד מֵהֶם וְקָשֶׁה לר"י אִם כֵּן הֵיאַךְ לוֹקֶה אָדָם תַּעֲנִיתוֹ וּפוֹרֵעַ הֲלֹא יִמְצֵא שִׁקְרָן בִּתְפִלָּתוֹ קֹדֶם תַּקָּנַת הַגְּאוֹנִים וּלְעֵיל בפ"ק (שַׁבָּת דַּף יא.) דְּאָמַר. לְזוֹךְ מַר וְלִפְרַע הֲלֹא כְּבָר הִתְפַּלֵּל תְּפִלַּת תַּעֲנִית: **אֶלָּא** לָהָא דָּמְיָא דְּאָמַר רַב אַחֲדְבוּי אָמַר רַב מַתְנָה אָמַר רַב: רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב הוּא שֶׁחַיָּיב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת. רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֵינוֹ מַזְכִּיר. רַב נַחְמָן וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מַזְכִּיר. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הָא דְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה דְּרַב הוּא. דְּאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא בְּשַׁבָּת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ מִי דָּמֵי?! הָתָם נָבִיא בִּדְרֹאשׁ חֹדֶשׁ לֵיכָּא כְּלָל, הָכָא אִיתֵּהּ בְּעַרְבִית וְשַׁחֲרִית וּמִנְחָה. אֶלָּא לָהָא דָּמְיָא: דְּאָמַר רַב אַחֲדְבוּי אָמַר רַב מַתְנָה אָמַר רַב: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, הַמַּפְטִיר בַּנָּבִיא בְּמִנְחָה בְּשַׁבָּת אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין נָבִיא בְּמִנְחָה בְּיוֹם טוֹב.

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תרכג סע' ג:
ב מיי' פי"ב מהל' תפילה וברכת כהנים הל' טו:
ג מיי' פב' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' ז:
ד טוש"ע או"ח סי' תריט סע' ג:
ה מיי' פט' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יב, סמג עשין יט:
ו טוש"ע או"ח סי' רסד סע' ג ו:
ז מיי' פה' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ח מיי' פה' מהל' שבת הל' יא:
ט מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' ח:

וְלֵית הִילְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא פְּי' בַּקּוּנְטְרֶס כְּרַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה וְרַב גִּדֵּל וְרַב אַחְדְּבוֹי וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא הָיָה לוֹ לְמָנוֹת דְּרַב גִּדֵּל בַּהֲדֵיהוּ דְּאֶפִּילּוּ רִיבָּ"ל מוֹדֶה דְּאֵין צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בַּנְּבִיא כֵּיוָן דְּנָבִיא בר"ח לֵיכָּא כְּלָל וְכֵן אָנוּ נוֹהֲגִין שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר:

אֵיכָא בֵּינַיְיהוּ דְּרַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב וְלָא מְסַיְּמִי הַקְּשָׁה רִיבָ"א אַמַּאי לָא מְסַיְּמִי וְהָא אָמַר בְּהַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב"ב דף צג:) דְּכָל תַּנָּא בָּתְרָא לְטַפּוֹיֵי אָתָא וי"ל דְּהָכָא דְּאִיכָּא ג' תְּנָאִים אִכָּא לְמֵימַר דְּלָא אָתָא לְטַפּוֹיֵי אֶלָּא אַנַּחוּם הַמָּדֵי דְּאָמַר מְדַלִּיקִין בְּחֶלֶב מְבֻשָּׁל בְּעֵינֵהּ וְאָתוּ חֲכָמִים לְמֵימַר אֲפִילּוּ בְּמְבֻשָּׁל אֵין מַדְלִיקִין בְּעֵינֵיהּ אֶבָל בְּנָתִינַת שֶׁמֶן לְתוֹכוֹ מֻתָּר וְטַעֲמָא דת"ק נְמֵי אִכָּא לְמֵימַר דְּאָסַר בְּנָתִינַת שֶׁמֶן דְּזוּמְיָא דְּזֶפֶת וְשַׁעֲוָה וְלָא מְסַיְּמִי מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר הָנֵי לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹ"ט וְאֵ"ת הֵיכִי יְלְפִינַן תְּרוּמָה מִקָּדָשִׁים דְּקָדָשִׁים דִּין הוּא שֶׁאֵין שְׂרֵפָתָן דּוֹחָה יו"ט לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹל לְהָנוֹת בְּשָׁעַת שְׂרֵפָה וְלָא אָמְרִינַן מִתּוֹךְ שֶׁהַתְּרָה הַבְעָרָה לְצֹרֶךְ הַתֵּר' נְמֵי שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֶלָּא שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ אֲבָל צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא קָצַת צֹרֶךְ לְהִתְחַמֵּם אוֹ לְשׁוּם הֲנָאָה אֲבָל הַבְעָרָה לְגַמְרֵי שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ לֹא הַתְּרָה אֶלָּא שְׂרֵפָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁמֻּתָּר לְיהָנוֹת בְּשָׁעַת שְׂרֵפָה לְמָה יֵאָסֵר מַאי שְׁנָא מִשֶּׁמֻּתָּר חֹלִין שֶׁמֻּתָּר לְשָׂרְפוֹ וּלְהַדְלִיקוֹ לְהֲנָאָתוֹ דְּאִטּוּ תְּרוּמָה לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְצָוָה בִּשְׂרֵפָתָהּ מִגְּרֵע גְּרֵע וְאוֹמֵר רִיבָ"א דְּוַדַּאי גָּרֵע דְּכֵיוָן שֶׁאִסְרָהּ תּוֹרָה כָּל הֲנָאוֹת רַק הֲנָאַת שְׂרֵפָה אִם כֵּן הַבְעָרָה זוֹ אֵינָהּ לְצֹרֶךְ הֲנָאָתוֹ אֶלָּא לְשֵׁם מִצְוָת שְׂרֵפָה אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה לֹא הִקְפִּידָה שֶׁיְּהֵנֶה מְמֻנֶּה בְּשָׁעַת בְּעוּר' וּלְהֵכִי לָא אָתְיָא יו"ט מִידֵי דַּהֲוָה אַנְּדָרִים וּנְדָבוֹת דְּאֵין קְרֵבִים בְּיו"ט לְמ"ד מְשַׁלְחַן גְּבוֹהַּ קָא זָכוּ וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם לְדִידְהוּ אֵין אֲפִיָּתָן דּוֹחָה יו"ט אע"פ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אֲכִילַת אָדָם מִשּׁוּם דְּעִקָּרָן לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ וְלָמ"ד קְרֵבִין בְּיו"ט הֵיכִי מִשּׁוּם דְּקִסְבָר דְּעִקָּר שְׁחִיטָתָן וַאֲפִילּוּ נָמֵי לְצֹרֶךְ אָדָם אֲבָל שְׂרֵפַת תְּרוּמָה טְמֵאָה וַדַּאי לְשֵׁם מִצְוָת בְּעוּר וְלֹא לְשֵׁם שְׂרֵפָה וְלָא שְׁנִיָּא לְמ"ד מְשַׁלְחַן גְּבוֹהַּ קָא זָכוּ וְלָא דָּמוּ לְשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהֲאֲפִיָּיה הִיא לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ שֶׁהֲרֵי אַחַר אֲפִיָּיה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהֶם תְּנוּפָה וְכֵן אַחַר שְׁחִיטַת נְדָרִים וּנְדָבוֹת עוֹשִׂין מֵהֶן לְגְבוֹהַּ אֲבָל תְּרוּמָה טְמֵאָה אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנָּה לְגְבוֹהַּ כְּלוּם וְלֵיכָּא לְמֵימַר בָּהּ מְשַׁלְחַן גְּבוֹהַּ קָא זָכוּ וְהָכִי מְפֹרָשׁ ר"י לְפִי שֶׁאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיו"ט פִּי' גְּזִרוּ תְּרוּמָה אַטּוּ קָדָשִׁים וא"ת וּמַאי אַרְיָא אַטּוּ קָדָשִׁים מִשּׁוּם דְּאֵין שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיו"ט נְגְזוֹר מִשּׁוּם תְּרוּמָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ דַּאֲפִילּוּ שׁוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיו"ט דְּאָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַעֲשֶׂה תְּרוּמָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֵין שׁוֹרְפִין דַּמְשַׁמַע מִתּוֹךְ פרש"י בְּסָמוּךְ דְּאֵין עֲשֵׂה בִּשְׂרֵפָתָהּ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וי"ל דִּשְׂרֵפַת תְּרוּמָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ לָא שְׁכִיחַ דְּשׁוּם אָדָם לֹא יִשְׂרָפֶנָּה חִנָּם כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לַהֲנוֹת בִּשְׂרֵפָתָהּ וְכִדְמוּכָח בַּיְרוּשַׁלְמִי כַּלְשׁוֹן הַזֶּה: בֹּקֶר שֵׁנִי לִשְׂרֵפָתוֹ וא"ת אִי בֹּקֶר שֵׁנִי דַּוְקָא וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׂרְפוֹ בְּלֵיל מוֹצָאֵי יו"ט הֵיכִי מוּכָח דְּאֵין שְׂרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה יוֹם טוֹב הָא ע"כ אֵינוֹ מִשּׁוּם דְּאֵין שְׂרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה יוֹם טוֹב דְּהָא בְּלֵיל מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב נָמֵי אֵין שׂוֹרְפוֹ וְאִם כֵּן גְּזֵרַת הַכָּתוּב הוּא לִשְׂרֹף בְּבֹקֶר שֵׁנִי וי"ל דְּאֵין שׂוֹרְפִין בַּלַּיְלָה הֵינוּ מִשּׁוּם דְּהַקְפָּיד הַכָּתוּב שֶׁלֹּא לִשְׂרֹף הַקָּדָשִׁים בַּלַּיְלָה כְּדַאֲשְׁכְּחַן בִּשְׁלָמִים דְּאֵין נֶאֱכָלִין לְאוֹר שְׁלִישִׁי וַאֲפִילּוּ הָכֵי אֵין נִשְׂרָפִין אֶלָּא בְּיוֹם שְׁלִישִׁי כְּדְרָדֵשׁ בְּרֵישׁ פְּסָחִים (פ' ג. וְשָׁם) בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף בַּיּוֹם אַתָּה שׂוֹרְפוֹ כו': וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב תַּמָּה כֵּיוָן דִּקְרָא בְּשַׁבָּת אֵירֵי מְנָא לֵהּ לְמִדְרַשׁ וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב דִּלְמָא דַּוְקָא וְלֹא חוֹל בְּשַׁבָּת מִיּוֹם טוֹב וי"ל דְּאַבָּיֵי סָבַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּדָרֵישׁ בְּפָרָק אֵלּוּ קִשְׁרִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קיד.) עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת לְמֵד עַל חֲלָבֵי שַׁבָּת שֶׁקְּרֵבִין בְּיוֹם טוֹב מִדְּאַצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי עוֹלַת שַׁבָּת בְּיוֹם טוֹב אִם כֵּן עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב אִסּוּר דְּסָבַר נְדָרִים וּנְדָבוֹת אֵין קְרֵבִין בְּיוֹם טוֹב כְּדַאֲמַר הָתָם וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל פְּלִיג הָתָם וּדְרִישׁ עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ לְמֵד עַל חֲלָבֵי שַׁבָּת שֶׁקְּרֵבִין בְּיוֹם טוֹב וְאֵ"ת אַכּוּלְּהוּ נָמֵי מִיעֵט לֵיהּ לְמִקְרֵי דְּיו"ט עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה הוּא דְּקִי"ל כְּרַב אַשִׁי אֲבָל רַבָּא אע"ג דְּלֵית לֵיהּ לְיו"ט עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה מ"מ אֵין כְּסוּי דּוֹחֶה יו"ט מִלְּבַדּוֹ וּר"י מְפָרֵשׁ דְּאִתְיָא בק"ו מִנְּדָרִים וּנְדָבוֹת דְּדָחוּ יו"ט אַף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ עֲלֵיהֶם י"ג בְּרִיתוֹת מִילָה לכ"ש וְקִסְבַר רַבָּא דְּקִרְבִין בְּיו"ט וְלֵיכָּא לְמִפְרַךְ מָה לְנְדָרִים וּנְדָבוֹת שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ כְּדִפְרִיךְ בְּפָ' ר' אֶלְיעֶזֶר (לְקַמָּן שַׁבָּת קלא:) מָה לְעִנְיַן הַלֶּחֶם שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ דְּהָא לָאו חוֹבָה נינְהוּ וַאֲפִילּוּ חֲטָאוֹת וַאֲשָׁמוֹת לָא מִקְּרוּ צֹרֶךְ גְּבוֹהַּ כֵּיוָן דְּאִי לֹא חָטָא לָא בָּעֵי לְאַיְתוֹיֵי וְאִית לֵיהּ לְרַבָּא דְּיוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה כְּדִמּוּכָח בְּבֵיצָה לְהֵכִי אִצְטְרִיךְ ק"ו דְּאִי לָאו ק"ו לָא הָוֵה צְרִיךְ קְרָא לְמֵיסַר וְרַבָּא לָא קַאֵי אַשִּׁרַפַת קָדָשִׁים אֶלָּא הַשְׁ"ס מַיְתֵי מִשּׁוּם דְּמִינַּהּ נָמֵי שְׁמַעְינַן דְּאֵין שְׂרֵפַת קָדָשִׁים דּוֹחָה יו"ט:

א־ג וְלֵית הִילְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — הַמִּתְפַּלֵּל נְעִילָה צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת. יוֹם הוּא שֶׁנִּתְחַיֵּיב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת. ד־ה קַשְׁיָא הִילְכְתָא אַהִילְכְתָא. אָמְרִתְּ הִילְכְתָא כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְקַיְימָא לַן הִילְכְתָא כְּרַבָּא. דְּאָמַר רַבָּא: יוֹם טוֹב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֹׁלְחִין צִיבּוּר הַיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּיבָה עַרְבִית אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁאִילְמָלֵא שַׁבָּת אֵין שֹׁלְחִין צִיבּוּר יוֹרֵד עַרְבִית בְּיוֹם טוֹב. הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם בְּדִין הוּא דַּאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי לָא צָרִיךְ, וְרַבָּנַן הוּא דְּתַקִּינוּ מִשּׁוּם סַכָּנָה. אֲבָל הָכָא — יוֹם הוּא שֶׁנִּתְחַיֵּיב בְּאַרְבַּע תְּפִלּוֹת. וְלָא בְּאַלְיָה כּוּ'. חֲכָמִים הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא! אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּרַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב. וְלָא מְסַיְּמִי. ו־ח מַתְנִי' אֵין מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן שְׂרֵיפָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר אֵין מַדְלִיקִין בְּעִטְרָן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת. וַחֲכָמִים מַתִּירִין בְּכָל הַשְּׁמָנִים: בְּשֶׁמֶן שׁוּמְשְׁמִין, בְּשֶׁמֶן אֱגוֹזִים, בְּשֶׁמֶן צְנוֹנוֹת, בְּשֶׁמֶן דָּגִים, בְּשֶׁמֶן פִּקּוּעוֹת, בְּעִטְרָן וּבְנֵפְטְ. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. ט־י גְּמ' מַאי טַעְמָא? לְפִי שֶׁאֵין שׂוֹרְפִין קָדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב. מָנָהֲנֵי מִילֵּי? אָמַר חִזְקִיָּה, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה, אָמַר קְרָא: ״וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר״. שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר ״עַד בֹּקֶר״! מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״עַד בֹּקֶר״ — בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן לוֹ בֹּקֶר שֵׁנִי לִשְׂרֵיפָתוֹ. יא אֲבָיֵי אָמַר, אָמַר קְרָא: ״עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ״ — וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת, וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב. רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: ״הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם״. ״הוּא״ — וְלֹא מַכְשִׁירִין. ״לְבַדּוֹ״ — וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר. רַב אֲשִׁי אָמַר: (״שַׁבַּת״) ״שַׁבָּתוֹן״ — עֲשֵׂה.

כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה וְרַב גִּדֵּל וְרַב אַחְדְּבוֹי אֶלָּא כִּתְפִלָּה אַחַת כֹּהֵן חֲבֵרְתָהּ לְכָל דָּבָר הַיּוֹם וּמַזְכִּיר: צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שֶׁל שַׁבָּת לוֹמַר וַתִּתֶּן לָנוּ אֶת יוֹם הַמָּנוֹחַ וְאֶת יוֹם הַכִּפּוּרִים הַזֶּה וְחוֹתֵם מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת וְיוֹה"כ וְאע"פ שֶׁאֵין תְּפִלַּת נְעִילָה בְּשַׁבָּת: יוֹם הוּא שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּד' תְּפִלּוֹת לָאו תְּפִלַּת הַלַּיְלָה בִּכְלָל אֶלָּא תְּפִלּוֹת הַיּוֹם שַׁחֲרִית מוּסָף מִנְחָה וּנְעִילָה: שְׁלִיחַ צִבּוּר הַיּוֹרֵד עַרְבִית הַמִּתְפַּלֵּל בִּרְכַּת מֵעֵין שֶׁבַע קוֹנֶה שָׁמַיִם וְאֶרֶץ מָגֵן אָבוֹת בְּדַבְּרוֹ: מְשׁוּם סַכָּנַת מַזִּיקִין שֶׁלֹּא הָיוּ בְּתֵי כְּנֵסִיּוֹת שֶׁלָּהֶן בְּיִשּׁוּב וְכָל שֶׁאֵר לֵילֵי הַחוֹל הָיוּ עֲסוּקִין בְּמְלַאכְתָּן וּבְגָמְרָן מְלַאכְתָּן מִתְפַּלְּלִין עַרְבִית בְּבֵיתָן וְלֹא הָיוּ בָּאִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת אֲבָל לֵילֵי שַׁבָּת בָּאִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וְחֲשׁוּ שֶׁשֵּׁשׁ שֶׁאֵין מְמַהֲרִין לָבֹא וְשׁוֹהִין לְאַחַר תְּפִלָּה לְכָךְ הֶאֱרִיכוּ תְּפִלַּת הַצִּבּוּר: הֵינִי ת"ק דְּאָמַר וְלֹא בְּחֶלֶב כָּל חֶלֶב בְּמַשְׁמָע: דְּרַב בְּרוֹנָא דְּשָׁרֵי ע"י תַּעֲרֹבֶת שֶׁמֶן כָּל שֶׁהוּא: וְלָא מְסַיְּמִי אֵין נִכָּר מִי אוֹסֵר וּמִי מַתִּיר: מַתְנִי' שֶׁמֶן שְׂרֵפָה שֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה טְמֵאָה וּבְגֶמֶ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר כּוּ' בְּשַׁבָּת: עִטְרָן פְּסַלְתָּא דְּזֵפְתָּא: מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת שֶׁרֵיחוֹ רַע: שֶׁמֶן שֶׁמִּשְׁמִין כּוּ' מִסְקָנָא דְּמִלְּתָא דַּחֲכָמִים הִיא: צְנוּנוֹת צְנוֹן: שֶׁמֶן דָּגִים מִקַּרְבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ: פִּקּוּעוֹת דְּלַעַת מִדְּבָרִי: נֵפְט מִין שֶׁמֶן שֶׁרֵיחוֹ רַע כִּדְאָמְרִינַן בְּסֵדֶר יוֹמָא (דף לט.) בָּא לְמִדַּד נֵפְט אוֹמְרִים לוֹ מְדַד לְעַצְמְךָ שֶׁאֵין אָדָם רוֹצֶה לִסְעֹוד: גְּמ' מְנָהֲנֵי מִלֵּי דְּאֵין שׂוֹרְפִין דְּאִי לֹא מְמַעֵט לֵהּ קְרָא אִית לָן לְמֵימַר לֵיתֵי עֲשֵׂה דְּבָאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ וְיִדְחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה: שֶׁאֵין ת"ל עַד בֹּקֶר זִמְנָא אַחֲרִיתֵי אֶלָּא וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ דְּהָא כְּתִיב עַד בֹּקֶר בְּרִישָׁא: בֹּקֶר שֵׁנִי שֶׁהוּא חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד וְהֵכִי מַשְׁמַע וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ לְבֹקֶר רִאשׁוֹן עַד בֹּקֶר שֵׁנִי הַמְּתִינוּ וְתִשְׂרְפֻהוּ: עוֹלַת חוֹל כְּגוֹן אֲבֵרֵי תָּמִיד שֶׁל עֶרֶב יו"ט שֶׁלֹּא הַקְטִירוּ מִבְּעוֹד יוֹם אֵין מַעֲלִין אוֹתָן מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וכ"ש קָדָשִׁים פְּסוּלִים לֹא שְׂרָפִינַן: הוּא לְבַדּוֹ קְרָאֵי יַתִּירֵי נִינְהוּ דְּמִצֵּי לְמִכְתַּב אַף אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ יֵעָשֶׂה לָכֶם: מַכְשִׁירִין מַלְאכַת אֹכֶל נֶפֶשׁ וְכֵלִים וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה בְּיָדַיִם וְלֹא בְּכֵלִים הַנַּעֲשִׂין בְּיָדַיִם: בְּשַׁבָּת דְּלָא כְּתִיב לְמֵימַר הָכִי: וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דְּאָתְיָא בְּקַל וָחוֹמֶר: אִי מִקַּל וָחוֹמֶר לָא יָדְעִינַן אֶלָּא דְּדָחֵי שַׁבָּת דְּאִיתְקַשׁ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים דִּכְתִיב בֵּיהּ שַׁבָּתוֹן שַׁבָּת שַׁבָּתוֹן אֲבָל יוֹם טוֹב דְּלָא אִיתְקַשׁ לְיוֹם הַכִּפּוּרִים מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ: רַבָּא אָמַר מִקַּל וָחוֹמֶר: אִם יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאֵין דּוֹחֶה שְׁאָר מְלָאכוֹת דּוֹחֶה מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ יוֹם טוֹב שֶׁדּוֹחֶה שְׁאָר מְלָאכוֹת אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּדְחֶה מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דְּמִצְוָה שֶׁאֵין זְמַנָּהּ קָבוּעַ וְיָכוֹל לַעֲשׂוֹתָהּ לְמָחָר אֵינָהּ דּוֹחָה יוֹם טוֹב וה"ה לִשְׁרֵפַת קָדָשִׁים טְמֵאִים:

מסורת הש"ס

א ברכות מה.; לקמן קלג.; פסחים פג:
ב ספרי במדבר

גליון הש"ס

רש"י ד"ה עטרן פסולתא דזיפתא. עי' לעיל כ ע"ב:
שם ד"ה שמן דגים מקרבי דגים שנמוחו. עי' לקמן כו ע"א תוס' ד"ה איכא ביניהו:
שם ד"ה פקועות דלעת מדברי. עיין רד"ק (מ"ב ד לט):
תוס' ד"ה איכא ביניהו דרב ברונא כו' וי"ל דהכא דאיכא שלשה תנאים. עיין בב"ק נט ע"א תוס' ד"ה איכא ביניהו כחש ושפוא:
שם ד"ה לפי כו' נגזור משום תרומה שלא לצורך. ק"ל הא גם בשלא לצורך הוי רק דרבנן דמדאורייתא שרי הואיל ואי מקלעי אורחים מש"ה לא גזרי בכך. ואולי דקושייתם אההוא דלעיל כג ע"ב ר"ח אמר כו' לפי שאין שורפין קדשים דאיהו לא ס"ל הואיל גבי האופה מיום טוב לחול:

תורה אור השלם

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ [שמות יב, י]
עַד־בקר... עַד־בקר. רבותינו ז"ל דרשו כפל־לשון זה "ליתן לו בקר שני לשריפתו" (שבת כד ע"ב), כלומר שהנותר צריך להישרף רק בבוקרו של יד בניסן. במכילתא נדרש "מה תלמוד לומר עד בקר? מלמד, שאינו נשרף עד אור שישה עשר", כלומר, הנותר נשרף כבר במוצאי החג, בערב, וכן הוא בתרגום יונתן בן עוזיאל. [פירושי רד"צ הופמן על שמות יב:י, ב]
עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י]
וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת לֹא תַעֲשׂוּ בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם [שמות יב, טז]
שִׁשֶּׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הוּא שַׁבָּת לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם [ויקרא כג, ג]
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא־קֹדֶשׁ [ויקרא כג, כד]

מסורת הש"ס

א יבמות סא.; ראש השנה לב.; בבא מציעא לב.; בבא מציעא ל.; חולין קמא.; ביצה ח:
ב יבמות עד.; בכורות לד.
ג יבמות עג:
ד זבחים קא.; פסחים כד.
ה לקמן קלג.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא בחול וכו' וא"ת אכתי היכי יליף בק"ו. עיין זבחים קא ע"א תוס' ד"ה ומה מצינו:
שם ד"ה כך אתה מצווה וכו' ומדרבנן אי נמי מדאורייתא מדאקרי קדש. עיין פסחים פ"ב ע"ב תוס' ד"ה אבל נטמא וצ"ע:

תורה אור השלם

וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהוָה שִׁבְעַת יָמִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כג, ח]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם [במדבר יח, ח]

לֹא־אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא־בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטָמֵא וְלֹא־נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי [דברים כו, יד]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' יט:
ב מיי' פב' מהלכ' תרומות הל' יד:
ג מיי' פא' מהלכ' תרומות הל' א:

עֲשֵׂה הוּא דְּמִשְׁמַע שְׁבוּת בּוֹ: וְאֵין עֲשֵׂה דָּבָאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ דּוֹחֶה יו"ט דְּהוּא לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה וא"ג דְּהַדְלָקַת נֵר ביו"ט מִלְאכָה הַמֻּתֶּרֶת הִיא הוֹאִיל וְהַבְעֶרֶת שְׁאָר קָדָשִׁים שְׁאֵין נֶהֱנִין מֵהֶן נָפְסְרִין גַּם זוֹ לֹא יָצָא מִן הַכְּלָל: הָא בְּחוֹל שַׁפִּיר דָּמֵי לְאַתְהַנּוֹיֵי מִנֵּיהּ: מִצְוָה לְשָׁרֵף אֶת הַתְּרוּמָה שְׁנִּטְמֵאת דְּדָמְיָא לְקֹדֶשׁ וְעוֹד מִשּׁוּם תַּקָּלָה: לֹא בְעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי כְּתִיב: בְּטָמֵא בֵּין שֶׁאֲנִי טָמֵא בֵּין שֶׁהוּא טָמֵא: קֹדֶשׁ לֹא מִמַּעֲטִינַן מֵהָךְ חוּמְרָא: שֶׁכֵּן יֵשׁ בּוֹ חוּמְרֵי פִּנְקְעכ"ס וְרָאוּי גַּם לָזוֹ חִיבִּין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל שֶׁחַט עַל מְנָת לֶאֱכֹל חוּץ לִזְמַנּוֹ וְאָכַל אֲפִילּוּ בִּזְמַנּוֹ וּמִשּׁוּם נוֹתָר חוּץ לִזְמַנּוֹ מַמָּשׁ וְלֹא חָשַׁב מִתְּחִלָּה וְקִרְוֵי קָרְבָּן וְיֵשׁ בּוֹ מְעִילָה וְאַף עַל גַּב שֶׁקָּדֵשׁ (הַנּוֹתָר) לַאֲכִילַת כֹּהֲנִים אֵין בָּהֶן מְעִילָה מ"מ תּוֹרַת מְעִילָה שַׁיְכָא בֵּהּ אִם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הֵן יֵשׁ בָּהֶן מְעִילָה לְפָנֵי זְרִיקָה לְכָל הַפָּחוֹת מֵהֶן וְאִם קָדָשִׁים קַלִּים הֵן יֵשׁ מְעִילָה בְּאֲמוּרֵיהֶן לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים לַאֲפוּקֵי תְּרוּמָה דְּלֵית בָּהּ כְּלָל: וְכָרֵת לְאוֹכְלֵהּ בְּטָמְאַת הַגּוּף וּתְרוּמָה בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם יָמִיו נִקְצָרִים אֲבָל אֵינוֹ הוֹלֵךְ עֲרִירִי: אִסּוּר לְאוֹנֵן ק"ו מִמַּעֲשֵׂר אֲבָל תְּרוּמָה מֻתֶּרֶת לְאוֹנֵן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הֶעֱרֶל (יְבָמוֹת דף ע:) זָר זָר ב' פְּעָמִים זְרוּת אֲמַרְתִּי לְךָ וְלֹא אֲנִינוּת. אוֹנֵן כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְבַּר מֵתוֹ: מחפ"ז מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם לְזָר הָאוֹכְלָהּ אוֹ כֹּהֵן טָמֵא וְחֹמֶשׁ לְזָר הָאוֹכְלָהּ בְּשׁוֹגֵג דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ב:י"ד) כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִׁיתוֹ עָלָיו אֲבָל קֹדֶשׁ מִשְׁעָה שֶׁיֵּשׁ הֶתֵּר לַכֹּהֲנִים כְּתְרוּמָה וְיָצָא מִידֵי מְעִילָה שׁוּב אֵין חֹמֶשׁ בְּשִׁגְגַת אֲכִילָתוֹ וְיֵשׁ דְּמוֹקְמִי לֵהּ בְּחַמְשִׁין דְּחוּמְשָׁא וְלָא נְהִירָא דְּהָא רַבִּינוּ בֵּהּ חֹמֶשׁ דְּחוֹמֶשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ בְּפֶרֶק הַזָּהָב (בְּבָא מְצִיעָא דף נד:):

ה"ל יו"ט עֲשֵׂה כו' וְאֶת הַנָּזִיר אֲמוֹרַאי דִּלְעֵיל דְּסָבְרִי דיו"ט לֹא תַעֲשֶׂה גְּרִידָא נַיְלַף מֵהָכָא דִּלְא דָּחֵי עֲשֵׂה אֶת ל"ת וְכִי הַאי גַּוְנָא פָּרִיךְ בְּפ"ק דְּיֵבָמוֹת (דף ו.) וְשָׁמָּא מִכֵּן לֹא נַיְלַף לְפִי שֶׁיְּכוֹל לַעֲשׂוֹת אַחַר יו"ט [ת"י]: הָא בְּחוֹל שַׁפִּיר דָּמֵי מ"ט כו' תֵּמַהּ מַהֵיכָא תֵּיתֵי דִּתְרוּמָה טְמֵאָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה דְּבָעֵי מ"ט אִי מִמַּעֲשֵׂר הַקַּל כְּדִמְשְׁמַע בְּסָמוּךְ אֵכָא לְמִפְרַךְ מָה לְמַעֲשֵׂר שֶׁכֵּן הד"ס ט"ב כְּדִפְרִיךְ בְּהֶעֱרֶל (יְבָמוֹת דף עד:) וְלֵיכָּא לְמֵימַר דַּהֲוָה אָסְרִינַן לֵיהּ מִשּׁוּם דְּאִקְרֵי קֹדֶשׁ דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ב:י"ד) וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ אוֹ מִשּׁוּם דְּהַקְּשָׁה לְקָדָשִׁים כְּדְאֵמַר בִּמְעִילָה בְּפֶרֶק הַנֶּהֱנֶה (דף יט.) דְּקֹדֶשׁ אַקְשֵׁי רַחֲמָנָא לִתְרוּמָה וְקֹדֶשׁ גּוּפֵהּ אָסוּר בַּהֲנָאָה כְּשֶׁנִּטְמָא אֲפִילּוּ אוֹתוֹ קֹדֶשׁ שֶׁהָיָה מֻתָּר בַּהֲנָאָה קֹדֶם כְּמוֹ שְׁלָמִים נִפְקָא לַן שַׁפִּיר מק"ו דְּמַעֲשֵׂר אוֹ מֵהֵיקֵּשָׁא דְּמַעֲשֵׂר כִּדְאֵמְרִינַן בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דף כד.) דְּא"כ מַאי פָּרִיךְ וּמָה רָאִיתָ וְאֵימָא מִמֶּנּוּ אֶתָּא לְמַעוּטֵי קֹדֶשׁ וְלֹא תְּרוּמָה וְאִם נִמְצֵאת קֹדֶשׁ מֵהֵיכָא תֵּיתֵי אִסּוּר תְּרוּמָה וְי"ל דַּהֲוָה גְּמִרִינַן תְּרוּמָה מִדְּאִתַּקַּשׁ לִבְכוֹרִים וּבְכוֹרִים לְמַעֲשֵׂר כִּדְאֵמְרִינַן בְּהֶעֱרֶל (יְבָמוֹת דף מג:) וּלְקַמָּן לֹא סָמִיךְ אק"ו אֶלָּא אַהֵיקֵּשָׁא סָמִיךְ וּמֵיהוּ קֹדֶשׁ אֲתֵי שַׁפִּיר בק"ו מִמַּעֲשֵׂר כִּדְאֵמְרִי' בְּפ' כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דף כד.) וְלֵיכָּא לְמִפְרַךְ שֶׁכֵּן הד"ס ט"ב דִּכְוֹלְהוּ אִיתַּנְהוּ בְּקֹדֶשׁ בַּר מִזִּדּוּי וארי"ת דְּמִזִּדּוּי לֹא שַׁיְיךְ לְמִפְרַךְ דְּלָא שַׁיְיךְ וְדִוּי גַּבֵּי קֹדֶשׁ אֲבָל בִּתְרוּמָה שַׁיְיךְ דְּהָא אַגַּב מַעֲשֵׂר מִתְוַדֶּה נָמֵי אַתְּרוּמָה כִּדְאֵמַר וְגַם נָתַתִּיו לְלֵוִי זוֹ תְּרוּמָה וְאֵין לָהּ וִדּוּי בִּפְנֵי עַצְמָהּ וא"ת אַבַּתִּי הֵיכִי יָלֵיף בק"ו קֹדֶשׁ מִמַּעֲשֵׂר הָא אִכָּא לְמִפְרַךְ מָה לְמַעֲשֵׂר שֶׁכֵּן טָעוּן כֶּסֶף צוּרָה כִּדְפָרֵיךְ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דף יז:) וא"ת דְּלָא שַׁיְיךְ הַאי פִּרְכָא אֶלָּא דַּוְקָא גַּבֵּי חוּץ לְחוֹמָה כְּדַהֲתָם דְּבָעֵי לְמֵילַף תּוֹדָה אוֹ שְׁלָמִים חוּץ לַחוֹמָה דְּלוֹקֶה מִמַּעֲשֵׂר וְאִם תֹּאמַר הָכָא אִסְרִינַן הַסָּקָה וְהַדְלָקָה בְּאֲסוּרֵי הֶנָּאָה וְעַרְלָה דַּאֲסוּרָה בַּהֲנָאָה וְשָׁרֵי לַהֲנוֹת בִּשְׁעַת בְּעוּר כִּדְאֵמַר בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים כז:) וְלָא מַשְׁכַּח הָתָם עֵצִים לְרַבָּנָן דַּאֲסוּרִים אֶלָּא בְּשֶׁרְשִׁיפָא וְצָרִיךְ לְדָחוֹת וְלוֹמַר דְּשֶׁמָּן וּבְשָׂר וּתְבוּאָה חֲשִׁיבִי בְּעִין טְפֵי בִּשְׁעַת הֶסֵּק מֵעֵצִים: כָּךְ אַתָּה מְצַוֶּה לִשְׂרֹף אֶת הַתְּרוּמָה פִּי' בַּקּוּנְטְרֶס מִשּׁוּם דְּלָא לֵיתֵי בָּהּ לִידֵי תַּקָּלָה לְפִי טַעַם זֶה נִרְאֶה דְּלָאו דַּוְקָא שְׂרֵפָה אֶלָּא ה"ה שְׁאָר בְּעוּר וכ"פ בְּהֶדְיָא בְּאֵלּוּ עוֹבְרִין וּל"נ דְּבָסוֹף תְּמוּרָה (דף לג:) קָתָנֵי תְּרוּמָה טְמֵאָה בַּהֲדֵי הַנִּשְׂרָפִין וְקָתָנֵי הָתָם הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקָּבְרוּ ע"כ נִרְאֶה דְּשְׂרֵפָה דַּוְקָא מִשּׁוּם דְּדָמְיָא לְקֹדֶשׁ וּמִדְּרַבָּנָן א"נ מִדְּאוֹרַיְתָא קֹדֶשׁ וְאִם תֹּאמַר דְּאָמַר בספ"ק דְּפְסָחִים (דף כ:) גַּבֵּי תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁתַּעֲשֶׂה זְלוּפָה הָא תְּנַן בִּתְמוּרָה הָרָאוּי לְקִבּוּרָה קְבוּרָה פָּרוּשׁ כְּגוֹן מַשְׁקִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא קָאֵי אֶלָּא אַעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם וְלֹא אִתְּרוּמָה דְּשַׁרְיָא בַּהֲנָאָה: **אַחַת** תְּרוּמָה טְמֵאָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַף עַל גַּב דְּדָרֵשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (בְּפוֹרוֹת דף לד. וְסָם) אַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת תְּלוּיָה יַנִּיחֶנָּה בְּמָקוֹם הַמַּצְנֵע וְלֹא בְּמָקוֹם הַתַּרְפָּה דְּאִסּוּר לִגְרוֹם לָהּ טֻמְאָה הָתָם דָּרֵישׁ מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתַי מַשְׁמַע שְׁתֵּי תְּרוּמוֹת צְרִיכוֹת שְׁמוּר דְּהַיְנוּ טְהוֹרָה וּתְלוּיָה וְהָכָא דָּרֵישׁ מָלֵא: **שֶׁכֵּן** פְּנָק עכ"ס תֵּמַהּ דְּמַצֵּי לְאַחְשׁוּבֵי נָמֵי דַּחֲמִירִי קָדָשִׁים מִתְּרוּמָה בְּהָא דְּהֵבִיא כַּפָּרָתוֹ אוֹכֵל בְּקָדָשִׁים: **פִּגּוּל** הַיְנוּ חִשֵּׁב לְאָכְלוֹ חוּץ לִמְקוֹמוֹ וּבְכָלַל זֶה הָיוּ אוֹכֵל חוּץ לַחוֹמָה דְּלוֹקֶה בְּקָדָשִׁים וְנוֹתָר הַיְנוּ חִשֵּׁב לְאוֹכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ וְהָוֵי הַאי פִּגּוּל וְנוֹתָר בְּכָלַל זֶה וְהָוֵי הַאי פִּגּוּל וְנוֹתָר כִּי הַהוּא דְּאִם עָוֹן פִּגּוּל הוּא הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לֹא יֵחָשֵׁב וְאִם עָוֹן נוֹתָר כו' (פְּסָחִים דַּף טז:) וְלֹא כְּמוֹ פִּגּוּל שֶׁבְּכָל הַשַּׁ"ס דְּקָרֵי פִּגּוּל דְּחִשֵּׁב לְאוֹכְלוֹ חוּץ לִזְמַנּוֹ דְּהַיְנוּ נוֹתָר דְּהָכָא: **כָּרֵת** שֶׁאֵינוֹ מַגִּיעַ לְשִׁשִּׁים שָׁנָה שֶׁהוּא מִיתַת כָּל אָדָם כִּדְמַשְׁמַע בְּשִׁלְהֵי מ"ק (דף כח. וְשָׁם) דְּאָמַר הָתָם רַב יוֹסֵף כִּי הֲוָה בַּר שִׁתִּין שְׁנִין עָבַד יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנָן אָמַר הַשְׁתָּא נָפְקִי לִי מִכָּרֵת א"ל אַבַּיֵּי נְהִי דְּנָפַק מֵר מִכָּרֵת דִּשְׁנֵי מִכָּרֵת דְּיוֹמֵי מִי נָפַק מֵר פְּרוּשׁ כִּדְאָמַר הָתָם מֵת בְּיוֹם א' מִיתָה שֶׁל זַעַם שְׁנַיִם מִיתָה שֶׁל בְּהָלָה שְׁלֹשָׁה מִיתָה שֶׁל כָּרֵת וּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם אֵין לָהּ זְמַן קָבוּעַ אֶלָּא שֶׁמֵּת בְּשִׁבְיל עָוֹן זֶה אֲפִי' אֵין בְּיָדוֹ עָוֹן אַחֵר וְאֲפִי' לְמ"ד (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף כה.) יֵשׁ מִיתָה בְּלֹא חֵטְא בְּשִׁבְיל עָוֹן זֶה יִקְצְרוּ יָמָיו וּמִיהוּ בִּירַשְׁלֵ' קָאָמַר דְּכָרֵת אֵינוֹ מַגִּיעַ לַחֲמִשִּׁים וּמַפִּיק לֵהּ מֵאֵל שַׁבָּט הַקְּהָתִי וְגוֹ' וְאֹאת עֲשׂוּ לָהֶם וְחָיוּ פִּי' אָמְרָה תּוֹרָה עֲשׂוּ לָהֶם תַּקָּנָה שֶׁלֹּא יָמוּתוּ בַּעֲבוֹדָתָן קֹדֶם חֲמִשִּׁים וּכְתִיב אַל תַּכְרִיתוּ מַשְׁמַע כָּרֵת הַיְנוּ שֶׁמֵּת קֹדֶם חֲמִשִּׁים וּמִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה דְּקָאָמַר הָתָם הַיְנוּ שֶׁמֵּת עַד שִׁשִּׁים דִּכְתִיב בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִתַּמּוּ וְשָׁם יָמֻתוּ וְלֹא נִגְזְרָה גְּזֵרָה אֶלָּא עַל בְּנֵי עֶשְׂרִים שֶׁיְּמוּתוּ קֹדֶם אַרְבָּעִים וְקָרֵי לֵהּ מִיתָה אֲבָל זַרְעוֹ אוֹמֵר רִיבָ"א דְּאֵין בְּכָרֵת אֶלָּא בְּהַנְהוּ דִּכְתִיב בְּהוּ עֶרְירִי וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּהָא בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דף נה.) קָאָמַר עֶרְירִי דִּכְתַב רַחֲמָנָא גַּבֵּי דּוֹדְתוֹ לָמָּה לִי לְכִדְרָבָא כּוּ' וְאִי אֵין זַרְעוֹ נִכְרָת אֶלָּא דַּוְקָא בְּהַנְהוּ דִּכְתִיב עֶרְירִי מַאי קְבֵעִי וְהָא דְּלָא קָאָמַר בְּמוֹעֵד קָטָן (דף כח. וְשָׁם) נָהֵי דְּנָפַק מֵר מִכָּרֵת דִּשְׁנֵי מִכָּרֵת דְּבָנֵי מִי נָפַק מֵר הָתָם מַיְרֵי כְּשֶׁאֵין לוֹ בָּנִים קְטַנִּים וְדַוְקָא קְטַנִּים בָּעֲנָשִׁים אֲבִיהֶם וְלֹא גְּדוֹלִים כִּדְמַשְׁמַע בְּפִרְקִין (דף לב:) וּמִיהוּ קָשֶׁה דִּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים מְמַעֵט אֵשֶׁת אָח מִן הָאָם מִכָּרֵת מִדִּכְתִיב אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִיא מָה נִדָּה יֵשׁ לָהּ הֶתֵּר אַף אֵשֶׁת אָח דְּיֵשׁ לָהּ הֶתֵּר דְּהַיְנוּ מִן הָאֵב דְּשָׁרְיָא כְּשֶׁאֵין לָהּ בָּנִים וּבְכוּלֵּי הַשַּׁ"ס מַשְׁמַע דְּיֵשׁ בָּהּ כָּרֵת כְּמוֹ בְּשְׁאָר עֲרָיוֹת דְּהָא מָנֵי לָהּ גַּבֵּי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה נָשִׁים פּוֹטְרוֹת צָרוֹתֵיהֶן וּלְפֵרוּשׁ רִיבָ"א אָתֵי שַׁפִּיר דְּמַצֵּינַן לְמֵימַר דִּמְמַעֵט לֵהּ מֵעֲרִירִי וְאֵין לְהַאֲרִיךְ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רס סעי' א:
ב מיי' פה' מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:
ג מיי' פל' מהל' שבת הל' ב, סמג עשין ל:
ד טוש"ע או"ח סי' יח סעי' ב:
ה מיי' פג' מהל' ציצית הל' ז, סמג עשין כו:
ו טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ג:
ז מיי' פה' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:

תְּתֵן לוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ מִכְּלָל דְּבַת אוּרוֹ הִיא וְאֵם תֹּאמַר מִידִי וְלֹא לְאוּרוֹ כְּתִיב וְאֵין לַהּ פִּדְיוֹן לְהוֹצִיאָהּ לְחֻלִּין אֲבָל קֹדֶשׁ יֵשׁ קֹדֶשׁ שֶׁנִּפְדֶּה כְּגוֹן שֶׁהוּמַם לִפְנֵי שְׁחִיטָה: וַאֲסוּרָה לְזָרִים לְעוֹלָם אֲבָל קֹדֶשׁ יֵשׁ קֹדֶשׁ שֶׁמַּתָּר לְזָרִים לְאַחַר זְרִיקָה כְּגוֹן מַעֲשַׂר בְּהֵמָה וְתוֹדָה וּשְׁלָמִים: הָנֵךְ נְפִישֶׁין בְּשֵׁם: כֹּרֶת עֲדִיפָא דְּאִית בַּהּ תְּרֵי חוּמְרֵי יָמִין נִכְרְתִין וְהוֹלֵךְ עֲרִירִי: רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּתֵּן לוֹ וְלֹא לְאוּרוֹ מִכָּאן שֶׁאֵין תּוֹרְמִין מִן הַטְּמֵא עַל הַטָּהוֹר דִּכְתִיב תִּתֵּן לוֹ דָּבָר הָרָאוּי לוֹ לָאֶכֶל וְלֹא לְאוּרוֹ לְהַסִּיק וּמִדְּאִצְטְרִיךְ לְמֵעוּטֵי מִכְּלָל דְּבַת אוּרוֹ הִיא לְהַסָּקָה: וְיֵצֵא מַאי אִכְּפַת לָן: חוֹבָה כְּבוֹד שַׁבָּת הוּא שֶׁאֵין סְעוּדָה חֲשׁוּבָה אֶלָּא בְּמָקוֹם אוֹר כְּעֵין יְמָמָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף עה:): רְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַרְבִית לֵיל שַׁבָּת: בְּסִדְינִין הַמְצֻיָּצִין סְדִינִים שֶׁל פִּשְׁתָּן וּבָהֶן צִיצִית שֶׁל תְּכֵלֶת כְּלָאִים אֶלָּא שֶׁמַּתָּר מִן הַתּוֹרָה דְּדָרְשִׁינַן סְמוּכִין לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָךְ (מְנָחוֹת פ"ד לט.): מְחַבְּרִין מִמָּנּוּ כְּנָפֵי כְסוּתָן שֶׁהָיוּ לָהֶם סְדִינִים שֶׁאֵינָן מְצֻיָּצִין: בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין וְאַף עַל גַּב דְּצִיצִית חוֹבָה הוּא בְּכָל טַלִּיתוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם וַאֲפִילּוּ מֻנָּחִים בְּקוּפְסָא הָנֵי דְּפָשְׁתָן פְּטוּרִין מִשּׁוּם דְּכִלְאַיִם לֹא שְׁרָא רַחֲמָנָא דְּלָא דָּרְשִׁי סְמוּכִין: וב"ה מְחַיְּבִין דְּדָרְשִׁי סְמוּכִין: וְאִינְהוּ סָבְרִי [תַּלְמִידָיו] שֶׁהָיוּ אוֹסְרִין סָבוּר נָהִי דַּהֲלָכָה כב"ה וְחַיְּבִין מִדְּאוֹרַיְתָא מִיהוּ [רַבָּנָן] גְּזוּר בְּהוּ מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה שֶׁמָּא יְהֵא לוֹ כְּסוּת שֶׁמְּיַחֵד לַלֵּילוֹת וְיָטִיל בּוֹ צִיצִית וְנִמְצָא לוֹבֵשׁ כִּלְאַיִם שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם מִצְוָה לָיְלָה לָא מְחַיַּב בְּצִיצִית דִּכְתִיב וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ וּבִיבָמוֹת פָּרְכִינַן וְכִי ב"ד מַתְנִין לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה לִפְטוֹר אֶת הַחַיָּב וּמְשַׁנֵּי שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה אֵין לְהָבִיא כְּלִי שָׁרֵת בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ וְלֹא לְצֹרֶךְ מָקוֹם אַחֵר וְאֵין לְהָבִיא כְּלִי שָׁרֵת בְּשַׁבָּת לְצֹרֶךְ כְּלִי אַחֵר וְאֵין לָהּ פִּדְיוֹן, וַאֲסוּרָה לְזָרִים. הָנֵךְ נְפִישֶׁן.

וְאִיבָּעֵית אֵימָא: קֹדֶשׁ חָמוּר שֶׁכֵּן עָנוּשׁ כָּרֵת. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, אָמַר קְרָא: "תִּתֵּן לוֹ". "לוֹ" — וְלֹא לְאוּרוֹ. מִכְּלָל דְּבַת אוּרוֹ הִיא. א-ג(א)רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר כּוֹ': מַאי טַעְמָא? אָמַר רָבָא: מִתּוֹךְ שֶׁרֵיחוֹ רַע גָּזְרָה שָׁמָּא יַנִּיחֶנָּה וְיֵצֵא. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְיֵצֵא! אָמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי אוֹמֵר הַדַּלָּקַת נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה. דְּאָמַר רַב נַחְמָן בַּר רַב זַבְדָּא, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב נַחְמָן בַּר רָבָא אָמַר רַב: הַדַּלָּקַת נֵר בְּשַׁבָּת חוֹבָה, רְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּחַמִּין עַרְבִית, רְשׁוּת. וְאֲנִי אוֹמֵר: מִצְוָה. דה(ב)מַאי מִצְוָה? דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּךְ הָיָה מִנְהָגוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִלְעַאי, עֶרֶב שַׁבָּת מְבִיאִים לוֹ עֲרִיבָה מְלֵאָה חַמִּין וְרוֹחֵץ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו וּמִתְעַטֵּף, וְיוֹשֵׁב בְּסִדְינִין הַמְצוּיָּצִין, וְדוֹמֶה לְמַלְאָךְ ה' צְבָאוֹת. וְהָיוּ תַּלְמִידָיו מְחַבְּרִין מִמָּנּוּ כַּנְפֵי כְסוּתָן. אָמַר לָהֶן: בָּנַי, לֹא כָּךְ שָׁנִיתִי לָכֶם: סָדִין בְּצִיצִית, בֵּית שַׁמַּאי פּוֹטְרִין וּבֵית הִלֵּל מְחַיְּבִין — וַהֲלָכָה כְּדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל. וְאִינְהוּ סָבְרִי, גְּזֵירָה מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה. "וַתִּזָּנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי" — אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: זוֹ הַדַּלָּקַת נֵר בְּשַׁבָּת. "נָשִׁיתִי טוֹבָה" — אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: זוֹ בֵּית הַמָּרְחָץ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן זוֹ רְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּחַמִּין. רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא אָמַר: זוֹ מִטָּה נָאָה וְכֵלִים נָאִים שֶׁעָלֶיהָ. רַבִּי אַבָּא אָמַר: זוֹ מִטָּה מוּצַעַת וְאִשָּׁה מְקוּשֶּׁטֶת לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ עָשִׁיר? — כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ נַחַת רוּחַ בְּעָשְׁרוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. סִימָן מטק"ס. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאָה כָּרָמִים וּמֵאָה שָׂדוֹת וּמֵאָה עֲבָדִים שֶׁעוֹבְדִין בָּהֶן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה נָאָה בְּמַעֲשִׂים. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית הַכִּסֵּא סָמוּךְ לְשׁוּלְחָנוֹ. "תָּנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין בְּצֶרִי. מַאי טַעְמָא? — אָמַר רַבָּה: מִתּוֹךְ שֶׁרֵיחוֹ נוֹדֵף גְּזֵרָה שָׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי:

לֵימָא

מסורת הש"ס

א יבמות עג:
ב תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א

גליון הש"ס

גמרא ודומה למלאכי השרת. עיין קדושין דף עב ע"א ברש"י ד"ה דומים למלאכי השרת:
רש"י ד"ה כרת עדיפא דאית בה תרי וכו'. עיין בהרע"ב ספ"ט דסנהדרין:
תוס' ד"ה תתן לו וכו' דאין נתינה פחות משוה פרוטה. עיין גיטין דף כ ע"א תוספות ד"ה דלמא:

תורה אור השלם

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ [דברים יח, ד]
וַתִּזָּנַח מִשְׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי טוֹבָה [איכה ג, יז]

נוֹלַד מָהוּל אִיכָּא לְמ"ד דְּאֵין צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית וּכְשֶׁמַּל תַּנָּיָא בְּשִׁלְהֵי פֵּרֶק קַמָּא דְּיוֹמָא בְּאֶלְיָעֶזֶר בַּר צָדוֹק (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קלז:) הַמָּל אוֹמֵר כּוֹ' וּבְסַנְדָּר רַב עַמְרָם יֵשׁ הַמַּדְלִיק נֵר בְּשַׁבָּת מְבֻרָךְ אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ כּוֹ' וְעוֹד נִרְאָה לר"ת שֶׁאִם הָיָה הַנֵּר מַדְלִק וְעוֹמֵד שֶׁצָּרִיךְ לְכַבּוֹת וְלַחֲזֹר וּלְהַדְלִיק כְּדַאֲמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַקְדִּים וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְאַחֵר (לְעֵיל שַׁבָּת דף כג:): סָדִין בְּצִיצִית ב"ש פּוֹטְרִין פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס ב"ש לֹא דְּרָשִׁי סְמוּכִין וְהָא דְּלָא קָאָמַר אוֹסְרִין מִשּׁוּם דְּסָבְרִי בְּעָלְמָא כְּלִי קַפְסָא חַיָּבִין בְּצִיצִית וְהָכָא פְּטִירִי דְּלָא שַׁיְּךְ לְמִתְנֵי בְּהוּ אוֹסְרִין וּבְסֵיפָא דְּהַהוּא בְּרַיְתָא קָתָנֵי בְּפֶ' הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דף מ.) א"ר אֶלְיעֶזֶר כָּל הַמַּטִּיל תְּכֵלֶת בְּסִדִינוֹ בֵּירוּשָׁלַיִם אֵינוֹ אֶלָּא מִן הַמַּתְמִיהִין אָמַר ר' אִם כֵּן לָמָּה אָסְרוּהָ פִּי' א"כ (כָּל אוֹתָן) שֶׁמִּתְמִיהִין עָלָיו לָמָּה עוֹשִׂין כֵּן כֵּיוָן דַּהֲלָכָה כב"ה וּמִשְּׁנֵי גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקְרַע סְדִינוֹ כּוֹ' וְעוֹד מְתָרֵץ גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה ופירש"י בְּתְשׁוּבָה אַחַת שֶׁלֹּא גָּזְרוּ אֶלָּא עַל הַתְּכֵלֶת אֲבָל בְּמִינוֹ חַיָּב וְהָא דא"ל מַלְאָכָא לְרַב קַטִּינָא סְדִינָא דְּקַיְטָא סַרְבָּלָא בְּסִתְוָא צִיצִית מַה תְּהֵא עָלֶיהָ הֵינוּ צִיצִית מִן הַמַּחְבָּר מַה תְּהֵא עָלֶיהָ אֲבָל צִיצִית בְּמִינוֹ הָיָה עוֹשֶׂה וּבְשָׁמַעְתִּין נָמֵי הָיָה לָהֶם צִיצִית שֶׁל מִינוֹ וְהָיוּ מַחְבִּיאִים מַר' יְהוּדָה לְפִי שֶׁהָיָה מְחַיֵּב לַעֲשׂוֹת תְּכֵלֶת וְהָיָה סָבוּר ב"ש שֶׁעוֹשִׂין כב"ש מִדְּאוֹרַיְתָא וְאִינְהוּ סָבוּר אַפִּי' לב"ה אָסוּר מִדְּרַבָּנָן מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה וְקַשָּׁה לר"י דִּבְפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דף מא.) מַהְדַּר לְאָתוּיֵי דְּצִיצִית חוֹבַת טַלִּית הוּא מֻחְסָרִים הָרְאשׁוֹנִים מִשְּׁאָרְגוּ בְּבֶגֶד ג' הֵיוּ מְטִילִין בּוֹ צִיצִית וְדַחֵי לָהּ וְאַמַּאי לָא מַיְתֵי מֵהָכָא דְּלָא קָתָנֵי אוֹסְרִין וְעוֹד דבה"ג פּוֹסֵק דְּחוֹבַת גַּבְרָא הוּא מִדְּמַבָּרְכִינַן לְהִתְעַטֵּף בְּצִיצִית וְעוֹד דְּאָמְרִינַן בפ"ק דִּיבָמוֹת (ד' ד.) גַּבֵּי כִּלְאַיִם בְּצִיצִית דַּאֲפִילּוּ מֵאן דְּלָא דָּרֵישׁ סְמוּכִין בְּעָלְמָא בְּמִשְׁנָה תּוֹרָה דָּרֵשׁ וְאֵיךְ יִתְכֵּן לוֹמַר דב"ש לָא דָּרְשִׁי סְמוּכִין וְעוֹד דָּרֵב עַמְרָם גָּאוֹן פּוֹסֵק כב"ש בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים וַהֲשִׁיב הַהּ בַּהֲדַיְיהוּ וְעוֹד אַמַּאי נָקֵט סָדִין בְּצִיצִית הֲוָה לֵיהּ לְמִנְקַט כִּלְאַיִם בְּצִיצִית וְנִרְאֶה לר"ת דכ"ע דָּרְשִׁי סְמוּכִין וב"ש פְּטָרֵי מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה אוֹ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִקְרַע וּפְטָרֵי אֲפִילּוּ מִמִּינוֹ מִדְּקָתָנֵי סָדִין בְּצִיצִית וְלָא קָתָנֵי בִּתְכֵלֶת כִּדְאָמַר ר' אֶלְיעֶזֶר בַּר' צָדוֹק כָּל הַמַּטִּיל תְּכֵלֶת בְּסִדִינוֹ כּוֹ' וב"ה מְחַיְּבִין אַפִּי' תְּכֵלֶת דְּלֵית לְהוּ גְּזֵרוֹת דב"ש וכב"ש קי"ל כְּדְמוֹכַח בְּסֵיפָא דְּהַהוּ בְּרַיְתָא וְהַשְׁתָּא נִיחָא דְּרַב קַטִּינָא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ צִיצִית כְּלָל וְכֵן תַּלְמִידָיו שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה לֹא הָיָה לָהֶם כְּלָל צִיצִית דְּסָבְרִי כב"ש וְאוֹמֵר ר"ת דְּאֵין לַעֲשׂוֹת טַלִּיתוֹת שֶׁל פִּשְׁתָּן וְלַעֲשׂוֹת בּוֹ צִיצִית אֲפִילּוּ מִינוֹ דכב"ש קָיְמָא לַן דְּפָטְרִי וְהַמְבָרֵךְ מְבָרֵךְ לְבַטָּלָה: גְּזֵרָה מִשּׁוּם כְּסוּת לַיְלָה מִדְּנָקֵט סְתָמָא דְּשַׁ"ס הַאי טַעְמָא וְלָא נָקֵט טַעְמָא שֶׁמָּא יִקְרַע מִשְּׁמַע דְּקִי"ל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּפוֹטֵר כְּסוּת לַיְלָה בְּפֶ' הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת ד' מג.) וְכֵן מִשְׁמַע בפ"ב דְּבָרָכוֹת (ד' יד:) דְּאָמַר בְּמַעֲרָבָא לֹא הֵיוּ אוֹמְרִים פָּרָשַׁת צִיצִית בַּלַּיְלָה אֶלָּא מַתְחִילִין דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמַר אַבַּיֵי כֵּיוָן דְּאִינְהוּ מַתְחִילִין אָנַן נָמֵי מַתְחִילִינַן וְכֵיוָן דְּמַתְחִילִינַן מִסֵּימִינַן מִשְּׁמַע דְּמוֹדוּ כּוּלְּהוּ דְּאֵין מִצְוֹת צִיצִית בַּלַּיְלָה וּלְכָךְ נָשִׁים פְּטוּרוֹת מִן הַצִּיצִית וְרַב יְהוּדָה וְרַב עַמְרָם דְּהוּו רַמֵּי תְּכֵלְתָּא לַפַּרְזוּמָא דְּאִינָשֵׁי בֵּיתֵהּ בְּהַהִיא תְּכֵלֶת (ד' מג.) וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּסַכָּה (ד' יא. יֵשׁ) מְשׁוּם דְּסִבְרִי דְּהֲוָיָא מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא לָא קָיְמָא לַן כְּוָתַיְיהוּ דְּהָא מִשְׁמַע שֶׁהֵם דְּוָקָא הָיוּ עוֹשִׂין וְלֹא הָאֲחֵרִים וּבְפֶרֶק קַמָּא דְּקִדּוּשִׁין (ד' לג:) תָּנוּ רַבָּנָן מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא שׁוֹפָר וְלוּלָב סֻכָּה וְצִיצִית:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; משנה שבת

תורה אור השלם

וּמִדֹּלוֹת הָאָרֶץ הַשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב־טַבָּחִים לְכֹרְמִים וּלְיוֹגְבִים
[ירמיהו נב, טז]

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת־מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל־קָדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחָק־עוֹלָם
[במדבר יח, ח]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' קטז:
ב מיי' פי"ו מהל' מעשרות הל' ב:
ג מיי' פה' מהל' שבת הל' י:
ד טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ו:
ה מיי' פה' מהל' שבת הל' יא:
ו מיי' פכ"ב מהל' כלים הל' א, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ו:
ח מיי' פה' מהל' שבת הל' יא:
ט מיי' פכ"ב מהל' כלים הל' א, סמג לאוין סה:

שֶׁהוּא עָף וְנִדְבָּק בְּכֻתְלֵי הַבַּיִת וּמַדְלִיק אֶת הַבַּיִת: חֲמָתָא חֲמוּתָהּ: אִתְּלִי לֵימָא מָר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. חָדָא וְעוֹד קָאָמַר: חָדָא — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. וְעוֹד — גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ. הַהִיא חֲמָתָא דַּהֲוַת סָנְיָא לַהּ לְכַלְתַּהּ, אֲמַרָה לַהּ: זִיל אִיקַּשַּׁיט בְּמִשְׁחָא דַּאֲפַרְסְמָא. אֲזַלָא אִיקַּשַּׁיט. כִּי אֲתַא[י] אֲמַרָה לַהּ: זִיל אִיתְּלִי שְׁרָגָא. אֲזַלָא אַתְּלָא שְׁרָגָא. אִינְּפַח בַּהּ נוּרָא וַאֲכַלְתַּהּ. "וּמִדַּלַּת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכוֹרְמִים וּלְיוֹגְבִים". "כּוֹרְמִים" — תָּנֵי רַב יוֹסֵף אֵלּוּ מְלַקְּטֵי אֲפַרְסְמוֹן מֵעֵין גֶּדִי וְעַד רָמְתָא. "יוֹגְבִים" — אֵלּוּ צַיָּידֵי חִלָּזוֹן מִסּוּלָּמוֹת שֶׁל צוּר וְעַד חֵיפָה. א"ר תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מַדְלִיקִין בְּטָבָל טָמֵא בַּחוֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. כֵּיוֹצֵא בוֹ: אֵין מַדְלִיקִין בְּנֵפְט לָבָן בַּחוֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. בְּשִׁלְמָא נֵפְט לָבָן — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף, אֲבָל טָבָל טָמֵא מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמוֹתָי", בִּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר: אַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְמֵאָה. מָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה אֵין לְךָ בָּהּ אֶלָּא מִשְּׁעַת הָרָמָה וְאֵילָךְ, אַף תְּרוּמָה טְמֵאָה אֵין לְךָ בָּהּ אֶלָּא מִשְּׁעַת הָרָמָה וְאֵילָךְ. (א)גּוּפָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין בִּצְרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: צָרִי אֵינוֹ אֶלָּא שֹׁרֶף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּיוֹצֵא מִן הַפְּרִי. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. ד"עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר: מַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁים בָּבֶל שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן שׁוּמְשְׁמִין? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁים מָדַי שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן אֱגוֹזִים? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי אֲלֶכְסַנְדְּרְיָא שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן צְנוֹנוֹת? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי קַפּוֹטְקְיָא שֶׁאֵין לָהֶם לֹא כָּךְ וְלֹא כָךְ, אֶלָּא נֵפְט? — אֶלָּא אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין. וּמַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן דָּגִים וּבְעִטְרָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר: כָּל מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן פִּקּוּעוֹת וּבְנֵפְט. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַבָּשָׂר אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, אֶלָּא בְּשֶׁמֶן דָּגִים. סוֹמְכוֹס הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּרַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב, וְלָא מְסַיְּימִי. ז"תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וּמְסַכְּכִין בּוֹ — חוּץ מִפִּשְׁתָּן. אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי לֵימָא מָר: מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. חָדָא וְעוֹד קָאָמַר: חָדָא — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף. וְעוֹד — גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ. הַהִיא חֲמָתָא דַּהֲוַת סָנְיָא לַהּ לְכַלְתַּהּ, אֲמַרָה לַהּ: זִיל אִיקַּשַּׁיט בְּמִשְׁחָא דַּאֲפַרְסְמָא. אֲזַלָא אִיקַּשַּׁיט. כִּי אֲתַא[י] אֲמַרָה לַהּ: זִיל אִיתְּלִי שְׁרָגָא. אֲזַלָא אַתְּלָא שְׁרָגָא. אִינְּפַח בַּהּ נוּרָא וַאֲכַלְתַּהּ. "וּמִדַּלַּת הָאָרֶץ הִשְׁאִיר נְבוּזַרְאֲדָן רַב טַבָּחִים לְכוֹרְמִים וּלְיוֹגְבִים". "כּוֹרְמִים" — תָּנֵי רַב יוֹסֵף אֵלּוּ מְלַקְּטֵי אֲפַרְסְמוֹן מֵעֵין גֶּדִי וְעַד רָמְתָא. "יוֹגְבִים" — אֵלּוּ צַיָּידֵי חִלָּזוֹן מִסּוּלָּמוֹת שֶׁל צוּר וְעַד חֵיפָה. א"ר תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מַדְלִיקִין בְּטָבָל טָמֵא בַּחוֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. כֵּיוֹצֵא בוֹ: אֵין מַדְלִיקִין בְּנֵפְט לָבָן בַּחוֹל, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. בְּשִׁלְמָא נֵפְט לָבָן — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף, אֲבָל טָבָל טָמֵא מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: "וַאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמוֹתָי", בִּשְׁתֵּי תְּרוּמוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר: אַחַת תְּרוּמָה טְהוֹרָה וְאַחַת תְּרוּמָה טְמֵאָה. מָה תְּרוּמָה טְהוֹרָה אֵין לְךָ בָּהּ אֶלָּא מִשְּׁעַת הָרָמָה וְאֵילָךְ, אַף תְּרוּמָה טְמֵאָה אֵין לְךָ בָּהּ אֶלָּא מִשְּׁעַת הָרָמָה וְאֵילָךְ. (א)גּוּפָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין בִּצְרִי, וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: צָרִי אֵינוֹ אֶלָּא שֹׁרֶף מֵעֲצֵי הַקְּטָף. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּיוֹצֵא מִן הַפְּרִי. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין מַדְלִיקִין אֶלָּא בְּשֶׁמֶן זַיִת בִּלְבַד. ד"עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר: מַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁים בָּבֶל שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן שׁוּמְשְׁמִין? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁים מָדַי שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן אֱגוֹזִים? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי אֲלֶכְסַנְדְּרְיָא שֶׁאֵין לָהֶם אֶלָּא שֶׁמֶן צְנוֹנוֹת? וּמַה יַּעֲשׂוּ אֲנָשִׁי קַפּוֹטְקְיָא שֶׁאֵין לָהֶם לֹא כָּךְ וְלֹא כָךְ, אֶלָּא נֵפְט? — אֶלָּא אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין. וּמַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן דָּגִים וּבְעִטְרָן. רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר: כָּל מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן פִּקּוּעוֹת וּבְנֵפְט. סוֹמְכוֹס אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הַבָּשָׂר אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, אֶלָּא בְּשֶׁמֶן דָּגִים. סוֹמְכוֹס הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּרַב בְּרוֹנָא אָמַר רַב, וְלָא מְסַיְּימִי. ז"תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, וּמְסַכְּכִין בּוֹ — חוּץ מִפִּשְׁתָּן. אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי לְמֵימַר אֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי לִתְסַר כִּדְאָמַר לְקַמָּן דְּאֵין מַדְלִיקִין בְּנֵפְט לָבָן אֲפִילּוּ בַּחוֹל מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף: חָדָא וְעוֹד קָאָמַר וְקַשָּׁה לר"י דְּתַנְיָא בְּסָמוּךְ הַצָּרִי אֵינוֹ אֶלָּא שֹׁרֶף מֵעֲצֵי הַקְּטָף מַשְׁמַע דְּהַטַּעַם לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה וּמָה הַצָּרִךְ לִבְדוּת הַטַּעַם מִדַּעְתּוֹ: אֵין מַדְלִיקִין בְּטָבָל טָמֵא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וכ"ש בְּטָבָל טָהוֹר וְאֵין נִרְאֶה דְּלֹא הָוֵי כ"ש דְּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי אֶלָּא ה"ה בְּטָבָל טָהוֹר דְּיִלְפִינַן טָבָל טָהוֹר מִטָּבָל טָמֵא מַה טָּבָל טָמֵא אֵין לְךָ בּוֹ שׁוּם הֲנָאָה שֶׁל כְּלוּם אֶלָּא מֵהֲרָמָה וְאֵילָךְ אַף טָבָל טָהוֹר כֵּן אֲבָל הֲנָאָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל כְּלוּם שָׁרֵי דְּלָא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם שֶׁיְּהֵא טָבָל אָסוּר בַּהֲנָאָה וּמֵהֵיכָא נָמֵי יִלְפִינַן כֹּהֵן שֶׁשָּׁכַר פָּרָה מִיִּשְׂרְאֵל לֹא יַאֲכִילֶנָּה כַּרְשִׁנֵּי תְּרוּמָה (יְבָמוֹת פ"ז דַּף סו:) דַּהֲנָאָה שֶׁל כְּלוּם אָסוּרָה לְזָרִים אֲבָל שְׁאָר הֲנָאוֹת שָׁרֵי דְּתְנַן בְּפֶרֶק בַּכֹּל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף כ:) דְּמְעָרְבִין לְיִשְׂרָאֵל בִּתְרוּמָה: רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ הָא דְּלֹא קָתָנֵי אֶלָּא פִּשְׁתָּן כְּדִקָתָנֵי בְּמָתְנֵי' מִשּׁוּם דְּמַתְנֵיתִין אֵירֵי בִּפְסוּל שְׁמָנִים קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּתָנֵי בְּמָתְנֵי' דְּאֵין מַדְלִיקִין בְּעִטְרָן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת מִשְׁמַע שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה יָפֶה אֶלָּא דְּגָזְרִינַן שֶׁמָּא יַנִּיחֶנּוּ וְיֵצֵא מִפְּרֵשׁ לְעֵיל וְהָכָא מִשְׁמַע כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ נִמְשָׁךְ אַחַר הַפְּתִילָה וְעִטְרָן יוֹצֵא מִן הָעֵץ הוּא דְּהוּא פְּסַלְתָּא דִּזְפְתָּא כִּדְאָמַר לְעֵיל: רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אוֹמֵר מַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן פִּקּוּעוֹת וּבְנֵפְט קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א מַה בָּא לוֹמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי דְּהָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי מַדְלִיקִין בְּהֶן מִדְּקָאָמַר אֵין לְךָ אֶלָּא מַה שֶּׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין מַדְלִיקִין בְּטָבָל טָמֵא וְאַף הָנָּהוּ אֲבָל שֶׁמֶן פִּקּוּעוֹת וְנֵפְט מַכְשִׁיר וְעוֹד דְּנֵפְט מַכְשִׁיר בְּהֶדְיָא רַבִּי יוֹחָנָן וְאֵין לוֹמַר דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אֵירֵי בְּנֵפְט לָבָן דְּהָא אַפֵּי' בְּחוֹל אָמַר לְעֵיל אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ וְאִי גָּרְסִינַן אֵין מַדְלִיקִין בְּמִלְּתָהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שִׁזּוּרִי אַתֵּי שַׁפִּיר: אֲבָל בֵּינָיְהוּ דְּרַב בְּרוֹנָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּחַד מִנַּיְהוּ סָבַר דְּחֻלִּין שָׁרֵי בְּתַעֲרוֹבוֹת אֲבָל שֶׁמֶן דָּגִים אֲפִילּוּ בְּתַעֲרוֹבוֹת סָבַר שֶׁמֶן דָּגִים הַיְינוּ קְרֵבֵי דָּגִים שֶׁנִּמּוֹחוּ וְנִרְאֶה לר"ת דְּשֶׁמֶן דָּגִים הַיְינוּ שֶׁמֶן שֶׁבָּא מֵעֵינוֹ שֶׁל דָּג כִּדְאָמַר בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף עג:) גָּגְדוּ מְגַלְגְּלִתָּא דְּעֵינָא תִּלְתָּא מְאָה גַּרְבֵי מִשְׁחָא וּבְשֶׁמֶן דָּגִים מוֹדָה רַב בְּרוֹנָא דְּשָׁרֵי בְּעֵינֵהּ וְהִשְׁתָּא חַד מִנַּיְהוּ סָבַר לְגַמְרֵי כְּרַב בְּרוֹנָא: וְלָא הָכָא תַּנָּא בָּתְרָא לְטַפּוֹיֵי אָתָא דְּמוּכָח קְצָת דת"ק לְהַחְמִיר מִדְּקָאָמַר אֵין לְךָ אֶלָּא מַה כו' וּמַדְלִיקִין בְּשֶׁמֶן דָּגִים וּבְעִטְרָן מַשְׁמַע דַּוְקָא הָנָךְ מִדְּנָחַת לְפָרוּשֵׁי וְלֹא פִּי' נָמֵי דְּרַב בְּרוֹנָא: אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וּמְסַכְּכִין בּוֹ חוּץ מִפִּשְׁתָּן קָשֶׁה לְרִיבַ"א דְּמַשְׁמַע דְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ מְסַכְּכִין אַפֵּי' בְּשֶׁל פִּשְׁתָּן וּבפ"ק דְּסָכָּה (דַּף מז.) אָמְרִינַן סְכָכָהּ בְּמַטְלְנִיּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ פְּסוּלָה וְתֵרֵץ דְּהָתָם אֵירֵי דְּבָאוֹת מִבֶּגֶד גָּדוֹל שֶׁכְּבָר הָיוּ רְאוּיוֹת לְקַבֵּל טֻמְאָה אֲבָל הָכָא מֵירֵי בְּהֶנְהוּ שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶם מֵעוֹלָם שֶׁלֹּשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּאַפֵּי' אִם לֹא נָאֲרַג בּוֹ מֵעוֹלָם שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ מְקַבֵּל טֻמְאָה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק בַּמָּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף סג:) אָרִיג כָּל שֶׁהוּא טָמֵא וְאֵין מְסַכְּכִין בּוֹ וי"ל דְּהָתָם מֵירֵי בְּשֶׁאֵין בְּדַעְתּוֹ לֶאֱרֹג בּוֹ יוֹתֵר וְהָכָא מֵירֵי כְּשֶׁיֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ לֶאֱרֹג בּוֹ יוֹתֵר הִלְכָךְ אִם אֵין בּוֹ שֶׁלֹּשׁ עַל שֶׁלֹּשׁ טָהוֹר:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ב מהל׳ טומאת צרעת הל׳ י׳:
ב מיי׳ פכ״ב מהל׳ כלים הל׳ יב:
ג מיי׳ פ״ג מהל׳ כלים הל׳ א, סמג עשין רלח:

רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְתַנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד וא"ת כֵּיוָן דִּבְשְׁאָר בְּגָדִים אַפֵּי' שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טָהוֹר לֵר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אַמַּאי נְקֵט שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ וְתֵרֵץ הָרַב פּוֹרַת דְּנְקֵט שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ מְשׁוּם פְּשָׁתָן דְּאַפֵּי' שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ טָמֵא ואע"ג דְּאָמַר לְקַמָּן (שַׁבָּת דף כז:) ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר וְסוֹמְכוֹס אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד דְּאָמַר סוּמְכוֹס סְכָכָהּ בְּטָווּי פְּסוּלָה מַשְׁמַע דְּהָא דְּקָאָמַר הָכָא חוּץ מִפְּשָׁתָן הֵינוּ טָווּי וְלֹא בָּגָד וי"ל דְּעִקַּר מִלְּתֵהּ אֵיירִי בְּבִגְדֵי פִּשְׁתָּן ומ"מ דַּיֵּק לְקַמָּן מִדְּלָא קָאָמַר חוּץ מִבָּגָד פִּשְׁתָּן דְּבָטְווּי נָמֵי אַיירִי וא"ת מַאי דַּחֲקֵהּ דְּאַבַּיֵּי לְאוֹקְמָהּ דְּתָנָא שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ מְשׁוּם פְּשָׁתָן וְלַיְמָא דְּדַוְקָא נְקֵט כְּמוֹ שֶׁאָמַר רָבָא וְאִי מְשׁוּם דְּלָא לְפְלֹג ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר אַתַּנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל הָא אַבַּיֵּי גּוּפֵהּ קָאָמַר לְקַמָּן דְּהַאי תַּנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל מַפִּיק מֵאִידָךְ תַּנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל י"ל דְּסָבִירָא לַיהּ לְאַבַּיֵּי הָא דְּמַרְבֶּה לְקַמָּן תַּנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל שְׁאָר בְּגָדִים הֵינוּ אַפֵּי' שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְסָבַר דְּשְׁאָר בְּגָדִים אוֹ יִהְיֶה בְּהֶן טֻמְאָה כְּמוֹ בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים אוֹ יִהְיוּ טְהוֹרִים לְגַמְרֵי: **וְאֵימָא** לְרַבּוֹת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אֲבָל שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים אֲתֵי בק"ו וְלָא נְהִירָא דְּהָא אָמְרַן כֵּיוָן דְּלָא חָזֵי לַעֲנִיִּים וְלַעֲשִׁירִים לָא אֲתֵי בק"ו וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהָכִי פֵּרוּשׁ וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים דְּהָא לֵיכָּא מְעוּטֵי לְמַעוּטֵי מִשְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים וְצֶמֶר וּפִשְׁתִּים כְּתִיב וְלֹא כְּתִיב שֶׁהַמַּקְשֶׁה לֹא יָדַע דְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים כְּתִיב וּלְהָכִי הָדַר פָּרִיךְ אֵימָא כִּי אִמַּעוּט מִשְּׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשָׁה הֵיכִי אִמַּעוּט לְמַעוּטֵי שְׁאָר בְּגָדִים אֶלָּא שֶׁמְּפָרֵשׁ הַיְינוּ קַשְׁיָא רֵאשׁוֹנָה אֶלָּא הַיְינוּ קַשְׁיָא: **הַשְׁתָּא** שְׁתֵּי וְעֵרֶב מִטַּמֵּא תְּמֵהַּ

(א)רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד — הָא דַּאֲמַרַן. תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַאי הִיא? — דְּתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: הוֹאִיל וְנֶאֱמְרוּ ״בְּגָדִים״ בַּתּוֹרָה סָתָם, וּפָרַט לְךָ הַכָּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן צֶמֶר וּפִשְׁתִּים. מַה לְּהַלָּן צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, אַף כֹּל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים. רָבָא אָמַר: שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר — אֵית לֵיהּ. לְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל — לֵית לֵיהּ. אב(ב)דְּכוּלֵי עָלְמָא מִיהַת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים מִיטַּמֵּא בְּנִגְעִים. מְנָלַן? דְּתַנְיָא: ״בֶּגֶד״ אֵין לִי אֶלָּא בֶּגֶד, שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ מְנַיִן? — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהַבֶּגֶד״. וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה? לָאו קַל וָחוֹמֶר הוּא? הַשְׁתָּא שְׁתֵּי וְעֵרֶב מִיטַּמֵּא, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה מִבַּעְיָא?! אִי הָכִי, שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ נָמֵי לֵיתֵי בְּקַל וָחוֹמֶר! אֶלָּא: שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, דַּחֲזוּ בֵּין לַעֲשִׁירִים בֵּין לַעֲנִיִּים — אֲתֵי בְּקַל וָחוֹמֶר. שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, לַעֲנִיִּים הוּא דְּחָזֵיִן לַעֲשִׁירִים לָא חָזֵיִן — לָא אֲתֵי בְּקַל וָחוֹמֶר. טַעְמָא דְּכָתְבִיהּ קְרָא, הָא לָא כָּתְבִיהּ קְרָא — לָא גָּמְרִינַן בְּקַל וָחוֹמֶר. וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים? אָמַר קְרָא: ״בֶּגֶד צֶמֶר וּפִשְׁתִּים״. בֶּגֶד צֶמֶר וּפִשְׁתִּים — אֵין, מִידֵּי אַחֲרִינֵי — לָא. וְאֵימָא כִּי אִמַּעוּט מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה — מִיטַּמֵּא! תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: ״בֶּגֶד צֶמֶר אוֹ [בְּבֶגֶד] פְּשָׁתִּים״ — חַד לְמַעוּטֵי מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, וְחַד לְמַעוּטֵי מִשְּׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה. וּלְרַבָּא דְּאָמַר שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אֵית לֵיהּ — שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׁאָר בְּגָדִים

מְנָא ר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְתַנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד דְּמַהֵיכָא תֵּיתֵי לֵר' שִׁמְעוֹן לְמִעוּטֵי שְׁאָר בְּגָדִים מִמַּטְאָה אִי לָאו דְּאִית לֵיהּ הָא דְּתַנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל וְהִלְכָךְ יוֹצֵא מִן הָעֵץ לְאוֹ דַּוְקָא נְקֵט דה"ה לְנוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכָל מִידֵּי דְּלָאו צֶמֶר וּפִשְׁתִּים הוּא וְאַיְידֵי דְּנָקֵט יוֹצֵא מִן הָעֵץ לְעִנְיַן סַכָּה נָקֵט לֵיהּ נַמֵּי לְעִנְיַן טַמְאָה: הוֹאִיל וְנֶאֱמְרוּ בְּגָדִים בַּתּוֹרָה סְתָם כְּגוֹן בְּטַמְאַת שְׂרָצִים וְטַמְאַת מֵת דִּכְתִיב בְּטַמְאַת שְׂרָצִים אוֹ בֶּגֶד אוֹ עוֹר וּבְמֵת וְכָל בֶּגֶד וְכָל כְּלִי עוֹר וְכֵן בְּשִׁכְבַת זֶרַע וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זֶרַע וְגוֹ' וּבְצִיצִית עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם: וּפָרַט לְךָ הַכָּתוּב בְּאֶחָד מֵהֶן צֶמֶר וּפִשְׁתִּים וְאח"כ פָּרַט וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת כְּלָל תְּחִלָּה וְאח"כ פָּרַט אַף כָּל בֶּגֶד צֶמֶר כו' פָּרַט אַף כָּל בְּגָדִים הַסְּתוּמִים יְלִפֵּי' בְּמַה מָצִינוּ דְּהוּא בְּגָדִים אַב דְּאֵינוֹ אֶלָּא צֶמֶר וּפִשְׁתִּים: שְׁלֹשָׁה טְפָחִים: לְר' שִׁמְעוֹן אִית לֵיהּ דְּבָהֲדָיְא תַּנָּא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ אֲבָל שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה דַּחֲזֵי אַף לַעֲשִׁירִים מִטַּמֵּא וּלְקַמָּן יְלִיף מִנֶּלֶהּ בְּהוּ טַמְאָה כְּלָל הוֹאִיל וּמְנֻגָּעִים יְלִיף דְּאֵי לָא יְלִיף מִנֶּגַע מֵהֵיכָא תֵּיתֵי לֵיהּ לְחַלֵּק בֵּין פְּשָׁתָן לְשְׁאָר מִינִין: דַּכְלֵי עָלְמָא בֵּין לְאַבַּיֵּי בֵּין לְרָבָא אַלְבָּא דְּהַנֵי תַּנָּאֵי: בֶּגֶד אֵין לִי כוּ' כְּלוֹמַר אִי הֲוָה כְּתִיב בִּנְגָעִים בֶּגֶד אֵין לִי דְּמִטַּמֵּא בִּנְגָעִים אֶלָּא בֶּגֶד שָׁלֵם: לַעֲשִׁירִים לָא חָזֵיִן אֵין מַקְפִּידִין לְהַצְנִיעַ וּבַשַּׁלֵּי מִבַּטְלִי לְהוּ לָא אָתְיָין בק"ו: וְטַעְמָא דְּכָתְבֵהּ קְרָא כו' מַסְקְנָא דְּפֵרוּשָׁהּ דִּמְלְתָא הִיא וּבְנִיחוּתָא כְּלוֹמַר הִלְכָךְ טַעְמָא דְּכָתַב קְרָא וְהַבֶּגֶד לְרַבּוֹוַיְינְהוּ הִלְכָךְ מִיטַּמּוּ הָא לָא רַבִּינָהוּ לָא מִיטַּמּוּ: וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בְּשְׁאָר בְּגָדִים וְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים

עַל שְׁלֹשָׁה מִיטַּמּוּ מֵרִיבּוּיָא דְּוַהַבֶּגֶד: תְּרֵי מְעוּטֵי כְּתִיבִי תְּרֵי זְמָנֵי כְּתִיבִי בֶּגֶד צֶמֶר וּפִשְׁתִּים וְאֶת תּוֹרַת נֶגַע הַצָּרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים:

מסורת הש״ס

א יבמות ד:; מנחות לט:; בכורות כב.; קידושין לז:
ב עירובין קג:; מנחות קג:; ראש השנה יג.

תורה אור השלם

וְהַבֶּגֶד אוֹ־הַשְׁתִי אוֹ־הָעֵרֶב אוֹ־כָל־כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר תִּכָּבֵס וְסַר מֵהֶם הַנֶּגַע וְכֻבַּס שֵׁנִית וְטָהֵר [ויקרא יג, נח]
זֹאת תּוֹרַת נֶגַע־צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָל־כְּלִי־עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ [ויקרא יג, נט]

מסורת הש״ס

א מנחות לט:

גליון הש״ס

תוס' ד״ה שכן מטמא וכו' ולא בנגעים כדאית' בת"כ. ומפורש כן במתני' רפי״א דנגעים:

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יובָא וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר [ויקרא יא, לב]

לֹא תִקְצֹף שַׁעְטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו [דברים כב, יא]

מְנָא לֵהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן שׁוּם טֻמְאָה בִּשְׂאָר בְּגָדִים הוֹאִיל וּשְׂאָר בְּגָדִים הַסְּתוּמִים לְמֵדִין הַן מִן הַמְפֹרָשׁ: מֵאוֹ בֶּגֶד דִּכְתִיב בִּשְׂרָצִים אוֹ רִיבּוּיָא הוּא: דְּתַנְיָא ל״ג דְּאִי מִהָתָם הֲיָה הֲיכִי פְּלִיג עֲלֵהּ אַבַּיֵי וְאָמַר מִבַּעְיָא לֵיהּ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ הָא תְּנָא תְּנֵי בְּהֶדְיָא שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׂאָר בְּגָדִים מִנַּיִן אֶלָּא דְּרַשָׁא דְּרַבָּא הִיא: גְּלִי רַחֲמָנָא בִּנְגָעִים דְּרַבְּיֵהּ מִן וְהַבֶּגֶד וה״ה לִשְׂרָצִים דִּכְיָון דְּכִתִיב בָּהֶן בֶּגֶד כִּי הֲתֵם מִנַּיִן יָלְפִינַן בְּבִנְיָן אָב: שְׂרָצִים אֵין שְׁתִי וְעֵרֶב מִטַּמְּאִים בָּהֶן דְּבֶגֶד כְּתִיב בֵּהוּ וְלֹא שְׁתִי וְלֹא עֵרֶב: וְאִידָךְ אִי ס״ד וְרַבָּא אָמַר לְךָ עַל כָּרְחָיךְ לִשְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בִּשְׂאָר בְּגָדִים אֲתָא דְּאִלּוּ ג' עַל ג' בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים בִּשְׂרָצִים מִנְּגָעִים יָלִיף דְּאִי נְגָעִים חֲמִירִי לִכְתֹּב רַחֲמָנָא הָאי רִיבּוּיָא בִּשְׂרָצִים וְלִשְׁתּוֹק מֵרִיבּוּיָא דְּהַבֶּגֶד בִּנְגָעִים אֶלָּא לְדָרְשָׁא אַחֲרִיתִי אֲתָא: בְּכֻלָּהוּ וּנְגָעִים בָּעֵינַן כְּגוֹן: מַפִּיק מֵאִידָךְ כְּלוֹמַר מוֹצֵא הוּא מִסְּבָרַת אִידָךְ תְּנָא דְּפְלִיג עֲלֵיהּ דְּאַשְׁכְּחַן דְּמַרְבֵּי שְׂאָר בְּגָדִים לְטַמְאַת שְׂרָצִים: שֶׁל עִזִּים קָרֵי נוֹצָה עַל שֵׁם שֶׁאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָם אֶלָּא מוֹרְטִין: רַבָּא אָמַר כִּי לֵית לֵיהּ לְהַהוּא תַּנָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשְׂאָר בְּגָדִים בְּשְׂרָצִים ג' עַל ג' לְמֵידְרַשׁ מִנְּגָעִים חֲמִירִי לְכִתּוֹב רַחֲמָנָא הָאי רִיבּוּיָא בְּשְׂרָצִים וְלִשְׁתּוֹק מֵרִיבּוּיָא דְּהַבֶּגֶד בִּנְגָעִים אֶלָּא לְדָרְשָׁא אַחֲרִיתִי אֲתָא: בְּכֻלָּהוּ וּנְגָעִים בָּעֵינַן כְּגוֹן: מַפִּיק מֵאִידָךְ כְּלוֹמַר מוֹצֵא הוּא מִסְּבָרַת אִידָךְ תְּנָא דְּפְלִיג עֲלֵיהּ דְּאַשְׁכְּחַן דְּמַרְבֵּי שְׂאָר בְּגָדִים לְטַמְאַת שְׂרָצִים: שֶׁל עִזִּים קָרֵי נוֹצָה עַל שֵׁם שֶׁאֵין גּוֹזְזִין אוֹתָם אֶלָּא מוֹרְטִין: רַבָּא אָמַר כִּי לֵית לֵיהּ לְהַהוּא תַּנָּא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשְׂאָר בְּגָדִים שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה אִית לֵיהּ. וְהָא רַבָּא הוּא דְּאָמַר שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בְּשְׂאָר בְּגָדִים, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אִית לֵיהּ, לְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לֵית לֵיהּ! הָדַר בֵּיהּ רַבָּא מֵהָהִיא. דְּ״רַב פָּפָּא אָמַר: אַף כֹּל, לְאֻתּוּיֵי כִּלְאַיִם. כִּלְאַיִם בְּהֶדְיָא כְּתִיבִי בֵּיהּ: ״לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו״! סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵּי דְּרַךְ לְבִישָׁה, אֲבָל בְּהַעֲלָאָה כֹּל תְּרֵי מִינֵי אָסוּר. וְלָאו קַל וָחוֹמֶר הוּא? וּמָה לְבִישָׁה דְּקָא מִיתְהֲנֵי כּוּלֵּי גּוּפֵיהּ מִכִּלְאַיִם, אָמְרַתְּ כִּלְאַיִם אַף כֹּל דְּתַנָּא דְּרַישָׁא בְּכָל בְּגָדִים סְתָם וּפְשָׁתִים לְאו לְפָרוּשֵׁי בְּגָדִים סְתוּמִים דְּטַמְאָה קָא אָתֵי דְּבִשְׂאָר טַמְאָה וַדַּאי מִטַּמְּאוֹ שְׂאָר בְּגָדִים דְּאִתְרְבּוֹ מֵאוֹ בֶּגֶד אֶלָּא לְפָרוּשֵׁי בֶּגֶד הָאָמוּר בְּכִלְאַיִם סְתָם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז וְגוֹ' הִלְכָּךְ לְרַב פָּפָּא לָא מַפִּיק הָאי תְּנָא מִלְּתֵיהּ דְּהַאי תְּנָא וְהוּא דְּקָאָמַר לְאַבַּיֵי הַאי אוֹ מַאי עֲבִיד לֵיהּ הַיְנוּ אַלִּיבָּא דְּרַשְׁבָּ"א וְהֵיךְ תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אֲבָל לְאִידָךְ תְּנָא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל אֲתָא אוֹ לְרִבּוֹת שְׂאָר בְּגָדִים אֲפִי' לְשָׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ כְּדְפָרֵישׁ' לְעֵיל וּלְרַבָּא דְּאָמַר דְּאִידָךְ תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לֹא מְרַבֶּה שְׂאָר בְּגָדִים אֶלָּא לְשָׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לָא מַפִּיק הָאי תְּנָא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל מֵאי עֲבַד לֵהּ דְּלָא פְּלִיגִי אַבַּיֵי וְרַבָּא אֶלָּא אִלִּיבָּא דְּרַשְׁבָּ"א וּכְמוֹ שֶׁדָּרַשׁ אַבַּיֵי כֵּן צָרִיךְ לִמְדְרַשׁ רַבָּא אִלִּבָּא תְּנָא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל

דְּהָכָא: תַּלְמוּד לוֹמַר אוֹ בֶּגֶד תְּמַהּ דִּלְקַמָּן בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה (דף שג:) דְּרָשִׁינַן מֵאוֹ בֶּגֶד דְּאֵרִיג כָּל שֶׁהוּא טָמֵא וְכִי תֵּימָא שְׁקוּלִים הֵם וְיָבוֹאוּ שְׁנֵיהֶם מ"מ כִּי פָּרִיךְ וְאַבַּיֵי הַאי אוֹ בֶּגֶד מַאי עֲבַד לֵהּ לֵימָא דְּאִצְטְרִיךְ לְאֵרִיג כָּל שֶׁהוּא וַאֲפִי' אִם נִמְחַק שָׁם סְפָרִים דִּכְתוּב בָּהֶן אוֹ בֶּגֶד וְנִגְרַס דְּיֵלִיף מֵאוֹ בֶּגֶד פְּשִׁתִּים דִּכְתִיב גַּבֵּי נְגָעִים הַנִּיחָא לְרַבָּא דְּיֵלִיף שְׂרָצִים מִנְּגָעִים עַל יְדֵי דְּגַלִּי רַחֲמָנָא וה"ה לְעִנְיַן אֵרִיג כָּל שֶׁהוּא אֶלָּא לְאַבַּיֵי מַאי אִכָּא

לְמֵימַר: מָה לְנְגָעִים שֶׁכֵּן שְׁתִי וְעֵרֶב טָמֵא בָּהֶן אֲבָל בִּשְׂרָצִים לֹא כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דף סד.) יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אֶת הַחֲבָלִים וְאֶת הַמְּשִׁיחוֹת ת"ל שֶׁק מָה שַׁק טָוִי וְאֵרִיג אַף כֹּל טָוִי וְאֵרִיג: אִי ס"ד נְגָעִים חֲמִירִי

פְּלִיג אַבַּיֵי וְלָאו פְּרָכָא הִיא דְּהָא אַבַּיֵי מוֹדֶה דְּאוֹ אֶתָא לְרַבּוֹת שְׂאָר בְּגָדִים לְאִידָךְ תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כִּדְאָמַר אַבַּיֵי גּוּפֵהּ בְּסָמוּךְ וְהַיְנוּ הַהִיא דְּקָאָמַר לְאַבַּיֵי הַאי אוֹ מַאי עֲבִיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְרִבּוֹת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים דְּמִטַּמֵּא בִּשְׂרָצִים. וְרַבָּא, גַּלִּי רַחֲמָנָא גַּבֵּי נְגָעִים, וְהוּא הַדִּין לִשְׂרָצִים. וְאַבַּיֵי, אִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מַה לְנְגָעִים שֶׁכֵּן שְׁתִי וְעֵרֶב מִטַּמֵּא בָּהֶם. וְאִידָךְ: אִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ נְגָעִים חֲמִירִי, לְכְתוֹב רַחֲמָנָא גַּבֵּי שְׂרָצִים וְלֵיתוּ נְגָעִים מִינַּיְיהוּ. וְאִידָךְ: נְגָעִים מִשְּׁרָצִים לָא אָתוּ, דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מַה לִּשְׂרָצִים שֶׁכֵּן מְטַמְּאִין בְּכַעֲדָשָׁה. [א]אֲמַר אַבַּיֵי: הַאי תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל מַפִּיק מֵאִידָךְ תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל ״בֶּגֶד״ — אֵין לִי אֶלָּא בֶּגֶד צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, מִנַּיִן לְרִבּוֹת צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר אַרְנָבִים, נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְהַשִּׁירִין וְהַכְּלָךְ וְהַסְּרִיקִין? — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אוֹ בֶגֶד״. רַבָּא אָמַר: כִּי לֵית לֵיהּ לְהַהוּא תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשְׂאָר בְּגָדִים שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ, שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה אִית לֵיהּ. וְהָא רַבָּא הוּא דְּאָמַר שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה בְּשְׂאָר בְּגָדִים, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אִית לֵיהּ, לְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לֵית לֵיהּ! הָדַר בֵּיהּ רַבָּא מֵהָהִיא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא, הָא רַב פָּפָּא אָמַרַהּ. דְּ״רַב פָּפָּא אָמַר: אַף כֹּל, לְאֻתּוּיֵי כִּלְאַיִם. כִּלְאַיִם בְּהֶדְיָא כְּתִיבִי בֵּיהּ: ״לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו״! סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הָנֵי מִילֵּי דְּרַךְ לְבִישָׁה, אֲבָל בְּהַעֲלָאָה כֹּל תְּרֵי מִינֵי אָסוּר. וְלָאו קַל וָחוֹמֶר הוּא? וּמָה לְבִישָׁה דְּקָא מִיתְהֲנֵי כּוּלֵּי גּוּפֵיהּ מִכִּלְאַיִם, אָמְרַתְּ כִּלְאַיִם אַף כֹּל לְאֻתּוּיֵי כִּלְאַיִם — אֵין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לָא. הַעֲלָאָה לָא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא דְּרַב פָּפָּא בְּדוּתָא הִיא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף כֹּל לְאֻתּוּיֵי

נָפָקָא לֵהּ מֵאוֹ בֶּגֶד דְּתַנְיָא בֶּגֶד כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא גָּרְסִינַן דְּתַנְיָא דְּאִי בָּרִיתָא הִיא הֵיכִי

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהלכ׳ כלים הל׳ א:
ב מיי׳ פכ״ג מהלכ׳ כלים הל׳ ב:
ג מיי׳ פא׳ מהלכ׳ כלים הל׳ יא:
ד טוש״ע יו״ד סי׳ רצח סעי׳ א:
ה מיי׳ פי׳ מהלכ׳ כלאים הל׳ א, סמג לאוין רפג:

[א־ג(א)] לְאַתוּיֵי צִיצִית. צִיצִית בְּהֶדְיָא כְּתִיב: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים", וּכְתִיב: "גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ"! סָלְקָא דַעְתָּךְ אָמֵינָא כִּדְרָבָא. דְּרָבָא רָמֵי, כְּתִיב: "הַכָּנָף", מִין כָּנָף. וּכְתִיב: "צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּיו", הָא כֵּיצַד? צֶמֶר וּפִשְׁתִּים פּוֹטְרִין בֵּין בְּמִינָן, בֵּין שֶׁלֹּא בְּמִינָן. שְׁאָר מִינִין בְּמִינָן פּוֹטְרִין שֶׁלֹּא בְּמִינָן אֵין פּוֹטְרִין. סָלְקָא דַעְתָּךְ כִּדְרָבָא קָא מַשְׁמַע לַן. [דה(ב)] אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: לְתַנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מַאי שְׁנָא לְעִנְיַן טוּמְאָה דִּמְרַבֵּי שְׁאָר בְּגָדִים, דִּכְתִיב — "אוֹ בֶגֶד", הָכָא נָמֵי לֵימָא לְרַבּוֹת שְׁאָר בְּגָדִים מֵ"אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ"? הַהוּא — לְאַתוּיֵי כְּסוּת סוּמָא הוּא דַּאֲתָא. דְּתַנְיָא: "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ" — פְּרָט לִכְסוּת לַיְלָה. אַתָּה אוֹמֵר פְּרָט לִכְסוּת לַיְלָה, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא פְּרָט לִכְסוּת סוּמָא? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ", הֲרֵי כְּסוּת סוּמָא אָמוּר. הָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ" — פְּרָט לִכְסוּת לַיְלָה. וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת סוּמָא וּלְהוֹצִיא כְּסוּת לַיְלָה? מְרַבֶּה אֲנִי כְּסוּת סוּמָא שֶׁיֶּשְׁנָהּ בִּרְאִיָּיה אֵצֶל אֲחֵרִים, וּמוֹצִיא אֲנִי כְּסוּת לַיְלָה שֶׁאֵינָהּ בִּרְאִיָּיה אֵצֶל אֲחֵרִים. וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁאָר בְּגָדִים? מִסְתַּבְּרָא קָאֵי בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים מְרַבֶּה צֶמֶר וּפִשְׁתִּים. קָאֵי בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים מְרַבֶּה שְׁאָר בְּגָדִים?! [ו] אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְסוּמְכוֹס אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הָא דַּאֲמַרַן. סוּמְכוֹס — דְּתַנְיָא: סוּמְכוֹס אוֹמֵר סִיכְכָהּ בִּטְווּי פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁמִּטַּמְּאָה בִּנְגָעִים. [ח(ג)] כְּמַאן — כִּי הַאי תַּנָּא, דִּתְנַן: שְׁתִי וָעֵרֶב מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים מִיָּד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַשְּׁתִי מִשֶּׁיִּשָּׁלֶה, וְהָעֵרֶב מִיָּד, וְהָאוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן מִשֶּׁיִּתְלַבְּנוּ. [ט]

[א] מַתְנִי' כָּל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ, אֶלָּא פִּשְׁתָּן. וְכָל הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מִטַּמֵּא טוּמְאַת אֹהָלִים, אֶלָּא פִּשְׁתָּן. [(ד)] גְּמָ' מְנָלַן דְּפִשְׁתָּן אִיקְרִי "עֵץ"? אָמַר מָר זוּטְרָא: דְּאָמַר קְרָא "וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ". [(ה)] וְהַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵינוֹ מִטַּמֵּא טוּמְאַת אֹהָלִים, אֶלָּא פִּשְׁתָּן. מְנָלַן? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: גָּמַר "אֹהֶל" "אֹהֶל" מִמִּשְׁכָּן.

רש"י

לְאַתוּיֵי צִיצִית דְּלָא מְחַיְּבִי בְּצִיצִית אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים: גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ לְאֵלּוּ: סד"א כִּדְרָבָא כְּלוֹמַר סד"א דְּלָא דָּרְשִׁינַן הָנֵי סְמוּכִין לְעִנְיַן טַלִּית לְמֵימַר דְּטַלִּית צֶמֶר וּפִשְׁתִּים תַּעֲשֶׂה צִיצִית וְלֹא לִשְׁאָר טַלִּית אֶלָּא לְעִנְיַן צִיצִית תִּדְרְשֵׁהּ גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לְךָ מִצֶּמֶר וּפִשְׁתִּים וְלֹא מִשְּׁאָר מִינִין כִּדְדָרֵשׁ לֵיהּ רָבָא: כְּתִיב הַכָּנָף מִין כָּנָף דְּהַאי כָּנָף קְרָא יַתִּירָא הוּא דְּהָא כְּתִיב עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם וַהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְנָתְנוּ עַל הַצִּיצִית פְּתִיל תְּכֵלֶת: מִין כָּנָף מִין הַטַּלִּית יְהֵא הַצִּיצִית דְּהָכֵי מַשְׁמַע צִיצִית שֶׁל כָּנָף תְּהֵא וְאִם שֶׁל מֶשִׁי הוּא צִיצִית שֶׁל מֶשִׁי פּוֹטֵר בָּהּ: וּכְתִיב צֶמֶר וּפִשְׁתִּים גְּדִילִים תַּעֲשֶׂה לְךָ דְּמַשְׁמַע נָמֵי מֵהֶן תַּעֲשֶׂה: סד"א כִּדְרָבָא דְּאָמַר דְּהַכָּנָף אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן דְּלָא תִּדְרוֹשׁ סְמוּכִין לְמִפְטַר שְׁאָר בְּגָדִים דְּוַדַּאי מְחַיֵּב מִיהָא בְּצִיצִית דְּמִינָן קמ"ל אַף כָּל דְּלָא תִּדְרוֹשׁ הַכָּנָף הָכִי אֶלָּא אוֹרְחֵהּ דִּקְרָא הוּא וּלְאַשְׁמְעִינַן דְּמִצְוַת צִיצִית בִּשְׁנֵי מִינֵי צֶבַע שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת וּשְׁנֵי חוּטִין שֶׁל לָבָן דְּהַיְנוּ מִין כָּנָף דִּסְתָמֵהּ לָבָן: מַאי שְׁנָא כו' אַלִּיבָּא דְּרַב נַחְמָן קָבָעֵי לָהּ דְּאָמַר אַף כֹּל לְאַתוּיֵי צִיצִית: אֲשֶׁר תְּכַסֶּה רִיבּוּיָא דִּקְרָא הוּא: לִכְסוּת לַיְלָה כְּסוּת הַמְיוּחָד לְלֵילוֹת דְּלָא נְחַיֵּב: שֶׁיֶּשְׁנָהּ בִּרְאִיָּה אֵצֶל אֲחֵרִים וְקָרֵינַן בֵּהּ וּרְאִיתֶם לַאֲחֵרִים בַּיּוֹם וְלָא אָתֵי אֲשֶׁר תְּכַסֶּה וּמַפִּיק וּרְאִיתֶם: שֶׁאֵינָהּ בִּרְאִיָּה וְאִי מְרַבֵּינַן לָהּ מֵאֲשֶׁר תְּכַסֶּה קָא עָקַרְתָּ לֵיהּ וּרְאִיתֶם: וְאֵימָא לְרַבּוֹת שְׁאָר בְּגָדִים וְלֹא כְּסוּת סוּמָא: קָאֵי בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים כְּדְאָמַר דְּסָמַךְ צֶמֶר וּפִשְׁתִּים לִגְדִילִים מְרַבֶּה כְּסוּת סוּמָא דְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים: מְרַבֶּה שְׁאָר בְּגָדִים בִּתְמִיהַּ: אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד דְּדָבָר הַמִּטַּמֵּא בִּנְגָעִים אֵין מְסַכְּכִין ואע"ג דְּאֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּטֻמְאַת מַגָּע: הָא דַּאֲמָרָן חוּץ מִפִּשְׁתָּן וְלָא קָאָמַר חוּץ מִבֶּגֶד פִּשְׁתָּן מַשְׁמַע אע"ג דְּלָאו בֶּגֶד שֶׁלֹּא נִטְוָה כְּגוֹן אוּנִין אוֹ נִטְוָה וְלֹא נֶאֱרַג אֵין מְסַכְּכִין הוֹאִיל וּמְטַמּוּ בִּנְגָעִים ואע"ג דְּלָא מְטַמֵּא בִּשְׁרָצִים: סִכְּכָהּ בִּטְווּי הוֹאִיל וּמְטַמּוּ בִּנְגָעִים דִּכְתִיב אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב וה"ה נָמֵי לְאוּנִין מִשֶּׁיִּתְלַבְּנוּ וְהַאי דְּנָקַט טָווּי לְאַשְׁמְעִינַן דִּטְוִי מְטַמֵּא מִיָּד דִּטְוִיָּיתוֹ הוּא גְּמַר מְלַאכְתּוֹ וְלָא בָּעֵי שֶׁיִּשָּׁלֶה: כְּמַאן אֲמָרָהּ סוּמְכוֹס לְהָא כְּר' מֵאִיר דְּאָמַר מִטַּמֵּא מִיָּד שֶׁנִּטְוָה ל"א כְּמַאן אֲמָרָהּ אַבָּיֵי לְהַאי מִלְּתָא דְּהַהִיא חוּץ מִפִּשְׁתָּן פִּשְׁתָּן דַּוְקָא קָאָמַר אע"ג דְּלָאו בֶּגֶד וְעַל כָּרְחָךְ אֲפִי' אוּנִין בְּמַשְׁמַע אַלְמָא אוּנִין מְטַמֵּא בִּנְגָעִים: כִּי הַאי תַּנָּא כְּר' יְהוּדָה: מִשֶּׁיִּשָּׁלֶה שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹלִין אוֹתוֹ מִן הַיּוֹרָה שֶׁשּׁוֹלְקִין אוֹתוֹ בָּהּ לְלַבְּנוֹ: מִשֶּׁיִּתְלַבְּנוּ בְּתַנּוּר: מַתְנִי' אֵין מַדְלִיקִין בּוֹ לַעֲשׂוֹת פְּתִילָה מִקַּנְבּוֹס וּבֶגֶד קַנְבּוֹס מִצֶּמֶר גֶּפֶן: אֵינוֹ מִטַּמֵּא טֻמְאַת אֹהָלִים אִם עָשָׂה מֵהֶן אֹהֶל וְהַמֵּת תַּחְתָּיו הָוֵי כִּשְׁאָר בַּיִת וא"צ לְהַטְבִּיל הָאֹהֶל עַצְמוֹ דְּלָא קִבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא כֵּלִים שֶׁתַּחְתָּיו: אֶלָּא פִּשְׁתָּן שֶׁאַף אֹהֶל טָמֵא כִּדְכְתִיב וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וּבַגְּמָ' יָלֵיף דְּבְפִשְׁתָּן מִשְׁתַּעֵי קְרָא:

תוספות

סד"א כִּי דַּקְיָא דְּרָבָא ל"ג כִּי דַּקְיָא דְּהָא מִגּוּף מִלְּתָא דְרָבָא הוּא דְּמַפִּיק וּבְרֵישׁ יְבָמוֹת (ג"ז שָׁם) הוּא דְּגָרַס לָהּ וְנִרְאֶה אע"ג דִּבְפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת ד' לט: וְשָׁם) אָמַר רַב נַחְמָן הַשִּׁירָאִין פְּטוּרִין מִן הַצִּיצִית קיי"ל כְּרָבָא דְּבָתְרָאָה הוּא וְחַיָּב בְּצִיצִית מִדְּאוֹרַיְיתָא: **מִסְתַּבְּרָא** קָאֵי בְּצֶמֶר וּפִשְׁתִּים כו' לֹא שַׁיָּךְ לְמִפְרַךְ אַדְּרַבָּה קָאֵי בְּרוֹאִין מְרַבֶּה רוֹאִין קָאֵי בְּרוֹאִין מְרַבֶּה סוּמִין דְּהָא עִקַּר הַמִּצְוָה הִיא בְּטַלִּית וְלֹא בְּאָדָם שֶׁאִם אֵין לוֹ טַלִּית בַּת ד' כְּנָפוֹת פָּטוּר מִן הַצִּיצִית: **רַבִּי** שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר וְסוּמְכוֹס אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד וא"ת דְּר"ש בֶּן אֶלְעָזָר קָאָמַר מְסַכְּכִין בּוֹ חוּץ מִן הַפִּשְׁתָּן מַשְׁמַע אֲפִי' לֹא נִטְוָה וְכִדְאָמְרִינַן נָמֵי בפ"ק דְּסֻכָּה (דַּף יב: וְשָׁם) סִכְּכָהּ בַּאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן פְּסוּלָה וּמַשְׁמַע הָתָם דְּהַיְנוּ דָּיֵיק וּנְפִי"ץ אע"ג דְּלָא נִטְוָה וְסוּמְכוֹס קָאָמַר דַּוְקָא בִּטְוִי פְּסוּלָה וי"ל דְּלַרַשְׁבָּ"א קָאָסַר מִדְּרַבָּנָן וְסָבַר בִּדְדַיֵּיק וּנְפִי"ץ לְפִי שֶׁהוּא קָרוֹב לִטְוִי וְטָווּי הוּא דְּאָסוּר מִן הַתּוֹרָה הוֹאִיל דְּמִטַּמֵּא בִּנְגָעִים וְהַיְנוּ אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד דְּהָא דְּקָאָמַר סוּמָכוֹס סִכְּכָהּ בְּטָווּי פְּסוּלָה הַיְנוּ דְּבַר תּוֹרָה מִדְּאָמַר מִפְּנֵי שֶׁמִּטַּמֵּא בִּנְגָעִים דְּמִדְּרַבָּנָן אֵין סְבָרָא לְאָסְרוֹ אִי מִדְּאוֹרַיְיתָא שָׁרֵי לְסַכֵּךְ בְּטֻמְאַת נְגָעִים גְּזֵרָה מִשּׁוּם טֻמְאַת מֵת וְכֵיוָן דִּבְטְוִי אָסוּר מִדְּאוֹרַיְתָ' א"כ בַּאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן יֵאָסֵר מִדְּרַבָּנָן מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָרוֹב לִטְוִי כְּדְפָרֵשִׁית: **אוּנִין** שֶׁל פִּשְׁתָּן פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא נִטְוָה וְדָחַק לְפָרֵשׁ כֵּן מִפְּנֵי דִּכְבָר תְּנָא שְׁתִי וָעֵרֶב וְקָשֶׁה לְרִיבָ"א דְּמְנָלַן לְטַמְּאוֹתוֹ בִּנְגָעִים הָא שְׁתִי וָעֵרֶב כְּתִיב וְנִרְאֶה לר"י דְּאוּנִין הַיְנוּ מַטְוֶה וְכֵן פִּי' בֶּעָרוּךְ וּשְׁתִי וָעֵרֶב דְּקָאָמַר הַיְנוּ צֶמֶר לְפִי שֶׁבְּצֶמֶר נִכָּר בֵּין שְׁתִי לְעֵרֶב דְּהַשְּׁתִי הוּא מִן הַלְּשׁוֹנוֹת שֶׁל צֶמֶר הַגָּדוֹל וְטָוּוּי כִּלְאַחַר יָד וְלֹא כְּמוֹ שֶׁטּוֹוִים הָעֵרֶב וְדֶרֶךְ הָיָה לִשְׁלְקוֹ אע"פ שֶׁעַכְשָׁו אֵין רְגִילִין וְאוּנִין שֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁהוּא הַטְּוִי לֹא הֻזְכַּר לֹא שְׁתִי וְלֹא עֵרֶב לְפִי שֶׁלֹּא נִכָּר אֵיזֶה שֶׁל שְׁתִי וְאֵיזֶה שֶׁל עֵרֶב כְּדְאָמַר בפ"ק דְּמַס' ע"ז (ד' יז:) אִיתְּוֹ לֵהּ תְּרֵי קְבוּרֵי אֲמַרוּ לֵהּ הֵי דִּשְׁתְיָא וְהֵי דְּעִרְבָּא אִתְרְחִישׁ לֵהּ נִסָּא אֲתָא זִבּוּרָא (לְמֵיתַב) עַל דְּעִרְבָּא כו' אַלְמָא לָא מִנְכַּר בְּפִשְׁתָּן: **כָּל** הַיּוֹצֵא מִן הָעֵץ אֵין מַדְלִיקִין פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס לְעֵיל כְּגוֹן בְּקַנְבּוֹס וְצֶמֶר גֶּפֶן וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דא"כ יְהֵא אָסוּר לְהַדְלִיק בּוֹ וּמַעֲשִׂים בְּכָל יוֹם שֶׁמַּדְלִיקִין בְּצֶמֶר גֶּפֶן וְגַם טוֹב מְאֹד לִפְתִילָה ואור"י וַדַּאי מֻתָּר לְהַדְלִיק בְּקַנְבּוֹס וְצֶמֶר גֶּפֶן דְּאֵינָם יוֹצְאִים מִן הָעֵץ אֶלָּא זֶרַע הוּא כִּדְאָמְרִי' בִּמְנָחוֹת קַנְבּוֹס וְלוּף אָסְרָה תּוֹרָה שְׁאָר זְרָעִים כו' וּפִשְׁתָּן נָמֵי מִין זֶרַע כְּמוֹ קַנְבּוֹס אֶלָּא דְּאִצְטְרִיךְ בְּמַתְנִי' לְמִשְׁרֵי פִּשְׁתָּן מִשּׁוּם דְּאִקְרֵי עֵץ כְּדִכְתִיב וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ וּכְמוֹ עֵץ הַדַּעַת לְמ"ד חִטָּה הָיְתָה וְקָרֵי לָהּ עֵץ אע"פ שֶׁאֵינָהּ עֵץ וְעוֹד דְּאָמַר בְּכֵיצַד מְבָרְכִין (בְּרָכוֹת דַּף מ: וְשָׁם) כָּל הֵיכָא דְּאִי שָׁקְלַתְּ לְפֵירָא וְלָא הָדַר אִילָנָא וּמַפִּיק לָא מְבָרְכִינַן עֲלֵהּ בּוֹרֵא פְּרִי הָעֵץ וּפִשְׁתָּן וְקַנְבּוֹס וְצֶמֶר גֶּפֶן אִי שָׁקְלַתְּ לְפֵירָא הַיְנוּ הַזֶּרַע לָא הָדַר אִילָנָא וּמַפִּיק הִלְכָּךְ לָאו יוֹצֵא מִן הָעֵץ נִינְהוּ: **וְאֵין** מְטַמֵּא טֻמְאַת אֹהָלִים אֶלָּא פִּשְׁתָּן וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל בְּפ"ק (שַׁבָּת דַּף יז.) וְעַל עַצְמָן בְּכָל שֶׁהֵן מַשְׁמַע דְּכָל הַכֵּלִים נַעֲשֶׂה אֹהֶל לְקַבֵּל טֻמְאָה מֵחֲמַת אֹהֶל הָכָא אַיְּרֵי בְּדָבָר הַקָּבוּעַ שֶׁחִבְּרוֹ לְקַרְקַע אע"ג שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה בֶּגֶד כֵּיוָן שֶׁחִבְּרוֹ לְאֹהֶל בָּטְלוֹ מִתּוֹרַת בֶּגֶד וְאֵין מִטַּמֵּא אֶלָּא פִּשְׁתָּן אע"פ שֶׁהוּא מְחֻבָּר כִּדְכְתִיב וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל כו' וְקָשֶׁה לר"י דִּתְנַן בְּאָהֳלוֹת (פ"ח מ"א) אֵלּוּ מְבִיאִין וְחוֹצְצִין הַשִּׂדָּה וְהַתֵּבָה כו' וְהַסְּדִינִים שֶׁהֵם עֲשׂוּיִם אֹהָלִים וְאֵיךְ חוֹצְצִין סְדִינִין שֶׁל פִּשְׁתָּן בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה וְהָא כָּל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה אֵינוֹ חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה וְי"ל דְּמַיְירֵי בִּסְדִינִין שֶׁל מֶשִׁי וְקְבוּעִין שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִים וְרַשְׁבָּ"א פֵּרֵשׁ בַּמִּשְׁנָיוֹת בע"א:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ט סעי' א ב ג:
ב מיי' פג' מהל' ציצית הל' א, סמג עשין כו:
ג מיי' פג' מהל' ציצית הל' ה:
ד טוש"ע או"ח סי' יח סעי' א:
ה מיי' פג' מהל' ציצית הל' ז, סמג עשין כו:
ו טוש"ע או"ח סי' תרכט סעי' ד:
ז מיי' פה' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ד, סמג עשין מג:
ח מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הל' ח:
ט טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' א:
י מיי' פה' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
יא מיי' פה' מהל' טומאת מת הל' יב:

מסורת הש"ס

א יבמות ד:; נזיר נח.; מנחות לט:
ב זבחים יח:; מנחות מג.; במדבר רבה
ג משנה נגעים
ד ברכות מג:
ה סוכה כא.

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא דאמר קרא. ברכות מ"ג ע"ב:

תורה אור השלם

לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו [דברים כב, יא]
גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה־לָּךְ עַל־אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה־בָּהּ [דברים כב, יב]
דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל־כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל־צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת [במדבר טו, לח]
וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת־כָּל־מִצְוֺת יְהֹוָה וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר־אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם [במדבר טו, לט]
וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל־הַגָּג [יהושע ב, ו]

מסורת הש"ס

א יומא מט:

ב אוצר מדרשים ברייתא דמלאכת המשכן

ג זבחים ה.; סוטה כט:; יבמות עז.; ספרא שמיני פרשה ד א; זבחים סט.; זבחים יא.; זבחים יב.; מנחות ס:; בבא קמא פח.; קידושין עח.; נזיר מ.; מכות ד:; ברכות לה.; קידושין ה:; חולין קיד.; קידושין כא.; עבודה זרה מו.

גליון הש"ס

גמ' מִמִּשְׁכָּן דְּלָא הָוֵה בֵּהּ שׁוּם יוֹצֵא מִן הָעֵץ אֶלָּא פִּשְׁתָּן כְּדִכְתִיב עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר: שְׁזִירִין דטוור"ש בְּלַעַ"ז כְּדִכְתִיב מָשְׁזָר: וְחוּטָן כָּפוּל שִׁשָּׁה כְּדַאֲמְרִינַן בְּפ' בָּא לוֹ דְּסֵדֶר יוֹמָא (דף עא:) דִּבְרִים שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן שֵׁשׁ חוּטָן כָּפוּל שִׁשָּׁה וְאִי קִשְׁיָא כֵּיוָן דְּיֵלִיף מִמִּשְׁכָּן כֵּלִים וְאָדָם שְׁתֵּחַת גַּג הַבַּיִת וְכָל שֶׁאֵר אוֹהֲלִים דְּלָא דָּמוּ לְמִשְׁכָּן מִנַּלָּן דְּמִטַּמּוּ בְּסִפְרֵי תְּנֵיָא מִנַּיִן לָעֲשׂוֹת שֶׁאֹר הַמַּאֲהִילִים כְּאֹהֶל אֲמַרְתָּ מַה מִּצְרַע הַקֵּל עָשָׂה בּוֹ כָּל הַמַּאֲהִיל כו': אַף כָּאן קַרְשִׁים וְאֵימָא דְּעֵץ נָמֵי אִקְרִי אֹהֶל: מִשְׁכָּן קְרוּי מִשְׁכָּן כְּגוֹן עֲשֹׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּמִשְׁכָּן אִקְרִי אֹהֶל דִּכְתִיב (שְׁמוֹת לט) אֶת מִשְׁכַּן אֹהֶל מוֹעֵד: הָכִי נָמֵי דִּמְכַסֶּה עוֹרוֹת לָאו אֹהֶל וּלְעִנְיַן טֻמְאָה נָמֵי לֹא מִקַּבֵּל: הַשְׁתָּא עוֹר כְּהֵמָה טְהוֹרָה כְּגוֹן אֵילִים מְאָדָּמִים: מַה תַּחְתּוֹן עֲשִׂתֵי עֲשָׂרֵה יְרִיעוֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן דְּמִשְׁכָּן הָיְנוּ עֶשֶׂר יְרִיעוֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל מַלְמַעְלָה מֵהֶן אֹהֶל יְרִיעוֹת עִזִּים וְלִמְעָלָה מֵהֶן מִכְסֶה הָעוֹרוֹת: מַאי קְמִבַּעְיָא לֵיהּ הָא מִמִּשְׁכָּן גָּמַר לָהּ ר' (אֱלִיעֶזֶר) לְעֵיל בְּרֵישׁ שְׁמָעְתִּין וְהָתָם טְהוֹרָה הִיא דְּחַיֵּי לְמִלְאכֶת מִשְׁכָּן: מִכְסֶה אֶחָד הָיָה חֲצִיוֹ שֶׁל אֵילִים וְחֲצִיוֹ שֶׁל תְּחָשִׁים וּלְמַעְלָה דִּקְרָא אַתְּרַוַיְהוּ כְּתִיב דְּבֵין אֵילִים בֵּין תְּחָשִׁים הָיָה מִכְסֶה אֶחָד מִלְמַעְלָה לְאֹהֶל יְרִיעוֹת הָעִזִּים: תְּלָא אֵילָן חַיָּה טְמֵאָה הִיא וּמְנַמֶּרֶת בְּגִוָּנִין: אִי הָכִי סִיָּעתָא הִיא: שִׁשָּׁה שֶׁמִּחַ בְּיָפְיוֹ בְּגִוָּנִין: עוֹר אוֹ בְּעוֹר גַּבֵּי נְגָעִים כְּתִיב אוֹ בְּעוֹר וְהָוֶה מְצִי לְמִכְתַּב אוֹ עוֹר: וְשָׁלְקָה בְּיַד כֹּהֵן מִשֶּׁהֲרָאהוּ בְּיַד כֹּהֵן נַעֲשָׂה נֶגַע וּמִתְּחִלָּה לֹא הָיָה נֶגַע: קְצָץ מִכֻּלָּן מִכָּל הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק וְחִבְּרָן יַחַד: שְׂרָצִים מְטַמְּאִין בְּכַעֲדָשָׁה וּמֵת בְּכָזַיִת וּנְגָעִים בְּכִגְרִיס וְהוּא פָּחוֹת מִכָּזַיִת: אַף אֲנִי אָבִיא אֹהֶל הַמֵּת שֶׁעוֹר טָמֵא בּוֹ כְּדַאֲמַר לְעֵיל מַקִּישׁ עֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן דִּקְרוּ אֹהֶל:

תורה אור השלם

זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל וגו' [במדבר יט, יד]

וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר וגו' [שמות מ, יט]

וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת וגו' [שמות כו, א]

וְנָשְׂאוּ אֶת־יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר־עָלָיו וגו' [במדבר ד, כה]

וְעָשִׂיתָ לָאֹהֶל תְּכִלָּת עַל שְׂפַת הַיְרִיעָה הָאֶחָת מִקָּצָה בַּחֹבָרֶת וגו' [שמות כו, ד]

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים [שמות כו, טו]

וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים וגו' [שמות כו, יד]

(אֱלִיעֶזֶר) לְעֵיל בְּרֵישׁ שְׁמָעְתִּין וְהָתָם טְהוֹרָה הִיא דְּחַיֵּי לְמִלְאכֶת מִשְׁכָּן: מִכְסֶה אֶחָד הָיָה חֲצִיוֹ שֶׁל אֵילִים וְחֲצִיוֹ שֶׁל תְּחָשִׁים וּלְמַעְלָה דִּקְרָא אַתְּרַוַיְהוּ כְּתִיב דְּבֵין אֵילִים בֵּין תְּחָשִׁים הָיָה מִכְסֶה אֶחָד מִלְמַעְלָה לְאֹהֶל יְרִיעוֹת הָעִזִּים: תְּלָא אֵילָן חַיָּה טְמֵאָה הִיא וּמְנַמֶּרֶת בְּגִוָּנִין: אִי הָכִי סִיָּעתָא הִיא: שִׁשָּׁה שֶׁמִּחַ בְּיָפְיוֹ בְּגִוָּנִין: עוֹר אוֹ בְּעוֹר גַּבֵּי נְגָעִים כְּתִיב אוֹ בְּעוֹר וְהָוֶה מְצִי לְמִכְתַּב אוֹ עוֹר: וְשָׁלְקָה בְּיַד כֹּהֵן מִשֶּׁהֲרָאהוּ בְּיַד כֹּהֵן נַעֲשָׂה נֶגַע וּמִתְּחִלָּה לֹא הָיָה נֶגַע: קְצָץ מִכֻּלָּן מִכָּל הָאֲמוּרִים בַּפָּסוּק וְחִבְּרָן יַחַד: שְׂרָצִים מְטַמְּאִין בְּכַעֲדָשָׁה וּמֵת בְּכָזַיִת וּנְגָעִים בְּכִגְרִיס וְהוּא פָּחוֹת מִכָּזַיִת: אַף אֲנִי אָבִיא אֹהֶל הַמֵּת שֶׁעוֹר טָמֵא בּוֹ כְּדַאֲמַר לְעֵיל מַקִּישׁ עֶלְיוֹן לַתַּחְתּוֹן דִּקְרוּ אֹהֶל:

וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל וגו' תַּמָּה לר"י מִנָּא לֵהּ דְּהַאי אֹהֶל הַיְנוּ שֵׁשׁ מָשְׁזָר אֵימָא הַיְנוּ יְרִיעוֹת עִזִּים דְּאִשְׁכְּחָנָא בְּהֶדְיָא דְּאִקְרֵי אֹהֶל כְּדִכְתִיב וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וְכֵן מַשְׁמַע פְּשָׁטֵהּ דִּקְרָא וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל דְּהַיְנוּ יְרִיעוֹת עִזִּים עַל הַמִּשְׁכָּן דְּהַיְנוּ שֵׁשׁ מָשְׁזָר כְּדִכְתִיב וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּדַיֵּק מִשּׁוּם דִּקְרָא כְּתִיב בַּהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן וְתַשִּׁיב לְעֵיל בְּסֵדֶר הֲקָמָתָן דְּמִתְּחִלָּה נָתַן אֲדָנִים וְאַחַר כָּךְ הַקְּרָשִׁים וּכְתִיב אַחַר הַקְּרָשִׁים וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל מַשְׁמַע הַיְנוּ יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁהֵם שֵׁשׁ מָשְׁזָר דְּהֵם תְּחִלַּת הַפְּרִישָׂה וְתַמָּה דְּאַמַּאי לָא יָלִיף מֵהָא דְּמִשְׁכָּן הַיְנוּ יְרִיעוֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר כְּדִכְתִיב וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה וגו' וּמִשְׁכָּן אִקְרִי אֹהֶל דִּכְתִיב וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל וְשָׁמָא אַהָאי קְרָא סָמִיךְ: **אִם** כֵּן ג"ש מַאי אַהֲנֵי לֵיהּ וְהָא דְּאָמַר כָּל פּוֹתֵחַ טָפַח מֵבִיא אֶת הַשְּׁמֵאָה הַיְנוּ מק"ו מִמְּצוֹרָע כִּדְיָלִיף בְּסִפְרֵי וְכַדְּפִיר' בְּפוּנְטָרֵס וא"ת וְהֵיכִי יָלִיף נַיְמָא דְּיוֹ כְּמִצּוֹרָע שֶׁלֹּא יִטַּמֵּא אֶלָּא טֻמְאַת עֶרֶב וְדוָקָא בְּעוֹמֵד אוֹ בְּיוֹשֵׁב וְלֹא עוֹבֵר כְּדַתְנֵיָא בְּמַסֶּכֶת נְגָעִים וּמַיְתֵי לֵהּ ובפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (ד' לג:) טָמֵא יוֹשֵׁב תַּחַת הָאֵילָן וְטָהוֹר עוֹבֵר טָמֵא כו' וי"ל דְּאֵינוֹ אֶלָּא גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא מק"ו דְּמִצּוֹרָע דְּלֵית לָן לְמֵילַף אֹהֶל מִמִּשְׁכָּן לְעִנְיַן לְמַעֵט הֲבָאַת טֻמְאָה בְּשְׂאָר אֹהָלִים דְּלָאו פְּשִׁיטָן וְלֹא יָלְפִינַן מִמִּשְׁכָּן אֶלָּא לְטַמְאַת עַצְמוֹ אֲפִילּוּ מְחַבֵּר דְּדוָקָא פְּשִׁיטָן וְלֹא שְׂאָר יוֹצֵא מִן הָעֵץ וּלְעִנְיַן אֹהֶל שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי בְּיֵדֵי אָדָם לְרַבִּי יְהוּדָה בפ"ב דְּסָפָה (דף כא. וְשָׁם) דְּלָא מְצִינַן לְמֵילַף מִמְּצוֹרָע וְלָא אַשְׁכְּחַן בֵּהּ קְרָא לֹא לְמַעֵט וְלֹא לְרַבּוֹת אֹהֶל שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי בְּיֵדֵי אָדָם: **אִי** מַה לְהַלָּן קְרָשִׁים כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַף עֵץ יְהֵא קְרוּי אֹהֶל וְקָשֶׁה לְרִיבְ"א דְּהָא דְּפָנוֹת אֵין קְרוּיוֹת אֹהֶל אֶלָּא הַמְּכָס' שֶׁמִּלְמַעְלָה הוּא קְרוּי אֹהֶל ומפ' דה"ק אִי מַה לְהַלָּן קְרָשִׁים בַּהֲדֵי פִּשְׁתָּן אַף כָּאן בְּטָמְאַת אֹהֶל קְרָשִׁים בַּהֲדֵי פִּשְׁתָּן וא"ג דְּאֹהֶל רִבָּה לְעִנְיַן דְּלָא בָּעֵינַן שְׁזִירִים וְלִכְפֹּל שִׁשָּׁה וְכֵן לְעִנְיַן דְּלָא בָּעֵינַן צֶמֶר וּפְשִׁתִּים יַחַד כִּי הָתָם אֶלָּא אֲפִילּוּ פְּשִׁתִּים וְלֹא צֶמֶר מ"מ פְּרִיךְ דִּלְמָא קְרָשִׁים בַּהֲדֵי פְּשִׁתִּים דְּסָתָם אֹהֶל קְרוּי עִם הַכְּסוּי וְעִם הַדְּפָנוֹת: **וְאֵין** קְרָשִׁים קְרוּיִם מִשְׁכָּן וְקָשֶׁה לְרִי הָא כְּתִיב יִהְיֶה סְרוּחַ עַל צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזֶּה וּמִזֶּה לְכַסּוֹתוֹ וְאָמַר לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דף צח:) לְכַסּוֹת אַמָּה שֶׁל קְרָשִׁים וְאֵיכָא לְמ"ד אַמָּה שֶׁל אֲדָנִים אַלְמָא דִּקְרָשִׁים אִקְרֵי מִשְׁכָּן וְיֵשׁ לוֹמַר דְּצַדֵּי הַמִּשְׁכָּן אִקְרֵי וְלֹא מִשְׁכָּן: **רַבָּה** עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּלְהֵכִי אִצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה כְּדִקְתָנֵי בת"כ (פ' תַּזְרִיעַ) צֶמֶר אֵין לִי אֶלָּא מִין בְּהֵמָה דַּקָּה וְנֶאֱכָל כו' דְּומְיָא דְּצֶמֶר שֶׁהוּא דַּוְקָא שֶׁל כְּבָשִׂים מִנַּיִן לְרַבּוֹת עוֹר בְּהֵמָה דַּקָּה וְאֵין נֶאֱכָלֶת עַד שֶׁתְּהֵא מַרְבָּה עוֹרוֹת שְׂרָצִים תַּלְמוּד לוֹמַר בְּעוֹר בְּעוֹר וְנִרְאֶה דְּהָא דִּנְקַט בְּהֵמָה גַּסָּה נֶאֱכֶלֶת אַגַּב אַחֲרִינָי נְקַט דְּאִיהִי לָא בָּעֲיָא קְרָא דְּהָא בִּשְׁמָעְתִין לְעִנְיַן טֻמְאַת אֹהֶל כָּל מִין טְהוֹרָה מֵאֵילִים: **וְשָׁלְקָה** בְּיַד כֹּהֵן מִפְּרֵשׁ נָמֵי רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּאִצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי מִשּׁוּם דְּכְתִיב וְהַבָּגֶד כִּי יִהְיֶה בּוֹ נֶגַע צָרַעַת וגו' וְהָרְאָה אֶל הַכֹּהֵן דְּמִשְׁמַע דְּאִם לֹא הָיְתָה בּוֹ נֶגַע קֹדֶם שֶׁהֶרְאוּהוּ לַכֹּהֵן טָהוֹר: **שָׁכֵן** שְׁתֵּי וְעֵרֶב טָמֵא בָּהֶן מַה שְּׁאֵין כֵּן בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁאֵינָהּ טְמֵאָה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמִשְׁמַע לֵהּ דְּאִם לֹא הָיְתָה בּוֹ נֶגַע קֹדֶם שֶׁהֶרְאוּהוּ לַכֹּהֵן טָהוֹר: **אֶלָּא** גְּמַר מִשְׁרָצִים דְּתַנְיָא עוֹר אֵין לִי אֶלָּא עוֹר שֶׁל בְּהֵמָה טְהוֹרָה וא"ת מִנַּלָּן דְּאֵרֵי קְרָא בְּעוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה וְיֵשׁ לוֹמַר כְּמוֹ בְּנְגָעִים דְּהָכָא כְּתִיב שֵׂק מִין בְּהֵמָה דַּקָּה וְנֶאֱכָל כִּדְמוֹכַח בת"כ וּלְקַמָּן דְּשֵׂק הָוֵי דָּבָר הַבָּא מִן הָעִזִּים אַף עוֹר מִין בְּהֵמָה דַּקָּה וְנֶאֱכָל אע"ג דבת"כ אַף שֵׂק הַבָּא מִדָּבָר טָמֵא אֵפִ"ה הָוֵה אֲמִינָא דְּלָא הַקִּישָׁה עוֹר אֶלָּא לְמַשְׁמְעוּת דְּשֵׂק דְּהַיְנוּ שֶׁל עִזִּים וְלֹא הַקִּישׁ לְמַאי דְּמַרְבֵּי בְּשֵׂק לְכָךְ אִצְטְרִיךְ רִבּוּי. הַרֵב פּוֹרַת: **מַה** לְשְׁרָצִים וְלֵיכָא לְמִפְרְךְ שֶׁיְּטַמֵּא מֵת בְּכַעֲדָשָׁה מק"ו דְּהָא כָּל שְׁעוּרִים הֵם הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי וְקָשֶׁה לר"י וְנַיְלַף מֵת מִשְּׁרָצִים בְּגִזֵּרָה שָׁוָה דְּבָגֶד וְעוֹר כְּדְאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה (ג"ז שָׁם) וְאוֹמֵר ר"י מִשּׁוּם דג"ש דְּאֹהֶל מִמִּשְׁכָּן סָתְרָה לֵהּ לְכָךְ אִצְטְרִיךְ רִבּוּי וְעוֹד י"ל דג"ש לָא אֵירֵי בְּטֻמְאַת אֹהֶל [הַמֵּת] עַצְמוֹ הַמְחַבֵּר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' טומאת מת הל' יב:

ב מיי' פה' מהל' טומאת מת הל' יב:

ג מיי' פה' מהל' טומאת מת הל' יב:

ד מיי' פו' מהל' טומאת צרעת הל' ו:

ה מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' יב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' ערא סעי' א:
ב מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' י':
ג מיי' פ' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' א, סמג עשין כב, סמג עשין כה:
ד טוש"ע או"ח סי' לב סעי' לז מב:
ה מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טו, סמג עשין כב:
ו מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' א:
ז טוש"ע או"ח סי' לב סעי' לט מד מט:
ח מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ד:
ט מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ט:
י טוש"ע או"ח סי' לג סעי' ג:
יא מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יד:
יב מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טו, סמג עשין כב:
יג טוש"ע יו"ד סי' פ סעי' ד:
יד מיי' פא' מהל' מאכלות אסורות הל' יב:
טו טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ט:
טז טוש"ע או"ח סי' רסד סעי' ח:
יז מיי' פה' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א לקמן סב.; לקמן קח.
ב במדבר רבה; חולין פ.
ג קוהלת רבה; חולין ס.; עבודה זרה ח.

גליון הש"ס

גמ' והאמר אביי שי"ן של תפילין. ק"ל הא י"ל לעור של תפלה של יד וצ"ע:
גמ' אמר רב יוסף היינו דתנינא שלש על שלש. כעין זה יבמות דף עז ע"ב ודף פ ע"א:

תורה אור השלם

וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְיָד חֲזָקָה הוֹצִאֲךָ יְהוָה מִמִּצְרָיִם [שמות יג, ט]
וְעֹרֶת אֵילִם מְאָדָּמִים וְעֹרֹת תְּחָשִׁים וַעֲצֵי שִׁטִּים [שמות כה, ה]
וְתֵיטַב לַיהוָה מִשּׁוֹר פָּר מַקְרִן מְפָרִיס [תהילים סט, לב]

אָתְיָא בְּקַ"ו מִנּוֹצָה שֶׁל עִזִּים וא"ת נֵימָא שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמֵת אַף אֲנִי אֵבִיא עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה כּוּ' וְעוֹד קְשֶׁה אֲמַאי אָצְטְרִיךְ קְרָא בְּשְׂרָצִים לְעוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה לַיֵּתֵי בק"ו מִנּוֹצָה שֶׁל עִזִּים שֶׁאֵין מְטַמֵּא בְּנְגָעִים מְטַמֵּא בְּשְׂרָצִים וי"ל דְּאִי לָא הֲוָה כְּתִיב קְרָא בְּשְׂרָצִים לֵיכָּא לְמֵילַף עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה בק"ו מִנְּגָעִים לֹא בְּשְׂרָצִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת דְּאֵיכָּא לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ אֲבָל הָשְׁתָּא דִּכְתִיב קְרָא בְּשְׂרָצִים יְלָפִינַן שַׁפִּיר בק"ו מִנְּגָעִים שֶׁיְּטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת וְלֵיכָּא לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ דְּמָה לְשְׁתֵּי וְעֵרֶב שֶׁכֵּן אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּשְׂרָצִים תֹּאמַר בְּעוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁמְּטַמֵּא בְּשְׂרָצִים הֵכִי נָמֵי יִטְמָא בְּאֹהֶל הַמֵּת: ור"י אוֹמֵר דְּלֵיכָּא לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ דְּהָכִי עֲבִיד ק"ו וּמָה נוֹצָה שֶׁל עִזִּים שֶׁאֵין מְטַמֵּא בְּנְגָעִים מְטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת כְּכְלֵי הָעֲשׂוּי מִנּוֹצָה שֶׁל עִזִּים עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת כְּכְלֵי דְּהַשְׁתָּא לֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת דְּשָׁתֵי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת כְּכְלֵי דְּאֵין שַׁיָּךְ לְמֵימַר דְּכֹל הַיּוֹצֵא מִן הַנֶּעֱץ וְעָפָר יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמֵת דְּמָה שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים אֵינוֹ מְחֻמָּת עַצְמוֹ אֶלָּא מֵחֻמַּת הַבַּיִת דְּהָא בַּיִת שֶׁסְּפָכוֹ בְּזָרְעִים אָמַר בְּהֶעוֹר וְהָרֹטֶב דְּמְטַמֵּא בְּנְגָעִים אֲבָל נוֹצָה וְהָעוֹר מְטַמֵּא מֵחֻמַּת עַצְמוֹ. וּמֵהָר"ם כָּתַב דְּלֵיכָּא לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ דְּמָה לְשְׁתֵּי וְעֵרֶב שֶׁכֵּן אֵין מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל הַמֵּת תֹּאמַר בְּעוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה דְּמְטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת כֵּיוָן דְּתַחַשׁ טָמֵא הָיָה וי"ל דְּמִסְתָּם יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת דְּשָׁתֵי וְעֵרֶב יוֹכִיחַ שֶׁמְּטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת דְּאֵין שַׁיָּךְ לְמֵימַר שְׁתֵּי וְעֵרֶב שֶׁכֵּן אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בְּאֹהֶל הַמֵּת כְּלָל הֵיכָא לְמִפְשַׁט דְּתַחַשׁ טָמֵא הָיָה דְּאֲפִילּוּ טָמֵא הָיָה כְּתִיב בַּשְּׂרָצִים דְּמִלְּתָא דְּאַתְיָא בק"ו טָרֵף הָיָה קְרָא וְעוֹד אוֹמֵר רַשִּׁ"י דִּשְׂרָצִים לֹא אָתוּ מק"ו מִנְּגָעִים דְּאִיכָּא לְמִפְרַךְ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עוֹר יוֹכִיחַ דְּמְטַמֵּא בְּנְגָעִים וְלֹא בִּשְׂרָצִים: **לְמַאי** הִלְכְתָא לָא בָּעֵי לְמֵימַר לְאַשְׁמְעִינַן דְּתַחַשׁ טָהוֹר הָיָה דְּמַשְׁמַע דַּאֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן שׁוּם צָרְךָ הוֹרָאָה: **תְּפִלִּין** בְּהֶדְיָא כְּתִיב בְּהוּ לְמַעַן תִּהְיֶה וְגוֹ' תַּמָּה לר"י וְכִי אֵין לַבָּרַיְתָא לִשְׁנוֹת מַה שֶּׁדּוֹרֵשׁ מִן הַפָּסוּק וְכָל הַנָּךְ דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ וְכִי לֵית לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף לִשְׁנוֹת הַבָּרַיְתָא לְפִי שֶׁזֶּה אָמְרוּ אָמוֹרָא אֶחָד אוֹ בָּרַיְתָא וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ יִצְחָק דְּהָכִי פֵּרוּשׁ תְּפִלִּין בְּהֶדְיָא כְּתִיב בְּהוּ וְאִי הָא הֲוָה לֵיהּ לְאַשְׁמְעִי' קְרָא אע"כ מִלְּתָא אַחֲרִיתִי אָתָא לְאַשְׁמְעִי' וּדְרָשָׁה דְּמִן הַמַּתָּר בְּפִיךָ הָיְתָה פְּשׁוּטָה וְלֹא אָצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִי' וְקַאָמַר אֶלָּא לְעוֹרָן וְהָאָמַר אַבָּיֵי שִׁין שֶׁל תְּפִלִּין כו' וּבָזֶה הַלָּשׁוֹן הָוֶה לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף לְמֵימַר וַהֲוֵה יָדְעִינַן שַׁפִּיר דְּבָעֵי עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה דְּדָרְשָׁה דְּמִן הַמַּתָּר בְּפִיךָ הִיא פְּשׁוּטָה אֶלָּא לְכָרְכָן בְּשַׁעֲרָן צָרִיךְ בְּהֵמָה טְהוֹרָה הָא נְמֵי הל"מ דְּתַנְיָא כו' מִדְּלָא קָתָנֵי רַב יוֹסֵף בְּהָאי לְשָׁנָא וְנִרְכְּרוֹת בְּשַׁעֲרָן ש"מ דְּמִלְּתָא אַחֲרִיתָא אַתָא לְאַשְׁמְעִינַן אֶלָּא לְכָרְכָן בְּשַׁעֲרָן צָרִיךְ בְּהֵמָה טְהוֹרָה הָא נְמֵי הל"מ וְכֵיוָן דְּמַאי לְשַׁעֲרִיךְ שְׁחוֹרוֹת כְּמוֹ הַקָּצִיצָה כָּל שֶׁכֵּן דְּבָעֵינַן שְׁיְּהוּ טְהוֹרוֹת כְּמוֹ הַקָּצִיצָה דְּסָבְרָא הוּא לְהַקְפִּיד עַל הַטָּהֳרָה מַעַל הַשְּׂחֹרֶת וְאִי הָא אַתָא רַב יוֹסֵף לְאַשְׁמְעִי' לִשְׁמְעִינַן שְׁיְּהוּ שְׁחוֹרוֹת דַּהֲוָה שָׁמְעִינַן מִנַּהּ תַּרְתֵּי שְׁחוֹרוֹת וּטְהוֹרוֹת וּמְשַׁנֵּי נָהֲי דִּגְמִירִי שְׁחוֹרוֹת טְהוֹרוֹת מִי שְׁאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּנְגָעִים דְּהָא צָמֶר וּפְשִׁתִּים כְּתִיב: מְטַמְּאָה בְּאֹהֶל הַמֵּת אִם עֲשָׂאוֹ אֹהֶל דְּהָא מְמַשְׁכָּן גָּמַר לֵיהּ וְעוֹר אֹהֶל דִּכְתִיב בַּמִּשְׁכָּן בִּירִיעוֹת עִזִּים כְּתִיב הָא דִּכְתִיב בַּסְּפָרִים כָּל מַעֲשֶׂה עִזִּים ל"ג לֵיהּ דְּמַהֲכָא לָא נָפְקָא לָן אֹהֶל דִּבְכֵלִים הוּא דִּכְתִיב וְכִדְאָמַר בְּעַלְמָא לְהָבִיא דָּבָר הַבָּא מִן הָעִזִּים מִן הַקְּרָנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם: אֶלָּא הָא דְּתַנְיָ' רַב יוֹסֵף כו' כֵּיוָן דְּרַבָּנַן עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה לְאֹהֶל הַמֵּת הָא דְּתַנְיָ' רַב יוֹסֵף לְמַאי הִלְכְתָא מַאי דְּהָוֶה הָוֶה אִי לָאו לְמֵילַף מִנַּהּ לְטַמְאָה: לְתְפִלִּין אִתְּמַר דְּהִיא נְמֵי מִלְּאכֶת שָׁמַיִם: לְעוֹרָן עוֹר דְּפוּס שֶׁלָּהֶן שֶׁהַכְּתָבִים שֶׁל פָּרָשִׁיּוֹת מְנֻחִים בּוֹ דְּהַאי לֹא מִלְּמַעַן תִּהְיֶה נָפְקָא דְּהָא לָאו תּוֹרָה כְּתִיבָא בַּהּ: שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין שִׁיְּהֵא הָעוֹר נִקְמָט מִבַּחוּץ ג' קְמָטִין וְדוֹמֶה לְשִׁי"ן וְהָרְצוּעָה נִקְשֶׁרֶת בְּמִין דַּלִּית וְיֵשׁ רְצוּעָה כְּפוּפָה כְּמִין י' דְּהַנְיָא שַׁדַּי וְכֵיוָן דְּאוֹת הַשֵּׁם נִכְתַּב בַּקְּמָטִין שָׁלוֹ מַתִּיר בְּפִיךָ בְּעֵינַן וּמִקְרָא נָפֵק: אֶלָּא לְנִרְכָּרוֹת בְּשַׁעֲרָן תַּנְיָא לְהָהִיא דְּרַב יוֹסֵף שֶׁצָּרִיךְ לִקְשֹׁר אִגְּרוֹת הַפָּרָשִׁיּוֹת בְּשַׁעַר עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה וּלְתַפְרָן בְּגִיד בְּהֵמָה טְהוֹרָה: בְּשַׁעֲרָן בְּשַׁעַר מִן הַקְּלָף כְּלוֹמַר בְּשֶׁל טְהוֹרָה: לְרְצוּעוֹתֵיהֶן שֶׁיִּהְיוּ מֵעוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה: הל"מ וְכֵיוָן דְּהָכְתָא רְצוּעוֹת מִסִּינֵי טְהוֹרוֹת נְמֵי הל"מ וּמַתְנִיתָא דְּרַב יוֹסֵף לְאוּ הל"מ קַאָמַר: מַאי הֲוֵי עֲלַהּ דְּתַחַשׁ הוֹאִיל וּלְרַב יוֹסֵף לְאוּ לְמֵילַף מִלְּאכֶת מִשְׁכָּן דִּמְטַמֵּא לֹא אַפְּשִׁיט בְּעֵין: מִקְּרֵין תַּרְתֵּי מַשְׁמַע דְּסָתָם מַקְּרֵין כָּל קַרְנָיו: מַתְנֵי' שֶׁקִּפְּלָהּ כְּמוֹ שֶׁגּוֹדְלִין תְּפִילוֹת: הִבְהֲבָהּ עַל הַשַּׁלְהֶבֶת כְּדֵי שֶׁתְּהֵא מְחֻרֶכֶת וְתַדְלִיק יָפָה: טְמֵאָה הִיא דְּבָגֵד כְּלִי הוּא וּמְקַבֵּל טֻמְאָה אִם הָיָה שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ דְּקִפּוּל אֵין מִבַּטְּלָהּ מִתּוֹרַת בֶּגֶד הוֹאִיל וְלֹא הִבְהֲבָהּ: וְאֵין מַדְלִיקִין בָּהּ כְּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא בגמ': גְּמ' קִפּוּל מוֹעִיל לְבַטּוּלָהּ מִתּוֹרַת בֶּגֶד: מְצַמְּצוֹת דְּאִי הָוֶה טְפֵי פָּרְתָא לְכַלֵּי עַלְמָא מַדְלִיקִין: וּבִי"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּע"ש דְּשַׁיָּךְ בֵּהּ אִסּוּר מַקָּצָה עַסְקִינַן: וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בּוֹ בְּיוֹם דְּהָוֵי לְהוּ נוֹלָד אֲבָל בְּכֵלִים מַסִּיקִין דְּהָא חֲזוּ לְטַלְטְלָן: וּדְכֵלֵי עַלְמָא אִית לְהוּ צָרִיךְ הַמַּדְלִיק לְהַדְלִיק בְּיָדַיִם קֹדֶם סִלּוּק יָדָיו רֹב הַיְצִיאָה מִן הַפְּתִילָה חוּץ לַגֵּר הִלְכָּךְ עַל כָּרְחָךְ צָרִיךְ לְעַסֵּק בּוֹ לְאַחַר שְׁנִפְחַת מִשָּׁלֹשׁ הִלְכָּךְ טַעְמָא דר"א דְּאָסַר קָסָבַר קִפּוּל אֵינוֹ מוֹעִיל וַהֲוֵי לֵיהּ כְּלִי שְׁנִּשְׁבַּר בְּיוֹ"ט וְכִי קָמַדְלֵק בֵּהּ פָּרְתָא כֵּיוָן דְּמְצַמְּצוֹת הֲיוּ שִׁבְרֵי כְּלִי דְּפָחוֹת מִשָּׁלֹשׁ לָאו כְּלִי הוּא וַהֲוֵי לֵיהּ כְּלִי שְׁנִּשְׁבַּר בְּיוֹ"ט וְכִי קָמַדְלֵק בֵּהּ פָּרְתָא כֵּיוָן דְּמַדְלִיק לְהַשְׁלִים רֹב הַיּוֹצֵא בְּשָׁלֵם כְּלִי קָמַדְלֵק בֵּיוָן דְּאָמְרִינַן מַסִּיקִין בִּכְלִים דְּוָקָא שֶׁלֹּא יִגַּע בּוֹ אַחַר שֶׁנִּפְחַת אֶלָּא אִם כֵּן רֻבָּה עָלָיו עֵצִים מוּכָנִים כְּדִלְקַמָּן (שבת דף כט.):

גּוֹי

קִפּוּל מוֹעִיל וְעַל כָּרְחָךְ מע"ט קִפְּלָהּ דְּאֵין גּוֹדְלִין בי"ט כְּדִתַנְיָא בְּהַמַּבְיא (ביצה לב:) וּכְבָר נִתְבַּטֵּל הַכְּלִי מִבע"י וְאֵין כָּאן שֶׁבָּר כְּלִי: הַיְנוּ דְּתַנְיָא שֶׁהַיִּתִּי שׁוֹנֶה מֵרֻבּוֹתַי מִשְׁנָה ג' עַל ג' מְצַמְּצוֹת וְלָא הָוֶה יָדְעִינָא לְמַאי הִלְכְתָא אִתְּמַר דְּאִי לְעִנְיַן טֻמְאַת כְּלִי שֶׁכֵּן דְּאִי אִיכָּא טְפֵי דְּמִטַּמֵּא: וּמִדְּקָא מְתַרֵץ כו' מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא בְּתִמְיָה לְמִרְמֵי דְּרַב אַדָּא אַדְּרַב אַדָּא מִדְּקָא מְתַרֵץ לְמַתְנִיתִין וְאוֹקֵי דְּכֵלֵי עַלְמָא אִית לְהוּ אֵין מַסִּיקִין בִּשְׁבָרִים דְּהַיְנוּ אַלְּבָּא דר"י דְּאִית לֵיהּ נוֹלָד ש"מ כו':

גְּמִירִי דְּמִשְׁחוֹרוֹת לֵיכָּא לְמִגְמַר טְהוֹרוֹת: **לָא** צְרִיכָא אֶלָּא לְכָרְכָן בְּשַׁעֲרָן קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אִי הָא אַתָא לְאַשְׁמְעִי' אַמַּאי נָקֵט עוֹר בְּמִלְּתֵהּ:

מסורת הש"ס

א משנה כלים

ב ביצה ד:

ג תוספתא כלים בתרא; משנה כלים

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ב מהלכ' כלים הל' א:

ב טוש"ע או"ח סי' תקא סעי' ז ז:

ג מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' יב, סמג לאוין סה:

ד טוש"ע או"ח סי' תקז סעי' ב:

ה מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' יא, סמג לאוין סה:

שֶׁחָקַק קַב בי"ט דַּהֲוָה לֵיהּ נוֹלָד: לְדִבְרֵיהֶם דְּר' אֶלִיעֶזֶר וְר' עֲקִיבָא קַאֲמַר רָבָא אָמַר הֵינוּ טַעְמָא דְּר' אֶלִיעֶזֶר מַשְׁמַע דְּרָבָא לְעִנְיַן טַמְאָה אִית לֵיהּ שְׁנוּיָא דְּרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וּלְקַמָּן מַשְׁמַע דְּאִית לֵיהּ שְׁנוּיָא דְּרַב הִמְנוּנָא דְּאָמַר מִקַּלֵּי מַטְלָנִיּוֹת שָׁנוּ כָּאן דְּקָאָמַר וְהָדַר בֵּהּ ר' עֲקִיבָא לְגַבֵּי ר' יְהוֹשֻׁעַ עַל כֵּן נִרְאֶה דְּהָכָא גָּרַס רַבָּה וּלְקַמָּן רָבָא וג"ל דִּבְחִנָּם נָהֲגוּ אֲנָשִׁים לְהַדְלִיק הַפְּתִילָה וּלְכִבּוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתְּהֵא מְהֻבָּהֶבֶת דְּהָא אֵין הֲלָכָה כְּרִבִּי אֶלִיעֶזֶר דְּשַׁמּוּתֵי הוּא וְעוֹד אָמְרִינַן לְקַמָּן הָכָא בְּפְתִילָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַבְהֲבָהּ עַסְקִינַן מַשְׁמַע דְּיָכוֹל לְהַדְלִיק אע"פ שֶׁאֵינָהּ מְהֻבְהֶבֶת: **וְלֹא** בְּסַמַּרְטוּטִין שֶׁאֵינָן מְחֹרָכִין קָשֶׁה כֵּיוָן דְּתָנָא דַּאֲפִילּוּ בְּפְתִילָה שֶׁאֵינָהּ מְחֹרֶכֶת אֵין מַדְלִיקִין כ"ש בְּסַמַּרְטוּטִין שֶׁאֵינָם מְחֹרָכִין וּמִיהוּ בַּתּוֹסֶפְתָּא גָּרַס וְלֹא בְּסַמַּרְטוּטִין אֲפִי' מְחֹרָכִין: **אֲבָלֵן** אֵין מַדְלִיקִין בְּגַרְעִינֵיהֶן תַּמֵּהּ לְר"י דִּבְפֶרֶק נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמב:) אָמַר לְמֵימְרָא דְּרָבָא כְּרִבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ פֵּרוּשׁ דְּאָסַר נְבֵלָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבָּת והא"ל לְשִׁמְעִי' טְוִי לִי בַּר אֲוָזָא וּשְׁדִי מֵעֶהּ לְשַׁנָּרָא וּמִשְּׁנֵי הָתָם כֵּוָן דְּמַסְרַח דַּעְתַּהּ עִלָּוֹהּ מֵאָתְמוֹל אַלְמָא כֵּיוָן דְּדַעְתּוֹ מֵאָתְמוֹל לְתֵת לְשַׁנָּרָא כְּשֶׁיִּסְרִיחַ לְמָחָר שָׁרֵי אע"ג דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא הִסְרִיחַ חָזֵי לְאָדָם מִשּׁוּם דְּחָשִׁיב כְּאִלּוּ הֲכִינוּ מִבְּעוֹד יוֹם לְשַׁנָּרָא ה"נ מֵאָתְמוֹל דַּעְתַּהּ עִלָּוֹהּ לְהָסִיר הַגַּרְעִינִין כְּשֶׁיֹּאכַל הַתְּמָרִים לְמָחָר וְאַמַּאי חָשִׁיב לֵיהּ טְפֵי נוֹלָד מִמַּעֲשֶׂיהָ דְּבַר אָוֵז וי"ל דְּהָתָם בַּר אָוֵז שְׁנוּיָא הוּא דְּלָא מְצוּי מעי"ט וְאֵין הַמַּעֲיִם צְרִיכִים לְאָוֵז וְכֵיוָן דְּמִבְּעוֹד יוֹם לְמֵיתְבֵהּ לְשַׁנָּרָא אִם יִסְרִיחוּ חָשִׁיבָה הָכָנָה מְעַלְייָתָא אֲבָל הָכָא הַגַּרְעִינִין צְרִיכִין לְאֹכֶל וַחֲשִׁיבִי כְּאוֹכֵל עַצְמוֹ עַד שֶׁיֹּאכַל הַתְּמָרִים לְכָךְ חָשִׁיב לְהוּ נוֹלָד וְלֹא מְהֻנֵּי מַה שֶּׁדַּעְתּוֹ עֲלֵיהֶם מֵאֶתְמוֹל:

וְהָא דְּרַב לְאוֹ בְּפֵרוּשׁ אִתְּמַר כו' הָא פְּשִׁיטָא דְּרַב אָסֵי נוֹלָד כְּרַבִּי יְהוּדָה מְכֹרְכֵי דְּזוּזֵי (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף יט:) אֶלָּא מַיְתֵי רְאַיָה דְּאַף בְּגַרְעִינִין דְּאִיכָּא לְמֵימַר מַעְקְרָא גַּרְעִינִין וְהַשְׁתָּא גַּרְעִינִין אָסַר רַבִּי יְהוּדָה וא"ת וּבָאֲגוֹזִים דְּמַעְקְרָא מְגַלּוּ וְהַשְׁתָּא מְגַלּוּ דְּאָסַר וי"ל דְּאע"ג דְּמִסְתָּעֵם זֶה עוֹשֶׂה צְרִיכוּתָא מ"מ מִסְתָּעֵם זֶה לְפִי הָאֱמֶת אֵין נִרְאֶה לוֹ לְחַלֵּק בֵּינֵיהֶם: **בֵּין** מִן הַמּוּכָן כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס מוּכָן דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר קוּפְסָא שֶׁאֵינוֹ מוּכָן תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד וְהִנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וּמוּכָן דְּר' יְהוֹשֻׁעַ תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד וְהִנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וְשֶׁאֵינוֹ מוּכָן זָרְקוֹ לַאֲשָׁפָה וְרַבִּי עֲקִיבָא מוּכָן תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד וְשֶׁאֵינוֹ מוּכָן הִנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וְקָשֶׁה לר"י דְּהַשְׁתָּא מוּכָן וְשֶׁאֵינוֹ מוּכָן דְּהַאי תִּנָּא לָא הֲוֵי כְּאִידָךְ וְעוֹד מַה לָּהֶם לְהַזְכִּיר בְּדִבְרֵיהֶם קוּפְסָא וַאֲשָׁפָה דְּלָא פְּלִיגִי בָּהּ וְעוֹד דִּבְפֶרֶק כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף לט: וְשָׁם) קָרֵי לְרַבִּי עֲקִיבָא מַכְרִיעַ וְאַמַּאי וְהָלֹא לֹא גִּלּוּ בְּדִבְרֵיהֶם רַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שֵׁשׁ לְחַלֵּק בֵּין תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד לְהַנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וְנִרְאָה לר"י דְּמוּכָן דְּכוּלְּהוּ הֵינוּ תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד וְשֶׁאֵינוֹ מוּכָן הֵינוּ הִנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וְהַאי דְּקָאָמַר אַמַּאי קָרֵי לֵהּ שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן פֵּרֵשׁ רַבִּי אֶלִיעֶזֶר אַמַּאי קָרֵי לְהַנִּיחוֹ אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן הוֹאִיל וְהוּא טָמֵא וּמְשַׁנֵּי מִשּׁוּם דִּלְגַבֵּי קַפְסָא לְאוֹ מוּכָן הוּא וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר מִשּׁוּם דִּלְגַבֵּי מְגוֹד לְאוֹ מוּכָן הוּא דְּלָא חָשִׁיב כָּלֵי הַאי תֵּלָאוֹ בְּמַגּוֹד מֵאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן וְכֵן לר' יְהוֹשֻׁעַ קָא בָּעֵי אַמַּאי חָשִׁיב לְתֵלָאוֹ בְּמַגּוֹד מִן הַמּוּכָן הוֹאִיל וְהוּא טָהוֹר וּמְשַׁנֵּי דִּלְגַבֵּי אַשְׁפָּה מוּכָן הוּא וְהָא דְּלָא קָאָמַר דִּלְגַבֵּי אֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת מוּכָן הוּא מִשּׁוּם דְּלָא גָּרִיעַ כָּלֵי הַאי טְפֵי מִמַּגּוֹד דְּלֶהֱוֵי אֵינוֹ מוּכָן לְגַבֵּהּ:

גּוֹי שֶׁחָקַק קַב בְּבָקָעַת — יִשְׂרָאֵל מַסִּיקָהּ בְּיוֹם טוֹב. וְאַמַּאי? נוֹלָד הוּא! לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא קַאֲמַר לֵיהּ, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. [א]רָבָא אָמַר, הֵינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלִיעֶזֶר: לְפִי שֶׁאֵין מַדְלִיקִין בְּפְתִילָה שֶׁאֵינָהּ מְחוֹרֶכֶת וְלֹא בְּסַמַּרְטוּטִין שֶׁאֵינָן מְחוֹרָכִין. אֶלָּא הָא דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף "שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ מְצוּמָּצָמוֹת" לְמַאי הִלְכְתָא? לְעִנְיַן טוּמְאָה. דְּתָנַן: שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ שֶׁאָמְרוּ — חוּץ מִן הַמְּלָל, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ מְכֻוָּונוֹת. [ב]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. מַסִּיקִין בִּתְמָרִין, אֲבָלָן אֵין מַסִּיקִין בְּגַרְעִינֵיהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. מַסִּיקִין בְּפֶגָּמִים, אֲבָלָן אֵין מַסִּיקִין בְּקִלִּיפּוֹתֵיהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא, בְּהָהִיא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם דְּמֵעִיקָּרָא כְּלִי וְהַשְׁתָּא שָׁבָר כְּלִי, וְהָוֶה לֵיהּ נוֹלָד, וְאָסוּר. אֲבָל תְּמָרִים, דְּמֵעִיקָּרָא גַּרְעִינִין וְהַשְׁתָּא גַּרְעִינִין — אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי. וְאִי אַשְׁמְעִינַן גַּרְעִינִין, הָוֶה אָמֵינָא דְּמֵעִיקָּרָא מִכַּסָּיִין וְהַשְׁתָּא מִיגַּלּוּ. אֲבָל קְלִיפֵּי אֱגוֹזִין, דְּמֵעִיקָּרָא מִיגַּלּוּ וְהַשְׁתָּא מִיגַּלּוּ — אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי. צְרִיכָא. וְהָא דְּרַב לָאו בְּפֵירוּשׁ אִיתְּמַר, אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְּמַר. דְּרַב אֲכַל תְּמָרֵי וּשְׁדָא קַשְׁיָיתָא לְבוּכְיָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִייָא: בַּר פַּחֲתֵי, כְּנָגְדּוֹ בְּיוֹם טוֹב אָסוּר. קַבְּלֵהּ מִינֵּיהּ אוֹ לָא קַבְּלֵהּ מִינֵּיהּ? תָּא שְׁמַע: דְּכִי אֲתָא רַב לְבָבֶל, אֲכַל תַּמְרֵי וּשְׁדָא קַשְׁיָיתָא לְחֵיוָתָא. מַאי לָאו לְאַשְׁלוֹכֵי בְּפַרְסָיְאתָא, וְלָא קַבְּלֵהּ? — לָא, בַּאֲרַמְיָאתָא — הוֹאִיל וַחֲזֵי אַגַּב אִימַּיְיהוּ. [ג]אָמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר בַּר חָנָה לְרַב יוֹסֵף: לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מַסִּיקִין בְּכֵלִים, כֵּיוָן דְּאַדְלֵיק בְּהוּ פּוּרְתָּא וְאַין מַדְלִיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים, וְכִי קָא מְהַפֵּךְ — בְּאִיסּוּרָא קָא מְהַפֵּךְ? — דַּעֲבַד כִּדְרַב מַתָּנָה. דְּאָמַר רַב מַתָּנָה אָמַר רַב: עֵצִים שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הַדָּקֶל לְתַנּוּר בְּיוֹם טוֹב, מַרְבֶּה עֵצִים מוּכָנִין וּמַסִּיקָן. רַב הַמְנוּנָא אָמַר: הָכָא בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה עָסְקִינַן, מְקוּלֵּי מַטְלָנִיּוֹת שָׁנוּ כָּאן. [ד]וְאָזְדָא רַבִּי אֶלִיעֶזֶר לְטַעְמֵיהּ וְרַבִּי עֲקִיבָא לְטַעְמֵיהּ. דְּתָנַן: פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁהִתְקִינוּ לִפְקֹק בּוֹ אֶת הַמָּרְחָץ וּלְנַעֵר בּוֹ אֶת הַקְּדֵירָה וּלְקַנֵּחַ בּוֹ אֶת הַחֲזִיִּים — בֵּין מִן הַמּוּכָן וּבֵין שֶׁאֵין מִן הַמּוּכָן — טָמֵא, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלִיעֶזֶר. וַרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בֵּין מִן הַמּוּכָן וּבֵין שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן — טָהוֹר. אוֹמֵר: מִן הַמּוּכָן — טָמֵא, וְשֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן — טָהוֹר. וְאָמַר עוּלָּא, וְאִיתֵּימָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִים זָרְקוֹ בָּאַשְׁפָּה — דִּבְרֵי הַכֹּל טָהוֹר. הִנִּיחוֹ

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ב מהל׳ כלים הל׳ כב:
ב טוש״ע או״ח סי׳ רסה סעי׳ א ב:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ יב:
ד טוש״ע או״ח סי׳ רסה סעי׳ א:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ יב:
ו טוש״ע או״ח סי׳ שלו סעי׳ א:
ז מיי׳ פי׳ מהל׳ כלאים הל׳ טז, סמג לאוין רפג:
ח מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה:
ט טוש״ע או״ח סי׳ ערח סעי׳ א:
י מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:
יא מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הל׳ ב, סמג לאוין סה:

גְּזָרָה עִלְּיתָא דְּשִׁישָׁא אִטּוּ עִלְּיתָא דְּעַלְמָא וְהָא דְּקָאָמַר בְּסוֹף הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת דף צה. וְשָׁם) אֲמִימַר שְׁרָא זִלְחָא בְּמָחוֹזָא וּמְפָרֵשׁ דְּטַעְמָא מִאי אָמוּר רַבָּנַן דְּיִלְמָא אָתֵי לְאַשּׁוֹיֵי גַּמּוֹת הָכָא לֵיכָּא גַּמּוֹת וּמְפָרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּכֻלְּהוּ מְחוֹזָא רְצָפָּה הָיְתָה הָתָם אֵין לְגֹזֹר מָחוֹזָא אִטּוּ שְׁאָר עֲיָרוֹת אֲבָל בְּעִיר אַחַת גְּזָרִינַן עֲלֵיהָ זוֹ אִטּוּ עֲלֵיהָ אַחֶרֶת: ה"ג מַחֲלֹקֶת בְּקָטָנִים אֲבָל בִּגְדוֹלִים ד"ה מָתַר וכ"ג ד"ה אִסּוּר דִּבְפָרָק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דף כ: וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּטִפֵּי שָׁרֵי הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן בַּחֲמָה וכו' וּבְעִנְיָן דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ כְּגוֹן שֶׁהוּא לְבוּשׁ מַלְבּוּשִׁים אֲחֵרִים לְהָגֵן עָלָיו מִפְּנֵי הַחַמָּה וּמִפְּנֵי הַצִּנָּה:

הִנִּיחוֹ בְּקוּפְסָא גְּלִי דַּעְתַּהּ דְּחֲשִׁיב לֵיהּ: בְּמַגּוֹד קְבִיל"א דְּגָרַע מִקּוּפְסָא וְעַדִיף מֵאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וַאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת עֲדִיף מִזַּרְקוֹ לְאַשְׁפָּה וּמוּכָן דְּד' אֶלְיעֶזֶר הַיְנוּ קוּפְסָא וְשֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן מִגּוֹד וַאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת: וּמַאי קָרֵי לֵהּ שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן הוֹאִיל וּלְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר חֲשִׁיב לְקַבּוֹלֵי טַמְאָה דִּלְגַבֵּי קַפְסָא לָאו מוּכָן הוּא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר כו' וּמוּכָן דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מִגּוֹד וַאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת וְשֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן זָרְקוֹ לְאַשְׁפָּה: וּמַאי קָרֵי לֵהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוּכָן הוֹאִיל וְלֹא' יְהוֹשֻׁעַ בֶּטֶל דִּלְגַבֵּי אַשְׁפָּה דְּאֵיְרִי בָּהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוּכָן הוּא וְרַבִּי עֲקִיבָא תְּלָאוֹ בְּמַגּוֹד קָרֵי מוּכָן וַאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן: וְהַדַּר בֵּהּ ר' עֲקִיבָא לְגַבֵּי ר' יְהוֹשֻׁעַ וּמִטַּהֵר אַף בְּמוּכָן: מְדַקְתָנֵי בְּמַתְנִיתִין פְּתִילַת הַבֶּגֶד דְּמַשְׁמַע שֶׁעֲדַיִן בֶּגֶד הוּא קָצַת וַחֲשֻׁבוּ בְּעֵינָיו וְאַפַּ"ה קָאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא בְּמַתְנִי' טְהוֹרָה הִיא אֲלָמָא הַדַּר בֵּהּ: שֶׁל בֶּגֶד מַשְׁמַע שֶׁקִּפְּלָהּ מִבֶּגֶד הַבֶּגֶד מַשְׁמַע שֶׁקִּפֵּל הַבֶּגֶד עַצְמוֹ שֶׁלֹּם וּלְעִנְיַן הַדְלָקָה כִּדְאוֹקְמְנָא לְעֵיל טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּבְעֵי פְּתִילָה מְחֻרֶכֶת שֶׁתִּדְלֹק יָפָה: מַתְנִי' שֶׁתְּהֵא מְנֻטָּפֶת וְיִתְקַיֵּם הַנֵּר שֶׁתְּהֵא הַשֶּׁמֶן מְטַפְּטֵף כָּל שָׁעָה לְתוֹךְ הַנֵּר וְטַעֲמָא מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק הַיְמֵנוּ וְכֵיוָן שֶׁהִקְצָהוּ לַנֵּר חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה וְאַפִּי' אוֹתָהּ שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל חֶרֶס דְּמַאיְסָא לֵיהּ גְּזֵרִינַן: אֲבָל אִם חִבְּרָהּ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּמִשּׁוּם אִסּוּר שַׁבָּת בְּדֵיל מְנָהּ: וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא יוֹצֵא דֶּרֶךְ הַנָּקָב הָאַחֵר שֶׁבַּנֵּר לְשֹׁאֵב וְשֶׁמֶן נִמְשָׁךְ דֶּרֶךְ הַפְּתִילָה לְרֹאשׁ הַדּוֹלֵק: וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַכֵּלִים אֵין נִגְרָרִים דְּאֵי לָאו מִשּׁוּם

א(א)הִנִּיחוֹ בְּקוּפְסָא — דִּבְרֵי הַכֹּל טָמֵא. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא שֶׁתְּלָאוֹ בְּמַגּוֹד אוֹ שֶׁהִנִּיחוֹ לְאַחוֹרֵי הַדֶּלֶת. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר סָבַר מִדְּלֹא זָרְקוֹ בָּאַשְׁפָּה דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵיהּ. וּמַאי קָרֵי לֵיהּ "שֶׁלֹּא מִן הַמּוּכָן" — דְּלַגַּבֵּי קוּפְסָא בַּטּוּלֵי בַּטְּלֵיהּ, וּמַאי קָרֵי לֵיהּ "מוּכָן" — דְּלַגַּבֵּי אַשְׁפָּה מוּכָן הוּא. וְרַבִּי עֲקִיבָא, בִּתְלָאוֹ בְּמַגּוֹד סָבַר כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, בְּהִנִּיחוֹ אַחוֹרֵי הַדֶּלֶת סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. וַהֲדַר בֵּיהּ רַבִּי עֲקִיבָא לְגַבֵּיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. מַאי? מִמַּאי? אָמַר רָבָא: מִדְּקָתָנֵי "פְּתִילַת הַבֶּגֶד". מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי "פְּתִילַת הַבֶּגֶד"? לִיתְנֵי "פְּתִילָה שֶׁל בֶּגֶד". מַאי "פְּתִילַת הַבֶּגֶד" — דַּעֲדַיִן בֶּגֶד הוּא. בג(ב)מַתְנִי' לֹא יִקּוֹב אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וְיִמַּלְאֶנָּה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה עַל פִּי הַנֵּר בְּשָׁבִיל שֶׁתְּהֵא מְנֻטֶּפֶת, וַאֲפִילּוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. אֶבָל אִם חִבְּרָהּ הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה — מוּתָּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כִּלְי אֶחָד. לֹא יְמַלֵּא אָדָם קְעָרָה שֶׁל שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה בְּצַד הַנֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה בְּתוֹכָהּ בְּשָׁבִיל שֶׁתְּהֵא מְנֻטֶּפֶת, וַאֲפִילּוּ הִיא שֶׁל חֶרֶס. (ג)גְּמ' וּצְרִיכָא. דְּאִי אַשְׁמְעִינַן שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה — בְּהָא קָאָמְרִי רַבָּנַן, דְּכֵיוָן דְּלָא מְאִיסָא אֶתֵּי לְאִסְתַּפּוֹקֵי מִינַּהּ. אֲבָל שֶׁל חֶרֶס דְּמְאִיסָא — אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה. וְאִי אַשְׁמְעִינַן שֶׁל חֶרֶס — בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲבָל בְּהָהִיא — אֵימָא מוֹדֵי לְהוּ לְרַבָּנַן. וְאִי אַשְׁמְעִינַן הָנָךְ תַּרְתֵּי, בְּהָנֵי קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּלָא מִיפְּסֵק, אֲבָל קְעָרָה דְּמִיפְּסְקָא — אֵימָא מוֹדֵי לְהוּ לְרַבָּנַן. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהָהִיא, בְּהָהִיא קָאָמְרִי רַבָּנַן, אֲבָל בְּהָנֵי תַּרְתֵּי — אֵימָא מוֹדוּ לְרַבִּי יְהוּדָה. צְרִיכָא. דְּ(ד)וְאִם חִבְּרָהּ הַיּוֹצֵר מִתְּחִלָּה מוּתָּר וכו'. תָּנָא אִם חִבְּרָהּ בְּסִיד וּבְחֹמֶר מוּתָּר. וְהָאָנַן "יוֹצֵר" תְּנַן! מַאי "יוֹצֵר", כְּעֵין יוֹצֵר. (ד)תַּנְיָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: פַּעַם אַחַת שָׁבַתְנוּ בַּעֲלִיַּית בֵּית נַתְזָה בְּלוֹד, וְהֵבִיאוּ לָנוּ שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וּמִלְּאנוּהָ שֶׁמֶן וּנְקָבְנוּהָ וְהִנַּחְנוּהָ עַל פִּי הַנֵּר. וְהָיָה שָׁם רַבִּי טַרְפוֹן וּזְקֵנִים, וְלֹא אָמְרוּ לָנוּ דָּבָר. אָמְרוּ לוֹ: מִשָּׁם רְאָיָה?! שָׁאנֵי בֵּית נַתְזָה דְּזִרְזִין הֵן. אֲבִין צִיפּוֹרְאָה גָּרַר סַפְסָלָא בְּעֵילְתָא דְּשִׁישָׁא לְעֵילָּא מֵרַבִּי יִצְחָק בֶּן אֶלְעָזָר. אָמַר לֵיהּ: אִי שְׁתִיקִי לָךְ כְּדְשָׁתְיקוּ לֵיהּ חַבְרַיָּא לְרַבִּי יְהוּדָה נָפֵיק מִינַּיהּ חוּרְבָּא. גְּזֵירָה עִלְּיתָא דְּשִׁישָׁא אִטּוּ עִלְּיתָא דְּעַלְמָא. רֵישׁ כְּנִישְׁתָּא דְּבָצְרָה גָּרַר סַפְסָלָא לְעֵילָּא מֵרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה. אָמַר לֵיהּ: כְּמַאן, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? — אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּגְדוֹלִים דְּלָא אָפְשָׁר, בְּקָטַנִּים מִי אָמַר?! וּפְלִינָא דְּעוּלָּא. דְּאָמַר עוּלָּא מַחֲלוֹקֶת בְּקָטַנִּים, אֲבָל בִּגְדוֹלִים דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. (ה)מַתִּיב רַב יוֹסֵף: רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר גּוֹרֵר אָדָם מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חָרִיץ. קָתָנֵי גְּדוֹלִים, וְקָתָנֵי קְטַנִּים, קַשְׁיָא לְתַרְוַויְיהוּ! עוּלָּא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ וְרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: עוּלָּא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ — מִטָּה דּוּמְיָא דְּכִסֵּא. וְרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ — כִּסֵּא דּוּמְיָא דְּמִטָּה. (ו)מֵתִיב רַבָּה: מוֹכְרֵי כְּסוּת מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוְּונוּ בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבְגִשְׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְהַצְּנוּעִין מַפְשִׁילִין בְּמַקֵּל לַאֲחוֹרֵיהֶן. וְהָא הָכָא דְּאָפְשָׁר לְמִיעְבַּד כִּצְנוּעִין — דְּכִי קְטַנִּים דָּמֵי, וְכִי לָא מִתְכַּוְּונִין — שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן לְכַתְּחִלָּה. תִּיובְתָּא דְּרַבִּי יִרְמְיָה רַבָּה. תִּיובְתָּא. ט"א(ז)מַתְנִי' הַמְכַבֶּה אֶת הַנֵּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מִתְיָרֵא מִפְּנֵי גּוֹיִם וּמִפְּנֵי לִיסְטִים, מִפְּנֵי רוּחַ רָעָה, מִפְּנֵי הַחוֹלֶה שֶׁיִּישַׁן — פָּטוּר. כְּחַס עַל הַנֵּר, כְּחַס עַל הַשֶּׁמֶן, כְּחַס עַל הַפְּתִילָה — חַייָב. רַבִּי יוֹסֵי פּוֹטֵר בִּכְווֹלָן, חוּץ מִן הַפְּתִילָה — מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם.

גְּמ׳ פְּלֻגְתַּיְהוּ לָמָּה לִי לְמִתְנֵי גְּדוֹלִים הַשְׁתָּא קְטַנִּים שְׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן גְּדוֹלִים מִבָּעְיָא אֶלָּא תְּנָא קְטַנִּים מִשּׁוּם ר' שִׁמְעוֹן וּתְנָא גְּדוֹלִים מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: דְּוּמְיָא דְּכָסָא קְטַנִּים וּבְהָא הוּא דְּאָסַר רַבִּי יְהוּדָה אֲבָל בִּגְדוֹלִים שְׁרֵי: כִּסֵּא דּוּמְיָא דְּמִטָּה גְּדוֹלִים וּבְהָא הוּא דְּשָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבָל בִּקְטַנִּים אָסַר: מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן כְּסוּת שֶׁל כִּלְאַיִם לוֹבְשׁוֹ בַּשּׁוּק כְּדֵי לְהַרְאוֹתוֹ לְמָכְרוֹ דְּלָא אַסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא לִבְישָׁה שֶׁהִיא לְהִתְחַמֵּם כְּדֶרֶךְ כָּל הַלּוֹבְשִׁים וְהַעֲלָאָה דְּוּמְיָא דְּמִתְהֲנֵי נָמֵי דְּמִתְהֲנֵי בָּהּ: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן כו' וְר' שִׁמְעוֹן הוּא דְּאָזַל בָּתַר כַּוָּנָה: וְהַצְּנוּעִים כְּשֵׁרִים שֶׁמִּרַחְיְקִין עַצְמָן מִכָּל לְוּזוּת שְׁפָתַיִם: וְהָא הָכָא דְּאָפְשָׁר לְכָל אָדָם לְמֶעְבַּד שֶׁלֹּא עַל יְדֵי אִסּוּר וַאֲפִילּוּ הָכֵי שָׁרֵי: מַתְנִי' מִפְּנֵי נְכָרִים גְּנוּן פָּרְסִיִּים שֶׁהַיָּה לָהֶם יוֹם חַג שֶׁאֵין מַנִּיחִין אוּר בְּבֵית עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁלָּהֶם: וּמִפְּנֵי הַלִּסְטִין שֶׁלֹּא יִרְאוּ שֶׁיֵּשׁ שָׁם אָדָם וְיָבֹאוּ עָלָיו: וּמִפְּנֵי רוּחַ רָעָה הַבָּאָה עָלָיו וּכְשֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה נוֹחַ לוֹ: פָּטוּר וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ לְכֻלָּהּ: כְּחַס עַל הַנֵּר שֶׁרַאוּהוּ שֶׁמִּתְקַלְקֵל וְחַס עָלָיו וְכִבָּה אֶת הַפְּתִילָה: הַנֵּר קְרוּיזִי"ל: חַייָב מְפָרֵשׁ לָהּ: פּוֹטֵר בְּכֻלָּן מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא (דף לא:): שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם בְּכִבּוּי זֶה וְהֻזַּי מְלָאכָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ כְּדַאֲמַר בַּגְּמָרָא:

מסורת הש״ס

א סוכה ב:
ב פסחים יא.
ג זבחים י.; בבא מציעא קיט.; עירובין ג.; סנהדרין כג:
ד סוכה יד:; משנה סוכה
ה לקמן מו:; ביצה כג:; לעיל כב.; פסחים קא.; מנחות מא:
ו פסחים כו:; משנה כלאים

גליון הש״ס

גמ' גזרה עליתא דשישא. עיין לקמן דף קנא ע"ב:
תוס' ד"ה גזרה וכו' אטו עלייה אחרת. ועיי' לקמן דף קנא ע"ב ברש"י ד"ה קרקע:

גְּמָ' מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא חַיָּב — שְׁמַע מִינַּהּ רַבִּי יְהוּדָה הִיא. רֵישָׁא בְּמַאי עָסְקִינַן? אִי בְּחוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה — ״מוּתָּר״ מִיבָּעֵי לֵיהּ. וְאִי בְּחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה ״חַיָּב חַטָּאת״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! [א]לְעוֹלָם בְּחוֹלָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה, וּבְדִין הוּא דְּלִיתְנֵי ״מוּתָּר״, וְאַיְידֵי דְּבָעֵי לְמִתְנֵי סֵיפָא ״חַיָּב״, תְּנָא נָמֵי רֵישָׁא ״פָּטוּר״. וְהָדְתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא אִם בְּשָׁבִיל הַחוֹלָה שֶׁיִּישַׁן לֹא יְכַבֶּה, וְאִם כִּבָּה, פָּטוּר אֲבָל אָסוּר! — הַהִיא בְּחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא. [ב]שָׁאוּל שְׁאֵילָה זוֹ לְעֵילָּא מֵרַבִּי תַּנְחוּם דְּמִן נוֹי: מַהוּ לְכַבּוֹת בּוּצִינָא דְּנוּרָא מִקַּמֵּי בְּאִישָׁא בְּשַׁבְּתָא? פְּתַח וַאֲמַר: אַנְתְּ שְׁלֹמֹה אֵן חָכְמְתָךְ, אֵן סוּכְלְתָנוּתָךְ? לֹא דַּיֶּיךָ שֶׁדְּבָרֶיךָ סוֹתְרִין דִּבְרֵי דָּוִד אָבִיךָ, אֶלָּא שֶׁדְּבָרֶיךָ סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה. דָּוִד אָבִיךָ אָמַר: ״לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ״, וְאַתְּ אָמַרְתְּ: ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״, וְחָזַרְתְּ וְאָמַרְתְּ: ״כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת״! [ג]לָא קַשְׁיָא, הָא דְּקָאָמַר דָּוִד ״לֹא הַמֵּתִים יְהַלְלוּ יָהּ״ — הָכִי קָאָמַר: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בְּתוֹרָה וּבְמִצְוֹת קוֹדֶם שֶׁיָּמוּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁמֵּת, בָּטֵל מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת וְאֵין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁבַח בּוֹ. וְהֵיכִי דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מַאי דִּכְתִיב: ״בַּמֵּתִים חָפְשִׁי״ — כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַתּוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת. וּדְקָאָמַר שְׁלֹמֹה ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״, שֶׁכְּשֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, עָמַד מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְאָמַר כַּמָּה תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים לְפָנָיו וְלֹא נַעֲנָה, וּכְשֶׁאָמַר ״זְכוֹר לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עֲבָדֶיךָ״ — מִיָּד נַעֲנָה. וְלֹא יָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״? דָּבָר אַחֵר: מְנָהֲגוֹ שֶׁל עוֹלָם, מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם גּוֹזֵר גְּזֵרָה — סָפֵק מְקַיְּמִין אוֹתָהּ סָפֵק אֵין מְקַיְּמִין אוֹתָהּ. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר מְקַיְּמִין אוֹתָהּ — בָּחֲיָיו מְקַיְּמִין אוֹתָהּ אֵין מְקַיְּמִין אוֹתָהּ. וְאִילּוּ מֹשֶׁה רַבֵּינוּ גָּזַר כַּמָּה גְּזֵירוֹת וְתִיקֵּן כַּמָּה תַּקָּנוֹת וְקַיְּמוּת הֵן לְעוֹלָם וּלְעוֹלְמֵי עוֹלָמִים. וְלֹא יָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים וְגוֹ׳״?! [ב]דָּבָר אַחֵר: ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי וְגוֹ׳״, כְּדָרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב ״עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת לְטוֹבָה וְיִרְאוּ שׂוֹנְאַי וְיֵבוֹשׁוּ״ — אָמַר דָּוִד לְפָנֶיךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מְחוֹל לִי עַל אוֹתוֹ עָוֹן. אָמַר לוֹ: מָחוּל לְךָ. אָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי אוֹת בְּחַיַּי. אָמַר לוֹ: בְּחַיֶּיךָ אֵינִי מוֹדִיעַ, בְּחַיַּי שְׁלֹמֹה בְּנְךָ אֲנִי מוֹדִיעַ. [ג]כְּשֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, בִּיקֵּשׁ לְהַכְנִיס אֲרוֹן לְבֵית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. דָּבְקוּ שְׁעָרִים זֶה בָּזֶה. אָמַר שְׁלֹמֹה עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה רְנָנוֹת, וְלֹא נַעֲנָה. פָּתַח וְאָמַר: ״שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד״. רָהֲטוּ בָּתֵּרֵיהּ לְמִיבְלְעֵיהּ, אָמְרוּ: ״מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד״. אָמַר לָהוּ: ״ה׳ עִזּוּז וְגִבּוֹר״. חָזַר וְאָמַר: ״שְׂאוּ שְׁעָרִים רָאשֵׁיכֶם וְהִנָּשְׂאוּ פִּתְחֵי עוֹלָם וְיָבֹא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד ה׳ צְבָאוֹת הוּא מֶלֶךְ הַכָּבוֹד סֶלָה״, וְלֹא נַעֲנָה. כֵּיוָן שֶׁאָמַר: ״ה׳ אֱלֹהִים אַל תָּשֵׁב פְּנֵי מְשִׁיחֶךָ זָכְרָה לְחַסְדֵי דָוִד עַבְדֶּךָ״, מִיָּד נַעֲנָה. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נָהֲפְכוּ פְּנֵי כָּל שׂוֹנְאֵי דָוִד כְּשׁוּלֵי קְדֵירָה, וַיֵּדְעוּ כָּל הָעָם וְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁמָּחַל לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל אוֹתוֹ עָוֹן. וְלֹא יָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: ״וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכְּבָר מֵתוּ״?! וְהֵיכִי דִּכְתִיב: ״בַּיּוֹם הַשְׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיְבָרְכוּ אֶת הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ״. ״וַיֵּלְכוּ לְאָהֳלֵיהֶם״ — שֶׁמָּצְאוּ נְשׁוֹתֵיהֶן בְּטָהֳרָה. ״שְׂמֵחִים״ — שֶׁנָּזֲנוּ מִזִּיו הַשְּׁכִינָה. ״וְטוֹבֵי לֵב״ — שֶׁנִּתְעַבְּרוּ נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְיָלְדָה זָכָר. ״עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה ה׳ לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ״. ״לְדָוִד עַבְדּוֹ״ — שֶׁמָּחַל לוֹ עַל אוֹתוֹ עָוֹן. ״וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ״ — דְּאַחֵיל לְהוּ עָוֹן דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. [ד]וּדְקָאָמַר שְׁלֹמֹה: ״כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאַרְיֵה הַמֵּת״, כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב: ״הוֹדִיעֵנִי ה׳ קִצִּי וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא אֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי״ — אָמַר דָּוִד לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוֹדִיעֵנִי ה׳ קִצִּי. אָמַר לוֹ: גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי שֶׁאֵין מוֹדִיעִין קִצּוֹ שֶׁל בָּשָׂר וָדָם. ״וּמִדַּת יָמַי מַה הִיא״ — גְּזֵרָה הִיא מִלְּפָנַי שֶׁאֵין מוֹדִיעִין מִדַּת יָמָיו שֶׁל אָדָם. ״וְאֵדְעָה מֶה חָדֵל אָנִי״ — אָמַר לוֹ: בְּשַׁבָּת תְּמוּת. אָמוּת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת? אָמַר לוֹ: כְּבָר הִגִּיעָה מַלְכוּת שְׁלֹמֹה בְּנְךָ, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ אֲפִילּוּ כְּמִלְא נִימָא. אָמוּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת? אָמַר לוֹ: ״כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ מֵאָלֶף״ — טוֹב לִי יוֹם אֶחָד שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מֵאָלֶף עוֹלוֹת שֶׁעַתִּיד שְׁלֹמֹה בְּנְךָ לְהַקְרִיב לְפָנַי עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ.

כָּל

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ערח סעי' א:
ב מיי' פב' מהלכ' שבת הל' ב:
ג טוש"ע או"ח סי' ערח סעי' א:
ד מיי' פב' מהלכ' שבת הל' ב:

מסורת הש"ס

א נדה סא:
ב סנהדרין קז:
ג שמות רבה; במדבר רבה; מועד קטן ט.; ראש השנה לב:; אוצר מדרשים היכלות מסכת היכלות ט; אוצר מדרשים פרק שירה; אוצר מדרשים מדרשים על משה רבינו דרש לפטירת מרעה ז
ד מכות י.; קוהלת רבה; ברכות ד.; רות רבה

גליון הש"ס

גמ' טוב לי יום אחד שאתה יושב ועוסק בתורה. ובירו' פ"ז דברכות איתא חביבי עלי משפט וצדקה שאתה עושה יותר מקרבנות:

תורה אור השלם

[תהילים קטו, יז]
[קהלת ד, ב]
[קהלת ט, ד]
[תהילים פח, ו]
[שמות לב, יג]
[תהילים פו, יז]
[תהילים כד, ז]
[דברי הימים ב ו, מב]
[תהילים כד, ט]
[מלכים א ח]
[תהילים כד, ח]
[דברי הימים ב ו, א]
[תהילים כד, י]
[מלכים א ח, סו]
[מלכים א ח, סה]
[תהילים לט, ה]
[תהילים פד, יא]
[מלכים א ג, ד]

שֶׁל יוֹם: ד"א וְשַׁבֵּחַ אֲנִי אֶת הַמֵּתִים הָרְאשׁוֹנִים מִן הַחַיִּים שֶׁל עַכְשָׁו שֶׁהָרְאשׁוֹנִים טוֹבִים מֵאֵלֶּה תֵּדַע שֶׁמִּתְקַיְּמוֹת גְּזֵרוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה וְאֵין מִתְקַיְּמוֹת גְּזֵרוֹת שֶׁרִים שֶׁל עַכְשָׁו: עַל אוֹתוֹ עָוֹן דְּבַת שָׁבַע: דְּבָקוּ שְׁעָרִים שֶׁל בֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים: כ"ד רְנָנוֹת רִנָּה תְּפִלָּה תְּחִנָּה כְּתוּבִים בִּתְפִלַּת שְׁלֹמֹה עַד כ"ד וְיֵשׁ אוֹמְרִים כ"ד בְּרָכוֹת דְּתַעֲנִית וְלֹא נִהְיָא: רָהֲטוּ שְׁעָרִים בָּתְרֵהּ לְמַבְלְעֵהּ סָבְרִי דְּעַל עַצְמוֹ אָמַר מֶלֶךְ הַכָּבוֹד א"ל שְׁעָרִים מִי הוּא זֶה מֶלֶךְ הַכָּבוֹד אָמַר אִיהוּ ה' עִזּוּז וְגִבּוֹר (תְּהִלִּים כ"ד:י'): שׁוֹנְאַי דָּוִד מִשְׁפַּחַת שָׁאוּל שִׁמְעִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ: דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ בַּחֲנֻכַּת הַבַּיִת כְּדִכְתִיב אֶת חַג שִׁבְעַת יָמִים וְשִׁבְעַת יָמִים כְּדַאֲמְרִינַן בְּמוֹעֵד קָטָן (דף ט.): וּדְקָאָמַר שְׁלֹמֹה כִּי לְכֶלֶב חַי הוּא טוֹב מֵאַרְיֵה הַמֵּת לְאוּ לְעִנְיַן חֲשִׁיבוּתָא אֲמָרוֹ אֶלָּא לְעִנְיַן הֲלָכוֹת שַׁבָּת וי"ט: קְצֵי הַעֲתִידוֹת לָבוֹא עָלַי: מִדַּת יָמַי כַּמָּה יְמֵי חַיַּי: מָה חָדֵל אֲנִי בְּאֵיזֶה יוֹם אֲנִי חָדֵל וּבָטֵל מִן הָעוֹלָם: אֲמוּת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת שֶׁיּוּכְלוּ לְהִתְעַסֵּק בִּי וּבְהֶסְפְּדִי: כִּי טוֹב יוֹם בַּחֲצֵרֶיךָ כְּלוֹמַר כְּבָר אָמַרְתָּ לְפָנַי טוֹב יוֹם שֶׁאַתָּה עוֹמֵד בַּחֲצֵרֵי וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה מֵאֶלֶף עוֹלוֹת שֶׁעַתִּיד בִּנְךָ שְׁלֹמֹה לְהַעֲלוֹת כְּדִכְתִיב (מְלָכִים א ג) אֶלֶף עֹלוֹת יַעֲלֶה שְׁלֹמֹה וְגוֹ':

כָּל יוֹמָא דְּשַׁבְּתָא הֲוָה יָתֵיב וְגָרֵיס שְׁלָא יִקְרַב מַלְאָךְ הַמָּוֶת אֶלָּיו שֶׁהַתּוֹרָה מְגִנָּה מִמָּוֶת כִּדְאָמְרִינַן בְּסוֹטָה (דף כא.): סָלִיק וּבְחֵישׁ בְּאִילָנֵי מְנַעֲנֵעַ הַמַּלְאָךְ בְּאִילָנוֹת לְהַשְׁמִיעַ קוֹל תֵּמַהּ: וּכְלָבִים שֶׁל בֵּית אַבָּא רְעֵבִים לִשְׁתֵּי שְׁאֵלוֹת הַלָּלוּ הַצָּרִיךְ: וְלֹא יָפָה אָמַר כוּ' שֶׁלְּתַקָּנַת הַכְּלָבִים לֹא הִצְרִיכוּהוּ לְשָׁנוֹת טַלְטוּל נְבֵלָה וְאֶת הָאֲרֵיָה הַמֵּת אַסְרוּ לְטַלְטֵל

כָּל יוֹמָא דַּשַּׁבְּתָא הֲוָה יָתֵיב וְגָרֵיס כּוּלֵּי יוֹמָא. הֲהוּא יוֹמָא דְּבָעֵי לְמֵינַח נַפְשֵׁיהּ, קָם מַלְאָךְ הַמָּוֶת קַמֵּיהּ וְלָא יְכִיל לֵיהּ, דְּלָא הֲוָה פָּסֵק פּוּמֵיהּ מִגְּירְסָא. אָמַר: מַאי אַעֲבֵיד לֵיהּ? הֲוָה לֵיהּ בּוּסְתָּנָא אֲחוֹרֵי בֵּיתֵיהּ, אֲתָא מַלְאָךְ הַמָּוֶת סָלִיק וּבְחֵישׁ בְּאִילָנֵי. נָפַק לְמִיחֲזֵי. הֲוָה סָלֵיק בְּדַרְגָא, אֵיפְּחֵית דַּרְגָא מִתּוֹתֵיהּ, אֵישְׁתֵּיק וְנָח נַפְשֵׁיהּ. [א]שְׁלַח שְׁלֹמֹה לְבֵי מִדְרָשָׁא: אַבָּא מֵת וּמוּטָל בַּחַמָּה, וּכְלָבִים שֶׁל בֵּית אַבָּא רְעֵבִים — מָה אֶעֱשֶׂה? שִׁלְחוּ לֵיהּ: חֲתוֹךְ גְּבֵלָה וְהַנַּח לִפְנֵי הַכְּלָבִים. וְאָבִיהּ, הַנַּח עָלָיו כְּכָר אוֹ תְּבִינוֹק וְטַלְטְלוֹ. וְלֹא יָפָה אָמַר שְׁלֹמֹה: "כִּי לְכָלֶב חַי הוּא טוֹב מִן הָאֲרֵיֶה הַמֵּת". וּלְעִנְיַן שְׁאֵילָה דְּשָׁאֲלוּ קָדְמֵיכוֹן: נֵר קְרוּיָה "נֵר", וְנִשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם קְרוּיָה "נֵר". מוּטָב תִּכְבֶּה נֵר שֶׁל בָּשָׂר וָדָם מִפְּנֵי נֵרוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. [א]אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְׁמֵיהּ דְּרַב: בְּקִשּׁוּ חֲכָמִים לְגְנוֹז סֵפֶר קוֹהֶלֶת מִפְּנֵי שֶׁדִּבָּרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה, וּמִפְּנֵי שֶׁתְּחִילָּתוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה וְסוֹפוֹ תִּכְלָה? — מִפְּנֵי שֶׁתְּחִילָּתוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה וְסוֹפוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, דִּכְתִיב: "מַה יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמוֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ" — וְאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ הוּא דְּאִין לוֹ. קוֹדֶם שֶׁמֶשׁ — יֵשׁ לוֹ. סוֹפוֹ דִּבְרֵי תוֹרָה, דִּכְתִיב: "סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי זֶה כָּל הָאָדָם". מַאי "כִּי זֶה כָּל הָאָדָם"? — אָמַר רַבִּי (אֶלְעָזָר) [אֲלְעָזָר]: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ לֹא נִבְרָא אֶלָּא בִּשְׁבִיל זֶה. רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר: שְׁקוּל זֶה כְּנֶגֶד כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. שִׁמְעוֹן בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, וְאָמְרִי לַהּ שִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אוֹמֵר: לֹא נִבְרָא כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ אֶלָּא לְצִוּוֹת לָזֶה. [ב]וּמַאי "דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה"? כְּתִיב: "טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק", וּכְתִיב "לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל"! כְּתִיב "וְשִׂבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה", וּכְתִיב "וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עוֹשָׂה"! לָא קַשְׁיָא: "טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק": טוֹב כַּעַס שֶׁכּוֹעֵס הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, מִשְּׂחוֹק שֶׁמְּשַׂחֵק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הָרְשָׁעִים בָּעוֹלָם הַזֶּה. וְ"לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל" — זֶה שְׂחוֹק שֶׁמְּשַׂחֵק הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם הַצַּדִּיקִים בָּעוֹלָם הַבָּא. [ג]"וְשִׂבַּחְתִּי אֲנִי אֶת הַשִּׂמְחָה" — שִׂמְחָה שֶׁל מִצְוָה. "וּלְשִׂמְחָה מַה זֹּה עוֹשָׂה" — זוֹ שִׂמְחָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל מִצְוָה. לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין שְׂכִינָה שׁוֹרָה לֹא מִתּוֹךְ עַצְבוּת וְלֹא מִתּוֹךְ עַצְלוּת וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂחוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ קַלּוּת רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שִׂיחָה וְלֹא מִתּוֹךְ דְּבָרִים בְּטֵלִים, אֶלָּא מִתּוֹךְ דָּבָר שְׂמָחָה שֶׁל מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַתָּה קְחוּ לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד ה'". אָמַר רַב יְהוּדָה: וְכֵן לְדָבָר הֲלָכָה. אָמַר רָבָא: וְכֵן לַחֲלוֹם טוֹב. [ד]אִינִי, וְהָאָמַר רַב גִּידֵּל אָמַר רַב: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁיּוֹשֵׁב לְפָנַי רַבּוֹ וְאֵין שְׂפָתוֹתָיו נוֹטְפוֹת מָר, תְּכָוֶינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׂפָתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נוֹטְפוֹת מוֹר עוֹבֵר": אַל תִּקְרֵי "מוֹר עוֹבֵר", אֶלָּא "מָר עוֹבֵר". אַל תִּקְרֵי "שׁוֹשַׁנִּים", אֶלָּא "שֶׁשּׁוֹנִים". לָא קַשְׁיָא: הָא בְּרַבָּה וְהָא בְּתַלְמִידָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא הָא וְהָא בְּרַבָּה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא מִקַּמֵּי דְּלִפְתַּח, הָא לְבָתַר דְּפָתַח. כִּי הָא דְּרַבָּה מִקַּמֵּי דְּפָתַח לְהוּ לְרַבָּנַן אָמַר מִילְּתָא דִּבְדִיחוּתָא וּבָדְחֵי רַבָּנַן, לְסוֹף יָתֵיב בְּאֵימְתָא וּפָתַח בִּשְׁמַעְתָּא. וְאַף סֵפֶר מִשְׁלֵי בִּקְּשׁוּ לִגְנוֹז שֶׁהָיוּ דְּבָרָיו סוֹתְרִין זֶה אֶת זֶה. וּמִפְּנֵי מָה לֹא גְּנָזוּהוּ? אָמְרִי: סֵפֶר קוֹהֶלֶת לָאו עַיְינִינַן וְאַשְׁכְּחִינַן טַעְמָא? הָכָא נָמֵי לִיעַיֵּין. וּמַאי דְּבָרָיו סוֹתְרִים זֶה אֶת זֶה? — כְּתִיב "אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ", וּכְתִיב: "עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ". לָא קַשְׁיָא: הָא בְּדִבְרֵי תוֹרָה, הָא בְּמִילֵּי דְעָלְמָא. [ה]כִּי הָא דְּהָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אָמַר לֵיהּ: אִשְׁתְּךָ אִשְׁתִּי, וּבְנֵיךָ בָּנַי. אָמַר לֵיהּ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה וּפָקַע. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא, אָמַר לֵיהּ: אִמְּךָ אִשְׁתִּי, וְאַתָּה בְּנִי. אָמַר לֵיהּ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּשְׁתֶּה כּוֹס שֶׁל יַיִן? שָׁתָה וּפָקַע. אָמַר רַבִּי חִיָּיא: אַהְנָיָא לֵיהּ צָלוֹתֵיהּ לְרַבִּי דְּלָא לְשַׁוּוֵיהּ בְּנֵי מַמְזֵרֵי. דְּרַבִּי כִּי הֲוָה מְצַלֵּי אָמַר: "יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁתַּצִּילֵנִי הַיּוֹם מֵעַזֵּי פָּנִים וּמֵעַזּוּת פָּנִים". בְּדִבְרֵי תוֹרָה מַאי הִיא? — כִּי הָא דְּיָתֵיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָא דָרֵישׁ: עָתִידָה אִשָּׁה שֶׁתֵּלֵד בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר "הָרָה וְיוֹלֶדֶת יַחְדָּיו". לִיגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אָמַר: "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ"! אָמַר לֵיהּ: בֹּא וַאֲרָאֶךָ דּוּגְמָתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה. נָפַק אַחְוֵי לֵיהּ תַּרְנְגוֹלֶת. וְתוּ, יָתֵיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָא דָרֵישׁ: עֲתִידִים אִילָנוֹת שֶׁמּוֹצִיאִין פֵּירוֹת בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָשָׂא עָנָף וְעָשָׂה פֶּרִי" — מָה עָנָף בְּכָל יוֹם אַף פֵּרִי בְּכָל יוֹם. לִיגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד, אָמַר: וְהָכְתִיב "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ". אָמַר לֵיהּ: בֹּא וַאֲרָאֶךָ דּוּגְמָתָם בָּעוֹלָם הַזֶּה. נָפַק אַחְוֵי לֵיהּ צָלָף. [ו]וְתוּ, יָתֵיב רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְקָא דָרֵישׁ: עֲתִידָה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁתּוֹצִיא גְּלוּסְקָאוֹת וּכְלֵי מֵילֶת שָׁנָאֱמַר: "יְהִי פִּסַּת בַּר בָּאָרֶץ". לִיגְלֵג עָלָיו אוֹתוֹ תַּלְמִיד וְאָמַר: "אֵין כָּל חָדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ". אָמַר לֵיהּ: בֹּא וַאֲרָאֶךָ דּוּגְמָתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה. נָפַק אַחְוֵי לֵיהּ כְּמֵיהֶן וּפִטְרִיּוֹת. וְאַכְּלֵי מֵילֶת — נְבָרָא בַּר קוֹרָא. [ז]תָּנוּ רַבָּנָן: לְעוֹלָם יְהֵא אָדָם עַנְוְותָן כְּהִלֵּל וְאַל יְהֵא קַפְּדָן כְּשַׁמַּאי. מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁהִמְרוּ

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' א:

ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:

ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא:

ד מיי' פח' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' טו:

ה מיי' פו' מהל' יסודי התורה הל' ד:

ו מיי' פב' מהל' דעות הל' ג:

מסורת הש"ס

א ברכות ו:

ב בראשית רבה; קוהלת רבה

ג תוספתא ברכות; ברכות לא.

ד לקמן פח:

ה ברכות מז:

ו כתובות קיא:

ז מסכת כלה רבתי

תורה אור השלם

כִּי־מִי אֲשֶׁר (יבחר) [וְחָבַר] אֶל כָּל־הַחַיִּים יֵשׁ בִּטָּחוֹן כִּי־לְכֶלֶב וגו' [קהלת ט, ד]

נֶר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל־חַדְרֵי־בָטֶן [משלי כ, כז]

מַה־יִּתְרוֹן לָאָדָם בְּכָל־עֲמָלוֹ שֶׁיַּעֲמֹל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ [קהלת א, ג]

סוֹף דָּבָר הַכֹּל נִשְׁמָע אֶת־הָאֱלֹהִים יְרָא וְאֶת־מִצְוֹתָיו שְׁמוֹר כִּי־זֶה וגו' [קהלת יב, יג]

טוֹב כַּעַס מִשְּׂחוֹק כִּי־בְרֹעַ פָּנִים יִיטַב לֵב [קהלת ז, ג]

לִשְׂחוֹק אָמַרְתִּי מְהוֹלָל וּלְשִׂמְחָה מַה־זֹּה עֹשָׂה [קהלת ב, ב]

וְשִׂבַּחְתִּי אֲנִי אֶת־הַשִּׂמְחָה אֲשֶׁר אֵין־טוֹב לָאָדָם תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ כִּי וגו' [קהלת ח, טו]

וְעַתָּה קְחוּ־לִי מְנַגֵּן וְהָיָה כְּנַגֵּן הַמְנַגֵּן וַתְּהִי עָלָיו יַד־יְהוָה [מלכים ב ג, טו]

לְחָיָיו כְּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם מִגְדְּלוֹת מֶרְקָחִים שִׂפְתוֹתָיו שוֹשַׁנִּים נֹטְפוֹת מוֹר וגו' [שיר השירים ה, יג]

אַל־תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־תִּשְׁוֶה־לּוֹ גַּם־אָתָּה [משלי כו, ד]

עֲנֵה כְסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ פֶּן־יִהְיֶה חָכָם בְּעֵינָיו [משלי כו, ה]

הִנֵּנִי מֵבִיא אוֹתָם מֵאֶרֶץ צָפוֹן וְקִבַּצְתִּים מִיַּרְכְּתֵי־אָרֶץ בָּם עִוֵּר וגו' [ירמיהו לא, ח]

כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה רַנְּנוּ לְיַעֲקֹב שִׂמְחָה וְצַהֲלוּ בְּרֹאשׁ הַגּוֹיִם וגו' [ירמיהו לא, ז]

מַה־שֶּׁהָיָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה וּמַה־שֶּׁנַּעֲשָׂה הוּא שֶׁיֵּעָשֶׂה וְאֵין כָּל־חָדָשׁ תַּחַת וגו' [קהלת א, ט]

בָּהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֶשְׁתָּלְנוּ וְנִשָּׂא עָנָף וְעָשָׂה פְּרִי וְהָיָה וגו' [יחזקאל יז, כג]

יְהִי פִּסַּת־בַּר בָּאָרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ וְיָצִיצוּ וגו' [תהילים עב, טז]

כְּמוֹ לִשְׁבֹּר בַּר (בְּרֵאשִׁית מב) וּלְעִנְיַן כְּלֵי מֵילֶת בַּר נָקִי כְּמוֹ בָּרָה כַּחַמָּה (שִׁיר ו): פִּסַּת בַּר מַשְׁמַע גְּלוּסְקָאוֹת שֶׁרַחֲבוֹת כְּמִין פַּס יָד וּמַשְׁמַע כְּלֵי מֵילֶת כְּמוֹ כְּתֹנֶת פַּסִּים: כְּמַהֲתִין וּפִטְרִיּוֹת שֶׁיּוֹצְאִין כְּמוֹת שֶׁהֵן בְּלַיְלָה אֶחָד וּרְחַבִּין וְעַגּוּלִין כִּגְלוּסְקָאוֹת: נְבָרָא בַּר קוֹרָא סִיב כְּמִין לְבוּשׁ מְצַיֵּר גָּדֵל סְבִיבוֹת הַקֹּר שֶׁל דֶּקֶל כְּשֶׁהוּא רַךְ קוֹר עֲנַף הָאִילָן כְּשֶׁהוּא רַךְ יוֹצֵא בְּכָל שָׁנָה קֹדֶם שֶׁיִּתְקַשֶּׁה קְרוּי קוֹר:

מסורת הש״ס

א אבות דרבי נתן
ב תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ל
ג מסכת כלה רבתי

גליון הש״ס

גמרא הלל גיריסה. עי׳ יבמות דף כד ע״ב תוס׳ ד״ה לא בימי ודף קט ע״ב תוס׳ ד״ה רעה:

תורה אור השלם

וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וְכֻתֹּנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי [שמות כח, ד]

וּבְנֹסַע הַמַּשְׂכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבַהֲנֹת הַמַּשְׂכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת [במדבר א, נא]

לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה [ויקרא יט, יח]

וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל [שמות ד, כב]

וְהָיָה אֲמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעֹת חָכְמַת וָדָעַת יִרְאַת יְהוָה הִיא אוֹצָרוֹ [ישעיהו לג, ו]

תְּחִלַּת חָכְמָה יִרְאַת יְהוָה וְדַעַת קְדֹשִׁים בִּינָה [משלי ט, י]

שֶׁהָמְרוּ נַתְעֲרְבוּ כְּמוֹ שְׁמַמְרִין אֶת הַיְּוָנִים דְּסַנְהֶדְרִין (דף כו:): מִי כָּאן הַלֵּל בִּלּוּם כָּאן הִלֵּל וּלְשׁוֹן גְּנַאי לַנָּשִׂיא יִשְׂרָאֵל: מִפְּנֵי מָה רֹאשׁוֹ שֶׁל בַּבְלִיִּים סְגַלְגַּל עָגֹל: תְּרוּיוֹטוֹת רַכּוֹת: שְׁדָרִים בֵּין הַחוֹלוֹת וְהָרוּחַ נוֹשֶׁבֶת וְנִכְנָס בְּתוֹךְ עֵינֵיהֶם וּבְמָקוֹם אַחֵר מְפֹרָשׁ תְּרוּיוֹטוֹת לְשׁוֹן עֲגָלוֹת בֵּית מוֹשָׁב שֶׁלָּהֶן וְאַף כָּאן אֲנִי אוֹמֵר כֵּן וּמִפְּנֵי שְׁדָרִים בֵּין הַחוֹלוֹת שֶׁנָּה אוֹתָם הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא יֵהָא סָדָק שֶׁל עֵינֵיהֶם אָרֹךְ כְּשֶׁלָּנוּ וְכָנָס בּוֹ הַחוֹל וְכֵן רַגְלֵיהֶם שֶׁל אַפְרָקִיִּים רְחָבוֹת שֶׁלֹּא יִטְבְּעוּ בִּבְצָעֵי הַמַּיִם וְרִבּוֹתֵינוּ מְפָרְשִׁים שְׁדָרִים בֵּין בִּצְעֵי הַמַּיִם וְהוֹלְכִין יְחֵפִין וּמִתְפַּשְׁטִין רַגְלֵיהֶן לְפִי שֶׁהַמְּנָעָל דּוֹחֵק הַרֶגֶל וּמַעֲמִידוֹ עַל דְּפוּס שֶׁלּוֹ: כְּדֵי הוּא הִלֵּל רָאוּי לְכָךְ: הוֹצִיאוּ בְּנִזְיָפָה דְּתָנֵיא הַבָּא לְקַבֵּל דִּבְרֵי חֲבֵרוּת חוּץ מִדָּבָר אֶחָד וְכֵן גֵּר הַבָּא לְהִתְגַּיֵּר וְקִבֵּל עָלָיו דִּבְרֵי תוֹרָה חוּץ מִדָּבָר אֶחָד אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ בְּמִסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת (דף ל:): גִּיֵּרָהּ וְסָמַךְ עַל תָּכְמָתוֹ שֶׁסּוֹפוֹ שֶׁיְּגַיְּלֶנּוּ לְקַבֵּל עָלָיו דָּלָא דָּמְיָא הָא לְחוּץ מִדָּבָר אֶחָד שֶׁלֹּא הָיָה כּוֹפֵר בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה אֶלָּא שֶׁלֹּא הָיָה מַאֲמִין שֶׁהִיא מִפִּי הַגְּבוּרָה וְהִלֵּל הַבָּטוּחַ שֶׁאַחַר שֶׁיְּלַמְּדֶנּוּ יִסְמֹךְ עָלָיו: אַפֵּךְ לִיהּ בְּגוֹן תֵּשֶׁךְ"ק: לְאוֹ עָלַי קָא סָמְכַתְּ מָנַיִן אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁזּוֹ אֶלָּף וְזוֹ בַּיִת אֶלָּא שְׁלַמַּדְתִּיךָ וְסָמַכְתָּ עָלַי דָּעַל פֶּה נַמִּי סָמוֹךְ עָלַי דְּבָרַי: אֻמַּת הַבִּנְיָן מִקֵּל שֶׁהוּא אַמַּת אֹרֶךְ וּמוֹדָדִים בּוֹ אֹרֶךְ הַבִּנְיָן שֶׁהָיוּ קוֹצְצִין עִם הָאַמִּנִּין כְּךָ וְכָךְ אַמּוֹת בְּכָךְ וְכָךְ דְּמִים: דַּעֲלָךְ סָנֵי לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבַד רָעָ אָבִיךָ אַל תַּעֲוֹב (משלי כז) זֶה הקב"ה אַל תַּעֲבֹר עַל דְּבָרָיו שֶׁהֲרֵי עָלֶיךָ שֶׁנֹּאוּי שֶׁיַּעֲבֹר חֲבֵרְךָ עַל דְּבָרֶיךָ ל"א חֲבֵרְךָ מַמָּשׁ כְּגוֹן גְּזֵלָה גְּנֵבָה נְאוּף וְרֹב הַמִּצְוֹת: אֵידָךְ שְׁאַר דִּבְרֵי תוֹרָה: פְּרוּשָׁה דְּהָא מִלְּתָא הוּא לְדַעַת אַיזֶה דָּבָר שָׁנוּאִי זִיל גְּמֹר וְתַדַּע: סוֹפֵר מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת: טַכְסִיסֵי תִּקּוּנֵי צְרָכֵי הַמֶּלֶךְ לְפִי הַכָּבוֹד: שְׁלָשְׁתָּן הַגָּרִים הַלָּלוּ: סֵדֶר זְרָעִים שֶׁעַל אֱמוּנַת הָאָדָם סוֹמֵךְ לְהַפְרִישׁ מְעַשְּׂרוֹתָיו כְּרָאוּי: חֹסֶן לְשׁוֹן יוֹרְשִׁין וְעַל יְדֵי אִשָּׁה נוֹלְדוּ יוֹרְשִׁין: סֵדֶר נְזִיקִין מוֹשִׁיעַן מַזְהִיר לְפָרֵשׁ מַהֲזִק וּמַהֲתַחֵיב מָמוֹן: דַּעַת עֲדִיף מַחְכְּמָה: הֵיא אוֹצָרוֹ הוּא עִקַּר הֶחָשׁוּב בְּעֵינָיו לָאֱצֹר וְלַעֲשׂוֹת סְגֻלָּה לְזוּכָרוֹן: קַבְּעָתָּ עִתִּים לְפִי שֶׁאָדָם צָרִיךְ לְהִתְעַסֵּק בְּדֶרֶךְ אֶרֶץ שֶׁאִם אֵין דֶּרֶךְ אֶרֶץ אֵין תּוֹרָה הַצָּרוּךְ לְקַבֵּעַ עִתִּים לַתּוֹרָה דָּבָר קָצוּב שֶׁלֹּא יִמָּשֵׁךְ כָּל הַיּוֹם לְדֶרֶךְ אֶרֶץ: בְּפָרְיָה וּרְבְיָה הֵנִיחַ חֹסֶן: צִפִּיתָ לִישׁוּעָה לְדִבְרֵי הַנְּבִיאִים: הֲבִנְתָּ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר הֵנִיחַ דַּעַת: קַב חוֹמְטִין אֶרֶץ מִלֵּחָה וּמְשַׁמֶּרֶת אֶת הַפֵּרוֹת מֵהַתְלִיעַ: וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְמַכְרָהּ בְּדֶמֵי חִטִּין דְּלָאו אוֹנָאָה הִיא שֶׁהֲרֵי שְׁמִירָתָן בְּכָךְ:

(א)שֶׁהָמְרוּ זֶה אֶת זֶה, אָמְרוּ: כָּל מִי שֶׁיֵּלֵךְ וְיַקְנִיט אֶת הִלֵּל יִטּוֹל אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. אָמַר אֶחָד מֵהֶם: אֲנִי אַקְנִיטֶנּוּ. אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְהִלֵּל חָפַף אֶת רֹאשׁוֹ. הָלַךְ וְעָבַר עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ, אָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל, מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרְאתוֹ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאוֹל. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה רָאִשֵׁיהֶן שֶׁל בַּבְלִיִּים סְגַלְגַּלּוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי, שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שְׁאָלְתָּ. מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם חַיּוֹת פִּקְחוֹת. הָלַךְ וְהִמְתִּין שָׁעָה אַחַת, חָזַר וְאָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל, מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרְאתוֹ. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאוֹל. אָמַר לוֹ: שְׁאַל בְּנִי. שְׁאַל: מִפְּנֵי מָה עֵינֵיהֶן שֶׁל תַּרְמוֹדָיִין תְּרוּטוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי, שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שְׁאָלְתָּ. מִפְּנֵי שְׁדָרִין בֵּין הַחוֹלוֹת. הָלַךְ וְהִמְתִּין שָׁעָה אַחַת, חָזַר וְאָמַר: מִי כָּאן הִלֵּל, מִי כָּאן הִלֵּל? נִתְעַטֵּף וְיָצָא לְקָרְאתוֹ, אָמַר לוֹ: בְּנִי, מָה אַתָּה מְבַקֵּשׁ? אָמַר לוֹ: שְׁאֵלָה יֵשׁ לִי לִשְׁאוֹל. אָמַר לוֹ: שְׁאַל בְּנִי. שְׁאַל: מִפְּנֵי מָה רַגְלֵיהֶם שֶׁל אַפְרִקִיִּים רְחֻבּוֹת? אָמַר לוֹ: בְּנִי שְׁאֵלָה גְּדוֹלָה שְׁאָלְתָּ — מִפְּנֵי שֶׁדָּרִין בֵּין בִּצְעֵי הַמַּיִם. אָמַר לוֹ: שְׁאֵלוֹת הַרְבֵּה יֵשׁ לִי לִשְׁאוֹל, וּמִתְיָרֵא אֲנִי שֶׁמָּא תִּכְעוֹס. נִתְעַטֵּף וְיָשַׁב לְפָנָיו. אָמַר לוֹ: כָּל שְׁאֵלוֹת שֶׁיֵּשׁ לָךְ לִשְׁאוֹל שְׁאַל. אָמַר לוֹ אַתָּה הוּא הִלֵּל שֶׁקּוֹרִין אוֹתְךָ "נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל"? אָמַר לוֹ: הֵן. אָמַר לוֹ: אִם אַתָּה הוּא, לֹא יִרְבּוּ כְּמוֹתְךָ בְּיִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: בְּנִי, מִפְּנֵי מָה? אָמַר לוֹ מִפְּנֵי שֶׁאֲבַדְתִּי עַל יָדְךָ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז. אָמַר לוֹ: הֱוֵי זָהִיר בְּרוּחֲךָ כְּדֵי הוּא הִלֵּל שֶׁתְּאַבֵּד עַל יָדוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז וְאַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וְהִלֵּל לֹא יַקְפִּיד. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁבָּא לְפָנַי שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: כַּמָּה תּוֹרוֹת יֵשׁ לָכֶם? אָמַר לוֹ: שְׁתַּיִם, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אָמַר לוֹ: שֶׁבִּכְתָב אֲנִי מַאֲמִינְךָ, וְשֶׁבְּעַל פֶּה — אֵינִי מַאֲמִינְךָ. גַּיְּרַנִי עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. גָּעַר בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ בְּנִזְיפָה. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. יוֹמָא קַמָּא אֲמַר לֵיהּ: א״ב ג״ד. לְמָחָר אֲפֵיךְ לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: וְהָא אֶתְמוֹל לָא אֲמַרְתָּ לִי הָכִי! אֲמַר לֵיהּ: לְאוֹ עָלַי דִּידִי קָא סָמְכַתְּ? דְּעַל פֶּה נַמִּי סָמוֹךְ עָלַי. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: גַּיְּרֵנִי עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת! דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: דַּעֲלָךְ סָנֵי לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבֵיד — זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וְאִידָךְ פֵּירוּשָׁהּ הוּא, זִיל גְּמוֹר. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי הִלֵּל. אָמַר לוֹ: כַּמָּה תּוֹרוֹת יֵשׁ לָכֶם? אָמַר לוֹ: שְׁתַּיִם, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. אָמַר לוֹ: שֶׁבִּכְתָב אֲנִי מַאֲמִינְךָ, וְשֶׁבְּעַל פֶּה — אֵינִי מַאֲמִינְךָ. גַּיְּרֵנִי עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב. גָּעַר בּוֹ וְהוֹצִיאוֹ בְּנִזְיפָה. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. יוֹמָא קַמָּא אֲמַר לֵיהּ: א״ב ג״ד. לְמָחָר אֲפֵיךְ לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: וְהָא אֶתְמוֹל לָא אֲמַרְתָּ לִי הָכִי! אֲמַר לֵיהּ: לְאוֹ עָלַי דִּידִי קָא סָמְכַתְּ? דְּעַל פֶּה נַמִּי סָמוֹךְ עָלַי. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי. אָמַר לוֹ: גַּיְּרֵנִי עַל מְנָת שֶׁתְּלַמְּדֵנִי כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ כְּשֶׁאֲנִי עוֹמֵד עַל רֶגֶל אַחַת! דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: דַּעֲלָךְ סָנֵי לְחַבְרָךְ לָא תַּעֲבֵיד — זוֹ הִיא כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ, וְאִידָךְ פֵּירוּשָׁהּ הוּא, זִיל גְּמוֹר. שׁוּב מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד שֶׁבָּא לִפְנֵי הַשַּׁבָּת, שֶׁהָיָה עוֹבֵר אֲחוֹרֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְשָׁמַע קוֹל סוֹפֵר שֶׁהָיָה אוֹמֵר: "וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד". אָמַר: הַלָּלוּ לְמִי? אָמְרוּ לוֹ: לְכֹהֵן גָּדוֹל. אָמַר אוֹתוֹ גּוֹי בְּעַצְמוֹ: אֵלֵךְ וְאֶתְגַּיֵּיר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּשַׁמּוּנִי כֹּהֵן גָּדוֹל. בָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: גַּיְּרֵנִי עַל מְנָת שֶׁתְּשַׁמֵּנִי כֹּהֵן גָּדוֹל. דְּחָפוֹ בְּאַמַּת הַבִּנְיָן שֶׁבְּיָדוֹ. בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, גַּיְּרֵיהּ. אָמַר לוֹ: כְּלוּם מַעֲמִידִין מֶלֶךְ אֶלָּא מִי שֶׁיּוֹדֵעַ טַכְסִיסֵי מַלְכוּת, לֵךְ לְמוֹד טַכְסִיסֵי מַלְכוּת. הָלַךְ וְקָרָא. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ "וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת", אָמַר לֵיהּ: מִקְרָא זֶה עַל מִי נֶאֱמַר? אָמַר לוֹ: אֲפִילּוּ עַל דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. נְשָׂא אוֹתוֹ גֵּר קַל וְחוֹמֶר בְּעַצְמוֹ: וּמַה יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְרְאוּ בָּנִים לַמָּקוֹם וּמִתּוֹךְ אַהֲבָה שֶׁאֲהֵבָם קְרָא לָהֶם: "בְּנִי בְכוֹרִי יִשְׂרָאֵל", כְּתִיב בָּעֲלֵיהֶם "וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת" — גֵּר הַקַּל שֶׁבָּא בְּמַקָּלוֹ וּבְתַרְמִילוֹ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. (ב)בָּא לִפְנֵי שַׁמַּאי, אָמַר לוֹ: כְּלוּם רָאוּי אֲנִי לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל? וַהֲלֹא כְּתִיב בַּתּוֹרָה: "וְהַזָּר הַקָּרֵב יוּמָת". בָּא לִפְנֵי הִלֵּל, אָמַר לוֹ: עַנָּוְותָן הִלֵּל, יְנוּחוּ לְךָ בְּרָכוֹת עַל רֹאשֶׁךָ, שֶׁקֵּרַבְתַּנִי תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. לְיָמִים נִזְדַּוְּגוּ שְׁלָשְׁתָּן לְמָקוֹם אֶחָד, אָמְרוּ: קִפְּדָנוּתוֹ שֶׁל שַׁמַּאי בִּקְּשָׁה לְטוֹרְדָנוּ מִן הָעוֹלָם, עַנָּוְותָנוּתוֹ שֶׁל הִלֵּל קֵרַבְתָּנוּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׁכִינָה. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב "וְהָיָה אֱמוּנַת עִתֶּיךָ חֹסֶן יְשׁוּעוֹת חָכְמַת וָדָעַת וְגוֹ'". "אֱמוּנַת" — זֶה סֵדֶר זְרָעִים. "עִתֶּיךָ" — זֶה סֵדֶר מוֹעֵד. "חֹסֶן" — זֶה סֵדֶר נָשִׁים. "יְשׁוּעוֹת" — זֶה סֵדֶר נְזִיקִין. "חָכְמַת" — זֶה סֵדֶר קָדָשִׁים. "וָדָעַת" — זֶה סֵדֶר טָהֳרוֹת. וַאֲפִילּוּ הָכִי, "יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ". (א)אָמַר רָבָא: בְּשָׁעָה שֶׁמַּכְנִיסִין אָדָם לְדִין, אוֹמְרִים לוֹ: נָשָׂאתָ וְנָתַתָּ בָּאֱמוּנָה? קָבַעְתָּ עִתִּים לַתּוֹרָה? עָסַקְתָּ בְּפָרְיָה וּרְבִיָּה? צִפִּיתָ לִישׁוּעָה? פִּלְפַּלְתָּ בְּחָכְמָה? הֲבַנְתָּ דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר? וַאֲפִילּוּ הָכִי, אִי יִרְאַת ה' הִיא אוֹצָרוֹ — אִין, אִי לָא — לָא. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁאָמַר לְשָׁלּוּחוֹ: הָעֲלֵה לִי כּוֹר חִטִּין לָעֲלִיָּיה. הָלַךְ וְהֶעֱלָה לוֹ. אָמַר לוֹ: עֵירַבְתָּ לִי בָּהֶן קַב חוֹמְטוֹן? אָמַר לוֹ: לְאוֹ. אָמַר לוֹ: מוּטָב אִם לֹא הֶעֱלֵיתָה. (ג)תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מְעֻרָב אָדָם קַב חוֹמְטוֹן בְּכוֹר שֶׁל תְּבוּאָה, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ תּוֹרָה וְאֵין בּוֹ יִרְאַת שָׁהֳמְרוּ זֶה אֶת זֶה דִּינֵי אַסְמַכְתָּא מִפֹּרֶשׁ בְּמָקוֹם אֶחָד (בָּבָא מְצִיעָא דַּף עד. וְשָׁם):

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ קנה סעי׳ א:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ח:

אֱמוּנַת זֶה סֵדֶר זְרָעִים מְפֹרָשׁ בִּירוּשַׁלְמִי שֶׁמַּאֲמִין בְּחֵי הָעוֹלָמִים וְזוֹרֵעַ.

עין משפט
נר מצוה

א טור או"ח סי' רסח:
ב מיי' פא' מהל' שבת הל' ז:
ג מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ד מיי' פי' מהל' שבת הל' טו:
ה טוש"ע או"ח סי' רסג סעי' ג:
ו מיי' פה' מהל' שבת הל' ג:

וְסוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ ור"ש פּוֹטֵר אֲפִי' בְּסוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ אֶלָּא בְּמָקוֹם שע"י סְתִירָה יֵשׁ תִּקּוּן (בְּבִנְיָן אַחֲרוֹן) יוֹתֵר מִשֶּׁלֹּא הָיָה בִּנְיָן רִאשׁוֹן מְעוּלָּם שָׁם כְּגוֹן בִּפְתִילָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַבְהֲבָהּ דִּמְחַיֵּב ר' שִׁמְעוֹן כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְאִם תֹּאמַר לְר' שִׁמְעוֹן הָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף עג.) הַמְכַבֶּה וְהַסּוֹתֵר בִּשְׁלָמָא מְכַבֶּה מַשְׁכַּחַת לָהּ דִּמְתַקֵּן כִּדְפֵרֵשׁ כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין אֶלָּא סוֹתֵר לָא מַשְׁכַּחַת שֶׁיְּהֵא מְתַקֵּן בִּסְתִירָה זוֹ יוֹתֵר מִשֶּׁלֹּא הָיָה בְּנוּי שָׁם מְעוֹלָם וְאַמַּאי חַיָּב לְר' שִׁמְעוֹן וי"ל דְּכוּלְּהוּ מִמִּשְׁכָּן יָלְפִינַן לָהּ וְלֹא הָיָה כִּבּוּי בַּמִּשְׁכָּן כ"א לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין וּלְהָכֵי לָא מְחַיֵּב ר"ש אֶלָּא בכה"ג אֲבָל סוֹתֵר אַשְׁכְּחַן בַּמִּשְׁכָּן שֶׁאֵין מְתַקֵּן בִּסְתִירָה זוֹ יוֹתֵר מִשֶּׁלֹּא הָיָה בָּנוּי שָׁם מְעוֹלָם וּלְהָכִי מְחַיֵּב שָׁם אֲפִי' ר"ש וא"ת כֵּיוָן דְּסוֹתֵר וּמְכַבֶּה בָּעֵינַן ע"מ לִבְנוֹת וּלְהַבְעִיר א"כ בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (שָׁם) דִּתְנַן הַמְכַבֶּה וְהַסּוֹתֵר הֲוֵי לֵיהּ לְמִתְנֵי הַמְכַבֶּה ע"מ לְהַבְעִיר וְהַסּוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת כִּי הֵיכִי דְּקָתָנֵי הַמּוֹחֵק ע"מ לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהַקּוֹרֵעַ ע"מ לִתְפֹּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְי"ל דְּהָתָם נַמִּי לָא קָתָנֵי לֵיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי שִׁעוּרָא דִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּשְׁתֵּי תְּפִירוֹת אֲבָל בִּמְכַבֶּה וְסוֹתֵר עַל מְנָת לְהַבְעִיר וְלִבְנוֹת כָּל שֶׁהוּא מְחַיֵּב לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנְיֵהּ:

יִרְאַת שָׁמַיִם, דּוֹמֶה לְגִזְבָּר שֶׁמָּסְרוּ לוֹ מַפְתְּחוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וּמַפְתְּחוֹת הַחִיצוֹנוֹת לֹא מָסְרוּ לוֹ, בְּהֵי עָיֵיל? מַכְרִיז רַבִּי יַנַּאי: חֲבַל עַל דְּלֵית לֵיהּ דַּרְתָּא וְתַרְעָא לְדַרְתָּא עָבֵיד. אָמַר רַב יְהוּדָה: לֹא בָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּירְאוּ מִלְּפָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּירְאוּ מִלְּפָנָיו". [א]רַבִּי סִימוֹן וְרַבִּי אֶלְעָזָר הֲווּ יָתְבִי. חָלֵיף וְאָזֵיל רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא. אֲמַר לֵיהּ חַד לְחַבְרֵיהּ: נֵיקוּ מִקַּמֵּיהּ, דִּגְבַר דָּחֵיל חֶטְאִין הוּא. אֲמַר לֵיהּ אִידַּךְ: נֵיקוּ מִקַּמֵּיהּ, דִּגְבַר בַּר אוֹרָיַין הוּא. אֲמַר לֵיהּ: אָמֵינָא לָךְ אֲנָא דִּגְבַר דָּחֵיל חֶטְאִין הוּא, וְאָמְרַתְּ לִי אַתְּ בַּר אוֹרָיַין הוּא?! [ב]תִּסְתַּיֵּים דְּרַבִּי אֶלְעָזָר הוּא דְּאָמַר דִּגְבַר דָּחֵיל חֶטְאִין הוּא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵין לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ אֶלָּא יִרְאַת שָׁמַיִם בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה ה' אֱלֹהֶיךָ שׁוֹאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם לְיִרְאָה וְגוֹ'", וּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת ה' הִיא חָכְמָה וְגוֹ'" — שֶׁכֵּן בִּלְשׁוֹן יְוָנִי קוֹרִין לְאַחַת "הֵן". תִּסְתַּיֵּים. דָּרֵשׁ רַב עוּלָּא: מַאי דִּכְתִיב "אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְגוֹ'" — הַרְבֵּה הוּא דְּלָא לִירְשַׁע, הָא מְעַט לִירְשַׁע?! אֶלָּא: מִי שֶׁאָכַל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף יַחְזוֹר וְיֹאכַל שׁוּם אַחֵר וִיהֵא רֵיחוֹ נוֹדֵף?! דָּרֵשׁ רָבָא בַּר רַב עוּלָּא: מַאי דִּכְתִיב "כִּי אֵין חַרְצֻבּוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא אוּלָם" — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַּיָּין לָרְשָׁעִים שֶׁאֵינָן חֲרֵדִין וַעֲצֵבִין מִיּוֹם הַמִּיתָה, אֶלָּא שֶׁלִּבָּם בָּרִיא לָהֶן כְּאוּלָם. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבָּה מַאי דִּכְתִיב "זֶה דַרְכָּם כֵּסֶל לָמוֹ" — יוֹדְעִין רְשָׁעִים שֶׁדַּרְכָּם לְמִיתָה, וְיֵשׁ לָהֶם חֵלֶב עַל כִּסְלָם. שֶׁמָּא תֹּאמַר שִׁכְחָה הִיא מֵהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה". [א-ד]כְּחָס עַל הַנֵּר כּוּ'. רַבִּי יוֹסֵי כְּמַאן סְבִירָא לֵיהּ? אִי כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ, אֲפִילּוּ בְּהָנָךְ נָמֵי לִיחַיֵּיב! וְאִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, פְּתִילָה נָמֵי לִיפְטַר. אָמַר עוּלָּא: לְעוֹלָם כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ, וְקָסָבַר רַבִּי יוֹסֵי סוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ הָוֵי סוֹתֵר. עַל מְנָת לִבְנוֹת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ — לָא הָוֵי סוֹתֵר. [ג]אֲמַר לֵיהּ רַבָּה: מִכְּדֵי כָּל מְלָאכוֹת יָלְפִינַן לְהוּ מִמִּשְׁכָּן, וְהָתָם סוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ הוּא! אֲמַר לֵיהּ: שָׁאנֵי הָתָם כֵּיוָן דִּכְתִיב "עַל פִּי ה' יַחֲנוּ", כְּסוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ דָּמֵי. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: לְעוֹלָם כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ. וּמַאי שְׁנָא פְּתִילָה? כִּדְאָמַר רַב הַמְנוּנָא, וְאִיתֵּימָא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הָכָא בִּפְתִילָה שֶׁצָּרִיךְ לְהַבְהֲבָהּ עָסְקִינַן, דְּבְהָהִיא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֵי, דְּקָא מְתַקֵּן מָנָא. אָמַר רָבָא: דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם, וְלָא קָתָנֵי מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית פֶּחָם. שְׁמַע מִינַּהּ. [ה ו ד]מַתְנִי' עַל שָׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת נָשִׁים מֵתוֹת בִּשְׁעַת לֵידָתָן: עַל שֶׁאֵינָן זְהִירוֹת בְּנִדָּה, בְּחַלָּה, וּבְהַדְלָקַת הַנֵּר. גְּמָ' נִדָּה מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: הִיא קִלְקְלָה בְּחַדְרֵי בִטְנוֹ, לְפִיכָךְ תִּלְקֶה בְּחַדְרֵי בִטְנָהּ. תִּינַח נִדָּה — חַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? כִּדְדָרֵשׁ הַהוּא גָּלִילָאָה עֲלֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רְבִיעִית דָּם נָתַתִּי בָּכֶם — עַל עִסְקֵי דָם הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם.

"רֵאשִׁית"

יִרְאַת שָׁמַיִם דּוֹמֶה לִפְתָחִים חִיצוֹנִים שֶׁדֶּרֶךְ לָהֶם נִכְנָסִים לַפְּנִימִיִּים כָּךְ אִם יְרֵא שָׁמַיִם הוּא נַעֲשֶׂה חָרֵד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וְאִם לָאו אֵינוֹ חָשׁ לְתוֹרָתוֹ: בְּהֵי עָיֵיל בְּאֵיזֶה פֶּתַח נִכְנַס לִפְתֹּחַ אֶת הַפְּנִימִים: (וַאֲנָא) אָמֵינָא לָךְ כְּלוֹמַר אַתָּה מְעַטְתָּ בְּשִׁבְחוֹ: הֵן יִרְאַת ה' יְחִידָה הִיא הַיִּרְאָה בָּעוֹלָם: מִי שֶׁאָכַל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף כו' פֵּרוּקָא הוּא כְּלוֹמַר הָכִי קָאָמַר קְרָא אִם רָשַׁעְתָּ מְעַט אַל תּוֹסֵף עַל רִשְׁעֲךָ דָּמֵי שֶׁאָכַל שׁוּם וְרֵיחוֹ נוֹדֵף כְּבָר לַחֲבֵרָיו כְּלוּם יַחְזֹר וְיֹאכַל עוֹד אַחֵר וְיִהְיֶה נוֹדֵף יוֹתֵר לִזְמַן אָרֹךְ: חֲרֵדִין וַעֲצֵבִין נוֹטָרִיקוֹן דְּחַרְצֻבּוֹת: כְּאוּלָם שֶׁפִּתְחוֹ פָּתוּחַ וְרָחָב: זֶה דַּרְכָּם לְעֵיל מִנֵּהּ כְּתִיב קִרְבָּם בָּתֵּימוֹ לְעוֹלָם דְּהַיְנוּ קְבוּרָה וַהֲדַר כְּתִיב זֶה דַרְכָּם כֵּסֶל לָמוֹ כְּלוֹמַר יוֹדְעִין הֵם שֶׁזּוֹ דַּרְכָּם אֲבָל כֶּסֶל לָמוֹ כִּלְיוֹתֵיהֶם מְחַפִּין בְּחֶלְבָּם מֵהָשִׁיב כִּלְיוֹתֵיהֶם מַחֲשֶׁבֶת סוֹפָם וְשֶׁמָּא תֹּאמַר מֵחֲמַת הַחֵלֶב שָׁכְחוּ וַהֲרֵי הֵם שׁוֹגְגִין ת"ל וְאַחֲרֵיהֶם אֶת הֶעָתִיד לָבֹא לְנַפְשָׁם אַחֲרֵי אָבְדָם בְּפִיהֶם יִרְצוּ וִיסַפְּרוּ תָּמִיד ואעפ"כ אֵינָן חוֹזְרִין: אֲפִי' בִּפְתִילָה נָמֵי לִפְּטֵר דְּחָס עַל הַפְּתִילָה נַמֵּי אֵינָהּ צְרִיכָה הַמְּלָאכָה לְגוּפָהּ דִּמְלָאכָה הַיְנוּ כִּבּוּי וְכִבּוּי עַצְמוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ דְּאִם לֹא הֶבְעֲרָה מֵעוֹלָם הֲוָה נִיחָא לֵיהּ אִם מִתְּחִלָּה הוּבְהֲבָה הוֹאִיל וְחָס עָלֶיהָ כִּי אִית בָּהּ טְפֵי הֲוָה נִיחָא לֵיהּ בָּהּ: לְעוֹלָם כְּר' יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ דְּמִשּׁוּם אֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ לָא מִפְטָר הוֹאִיל וּצְרִיכָה לְדָבָר אַחֵר מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת הוּא וְכִי מְכַבֶּה לָהּ מִשּׁוּם חִיסָּא דְּשֶׁמֶן וְנֵר הַיְנוּ טַעְמָא דְּפָטוּר קָסָבַר דְּסוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ הָוֵי סוֹתֵר כָּל מְקַלְקֵל דְּשַׁבָּת הָוֵי פָּטוּר דְּלָאו הַיְנוּ מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת וְסוֹתֵר דִּתְנַן בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת דִּמְחַיֵּב סוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת הוּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לִבְנוֹת אֶלָּא אִם כֵּן סוֹתְרוֹ וְהַשְׁתָּא לָאו קִלְקוּל הוּא ור"י סָבַר דְּאִם בִּמְקוֹמוֹ חוֹזֵר וּבוֹנֶה הוּא דִּמְחַיֵּב אַסְּתִירָה וְאִי לָא לָא וּמְכַבֶּה דּוּמְיָא דְּסוֹתֵר הוּא וְכֵן קוֹרֵעַ דּוּמְיָא דְּסוֹתֵר וּלְהָכִי תְּנַן הַקּוֹרֵעַ ע"מ לִתְפֹּר וְכֵן מוֹחֵק תְּנַן ע"מ לִכְתֹּב דְּכֻלְּהוּ סוֹתֵר נִינְהוּ הִלְכָּךְ עַל הַפְּתִילָה חָיְסָה דִּידֵהּ אֵינָהּ אֶלָּא לְהַדְלִיק הִלְכָּךְ מְכַבֶּה עַל מְנָת לְהַדְלִיק הַיְנוּ בִּמְקוֹמוֹ אֲבָל כִּי חָס עַל הַנֵּר אוֹ עַל הַשֶּׁמֶן וְעַל הַפְּתִילָה אֵינוֹ חָס וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם מַשְׁלִיכָהּ אֲפִי' צָרִיךְ לְשֶׁמֶן לְהַדְלִיק בּוֹ פְּתִילָה אַחֶרֶת לְאַחַר זְמַן בְּתוֹךְ נֵר זֶה אֵין זֶה סוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת בִּמְקוֹמוֹ שֶׁאֵין הַכִּבּוּי וְהַהַבְעָרָה לֹא בְּשֶׁמֶן וְלֹא בַּנֵּר אֶלָּא בִּפְתִילָה הִלְכָּךְ לָא שַׁיְּכָא סְתִירָה וּבִנְיָן אֶלָּא בִּפְתִילָה וְכֵיוָן דְּאֵין מַחֲשֶׁבֶת סוֹפוֹ לַחֲזוֹר וּלְהַדְלִיק פְּתִילָה זוֹ אֵין כָּאן עוֹד בִּנְיָן בִּמְקוֹם סְתִירָה וּדְקָתָנֵי שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם כְּלוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁהֵם עוֹשִׂין פֶּחָם מִתְּחִלָּתָהּ וְעוֹמֶדֶת לַחֲזוֹר וּלְהַאֲחִיז בָּהּ אוֹר וְאִיכָּא בִּנְיָן בִּמְקוֹם סְתִירָה וְרַבּוֹתֵינוּ מְפָרְשִׁין נֵר וְשֶׁמֶן אִכָּא לְמֵימַר מִבְּעֵי לֵהּ לְמִידֵי אַחֲרֵנִי וְלֹא לְהַדְלִיק וְלִי נִרְאֶה שֶׁאֵין צְרִיכִין אָנוּ לִדְחֹק זֶה דְּמִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר לֵית לָן לְמִפְטְרֵהּ שֶׁהֲרֵי הוּא יוֹדֵעַ לָמָּה חָס עֲלֵיהֶן וּסְתָם נֵר אֵינוֹ אֶלָּא לְהַדְלִיק בּוֹ פְּתִילָה: וּמִשְׁכָּן סוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ הוּא שֶׁהָיוּ סוֹתְרִין אוֹתוֹ בַּחֲנִיָּה זוֹ וְנוֹסְעִים לְמָקוֹם אַחֵר וְחוֹנִים וְחוֹזְרִים וּמְקִימִין אוֹתוֹ: כְּר' שִׁמְעוֹן דְּפָטַר לֵיהּ מִשּׁוּם דְּאֵין צְרִיכִין לְגוּפָהּ וּכְחָס עַל הַפְּתִילָה הַיְנוּ טַעְמָא דִּמְחַיֵּב כְּגוֹן שֶׁצָּרִיךְ לְהַבְהֲבָהּ שֶׁלֹּא הוּבְהֲבָה מִבְּעוֹד יוֹם דְּכִבּוּי זֶה צָרִיךְ לְגוּפוֹ שֶׁיְּהֵא הַלַּהַב נוֹחַ לֶאֱחֹז בָּהּ כְּשֶׁיָּבֹא לְהַדְלִיקָהּ: שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פֶּחָם שֶׁהוּא מִתְכַּוֵּן מַמָּשׁ לַעֲשׂוֹתָהּ כְּמִין פֶּחָם עַכְשָׁו אַלְמָא בְּכִבּוּי הַצָּרִיךְ לְגוּפוֹ מַיְּרֵי וְלָא קָתָנֵי שֶׁנַּעֲשֵׂית פֶּחָם מִתְּחִלָּתוֹ שֶׁהוּבְהֲבָה דְּנִמְצֵי לְמֵימַר טַעְמָא מִשּׁוּם דְּבַת בִּנְיָן הִיא דְּאִיכָּא בִּנְיָן בִּמְקוֹם סְתִירָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשֶׁמֶן וְנֵר דְּלָא שַׁיָּךְ בְּהוּ בִּנְיָן וּסְתִירָה: מַתְנִי' בִּשְׁעַת לֵדָתָן בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי שְׁנָא שְׁעַת לֵדָתָן: גְּמ' הָכִי גָּרְסִינַן בְּנִדָּה מַאי טַעְמָא: בְּחַדְרֵי בִּטְנָהּ מְקוֹר דָּמָהּ: קִלְקְלָה מָרְדָה: רְבִיעִית דָּם חַיֵּי אָדָם תְּלוּיִין בָּהּ:

מסורת הש"ס

א גיטין סב.; גיטין לא:
ב אוצר מדרשים מעשה בראשית ומעשה מרכבה סדר רבה דבראשית דמרכבה דר"י כ"ג ג; נדה טז:; מגילה כה.
ג תלמוד ירושלמי שבת
ד אוצר מדרשים פרק אדם הראשון פרק אדם הראשון [נוסחא א] ו

גליון הש"ס

גמרא אין לו להקב"ה בעולמו. עיין ברכות דף לג ע"ב:
רש"י ד"ה מפני שהוא עושה פחם. שהוא מתכוין ממש. וק"ל הא בפשוטו י"ל דחוץ מן הפתילה היינו דחוץ כחס על הפתילה חייב דמיירי בלא הובהבה מבעו"י וכיון דרצונו לחזור ולהדליק הפתילה וניחא ליה בפחם מיקרי צריכה לגופא דאפילו באינו מתכוין אלא דהוי פ"ר היכא דניחא ליה מקרי צריכה לגופא כדלקמן קג ע"א בתולש עולשין בארעא דידיה. ומרווח יותר דבפתילה שצריך להבהבה עסקינן היינו דהוא אינו מתכוין לכך אלא דממילא ניחא ליה:

תורה אור השלם

יָדַעְתִּי כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים הוּא יִהְיֶה לְעוֹלָם עָלָיו אֵין לְהוֹסִיף וּמִמֶּנּוּ אֵין לִגְרֹעַ וְהָאֱלֹהִים עָשָׂה שֶׁיִּרְאוּ מִלְּפָנָיו [קהלת ג, יד]
וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל מָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ כִּי אִם־לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בְּכָל־דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ וְלַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ [דברים י, יב]
וַיֹּאמֶר לָאָדָם הֵן יִרְאַת אֲדֹנָי הִיא חָכְמָה וְסוּר מֵרָע בִּינָה [איוב כח, כח]
אַל־תִּרְשַׁע הַרְבֵּה וְאַל־תְּהִי סָכָל לָמָּה תָמוּת בְּלֹא עִתֶּךָ [קהלת ז, יז]
כִּי אֵין חַרְצֻבּוֹת לְמוֹתָם וּבָרִיא אוּלָם [תהילים עג, ד]
זֶה דַרְכָּם כֵּסֶל לָמוֹ וְאַחֲרֵיהֶם בְּפִיהֶם יִרְצוּ סֶלָה [תהילים מט, יד]
עַל־פִּי יְהוָה יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ כָּל־יְמֵי אֲשֶׁר יִשְׁכֹּן הֶעָנָן עַל־הַמִּשְׁכָּן יַחֲנוּ [במדבר ט, יח]
עַל־פִּי יְהוָה יַחֲנוּ וְעַל־פִּי יְהוָה יִסָּעוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת יְהוָה שָׁמָרוּ עַל־פִּי יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה [במדבר ט, כג]

מסורת הש"ס

א תענית כ:; ספרא אמור פרק ט ה; אוצר מדרשים מדרש לעולם ב אוצר מדרשים מדרש לעולם ג ברכות לא:

תורה אור השלם

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לַיהוָה רֵאשִׁית תְּבוּאָתֹה לְכָל־אֹכְלָיו יֶאְשָׁמוּ רָעָה תָּבוֹא אֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה [ירמיהו ב, ג]

נֵר יְהוָה נִשְׁמַת אָדָם חֹפֵשׂ כָּל־ חַדְרֵי־בָטֶן [משלי כ, כז]

רֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם חַלָּה תָּרִימוּ תְּרוּמָה כִּתְרוּמַת גֹּרֶן כֵּן תָּרִימוּ אֹתָהּ [במדבר טו, כ]

מֵרֵאשִׁית עֲרִסֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַיהוָה תְּרוּמָה לְדֹרֹתֵיכֶם [במדבר טו, כא]

קְטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל־ הָאֱמֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־עַבְדֶּךָ כִּי בְמַקְלִי עָבַרְתִּי אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה וְעַתָּה הָיִיתִי לִשְׁנֵי מַחֲנוֹת [בראשית לב, יא]

כִּי תִבְנֶה בֵּית חָדָשׁ וְעָשִׂיתָ מַעֲקֶה לְגַגֶּךָ וְלֹא־תָשִׂים דָּמִים בְּבֵיתֶךָ כִּי־ יִפֹּל הַנֹּפֵל מִמֶּנּוּ [דברים כב, ח]

אִם־יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי־אֶלֶף לְהַגִּיד לָאָדָם יָשָׁרוֹ [איוב לג, כג]

ראשית קרא֣תי אֶתְכֶם רֵאשִׁית֮ תְּבוּאָתָהּ֒ (ירמיהו ב): עִסְקֵי רֵאשִׁית רֵאשִׁית עַל שֶׁקּוֹרִין לָאָרוֹן הַקֹּדֶשׁ אֲרָנָא לֹא אָרוֹן שֶׁעָשָׂה בְּצַלְאֵל קָאָמַר דְּמִסְתָּמָא לֹא הָיוּ מְזַכִּירִים אָרוֹן שֶׁהָיָה לִפְנֵי כַּמָּה שָׁנִים שֶׁגִּנְּזוּ בְּבֵית הָרִאשׁוֹן אֶלָּא לָאָרוֹן שֶׁבְּבֵית הַכְּנֶסֶת אע"ג דְּבָכָל דָּוכְתֵי קָרֵי לֵהּ תֵּבָה כְּדִתְנַן הָעֲבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה הַיּוֹרֵד לִפְנֵי הַתֵּבָה (בְּרָכוֹת ס"ה דְּף לד.) אור"י אַשְׁכְּחַן נָמֵי דְּקָרֵי לֵהּ אָרוֹן כְּדְאָמַר תִּשְׁעָה וַאֲרוֹן מִצְטָרְפִין (שָׁם פ"ז דַּף מז:):

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קטז סעי' ה:

ב מיי' פי"ב מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ו, סמג עשין עט:

ג טוש"ע יו"ד סי' שלח סעי' א:

ד מיי' פא' מהל' תשובה הל' א, סמג עשין יג:

״רֵאשִׁית״ קָרָאתִי אֶתְכֶם — עַל עִסְקֵי רֵאשִׁית הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם. נֶעֱשָׂה שֶׁנָּתַתִּי בָּכֶם קְרוּיָה ״נֵר״ — עַל עִסְקֵי נֵר הִזְהַרְתִּי אֶתְכֶם. אִם אַתֶּם מְקַיְּימִים אוֹתָם — מוּטָב, וְאִם לָאו — הֲרֵינִי נוֹטֵל נִשְׁמַתְכֶם. וּמַאי שְׁנָא בִּשְׁעַת לֵידָתָן? אָמַר רָבָא: נָפַל תּוֹרָא — חַדֵּד לְסַכִּינָא. אַבָּיֵי אָמַר: תַּפִּישׁ תֵּירוּס אַמִּתָּא, בָּחַד מַחְטָרָא לְיֶלֶוֵי. רַב חִסְדָּא אָמַר: שִׁבְקֵיהּ לְרַוָּיָא, דְּמִנַּפְשֵׁיהּ נָפֵיל. מָר עוּקְבָא אָמַר: רָעֲיָא חָגְרָא וְעִיזֵּי רָהֲטָן, אַבָּב חוּטְרָא מִילֵּי, וְאַבֵּי דָּרֵי חוּשְׁבָּנָא. רַב פָּפָּא אָמַר: אַבָּב חַנָּואתָא נְפִישִׁי אַחֵי וּמְרַחֲמֵי, אַבָּב בְּזִיוֹנֵי — לָא אַחֵי וְלָא מְרַחֲמֵי. וְגַבְרֵי הֵיכָא מִיבַּדְּקִי? אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּשָׁעָה שֶׁעוֹבְרִים עַל הַגֶּשֶׁר. גֶּשֶׁר וְתוּ לָא? אִימָא: כְּעֵין גֶּשֶׁר. רַב לָא עָבַר בְּמַבָּרָא דְּיַתֵּיב בֵּיהּ גּוֹי, אָמַר: דִּילְמָא מִיפְּקִיד לֵיהּ דִּינָא עֲלֵיהּ וּמִתְפֵּיסְנָא בַּהֲדֵיהּ. שְׁמוּאֵל לָא עָבַר אֶלָּא בְּמַבָּרָא דְּאִית בֵּיהּ גּוֹי, אָמַר: שִׁטְנָא בִּתְרֵי אוּמֵּי לָא שָׁלֵיט. אב(א)רַבִּי יַנַּאי בָּדֵיק וְעָבַר. רַבִּי יַנַּאי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: לְעוֹלָם אַל יַעֲמוֹד אָדָם בְּמָקוֹם סַכָּנָה לוֹמַר שֶׁעוֹשִׂין לוֹ נֵס, שֶׁמָּא אֵין עוֹשִׂין לוֹ נֵס. וְאִם עוֹשִׂין לוֹ נֵס — מְנַכִּין לוֹ מִזְכֻיּוֹתָיו. אָמַר רַבִּי חָנִין: מַאי קְרָאָה? — ״קָטֹנְתִּי מִכֹּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֶת״. רַבִּי זֵירָא בְּיוֹמָא דְּשׁוּתָא לָא נָפֵיק לְבֵינֵי דִּיקְלֵי. (ב)אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים שֶׁלֹּא יָחֳלָה, שֶׁאִם יֶחֱלֶה אוֹמְרִים לוֹ: הָבֵא זְכוּת וְהַפְּטֹר. אָמַר מָר עוּקְבָא: מַאי קְרָאָה? — ״כִּי יִפּוֹל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ״ — מִמֶּנּוּ לְהָבִיא רְאָיָה. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״כִּי יִפּוֹל הַנּוֹפֵל מִמֶּנּוּ״ (מִמֶּנּוּ) — רְאוּי זֶה לִיפּוֹל מִשֵּׁשֶׁת יְמֵי בְרֵאשִׁית, שֶׁהָרֵי לֹא נָפַל, וְהַכָּתוּב קָרָאוֹ ״נוֹפֵל״. אֶלָּא, שֶׁמְּגַלְגְּלִין זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי וְחוֹבָה עַל יְדֵי חַיָּיב. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: מִי שֶׁחָלָה וְנָטָה לָמוּת, אוֹמְרִים לוֹ: הִתְוַדֵּה, שֶׁכֵּן כָּל הַמּוּמָתִין מִתְוַדִּין. אָדָם יוֹצֵא לַשּׁוּק, יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁנִּמְסַר לְסַרְדְּיוֹט. חָשׁ בְּרֹאשׁוֹ — יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁנִּתְנוּהוּ בְּקוֹלָר. עָלָה לַמִּטָּה וְנָפַל — יְהִי דּוֹמֶה בְּעֵינָיו כְּמִי שֶׁהֶעֱלוּהוּ לַגַּרְדּוֹם לִידּוֹן, שֶׁכָּל הָעוֹלָה לַגַּרְדּוֹם לִידּוֹן אִם יֵשׁ לוֹ פְּרַקְלִיטִין גְּדוֹלִים — נִיצּוֹל, וְאִם לָאו — אֵינוֹ נִיצּוֹל. וְאֵלּוּ הֵן פְּרַקְלִיטִין שֶׁל אָדָם: תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים. וַאֲפִילּוּ תְּשַׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה מְלַמְּדִים עָלָיו חוֹבָה וְאֶחָד מְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת — נִיצּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִם יֵשׁ עָלָיו מַלְאָךְ מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף לְהַגִּיד לְאָדָם יָשָׁרוֹ. וַיְחֻנֶּנּוּ וַיֹּאמֶר פְּדֵהוּ מֵרֶדֶת שָׁחַת וְגוֹ׳״. רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ תְּשַׁע מֵאוֹת וְתִשְׁעִים וְתִשְׁעָה בְּאוֹתוֹ מַלְאָךְ לְחוֹבָה וְאֶחָד לִזְכוּת — נִיצּוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מֵלִיץ אֶחָד מִנִּי אֶלֶף״. תָּנוּ רַבָּנָן: עַל שְׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת נָשִׁים מֵתוֹת יוֹלְדוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר נָשִׁים מֵתוֹת יוֹלְדוֹת. רַבִּי אַחָא אוֹמֵר בְּעָוֹן שֶׁמְּכַבְּסוֹת צוֹאַת בְּנֵיהֶם בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַל שֶׁקּוֹרִין לָאָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ ״אֲרָנָא״. (ד)תַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּעָוֹן שְׁנֵי דְּבָרִים עַמֵּי הָאָרָצוֹת מֵתִים — עַל שֶׁקּוֹרִין לָאָרוֹן הַקּוֹדֶשׁ ״אֲרָנָא״, וְעַל שֶׁקּוֹרִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת ״בֵּית עָם״. תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה דְּבָקֵי מִיתָה: נִדָּה וְחַלָּה וְהַדְלָקַת הַנֵּר. חֲדָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר וַחֲדָא כְּרַבָּנָן. תַּנְיָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הִלְכוֹת הֶקְדֵּשׁ, תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת — הֵן הֵן גּוּפֵי תּוֹרָה,

וְנִמְסְרוּ

עין משפט
נר מצוה

א טור או"ח סי' כד:

ב מיי' פכ"ג מהל' ציצית הל' יב, סמג עשין כז:

רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא הֵינוּ רַבִּי בְּעָוֹן נְדָרִים קָאָמַר וְהָכָא לָא מְשַׁנֵּי דְּאַף בַּעָוֹן וְנִמְסְרוּ לְעַמֵּי הָאָרֶץ שְׁלֹא מָסְרוּ לב"ד לְמַנּוֹת שׁוֹמְרִין לַדָּבָר וְהָאֲמִינָה תּוֹרָה אֶת בְּטוּל תּוֹרָה קָאָמַר כְּדְמְשַׁנֵּי לְקַמָּן (שַׁבָּת דף לג:) גַּבֵּי אַף עַל לְשׁוֹן הָרַע דְּהָתָם שִׁיחַ לְמֵימַר דְּאַף קָאָמַר דְּבַבָּרְיְתָא שְׁנִיָּה שֶׁמֵּבִיא אַחֲרֶיהָ קַאי נָמֵי אַתַּנָּא קַמָּא דְּקָאָמַר עַל לְשׁוֹן הָרַע וְקָאָמַר אִיהוּ אַף שֶׁאוֹכְלִים דְּבָרִים שֶׁאֵינָם מִתְקַנִּים אֲבָל הָכָא אִי אַף קָאָמַר א"כ בְּרִיְתָא דִּלְעֵיל דִּלְא קָאֵי אַת"ק הָוֶה לֵיהּ לְמֵינְקַט נָמֵי בַּעָוֹן בְּטוּל תּוֹרָה: מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו וְלִפְנֵי פָּנָיו תֵּמַהּ לר"י דבפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לד. וְשָׁם) דְּאָמַר כָּל מִצְוֹת עָשָׂה כו' וּפְרִיךְ וְנִקְשׁ מְזוּזָה לְתַלְמוּד תּוֹרָה פִּי' וְלִפְטָרֵי נָשִׁים מִמְּזוּזָה כִּי הֵיכִי דִּפְטִירִי מִתַּלְמוּד תּוֹרָה וּמְשַׁנֵּי לְא ס"ד דִּכְתִיב לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְגוֹ' אֲטוּ גַּבְרֵי בָּעוּ חַיֵּי נְשֵׁי לָא בָּעוּ חַיֵּי וְהַשְׁתָּא הָא קַאֵי נָמֵי אַתַּלְמוּד תּוֹרָה כְּדְמְשַׁמַע הָכָא אע"פ שֶׁאֵין הַנָּשִׁים חַיָּבוֹת וי"ל דבת"ת הָוֶה מְחַיְּבִינַן נָמֵי מַהַאי טַעְמָא אִי לָא מֵעֵט קְרָא בְּהָדְיָא דִּכְתִיב וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְלֹא אֶת בְּנוֹתֵיכֶם אֲבָל בִּמְזוּזָה דִּלְיֵיכָא מְעוּט אֶלָּא הֵיקֵּשָׁא מַהַאי טַעְמָא אִית לָן לְמֵימַר דְּאֵין לְהַקִּישׁ: בַּעָוֹן צִיצִית כו' דַּוְקָא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ מַלְבּוּשֵׁיהֶם כָּךְ בְּאַרְבַּע כְּנָפוֹת הָיוּ נַעֲנָשִׁים מִי שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם צִיצִית כְּדְמוֹכָח (מְנָחוֹת מא) גַּבֵּי א"ל מַלְאָכָא לְרַב קַטִּינָא כו' אֲבָל הַשְׁתָּא שֶׁאֵין הָעוֹלָם רָגִילִים בְּמַלְבּוּשִׁים כְּאִלּוּ אֵין צָרִיךְ לְקָנוֹת. אַף טוֹב לְקָנוֹת טַלִּית וּלְבָרֵךְ עָלָיו בְּכָל יוֹם כְּדְאָמַר בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּסוֹטָה (דף יד.) וְכִי לָאֲכֹל מִפְּרִיָּה הָיָה רוֹצֶה מֹשֶׁה אֶלָּא אָמַר מֹשֶׁה מִצְוָה שֶׁאוֹכַל לְקַיֵּם יִתְקַיֵּם עַל יְדֵי [ת"י]:

[א] תַּנְיָא רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בַּעָוֹן נְדָרִים מֵתָה אִשָּׁה שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵעִמָּךְ". רַבִּי אוֹמֵר: בַּעָוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרֶךָ וְאַל תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִיא לָמָּה יִקְצוֹף הָאֱלֹהִים עַל קוֹלֶךָ וְחִבֵּל אֶת מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ". אֵיזֶה הֵן מַעֲשֵׂה יָדָיו שֶׁל אָדָם? הֱוֵי אוֹמֵר בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. תָּנוּ רַבָּנָן: בַּעָוֹן נְדָרִים בָּנִים מֵתִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: בְּעָוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן נְדָרִים — כְּדַאֲמָרַן, אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה מַאי קְרָאָה? דִּכְתִיב: "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן נְדָרִים נָמֵי מֵהָכָא: "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם" — עַל עִסְקֵי שָׁוְא. מִכְּדֵי רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא הֵינוּ רַבִּי, וְרַבִּי בַּעָוֹן נְדָרִים קָאָמַר?! בָּתַר דְּשַׁמְעֵהּ מֵרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. [ב]פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי יוֹסֵי, חַד אָמַר בַּעָוֹן מְזוּזָה. וְחַד אָמַר בַּעָוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה. לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן מְזוּזָה, מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו וְלֹא לִפְנֵי פָּנָיו. וּלְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן בִּיטוּל תּוֹרָה, מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו וְלִפְנֵי פָּנָיו. [ג]פְּלִיגִי בַּהּ רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. חַד אָמַר בַּעָוֹן מְזוּזָה, וְחַד אָמַר בַּעָוֹן צִיצִית. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן מְזוּזָה, דִּכְתִיב: "וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם". אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן צִיצִית מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב כַּהֲנָא, וְאִיתֵימָא שֵׁילָא מָרֵי, דִּכְתִיב: "גַּם בִּכְנָפֶיךָ נִמְצְאוּ דַם נַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים נְקִיִּים". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְמַאן דְּאָמַר בַּעָוֹן מְזוּזָה נָמֵי מֵהָכָא, דִּכְתִיב: "לֹא בַּמַּחְתֶּרֶת מְצָאתִים" — שֶׁעָשׂוּ פְּתָחִים כְּמַחְתֶּרֶת. [ד]אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הַזְּהִיר בְּצִיצִית זוֹכֶה וּמְשַׁמְּשִׁין לוֹ שְׁנֵי אֲלָפִים וּשְׁמוֹנָה מֵאוֹת עֲבָדִים. שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה אָמַר ה' [צְבָאוֹת] בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכֹּל לְשׁוֹנוֹת הַגּוֹיִם [וְהֶחֱזִיקוּ] בִּכְנַף אִישׁ יְהוּדִי לֵאמֹר נֵלְכָה עִמָּכֶם וְגוֹ'". [ה]סִימָן: שְׁנֹא חַלָּה תְּרוּמָה נְגָזֶלֶת דִּינָא שְׁבוּעָה שִׁיפּוּכְתָּא גִּילּוּיָא וְנִבְלוּתָא. תַּנְיָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בַּעָוֹן שְׁנָאַת חִנָּם מְרִיבָה רָבָה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ שֶׁל אָדָם, וְאִשְׁתּוֹ מַפֶּלֶת נְפָלִים, וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם מֵתִים כְּשֶׁהֵן קְטַנִּים. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּעָוֹן חַלָּה אֵין בְּרָכָה בַּמְכוּנָּס, וּמְאֵרָה מְשְׁתַּלַּחַת בַּשְּׁעָרִים, וְזוֹרְעִין זְרָעִים וַאֲחֵרִים אוֹכְלִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַף אֲנִי אֶעֱשֶׂה זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת עֵינַיִם וּמְדִיבוֹת נָפֶשׁ וּזְרַעְתֶּם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֵהוּ אוֹיְבֵיכֶם". אַל תִּקְרֵי "בֶּהָלָה" אֶלָּא "בַּחֲלָה". וְאִם נוֹתְנִין — מִתְבָּרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "[וְ]רֵאשִׁית עֲרִיסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ". [ו]בַּעָוֹן בִּיטוּל תְּרוּמוֹת וּמַעַשְׂרוֹת שָׁמַיִם נֶעֱצָרִין מִלְּהוֹרִיד טַל וּמָטָר, וְהַיּוֹקֵר הוֹוֶה, וְהַשָּׂכָר אָבֵד, וּבְנֵי אָדָם רָצִין אַחַר פַּרְנָסָתָן וְאֵין מַגִּיעִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "צִיָּה גַם חוֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי שֶׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ". מַאי מַשְׁמַע? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בִּשְׁבִיל דְּבָרִים שֶׁצִּוִּיתִי אֶתְכֶם בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא עֲשִׂיתֶם, יִגְזְלוּ מִכֶּם מֵימֵי שֶׁלֶג בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. וְאִם נוֹתְנִין — מִתְבָּרְכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָבִיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וְיִהְיוּ טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא בָּזֹאת אָמַר ה' צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לָכֶם אֶת אֲרֻבּוֹת הַשָּׁמַיִם וַהֲרִיקוֹתִי לָכֶם בְּרָכָה עַד בְּלִי דָי". מַאי "עַד בְּלִי דָי"? אָמַר רַמֵּי בַּר (רַב) [חָמָא] אָמַר רַב: עַד שֶׁיִּבְלוּ שִׂפְתוֹתֵיכֶם מִלּוֹמַר "דַּי". בַּעָוֹן גֶּזֶל הַגּוֹבַאי עוֹלָה, וְהָרָעָב הוֹוֶה, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִים בְּשַׂר בְּנֵיהֶן וּבְנוֹתֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פָּרוֹת הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן הָעֹשְׁקוֹת דַּלִּים הָרוֹצְצוֹת אֶבְיוֹנִים". אָמַר רָבָא: כְּגוֹן הָנֵי נְשֵׁי דְּמָחוֹזָא דְּאָכְלָן

מסורת הש"ס

א דברים רבה; כתובות עב.; במדבר רבה; קוהלת רבה

ב חולין קיח:

ג מסכת כלה

ד אוצר מדרשים מכתב ר יוחנן בן זכאי מירושלם; פסיקתא רבתי

ה מסכת כלה; מסכת כלה רבתי

ו תענית ט.; תענית כב.; תענית ז.; אסתר רבה; מכות כג.; במדבר רבה

גליון הש"ס

גמ' שנאמר אל תתן. עי' שבועות דף לט ע"א תוס' ד"ה ואין בשרך:

שם בעון ביטול תורה מאי קראה. במסכת כלה איתא רבי יהושע אומר בעון ביטול תורה בנים קטנים מתים דכתיב ותשכח תורת אלהיך אשכח בניך גם אני:

שם רבי חייא בר אבא ורבי יוסי. צ"ל ור' אסי או ר' אמי. סדר הדורות בהקדמה אות ד':

תורה אור השלם

אִם־אֵין־לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מֵעִמָּךְ [משלי כב, כז]

אַל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת־בְּשָׂרֶךָ וְאַל־תֹּאמַר לִפְנֵי הַמַּלְאָךְ כִּי שְׁגָגָה הִוא [קהלת ה, ה]

לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת־בְּנֵיכֶם מוּסָר לֹא לָקָחוּ אָכְלָה חַרְבְּכֶם נְבִיאֵיכֶם וגו' [ירמיהו ב, ל]

וּכְתַבְתָּם עַל־מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ [דברים יא, כ]

לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע וגו' [דברים יא, כא]

וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת־בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וגו' [דברים יא, יט]

גַּם בִּכְנָפַיִךְ נִמְצְאוּ דַם נַפְשׁוֹת אֶבְיוֹנִים נְקִיִּם לֹא־בַמַּחְתֶּרֶת מְצָאתִים וגו' [ירמיהו ב, לד]

כֹּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים וגו' [זכריה ח, כג]

אַף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹּאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בֶּהָלָה אֶת־הַשַּׁחֶפֶת וְאֶת־הַקַּדַּחַת מְכַלּוֹת וגו' [ויקרא כו, טז]

וְזָרִיתֶם לָרִיק זַרְעֲכֶם וַאֲכָלֵהוּ אֹיְבֵיכֶם [ויקרא כו, טז]

וְרֵאשִׁית כָּל־בִּכּוּרֵי כָל וְכָל־תְּרוּמַת כָּל מִכֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וגו' [יחזקאל מד, ל]

צִיָּה גַּם־חֹם יִגְזְלוּ מֵימֵי־שֶׁלֶג שְׁאוֹל חָטָאוּ [איוב כד, יט]

הָבִיאוּ אֶת־כָּל־הַמַּעֲשֵׂר אֶל־בֵּית הָאוֹצָר וְיִהְיוּ טֶרֶף בְּבֵיתִי וּבְחָנוּנִי נָא וגו' [מלאכי ג, י]

שִׁמְעוּ הַדָּבָר הַזֶּה פָּרוֹת הַבָּשָׁן אֲשֶׁר בְּהַר שֹׁמְרוֹן הָעֹשְׁקוֹת וגו' [עמוס ד, א]

וְגַם־אֲנִי נָתַתִּי לָכֶם נְקִיּוֹן שִׁנַּיִם בְּכָל־עָרֵיכֶם וְחֹסֶר לֶחֶם בְּכָל וגו' [עמוס ד, ו]

א דברים רבה; כתובות עב.; במדבר רבה; קוהלת רבה

ב חולין קיח:

ג מסכת כלה

ד אוצר מדרשים מכתב ר יוחנן בן זכאי מירושלם; פסיקתא רבתי

ה מסכת כלה; מסכת כלה רבתי

ו תענית ט.; תענית כב.; תענית ז.; אסתר רבה; מכות כג.; במדבר רבה

מסורת הש"ס

א ספרא אחרי מות פרק ד א

ב תנא דבי אליהו רבה; כתובות ח:

ג אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה לח

ד אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

ה אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה מח

תורה אור השלם

[עמוס ד, ט]

[יואל א, ד]

[ישעיהו ט, יט]

[ויקרא כו, כה]

[ירמיהו לג, כה]

[ויקרא כו, כו]

[ויקרא כו, מג]

[ויקרא כו, כג]

[ויקרא יט, יב]

[ויקרא כב, לב]

[שמות לא, יד]

[ויקרא כו, כב]

[במדבר לה, לג]

[במדבר לה, לד]

[ויקרא יח, כח]

[ויקרא יח, כו]

[ויקרא יח, כה]

[ויקרא כה, ח]

[ויקרא כו, ל]

[ויקרא כו, לג]

[ויקרא כו, לא]

[ויקרא כו, לד]

[ויקרא כו, לה]

[ישעיהו ט, טז]

[משלי כב, יד]

[משלי כ, ל]

דְּאָכְלָן וְלֹא עַבְדָן וְנִמְצָא שְׁגִּוּלּוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן וְעוֹד מִתּוֹךְ שְׁמִלָּמְדוֹת בְּמַאֲכָל וּבְמִשְׁתֶּה גּוֹרְמוֹת לְבַעֲלִים לְגָזוֹל: וּכְתִיב בְּהַהִיא פָּרָשָׁה בְּנִבּוּאַת עָמוֹס הִכֵּיתִי אֶתְכֶם בְּשִׁדָּפוֹן וְסִיפֵּהּ דִּקְרָא כַּרְמֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֹאכַל הַגָּזָם וּכְתִיב בְּיוֹאֵל יֶתֶר הַגָּזָם דִּמַשְׁמַע שֶׁהַגָּזָם אֵינוֹ אֶלָּא תְּחִלַּת מַכָּה וְאַחֲרֶיהָ בָּאִים אַרְבֶּה וְחָסִיל אֶלָּמָא גּוֹבְאֵי עוֹלֶה בַּעַוֹן גָּזֵל וְכֵיוָן דִּמְיֵנִי גּוֹבְאֵי עוֹלִין רָעָב הָוֶה וְכֵיוָן דְּהָרָעָב הָוֶה כְּתִיב בִּישַׁעְיָה וְיִגְזֹר עַל יָמִין וְרָעֵב וְגוֹ' וְסִיפֵּהּ דִּקְרָא אִישׁ בְּשַׂר זְרוֹעוֹ יֹאכָלוּ: עִנּוּי הַדִּין שְׁמְאַחֲרִין הַדַּיָּנִין לָדוּנוֹ וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם אֶלָּא לְאַחַר שֶׁהִבְרִר לָהֶן הַדִּין מֹשִׁהֵין אוֹתוֹ: עִוּוּת הַדִּין שֶׁמְעַוְּתִין אוֹתוֹ מְזִידִין: קִלְקוּל הַדִּין שֶׁלֹּא הָיוּ מְתוּנִין בּוֹ לְעַיֵּן כָּל צָרְכָּן וְנִתְקַלְקֵל מֵאֵלָיו: חָרֵב וּבְזָה רַבָּה כו' דִּכְתִיב נָקָם בְּרִית וְאֵין בְּרִית אֶלָּא תּוֹרָה דִּכְתִיב אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה וְהַגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וָלָיְלָה וּכְתִיב חָרֵב וְעַל יְדֵי חָרֵב דְּהַיְנוּ מְשַׁלַּחַת גֶּרוּי מִלְחָמָה הַבְּזָה בָּאָה וּכְתִיב וְשָׁלַחְתִּי דֶּבֶר הֲרֵי דְּבָר וּכְתִיב בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם הֲרֵי בַּצֹּרֶת וּכְתִיב בְּסוֹף כָּל הַקְּלָלוֹת יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפְּטַי מָאָסוּ הֲרֵי עִנּוּי וְעִוּוּת וְקִלְקוּל בְּכֻלָּל: שְׁבוּעוֹת שָׁוְא כָּל הַמִּשְׁנֶה אֶת הַיָּדוּעַ כְּגוֹן עַל הָאִישׁ שֶׁהוּא אִשָּׁה שְׁבוּעַת שֶׁקֶר שֶׁאֵין בְּדָאוּתוֹ נִכָּרֶת וּמַאֲמִין שֶׁקֶר לְבָרְיּוֹת: וְהַדְּרָכִים מְשִׁתּוֹמְמִין מֵאֵין עוֹבֵר: אֶלָּא בְּאָלָה וְיֵשׁ בַּמִּשְׁמָע בֵּין שְׁוָא בֵּין שֶׁקֶר וּכְתִיב בִּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְחִלַּלְתָּ וּבִשְׁבוּעָה כְּתִיב חִלּוּל וְנֶמְרִינַן מִשְׁבוּעָה: חִלּוּל הַשֵּׁם אָדָם גָּדוֹל שֶׁבְּנֵי אָדָם לְמֵדִים הֵימֶנּוּ וְאֵינוֹ נִזְהָר בְּמַעֲשָׂיו נִמְצְאוּ הַקְּטַנִּים מְזַלְזְלִין בַּתּוֹרָה עַל יָדוֹ וְאוֹמְרִים זֶהוּ מֵבִין שֶׁאֵין מַמָּשׁ בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת וְנִמְצָא הַשֵּׁם מִתְחַלֵּל נַעֲשָׂה דְּבָרָיו חֻלִּין: אֵין אֲנִי שׁוֹכֵן חָרְבָּן הַבַּיִת בַּמַּשְׁמָע שֶׁאֵין מִשְׁכָּנִי בְּתוֹכָם: כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת בְּפָרָשַׁת עֲרָיוֹת כְּתִיב: וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם עַל פִּגְרֵי גִּלּוּלֵיכֶם דְּהַיְנוּ ע"ז וּכְתִיב בְּתָרֵהּ וְאֶתְכֶם אָזֵרֶה בַּגּוֹיִם וּכְתִיב וְשָׁמְמוּ עֲלֵיהֶ אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ הֲרֵי שֶׁהֵם גּוֹלִין וְאוֹיְבֵיהֶם יוֹשְׁבִין בְּמְקוֹמָן: שַׁבְּתוֹתֶיהָ שְׁמִטִּין: וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיכֶם וּלְעֵיל מִנֵּהּ כְּתִיב וְשָׁמְמוּ עֲלֵיהֶ אוֹיְבֵיכֶם: לֹא יִשְׁמַח הֲרֵי צָרוֹת וּגְזֵרוֹת וְאֶת יְתוֹמָיו וְאֶת אַלְמְנוֹתָיו לֹא יְרַחֵם הֲרֵי צוֹעֲקִין וְאֵינָם נַעֲנִין בְּעַוֹן מָה כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל פֶּה דִּבֶּר נְבָלָה וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה לָשׁוֹן וְעַד כָּל שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם שֶׁהֵן ע' שָׁנָה יַד הַדִּין נְטוּיָה עָלָיו לְבַטֵּל זְכִיּוֹתָיו בְּעַוֹן זֶה: הַכֹּל יוֹדְעִין כו' וְלֹא הֶצְרִיחַ לְאָדָם לְפָרֵשׁ לְמָה נִכְנְסָה וְהַמְּנַבֵּל פִּיו בְּכָךְ אֲפִלּוּ כו': שׁוֹחֶה עֲמֻקָּה מוּכָנָת לְפִי זְרוּת לְמִי שֶׁפִּיו זָרֶה: זְעוּם ה' יִפֹּל שֵׁם זַעַם שֶׁל הקב"ה הוּא שׁוֹרֶה שָׁם אֲצָל פִּי זְרוּת הַיּוֹשֵׁב אֲצִלּוֹ וְשׁוֹמֵעַ קְרוּי זַעֲמוֹ שֶׁל הקב"ה: הַמְמָרֵק עַצְמוֹ מְפֻנֶּה לִבּוֹ לְכָךְ מְמָרֵק עַצְמוֹ מִשְׁאָר עֲסָקִים לְהִתְעַסֵּק בַּעֲבֵרוֹת: תַּמְרוּק בְּרַע הַמְמָרֵק בְּרַע: הַדְּרוֹקָן חֹלִי הוּא: תַּפּוּחַ שייני"ס נְפוּחַ עוֹרוֹ עַל בְּשָׂרוֹ וּמַיִם בֵּינָתַיִם וְנִרְאֶה כִּזְכוּכִית וְרֹךְ מִתּוֹכוֹ: דַּק בְּשָׂרוֹ דַּק וְכָחוּשׁ: שֶׁל עֲבֵרָה עֲבָה הַבָּאָה בְּשְׁבִיל עֲבֵרָה עֲבָה בְּשָׂרוֹ מִתְקַשֶּׁה וְעָב וְנָפוּחַ בְּעֹבִי: מִי מַפִּיס מִי מַטִּיל גּוֹרָל לְהָבְחִין וּלְהוֹדִיעַ שֶׁאֵינוֹ שֶׁל עֲבֵרָה עַכְשָׁו יֹאמְרוּ עָלַי שֶׁעָבַרְתִּי עַל דָּת וְאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין בְּגִ' סִימָנִים שֶׁאָמְרוּ וּפְעָמִים שֶׁמִּשְׁתַּנִּין: יַדָּעְנָא בַּהּ שֶׁמַּחֲמַת רָעָב בָּא לוֹ וְאֵין צָרִיךְ לְחַשְּׁדוֹ: וְהָא רַבָּא דְּאָמַר כְּלוֹמַר לָמָּה חֵשׁ בּוֹ וְהָא לֹא הִרְעִיב אֶת עַצְמוֹ מַדְּקָאָמַר יַדָּעְנָא בַּהּ בְּנַחְמָנִי מִכְּלָל דְּהַמְרְעִיב עַצְמוֹ רַע בְּעֵינָיו וְאִי מִשּׁוּם שֶׁהָיָה מַשֶּׁהָה נְקֵבָיו וְאָמְרִינַן בִּכְכוֹרוֹת (דף סד:) צוֹאָה רַבָּה הִדְרוֹקָן רַבָּה שֶׁעַל שְׁהִיַּת נְקֵבִים הוּא בָּא: הָא אֵיהוּ אָמַר נְפִישֵׁי קְטֵילֵי קֻדָּד רַבִּים הֲרוּגֵי נְקֵבִים מִמּוֹתֵי הִדְרוֹקָן שֶׁל רַעַב קֻדָּד לְשׁוֹן קְדֵרָה עַל שֵׁם שֶׁשּׁוֹפְךְ כְּקְדֵרָה: דְּאָמַר לֵהּ רַבָּנָן בְּעִדָּנָא הַתַּלְמִידִים הַקְּבוּעִים לָהֶם עֵת לְפָנָיו אֲנָסִין אוֹתוֹ לְהַשְׁהוֹת נְקֵבָיו: סִימָן לְגִסּוּת הָרוּחַ עֲנִיּוּת בְּפֶרֶק הָאִישׁ מְקֻדָּשׁ (קִדּוּשִׁין דַּף מט:) מְפֹרָשׁ מַאי עֲנִיּוּת עֲנִיּוּת דְּתוֹרָה: אַסְכָּרָה חֹלִי הַמִּתְחִיל בַּמְּעַיִם וְגוֹמֵר בְּגָרוֹן הַנִּקְרָא בונמלא"ן:

דְּאָכְלָן וְלָא עָבְדָן. וּכְתִיב: ״הִכֵּיתִי אֶתְכֶם בַּשִּׁדָּפוֹן וּבַיֵּרָקוֹן הַרְבּוֹת גַּנּוֹתֵיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וּתְאֵנֵיכֶם וְזֵיתֵיכֶם יֹאכַל הַגָּזָם״, וּכְתִיב: ״יֶתֶר הַגָּזָם אָכַל הָאַרְבֶּה וְיֶתֶר הָאַרְבֶּה אָכַל הַיֶּלֶק וְיֶתֶר הַיֶּלֶק אָכַל הֶחָסִיל״. וּכְתִיב: ״וְיִגְזֹר עַל יָמִין וְרָעֵב וַיֹּאכַל עַל שְׂמֹאל וְלֹא שָׂבְעוּ אִישׁ בְּשַׂר זְרוֹעוֹ יֹאכֵלוּ״, אַל תִּקְרֵי ״בְּשַׂר זְרוֹעוֹ״ אֶלָּא ״בְּשַׂר זַרְעוֹ״. בַּעֲוֹן עִינּוּי הַדִּין, וְעִיווּת הַדִּין, וְקִלְקוּל הַדִּין, וּבִיטוּל תּוֹרָה — חָרֵב וּבִיזָּה רָבָה, וְדֶבֶר וּבַצּוֹרֶת בָּא, וּבְנֵי אָדָם אוֹכְלִין וְאֵינָן שְׂבֵעִין, וְאוֹכְלִין לַחְמָם בְּמִשְׁקָל. דִּכְתִיב: ״וְהַבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נוֹקֶמֶת נְקַם בְּרִית וְגוֹ׳״. וְאֵין ״בְּרִית״ אֶלָּא תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״בְּשִׁבְרִי לָכֶם מַטֵּה לֶחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״יַעַן וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ״. בַּעֲוֹן שְׁבוּעַת שָׁוְא וּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר וְחִילּוּל הַשֵּׁם וְחִילּוּל שַׁבָּת — חַיָּה רָעָה רַבָּה, וּבְהֵמָה כָּלָה, וּבְנֵי אָדָם מִתְמַעֲטִין, וְהַדְּרָכִים מְשׁוֹתָמְמִין. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאִם בָּאֵלֶּה לֹא תִוָּסְרוּ לִי״ — אַל תִּקְרֵי ״בָּאֵלֶּה״, אֶלָּא ״בְּאָלָה״. וּכְתִיב: ״וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה וְגוֹ׳״, וּכְתִיב בִּשְׁבוּעַת שֶׁקֶר: ״וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת שֵׁם אֱלֹהֶיךָ״, וּבְחִילּוּל הַשֵּׁם כְּתִיב: ״וְלֹא תְחַלְּלוּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי״. וּבְחִילּוּל שַׁבָּת כְּתִיב: ״מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת״, וְיֵלֵיף ״חִילּוּל״ ״חִילּוּל״ מִשְׁבוּעַת שֶׁקֶר. [א]בַּעֲוֹן שְׁפִיכוּת דָּמִים בֵּית הַמִּקְדָּשׁ חָרֵב, וּשְׁכִינָה מִסְתַּלֶּקֶת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְלֹא תַחֲנִיפוּ וְגוֹ׳ וְלֹא תְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם יוֹשְׁבִים בָּהּ אֲשֶׁר אֲנִי שוֹכֵן בְּתוֹכָהּ״. הָא אַתֶּם מְטַמְּאִים אוֹתָהּ — אֵינְכֶם יוֹשְׁבִים בָּהּ, וְאֵינִי שוֹכֵן בְּתוֹכָהּ. בַּעֲוֹן גִּלּוּי עֲרָיוֹת וַעֲבוֹדָה זָרָה וְהַשְׁמָטַת שְׁמִיטִּין וְיוֹבְלוֹת — גָּלוּת בָּא לָעוֹלָם, וּמַגְלִין אוֹתָן, וּבָאִין אֲחֵרִים וְיוֹשְׁבִין בְּמְקוֹמָן. שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אוֹתָהּ״. וּבַעֲבוֹדָה זָרָה כְּתִיב: ״וְנָתַתִּי אֶת פִּגְרֵיכֶם וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״וְהַשְׁמּוֹתִי אֶת מִקְדְּשֵׁיכֶם וְגוֹ׳״, ״וְאֶתְכֶם אָזֵרֶה בַגּוֹיִם״. בִּשְׁמִיטִּין וּבְיוֹבְלוֹת כְּתִיב: ״אָז תִּרְצֶה הָאָרֶץ אֶת שַׁבְּתוֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הֱשַׁמָּה וְאַתֶּם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיכֶם וְגוֹ׳״, וּכְתִיב: ״כָּל יְמֵי הָשַּׁמָּה תִּשְׁבּוֹת״. [ב]בַּעֲוֹן נְבָלוּת פֶּה תְּשָׁרוֹת רַבּוֹת, וּגְזֵירוֹת קָשׁוֹת מִתְחַדְּשׁוֹת, וּבַחוּרֵי שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל מֵתִים, יְתוֹמִים וְאַלְמָנוֹת צוֹעֲקִין וְאֵינָן נַעֲנִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַל כֵּן עַל בַּחוּרָיו לֹא יִשְׂמַח ה׳ וְאֶת יְתוֹמָיו (וְאַלְמְנוֹתָיו) [וְאֶת אַלְמְנוֹתָיו] לֹא יְרַחֵם כִּי כֻלּוֹ חָנֵף וּמֵרַע וְכָל פֶּה דִּבֶּר נְבָלָה בְּכָל זֹאת לֹא שָׁב אַפּוֹ וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה״. [ג]מַאי ״וְעוֹד יָדוֹ נְטוּיָה״ — אָמַר רַבִּי חָנָן בַּר רָבָא: הַכֹּל יוֹדְעִין כַּלָּה לְמָה נִכְנְסָה לַחוּפָּה. אֶלָּא כָּל הַמְנַבֵּל פִּיו אֲפִילּוּ חוֹתְמִין עָלָיו גְּזַר דִּין שֶׁל שִׁבְעִים שָׁנָה לְטוֹבָה — הוֹפְכִין עָלָיו לְרָעָה. אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב חִסְדָּא: כָּל הַמְנַבֵּל אֶת פִּיו — מַעֲמִיקִין לוֹ גֵּיהִנֹּם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שׁוּחָה עֲמוּקָה פִּי זָרוֹת״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף שׁוֹמֵעַ וְשׁוֹתֵק, שֶׁנֶּאֱמַר: ״זְעוּם ה׳ יִפּוֹל שָׁם״. אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: כָּל הַמְמָרֵק עַצְמוֹ לְעֲבֵירָה — חֲבוּרוֹת וּפְצָעִין יוֹצְאִין בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״חַבּוּרוֹת פֶּצַע תַּמְרוּק בָּרָע״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁנִּדּוֹן בְּהַדְרוֹקָן: שֶׁנֶּאֱמַר ״וּמַכּוֹת חַדְרֵי בָטֶן״. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: סִימָן לָעֲבֵירָה הַדְּרוֹקָן. [ד]תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה מִינֵי הַדְּרוֹקָן הֵן: שֶׁל עֲבֵירָה עָבָה, וְשֶׁל רָעָב תָּפוּחַ, וְשֶׁל כְּשָׁפִים דַּק. שְׁמוּאֵל הַקָּטָן חֵשׁ בֵּיהּ. אָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי מַפִּיס? אִיתַּסִּי. אַבָּיֵי חֵשׁ בֵּיהּ. אָמַר: יָדַעְנָא בֵּיהּ בְּנַחְמָנִי דְּמַכְפֵּין נַפְשֵׁיהּ. רָבָא חֵשׁ בֵּיהּ. וְהָא רָבָא הוּא דְּאָמַר נְפִישֵׁי קְטֵילֵי קֻדָּד מִנְּפִיחֵי כָּפָן? שָׁאנֵי רָבָא, דְּאָנְסֵי לֵיהּ רַבָּנָן בְּעִדָּנֵיהּ בְּעַל כּוֹרְחֵיהּ. [ה]תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעָה סִימָנִין הֵן: סִימָן לַעֲבֵירָה — הִדְרוֹקָן, סִימָן לְשִׁנְאַת חִנָּם — יֵרָקוֹן, סִימָן לְגַסּוּת הָרוּחַ — עֲנִיּוּת, סִימָן לְלָשׁוֹן הָרַע — אַסְכָּרָה. תָּנוּ רַבָּנָן: אַסְכָּרָה בָּאָה לָעוֹלָם

עַל

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ז מהלכ׳ דעות הל׳ ה:

ה״ג ר״ת הֲלָךְ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים וְסִפֵּר דְּבָרִים וְנִשְׁמְעוּ לַמַּלְכוּת וְיֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתַב בָּהֶן עַל הַמַּעֲשֶׂה הָאוֹכֵל פֵּרוֹתָיו טְבָלִים וְהוּא בְּמִיתָה בְּיָדֵי שָׁמַיִם וְזוֹהִי מִיתָתוֹ מִדָּה בְּמִדָּה דְּדָרַךְ גְּרוֹנוֹ נִכְנָס בְּמֵעָיו: יִסְכַּר אַסְכָּרָה: לְכֶרֶם זֶה בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁיּוֹשְׁבִין שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת כְּכֶרֶם כְּךָ מְפֹרָשׁ בִּירוּשַׁלְמִי בִּבְרָכוֹת: מִכָּה זוֹ אַסְכָּרָה: רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּמִצְוֹת הַמֻּלָּךְ שֶׁצַּוָּוה עָלָיו לְדַבֵּר תְּחִלָּה בְּכָל מָקוֹם כְּדִלְקַמָּן: פֶּה גּוֹמֵר לְשׁוֹן הָרַע וְהוּא בָּא עַל כָּךְ לְפִיכָךְ מַתְחִיל בַּמַּעֲשִׂים וּמְסַיֵּם בַּפֶּה שֶׁהַלֵּב מֻבְלָע לְסֵפֶר לְשׁוֹן הָרַע וּבוֹזֶה הַדְּבָרִים מִלְּבוֹ: פֹּה גּוֹמֵר הַכֹּל יוֹצֵא מִן הַגָּרוֹן: דְּבָרִים טְמֵאִים סִלְקָא דַּעְתָּךְ וְכִי עֲנָשָׁה מִיתָה דִּבְשִׁלְמָא לְשׁוֹן הָרַע עֲנָשָׁה מִיתָה דִּכְתִיב (תְּהִלִּים ק״א:ה׳) מְלַשְׁנִי בַּסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית: מְסַתֵּנְיָן מְעַשְּׁרִים שֶׁהִטְבָּל בְּמִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם כִּדְרִיכְלִיף בְּאַלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִים (סַנְהֶדְרִין דַּף פג.): בְּעָוֹן בִּטּוּל תּוֹרָה דְּעָנוּשׁ נָמֵי מִיתָה כְּדַאֲמַרַן מִקְרָא נִדְרָשׁ לְפָנָיו לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם הָא אִם לֹא תִּלְמְדוּ יִתְמַעֲטוּ: נָשִׁים יוֹכִיחוּ שֶׁאֵינָן מְצוּוֹת עַל דִּבְרֵי תוֹרָה דִּכְתִיב וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם וּמַתּוֹת בְּאַסְכָּרָה אָמַר לָהֶן אַף הֵן מְבַטְּלוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן: תִּינוֹקוֹת יוֹכִיחוּ שֶׁאֵינָן בְּנֵי לְמוּד אָמַר לָהֶן אַף הֵן בַּעֲוֹן שֶׁמְּבַטְּלִים אֶת אֲבִיהֶם לְהוֹלִיכָן לְחֻמָּה וְלַצּוֹנֵן וּלְפֻיְסָן בָּאֻגוֹזִים: שֶׁל בֵּית רַבָּן לֹא בְּטֵלִין וְלֹא מְבַטְּלִין: אִם לֹא תַּדְעִי לָךְ לִשְׁמֹר מִצְוֹתַי צְאִי לָךְ וּבְקְשִׁי רַחֲמִים בְּזְכוּת עִקְּבֵי הַצֹּאן אֲבוֹת הָרִאשׁוֹנִים שֶׁהָיוּ רַגְלֵי הַצֹּאן וְחִזּוּקָם וְרַעֲי בִּזְכוּתָן אֶת גְּדִיּוֹתַיִךְ תִּינוֹקוֹת שֶׁלָּךְ שֶׁלֹּא יִתְפְּשׁוּ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרוֹעִים רוֹעֵי הַדּוֹר וּפַרְנָסָיו: ש״מ אַף עַל לְשׁוֹן הָרַע וְלֹא פְּלִיג אַמַּעֲשֶׂה דְּהָא קָאָמַר הָכָא שֶׁהֵם אוֹכְלִין דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְתֻקָּנִין: בֶּן גֵּרִים בֶּן גֵּר וְגִיּוֹרֶת הָיָה: שֶׁל אֵמָּה זוֹ רוֹמִיִּים: שְׁוָקִין

עַל הַמַּעֲשֶׂה. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: עַל לָשׁוֹן הָרַע. אָמַר רָבָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי קְרָאָה — ״וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים יִתְהַלֵּל כָּל הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דוֹבְרֵי שָׁקֶר״. אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי עַל לָשׁוֹן הָרַע קָאָמַר, אוֹ דִילְמָא אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע נָמֵי קָאָמַר? תָּא שְׁמַע: כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם בְּיַבְנֶה הָיָה שָׁם רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נִשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה זוֹ בְּפְנֵיהֶם: מַכָּה זוֹ, מִפְּנֵי מָה מַתְחֶלֶת בִּבְנֵי מֵעַיִם וְגוֹמֶרֶת בַּפֶּה? נַעֲנָה רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אֶלְעַאי ״רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם״ וְאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁכְּלָיוֹת יוֹעֲצוֹת, וְלֵב מֵבִין, וְלָשׁוֹן מְחַתֶּכֶת — פֶּה גּוֹמֵר. נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר: מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ דְּבָרִים טְמֵאִין. דְּבָרִים טְמֵאִים סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא שֶׁאוֹכְלִין בָּהּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן מְתוּקָנִים. נַעֲנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמַר: בַּעֲוֹן בִּיטּוּל תּוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ: נָשִׁים יוֹכִיחוּ! — שֶׁמְּבַטְּלוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן. גּוֹיִם יוֹכִיחוּ! — שֶׁמְּבַטְּלִין אֶת יִשְׂרָאֵל. תִּינוֹקוֹת יוֹכִיחוּ! — שֶׁמְּבַטְּלִין אֶת אֲבִיהֶן. תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן יוֹכִיחוּ! (א)הֲתָם כִּדְרַבִּי גּוּרְיוֹן, דְּאָמַר רַבִּי גּוּרְיוֹן וְאִיתֵּימָא רַב יוֹסֵף בְּרַבִּי שְׁמַעְיָה: בִּזְמַן שֶׁהַצַּדִּיקִים בַּדּוֹר — צַדִּיקִים נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר, אֵין צַדִּיקִים בַּדּוֹר — תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן נִתְפָּסִים עַל הַדּוֹר. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר זְעִירִי, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גְּזִירָא: מַאי קְרָאָה — ״אִם לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן וְגוֹ׳״, וְאָמְרִינַן: גְּדָיִים הַמְמוּשְׁכָנִין עַל הָרוֹעִים. שְׁמַע מִינַּהּ: אַף עַל לָשׁוֹן הָרַע נָמֵי קָאָמַר — שְׁמַע מִינַּהּ. א(ב)וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״רֹאשׁ הַמְדַבְּרִים בְּכָל מָקוֹם״? דְּיָתְבִי רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְיָתֵיב יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים גַּבַּיְיהוּ. פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר: כַּמָּה נָאִים מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁל אוּמָּה זוֹ: תִּקְּנוּ שְׁווּקִים, תִּקְּנוּ גְּשָׁרִים, תִּקְּנוּ מֶרְחָצָאוֹת. רַבִּי יוֹסֵי שָׁתַק. נַעֲנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי וְאָמַר: כָּל מַה שֶּׁתִּקְּנוּ, לֹא תִּקְּנוּ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ עַצְמָן. תִּקְּנוּ שְׁווּקִין — לְהוֹשִׁיב בָּהֶן זוֹנוֹת, מֶרְחָצָאוֹת — לְעַדֵּן בָּהֶן עַצְמָן, גְּשָׁרִים — לִיטּוֹל מֶכֶס. הַלָּךְ יְהוּדָה בֶּן גֵּרִים וְסִיפֵּר דְּבָרֵיהֶם, וְנִשְׁמְעוּ לַמַּלְכוּת. אָמְרוּ: יְהוּדָה שֶׁעִילָּה — יִתְעַלֶּה. יוֹסֵי שֶׁשָּׁתַק — יִגָּלֶה לְצִיפּוֹרִי. שִׁמְעוֹן שֶׁגִּינָּה — יֵהָרֵג. אָזַל הוּא וּבְרִיהּ, טָשׁוֹ בֵּי מִדְרָשָׁא. כָּל יוֹמָא הֲוָה מַתְיָא לְהוּ דְּבֵיתְהוּ רִיפְתָּא וְכוּזָא דְּמַיָּא וְכָרְכִי. כִּי תְּקִיף גְּזֵירְתָא אֲמַר לֵיהּ לְבְרִיהּ: נָשִׁים דַּעְתָּן קַלָּה עֲלֵיהֶן, דִּילְמָא מְצַעֲרִי לַהּ וּמְגַלְיָא לַן. אָזַלוּ טָשׁוֹ בְּמְעָרְתָּא. אִיתְרְחִישׁ נִיסָּא אִיבְּרִי לְהוּ חָרוּבָא וְעֵינָא דְמַיָּא, וַהֲווֹ מַשְׁלְחֵי מָנַיְיהוּ וַהֲווֹ יָתְבִי עַד צַוָּארַיְיהוּ בְּחַלָּא. כּוּלֵּי יוֹמָא גָּרְסִי. בְּעִידָּן צַלּוֹיֵי לָבְשִׁי מִיכְסוּ וּמְצַלּוּ, וַהֲדַר מַשְׁלְחֵי מָנַיְיהוּ כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיבְּלוּ. אִיתִיבוּ תְּרֵיסַר שְׁנֵי בְּמְעָרְתָּא. אָתָא אֵלִיָּהוּ וְקָם אַפִּיתְחָא דְּמְעָרְתָּא, אֲמַר: מַאן לוֹדְעֵיהּ לְבַר יוֹחַי דְּמִית קֵיסָר וּבְטִיל גְּזֵירְתֵיהּ. נְפַקוּ, חֲזוֹ אִינָשֵׁי דְּקָא כָּרְבִי וְזָרְעִי, אֲמָרִין: מַנִּיחִין חַיֵּי עוֹלָם וְעוֹסְקִין בְּחַיֵּי שָׁעָה. כָּל מָקוֹם שָׁנוֹתְנִין עֵינֵיהֶן מִיָּד נִשָּׂרֵף. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶם: לְהַחֲרִיב עוֹלָמִי יְצָאתֶם?! חִיזְרוּ לְמְעָרַתְכֶם! הֲדוּר אָזוּל אִיתְיְבוּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא. אֲמְרִי: מִשְׁפַּט רְשָׁעִים בְּגֵיהִנֹּם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: צְאוּ מִמְּעָרָתְכֶם! נְפַקוּ. כָּל הֵיכָא דַּהֲוָה מָחֵי רַבִּי אֶלְעָזָר, הֲוָה מַסֵּי רַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר לוֹ: בְּנִי, דַּי לְעוֹלָם אֲנִי וְאַתָּה. בַּהֲדֵי פַּגְיָא דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא חָזוֹ הָהוּא סָבָא דַּהֲוָה נָקֵיט תְּרֵי מַדְאֲנֵי אַסָא וְרָהֵיט בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. אָמְרוּ לֵיהּ: הָנֵי לְמָה לָךְ? אָמַר לְהוּ: לְכְבוֹד שַׁבָּת. וְתִיסְגֵּי לָךְ בְּחַד! — חַד כְּנֶגֶד ״זָכוֹר״ וְחַד כְּנֶגֶד ״שָׁמוֹר״. אָמַר לֵיהּ לְבְרִיהּ: חֲזִי כַּמָּה חֲבִיבִין מִצְוֹת עַל יִשְׂרָאֵל. אִיתְיְבָה דַּעְתֵּיהּ. שְׁמַע רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר חַתְנֵיהּ וּנְפַק לְאַפֵּיהּ. עַיְּילֵיהּ לְבֵי בָנֵי, הֲוָה קָא אָרֵיךְ לֵיהּ לְבִישְׁרֵיהּ. חֲזָא דַּהֲוָה בֵּיהּ פִּילֵי בְּגוּפֵיהּ. הֲוָה קָא בָכֵי וְקָא נָתַר דְּמָעָת עֵינֵיהּ וְקָמְצַוְּחָא לֵיהּ. אֲמַר לוֹ: אוֹי לִי שֶׁרָאִיתִיךְ בְּכָךְ. אֲמַר לוֹ: אַשְׁרֵיךְ שֶׁרָאִיתַנִי בְּכָךְ, שֶׁאִילְמָלֵא לֹא רְאִיתַנִי בְּכָךְ — לֹא מָצָאתָ בִּי כָּךְ. דְּמֵעִיקָּרָא כִּי הֲוָה מַקְשֵׁי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי קוּשְׁיָא, הֲוָה מְפָרֵק לֵיהּ רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר תְּרֵיסַר פֵּירוּקֵי. לְסוֹף, כִּי הֲוָה מַקְשֵׁי רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר קוּשְׁיָא — הֲוָה מְפָרֵק לֵיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה פֵּירוּקֵי. אֲמַר: הוֹאִיל וְאִיתְרְחִישׁ נִיסָּא אֵיזִיל אַתְקִין מִילְתָא. דְּכְתִיב: ״וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם״, וְאָמַר רַב: שָׁלֵם בְּגוּפוֹ, שָׁלֵם בְּמָמוֹנוֹ, שָׁלֵם בְּתוֹרָתוֹ. ״וַיִּחַן אֶת פְּנֵי הָעִיר״, אָמַר רַב: מַטְבֵּעַ תִּיקֵּן לָהֶם, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: שְׁווּקִים תִּיקֵּן לָהֶם, וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֶרְחֲצָאוֹת תִּיקֵּן לָהֶם. אֲמַר: אֵיכָא מִילְתָא דְּבָעֵי לְתַקּוֹנֵי? אָמְרוּ לֵיהּ: אֵיכָא דּוּכְתָּא דְּאִית בֵּיהּ סְפֵק טוּמְאָה

וְאִית

מסורת הש״ס

א מסכת כלה רבתי; כתובות סז.; אבות דרבי נתן ב עבודה זרה ב:

גליון הש״ס

שם א״ל לבריה נשים דעתן קלה עליהן. עי׳ מג״א סס״י קנ״ו: שם בעידן צלויי לבשו. עיין לעיל דף יא ע״א תוס׳ ד״ה כגון רשב״י׳: גמ׳ במערתא אתא אליהו. בירושלמי פ״ט דשביעית הוא בענין אחר ועוד שם ענינים נפלאים מרשב״י:

תורה אור השלם

וְהַמֶּלֶךְ יִשְׂמַח בֵּאלֹהִים יִתְהַלֵּל כָּל־הַנִּשְׁבָּע בּוֹ כִּי יִסָּכֵר פִּי דוֹבְרֵי־שָׁקֶר [תהילים סג, יב]

אִם־לֹא תֵּדְעִי לָךְ הַיָּפָה בַּנָּשִׁים צְאִי־לָךְ בְּעִקְּבֵי הַצֹּאן וּרְעִי אֶת־גְּדִיֹּתַיִךְ עַל מִשְׁכְּנוֹת הָרֹעִים [שיר השירים א, ח]

לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [דברים ה, יא]

לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [שמות כ, ז]

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ [שמות כ, ח]

שָׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים ה, יב]

וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֵם עִיר שְׁכֶם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן בְּבֹאוֹ מִפַּדַּן אֲרָם וַיִּחַן אֶת־פְּנֵי הָעִיר [בראשית לג, יח]

מסורת הש"ס

א גיטין ו:; פסיקתא רבתי ב עירובין עו.

גליון הש"ס

גמ' אמר ההוא סבא. עי' חולין דף ו ע"א תוס' ד"ה אשכחיה: שם טיהר בן יוחי. עי' תוס' ישנים יומא דף עה ע"א: מתני' ספק חשיכה. עי' ר"ה דף ט ע"א תוס' ד"ה ור"ע: שם אבל מעשרין. עי' חולין דף ז ע"א תוס' ד"ה ודילמא וגיטין דף לא ע"א תוס' ד"ה במחשבה: גמ' סימן בגופיא. מבואר במהרש"א. וה"מ למחשב עוד ההיא דלקמן דף נ ע"ב:

תורה אור השלם

וְיָדַעְתָּ כִּי־שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא [איוב ה, כד]

וְאֵית לְהוּ צַעֲרָא לַאֲקוּפֵי שֶׁהָיָה אוֹתוֹ שׁוּק שֶׁהַסָּפָק בּוֹ מְקוֹם מַעֲבַר הָעִיר לָרַבִּים וְהַכֹּהֲנִים לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לְכַנֵּס שָׁם מִפְּנֵי טֻמְאָה וְצָרִיךְ לְהַקִּיף דֶּרֶךְ אַחֵר אָרֹךְ: אֵיפָא דְּיָדַע דְּאִתְּחֲזַק טֻהֳרָה בְּהַאי שׁוּק מִיָּמָיו שֶׁלֹּא הָיָה בֵּית הַקְּבָרוֹת גָּמוּר וְלֹא נִתַּן לְפָנוֹתוֹ: כְּאן קִצֵּץ בֶּן זַכַּאי שְׁתַּלָּן וְעָקְרָן לְאַחַר גְּדוֹלָן: תּוּרְמֵסֵי תְּרוּמָה הַצָּרִיכוֹת לִשְׁמָרָן בְּטָהֳרָה וְגַם הוּא הָיָה כֹּהֵן כִּדְאָמְרִינַן [בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּפֵרָה] (פ"ג) אִם מָה שֶׁעָשׂוּ יָדֵי שֶׁכַּחְתִּי: עֲבַד אִיהוּ נָמֵי הָכִי הָיָה מְקַצֵּץ תּוּרְמֵסִין וּמֵשְׁלִיכָן שָׁם וְנַעֲשָׂה נֵס וְצָף הַמַּת בְּמָקוֹם שֶׁהוּא שָׁם וְצִינּוּ לְמָקוֹם הַקָּבָר הָכִי מְפֹרָשׁ בַּפְּסִיקְתָּא דְּפָרָשַׁת הָעֹמֶר וּבְסֵדֶר זְרָעִים יְרוּשַׁלְמִי: הָיִיתָ בְּמַעֲמָד: וְנִמְנַיִת הַסְּכֵּמַת לַדַּעְתָּנוּ לִהְיוֹת מִן הַמְּנָיָן: מְפֻרְכָּסוֹת זוֹ אֶת זוֹ אֶת שְׁעָר חֲבָרְתָּהּ לִהְיוֹת נָאָה: גַּל מֻעֲצָמוֹת כְּמוֹ שְׁגִרְקֵב בְּשָׂרוֹ וְנִפַּל מִזְּמַן הַרְבֵּה: מַתְנִי' עִם חֲשֵׁכָה שֶׁאִם יְמַהֵר לְהַזְכִּירָם מִבְּעוֹד יוֹם יִפְשְׁעוּ וְיֹאמְרוּ עֲדַיִן יֵשׁ שְׁהוּת: עִשְּׂרָתָם פֵּרוֹת הָאִילָן לְסְעוּדַת שַׁבָּת שֶׁאַף אֲכִילַת עֲרַאי שֶׁל שַׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף לד:) דְּשַׁבָּת עֹנֶג אִקְּרֵי מִכָּל שֶׁהוּא הָוֵי עֹנֶג: עֲרַבְתֶּם עֵרוּבֵי תְּחוּמִין וַחֲצֵרוֹת וְהֵנִי תְּרֵי שִׁיכְּי לְמֵימְרִינְהוּ בִּלְשׁוֹן שֶׁאֵלָה דְּשָׁמַע כְּבָר עָשׂוּ אֲבָל בְּנֵר לֹא שַׁיָּךְ הַדַּלְקָתָם דְּדָבָר הַנִּרְאֶה לָעַיִן הוּא: סָפֵק חֲשֵׁכָה כְּגוֹן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵין מַעֲשְׂרִין אֶת הַוַּדַּאי דְּתִקּוּן מֵעֶלְיָא הוּא אע"ג דְּשָׁבוּת בְּעַלְמָא הִיא קְסָבַר גְּזִרוּ עַל הַשָּׁבוּת אֲפִילּוּ בְּהש"מ: וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים דְּהָוֵי נְמֵי שְׁבוּת כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף יח.) דְּנִרְאֶה כְּמְתַקֵּן כְּלִי: וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת כ"ש דְּסָפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא הִיא וְזוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ קָתָנֵי: אֲבָל מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי דְּמֵי לְמַתְקֵן דְּרַב ע"ה מְעַשְּׂרִין הֵן: וּמְעָרְבִין עֵרוּב וּבְגְמָרָא פְּרִיךְ הָא תְּנַן לְעֵיל עִם חֲשֵׁכָה עֵרַבְתֶּם מִקַּמֵּי דְּלֶהֱוֵי סָפֵק: וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין נוֹתְנָן בְּקַפָּה שֶׁל מוֹכִין לִהְיוֹת חַמִּם מִשְׁתַּמֵּר בָּהֶן אֲבָל מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וַדַּאי אֵין טוֹמְנִין בָּהֶן כְּדְמְפֹרָשׁ בְּסֵדֶר זְרָעִים יְרוּשַׁלְמִי: הָיִיתָ בַּמַּעֲמָד: וְנִמְנַיִת הַסְּכֵּמַת לַדַּעְתָּנוּ לִהְיוֹת מִן הַמְּנָיָן: מְפֻרְכָּסוֹת זוֹ אֶת זוֹ אֶת שְׁעָר חֲבָרְתָּהּ לִהְיוֹת נָאָה: גַּל מֻעֲצָמוֹת כְּמוֹ שְׁגִרְקֵב בְּשָׂרוֹ וְנִפַּל מִזְּמַן הַרְבֵּה: מַתְנִי' עִם חֲשֵׁכָה שֶׁאִם יְמַהֵר לְהַזְכִּירָם מִבְּעוֹד יוֹם יִפְשְׁעוּ וְיֹאמְרוּ עֲדַיִן יֵשׁ שְׁהוּת: עִשְּׂרָתָם פֵּרוֹת הָאִילָן לְסְעוּדַת שַׁבָּת שֶׁאַף אֲכִילַת עֲרַאי שֶׁל שַׁבָּת קוֹבַעַת לְמַעֲשֵׂר כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף לד:) דְּשַׁבָּת עֹנֶג אִקְּרֵי מִכָּל שֶׁהוּא הָוֵי עֹנֶג: עֲרַבְתֶּם עֵרוּבֵי תְּחוּמִין וַחֲצֵרוֹת וְהֵנִי תְּרֵי שִׁיכְּי לְמֵימְרִינְהוּ בִּלְשׁוֹן שֶׁאֵלָה דְּשָׁמַע כְּבָר עָשׂוּ אֲבָל בְּנֵר לֹא שַׁיָּךְ הַדַּלְקָתָם דְּדָבָר הַנִּרְאֶה לָעַיִן הוּא: סָפֵק חֲשֵׁכָה כְּגוֹן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵין מַעֲשְׂרִין אֶת הַוַּדַּאי דְּתִקּוּן מֵעֶלְיָא הוּא אע"ג דְּשָׁבוּת בְּעַלְמָא הִיא קְסָבַר גְּזִרוּ עַל הַשָּׁבוּת בִּיהש"מ: וְאֵין מַטְבִּילִין אֶת הַכֵּלִים דְּהָוֵי נְמֵי שְׁבוּת כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף יח.) דְּנִרְאֶה כְּמְתַקֵּן כְּלִי: וְאֵין מַדְלִיקִין אֶת הַנֵּרוֹת כ"ש דְּסָפֵיקָא דְּאוֹרַיְתָא הִיא וְזוֹ וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר זוֹ קָתָנֵי: אֲבָל מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי דְּמֵי לְמַתְקֵן דְּרַב ע"ה מְעַשְּׂרִין הֵן: וּמְעָרְבִין עֵרוּב וּבְגְמָרָא פְּרִיךְ הָא תְּנַן לְעֵיל עִם חֲשֵׁכָה עֵרַבְתֶּם מִקַּמֵּי דְּלֶהֱוֵי סָפֵק: וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין נוֹתְנָן בְּקַפָּה שֶׁל מוֹכִין לִהְיוֹת חַמִּם מִשְׁתַּמֵּר בָּהֶן אֲבָל מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וַדַּאי אֵין טוֹמְנִין בָּהֶן כְּדְמְפֹרָשׁ בגמ': גְּמ' עִם חֲשֵׁכָה מִבְּעוֹד יוֹם הוּא וְיֵשׁ שְׁהוּת לְעַשֵּׂר וְלָעֲרֹב: בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין תִּקּוּן מֵעֶלְיָא דְּאַסְמְכוּהָ רַבָּנָן תְּחוּמִין אַקְּרַאי וְאַפֵּי' לְמַאן דְּאָמַר תְּחוּמִין דְּרַבָּנָן כְּדְאָמְרִינַן בְּעֵירוּבִין (דף נא.) יָלְפִינַן מָקוֹם מִמָּקוֹם וּמָקוֹם מִנִּיסָה כו' אֲבָל עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת חוּמְרָא בְּעַלְמָא הוּא וְלָא מִקְּרֵי שְׁבִיתָה מֵעֶלְיָיתָא וְסָפֵק דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת שַׁפִּיר דָּמֵי: בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת קוֹנָה עֵרוּב שֶׁהוּא תְּחִלַּת קְדֻשַּׁת הַיּוֹם: נֶאֱכָל שֶׁאָכְלוּ כָּלֵב אוֹ אָדָם: שֶׁעֵרַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם הִנִּיחַ עֵרוּב לְסוֹף הַתְּחוּם מִבְּעוֹד יוֹם וְלֹא הִסְפִּיק לְהַחְשִׁיךְ מַמָּשׁ עַד שֶׁנֶּאֱכַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת: שְׁנֵיהֶם קָנוּ עֵרוּב דִּלְגַבֵּי הַאי שֶׁנֶּאֱכַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מַשְׁוִינַן לֵיהּ לֵילְיָא וְאַמְרִינַן כְּבָר קָדַשׁ הַיּוֹם בְּעוֹד הָעֵרוּב קַיָּם וְקָנָה עֵרוּב דַּהֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דף לה.) סָפֵק עֵרוּב כְּשֵׁר וּלְגַבֵּי דְּהַאי שֶׁהֻנַּח עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְנִתְקַיֵּם עַד שֶׁחֲשֵׁכָה מַשְׁוִינַן לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת יָמְמָא וַעֲדַיִן לֹא קָדַשׁ הַיּוֹם כְּשֶׁהֻנַּח שָׁם כְּבָר בְּשָׁעַת קְנִיַּת עֵרוּב: בָּתְרָא לְקָנֵי זֶה שֶׁהֻנַּח עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת: קַמָּא לָא לְקָנֵי שֶׁהֲרֵי נֶאֱכַל מִבְּעוֹד יוֹם: ה"ג סָפֵק דְּרַבָּנָן הִיא כְּלוֹמַר הָא מִלְּתָא דְּמִסְפָּקָא לָן אִי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת יָמְמָא אוֹ לֵילְיָא בְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן אִתְּרַע לָן בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין דְּרַבָּנָן וְכָל סָפֵק דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא: ה"ג אָמַר רָבָא מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֵין טוֹמְנִין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל כְּגוֹן צָמֶר וּמוֹכִין: מְשֻׁחֲשֵׁכָה כְּדִתְנַן בְּמַתְנִיתִין וְטוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין טַעְמָא דְּסָפֵק חֲשֵׁכָה הָא וַדַּאי חֲשֵׁכָה אֵין טוֹמְנִין וְסָתָם הַטְמָנָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל דְּאִלּוּ בְּדָבָר הַמוֹסִיף הֶבֶל אַפֵּי' מִבְּעוֹד יוֹם אָסוּר כְּדִתְנַן בפ"ד (דף מז:) אֵין טוֹמְנִין לֹא בַּגֶּפֶת כו' גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמְצָא קְדֵרָתוֹ שֶׁנִּצְטַנְּנָה כְּשֶׁיִּרְצֶה לְהַטְמִינָהּ וְיַרְתִּיחֶנָּה תְּחִלָּה וְנִמְצָא מְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת: אִי הָכָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת נָמֵי נִגְזַר דְּהָא שְׁבוּת מְעַלְיָיתָא הִיא דְּהָא אִיכָּא גְּזֵרַת אָסוּר דְּאוֹרַיְתָא וְתַנָּא דְּמַתְנִיתִין אִית לֵהּ דְּגָזְרוּ עַל הַשָּׁבוּת בִּיהש"ס דְּקָתָנֵי אֵין מְעַשְּׂרִין אֶת הַוַּדַּאי: רוֹתְחוֹת הֵן שֶׁסְּמוּךְ לְבִיהש"ס הוּא מַעֲבִירִים מֵעַל הָאוּר וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ לִשְׁמָא נִצְטַנְּנָה וְיַרְתִּיחֶנָּה:

עֲבַד אִיהוּ נָמֵי הָכִי מפר"ת כְּמוֹ יַעֲקֹב אָבִינוּ וְתִקֵּן מִלְּתָא: כָּל הֵיכָא דַּהֲוָה קְשֵׁי טֻהֳרָה כִּדְאִיתָא בְּנִדָּה בְּפֶרֶק הָאִשָּׁה (דף סא. ושם) דְּתַנְיָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל מַעֲשֶׂה בְּסָלַע שֶׁהָיוּ מַחֲזִיקִין בָּהּ טֻמְאָה כו' אָמַר לְהוּ הָבִיאוּ לִי סִדְינִין הֲבִיאוּ לוֹ וּשְׂרָאן בְּמַיִם וּפָרְסוּ עָלָיו מָקוֹם טָמֵא לַח מָקוֹם טָהֳרָה נָגוּב: לָא קְשֵׁיָא כָּאן בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין כו' נִרְאֶה לר"ת כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּבְעֵרוּבֵי תְּחוּמִין מַחֲמִרִינַן מִשּׁוּם דְּאֵית לְהוּ סָמָךְ מִן הַמִּקְרָא וְכֵן פר"ח וְכֵן יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עֵירוּבִין דף מו: וְסָם) גַּבֵּי הָא דְּקָאָמַר הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמֵּיקֵל בְּעֵרוּב רַב פָּפָּא אָמַר אֲצְטְרִיךְ סד"א ה"מ עֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת אֲבָל בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין אֵימָא לָא וּמַעְקְרָא הָיָה מְפֹרָשׁ ר"ת דְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת חֲמִירֵי טְפֵי דְּאֵין מְעָרְבִין אֶלָּא בְּפַת כְּדַמַּשְׁמַע בְּפֶרֶק הֲדַר (עֵירוּבִין דף עא:) וּבְחַלּוֹן (שָׁם דף פא. ושם) אֲבָל בְּעֵירוּבֵי תְּחוּמִין מְעָרְבִין בְּכָל דָּבָר חוּץ מִמַּיִם וּמֶלַח וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא ר"מ ס"ל דְּתְּחוּמִין דְּאוֹרַיְתָא בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין לה.) וְאַפֵּ"ה אֵית לֵהּ בְּהֲדֵר דְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת בְּפַת וּבְעֵירוּבֵי תְּחוּמִין מְעָרְבִין בְּכָל דָּבָר דְּלָא אַשְׁכְּחַן דְּפָלִיג ר"מ אַסְּתָם מִשְׁנָה דִּבְכָל מְעָרְבִין וְטַעְמָא דְּמָקִילִי בְּתְּחוּמִים דְּלָא בָּעֵי פַּת מִשּׁוּם דְּאֵין מְעָרְבִין אֶלָּא לְדָבָר מְצוּיָה: נֶאֱכַל עֵרוּבוֹ מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לָאו דַּוְקָא וה"ה לֹא קְנוּ עֵרוּב פֵּרַשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּרַבָּא אַיְירִי בְּעֵרוּבֵי תְּחוּמִין וְכֵן מַשְׁמַע לְשׁוֹן צֵא וְעָרֵב וְאע"פ דְּסָפֵק חֲשֵׁכָה אֵין מְעָרְבִין עֵרוּבֵי תְּחוּמִין ה"מ לְכַתְּחִלָּה אֲבָל בְּדִיעֲבַד כְּשֵׁר כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר (עֵירוּבִין פ"ג דף לה.) סָפֵק עֵרוּב כָּשֵׁר וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּר' יוֹסֵי לֵית לֵהּ הָתָם גַּבֵּי נָפַל עָלָיו גֵּל אוֹ נִשְׂרַף אוֹ תְּרוּמָה וְנִטְמְאָה סָפֵק עֵרוּב [כָּשֵׁר] אֶלָּא מִשּׁוּם חֲזָקָה כְּדַתְנָיָא הָתָם בְּהֲדָיָא (דף לו.) כְּיָצֵד אָמַר רַבִּי יוֹסֵי סָפֵק עֵרוּב כָּשֵׁר כו' אֲבָל בְּסָפֵק כִּי הָכָא שֶׁהִנִּיחוֹ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אוֹ נֶאֱכַל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לָא מַכְשֵׁר ומפר"ת דְּהָכָא מַיְירֵי בְּעֵרוּבֵי חֲצֵרוֹת וְכֵן פר"ח וְכֵן מוּכָח בְּסוֹף הֲדַר (עֵירוּבִין דף עו.) וְצֵא אַשְׁכְּחַן נָמֵי דְּלָאו חוּץ לָעִיר קָאָמַר כְּמוֹ צֵא וּשְׁכֹר לָנוּ פּוֹעֲלִים (ב"מ דף פג.):

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רסא סע' א:
ב מיי' פה' מהל' שבת הל' ג, סמג עשין יא:
ג מיי' פד' מהל' שבת הל' ד:
ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' טו:
ה טוש"ע או"ח סי' רס סע' ב:
ו טוש"ע או"ח סי' תטו סע' ב:
ז מיי' פא' מהל' עירובין הל' כא, סמג עשין דרבנן:
ח טוש"ע או"ח סי' שצג סע' ג:
ט מיי' פו' מהל' עירובין הל' יג:
י טוש"ע או"ח סי' שיח סע' ד:
יא מיי' פד' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנז סעי' א:
ב מיי' פד' מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ג מיי' פב' מהל' מחוסרי כפרה הל' יב:
ד מיי' פב' מהל' מחוסרי כפרה הל' יג:
ה מיי' פב' מהל' מחוסרי כפרה הל' יד:
ו טוש"ע או"ח סי' רסא סעי' ב:
ז מיי' פה' מהל' שבת הל' ד, סמג עשין לב:
ח טוש"ע או"ח סי' רסא סעי' ב:
ט מיי' פה' מהל' שבת הל' ד, סמג עשין לב:

מסורת הש"ס

א ברכות ב:
ב תוספתא זבים; משנה זבים

גליון הש"ס

גמ' אלא תלתא רבעי. עיין פירש"י ברכות דף ב ע"ב ד"ה והלא כהנים ובגדה דף נג ע"א ברש"י ד"ה ביה"ש וצ"ע:

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּהָרֶף עַיִן פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"א דְּאֵין לְהִסְתַּפֵּק בּוֹ אֶלָּא כְּשֶׁהוּא כְּהָרֶף עַיִן וְלֹא בִּזְמַן גְּדוֹל כְּמוֹ שְׁמִסְתַּפֵּק בּוֹ תַּנָּא קַמָּא אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ רַבִּי יוֹסֵי אֵין מִסְתַּפֵּק בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת כְּלָל וְהָכִי קָאָמַר כְּהָרֶף עַיִן אֲנִי מַכִּיר וּבְקִי בּוֹ מֵתַי זֶה נִכְנַס וְזֶה יוֹצֵא וְיוֹדֵעַ אֲנִי מֵתַי הוּא יוֹם מֵתַי הוּא לַיְלָה דְּהָא בַּתּוֹסְפְתָּא דְּמַסֶּכְתָּ זַבִּים בפ"ק קְתָנֵי וְכֵן הָיָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר רָאָה אֶחָד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְאֶחָד וַדַּאי סָפֵק לְטַמְּאָה וּלְקָרְבָּן פֵּרוּשׁ שֶׁרָאָה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת בֵּיה"ש וּבְיוֹם שֵׁנִי רָאָה בַּיּוֹם סָפֵק לְטַמְּאָה דְּשָׁמָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כָּלוּ מִן הַיּוֹם וְהָוֵי יוֹם מְסָפֵק וְטָהוֹר אוֹ שֶׁמָּא כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה וְהָוֵי שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִין וְטָמֵא וְשָׁמָא מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה וְאֵיכָא שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִין וְחַיָּב קָרְבָּן אֲלָמָּא דְּרַ' יוֹסֵי מְסָפֵק לֵהּ בְּהַהוּא כְּהָרֶף עַיִן:

סָפֵק לְטַמְּאָה וּלְקָרְבָּן פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּשָׁמָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת רִאשׁוֹן כָּלוּ מִן הַיּוֹם וְשֵׁנִי כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה ול"נ דְּאִי רִאשׁוֹן כָּלוּ מִן הַיּוֹם שֵׁנִי נָמֵי כָּלוּ מִן הַיּוֹם וְתוּ דְּאָמַר לְקַמָּן בְּשִׁמְעָתִין (שבת דף לה:) הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּשְׁנֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת חַיָּב חַטָּאת מִמָּה נַפְשָׁךְ וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס הָא אִכָּא לְמֵימַר שָׁמָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דע"ש כָּלוּ יוֹם וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת כָּלוּ לַיְלָה וְלֹא יִתְחַיֵּב חַטָּאת אֶלָּא אִשָּׁם וּמְפָרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם סָפֵק לְטַמְּאָה וּלְקָרְבָּן שֶׁרָאָה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וביה"ש דְּשָׁמָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שְׁנֵיהֶם כָּלוּ מִן הַיּוֹם אוֹ כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה מַפְסִיק יוֹם אֶחָד בֵּינְתַיִם וְאֵין כָּאן טֻמְאָה אוֹ שֶׁמָּא חֶצְיוֹ מִן הַיּוֹם וְחֶצְיוֹ מִן הַלַּיְלָה וְהוּא רְצוּפִין וְטָמֵא וְשָׁמָא מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה וְאֵיכָא שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִין וְחַיָּב קָרְבָּן אֲלָמָּא דְּרַ' יוֹסֵי מְסָפֵק לֵהּ בְּהַהוּא כְּהָרֶף עַיִן:

רָאָה שְׁנֵי יָמִים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — סָפֵק לַטּוּמְאָה. "הָא רָאָה יוֹם אֶחָד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — סָפֵק לַטּוּמְאָה. גּוּפַהּ קַשְׁיָא. אָמְרַתְּ אֵיזֶהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — מִשְּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, כָּל זְמַן שֶׁפְּנֵי מִזְרָח מַאֲדִימִין. הָא הִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן — לַיְלָה הוּא. וַהֲדַר תָּנֵי: הִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן — בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. אַמַּר רַבָּה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּרוֹזְ וּתְנִי: אֵיזֶהוּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה כָּל זְמַן שֶׁפְּנֵי מִזְרָח מַאֲדִימִין. וְהִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן — נְמֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן וְהַשְּׁוָה לַתַּחְתּוֹן — לַיְלָה. וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָתָנֵי: מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה כָּל זְמַן שֶׁפְּנֵי מִזְרָח מַאֲדִימִין — יוֹם. הִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן וְלֹא הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן — בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת. הִכְסִיף הָעֶלְיוֹן וְהַשְּׁוָה לַתַּחְתּוֹן — לַיְלָה. חֹ"וְאַזְדוּ לְטַעֲמַיְיהוּ, דְּאִיתְּמַר: שִׁיעוּר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת בְּכַמָּה? אָמַר רַבָּה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁלֹשָׁה חֲלָקִי מִיל. מַאי שְׁלֹשָׁה חֲלָקִי מִיל? אִילֵימָא תְּלָתָא פַּלְגֵי מִילָא — נֵימָא מִיל וּמֶחֱצָה. אֶלָּא תְּלָתָא תְּלָתֵי מִילָא — נֵימָא מִיל. אֶלָּא: תְּלָתָא רִיבְעֵי מִילָא. וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁנֵי חֲלָקֵי מִיל. מַאי שְׁנֵי חֲלָקֵי מִיל? אִילֵימָא תְּרֵי פַּלְגֵי מִילָא — לֵימָא מִיל. וְאֶלָּא תְּרֵי רִבְעֵי מִילָא — לֵימָא חֲצִי מִיל. אֶלָּא

תְּרֵי שְׁנֵי יָמִים כָּל תּוֹרַת טֻמְאַת זָבִין עָלָיו וּשְׁלִישִׁי מְבִיאָתוֹ לִידֵי קָרְבָּן וְזֶה שָׁרָאָה שֵׁנִי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת סָפֵק יוֹם אֶחָד הוּא וְטָמֵא בִּשְׁנֵי רְאִיּוֹת אוֹ שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִין הֵן וְטָהוֹר מִשֶּׁמְּאַת שִׁבְעָה אֲבָל בְּעַל קֶרִי בְּעַלְמָא דְּלָאו שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בְּיוֹם אֶחָד אֵיכָא וְלֹא שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִין אֵיכָא סָפֵק שֶׁהֵן ג' יָמִים רְצוּפִין דְּזָב גָּמוּר הוּא אַף לְקָרְבָּן כֵּיצַד שֶׁמָּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת הָרִאשׁוֹן כָּלוּ מִן הַיּוֹם וביה"ש הַשֵּׁנִי כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה וְנִמְצָא יוֹם אֶחָד הָפְסַק בֵּינָתַיִם וְטָהוֹר אוֹ שְׁנֵיהֶם מִן הַיּוֹם דְּהָוֵי לְהוּ שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִין וְכֵן אִם שְׁנֵיהֶם מִן הַלַּיְלָה הָוֵי לְהוּ נַמֵּי שְׁנֵי יָמִים רְצוּפִין אוֹ שֶׁמָּא אִם הָרִאשׁוֹן מִן הַלַּיְלָה וְהַשֵּׁנִי מִן הַיּוֹם הָוֵי לְהוּ נַמֵּי שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בְּיוֹם אֶחָד וְטָמֵא שְׁבָעָה בְּכָל אֵלּוּ וְאֵין כָּאן קָרְבָּן אוֹ שֶׁמָּא שְׁתֵּיהֶן הָרְאִיּוֹת הָיוּ מִקְצָתָן בַּיּוֹם וּמִקְצָתָן בַּלַּיְלָה וְיֵשׁ כָּאן שְׁלֹשָׁה רְצוּפִים וְכֵן אִם הָרִאשׁוֹנָה מִקְצָתָהּ בַּיּוֹם וּמִקְצָתָהּ בַּלַּיְלָה וְהַשְּׁנִיָּה כֻּלָּהּ מִן הַלַּיְלָה אוֹ הָרִאשׁוֹנָה כֻּלָּהּ מִן הַיּוֹם וְהַשְּׁנִיָּה מִקְצָתָהּ בַּיּוֹם וּמִקְצָתָהּ בַּלַּיְלָה הָוֵי לְהוּ ג' יָמִים רְצוּפִין וְטָעוּן קָרְבָּן הִלְכָּךְ סָפֵק אַף לְקָרְבָּן וּמֵבִיא חַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק וְאֵין נָאֳכָלֶת דְּשָׁמָא לְאוֹ בַּר קָרְבָּן הוּא וּמְלִיקַת חַלִּין נְבֵלָה: רָאָה אַחַת בֵּיה"ש סָפֵק לְטַמְּאָה שֶׁמָּא מִקְצָתָהּ בַּיּוֹם וּמִקְצָתָהּ בַּלַּיְלָה וְהַיְנוּ חֲמָר ב' יָמִים וְטָמֵא ז' אוֹ שֶׁמָּא כֻּלָּהּ אוֹ מִן הַיּוֹם אוֹ מִן הַלַּיְלָה וְאֵין כָּאן אֶלָּא אַחַת: פְּנֵי מִזְרָח מַאֲדִימִים עֲדַיִן לֹא הִכְסִיף אַפֵּי' תַּחְתּוֹן: כְּרוֹז וּתְנִי שְׁנֵי הַדְּבָרִים בְּכֶרֶךְ אֶחָד בַּתּוֹרָה אַחַת: וְאַזְדוּ לְטַעֲמַיְיהוּ דְּרַבָּה סָבַר שְׁעוּר בֵּיה"ש נְפִישׁ וְרַב יוֹסֵף סָבַר זוּטָר:

מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֵין טוֹמְנִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל וַאֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם כְּדִתְנַן לְקַמָּן לֹא בַּגֶּפֶת וְלֹא בַּזֶּבֶל וְאַף עַל גַּב דְּסָתָם הַטָּמְנָה מִבְּעוֹד יוֹם הוּא דְּהָא אִסְרִינַן מִשֶּׁחֲשֵׁכָה: בְּרֶמֶץ אֵפֶר הַמְעֹרָב בְּגֶחָלִים: וַיִּטְמִין דְּהָא מִבְּעוֹד יוֹם הוּא: גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים מִשֶּׁחֲשֵׁכָה שֶׁבָּא לְבַשֵּׁל הַקְּדֵרָה שֶׁלֹּא בִּשְּׁלָה כָּל צָרְכָּהּ וְגָזְרוּ אַף בְּבִשְּׁלָהּ כָּל צָרְכָּהּ עַד שֶׁיְּגָרְפֶנָּה אוֹ שֶׁיְּקַטֵּם וְהָכִי מַסְקִינַן בְּפֶרֶק כִּירָה (שבת דף לז:) דְּאָמַר רַבִּי קְטָמָה וְהַבְעָרָה מְשַׁהִין עָלֶיהָ חַמִּין שֶׁהֲחַמּוּ מִבְּעוֹד יוֹם כָּל צָרְכָּן וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִן הַיּוֹם וּמִן הַלַּיְלָה כְּלוֹמַר סָפֵק יֵשׁ בּוֹ מִשְּׁנֵיהֶם: סָפֵק כָּלוּ מִן הַיּוֹם סָפֵק כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה הֲרֵי ג' סְפֵקוֹת לְפִיכָךְ מְטִילִין עָלָיו חֹמֶר שְׁנֵי הַיָּמִים וּלְקָמָן מְפָרֵשׁ לְמַאי הִלְכְתָא שִׁיּוֹף לוֹמַר שֶׁמָּא יֵשׁ בּוֹ מִשְּׁנֵיהֶם: מַאֲדִימִין שֶׁגְּרָאָה אַדְמוּמִית חַמָּה בְּעַבִים: הִכְסִיף הַשְׁחִיר: הַתַּחְתּוֹן תַּחְתּוֹן שֶׁל כִּפַּת הָרַקִּיעַ הַסְּמוּכָה לָאָרֶץ: עֶלְיוֹן גָּבְהָהּ שֶׁל כִּפָּה אֵינָהּ מְמַהֶרֶת לְהַכְסִיף וּלְקָמָן פָּרִיךְ מַאי קָאָמַר דְּקַשְׁיָא סֵיפָא אַרֵישָׁא: חֲצִי מִיל זֶהוּ שִׁעוּר אֹרֶךְ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וּלְאַחַר חֲצִי מִיל הָוֵי לַיְלָה: כְּהֶרֶף עַיִן כְּשִׁעוּר קְרִיצַת עַיִן בְּרִפְיוֹן וְלֹא בַּחֲזָקָה: זֶה נִכְנַס הַלַּיְלָה נִכְנַס וְהַיּוֹם יוֹצֵא יְצִיאַת זֶה עִם כְּנִיסַת זֶה כְּשֶׁהֵם מִתְפָּרְשִׁין קָרֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְכֹל דְּמַקְּמֵי הָכִי הָוֵי יוֹם מְעַלְיָא: לְמַאי הִילְכְתָא יְטִילוּ עָלָיו סָפֵק שֶׁמָּא מִשְּׁנֵיהֶם יֵשׁ בּוֹ בִּשְׁלֵמָא סָפֵק כָּלוּ מִן הַיּוֹם אִכָּא לְמֵימַר לְעִנְיַן מוֹצָאֵי שַׁבָּת לְהָבִיא אֵשֶׁם תָּלוּי סָפֵק כָּלוּ מִן הַלַּיְלָה לְעִנְיַן לֵילֵי שַׁבָּת אֶלָּא חֹמֶר שְׁנֵיהֶם לְמַאי הִילְכְתָא:

רָאָה שְׁתֵּי רְאִיּוֹת בְּיוֹם אֶחָד בְּזָב וְאֵין שָׁם אֶלָּא יוֹם אֶחָד וְלֵיכָּא בֵּיהּ שִׁעוּר שְׁלֹשָׁה

מסורת הש"ס

א ספרא שמיני פרשה ו ה; משנה אהלות; משנה כלים; עירובין יד: ב ויקרא רבה

פַּלְגָא דַּדְנָקָא אֶחָד מי"ב בְּמִיל דְּשַׁעוּרָא דְּרַבָּה תְּלַת רִבְעֵי מִלָּא הַיְנוּ תִּשְׁעָה

תְּרֵי תִּלְתֵי מִיל קָשֶׁה דְּהָכָא מִשְּׁמַע דְּמִשְׁקִיעַת הַחַמָּה עַד הַלַּיְלָה לֵיכָּא

תְּרֵי תִּילְתֵי מִיל. מַאי בֵּינַיְיהוּ? — אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ פַּלְגָא דְּדַנְקָא. [א]וְחִילּוּפֵהּ בְּחַלְתָּא. דְּאָמַר רַבָּה: חַלְתָּא בַּת תְּרֵי כוֹרֵי — שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵהּ, וּבַת תְּלָתָא כוֹרֵי — אָסִיר לְטַלְטוֹלֵהּ. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: בַּת תְּלָתָא כוֹרֵי — נָמֵי שָׁרֵי, בַּת אַרְבְּעָה כוֹרֵי — אָסִיר. [ג](א)אָמַר אַבָּיֵי: בְּעֵי מִינֵּיהּ דְּמָר בְּשָׁעַת מַעֲשֶׂה, וְאֶפִילּוּ בַּת תְּרֵי כוֹרֵי לָא שָׁרֵא לִי. כְּמַאן — כְּהַאי תַּנָּא דְּתָנֵי: כַּוָּורֶת הַקַּשׁ וְכַוָּורֶת הַקָּנִים וּבוֹר סְפִינָה אֶלְכְּסַנְדְּרִית, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שׁוּלַיִם וְהֵן מַחֲזִיקוֹת אַרְבָּעִים סְאָה בַּלַּח שֶׁהֵן כּוֹרִיִּים בַּיָּבֵשׁ — טְהוֹרִים. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ הַאי גּוּדְשָׁא תִּילְתָא הָוֵי. אַבָּיֵי חָזֵייהּ לְרָבָא דְּקָא דָאֲוֵי לְמַעֲרַב. אָמַר לֵיהּ: וְהָתַנְיָא כָּל זְמַן שֶׁפְּנֵי מִזְרָח מַאֲדִימִין? אָמַר לֵיהּ: מִי סָבְרַתְּ פְּנֵי מִזְרָח מַמָּשׁ? לָא, פָּנִים הַמַּאֲדִימִין אֶת הַמִּזְרָח. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רָבָא חָזֵייהּ לְאַבָּיֵי דְּקָא דָאֲוֵי לְמִזְרָח. אָמַר לֵיהּ מִי סָבְרַתְּ פְּנֵי מִזְרָח מַמָּשׁ? פָּנִים הַמַּאֲדִימִין אֶת הַמִּזְרָח. וְסִימָנֵיךְ: כַּוָּותָא. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר כְּדֵי שֶׁיְּהַלֵּךְ אָדָם מְשֻׁתְּשָׁקַע הַחַמָּה חֲצִי מִיל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הָרוֹצֶה לֵידַע שִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי נְחֶמְיָה יַנִּיחַ חַמָּה בְּרֹאשׁ הַכַּרְמֶל וְיֵרֵד וְיִטְבּוֹל בַּיָּם וְיַעֲלֶה — וְזֶהוּ שִׁיעוּרוֹ שֶׁל רַבִּי נְחֶמְיָה. [ב]אָמַר רַבִּי חִיָּיא: הָרוֹצֶה לִרְאוֹת בְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם יַעֲלֶה לְרֹאשׁ הַכַּרְמֶל וְיִצְפֶּה וְיִרְאֶה כְּמִין כְּבָרָה בַּיָּם — וְזוֹ הִיא בְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם. אָמַר רַב: מַעְיָן הַמִּיטַלְטֵל טָהוֹר — וְזֶהוּ בְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה, כֹּהֲנִים טוֹבְלִין בּוֹ. לְמַאן? אִילֵימָא לְרַבִּי יְהוּדָה — סְפֵקָא הוּא. אֶלָּא, בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה, לְרַבִּי יוֹסֵי כֹּהֲנִים טוֹבְלִין בּוֹ. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי מֵיישַׁךְ בְּדְרַבִּי יְהוּדָה — קָא מַשְׁמַע לַן דְּשָׁלֵים בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן שַׁבָּת, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן תְּרוּמָה. בְּשִׁלְמָא הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן שַׁבָּת — לְחוּמְרָא. אֲבָל לְעִנְיַן תְּרוּמָה — מַאי הִיא? אִילֵימָא לְטָבִילָה — סְפֵקָא הִיא?

אֶלָּא

מַשְׁמַע דְּמִשְׁקִיעַת הַחַמָּה עַד הַלַּיְלָה לֵיכָּא אֶלָּא תְּלָתָא רִבְעֵי מִיל וְרַ' יְהוּדָה גּוֹזֵר בִּפְסָחִים בְּפֶרֶק מִי שֶׁהָיָה טָמֵא (פְּסָחִים דף צד. וְשָׁם) סָבַר דְּמִשְׁקִיעַת הַחַמָּה עַד צֵאת הַכּוֹכָבִים אַרְבַּע מִילִין וְצֵאת הַכּוֹכָבִים לַיְלָה הוּא כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ פ"ק דְּפְסָחִים (דף ב. וְשָׁם) וְכִדְמוּכָח קְרָא (נְחֶמְיָה ד':ט"ו) וַאֲנַחְנוּ עוֹשִׂים בִּמְלַאכְתָּה וְגוֹ' דְּמִנָּהּ מַפִּיק בפ"ב דְּמַגִּלָּה (דף כ:) דְּמַעֲלוֹת הַשַּׁחַר יָמָמָא הוּא וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָתָם מַיְירֵי בִּתְחִלַּת שְׁקִיעָה וְהָכָא מִשְּׁתִּשְׁקַע מִסּוֹף שְׁקִיעָה אַחַר שֶׁנִּכְנְסָה חַמָּה בְּעֹבִי הָרָקִיעַ אֲבָל תַּמָּה לר"י דְּבָמַאי פְּלִיגִי דְּהָא וַדַּאי מִשְׁעַת צֵאת הַכּוֹכָבִים הָוֵי לַיְלָה כִּדְפֵי' וי"ל דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן לֹא גְּדוֹלִים הַנִּרְאִים בַּיּוֹם וְלֹא קְטַנִּים כו' אֶלָּא בֵּינוֹנִים וְהַשְׁתָּא פְּלִיגִי דְּלר' יְהוּדָה מְסַפְּקָא לֵהּ בְּכָל כּוֹכָבִים הַנִּרְאִים מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה עַד שֶׁהִכְסִיף הָעֶלְיוֹן אִם הֵם בֵּינוֹנִים אִם לָאו וע"ק דְּנֶחֱזֵי אֲנַן בְּאָדָם בֵּינוֹנִי שֶׁיֵּלֵךְ מִתְּחִלַּת שְׁקִיעַת הַחַמָּה ד' מִילִין כְּדְאָמַר בְּפִסְחִים י"ל דִּמְסַפְּקָא לְהוּ מַהוּ אָדָם בֵּינוֹנִי: וַאֲפִלּוּ בַּת תְּרֵי כוֹרֵי לָא שָׁרֵא לִי לֵית הִילְכְתָא הָכִי שֶׁיִּתְבַּטֵּל מִמֶּנּוּ תּוֹרַת כְּלִי מִשּׁוּם כְּבָדוֹ דְּאָמַר בפ"ב דְּעֵירוּבִין (דף קב. וְשָׁם) הֲהִיא שְׁרִיתָא דַּהֲוָה בֵּי רַבִּי פִּדַּת דְּהָוֵי שָׁקְלִי לֵהּ עֲשָׂרָה וְשָׁדֵי לֵהּ אַדְּשָׁא אָמַר תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ אֲפִילּוּ אַבָּיֵי גּוּפֵהּ לֹא קַבְּלָהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דף מה:) מְנָרָתֵא שָׁאנֵי שֶׁאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם א"ל אַבָּיֵי וַהֲרֵי כְּלִי חֲתָנִים דְּאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם וּמֵתֵר לְנַטּוֹתָהּ וּלְפָרְקָהּ בְּשַׁבָּת אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי כּוּ' וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּשִׁלְהֵי כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת קכא:) פְּמוֹטוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי מֻתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת א"ל ר' זֵירָא בְּנוֹטָלִין בְּיָדוֹ אַחַת אוֹ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם אָמַר לֵהּ כְּאוֹתָן שֶׁל בֵּית אֲבִיךְ פִּרוּשׁ שֶׁהָיוּ גְּדוֹלוֹת וְלֹא כר"ח וְרַשְׁ"י שֶׁפֵּרְשׁוּ כְּאוֹתָן שֶׁל בֵּית אֲבִיךְ שֶׁהֵם מוּכָח בְּהָדְיָא בְּפֶ' כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת מו.) דִּמְנוֹרוֹת דְּלֵית לְהוּ חַדְקֵי דְּכַלֵּי עַלְמָא שְׁרֵי דְּהַיְנוּ פְּמוֹטוֹת גְּדוֹלוֹת: וְיֵרֵד וְיִטְבּוֹל וְיַעֲלֶה פִּי' בַּקּוּנְטְרֵס וּבְתוֹךְ כְּדֵי שְׁיֵּרֵד וְיַעֲלֶה הָוֵי לַיְלָה וְקָשֶׁה דְּלָא ה"ל לְמִינְקַט סִימָנָא דְּטְבִילָה אִי לָאו דַּאֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּטְבִילָה מְעַלְיָא הִיא וּבְרוּשׁ' מַשְׁמַע בְּפֶ' (ב') [א'] דִּבְרָכוֹת דְּמִשְּׁעָלָה מַתְחִיל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְהַשְׁתָּא קמ"ל דְּשַׁפִּיר טָבַל וְעָלָה לוֹ הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וה"ה דְּלִפְּי זֶה הָוֶה לֵיהּ לְמִינְקַט הָרוֹצֶה לַדַּע בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא שָׁמַע סָבַר כְּרַב יוֹסֵף דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יְהוּדָה אֵינוֹ מַתְחִיל מִשֶּׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה אֶלָּא מִשֶּׁהִכְסִיף הַתַּחְתּוֹן:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ב:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ג מיי' פג' מהל' כלים הל' ב:

פַּלְגָּא דַּדְנָקָא אֶחָד מי"ב בְּמִיל דְּשַׁעוּרָא דְּרַבָּה תְּלַת רִבְעֵי מִלָּא הַיְנוּ תִּשְׁעָה

פַּלְגֵי דַּדְנָקָא וְשַׁעוּרָא דְּרַב יוֹסֵף שְׁמוֹנָה פַּלְגֵי דַּדְנָקָא. דַּדְנָקָא שְׁתוּת: וְחִילּוּפֵהּ אִפְלִיגוּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בְּחַלְתָּא דְּהָתָם שַׁעוּרָא דְּרַב יוֹסֵף נְפִישׁ מִדְּרַבָּה רַבָּה דְּאָמַר הָכָא תְּלָתָא אָמַר הָתָם תְּרֵי וְרַב יוֹסֵף דְּאָמַר הָכָא תְּרֵי אָמַר הָתָם תְּלָתָא: שָׁרֵי לְטַלְטוּלֵהּ דְּתוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ: בַּת תְּלָתָא גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִדַּאי וְאֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ: בְּעֵי מִנֵּהּ דְּמַר רַבָּה: בְּשָׁעַת מַעֲשֶׂה שֶׁהָיִיתִי צָרִיךְ לְדָבָר: כְּמַאן הָא דְּאָפֵי' בָּתַרְתִּי כּוֹרֵי לָא שָׁרֵא: קַשׁ זְנָבוֹת שִׁבֳּלִין אשטרי"ס: וּבוֹר סְפִינָה אֶלְכְּסַנְדְּרִית סְפִינָה גְּדוֹלָה שֶׁפּוֹרְשִׂים בָּהּ לַיָּם הַגָּדוֹל וּמֵי הַיָּם מְלוּחִין וְעוֹשִׂין כְּלֵי גָּדוֹל כְּמִין בּוֹר וְנוֹתְנִין לְתוֹכוֹ מַיִם יָפִים: לַח אַיִן בּוֹ גַּדְלוּ: שֶׁהֵן כּוֹרִים שִׁשִּׁים סְאָה בְּיָבֵשׁ שֶׁהַגֹּדֶשׁ מַחֲזִיק שְׁלִישׁ בְּכֵלִים שֶׁלָּהֶם שֶׁהֵיוּ עֲשׂוּיִין כַּיָּם שֶׁעָשָׂה שְׁלֹמֹה גָּבְהָן כַּחֲצִי רָחְבָּן וְהֵם עֲגֻלִּים: טְהוֹרִין דְּאִתַּקַּשׁ כְּלִי עֵץ לְשֵׂק דְּמִטַּלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן וְזֶהוּ אֵינוֹ מִטַּלְטֵל מָלֵא דְּגָדוֹל יוֹתֵר מִדַּאי וְאִם יְטַלְטְלוּהוּ יִשָּׁבֵר בְּיָדֵיהֶם: דְּאוֹי מְבִיט עֶרֶב שַׁבָּת לְרְאוֹת אִם יֵשׁ שָׁם אַדְמוּמִית חַמָּה: פְּנֵים הַמַּאְדִּימִים אֶת הַמִּזְרָח לְעֶרֶב חַמָּה שׁוֹקַעַת בַּמַּעֲרָב וְהַרוּרֵי הַחַמָּה מַאְדִּימִין אֶת הַמִּזְרָח כְּחִלּוֹן דְּכִשֶּׁהַחַמָּה נִקְבָּעָה בָּהּ מַאְדֶּמֶת כְּתֶל שֶׁכְּנֶגְדָּהּ: וְסִימָנֵךְ כַּוָּותָא כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי: כַּרְמֶל הַר שֶׁעַל שְׂפַת הַיָּם וְחַמָּה סְמוּךְ לְשִׁקִיעָתָהּ נִרְאֵית עַל רָאשֵׁי הֶהָרִים וּבְכָדֵי שֶׁיֵּרֵד וְיִטְבֹּל וְיַעֲלֶה הָוֵי לַיְלָה: כְּמִין כְּבָרָה: סֶלַע עָגֹל וְעָשׂוּי כְּכְבָרָה: זֶהוּ בְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם שֶׁהָיָה מִתְגַּלְגֵּל עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּזְכוּתָהּ שֶׁל מִרְיָם דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר כ':ב') וַתָּמָת שָׁם מִרְיָם וּסְמִיךְ לֵהּ וְלֹא הָיָה מַיִם לָעֵדָה: טָהוֹר מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה וְטוֹבְלִין בּוֹ דְּלָאו כְּכְלֵי דָּמֵי לְהִיוֹת הַמַּיִם הַנּוֹבְעִין מִמֶּנּוּ כְּשֶׁאוֹבִין וְאֵין לְךָ מַעְיָן מִטַּלְטֵל אֶלָּא בְּאֵרָה שֶׁל מִרְיָם: כֹּהֲנִים טוֹבְלִין בּוֹ וּאע"פ שֶׁצְּרִיכִין הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ אַחַר טְבִילָה לֶאֱכֹל בִּתְרוּמָתָן קָסָבַר יְמָמָא הוּא וְיֵשׁ שְׁהוּת אַחֲרָיו לְשִׁקִיעַת הַחַמָּה: סָפֵק הוּא לְדִידֵהּ הוֹאִיל וְקָרֵי לֵהּ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כּוּלֵּיהּ סָפֵקָא הוּא וְשָׁמָא טָבְלוּ בַּלַּיְלָה וְאֵין כָּאן הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ: אֶלָּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי יְהוּדָה לָא גָּרְסִינַן דְּהָא בְּהָדְיָא אָמַר שְׁמוּאֵל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה כֹּהֲנִים טוֹבְלִין בּוֹ וּמַאן דְּגָרִיס לֵיהּ מְפָרֵשׁ הָכִי אֶלָּא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יוֹסֵי לְרַבִּי יְהוּדָה וְהָכִי אִתְּמַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יוֹסֵי לְרַבִּי יְהוּדָה כֹּהֲנִים טוֹבְלִין בּוֹ וְאַשְׁמְעִינַן שְׁמוּאֵל דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יוֹסֵי קָדִים לְדַר' יְהוּדָה וּתְחִלַּת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה לְר' יוֹסֵי לַיְלְיָא הוּא וְדַר' יוֹסֵי לְר' יְהוּדָה יְמָמָא הוּא וְהָא בָּעֵי הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ נְהִי דִּלְר' יְהוּדָה יְמָמָא הוּא מֵיהוּ הֵיכִי טָבִיל הָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה סָפֵק לַיְלָה הוּא וְכֵיוָן דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יוֹסֵי כְּהֶרֶף עַיִן מִקַּמֵּי דְּסָלֵיק מִטְבִילָה שָׁלִים וְעַיֵּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה וְסָפֵק לַיְלָה הוּא וְאֵין כָּאן הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְלָאו מִלְּתָא הִיא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּר' יוֹסֵי קָדִים מִדְּקָאָמַר בְּסֵיפָא אֶלָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה לְר' יוֹסֵי וּפָרְכִינַן פְּשִׁיטָא וְאִי הָוֶה לָן לְסָפּוֹקֵי דְּדִלְמָא דְּר' יוֹסֵי קָדִים מַאי פְּשִׁיטוּתָא טוּבָא אַשְׁמְעִינַן שְׁמוּאֵל דְּאֲשְׁמְעִינַן דְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה קָדִים: פְּשִׁיטָא דְּלֹר' יוֹסֵי כֹּהֲנִים טוֹבְלִים בּוֹ בָּדָד' יְהוּדָה דְּהָא סָפֵקָא דְּר' יוֹסֵי כְּהֶרֶף עַיִן וְכֹל לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ יְמָמָא הוּא וְשַׁעוּרֵהּ דְּר' יְהוּדָה נְפִישׁ טוּבָא וּמַעֲרִיב שִׁמְשֵׁהּ: בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יוֹסֵי מֵשֶׁךְ שִׁיעוּר בָּדָד' יְהוּדָה בְּסוֹפוֹ הוּא נִכְלָל וְכִי שְׁלִים דְּר' יְהוּדָה לֵילְיָא הוּא אַפֵּי' לְר' יוֹסֵי וְכִי טָבִיל בְּסוֹף בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה תּוּ לֵיכָּא הֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ קָא מַשְׁמַע לַן שְׁמוּאֵל דְּכָל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה לְר' יוֹסֵי יְמָמָא הוּא וְכָשֵׁר לְטָבִילָה וְהָא דְּאָמַר בְּשַׁבָּת א"ל אַבָּיֵי לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעוֹלָם אַל יְהֵא אָדָם קַל בְּעֵינָיו לִישָּׁבַע לְשָׁוְא וְכוּ' וְהָא אֲנַן תְּנַן בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אָסוּר בְּכָל מְלָאכָה מֵבִיא אֵשֶׁם תְּלוּי אֶבָל בְּמוֹצָ"שׁ לֹא עָבְדִינַן כְּוָותֵהּ לְמֵימְרָא דביה"ש דְּיֵרֵד לֵילְיָא הוּא: אִילֵימָא לְטָבִילָה דס"ל דְּכֹהֲנִים טוֹבְלִין בָּדָד' יְהוּדָה כִּדְקָאָמַר ר' יוֹסֵי וְהָא לְר' יוֹחָנָן דְּר' יְהוּדָה סָפֵיקָא הוּא מִדְּלְעִנְיַן שַׁבָּת קָאֵי כְּוָותֵהּ לְחוּמְרָא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רלה סעי' א:
ב מיי' פה' מהל' שבת הל' ד:
ג מיי' פז' מהל' תרומות הל' ב:
ד טוש"ע או"ח סי' רסא סעי' ג:
ה מיי' פה' מהל' שבת הל' ד:
ו טוש"ע או"ח סי' רנו סעי' א:
ז מיי' פה' מהל' שבת הל' יח:
ח מיי' פה' מהל' שבת הל' יט, סמג עשין ל:

גליון הש"ס

גמרא ושוהה כדי צליית דג. עי' בר"ן בפירקין בהל' חנוכה דף י ע"ב:

אֶלָּא לְעִנְיַן אֲכִילָה קָשֶׁה דְּמִשּׁוּם שְׁעוּרָא פּוּרְתָּא דְּהַוֵי כְּהֶרֶף עַיִן לָא הֲוֵי אֶלָּא לַאֲכִילָה וְכֵלָּה מִלְּתָא דְּר' יוֹחָנָן לְחוּמְרָא דְּלָא תֵּימָא כִּי שְׁלִים בֵּין לֵיהּ לְמִפְסַק כְּר' יוֹסֵי וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּכְהֶרֶף עַיִן דְּר' יוֹסֵי אֲיָנוּ מִיד אַחַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה וּמִתְאַחֵר הַרְבֵּה אַחֲרָיו א"כ הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה כוּ' בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה לְרַבִּי יוֹסֵי כֹּהֲנִים טוֹבְלִים בּוֹ מַאי אִרְיָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אַחַר בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה נָמֵי כֹּהֲנִים טוֹבְלִים לְר' יוֹסֵי וי"ל דְּאֵינוֹ מִתְאַחֵר כָּל כָּךְ שֶׁיְּהֵא שִׁעוּר טְבִילָה בֵּינְתַיִם א"נ סָפֵק הָיָה לָהֶם אִם הָיָה מַתְחִיל מִיָּד אַחַר דְּר' יְהוּדָה אוֹ מִתְאַחֵר הַרְבֵּה וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְמִפְסַק דְּלָא אֲכָלִי כֹּהֲנִים תְּרוּמָה עַד דְּוַדַּאי שְׁלֵם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי: הִקְשָׁה ה"ר פּוֹרַת דְּבָשַׁבָּת גּוּפֵהּ הָוֶה מָצֵי לְמֵימַר יְהוּדָה בע"ש וְכָר' יוֹסֵי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְכֵן לְעִנְיַן תְּרוּמָה הָוֶה מָצֵי לְמֵימַר הֲלָכָה כְּר' יְהוּדָה לְעִנְיַן טְבִילָה וְכָר' יוֹסֵי לְעִנְיַן אֲכִילָה וְנִרְאֶה לר"י דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַשְׁמוּעִינַן רְבוּתָא דְּאַפִּי' בְּשַׁבָּת דַּחֲמִיר מֵקֵל ר' יוֹסֵי וְשָׁרֵי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּר' יְהוּדָה וְאַפִּי' בְּתְרוּמָה דְּקִיל מִשַּׁבָּת אוֹ בְּתְרוּמָה דְּרַבָּנָן מַחְמִיר ר' יוֹסֵי דְּלָא אָכְלִי כֹּהֲנִים עַד דְּשָׁלֵם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דִּידֵהּ: **רַבִּי** יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר שְׁלִישִׁית לַחֻלִּין כוּ' פירש"י וּרְבִיעִית לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר וְכֵן מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיג אַתְּרֵתֵי קַמַּיְיתָא וְעוֹד דְּאָמַר בְּסָמוּךְ שְׁנֵיָה לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר כְּמַאן לָא כְּר' נָתָן וְלֹא כְּר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא וְלֵיכָּא לְמֵימַר נָמֵי דְּאַף לַחֻלִּין תְּפִלִּין קָאָמַר וּמַדְלִיק נָמֵי בַּשְּׁלִישִׁית מִדְּקָאָמַר אֶלָּא ג' לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר כְּמַאן כְּר' נָתָן מַשְׁמַע וְלֹא כְּר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא וְקָשֶׁה דבס"פ ד' מיתות (סַנְהֶדְרִין דף סח. וְשָׁם) גַּבֵּי שְׁחָלָה ר"א וְאוֹתוֹ הַיּוֹם ע"ש הָיָה וְנִכְנַס הוּרְקָנוֹס בְּנוֹ לַחֻלִּין תְּפִלִּין גָּעַר בּוֹ אֲבִיו וְיָצָא בְּנִוְיָפֶה א"ל הַיְאַךְ מְנִיחִין אִסּוּר סְקִילָה וְעוֹסְקִין בְּאִסּוּר שְׁבוּת אַלְמָא הַדְלָקַת נֵר קוֹדֶם לַחֻלִּיצַת תְּפִלִּין וי"ל דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּמִשּׁוּם חֻלְיוֹ אֲחֵרוּ מִלְּהַדְלִיק אֶת הַנֵּר לְפִי שֶׁהָיוּ טְרוּדִין בּוֹ עַד שֶׁהָיָה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה וּלְכָךְ אָמַר יַעֲסֹק בְּאִסּוּר סְקִילָה קֹדֶם וְאַדְרַבָּה מִשָּׁם יֵשׁ רְאָיָה דַּחֲלִיצַת תְּפִלִּין קוֹדֶמֶת מִדְּרָצָה הוּרְקָנוֹס לַחֻלִּין תְּפִלִּין קֹדֶם הַדְלָקָה וּמִסְתָּמָא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁכָּךְ הָיוּ רְגִילִין

לַעֲשׂוֹת: **שֵׁשׁ** תְּקִיעוֹת כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהָיוּ תּוֹקְעִין תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה אע"ג דִּקְצַת מַשְׁמַע לִקְמָן דְּשֵׁשׁ רִאשׁוֹנוֹת תְּקִיעוֹת הֵן דְּקָתָנֵי הִתְחִיל לִתְקֹעַ תְּקִיעָה שְׁנִיָּה לָאו דַּוְקָא נָקֵט תְּקִיעָה וְכֵן מוֹכִיחַ בְּפֶרֶק הֶחָלִיל (סָכָּה דַּף נג: וְשָׁם) דְּתָנַן אֵין פּוֹחֲתִין מִכ"א תְּקִיעוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וְאֵין מוֹסִיפִין עַל מ"ח תְּקִיעוֹת וַחֲשִׁיב בְּאוֹתָן מ"ח שֵׁשׁ לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלָאכָה וְאָמַר בְּגְמָרָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּר' יְהוּדָה דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר הַפּוֹחֵת אַל יִפְחֹת מִשֵּׁשָׁבַע וְהַמּוֹסִיף אַל יוֹסִיף עַל ט"ז וּמְפָרֵשׁ בְּמַאי פְּלִיגִי ר' יְהוּדָה סָבַר תְּקִיעָה תְּרוּעָה תְּקִיעָה אַחַת הִיא וְאִם ג' לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלָאכָה כֻּלָּן תְּקִיעוֹת לָמָּה הָיָה ר' יְהוּדָה מַחְשִׁיבָם כְּאַחַת:

וְהַתַּנְיָא שׁוֹפָר מְטַלְטְלִין כוּ' תֵּימַהּ לְר"י הָא ע"כ הַאי דְּשָׁרֵי לְטַלְטֵל שׁוֹפָר הֵינוּ לְצָרְכּוֹ גּוּפוֹ אוֹ לְצָרְכּוֹ מְקוֹמוֹ דְּמַחֲמַת לְצַל אַפֵּי' ר' שִׁמְעוֹן אָסַר כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּשׁוֹפָר מְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר הוּא וּבְרֵיתָא דְּלֵעֵיל דְּאָסַר לְהַצְנִיעוֹ הֵינוּ מַחֲמַת לְצַל וְהָוֵי כְּמוֹ מָרָא שֶׁלֹּא יִגְנֹב בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקִיין דף קכד:) דְּהֵינוּ טְלְטוּל שֶׁלֹּא לְצָרְכּוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּמִשְּׁמַע לֵיהּ דְּאָסַר בַּבְּרֵיתָא דְּלֵעֵיל אַפֵּי' לְצָרְכּוֹ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ מִדְּקָתָנֵי לְפִי שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין וְלֹא קָתָנֵי לְפִי שֶׁאֵין מַצְנִיעִין וא"ת וְכֵיוָן דְּאֵירֵי הָכָא הָא דְּמְטַלְטֵל שׁוֹפָר הֵינוּ לְצָרְכּוֹ גּוּפוֹ א"כ חֲצוֹצְרוֹת אַמַּאי אֵין מְטַלְטְלִין וי"ל דַּחֲצוֹצְרוֹת מַקָּצָה יוֹתֵר מִשּׁוֹפָר כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ וּמִיהוּ מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דְּשׁוֹפָר הָוֵי מְלַאכְתּוֹ לְהַתֵּר:

אֶלָּא לַאֲכִילַת תְּרוּמָה, דְּלָא אָכְלִי כֹּהֲנִים תְּרוּמָה עַד דְּשָׁלֵים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּרַבִּי יוֹסֵי. אֲ"אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כּוֹכָב אֶחָד — יוֹם, שְׁנַיִם — בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שְׁלֹשָׁה — לַיְלָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: כּוֹכָב אֶחָד יוֹם, שְׁנַיִם בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שְׁלֹשָׁה לַיְלָה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, לֹא כּוֹכָבִים גְּדוֹלִים הַנִּרְאִין בַּיּוֹם, וְלֹא כּוֹכָבִים קְטַנִּים שֶׁאֵין נִרְאִין אֶלָּא בַּלַּיְלָה — אֶלָּא בֵּינוֹנִים. גֲ"אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי זְבִידָא: הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בִּשְׁנֵי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת — חַיָּיב חַטָּאת מִמָּה נַפְשָׁךְ. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְשַׁמָּעֵיהּ: אַתּוּן דְּלָא קִים לְכוּ בְּשִׁיעוּרָא דְּרַבָּנַן, אַדְּשִׁימְשָׁא אַרֵישׁ דִּיקְלֵי אַתְלוּ שָׁרָנָא. בְּיוֹם הַמְעוּנָּן מַאי? בְּמָתָא — חֲזִי תַּרְנְגוֹלָא. בְּדַבָּרָא — עוֹרְבֵי, אִי נָמֵי — אֲדָאנֵי. דֲ"תָּנוּ רַבָּנַן: שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין עֶרֶב שַׁבָּת. רִאשׁוֹנָה — לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלָאכָה שֶׁבַּשָּׁדוֹת. שְׁנִיָּה — לְהַבְטִיל עִיר וַחֲנוּיוֹת. שְׁלִישִׁית — לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר: שְׁלִישִׁית — לַחֻלִּין תְּפִילִּין. וְשׁוֹהֶה כְּדֵי צְלִיַּית דָּג קָטָן אוֹ כְּדֵי לְהַדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר, וְתוֹקֵעַ וּמֵרִיעַ וְתוֹקֵעַ, וְשׁוֹבֵת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מַה נַּעֲשָׂה לָהֶם לַבַּלְיָיִם, שֶׁתּוֹקְעִין וּמְרִיעִין וְשׁוֹבְתִין מִתּוֹךְ מְרִיעִין. תּוֹקְעִין וּמְרִיעִין? הָוֹו לְהוּ חֲמִשָּׁה! אֶלָּא: שֶׁתּוֹקְעִין וְחוֹזְרִין וְתוֹקְעִין וּמְרִיעִין, וְשׁוֹבְתִין מִתּוֹךְ מְרִיעִין. מְנָהֲגָ אֲבוֹתֵיהֶן בִּידֵיהֶן. מַתְנֵי לֵיהּ רַב יְהוּדָה לְרַב יִצְחָק בְּרֵיהּ: שְׁנִיָּה לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר. כְּמַאן? לָא כְּרַבִּי נָתָן, וְלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא! — אֶלָּא: שְׁלִישִׁית לְהַדְלִיק אֶת הַנֵּר. כְּמַאן — כְּרַבִּי נָתָן. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת תּוֹקְעִין עֶרֶב שַׁבָּת. הִתְחִיל לְתְקוֹעַ תְּקִיעָה רִאשׁוֹנָה — נִמְנְעוּ הָעוֹמְדִים בַּשָּׂדֶה מִלָּעֲדוֹר וּמִלַּחְרוֹשׁ וּמִלַּעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה שֶׁבַּשָּׂדוֹת. וְאֵין הַקְּרוֹבִין רַשָּׁאִין לִיכָּנֵס עַד שֶׁיִּבְּואוּ רְחוֹקִין, וְיִכָּנְסוּ כּוּלָּם כְּאֶחָד. וַעֲדַיִין חֲנוּיוֹת פְּתוּחוֹת וּתְרִיסִין מוּנָּחִין. הִתְחִיל לְתְקוֹעַ תְּקִיעָה שְׁנִיָּה, נִסְתַּלְּקוּ הַתְּרִיסִין וְנִנְעֲלוּ הַחֲנוּיוֹת, וַעֲדַיִין חַמִּין מוּנָּחִין עַל גַּבֵּי כִּירָה וּקְדֵירוֹת מוּנָּחוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה. הִתְחִיל לְתְקוֹעַ תְּקִיעָה שְׁלִישִׁית — סִילֵּק הַמְסַלֵּק, וְהִטְמִין הַמַּטְמִין, וְהִדְלִיק הַמַּדְלִיק. וְשׁוֹהֶה כְּדֵי צְלִיַּית דָּג קָטָן, אוֹ כְּדֵי לְהַדְבִּיק פַּת בַּתַּנּוּר, וְתוֹקֵעַ וּמֵרִיעַ וְתוֹקֵעַ וְשׁוֹבֵת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: שְׁמַעְתִּי שֶׁאִם בָּא לְהַדְלִיק אַחַר שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת — מַדְלִיק. שֶׁהָרֵי נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁיעוּר לְחַזַּן הַכְּנֶסֶת לְהוֹלִיךְ שׁוֹפָרוֹ לְבֵיתוֹ. אָמְרוּ לוֹ, אִם כֵּן נָתַתָּ דְּבָרֶיךָ לְשִׁיעוּרִין. אֶלָּא מָקוֹם צָנוּעַ יֵשׁ לוֹ לְחַזַּן הַכְּנֶסֶת בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ, שֶׁשָּׁם מַנִּיחַ שׁוֹפָרוֹ. לְפִי שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין לֹא אֶת הַשּׁוֹפָר וְלֹא אֶת הַחֲצוֹצְרוֹת. וְהָתַנְיָא: שׁוֹפָר מְטַלְטְלִין! אָמַר רַב (יוֹסֵי) [יוֹסֵף], לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּיָחִיד, כָּאן בְּצִבּוּר. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וּבְיָחִיד לְמַאי חָזֵי? — הוֹאִיל וְרָאוּי לְגַמַּע בּוֹ מַיִם.

לְתִינוֹק.

רֹאשׁוֹ וְרָאוּי לִשְׁאֹב בּוֹ מַיִם וְלִשְׁתּוֹת הַתִּינוֹק: חֲצוֹצְרוֹת פְּשׁוּטָה וְאֵינָהּ רָאוּיָה

מסורת הש"ס

א סוכה לד.

ב תוספתא חולין; כתובות עו:; חולין מח:; חולין נ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הא ר' יהודה וכו' ומוקי לה כר' יהודה. וע"ש ע"ב תוס' ד"ה הא אין עליה:

בא"ד דאסור לר' יהודה. עי' פירש"י שם ד"ה אלא לתרנגולין:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ג ד:

ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ג סמג לאוין סה:

לְתִינּוֹק עָנִי שֶׁעַל הַצְּבוּר לְפַרְנְסוֹ: הָא ר' יְהוּדָה שׁוֹפָר מִטַּלְטֵל וַחֲצוֹצְרוֹת אֵינָן מִטַּלְטְלִין דְּמֻקְצֶה הוּא אֲבָל שׁוֹפָר תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו כְּדַאֲמַרַן לְעֵיל: הָא דְּקָתָנֵי תַּרְוַיְהוּ מִטַּלְטְלִין ר' שִׁמְעוֹן הִיא דְּלִית לֵיהּ מֻקְצֶה: הָא דְּקָתָנֵי אַף שׁוֹפָר אֵין מִטַּלְטְלִין ר' נְחֶמְיָה דְּאָמַר אַפִּי' תַּרְוָד אַפִּי' טַלִּית אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ הַמְיֻחָד וְעִקַּר שׁוֹפָר לָאו לְגָמֹעַ מַיִם קָאֵי: וּמַאי שׁוֹפָר דְּקָתָנֵי בְּהַהִיא דְּר' נְחֶמְיָה דְּאַקְדֻּמִית בָּהּ לַחֲצוֹצְרוֹת לְאַסּוּרָא וְכֵיוָן דְּתָנֵי אֵין מִטַּלְטְלִין אֶת הַשּׁוֹפָר תּוּ לָא צָרִיךְ לְמִתְנֵי חֲצוֹצְרוֹת דכ"ש הִיא הוֹאִיל וְאֵינוֹ רָאוּי לְגָמֹעַ בּוֹ תִּינוֹק אֶלָּא שׁוֹפָר דְּתָנָא רַיְשָׁא הוּא חֲצוֹצְרוֹת וַחֲצוֹצְרוֹת דְּתָנָא בְּסֵיפָא הוּא שׁוֹפָר דְּאִשְׁתְּנוּ שְׁמַיְהוּ כְּדַרְבּ חִסְדָּא: לְשׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּאוֹתוֹ שֶׁעַם הָאָרֶץ קוֹרִין חֲצוֹצְרוֹת וְהוּא שׁוֹפָר אוֹ אִם בָּא עִם הָאָרֶץ לִשְׁאוֹל בַּמֶּה יִתְקַע אוֹמְרִים לוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת: צַפְצָפָה פְּסוֹלָה לְלוּלָב וְעֵלָּה שֶׁלָּהּ עָגֹל וְקָנֶה שֶׁלָּהּ לָבָן כְּדַאֲמַרַן בַּסֻּכָּה: פְּתוֹרָה מִתְּחִלָּה הָיוּ קוֹרִין לְגָדוֹל פְּתוֹרָה וְלִקְטַנָּה פְּתוֹרְתָּא וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּנּוּ: אַף אָנוּ נֹאמַר אַף אָנוּ יְכוֹלִים לְהוֹסִיף אַדְּרַב חִסְדָּא לוֹמַר שֶׁגַּם זֶה נִשְׁתַּנָּה: הַבְּלִילָא מִתְּחִלָּה הָיוּ קוֹרִין לַהֶמְסֶס הַבְּלִילָא וּלְבֵית הַכּוֹסוֹת בֵּי כָּסֵי וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּנּוּ: הֶמְסֶס הוּא הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכּוֹסוֹת סְגַלְגַּל כְּמִין כַּדּוּר וּבְתוֹכוֹ קְלִפּוֹת קְלִפּוֹת הַרְבֵּה כְּגַלְגַּל שֶׁל רֵחַיִם וְקוֹרִין צינפי"ל וְדָפְנוֹ דַּק מְאֹד: בֵּית הַכּוֹסוֹת סוֹף הַכֶּרֶם שֶׁקּוֹרִין פאנצ"א וְיֵשׁ בּוֹ עֹבִי שֶׁקּוֹרִין דוּבְלוֹן וְתוֹכוֹ עָשׂוּי כְּמִין כּוֹס עֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת דֹּפֶן כְּפוּלָה וּדְבוּקִין הַכְּפָלִים זֶה בָּזֶה בְּשָׁמָן: מִצַּד א' שֶׁלֹּא נִקַּב אֶלָּא א' מִן הַכְּפָלִים כְּשֵׁרָה שֶׁחֲבֵרוֹ סוֹתְמוֹ: מב' צְדָדִין שֶׁנִּקְּבוּ שְׁנֵיהֶם טְרֵפָה וּבֵית הַכּוֹסוֹת הוּא דְּאִיכָּא לְפָלוגֵי לְגַמֵּעַ בּוֹ תִּינוֹק אֶלָּא שׁוֹפָר דְּתָנָא רַיְשָׁא חֲצוֹצְרוֹת דְּתָנָא בְּסֵיפָא הוּא שׁוֹפָר דְּאִשְׁתְּנוּ שְׁמַיְהוּ כְּדַרְבּ חִסְדָּא: לְשׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵין תּוֹקְעִין אֶלָּא בְּאוֹתוֹ שֶׁעַם הָאָרֶץ קוֹרִין חֲצוֹצְרוֹת וְהוּא שׁוֹפָר אוֹ אִם בָּא עִם הָאָרֶץ לִשְׁאוֹל בַּמֶּה יִתְקַע אוֹמְרִים לוֹ בַּחֲצוֹצְרוֹת: צַפְצָפָה פְּסוֹלָה לְלוּלָב וְעֵלָּה שֶׁלָּהּ עָגֹל וְקָנֶה שֶׁלָּהּ לָבָן כְּדַאֲמַרַן בַּסֻּכָּה: פְּתוֹרָה מִתְּחִלָּה הָיוּ קוֹרִין לְגָדוֹל פְּתוֹרָה וְלִקְטַנָּה פְּתוֹרְתָּא וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּנּוּ: אַף אָנוּ נֹאמַר אַף אָנוּ יְכוֹלִים לְהוֹסִיף אַדְּרַב חִסְדָּא לוֹמַר שֶׁגַּם זֶה נִשְׁתַּנָּה: הֶמְסֶס הוּא הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכּוֹסוֹת בֵּי כָּסֵי וְעַכְשָׁו נִשְׁתַּנּוּ: הֶמְסֶס הוּא הַסָּמוּךְ לְבֵית הַכּוֹסוֹת סְגַלְגַּל כְּמִין כַּדּוּר וּבְתוֹכוֹ קְלִפּוֹת קְלִפּוֹת הַרְבֵּה כְּגַלְגַּל שֶׁל רֵחַיִם וְקוֹרִין צינפי"ל וְדָפְנוֹ דַּק מְאֹד: בֵּית הַכּוֹסוֹת סוֹף הַכֶּרֶם שֶׁקּוֹרִין פאנצ"א וְיֵשׁ בּוֹ עֹבִי שֶׁקּוֹרִין דוּבְלוֹן וְתוֹכוֹ עָשׂוּי כְּמִין כּוֹס עֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת דֹּפֶן כְּפוּלָה וּדְבוּקִין הַכְּפָלִים זֶה בָּזֶה בְּשָׁמָן: מִצַּד א' שֶׁלֹּא נִקַּב אֶלָּא א' מִן הַכְּפָלִים כְּשֵׁרָה שֶׁחֲבֵרוֹ סוֹתְמוֹ: מב' צְדָדִין שֶׁנִּקְּבוּ שְׁנֵיהֶם טְרֵפָה וּבֵית הַכּוֹסוֹת הוּא דְּאִיכָּא לְפָלוגֵי

אלתינוק. בְּצִיבּוּר נָמֵי, חֲזֵי לְגַמֵּעַ לְתִינוֹק עָנִי? וְתוּ, הָא דְּתָנְיָא: כְּשֵׁם שֶׁמְּטַלְטְלִין אֶת הַשּׁוֹפָר כָּךְ מְטַלְטְלִין אֶת הַחֲצוֹצְרוֹת. מַנִּי? אֶלָּא לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא רַבִּי נְחֶמְיָה. (א)וּמַאי שׁוֹפָר — נָמֵי חֲצוֹצְרוֹת. כְּדַרְבּ חִסְדָּא. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: הָנֵי תְּלָת מִילֵּי אִישְׁתַּנִּי שְׁמַיְהוּ מִכִּי חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: "חֲצוֹצְרָתָא" — "שׁוֹפָרָא", "שׁוֹפָרָא" — "חֲצוֹצְרָתָא". לְמַאי נָפְקָא מִינָּה? לְשׁוֹפָר שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. "עֲרָבָה" — "צַפְצָפָה", "צַפְצָפָה" — "עֲרָבָה". לְמַאי נָפְקָא מִינָּה? לְלוּלָב. "פְּתוּרָה" — "פְּתוּרְתָּא", "פְּתוּרְתָּא" — "פְּתוּרָה". לְמַאי נָפְקָא מִינָּה? לְמִקַּח וּמִמְכָּר. (ב)אָמַר אַבַּיֵי, אַף אָנוּ נֹאמַר: "הוּבְלִילָא" — "בֵּי כָּסֵי", "בֵּי כָּסֵי" — "הוּבְלִילָא". לְמַאי נָפְקָא מִינָּה — לְמַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעוּבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת, דְּמִצַּד אֶחָד כְּשֵׁירָה, וּמִשְּׁנֵי צְדָדִים טְרֵיפָה. אָמַר רַב אָשֵׁי, אַף אָנוּ נֹאמַר: "בָּבֶל" — "בּוּרְסִיף", "בּוּרְסִיף" — "בָּבֶל".

לְמַאי

הָא ר' יְהוּדָה לְר' יְהוּדָה שׁוֹפָר אע"ג דְּמִטַּלְטְלִין שׁוֹפָר אֵינוֹ לְטַלְטְלוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ כְּדִמְוַכַּח בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קכד): דְּאָמַר רַב מַכְבְּדוֹת שֶׁל מִלְּתָא מַתָּר לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת וְשֶׁל תְּמָרָה אָסוּר פֵּרוּשׁ לְפִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וְר' אֶלְעָזָר אָמַר אַף שֶׁל תְּמָרָה בְּמַאי עָסְקִינַן אֵילְמָא לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ בְּהָא לֵימָא רַב שֶׁל תְּמָרָה לָא וְהָא רַב כְּרָבָא ס"ל דְּשַׁרֵי דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ וְאִי ר' יְהוּדָה אָסַר וְהָא רַב סָבַר כַּר' יְהוּדָה דְּאִית לֵהּ מָקֹצֶה וּבְפֶרֶק תּוֹלִין (לְקַמָּן דַּף קַמְא: וְשָׁם) גַּבֵּי הָא דְּפָרִיךְ לְאַבַּיֵי [וְרָבָא] מִמַּעֲלֶה שֶׁעַל גַּב הָאֲמוּם מַשְׁמַע בְּהָדְיָא דְּשַׁרֵי ר"י בְּדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ וְתַנְיָא נָמֵי בְּפֶרֶק כִּירָה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף מד.) ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַנֵּרוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת אֲבָל בְּחֲצוֹצְרוֹת אֲסָר מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּלָא חָזֵי לְמִלְאכְת הֻתַּר אֶלָּא מֵעַט מַקָּצָה לֵיהּ לְגַמְרֵי מִמְּלַאכְת הֻתַּר וְהָוֵי כְּמִטָּה שֶׁיְּחֻדָּהּ לְמַעוֹת וְהִנִּיחַ עָלֶיהָ מָעוֹת דְּאָמַר רַב יְהוּדָה א"ר (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף מד:) דְּאָסוּר לְטַלְטְלָהּ וּמוּקֵי לָהּ כְּר' יְהוּדָה וּכְמוֹ קִינָה שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים דְּמַשְׁמַע לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף מה:) דְּאָסוּר לְר' יְהוּדָה אַפִּי' לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ: הָא ר' שִׁמְעוֹן דְּלֵית לֵיהּ מָקֹצֶה אֶלָּא מַחֲמַת מְחָסְרוֹן כִּיס וְדָוְקָא לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ הוּא דְּשַׁרֵי אֲבָל מֵחֲמָה לְצַל מוֹדָה ר"ש דְּאָסוּר דְּתָנַן בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכב:) נוֹטֵל אָדָם אֶת הַקַּרְנָס לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִים קַרְדֹּם לְחַתּוֹךְ בּוֹ דְּבֵלָה אֲבָל מֵחֲמָה לְצֵל אָסוּר וְכַר' שִׁמְעוֹן הִיא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא מַחַט שֶׁל יָד לְטוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ וּבְהַנָּחָנָקִין (סַנְהֶדְרִין דַּף פד:) מוֹקֵי לָהּ כְּר' שִׁמְעוֹן וּבְשִׁלְהֵי הָאוֹרֵג (לְקַמָּן שַׁבָּת קז.) נָמֵי מוּכָח מִנַּהּ דְּמַפִּיס מַרְסָא מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה וְהַהִיא דְּמַפִּיס מַרְסָא מוֹקְמָא כר"ש בְּרֵישׁ פ' ח' שְׁרָצִים (לְקַמָּן דַּף קז:) וּבְפֶ' בְּתָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת קכו.) נָמֵי פְּשִׁיטָא לָן דְּמִתְנִיתִין דְּכָל הַכֵּלִים אַתְיָא כר"ש דְּקָאָמַר מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה וְהַהִיא דְּמַפִּיס מַרְסָא מוֹקְמָא כר"ש וְגַבֵּי מַכְבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה (דַּף קכד:) דְּפָרִיךְ אֶלָּא מֵחֲמָה לַצֵּל בְּהָא לֵימָא ר' אֶלְעָזָר אַף שֶׁל תְּמָרָה וְאִי שְׁרֵי ר"ש אַף מֵחֲמָה לְצֵל מַאי קוּשְׁיָא דִּלְמָא ר' אֶלְעָזָר כר"ש ס"ל: הָא ר' נְחֶמְיָה הַהִיא דְּאָסְרָה שׁוֹפָר וַחֲצוֹצְרוֹת דְּתָנְיָא בְּפֶרֶק חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמו.) אַפִּי' תַּרְוָד אַפִּי' טַלִּית אַפִּי' סַכִּין אֵין נוֹטְלִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן וּפִי' בַּקּוּנְטְרֶס תַּשְׁמִישָׁן הַמְיֻחָד לָהֶם וּמַשְׁמַע לְפִי' דִּכְלִי שְׁמִלַּאכְתּוֹ לְאִסּוּר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ לְשׁוּם צֹרֶךְ דְּהָא מְיֻחָד לְמִלְאכְת אִסּוּר וַאֲנַן בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא מְיֻחָד לְצֹרֶךְ אוֹתוֹ דָּבָר שֶׁנּוֹטְלוֹ בְּשַׁבָּת וְקָשֶׁה לר"ת דְּאָמַר בְּפֶרֶק חֲבִית (ג"ז שָׁם) חוֹתָלוֹת שֶׁל תְּמָרִים וְשֶׁל גְּרוֹגָרוֹת מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ וּמוּקֵי לָהּ כְּר' נְחֶמְיָה וְכֵן בְּפֶרֶק מְעָרְבִין (עירובין דף לה. וְשָׁם) הָכָא בְּמַנְעוּל דְּקָטִיר בְּמִיתְנָא וּבְעֵי סַכִּינָא לְמִפְסְקֵיהּ וּמוּקֵי כַּר' נְחֶמְיָה וְאַמַּאי אָסַר בְּסַכִּין כֵּיוָן שֶׁהוּא עוֹמֵד וּמְיֻחָד לַחֲתִיכָה וְהר"ר שִׁמְעוֹן הַזָּקֵן הִקְשָׁה לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֶס דְּהֵיכִי קָאָמַר רָבָא בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכד.) וְאָתָא ר' נְחֶמְיָה לְמֵימַר דְּאַפִּי' כְּלִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ אֵין מֵחֲמָה לְצַל לָא הֵיכִי שָׁרֵי לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ וַהֲלֹא אֵין זֶה תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ וְדוֹחֵק ר"ת לוֹמַר לְפִי' הַקּוּנְטְרֶס דְּקָעֲרוֹת אַחֵר שֶׁאָכְלוּ בָּהֶן דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר צֹרֶךְ מְקוֹמוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ וְנִרְאֶה לר"ת דְּלָא שָׁרֵי ר' נְחֶמְיָה אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ הַרְגִּיל לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּחוֹל אַפִּי' אֵינוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ וְאַפִּי' דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שָׁרֵי כֵּיוָן שֶׁדָּרָךְ אוֹתוֹ תַּשְׁמִישׁ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ בְּחוֹל כְּגוֹן קוֹרְנָס לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִים וְקֶרְדֹּם לְחַתּוֹךְ בּוֹ אֶת הַדְּבֵלָה וְהֵינוּ לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ דְּקָאָמַר כְּלוֹמַר מַה שֶּׁרָגִיל לַעֲשׂוֹת בּוֹ בְּחוֹל וְלָא אָתָא לְאַפּוּקֵי אֶלָּא מֵחֲמָה לְצֵל וּכְגוֹן תַּשְׁמִישׁ שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְחַתּוֹךְ כְּגוֹן חוֹתָלוֹת שֶׁל תְּמָרִים בְּסַכִּין אוֹ מַנְעוּל דְּקָטִיר בְּמִיתְנָא וְשׁוֹפָר נָמֵי אֵין דָּרָךְ בְּחוֹל לְגַמֵּעַ בּוֹ מַיִם לְתִינוֹק וְהַסָּקָה בְּכֵלִים דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכד:) אֵין מַסִּיקִין בְּכֵלִים כּוּ' וּמוֹקֵי לָהּ כַּר' נְחֶמְיָה וּמַבְיָא ר"ת רְאָיָה מִפֶּרֶק כָּל הַכֵּלִים (ג"ז שָׁם) דְּתָנַן כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין לְצֹרֶךְ וְשֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ ר' נְחֶמְיָה אוֹמֵר אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצֹרֶךְ וּמִפֶּרֶשׁ רַבָּה בַּגְּמָרָא דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּלְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ אֵין לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ לָא וְהַשְׁתָּא מַה לוֹ לְהַזְכִּיר דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר כֵּיוָן דְּמַתְנִיתִין לָא אַיְירֵי אֶלָּא בְּמִלַּאכְתּוֹ לְהֶתֵּר אֶלָּא וַדַּאי מִשּׁוּם ר' נְחֶמְיָה נָקְטֵהּ דְּבָעֵי לְמֵימַר דְּאַפִּי' דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר כּוּ' וּמִשּׁוּם דְּמַשְׁוֶה ר' נְחֶמְיָה מְלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר לְמִלַּאכְתּוֹ לְאִסּוּר נָקֵט מְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר דְּלֵר' נְחֶמְיָה תַּרְוַיְהוּ לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ שָׁרֵי וּלְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ לֹא וּלְרָבָא תַּרְוַיְהוּ לְצֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּמְקוֹמוֹ שָׁרֵי מֵחֲמָה לְצַל לֹא וּלְשׁוֹן אַפִּי' מַשְׁמַע נָמֵי הָכִי: לַמַּחַט שֶׁנִּמְצֵאת דְּתַנְיָא בְּאֶחָד מִטָּרְפוֹת (חֻלִּין דַּף נ. וְשָׁם) וּבְהַמַּדְּיר (כֵּת בּוּת דַּף עו:) מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה מב' צְדָדִין טְרֵפָה וּבְעוֹבִי בֵּית הַכּוֹסוֹת הוּא דְּאִיכָּא לְפָלוגֵי הָכִי אֲבָל בַּהֶמְסֶס אַפִּי' מִצַּד אֶחָד שֶׁלֹּא נִקַּב לְחוּץ טְרֵפָה דְּאֵין זוֹ סְתִימָה וְהִקְשָׁה ה"ר אֱלִיעֶזֶר ממי"ץ דְּהָא תְּנַן הֶמְסֶס וּבֵית הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּקְּבוּ לְחוּץ מַשְׁמַע דְּבְהֶמְסֶס נָמֵי לָא מִטְרְפָה אֶלָּא בְּנִקַּב מְפֻלָּשׁ וְאוֹר"י דְּהַאי לְחוּץ לֹא לְגַמְרֵי לְחוּץ אֶלָּא כְּלוֹמַר לְצַד חוּץ לְאַפּוֹקֵי נִקְּבוּ זֶה לְתוֹךְ זֶה דְּכְשֵׁרָה כִּדְקָתָנֵי בָּתֵּר הָכֵי וקמ"ל דְּמִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה אע"ג דְּנִקַּב עוֹר אֶחָד שֶׁלֹּם אֲבָל הָא דְּקָתָנֵי מב' צְדָדִין טְרֵפָה אֵין חִדּוּשׁ אִי נָמֵי מב' צְדָדִין טְרֵפָה נָמֵי חִדּוּשׁ הוּא דקמ"ל אע"פ שֶׁשּׁוֹכֵב עַל הֶמְסֶס וס"ד שֶׁמִּגֵּן כְּמוֹ חֲלוֹלֶת שֶׁנִּקְּבָה וְיֵרְכִים מַעֲמִידִין אוֹתָהּ דְּכְשֵׁרָה קמ"ל דְּהָכָא טְרֵפָה ור"ת אוֹמֵר דְּבְהֶמְסֶס נָמֵי מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה וּפְשִׁיטָא דְּלָא הָוְיָא טְרֵפָה אא"כ נִקַּב נָקָב מְפֻלָּשׁ לְחוּץ דְּאֵין סְבָרָא שֶׁיִּהְיֶה טְרֵפָה בְּשׁוּם מָקוֹם אֶלָּא בְּנִקַּב מְפֻלָּשׁ וְהָא דְּנִקַּט בַּבָּרַיְתָא בֵּית הַכּוֹסוֹת לְאַשְׁמוּעִינַן מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה אע"ג דְּנִקַּב עוֹר שָׁלֵם וְנִפְקָא מִנַּהּ הָא דְּשָׁמְעִינַן דְּאִשְׁתַּנִּי שְׁמַיְהוּ אע"ג דְּדִינָם שָׁוֶה דְּאִי לָא אַשְׁמְעִינַן ה"א דְּהַאי דְּקָתָנֵי מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת בְּעוּבֵי בֵּית הַכּוֹסוֹת הַיְנוּ דְּקָתָנֵי בֵּי כָּסֵי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא עוֹר אֶחָד וַהֲוָה אָתֵי לְמֵימַר דְּדִוְקָא בְּהָהוּא מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה אֲבָל בְּמַאי דְּקָרוּ הַבְּלִילָא אַפִּי' מִצַּד אֶחָד טְרֵפָה כֵּיוָן שֶׁנִּקַּב עוֹר אֶחָד שֶׁלֹּם לְהָכִי אַשְׁמְעִינַן דְּאַפִּי' בְּהַבְּלִילָא מִצַּד אֶחָד כְּשֵׁרָה וְעוֹד אוֹר"י דְּמִצִּינוּ לְמֵימַר כְּפִי' רַשִׁ"י דְּהֶמְסֶס אַפִּי' מִצַּד אֶחָד טְרֵפָה דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא נִקַּב לְחוּץ וְהַבְּרִיא כְּמוֹ יָשֵׁב לוֹ קוֹץ בְּוַוֹשְׁט דְּהָכִי הִלְכְתָא הָתָם דְּחִישִׁינַן שֶׁמָּא הִבְרִיא וְחוֹשְׁשִׁין לִסְפֵק דְּרוּסָה וְאַפִּי' לְמַאן דְּלָא חֵישׁ הָתָם בְּקוֹץ שֶׁמָּא מְמַחַט שֶׁהוּא דַּק חֵישׁ וְהָא דְּבָעֵי בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת נִקְּבוּ לְחוּץ הַיְנוּ כְּגוֹן דְּיָדְעִינַן דְּשׁוּב לֹא הִבְרִיא כְּגוֹן שֶׁאָכְלָה מַחַט בְּפָנֶיהָ וּשְׁחָטוּהָ מִיָּד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנג סע' א:
ב מיי' פג' מהל' שבת הל' ד:
ג מיי' פג' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' רנג סע' א:
ה מיי' פג' מהל' שבת הל' ד:
ו מיי' פג' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' רנג סע' א:
ח מיי' פג' מהל' שבת הל' ד:
ט מיי' פג' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

נָפְקָא מִינָּה לְגִטֵּי נָשִׁים מַה שָּׁפֵי' בַּקּוּנְטְרֶס לְעִנְיַן שֶׁנָּה שָׁם עִירוֹ וְשָׁם עִירָהּ לְגִטֵּי נָשִׁים דְּקַיְמָא לַן בְּנֵי בָבֶל בְּקִיאִין שְׁצָרִיךְ לִכְתֹּב גֵּט לִשְׁמָהּ וְהַמְבִיא גֵּט מִשָּׁם אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּפָנַי נִכְתַּב וּבְפָנַי נֶחְתַּם וּבְנֵי שְׁאַר אַרְצוֹת אֵין בְּקִיאִין וְצָרִיךְ וַעֲכָשָׁו בְּנֵי בּוֹרְסִיף הֵיא בָּבֶל וּבָבֶל שֶׁל עַכְשָׁו הִיא בּוֹרְסִיף וְהֵן עַמֵּי הָאָרֶץ כִּדְאָמְרִינַן בְּעַלְמָא (סַנְהֶדְרִין דף קט.) בּוֹר שֶׁאֵפֵי שָׁנְטְלוּ מֵימָיו וַאֲנִי אוֹמֵר נָפְקָא מִנָּהּ לְגִטֵּי נָשִׁים לְעִנְיַן שְׁנָה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְשָׁם עִירוֹ וְעִירָהּ פָּסוּל וְצָרִיךְ לִכְתֹּב שֵׁם שֶׁל עַכְשָׁו: מַתְנֵי' כִּירָה עֲשׂוּיָה כְּעֵין קְדֵרָה וְנוֹתְנִין קְדֵרָה לְתוֹכָהּ: קַשׁ וַגְבוֹת הַשַּׁבָּלִין: גְּבָבָא הַנִּגְבָּב מִן הַשָּׁדֶה אישטובל"א: גֶּפֶת פְּסֹלֶת שֶׁל שֶׁמֶשְׁמִין שֶׁהוֹצִיא שׁוּמָנָן: עַד שֶׁיִּגְרֹף הַגֶּחָלִים מִשּׁוּם דְּמוֹסִיף הֶבֶל וְטַעֲמָא פְּרִישְׁנָא בְּפֶרֶק דִּלְעֵיל שֶׁמָּא יְחַתֶּה בַּגֶּחָלִים: אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים לְכַסּוֹתָם וּלְצָנְנָם: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹתְנִין עָלֶיהָ חַמִּין אַחַר שֶׁגָּרְפָה דְּלָא צָרִיכִי לְבַשּׁוֹלֵי דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר מִשּׁוּם דְּלֵית שָׁם גֶּחָלִים כְּלָל וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים חַמִּין אַחַר שֶׁגָּרְפָה וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. וּמַנִּי — חֲנַנְיָה הִיא. דְּתַנְיָא, חֲנַנְיָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא כְּמַאֲכָל בֶּן דְּרוֹסַאי — מוּתָּר לְשַׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כִּירָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. אוֹ דִילְמָא — לְשַׁהוֹת תְּנַן, וְאִי גָּרוּף וְקָטוּם — אֵין, אִי לָא — לָא, וְכָל שֶׁכֵּן לְהַחֲזִיר. ד"ת תָּא שְׁמַע מִדְּקָתָנֵי תְּרֵי בָבֵי בְּמַתְנִיתִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים חַמִּין וְתַבְשִׁיל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. אִי אָמַרְתְּ בִּשְׁלָמָא, לְשַׁהוֹת תְּנַן, הָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מְשַׁהִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל, בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יְשַׁהֶא עַד שֶׁיִּגְרוֹף, אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. וּמַה הֵן מְשַׁהִין? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. וְכִי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּלְשַׁהוֹת, פְּלִיגִי נָמֵי בִּלְהַחֲזִיר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין, אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ לְהַחֲזִיר תְּנַן, הָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מַחֲזִירִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרוֹף אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. וּמָה תּוּ לְמֵימָא? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. וְכִי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּלְשַׁהוֹת, פְּלִיגִי נָמֵי בִּלְהַחֲזִיר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין, אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ לְהַחֲזִיר תְּנַן, הָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מַחֲזִירִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרוֹף אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. וּמָה תּוּ לְמֵימָא? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. הָא תּוּ לְמָה לִי?

לְמַאי נָפְקָא מִינָּה — לְגִיטֵּי נָשִׁים. הדרן עלך במה מדליקין

כִּירָה

א"נ מַתְנִי' כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — נוֹתְנִים עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יִתֵּן עַד שֶׁיִּגְרוֹף, אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. ד"(א) גְּמ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַאי "לֹא יִתֵּן" — לֹא יַחֲזִיר הוּא, אֲבָל לְשַׁהוֹת — מְשַׁהִין, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. וּמַנִּי — חֲנַנְיָה הִיא. דְּתַנְיָא, חֲנַנְיָה אוֹמֵר: כֹּל שֶׁהוּא כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי — מוּתָּר לְשַׁהוֹתוֹ עַל גַּבֵּי כִּירָה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. אוֹ דִילְמָא — לְשַׁהוֹת תְּנַן, וְאִי גָּרוּף וְקָטוּם — אֵין, אִי לָא — לָא, וְכָל שֶׁכֵּן לְהַחֲזִיר. ד"ט תָּא שְׁמַע מִדְּקָתָנֵי תְּרֵי בָבֵי בְּמַתְנִיתִין, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים חַמִּין וְתַבְשִׁיל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. אִי אָמַרְתְּ בִּשְׁלָמָא, לְשַׁהוֹת תְּנַן, הָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מְשַׁהִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יְשַׁהֶא עַד שֶׁיִּגְרוֹף, אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. וּמָה הֵן מְשַׁהִין? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. וְכִי הֵיכִי דְּפְלִיגִי בִּלְשַׁהוֹת, פְּלִיגִי נָמֵי בִּלְהַחֲזִיר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין, אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ לְהַחֲזִיר תְּנַן, הָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסְּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא — מַחֲזִירִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרוֹף אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. וּמָה הֵן מַחֲזִירִין? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. הָא תּוּ לָמָה לִי?

לָעוֹלָם

מסורת הש"ס

א לעיל כ.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וב"ה אומרים וכו' והל"ל אא"כ גרף. לענ"ד הא מצינו כזה במ"ק דף ד ע"ב עד שיעמיק כו' כגון שהעמיק:

דְּשָׁרֵי חַמִּין וְתַבְשִׁיל לְהַשְׁהוֹת עַל גַּבֵּי כִּירָה אֲפִלּוּ בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה אֲפִלּוּ לֹא בְּשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ וְלֹא כְּרַבָּנָן וְאַמַּאי וְדִלְמָא מַתְנִיתִין אֲפִילּוּ כְּרַבָּנָן וּמַתְנִי' בְּחַמִּין וְתַבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ כָּל צָרְכָּן דְּמוֹדוּ רַבָּנָן דְּמַשְׁהִין ע"ג כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה אֶלָּא וַדַּאי מִשּׁוּם דְּסָתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי נָמֵי מַשְׁמַע וּמִיהוּ סָתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הֲוֵי נָמֵי בְּשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ כִּדְמוֹכַח בְּסוֹף שְׁמַעְתִּין (דף לח.) גַּבֵּי קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר אע"פ שֶׁיֵּשׁ לְזָדְחוֹת וְשָׁם אָפְרֵשׁ בע"ה וַאֲפִלּוּ אִי סָתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל לָא הֲוֵה בְּשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ צָרִיךְ לוֹמַר הָא דְּאָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי לְהַחֲזִיר הַיְנוּ אֲפִלּוּ חַמִּין שֶׁהַחֲמוּ כָּל צָרְכָּן וְכֵן לְבֵית הִלֵּל בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה מִדְּקָאָמַר בַּגְּמָרָא (דף לח:) וְאַף רַבִּי אוֹשַׁעְיָא סָבַר מַחֲזִירִין אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא פַּעַם אַחַת כו' וְהַעֲלַנוּ לוֹ קוּמְקוּמוֹס שֶׁל חַמִּין וּמְזָגָנוּ לוֹ אֶת הַכּוֹס וְהֶחֱזַרְנוּהוּ לְמְקוֹמוֹ וְאִי לָא אָסִיר בְּהוּחַמוּ כָּל צָרְכָּן מָנָא לֵהּ דְּמַחֲזִירִין אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת דִּלְמָא הוּחַם כָּל צָרְכּוֹ הֲוֵה וְאִם תֹּאמַר וְאִם סָתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הֲוֵי בֵּין בְּשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ בֵּין לָא בְּשִׁיל אִם כֵּן סָבְרִי בֵּית שַׁמַּאי מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ אָסוּר כֵּיוָן דְּאָסִיר תַּבְשִׁיל שֶׁבְּשֵׁל כָּל צָרְכּוֹ וְאִם כֵּן הֵיכִי שָׁרֵי חַמִּין שֶׁלֹּא הֻחַמּוּ כָּל צָרְכָּן וְהָא יָפֶה לוֹ הוּא וְאוּר"י דְּוַדַּאי תַּבְשִׁיל אָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי מִשּׁוּם דְּלִעוֹלָם יָפֶה לוֹ אע"ג דְּנִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֲבָל חַמִּין שֶׁאֵין יָפֶה לָהֶם אֶלָּא עַד כְּדֵי צָרְכָּן אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ רַע לָהֶן כְּדִמּוֹכַח לְקַמָּן לָא אָסְרִי בֵּית שַׁמַּאי דְּלֵיכָא לְמִגְזַר שְׁמָא יְחַתֶּה דְּבָלֹא חִתּוּי יַחֲמוּ כָּל צָרְכָּן: **וב"ה** אוֹמְרִים אַף מַחֲזִירִין אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מַחֲזִירִין כִּדְאָמַר בַּגְּמָרָא וּלְשׁוֹן נוֹטְלִין נָמֵי מַשְׁמַע דִּשְׁבַּת מִיֵּרֵי דְּבָלֹא לָא הֲוֵה צָרִיךְ לְמִתְנֵי נוֹטְלִין וּלְמַאן דְּאָסַר לְהַחֲזִיר אָסַר אֲפִלּוּ בְּחוֹל לְבֵית הִלֵּל כְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּלְבֵית שַׁמַּאי אֲפִי' בְּגְרוּפָה מִדְּקָאָמַר בַּגְּמָרָא לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מַחֲזִירִין מַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת מַשְׁמַע דְּעִקַּר פְּלוּגְתָּא הֲוֵי בְּחוֹל וְעוֹד מְדַקְדֵּק ר"ת מִדְּקָאָמַר לֹא יִתֵּן עַד שֶׁיִּגְרֹף וְאִי לֹא יִתֵּן לֹא יַחֲזִיר בְּשַׁבָּת הוּא אֵיךְ יִגְרֹף אוֹ יִקְטֹם בְּשַׁבָּת וַהֲוֵה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא אִם כֵּן גָּרַף וְקָטַם אֶלָּא בְּחוֹל נָמֵי אָסוּר לְהַחֲזִיר וא"ת מַה שְׁנִּיתָּר הוּא נוֹתֵן לָאָסוֹר בע"ש דְּהֵיכָא דְּסָלְקוּ בְּהַשְׁכָּמָה פְּשִׁיטָא דְּשָׁרֵי לְהַחֲזִיר וְאוֹמֵר ר"י דְּמִשָּׁעָה שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהַרְתִּיחוֹ מִבְּעוֹד יוֹם אָסוּר לְהַחֲזִיר וּמִיהוּ בְּשַׁבָּת אֲפִילּוּ רוֹתֵחַ אָסוּר לְהַחֲזִיר לְמַאן דְּאָסַר דְּאִי לְאו הָכִי מְנָא לֵהּ דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא סָבַר מַחֲזִירִין אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת דִּלְמָא קוּמְקְמוֹס שֶׁל חַמִּין רוֹתֵחַ הָוֶה וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּמִצִּינוּ לְמֵימַר דִּבְעֶרֶב שַׁבָּת נָמֵי אָסוּר לְהַחֲזִיר אֲפִילּוּ רוֹתֵחַ מִשָּׁעָה שֶׁאִם הָיָה קַר לֹא הָיָה יָכוֹל לְהַרְתִּיחַ מבע"י וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א הֵיכִי שָׁרֵי לְהַחֲזִיר קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה בְּשַׁבָּת וְהָא אָמַר בְּפֶרֶק הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה דף לג. וְשָׁם) דְּבֵיצִים וּקְדֵרָה וְחֲבִיתָא וּפוּרְיָא מִלְמַטָּה לְמַעְלָה אָסוּר מִשּׁוּם אֹהֶל וְאוּר"י דְּכִי אָסְרוּ חֲכָמִים אֹהֶל עֲרַאי ה"מ כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַתְּפָנוֹת תְּחִלָּה וְאח"כ הַכְסוּי אֲבָל הָכָא שֶׁהַתְּפָנֵי הַכִּירָה כְּבָר עֲשׂוּיוֹת מֵאֵלֵיהֶן לָא אַחְמוּר רַבָּנָן לְאֶסֹר לִתֵּן קְדֵרָה עַל גַּבָּהּ וּמִיהוּ הָא דְּאָמַר בְּהַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (עירובין דף קב.) גַּבֵּי דִּיכְרֵי דְּרֹב הוּנָא דְּאָמַר לֵהּ כְּרֹךְ בַּדָּיָא וְשַׁיֵּר בַּהּ טֶפַח לְמִחַר מוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי הוּא מַשְׁמַע דִּבְלֹא שִׁיּוּר אָסוּר אע"ג דְּהַתְּפָנוֹת כְּבָר עֲשׂוּיוֹת אוּר"י הָתָם מִשּׁוּם דְּדָמֵי אֹהֶל טְפֵי אָסוּר אַפִּי' בְּלֹא עֲשׂוּיוֹת דְּפָנוֹת אֲבָל קְדֵרָה דְּלֹא דָּמֵי אֹהֶל כְּלָל הַאי לֹא אָסְרוּ חֲכָמִים בְּלֹא עֲשׂוּיוֹת דְּפָנוֹת:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת ב כתובות צו. ג לקמן מד.; עירובין יד.; בבא קמא לט.; נדרים יא.; הוריות יב:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לעולם וכו' משום דקיי"ל כחנניה. כעין זה בתוספות מגילה דף יט ע"ב ד"ה ודילמא:

לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לְהַחֲזִיר תְּנַן וְאִלּוּ לְשָׁהוֹת אע"פ שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף שָׁרִי: וְהָךְ חֲזָרָה דַּאֲמַרִי לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לְהַחֲזִיר תְּנַן וְחַסּוֹרֵי מִיחְסְרָא כו' מְשׁוּם דקיי"ל כַּחֲנַנְיָה כְּמוֹ שֶׁאֲפַרֵּשׁ בע"ה דְּחַק לְאוֹקְמָא מַתְנִי' כְּוָותֵהּ: **אא"ב** לְהַחֲזִיר תְּנַן הַיְנוּ דְּשָׁנֵי בֵּין תּוֹכָהּ לְעַל גַּבֵּהּ בְּאֵינַהּ גָּרוּפָה לְהָכִי אִצְטְרִיכָא לֵיהּ תַּרְתֵּי דְּאִי תְּנַן א"כ לְשָׁהוֹת מַשְׁהִין אֲפִילּוּ בְּאֵינַהּ גָּרוּפָה לְהָכִי שָׁנֵי בֵּין תּוֹכָהּ דְּהַוֵי מַטְמִין מַמָּשׁ בְּרֶמֶץ לְעַל גַּבֵּהּ וְקָשֶׁה לְהר"ח דְּלַחֲנַנְיָה אֲפִילּוּ תּוֹכָהּ מַשְׁהִין אֲפִי' בְּאֵינַהּ גָּרוּפָה דְּהָא תְּנַן (. לְעֵיל שַׁבָּת דַּף יט:) וְלֹא חֲרָרָה עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים אֶלָּא עַד שֶׁיִּקָּרְמוּ פָּנֶיהָ הָא קָרְמוּ פָּנֶיהָ שָׁרֵי אע"ג דַּחֲרָרָה בְּתוֹכָהּ הִיא וּבְלָאו הָכִי אוּר"י דְּבְחַנָּם דְּחַק רַשְׁ"י לְפָרֵשׁ כֵּן דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁפִּיר הַיְנוּ דְּשָׁנֵי לָן בֵּין תּוֹכָהּ לְעַל גַּבֵּהּ מֵהָא דְּשָׁרֵי לְהַחֲזִיר בְּגָרוּפָה וּבְהַשְׁהָאָה דַּוְקָא לָא נִיחָא לֵיהּ לְחַלֵּק אֲבָל בְּהַחְזָרָה נִיחָא לֵיהּ שֶׁפִּיר לְחַלֵּק כְּדְמוֹכַח בְּמַאי דְּמְשַׁנֵּי מִי סָבְרַתְּ אֲרֵישָׁא קָאֵי אֲסֵיפָא קָאֵי כו' קָשֶׁה לְר"י הֵיכִי בָּעֵי לְמֵימַר אַלְּבָא דְּרַב דְּמַתְנִיתִין לְהַחֲזִיר תְּנַן אִם כֵּן אֵתְיָא מַתְנִיתִין כַּחֲנַנְיָה וְרַב דְּלָא כַּחֲנַנְיָה דְּהָא חֲנַנְיָה שָׁרֵי בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ דְּהָא דְּתָנַן (שָׁם) אֵין צוֹלִין בְּשָׂר וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלוּ מִבְּעוֹד יוֹם אֲתָיָא כַּחֲנַנְיָה וּבֵיצָה אָמְרִינַן לְקַמָּן דְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ הוּא וְרַב אָסַר לְקַמָּן דְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ וי"ל דִּבְלָאו הָכִי לָא סָבַר לְהּ רַב כְּשׁוּם תַּנָּא דְּהָא ר"מ וְר' יְהוּדָה אָסְרִי בְּאֵינַהּ גְּרוּפָה אֲפִילּוּ בְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ וְרַב שָׁרֵי בְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ אֲפִילּוּ בְּאֵינַהּ גְּרוּפָה דְּבִגְרוּפָה לָא אַשְׁכְּחַן שׁוּם אָמוֹרָא דְּאָסַר אֲפִילּוּ יָפֶה לוֹ וְעוֹד דְּרַב קַאֵי אַמִּלְתֵּהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּאֵירֵי בְּאֵינַהּ גְּרוּפָה וְכֵן רַבִּי יוֹחָנָן דְּשָׁרֵי לְקַמָּן חַמִּין וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ בְּאֵינַהּ גְּרוּפָה אֲבָל לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אָסוּר לָא אַשְׁכְּחַן תַּנָּא דְּסָבַר הָכִי: **מַהוּ** לְסָמוֹךְ בְּאֵינַהּ גְּרוּפָה קְבָעֵי וְאִי מִתְנִיתִין לְהַשְׁהוֹת תְּנַן קָא בָּעֵי לְהַשְׁהוֹת וּלְהַחֲזִיר וְאִי לְהַחֲזִיר תְּנַן וְשָׁרֵי לְהַשְׁהוֹת אֲפִי' תּוֹכָהּ וְגַבָּהּ בָּעֵי לְהַחֲזִיר וּלְהַשְׁהוֹת הֵיכָא שֶׁאֵינוֹ מְבַשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי: **תָּא** שְׁמַע כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ כו' וּמַסִּיק דְּשָׁרֵי לְסָמוֹךְ וּמִכָּל מָקוֹם אֵין לִלְמֹד מִכָּאן לְסָמוֹךְ אֲצָל הָאֵשׁ דְּשָׁאנֵי הָכָא דְּדַבְּנֵי כִּירָה מַפְסִיקִין בֵּינוֹ וְלָאֵשׁ: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לְהַחֲזִיר תְּנַן, וְחַסּוֹרֵי מִיחְסְרָא וְהָכִי קָתָנֵי: כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּקַשׁ וּבְגֶבָבָא — מַחֲזִירִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל, בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרוֹף אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֶת הָאֵפֶר. אֲבָל לְשַׁהוֹת — מְשַׁהִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. וּמָה הֵן מְשַׁהִין? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. וְהָךְ חֲזָרָה דַּאֲמַרִי לָךְ, לָאו דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא, אֶלָּא מַחֲלוֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. [א]תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי חֲלַבּוֹ אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עַל גַּבֵּהּ, אֲבָל לְתוֹכָהּ — אָסוּר. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "לְהַחֲזִיר" תְּנַן — הַיְינוּ דְּשָׁנֵי בֵּין תּוֹכָהּ לְעַל גַּבֵּהּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "לְשַׁהוֹת" תְּנַן, מַה לִּי תּוֹכָהּ מַה לִּי עַל גַּבֵּהּ? — מִי סָבְרַתְּ רַבִּי חֲלַבּוֹ אַרֵישָׁא קָאֵי? אַסֵּיפָא קָאֵי: "וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אַף מַחֲזִירִין" — וְאָמַר רַבִּי חֲלַבּוֹ אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא עַל גַּבֵּהּ, אֲבָל תּוֹכָהּ — אָסוּר. [א]תָּא שְׁמַע: שְׁתֵּי כִּירוֹת הַמַּתְאִימוֹת, אַחַת גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וְאֵינָהּ קְטוּמָה: מְשַׁהִין עַל גַּבֵּי גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, וְאֵין מְשַׁהִין עַל שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וְאֵינָהּ קְטוּמָה. וּמָה הֵן מְשַׁהִין? — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: חַמִּין, אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: חַמִּין וְתַבְשִׁיל. [ב]לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ "לְהַחֲזִיר" תְּנַן, וְהָךְ חֲזָרָה דַּאֲמַרִי לָךְ, לָאו דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא, אֶלָּא מַחֲלוֹקֶת בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחֲזִירִין. [ב]אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא "לְהַחֲזִיר" תְּנַן, מַתְנִיתִין מַנִּי? לָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ "לְשַׁהוֹת" תְּנַן, מַתְנִיתִין מַנִּי? לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלֹא רַבִּי מֵאִיר. אִי רַבִּי מֵאִיר — קָשְׁיָא לְבֵית שַׁמַּאי בַּחֲדָא, וּלְבֵית הִלֵּל בְּתַרְתֵּי. אִי רַבִּי יְהוּדָה, קָשְׁיָא לְרַבִּי יְהוּדָה וּקְטוּמָה. [ג]לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ "לְהַחֲזִיר" תְּנַן, וְתַנָּא דִּידַן סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲדָא וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה בַּחֲדָא — בְּחַמִּין וְתַבְשִׁיל, וְנוֹטְלִין וּמַחֲזִירִין. וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא — דְּאִילּוּ תַּנָּא דִּידַן סָבַר לְשַׁהוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקָטוּם, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר בִּלְשַׁהוֹת נָמֵי גָּרוּף וְקָטוּם — אִין, אִי לָא — לָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מַהוּ לְסָמוֹךְ בָּהּ? תּוֹכָהּ וְגַבָּהּ אָסוּר, אֲבָל לְסָמוֹךְ בָּהּ — שַׁפִּיר דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא לָא שָׁנָא. תָּא שְׁמַע: שְׁתֵּי כִּירוֹת הַמַּתְאִימוֹת, אַחַת גְּרוּפָה וּקְטוּמָה וְאַחַת שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה, מְשַׁהִין עַל גַּבֵּי גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. וְאַף עַל גַּב דְּקָא סָלֵיק לֵיהּ הַבְלָא מֵאֵידָךְ! דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם, דְּכֵיוָן דְּמִידַּלְיָא שְׁלִיט בָּהּ אַוֵּירָא. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב סְפָרָא אָמַר רַב חִיָּיא: קְטָמָהּ וְנִתְלַבְּתָה, סוֹמְכִין לָהּ וּמְקַיְּימִין עָלֶיהָ, וְנוֹטְלִין מִמֶּנָּה וּמַחְזִירִין לָהּ. שְׁמַע מִינָּה לְסָמוֹךְ נָמֵי, קְטָמָהּ — אִין, לֹא קְטָמָהּ — לָא. וּלְטַעְמִיךְ, "נוֹטְלִין מִמֶּנָּה" דְּקָתָנֵי, קְטָמָהּ — אִין, לֹא קְטָמָהּ — לָא?! אֶלָּא תְּנָא נוֹטְלִין מִשּׁוּם מַחְזִירִין, הָכָא נָמֵי תְּנָא סוֹמְכִין מִשּׁוּם מְקַיְּימִין. הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם נוֹטְלִין וּמַחְזִירִין בְּחַד מָקוֹם הוּא, תְּנָא נוֹטְלִין מִשּׁוּם מַחְזִירִין. אֶלָּא הָכָא — סוֹמְכִין בְּחַד מָקוֹם הוּא וּמְקַיְּימִין בְּחַד מָקוֹם הוּא. [ד]מַאי הֲוֵי עֲלַהּ? תָּא שְׁמַע: כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים סוֹמְכִין לָהּ, וְאֵין מְקַיְּימִין אֶלָּא אִם כֵּן גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. גֶּחָלִים שֶׁעָמְמוּ אוֹ שֶׁנָּתַן עָלֶיהָ נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה — הֲרֵי הִיא כִּקְטוּמָה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: קְטָמָהּ וְהוּבְעֲרָה מְשַׁהִין עָלֶיהָ חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָן וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ.

שְׁמַע

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:

ב מיי' פ"ג מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' א:

ד טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' א:

ה מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ז:

ו מיי' פ"ג מהל' שבת הל' ד:

שְׁמַע מִינָּהּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ מוּתָּר! שָׁאנֵי הָכָא דְּקַטְמַהּ. אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא?! הוּבְעֲרָה אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ, מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּהוּבְעֲרָה הָדְרָא לָהּ לְמִילְּתָא קַמַּיְיתָא, קָמַשְׁמַע לַן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קְטָמָהּ וְהוּבְעֲרָה, מְשַׁהִין עָלֶיהָ חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ, וַאֲפִילּוּ גֶּחָלִים שֶׁל רוֹתֶם. שְׁמַע מִינָּהּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ מוּתָּר! — שָׁאנֵי הָכָא דְּקַטְמַהּ. אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא?! הוּבְעֲרָה אִצְטְרִיכָא לֵיהּ. הַיְינוּ הָךְ! — גֶּחָלִים שֶׁל רוֹתֶם אִצְטְרִיכָא לֵיהּ. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים מְשַׁהִין עָלֶיהָ חַמִּין שֶׁלֹּא הוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן וְתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ. עָקַר — לֹא יַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרוֹף אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אֵפֶר. קָסָבַר: מַתְנִיתִין "לְהַחֲזִיר" תְּנַן, אֲבָל לְשַׁהוֹת — מְשַׁהִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְאֵינוֹ קָטוּם. [א]אָמַר רָבָא: תַּרְוַיְיהוּ תְּנַנְהִי. לְשַׁהוֹת תְּנֵינָא: אֵין נוֹתְנִין אֶת הַפַּת בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר עִם חֲשֵׁיכָה וְלֹא חֲרָרָה עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּקְרְמוּ פָּנֶיהָ. הָא קָרְמוּ פָּנֶיהָ — שְׁרֵי. לְהַחֲזִיר נָמֵי תְּנֵינָא: בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים אַף מַחְזִירִין. וְעַד כָּאן לָא קָשָׁרוּ בֵּית הִלֵּל אֶלָּא בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה, אֲבָל בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה לָא! וְרַב שֵׁשֶׁת נָמֵי דִּיּוּקָא דְמַתְנִיתִין קָמַשְׁמַע לַן. [אב(ב)]אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים מְשַׁהִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל שֶׁבִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ וְחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן וַאֲפִילּוּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ. אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מִדְּרַבָּנַן לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: הָא רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ אָסוּר! אֲמַר לֵיהּ: אַטּוּ לֵית אֲנָא יָדַע דְּאָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ — אָסוּר? כִּי קָאָמֵינָא לָךְ, לְרַבִּי יוֹחָנָן קָאָמֵינָא. אֲמַר לֵיהּ רַב עוּקְבָא מִמֵּישָׁן לְרַב אָשֵׁי: אַתּוּן דִּמְקָרְבִיתוּ לְרַב וּשְׁמוּאֵל — עֲבִידוּ כְּרַב וּשְׁמוּאֵל, אֲנַן נַעֲבֵיד כְּרַבִּי יוֹחָנָן. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַהוּ לְשַׁהוֹת? אֲמַר לֵיהּ: הָא רַב יְהוּדָה מְשַׁהוּ לֵיהּ וְאָכֵיל. אֲמַר לֵיהּ: בַּר מִינֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה, דְּכֵיוָן דִּמְסוּכָּן הוּא — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת נָמֵי שְׁרֵי לְמֶעְבַּד לֵיהּ. לִי וְלָךְ מַאי? אֲמַר לֵיהּ: בְּסוּרָא מְשַׁהוּ, דְּהָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מָרֵי דְעוֹבָדָא הֲוָה, וּמְשַׁהוּ לֵיהּ וְאָכֵיל. אָמַר רַב אָשֵׁי: קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב הוּנָא וְשַׁהִין לֵיהּ כָּסָא דְהַרְסָנָא וַאֲכַל, וְלָא יָדַעְנָא אִי מִשּׁוּם דְּקָסָבַר מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ מוּתָּר, אִי מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאִית בֵּיהּ מִיחָא — מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ הוּא. [ג"ד]אָמַר רַב נַחְמָן: מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ — אָסוּר, מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ — מוּתָּר. כְּלָלָא דְּמִלְּתָא: כָּל דְּאִית בֵּיהּ מֵיחָא — מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ, לְבַר מִתַּבְשִׁיל דְּלִיפְתָּא דְּאַף עַל גַּב דְּאִית בֵּיהּ מֵיחָא — מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ הוּא. וְהָנֵי מִילֵּי דְּאִית בֵּיהּ בִּשְׂרָא, אֲבָל לֵית בֵּיהּ בִּשְׂרָא — מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ הוּא. וְכִי אִית בֵּיהּ בִּשְׂרָא נָמֵי לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא קָבָעֵי לֵהּ לְאוֹרְחִין, אֲבָל קָבָעֵי לֵהּ לְאוֹרְחִין — מִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ. לַפְדָּא דַּיְיסָא וְתַמְרֵי מִצְטַמֵּק וְרַע לָהֶן. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא:

שָׁכַח

רש"י

מִצְטַמֵּק מִתְמַעֵט וּכְוִי"ץ רטיי"ט לְשׁוֹן שֵׁדִים צוֹמְקִי (הוֹשֵׁעַ ט) כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר בִּלְשׁוֹן צִוּוּי נִצְטַוָּה וּבִלְשׁוֹן צֶדֶק נִצְטַדֵּק וְכֵן כָּל תֵּבָה שֶׁרֹאשׁ יְסוֹדָהּ צָדִ"י כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֶלֶת נוֹתֵן ט' אַחַר צָדִ"י: מֻתָּר לְהַשְׁהוֹתָן בְּכִירָה דְּאִי לֹא בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ קָאָמַר מַאי אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן אֶלָּא ע"כ בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ קָאָמַר וַאֲפִלּוּ הָכֵי לֹא גָּזְרוּ מִשּׁוּם חִתּוּי הוֹאִיל וְנִתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וּתְנָא חַמִּין לְאַשְׁמְעִינַן דְּבָעֵינַן שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן מִבְּעוֹד יוֹם: שָׁאנֵי הָכָא דִּקְטָמָהּ וְגַלִּי דַּעְתֵּהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּצִמּוּקֵי: גֶּחָלִים שֶׁל רֹתֶם חַמִּין יוֹתֵר מִשְּׁאָר גֶּחָלִים וְאֵינָם מְמַהֲרִין לִכְבּוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב דַּף עד:): מְשַׁהִין עָלֶיהָ ואע"פ שֶׁלֹּא קְטָמָהּ וְאָמוֹרָאֵי נִינְהוּ אַלִּיבָּא דְר' יוֹחָנָן: מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי עַד שֶׁיִּגְרֹף: לְהַחֲזִיר תְּנַן דְּלָא שָׁרוּ בֵּית הִלֵּל לְהַחֲזִיר עַד שֶׁיִּגְרֹף וּפֵרוּקָא דְּמַתְנִיתִין כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל חַסּוּרֵי מִחַסְּרָא הִלְכָּךְ עָקַר לֹא יַחֲזִיר הוֹאִיל וְאֵינָהּ גְּרוּפָה: תַּרְוַיְהוּ תְּנַנְהִי בֵּין לִשְׁהוֹת בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה תְּנֵינָא בְּהֶדְיָא סְתָם מִשְׁנָה דְּמֻתָּר וְעָקַר לֹא יַחֲזִיר נָמֵי תְּנֵינָא וְלָמָּה לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן לְאַשְׁמְעִינַן: הָא קָרְמוּ פָּנֶיהָ שְׁרֵי וְהַיְנוּ לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְתַנּוּר לָאו גָּרוּף וְקָטוּם הוּא וְאִי נָמֵי גָּרוּף בְּתַנּוּר לָא מְהַנְּיָא גְּרִיפָה כִּדְתְנַן בְּמַתְנִיתִין וכ"ש פַּת דְּאַדַּעְתָּא לְבַשּׁוּלֵי יַהֲבָהּ בְּגַוֵּהּ: וְעַד כָּאן לָא שָׁרוּ כו' דְּמַתְנִיתִין אַלְאַחַר שֶׁיִּגְרֹף קָאֵי דְּקָתָנֵי לֹא יִתֵּן עַד שֶׁיִּגְרֹף וּבֵין לְמַאן דְּאָמַר לֹא יִשְׁהֶה וּבֵין לְמ"ד לֹא יַחֲזִיר מ"מ חֲזָרָה דְּסֵיפָא אַגָּרוּף וְקָטוּם מְהַדַּר: וְרַב שֵׁשֶׁת נָמֵי דִּיּוּקָא דְּמַתְנִי' קמ"ל מִשּׁוּם דְּלָא מִתְנֵי לֵהּ בְּהֶדְיָא הָא קָרְמוּ שָׁרֵי וַאֲנַן דְּמִשְׁהֵינַן קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה אַדַּחֲנַנְיָה סָמְכִינַן הוֹאִיל וּתְנַן סְתָם מַתְנִיתִין כְּוָתֵהּ כִּדְאָמַר הָא קָרְמוּ שָׁרֵי ואע"ג דְּלָא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת מִשְּׁמֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן כְּוָתֵהּ דְּמַתְנִיתִין דְּפִרְקִין מִשּׁוּם חֲזָרָה הוּא דְּבָעֵי גְּרוּפָה אֲבָל לִשְׁהוֹת לֹא וְכָל הָנֵי אָמוֹרָאֵי דְּאָסְרִי סָבְרִי מַתְנִיתִין לִשְׁהוֹת תְּנַן: מַהוּ לְשַׁהוֹת בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה: מְסֻכָּן הוּא רָגִיל לֶאֱחֹז בֻּלְמוֹס וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל מַאֲכָל מָתוֹק וְטוֹב: מָרֵי דַּעֲבָדָא מְדַקְדֵּק בְּמַעֲשָׂיו: כָּסָא דְּהַרְסָנָא דָּגִים הַמְבֻשָּׁלִים בְּשֶׁמֶן בְּקֶמַח: מִיחָא קֶמַח: דְּאִית בֵּהּ בִּשְׂרָא מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ שֶׁשֻּׁמַּן הַבָּשָׂר מְשַׁבֵּר כֹּחַ הַלֶּפֶת כִּדְאָמַר בִּבְרָכוֹת (דַּף מד:): לְאוֹרְחִין צָרִיךְ חֲתִיכוֹת חֲשׁוּבוֹת לָשׂוּם לִפְנֵיהֶם וְאֵין דֶּרֶךְ כָּבוֹד בַּתַּבְשִׁיל הִצְטַמֵּק שֶׁאֵין הַבָּשָׂר נִכָּר בּוֹ: לַפְדָּא מַאֲכָל שֶׁעוֹשֶׂה מִתְּאֵנִים: תַּמְרֵי מַאֲכַל תְּמָרִים:

תוספות

שְׁמַע מִנָּהּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ מֻתָּר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאִי הַאי תַּבְשִׁיל בְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ מַאי אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן וְקָשֶׁה לר"י הָא אִצְטְרִיךְ לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָסְרִי בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה אֲפִילּוּ חַמִּין דְּמִצְטַמֵּק וְרַע לָהֶם וְעוֹד קָשֶׁה כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא ס"ד דְּמִשּׁוּם דְּהֶבְעָרָה הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא כִּי מְשַׁנֵּי שָׁאנֵי הָכָא דִּקְטָמָהּ מַאי פָּרִיךְ מַאי לְמֵימְרָא הָא אִצְטְרִיךְ טוּבָא לְאַפּוֹקֵי מִמַּאי דְּס"ד מֵעִקָּרָא וְנִרְאֶה לר"י דְּהַשְׁתָּא ס"ד דְּלָא חֲשִׁיבָא קְטוּמָה כְּלָל מִשּׁוּם דְּהֶבְעָרָה וְאַשְׁמְעִינַן דְּהָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא דְּאִי חֲשִׁיבָא קְטוּמָה אַמַּאי נָקַט בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אַפֵּי' לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ שָׁרֵי דַּאֲפִילּוּ רַבִּי מֵאִיר דְּמַחְמִיר מִכֻּלְּהוּ תַּנָּאֵי שָׁרֵי בְּחַמִּין שֶׁלֹּא הֻחַמּוּ כָּל צָרְכָּן כִּדְפֵרַשְׁנוּ לְעֵיל דִּסְתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הָוֵי שֶׁלֹּא הֻחַמּוּ כָּל צָרְכָּן וּפָרִיךְ שְׁמַע מִנָּהּ מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ מֻתָּר דְּהָא סְתָם תַּבְשִׁיל אָמַר לְקַמָּן דְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ הוּא וּמְשַׁנֵּי שָׁאנֵי הָכָא דִּקְטָמָהּ פֵּרוּשׁ וַחֲשִׁיבָא לְגַמְרֵי קְטוּמָה וה"ה אֲפִלּוּ לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ שָׁרֵי וְהָא דְּנָקַט בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ לְאַשְׁמְעִינַן דְּאִי לָאו קְטוּמָה אֲפִילּוּ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אָסוּר מִשּׁוּם דְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ הוּא וּפָרִיךְ אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא אַף עַל גַּב דְּאַשְׁמְעִינַן דְּאִי לֹא קְטָמָהּ אָסוּר מ"מ מִדְּנָקַט לְמִלְּתֵהּ בִּלְשׁוֹן הֶתֵּר מַשְׁמַע דְּהֶתֵּירָא אָתֵי לְאוֹרוּיֵי לָן וְאַף עַל גַּב דְּאַשְׁמְעִינַן דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא נִרְאֶה לוֹ דְּהָא לָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דִּסְבָרָא הוּא דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא וְאַף עַל גַּב דְּמֵעִקָּרָא הֲוָה בָּעֵי לְמֵימַר דְּהָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא לָאו מִשּׁוּם דִּסְבָרָא הוּא לוֹמַר כֵּן אֶלָּא מִשּׁוּם דְּנָקַט בְּמִלְּתֵהּ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ הָיָה ר"ל כֵּן כִּדְפָרֵשִׁית וּמְשַׁנֵּי דְּמִכָּל מָקוֹם אִצְטְרִיךְ דְּמַהוּ דְּתֵימָא כו' וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר שָׁאנֵי הָכָא דִּקְטָמָהּ דְּלָאו לְגַמְרֵי מְהַנְּיָא קְטִימָה אֶלָּא דַּוְקָא מִשּׁוּם דְּבִשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אֲבָל לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אָסוּר מִשּׁוּם דְּהֶבְעָרָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּנָקַט הָכָא קְטְמָה וְהֶבְעָרָה וּלְעֵיל נָקַט וְנִתְלַבְּתָה דְּנִתְלַבְּתָה הָוֵי פָּחוֹת מֵהוּבְעָרָה וְהָוְיָא לְגַמְרֵי כִּקְטוּמָה וּפָרִיךְ א"ה מַאי לְמֵימְרָא דְּהָא בְּלָאו מִלְּתֵהּ מִסְּבָרָא הֵ"א דְּלָא הָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא כְּמוֹ בְּנִתְלַבְּתָה וְשָׁרֵי וְאַפֵּי' לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וּבִלְשׁוֹן אִסּוּר ה"ל לְאַשְׁמְעִינַן וְלֹא בִּלְשׁוֹן הֶתֵּר וּמְשַׁנֵּי הֶבְעָרָה אִצְטְרִיךְ לֵיהּ וְאִי לָאו מִלְּתֵהּ לֹא הָיָה פָּשׁוּט הֶתֵּר אֶלָּא הֲוָה ס"ד לְמֵימְרָא דְּהָדְרָא לְמִלְּתָא קַמַּיְתָא:

אָמַר רַב שֵׁשֶׁת אָמַר ר' יוֹחָנָן כִּירָה שֶׁהִסִּיקוּהָ בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים מְשַׁהִין עָלֶיהָ תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ כו' פָּסַק ר"ח דַּהֲלָכָה כְּרַב שֵׁשֶׁת אָמַר ר' יוֹחָנָן דְּרָבָא דְּאָמַר תַּרְוַיְהוּ תְּנַנְהִי סְבִירָא לֵהּ כְּוָתֵהּ וְכֵן פָּסַק רַשִׁ"י דִּסְתָם מַתְנִיתִין דְּפֶרֶק קַמָּא (דַּף יט:) כַּחֲנַנְיָה וּמֻתָּר לְהַשְׁהוֹת אַפֵּי' בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה אֲבָל לְהַחֲזִיר וַדַּאי אָסוּר אא"כ גָּרוּף וְקָטוּם וְאַפֵּי' בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ כִּדְפֵי' לְעֵיל: **דִּיּוּקָא** דְּמַתְנִי' קמ"ל פֵּי' רַשִׁ"י דקמ"ל דְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ שַׁפִּיר דָּמֵי וְאֵין נִרְאֶה דְּדִיּוּק פָּשׁוּט הוּא דְּהָא כֵּיוָן דִּתְנָא עַד שֶׁיִּקְרְמוּ פָּנֶיהָ מִמֵּילָא שָׁמְעִינַן דְּקָרְמוּ פָּנֶיהָ שָׁרֵי וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּדִיּוּקָא דְּמַתְנִיתִין דְּכִירָה אֲתָא לְאַשְׁמְעִי' דִּלְהַחֲזִיר תְּנַן וְחַסּוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: **מַהוּ** לְהַשְׁהוֹת בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה וְלֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ קָבָעֵי אוֹ בְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' א:
ב מיי' פג' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' א:
ד מיי' פג' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א משנה שבת; לעיל יט:
ב תוספתא שבת

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שיח סעי׳ א:
ב מיי׳ פג׳ מהל׳ שבת הל׳ ד:
ג מיי׳ פו׳ מהל׳ שבת הל׳ כג, סמג לאוין סה:
ד טוש״ע או״ח סי׳ רנג סעי׳ א:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג לאוין סה:
ו טוש״ע או״ח סי׳ רנג סעי׳ א:
ז מיי׳ פג׳ מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א גיטין נג:; גיטין נד.

[א-ג]שָׁכַח קְדֵירָה עַל גַּבֵּי כִּירָה וּבִשְּׁלָהּ בְּשַׁבָּת, מַהוּ? אִישְׁתִּיק וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידֵּי. לְמָחַר נְפַק דְּרַשׁ לְהוּ: הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — יֹאכַל, בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל, וְלָא שְׁנָא. [ד]מַאי ״וְלָא שְׁנָא״? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ לְהֶיתֵּירָא: מְבַשֵּׁל הוּא דְּקָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל, אֲבָל הַאי דְּלָא קָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה — בְּמֵזִיד נָמֵי יֹאכַל. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר לְאִיסּוּרָא: מְבַשֵּׁל הוּא דְּלָא אָתֵי לְאִיעָרוֹמֵי, בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל, אֲבָל הַאי דְּאָתֵי לְאִיעָרוֹמֵי — בְּשׁוֹגֵג נָמֵי לֹא יֹאכַל. מֵיתִיבִי: שָׁכַח קְדֵירָה עַל גַּבֵּי כִּירָה וּבִישְּׁלָהּ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — יֹאכַל, בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּחַמִּין שֶׁלֹּא הוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן וְתַבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ, אֲבָל חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — יֹאכַל, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כָּל צוֹרְכָּן — מוּתָּרִין מִפְּנֵי שֶׁמִּצְטַמֵּק וְרַע לוֹ. וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ — אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, וְכָל הַמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ, כְּגוֹן כְּרוּב וּפוֹלִים וּבָשָׂר טָרוּף — אָסוּר, וְכָל הַמִּצְטַמֵּק וְרַע לוֹ — מוּתָּר. קָתָנֵי מִיהָא תַּבְשִׁיל שֶׁלֹּא בִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ. בִּשְׁלָמָא לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לָא קַשְׁיָא: כָּאן קוֹדֶם גְּזֵירָה, כָּאן לְאַחַר גְּזֵירָה. אֶלָּא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי לְהֶיתֵּירָא, אִי קוֹדֶם גְּזֵירָה — קַשְׁיָא מֵזִיד. אִי לְאַחַר גְּזֵירָה — קַשְׁיָא נָמֵי שׁוֹגֵג. קַשְׁיָא. מַאי גְּזֵירְתָא? דְּאָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שְׁמוּאֵל אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: בַּתְּחִילָּה הָיוּ אוֹמְרִים הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — יֹאכַל, בְּמֵזִיד — לֹא יֹאכַל, וְהוּא הַדִּין לַשּׁוֹכֵחַ. מִשֶּׁרַבּוּ מְשַׁהִין בְּמֵזִיד וְאוֹמְרִים ״שְׁכֵחִים אָנוּ״, חָזְרוּ וְקָנְסוּ עַל הַשּׁוֹכֵחַ. (א)קַשְׁיָא דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר, קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה! דְּרַבִּי מֵאִיר אַדְּרַבִּי מֵאִיר לָא קַשְׁיָא: הָא לְכַתְּחִילָּה, הָא דִּיעֲבַד. דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי לָא קַשְׁיָא: כָּאן — בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה, כָּאן — בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּקְטוּמָה. [ה]אִיבַּעְיָא לְהוּ: עָבַר וְשִׁהָה מַאי? מִי קַנְסוּהּ רַבָּנַן, אוֹ לָא? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בַּר נָתָן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: כְּשֶׁהָלַךְ רַבִּי יוֹסֵי לְצִיפּוֹרִי מָצָא חַמִּין שֶׁנִּשְׁתַּהוּ עַל גַּבֵּי כִּירָה וְלֹא אָסַר לָהֶן, בֵּיצִים מְצוּמָּקוֹת שֶׁנִּשְׁתַּהוּ עַל גַּבֵּי כִּירָה, וְאָסַר לָהֶן. מַאי לָאו לְאוֹתוֹ שַׁבָּת? — לֹא, לְשַׁבָּת הַבָּאָה. מִכְּלָל דְּבֵיצִים מְצוּמָּקוֹת — מִצְטַמְּקוֹת וְיָפֶה לָהֶן נִינְהוּ? אִין. דְּאָמַר רַב חָמָא בַּר חֲנִינָא: פַּעַם אַחַת נִתְאָרַחְתִּי אֲנִי וְרַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד וְהֵבִיאוּ לְפָנֵינוּ בֵּיצִים מְצוּמָּקוֹת כְּעוּזְרָדִין וְאָכַלְנוּ מֵהֶן הַרְבֵּה. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: אַף מַחְזִירִין. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לְדִבְרֵי הָאוֹמֵר מַחְזִירִין,

שָׁכַח קְדֵרָה אַלִּיבָּא מַאן דְּאָסַר: הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת מִשְׁנָה הִיא: וְלָא שְׁנָא אֲבָל הַאי דְּשָׁכַח קְדֵרָה. לָא שְׁנָא בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד וְהָכִי דָּרֵשׁ לְהוּ סְתָמָא וְלֹא פֵּרֵשׁ אִי אַשּׁוֹגֵג מְדַמֶּה לָהּ וּמֻתָּר לְאוֹכְלָהּ אִי אַמֵּזִיד מְדַמֶּה לָהּ וְאָסוּר: בְּמֵזִיד נָמֵי אִם הִשְׁהָה עַל גַּבֵּי כִּירָה מִבְּעוֹד יוֹם יֹאכַל: דְּלָא אָתֵי לְאִעָרוֹמֵי וְלַעֲשׂוֹת מֵזִיד וְלוֹמַר שׁוֹגֵג הָיִיתִי דְּלָא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַשַּׁבָּתוֹת: דְּאָתֵי לְאִעָרוֹמֵי דְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן הוּא וְקִילָא לֵיהּ וְאָתֵי לְשַׁהוּיֵי מֵזִיד וְיֹאמַר שָׁכַחְתִּי: מֵיתִיבִי שָׁכַח קְדֵרָה כו׳ בְּשׁוֹגֵג כְּגוֹן הַאי דְּשָׁכַח יֹאכַל בְּשַׁבָּת: בְּמֵזִיד דְּלָא שָׁכַח אֶלָּא הִנִּיחַ לֹא יֹאכַל: וּבָשָׂר טָרוּף דְּגַלִּי דַּעְתֵּהּ דְּלָא לְאוֹרְחִים קָבְעֵי לָהּ: וְכָל הַמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ כְּלוֹמַר וְכֵן כָּל שְׁאָר הַמִּצְטַמֵּק וְיָפֶה לָהֶם אָסוּר לְאָכְלָן אִם הִשְׁהָן מֵזִיד: קָתָנֵי מִיהַת בְּשֶׁלֹּא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ דְּיֵשׁ חִלּוּק בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד בְּמַשְׁהֶה קַשְׁיָא בֵּין לְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּשָׁרוּ מֵזִיד בֵּין לְרַב נַחְמָן דְּאָסַר שׁוֹגֵג: בִּשְׁלָמָא לְרַב נַחְמָן מָצֵי לְתָרוּצֵי כִּי תַּנְיָא הַהִיא דְּשׁוֹגֵג יֹאכַל לִפְנֵי גְּזֵרָה דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן דְּגָזְרוּ עַל הַשּׁוֹכְחִין וְכִי אִתְּמַר דְּר׳ חִיָּיא בַּר אַבָּא דְּתָרֵצְנָא אַלִּבֵּהּ דְּשׁוֹגֵג אָסוּר לְאַחַר גְּזֵרָה: אֶלָּא דְּרַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי אַלִּיבָּא דְּר׳ חִיָּיא בַּר אַבָּא לְהֶתֵּירָא אַף בְּמֵזִיד: אִי קֹדֶם גְּזֵרָה אִתְּמַר דָּר׳ חִיָּא: קַשְׁיָא מִיהָא מֵזִיד דְּהָכָא תַּנְיָא בְּמֵזִיד לֹא יֹאכַל: וְאִי לְאַחַר גְּזֵרָה קַשְׁיָא נָמֵי שׁוֹגֵג דְּאַפֵּי׳ שׁוֹגֵג ה״ל לְמֵיסַר דְּאִילּוּ מַתְנֵי׳ קֹדֶם גְּזֵרָה נִשְׁנֵית: הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת בְּיָדַיִם דְּאִיכָּא חִיּוּבָא דְּאוֹרַיְתָא: וה״ה לְשׁוֹכֵחַ דְּהַמַּשְׁהֶה נָמֵי מִבְּעוֹד יוֹם אִם שָׁכַח בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל וְאִם בְּמֵזִיד הִשְׁהָה לֹא יֹאכַל כְּאִלּוּ בִּשְּׁלָהּ בְּיָדַיִם בְּשַׁבָּת: קַשְׁיָא דְּר׳ מֵאִיר אַדְּר׳ מֵאִיר דִּתְנַן לְעֵיל בְּרֵישׁ פִּרְקִין לְר׳ מֵאִיר אַלִּבָּא דב״ה חַמִּין אֲבָל לֹא תַּבְשִׁיל וְהָכָא שָׁרֵי חַמִּין וְתַבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ: וְקַשְׁיָא דְּר׳ יְהוּדָה אֶדְּר׳ יְהוּדָה דְּהָתָם א״ר יְהוּדָה חַמִּין וְתַבְשִׁיל וְהָכָא אָסַר תַּבְשִׁיל שֶׁבִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ: הָא לְכַתְּחִלָּה מִשְׁנָה קַמַּיְיתָא לִשְׁהוֹת לְכַתְּחִלָּה קָמַיְרֵי וְהַךְ בְּהִשְׁהָה כְּבָר קָאָמַר דְּמֻתָּר לְאוֹכְלָהּ: כָּאן בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה הַהִיא דִּלְעֵיל אַיְרֵי בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה כִּדְקָתָנֵי בָּהּ מְשַׁהִין עַל גַּבֵּי גְּרוּפָה וּקְטוּמָה וְאֵין מְשַׁהִין עַל שֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וּמָה הֵן מַשְׁהִין עַל הַגְּרוּפָה שֶׁהִתַּרְנוּ לִשְׁהוֹת ר״מ אוֹמֵר כו׳ הִלְכָּךְ אַפֵּי׳ לְכַתְּחִלָּה שָׁרֵי ר׳ יְהוּדָה וְהָכָא כְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה הִלְכָּךְ דִּיעֲבַד אָסַר: עָבַר וְשָׁהָה בְּמֵזִיד מַאי מֻתָּר לְאוֹכְלָהּ אוֹ לֹא: חַמִּין לֹא אָסַר דְּמִצְטַמֵּק וְרַע לוֹ: בֵּיצִים אָסַר דְּמִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ: מַאי לַאו לְאוֹתוֹ שַׁבָּת אֲסָרָן עֲלֵיהֶן בַּאֲכִילָה: לֹא לַשַּׁבָּת הַבָּאָה אָסַר לָהֶן עַכְשָׁו שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת כֵּן לַשַּׁבָּת הַבָּאָה אֲבָל בַּאֲכִילָה שָׁרוּ: מִכְּלָל דְּבֵיצִים מְצֻמָּקוֹת כו׳ בַּעְיָא הִיא: וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו בְּחוֹל: כְּעוּזְרָדִין שֶׁנִּצְטַמְּקוּ עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ דַּקּוֹת כְּעוּזְרָדִין קורמ״ש בְּלַעַ״ז וּמִדְּאָמַר וְאָכַלְנוּ הַרְבֵּה מִכְּלָל דְּיָפֶה לָהֶן:

שָׁכַח קְדֵרָה עַל גַּבֵּי כִּירָה וּבִשְּׁלָהּ בְּשַׁבָּת מַהוּ אע״ג דקיי״ל כַּחֲנַנְיָא הָכָא בָּעֵי בִּדְלָא בְּשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי דְּמוֹדֶה בֵּהּ חֲנַנְיָא אִי נָמֵי בָּעֵי אַפֵּי׳ בִּקְדֵרָא חַיְתָא וְהָא דְּשָׁרֵינַן בפ״ק (דַּף יח: וְשָׁם) קִדְרָא חַיְתָא הַיְנוּ דַּוְקָא בְּתַנּוּר שֶׁחֲמוֹ רַב דִּבְלֹא חִתּוּי יִתְבַּשֵּׁל עַד לְמָחָר אֲבָל כִּירָה דְּשַׁלִּיט בָּהּ אֲוִירָא אָסוּר דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁמָּא יַחֲתֶּה: אֲבָל הַאי דְּלָא קָעֳבִיד מַעֲשֶׂה בְּמֵזִיד נָמֵי יֹאכַל תֵּמַהּ דְּהָא אָמַר בְּפ״ק (שָׁם) לֹא תְּמַלֵּא אִשָּׁה קְדֵרָה עֲסָסִיּוֹת כו׳ וְאִם נָתְנָה לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲסוּרִין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ וְי״ל דִּבְלָאו הָכִי פָּרִיךְ שַׁפִּיר מִבָּרַיְתָא דְּמַיְתִי: בִּשְׁלָמָא לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק כָּאן קֹדֶם גְּזֵרָה כו׳ תֵּמַהּ לר״י לֵימָא תַּרְוַיְהוּ קֹדֶם גְּזֵרָה וְהָא דְּשָׁרֵי בְּבָרַיְתָא שׁוֹגֵג הַיְנוּ בִּבְשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וְרַב נַחְמָן אַיְרֵי בִּדְלָא בְּשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי כִּדְפֵי׳ וְתֵרֵץ ר״ת דְּבִשְּׁלָה בְּשַׁבָּת מַשְׁמַע שֶׁלֹּא הָיְתָה קֹדֶם לָכֵן כְּלָל מְבֻשֶּׁלֶת וְלָא בָּעֵי לְמֵימַר נָמֵי דְּרַב נַחְמָן סָבַר כְּר׳ יְהוּדָה דְּאָסַר תַּבְשִׁיל אַפֵּי׳ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וכ״ש לֹא בִּשֵּׁל מִשּׁוּם דְּדִלְמָא ר׳ יְהוּדָה לָא אַיְרֵי אֶלָּא בְּמֵזִיד אֲבָל בְּשׁוֹגֵג מוֹדֶה לר״מ דְּשָׁרֵי אַפֵּי׳ לֹא בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ: קַשְׁיָא דְּר׳ מֵאִיר אַדְּר׳ מֵאִיר כָּאן מַשְׁמַע דִּסְתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הָוֵי נָמֵי מְבֻשָּׁל כָּל צָרְכּוֹ דְּאִי לָאו הָכִי לָא הֲוָה פָּרִיךְ מִידִי וְרַשְׁבָּ״א אוֹמֵר דְּאַפֵּי׳ אִי סְתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הָוֵי בְּלֹא בְּשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהָא בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה מַשְׁמַע בְּבָרַיְתָא דִּלְעֵיל דְּאֵין מַשְׁהִין כְּלָל אַפֵּי׳ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ דְּאִי הֲוָה שָׁרֵי בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ ה״ל לְפָרֵשׁ מָה הֵן מַשְׁהִין בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה כִּדְמְפָרֵשׁ אַגְּרוּפָה וְהָכָא שָׁרֵי ר״מ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ אַפֵּי׳ בְּאֵינָהּ גְּרוּפָה מ״מ נִרְאֶה דִּסְתָם חַמִּין וְתַבְשִׁיל הָוֵי נָמֵי בִּבְשִׁיל כָּל צָרְכּוֹ מִדִּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְתַלְמוּדָא דְּמַאן דְּאָסַר לְהַחֲזִיר אָסַר אַפֵּי׳ בִּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ כִּדְמוֹכַח גַּבֵּי וְאַף ר׳ אוֹשַׁעְיָא סָבַר כו׳: הָא לְכַתְּחִלָּה הָא דִּיעֲבַד לָא סַגֵּי בְּהַאי שִׁנּוּיָא דְּהָא לְעֵיל שָׁרֵי ר׳ מֵאִיר סְתָם חַמִּין דַּהֲוְיָא אַפֵּי׳ לֹא הוּחַמּוּ כָּל צָרְכָּן אַפֵּי׳ לְכַתְּחִלָּה וְהָכָא אָסַר חַמִּין שֶׁלֹּא הֻחַמּוּ כָּל צָרְכָּן אַפֵּי׳ דִּיעֲבַד אֶלָּא צָרִיךְ לְשַׁנּוּיֵי כִּדְמְשַׁנֵּי אַקּוּשְׁיָא דְּר׳ יְהוּדָה אַדְּר׳ יְהוּדָה הָא בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה הָא בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וְאַדְּרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי צָרִיךְ לְשַׁנּוּיָא (דְּהָכָא) דְּהָא לְכַתְּחִלָּה הָא דִּיעֲבַד דְּהָא בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה אָסַר לְעֵיל אַפֵּי׳ חַמִּין שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כָּל צָרְכּוֹ וְהָכָא שָׁרֵי אֶלָּא דְּאִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי הָא לְכַתְּחִלָּה הָא דִּיעֲבַד: עָבַר וְשָׁהָה מַאי בִּדְלָא בְּשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי לֵיכָּא לְאוֹקְמֵי דְּהָא כְּבָר פָּשַׁט לְעֵיל לְאִסּוּרָא כְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק וְנִרְאֶה לר״י דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ בִּבְשִׁיל וּבְשׁוֹגֵג וְאַלִּבָּא דְּר׳ יְהוּדָה אע״ג דְּאֵין הֲלָכָה כְּר׳ יְהוּדָה אִי אָסַר מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ דַּוְקָא בְּמֵזִיד אוֹ דִּלְמָא אַפֵּי׳ בְּשׁוֹגֵג וּמַיְתִי רְאָיָה מִמַּעֲשֶׂה דְּר׳ יוֹסֵי דְּאָסַר וּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּאַפֵּי׳ בְּשׁוֹגֵג הָיָה מִדְּקָאָמַר וְנִשְׁתַּהוּ וְלָא קָאָמַר וְשֶׁיְּהוּ וּמִיהוּ לְשׁוֹן עָבַר וְשָׁהָה מַשְׁמַע בְּמֵזִיד כְּמוֹ עָבְרָה וְלָשָׁה דִּפְסָחִים (דַּף מב.) וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ״א דְּקֹדֶם גְּזֵרָה בָּעוּ דְּאַחַר גְּזֵרָה פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר בְּשׁוֹגֵג כְּמוֹ מֵזִיד: לֹא לְשַׁבָּת הַבָּאָה כֻּלָּהּ סוּגְיָא בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה דְּבִגְרוּפָה לֵיכָּא שׁוּם אָמוֹרָא דְּאָסַר כִּדְפָרֵישִׁית לְעֵיל וְהַיְנוּ כְּרַב דְּאָסַר לְעֵיל מִצְטַמֵּק וְיָפֶה לוֹ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:
ב מיי' פג' מהל' שבת הל' ה:
ג מיי' פג' מהל' שבת הל' ז:
ד מיי' פג' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:
ו מיי' פג' מהל' שבת הל' ה:
ז מיי' פג' מהל' שבת הל' ז:
ח מיי' פג' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:
י מיי' פג' מהל' שבת הל' ה:
יא מיי' פג' מהל' שבת הל' ז:
יב מיי' פג' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
יג טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:
יד מיי' פג' מהל' שבת הל' ה:
טו מיי' פג' מהל' שבת הל' ז:
טז מיי' פג' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
יז טוש"ע או"ח סי' רנג סעי' ב:
יח מיי' פג' מהל' שבת הל' ה:
יט מיי' פג' מהל' שבת הל' ז:
כ מיי' פג' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
כא מיי' פט"ז מהל' כלים הל' יג:
כב טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ג:
כג מיי' פט' מהל' שבת הל' ב:
כד מיי' פט' מהל' שבת הל' ג:
כה טוש"ע או"ח סי' רנט סעי' ה ו א:
כו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס בְּשַׁבָּת בֵּיוֹם הַמֻּחֲרָת ולפ"ז ה"ל לְמִינְקָט אֲפִי' בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וּלְמַאי דְּפֵרֵשׁית דְּעִקַּר פְּלַגְּתַיְהוּ בְּחוֹל אִתֵּי שַׁפִּיר: **פֻּנָּה** מִמֶּחֱם לְמֶחֱם מֵהוּ וא"ת דְּבָפֶרֶק בַּמֶּה טוֹמְנִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דף נא.) תַּנְיָא וְכֵן הָיָה רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּאוֹתוֹ מֶחֱם אֲבָל פֻּנָּה מִמֶּחֱם לְמֶחֱם מֻתָּר אַלְמָא בְּמֶחֱם אַחֵר שָׁרֵי טְפֵי וְהָכִי מַשְׁמַע אִיפְּכָא ואור"ת דְּהָכָא גַּבֵּי הַשְׁהָה ע"ג כִּירָה כְּשֶׁהוּא בְּאוֹתוֹ מֶחֱם שֶׁהוּא חַם לֹא אִתֵּי לְחַתּוּיֵי אֲבָל בְּמֶחֱם אַחֵר שֶׁהוּא קַר אִתֵּי לְחַתּוּיֵי אֲבָל גַּבֵּי הַטְמָנָה שָׁרֵי טְפֵי כְּשֶׁהוּא קַר דְּבְחִתּוּי מוּעָט לֹא יוֹעִיל: וְרַשְׁבָּ"א מְפָרֵשׁ בְּשֵׁם ר"י דְּהָתָם בְּהַטְמָנָה דְּהֵוֵי לְצָרְכּוֹ מֻתָּר לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְחַתּוּיֵי אֲבָל הָכָא דְּבָעֵי לְהַנִּיחַ אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְחַתּוּיֵי וּמִיהוּ קָצַת מַשְׁמַע הָתָם דְּמֻתָּרֵי בְּמָטְמִין בַּלַּיְלָה (ת"י): **תַּנּוּר** שֶׁהִסְקִיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא לֹא יִתֵּן כו' אִי לְהַחֲזִיר תְּנַן הָכָא נָמֵי הָאי לֹא יִתֵּן לֹא יַחֲזִיר אֲבָל לְהַשְׁהוֹת מַשְׁהֶה אֲפִילּוּ בְּתַנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקַטּוּם מַשְׁהֶה אֲפִילּוּ בְּתַנּוּר וְקַטּוּם אֲפִילּוּ בְּתַנּוּר שֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקַטּוּם וּמִשְׁמַע הָתָם דְּתַנּוּר אֵיירֵי דְּקַתָּנֵי אֵהָא דְּקָתָנֵי הָתָם לְעֵיל לֹא תִּמְלֵא אִשָּׁה קְדֵרָה עֲסִיסִית כו': **אֵילֵימָא** בְּשֶׁאֵינוֹ גָּרוּף הַאי לִשְׁנָא לְאוֹ דַּוְקָא דְּאַבַּיֵי סָבַר דְּלָא מִתּוֹקְמָה בְּגָרוּף דְּבְגָרוּף לֹא מִסְתַּבַּר לֵיהּ שֶׁיְּהֵא חִלּוּק בֵּין גָּף וְעֵצִים לְקַשׁ וּגְבָבָא דְּאִי הָוֵה מָצֵי אַבַּיֵי לְאוֹקְמָה בְּגָרוּף לְהָ רַב אַדָּא דְּמוּקֵי לְהָ לְמִפְשַׁט מִידֵי וְרַב אַדָּא דְּמוּקֵי לְהָ בְּגָרוּף סָבַר דְּיֵשׁ לְעוֹלָם יוֹתֵר חֹם כְּשֶׁהִסְקִיקוּהוּ בְּגָף וּבְעֵצִים אע"ג דְּגָרוּף מְבַקֵּשׁ וּבְגֶבֶא: **תַּנְיָא** כְּוָותְהּ דְּאַבַּיֵי כו' יֵשׁ דְּגָרְסִי בְּסֵיפָא כּוֹפֵף שֶׁהִסְקִיקוּהוּ בְּגָף וּבְעֵצִים אֵין סוֹמְכִין לְהָ דְּאִי גָּרֵס סוֹמְכִין לְהָ לֹא אֶתָא כְּוָותְהּ דְּאַבַּיֵי דְּאִית לֵיהּ דִּבְכוֹפֵף נָמֵי אֵין סוֹמְכִין כְּדַאֲמְרִינַן לְעֵיל וי"ל דְּאִי גָּרְסִינַן סוֹמְכִין אֵיכָּא לְאוֹקְמָה בְּגָרוּף וּנְקֵט גָּף וְעֵצִים לְרִבּוּתָא דַּאֲפִילּוּ הָכִי סוֹמְכִין לְהָ: **לֹא** יַטְמִינֶנּוּ בְּחוֹל אע"ג דַּאֲמַר בְּלֹא יַחְפֹּר (ב"ב דף יט. וְשָׁם) דְּחוֹל דְּקָרִיר מִקָּרֵר דַּחֲמִים מֵחִים וְהָכָא בֵּיצָה הֵיא קָרֵה הָכָא מַיְרֵי בְּחוֹל שֶׁהוּחַם בַּחַמָּה דַּוְמְיָא דַּאֲבָק דְּרָכִים: **מַעֲשֶׂה** וְהֵבִיאוּ סִילוֹן שֶׁל צוֹנֵן לְתוֹךְ אַמָּה שֶׁל חַמִּין כו' מִבְּעוֹד יוֹם הֲבִיאוּהוּ כְּדַפְרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְאֵין שׁוּם אִסּוּר כְּלָל בְּהָבְאָה כְּדִתַנְיָא בְּפֶרֶק קַמָּא (דף יח.) פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּנָּה וּמִתְמַלֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וְאָסְרוּ בִּרְחִיצָה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִשְׁרָבֵם בְּשַׁבָּת וּלְעֵרְבָם בְּשַׁבָּת אִסּוּר מְשׂוּם תּוֹלְדוֹת הָאוּר וַחֲשִׁיבָא כְּחָדָא גְּזֵרָה וְאִם הָיוּ מְפָרְשִׁים דְּבַסִּילוֹן הָיוּ בּוֹ נְקָבִים וּכְשֶׁהָיוּ רוֹחֲצִים בְּשַׁבָּת הָיוּ פּוֹתְחִים הַנְּקָבִים וּמִתְעָרְבִין הַצּוֹנְנִין בְּחַמִּין הָוֵה אָתֵי שַׁפִּיר טְפֵי דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא אֶלָּא חָדָא גְּזֵרָה אַטּוּ חַמֵּי הָאוּר אַף בִּגְמָרָא מְדַמֵּי לְהָ לְהַטְמָנָה מִבְּעוֹד יוֹם וְלֵיתֵיף מִנָּהּ לְאֶסּוֹר לְהַטְמִין מִבְּעוֹד יוֹם בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בֶּרֶמֶץ וְשָׁמָא יְחַתֶּה ולר"י נִרְאֶה דְּמָה שֶׁהָיוּ מִתְעָרְבִין צוֹנֵן בְּחַמִּין לֹא הָוֵה דָּמֵי לְהַטְמָנָה וְלֵיכָּא לְמֵילַף מִנָּהּ דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאֶסְרִי לְהוּ מִפְּנֵי שֶׁמְּבַשֵּׁל הַמַּיִם צוֹנְנִין וְנִרְאֶה לוֹ דְּסִילוֹן לֹא הָיָה מִתְעָרֵב בְּחַמִּין כִּי הָיָה מַקֵּף מְחִצּוֹת מִכָּל צַד וְהָיוּ מִתְחַמְּמִין הַמַּיִם צוֹנְנִים שֶׁבַּסִּילוֹן מֵחֲמַת חַמֵּי טְבָרְיָא וְלֹא הָיוּ רוֹחֲצוֹת בְּחַמֵּי טְבָרְיָא עַצְמָן לְפִי שֶׁרֵיחַן רַע וְהַשְׁתָּא דְּמִיְּא לְהַטְמָנָה שֶׁמַּיִם צוֹנְנִין הָיוּ נִטְמָנִין בְּתוֹךְ הַחַמִּין לְהִתְחַמֵּם:

מְחַזִּירִין אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת בְּיוֹם הַמֻּחֲרָת וְלֹא תֵּימָא פְּלַגְּתַיְהוּ מִשְּׁחָשְׁכָה וְהָתָם הוּא דְּשָׁרוּ מִשּׁוּם דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא דְּאַדַּעְתָּא דְּאַהֲדוּרֵי לְצָרְכּוֹ מֵחָר שְׁקִיל לֵיהּ אֲבָל בְּיוֹם לֹא מוּכָח דְּשָׁקִיל לֵיהּ אַדַּעְתָּא דְּאַהֲדוּרֵי וּבְטָלָה לָהּ הַטְמָנָה וה"ל כְּמַטְמִין לְכַתְּחִלָּה: קוּמְקְמוֹס יוֹרֶה קְטָנָה: דְּיוֹטָא עֲלִיָּה: לְמָקוֹמוֹ לְכִירָה: אֲבָל הִנִּיחַ עַל גַּבֵּי קַרְקַע אָסוּר לְהַחֲזִיר דְּבָטְלִי לָהּ הַטְמָנָה דְּאִתְמוֹל וְהֵוֵי כְּמַטְמִין לְכַתְּחִלָּה: לְגַרְמֵהּ יְחִיד הוּא בְּדָבָר וְאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ: תְּלָאן בְּמֵקֵל מֵהוּ בְּעוֹדָן בְּיָדוֹ דְּמֵי אוֹ כְּהִנִּיחַן ע"ג קַרְקַע דְּמֵי: פֻּנָּן מִמֶּחֱם לְמֶחֱם מַהוּ מִי הֲוֵי כְּמַטְמִין לְכַתְּחִלָּה וְאָסוּר לְהַחֲזִירָן לְכִירָה אוֹ לֹא: מֶחֱם קוּמְקְמוֹס שְׁמְחַמֵּם בּוֹ חַמִּין: מַתְנֵי' תַּנּוּר מְתוֹךְ שֶׁקִּצֵּר לְמַעְלָה וְרָחֵב לְמַטָּה נִקְלָט חַמּוֹ לְתוֹכוֹ טְפֵי מִכִּירָה: כּוֹפֵף בְּגֶמָרָא מְפָרֵשׁ לְהּ עֲשׂוּי חֵלֶל כְּכִירָה אֲבָל אָרְכּוּ כְּרָחְבּוֹ וְאֵין בּוֹ אֶלָּא שִׁעוּר שְׁפִיתַת קְדֵרָה אַחַת וְכִירָה יֵשׁ בָּהּ שְׁפִיתַת שְׁתֵּי קְדֵרוֹת: גְּמ' עַל גַּבֵּיו עַל שְׁפָתוֹ: אֲבָל לְסָמוֹךְ אֲצָל דָּפְנוֹ: הָא כְּכִירָה שָׁרֵי כְּלוֹמַר מִדְּקָתָנֵי הָרֵי הוּא כְּתַנּוּר מִכְּלָל דְּאִי הָוֵה מְדַמֵּי לֵיהּ לְכִירָה הָוֵה שָׁרֵי וְשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דִּכְירָה שֶׁהִסִּיק הַגֶּפֶת וּבְעֵצִים שָׁרֵי: וּבְמַאי קַאי קס"ד בְּשֶׁאֵינָהּ גְּרוּפָה וְאִי עַל גַּבָּהּ מִי שָׁרֵי: תַּנְיָא כְּוָותָהּ דְּאַבַּיֵי דְּאָסוּר לְסָמוֹךְ אַתַּנּוּר: אַפִּי' בְּגֶפֶת וְעֵצִים לְשְׁתֵּרֵי בִּגְרוּפָה וּקְטוּמָה: שְׁנָחְלְקָה לְאַרְכָּהּ הָרֵי בָּטְלוּ שְׁתֵּי שְׁפִיתוֹתֶיהָ שְׁנֶחְלְקָת רָחְבָּהּ לְשְׁתַּיִם הִלְכָּךְ טְהֵרָה מִשֶּׁמְּאָתָהּ שֶׁהָרֵי נִתְּצָה: נֶחְלְקָה לְרָחְבָּהּ נִמְצְאוּ שְׁתֵּי הַשְּׁפִיתוֹת קַיְּמוֹת זוֹ לְבַדָּהּ וְזוֹ לְבַדָּהּ: כּוֹפֵף בֵּין לְאַרְכָּהּ בֵּין לְרָחְבָּהּ טְהוֹרָה שֶׁהָרֵי אַרְכָּהּ כְּרָחְבָּהּ וְכֻלָּהּ מָקוֹם שְׁפִיתָה אַחַת: מַתְנֵי' אֵין נוֹתְנִין בֵּיצָה בְּצַד הַמַּחַם קוּמְקְמוֹס שֶׁל נְחשֶׁת: בְּשָׁבִיל שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל שֶׁתִּתְגַּלְגֵּל קְצָת עַד שֶׁתְּהֵא מְגֻלְגֶּלֶת: וְלֹא יַפְקִיעֶנָּה בְּסוּדָרִין לֹא יְשַׁבְּרֶנָּה עַל סוּדָר שֶׁהוּחַם בַּחַמָּה כְּדֵי שֶׁתְּצָלֶה מֵחֲמוֹ שֶׁל סוּדָר: בְּחוֹל וּבַאֲבָק דְּרָכִים שֶׁהוּחַמּוּ מִכֹּחַ חַמָּה וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ אַמַּאי לָא פְּלִיג רַבִּי יוֹסֵי בְּהָא: וְהֲבִיאוּ סִילוֹן מִבְּעוֹד יוֹם: שֶׁל צוֹנֵן כְּדֵי לְחַמְּמָן דְּהַמַּיִם נִמְשָׁכִין וּבָאִין כָּל הַשַּׁבָּת: לְתוֹךְ אַמָּה שֶׁל חַמֵּי טְבֶרְיָא: אִם בְּשַׁבָּת אוֹתָן שֶׁבָּאוּ בְּשַׁבָּת: ה"ג כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ:

א־ב**מַחְזִירִין, אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. וְאַף רַבִּי אוֹשַׁעְיָא סָבַר "אַף מַחְזִירִין" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: פַּעַם אַחַת הָיִינוּ עוֹתְדִים לְעֵילָא מֵרַבִּי חִיָּיא רַבָּה וְהֶעֱלָנוּ לוֹ קוּמְקְמוֹס שֶׁל חֲמִין מִדְּיוֹטָא הַתַּחְתּוֹנָה לְדִיוֹטָא הָעֶלְיוֹנָה, וּמְזָגְנוּ לוֹ אֶת הַכּוֹס, וְהֶחֱזַרְנוּהוּ לְמְקוֹמוֹ, וְלֹא אָמַר לָנוּ דָּבָר.** (א)**אָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי תַּדַּאי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁעוֹדָן בְּיָדוֹ, אֲבָל הִנִּיחָן עַל גַּבֵּי קַרְקַע — אָסוּר. אָמַר רַבִּי אַמֵּי: רַבִּי תַּדַּאי דָּעֲבַד — לְגַרְמֵיהּ הוּא דַּעֲבַד. אֶלָּא הָכִי אָמַר רַבִּי חִיָּיא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ הִנִּיחָן עַל גַּבֵּי קַרְקַע — מוּתָּר.** ב־ח**פְּלִיגִי בַּהּ רַב דִּימִי וְרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, וְתַרְוַיְיהוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרִי. חַד אָמַר: עוֹדָן בְּיָדוֹ — מוּתָּר, עַל גַּבֵּי קַרְקַע — אָסוּר. וְחַד אָמַר: הִנִּיחָן עַל גַּבֵּי קַרְקַע נָמֵי מוּתָּר. אָמַר חִזְקִיָּה מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבַּיֵי: הָא דְּאָמְרַתְּ עוֹדָן בְּיָדוֹ — מוּתָּר, לֹא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁדַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר, אֲבָל אֵין דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר — אָסוּר. מִכְּלָל דְּעַל גַּבֵּי קַרְקַע אַף עַל פִּי שֶׁדַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר — אָסוּר. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר חִזְקִיָּה מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבַּיֵי: הָא דְּאָמַרְתְּ עַל גַּבֵּי קַרְקַע — אָסוּר, לֹא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר, אֲבָל דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר — מוּתָּר. מִכְּלָל שֶׁבְּעוֹדָן בְּיָדוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהַחֲזִיר — מוּתָּר. בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה: תְּלָאן בְּמַקֵּל מַהוּ? הִנִּיחָן עַל גַּבֵּי מַטָּה מַהוּ? בָּעֵי רַב אָשֵׁי: פִּינָּן מִמֶּחֱם לְמֶחֱם מַהוּ? — תֵּיקוּ. ט־יב**מַתְנֵי' תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא לֹא יִתֵּן בְּתוֹכוֹ בֵּין מֵעַל גַּבָּיו. כּוֹפֵף שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא — הֲרֵי זֶה כְּכִירַיִם, בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים — הֲרֵי הוּא כְּתַנּוּר. גְּמ' תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ: סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר "תּוֹכוֹ" — תּוֹכוֹ מַמָּשׁ, "עַל גַּבָּיו" — עַל גַּבָּיו מַמָּשׁ, אֲבָל לִסְמוֹךְ שַׁפִּיר דָּמֵי. אִיתְיְבֵיהּ אַבַּיֵי: כּוֹפֵף שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא הֲרֵי הוּא כְּכִירַיִם, בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים הֲרֵי הוּא כְּתַנּוּר, וְאִי סָבַר לִסְמוֹךְ שַׁפִּיר דָּמֵי, אֵימָא כְּתַנּוּר! אִילֵימָא בְּשֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקַטּוּם, מַאי? אִי כְּכִירָה — שְׁרֵי. בְּמַאי עֲסָקִינַן? אִילֵימָא עַל גַּבָּיו, וּבְמַאי? אִי כְּשֶׁאֵינוֹ גָּרוּף וְקַטּוּם, אֶלָּא לְאוֹ לִסְמוֹךְ, וְקָתָנֵי: הֲרֵי הוּא כְּתַנּוּר, וַאֲסִירְ! יג־טז**אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הָכָא בְּכוֹפֵף גָּרוּף וְקַטּוּם, וְתַנּוּר גָּרוּף וְקַטּוּמָה עָסְקִינַן. הֲרֵי הוּא כְּתַנּוּר — דְּאַף עַל גַּב דְּגָרוּף וְקַטּוּם — עַל גַּבָּיו אָסוּר, דְּאִי כְּכִירָה כִּי גָּרוּפָה וּקְטוּמָה — שַׁפִּיר דָּמֵי. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּאַבַּיֵי: תַּנּוּר שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא אֵין סוֹמְכִין לוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר עַל גַּבָּיו, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְתוֹכוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים. כּוֹפֵף שֶׁהִסִּיקוּהוּ בְּקַשׁ וּבְגֶבֶא אֵין סוֹמְכִין לוֹ, וְאֵין נוֹתְנִין עַל גַּבָּיו. בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים אֵין סוֹמְכִין לוֹ. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַבָא לְרַב אֲשִׁי: הַאי כּוֹפֵף הֵיכִי דָּמֵי? אִי כְּכִירָה דָּמֵי, אֲפִילּוּ בְּגֶפֶת וּבְעֵצִים נָמֵי! אִי כְּתַנּוּר דָּמֵי, אֲפִילּוּ בְּקַשׁ וּבִגְבָבָא נָמֵי לָא! אָמַר לֵיהּ: נְפִישׁ הַבְלֵיהּ מִדְּכִירָה וְזוּטַר הַבְלֵיהּ מִדְּתַנּוּר.** יז־כא(ב)**הֵיכִי דָּמֵי כּוֹפֵף, הֵיכִי דָּמֵי כִּירָה? אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כּוֹפֵף — מָקוֹם שְׁפִיתַת קְדֵרָה אַחַת. כִּירָה — מָקוֹם שְׁפִיתַת שְׁתֵּי קְדֵרוֹת. אָמַר אַבָּיֵי, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יִרְמְיָה: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: כִּירָה שֶׁנִּחְלְקָה לְאוֹרְכָּהּ — טְהוֹרָה. לָרָחְבָּהּ — טְמֵאָה. כּוֹפֵף, בֵּין לְאוֹרְכּוֹ בֵּין לְרוֹחְבּוֹ — טָהוֹר.** כב־כד**מַתְנֵי' אֵין נוֹתְנִין בֵּיצָה בְּצַד הַמַּיְחָם קוּמְקְמוֹס שֶׁל נְחשֶׁת, וְלֹא יַפְקִיעֶנָּה בְּסוּדָרִין. וְרַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. וְלֹא יַטְמִינֶנָּה בְּחוֹל וּבַאֲבַק דְּרָכִים בְּשָׁבִיל שֶׁתִּצָּלֶה.** כה־כו**מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא וְהֵבִיאוּ סִילוֹן שֶׁל צוֹנֵן לְתוֹךְ אַמָּה שֶׁל חַמִּין. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: אִם בְּשַׁבָּת — כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת, וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּבִשְׁתִיָּה. אִם בְּיוֹם טוֹב — כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב, וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה, וּמוּתָּרִין בִּשְׁתִיָּה.** (ג)**גְּמ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: גִּלְגֵּל מַאי? אָמַר רַב יוֹסֵף: גִּלְגֵּל — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר מָר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא:**

כָּל

מסורת הש"ס

א תענית יד:
ב משנה כלים
ג לקמן קמה:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תנור כו' דשרינן קידרא חייתא ובשיל כמאכל בן דרוסאי. ק"ל הא שם לא נזכר מן מאב"ד אלא סתם ובשיל שפיר דמי אלא דתוס' כתבו שם דהיינו כמאב"ד דהא קיימא לן כחנניא וא"כ איך עשו כאן הוכחה מזה דלמא באמת תנור חמיר דכמאב"ד אסור ודאמרי' ובשיל ש"ד היינו כפשוטו ובשיל לגמרי גם אמאי לא הוכיחו כפשוטו דהא קתני ולא חדרה על גבי גחלים אלא כדי שיקרמו פניה חדרה היינו בתנור כמ"ש תוס' לעיל דף לו ע"א ד"ה אא"ב וכו' אף על גב דחדרה בתוכה היא. והיינו ע"כ משום דחדרה אופין בתנור. עכ"פ ראייתם מפ"ק תמוה מאד:

מסורת הש"ס

א משנה שבת

ב משנה שבת

ג יומא נ.; יומא מו:; יומא י:; יבמות צז:; לקמן עו.; עירובין מב.; עירובין פט.; עירובין נב.; בבא בתרא קע.; חולין קו.; לקמן קטו.; עבודה זרה לח:; לקמן קמו:

ד תוספתא שבת

ה לקמן קמה:

גליון הש"ס

גמרא דחלפי אפיתחא דגיהנם. עיין חולין דף ח ע"א תוס' ד"ה בחמי טבריא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ג:

ב מיי' פט' מהלכות שבת הלכה ג:

ג מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ט, סמג לאוין סה:

גמ' כֹּל שֶׁבָּא בְּחַמִּין מע"ש חוֹזְרִין וְשׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין כָּל שֶׁבָּא בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת פֵּרוּשׁ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל לְגַמְרֵי כְּדְמָפֵרֵשׁ לְקַמָּן בְּפֶרֶק חֲבִית (שַׁבָּת דף קמה:) כְּגוֹן תַּרְגֻּלֶת דְּרַבִּי אַבָּא שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין אֲפִלּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן וְכֹל שֶׁלֹּא בָּא כו' מְדִיחִין אוֹתוֹ לְפֵרוּשׁ רַשְׁב"א דְּמָפֵרֵשׁ דְּעֵרוּי כְּבְלִי שֵׁנִי אַתֵּי שֹׁפִיר הָכָא דְּאֵין שׁוֹרִין אוֹתוֹ בִּכְלִי רִאשׁוֹן אֲבָל מְדִיחִין אוֹתוֹ מִכְּלִי רִאשׁוֹן דָּרֵךְ עֵרוּי אֲבָל לִפֵּר"ת. דְּמָפֵרֵשׁ דְּעֵרוּי הָוֵי כִּכְלִי רִאשׁוֹן ע"כ מְדִיחִין אוֹתוֹ מִכְּלִי שֵׁנִי קַאֲמַר וא"כ מַאי אִרְיָא מְדִיחִין אֲפִלּוּ שׁוֹרִין נָמֵי וְאוֹמֵר ר"י דְּאֲפִילּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי אֵין שׁוֹרִין דְּהוֹאִיל דְּהַמִּים חַמִּין מְחַזֵּי כִּמְבַשֵּׁל וְאע"ג דְּתְנַן לְקַמָּן (שַׁבָּת דף מב:) אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי הַיְנוּ דַּוְקָא תַּבְלִין שֶׁהֵן עֲשׂוּיִין לְמַתֵּק אֶת הַקְּדֵרָה וְלָא מְחַזֵּי כְּמִבַשֵּׁל א"נ ה"ה שׁוֹרִין אוֹתוֹ כֵּיוָן דְּאֵיֵרֵי בִּכְלִי שֵׁנִי וְהָא דְּנָקֵט מְדִיחִין לְאַשְׁמְעִינַן דְּאֲפִילּוּ הָדְחָה הַוְיָא גְּמַר מְלָאכָה בְּמַנִּיחַ הַיַּיִן וְקוֹלְיָס הָאִיסְפָּנִין: שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ אֲבָל הַפְּקָעַת סוֹדְרִין לֹא גָּזְרוּ אֲטוּ שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ דְּסוֹדְרִין לָא דָּמוּ לְרֶמֶץ וְאֲטוּ סוֹדְרִין שֶׁנִּתְחַמְּמוּ בְּאוֹר לָא בָּעֵי ר' יוֹסֵי לְמִגְזַר דְּאֵין דָּרֵךְ לְחַמְּמָן כָּל כָּךְ שֶׁלֹּא יִהְיוּ נִשְׂרָפִין: מִפְּנֵי שְׁמִזִּיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ פִּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ חוֹל עָקוּר כָּל הַצָּרֵךְ לְכַסּוֹת אֶתֵּי לְאַזּוֹזֵי עָפָר הַדָּבוּק וְהָוֵי חוֹפֵר גַּמָּא וְקָשֶׁה לְרִיבֵ"א דְּהָא לֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרְיְתָא בְּחוֹפֵר גַּמָּא וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְעָפָרָה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ וְצָרִיךְ לוֹמַר לְפִי פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס גְּזֵרָה שָׁמָּא יַחְפֹּר הַגַּמָּא לִטְמוֹן הַבֵּיצָה בְּתוֹכָהּ וור"ת הֶקְשָׁה לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּמַאי דְּמְשַׁנֵּי בְּסָמוּךְ סָתָם גַּג לַיִת בֵּהּ עָפָר אַדַּרְבָּה הָא סָתָם גַּג יֵשׁ בּוֹ מַעֲזִיבָה וְכֵיוָן דְּגָזְרִינַן שָׁמָּא יַחְפֹּר לִגְזֹר שָׁמָּא יַחְפֹּר בַּמַּעֲזִיבָה וְיִכָּסֶה וְעוֹד שָׁמָּצָא בַּסְּפָרִים יְשָׁנִים מִפְּנֵי שְׁמִזִּיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס צָרִיךְ לִגְרֹס שָׁמָּא יַזִּיז וּמְפָרֵשׁ ר"ת שְׁמִזִּיז עָפָר שֶׁהוּא מִמְּקוֹמוֹ כְּשֶׁתּוֹחֵב הַבֵּיצָה בְּתוֹךְ הֶעָפָר וְסָבַר רַב יוֹסֵף דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵהּ טִלְטוּל וְאֵיכָא בֵּינַיְיהוּ עָפָר תְּחוּחַ הֵינוּ שֶׁהוּא תְּחוּחַ כָּל כָּךְ כְּשֶׁמַּנִּיחַ הַבֵּיצָה מִיָּדוֹ לִפֹּל נִטְמָנֶת מֵעַצְמָהּ בְּתוֹךְ הֶעָפָר וְאֵינוֹ מַזִּיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ בְּיָדַיִם וְהַשְׁתָּא אַתֵּי שַׁפִּיר דְּסָתָם גַּג לַיִת בֵּהּ עָפָר כָּל כָּךְ שֶׁיּוּכַל לְהַטְמִין בְּתוֹכוֹ דְּלַחֲפִירַת מַעֲזִיבָה לָא חָיְשִׁינַן וּלְפֵרוּשׁ זֶה הָוֶה מָצֵי לְמֵימַר אֵכָא בֵּינַיְיהוּ עָפָר מוּכָן וּבְלָאו הָכִי אֵכָא בֵּינַיְיהוּ טוּבָא כְּגוֹן גַּג דְּאִית בֵּהּ עָפָר שָׁמָּא יַטְמִין לֵיכָּא לְמֵימַר וְשָׁמָּא יַזִּיז אֵיכָּא וּכְגוֹן מַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא דְּשַׁיָּךְ יַטְמִין וְלֹא שַׁיָּךְ יַזִּיז אֲבָל קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ אֶלָּא לְמ"ד שָׁמָּא יַזִּיז עָפָר לְגָזֹר וּלְהַאי פֵּרוּשׁ לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר לְגָזֹר אֶלָּא הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר לִתְסַר וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב דִּמְשׁוּם דְּכָל אִסּוּרֵי דְּרַבָּנָן הֵם גָּזְרָה אֲטוּ דְּאוֹרָיְתָא נְקֹט הַאי לִשָּׁנָא וְעוֹד פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר שֶׁמִּזִּיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ וְהָוֵי חוֹפֵר שֶׁהוּא תּוֹלְדָה דְּחוֹרֵשׁ אֲפִלּוּ בְּעָפָר תְּחוּחַ כְּגוֹן חוֹל וַאֲבַק דְּרָכִים כִּדְמוֹכַח בְּבֵיצָה (דף ח. וְשָׁם) דְּקָאָמַר וְהָא קָעָבִיד בְּעָפָר תְּחוּחַ וְהָא קָעָבִיד גַּמָּא אַלְמָא בְּעָפָר תְּחוּחַ שַׁיָּךְ נָמֵי גַּמָּא וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא אֵכָא בֵּינַיְיהוּ עָפָר תְּחוּחַ הֵינוּ כָּל כָּךְ תְּחוּחַ כְּשֶׁמַּנִּיחַ בֵּיצָה עָלָיו נִשְׁקַעַת מֵאֵלֶיהָ דִּבְהָהוּא דְּאִי לֹא שַׁיָּךְ חוֹרֵשׁ וְקָשֶׁה לְפִי' דְּאַמַּאי פְּלִיג רַבָּה אַרַב יוֹסֵף וְלָא חֵישׁ לָמָּה שֶׁמִּזִּיז עָפָר מִדְּקָאָמַר אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמִּזִּיז כו' מִשְׁמַע דְּלָרַבָּה נִיחָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרַבָּה סָבַר דְּלָא שַׁיָּךְ גַּמָּא אֶלָּא כְּשֶׁנּוֹטֵל בְּיָדוֹ מִן הֶעָפָר וְנִשְׁאַר מָקוֹם מִן הַגַּמָּא אֲבָל בִּנְעִיצַת בֵּיצָה לֹא שַׁיָּכָא גַּמָּא לְפִי שֶׁאֵינָהּ נִכֶּרֶת: **אֲבָא** בֵּינַיְיהוּ עָפָר תְּחוּחַ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּבְעָפָר תְּחוּחַ לֹא שַׁיָּכָא גַּמָּא וְהָא דְּמַשְׁמַע בְּבֵיצָה (שָׁם) דִּבְעָפָר תְּחוּחַ נָמֵי שַׁיָּךְ גַּמָּא צָרִיךְ לוֹמַר לְפִי' דְּהָתָם אֵירֵי שֶׁיֵּשׁ מְעַט עָפָר תְּחוּחַ וּסְבִיבוֹ קַרְקַע קָשֶׁה דְּכְשֶׁמַּסִּיר עָפָר תְּחוּחַ תִּשְׁאַר הַגַּמָּא קַיֶּמֶת אֲבָל הָכָא כְּשֶׁיֵּשׁ עָפָר תְּחוּחַ הַרְבֵּה כְּשֶׁיַּעֲשֶׂה גַּמָּא אֵינָהּ מִתְקַיֶּמֶת כִּי דָּפְנֵי הַגַּמָּא יִפְּלוּ וְלֹא יוּכְלוּ לְהִתְקַיֵּם לְפִי שֶׁאֵין הַקַּרְקַע קָשֶׁה: **וְאֵין** מְגַלְגְּלִין בֵּיצָה עַל גַּבֵּי סִיד רוֹתֵחַ קָשֶׁה אַדְּמַפְלֵג בֵּין תּוֹלְדוֹת חַמָּה לְתוֹלְדוֹת הָאוּר לְפָלוֹג בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה גּוּפַיְיהוּ בֵּין גַּג רוֹתֵחַ לְחוֹל וַאֲבַק דְּרָכִים וְגַג דְּאִית בֵּהּ עָפָר וְלָמָּ"ד דְּשָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ אִתֵּי שַׁפִּיר דְּמִפְלֵג בֵּין גַּג רוֹתֵחַ לְסִיד רוֹתֵחַ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטְמָנָה אֲבָל בְּתוֹלְדוֹת חַמָּה גּוּפַיְיהוּ לָא מְצֵי לְמִפְלַג אֶלָּא בֵּין דֶּרֶךְ הַטְמָנָה לְשֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ הַטְמָנָה דִּבְחוֹל נָמֵי אִם אֵינוֹ מַטְמִינוֹ בּוֹ אֶלָּא מְגַלְגְּלוֹ עַל גַּבָּיו שְׁרִי: **אֶלָּא** לְמ"ד שָׁמָּא יַזִּיז וכו' וא"ת לְרַב יוֹסֵף אַטּוּ מִי לֵית לֵהּ גְּזֵרָה שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ וְהָא דְּהָנֵי מִילֵּי בְּדָבָר הַמְבַשֵּׁל אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שָׁמָּא יַרְתִּיחַ. אֲבָל בְּשׁוּל גְּמוּר כִּי הָכָא לָא טָעוּ אֵינָשֵׁי אַטּוּ תּוֹלְדוֹת חַמָּה:

(א) כָּל שֶׁבָּא בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת — שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת, וְכָל שֶׁלֹּא בָּא בְּחַמִּין מִלִּפְנֵי הַשַּׁבָּת — מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בַּשַּׁבָּת. חוּץ מִן הַמֻּלְיָח יָשָׁן וְקוֹלְיָיס הָאִיסְפָּנִין, שֶׁהַדְּחָתָן זוֹ הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן. שָׁמַע מִינַּהּ. (ב) וְלֹא יַפְקִיעֶנָּה בְּסוּדָרִין: וְהָא דְּתָנַן נוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר, וְאֶת הַמַּיִם הַיְפִים בָּרָעִים בִּשְׁבִיל שֶׁיְּצַנְּנוּ, וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ — לֵימָא רַבִּי יוֹסֵי הִיא וְלָא רַבָּנַן? (ג) אָמַר רַב נַחְמָן: בְּחַמָּה — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי. בְּתוֹלְדוֹת הָאוּר — כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דַּאֲסִיר. כִּי פְּלִיגִי בְּתוֹלְדוֹת הַחַמָּה: מָר סָבַר גָּזְרִינַן תּוֹלְדוֹת הַחַמָּה אַטּוּ תּוֹלְדוֹת הָאוּר, וּמָר סָבַר לָא גָּזְרִינַן. וְלֹא יַטְמִינֶנָּה בְּחוֹל: וְלִיפְלוֹג נָמֵי רַבִּי יוֹסֵי בְּהָא! רַבָּה אָמַר: גְּזֵרָה שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ. רַב יוֹסֵף אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁמְּזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ עָפָר תְּיחוּחַ. (ד) מֵיתִיבִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְגַלְגְּלִין בֵּיצָה עַל גַּבֵּי גַּג רוֹתֵחַ, וְאֵין מְגַלְגְּלִין בֵּיצָה עַל גַּבֵּי גַּג סִיד רוֹתֵחַ. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר גְּזֵרָה שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ — לֵיכָּא לְמִיגְזַר. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִפְּנֵי שֶׁמְּזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ, לִיגְזַר? — סָתָם גַּג לַיִת בֵּיהּ עָפָר. תָּא שְׁמַע: מַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא וְהֵבִיאוּ סִילּוֹן שֶׁל צוֹנֵן לְתוֹךְ אַמָּה שֶׁל חַמִּין וכו'. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר גְּזֵרָה שָׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ — הַיְינוּ דְּרָמְיָא לְהַטְמָנָה. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִפְּנֵי שֶׁמְּזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מִי סָבְרַתְּ מַעֲשֶׂה טְבֶרְיָא אַסִּיפָא קָאֵי? אַרֵישָׁא קָאֵי: לֹא יַפְקִיעֶנָּה בְּסוּדָרִין וְרַבִּי יוֹסֵי הָא מַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא הִיא דְּתָנֵי תּוֹלְדוֹת חַמָּה נִינְהוּ וְדָמֵי לְאַפְקָעָתָא דְּסוּדְרִין דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר לִשְׁמָא יַזִּיז וְאַסְרִי לְהוּ: **חַמָּה הוּא, דְּחָלְפֵי אַפִּיתְחָא דְּגֵיהִנָּם. אָמַר רַב חִסְדָּא:** מִמַּעֲשֶׂה

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקיא סע' ב:
ב מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' טז, סמג לאוין עה:
ג טוש"ע או"ח סי' שכו סע' א:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שכו סע' א:
ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א ביצה כא.; משנה ביצה ב לקמן קמז:

גליון הש"ס

גמ' הכי איתמר מחלוקת בקרקע. עי' מ"ק דף יט ע"ב תוס' ד"ה שאסור וצ"ע:
תוס' ד"ה ממעשה וכו' בטלה אפילו בקדירה חייתא. עי' לקמן דף מז ע"ב תוס' ד"ה במה טומנין:
ד"ה אא"כ וכו' נראה לר"י דוקא שמחמם. עי' לקמן דף עו ע"א תוס' ד"ה הואיל וראוין:
בא"ד דהא לית להו מתוך. דברייתם צ"ע דלענין מתוך מה הפרש בין ראויים או אינן ראויים. וראיתי ברשב"א שהוסיף ומאן דלית ליה מתוך לית ליה הואיל ויסוד זה נסתר מפרכת הגמ' פסחים דף מז ע"ב וכמ"ש התוס' שם ד"ה אהבערה לא ליחייב וצע"ג ובתשובה וגם בדרשות הארכתי בזה בעהש"י:
בא"ד כדאמרינן פרק הדר נשייליה. ק"ל למאי הוצרכו לראיה זו דאפשר לצורך מילה עדיף. הא להדיא איתא ברייתא ערוכה בביצה ממלא נחתום חבית מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון אחד:

מְמַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא וְאָסְרוּ לָהֶם בְּטָלָה הַטָּמָנָה מבע"י בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל דְּהָא מבע"י נָתְנוּ שָׁם הַסִּילּוֹן וּמִפְּנֵי שֶׁהַצּוֹנְנִין מִתְחַמְּמִין בְּכָךְ ואע"ג דְּמִמֵּילָא אָסוּר: לְסִילּוֹנֵיהוּ לַסִּילּוֹנִין שֶׁלָּהֶן שֶׁחָזְרוּ בָּהֶן: רְאוּיִין לִשְׁתִּיָּה דְּמַחֵם לְהוּ לְשָׁתִיָּה וְאִי בְּעֵי רוֹתֵח בְּהֶן פְּנָיו: לְהִשְׁתַּטְּחָה שֶׁנּוֹתֵן עַל גּוּפּוֹ וּמִשְׁתַּטֵּחַ: וְהָאי תַּנָּא ר' שִׁמְעוֹן הִיא דְּמַתִּיר לְהִשְׁתַּטֵּחַ כָּל גּוּפּוֹ בְּשַׁבָּת בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מע"ש מֵעֶרֶב שַׁבָּת מוּתָּרִין? וְהָתַנְיָא: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר רוֹתֵחַ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אֲבָל לֹא כָּל גּוּפּוֹ! אֶלָּא חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת הוּא דַּאֲסוּרִין, הָא חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת מוּתָּרִין: אבן(א)אֵימָא סֵיפָא: בְּיוֹם טוֹב, כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב, וַאֲסוּרִין בְּרִחְיצָה וּמוּתָּרִין בִּשְׁתִיָּה. לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּבֵית שַׁמַּאי? דְּתְנַן, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֹא יָחֵם אָדָם חַמִּין לְרַגְלָיו אֶלָּא אִם כֵּן רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. גדוב(ב)אָמַר רַב אִיקָא בַּר חָנַנְיָא: לְהִשְׁתַּטֵּחַ בָּהֶן כָּל גּוּפּוֹ עָסְקִינַן, וְהַאי תַּנָּא הוּא דְּתַנְיָא: לֹא יִשְׁתַּטֵּחַ אָדָם כָּל גּוּפּוֹ בֵּין בְּחַמִּין וּבֵין בְּצוֹנֵן — דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּחַמִּין — אָסוּר, בְּצוֹנֵן — מוּתָּר. הוAָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת בִּכְלִי, אֲבָל בְּקַרְקַע — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. וְהָא מַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא בְּקַרְקַע הָוֵה וְאָסְרִי לְהוּ רַבָּנַן! אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר: מַחֲלוֹקֶת בְּקַרְקַע, אֲבָל בִּכְלִי — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: בְּפִירוּשׁ שְׁמִיעַ לֵהּ, אוֹ מִכְּלָלָא שְׁמִיעַ לֵהּ? מַאי כְּלָלָא? — דְּאָמַר רַב תַּנְחוּם אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי יַנַּאי אָמַר (רב) [רַבִּי]: כָּל מָקוֹם שֶׁאָתָּה מוֹצֵא שְׁנַיִם חֲלוּקִין וְאֶחָד מַכְרִיעַ — הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ. חוץ מִקּוּלֵי מַטְלַנְיוֹת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַחְמִיר, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מֵיקֵל, וְרַבִּי עֲקִיבָא מַכְרִיעַ — אֵין הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ. חָדָא: דְּרַבִּי עֲקִיבָא תַּלְמִיד הוּא. וְעוֹד: הָא

הדר

מְמַעֲשֶׂה שֶׁעָשׂוּ אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא וְאָסְרוּ לָהֶם בְּטָלָה הַטָּמָנָה מבע"י בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל וא"ת מַה צָּרִיךְ לְמֵילַף מְמַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא הָא מַתְנִי' הִיא דְּאֵין טוֹמְנִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל בְּפֶרֶק בַּמֶּה טוֹמְנִין (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' מז: וְשָׁם) ומבע"י אֵירֵי דְּמִשְׁחֲשִׁיכָה אַפֵּי' בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל אָסוּר כִּדְאָמְרִינַן בפ"ב (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף לד.) ואור"י דְּמַתְנִיתִין דִּלְקַמָּן אִיכָּא לְאוֹקְמָא בְּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אֲבָל מִבְּעוֹד יוֹם הֵ"א דְּשָׁרֵי וא"ת וְהָא קָתָנֵי טוֹמְנִין בְּגִזֵּי צֶמֶר וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן וְאִי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת אֵיךְ טוֹמְנִין בָּהֶן וְהָא אָסוּר לְטַלְטְלָן וי"ל דַּהֲוָה מוֹקְמִינַן כִּר' דְּאָמַר (לְעֵיל שַׁבָּת ד' ח:) כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וא"ת אִי כַּר' אִתְיָא אִי מִבְּעוֹד יוֹם שָׁרֵי לְהַטְמִין ביה"ש נָמֵי שָׁרֵי דְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת וי"ל דְּהֵ"א בְּהַטְמָנָה הֶחְמִירוּ וה"ר שְׁמוּאֵל מִוְּרִדְיִן מְפָרֵשׁ מִמַּעֲשֶׂה אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא בְּטָלָה הַטָּמָנָה דְּאָסוּר אַפֵּי' לְאֻכְלֵי כִּדְקָתָנֵי וַאֲסוּרִין בִּשְׁתִיָּה וה"ר יוֹנָה מְפָרֵשׁ בְּטָלָה אַפֵּי' בִּקְדֵרָה חַיְתָא וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר בְּטָלָה מִשְׁמַע לְגַמְרֵי מִכָּל דָּבָר: הָא חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מִבְּעוֹד יוֹם מַתִּירִים וְהַתַנְיָא חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ כו' תֵּימָה לוֹקֵי הַהִיא דְּאָסְרָה בִּכְלִי מִשּׁוּם דְּהַרּוֹאֶה אוֹמֵר הַיּוֹם בִּשְׁבִיל מָחָר וְהָא בְּהַטְמָנָה הֶחְמִירוּ וה"ר שְׁמוּאֵל מִוְּרִדְיִן מְפָרֵשׁ מִמַּעֲשֶׂה אַנְשֵׁי טְבֶרְיָא בְּטָלָה הַטָּמָנָה דְּאָסוּר אַפֵּי' לְאֻכְלֵי כִּדְקָתָנֵי וַאֲסוּרִין בִּשְׁתִיָּה וה"ר יוֹנָה מְפָרֵשׁ בְּטָלָה אַפֵּי' בִּקְדֵרָה חַיְתָא וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר בְּטָלָה מִשְׁמַע לְגַמְרֵי אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו

כו' הַכֹּל הָיָה יָכוֹל לְדַקְדֵּק מִסֵּיפָא דְּקָתָנֵי בי"ט חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בי"ט אֵלֵימָא רְחִיצָה כָּל גּוּפּוֹ הָא הוּחַמּוּ מע"ש שָׁרֵי וְהָא לְקַמָּן אֲסַר רְחִיצָה בי"ט דְּקָאָמַר לְמָחָר נִבְנָס וּמְזִיעַ אֲבָל רוֹתֵחַ לֹא וְדַוְקָא שְׁטִיפָה שָׁרֵי בַּבַּיִת הַחִיצוֹן אֲבָל דֶּרֶךְ הַשּׁ"ס מַה שֶּׁיָּכוֹל לְדַקְדֵּק מֵרֵישָׁא מְדַקְדֵּק וּמֵימְרוּ קָשָׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמִגּוּפָהּ דְּמַתְנִיתִין הָוֵי מְצֵי לְמֵדַק בְּלֹא הַהּ דְּבָרֵיתָא דְּמַתְנֵי בי"ט כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בי"ט אֵלֵימָא רְחִיצָה כָּל גּוּפּוֹ הָא הוּחַמּוּ מע"ש שָׁרֵי וְהָא לֵית לְהוּ מִתּוֹךְ (בֵּיצָה ד' יב. וְשָׁם) ובפ"ב דְּבֵיצָה (ד' כא: וְשָׁם) אַסְרֵי ב"ש מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם בְּנֶגְדָּהּ וא"ג דְּרָאוּיָה הִיא לְבַשֵּׁל וְלָאֲפוֹת וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּמַהֲכָא נָמֵי יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּאִי שָׁרוּ ב"ש לְצֹרֶךְ רְחִיצָה מִשּׁוּם דְּרָאוּיִין לִשְׁתִיָּה א"כ לָא אָתְיָא מַתְנֵי' אַפֵּי' כב"ש דְּקָתָנֵי וַאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה וּמַתִּירִין בִּשְׁתִיָּה וּמְדְּקָתָנֵי וּמַתִּירִין בִּשְׁתִיָּה מִכְּלָל דְּרָאוּיִין לִשְׁתִיָּה וַאֲפ"ה קָתָנֵי דַּאֲסוּרִין בִּרְחִיצָה אֶלָּא וַדַּאי לָא שָׁרוּ ב"ש אֶלָּא כְּשֶׁעוֹשֶׂה לְצֹרֶךְ שְׁתִיָּה וְנִרְאֶה לר"י דְּיָכוֹל לְחַמֵּם אַפֵּי' בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי שְׁתִיָּה כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַדָּר (עֵירוּבִין ד' סח.) נְשַׁיְּלֵהּ לְאַמֵּהּ אִי צְרִיכָה נְחַיְּימוּ אַגַּב אִמֵּהּ וַדַּוְקָא בִּכְדֵי שְׁעוּר לְרַגְלָיו אֲבָל לְצֹרֶךְ כָּל גּוּפּוֹ לֹא וְהַיְנוּ טַעְמָא שֶׁהַבַּלָּנִים חֲשׁוּדִים דְּפָעָמִים שֶׁיְּחַמְּמוּ עִקָּרָן לְרְחִיצָה: וב"ה מַתִּירִין מַשְׁמַע דַּוְקָא לְרַגְלָיו אֲבָל לְצֹרֶךְ כָּל גּוּפּוֹ לֹא וְכֵן מַשְׁמַע בְּכֻלָּהּ שְׁמַעְתִּין דְּמַחְמִירִין בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בי"ט כְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת וְנִזְרוּ עַל הַזֵּעָה בי"ט כְּמוֹ בְּשַׁבָּת כְּדְאָמַר בְּבֵיצָה בְּהַמֵּבִיא וּלְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף מ. וְשָׁם) א"כ מַשְׁמַע שֶׁאֲסוּר לַעֲשׂוֹת הַבָּעָרָה מִשּׁוּם רְחִיצָה שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא הָיוּ גּוֹזְרִים עַל הַזֵּעָה וְתַמַּהּ דמ"ש הַבָּעָרָה דְּרְחִיצָה מֵהַבָּעָרָה דְּזֵעָה דְּשָׁרֵי מִדְּאוֹרְיְתָא כִּדְמוֹכַח הָתָם וְאוֹמֵר ר"י בְּשֵׁם רִיבָ"א דְּרְחִיצָה אֵינָהּ אֶלָּא לְתַעֲנוּג וַאֲסוּרָה כְּמוֹ מֻגְמָר דְּאָסוּר בפ"ק דִּכְתֻבּוֹת (ד' ז. וְסִם) מִשּׁוּם דְּאֵין שָׁוֶה לְכָל נָפֶשׁ וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּרְחִיצָה אֲבָל זֵעָה שָׁוֶה הִיא לְכָל נָפֶשׁ דְּאֵינָהּ תַּעֲנוּג אֶלָּא לְבְרִיאוּת וְהָא דְּתָנְיָא לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' מ.) מָרְחָץ שֶׁפָּקְקוּ נְקָבָיו מע"ט לְמָחָר נִבְנָס וּמְזִיעַ. ה"ה אַפֵּי' הוּחַם בּוֹ בַּיּוֹם אֶלָּא נִקַּט מע"ט דְּאַפֵּי"ה דַּוְקָא מַזִּיעַ אֲבָל רוֹתֵחַ לֹא: בֵּין בְּחַמִּין בֵּין בְּצוֹנֵן נִרְאֶה לְר"י דְּהַיְנוּ אַפֵּי' חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מע"ש דְּהָא אוֹסֵר אַפֵּי' צוֹנֵן וּמִסְתָּמָא בְּהָנָךְ חַמִּין אָסִיר ר' יְהוּדָה וְעוֹד דְּמִסְתָּמָא אִסּוּרָא וְהַאי תַּנָּא הוּא דְּקָאָמַר הַיְנוּ ר"ש וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּיֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּבַחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מע"ש פְּלִיגִי דְּאָמַר בְּפֶרֶק חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' קמז. וְשָׁם) מַה חַמֵּי טְבֶרְיָא חַמִּין אַף מֵי מְעָרָה חַמִּין הָרוֹחֵץ דְּיֵעָבֵד אֵין לְכַתְּחִלָּה לָא מִכְּלָל דְּלְהִשְׁתַּטֵּחַ אַפֵּי' לְכַתְּחִלָּה מַנִּי ר"ש הִיא דְּתַנְיָא לֹא יִשְׁתַּטֵּחַ כּוּ' וְאִי בְּשֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת פְּלִיגִי אֲבָל מֵעֶרֶב שַׁבָּת שָׁרֵי ר' יְהוּדָה אַמַּאי צָרִיךְ לְאוֹקְמָהּ כר"ש לוֹקְמֵהּ כָּר' יְהוּדָה וּבְהוּחַמּוּ מע"ש דְּהָא דַּתַנְיָא לֹא יִשְׁתַּטֵּחַ כּוּ' וְאִי בְּשֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת פְּלִיגִי אֲבָל מֵעֶרֶב שַׁבָּת שָׁרֵי ר' יְהוּדָה אַמַּאי צָרִיךְ לְאוֹקְמָהּ כר"ש לוֹקְמֵהּ כָּר' יְהוּדָה וּבְהוּחַמּוּ מע"ש דְּהָא דַּיּוֹמְיָא קְתָנֵי: וְהָא מַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא בְּקַרְקַע הָוֵה וְאָסְרִי לְהוּ הַקְּשָׁה ה"ר אֱלִיעֶזֶר ממי"ץ מַאי פְּרִיךְ הָתָם הוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת כְּדְקָתָנֵי בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת מַשְׁמַע דְּבָהוּחַמּוּ מע"ש שָׁרֵי וְהָכָא בְּהוּחַמּוּ מע"ש פְּלִיגִי כְּדְפָרֵישׁית וּמְפָרֵשׁ הר"ר יוֹסֵף דס"ל לְהַשּׁ"ס מִדְּמַחְמִיר ר"מ כ"כ דְּאוֹסֵר אַפֵּי' צוֹנֵן מַחְמִיר נָמֵי לֶאֱסֹר ע"ש אַטּוּ שַׁבָּת וּלְהֵכִי פְּרִיךְ וְהָא מַעֲשֶׂה דְּאַנְשֵׁי טְבֶרְיָא בְּקַרְקַע הָוֵה וְאָסְרִי לְהוּ בְּהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת וְרב חִסְדָּא קָאָמַר אֲבָל בְּקַרְקַע ד"ה מַתֵּר אַפֵּי' בְּהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת דְּהָא לר"מ אִי הָוֵה אוֹסֵר לְהוּ בְּהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת בְּהוּחַמּוּ מע"ש נָמֵי הָוֵה אוֹסֵר וְקָשָׁה דר"מ אוֹסֵר לְהִשְׁתַּטֵּחַ בְּצוֹנֵן אַפֵּי' בַּקַּרְקַע כְּדִמְסִיק דְּבְקַרְקַע פְּלִיגִי וּבְפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קט. וְשָׁם) מִשְׁמַע דְּשָׁרֵי דְּקָאָמַר הָתָם רוֹחֲצִין בְּמֵי גֶּרֶר וּבְמֵי חַמָּתָן וּבְמֵי עַסְיָא וּבְמֵי טְבֶרְיָא אֲבָל לֹא בְּיָם הַגָּדוֹל וּרְמִינְהוּ רוֹחֲצִין בְּמֵי טְבֶרְיָא וּבְיָם הַגָּדוֹל כו' וּמוֹקֵם בָּתְרֵיתָא כָּר' מֵאִיר וי"ל דִּבְקַרְקַע דְּהָכָא דְּאָסַר הַיְנוּ דַּיּוֹמְיָא דִּכְלִי דְּדָמֵי לְרוֹתֵחַ בְּחַמִּין וְהָתָם בְּנָהָר הִתִּירוּ שֶׁנִּרְאֶה כְּמֻקָּר בְּנָהָר וְאַפֵּי' בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא לָא דָּמֵי לְאָדָם רוֹתֵחַ בְּחַמִּין: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה הֲלָכָה כָּר' יְהוּדָה אע"ג דְּר' יוֹחָנָן אִית לֵהּ הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה הָכָא מִשּׁוּם דְּר' יְהוּדָה מַכְרִיעַ הוּא אֵין הֲלָכָה כְּסָתָם וְקָשָׁה דִּבְפֶרֶק קַמָּא דְּפְסָחִים (דַּף יג. וְדַף כא. וְשָׁם) פְּרִיךְ וְנֵימָא מַר הֲלָכָה כַּר' מֵאִיר דְּסָתָם לַן תְּנָא כְּוָתֵהּ אע"ג דְּסָבַר דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכְרִיעַ הוּא דְּפְרִיךְ בָּתַר הָכִי וְנֵימָא מַר הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּהַוָה לֵהּ מַכְרִיעַ וי"ל דְּסָתָם דְּהָכָא גָּרִיעַ מֵהָהוּא סָתָם דְּהָכָא סְתָם בְּמַתְנִי' וּמַחֲלֹקֶת בַּבָּרַיְתָא וַהֲלָכָה כַּמַּכְרִיעַ וּמֵימְרוּ אִי לָאו הַכְרָעָה הָוֵה הֲלָכָה כְּסָתָם מַתְנִי' אע"ג דְּמַחֲלֹקֶת בַּבָּרַיְתָא:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב פסחים קא.; מנחות מא.; לעיל כב.

ג תוספתא שבת

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא ה"מ במתניתין וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו. עי' משנה למלך ריש הלכות בית הבחירה:

הֲדַר בֵּיהּ רַבִּי עֲקִיבָא כִּדְאָמְרִינַן בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל (שבת דף כט:) לְשׁוֹן מַכְרִיעַ דִּלְמָא ה"מ בְּמִתְנֵי' אֲבָל בַּבָּרַיְתָא לֹא אע"ג דְּלָא קָאָמַר בְּמִשְׁנָתֵנוּ הָכָא מַכְבִּיד מַטֶּה כַּף מֹאזְנַיִם וּמַכְרִיעַ אֶת שְׁכָנְגֶדּוֹ כְּגוֹן הָכָא בְּחַמִּין אָסוּר הַשְׁתָּא הָוֶה לֵיהּ ר' שִׁמְעוֹן דְּמַתִּיר בְּחַמִּין יְחִיד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם נִמְצָא ר' יְהוּדָה מַכְבִּיד אֶת כַּף הַמִּשְׁקֹלֶת שָׁהֲרֵי ר' יְהוּדָה עִם רַבִּי מֵאִיר שָׁוִים לְאָסוּר וּבְצוֹנֵן מַתִּר הָוֵי לֵיהּ ר' מֵאִיר בְּצוֹנֵן יָחִיד בְּמָקוֹם שְׁנַיִם נִמְצָא ר' יְהוּדָה מַכְבִּיד אֶת כַּף הַמִּשְׁקֹלֶת: ה"מ דא"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ בְּמַכְרִיעַ בַּמִּשְׁנָה כִּי הַהִיא דְּמַטְלְנִיּוֹת: כְּעֵין פָּנָיו כְּלוֹמַר כָּל אֵבֶר בְּפָנָיו עַצְמוֹ: רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ בְּיִחַד אֶלָּא שֶׁמִּשַּׁיֵּר אֵבֶר אֶחָד: אַיְתְיֵהּ כָּל הָנֵי וְלֵיכָּא לְשַׁנּוֹיֵי כְּעֵין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו דְּהָא כָּל גּוּפוֹ יַחַד קָאָמַר חוּץ מֵאֵבֶר אֶחָד: א"ל רַב יוֹסֵף לְאַבָּיֵי מִשּׁוּם דְּגָדֵל אַבָּיֵי בְּבֵית רַבָּה בַּר נַחְמָנִי שֶׁהָיָה רֹאשׁ קֹדֶם לְרַב יוֹסֵף וּמֵת הָיָה שׁוֹאֲלוֹ רַב יוֹסֵף אֵיךְ הָיָה רוֹאֵהוּ נוֹהֵג: מִי עָבִיד כְּשֶׁמַּעְתִּי' דְּרַב בְּהָא מִלְּתָא דְּרַחִיצָה: מַאי תִּבְעִי לֵיהּ שִׁיטָה דְּהַשַּׁ"ס פְּרֻכָא לֵיהּ: לֹא שְׁמַע לֵהּ לְרַבָּה הָא תְּיוּבְתָּא מִשּׁוּם הָכִי מְסַפְּקָא לֵהּ לְרַב יוֹסֵף בְּרַבָּה דְּדִלְמָא עָבִיד כְּרַב: וְאִי לֹא שְׁמִיעָא לֵהּ אַמַּאי מְסַפְּקָא לֵהּ לְרַב יוֹסֵף: הָא וַדַּאי עָבִיד רַבָּה בְּכָל מִלֵּי כְּרַב: כְּחָמְרֵי דְּרַב הָוֶה עָבֵד בַּר מַהֲנֵי תִּלַּת חוּמְרֵי אֲבָל כְּקַלֵּי דְּרַב אֵיכָּא דְּלָא עָבִיד וְהָא קָלָא הִיא וְדִלְמָא לָא עָבִיד: שְׁפָקוּ נָקְבָיו שֶׁלֹּא יָצָא חֲמִימוּתוֹ: רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְתִּין בְּכָדֵי שֶׁיַּעֲשֶׂה ל"א שְׁפָקוּ נָקְבָיו אוֹתָן נְקָבִים שֶׁמְּרַחֵץ מִתְחַמֵּם עַל יְדֵיהֶן שְׁאוֹר נִסָּקֶת מִבַּחוּץ מִתַּחְתָּיו לוי"ה וְעִקַּר רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְחַמֵּם בְּשַׁבָּת אֲבָל בְּשַׁבָּת לֹא שָׁהֲרֵי גָּזְרוּ עַל הָרְחִיצָה: וּמִשְׁתַּטֵּחַ בַּבֵּית הַחִיצוֹן שֶׁלְּפָנֵי הַמֶּרְחָץ וְלֹא בְּתוֹךְ הַמֶּרְחָץ שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ רוֹחֵץ הוּא כְּדַאֲמַרַן דְּאַסְרוּ אֶת הָרְחִיצָה אֲבָל הַזָּעָה הִתִּירוּ וְהַיְינוּ הָיָא זֵעָה עוֹמֵד אוֹ יוֹשֵׁב בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְאֵינוֹ נוֹתֵן מַיִם עָלָיו וְהוּא מִתְחַמֵּם וּמַזִּיעַ: מְחַפִּין בְּנְסָרִים וְלֹא הָיוּ צְרִיכִין לְחוּשׁ שֶׁמָּא נִתְחַמְּמוּ בְּשַׁבָּת מֵחֲמוֹ שֶׁל מֶרְחָץ: הִתְחִילוּ לְאָסֹר אֶת הַזָּעָה: אַמַּבְּטָאוֹת בְּתֵי מֶרְחָץ גְּדוֹלִים: מְטַיֵּל בָּהֶן מְהַלֵּךְ בְּתוֹכָן לְפִי דַּרְכּוֹ וְלֹא לְהַזִּיעַ: וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מַזִּיעַ הוּא וְאע"ג דְּאָסְרוּ אֶת הַזָּעָה: מַאי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה דְּקָאָמַר לְעֵיל שֶׁאָסְרוּ זֵעָה עַל יְדֵיהֶן: אָסְרוּ לָהֶן אֶת הַחַמִּין לְגַמְרֵי: וַעֲדַיִן הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין שֶׁהוּחֲמוּ מבע"י: שֶׁאֵין הַדָּבָר עוֹמֵד שֶׁלֹּא הָיוּ צְבוּר יְכוֹלִין לְקַבֵּל מִתּוֹךְ שֶׁאָסְרוּ לָהֶם אֶת הַכֹּל: בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת לְאָסוּר:

חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, רַב אָמַר: לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל אֵבֶר אֵבֶר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא הִתִּירוּ לְרָחוֹץ אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. מֵיתִיבִי: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו אֲבָל לֹא כָּל גּוּפוֹ. תְּיוּבְתָּא דְּרַב. אָמַר לְךָ רַב: ״לֹא כָּל גּוּפוֹ״ — בְּבֵית אַחַת, אֶלָּא אֵבֶר אֵבֶר. וְהָא ״פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו״ קָתָנֵי! — כְּעֵין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. תָּא שְׁמַע: לֹא הִתִּירוּ לְרָחוֹץ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו! הָכָא נָמֵי, כְּעֵין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. אב(א)תַּנְיָא כְּוותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אֲבָל לֹא כָּל גּוּפוֹ אֵבֶר אֵבֶר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב. רַבָּה מַתְנֵי לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרַב בְּהַאי לִישָׁנָא: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְמָחָר, אָמַר רַב: רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ וּמְשַׁיֵּיר אֵבֶר אֶחָד. אֵיתִיבֵיהּ כָּל הָנֵי תְּיוּבָתָא. תְּיוּבְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְאַבָּיֵי: רַבָּה מִי קָא עָבִיד כְּשֶׁמַּעְתֵּיהּ דְּרַב? אָמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא. מַאי תִּיבְעֵי לֵיהּ? פְּשִׁיטָא דְּלָא עָבִיד, דְּהָא אֵיתוֹתַב. (דִּילְמָא) לָא שְׁמִיעָא לֵיהּ. ב(ג)וְאִי לָא שְׁמִיעָא לֵיהּ — וַדַּאי עָבִיד. דְּאָמַר אַבָּיֵי: כָּל מִילֵּי דְּמָר עָבִיד כְּרַב, בַּר מֵהָנֵי תְּלַת דְּעָבִיד כְּשְׁמוּאֵל. מְטִילִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד, וּמַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּנְרִירָה! — כְּחוּמְרֵי דְּרַב עָבִיד, כְּקוּלֵּי דְּרַב לָא עָבֵיד. גד(ג)תָּנוּ רַבָּנָן: מָרְחָץ שֶׁפָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד. פָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְמָחָר נִכְנָס וּמַזִּיעַ, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּחַ בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. אָמַר רַב יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בַּמֶּרְחָץ שֶׁל בְּנֵי בְּרַק שֶׁפָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְמָחָר נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְהִזִּיעוּ בּוֹ וְיָצְאוּ וְנִשְׁתַּטְּפוּ בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. אֶלָּא שֶׁחַמִּין שֶׁלּוֹ מְחוּפִּין בְּנְסָרִים. כְּשֶׁבָּא הַדָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַמִּין שֶׁלּוֹ מְחוּפִּין בְּנְסָרִין. וּמִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵירָה הִתְחִילוּ לֶאֱסוֹר. אַמַּבְּטָאוֹת שֶׁל כְּרַכִּין — מְטַיֵּיל בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. ה"מַאי ״עוֹבְרֵי עֲבֵירָה״? דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: בַּתְּחִילָּה הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. הִתְחִילוּ הַבַּלָּנִים לְהָחֵם בְּשַׁבָּת, וְאוֹמְרִים: מֵעֶרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ. אָסְרוּ אֶת הַחַמִּין וְהִתִּירוּ אֶת הַזֵּיעָה. וַעֲדַיִן הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין וְאוֹמְרִים: ״מְזִיעִין אֲנַחְנוּ״. אָסְרוּ לָהֶן אֶת הַזֵּיעָה וְהִתִּירוּ חַמֵּי טְבֶרְיָה. וַעֲדַיִן הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמֵּי הָאוּר, וְאוֹמְרִים: בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה רַחֲצִנוּ. אָסְרוּ לָהֶן חַמֵּי טְבֶרְיָה וְהִתִּירוּ לָהֶן אֶת הַצּוֹנֵן. רָאוּ שֶׁאֵין הַדָּבָר עוֹמֵד לָהֶן, הִתִּירוּ לָהֶן חַמֵּי טְבֶרְיָה וְזֵיעָה בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. אָמַר רָבָא: הַאי מַאן דְּעָבַר אַדְּרַבָּנַן, שְׁרֵי לְמִיקְרֵי לֵיהּ ״עֲבַרְיָינָא״: כְּמַאן —

כִּי מַתְנֵי' דִּלָּא כְּוותֵהּ: הֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמַּכְרִיעַ הַכְרָעָה כְּגוֹן קַלֵּי מַטְלְנִיּוֹת שר"א ור"י הַזְכִּירוּ בְּפֵרוּשׁ שְׁמִיעַ לִי. אִתְמַר: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, רַב אָמַר: לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ, אֲבָל אֵבֶר אֵבֶר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא הִתִּירוּ לְרָחוֹץ אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. מֵיתִיבִי: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו אֲבָל לֹא כָּל גּוּפוֹ. תְּיוּבְתָּא דְּרַב. אָמַר לְךָ רַב: ״לֹא כָּל גּוּפוֹ״ — בְּבֵית אַחַת, אֶלָּא אֵבֶר אֵבֶר. וְהָא ״פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו״ קָתָנֵי! — כְּעֵין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. תָּא שְׁמַע: לֹא הִתִּירוּ לְרָחוֹץ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו! הָכָא נָמֵי, כְּעֵין פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו. אב(א)תַּנְיָא כְּוותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר רוֹחֵץ בָּהֶן פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו, אֲבָל לֹא כָּל גּוּפוֹ אֵבֶר אֵבֶר. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּיוֹם טוֹב. רַבָּה מַתְנֵי לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא דְּרַב בְּהַאי לִישָׁנָא: חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְמָחָר, אָמַר רַב: רוֹחֵץ בָּהֶן כָּל גּוּפוֹ וּמְשַׁיֵּיר אֵבֶר אֶחָד. אֵיתִיבֵיהּ כָּל הָנֵי תְּיוּבָתָא. תְּיוּבְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְאַבָּיֵי: רַבָּה מִי קָא עָבִיד כְּשֶׁמַּעְתֵּיהּ דְּרַב? אָמַר לֵיהּ: לָא יָדַעְנָא. מַאי תִּיבְעֵי לֵיהּ? פְּשִׁיטָא דְּלָא עָבִיד, דְּהָא אֵיתוֹתַב. (דִּילְמָא) לָא שְׁמִיעָא לֵיהּ. ב(ג)וְאִי לָא שְׁמִיעָא לֵיהּ — וַדַּאי עָבִיד. דְּאָמַר אַבָּיֵי: כָּל מִילֵּי דְּמָר עָבִיד כְּרַב, בַּר מֵהָנֵי תְּלַת דְּעָבִיד כְּשְׁמוּאֵל. מְטִילִין מִבֶּגֶד לְבֶגֶד, וּמַדְלִיקִין מִנֵּר לְנֵר, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בִּנְרִירָה! — כְּחוּמְרֵי דְּרַב עָבִיד, כְּקוּלֵּי דְּרַב לָא עָבֵיד. גד(ג)תָּנוּ רַבָּנָן: מָרְחָץ שֶׁפָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב שַׁבָּת, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת רוֹחֵץ בּוֹ מִיָּד. פָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְמָחָר נִכְנָס וּמַזִּיעַ, וְיוֹצֵא וּמִשְׁתַּטֵּחַ בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. אָמַר רַב יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בַּמֶּרְחָץ שֶׁל בְּנֵי בְּרַק שֶׁפָּקְקוּ נְקָבָיו מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, לְמָחָר נִכְנַס רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְהִזִּיעוּ בּוֹ וְיָצְאוּ וְנִשְׁתַּטְּפוּ בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. אֶלָּא שֶׁחַמִּין שֶׁלּוֹ מְחוּפִּין בְּנְסָרִים. כְּשֶׁבָּא הַדָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַמִּין שֶׁלּוֹ מְחוּפִּין בְּנְסָרִין. וּמִשֶּׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵירָה הִתְחִילוּ לֶאֱסוֹר. אַמַּבְּטָאוֹת שֶׁל כְּרַכִּין — מְטַיֵּיל בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. ה"מַאי ״עוֹבְרֵי עֲבֵירָה״? דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: בַּתְּחִילָּה הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת. הִתְחִילוּ הַבַּלָּנִים לְהָחֵם בְּשַׁבָּת, וְאוֹמְרִים: מֵעֶרֶב שַׁבָּת הוּחַמּוּ. אָסְרוּ אֶת הַחַמִּין וְהִתִּירוּ אֶת הַזֵּיעָה. וַעֲדַיִן הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמִּין וְאוֹמְרִים: ״מְזִיעִין אֲנַחְנוּ״. אָסְרוּ לָהֶן אֶת הַזֵּיעָה וְהִתִּירוּ חַמֵּי טְבֶרְיָה. וַעֲדַיִן הָיוּ רוֹחֲצִין בְּחַמֵּי הָאוּר, וְאוֹמְרִים: בְּחַמֵּי טְבֶרְיָה רַחֲצִנוּ. אָסְרוּ לָהֶן חַמֵּי טְבֶרְיָה וְהִתִּירוּ לָהֶן אֶת הַצּוֹנֵן. רָאוּ שֶׁאֵין הַדָּבָר עוֹמֵד לָהֶן, הִתִּירוּ לָהֶן חַמֵּי טְבֶרְיָה וְזֵיעָה בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. אָמַר רָבָא: הַאי מַאן דְּעָבַר אַדְּרַבָּנַן, שְׁרֵי לְמִיקְרֵי לֵיהּ ״עֲבַרְיָינָא״: כְּמַאן —

כִּי

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' א:

ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' תקיא סעי' ב:

ד מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' טז, סמג לאוין עה:

ה טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' א יב:

ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:

דְּעָבְדָא דְּמַיְתֵי בְּשַׁבָּת הָוֵה לְהָכִי מְפַלֵּג לְהוּ הַשְׁתָּא מִשְׁרַבּוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה קַאֵי אִיּוֹם טוֹב אֲבָל לֹא אַשַּׁבָּת דְּזֵעָה לֹא הַזְכָּרָה גַּבֵּי שַׁבָּת: **אֶלָּא** שֶׁחַמִּין שֶׁלּוֹ מְחַפִּין בְּנְסָרִים פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס שֶׁלֹּא הָיוּ צְרִיכִין לְחוּשׁ שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת מֵחֹם הַמֶּרְחָץ מַשְׁמַע שֶׁסּוֹבֵר שֶׁנִּשְׁתַּטְּפוּ בְּחַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ מע"ש וּלְעֵיל אָסַר רַבִּי יְהוּדָה גּוּפֵהּ וְשָׁמָא יְחַלֵּק בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב וּמִיהוּ בַּתּוֹסְפְתָּא גָּרְסִינַן וְנִשְׁתַּטְּפוּ בְּצוֹנֵן אֶלָּא שֶׁחַמִּין שֶׁלּוֹ מְחַפִּין וְלֹא יִסְבְּרוּ הָעוֹלָם שֶׁרָחֲצוּ בְּחַמִּין:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' ד ו:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ד:
ד טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יד:
ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יד:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע יו"ד סי' קה סעי' ב:
ט מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ה:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:
יא טוש"ע או"ח סי' פה סעי' ב:
יב מיי' פג' מהל' קריאת שמע הל' ד:
יג מיי' פג' מהל' קריאת שמע ה:
יד טוש"ע או"ח סי' שלו סעי' ג:
טו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג:
טז מיי' פט' מהל' שבת הל' ג:
יז טוש"ע או"ח סי' שלט סעי' ב:
יח מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ה:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב זבחים קב:; קידושין לג.; לקמן קנ.; ברכות כד:; עבודה זרה מד:

ג לקמן קנא:

מִפְּנֵי שֶׁמַּפְשִׁיר מַיִם שֶׁעָלָיו בְּבָלָּה שְׁמַעְתָּא וּבְמַתְנִיתִין גַּבֵּי מֵחַם שֶׁפִּנָּהוּ מַשְׁמַע דְּלַהֲפְשִׁיר מַיִם לְצָרֵךְ שְׁתִיָּה מַתְּר דְּהֲפְשָׁרַן לָא זְהוּ בִּשּׁוּלָן. וְהָכָא דְּאָסוּרִין מִפְּרֵשׁ רִיבָ"א דְּדוֹמֶה כִּרוֹחַץ בְּמַיִם חַמִּין וְיָבֹא לְהַחֵם חַמִּין לִרְחֹץ גּוּפוֹ: **וּבִלְבַד** שֶׁלֹּא יָבִיא קוֹמְקוּמוֹס כו' פֵּרוּשׁ כָּל זְמַן שֶׁהָאָלוּנְטִית שָׁם שָׁמָּא יִפָּלוּ הַמַּיִם עַל הָאָלוּנְטִית וְאַתֵּי לִידֵי סְחִיטָה אִי נָמֵי לֹא יָבִיא מְשׁוּם רְפוּאָה וְגָזְרוּ אֲטוּ שְׁחִיקַת סַמָּנִים טְפֵי מִבַּאֲלוּנְטִית דְּלָא מְחֲזֵי כִּרְפוּאָה כ"כ: **וּשְׁמַע** מִנַּהּ כְּלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל תַּמָּה מַאי שְׁנָא כְּלִי שֵׁנִי מִכְּלִי רִאשׁוֹן דְּאִי יָד סוֹלֶדֶת אַפִּי' כְּלִי שֵׁנִי נַמֵּי וְאִי אֵין יָד סוֹלֶדֶת אֲפִלּוּ כְּלִי רִאשׁוֹן נָמֵי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל וְיֵשׁ לוֹמַר לְפִי שֶׁכְּלִי רִאשׁוֹן מִתּוֹךְ שֶׁעָמַד עַל הָאוּר דְּפָנוֹתָיו חַמִּין וּמַזִּיק חַמּוֹ זְמַן מְרֻבֶּה וּלְבָךְ נָתְנוּ בּוֹ שִׁעוּר דְּכָל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ אָסוּר אֲבָל כְּלִי שֵׁנִי אַף עַל גַּב דְּיָד סוֹלֶדֶת בּוֹ מַתָּר שֶׁאֵין דְּפָנוֹתָיו חַמִּין וְהוֹלֵךְ וּמִתְקָרֵר: **וְכִי** תֵּימָא בְּלִשּׁוֹן חוֹל קָאָמַר לֵיהּ וְאַע"ג דְּאָסוּר לְהַרְהֵר נִימָא דְּאֵין אָסוּר לְהַרְהֵר אֶלָּא בְּלִשּׁוֹן קֹדֶשׁ וְהוּא הַרְהֵר בְּלִשּׁוֹן חֹל:

כִּי הַאי תַּנָּא דְּאָמַר לְעֵיל מִשֶּׁהִתְחִילוּ עוֹבְרֵי עֲבֵרָה הִתְחִילוּ לְאֻסַּר הַזָּעָה וַהֲרֵי לֹא נֶאֶסְרָה אֶלָּא ע"י הַרְוָחָצִין בְּחַמִּין מֵאֲתְמוֹל וְאוֹמְרִים מַזִּיעִין אֲנַחְנוּ וְאֵין כָּאן אֶלָּא עֲבֵרַת דִּבְרֵיהֶם שֶׁאָסְרוּ אֶת הַחַמִּין: נְפִישׁ הַבְלָיְהוּ וּמַזִּיעַ: מַפְשִׁיר מְחַמֵּם לְשׁוֹן פּוֹשְׁרִין: מַחַם אָדָם מְחַמֵּם: אֲלוּנְטִית טיול"א וְנִרְאֶה לִי בֶּגֶד שֶׁמִּסְתַּפְּגִין בּוֹ דְּבָכֹל דַּכְתָּא קָרֵי לָהּ אֲלוּנְטִית: עַל גַּבֵּי מֵעַיִם כְּשֶׁהוּא חַשׁ בְּמֵעָיו מְחַמְּמִין לוֹ כְּלִי אוֹ בֶּגֶד וּמַנִּיחוֹ שָׁם וּמוֹעִיל: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא קוֹמְקוּמוֹס כו' שֶׁמָּא יִשְׁפְּכוּ עָלָיו וְנִמְצָא רוֹחֵץ בְּשַׁבָּת בְּחַמִּין: מִפְּנֵי סַכָּנָה פְּעָמִים שֶׁהֵן רוֹתְחִין: לֹא שֶׁיַּחֲמוּ לֹא שֶׁיְּנִיחֵם שָׁם עַד שֶׁיַּחֲמוּ: אֶלָּא שֶׁתִּפְיֹג צִנָּתָן בְּמִקְצָתָן שֶׁתִּפְיֹג שֶׁתִּתְחַלֵּף כְּמוֹ וֵרִיחוֹ לֹא נָמַר (יִרְמְיָהוּ מ"ח:י"א) מְתַרְגְּמִין וְרֵיחֵהּ לֹא פָּג: לֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיְּבַשֵּׁל שֶׁלֹּא תַּנִּיחֵנוּ שָׁם כְּדֵי בִּשּׁוּל שֶׁתְּהֵא הַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ: סָכָה יָדֵהּ אֲבָל לְהַפְשִׁירוֹ בְּפֹחַ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל לֹא וּפְלִיג אַדְּרַב יְהוּדָה: לְהֻתִּירָא מַאי דְּאָסַר רַבִּי יְהוּדָה בְּשֶׁמֶן בִּשּׁוּל שְׁרֵי ת"ק וּמַיִם דַּוְקָא נָקֵט וְלֹא שֶׁיַּחֲמוּ דְּיֵשׁ בָּהֶן בִּשּׁוּל אֲבָל שֶׁמֶן אע"פ שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת דְּהַנְיוּ בִּשּׁוּל דְּר' יְהוּדָה שְׁרֵי לת"ק: סוֹלֶדֶת נִמְשֶׁכֶת לְאַחוֹרֶיהָ מִדְּאָגָה שֶׁלֹּא תִּכְוֶה וְזֶהוּ לְשׁוֹן וַאֲסַלְּדָה בְּחֵילָהּ (איוב ו':י') וְאָדָאג בִּרְעָדָה וְאֶמְשֹׁךְ מִהְּלוּנָתִי מְדַאֲגַת יוֹם הַדִּין אִם הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁמִּיתָתִי קְרוֹבָה וְלֹא יַחְמֹל: שֶׁמֶן יֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם בִּשּׁוּל הִלְכָךְ לֹא כְּדֵי שֶׁיְּבַשֵּׁל אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּפְשֹׁר דְּהֲפְשָׁרוֹ אֵין זֶה בִּשּׁוּלוֹ: וַאֲתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן לְמֵימַר דְּהֲפְשָׁרוֹ זֶהוּ בִּשּׁוּלוֹ הִלְכָךְ כִּדְעָבְדִין בְּחוֹל לֹא לְעֻבַּד אֶלָּא כְּלַאֲחַר יָד עַל יְדֵי שִׁנּוּי: לְאִסּוּרָא אִמְּרָה תַּנָּא קַמָּא לְשֶׁמֶן דְּמַיָּא הוּא דְּשָׁרֵי לְהַפְשִׁיר אֲבָל שֶׁמֶן הֲפְשָׁרוֹ זֶהוּ בִּשּׁוּלוֹ: אִכָּא בֵּינַיְהוּ כְּלַאֲחַר יָד דְּלִתַּנָּא קַמָּא אַפִּי' ע"י שִׁנּוּי אָסוּר: וְהֵיכִי דָּמֵי סִלּוּד יֵשׁ שֶׁסּוֹלֶד מֵרְתִיחָה מוּעָטֶת וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ סוֹלֵד: נִכְנְסָתִי בְּשַׁבָּת וּבְחַמֵּי טְבֶרְיָא הֲוָה שְׁלֹא נֶאֶסְרוּ כְּדַאֲמַר לְעֵיל הִתִּירוּ לָהֶם חַמֵּי טְבֶרְיָא: בְּאַמְבָּטִי כְּגוֹן בְּרֵיכָה עֲשׂוּיָה בְּקַרְקַע שֶׁהַמַּיִם נִכְנָסִים שָׁם וְנֶאֱסָפִין: וּבְקַשְׁתִּי לְהַנִּיחַ שָׁם פַּךְ שֶׁמֶן לְהַפְשִׁיר לְסוּף הַיָּמִנוּ קֹדֶם הָרְחִיצָה: טֹל מִן הַמַּיִם: בְּכְלִי שֵׁנִי שֶׁיִּצְטַנְּנוּ מְעַט דְּכְלִי שֵׁנִי אֵינוֹ מְבַשֵּׁל וְאַחַ"כ תֵּן הַפַּךְ לְתוֹךְ אוֹתוֹ כְּלִי שֵׁנִי דְּהַהוּא אַמְבָּטִי שֶׁהַחַמִּין נִמְשָׁכִין לָהּ מִן הַמַּעְיָן חֲשִׁיב לָהּ כִּכְלִי רִאשׁוֹן שֶׁנִּרְתַּחוּ בּוֹ שאע"פ שֶׁהֶעֱבִירוֹ מֵעַל הָאוּר מְבַשֵּׁל כְּדִתְנַן לְקַמָּן (שַׁבָּת ד' מב.) הָאִלְפָּס וְהַקְּדֵרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מֵרְתִיחִין לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין: וש"מ הֲפְשָׁרוֹ בְּמָקוֹם הֶרְאוּי לְבִשּׁוּל: זֶהוּ בִּשּׁוּלוֹ דְּהָא לְהַפְשִׁיר בְּעַלְמָא הוּא דְּקָבָעֵי וְאָסַר לֵיהּ: וְהֵיכִי עָבִיד הָכִי לְהוֹרוֹת הוֹרָאָה שֶׁהוּא דָּבָר תּוֹרָה בְּבֵית הַמֶּרְחָץ:

לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה: דָּבָרִים שֶׁל קֹדֶשׁ דִּבְרֵי תוֹרָה: אָסוּר לְאָמְרָן בְּמָקוֹם הַטִּנּוֹפֶת וְאַפִּי' בִּלְשׁוֹן חֹל: אֵין מְדִיחִין דִּלְמָא אָתֵי לְאַשְׁוֹיֵי גְּמוֹת: דְּהָא מַעֲשֶׂה דְּרַבִּי אַחַר גְּזֵרָה הָוֶה שָׁגְזְרוּ עַל הַזֵּעָה וְעַל כִּרְחִין בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא הוּא דְּהֲוֵי וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר לְעֵיל בֵּימֵי רַבִּי הָוֶה אִלְמָא בֵּימֵי רַבִּי כְּבָר נִגְזְרָה: וְקָאָמַר לַהּ טוֹל בְּכְלִי שֵׁנִי אֲבָל רִאשׁוֹן לֹא אִלְמָא יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם בִּשּׁוּל: מַרְדּוּת רִדּוּי: שֵׁט צָף: דְּשֵׁט בְּאַמְבָּטֵי בְּשַׁבָּת: וְלָא יַדְעִנָא אִי עָקַר רַגְלָיו מִן הָאָרֶץ דְּקַסָּבַר כִּי תְּנַן אֵין שָׁטִין עַל פְּנֵי הַמַּיִם בְּמַשִּׁילִין פֵּרוֹת בְּנַהַר גָּדוֹל תְּנַן דְּאִיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה חֲבִירוֹ שֶׁל שַׁיְּטִין כְּדְאָמְרִינַן הָתָם אֲבָל בְּאַמְבָּטֵי לֹא: אִי לֹא עָקַר רַגְלָיו: לֹא יָשׁוּט דאע"ג דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר אָסוּר: וְאֻפִּילוּ עוֹמֶדֶת בָּחֲצֵר דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִתֵּיז מַיִם בְּרַגְלָיו חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת: הָא דְּאָסִיר:

מסורת הש"ס

א נדה מג.; נדה יג.

ב כתובות כז.; משנה עבודה זרה; עבודה זרה עג.; כתובות ע.

ג כתובות קי:; ברכות כד:

ד אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה נד

תורה אור השלם

בָּבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אֹתָם נְאֻם־יְהוָה וְהַעֲלִיתִים וַהֲשִׁיבֹתִים אֶל־הַמָּקוֹם הַזֶּה [ירמיהו כז, כב]

דִּילַיִת לֵיהּ גִּידּוּדֵי, שֶׁאֵין שְׁפָתָהּ גְּבוֹהָה שֶׁיִּהְיוּ הַמַּיִם עֲמֻקִּים אֵצֶל שְׁפָתָהּ כְּמוֹ בָּאַמְצַע דְּכֵיוָן שֶׁאֵין עֲמֻקִּים שָׁם כִּי מְטֵי סְמוּךְ לִשְׁפָתָהּ נוֹעֵץ רַגְלָיו בַּקַּרְקַע וְחוֹפֵר וּמְמַהֵר הֶעָפָר לִתּוֹךְ הַמַּיִם וְדַמֵּי לְמִגְבֶּל וְלִי נִרְאֶה דְּאִית לֵיהּ גִּדּוּדֵי שְׁרֵי דִּלְא דָּמֵי לְנָהָר אֶלָּא לִכְלִי דִּילַיִת לֵיהּ גִּדּוּדֵי דְּמִיָּא לְנָהָר וְאָסוּר: שֶׁהִנִּיחַ יָדָיו כְּשֶׁהָיָה רוֹחֵץ מִשּׁוּם צְנִיעוּת: אִי נָמֵי בָּאֻמָּה: כְּאִלּוּ מַבִּיא מַבּוּל לָעוֹלָם. (ב)אָמַר אַבָּיֵי: עֲשָׂאוּהָ כְּבוֹלֶשֶׁת. דִּתְנַן: בּוֹלֶשֶׁת שֶׁנִּכְנְסָה לָעִיר, בְּשָׁעַת שָׁלוֹם — חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת אֲסוּרוֹת, סְתוּמוֹת מוּתָּרוֹת. בְּשָׁעַת מִלְחָמָה — אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוּתָּרוֹת, לְפִי שֶׁאֵין פָּנַאי לְנַסֵּךְ. אַלְמָא כֵּיוָן דִּבְעִיתִי לָא מְנַסְּכִי. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דִּבְעִית לָא אָתֵי לְהַרְהוֹרֵי. הָכָא מַאי בְּיָעֻתוּתָא? בְּיָעֻתוּתָא דְּנָהָרָא. אִינִי?! וְהָאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: כָּל הַמַּנִּיחַ יָדָיו כְּנֶגֶד פָּנָיו שֶׁל מַטָּה כְּאִילּוּ כּוֹפֵר בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ! לָא קַשְׁיָא: הָא כִּי נָחִית, הָא כִּי סָלֵיק. כִּי הָא דְּרָבָא שָׁחֵי. רַבִּי זֵירָא זָקִיף. רַבָּנַן דְּבֵי רַב אָשֵׁי, כִּי קָא נָחֲתִי — זָקְפִי, כִּי קָא סָלְקִי — שָׁחוּ. (ג)רַבִּי זֵירָא הָוָה קָא מְשָׁתְּמִיט מִדְּרַב יְהוּדָה, דְּבָעֵי לְמִיסַּק לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָעוֹלֶה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּבֶלָה יוּבְאוּ וְשָׁמָּה יִהְיוּ״. אָמַר: אֵיזִיל וְאֶשְׁמַע מִינֵּיהּ מִילְּתָא וְאֵיתֵי וְאֶיסַּק. אָזַל, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּקָאֵי בֵּי בָּאנֵי וְקָאָמַר לֵיהּ לְשַׁמְעֵיהּ: הָבִיאוּ לִי נָתָר, הָבִיאוּ לִי מַסְרֵק, פִּתְחוּ פּוּמַיְכוּ וְאַפִּיקוּ הַבְלָא, וְאִשְׁתּוּ מִמַּיָּא דְּבֵי בָּאנֵי. אָמַר: אִילְמָלֵא לֹא בָּאתִי אֶלָּא לִשְׁמוֹעַ דָּבָר זֶה דַּיִּי. (ד)בִּשְׁלָמָא ״הָבִיאוּ נָתָר, הָבִיאוּ מַסְרֵק״ — קַמַשְׁמַע לַן דְּדָבָרִים שֶׁל חוֹל מוּתָּר לְאוֹמְרָם בְּלָשׁוֹן קֹדֶשׁ. ״פִּתְחוּ פּוּמַיְכוּ וְאַפִּיקוּ הַבְלָא״ — נָמֵי דִּדְשָׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַבְלָא מַפִּיק הַבְלָא. אֶלָּא ״אִשְׁתּוּ מַיָּא דְּבֵי בָּאנֵי״ מַאי מְעַלְיוּתָא? דְּתַנְיָא אֲכַל וְלֹא שָׂתָה — אֲכִילְתּוֹ דָּם, וְזֶהוּ תְּחִילַּת חוֹלִי מֵעַיִים. אֲכַל וְלֹא הָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת — אֲכִילְתּוֹ מְרָקָבֶת, וְזֶהוּ תְּחִילַּת רֵיחַ רַע. הַנִּצְרָךְ לִנְקָבָיו וְאָכַל — דּוֹמֶה לְתַנּוּר שֶׁהִסְקוּהוּ עַל גַּבֵּי אֶפְרוֹ, וְזֶהוּ תְּחִילַּת רֵיחַ זוֹהֲמָא. רָחַץ בְּחַמִּין וְלֹא שָׂתָה מֵהֶן — דּוֹמֶה לְתַנּוּר שֶׁהִסְקוּהוּ מִבִּחוּץ וְלֹא הִסְקוּהוּ מִבְּפָנִים. רָחַץ בְּחַמִּין וְלֹא נִשְׁתַּטֵּחַ בְּצוֹנֵן — דּוֹמֶה לְבַרְזֶל שֶׁהִכְנִיסוּהוּ לְאוּר וְלֹא הִכְנִיסוּהוּ לְצוֹנֵן. רָחַץ וְלֹא סָךְ — דּוֹמֶה לְמַיִם עַל גַּבֵּי חֲבִית. מַתְנִי׳ מוּלְיָאר הַגָּרוּף שׁוֹתִין הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת. אַנְטִיכִי, אַף עַל פִּי שֶׁגָּרוּפָה אֵין שׁוֹתִין הֵימֶנָּה. גְּמ׳ הֵיכִי דָּמֵי מוּלְיָאר הַגָּרוּף? תָּנָא, מַיִם מִבִּפְנִים וְגֶחָלִים מִבַּחוּץ. אַנְטִיכִי: רַבָּה אָמַר — בֵּי כִירֵי. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר — בֵּי דּוּדֵי. מַאן דְּאָמַר בֵּי דּוּדֵי כָּל שֶׁכֵּן בֵּי כִירֵי, וּמַאן דְּאָמַר בֵּי כִירֵי אֲבָל בֵּי דּוּדֵי — לָא. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: אַנְטִיכִי אַף עַל פִּי שֶׁגָּרוּפָה וּקְטוּמָה אֵין שׁוֹתִין הֵימֶנָּה מִפְּנֵי שֶׁנִּחוּשְׁתָּה מְחַמֶּמְתָּה. מַתְנִי׳ הַמַּיְחָם שֶׁפִּינָּהוּ לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ צוֹנֵן בְּשָׁבִיל שֶׁיֵּחַמּוּ. אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹכוֹ אוֹ לְתוֹךְ הַכּוֹס כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן. ׳גְּמ׳ מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא, הָכִי קָאָמַר: הַמַּיְחָם שֶׁפִּינָּה מִמֶּנּוּ מַיִם חַמִּין לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן מַיִם מוּעָטִים כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם מְרוּבִּים כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן.

וַהֲלֹא בְּפֶרֶק כָּל הַיָּד (נִדָּה יג. וְשָׁם) לָא שָׁרֵי אֶלָּא מִשּׁוּם מַמְזֵרוּת שֶׁלֹּא יִרְאֶה כִּכָּרוֹת שֶׁפָּכָה וְיוֹצִיאוּ לַעַז עַל בָּנָיו שֶׁהֵן מַמְזֵרִים: רָחַץ וְלֹא סָךְ וּל"ג מֵעִקָּרָא דְּהָא בְּכוּלֵּי הַשַּׁ"ס רְחִיצָה קוֹדֶם סִיכָה כִּדְאָמַר בפ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דף כב:) רָחֲצוּ סְכוּ וּקְרָא כְּתִיב וְרָחַצְתָּ וְסַכְתָּ (רות ג) מִיהוּ קְרָא אִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּסִיכָה שֶׁהָיְתָה מִתְקַשֶּׁטֶת עַצְמָהּ לְרֵיחַ טוֹב לָכֵן לֹא הָיְתָה סִיכָה בַּתְּחִלָּה שֶׁעַל יְדֵי רְחִיצָה הָיְתָה מַעֲבֶרֶת הַסִּיכָה מֵעָלֶיהָ:

מוּלְיָאר הַגָּרוּף שׁוֹתִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת פֵּי' בְּקוּנְטְרֶס לְפִי שֶׁאֵין מוֹסִיף הֶבֶל אֶלָּא מְשַׁמֵּר וּמְקַיֵּם חֹם שֶׁלָּהֶן וְאַנְטִיכִי אַפֵּי' גָּרוּפָה אֵין שׁוֹתִין הֵימֶנָּה לְפִי שֶׁמּוֹסֶפֶת הֶבֶל וְאֵין נִרְאֶה דְּלָא שַׁיְיךְ לְמִגְזַר בְּמוֹסִיף הֶבֶל אֶלָּא בְּהַטְמָנָה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בָּרֶמֶץ וְעוֹד דְּדַחַק לוֹמַר דְּמַתְנִי' אַיְירֵי כְּשֶׁעָשָׂה הָאִסּוּר וְעוֹד דְּאַטְּטֵיכִי אוֹסֵר בְּכָל עִנְיָן לְשִׁתּוֹת הֵימֶנּוּ אֲפִילּוּ בְּהַשְׁהָאָה וְאִי לְהַחֲזִיר תְּנַן מַשְׁהִין אֲפִילּוּ בָּאֵנוּ גְּרוּפָה וְעוֹד אִי מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת הֶבֶל אִסְרָה לֵיהּ מַתְנִי' בְּשִׁתִּיָּה תִּקְשֶׁה לִרְבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּשָׁרֵי לְעֵיל (שַׁבָּת דף לח.) בְּשָׁכַח קְדָרָה ע"ג כִּירָה וּבְשָׁלָה בְּשַׁבָּת אע"ג דְּלֹא נִתְבַּשְּׁלָה כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וַאֲפִי' בְּמַזִּיד וְנִרְאֶה כְּפִי' ה"ר פּוֹרַת מוּלְיָאר הַגָּרוּף שׁוֹתִין הֵימֶנּוּ בְּשַׁבָּת שֶׁמּוֹזְגִין הַמַּיִם חַמִּין בְּיַיִן לְפִי שֶׁהַמַּיִם אֵינָן כ"כ חַמִּין בְּמוּלְיָאר שֶׁיִּתְבַּשֵּׁל הַיַּיִן מִן הַמַּיִם שֶׁמּוֹזְגִין לְתוֹכוֹ אֲבָל אַנְטִיכִי אע"פ שֶׁגָּרוּפָה אֵין שׁוֹתִין הֵימֶנָּה לְפִי שֶׁאַנְטִיכִי יֵשׁ בָּהּ הֶבֶל יוֹתֵר וּמִתְבַּשֵּׁל הַיַּיִן מִן הַמַּיִם בְּשָׁעַת מְזִיגָה וכ"מ בַּיְרוּשַׁלְמִי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' כג סעי' ד:

ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג:

ג מיי' פה' מהל' מלכים ומלחמות הל' יב:

ד מיי' פד' מהל' דעות הל' ב:

ה טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יב:

ו מיי' פי"ב מהל' שבת הל' א:

ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:

וַהֲלֹא מְצָרֵף? רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — מוּתָּר. מַתְקִיף לַהּ אַבָּיֵי: מִידֵּי מֵיחַם שֶׁפִּינָּה מִמֶּנּוּ מַיִם קָתָנֵי?! מֵיחַם שֶׁפִּינָּהוּ קָתָנֵי! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: הַמֵּיחַם שֶׁפִּינָּהוּ וְיֵשׁ בּוֹ מַיִם חַמִּין — לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם מוּעָטִין בִּשְׁבִיל שֶׁיָּחוֹמּוּ, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם מְרוּבִּים כְּדֵי לְהַפְשִׁירָן. וּמֵיחַם שֶׁפִּינָּה מִמֶּנּוּ מַיִם — לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל עִיקָּר, מִפְּנֵי שֶׁמְּצָרֵף. וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין אָסוּר. (א)אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַפְשִׁיר, אֲבָל לְצָרֵף — אָסוּר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ לְצָרֵף נָמֵי מוּתָּר. לְצָרֵף לְכַתְּחִילָּה מִי שְׁרֵי?! אֶלָּא אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שִׁיעוּר לְהַפְשִׁיר, אֲבָל שִׁיעוּר לְצָרֵף — אָסוּר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ שִׁיעוּר לְצָרֵף — מוּתָּר.

וַהֲלֹא מְצָרֵף כְּשֶׁכְּלֵי מַתָּכוֹת חַם וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ צוֹנֵן מְחַזְּקִים אֶת הַכְּלִי וְזוֹ הִיא גְּמַר מְלֶאכֶת הַצּוֹרְפִין שֶׁרְתִיחַת הָאוּר מְפַעְפַּעְתּוֹ וְקָרוֹב לְהִשָּׁבֵר וְהַמַּיִם מְצָרְפִין פִּעְפּוּעָיו שולדי"ר בְּלַעַ"ז: שֶׁפִּנָּהוּ מַשְׁמַע שֶׁפָּנָיו לְעַצְמוֹ מֵעַל הָאוּר: אֲבָל לְצָרֵף שֶׁפִּנָּהוּ מִמֶּנּוּ הַחַמִּין: הָכִי אִתְּמַר לֹא שָׁנוּ דְּפִנָּהוּ שָׁרֵי לָתֵת לְתוֹכוֹ צוֹנֵן: אֶלָּא שִׁעוּר לְהַפְשִׁיר וְלֹא לְצָרֵף כְּגוֹן שֶׁלֹּא מִלְאָהוּ כֻּלּוֹ וְרַב מַשְׁמַע לֵיהּ פִּנָּהוּ כְּרַב אַדָּא שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ חַמִּין: אֲפִלּוּ שִׁעוּר לְצָרֵף שֶׁמִּלְאָהוּ כֻּלּוֹ מֻתָּר:

וַהֲלֹא מְצָרֵף וְלֵיכָּא לְשַׁנּוּיֵי בְּשֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְצֵירוּף כִּדְמְשַׁנֵּי בְּפֶרֶק אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה (יוֹמָא דַּף לד:) וְשָׁם) דִּסְתָם מֵחַם הִגִּיעַ לְצֵירוּף הוּא: מִידֵּי מֵחַם שֶׁפִּנָּה הֵימֶנּוּ מַיִם קָתָנֵי הַמֵּחַם שֶׁפִּנָּהוּ קָתָנֵי תֵּמַהּ וְהָכְתִיב וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת (וַיִּקְרָא י"ד:ל"ו) וְאָנֹכִי פִּנִּיתִי הַבַּיִת (בְּרֵאשִׁית כד) סֹלּוּ פַּנּוּ דֶּרֶךְ (יְשַׁעְיָהוּ כז) וְכֵן בַּשַּׁ"ס פַּנּוּ מָקוֹם לְבַר לֵוַאי שֶׁאֵינוֹ מְפַנֶּה אֶלָּא מַה שֶּׁבְּתוֹכָם וְיֵ"ל כֵּיוָן דִּבְכַמָּה מְקוֹמוֹת הֻזְכַּר פִּנּוּי עַל הַדָּבָר הַמְפַנִּין כְּגוֹן הַמְפַנֶּה חֲפָצָיו מִזָּוִית לְזָוִית מְפַנִּין ד' וָה' קֻפּוֹת פַּנּוּ כֵּלִים (מִבַּיִת) הַטֻּמְאָה (תֶּבֶן) וְעָתִיד לְפַנּוֹתוֹ לָא הֲוָה לֵיהּ לְמִנְקַט פִּנָּהוּ אֶלָּא פִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם כֵּיוָן דְּאִיכָּא לְמִטְעֵי: מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם כָּל עִקָּר מִפְּנֵי שֶׁמְּצָרֵף וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא אֲבָל לר"ש שָׁרֵי אע"פ שֶׁמְּצָרֵף כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מְבַשֵּׁל כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַיִם הַרְבֵּה שֶׁאֵין הַמֵּחַם מַסְפִּיק לְבַשֵּׁל רֹב הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה (יוֹמָא דַּף לד: וְסַם) שֶׁאֵין מְבַשֵּׁל וּמְצָרֵף דְּקָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מְבִיאִין עֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וּמְטִילִין לְתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁתָּפִיג צִנָּתָן וְאִם הָיָה מְבַשֵּׁל הָיָה אָסוּר וְאַפְּ"ה פָּרִיךְ וַהֲלֹא מְצָרֵף ואע"ג דְּאַבַּיֵּי סָבַר כְּר"ש דְּהָא אָמַר לְעֵיל כָּל מִלֵּי דְּמָר עָבֵד כְּרַב לְבַר מֵהָנֵי תְּלָת דְּעָבֵד כִּשְׁמוּאֵל וְחַד מִנַּיְהוּ הֲלָכָה כְּר"ש בִּגְרִירָה וּמִסְתָּמָא אַבַּיֵּי כְּרַבָּה רַבֵּהּ סְבִירָא לֵהּ מ"מ מוֹקֵי מַתְנִיתִין כְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לֵיהּ מִדֵּי מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם קָתָנֵי וְרַב אַדָּא לָא חָיֵשׁ לְקֻשְׁיַת אַבַּיֵּי וּמוֹקֵי לָהּ כְּהִלְכְתָא כר"ש ול"ג לְעֵיל אָמַר רַב אַדָּא בַּר מַתְנָא אָמַר רַב דְּרַב סָבַר כְּר' יְהוּדָה בִּגְרִירָה וְעוֹד דִּבְהֶדְיָא מוֹקֵי בְּסָמוּךְ מַתְנִי' כְּר' יְהוּדָה וצ"ל דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ שֶׁיָּכוֹל לִהְיוֹת שֶׁלֹּא יְצָרֵף דִּבְפְסִיק רֵישֵׁהּ מוֹדֶה ר"ש וְהָא דְּפָרִיךְ וַהֲלֹא מְצָרֵף ה"ק וַהֲלֹא שֶׁמָּא מְצָרֵף קָשֶׁה דְּהָכָא מַשְׁמַע דִּבְצֵרוּף אָסַר ר' יְהוּדָה נָמֵי דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וּבְפֶרֶק אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה גְּרִיס רַשִׁ"י ה"מ דְּאוֹרָיְתָא אֲבָל הָכָא צֵרוּף דְּרַבָּנַן ול"ג אֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ וּמְפָרֵשׁ דְּדַוְקָא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה אִית לֵהּ לְר' יְהוּדָה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר אֲבָל בְּצֵרוּף שֶׁהוּא דְּרַבָּנַן לֹא וּמִיהוּ בְּלָאו הָכִי קָשֶׁה לְפִי' דְּהָא ר' יְהוּדָה אָסַר בִּגְרִירָה בְּמַתְנִיתִין דְּבֵיצָה דְּפֶרֶק י"ט (דַּף כג:) דִּתְנַן וְאֵינָהּ נִגְרֶרֶת אֶלָּא ע"ג כֵּלִים דְּמַשְׁמַע אֲבָל ע"ג קַרְקַע לָא וּמוֹקְמִינָא כְּר' יְהוּדָה דְּאָסַר בְּאֵין מִתְכַּוֵּן אע"ג דִּבְגְרִירָה לֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא אַפִּי' בְּמִתְכַּוֵּן כִּדְמַשְׁמַע בְּסוֹף פִּרְקִין דְּהָוֵי חוֹרֵשׁ כִּלְאַחַר יָד וְעוֹד דִּשְׁמַעְתָּא דְּהָתָם קָשֶׁה דִּמְשַׁנֵּי אַבַּיֵּי אַפֵּי' תֵּימָא כְּשֶׁהִגִּיעַ לְצֵרוּף דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מֻתָּר וּפָרִיךְ וּמִי אָמַר אַבַּיֵּי הָכִי וְהָתַנְיָא יָמוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ אַפֵּי' בִּמְקוֹם בַּהֶרֶת יָקֹץ דִּבְרֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא וְהָוֵינַן בָּהּ קְרָא ל"ל וְאָמַר אַבָּיֵי לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְר' יְהוּדָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר וְהַשְׁתָּא אַמַּאי לָא מַיְתֵי הַהִיא דְּבֵיצָה דְּהִיא מִשְׁנָה שְׁלֵמָה דְּאָסַר ר' יְהוּדָה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וּמַיְתֵי מִלְּתֵהּ דְּאַבַּיֵּי וְעוֹד מוֹחֵק הַסֵּפֶר דְּגָרַס וְאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ לְכָךְ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ הָתָם אַבַּיֵּי אָמַר אֲפִילּוּ כו' דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר פִּי' מֻתָּר לְר' יְהוּדָה וְלֹא אָסַר לֵיהּ ר' יְהוּדָה דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן וּפָרִיךְ מִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ דְּמוֹקֵי אַבַּיֵּי דְּאִצְטְרִיךְ לְר' יְהוּדָה קְרָא א"כ ש"מ דְּאָסַר ר' יְהוּדָה אֵין מִתְכַּוֵּן מִן הַתּוֹרָה וּמְשַׁנֵּי וה"ג ה"מ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ פִּי' בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ חוּץ מִשַּׁבָּת אָסוּר מִן הַתּוֹרָה אֲבָל צֵרוּף דִּגְבֵי שַׁבָּת לֹא אָסוּר אֵין מִתְכַּוֵּן אֶלָּא מִדְּרַבָּנַן דְּכֵיוָן דְּאֵין מִתְכַּוֵּן לָא הָוְיָא מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת וְשָׁרֵי דְּאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ וְהַשְׁתָּא א"שׁ הָכָא וְסֻגְיָא דְּהָתָם וְקָשֶׁה דִּבְפֶרֶק סָפֵק אָכַל (כְּרִיתוֹת דַּף כ: וְשָׁם) א"ר אַשִׁי כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִכְבּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת וְהֻבְעֲרוּ הַתַּחְתּוֹנוֹת מֵאֲלֵיהֶן ת"ק סָבַר לַהּ כר"י דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר וּלְכָךְ קָאָמַר דְּחַיָּב חַטָּאת וּמַאן דְּפָטַר כר"ש דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר אַלְמָא מַשְׁמַע דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר לר"י אֲפִי' בְּשַׁבָּת מִן הַתּוֹרָה וְיֵ"ל דְּהָתָם הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ שֶׁאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לִכְבּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת אִם לֹא יֻבְעֲרוּ הַתַּחְתּוֹנוֹת וַחֲשִׁיב מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת ואע"ג דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ פָּטַר ר"ש מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דְּאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַבְעָרַת הַתַּחְתּוֹנוֹת וְהָא דְּנָקַט לִשָּׁנָא מִתְכַּוֵּן וְשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וְלָא נָקַט ת"ק כר"י דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה כו' מִשּׁוּם רְבוּתָא דר"י נָקַט דְּלָא תֵּימָא דְּלָא מְחַיֵּב ר"י מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁמִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת הַמְּלָאכָה כְּגוֹן מְכַבֶּה גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ רַבִּים שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְכִבּוּי אֲבָל הָתָם שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַבְעִיר הַתַּחְתּוֹנוֹת לָא קמ"ל כֵּיוָן דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ חַיָּב וּבְהַהִיא דְּהַחוֹתֶה גֶּחָלִים לְהִתְחַמֵּם וְהֻבְעֲרוּ מֵאֲלֵיהֶן נָקַט הָא ר"י דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב הָא ר"ש כו' אע"ג דְּאֵין כַּוָּנָתוֹ לְהַבְעִיר מִדְּפָטַר ר"ש דְּאִי כַּוָּנָתוֹ לְהַבְעִיר הָוְיָא צְרִיכָה לְגוּפָהּ מ"מ כֵּיוָן דְּנִיחָא לֵיהּ בְּהַהִיא הַבְעָרָה לָא קָרֵינַן בֵּהּ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וּלְהָכֵי לָא נָקַט לִשָּׁנָא דְּאֵין מִתְכַּוֵּן אֲבָל בְּנִתְכַּוֵּן לִכְבּוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת לָא נִיחָא לֵיהּ בְּהַבְעָרַת הַתַּחְתּוֹנוֹת כְּלָל שֶׁהֲרֵי בָּא לִכְבּוֹת שַׁיָּךְ לִשָּׁנָא דְּאֵין מִתְכַּוֵּן אע"ג דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ ור"ש שָׁרֵי בְּחוֹתֶה גֶּחָלִים לְהִתְחַמֵּם אע"ג דִּבְפֶרֶק הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת קנ. וְשָׁם) מַשְׁמַע דְּהַתּוֹלֵשׁ לַאֲכִילָה אוֹ לִבְהֵמָה בְּאַרְעָא דִּידֵהּ חַיָּב חַטָּאת בְּכָל שֶׁהוּא אע"ג דְּאֵין מִתְכַּוֵּן לְיַפּוֹת הַקַּרְקַע לָא דָּמֵי לְכָל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ כְּגוֹן חוֹתֶה לְהִתְחַמֵּם דְּהָתָם אע"פ שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְיַפּוֹת אֲנַן סָהֲדֵי דְּנִיחָא לֵיהּ אֲבָל בְּחוֹתֶה אֵינוֹ נֶהֱנֶה בְּהַבְעָרָה זוֹ דִּבְלֹא הַבְעָרָה זוֹ יִתְחַמֵּם וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ נֶהֱנֶה בְּבֵרוּר לֹא נִתְכַּוֵּן לְהַבְעִיר וְהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַפְשִׁיר מִתּוֹךְ פֵּי' הַקּוּנְט' מַשְׁמַע דִּמְפָרֵשׁ הַסֻּגְיָא כֵּן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁאֵין שַׁיָּךְ צֵרוּף אֶלָּא פִּשּׁוּר כְּגוֹן מֵחַם שֶׁפִּנָּהוּ אֲבָל לְצָרֵף פֵּי' בְּדָבָר שֶׁשַּׁיָּךְ צֵרוּף כְּגוֹן מֵחַם שֶׁפִּנּוּ מִמֶּנּוּ מַיִם אָסוּר וּשְׁמוּאֵל אָמַר אַף בְּדָבָר שֶׁשַּׁיָּךְ צֵרוּף מֻתָּר וּמַשְׁמַע אַפֵּי' בְּמִתְכַּוֵּן וּלְהָכִי פָּרִיךְ וּלְצָרֵף לְכַתְּחִלָּה מִי שָׁרֵי אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר לֹא שָׁנוּ דְּפִנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם שָׁרֵי לָתֵת לְתוֹכוֹ צוֹנֵן אֶלָּא שִׁעוּר לְהַפְשִׁיר וְלֹא לְצָרֵף כְּגוֹן שֶׁלֹּא. מִלְאָהוּ כֻּלּוֹ דְּלֵיכָּא צֵרוּף עַד שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ עַל כָּל גְּדוֹתָיו וְרַב מְפָרֵשׁ פִּנָּהוּ כְּרַב אַדָּא וְהָא דְּפָרִיךְ לְעֵיל וְהָא מְצָרֵף מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לֵיהּ הָא דְּקָאָמַר אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹכוֹ מַיִם מְרֻבִּין שֶׁיֵּשׁ שִׁעוּר לְצָרֵף מִדְּקָאָמַר מְרֻבִּים אֲבָל כְּשֶׁפִּנָּהוּ וְהַמַּיִם בְּתוֹכוֹ א"א לִהְיוֹת צֵרוּף וְדָחֵק ור"י מְפָרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר דִּבְפִנָּהוּ נָמֵי אִיכָּא צֵרוּף כְּשֶׁמִּלְאָהוּ וּבְפִנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם כָּל שֶׁהוּא יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף מִדְּפָרִיךְ לְעֵיל וַהֲלֹא מְצָרֵף וְלָא מְשַׁנֵּי שֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף וְעוֹד מִדְּקָאָמַר אַבַּיֵּי אֲבָל מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם אָסוּר מִפְּנֵי שֶׁמְּצָרֵף מַשְׁמַע דְּהָתָם פְּשִׁיטָא לֵיהּ שֶׁמְּצָרֵף וְלָא שַׁיָּךְ לִפְלוּגֵי בֵּהּ דִּבְכָל שֶׁהוּא הוּא מְצָרֵף וה"פ לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַפְשִׁיר פֵּי' שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַפְשִׁיר הַשְׁתָּא סְבִירָא לֵהּ דְּמַיְרֵי רַב אַפֵּי' בְּשִׁעוּר לְצָרֵף אֲבָל לְצָרֵף שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְצָרֵף אָסוּר כר"ש וּמְפָרֵשׁ פִּנָּהוּ שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם כְּרַב אַדָּא אִי נָמֵי פִּנָּהוּ עִם הַמַּיִם כְּאַבַּיֵּי וּמַיְרֵי כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף כְּגוֹן שֶׁמִּמַּלְאוֹ כֻּלּוֹ מַיִם צוֹנְנִין דאע"ג דְּהַמַּיִם חַמִּין שֶׁבְּתוֹכוֹ לֹא נִסְתַּלְּקוּ יֵשׁ שִׁעוּר לְצָרֵף וּמְחַלֵּק בֵּין אֵין מִתְכַּוֵּן לְמִתְכַּוֵּן כר"ש וְלֹא כְּאַבַּיֵּי דְּמוֹקֵי לַהּ בְּאֵין בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף וְכַר' יְהוּדָה וְכִי פָּרִיךְ אַלִּבָּא דִּשְׁמוּאֵל וּלְצָרֵף לְכַתְּחִלָּה מִי שָׁרֵי ה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ אַלִּבָּא דְּרַב כֵּיוָן דְּסָבַר דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בִּגְרִירָה דְּהַיְנוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מַאי דַּחְקֵהּ לְאוֹקְמֵי מַתְנִי' כְּשֶׁיֵּשׁ בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף וכר"ש לוֹקְמֵהּ כְּשֶׁאֵין בּוֹ שִׁעוּר לְצָרֵף כְּאַבַּיֵּי וּכְרַבִּי יְהוּדָה דִּסְבִירָא לֵיהּ כְּוָתֵהּ אֶלָּא אַדִּשְׁמוּאֵל קָפְרִיךְ דַּעֲדִיפָא לֵיהּ אֶלָּא אִי אִתְּמַר הָכִי אִתְּמַר הַשְׁתָּא מְפָרֵשׁ מַתְנִיתִין כְּאַבַּיֵּי לְגַמְרֵי שֶׁפִּנָּהוּ עִם. הַמַּיִם וה"פ לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שִׁעוּר לְהַפְשִׁיר שֶׁאֵינוֹ מְמַלֵּא הַמֵּחַם עַל כָּל גְּדוֹתָיו אֲבָל. שִׁעוּר לְצָרֵף אע"פ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אֶלָּא לְהַפְשִׁיר אָסוּר כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּסָבַר כְּוָתֵהּ אֲבָל פִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם לְעוֹלָם אָסוּר דִּבְכָל עִנְיָן יֵשׁ שִׁעוּר לְצָרֵף כִּדְפֵי' וְכִי קָאָמַר אַבַּיֵּי אֲבָל מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם כו' ה"ה דְּמָצֵי לְמֵימַר בד"א בְּשִׁעוּר לְהַפְשִׁיר אֲבָל שִׁעוּר לְצָרֵף אָסוּר אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמִינְקַט הַאי לִשָּׁנָא מִשּׁוּם דְּמִלָּשׁוֹן פִּנָּהוּ דַּיֵּיק דְּאַתְיָא כְּר' יְהוּדָה שְׁמוּאֵל אוֹמֵר אַף שִׁעוּר לְצָרֵף מֻתָּר כר"ש וא"ת מִדְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל אַף שִׁעוּר לְצָרֵף אִם כֵּן מוֹקֵי מַתְנִי' כְּאַבַּיֵּי דְּדַיֵּיק שֶׁפִּנָּהוּ דִּלְרַב אַדָּא דִּמְפָרֵשׁ שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם לְעוֹלָם יֵשׁ שִׁעוּר לְצָרֵף וּמַאי אַף שִׁעוּר לְצָרֵף דְּקָאָמַר שְׁמוּאֵל וְכֵיוָן דִּמְפָרֵשׁ כְּאַבַּיֵּי אִם כֵּן נְדוּק דַּוְקָא פִּנָּהוּ הָא פִּנָּהוּ מִמֶּנּוּ אָסוּר כר"י וי"ל דִּשְׁמוּאֵל קָאֵי אַמִּלְּתֵהּ דְּרַב וְקָאָמַר אַף שִׁעוּר לְצָרֵף שָׁרֵי דַּאֲנָא סְבִירָא לִי כר"ש מוֹקְמִי' מַתְנִי' כְּוָתֵהּ דְּרַב אַדָּא כְּשֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם וְיֵשׁ לְעוֹלָם שִׁעוּר לְצָרֵף:

לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהַפְשִׁיר פ"ה דְּרַב מַשְׁמַע לֵיהּ מַתְנִי' פִּנָּהוּ כְּרַב אַדָּא שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ הַמַּיִם וְשִׁעוּר לְהַפְשִׁיר כְּשֶׁלֹּא מִלְאָהוּ וְשִׁעוּר לְצָרֵף כְּשֶׁמִּלְאָהוּ וְקָשֶׁה כִּי פָּרִיךְ לְעֵיל וַהֲלֹא מְצָרֵף לֵימָא כְּשֶׁלֹּא מִלְאָהוּ וְעוֹד מִדְּקָאָמַר אַבַּיֵּי אֲבָל מֵחַם שֶׁפִּנָּה מִמֶּנּוּ מַיִם לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ כָּל עִקָּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְצָרֵף מַשְׁמַע בְּכָל עִנְיָן הוּא מְצָרֵף אַפֵּי. לֹא מִלְאָהוּ וְיֵ"ל דְּמַשְׁמַע לֵיהּ פִּנָּהוּ כְּאַבַּיֵּי וְקָאָמַר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שִׁעוּר לְהַפְשִׁיר שֶׁלֹּא נָתַן בּוֹ מַיִם כ"כ שֶׁיִּצְטַנְּנוּ הַחַמִּין אֲבָל נָתַן בּוֹ מַיִם כ"כ שֶׁיִּצְטַנְּנוּ הַחַמִּין אָסוּר ואע"פ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְצָרֵף מִתְּסַר (תו"י בְּשֵׁם מַהֲרָ"ש מִמֵּירְזְבּוּרְג):

מסורת הש״ס

א לקמן קמא:

גליון הש״ס

תוס' ד"ה מיחם שפינה וכו' ליה ר"י דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן. וכ"כ רש"י לקמן קכא ע"ב ד"ה לפי תומו. ועיין לקמן דף צה ע"א תוס' ד"ה המכבד:

[א-ג]מוּתָּר. [ד-ו](א)לְמֵימְרָא דִּשְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ? וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: מְכַבִּין גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בָּהּ רַבִּים, אֲבָל לֹא גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ. וְאִי סָלְקָא דַעְתָּךְ סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן — אֲפִילּוּ שֶׁל עֵץ נָמֵי! [ז-ח]בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רָבִינָא: הִלְכָּךְ קוֹץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, וּבְכַרְמְלִית אֲפִילּוּ טוּבָא. [ט]אֲבָל נוֹתֵן כו׳. תָּנוּ רַבָּנַן: נוֹתֵן אָדָם חַמִּין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן, וְלֹא הַצּוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין, דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בֵּין חַמִּין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן וּבֵין צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין מוּתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּכוֹס, אֲבָל בְּאַמְבָּטִי — חַמִּין לְתוֹךְ הַצּוֹנֵן, וְלֹא צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹסֵר. אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא. סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר סֵפֶל הֲרֵי הוּא כְּאַמְבָּטִי. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: סֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי. וּלְמַאי דִּסְלֵיק אַדַּעְתָּא מֵעִיקָּרָא דְּסֵפֶל הֲרֵי הוּא כְּאַמְבָּטִי, וְאָמַר רַב נַחְמָן הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא, אֶלָּא בְּשַׁבָּת רְחִיצָה בְּחַמִּין לֵיכָּא! (ב)מִי סָבְרַתְּ רַבִּי שִׁמְעוֹן אַסֵּיפָא קָאֵי? אַרֵישָׁא קָאֵי: וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין בֵּין חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן וּבֵין צוֹנֵן לְתוֹךְ הַחַמִּין, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹסֵר צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין. לֵימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא דְּאָמַר כְּבֵית שַׁמַּאי? — הָכִי קָאָמַר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּדָבָר זֶה. [יא-יב]אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: חֲזֵינָא לֵיהּ לְרָבָא דְּלָא קָפֵיד אַמָּנָא — מִדְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: נוֹתֵן אָדָם קִיתוֹן שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ סֵפֶל שֶׁל מַיִם, בֵּין חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן וּבֵין צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין. אֲמַר לֵיהּ רַב הוּנָא לְרַב אָשֵׁי: דִּילְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּמַפְסֵיק כְּלִי! אָמַר לֵיהּ — "מְעָרֶה" אִיתְּמַר: מְעָרֶה אָדָם קִיתוֹן שֶׁל מַיִם לְתוֹךְ סֵפֶל שֶׁל מַיִם, בֵּין חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן, בֵּין צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין. [יג-יד](ג)מַתְנִי׳ הָאִילְפָּס וְהַקְּדֵרָה שֶׁהֶעֱבִירָן מְרוּתָּחִין — לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין.

אֲבָל

רש"י

מֻתָּר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין לְכָךְ: גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁמַּשְׁלִיכִין לַחוּץ פְּסֹלֶת שֶׁל בַּרְזֶל דְּלָא שַׁיָּךְ כִּבּוּי בְּהָכִי מִדְּאוֹרַיְתָא וּמִדְּרַבָּנָן אֲסוּרָה וְהֵיכָא דְּאִיכָּא נִזְקָא לְרַבִּים לֹא גָּזְרוּ עַל הַשְּׁבוּת: אֲבָל לֹא שֶׁל עֵץ דְּאִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא הִיא וְחַיָּב סְקִילָה: אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ נָמֵי דְּהָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ וְכָל כִּבּוּי אֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפוֹ חוּץ מֵעוֹשֵׂי פֶּחָמִין אוֹ מְהַבְהֲבֵי פְּתִילָה: הִלְכָּךְ כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ לֹא גָּזְרוּ שְׁבוּת דְּכִבּוּי מַתֶּכֶת בִּמְקוֹם נִזְקָא דְּרַבִּים: קוֹץ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת עַד שֶׁיְּסַלְּקֶנּוּ לְצִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הוּא: וּבְכַרְמְלִית דְּטִלְטוּל דִּידֵהּ דְּרַבָּנָן: אֲפִילּוּ טוּבָא יַעֲבִירֶנּוּ בַּעֲקִירָה אַחַת: חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן דְּקָסָבַר תַּתָּאָה גָּבַר וְאֵין הַחַמִּין מַרְתִּיחִין אֶת הַצּוֹנֵן אֶלָּא מַפְשִׁירִין: וְלֹא צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין שֶׁהַתַּחְתּוֹנִים מַרְתִּיחִים אֶת הָעֶלְיוֹנִים דְּתַתָּאָה גָּבַר: בְּכוֹס דְּלִשְׁתִיָּה קָבָעֵי לְהוּ וְלָא נִיחָא לֵיהּ שֶׁיָּחֹמּוּ הַרְבֵּה וְעוֹד דִּכְלִי שֵׁנִי הוּא: אוֹסֵר אֲפִלּוּ חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן: סֵפֶל הֲרֵי הוּא כְּאַמְבָּטִי' וְאַף עַל גַּב דִּכְלִי שֵׁנִי הוּא הוֹאִיל וְלָאו לִשְׁתִיָּה אֶלָּא לִרְחִיצָה אֲסִירֵי דְּנִיחָא לֵיהּ שֶׁיֵּחַמּוּ הַרְבֵּה וְגָזְרִינַן: אֶלָּא בְּשַׁבָּת רְחִיצָה בְּחַמִּין לֵיכָּא בִּתְמִיהַּ דְּהָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲפִילּוּ חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן אָסוּר לָא מַשְׁכַּחַת חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ וַאֲפִלּוּ מע"ש שֶׁלֹּא יִהְיוּ צְרִיכִין לְהָפִיג רְתִיחָתָן וְאִם כֵּן לֹא יִרְחֹץ אֲפִלּוּ פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּחַמִּין: מִי סָבְרַתְּ ר' שִׁמְעוֹן אַסֵּיפָא קָאֵי דְּלָא שָׁרֵי ת"ק אֶלָּא חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן וַאֲתָא אִיהוּ וְאָסַר אַף חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן: אַרֵישָׁא קָאֵי לִשְׁתִיָּה וְצוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין דְּקָשָׁרוּ ב"ה קָאָסַר: מַתְנֵי' שֶׁהֶעֱבִירָן מִן הָאוּר: מְרֻתָּחִין בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת: לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תַּבְלִין מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ דִּכְלִי רִאשׁוֹן כָּל זְמַן שֶׁרוֹתֵחַ מְבַשֵּׁל:

תוספות

אֲפִלּוּ שֶׁל עֵץ נָמֵי וְאִם תֹּאמַר וּמַאי ס"ד דְּמַקְשֶׁה וְכִי מִשּׁוּם דְּסָבַר שְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאֵין מִתְכַּוֵּן יִסְבֹּר כְּמוֹתוֹ בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפָהּ וְיֵ"ל דְּס"ד דְּמַקְשֶׁה דְּוַדַּאי הָא בְּהָא תַּלְיָא מִשּׁוּם דְּסָבַר רַבִּי יְהוּדָה דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ הֵיכָא דְּמִתְכַּוֵּן בְּשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן נָמֵי הֶחְמִירוּ חֲכָמִים אֲבָל לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּפָטוּר עָלֶיהָ מִן הַתּוֹרָה אַף בְּמִתְכַּוֵּן לֹא חָשׁ לֶאֱסֹר מִדְּרַבָּנָן כְּשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן כֵּיוָן דְּמִתְכַּוֵּן עַצְמוֹ לֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן וּמִיהוּ לְפִי הָאֱמֶת לָאו הָא בְּהָא תַּלְיָא דִּשְׁמוּאֵל אע"ג דִּבִמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ סָבַר כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּחַיָּב [מַתִּיר] בְּאֵין מִתְכַּוֵּן וּלְרַבִּי יְהוּדָה נָמֵי אָסוּר אֵין מִתְכַּוֵּן אֲפִילּוּ בִּגְרִירָה דְּמִתְכַּוֵּן עַצְמוֹ לָא אֲסִיר אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן כִּדְאָמְרִי' לְקַמָּן וּבִשְׁלְהֵי כָּל הַתָּדִיר (זְבָחִים דַּף צא: וְשָׁם) דְּאָמַר שְׁמוּאֵל הַמִּתְנַדֵּב יַיִן מְבִיאוֹ וּמְזַלְּפוֹ ע"ג הָאִשִּׁים וּפָרִיךְ וְהָא קָא מְכַבֶּה וּמְשַׁנֵּי דְּסָבַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר וּפָרִיךְ כִּי הָכָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל מְכַבִּין גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת אֲבָל לֹא שֶׁל עֵץ וְהַשְׁתָּא אוֹמֵר רַשְׁבָּ"א דְּפָרִיךְ מכ"ש דְּכֵיוָן דְּסָבַר שְׁמוּאֵל דִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב א"כ סְבִירָא לֵהּ נָמֵי בְּשַׁבָּת דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר דְּסָבַר הַמַּקְשֶׁה דְּהָתָם דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא כְּמוֹ מַקְשֶׁה דְּהָכָא וְכֵיוָן דִּבְשַׁבָּת אָסוּר אֵין מִתְכַּוֵּן כ"ש בְּעָלְמָא אַךְ הִקְשָׁה דְּמַשְׁמַע דְּאִי הֲוֵי סָבַר שְׁמוּאֵל מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לוֹ פָּטוּר עָלֶיהָ הֲוָה אָתֵי שַׁפִּיר וְאַמַּאי וְהָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ בִּשְׁאָר אִסּוּרִים דְּלָאו שַׁבָּת חַיָּב עָלֶיהָ וְכֵיוָן דִּסְבִירָא לֵהּ דְּהָא בְּהָא תַּלְיָא א"כ אַמַּאי קָאָמַר הָתָם דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר: נוֹתֵן אָדָם חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן אֲפִי' בִּכְלִי רִאשׁוֹן דְּחַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן אֵינוֹ מְבַשֵּׁל כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ וְלֹא צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין אֲפִלּוּ בִּכְלִי שֵׁנִי דְּגָזְרֵי ב"ש כְּלִי שֵׁנִי אַטּוּ כְּלִי רִאשׁוֹן וּב"ה דִּפְלִיגִי וְשָׁרוּ צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין הַיְנוּ דַּוְקָא בִּכְלִי שֵׁנִי כִּדְקָתָנֵי בד"א בְּכוֹס מַשְׁמַע דִּבִכְלִי רִאשׁוֹן מוֹדוּ ב"ה וְלֹא מִשּׁוּם דְּסָבְרָה הַךְ בָּרַיְתָא דְּתַתָּאָה גָּבַר כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאִם כֵּן יִקְשֶׁה מֵהָכָא לְמ"ד עִלָּאָה גָּבַר וּלְמַאן דְּאָמַר תַּתָּאָה גָּבַר נָמֵי הָא מְבַשֵּׁל כְּדֵי קְלִיפָה כְּמוֹ שֶׁאֲפָרֵשׁ לְקַמָּן בע"ה אֶלָּא נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁאוֹמֵר ר"ת דְּחַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן מַשְׁמַע שֶׁהַצּוֹנְנִין שֶׁל מַטָּה מְרֻבִּים שֶׁדֶּרֶךְ לִתֵּן הַמּוּעָט בִּמְרֻבֶּה וּלְכָךְ אֵין מְבַשְּׁלִים הַחַמִּין הַמּוּעָטִים כְּלָל לְפִי שֶׁמִּתְעָרְבִין בְּצוֹנְנִין הַמְּרֻבִּין וּמִתְבַּטֵּל חֲמִימוּתָן וְלֹא צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין שֶׁהַחַמִּין שֶׁל מַטָּה מְרֻבִּין וּמִתְעָרְבִין בָּהֶן הַצּוֹנְנִין הַמּוּעָטִין וּמִתְבַּשְּׁלִין: אֲבָל בְּאַמְבָּטִי כו' נִרְאֶה דְּהַאי אַמְבָּטִי אַיְּרֵי כְּגוֹן שֶׁהוּא כְּלִי שֵׁנִי וְלָא הָוֵי כְּהַהוּא אַמְבָּטִי דִּלְעֵיל דְּקָאָמַר בְּקַשְׁתִּי לְהַנִּיחַ פַּךְ בְּאַמְבָּטִי מִדְּקָאָמַר סֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי וְהַאי סֵפֶל ע"כ כְּלִי שֵׁנִי דְּאִי כְּלִי רִאשׁוֹן אַמַּאי אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי וְדִכְוָתֵהּ אַמְבָּטִי הָוֵי כְּלִי שֵׁנִי וְעוֹד דְּאִי בְּאַמְבָּטִי שֶׁהוּא כְּלִי רִאשׁוֹן אַיְּרֵי לָא הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט אַמְבָּטִי אֶלָּא מֵחַם שֶׁהוּא לִשְׁתִיָּה דּוּמְיָא דְּכוֹס וּמִדְּנָקַט אַמְבָּטִי מַשְׁמַע דִּבִכְלִי שֵׁנִי אַיְּרֵי וַאֲתָא לְפַלּוּגֵי בִּכְלִי שֵׁנִי בֵּין כּוֹס שֶׁהוּא לִשְׁתִיָּה לְאַמְבָּטִי לְפִי שֶׁחַמִּין הַרְבֵּה וְאִיכָּא לְמִגְזַר דְּהָרוֹאֶה אוֹתָן חַמִּין כָּל כָּךְ סָבוּר דִּכְלִי רִאשׁוֹן הוּא וּבְמַתְנִי' דְּנָקַט בְּמֵחַם שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר בְּאַמְבָּטִי שֶׁהוּא שֵׁנִי לֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם אֶלָּא דְּמַתְנִי' מַיְּרֵי בִּשְׁתִיָּה וּמַפְלִיג בֵּין מֵחַם לְכוֹס: מִי סָבְרַתְּ ר"ש בֶּן מְנַסְיָא אַסֵּיפָא קָאֵי אַרֵישָׁא קָאֵי הַיְנוּ דַּוְקָא לְמַאי דס"ד לְרַב יוֹסֵף מֵעִקָּרָא אֲבָל לְמַאי דְּמַסְקִי' דְּסֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי קָאֵי אַסֵּיפָא בְּכוֹס וְסָבַר שַׁפִּיר ר"ש בֶּן מְנַסְיָא כב"ה דַּאֲפִילּוּ צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין מֻתָּר וְאַתְיָא מַתְנֵי' דְּשָׁרְיָא לְתוֹךְ הַכּוֹס אַלִּבָּא דְּהִלְכְתָא דַּהֲלָכָה כר"ש בֶּן מְנַסְיָא וא"ת לְמַאי דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּאַרֵישָׁא קָאֵי וְאָסַר בְּכוֹס צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין מַאי קמ"ל רַב יוֹסֵף דְּסֵפֶל הֲרֵי הוּא כְּאַמְבָּטִי כּוֹס נָמֵי הֲרֵי הוּא כְּאַמְבָּטִי לר"ש בֶּן מְנַסְיָא דְּהִלְכְתָא כְּוָתֵהּ וְיֵ"ל דְּרַב יוֹסֵף לב"ה אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּשָׁרוּ בְּכוֹס: נוֹתֵן אָדָם קִיתוֹן שֶׁל מַיִם וא"ת וְאַמַּאי לָא מַיְתֵי בָּרַיְתָא דִּלְעֵיל דְּסֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי וְאַמַּאי אִצְטְרִיךְ נָמֵי רַבִּי חִיָּא לְמִתְנֵי תַּרְוַיְהוּ וְיֵ"ל דְּהַשְׁתָּא קמ"ל בֵּין חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן בֵּין צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין דְּהַהִיא דְּסֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי הֲ"א דְּקָאֵי אר"ש בֶּן מְנַסְיָא דְּאָסַר בְּאַמְבָּטִי אֲפִי' חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן וְעָלֶיהָ קָאָמַר דְּסֵפֶל אֵינוֹ כְּאַמְבָּטִי וְשָׁרֵי חַמִּין לְתוֹךְ צוֹנֵן אֲבָל צוֹנֵן לְתוֹךְ חַמִּין הֲ"א דְּאָסוּר וְאֶפְשָׁר הַהִיא דִּלְעֵיל הַיְנוּ הַךְ דְּהָכָא אֶלָּא שֶׁקִּצְּרָהּ וּנְקַט לִשָּׁנָא דְּרַב יוֹסֵף דְּמַיְיתֵי עֲלָהּ: שָׁאנֵי הָתָם דְּמַפְסֵק כְּלִי וא"ת דְּאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף מ:) טוֹל בִּכְלִי שֵׁנִי וְתֵן אֲבָל בִּכְלִי רִאשׁוֹן לֹא אע"ג דְּמַפְסִיק מָנָא וְיֵ"ל דְּהָתָם בִּכְלִי רִאשׁוֹן וְהָכָא דִּבִכְלִי שֵׁנִי שָׁאנֵי:

מסורת הש"ס

א זבחים צא:
ב סוכה טו.; בבא קמא צד.
ג פסחים מ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' כז:
ב מיי' פא' מהל' שבת הל' ז:
ג מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ב:
ד טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' כז:
ה מיי' פא' מהל' שבת הל' ז:
ו מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ב:
ז טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יח:
ח מיי' פא' מהל' שבת הל' ז:
ט טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יב:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:
יא טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יב:
יב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:
יג טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ט:
יד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ט:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו:
ג טוש"ע או"ח סי' רסה סעי' ג:
ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כג:
ה מיי' פה' מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' תקיג סעי' ד:
ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א משנה מעשרות
ב בבא קמא קיח:; בבא בתרא פז:; חולין נה:
ג פסחים מ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל. מאי אירא משום דבלע בניצוצות. ק"ל דלטעמיך אף אם עירוי לא הוי ככ"ר היינו בעירוי על צונן אבל הכא דהעירוי על גובה הכלי שהוא חם. אף אם היה העירוי מצונן לחם היה חם דתתאי גבר מכ"ש בעירוי מכ"ר על כ"ר וה' יאיר עינינו:
שם ד"ה ואין נאותין דבמוקצה מחמת מצוה מודה ר"ש. וכיון דאינו ראוי לאכלו ממש באותה שעה הוי מוקצה בעצמותו כדין כל מאכל שאינו חזי לכלום. עי' מג"א ריש סימן תקט"ו ורק בטלטול הגר בשעה שהוא דולק להאיר זהו מדינא מותר אלולי טעמא דבסיס ולק"מ קושית המהרש"א:

אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה כו' מֵהָכָא מִדְּקָתָנֵי לֹא יִתֵּן לְתוֹכָהּ תְּבָלִין וְלָא אַשְׁמְעִינַן רְבוּתָא אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא יַעֲרֶה עַל הַקְּעָרָה שֶׁתַּבְלִין בְּתוֹכָהּ דְּאַדְרַבָּה דּוֹק מִסֵּיפָא דְּקָתָנֵי אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְלָא קָתָנֵי מְעָרֶה עַל הַקְּעָרָה שֶׁתַּבְלִין בְּתוֹכָהּ וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל מֵבִיא רְאָיָה דְּעֵרוּי כְּכְלִי שֵׁנִי מֵהָא דְּקִי"ל תַּתְאָה גָּבַר וּלְדִי"י נִרְאֶה דְּעֵרוּי כְּכְלִי רִאשׁוֹן וּמֵבִיא רְאָיָה דְּבִזְבָחִים בְּפֶרֶק דַּם חַטָּאת (זבחים דף צה: וְשָׁם) ת"ר אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל בּוֹ אֵין לִי אֶלָּא שֶׁבְּשֵׁל בּוֹ עֵרָה לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ מִנַּיִן תַּלְמוּד לוֹמַר [אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל] בּוֹ יְשֻׁבַּר אַלְמָא דְּעֵרוּי חָשִׁיב מְבֻשָּׁל וּבִירוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק כִּירָה בָּעֵי מַהוּ לִתֵּן תַּבְלִין מִלְמַטָּה וּלְעֵרוֹת עֲלֵיהֶן מִלְמַעְלָה ר' יוֹנָה אָמַר אָסוּר דְּעֵרוּי כְּכְלִי רִאשׁוֹן חֵילֵהּ דְּר' יוֹנָה מִן הָדָא אֶחָד שֶׁבְּשֵׁל בּוֹ וְאֶחָד שֶׁעֵרָה לְתוֹכוֹ רוֹתֵחַ וְדַחֵי ר' יוֹסֵי תַּמָּן כְּלִי חֶרֶס בּוֹלֵעַ תַּבְלִין אֵינוֹ מִתְבַּשֵּׁל הֵישִׁיב רַבִּי יוֹסֵי בַּר בּוֹן וְהָתַנְיָא מִנַּיִן שֶׁבְּכְלִי נְחוֹשֶׁת כֵּן תַּלְמוּד לוֹמַר וְאִם בִּכְלִי נְחוֹשֶׁת בָּלַע בָּשָׁלָה אִית לָן לְמֵימַר כְּלִי נְחוֹשֶׁת בָּלַע בְּתְמִיהַּ פִּי' ע"י עֵרוּי אִם אֵינוֹ מְבֻשָּׁל לֹא בָּלַע אַלְמָא דְּמַסִּיק דְּעֵרוּי כְּכְלִי רִאשׁוֹן וְנִרְאֶה דְּעֵרוּי לֹא הֲוֵי כְּכְלִי רִאשׁוֹן וְלֹא כִּכְלִי שֵׁנִי אֶלָּא מְבֻשָּׁל כְּדֵי קְלִיפָּה דְּהָא קִי"ל כְּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר תַּתְאָה גָּבַר דְּתַנְיָא תְּוֹתֵהּ בְּכִיצַד צוֹלִין (פסחים עו.) ומ"מ מְבֻשָּׁל כְּדֵי קְלִיפָּה דְּאָמַר הָתָם תַּנְיָא תְּוֹתֵהּ דְּשְׁמוּאֵל חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן אוֹ צוֹנֵן לְתוֹךְ מֻדְּחָ וּפְרִיךְ חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן אַדְּמֵיקַר לֵיהּ בָּלַע אֶלָּא אֵימָא חַם לְתוֹךְ צוֹנֵן קוֹלֵף צוֹנֵן לְתוֹךְ צוֹנֵן מֵדְּיָהּ וְכֵן מַשְׁמַע בְּשִׁלְהֵי מַסֶּכֶת ע"ז (דף עו.) דְּאָמַר מַר עוּקְבָא זְבֵן יוֹרֶה מֵעַכּוּ"ם אַהֲדַר לֵיהּ גְּדָנְפָּא וּמַסִּיק כְּבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ מָה בּוֹלְעוֹ בְּנִצּוֹצוֹת אַף פּוֹלְטוֹ בְּנִצּוֹצוֹת וְאִי עֵרוּי כְּכְלִי רִאשׁוֹן מַאי אִרְיָא מִשּׁוּם דְּבָלַע בְּנִיצּוֹצוֹת אֲפִילּוּ בָּלַע בְּלִיעָה גְּמוּרָה פָּלַט בְּנִיצּוֹצוֹת שֶׁהוּא עֵרוּי אֶלָּא וַדַּאי לֹא מְבֻשָּׁל אֶלָּא כְּדֵי קְלִיפָּה וְאִם עֵירוּ רוֹתְחִים עַל הַתַּרְנְגֹלֶת צְרִיכָה קְלִיפָּה וּכְלִי שֶׁתִּשְׁמִישׁוֹ ע"י עֵרוּי כְּגוֹן קְעָרוֹת יָכוֹל לְהַגְעִילָן ע"י עֵרוּי דִּכְבוֹלְעוֹ כָּךְ פּוֹלְטוֹ אֲבָל כְּלִי שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בּוֹ אִסּוּר לֹא סָגֵי לְהַגְעִילוֹ עַל יְדֵי עֵרוּי וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק בָּתְרָא דע"ז (דף עד:) דְּרֵשׁ רָבָא נַעֲוָה אַרְתָּחֵיהּ דְּהָתָם מִסְתָּמָא ע"י עֵרוּי שְׁאנֵי הָתָם דְּאוֹתָהּ נַעֲוָה לֹא בָּלְעָה ע"י רוֹתֵחַ: לְכָל קְדֵרוֹת רוֹתְחוֹת הוּא נוֹתֵן נִרְאֶה דְּדַוְקָא בְּתַבְלִין פְּלִיג אֲבָל בִּשְׁאָר דְּבָרִים מוֹדֶה דִּכְלִי רִאשׁוֹן מְבֻשָּׁל אַף כְּשֶׁהֶעֱבִירוֹ מֵעַל הָאוּר: וְהָיְנוּ דר"נ נִרְאֶה דְּאַף לְפִי' הַקּוּנְטְרֶס שֶׁפֵּי' דְּבָכָל מָקוֹם דְּאִיכָּא לְשֶׁנֵי בְּפֶלְיגִי בְּשֶׁל תּוֹרָה הַלָּךְ אַחַר הַמַּחְמִיר וּבְשֶׁל סוֹפְרִים הַלָּךְ אַחַר אַחֲרוֹן ולר"ת בְּשֶׁל סוֹפְרִים הַלָּךְ אַחַר הַמֵּיקֵל וְכֵן לְרִיבַ"א שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁבְּכָל מָקוֹם דְּאִיכָּא לְמֵימְרִי טָפֵל לָגֵבֵי לְשׁוֹן רִאשׁוֹן שֶׁהוּא עִקַּר הָכָא הָלְכָה כְּלִשְׁנָא קַמָּא פְּלִיג בְּרַיְתָא דְּרַבִּי חִיָּא אַדְּרַב נַחְמָן וּלְלִשְׁנָא בָּתְרָא הַיְנוּ דְּרַב נַחְמָן וּמִתּוֹךְ כָּךְ פְּסַק רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁמַּתִּיר לְתַת מֶלַח בְּתַבְשִׁיל בְּשַׁבָּת אֲפִילּוּ בִּכְלִי רִאשׁוֹן שֶׁהֶעֱבִירוֹ מִן הָאוּר וְהַמַּחְמִיר בִּלְלִשְׁנָא קַמָּא שֶׁלֹּא לִתֵּן מֶלַח בִּקְעָרָה כָּל זְמַן שֶׁהַיָּד סוֹלֶדֶת בּוֹ תֵּבֵא עָלָיו בְּרָכָה: וְאִם נְתָנוּהוּ מִבְּעוֹד יוֹם מַתִּיר הַלָּשׁוֹן דְּחוּק הַוָּה לֵיהּ לְמֵימַר אֲבָל מִבְּעוֹד יוֹם נוֹתְנִין: וְאֵין נֵאוֹתִין מִמֶּנּוּ לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן אִיכָּא לְאוּקְמָהּ כר"ש דְּמַתִּיר מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְאֵין נֵיאוֹתִין דְּקָתָנֵי הָכָא הַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁדּוֹלֵק דְּבִמְקֻצֶּה מֻחְמֶּרֶת מִצְוָה מוּדֶה ר"ש דְּאָמַר בגמ' לְקַמָּן (שבת דף מה.) אֵין מְקַצֶּה לר"ש אֶלָּא שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דּוֹלֵק וְהָקְצָה לְמִצְוָתוֹ הַקְצָה לְאִסּוּרוֹ וְלֹא שֶׁבַּנֵּר מַמָּשׁ קָאָמַר דְּהַהִיא אִסּוּר בְּלָאוֹ הָכִי מִשּׁוּם מְכֻבֶּה כְּדְאָמַר בְּבֵיצָה פ"ב (דף כב. וְשָׁם) הַמִּסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ חַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁמֶן הַמִּטַּפְטֵף מִן הַנֵּר וְהַטְלְטוּל דְּנֵר עַצְמוֹ אֵין לָאֲסֹר מִטַּעַם דְּהַקְצָה לְמִצְוָתוֹ וְלֹא אִסּוּר לְטַלְטְלוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּנַעֲשָׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר כְּדְאָמְרִינַן בְּסוֹף פִּרְקִין (שבת דף מז.) הַנַּח לְנֵר שֶׁמֶן וּפְתִילָה הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה בְּסִיס לְדָבָר הָאֲסוּר אֲבָל מִטַּעַם דְּהַקְצָה לְמִצְוָתוֹ לֹא הָיָה אָסוּר לְטַלְטְלוֹ שֶׁאֵין בְּטוּל מִצְוָה בַּמֶּה שְׁמְטַלְטְלוֹ: **אע"פ** שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין נוֹתְנִין כו' אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן ה"ל לְמֵימַר דְּתָנַן בְּמַתְנִיתִין וּכְלִי לְקַבֵּל בֵּיצָה לָא שְׁמַעְינַן אֶלָּא מִדְּיוּקָא דְּמַתְנִי' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמֵימַר אֲבָל כּוֹפֶה עָלָיהּ כְּלִי נָקֵט בֵּיצָה: **הַצָּלָה** שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה לֹא הִתִּירוּ פִּי' בַּקּוּנְטְרֶס לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ נָטֵל וְגָרַס בְּהָהוּא דְּפָרִיךְ אַבַּיֵי מִנָּהּ בְּסָמוּךְ נִשְׁבָּרָה לוֹ חֲבִית שֶׁל טָבָל בְּרֹאשׁ גִּגּוֹ דְּטָבָל אֵינוֹ נָטֵל וְקָשֶׁה לְרִיבַ"א דְּאִי גָּרַס בָּהּ טָבָל אַמַּאי פָּרִיךְ לְרַב יוֹסֵף מִבָּרַיְתָא אַחֶרֶת מֵהָהוּא דְּהָכָא הָוָה לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי וְעוֹד דִּבְפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן דף קיז: וְשָׁם) מַשְׁמַע בְּהָהִיא דְּלָא גָּרְסִי' בְּבָרַיְתָא דְּהָכָא טָבָל דְּלָא בְּשֶׁל טָבָל מַיְרֵי דְּקָתָנֵי סֵיפָא נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִין מֵבִיא כְּלִי אַחֵר כו' וְנִרְאֶה לוֹ לְפָרֵשׁ דְּהַצָּלָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה לֹא הִתִּירוּ לְטָרֵחַ בְּכָל דָּבָר אֲפִילּוּ בְּדָבָר הַנִּטָּל מִשּׁוּם טִירְחָא: **שֶׁאֵינָהּ** מְצוּיָה לֹא הִתִּירוּ וְהָא דְּאֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל שֶׁמֶן חֲשִׁיב הַצָּלָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה לְפִי שֶׁרְגִילִים לְעוֹלָם לָתֵת כְּלִי תַּחַת הַנֵּר מִבְּעוֹד יוֹם וְנִיצּוֹצוֹת אע"ג דְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ דִּשְׁכִיחִי כֵּלֵי הַאי שָׁיְחוּשׁוּ לָתֵת שָׁם כְּלִי מִבְּעוֹד יוֹם וּלְהָכִי חֲשִׁיב לְהּ הַצָּלָה מְצוּיָה:

(א)**אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַתַּמְחוּי.** רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַכֹּל הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר. (ב)גְּמ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי יְהוּדָה אַרֵישָׁא קָאֵי — וּלְקוּלָּא, אוֹ דִילְמָא אַסֵּיפָא קָאֵי — וּלְחוּמְרָא. תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לְכָל אֵילְפָסִין הוּא נוֹתֵן, לְכָל הַקְּדֵירוֹת רוֹתְחוֹת הוּא נוֹתֵן, חוּץ מִדָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חוֹמֶץ וְצִיר. סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר מֶלַח הָרֵי הוּא כְּתַבְלִין, דִּבְכְלִי רִאשׁוֹן — בָּשְׁלָה, וּבִכְלִי שֵׁנִי — לָא בָּשְׁלָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: תָּנֵי רַבִּי חִיָּא, מֶלַח אֵינָהּ כְּתַבְלִין, דִּבְכְלִי שֵׁנִי נָמֵי בָּשְׁלָה! וּפְלִיגָא דְּרַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן: צְרִיכָא מִילְחָא בִּישׁוּלָא כְּבִשְׁרָא דְּתוֹרָא. (ג)וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: סָבַר רַב יוֹסֵף לְמֵימַר מֶלַח הָרֵי הוּא כְּתַבְלִין, דִּבְכְלִי רִאשׁוֹן — בָּשְׁלָה, בִּכְלִי שֵׁנִי — לָא בָּשְׁלָה. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: תָּנֵי רַבִּי חִיָּא מֶלַח אֵינָהּ כְּתַבְלִין, דִּבְכְלִי רִאשׁוֹן נָמֵי לָא בָּשְׁלָה, וְהֵיכִי דְּאָמַר רַב נַחְמָן: צְרִיכָא מִילְחָא בִּישׁוּלָא כְּבִשְׁרָא דְּתוֹרָא. (ד)"מַתְנִי' אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ אֶת הַשֶּׁמֶן. וְאִם נְתָנוּהָ מִבְּעוֹד יוֹם — מוּתָּר, וְאֵין נֵיאוֹתִין מִמֶּנּוּ לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. "גְּמ' אָמַר רַב חִסְדָּא: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת תַּרְנְגוֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ, אֲבָל כּוֹפֶה עָלֶיהָ כְּלִי שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר. אָמַר רַבָּה: מַאי טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא? קָסָבַר, תַּרְנְגוֹלֶת עֲשׂוּיָה לְהַטִּיל בֵּיצָתָהּ בְּאַשְׁפָּה, וְאֵינָהּ עֲשׂוּיָה לְהַטִּיל בֵּיצָתָהּ בְּמָקוֹם מִדְרוֹן. וְהַצָּלָה מְצוּיָה הִתִּירוּ, וְהַצָּלָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה — לֹא הִתִּירוּ. (ה)אֵיתִיבֵיהּ אַבַּיֵי: וְהַצָּלָה שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה לֹא הִתִּירוּ?! וְהָתַנְיָא: נִשְׁבְּרָה לוֹ חֲבִית שֶׁל טֶבֶל בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ, מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ! — בְּגוּלְפֵי חַדְתֵּי דְּשָׁכִיחִי דְּפָקְעִי. אֵיתִיבֵיהּ: נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצּוֹצוֹת? — נִיצּוֹצוֹת נָמֵי שָׁכִיחִי.

אֵיתִיבֵיהּ:

מסורת הש"ס

א משנה שבת
ב משנה שבת
ג משנה ביצה
ד סוכה מו:
ה ביצה ד.; ביצה ג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טבל מובן. שאם שגג. עי' לעיל לח ע"א תוס' ד"ה עבר ובפסחים דף מב ע"א ברש"י ד"ה היכא דאתמר וברא"ש שם: תוס' ד"ה בעודן עליו. א"נ הא דיש מוקצה. עיין לקמן דף מד ע"ב תוס' ד"ה יש עליה מעות:

אַיְתִיבֶיהּ כּוֹפִין קְעָרָה שֶׁל חֶרֶס עַל גַּבֵּי הַנֵּר כו': גְּחִינִי נְמוּכִין: וְכֵן קוֹרֶה שֶׁנִּשְׁבְּרָה דְּמְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ בְּפֶרֶק בָּתְרָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאָסוּר מִשּׁוּם דְּמִתְחֲזֵי כְּסוֹתֵר וְכָאן פֵּרֵשׁ דַּחֲשִׁיב כְּאִילּוּ מְחַבְּרוֹ שָׁם בְּטִיט: **טָבָל** מוּכָן הוּא אֲצֶל שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק מְפַנִּין (לְקַמָּן שַׁבָּת קכו:) מ"מ לֹא חֲשִׁיב מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ כֵּיוָן דְּאִם עָבַר וְתִקְנוֹ מֻתָּקָן ק' לְרַשְׁבָּ"א דְּתְנַן בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת בפ"ב (מִשְׁנָה ג) וּמַיְתֵי לֵהּ בְּהַנִּזְקִין (גִּטִּין נד.) הַמְעַשֵּׂר בַּשַּׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל בְּמֵזִיד לֹא יֹאכַל וְלִשְׁנָא דְּקָאָמַר הָכָא אִם עָבַר וְתִקְנוֹ מַשְׁמַע בְּמֵזִיד מִדְּלָא קָאָמַר שֶׁאִם שָׁגַג וְתִקְנוֹ וְנִרְאֶה דְּנָקֵט כְּגוֹן דְּלֵית לֵיהּ פֵּירֵי אַחֲרָנִי דְּאָמַר בְּבֵיצָה בְּפֶרֶק י"ט (דף יז:) דְּאֶפִילּוּ בְּמֵזִיד יֹאכַל עוֹד הִקְשָׁה דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא (דף קנד:) תַּנְיָא הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה טֶבֶל וַעֲשָׂשִׁית מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים וְהַשַּׁקִּים נוֹפְלִים וְאע"פ שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין מַשְׁמַע דְּאָסוּר לְהַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן כֵּרִים וּכְסָתוֹת אַלְמָא טֶבֶל לָאו מוּכָן הוּא וְאוֹר"י דְּאַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין לֹא קָאֵי אֶטֶבֶל אֶלָּא אַעֲשָׂשִׁית וְעוֹד הִקְשָׁה כִּי הֵיכִי דְּאָמַר דְּאִם עָבַר וְתִקְנוֹ מֻתָּקָן ה"נ כְּשֶׁמַּנִּיחַ כְּלִי תַּחַת תַּרְנְגֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ נַיְמָא שֶׁאִם עָבַר וְהֵסִיר הַבֵּיצָה מֻתָּר הַכְּלִי לְטַלְטֵל וְאִם כֵּן בְּטַלְתָּ תּוֹרַת בְּטוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְלָאו פְּרָכָא הִיא דְּהָא כְּמוֹ שֶׁהַכְּלִי עִם הַבֵּיצָה אֵין לָהּ הֶתֵּר אֲבָל טֶבֶל יֵשׁ לוֹ הֶתֵּר עַל יְדֵי תִּקּוּן וְעוֹד הִקְשָׁה הֵיכָא דְּאִית לֵהּ פֵּרֵי אַחֲרִינֵי בְּשׁוֹגֵג אֲמַאי יֹאכַל נַיְמָא מִגּוֹ דְּאִתְקְצַאי לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת אִתַּקְצַאי לְכֻלֵּי יוֹמָא וְעוֹד מ"ש דְּהָכָא אָמַר דְּאִם עָבַר וְתִקְנוֹ מֻתָּקָן וּבְבֵיצָה בְּפ' אֵין צָדִין (בֵּיצָה דף כו: וְשָׁם) גַּבֵּי בְּכוֹר לר"ש דְּאָמַר אֵין רוֹאִין מוּמִין בְּי"ט אָמַר. שֶׁאִם עָבַר וּבְקָרוֹ אֵינוֹ מְבֻקָּר וְאַדָּא בַּר אַבָּמֵי דְּאָמַר בְּשׁוֹגֵג מְבֻקָּר

[א]אֵיתִיבֵיהּ: כּוֹפִין קְעָרָה עַל הַנֵּר שֶׁלֹּא יֵאָחֵז בַּקּוֹרָה? — בְּבָתֵּי גְּחִינֵי דִּשְׁכִיחַ בְּהוּ דְּלֵיקָה. [ב]וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסַּפְסָל וּבָאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה! — בִּכְשׁוּרֵי חַדְתֵי דַּעֲבִידִי דְּפָקְעִי. [ג]נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בְּשַׁבָּת! — בְּבָתֵּי חַדְתֵי דְּשָׁכִיחִי דְּדָלְפִי. [א]רַב יוֹסֵף אָמַר, הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַב חִסְדָּא: מִשּׁוּם דְּקָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ. [ג]אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: חֲבִית שֶׁל טֶבֶל שֶׁנִּשְׁבְּרָה — מֵבִיא כְּלִי אַחֵר וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ! אָמַר לֵיהּ: טֶבֶל מוּכָן הוּא אֶצֶל שַׁבָּת, שֶׁאִם עָבַר וְתִקְנוֹ — מְתוּקָן. נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל נִיצוֹצוֹת! אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: נִיצוֹצוֹת אֵין בָּהֶן מַמָּשׁ. [ד]וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, סוֹמְכִין אוֹתָהּ בַּסַּפְסָל אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה! — דְּרַפִּי, דְּאִי בָּעֵי שָׁקֵיל לֵיהּ. [ה]נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף בְּשַׁבָּת! — בְּדֶלֶף הָרָאוּי. חט[ד]כּוֹפִין אֶת הַסַּל לְפְנֵי הָאֶפְרוֹחִין שֶׁיִּעָלוּ וְיֵרְדוּ! קָסָבַר מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ. וְהָתַנְיָא, אָסוּר לְטַלְטְלוֹ? בְּעוֹדָן עָלָיו. וְהָתַנְיָא, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עוֹדָן עָלָיו — אָסוּר! אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בְּעוֹדָן עָלָיו כָּל בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת. מֵיגּוֹ דְּאִיתְקְצַאי לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת — אִיתְקְצַאי לְכוּלֵּי יוֹמָא. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: כְּשֵׁם שֶׁאֵין נוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת תַּרְנְגֹלֶת לְקַבֵּל בֵּיצָתָהּ — כָּךְ אֵין כּוֹפִין עָלֶיהָ כְּלִי בְּשָׁבִיל שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר. קָסָבַר: אֵין כְּלִי נִיטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּיטָּל בְּשַׁבָּת. [ז]תָּא שְׁמַע: אֵיתִיבֵיהּ כָּל הֲנֵי תְּיוּבְתָא, וְשַׁנְּי: בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ. [ח]תָּא שְׁמַע: אַחַת בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּשַׁבָּת, וְאַחַת בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם טוֹב אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ לְכַסּוֹת בָּהּ אֶת הַכְּלִי וְלִסְמוֹךְ בָּהּ כְּרֵעֵי הַמִּטָּה, אֲבָל כּוֹפֶה עָלֶיהָ כְּלִי בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר! — הָכָא נָמֵי בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ. תָּא שְׁמַע: פּוֹרְסִין מַחְצָלוֹת עַל גַּבֵּי אֲבָנִים בְּשַׁבָּת! — בַּאֲבָנִים מְקוּרְזָלוֹת דְּחַזְיָין לְבֵית הַכִּסֵּא. תָּא שְׁמַע: פּוֹרְסִין מַחְצָלוֹת עַל גַּבֵּי לְבֵנִים בְּשַׁבָּת! — דְּאִישְׁתַּיּוּר מִבְּנָיָא, דְּחַזְיָין לְמִיזְּגָא עֲלַיְיהוּ. [י]תָּא שְׁמַע: פּוֹרְסִין מַחְצָלוֹת עַל גַּבֵּי כַּוָּרַת דְּבוֹרִים בְּשַׁבָּת, בַּחַמָּה — מִפְּנֵי הַחַמָּה, וּבַגְּשָׁמִים — מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לָצוּד! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּאִיכָּא דְּבַשׁ. אָמַר לֵיהּ רַב עוּקְבָא מְמִישָׁן לְרַב אָשֵׁי: תִּינַח בְּיוֹמוֹת הַחַמָּה דְּאִיכָּא

אָמְרִינַן הָתָם דִּלְיֵתְא דְּמִשַּׁבֵּשׁ וְתַנֵּי: **כּוֹפִין** אֶת הַסַּל לְעֵיל לֹא מְצֵי פָּרִיךְ מִנָּהּ דְּהַצָּלָה מְצוּיָה הִיא: **בְּעוֹדָן** עָלָיו אֲבָל אַחַר שֶׁיָּרְדוּ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ נִרְאֶה לר"י דְּקַסָבַר דְּאֵין מַקָּצָה לַחֲצִי שַׁבָּת דְּלָמָ"ד בְּפ' אֵין צָדִין (בֵּיצָה כו: וְסם). דְּיֵשׁ מַקָּצָה אֲסוּר לְטַלְטְלוֹ אַף אַחַר שֶׁיָּרְדוּ וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א לְמָ"ד יֵשׁ מַקָּצָה לַחֲצִי שַׁבָּת אַמַּאי כּוֹפִין אֶת הַסַּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים וְהָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וּקי"ל דְּאָסוּר לְבַטְּלוֹ דִּבְסוֹף פֶּרֶק סְתָמָא דְּהַשַּׁ"ס וְהָא קָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְכֵן בְּפ' מְפַנִּין (לְקַמָּן שַׁבָּת קכח:) וּבְפ' בָּתְרָא (דף קנד:) פֶּרִיךְ אַלְבָּא דְּרַב הוּנָא אע"ג דְּלָא מָצִינוּ שֶׁהָיָה סוֹבֵר כֵּן מִשְּׁמַע דלכ"ע אָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְכֵן אָפְרֵשׁ בְּסָמוּךְ וי"ל דְּלָמָ"ד יֵשׁ מַקָּצָה לַחֲצִי שַׁבָּת הָךְ דְּכוֹפִין אֶת הַסַּל מוּקֵי כר"ש דִּלְדִידֵהּ וַדַּאי שְׁרֵי לְטַלְטֵל הַסַּל כְּשֶׁיָּרְדוּ דְּאֶפֵּי' מִגּוֹ דְּאִתְקְצַאי לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת אִתַּקְצַאי לְכֻלֵּי יוֹמָא לֵית לֵהּ דְּהָא מַתִּיר לְהַסְתַּפֵּק מִן הַנֵּר שֶׁכָּבָה א"נ הָא דְּיֵשׁ מַקָּצָה לַחֲצִי שַׁבָּת הֵינוּ לַאֲכִילָה וְלֹא לְטַלְטוּל וא"ת רַב יוֹסֵף דְּמַפָּרֵשׁ מַתְנִי' מִשּׁוּם דְּאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ לֹא אִתְיָא מַתְנִי' כר"ש דִּלְדִידֵהּ לָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ כֵּיוָן דְּשָׁרֵי לְאַחַר שֶׁכָּבָה כְּפִיתַ הַסַּל בְּטוּל כְּלִי מִשּׁוּם דְּשָׁרֵי אַחַר שֶׁיָּרְדוּ וי"ל דְּלָא דָּמֵי דְּהָכָא. וַדַּאי לָא חֲשִׁיב בְּטוּל כְּלִי מֵיד כְּשֶׁבָּאוּ עַל הַסַּל בְּיָדוֹ לְהַפְרִיחָם וּלְהַבְרִיחָם מִשָּׁם: **בְּעוֹדָן** עָלָיו כָּל בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת תַּמֵּהַּ הָא כֵּיוָן דְּבָיְדוֹ לְהַפְרִיחָם לְמַטָּה הָוֵי גְּמִרוֹ בְּיָדֵי אָדָם וְלַיְלִית לָן לְמֵימַר מִגּוֹ דְּאִתְקְצַאי לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת כִּדְמוֹכַח בְּפ' אֵין צָדִין (בֵּיצָה כו:) דְּפֶרִיךְ ר' זֵירָא לְמָ"ד יֵשׁ מַקָּצָה לַחֲצִי שַׁבָּת וְהָא פּוֹלִין וְעוֹשִׂין דְּמַעֲקַרָא חָזוּ לְכוֹס כִּי שְׁדִינְהוּ בְּקֻדָּרָה חַיְתָא אִדְּחוֹ לְהוּ גְּמַר בְּשׁוּלְיְהוּ אִשְׁתְּרוֹ לְהוּ א"ל אַבָּיֵי וּלְטַעְמָךְ תִּקְשֵׁי לָךְ קְדֵרוֹת דְּעָלְמָא דְּהָא קְדֵרוֹת דְּשַׁבְּתָא בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת רוֹתְחוֹת הֲן וּלְאוּרְתָא קָא אָכְלִינַן מִנַּיְהוּ אֶלָּא גְּמַרוֹ בִּידֵי אָדָם לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין כֵּן אֶלָּא לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת וְעַכְשָׁיו הָוֵי מְקֻרְקָר וְכֵן הַשְׁמָשׁוֹת הָיָה מְקֻרְקָר וְעַכְשָׁיו פּוֹלִין וְעוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ בְּלֹא שׁוּם דְּחוּי אֲבָל הָכָא רְצוֹנוֹ הָיָה שֶׁיֵּעָלוּ הָאֶפְרוֹחִין עַל הַסַּל שֶׁלְּכָךְ כְּפָאוֹ וְהָרֵי שָׁעָה אַחַת הִקְצָה אוֹתוֹ לְצָרְכָן וּמִגּוֹ דְּאִתְקְצַאי לְבֵין הַשְׁמָשׁוֹת אִתַּקְצַאי לְכֻלֵּי יוֹמָא: **וּשְׁנֵי** לֵיהּ בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ הַהִיא דְּנוֹתְנִין כְּלִי תַּחַת הַדֶּלֶף אִיכָּא נָמֵי לְשַׁנּוֹיֵי בְּדֶלֶף הָרָאוּי כְּדִשַׁנִּי לְעֵיל וּבְפֶרֶק מַשִּׁילִין (בֵּיצָה לו.). וְשָׁם) מְשַׁנֵּי לֵיהּ הָכִי לְרַבִּי יִצְחָק תֵּימַהּ לר"י מ"ש דְּגַבֵּי שֶׁמֶן תַּנָּא אֵין נוֹתְנִין וְגַבֵּי נִיצוֹצוֹת נוֹתְנִין בְּתַרְוַיְהוּ הָוֵה מַצֵּי לְמֵתְנֵי נוֹתְנִין בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ אוֹ בְּתַרְוַיְהוּ אֵין נוֹתְנִין בְּאֵין צָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ וְנִרְאֶה לר"י דְּמַעֲקַרָא אִשְׁתְּנִינַן דְּאֵין כְּלִי נָטָל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּיטָּל בְּשַׁבָּת וְגַבֵּי נִיצוֹצוֹת דָּבָר הַנִּיטָּל הָכִי אִשְׁתְּנִינַן דְּבָצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ שְׁרֵי אִי נָמֵי ר' יִצְחָק אִית לֵהּ נָמֵי דְּאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וּלְהָכִי גַּבֵּי שֶׁמֶן אֵין נוֹתְנִין אֲפִילּוּ בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ וּלְרַב הוּנָא נָפְרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּאִית לֵיהּ נָמֵי דְּתַרְוַיְהוּ אֵין כְּלִי נָטָל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל וְאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְאִם נֹאמַר דִּלְרַב יוֹסֵף לֹא אָתְיָא מַתְנִיתִין כר"ש דְּכֵיוָן דִּלְדִידֵהּ מֻתָּר לְאַחַר שֶׁכָּבָה לָא חֲשִׁיב בְּטוּל כְּלִי אִם כֵּן מְצִינַן לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ רַבָּה אִית לֵהּ דְּאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ וְאַצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּהַצָּלָה שָׁאנְיָא לֹא הִתִּירוּ כְּדֵי לְאוֹקְמָה מַתְנִיתִין כר"ש וא"ת מַאי צְרִיךְ בְּכָל הֲנֵי מִשְׁנָיוֹת לְאַשְׁמְעִינַן דְּבָצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ שְׁרֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלִגַּבֵּי נִיצוֹצוֹת אַצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא תֵּימָא אֲפִילּוּ בְּצָרִיךְ. לְמָקוֹמוֹ אָסוּר מִשּׁוּם דְּיֵלְמָא אָתֵי לְכַבּוּיֵי וְכֵן הַהִיא דְּכוֹפִין קְעָרָה שֶׁלֹּא תֵּאָחֵז כו' וְהַהִיא דְּקוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּאִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא חֵישִׁינַן שְׁמָא יַעֲלֶה אֶת הַקּוֹרָה דְּאָסוּר לְהַעֲלוֹת כְּדִתְנַן בְּפ' שׁוֹאֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת קנא:) וְכֵן קוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה סוֹמְכִין אוֹתָהּ כו' לֹא שָׁתַעֲלֶה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּשָּׁבֵר כו' כָּל הָנֵהוּ דְּמִיתְי יָדַע הַמְקֹשֶׁה דְּמַצֵּי לְשַׁנּוֹיֵי בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ אֶלָּא שֶׁרוֹצֶה לָדַעַת אִם יֵשׁ לְתָרֵץ בְּעִנְיָן אַחֵר: **דְּאַיְתּוֹר** מִבְּנְיָנָא כִּדְאָמַר לְקַמָּן בְּפ' כָּל הַכֵּלִים (שַׁבָּת דף קכד:) הָנֵי לִבְנֵי דְּאַיְתְרֵי מִבְּנְיָנָא שָׁרֵי לְטַלְטוּלֵיהּ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שי סעי' ו:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כה:
ד טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' ז:
ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כה:
ו טוש"ע או"ח סי' תקכא סעי' ג:
ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כד:
ח טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לט:
ט מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כה, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ד:
יא מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כה, סמג לאוין סה:

דְּאִיכָּא דְּבַשׁ. בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים דְּלֵיכָּא דְּבַשׁ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? לֹא נִצְרְכָא אֶלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חַלּוֹת. וְהָא מוּקְצוֹת נִינְהוּ! — דְּחַשֵּׁיב עֲלַיְיהוּ. הָא לָא חַשֵּׁיב עֲלַיְיהוּ מַאי — אָסוּר? אִי הָכִי, הָא דְּתָנֵי: "וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לָצוּד" — לִפְלוֹג וְלִתְנֵי בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — כְּשֶׁחִישֵּׁב עֲלֵיהֶן, אֲבָל לֹא חִישֵּׁב עֲלֵיהֶן — אָסוּר! הָא קָמַשְׁמַע לַן: אַף עַל פִּי שֶׁחִישֵּׁב עֲלֵיהֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לָצוּד. מַנִּי? אִי רַבִּי שִׁמְעוֹן — לֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. אִי רַבִּי יְהוּדָה — כִּי לֹא מִתְכַּוֵּין מַאי הָוֵי? הָא דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — אָסוּר! לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה. מַאי "וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לָצוּד" — שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָּה כִּמְצוּדָה, דְּלִישְׁבּוֹק לְהוּ רַוְוחָא כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיתַּצְדוּ מִמֵּילָא. [א]רַב אָשֵׁי אָמַר: מִי קָתָנֵי "בִּימוֹת הַחַמָּה וּבִימוֹת הַגְּשָׁמִים"? "בַּחַמָּה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים" קָתָנֵי, בְּיוֹמֵי נִיסָן וּבְיוֹמֵי תִּשְׁרֵי, דְּאִיכָּא חַמָּה וְאִיכָּא צִינָּה וְאִיכָּא גְּשָׁמִים וְאִיכָּא דְּבַשׁ. אֲמַר לְהוּ רַב שֵׁשֶׁת: פּוּקוּ וֶאֱמַרוּ לֵיהּ לְרַבִּי יִצְחָק: כְּבָר תַּרְגְּמַהּ רַב הוּנָא לִשְׁמַעְתָּיךְ בְּבָבֶל. דְּאָמַר רַב הוּנָא: עוֹשִׂין מְחִיצָה לְמֵת בִּשְׁבִיל חַי, וְאֵין עוֹשִׂין מְחִיצָה לְמֵת בִּשְׁבִיל מֵת. [אג]מַאי הִיא? — דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, וְכֵן תָּנָא שֵׁילָא מָרִי: מֵת הַמּוּטָּל בַּחַמָּה, בָּאִים שְׁנֵי בְנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִין בְּצִדּוֹ. חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה, זֶה מֵבִיא מִטָּה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ וְזֶה מֵבִיא מִטָּה וְיוֹשֵׁב עָלֶיהָ. חַם לָהֶם מִלְמַעְלָה, מְבִיאִים מַחְצֶלֶת וּפוֹרְסִין עֲלֵיהֶן. זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְזֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ, וְנִמְצֵאת מְחִיצָה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ. [דד]אִיתְּמַר, מֵת הַמּוּטָּל בַּחַמָּה. רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הוֹפְכוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה. רַב חֲנִינָא בַּר שְׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אָמַר: מַנִּיחַ עָלָיו כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלוֹ. הֵיכָא דְּאִיכָּא כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגֵי דִּשְׁרֵי. כִּי פְּלִיגֵי דְּלֵית לֵיהּ: מָר סָבַר טִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵיהּ טִלְטוּל, וּמָר סָבַר לָא שְׁמֵיהּ טִלְטוּל. [וז(ב)]לֵימָא כְּתַנָּאֵי: אֵין מַצִּילִין אֶת הַמֵּת מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ: שָׁמַעְתִּי שֶׁמַּצִּילִין אֶת הַמֵּת מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. הֵיכִי דָּמֵי: אִי דְּאִיכָּא כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, מַאי טַעְמָא דְּתַנָּא קַמָּא? אִי דְּלֵיכָּא, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ? אֶלָּא לָאו בְּטִלְטוּל מִן הַצַּד פְּלִיגֵי. דְּמָר סָבַר טִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵיהּ טִלְטוּל, וּמָר סָבַר לָא שְׁמֵיהּ טִלְטוּל! לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא טִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵיהּ טִלְטוּל, וְהַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ: דְּמִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מֵתוֹ

אִי

דְּאִיכָּא דְּבַשׁ דָּבָר הַנִּטָּל: שְׁתֵּי חַלּוֹת כָּל הַכַּוֶּרֶת עוֹשִׂין אוֹתָהּ הַדְּבוֹרִים חַלּוֹת חַלּוֹת שֶׁל צַפִּיחִית דְּבַשׁ וְשַׁעֲוָה וּכְשֶׁרוֹדִים אוֹתָן מַנִּיחִין בָּהּ שְׁתַּיִם שֶׁיִּתְפַּרְנְסוּ מֵהֶן הַדְּבוֹרִים כָּל יְמוֹת הַגְּשָׁמִים כִּדְתְנַן בְּהַמּוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה (ב"ב פ.) הַלּוֹקֵחַ חַלּוֹת כַּוַּרְתּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ מַנִּיחַ שְׁתֵּי חַלּוֹת דִּסְתָמָא לֹא מְכָרָן: מֻקְצוֹת נִינְהוּ לִדְבוֹרִים הֲדַר הָוָה לֵיהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל וְאַפֵּ"ה מְטַלְטְלִין מַחְצֶלֶת לְהַצָּלָתָן: דַּחֲשִׁיב עֲלַיְהוּ מֵאֶתְמוֹל לַאֲכִילָה: וּמַנִּי הִיא שֶׁהֻצְרַכְתָּ לְתָרוּצָה כְּשֶׁחִשֵּׁב וְקָתָנֵי דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר כר"ש: אִי ר"ש אָמַר לָמָּה לִי לְאוֹקְמֵהּ בְּשֶׁחִשֵּׁב: שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנּוּ כִּמְצוּדָה שֶׁלֹּא יְכַסֶּנָּה כֻּלָּהּ אֶלָּא דְּנִשְׁבּוֹק רַוְחָא שֶׁיּוּכְלוּ לָצֵאת כִּי הֵיכִי דְּלָא לִתַּצְדוּ בְּהַאי כִּסּוּי מִמֵּילָא ואע"ג דְּלָא מִיכַּוֵּין לְמֵצַד אָסוּר: רַב אַשִׁי אָמַר לְעוֹלָם דְּאִיכָּא דְּבַשׁ טוּבָא וּדְקַשְׁיָא לָךְ יְמוֹת הַגְּשָׁמִים מִי קָתָנֵי בָּהּ יְמוֹת הַגְּשָׁמִים: לִשְׁמַעְתִּיךְ דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל: מֵת הַמֻּטָּל בַּחַמָּה וְיֵשׁ לָחוּשׁ שֶׁמָּא יְמַהֵר לְהַסְרִיחַ: וְיוֹשְׁבִין בְּצִדּוֹ ע"ג הַקַּרְקַע כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעֲרוּ מֵחֹם הַקַּרְקַע וְיִצְטָרְכוּ לְהָבִיא מִטּוֹת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן וְהַמִּטּוֹת יִהְיוּ לַמְּחִצָּה כִּדְמְסַיֵּם וְאָזֵיל: חַם לָהֶם לְמַטָּה מִן הַקַּרְקַע שֶׁרְתָחוֹ חַמָּה: וּפוֹרְסִין עַל רֹאשָׁן לְצֵל: זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ שֶׁתְּהֵא הַמַּחְצֶלֶת מֻנַּחַת עָלֶיהָ וְכֵן זֶה נִמְצֵאת מְחִצָּה עֲשׂוּיָה מֵאֵלֶיהָ וְלִכְשֶׁיִּרְצוּ נִשְׁמָטִין וְהוֹלְכִין לָהֶם וְדַוְקָא נְקַט חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה בְּרֵישָׁא שֶׁיָּבִיאוּ הַמִּטּוֹת לִישִׁיבָה בְּרֵישָׁא וַהֲדַר מַחְצֶלֶת לִפְרֹשׂ עֲלֵיהֶן לְצֵל וְאוֹחֲזִין אוֹתָהּ בִּידֵיהֶן עַד לְאַחַר שָׁעָה שֶׁיִּזְקְפוּם וְיִשְׁמְטוּם דַּהֲוָה לֵיהּ כִּי הַהוּא דְּאָמְרִינַן (עֵירוּבִין דַּף קא.) הַאי מְדוּרְתָּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁרֵי אֲבָל לַאֲתוּיֵי מֵעִקָּרָא מִטּוֹת לְצֹרֶךְ הָאֹהֶל לֹא דַּהֲוָה לֵיהּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה כְּדֶרֶךְ בִּנְיָן וקי"ל אֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת: הוֹפְכוֹ מִמִּטָּה לְמִטָּה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְצֵל: מִן הַצַּד כִּלְאַחַר יָד: אִי דְּלֵיכָּא וְהַאי מַצִּילִין דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ דִּמְטַלְטֵל לֵיהּ לְהֶדְיָא הוּא: מַאי טַעְמָא דְּר' יְהוּדָה אֶלָּא לָאו מִן הַצַּד הוּא דְּקָשָׁרֵי:

דְּחָשֵׁב עֲלַיְהוּ וא"ת וְהָא אָסוּר לִרְדּוֹתָם כִּדְתַנְיָא בְּסוֹף פֶּרֶק הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צה. וְשָׁם) הָרוֹדֶה חַלּוֹת דְּבַשׁ בְּשׁוֹגֵג חַיָּב חַטָּאת דִּבְרֵי ר"א וּלְרַבָּנָן שְׁבוּת מִיהָא אִיכָּא וְהָוֵי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל וְי"ל דְּמַיְירֵי בִּרְדוּיוֹת וּמֻנָּחוֹת שָׁם בַּכַּוֶּרֶת אִי נָמֵי רְגִילוּת שֶׁיֵּשׁ דְּבַשׁ צָף ע"ג חַלּוֹת וְאוֹתוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ רְדִיָּה: שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנּוּ כְּעֵין מְצוּדָה וא"ת מַאי קמ"ל פְּשִׁיטָא דְּאִי עֲבִיד כְּעֵין מְצוּדָה דְּאָסוּר וְהָא לֹא מַשְׁמַע מִבָּרַיְתָא דאע"ג דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן אָסוּר וי"ל דְּאָמַר בְּפֶ' מַשִּׁילִין (בֵּיצָה לו: וְשָׁם) דקמ"ל דס"ד בְּמִינוֹ נִצּוֹד אָסוּר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד מֻתָּר: רַב אַשִׁי אָמַר כו' מִסְתָמָא רַב אַשִׁי הֵשִׁיב מִיָּד כֵּן לְרַב עוּקְבָא כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אֶלָּא שֶׁסִּדֵּר הַשַּׁ"ס תֵּרוּץ שֶׁלּוֹ תְּחִלָּה וְרַשְׁבָּ"א אוֹמֵר דִּשְׁנֵיהֶם הֵשִׁיב רַב אַשִׁי דִּבְמַסֶּכֶת בֵּיצָה גָּרַס א"ל לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חַלּוֹת וּבְשִׁנּוּיָא דְּהָכָא גָּרַס ואב"א מִי קָתָנֵי בִּימוֹת הַחַמָּה כו': כְּבָר תֵּירְגְּמ' רַב הוּנָא לִשְׁמַעְתִּיךְ בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דַּף קנד:) מַשְׁמַע דְּאִית לֵיהּ נָמֵי לְרַב הוּנָא דְּאָסוּר לְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ דְּפָרִיךְ אַמִּלְּתֵהּ דְּקָאָמַר הָתָם רַב הוּנָא הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה כְּלֵי זְכוּכִית מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֵּיהֶן וְהָא קְמְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵכָנוֹ וּמְשַׁנֵּי בִּשְׁלִיפֵי זוּטְרֵי וא"ת אַכַּתִּי תִּקְשֶׁה לֵיהּ הָתָם דְּהָא רַב הוּנָא סָבַר הָכָא דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל וְי"ל דְּמַיְירֵי בְּצָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ וא"ת וְכִי פָּרִיךְ לֵיהּ הָתָם מֵהַהִיא דְּהָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה טֶבֶל וַעֲשָׂשִׁית לֵימָא דְּמַיְירֵי בְּאֵין צָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ וְי"ל דַּהֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי הָכִי דה"נ הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי בִּשְׁלִיפֵי רַבְרְבֵי ור"י מְתָרֵץ דְּאִסּוּר דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל שָׁרֵי הֵיכָא דְּאִיכָּא הֶפְסֵד מְרֻבֶּה וְכֵן מַשְׁמַע דְּקָאָמַר הָתָם מַהוּ דְּתֵימָא כִּי הֵיכִי דִּלְהֶפְסֵד מְרֻבֶּה חָשְׁשׁוּ כו' מַשְׁמַע חָשְׁשׁוּ וְהִתִּירוּ לְטַלְטֵל אַף לְדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל דְּמָה חָשְׁשׁוּ לְהַתִּיר אִם לֹא זֶה הָאִסּוּר: חַם לָהֶם מִלְּמַטָּה תֵּמַהּ בְּלֹא שׁוּם חֹם מַאי אִסּוּר אִיכָּא שֶׁיָּבִיאוּ כָּל אֶחָד מִטָּה לֵישֵׁב עָלֶיהָ וְתוּ אַמַּאי מַיְתֵי בְּרֵישָׁא מִטָּה וַהֲדַר מַחְצֶלֶת יַמְתִּינוּ עַד שֶׁיָּחֵם לָהֶם גַּם מִלְמַעְלָה וְיָבִיאוּ מִטּוֹת וּמַחְצָלוֹת יַחַד וְנִרְאֶה דְּאַחְמוּר רַבָּנָן לְמֶעְבַּד הֶכֵּרָא שֶׁהוּא לְצֹרֶךְ חַי כָּל כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְמֶעְבַּד: וּפוֹרְסִין עֲלֵיהֶן זֶה זוֹקֵף כו' דַּוְקָא בכה"ג כְּמוֹ שֶׁפֵּי' רָשִׁי אֲבָל מִמַּטָּה לְמַעְלָה אָסוּר מִשּׁוּם אֹהֶל כִּדְאָמְרִי' בְּהַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה לב: וְשָׁם) אָמַר רַב יְהוּדָה מְדוּרְתָּא מִלְמַעְלָה לְמַטָּה שְׁרֵי מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה אָסוּר וְכֵן בֵּיעֲתָא וְכֵן קִדְרָא וְכֵן חָבִיתָא וּפוּרְיָא דְּהָא דְּאָמְרִי' בְּהַמּוֹצֵא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין קב.) גַּבֵּי דִּיכְרֵי דְּרַב הוּנָא אֲתָא לְקַמֵּהּ דְּרַב א"ל זִיל כְּרוֹךְ בֻּדְיָא וְשַׁיֵּר בַּהּ טֶפַח לְמָחָר פָּשְׁטוּהּ מוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי הוּא וְשַׁפִּיר דָּמֵי אֲבָל בְּלֹא שִׁיּוּר אָסוּר הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁהַמְּחִצּוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הָיוּ כְּבָר עֲשׂוּיוֹת וְאִם הָיָה פּוֹרֵשׂ עֲלֵיהֶן הָיָה עוֹשֶׂה אֹהֶל כְּדֶרֶךְ לַעֲשׂוֹת אֹהֶל ואע"ג דְּרַב הוּנָא אִית לֵהּ הָכָא דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל. מַה שֶּׁהָיָה מוֹסִיף לְמָחָר לָא חָשִׁיב טִלְטוּל אוֹ שֶׁמָּא הָיוּ מוֹשִׁיבִין שָׁם אָדָם א"נ מִשּׁוּם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה שְׁרֵי כִּדְפָרֵישׁ לְעֵיל: זֶה זוֹקֵף מִטָּתוֹ תֵּמַהּ לר"י דְּרָבָא לָא שָׁרֵי אֶלָּא בִּשְׁבִיל חַי וּבְפֶ' מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (סָם מד. וְשָׁם) תַּנְיָא זוֹקֵף אֶת הַמִּטָּה פּוֹרֵס עָלֶיהָ סָדִין שֶׁלֹּא תִּפּוֹל הַחַמָּה עַל הַמֵּת וְעַל הָאֳכָלִין וְהָתָם מוּקֵי לַהּ בִּמְחִצָּה רְבִיעִית שֶׁסֻּכָּה כְּשֵׁרָה בְּלָאו הָכִי וְלָא הָוֵי אֶלָּא תּוֹסֶפֶת אֹהֶל אֲבָל מ"מ (אֵין) נִטַּל הַכְּלִי בִּשְׁבִיל מֵת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם נָמֵי לָא שָׁרֵי אֶלָּא בְּעִנְיָן שֶׁאוֹמֵר כָּאן שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל חַי אִי נָמֵי שֶׁיֵּשׁ אוֹכְלִין עִם הַמֵּת: וְנִשְׁמָט וְהוֹלֵךְ לוֹ וְאֵין צָרִיךְ לִשָּׁאֵר שָׁם תַּחַת הָאֹהֶל כְּדֵי שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה שֶׁנַּעֲשָׂה בִּשְׁבִיל חַי כֵּיוָן דִּבְשַׁעַת עֲשִׂיָּה הָיָה נִרְאֶה שֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל חַי: דכ"ע טִלְטוּל מִן הַצַּד שְׁמֵהּ טִלְטוּל נִרְאֶה לר"י דְּכֵן הֲלָכָה מִדְּלָא קָאָמַר דכ"ע לָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וּכְגוֹן דְּלֵיכָּא כִּכָּר וְתִינוֹק וְאֵין לוֹ אֶלָּא מִטָּה אַחַת וְטַעַם דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל כו'. אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהִלְכְתָא דִּשְׁמֵהּ טִלְטוּל נְקַט הָכִי וְקָשֶׁה לר"י דִּבְרֵישׁ כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קכג.) פָּסֵיק רַב נַחְמָן כְּר' אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי דְּקָסָבַר לָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וע"ק דְּרַב אַדְּרַב דְּהָכָא סָבַר שְׁמֵהּ טִלְטוּל וּבְסוֹף פ' תּוֹלִין (שַׁבָּת קמא.) אָמְרִי בֵּי רַב טִלְטוּל מִן הַצַּד לָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וּבְדוּכְתָּא אַחֲרִיתִי פָּרִיךְ מִדְּרַב אַאָמְרִי בֵּי רַב וּבְפֶרֶק הַשּׁוֹאֵל (ב"מ קב:) וּבְפֶרֶק בֵּית כּוֹר (ב"ב קה:) מַצְרִיךְ מִלְּתֵהּ דְּרַב וּדְאָמְרִי בֵּי רַב וְעוֹד אַמַּאי אָסַר רַב הָכָא טִלְטוּל מִן הַצַּד הָא תְּנַן בְּפֶ' נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת קמב:) מָעוֹת שֶׁעַ"ג הַכַּר מְנַעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת וְאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית מַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְכוּ' וּמוּקֵי לָהּ רַב הָתָם בְּשׁוֹכֵחַ אֲבָל בְּמַנִּיחַ נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וְהָכָא (חֲשִׁיב) בְּשׁוֹכֵחַ. מִדְּשָׁרֵי שְׁמוּאֵל וְכָל דָּבָר שֶׁדַּעְתּוֹ לְטָלוֹ בְּשַׁבָּת וְלֹא לְהַנִּיחוֹ כָּל הַשַּׁבָּת אֲפִילוּ מַנִּיחַ חָשִׁיב כְּשׁוֹכֵחַ כִּי הַהִיא דִּמְנַעֵר אֶת הַכִּסּוּי וְהֵם נוֹפְלוֹת אע"פ שֶׁבְּמִתְכַּוֵּן כִּסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל וְאַפֵּי' רַבָּנַן דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי שָׁרוּ בְּכִי הַאי גַּוְנָא דְּהָכָא דְּהָא שָׁרוּ פַּגָּה שֶׁהִטְמִינָהּ בְּתֶבֶן וַחֲרָרָה שֶׁהִטְמִינָהּ בְּגֶחָלִים אִם מְגֻלָּה מִקְצָתָהּ וּבִמְכֻסָּה כֻּלָּהּ פְּלִיגֵי דְּרַבִּי אֶלְעָזָר שָׁרֵי אַפֵּי' מְכֻסָּה כֻּלָּהּ דְּתוֹחֵב בְּכוּשׁ אוֹ בְּכַרְכָּר וְאוֹמֵר ר"י דְּיֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָכָא עִקַּר הַטִּלְטוּל לְצֹרֶךְ מֵת וְלָא דָּמֵי לְכָל הָנָהוּ שֶׁעוֹשֶׂה עִקַּר הַטִּלְטוּל לְצֹרֶךְ כַּר וְחָבִית וְלֹא לְצֹרֶךְ מָעוֹת וְאֶבֶן וּלְהָכֵי לָא מַיְיתֵי הָכָא פְּלֻגְתָּא דְּר' אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי וְרַבָּנַן וע"ק לר"י דְּאַפֵּי' בְּטִלְטוּל דְּמֵת שֶׁיֵּשׁ לֶאֱסֹר יוֹתֵר מִשְּׁאָר טִלְטוּל מִן הַצַּד כִּדְפֵי' שָׁרֵי שְׁמוּאֵל וּבְסוֹף בַּמֶּה טוֹמְנִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף נ:) אָמַר שְׁמוּאֵל הַאי סַכִּינָא דְּבֵינֵי אֻרְבֵּי דָּצָה וּשְׁלָפָהּ וַהֲדַר דָּצָה שְׁרֵי וְאִי לָא אָסִיר וּפֵרֵשׁ בְּקוּנְט' לְקַמָּן דְּאָסוּר מִשּׁוּם טִלְטוּל מִן הַצַּד וְכֵן קָשֶׁה דְּרַב הוּנָא אָמַר הָתָם הַאי סְלִיקוּסְתָּא דָּצָה וּשְׁלָפָהּ וַהֲדַר דָּצַהּ שְׁרֵי וְאִי לָאו אָסוּר א"כ אָסַר טִלְטוּל מִן הַצַּד וּבְסוֹף תּוֹלִין אָמְרִי בֵּי רַב טִלְטוּל מִן הַצַּד לָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וְאָמְרִי בֵּי רַב הַיְנוּ רַב הוּנָא כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ ר"ת בספ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יז: וְשָׁם) וְנִרְאֶה לר"י דְּרַב הוּנָא וּשְׁמוּאֵל לָא אָסְרֵי הָתָם מִשּׁוּם טִלְטוּל מִן הַצַּד אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמֵּסִיר עָפָר וּמַרְחִיב הַגֻּמָּא וְאַיְּידֵי דְּאַיְּרֵי לְעֵיל מִנֵּהּ בְּגֻמָּא נַקְטֵהּ וּמוֹתֵב מֵהַטּוֹמֵן לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת דִּסְתָם לֶפֶת וּצְנוֹנוֹת לָאו דָּצָה וּשְׁלָפָהּ וּלְהָכֵי חָשִׁיב הַשַּׁ"ס תְּיוּבְתָּא ור"ה וּשְׁמוּאֵל הֲווּ יָדְעֵי לָהּ דְּמַתְנִי' הִיא בְּסֵדֶר זְרָעִים אֶלָּא דְּדָחֲקִי לְאוֹקְמָהּ בְּדָצָה וּשְׁלָפָהּ וְהַשַּׁ"ס לָא נִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמָהּ הָכִי וְעוֹמֶדֶת בִּתְיוּבְתָּהּ: מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מֵתוֹ אִי לָא שָׁרֵית לִי' אָתֵי לְכַבּוּיֵי ואע"ג דְּגַבֵּי מָמוֹן אָמְרִינַן אִיפְּכָא אִי שָׁרֵית לֵהּ אָתֵי לְכַבּוּיֵי הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁאֵין מִצְטַעֵר עַל מָמוֹנוֹ כְּמוֹ עַל מֵתוֹ וְאִי שָׁרֵית לֵיהּ מִתּוֹךְ שֶׁיְּהֵא טָרוּד לְהַצִּיל יִשְׁכַּח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְיָבֹא לְכַבּוֹת בְּשׁוֹגֵג אֲבָל עַל מֵתוֹ מִצְטַעֵר בְּיוֹתֵר וְאִי לָא שָׁרֵית לֵהּ אָתֵי לְכַבּוּיֵי בְּמֵזִיד:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ו:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ו:
ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' א:
ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא:
ו טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' א:
ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא:

מסורת הש"ס

א ביצה לו:
ב יומא פה., תוספתא שבת

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אי ר"ש למה לי בשחישב. משמע דמכ"מ צריכים לשינויא דאיכא ב' חלות דס"ל לרש"י שם דלר"ש ליכא לדינא דרי"ץ היינו אפילו לר"ש דמיקל במוקצה ואולם רש"י בביצה כתב באמת דפירכת הש"ס דלר"ש ל"צ כלל לתרץ דאיכא ב' חלות מבואר דס"ל לרש"י שם (דלר"ש ליכא לדינא דרי"ץ). ולדברי רש"י אלו כוונת הה"ה ד' מי שהחשיך שכתב דרי"ץ הוא רק לר"י וכתב עלה שכ"כ רש"י: גמ' כי פליגי דלית ליה. ק"ל אמאי לא הוי המטה עצמה במקום ככר או תינוק ועי' מג"א סי' ש"ח ס"ק כ"א ובתוספת שבת. ומזה לא הערו כלום וצע"ג: תוס' ד"ה ופורסין וכו' מה שהיה מוסיף למחר. עי' לקמן דף נג ע"א תוס' ד"ה מהו ליתן: שם ד"ה דכ"ע וכו' ובדוכתא אחריתי. עי' בכורות דף כו ע"ב:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב תמורה יג:; נזיר ח:; נדרים יא.:; עירובין יד.; הוריות ט:; לעיל לז.

ג חולין יד:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דכ"ע כו' אפילו מניח חשיב כשוכח כי ההיא דמנער. עי' לקמן דף נא ע"א תוס' ד"ה או שטמן:

בא"ד דהכא עיקר. עי' לעיל דף לט ע"א תוס' ד"ה מפני שמזיז:

בא"ד הוו ידעי לה דמתני' היא. עי' מנחות דף ט ע"א תוס' ד"ה חסר הלוג ומו"ק דף ה ע"א תוס' ד"ה לאתויי:

תוס' ד"ה שיחדה כו' והויא כחצוצרות. לעיל דף לו ע"א:

אי לָא שָׁרֵית לֵהּ וכו' אֲבָל בְּמַטָּל לְחַמָּה לָא שְׁרֵי: מַתְנִי' מְטַלְטְלִין נֵר חֲדָשׁ וְשַׁבַּקְּעָרָה אָסוּר וְר' שִׁמְעוֹן מַתִּיר וְאַחַר הַשַּׁבָּת מַתִּיר אֲפִי' לְר' יְהוּדָה וה"נ תַּנְיָא לְקַמָּן גַּבֵּי נוֹיֵי סַכָּה אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי י"ט הָאַחֲרוֹן אֲבָל בָּתַר הָכִי שְׁרֵי וְקָשֶׁה לר"י דמ"ש מִנֵּר חֲנֻכָּה דְּתַנְיָא כָּבָה לֵיל רִאשׁוֹן מוֹסִיף עָלָיו בְּלֵיל ב' וּמַדְלִיק בּוֹ כָּבָה לֵיל ח' עוֹשֶׂה לוֹ מְדוּרָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ מִפְּנֵי שֶׁהַקָּצָה לְמְצוָתוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּנֵר חֲנֻכָּה עִקָּרוֹ לֹא לַהֲנָאתוֹ בָּא אֶלָּא לְפַרְסוּמֵי נִיסָּא וּמְשׁוּם חֲבִיבוּתָא דְּנֵס אֵינוֹ מְצַפֶּה שֶׁיִּכְבֶּה אֶלָּא מַקָּצָה לְגַמְרֵי לְמְצוָה אֲבָל נֵר שַׁבָּת לַהֲנָאתוֹ בָּא יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה שֶׁיִּכְבֶּה וּלְכָךְ מַתִּיר וא"ת ומ"ש נֵר שֶׁכָּבָה דְּאָסוּר לְטַלְטֵל לְר' יְהוּדָה מִסַּכָּה דְעוּבְדָּא דְּעַלְמָא דְּמַהֲנֵי בָּהּ תְּנַאי כְּדְאָמַר לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין וְאִם הִתְנָה עָלֶיהָ הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ וּמוּקֵי לָהּ בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף ל:) בְּסַכָּה דְּעַלְמָא וּרְעוּבְדָּא דְּאִתְמוֹל דְּעָתָהּ עֲלַוָּה שֶׁתִּתְפּוֹל וְנֵר נְמֵי דְּעָתָהּ עֲלַוָּה שֶׁיִּכְבֶּה וְאַמַּאי אֵין מוֹעִיל תְּנַאי לְהִסְתַּפֵּק מִמּוֹתַר הַשֶּׁמֶן ולר"ש נְמֵי יוֹעִיל תְּנַאי לְהִסְתַּפֵּק מִן הַשֶּׁמֶן הַמִּטְפְּטֶפֶת בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק וי"ל דְּהָתָם סַכָּה דְּעַלְמָא הָיְתָה עֲשׂוּיָה מִזְּמַן גָּדוֹל וַעֲתָה בִּיה"ש אֵינוֹ בּוֹדֵל מִמֶּנָּה וְיוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה מָתַי תִּפֹּל אֲבָל נֵר עִקַּר הַקְצָאָתוֹ הוּא בִּיה"ש וְדַחְיֵהּ בְּיָדַי' לְצֹרֶךְ שַׁבָּת וַחֲמִיר טְפֵי וְלָא

אֵי לָא שָׁרֵית לֵיהּ, אָתֵי לְכַבּוֹיֵי. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בֶּן שֵׁילָא אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן לָקִישׁ בְּמֵת. ג"אֵין נֵיאוֹתִין הֵימֶנּוּ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּכָן. תָּנוּ רַבָּנָן: מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה אָסוּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. (א)מַתְנִי' מְטַלְטְלִין נֵר חֲדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת. ר' יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל הַנֵּרוֹת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר שֶׁהַדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חוּץ מִן הַנֵּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת. כְּבָתָה — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ. אֲבָל כּוֹס וּקְעָרָה וַעֲשָׂשִׁית לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם. וְרַבִּי אֶלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִסְתַּפֵּק מִן הַנֵּר הַכָּבָה וּמִן הַשֶּׁמֶן הַמִּטְפַּטֵּף, וַאֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁהַנֵּר דּוֹלֵק. (ב)אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר לַהּ כַּאֲבוּהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא. סָבַר לַהּ כַּאֲבוּהּ בַּחֲדָא — דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. וּפְלִיג עֲלֵיהּ בַּחֲדָא — דְּאִילּוּ אֲבוּהּ סָבַר כָּבָה — אֵין, לֹא כָּבָה — לָא, וְאֵיהוּ סָבַר אַף עַל גַּב דְּלֹא כָּבָה. אֲבָל כּוֹס וּקְעָרָה וַעֲשָׂשִׁית לֹא יְזִיזֵם מִמְּקוֹמָם. מַאי שְׁנָא הָנֵי? אָמַר עוּלָּא: סֵיפָא אָתְאָן לְרַבִּי יְהוּדָה. מַתְקִיף לַהּ מָר זוּטְרָא: אִי הָכִי, מַאי "אֲבָל"? אֶלָּא אָמַר מָר זוּטְרָא: לְעוֹלָם רַבִּי שִׁמְעוֹן. וְכִי קָשְׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן — בְּנֵר זוּטָא דְּדַעְתֵּיהּ עֲלַוֵּיהּ, אֲבָל הָנֵי דְּנָפְשִׁי — לָא. וְהָתַנְיָא: מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקְּעָרָה — אָסוּר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר! הָתָם קְעָרָה דּוּמְיָא דְּנֵר, הָכָא קְעָרָה דּוּמְיָא דְּכוֹס. (ג)אָמַר רַבִּי זֵירָא: פָּמוֹט שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת, לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר — אָסוּר. לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר — מוּתָּר. לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה — מוּקְצֶה מֵחֲמַת מִיאוּס אִית לֵיהּ, מוּקְצֶה מֵחֲמַת אִיסּוּר לֵית לֵיהּ? וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל הַנֵּרוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת מְטַלְטְלִין, חוּץ מִן הַנֵּר שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּשַׁבָּת! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר, אָמַר רַבִּי זֵירָא: פָּמוֹט שֶׁהִדְלִיקוּ עָלָיו בְּשַׁבָּת — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. לֹא הִדְלִיקוּ עָלָיו — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מְטָה שֶׁיְּחָדָהּ לְמָעוֹת אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. מֵתִיב רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מְטַלְטְלִין נֵר חֲדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן!

וּמָה מֵאִיר וְר' יְהוּדָה דְּקָאֵי עֲלַיְיהוּ וְלָא ר"ש וּמְפָרֵשׁ וְכֵן פר"ח לְדִבְרֵי הַמַּתִּיר הַיְנוּ ר' שִׁמְעוֹן אַסֵּר כָּאן בְּפָמוֹט דְּהָא פָּמוֹט גָּדוֹל הוּא כְּכוֹס וּקְעָרָה וַעֲשָׂשִׁית כְּמוֹ פָּמוֹטוֹת שֶׁל בֵּית ר' דְּשִׁלְהֵי כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת קכא:) לְדִבְרֵי הָאוֹסֵר הַיְנוּ ר' מֵאִיר וְר' יְהוּדָה דְּאִסְרִי בְּנֵר חֶרֶס שֶׁהִדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת וה"מ בְּנֵר שֶׁל חֶרֶס דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי מַקָּצֶה מֵחֲמַת מִאוּס וּמֵחֲמַת אִסּוּר אֲבָל בְּנֵר מַתֶּכֶת שָׁרוּ וּמַסִּיק דְּאַפִּי' בְּשֶׁל מַתֶּכֶת אָסַר ר' מֵאִיר וה"נ אָמְרִי' בפ"ק דְּחַלִּין (דף טו.) ע"כ לָא שָׁרֵי רַבִּי מֵאִיר אֶלָּא בְּמַבְשֵׁל דְּרָאוּי לְכֹס אֲבָל בְּשׁוֹחֵט לֹא: **מְטָה** שֶׁיְּחָדָהּ לְמָעוֹת אָסוּר לְטַלְטְלָהּ נִרְאֶה דְּאַפִּי' לְצֹרֶךְ גּוּפָהּ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמָהּ אָסוּר דְּכֵיוָן שֶׁיְּחָדָהּ לְמָעוֹת שׁוּב אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנָּה שׁוּם תַּשְׁמִישׁ וְהַוְיָא כַּחֲצוֹצְרוֹת דְּאָסוּר לְטַלְטְלָהּ לְרַבִּי יְהוּדָה אֲפִילּוּ לְצֹרֶךְ גּוּפָהּ וּמְקוֹמָהּ וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן לֹא אָסוּר שׁוּם מַקָּצֶה לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ אֶלָּא מַקָּצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' א:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' ערט סעי' א:

ד מיי' פה' מהל' שבת הל' יב:

ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

ו טוש"ע או"ח סי' ערט סעי' א:

ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' י:

ח מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שי סעי' ז:
ב מיי' פכ"ה מהלכ' שבת הלכ' י:

ומה נר דלהכי עבידא כו' פי' בקונטרס דדיק מדקתני אבל לא ישן משמע דוקא ישן אבל חדש אפילו יחדו וקשה לר"י דלמאי דמסיק נמי מטה שיחדה והניח עליה מעות כו' תקשה ליה מנר של מתכת דשרי ר' יהודה אפילו יחדו לעיל מדקתני חוץ מן הנר שהדליקו בה באותה שבת אע"פ שיחדה והדליקו בה בחול שרי ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן אלא בנר של חרס הוא דקאמר דלהכי עבידא שתחלת עשיתה היא להדלקה והוי כמו יחוד שמיד שמדליקין בה פעם אחת נמאסת ואין ראויה לתשמיש אחר ולכך תחלת עשיתה אינה אלא להדלקה אע"פ שראויה לתשמיש אחר בין עשיתה להדלקה מ"מ אין עושין אותה לכך שאין זה אלא זמן מועט אבל בנר מתכת אין עשיתה להדלקה לבד דראויה כל שעה לתשמיש אחר: **לא** הניח עליה מעות מתר לטלטלה וחצוצרות דאסר ר' יהודה לעיל (שבת דף לו.) נראה לר"י דאסר אפי' לא תקע בה דחצוצרות לא חזיא אלא לתקיעה ואין לחלק בין תקע ללא תקע אבל משה ונר חזי לתשמיש אחרינא: **יש** עליה מעות אסור לטלטלה ע"כ במניח אירי דבשכח תנן פרק נוטל (לקמן קמיב:) מנעל הכר והן נופלות ובמניח בשבת אירי דבהניח מבעוד יום והיו עליה בין השמשות אפילו אין עליה מעות אסור לטלטלה כדקאמר בסיפא דמלתה וקשה דאיך יכול להיות שמניח לדעת בשבת וי"ל בגון שהניח נכרי או תינוק לדעת ישראל וא"ת אמאי לא מוכח מהכא בפ' אין צדין (ביצה כו:) דאין מקצה לחצי שבת וי"ל דאיכא לאוקמא בגון שהניחם לדעת ישראל בדי להסירם אחר שעה והוו כגמרו בידי אדם ולמאי דפרשית לעיל דהא דיש מקצה לחצי שבת הינו באסור אבילה ולא בטלטול א"ש: **מוכני** שלה פי' בקונטרס דגבי שדה תנן לה במסכת כלים (פי"ח מ"א) והיא עשויה למרכבת אנשים ונשים ואין נראה לר"י דאי חזיא סאה מציל בציון דלא מקבל טומאה כדתנן במסכת כלים ואלו כו' וכלי עץ הטהורים ואין צ"ל דמוכני יש לו בית קבול אלא פשוטי כלי עץ הוא ויש נקב בשדה בצדה והכלים בתוך השדה ומוכני חופפת שם וממעטת אותו נקב עד שאין נשאר פותח טפח וקאמר ציון דנשמטת אינו ממעט דדלקא כי מבטלו שם ממעט בחלון כדמוכח בלא יחפור (ב"ב כ: ושם) דפריך אהא דקתני הכלי חרס ממעט בחלון הא קחזי ליה פי' ולא מבטל הותם והיכי ממעט ומשני דמשנף ומיירי שאין סותם כל הנקב דאם סותם כל הנקב אפי' אינו מבטלו שם סותם דקאמר בפ' בתרא (דף קנז.) בימי אבא שאול בן בטנית פקקו את המאור בטפיחי והתם לא בטלוהו שאם בטלוהו בשבת היה חייב משום בונה דהא מוסיפים על הבנין אלא בטול איירי ואפ"ה סותם ובכלי עץ אמרינן נמי בפ' בתרא דמגילה (דף כו:) ההיא בי כנישתא דרומאי דהוות פתיחה לההוא אנדרונא דהוו מחתי בה מיתי בעו כהני למיזל לצלויי התם אמרו לה לרבא אמר להו זילו דלו תיבותיה ואותבוהו אבבא דה"ל כלי עץ העשוי לנחת ומסתמא לא היו מבטלין אותו שם שהרי ס"ת מניחין בתוכו ומיהו תבן וגרוגרות אין להם דין כלים דאפי' סותמין כל החלון צריכין בטול כדמוכח בפרק לא יחפור (ב"ב יט:) ולר"ת אין נראה לפרש דמוכני הוי אפן דאין דרך להניח מעות על האופן דקתני ואין גורדין אותה בשבת בזמן ששיש עליה מעות ומפרש דמוכני הינו בן של שדה כמו את הכיר ואת כנו (שמות ל:כ"ח) וכמו מכונות במלכים (א ז) פי' בסיס ששדה מנחת עליו ויש בשדה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בבה"ק והטמאה נקנסת דרך נקב בשדה ואין המוכני מצלת ציון שהיא נשמטת ואין מבטלין אותה שם ומירי נמי שאין סותמת כל הנקב אלא ממעטת אותו מפותח טפח כדקאמר בפ"ק דסכה (דף יח. ושם) ארבה בבית ואין בה פותח טפח טמאה כנגד ארבה כל הבית טהור לפי שבוקעת ועולה וכן אין בו פותח טפח בוקעת ועולה כדאמר בפ"ק דסכה (דף יח. ושם) ארבה בבית ואין בה פותח טפח טמאה כנגד ארבה כל הבית טהור לפי שבוקעת ועולה וכן במסכת אהלות ומיתי לה בהעור והרשט (חלין קכה:) חבילי המטה וסריגי חלונות כו' פרסן על המת באויר הנוגע כנגד הנקב הנגד הנקב טמא שלא כנגד הנקב טהור והתם

אין בנקבים פותח טפח דקתני ריישא דמפסיק בין בית לעליה: **אין** גורדין אותה בשבת בזמן ששיש עליה מעות מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה אבל כשאינה נשמטת מתר דקתני אע"פ ששיש עליה מעות דכיון שהמת בתוך השדה אוסר אפילו נגרדין אותה בשבת בזמן ששיש עליה מעות מפרש ר"י דכשהיא נשמטת היא כלי בפני עצמה השמשות קשה לרשב"א דמאי פריך לוקמא בכשכח ולהכי אין עליה מעות אע"ג דהוו עליה כל בין השמשות שרי דאמר בפרק נוטל (לקמן קיב:) ובזמן ששיש עליה מעות אסור לגרדה אפי' בכשכח שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת שרי לגרדה טלטול גמור ומתרץ דע"כ במניח איירי דהא אין גורדין אותה משמע אפי' לכתחלה ומקומה ואי בכשכח הא אמרי' בפרק נוטל (ג"ז שם) לא שנו אלא לכתחלה מקומו מטלטלו ועוד עליו (ומיהו משה ששחדה והניח עליה מעות אסור לטלטלה ר"ש דמדקפד עליה מיחד לה מקום כדאמרי' ברי"ש כל הכלים (שבת קכג. ושם) הכל מודים ביון דקפד עליה מיחד לה מקום ופר"ת דהכל מודים אפי' ר"ש והא דפריך לעיל מגר הינו משום שאין לחלק בין משה לשאר דברים אלא כשהניח עליה מעות ולפ"ז לא קשה לעיל אפי' הקונטרס שפי' דדיק מדקתני אבל לא ישן):

הניח עליה מעות אפילו בחול חרי הקצה לאסור ואסור לטלטלה ואפילו נסתלקו המעות מבעוד יום ולא דמי לגר של מתכת דשרי רבי יהודה דהתם בלא יחדו: לא יחדה לטלטולה ואע"ג דהניח עליה מעות בשבת: מתר לטלטלה ואינו שנסתלקו מבעוד יום. שלא היו עליה כל בין השמשות אבל היו עליה כל בין השמשות אתקצי לכלי יומא: מוכני שלה גבי שדה תנן במסכת כלים והיא עגלה של עץ מקפת מחצות למרכב אנשים ונשים. מוכני אפן: בזמן שהיא נשמטת בעין אופני עגלה שלנו שאדם יכול לסלקו מן העגלה: אינו חבור לה דחשובה היא כלי לעצמה דאי שדה בת קבולי טמאה היא כגון שאינה מחזקת מ' סאה בלח ונטמאה השדה לא נטמא המוכני ואי לאו בת קבולי טמאה היא ועגעה טמאה במוכני המוכני טמאה לעצמה דלא חשיבה משדה והיא מטלטלה מלאה וריקנית דיש לה בית קבול: ואינה נמדדת עמה לענין טמאה כדפרשית דכלי עץ המחזיק מ' סאה בלח שהן כרים ביבש טהור כדאמרי' בבמה מדליקין (דף לה.) דכלי עץ אתקש לשק שיהא מטלטל מלא ורקן וזו אינו מטלטל מלא ותנן במסכת כלים ומיתינן בגמ' דמנחות השדה ב"ה אומרים נמדדת מבחוץ דרואין אותה כאלו היא עומדת בתוך כלי גדול ואם מחזיק אותו כלי מ' סאה טהורה השדה ואע"פ שהיא אינה מחזקת מ' סאה דקסבר אף עבויה נמדד עמה והמוכני אינו נמדד עמה להשלים דרואין נטל המוכני ואחר"כ תנתן השדה לתוך הכלי: ואינה מצלת עמה באהל המת דאם השדה מחזקת מ' [סאה] דאינה מקבלת טמאה מצלת באהל המת והוי אהל לעצמה ולא שנובנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה אלא בגון שנובנסה לבית הקבורות כדאמרינן בעירובין ר' יהודה אומר אף בבה"ק מפני שיכול לחוץ בשדה תבה ומגדל בפרק בכל מערבין דקסבר אהל זרוק כלומר אהל המטלטל שמה אהל ומפסיק כלפי המת מבעוד יום והיא ר' שמעון היא ומיהו מעות לא חזו מידי ומותה רבי שמעון דעותן עליו אסור:

מסורת הש"ס
א משנה כלים

גליון הש"ס
גמ' בזמן שהיא נשמטת. עי' לקמן דף מח ע"ב תוס' ד"ה דבר תור': תוס' ד"ה הא אין וכו'. איכא למימר דמודה ר"ש. עי' לעיל ד' לו ע"א תוס' ד"ה הא ר' יהודה:

מסורת הש"ס

א סוכה י.; תוספתא סוכה; לעיל כב.; ביצה ל:

ב ביצה ל:; משנה ביצה

ג תוספתא ביצה; ביצה כו:

ד ביצה מ.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אלא שמן וכו'. נר הדולק לטלטל כדפי' לעיל דף מב ע"ב תוס' ד"ה ואין נאותין:

מַנִּיחִין נֵר מִבְּעוֹד יוֹם: ע"ג דָּקָל וְיָדְלַק שָׁם בְּשַׁבָּת דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לִכְשֶׁיִּכְבֶּה לִשְׁקָלֶהָ מִגַּהּ וְנִמְצָא מְשַׁתֵּמֵשׁ בְּמֶחֱבַר דְּכֵיוָן דְּאַמַּר רַב: מַנִּיחִין נֵר עַל גַּבֵּי דָּקָל בְּשַׁבָּת, וְאֵין מַנִּיחִין נֵר עַל גַּבֵּי דָּקָל בְּיוֹם טוֹב. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא דְּרַב כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ — הַיְינוּ דְּשֵׁנֵי בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, מָה לִי שַׁבָּת וּמָה לִי יוֹם טוֹב? וְרַב כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ? וְהָא בָּעוּ מִינֵּיהּ דְּרַב מַהוּ לְטַלְטוֹלֵי שְׁרָגָא דַּחֲנוּכְּתָא מִקַּמֵּי חַבָּרֵי בְּשַׁבָּתָא, וַאֲמַר לְהוּ: שַׁפִּיר דָּמֵי! — שְׁעַת הַדְּחָק שָׁאנֵי. דְּהָא אֲמַרוּ לְהוּ רַב כָּהֲנָא וְרַב אָשֵׁי לְרַב: הָכִי הִלְכָתָא? אֲמַר לְהוּ: כְּדַי הוּא רַבִּי שִׁמְעוֹן לִסְמוֹךְ עָלָיו בִּשְׁעַת הַדְּחָק. [ה]בָּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ לָקִישׁ מֵרַבִּי יוֹחָנָן: חִטִּים שֶׁזָּרָעָן בְּקַרְקַע, וּבֵיצִים שֶׁתַּחַת תַּרְנְגוֹלֶת — מַהוּ? כִּי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מוּקְצֶה — הֵיכָא דְּלָא דַּחְיֵיהּ בְּיָדַיִם, הֵיכָא דְּדַחְיֵיהּ בְּיָדַיִם — אִית לֵיהּ מוּקְצֶה, אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא. אֲמַר לֵיהּ: אֵין מוּקְצֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דוֹלֵק, הוֹאִיל וְהוּקְצָה לְמִצְוָתוֹ הוּקְצָה לְאִיסּוּרוֹ. [א]וְלֵית לֵיהּ הוּקְצָה לְמִצְוָתוֹ? וְהַתַּנְיָא: סִיכָּכָה כְּהִלְכָתָהּ וְעִטְּרָה בְּקַרְמִים וּבְסַדְיָנִין הַמְצוּיְירִין, וְתָלָה בָּהּ אֲגוֹזִין, אֲפַרְסְקִין, שְׁקֵדִים וְרִמּוֹנִין, וּפַרְכִּילֵי עֲנָבִים, וַעֲטָרוֹת שֶׁל שִׁבּוֹלִין, יֵינוֹת, שְׁמָנִים וּסְלָתוֹת — אָסוּר לְהִסְתַּפֵּק מֵהֶן עַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן. וְאִם הִתְנָה עֲלֵיהֶן — הַכֹּל לְפִי תְנָאוֹ. [ב]וּמַמַּאי דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא — דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: אֵין נוֹטְלִין עֵצִים מִן הַסּוּכָּה בְּיוֹם טוֹב אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וְשָׁוִין בְּסוּכַּת הַחַג בֶּחָג שֶׁהִיא אֲסוּרָה, וְאִם הִתְנָה עָלֶיהָ — הַכֹּל לְפִי תְנָאוֹ. כְּעֵין שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר קָאָמְרִינַן, הוֹאִיל וְהוּקְצָה לְמִצְוָתוֹ הוּקְצָה לְאִיסּוּרוֹ. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין מוּקְצֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא כְּעֵין שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר בְּשָׁעָה שֶׁהוּא דוֹלֵק, הוֹאִיל וְהוּקְצָה לְמִצְוָתוֹ הוּקְצָה לְאִיסּוּרוֹ. [ג]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין מוּקְצֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא גְּרוֹגְרוֹת וְצִימּוּקִים בִּלְבַד. וּמִידֵּי אַחֲרִינָא לָא? וְהָתַנְיָא: הָיָה אוֹכֵל בִּתְאֵנִים וְהוֹתִיר וְהֶעֱלָן לַגַּג לַעֲשׂוֹת מֵהֶן גְּרוֹגְרוֹת, בַּעֲנָבִים וְהוֹתִיר וְהֶעֱלָן לַגַּג לַעֲשׂוֹת מֵהֶן צִימּוּקִין — לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיְּזַמֵּין. וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בְּאֶפַרְסְקִין וַחֲבוּשִׁין וּבְשָׁאָר כָּל מִינֵי פֵּירוֹת. מַנִּי? אִילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה — וּמָה הֵיכָא דְּלָא דַּחְיֵיהּ בְּיָדַיִם אִית לֵיהּ מוּקְצֶה, הֵיכָא דְּדַחְיֵיהּ בְּיָדַיִם לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אֶלָּא לָאו רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא! לְעוֹלָם רַבִּי יְהוּדָה, וְאוֹכֵל אִצְטְרִיכָא לֵיהּ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמֵינָא, כֵּיוָן דְּקַאֲכִיל וְאָזֵיל לָא לִיבְעֵי הַזְמָנָה. קָמַשְׁמַע לַן, כֵּיוָן דְּהֶעֱלָן לַגַּג אַסּוֹחֵי אַסְחֵיהּ לְדַעְתֵּיהּ מִינַּיְיהוּ. [ד]בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי מֵרַבִּי:

פַּצְעֵילִי

הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּרַב כְּר' יְהוּדָה ס"ל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת אַשְׁכְּחַן דְּרַב סָבַר כְּר' יְהוּדָה דְּאָסַר מִשּׁוּם שֶׁיַּחֲדָה לְמַעוֹת וְהָנִיחַ עָלֶיהָ מָעוֹת וְאִלּוּ לְר' שִׁמְעוֹן שְׁרֵי דְּהָא שְׁרֵי חֲצוֹצְרוֹת אַפֵּי' תִּקַּע בָּהּ כַּמָּה זְמָנֵי וּדְכָרְכִי דְּזוּזֵי (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף יט:) אֶלָּא דְּבָעֵי לְאוֹכוֹחֵי דְּסָבַר כְּר' יְהוּדָה בְּמִגּוֹ דְּאַתַּקְצַאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת כו': מְקַמֵּי חַבְרֵי בְּשַׁבָּתָא שְׁבִיוֹם חַג שֶׁלָּהֶם לֹא הָיוּ מַנִּיחִין נֵר אֶלָּא בְּבֵית ע"ז וּמַאי דְּקָמְבַּעְיָא לֵיהּ בְּנֵר חֲנֻכָּה טְפֵי מִבְּנֵר שַׁבָּת מִשּׁוּם דְּלִצְרָךְ אֲכִילָה הָיוּ מַנִּיחִים לָהֶם וְאע"ג דְּבִשְׁעַת הַסַּכָּנָה אָמְרִינַן בְּבָמָה מַדְלִיקִין (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף כא:) דְּמַנִּיחָה עַל שֻׁלְחָנוֹ וְדַיּוֹ הָכָא מִיֵּרֵי אִם יָאֳרַע שֶׁלֹּא הִנִּיחָהּ עַל שֻׁלְחָנוֹ א"נ אוֹמֵר ר"י דִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה דְּלֵעִיל לָאו סַכָּנַת חֲבֵרִים קָאָמַר אֶלָּא סַכָּנַת גְּזֵרָה שֶׁגָּזְרוּ שֶׁלֹּא לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה: הֵיכָא דְּדַחְיֵיהּ בְּיָדַיִם אִית לֵיהּ וְאַף עַל גַּב דְּנֵר שֶׁכָּבָה שְׁרֵי ר' שִׁמְעוֹן אַף עַל גַּב דְּדַחְיֵיהּ בְּיָדַיִם דְּהָתָם שָׁאנֵי כֵּיוָן שֶׁכָּבָר פָּסַק דְּחוּי שֶׁלֹּא אֲבָל הָכָא לְעוֹלָם הֵן דְּחוּיִין כָּל זְמַן שֶׁמַּנִּיחִין שָׁם: אֶלָּא שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר לְאו דַּוְקָא שֶׁבַּנֵּר דְּהַהוּא אָסוּר מִשּׁוּם מֻכָּבֶה כְּדְאָמַר בפ"ב דְּבֵיצָה (דף כב.) הַמִּסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ חַיָּב מִשּׁוּם מֻכָּבֶה אֶלָּא הַמְּטַפְּטֵף מִנֵּר וּמִשּׁוּם דְּמֻקְצֶה לְמִצְוָתוֹ לֹא אָסוּר נֵר הַדּוֹלֵק לְטַלְטֵל כְּדְפָרֵשׁית לְעֵיל אֶלָּא כְּדְאָמַר בְּסוֹף פִּרְקִין מִשּׁוּם דְּהָוֵי בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר תַּמֵּהּ לְר"י דְּאַמַּאי נִקְט שֶׁמֶן שֶׁבַּנֵּר טְפֵי ה"ל לְמִינְקַט אֵין מֻקְצֶה לַר' שִׁמְעוֹן אֶלָּא גְּרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין דְּדָמוּ טְפֵי לְחִטִּין שֶׁזָּרָעָן דְּלָא אִתְּקַצַאי לֹא מֻחְמַת מְצָוָה וְלֹא מֻחְמַת אִסּוּר וְלִיכָּא לְמֵימַר דְּסָבַר ר' יוֹחָנָן דְּלֹא' שִׁמְעוֹן אֵין מֻקְצֶה בְּגְרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין דְּהָא רַבִּי אַמַּאי אָסוּר בְּסָמוּךְ דְּאִית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מֻקְצֶה בְּגְרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין וּמִסְתַּמָּא לָא פְּלִיג: עַד מוֹצָאֵי י"ט הָאַחֲרוֹן שֶׁל חַג הַקְּשֶׁה ר"ת בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן דְּלָא אַסַּר אֶלָּא מִטַּעַם מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת מֻחְמַת יוֹם שֶׁעָבַר וְהָא רַבִּי שִׁמְעוֹן שָׁרֵי מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר אַף עַל גַּב דְּהַמֻּקְצֶה בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת לְמִצְוָתוֹ מִשּׁוּם יוֹם הַבָּא וְנִרְאֶה לר"י דְּבָמָּה שֶׁאוֹסֶרֶת הַבְּרַיְיתָא יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לָא אִתְיָא כְּר' שִׁמְעוֹן: וְלֹא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ בְּפֶרֶק הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (ב. צה ל: וְשָׁם) גָּרַס בַּמִּשְׁנָה אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ וּפָרִיךְ בגמ' וְהָא קָסָתַר אָהֳלָא וּמְשַׁנֵּי מַאי מִן הַסָּמוּךְ לָהּ סָמוּךְ לַדָּפָנוֹת וְהַשְׁתָּא אִי גָּרַס בַּבְּרַיְיתָא דְּהָכָא אֶלָּא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ הָוֵי בְּסָמוּךְ לַדָּפָנוֹת וְאִי גָּרַס וְלֹא מִן הַסָּמוּךְ לָהּ מַיֵּרֵי בַּמָּה שֶׁעַל הַסְּכָךְ וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּסָתַר אָהֳלָא כְּדְאָמַר הָתָם: וְאִם הִתְנָה הַכֹּל לְפִי תְּנָאוֹ בְּרֵישׁ הַמֵּבִיא (ג"ז שָׁם) פְּרִיךְ עָלָהּ וְהָא קָא סָתַר אָהֳלָא וּמוּקֵי לָהּ בְּסָכָּה נְפוּלָה וּבְרֵעוּעָה דְּמֵאָתְמוֹל דַּעְתֵּהּ עָלָהּ: אֶלָּא בְּגְרוֹגְרוֹת וְצִמּוּקִין בֵּירוּשָׁלְמִי פ' שְׁמַסְרִיחִין בֵּינָתַיִם כֵּיוָן שֶׁמִּתְקַלְקְלִין כָּל כָּךְ אֵין דַּעְתּוֹ לְקַחְתָּם עַד שֶׁיִּתְקַנּוּ הֵיטֵב: וְכֵן אַתָּה אוֹמֵר בַּאֲפַרְסְקִין אַף עַל פִּי שֶׁאֵין מִתְקַלְקְלִין כָּל כָּךְ מִקְצָה אוֹתָם מִדַּעְתּוֹ: הֵיכָא דְּלָא דַּחְיֵיהּ בְּיָדַיִם אִית לֵיהּ מֻקְצֶה דְּלָא תְּנָאוֹ עָלֶיהָ וְלֹא נָתַן נָמֵי בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף קנו:) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם לֹא הָיְתָה נִבְלָה מע"ש אֲסוּרָה כו': וְאֹכֶל אִצְטְרִיכָא לֵיהּ מִדְּנָקֵט אוֹכֵל בְּמֻקְצֶה דְּדַחְיֵיהּ בְּיָדַיִם נִרְאֶה דְּאָזֵל וְאָכִיל שְׁרֵי לֵיהּ לר"י בְּמֻקְצֶה דְּלָא דַּחְיֵיהּ בְּיָדַיִם כְּגוֹן גַּבֵּי אוֹצָר:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקיד סעי' ו:

ב מיי' פה"ל מהל' שבת הל' יז:

ג מיי' פד"ש מהל' שביתת יום טוב הל' ה, סמג לאוין סה:

ד טוש"ע או"ח סי' שי סעי' ב:

ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

[אב]פַּצְעִילֵי תְמָרָה, לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַהוּ? אָמַר לוֹ: אֵין מוּקְצֶה לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא גְּרוֹגְרוֹת וְצִימּוּקִין בִּלְבַד. [גד][א]וְרַבִּי לֵית לֵיהּ מוּקְצֶה? וְהָתְנַן אֵין מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַמִּדְבָּרִיּוֹת, אֲבָל מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַבַּיָּיתוֹת. וְתַנְיָא: אֵלּוּ הֵן מִדְבָּרִיּוֹת? — כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת בַּפֶּסַח וְנִכְנָסוֹת בָּרְבִיעָה. בַּיָּיתוֹת — כָּל שֶׁיּוֹצְאוֹת וְרוֹעוֹת חוּץ לַתְּחוּם, וּבָאוֹת וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם. רַבִּי אוֹמֵר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ בַּיָּיתוֹת הֵן. וְאֵלּוּ הֵן מִדְבָּרִיּוֹת: כָּל שֶׁרוֹעוֹת בָּאֲפָר, וְאֵין נִכְנָסוֹת לַיִּשּׁוּב לֹא בִּימוֹת הַחַמָּה וְלֹא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים. [ב]אִיבָּעֵית אֵימָא: הָנֵי נָמֵי כִּגְרוֹגְרוֹת וְצִימּוּקִין דָּמְיָין. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: לְדְבָרָיו דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַר לֵיהּ, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. [ג]וְאִיבָּעֵית אֵימָא, לְדִבְרֵיהֶם דְּרַבָּנַן קָאָמַר לְהוּ: לְדִידִי לֵית לִי מוּקְצֶה כְּלָל, לְדִידְכוּ אוֹדוּ לִי מִיהַת דְּהֵיכָא דְּיוֹצְאוֹת בַּפֶּסַח וְנִכְנָסוֹת בָּרְבִיעָה דְּבַיָּיתוֹת נִינְהוּ. וְרַבָּנַן? — אָמְרוּ לֵיהּ: לָא, מִדְבָּרִיּוֹת נִינְהוּ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָמְרוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָא בְּעָא מִינֵּיהּ הָהוּא סָבָא קָרוֹיָא, וְאָמְרִי לַהּ, סָרוֹיָא מֵרַבִּי יוֹחָנָן: קִינָּה שֶׁל תַּרְנְגוֹלֶת מַהוּ לְטַלְטוֹלֵי בְּשַׁבָּת? אֲמַר לֵיהּ: כְּלוּם עָשׂוּי אֶלָּא לְתַרְנְגוֹלִין! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּאִית בֵּיהּ אֶפְרוֹחַ מֵת. הָנִיחָא לְמָר בַּר אַמֵּימָר מִשְּׁמֵיהּ (דְּרַב) [דְּרָבָא] דְּאָמַר: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּבַעֲלֵי חַיִּים שֶׁמֵּתוּ שֶׁאֲסוּרִין. אֶלָּא לְמָר בְּרֵיהּ דְּרַב יוֹסֵף מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא דְּאָמַר: חָלוּק הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן [אֲפִילּוּ] בְּבַעֲלֵי חַיִּים שֶׁמֵּתוּ שֶׁהֵן מוּתָּרִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בִּדְאִית בֵּיהּ בֵּיצָה. וְהָאָמַר רַב נַחְמָן: מַאן דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה — אִית לֵיהּ נוֹלָד, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה — לֵית לֵיהּ נוֹלָד! דְּאִית בֵּיהּ בֵּיצַת אֶפְרוֹחַ. כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בְּרַבִּי יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַב יוֹסֵף: הַיְינוּ דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָמְרוּ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמְרוּ, וְלֵיהּ לָא סְבִירָא לֵיהּ. [ד]אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרַהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי אַסִּי אִיקְּלַעוּ לְבֵי רַבִּי אַבָּא דְּמִן חֵיפָא, וּנְפַל מְנָרְתָּא עַל גְּלִימֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי וְלָא טַלְטְלַהּ. מַאי טַעְמָא? לָאו מִשּׁוּם דְּרַבִּי אַסִּי תַּלְמִידֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה, וְרַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה! אֲמַר לֵיהּ: מְנָרְתָּא קָאָמְרַתְּ? מְנָרְתָּא שָׁאנֵי, דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא אָמַר רַבִּי אַסִּי: הוֹרָה רֵישׁ לָקִישׁ בְּצַיְדָּן: מְנוֹרָה הַנִּיטֶּלֶת בְּיָדוֹ אַחַת — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ, בִּשְׁתֵּי יָדָיו — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא בְּנֵר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. אֲבָל מְנוֹרָה, בֵּין נִיטֶּלֶת בְּיָדוֹ אַחַת בֵּין נִיטֶּלֶת בִּשְׁתֵּי יָדָיו — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. [ה]וְטַעְמָא מַאי? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הוֹאִיל וְאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: וַהֲרֵי כִּילַּת חֲתָנִים דְּאָדָם קוֹבֵעַ לוֹ מָקוֹם, וְאָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא: כִּילַּת חֲתָנִים

מוּתָּר

רש"י

פַּצְעִילֵי תְּמָרָה תְּמָרִים הַנִּלְקָטִים קוֹדֶם בִּשּׁוּלָן וְכוֹנְסִין אוֹתָם בַּסַּלִּים שֶׁעוֹשִׂין מִלּוּלָבִין וְהֵן מִתְבַּשְּׁלוֹת מֵאֲלֵיהֶן מַהוּ לֶאֱכֹל מֵהֶן קוֹדֶם בִּשּׁוּלָן מִי מוֹדֶה בָּהֶן דִּמֻקְצוֹת הֵן כִּגְרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין אוֹ לֹא: אֶלָּא בִּגְרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי דְּדַחְיִנְהוּ בְּיָדַיִם וְלָא חֲזוּ: וְר' לֵית לֵהּ מֻקְצֶה דקס"ד מִדְּבָעֵי מִנֵּהּ אַלִּבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אַלְמָא הֲוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ מֵאָבֹה דִּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵהּ: מַשְׁקִין דֶּרֶךְ לְהַשְׁקוֹת בְּהֵמָה לִפְנֵי שְׁחִיטָה שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לְהַפְשִׁיט: הַמִּדְבָּרִיּוֹת הַבָּרְיָתוֹת: בִּרְבִיעָה בְּמַרְחֶשְׁוָן: וְאֵלּוּ מִדְבָּרִיּוֹת כֹּל שֶׁרוֹעוֹת בָּאֶפֶר וְהָנֵי מִיהָא אֲסִירֵי אַלְמָא אִית לֵהּ מֻקְצֶה: אִיבָּעֵית אֵימָא הָנֵי מִדְבָּרִיּוֹת נָמֵי כִּגְרוֹגָרוֹת דָּמֵי דְּדַחְיִנְהוּ בְּיָדַיִם וְיֵשׁ טֹרַח לֵילֵךְ וְלַהֲבִיאָם: וְאִיבָּעֵית אֵימָא הַהִיא דְּפַצְעִילֵי תְּמָרָה לְדְבָרָיו דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַר וְלֵר' לָא ס"ל: ה"ג אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר ר' יוֹחָנָן אָמְרוּ הֲלָכָה כְּר' שִׁמְעוֹן: אָמְרוּ בְּנֵי הַיְּשִׁיבָה: סָרוֹיָיא קָרַוְיָא עַל שֵׁם מְקוֹמוֹ: כְּלוּם עָשׂוּי לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ: אֶלָּא לְתַרְנְגוֹלִין הִלְכָּךְ ה"ל מְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וְאָסוּר אַלְמָא אִית לֵהּ מֻקְצֶה: דְּאִית בֵּהּ אֶפְרוֹחַ מֵת דְּלָא חֲזִי לְמֵיכַל וְלִכְלָבִים נָמֵי לָא חֲזִי וְאַף עַל גַּב דא"ר שִׁמְעוֹן מְחַתְּכִין אֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים הָנֵי מִלֵּי בִּמְסֻכֶּנֶת אֲבָל בְּרִיאָה לֹא דְּלָא הֲוָה דַּעְתֵּהּ מֵאֶתְמוֹל לִכְלָבִים וְהַאי אֶפְרוֹחַ שֶׁמֵּת בְּשַׁבָּת נָמֵי לָא הֲוָה דַּעְתֵּהּ מֵאֶתְמוֹל לִכְלָבִים: הָנִיחָא לְמַר כּוּ' דְּאָמַר מוֹדֶה הָיָה ר"ש דְּאע"ג דְּאָמַר מְחַתְּכִין הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים ה"מ בִּמְסֻכֶּנֶת דְּדַעְתֵּהּ עָלֶיהָ מֵאֶתְמוֹל לִכְלָבִים אֲבָל מוֹדֶה הוּא בְּבַעֲלֵי חַיִּים כְּלוֹמַר בִּבְרִיאִים שֶׁמֵּתוּ שֶׁאֲסוּרִין שַׁפִּיר קָתָרְצַתְּ דִּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן גּוּפֵהּ לָא חֲזִי לִכְלָבִים: מַאי אִכָּא לְמֵימַר הָא חֲזִי לִכְלָבִים: דְּאִית בָּהּ בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה הַיּוֹם וּמוֹדֶה ר' שִׁמְעוֹן בְּנוֹלָד: וְהָא אָמַר רַב נַחְמָן כּוּ' בִּשְׁמַעְתָּא קַמַּיְיתָא דְּבֵיצָה: דְּאִית בֵּהּ בֵּיצַת אֶפְרוֹחַ וְכֶלֶב לָא אָכֵיל לָהּ מִשּׁוּם קְלִפָּה: וְלֵהּ לָא סְבִירָא לֵהּ לְר' יוֹחָנָן לָא סְבִירָא דְּתֶהֱוֵי הֲלָכָה כְּר' שִׁמְעוֹן וְהַיְנוּ דְּרַב יִצְחָק: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא וּמִקַּמֵּי דִּשְׁמַעְתְּ לֵיהּ לִדְרַב יִצְחָק לָא הֲוָה יָדַעְתְּ דְּר' יוֹחָנָן כְּר' יְהוּדָה: בִּשְׁתֵּי יָדַיִם אָסוּר לְטַלְטְלָהּ כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמֵּהּ דְּלָאו לְטִלְטוּלֵי עֲבִידָא דְּאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם: וְר' יוֹחָנָן אָמַר אָנוּ אֵין לָנוּ שׁוּם הֶתֵּר בְּהִלְכוֹת טִלְטוּל נֵרוֹת: אֶלָּא בְּנֵר יָשָׁן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמַתִּיר אֲבָל מְנוֹרָה כוּ' הִלְכָּךְ אִי לָאו מִדְּרַב יִצְחָק לָא הֲוָה יָדְעְנָא לֵיהּ אֲבָל הַשְׁתָּא יָדְעְנָא דִּכְר' יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ בְּכוּלְּהוּ בַּר מִמֻּקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס דְּנֵר יָשָׁן:

תוספות

לְדְבָרָיו דְּר' שִׁמְעוֹן קָאָמַר לֵהּ וְלֵהּ לָא סְבִירָא לֵהּ מַשְׁמַע דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ אִי ר' סָבַר לָהּ כְּר' שִׁמְעוֹן וְתֵמַהּ אַמַּאי לֹא מוּכָח מֵהַהִיא דִּלְקַמָּן דְּסָבַר כר"ש דְּאָמַר פַּעַם אַחַת הָלַךְ ר' כּוּ' וְהוֹרָה בִּמְנוֹרָה כר"ש בַּנֵּר וְכֵן מִבָּרַיְתָא דְּמַיְתִי בְּאֵין צָדִין בְּכוֹר תָּם שֶׁנָּפַל לַבּוֹר ר' יְהוּדָה הַנָּשִׂיא אוֹמֵר יֵרֵד מִי שֶׁבָּקִי בְּמוּמִין וְיִרְאֶה אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם יַעֲלֶה וְיִשְׁחֹט כּוּ' וּמִיהוּ בְּמַאי דְּמַתִּיר לִרְאוֹת בְּמוּמִין לָא אָתֵי כר"ש אֶלָּא בְּמַאי דְּלֵית לֵיהּ מֻקְצֶה וּמִיהוּ רַשִׁ"י לָא גָרֵיס בְּכוֹר תָּם אֶלָּא בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לַבּוֹר וְהַשְׁתָּא מָצֵי אָתֵי כְּר' יְהוּדָה וְיֵרָאֶה אִם הָיָה בּוֹ מוּם זֶה מעי"ט: **הָכָא** בְּמַאי עָסְקִינַן דְּאִית בֵּהּ אֶפְרוֹחַ מֵת פֵּרֵשׁ הר"ר יוֹסֵף דְּלָא נָקַט אֶפְרוֹחַ חַי מִשּׁוּם דְּחֵי חֲזִי לְשַׁתֵּק בּוֹ תִּינוֹק כְּשֶׁבּוֹכֶה וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא בְּהַהִיא דְּכוֹפִין אֶת הַסַּל לִפְנֵי הָאֶפְרוֹחִין (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף מג.) מַשְׁמַע דְּאָסוּר לְטַלְטֵל וְעוֹד אִי מֵחַיִּים שָׁרֵי אַמַּאי קָאָמַר בְּסָמוּךְ דְּמוֹדֶה ר"ש בְּבַעֲלֵי חַיִּים שֶׁמֵּתוּ שֶׁאֲסוּרִין אֶלָּא וַדַּאי בַּעֲלֵי חַיִּים מֻקְצִין הֵם כִּגְרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין וּמַקְצֶה אוֹתָם גַּם מִכְּלָבִים וְלָא דָמֵי לְבָשָׂר תָּפֵל שֶׁמַּתִּר לר"ש מִדְּפָרֵיךְ בְּפֶרֶק מְפַנִּין (לְקַמָּן שַׁבָּת קכח.) עַל רַב הוּנָא דְּשָׁרֵי וְהָא תַּלְמִיד דְּרַב הֲוָה וְרַב כְּר' יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ אֲבָל לְר' שִׁמְעוֹן מַשְׁמַע דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם דְּאֵינוֹ מַקְצֵהוּ מִכְּלָבִים כְּמוֹ בַּעֲלֵי חַיִּים: **דְּאִית** בָּהּ בֵּיצָה דְּאָסוּר מִשּׁוּם נוֹלָד צ"ע דְּר' יוֹחָנָן גּוּפֵהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְבֵיצָה מִשּׁוּם מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ וְאֶפְשָׁר דְּמִשּׁוּם הָכִי לָא הֲוָה אָסַר ר"ש לְטַלְטְלָהּ אֶלָּא לַאֲכִילָה: **דְּאִית** בָּהּ בֵּיצַת אֶפְרוֹחַ נִרְאֶה לר"י דְּאָסוּר לְר' שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּאִית בָּהּ אֶפְרוֹחַ הָוֵי כְּמוֹ גְּרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִין וְקָא מִבַּעְיָא לֵיהּ לְסָבָא קִירוּיָא אִי שָׁרֵי לְטִלְטוּלֵי עַל יְדֵי שֶׁיְּנַעֵר מִשָּׁם הַבֵּיצָה אִי חָשִׁיב כְּמוֹ מַנִּיחַ אוֹ כְּשָׁכַח וְהֵשִׁיב לוֹ רַבִּי יוֹחָנָן כְּלוּם עָשׂוּי אֶלָּא לְתַרְנְגוֹלִין וְאֵין זֶה כְּשָׁכַח אֶלָּא כְּמַנִּיחַ וְאָסוּר: **לָאו** מִשּׁוּם דְּר' אַסִּי תַּלְמִידוֹ דְּר' יוֹחָנָן כּוּ' וא"ת דִּלְמָא ר' אַסִּי כְּרַב רַבֵּהּ סְבִירָא לֵהּ כִּדְאָמַר לְעֵיל גַּבֵּי שְׁרָגָא דַּחֲנֻכָּה אָמְרוּ לֵהּ רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי לְרַב הִלְכְתָא הָכִי וְנִרְאֶה דְּרַב אַסִּי דִּלְעֵיל לָאו הַיְנוּ ר' אַסִּי דְּהָכָא דְּהַהוּא דִּלְעֵיל חֲבֵרוֹ שֶׁל רַב כָּהֲנָא וְהָכָא ר' אַסִּי חֲבֵרוֹ שֶׁל ר' אַמִּי: **אֲמַר** לֵיהּ מְנָרְתָּא שָׁאנֵי וא"ת אַמַּאי לָא מוּכָח מֵהָא דְּא"ר יוֹחָנָן בְּפֶ' לוּלָב וַעֲרָבָה (סֻכָּה מו:) דְּסֻכָּה אַפֵּי' בִּשְׁמִינִי אֲסוּרָה אַלְמָא אִית לֵהּ מִגּוֹ דְּאִתְקַצַּאי כּוּ' כְּר' יְהוּדָה וְתֵרֵץ ר"י דְּנֵר אֵינוֹ מֻקְצֶה לְמִצְוָתוֹ מִטַּלְטוּל שֶׁאֵין בִּטּוּל מִצְוָה בְּטַלְטוּל וְלָא דָמֵי לְסֻכָּה דְּאִתְקַצַּאי ביה"ש מֵחֲמַת מִצְוָה וּלְהָכִי אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹכִיחַ מִסֻּכָּה אַגֵּר: **אֵין** לָנוּ אֶלָּא בְּנֵר כְּר' שִׁמְעוֹן פֵּי' בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס דְּהַיְנוּ נֵר יָשָׁן שֶׁלֹּא הִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת וּלְעֵיל דְּפָסִיק כְּרַבִּי יְהוּדָה הַיְנוּ בְּהִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת דְּהָוֵי מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר וְהָא דְּפָסִיק בְּפֶרֶק בָּתְרָא כר"ש בִּנְבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים אַף עַל גַּב דִּנְבֵלָה מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר הִיא כדפר"ת (לְעֵיל שַׁבָּת יט: ד"ה וּשְׁמוּאֵל) הָתָם לָא דְּחִיָּה בְּיָדַיִם אֲבָל הָכָא דְּדַחְיֵהּ בְּיָדַיִם סָבַר כְּר' יְהוּדָה וּלְפִי זֶה לָא קָיְמִי ר' יוֹחָנָן וְרִיבָּ"ל דְּפָסְקֵי כְּר' שִׁמְעוֹן אַחֲדָא בָּרַיְתָא דְּר' יוֹחָנָן קָאֵי אַבָּרַיְתָא דְּכָל הַנֵּרוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת מִטַּלְטְלִין כּוּ' אֲבָל בְּמַאי דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה בַּבָּרַיְתָא דִּלְעֵיל מְטַלְטְלִין נֵר חָדָשׁ אֲבָל לֹא יָשָׁן לֹא סָבַר רַבִּי יוֹחָנָן כְּוָתֵהּ וְרִיבָּ"ל אַבָּרַיְתָא דִּמְטַלְטְלִין נֵר חָדָשׁ קָאֵי דְּבְהַהִיא בָּרַיְתָא שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת וְהָא דְּלָא פָּסִיק רַבִּי יוֹחָנָן כְּרַבִּי מֵאִיר דְּהָא סָבַר לְגַמְרֵי כְּוָתֵהּ דְּשָׁרֵי מֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס וְאָסַר מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר נָקַט רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דִּבְכָל מָקוֹם הַזְּכַר גַּבֵּי מֻקְצֶה וְעוֹד דְּלָא מָצִינוּ דְּאִית לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר מֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר גְּרֵידָא אֶלָּא בְּנֵר יָשָׁן דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי מֵחֲמַת מֵאוּס וּמֵחֲמַת אִסּוּר אַף לְפִי זֶה קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַשְׁמַע דִּנְקַט בִּמְנוֹרָה אֵין לָנוּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אֲבָל רַבִּי שִׁמְעוֹן מִיהָא שָׁרֵי בִּמְנוֹרָה וּלְמַאי דִּמְפָרֵשׁ טַעְמָא דִּמְנוֹרָה מִשּׁוּם דְּאָדָם קוֹבֵעַ לוֹ מָקוֹם הֵיכִי שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא אָמְרִי' בְּרֵישׁ כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכג.) הַכֹּל מוֹדִים בְּסַכֵּי וּזְיָרֵי וּמָזוֹרֵי כֵּיוָן דְּקָפֵיד עֲלַיְיהוּ מְיַחֵד לְהוּ מָקוֹם וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּרַבִּי יוֹחָנָן פָּסַק כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס וכ"ש בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר כִּדְמוּכַח בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דַּף קנז.) דְּקָאָמַר בְּכוּלֵּי שַׁבָּת הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר מִמֻּקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס וְחַד אָמַר בְּמֻקְצֶה מֵחֲמַת מֵאוּס נָמֵי הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר מִמֻּקְצֶה מֵחֲמַת אִסּוּר דְּהַיְנוּ שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת וְהָא דְּקָאָמַר אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא בְּנֵר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לָאו מִשּׁוּם דְּסָבַר כְּוָתֵהּ בְּנֵר אֶלָּא כְּלוֹמַר אֵין לָנוּ שֶׁיַּתִּיר אַפֵּי' רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמֵיקֵל אֶלָּא בְּנֵר אֲבָל בִּמְנוֹרָה אָסַר וְהַשְׁתָּא קָיְמֵי תַּרְוַיְיהוּ אֶחָד בָּרַיְתָא וְלָא מָצֵי נָמֵי לְמִינְקַט רַבִּי מֵאִיר: **וְהָא** כִּלַּת חֲתָנִים דְּאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם פֵּי' רַשְׁבָּ"א דְּאָדָם קוֹבֵעַ לָהּ מָקוֹם כְּמוֹ לַמְּנוֹרָה וְאַפֵּ"ה שָׁרֵי שְׁמוּאֵל אֶלָּא וַדַּאי לָא חָשִׁיב קְבִיעוּת שֶׁלָּהּ וְשֶׁל מְנוֹרָה קְבִיעוּת אֶלָּא הֵיכָא דְּקָבַע מָקוֹם לְגַמְרֵי כִּדְאָמַר בְּפֶ' כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קכג. וְשָׁם):

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שי סעי' ב:
ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' תצח סעי' ג:
ד מיי' פב' מהל' שביתת יום טוב הל' ב, סמג לאוין עה:

מסורת הש"ס

א תוספתא עבודה זרה; ביצה מ.; עבודה זרה מח:; משנה עבודה זרה; לקמן קנז.; משנה ביצה
ב ביצה מ:
ג שבועות כב:; יומא ל:
ד ביצה מ.
ה לקמן קלח.

מסורת הש"ס

א גיטין לט.

ב משנה כלים

ג יבמות יד.

ד מועד קטן יב:

ה לקמן קלח.

גליון הש"ס

גמ' אמר ר' יהודה שרגא דמשחא. עי' לקמן דף קכב ע"ב תוס' ד"ה רחת:

תוס' ד"ה דנפטא וכו' ורבה נמי אית ליה. עי' מנחות דף מא ע"ב תוס' ד"ה כל מילי. ובעירובין דף צג ע"ב תוס' ד"ה לא תימא:

מַתְּר לְנָטוֹתָהּ דְּסָתָם כְּלַת חֲתָנִים אֵין לָהּ גַּג טָפַח שְׁנַקְּלִיטִין יוֹצְאִין לִשְׁנֵי דְּחֲלִיוֹת בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה אֲסוּרָה קָשָׁה לר"י דבפ"ב דְּבֵיצָה (דף כא:)

מוּתָּר לְנָטוֹתָהּ וּמוּתָּר לְפָרְקָהּ בְּשַׁבָּת. אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: בָּשָׂל חוּלִּיוֹת. אִי הָכִי, מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּשָׁרֵי? אב(א)מַאי "חוּלִּיוֹת" — כְּעֵין חוּלִּיוֹת, דְּאִית בַּהּ חִידְקֵי. הִלְכָּךְ: חוּלִּיוֹת, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה — אֲסוּרָה לְטַלְטְלָהּ. גְּדוֹלָה נָמֵי דְּאִית בָּהּ חִידְקֵי — גְּזֵירָה אַטּוּ גְּדוֹלָה דְּחוּלִּיוֹת. כִּי פְּלִיגִי בִּקְטַנָּה דְּאִית בָּהּ חִידְקֵי: מָר סָבַר גְּזֵירִינַן, וּמָר סָבַר לָא גָּזְרִינַן. ב(ב)וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה. וּתְנַן, מוּכְנִי שֶׁלָּהּ בִּזְמַן שֶׁהִיא נִשְׁמֶטֶת — אֵין חִיבּוּר לָהּ, וְאֵין נִמְדֶּדֶת עִמָּהּ, וְאֵין מַצָּלֶת עִמָּהּ בְּאֹהֶל הַמֵּת, וְאֵין גּוֹרְרִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ מָעוֹת. הָא אֵין עָלֶיהָ מָעוֹת — שַׁרְיָא, וְאַף עַל גַּב דַּהֲווֹ עָלֶיהָ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת? אָמַר רַבִּי זֵירָא: תְּהֵא מִשְׁנָתֵינוּ שֶׁלֹּא הָיוּ עָלֶיהָ מָעוֹת כָּל בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, שֶׁלֹּא לִשְׁבּוֹר דִּבְרֵיו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: פַּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי לְדִיוֹסְפָּרָא, וְהוֹרָה בְּמְנוֹרָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנֵר. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הוֹרָה בְּמְנוֹרָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנֵר — לְהֶיתֵּרָא, אוֹ דִילְמָא: הוֹרָה בְּמְנוֹרָה לְאִיסּוּרָא — וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנֵר לְהֶיתֵּרָא. תֵּיקוּ. ג(ג)רַב מַלְכְּיָא אִיקְּלַע לְבֵי רַבִּי שִׁמְלַאי וְטַילְטֵל שְׁרָגָא, וְאִיקְּפַד רַבִּי שִׁמְלַאי. רַבִּי יוֹסֵי גְּלִילְאָה אִיקְּלַע לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, טַילְטֵל שְׁרָגָא וְאִיקְּפַד רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא. רַבִּי אֲבָהוּ כִּי אִיקְּלַע לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי הֲוָה מְטַלְטֵל שְׁרָגָא. כִּי אִיקְּלַע לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן לָא הֲוָה מְטַלְטֵל שְׁרָגָא. מָה נַפְשָׁךְ? אִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ — לֵיעְבַּד כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! אִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ — לֵיעְבַּד כְּרַבִּי יוֹחָנָן לְעוֹלָם כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ דְּרַבִּי יוֹחָנָן הוּא דְּלָא הָוֶה עָבִיד. אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵהּ, דַּנְפְטָא — אָסִיר לְטַלְטוֹלֵהּ. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: דְּנַפְטָא נָמֵי שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵהּ, דְּהוֹאִיל וַחֲזֵי לְכַסּוֹת בֵּיהּ מָנָא. ד(ד)רַב אַוְיָא אִיקְּלַע לְבֵי רָבָא. הֲוָה מְאִיסָן (בֵּי) כַּרְעֵיהּ בְּטִינָא. אְתֵיב אַפּוּרְיָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא. אִיקְּפַד רָבָא, בְּעָא לְצַעוֹרֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ שְׁרָגָא דַּנְפְטָא נָמֵי שְׁרֵי לְטַלְטוֹלֵהּ? אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וַחֲזֵי לְכַסּוֹיֵי בַּהּ מָנָא. אֶלָּא מֵעַתָּה, כָּל צְרוֹרוֹת שֶׁבֶּחָצֵר מִטַּלְטְלִין, הוֹאִיל וַחֲזִיִין לְכַסּוֹיֵי בְּהוּ מָנָא. אָמַר לֵיהּ: הָא אִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלַיְיהוּ. הָנֵי לֵיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלַיְיהוּ. מִי לָא תַּנְיָא:

הַשִּׁירִים

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ערט סעי' ז:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יא:

תְּנַן ג' דְּבָרִים ר"ג מַחְמִיר כב"ש וַחֲשִׁיב אֵין זוֹקְפִין אֶת הַמְּנוֹרָה וּמַשְׁמַע דב"ה שָׁרֵי וּמְפָרֵשׁ הָתָם בַּגְּמָרָא הָכָא בִּמְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת עַסְקִינַן מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּבוֹנָה דב"ש סָבְרֵי יֵשׁ בְּנִין בְּכֵלִים וְיֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים וב"ה סָבְרֵי אֵין בְּנִין כו' אֲלָמָּא שָׁרֵי ב"ה מְנוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת לְהַחְזִיר וּמֵאן דְּשָׁרֵי בְּסוֹף פִּרְקָא לְהַחְזִיר מִטָּה שֶׁל חֲלִיּוֹת בְּרַפּוּי אֵיכָּא לְאוֹקְמָא ה"נ בְּרַפּוּי אֲבָל לְמֵאן דְּאָסַר קָשָׁה וְתֵרֵץ ר"י דְּהָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁהַחֲלִיּוֹת מְחֻבָּרִין יַחַד וְאֵינָם מִתְפָּרְקִין וּפְעָמִים מַטִּין אוֹתָן וּפְעָמִים זוֹקְפִין אוֹתָן: הוֹרָה בַּמְּנוֹרָה לְהֶתֵּרָא וכר"ש בְּנֵר נָמֵי לְהֶתֵּרָא אוֹ דִלְמָא בְּמְנוֹרָה הוֹרָה לְאִסּוּרָא וכר"ש בְּנֵר לְהֶתֵּרָא וא"ת אַמַּאי לָא קָאָמַר נָמֵי אוֹ דִילְמָא הוֹרָה בְּמְנוֹרָה לְהֶתֵּרָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנֵר וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּנֵר לָא סְבִירָא לֵהּ דכה"ג אִיתָא בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דף נו: וְשָׁם) הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת כְּרַבִּי בְּזָקָק אַבָּעְיָא לְהוּ הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְאִסּוּרָא וּכְרַבִּי בְּזָקָק לְהֶתֵּרָא אוֹ דִילְמָא הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהֶתֵּרָא כְּרַבִּי בְּזָקָק וּכְרַבִּי בְּזָקָק לָא סְבִירָא לְהוּ וְי"ל דְּהָכָא לֹא שַׁיְּךְ לְמִתְלֵי מְנוֹרָה בְּנֵר כְּדִתְלֵי טַרְפַּחַת בְּזָקָק אֵין טַעַם אֶחָד לִשְׁנֵיהֶם דְּנֵר מִשּׁוּם מַקָּצָה וּמְנוֹרָה מִשּׁוּם בִּנְיָן וְעוֹד דְּלָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּר' לֹא סָבַר בְּנֵר כר"ש מִשּׁוּם דְּרִיבְּ"ל פְּסִיק לְעֵיל כר"ש וְאִם תֹּאמַר וּבְהַהִיא דְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת אַמַּאי לָא קָאָמַר נָמֵי תַּרְוַיְיהוּ לְהֶתֵּרָא כְּדַאֲמַר הָכָא אוֹ דִילְמָא הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהֶתֵּרָא וכר' בְּזָקָק נָמֵי לְהֶתֵּרָא וּמֵיהוּ בְּלָאו הָכִי מַגִּיהִין שָׁם הַסְּפָרִים ול"ג הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְאִסּוּרָא דְּהָא כ"ע שָׁרוּ לֵהּ דְּתַנְיָא הָתָם הִיא הָאֵם הִיא טַרְפַּחַת הִיא שֶׁלְּחוּפִית וּבְנִטֶּל הָאֵם הָוֶה עוּבְדָא וְהֶאֱכִילֵהּ רַבִּי טַרְפּוֹן לְכָלְבִּים וְאָמַר הֲלָכָה חֲמוֹרָךְ טַרְפּוֹן וַאֲמַר לֵיהּ רַבִּי עֲקִיבָא טוֹעֶה בִּדְבַר מִשְׁנָה אַתָּה וְגָרַס הָתָם הוֹרוּ בְּטַרְפַּחַת לְהֶתֵּרָא וּכְרַבִּי בְּזָקָק לְהֶתֵּרָא כו' וְרַשִׁ"י פִּי' הוֹרָה בַּמְּנוֹרָה לְהֶתֵּרָא כר"ש בְּנֵר וַחֲדָא הוֹרָאָה הָוֵי וְאֵין נִרְאֶה דְּאֵין לְתָלוֹת מְנוֹרָה בַּנֵּר וְעוֹד דְּאַכַּתִּי הָוֵי לֵיהּ לְמִבְּעְיָא אוֹ דִלְמָא תַּרְוַיְיהוּ לְהֶתֵּרָא: דַּנְפְטָא אָסוּר לְטַלְטְלָהּ פֵּי' בַּקּוּנְטְ' אֲפִילּוּ לר"ש וְכֵן מַשְׁמַע דְּהָא שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא דְּשָׁרֵי לְטַלְטְלָהּ הַיְנוּ לר' שִׁמְעוֹן וְעוֹד מִדְּפָרִיךְ רָבָא בְּסַמּוּךְ לְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף מ"ש מִצְּרוֹרוֹת שֶׁבֶּחָצֵר וְאִי שָׁרֵי ר' שִׁמְעוֹן דַּנְפְטָא תֵּיקֵשׁ' לֵיהּ לכ"ע אַלְבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לָכָךְ פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דְּהָכָא אַלְבָּא דר' שִׁמְעוֹן קָאֵי וא"ג דְּרַב אִית לֵהּ מַקָּצָה גַּבֵּי מִטָּה שֶׁיְּחָדָהּ לְמָעוֹת. וְרַבָּה נָמֵי אִית לֵהּ כְּדַאֲמַר אַבַּיֵי כָּל מִלֵּי דְּמֹר עָבֵד כְּרַב וְרַב יוֹסֵף נָמֵי מַשְׁמַע דְּאִית לֵיהּ מַקָּצָה בְּפָ' נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת קמב:) דְּקַאֲמַר שְׁמַעְתָּתָא דְּדַרְדְּקֵי אֵימוֹר בְּשֵׁכַח לְכַתְּחִלָּה מִי אֲמֵר הָכָא אֲלִיבָּא דר"ש. קַאֲמַר וְלֵיהּ לֹא ס"ל וּמֵיהוּ נִרְאֶה לְפָרֵשׁ דְּהָכָא מַיְירֵי נָמֵי אֲלִבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה וְלָא מַיְירֵי בְּהֶדְלִיקוּ בּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת וה"ק שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא שֶׁל מַתֶּכֶת שָׁרֵי לְטַלְטוּלֵהּ וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה כְּדִתַנְיָא לְעֵיל (שַׁבָּת ד' מד) כָּל הַנֵּרוֹת שֶׁל מַתֶּכֶת מִטַּלְטְלִין דְּנַפְטָא אָסוּר אַפֵּי' לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמֹאיס טְפֵי מִנֵּר יָשָׁן וְרַבָּה וְרַב יוֹסֵף שָׁרוּ אַפֵּי' לְרַבִּי יְהוּדָה דְּלָא [עַי' תוֹס' מְנָחוֹת מא: ד"ה כָּל מִלֵּי]:

וְאָמַר עֲלָא מָה טַעַם לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְפָרוּשֵׁי הַאי טַעְמָא מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּסָבַר הַאי תַּנָּא בְּמַאן דְּאָסַר לְקַמָּן לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶן בָּחֵצֵר מִדְּקָתָנֵי הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בָּחֵצֵר פָּרוּשׁ כְּכָל הַכֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְאִסּוּר דְּשַׁרֵי לְצָרְךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן וּלְהָכִי מְפָרֵשׁ עֲלָא דְּאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמַר בְּפ' מִי שֶׁהָפַךְ (מ"ק יב: וְשָׁם) ר' יְהוּדָה נְשִׂיאָה נָפַק בְּחוּמַרְתָּא דְּמִדּוּשָׁא [עי' פִּי' רַשְׁ"י שָׁם] שָׁמַע ר' אַמִּי וְאָקְפִיד אָמַר רַב יוֹסֵף מ"ט אָקְפִיד וְהָתַנְיָא הַשִּׁירִים וְהַזְּמָרִים כּוּ' וּמַאי פָּרֵיךְ מִנָּה אַדַּרְבָּה מִנֵּה מִשְׁמַע דְּאָסוּר לְצֹרֶךְ בָּהֶן כְּדְפִי' וְהָתָם קָאָמַר נָפַק דְּמַשְׁמַע דָּרֵךְ מַלְבּוּשׁ וְנִרְאֶה לר"י דְּחוּמַרְתָּא דְּמִדּוּשָׁא הֵינוּ טַבַּעַת שֶׁל עֵץ כְּמוֹ שְׁמְפָרְשִׁים רַבּוֹתָיו שֶׁל רַשְׁ"י וְלֹא שֶׁל אַלְמוֹג כְּמוֹ שֶׁהוּא מְפָרֵשׁ דְּאַלְמֻגִּין מְפָרֶשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף כג.) כְּסִיתָא וְהָכָא קָאָמַר דְּמַדּוּשָׁא אֶלָּא שֶׁל עֵץ אֶחָד הוּא שֶׁשְּׁמוֹ מִדּוּשָׁא וְאֵין שָׁם תַּכְשִׁיט עָלָיו וּכְשֶׁיּוֹצְאִים בּוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לֹא הָוֵי קִשּׁוּט אֶלָּא טִלְטוּל בְּעַלְמָא וּלְהָכִי יָדַע רַב יוֹסֵף דר' אַמִּי לֹא אָקְפֵד אֶלָּא מִשּׁוּם טִלְטוּל וְהַשְׁתָּא מַיְיתֵי שַׁפִּיר מֵהָךְ בָּרַיְיתָא דְּשַׁרֵי לְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ כְּשֶׁאַר כְּלֵי שְׁמְלַאכְתָּן לְאִסּוּר דְּנִטָּלִין לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ וּנְפַק לְחָצֵר קָאָמַר אֲבָל לרה"ר אָסוּר כְּדְאָמְרִי' בְּפ' הֲדַר (עירובין סט. וְשָׁם) הָהוּא גַּבְרָא דְּנָפַק בְּחוּמַרְתָּא דְּמַדּוּשָׁא חֲזָיֵהּ לַר' יְהוּדָה נְשִׂיאָה כַּסְיֵהּ אָמַר כְּגוֹן זֶה מְבַטֵּל רְשׁוּת לְר' יְהוּדָה: **וְהָתָנָן** ר"ש אוֹמֵר כֹּל שֶׁאֵין מוּמוֹ נִכָּר מע"ט אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן קָשֶׁה לר"י מַאי קָא פָּרִיךְ הָא ע"כ טַעְמָא דר"ש לְאו מִשּׁוּם מֻקְצֶה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּסָבַר דְּאֵין רוֹאִין מוּמִין בְּיוֹ"ט דְּהָא ר' יְהוּדָה דְּאִית לֵיהּ טְפֵי מֻקְצֶה שְׁרֵי הָתָם בְּרֵישׁ אֵין צָדִין (בֵּיצָה כה: וְשָׁם) בְּכוֹר שֶׁנָּפַל לַבּוֹר יֵרֵד מַמְחֶה הַשִּׁירִים אֶצְעָדוֹת: הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים אע"פ שֶׁאָסוּר לְצֵאת בָּהֶן לרה"ר כְּדְאָמְרִי' בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (לְקַמָּן שַׁבָּת נט:) גְּזֵרָה דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוֵיא מִיהוּ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן וּמֻתָּר לְטַלְטְלָן שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ: מוּמוֹ נִכָּר גַּבֵּי בְּכוֹר קַאֵי: מִי יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵהּ חֲכָם שֶׁיְּזַקֵּק לוֹ ביו"ט לִרְאוֹת אִם מוּם קָבוּעַ הוּא אוֹ לֹא: מְפָרְיִן נְדָרִים בַּעַל לְאִשְׁתּוֹ : וְנִשְׁאֲלִין לְנְדָרִים לְחָכָם לְהַתִּירָן: שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ שַׁבָּת כְּגוֹן נֶדֶר שֶׁלֹּא יֹאכַל הַיּוֹם: וְאַמַּאי מַתֶּרֶת לָאֶכֹל וְאַפִּי' שָׁרֵי לֵהּ בַּעַל לְתַסֵּר לֵהּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה דְּהָא אִסְתַּהּ דְּעָתֵהּ וְאָמְרָה מִי יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵהּ בַּעַל: עַל דַּעַת בַּעְלָהּ ע"מ אִם יִרְצֶה הַבַּעַל וְסָמְכָה עָלָיו דְּמִזְדַּקֵּק לֵהּ בְּיוֹם שָׁמְעוֹ: הָכָא מִי יֵמַר כו' וְהָדְיוֹטוֹת לֹא מָצוּ לְמִשְׁרֵיהּ לִבְכוֹר אֶלָּא בְּמוּם הַיָּדוּעַ לְכָל בְּגוֹן מְחֻסַּר אֵבֶר: אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא כְּבוּי אַב מְלָאכָה הוּא חֲרֵ"ץ לֵיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרַיְיתָא דְּחוֹפֵר כְּלְאַחַר יָד הוּא דְּחוֹפֵר דְּאָמַר לְקַמָּן תּוֹלָדָה דְּחוֹרֵשׁ וְחַיָּב ה"מ חוֹפֵר כְּדַרְכּוֹ בְּמָרָא וְקַרְדֹּם: מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן וְאַפִּי' שֶׁל כְּלָאִים לוֹבְשׁוֹ לְהַרְאוֹתוֹ בַּשּׁוּק: וּבְלַבַּד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַהֲנָאַת חֲמוּם וְהָא ר"ש הִיא מִדְּאָזֵל בָּתַר כַּוָּנָה:

הַשִּׁירִים וְהַזְּמָרִים וְהַטַּבָּעוֹת, הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִים בָּחֵצֵר. וְאָמַר עוּלָּא: מַה טַּעַם? — הוֹאִיל וְאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן. הָכָא נָמֵי הוֹאִיל וְאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּלָא כַּסְפֵּיהּ רָבָא לְרַב אַוְיָא. [א]רָמֵי לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַבָּה. תַּנְיָא: מוֹתַר הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּנֵּר וְשֶׁבַּקָּעָרָה — אָסוּר, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. אַלְמָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן לֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. וּרְמִינְהוּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֹּל שֶׁאֵין מוּמוֹ נִיכָּר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב — אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן! [ב]הָכִי הַשְׁתָּא? הָתָם, אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה אֵימָתַי תִּכְבֶּה נֵרוֹ. הָכָא, אָדָם יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה מָתַי יִפּוֹל בּוֹ מוּם? מֵימָר אָמַר: מִי יֵימַר דְּנָפַיל בֵּיהּ מוּמָא, וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר דְּנָפַיל בֵּיהּ מוּמָא — מִי יֵימַר דְּנָפַיל בֵּיהּ מוּם קָבוּעַ. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר דְּנָפַל בֵּיהּ מוּם קָבוּעַ — מִי יֵימַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵיהּ חָכָם? [ג]מֵתִיב רָמֵי בַּר חָמָא: מְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת, [וְנִשְׁאָלִין לְנְדָרִים שֶׁהֵן] לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. וְאַמַּאי? — לֵימָא: מִי יֵימַר דְּמִיזְדַּקֵּק לַהּ בַּעֲלָהּ? [ד]הָתָם כְּדֶרֶב פְּנָחָס מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא. דְּאָמַר רַב פְּנָחָס מִשְׁמֵיהּ דְּרָבָא: כָּל הַנּוֹדָרֶת — עַל דַּעַת בַּעְלָהּ הִיא נוֹדֶרֶת. תָּא שְׁמַע: נִשְׁאָלִין לְנְדָרִים שֶׁל צוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת בְּשַׁבָּת. וְאַמַּאי? לֵימָא: מִי יֵימַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵיהּ חָכָם? — הָתָם — אִי לָא מִיזְדַּקֵּק לֵיהּ חָכָם סָגֵיא לֵיהּ בִּשְׁלֹשָׁה הֶדְיוֹטוֹת. הָכָא — מִי יֵימַר דְּמִיזְדַּקֵּק לֵיהּ חָכָם. [ה]רָמֵי לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מִי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן כָּבְתָה מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ. כָּבְתָה — אֵין, לֹא כָּבְתָה — לֹא. מַאי טַעְמָא? — דְּיִלְמָא בַּהֲדֵי דְּנָקֵיט לַהּ כָּבְיָא? הָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׁאֵין מִתְכַּוֵּין — מוּתָּר. דְּתַנְיָא רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: גּוֹרֵר אָדָם כִּסֵּא מִטָּה וְסַפְסָל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת חָרִיץ! [ו]כָּל הֵיכָא דְּכִי מִיכַּוֵּין אִיכָּא אִיסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא, כִּי לָא מִיכַּוֵּין — גָּזַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִדְּרַבָּנָן. כָּל הֵיכָא דְּכִי מִיכַּוֵּין אִיכָּא אִיסּוּרָא דְּרַבָּנָן — כִּי לָא מִיכַּוֵּין שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן לְכַתְּחִילָּה. [ז]מֵתִיב רָבָא: מוֹכְרֵי כְסוּת מוֹכְרִין כְּדַרְכָּן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה וּבַגְּשָׁמִים מִפְּנֵי הַגְּשָׁמִים, וְהַצָּנוּעִין מַפְשִׁילִין בְּמַקֵּל לַאֲחוֹרֵיהֶן. וְהָא הָכָא, דְּכִי מִיכַּוֵּין — אִיסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא אִיכָּא, כִּי לָא מִיכַּוֵּין — שָׁרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן לְכַתְּחִילָּה! אֶלָּא אָמַר רָבָא:

הַנַּח

מסורת הש"ס

א עירובין צא:; משנה ביצה; ביצה כו.
ב ביצה ל:
ג משנה שבת
ד יבמות כט:; נדה מו:
ה לקמן נ.; לעיל כט:; פסחים קא.; לעיל כב.; מנחות מא:; ביצה כג:
ו מועד קטן יב:
ז פסחים כו:; משנה כלאים

גליון הש"ס

גמ' ואמר עולא. עי' לקמן דף נט ע"ב תוס' ד"ה מי מאן דרכה: תוס' ד"ה מי יימר דמזדקק לה בעל ואע"ג וכו' דהא חזי לשאר ב"א. עי' לקמן דף קכו ע"ב תוס' ד"ה כיון דתניא:
שם ד"ה דכל היכא וכו' אע"פ שזה התירוץ דחוק. עי' בבכורות דף כה ע"א תוס' ד"ה דהוי ליה:

וִירְאֶה אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם יַעֲלֶה וְיִשְׁחֹט וְאִם לָאו לֹא יִשְׁחֹט וי"ל דְּדַיֵּיק מִדְּלָא קָתָנֵי ר"ש אוֹסֵר לְפִי שֶׁאֵין רוֹאִין מוּמִין בְּי"ט דַּהֲוָה מַשְׁמַע לְכַתְּחִלָּה אָסוּר אֲבָל בְּדִיעֲבַד מְבָקֵר וּמִדְּקָתָנֵי אֵין זֶה מִן הַמּוּכָן מַשְׁמַע דְּהָוֵי מֻקְצֶה וּבְהָכִי פְּלִיגִי דְּר' יְהוּדָה סָבַר רוֹאִין מוּמִין בי"ט הִלְכָךְ לֹא הָוֵי מֻקְצֶה דְּמַיְירֵי בְּנָפַל בּוֹ מוּם מעי"ט כְּדַמּוּקֵי לָהּ הָתָם ור"ש סָבַר אֵין רוֹאִין וּלְכָךְ אַפִּי' בְּקֹרוֹ אֵינוֹ מְבָקֵר מִשּׁוּם מֻקְצֶה וא"ת דִּבְבֵיצָה מַשְׁמַע דְּאַבַּיֵּי סָבַר כְּאַדָּא בַּר אַבְּמֵי דְּאָמַר לר"ש הֵיכָא דְּנָפַל בּוֹ מוּם מעי"ט אִם בְּקֹרוֹ מְבָקֵר דְּאָמַר אַבַּיֵּי הָתָם כְּוָתֵהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא מִסְתַּבְּרָא מִדְּקָתָנֵי תְּלַת בְּבֵי בַּבְּרַיְיתָא (וּמוֹקְמָא הָהִיא בְּרַיְיתָא כְּאַדָּא בַּר אַבְּמֵי) דְּנָפַל בּוֹ מוּם מעי"ט אִם בְּקֹרוֹ מְבָקֵר דְּאָמַר אַבַּיֵּי הָתָם כְּוָתֵהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא מִסְתַּבְּרָא מִדְּקָתָנֵי תְּלַת בְּבֵי בַּבְּרַיְיתָא כְּאַדָּא בַּר אַבְּמֵי) וע"כ הָא דְּשַׁנֵּי לֵיהּ בֵּין נָפַל בּוֹ מוּם קָבוּעַ מעי"ט לְנָפַל בּוֹ מוּם בי"ט מִשּׁוּם דְּנִפַּל בּוֹ בי"ט אֵיכָּא תְּלָתָא מִי יֵמַר כִּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ וּנְפַל בּוֹ מעי"ט לֵיכָּא אֶלָּא חַד מִי יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵהּ חָכָם מַאי קַשְׁיָא מִנֵּר שֶׁכָּבָה דְּלֵיכָּא כָּל הָנֵי מִי יֵמַר וי"ל דְּחַזַר בּוֹ אַבַּיֵּי וְלֵית לֵיהּ (דְּאַדָּא בַּר אַבְּמֵי) מַשְׁמַע מַתְנֵי' דְּרַב אוֹשַׁעְיָא דְּאַדָּא בַּר אַבְּמֵי מְשַׁבֵּשׁ וְתָנֵי דְּמַתְנֵי' דְּהָתָם נָמֵי דַּיְקָא כְּרַב אוֹשַׁעְיָא בְּדְמְפָרֵשׁ הָתָם: **מִי** יֵמַר דְּנָפַל בֵּהּ מוּמָא נִרְאֶה דְּכָל הָנֵי מִי יֵמַר דְּקָאָמַר רַבָּה לָאו דַּוְקָא דְּהָא ר"ש אָסַר אַפִּי' בְּנָפַל בּוֹ מוּם קָבוּעַ מעי"ט דְּהָתָם גָּמֵי לֵיכָּא אֶלָּא חַד מִי יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵהּ חָכָם דְּהָא קָאֵי אַר' יְהוּדָה דְּלָא שָׁרֵי אֶלָּא כְּשֶׁהָיָה בּוֹ מוּם קָבוּעַ מעי"ט דְּהָא פָּרֵיךְ אַהָא דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה וְאִם לָאו לֹא יִשְׁחֹט פְּשִׁיטָא וּמִשֵּׁנִי לָא צָרִיכָא דְּנָפַל בֵּהּ מֵאֶתְמוֹל מוּם עוֹבֵר וְהַשְׁתָּא הָוֵה לֵהּ מוּם קָבוּעַ מעי"ט דְּהָא פָּרֵיךְ אַהָא דְּקָאָמַר ר' יְהוּדָה וְאִם לָאו לֹא יִשְׁחֹט פְּשִׁיטָא וּמִשֵּׁנִי לָא צָרִיכָא דְּנָפַל בֵּהּ מֵאֶתְמוֹל מוּם עוֹבֵר וְהַשְׁתָּא הָוֵה לֵהּ מוּם קָבוּעַ וְתֵימָא כֵּיוָן דַּדְּעָתֵהּ עֲלָוֵהּ נִשְׁחֲטָה קמ"ל דְּאַכ"מ הָא דְּקָאָמַר אִם יֵשׁ בּוֹ מוּם יַעֲלֶה וְיִשְׁחֹט הֵינוּ ע"כ מוּם קָבוּעַ מעי"ט וְאַפִּי' לְאַדָּא בַּר אַבְּמֵי דְּשָׁרֵי ר"ש בְּדִיעֲבַד בְּחַד מִי יֵמַר מ"מ בְּנָפַל בּוֹ מוּם עוֹבֵר מעי"ט דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי מִי יֵמַר לְכְאוֹרָה מַשְׁמַע הָתָם דְּאָסַר לְכָךְ נִרְאֶה דְּלָאו דַּוְקָא הֵן דְּאַפִּי' בְּחַד מִי יֵמַר סָגֵי וְכֵן מוֹכֵחַ מַאֲתַקְפְּתָא דְּרַמִי בַּר חָמָא דְּפָרִיךְ מֵהָנֵי מִי יֵמַר וי"ל לְמֵימַר מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי בֵּין הַשְׁמָשׁוֹת מַאֲכִילְתָם אִתַּקְצַאי לְכָלֵי יוֹמָא אִי נָמֵי מִיֵּרֵי בְּפֵרוֹת שֶׁלֹּא וְאָסְרָתַן לְכָל אָדָם: **מִי** יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לַהּ בַּעַל תֵּמַהּ מִי דָּמֵי הָתָם וַדַּאי לָא מִזְדַּקֵּק לֵהּ חָכָם דְּאַיִן רוֹאִין מוּמִין בְּי"ט לָא אָמְרִי' מִי יֵמַר וי"ל דְּבַעַל נָמֵי לָא יָדַע אֲבָל הָכָא דְּאֵין לְךָ אִסּוּר בְּדָבָר מִזְדַּקֵּק לַהּ בַּעַל וְלֵית לָן לְמֵימַר מִי יֵמַר דְּהָא לְר' יְהוּדָה דְּקָסָבַר רוֹאִין מוּמִין בְּי"ט לָא אָמְרִי' מִי יֵמַר וי"ל דְּבַעַל נָמֵי לָא נִיחָא לְהִזְדַּקֵּק דְּזִמְנִין דְּשָׁרֵי נְדָרִים שֶׁנִּדְּרָה לְדָבָר מִצְוָה: **הָתָם** אִי לָא מִזְדַּקֵּק לֵהּ חָכָם סָגֵי לֵיהּ בַּג' הֶדְיוֹטוֹת אֲבָל הָכָא כו' ואע"ג דבפ"ק דְּחַלִּין (דף יח:) אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר ר' יִרְמְיָה סָפֵק מְשֻׁמָּה דְּרַב סָפֵק מְשֻׁמָּה דְּשְׁמוּאֵל ג' מְתִירִין אֶת הַבְּכוֹר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין מֻמְחֶה הָיְנוּ דַּוְקָא בְּמוּמִין מֻבְהָקִין כְּגוֹן נָסְמַת עֵינוֹ נִקְטְעָה יָדוֹ נִשְׁבְּרָה רַגְלוֹ כְּדְאָמְרִינַן בְּשְׁלֹהֵי כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (בְּכוֹרוֹת לו:) וה"נ דַּהֲוָה מְצֵי לְמֵימַר מִי יֵמַר דְּמִזְדַּקֵּק לֵיהּ ג' הֶדְיוֹטוֹת דְּוַדַּאי לָא מִזְדַּקֵּק לֵיהּ מִשּׁוּם דְּאֵין רוֹאִין מוּמִין בְּי"ט וְהָא דְּנָקֵט דְּמִזְדַּקֵּק לֵיהּ חָכָם מִשּׁוּם דְּחָכָם שָׁרֵי בְּכָל מוּמִין: וּלפ"ז ואי"ש גַּבֵּי טָבָל דְּאָמַר אִם עָבַר וְתִקְּנוֹ מְתֻקָּן וְדַוְקָא חָכָם אֲמַר הָכָא לָא מִזְדַּקֵּק אֲבָל בַּג' הֶדְיוֹטוֹת לֹא אָמַר מִי יֵמַר וּמִיהוּ לְפִי מ"ש בְּפֵנִים ה"נ המ"ל כו' לָא א"ש טָבָל כִּדְפִי' לְעֵיל וּלְהָכִי נָקֵט חָכָם מִשּׁוּם דְּמַתִּיר בְּכָל מוּמִין וְעֵקֶר טַעְמָא מִשּׁוּם דְּהָכָא אִיכָּא אִסּוּרָא וְהָתָם לֵיכָּא וְהָא דְּנָקֵט הָתָם אִם לָא מִזְדַּקֵּק לֵהּ חָכָם סָגֵיא בַּג' הֶדְיוֹטוֹת אע"ג דְּשָׁרֵי מֻקְצֶה אִי לָא סָגֵיא לֵיהּ בַּג' הֶדְיוֹטוֹת [ת"י]:

כָּבְתָה אֵין לֹא כְּבָתָה לָא כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס דאע"ג דַּהֲוָה מְצֵי לַאֲתוּיֵי רֵישָׁא דְּקָתָנֵי בְּהֶדְיָא חוּץ מִן הַגַּר הַדּוֹלֵק בְּשַׁבָּת מִיתֵי סֵיפָא וְדַיֵּק מִנָּהּ: **דָּכָל** הֵיכָא דְּקָמְכִוַּן אֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא וא"ת הָכָא בִּכְבוּי לֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא לר"ש דְּמִלְּאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא וי"ל דְּה"ק דְּכִי מְכַוֵּן אֵיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְיתָא כְּגוֹן בְּפְתִילָה וְצָרִיךְ לְהַבְהֲבָהּ אע"פ שֶׁזֶּה הַתַּרְוּיִץ דָּחוּק הוּא הָא בְּלָאו הָכִי פָּרִיךְ לֵיהּ שַׁפִּיר הָרַב פור"ת:

הַנַּח לְנֵר שֶׁמֶן וּפְתִילָה, הוֹאִיל דְּנַעֲשָׂה בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר. (א)אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי חֲנִינָא אָמַר רַבִּי רוֹמָנוֹס: לִי הִתִּיר רַבִּי לְטַלְטֵל מַחְתָּה בְּאֶפְרָהּ. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי אַסִּי: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָתְנַן: נוֹטֵל אָדָם בְּנוֹ וְהָאֶבֶן בְּיָדוֹ אוֹ כַלְכַּלָּה וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכַלְכַּלָּה מְלֵאָה פֵּירוֹת עָסְקִינַן. טַעְמָא דְּאִית בַּהּ פֵּירֵי, הָא לֵית בַּהּ פֵּירֵי — לָא? (ב)"אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָא", וַאֲמַר: הָכָא נָמֵי דְּאִית בַּהּ קְרָטִין. אָמַר אַבָּיֵי: קְרָטִין בֵּי רַבִּי מִי חֲשִׁיבִי? וְכִי תֵּימָא: חֲזוּ לַעֲנִיִּים — וְהָתַנְיָא, בִּגְדֵי עֲנִיִּים לַעֲנִיִּים, בִּגְדֵי עֲשִׁירִים לַעֲשִׁירִים, אֲבָל דַּעֲנִיִּים לַעֲשִׁירִים לָא. אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: מִידֵּי דְּהָוֵה אַגְּרָף שֶׁל רְעִי. אב(ג)אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר: חֲדָא, גְּרָף שֶׁל רְעִי מְאִיס, וְהַאי לָא מְאִיס. וְעוֹד, גְּרָף שֶׁל רְעִי מִיגַּלֵּי, וְהַאי מִיכַּסֵּי. אֶלָּא אָמַר רָבָא: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב נַחְמָן הֲוָה מְטַלְטְלִינַן כָּנוּנָא אַגַּב קִיטְמָא, וְאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא עֲלֵיהּ שִׁבְרֵי עֵצִים. מֵיתִיבִי: וְשָׁוִין שֶׁאִם יֵשׁ בָּהּ שִׁבְרֵי פְּתִילָה שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל! אָמַר אַבָּיֵי: בְּגָלִילָא שָׁנוּ. ג־ה(ה)לֵוִי בַּר שְׁמוּאֵל אַשְׁכְּחִינְהוּ לְרַבִּי אַבָּא וּלְרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא דַּהֲווֹ קָיְימִי אַפִּיתְחָא דְּבֵי רַב הוּנָא. אֲמַר לְהוּ: מַהוּ לְהַחֲזִיר מִטָּה שֶׁל טַרְסִיִּים בְּשַׁבָּת? אֲמַרוּ לֵיהּ: שַׁפִּיר דָּמֵי. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה, אָמַר: הָא רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַמַּחֲזִיר מִטָּה שֶׁל טַרְסִיִּים בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. ו־ח(ד)מֵיתִיבִי: הַמַּחֲזִיר קְנֵה מְנוֹרָה בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. קְנֵה סַיָּידִין — לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. רַבִּי סִימַאי אוֹמֵר: קֶרֶן עֲגוּלָה — חַיָּיב. קֶרֶן פְּשׁוּטָה — פָּטוּר. אִינְהוּ דַּאֲמוּר כִּי הַאי תַּנָּא דְּתַנְיָא: מַלְבְּנוֹת הַמִּטָּה וְכַרְעֵי הַמִּטָּה וּלְווֹחִים שֶׁל סְקִיבָס — לֹא יַחֲזִיר, וְאִם הֶחֱזִיר — פָּטוּר, אֲבָל

רש"י

לְדָבָר הָאָסוּר לְשַׁלְהֶבֶת דִּבְכִי הַאי מֻקְצֶה מוֹדֶה ר"ש שֶׁהַכְּלִי טָפֵל לְשַׁלְהֶבֶת בְּעוֹדָהּ בּוֹ וְלָאו מִשּׁוּם דְּחָיֵישׁ לִכְבִיָּה: בָּסִיס מוֹשָׁב אֶת כַּנּוֹ מְתַרְגְּמִינַן בְּסִיסֵהּ: א"ר רוֹמָנוֹס לִי הִתִּיר רַבִּי לְטַלְטֵל מַחְתָּה שֶׁל לְבוֹנָה בְּאֶפְרָהּ קס"ד בְּאֶפְרָהּ עִם אֶפְרָהּ קָאָמַר שֶׁהָאֵפֶר מֻקְצֶה וְלֹא הָיוּ צְרִיכִין לוֹ וְאַשְׁמְעִינַן דְּאַגַּב מַחְתָּה דְּאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ טִלְטְלָהּ עִם אֶפְרָהּ: נוֹטֵל אָדָם הַכַּלְכָּלָה בְּשַׁבָּת וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ: הָא לֵיכָּא פֵּרִי לָא דִּכְלִי נַעֲשָׂה בָּסִיס לָאֶבֶן וּטְפֵלָה לוֹ וּבָטֵל תּוֹרַת כְּלִי דִּידֵהּ וְהָכִי נָמֵי נַעֲשֵׂית מַחְתָּה בָּסִיס לָאֵפֶר וְרַבִּי יוֹחָנָן שְׁמְעִי' לֵיהּ לְעֵיל דִּכְדר' יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ: דְּאִית בֵּהּ קְרָטִין שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ מִן הָאוּר וּלְבוֹנָה דַּחֲזְיָא לַהֲרִיחַ וְאַגַּב לְבוֹנָה מְטַלְטֵל לַמַּחְתָּה עִם אֶפְרָהּ דּוּמְיָא דְּכַלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ: קְרָטִין שֶׁל שִׁיּוּר לְבֹנָה: בֵּי רַבִּי דִּנְשִׂיא וְעָשִׁיר הֲוָה מִי חֲשִׁיבֵי: בִּגְדֵי עֲנִיִּים שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ אוֹ שֶׁחוּטָן עָבֶה הָווּ בְּגָדִים לַעֲנִיִּים לְעִנְיַן טֻמְאָה: בִּגְדֵי עֲשִׁירִים שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה הָווּ בְּגָדִים לַעֲשִׁירִים וְכָל שֶׁכֵּן לַעֲנִיִּים אֲבָל בִּגְדֵי עֲנִיִּים לַעֲשִׁירִים לֹא הֲוָה בֶּגֶד גַּבַּיְהוּ וְלָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה הָכָא נָמֵי בֵּי רַבִּי בָּטְלֵי קְרָטִין: אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי הָא דְּשָׁרֵי לֵיהּ לְטַלְטֵל מַחְתָּה בְּאֶפְרָהּ מִשּׁוּם דְּאֶפְרָהּ מְאִיס עָלֶיהָ לִרְאוֹתוֹ וְהָוֵי כִּגְרָף שֶׁל רְעִי דְּתַנְיָא בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דַּף לו:) מֻתָּר לְהוֹצִיאוֹ לָאַשְׁפָּה שֶׁבֶּחָצֵר: גְּרָף כְּלִי חֶרֶס הַמּוּכָן לְכָךְ: מְכַסֵּי כָּל מַחְתּוֹת מְכֻסּוֹת הֵן וְיֵשׁ בָּהֶן נְקָבִים לְהוֹצִיא הֵרֵיחַ: כָּנוּנָא כְּלִי נְחֹשֶׁת שֶׁמְּבִיאִין בּוֹ הָאוּר לִפְנֵי שָׂרִים לְהִתְחַמֵּם: אַגַּב קִטְמֵהּ שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לְאֶפְרוֹ לְכַסּוֹת רוֹק אוֹ צוֹאָה וא"ת מַה צַד אִסּוּר יֵשׁ כָּאן הַיְנוּ רְבוּתָא דְּאע"ג דְּאִכָּא עֲלֵהּ שִׁבְרֵי עֵצִים וְהָא דְּר' רוֹמָנוֹס נָמֵי הַאי מַחְתָּה בְּאֶפְרָהּ דְּקָאָמַר מַחְתָּה בִּשְׁבִיל אֶפְרָהּ שֶׁהָיָה צָרִיךְ לוֹ וְדַעְתַּיְהוּ עָלֶיהָ מֵאֶתְמוֹל וּרְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן (כֵּיוָן) אע"ג דְּאִכָּא עֲלֵהּ שִׁבְרֵי עֵצִים דְּהָוֵי כְּכַלְכָּלָה שֶׁל פֵּרוֹת וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ: וְשָׁוִין ר' יְהוּדָה וְר"ש שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּנֵר יָשָׁן: בְּגָלִילָא שָׁנוּ שֶׁחֲשׁוּבוֹת לָהֶן שִׁבְרֵי פְּתִילָה שֶׁאֵין בְּגָדִים שֶׁל פִּשְׁתָּן מְצֻיָּן לָהֶם הִלְכָּךְ לָא בָּטְלֵי וְנַעֲשָׂה נֵר בָּסִיס לָהֶן: טַרְסִיִּים צוֹרְפֵי נְחֹשֶׁת אוֹ גַּרְדִּיִּים וְהוֹלְכִין מֵעִיר לְעִיר לִמְלַאכְתָּן וְנוֹשְׂאִין עִמָּהֶן מִטּוֹת שֶׁל פְּרָקִים: חַיָּב חַטָּאת הוּא תְּחִלָּתוֹ וְגָמְרוֹ וְנִמְצָא עוֹשֶׂה כְּלִי וְחַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ אָב לְכָל גְּמְרֵי מְלָאכָה וְלֹא מִשּׁוּם בִּנְיָן דְּאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים: קְנֵה מְנוֹרָה שֶׁיּוֹצְאִין מִמֶּנָּה קָנִים לְנֵרוֹת הַרְבֵּה וְנוֹטְלִין הֵימֶנָּה וּבִשְׁעַת הַצֹּרֶךְ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ: קָנֶה שֶׁל סַיָּדִין הַטָּחִין וּמְלַבְּנִין הַבַּיִת בְּסִיד יֵשׁ לָהֶן קָנִים שֶׁל פְּרָקִים וְנוֹתֵן מַטְלִית בְּרֹאשָׁהּ וְשׁוֹרִין בְּסִיד הַמָּחוּי וְטָח אֶת הַבַּיִת וּכְשֶׁהוּא טָח מִלְּמַטָּה אִי אֶפְשָׁר לוֹ אֶלָּא בְּקָנֶה קָצָר וּכְשֶׁהוּא הוֹלֵךְ וּמַגְבִּיהַּ מוֹסִיף קָנֶה עַל קָנֶה וּמַאֲרִיכוֹ: פָּטוּר שֶׁאֵין זֶה גְּמָרוֹ שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְפָרְקוֹ תָּמִיד: קֶרֶן עֲגֻלָּה וְקֶרֶן פְּשׁוּטָה שְׁנֵיהֶם מִין כְּלֵי זֶמֶר וְהוּא עָשׂוּי נְקָבִים נְקָבִים כִּכְבָרָה וּמַכְנִיס בָּהֶן חֲלִילִים וּמוֹצִיאִין קוֹלוֹת הַרְבֵּה קֶרֶן עֲגֻלָּה מַעֲשֵׂה אֻמָּן הוּא וְצָרִיךְ לִתְקֹעַ בִּנְקָבִים בְּחֹזֶק וְהָוְיָא מְלָאכָה וּבְקֶרֶן פְּשׁוּט מַכְנִיסוֹ בְּרֵוַח וְדַרְכָּן לְפָרְקָם תָּמִיד וּפָטוּר קָתָנֵי מִיהַת בִּקְנֵי מְנוֹרָה דְּחַיָּב וְהוּא הַדִּין לְמִטָּה שֶׁל טַרְסִיִּים: אִינְהוּ רַבִּי אַבָּא וְרַב הוּנָא בַּר חִיָּא: דַּאֲמוּר כִּי הַאי תַּנָּא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמַתִּיר לְכַתְּחִלָּה: מַלְבְּנוֹת הַמִּטָּה כְּעֵין רַגְלַיִם קְטַנִּים וְיֵשׁ לָהֶן בֵּית קִבּוּל וּמַכְנִיס לְתוֹכָן רָאשֵׁי כַּרְעֵי הַמִּטָּה שֶׁלֹּא יֵרָקְבוּ בָּאָרֶץ: לְוָחִים שֶׁל סְקִיבָס עֵץ קָטָן כְּמִין דַּף שֶׁתּוֹקְעִין בְּקֶשֶׁת שֶׁקּוֹרִין אבלשטר"א שֶׁעָלָיו מוֹשֵׁךְ הַחֵץ:

תוספות

הַנַּח לְנֵר שֶׁמֶן וּפְתִילָה הוֹאִיל וְנַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר בְּשֶׁמֶן דְּנַעֲשָׂה בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר דְּאִי לָאו הָכִי לֹא הָיָה הַנֵּר אָסוּר לְטַלְטֵל דְּהָוֵי בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וּלְדָבָר הַמֻּתָּר וְשָׁרִי כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב נַחְמָן הֲוָה מְטַלְטְלִינַן כָּנוּנָא אַגַּב קִטְמָא אע"ג דְּאִכָּא עֲלֵהּ שִׁבְרֵי עֵצִים וְאִם תֹּאמַר פְּתִילָה אַמַּאי קָאָמַר דְּהָוְיָא בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר הִיא עַצְמָהּ הָוְיָא דָּבָר הָאָסוּר כִּדְאָמַר לְקַמָּן וְשָׁוִין שֶׁאִם יֵשׁ בָּהּ שִׁבְרֵי פְּתִילוֹת שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלָהּ וי"ל דְּשִׁבְרֵי פְּתִילָה הָוֵי שִׁבְרֵי כֵּלִים וְדָמֵי לִצְרוֹרוֹת אֲבָל פְּתִילָה שְׁלֵמָה שֶׁהִיא כְּלִי הֲוָה שָׁרִי אִי לָאו דְּנַעֲשָׂה בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר: **לִי** הִתִּיר רַבִּי לְטַלְטֵל מַחְתָּה בְּאֶפְרָהּ הַשְׁתָּא ס"ד דְּאֵפֶר מַחְתָּה מֻקְצֶה הוּא: **וְאָמַר** רַבָּה ב"ב חָנָה א"ר יוֹחָנָן כו' תֵּמַהּ אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ בְּלָאו מִלְּתֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מִמַּתְנִי' דְּפֶ' נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמב:) דִּתְנַן מָעוֹת שע"ג הַכַּר מְנַעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת וְכֵן אֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית מַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת אֲבָל טִלְטוּל גָּמוּר אָסוּר ואור"י דְּהֵ"א דְּשָׁאנֵי מָעוֹת דַּחֲשִׁיבִי וְלָא בָּטְלִי וְאֶבֶן שע"פ הֶחָבִית הֵ"א דְּמַיְירֵי שֶׁהוּא מְתֻקָּן לִסְתֹּם פִּי הֶחָבִית וְהֶחָבִית צְרִיכָה לָהּ וּלְכָךְ לֹא בָּטְלָה: **בִּגְדֵי** עֲנִיִּים לַעֲנִיִּים אוֹמֵר ר"ת דְּדַוְקָא בְּטֻמְאַת מִדְרָס דְּבְיִחוּד תַּלְיָא מִלְּתָא אֲבָל בִּשְׁאָר טֻמְאוֹת לָא תַּלְיָא מִלְּתָא בְּיִחוּד דְּאַפֵּי' הָיָה מֻטָּל בָּאַשְׁפָּה מְרַבֵּינַן מִוְּהַבֶּגֶד דְּשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ מְטַמֵּא בֵּין לָעֲנִיִּים בֵּין לָעֲשִׁירִים דִּבְקְרָא לָא מְפַלֵּג מִידִי וּמַיְתִי ר"ת רְאָיָה דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פֶּרֶק כ"ז מ"ב) דְּבֶגֶד מְטַמֵּא מִשּׁוּם שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לַמִּדְרָס מִשּׁוּם שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ לִטְמֵא מֵת וע"כ בַּעֲשִׁירִים מַיְרֵי דבפכ"ח תְּנַן הָתָם בִּגְדֵי עֲנִיִּים אע"פ שֶׁאֵין בָּהֶם שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה טְמֵאִין מִדְרָס וא"ת הָכָא דְּפָרִיךְ מִבָּרַיְתָא אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ מִמַּתְנִי' דפכ"ח דְּכֵלִים שֶׁהֵבֵאתִי ואור"י דְּאִי מִמַּתְנִי' הֵ"א דְּבִגְדֵי עֲנִיִּים הַיְנוּ כְּעֵין שַׂק שֶׁעִקָּרוֹ עָשׂוּי לָעֲנִיִּים וְאַפֵּי' בְּיַד עֲשִׁירִים אֵינוֹ צָרִיךְ שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה אֲבָל שְׁאָר בְּגָדִים בָּעֵי שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד אֶלָּא לָעֲשִׁירִים לְהָכִי מַיְתֵי בָּרַיְתָא דְּלָא שַׁיָּךְ לְפָרְשָׁהּ הָכִי: **הֲוָה** מְטַלְטְלִינַן כָּנוּנָא אַגַּב קִטְמָא פֵּי' כָּנוּנָא מַחְתָּה וְהַיְנוּ מַחְתָּה בְּאֶפְרָהּ דִּלְעֵיל פֵּי' אַגַּב אֶפְרָהּ שֶׁהֶסֵּק מע"ש דְּמוּכָן הוּא דַּחֲזֵי לְכַסּוֹת בָּהּ רוֹק אוֹ צוֹאָה וְקָשֶׁה דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא אַגַּב קִטְמָא שָׁרִי הָא לָאו הָכִי נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וְאִלּוּ בפ"ב דְּבֵיצָה (כא: וְשָׁם) אָמַר גַּבֵּי אֵין מְזַמְּנִין נָכְרִי בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת פָּרִיךְ וְנִיטַלְטְלִינְהוּ אַגַּב. כָּסָא מִי לָא אָמַר רָבָא כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב נַחְמָן הֲוָה מְטַלְטְלִינַן כָּנוּנָא אַגַּב קִטְמָא אַף עַל גַּב דְּאִכָּא עֲלֵהּ שִׁבְרֵי עֵצִים וּמַאי פָּרִיךְ שָׁאנֵי כָּנוּנָא דְּאַגַּב קִטְמָא מְטַלְטֵל לָהּ אֲבָל בְּכוֹס לֵיכָּא אֶלָּא דָּבָר הָאָסוּר ואור"י דְּשִׁיּוּרֵי כּוֹסוֹת לֹא חֲשִׁיבֵי לְמֶהֱוֵי כּוֹס בָּטֵל לְגַבַּיְהוּ אַף עַל גַּב שֶׁאֵין הֶתֵּר עִמָּהֶן בְּכוֹס טְפֵי גָּרְעֵי מִשִּׁבְרֵי עֵצִים שֶׁעִם הַקִּטְמָא בְּכָנוּנָא: **אע"ג** דְּאִכָּא עֲלֵהּ שִׁבְרֵי עֵצִים נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּשִׁבְרֵי עֵצִים חֲשִׁיבֵי טְפֵי מֵאֶבֶן שֶׁבַּכַּלְכָּלָה דְּאִם לֹא כֵן מַאי קמ"ל וְאַדְּמַקְשֵׁי לֵיהּ מִבָּרַיְתָא דְּשָׁוִין כו' לְסַיְּעֵהּ מִמַּתְנִי' דְּכַלְכָּלָה וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ אֶלָּא שִׁבְרֵי עֵצִים חֲשִׁיבֵי טְפֵי וְיֵשׁ לְדַמּוֹת שִׁבְרֵי עֵצִים לְגַבֵּי אֵפֶר כְּשִׁבְרֵי פְּתִילָה לְגַבֵּי שֶׁמֶן: **בְּגָלִילָא** שָׁנוּ פֵּי' בַּקּוּנְטְ' שֶׁחֲשׁוּבוֹת לָהֶן שִׁבְרֵי פְּתִילָה שֶׁאֵין בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן מְצֻוָּיִן לָהֶם וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא אָמְרִי' בְּשִׁלְהֵי ב"ק (דַּף קיח:) לוֹקְחִין מִן הַנָּשִׁים כְּלֵי צֶמֶר בִּיהוּדָה וּכְלֵי פִּשְׁתָּן בַּגָּלִיל מַשְׁמַע שֶׁמָּצוּי פִּשְׁתָּן הַרְבֵּה שָׁם וּמְפָרֵשׁ ר"ת בְּגָלִילָא שָׁנוּ שֶׁהָיָה לָהֶם רֹב שֶׁמֶן וּלְהָכֵי לָא בָּטְלֵי שִׁבְרֵי פְּתִילָה אַגַּב שֶׁמֶן וְכֵן מַשְׁמַע בְּפ"ק דְּסַנְהֶדְרִין (דַּף יא:) גַּבֵּי טֹל אִגֶּרֶת וּכְתוֹב לַאֲחַנָא בְּנֵי גָּלִילָה עִלָּאָה וְתַתָּאָה כו' דִּזְמַן בֵּיעוּרָא מְטָא לְאַפְרוּשֵׁא מַעְשְׂרָא מִמַּעַטְנֵי זֵיתָא וְאָמַר. בְּנָזִיר בְּפֶרֶק בֵּית שַׁמַּאי (נָזִיר דַּף לא:) בְּגָלִילָא שָׁנוּ דְּחַמְרָא עָדִיף מִמִּשְׁחָא וְיַיִן הָיָה מָצוּי לָהֶם הַרְבֵּה כִּדְאָמַר בְּהַמּוֹצִיא יַיִן (לְקַמָּן שַׁבָּת עח.) גַּבֵּי מַיִם כְּדֵי לָשׁוּף בָּהֶן אֶת הַקִּילוֹר וְקָאָמַר בְּגָלִילָא שָׁנוּ דִּרְפוּאַת מַיִם שְׁכִיחַ טְפֵי מִשְּׁתִיָּה שֶׁהָיָה לָהֶן רֹב יַיִן וְהָיוּ שׁוֹתִין הַכֹּל יַיִן וַאֲפִלּוּ הָכֵי חַמְרָא עָדִיף לְהוּ מִמִּשְׁחָא כִּי הַשֶּׁמֶן הָיָה לָהֶם בְּזוֹל יוֹתֵר וְרַשִׁ"י פֵּי' נָמֵי בְּהַמּוֹצִיא (שָׁם) שֶׁמֵּחֲמַת עַנְיוּתָא הָיוּ עוֹשִׂין רְפוּאָה מִן הַמַּיִם וְאֵין עוֹשִׂין מִן הַיַּיִן רַק שְׁתִיָּה וּלְפִיכָךְ הָיְתָה רְפוּאַת מַיִם שְׁכִיחָא וְאֵין נִרְאֶה דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם יַיִן לְשִׁיפוּת הַקִּילוֹר א"כ שְׁכִיחָא שְׁתִיַּת מַיִם טוּבָא וְאָמְרִי' בְּעָלְמָא אַף עֶרֶב יוה"כ בַּגָּלִיל שֶׁהָיוּ מַרְבִּים בִּסְעוּדָה מַשְׁמַע שֶׁעֲשִׁירִים הָיוּ [וע"ע תּוֹסְפוֹת חֲגִיגָה כה: ד"ה בְּגָלִילָא]:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שי סעי' ח:
ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יג:
ג טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' ו:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כו:
ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' ו:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כו:
ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א לקמן קמא:, משנה שבת
ב בסוכה מד.
ג ביצה כא:
ד תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' קרן עגולה חייב. עי' כלים פי"א מ"ו.

תורה אור השלם

אֱדַיִן דָּנִיֵּאל דִּי שְׁמֵהּ בֵּלְטְשַׁאצַּר אֶשְׁתּוֹמַם כְּשָׁעָה חֲדָה וְרַעְיֹנֹהִי יְבַהֲלֻנֵּהּ עָנֵה מַלְכָּא וְאָמַר בֵּלְטְשַׁאצַּר חֶלְמָא וּפִשְׁרֵא אַל יְבַהֲלָךְ עָנֵה בֵלְטְשַׁאצַּר וְאָמַר מָרִאי חֶלְמָא (לשנאיך) [לְשָׂנְאָךְ] וּפִשְׁרֵהּ (לעריך) [לְעָרָךְ] [דניאל ד, טז]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' ו ט:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' רסה סעי' ד:
ד מיי' פה' מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' רנז סעי' ג:
ו מיי' פד' מהל' שבת הל' א:
ז טוש"ע או"ח סי' רנז סעי' ג:
ח מיי' פד' מהל' שבת הל' א:

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר אִם הָיָה רָפוּי מֵתִר וּלְעֵיל נָמֵי מֵיירֵי בְּרָפוּי וְקָשֶׁה קְצָת דְּהֵיכִי פָּלְיגִי כֵּלֵי הָאי דְּמַר מְחַיֵּב חַטָּאת וּמַר שָׁרֵי אֲפִי' לְכַתְּחִלָּה וְעוֹד הָא אֵין בְּנָיָן וּסְתִירָה בְּכֵלִים וְעוֹד תִּקְשֶׁה לְרַב יְהוּדָה הַךְ בָּרַיְתָא דְּלֵיכָּא תַּנָּא דְּמַחַיֵּב חַטָּאת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר לְעֵיל הָא רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְהוּ הַמַּחֲזִיר מִטָּה שֶׁל טַרְסִיִּים בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת כְּשֶׁאֵינוֹ רָפוּי וְאִם כֵּן בְּרָפוּי אֵין סְבָרָא לְהַתִּיר לְכַתְּחִלָּה:

לֵימָא תְּנַן סְתָמָא כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר גּוֹרֵם לְכִבּוּי אָסוּר הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר וְלִיטַעֲמֵיךְ הָא רַבִּי יוֹסֵי גּוּפֵיהּ לָא אָמְרָהּ אֶלָּא בִּדְלָקָה מִשּׁוּם דְּאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ אִי שָׁרִינָא לֵיהּ אָתֵי לְכַבּוּיֵי וְהָכִי מְפָרֵשׁ בְּכָל כְּתָבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת קכ:) אֲבָל הָכָא לֵיכָּא לְמִגְזַר דְּהָא יֵשׁ כְּלִי תַּחַת הַנֵּר וְאֵינוֹ בָּהוּל וּבְכָמָה מְקוֹמוֹת בְּהַשַּׁ"ס יָכוֹל לוֹמַר וְלִיטַעֲמֵיךְ וְאֵינוֹ אוֹמֵר: **מִפְּנֵי** שֶׁמְּקָרֵב אֶת כִּבּוּיוֹ פִּרּוּשׁ דְּגַזְרִינַן ע"ש אַטּוּ שַׁבָּת וּבְשַׁבָּת יָכוֹל לָבֹא לִידֵי כִּבּוּי אִם יִגְבְּיהֶ הַכֵּלִי בְּשָׁעַת נְפִילַת הַנִּיצוֹצוֹת וְאִם תֹּאמַר מַאי שְׁנָא שְׁרִיַּת דָּיוֹ וְסַמְמָנִים וּפְרִיסַת מְצוּדָה דְּשָׁרֵינַן בפ"ק (דף י:) עִם הַשָּׁמֶשׁ וְהָכָא אָסְרִינַן מע"ש שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת וְתֵרֵץ הָרַב פּוּר"ת דְּהָתָם לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת דְּהָא אֵב מְלָאכָה הֵן אֲבָל הָכָא אֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא דָּמֵי אִסּוּר הַנָּאָה כָּל כָּךְ בַּמֶּה שֶׁמְּנִיחַ כְּלִי תַּחַת הַנִּיצוֹצוֹת וְאֵיכָּא לְמֵיחַשׁ שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי כִּבּוּי שֶׁיַּתְחִיל לִתֵּן הַמַּיִם קֹדֶם נְפִילַת הַנִּיצוֹצוֹת וְקָדָם גְּמַר הַנְּתִינָה יִפָּלוּ וּמְכַבֶּה בְּיָדַיִם אוֹ שֶׁיִּגְבִּיהַּ הַכֵּלִי עִם הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַנִּיצוֹצוֹת כִּדְפָרֵישׁית וְאַף עַל גַּב דְּהָאוֹתוֹ כִּבּוּי אֵין בּוֹ חִיּוּב חַטָּאת לְר' שִׁמְעוֹן דְּמִלְאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא הֶחְמִירוּ אַטּוּ כִּבּוּי דְּחִיּוּב חַטָּאת וְאע"ג דְּהַוֵי גְּזֵרָה לִגְזֵרָה קִים לְהוּ לְרַבָּנַן דְּהָכָא שַׁיָּךְ לְמִגְזַר טִפֵּי וְרֵ"ש' דְּפִי' דַּהֲוָה מְכַבֶּה מַמָּשׁ לָאו דַּוְקָא אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁיּוּכַל לָבֹא לִידֵי כִּבּוּי וּר"ת גָּרִיס כְּפֵרוּשׁ ר"ח מִפְּנֵי שֶׁמְּקָרֵב כִּבּוּי דְּהָתָם הוּא דְּשָׁרֵי לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה מִכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מַיִם שֶׁאֵינוֹ מְכַבֶּה כְּלוּם עַד שֶׁיִּתְבַּקְּעוּ הַכֵּלִים אֲבָל הָכָא אֵין הֶפְסֵק בֵּין מַיִם לְנִיצוֹצוֹת וּמִיָּד נִכְבּוֹת כְּשֶׁנּוֹפְלוֹת בִּכְלִי וְהַוֵי כִּמְחִצַּת מַיִם דַּאֲסִירָא כְּגוֹן מְחִצַּת שֶׁלֶג וּבָרָד וְקָשֶׁה לְפָרוּשׁוֹ דְּבִירוּשָׁלְמִי מוּקֵי מַתְנִי' כְּר' יוֹסֵי אֲבָל לְרַבָּנַן אֲפִי' מְחִצּוֹת שֶׁל מַיִם מֻתָּר וּבָבָ' כָּל כְּתָבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת קכ:) נָמֵי שָׁרוּ רַבָּנַן דְּר' יוֹסֵי בְּטַלְּית שֶׁאַחַז בּוֹ הָאוֹר מִצַּד אֶחָד לִתֵּן עָלָיו מַיִם מִצַּד אַחֵר וְאִם כָּבְתָה וְנִרְאֶה דְּלִפְי הַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ יֵשׁ לְחַלֵּק דְּבִמְחִצָּה שֶׁל מַיִם אע"ג דְּאֵין דָּבָר מַפְסִיק מ"מ שְׁרֵי שֶׁאֵין הָאֵשׁ נוֹפֶלֶת לְתוֹךְ הַמַּיִם לְהָדְיָא כִּי הָכָא שֶׁהַמַּיִם תַּחַת הַנִּיצוֹצוֹת וּמְקָרֵב כִּבּוּיָן טְפֵי וְעוֹד דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּהַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ אוֹסֵר בִּמְחִצּוֹת שֶׁל מַיִם לְרַבָּנַן וּמִשּׁוּם הָכֵי מוֹקֵי מַתְנִי' כְּרַבָּנַן וּפְלִיג אֵירוּשַׁלְמִי וְלָא דָּמֵי לְטַלִּית שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוֹר מִצַּד אֶחָד שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּתְפַּשֵּׁט הָאוֹר וּמַה שֶּׁרָגִילִים לָתֵת מַיִם בְּזָכוּכִית שֶׁקּוֹרִין לאמפ"א וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ שֶׁמֶן בע"ש אֵין זֶה קָרוֹב כִּבּוּי דְּכֵיוָן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְכִבּוּי כְּלָל אֶלָּא לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַשֶּׁמֶן לֹא שַׁיָּךְ לְמִגְזַר מִידֵי שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת וְשָׁרֵי אֲפִי' לְר' יוֹסֵי וכ"ש לְרַבָּנַן דאל"כ אֲפִי' בְּלֹא מַיִם אָסוּר שֶׁהַנִּיצוֹצוֹת נוֹפְלוֹת בְּשֶׁמֶן: וְעוֹד אֲבָא לְמֵימַר דְּתַלְמוּד שֶׁלָּנוּ אָסַר מְחִצָּה שֶׁל מַיִם לְרַבָּנַן ומש"ה מוּקֵי מַתְנִי' כְּר' יוֹסֵי וּפְלִיג אֵירוּשַׁלְמִי ול"ד לְטַלִּית שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוֹר מִצַּד אֶחָד שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּתְפַּשֵּׁט הָאוֹר [ת"י]: **מַתְנִי'** בַּמֶּה טוֹמְנִין וְכוּ' אֵין טוֹמְנִין לֹא בַּגֶּפֶת וְלֹא בַּזֶּבֶל דְּמֵיירֵי בִּבְשִׁיל וְלָא בְּשִׁיל קָדְרָא חֲזִיתָא וּבְשִׁיל שְׁרֵינַן בְּפֶרֶק (דף יח:) וְאֵין נִרְאֶה לר"ת דְּהָא אִית לָן לְאוּקְמָא מַתְנִיתִין בְּסָתָם קְדֵרוֹת שֶׁהֵן מְבֻשָּׁלִים בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְעוֹד דְּמִסְתָּמָא אַיֵּרי מַתְנִי' דַּוְמְיָא דְּמַתְנִי' דִּכְירָה דְּמֵיירֵי בִּבְשִׁיל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי וְנִרְאֶה לר"ת שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין הַשְׁהָאָה לְהַטְמָנָה דְּוַדַּאי לְהַשְׁהוֹת מַתָּר כְּשֶׁהוּא מֻכָּאָל בֶּן דְּרוֹסַאי שֶׁאֵין חֲתוּי מְעַט מוֹעִיל לוֹ שֶׁהֲרֵי מְגַלֶּה הוּא וְשַׁלִּיט בֵּהּ אֲוִירָא אֲבָל הַטְמָנָה שֶׁעוֹשִׂין לְצֹרֶךְ מָחָר וְהוּא מֻטְמָן יֵשׁ לְחוּשׁ שֶׁמָּא יְחַתֶּה שֶׁמְּעַט חֲתוּי מוֹעִיל לוֹ לְתַפֵּס חַמּוֹ וְנִזְרוֹ לְהַטְמִין בְּכָל דָּבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַטְמִין בְּרֶמֶץ וְיַחְתֶּה:

בַּמֶּה

טוֹמְנִין וּבַמֶּה אֵין טוֹמְנִין? — אֵין טוֹמְנִין לֹא בַּגֶּפֶת וְלֹא בַּזֶּבֶל, לֹא בַּמֶּלַח וְלֹא בַּסִּיד וְלֹא בַּחוֹל — בֵּין לַחִין בֵּין יְבֵשִׁין. וְלֹא בַּתֶּבֶן וְלֹא בַּזָּגִין וְלֹא בְּמוֹכִין וְלֹא בְּעָשָׁבִין — בִּזְמַן שֶׁהֵן לַחִין, אֲבָל טוֹמְנִין בָּהֶן כְּשֶׁהֵן יְבֵשִׁין. גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: גֶּפֶת שֶׁל זֵיתִים תְּנַן, אֲבָל דְּשׁוּמְשְׁמִין שַׁפִּיר דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא דְּשׁוּמְשְׁמִין תְּנַן וְכָל שֶׁכֵּן דְּזֵיתִים?! תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא מְשׁוּם חַד דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: קוּפָּה שֶׁטָּמַן בָּהּ — אָסוּר לְהַנִּיחַ עַל גֶּפֶת שֶׁל זֵיתִים. שְׁמַע מִינַּהּ שֶׁל זֵיתִים תְּנַן. לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לְעִנְיַן הַטְמָנָה — דְּשׁוּמְשְׁמִין נָמֵי אָסוּר, לְעִנְיַן אַסּוֹקֵי יִתְקַע בְּחוֹזֶק עַל יְדֵי יְתֵדוֹת שֶׁקּוֹרִין קוויינ"ש: מִטָּה גְּלָלְנִיתָא טירנדי"ן וְהוּא בְּעֵין שֶׁל טַרְסִיִּים: מִן הַצַּד מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ תְּקוּעָה וּמְהַדְּקָהּ בְּחוֹזֶק קָרֵי לָהּ מִן הַצַּד כְּלוֹמַר ע"י שְׁנוּיוּ: גְּמ' וְהָא קָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵכֶנוֹ דְּלָא יוּכַל לְטָלוֹ מִשָּׁם כָּל הַיּוֹם דְּנַעֲשָׂה בְּסִיס לְנִיצוֹצוֹת לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתֵּהּ דְּרַב חִסְדָּא דְּאָסַר בְּפִרְקִין (דף מג.): אֵין בָּהֶן מַמָּשׁ מִשְׁכָּבוֹ וּמַתָּר לְטָלְן: כְּרַבִּי יוֹסֵי בְּכָל כְּתָבֵי הַקְּדָשׁ דְּקָתָנֵי עוֹשָׂה מְחִיצָה בְּכָל הַכֵּלִים בֵּין מְלֵאִין בֵּין רֵיקָנִין כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲבֹר הַדְּלֵקָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל הָאוּר וְהֵן מִתְבַּקְּעִים וּמְכַבִּין אֶת הַדְּלֵקָה: בְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּגוֹן זֶה שֶׁנּוֹתֵן הַמַּיִם מִבְּעוֹד יוֹם בִּכְלֵי תַּחַת הַנֵּר: וְכִי תֵּימָא הָכָא נָמֵי אֵין נוֹתְנִין לְתוֹכוֹ מַיִם בְּשַׁבָּת קָאָמַר וְר' יוֹסֵי הִיא: וְהַתַּנְיָא אֲפִילּוּ בע"ש אָסוּר וְאִי לְגֶרֶם כִּבּוּי מְדַמֵּית לָהּ אֲפִילּוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי לָא מִתּוֹקְמָה דבע"ש לָא אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אֶלָּא אָמַר רַב אַשֵׁי מַתְנִיתִין אֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דְּלָא דָּמֵי לְגֶרֶם כִּבּוּי דְּהָתָם כִּי מָטֵי דְּלֵקָה לְכֵלִים דְּלֵקָה הוּא דְּפָקַע לְהוּ וּגְרָמָא בְּעָלְמָא הוּא אֲבָל זֶה שֶׁנָּתַן הַמַּיִם מֵמֵשׁ תַּחַת הַנֵּר מִכְבָּה מֵמֵשׁ הוּא וּגְזֵרָה מִבְּעוֹד יוֹם אַטּוּ מִשְׁהֲשֵׁכָה: שֶׁמְּקָרֵב אֶת כִּבּוּיוֹ זְמַן כִּבּוּי לְהָדְיָא וַהֲוָה לֵיהּ מִכְבֶּה מֵמֵשׁ אִי הֲוָה יָהֵיב לֵיהּ בְּשַׁבָּת: מַתְנִי' בַּמֶּה טוֹמְנִין הַבָּא לְסַלֵּק קְדֵרָה מֵעַל גַּבֵּי כִּירָה וּלְטָמְנָהּ בְּדָבָר אַחֵר וְאָמְרוּ חֲכָמִים אֵין טוֹמְנִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל אֶלָּא בְּדָבָר הַמַּעֲמִיד הֶבֶל מִי הוּא הַמּוֹסִיף וְאַסּוּר: גֶּפֶת פְּסֹלֶת שֶׁל בֵּית הַבַּד שֶׁל שֻׁמָּן שֶׁהוּא כָּנוּס יַחַד וְחַם מְאֹד: לַחִין יֵשׁ בָּהֶן הֶבֶל הַרְבֵּה יוֹתֵר מִיַּבָּשִׁין: זַגִּין פְּסֹלֶת שֶׁל יָקָב יַיִן: מוֹכִין כָּל דָּבָר רַךְ קָרוּי מוֹכִין כְּגוֹן צֶמֶר גֶּפֶן וּתְלִישֵׁי צֶמֶר רַךְ שֶׁל בְּהֵמָה וּגְרִירַת בְּגָדִים בְּלוּיִים: גְּמ' קַפָּה שֶׁטָּמַן בָּהּ שְׁנוֹתַן בָּהּ מוֹכִין וְטוֹמֵן בָּהּ קְדֵרָה: לְעִנְיַן הַטְמָנָה לְטָמְנוֹ בְּתוֹכָהּ:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב בבא בתרא יט.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רשב"ג וכו' וקשה קצת. עי' לקמן דף קלח ע"א:
שם בד"ה במה טומנין וכו' אבל קידרא חייתא. עי' לעיל דף לט ע"ב תוספות ד"ה ממעשה:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא יט.
ב בבא מציעא קז.
ג לקמן קמו:; עירובין מד.; לקמן קלו:
ד מכות ג:

אַסּוֹקֵי הַבָּלָא כְּגוֹן זֶה שֶׁהַטְּמִין בְּדָבָר אַחֵר וְהִנִּיחַ קַשׁ עַל הַגֶּפֶת דְּלֵיכָּא אֶלָּא שֶׁהַגֶּפֶת מַעֲלָה הֶבֶל לְמַעְלָה וּמַרְתִּיחַ קְדֵרָה דָּזֵיתִים מַסְקֵי הַבָּלָא מִכָּאן יֵשׁ לְאֶסֹר לְהַנִּיחַ גֶּחָלִים תַּחַת הַקְּדֵרָה אַפֵּי' יִתֵּן עֲלֵיהֶן אֵפֶר אֵין לְהַטְמִין קְדֵרָה עֲלֵיהֶם שֶׁהֲרֵי הַגֶּחָלִים מַעֲלִין הֶבֶל לְמַעְלָה כְּמוֹ גֶּפֶת שֶׁל זֵיתִים וְיֵשׁ תֵּמַהּ הֵיאַךְ אָנוּ מַטְמִינִין עַל כִּירוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁקּוֹרִין אשטר"א ואע"פ שֶׁגּוֹרְפִין אוֹתוֹ הוּא מוֹסִיף הֶבֶל כְּמוֹ גֶּפֶת שֶׁל זֵיתִים וְאוֹמֵר ר"י שֶׁיֵּשׁ לִתֵּן טַעַם לְקַיֵּם הַמִּנְהָג דְּגַבֵּי גֶּפֶת אֵיכָא לְמֵימַשׁ שֶׁמָּא יַטְמִין כַּלָּה בְּתוֹכָהּ אֲבָל בַּכִּירוֹת שֶׁלָּנוּ לֹא שַׁיָּךְ לְמִחַשׁ הָכִי וְעוֹד יֵשׁ שֶׁעוֹשִׁין חֲפִירָה גְּדוֹלָה וְעוֹשִׁין בָּהּ בִּנְיָן לְבָנִים סָבִיב מִבַּל צַד וּמִלְמַטָּה וּמֵחְמִין אוֹתָהּ הֵיטֵב וְגוֹרְפִין אוֹתָהּ וּמַטְמִינִין בָּהּ אֶת הַקְּדֵרָה וְלָא דָּמְיָא לְמַטְמִין בְּדָבָר הַמּוֹסִיף הֶבֶל דְּלָא אַסְרוּ אֶלָּא כְּשֶׁמַּטְמִין וּמַדְבִּיק סָבִיב הַקְּדֵרָה דּוֹמְיָא דְּרֶמֶץ אֲבָל תַּנּוּר אוֹ חֲפִירָה שֶׁיֵּשׁ אֲוִיר בֵּין הַדֹּפָנוֹת לַקְּדֵרָה אֵין לֶאֱסֹר יוֹתֵר מֵהַשְׁתָּא אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַקְּדֵרָה בְּתוֹךְ הַתַּנּוּר וְרַבֵּינוּ בָּרוּךְ פִּי' שֶׁיֵּשׁ לְחַלֵּק בֵּין תּוֹסֶפֶת הֶבֶל דְּגֶפֶת לְתוֹסֶפֶת הֶבֶל דִּכִירָה שֶׁלָּנוּ לְפִי שֶׁהַכִּירָה אֵין חוֹמָה אֶלָּא מֵחֲמַת הָאֵשׁ וּלְעוֹלָם מִתְקָרֵר וְהוֹלֵךְ אֲבָל הַגֶּפֶת מוֹסִיף הֶבֶל מַעֲצָמוֹ אוֹמֵר רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּמַתִּר לְשׁוּם תַּפּוּחִים אֲצֶל הָאֵשׁ סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה אע"פ שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְצָלוֹת מבע"י דְּנֶאֱכָלִין טְפֵי כְּמוֹ שֶׁהֵן חַיִּין מִתַּבְשִׁיל שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל כְּמַאֲכַל בֶּן דְּרוֹסַאי דְּשָׁרֵי ואע"ג דבפ"ק (ד' יג:) תְּנַן אֵין צוֹלִין בָּשָׂר בְּצָל וּבֵיצָה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹלוּ מבע"י אע"פ שֶׁפְּעָמִים אוֹכְלִים בָּצָל חַי מ"מ אֵינוֹ רָאוּי לֶאֱכֹל חַי כְּמוֹ תַּפּוּחִים וְרוֹצֶה לְהַפִּיג חֲרִיפוּתָן וּלְמִתְקָן בְּבִשּׁוּלוֹ וְאִם הִטְמִין תַּפּוּחִים עִם הַקְּדֵרָה אָסוּר לְהַחֲזִיר כָּרִים וּכְסָתוֹת עַל הַקְּדֵרָה. שֶׁעִמָּהֶן אוֹ לְהוֹסִיף עַל אוֹתָן כָּרִים אע"ג דְּאִם אֵין שָׁם תַּפּוּחִים מַתִּר לְהַחֲזִיר כְּדִתְנַן בְּפֶרְקִין (ד' נא.) כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה מַתִּר לְכַסּוֹתוֹ וּלְהוֹסִיף נְמִי אָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (שָׁם.) אִם בָּא לְהוֹסִיף מוֹסִיף כְּשֶׁיֵּשׁ עִם הַקְּדֵרָה תַּפּוּחִים אָסוּר דְּאִם מַחֲזִיר קֹדֶם שֶׁנִּתְבַּשְּׁלוּ נִמְצָא מְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת וּמַה שֶׁנֶּהֱנוּ לְהַסִּיר הַקְּדֵרָה מֵעַל הַכִּירָה

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' יז:
ב טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' טו:
ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טו:
ד טוש"ע או"ח סי' רנט סעי' א:
ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יב:
ו טוש"ע או"ח סי' שמ סעי' ח:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כג:
ח טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' ג:
ט מיי' פי' מהל' שבת הל' י:

דָּזֵיתִים מַסְקֵי הַבָּלָא — אַסּוֹקֵי הַבָּלָא, דְּשׁוּמְשְׁמִין לָא מַסְקֵי הַבָּלָא. [א]רַבָּה וְרַבִּי זֵירָא אִיקְּלַעוּ לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. חַזְיוּהּ לְהָהוּא עַבְדָּא דְּאַנַּח כּוּזָא דְּמַיָּא אַפּוּמָּא דְּקוּמְקוּמָא. נַזְהֵיהּ רַבָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: מַאי שְׁנָא מִמַּיִם עַל גַּבֵּי מֵיחַם? הָתָם אוֹקוֹמֵי קָא מוֹלֵיד. [ב]הָכָא אוֹלוֹדֵי קָא מוֹלֵיד. [ג]דַּר חַזְיֵיהּ דְּפָרַס דַּסְתּוֹדַר אַפּוּמֵּיהּ דְּכוּבָּא וַאֲנַח נַטְלָא עִילָּוֵיהּ. נַזְהֵיהּ רַבָּה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: אַמַּאי? אָמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא חָזֵית. לְסוֹף חָזֵיהּ דְּקָא מְעַצַּר לֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: מַאי שְׁנָא מִפְּרוֹנְקָא? אָמַר לֵיהּ: הָתָם לָא קָפֵיד עִילָּוֵיהּ, הָכָא קָפֵיד עִילָּוֵיהּ. וְלֹא בַּתְּבֶן. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה מֵאַבָּיֵי: מוֹכִין שֶׁטָּמַן בָּהֶן, מַהוּ לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת? [ד]אָמַר לֵיהּ: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ קוּפָּה שֶׁל תֶּבֶן, עוֹמֵד וּמַפְקִיר קוּפָּה שֶׁל מוֹכִין? [ה]לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: טוֹמְנִין בְּגִיזֵּי צֶמֶר וּבְצִפֵּי צֶמֶר וּבִלְשׁוֹנוֹת שֶׁל אַרְגָּמָן וּבְמוֹכִין, וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אִי מִשּׁוּם הָא — לָא אִירְיָא, הָכִי קָאָמַר: אִם לֹא טָמַן בָּהֶן אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. [ב]אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא! מַהוּ דְּתֵימָא חָזֵי לְמִזְנָא עֲלַיְיהוּ, קָמַשְׁמַע לַן. [ו]רַב חִסְדָּא שָׁרָא לְאַהְדּוֹרֵי אוּדְרָא לְבֵי סַדְיָא בְּשַׁבְּתָא. אֵיתִיבֵיהּ רַב חָנָן בַּר חִסְדָּא לְרַב חִסְדָּא: מַתִּירִין בֵּית הַצַּוָּאר בְּשַׁבָּת, אֲבָל לֹא פּוֹתְחִין. וְאֵין נוֹתְנִין אֶת הַמּוֹכִין לֹא לְתוֹךְ הַכַּר וְלֹא לְתוֹךְ הַכֶּסֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. לָא קַשְׁיָא, הָא בְּחָדְתֵּי הָא בְּעַתִּיקֵי. [ג]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵין נוֹתְנִין אֶת הַמּוֹכִין לֹא לְתוֹךְ הַכַּר וְלֹא לְתוֹךְ הַכֶּסֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. נָשְׁרוּ, מַחֲזִירִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. [חט(ז)]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הַפּוֹתֵחַ בֵּית הַצַּוָּאר בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. מַתְקִיף לַהּ רַב כָּהֲנָא:

מָה

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ב מהל׳ פרה אדומה הל׳ ו:
ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ כלים הל׳ יג:
ג מיי׳ פי״ז מהל׳ כלים הל׳ ה:
ד מיי׳ פי״ב מהל׳ פרה אדומה הל׳ ד:

וְכִי מָה בֵּין זֶה לְמַגּוּפַת חֻבִּית פֵּי׳ בַּקּוּנְטְרֶס דְּתַנְיָא לְקַמָּן בְּפֶרֶק חֻבִּית (שבת דף מד.) וְשָׁם רַשְׁבָּ״ג אוֹמֵר מַתִּיזָהּ בְּסִיף וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִין וְאֵין נִרְאֶה לְר״י דְּא״כ מַאי מְשַׁנֵּי זֶה חִבּוּר וְזֶה אֵינוֹ חִבּוּר הָתָם נָמֵי חִבּוּר הוּא דְּרַשְׁבָּ״ג שָׁרֵי לְהַתִּיז אֲפִילּוּ גּוּף הַחֻבִּית עִם הַמַּגּוּפָה כִּדְמוֹכַח הָתָם דִּבְעוֹ מִנֵּהּ מֵרֹב שֵׁשֶׁת מַהוּ לְמִבְרְתָא חֻבִּיתָא בְּבַרְטָיָא כו' אָמַר לְהוּ לְפִתְחָא קָא מְכַוְּנִן וְאִסּוּר וּפְרִיךְ מֵהָא דְּשָׁרֵי רַשְׁבָּ״ג לְהַתִּיז רֹאשָׁהּ בְּסִיף וּמְשַׁנֵּי הָתָם וַדַּאי לְעַיִן יָפֶה קָא מְכַוְּנִן אֲבָל הָכָא אִי לְעַיִן יָפֶה קָא מְכַוְּנִן לִפְתִיחָהּ מִפְּתָח וְהָא דְּאָסַר לְמִבְרְתָא חֻבִּיתָא הַיְנוּ בְּגוּף הֶחָבִית דְּחֻבִּיתָא חֻבִּית גּוּפָא מַשְׁמַע וְעוֹד דְּמַגּוּפָהּ שָׁרֵי דְּתָנַן בְּמַתְנִי׳ אֵין נוֹקְבִין מַגּוּפָה שֶׁל חֻבִּית דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וַחֲכָמִים מַתִּירִין מַשְׁמַע דְּשָׁרֵי רַשְׁבָּ״ג אֲפִי׳ בְּגוּף הֶחָבִית דִּלְעַיִן יָפֶה קָא מִיכַּוְּוִן וְהָכִי הָוֶה לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי בִּשְׁמַעְתִּין הָכָא לְפִתְחָא מְכַוְּנִן הָתָם לְעַיִן יָפֶה מְכַוְּנִן ופיר״ת וְכִי מָה בֵּין זֶה. לִנְקִיבַת מַגּוּפַת חֻבִּית דְּתָנַן בְּפ׳ חֻבִּית (גם זהשם) אֵין נוֹקְבִין מַגּוּפַת חֻבִּית דִּבְרֵי ר׳ יְהוּדָה וַחֲכָמִים מַתִּירִין וא״ת [הָתָם] לכ״ע לָא מִחַיֵּב חַטָּאת כִּדְאָמַר הָתָם בגמ׳ דִּבֵּר תּוֹרָה כָּל פֶּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אֵינוֹ פֶּתַח אֲבָל הָכָא פֶּתַח בֵּית הַצַּוָּאר עָשׂוּי הוּא לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא וְאִם כֵּן מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פֵּרִיךְ כֵּיוָן דִּמְחַיֵּב חַטָּאת בְּפוֹתֵחַ בֵּית הַצַּוָּאר מִשּׁוּם דְּעָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא א״כ נָמֵי גַּבֵּי מְגוּפָּה אִם עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא הָיָה חַיָּב חַטָּאת הִלְכָךְ הִשְׁתָּא נָמֵי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי וְאִם אֵין כֵּן מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ מִמְּגוּפָּה נָמֵי לָא מְחַיֵּב דְּהָא לָא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא וְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין חֻבִּית לְמְגוּפָּה דְּחֻבִּית עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לְפִי שֶׁהוּא כְּלִי גָּמוּר וְאִי אִפְשָׁר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בְּלֹא פֶּתַח אֲבָל מְגוּפָּה אֵינָהּ כְּלִי גָּמוּר וְאִי אִפְשָׁר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בְּלֹא פֶּתַח וְאֵין לְחַלֵּק דְּהָא מַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ בְּסִיף וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים: מְגוּפָּה אֵינָהּ מִן הַחֻבִּית עַצְמוֹ וְאע״פ שֶׁדְּבוּקָה בּוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב חִבּוּר שֶׁהֲרֵי לִנְטֹל עוֹמֶדֶת אֲבָל הַבֶּגֶד כְּשֶׁנֶּאֱרַג בַּלּוֹ חִבּוּר: שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִים דַּרְכָּם לִשְׁלֹל הַבְּגָדִים זֶה עִם זֶה קְטָנִים עִם הַגְּדוֹלִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ: וּבֶגֶד שֶׁתְּפָרוֹ בְּכִלְאַיִם וְהֵן שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּגֶד צֶמֶר שֶׁתְּפָרוֹ בְּחוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן דְּוַדַּאי סוֹפוֹ לִקְרַע וּלְהַפְרֵד זֶה מִזֶּה מִשּׁוּם אִסּוּר כִּלְאַיִם וְכֵן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין סוֹפָן לְהִפָּרֵד אַפִּ״ה חִבּוּר לְטַמְאָה וְאִם נִטְמָא זֶה נִטְמָא: עַד שֶׁיַּתְחִיל לְהַתִּיר דְּמַעֲשֶׂה מוֹצִיא מִיָּד מַעֲשֶׂה וְכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל לְהַתִּיר גַּלֵּי עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה דְּלָאו חַד בֶּגֶד הוּא: שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה כְּגוֹן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין שֶׁלֹּא הָצְרְכוּ לְשַׁלְּלוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁעַת כִּבּוּס וַאֲפִלּוּ הָכִי חָשִׁיב לֵיהּ חִבּוּר אַחַר כִּבּוּס: מַקֵּל שֶׁל עֲצִים בְּעַלְמָא: שֶׁעָשָׂאוֹ יָד לְקַרְדֹּם שֶׁלֹּא קְבָעוֹ לְתוֹכוֹ: חִבּוּר בִּשְׁעַת מְלָאכָה וְאע״פ דְּבַאֲנַפֵּי נַפְשֵׁהּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ לָא מִקַּבְּלִי טֻמְאָה הָכָא בֵּית יָד הוּא וְנִתְרַבּוּ יָדוֹת לְכָל תּוֹרַת כְּלִי אוֹ הָאוֹכֵל בְּפֶ׳ הָעוֹר וְהַרֹּטֶב (חֻלִּין קיח.): לְזָרְקוֹ לַמַּקֵּל וּמַצְנִיעַ הַקַּרְדֹּם לְבַדּוֹ: נִיחָא לְהוּ שֶׁיְּהוּ שְׁלוּלִין: דְּאִי מִטַּנְפִי הֲדַר מְחַוַּר לְהוּ ע״י הַשְׁלָל הַזֶּה: לְהָא שְׁמַעְתִּין דִּלְקַמֵּהּ מַאן תְּנָא לְהָא כו'. כָּל הַמְחַבֵּר לוֹ כְּגוֹן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין דַּאֲמַרַן לְעֵיל חִבּוּר וְנִטְמָא אַף זֶה שֶׁלֹּא נִגְעָה בּוֹ הַטֻּמְאָה וְאִי לָאו דְּחִבּוּר הוּא הָוֵי טָהוֹר וְאע״ג דְּנָגַע בְּהָאי דְּאֵין כְּלִי מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא מֵאַב הַטֻּמְאָה: בֵּית הַפֵּפּ וּבֵית הַתַּבְלִין וּבֵית הַנֵּר שֶׁבַּכִּירָה כִּירָה זוֹ מִטַּלְטֶלֶת הִיא וּמְחֻבֶּרֶן לָהּ כְּלֵי חֶרֶס קְטַנִּים. בֵּית הַפֵּפּ שְׁמוֹשִׁיבִין בְּתוֹכוֹ שָׁמָּן לְהַפְשִׁיר: מְטַמְּאִין בְּמַגָּע אִם נִפְלָה טֻמְאָה בַּאֲוִירָן אוֹ לַאֲוִיר הַכִּירָה וְנִגְעָה הַטֻּמְאָה לְשׁוּלֵי הַכִּירָה נִטְמְאוּ גַּם אֵלּוּ אוֹ נִגְעָה טֻמְאָה לְשׁוּלֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ נִטְמְאַת הַכִּירָה: וְאֵין מְטַמְּאִין בְּטֻמְאַת הַכִּירָה כְּלוֹמַר בְּטֻמְאַת הָאֲוִיר שֶׁאִם נָפַל שֶׁרֶץ בַּאֲוִיר הַכִּירָה וְלֹא נָגְעָה הַטֻּמְאָה בְּדָפְנָהּ הִיא טֻמְאָה דִּכְלִי חֶרֶס מְטַמֵּא בָּאֲוִיר וְהֵן טְהוֹרִין שֶׁאֵינָן חִבּוּר לָהּ אֶלָּא לְעִנְיַן מַגָּע כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמֵּהּ: וְר' שִׁמְעוֹן מְטַהֵר בְּמַגָּע אֶת מִי שֶׁלֹּא נָגְעָה בּוֹ הַטֻּמְאָה דְּכָל חַד כְּלִי בְּאֶנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הוּא אַלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר חִבּוּר וּפְלִיגִי עֲלֵיהּ: אֲפִי׳ בַּאֲוִיר לְטָמוּ מֵהֶמֶת כִּירָה אִם נִטְמֵאת כִּירָה מֵאֲוִירָהּ בְּלֹא נְגִיעָה: דְּגָזְרוּ בָּהּ דִּלְמָא חִבּוּר מִדְּרַבָּנָן: עֲבוֹד בָּהּ רַבָּנָן הֶכְּרַע דְּלָא עָבְדוּ לְהוּ כְּכִירָה מַמָּשׁ לְטַמֵּא בַּאֲוִיר כִּי הֵיכִי דְּלִידְּעוּ שֶׁחִבּוּר מִדְּבָרֵיהֶם וְלֹא לִשְׁרֹף עַל טֻמְאָתָן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים: אַזְמֵל שֶׁל רְהִיטָנֵי פליי״א שֶׁמְּמַחֲקִים בָּהּ אֶת הַתְּרִיסִין וְנוֹתְנִין הַבַּרְזֶל לְתוֹךְ דְּפוּס שֶׁל עֵץ הַמְתֻקָּן לוֹ וּלְאַחַר מִלְאכְתּוֹ נוֹטְלוֹ הֵימֶנּוּ: חִבּוּר לְטֻמְאָה נִטְמָא וָה טָמֵא וָזֶה: וְאֵין חִבּוּר לְהַזָּאָה וְצָרִיךְ לְהַזּוֹת עַל שְׁנֵיהֶם:

מָה בֵּין זוֹ לְמִגּוּפַת חֻבִּית דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק חֻבִּית שֶׁנִּשְׁבְּרָה (לְקַמָּן שבת דף קמו.) מֵבִיא אָדָם חֻבִּית וּמַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ בְּסִיף וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים. אע״ג דְּאִי אֶפְשָׁר בְּלֹא חִבּוּר, וְזֶה אֵינוֹ חִיבּוּר. [א][א]רַבִּי לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי זֵירָא: תְּנַן: שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין, וְשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל מַפְתְּחוֹת, וְהַבֶּגֶד שֶׁהוּא תָּפוּר בְּכִלְאַיִם חִיבּוּר לְטוּמְאָה — עַד שֶׁיַּתְחִיל לְהַתִּיר. אַלְמָא שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה נָמֵי חִיבּוּר. [ב]וּרְמִינְהוּ: מַקֵּל שֶׁעָשָׂאוֹ יָד לְקוֹרְדּוֹם — חִיבּוּר לְטוּמְאָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה. בִּשְׁעַת מְלָאכָה — אִין, שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה — לָא! אָמַר לֵיהּ: הָתָם שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה אָדָם עָשׂוּי לְזוֹרְקוֹ לְבֵין הָעֵצִים, הָכָא שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה נָמֵי נִיחָא לֵיהּ, דְּאִי מִיטַּנְפִי הַדַּר מְחַוַּר לְהוּ. [ג]בְּסוּרָא מַתְנוּ לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא מִשְׁמֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא, בְּפוּמְבְּדִיתָא מַתְנוּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב כָּהֲנָא, וְאָמְרִי לַהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַבָּא: מַאן תְּנָא הָא מִלְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנָן כָּל הַמְחוּבָּר לוֹ חֲרֵי הוּא כָּמוֹהוּ? [ג][ד]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי מֵאִיר הִיא. דְּתָנַן: בֵּית הַפֵּפּ וּבֵית הַתַּבְלִין וּבֵית הַנֵּר שֶׁבַּכִּירָה מְטַמְּאִין בְּמַגָּע וְאֵין מְטַמְּאִין בָּאֲוִיר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן — קָסָבַר לָאו כִּכִירָה דָּמוּ. אֶלָּא לְרַבִּי מֵאִיר, אִי כִּכִירָה דָּמוּ — אֲפִילּוּ בָּאֲוִיר נָמֵי לִיטַּמּוּ. אִי לָאו כִּכִירָה דָּמוּ — אֲפִילּוּ בְּמַגָּע נָמֵי לָא לִיטַּמּוּ! לְעוֹלָם לָאו כִּכִירָה דָּמוּ וְרַבָּנָן הוּא דְּגָזְרוּ בָּהּ. אִי גְּזָרוּ בָּהּ, אֲפִילּוּ בָּאֲוִיר נָמֵי לִיטַּמּוּ! [ד]עֲבַדוּ בָּהּ רַבָּנָן הֶיכְרֵא כִּי הֵיכִי דְּלָא אָתֵי לְמִשְׁרַף עֲלֵיהּ תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים. [ה]תָּנוּ רַבָּנָן: מַסְפְּרוֹת שֶׁל פָּרָקִים וְאִיזְמֵל שֶׁל רָהִיטָנֵי חִיבּוּר לְטוּמְאָה, וְאֵין חִיבּוּר לַהַזָּאָה. [ו]מָה נַפְשָׁךְ: אִי חִיבּוּר הוּא — אֲפִילּוּ לְהַזָּאָה נָמֵי, אִי לָאו חִיבּוּר הוּא — אֲפִילּוּ לְטוּמְאָה נָמֵי לָא! אָמַר רָבָא: דָּבָר תּוֹרָה בְּשְׁעַת מְלָאכָה חִיבּוּר — בֵּין לְטוּמְאָה בֵּין לְהַזָּאָה. וְשֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה — אֵינוֹ חִיבּוּר לֹא לְטוּמְאָה וְלֹא לְהַזָּאָה.

וְגָזְרוּ מְלָאכָה נָמֵי חִבּוּר: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב רַבִּי מֵאִיר הִיא אַהֲהִיא דְּשָׁלַל שֶׁל כּוּבְסִים קָאֵי וְכֵן פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֶס דִּבְהָהוּא דְּמִקַּל שָׁמְא אֲפִי׳ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה דְּכֵיוָן שֶׁצָּרִיךְ הַקְּרְדֹּם לְמַקֵּל חֲוֵי חִבּוּר: עֲבַדוּ רַבָּנָן הֶכְּרַע כו' וְגַבֵּי שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין אֵיכָּא נָמֵי הֶכְּרַע מָה שֶׁאֵינוֹ חִבּוּר לְהַזָּאָה וְהָכָא גַּבֵּי כִּירָה לֹא שַׁיְּךְ הַךְ הֵיכְרַע דְּלִיתְּבוּ בֵּיהּ הַזָּאָה: אִי חִבּוּר הוּא אֲפִי׳ לְהַזָּאָה נָמֵי תִּקְשֶׁה לָן הָכִי אִי חִבּוּר הוּא אֲפִילּוּ לְהַזָּאָה נָמֵי אִי לָאו חִבּוּר הוּא לְטֻמְאָה נָמֵי לֹא וְרָבָא נָמֵי דְּקָאָמַר דָּבָר תּוֹרָה בְּשְׁעַת מְלָאכָה חִבּוּר בֵּין לְהַזָּאָה אַמַּאי לָא קָאָמַר דְּבֵין בְּשְׁעַת מְלָאכָה בֵּין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן טֻמְאָה הֶכְּרַע הָכִי הָוֵה לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי בִּשְׁמַעְתִּין הָכָא לְפִתְחָא מְכַוְּנִן הָתָם לְעַיִן יָפֶה מְכַוְּנִן וּפְרִיךְ מֵהָא דְּשָׁרֵי רַשְׁבָּ״ג לְהַתִּיז רֹאשָׁהּ בְּסִיף וּמְשַׁנֵּי הָתָם וַדַּאי לְעַיִן יָפֶה קָא מְכַוְּנִן וְאִסּוּר וּפְרִיךְ מֵהָא דְּאָסַר לְמִבְרְתָא חֻבִּיתָא הַיְנוּ בְּגוּף הֶחָבִית דְּחֻבִּיתָא חֻבִּית גּוּפָא מַשְׁמַע וְעוֹד דְּמַגּוּפָהּ שָׁרֵי דְּתָנַן בְּמַתְנִי׳ אֵין נוֹקְבִין מַגּוּפָה שֶׁל חֻבִּית דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה וַחֲכָמִים מַתִּירִין מַשְׁמַע דְּשָׁרֵי רַשְׁבָּ״ג אֲפִי׳ בְּגוּף הֶחָבִית דִּלְעַיִן יָפֶה קָא מִיכַּוְּוִן וְהָכִי הָוֶה לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי בִּשְׁמַעְתִּין הָכָא לְפִתְחָא מְכַוְּנִן הָתָם לְעַיִן יָפֶה מְכַוְּנִן ופיר״ת וְכִי מָה בֵּין זֶה. לִנְקִיבַת מַגּוּפַת חֻבִּית דְּתָנַן בְּפ׳ חֻבִּית (גם זהשם) אֵין נוֹקְבִין מַגּוּפַת חֻבִּית דִּבְרֵי ר׳ יְהוּדָה וַחֲכָמִים מַתִּירִין וא״ת [הָתָם] לכ״ע לָא מִחַיֵּב חַטָּאת כִּדְאָמַר הָתָם בגמ׳ דִּבֵּר תּוֹרָה כָּל פֶּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אֵינוֹ פֶּתַח אֲבָל הָכָא פֶּתַח בֵּית הַצַּוָּאר עָשׂוּי הוּא לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא וְאִם כֵּן מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי פֵּרִיךְ כֵּיוָן דִּמְחַיֵּב חַטָּאת בְּפוֹתֵחַ בֵּית הַצַּוָּאר מִשּׁוּם דְּעָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא א״כ נָמֵי גַּבֵּי מְגוּפָּה אִם עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא הָיָה חַיָּב חַטָּאת הִלְכָךְ הִשְׁתָּא נָמֵי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי אֶלָּא לְהוֹצִיא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי וְאִם אֵין כֵּן מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ מִמְּגוּפָּה נָמֵי לָא מְחַיֵּב דְּהָא לָא עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא וְיֵשׁ לְחַלֵּק בֵּין חֻבִּית לְמְגוּפָּה דְּחֻבִּית עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא לְפִי שֶׁהוּא כְּלִי גָּמוּר וְאִי אִפְשָׁר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בְּלֹא פֶּתַח אֲבָל מְגוּפָּה אֵינָהּ כְּלִי גָּמוּר וְאִי אִפְשָׁר לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא בְּלֹא פֶּתַח וְאֵין לְחַלֵּק דְּהָא מַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ בְּסִיף וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים: מְגוּפָּה אֵינָהּ מִן הַחֻבִּית עַצְמוֹ וְאע״פ שֶׁדְּבוּקָה בּוֹ אֵינוֹ חָשׁוּב חִבּוּר שֶׁהֲרֵי לִנְטֹל עוֹמֶדֶת אֲבָל הַבֶּגֶד כְּשֶׁנֶּאֱרַג בַּלּוֹ חִבּוּר: שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִים דַּרְכָּם לִשְׁלֹל הַבְּגָדִים זֶה עִם זֶה קְטַנִּים עִם הַגְּדוֹלִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאבְדוּ: וּבֶגֶד שֶׁתְּפָרוֹ בְּכִלְאַיִם וְהֵן שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת שֶׁל בֶּגֶד צֶמֶר שֶׁתְּפָרוֹ בְּחוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן דְּוַדַּאי סוֹפוֹ לִקְרַע וּלְהַפְרֵד זֶה מִזֶּה מִשּׁוּם אִסּוּר כִּלְאַיִם וְכֵן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין סוֹפָן לְהִפָּרֵד אַפִּ״ה חִבּוּר לְטַמְאָה וְאִם נִטְמָא זֶה נִטְמָא: עַד שֶׁיַּתְחִיל לְהַתִּיר דְּמַעֲשֶׂה מוֹצִיא מִיָּד מַעֲשֶׂה וְכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל לְהַתִּיר גַּלֵּי עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה דְּלָאו חַד בֶּגֶד הוּא: שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה כְּגוֹן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין שֶׁלֹּא הָצְרְכוּ לְשַׁלְּלוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁעַת כִּבּוּס וַאֲפִלּוּ הָכִי חָשִׁיב לֵיהּ חִבּוּר אַחַר כִּבּוּס: מַקֵּל שֶׁל עֲצִים בְּעַלְמָא: שֶׁעָשָׂאוֹ יָד לְקַרְדֹּם שֶׁלֹּא קְבָעוֹ לְתוֹכוֹ: חִבּוּר בִּשְׁעַת מְלָאכָה וְאע״פ דְּבַאֲנַפֵּי נַפְשֵׁהּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ לָא מִקַּבְּלִי טֻמְאָה הָכָא בֵּית יָד הוּא וְנִתְרַבּוּ יָדוֹת לְכָל תּוֹרַת כְּלִי אוֹ הָאוֹכֵל בְּפֶ׳ הָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קיח.): לְזָרְקוֹ לַמַּקֵּל וּמַצְנִיעַ הַקַּרְדֹּם לְבַדּוֹ: נִיחָא לְהוּ שֶׁיְּהוּ שְׁלוּלִין: דְּאִי מִטַּנְפִי הֲדַר מְחַוַּר לְהוּ ע״י הַשְׁלָל הַזֶּה: לְהָא שְׁמַעְתִּין דִּלְקַמֵּהּ מַאן תְּנָא לְהָא כו'. כָּל הַמְחַבֵּר לוֹ כְּגוֹן שְׁלָל שֶׁל כּוּבְסִין דַּאֲמַרַן לְעֵיל חִבּוּר וְנִטְמָא אַף זֶה שֶׁלֹּא נִגְעָה בּוֹ הַטֻּמְאָה וְאִי לָאו דְּחִבּוּר הוּא הָוֵי טָהוֹר וְאע״ג דְּנָגַע בְּהָאי דְּאֵין כְּלִי מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא מֵאַב הַטֻּמְאָה: בֵּית הַפֵּפּ וּבֵית הַתַּבְלִין וּבֵית הַנֵּר שֶׁבַּכִּירָה כִּירָה זוֹ מִטַּלְטֶלֶת הִיא וּמְחֻבֶּרֶן לָהּ כְּלֵי חֶרֶס קְטַנִּים. בֵּית הַפֵּפּ שְׁמוֹשִׁיבִין בְּתוֹכוֹ שָׁמָּן לְהַפְשִׁיר: מְטַמְּאִין בְּמַגָּע אִם נִפְלָה טֻמְאָה בַּאֲוִירָן אוֹ לַאֲוִיר הַכִּירָה וְנִגְעָה הַטֻּמְאָה לְשׁוּלֵי הַכִּירָה נִטְמְאוּ גַּם אֵלּוּ אוֹ נִגְעָה טֻמְאָה לְשׁוּלֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ נִטְמֵאת הַכִּירָה: וְאֵין מְטַמְּאִין בְּטֻמְאַת הַכִּירָה כְּלוֹמַר בְּטֻמְאַת הָאֲוִיר שֶׁאִם נָפַל שֶׁרֶץ בַּאֲוִיר הַכִּירָה וְלֹא נָגְעָה הַטֻּמְאָה בְּדָפְנָהּ הִיא טֻמְאָה דִּכְלִי חֶרֶס מְטַמֵּא בָּאֲוִיר וְהֵן טְהוֹרִין שֶׁאֵינָן חִבּוּר לָהּ אֶלָּא לְעִנְיַן מַגָּע כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמֵּהּ: וְר' שִׁמְעוֹן מְטַהֵר בְּמַגָּע אֶת מִי שֶׁלֹּא נָגְעָה בּוֹ הַטֻּמְאָה דְּכָל חַד כְּלִי בְּאֶנְפֵּי נַפְשֵׁהּ הוּא אַלְמָא לְרַבִּי מֵאִיר חִבּוּר וּפְלִיגִי עֲלֵיהּ: אֲפִי׳ בַּאֲוִיר לְטָמוּ מֵהֶמֶת כִּירָה אִם נִטְמֵאת כִּירָה מֵאֲוִירָהּ בְּלֹא נְגִיעָה: דְּגָזְרוּ בָּהּ דִּלְמָא חִבּוּר מִדְּרַבָּנָן: עֲבוֹד בָּהּ רַבָּנָן הֶכְּרַע דְּלָא עָבְדוּ לְהוּ כְּכִירָה מַמָּשׁ לְטַמֵּא בַּאֲוִיר כִּי הֵיכִי דְּלִידְּעוּ שֶׁחִבּוּר מִדְּבָרֵיהֶם וְלֹא לִשְׁרֹף עַל טֻמְאָתָן תְּרוּמָה וְקָדָשִׁים: אַזְמֵל שֶׁל רְהִיטָנֵי פליי״א שֶׁמְּמַחֲקִים בָּהּ אֶת הַתְּרִיסִין וְנוֹתְנִין הַבַּרְזֶל לְתוֹךְ דְּפוּס שֶׁל עֵץ הַמְתֻקָּן לוֹ וּלְאַחַר מִלְאכְתּוֹ נוֹטְלוֹ הֵימֶנּוּ: חִבּוּר לְטֻמְאָה נִטְמָא וָה טָמֵא וָזֶה: וְאֵין חִבּוּר לְהַזָּאָה וְצָרִיךְ לְהַזּוֹת עַל שְׁנֵיהֶם:

רַשְׁבָּ״א: דָּבָר תּוֹרָה בְּשְׁעַת מְלָאכָה חִבּוּר תֵּמַהּ מַאי שְׁנָא מִמּוּכְנִי דְּאָמַר (לְעֵיל שַׁבָּת דף מד:) בִּזְמַן שֶׁהִיא נִשְׁמֶטֶת דְּאֵינוֹ חִבּוּר וְצָרִיךְ לְחַלֵּק:

מסורת הש״ס

א משנה עוקצים
ב תוספתא כלים מציעא
ג בבא בתרא פו.
ד משנה כלים
ה בכורות מה.; נדה לד.; לעיל טז.; בכורות לח.
ו לקמן נח:
ז בבא מציעא ו:
ח מכות ג:

גליון הש״ס

גמ' עבדו בהו רבנן היכרא. לעיל דף טז ע״א נדה דף לד ע״א:
תוס' ד״ה אי חיבור וכו' וצריכים זה לזה בשעת מלאכה. עי' ביצה דף כג ע״ב תוס' ד״ה משום שלשה כלים:

תורה אור השלם

וְלִקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר [במדבר יט, יז-יט]

וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בָּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר [במדבר יט, יח]

מסורת הש"ס

א כתובות נו.

ב לקמן קל.

ג סנהדרין צה.

ד לקמן נח:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה טומנין בשלחין וכו' ור"ת מפרש. עי' זבחים דף צג ע"ב תוס' ד"ה מנין בסה"ד:

תורה אור השלם

אִם־תְּשַׁכֵּבוּן בֵּין שְׁפָתַיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ [תהילים סח, יד]

וְנִזְרוּ עַל הַטְּמֵאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה שֶׁיְּהֵא חִבּוּר: וְעַל הַזְּאָה שֶׁבִּשְׁעַת מְלָאכָה וְנִזְרוּ רַבָּנָן עַל טוּמְאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה מִשּׁוּם טוּמְאָה שֶׁבִּשְׁעַת מְלָאכָה, וְעַל הַזָּאָה שֶׁבִּשְׁעַת מְלָאכָה מִשּׁוּם הַזָּאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה. [א]בִּזְמַן שֶׁהֵן לַחִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: לַחִין מַמָּשׁ, אוֹ דִילְמָא לַחִין מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר. [א]תָּא שְׁמַע: לֹא בַּהֶבֶן וְלֹא בַּזְּגִים וְלֹא בַּמּוֹכִין וְלֹא בָּעֲשָׂבִים בִּזְמַן שֶׁהֵן לַחִין. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא לַחִין מֵחֲמַת דָּבָר אַחֵר — שַׁפִּיר. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לַחִין מֵחֲמַת עַצְמָן, מוֹכִין לַחִין מֵחֲמַת עַצְמָן הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? — מִמְּרָטָא דְּבֵינֵי אַטְמֵי. וְהָא דְּתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: טוֹמְנִין בִּכְסוּת יְבֵשָׁה וּבְפֵירוֹת יְבֵשִׁין, אֲבָל לֹא בִּכְסוּת לַחָה וְלֹא בְּפֵירוֹת לַחִין. כְּסוּת לַחָה מֵחֲמַת עַצְמָהּ הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? — מִמְּרָטָא דְּבֵינֵי אַטְמֵי. [ב]מַתְנִי׳ טוֹמְנִין בִּכְסוּת וּבְפֵירוֹת, בְּכַנְפֵי יוֹנָה וּבִנְסוֹרֶת שֶׁל חָרְשִׁים וּבִנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹסֵר בַּדַּקָּה וּמַתִּיר בַּגַּסָּה. [ד-ב]גְּמ׳ אָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּפִילִּין צְרִיכִין גּוּפָהּ נָקִי כְּאֶלִּישָׁע ״בַּעַל כְּנָפַיִם״. מַאי הִיא? אַבָּיֵי אָמַר: שֶׁלֹּא יָפִיחַ בָּהֶן. רָבָא אָמַר: שֶׁלֹּא יִישַׁן בָּהֶן. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ״בַּעַל כְּנָפַיִם״? — שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת רוֹמִי הָרִשְׁעָה שְׁמָד עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַמַּנִּיחַ תְּפִילִּין יִנָּקְרוּ אֶת מוֹחוֹ, וְהָיָה אֶלִּישָׁע מַנִּיחָם וְיוֹצֵא לַשּׁוּק. רָאָהוּ קַסְדּוֹר אֶחָד רָץ מִפָּנָיו וְרָץ אַחֲרָיו. וְכֵיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ נָטְלָן מֵרֹאשׁוֹ וַאֲחָזָן בְּיָדוֹ. אָמַר לוֹ: מַה זֶּה בְּיָדְךָ? אָמַר לוֹ: כַּנְפֵי יוֹנָה. פָּשַׁט אֶת יָדוֹ וְנִמְצְאוּ כַּנְפֵי יוֹנָה. לְפִיכָךְ קוֹרִין אוֹתוֹ ״אֶלִּישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם״. [ג]וּמַאי שְׁנָא כַּנְפֵי יוֹנָה מִשְּׁאָר עוֹפוֹת? מִשּׁוּם דְּאִמְּתִיל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְגוֹ׳״ — מַה יוֹנָה כְּנָפֶיהָ מְגִינוֹת עָלֶיהָ, אַף יִשְׂרָאֵל מִצְוֹת מְגִינוֹת עֲלֵיהֶן. בִּנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין כּוּ׳. אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי יְהוּדָה אַנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין קָאֵי, אוֹ אַנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָאֵי? [ד]תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה הֲרֵי הִיא כְּזֶבֶל. שְׁמַע מִינַּהּ אַנְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן קָאֵי. [ה]מַתְנִי׳ טוֹמְנִין בְּגִיזֵּי צֶמֶר וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? נוֹטֵל אֶת הַכְּסוּי, וְהֵן נוֹפְלוֹת. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: קוּפָּה, מַטָּה עַל צַדָּהּ וְנוֹטֵל, שֶׁמָּא יִטּוֹל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. גְּמ׳ יָתֵיב רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן עֲכִינַאי וְרַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר, וְיָתֵיב רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא גַּבַּיְיהוּ, וְקָא מִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׁלְחִין שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת תְּנַן, אֲבָל שֶׁל אוּמָּן כֵּיוָן דְּקָפֵיד עֲלַיְיהוּ לָא מְטַלְטְלִינַן לְהוּ. אוֹ דִילְמָא שֶׁל אוּמָּן תְּנַן, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת? אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן אֶלְעָזָר: מִסְתַּבְּרָא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת תְּנַן, אֲבָל שֶׁל אוּמָּן קָפֵיד עֲלַיְיהוּ. אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא, כָּךְ אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי:

אַבָּא

עַל הַזָּאָה שֶׁבִּשְׁעַת מְלָאכָה מִשּׁוּם הַזָּאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה תַּמָּה דְּהָא גַּבֵּי מַקֵּל שֶׁעָשָׂאוֹ יָד לְקָרְדֹּם קָאָמַר דְּהָוֵי חִבּוּר לְטַמְאָה מַשְׁמַע אֲבָל לֹא לְהַזָּאָה וְאַמַּאי וְהָא לֹא שָׁיְיךְ לְמִגְזַר הָתָם אֲטוּ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה כְּדְאָמַר לְעֵיל דְּאָדָם עָשׂוּי לְזָרְקוֹ בֵּין הָעֵצִים וְי"ל דְּהָתָם לָא הָוֵי חִבּוּר לְהַזָּאָה מִשּׁוּם דַּאֲפִילּוּ בִּשְׁעַת מְלָאכָה לָא הָוֵי חִבּוּר דָּבָר תּוֹרָה דְּלָא חָשִׁיב כְּלָל בַּיִת יָד בְּשׁוּם פַּעַם כֵּיוָן שֶׁהוּא עָשׂוּי לְזָרְקוֹ כָּל שָׁעָה: אֲבָל לֹא בִּכְסוּת לַחָה כו' נִרְאֶה דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא פְּלִיג אַמַּתְנִי': כֶּאֱלִישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם לְהֵכִי נִקֵּט אֱלִישָׁע דְּמִסְתַּמָּא כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ נֵס בִּתְפִילִּין הָיָה זָהִיר בָּהֶן וְהָיָה לוֹ גּוּף נָקִי וּמִזֶּה הַטַּעַם אֵין אָנוּ יְכוֹלִין לְפַטֵּר שֶׁהָרֵי בָּזֶה אָנוּ יְכוֹלִין לְהַזְהֵר וְאֵין תַּמָּה עַל מָה שְׁמִצָּוָה זוֹ את רְפוּיָה בְּיָדֵינוּ שֶׁגַּם בִּימֵי חֲכָמִים הָיְתָה רְפוּיָה כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק ר' אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָה (לְקַמָּן שַׁבָּת קל.) ר"שׁ בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר כָּל מִצְוָה שֶׁלֹּא מָסְרוּ עַצְמָן יִשְׂרָאֵל עָלֶיהָ בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת כְּגוֹן תְּפִלִּין עֲדַיִן הִיא רְפוּיָה בְּיָדָם וְהָא דְּאָמְרִינַן בפ"ק דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה (דף יז.) פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוּפָן קְרַקְפְּתָא דְּלָא מַנַּח תְּפִלִּין אוֹמֵר ר"ת דְּמֵירֵי בְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין מֶלֶךְ מִמַּת מָוֶת וּמְבַזִּין הַמִּצְוֹת וְשׁוֹחֲקִין בְּרְצוּעָה שֶׁבְּיָדָם וּבְרֹאשָׁם כְּדְאָמַר בְּיוֹמָא (דף לו:) פְּשָׁעִים אֵלּוּ הַמְּרַדִּין וְהָא דְּאָמַר בַּמִּדְרָשׁ תְּפִלִּין מִפְּנֵי מָה לֹא הֶחֱזִיקוּ בָּהֶן מִפְּנֵי הָרַמָּאִים אֵין נִרְאֶה לר"י דְּמִשּׁוּם רַמָּאִין נִמְנְעוּ מִלַּעֲשׂוֹת מִצְוָה אֶלָּא ה"פ מִפְּנֵי מָה לֹא הֶחֱזִיקוּ נֶאֱמָנוּת בְּאָדָם הַמַּנִּיחַ תְּפִלִּין וְקָאָמַר מִפְּנֵי הָרַמָּאִין שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין תְּפִלִּין לְרַמּוֹת בְּנֵי אָדָם כְּדְמְפָרֵשׁ הָתָם מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִיד אֶחָד שֶׁהִפְקִיד מְעוֹתָיו אֵצֶל אֶחָד שֶׁהָיָה מַנִּיחַ תְּפִלִּין כְּשֶׁתִּבָּע בּוֹ אָמַר לְהָדָ"ם אָמַר לַיהּ אוֹתוֹ תַּלְמִיד לֹא לְךָ הִפְקַדְתִּי אֶלָּא לִתְפִלִּין שֶׁעַל רֹאשְׁךָ וצ"ע שָׁם: אַבָּיֵי אָמַר שֶׁלֹּא יָפִיחַ בָּהֶן שֶׁיּוּכַל לְשָׁמוֹר עַצְמוֹ מִלְּהָפִיחַ עַד שֶׁיָּסִיר תְּפִלִּין כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְ' אֲבָל לֹא חַיֵּשׁ שֶׁמָּא יִישַׁן דאע"ג דִּפְעָמִים יוּכַל לִזָּהֵר מִשָּׁנָה וְרָבָא מַצְרִיךְ גַּם שֶׁיְּכוֹל לְהַעֲמִיד עַצְמוֹ בְּשָׁעָה שֶׁתֹּאחֲזֵנוּ הַשָּׁנָה שֶׁלֹּא יִשַּׁן פִּתְאוֹם וּמִיהוּ אַבַּיֵי נַמֵּי מוֹדֶה דְּאָסוּר לִישַׁן בָּהֶן כִּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק הַיָּשָׁן (סָבָה כו. וְשָׁם) דְּאָסוּר לִישַׁן בִּתְפִלִּין בֵּין שִׁינַת קֶבַע בֵּין שִׁינַת עֲרַאי: שֶׁלֹּא יִישַׁן בָּהֶן מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יָפִיחַ בָּהֶן בְּשָׁעַת שֵׁנָה אוֹ מִשּׁוּם הֶסֵּח הַדַּעַת אֲבָל מִשּׁוּם קְרִי אֵין לַחוֹשׁ כִּדְאָמַר בְּפ' הַיָּשָׁן (ג"ז שָׁם:) דְּא"ר יוֹסֵי יְלָדִים לְעוֹלָם חוֹלְצִין מִפְּנֵי שֶׁרְגִילִין בְּטָמְאָה וּפְרִיךְ לֵימָא קָסָבַר ר' יוֹסֵי בַּעַל קְרִי אָסוּר לְהַנִּיחַ תְּפִלִּין וּמְשַׁנֵּי הָכָא בִּילָדִים וּנְשׁוֹתֵיהֶם עָמְקֵם עָסְקִינַן שֶׁמָּא יָבֹאוּ לִידֵי הֶרְגֵּל דָּבָר אֲבָל מִשּׁוּם קְרִי לָא בָּעֵי לְמֵיסַר: נָטְלָם מֵרֹאשׁוֹ וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר בְּסַנְהֶדְרִין (דף עד: וְשָׁם) בְּשָׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת אַפִּי' עַל מִצְוָה קַלָּה יֶהֱרֹג וְאַל יַעֲבֹר וַאֲפִילּוּ לְשַׁנּוֹיֵי עַרְקָתָא דְּמָסְאנָא אָסוּר הַיְנוּ מִשּׁוּם דִּבְשִׁנּוּי עַרְקָתָא מִתְנַהֵג כְּעוֹבֵד כּוֹכָבִים וְדוֹמֶה שֶׁמּוֹצִיא עַצְמוֹ מִכְּלַל יִשְׂרָאֵל אֲבָל הָכָא אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם אֶלָּא שֶׁאֵין לוֹ תְּפִלִּין בְּרֹאשׁוֹ שָׁעָה אַחַת וְהַרְבֵּה יִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין לָהֶם תְּפִלִּין כְּמוֹתוֹ: כְּנָפֶיהָ מְגִנּוֹת עָלֶיהָ אוּר"י דְּאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ כָּל הָעוֹפוֹת כְּשֶׁהֵן יְגֵעִין נִינוּחִין ע"ג סֶלַע וְהַיּוֹנָה כְּשֶׁעָה שֶׁהִיא יְגֵעָה פּוֹרַחַת בְּאַחַת וְנִינוּחַת בְּאַחַת: טוֹמְנִין בְּשִׁלְחִין וּמְטַלְטְלִין אוֹתָן הָא דְּאָמַר בפ"ק (דף יא.) נוֹתְנִין הָעוֹר לְקָנֵי הַדּוֹרָסָן דְּהַתִּירוּ סוֹפָן מִשּׁוּם תְּחִלָּתָן פִּי' כְּדֵי שֶׁיִּשְׁחֹט לִצֹּרֶךְ יו"ט אֲבָל עוֹר דְּמַעֲרֵב יו"ט מַשְׁמַע הָתָם דְּאָסוּר לְטַלְטֵל וּבְפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (לְקַמָּן קטז:) קָאָמַר אִם מְטַלְטְלִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר לֹא נְטַלְטֵל עוֹר אַגַּב בְּשָׂר מַשְׁמַע דְּעוֹר בְּלֹא בָּשָׂר אָסוּר פירש"י בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (ג"ז שָׁם) דְּהָכָא מַיְירֵי בְּעוֹר בְּהֵמָה גַּסָּה וְהָתָם בְּעוֹר בְּהֵמָה דַּקָּה דְּלָא חָזֵי לְמִזְגָּא כֵּלֵי הָאי וּלְפָרוּשׁוֹ הָאי דְּבֵיצָה נָמֵי מַיְירֵי בְּעוֹר בְּהֵמָה דַּקָּה וְהָא דְּתָנַן בְּפ' כָּל כִּתְבֵי (דף ק.) פּוֹרְסִין עוֹר גְּדִי עַל גַּבֵּי הַחֻבָּה כו' צָרִיךְ לוֹמַר לְפִי' דְּמַיְירֵי כְּשֶׁיְּחָדוֹ לִישִׁיבָה ור"ת מְפָרֵשׁ דְּהָכָא מַיְירֵי בִּיבֵשִׁין דְּחָזֵי לְמִזְגָּא עֲלֵיהוּ וְהָתָם בְּלַחִין:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פד' מהל' שבת הל' א:

ב טוש"ע או"ח סי' רנז סעי' ג:

ג מיי' פד' מהל' שבת הל' א:

ד טוש"ע או"ח סי' לו סעי' ב ג:

ה מיי' פד' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' טו, סמג עשין סב:

ו טוש"ע או"ח סי' רנט סעי' א:

ז מיי' פד' מהל' שבת הל' א:

ח מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כה:
ב מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כו:
ד טוש"ע או"ח סי' רנט סעי' א:
ה מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

אַבָּא שָׁלְחָא פר"ח וְאָמַר הֲבִיאוּ לִי שְׁלָחִין בְּשַׁבָּת וַהֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי דקי"ל מַעֲשֶׂה רַב וְכֵן נִרְאֶה דְּאִי בְּחוֹל מַיְירֵי כְּדְפֵי' בַּקּוּנְטְ' וְלָא מַיְתֵי רְאַיָּה אֶלָּא דְּאָמַר לֵיהּ לְאַתּוֹיֵי דְּר' יוֹסֵי אַבּוֹהּ דְּשָׁרֵי לְקַמָּן בְּהֶדְיָא שֶׁל

אָמַר: **לֹא** אָמְרוּ עֲבוּדִּין אֶלָּא לְעִנְיַן טֻמְאָה בִּלְבַד פרש"י שֶׁאֵין עוֹר מְקַבֵּל טֻמְאָה עַד לְאַחַר עִבּוּד וְאִם תֹּאמַר וְהָא אָמַר בִּזְבָחִים בְּפ' דָּם חַטָּאת (זבחים דף צג: וְשָׁם) מְנַיִן לְרַבּוֹת עוֹר מִשֶּׁהַפְשָׁטוֹ תַּלְמוּד לוֹמַר אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס יְכוֹל אַף עוֹר שֶׁלֹּא הַפְשָׁטוֹ תַּלְמוּד לוֹמַר בֶּגֶד מָה בֶּגֶד מְקַבֵּל טֻמְאָה אַף כֹּל דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה מִשֶּׁמַע דְּעוֹר מִשֶּׁהַפְשָׁטוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָתָם כְּשֶׁיְּחָדוֹ לִישִׁיבָה וְהָכָא כְּשֶׁלֹּא יְחָדוֹ וְאַפ"ה מַתִּיר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת וְהָא דְּאָמַר רָבָא בְּרֵישׁ כֹּל הַכֵּלִים (לקמן שבת קכג.) מִדְּלְעִנְיַן טֻמְאָה לָאו מָנָא הוּא לְעִנְיַן שַׁבָּת נְמֵי לָאו מָנָא הוּא גְּבֵי מַחַט שֶׁנִּטַּל חֹרַהּ אוֹ עֻקְצָהּ ה"פ מִדְּלְעִנְיַן טֻמְאָה לָאו מָנָא הוּא אֲפִי' ע"י יְחוּד דְּנִטַּל חֹרַהּ אוֹ עֻקְצָהּ טְהוֹרָה וְלָא מְהַנֵּי בָּהּ יְחוּד וְהָא דְּתָנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים בְּפֶרֶק י"ג (משנה ה) מַחַט שֶׁנִּטַּל חֹרַהּ אוֹ עֻקְצָהּ טְהוֹרָה וְאִם הִתְקִינָהּ לְמִתּוּחַ טְמֵאָה אוֹמֵר ר"י דְּהָתָם מַיְירֵי כְּשֶׁעָשָׂה בָּהּ שׁוּם שְׁנוּי וְתִקּוּן לְמִתּוּחַ אֲבָל בְּיִחוּד בְּעָלְמָא לְמִתּוּחַ אֵינָהּ טְמֵאָה אֲבָל הֵיכָא דְּהָוֵי מָנָא לְעִנְיַן טֻמְאָה ע"י יְחוּד לְגַבֵּי שַׁבָּת הָוֵי מָנָא בְּלֹא יְחוּד וְכֵן מִשְּׁמַע הָתָם דְּקַאֲמַר תַּרְגְּמָא אַבָּיֵי אַלְבָּא דְּרָבָא בְּגַלְמֵי דְּזַמְנִין דְּמִמְלֵיךְ עֲלֵיהוּ וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא לְהָכִי מַתִּיר לְטַלְטְלָהּ אע"ג דְּאַכַּתִּי לֹא אִמְלִיךְ עֲלָהּ וְהִיא טְהוֹרָה: **אַרְבָּעִים** אָבוֹת מְלָאכוֹת חָסֵר אַחַת כְּנֶגֶד מִי דְּהַרְבֵּה מְלָאכוֹת יֵשׁ דְּדִמְיָן לְהַדְדִי וַהֲוָה לָן לְמִחְשְׁבִינְהוּ כֻּלָּן כְּאַחַת כִּדְתָנֵי בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לקמן שבת עג:) הַיְנוּ זוֹרֶה הַיְנוּ בּוֹרֵר הַיְנוּ מְרַקֵּד וּמְשׁוּם חִלּוּק מוּעָט שֶׁבֵּינֵיהֶם לָא הֲוָה מֵחֲלְקִינַן לְהוּ אִי לָאו דְּקִים לְהוּ דל"ט מְלָאכוֹת הֵן כְּנֶגֶד שׁוּם דָּבָר

לְכָךְ בָּעֵי כְּנֶגֶד מִי: **כְּנֶגֶד** כֹּל מְלָאכָה שֶׁבַּתּוֹרָה לְכָאוֹרָה נִרְאֶה דְּיֵלִיף נָמֵי מִמִּשְׁכָּן שֶׁהֲרֵי לְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשַׁת שַׁבָּת לְפָרָשַׁת מִשְׁכָּן וְעוֹד דְּאִי לָא יֵלִיף מִמִּשְׁכָּן א"כ הֵיכִי יְדָעִינַן לְדִידְהוּ הֵי נִינְהוּ אָבוֹת מְלָאכוֹת וְהֵי תּוֹלְדוֹת דְּאֵין סָבָרָא לוֹמַר שֶׁמִּדַּעְתָּם בֵּרְרוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת וַעֲשָׂאוּם אָבוֹת וְעוֹד דִּבְהָדְיָא תְּנַן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק הַמּוֹשִׁיט חַיָּב שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם אֶלָּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְלָאכוֹת דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ וְאָנוּ עוֹשִׂין שְׁתֵּיהֶן אָבוֹת כְּגוֹן מְרַקֵּד וּבוֹרֵר לְכָךְ חִלְקוּם חֲכָמִים לְהַשְׁלִים מִנְיַן מְלָאכוֹת שַׁבָּתוֹרָה הוֹאִיל וַחֲלוּקוֹת קְצָת זוֹ מִזּוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן דְּלָא פְּלִיג מִדְּקָאָמַר בְּסִמּוּךְ תָּנָיָא כמ"ד כְּנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן מַשְׁמַע דְּפְלִיגִי וְעוֹד לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ דְּרָשָׁא דְּמִלָּאכֶת וּמְלָאכָה מְנָא לֵהּ דְּחָשֵׁב זוֹרֶה וּבוֹרֵר בְּשִׁתִּים וְעוֹד לְקַמָּן מַשְׁמַע דְּמִטַּעַם דְּכָנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן גָּרִידָא אִית לָן לְאַחְשׁוּבִינְהוּ בָּתַרְתִּי דְּקָאָמַר אַבָּיֵי וְרָבָא בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לקמן שבת עג:) כָּל מִלְּתָא דַּהֲוַאי בְּמִשְׁכָּן אע"ג דְּאִיכָּא דְּדָמְיָא לָא חָשִׁיב לְהּ: **הֵם** הֶעֱלוּ חָסֵר אַחַת כְּנֶגֶד מִי דְּהַרְבֵּה מְלָאכוֹת יֵשׁ דְּדִמְיָן לְהַדְדִי וַהֲוָה לָן לְמִחְשְׁבִינְהוּ כֻּלָּן כְּאַחַת כִּדְפֵרִישׁ בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לקמן שבת עג:) הַיְנוּ זוֹרֶה הַיְנוּ בּוֹרֵר הַיְנוּ מְרַקֵּד וּמְשׁוּם חִלּוּק מוּעָט שֶׁבֵּינֵיהֶם לָא הֲוָה מֵחֲלְקִינַן לְהוּ אִי לָאו דְּקִים לְהוּ דל"ט מְלָאכוֹת הֵן כְּנֶגֶד שׁוּם דָּבָר

לְכָךְ בָּעֵי כְּנֶגֶד מִי: **כְּנֶגֶד** כֹּל מְלָאכָה שֶׁבַּתּוֹרָה לְכָאוֹרָה נִרְאֶה דְּיֵלִיף נָמֵי מִמִּשְׁכָּן שֶׁהֲרֵי לְכָךְ נִסְמְכָה פָּרָשַׁת שַׁבָּת לְפָרָשַׁת מִשְׁכָּן וְעוֹד דְּאִי לָא יֵלִיף מִמִּשְׁכָּן א"כ הֵיכִי יְדָעִינַן לְדִידְהוּ הֵי נִינְהוּ אָבוֹת מְלָאכוֹת וְהֵי תּוֹלְדוֹת דְּאֵין סָבָרָא לוֹמַר שֶׁמִּדַּעְתָּם בֵּרְרוּ מְלָאכוֹת הַחֲשׁוּבוֹת וַעֲשָׂאוּם אָבוֹת וְעוֹד דִּבְהָדְיָא תְּנַן לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק הַמּוֹשִׁיט חַיָּב שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם אֶלָּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְלָאכוֹת דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ וְאָנוּ עוֹשִׂין שְׁתֵּיהֶן אָבוֹת כְּגוֹן מְרַקֵּד וּבוֹרֵר לְכָךְ חִלְקוּם חֲכָמִים לְהַשְׁלִים מִנְיַן מְלָאכוֹת שַׁבָּתוֹרָה הוֹאִיל וַחֲלוּקוֹת קְצָת זוֹ מִזּוֹ וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר כֵּן דְּלָא פְּלִיג מִדְּקָאָמַר בְּסִמּוּךְ תָּנָיָא כמ"ד כְּנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן מַשְׁמַע דְּפְלִיגִי וְעוֹד לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ דְּרָשָׁא דְּמִלָּאכֶת וּמְלָאכָה מְנָא לֵהּ דְּחָשֵׁב זוֹרֶה וּבוֹרֵר בְּשִׁתִּים וְעוֹד לְקַמָּן מַשְׁמַע דְּמִטַּעַם דְּכָנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן גָּרִידָא אִית לָן לְאַחְשׁוּבִינְהוּ בָּתַרְתִּי דְּקָאָמַר אַבָּיֵי וְרָבָא בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לקמן שבת עג:) כָּל מִלְּתָא דַּהֲוַאי בְּמִשְׁכָּן אע"ג דְּאִיכָּא דְּדָמְיָא לָא חָשִׁיב לְהּ: **הֵם** הֶעֱלוּ

(עירובין פט.) [ד"ה בְּמִחְצוֹת] הָאָרְכְתִּי יוֹתֵר: **וְאַתֶּם** אַל תַּכְנִיסוּ וְאַפ"ה לֹא הָוְיָא אֹב כִּדְפָרֵישׁית לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף ב.) [ד"ה פְּשִׁיטָא]:

אַבָּא שָׁלְחָא הָוָה אֵמֵן לְעֶבֶד עוֹרוֹת: וְאָמַר בְּחוֹל: הֲבִיאוּ שְׁלָחִין וְנַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶן. [ג]מֵיתִיבִי: נְסָרִין שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְשֶׁל אוּמָּן אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְאִם חִישֵׁב לְתֵת עֲלֵיהֶן פַּת לְאוֹרְחִין — בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ מְטַלְטְלִין! שָׁאנֵי נְסָרִים דְּקָפֵיד עֲלַיְיהוּ. [א]תָּא שְׁמַע: עוֹרוֹת, בֵּין עֲבוּדִּין וּבֵין שֶׁאֵין עֲבוּדִּין, מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. לֹא אָמְרוּ עֲבוּדִּין אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה בִּלְבַד. מַאי לָאו לָא שְׁנָא שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְלָא שְׁנָא שֶׁל אוּמָּן? לָא, שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת. אֲבָל שֶׁל אוּמָּן מְטַלְטְלִין — אִי הָכִי הָא דְּתָנֵי: וְלֹא אָמְרוּ עֲבוּדִּין אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה בִּלְבַד, לְפָלוֹג וְלִיתְנֵי בְּדִידָהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּשֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, אֲבָל בְּשֶׁל אוּמָּן — לֹא! כּוּלָּהּ בְּבַעַל הַבַּיִת קָמַיְירֵי. [ב]כְּתַנָּאֵי: עוֹרוֹת שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְשֶׁל אוּמָּן אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מְטַלְטְלִין אוֹתָן. [ג]הַדּוּר יְתֵבִי וְקָמִיבַּעְיָא לְהוּ: הָא דְּתָנַן אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, כְּנֶגֶד מִי? אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא בַּר חָמָא: כְּנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן. אָמַר לְהוּ רַבִּי יוֹנָתָן בְּרַבִּי אֶלְעָזָר, כְּךְ אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי בֶּן לְקוֹנְיָא: כְּנֶגֶד "מְלֶאכֶת" "מְלַאכְתּוֹ" ו"מְלֶאכֶת" שֶׁבַּתּוֹרָה אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. [ד]בָּעֵי רַב יוֹסֵף: "וַיִּבֶן הַבַּיִתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ", מְמַנְיָנָא הוּא, אוֹ לָא? אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְלִיתֵי סֵפֶר תּוֹרָה וְלִימְנֵי. מִי לָא אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לֹא זָזוּ מִשָּׁם עַד שֶׁהֵבִיאוּ סֵפֶר תּוֹרָה וּמְנָאוּם! אָמַר לֵיהּ: כִּי קָא מְסַפְּקָא לִי מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם" מִמְּנָיְנָא הוּא — וְהָא כְּמַאן דְּאָמַר לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו נִכְנַס. אוֹ דִילְמָא "וַיִּבֶן הַבַּיִתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ" מִמְּנָיְנָא הוּא, וְהַאי "וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם" — הָכִי קָאָמַר: דְּשָׁלִימָא לֵיהּ עֲבִידְתָּא. תֵּיקוּ. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר כְּנֶגֶד עֲבוֹדוֹת הַמִּשְׁכָּן. דְּתַנְיָא: אֵין חַיָּבִין אֶלָּא עַל מְלָאכָה שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהּ הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן. הֵם זָרְעוּ, וְאַתֶּם לֹא תִזְרָעוּ. הֵם קָצְרוּ, וְאַתֶּם לֹא תִקְצְרוּ. הֵם הֶעֱלוּ אֶת הַקְּרֶשִׁים מִקַּרְקַע לַעֲגָלָה, וְאַתֶּם לֹא תַּכְנִיסוּ מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. הֵם הוֹרִידוּ אֶת הַקְּרֶשִׁים מֵעֲגָלָה לְקַרְקַע, וְאַתֶּם לֹא תּוֹצִיאוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים. הֵם הוֹצִיאוּ מֵעֲגָלָה לַעֲגָלָה, וְאַתֶּם לֹא תּוֹצִיאוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד מַאי קָא עָבֵיד? אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ, וְאִיתֵימָא רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד דָּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. [ה]בְּגִיזֵּי צֶמֶר וְאֵין מְטַלְטְלִין. אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא טָמַן בָּהֶן, אֲבָל טָמַן בָּהֶן — מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אֵיתִיבֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן בַּר יוֹמֵיהּ לְרָבָא: טוֹמְנִין בְּגִיזֵּי צֶמֶר וְאֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה?

נוֹטֵל

מסורת הש"ס

א לקמן נב:; לקמן קכג.
ב תוספתא שבת
ג משנה שבת
ד קידושין ל.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לא זזו לא ידענא כו'. עיין ברכות דף כה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ:

תורה אור השלם

וַיְהִי בְּהַיּוֹם הַזֶּה וַיָּבֵא הַבַּיְתָה לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מְאַנְשֵׁי הַבַּיִת שָׁם בַּבָּיִת [בראשית לט, יא]
וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם לְכָל־הַמְּלָאכָה לַעֲשׂוֹת אֹתָהּ וְהוֹתֵר [שמות לו, ז]

מסורת הש"ס

א בבא מציעא כה.; עירובין פח:

ב תוספתא שבת

ג לקמן קכה:

ד תענית ד:

ה תוספתא שבת

ו לקמן קמא.; משנה שבת

ז לקמן קכה:

ח תוספתא עירובין

ט ביצה ח.

י לקמן קכה:

יא כריתות כ:; לעיל מו:; בכורות לד.; כתובות ו:; נזיר מב.; ביצה כג.; כתובות ה:; פסחים כה:; ביצה לו.

נוֹטֵל אֶת הַכִּיסּוּי אֲלָמָא בְּהָנֵךְ דְּטָמֵן נַמִּי קָאָסַר לְטַלְטוּלֵי אֶלָּא עַל יְדֵי כִּסּוּי: יְחֵדָן אֶלָּא אִי אִיתְּמַר כּוּ' אֵין גְּרְסָא זוֹ נְכוֹנָה דִּלְכְאוֹרָה מִשְּׁמַע שֶׁלְּרָבָא עַצְמוֹ הָיָה לְהַטְמָנָה לְעוֹלָם: רְבִינָא אוֹמֵר לְעוֹלָם כְּדְקָאָמַר רָבָא אִם טָמַן בָּהֶן מֵתֶר לְטַלְטֵל דְּכְמַאן דְּיִחֲדָן לְהֶכִי דָּמוּ וְרָבָא לָאו אַמַּתְנִיתִין קָאֵי דְּמַתְנִיתִין בְּגִזּוּז שֶׁל הֶפְתֵּק דְּוַדַּאי עָתִיד לְהַחֲזִירָן מִשָּׁם וְלֹא יְחֵדָן לְכָךְ: הֶפְתֵּק מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה שֶׁעוֹרְכִין וּמוֹשִׁיבִין לְהַקְצוֹתָן לְסְחוֹרָה עָמֶר בֵּין שֶׁל בְּגָדִים בֵּין שֶׁל חֲגָבִים וּבְשַׂר מְלוּחַ: חֲרִיּוֹת עֲנָפִים קְשִׁים כְּעֵץ מְשֻׁהוּקְשׁוּ שִׁדְרָאוֹת שֶׁל לוּלְבִין וְנִפְלוּ עֲלֵין שֶׁלָּהֶן קְרֵי לְהֶן חֲרִיּוֹת: שְׁגְּדָרָן כַּל (לְקִיטַת) [קְצִיצַת] תְּמָרִים קְרֵי גְּדִירָה: צָרִיךְ לְקַשֵּׁר לְקַשְּׁרָם יַחַד מִבְּעוֹד יוֹם לְהוֹכִיחַ שֶׁלִּשִּׁיבָה עוֹמְדִים וְאִם לֹא קְשָׁרָם יַחַד אָסוּר לְטַלְטְלָן לְמָחָר דְּלָא הֲוֵי יְחוּד בְּמַחְשָׁבָה: וְרַב אַסִי אָמַר יָשַׁב עֲלֵיהֶן מִבְּעוֹד יוֹם: וְאַע"פ שֶׁלֹּא חָשַׁב עֲלֵיהֶן לְשֵׁב לְמָחָר גַּלִּי דַּעְתֵּהּ דְּלִישִׁיבָה קָיְמִי: פְּקוּרֵין פְּשׁוּתֵן סְרוּק שֶׁנּוֹתְנִין עַל הַמַּכָּה: בְּצַפָּא צָמֶר מְנֻפָּץ הַנּוֹתֵן עַל הַמַּכָּה: בְּזַמַּן שֶׁאֲבָנָן בְּשָׂמָן גַּלִּי דַּעְתֵּהּ דְּלִמַּכָּה קָיְמִי לְהַנִּיחָן עָלֶיהָ בְּשַׁבָּת דְּלָאו לִרְפוּאָה נִינְהוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁרְטוּ מַלְבּוּשֵׁיהֶן אֶת מַכָּתָן וְהָוֶה לֵיהּ כְּמַלְבּוּשׁ דְּעָלְמָא אֲבָל לֹא צְבָעָן בְּשָׂמָן דְּלָאו מַלְבּוּשׁ נִינְהוּ הָוֶה לֵיהּ מַשָּׂאוֹי וְאֵין יוֹצְאִין בּוֹ לר"ה: וְאִם יָצָא בְּהֶן כּוּ' הֵיכִי דָּמֵי כְּרַב אַסִי דְּאָמַר יָשַׁב אע"פ שֶׁלֹּא קָשַׁר וְלֹא חָשַׁב: אַף אָנָן נַמִּי תְּנֵינָא כְּרַב אַסִי: קֹשׁ סְתָמָהּ לְטִינָא קָאֵי לְלַבָּנִים אוֹ לְהַסָּקָה וּמַקָּצָה הוּא וְאִם הָיָה נָתוּן עַל הַמִּטָּה וְלֹא לְשָׁכֵב עָלָיו וּבָא בְּשַׁבָּת לְשָׁכֵב עָלָיו וְהֶצְרֵךְ לְנַעֲנְעוֹ וּלְשַׁטְחוֹ לְשָׁכִיבָה שֶׁלֹּא יְהֵא צְבוּר וְקָשֶׁה: לֹא יְנַעֲנְעוֹ בְּיָדוֹ שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ: אֲבָל מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ כְּלַאֲחַר יָד: אוֹ שֶׁהָיָה עָלָיו כַּר אוֹ סָדִין שֶׁשָּׁכַב עָלָיו מִבְּעוֹד יוֹם וְאַע"פ שֶׁלֹּא יִחֲדוֹ לְכָךְ וְלֹא חָשַׁב עָלָיו דְּהַיְנוּ כְּרַב אַסִי: וּמַאן תַּנָּא דְּלָעֵיל דְּאָמַר צָרִיךְ לְקַשֵּׁר וּפְלִיג אַדְּרַבָּן שִׁמְעוֹן: וְלָא יָדְעִנָא זְעִירִי קָאָמַר לָהּ: דְּטָרִידִי וְלֹא יָכְלוּ לְקַשֵּׁר מִבְּעוֹד יוֹם וְהָתָם הוּא דְּשֵׁרֵי בְּלֹא קְשׁוּר אֲבָל בְּעָלְמָא לֹא: מַכְנִיס מָלֵא קַפְּתּוֹ עָפָר לְכִסּוֹת בּוֹ צוֹאָה וְרוֹק וּמְעָרֶה הָעָפָר בְּבֵיתוֹ לְאַרֵץ וְנוֹטְלוֹ תָּמִיד לְכָל צְרָכָיו: וְהוּא שֶׁיִּחֵד לוֹ קֶרֶן זָוִית דְּהַוֵי כְּמוּכָן וְעוֹמֵד לְכָךְ אֲבָל נְתָנוֹ בְּאֶמְצַע בֵּיתוֹ לְמִדְרָס רַגְלַיִם הֲרֵי הוּא בָּטֵל לְגַבֵּי קַרְקַעִית הַבַּיִת וּמַקָּצָה וְאָסוּר: כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן דְּשָׁרֵי בְּמַחְשָׁבָה בְּעָלְמָא שֶׁאֵין מַעֲשֶׂה מוֹכִיחַ שֶׁעוֹמֵד לַעֲשׂוֹת צְרָכָיו: דְּבָר מְעֻבָּד מַעֲשֶׂה שֶׁבֶּן מַעֲשֶׂה הוּא שֶׁיְּכוֹל לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה הוֹכָחָה: לֵימָא כְּתַנָּאֵי הָא דְּרַב יְהוּדָה בְּמֵדֵי דְּלָאו בַּר מַעֲשֶׂה: חָפִין מְשַׁפְשְׁפִין אֶת הַכֵּלִים בְּשַׁבָּת לְצַחְצְחָן: חוּץ מִכְּלֵי כֶסֶף בִּגְרָתְקוֹן כְּמִין עֵפָר שֶׁגְּדֵל בְּחֲבִיּוֹת שֶׁל יַיִן וְקוֹרִין לוֹ אלו"ם וְהוּא עִקַּר תִּקּוּן כְּלֵי כֶסֶף וְגוֹרֵר אוֹתוֹ שֶׁהַכֶּסֶף רַךְ וְהוּא מְמַחֵק שֶׁהוּא אַב מְלָאכָה: אֲבָל נָתֵר וְחוֹל מַתֵּר דְּלָא גָּרִיר לֵיהּ לְכֶסֶף: מַאי לָאו הָא דְּתַנְיָא אָסוּר לָאו מִשּׁוּם דְּגָרֵר לֵיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם מַקָּצָה קָאָסַר לֵיהּ וְתַנָּא דִּשְׁרֵי כְּגוֹן שֶׁהִכְנִיס מָלֵא קַפְּתּוֹ לְכָךְ וַעֲרָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע וּמֵאן דְּאָסַר קַסְבַר בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה וְזֶה לֹא יָכוֹל: לָא דְּכוּלֵי עָלְמָא בְּמִידֵי דְּלָאו בַּר מַעֲשֶׂה לָא בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה וְהָכָא בְּמִידֵי דְּלָאו בַּר מַעֲשֶׂה בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה וּמַאן דְּשָׁרֵי כר"ש וּמִיהוּ גְּרִיר וּמוֹדֶה ר"ש בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יְמוּת: לֹא יְחוּף בָּהֶן בְּנָתֵר וְחוֹל שֶׁעָרוּ בְּשַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁחִירוּ:

נוֹטֵל אֶת הַכִּיסּוּי, וְהֵן נוֹפְלוֹת. [א]אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רָבָא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יְחָדָן לְהַטְמָנָה. אֲבָל יְחָדָן לְהַטְמָנָה — מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אִיתְּמַר נָמֵי, כִּי אָתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי אַסִי בֶּן שָׁאוּל אָמַר רַבִּי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יְחָדָן לְהַטְמָנָה, אֲבָל יְחָדָן לְהַטְמָנָה — מְטַלְטְלִין אוֹתָן. אבּ[ב]רַבִינָא אוֹמֵר: בְּשֶׁל הֶפְתֵּק שָׁנוּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, גִּיזֵּי צֶמֶר שֶׁל הֶפְתֵּק אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְאִם הִתְקִינָן בַּעַל הַבַּיִת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן — מְטַלְטְלִין אוֹתָן. גדּ[ג]תָּנָא רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה קַמֵּיהּ דְּרַב: חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרָן לְעֵצִים, וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לִישִׁיבָה — צָרִיךְ לְקַשֵּׁר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְקַשֵּׁר. הוּא תָּנֵי לַהּ וְהוּא אָמַר לַהּ: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. הוּ[ד]אֵיתְּמַר רַב אָמַר: קוֹשֵׁר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: חוֹשֵׁב, וְרַב אַסִי אָמַר: יוֹשֵׁב, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קִישֵּׁר וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא חִישֵּׁב. בְּשֶׁלְּמָא רַב הוּא דְּאָמַר כְּתַנָּא קַמָּא, וּשְׁמוּאֵל נָמֵי הוּא דְּאָמַר כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אֶלָּא רַב אַסִי דְּאָמַר כְּמַאן? זחּ[ה]הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא דְּתַנְיָא: יוֹצְאִין בְּפָקוּרִין וּבְצִיפָּא, בִּזְמַן שֶׁאֲבָנָן בְּשָׂמָן וּכְרָכָן בִּמְשִׁיחָה. לֹא צְבָעָן בְּשָׂמָן וְלֹא כְּרָכָן בִּמְשִׁיחָה — אֵין יוֹצְאִין בָּהֶם. וְאִם יָצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא צָבַע וְלֹא כָּרָכָן בִּמְשִׁיחָה מוּתָּר לְצֵאת בָּהֶן. טאָמַר רַב אַסִי, אַף אֲנָן נָמֵי תְּנֵינָא: הַקֵּשׁ שֶׁעַל גַּבֵּי הַמִּטָּה לֹא יְנַעְנְעֶנּוּ בְּיָדוֹ, אֲבָל מְנַעֲנְעוֹ בְּגוּפוֹ. אֲבָל אִם הָיָה עָלָיו מֵאֲכָל בְּהֶמָה, אוֹ שֶׁהָיָה עָלָיו כַּר אוֹ סָדִין מִבְּעוֹד יוֹם — מְנַעֲנְעוֹ בְּיָדוֹ. שְׁמַע מִינָּהּ. יוּ[ו]מֵאן תְּנָא דְּפְלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל — רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָא. דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר זְעִירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: פַּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָא לְמָקוֹם אֶחָד, וּמָצָא חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרוּם לְשׁוּם עֵצִים, וְאָמַר לָהֶם לְתַלְמִידָיו: צְאוּ וְחַשְּׁבוּ כְּדֵי שֶׁנֵּשֵׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר. וְלָא יַדְעִנָא אִי בֵּית הַמִּשְׁתֶּה הָוֶה, אִי בֵּית הָאֵבֶל הָוֶה. יאמִדְּקָאָמַר אִי בֵּית הָאֵבֶל אוֹ בֵּית הַמִּשְׁתֶּה הָוֶה דְּטָרִידִי, אֲבָל הָכָא קָשַׁר — אִין, לֹא קָשַׁר — לָא. טזּ[ז]אָמַר רַב יְהוּדָה: מַכְנִיס אָדָם מְלֹא קוּפָּתוֹ עָפָר, וְעוֹשֶׂה בָּהּ כָּל צָרְכּוֹ. דָּרֵשׁ מָר זוּטְרָא מִשְׁמֵיהּ דְּמָר זוּטְרָא רַבָּה: וְהוּא שֶׁיִּחֵד לוֹ קֶרֶן זָוִית. אָמְרוּ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא: כְּמַאן — כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּאִי כְּרַבָּנַן — הָאָמְרִי בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה. אָמַר לְהוּ רַב פָּפָּא: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, עַד כָּאן לָא קָאָמְרִי רַבָּנַן דְּבָעֵינַן מַעֲשֶׂה אֶלָּא מִידֵּי דְּבַר מֶיעְבַּד בֵּיהּ מַעֲשֶׂה, אֲבָל מִידֵּי דְּלָא בַּר מֶיעְבַּד בֵּיהּ מַעֲשֶׂה — לָא. יחּ[ח]נֵימָא כְּתַנָּאֵי: בַּכֹּל חֹפִין אֶת הַכֵּלִים חוּץ מִכְּלֵי כֶסֶף בִּגְרָתְקוֹן. הָא נָתֵר וְחוֹל מוּתָּר. כ[ט]וְהָתַנְיָא: נָתֵר וְחוֹל — אָסוּר. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה, וּמָר סָבַר לָא בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה. כאּ[א]לָא, דִּכּוּלֵי עָלְמָא לָא בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה, וְלָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבִּי יְהוּדָה הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. הָא רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — אָסוּר. הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — מוּתָּר. בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא לְהָא דְּשָׁרֵי — כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל לֹא יָחוֹף בָּהֶם שָׁעָרוֹ, וְאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן — מִשְּׁרָא קָשְׁרֵי. דִּתְנַן:

נָזִיר

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רנט סעי' א:

ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כ:

ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כא:

ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כ:

ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כא:

ז טוש"ע או"ח סי' שא סעי' נ:

ח מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טז:

ט טוש"ע או"ח סי' תצח סעי' יז:

י מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' שכג סעי' ט:

יב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

אֵין מַקִּישָׁה וּטְפֵי הָוֵי נִיחָא אִי הָוָה גָּרִס אֶלָּא אָמַר רָבָא אֲבָל לְפִי זֶה הָוָה צָרִיךְ

לוֹמַר דְּרַבִינָא לְפָלוּגֵי אָתָא: רָבִינָא אוֹמֵר בְּשֶׁל הֶפְתֵּק שָׁנוּ וּמִלְּתָא דְּרָבָא כְּדְקָאָמַר מֵעִקָּרָא וּבְשֶׁאֵינָהּ שֶׁל הֶפְתֵּק וְתַמָּהּ דְּרָבָא קָאָמַר לֹא שָׁנוּ מַשְׁמַע דְּאָמַתְנִיתִין קָאֵי וְהָא מַתְנִיתִין מַיְרֵי בְּשֶׁל הֶפְתֵּק וי"ל דְּרֵישָׁא מַיְרֵי בְּכָל גִּזֵּי צֶמֶר בֵּין שֶׁל הֶפְתֵּק בֵּין שֶׁאֵינָם שֶׁל הֶפְתֵּק דְּאֵין מְטַלְטְלִים אוֹתָן וְקָאָמַר רָבָא לֹא שָׁנוּ בְּהָנָהוּ שֶׁאֵינָהּ שֶׁל הֶפְתֵּק אֶלָּא שֶׁלֹּא טָמַן בָּהֶן אֲבָל טָמַן בָּהֶן מְטַלְטְלִים אוֹתָן וְהָא דְּקָתָנֵי סֵיפָא כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה כּוּ' בְּשֶׁל הֶפְתֵּק קָאָמַר וְאַע"פ שֶׁטָּמַן בָּהֶן אֵין מְטַלְטְלִין כֵּיוָן שֶׁלֹּא חִישֵּׁב: וְרַב אַסִי אָמַר יָשַׁב אע"פ שֶׁלֹּא קָשַׁר וְשֶׁלֹּא חִשֵּׁב רַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן הַזָּקֵן פָּסַק כְּרַב אַסִי מִדְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ רַב אַשִׁי שֶׁהוּא בָּתְרָאָה מַתְנֵי' נָמֵי דַּיְקָא וּר"ת פּוֹסֵק כְּרַב מִכֹּחַ קַשְׁיָא כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכו. בד"ה ר"י אוֹמֵר וְשָׁם): בְּפָקוּרִין וּבְצִפָּא פר"ח כְּפָה שֵׁיֵּשׁ בָּהּ שַׁעַר וְנוֹתְנִין אוֹתָהּ בְּרֹאשׁ הַקֶּרַח וְנִרְאֶה שֶׁהוּא שָׁעַר רֹאשׁוֹ: אֲבָל לֹא צְבָעָן בְּשָׂמָן אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן לְפִי שֶׁאֵינָם מוּכָנִים אֶלָּא נְקֵט אֵין יוֹצְאִין אַגַּב רֵישָׁא וּבְסָמוּךְ נָמֵי דְּקָאָמַר אֲבָל יָצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם לָאו דַּוְקָא יָצָא דְּהוּא הַדִּין יָשַׁב בָּהֶן בְּבֵיתוֹ: וְאִם יָצָא בָּהֶן שָׁעָה אַחַת כּוּ' אע"פ שֶׁלֹּא צָבַע וְלֹא חִשֵּׁב הַיְנוּ כְּרַב אַסִי דְּאָמַר יָשַׁב אע"פ שֶׁלֹּא חִשֵּׁב וְלֹא קָשַׁר וְלֹא דְּקָתָנֵי רֵישָׁא יוֹצְאִין בָּהֶן בִּזְמַן שֶׁצְּבָעָן מַאי אַרְיָא צְבָעָן אֲפִילּוּ חִשֵּׁב נָמֵי דְּהָא כֵּיוָן דְּמִתְּיר יָצָא אע"פ שֶׁלֹּא צָבַע וְלֹא חִשֵּׁב כָּל שֶׁכֵּן חִשֵּׁב וְלֹא צָבַע דְּלִכְאוֹרָה יְשִׁיבָה גְּרִיעָא מִמַּחֲשָׁבָה וְכֵן נָמֵי יְצִיאָה וְתַרֵץ דְּהַאי דְּקָאָמַר צְבָעָן לֹא לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת אֶלָּא כְּדֵי לְצֵאת בָּהֶן מִבְּעוֹד יוֹם וְאַחַר כָּךְ נִמְלַךְ וְאַפִּ"ה יָכוֹל לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת: וְלָא יְדַעְנָא אִי בֵּית הָאֵבֶל הָוֶה פִּי' אִי מִשּׁוּם בֵּית הָאֵבֶל הִתִּיר אִי מִשּׁוּם בֵּית הַמִּשְׁתֶּה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ נזירות הל׳ יד, סמג לאוין נד:
ב טוש״ע או״ח סי׳ שכו סעי׳ ט:
ג מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הל׳ יג, סמג לאוין סה:
ד טוש״ע או״ח סי׳ שכו סעי׳ ט:
ה מיי׳ פכ״ב מהל׳ שבת הל׳ יג, סמג לאוין סה:
ו טוש״ע או״ח סי׳ קצא סעי׳ א:
ז סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ רנט סעי׳ ג:
ח סמג לאוין סה, טוש״ע או״ח סי׳ רנט סעי׳ ג:
ט טוש״ע או״ח סי׳ שלו סעי׳ ו:
י מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ טו:
יא טוש״ע או״ח סי׳ שיד סעי׳ א:

רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס כו' וּמַיְירֵי בְּנָזָר וְחוֹל דְּתָנֵן בָּתַר הָכִי בְּפֶ'

ג' מ"ינין (נָזִיר דַּף מב.) ר' יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר נָזִיר לֹא יָחוֹף רֹאשׁוֹ בַּאֲדָמָה לְפִי שֶׁמַּשְׁיר אֶת הַשֵּׂעָר: אֲבָל לֹא סוֹרֵק הֵתֵם מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלִהַשָּׁרַת נִימִין הַמְדַלְדְּלוֹת מִתְכַּוְּוִן: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא כר' יְהוּדָה אֵימָא סֵיפָא כו' בְּשְׁלָמָא אִי כר"ש אָתְיָא שִׁפּוּיר דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּשִׂעָרוֹת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו אֵינָם נוֹשְׁרוֹת מַהֵר וְלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְשָׂרֵי אֲבָל בְּרֹאשׁוֹ אָסוּר דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאוֹקֵימְתָּא כר' יְהוּדָה אע"ג דְּלָא הָוֵה פְּסִיק רֵישֵׁהּ הָוֵה לָן לְמֵיסַר: מַהוּ לִפְצֹעַ זֵיתִים בְּשַׁבָּת פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְט' לְהַכּוֹתָם עַל הַסֶּלַע לְמַתֵּק מְרִירוּתָן וּמִבָּעְיָא לֵיהּ אִי אֵסִיר בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁחִיטָה אוֹכְלָא וְתַקּוּנֵי אוֹכְלָא וּפְרִיךְ וּבְחוֹל מִי הַתִּירוּ דְּאִיכָּא הֶפְסֵד אוֹכְלִין שֶׁנִּפְסָד הַמַּשְׁקֶה הַזֵּב מֵהֶן: וְקָשֶׁה לפ"ז דִּבְפָ' חֲבִית גַּבֵּי דִּינֵי סְחִיטָה ה"ל לְמִתְנֵי וְעוֹד מַה הֶּפְסֵד אוֹכְלִין יֵ"ש כֵּיוָן שֶׁעוֹשֶׂה לְתַקָּנָם וּמְפָרֵשׁ ר"י מַהוּ לִפְצֹעַ לְחוֹף פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו כִּי הַהוּא דְּלָעֵיל וְדָרֵךְ מֵי זֵיתִים לְהַעֲבִיר וּלְלַבֵּן כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת ע"ז חוֹלְטָן בְּרוֹתְחִין אוֹ מוֹלְגָן בְּמֵי זֵיתִים וּפָרֵיךְ וּבְחוֹל מִי הִתִּירוּ דְּאִיכָּא הֶפְסֵד דְּנִמְאָסִין לְאֲכִילָה (ת"י): בְּשְׁבִיל צַעֲרוֹ וְאִם אֵין לוֹ צַעַר אַחֵר אֶלָּא שֶׁמִּתְבַּיֵּשׁ לֵילֵךְ בֵּין בְּנֵי אָדָם שָׂרֵי דְּאֵין לְךָ צַעַר גָּדוֹל מִזֶּה: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאִם נִתְקַלְקְלָה הַגֻּמָּא שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר וְאַפִּ' לר"א בֶּן תַּדַּאי דְּאָמַר בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קכג.) תּוֹחֵב בַּכּוּשׁ אוֹ בְּכַרְכֹּר וְהֵן נִנְעָרוֹת מֵאֲלֵיהֶן דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד לֹא שְׁמָהּ טִלְטוּל וְכֵן קי"ל הָכָא עָדִיף טְפֵי מִטִּלְטוּל מִן הַצַּד שֶׁצָּרִיךְ לְטַלְטֵל אֵילָךְ וְאֵילָךְ כְּשֶׁרוֹצִין לְהַטְמִין: אִי לֹא נִתְקַלְקְלָה הַגֻּמָּא פְּשִׁיטָא טְפֵי הָוֵה לֵיהּ לְמִפְרַךְ מ"ט דְּמַאן דְּאָסַר: גּוּרְדְּיָתָא דְּקָנֵי מִין אִילָן בְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס כְּדַמְשְׁמַע בְּעוֹשִׂין פַּסִּין (עֲירוּבִין יט:) וּמַיְירֵי לְמִטָּה מִגּ' דְּלֵיכָּא אִסּוּר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמָחֳבָּר כְּדְאָמַר בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קכה:) וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף ק.): הַטּוֹמֵן לָפֶת וּצְנוּנוֹת כו' ע"כ בְּשֶׁלֹּא הִשְׁרִישׁוּ מַיְירֵי דְּבְהִשְׁרִישׁוּ לֹא הָיוּ נִטָּלִין בְּשַׁבָּת וְאִם תֹּאמַר בְּשֶׁלְמָא כְּלָאִים וּשְׁבִיעִית אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא גָּזְרִינַן כְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַטְמִין אַטּו דִּלְמָא אָתֵי לְנוֹטְעָהּ אֲבָל מַעֲשֵׂר אַמַּאי נַקְטַהּ דְּאַפִּ' הִשְׁרִישׁוּ לֹא שַׁיָּךְ מַעֲשֵׂר כֵּיוָן דְּלֵיכָּא תּוֹסֶפֶת וְאִי נַקְטַהּ דְּשַׁרֵי לְעַשֵּׂר מִן הַתְּלוּשׁ מִמָּקוֹם אַחֵר עָלָיו אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ מַעֲשֵׂר עַל הַתְּלוּשׁ וְלָא חָיְשִׁי' דִּלְמָא אָתֵי לְעַשֵּׂר מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר אוֹ לְהַפְךְ א"כ הָוֵה לֵיהּ לְמִינְקַט תְּרוּמָה דִּבְכָל דָּבְרֵי רַגִּיל לְהַזְכִּיר תְּרוּמָה עַל זֶה כְּדְאָמַר (תְּרוּמוֹת פ"א מַה) אֵין תּוֹרְמִין מִן הַתְּלוּשׁ עַל הַמְחֻבָּר פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ תְּלוּשִׁין יְהוּ תְּרוּמָה עַל פֵּרוֹת עֲרוּגָה זוֹ מְחֻבָּרִין וְאוֹמֵר ר"י דְּרַגִּילוּת הוּא שְׁמִתּוֹסְפִין מֵחֲמַת לְחְלוּחִית הַקַּרְקַע כְּמוֹ שֶׁאָנוּ רוֹאִין שׁוּמִין וּבְצָלִים שְׁמִתּוֹסְפִין אַפִּ' כְּשֶׁמַּנָּחִין בַּחֲלוֹן וְעַל אוֹתוֹ תּוֹסֶפֶת קָאָמַר דְּלָא בָּעֵי לְעַשּׂוֹרֵי וְדַוְקָא נָקַט הַטּוֹמֵן אֲבָל בְּמִתְכַּוֵּן לְנָטְעָהּ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם: מְקֻצָּת עָלָיו מְגֻלִּים מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִתְנֵי וְנִטְלִין בְּשַׁבָּת נָקַט מְקֻצָּת עָלָיו מְגֻלִּים כְּדְפָרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וּבָעֲרוּךְ מַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם כּוּלְהוּ נָקַט דְּפֵרֵשׁ בְּשֵׁם רַב הַאי גָּאוֹן דְּגָרַס אִם הָיוּ מְקֻצָּתָם מְגֻלִּים שֶׁאִם הָאֻמָּהוֹת טְמוּנִים בַּקַּרְקַע וְהֶעָלִים מְגֻלִּים הֲרֵי זוֹ זְרִיעָה מַעֲלָה אֶלָּא דַּוְקָא מְקֻצָּתָן מְגֻלִּים אֲבָל חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם וּשְׁבִיעִית דְּלָאו זְרִיעָה הִיא וּמַה שֶּׁהִקְשָׁה וַהֲלֹא זְרִיעָה מְעַלָּה הִיא לָאו פֵּרְכָא הִיא דְּבְלֹא הִשְׁרִישׁוּ אֲיֵרֵי כְּדְפָרֵשִׁית וּלְפֵרוּשׁוֹ קָשָׁה דְּבְפֶרֶק חֲלוֹן (עֵירוּבִין דַּף עז. וְשָׁם) קָאָמַר רַב יְחִיאֵל כְּפָה סָפָל מְמֵעֵט וּפְרִיךְ וְהָא נִטָּלַת בְּשַׁבָּת הוּא וְאַמַּאי מְמַעֵט וּמְשַׁנֵּי דְּאֵית לֵהּ אֲגֻנִּים וְחַבָּרָה בְּאַרְעָא וּפְרִיךְ וְכִי יֵשׁ לוֹ מַאי הֲוֵי וְהָתַנְיָן הַטּוֹמֵן לָפֶת כו' וְאִי גָּרַס מְקֻצָּת מְגֻלִּים מַאי פְּרִיךְ הָא לָא דָּמֵי לְסָפָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲגֻנִּים וְאוֹמֵר ר"י דְּיֵשׁ לוֹמַר דִּבְנִטְיעָה אֵיכָא קְרָקַע קָשֶׁה וְדָבוּק בְּיוֹתֵר וּמִדָּמֶה לֵיהּ לְסָפָל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲגֻנִּים וְאֵין לְהַקְשׁוֹת לְפֵרוּשׁ הָעָרוּךְ דְּמַאי פְּרִיךְ מִנָּהּ לְשְׁמוּאֵל סָבַר כְּרַבָּנָן וְאַפִּ' לְמַיְימַר דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִשּׁוּם שַׁבָּת וּשְׁמוּאֵל סָבַר טְלִטּוּל מִן הַצַּד לֹא שְׁמָהּ טְלִטּוּל כְּאַלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי וּמְקֻצָּת מְגֻלִּין נָקַט מִשּׁוּם שַׁבָּת וּשְׁמוּאֵל סָבַר כְּרַבָּנָן דְּאֵיכָּא לְמֵימַר דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִשּׁוּם שַׁבָּת נָמֵי נָקַט לָהּ מִדְּלָא תָּנָא בְּהֶדְיָא בְּשַׁבָּת אֲפִילּוּ מְכַסִּין ש"מ דְּמְכַסִּין אָסוּרִין כְּרַבָּנָן וְאַפִּ"ה מְקֻצָּתָן מְגֻלִּין שָׁרֵי:

א נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס, אֲבָל לֹא סוֹרֵק! אֶלָּא הָא וְהָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא, וּתְרֵי תַּנָּאֵי אַלְיְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. הַאי תַּנָּא אַלְיְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר גָּרִיר, וְהַאי תַּנָּא אַלְיְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָא גָּרִיר. בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא — כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֵימָא סֵיפָא: אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מוּתָּר. הָא מְעַבַּר שֵׂיעָר! אִיבָּעֵית אֵימָא בְּקָטָן, וְאִיבָּעֵית אֵימָא בָּאִשָּׁה, וְאִיבָּעֵית אֵימָא בְּסָרִיס. בּאֵימָר רַב יְהוּדָה: עָפָר לְבֵינָתָא שָׁרֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף: כּוּסְפָּא דַּיְסְמִין שָׁרֵי. אָמַר רָבָא: עָפָר פִּלְפְּלֵי שָׁרֵי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בָּרְדָא שָׁרֵי. גמַאי בָּרְדָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּילְתָא אַהֲלָא וְתִילְתָא אַסָא וְתִילְתָא סִיגְלִי. אָמַר רַב נְחֶמְיָה בַּר יוֹסֵף: כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא רוּבָּא אַהֲלָא — שַׁפִּיר דָּמֵי. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת: מַהוּ לִפְצֹעַ זֵיתִים בְּשַׁבָּת? קָסָבַר מִשּׁוּם הֶפְסֵד אוֹכְלִין. ᵎלֵימָא פְּלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צוֹרְכּוֹ בְּפַת! אָמְרִי: פַּת לָא מְאִיסָא, הָנֵי מְאִיסִי. אַמֵּימָר וּמָר זוּטְרָא וְרַב אָשֵׁי הֲווֹ יָתְבִי, אֵיתִיתוֹ לְקַמַּיְיהוּ בָּרְדָא. אַמֵּימָר וְרַב אָשֵׁי מְשׁוֹ, מָר זוּטְרָא לָא מְשָׁא. אָמְרוּ לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בָּרְדָא שָׁרֵי?! אָמַר לְהוּ רַב מָרְדֳּכַי: בַּר מִינַּיהּ דְּמָר, דַּאֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי לָא סְבִירָא לֵיהּ. סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּתַנְיָא: מְגָרֵר אָדָם גְּלָלֵי צוֹאָה וְגִלְלֵי מַכָּה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ בִּשְׁבִיל צַעֲרוֹ, אִם בִּשְׁבִיל לְיַפּוֹת — אָסוּר. וְאִינְהוּ כְּמַאן סָבְרוּהָ? — כִּי הָא דְּתַנְיָא: רוֹחֵץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּכָל יוֹם בִּשְׁבִיל קוֹנוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״. יזא(א)רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: קוּפָּה, מַטָּה עַל צִדָּהּ וְנוֹטֵל, שֶׁמָּא יִטּוֹל וְכוּ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאִם נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא — שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר. תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלָא נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא — שַׁפִּיר קָא אָמְרִי רַבָּנַן. אֶלָּא לָאו, אַף עַל פִּי דְּנִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא. חלָא, לְעוֹלָם דְּלָא נִתְקַלְקְלָה, וְהָכָא בְּחוֹשְׁשִׁין קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא, וּמָר סָבַר אֵין חוֹשְׁשִׁין. טאָמַר רַב הוּנָא: הַאי סִילְּקוּסְתָּא — דַּצָּה, שָׁלְפָה, וַהֲדַר דַּצָּה — שְׁרֵי. וְאִי לָאו, אָסִיר. יאָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי סַכִּינָא דְּבֵינֵי אוּרְבֵי — דַּצָּה, שָׁלְפָה, וַהֲדַר דַּצָּה — שְׁרֵי. וְאִי לָאו אָסִיר. מָר זוּטְרָא, וְאִיתֵּימָא רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּגוּרְדְּיָתָא דְּקָנֵי שַׁפִּיר דָּמֵי. כאָמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרָבָא, מֵתִיב רַב קַטִּינָא תִּיוּבְתָּא: הַטּוֹמֵן לָפֶת וּצְנוֹנוֹת תַּחַת הַגָּפָן, אִם הָיָה מְקֻצָּת עָלָיו מְגוּלִּים — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לֹא

נָזִיר בְּחוֹל כְּכָל אָדָם בְּשַׁבָּת: חוֹפֵף שְׁעָרוֹ בְּנָזֶר וְחוֹל: וּמְפַסְפֵּס מְנַפֵּץ שְׁעָרוֹ

דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן מַתָּר וְעַל כָּרְחָיךְ ר"ש קָא אָמַר לָהּ אַלְמָא נָזֶר וְחוֹל זְמָנִין דְּאֵינוֹ מַשִּׁיר וְלָא דָּמֵי לִפְסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת: אֲבָל לֹא סוֹרֵק בְּמַסְרֵק דְּוַדַּאי מַשִּׁיר: אֶלָּא הָא וְהָא הַנָּךְ תַּרְתֵּי מַתְנֵי' דִּלְעֵיל דְּפָלִיגִי בְּנָזֶר וְחוֹל ר' יְהוּדָה וּמַאן דְּאָסַר סָבַר זְמָנִין דְּגָרַר וְר' יְהוּדָה הָאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר וּמַאן דְּשָׁרֵי סָבַר לָא גָּרִיר כְּלָל וְאֵין כָּאן מְשׁוּם מְמַחֵק: בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא כר' יְהוּדָה ה"ג וְל"ג לְהָא דְּתַנְיָא אָסוּר דְּהָא תַּרְוַיְיהוּ כר' יְהוּדָה אוֹקְמְנָא לְהוּ וְעוֹד הַךְ סֵיפָא דְּפָרִיךְ אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מַתָּר לְאו סֵיפָא דְּהַהִיא דְּתַנְיָא אָסוּר הוּא אֶלָּא סֵיפָא דְּהַהִיא דְּתַנְיָא מַתָּר דְּהָכִי תָּנֵי בָּהּ לֹא יִחוֹף בְּהֶן שְׂעָרוֹ אֲבָל פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו מֻתָּר דְּהָא רוּבָּא מִלְּתָא גַּבֵּי הַהוּא דְּתָנֵי מַתָּר פָּרְכִינַן לֵיהּ לְעֵיל: בְּקָטָן אִשָּׁה וְסָרִיס דְּלֵית לְהוּ זָקָן: עָפָר לְבֵינְתָא כְּתִישַׁת לְבֵינָה: שָׂרֵי לְחוֹף פָּנָיו וְאַפִּ' מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זָקָן: כַּסְפָּא דַּיַסְמִין פְּסֹלֶת שַׁמְשְׁמִין: עָפָר פִּלְפְּלֵי שְׁחִיקַת פִּלְפְּלִין: בָּרְדָא שָׂרֵי לִרְחֹץ פָּנָיו: אַהֲלָא שֹׁרֶשׁ עֵשֶׂב שֶׁשְּׁמוֹ אוֹהֵל: אַסָא הֲדַס: סִגְלֵי עֵשֶׂב שֶׁקּוֹרִין ויאו"ל יֵשׁ בּוֹ שִׁלְשָׁה עָלִין: כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא רֻבָּא אַהֲלָא שַׁפִּיר דָּמֵי וַאֲפִ' הֲוֵי טְפֵי מִתְּלָתָא אֲהָלָא וּפְלִיג אַדְּרַב יוֹסֵף דְּרַב יוֹסֵף תִּילְתָא דְּקָנֵי שַׁפִּיר דָּמֵי אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בָּרְדָא שָׂרֵי?! אָמַר לְהוּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בָּרְדָא שָׂרֵי: לָא סָבַר לַהּ כִּי הָא דְּתַנְיָא: רוֹחֵץ אָדָם פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו בְּכָל יוֹם בִּשְׁבִיל קוֹנוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: ״כֹּל פָּעַל ה׳ לְמַעֲנֵהוּ״. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: קוּפָּה, מַטָּה עַל צִדָּהּ וְנוֹטֵל, שֶׁמָּא יִטּוֹל בְּשֶׁלּוֹ וְכוּ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאִם נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא — שֶׁאָסוּר לְהַחֲזִיר. תְּנַן, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּלָא נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא — שַׁפִּיר קָא אָמְרִי רַבָּנַן. אֶלָּא לָאו, אַף עַל פִּי דְּנִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא. ᵐלָא, לְעוֹלָם דְּלָא נִתְקַלְקְלָה, וְהָכָא בְּחוֹשְׁשִׁין קָמִיפַּלְגִי. מָר סָבַר חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא נִתְקַלְקְלָה הַגּוּמָּא, וּמָר סָבַר אֵין חוֹשְׁשִׁין. ᵑאָמַר רַב הוּנָא: הַאי סִילְּקוּסְתָּא — דַּצָּה, שָׁלְפָה, וַהֲדַר דַּצָּה — שְׁרֵי. וְאִי לָאו, אָסִיר. ᵑᵃאָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי סַכִּינָא דְּבֵינֵי אוּרְבֵי — דַּצָּה, שָׁלְפָה, וַהֲדַר דַּצָּה — שְׁרֵי. וְאִי לָאו אָסִיר. מָר זוּטְרָא, וְאִיתֵּימָא רַב אָשֵׁי אָמַר: בְּגוּרְדְּיָתָא דְּקָנֵי שַׁפִּיר דָּמֵי. (ב)אָמַר לֵיהּ רַב מָרְדֳּכַי לְרָבָא, מֵתִיב רַב קַטִּינָא תִּיוּבְתָּא: הַטּוֹמֵן לָפֶת וּצְנוֹנוֹת תַּחַת הַגָּפָן, אִם הָיָה מְקֻצָּת עָלָיו מְגוּלִּים — אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ

לֹא

וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא יִגְרֹר הַקְּלִפָּה וְחַיָּב מִשּׁוּם מוֹחֵק: מֵתִיב רַב קַטִּינָא תִּיוּבְתָּא לְהַנָּךְ רַבָּנַן דְּאָמְרִי דְּאִי לֹא דָּצָּה וּשְׁלָפָהּ אָסוּר: הַטּוֹמֵן לָפֶת לְהִשְׁתַּמֵּר בְּקַרְקַע שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ הָא דְּנָקַט מְקֻצָּת עָלָיו מְגֻלִּין מִשּׁוּם נִטְלִין בְּשַׁבָּת נָקַט לָהּ וְלָאו מִשּׁוּם מִידֵּי אַחֲרִינִי דְּאִי אֵין מְקֻצָּת עָלָיו מְגֻלִּין אֵין לוֹ בַּמֶּה לְאָחְזָהּ אא"כ מְזִיז הֶעָפָר בְּיָדַיִם:

מסורת הש״ס

א משנה שבת

ב תוספתא דמאי; לקמן קיג.; משנה כלאים; עירובין עז:

גליון הש״ס

גמ' האי סליקוסתא. עי' לעיל דף מג ע"ב תוס' ד"ה דכו"ע טלטול:

תורה אור השלם

לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹקֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה [דברים כב, ה]

כָּל פֹּעַל יְהוָה לְמַעֲנֵהוּ וְגַם־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה [משלי טז, ד]

לֹא מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְלֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית, וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר, וְנִיטָּלִין בְּשַׁבָּת! תְּיוּבְתָּא. אבמַתְנִי׳ לֹא כִּסָּהוּ מִבְּעוֹד יוֹם — לֹא יְכַסֶּנּוּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה, מוּתָּר לְכַסּוֹתוֹ. מְמַלֵּא אֶת הַקִּיתוֹן וְנוֹתֵן לְתַחַת הַכַּר אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת. גדגְּמָ׳ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קָמַשְׁמַע לַן? תְּנֵינָא: מְמַלֵּא אָדָם קִיתוֹן וְנוֹתֵן תַּחַת הַכַּר אוֹ תַּחַת הַכֶּסֶת! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: טוּבָא קָמַשְׁמַע לַן, דְּאִי מִמַּתְנִי׳ הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי — דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַטְמִין, אֲבָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַטְמִין לָא — קָמַשְׁמַע לַן. (א)אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: אָסוּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. וְהָתַנְיָא: רַבִּי הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן! לָא קַשְׁיָא, הָא מִקַּמֵּיהּ דְּלִישְׁמְעֵיהּ מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, הָא לְבָתַר דְּלִישְׁמְעֵיהּ. כִּי הָא דְּיָתֵיב רַבִּי וְאָמַר: אָסוּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: אַבָּא הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. אָמַר: כְּבָר הוֹרָה זָקֵן. אָמַר רַב פַּפָּא: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה מְחַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שֶׁאִילּוּ רַבִּי יוֹסֵי קַיָּים, הָיָה כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי. דְּהָא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי דִּמְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו הֲוָה, וְכָפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי, וְקָאָמַר: כְּבָר הוֹרָה זָקֵן. (ב)אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְדָרוּ עַבְדֵּיהּ: אַטְמֵין לִי צוֹנֵן, וְאַיְיתִי לִי מַיָּא דְּאַחֵים קַפִּילָא אֲרַמָּאָה. שְׁמַע רַבִּי אַמֵּי וְאִיקְפַּד. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא אִיקְפַּד? כְּרַבְווֹתֵיהּ עָבֵיד — חֲדָא כְּרַב, וַחֲדָא כִּשְׁמוּאֵל. הו(ג)כִּשְׁמוּאֵל — דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. כְּרַב — דְּאָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק אָמַר רַב: כֹּל שֶׁהוּא נֶאֱכָל כְּמוֹת שֶׁהוּא חַי — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי גוֹיִם. (הוּא) סָבַר אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי. זח(ד)תָּנוּ רַבָּנַן: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ אֵין טוֹמְנִין אֲפִילּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל מִשֶּׁחָשֵׁכָה, אִם בָּא לְהוֹסִיף — מוֹסִיף. כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹטֵל אֶת הַסְּדִינִין וּמַנִּיחַ אֶת הַגְּלוּפְקְרִין, אוֹ נוֹטֵל אֶת הַגְּלוּפְקְרִין וּמַנִּיחַ אֶת הַסְּדִינִין. ט׳וְכֵן הָיָה רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא אָסְרוּ אֶלָּא אוֹתוֹ מֵיחַם, אֲבָל פִּינָּה מְמֵיחַם לְמֵיחַם — מוּתָּר. הַשְׁתָּא אוֹקוֹרֵי קָא מֵקִיר לְהוּ, אַרְתּוֹחֵי קָא מַרְתַּח לְהוּ?! יאיב(ה)טָמַן וְכִיסָּה בְּדָבָר הַנִּיטָּל בְּשַׁבָּת, אוֹ טָמַן בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִיטָּל בְּשַׁבָּת וְכִיסָּה בְּדָבָר הַנִּיטָּל בְּשַׁבָּת — הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. יג׳טָמַן וְכִיסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִיטָּל בְּשַׁבָּת אוֹ שֶׁטָּמַן בְּדָבָר הַנִּיטָּל בְּשַׁבָּת, וְכִיסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִיטָּל בְּשַׁבָּת, אִם הָיָה מְגוּלֶּה מִקְצָתוֹ נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. וְאִם לָאו — אֵינוֹ

לֹא מִשּׁוּם כִּלְאַיִם דְּאֵין זוֹ שְׁתִילָה: וְלֹא מִשּׁוּם מַעֲשֵׂר דְּנֵימָא בָּטְלָה לָהּ אַגַּב קַרְקַע וַהֲרֵי הוּא כְּלוֹקְטָהּ מִתְּחִלָּה וִיהֵא צָרִיךְ לְעַשֵּׂר עַל הַנּוֹסָף שֶׁמָּא נִתּוֹסֵף: וְנִטָּלִין בְּשַׁבָּת שֶׁאוֹחֲזָהּ בְּמִקְצָת עָלֶיהָ הַמְגֻלִּין וְלָא חָיֵישׁ אִם הֶעָפָר נִזּוֹז מֵאֵלָיו וה"ה לִסְלִיקוּסְתָּא: מַתְנִי׳ לֹא יְכַסֶּנּוּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ הָא פָּרֵשְׁנָא טַעְמָא בפ"ב (דַּף לד.) מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ אֵין טוֹמְנִין בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל מִשֶּׁחָשֵׁכָה גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַרְתִּיחַ: מְמַלֵּא הַקִּיתוֹן שֶׁל צוֹנֵן: וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכַּר שֶׁלֹּא יֵחַמּוּ בְּחֹם הַקַּיִץ וְהַחַמָּה כְּגוֹן כַּר וְכֶסֶת שֶׁל לְבָדִין שֶׁאֵינוֹ מְחַמֵּם: גְּמ׳ מֻתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן מִפְּנֵי הַחַמָּה שֶׁלֹּא יֵחַמּוּ וְלָא גָּזְרִינַן אַטּוּ הַטְמָנָה כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ: אִי מִמַּתְנִי׳ הֲוָה אָמֵינָא הָנֵי מִלֵּי כְּגוֹן מַיִם צוֹנְנִין שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהַטְמִין תַּחַת כַּר וְכֶסֶת לְחַמְּמָן שֶׁאֵין מִתְחַמְּמִין בְּכָךְ הִלְכָּךְ לֵיכָּא לְמִגְזַר: אֲבָל דָּבָר שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַטְמִין לְחַמֵּם כְּגוֹן תַּבְשִׁיל אֵימָא לֹא יַטְמִינֶנּוּ מִפְּנֵי הַחַמָּה: הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן מִפְּנֵי הַחֹם: מְמַלֵּא מְקוֹם אֲבוֹתָיו גָּדוֹל כְּאָבִיו: הָיָה כָּפוּף וְיוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי מִפְּנֵי כְּבוֹד הַנְּשִׂיאוּת וְלֹא הָיָה מוֹרֶה לְפָנָיו אע"פ שֶׁגָּדוֹל הֵימֶנּוּ: כְּבָר הוֹרָה זָקֵן גָּדְלוֹ וְנָשְׂאוּ עָלָיו: אַטְמִין לִי צוֹנֵן בְּשַׁבָּת: וְאַיְתִי לִי מַיָּא דְּאַחֵים קַפִּילָא אֲרַמָּאָה שֶׁהַחַמָּן נַחְתּוֹם נָכְרִי וּבְחוֹל וּלְאַשְׁמוֹעִינַן דְּאֵין בָּהֶן מִשּׁוּם בִּשּׁוּלֵי נָכְרִים: כְּרַבְוָותֵיהּ כְּרַבּוֹתָיו: אָדָם חָשׁוּב שָׁאנֵי שֶׁהָרוֹאֶה אוֹתוֹ שֶׁהוּא מֵקֵל עוֹמֵד וּמֵיקֵל יוֹתֵר: אֵין טוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹסִיף הֶבֶל וּכְדַאֲמַרַן שֶׁמָּא יִמְצָא קְדֵרָתוֹ צוֹנֶנֶת כְּשֶׁיִּרְצֶה לְהַטְמִינָהּ וְיַרְתִּיחֶנָּה בְּשַׁבָּת אֲבָל אִם בָּא לְהוֹסִיף כִּסּוּי עַל כִּסּוּי מִשֶּׁחֲשֵׁכָה מוֹסִיף: גְּלוּפְקְרָא קו"ט וְיֵשׁ בּוֹ הֶבֶל יוֹתֵר מִן הַסְּדִינִין וְנוֹטֵל אֶת הַגְּלוּפְקְרָא בִּימוֹת הַחַמָּה אִם יָרֵא שֶׁמָּא יַקְדִּיחַ תַּבְשִׁילוֹ מֵחֲמַת רֹב כִּסּוּי: וְכֵן הָיָה רַשְׁבָּ"ג מֵקֵל קַלָּא אַחֲרִיתִי בְּהַטְמָנָה: לֹא אָסְרוּ לְהַטְמִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה אֶלָּא בְּמֵחַם שֶׁהוּחַמּוּ בּוֹ דְּהָתָם הוּא דְּאִיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יַרְתִּיחַ: אֲבָל מְפַנֶּה הוּא מֵמֵחַם לְמֵחַם אַחֵר וּמַטְמִין זֶהוּ לְשׁוֹן הַתּוֹסֶפְתָּא וְהַיְנוּ נַמִּי פִּנָּהוּ מִמֵּחַם לְמֵחַם מֻתָּר דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יַרְתִּיחַ דְּהַשְׁתָּא אַקּוּרֵי קָא מֵיקַר לְהוּ בְּמִתְכַּוֵּן אַרְתּוּחֵי מַרְתַּח לְהוּ בִּתְמִיהַּ: טָמַן הַקְּדֵרָה בְּדָבָר הַנִּטָּל מַה שֶּׁנָּתַן סְבִיבוֹתֶיהָ הָוֵי דָּבָר מוּכָן: וְכִסָּה עַל פִּיהָ נַמֵּי דָּבָר הַמּוּכָן כְּגוֹן כְּלִי: אוֹ שֶׁטָּמַן בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל וְכִסָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל: הֲרֵי זֶה נוֹטֵל וּמַחֲזִיר דְּהוֹאִיל וְהַכִּסּוּי נִטָּל מְגַלֶּה הַקְּדֵרָה וְאוֹחֲזָהּ אֲבָל טָמַן וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל אוֹ אֲפִי׳ טָמַן בְּדָבָר הַנִּטָּל וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל אִם אֵין מִקְצָת פִּיהָ מְגֻלֶּה לֹא יִטֹּל דְּאֵין לוֹ בַּמֶּה יֹאחֲזֶנָּה וְאִם תֹּאמַר יְפַנֶּה סְבִיבוֹתֶיהָ הוֹאִיל וְדָבָר הַנִּטָּל הוּא וְיֹאחֲזֶנָּה בְּדָפְנֶיהָ וְיַטֶּנָּה עַל צִדָּהּ וְיִפֹּל הַכִּסּוּי כִּי הַהִיא דִּתְנַן לְקַמָּן (פֶּרֶק נוֹטֵל דַּף קמב:) הָאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית מַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת וְאִם הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת מַגְבִּיהָהּ וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ וְהִיא נוֹפֶלֶת הָא אוֹקִימְנָא הָתָם בְּשָׁכַח אֲבָל בְּמַנִּיחַ נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וְהֵיכָא דִּמְגֻלֶּה מִקְצָתוֹ אֵין זֶה טִלְטוּל שֶׁמְּצַדְּדוֹ וְהַכִּסּוּי נוֹפֵל מֵאֵלָיו:

כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה מֻתָּר לְכַסּוֹתוֹ נִרְאֶה לר"י דה"ה דְּמֻתָּר לְגַלּוֹתוֹ בְּיָדַיִם וְלַחֲזֹר וּלְכַסּוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁמֻּתָּר לִטֹּל הַקְּדֵרָה וּלְהַחֲזִירָהּ וְהָא דִּנְקַט כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה מִשּׁוּם דְּנִתְגַּלָּה מִבְּעוֹד יוֹם אַיְרֵי דּוּמְיָא דְּרֵישָׁא לֹא כִּסָּהוּ מִבְּעוֹד יוֹם וְקָאָמַר דְּמֻתָּר לְכַסּוֹתוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ אֲבָל אִם גִּלָּהוּ בְּיָדַיִם מִבְּעוֹד יוֹם כְּדֵי לְכַסּוֹתוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ אָסוּר לְכַסּוֹתוֹ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ דְּדַמְיָא לִתְחִלַּת הַטְמָנָה: **אִלּוּ** הָיָה ר׳ יוֹסֵי קַיָּם הָיָה כָּפוּף כו׳ פֵּי׳ רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה מֵחֲמַת נְשִׂיאוּתוֹ דְּהָא ר"י הָיָה גָּדוֹל מֵרַבִּי כִּדְמוּכָח בפ"ב דְּנִדָּה (דַּף יד: וְשָׁם) דְּאָמַר לֵהּ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי לְר׳ חָמָא בַּר בִּסְנָא כְּדִבְרֵי רַבִּי אוֹמֵר לָךְ אוֹ כְּדִבְרֵי אַבָּא אָמַר לֵהּ כְּדִבְרֵי רַבִּי אֱמֹר לִי אָמַר לֵיהּ זֶהוּ שֶׁאוֹמְרִים עָלָיו דְּאָדָם גָּדוֹל הוּא שֶׁמַּנִּיחַ דִּבְרֵי הָרַב וְשׁוֹמֵעַ דִּבְרֵי הַתַּלְמִיד ור"ת מְפָרֵשׁ דְּוַדַּאי מִתְּחִלָּה הָיָה רַבִּי תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי אֲבָל אַחַ"כ נִתְחַכֵּם רַבִּי כִּדְקָאָמַ׳ הָתָם וְר׳ חָמָא סָבַר רַבִּי רֵישׁ מְתִיבְתָּא שְׁכִיחֵי רַבָּנָן גַּבֵּהּ וּמְחַדְּדָן שְׁמַעֲתָתֵיהּ:

כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר נוֹטֵל אֶת הַסְּדִינִין כו׳ נִרְאֶה לר"י ולה"ר פור"ת דל"ג כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה דְּרַשְׁבָּ"ג פְּלִיג את"ק דְּלָא שָׁרֵי אֶלָּא לְהוֹסִיף אֲבָל לְהַחֲלִיף אָסוּר וְרַשְׁבָּ"ג שָׁרֵי אַף לְהַחֲלִיף וכ"ש לִטֹּל וּלְהַחֲזִיר אוֹתוֹ דָּבָר דְּלָא הָוֵי כָּל כָּךְ תְּחִלַּת הַטְמָנָה וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר וְכֵן הָיָה רַשְׁבָּ"ג אוֹמֵר כְּלוֹמַר שֶׁהָיָה מֵקֵל קֻלָּא אַחֲרִיתִי גַּבֵּי הַטְמָנָה: **אֲבָל** פִּנָּה מְמֵחַם לְמֵחַם מֻתָּר ול"ד לְהַהוּא דְּכִירָה דְּבָעֵי בְּפֶרֶק כִּירָה (לְעֵיל שַׁבָּת לח:) פִּנָּה מְמֵחַם לְמֵחַם מַהוּ דְּהָתָם רוֹצֶה בַּחֲמִימוּתָן לְכָךְ יֵשׁ לֶאֱסֹר כְּשֶׁהוּא צוֹנֵן אֲבָל הָכָא גַּבֵּי הַטְמָנָה כָּל כַּמָּה שֶׁהוּא צוֹנֵן טְפֵי שַׁפִּיר דָּמֵי כִּדְאָמַר לְעֵיל רַבִּי הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן וא"ת וְרַבִּי לֹא יָדַע לְעֵיל דְּמֻתָּר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן וְכִי לֹא יָדַע דִּשְׁמַע לֵיהּ מֵאָבִה הָכָא דְּשָׁרֵי וְי"ל דְּהָכָא דַּוְקָא דְּמוּכָח מִלְּתָא שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְצַנֵּן שֶׁפִּנָּהוּ מִמֵּחַם לְמֵחַם אֲבָל קִיתוֹן שֶׁל מַיִם דְּלָא מוּכָח מִידֵי יְהֵא אָסוּר לְהַטְמִין.

מִתּוֹסְפוֹת רַבֵּינוּ יְהוּדָה (ת"י): **אוֹ** שֶׁטָּמַן בְּדָבָר הַנִּטָּל וְכִסָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל הִקְשָׁה בַּקֻּונְטְ׳ יְפַנֶּה סְבִיבָהּ וְיֹאחֲזֶנָּה בְּדָפְנֶהָ וְיַגְבִּיהֶנָּה וְיַטֶּנָּה עַל צִדָּהּ כִּדְתְנַן בְּפֶרֶק נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת קמב:) הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת מַגְבִּיהָהּ כו׳ וּמְתָרֵץ דְּהָא אוֹקְמִינַן הָתָם בְּשָׁכַח אֲבָל בְּמַנִּיחַ נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וְקָשֶׁה דְּאִי חָשִׁיב הָכָא כְּמַנִּיחַ אִם כֵּן בִּמְגֻלָּה מִקְצָתָהּ הֵיאַךְ נוֹטֵל וּמַחֲזִיר מַה בֵּין זֶה לְאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית דְּאָסְרִי׳ בְּמַנִּיחַ אֲפִי׳ לְהַטּוֹתָהּ עַל צִדָּהּ וְעוֹד קָשֶׁה לְר"ת דְּהָא תְּנַן נוֹעֵר אֶת הַכִּסּוּי וְהֵן נוֹפְלוֹת אֲפִי׳ אֵינָן מְגֻלּוֹת מִקְצָתָן וְעַל כֵּן אוֹמֵר ר"ת דְּלָא חֲשִׁיב כְּמַנִּיחַ כֵּיוָן שֶׁדַּעְתּוֹ לִטְלוֹ בְּשַׁבָּת וּבְפֶ׳ נוֹטֵל (שַׁבָּת דַּף קמג.) נְתָנַן בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מַגְבִּיהִין מֵעַל גַּבֵּי הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִיפִּים וב"ה אוֹמְרִים מְסַלֵּק אֶת הַטַּבְלָא וּמְנַעֲרָהּ וְלָא חָשִׁיב לב"ה כְּמַנִּיחַ וְהָכָא מַיְרֵי בְּכִסּוּי כְּעֵין כְּלִי חֶרֶס שֶׁנּוֹתְנִים עַל הַקְּדֵרָה שֶׁהַקְּדֵרָה בְּלוּעָה בְּתוֹכָהּ וְאִי אֶפְשָׁר לְנַעֵר הַכִּסּוּי אֶלָּא אִם כֵּן יַגְבִּיהוּ קְצָת ור"י מְפָרֵשׁ כְּגוֹן שֶׁטָּמַן הַקְּדֵרָה בְּקֻפָּה בְּדָבָר הַנִּטָּל וּלְמַעְלָה מִן הַקְּדֵרָה מְלֵא כָּל הַקֻּפָּה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהַגִּיעַ לַקְּדֵרָה אִם לֹא יְטַלְטֵל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נִטָּל בְּיָדַיִם:

מסורת הש״ס

א סנהדרין כד.
ב מועד קטן יב:
ג יבמות מו.; עבודה זרה לח.
ד תוספתא שבת
ה תוספתא שבת
ו תוספתא דמאי; לקמן קיג.; משנה כלאים; עירובין עז:

גליון הש״ס

תוס׳ ד"ה או שטמן וכו׳ כיון שדעתו ליטלו בשבת. עי׳ לעיל דף מג ע"ב תוס׳ ד"ה דכו"ע טלטול:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ רנז סעי׳ ד:
ב מיי׳ פד׳ מהל׳ שבת הל׳ ד, סמג לאוין סה:
ג טוש״ע או״ח סי׳ רנז סעי׳ ו:
ד מיי׳ פד׳ מהל׳ שבת הל׳ ד:
ה טוש״ע יו״ד סי׳ קיג סעי׳ א:
ו מיי׳ פי״ז מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ יד, סמג לאוין קמב:
ז טוש״ע או״ח סי׳ רנז סעי׳ ד:
ח מיי׳ פד׳ מהל׳ שבת הל׳ ד, סמג לאוין סה:
ט טוש״ע או״ח סי׳ רנז סעי׳ ה:
י מיי׳ פד׳ מהל׳ שבת הל׳ ה:
יא טוש״ע או״ח סי׳ רנט סעי׳ ד:
יב מיי׳ פד׳ מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה:
יג טוש״ע או״ח סי׳ רנט סעי׳ ה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ו:
ב מיי' פד' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' טז:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שה סעי' א:
ו מיי' פכ' מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ה:
ח מיי' פכ' מהל' שבת הל' ח:
ט טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ג:
י מיי' פכ' מהל' שבת הל' ח:
יא טוש"ע או"ח סי' שה סעי' א:
יב מיי' פכ' מהל' שבת הל' ח:

מסורת הש"ס

א לקמן נו:
ב תוספתא שבת

אֵינוֹ נוֹטֵל וּמַחֲזִיר נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דְּהֵינוּ בְּרַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר בְּפֶרֶק נוֹטֵל כֹּל הֵיכָא דְאָכֵא אִסּוּרָא וְהֶתֵּרָא בְּהֶתֵּרָא טָרְחִינַן בְּאִסּוּרָא לָא טָרְחִינַן אֲבָל לְרַבָּנָן דְּפְלִיגִי עֲלֵהּ שָׁרוּ בְּמִכָּסּוֹת לַגְּמָרֵי לְטוֹל בְּיָדִים דָּבָר שֶׁאֵינוֹ נָטֶל דִּבְפֶרֶק נוֹטֵל (לקמן קמב:) מַתְנִי' דְּהָיְתָה בֵּין הַחֲבִיּוֹת מַגְבִּיהָהּ וּמַטָּהּ עַל צַדָּהּ מוּקֵי לָהּ בְּרַשְׁבָּ"ג מַשְׁמַע דְּרַבָּנָן דְּרַשְׁבָּ"ג שָׁרוּ לְטַלְטֵל אֶת הָאֲבָן עִצְמוֹ: אֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשֶּׁלֶג וְלֹא אֶת הַבָּרָד מִכָּאן יֵשׁ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יִרְחֹץ יָדָיו בְּשֶׁלֶג וּבָרָד בְּשַׁבָּת וּפְעָמִים שֶׁמִּתְקָרְשִׁים וְיֵשׁ בָּרָד מֵעֲרֶב בָּהֶם אֵין לִרְחֹץ בָּהֶן דְּאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יָרַס הַבָּרָד וְכָל הַזָּהִיר בּוֹ תָּבֹא עָלָיו בְּרָכָה: מַתְנִי' בַּמָּה בְּהֵמָה יוֹצְאָה דְּאָדָם מַזְהִר עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ דִּכְתִיב לְמַעַן יָנוּחַ וְגוֹ' וּמִיהוּ לָאו דְּלָא תַּעֲשֶׂה מִלְּאכָה אַתָּה וּבְהֶמְתְּךָ לִיכָּא אֶלָּא בְּמַחֲמַר אַחַר בְּהֶמְתּוֹ כְּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ (לקמן שבת קנג.) וּבְרֵישׁ נְדָרִים (דף ב:) דִּיֵּק בְּהוּ דְּהָכָא וּבְכָל הֲנֵי דִּלְעֵיל דְּאִיכָּא דִּכְתִיב בְּרֵישָׁא הָא דְּסָלֵיק מִנַּהּ וְאִיכָּא דִּכְתִיב דְּתָנֵי בְּרֵישָׁא הָא דְּפָתַח בֵּהּ: חֲמָרָא לוּבָא אוֹמֵר ר"ת דִּלּוּבָא הֵינוּ מִצְרַיִם דִּכְתִיב (נחום ג, ט) פּוּט וְלוּבִים הָיוּ בְּעֶזְרָתֵךְ וְאָמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי גֵּרִיס הַבָּאִים מִלּוּב מַהוּ לְהַמְתִּין לָהֶם שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת וּמַיְתֵי עֲלֵהּ דְּהַדָּא עָלֶם מְצָרֶאָה דָּצוֹחִין לֵיהּ לוּב: אוֹ דִּלְמָא כָּל נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא לָאו מַשּׁוֹי הִיא וא"ת תִּפְשׁוֹט מִמַּתְנִיתִין דְּתָנַן וְלוּבְּדְקִים בִּפְרוּמְבְּיָא אע"ג דְּסָגֵי לֵהּ בְּאַפְסָר כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ תָּנָא לוּבְּדְקִים וְגָמָל יוֹצְאִים בְּאַפְסָר וּפְרוּמְבְּיָא עֲדִיפָא מֵאַפְסָר דְּאָמַר לְקַמָּן חָמוֹר שֶׁעָסְקוּ רֹעִים כְּגוֹן זֶה מַהוּ לָצֵאת בִּפְרָמְבְּיָא בְּשַׁבָּת אַלְמָא מַשְׁמַע דְּעָדִיף מֵאַפְסָר וי"ל דְּלָא הֲוֵי נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא וְאוֹרְחֵהּ נָמֵי בְּהָכִי וְלָא חָשִׁיב מַשּׁוֹי: קָדְמָה חֲמָרָא דְּלֵוִי מַשְׁמַע שֶׁמְּכַבְּדִין בַּדְּרָכִים וּבְפָ' אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה (יומא לז.) נָמֵי אָמְרִינַן שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ הָרַב בָּאֶמְצַע גָּדוֹל מִימִינוֹ וְקָטָן מִשְּׂמֹאלוֹ וְכֵן מָצִינוּ בְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁבָּאוּ אֵצֶל אַבְרָהָם וכו' וְהִקְשָׁה ר"ת דִּבְפָ' שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת מז.) מַפִּיק דְּאֵין מְכַבְּדִין אֶלָּא בְּפָתַח הָרָאוּי לְמִזּוּזָה וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ תָּם דְּהָתָם כְּשֶׁאֵין הוֹלְכִים בַּחֲבוּרָה אַחַת אֶלָּא כָּל אֶחָד הוֹלֵךְ לְצִדּוֹ עַצְמוֹ אֲבָל כְּשֶׁהוֹלְכִים בַּחֲבוּרָה אַחַת מְכַבְּדִים בְּכָל מָקוֹם:

אֵינוֹ נוֹטֵל וּמַחֲזִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: נְעוֹרֶת שֶׁל פִּשְׁתָּן דַּקָּה הֲרֵי הִיא כְּגָבֶל. [א]מַנִּיחִין מֵיחַם עַל גַּבֵּי מֵיחַם, וּקְדֵרָה עַל גַּבֵּי קְדֵרָה, אֲבָל לֹא קְדֵרָה עַל גַּבֵּי מֵיחַם, וּמֵיחַם עַל גַּבֵּי קְדֵרָה. וְטָח אֶת פִּיהָ בְּבָצֵק, וְלֹא בִּשְׁבִיל שֶׁיֶּחֱמוּ, אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁיִּהְיוּ מְשׁוּמָּרִים. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין טוֹמְנִין אֶת הַחַמִּין כְּדֵי אֵין טוֹמְנִין אֶת הַצּוֹנֵן. רַבִּי הִתִּיר לְהַטְמִין אֶת הַצּוֹנֵן. [ב]וְאֵין מְרַסְּקִין לֹא אֶת הַשֶּׁלֶג וְלֹא אֶת הַבָּרָד בְּשַׁבָּת בִּשְׁבִיל שֶׁיַּזּוּבוּ מֵימָיו, אֲבָל נוֹתֵן הוּא לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

בַּמֶּה

[א]הדרן עלך במה טומנין [ה"ב]מַתְנִי' בְּהֵמָה יוֹצְאָה וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? — יוֹצֵא הַגָּמָל בְּאַפְסָר, וְנָאקָה בַּחֲטָם, וְלוּבְּדְקִים בִּפְרוּמְבְּיָא, וְסוּס בְּשִׁיר. [ו]וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר יוֹצְאִין בְּשִׁיר וְנִמְשָׁכִין בְּשִׁיר. וּמַזִּין עֲלֵיהֶן, וְטוֹבְלִין בִּמְקוֹמָן. [ז]גְּמ' מַאי "נָאקָה בַּחֲטָם"? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: נָאקְתָא חִינָּרְתִּי בְּזַמְּמָא דְּפַרְזְלָא. "וְלוּבְּדְקִים בִּפְרוּמְבְּיָא" — אָמַר רַב הוּנָא: חֲמָרָא לוּבָא בְּפַגֵּי דְּפַרְזְלָא. לֵוִי שַׁדַּר זוּזֵי לְבֵי חוֹזָאֵי לְמֵימַר דְּנִיהֵי לֵיהּ חֲמָרָא לוּבָא. צָרוּ שַׁדְּרוּ לֵיהּ שָׁעֲרֵי, לְמֵימַר דְּנִיגְּרֵי דַּחֲמָרָא שְׁעָרֵי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחִלִּיפִין לְפָנֵי רַבִּי, שֶׁל זוֹ בָּזוֹ מַהוּ? נָאקָה בְּאַפְסָר לֹא תִּיבְעֵי לָךְ, כֵּיוָן דְּלֹא מִינַּטְרָא בֵּיהּ — מַשְׁאוֹי הוּא. כִּי תִּיבְעֵי לָךְ גָּמָל בַּחֲטָם מַאי? כֵּיוָן דְּסַגֵּי לֵיהּ בְּאַפְסָר — מַשְׁאוֹי הוּא, אוֹ דִילְמָא נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא לָא אָמְרִינַן מַשְׁאוֹי הוּא? [י"א]אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יוֹסֵי: כָּךְ אָמַר אַבָּא: אַרְבַּע בְּהֵמוֹת יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָר, הַסּוּס וְהַפֶּרֶד וְהַגָּמָל וְהַחֲמוֹר. לְמַעוֹטֵי מַאי? לָאו לְמַעוֹטֵי גָּמָל בַּחֲטָם! לָא, לְמַעוֹטֵי נָאקָה בְּאַפְסָר. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: לוּבְּדְקִים וְגָמָל יוֹצְאִין בְּאַפְסָר. כְּתַנָּאֵי: אֵין חַיָּה יוֹצְאָה בְּסוּגָר, חָנָנְיָה אוֹמֵר: יוֹצְאָה בְּסוּגָר וּבְכָל דָּבָר הַמִּשְׁתַּמֵּר. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא בְּחַיָּה גְּדוֹלָה — מִי סָגֵי לֵהּ סוּגָר? וְאֶלָּא בְּחַיָּה קְטַנָּה — מִי לָא סָגֵי לַהּ סוּגָר? אֶלָּא לָאו חָתוּל אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ: תַּנָּא קַמָּא סָבַר כֵּיוָן דְּסָגֵי לַהּ בְּמִיתְנָא בְּעָלְמָא מַשְׁאוֹי הוּא, וַחֲנַנְיָה סָבַר כָּל נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא לָא אָמְרִינַן מַשְׁאוֹי הוּא. אָמַר רַב הוּנָא בַּר חִייָא אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה. לֵוִי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר חִייָא וַרְבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווּ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא. קַדְּמֵיהּ חֲמָרָא דְּלֵוִי לַחֲמָרָא דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא. חָלַשׁ דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא, אָמַר: אֵימָא לֵיהּ מִילְתָא כִּי הֵיכִי

דִּתְיתוֹתַב

הֲרֵי זֶה כְּגָבֶל דְּמוֹסִיף הַבְלָא וְאֵין טוֹמְנִין בָּהּ אֲפִלּוּ מִבְּעוֹד יוֹם: מֵחַם שֶׁל נְחֹשֶׁת: קְדֵרָה מִשֶּׁל חֶרֶס יֵשׁ סְפָרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן אֲבָל לֹא מֵחַם עַל גַּבֵּי קְדֵרָה וּמְפָרְשִׁים טַעְמָא מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדֵרָה מְרַבָּה חֲמִימוּת וּמוֹסֶפֶת הַבְלָא לְמֵחַם אֲבָל בַּתּוֹסְפְתָּא גָּרְסִינַן וּמֵחַם עַל גַּבֵּי קְדֵרָה: וְטָח אֶת פִּיהָ בְּבָצֵק הַנִּלּוֹשׁ מבעו"י כָּל הָנָךְ מַנִּיחַ נָמֵי בְּשַׁבָּת: וְלֹא שֶׁיֶּחֱמוּ שֶׁיִּהְיֶה הָעֶלְיוֹן צוֹנֵן וּנְתָנוֹ כְּדֵי שֶׁיֶּחֱם מֵחֲמוֹ שֶׁל תַּחְתּוֹן: אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ מְשֻׁמָּרִין שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶן חַמִּין וְנָתְנוּ עַל גַּבֵּיו שֶׁל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה חֲמוֹ מְשֻׁתַּמֵּר בָּהֶן: וְאֵין מְרַסְּקִין כְּמוֹ מְרַסְּקִין מְשַׁבְּרִין לַחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת בָּרָד גלצ"א בְּלַעַ"ז: כְּדֵי שֶׁיַּזּוּבוּ מֵימָיו מִשּׁוּם דְּקָא מוֹלִיד בְּשַׁבָּת וְדָמֵי לִמְלָאכָה שֶׁבּוֹרֵא הַמַּיִם הָאֲלוּ: אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַכּוֹס שֶׁל יַיִן בְּיָמוֹת הַחַמָּה כְּדֵי לְצַנְּנוֹ וּאע"פ שֶׁנִּמּוֹחַ מֵאֲלָיו וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ: מַתְנִי' בַּמָּה בְּהֵמָה יוֹצְאָה כו' לְפִי שֶׁהָאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בַּשַּׁבָּת וּמִידֵי דְּמַנְּטְרָא בֵּהּ בְּהֵמָה הֲוֵי תַּכְשִׁיט וְאוֹרְחָא וְלָא הֲוֵי מַשּׂוֹי וּמִידֵי דְּלָא מְנַּטְרָא בֵּהּ הֲוֵי מַשּׂוֹי: אַפְסָר קבישטר"א: נָאקָה דרומי"ל: בַּחֲטָם מִפְּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: וְלוּבְּדְקִים בִּפְרוּמְבְּיָא מִפְּרֵשׁ בְּגְמָ': בְּשִׁיר כְּמוֹ אֲצְעָדָה סָבִיב צַוָּארוֹ וְטַבַּעַת קְבוּעָ בֵּהּ וּמַכְנִיסִין בּוֹ רְצוּעָה אוֹ חֶבֶל וּמוֹשְׁכִין הַבְּהֵמָה: וְכָל בַּעֲלֵי הַשִּׁיר כְּגוֹן כְּלָבִים צַיָּדִים וְחַיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁנּוֹתְנִין שִׁיר לְצַוָּארָם לְנוֹי: יוֹצְאִין וְנִמְשָׁכִין מִפְּרֵשׁ בַּגְּמָ': וּמַזִּין עֲלֵיהֶם בִּמְקוֹמָן כְּמוֹ שֶׁהֵם בְּצַוָּאר הַבְּהֵמָה אִם נִטְמְאוּ: וְטוֹבְלִין בִּמְקוֹמָן מַכְנִיסִין בְּהֵמָה לַמַּיִם לְהַטְבִּיל אֶת הַשִּׁיר: גְּמ' מַאי נָאקָה וּמַאי חַטָּם: חִוַּרְתִּי שֶׁהִיא קְשָׁה לְהִשְׁתַּמֵּר מִפְּנֵי שֶׁבּוֹרַחַת: בְּזַמְּמָא דְּפַרְזְלָא מוזי"ל בְּלַעַ"ז נוֹקֵב אֶת חָטְמוֹ וּמַכְנִיסוֹ בְּתוֹכוֹ וְהוּא כְּמִין טַבַּעַת: חֲמָרָא לוּבָא חֲמוֹר הַבָּא מִמְּדִינַת לוּב כְּמוֹ הַכּוּשִׁים וְהַלּוּבִים דְּאָסָא בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (ב טז): בְּפַגֵּי דְּפַרְזְלָא פֶּרְיֵי' כְּעֵין שֶׁלָּנוּ פַּגֵּי כְּמוֹ זֶה קָנָה חָמוֹר וּבֵית פַּגֵּי (ב"מ ד' ט) קיבצייי"ל בֵּית רֹאשׁהּ וּלְחָיֶיהָ: צָרוּ שַׁדְּרוּ לֵהּ שָׁעֲרֵי צָרוּ מְעוֹתָיו וְשָׁלְחוּ לוֹ שְׁעוֹרִים בִּצְרוֹר מְעוֹתָיו וְלֹא רָצוּ לִקְנוֹת לוֹ חֲמוֹר מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחוֹק מִבָּבֶל מַהֲלַךְ חֲצִי שָׁנָה כִּדְאָמַר בְּהַגּוֹזֵל (ב"ק ד' קיב:) וְהַשִּׁיאוּהוּ עֵצָה לִקְנוֹת חֲמוֹר בְּמְקוֹמוֹ וְיַאֲכִילֶנּוּ שְׁעוֹרִים תָּמִיד וְנִמְצָא חֲמוֹרוֹ טוֹב וּמְשֻׁבָּח: גְּנֵרֵי דְּחַמְרָא שַׁעֲרֵי פְּסִיעוֹתָיו שֶׁל חֲמוֹר לְפִי שְׁעוֹרִים שֶׁהוּא אוֹכֵל:

מְחַלִּיפִין שְׁאֵלָתָם נָאקָה בְּאַפְסָר וְגָמָל בַּחֲטָם מַהוּ מַשּׂוֹי הוּא וְאָסוּר: לָאו לְמַעוֹטֵי גָּמָל בַּחֲטָם וְהָכִי קָאָמַר אַרְבַּע בְּהֵמוֹת הַלָּלוּ מִשְׁתַּמְּרִים בְּאַפְסָר וַאֲסוּרוֹת לְצֵאת בַּחֲטָם: לָא לְמַעוֹטֵי נָאקָה בְּאַפְסָר דְּהוֹאִיל וְלָא מְנַּטְרָא בֵּהּ מַשּׂוֹי הוּא אֲבָל נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא כְּגוֹן חֲטָם לְגָמָל לָאו מַשּׂוֹי הוּא: יוֹצְאִין בְּאַפְסָר דְּלוּבְּדְקֵי נָמֵי מְנַּטְרָא בֵּהּ: ה"ג כְּתַנָּאֵי אֵין חַיָּה יוֹצְאָה בְּסוּגָר: כִּתְנָאֵי נְטִירוּתָא יַתִּירְתָא אִי מַשּׂוֹי הוּא אוֹ לָא: בְּסוּגָר קוּלָא"ר שֶׁל חֶבֶל כְּדִמְתַרְגְּמִינַן וְיִתְּנֵהוּ בְּסוּגָר בְּקוֹלָרִין (יְחֶזְקֵאל יט): בְּחַיָּה גְּדוֹלָה כְּגוֹן נְמֵיָה וְחַלְדָּה: חָתוּל לָא בָּעֵי נְטִירוּתָא אֲפִילּוּ כְּחַיָּה קְטַנָּה שֶׁאֵינוֹ תָּאֵב לִבְרֹחַ כָּל כָּךְ: בְּמִיתְנָא חֶבֶל קָטָן: הָלְכָה כַּחֲנַנְיָה וּנְטִירוּתָא יַתִּירְתָא לָאו מַשּׂוֹי הוּא: חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר רַב הוּנָא שֶׁהָיָה גָּדוֹל וּכְסָבוּר שֶׁעָשָׂה מִדַּעַת:

מסורת הש״ס

א לקמן נד:

ב יבמות יח:; זבחים יח.; קידושין טו.; סנהדרין נא:; מנחות עד.; עירובין מז:; גיטין ד:; גיטין יט:; עירובין ח:; כתובות ק:

ג משנה כלים

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה בבאין וכו׳ וכופת שאור שיחדו לישיבה דאמר טהור. חולין קכט ע״א ועי׳ ב״ב יט ע״ב תוס׳ ד״ה תיפוק ליה:

תורה אור השלם

זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לְאמֹר דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדֻמָּה תְּמִימָה אֲשֶׁר אֵין־בָּהּ מוּם אֲשֶׁר לֹא־עָלָה עָלֶיהָ עֹל [במדבר יט, ב]

דְּאִיתּוֹתַב דַּעְתֵּהּ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁלֹּא נִתְכַּוְּנוּתִי: בְּפִרּוּמְבְּיָא מִי הֲוֵי נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא

לְגַבֵּהּ אוֹ לָא: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָא וְלָא אִכְפַּת

לַן אִי הֲוֵי נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא: יוֹצְאָה

בְּאַפְסָר אִם תְּחִבוֹ בַּחֲקִיקַת קֶרֶן אֲבָל

בְּקִשְׁיָרָה בְּעָלְמָא לָא דְּיִלְמָא שְׁלָפָא

מֵרֵישָׁהּ מִתּוֹךְ שְׂרֹאשָׁהּ דֶּק וְהִיא

מִתְנַתֶּקֶת לְכָאן וּלְכָאן כְּשֶׁמּוֹשְׁכִין אוֹתָהּ

וְאָתֵי לְאָתוּיֵי אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרְשׁוּת

הָרַבִּים: תָּחַב לָהּ בְּזָקֶנָה שֶׁקָּשֶׁר שְׁעָר

זָקֶנָה כְּמִין נֶקֶב וְתָחַב הָאֲפָסָר לְתוֹכוֹ:

מְנַתֶּחָא מִתְנַתֶּקֶת וְקוֹפֶצֶת אָנָּה וְאָנָה

לִבְרֹחַ מִיָּדוֹ: כָּאֵב לָהּ הַזָּקֶן שֶׁנִּתְלַשׁ

הַשֵּׂעָר וּמַכְאִיבָהּ: תְּנַן הָתָם בְּסוֹף פִּרְקִין

וְלֹא פָּרָה בִּרְצוּעָה שֶׁבִּין קַרְנֶיהָ: לְנוֹי

שֶׁצּוֹבָהּ וְקוֹלְעָהּ לְנוֹי בֵּין קַרְנֶיהָ כְּמִין

קְלִיעָה מִקֶּרֶן לְקֶרֶן וְאֵינוֹ אוֹחֲזָהּ בָּהּ:

לְשַׁמֵּר שֶׁאוֹחֲזָהּ בָּהּ: אָסוּר דְּפָרָה

מְנַטֶּרֶת בְּלֹא אֲחִיזָה אֶלָּא מוֹלִיכָהּ לְפָנָיו

וְקִסְבֵר נְטִירוּתָא יְתִירְתָּא מִשּׁוּם הוּא:

וּלְשַׁמֵּר מַתִּיר קִסְבֵר נְטִירוּתָא יְתִירְתָּא

לָאו מִשּׁוּם הוּא: אַרְבַּע בְּהֵמוֹת וכו״ד

דְּהָכִי קָאָמַר יוֹצְאוֹ' וְלֹא בְּחָטָם

אֶלָּמָא נְטִירוּתָא יְתִירְתָּא מִשּׁוּם הוּא:

וּמַאי חֲזִית דְּמִסַּמֵּית הָא דְּשָׁמוּאֵל

מִקַּמֵּהּ הֲהִיא סְמִי הָהִיא מִקַּמֵּי הָא:

דְּאִתְמַר בְּהֲדֵיא דְּשָׁמוּאֵל הוּא דְּשָׁרֵי

וַהֲוּוּ דְּמַחֲלִיפִין כְּדְאוֹקְמְנָא דְּלָא

לְמַעוֹטֵי נְזָקָה מֵחָטָם אֶלָּא לְמַעוֹטֵי נְאָקָה

מֵאַפְסָר דְּלָא מִנְּטָרָא בֵּהּ: קְשָׁרָהּ בְּעָלֶיהָ

לְפָרָה אֲדֻמָּה: בְּמוֹלִיכָהּ אַפְסָר: מֵעִיר לְעִיר וּסְתָם פָּרָה פּוֹנָה לְמָקוֹם

מֻרְבָּץ שֶׁלָּהּ וְצָרִיךְ לְאָחְזָהּ כְּשֶׁמּוֹלִיכָהּ

לְעִיר אַחֶרֶת וְלָאו נְטִירוּתָא יְתִירְתָּא

הוּא אֶלָּא אוֹרְחָא הִיא: שֶׁאנִי פָּרָה

אֲדֻמָּה: דְּדָמְיָהּ יְקָרִים וּבְעֵי נְטִירוּתָא

יְתִירְתָּא מִשְּׁנוֹלְדָה: יוֹצְאִין כְּרֵכִּין

הָרְצוּעָה סְבִיב צַוָּארָן וְאַע"פ שֶׁאֵינוֹ

אוֹחֲזָהּ לָאו מִשּׁוּם הוּא דִּלְנוֹי נָמֵי

אוֹרְחַיְהוּ הוּא: נִמְשָׁכִין שֶׁמּוֹשְׁכָהּ

בִּרְצוּעָה הַקְּבוּעָה בְּטַבַּעַת הַשִּׁיר: יוֹצְאִין

נִמְשָׁכִים דְּנְטִירוּתָא אוֹרְחָא הוּא: וְאֵין

יוֹצְאִין כְּרוּכִים דִּלְנוֹי לָאו אוֹרְחָא הוּא:

כְּרֵכִּין לְמַשֵּׁךְ כְּרוּכִים בְּרִוַּח שֶׁיָּכוֹל

לְהַכְנִיס יָדוֹ בֵּין הַכֶּרֶךְ לְצַוָּאר אוֹ יַנִּיחַ

מְעַט מִן הַחֶבֶל שֶׁאִם בָּאתָ לִבְרֹחַ יִמָּהֵר

וְיֹאחֲזֶנָּה: מְלֹאוֹת פְּרָדוֹת: דְּאִי ס"ד דְּרַב

דִּימִי נִמְשָׁכִין לְחוּד קָאָמַר אֲבָל כְּרֵכִּין לָא

וְלֹא אָתָא לְאַשְׁמְעִינַן אֶלָּא דְּמַלְאוֹת

מִשְׁתַּמְּרוֹת בְּאַפְסָר וְלָא הֲוֵי מַשּׁוֹ לְהוּ:

מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל נָפְקָא דקס"ד

דְּקִבְּלָהּ רַבִּי מִנַּהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי

יוֹסֵי: טַבַּעַת אָדָם שֶׁנּוֹתֵן בְּאֶצְבַּע לְנוֹי:

טְמֵאָה דְּתַכְשִׁיט הוּא וּמִמְּדָנֵן יְלִפִינַן

דְּמָנָה בָּהֶן תַּכְשִׁיטִין אֶצְעָדָה וְצָמִיד וְגוֹ'

וְאַכְלְהוּ קְאֵי תִּתְחַטְּאוּ אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם

(בְּמִדְבַּר לא): טַבַּעַת בְּהֵמָה כְּגוֹן שִׁיר:

טַבַּעַת כֵּלִים כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂין בְּרֹאשׁ יְדוֹת

הַכֵּלִים: וּשְׁאָר כָּל הַטַּבָּעוֹת כְּגוֹן

הָעֲשׂוּיוֹת לַדֶּלֶת:

אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָא פר"ח דַּהֲלָכָה כְּרַב דְּאָמַר בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשַׁמֵּר

אָסוּר מִדְּמְשַׁנֵּי אַבַּיֵּי וְרָבָא וְרַבִינָא דְּהָווּ

בָּתְרַאי אַלְּבָּהּ הַהִיא דְּקָשְׁרָהּ בַּעֲלָיָה

בְּמוֹסָרָה וְעוֹד דקיי"ל דְּהֲלָכְתָא כְּרַב

בְּאִסּוּרֵי הֶלְכָּךְ אוֹמֵר הָרַב פור"ת דְּכָל

נְטִירוּתָא יְתִירְתָּא אָסוּר כְּגוֹן פָּרָה

בְּאַפְסָר וּבְכָל נוֹי בְּהֵמָה אָסוּר לָצֵאת

וּמִיהוּ עֲגָלִים יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָר כְּדְאָמַר

בְּסַמּוּךְ וְיוֹצֵא סוּס בָּרָסָן דְּאוֹרְחָהּ בְּהָכִי

אוֹ בְּאַפְסָר אֲבָל בִּשְׁנֵיהֶם בָּרָסָן וּבְאַפְסָר

אָסוּר וּמַתִּיר לְהַשִּׁים הָרָסָן אוֹ הָאַפְסָר

בְּרֹאשׁ הַסּוּס בְּשַׁבָּת וְאֵין בּוֹ אִסּוּר

טַלְטוּל דְּמוּכָן הוּא לִבְהֵמָה וְאָדָם

הַמַּנְהִיג סוּס בְּרְשׁוּת הָרַבִּים יְזָהֵר שֶׁלֹּא

יוֹצִיא רֹאשׁ הַחֶבֶל מִתַּחַת יָדוֹ טָפַח וּמַה

שֶּׁבֵּין יָדוֹ לַסּוּס יַגְבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טָפַח

דְּהָכִי אָמְרִינַן לְקַמָּן בְּפִרְקִין וּמַתִּיר לְכָרֹךְ

חֶבֶל הָאַפְסָר סָבִיב צַוָּאר הַבְּהֵמָה

וְלָצֵאת דְּהָא עִגְלֵי דָּרֵב הוּנָא וּמַלְאוֹת

שֶׁל בֵּית רַבִּי יוֹצְאִים כְּרֵכִּין: אַדְּרַבָּה

תְּסְתַּיֵּים דְּשְׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר כו' תַּמֵּהּ

לְרַשְׁבָּ"א מָה רְאָיָה מֵיתֵי מִדְּאָמַר

שְׁמוּאֵל מַחְלִיפִין לְפָנַי רַבִּי כו' דִּלְכְאוֹרָה

מַשְׁמַע דְּהָא דְּקָאָמַר לְעֵיל לָא לְמַעוֹטֵי

נַאקָה בְּאַפְסָר דְּכָל זָה מִדִּבְרֵי שְׁמוּאֵל:

קְשָׁרָהּ בְּעָלֶיהָ בְּמוֹסָרָה הֲוָה מָצֵי

לְשַׁנּוּיֵי הָא מַנִּי חֲנַנְיָא הִיא וְהָא דְּמַשְׁמַע

בְּרֵישׁ הַכּוֹנֵס (ב"ק נה:) דְּמוֹסָרָה שְׁמִירָה

פְּחוּתָה הִיא הַיְנוּ דַּוְקָא בְּשׁוֹר: אוֹ

יוֹצְאִין כְּרֵכִּין פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דְּמִכַּוֵּן לְנוֹי וְכֵן

פֵּרֵשׁ בְּמַתְנִיתִין וְקָשָׁה לְרַשְׁבָּ"א וּלְהָרַב

פור"ת דְּלְעֵיל מַשְׁמַע דְּלְנוֹי לְכ"ע אָסוּר

וְתֵרֵץ הָרַב פור"ת דְּהָא פְּלִיגִי דְּרַב

הוּנָא סָבַר דְּנִטְירוּתָא נָמֵי אִיכָּא בְּכֵרֵכִּין

שֶׁאִם רוֹצֶה הַבְּהֵמָה לִבְרֹחַ יִתְפָּסְנָה

בְּכְרִיכַת הָאַפְסָר וְלָא הֲוֵי מַשּׁוֹ וּשְׁמוּאֵל

סָבַר כְּרֵכִּין לָא הֲוֵי נְטִירוּתָא:

בְּמַתְנִיתָא תַּנָּא כְּרֵכִּין לְמַשֵּׁךְ רַב הוּנָא

מְתָרֵץ כְּרוּכִים לְמַשֵּׁךְ שֶׁיֵּשׁ חֻלֶּל בֵּין

אַפְסָר לַצַּוָּאר שֶׁהוּא נוֹחַ לְמַשֵּׁךְ

כְּשֶׁיִּרְצֶה וּשְׁמוּאֵל סָבַר לְמַשֵּׁךְ דַּוְקָא

שֶׁיֵּשׁ חֶבֶל תָּלוּי בְּאַפְסָר: וּמַזִּין עֲלֵיהֶם

בְּמָקוֹמָן אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן בְּמָקוֹמָן

דְּלָא חֵישִׁינַן שֶׁמָּא תִּפּוֹל הַזֹּאֵה עַל

הַבְּהֵמָה וְיִפָּסְלוּ דְּתְנַן בְּמַסֶּכֶת פָּרָה

(סי"ב מ"ג) נִתְכַּוֵּן לְהַזּוֹת עַל הָאָדָם

וְהִזָּה עַל הַבְּהֵמָה אִם יֵשׁ בָּאֵזוֹב [לא]

יִשְׁנָה: וְטוֹבְלִי' בְּמָקוֹמָן הִקְשָׁה הָר"ר

אֱלִיעֶזֶר אַמַּאי לָא מַקְשֶׁה הָכָא טְבִילָה

מַאן דְּכַר שְׁמֵיהּ כְּדְפָרִיךְ בְּרֵישׁ בַּמֶּה

אִשָּׁה (דף נז.) אַמַּאי דְּתְנַן וְלֹא תִּטְבֹּל

עַד שֶׁתְּרַפֵּם וְתֵרֵץ ר"ת דְּהָכָא לָא פָּרִיךְ

מִשּׁוּם דְּמַתְנִי' מַיְרֵי בְּדִין כֵּלִים שֶׁמְּחַלֵּק

בֵּין כְּלִי לִכְלִי וְאֵיזֶה מַתִּיר לְצֵאת בּוֹ וְאֵיזֶה

אָסוּר וְאַגַּב אוֹרְחֵהּ אַשְׁמְעִינַן שֶׁאַר דִּינֵי

כֵּלִים וּמַזִּין עֲלֵיהֶם וְטוֹבְלִין בְּמָקוֹמָן דְּכֵן

דֶּרֶךְ הַתַּנָּא כִּי הַהוּא (לְקַמָּן דף סו.)

דְּקִטֵּעַ יוֹצֵא בְּקֶב שֶׁלּוֹ וְאִם יֵשׁ בּוֹ בֵּית

קִבּוּל כְּתוּתִין טָמֵא אֲבָל בְּרֵישׁ בַּמֶּה

אִשָּׁה דְּמַיְרֵי בְּדִינֵי כֵּלִים וְאַשְׁמְעִינַן דִּין

טְבִילַת אִשָּׁה פָּרִיךְ שַׁפִּיר טְבִילָה מָאן

דְּכַר שְׁמֵיהּ:

אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּחַנַנְיָא מִי הֲוֵי נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא

דְּעָתֵהּ לְהוֹדִיעוֹ שֶׁלֹּא נִתְכַּוַּנְתִּי: בְּפִרּוּמְבְּיָא מִי הֲוֵי נְטִירוּתָא יְתֵירְתָּא

דְּתִיתּוֹתַב דַּעְתֵּהּ. אָמַר לֵיהּ: חָמוֹר שֶׁעָסָקָיו רָעִים כְּגוֹן זֶה, מַהוּ לָצֵאת בְּפִרּוּמְבְּיָא בְּשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר אָבוּהּ מִשְׁמֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָא.

א״תָּנָא דְּבֵי מְנַשְּׁיָא: עֵז שֶׁחָקַק לָהּ בֵּין קַרְנֶיהָ יוֹצְאָה בְּאַפְסָר בְּשַׁבָּת. בָּעֵי רַב יוֹסֵף: תָּחַב לָהּ בְּזָקְנָהּ מַהוּ? כֵּיוָן דְּאִי מְנַתַּח לַהּ כָּאֵיב לַהּ לָא אָתְיָא לְנַתּוֹחֵהּ, אוֹ דִילְמָא זִימְנִין דְּרָפֵי וְנָפֵיל, וְאָתֵי לְאָתוּיֵי אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. תֵּיקוּ. בג(א)תְּנַן הָתָם: וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ. אָמַר (לֵיהּ) רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: פְּלִיגִי בַּהּ רַב וּשְׁמוּאֵל. חַד אָמַר: בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשַׁמֵּר — אָסוּר. וְחַד אָמַר: לְנוֹי — אָסוּר, וּלְשַׁמֵּר — מוּתָּר. אָמַר רַב יוֹסֵף: תִּסְתַּיֵּים דִּשְׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר לְנוֹי אָסוּר, לְשַׁמֵּר מוּתָּר. דְּאָמַר רַב הוּנָא בַּר חִייָא אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָא. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַדְּרַבָּה, תִּסְתַּיֵּים דִּשְׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשַׁמֵּר — אָסוּר. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַחְלִיפִין לְפָנַי רַבִּי, שֶׁל זוֹ בָּזוֹ מַהוּ? אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ אָמַר אַבָּא: אַרְבַּע בְּהֵמוֹת יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָר — הַסּוּס הַפֶּרֶד וְהַגָּמָל וְהַחֲמוֹר. לָאו לְמַעוֹטֵי גָּמָל בַּחֲטָם? סָמֵי הָא מִקַּמֵּי הָא. וּמַאי חֲזִית דְּמִסַּמֵּית הָא מִקַּמֵּי הָא? סָמֵי הָא מִקַּמֵּי הָא! (דְּאִשְׁכְּחַן שְׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר לְנוֹי אָסוּר לְשַׁמֵּר מוּתָּר. דְּאִתְּמַר: רַב חִייָא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשַׁמֵּר — אָסוּר. וְרַב חִייָא בַּר אָבִין אָמַר שְׁמוּאֵל: לְנוֹי — אָסוּר, לְשַׁמֵּר — מוּתָּר. מֵיתִיבִי: קְשָׁרָהּ בְּעָלֶיהָ בְּמוֹסָרָה — כְּשֵׁרָה. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מַשְׁאוֹי הוּא, ״אֲשֶׁר לֹא עָלָה עָלֶיהָ עוֹל״ אָמַר רַחֲמָנָא! ד״אָמַר אַבָּיֵי: בְּמוֹלִיכָהּ מֵעִיר לָעִיר. רָבָא אָמַר: שָׁאנֵי פָּרָה דְּקָרְיָא. ז״הַסּוּס בְּשֵׁיר וְכוּ׳. מַאי ״יוֹצְאִין״? וּמַאי ״נִמְשָׁכִין״? אָמַר רַב הוּנָא: אוֹ יוֹצְאִין כְּרוּכִין, אוֹ נִמְשָׁכִין. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: יוֹצְאִין נִמְשָׁכִין, וְאֵין יוֹצְאִין כְּרוּכִין. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: יוֹצְאִין כְּרוּכִין לִימָּשֵׁךְ. אָמַר רַב יוֹסֵף: חֲזַינָא לְהוּ לְעִיגְלֵי דְּבֵי רַב הוּנָא יוֹצְאִין בְּאַפְסָרֵיהֶן כְּרוּכִין בְּשַׁבָּת. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מוּלָאוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָרֵיהֶן בְּשַׁבָּת. אִיבַּעְיָא לְהוּ: כְּרוּכִין אוֹ נִמְשָׁכִין? תָּא שְׁמַע, כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מוּלָאוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָרֵיהֶן כְּרוּכִין בְּשַׁבָּת. אָמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב אַסִי: הָא דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה לָא צְרִיכָא, מִדְּרַב דִּימִי נָפְקָא. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּרַב דִּימִי ״נִמְשָׁכִין״ קָאָמַר, מִדְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל נָפְקָא. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַחְלִיפִין הָיוּ לְפָנַי רַבִּי, שֶׁל זוֹ בָּזוֹ מַהוּ? אָמַר לְפָנָיו רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, כָּךְ אָמַר אַבָּא: אַרְבַּע בְּהֵמוֹת יוֹצְאוֹת בְּאַפְסָר, הַסּוּס וְהַפֶּרֶד וְהַגָּמָל וְהַחֲמוֹר. אָמַר לְהוּ רַב אַסִי: אִיצְטְרִיךְ לְהוּ. דְּאִי מִדְּרַב יְהוּדָה נָפְקָא, הָוֶה אָמֵינָא: אָמַר לְפָנָיו וְלָא קַיְּבְּלַהּ מִינֵּיהּ. קָא מַשְׁמַע לַן דְּרַב דִּימִי. (ב)וְאִי דְּרַב דִּימִי, הָוֶה אָמֵינָא: הָנֵי מִילֵּי נִמְשָׁכִין, אֲבָל כְּרוּכִין — לָא, קָא מַשְׁמַע לַן דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יְהוּדָה. ט״יא(ג)וּמַזִּין עֲלֵיהֶן וְטוֹבְלִין בְּמָקוֹמָן. לְמֵימְרָא דִּבְנֵי קִבּוֹלֵי טוּמְאָה נִינְהוּ? וְהָתְנַן: טַבַּעַת אָדָם — טְמֵאָה, וְטַבַּעַת בְּהֵמָה וְכֵלִים וּשְׁאָר כָּל הַטַּבָּעוֹת —

טְהוֹרוֹת.

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יא:

ב טוש״ע או״ח סי׳ שה סעי׳ ז:

ג מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יא, סמג לאוין סה:

ד טוש״ע או״ח סי׳ שה סעי׳ ד:

ה מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יא:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ פרה אדומה הל׳ ז, סמג עשין רלב:

ז טוש״ע או״ח סי׳ שה סעי׳ ה:

ח מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ ח:

ט מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ ו:

י מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ ז:

יא מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ ט:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ י:
ב מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ ט:
ג מיי׳ פג׳ מהל׳ מקואות הל׳ טז:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ י:
ה מיי׳ פח׳ מהל׳ כלים הל׳ ט:
ו מיי׳ פד׳ מהל׳ כלים הל׳ ו:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ כלים הל׳ יד:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ כלים הל׳ טז:
ט טוש״ע או״ח סי׳ שה סעי׳ ז:
י מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ י, סמג לאוין סה:

בָּבָאִין מִנּוֹי אָדָם לְנוֹי בְּהֵמָה פירש״י דַּאֲפִילּוּ אַחַר שֶׁיִּחֲדוֹ לִבְהֵמָה מִקַּבֵּל טֻמְאָה שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה מִכָּאן וְאֵילָךְ אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה כִּדְמוֹכַח בפ״ק (דף יג:) גְּבֵי קוֹצֵר לַאֲכִילָה וְנִמְלַךְ לִסְכּוּךְ וְרַשׁ״י בְּעִצְמוֹ פֵּרַשׁ כֵּן בְּרֵישׁ בָּמָּה אִשָּׁה (לקמן שבת נח:) וְכֵן שְׁאוֹר שֶׁיִּחֲדוֹ לִישִׁיבָה דְּאָמַר טָהוֹר אוֹר״י דְּמִיֵּרֵי כְּשֶׁיֵּשׁ שִׁנּוּי מַעֲשֶׂה: **וְהָא** אִיכָּא חֲצִיצָה פֵּרַשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁטַּבַּעַת תָּקוּעַ בַּשִּׁיר בְּחֹזֶק וְאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִים שָׁם וְאוֹמַר ר״י דְּצָרִיךְ לוֹמַר שֶׁפְּעָמִים מְסִירִים אוֹתָן וְעוֹשִׂים מֵהֶן מְלָאכָה בְּפָנֵי עַצְמָן שֶׁאִם כָּל שָׁעָה הָיוּ קְבוּעִים בְּצַוָּאר הַבְּהֵמָה הָיָה הַכֹּל חָשִׁיב כְּלִי אֶחָד וְלָא הָוֵי חֲצִיצָה וה״ר פּוּר״ת פֵּרַשׁ וְהָא אִיכָּא חֲצִיצָה לְפִי שֶׁהוּא דְּבוּק בְּצַוָּאר הַבְּהֵמָה: **בְּשָׁרְתָּן** לְהַכִּי לָא מוּקֵי לֵיהּ בְּמִחַלְּלִין דְּאֵין דֶּרֶךְ הַשִּׁיר לְהִיוֹת כֵּן: **טַבַּעַת** שֶׁהִתְקִינָהּ לַחָגֹר בָּהּ מָתְנָיו נִרְאֶה לְר״י דְּהַיְנוּ לַחֲגֹר מַלְבּוּשָׁיו שֶׁהֵן רְחָבִים וְאוֹגְדָם בְּגֶגֶד מָתְנָיו בְּטַבַּעַת בְּעֵין שֶׁפִּי׳ בְּקוּנְטְרֵס לְקַשֵּׁר בָּהּ אֶת כְּתֵפָיו: **הֵיא** שֶׁל אַלְמֹג וְחוֹתָמָהּ שֶׁל מַלְכָּא וא״ת וְהָא יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל מָקוֹם מוֹשַׁב הַחוֹתָם וי״ל דְּאֵין זֶה בֵּית קִבּוּל דְּאָמְרִינַן בֵּית קִבּוּל הָעֲשׂוּי לְמִלֹּאוֹת לָא שְׁמֵהּ בֵּית קִבּוּל: **וְהָתְנֵיָא** מַחַט בֵּין נְקוּבָה לְנְקוּבָה נִרְאֶה לר״י דְּלָא פֵּרֵיךְ אַלְיָבָּ' דְּאִיהוּ הָוֶה מִפְרָשׁ שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה הֵיְינוּ שֶׁנִּטַּל חֹרָהּ אוֹ עֲקָצָהּ אֶלָּא אַלְיָבָּ' דְּרָבָא פָּרֵיךְ דְּלְדִידֵהּ לָא מָצֵינַן לְפָרֵשׁ הָכִי כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ כָּל הַכֵּלִים (לקמן שבת קכג.) וְתַמָּהּ לר״י דְּכֵיוָן דְּלָא יָדַע הַמַּקְשֶׁה דְּמִיֵּרֵי בְּגַלְמֵי א״כ בְּלָאו הָכִי תִּקְשֶׁה לֵיהּ לְרָבָא כִּדְפָרִיךְ בְּרֵישׁ כָּל הַכֵּלִים (ג״ז שָׁם):

[א]טְהוֹרוֹת. [ב]אָמַר רַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא: בָּבָאִין מִנּוֹי אָדָם לְנוֹי בְּהֵמָה. וְרַב יוֹסֵף אָמַר: הוֹאִיל וְאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהֶם אֶת הַבְּהֵמָה. מִי לָא תַּנְיָא: מַקֵּל שֶׁל בְּהֵמָה, שֶׁל מַתֶּכֶת מְקַבֵּל טֻמְאָה. מַה טַּעַם? — הוֹאִיל וְאָדָם רוֹדֶה בָּהֶן. הָכָא נָמֵי, הוֹאִיל וְאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהֶן. [ג]וְטוֹבָלָן בְּמְקוֹמָן: וְהָאִיכָּא חֲצִיצָה! אָמַר רַבִּי אַמֵּי: בְּשֶׁרִיתְכָן. לֵימָא רַבִּי אַמֵּי כְּרַב יוֹסֵף סְבִירָא לֵיהּ, דְּאִי כְּרַבִּי יִצְחָק נַפָּחָא, דְּאָמַר: בָּבָאִין מִנּוֹי אָדָם לְנוֹי בְּהֵמָה — כֵּיוָן דְּרִיתְכָן, עֲבַד בְּהוּ מַעֲשֶׂה וּפְרָחָה לַהּ טוּמְאָה מִינַּייהוּ. [ד](א)דְּתָנַן: כָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לִידֵי טוּמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵין עוֹלִין מִטּוּמְאָתָן אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה! סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מַעֲשֶׂה לְתַקֵּן לָאו מַעֲשֶׂה הוּא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא אָמְרוּ שִׁינּוּי מַעֲשֶׂה לְתַקֵּן אֶלָּא לְקַלְקֵל. [ב]שָׁאַל תַּלְמִיד אֶחָד מִגְּלִיל הָעֶלְיוֹן אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: שָׁמַעְתִּי שֶׁחוֹלְקִין בֵּין טַבַּעַת לְטַבַּעַת. אָמַר לוֹ: שָׁמָא לֹא שָׁמַעְתָּ אֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת. דְּאִי לְעִנְיַן טוּמְאָה, דְּא וְדָא חַדָּא הִיא. וּלְעִנְיַן טוּמְאָה דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: טַבַּעַת אָדָם טְמֵאָה, וְטַבַּעַת בְּהֵמָה וְכֵלִים וּשְׁאָר כָּל הַטַּבָּעוֹת טְהוֹרוֹת! כִּי קָאָמַר לֵיהּ אִיהוּ, נָמֵי דְּאָדָם קָאָמַר לֵיהּ. [ה](ב)וּדְאָדָם, דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתַנְיָא: טַבַּעַת שֶׁהִתְקִינָהּ לַחֲגוֹר בָּהּ מָתְנָיו וּלְקַשֵּׁר בָּהּ בֵּין כְּתֵפָיו — טְהוֹרָה, וְלֹא אָמְרוּ טְמֵאָה אֶלָּא שֶׁל אֶצְבַּע בִּלְבַד! כִּי קָאָמַר לֵיהּ אִיהוּ, נָמֵי דְּאֶצְבַּע קָאָמַר לֵיהּ. [ו](ג)וּדְאֶצְבַּע דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: טַבַּעַת שֶׁל מַתֶּכֶת וְחוֹתָמָהּ שֶׁל אַלְמוֹג — טְמֵאָה. הִיא שֶׁל אַלְמוֹג וְחוֹתָמָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת — טְהוֹרָה! כִּי קָאָמַר לֵיהּ אִיהוּ, נָמֵי כּוּלָּהּ שֶׁל מַתֶּכֶת קָאָמַר לֵיהּ. [ז]וְעוֹד שָׁאַל: שָׁמַעְתִּי שֶׁחוֹלְקִין בֵּין מַחַט לְמַחַט. אָמַר לוֹ: שָׁמָא לֹא שָׁמַעְתָּ אֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת, דְּאִי לְעִנְיַן טוּמְאָה דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: מַחַט שֶׁנִּיטַּל חוֹרָהּ אוֹ עוּקְצָהּ — טְהוֹרָה! כִּי קָאָמַר לֵיהּ בִּשְׁלֵימָה. [ח](ד)וּבִשְׁלֵימָה, דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: מַחַט שֶׁהֶעֱלָתָהּ חֲלוּדָה, אִם מְעַכֵּב אֶת הַתְּפִירָה — טְהוֹרָה, וְאִם לָאו — טְמֵאָה. וְאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: וְהוּא שֶׁרִישּׁוּמָהּ נִיכָּר! כִּי קָאָמַר לֵיהּ, בְּשִׁיפָּא קָאָמַר לֵיהּ. [ט]וּבְשִׁיפָּא דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתַנְיָא: מַחַט בֵּין נְקוּבָה בֵּין אֵינָהּ נְקוּבָה מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת, וְלָא אָמְרִינַן נְקוּבָה אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה בִּלְבַד! הָא תַּרְגְּמָהּ אַבָּיֵי אַלְיָבָּא דְּרָבָא — בְּגַלְמֵי. [י]מַתְנִי׳ חָמוֹר יוֹצֵא בַּמַּרְדַּעַת בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ. זְכָרִים יוֹצְאִין לְבוּבִין. רְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת שְׁחוּזוֹת, כְּבוּלוֹת וּכְבוּנוֹת. הָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בְּכוּלָּן, חוּץ מִן הָרְחֵלִין הַכְּבוּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ, אֲבָל לֹא לֵחָלֵב.

גְּמָ׳ טְהוֹרוֹת דִּלְאו מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט מִטַּמְאוֹ דְּאֵין תַּכְשִׁיט לִכְלֵי וּכְלֵי נָמֵי לָא הָוֵי אֶלָּא תַּכְשִׁיט כְּלִי וּמִיהוּ בְּעוֹדָן מְחֻבָּרוֹת לַכְּלִי מִיטַּמּוּ עִם הַכְּלִי דְּהָוֵי יָד לַכְּלִי דְּכָל הַמִּתְכַּבֵּד לוֹ הֲרֵי הוּא כְּמוֹתוֹ: בָּבָאִין מִנּוֹי אָדָם לְנוֹי בְּהֵמָה מַתְנִי' כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה שִׁיר זֶה לְתַכְשִׁיט אָדָם וּבְעוֹדוֹ לְאָדָם נִטְמָא וּלְאַחַר טָמְאָתוֹ נָתְנוֹ לִבְהֵמָה וְצָרִיךְ לְהַטְבִּילוֹ מִשְּׁמָאתוֹ רֵאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא יִגַּע בִּטְהָרוֹת: הוֹאִיל וְאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהֶן אֶת הַבְּהֵמָה חָשִׁיב לַהּ כְּלִי תַּשְׁמִישׁ דְּאָדָם: מַקֵּל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁרוֹדִין בּוֹ אֶת הַגָּמָל אוֹ אֶת הַנַּאקָה אִי נָמֵי כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂין לְהַנְהִיג אֶת הַדֹּב: שֶׁל מַתֶּכֶת דְּאִילּוּ שֶׁל עֵץ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ לָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה: מַאי טַעַם הֲרֵי צָרָךְ בְּהֵמָה: רוֹדָה מַכָּה וּמְיַסְּרָהּ: וְהָאִיכָּא חֲצִיצָה שֶׁטַּבַּעַת הַקְּבוּעָ בְּשִׁיר קְבוּעַ בּוֹ בְּחֹזֶק וְאֵין הַמַּיִם נִכְנָסִין שָׁם: בְּשֶׁרִיתְכָן הִכָּה בְּפַטִּישׁ עַד שֶׁנִּתְפַּשֵּׁט וְנִתְרַחֵק הַנָּקֵב סָבִיב סָבִיב: קָרֵב יוֹסֵף סְבִירָא לַהּ דְּאָמַר כְּשֵׁהֵן מְקַבְּלִי טֻמְאָה הוֹאִיל וְאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהֶן הִלְכָּךְ כִּי רִיתְכָן לְאַחַר טֻמְאָה אַכַּתִּי בְּמִלְּתַיְהוּ קָיְמִי וְלֹא פָּרְחָה טֻמְאָתָן דְּאַבַּתִּי חָזוּ לִבְהֵמָה: דְּאִי קָרֵבִי יִצְחָק דְּאָמַר לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא בְּעוֹדָן לְאָדָם טֻמְאָה זוֹ שֶׁקִּבְּלוּ בְּעוֹדָן לְאָדָם כֵּיוָן דְּרִיתְכָן וְשׁוּב אֵין נָאִים לְאָדָם בְּטִלֵּי לְהוּ מִתּוֹרַת תַּכְשִׁיט וְטָהֲרוּ מִשְּׁמָאתָן: יוֹרְדִין לִידֵי טֻמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה מֵאַחַר שֶׁחִשֵּׁב עֲלֵיהֶן לְהַנִּיחָן כְּמוֹת שֶׁהוּא עַכְשָׁו וְלֹא יוֹסִיף תִּקּוּן אַחֵר הוּא גָּמַר לְעִנְיַן שַׁבָּת, דְּאִי לְעִנְיַן טוּמְאָה דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: מַחַט שֶׁנִּיטַּל חוֹרָהּ אוֹ עוּקְצָהּ — טְהוֹרָה! [ט](ה)וּבִשְׁלֵימָה דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתְנַן: מַחַט שֶׁהֶעֱלָתָהּ חֲלוּדָה, אִם מְעַכֵּב אֶת הַתְּפִירָה — טְהוֹרָה, וְאִם לָאו — טְמֵאָה. וְאָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: וְהוּא שֶׁרִישּׁוּמָהּ נִיכָּר! כִּי קָאָמַר לֵיהּ, בְּשִׁיפָּא דְּא וְדָא אַחַת הִיא? וְהָתַנְיָא: מַחַט בֵּין נְקוּבָה בֵּין אֵינָהּ נְקוּבָה מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת, וְלָא אָמְרִינַן נְקוּבָה אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה בִּלְבַד! הָא תַּרְגְּמָהּ אַבָּיֵי אַלְיָבָּא דְּרָבָא — בְּגַלְמֵי. [י]מַתְנִי׳ חָמוֹר יוֹצֵא בַּמַּרְדַּעַת בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ. זְכָרִים יוֹצְאִין לְבוּבִין. רְחֵלוֹת יוֹצְאוֹת שְׁחוּזוֹת, כְּבוּלוֹת וּכְבוּנוֹת. הָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בְּכוּלָּן, חוּץ מִן הָרְחֵלִין הַכְּבוּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ, אֲבָל לֹא לְחָלֵב.

גְּמָ׳ קָאָמַר לַהּ אִיהוּ נָמֵי דְּא וְדָא אַחַת הִיא: שֶׁהִתְקִינָהּ לַחֲגֹר בָּהּ מָתְנָיו שֶׁקִּבְּעָהּ בְּרֹאשׁ רְצוּעָה וַעֲשָׂאָהּ כְּמִין בּוּקְלָא (אִבְזָם) שֶׁעוֹשִׂין לְסַרְגִּין שֶׁל סוּסִין: וְלִקְשֹׁר בָּהּ בֵּין כְּתֵפָיו בָּתֵּי זְרוֹעוֹתָיו בראצייר"א: טְהוֹרָה דַּהֲדַר הָוְיָא לַהּ כְּטַבַּעַת כֵּלִים וְלָא דָּמְיָא לְאָדָם מוֹשֵׁךְ בָּהֶם שֶׁאֵינוֹ מַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּלוּם אֶלָּא מַנַּחַת וְעוֹמֶדֶת לְרָצוּעָה וּמִיהוּ עִם הָרָצוּעָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה אֲבָל אִם הָיָה נוֹטְלָהּ וּמַחֲזִירָהּ אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה לְעִנְיַן שֶׁאִם [יא](ו)דְּאֶצְבַּע קָאָמַר לֵיהּ וּלְעִנְיַן שַׁבָּת יֵשׁ חִלּוּק: אַלְמוֹג עֲצֵי אַלְמֻגִּים וְהוּא נֶאֱה: טֻמְאָה דְּבָתַר טַבַּעַת אֲזַלִינַן וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי מַתֶּכוֹת טְמֵאִים: הֵיא שֶׁל אַלְמוֹג טְהוֹרָה דִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הוּא: אֶלָּא לְעִנְיַן שַׁבָּת הוֹצָאַת שַׁבָּת יֵשׁ חִלּוּק בֵּין נְקוּבָה לְשֶׁאֵינוֹ נְקוּבָה דְּנָקוּבָה קְתָנֵי חַיָּב חַטָּאת וּבְשֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה כְּגוֹן אישפיגל"א שֶׁהֵיא תַּכְשִׁיט קְתָנֵי אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת בְּפָרָק בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דף נז.): חוֹרָהּ חוֹר שִׁלּוּחַ: עֲקָצָהּ פונטא: חֲלוּדָה רואיירא"ה: וְהוּא שֶׁרִישּׁוּמָהּ שֶׁל מַחַט נִכָּר דְּהַיְינוּ כְּלִי וּמַאי ל"א שֶׁרִישּׁוּמָהּ שֶׁל חֲלֻדָּה נִכָּר בַּבֶּגֶד הַיְינוּ עִכּוּב תְּפִירָה וּטְהוֹרָה: בְּשִׁיפָּא נִשּׁוֹפֶת בְּשׁוֹפִינָא שֶׁקּוֹרִין לימ"א (פְּצִירָה) שֶׁאֵין בָּהּ חֲלוּדָה: מַתִּיר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת בְּחָצֵר דְּהָא חַזְיָא לְטוֹל אֶת הַקּוֹץ וְתוֹרֶת כְּלִי עָלֶיהָ: וְלֹא אָמְרוּ נְקוּבָה חֲלָקָה לְהִלְכוֹתֶיהָ אֶלָּא לְעִנְיַן טֻמְאָה בִּלְבַד דְּנָקוּבָה מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה וְשֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה לֹא: הָא תַּרְגְּמָא אַבָּיֵי בְּפָרָק כָּל הַכֵּלִים: בְּגַלְמֵי שֶׁהוּא גֹּלֶם שֶׁנִּקְצְצָה מִן הַחוּט וְעוֹמֶדֶת לְנַקֵּב הֲתָם הוּא דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִקְּבָה אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה דְּהָא לֹא נִגְמְרָת מְלַאכְתָּהּ וּלְעִנְיַן טֻמְאָה כְּלִי מַעֲשֶׂה כְּתִיב (בְּמִדְבַּר ל״א:נ״א) שֶׁנִּגְמַר כָּל מַעֲשֵׂהוּ וּמִיהוּ לְעִנְיַן שַׁבָּת שְׁרֵיָא דְּזִמְנִין דְּמִקְּלִיף לַהּ מָנָא לְנִטְלִיל קוֹץ אֲבָל מַחַט שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּהּ כְּגוֹן אישפינגל"א שֶׁאֵינָהּ עוֹמֶדֶת לְנַקֵּב דְּא וְדָא אַחַת הִיא לְטָמְאָה: מַתְנִי' מְרַדַּעַת בשטי"ל וּמַנִּיחִין אוֹתוֹ כָּל הַיּוֹם עַל הַחֲמוֹר לְחַמְּמוֹ דְּאָמְרִי אִינְשֵׁי חֲמָרָא אֲפִילּוּ בְּתַקּוּפַת תַּמּוּז קָרִיר לֵיהּ: שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בּוֹ בגמ' מְפֻרָּשׁ: זְכָרִים אֵילִים: לִבּוּבִים שְׁחוּזוֹת כְּבוּלוֹת וּכְבוּנוֹת מְפֻרָּשׁ בַּגְּמָרָא: צְרוּרוֹת דַּדֵּיהֶן צְרוּרוֹת פְּעָמִים לִיבֵּשׁ שֶׁמְּהַדְּקָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחְלְבוּ עוֹד וְיִתְעַבְּרוּ אוֹ יְהוּ שְׁמֵנוֹת לֶאֱכֹל וּפְעָמִים לְחָלֵב לִשְׁמוֹר חֶלְבָּן שֶׁלֹּא יְטַפְטֵף לָאָרֶץ וְקוֹשְׁרִין לָהֶם כִּיס בְּדַדֵּיהֶן: ר' יוֹסֵי אוֹסֵר בְּכֻלָּן דְּמִשּׁוּם הוּא: חוּץ מִן הָרְחֵלִים הַכְּבוּנוֹת שֶׁהוּא שְׁמִירַת צַמְרָן שֶׁלֹּא יְטַנֵּף וְהָוֵי לְהוּ תַּכְשִׁיט: יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ ר' יְהוּדָה סְבִירָא לַהּ כְּתַנָּא קַמָּא דְּלָאו מַשּׁוֹי הוּא וּמִיהוּ לְיַבֵּשׁ דְּמַהֲדֵּק שַׁפִּיר וְלַיְבָּא לְמִחַשׁ דְּיִלְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵי אֲבָל לְחָלֵב דְּלָא מְהַדֵּק שַׁפִּיר חָיְשִׁינַן:

מסורת הש״ס

א סוכה יג:; תוספתא כלים בתרא; לקמן נח:; מנחות סט.; קידושין נט.; משנה כלים
ב תוספתא כלים מצינא
ג לקמן נט:; משנה כלים
ד ניטין סד:
ה משנה כלים
ו משנה כלים; לקמן קכג.; לעיל מט:

גליון הש״ס

גמ' ושאר כל הטבעות. עי' כלים פ״א מ״ג בר״ש ד״ה למעלה מן המשכב:
שם דאי לענין טומאה דא ודא אחת היא. עי' לקמן ס ע״א תוס' ד״ה למאי חזיא:
שם בשלימה. עי' לקמן ס ע״א תוס' ד״ה הואיל ואשה אוגרת:
תוס' ד״ה היא של אלמוג וכו' לא שמיה בית קבול. עי' לעיל ד' יז ע״א תוס' ד״ה ועל שאר. סוכה דף יב ע״ב תד״ה מהו דתימא:

מסורת הש"ס
א לקמן נד:; בבא מציעא קיג:; משנה שבת
ב חולין מה:
ג תוספתא שבת

גְּמ' מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא לְקַמָּן בָּהַאי פִּרְקָא: אַף בְּאַבָּךְ דְּאִיהוּ נָמֵי מְהַנֵּי לְחַמָּמָה:

וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשֹׁר לוֹ מִסָּרְכָן פוטרא"ל דְּמַחֲזֵי כְּמִי שֶׁרוֹצֶה לְהַטְעִינוֹ מַשּׂוֹי: רְצוּעָה תַּחַת זְנָבוֹ פושל"א שֶׁנּוֹתְנִים שָׁם שֶׁלֹּא תֵּרֵד הָאֲפָךְ וְהַמַּשּׂוֹי עַל צַוָּארָהּ כְּשֶׁהִיא יוֹרֶדֶת לָעֲמָק וְהַמִּסָּרָךְ שֶׁלֹּא תֵּרֵד עַל זְנָבָהּ כְּשֶׁהִיא עוֹלָה עַל הֶהָרִים: מַהוּ לִתֵּן מִרְדַּעַת וְלֹא לָצֵאת לרה"ר אֶלָּא בֶּחָצֵר וּמִפְּנֵי הַצְּנִיעוּת: ה"ג אָמַר לֵיהּ מַתָּר א"ל וְכִי מָה בֵּין זֶה לְאָפָךְ אִשְׁתִּיק: אַיְתִיבֵיהּ כו' כְּסָבוּר הָא דְּאִשְׁתַּק מִשּׁוּם דְּלָא אַשְׁגּוּחַ בֵּהּ דְּסָבַר אָפָךְ נָמֵי שָׁרֵי וְאוֹתִיבֵיהּ מִבַּרְיְתָא דְּאָסוּר לִטְלָהּ וְהַשְׁתָּא לְטוֹל אָמְרַתְּ לָא לְהַנִּיחַ מִבְּעֵי' דְּדָמֵי כְּאִילּוּ צָרִיךְ לְהַטְעִינָהּ מַשּׂוֹי: טְרַסְקָל סַל מָלֵא שְׁעוֹרִים תּוֹלִין לָהּ בְּצַוָּארָהּ וּפִיהָ נָתוּן לְתוֹכוֹ וְאוֹכֶלֶת וְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא הוּא שֶׁלֹּא תִּטְרַח לְשׁוּחַ צַוָּארָהּ לָאָרֶץ: צַעַר שֶׁל צְנָה: מַרְדַּעַת מַתָּר דְּצַעֲרָא הִיא הִלְכָךְ אוֹרְחָהּ בְּהָכִי וְלָאו מַשּׂוֹי הוּא: לִשְׁמַעְתָּא דְּרַב דִּשְׁרֵי בְּטָרַסְקָל: אַבָּא חַבְרֵי כְּמוֹ אֲבָרֶךָ אַבָּא לְמִלְכָּא (בְּרֵאשִׁית מא): שְׁמוּאֵל קְרֵי אֲרִיּוֹךְ עַל שֵׁם שֶׁהָיָה בָּקִי בְּדִינִין וְשׁוֹפֵט כְּמֶלֶךְ הַשּׁוֹפֵט עַל הָאָרֶץ לְשׁוֹן רִיבָּא מָלֵךְ (ב"ב דף ד.): וְהָא רַב נָמֵי אָמַר הָכִי עֵין מִשְׁפָּט שֶׁאסוּר לְטוֹל כ"ש מַרְדַּעַת: מַאי שְׁנָא מֵאָפָךְ שֶׁאָסוּר לְטוֹל וכ"ש לְהַנִּיחוֹ: דְּנָפֵל מִמֵּילָא כְּדִקְתָנֵי מוֹלִיכוֹ וּמְבִיאוֹ לְחָצֵר וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו: כָּאן לְחַמָּמָה מַרְדַּעַת צָרִיךְ לְחַמָּמָה וּמַתָּר מִשּׂוּם צַעַר דְּצָנָה אֲבָל נְטִילַת אָפָךְ אֵינוֹ אֶלָּא שֶׁיִּצְטַנֵּן שֶׁנִּתְחַמְּמָה ע"י מַשָּׂאוֹ שֶׁנִּשָּׂאָה מִבְּעוֹד יוֹם וְאִי לָא שָׁקֵיל לֵיהּ לֹא אַכְפַּת לַן שֶׁהֲרֵי הוּא יִצְטַנֵּן מֵאֵלָיו דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי וכו': בְּזָנָב שׁוּעָל שֶׁתּוֹלִין לוֹ בֵּין עֵינָיו שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בּוֹ עַיִן: זַהֲרוּרִית לְנוֹי: בַּכִּיס שֶׁלּוֹ שֶׁתּוֹלִין לוֹ בְּאַמָּתוֹ לְקַבֵּל זוֹב וְלִבְדֹּק מִנַּיִן רָאָיוּתָיו שֶׁאֵינוֹ תַּכְשִׁיט לוֹ: בְּכִיס שֶׁבְּדַדֶּיהָן לְקַבֵּל חָלָב הַנּוֹטֵף אִי נָמֵי שֶׁלֹּא יִשְׁרְטוּ דַּדֵּיהֶן עַל הַקּוֹצִים שֶׁהָיוּ דַּדֵּיהֶן גַּסִּין: בַּחֲסוֹם שֶׁבְּפִיהָ שֶׁחוֹסְמִין אוֹתָהּ שֶׁלֹּא תִּרְעֶה בַּשָּׂדוֹת אֲחֵרִים וּכְשֶׁמַּגִּיעִין לְמָקוֹם מַרְעִיתָם נוֹטְלִין אוֹתָהּ הַיְמָנָה: בְּסַנְדָּל שֶׁבְּרַגְלֶיהָ שֶׁעוֹשִׂין לָהּ סַנְדָּל שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁלֹּא יַזִּיקוּהָ הָאֲבָנִים: קְמַע כְּתָב לִרְפוּאַת חֹלִי: מְמָחֶה שֶׁרִפֵּא כְּבָר ג' פְּעָמִים: וְזֶה חֹמֶר בַּבְּהֵמָה מִבָּאָדָם קס"ד הַשְׁתָּא דְּאַקְמִיעַ קַאֵי דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה יוֹצְאָה (שַׁבָּת ד' סא.) שֶׁהָאָדָם יוֹצֵא בְּקָמִיעַ מְמָחֶה וְכָל הֲנֵי דְּקָתָנֵי לֹא תֵּצֵא הָנָךְ דְּלָאו שְׁמִירַת גּוּפָהּ הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּדִלְמָא מִשְׁתְּלִיךְ וְאָתֵי לְאָגֵּר שֶׁעַל גַּבֵּי הַמַּכָּה לֵיכָּא לְמֵימַר אִתֵּי לַאֲתוּיֵי: קִשִּׁישִׁין שֶׁעַל הַשֶּׁבֶר בְּהֵמָה שֶׁנִּשְׁבַּר בָּהּ עֶצֶם עוֹשִׂין לָהּ דַּפִּין מִכָּאן וּמִכָּאן וְקוֹשְׁרִים אוֹתָן שָׁם וְהֵן מַעֲמִידִין הָעֶצֶם שֶׁלֹּא יָנוּד אָנָּה וְאָנָה עַד שֶׁמִּתְחַבֵּר: וּבַשְּׁלִיא הַמְּדַלְדֶּלֶת בָּהּ שֶׁיִּצְתָּה מִקְצָתָהּ: וּפוֹקְקִין לָהּ זוֹג אֲבָל כְּשֶׁאֵינוֹ פָּקוּק אַפֵּי' בֶּחָצֵר לֹא תֵּצֵא מִפְּנֵי שֶׁהַעִנְבָּל שֶׁבְּתוֹכָהּ מְקַשְׁקֵשׁ וּמוֹלִיד קוֹל לְכָךְ פּוֹקֵק בְּצֶמֶר אוֹ בְּמוֹכִין שֶׁלֹּא יְקַשְׁקֵשׁ הָעִנְבָּל שֶׁבְּתוֹכָהּ: זוֹג אישקלי"ט: עִנְבָּל בטדי"ל: וּמְטַיֶּלֶת בְּאוֹתוֹ זוֹג בֶּחָצֵר אֲבָל לֹא תֵּצֵא בּוֹ לרה"ר כְּדְמְפָרֵשׁ לְקַמָּן בְּפֶרְקִין (שַׁבָּת דף נד:) דְּמִיחֲזֵי כְּמַאן דְּאַזַל לְחַנָּגָא: מַאי לָאו בְּסָיְחִים גְּדוֹלִים קָאָמַר דְּצַוָּארָן אָרֹךְ וְאֵין לָהֶם צַעַר לְשׂוֹחַ וְלָאֲכֹל מע"ג הַקַּרְקַע וְתוֹלֶה לָהֶן טְרַסְקָל לְתַעֲנוּג וְקָשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל: קְטָנִים אַרְכּוּבוֹתֵיהֶן גְּבוֹהִין וְצַוָּארָן קָטָן וְיֵשׁ לָהֶם צַעַר לְשׂוֹחַ ע"ג הַקַּרְקַע וְלֶאֱכֹל:

אָסוּר וְתַרְץ דְּדַיְּקַ מִדְּנָקַט רה"ר גַּבֵּי טְרַסְקָל טְפֵי מִשְּׁאָר דְּכוּלְּהוּ נָמֵי ברה"ר אַיְירֵי אֶלָּא נָקַט רה"ר דְּבֶחָצֵר מַתָּר בְּכָל עִנְיָן:

וְהוּא שֶׁקִּשּׁוּרָהּ לוֹ מע"ש רַשְׁ"י פִּי' לְקַמָּן דְּבָקְשׁוּרָה מע"ש הָוֵי מַלְבּוּשׁ הַחֲמוֹר אֲבָל בְּאֵינָהּ קְשׁוּרָה מע"ש הָוֵי מִשְׁאוֹי וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּבָאֵינָהּ קְשׁוּרָה מע"ש מְחֻזֶּה כְּמִתְכַּוֵּן לְהוֹצָאַת הַמַּרְדַּעַת וה"ר פור"ת פֵּרֵשׁ דְּמִחְזֵי כְּאִלּוּ מִתְכַּוֵּן לְהוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה לְמָקוֹם רָחוֹק: **אֲלִיבָּא** שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה לוֹ כְּלָל פְּשִׁיטָא וְלָא בָּעֵי לְמִפְרְךְ דְּמַרִּישָׁא שְׁמַעִינַן לָהּ דְּקָתָנֵי בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה הָא אֵינָהּ קְשׁוּרָה לֹא דְּדָרְךְ מִשְׁנָיוֹת כֵּן בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דף לה:) אֵלּוּ דְּבָרִים אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה כְּבָשִׂים שֶׁדַּרְכָּן לִתֵּת לְתוֹכָן יַיִן כו' וּבְסִיפָא (שָׁם דף לט:) קָתָנֵי וְאֵלּוּ מֻתָּרִים בַּאֲכִילָה כו' וּכְבָשִׂים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לִתֵּת כו' וּבְפָרָק אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דף נד.) קָתָנֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרוֹת אע"ג דְּאֵיכָא מַנִּיחוּ דְּשָׁמְעִי' מֵרִישָׁא וא"ת וְנִפְשׁוֹט מֵרִישָׁא דְּבִקְשׁוּרָה מֵעָרֵב שַׁבָּת אַיְירֵי מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה דִּבְלָאו הָכִי הָוֵה יָדְעִי' דְּאַיְירֵי בְּקְשׁוּרָה דְּאִי בְּאֵינָהּ קְשׁוּרָה פְּשִׁיטָא דְּאָסוּר דִּלְמָא נָפְלָה וְאָתֵי לַאֲתוּיֵי דְּקָאָמַר הָכָא אֲלִיבָּא כו' אֶלָּא וַדַּאי בִּזְמַן שֶׁקִּשּׁוּרָה מע"ש קָאָמַר וי"ל דְּמַרִּישָׁא לֹא תִּפְשׁוֹט דְּאַדְּרַבָּה הֵ"א דִּלְהָכִי תְּנָא בִּזְמַן שֶׁהִיא קְשׁוּרָה לְאַשְׁמְעִי' דְּאַפִּי' קְשׁוּרָה בְּשַׁבָּת דְּאִי לָא תְּנָא לַיהּ הֵ"א דַּוְקָא בְּקְשׁוּרָה לוֹ מע"ש אֲבָל בְּקְשׁוּרָה בְּשַׁבָּת לָא קמ"ל לְהָכִי דַּיְקִ מִסֵּיפָא: **מַהוּ** לִתֵּן הַמִּרְדַּעַת ע"ג חֲמוֹר בְּשַׁבָּת וְאֵין לָאֲסֹר מִשּׁוּם דְּאַיִן כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל דִּבְהֵמָה חֲשִׁיבָא כְּדָבָר הַנִּטָּל כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְמִשְׁכָּהּ וּלְהוֹלִיכָהּ בְּכָל מָקוֹם וְרַב אַסִּי בַּר נָתָן דְּבָעֵי אִם אָסוּר אֵין לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּרוֹצֶה לְהוֹלִיךְ הַבְּהֵמָה לְמָקוֹם רָחוֹק דְּא"כ הֵיכִי דַּיְקִ מֵרִישָׁא דְּמַאן דְּשָׁרֵי טַרְסְקָל כ"ש מַרְדַּעַת. וְאֵין לְפָרֵשׁ נָמֵי דְּבָעֵי לְמֵיסַר בְּחָצֵר אַטוּ רה"ר כִּדְאָמַר גַּבֵּי אִשָּׁה בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דף סד:) דְּגַבֵּי בְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ כִּדְתָנְיָא בְּסָמוּךְ גַּבֵּי זוג וּמְטַיֶּלֶת עִמּוֹ בֶּחָצֵר אֲלָא נִרְאֶה לר"י דְּטַעְמָא מִשּׁוּם טִרְחָא דְּשַׁבָּת וְאע"ג דְּשָׁרֵיא קְרָצוּף בפ"ב דְּבֵיצָה (דף כנ.) הָתָם יֵשׁ לָהּ צַעַר בְּיוֹתֵר א"נ לֹא שָׁרֵי אֶלָּא בי"ט אֲבָל בְּשַׁבָּת אָסוּר: **אֲפָךְ** שע"ג הַחֲמוֹר וא"ת וַיְתִיר הָאֲפָךְ וינער וְיִפּוֹל כִּדְאָמַר בְּפ' כָּל כִּתְבֵי גַּבֵּי הֵיתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה טָבָל כו' וי"ל דְּהָתָם מְיִירֵי בְּשֶׁקִּין שֶׁתּוֹכָל הַבְּהֵמָה לְהִתְקַלְקֵל אֲבָל מֻחְמֶצֶת הָאֲפָךְ לֹא תּוּכַל הַבְּהֵמָה לְהִתְקַלְקֵל לְכָךְ לֹא הִתִּירוּ: **תּוֹלִין** טַרְסְקָל וא"ת וְתַאֲסֵר מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בבע"ח כִּי הֵיכִי דְּאָסוּר לְהַנִּיחַ נֵר עַל גַּבֵּי דֶּקֶל בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחֲבֶר וי"ל דְּהָתָם מְנַעֲנֵעַ הָעֲנָפִים אֲבָל הָכָא אֵינוֹ מְנַעֲנֵעַ הַבְּהֵמָה בְּכֹחַ וְרַב אַסִּי בְּרַבִּי נָתָן דְּבָעֵי לְמֵיסַר אַפְסָר מִשּׁוּם דִּילְמָא אָתֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בבע"ח (ת".): **אַרְיוֹךְ** שֵׁם מָלֵךְ כִּדְכְתִיב אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אַלְסָר (בְּרֵאשִׁית יד) וְנִקְטֵי' טְפֵי מִשְּׁאָר מְלָכִים לְפִי שֶׁמַּבְלִיעַ בּוֹ לְשׁוֹן אֲרִי: **דְּשַׁמְּעֵהּ** דְּקָא מְסַיֵּם בָּהּ כו' אע"ג דקיי"ל. כְּרַב בְּאִסּוּרֵי הֲנָיוּ לְגַבֵּי שְׁמוּאֵל לְחוּדֵיהּ אֲבָל הָכָא ר' יוֹחָנָן דקי"ל כְּוָתֵהּ לְגַבֵּי רַב קַאֵי כְּשְׁמוּאֵל וּבְרֵיתָא דְּאַפְּךָ נָמֵי קָיְמָא כְּשְׁמוּאֵל לְמַאי דְּמְשַׁנֵּי כָּאן לְחַמָּמָה כָּאן לְצַנְּנָה וּמַתְנִי' דְּאֵין סָכִין וּמְפַרְכְּסִין לִבְהֵמָה דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן נָמֵי פְּלִיגָא לְמָקוֹם רָחוֹק דְּא"כ הֵיכִי דַּיְקִ מֵרִישָׁא דְּמַאן דְּשָׁרֵי טַרְסְקָל כ"ש מַרְדַּעַת. וְאֵין לְפָרֵשׁ נָמֵי דְּבָעֵי לְמֵיסַר בְּחָצֵר אַטוּ רה"ר כִּדְאָמַר גַּבֵּי אִשָּׁה בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דף סד:) דְּגַבֵּי בְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ כִּדְתָנְיָא בְּסָמוּךְ גַּבֵּי זוג וּמְטַיֶּלֶת עִמּוֹ בֶּחָצֵר אֲלָא נִרְאֶה לר"י דְּטַעְמָא מִשּׁוּם טִרְחָא דְּשַׁבָּת וְאע"ג דְּשָׁרֵיא קְרָצוּף בפ"ב דְּבֵיצָה (דף כנ.) הָתָם יֵשׁ לָהּ צַעַר בְּיוֹתֵר א"נ לֹא שָׁרֵי אֶלָּא בי"ט אֲבָל בְּשַׁבָּת אָסוּר: **אֲפָךְ** שע"ג הַחֲמוֹר וא"ת וַיְתִיר הָאֲפָךְ וינער וְיִפּוֹל כִּדְאָמַר בְּפ' כָּל כִּתְבֵי גַּבֵּי הֵיתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה טָבָל כו' וי"ל דְּהָתָם מְיִירֵי בְּשֶׁקִּין שֶׁתּוֹכָל הַבְּהֵמָה לְהִתְקַלְקֵל אֲבָל מֻחְמֶצֶת הָאֲפָךְ לֹא תּוּכַל הַבְּהֵמָה לְהִתְקַלְקֵל לְכָךְ לֹא הִתִּירוּ: **תּוֹלִין** טַרְסְקָל וא"ת וְתַאֲסֵר מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בבע"ח כִּי הֵיכִי דְּאָסוּר לְהַנִּיחַ נֵר עַל גַּבֵּי דֶּקֶל בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם דְּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמַחֲבֶר וי"ל דְּהָתָם מְנַעֲנֵעַ הָעֲנָפִים אֲבָל הָכָא אֵינוֹ מְנַעֲנֵעַ הַבְּהֵמָה בְּכֹחַ וְרַב אַסִּי בְּרַבִּי נָתָן דְּבָעֵי לְמֵיסַר אַפְסָר מִשּׁוּם דִּילְמָא אָתֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בבע"ח (ת".): **אַרְיוֹךְ** שֵׁם מָלֵךְ כִּדְכְתִיב אַרְיוֹךְ מֶלֶךְ אַלְסָר (בְּרֵאשִׁית יד) וְנִקְטֵי' טְפֵי מִשְּׁאָר מְלָכִים לְפִי שֶׁמַּבְלִיעַ בּוֹ לְשׁוֹן אֲרִי: **דְּשַׁמְּעֵהּ** דְּקָא מְסַיֵּם בָּהּ כו' אע"ג דקיי"ל. כְּרַב בְּאִסּוּרֵי הֲנָיוּ לְגַבֵּי שְׁמוּאֵל לְחוּדֵיהּ אֲבָל הָכָא ר' יוֹחָנָן דקי"ל כְּוָתֵהּ לְגַבֵּי רַב קַאֵי כְּשְׁמוּאֵל וּבְרֵיתָא דְּאַפְּךָ נָמֵי קָיְמָא כְּשְׁמוּאֵל לְמַאי דְּמְשַׁנֵּי כָּאן לְחַמָּמָה כָּאן לְצַנְּנָה וּמַתְנִי' דְּאֵין סָכִין וּמְפַרְכְּסִין לִבְהֵמָה דְּמַיְיתֵי לְקַמָּן נָמֵי פְּלִיגָא

אַדְּרַב כְּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס: **מַאי** לָאו בִּגְדוֹלִים וּמִשּׁוּם תַּעֲנוּג וא"ת וּמַאי קָשְׁיָא דִּלְמָא הָכָא מִיְּרֵי בְּטַרְסְקָל שֶׁנִּתְלָה מע"ש אֲבָל לִתְלוֹת בְּשַׁבָּת אַפִּי' בֶּחָצֵר

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ז:
ב מיי' פכ' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ז:
ד מיי' פכ' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ח:
ו מיי' פכ' מהל' שבת הל' יג:
ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ט:
ח מיי' פכ' מהל' שבת הל' יג:
ט טוש"ע או"ח סי' שה סעי' י:
י מיי' פכ' מהל' שבת הל' יג:
יא טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יא:
יב מיי' פכ' מהל' שבת הל' יג:
יג טוש"ע או"ח סי' שה סעי' י:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יז:
ב מיי' פכ' מהל' שבת הל' יג:
ג טוש"ע או"ח סי' שלב סעי' ב:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ל, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שלב סעי' ג ד:
ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ל, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:
ח מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:
י מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:
יב מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א משנה שבת
ב משנה שבת

גליון הש"ס

גמ' ולבהמה מי גזרינן והתניא. ק"ל דלמא משום שחיקת סממנים דאוריית' גזרי' אבל בתחומין דרבנן לא:

תורה אור השלם

לְבַבְתָּנִי אֲחֹתִי כַּלָּה לְבַבְתָּנִי (באחד) [בְּאַחַת] מֵעֵינַיִךְ בְּאַחַד עָנָק מִצַּוְּארֹנָיִךְ [שיר השירים ד, ט]

וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ שִׁית זוֹנָה וּנְצָרַת לֵב [משלי ז, י]

כְּגוֹן שֶׁהָיָה תְּחוּם שֶׁלָּהּ מֻבְלָע כו' ומ"מ לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא דֶּרֶךְ קְרִיאָה אֲבָל לֵילֵךְ מֵעֲבָר לַבְּהֵמָה וּלְרַדְּפָהּ לְעִיר לֹא: דּוּמְיָא דְּקַמֵּיעַ. שְׁמַע מִינָּה. אב(א)אָמַר מָר: וְלֹא בַּקָּמֵיעַ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּמְחֶה. וְהָא אֲנַן תְּנַן: וְלֹא בַּקָּמֵיעַ שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה. הָא מוּמְחֶה — שַׁפִּיר דָּמֵי! הָכָא נָמֵי שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה. וְהָא ״אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מוּמְחֶה״ קָתָנֵי! מוּמְחֶה לְאָדָם וְאֵינוֹ מוּמְחֶה לִבְהֵמָה. וּמִי אִיכָּא מוּמְחֶה לְאָדָם וְלָא הָוֵי מוּמְחֶה לִבְהֵמָה? אִין, אָדָם דְּאִית לֵיהּ מַזָּלָא — מְסַיַּיע לֵיהּ, בְּהֵמָה דְּלֵית לַהּ מַזָּלָא — לָא מְסַיַּיע לַהּ. אִי הָכִי, מַאי ״זֶה חוֹמֶר בַּבְּהֵמָה מִבָּאָדָם״? מִי סָבְרַתְּ אַקָּמֵיעַ קָאֵי? אַסַּנְדָּל קָאֵי. גתָּא שְׁמַע: סָכִין וּמַפָּרְכָּסִין לָאָדָם, וְאֵין סָכִין וּמַפָּרְכָּסִין לַבְּהֵמָה. מַאי לָאו, דְּאִיכָּא מַכָּה וּמְשׁוּם צַעַר! לָא, דְּגָמַר מַכָּה וּמְשׁוּם תַּעֲנוּג. תָּא שְׁמַע: בְּהֵמָה שֶׁאָחֲזָהּ דָּם, אֵין מַעֲמִידִין אוֹתָהּ בְּמַיִם בְּשָׁבִיל שֶׁתִּצְטַנֵּן. אָדָם שֶׁאָחֲזוֹ דָּם, מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּמַיִם בְּשָׁבִיל שֶׁיִּצְטַנֵּן. אָמַר עוּלָּא: גְּזֵירָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין. אִי הָכִי אָדָם נָמֵי! אָדָם נִרְאֶה כְּמֵיקֵר. אִי הָכִי בְּהֵמָה נָמֵי נִרְאֶה כְּמֵיקֵר! אֵין מֵיקֵר לִבְהֵמָה. וְלִבְהֵמָה מִי גָּזְרִינַן? וְהָתַנְיָא: הָיְתָה עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם, קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה. וְלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאָתוּיֵי. אָמַר רָבִינָא: כְּגוֹן שֶׁהָיָה תְּחוּם שֶׁלָּהּ מוּבְלָע בְּתוֹךְ תְּחוּם שֶׁלּוֹ. ה״רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: שְׁחִיקַת סַמְמָנִין גּוּפָהּ תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: בְּהֵמָה שֶׁאָכְלָה כַּרְשִׁינִין לֹא יְרִיצָנָּה בֶּחָצֵר בְּשָׁבִיל שֶׁתִּתְרַפֵּא, וְרַבִּי אוֹשַׁעְיָא מַתִּיר. דְּרֵישׁ רַבָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא. אָמַר מָר: לֹא יֵצֵא הַזָּב בַּכִּיס שֶׁלּוֹ, וְלֹא עִזִּים בַּכִּיס שֶׁבְּדַדֵּיהֶן. וְהָתַנְיָא: יוֹצְאוֹת עִזִּים בַּכִּיס שֶׁבְּדַדֵּיהֶן! אָמַר רַב יְהוּדָה, לָא קָשְׁיָא: הָא דְּמִיהַדַּק, הָא דְּלָא מִיהַדַּק. (ב)רַב יוֹסֵף אָמַר: תַּנָּאֵי שָׁקְלַתְ מֵעַלְמָא? תַּנָּאֵי הִיא, דְּתָנֵי: הָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת, רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בְּכָלָן חוּץ מִן הָרְחֵילוֹת הַכְּבוּנוֹת, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ, אֲבָל לֹא לְיַחֲלֵב. ו״וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא רַבִּי יְהוּדָה, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן לְיַבֵּשׁ, כָּאן לְיַחֲלֵב. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּעִזִּים שֶׁל אַנְטוֹכְיָא שֶׁהָיוּ דַּדֵּיהֶן גַּסִּין, וְעָשׂוּ לָהֶן כִּיסִּין כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסָּרְטוּ דַּדֵּיהֶן. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ וְהִנִּיחָה בֵּן לֵינָק וְלֹא הָיָה לוֹ שָׂכָר מְנִיקָה לִיתֵּן, וְנַעֲשָׂה לוֹ גַּם וְנִפְתְּחוּ לוֹ דַּדֵּין כְּשְׁנֵי דַּדֵּי אִשָּׁה וְהֵנִיק אֶת בְּנוֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גָּדוֹל אָדָם זֶה שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ גַּם כֵּן! אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אַדְרַבָּה כַּמָּה גָּרוּעַ אָדָם זֶה שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ לוֹ סִדְרֵי בְרֵאשִׁית. אָמַר רַב יְהוּדָה: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה קָשִׁים מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ עָלָיו סִדְרֵי בְרֵאשִׁית. אָמַר רַב נַחְמָן: תִּדַּע, דְּמִתְרְחִישׁ נִיסָּא וְלָא אִבְּרוּ מְזוֹנֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁנִּשָּׂא אִשָּׁה גִּידֶמֶת וְלֹא הִכִּיר בָּהּ עַד יוֹם מוֹתָהּ. אָמַר רַב: בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה צְנוּעָה אִשָּׁה זוֹ שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ בַּעֲלָהּ. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּיא: זוֹ דַּרְכָּהּ בָּכָךְ. אֶלָּא: כַּמָּה צְנוּעַ אָדָם זֶה שֶׁלֹּא הִכִּיר בְּאִשְׁתּוֹ. ט״זְכָרִים יוֹצְאִין לְבוּבִין. מַאי ״לְבוּבִין״? אָמַר רַב הוּנָא: תּוּתָרֵי. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי ״לְבוּבִין״ לִישָׁנָא דְּקִרוֹבֵי הוּא — דִּכְתִיב: ״לִבַּבְתִּנִי אֲחוֹתִי כַּלָּה״. עוּלָּא אָמַר: עוֹר שֶׁקּוֹשְׁרִין לָהֶם כְּנֶגֶד לִבָּם — כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּלוּ עֲלֵיהֶן זְאֵבִים. זְאֵבִים — אַזְכָּרִים נָפְלִי, אַנְקֵיבוֹת לָא נָפְלִי? מְשׁוּם דִּמְסָגוּ בְּרֵישׁ עֶדְרָא. וּזְאֵבִין — בְּרֵישׁ עֶדְרָא נָפְלִי, בְּסוֹף עֶדְרָא לָא נָפְלִי? אֶלָּא: מְשׁוּם דְּשַׁמְּעִינֵי. וּבְנָקֵבוֹת לֵיכָּא דְּשַׁמְּעִינַן? וְתוּ, מִי יָדְעִי בֵּין הָנֵי לְהָנֵי? אֶלָּא מְשׁוּם דְּזָקְפֵי חוֹטְמַיְיהוּ וּמְסָגוּ כִּי דָּווּ. יא״רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: עוֹר שֶׁקּוֹשְׁרִין לָהֶן תַּחַת זַכְרוּתָן כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת. מַאי? — מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: וְהָרְחֵילִים יוֹצְאוֹת שְׁחוּזוֹת. מַאי ״שְׁחוּזוֹת״ — שֶׁאוֹחֲזִין הָאַלְיָה שֶׁלָּהֶן לְמַעְלָה כְּדֵי שֶׁיַּעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים. רֵישָׁא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עַל הַנְּקֵבוֹת, וְסֵיפָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי ״שְׁחוּזוֹת״ לִישָׁנָא דְּגַלּוּיֵי הוּא? — דִּכְתִיב: ״וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרָאתוֹ שִׁית

דּוּמְיָא דְּקַמֵּיעַ מִשּׁוּם חֹלִי: וְהָא אֲנַן תְּנַן גַּבֵּי אָדָם לְקַמָּן בְּפ' בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דַּף ס.): הָא מַמָּחֶה שַׁפִּיר דָּמֵי מַאי שָׁנָא בְּהֵמָה מֵאָדָם: מִזַּלֵּהּ מַלְאֲךְ שֶׁלּוֹ וּמֵלִיץ עָלָיו: אִי הָכִי דִּבְהֵמָה נָמֵי נִפְקָא בְּקַמֵּיעַ הַמְּמָחֶה לִבְהֵמָה: מַאי זֶה חוֹמֶר אָדָם נָמֵי לָא נָפֵק אֶלָּא בְּקַמֵּיעַ מַמְחֶה לְאָדָם: אַסַּנְדָּל קָאֵי וְזֶה חֹמֶר דְּקָתָנֵי וְלֹא בְּהֵמָה בַּסַּנְדָּל שֶׁבִּרְגָלֶיהָ: סָכִין שָׁמָּן: וּמַפָּרְכָּסִין גְּלָלֵי מַכָּה: וּמְשׁוּם צַעַר [וְאָפִילּוּ] הָכִי לִבְהֵמָה לֹא וְקָשְׁיָא בֵּין לְרַב בֵּין לְשְׁמוּאֵל דִּשְׁרֵי בְּמַרְדַּעַת: לֹא דְּגָמַר מַכָּה שֶׁנִּתְרַפְּאָה הַמַּכָּה וְסִיכָּה וּפְרִכּוּס מִשּׁוּם תַּעֲנוּג וּלְרַב וַדַּאי קְשָׁיָא וְהָהִיא מְתַנְיָתָא קַמַּיְיתָא דְּאָבַד נָמֵי קְשָׁיָא לֵיהּ דְּנָהֵי נָמֵי דִּלְצַנָּה לֵיכָּא צַעַר תַּעֲנוּג מִיהָא הוּא אֶלָּא רַב תַּנָּא הוּא וּפְלִיג: שֶׁאָחֲזָה דָּם אנפודור"א: אֵין מַעֲמִידִין כו' אַלְמָא אֲפִילּוּ צַעַר נָמֵי אָסוּר: גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִים בְּמַדֵּי דִּרְפוּאָה גְּזוּר רַבָּנָן דְּאִי שָׁרֵית שׁוּם רְפוּאָה אָתֵי לְמִשְׁרֵי שְׁחִיקַת סַמְמָנִים וְהוּא אִסְּוּרָא דְּאוֹרְיְתָא דְּהָוֵי טוֹחֵן: אֵין מֵיקָר לִבְהֵמָה אֵין דֶּרֶךְ לְהַקֵּר בְּהֵמָה הִלְכָךְ כֵּלֵי עַלְמָא יַדְעִי דִּלְרִפּוּאָה קְמִכַּוְּנִ וְאָתֵי לְמִשְׁרֵי שְׁחִיקַת סַמְמָנִים: וּמִי גָּזְרִינַן בְּמָקוֹם פְּסִידָא כִּי הַאי גַּוְנָא: חוּץ לַתְּחוּם קס"ד חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלּוֹ הָיְתָה עוֹמֶדֶת בְּהֵמָה: שֶׁהָיָה תְּחוּם שֶׁלָּהּ מֻבְלָע בְּתוֹךְ תְּחוּם שֶׁלּוֹ דְּחוּץ לַתְּחוּם דְּקָתָנֵי חוּץ לַתְּחוּם שֶׁלָּהּ שֶׁהַבְּהֵמָה הַמְּסוּרָה לְרוֹעֶה הַמְיֻחָד הֲרֵי הִיא כְּרַגְלֵי הָרוֹעֶה וְזֶה הַקּוֹרֵא לָהּ בְּעָלֶיהָ וְיָכוֹל לֵילֵךְ כְּגוֹן שֶׁהוּא שַׁבָּת קָרוֹב לְאוֹתוֹ מָקוֹם וַאֲפִילּוּ הָכִי לֹא יְבִיאֶנָּה מַמָּשׁ בְּיָדָיו הוֹאִיל וְהִיא יְצִיאָה חוּץ לְתַחֻמָּהּ אֵין לָהּ אֶלָּא ד' אַמּוֹת וּמֵיהוּ קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה דְּלָא הֲוָהַר הוּא עַל תְּחוּם בְּהֶמְתּוֹ וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְבִיאֶנָּה מַמָּשׁ בְּיָדָיו: תַּנָּאֵי הִיא דְּאִיכָּא דְּלָא גָּזַר שְׁאַר רְפוּאוֹת אַטּוּ שְׁחִיקַת סַמְמָנִין: שֶׁאָכְלָה כַּרְשִׁינִין הַרְבֵּה וְעַל יְדֵי אֲכִילָה מְרֻבָּה אֲחָזָה חֹלִי שֶׁקּוֹרִין מיניי"א וּצְרִיכָה לְהִשְׁתַּלְשֵׁל וּלְהוֹצִיא רְעִי וּמְרִיצָה: כְּדֵי שֶׁתִּתְרַפֵּא גָּרְסִינַן הָכָא לְשׁוֹן רִפּוּי שֶׁיִּהְיוּ מֵעֶיהָ רָפוּיִים בְּשֶׁלְשׁוּל וּמוֹצִיאָה רְעִי: לֹא יְרִיצֶנָּה גְּזֵרָה בְּכָל רְפוּאָה אַטּוּ שְׁחִיקַת סַמְמָנִין: דְּמַהֲדַּק דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ דִּילְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאָתוֹיֵי: תַּנָּאֵי שָׁקְלַתְ מֵעַלְמָא אַבַּדְתָּ כֻּלָּם שֶׁאֵין אַתָּה מוֹצֵא תְּנָאִים שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּכָךְ דְּתוֹקֵי הָנָךְ תַּרְתֵּי מַתְנֵיתִין' חָדָא כְּמַר וַחֲדָא כְּמָר: תַּנָּאֵי הִיא בְּמַתְנִיתִין ר"מ שָׁרֵי ר' יוֹסֵי אָסַר: לְיַבֵּשׁ מְהַדַּק שַׁפִּיר וּלְעַנְגֵן מַשּׁוֹי נָמֵי לָא הֲוֵי מַשּׁוֹי דְּצָרְךָ גּוּפָהּ הִיא דַּחֲלָבָהּ מַכְחִישָׁהּ: לַחֲלֵב הָוֵי מַשּׁוֹי שְׁטוֹעֶנֶת אֶת הֶחָלָב בַּכִּיס: גַּסִּין גְּדוֹלִין וְנִגְרָרִין עַל הַקּוֹצִין וּמִסָּרְטִין דַּדֵּיהֶן: שֶׁנִּשְׁתַּנּוּ עָלָיו כו' וְלֹא זָכָה לִפְתֹּחַ לוֹ שַׁעֲרֵי שָׂכָר: תִּדַּע דְּקִשְׁיָן: דְּמַרְחֲשִׁי נִסָּא מִן הַשָּׁמַיִם לְכַמָּה הַצָּלוֹת לְנַפְשׁוֹת אָדָם: וְלָא אִבְּרוּ מְזוֹנֵי וְאֵין נֵס זֶה רָגִיל שֶׁיִּבָּרְאוּ מְזוֹנוֹת לַצַּדִּיקִים בְּבֵיתָם שֶׁיִּמְצְאוּ חִטִּין גְּדֹלִין בְּאוֹצְרוֹתֵיהֶן: גְּדֶמֶת יָדָהּ קְטוּעָה: זוֹ דַּרְכָּהּ בְּכָךְ לְכַסּוֹת כָּל אִשָּׁה עַצְמָהּ וכ"ש זוֹ שֶׁהָיְתָה צְרִיכָה לְכָךְ: תּוּתָרֵי קופל"א שֶׁמְּחַבְּרִין אוֹתָם בְּקֶשֶׁר שְׁנַיִם שֶׁלֹּא יִבָּרְחוּ: לְבַבְתָּנִי קְרֵבָתָנִי נוֹי מַעֲשֶׂיהָ: דֶּרֶךְ זְאֵבִים לָאֱחֹז בְּהֵמָה בְּלֻבָּהּ: אַנְקֵבוֹת לֹא נָפְלִי בְּתָמִיהָ: דְּמְסָגֵי מְהַלְּכִין: בְּסוֹף עֶדְרָא לֹא נָפְלִי בְּתָמִיהָ: כִּי דָּווּ מַבִּיטִין כָּאן וְכָאן לְפִיכָךְ מִתְקַנְּאִין בָּהֶם כְּסִבּוּרִים שֶׁרוֹצִים לְהִלָּחֵם בָּהֶם: אֵלְיָה זָנָב שֶׁלָּהֶן קוֹשְׁרִים כְּלַפֵּי גַּבָּן שֶׁלֹּא יְכַסֶּה עֶרְוָתָן:

מסורת הש"ס

א שבועות ו:; משנה נגעים ב ביצה כט.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שמכבנין וכו' ביום שנולד. עי' רש"י יחזקאל כו יח: שם ד"ה כלאים דחבלים וכו' דבר שאין מתכוין אסור. עי' לקמן קמ ע"א ברש"י ד"ה אבל נוטל: תוס' ד"ה רב אמר וכו' דאיכא דמפסי להו לתנאי. כעין זה מגילה לב ע"א:

תורה אור השלם

וְהִנֵּה אִשָּׁה לִקְרַאתּוֹ שִׁית זוֹנָה וּנְצוּרַת לֵב [משלי ז, י]

וַיֹּאמֶר מָה הָעֲרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־נָתַתָּה לִּי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶם אֶרֶץ כָּבוּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה [מלכים א ט, יג]

וַיֵּצֵא חִירָם מִצֹּר לִרְאוֹת אֶת־הֶעָרִים אֲשֶׁר נָתַן־לוֹ שְׁלֹמֹה וְלֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינָיו [מלכים א ט, יב]

שִׁית זוֹנָה וּנְצוּרַת לֵב״. אֲ״הָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת כְּבוּלוֹת. מַאי ״כְּבוּלוֹת״? — שֶׁמְּכַבְּלִין אֲלֵיהֶן שֶׁלָּהֶן לְמַטָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲלוּ עֲלֵיהֶן זְכָרִים. מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי ״כָּבוּל״ לִישָׁנָא דְּלָא עָבֵיד פֵּירֵי הוּא — דִּכְתִיב: ״מָה הֶעָרִים [הָאֵלֶּה] אֲשֶׁר נָתַתָּ לִי אָחִי וַיִּקְרָא לָהֶן אֶרֶץ כָּבוּל עַד הַיּוֹם הַזֶּה״. מַאי ״אֶרֶץ כָּבוּל״? אָמַר רַב הוּנָא: שֶׁהָיוּ בָּהּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמְּכוּבָּלִין בְּכֶסֶף וּבְזָהָב. אָמַר לֵיהּ רָבָא: אִי הָכִי, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״(כִּי לֹא) יָשָׁרוּ בְּעֵינָיו״ — מִפְּנֵי שֶׁמְּכוּבָּלִין בְּכֶסֶף וּבְזָהָב לֹא יָשָׁרוּ בְּעֵינָיו? אָמַר לֵיהּ: אִין, כֵּיוָן דְּעַתִּירֵי וּמְפַנְּקִי, לָא עָבְדִי עֲבִידְתָּא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אֶרֶץ חוֹמְטוֹן הָיְתָה. וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ ״כָּבוּל״ — דִּמְשְׁתָּרְגָא בַּהּ כַּרְעָא עַד כַּבְלָא. וְאָמְרִי אִינָשֵׁי: אַרְעָא מְכַבַּלְתָּא דְּלָא עָבְדָא פֵּירֵי. גד(א)כְּבוּנוֹת. מַאי ״כְּבוּנוֹת״? — שֶׁמְּכַבְּנִין אוֹתָן לְמֵילְת. כְּדִתְנַן: שְׁאֵת — כְּצָמָר לָבָן. מַאי צָמָר לָבָן? אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: כְּצָמָר נָקִי בָּן יוֹמוֹ שֶׁמְּכַבְּנִין אוֹתוֹ לְמֵילְת. הוְהָעִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת. אִיתְּמַר, רַב אָמַר: הַלָּכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הַלָּכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְאֵיכָא דְּמַתְנֵי לַהּ שְׁמַעְתָּא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁיהּ. רַב אָמַר: לְיַבֵּשׁ מוּתָּר וְלֹא לְחַלֵּב, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר. וְאֵיכָא דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא: עִזִּים יוֹצְאוֹת צְרוּרוֹת לְיַבֵּשׁ אֲבָל לֹא לְחַלֵּב. מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אָמְרוּ: כָּךְ הֲלָכָה, אֲבָל מִי מַפִּיס אֵיזוֹ לְיַבֵּשׁ וְאֵיזוֹ לְחַלֵּב? וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵין מַכִּירִים, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר. אָמַר שְׁמוּאֵל: וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא. כִּי אָתָא רָבִין אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא. מַתְנִי׳ וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? — לֹא יֵצֵא גָּמָל בְּמִטּוּלְטָלֶת, לֹא עָקוּד וְלֹא רָגוּל, וְכֵן שְׁאָר כָּל הַבְּהֵמוֹת. זלֹא יִקְשׁוֹר גְּמַלִּים זֶה בָּזֶה וְיִמְשׁוֹךְ, אֲבָל מַכְנִיס חֲבָלִים לְתוֹךְ יָדוֹ וְיִמְשׁוֹךְ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרוֹךְ. טזגָּמָל׳: תָּנָא לֹא יֵצֵא הַגָּמָל בְּמִטּוּלְטָלֶת הַקְּשׁוּרָה לוֹ בְּזָנָבוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּמִטּוּלְטָלֶת הַקְּשׁוּרָה בְּזָנָבוֹ וּבְחוֹטַרְתּוֹ. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: יוֹצֵא הַגָּמָל בְּמִטּוּלְטָלֶת הַקְּשׁוּרָה לוֹ בְּשִׁילְיָיתָא. יחא(ב)לֹא עָקוּד וְלֹא רָגוּל. אָמַר רַב יְהוּדָה: ״עָקוּד״ — עֲקֵידַת יָד וָרֶגֶל, כְּיִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. ״רָגוּל״ — שֶׁלֹּא יָכוֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשׁוֹר. מֵיתִיבִי: ״עָקוּד״ — שְׁתֵּי יָדַיִם וּשְׁתֵּי רַגְלַיִם. ״רָגוּל״ — שֶׁלֹּא יָכוֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשׁוֹר! הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא: ״עָקוּד״ — עֲקֵידַת יָד וָרֶגֶל אוֹ שְׁתֵּי יָדַיִם וּשְׁתֵּי רַגְלַיִם, ״רָגוּל״ — שֶׁלֹּא יָכוֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשׁוֹר. וְאַבַּתְּי לָא דָּמֵי: בְּשִׁלְמָא רֵישָׁא וְסֵיפָא — נִיחָא, מְצִיעָתָא קַשְׁיָא! אֶלָּא הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, ״עָקוּד״ — עֲקֵידַת יָד וָרֶגֶל, כְּיִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. ״רָגוּל״ — שֶׁלֹּא יָכוֹף יָדוֹ עַל גַּבֵּי זְרוֹעוֹ וְיִקְשׁוֹר. וְלֹא יִקְשׁוֹר גְּמַלִּים. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב אָשֵׁי: מִשּׁוּם דְּמֵיחְזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִינָּגָא. יטיאֲבָל מַכְנִיס. אָמַר רַב אַשֵׁי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְעִנְיַן כְּלָאִים. כְּלָאִים דְּמַאי? אִילֵימָא כְּלָאִים דְּאָדָם, וְהָתְנַן: אָדָם מוּתָּר עִם כּוּלָּם לַחֲרוֹשׁ וְלִמְשׁוֹךְ! טוטזאֶלָּא כְּלָאִים דַּחֲבָלִים. וְהָתַנְיָא: הַתּוֹכֵף תְּכִיפָּה אַחַת — אֵינָהּ חִיבּוּר? לְעוֹלָם כְּלָאִים דַּחֲבָלִים, וְהָכִי קָאָמַר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרוֹךְ וְיִקְשׁוֹר. יחיתא(ב)אָמַר שְׁמוּאֵל: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֵצֵא [חֶבֶל] מִתַּחַת יָדוֹ טָפַח. וְהָא תָּנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל טִפְחַיִם! אָמַר אַבָּיֵי: הַשְׁתָּא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל טָפַח, וְתָנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל טִפְחַיִם — שְׁמוּאֵל הֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה אָתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן.

וְהָתַנְיָא: עַד כַּבְלָא מְפָרֵשׁ רִ״י עַד הַשּׁוּק כְּדְאָמַר בְּפָ' בַּמָּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף כג:) בִּירִית בְּאַחַת כְּבָלִים בִּשְׁתַּיִם שְׁמַנִּיחִין הַכְּבָלִים בַּשּׁוּק: רַב אָמַר לְיַבֵּשׁ מַתָּר כו' וא"ת לֵימָא מָר הֲלָכָה כְּמָר וי"ל מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּמַפְּסֵי לְהוּ לְתַנָּאֵי: הֲלָכָה כְּר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא הָא דְּנָקֵט ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה וְלָא נָקֵט ר' יוֹסֵי מִשּׁוּם דִּבְמָקוֹם שֶׁאֵין עוֹשִׂין כְּלָל אֶלָּא כְּדֵי לְיַבֵּשׁ שָׁרֵי ר' יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא דְּלָא שַׁיְיךְ הָתָם מִי מַפֵּיס וְר' יוֹסֵי אוֹסֵר מִשּׁוּם דְּיִלְמָא נָפֵל: ר"ת גֶּרֵיס אָמַר רַב הֲלָכָה כת"ק וּשְׁמוּאֵל אָמַר כו' וְכֵן כִּי אָתָא רָבִין א"ר יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא וְאַתֵּי שִׁפִּיר אִפָּא דְּמַתְנֵי לַהּ לְדַרַב וּשְׁמוּאֵל דְּלְעֵיל אַהָא: וְהָתָנַן אָדָם מֻתָּר עִם כֻּלָּם לַחֲרֹשׁ וְלִמְשׁוֹךְ וא"ת אַפִּי' יֵהָא אָדָם נָמֵי אָסוּר תִּקְשֶׁה דְּמַאי כְּלָאִים שַׁיְיךְ הָכָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹשֵׁךְ בַּעֲגָלָה וּבְקָרוֹן דְּהָא בְּשַׁבָּת אֵירֵי וְאֵין לוֹמַר דְּאָסוּר לְהַנְהִיג בְּכְלָאִים אַפִּי' לֹא יִמְשׁוֹךְ שׁוּם דָּבָר דְּאִם כֵּן יֵהָא אָסוּר לְהוֹלִיךְ וּלְהָזִיז מִמְּקוֹמוֹ שׁוֹר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין דְּחָשִׁיב כְּשֵׁנִי מִינִים דִּדְאָמְרִי׳ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דף כב.) הַמַּנְהִיג בְּשׁוֹר פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין לוֹקֶה גּוּף אֶחָד הוּא וַעֲשָׂאוֹ הַכָּתוּב שְׁנֵי גוּפִים וי"ל דְּה"ק אִילֵימָא כְּלָאִים דְּאָדָם וְהָא דְּקָתָנֵי וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכְרוֹךְ בְּחוֹל קָאָמַר כְּדַאוֹקְמָנָא לְעֵיל (פ"ב דַּף כג:) וְלֹא בְּשֶׁמֶן שֶׁרֻּפָּה דְּאֵירֵי בִּיו"ט וּמֵירֵי שֶׁמּוֹשְׁכִין שׁוּם דָּבָר אִי נָמֵי י"ל דַּחֲשִׁיב מִשְׁיכָה מַה שֶּׁנּוֹשְׁאִים שְׁנֵיהֶם אֶת הַחֲבָלִים:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:

ב מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:

ד מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שה סעי' ו:

ו מיי' פכ' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' טו:

ח מיי' פכ' מהל' שבת הל' ט:

ט טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יג:

י מיי' פכ' מהל' שבת הל' י:

יא טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יד:

יב מיי' פכ' מהל' שבת הל' י:

יג טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' טז:

יד מיי' פט' מהל' כלאים הל' ו, סמג לאוין רפב:

טו טוש"ע יו"ד סי' ש סעי' ב:

טז מיי' פי' מהל' כלאים הל' כד, סמג לאוין רפג:

יז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' טז:

יח מיי' פכ' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יז:

ב מיי' פכ' מהל' שבת הל' י:

ג מיי' פכ' מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ד טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יז:

ה מיי' פכ' מהל' שבת הל' י:

ו מיי' פכ' מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ז מיי' פו' מהל' דעות הל' ז, סמג עשין יא:

מסורת הש"ס

א לעיל נג.

ב משנה ביצה

ג לקמן סד:

ד סוכה ד:

ה לעיל נב.

ו ביצה כג.

ז סוכה ד:; ביצה כט.; עבודה זרה מג.; מגילה ז.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הוה מעשר וכו' והד"ר אלחנן מפרש. ע' מ"ל רפ"ו מהלכות בכורות:

תורה אור השלם

הָכָה יִהְיֶה צוֹם אֲבָחֲרֵהוּ יוֹם עִנּוֹת אָדָם נַפְשׁוֹ הֲלָכֹף כְּאַגְמֹן רֹאשׁוֹ וְשַׂק וָאֵפֶר יַצִּיעַ הֲלָזֶה תִּקְרָא־צוֹם וְיוֹם רָצוֹן לַיהוָה [ישעיהו נח, ה]

אדם פרטי אחראי רק לחטאיו שלו. ואילו מנהיג מוחזק אחראי לחטאי כל הציבור שבהנהגתו, או לפחות אלו שהיה בידו למנוע.8.כל מי שאפשר למחות לאנשי ביתו ולא מיחה, נתפס על אנשי ביתו. באנשי עירו – נתפס על אנשי עירו. בכל העולם כולו – נתפס על כל העולם כולו", שבת נד ע"ב. עם הכוח באה אחריות, והיא גדלה ככל שהכוח גדל. [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, ויקרא; כשמנהיג שוגה טו]

יְהוָה בְּמִשְׁפָּט יָבוֹא עִם־זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו וְאַתֶּם בִּעַרְתֶּם הַכֶּרֶם גְּזֵלַת הָעָנִי בְּבָתֵּיכֶם [ישעיהו ג, יד]

מַאי טַעְמָא דְּיִלְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵי אע"ג דְּאוֹקִימְנָא לְעֵיל דְּאַיְרֵי בְּקִשּׁוּרָה הָכָא מְפָרֵשׁ לְפוּם מַשְׁמָעוּת רַהֲטָא דְּמַתְנִי' וּמִשּׁוּם שֶׁהֲאֲרִיךְ לְעֵיל לֹא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ הָכָא וּמִתּוֹךְ פִּי' הַקָּוְנָט' מַשְׁמַע דל"ג דְּיִלְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵי: מְשׁוּם דְּמִיחֲזֵי כְּמַאן דְּאָזֵל לְחַנְּגָא אֲבָל מַשּׁוֹי אֵינוֹ שָׁבֹטֵל אַגַּב אִפְּסָר וּמִשּׁוּם דְּיִלְמָא נָפֵל נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כְּדְחַיֵּישׁ גַּבֵּי זוּג בְּרֵישׁ בַּמָּה אִשָּׁה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף נח: וְשָׁם) דְּהָכָא מַיְרֵי בְּאָרִיג וְאָמַר הָתָם כָּל שֶׁהוּא אָרִיג לֹא גָּזְרוּ: דְּלָא לִמְצִיוּהָ יְאלֵי פירש"י שאנשוא"ש דְּהַיְנוּ עֲלִיקָה וְאֵין נִרְאֶה דְּאֵין מוֹצְצוֹת אֶלָּא דָּם וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר עֲלוּקוֹת וְלֹא אֲשְׁכְּחַן דְּקָרֵי לְהוּ יְאלֵי בְּשׁוּם מָקוֹם וְנִרְאֶה דְּיאלֵי הַיְנוּ נָמֵי קוּפְּר דְּמַתְנִי' כִּדְאָמַר בְּרֵישׁ בְּבָא בְּתְרָא (דף ד.) גַּבֵּי הוֹרְדוֹס אַהְדַּר לֵיהּ כְּלִילָא דְּיאלֵי וְנַקְרִינְהוּ לְעִינְהּ וְהָאֲנָקָה מְתַרְגְּמִינַן יְאלֵי (ויקרא יא) וְהוּא שֶׁקּוֹרִין הירצו"ן: הַוָּה מַעֲשֵׂר ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה כָּל שֶׁתָּא וְשַׁתָּא הִקְשָׁה ר"ת דְּאָמַר בְּפ' בְּתְרָא דְּבָכוֹרוֹת (דף נג: וְשָׁם) דְּאֵין מַעֲשֵׂר בְּהֵמָה נוֹהֵג אֶחָד הַחֲרֵבָן מִפְּנֵי הַתַּקָּלָה א"כ בִּזְמַן הַבַּיִת הָוָה מַעֲשֵׂר וּמִסְתָּמָא בֶּן י"ג שָׁנָה הָיָה כְּשֶׁעָשַׂר וא"כ מַאי קָאָמַר דַּהֲוָה מַעֲשֵׂר כָּל שֶׁתָּא וְשַׁתָּא דע"כ לֹא הָיָה בְּשָׁעַת חֻרְבַּן הַבַּיִת לְכָל הַיּוֹתֵר כִּי אִם בֶּן י"ד אוֹ ט"ו שְׁהֵרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי מַשֶּׁךְ נְשִׁיאוּתוֹ אֶחָד הַחֲרֵבָן שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם תַּקָּנוֹת תִּקֵּן אֶחָד הַחֲרֵבָן כִּדְתָנַן בְּהמ"ק הִתְקִין רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וַאֲחֵרִים ר"ג הָיָה נְשִׂיא שְׁנָתַיִם אוֹ ג' קֹדֶם שֶׁמִּנּוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה כְּדַאֲמַר בְּפֶרֶק תְּפִלַּת הַשַּׁחַר (בְּרָכוֹת דַּף כז:) אֶשְׁתְּקַד צַעֲרֵהּ לְרַבִּי צָדוֹק וְקֹדֶם לָכֵן צַעֲרֵהּ לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל תַּקָּנַת הַמּוֹעָדוֹת וּכְשֶׁהֶעֱמִידוּהוּ נָשִׂיא הָיָה בֶּן י"ח שָׁנָה כְּדַאֲמַר הָתָם הֲרֵי בְּשָׁעַת חֻרְבַּן הָיָה בֶּן י"ד אוֹ ט"ו לְכָל הַיּוֹתֵר וי"ל דְּקֹדֶם גְּזֵרָה הָוָה מַעֲשֵׂר אִי נָמֵי אַפּוֹטְרוֹפּוֹס הָוָה מְעַשֵּׂר בְּקַטְנוּתוֹ והר"ר אֶלְחָנָן מְפָרֵשׁ הָוָה מַעֲשֵׂר אַחַר חֻרְבַּן בְּהֶמֶת אַרְנוֹנָא לְמַלְּךְ: **רַב** וְר' חֲנִינָא וְר' יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מַתְנִי פְּרוּשׁ מַתְנִי הַהּ שְׁמַעְתָּא דְּאָמַר בְּסָמוּךְ וְהַשְׁתָּא פָּסַק הַשַּׁ"ס לְמִלְּתֵהּ וְקָאָמַר בְּכוּלֵּי (הַשַּׁ"ס) כָּל כה"ג זוּגָא מְחַלְּפָא רַבִּי יוֹחָנָן כוּ' וְלֹא קָאֵי מַתְנִי אַחִלּוּף כָּךְ קִבֵּל רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁלֹמֹה שֶׁשָּׁמַע מֵרַבִּי אֶלִיעֶזֶר רַבּוֹ:

וְהָתַנְיָא: וּבְלִבַּד שֶׁיְּגַבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח! כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּחַבָּלָא דְּבֵינֵי בֵינֵי. א־ג(א)מַתְנִי׳ אֵין חָמוֹר יוֹצֵא בַּמַּרְדַּעַת בִּזְמַן שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה לוֹ, וְלֹא בַּזּוּג אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּקוּק, וְלֹא בְּסוּלָּם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלוֹ. וְאֵין הַתַּרְנְגוֹלִים יוֹצְאִין בְּחוּטִין וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלֵיהֶם, וְאֵין הַזְּכָרִים יוֹצְאִין בָּעֲגָלָה שֶׁתַּחַת הָאַלְיָה שֶׁלָּהֶן. (ב)וְאֵין הָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת חֲנוּנוֹת, וְאֵין הָעֶגֶל יוֹצֵא בְּגִימּוֹן, וְלֹא פָּרָה בָּעוֹר הַקּוּפָּר, וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ. פָּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָיְתָה יוֹצְאָה בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים. גְּמָ׳ מַאי טַעְמָא — כְּדַאֲמַרַן. (ג)וְלֹא בַּזּוּג אַף עַל פִּי שֶׁהוּא פָּקוּק: מְשׁוּם דְּמֵיחֲזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִינְּגָא. וְלֹא בְּסוּלָּם שֶׁבְּצַוָּארוֹ: אָמַר רַב הוּנָא: בֵּי לוֹעֲא. לְמַאי עָבְדִי לֵיהּ? — לְהֵיכָא דְּאִית לֵיהּ מַכָּה, דְּלָא הָדַר חָיֵיךְ בֵּיהּ. וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבְּרַגְלוֹ: דְּעָבְדִי לֵיהּ לְגִירָא. וְאֵין הַתַּרְנְגוֹלִין יוֹצְאִין בְּחוּטִין: דְּעָבְדִי לְהוּ סִימָנָא כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיחְלְפוּ. וְלֹא בִּרְצוּעָה: דְּעָבְדִי לְהוּ כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיתְבְּרוּ מָאנֵי. וְאֵין הַזְּכָרִים יוֹצְאִין בָּעֲגָלָה: כִּי הֵיכִי דְּלָא לְחִמְטָן אַלְיֵיתְיהוּ. (ד)וְאֵין הָרְחֵלִים יוֹצְאוֹת חֲנוּנוֹת: יָתֵיב רַב אַחָא בַּר עוּלָּא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא וְיָתֵיב וְקָאָמַר: מְשָׁעָה שָׁגוֹזְזִין אוֹתָהּ טוֹמְנִין לָהּ עֶזֶק בְּשָׁמֶן וּמַנִּיחִין לָהּ עַל פַּדַּחְתָּהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּצְטַנֵּן. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא: אִם כֵּן, עֲשִׂיתָהּ מָר עוּקְבָא. אֶלָּא יָתֵיב רַב פָּפָּא בַּר שְׁמוּאֵל קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא וְיָתֵיב וְקָאָמַר: בְּשָׁעָה שֶׁכּוֹרַעַת לֵילֵד טוֹמְנִין לָהּ שְׁנֵי עֶזְקִין שֶׁל שָׁמֶן, וּמַנִּיחִין לָהּ אֶחָד עַל פַּדַּחְתָּהּ וְאֶחָד עַל הָרֶחֶם כְּדֵי שֶׁתִּתְחַמֵּם. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: אִם כֵּן, עֲשִׂיתָהּ יַלְתָּא. אֶלָּא אָמַר רַב הוּנָא: עֵץ אֶחָד יֵשׁ בִּכְרֵכֵי הַיָּם וְ"יַחְנוּן" שְׁמוֹ, וּמְבִיאִין קִיסָּם וּמַנִּיחִין לָהּ בְּחוֹטָמָהּ כְּדֵי שֶׁתִּתְעַטֵּשׁ וְיִפָּלוּ דַּרְנֵי רֹאשָׁהּ. אִי הָכִי זְכָרִים נָמֵי! כֵּיוָן דְּמִנַּגְּחֵי זְכָרִים בַּהֲדָדֵי מִמֵּילָא נָפְלָן. שִׁמְעוֹן נְזִירָא אָמַר: קִיסָּמָא דְּרִיתְמָא. בִּשְׁלָמָא דְּרַב הוּנָא, הַיְינוּ דְּקָתָנֵי "חֲנוּנוֹת", אֶלָּא לְרַבָּנַן מַאי "חֲנוּנוֹת"? דְּעָבְדִינַן לְהוּ מִילְתָא דְּמֵרַחֲמִינַן עֲלַיְיהוּ. וְאֵין הָעֶגֶל יוֹצֵא בְּגִימּוֹן. מַאי עֶגֶל? אָמַר רַב הוּנָא: בַּר נִירָא. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "גִּימּוֹן" לִישָׁנָא דְּמֵיכָף — דִּכְתִיב: "הֲלָכוֹף כְּאַגְמוֹן רֹאשׁוֹ". וְלֹא פָּרָה בָּעוֹר הַקּוּפָּר: דְּעָבְדִי לָהּ כִּי הֵיכִי דְּלָא לִמְצִיוּהָ יְאלֵי. ה־ו(ה)וְלֹא בִּרְצוּעָה שֶׁבֵּין קַרְנֶיהָ. אִי לְרַב דְּאָמַר בֵּין לְנוֹי בֵּין לְשַׁמֵּר — אָסוּר. אִי לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לְנוֹי — אָסוּר, לְשַׁמֵּר — מוּתָּר. (ו)פָּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: וְחָדָא פָּרָה הַוְיָא לֵיהּ? וְהָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: תְּרֵיסַר אַלְפֵּי עִגְלֵי הָוָה מְעַשֵּׂר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מֵעֲדָרֵיהּ כָּל שַׁתָּא וְשַׁתָּא. תָּנָא: לֹא שֶׁלּוֹ הָיְתָה אֶלָּא שֶׁל שְׁכֵנְיוֹתָיו הָיְתָה, וּמִתּוֹךְ שֶׁלֹּא מִיחָה בָּהּ נִקְרֵאת עַל שְׁמוֹ. ז־ח(ז)רַב וְרַבִּי חֲנִינָא וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב חֲבִיבָא מַתְנוּ: בְּכוּלֵּיהּ דְּסֵדֶר מוֹעֵד כָּל כִּי הַאי זוּגָא חַלּוֹפֵי רַבִּי יוֹחָנָן וּמְעַיֵּיל רַבִּי יוֹנָתָן. כָּל מִי שֶׁאֶפְשָׁר לְמִחוֹת לְאַנְשֵׁי בֵיתוֹ וְלֹא מִיחָה — נִתְפָּס עַל אַנְשֵׁי בֵיתוֹ. בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ — נִתְפָּס עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ. בְּכָל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ — נִתְפָּס עַל כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: וְהָנֵי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא מִיתַּפְסוּ אַכּוּלֵּי עָלְמָא. כִּי הָא דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב "ה' בַּמִּשְׁפָּט יָבֹא עִם זִקְנֵי עַמּוֹ וְשָׂרָיו" — אִם שָׂרִים חָטְאוּ, זְקֵנִים

סֵדֶר מוֹעֵד כָּל כִּי הַאי זוּגָא אַרַבְּעָתָן יַחַד: חִלּוּפֵי ר' יוֹחָנָן יֵ"ש מַחֲלִיפִין ר' יוֹחָנָן וּמְעַיְּלִי ר' יוֹנָתָן: נִתְפָּס נֶעֱנָשׁ עַל עֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָן: בְּכָל הָעוֹלָם כָּלּוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל כְּגוֹן מֶלֶךְ וְנָשִׂיא שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְמִחוֹת שִׁירְאִין מִפָּנָיו וּמְקוֹמִין דְּבָרָיו:

זְקֵנִים סַנְהֶדְרִין: רֵישָׁךְ בְּקְרֵירֵי אֲנִי שָׁאֲנִי רַבְּךְ אֵינִי נִכְוֶה אֲבָל מַר עוּקְבָא שָׁהוּא רֹאשׁ לִי וּלְךָ וְאַב ב"ד יְכֻוֶּה בְּחַמִּין: דִּכְתִיב בֵּית דָּוִד וְגוֹ' לֹא עָנֹשׁ אֶלָּא מִי שֶׁבְּיָדוֹ לִשְׁפֹּט: חוֹץ מִדָּבָר זֶה שָׁנָא' בְּמִקְרָא זֶה שֶׁהוֹצִיא דִּבּוּר לְטוֹבָה וּמִפְּנֵי עֹנֶשׁ תּוֹכָחָה חָזַר בּוֹ: וְהִתְוִיתָ תִּיו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ אֵלּוּ צַדִּיקִים: שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לִשְׁלֹחַ בָּעִיר: הֵינוּ דִּכְתִיב מֵעַקֶּרֶא וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הַתִּיו אַל תִּגְּשׁוּ וּלְבַסּוֹף וּמִמְּקַדָּשִׁי תָּחֵלוּ: מִמְּקַדְּשִׁי שֶׁהוֹדָה לַמְקַטְרֵג מִדַּת הַדִּין וְחָזַר מִן הַטּוֹב: מִי הֲוָה מְזַבַּח הַנְּחֹשֶׁת בִּימֵי יְחֶזְקֵאל וַהֲלֹא שְׁלֹמֹה גְּנָזוֹ וְעָשָׂה מִזְבַּח אֲבָנִים שֶׁל ל"ב אַמָּה דִּכְתִיב (מְלָכִים א ח':ס"ד) כִּי מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי ה' קָטֹן מֵהָכִיל כְּאָדָם הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ נְנַס פְּלוֹנִי וּפְסוֹל לָעֲבוֹדָה: מִמָּקוֹם שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה מִן הַלְוִיִּם שֶׁאוֹמְרִים שִׁיר בִּכְלֵי נְחֹשֶׁת: תִּיו תְּמוּת לְרַשָּׁעִים: חוֹתָמוֹ שֶׁל הקב"ה אֱמֶת אֶמְצָעִית לְאוֹתִיּוֹת וְרֹאשׁוֹן וְאַחֲרוֹן עַל שֵׁם אֲנִי רִאשׁוֹן וַאֲנִי אַחֲרוֹן וַאֲנִי הוּא: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימּוּ הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ הַתִּיו סִימָן לָהֶם שֶׁקִּימּוּ הַתּוֹרָה מֵרֹאשׁ עַד סוֹף: וְאִישׁ לֹא יַצִּילֶנָּה שֶׁאֵין עוֹד זְכוּת לַאֲבוֹת שֶׁאָכְלוּהָ: וְיָפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם וְגוֹ' וְלֹא הִשְׁלִיכָם מֵעַל פָּנָיו עַד עַתָּה אֲבָל מִפָּאן וְאֵילָךְ הִשְׁלִיכָם וְלֹא פָּנָה אֶל בְּרִית אָבוֹת: ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם וַאלֹהֵי יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע שֶׁאַתָּה זוֹכֵר בְּרִית אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל מִדְּקָאָמַר הַיּוֹם יִוָּדַע וְתוּ לָא מִבָּלְבֵּל דְּתַמָּהּ וְעַל יְדֵי רַחֲמִים הַזְכָּרָה לָהֶם בֵּימֵי חֲזָאֵל: בֵּימֵי חִזְקִיָּהוּ דִּכְתִיב מַעֲתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ הוֹשִׁיעֵנוּ וְעַתָּה יֹדְעוּ כָּל מַמְלְכוֹת הָאָרֶץ כִּי אַתָּה ה' לְבַדֶּךָ: וְעַתָּה אֲנָא־נַבְּלָתָה לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי [הושע ב, יב]

וְחָזַאל מְלֹךְ אֲרָם לְחַץ אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי יְהוֹאָחָז [מלכים ב יג, כב]

וַיְחֻן יְהוָה אֹתָם וַיְרַחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם וגו' [מלכים ב יג, כג]

וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי וגו' [מלכים א יח, לו]

(לם רבה) [לְמַרְבֶּה] הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ וגו' [ישעיהו ט, ו]

הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא־יִשָּׂא בָּעָוֹן הָאָב וְאָב וגו' [יחזקאל יח, כ]

וּפְקֻדָתִי בְשִׁבְטֵי פִשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם [תהילים פט, לג]

הֵן כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה כְּנֶפֶשׁ הָאָב וּכְנֶפֶשׁ הַבֵּן לִי־הֵנָּה וגו' [יחזקאל יח, ד]

מסורת הש"ס

א סנהדרין יט.

ב במדבר רבה

ג אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא 'אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא ב ג

ד סנהדרין צד.; מגילה טו:; סנהדרין קיא:

ה איכה רבה

ו יומא סט:; במדבר רבה

ז בראשית רבה; במדבר רבה

ח רות רבה

ט ויקרא רבה; קוהלת רבה

י אוצר מדרשים מדרש הַלֵּל הנקרא ספר המעשים

גליון הש"ס

גמ' ר"י הוה יתיב. עי' ב"ב דף י ע"ב תוס' ד"ה עליונים: שם א"ל ר"ז לר' סימון לוכחינהו. עי' מדרש רבה איכה שני ד"ה ולא זכר הדום רגליו:

שם אמר רב מימות הושע בן בארי. ירושלמי פרק חלק ושם איתא הך לימוד בשם שמואל:

תוס' ד"ה מזבח נחושת וכו' שירה בכלי נחושת. עי' זבחים דף ס ע"א תוס' ד"ה ה"ק:

שם ד"ה ושמואל וכו' ומפרש דשמואל דאמר מימי חזאל. אולם בירושלמי פ' חלק מסיים עד עתה עד אותה שעה הזכות קיימת והיינו כפי' רש"י:

תורה אור השלם

אֹשֶׁם אָנוּ מְזַעֲקַת־דָּל גַּם־הוּא יִקְרָא וְלֹא יַעֲנֶה [משלי כא, יג]

בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט וְהַצִּילוּ וגו' [ירמיהו כא, יב]

וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מִדֶּרֶךְ־שַׁעַר הָעֶלְיוֹן אֲשֶׁר מְפֻנֶּה צָפוֹנָה וגו' [יחזקאל ט, ב]

וְעַתָּה אֲנַלָּתָה אֶת־נַבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא־יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי [הושע ב, יב]

וְחָזַאל מְלֹךְ אֲרָם לָחַץ אֶת־יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי יְהוֹאָחָז [מלכים ב יג, כב]

וַיְחֻן יְהוָה אֹתָם וַיְרַחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת־אַבְרָהָם וגו' [מלכים ב יג, כג]

וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר יְהוָה אֱלֹהֵי וגו' [מלכים א יח, לו]

(לם רבה) [לְמַרְבֶּה] הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין־קֵץ עַל־כִּסֵּא דָוִד וְעַל־מַמְלַכְתּוֹ וגו' [ישעיהו ט, ו]

הַנֶּפֶשׁ הַחֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא־יִשָּׂא בָּעָוֹן הָאָב וְאָב וגו' [יחזקאל יח, כ]

וּפְקַדְתִּי בְשִׁבְטֵי פִשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם [תהילים פט, לג]

הֵן כָּל־הַנְּפָשׁוֹת לִי הֵנָּה כְּנֶפֶשׁ הָאָב וּכְנֶפֶשׁ הַבֵּן לִי־הֵנָּה וגו' [יחזקאל יח, ד]

ואע"ג דְּלֹא מְקַבְּלִי לוֹכְחִינְהוּ מַר הֵינוּ הֵיכָא דְּסָפֵק אִי מְקַבְּלִי כְּדַאֲמַר בְּסַמּוּךְ לְפָנֵיהֶם מִי גָּלוּי אֲבָל הֵיכָא דְּוַדַּאי לָא מְקַבְּלִי הַנַּח לָהֶם מוּטָב שֶׁיִּהוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יִהְיוּ מְזִידִין כְּדַאֲמְרִינַן בְּהַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה דף ל. וְשָׁם) וּבְפֶרֶק שׁוֹאֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קמה:) גַּבֵּי תּוֹסֶפֶת יוה"כ: וְעַל הָרִשְׁעִים תִּי"ו שֶׁל דָּם לֹא מִקְּרָא קָאָמַר הָכִי אֶלָּא מַסְבַּר' דְּהָא דִּכְתִיב וְהִתְוִיתָ תִּיו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ הֵינוּ בְּצַדִּיקִים גְּמוּרִים: **מִזְבַּח** נְחֹשֶׁת בִּימֵי שְׁלֹמֹה מִי הֲוָה כְּדִכְתִיב שֶׁשְּׁלֹמֹה הֶסִירוֹ כִּי הָיָה קָטֹן מֵהָכִיל וא"ת וְהָא כְּתִיב בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (ב ') וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וי"ל דְּדִרְשִׁינַן לֵיהּ כִּי הֲכָא מִזְבֵּחַ שֶׁאוֹמְרִים לְפָנָיו שִׁירָה בִּכְלֵי נְחֹשֶׁת: **קָצָף** אַף וַחֲמָה קְשָׁה לְרַשְׁבַּ"א דְּאָמַר בפ"ק דְּמַסֶּכֶת ע"ג (דף ד. וְשָׁם) כְּתִיב חֲמָה אֵין לִי וּכְתִיב נֹקֶם ה' וּבְעַל חֲמָה וּמְשַׁנֵּי כָּאן לְיִשְׂרָאֵל כָּאן לָנָכְרִים אַלְמָא דְּאֵין לְהַקב"ה חֲמָה עַל יִשְׂרָאֵל וְאַהֲהֵיא דְּמַס' ע"ג קְשָׁה דבס"פ אַרְבָּעָה נְדָרִים (נְדָרִים דף לב.) אָמַר חֲמָה מְשָׁה הָרָגוֹ דִּכְתִיב חֲמָה אֵין לִי וּפְרִיךְ וְהָא כְּתִיב כִּי יָגַרְתִּי מִפְּנֵי הָאַף וְהַחֲמָה וּמְשַׁנֵּי תֵּרֵי חֲמָה הֲווּ: **וּשְׁמוּאֵל** אָמַר תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר תָּחֹן זְכוּת אָבוֹת אוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּזְכוּת אָבוֹת תַּמָּה אֲבָל בְּרִית אָבוֹת לֹא תְּמַהּ דְּהָא כְּתִיב (יִקְרָא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקוֹב אַף לְאַחַר גְּלוּת וַאֲנַן אֵין אֲנוּ מַזְכִּירִין זְכוּת אָבוֹת אֶלָּא הַבְּרִית וּמְפָרֵשׁ דִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר מִימֵי חֲזָאֵל דְּיַק מִדִּכְתִיב לְמַעַן בְּרִיתוֹ וְלֹא לְמַעַן זְכוּתוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּבְוַיְקְרָא רַבָּה (פ' לו) דַּיֵּק מֵעַד עַתָּה כְּדַפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס ולר"י נִרְאֶה דְּלֹא פְּלִיגִי שְׁמוּאֵל ור"י אֶלָּא שְׁמוּאֵל קָאָמַר דְּלִרְשָׁעִים תַּמָּה אֲבָל לַצַּדִּיקִים לֹא תַּמָּה וּבְצַדִּיקִים אַיְרֵי ר"י תַּדַּע דְּהָא ר"י אָמַר בְּסַמּוּךְ דְּמִימֵי חֲזָקִי' תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת וְהָכָא קָאָמַר דְּאַף בְּשָׁעַת חֲרָבָן דְּבָתַר הָכֵי תָּחֹן זְכוּת אָבוֹת וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין לְהַזְכִּיר זְכוּת אָבוֹת וּבְשִׁלְהֵי וַיִּקְרָא רַבָּה רַבִּי אַחָא אוֹמֵר לְעוֹלָם זְכוּת אָבוֹת קַיֶּמֶת וּלְעוֹלָם אֲנוּ מַזְכִּירִים אוֹתָם וְכֵן הוּא אוֹמֵר כִּי אַל רָחוּם וגו' וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבוֹתֶיךָ וגו': **אֵין** מִיתָה בְּלֹא חֵטְא פִּי' (מִיתָה) לְפִי שֶׁהַגְּזֵרָה בָּאָה אַף עַל הַשְׁגָּגָה וְאֵין יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן שֶׁל מַזִּיד כְּדַאֲמַר בְּיוֹמָא (דף ו:) חֲטָאִים אֵלּוּ הַשְׁגָּגוֹת עוֹנוֹת אֵלּוּ הַזְּדוֹנוֹת וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר (שבועות דף ח:) גַּבֵּי שְׁעִיר שֶׁל יה"כ לְהַגֵּן עָלָיו מִן הַיִּסּוּרִים מִשְׁמַע דְּיִסּוּרִים בָּאִים עַל שׁוֹגֵג הָכָא מִירֵי בְּיִסּוּרֵי נְגָעִים שֶׁהֵן מְכַעֲרִים כִּדְמַיְתֵי קְרָא:

זְקֵנִים מָה חָטְאוּ? אֶלָּא אֵימָא: עַל זְקֵנִים, שֶׁלֹּא מִיחוּ בַּשָּׂרִים. [א]רַב יְהוּדָה הֲוָה יָתִיב קַמֵּיהּ דִּשְׁמוּאֵל. אֲתַאי הַהִיא אִיתְתָא קָא צָוְוחָה קַמֵּיהּ, וְלָא הֲוָה מַשְׁגַּח בַּהּ. אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לֵיהּ מָר: ״אוֹטֵם אָזְנוֹ מִזַּעֲקַת דָּל גַּם הוּא יִקְרָא וְלֹא יֵעָנֶה״? אֲמַר לֵיהּ: שְׁנָנָא, רֵישָׁךְ בְּקְרֵירֵי, רֵישָׁא דְּרֵישֵׁיךְ בְּחַמְּימֵי. הָא יָתִיב מָר עוּקְבָא אַב בֵּית דִּין. [ב]דִּכְתִיב: ״בֵּית דָּוִד כֹּה אָמַר ה׳ דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט וְהַצִּילוּ גָּזוּל מִיַּד עוֹשֵׁק פֶּן תֵּצֵא כְאֵשׁ חֲמָתִי וּבָעֲרָה וְאֵין מְכַבֶּה מִפְּנֵי רוֹעַ מַעַלְלֵיהֶם וגו׳״. אֲמַר לֵיהּ: רַבִּי זֵירָא לְרַבִּי סִימוֹן: לוֹכְחִינְהוּ מָר לְהָנֵי דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. אֲמַר לֵיהּ: לָא מְקַבְּלִי מִינַּאי. אֲמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּלָא מְקַבְּלִי לוֹכְחִינְהוּ מָר. [ג]דְּאָמַר רַבִּי אַחָא בְּרַבִּי חָנִינָא: מֵעוֹלָם לֹא יָצְתָה מִדָּה טוֹבָה מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְחָזַר בָּהּ לְרָעָה חוּץ מִדָּבָר זֶה, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אֵלָיו עֲבוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר בְּתוֹךְ יְרוּשָׁלַיִם וְהִתְוִיתָ תָּו עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים הַנֶּאֱנָחִים וְהַנֶּאֱנָקִים עַל כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּתוֹכָהּ וגו׳״. אֲמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְגַבְרִיאֵל: לֵךְ וּרְשׁוֹם עַל מִצְחָן שֶׁל צַדִּיקִים תָּו שֶׁל דְּיוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ בָּהֶם מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. וְעַל מִצְחָם שֶׁל רְשָׁעִים תָּו שֶׁל דָּם כְּדֵי שֶׁיִּשְׁלְטוּ בָּהֶן מַלְאֲכֵי חַבָּלָה. [ד]אָמְרָה מִדַּת הַדִּין לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מַה נִּשְׁתַּנּוּ אֵלּוּ מֵאֵלּוּ? אָמַר לָהּ: הַלָּלוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים וְהַלָּלוּ רְשָׁעִים גְּמוּרִים. אָמְרָה לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! הָיָה בְּיָדָם לִמְחוֹת וְלֹא מִיחוּ! אָמַר לָהּ: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנַי שֶׁאִם מִיחוּ בָּהֶם לֹא יְקַבְּלוּ מֵהֶם. (אמר) [אָמְרָה] לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִם לְפָנֶיךָ גָּלוּי, לְהֶם מִי גָּלוּי? [ה]וַהֲיֵינוּ דִּכְתִיב: ״זְקֵן בָּחוּר וּבְתוּלָה טַף וְנָשִׁים תַּהַרְגוּ לְמַשְׁחִית, וְעַל כָּל אִישׁ אֲשֶׁר עָלָיו הַתִּיו אַל תִּגָּשׁוּ וּלְבַסּוֹף וּמִמְּקַדָּשִׁי תָּחֵלוּ״. וּכְתִיב: ״וַיָּחֵלוּ בָּאֲנָשִׁים הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַבָּיִת״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אַל תִּקְרֵי ״מִקְּדָשִׁי״ אֶלָּא ״מְקוּדָּשַׁי״ — אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימּוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ מֵאָלֶף וְעַד תָּיו. וּמִיד: ״וְהִנֵּה שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים בָּאִים מֶדֶרֶךְ שַׁעַר הָעֶלְיוֹן אֲשֶׁר מָפְנָה צָפוֹנָה וְאִישׁ כְּלִי מַפָּצוֹ בְּיָדוֹ וְאִישׁ אֶחָד בְּתוֹכָם לָבֻשׁ הַבַּדִּים וְקֶסֶת הַסּוֹפֵר בְּמָתְנָיו וַיָּבֹאוּ וַיַּעַמְדוּ אֵצֶל מִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת״. מִזְבַּח הַנְּחוֹשֶׁת מִי הֲוָה? אֲמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הַתְחִילוּ מִמְּקוֹם שֶׁאוֹמְרִים שִׁירָה לְפָנַי. וּמַאן נִינְהוּ שִׁשָּׁה אֲנָשִׁים? אֲמַר רַב חִסְדָּא: קָצָף, אַף, וַחֲמָה, וּמַשְׁחִית, וּמְשַׁבֵּר, וּמְכַלֶּה. וּמַאי שְׁנָא ״תָּיו״? אֲמַר רַב: ״תָּיו״ — תְּחִיָּה, ״תָּיו״ — תְּמוּת. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת. [ו]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: תָּחוֹן זְכוּת אָבוֹת. ״תָּיו״ — סוֹף חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: חוֹתָמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ״אֱמֶת״. (אָמַר) רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי [אָמַר]: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁקִּימּוּ אֶת הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ מֵאָלֶף וְעַד תָּיו. מֵאֵימָתַי תַּמָּה זְכוּת אָבוֹת? אָמַר רַב: מִימוֹת הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֵרִי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֲגַלֶּה אֶת נַבְלָתָהּ לְעֵינֵי מְאַהֲבֶיהָ וְאִישׁ לֹא יַצִּילֶנָּה מִיָּדִי״. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִימֵי חֲזָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַחֲזָאֵל מֶלֶךְ אֲרָם לָחַץ אֶת יִשְׂרָאֵל כֹּל יְמֵי יְהוֹאָחָז״. וּכְתִיב: ״וַיְחָן ה׳ אוֹתָם וַיְרַחֲמֵם וַיִּפֶן אֲלֵיהֶם לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב וְלֹא אָבָה הַשְׁחִיתָם וְלֹא הִשְׁלִיכָם מֵעַל פָּנָיו עַד עַתָּה״. [ז]רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: מִימֵי אֱלִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיִּגַּשׁ אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא וַיֹּאמַר ה׳ אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיִשְׂרָאֵל הַיּוֹם יִוָּדַע כִּי אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲנִי עַבְדֶּךָ וּבִדְבָרְךָ עָשִׂיתִי [אֶת] כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וגו׳״. [ח]וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מִימֵי חִזְקִיָּהוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְמַרְבֵּה הַמִּשְׂרָה וּלְשָׁלוֹם אֵין קֵץ עַל כִּסֵּא דָוִד וְעַל מַמְלַכְתּוֹ לְהָכִין אוֹתָהּ וּלְסַעֲדָהּ בְּמִשְׁפָּט וּבִצְדָקָה מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם קִנְאַת ה׳ צְבָאוֹת תַּעֲשֶׂה זֹאת וגו׳״. [ט]אָמַר רַב אַמִּי: אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא, וְאֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן. [י]אֵין מִיתָה בְּלֹא חֵטְא — דִּכְתִיב: ״הַנֶּפֶשׁ הַחוֹטֵאת הִיא תָּמוּת בֵּן לֹא יִשָּׂא בָּעָוֹן הָאָב וְאָב לֹא יִשָּׂא בָּעָוֹן הַבֵּן צְדָקַת הַצַּדִּיק עָלָיו תִּהְיֶה וְרִשְׁעַת הָרָשָׁע עָלָיו תִּהְיֶה וגו׳״. אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן — דִּכְתִיב: ״וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם וּבִנְגָעִים עֲוֹנָם״.

מֵיתִיבִי:

(א)מֵיתִיבִי: אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! מִפְּנֵי מָה קָנַסְתָּ מִיתָה עַל אָדָם הָרִאשׁוֹן? אָמַר לָהֶם: מִצְוָה קַלָּה צִוִּיתִיו וְעָבַר עָלֶיהָ. אָמְרוּ לוֹ: וַהֲלֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן שֶׁקִּיְּמוּ כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וּמֵתוּ! אָמַר לָהֶם: "מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְגוֹ'"! (ב)הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּחֶטְאָם מֵתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי". הָא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי — עֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנְּכֶם לִיפָּטֵר מִן הָעוֹלָם. (ג)מֵיתִיבִי: אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ, וְאֵלּוּ הֵן: בִּנְיָמִין בֶּן יַעֲקֹב, וְעַמְרָם אֲבִי מֹשֶׁה, וְיִשַׁי אֲבִי דָוִד, וְכִלְאָב בֶּן דָּוִד. וְכוּלְּהוּ גְּמָרָא, לְבַר מִיִּשַׁי אֲבִי דָוִד דִּמְפָרֵשׁ בָּהּ קְרָא, דִּכְתִיב: "וְאֶת עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלוֹם תַּחַת יוֹאָב (שַׂר) [עַל] הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב". וְכִי בַּת נָחָשׁ הֲוַאי? וַהֲלֹא בַּת יִשַׁי הֲוַאי, דִּכְתִיב: "וְאַחְיוֹתֵיהֶן צְרוּיָה וַאֲבִיגַיִל". אֶלָּא: בַּת מִי שֶׁמֵּת בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ. מַנִּי? אִילֵּימָא תַּנָּא דְמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְהָא אִיכָּא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן! אֶלָּא לָאו, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר הִיא. וּשְׁמַע מִינַּהּ יֵשׁ מִיתָה בְּלֹא חֵטְא וְיֵשׁ יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן, וּתְיוּבְתָּא דְרַב אַמֵּי — תְּיוּבְתָּא. (ד)אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר רְאוּבֵן חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנֵים עָשָׂר" — מְלַמֵּד שֶׁכּוּלָּן שְׁקוּלִים כְּאֶחָד. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו" — מְלַמֵּד שֶׁבִּלְבֵּל מַצָּעוֹ שֶׁל אָבִיו, וּמַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ שָׁכַב עִמָּהּ. (ה)תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: מוּצָּל אוֹתוֹ צַדִּיק מֵאוֹתוֹ עָוֹן, וְלֹא בָּא מַעֲשֶׂה זֶה לְיָדוֹ. אֶפְשָׁר עָתִיד זַרְעוֹ לַעֲמוֹד עַל הַר עֵיבָל וְלוֹמַר: "אָרוּר שֹׁכֵב עִם אֵשֶׁת אָבִיו" וְיָבֹא חֵטְא זֶה לְיָדוֹ? אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וַיִּשְׁכַּב אֶת בִּלְהָה פִּילֶגֶשׁ אָבִיו" — עֶלְבּוֹן אִמּוֹ תָּבַע. אָמַר: אִם אֲחוֹת אִמִּי הָיְתָה צָרָה לְאִמִּי, שִׁפְחַת אֲחוֹת אִמִּי תְּהֵא צָרָה לְאִמִּי? עָמַד וּבִלְבֵּל אֶת מַצָּעָהּ. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: שְׁתֵּי מַצָּעוֹת בִּלְבֵּל, אַחַת שֶׁל שְׁכִינָה וְאַחַת שֶׁל אָבִיו. וְהַיְינוּ דִּכְתִיב: "אָז חִלַּלְתָּ יְצוּעִי עָלָה" — אַל תִּקְרֵי "יְצוּעִי" אֶלָּא "יְצוּעַיי". כְּתַנָּאֵי. "פַּחַז כַּמַּיִם אַל תּוֹתַר". רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר "פַּזְתָּה", "חַבְתָּה", "זַלְתָּה". רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: "פָּסַעְתָּה עַל דָּת", "חָטָאתָ", "זָנִיתָ". רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: "פִּילַּלְתָּה", "חַלְתָּה", "זָרְחָה תְּפִלָּתֶךָ". אָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל: עֲדַיִין צְרִיכִין אָנוּ לַמּוֹדָעִי. רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי אוֹמֵר: הֲפוֹךְ אֶת הַתֵּיבָה וְדוֹרְשָׁהּ: "זִעְזַעְתָּה", "הִרְתַּעְתָּה", "פָּרְחָה חֵטְא מִמְּךָ". רָבָא אָמַר, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: "זָכַרְתָּ עוֹנְשׁוֹ שֶׁל דָּבָר", "חָלִיתָ עַצְמְךָ חוֹלִי גָּדוֹל", "פֵּירַשְׁתָּ מִלַּחְטוֹא". רְאוּבֵן. בְּנֵי עֵלִי. בְּנֵי שְׁמוּאֵל. דָּוִד וּשְׁלֹמֹה. וְיוֹאָשׁ. סִימָן. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי עֵלִי חָטְאוּ אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשָׁם שְׁנֵי בְנֵי עֵלִי עִם אֲרוֹן בְּרִית הָאֱלֹהִים חׇפְנִי וּפִנְחָס כֹּהֲנִים לַה'". סָבַר לַהּ כְּרַב, דְּאָמַר רַב: פִּנְחָס לֹא חָטָא. מַקִּישׁ חׇפְנִי לְפִנְחָס: מַה פִּנְחָס לֹא חָטָא — אַף חׇפְנִי לֹא חָטָא. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֻן אֶת הַנָּשִׁים" — מִתּוֹךְ שֶׁשִּׁהוּ אֶת קִינֵּיהֶן, שֶׁלֹּא הָלְכוּ אֵצֶל בַּעֲלֵיהֶן, מַעֲלֶה עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב כְּאִילּוּ שְׁכָבוּם. גּוּפָא, אָמַר רַב: פִּנְחָס לֹא חָטָא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַאֲחִיָּה בֶן אֲחִטוּב אֲחִי אִי כָבוֹד בֶּן פִּנְחָס בֶּן עֵלִי כֹּהֵן ה' וְגוֹ'" — אֶפְשָׁר חֵטְא בָּא לְיָדוֹ וְהַכָּתוּב מְיַיחֲסוֹ? (ו)וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: "יַכְרֵת ה' לָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה עֵר וְעֹנֶה מֵאׇהֳלֵי יַעֲקֹב וּמַגִּישׁ מִנְחָה לַה' צְבָאוֹת". אִם יִשְׂרָאֵל הוּא — לֹא יִהְיֶה לוֹ עֵר בַּחֲכָמִים וְלֹא עוֹנֶה בַּתַּלְמִידִים. וְאִם כֹּהֵן הוּא — לֹא יִהְיֶה לוֹ בֵּן מַגִּישׁ מִנְחָה. אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינַּהּ: פִּנְחָס לֹא חָטָא. אֶלָּא הָא כְּתִיב "אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֻן"! — "יִשְׁכָּבֵן" כְּתִיב. וְהָכְתִיב: "אַל בָּנַי כִּי לֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה"! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: "בְּנִי" כְּתִיב. וְהָכְתִיב "מַעֲבִרִים"! אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: "מַעֲבִירָם" כְּתִיב. וְהָכְתִיב "בְּנֵי בְלִיַּעַל"! מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה לוֹ לְפִנְחָס לִמְחוֹת לְחׇפְנִי וְלֹא מִיחָה, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ חָטָא. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר

בְּנֵי

אַרְבָּעָה מֵתוּ בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ וְהָא דִּכְתִיב (קֹהֶלֶת ז) כִּי אָדָם אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ וְגוֹ' בְּרוֹב בְּנֵי אָדָם קָאָמַר: וש"מ יֵשׁ מִיתָה בְּלֹא חֵטְא וְיֵשׁ יִסּוּרִים בְּלֹא עָוֹן ואע"ג דִּבְמַאי דְּקָאָמַר אֵין יִסּוּרִין בְּלֹא עָוֹן לָא אִתּוֹתַב: כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי עֵלִי חָטְאוּ אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה פֵּרוּשׁ בְּמַאי דִּכְתִיב אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן לֹא חָטְאוּ אֶלָּא מְבַזִּים קָדָשִׁים הָיוּ כִּדְכְתִיב (שְׁמוּאֵל א ב:ט"ו) בְּטֶרֶם יַקְטִירוּן הַחֵלֶב וְגוֹ': מַעֲבִירָם כְּתִיב הַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ חוֹלֵק עַל סְפָרִים שֶׁלָּנוּ שֶׁכָּתוּב בָּהֶם (מַעֲבִירִים) וְכֵן מָצִינוּ בַּיְרוּשַׁלְמִי בְּשִׁמְשׁוֹן וְהוּא שָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ פְּלִשְׁתִּים יְרֵאִים מִמֶּנּוּ כ' שָׁנָה אַחַר מוֹתוֹ כְּמוֹ בְּחַיָּיו וּבְכָל סְפָרִים שֶׁלָּנוּ כְּתִיב כ' שָׁנָה (שׁוֹפְטִים טז): מִתּוֹךְ שֶׁהָיָה לוֹ לְפִנְחָס לִמְחוֹת פְּלִיג אַר' יוֹנָתָן דְּאָמַר שְׁנֵיהֶם לֹא חָטְאוּ:

בְּעֶטְיוֹ שֶׁל נָחָשׁ בַּעֲצָתוֹ שֶׁל נָחָשׁ שֶׁהִשִּׂיא לְחַוָּה וְלֹא בְּחֵטְא אַחֵר שֶׁלֹּא חָטְאוּ בְּעֶטְיוֹ כְּמוֹ עֵטָא וְטַעַם (דָּנִיֵּאל ב): וְאַחְיוֹתֵיהֶם בִּבְנֵי יִשַׁי מִשְׁתַּעֵי: אֶלָּא לָאו ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר דְּאָמַר מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּחֶטְאָם מֵתוּ וּמוֹדֶה בְּהָנֵי: כָּל הָאוֹמֵר רְאוּבֵן חָטָא בְּמַעֲשֵׂה בִּלְהָה: דִּכְתִיב בְּהַהוּא קְרָא: וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב וְגוֹ' לְהוֹצִיא מִלִּבְּךָ שֶׁלֹּא תַּחְשְׁדֶנּוּ: וְיָבֹא חֵטְא זֶה לְיָדוֹ וְיִגְזֹר הקב"ה שֶׁיִּהְיוּ מִן הַמְקַלְּלִים: אַחַת שֶׁל שְׁכִינָה כָּךְ הָיָה יַעֲקֹב עוֹשֶׂה בְּאַרְבָּעָה אׇהֳלֵי נָשָׁיו מַעֲמִיד מִטָּה לַשְּׁכִינָה וּבְאוֹתוֹ אֹהֶל שֶׁהוּא רוֹאֶה בּוֹ הַשְּׁכִינָה הוּא בָּא וְלָן אוֹתוֹ הַלַּיְלָה: חִלַּלְתָּ אוֹתוֹ שֵׁם שֶׁעָלָה עַל יְצוּעַי דְּהַיְנוּ שְׁכִינָה מִדְּלָא כְּתִיב יְצוּעֵי עָלִיתָ טַעַם אַחֵר עַד שֶׁלֹּא נִבְנָה אֹהֶל מוֹעֵד הָיְתָה שְׁכִינָה מְצוּיָה בְּאׇהֳלֵי צַדִּיקִים: פַּחַז נוֹטָרִיקוֹן הוּא: פַּזְתָּה לְשׁוֹן עַמָּא פְּזִיזָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף פח.). פַּזְתָּה מִהַרְתָּ בְּעַצְמְךָ וְחַטָּאת: זַלְתָּה זִלְזַלְתָּ: פִּלַּלְתָּ לְהִנָּצֵל מִן הַחֵטְא: חָלְתָה וַיְחַל מֹשֶׁה (שְׁמוֹת לב): זִעְזַעְתָּ' יִרְאַת לַחֲטוֹא לֵר' אֱלִיעֶזֶר וְר' יְהוֹשֻׁעַ חָטָא וּלְרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּלְמוֹדָעִי בִּקֵּשׁ לַחֲטוֹא וְלֹא חָטָא: חָלִיתָ חֹלִי גָּדוֹל לְהִתְאַפֵּק לִכְבֹּשׁ יִצְרְךָ: כָּל הָאוֹמֵר בְּנֵי עֵלִי חָטְאוּ בְּאֵשֶׁת אִישׁ אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה וּמִיהוּ בְּבִזָּיוֹן קָדָשִׁים חָטְאוּ: דְּאָמַר רַב לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין פִּנְחָס לֹא חָטָא וְיָלֵיף לָהּ מִקְּרָא וְר' יוֹנָתָן יָלֵיף לָהּ לְחׇפְנִי מֵהַאי קְרָא דְּמַקִּישׁ חׇפְנִי לְפִנְחָס: שֶׁשִּׁהוּ אֶת קִנֵּיהֶן שֶׁהָיוּ מְסָרְבִין לְהַקְרִיב שׁוּם קׇרְבָּן אֶלָּא בְּקֹשִׁי כִּדְכְתִיב (שְׁמוּאֵל א ב':ט"ו) גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִרוּן אֶת הַחֵלֶב וְגוֹ' וּכְשֶׁהָיוּ זָבוֹת וְיוֹלְדוֹת בָּאוֹת מִמָּקוֹם אַחֵר לְשִׁילֹה לְהַקְרִיב אֶת קִנֵּיהֶן וְהֵן הָיוּ מַשְׁהִין מִלְּהַקְרִיבָם וְהַנָּשִׁים לֹא הָיוּ יְכוֹלִין לִסְמֹךְ עֲלֵיהֶם שֶׁיַּקְרִיבוּ וְהָיוּ שׁוֹהוֹת שָׁם וְלֹא הָיוּ חוֹזְרוֹת אֵצֶל בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁרָאוּ קִנֵּיהֶן קְרֵבִין וְהָיוּ טְהוֹרוֹת לְקָדָשִׁים וְלִכָּנֵס לָעֲזָרָה לְפִיכָךְ מַעֲלֶה עֲלֵיהֶם כְּאִילוּ שְׁכָבוּם שֶׁהָיוּ מוֹנְעִים אוֹתָן מִפְּרִיָּה וּרְבִיָּה: פִּנְחָס לֹא חָטָא בְּאֵשֶׁת אִישׁ דַּאֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים אֵינוֹ אֶלָּא חׇפְנִי לְבַדּוֹ: וַאֲחִיָּה בֶּן אֲחִיטוּב וְגוֹ' כֹּהֵן ה' בְּשִׁילֹה נוֹשֵׂא אֵפוֹד הֲרֵי שֶׁמְּיַחֲסוֹ לְשֶׁבַח וּמַזְכִּיר עָלָיו שֵׁם פִּנְחָס אֲבִי אָבִיו: אֶפְשָׁר בָּא חֵטְא לְיָדוֹ וְהַכָּתוּב מְיַחֲסוֹ לְשֶׁבַח וְאֶת בֶּן בְּנוֹ מְיַחֲסוֹ אַחֲרָיו וְהָכְתִיב גַּבֵּי עֲבֵרָה דְּנוֹאֲפִים יַכְרֵת ה' לָאִישׁ וְגוֹ' וְהַאי קְרָא בְּבָא עַל הַנׇּכְרִית וְעַל הַזּוֹנָה מִשְׁתַּעֵי כִּדְדָרְשִׁינַן לֵיהּ בְּאֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִין דִּכְתִיב לְעֵיל מִנֵּהּ כִּי חִלֵּל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהֵב וּבָעַל בַּת אֵל נֵכָר וְדָרְשִׁינַן כִּי חִלֵּל יְהוּדָה קֹדֶשׁ זוֹ זוֹנָה וְכֵן הוּא אוֹמֵר לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה וְגוֹ': עֵר חָרִיף לְהָבִין וּלְהוֹרוֹת בֵּין הַחֲכָמִים כִּדְאָמְרִי' בְּעֵירוּבִין (דַּף נג:) אַהֲרֹנִית עֵרָנִית: וְאִם כֹּהֵן הוּא כו' וְכָאן מְיַחֵס כֹּהֵן מַגִּישׁ מִנְחָה אַחַר פִּנְחָס: וְהָכְתִיב אַל בָּנַי כִּי לֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם ה' אֲבִיהֶם הָיָה מוֹכִיחָם: וְהָא כְּתִיב מַעֲבִרִים אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ מַעֲבִירָם כְּתִיב קָשֶׁה בְּעֵינַי שֵׁם הֶחָכָם הַנִּזְכָּר כָּאן כִּי אוֹמֵר אֲנִי שֶׁטָּעוּת גָּדוֹל הוּא ול"ג לָהּ לְהָא מִלְּתָא שֶׁהֲרֵי בִּסְפָרִים מֻגָּהִים כְּתִיב מַעֲבִירִים וְגַם . בַּמָּסוֹרָה הַגְּדוֹלָה בְּמָקוֹם שֶׁמְּנוּיִין שָׁם כָּל הַתֵּבוֹת דְּלָא כְּתִיב בָּהֶן יו"ד וְקוֹרִין וְלֹא נִמְנָה זֶה וְהֵם מְנוּיִין ע"פ הַחֶשְׁבּוֹן וְזוֹ אֵינָהּ קֻשְׁיָא דְּהַאי מַעֲבִירִים לָאו לְשׁוֹן עֲבֵרָה הוּא אֶלָּא לְשׁוֹן וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה (שְׁמוֹת ל"ו:ו') וה"ק לְהוּ לֹא טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ אֶת עַם ה' מַעֲבִירִים וּמַכְרִיזִין וְקוֹבְלִים עֲלֵיכֶם וְהַאי מַעֲבִירִים לְשׁוֹן רַבִּים הוּא וְאַעַם ה' קָאֵי וְלָאו אַבְּנֵי עֵלִי שֶׁהֲרֵי הֵם הָיוּ עוֹבְרִים וְלֹא הָיוּ מַעֲבִירִים אֶת אֲחֵרִים:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרשים על משה רבינו דרש לפטירת מרעה ד

ב יומא פז.

ג בבא בתרא יז.

ד יומא ט.; תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ט; לקמן נו:

ה אוצר מדרשים יעקב אבינו לקח טוב על ברכת יעקב אבינו עה ו

ו ספרא אחרי מות פרק יג ג; מסכת דרך ארץ רבה; סנהדרין פב.

תורה אור השלם

הַכֹּל כַּאֲשֶׁר לַכֹּל מִקְרֶה אֶחָד לַצַּדִּיק וְלָרָשָׁע לַטּוֹב וְלַטָּהוֹר וגו׳ [קהלת ט, ב]

וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי וגו׳ [במדבר כ, יב]

וְאֶת־עֲמָשָׂא שָׂם אַבְשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל־הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶן־אִישׁ וּשְׁמוֹ וגו׳ [שמואל ב יז, כה]

וְאַחְיֹתֵיהֶם צְרוּיָה וַאֲבִיגָיִל וּבְנֵי צְרוּיָה אַבְשַׁי וְיוֹאָב וַעֲשָׂהאֵל שְׁלֹשָׁה [דברי הימים א ב, טז]

וַיְהִי בִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בָּאָרֶץ הַהִוא וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת־בִּלְהָה וגו׳ [בראשית לה, כב]

אָרוּר שֹׁכֵב עִם־אֵשֶׁת אָבִיו כִּי גִלָּה כְּנַף אָבִיו וְאָמַר וגו׳ [דברים כז, כ]

פַּחַז כַּמַּיִם אַל־תּוֹתַר כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אָז חִלַּלְתָּ וגו׳ [בראשית מט, ד]

וְעָלָה הָאִישׁ הַהוּא מֵעִירוֹ מִיָּמִים יָמִימָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלִזְבֹּחַ לַיהֹוָה צְבָאוֹת וגו׳ [שמואל א א, ג]

וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד וְשָׁמַע אֵת כׇּל־אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכׇל־יִשְׂרָאֵל וגו׳ [שמואל א ב, כב]

וַאֲחִיָּה בֶן־אֲחִטוּב אֲחִי אִיכָבוֹד בֶּן־פִּינְחָס בֶּן־עֵלִי כֹּהֵן יְהֹוָה בְּשִׁלוֹ נֹשֵׂא וגו׳ [שמואל א יד, ג]

יַכְרֵת יְהֹוָה לָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָּה עֵר וְעֹנֶה מֵאׇהֳלֵי יַעֲקֹב וגו׳ [מלאכי ב, יב]

אַל בָּנָי כִּי לוֹא־טוֹבָה הַשְּׁמֻעָה אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים וגו׳ [שמואל א ב, כד]

וּבְנֵי עֵלִי בְּנֵי בְלִיָּעַל לֹא יָדְעוּ אֶת־יְהֹוָה [שמואל א ב, יב]

גליון הש"ס

גמ׳ ד׳ מתו בעטיו של נחש כו׳. בזוה"ק פ׳ בראשית ועל דא יהושע לא מת אלא בעטיו דנחש וכו׳ ובזוה"ק פ׳ בראשית בפסוק וינחם ה׳ תלתא דאיסתלקו בגין ההוא עטיא דנחש עמרם לוי בנימין ואית דאמרי אף ישי:

שם תיובתא. עי׳ ברא"מ פ׳ וישלח ד"ה אומרא ובפ׳ שופטים ד"ה ריה"ג:

תוס׳ ד"ה מעבירם כתיב וכו׳ ובכל ספרים שלנו. וכן מצינו בנדה דף לג ע"א תוס׳ ד"ה והנושא שכתבו דהמסורת שלנו מחולק עם הש"ס. ובמגילה דף כב ע"א כתבו תוס׳ דויחל הוא ב׳ פסוקים סמוך לפרשה שלפניו וכן והקרבתם ובס"ת שלנו ויחל הוא ד׳ פסוקים מהפרשה וכן והקרבתם ג"פ וכמ"ש מהרש"א שם ובפסחים דף קיז ע"א בתוס׳ ד"ה שעומדים כתבו שלא יתכן שיהיה מזמור ב׳ פסוקים ואלו בספרים שלנו מזמור קיז הוא ב׳ פסוקים. ע׳ מהרש"א שם ע"א ובסנהדרין דף ד ע"א פירש"י שם דבכבשה דיחיד כתיב קרנות מלא ובס"ת שלנו כתיב חסר. ובדף ד ע"א כ׳ רש"י דבפרשה והיה כי יביאך כתיב לטטפת חסר ובפ׳ והיה אם שמע כתיב מלא. ובס"ת שלנו גם בפ׳ והיה כי יביאך כתיב מלא. ובדף כ ע"א כתי׳ להכרית וקרי להברו׳ ובספרים שלנו גם הכתיב להברות. עוד שם דף קג ע"א. ויחתר לו ויעתר לו מיבעיא ליה. ובספרים שלנו כתיב ויעתר. ובב"ב דף ט ע"א הלא פרוש בשין ובספרים שלנו כתיב בסין. ועי׳ בח"א שם במהרש"א. ובקדושין דף ל ע"א. והתגלח חציין של פסוקי׳ ובתיקונים בפ׳ צו בפסוק ויאפוד לו בו ציין דשם חצי התורה בפסוקים ובירושלמי שהביא תוס׳ בכתובות דף ז ע"ב דבמקהלת ברכו אלהים חסר. ובספרים שלנו כתיב מלא. וברש"י בחומש פ׳ תרומה ואת כל אשר אצוה הוא וי"ו יתירה ולפנינו כתיב את בלא ו׳. עי׳ ברא"ם שם. ובמדרש רבה שיר השירים בפסוק אחזו לנו שועלים שעלים א"ר ברכיה קדמאה מלא תניינא חסר. ובמסורה אינו כן אלא תרוייהו חסר. ובברכות דף ז ע"ב כתי׳ לכלותו ובספרי׳ שלנו בד"ה א יז כתיב לבלותו. (ובפסחים דף ג ע"א ו׳ דטהור. ובספרים שלנו כתיב טהר חסר ו׳). ובנדרים דף לז ע"ב את דהוגד הוגד קרי ולא כתיב. ובספרים שלנו הוא קרי וכתיב כמ"ש הר"ן שם. ובפסוק אני ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך איתא בירושלמי פ"ה דסוכה דחסר י׳. ובספרים שלפנינו הוא מלא יו"ד. ובמדרש ויקרא רבה פ׳ ט׳ ושם דרך. א"ר ינאי ושם כתיב ובספרים שלנו כתיב בסין. ובפירש"י בחומש בראשית כ"ד הפילגשם חסר כתיב ובכל הספרים איתא מלא. ובמדרש בראשית רבה פרשה ע"ז ר"ל אמר הנתרת כתיב ובכל הספרים שלנו כתיב הנותרת. ובערכין דף לב ע"א בתוספות ד"ה אשר דרש"י כ׳ דהכתיב ויקרא כ"ה אשר לוא חומה והם כתבו דהכתיב אשר לו והקרי לא ובספרים שלנו הכתיב לא באל"ף והקרי לו כמ"ש התי"ט שם:

מסורת הש"ס

א תוספתא סוטה; חולין קלג.

ב קידושין מג.

ג יומא כב:

גליון הש"ס

גמ' שהיה לך לדונו בסנהדרין. עי' מגילה דף יד ע"ב תוס' ד"ה מורד במלכות:

תוס' ד"ה דאמר ליה וכו' ואין נראה. עיין יומא דף סו ע"ב תוס' ד"ה מהו להציל:

תורה אור השלם

[שמואל א ח, ג]

[שמואל א ז, טז]

[שמואל א יח, יד]

[שמואל א יז, יח]

[פירושי רד"צ הופמן על שמות יח:ב, ב]

[שמואל ב יב, ט]

[שמואל ב יא, יא]

[מלכים א טו, ה]

[שמואל ב ט, ד]

[שמואל ב ט, ה]

[שמואל ב טז, ב]

[שמואל ב טז, ד]

[שמואל ב טז, ג]

[שמואל ב יט, כח]

בְּנֵי שְׁמוּאֵל חָטְאוּ בְּמֶקַח שֹׁחַד וְהַטַּיַת דִּין: לְחַזְּנֵיהֶם שַׁמְּשֵׁיהֶם שֶׁשּׁוֹכְרִין אוֹתָן לְיָלֵךְ וּלְהַזְמִין אֶת הַנִּקְרָאִים לַדִּין: וּלְסוֹפְרֵיהֶם לְשִׁטְרֵי בֵּרוּרִין וּלְאַגְרוֹת שׁוּם: חֶלְקָם שֶׁאָלוּ בְּפִיהֶם מֵעֲשֵׂר רִאשׁוֹן הָרָאוּי לָהֶם שֶׁלּוֹם הָיוּ שְׁאֲלוּ בְּפִיהֶם מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ גְּדוֹלֵי הַדּוֹר וְשׁוֹפְטִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִים מֵהֶם וּשְׁאָר לְוִיִּם עֲנִיִּים מִצְטַעֲרִים וְלֹא' מֵאִיר לֹא חָטְאוּ בְּהַטַּיַת מִשְׁפָּט: מְלַאי הִטְילוּ עַל בַּעֲלֵי בָתִּים נוֹתְנִים לָהֶן פַּרְגְּמַטְיָא לַעֲסֹק בָּהּ וְלֹתֶת לָהֶם הַשְּׂכָר וּמִתּוֹךְ כָּךְ הָיָה נִמְשָׁךְ לִבָּם לְהַטּוֹת דִּין כְּשֶׁבָּאִין לִפָּנֵיהֶן לְדוּן וְהֵיכָן חָטְאָם: קַפָּה יְתֵרָה יוֹתֵר מִן הָרָאוּי: מַתָּנוֹת זְרוֹעַ לְחַיִּים וְקִבָּה וְהֵם לֹא הָיוּ כֹּהֲנִים ל"א מַתָּנוֹת לְוִיָּה כְּגוֹן מַעֲשֵׂר וּקְרֵא כְּתִיב וְנָתַן לַכֹּהֵן וְדָרְשִׁינַן וְלֹא שֶׁיִּטֹּל מֵעַצְמוֹ בְּשִׁחִיטַת חֻלִּין בְּפָ' הַזְּרוֹעַ (חֻלִּין דף קלג.) וה"ה לְכָל מַתָּנוֹת כְּהֻנָּה וּלְוִיָּה: דָּוִד חָטָא בְּבַת שֶׁבַע קֹדֶם שֶׁקִּבְּלָה גֵּט: שְׁבַקֵּשׁ לִשְׁכֹּב עִמָּהּ קֹדֶם שֶׁקִּבְּלָה גֵּט שֶׁהָיְתָה בַּעֲלָהּ שׁוֹלֵחַ לָהּ מִן הַמִּלְחָמָה שֶׁאִם יָמוּת לֹא תִּזָּקֵק לְיִבּוּם אוֹ שֶׁמָּא יֵהָרֵג וְאֵין מֵעִיד עָלָיו וְתִתְעַגֵּן אִשְׁתּוֹ אוֹ שֶׁמָּא יְהֵא שָׁבוּי כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד כו': מִשְׁנָה רָעָה זוֹ בִּכְתִיבָתָהּ וּבִלְשׁוֹנָהּ: שֶׁהָיָה לְךָ לְדוּנוֹ עַל שֶׁמָּרַד בַּמַּלְכוּת כְּדִלְקַמָּן: לְקוּחִין יֵשׁ לָךְ בָּהּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אִישׁ כִּדְשָׁמוּאֵל כו': גֵּט כְּרִיתוּת עַל תְּנַאי שֶׁאִם יָמוּת תְּהֵא מְגֹרֶשֶׁת מֵעַכְשָׁו וּפְעָמִים שֶׁהוּא טָרוּד בְּצַאתוֹ וְשׁוּלְחוֹ מִן הַמִּלְחָמָה: וְאֶת עֲרָבָתָם תִּקַּח בְּמִלְחֶמֶת שְׁאוּל תְּבִיעָה: דְּבָרִים הַמְעֹרָבִים בֵּינֵיהֶם הָיְנוּ קִדּוּשִׁין תִּקַּח תִּבָּטֵל ע"י גֵּט שֶׁתְּבִיא לָהֶם מִן הַמִּלְחָמָה: בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן כְּאוֹתָן שֶׁהוֹרְגִים בְּנֵי עַמּוֹן שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּךְ: וַאֲדוֹנִי יוֹאָב וְלֹא אוֹרַח אַרְעָא לְקַבֵּל עָלָיו מָרוּת אֲחֵרִים בְּפָנֵי הַמֶּלֶךְ: רַק בְּדָבָר אוּרִיָּה מִקְרָא כְּתִיב כְּךָ בְּדָבָר אוּרִיָּה שֶׁגֵּרַשׁ לוֹ שֶׁיֶּהֱרַג אֲבָל בְּבַת שֶׁבַע לֹא חָטָא: לְשׁוֹן הָרַע לְקַמֵּהּ מְפֹרָשׁ: בְּלֹא דָּבָר אֵינוֹ חָכָם בַּתּוֹרָה וְהוּא מְצָאוּ מָלֵא דָּבָר וְחָכָם בַּתּוֹרָה: חַזָּיָא דְּשַׁקְרָא הֲוָה מִתְחֲלָה מְצָאוּ שֶׁקָּרָן בְּכָךְ: כִּי הֲדַר אַלְשִׁין עָלֵיהּ צִיבָא עַל מְפִיבֹשֶׁת כְּשֶׁהָיָה דָּוִד בּוֹרֵחַ מִפָּנֵי אַבְשָׁלוֹם מַאי טַעְמָא קַבֵּל מִנֵּיהּ: אַיֵּה בֶּן אֲדוֹנֶךָ וַיֹּאמֶר הַנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם כִּי אָמַר הַיּוֹם יָשִׁיבוּ לִי אֶת מַמְלֶכֶת אָבִי: דְּבָרִים הַנִּפְרָעִים חָזָא בֵּהּ בִּמְפִיבֹשֶׁת כְּשֶׁנֶּהֱרַג אַבְשָׁלוֹם וְחָזַר דָּוִד לְמַלְכוּתוֹ וּבָא לְפָנָיו לֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפָמוֹ כְּסָבוּר דָּוִד שֶׁנִּפְרָעִים דִּבְרֵי צִיבָא שֶׁנִּטְעֵר עַל שֶׁחָזַר דָּוִד וְלֹא קִשֵּׁט עַצְמוֹ וְעוֹד הָיָה מְצַפֶּה שֶׁכְּשֶׁיִּשְׁיבוּהוּ בַּמַּלְכוּת יִתְנָאֶה וְיִסְתַּפֵּר לְכָךְ לֹא קִבֵּל דְּבָרָיו וְאָמַר לוֹ אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ הַשָּׂדֶה וְהוּא הֲשִׁיבוֹ קָשֶׁה אֵין לִי לְצַעֲוֹק אֶלָּא עַל מִי שֶׁהֵבִיאָךְ הֲלוֹם הִנָּה שָׁמְצָטַעֵר עַל שׁוּבוֹ וְאִם לֹא שָׁרָאָה בּוֹ דְּבָרִים הַנִּפְרָעִים הָיָה חוֹזֵר מִמַּה שֶׁאָמַר הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וְאע"פ שֶׁמְּהֵר וְאָמַר לוֹ מִתְּחִלָּה הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת אֵין זוֹ קַבָּלָה כִּי כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הָיָה דָּוִד שָׁב לְמַלְכוּתוֹ יוֹדֵעַ הָיָה שֶׁאֵין מַתְּנָתוֹ מַתְּנָה וְלֹא אָמַר לוֹ אֶלָּא עַל תְּנַאי אִם יִרְאֶה אֶמֶת בִּדְבָרָיו:

בְּנֵי שְׁמוּאֵל חָטְאוּ אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי (כִּי זָקֵן שְׁמוּאֵל וַיָּשֶׂם לא הָלְכוּ) בְּדְרָכָיו״ — בִּדְרָכָיו הוּא דְּלֹא הָלְכוּ, מִיחְטָא נָמֵי לָא חָטְאוּ. [א]אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ״וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע״ — שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּמַעֲשֶׂה אֲבִיהֶם, שֶׁהָיָה שְׁמוּאֵל הַצַּדִּיק מְחַזֵּר בְּכָל מְקוֹמוֹת יִשְׂרָאֵל וְדָן אוֹתָם בְּעָרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָלַךְ מִדֵּי שָׁנָה בְּשָׁנָה וְסָבַב בֵּית אֵל וְהַגִּלְגָּל וְהַמִּצְפָּה וְשָׁפַט אֶת יִשְׂרָאֵל״, וְהֵם לֹא עָשׂוּ כֵּן, אֶלָּא יָשְׁבוּ בְּעָרֵיהֶם כְּדֵי לְהַרְבּוֹת שָׂכָר לְחַזָּנֵיהֶן וּלְסוֹפְרֵיהֶן. [א]כְּתַנָּאֵי. ״וַיִּטּוּ אַחֲרֵי הַבָּצַע״, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר חֶלְקָם שָׁאֲלוּ בְּפִיהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מְלַאי הִטְילוּ עַל בַּעֲלֵי בָתִּים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: קוּפָּה יְתֵירָה שֶׁל מַעֲשֵׂר נָטְלוּ בְּזָרוֹעַ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מַתָּנוֹת נָטְלוּ בְּזָרוֹעַ. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר דָּוִד חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי דָּוִד לְכָל דְּרָכָיו מַשְׂכִּיל וַה׳ עִמּוֹ וְגוֹ׳״. אֶפְשָׁר חֵטְא בָּא לְיָדוֹ וּשְׁכִינָה עִמּוֹ?! אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים ״מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה׳ לַעֲשׂוֹת הָרַע״ — שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה. אָמַר רַב: רַבִּי דְּאָתֵי מִדָּוִד מְהַפֵּךְ וְדָרֵישׁ בְּזִכּוּתֵיהּ דְּדָוִד. ״מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה׳ לַעֲשׂוֹת הָרַע״ — שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה. אָמַר רַב: רַבִּי אוֹמֵר: מְשׁוּנֶּה רָעָה זוֹ מִכָּל רָעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁכָּל רָעוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה כְּתִיב בְּהוּ ״וַיַּעַשׂ״, וְכָאן כְּתִיב ״לַעֲשׂוֹת״ — שֶׁבִּיקֵּשׁ לַעֲשׂוֹת וְלֹא עָשָׂה. ״אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ בַּחֶרֶב״ — שֶׁהָיָה לְךָ לְדוּנוֹ בְּסַנְהֶדְרִין וְלֹא דַּנְתָּ. ״וְאֶת אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה״ — לִיקּוּחִין יֵשׁ לָךְ בָּהּ. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד, כּוֹתֵב גֵּט כְּרִיתוּת לְאִשְׁתּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְאֵת עֲשֶׂרֶת חֲרִיצֵי הֶחָלָב הָאֵלֶּה תְּבִיא לְשַׂר הָאֶלֶף וְאֶת אֲחִיךְ תִּפְקֹד לְשָׁלוֹם וְאֶת עֲרֻבָתָם תִּקָּח״. מַאי ״עֲרֻבָתָם״? — תְּנִי רַב יוֹסֵף: דְּבָרִים הַמְעוֹרָבִים בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. [ב]״וְאֹתוֹ הַרְגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן״ — מַה חֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו, אַף אוּרִיָּה הַחִתִּי אִי אַתָּה נֶעֱנָשׁ עָלָיו. [ג]מַאי טַעְמָא — מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֶה. דַּאֲמַר לֵיהּ: ״וַאדֹנִי יוֹאָב וַעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים״. אָמַר רַב: כִּי מְעַיְּינַתְּ בֵּיהּ בְּדָוִד לָא מַשְׁכַּחְתְּ בֵּיהּ בַּר מִדְּאוּרִיָּה, דִּכְתִיב: ״רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי״. [ג]אַבָּיֵי קַשְׁיָא לֵיהּ רַמֵּי דְּרַב אַדְּרַב: מִי אָמַר רַב הָכִי? וְהָאָמַר רַב: קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע. קַשְׁיָא. גּוּפָא. רַב אָמַר: קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפוֹא הוּא וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא יוֹשֵׁב בְּבֵית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל בְּלֹא דָבָר״. וּכְתִיב: ״וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל מִלֹּא דָבָר״. מִכְּדֵי חַזָּיֵיהּ דְּשַׁקְרָא הוּא, כִּי הֲדַר אַלְשִׁין עִילָּוֵיהּ מַאי טַעְמָא קַבֵּיל מִינֵּיהּ? דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל צִיבָא אַיֵּה בֶן אֲדוֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הִנֵּה הוּא יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַיִם וְגוֹ׳״. וּמְנָא לַן דְּקַבֵּיל מִינֵּיהּ, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ הַמֶּלֶךְ״. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לֹא קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע, דְּבָרִים הַנִּיכָּרִים חָזָא בֵּיהּ. דִּכְתִיב: ״וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס וְגוֹ׳״. וּכְתִיב: ״וַיְהִי כְּבֹא יְרוּשָׁלַיִם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת. וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי אָמַר עַבְדְּךָ אֶחְבְּשָׁה לִּי הַחֲמוֹר וְאֶרְכַּב עָלָיוֹ וְאֵלֵךְ אֶת הַמֶּלֶךְ כִּי פִסֵּחַ עַבְדֶּךָ.

שָׁהָיָה לְךָ לְדוּנוֹ בְּסַנְהֶדְרִין קָשֶׁה לר"י דפ"ק דְּמָגִלָּה (דף יד: וְשָׁם) אָמְרִינַן גַּבֵּי נָבָל דְּמוֹרֵד בַּמַּלְכוּת לֹא בָּעֵי לְמִדַּיְּנֵיהּ וְאוּרִיָּה מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֶה כְּדַאֲמַר בְּסַמּוּךְ וְיֵשׁ לוֹמַר דְּוַדַּאי צָרִיךְ לְדוּנוֹ וְלֵדַע אִם הוּא מוֹרֵד בַּמַּלְכוּת אֲבָל לְעַיֵּן בְּדִינוֹ וְלַעֲשׂוֹת הֲלָנַת דִּין וּלְהַמְתִּין עַד לְמַחַר אֵין צָרִיךְ וְכֵן מַשְׁמַע דְּבְסַנְהֶדְרִין (דף לו. וְשָׁם) אָמַר שְׁדֵן דָּוִד אֶת נָבָל בְּסַנְהֶדְרִין מְוִיחַגְּרוּ אִישׁ חַרְבּוֹ וְגוֹ':

לְקוּחִין יֵשׁ לָךְ בָּהּ אַף עַל גַּב דַּאֲפִילּוּ חֲטָא נָמֵי יֵשׁ לוֹ בָּהּ לְקוּחִין דְּהָא אֲנוּסָה הָיְתָה וְשַׁרְיָא לְבַעַל וה"ה לַבּוֹעֵל מ"מ לְקוּחִין יֵשׁ לָךְ בָּהּ מַשְׁמַע לֹא הָיָה לָךְ בָּהּ עֲבֵרָה: גֵּט כְּרִיתוּת כּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ פרש"י עַל תְּנַאי שֶׁאִם יָמוּת בַּמִּלְחָמָה תְּהֵא מְגֹרֶשֶׁת מֵעַכְשָׁו וְצָרִיךְ לוֹמַר לְפָרוּשׁוֹ דְּאַף עַל גַּב דְּאוּרִיָּה בָּא מִן הַמִּלְחָמָה הַהֲנַאי הָיָה שֶׁאִם לֹא יָשׁוּב בְּסוֹף הַמִּלְחָמָה שֶׁיִּהְיֶה גֵּט אַף קֹדֶם דִּתְנַן בְּמֵי שֶׁאָחֲזוֹ (גִּטִּין דף עג. וְשָׁם) מָה הִיא בְּאוֹתָן הַיָּמִים רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר חֲרֵי הִיא כְּאֵשֶׁת אִישׁ לְכָל דְּבָרֶיהָ וְאִם כֵּן לָמָּה לֹא יְהוּדָה הָיְתָה אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה וְנִרְאֶה לר"ת שֶׁהָיָה מְגֹרֶשֶׁת לְגַמְרֵי בְּלֹא שׁוּם תְּנַאי וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּהַזְּהָב (ב"מ דף נט. וְשָׁם) מוּטָב שֶׁיִּבָּעֵל אָדָם סְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ וְאַל יַלְבִּין פְּנֵי חֲבֵרוֹ בְּרַבִּים מְנַלַּן מִדָּוִד קָרֵי לָהּ סְפֵק אֵשֶׁת אִישׁ לְפִי שֶׁהָיוּ מְגֹרָשִׁים בְּצִנְעָה וְהָעוֹלָם סְבוּרִים שֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ: דַּאֲמַר לֵהּ וְאַדְנִי יוֹאָב פרש"י דְּמוֹרֵד בַּמַּלְכוּת הָוֶה מִשּׁוּם דְּקָאָמַר וַאֲדוֹנִי יוֹאָב וְאֵין נִרְאֶה דְּאֵין זֶה מוֹרֵד שֶׁלֹּא הָיָה בְּלִבּוֹ לְהַמְלִיכוֹ וְלִקְרוֹתוֹ מֶלֶךְ אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ מֵאִיר דְּהַוֵי מוֹרֵד מִשּׁוּם דְּבִסֵּיפָא דִּקְרָא כְּתִיב וַאֲנִי אַבָּא אֶל בֵּיתִי לְאָכֵל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם אִשְׁתִּי וְגוֹ' שֶׁדָּוִד אָמַר לוֹ לַעֲשׂוֹת וְלֹא רָצָה לַעֲשׂוֹת: רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי קָשֶׁה דְּהָא אִיכָּא מַעֲשֶׂה דַּהֲסָתָה בְּרֵישׁ פ"ב דְּיוֹמָא (דף כב:) וי"ל דְּלֹא חֲשִׁיב לֵהּ דְּלֹא הֲוֵי כָּל כָּךְ. עוֹן גָּדוֹל וְגַם שָׁגַג:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' ט סעי' ד:

ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ג, סמג לאוין רח:

ג מיי' פג' מהל' מלכים ומלחמות הל' ח:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' ז סעי' ג:

אֶלָּא מַעֲתָּה אֵז יִבָּנֶה יְהוֹשֻׁעַ כו' הִקְשָׁה הַר"ר אֶלְחָנָן דִּבְחֻלִּק (סַנְהֶדְרִין דַּף צא:) מַפְקִינַן מִדִּכְתִיב אֵז יִבָּנֶה יְהוֹשֻׁעַ וְלֹא כְּתִיב אֵז בָּנָה מִכָּאן לְתַחְיַת הַמֵּתִים מִן הַתּוֹרָה אִם כֵּן אֲתָא לְדַרְשָׁה ה"נ אֲתָא לְדַרְשָׁה דְּהָכָא וְאוֹמֵר ר"י דמ"מ פָּרִיךְ מִדְּלָא כְּתִיב שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת אֶלָּא יִבָּנֶה ש"מ שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר שֶׁבָּנָה כְּהָהוּא דְּיהוֹשֻׁעַ דְּוַדַּאי בָּנָה: מָה אַחֲרוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתִלָּה בָּהֶן כו' לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר הָכָא מָקוֹם הִנִּיחוּ לוֹ אֲבוֹתָיו לְהִתְגַּדֵּר בּוֹ כְּדַאֲמַר בפ"ק דְּחַלִּין (דף. וְשָׁם:) גַּבֵּי נְחֹשׁ נְחֹשֶׁת שֶׁבָּעֵר חִזְקִיָּה דְּהָתָם לֹא בְּעֲרוּהוּ אֲבוֹתָיו שֶׁהָיוּ יְרֵאִים לְבָעֲרוֹ לְפִי שֶׁעָשָׂאוּ מֹשֶׁה עַל פִּי הַדִּבּוּר אֲבָל הָכָא לְמָה הָיוּ מְנִיחִים מִלְּבַעֲרָם: דְּצוֹצִיתָא אוֹמֵר ר"ת דְּאָמַר בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהָיָה נֵר דּוֹלֵק עַל רֹאשׁוֹ:

עַל עִסְקֵי נַחַל וּמַה עַל נֶפֶשׁ אַחַת אָמְרָה תּוֹרָה הַבָּא עֲגָלָה עֲרוּפָה בְּנַחַל נְפָשׁוֹת הַלָּלוּ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה אִם גְּדוֹלִים חָטְאוּ קְטַנִּים מָה חָטְאוּ: וְלֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁעַל יְדֵי שֶׁנֶּחְלְקָה הַמַּלְכוּת הָעֲמִיד יָרְבָעָם הָעֲגָלִים שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל לִירוּשָׁלַיִם לְמִמְשַׁלְתּוֹ שֶׁל רְחַבְעָם: שְׁלֹמֹה חָטָא בע"ז: כְּדִרְ' נָתָן דְּשַׁנֵי קְרָא הִטּוּ לְלָכֶת וְהוּא לֹא הָלַךְ: הָכָא נַמִּי דִּבְנָהּ קְשָׁיָא הִיא: אֶלָּא מֵהָכָא תֵּילַף דְּלָא בָּנָה כִּדְתַנְיָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כּוּ': לְהַר הַמִּשְׁחָה לְשׁוֹן שֶׁמֶן דִּמְתַרְגְּמִינַן מִשְׁחָא וְהוּא הַר הַזֵּיתִים: מְקֹדָּשׁ רִאשׁוֹנִים מְקֹדָּשׁ אֶת בְּנָיָנוֹ שֶׁל שְׁלֹמֹה לְבַעוּרוֹ שֶׁל יֹאשִׁיָּהוּ מָה יֹאשִׁיָּהוּ לֹא עָשָׂה בְּעוּר זֶה וְתָלוּ בּוֹ מִן הַשָּׁמַיִם לְשָׁבַח הוֹאִיל וּבְעֵר הַשָּׁאָר שֶׁנַּעֲשָׂה מְשָׁמֶת יְהוֹשָׁפָט אַף שְׁלֹמֹה לֹא עָשָׂה בְּנָיָן זֶה וְתָלוּ בּוֹ לְגַנּוֹת מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא מִחָה בְּנַעֲשָׂיו: שָׁמֶשׁ לַחַטֹּב עֵצִים וְלִשְׁאֹב מַיִם בְּשָׂכָר לְעַ"ז: וְאַל יִכְתֹּב בּוֹ דָּבָר זֶה לְלַמֵּדְךָ שֶׁקְּשָׁה הַתּוֹכָחָה בְּמִי שֶׁבְּיָדוֹ לְמִחוֹת: מִינֵי זֶמֶר כְּלֵי שִׁיר: נַעַץ קָנֶה וְשָׁרְטוֹן מְדַבֵּק בּוֹ עַד שֶׁנּוֹסְפִּ וְהוֹלֵךְ וְגָדֵל שְׁרָטוֹן חוֹל וְרָפֶשׁ וְטִיט שֶׁהַיָּם גּוֹרֵשׁ: כְּרַךְ גָּדוֹל שֶׁל רוֹמִי שֶׁהוּא מֵצַר לְיִשְׂרָאֵל וְהוּא (אִיטַלְיָא) שֶׁל יָוָן בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דף ו:): בְּיוֹם שֶׁהֶעֱמִיד יָרְבָעָם אֶת הָעֶגְלַיִם נִבְנָה צְרִיף אֶחָד בְּאוֹתוֹ שְׁרָטוֹן שֶׁגָּדֵל שָׁם בִּימֵי שְׁלֹמֹה צְרִיף כּוּף קָטָן מִצִּדָּיִן שֶׁעוֹשִׂין מִן קָנִים וּמִן עֲרָבָה וּמֵאָז נִתּוֹסְפוּ בָּתִּים עַל בָּתִּים: אִיטַלְיָאה שֵׁם הָעִיר וְהִיא מִמְּדִינַת יָוָן וּכְשֶׁנִּטְלָה רוֹמִי מַלְכוּת יְוָנִים לְכַבּוּדוֹ וְנִהְפּוֹךְ לָהֶם: יֹאשִׁיָּהוּ חָטָא דִּכְתִיב שַׁב אֶל ה' מִשְׁמַע דַּחֲטָא מֵעִקָּרָא: מִבֶּן ח' שָׁנָה וְגוֹ': עַד בֶּן י"ח שְׁמָצָא חִלְקִיָּה אֶת הַסֵּפֶר וְעַיֵּן וְדָקְדֵק בַּתּוֹרָה וּבְדִינֶיהָ בִּכְתָב וּבַעַל פֶּה וְהֵבִין שֶׁמָּא טָעָה בְּדִינָא: נָטַל מִזֶּה מִמִּי שֶׁנָּתַן לוֹ תְּחִלָּה: ה"ג וְאָמְרִי לַהּ אַחַת אָחוּהּ דְּאַבָּא אֲבוּהּ דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: נָתַן דְּצוֹצִיתָא עַל שֵׁם נִיצוֹצִין דְּנוּרָא שֶׁהַמַּלְאָךְ פָּשַׁט אֶת יָדוֹ וְקִבֵּל תְּשׁוּבָתוֹ לְשָׁנָא אַחֲרִינָא עַל שְׁאָחֲזוֹ הַמַּלְאָךְ בְּצִיצִית רֹאשׁוֹ:

עַבְדְּךָ. וַיַּרְגֵּל בְּעַבְדְּךָ אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ וְאדֹנִי הַמֶּלֶךְ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ". "וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה תְדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה. וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת הַכֹּל יִקַּח אַחֲרֵי אֲשֶׁר בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּיתוֹ". אָמַר לוֹ: אֲנִי אָמַרְתִּי "מָתַי תָּבֹא בְּשָׁלוֹם", וְאַתָּה עוֹשֶׂה לִי כָּךְ? לֹא עָלֶיךָ יֵשׁ לִי תַּרְעוֹמוֹת אֶלָּא עַל מִי שֶׁהֵבִיאֲךָ בְּשָׁלוֹם. הַיְינוּ דִּכְתִיב: "וְבֶן יְהוֹנָתָן מְרִיב בָּעַל", וְכִי "מְרִיב בַּעַל" שְׁמוֹ? וַהֲלֹא מְפִיבֹשֶׁת שְׁמוֹ! אֶלָּא מִתּוֹךְ שֶׁעָשָׂה מְרִיבָה עִם בָּעֲלָיו. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: נָצָא בַּר נָצָא. "נָצָא" — הָא דַּאֲמַרַן. "בַּר נָצָא" — דִּכְתִיב: "וַיִּבֶן שָׁאוּל עַד עִיר עֲמָלֵק וַיָּרֶב בַּנָּחַל", אָמַר רַבִּי מָנִי: עַל עִסְקֵי נַחַל. (א)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר דָּוִד לְמְפִיבֹשֶׁת: אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה, יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רַחֲבָעָם וְיָרְבָעָם יַחְלְקוּ אֶת הַמְּלוּכָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אֵילְמָלֵי לֹא קִיבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע לֹא נֶחְלְקָה מַלְכוּת בֵּית דָּוִד, וְלֹא עָבְדוּ יִשְׂרָאֵל עֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ. (ב)אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר שְׁלֹמֹה חָטָא אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא הָיָה לְבָבוֹ שָׁלֵם עִם ה' אֱלֹהָיו כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו" — כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו הוּא דְּלָא חָוֶה, מִיחְטָא נַמִּי לֹא חָטָא. (ג)אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ" — הַהִיא כְּרַבִּי נָתָן. דְּרַבִּי נָתָן רָמֵי, כְּתִיב: "וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ", וְהָכְתִיב: "כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו" — כִּלְבַב דָּוִד אָבִיו הוּא דְּלָא חָוֶה מִיחְטָא נַמִּי לֹא חָטָא! הָכִי קָאָמַר: "וַיְהִי לְעֵת זִקְנַת שְׁלֹמֹה נָשָׁיו הִטּוּ אֶת לְבָבוֹ לָלֶכֶת אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים" — וְלֹא הָלַךְ. וְהָכְתִיב: "אָז יִבְנֶה שְׁלֹמֹה בָּמָה לְכְמוֹשׁ שִׁקֻּץ מוֹאָב" — שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בָּנָה. אֶלָּא מַעֲתָּה: "אָז יִבְנֶה יְהוֹשֻׁעַ מִזְבֵּחַ לַה'" — שֶׁבִּקֵּשׁ לִבְנוֹת וְלֹא בָּנָה?! אֶלָּא דִּבְנָה, הָכָא נַמִּי דִּבְנָה! אֶלָּא כִּדְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "וְאֶת הַבָּמוֹת אֲשֶׁר עַל פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם אֲשֶׁר מִימִין לְהַר הַמַּשְׁחָה שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְעַשְׁתֹּרֶת שִׁקֻּץ צִידֹנִים וְגוֹ'". (ד)אֶפְשָׁר בָּא אָסָא וְלֹא בִּיעֲרָם, יְהוֹשָׁפָט וְלֹא בִּיעֲרָם, עַד שֶׁבָּא יֹאשִׁיָּה וּבִיעֲרָם? וַהֲלֹא כָּל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל אָסָא וִיהוֹשָׁפָט בִּיעֲרוּם! אֶלָּא מַקִּישׁ רִאשׁוֹנִים לְאַחֲרוֹנִים, מָה אַחֲרוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לְשֶׁבַח, אַף רִאשׁוֹנִים לֹא עָשׂוּ וְתָלָה בָּהֶן לְגָנַאי. וְהָכְתִיב: "וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה הָרַע בְּעֵינֵי ה'"! אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לִמְחוֹת בְּנָשָׁיו וְלֹא מִיחָה מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ חָטָא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: נוֹחַ לוֹ לְאָדָם שֶׁיְּהֵא שׁוֹגֵג לְדָבָר אַחֵר, וְאַל יִכָּתֵב בּוֹ "וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה, הִכְנִיסָהּ לוֹ אֶלֶף מִינֵי זֶמֶר, וְאָמְרָה לוֹ כָּךְ עוֹשִׂין לָעֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְכָךְ עוֹשִׂים לָעֲבוֹדָה זָרָה פְּלוֹנִית, וְלֹא מִיחָה בָּהּ. (ה)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁנָּשָׂא שְׁלֹמֹה אֶת בַּת פַּרְעֹה יָרַד גַּבְרִיאֵל וְנָעַץ קָנֶה בַּיָּם וְעָלָה בּוֹ שִׁירְטוֹן, וְעָלָיו נִבְנָה כְּרַךְ גָּדוֹל [שֶׁל רוֹמִי]. (ו)בְּמַתְנִיתָא תְּנָא: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהִכְנִיס יַרְבָעָם שְׁנֵי עֶגְלֵי זָהָב, אֶחָד בְּבֵית אֵל וְאֶחָד בְּדָן, נִבְנָה צְרִיף אֶחָד, וְזֶהוּ אִיטַלְיָאה שֶׁל יָוָן. (ז)אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר יֹאשִׁיָּהוּ חָטָא — אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּעַשׂ הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וַיֵּלֶךְ בְּכָל דֶּרֶךְ דָּוִד אָבִיו". אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְכָמֹהוּ לֹא הָיָה לְפָנָיו מֶלֶךְ אֲשֶׁר שָׁב וְגוֹ'"? אֶשֶׁכֶּל דִּין שֶׁדַּן מִבֶּן שְׁמוֹנֶה עַד שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה הֶחֱזִירָן לָהֶן. שֶׁמָּא תֹּאמַר נָטַל מִזֶּה וְנָתַן לָזֶה — תַּלְמוּד לוֹמַר "בְּכָל מְאֹדוֹ": שֶׁנָּתַן לָהֶם מְשֻׁלֶּה. וּפְלִינָא דְּרַב, דְּאָמַר רַב: אֵין לְךָ גָּדוֹל בְּבַעֲלֵי תְּשׁוּבָה יוֹתֵר מִיֹּאשִׁיָּהוּ בְּדוֹרוֹ וְאֶחָד בְּדוֹרֵנוּ. וּמַנּוּ? אַבָּא אֲבוּהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא. וְאָמְרִי לַהּ אַחַת אָחוּהּ דְּאַבָּא אֲבוּהּ דְּרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא. דְּאָמַר מָר: רַבִּי אַבָּא וְאַחַת אַחֵי הֲווֹ. אָמַר רַב יוֹסֵף: וְעוֹד אֶחָד בְּדוֹרֵנוּ. וּמַנּוּ? — עוּקְבָן בַּר נְחֶמְיָה רֵישׁ גָּלוּתָא. וְהַיְינוּ "נָתַן דְּצוֹצִיתָא". אָמַר רַב יוֹסֵף: הֲוָה יָתֵיבְנָא בְּפִירְקָא, וַהֲוָה קָא מְנַמְנְמָנָא, וַחֲזַאי בְּחֶילְמָא דְּקָא פָּשַׁט יָדֵיהּ וְקַבְּלֵיהּ. (ח)הדרן עלך במה בהמה

מַתְנִי׳

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים אלפא ביתא דבן סירא
ב יומא ט.; תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ט
ג סנהדרין כא:
ד תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא סח
ה סנהדרין כא:
ו אוצר מדרשים ברייתא דישועה
ז לעיל נה:
ח לעיל נא:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דצוציתא וכו' על ראשו. ע' סנהדרין דף לא ע"ב ברש"י ד"ה לדויו ליה:

תורה אור השלם

[שמואל ב יט, ל-לא]
[שמואל ב יט, כו-כח]
[דברי הימים א ח, לד]
[שמואל א טו, ה]
[דברים כא, א-ט]
[מלכים א יא, ד]
[מלכים א יא, ז]
[יהושע ח, ל]
[מלכים ב כג, יג]
[מלכים א יא, ו]
[מלכים ב כב, ב]
[מלכים ב כג, כה]

מסורת הש"ס

א משנה מקואות

ב לעיל נא:

גליון הש"ס

גמ' תיכי חלילתא מאי. עי' זבחים דף צד ע"א תוס' ד"ה מקנחת:

מַתְנִי' בַּמָּה אִשָּׁה יוֹצְאָה דְּהָוֵי תַּכְשִׁיט וְלֹא מַשּׂוֹי וְאֵיפָא דְּהָוֵי תַּכְשִׁיט וּגְזוּר בַּהּ רַבָּנָן דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוֵיָא לַחֲבָרְתָּהּ חֲשִׁיבוּתוֹ וְדִלְמָא אָתֵי לְאֵתוּיֵי ד' אֲמוֹת: לֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר וּפִשְׁתָּן וּרְצוּעָה שֶׁבְּרֹאשָׁהּ שִׁקּוֹלַעַת בָּהֶן שְׁעָרָהּ: שֶׁבְּרֹאשָׁהּ אֲפוּלָהּ קָאֵי וּבַגְמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: וְלֹא תִּטְבֹּל בָּהֶן מִשּׁוּם חֲצִיצָה: עַד שֶׁתְּרַפֵּם שֶׁתַּתִּירֵם קְצַת שֶׁיְּהֵיוּ רִפּוּיִן וְיִכָּנְסוּ הַמַּיִם בֵּינֵיהֶם לְשֵׁעֵר: טוֹטָפֶת וְסַרְבִּיטִין מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא וַחֲשׁוּבִין הֵן וְחַיְשִׁינַן דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוֵיָא לַחֲבָרְתָּהּ: בִּזְמַן שֶׁאֵין תְּפוּרִין עִם הַשְּׁבָכָה שֶׁקּוֹרִין שקופיי"א אֲבָל תְּפוּרִין לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְאַחְווֵי שֶׁאֵינָהּ נוֹטָלַת הַשְּׁבָכָה מֵרֹאשָׁהּ ברה"ר שֶׁתִּגְלֶה כָּל שְׁעָרָהּ: כְּבוּל מְפָרֵשׁ בְּגְמָ': לרה"ר אֲבָל לֶחָצֵר שָׁרֵי וְכָל הַנִּזְקָרִים לְמַעְלָה אֲסוּרִים אַף לֶחָצֵר שְׁמָא תַּרְגִּילֵם ברה"ר וַחֲדָא גְּזֵרָה הִיא דִּגְזוּר בָּהֶם שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בָּהֶם בְּשַׁבָּת כְּלָל וּבְכְבוּל הַתִּירוּ כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן בְּפִרְקִין (שַׁבָּת דף סד:) שֶׁלֹּא לֶאֱסֹר אֶת כָּל תַּכְשִׁיטֶיהָ וְתִתְגַּנָּה עַל בַּעֲלָהּ: עִיר שֶׁל זָהָב כְּמִין נוֹשְׁקָא וּמְצַיְּרִין בָּהּ כְּמִין עִיר: קִטְלָא מְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דף נט:): חוֹתָם צוּרָה לְחוֹתֵם בָּהּ אִגֶּרֶת אוֹ כָּל דָּבָר סָגוּר: שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה כְּגוֹן אישפיגל"א: וְאִם יָצְאַת אֵינָהּ חַיֶּבֶת חַטָּאת דְּכוּלְּהוּ תַּכְשִׁיטִין נִינְהוּ וְרַבָּנָן הוּא דְּגְזוּר בָּהּ דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוֵיָא: גְּמָ' טְבִילָה מַאן דְּכַר שְׁמַהּ מַה עִנְיָן טְבִילָה אֵצֶל הִלְכוֹת שַׁבָּת: וְשַׁרְיָא לְהוּ וּמַתֶּרֶת אוֹתָם לִטְבֹּל בְּשַׁבָּת שֶׁעַל הַטְּבִילָה לֹא גָּזְרוּ כְּדַאֲמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף יח.) אָדָם נִרְאֶה כְּמֻקָּר וְאֵין נִרְאֶה כְּמִתְקַן עַצְמוֹ: תְּכֵי חֲלִילְתָא שַׁרְשְׁרוֹת שֶׁל חוּטֵי נְיָר שֶׁתּוֹחֲבִין בָּהֶן שְׁעָרָהּ וְלַצֵּאת בְּשַׁבָּת שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְמַתְּחָן וּלְדָחְקָן עַל הַשֵּׁעָר בַּחֲזָקָה וְהַמַּיִם נִכְנָסִין בָּהּ וּמְבַעְיָא לֵיהּ מִי הֲוֵי חֲצִיצָה וְלֹא תֵּצֵא בָּהֶן בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם גְּזֵרַת טְבִילָה מִצְוָה אוֹ לֹא הֲוֵי חֲצִיצָה: כָּל שֶׁהוּא אָרִיג לֹא גָּזְרוּ לְצֵאת בּוֹ בְּשַׁבָּת דִּלְמָא מָצֵי לְאַהֲדוּקֵי שַׁפִּיר: לְאַחְוֵתֵי דִּלְא קְפָדַן עֲלֵיהוּ לִטְלָן מֵרֹאשָׁן כְּשֶׁהֵן רוֹחֲצוֹת בְּחַמִּין אֶלְמָא עֲיֵילִי בְּהוּ מַיָּא שַׁפִּיר אֲפִלּוּ לְהַנָּאַת רְחִיצָה וְכֵיוָן שֶׁכֵּן לְעִנְיַן טְבִילָה נַמִּי לֹא צְרִיכִין לְהַתִּירָן וּמַתֶּרֶת לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת דְּהָא אִי מִתְרַמֵּי טְבִילָה לָא שָׁרוּ לְהוּ לֹא מִשּׁוּם חֲצִיצָה וְלֹא מִשּׁוּם קְפִידָא: דְּמִטַּנְפִי שְׁנִטַּנְפוּ הָנָךְ תִּכֵּי בְּטִיט: הָא נַמִּי אָרִיג הוּא וְהָא קָאָמַר לֹא גָּזְרוּ כְּלָל לְצֵאת וּלְהַאי לִשְׁנָא דִּלְא קְפָדִי מַשְׁמַע דְּאִי קְפָדִי לְנַטְלָן מֵרֹאשָׁן כְּשֶׁהֵן רוֹחֲצוֹת אָסוּר לְצֵאת בָּהֶן בְּשַׁבָּת וּאע"ג דִּלְעִנְיַן אַהֲדוּקֵי לָא חֲיָצֵי וּמַתְּרוֹת לְטִבֹּל בָּהֶן הִלְכָךְ הָנֵי כֵּיוָן דְּמִטַּנְפִי מִקְּפֵד קְפֵדָן שֶׁלֹּא לְהֵיוֹת בְּרֹאשָׁן בְּשָׁעַת טְבִילָתָן מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְמַחֲקִין אֶת הַטִּיט וּמִלְּכָלְכָּהּ בְּשָׁרָן בַּעֲלִיָּתָן מִן הַטְּבִילָה וּאע"ג דַּחֲצִיצָה לָא הֲוֵי דְּהָא עֲיֵילִי

אבמַתְנִי' **בַּמָּה** אִשָּׁה יוֹצְאָה, וּבַמָּה אֵינָהּ יוֹצְאָה? לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה לֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר וְלֹא בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן וְלֹא בִּרְצוּעוֹת שֶׁבְּרֹאשָׁהּ. וְלֹא תִּטְבּוֹל בָּהֶן, עַד שֶׁתְּרַפֵּם. וְלֹא בְּ"טוֹטָפֶת" וְלֹא בְּסַרְבִּיטִין בִּזְמַן שֶׁאֵינָן תְּפוּרִים. וְלֹא בִּכְבוֹל לְרְשׁוּת הָרַבִּים. [ג]וְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב וְלֹא בְּקִטְלָא וְלֹא בִּנְזָמִים וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם וְלֹא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה. וְאִם יָצְאת אֵינָהּ חַיֶּבֶת חַטָּאת. גְּמָ׳ טְבִילָה מַאן דְּכַר שְׁמַהּ? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר רַבָּה בַּר אָבוּהּ — מַה טַּעַם קָאָמַר: מַה טַּעַם לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה לֹא בְּחוּטֵי צֶמֶר וְלֹא בְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן — מִפְּנֵי שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים בַּחוֹל לֹא תִּטְבּוֹל בָּהֶן עַד שֶׁתְּרַפֵּם. וְכֵיוָן דִּבְחוֹל לָא תִּטְבּוֹל בָּהֶן עַד שֶׁתְּרַפֵּם, בְּשַׁבָּת לֹא תֵּצֵא, דִּילְמָא מִיתְרְמֵי לַהּ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה וְשָׁרְיָא לְהוּ, וְאָתֵי לְאֵתוּיֵינְהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. [ד]בָּעָא מִינֵּיהּ רַב כָּהֲנָא מֵרַב: תִּיכֵי חֲלִילְתָא מַאי? אָמַר לֵיהּ: אָרִיג קָאָמְרַתְּ? כָּל שֶׁהוּא אָרִיג לֹא גָּזְרוּ. אֵיתְמַר נָמֵי, אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: חֲזַיְנָא לְאַחְווֹתֵי דִּלְא קְפִדָן עֲלַיְיהוּ. מַאי אִיכָּא בֵּין הַךְ לִישָּׁנָא וּבֵין הַךְ לִישָּׁנָא? [ה]אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּטָנְיְפָן. לְהַךְ לִישָּׁנָא דְּאָמַר כָּל שֶׁהוּא אָרִיג לֹא גָּזְרוּ — הָנֵי נָמֵי אָרִיג נִינְהוּ, וּלְהַךְ לִישָּׁנָא דְּאָמְרַתְּ מִשּׁוּם קְפִידָא — הָנֵי מִילֵּי דְּטָנְיְפִי. [א]תָּנַן הָתָם: וְאֵלּוּ חוֹצְצִין בָּאָדָם: חוּטֵי צֶמֶר וְחוּטֵי פִּשְׁתָּן וְהַרְצוּעוֹת שֶׁבְּרֹאשֵׁי הַבָּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל שֵׂעָר אֵין חוֹצְצִין מִפְּנֵי שֶׁהֵמַּיִם בָּאִין בָּהֶן. אָמַר רַב הוּנָא: וְכוּלָּן, בְּרֹאשֵׁי הַבָּנוֹת שָׁנִינוּ. מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: לְמַעוֹטֵי מַאי? אִילֵּימָא לְמַעוֹטֵי דְּצַוָּאר, וּדְמַאי: אִילֵּימָא לְמַעוֹטֵי דְּצֶמֶר — הַשְׁתָּא רַךְ עַל גַּבֵּי קָשֶׁה חוֹצֵץ, רַךְ עַל גַּבֵּי רַךְ מִיבַּעְיָא? וְאֶלָּא לְמַעוֹטֵי דְּחוּטֵי פִּשְׁתָּן. הַשְׁתָּא קָשֶׁה עַל גַּבֵּי קָשֶׁה חוֹצֵץ, קָשֶׁה עַל גַּבֵּי רַךְ מִיבַּעְיָא? [ו]אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף, הֵיינוּ טַעְמָא דְּרַב הוּנָא: לְפִי שֶׁאֵין אִשָּׁה חוֹנָקָת אֶת עַצְמָהּ. אֵיתִיבִיהּ אַבָּיֵי: הַבָּנוֹת יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין שֶׁבְּאָזְנֵיהֶן, אֲבָל לֹא בַּחֲבָקִין שֶׁבְּצַוָּארֵיהֶן. וְאִי אָמְרַתְּ אֵין אִשָּׁה חוֹנָקָת עַצְמָהּ, חֲבָקִין שֶׁבְּצַוָּארֵיהֶן אַמַּאי לָא? [ז]אָמַר רָבִינָא: הָכָא מַקְשֶׁה שַׁיָּךְ לוֹמַר אֶלָּא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ב:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה, סמג עשין רמח:
ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' י יח:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ד:
ה טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ג:
ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ט:
ז טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ג:
ח מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ט:
ט טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ב:
י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז:
יא מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י:
יב טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ב:
יג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז:
יד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' ד:
ב מיי' פב' מהל' שבת הל' ה, סמג עשין רמח:
ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד:
ה טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:
ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ג:
ח מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז:
ט טוש"ע יו"ד סי' שא סעי' יד:
י מיי' פ' מהל' כלאים הל' כ, סמג לאוין רפג:
יא מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הל' א:

מסורת הש"ס

א לקמן קו:; לקמן קיג.; ביצה כד.
ב משנה שבת
ג תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' דאשה חונקת את עצמה. ומזה הטעם נקרא קטלא. הרע"ב פי"א מ"ח דכלים:
שם כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר כל שהוא למטה מן השבכה. לקמן דף סה ע"א:

הָכָא בְּקַקְטָלָא עָסְקִינַן תֵּימָה דְּמַשְׁמַע מִשּׁוּם חֲצִיצָה וא"כ בְּקַקְטָלָא עָסְקִינַן בֶּגֶד לְבָּהּ שֶׁלֹּא יִפֹּל מַה שֶּׁהִיא אוֹכֶלֶת עַל בְּגָדֶיהָ וְיֵשׁ לוֹ מָקוֹם שְׁנָצִים כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂים לְמִכְנָסַיִם וְתוֹחֵב בּוֹ רְצוּעָה רְחָבָה וּמוֹלְלוֹתוֹ סָבִיב הָרְצוּעָה שֶׁהַבֶּגֶד רְחָב הַרְבֵּה וְקוֹשֶׁרֶת הָרְצוּעָה סָבִיב צַוָּארָהּ וְחוֹנֶקֶת עַצְמָהּ בְּחֹזֶק כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּשָׂרָהּ בּוֹלֶטֶת וְתִרְאֶה בַּעֲלַת בְּשֶׂר וּמִתּוֹךְ שֶׁהָרְצוּעָה חֲלָקָה וּרְחָבָה אֵינָהּ מַזִּיקָתָהּ: מִכְּלָל דִּפְלִיגִי בִּתְמִיהָ וְהָא ת"ק לָא אַיְירֵי בְּשָׁעָרָהּ שָׁמַע מִנָּהּ בְּשַׂעַר מוֹדֶה דְּלָא מְהַדַּר עַל גַּבֵּי שֵׂעָר: דִּלְמָא הַאי דְּאַדַּכַר שַׂעָר: כְּשֵׁם קָאָמַר לְהוּ כְּשֵׁם שֶׁאֶתֶם מוֹדִים לִי בְּחוּטֵי שֵׂעָר אוֹדוֹ לִי בְּחוּטֵי צֶמֶר: חוּמְרְתָּא דְּקַטִיפְתָּא קָשֶׁר שֶׁעוֹשִׂין לְרְפוּאוֹת קְטוּף עֵין רַע שֶׁלֹּא תִּשְׁלוֹט: וְתָנֵי כְּקַמִּיעַ מַמְחֶה דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' וְלֹא בְּקַמֵּעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מִן הַמַּמְחֶה הָא מַמְחֶה שַׁפִּיר דָּמֵי: אֶפּוּזַיְינֵי פרונט"ל שֶׁל זָהָב: שְׁבָכָה קופיי"ה דְּאִי שְׁלָפָא לֵיהּ מִגְּלָיָא רֹאשָׁהּ: הַמַּקֶּפֶת אֶת הַפַּדַּחַת מֵאָזֶן לְאָזֶן: הַמַּגִּיעִים עַד לְחָיֶיהָ עַל רֹאשָׁהּ כּוֹרַכְתּוֹ וְתוֹלָה לָהּ עַל לְחָיֶיהָ מִכָּאן וּמִכָּאן: אִי כַּבָּלָא דַּעֲבָדָא תְּנַן חוֹתֶם שֶׁעוֹשִׂין לָעֶבֶד בִּכְסוּתוֹ לְסִימָן הוֹכָחָה שֶׁהוּא עֶבֶד וּבְהַהוּא קָתָנֵי מַתְנֵי' דְּשַׁפְחָה לֹא תֵּצֵא בּוֹ: אֲבָל כִּפָּה שֶׁל צֶמֶר כְּכוֹבַע שֶׁתַּחַת הַשְּׁבָכָה דְּמִקְרֵי נַמִי כָּבוּל וּמִתְקַשְּׁטָת בּוֹ: שַׁפִּיר דָּמֵי דְּכֵיוָן דְּמִגְּלָיָא שְׁעָרָהּ לֹא שְׁלָפָא וּמַחְוֵיא: אוֹ דִלְמָא כִּפָּה תְּנַן דְּלָא תֵּצֵא דְּחָיְשִׁינַן דִּילְמָא שְׁלָפָא וּמַחְוֵיא מִתַּחַת הַשְּׁבָכָה וְאֵינָהּ מְגֹלָּה וְכָל שֶׁכֵּן כַּבָּלָא דַּעֲבָדָא: בְּכָבוּל וּבְאַסְטָמָא לְקַמֵּה מְפָרֵשׁ מַאי אַסְטָמָא וּמְדְּקָתָנֵי כָּל שֶׁהוּא מִן הַשְּׁבָכָה ש"מ כִּפָּה תְּנַן: כָּלְיָא פְּרוֹחֵי מִצְנָפֶת קְטַנָּה לְאַחַר קִשּׁוּרֶיהָ שֶׁקּוֹלַעַת רֹאשָׁהּ וְכִסְתָה יֵשׁ שְׁעָרוֹת קְטַנּוֹת שֶׁיּוֹצְאִין חוּץ לְקִשּׁוּרֶיהָ וְהֵן נִקְרָאִין פְּרוֹחֵי עַל שֶׁמִּפְרִיחִין וְיוֹצְאִין לְחוּץ וְאוֹגַדְתָּן לְתַחַת קִשּׁוּרֶיהָ ע"י מִצְנָפֶת קְצָרָה: כָּלְיָא מוֹנַעַת אוֹתָן שְׁעָרוֹת מִלֵּצֵאת: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם שֶׁעֲשׂוּיָה כְּמִין לָבָד שֶׁקּוֹרִין פולטר"א וְאֵינָהּ טְוִיָּה: וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּנִגְעִים מֵהַאי טַעְמָא גּוּפָהּ דְּגַבֵּי נְגָעִים כְּתִיב נְמֵי בֶּגֶד וְלֵיל מִכְּלְאֵים שׁוּעַ וְטָווּי:

הָכָא בְּקַקְטָלָא עָסְקִינַן, דְּאִשָּׁה חוֹנֶקֶת אֶת עַצְמָהּ — דְּנִיחָא לַהּ שֶׁתֵּרָאֶה כִּבְעֻלַת בָּשָׂר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל שֵׂעָר אֵין חוֹצְצִין, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם בָּאִין בָּהֶן. (א)אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּחוּטֵי שֵׂעָר. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הֲלָכָה, מִכְּלָל דְּפְלִיגִי! וְכִי תֵּימָא, אִי לָאו דְּשָׁמְעֵיהּ לְתַנָּא קַמָּא דְּאַיְירִי בְּחוּטֵי שֵׂעָר, אֵיהוּ נָמֵי לָא הָווֹ מַיְירֵי — וְדִילְמָא "כְּשֵׁם" קָאָמַר לְהוּ: כִּי הֵיכִי דְּמוֹדְיתוּ לִי בְּחוּטֵי שֵׂעָר, אוֹדוֹ לִי נָמֵי בְּחוּטֵי צֶמֶר. (א)אִיתְּמַר, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בְּחוּטֵי שֵׂעָר. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: חוּטֵי צֶמֶר חוֹצְצִין, חוּטֵי שֵׂעָר אֵין חוֹצְצִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל שֵׂעָר אֵין חוֹצְצִין. (ב)אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּטַבָּעַת אִשָּׁה בְּחוּטֵי שֵׂעָר, בֵּין מִשֶּׁלָּהּ בֵּין מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ. מַנִּי? אִילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה — אֲפִילּוּ חוּטֵי צֶמֶר נָמֵי! אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא, וּשְׁמַע מִינַּהּ בְּחוּטֵי שֵׂעָר לָא פְּלִיגִי. שְׁמַע מִינַּהּ: טוֹטָפֶת — חוּמְרְתָּא דְּקַטִיפְתָּא. (ג)אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: תְּהֵוֵי כְּקַמֵּיעַ מוּמְחֶה, וְתִשְׁתְּרֵי! (ד)אֶלָּא אָמַר רַב יְהוּדָה מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי: אֶפּוּזַיְינֵי. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּסַבָּכָה הַמְּוֻהֶבֶת, וּבְטוֹטָפֶת וּבְסַרְבִּיטִין הַקְּבוּעִין בָּהּ. אֵיזוֹ טוֹטָפֶת וְאֵיזוֹ סַרְבִּיטִין? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: טוֹטָפֶת — הַמַּקֶּפֶת לָהּ מֵאָזֶן לְאָזֶן. סַרְבִּיטִין — הַמַּגִּיעִין לָהּ עַד לְחָיֶיהָ. אָמַר רַב הוּנָא: עֲנִיּוֹת עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל מִינֵי צִבְעוֹנִין, עֲשִׁירוֹת עוֹשִׂין אוֹתָן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב. (ה)"וְלֹא בְּכָבוּל. אָמַר רַבִּי יַנַּאי: כָּבוּל זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מַהוּ: אִי כַּבָּלָא דְּעַבְדָא תְּנַן — כִּיפָּה שֶׁל צֶמֶר תְּנַן — וְכָל שֶׁכֵּן כַּבָּלָא דְּעַבְדָא. אוֹ דִילְמָא כִּיפָּה שֶׁל צֶמֶר תְּנַן — וְכָל שֶׁכֵּן כַּבָּלָא דְּעַבְדָא. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: מִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר כִּיפָּה שֶׁל צֶמֶר תְּנַן. וְתַנְיָא נָמֵי הָכִי: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּכָבוּל וּבְאִיסְטָמָא לֶחָצֵר, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף בְּכָבוּל לִרְשׁוּת הָרַבִּים. כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הַשְּׁבָכָה — יוֹצְאִין בּוֹ, כָּל שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִן הַשְּׁבָכָה — אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. מַאי "אִיסְטָמָא"? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בִּיזְיוֹנֵי. מַאי "בִּיזְיוֹנֵי"? אָמַר אַבָּיֵי אָמַר רַב: כָּלְיָא פָּרוֹחֵי. (ו)תָּנוּ רַבָּנַן, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּאִיסְטָמָא: אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּנִגְעִים, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ: אַף אֵין

וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּנִגְעִים קָשֶׁה לר"י מאי ארוג בְּמֵת וְשָׁרֵץ לֹא מְטַמֵּא דְּבַעֵינַן טָווּי וְאָרוּג כְּדְאָמַר לְקַמָּן (שבת דף סד.) וְאוֹמֵר ר"י דְּמְטַמֵּא בְּמֵת וּשְׁרָצִים מק"ו דְּפַכִּין קְטָנִים שֶׁטְּהוֹרִין בְּזָב וּמְטַמְּאִים בְּמֵת וְשָׁרֵץ אִסְטָמָא בְּזָב דְּשַׁיָּךְ בָּהּ מִדְרָס כְּמוֹ בְּכִפָּה דְּאָמַר (כלים תרק כ"ח מִשְׁנָה ה) כִּפָּה שֶׁנִּתְּנוּ לס"ת טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס אֵינוֹ דִין שֶׁיְּטַמֵּא בְּמֵת וְשָׁרֵץ וְעָרוּךְ פי' אִסְטָמָא חֲתִיכָה שֶׁל בֶּגֶד מַזָּהָב וְקִבּוּעִין בָּהּ אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת ולפ"ז נִיחָא דְּמְטַמֵּא בְּמֵת וּשְׁרָצִים כְּשֶׁאֵר תַּכְשִׁיט אֲבָל בִּנְגָעִים לֹא שֶׁאֵין הַבֶּגֶד עִקָּר כ"א הַזָּהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי אֵין בָּהּ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם:

אֵין בָּהּ מִשּׁוּם עַטְרוֹת כַּלּוֹת. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: כַּבְלָא דְעַבְדָא תְּנַן. וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי? וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל: יוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ! [אב]לָא קַשְׁיָא: הָא דַּעֲבַד לֵיהּ רַבֵּיהּ, הָא דַּעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ. בְּמַאי אוֹקִימְתָּא לְהָא דִּשְׁמוּאֵל — דַּעֲבַד לֵיהּ רַבֵּיהּ? בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ אַמַּאי לָא! [(א)]דִּילְמָא מִיפְּסַק, וּמִירְתַת וּמִיקַּפֵּל לֵיהּ וּמַחֵית לֵיהּ אַכַּתְפֵּיהּ. כִּדְרַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף, דְּאָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת וּמוּנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵפָיו בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. וְכִי הָא דַּאֲמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב חִינָּנָא בַּר שֵׁילָא: כּוּלְּהוּ רַבָּנַן דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא לָא לִיפְּקוּ בְּסַרְבָּלֵי חֲתִימֵי, לְבַר מִינָּךְ — דְּלָא קָפְדִי עֲלָיךְ דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא.

[גד]גּוּפָא, אָמַר שְׁמוּאֵל: יוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: יוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ אֲבָל לֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ. [הו(ב)]וּרְמִינְהוּ: לֹא יֵצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ, זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה. וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתוֹ, זֶה וָזֶה מְקַבְּלִין טוּמְאָה. [זח]וְלֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה לֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה! לֵימָא, הָא דַּעֲבַד לֵיהּ רַבֵּיהּ, הָא דַּעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁיהּ. [טי]לָא, אִידִי וְאִידִי דַּעֲבַד לֵיהּ רַבֵּיהּ — וְכָאן בְּשֶׁל מַתֶּכֶת, וְכָאן בְּשֶׁל טִיט, וְכִדְרַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: דָּבָר הַמַּקְפִּיד עָלָיו רַבּוֹ — אֵין יוֹצְאִין בּוֹ. דָּבָר שֶׁאֵין מַקְפִּיד עָלָיו — יוֹצְאִין בּוֹ. הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי: זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא שֶׁל מַתֶּכֶת — הָנֵי הוּא דְּלָא מְקַבְּלִי טוּמְאָה, הָא כֵּלִים דִּידְהוּ מְקַבְּלִי טוּמְאָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁל טִיט תְּנַן, הָנֵי הוּא דְּלָא מְקַבְּלִי טוּמְאָה, הָא כֵּלִים דִּידְהוּ מְקַבְּלִי טוּמְאָה?! [יא(ג)]וְהָא תַּנְיָא: כְּלֵי אֲבָנִים כְּלֵי גְלָלִים וּכְלֵי אֲדָמָה — אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ שֶׁל מַתֶּכֶת. שְׁמַע מִינַּהּ. אָמַר מָר: וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתוֹ. זוֹג שֶׁבְּצַוָּארוֹ אַמַּאי לָא — דִּילְמָא מִיפְּסִיק וְאָתֵי לְאֵיתוֹיֵי? זוֹג שֶׁבִּכְסוּתוֹ נָמֵי לִיחוּשׁ דִּילְמָא מִיפְּסִיק וְאָתֵי לְאֵיתוֹיֵי! [(ד)]הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דִּימְחָא בֵּיהּ מוּמְחָא. וְכִדְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ. דְּאָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: כָּל שֶׁהוּא אָרוּג לָא גָּזְרוּ. אָמַר מָר: לֹא תֵּצֵא בְּהֵמָה לֹא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתָהּ, וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארָהּ, וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתָהּ, זֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה. וְזוֹג דִּבְהֵמָה אֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה? וּרְמִינְהוּ: זוֹג שֶׁל בְּהֵמָה — טְמֵאָה, וְשֶׁל

רש"י

אֵין בָּהּ מִשּׁוּם עַטְרוֹת כַּלּוֹת דְּגָזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא תֵּצֵא בָּהֶן מֵחֻרְבַּן וְאֵילָךְ מִשּׁוּם צַעַר בְּמַס' סוֹטָה (דַּף מט.): וּשְׁמוּאֵל אָמַר כָּבוּל דְּמַתְנִי' כַּבְלָא דְעַבְדָא וּפְלִיג אַדְּר' אָבָהוּ: חוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ הוּא כַּבְלָא דְעַבְדָא וְהָיוּ עוֹשִׂין אוֹתוֹ מִשֶּׁל טִיט: דַּעֲבִיד לֵיהּ רַבֵּיהּ אִית לֵהּ אֵימְתָא וְלָא שָׁקִיל לֵיהּ מִצַּוָּארוֹ לְהוֹלִיכוֹ בְּיָדוֹ מִפְּסַק הַחוֹתָם וְנִשְׁבַּר וּמִרַתַּת מֵרַבּוֹ שֶׁלֹּא יֹאמַר שֶׁהוּא נְטָלוֹ לְהֵרָאוֹת בַּשּׁוּק שֶׁהוּא בֶּן חוֹרִין: וּמְקַפֵּל לֵיהּ הַטַּלִּית עַל כְּתֵפָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה מְקוֹם הַחוֹתָם וְלֹא יָבִינוּ שֶׁנָּפַל וּדְמֵי הַטַּלִּית עַל כְּתֵפוֹ כְּמַשּׂוֹי: חַיָּב חַטָּאת דְּאֵינוֹ תַּכְשִׁיט אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁלּוֹבְשׁוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ: כּוּלְּהוּ רַבָּנַן לָא לִפְּקוּ בְּסַרְבָּלֵי חֲתִימֵי הָיוּ עוֹשִׂין חוֹתָמוֹת לְטַלִּיתוֹת שֶׁלָּהֶן כְּעֵין עֲבָדִים לְהֵרָאוֹת שֶׁהֵן כְּפוּפִין לְרֵישׁ גָּלוּתָא לָא לִפְּקוּ דְּאִי מַפְסְקִי מִרַתְּתִי וּמְקַפְּלִי לְהוּ: דְּלָא קָפְדִי עֲלָךְ אִם תֵּלֵךְ בְּלֹא חוֹתָם: יוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ וּבְשֶׁל טִיט דְּלָא קָפֵיד עָלֶיהָ לַאֲתוּיֵי וְאִי מִשּׁוּם דְּמִרַתַּת מַאי חֻרְבָּא נָפְקָא מִנַּהּ מִשּׁוּם אֵימְתָא דְּרַבֵּהּ לָא מַיְתֵי לֵיהּ בִּידֵהּ דְּהָא לָאו הוֹכָחָה הִיא דְעַבְדוּת אֶלָּא כְּשֶׁיֶּשְׁנוֹ עַל צַוָּארוֹ אוֹ בִּכְסוּתוֹ: וְזֶה וָזֶה אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה דְּלָאו לְנוֹי עֲבִיד שֶׁיְּהֵא טָמֵא מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט ואע"ג דִּבְשֶׁל מַתֶּכֶת מוֹקְמִינַן לָהּ לְהָא לְקַמָּן מִיהוּ לָאו לְנוֹי דִּילֵהּ הוּא אֶלָּא לִגְנַאי וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ נָמֵי לָא הָוֵי: מְקַבְּלִין טֻמְאָה שֶׁתַּכְשִׁיט הוּא: זוּג לְנוֹי עֲבִיד: וְלֹא בְּזוֹג שֶׁבְּצַוָּארוֹ אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוֹג שֶׁבִּכְסוּתוֹ לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא: שֶׁבִּכְסוּתָהּ עוֹשִׂים לְסוּסִים מְעִילִין שֶׁלֹּא יִטַּנְּפוּ: לֹא תֵּצֵא כִּדְאָמְרִינַן בְּאִידָךְ פִּרְקִין (ד' נד:) דְּמִתְחֲזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִנְגָּא: אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה דְּאֵין תַּכְשִׁיט לִבְהֵמָה: לָא אִידִי וְאִידִי דַּעֲבַד לֵהּ רַבֵּהּ דאע"ג דְּכָבוּל דְּמַתְנִיתִין אוֹקֵמְנָא בְּדַעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁהּ הָתָם הוּא דְּאִיכָּא לְאוֹקְמֵהּ בִּסְתָם חוֹתָמוֹת שֶׁל טִיט דְּאִי מִתַּבַּר אֵין מַקְפִּיד עָלָיו לְהָבִיא שְׁבָרָיו לְבֵית אֲדוֹנוֹ הִלְכָּךְ לֵיכָּא לְאוֹקְמֵהּ בְּדַעֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ דְּאִי עֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ לָא הֲוָה מִתְּסַר דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִפְסָק לָא שָׁקֵיל לֵיהּ מִצַּוָּארוֹ מִשּׁוּם אֵימְתָא דְּרַבֵּהּ וְאִי מִפְסַק לָא קָפֵיד עֲלֵהּ בְּעָלָיו מִשּׁוּם פְּסֵידָא דְּלֵיכָּא פְּסֵידָא הִלְכָּךְ לָא מַיְתֵי לֵיהּ אֲבָל הַךְ לָא אִיכָּא לְאוֹקְמָא בְּשֶׁל טִיט כִּדְמִסְתַּבְּרָא לְקַמָּן מִסֵּיפָא הִלְכָּךְ אֲפִילּוּ עֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ נָמֵי אָסוּר דְּאִי מִפְסַק קָפֵד עָלֶיהָ מִשּׁוּם פְּסֵידָא וּמִרַתַּת עֲבַד וּמַיְתִי לֵיהּ בִּידֵהּ: דָּבָר הַמַּקְפִּיד עָלָיו רַבּוֹ אִם יֹאבַד לֹא יָצָא דְּאִי מַפְסִיק מַיְתֵי לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא דִּבְשֶׁל מַתֶּכֶת קָאֵי מִדְּאִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי אֵין מְקַבְּלִין טֻמְאָה וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּלָאו לְנוֹי עֲבִידָא: הָנֵי הוּא דְּלָא מְקַבְּלִין טֻמְאָה מִשּׁוּם דְּלָאו כֵּלִים נִינְהוּ הָא שְׁאָר כְּלֵי מַתָּכוֹת מְקַבְּלִין: כֵּלִים דִּידְהוּ דְּמַתָּכוֹת: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ כֵּלִים דִּידְהוּ כְּלִי הֶעָשׂוּי מִטִּיט כָּזֶה שֶׁאֵינוֹ מְצָרְפוֹ בַּכִּבְשָׁן מַעֲשֵׂה יְדֵי יוֹצֵר דְּנֶהֱוֵי קָרוּי כְּלִי חֶרֶס אֶלָּא כְּלִי אֲדָמָה מִי מְקַבֵּל טֻמְאָה בִּתְמִיהַ: כְּלֵי גְּלָלִים צְפִיעֵי בָּקָר שֶׁעָשָׂה מֵהֶן כְּלִי: דְּמִיחָא מוּמְחָא שֶׁאֲרָגוֹ בַּבֶּגֶד וְתוּ לָא מַפְסִיק: לֹא גָּזְרוּ לָצֵאת בּוֹ וּדְרַב הוּנָא לְעִנְיַן אָרִיג כִּי הַאי גַּוְנָא נָמֵי אִתְּמַר דְּאַשְׁמְעִינַן דְּלָא חָיְישִׁינַן תּוּ לְדִלְמָא מִפְסַק:

תוספות

וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל יוֹצֵא הָעֶבֶד בְּחוֹתָם כוּ' וְלָא בָּעֵי לְאוֹקְמֵי מַתְנִיתִין בְּחוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמָה בְּדַעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁהּ וְאַיְּרֵי מַתְנִי' בְּכָל חוֹתָמוֹת: **הָא** דַּעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁהּ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א אַמַּאי שָׁרְיָא מַתְנִי' בְּדַעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁהּ בְּחָצֵר כֵּיוָן דְּלֵיכָּא קְפִידָא דְּרַבּוֹ וְי"ל דְּאִיכָּא קְצָת קְפִידָא אֲבָל לֹא כָּל כָּךְ כְּמוֹ בַּעֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ: **בְּמַאי** אוֹקִימְתָּא לְהָא דִּשְׁמוּאֵל בְּדַעֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ כוּ' אֲבָל אִי מַיְרֵי בְּדַעֲבַד אִיהוּ לְנַפְשֵׁהּ אָתֵי שַׁפִּיר דִּבְצַוָּארוֹ לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא פְּסִיק לֵיהּ בְּיָדַיִם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבִינוּ הָרוֹאִין שֶׁהוּא עֶבֶד אֲבָל בִּכְסוּתוֹ אִיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא מְקַפֵּל טַלִּיתוֹ לְכַסּוֹת הַחוֹתָם וְלֹא יָדַע דְּיֵשׁ בָּזֶה חִיּוּב חַטָּאת אֲבָל בְּדַעֲבַד לֵיהּ רַבֵּהּ מִשּׁוּם אֵימְתָא דְּרַבֵּהּ יָרֵא לְקַפֵּל וְהַשְׁתָּא נָמֵי יָדַע הַשַּׁ"ס לִדְרַב יִצְחָק אֶלָּא דְּלָא יָדַע שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ דִּילְמָא מִפְסִיק וּבָתַר דִּמְשַׁנֵּי מַיְתֵי דְּרַב יִצְחָק וְנַחַת לְפָרוֹשֵׁי שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב חַטָּאת בְּקִפּוּל: **דִּילְמָא** מִפְּסַק וּמִרְתַת וּמְקַפֵּל לֵהּ דְּנִיחָא לֵיהּ טְפֵי שֶׁיִּהְיֶה מְקֻפָּל מִשֶּׁיִּרְאֶה רַבּוֹ שֶׁנִּפְסַק לִגְמְרֵי וְיִסְבֹּר שֶׁבְּמֵזִיד פְּסָקוֹ לִמְרֹד בּוֹ: **לֹא** תֵּצֵא בְּהֵמָה כו' דְּמִיחֲזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִנְגָּא כִּדְפֵּי' בַּקּוּנ' דְּלָא מָצֵינַן לְמֵימַר מִשּׁוּם דִּילְמָא מִפְסִיק וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי דְּהָא לְעֵיל (דַּף נד:) מְפָרֵשׁ דְּזוּג אָסוּר מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּמַאן דְּאָזֵיל לְחִנְגָּא וְלֹא קָאָמַר דִּלְמָא מִפְסַק דֻּומְיָא דְּחוֹתָם: **מַאי** שְׁנָא זוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ דִּלְמָא מִפְסִיק וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי וְהָא דִּתְנַן לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף סו:) בְּנֵי מְלָכִים יוֹצְאִין בְּזוֹגִין וְכָל אָדָם אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֹוֶה אוֹמֵר ר"י דְּמַיְירֵי בְּזוֹגִין יְקָרִים שֶׁיּוֹצְאִין בָּהֶן בְּנֵי מְלָכִים כְּגוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב דְּלֵיכָּא לְמֵחַשׁ בְּהוּ דִּילְמָא מִפְסִיק דְּמִסְתְּמָא תְּקוּעִין הֵן יָפֶה בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְהָכָא מַיְרֵי בְּזוֹג דְּעָלְמָא דֻּומְיָא דְּזוֹג שֶׁל בְּהֵמָה וּלְמַאי דְּמוֹקֵי לָהּ בַּגְּמָרָא בְּאָרִיג בִּכְסוּתוֹ אָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר: **הב"ע** דְּמָחֵי וא"ת כִּי הֵיכִי דְּזוֹג אַיְרֵי בְּמָחֵי הָכִי נָמֵי אַיְרֵי חוֹתָם שֶׁבִּכְסוּתוֹ בְּמָחִי וְאִם כֵּן אַמַּאי אָסוּר וְי"ל דְּזוֹג מֻתָּר לְפִי שֶׁדֶּרֶךְ לְאָרְגוֹ בְּבֶגֶד שֶׁאֵין שׁוּם בֶּגֶד שֶׁלֹּא יְהֵא רָאוּי לְנוֹי וְתַכְשִׁיט כָּזֶה וְלֹא הִטְרִיחוּהוּ לְפָסְקוֹ מִכָּל בְּגָדִים וּלְגַנּוֹת הַבֶּגֶד אֲבָל חוֹתָם אֵין דֶּרֶךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּכָל הַבְּגָדִים שֶׁאֵינוֹ יִפּוּי הַבֶּגֶד וּלְכָךְ גָּזְרוּ חֲכָמִים אֲפִילּוּ בְּאָרוּג בִּכְסוּתוֹ שֶׁיְּהֵא צָרִיךְ לְפָסְקוֹ אַטּוּ הֵיכָא שֶׁאֵין אָרוּג וא"ת אַדִּמְפַלֵּג בֵּין זוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ לְזוּג שֶׁבִּכְסוּתוֹ לִפְלֹג בְּזוּג שֶׁבִּכְסוּתוֹ גּוּפֵהּ בֵּין מָחֵי לְלֹא מָחֵי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַשְׁמְעִינַן דְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ אָסוּר אֲפִלּוּ בַּחֲתִיכַת הַבֶּגֶד שֶׁסָּבִיב צַוָּארוֹ וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לִפֹּל אֶלָּא ע"י חֲתִיכָה: **כִּדְרַב** הוּנָא כו' ואע"ג דְּמִלְּתָא דְּרַב הוּנָא אִיְּתִי לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף נז.) גַּבֵּי חֲצִיצָה מִדְּקָאָמַר כָּל שֶׁהוּא אָרִיג מַשְׁמַע דה"ק בֵּין לְעִנְיַן חֲצִיצָה בֵּין לְעִנְיַן דִּלְמָא מִפְסִיק לָא חָיְישִׁינַן בְּאָרִיג:

מסורת הש"ס

א לקמן קמז.
ב תוספתא שבת
ג לקמן צו.; מנחות סט:
ד תוספתא שבת

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כלי גללים צפיעי בקר. ע"ל דף טז ע"ב ברש"י ד"ה גללים. וע' מנחות סט ע"ב תד"ה כלי גללים:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שד סעי' א:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שד סעי' א:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ה מיי' פח' מהל' כלים הל' ט:
ו מיי' פח' מהל' כלים הל' ח:
ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יב:
ח מיי' פכ' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' שד סעי' א:
י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
יא מיי' פא' מהל' כלים הל' ו:

וְשֶׁל דֶּלֶת — טָהוֹר. א(א)שֶׁל דֶּלֶת וַעֲשָׂאוֹ לִבְהֵמָה — טָמֵא. שֶׁל בְּהֵמָה וַעֲשָׂאוֹ לְדֶלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁחִבְּרוֹ לַדֶּלֶת וּקְבָעוֹ בְּמַסְמְרִים — טָמֵא, שֶׁכָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִין לִידֵי טוּמְאָתָן בְּמַחְשָׁבָה, וְאֵין עוֹלִין מִידֵי טוּמְאָתָן אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה! לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִית לֵיהּ עִינְבָּל, הָא דְּלֵית לֵיהּ עִינְבָּל. מָה נַפְשָׁךְ: אִי מָנָא הוּא, אַף עַל פִּי דְּלֵית לֵיהּ עִינְבָּל. אִי לָאו מָנָא הוּא — עִינְבָּל מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא?! (ב)אִין, כִּדְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן. דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מִנַּיִן לְמַשְׁמִיעַ קוֹל בִּכְלֵי מַתָּכוֹת שֶׁהוּא טָמֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ" — אֲפִילּוּ דִּבּוּר, יָבֹא בָּאֵשׁ. בְּמַאי אוֹקִימְתָּא — בִּדְלֵית לֵיהּ עִינְבָּל? אֵימָא מְצִיעֲתָא: וְלֹא בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּזוּג שֶׁבִּכְסוּתוֹ, וְזֶה וָזֶה מְקַבְּלִין טוּמְאָה. אִי דְּלֵית לֵיהּ עִינְבָּל מִי מְקַבְּלִי טוּמְאָה? ב(ג)וּרְמִינְהוּ: הָעוֹשֶׂה זוֹגִין לְמַכְתֶּשֶׁת וְלַעֲרִיסָה וּלְמִטְפְּחוֹת סְפָרִים וּלְמִטְפְּחוֹת תִּינוֹקוֹת, יֵשׁ לָהֶם עִינְבָּל — טְמֵאִין, אֵין לָהֶם עִינְבָּל — טְהוֹרִין, נִיטְּלוּ עִינְבְּלֵיהֶן — עֲדַיִן טוּמְאָתָן עֲלֵיהֶם. הָנֵי מִילֵּי בְּתִינוֹק, דְּלְקָלָא עָבְדִי לֵיהּ. אֲבָל גָּדוֹל — תַּכְשִׁיט הוּא לֵיהּ, אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ עִינְבָּל. אָמַר מָר: נִיטְּלוּ עִינְבְּלֵיהֶן עֲדַיִן טוּמְאָתָן עֲלֵיהֶן. לְמַאי חֲזוּ? אָמַר אַבָּיֵי: הוֹאִיל שֶׁהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ. גמֵתִיב רָבָא: הַזּוּג וְהָעִינְבָּל חִבּוּר. (ד)וְכִי תֵּימָא, הָכִי קָאָמַר: אַף עַל גַּב דְּלָא מְחַבַּר — כְּמַאן דִּמְחַבַּר דָּמֵי. וְהָתַנְיָא: מַסְפּוֹרֶת שֶׁל פְּרָקִים וְאִיזְמֵל שֶׁל רְהִיטְנֵי — חִבּוּר לַטּוּמְאָה וְאֵין חִבּוּר לַהַזָּאָה. (ה)וְאָמְרִינַן: מָה נַפְשָׁךְ, אִי חִבּוּר הוּא — אֲפִילּוּ לְהַזָּאָה, וְאִי לָא חִבּוּר הוּא — אֲפִילּוּ לְטוּמְאָה נָמֵי לָא! (ו)וְאָמַר רַבָּה: דְּבַר תּוֹרָה, בִּשְׁעַת מְלָאכָה — חִבּוּר בֵּין לְטוּמְאָה בֵּין לְהַזָּאָה. שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה — אֵינוֹ חִבּוּר לֹא לְטוּמְאָה וְלֹא לְהַזָּאָה. וְגָזְרוּ עַל טוּמְאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה מִשּׁוּם טוּמְאָה שֶׁהִיא בִּשְׁעַת מְלָאכָה, וְעַל הַזָּאָה שֶׁהִיא בִּשְׁעַת מְלָאכָה מִשּׁוּם הַזָּאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה. אֶלָּא אָמַר רָבָא: הוֹאִיל

וְשֶׁל דֶּלֶת טָהוֹר דֶּלֶת מְחֻבָּר לַבַּיִת הוּא שֶׁהוּא חִבּוּר לַקַּרְקַע וְאֵינוֹ כְּלִי לְקַבֵּל טֻמְאָה וְזוּג הֶעָשׂוּי לוֹ בָּטִיל לְגַבֵּהּ כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ פִּרְקִין דִּלְעֵיל כָּל הַמְחֻבָּר לוֹ הֲרֵי הוּא כָּמוֹהוּ: שֶׁל דֶּלֶת וַעֲשָׂאוֹ לִבְהֵמָה טְמֵאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא ואע"פ דְּלָא עֲבַד בֵּהּ מַעֲשֶׂה אֶלָּא שֶׁחִשֵּׁב עָלָיו וּתְלָאוֹ וּתְלִיָּה לָאו מַעֲשֶׂה הִיא שֶׁכָּל הַכֵּלִים יוֹרְדִים לִידֵי תּוֹרַת טֻמְאָה בְּמַחְשָׁבָה שֶׁלּוֹ: שֶׁל בְּהֵמָה וַעֲשָׂאוֹ לְדֶלֶת טָמֵא וַאֲפִי' מִכָּאן לְהַבָּא יְקַבֵּל טֻמְאָה שֶׁאֵין חִבּוּרוֹ מַעֲשֶׂה עַד שֶׁיְּשַׁנֵּהוּ מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה: שֶׁאֵין עוֹלִין מִטֻּמְאָתָן מִתּוֹרַת טֻמְאָה שֶׁיָּרְדָה לָהֶן ואע"פ שֶׁעֲדַיִן לֹא נִטְמְאוּ מִשֶּׁנִּמְלַךְ עֲלֵיהֶן אֵין עוֹלִין מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה אֶלָּא בְּשִׁנּוּי מַעֲשֶׂה: עִנְבָּל בטדי"ל שֶׁעָשׂוּי בְּתוֹכוֹ לְהַשְׁמִיעַ קוֹל: אִי מָנָא הוּא דְּתַכְשִׁיט חָשִׁיב לֵיהּ: עִנְבָּל מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא בִּתְמִיהַ מִשּׁוּם הָעִנְבָּל מִי הָוֵי תַּכְשִׁיט: אִין עִנְבָּל מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא וְלֹא מִשּׁוּם תַּכְשִׁיט אֶלָּא מִשּׁוּם כְּלִי: כָּל דָּבָר שֶׁיָּבֹא בָּאֵשׁ בִּכְלֵי מַתָּכוֹת מִשְׁתַּעֵי בְּמַעֲשֵׂה מִדְיָן: אֵימָא מְצִיעֲתָא זוּג דְּאָדָם: מִי מְקַבֵּל טֻמְאָה אֲפִי' דְּאָדָם: הָעוֹשֶׂה זַגִּין לְמַכְתֶּשֶׁת שֶׁמְּפַטְּמִין בָּהּ סַמְמָנִין לְהַקְטִיר לְרֵיחַ דקיי"ל בִּכְרִיתוֹת (פ"א ד' ו) שֶׁהַקּוֹל יָפֶה לַבְּשָׂמִים: וְלַעֲרִיסָה שֶׁהַתִּינוֹק שׁוֹכֵב בְּתוֹכָהּ שֶׁקּוֹרִין בירצ"ה וְתוֹלֶה בּוֹ זַגִּין לְקַשְׁקֵשׁ כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע הַתִּינוֹק וְיָשֵׁן: וּלְמִטְפְּחוֹת סְפָרִים כְּשֶׁנּוֹשְׂאִין אוֹתָן לְבֵית הַכְּנֶסֶת שֶׁהַתִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן קוֹרִין שָׁם מְקַשְׁקְשִׁין הַזַּגִּין וְהַתִּינוֹקוֹת שׁוֹמְעִין וּבָאִין: וּלְמִטְפְּחוֹת תִּינוֹקוֹת שֶׁתּוֹלִין בְּצַוָּארָן: נִטְּלוּ עִנְבְּלֵיהֶם כו' (אִם נִטְּלוּ קֹדֶם שֶׁנִּטְמְאוּ תּוֹרַת טֻמְאָה עֲלֵיהֶם וּמְקַבְּלִין טֻמְאָה כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמֵּהּ מֵעִקָּרָא כִּי אֵין לָהֶם עִנְבָּל דְּקָתָנֵי טְהוֹרִין דַּעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן אֲבָל מִשֶּׁיָּרְדָה לָהֶם תּוֹרַת טֻמְאָה לֹא בָּטֵל שֵׁם כְּלִי מֵעֲלֵיהֶם בִּנְטִילַת הָעִנְבָּל) וְאִם נִטַּל לְאַחַר שֶׁנִּטְמְאוּ עֲדַיִן טֻמְאָתָן עֲלֵיהֶן דְּלָא הָוֵי כִּכְלִי שֶׁנִּשְׁבַּר וּבָטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי לִטָּהֵר מִטֻּמְאָתוֹ: הֶדְיוֹט שֶׁאֵין צָרִיךְ אֻמָּן: הַזּוּג וְהָעִנְבָּל חִבּוּר כְּשֶׁהֵן יַחַד הֲרֵי הֵן כְּלִי אֶחָד נִטְמָא זֶה נִטְמָא זֶה הַזֶּה עַל זֶה טָהוֹר זֶה וְכֵיוָן דְּקָרֵי לֵהּ חִבּוּר שְׁמַע מִנַּהּ דְּכִי נִתְפָּרְדוּ הָוֵי כְּלִי שֶׁנִּטַּל מִקְצָתוֹ וְאַף עַל גַּב דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ כָּל כַּמָּה דְּלָא אַהְדְּרֵהּ לָאו שָׁלֵם הוּא: וְכִי תֵּימָא דְּהַאי חִבּוּר דְּקָאָמַר הָכִי קָאָמַר אֲפִי' מְפֹרָדִים קָרֵינַן לֵיהּ חִבּוּר וַאֲתָא לְאַשְׁמְעִי' דְּאִם נִתְפָּרְדוּ מִשֶּׁנִּטְמְאוּ לֹא עָלוּ מִטֻּמְאָתָן: הָא תַּנְיָא גַּבֵּי הַהִיא: מִסְפֹּרֶת שֶׁל פְּרָקִים שֶׁשְּׁנֵי סַכִּינִים שֶׁלָּהּ מִתְפָּרְדִין: וְאִזְמֵל שֶׁל רְהִיטָנִי פְּלֶינָה שֶׁל אֻמָּנִים תְּרִיסִים שֶׁנּוֹתְנִים הָאִזְמֵל לְתוֹךְ בֵּין שְׁנֵי עֵצִים הָעֲשׂוּיִן לְכָךְ וּלְאַחַר מְלַאכְתּוֹ נוֹטְלוֹ וּמַצְנִיעוֹ: חִבּוּר לְטֻמְאָה וְאִם נִטְמָא זֶה נִטְמָא זֶה: שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה הוֹאִיל וְאֵין צְרִיכִין לִהְיוֹת מְחֻבָּרִין הָווּ לְהוּ כִּשְׁנֵי כֵלִים וְאֵין חִבּוּר וְאַף עַל פִּי שֶׁמְּחֻבָּרִין דע"כ שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה דּוּמְיָא דִּשְׁעַת מְלָאכָה קָאָמַר וּבִשְׁעַת מְלָאכָה מְחֻבָּרִין הֵן אַלְמָא בִּמְחֻבָּרִין עָסְקִינַן וְגָזְרוּ לְחוּמְרָא עַל הַטֻּמְאָה דְּלֶהֱוֵי חִבּוּר וְעַל הַזָּאָה דְּלָא לֶהֱוֵי חִבּוּר וּמִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי חִבּוּר לְטֻמְאָה לְעוֹלָם וְאֵין חִבּוּר לְהַזָּאָה לְעוֹלָם: אֶלָּא אָמַר רָבָא לָא תֵּימָא הוֹאִיל וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִיר דְּוַדַּאי חַד מָנָא הֲוַאי כִּדְקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא הַזּוּג וְהָעִנְבָּל חִבּוּר וְכִי מְפָּרְדִי הָוֵי כְּלִי שֶׁנִּטַּל מִקְצָתוֹ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה הָעִנְבָּל לְעַצְמוֹ אֲבָל הַזּוּג טָמֵא לְעַצְמוֹ דְּלָא בָּטֵל לֵיהּ מִתּוֹרַת כְּלִי:

אִין כְּדַר' שְׁמוּאֵל כו' דַּחֲשִׁיב לֵיהּ כְּלִי תַּשְׁמִישׁ דְּאָדָם מִשּׁוּם דְּבָעֵי לֵיהּ לְקָלָא דע"י הַזּוּג שֶׁשּׁוֹמֵעַ יוֹדֵעַ הֵיכָן בְּהֶמְתּוֹ עוֹמֶדֶת וּמוֹצְאָהּ ע"י כָּךְ וְהָוֵי כְּמַקֵּל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁל מַתֶּכֶת דִּטְמֵאָה הוֹאִיל וְאָדָם רוֹדֶה בָּהּ וכ"מ לְקַמָּן גַּבֵּי בִּירִית טְהוֹרָה דְּמַשְׁמִיעַ [קוֹל] בִּכְלֵי מַתָּכוֹת אֵינוֹ טָמֵא אֶלָּא הֵיכָא דְּבָעֵי לֵיהּ לְקָלָא וְהָא דִּמְשַׁנֵּי הָא דְּאִית בֵּהּ עִנְבָּל הָא דְּלֵית בֵּהּ עִנְבָּל וְלֹא מְחַלֵּק בְּאִית בֵּהּ עִנְבָּל בֵּין בָּעֵי לֵיהּ לְקָלָא בֵּין לָא בָּעֵי אוֹמֵר ר"י דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיַּעֲשׂוּ עִנְבָּל אֶלָּא אִם כֵּן בָּעֵי לֵיהּ לְקָלָא: כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא ואע"ג דְּהַאי קְרָא לֹא לְגַבֵּי טֻמְאָה כְּתִיב אֶלָּא לְגַבֵּי הַגְעָלָה מִסְתַּבְּרָא דְּהָתָם אֵין דִּבּוּר מַעֲלֶה וּמוֹרִיד וְאִם אֵינוֹ עִנְיָן לְהַגְעָלָה תְּנֵהוּ לְעִנְיַן טֻמְאָה: (אֶלָּא) אָמַר רָבָא הוֹאִיל וְיָכוֹל לְהַקִּישׁוֹ פֵּי' מְקַבֵּל טֻמְאָה הַזּוּג אֲבָל עִנְבָּל דְּאֵין רָאוּי לְהַקִּישׁוֹ לֹא וּמִסְפֹּרֶת וְאִזְמֵל נָמֵי בְּלֹא חִבּוּר רְאוּיִין לְמַעְיַן מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה וּמְקַבְּלֵי טֻמְאָה כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמוֹ כִּדְתָנֵי בַּתּוֹסֶפְתָּא: מֵתִיב רָבָא הַזּוּג וְהָעִנְבָּל חִבּוּר פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּקָרֵי לֵיהּ חִבּוּר ש"מ דְּכִי נִתְפָּרְדוּ הָוֵי כְּלִי שֶׁנִּטַּל מִקְצָתוֹ ואע"ג דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִיר כָּל כַּמָּה דְּלָא אַהְדַּרִי' לָאו שָׁלֵם הוּא וְקָשֶׁה לר"י דְּהָא מֵעִקָּרָא נָמֵי הֲוֵי יָדְעֲנָא דַּהֲוֵי כְּלִי שֶׁנִּטַּל מִקְצָתוֹ וּלְהָכִי פָּרִיךְ לְמַאי חֲזוּ וּמְשַׁנֵּי דְּוַדַּאי בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ לָא חֲזוּ לֹא זוּג וְלֹא עִנְבָּל אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ נָמֵי וְהָתַנְיָא כו' גַּבֵּי הַהִיא מִסְפֹּרֶת שֶׁל פְּרָקִים לֹא עַיֵּן דְּהַהוּא דְּזוּג וְעִנְבָּל מִשְׁנָה הִיא בְּמַסֶּכֶת פָּרָה (פ. "ב מִשְׁנָה ח) וְהַהִיא דְּמִסְפֹּרֶת בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים וּמְפָרֵשׁ הָרַב פור"ת בְּשֵׁם ר' שְׁמוּאֵל הוֹאִיל וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָם ואע"ג דְּהַשְׁתָּא בְּלֹא עִנְבָּל לָא חֲזִי מִידִי כֵּיוָן דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל בְּקַל לְהַחֲזִירָהּ כְּמַאן דִּמְחַבְּרִי דָּמֵי וְאִם נִטְמָא הָעִנְבָּל נִטְמָא גַּם הַזּוּג כְּאִלּוּ הֵן מְחֻבָּרִין נָפְקָא מִנַּהּ דְּלִכְשֶׁיִּתְחַבְּרוּ יְטַמֵּא הַזּוּג אֶת הַנּוֹגֵעַ בּוֹ וּמִיהוּ בְּלֹא חִבּוּר לֹא יִטְמָא כִּי אִם הָעִנְבָּל לְבַדּוֹ שֶׁנָּגַע בְּטֻמְאָה וְהָכִי מַשְׁמַע לִשָּׁנָא דְּקָאָמַר וְכִי תֵּימָא ה"ק אע"ג דְּלָא מְחַבְּרִי כְּמַאן דִּמְחַבְּרִי דָּמֵי מַשְׁמַע דְּאַבַּיֵּי הָכִי סְבִירָא לֵהּ דְּמִדְּתָלֵי טַעְמָא בַּחֲזָרַת הֶדְיוֹט מַשְׁמַע דְּסָבַר דְּלָא חֲזֵי הַשְׁתָּא לְמִדֵּי וְאִי לָאו כִּמְחֻבָּר חֲשִׁיב לֵיהּ הֵיאַךְ יְקַבֵּל טֻמְאָה מֵאַחַר דְּלָא חֲזֵי מִידֵי בְּלֹא חֲזָרָה: מֵתִיב רָבָא הַזּוּג וְהָעִנְבָּל חִבּוּר שֶׁאִם נִטְמָא זֶה נִטְמָא זֶה וה"מ כְּשֶׁמְּחֻבָּרִים אֲבָל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת חִבּוּר אִם נִטְמָא זֶה לֹא נִטְמָא זֶה וְלָא חָיְשִׁינַן לְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִיר דְּהַשְׁתָּא מִיהָא לָאו מְחֻבָּרִין נִינְהוּ וּמִמִּשְׁנָה זוֹ אֵין לָנוּ לְהוֹכִיחַ דְּמַיְרֵי בִּשְׁעַת חִבּוּר כִּדְקָאָמַר וְכִי תֵּימָא כו' אֲבָל מִכֹּחַ בָּרַיְתָא מוֹכִיחַ דְּבִשְׁעַת חִבּוּר מַיְרֵי וּמִבָּרַיְתָא גְּרִידְתָּא הֲוָה מָצֵי רָבָא לְאוֹתוּבֵהּ לְאַבַּיֵּי אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי מֵהַךְ דְּמַיְרֵי בְּזוּג וְעִנְבָּל בְּהֶדְיָא לְאַבַּיֵּי דְּאַיְרֵי נָמֵי בְּזוּג וְעִנְבָּל: (וְכִי תֵּימָא כו') וְהָתַנְיָא מַסְפֹּרֶת שֶׁל פְּרָקִים וְאִזְמֵל שֶׁל רְהִיטְנֵי שְׁתֵּי בָּרַיְתוֹת הֵן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים כָּל אֶחָד בִּפְנֵי עַצְמָהּ וּבְרֵישָׁא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא דִּכְשֶׁאֵינָן מְחֻבָּרִין מְקַבֵּל כָּל א' טֻמְאָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְגָזְרוּ עַל טֻמְאָה שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה שֶׁיְּהֵא חִבּוּר לַטֻּמְאָה לִטָּמֵא זֶה כְּשֶׁנִּטְמָא זֶה מִשּׁוּם דְּדָמֵי לִשְׁעַת מְלָאכָה אֲבָל שֶׁלֹּא בְּחִבּוּרִין מַשְׁמַע דַּאֲפִי' גְּזֵרָה דְּרַבָּנָן לֵיכָּא וְאִם נִטְמָא זֶה לֹא נִטְמָא זֶה דְּלָא חָיֵישׁ לָמָּה שֶׁהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ:

אֶלָּא אָמַר רָבָא כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּטֻמְאָה לֹא פָּרַח הֵימֶנּוּ כְּשֶׁנִּפְרַד מִשֶּׁקִּבֵּל הוֹאִיל וְרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ וַהֲוָה לֵיהּ כִּכְלִי (עֵץ) שֶׁנִּקַּב בְּפָחוֹת מִמּוֹצִיא רִמּוֹן דְּלָא טָהַר מִטֻּמְאָה וּמַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר דְּמִכָּאן וְאֵילָךְ לֹא מְקַבֵּל טֻמְאָה וְקָשֶׁה לר"י דְּלָמָּה לֹא יְקַבֵּל טֻמְאָה כֵּיוָן דְּנִפְחַת פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר דַּהֲוֵי כְּאִלּוּ שָׁלֵם לְגַמְרֵי וְנִרְאֶה לר"י דְּוַדַּאי גַּם מְקַבֵּל טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא וְלַקּוּנְטְרֵס דְּחָקוֹ לְפָרֵשׁ כֵּן מִשּׁוּם דִּכְשֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם עִנְבָּל טְהוֹרִין וְלָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה אַף עַל גַּב דְּרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ וְאֵינוֹ דּוֹמֶה דִּכְשֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ עִנְבָּל מֵעוֹלָם וַדַּאי טָהוֹר דְּכֵיוָן שֶׁעוֹמֵד לִתֵּן בּוֹ עִנְבָּל דְּהָא עֲבִיד לְקָלָא וַהֲוֵי גָּלְמֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת אֲבָל מִשֶּׁנִּגְמַר שֶׁהָיָה בּוֹ עִנְבָּל אַף עַל פִּי שֶׁנִּטַּל מְקַבֵּל טֻמְאָה שֶׁלֹּא בָּטֵל מִתּוֹרַת כְּלִי שֶׁהָיָה עָלָיו קֹדֶם לָכֵן והר"ם הֵבִיא רְאָיָה מֵחֵמֶת שֶׁתְּפָרָהּ וְשִׁיֵּר פָּחוֹת מִמּוֹצִיא רִמּוֹן דִּטְהוֹרָה (חֻלִּין קלח.) אפ"ג דְּחֵמֶת שָׁלֵם שֶׁנִּקְרַע פָּחוֹת מִמּוֹצִיא רִמּוֹן מְקַבֵּל טֻמְאָה וְעוֹד קָשֶׁה לר"י לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס דִּלְטֻמְאָה שֶׁהָיְתָה עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא תִּפְרַח מְהַנֵּי שַׁפִּיר טַעְמָא דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ בְּלֹא טַעְמָא דְּרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶ' שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת נ:) גַּבֵּי מִטָּה דַּאֲפִי' מְפֹרֶקֶת לֹא פָּרְחָה טֻמְאָה מִנַּהּ אא"כ נִגְנְבָה אוֹ שֶׁאָבְדָה חֶצְיָהּ אוֹ שֶׁחֲלָקוּהָ אַחִים אוֹ שֻׁתָּפִים שֶׁאֵין סוֹפָן לְחַבְּרָהּ וְלָא אִצְטְרִיךְ כְּלָל לְטַעְמָא דְּהִקִּישָׁה אֶלָּא לְעִנְיַן לְקַבֵּל טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא דְּהַאי טַעְמָא הוֹאִיל וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לָא מְהַנֵּי לְקַבֵּל בָּהּ טֻמְאָה כִּדְקָתָנֵי הָתָם הֶחֱזִירוּהָ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא וּלְאַבַּיֵּי נָמֵי הֲוָה בָּעֵי לְמֵימַר דְּמִשּׁוּם דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ מְקַבְּלִין שְׁנֵיהֶן זוּג וְהָעִנְבָּל טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא וריצב"א הֵבִיא רְאָיָה לְפִי' הַקּוּנְטְ' דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּמַסֶּכֶת כֵּלִים בְּפֶ' רַשְׁבַּ"ג הָעוֹשֶׂה זוּג לְמַכְתֶּשֶׁת וְלַעֲרִיסָה וּלְמִטְפְּחוֹת תִּינוֹקוֹת נִטְּלוּ עִנְבְּלֵיהֶן טְהוֹרִין מַשְׁמַע דְּזַגִּין טְהוֹרִין וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְט' נִיחָא דִּטְהוֹרִין דְּלָא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא אֲבָל לפר"י קָשֶׁה אַמַּאי טְהוֹרִין ור"י הֵשִׁיב דְּכַמָּה בָּרַיְתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּפְלִיגֵי אַשַּׁ"ס שֶׁלָּנוּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' כלים הל' יב:
ב מיי' פח' מהל' כלים הל' ז:
ג מיי' פ"ב מהל' פרה אדומה הל' ט:

מסורת הש"ס

א סוכה יג:; תוספתא כלים בתרא; מנחות סט.; משנה כלים; קידושין נט.; לעיל נב:
ב לקמן סג:
ג תוספתא כלים מציעא
ד לעיל מח:
ה בבא מציעא ו:
ו תוספתא כלים מציעא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין וכו' הוי כמקל של בהמה. לעיל נב ע"ב:

תורה אור השלם

כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא בָּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בַמָּיִם [במדבר לא, כג]

וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל־כֶּלִי וְלָקַח אֵזוֹב וְטָבַל בַּמַּיִם אִישׁ טָהוֹר וְהִזָּה עַל־הָאֹהֶל וְעַל־כָּל־הַכֵּלִים וְעַל־הַנְּפָשׁוֹת אֲשֶׁר הָיוּ־שָׁם וְעַל־הַנֹּגֵעַ בַּעֶצֶם אוֹ בֶחָלָל אוֹ בַמֵּת אוֹ בַקָּבֶר וְהִזָּה הַטָּהֹר עַל־הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטְּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֵר בָּעָרֶב [במדבר יט, יז-יט]

הואִיל וְרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ עַל גַּבֵּי חֶרֶס. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: הוֹאִיל וְרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ עַל גַּבֵּי חֶרֶס. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הוֹאִיל וְרָאוּי לְגַמֵּעַ בּוֹ מַיִם לְתִינוֹק. א(א)וְרַבִּי יוֹחָנָן לָא בָּעֵי מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה? וְהָתַנְיָא: "וְכָל כְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו וְגוֹ'" — יָכוֹל כָּפָה סְאָה וְיָשַׁב עָלֶיהָ, כָּפָה תַּרְקַב וְיָשַׁב עָלֶיהָ יְהֵא טָמֵא, תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב" — מִי שֶׁמְּיוּחָד לִישִׁיבָה, יָצָא זֶה שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בְּמִדְרָסוֹת אוֹמְרִים "עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ", וְאֵין אוֹמְרִים בִּטְמֵא מֵת "עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ". וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אַף אוֹמֵר בִּטְמֵא מֵת "עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ". אֵיפוֹךְ קַמַּיְיתָא. וּמַאי חֲזֵית דְּאָפְכַתְּ קַמַּיְיתָא? אֵיפוֹךְ בָּתְרַיְיתָא! (ב)הָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּבָעֵי מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה. דְּתַנְיָא: סַנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁל מַתֶּכֶת טָמֵא. לְמַאי חֲזֵי? אָמַר רַב: רָאוּי לִשְׁתּוֹת בּוֹ מַיִם בַּמִּלְחָמָה. וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: רָאוּי לָסוּךְ בּוֹ שֶׁמֶן בַּמִּלְחָמָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בְּשָׁעָה שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַקְּרָב מַנִּיחוֹ בְּרַגְלָיו וְרָץ עַל קוֹצִין וְעַל הַבַּרְקָנִים. מַאי בֵּין רַב לְרַבִּי חֲנִינָא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּמָאִיס. בֵּין רַבִּי יוֹחָנָן לְרַבִּי חֲנִינָא? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּיַקִּיר. בגוְלֹא בְּעִיר שֶׁל זָהָב. מַאי "בְּעִיר שֶׁל זָהָב"? רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יְרוּשָׁלַיִם דְּדַהֲבָא, כְּדַעֲבַד

רש"י

הוֹאִיל וְרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ ע"ג חֶרֶס וּמַשְׁמִיעַ קוֹל כְּבַתְּחִלָּה וְלֹא בָּטֵל לֵיהּ מִמְּלָאכָה רִאשׁוֹנָה וַהֲוָה לֵיהּ כִּכְלִי שֶׁנִּקַּב בְּפָחוֹת מִמּוֹצִיא רִמּוֹן דקיי"ל דְּלָא טִהֵר מִטֻּמְאָתוֹ מִשּׁוּם דְּרָאוּי לִמְלַאכְתּוֹ וְהַשְׁתָּא אִתְרַצוּ כּוּלְּהוּ דִּבְהֵמָה טְהוֹרָה בְּלֹא עִנְבָּל כִּדְקָתָנֵי בְּמָתְנֵי' קַמַּיְיתָא דְּלָאו מָנָא הוּא וּבְעִנְבָּל טָמֵא כְּדְאוֹקְמִינַן בְּבָתְרַיְיתָא דְּעִנְבָּל מְשַׁוֵּי לָהּ מָנָא וּדְאָדָם גָּדוֹל אַף בְּלֹא עִנְבָּל טָמֵא דִּלְתַכְשִׁיט הוּא וְלָא בָּעֵי עִנְבָּל וְהַיְינוּ דְּקָתָנֵי בְּקַמַּיְיתָא דִּמְקַבְּלִין טֻמְאָה וּדְקְטַנִּים דִּלְקָלָא עֲבִיד קִבּוּלֵי הוּא דְּלָא קַבֵּיל בְּלֹא עִנְבָּל כִּדְקָתָנֵי אֵין לָהֶם עִנְבָּל טְהוֹרִים בְּשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ עִנְבָּל מֵעוֹלָם לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן נָטְלוּ עִנְבָּלִין בֵּין לִפְנֵי טֻמְאָה בֵּין לְאַחַר טֻמְאָה טְמֵאִים דְּלָא נִשְׁתַּבְּרוּ כַּשִּׁעוּר: ה"ג לָהּ בְּת"כ וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו רֵישָׁא דִּקְרָא וְכָל הַמִּשְׁכָּב וְגוֹ' יָכוֹל כָּל כְּלִי בַּמַּשְׁמָע וְאַפֵּי' אֵין עָשׂוּי לִישִׁיבָה: תַּרְקַב חֲצִי סְאָה פֵּי' תְּרֵי וְקַב: ת"ל אֲשֶׁר יָשַׁב מִדְּלָא כְּתִיב גַּבֵּי מִשְׁכָּב אֲשֶׁר שָׁכַב וְגַבֵּי מוֹשָׁב אֲשֶׁר יָשַׁב וּכְתִיב יִשְׁכַּב יֵשֵׁב מַשְׁמַע שֶׁיִּשְׁכַּב עָלָיו תָּמִיד וְיֵשֵׁב עָלָיו תָּמִיד בִּמְיֻחָד לִשְׁכִיבָה וְלִישִׁיבָה וְגַבֵּי מִשְׁכָּב נָמֵי דָּרֵישׁ לֵיהּ הָתָם הָכִי וּבְכָל הַסְּפָרִים כְּתִיב וְהַיֹּשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו וּקְרָא אַחֵר הוּא וּמְפָרְשִׁים אוֹתוֹ הַתַּלְמִידִים מִדִּכְתִיב הַיּוֹשֵׁב עַל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו שְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת רִבָּה הַכָּתוּב לְלַמֶּדְךָ דִּבְמְיֻחָד לִישִׁיבָה קָאָמַר וְלֹא הִיא דִּשְׁתֵּי יְשִׁיבוֹת דְּקָאָמַר טוּבָא צְרִיכִי כְּדִמְפָרֵשׁ הָתָם יוֹשֵׁב אע"פ שֶׁלֹּא נָגַע אֶלָּא יָשַׁב אוֹ נִתְלָה וְלֹא נָגַע טָמֵא דְּאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב גַּבֵּי זָב שֶׁטִּמֵּא כְּלִי בִּישִׁיבָתוֹ ואע"פ שֶׁלֹּא נָגַע וְאִצְטְרִיךְ גַּבֵּי טָהוֹר נָמֵי שֶׁנִּטְמָא גַּם הוּא בְּיוֹשְׁבוֹ עָלָיו אע"פ שֶׁלֹּא נָגַע וְעוֹד בת"כ לָאו אַהַהוּא קְרָא קָתָנֵי לָהּ: ר' אֶלְעָזָר אוֹמֵר בְּמִדְרָסוֹת כו' בֵּין בִּתְחִלַּת טֻמְאָה לְעִנְיָן שֶׁאָמַרְנוּ דְּאֵינוֹ מְטַמֵּא מִדְרָס לְמֶהֱוֵי אַב הַטֻּמְאָה בֵּין בְּסוֹף טֻמְאָה כְּגוֹן ג' עַל ג' שֶׁנִּטְמְאוּ מִדְרָס לְמֶהֱוֵי אַב הַטֻּמְאָה וְנֶחְלְקוּ טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס דְּאָמְרִינַן בּוֹ עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהָיָה רָאוּי לִישִׁיבָה וַהֲרֵי עַתָּה אֵינוֹ רָאוּי לְכָךְ הִלְכָּךְ טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס ואע"ג דְּאִית בְּכָל חַד שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וַהֲוֵי כְּלִי לְקַבֵּל טֻמְאָה מִיהוּ מִתּוֹרַת אַב הַטֻּמְאָה טִהֵר לוֹ: וְאֵין אוֹמְרִים לְעִנְיַן אַב הַטֻּמְאָה שֶׁל טֻמְאַת מֵת עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ כְּלוֹמַר אִם נִטְמָא וְנִשְׁבַּר וְעוֹדֵהוּ רָאוּי לִמְלָאכָה בְּעָלְמָא שֶׁאֵין מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה טָמֵא וְלָא אָמְרִי' עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ רִאשׁוֹנָה וְכֵיוָן דְּלָא חֲזִי לְהָכִי יְהֵא טָהוֹר וכ"ש דְּבִתְחִלַּת טֻמְאָה אֵין אוֹמְרִים עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ רִאשׁוֹנָה דְּנֵימָא אִם אֵינוֹ מְיֻחָד לְמֵת לֹא יְקַבֵּל טֻמְאַת מֵת דְּהָא כְּלִי מַעֲשֶׂה כְּתִיב: אוֹמֵר כו' דְּאִי לָא עָבֵיד מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה טָהוֹר וְעַל כָּרְחָךְ לָא אִתְּמַר דְּר' יוֹחָנָן אֶלָּא לְעִנְיָן שֶׁנִּשְׁבַּר וּלְטַהֲרוֹ כִּדְפָרֵשִׁית דְּלֵיכָּא לְפָרוּשָׁא כִּי הַהִיא דְּמִדְרָסוֹת וּלְמֵימְרָא דִּכְלִי שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְמֵת לֹא יִטַּמָּא בְּמֵת דְּהָא כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר יט) וְהִזָּה עַל הָאֹהֶל וְעַל כָּל הַכֵּלִים: אִפּוּךְ קַמַּיְתָא דְּר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא לְר' יוֹחָנָן: סַנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁלֹּא לָזוּק בְּפַרְסוֹתֶיהָ בַּאֲבָנִים: לְמַאי חֲזִי אִי מִשּׁוּם בְּהֵמָה אֵין תַּכְשִׁיט לִבְהֵמָה: מַנִּיחוֹ בְּרַגְלָיו הוּא בְּעַצְמוֹ אַלְמָא הוֹאִיל וּלְשֵׁם סַנְדָּל עֲשָׂאוֹ אִי לָאו דְּרָאוּי לִנְעִילָה לָא הֲוָה מְטַמֵּא לֵיהּ ר' יוֹחָנָן: אִכָּא בֵּינַיְהוּ דְּמָאִיס לְרַב לֹא מְטַמֵּא דְּאֵין רָאוּי לִשְׁתּוֹת וְרַב סִיכָה לֵית לֵהּ קָסָבַר אֵין מוֹלִיכִין שֶׁמֶן לַמִּלְחָמָה לָסוּךְ וה"ה בֵּין רַב (בֵּין) לְר' יוֹחָנָן נָמֵי אִכָּא בֵינַיְהוּ דְּמָאִיס: בֵּין ר' חֲנִינָא וְכוּ' אִכָּא בֵינַיְהוּ דְּיַקִּיר כָּבֵד וְאֵין רָאוּי בּוֹ לִבְרֹחַ:

תוספות

וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר הוֹאִיל וְרָאוּי לְגַמֵּעַ בּוֹ מַיִם לְתִינוֹק קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דע"כ בְּלֹא יִחֲדוֹ מַיְּרֵי מִדְּקָאָמַר הוֹאִיל וְרָאוּי מַשְׁמַע בְּרָאוּי בְּעָלְמָא אַפֵּי' בְּלֹא יִחוּד וְעוֹד דְּבְיִחֲדוֹ לְכָךְ לָא הֲוָה פְּלִיג ר' יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא וְעוֹד דְּבְיִחֲדוֹ אַפֵּי' לֹא הָיָה לוֹ עִנְבָּל מֵעוֹלָם נָמֵי מְקַבֵּל טֻמְאָה וְעוֹד אִי בְּיִחֲדוֹ מַיְּרֵי מַאי פָּרִיךְ דְּר' יוֹחָנָן אֶדְּר' יוֹחָנָן הָא הָתָם ע"כ אַיְּרֵי בְּלֹא יִחֲדוֹ דְּבְיִחֲדוֹ אַפֵּי' בְּמִדְרָסוֹת נָמֵי אֵין אוֹמְרִים עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ וּלְקַמָּן בס"פ הַמַּצְנִיעַ (שַׁבָּת דַּף צה:) (וְשָׁם) גַּבֵּי נְקַב כְּמוֹצִיא זַיִת טָהוֹר מִלְּקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ רִמּוֹנִים וּפִי' בַּקּוּנְטְרֵס אִם יִחֲדוֹ לְרִמּוֹנִים וְאִי לָאו פִּי' הַקּוּנְט' דְּהָתָם הֲוָה נִיחָא וי"ל דְּאַפֵּי' לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס הָכָא חֲזִי טְפֵי ע"י גִּמּוּעַ מִשּׁוּם דְּהוֹאִיל דְּמֵעִקָּרָא הֲוָה כְּלִי גָּמוּר וְגַם עַתָּה הֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ אִית לָן לְמֵימַר דע"י דָּבָר מוּעָט שֶׁעֲדַיִן רָאוּי לְגַמֹּעַ בּוֹ מַיִם חָשִׁיב כְּלִי אַפֵּי' בְּלֹא יִחוּד וְלָמֶ"ד נָמֵי הוֹאִיל וְרָאוּי לְהַקִּישׁוֹ דְּבָעֵי מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה אָתֵי שַׁפִּיר בְּכָל עִנְיָן דְּאַפֵּי' לָא בָּעֵינַן בְּעָלְמָא יִחוּד הָכָא אָתֵי שַׁפִּיר דְּלָא מְהַנֵּי גִּמּוּעַ מַיִם מִשּׁוּם שֶׁעוֹמֵד עֲדַיִן לִמְלַאכְתּוֹ רִאשׁוֹנָה לְהַחֲזִיר בּוֹ הָעִנְבָּל וְאוֹמֵר לוֹ עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ וכ"ש דְּאִי בָּעֵינַן בְּעָלְמָא יִחוּד דְּאָתֵי טְפֵי שַׁפִּיר: **וְאֵין** אוֹמְרִים בִּטְמֵא מֵת עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְט' קָשֶׁה לר"י לָמָּה לֵיהּ לְאֵתוּיֵי בָּרַיְתָא דְּתַרְקַב כֵּיוָן דְּלָא שַׁיְּכָא לְמִלְּתֵיהּ דר' אֶלְעָזָר וְר' יוֹחָנָן אֶלָּא נִרְאֶה לְר' יִצְחָק כְּפֵרוּשׁ רִיבָ"א אוֹמְרִים בְּמִדְרָסוֹת עֲמוֹד מֵעַל תַּרְקַב זֶה וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִהְיוֹת טְמֵא מִדְרָס ע"י שֶׁאַתָּה יוֹשֵׁב עָלָיו הוֹאִיל וְאֵינוֹ מְיֻחָד לְכָךְ כִּדְקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא וְאֵין אוֹמְרִים בִּטְמֵא מֵת עֲמֹד מִגִּמּוּעַ מַיִם בְּזֶה הַזּוּג אוֹ בְּזֶה הַסַּנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ לִתֵּן בּוֹ הָעִנְבָּל כְּדֵי לְהַשְׁמִיעַ הַקּוֹל וְלִתֵּן סַנְדָּל בְּרַגְלֵי הַבְּהֵמָה אֶלָּא טָמֵא טֻמְאַת מֵת עַל יְדֵי הַגִּמּוּעַ אע"פ שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְכָךְ וְהָוֵי בַּר קַבּוּלֵי טֻמְאָה דַּחֲשִׁיב כְּלִי ע"י גִּמּוּעַ מַיִם וְר' יוֹחָנָן אָמַר אַף אוֹמֵר כו' דְּבָעֵינַן שֶׁיְּהֵא רָאוּי לִמְלַאכְתּוֹ רִאשׁוֹנָה וְלָא מְהַנֵּי לֵיהּ מִידִי לְקַבּוּלֵי טֻמְאָה מַה שֶּׁרָאוּי לִמְלָאכָה אַחֶרֶת אֲבָל הַקָּשַׁת זוּג ע"ג הַחֶרֶס וְהַנָּחַת סַנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה בְּרַגְלוֹ כְּשֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַקְּרָב הָוֵי מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה וּלְהָכִי הָוֵי בַּר קַבּוּלֵי טֻמְאָה וְלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר בֵּהּ עֲמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ דְּהַיְינוּ נָמֵי מְלַאכְתּוֹ: **סַנְדָּל** שֶׁל בְּהֵמָה שֶׁל מַתֶּכֶת וְשֶׁל עֵץ אֵינוֹ רָאוּי לְכָל הָנֵי דְּבָרִים דִּמְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ דְּדֶרֶךְ הַבְּהֵמָה לְקַלְקְלוֹ וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל גָּרֵיס סַנְדָּל שֶׁל בְּהֵמָה וְשֶׁל מַתֶּכֶת וּמַיְּרֵי בְּסַנְדָּל שֶׁל סַיָּדִין דִּלְקַמָּן (סִי): **הוֹאִיל** וְרָאוּי לִשְׁתּוֹת בּוֹ מַיִם בַּמִּלְחָמָה וא"ת וְהָא בְּזוּג שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ עִנְבָּל מֵעוֹלָם לֹא מַטְמִינַן מִשּׁוּם דַּחֲזֵי לְגַמֹּעַ וְהָכָא חָשׁוּב כְּמוֹ זוּג שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ עִנְבָּל מֵעוֹלָם דְּכֵיוָן דְּנַעֲשָׂה לְצֹרֶךְ בְּהֵמָה אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וי"ל דִּתְחִלָּתוֹ נָמֵי עָשׂוּי לִשְׁתּוֹת בּוֹ מַיִם בַּמִּלְחָמָה אוֹ לָסוּךְ אֶלָּא שֶׁעִקָּרוֹ עוֹמֵד לִבְהֵמָה וְאוֹמֵר לוֹ עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ לְמַאן דְּבָעֵי מֵעֵין בִּמְלָאכָה רִאשׁוֹנָה: **בְּשָׁעָה** שֶׁבּוֹרֵחַ מִן הַקְּרָב מַנִּיחוֹ בְּרַגְלָיו תֵּמַהּ א"כ יִטַּמֵּא מִדְרָס וְתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים פֶּרֶק כִּפָּה ג' סַנְדָּלִים הֵם שֶׁל אָדָם טְמֵא מִדְרָס שֶׁל מַתֶּכֶת וְשֶׁל בְּהֵמָה טָמֵא טֻמְאַת מֵת מַשְׁמַע אֲבָל מִן הַמִּדְרָס טָהוֹר: **וְלֹא** בְּעִיר שֶׁל זָהָב אור"ת דְּלָאו הַיְינוּ נוֹשְׁקָא כִּדְפֵי' בַּקּוּנְט' דְּהָא אָמְרִי' בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְסוֹטָה (דַּף מט:) מַאי עֲטָרוֹת כַּלּוֹת עִיר שֶׁל זָהָב מַשְׁמַע דְּעָשׂוּי הוּא כְּעֵין עֲטָרָה ואע"ג דְּאָמְרִי' הָתָם בְּפֻלְמוּס שֶׁל טִיטוּס גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת חֲתָנִים וְכַלּוֹת וְהָכָא לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בְּשַׁבָּת אור"ת דְּדַוְקָא לַחֲתָנִים וְכַלּוֹת גָּזְרוּ וְלֹא לִשְׁאָר בְּנֵי אָדָם):

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ח:
ב טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ד:
ג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א נדה מט:; חגיגה כג:
ב משנה כלים

תורה אור השלם

וְכָל־הַנֹּגֵעַ בְּכָל־כְּלִי אֲשֶׁר־תֵּשֵׁב עָלָיו יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, כב]
כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא [ויקרא טו, ד]
וְהַיֹּשֵׁב עַל־הַכְּלִי אֲשֶׁר־יֵשֵׁב עָלָיו הַזָּב יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, ו]

מַאן דְּרִבֵּה לְמִפַּק בְּכָלְיָא אִשָּׁה חֲשׁוּבָה אוֹמַר רִ"י דַּדְוָקָא בְּכָלְיָא שֶׁרֵי כְּדַעֲבַד לֵיהּ ר' עֲקִיבָא לְדַבְּיֹתֵהוּ בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים (דף נ.): כְּלִילָא עַל פַּדַּחְתֵּהּ הֵיא שְׁמוּאֵל הָכָא וְכֵן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּוָקָא בְּעִיר שֶׁל זָהָב, וְאִם יָצְתָה חֲיֶבֶת חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא תֵּצֵא, וְאִם יָצְתָה — פְּטוּרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּעִיר שֶׁל זָהָב לְכַתְּחִלָּה. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר מַשּׁוֹי הוּא. וְרַבָּנַן סָבְרִי תַּכְשִׁיט הוּא — דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא לֵיהּ וְאָתְיָא לְאֵתוֹיֵי. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר: מַאן דְּרִבֵּה לְמִפַּק בְּעִיר שֶׁל זָהָב — אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה לָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא. [א]כְּלִילָא, רַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. דַּאֲנִיסְכָּא, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דַּאֲסִיר. כִּי פְּלִיגִי דַּאֲרוּקְתָּא: מָר סָבַר אֲנִיסְכָּא עִקָּר, וּמָר סָבַר אֲרוּקְתָּא עִקָּר. [ג]רַב אָשֵׁי מַתְנֵי לְקוּלָּא: דַּאֲרוּקְתָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגִי דַּאֲנִיסְכָּא: מָר סָבַר דִּילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא וְאָתֵי לְאֵתוֹיֵי, וּמָר סָבַר מַאן דְּרִבֵּה לְמִפַּק בְּכָלְיָא — אִשָּׁה חֲשׁוּבָה, וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה לָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא. אֲמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר בַּר חָנָה לְרַב יוֹסֵף: בְּפֵרוּשׁ אֲמַרְתְּ לַן מִשְׁמֵיהּ דְּרַב — "כְּלִילָא שָׁרֵי". [ד]אֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב: אֲתָא גַּבְרָא רַבָּה אֲרִיכָא לְנָהַרְדְּעָא וּמְטָלַע, וְדָרֵשׁ "כְּלִילָא שָׁרֵי". אֲמַר: מַאן גַּבְרָא רַבָּה אֲרִיכָא [דְּאִיטְלַע] — לְוַי, שְׁמַע מִינַּהּ נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי אַפֵּס וְיתִיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרֵישָׁא, וְלָא הֲוָה לֵיהּ אֵינִישׁ לְלְוַי לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵי לְהָכָא. וְדִילְמָא נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא, וְרַבִּי אַפֵּס כִּדְקָאֵי קָאֵי, וְלָא הֲוָה לֵיהּ אֵינִישׁ לְלְוַי לְמֵיתַב גַּבֵּיהּ, וְקָאָתֵי לְהָכָא? אִם אֵיתָא דְּרַבִּי חֲנִינָא שְׁכִיב — לְוַי לְרַבִּי אַפֵּס מִיכָּף הֲוָה כְּיִיף לֵיהּ. וְתוּ, דְּרַבִּי חֲנִינָא לָא סָגֵי דְּלָא מָלֵיף, דְּכִי הֲוָה קָא נִיחָא נַפְשֵׁיהּ דְּרַבִּי אָמַר: חֲנִינָא בְּרַבִּי חָמָא יֵשֵׁב בָּרֹאשׁ. וּכְתִיב בְּהוּ בְּצַדִּיקִים: "וְתַגְזַר אֹמֶר וְיָקָם לָךְ וְגוֹ'". דְּרַשׁ לְוַי בִּנְהַרְדְּעָא "כְּלִילָא שָׁרֵי". נְפוֹק עָשְׂרִין וְאַרְבַּע כְּלִילֵי מִכּוּלְּהוּ נְהַרְדְּעָא. דְּרַשׁ רַבָּה בַּר אֲבוּהּ בְּמָחוֹזָא "כְּלִילָא שָׁרֵי", וּנְפַקוּ תַּמְנֵי סְרֵי כְּלִילֵי מֵחָדָא מְבוֹאָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב שְׁמוּאֵל: קַמְרָא שָׁרֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי דַּאֲרוּקְתָּא, וְאָמַר רַב סָפְרָא: מִידֵּי דְּהָוֶה אַטְלִית מוּזָהֶבֶת. [ה]וְאִיכָּא דְּאָמְרִי דַּאֲנִיסְכָּא, וְאָמַר רַב סָפְרָא: מִידֵּי דְּהָוֶה אַאֲבָנֵט שֶׁל מְלָכִים. [ו]אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב אָשֵׁי: קַמְרָא עִילָּוֵי הָמְיָנָא מַאי? אָמַר לֵיהּ תְּרֵי הָמְיָנֵי קָאָמְרַתְּ. [ז]אָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי רְסוֹקָא, אִי אִית לֵיהּ מַפְרְחַיְיתָא — שָׁרֵי, וְאִי לָא — אָסִיר. [ח]וְלֹא בְּקַטְלָא. מַאי קַטְלָא — מְנַקְטָא פָּארֵי. נָזְמִים — נָזְמֵי הָאָף. וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם. הָא יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם — חַייֶבֶת. אַלְמָא לָאו תַּכְשִׁיט הוּא. [ט]וּרְמִינְהוּ: תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים טְמֵאִים. וְאֵלּוּ הֵן תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים: קַטְלָאוֹת, נָזְמִים וְטַבָּעוֹת, וְטַבַּעַת בֵּין שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם בֵּין שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם, וְנָזְמֵי הָאָף. וְאָמַר רַבִּי זֵירָא, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי נְחֶמְיָה, הָא רַבָּנַן. [י]דְּתַנְיָא: הִיא שֶׁל מַתֶּכֶת וְחוֹתָמָהּ שֶׁל אַלְמוֹג — טְמֵאָה, הִיא שֶׁל אַלְמוֹג וְחוֹתָמָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת — טְהוֹרָה, וְרַבִּי נְחֶמְיָה מְטַמֵּא, שֶׁהָיָה רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בְּטַבַּעַת הַלֵּךְ אַחַר חוֹתָמָהּ. בְּעוֹל הַלֵּךְ אַחַר סְמָלוֹנָיו.

בְּקוֹלֶב שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנָצִים כְּעֵין מִכְנָסַיִם וּמַכְנֶסֶת בּוֹ רְצוּעָה רְחָבָה וְקוֹשֶׁרֶת סָבִיב צַוָּארָהּ וְהַבֶּגֶד תָּלוּי עַל לִבָּהּ וְהוּא חָשׁוּב וּמְצַיֵּר בְּזָהָב וי"מ כְּמִין חֲצִי עֲגוֹל עָשׂוּי כְּמִין כְּלָבוּס אוֹחֶזֶת בּוֹ מַפְתְּחֵי חֲלָקָּם וְהַפָּתָם בּוֹלֵעַ צַוָּארָהּ וְהוּא שֶׁל זָהָב לוי"ה: נְזְמֵי הָאָף אֲבָל נְזְמֵי הָאֹזֶן מַתִּירִין לְכַתְּחִלָּה דְּטָרִיחָא לָהּ מִלְּתָא לְמִשְׁלַף וְאָחוּיֵי מִפְּנֵי שְׁאֲזָנֶיהָ מְכֻסּוֹת בְּקִשּׁוּרִין: וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם קְתָנֵי מַתְנִיתִין דְּאִם יָצְאת פְּטוּרָה דְּתַכְשִׁיט הוּא לָהּ וּמִשּׁוּם דִּילְמָא מְשַׁלְפָא וּמַחְוְיָא הוּא דְּמִתְסַר: הָא יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם חַייֶבֶת חַטָּאת דִּלְאו תַּכְשִׁיט הוּא וְהֵוֵי מַשּׁוֹי: וְטַבַּעַת בֵּין שֶׁיֵּשׁ כו' כְּלוֹמַר וְטַבַּעַת שֶׁאָמַרְנוּ בֵּין שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ כו': הָא רַבִּי נְחֶמְיָה דְּאָמַר עִקַּר טַבַּעַת אַדַּעְתָּא דְּחוֹתָם הוּא חַייֶבֶת חַטָּאת דְּחוֹתָם לְאִשָּׁה לָאו תַּכְשִׁיט הוּא דְּאֵין דֶּרֶךְ לְאִשָּׁה לַחְתּוֹם וְלִשְׁלֹחַ שְׁלוּחִים שֶׁאֵין חוֹתָם עָשׂוּי אֶלָּא לְאָדָם גָּדוֹל וּמְמַנֶּה וְהָא דְּקָתָנֵי תַּכְשִׁיט הוּא רַבָּנָן דְּאָמְרִי גּוּפָהּ שֶׁל טַבַּעַת עִקַּר וְאַדַּעְתָּא דְּטַבַּעַת נָפְקָא בֵּהּ וְטַבַּעַת וַדַּאי תַּכְשִׁיט הוּא: טְמֵאָה דְּטַבַּעַת עִקַּר וַהֲוָה לֵיהּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי מַתָּכוֹת: הִיא שֶׁל אַלְמוֹג וְחוֹתָמָהּ שֶׁל מַתֶּכֶת טְהוֹרָה דַּהֲוָה לֵיהּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵ"ץ: הֲלֵךְ אַחַר סְמָלוֹנָיו וְאִם שֶׁל מַתָּכוֹת הֵם טְמֵאָה: סְמָלוֹנָיו הָעֹל שֶׁלָּהֶם לֹא הָיָה פָּגוּם כְּשֶׁלָּנוּ אֶלָּא חֵלֶק וְנוֹקְבִים בּוֹ שְׁנֵי נְקָבִים וּבֵינֵיהֶם כְּעֹבִי עֹרֶף הַשּׁוֹר וְתוֹחֲבִין בָּהֶן שְׁתֵּי יְתֵדוֹת וְהֵם סְמָלוֹנִין:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ה:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י:
ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ה:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י:
ה מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין כה:
ו טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לו:
ז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ו:
ח טוש"ע או"ח סי' שג סעי' ח:
ט מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז:

מסורת הש"ס

א לקמן סב.; תוספתא שבת; לקמן קלח.
ב תענית יד.; בבא בתרא סז.; חולין קו.; לקמן קמו:
ג כתובות קג:
ד משנה כלים
ה לעיל נב.; משנה כלים

גליון הש"ס

גמ' א"ל רב שמואל בר בר חנה לרב יוסף. לקמן קמו ע"ב:
רש"י ד"ה אאבנט וכו' וכל ישראל בני מלכים. עיין לקמן דף קיא ע"א:
תוס' ד"ה נומי האף וכו' ליטלם מנזמי האזן. עיין תשו' ב"ח החדשות סי' מ"א:

תורה אור השלם

וְתִגְזַר־אֹמֶר וְיָקָם־לָךְ וְעַל־דְּרָכַיִךְ נְגַהּ אוֹר [איוב כב, כח]

מסורת הש״ס

א קוהלת רבה

ב עירובין מה.

גליון הש״ס

מתני׳ ולא בשריון. עי׳ לקמן סד ע״ב ברש״י ד״ה כל שאסרו:

תורה אור השלם

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה וַאֲלַעֲזָר הַכֹּהֵן אֶת־ הָעֵדָה כָּל־ מַעֲשֶׂה [במדבר לא, נא]

וְכָל־ בָּגֶד וְכָל־ כְּלִי־ עֹור וְכָל־ מַעֲשֶׂה עִזִּים וְכָל־ כְּלִי־ עֵץ תִּתְחַטָּאוּ [במדבר לא, כ]

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שג סעי׳ ט:

ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה:

ג טוש״ע או״ח סי׳ שא סעי׳ ו:

ד מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ ב:

ה מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ טו, סמג לאוין סה:

בְּקוֹלֵב הוּא כְּמִין עַמּוּד רָחָב מִלְמַטָּה וְדַק מִלְמַעְלָה וּמְשַׁלְטֵל וְהַחֲנָנִי מְעַמִּידוֹ לְפָנֵי חַלּוֹן חֲנוּתוֹ וּמַסְמְרִין תְּחוּבִין בּוֹ וְתוֹלִין בָּהֶן אֲבָנָטִים וּרְצוּעוֹת לְמָכֹר: בְּעַרְסָה אישתרייד"א בְּלַע"ז וְהֵן מֵאֲנָנִים גְּדוֹלוֹת לִשְׁקֹל צֶמֶר וְשַׁעֲוָה וּנְחֹשֶׁת וְהֵן שֶׁל עֵץ: הָלַךְ אַחַר שְׁלִשְׁלוֹתָיו שֶׁתְּלוּי בָּהֶן וְאִם שֶׁל מַהֶכֶת הֵן טְמֵאוֹת: הַמַּעֲמִיד גּוּף הַטַּבָּעַת מַעֲמִיד הַחוֹתָם וְהָעוֹל מַעֲמִיד אֶת סְמָלוֹנָיו וְהַקּוֹלֵב אֶת מַסְמְרוֹתָיו וְהַסֶּלַע אֶת שְׁלִיבוֹתָיו שֶׁהֲרֵי בָּהֶם קְבוּעִים וְהָעַרְסָה הוּא עֵץ אָרֹךְ שֶׁהַקָּנֶה שָׁקוּרִין יש"א וְהַלָּשׁוֹן תָּחוּב בּוֹ וְהַשְּׁלְשֶׁלוֹת קְבוּעוֹת בַּקָּנֶה וְכֻלָּן הָעֵץ אָרֹךְ מַעֲמִידָן שֶׁהוּא פליי"ל שִׁשְׁתֵּי כַּפּוֹת הַמֹּאזְנַיִם תְּלוּיוֹת בָּב' רָאשָׁיו: רָבָא אָמַר בְּרִיתָא דְּקָתָנֵי וְטַבָּעַת הֲוֵי תַּכְשִׁיט בֵּין שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם בֵּין שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם לְאוֹ אֲרֵישָׁא דְּאֵירֵי בְּתַכְשִׁיטֵי נָשִׁים קָיְמִי תַּרְוַיְהוּ אֶלָּא חַד תַּכְשִׁיט דְּאִישׁ וְחַד תַּכְשִׁיט דְּאִשָּׁה וְלִצְדָדִין קָתָנֵי: טַבָּאָה אַשְּׁבַּת קְרֵמִית הָא דְּקָתָנֵי וְטַבָּעַת בֵּין שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ כו' לְאוֹ אֲרֵישָׁא קָאֵי דְּקָרֵי לַהּ תַּכְשִׁיט נָשִׁים אֶלָּא הָכִי קָאָמַר וְטַבָּעַת שֶׁאָמְרוּ שֶׁטְּמֵאת בֵּין שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם דְּלָאו תַּכְשִׁיט הוּא מִיהוּ כְּלִי מַעֲשֶׂה הוּא בֵּין שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם דְּהַיְינוּ תַּכְשִׁיט וְכִי קָתָנֵי רֵישָׁא תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים אֲשְׁאִין עָלֶיהָ חוֹתָם: לְמַאי חַזְיָא לְתַכְשִׁיט דְּקָתָנֵי אֵינָהּ חַיֶּבֶת חַטָּאת: אוֹגֶרֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ הֵיוֹצֵא חוּץ לְקִשּׁוּרֶיהָ כּוֹרְכָתוֹ סָבִיב הַמַּחַט וְתוֹחֶבֶת הַמַּחַט בַּשְּׁבָכָה מִתַּחְתֶּיהָ שֶׁלֹּא יֵרָאֶה שְׁעָרָהּ: וְתֶהֱוֵי בְּבִירִית דְּתָנָא מַתְנִיתִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דף סג.) בִּירִית טְהוֹרָה מִלְּטַמֵּא וְיוֹצְאִין בָּהּ וְהִיא כְּמִין אֶצְעָדָה שֶׁעוֹשָׂה לְשׁוֹקֶיהָ מֵעַל בָּתֵּי שׁוֹקֶיהָ לְהַדְקָן שֶׁלֹּא יִפְלוּ עַל רַגְלָהּ: טְהוֹרָה דְּלָאו תַּכְשִׁיט הִיא אֶלָּא תַּשְׁמִישׁ לְבָתֵּי שׁוֹקֶיהָ וְהֵוֵי כְּטַבַּעַת הַכֵּלִים דַּאֲמַרַן טְהוֹרוֹת בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל וְיוֹצְאִין בָּהּ שֶׁצָּרִיךְ לָהּ עִם בָּתֵּי שׁוֹקֶיהָ וְלָא הֲוֵי מַשָּׂאוֹי וְיוֹצְאִין דְּכֵינָן דִּלְצְנִיעוּתָא הִיא לָא שָׁלְפָא וּמַחֲוֵי וְהַאי מַחַט נָמֵי לְצְנִיעוּת דְּשַׁעַר בְּאִשָּׁה עֶרְוָה וְלָא מַחֲוֵיָא וְאַמַּאי לֹא תֵּצֵא לְכַתְּחִלָּה: חוֹלֶקֶת לְכָאן וּלְכָאן בְּאֶמְצַע רֹאשָׁהּ שָׁקוּרִין גריוו"א פְּסוּקֶת, שְׁבִיל בְּלַע"ז: וּבְשַׁבָּת לְמַאי חַזְיָא הֲרֵי בְּשַׁבָּת אֵינָהּ חוֹלֶקֶת שְׁעָרָהּ: טַס שֶׁל זָהָב יֵשׁ לָהּ עַל רֹאשָׁהּ הָאֶחָד וְהַשֵּׁנִי עֹקֶץ הֲוֵי: בְּחוֹל חוֹלֶקֶת שְׁעָרָהּ בָּעֹקֶץ: וּבְשַׁבָּת תּוֹחֶבֶת הָעֹקֶץ בַּשְּׁבָכָה וְהַטַּס שֶׁבָּרֹאשָׁהּ הַשֵּׁנִי מָנַח עַל פַּדַּחְתָּהּ:

מַתְנִי' סַנְדָּל הַמְסֻמָּר שֶׁל עֵץ הוּא וְתוֹחֲבִין מַסְמְרוֹת לְמַעְלָה לְחַזֵּק הַתַּחְתּוֹן עִם הָעֶלְיוֹן (הָעֵץ עִם הָעוֹר שֶׁלְּמַעְלָה הַיְמָנוּ וְיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי פְּיוֹת וְתוֹחֵב רַגְלוֹ בּוֹ) וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי טַעְמָא גָּזְרוּ בֵּהּ: וְלֹא בְּיָחִיד וְלֹא בְּסַנְדָּל יָחִיד: בְּזְמַן שֶׁאֵין בָּרְגְלוֹ מַכָּה בַּשַּׁ"ס יְרוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ דְּלָא לְחְשְׁדָה דְּטָעֵן לֵיהּ לְחַבְּרָהּ תּוֹתֵי כְּנָפֶיהָ וּלְשׁוֹן רַבּוֹתַי דְּלָמָא מְחַיְכִי עֲלֵיהּ וּשְׁקִיל דְּשִׁלְיךְ לֵיהּ וּמַמְטֵי לֵיהּ בְּיָדֵי' בְּשַׁכְחַת שַׁבָּת וּמִיהוּ בִּזְמַן שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה שְׁרֵי בְּגְמָרָא בָּעֵי בְּהֵי מִנְּיָנוּ יְהֵיב לֵיהּ: וְלֹא בְּתִפְלִּין דְּמְפָרֵשׁ טַעְמָא בַּגְמָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף סא.): וְלֹא בְּקָמֵיעַ שֶׁכּוֹתְבִין וְטוֹעָנִין לְרִפּוּאָה: שֶׁאֵינוֹ מִן הַמֻּמְחֶה אֲבָל בְּקָמֵיעַ מֻמְחֶה שְׁרֵי דְּתַכְשִׁיט הוּא לַחוֹלֶה כְּאֶחָד מִמַּלְבּוּשָׁיו: שְׂרִיוֹן קַסְדָּא וּמָגְפַּיִם מְפָרֵשׁ בַּגְמָרָא: אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת דְּכוּלְּהוּ מִין מַלְבּוּשִׁין נִינְהוּ בְּחוֹל לַמִּלְחָמָה: גְּמ' שֶׁלְּפֵי הַגְּזֵרָה הָיוּ בְּנֵי אָדָם הַנִּשְׁמָטִים מִן הַגְּזֵרָה הָיוּ: הַנִּכְנָס יִכָּנֵס כְּנֵס הֲרוֹצָה לִכָּנֵס שֶׁהַנִּכְנָס יִרְאֶה תְּחִלָּה שֶׁאֵין אָדָם רוֹאֶה: וְהַיּוֹצֵא אַל יֵצֵא שֶׁמָּא יֵשׁ אוֹיְבִים מְבַּחוּץ וְהוּא לֹא יָדַע וְיִרְאוּהוּ וְיָבִינוּ שֶׁאָנוּ כָּאן: נֶהְפַּךְ סַנְדָּלוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי פְּיוֹת וְיָכוֹל לְנוֹעֲלוֹ מב' צְדָדִין אֲבָל נִכָּר מִי הוּא לְפָנִים וּמִי הוּא לְאָחוֹר וּכְשֶׁנּוֹעֲלוֹ זֶה הֲפוּךְ נִרְאֶה הַנִּכְנָס כְּאִלּוּ הוּא יוֹצֵא וְנִכָּר מִקּוֹמוֹ בַּקְּרָקַע: וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה בְּדַחְיקָתָן שֶׁהָיוּ סַנְדָּלֵיהֶן מְסֻמָּרִין כְּעֵין אוֹתָם שֶׁעוֹשִׂין לְרַגְלֵי הַסּוּסִים רָאשֵׁיהֶן עֲבִים: אַל יֵצֵא הָאִישׁ בְּשַׁבָּת בְּדְמָפָרֵשׁ לְקַמָּה דְּבְשַׁבָּת הָיָה מַעֲשֶׂה וּמֵעֵין הַמְּאֹרָע אָסְרוּ: אַלְמָה תְּנַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה:

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר טַמְאָה אַשְּׁבַּת קָא רָמֵית דַּאֲפִילּוּ בְּלָאו טַעְמָא דְּהֵוֵי בְּקוֹלֵב הַלֵּךְ אַחַר מַסְמְרוֹתָיו. בְּסוּלָּם הַלֵּךְ אַחַר שְׁלִיבוֹתָיו. בְּעַרְסָא הַלֵּךְ אַחַר שַׁלְשְׁלוֹתָיו. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַמַּעֲמִיד. רָבָא אָמַר, לְצְדָדִים קָתָנֵי: יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם — תַּכְשִׁיט דְּאִישׁ, אֵין עָלֶיהָ חוֹתָם — תַּכְשִׁיט דְּאִשָּׁה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: טוּמְאָה אַשְּׁבַּת קְרֵמִית?! טוּמְאָה, "כְּלִי מַעֲשֶׂה" אָמַר רַחֲמָנָא — וּכְלִי הוּא. שַׁבָּת, מְשׁוּם מַשּׂוֹי אָמַר רַחֲמָנָא, אֵין עָלֶיהָ חוֹתָם — תַּכְשִׁיט, יֵשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם — מַשּׂוֹי. [א]וְלֹא בְּמַחַט שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה. לְמַאי חַזְיָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: הוֹאִיל וְאִשָּׁה אוֹגֶרֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: וְתֶהֱוֵי כְּבִירִית טְהוֹרָה, וְתִשְׁתְּרֵי. אֶלָּא תַּרְגְּמַהּ רַב אַדָּא נַרְשָׁאָה קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף: הוֹאִיל וְאִשָּׁה חוֹלֶקֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ. בְּשַׁבָּת לְמַאי חַזְיָא? אָמַר רָבָא: טַס שֶׁל זָהָב יֵשׁ לָהּ עַל רֹאשָׁהּ. בַּחוֹל חוֹלֶקֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ, בְּשַׁבָּת מַנִּיחָתָהּ כְּנֶגֶד פַּדַּחְתָּהּ. ג־ח[א]מַתְנִי׳ לֹא יֵצֵא הָאִישׁ בְּסַנְדָּל הַמְסוּמָּר. וְלֹא בְּיָחִיד, בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה. וְלֹא בִּתְפִלִּין, וְלֹא בְּקָמֵיעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּמְחֶה. וְלֹא בְּשִׁרְיוֹן וְלֹא בְּקַסְדָּא וְלֹא בְּמַגָּפַיִם. וְאִם יָצָא — אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת. גְּמָ׳ סַנְדָּל הַמְסוּמָּר מַאי טַעְמָא? אָמַר שְׁמוּאֵל: שֶׁלְּפֵי הַשֶּׁמֶד הָיוּ, וְהָיוּ נֶחְבָּאִין בְּמְעָרָה, וְאָמְרוּ: הַנִּכְנָס — יִכָּנֵס, וְהַיּוֹצֵא — אַל יֵצֵא. [ב]נֶהְפַּךְ סַנְדָּלוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן, כְּסְבוּרִין הֵם אֶחָד מֵהֶן יָצָא וְרָאוּהוּ אוֹיְבִים וְעָכְשָׁו בָּאִין עֲלֵיהֶן. דְּחָקוּ זֶה בָּזֶה וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָרְגוּ בָּהֶן אוֹיְבִים. רַבִּי אִילְעַאי אוֹמֵר: בְּמְעָרָה הָיוּ יוֹשְׁבִין, וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵעַל גַּבֵּי הַמְּעָרָה. כְּסְבוּרִין הָיוּ שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם אוֹיְבִים. דְּחָקוּ זֶה בָּזֶה וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָרְגוּ בָּהֶן אוֹיְבִים. רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל אָמַר: בְּבֵית הַכְּנֶסֶת הָיוּ יוֹשְׁבִין, וְשָׁמְעוּ קוֹל מֵאֲחוֹרֵי בֵּית הַכְּנֶסֶת. כְּסְבוּרִין הָיוּ שֶׁבָּאוּ עֲלֵיהֶם אוֹיְבִים. דְּחָקוּ זֶה בָּזֶה וְהָרְגוּ זֶה אֶת זֶה יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָרְגוּ בָּהֶן אוֹיְבִים. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמְרוּ: אַל יֵצֵא אָדָם בְּסַנְדָּל הַמְסוּמָּר. אִי הָכִי, בְּחוֹל נָמֵי לִיתְסַר! מַעֲשֶׂה כִּי הֲוָה — בְּשַׁבָּת הֲוָה. בְּיוֹם טוֹב לִישְׁתְּרֵי! אַלְמָה תְּנַן:

מְשַׁלְּחִין מְשַׁנֵּי הַשְׁתָּא כְּמִין טַס שֶׁל זָהָב יֵשׁ לָהּ בְּרֹאשָׁהּ כְּדַמְשַׁנֵּי לְאִידָךְ שְׁנִיָּא דִּבְסָמוּךְ וי"ל דְּאִם הָיְתָה אוֹגֶרֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ לֹא הָיְתָה מַנַּחְתָּהּ לְעוֹלָם כְּנֶגֶד פַּדַּחְתָּהּ וְאֵינָהּ חֲשׁוּבָה תַּכְשִׁיט אֶלָּא טַס וְקִשָּׁה לְרַשְׁבָּ"א לְפֵרוּשׁ זֶה דְּכֵינָן דְּמַחַט שֶׁאוֹגֶרֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ הִיא טְהוֹרָה הֵיכִי קָאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף נב:) אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה דְּא וְדָא אַחַת הִיא הֲרֵי יֵשׁ חִלּוּק אֲפִילּוּ בְּשְׁלָמָה דְּאוֹתָהּ שֶׁאֵינָהּ אוֹגֶרֶת בָּהּ טֻמְאָה וְאוֹתָהּ שֶׁאוֹגֶרֶת בָּהּ טְהוֹרָה וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּאַטְמָאָה נָמֵי פָּרִיךְ וְתֶהֱוֵי טְהוֹרָה כְּבִירִית שֶׁהִיא טְהוֹרָה גַּם תִּשְׁתְּרֵי לְצֵאת בָּהּ: **וּמַנַּחְתָּהּ** כְּנֶגֶד פַּדַּחְתָּהּ הַשְׁתָּא לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁחוֹלֶקֶת בָּהּ שְׁעָרָהּ כְּלָל אֶלָּא הָאֶמֶת מְפָרֵשׁ: **וְשָׁמְעוּ** קוֹל מֵעַל גַּבֵּי הַמְּעָרָה קוֹל שֶׁל סַנְדָּל הַמְסֻמָּר:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקטז סעי' ג:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ב:
ג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ב:

לֹא בְּסַנְדָּל הַמְסֻמָּר וְלֹא בְּמִנְעָל שֶׁאֵינוֹ תְּפוּר תֵּמַהּ לְרַ"י וְהָא קָתָנֵי סֵיפָא זֶה הַכְּלָל כֹּל שֶׁנֶּאוֹתִין אוֹתוֹ בְּיו"ט וּמְפָרֵשׁ בגמ' דְּכֹל שֶׁנֶּאוֹתִין בּוֹ בְּחוֹל קָאָמַר וְסַנְדָּל הַמְסֻמָּר נֵיאוֹתִין בּוֹ בְּחוֹל וְאַמַּאי אֵין מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ בְּי"ט וּ"ל דְּהֶחְמִירוּ בּוֹ לְפִי שֶׁבָּא תַּקָּלָה עַל יָדוֹ כִּי הֵיכִי דְּאָסַר לֵיהּ בְּשַׁמְעְתִּין ר' אֶלְעָזָר בְּר' שִׁמְעוֹן לְטַלְטְלוֹ לְכִסּוֹת בּוֹ אֶת הַכְּלִי אוֹ לְסָמוֹךְ בּוֹ כַּרְעֵי הַמִּטָּה אע"פ שֶׁשָּׁאר כֵּלִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְאִסּוּר שְׁרֵי לְטַלְטְלָן לְצֹרֶךְ גּוּפָן וּמְקוֹמָן וְזֶה הַכְּלָל דְּקָתָנֵי הָתָם לֹא קָאֵי אֶלָּא אַמְּנָעַל שֶׁאֵינוֹ תָּפוּר וְנִרְאֶה לר"י דְּאַפֵּי' לְרַבָּנָן דְּר' אֶלְעָזָר דְּשָׁרֵי לְטַלְטֵל לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ אֲסוּר לְשַׁלְּחוֹ בי"ט אע"ג דְּשִׁלּוּחַ מִשּׁוּם שְׁמִחַת י"ט חָשִׁיב כְּמוֹ לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ מִדְּשָׁרֵי' לְשַׁלֵּחַ דְּבָרִים שֶׁמְּלַאכְתָּן לְאִסּוּר כֵּיוָן שֶׁבָּאת תַּקָּלָה עַל יָדוֹ לֵיכָּא. שְׁמִחַת י"ט: אֵין בֵּין יו"ט לְשַׁבָּת כו ואע"פ דְּבָפָּ' מַשִּׁילִין (בֵּיצָה דף לו. וְשָׁם) וּלְקַמָּן בְּפָ' כָּל הַכֵּלִים (שַׁבָּת דף קכד. וְשָׁם) מוֹקְמִינַן לָהּ כב"ש דְּאֵי כב"ה הָא אָמְרִי מִתּוֹךְ שֶׁהַתִּרָה הַבְעָרָה לְצֹרֶךְ הַתִּרָה נָמֵי שְׁלֹא לְצֹרֶךְ מ"מ דְּמֵי טְפֵי יו"ט לְשַׁבָּת הוֹאִיל וְלֹא שְׁרֵיָא שְׁאַר דְּבָרִים אֶלָּא מִטַּעַם שֶׁהַתִּרָה לְצֹרֶךְ אֹכֶל נֶפֶשׁ: הַשְׁתָּא חֲמֵשׁ שְׁרֵינַן כו' בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסַפָּה (ד' ב: וְשָׁם) גְּבֵי רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים אַמָּה לֹא פָּרִיךְ הַשְׁתָּא חֲמִשִּׁים כו' וְכֵן בְּרֵישׁ אע"פ (כְּתֻבּוֹת דף נז. וְשָׁם) גְּבֵי אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים מַשָּׁהּ אָדָם עִם אִשְׁתּוֹ אֲפִילּוּ שִׁתִּים וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים בְּלֹא כְּתֻבָּה וְנִרְאֶה לר"י דְּבָעֵי לְמֵימַר אַפֵּי' טוּבָא לֹא פָּרִיךְ אֲבָל הָכָא לֵיכָּא לְפָרוּשֵׁי ד' וְהֹ' אֲפִילּוּ טוּבָא דא"כ הַתַּרְתָּהּ סַנְדָּל הַמְסֻמָּר וְכֵן בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה דף לז: וְשָׁם) פָּרִיךְ [גְּבֵי] וְכַמָּה הֵיא קְשׁוּיָהּ ר' מֵאִיר אוֹמֵר אֲפִילּוּ מ' וְנ' יוֹם דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֲפִילּוּ טוּבָא דְּאֵין סְבָרָא שֶׁיַּחֲשֹׁב דָּם קְשׁוּי מִיּוֹם תְּחִלַּת עִבּוּרָהּ וּמַשְׁמַע לֵיהּ בְּכָל הֲנֵי דְּשַׁעוּרָא בְּתָרָא דַּוְקָא וּלְהָכִי פָּרִיךְ דִּלְיָמָא שַׁעוּרָא בָּתְרָא וְלָא לֵימָא שַׁעוּרָא קַמָּא וּלְקַמָּן בְּפֶרֶק מְפַנִּין ד' וְהֹ' קְפוֹת (שַׁבָּת דף קכו:) פָּרִיךְ נַמִּי הַשְׁתָּא חֲמֵשׁ שְׁרֵי ד' כו' מַשְׁמַע לֵיהּ דְּטְפֵי לֵיכָּא שָׁרֵינַן מִשּׁוּם טֹרַח שַׁבָּת וּמִשְּׁנֵי רַב חִסְדָּא ד' מֵאוֹצָר קָטָן חֲמֵשׁ מֵאוֹצָר גָּדוֹל וּשְׁמוּאֵל מִשְּׁנֵי ד' וְהֹ' אֲפִילּוּ טוּבָא כְּדְאָמְרִי אִינְשֵׁי דְּסָבַר אֲפִילּוּ טוּבָא מְצֵי לְפַנּוֹת וּבְלָבַד שֶׁלֹּא יִגְמֹר אֶת הָאוֹצָר פִּי' קַרְקַעִית הָאוֹצָר מִשּׁוּם אַשְׁווּיֵי גְּמוֹת וּכְדַאֲמַרַן הָתָם וא"ת דִּבְפֶרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת דף ס. וְשָׁם) אָמְרִינַן תִּינוֹק יוֹנֵק וְהוֹלֵךְ אֲפִילּוּ ד' וְהֹ' שָׁנִים וְלָא פָּרִיךְ אַף עַל גַּב דְּהָוֵי דַּוְקָא מִדְּפָרִיךְ הָתָם מֵחֲבִילְתּוֹ עַל כְּתֵפוֹ וּמְשַׁנֵּי אִדֵּי וְאִדֵּי חַד שַׁעוּרָא וי"ל הָא בְּכָחוּשׁ הָא בְּבָרְיָא וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק הַזְּרוֹעַ (חֻלִּין דף קלב:) כֹּהֵן טָבַח שְׁתַּיִם וְג' שַׁבָּתוֹת פָּטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת מִכָּאן וְאֵילָךְ חַיָּב בְּמַתָּנוֹת אוֹמֵר ר"י דְּנִקֵּט שְׁתַּיִם לְרַבִּי דְּאִית לֵיהּ בְּהַבָּא עַל יְבֵמְתּוֹ (יְבָמוֹת דף סד:) דְּבְתֵרֵי זִמְנֵי הָוְיָא חֲזָקָה וְג' לְרַשְׁבָּ"ג:

אמ מְשַׁלְּחִין כֵּלִים בְּיוֹם טוֹב בֵּין תְּפוּרִין בֵּין שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין — אֲבָל לֹא סַנְדָּל הַמְסֻמָּר וְלֹא מִנְעָל שֶׁאֵינוֹ תָּפוּר בְּיוֹם טוֹב! בְּשַׁבָּת מַאי טַעְמָא — דְּאִיכָּא כִּינּוּפְיָא, בְּיוֹם טוֹב נָמֵי אִיכָּא כִּינּוּפְיָא. תַּעֲנִית צִבּוּר אִיכָּא כִּינּוּפְיָא, לִיתְסַר? מַעֲשֶׂה כִּי הָווּ בְּכִינּוּפְיָא דְּאִיסּוּרָא, הָכָא כִּינּוּפְיָא דְּהֶתֵּירָא הָווּ. (א)וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָא, דְּאָמַר: לֹא אַסְרוּ אֶלָּא בִּירֻדַּן וּבִסְפִינָה וּכְמַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה. הָנֵי מִילֵּי יַרְדֵּן דְּשַׁאנֵי מִשְׁאָר נְהָרוֹת. אֲבָל יוֹם טוֹב וְשַׁבָּת כִּי הֲדָדֵי נִינְהוּ, דְּתָנַן: אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבַד. ג'אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְחַזֵּק, אֲבָל לָנוּי — מוּתָּר. וְכַמָּה לָנוּי? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חֲמֵשׁ בָּזֶה וְחֲמֵשׁ בָּזֶה. וְרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: שֶׁבַע בָּזֶה וְשֶׁבַע בָּזֶה. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שֶׁמָּן בַּר אַבָּא, אַסְבְּרֵהּ לָךְ: לְדִידִי, שְׁתַּיִם מִכָּאן וּשְׁתַּיִם מִכָּאן וְאַחַת בְּתַרְסִיּוֹתַיו. לְרַבִּי חֲנִינָא, שָׁלֹשׁ מִכָּאן וְשָׁלֹשׁ מִכָּאן וְאַחַת בְּתַרְסִיּוֹתָיו. מֵיתִיבִי: סַנְדָּל הַנּוֹטֶה עוֹשֶׂה לוֹ שֶׁבַע, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. וְרַבִּי מַתִּיר בִּשְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חֲנִינָא, הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי נָתָן. אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר כְּמַאן? הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי נְהוֹרַאי, דְּתַנְיָא: רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר, חֲמֵשׁ מוּתָּר וְשֶׁבַע אָסוּר. אָמַר לֵיהּ אִיפָּא לְרַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: אַתּוּן תַּלְמִידֵי רַבִּי יוֹחָנָן עֲבִידוּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן, אֲנַן נַעֲבֵיד כְּרַבִּי חֲנִינָא. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב הוּנָא מֵרַב אָשֵׁי: חֲמֵשׁ מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ שֶׁבַע מָתָּר. תֵּשַׁע מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֲפִילּוּ שְׁמוֹנָה אָסוּר. בָּעָא מִינֵּיהּ הָהוּא רַצָּעָנָא מֵרַבִּי אַמִּי: תְּפָרוֹ מִבִּפְנִים — מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: מוּתָּר, וְלָא יָדְעָנָא מַאי טַעְמָא. (ב)אָמַר רַב אָשֵׁי: וְלָא יָדַע מָר מַאי טַעְמָא?! כֵּיוָן דִּתְפָרוֹ מִבִּפְנִים הָוֵי לֵיהּ מִנְעָל. בְּסַנְדָּל גְּזָרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן, בְּמִנְעָל לָא גְּזָרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא מֵרַבִּי אַבָּא בַּר אֲבִינָא: עָשָׂאוֹ כְּמִין כַּלְבּוֹס, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: מוּתָּר. אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: עָשָׂאוֹ כְּמִין כַּלְבּוֹס — מוּתָּר. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: חִיפָּהוּ בְּעוֹר מִלְמַטָּה וְקָבַע לוֹ מַסְמְרוֹת מִלְמַעְלָה — מוּתָּר. עָשָׂאוֹ כְּמִין כַּלְבּוֹס אוֹ כְּמִין טַס אוֹ כְּמִין יָתֵד, אוֹ שֶׁחִיפָּהוּ כּוּלּוֹ בְּמַסְמְרוֹת כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַרְקַע אוֹכַלְתּוֹ — מוּתָּר. הָא גּוּפָהּ קַשְׁיָא. אָמְרַתְּ נָשְׂרוּ רוֹב מַסְמְרוֹתָיו — אַף עַל גַּב דְּנִשְׁתַּיְּירוּ בֵּיהּ טוּבָא, וַהֲדַר תָּנֵי: אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ — אִין, טְפֵי — לָא! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: לָא קַשְׁיָא — כָּאן שֶׁנִּגְמְמוּ, כָּאן שֶׁנֶּעֱקְרוּ. אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ מוּתָּר. הַשְׁתָּא חֲמֵשׁ שְׁרֵי, אַרְבַּע מִיבַּעְיָא?! אָמַר רַב חִסְדָּא: אַרְבַּע מִסַּנְדָּל קָטָן, וְחֲמֵשׁ מִסַּנְדָּל גָּדוֹל. וְרַבִּי מַתִּיר עַד שֶׁבַע. וְהָתְנֵיָא: רַבִּי מַתִּיר עַד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה! נוֹטֶה שָׁאנֵי. הַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְהָכִי, לְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי לָא קַשְׁיָא: נוֹטֶה שָׁאנֵי. (ד)אָמַר רַב מַתְנָה, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב אַחְדְּבוּי בַּר מַתְנָה אָמַר רַב מַתְנָה: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. פְּשִׁיטָא, יָחִיד וְרַבִּים הֲלָכָה כְּרַבִּים! מַהוּ דְּתֵימָא: מִסְתַּבְּרָא טַעְמָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּהָא, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַבִּי חִיָּיא: אִי לָאו דְּקָרוּ לִי ״בַּבְלַאי שָׁרֵי אִיסּוּרֵי״ שָׁרֵינָא בֵּיהּ טוּבָא. וְכַמָּה? בְּפוּמְבְּדִיתָא אָמְרִין: עֶשְׂרִין וְאַרְבָּעָה. בְּסוּרָא אָמְרִין: עֶשְׂרִין וְתַרְתֵּי. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, וְסִימָנֵיךְ: עַד דַּאֲתָא מִפּוּמְבְּדִיתָא לְסוּרָא חָסַר תַּרְתֵּי. וְלֹא בְּיָחִיד בִּזְמַן שֶׁאֵין בְּרַגְלוֹ מַכָּה.

הָא מְשַׁלְּחִין כֵּלִים בְּיוֹם טוֹב בֵּין תְּפוּרִין בֵּין שֶׁאֵינָן תְּפוּרִין — אֲבָל לֹא סַנְדָּל הַמְסֻמָּר אַלְמָא לָאו בַּר מִנְעָלֵי' ביו"ט הוּא דְּהָא קָתָנֵי הָתָם כֹּל שֶׁנֶּאוֹתִין בּוֹ ביו"ט מְשַׁלְּחִין אוֹתוֹ: אִיכָּא כִּינּוּפְיָא שֶׁאֵין עוֹשִׂין מְלָאכָה וְנִקְבָּצִין לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וּלְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת כִּי הַהִיא מַעֲשֶׂה דְּהָווּ כִּינּוּפְיָא: דְּאִסּוּרָא בַּעֲשִׂיַּת מְלָאכָה: וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי חֲנִינָא בֶּן עֲקִיבָא בְּפֶרֶק חֹמֶר בַּקֹּדֶשׁ גַּבֵּי נוֹשֵׂא מֵי חַטָּאת וְאֶפֶר חַטָּאת בִּירֻדַּן וּבִסְפִינָה שָׁנְמְצָא כְּזַיִת מִן הַמֵּת תָּחוּב בְּקַרְקַעִית' שֶׁל סְפִינָה וְנִטְמְאוּ וְקָאָמְרִי רַבָּנַן דְּגָזְרוּ שֶׁלֹּא יַעֲבִיר אָדָם מֵי חַטָּאת בִּסְפִינָה וְלֹא עַל הַגֶּשֶׁר וְלֹא יְשִׁיטֵם עַל פְּנֵי הַמַּיִם אֶחָד יַרְדֵּן וְאֶחָד שְׁאָר נְהָרוֹת וּפְלִיג ר' חֲנִינָא וְאָמַר לֹא אָסְרוּ אֶלָּא בִּירֻדַּן וּבִסְפִינָה וְלֹא גָּזְרוּ שֶׁגְּזָרָה דְּגָזְרָה שֶׁגָּזְרוּ מֻחָמֶת מְאֹרַע אֵין לְהֶם לְגָזוֹר אֶלָּא מֵעֵין הַמְאֹרָע: דְּשַׁאנֵי מִשְׁאָר נְהָרוֹת בְּרוֹחַב אוֹ בְּעֹמֶק: אֶלָּא לְחַזֵּק שֶׁמַּסְמְרוֹתָיו נַעֲשׂוּ לְחַזֵּק הָעֵקֶב שֶׁקּוֹרִין שול"א עִם הַפַּנְתָּא שֶׁקּוֹרִין אינפייל"א אֲבָל לְנוֹי מָתָּר דְּלָא גָּזְרוּ אֶלָּא מֵעֵין הַמְאֹרָע וְהָנָהוּ לְחַזֵּק הָיוּ כִּסְתָם מַסְמְרִים דְּסַנְדָּל: שִׁתַּיִם מִכָּאן לְצַד חִיצּוֹן אֶחָד בְּרֹאשׁוֹ לְצַד הָאֶצְבָּעוֹת וְאֶחָד לְצַד עֲקֵבוֹ וּשְׁתַּיִם מִכָּאן לְצַד פְּנִימִי לְעֵבֶר בֵּין הָרַגְלַיִם: תִּרְסִיּוֹתָיו רְצוּעוֹתָיו: סַנְדָּל הַנּוֹטֶה שֶׁמַּתְחִתּוֹן שֶׁלּוֹ אֵינוֹ שָׁוֶה שֶׁעֵב מִצַּד זֶה וְדַק מִצַּד זֶה וּכְשֶׁדּוֹרֵס נוֹטֶה לְצַד הַדַּק וְצָרִיךְ לְהַגְבִּיהוֹ שֶׁיְּהֵא שָׁוֶה לְצַד שֶׁכָּפֻנְגְּדוֹ: אֵיפָה שֵׁם חָכָם וּבְנוֹ שֶׁל ר' רְחַבְעָה דְּפוּמְבְּדִיתָא הָווּ: תִּפְרוֹ מִבִּפְנִים אַסּוּרֵי דְּר' חִיָּא מְבָבֶל הָווּ כְּדְאָמְרִינַן בְּסָפָה עָלּוּ ר' חִיָּא וּבָנָיו וְיִסְּדוּהָ: עַד דַּאֲתָא רַבִּי חִיָּא כְּשֶׁעָלָה מִבָּבֶל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּבָא דֶּרֶךְ סוּרְיָא מִפּוּמְבְּדִיתָא: חָסַר תַּרְתֵּי נָפְלוּ שְׁתַּיִם מִמַּסְמְרוֹתָיו בַּדֶּרֶךְ: לְסוּרָא חָסַר (תַּרְתֵּי) דּוֹמֶה אֲצָל דּוֹמֶה:

מסורת הש"ס

א מגילה ז:; לקמן קלו:; ביצה כח.; חגיגה כט.
ב תמורה יא:
ג תוספתא שבת
ד ביצה יא.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ואפי' לר"ח בן עקביא וכו' ונטמאו. עי' זבחים צג ע"א תוס' ד"ה מי חטאת:

הָא יֵשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה — נָפֵיק. בְּהֵי מִינַּיְיהוּ נָפֵיק? אָמַר רַב הוּנָא: בְּאוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַכָּה. אַלְמָא קָסָבַר, סַנְדָּל לְשׁוּם צַעַר עֲבִיד. [א]וְחִיָּיא בַּר רַב אָמַר: בְּאוֹתָהּ שֶׁאֵין בָּהּ מַכָּה. אַלְמָא קָסָבַר, לְשׁוּם תַּעֲנוּג עֲבִיד, וְזוֹ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַכָּה — מַכָּתָהּ מוֹכַחַת עָלֶיהָ. וְאַף רַבִּי יוֹחָנָן סָבַר לַהּ לְהָא דְּרַב הוּנָא. דְּאָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא: הַב לִי מְסָנַאי. יְהַב לֵיהּ דְּיָמִין. אֲמַר לֵיהּ עֲשִׂיתוֹ מַכָּה. וְדִילְמָא כְּחִיָּיא בַּר רַב סְבִירָא לֵיהּ, וְהָכִי קָאָמַר: עָשִׂיתָ שֶׁל שְׂמֹאל מַכָּה. וְאַזְדָּא רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵיהּ. דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כִּתְפִילִּין כָּךְ מִנְעָלִין. מַה תְּפִילִּין בִּשְׂמֹאל, אַף מִנְעָלִין בִּשְׂמֹאל. מֵיתִיבִי: כְּשֶׁהוּא נוֹעֵל — נוֹעֵל שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ נוֹעֵל שֶׁל שְׂמֹאל! אָמַר רַב יוֹסֵף: הַשְׁתָּא דְּתַנְיָא הָכִי, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, דַּעֲבַד הָכִי — עָבַד, וְדַעֲבַד הָכִי — עָבַד. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: דִּילְמָא רַבִּי יוֹחָנָן הָא מַתְנִיתִין לָא הֲוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ, וְאִי הֲוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ הֲוָה הָדַר בֵּיהּ. וְאִי נָמֵי שְׁמִיעַ לֵיהּ, וְקָסָבַר אֵין הֲלָכָה כְּאוֹתָהּ מִשְׁנָה. [ג]אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: יְרֵא שָׁמַיִם יוֹצֵא יְדֵי שְׁתֵּיהֶן. וּמַנּוּ? — מָר בְּרֵיהּ דְּרַבְנָא. הֵיכִי עָבֵיד? — סָיֵים דְּיַמִּינֵיהּ וְלָא קָטַר, וְסָיֵים דִּשְׂמָאלֵיהּ וְקָטַר, וַהֲדַר קָטַר דְּיַמִּינֵיהּ. אָמַר רַב אָשֵׁי: חֲזֵינָא לְרַב כָּהֲנָא דְּלָא קָפֵיד. [ד(א)]תָּנוּ רַבָּנַן: כְּשֶׁהוּא נוֹעֵל — נוֹעֵל שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ נוֹעֵל שֶׁל שְׂמֹאל. כְּשֶׁהוּא חוֹלֵץ — חוֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל וְאַחַר כָּךְ חוֹלֵץ שֶׁל יָמִין. [ה]כְּשֶׁהוּא רוֹחֵץ — רוֹחֵץ שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ רוֹחֵץ שֶׁל שְׂמֹאל. כְּשֶׁהוּא סָךְ — סָךְ שֶׁל יָמִין וְאַחַר כָּךְ שֶׁל שְׂמֹאל. וְהָרוֹצֶה לָסוּךְ כָּל גּוּפוֹ — סָךְ רֹאשׁוֹ תְּחִילָּה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֶלֶךְ עַל כָּל אֵיבָרָיו. [וז(ב)]וְלֹא בִּתְפִילִּין. אָמַר רַב סָפְרָא: לָא תֵּימָא אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר שַׁבָּת לָאו זְמַן תְּפִילִּין הוּא. אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שַׁבָּת זְמַן תְּפִילִּין הוּא — לֹא יֵצֵא, דִּילְמָא אָתֵי לְאֵיתוּיֵי בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַסֵּיפָא: וְאִם יָצָא אֵינוֹ חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר רַב סָפְרָא: לָא תֵּימָא אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר שַׁבָּת זְמַן תְּפִילִּין הוּא, אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר שַׁבָּת לָאו זְמַן תְּפִילִּין הוּא — אֵינוֹ חַיָּיב חַטָּאת. מַאי טַעְמָא? — דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ עֲבִידָא. [חט]וְלֹא בְּקָמֵיעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּמְחֶה. אָמַר רַב פַּפָּא: לָא תֵּימָא עַד דְּמוּמְחֶה גַּבְרָא וּמוּמְחֶה קָמֵיעַ, אֶלָּא כֵּיוָן דְּמוּמְחֶה גַּבְרָא, אַף עַל גַּב דְּלָא מוּמְחֶה קָמֵיעַ. דַּיְקָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי: "וְלֹא בְּקָמֵיעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּמְחֶה", וְלָא קָתָנֵי: "בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מוּמְחֶה". שְׁמַע מִינַּהּ. [יא(ג)]תָּנוּ רַבָּנַן: אֵיזֶהוּ קָמֵיעַ מוּמְחֶה — כֹּל שֶׁרִיפֵּא, וְשָׁנָה, וְשִׁלֵּשׁ. אֶחָד קָמֵיעַ שֶׁל כְּתָב וְאֶחָד קָמֵיעַ שֶׁל עִיקָּרִין, אֶחָד חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְאֶחָד חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. לֹא שֶׁנִּכְפָּה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יִכָּפֶה. וְקוֹשֵׁר וּמַתִּיר אֲפִילּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְשְׁרֶנּוּ

בְּשֵׁיר

הָא יֵשׁ בְּרַגְלוֹ מַכָּה אִיכָּא לְמֵידַק דְּנָפֵק בְּיָחִיד וְהַשְׁתָּא בָּעֵי תַּלְמוּדָא בְּהֵי מֵרַגְלָיו נָפֵק: סַנְדָּל לְשֵׁם צַעַר עָבִיד שֶׁלֹּא יִנָּגֵף בִּיתֵדוֹת הַדְּרָכִים וְיִצְטַעֵר הִלְכָּךְ כְּשֶׁרוֹאִין אוֹתוֹ צוֹלֵעַ וְיוֹדְעִין שֶׁיֵּשׁ בְּרַגְלָיו מַכָּה אֵין חוֹשְׁדִין אוֹתוֹ שֶׁטּוֹעֵן אֶת הַשֵּׁנִי בְּיָדוֹ אֶלָּא מַכִּירִין בּוֹ לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁפַּרְסוֹתָיו קָשׁוֹת וְאֵינוֹ מִצְטַעֵר בִּיתֵדוֹת הַדְּרָכִים וְלֹא נוֹעֲלוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם מַכָּה וְדַיּוֹ בָּזֶה לְבַדּוֹ וְלַלָּשׁוֹן רַבּוֹתַי אִי נָמֵי מֶחְכוּ עֲלַהּ דְּלָא חָזוּ לַמַּכָּה לָא שְׁלִיף לָהּ דְּמִצְטַעֵר בִּיתֵדוֹת הַדְּרָכִים מֵחֲמַת הַמַּכָּה: לְשׁוּם תַּעֲנוּג עָבִיד אָדָם אִסְטְנִיס וָרַךְ וּמַכִּירִין מִתּוֹךְ מַעֲשָׂיו שֶׁנָּעַל נַעֲלוֹ אַחַת שֶׁהוּא אִסְטְנִיס וְזוֹ מַכָּתָהּ מוֹכַחַת עָלֶהָ וּמְבִינִין שֶׁהַמַּכָּה מוֹנַעְתּוֹ מִלִּנְעֹל וְלָא חָשְׁדִי לֵיהּ וּלְעִנְיַן אַחוֹכֵי נָמֵי לָא מְחַיְּכֵי עָלֶיהָ: עֲשִׂיתוֹ מַכָּה וְרַבִּי יוֹחָנָן סְבִירָא לֵיהּ דְּהַנּוֹעֵל סַנְדָּלִים נוֹעֵל שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה וְאח"כ שֶׁל יָמִין וקס"ד דְּהָכִי קָאָמַר לֵיהּ א"כ שֶׁאֶנְעוֹל זֶה שׁוּב לֹא אֶנְעוֹל שֶׁל שְׂמֹאל אַחֲרָיו וַהֲרֵינִי יוֹצֵא בְּיָחִיד וְעָשִׂיתָ אֶת זוֹ שֶׁל יָמִין כְּאִלּוּ הָיְתָה בָּהּ מַכָּה אַלְמָא קָסָבַר בְּאוֹתָהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מַכָּה נוֹעֵל: וְדִלְמָא כר' חִיָּא סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר בְּאוֹתָהּ שֶׁאֵין בָּהּ מַכָּה נוֹעֵל וְהָכִי קָאָמַר לֵיהּ א"כ הֲרֵינִי יוֹצֵא בְּיָחִיד בְּזוֹ שֶׁל יָמִין וְעָשִׂיתָ אֶת רַגְלִי שֶׁל שְׂמֹאל כְּאִלּוּ יֵשׁ בָּהּ מַכָּה דְּאֵצֵא בְּיָחִיד בְּאוֹתָהּ שֶׁאֵין בָּהּ מַכָּה: וְאַזְדָּא ר' יוֹחָנָן דְּאָמַר עָשִׂיתָ מַכָּה דְּשָׁמְעִינַן מִנַּהּ דְּאִי הֲוָה נָעֵל דְּיָמִין בְּרֵישָׁא תּוּ לָא הֲוָה נָעֵל דִּשְׂמֹאל בָּתְרֵהּ לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר דִּשְׂמֹאל חֲשִׁיבָא: תְּפִלִּין בִּשְׂמֹאל כִּדְיָלְפִינַן בִּמְנָחוֹת (דַּף לז.) מֵעַל יָדְכָה מָלֵא יָד כֵּהָה דְּהַיְנוּ שְׂמֹאל שֶׁהִיא כֵּהָה לְעִנְיַן תַּשְׁמִישׁ: הֲוָה הָדַר בֵּהּ וְלָא עָבְדִינַן כר' יוֹחָנָן: אֵין הֲלָכָה וּכְרַבִּי יוֹחָנָן בָּעֵינַן לְמֶעְבַּד: יוֹצֵא יְדֵי שְׁנֵיהֶם עָבִיד כְּתַרְוַיְהוּ: וְסִיֵּים דִּשְׂמָאלֵהּ וְקָטַר נִמְצָא נְעִילַת יָמִין קוֹדֶמֶת לִשְׂמֹאל כִּי מַתְנִיתָא וּקְשִׁירַת שְׂמֹאל לְשֶׁל יָמִין כר' יוֹחָנָן: חוֹלֵץ שֶׁל שְׂמֹאל דְּזֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁל יָמִין בְּכוּלְּהוּ גָּרְסִינַן שֶׁל יָמִין בְּרֵישָׁא חוּץ מֵחוֹלֵץ: לָא תֵּימָא כו' בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (ד' צה:) מַיְתִינַן פְּלֻגְתַּיְהוּ בַּגְּמָרָא: דִּלְמָא שְׁקִיל לְהוּ מֵרֵישָׁא אִם בָּא לִפְנוֹת וּמַמְטֵי לְהוּ ד' אַמּוֹת: דִּמְמֻחֶה גַּבְרָא וּמֻמְחֶה קָמֵעַ שֶׁעָשָׂה אָדָם זֶה קָמֵעַ זוֹ לג' אֲנָשִׁים דְּנַעֲשָׂה אָדָם זֶה מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא ג' אֲנָשִׁים וְהַקָּמֵעַ מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא כְּתָב זֶה ג' אֲנָשִׁים א"נ שֶׁכָּתַב אָדָם זֶה ג' מִינֵי קְמֵיעִים שֶׁל ג' מִינֵי חֳלָאִים לג' אֲנָשִׁים הַיְנוּ אִתְמַחִי גַּבְרָא בְּכָל קְמֵיעִים שֶׁיַּעֲשֶׂה לְעוֹלָם וּמֻמְחֶה קְמֵיעָה שֶׁנַּעֲשֵׂית [קָמֵעַ זוֹ] לג' אֲנָשִׁים מֵחֹלִי זֶה בֵּין שֶׁכְּתָבָה רוֹפֵא זֶה בֵּין שֶׁכְּתָבָה רוֹפֵא אַחֵר נַעֲשָׂה הַקָּמֵעַ מֻמְחֶה: אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִתְמַחִי גַּבְרָא בַּג' מִינֵי קְמֵיעוֹת לג' בְּנֵי אָדָם אע"ג דְּלָא אִתְמַחִי קָמֵעַ שֶׁלֹּא רִפֵּא קָמֵעַ זֶה אָדָם מֵעוֹלָם: מִן הַמֻּמְחֶה מַשְׁמַע מֵאָדָם מֻמְחֶה: וְלָא קָתָנֵי בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה דְּלֶהֱוֵי מַשְׁמַע דְּקָפֵד אַמֻּמְחֶה קָמֵעַ עַצְמוֹ קָמֵעַ אֵינוֹ אֶלָּא לָשׁוֹן קֶשֶׁר וּדְעִקָּרִין שֶׁל שָׁרָשֵׁי סַמְמָנִין נָמֵי קָרְוִין קָמֵעַ: וְלֹא שֶׁנִּכְפָּה כְּלוֹמַר לָא תֵּימָא דְּלָא יָצָא אֶלָּא מִי שֶׁבָּא עָלָיו הַחֹלִי כְּבָר פַּעַם אַחַת: נִכְפֶּה הַיְנוּ חֹלִי שֶׁאָדָם נוֹפֵל מֵחֲמָתוֹ לָאָרֶץ וּמַכֵּהוּ בְּרֹאשׁוֹ בְּמוֹחוֹ וּמַפִּילוֹ: אֶלָּא שֶׁלֹּא יִכְפֶּה שֶׁבָּא מִמִּשְׁפַּחַת נִכְפִּין וְדוֹאֵג שֶׁלֹּא יִכְפֶּה:

דַּעֲבַד הָכִי עֲבַד פֵּרוּשׁ דְּבָרַיְתָא לָא פְּלִיגָא אַרַבִּי יוֹחָנָן וְלֹא ר' יוֹחָנָן אַבָּרַיְתָא וה"פ כִּתְפִלִּין אע"ג דְּיָמִין חֲשׁוּבָה לְעִנְיַן בֹּהֶן יָד וּבֹהֶן רֶגֶל וְכֵן לְעִנְיַן חֲלִיצָה יָכוֹל לִנְעֹל שֶׁל שְׂמֹאל תְּחִלָּה בָּרַיְתָא נָמֵי קמ"ל דאע"ג דִּשְׂמֹאל חֲשׁוּבָה לִתְפִלִּין יָכוֹל לִנְעֹל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה וא"ת א"כ אַמַּאי הִקְפִּיד רַבִּי יוֹחָנָן עַל רַב שֶׁמֶן שֶׁנָּתַן לוֹ שֶׁל יָמִין כֵּיוָן דְּיָכוֹל לִנְעֹל אֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה תְּחִלָּה וְנִרְאֶה לר"י דה"פ דַּעֲבַד הָכִי עֲבַד מִי שֶׁרוֹצֶה לְחַבֵּב שֶׁל שְׂמֹאל מִשּׁוּם מִצְוַת תְּפִלִּין הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ וּמִי שֶׁרוֹצֶה לְחַבֵּב שֶׁל יָמִין יוֹתֵר מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּת שֶׁל יָמִין הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ וְרַבִּי יוֹחָנָן הָיָה דַּרְכּוֹ לְחַבֵּב כָּל שָׁעָה שֶׁל שְׂמֹאל יוֹתֵר וְרַב שֶׁמֶן בַּר אַבָּא (לָא) הָיָה יוֹדֵעַ מִנְהָגוֹ: **וְסִיֵּם** דִּשְׂמָאלֵהּ וְקָטַר אוֹמֵר רִיבָּ"א דְּדַוְקָא לְעִנְיַן קְשִׁירָה הוּא דַּחֲשִׁיבָא שֶׁל שְׂמֹאל טְפֵי מִשּׁוּם דַּחֲשִׁיבוּת תְּפִלִּין הוּא בִּקְשִׁירָה אֲבָל אִיפְּכָא לֹא וּלְהַאי טַעְמָא יֵשׁ לִנְעֹל שֶׁל יָמִין תְּחִלָּה בְּמִנְעָלִים שֶׁאֵין בָּהֶן קְשִׁירָה: **דִּלְמָא** מִפַּסְקִי וְאָתֵי לְאֵתוּיֵינְהוּ ד' אַמּוֹת בִּרה"ר קָשֶׁה לר"י דַּאֲפִילּוּ לָא חָיְשִׁינַן דִּלְמָא מִפְּסָקוֹ אָסוּר מִשּׁוּם דִּזְמְנִין דְּאִצְטְרִיךְ לבה"כ וְאָתֵי לְאֵתוּיֵינְהוּ ד"א ברה"ר דְּהָכִי אָמַר לְקַמָּן גַּבֵּי קָמֵעַ וּמִתּוֹךְ פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע דְּלָא גָּרַס דִּלְמָא מִפְּסָקוֹ וּפִי' דִּלְמָא שְׁקִיל לְהוּ מֵרֹאשׁוֹ אִם בָּא לִפְנוֹת וְהַקָּדוֹשׁ מקורבי"ל אוֹמֵר דְּגָרְסִינַן לָהּ שַׁפִּיר וְאִצְטְרִיךְ טַעְמָא דְּמִפְּסָקוֹ לִתְפִלִּין שֶׁל יָד דְּאֵין צָרִיךְ לַחֲלֹץ כְּשֶׁצָּרִיךְ לבה"כ אֶלָּא שֶׁל רֹאשׁ מִשּׁוּם שי"ן: **עַד** דְּמִמְּחֵי גַּבְרָא וּמִמַּחֵי קָמֵעַ נִרְאֶה לר"י שֶׁאִם כָּתַב לַחַשׁ אֶחָד בְּשָׁלֹשׁ אִגְּרוֹת וְרִפְּאוּ שְׁלָשְׁתָּן ג' בְּנֵי אָדָם כָּל אֶחָד אָדָם אֶחָד הַיְנוּ מִמְּחֵי גַּבְרֵי וְכַאֲשֶׁר רִפְּאוּ שְׁלָשְׁתָּן אָדָם אֶחָד בָּעְיָא הִיא בְּסָמוּךְ אִי מִמַּחֵי גַּבְרָא אוֹ לָא וְדַוְקָא לְאוֹתוֹ לַחַשׁ הוּא מֻמְחֶה אֲבָל לִשְׁאָר לְחָשִׁים לֹא וְדַוְקָא שֶׁכְּתָבָם הוּא אֲבָל אַחֵר לֹא וְאִם כָּל אַחַת מֵאִגְּרוֹת רִפֵּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים אֲפִילּוּ אָדָם אֶחָד מֵחוֹת שְׁלָשְׁתָּן וְאֵין הַלַּחַשׁ מֻמְחֶה כָּל מָקוֹם שֶׁהוּא אֶלָּא דַּוְקָא אִגֶּרֶת לְבַדָּהּ שֶׁהוּמְחָת וְהַיְנוּ מֻמְחֶה גַּבְרָא וּמֻמְחֶה קָמֵעַ שֶׁקָּמֵיעַ זֶה הֻמְחָה שֶׁרִפֵּא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים וְכָתְבוּ אָדָם מֻמְחֶה שֶׁכָּתַב שְׁלֹשָׁה קְמֵיעִין וְהוֹעִילוּ שְׁלָשְׁתָּן: **אע"ג** דְּלָא מִמַּחֵי קָמֵעַ נִרְאֶה דְּכָל שֶׁכֵּן מִמַּחֵי קָמֵעַ וְלָא גַּבְרָא שֶׁהַמְחָאַת קָמֵעַ עֲדִיפָא מֵהַמְחָאַת הָרוֹפֵא כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן דִּבְהַמְחָאַת קָמֵעַ פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּאִתְמַחִי אֲפִילּוּ בְּחַד גַּבְרָא וּבְאִתְמַחִי גַּבְרָא מְסַפְּקָא לֵהּ אִי אִתְמַחִי בִּתְלָת קָמֵעַ לְחַד גַּבְרָא אִי לָא: **אע"ג** דְּלָא מִמַּחֵי קָמֵעַ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּאִתְמַחִי גַּבְרָא וְלֹא קָמֵעַ כֵּיוָן שֶׁהָאִישׁ מֻמְחֶה לִכְתֹּב לַחַשׁ זֶה א"כ אִגֶּרֶת זוֹ שֶׁכָּתַב וַדַּאי תּוֹעִיל וְאוֹמֵר ר"י דנ"מ שֶׁאִם אָבְדָה מֶחָאָתוֹ שֶׁכָּתַב ג' קְמֵיעִים וְלֹא הוֹעִילוּ אִם הֻמְחָה הַקָּמֵעַ מוֹעִיל אֲפִלּוּ אִבֵּד אָדָם מֶחָאָתוֹ: **וְלָא** קָתָנֵי בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מֻמְחֶה קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דִּלְמָא לְעוֹלָם בָּעֵינַן תַּרְוַיְהוּ וְאִי הֲוָה תָּנֵי הָכִי הֲוָה מַשְׁמַע מֻמְחֶה קָמֵעַ וְלֹא גַּבְרָא וְי"ל דְּאֵינוֹ מֻמְחֶה מַשְׁמַע שַׁפִּיר בֵּין אַגַּבְרָא בֵּין אַקָּמֵיעַ דְּהָא לְקַמָּן תַּנְיָא אֵיזֶהוּ קָמֵעַ מֻמְחֶה כו' וּמוֹקְמִינַן לָהּ לְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ז:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
ג טור או"ח סי' ב:
ד טוש"ע או"ח סי' ב סעי' ה:
ה טוש"ע או"ח סי' ד סעי' י:
ו טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ז:
ז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כה:
ט מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כה:
יא מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א מסכת דרך ארץ רבה; מסכת תפילין; מנחות לו.
ב זבחים יט.; עירובין צה:
ג סוכה כו.; תוספתא שבת

גליון הש"ס

תוס' ד"ה דילמא מיפסקי וכו' אלא של ראש משום שי"ן. עי' מנחות לה ע"ב תוס' ד"ה אלו תפילין:

בְּשִׁיר וּבְטַבַּעַת וְיֵצֵא בּוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן. וְהָתַנְיָא: אֵיזֶהוּ קָמֵיעַ מוּמְחֶה — כֹּל שֶׁרִיפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד! לָא קַשְׁיָא: הָא — לְמֻחוּיֵי גַּבְרָא, הָא — לְמֻחוּיֵי קְמִיעָא. אָמַר רַב פָּפָּא: פְּשִׁיטָא לִי תְּלָתָא קְמֵיעֵי לִתְלָתָא גַּבְרֵי תְּלָתָא תְּלָתָא זִימְנֵי — אִיתְמַחִי גַּבְרָא וְאִתְמַחִי קָמֵיעַ. תְּלָתָא קְמֵיעֵי לִתְלָתָא גַּבְרֵי חַד חַד זִימְנָא — גַּבְרָא אִיתְמַחִי, קְמִיעָא לָא אִיתְמַחִי. חַד קָמֵיעַ לִתְלָתָא גַּבְרֵי — קְמִיעָא אִיתְמַחִי, גַּבְרָא לָא אִיתְמַחִי. [א,ב]בָּעֵי רַב פָּפָּא: תְּלָתָא קְמֵיעֵי לְחַד גַּבְרָא מַאי? קְמִיעָא וַדַּאי לָא אִיתְמַחִי. גַּבְרָא אִיתְמַחִי, אוֹ לָא אִיתְמַחִי? מִי אָמְרִינַן הָא אַסִּי לֵיהּ, אוֹ דִילְמָא מַזָּלָא דְּהַאי גַּבְרָא הוּא דְּקָא מְקַבֵּל כְּתָבָא. תֵּיקוּ. [א]אִיבַּעְיָא לְהוּ: קְמֵיעִין יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם קְדוּשָּׁה, אוֹ דִילְמָא אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם קְדוּשָּׁה? לְמַאי הִילְכְתָא? אִילֵימָא לְאַצּוֹלִינְהוּ מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, תָּא שְׁמַע: הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵיעִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת וּמֵעִנְיָנוֹת הַרְבֵּה שֶׁבַּתּוֹרָה — אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, וְנִשְׂרָפִים בִּמְקוֹמָן! [ג]אֶלָּא לְעִנְיַן גְּנִיזָה. תָּא שְׁמַע: הָיָה כָּתוּב עַל יְדוֹת הַכֵּלִים וְעַל כַּרְעֵי הַמִּטָּה — יָגוֹד וְיִגְנְזֶנּוּ! אֶלָּא לִיכָּנֵס בָּהֶן בְּבֵית הַכִּסֵּא. מַאי? יֵשׁ בָּהֶן קְדוּשָּׁה — וַאֲסִיר, אוֹ דִילְמָא אֵין בָּהֶן קְדוּשָּׁה — וּשְׁרֵי? תָּא שְׁמַע וְלֹא בְּקָמֵיעַ בִּזְמַן שֶׁאֵינוֹ מִן הַמּוּמְחֶה: הָא מִן הַמּוּמְחֶה — נָפֵיק. וְאִי אָמְרַתְּ קְמֵיעִין יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם קְדוּשָּׁה, זִמְנִין דְּמִיצְטְרִיךְ לְבֵית הַכִּסֵּא, וְאָתֵי לְאֵיתוּיֵינְהוּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּקָמֵיעַ שֶׁל עִיקָּרִין. וְהָתַנְיָא: אֶחָד קָמֵיעַ שֶׁל כְּתָב וְאֶחָד קָמֵיעַ שֶׁל עִיקָּרִין! אֶלָּא הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּחוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה. וְהָתַנְיָא: אֶחָד חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה וְאֶחָד חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה. אֶלָּא כֵּיוָן דְּמַסֵּי, אַף עַל גַּב דְּנָקֵיט לֵיהּ בִּידֵיהּ — (נָמֵי) שַׁפִּיר דָּמֵי.

וְהָתַנְיָא,

רש"י

בַּשִּׁיר אֶצְעָדָה: מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן דְּלָא מִחֲזֵי כְּמַאן דְּבָעֵי לֵיהּ לִרְפוּאָה אֶלָּא לְתַכְשִׁיט וְלָאו תַּכְשִׁיט הוּא אֶלָּא מֵחֲמַת דַּאֲגַת חָלְיִ: וְהָתַנְיָא כֹּל שֶׁרִפֵּא ג' בְּנֵי אָדָם וּלְעֵיל קָתָנֵי כֹּל שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ וַאֲפִילוּ אָדָם אֶחָד: הָא לְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא כו' הָא דְּקָתָנֵי ג' בְּנֵי אָדָם מִשּׁוּם דִּסְתָם ג' בְּנֵי אָדָם שְׁלֹשָׁה מִינֵי חֳלָאִים וְאַיְּרֵי בַּג' מִינֵי קְמֵיעִין שֶׁאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה וּלְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא שֶׁנַּעֲשָׂה מֻמְחֶה בְּכָל קְמֵיעִים שֶׁיַּעֲשֶׂה לְעוֹלָם כִּדְאָמְרִינַן בב"ק (דַּף לז.) נָגַח שׁוֹר וַחֲמוֹר וְגָמָל נַעֲשָׂה מוּעָד לַכֹּל אֲבָל הַקָּמֵיעַ אֵינוֹ מֻמְחֶה אִם יִכְתֹּב רוֹפֵא אַחֵר אֶחָד מֵהֶן: וְהָא דְּקָתָנֵי כֹּל שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ מַיְּרֵי בְּחֹלִי אֶחָד וְכָתְבוּ זֶה הַלַּחַשׁ וְרִפֵּא ג' פְּעָמִים אוֹ לְאָדָם אֶחָד אוֹ לִשְׁלֹשָׁה וּלְאִתְמְחוּיֵי קְמִיעָא מַיְּרֵי דְּנַעֲשָׂה הַקָּמֵיעַ לְבַדּוֹ מֻמְחֶה עַל יַד אָדָם זֶה אוֹ אִם כְּתָבוּם שְׁלֹשָׁה רוֹפְאִים נַעֲשָׂה קָמֵיעַ שֶׁל לַחַשׁ זֶה מֻמְחֶה מִיַּד כָּל אָדָם: תְּלָתָא קְמֵיעֵי ג' מִינֵי לַחַשׁ: תְּלָתָא תְּלָתָא זִמְנֵי כָּל לַחַשׁ רִפֵּא שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים וַאֲפִלּוּ אָדָם אֶחָד: אִתַּמְחִי גַּבְרָא בְּכָל קְמֵיעוֹת לְעוֹלָם שֶׁהֲרֵי הֻמְחָה בִּשְׁלֹשָׁה מִינֵי קְמֵיעִים: וְאִתַּמְחֵי קָמֵעַ שְׁלֹשָׁה קְמֵיעִין הַלָּלוּ נַעֲשִׂים מֻמְחִים מִיָּד כָּל אָדָם שֶׁהֲרֵי רִפֵּא כָּל אֶחָד ג"פ וְאֵין לוֹמַר מַזַּל הָרוֹפֵא גּוֹרֵם דְּאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּמַזַּל הָרוֹפֵא אֶלָּא בְּחָכְמָתוֹ וְאֵין לוֹמַר נָמֵי הַחוֹלֶה גָּרַם שֶׁמִּתְרַפֵּא עַל יְדֵי קְמֵיעִין שֶׁהֲרֵי בִּשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים הֻחְזַק: קְמִיעָא לָא אִתַּמְחִי לָבֹא מִיַּד רוֹפֵא אַחֵר: חַד קָמֵעַ לִתְלָתָא גַּבְרֵי לְחֹלִי אֶחָד: קְמִיעָא אִתְמַחִי מִיַּד כָּל אָדָם: גַּבְרָא לָא אִתְמַחִי לְקָמֵיעַ אַחֵר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל לַחַשׁ וְשֶׁל חֹלִי זֶה: תְּלָתָא קְמֵיעֵי שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינֵי חֹלִי: קְמִיעָא וַדַּאי לָא אִתְמַחִי מִיַּד אָדָם אַחֵר שֶׁהֲרֵי לֹא רִפֵּא אֶלָּא פַּעַם אַחַת: מַזָּלֵהּ דְּהַאי גַּבְרָא מַלְאָכוֹ שֶׁל חֹלִי זֶה דִּמְקַבֵּל קְמִיעָא וא"ת מִמַּתְנִי' דִּלְעֵיל שָׁמְעִינַן לָהּ דְּקָתָנֵי כֹּל שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ דְּמַשְׁמַע לְאָדָם אֶחָד וְאוֹקֵמְנָא דְּאִתְמַחִי קְמִיעָא וְלָא אָמְרִינַן מַזָּלֵהּ הוּא לֹא דָּמֵי הָתָם חַד קְמִיעָא הוּא וְלֵיכָּא לְמִתַּלְיָה בְּמַזָּלָא דְּגַבְרָא אֶלָּא בְּקָמֵיעַ הָנֵי וַדַּאי בְּגַבְרָא תָּלוּי אוֹ בְּרוֹפֵא אוֹ בַּמִּתְרַפֵּא הִלְכָּךְ מִבַּעְיָא לָן בְּמַאי נִתְלֵהּ: לְאַצּוֹלִינְהוּ בְּשַׁבָּת לְחָצֵר הַמְעֹרֶבֶת כִּשְׁאָר כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ: הַבְּרָכוֹת שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים כְּגוֹן תִּשְׁעָה שֶׁל ר"ה שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן מַלְכֻיּוֹת וְזִכְרוֹנוֹת וְשׁוֹפָרוֹת: מֵעִנְיָנוֹת מִפָּרָשִׁיּוֹת הַרְבֵּה שֶׁכּוֹתְבִין בָּהֶן אֶת מִקְרָאוֹת שֶׁל רְפוּאָה: הָיָה כָּתוּב שֵׁם יָגוּד יָקוֹץ מְקוֹם הַשֵּׁם וְיִגְנְזֶנּוּ: סְתָם בֵּית הַכִּסֵּא שֶׁלָּהֶן בַּשָּׂדוֹת: שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה אִי שְׁקִיל לֵיהּ מִנֵּהּ דְּשָׁרֵי לְמֵעַל בָּהֶן לְבֵית הַכִּסֵּא מִשּׁוּם פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ: אַף עַל גַּב דְּנָקֵט לֵהּ בִּידֵהּ תַּכְשִׁיטוֹ הוּא הִלְכָּךְ אִי נָמֵי מַיְתֵי לֵיהּ ד' אַמּוֹת בְּיָדַיִם לָא מִחַיַּב:

תוספות

כֹּל שֶׁרִפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד נִרְאֶה לר"י דְּגָרְסִינַן כְּאֶחָד וְהָכִי פֵּרוּשׁוֹ מִדְּקָתָנֵי כְּאֶחָד אַלְמָא מַשְׁמַע דְּבַג' קְמֵיעִים מַיְּרֵי וּלְעֵיל קָתָנֵי כֹּל שֶׁרִפֵּא וְשָׁנָה וְשִׁלֵּשׁ מַשְׁמַע קָמֵעַ אֶחָד וּמְשַׁנֵּי דְּהַהוּא דִּלְעֵיל לְאַמְחוּיֵי קָמֵעַ וְהַךְ לְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא וה"ה אֲפִלּוּ לֹא נִתְרַפְּאוּ יַחַד אֶלָּא הָא דְּנָקַט כְּאֶחָד לְאַשְׁמְעִינַן דְּבַג' קְמֵיעִין מַיְּרֵי וּלְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא: הָא לְאַמְחוּיֵי קָמֵעַ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּנַעֲשָׂה הַקָּמֵעַ לְבַדּוֹ מֻמְחֶה ע"י אָדָם זֶה תֵּמַהּ דְּהוּא עַצְמוֹ פֵּרֵשׁ בְּסָמוּךְ גַּבֵּי תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי דְּכָל לַחַשׁ שֶׁרִפֵּא ג' פְּעָמִים נַעֲשׂוּ ג' קְמֵיעוֹת הַלָּלוּ מֻמְחִים מִיַּד כָּל אָדָם אע"פ שֶׁרוֹצֶה לוֹמַר הַקּוּנְטְרֵס שֶׁרוֹפֵא אֶחָד כְּתָבָם מִדְּפֵרֵשׁ וְאֵין לוֹמַר שֶׁמַּזַּל הָרוֹפֵא גָּרַם וְכֵן נִרְאֶה וַדַּאי עִקָּר דְּלָא ע"י אָדָם זֶה לְבַד נַעֲשָׂה הַקָּמֵעַ מֻמְחֶה אֶלָּא אַף מִיַּד כָּל אָדָם דְּהָא אָמְרִינַן בְּסָמוּךְ תְּלָתָא קָמֵעַ לִתְלָתָא גַּבְרֵי תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי אִתְמַחִי גַּבְרָא וְאִתְמַחִי קָמֵעַ וְהַאי תְּלָתָא קְמֵעֵי לִתְלָתָא גַּבְרֵי דְּקָאָמַר אַיְּרֵי שֶׁרוֹפֵא אֶחָד עֲשָׂאָם דִּבְעִנְיָן אַחֵר לָא אִתְמַחִי גַּבְרָא וא"כ הַאי דְּקָאָמַר נָמֵי תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי אַיְּרֵי נָמֵי בְּרוֹפֵא אֶחָד כְּמוֹ רֵישָׁא וְקָאָמַר דְּאִתְמַחִי קָמֵעַ וְהַיְנוּ ע"כ מִיַּד כָּל אָדָם דְּאִי מִיַּד רוֹפֵא זֶה הָא בְּלָאו הָכִי הוּא מֻמְחֶה בְּכָל קְמֵיעִין שֶׁבָּעוֹלָם וּמִמַּה שֶׁפֵּרֵשׁ נָמֵי גַּבֵּי תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי כָּל לַחַשׁ רִפֵּא ג' פְּעָמִים וַאֲפִלּוּ אָדָם אֶחָד חָזַר בּוֹ מִזֶּה דְּפֵרֵשׁ אִתְמַחִי קָמֵעַ וְאֵין לוֹמַר מַזַּל הַחוֹלֶה גָּרַם שֶׁמִּתְרַפֵּא ע"י קְמֵיעָתָא שֶׁהֲרֵי בִּשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים הֶחְזַק מַשְׁמַע דְּלָא אָמְרִינַן אִתְמַחִי קָמֵעַ אֶלָּא א"כ רִפֵּא ג' אֲנָשִׁים: תְּלָתָא קְמֵיעִין לג' גַּבְרֵי תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי פֵּרוּשׁ שֶׁכָּתַב לַחַשׁ אֶחָד בַּג' אִגְּרוֹת וְכָל אַחַת הוֹעִילָה לג' אֲנָשִׁים אוֹ לְאֶחָד שָׁלֹשׁ פְּעָמִים קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א קָמֵעַ ג' הֵיכִי אִתְמַחִי הֲלֹא מִיַּד כְּשֶׁנִּתְרַפֵּא הָאָדָם שְׁלִישִׁי בְּקָמֵיעַ ג' [פַּעַם א'] אִתְמַחִי גַּבְרָא וְכֵיוָן דְּאִתְמְחִי גַּבְרָא וַדַּאי שֶׁאוֹתָהּ הָאִגֶּרֶת תּוֹעִיל מִכָּאן וְאֵילָךְ וְי"ל כְּגוֹן דִּשְׁנֵי קְמֵיעִין הַלָּלוּ רִפְּאוּ תְּלָת זִמְנֵי לִתְרֵי גַּבְרֵי וְקָמֵיעַ שְׁלִישִׁי לְחַד מֵהָנָךְ תְּרֵי גַּבְרֵי תְּרֵי זִמְנֵי וְהַשְׁתָּא מִימַּחוּ כְּבָר תְּרֵי קְמֵיעֵי וְגַבְרָא וְקָמֵיעַ שְׁלִישִׁי אַכַּתִּי לָא אִתְמַחִי וְחָזַר וְרִפֵּא קָמֵעַ שְׁלִישִׁי אָדָם שְׁלִישִׁי דְּהַשְׁתָּא בָּא בְּבַת אַחַת הַמְחָאַת גַּבְרָא וְהַמְחָאַת קָמֵעַ: תְּלָת תְּלָת זִמְנֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר חַד תְּלָת זִמְנֵי וְאִינָךְ חַד זִמְנָא אֶלָּא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה קְמֵיעִין מֻמְחִין: אִתְמַחִי קָמֵעַ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וְאֵין לוֹמַר מַזַּל הָרוֹפֵא גָּרַם דְּאֵין הַדָּבָר תָּלוּי בְּמַזַּל הָרוֹפֵא אֶלָּא בְּחָכְמָתוֹ מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לִתֵּן טַעַם אַמַּאי אִתְמַחִי קָמֵעַ בְּמַזַּל הָרוֹפֵא הָיָה לָנוּ לִתְלוֹת שֶׁכְּבָר הֻמְחָה שֶׁרִפֵּא ג' אֲנָשִׁים בַּג' מִינֵי קְמֵיעִים וְלֹא הָיָה לָנוּ לִתְלוֹת בְּקָמֵיעַ וְלֹא יָדַע רַשְׁבָּ"א מָה טַעַם נוֹתֵן עַל זֶה דְּהָא לָא אִתְמַחוּ שְׁאָר קְמֵיעִין שֶׁל שְׁאָר חוֹלָאִים אע"ג דְּהָרוֹפֵא אִתְמַחִי בְּכָל קְמֵיעִין שֶׁבָּעוֹלָם ה"נ אֵלּוּ ג' קְמֵיעִים נָמֵי לִתְלוֹת בָּרוֹפֵא אֶלָּא צָרִיךְ לְתָרֵץ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לִלְשׁוֹן ר"י בְּעִנְיָן שֶׁיָּבֹא הַמְחָאַת קָמֵעַ וְהַמְחָאַת גַּבְרָא בְּבַת אַחַת:

חַד קָמֵעַ לִתְלָת גַּבְרֵי נִרְאֶה לר"י דה"ה לְחַד גַּבְרָא תְּלָת זִמְנֵי דְּוַדַּאי לְגַבֵּי הַמְחָאַת גַּבְרָא הוּא דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ בְּסָמוּךְ אִי אִתְמַחִי בְּחַד גַּבְרָא מִתְּלָת קְמֵיעֵי אֲבָל לְעִנְיַן הַמְחָאַת קָמֵעַ דְּעָדִיף לָא קָא מִבַּעְיָא לֵהּ דִּפְשִׁיטָא דְּתָלֵינַן בְּהַמְחָאַת קָמֵעַ וְלָא אָמְרִינַן מַזָּלֵהּ דְּהַאי גַּבְרָא הוּא דִּמְקַבֵּל כְּתָבָא וְהַאי דְּנָקַט לִתְלָתָא גַּבְרֵי מִשּׁוּם רְבוּתָא דַּאֲפִילּוּ הָכִי גַּבְרָא לָא אִתְמְחִי: תְּלָת קָמֵעַ לְחַד גַּבְרָא מַאי תֵּמַהּ תִּפְשֹׁט לֵיהּ מִדְּתָנֵי לְעֵיל אֵיזֶהוּ קָמֵעַ מֻמְחֶה כֹּל שֶׁרִפֵּא שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם וּמוֹקְמִינַן לָהּ לְאַמְחוּיֵי גַּבְרָא מַשְׁמַע דַּוְקָא תְּלָת גַּבְרֵי אֲבָל חַד גַּבְרָא לָא מִדְּלָא קָתָנֵי כֹּל שֶׁרִפֵּא אָדָם א' בַּג' קְמֵיעִין וּבַקּוּנְטְרֵס פֵּי' בְּפִי' א' מִמַּחֵי גַּבְרָא מִמַּחֵי קָמֵעַ שֶׁעָשָׂה אָדָם זֶה קָמֵעַ לִשְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים דְּנַעֲשָׂה אָדָם זֶה מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים וְהַקָּמֵעַ מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא כְּתָב זֶה ג' אֲנָשִׁים וּלְהַאי פֵּרוּשָׁא נָמֵי לָא אִמַּחֵי גַּבְרָא אֶלָּא דַּוְקָא לְאוֹתוֹ לַחַשׁ וְקָשֶׁה לר"י לְפֵרוּשׁ זֶה דְּהָא אָמְרִינַן לְקַמָּן חַד קָמֵעַ לִתְלָתָא גַּבְרֵי קָמֵעַ אִתְמַחִי גַּבְרָא לָא אִתְמַחִי וְיֵשׁ לְיַשֵּׁב לְשׁוֹן הַקּוּנְטְרֵס דה"ק שֶׁעָשָׂה אָדָם זֶה לַחַשׁ זֶה בִּשְׁלֹשָׁה אִגְּרוֹת לג' אֲנָשִׁים דְּנַעֲשָׂה אָדָם זֶה מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא לג' אֲנָשִׁים וְהַלַּחַשׁ מֻמְחֶה שֶׁרִפֵּא לַחַשׁ זֶה ג' אֲנָשִׁים וְגַם זֶה אֵין נִרְאֶה לְרִ"י דְּאִם בְּעִנְיָן זֶה נָמֵי קָרוּי חַד קָמֵעַ לִתְלָתָא גַּבְרָא הָדְרָא קוּשְׁיָא לְדוּכְתֵּהּ וְאִם הוּא קָרוּי בְּעִנְיָן זֶה תְּלָתָא קָמֵעַ לִתְלָתָא גַּבְרֵי חַד חַד זִמְנָא הָא אָמְרִינַן לְקַמָּן דְּגַבְרָא אִתְמַחִי וְלָא קָמֵעַ לְכָךְ נִרְאֶה לר"י כִּדְפֵרֵשׁ וְכֵן פֵּרוּשׁ אַחֵר שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס מְיֻשָּׁב מִן הָרִאשׁוֹן:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כה:

ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

ג מיי' פ"י מהל' יסודי התורה הל' ו, סמג לאוין ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; סוכה מ.; לקמן קטו:; בבא קמא קא:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לאצולינהו בשבת לחצר המעורבת. עי' לקמן קטו ע"א ברש"י ד"ה מצילין אותן וצ"ע:

מסורת הש"ס

א ברכות כג.

ב יומא פ.; מנחות לה.; לעיל כח:

ג תוספתא שבת; נדרים נה:

ד סוכה כח.; תוספתא עירובין; ברכות כ:; עירובין כז.; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; מנחות מג.; ראש השנה ל.; חגיגה ד.; משנה עירובין

ה קידושין לד:; עירובין צו:; קידושין כט.; קידושין לד.; משנה קידושין

ו תוספתא שבת; לעיל נט:; לקמן קלח.

גליון הש"ס

מתני' ואם יצתה חייבת חטאת. עי' לעיל דף יא ע"ב תוס' ד"ה ואם יצא:

גמ' והתניא ר"א פוטר. עיין לעיל דף ג ע"א תוס' ד"ה בר מהני:

רש"י ד"ה חומרתי דפילון וכו' סם ששמו פילון. עיין סוטה דף טו ע"א תוס' ד"ה כמין חומר:

תוס' ד"ה וחילופיהן באיש. אור"ת דאחיוב חטאת קאי. עיין עירובין דף סט ע"א תוס' ד"ה כיון דחזיא:

שֶׁלֹּא יֹאחֲזֶנּוּ דְּלָא הֲוֵי תַּכְשִׁיט שֶׁלּוֹ אֶלָּא דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ: בְּמִכְסֶה עוֹר דְּלֵיכָּא וְהָתַנְיָא ר' אוֹשַׁעְיָא אוֹמֵר וּבִלְבַד כּוֹ' תַּמָּה לר"י דִּלְמָא מְשׁוּם מַרְאִית הָעַיִן גְּנוּתָא אִי מֵעַיֵּל לְבֵית הַכִּסֵּא וְלָא בָּעֵי לְמִשְׁקְלֵיהּ: חוֹלֵץ תְּפִלִּין וְאע"ג דִּמְכַסֶּה עוֹר שֶׁהָאַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים! אנ[אֶלָּא] הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּמְחוּפֶּה עוֹר. גדוַהֲרֵי תְּפִלִּין דִּמְחוּפּוֹת עוֹר, וְתַנְיָא: הַנִּכְנָס לְבֵית הַכִּסֵּא — חוֹלֵץ תְּפִלִּין בָּרְחוֹק אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִכְנָס. בהֲתָם מִשּׁוּם שִׁין. דְּאָמַר אַבָּיֵי: שִׁין שֶׁל תְּפִלִּין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְאָמַר אַבָּיֵי: דָּלֶת שֶׁל תְּפִלִּין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְאָמַר אַבָּיֵי: יוֹד שֶׁל תְּפִלִּין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְלֹא בְּשִׁרְיוֹן וְלֹא בְּקַסְדָּא וְלֹא בְּמַגָּפַיִם. שִׁרְיוֹן — זַרְדָּא. קַסְדָּא — אָמַר רַב: סַנְוָארְתָא. מַגָּפַיִם — אָמַר רַב: פַּזְמַקֵּי. חר"מַתְנִי' לֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בַּמַּחַט הַנָּקוּבָה, וְלֹא בְּטַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם, וְלֹא בְּכוֹלְיָאר, וְלֹא בְּכוֹבָלָת, וְלֹא בְּצָלוֹחִית שֶׁל פְּלָיְטוֹן. וְאִם יָצְתָה — חַיֶּבֶת חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין בְּכוֹבָלָת וּבְצָלוֹחִית שֶׁל פְּלָיְטוֹן. חרגְּמָ' אָמַר עוּלָּא וְחִילּוּפֵיהֶן בְּאִישׁ. אֲלִבָּא קָסָבַר עוּלָּא: כָּל מִידֵּי דַּחֲזֵי לְאִישׁ לָא חֲזֵי לְאִשָּׁה, וּמִידֵּי דַּחֲזֵי לְאִשָּׁה לָא חֲזֵי לְאִישׁ. יאיב(ג)מֵתִיב רַב יוֹסֵף: הָרוֹעִים יוֹצְאִין בְּשַׁקִּין. וְלֹא הָרוֹעִים לְצֵאת אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם. אֶלָּא שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל הָרוֹעִים לְצֵאת בְּשַׁקִּין. [אֶלָּא] אָמַר רַב יוֹסֵף: קָסָבַר עוּלָּא נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עַצְמָן הֵן. ידאֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: הַמּוֹצֵא תְּפִלִּין — מַכְנִיסָן זוג זוג, אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה. וְאִי אָמְרַתְּ נָשִׁים עִם בְּפָנֵי עַצְמָן הֵן, וְהָא מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הוּא, וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת? וההָתָם קָסָבַר רַבִּי מֵאִיר: לֵילָה זְמַן תְּפִלִּין הוּא, וְשַׁבָּת זְמַן תְּפִלִּין הוּא. הָוֵה לֵיהּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא, וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁלֹּא הַזְּמַן גְּרָמָא — נָשִׁים חַיָּיבוֹת. וְהָא הוֹצָאָה כְּלְאַחַר יָד הִיא! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בְּאִשָּׁה גְּזֵרַת עָסְקִינַן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: תֵּרַצְתְּ אִשָּׁה, אִישׁ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? "אֶלָּא אָמַר רַבָּא: פְּעָמִים שֶׁאָדָם נוֹתֵן לְאִשְׁתּוֹ טַבַּעַת שֶׁיֵּשׁ עָלֶיהָ חוֹתָם לְהוֹלִיכָהּ לַקּוּפְסָא, וּמַנִּיחָתָהּ בְּיָדָהּ עַד שֶׁמַּגַּעַת לַקּוּפְסָא. וּפְעָמִים שֶׁהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת לְבַעֲלָהּ טַבַּעַת שֶׁאֵין עָלֶיהָ חוֹתָם לְהוֹלִיכָהּ אֵצֶל אוּמָּן לְתַקֵּן, וּמַנִּיחָהּ בְּיָדוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ אֵצֶל אוּמָּן. "דסוְלֹא בְּכוֹלְיָאר וְלֹא בְּכוֹבָלָת. מַאי כּוֹלְיָאר? אָמַר רַב: מַכְבֵּנְתָּא. כּוֹבָלָת — אָמַר רַב: חוּמַרְתָּא דְּפִילוֹן. וְכֵן אָמַר רַב אַסִּי: חוּמַרְתָּא דְּפִילוֹן. סזזי(ו)תָּנוּ רַבָּנָן: לֹא תֵּצֵא בְּכוֹבָלָת, וְאִם יָצְתָה — חַיֶּבֶת חַטָּאת, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא תֵּצֵא, וְאִם יָצְתָה — פְּטוּרָה. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּכוֹבָלָת לְכַתְּחִלָּה. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבִּי מֵאִיר סָבַר מַשְׁאוֹי הוּא. וְרַבָּנַן סָבְרִי תַּכְשִׁיט הוּא, וְדִילְמָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא, וְאָתְיָא לְאֵיתוֹיֵיהּ. וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר סָבַר: מַאן דְּרַכֵּהּ לְמִירְמֵיהּ — אִשָּׁה שָׁרֵיחָה רַע, אִשָּׁה שָׁרֵיחָה רַע לָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא, וְלָא אָתְיָא לְאֵיתוֹיֵיהּ אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכוֹבָלָת וּבְצָלוֹחִית שֶׁל פְּלָיְטוֹן! לָא קַשְׁיָא: הָא כִּי קָאֵי — אַדְּרַבִּי מֵאִיר. הָא כִּי קָאֵי — אַדְּרַבָּנַן. כִּי קָאֵי אַדְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר חַיָּיב חַטָּאת — אָמַר אִיהוּ פָּטוּר. כִּי קָאֵי אַדְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי פָּטוּר אֲבָל אָסוּר — אָמַר אִיהוּ מוּתָּר לְכַתְּחִלָּה.

וּמַאי דַּוְקָא הוּא אָסוּר מִדְּרַבָּנַן כְּמוֹ קוֹשֶׁר בְּשִׁיר וּבְטַבַּעַת דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְמִגְזַר דְּאָפְשִׁילוּ מֵיתֵי לֵהּ לֵיכָּא אִסּוּרָא מִדְּאוֹרַיְתָא וְאוֹמֵר ר"י דְּשָׁלֹא יֹאחֲזֶנּוּ בְּיָדוֹ מַשְׁמַע אֲפִילּוּ בְּקַמְצוֹ דְּלֵיכָּא מַרְאִית הָעַיִן אֶלָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא אֵיכָּא וַאֲפִילּוּ לְמ"ד כָּל דָּבָר שֶׁאִסְרוּ חֲכָמִים מִשּׁוּם מַרְאִית הָעַיִן אֲפִילּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר הָכָא לָא שַׁיְיךְ לְמִגְזַר דַּאֲפִילּוּ עוֹמֵד בַּשּׁוּק וְנוֹשְׂאָן בְּקַמְצוֹ אֵין כָּאן מַרְאִית הָעַיִן: שִׁי"ן שֶׁל תְּפִלִּין וְל"ג דְּלִי"ת וְיו"ד שֶׁל תְּפִלִּין כּוֹ' כִּדְמוֹכַח בְּפ' בְּמֶה מַדְלִיקִין (לְעֵיל שַׁבָּת כח:) גַּבֵּי הָא דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף לֹא הַכְשִׁירוּ לְמִלְאכֶת שָׁמַיִם כּוּ' וּמוֹקֵי לָהּ לְרַצּוּעוֹתֵיהֶן וְלֹא פָּרִיךְ דְּלִי"ת שֶׁל תְּפִלִּין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי כִּדְפָרִיךְ גַּבֵּי שִׁי"ן: וְחִלּוּפֵיהֶן בְּאִישׁ אוֹר"ת דְּאַחְיוּב חַטָּאת קָאֵי: וְכָל מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא נָשִׁים פְּטוּרוֹת פֵּרוּשׁ דְּהָוֵי מִשּׁוֹי וְלִתְסַר וא"ת וְהָא הוֹצָאָה כְּלְאַחַר יָד הִיא וְשָׁרֵיָא מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן תְּפִלִּין וי"ל כֵּיוָן דְּמִשַּׁוֵּי הוּא וְיָכוֹל לְבֹא לִידֵי חִיּוּב חַטָּאת הֵיכָא דְּמוֹצִיא בְּלֹא שִׁנּוּי מִשּׁוּם בִּזָּיוֹן לָא שָׁרֵינַן לֵיהּ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רפב סעי' ו:

ב מיי' פ' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ה:

ג טוש"ע או"ח סי' מג סעי' ה:

ד מיי' פד' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יז, סמג עשין כב:

ה טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ח ט:

ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ד:

ז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

ח טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ח ט:

ט מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ד:

י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כא:

יב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יז:

יג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ג:

יד טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יא:

טו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

טז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יא:

יז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רמא סע' א:
ב טוש"ע או"ח סי' קנח סע' ט:
ג מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' יט:
ד טוש"ע או"ח סי' קנח סע' ט:
ה מיי' פ"ו מהל' ברכות הל' יט:
ו טוש"ע או"ח סי' כא סע' א:
ז מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' ב:

וּמַאי רַבִּי מֵאִיר הֵיכָא אַשְׁכְּחַן דְּאַיְירֵי בָּהּ רַבִּי מֵאִיר בְּלֹא רַבָּנָן וּפְלִיג רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר עֲלֵיהּ: בד"א דְּרַבִּי אֶלְיְעֶזֶר פּוֹטֵר וְהַאי פּוֹטֵר הַיְנוּ מַתִּיר לְכַתְּחִלָּה כִּדְאוֹקְמְנָא: כְּשֶׁיֵּשׁ בָּהּ בְּשָׁם פְּלֵיטוֹן יֵשׁ בְּהַהוּא חוּמְרְתָּא הָעֲשׂוּיָה בְּקָמֵיעַ דְּכֵיוָן דְּיֵשׁ בָּהּ בְּשָׁם תַּכְשִׁיט הִיא לְזוֹ שֶׁרִיחָהּ רַע וּלְמִשְׁלַף וְאָתְווֹי נְמֵי לָא חָיֵישׁ כְּדַאֲמַרַן דְּגִנּוּת הוּא לָהּ: אֲבָל אֵין בָּהּ בְּשָׁם חוּמְרְתָּא לְחַדָּא לָאו תַּכְשִׁיט הוּא וְחָיֶשֶׁת: זֹאת אוֹמֶרֶת הָא דְּקָתָנֵי אֵין בָּהּ בְּשָׁם חָיֶשֶׁת אַלְמָא דְּקִסְבַר רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר הַמּוֹצִיא אֶכְלִין בְּשַׁבָּת בִּכְלִי פְּחוֹת מִכַּשְׁעוּר דְּלָא מְחַיֵּב עַל הוֹצָאַת אֶכְלִין פְּחוֹת מִגְּרוֹגֶרֶת כְּדִלְקַמָּן (שַׁבָּת דף עו:) חַיָּב מִיהָא עַל הַכְּלִי וְלָא אָמְרִינַן הַכְּלִי טָפֵל לָהֶן וְלָא מְחַיֵּב עָלֶיהָ שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְהוֹצִיא אֶלָּא מְשׁוּם אֶכְלִין וּפְלוּגְתָּא הִיא עַל סְתָם מִשְׁנָה הַשְׁנוּיָה בְּפֶרֶק הַמְצִנְיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת דף צג:) דְּקָתָנֵי פָּטוּר אַף עַל הַכְּלִי: דְּהָא אֵין בּוֹ בְּשָׁם כְּפָחוֹת מִכַּשְׁעוּר דְּמֵי שֶׁהַכְּלִי קוֹלֵט אֶת הֲרֵיחַ וְשַׁעוּר הוֹצָאַת בְּשָׂמִים בְּכָל שֶׁהוּא וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ כָּל שֶׁהוּא הֲוֵי רֵיחָהּ פְּחוֹת מִכַּשְׁעוּר (הוּא) וְקָתָנֵי חַיָּבת וְלָא אָמְרִינַן נַעֲשָׂה כְּלִי טָפֵל לְרֵיחַ שֶׁבְּתוֹכוֹ וַאֲרִיחָא לָא מְחַיֵּב דְּפָחוֹת מִכַּשְׁעוּר הוּא: וְשֶׁאנֵי הָכָא לֵיכָּא לְמֵימַר נַעֲשָׂה כְּלִי טָפֵל לְרֵיחַ שֶׁאֵין בּוֹ שׁוּם מַמָּשׁ וַאֲפִילּוּ פָּחוֹת מִכַּשְׁעוּר לָא מִקָּרֵי אֲבָל פָּחוֹת מִכַּשְׁעוּר בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מַמָּשׁ נַעֲשָׂה כְּלִי טָפֵל לוֹ וּפָטוּר: רֵאשִׁית שְׂמָנִים מַבְחַר שַׁבַּשְּׂמָנִים: גֵּזֶר מִשּׁוּם צַעַר חַרְבָּן: וְאִי אִמְרַתְּ זֶה פְּלֵיטוֹן וְהַאי קְרָא בְּתַעֲנוּג מְשָׁתַּעֵי שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹתְנִים לֵב לִדְבָרֵי הַנְּבִיאִים הַנִּבָּאִים עַל הַפּוּרְעָנוּת וַעֲסוּקִים בְּתַעֲנוּגִים: וּלְטַעְמִיךְ הָא דִּכְתִיב בְּהַאי עִנְיָנָא הַשּׁוֹתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן וְרִבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי פֵּרְשׁוּ זֶהוּ קִנִּישְׁקִנִּין כְּלִי זְכוּכִית אֲרֹךְ וְלוֹ שְׁנֵי פִּיּוֹת וְיֵין נִזְרָק מִזֶּה לָזֶה: שְׁמִזְרְקִין עַל יְדֵי אֻמָּנוּת כְּדַאֲמַר בְּהֶחָלִיל (סַכָּה דף נג.) מְטַיֵּל בְּתַמְנֵי כָּסֵי: הָכִי נָמֵי דְּאַסּוּר לְמַשְׁתֵּי הַשְׁתָּא בְּקִנִּישְׁקִנִּין מַשְׁתִּינִין דְּדַיְּקִ מִסְּרוּחִים: לִידֵי עֲנִיּוּת דְּאַמְרִינַן בע"פ (פְּסָחִים דף קיא:) שְׂרָא דְּעַנְיוּתָא נָבִיל שְׁמָהּ וַנְּבַיֵּל קָרֵי לַהּ וְאוֹהֵב מָקוֹם מֵאוּס וּמַשְׁתִּין מַיִם לְפָנֶיהָ מִטָּתוֹ הֵינוּ מֵאוּס: עֶרֶס אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקֵט מִתּוֹךְ שֶׁהוּא עֶרֶס אֵינוֹ יוֹצֵא לַחוּץ לְהַשְׁתִּין דְּטִרְח הוּא לוֹ לְלַבֵּשׁ וְלִצְאת: אֲבָל לְבַרְאי לֵית לָן בַּהּ שֶׁהַקְּלוּחַ אָרֹךְ וְנוֹתֵז לְמֵרָחוֹק: מַשָּׂא וְלֹא מַשָּׂא שֶׁאֵינוֹ רוֹחֵץ וּמְשַׁפְשֵׁף יָפֶה אֶלָּא מְעַט מַיִם כְּגוֹן רְבִיעִית מְצֻמְצָם: עַל עִסְקֵי תַּכְשִׁיטֶיהָ שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְקַנּוֹת לָהּ: גַּבְהוֹ הֵינוּ קוֹמָה זְקוּפָה: וְתַלְכְּנָה נְטוּיוֹת גֵּרוֹן שֶׁהָיוּ הוֹלְכוֹת עֵקֶב בְּצַד גּוּדֶל לְמַעֵט בְּהֶלּוּכָם שֶׁהָיוּ מִסְתַּכְּלִין בָּהּ וְהֵיא שׁוֹהָה בִּפְסִיעוֹתֶיהָ וְדֶרֶךְ נוֹטִין גֵּרוֹן לַיְלֵךְ בְּנַחַת לְפִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה לְרַגְלָיו: וּמְשַׁקְּרוֹת עֵינַיִם דְּמַלְיָין כַּחְלָא לְשׁוֹן סְקָרָא: וּמְרַמְּזָן אֶת הַבַּחוּרִים: סְקוּר לְשׁוֹן הַבָּטָה: הָלוֹךְ וְטָפוֹף שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת אֲרֻכָּה בְּצַד קְצָרָה שֶׁתִּרְאֶה צָפָּה עַל רֹאשׁ חֲבֶרְתָּהּ וְהוּא נוֹי לָהּ וּנְשׁוּאוֹת הָיוּ לְפִיכָךְ מִסַּפֵּר בְּגִנּוּתָן: וְטָפוֹף כְּמוֹ עַל דְּאַטְפְתָּ אַטְפּוֹף (אָבוֹת פ"ב מ"ו): תְּעַכַּסְנָה כְּמוֹ וּכְעָכָס אֶל מוֹסֵר אֱוִיל (מִשְׁלֵי ז':כ"ב) וְהוּא אֶרֶס שֶׁל נָחָשׁ וְקָרֵי לַהּ עָכָס עַל שֵׁם שֶׁאֵינוֹ מְטִילוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי כַּעַס: בְּכַעוּס נָחָשׁ קְעוּסָה: נְמָקִים כְּמוֹ הֶמֵק בְּשָׂרוֹ (זְכַרְיָה יד): צְלָצוּל בנדי"ל נָאֶה: נְקָפִים חֲבוּרוֹת לְשׁוֹן הַמְנַקֵּף רַגְלוֹ וְנִקּוּר סְבָכֵי הַיַּעַר (יְשַׁעְיָהוּ י':ל"ד): מִתְקַשְּׁטוֹת הֵינוּ שֹׁעֵר שֶׁסּוֹרְקוֹת וּמְפָרְכְסוֹת: מִתְקַשְּׁטוֹת דּוֹמֶה לְמַקֶּשֶׁה בְּעֵין נוֹטָרִיקוֹן: פְּתִיגִיל נוֹטָרִיקוֹן פֶּתַח גִּלָּה אוֹתוֹ מָקוֹם: כִּי תַּחַת יְפִי כִּי כָּל אֵלֶּה יָבֹא לְךָ תַּחַת יְפִיךְ: כְּיָבָא קיוטור"א לַהַב כְּמוֹ שְׁחָנָא וְכִיבֵי דְּקִדּוּשִׁין דְּפָלְמוּ (דף פא:): פְּתָחֶן כְּמוֹ פְּתָחֵיהֶן: יַעֲרָה כְּמוֹ וַתְּעַר כַּדָּהּ (בְּרֵאשִׁית כד): שָׁנְשְׁפְכוּ בְּקִיתוֹן שׁוֹפְכוֹת דָּם זִיבָה: כְּיַעַר נִתְמַלְּאוּ שֵׂעָר וְנִמְאָסוֹת לְתַשְׁמִישׁ: אַנְשֵׁי שַׁחַץ מְדַבְּרִים בְּלָשׁוֹן גַּאֲוָה וְלַעֲגֵי שָׂפָה: סַעֲדָתְ תַּשְׁמִישׁ: פֵּת עֲמִילָה בְּעוֹלָה: שֶׁאֵינָהּ עֲמִילָה בְּתוּלָה: פֵּת עֲמִילָה ברייא"ה בְּלַע"ז: גּוֹרְדִּילִי לָבָן הַיְנָה:

אַמַּרְן אֶלָּא דְּמַהְדַּר אַפֵּיהּ לְפוּרְיֵיהּ, אֲבָל לְבָרְאי — לֵית לָן בַּהּ. [ה]וּמַהְדַּר אַפֵּיהּ לְפוּרְיֵיהּ, נָמֵי לָא אֲמַרַן אֶלָּא לְאַרְעָא, אֲבָל בְּמָנָא — לֵית לָן בַּהּ. [ו]וּמְזַלְזֵל בִּנְטִילַת יָדַיִם, אֲמַר רָבָא: לָא אֲמַרַן אֶלָּא דְּלָא מְשָׁא יָדֵיהּ כְּלָל, אֲבָל מְשָׁא וְלָא מְשָׁא — לֵית לָן בַּהּ. [ז]וְלָאו מִלְּתָא הִיא, דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא מְשַׁאי מְלֵא חָפְנַי מַיָּא וְיָהֲבוּ לִי מְלֵא חָפְנַי טִיבוּתָא. וְשֶׁאשְׁתּוּ מְקַלְּחָתוֹ בְּפָנָיו, אֲמַר רָבָא: עַל עִסְקֵי תַּכְשִׁיטֶיהָ. [ח]וְהָנֵי מִילֵּי הוּא דְּאִית לֵיהּ וְלָא עָבֵיד. [ט]דָּרֵשׁ רָבָא בְּרֵיהּ דְּרַב עֵילָאֵי, מַאי דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ יַעַן כִּי גָּבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן״ — שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה. ״וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן״ — שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת אֲרוּכָּה בְּצַד קְצָרָה. ״וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם״ — דַּהֲוָה מְלַיְּאן כּוּחְלָא לְעֵינֵיהוּ וּמְרַמְּזָן. ״הָלוֹךְ וְטָפוֹף״ — שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת אֲרוּכָּה בְּצַד קְצָרָה. ״וּבְרַגְלֵיהֶן תְּעַכַּסְנָה״ — אָמַר רַב יִצְחָק דְּבֵי רַבִּי אַמֵּי: מְלַמֵּד שֶׁמַּטִּילוֹת מוֹר וַאֲפַרְסְמוֹן בְּמִנְעָלֵיהֶן וּמְהַלְּכוֹת בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעוֹת אֵצֶל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל בּוֹעֲטוֹת בַּקַּרְקַע וּמַתִּיזוֹת עֲלֵיהֶם וּמַכְנִיסוֹת בָּהֶן יֵצֶר הָרַע כְּאֶרֶס בְּכָעוּס. [י]מַאי פּוּרְעָנוּתַיְיהוּ? — כְּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר עוּלָּא: ״וְהָיָה תַּחַת בֹּשֶׂם מַק יִהְיֶה״ — מָקוֹם שֶׁהָיוּ מִתְבַּשְּׂמוֹת בּוֹ נַעֲשָׂה נְמָקִים נְמָקִים. ״וְתַחַת חֲגוֹרָה נְקָפָה״ — מָקוֹם שֶׁהָיוּ חֲגוּרוֹת בְּצִלְצוּל נַעֲשָׂה נְקָפִים נְקָפִים. ״וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה קָרְחָה״ — מָקוֹם שֶׁהָיוּ מִתְקַשְּׁטוֹת בּוֹ נַעֲשָׂה קָרְחִים קָרְחִים. ״וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֹרֶת שָׂק״ — פְּתָחִים הַמְּבִיאִין לִידֵי גִּילָה, יְהִיוּ לְמַחֲגֹרֶת שָׂק. ״כִּי תַּחַת יְפִי״ — אָמַר רָבָא, הַיְינוּ דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: חִלּוּפֵי שׁוּפְרָא — כֵּיבָא. ״וְסִפַּח ה׳ קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן״ — אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁפָּרְחָה בָּהֶן צָרַעַת. כְּתִיב הָכָא ״וְסִפַּח״, וּכְתִיב הָתָם: ״לַשְׂאֵת וְלַסַּפַּחַת״. ״וַה׳ פָּתְהֶן יְעָרֶה״. רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר: שֶׁנִּשְׁפְּכוּ כְּקִיתוֹן, וְחַד אָמַר: שֶׁנַּעֲשׂוּ פִּתְחֵיהֶן כְּיַעַר. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם אַנְשֵׁי שַׁחַץ הָיוּ. אָדָם אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: בַּמָּה סָעַדְתָּ הַיּוֹם? בְּפַת עֲמִילָה? אוֹ בְּפַת שֶׁאֵינָהּ עֲמִילָה? בְּיַיִן גּוֹרְדִּילִי, אוֹ בְּיַיִן

מסורת הש"ס

א מגילה ה:
ב קידושין נא:
ג אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ד ברכות מג:; פסחים קיא.; לקמן קמו.
ה עירובין כט.; מועד קטן יח:; פסחים קה.
ו יומא ט:; פסיקתא דרב כהנא
ז אוצר מדרשים מעשיות שונות מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע שעלו לרגל יח; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש"ס

גמ' ומזלזל בנט"י. עי' סוטה ד ע"ב תוס' ד"ה נעקר:
רש"י ד"ה וליטעמיך וכו' זהו קנישקנין. עי' ע"ז דף עב ע"ב ברש"י ד"ה קנישקנין:

תורה אור השלם

הַשֹּׁתִים בְּמִזְרְקֵי יַיִן וְרֵאשִׁית שְׁמָנִים יִמְשָׁחוּ וְלֹא נֶחְלוּ עַל־שֵׁבֶר יוֹסֵף [עמוס ו, ו]
הַשְּׁכְבִים עַל־מִטּוֹת שֵׁן וְסָרְחִים עַל־עַרְשׂוֹתָם וְאֹכְלִים כָּרִים מִצֹּאן וַעֲגָלִים מִתּוֹךְ מַרְבֵּק [עמוס ו, ד]
לָכֵן עַתָּה יִגְלוּ בְּרֹאשׁ גֹּלִים וְסָר מַרְזַח סְרוּחִים [עמוס ו, ז]
וַיֹּאמֶר יְהוָה יַעַן כִּי גָּבְהוּ בְּנוֹת צִיּוֹן וַתֵּלַכְנָה (נטוות) [וְנָטוּיוֹת] גָּרוֹן וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם הָלוֹךְ וְטָפֹף תֵּלַכְנָה וּבְרַגְלֵיהֶם תְּעַכַּסְנָה [ישעיהו ג, טז]
וְהָיָה תַּחַת בֹּשֶׂם מַק יִהְיֶה וְתַחַת חֲגוֹרָה נְקָפָה וְתַחַת מַעֲשֶׂה מִקְשֶׁה קָרְחָה וְתַחַת פְּתִיגִיל מַחֲגֹרֶת שָׂק כִּי־תַחַת יְפִי [ישעיהו ג, כד]
וְשִׁפַּח אֲדֹנָי קָדְקֹד בְּנוֹת צִיּוֹן וַיהוָה פָּתְהֶן יְעָרֶה [ישעיהו ג, יז]
וְלַשֹּׂאת וְלַסַּפַּחַת וְלַבֶּהָרֶת [ויקרא יד, נו]

בְּיַיִן חַרְדָּלִי? בְּמֵסַב רָחָב, אוֹ בְּמֵסַב קָצָר? בְּחָבֵר טוֹב, אוֹ בְּחָבֵר רָע? אָמַר רַב חִסְדָּא: וְכוּלָּן לִזְנוּת. אָמַר רַחֲבָה אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: עֲצֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל קִינָּמוֹן הָיוּ, וּבְשָׁעָה שֶׁהָיוּ מַסִּיקִין מֵהֶן, רֵיחָן נוֹדֵף בְּכׇל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּמִשֶּׁחָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם נִגְנְזוּ, וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר אֶלָּא כִּשְׂעוֹרָה, וּמִשְׁתַּכַּח בֵּי גַּזָּא דְּצִימְצְמַאי מַלְכְּתָא. [א][ב]מַתְנִי׳ לֹא יֵצֵא הָאִישׁ לֹא בְּסַיִיף וְלֹא בְּקֶשֶׁת וְלֹא בִּתְרִיס וְלֹא בְּאַלָּה וְלֹא בְּרוֹמַח. וְאִם יָצָא — חַיָּיב חַטָּאת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינָן אֶלָּא לִגְנַאי, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וַחֲנִיתוֹתֵיהֶם לְמַזְמֵרוֹת וְלֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה״. בִּירִית — טְהוֹרָה וְיוֹצְאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת. כְּבָלִים — טְמֵאִים וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת. גְּמָ׳ מַאי בְּ״אַלָּה״ — קוּלְפָּא. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ. תַּנְיָא: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מֵאַחַר דְּתַכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטֵלִין לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? אָמַר לָהֶן: לְפִי שֶׁאֵינָן צְרִיכִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב״. וְתֶהֱוֵי לְנוֹי בְּעָלְמָא! אָמַר אַבָּיֵי: מִידֵּי דַּהֲוֵה אַשְׁרָגָא בְּטִיהֲרָא. [ג(א)]וּפְלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁיעְבּוּד גָּלֻיּוֹת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כִּי לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ״. [ד(ב)]מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: כׇּל הַנְּבִיאִים לֹא נִתְנַבְּאוּ אֶלָּא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ, אֲבָל לְעוֹלָם הַבָּא: ״עַיִן לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ״. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מֵאַחַר דְּתַכְשִׁיטִין הֵן לוֹ, מִפְּנֵי מָה הֵן בְּטֵלִין לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ? אָמַר לָהֶן: אַף לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֵינָן בְּטֵלִין. הַיְינוּ דִּשְׁמוּאֵל, וּפְלִיגָא דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב דִּימִי, וְאָמְרִי לַהּ לְרַב אַוְיָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב יוֹסֵף לְרַב דִּימִי, וְאָמְרִי לַהּ לְרַב אַוְיָא, וְאָמְרִי לַהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר תַּכְשִׁיטִין הֵן לוֹ — דִּכְתִיב: ״חֲגוֹר חַרְבְּךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ״. אֲמַר לֵיהּ רַב כָּהֲנָא לְמָר בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הַאי בְּדִבְרֵי תוֹרָה כְּתִיב! אֲמַר לֵיהּ: אֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ. אָמַר רַב כָּהֲנָא: כַּד הֲוֵינָא בַּר תְּמָנֵי סְרֵי שְׁנִין וַהֲוָה גְּמִירְנָא לֵיהּ לְכוּלֵּיהּ תַּלְמוּדָא, וְלָא הֲוָה יָדַעְנָא דְּאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִידֵי פְּשׁוּטוֹ עַד הַשְׁתָּא. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? דְּלִיגְמַר אִינִישׁ וַהֲדַר לִיסְבַּר. סִימָן ״זָרוֹת״. אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמְחַדְּדִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַצְלִיחַ לָהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַהֲדָרְךָ צְלַח״. אַל תִּקְרֵי: ״וַהֲדָרְךָ״, אֶלָּא ״וַחֲדָדְךָ״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁעוֹלִין לִגְדוּלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״צְלַח רְכַב״. יָכוֹל אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״עַל דְּבַר אֱמֶת״. יָכוֹל אִם הֵגִיס דַּעְתּוֹ — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְעַנְוָה צֶדֶק״. וְאִם עוֹשִׂין כֵּן זוֹכִין לַתּוֹרָה שֶׁנִּיתְּנָה בְּיָמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ״. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: זוֹכִין לִדְבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ בִּימִינָהּ שֶׁל תּוֹרָה. דְּאָמַר רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מַאי דִּכְתִיב ״אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד״ — אֶלָּא בִּימִינָהּ אֹרֶךְ יָמִים אִיכָּא, עֹשֶׁר וְכָבוֹד לֵיכָּא?! אֶלָּא: לַמַּיְימִינִין בָּהּ — אֹרֶךְ יָמִים אִיכָּא, וְכׇל שֶׁכֵּן עוֹשֶׁר וְכָבוֹד. לַמַּשְׂמְאִילִים בָּהּ — עוֹשֶׁר וְכָבוֹד אִיכָּא, אוֹרֶךְ יָמִים לֵיכָּא. [(ג)]אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַנּוֹחִין זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַקְשִׁיב לָהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי ה׳ וְגוֹ׳״ — אֵין דִּבּוּר אֶלָּא נַחַת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ״. [(ד)]מַאי ״וּלְחוֹשְׁבֵי שְׁמוֹ״? אָמַר רַבִּי אַמֵּי: אֲפִילּוּ חִישֵּׁב לַעֲשׂוֹת מִצְוָה, וְנֶאֱנַס וְלֹא עֲשָׂאָהּ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ עֲשָׂאָהּ. אָמַר רַב חִינָּנָא בַּר אִידִי: כׇּל הָעוֹשֶׂה מִצְוָה כְּמַאֲמָרָהּ אֵין מְבַשְּׂרִין אוֹתוֹ בְּשׂוֹרוֹת רָעוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע״. [(ה)]אָמַר רַב אַסִּי, וְאִיתֵּימָא רַבִּי חֲנִינָא: אֲפִילּוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא גּוֹזֵר גְּזֵירָה — הוּא מְבַטְּלָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בַּאֲשֶׁר דְּבַר מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה״, וּסְמִיךְ לֵיהּ: ״שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע״. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמַּקְשִׁיבִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵעַ לְקוֹלָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי״. וְאִם אֵין עוֹשִׂין כֵּן — גּוֹרְמִין לַשְּׁכִינָה שֶׁמִּסְתַּלֶּקֶת מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים הַמַּדְגִּילִים זֶה לָזֶה בַּהֲלָכָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹהֲבָן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה״. אָמַר רָבָא: וְהוּא דְּיָדְעִי צוּרְתָא דִּשְׁמַעְתָּא. וְהוּא דְּלֵית לְהוּ רַבָּה בְּמָתָא לְמִיגְמַר מִינֵּיהּ. [ה]אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: גָּדוֹל הַמַּלְוֶה יוֹתֵר מִן הָעוֹשֶׂה צְדָקָה. וּמֵטִיל בַּכִּיס, יוֹתֵר מִכּוּלָּן. [זח(ו)]אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: אִם תַּלְמִיד חָכָם נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ הוּא — חָגְרֵיהוּ עַל מׇתְנָיךְ. אִם עַם הָאָרֶץ הוּא חָסִיד — אַל תָּדוּר בִּשְׁכוּנָתוֹ. [ט]אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כׇּל הַמְגַדֵּל כֶּלֶב רַע בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מוֹנֵעַ חֶסֶד מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לַמָּס

מֵרֵעֵהוּ

בְּיַיִן חַרְדָּלִי שָׁחוֹר כְּלוֹמַר לְבָנָה אוֹ שְׁחֹרָה: בְּמֵסַב רָחָב מֵסַב מִטָּה שֶׁמֵּסֵב עָלֶיהָ בִּשְׁעַת אֲכִילָה וּלְעִנְיַן נִאוּף אִשָּׁה שְׁמֵנָה: קָצָר כְּחוּשָׁה: חָבֵר טוֹב אִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה: דְּצִימְצְמַאי מַלְכְּתָא כָּךְ שְׁמָהּ: מַתְנִי׳ בְּאַלָּה מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ׳ קֻלְפָּא מצוק"ה בְּלַעַ"ז: וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם וְאִי תַּכְשִׁיטִין נִינְהוּ לָא יְהוּ בְּטֵלִין לֶעָתִיד: בִּירִית בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ: טְהוֹרָה אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה: וְיוֹצְאִין בָּהּ דְּלָא שָׁלְפָא וּמַחְוְיָא שֶׁלֹּא יִרְאֶה שׁוֹקָהּ: כְּבָלִין טְמֵאִין בַּגְּמָ׳ מְפָרֵשׁ לַהּ: גְּמָ׳ שְׁרָגָא בְּטִהֲרָא נֵר בַּצׇּהֳרַיִם מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֵינוֹ נָאֶה אֲבָל בַּזְּמַן הַזֶּה שֶׁהוּא עֵת מִלְחָמָה תַּכְשִׁיטִין הֵן: וּפְלִיגָא הָא דְּקָתָנֵי בְּטֵלִין לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ פְּלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל דִּלִשְׁמוּאֵל אֵין בְּטֵלִין לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ: לֹא יֶחְדַּל מַשְׁמַע לְעוֹלָם אַלְמָא יֵשׁ עֲנִיּוּת וַעֲשִׁירוּת ש"מ נֶחָמוֹת שֶׁנִּתְנַבְּאוּ הַנְּבִיאִים וְלֹא יִהְיֶה כְנַעֲנִי עוֹד (זְכַרְיָה י"ד:כ"א) לֹא לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ נִתְנַבְּאוּ שֶׁהֵן מִן הָעוֹלָם הַזֶּה דְּאִם כֵּן חָדַל לָךְ אֶבְיוֹן: מְסַיַּע לֵהּ בָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי בְּטֵלִין לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ לְרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא: לֹא נִתְנַבְּאוּ דִּבְרֵי נֶחָמוֹת שֶׁלָּהֶן: עַיִן לֹא רָאֲתָה עַיִן שֶׁל נְבִיאִים לֹא שָׁלְטָה לִרְאוֹתוֹ: בְּדִבְרֵי תּוֹרָה כְּתִיב הֱוֵי זָהִיר לַחֲזֵּר עַל מִשְׁנָתְךָ שֶׁתְּהֵא מְזֻמֶּנֶת לְךָ בִּשְׁעַת הַדִּין לְהָבִיא רְאָיָה כְּחֶרֶב עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר לָנֶצַח בַּמִּלְחָמָה וְהוּא הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ: דְּלִגְמַר אִינִישׁ לִגְרֹס שְׁמַעְתָּא מֵרַבֵּהּ וְאַף עַל גַּב דְּלָא יָדַע לְכוּלְּהוּ טַעְמֵהּ: וַהֲדַר לִסְבַּר טַעְמֵהּ דְּהָא קָשֶׁה לֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא וְלָא הֲוָה יָדַע לְהַאי טַעְמָא וְתַלְמוּדֵהּ הֲוָה קָיֵם לֵיהּ מִדַּהֲוָה בַּר תְּמָנֵי סְרֵי: הַמְחַדְּדִין שׁוֹאֲלִין וּמְשִׁיבִין וְלֹא לְקַפֵּחַ אֶלָּא לְהִתְחַדֵּד: וַהֲדָרְךָ כְּמוֹ וַחֲדָדְךָ: וְתוֹרְךָ וּתְלַמֶּדְךָ: עֹשֶׁר וְכָבוֹד לֵיכָּא בִּתְמִיהַ כֵּיוָן דְּאִיכָּא אֹרֶךְ יָמִים כ"ש עֹשֶׁר וְכָבוֹד: לַמַּיְמִינִין שֶׁל תּוֹרָה שֶׁמְּפַשְׁפְּשִׁין טַעֲמֵיהֶן בְּדִקְדּוּק וּבוֹרְרִין כַּיָּמִין הַמְיֻמֶּנֶת לִמְלָאכָה: לַמַּשְׂמְאִלִין בָּהּ שֶׁאֵין יְגֵעִים בָּהּ כׇּל צׇרְכָּן אִי נַמֵּי מַיְמִינִין בָּהּ עוֹסְקִין לִשְׁמָהּ מַשְׂמְאִילִים שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ: הַנּוֹחִין זֶה לָזֶה נוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בָּהּ בְּנַחַת רוּחַ מִתְעַסְּקִין כְּדֵי שֶׁיִּלְמְדוּ זֶה מִזֶּה: יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ יַשְׁפִּיל וְכׇל שִׁפְלוּת בְּנַחַת ל"א הַנּוֹחִין מַנְהִיגִין זֶה אֶת זֶה לַהֲבָנָתָהּ שֶׁל הֲלָכָה כְּמוֹ לֵךְ נְחֵה (שְׁמוֹת ל"ב:ל"ד) יַדְבֵּר תַּרְגּוּם שֶׁל יִנְהַג: וּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה שׁוֹמֵר מִצְוֹת יוּכַל לוֹמַר לוֹ: הַמַּקְשִׁיבִין מְלַמְּדִים זֶה אֶת זֶה וּמְבִינִים זֶה מִזֶּה וְלִשָּׁנָא דִּקְרָא נָקַט: בַּגַּנִּים בָּתֵּי מִדְרָשׁוֹת: חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים זֶה לָזֶה לָהֶם אֲנִי אוֹמֵר שֶׁיַּשְׁמִיעוּנִי קוֹלָם וְאֶעֱנֵם: בְּרַח דּוֹדִי בָּתְרֵהּ כְּתִיב: הַמַּדְגִּילִים מְאַסְּפִין זֶה אֶת זֶה וְאוֹמְרִים בֹּא וְנִלְמוֹד וְנָבִין בֵּין שְׁנֵינוּ הוֹאִיל וְאֵין לָנוּ רַב לְלַמְּדֵנוּ: צוּרְתָא שֹׁרֶשׁ הַדָּבָר קְצָת לָמְדוּ מֵרַבָּם: גָּדוֹל הַמַּלְוֶה לְפִי שֶׁאֵין הֶעָנִי בּוֹשׁ בַּדָּבָר: וּמֵטִיל לַכִּיס מָעוֹת וּמְלַאי לְהִשְׂתַּכֵּר בָּהֶן לְמַחֲצִית שָׂכָר וְאַיְּדֵי דְּאַיְּרֵי רַבִּי אַבָּא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ נָקַט כׇּל הָנֵי מִלֵּי דְּאַגַּדְתָּא דַּאֲמַר לְהוּ ר׳ אַבָּא מִשְּׁמֵהּ: חוֹגְרוֹ הִדָּבֵק בּוֹ שֶׁסּוֹפְךָ לֵהָנוֹת מִתַּלְמוּדוֹ: אַל תָּדוּר בִּשְׁכוּנָתוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת וְאֵין חֲסִידוּתוֹ שָׁלֵם וְסוֹפְךָ לִלְמֹד מִמֶּנּוּ: מוֹנֵעַ חֶסֶד שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ הָעֲנִיִּים לָבֹא לְפִתְחוֹ: לָמַס דְּהַיְנוּ כֶּלֶב:

אֵין בֵּין העוה"ז לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אע"ג דְּהַשְׁתָּא אֵין יְרוּשָׁלַיִם וְאֵין בהמ"ק וְאִלּוּ לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ יִהְיֶה הַכֹּל בָּנוּי צ"ל דְּהַאי אֵין בֵּין לָאו דַּוְקָא:

מסורת הש״ס

א לקמן קנא:; סנהדרין צט.
ב ברכות לד:
ג שיר השירים רבה
ד מסכת כלה רבתי; ברכות ו.; קידושין מ.
ה אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א מג
ו תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א

גליון הש״ס

גמ׳ אלא שעבוד גליות. עי׳ פסחים נ ע״ב:

תורה אור השלם

וְשָׁפַט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חַרְבוֹתָם לְאִתִּים וגו׳ [ישעיהו ב, ד]
כִּי לֹא־יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר וגו׳ [דברים טו, יא]
וּמֵעוֹלָם לֹא־שָׁמְעוּ לֹא הֶאֱזִינוּ עַיִן לֹא־רָאָתָה אֱלֹהִים זוּלָתְךָ יַעֲשֶׂה וגו׳ [ישעיהו סד, ג]
חֲגוֹר־חַרְבְּךָ עַל־יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדְךָ וַהֲדָרֶךָ [תהילים מה, ד]
וַהֲדָרְךָ צְלַח רְכַב עַל־דְּבַר־אֱמֶת וְעַנְוָה־צֶדֶק וְתוֹרְךָ נוֹרָאוֹת יְמִינֶךָ [תהילים מה, ה]
אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאולָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד [משלי ג, טז]
אָז נִדְבְּרוּ יִרְאֵי יְהוָה אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיַּקְשֵׁב יְהוָה וַיִּשְׁמָע וגו׳ [מלאכי ג, טז]
יַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתֵּינוּ וּלְאֻמִּים תַּחַת רַגְלֵינוּ [תהילים מז, ד]
שׁוֹמֵר מִצְוָה לֹא יֵדַע דָּבָר רָע וְעֵת וּמִשְׁפָּט יֵדַע וגו׳ [קהלת ח, ה]
בַּאֲשֶׁר דְּבַר־מֶלֶךְ שִׁלְטוֹן וּמִי יֹאמַר־לוֹ מַה־תַּעֲשֶׂה [קהלת ח, ד]
הַיּוֹשֶׁבֶת בַּגַּנִּים חֲבֵרִים מַקְשִׁיבִים לְקוֹלֵךְ הַשְׁמִיעִנִי [שיר השירים ח, יג]
בְּרַח דּוֹדִי וּדְמֵה־לְךָ לִצְבִי אוֹ לְעֹפֶר הָאַיָּלִים עַל הָרֵי וגו׳ [שיר השירים ח, יד]
הֱבִיאַנִי אֶל־בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה [שיר השירים ב, ד]
לַמָּס מֵרֵעֵהוּ חָסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב [איוב ו, יד]

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שא סעי׳ ז:
ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ א, סמג לאוין סה:
ג מיי׳ פי״ב מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ ב:
ד מיי׳ פח׳ מהל׳ תשובה הל׳ ז:
ה טוש״ע יו״ד סי׳ רמט סעי׳ ו:
ו מיי׳ פי׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ ח:
ז מיי׳ פו׳ מהל׳ דעות הל׳ א:
ח מיי׳ פו׳ מהל׳ דעות הל׳ ב:
ט מיי׳ פי״א מהל׳ רוצח ושמירת נפש הל׳ ד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ה:
ג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ד מיי' פט' מהל' כלי המקדש והעובדין בו הל' א, סמג עשין קנג:
ה מיי' פא' מהל' כלים הל' יא:
ו מיי' פב"ב מהל' כלים הל' א:

וְאֵלּוּ אֲצָעָדָה טְמֵאָה הִיא פ"ה דִּכְתִיב בְּמַעֲשֵׂה מִדְיָן אֲצָעָדָה וְצָמִיד וְגוֹ' וּכְתִיב תִּתְחַטְּאוּ אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם וְלֹא נָהִירָא דע"כ תִּתְחַטְּאוּ לֹא אֹכַל הַשְּׁבִי קַאֵי דְּהָא בְּהֵמוֹת נָמֵי הָווּ בַּשְּׁבִי וְלָאו בְּנֵי קִבּוּלֵי טָמְאָה נִינְהוּ לָכֵן נ"ל מְשׁוּם דִּכְתִיב אֲצָעָדָה וְצָמִיד וּכְתִיב תְּרוּמַת זְהַב וְזֶה (מֵהֶם) כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה דְּקַאֵי אַכֹּל הַכֵּלִים שֶׁנִּלְקְחוּ וְיִלְפִינַן לְקַמָּן כְּלִי כְּלִי מִשְׁרָצִים: בְּיִרְית תַּחַת אֲצָעָדָה עוֹמֶדֶת פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בַּשּׁוּק לְהַחְזִיק בָּהּ שׁוּם שֶׁלֹּא יִפְּלוּ וְיִרְאוּ שׁוֹקֶיהָ וְקָשֶׁה לְפִי' וְהָדא"כ בִּכְלִים אַמַּאי אֵין יוֹצְאִין לְמַאי דְּס"ד הַשְׁתָּא דְּאֵין חִלּוּק בֵּין בְּיִרְית לִכְלִים אֶלָּא שֶׁזֶּה בְּאַחַת וְזֶה בִּשְׁתַּיִם לָכֵן נ"ל דְּאַפְּשָׁר לְטַלְטֵל בְּלֹא גְּלוּי שׁוֹקִים ומש"ה כְּלִים אֵין יוֹצְאִין בָּהֶן דְּיִלְמָא שָׁלְפָא וּמַחֲוֵא בְּיִרְית שֶׁהִיא בְּאַחַת לֹא שָׁלְפָא וּמַחֲוֵא דְּאֵין זֶה תַּכְשִׁיט דְּכֵיוָן שֶׁאֵין לָהּ אֶלָּא בְּאַחַת גְּנַאי הִיא לָהּ ומש"ה נִיחָא דְּבִירִית טְהוֹרָה דְּלָאו תַּכְשִׁיט לְנוֹי הוּא וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ נָמֵי לָא הֲוֵי אֶלָּא כְּלִי הַמְּשַׁמֵּשׁ כְּלִי דֻּמְיָא דְּטַבַּעַת הַכְּלִי דְּאָמַר לְעֵיל דְּטָהוֹר וְכֵן פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וְטַעֲמָא דִּכְלִים טְמֵאִים מְשׁוּם דִּתַכְשִׁיט הֵם לְנוֹי כִּדְרִיגִ כָּל שֶׁהוּא עוֹמֶדֶת מִדְּלָא מְבַטְּלָא לְגַמְרֵי בְּעוֹר אַמַּאי טְהוֹרִין הֲרֵי רְאוּיִין הֵם לְקַפֵּל בּוֹ שׁוּם דָּבָר כְּמוֹ הָכָא וְי"ל דְּמִיירֵי בְּעוֹר שָׁלוּק שֶׁהוּא קָשֶׁה: וְכָתוּב עָלֶיהָ בְּשֶׁנֵּי שִׁיטִין יו"ד הֵ"א מִלְמַעְלָה וְקַדֵּשׁ לְמֶ"ד לְמַטָּה נִרְאֶה לר"ת שֶׁהַיָּה כָּתוּב יו"ד הֵ"א בְּסוֹף שִׁיטָה רִאשׁוֹנָה וְקַדֵּשׁ לִי בְּתַחְלַת שִׁיטָה שְׁנִיָּה וְהַשְׁתָּא נִקְרָא יָפֶה וְאֵין לְפָרֵשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ דא"כ אֵינוֹ נִקְרָא כְּהִלְכָתוֹ: מַנַּיִן לְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא וְאִם תֹּאמַר תִּפּוֹק לֵיהּ דְּתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא מִדְּכְתִיב בִּכְלֵי מִדְיָן טַבַּעַת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאֶפְשָׁר שֶׁהַטַּבַּעַת הִיא עֲבָה וּגְדוֹלָה מְאֹד וְלָא הֲוֵי כָּל שֶׁהוּא: אָרִיג וְתַכְשִׁיט פֵּי' חָצְיוֹ אָרִיג וְחָצְיוֹ תַּכְשִׁיט טָמֵא מִכָּאן מַשְׁמַע דמ"מ בָּעֵינַן שֶׁעוּר קְצַת דאל"כ חָצְיוֹ דכ"ש מַאי הֲוֵי: הַהוּא בְּמִדְיָן כְּתִיב פ"ה וּבְמִדְיָן הַהוּא טָמֵאת מֵת וְשָׁרֵץ מִמֵּת לֹא יְלִיף לְהַחְמִיר דְּמֵת שֶׁכֵּן טָמְאָה חֲמוּרָה וּמְשַׁנֵּי גְּמַר כְּלִי כְּלִי מִשָּׁרֵץ פְּרוּשׁ מַה כְּלִי הָאָמוּר בְּשָׁרֵץ מְטַמֵּא בְּשָׁרֵץ אַף כְּלִי הָאָמוּר בְּכָאן מְטַמֵּא בְּשָׁרֵץ וְקָשֶׁה דא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמִפְרַךְ הַהוּא בְּטָמְאַת מֵת כְּתִיב וְעוֹד כִּי מְשַׁנֵּי גְּמַר כְּלִי כְּלִי הֲוָה לֵיהּ לְשַׁנּוּיֵי גְּמַר כְּגֵד וְעוֹר לג"ש לָכֵן נ"ל דְּהַהוּא בְּמִדְיָן כְּתִיב בִּשְׁלַל מִדְיָן וְלָא מִיֵּרֵי הַךְ פָּרָשָׁה בְּטָמְאָה כְּלָל וְהֵיכִי יָלִיף דְּאָרִיג וְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא מִכָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה וּמִשַּׁנֵּי גְּמַר כְּלִי כְּלִי פִּי' כִּי הֵיכִי דִּכְלִי דִּכְתִיב גַּבֵּי שְׁרָצִים מַיֵּרֵי לְעִנְיַן טָמְאָה הָכִי נָמֵי כְּלִי דִּכְתִיב גַּבֵּי מִדְיָן לְעִנְיַן טָמְאָה:

[א]מֵרֵעֵהוּ חָסָד" — שֶׁכֵּן בְּלָשׁוֹן יְוָנִית קוֹרִין לְכָלָב "לַמָּס". רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַף פּוֹרֵק מִמְּנוּ יִרְאַת שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר "וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב". [ב]הַהִיא אִיתְּתָא דַּעֲיֵילָא לְהָהוּא בֵּיתָא לְמֵיפָא. נְבַח בָּהּ כַּלְבָּא, אִיתְּעָקַר וַלְּדָהּ. אֲמַר לַהּ מָרֵי דְּבֵיתָא לָא תִּידְחֲלִי, דִּשְׁקִילִי נִיבֵּיהּ וּשְׁקִילִין טוּפְרֵיהּ. אֲמַרָה לֵיהּ: שְׁקִילָא טֵיבוּתֵיךְ וְשַׁדְיָא אַחְיְזָרֵי, כְּבָר נָד וָלָד. [ג]אָמַר רַב הוּנָא: מַאי דִּכְתִיב: "שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶךָ וְיִטְבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ וְהַלֵּךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ וּבְמַרְאֵה עֵינֶיךָ וְדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה יְבִיאֲךָ הָאֱלֹהִים בַּמִּשְׁפָּט" — עַד כָּאן דִּבְרֵי יֵצֶר הָרָע, מִכָּאן וְאֵילָךְ דִּבְרֵי יֵצֶר טוֹב. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: עַד כָּאן לְדִבְרֵי תוֹרָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים. [א]בִּירִית טְהוֹרָה. אָמַר רַב יְהוּדָה: בִּירִית זוֹ אֲצָעָדָה. מֵתִיב רַב יוֹסֵף: בִּירִית טְהוֹרָה וְיוֹצֵא בָּהּ בְּשַׁבָּת, וְאֵילּוּ אֲצָעָדָה טְמֵאָה הִיא! הָכִי קָאָמַר: בִּירִית תַּחַת אֲצָעָדָה עוֹמֶדֶת. [ד]יָתֵיב רָבִין וְרַב הוּנָא קַמֵּיהּ דְּרַב יִרְמְיָה, וְיָתֵיב רַב יִרְמְיָה וְקָא מְנַמְנֵם. וְיָתֵיב רָבִין וְקָאָמַר: — בִּירִית בְּאַחַת, כְּבָלִים בִּשְׁתַּיִם. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא: אֵלּוּ וְאֵלּוּ בִּשְׁתַּיִם, וּמְטִילִין שַׁלְשֶׁלֶת בֵּינֵיהֶן וְנַעֲשׂוּ כְּבָלִים. וְשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁבּוֹ מַשְׁוֶיָא לֵיהּ מָנָא? [ה]וְכִי תֵּימָא כְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מְנַיִן לְמַשְׁמִיעַ קוֹל בִּכְלֵי מַתָּכוֹת שֶׁהוּא טָמֵא — שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בָאֵשׁ" — אֲפִילּוּ דִּיבּוּר בַּמַּשְׁמָע. בִּשְׁלָמָא הָתָם — קָא בָעוּ לַהּ לְקַלָּא, וְקָעֲבִיד מַעֲשֶׂה, הָכָא מַאי מַעֲשֶׂה קָעֲבִיד? הָכָא נָמֵי קָא עָבֵיד מַעֲשֶׂה, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִשְׁפָּחָה אַחַת הָיְתָה בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁהָיוּ פְּסִיעוֹתֵיהֶן גַּסּוֹת וְהָיוּ בְּתוּלוֹתֵיהֶן נוֹשְׁרוֹת, עָשׂוּ לָהֶן כְּבָלִים וְהֶטִילוּ שַׁלְשֶׁלֶת בֵּינֵיהֶן, שֶׁלֹּא יְהֵא פְּסִיעוֹתֵיהֶן גַּסּוֹת וְלֹא הָיוּ בְּתוּלוֹתֵיהֶן נוֹשְׁרוֹת. אִיתְּעַר בְּהוּ רַבִּי יִרְמְיָה, אָמַר לְהוּ: יְשַׁר, וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְנַיִן לְאָרִיג כָּל שֶׁהוּא טָמֵא — מִצִּיץ. [ו]אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְצִיץ אָרִיג הוּא?! וְהָתַנְיָא: צִיץ כְּמִין טַס שֶׁל זָהָב, וְרוֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת, וּמוּקָּף מֵאוֹזֶן לְאוֹזֶן, וְכָתוּב עָלָיו בִּשְׁתֵּי שִׁיטִין: "יוֹד הֵא" לְמַעְלָה, וְ"קוֹדֶשׁ לַמֶּד" לְמַטָּה. וְאָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר בְּרַבִּי יוֹסֵי: אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוֹמִי וְכָתוּב עָלָיו "קֹדֶשׁ לַה'" בְּשִׁיטָה אַחַת. [ז]כִּי סְלִיק רַב דִּימִי לְנָהַרְדְּעָא שְׁלַח לְהוּ: דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם טָעוּת הֵם בְּיָדִי, בְּרַם כְּךָ אָמְרוּ מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן: מְנַיִן לְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא — מִצִּיץ. וּמְנַיִן לְאָרִיג כָּל שֶׁהוּא טָמֵא: — מ"אוֹ בֶּגֶד". [ח]תָּנוּ רַבָּנָן: אָרִיג כָּל שֶׁהוּא — טָמֵא, וְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא — טָמֵא. אָרִיג וְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא — טָמֵא. מוּסָף שַׂק עַל הַבֶּגֶד שֶׁטָּמֵא מִשּׁוּם אָרִיג. אָמַר רָבָא: אָרִיג כָּל שֶׁהוּא טָמֵא — מ"אוֹ בֶּגֶד". תַּכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא — מִצִּיץ. אָרִיג וְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא טָמֵא — מ"כָּל כְּלִי מַעֲשֶׂה". אָמַר לֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנָן לְרָבָא: הָהוּא בְּמִדְיָן כְּתִיב! אָמַר לֵיהּ: גָּמַר "כְּלִי"

מֵרֵעֵהוּ מוֹנֵעַ חֶסֶד ואע"ג דְּלָא כְּתִיב מוֹנֵעַ מִמֵּילָא מַשְׁמַע שֶׁכָּל תֵּבָה שֶׁרֹאשָׁהּ מ"ם מְשַׁמֶּשֶׁת נְטִילָה הִיא כְּמוֹ וַיִּקַּח מִיֶּדָם (שְׁמוֹת ל"ב:ד') אַבְדוּ גּוֹיִם מֵאַרְצוֹ (תְּהִלִּים י':ט"ז): לְמִיפָא לְאֶפּוֹת עִסָּה שֶׁהִשְׁאִיל בעה"ב תַּנּוּרוֹ: שְׁקִילִי נִיבֵּהּ נְטוּלוֹת ד' שִׁנָּיו שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ בָּהֶן אוֹתָן שִׁנַּיִם קְרֵי נִיבִין כְּדַאֲמְרִינַן בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נט.) גְּמַל נִיבֵּי אִית לַהּ: שְׁקִילִי טַפְרֵהּ נְטוּלוֹת צִפָּרְנָיו מִלְּסָרָט: שְׁקָלָא נְטוּלָה טוֹבְתָךְ וּמַטָּלֶת עַל הַקּוֹצִים: טֵיבוּתִיךְ טוֹבַת הֲנָאַת נָחֳמָתָךְ כְּמוֹ מַחֲזִיק טוֹב הגרי"א בְּלַעַ"ז: עַד כָּאן עַד וְדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה וגו': עַד כָּאן לַתּוֹרָה שָׁמַח בְּתַלְמוּדְךָ לְמוּד מְשֻׁמָּחָה וּמְטוּב לֵב וְהֵלֶךְ בְּדַרְכֵי לִבְּךָ לְהַבְיָן מַה בְּלִבְּךָ לְפִי רְאוֹת עֵינֶיךָ: מִכָּאן וְאֵילָךְ לְמַעֲשִׂים טוֹבִים וְדַע כִּי עַל כָּל אֵלֶּה עַל כָּל מַה שֶּׁלִּמַּדְתִּיךָ סוֹפְךָ לִתֵּן אֶת הַדִּין אִם לֹא תְּקַיֵּם: אֲצָעָדָה שֶׁל זְרוֹעַ: וְאֵלּוּ אֲצָעָדָה טְמֵאָה הִיא דִּכְתִיב (בְּמִדְבַּר לא) בְּמַעֲשֵׂה מִדְיָן אֲצָעָדָה וְצָמִיד וְגוֹ' וּכְתִיב תִּתְחַטְּאוּ אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: תַּחַת אֲצָעָדָה שֶׁבַּזְּרוֹעַ עוֹמֶדֶת בַּשּׁוּק לְהַחְזִיק בָּהּ שׁוֹקֶיהָ שֶׁלֹּא יִפְּלוּ וְיִרְאוּ שׁוֹקֶיהָ הִלְכָךְ תְּהוֹרָה דְּלָאו לְנוֹי הִיא וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ נָמֵי לָא הֲוֵי אֶלָּא כְּלִי הַמְשַׁמֵּשׁ כְּלִי דֻּמְיָא דְּטַבַּעַת הַכֵּלִים דְּאָמְרִינַן בְּפֶרְקִין דְּלְעֵיל דְּטָהוֹר וְיוֹצְאִין בָּהֶם דְּצָרִיךְ לְבִישָׁה הִיא וּמְשָׁלַף וְאַחֲוֵי נָמֵי לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דִּלְמָא מִגְּלֵיָא לְשׁוֹקָהּ: בְּיִרְית בְּאַחַת מִשּׁוֹקֶיהָ: וְשַׁלְשֶׁלֶת מְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא בְּתִמְיהָ דִּקְתָנֵי כֵּלִים טְמֵאִים: וְכִי תֵּימָא כְּדַר' שְׁמוּאֵל כּוּ': מְשַׁמְּעַ קוֹל בִּכְלֵי מַתָּכוֹת בְּרֵישׁ פִּרְקִין: וְעָשׂוּ לָהֶן שַׁלְשֶׁלֶת כּוּ': הִלְכָךְ שַׁלְשֶׁלֶת תַּשְׁמִישׁ אָדָם הוּא וְלָאו תַּשְׁמִישׁ כְּלִי דְּלָא תְּקַבֵּל טֻמְאָה וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן דִּילְמָא שָׁלְפָא לַשַּׁלְשֶׁלֶת שֶׁהִיא שֶׁל זָהָב וּמַחֲוֵא דְּכִי שָׁקְלָה לַשַּׁלְשֶׁלֶת לָא מִגְּלֵיָא שׁוֹקָהּ שֶׁהֲרֵי בְּיִרְית בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת: יִישַׁר וְכֵן אָמַר ר' יוֹחָנָן יָפֶה אָמַרְתָּ וְכֵן שָׁמַעְתִּי מֵר' יוֹחָנָן: מִצִּיץ שֶׁהוּא דָּבָר מוּעָט וּמְנָאוֹ עִם תַּכְשִׁיטֵי כֹּהֵן: יו"ד הֵ"א מִלְמַעְלָה קֹדֶשׁ לָמֶ"ד מִלְמַטָּה כְּלוֹמַר הַשֵּׁם שָׁלֵם בְּשִׁיטָה עֶלְיוֹנָה וְקַדֵּשׁ לָמֶ"ד בְּשִׁיטָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁלֹּא לְהַקְדִּים שְׁאָר אוֹתִיּוֹת לְמַעְלָה מִן הַשֵּׁם מֵאַחַר שֶׁשְּׁנֵי שִׁיטִין הָיוּ וְרַבֵּינוּ הַלֵּוִי שׁוֹנֶה קֹדֶשׁ לַה' מִלְמַטָּה וְהִיא הִיא: אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוֹמִי שֶׁנִּבְנַס לְאוֹצַר הַמֶּלֶךְ לְטֹל מַה שֶּׁיִּרְצֶה בְּמַס' מְעִילָה (דַּף טו:) בְּמַעֲשֶׂה בֶּן תַּלְמַיּוֹן: כִּי סְלִיק רַב דִּימִי לְנָהַרְדְּעָא חְזַר בּוֹ מִמַּה שֶּׁאָמַר צִיץ אָרִיג הוּא: מֵאוֹ בֶּגֶד דִּכְתִיב גַּבֵּי שְׁרָצִים אוֹ בֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ רִבּוּי הוּא: אָרִיג וְתַכְשִׁיט כָּל שֶׁהוּא חָצְיוֹ אָרִיג וְחָצְיוֹ תַּכְשִׁיט שֶׁאֵינוֹ אָרִיג וְכָלּוֹ הֲוֵי כָּל שֶׁהוּא כְּלוֹמַר דָּבָר קָטָן: מוֹסִיף שַׂק עַל הַבֶּגֶד בְּדָבָר זֶה שֶׁהַשַּׂק טָמֵא מִשּׁוּם אָרִיג וּלְקַמָּה מְפָרֵשׁ לֵיהּ: הָהוּא בְּמִדְיָן כְּתִיב גַּבֵּי טָמְאַת מֵת וְשָׁרֵץ מִמֵּת לָא יְלִיף לְהַחְמִיר דְּמֵת שֶׁכֵּן טָמְאָה חֲמוּרָה:

מסורת הש"ס

א כתובות צו.
ב בבא קמא פג.
ג אבות דרבי נתן; פסיקתא דרב כהנא; קוהלת רבה
ד נדרים כט:
ה לעיל נח:
ו סוכה ח.; שיר השירים רבה
ז חולין נו.; בבא בתרא קכז.

גליון הש"ס

גמ' שכן בל' יונית. וכן סוכה לה ע"א וסנהדרין ד ע"ב טט בכתבי שתים וכו':
שם ע"כ לדברי תורה. עי' ערכין יא ע"א תוס' ד"ה משמח:
שם קמיה דר' ירמיה ויתיב ר"י וקא מנמנם. גיטין יא ע"ב ונדרים כט ע"ב:
תוס' ד"ה מנין לאריב. דראוי הוא לכוף. ק"ל ממתני' פ' כ"ו מ"ב דכלים צרור המרגלית ועי' ברמב"ם ור"ש שם והרי מ"מ הוא בכלל אפשר לקפל ולהניח בו מעות כמקדם. וצע"ג:

תורה אור השלם

לַמֶּס מֵרֵעֵהוּ חֶסֶד וְיִרְאַת שַׁדַּי יַעֲזוֹב [איוב ו, יד]
שְׂמַח בָּחוּר בְּיַלְדוּתֶיךָ וְיִטִיבְךָ לִבְּךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ וְהַלֵּךְ בִּדְרָכֵי וגו' [קהלת יא, ט]
וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וגו' [במדבר לא, יט]
וְנַקְרֵב אֶת קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְלִי־זָהָב אֲצָעָדָה וְצָמִיד וגו' [במדבר לא, נ]
כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר־יָבֹא בָאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בָאֵשׁ וְטָהֵר אַךְ בְּמֵי נִדָּה וגו' [במדבר לא, כג]
וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ וגו' [שמות כח, לו]
וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכֹּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ וגו' [ויקרא יא, לב]
וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת־הַזָּהָב מֵאִתָּם כֹּל כְּלִי מַעֲשֶׂה [במדבר לא, נא]
וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ [במדבר לא, כ]

מסורת הש"ס

א ספרא שמיני פרק ח א

ב ספרא שמיני פרק ח ב-ג; לקמן עז.; מנחות קד.

ג ספרא שמיני פרק ח ה

ד ספרא מצורע פרשת זבים פרק ו ד; בבא קמא כה:

ה יבמות עז:; לקמן קלא.

ו יבמות עד.

ז בבא קמא כה:

ח מסכת כלה רבתי; מסכת כלה

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ וגו' [ויקרא יא, לב]

וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֵׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ [במדבר לא, כ]

אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים וגו' [ויקרא כב, ד]

אוֹ־אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־שֶׁרֶץ אֲשֶׁר יִטְמָא־לוֹ אוֹ בְאָדָם אֲשֶׁר וגו' [ויקרא כב, ה]

כָּל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׂכְבַת־זֶרַע וְכָבַס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, יז]

וַיִּבְאוּ הָאֲנָשִׁים עַל־הַנָּשִׁים כֹּל נָדִיב לֵב הֵבִיאוּ חַח וָפֶן וגו' [שמות לה, כב]

וַנִּקְרֵב אֶת־קָרְבַּן יְהוָה אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי־זָהָב אֲצְעָדָה וְצָמִיד וגו' [במדבר לא, נ]

וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי חֲיִל שָׂרֵי הָאֲלָפִים וְשָׂרֵי הַמֵּאוֹת וגו' [במדבר לא, יד]

וַיֹּאמְרוּ אֶל־מֹשֶׁה עַבְדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת־רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וגו' [במדבר לא, מט]

כְּלִי כְּלִי בְּשָׂרִים תְּתִיב כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה וגו' וּמְגוּפֵּהּ דְּקָרָא דְּשָׂרִצִים לְא מְצֵי יָלִיף מִנַּיִן לְרִבּוֹת אֶת הַקִּלְקְלִי וְהַחֶבֶק וְאִם תֹּאמַר וְהָא לֹא מִטַּלְטֵל מִלְּא "כְּלִי" "כְּלִי" מֵהָתָם. [א]מוּסָף שַׂק עַל הַבֶּגֶד שֶׁטָּמֵא מִשּׁוּם אָרִיג. אֲטוּ בֶּגֶד לָאו אָרִיג הוּא?! הָכִי קָאָמַר: מוּסָף שַׂק עַל הַבֶּגֶד, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ אָרִיג — טָמֵא. לְמַאי חָזֵי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁכֵּן עָנִי קוֹלֵעַ שָׁלֹשׁ נִימִין וְתוֹלֶה בְּצַוָּאר בִּתּוֹ. [ב](א)תָּנוּ רַבָּנָן: "שָׂק" — אֵין לִי אֶלָּא שַׂק, מִנַּיִן לְרִבּוֹת אֶת הַקִּילְקְלִי וְאֶת הַחֶבֶק — תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ שָׂק". יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אֶת הַחֲבָלִים וְאֶת הַמְּשִׁיחוֹת — תַּלְמוּד לוֹמַר: "שָׂק". מָה שַׂק טָווּי וְאָרִיג — אַף כֹּל טָווּי וְאָרִיג. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּמֵת: "וְכָל כְּלִי עוֹר וְכָל מַעֲשֵׂה עִזִּים וגו' תִּתְחַטָּאוּ" — לְרִבּוֹת הַקִּילְקְלִי וְאֶת הַחֶבֶק. [ב]יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה אֶת הַחֲבָלִים וְאֶת הַמְּשִׁיחוֹת? וְדִין הוּא: טִימֵּא בַּשָּׂרָץ, וְטִימֵּא בַּמֵּת. מָה כְּשֶׁטִּימֵּא בַּשָּׂרָץ — לֹא טִימֵּא אֶלָּא טָווּי וְאָרִיג, אַף כְּשֶׁטִּימֵּא בַּמֵּת — לֹא טִימֵּא אֶלָּא טָווּי וְאָרִיג. [ג]הֵן אִם הֵיקֵל בְּטוּמְאַת שָׂרָץ שֶׁהִיא קַלָּה, נָקֵיל בְּטוּמְאַת הַמֵּת שֶׁהִיא חֲמוּרָה?! — תַּלְמוּד לוֹמַר "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" לְגָזֵירָה שָׁוָה. [ד]נֶאֱמַר "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" בְּשָׂרָץ, וְנֶאֱמַר "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" בְּמֵת. מָה בֶּגֶד וְעוֹר הָאָמוּר בְּשָׂרָץ — לֹא טִימֵּא אֶלָּא טָווּי וְאָרִיג, אַף בֶּגֶד וְעוֹר הָאָמוּר בְּמֵת — לֹא טִימֵּא אֶלָּא טָווּי וְאָרִיג. וּמָה בֶּגֶד וְעוֹר הָאָמוּר בְּמֵת — טִמֵּא כָּל מַעֲשֵׂה עִזִּים, אַף בֶּגֶד וְעוֹר הָאָמוּר בְּשָׂרָץ — טִמֵּא כָּל מַעֲשֵׂה עִזִּים. [ה]אֵין לִי אֶלָּא דָּבָר הַבָּא מִן הָעִזִּים, מִנַּיִן לְרִבּוֹת דָּבָר הַבָּא מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה? — תַּלְמוּד לוֹמַר: "אוֹ שָׂק". וְהָא אַפֵּיקְתֵּיהּ לְקִילְקְלִי וַחֲבָק? הֲנֵי מִילֵּי מִקְּמֵי דְּתֵיתֵי גְּזֵירָה שָׁוָה, הַשְׁתָּא דְּאָתְיָא גְּזֵירָה שָׁוָה אֵייְתֵר לֵיהּ. וְאֵין לִי אֶלָּא בְּשָׂרָץ, בְּטוּמְאַת מֵת מִנַּיִן? וְדִין הוּא: טִימֵּא בְּמֵת וְטִימֵּא בְּשָׂרָץ. מָה כְּשֶׁטִּימֵּא בְּשָׂרָץ — עָשָׂה דָּבָר הַבָּא מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה כְּמַעֲשֵׂה עִזִּים, אַף כְּשֶׁטִּימֵּא בְּמֵת — עָשָׂה דָּבָר הַבָּא מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה כְּמַעֲשֵׂה עִזִּים. הֵן אִם רִיבָּה בְּטוּמְאַת עֶרֶב שֶׁהִיא מְרוּבָּה, נָרְבָּה בְּטוּמְאַת שִׁבְעָה שֶׁהִיא מוּעֶטֶת?! תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" לְגָזֵירָה שָׁוָה. נֶאֱמַר "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" בְּשָׂרָץ, וְנֶאֱמַר "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" בְּמֵת. מָה "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" הָאָמוּר בְּשָׂרָץ — עָשָׂה דָּבָר הַבָּא מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה כְּמַעֲשֵׂה עִזִּים, אַף "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" הָאָמוּר בְּמֵת — עָשָׂה דָּבָר הַבָּא מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה כְּמַעֲשֵׂה עִזִּים. וּמִפְּנֵי. [ו]לְאֵי אִפְּנוֹיֵי מוּפְנֵי. מִכְּדֵי שָׂרָץ אִיתַּקַּשׁ לְשִׁכְבַת זֶרַע, דִּכְתִיב: "אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע", וּסְמִיךְ לֵיהּ: "אִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל שֶׁרֶץ", וּכְתִיב בֵּיהּ בְּשִׁכְבַת זָרַע: "וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׁכְבַת זָרַע" — "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" דִּכְתַב רַחֲמָנָא בְּשָׂרָץ לְמָה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לְאַפְנוֹיֵי. [ז]וְאַבַּתְּי מוּפְנֵי מִצַּד אֶחָד הוּא. הַנִּיחָא לְמַאן דְּאָמַר מוּפְנֵי מִצַּד אֶחָד לְמֵידִין וְאֵין מְשִׁיבִין. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר לְמֵידִין וּמְשִׁיבִין, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? [ח]דְּמֵת נָמֵי אִפְנוֹיֵי מוּפְנֵי: מִכְּדֵי מֵת אִתַּקַּשׁ לְשִׁכְבַת זֶרַע, דִּכְתִיב: "וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: "וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר" — "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" דִּכְתַב רַחֲמָנָא בְּשִׁכְבַת זֶרַע: "וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר" — "בֶּגֶד" וְ"עוֹר" דִּכְתַב רַחֲמָנָא בְּמֵת לְמָה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לְאַפְנוֹיֵי. [ח]"וְנִקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה' אִישׁ אֲשֶׁר מָצָא כְּלִי זָהָב אֶצְעָדָה וְצָמִיד טַבַּעַת עָגִיל וְכוּמָז". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: "עָגִיל" — זֶה דְּפוּס שֶׁל דַּדִּין. "כּוּמָז" — זֶה דְּפוּס שֶׁל בֵּית הָרָחֶם. אָמַר רַב יוֹסֵף: אִי הָכִי, הַיְינוּ דְּמִתַּרְגְּמִינַן "מַחוֹךְ" — דָּבָר הַמַּבְיֵא לִידֵי גִּיחוּךְ. אָמַר לֵיהּ רַבָּה: מְגוּפֵּיהּ דִּקְרָא שְׁמַע מִינַּהּ, "כּוּמָז" — כָּאן מָקוֹם זִימָּה. "וַיִּקְצֹף מֹשֶׁה עַל פְּקוּדֵי הֶחָיִל". אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: אָמַר לָהֶן מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, שָׁמָּא חֲזַרְתֶּם לְקִלְקוּלְכֶם הָרִאשׁוֹן? אָמְרוּ לוֹ: "לֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ". אָמַר לָהֶן: אִם כֵּן כַּפָּרָה לָמָּה? אָמְרוּ לוֹ: אִם מִידֵי עֲבֵירָה יָצָאנוּ, מִידֵי הָרְהוּר לֹא יָצָאנוּ! מִיָּד "וַנִּקְרֵב אֶת קָרְבַּן ה'". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מִפְּנֵי מָה הוֹצְרְכוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיְּבִאוּתוֹ הַדּוֹר כַּפָּרָה — מִפְּנֵי שֶׁזְּנוּ

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' כלים הל' יב:

ב מיי' פא' מהל' כלים הל' יב:

ג מיי' פא' מהל' כלים הל' יב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' כא סעי' א:
ב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' ב, סמג לאוין קכו:
ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יד:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:
ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יב:
ז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יד:
ח מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ט:
ט טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יח:
י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ח:
יא טוש"ע יו"ד סי' קצו סעי' א:
יב מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' יט, סמג לאוין קיא:
יג מיי' פד' מהל' איסורי ביאה הל' ג:
יד מיי' פי"א מהל' איסורי ביאה הל' טז:

מסורת הש"ס

א ברכות כה.
ב תלמוד ירושלמי גיטין
ג לקמן קמו:; ביצה ט.; עבודה זרה יב.
ד לעיל נד:; משנה שבת

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ר' ענני כו' אין להחמיר בכרמלית. עי' כתובות דף ז ע"א תוס' ד"ה מתוך:

תורה אור השלם

וְהָדָוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַבָּא עַל־זוֹבוֹ לַזָּכָר וְלַנְּקֵבָה וְלָאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עִם־טְמֵאָה [ויקרא טו, לג]

וּבְמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לְנִדָּתָהּ פ"ה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיִּבְלַע בּוֹ הַדָּם וְלֹא יִטְּפוֹ בְּגָדֶיהָ וכו'. אבמתני' אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מִפְּנֵי מָה מָנָה הַכָּתוּב תַּכְשִׁיטִין שֶׁבַּחוּץ עִם תַּכְשִׁיטִין שֶׁבִּפְנִים? — לוֹמַר לְךָ: כָּל הַמִּסְתַּכֵּל בְּאֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁל אִשָּׁה כְּאִילּוּ מִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם הַתּוּרְפָּה. גמַתְנִי' יוֹצְאָה אִשָּׁה בְּחוּטֵי שֵׂעָר, בֵּין מְשֻׁלָּשׁוֹת בֵּין מִשֶּׁל חֲבֶרְתָּהּ בֵּין מִשֶּׁל בְּהֵמָה. וּבְטוֹטָפֶת, וּבְסַרְבִּיטִין בִּזְמַן שֶׁהֵן תְּפוּרִין. בְּכָבוֹל וּבְפֵאָה נָכְרִית לֶחָצֵר. בְּמוֹךְ שֶׁבָּאָזְנָהּ, וּבְמוֹךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ, וּבְמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לְנִדָּתָהּ. דבְּפִילְפֵּל, וּבְגַלְגַּל מֶלַח, וְכָל דָּבָר שֶׁנִּיתָּן לְתוֹךְ פִּיהָ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּתֵּן לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת, וְאִם נָפַל — לֹא תַּחֲזִיר. שֵׁן תּוֹתָבֶת, שֵׁן שֶׁל זָהָב — רַבִּי מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. גְּמָ' וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן דִּידָהּ מִשּׁוּם דְּלָא מְאִיס, אֲבָל חֲבֶירְתָהּ דְּמָאִיס — אֵימָא לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן דַּחֲבֶירְתָהּ — דְּבַת מִינָהּ הוּא, אֲבָל דִּבְהֵמָה לָאו בַּר מִינָהּ הוּא אֵימָא לָא, צְרִיכָא. התָּנָא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה וּזְקֵנָה בְּשֶׁל יַלְדָּה, תָּנָא נָמֵי יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה. וּבְכָבוֹל וּבְפֵאָה נָכְרִית לֶחָצֵר. אָמַר רַב: כָּל שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים לָצֵאת בּוֹ לְרְשׁוּת הָרַבִּים, אָסוּר לָצֵאת בּוֹ לֶחָצֵר — חוּץ מִכָּבוֹל וּפֵאָה נָכְרִית. רַבִּי עֲנָנִי בַּר שָׁבָא רַבִּי עֲקִיבָא וְלִימֵּד: אִם כֵּן — אַתָּה מְגַנֶּה עַל בַּעְלָהּ, וְנִמְצָא בַּעְלָהּ מְגָרְשָׁהּ. אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ״ — בְּנִדָּתָהּ תְּהֵא עַד שֶׁתִּטְבֹּא בַּמַּיִם. (ג)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן — אֲפִילּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר. (ד)תָּנָן: וְלֹא בְּזוֹג אַף עַל פִּי שֶׁפָּקוּק. וְתַנְיָא אִידָךְ: פּוֹקֵק לָהּ זוֹג בְּצַוָּארָהּ וּמְטַיֵּיל עִמָּהּ בֶּחָצֵר. תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא:

שׁוּטְחָן

שֶׁזְּנוּ לְשׁוֹן מְזוֹן שֶׁנֶּהֱנוּ בְּמַרְאִית הָעַיִן: תַּכְשִׁיטִין שֶׁבַּחוּץ טַבַּעַת: תַּכְשִׁיטִין שֶׁבִּפְנִים כּוּמָּז: לוֹמַר לְךָ הַמִּסְתַּכֵּל בְּאֶצְבַּע שֶׁהִיא מָקוֹם טַבַּעַת כְּמִסְתַּכֵּל בְּמָקוֹם כּוּמָּז שֶׁהֲרֵי כַּפָּרָה זוֹ עַל שֶׁנִּסְתַּכְּלוּ בָּהּ: מִתְנִי' בְּחוּטֵי שֵׂעָר שֶׁקּוֹלַעַת בָּהֶן שְׂעָרָהּ: בֵּין מִשֶּׁלָּהּ תְּלוּשִׁין: בֵּין מִשֶּׁל בְּהֵמָה כְּגוֹן שֶׁל סוּס: שֶׁהֵן תְּפוּרִין לְסַבָּכָה דְּתוּ לָא שַׁלְפָא לְהוּ לְאַחְוֵיי: לְחָצֵר אַכָּבוֹל וּפֵאָה נָכְרִית קָאֵי דְּאָסְרוּ לְעֵיל לְמִפַּק בָּהּ לְרה"ר וְאַצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלְחָצֵר מַתֵּר וְכָבוֹל דְּסִיפָא דְּמַתְנִי' לָא אִפְּלְגוּ בָּהּ אָמוֹרָאֵי דִּלְכַלֵּי עִלְמָא כִּפָּה שֶׁל צֶמֶר: פֵּאָה נָכְרִית קְלִיעַת שֵׂעָר תְּלוּשָׁה וְצוֹבֶרְתָּהּ עַל שְׂעָרָהּ עִם קְלִיעָתָהּ שְׁתִּרְאֶה בְּעֵלַת שֵׂעָר: בְּמוֹךְ שֶׁבָּאָזְנָהּ שֶׁנּוֹתֶנֶת לִבְלַע לַחָה שֶׁל צוֹאֵת הָאָזֶן: שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ לְתַעֲנוּג: לְנִדָּתָהּ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיִּבְלַע בּוֹ הַדָּם וְלֹא יְטַנֵּף בְּגָדֶיהָ: פִּלְפֵּל פִּלְפֵּל אָרֹךְ נוֹתֶנֶת אִשָּׁה בְּפִיהָ שֶׁרִיחָהּ רַע: גַּלְגַּל מֶלַח כְּמוֹ גַּרְגִּיר מֶלַח לְרְפוּאַת חֹלִי שִׁנַּיִם: שֶׁנָּתְנָה לְתוֹךְ פִּיהָ מִבְּעוֹד יוֹם: שֵׁן תּוֹתֶבֶת נוֹתֶנֶת בְּלֶחְיֶיהָ מִמָּקוֹם אַחֵר וְהִיא שֶׁל זָהָב: רַבִּי מַתִּיר לְצֵאת בָּהּ: וַחֲכָמִים אוֹסְרִין דְּכֵיוָן דְּמִשָּׁנָּה מִשְּׁאָר הַשִּׁנַּיִם דְּלְמָא מֵיחֲכֵי עֲלָהּ וְשַׁקְלָהּ לָהּ מֵהֲתָם וּמַמְטֵי לָהּ בִּידָהּ וּבְגִמָּרָא אָמְרִינַן דְּשֶׁל זָהָב נָקֵט דַּוְקָא ל"א שֵׁן תּוֹתֶבֶת שֵׁן שֶׁל אָדָם הָיְתָה וְאַהֲתֵירָהּ דְּלְעֵיל קָאֵי וְלָאו אַפְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי וַרְבָּנָן וְהָכִי קָאָמַר בְּפִלְפֵּל וּבְגַלְגַּל מֶלַח וְשֵׁן תּוֹתֶבֶת שֵׁן שֶׁל זָהָב רַבִּי מַתִּיר כו': גְּמ' דְּלָא מְאִיס וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמִשָּׁלְפָא לֵיהּ מִשּׁוּם דְּמֵחֲכוֹ עָלָהּ וּמַמְטֵי לֵיהּ בִּידָהּ: דְּבַת מִינָהּ הוּא וְלָא מִנְּכַר וְלָא מְחַיְּכִי עָלָהּ: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא וְכו': בְּחוּטֵי שֵׂעָר שֶׁל יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה דְּלְמָא לְהוּ וְכֵיוָן דְּתָנָא זְקֵנָה בְּשֶׁל יַלְדָּה אַסּוּר הוּא לוֹמַר זוֹ וא"צ לוֹמַר זוֹ קְתָנֵי וְאִית דְּגָרְסִי אִיפְּכָא וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תֵּצֵא יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה וּזְקֵנָה בְּשֶׁל יַלְדָּה וְאֵינוֹ מְיֻשָּׁב דְּא"כ אַמַּאי פָּרִיךְ יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה אַמַּאי שֶׁהֲרֵי כָּךְ הוּא דְּרָךְ הַשֵּׂ"ס לִשְׁנוֹת הַפְּשׁוּט תְּחִלָּה וְהָרַב פּוֹרֵת מְיֻשָּׁב גְּרָסָא זוֹ וה"פ אֶלָּא יַלְדָּה בְּשֶׁל זְקֵנָה אַמַּאי אַצְטְרִיךְ גְּנַאי הוּא לָהּ דִּלְעוֹלָם לֹא תֵּצֵא בָּהֶן אֶפִּלּוּ בְּחוֹל: רַבִּי עַנְנִי בְּרַבִּי שָׁשׁוֹן אָמַר הַכֹּל כְּכָבוֹל וְנִרְאֶה דַּהֲלָכָה כְּרַבִּי עַנְנִי מִדְּאָמַר מִלְּתָהּ מְשָׁמֵהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּר' יוֹסֵי וְר' יִשְׁמָעֵאל תַּנָּא הוּא וּפְלִיג וְעוֹד דִּבְשֶׁל סוֹפְרִים הַלֵּךְ אַחַר הַמֵּיקֵל וְר' עַנְנִי דְּמַתִּיר בְּחָצֵר הֵינוּ אֶפִּלּוּ בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת דִּבְחָצֵר מְעֹרֶבֶת לֵיכָּא שׁוּם חִדּוּשׁ אִם כֵּן נָשִׁים מַתִּירוֹת לְהִתְקַשֵּׁט בַּבַּיִת וּבְחָצֵר בְּטַבָּעוֹת וּבְתַכְשִׁיטִין וְאָנוּ שָׁאִין לָנוּ רה"ר גְּמוּר דְּכָל רה"ר שֶׁלָּנוּ כַּרְמְלִית הִיא שֶׁהֲרֵי אֵין מְבוֹאוֹת שֶׁלָּנוּ רְחֻבוֹת י"ו אַמָּה וְלֹא ס' רְבוֹא בּוֹקְעִים בּוֹ הֲרֵי הוּא כְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת וּמַתִּירוֹת נָשִׁים שֶׁלָּנוּ לְהִתְקַשֵּׁט בְּטַבָּעוֹת וּבְתַכְשִׁיטִים כספר"ת וְהַקְשָׁה ר"י דַּאֲפִילּוּ אי רה"ר שֶׁלָּנוּ חֲשִׁיב כְּכַרְמְלִית הֵיכִי שָׁרוּ לָקַמָּן חָצֵר וְהָאָמַר לְקַמָּן פָּרָק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת דף קכ.) גַּבֵּי דְּלֵקָה דְּמַתִּיר לְהַצִּיל בְּחָצֵר שֶׁאֵינָהּ. מְעֹרֶבֶת וְלֹא בְּכַרְמְלִית וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ בְּרוּךְ כֵּיוָן דִּלְדִידְהוּ הָוֵי לְהוּ רה"ר גְּמוּרָה לָא מְדַמּוּ כַּרְמְלִית לְחָצֵר שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת וְאָסְרִינַן כַּרְמְלִית מִשּׁוּם רה"ר אֲבָל אָנוּ שֶׁאֵין לָנוּ רה"ר כְּלָל אֵין לְהַחְמִיר בְּכַרְמְלִית כ"כ וה"ר שְׁמְשׁוֹן מָצָא כָּתוּב בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שֵׂר שָׁלוֹם דְּדָבָר שֶׁהוּא רְגִילוּת לְהַרְאוֹת זוֹ לְזוֹ אָסוּר וּכְשֶׁאֵינָם רְגִילוּת מֻתָּרוֹת וּעְשֵׂי דִּידַן אֵינָן מַרְאוֹת תַּכְשִׁיטֵיהֶן וְטַבָּעוֹתֵיהֶן וּמש"ה מֻתָּרוֹת לָצֵאת בָּהֶן וְסוֹף דָּבָר אָמְרוּ הַקַּדְמוֹנִים דְּמֻתָּרוֹת לָצֵאת בָּהֶן דְּמוּטָב יְהוּ שׁוֹגְגוֹת וְאַל יְהוּ מְזִידוֹת: אָמַר רַב כָּל מָקוֹם שֶׁאָסְרוּ חֲכָמִים כו'. י"מ דְּאֵין הֲלָכָה כְּרַב מִדְּתָנֵי בְּחֵלֶק (דף מא.) אֵין שׁוֹחֲטִין לְתוֹךְ גַּמָּא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁלֹּא יְחַקֶּה הָאֲפִיקוֹרְסִים וּבְחָצֵר מַתַּר וּמִיהוּ אֵין זֶה רְאָיָה דִּבְחָצֵר מַתַּר דְּאַף הָרוֹאֶה אוֹתוֹ אוֹמֵר לְנַקֵּר חֲצִירוֹ הוּא צָרִיךְ אֲבָל בְּעַלְמָא שֶׁאִם יִרְאֶה אָדָם הָרוֹאֶה יַחְשְׁדֻנוּ אֲפִלּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמר רב וכו' מדתני בחולין. ראיה זו כתבו תוספות בחולין בשם ירושלמי:

שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה מִי שָׁנְשְׁרוּ כֵּלָיו בַּדֶּרֶךְ בְּמֵי גְּשָׁמִים: אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעִם שֶׁלֹּא לְעֲבֵד לַהּ פו"ה חֲתִיכָה שֶׁל עֵץ וְיָצוּר עָלֶיהָ צוּרָה וּלְפָרוּשׁוֹ נִיחָא מַה שֶּׁמְּקַשְּׁשִׁים דִּבְעַלְמָא אָמַר מֵאי אָסִימוֹן פּוּלְסָא וּפ"ה הָתָם הַיְנוּ דָּבָר שֶׁאֵין עָלָיו צוּרָה וְקָשֶׁה דְּהָכָא מַשְׁמַע דְּפוּלְסָא הוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה ולפירש"י נִיחָא דְּפֵרֵשׁ לְעֲבֵד פּוּלְסָא בְּלֹא צוּרָה וְיָצוּר עָלָיו הַצּוּרָה אֲבָל לפיר"ת קָשֶׁה דְּפֵרֵשׁ אָסִימוֹן הַוֵי שֶׁל מַתֶּכֶת וְיֵשׁ עָלָיו צוּרָה אֲבָל אֵינָהּ חֲשׁוּבָה וְאֵינָהּ יוֹצְאָה אִם כֵּן הָכָא מַאי אִרְיָא סָלַע אֲפִילּוּ אָסִימוֹן וְשָׁמָא י"ל דְּצוּרַת סָלַע צָרִיךְ: וּמַפָּצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי פ"ה מִפָּנֵי הַטִּיט שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֲצִיצָה וְנוֹתְנוֹת הַמַּפָּץ תַּחַת רַגְלֵיהֶן וְרַבִּינוּ תָּם פֵּרֵשׁ שֶׁהָיוּ נוֹתְנוֹת מַפָּצֵי זְקוּפוֹת שֶׁלֹּא יִרְאוּ אוֹתָן הָעוֹלָם וְיִתְבַּיְּשׁוּ מֵהֶם וְלֹא יִטְבְּלוּ הֵיטֵב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:

ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:

ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:

ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' טו:

ח מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יב:

י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' ז:

יא טוש"ע או"ח סי' שג סעי' כ כא:

יב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

יג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יב:

יד טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' לג לד:

טו מיי' פא' מהל' מקואות הל' יא:

טז טוש"ע או"ח סי' שג סעי' כ:

יז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:

יח טוש"ע אה"ע סי' כ סעי' ב:

יט מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' ח, סמג לאוין קכז:

שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה, אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. אבוּבְמוֹךְ שֶׁבְּאָזְנָהּ. תָּנֵי רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל: וְהוּא שֶׁקִּשְׁוּר בְּאָזְנָהּ. גוּבְמוֹךְ שֶׁבְּסַנְדָּלָהּ. תָּנֵי רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל: וְהוּא שֶׁקִּשְׁוּר לָהּ בְּסַנְדָּלָהּ. דוּבְמוֹךְ שֶׁהִתְקִינָה לָהּ לְנִדָּתָהּ. סָבַר רַמֵּי בַּר חָמָא לְמֵימַר, וְהוּא שֶׁקִּשְׁוּר לָהּ בֵּין יְרֵיכוֹתֶיהָ. אָמַר רָבָא: אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר לָהּ, כֵּיוָן דְּמְאִיס לָא אָתְיָא לְאֵיתוֹיֵי. הבְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי אַבָּא: עָשְׂתָה לָהּ בֵּית יָד, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: מוּתָּר. אִיתְּמַר [נָמֵי], אָמַר רַב נַחְמָן בַּר אוֹשַׁעְיָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: עָשְׂתָה לָהּ בֵּית יָד — מוּתָּר. רַבִּי יוֹחָנָן נָפֵיק בְּהוּ לְבֵי מִדְרְשָׁא, וַחֲלוּקִין עָלָיו חֲבֵרָיו. רַבִּי יַנַּאי נָפֵיק בְּהוּ לְכַרְמְלִית, וַחֲלוּקִין עָלָיו כָּל דּוֹרוֹ. וְהָתָנֵי רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל: וְהוּא שֶׁקִּשְׁוּר לָהּ בְּאָזְנָהּ! לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמִיהַדַּק, הָא דְּלָא מִיהַדַּק. בַּפִּלְפֵּל וּבְגַלְגַּל מֶלַח. פִּלְפֵּל לְרֵיחַ הַפֶּה, גַּלְגַּל מֶלַח לְדוּרְשִׁינֵי. וְכָל דָּבָר שֶׁנּוֹתֶנֶת לְתוֹךְ פִּיהָ. זַנְגְּבִילָא, אִי נָמֵי דָּרְצוּנָא. טשֵׁן תּוֹתֶבֶת שֵׁן שֶׁל זָהָב, רַבִּי מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר רַבִּי זֵירָא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁל זָהָב, אֲבָל בְּשֶׁל כֶּסֶף דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. שֶׁל זָהָב, רַבִּי מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר כּוּלְּהוּ סְבִירָא לְהוּ דְּכֹל מִידֵּי דְּמִינַּהּ בֵּיהּ לֹא אָתְיָא לְאַחְווֹיֵי. רַבִּי — הָא דַּאֲמַרַן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר — דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹטֵר בְּכוֹבָלֶת וּבְצְלוֹחִית שֶׁל פְּלָיְיטוֹן. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר — דְּתַנְיָא, כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁהוּא לְמַטָּה מִן הַסְּבָכָה יוֹצְאָה בּוֹ. אזמַתְנִי׳ יוֹצְאָה בְּסֶלַע שֶׁעַל הַצִּינִית. הַבָּנוֹת קְטַנּוֹת יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין, וַאֲפִילּוּ בְּקֵיסָמִין שֶׁבְּאָזְנֵיהֶם. עַרְבִיּוֹת יוֹצְאוֹת רְעוּלוֹת וּמַדְיוֹת פְּרוּפוֹת, וְכָל אָדָם — אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהֶוֶּה. פּוֹרֶפֶת עַל הָאֶבֶן וְעַל הָאֶגוֹז וְעַל הַמַּטְבֵּעַ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּפָּרוֹף לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת. גְּמ׳ מַאי צִינִּית? בַּת אַרְעָא. וּמַאי שְׁנָא סֶלַע? אֵילֵימָא כֹּל מִידֵּי דַּאֲקוֹשֶׁא מְעַלֵּי לַהּ, לֵיעְבַּד לַהּ חַסְפָּא! אֶלָּא מִשּׁוּם שׁוּכְתָּא — לֵיעְבַּד לָהּ טַסָּא! אֶלָּא מִשּׁוּם צוּרְתָּא, לֵיעְבַּד לָהּ פּוּלְסָא! אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ כּוּלְּהוּ מְעַלּוּ לָהּ. יזטזהַבָּנוֹת יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין. אָבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל לָא שָׁבֵיק לְהוּ לִבְנָתֵיהּ דְּנָפְקָן בְּחוּטִין, וְלָא שָׁבֵיק לְהוּ גְּנָיָאן גַּבֵּי הֲדָדֵי, וְעָבֵיד לְהוּ מְקָוְואוֹת בְּיוֹמֵי נִיסָן וּמַפָּצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי. יחלָא שָׁבֵיק לְהוּ יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין, וְהָאָנַן תְּנַן: הַבָּנוֹת יוֹצְאוֹת בְּחוּטִין! בְּנָתֵיהּ דַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל דְּצִבְעוֹנִין הָווּ. יטלָא שָׁבֵיק לְהוּ גְּנָיָאן גַּבֵּי הֲדָדֵי, לֵימָא מְסַיַּע לֵיהּ לְרַב הוּנָא. דְּאָמַר רַב הוּנָא: נָשִׁים הַמְסוֹלְלוֹת זוֹ בָּזוֹ

פְּסוּלוֹת

דְּלָא חָיְשִׁינַן דִּילְמָא שִׁלְפָא וּמַחְוֵיָא דְּמִגַּלֵּי שִׁעְרָהּ וּמְגַנְּיָא בָּהּ שֶׁהַשְּׁבָכָה נוֹי הוּא לְשֵׂעָר: מַתְנִי' סָלַע מַטְבֵּעַ הוּא: צִנִּית מְפֹרָשׁ בַּגְּמ': הַבָּנוֹת קְטַנּוֹת שֶׁמְּנַקְּבוֹת אָזְנֵיהֶם וְאֵין עוֹשִׂין נְזָמִים עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ וְנוֹתְנִין חוּטִין אוֹ קְסָמִים בְּאָזְנֵיהֶם שֶׁלֹּא יִסְתַּמּוּ אָזְנֵיהֶם לוי"ה: וַאֲפִילּוּ רְבוּתָא קָאָמַר דאע"ג דְּלָאו תַּכְשִׁיט נוֹי הוּא אוֹרְחָא בְּהָכִי וְלֹא מַשְׁאוֹי הוּא וְיֵשׁ מְפָרְשִׁין חוּטִין שֶׁקּוֹלַעַת בָּהֶן שְׂעָרָהּ דְּאַסְרִינַן לְגָדוֹלָה בְּרֵישׁ פְּרָקִין הָתָם מִשּׁוּם דְּשָׁכִיחָא בְּהוּ טְבִילָה אֲבָל קְטַנּוֹת דְּלָא שָׁכִיחָא בְּהוּ טְבִילָה שְׁרֵי וְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן הָגוּז מִזֶּה חָדָא דְּקְטַנּוֹת נָמֵי צְרִיכוֹת טְבִילָה לְטַמְאַת מַגָּע מִשּׁוּם טְהָרוֹת וְאַף נִדּוֹת נָמֵי שְׁכִיחוֹת בְּהוּ כִּדְתַנְיָא (נִדָּה דף לב.) מַעֲשֶׂה שֶׁהָיָה וְהִטְבִּילוּהָ קֹדֶם לְאָמָּה וְעוֹד מִדְּקְתָנֵי אֵפִי' בְּקֵיסָמִין דְּחוּטִין נָמֵי אִאֲנַיִּים קָיְמִי דְּאִי חוּטֵי הִרְאֹשׁ לֹא שַׁיְּךְ לְמִתְנֵי אֵפִי' בְּקֵסָמִין: עַרְבִיּוֹת נָשִׁים יִשְׂרְאֵלִיּוֹת שֶׁבָּעֲרָב: יוֹצְאוֹת רְעוּלוֹת דָּרְךְ עַרְבִיּוֹת לִהְיוֹת מְעַטָּפוֹת רֹאשָׁן וּפָנֵיהֶם חוּץ מִן הָעֵינַיִם וְקָרֵי לְהּ בְּלָשׁוֹן עַרְבֵי רְעוּלוֹת הִינוּ הָרְעָלוֹת דִּכְתִיב גַּבֵּי תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים בְּסֵפֶר יְשַׁעְיָה: מְדַיּוֹת נָשִׁים יִשְׂרְאֵלִיּוֹת שֶׁבְּמָדַי: פְּרוּפוֹת שֶׁמְּעַטָּפוֹת בַּסִּלִית וְתוֹלָה הָרְצוּעָה בְּשִׂפָּתָהּ הָאַחַת כְּנֶגֶד צַוָּארָהּ וּבְשִׂפָּתָהּ הַשֵּׁנִית כּוֹרֶכֶת אֶבֶן אוֹ אֱגוֹז וְקוֹשֶׁרֶת הָרְצוּעָה בִּכְרֹךְ וְאֵין הַסִּלִית נוֹפֶלֶת מֵעָלֶיהָ: פּוֹרֶפֶת כְּמוֹ קְרָסִים דְּמִתַּרְגְּמִינַן פּוֹרְפִין כָּל הַמְחַבֵּר בֶּגֶד לַחֲבֵרוֹ קְרֵי פְּרִיפָה: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תִּפְרוֹף לְכַתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת וּבְגְמ' פָּרִיךְ וְהָאֲמַרְתְּ רֵישָׁא פּוֹרֶפֶת: גְּמ' בַּת אַרְעָא מַכָּה שֶׁהִיא תַּחַת פַּרְסַת הָרֶגֶל וְקוֹשֶׁר בָּהּ סֶלַע לִרְפוּאָה: דַּאֲקוּשָׁא שֶׁהִיא קָשָׁה וּמְגִנָּה עַל הַמַּכָּה מְקוֹצִים וְיִתֵּדוֹת דְּרָכִים: שׁוּכְתָּא לְחִלּוּחִית הַיּוֹצֵא מִן הַכֶּסֶף וּבְלַע"ז רוי"ל וְקָפֶּה לְמַכָּה שֶׁכְּתָּא כְּמוֹ דְּשַׁתֵּךְ טְפֵי דְּאִלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דף כו.) וּמְשֻׁתָּכִין כַּנְּחֹשֶׁת דְּתַעֲנִית (דף ח.): לֶעֱבֵד טַסָּא דְּכַסְפָּא טִבְעָא לְמָה לִי אֶלָּא מִשּׁוּם צָרְתָּא דְּטִבְעָא מָעֲלֵיָא לְמַכָּה וְלָאו שֶׁכְּתָּא: לֶעֱבֵד פּוּלְסָא עִגּוּל שֶׁל עֵץ וְיָצוּר עָלָיו: אָמַר אַבָּיֵי דְּתַעֲנִית (דף ח.): לֶעֱבֵד טַסָּא דְּכַסְפָּא טִבְעָא לְמָה לִי אֶלָּא מִשּׁוּם צָרְתָּא דְּטִבְעָא מָעֲלֵיָא לְמַכָּה וְלָאו שֶׁכְּתָּא: לֶעֱבֵד פּוּלְסָא עִגּוּל שֶׁל עֵץ וְיָצוּר עָלָיו: אָמַר אַבָּיֵי ש"מ מִמַּתְנִי' דְּנָקֵט סֶלַע: כּוּלְּהוּ בַּהֲדֵי מָעֲלוּ לְהּ וּלְהָכִי נָקֵט סֶלַע דְּאִיתַּנְהוּ לְכוּלְּהוּ אֲקוּשָׁא וְשַׁכְּתָא וְצָרְתָּא: לֹא שָׁבֵק לְהוּ לְבָנָתֵיהּ כו': מְפָרֵשׁ לְקַמָּן טַעְמָא דְּכוּלְּהוּ: גְּנָיָאן גַּבֵּי הֲדָדֵי לֵישׁ זוֹ אֵצֶל זוֹ בְּעוֹדָן בְּתוּלוֹת: מְקָוְואוֹת בְּיוֹמֵי נִיסָן שֶׁל מַיִם מְכֻנָּסִין אוֹ סָמוּךְ לַנָּהָר וּמִמְּשִׁיךְ לְתוֹכָן מֵי הַנָּהָר וְטוֹבְלוֹת שָׁם: וּמַפָּצֵי בְּיוֹמֵי תִּשְׁרֵי שֶׁטּוֹבְלוֹת בְּפָרֶת וּמִפְּנֵי הַטִּיט שֶׁלֹּא יְהֵא חֲצִיצָה נוֹתְנוֹת הַמַּפָּץ תַּחַת רַגְלֵיהֶן: דְּצִבְעוֹנִין וְחֵיֵּשׁ לְמִשְׁלַח וְאַחְווֹיֵי: הַמְסוֹלְלוֹת מִתְחַכְּכוֹת מִשּׁוּם תַּאֲוָת תַּשְׁמִישׁ:

פְּסוּלוֹת לַכְּהוּנָּה. לָא — סָבַר כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵילְפָן גּוּפָא נוּכְרָאָה. [אב][א]וְעָבֵיד לְהוּ מִקְוֶה בְּיוֹמֵי נִיסָן, מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַב, דְּאָמַר רַב: מִטְרָא בְּמַעְרְבָא סָהֲדָא רַבָּה פְּרָת. סָבַר, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ הַנּוֹטְפִין עַל הַזּוֹחֲלִין. [ב]וּפְלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל. דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: נַהֲרָא מִכֵּיפֵיהּ מִיבְּרַךְ. וּפְלִיגָא דִּידֵיהּ אַדִּידֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין הַמַּיִם מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא פְּרָת בְּיוֹמֵי תִשְׁרֵי בִּלְבַד. [גד]פּוֹרֶפֶת עַל הָאֶבֶן כּוּ'. וְהָאָמַרְתְּ רֵישָׁא "פּוֹרֶפֶת"? אָמַר אַבָּיֵי: סֵיפָא אֲתָאן לְמַטְבֵּעַ. [הו]בָּעֵי אַבָּיֵי: אִשָּׁה מַהוּ שֶׁתַּעֲרִים וְתִפְרוֹף עַל הָאֱגוֹז לְהוֹצִיא לִבְנָהּ קָטָן בְּשַׁבָּת? תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר מַעֲרִימִין. תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַעֲרִימִין. [ג]תִּיבְּעֵי לְמַאן דְּאָמַר מַעֲרִימִין בִּדְלֵיקָה: הָתָם הוּא דְּאִי לָא שָׁרֵית לֵיהּ אָתֵי לְכַבּוּיֵי, אֲבָל הָכָא אִי לָא שָׁרֵית לֵיהּ לָא אָתֵי לְאַפּוּקֵי. אוֹ דִלְמָא, אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַעֲרִימִין בִּדְלֵיקָה, הָתָם — דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ, אֲבָל הָכָא — אֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ, אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי. תֵּיקוּ. מַתְנִי' הַקִּיטֵּעַ יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ — דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר,

וְרַבִּי

פְּסוּלוֹת לִכְהֻנָּה לְכֹהֵן גָּדוֹל דְּלָא הָוְיָא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה דאע"ג דְּכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹמֵהּ לָא הֲוָה הוֹאִיל וְדֶרֶךְ זְנוּת חֲשִׁיב לֵהּ לָאו אֹרַח אַרְעָא: דְּלָא לֵילְפָן גּוּפָא נֻכְרָאָה וְיִתְאַוּוּ לִשְׁכַּב עִם אִישׁ: מִטְרָא בְּמַעֲרָבָא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: סָהֲדָא רַבָּה פְּרָת מֵעִיד בְּדָבָר שֶׁהוּא יוֹרֵד מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְבָבֶל וְגָדֵל מִמֵּי הַגְּשָׁמִים וְיוֹדְעִין בְּנֵי בָבֶל שֶׁיָּרְדוּ גְּשָׁמִים בְּהָרֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וּשְׂמֵחִים עַל אֲחֵיהֶם וְאַבָּהּ דִּשְׁמוּאֵל נָמֵי כְּרַב סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר פְּרָת גָּדֵל וּמֵימָיו מִתְבָּרְכִין ע"י גְּשָׁמִים: וְסָבַר שֶׁמָּא יִרְבּוּ נוֹטְפִים הַיְנוּ גְּשָׁמִים עַל הַזּוֹחֲלִין הַנּוֹבְעִין וּתְנַן בְּמַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת (פ"ה מ"ה) הַזּוֹחֲלִין כְּמַעְיָן וְהַנּוֹטְפִין כְּמִקְוֶה וְשָׁנִינוּ בת"כ אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יָכוֹל מִלֵּא עַל כְּתֵפוֹ וְעָשָׂה מִקְוֶה בַּתְּחִלָּה יְהֵא טָהוֹר ת"ל מַעְיָן מַה מַעְיָן בִּידֵי שָׁמַיִם אַף מִקְוֶה בִּידֵי שָׁמַיִם אִי מַה מַעְיָן מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין אַף מִקְוֶה מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין ת"ל אַךְ מַעְיָן הַמַּעְיָן מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין וּמִקְוֶה מְטַהֵר בְּאַשְׁבֹּרֶן וּמַהוּ אַשְׁבֹּרֶן דְּקָווּ וְקָיְמִי לְאַפּוּקֵי שֶׁאִם הִטְבִּיל בּוֹ כֵּלִים דֶּרֶךְ זְחִילָתוֹ כְּשֶׁהֵן נִמְשָׁכִין וְיוֹרְדִים לַמִּקְוֶה לֹא עָלְתָה לָהֶם טְבִילָה דִּבּוֹר וּמִקְוֶה כְּתִיב דְּקָווּ וְקָיְמִי אֲבָל נוֹבְעִין מְטַהֲרִין כְּמוֹ שֶׁהֵן זוֹחֲלִין וּמוֹשְׁכִין מִגָּבוֹהַּ לְנָמוּךְ כְּדֶרֶךְ כָּל הַנְּהָרוֹת הִלְכָּךְ בְּיוֹמֵי נִיסָן שֶׁהַנְּהָרוֹת גְּדֵלִים מִמֵּי הַגְּשָׁמִים שֶׁל יְמֵי הַחֹרֶף וּמֵהַפְשָׁרַת הַשְּׁלָגִים חָיֵישׁ שֶׁמָּא יִרְבּוּ הַנּוֹטְפִין עַל הַזּוֹחֲלִין שֶׁנִּתּוֹסְפוּ בַּנָּהָר מִן הַגְּשָׁמִים עַל הַזּוֹחֲלִים הַחַיִּים וּבָטְלוּ הַזּוֹחֲלִין הַחַיִּים בַּנּוֹטְפִים וְאֵין תּוֹרַת מַעְיָן עֲלֵיהֶן לְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא בְּאַשְׁבֹּרֶן וַעֲבִיד לְהוּ מִקְוָאוֹת דְּקָווּ וְקָיְמִי וַאֲנִי קִבַּלְתִּי מֵרַבֵּינוּ הַלֵּוִי מִשּׁוּם דִּסְפֵק זִיבוּת נִינְהוּ וְזָבָה טְעוּנָה מַיִם חַיִּים וְאִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִיד שְׁמוּעָתוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן חֹמֶר בְּזָב מִבְּזָבָה שֶׁהַזָּב טָעוּן מַיִם חַיִּים וְזָבָה אֵינָהּ טְעוּנָה מַיִם חַיִּים וְחָזַרְתִּי וּבָדַקְתִּי לְפָרְשָׁהּ וְכֵן נִרְאֶה בְּעֵינַי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי וְרֻבָּא דְּעָלְמָא מְפָרְשִׁים נוֹטְפִין כְּשְׁאוּבִין וְלָאו מִלְּתָא הִיא דִּתְנַן הַנּוֹטְפִין כְּמִקְוֶה: דְּהָווּ לְהוּ שְׁאוּבִין ל"ג: מִכֵּיפֵהּ מִבָּרַךְ מִשְּׂפָתוֹ וּמִמְּקוֹרוֹ וּמִסַּלְעוֹ סֶלַע מִתַּרְגְּמִינַן כֵּפָּה מִכֵּיפֵהּ מִבָּרַךְ וְלֹא מִמֵּי הַגְּשָׁמִים: וּפְלִיגָא דִּידֵהּ אַדִּידֵהּ דִּשְׁמוּאֵל אַשְּׁמוּאֵל: אֵין הַמַּיִם מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין אֵין מְטַהֲרִין אָדָם וְכֵלִים הַטּוֹבְלִין בָּהֶן דֶּרֶךְ זְחִילָה וְצָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָן לַמִּקְוֶה וְלִטְבֹּל בַּמִּקְוֶה: אֶלָּא פְּרָת בְּיוֹמֵי תִשְׁרֵי שֶׁחָדְלוּ הַגְּשָׁמִים וְרַבּוּ הַזּוֹחֲלִין עֲלֵיהֶם וְיֵשׁ תּוֹרַת מַעְיָן עַל נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין אַלְמָא סְבִירָא לֵהּ שֶׁגְּדֵלִין מִמֵּי הַגְּשָׁמִים וַאֲנִי שָׁמַעְתִּי בִּבְכוֹרוֹת מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין שֶׁהַנּוֹטְפִין שֶׁבְּתוֹכָן מְטַהֲרִין בְּרִבּוּי הַזּוֹחֲלִין וְיִתְבַּטְּלוּ הַנּוֹטְפִין בָּהֶן לִהְיוֹת זָב וְזָבָה טוֹבְלִין בָּהֶן בִּשְׁבִיל הַזּוֹחֲלִין: וְהָא אֲמַרְתְּ רֵישָׁא פּוֹרֶפֶת וְהַהִיא וַדַּאי לְכַתְּחִלָּה קָאָמַר בְּשַׁבָּת דְּאִי מִבְּעוֹד יוֹם וּלְאַשְׁמוֹעִינַן דְּיוֹצְאָה בּוֹ בְּשַׁבָּת הָא תְּנָא רֵישָׁא מִדַּיּוֹת פְּרוּפוֹת: סֵיפָא דְּקָתָנֵי לֹא תִּפְרֹף: אֶתְאַן לְמַטְבֵּעַ דְּלָאו בַּר טִלְטוּל הוּא אֲבָל אֶבֶן שֶׁהִקְצָה לְכָךְ רָאוּי לְטִלְטוּל: לְהוֹצִיא לִבְנָהּ הַקָּטָן לְאוֹכְלוֹ: תִּבְעֵי לְמַאן דְּאָמַר פְּלוּגְתָּא בְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכ.) לוֹבֵשׁ כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לִלְבּוֹשׁ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וַאֲפִלּוּ עֶשְׂרָה חֲלוּקִים זֶה עַל זֶה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר שְׁמֹנָה עָשָׂר כֵּלִים כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא לוֹבֵשׁ בְּחוֹל: דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ כְּגוֹן מוֹכְרֵי כְסוּת מוֹצִיאִין אוֹתוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ: מַתְנִי' הַקִּטֵּעַ שֶׁנִּקְטְעָה רַגְלוֹ: יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ דְּמִנְעָל דִּידֵהּ הוּא:

פְּסוּלוֹת לִכְהֻנָּה פֵּי' לִכְהֻנָּה גְּדוֹלָה דְּלָאו בְּתוּלָה שְׁלֵמָה הִיא וְאַע"ג דְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּימֵי שְׁמוּאֵל לָא הֲוָה הָיָה מַחְמִיר וי"מ מִשּׁוּם זוֹנָה וּפְסוּלוֹת אַף לְכֹהֵן הֶדְיוֹט וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶ' הֶעָרֵל (יְבָמוֹת עו.) דְּקָאָמַר הָתָם לֵית הִלְכְתָא [לֹא כִּבְרָא וְלֹא] כְּאַבָּא (עַד דְּקָאָמַר) [וְקָאָמַר] וַאֲפִלּוּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר דְּאָמַר פָּנוּי הַבָּא עַל הַפְּנוּיָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת עֲשָׂאָהּ זוֹנָה כו' מַשְׁמַע דְּטַעְמָא מִשּׁוּם זוֹנָה: **סָהֲדָא** רַבָּה פְּרָת פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס פְּרָת מֵעִיד שֶׁהוּא יוֹרֵד מא"י לְבָבֶל וְגָדֵל מִמֵּי גְּשָׁמִים וְלָא נְהִירָא שֶׁהֲרֵי בָּבֶל בְּמִזְרַח א"י קָאֵי וְכָל הַנְּהָרוֹת יוֹרְדִים מִמִּזְרָח לַמַּעֲרָב לְכָךְ פר"ת שֶׁהָיוּ מַכִּירִים שֶׁיָּרְדוּ הַגְּשָׁמִים לא"י ע"י שֶׁחוֹזֵר פְּרָת לַאֲחוֹרָיו עַל יְדֵי גְּדִילָתוֹ בא"י מִתּוֹךְ הַגְּשָׁמִים: **שֶׁמָּא** יִרְבּוּ הַנּוֹטְפִים פֵּרוּשׁ מֵי גְּשָׁמִים עַל מֵי נְהָרוֹת שֶׁהָיוּ זוֹחֲלִין וְהָווּ לְהוּ מִקְוֶה וְאָמְרִינַן דְּאֵין מִקְוֶה מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין כ"א בְּאַשְׁבֹּרֶן דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת מִקְוָאוֹת (פ"ה מ"ה) הַזּוֹחֲלִין כְּמַעְיָן וְהַנּוֹטְפִין כְּמִקְוֶה וְתַנְיָא בת"כ יָכוֹל מִלֵּא מַיִם עַל כְּתֵפוֹ וַעֲשָׂאוֹ מִקְוֶה בִּתְחִלָּה יְהֵא טָהוֹר תַּלְמוּד לוֹמַר מַעְיָן מַה מַעְיָן בִּידֵי שָׁמַיִם אַף מִקְוֶה בִּידֵי שָׁמַיִם אִי מַה מַעְיָן מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין אַף מִקְוֶה מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין פֵּי' אַף בְּזוֹחֲלִין וכ"ש בְּאַשְׁבֹּרֶן תַּלְמוּד לוֹמַר אַךְ מַעְיָן מַעְיָן מְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין וּמִקְוֶה בְּאַשְׁבֹּרֶן וּמַהוּ אַשְׁבֹּרֶן דְּקָווּ וְקָיְמִי וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים שֶׁלֹּא הָיָה רוֹצֶה לְהַטְבִּילָן בָּהֶן מִשּׁוּם דְּהָווּ לְהוּ סְפֵק זָבוֹת וְזָב וְזָבָה טְעוּנִים מַיִם חַיִּים וְשֶׁמָּא יִרְבּוּ הַנּוֹטְפִין וְהָווּ לְהוּ מְכֻנָּסִין וְלָא נְהִירָא חֲדָא דמ"ט עֲבִיד לְהוּ מִקְוָאוֹת וְהָא בָּעֵינַן מַיִם חַיִּים וְעוֹד (דבת"כ) [דְּבַתּוֹסֶפְתָּא פ"ג דְּזָבִים] קָאָמַר חֹמֶר בְּזָב מִבְּזָבָה שֶׁהַזָּב טָעוּן מַיִם חַיִּים וְהַזָּבָה אֵינָהּ טְעוּנָה מַיִם חַיִּים וא"ת וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֵין הַמַּיִם מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין אֶלָּא פְּרָת בְּיוֹמֵי תִשְׁרֵי זָב דְּבָעֵי מַיִם חַיִּים אֵיךְ יִטְבֹּל בְּיוֹמֵי נִיסָן וי"ל בְּמַעְיָן מְכֻסֶּה שֶׁאֵין מֵי גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּתוֹכוֹ וא"ת אַמַּאי חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא יִרְבּוּ הַנּוֹטְפִים לֵימָא קַמָּא קַמָּא בְּטִיל כִּדְאָמַר בְּפֵ"ה דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף עג.) הַמְעָרֶה יֵין נֶסֶךְ לַבּוֹר אֲפִלּוּ כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ כָּשֵׁר דְּאָמְרִינַן קַמָּא קַמָּא בְּטִיל וי"ל דְּלָא מְהַנֵּי טַעְמָא דְּקַמָּא קַמָּא בְּטִיל כֵּיוָן שֶׁהָאִסּוּר רַבָּה מִכַּשִּׁעוּר וְהַהִיא דְּיֵין נֶסֶךְ דְּקָאָמַר קַמָּא קַמָּא בְּטִיל הַיְנוּ קֹדֶם שֶׁרַבָּה הָאִסּוּר עַד כְּדֵי נְתִינַת טַעַם בַּהֶתֵּר: **דְּאָמַר** שְׁמוּאֵל נַהֲרָא מִכֵּיפֵהּ מִתְבָּרֵךְ פֵּי' מִמְּקוֹמוֹ וּמִסַּלְעוֹ סֶלַע מְתַרְגֵּם כֵּיפֵהּ מִנְּבִיעָתוֹ מִתְבָּרֵךְ וְלֹא מִמֵּי גְּשָׁמִים וא"ת וְהָא קָא חָזֵינַן שֶׁמֵּחֲמַת הַגְּשָׁמִים הֵם גְּדֵלִים וי"ל כִּדְאָמַר בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (דַּף כה:) שֶׁאֵין לְךָ טֶפַח יוֹרֵד מִלְמַעְלָה שֶׁאֵין טְפָחַיִם עוֹלִים כְּנֶגְדּוֹ מִלְּמַטָּה ואור"ת דְּהִילְכְתָא כְּוָתֵהּ דִּשְׁמוּאֵל וּמַיְתִי רְאָיָה מִפֶּרֶק בָּתְרָא דִבְכוֹרוֹת (דַּף נה:) דְּתַנְיָא רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר לֹא פְּרָת שְׁמוֹ אֶלָּא יוּבַל שְׁמוֹ וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ פְּרָת שֶׁמֵּימָיו פָּרִין וְרָבִין וְלָאו דַּוְקָא נָקַט פְּרָת דה"ה לְכָל נְהָרוֹת וְהָא דְּנָקַט פְּרָת מִשּׁוּם שֶׁהוּא גָּדוֹל מִכָּל נְהָרוֹת וּלְפִי שֶׁהוּא מא"י וְקָאָמַר הָתָם מְסַיַּע לֵהּ לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר נַהֲרָא מִכֵּיפֵהּ מִתְבָּרֵךְ וְעַל זֶה אָנוּ סוֹמְכִין לִטְבֹּל בִּנְהָרוֹת אֲפִלּוּ אִם גָּדְלוּ מְאֹד: **הַקִּטֵּעַ** יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ פ"ה קִטֵּעַ שֶׁנִּקְטְעָה רַגְלוֹ עוֹשֶׂה כְּמִין דְּפוּס רֶגֶל וְחוֹקֵק בּוֹ מְעַט לָשׂוּם רֹאשׁ שׁוֹקוֹ בְּתוֹכוֹ וְאֵינוֹ [ס"א וְהוּא] נִסְמָךְ עָלָיו ומש"ה יוֹצֵא בְּקַב שֶׁלּוֹ דְּמִנְעָל דִּידֵהּ הוּא וְר' יוֹסֵי אוֹסֵר דְּלָאו תַּכְשִׁיט הוּא וְאֵינוֹ מִנְעָל וְהָוֵי מַשּׂוֹי וְהִקְשָׁה רַבֵּינוּ תָּם דִּבְמַסֶּכֶת יוֹמָא (דַּף ח: וְשָׁם) מַשְׁמַע דלכ"ע מִנְעָל הוּא וְאָסוּר לִנְעֹל בּוֹ ביוה"כ וּלְעִנְיַן שַׁבָּת בְּהָא הוּא דִּפְלִיגֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי גָּזַר דִּילְמָא מִפְּסִיק וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי וְרַבִּי מֵאִיר לֹא גָּזַר וי"ל דה"נ בְּהָא פְּלִיגֵי דְּטַעְמָא דר' יוֹסֵי דְּכֵיוָן דְּלָא הָוֵי שֶׁל עוֹר לָא מְהַדֵּק וְאִיכָּא לְמֵחַשׁ דִּילְמָא מִפְּסִיק וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי אַךְ קָשֶׁה מֵהָא דְּאָמַר בַּגְּמָרָא חָלְצָה בְּסַנְדָּל כו' חֲלִיצָתוֹ כְּשֵׁרָה וְאָמַר שְׁמוּאֵל ר"מ הוּא מַשְׁמַע דִּלְר' יוֹסֵי חֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה וְאַמַּאי כֵּיוָן דְּמִנְעָל הוּא וְי"ל דְּהַאי נַמִּי בְּהָא תַּלְיָא דְּכֵיוָן דִּלְעִנְיַן שַׁבָּת גָּזַר דִּילְמָא מִפְּסִיק אֵינוֹ רָאוּי לְהַלֵּךְ בּוֹ וְדָמֵי לְקָטָן שֶׁחָלַץ בְּמִנְעָל גָּדוֹל דַּחֲלִיצָתוֹ פְּסוּלָה כִּדְאִיתָא בְּפֶ' מִצְוַת חֲלִיצָה (יבות קג:) מִשּׁוּם דִּנְעָלוֹ כְּתִיב נַעֲלוֹ הָרָאוּי לוֹ וא"ת הֵיכִי גָּזְרֵי דִּילְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי הֲלֹא אֵין לוֹ אֶלָּא רֶגֶל אֶחָד וְאִי נָפַל לֹא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ וְאוֹמֵר ר"י דְּמַיְירֵי שֶׁנּוֹשֵׂא בְּיָדוֹ מַקֵּל וְעִקַּר הֲלִיכָתוֹ הִיא בִּסְמִיכַת הַמַּקֵּל וְהַשְׁתָּא אִי נַמִּי מִפְּסִיק יוּכַל לְהַלֵּךְ מִכָּאן יֵשׁ לְהַתִּיר לְמִי . שֶׁכָּוְצוּ גִּידֵי שׁוֹקָיו לָלֶכֶת בְּמַקְלוֹ בְּשַׁבָּת וְהָרַב פור"ת פֵּי' דְּקִטֵּעַ יֵשׁ לוֹ סֶמֶךְ שֶׁקּוֹשֵׁר בְּכַרְעוֹ וּמַגִּיעַ לָאָרֶץ וְהַשּׁוֹק כְּפוּפָה לַאֲחוֹרֶיהָ וּבְרֹאשׁ הַשּׁוֹק בִּמְקוֹם הָרֶגֶל עוֹשֶׂה לוֹ קַב לְהֵרָאוֹת כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֶגֶל וּבְהָא פְּלִיגֵי ר' יוֹסֵי סָבַר כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִסְמָךְ עָלָיו אֶלָּא תָּלוּי בָּאֲוִיר חָיְישִׁינַן דִּלְמָא נָפֵל ור"מ לָא חָיֵישׁ וּלְפִי זֶה אֵין רְאָיָה לְהַתִּיר מִסֵּיפָא דְּמַתְנִיתִין דְּאֵינוֹ אוֹסֵר אֶלָּא סְמוּכוֹת שֶׁלּוֹ לְפִי שֶׁשּׁוֹקָיו תְּלוּיִין בָּאֲוִיר וְדִלְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי (אֲבָל הַכִּסֵּא) וְהַסַּפְסָלִים שֶׁבְּיָדָיו אֵינוֹ אוֹסֵר וְאִינְהוּ הָווּ דּוּמְיָא דְּמַקֵּל וק"ק לְפִי זֶה אַמַּאי מְטַמֵּא לֵיהּ רַבָּא מִשּׁוּם מִדְרָס כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִסְמָךְ עָלָיו וְשֶׁמָּא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב פְּעָמִים הוּא נִסְמָךְ עָלָיו וּלְכָךְ עוֹשֶׂה לוֹ בֵּית קִבּוּל כְּתִיתִין שֶׁלֹּא יַזִּיק בְּקֶשֶׁר הָעֵץ כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' ב:
ב מיי' פט"י מהל' מקואות הל' יג, סמג עשין רמח:
ג טוש"ע או"ח סי' שג סעי' כב:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שג סעי' כג:
ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יב:

מסורת הש"ס

א בכורות נה:
ב בכורות נה:; נדרים מ.
ג יומא פה.

מסורת הש"ס

א שבועות מז.

ב יבמות קא.; משנה יבמות

ג יבמות קג:; יבמות קנ.

ד יבמות קז:

ה משנה ביצה

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף מאן לא הודו לו. ברמב"ן במלחמות רפ"ח דיומא גרס כאן רבא אמר:

רש"י ד"ה טמא וכו' אבל שוקו אינו מיטלטל. עיין לקמן דף פא ע"א תוס' ד"ה חפי פותחות:

וז' יוסי אוסר דלאו תכשיט הוא: ואם יש לו בית קבול כתיתין שנחקק בו כדי קבול כתיתין של בגדים רבין ומוכין להניח ראש שוקו עליהן: טמא טמאת מגע אבל אם אין לו אלא בית קבול ראש שוקו ואינו מניח שם כתיתין לאו בית קבול לטמאה והוה ליה כפשוטי כלי עץ ודומיא דשק בעינן שקבול שלו עשוי לטלטל עם שוקו אינו מטלטל ע"ג הכלי: סמוכות שלו סמוכות של קטע יש קטע בשתי רגליו מהלך על שוקיו ועל ארכבותיו ועושה סמוכות של עור לשוקיו: טמאין מדרס אם זב הוא דהא לסמיכת גופו עביד ומדרס הזב עושה אב השמאה: ויוצאין בהן בשבת דתכשיט הוא: ונכנסין בהן לעזרה דאע"ג דתנן (ברכות דף נד.) לא יכנס אדם להר הבית במנעלו הני לאו מנעל נינהו דלאו בראש רגלו הן: כפא יש קטע שיבשו וכוצו גידי שוקיו ואפי' על ארכבותיו אינו יכול לילך ועושין כמין כפא נמוך ויושב עליו וכשהוא מהלך נסמך על ידיו בספסלים קטנים ועוקר גופו מן הארץ ונדחף לפניו וחוזר ונח על אחוריו והכפא קשור לו מאחריו: סמוכות של אותו קטע עושה לה סמוכות של עור או של עץ לראשי שוקיו או רגליו התלויין וכשהוא נשען על ידיו ועוקר עצמו נשען גם על רגליו קצת: ואין יוצאין בהן בשבת רבותינו אומרים מפני שאינם צריכין לו כל כך ולא נהירא לי טעמא ואיכא למימר דאיידי דתלו ולא מנחי אארעא זמנין דמשתלפי: ואין נכנסין בהן בעזרה: מתניתין לוקטמין טלמשק"א נעשין לשחק להבעית תינוקות: טהורים מלקבל טמאה דאינו לא כלי תשמיש ולא תכשיט: גמ' היכי תנן הקטע יוצא ורבי יוסי אוסר או אין הקטע יוצא ורבי יוסי מתיר: בד שייראה: קיטונא חדר קטן של בית המדרש: סמך סמך ר' יוסי אוסר שתי תבות שיש בהן סמך סמך זו אצל זו: או של שמאל בימין סנדל של שמאל נעל בימין וחלצה בימין הוא דגמר רגל רגל ממצורע: מאן תנא דסנדל של עץ חשיב נעלו: סנדל של סיידין מוכרי סיד וכשמתעסקין בו נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור: ואמר רב הונא גרסי': מאן הודו לו ר' מאיר דאמר הקטע יוצא בקב שלו: ור' יוחנן בן נורי מטהר לעשות מקש אלא מעור זה לשון רבותי ולי נראה סנדל של סיידין פ"ה מוכרי הסיד וכשמתעסקין בסיד נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור זה לשון רבותי ול"נ סנדל של קש הוא וכפי' זה נראה דהכי תניא בתוספתא סנדל של קש ר' עקיבא מטמא כו': טמא מדרס ולא הודו לו וא"ת ואמאי לא הודו לו ומי גרע מכפת שאור שיחדו לישיבה דקיי"ל דטמא מדרס דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיחד למדרס טמא מדרס וי"ל דללשון שפרש רש"י של קש הוא ניחא דכיון דלאו בר קיימא הוא אינו טמא ולא דמי לכפת שאור שהוא בר קיימא והכי אשכחן במשניות דקתני גבי האלון והאגוז ורמון שחקקום תינוקות למד בהן עפר שמקבלין טמאה ואלו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שאינן מקבלין טמאה לפי שאינן מתקיימין ולשון שפרש שסנדל היו של עץ קשה שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של עץ ושמא י"ל דהיינו טעמא דמטהר סנדל דלא חשיב עביד להלוכא מה שמטיל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל לכלוך כמותו דכותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכוסף שרגילות לעשות לישיבה כמותה: כוורת הקש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא ואם תאמר והיכי מטמא (לענין טמא מת) כיון דלא חזי לישיבה לא מטמא מדרס ולענין טמאת מת הא לא כתיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ושק וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר

אבורבי יוסי אוסר. ואם יש לו בית קיבול כתיתין — טמא. גסמוכות שלו טמאין מדרס, ויוצאין בהן בשבת, ונכנסין בהן בעזרה. כפא וסמוכות שלו טמאין מדרס, ואין יוצאין בהן בשבת, ואין נכנסין בהן בעזרה. לוקטמין טהורין, ואין יוצאין בהן. (א)גמ׳ אמר ליה רבא לרב נחמן: היכי תנן? אמר ליה: לא ידענא. הילכתא מאי? אמר ליה: לא ידענא. איתמר, אמר שמואל: ״אין הקיטעה״, וכן אמר רב הונא: ״אין הקיטטעה״. אמר רב יוסף: הואיל ואמר שמואל ״אין הקיטעה״ ואמר רב הונא ״אין הקיטטעה״ — אנן נמי ניתני ״אין הקיטעה״. מתקיף לה רבא בר שילא: לא שמיע להו האי דמתני ליה רב חנן בר רבא לחייא בר רב קמיה דרב בקיטונא דבי רב? אין הקיטעה יוצא בקב שלו — דברי רבי מאיר, ורבי יוסי מתיר. ומחוי ליה רב: איפוך. אמר רב נחמן בר יצחק, וסימנא: ״סמך״ ״סמך״. (ב)ואף שמואל הדר ביה. דתנן: חלצה בסנדל שאינו שלו, בסנדל של עץ, או של שמאל בימין — חליצה כשרה. (ג)ואמרינן: מאן תנא? אמר שמואל: רבי מאיר היא, דתנן: הקיטעה יוצא בקב שלו — דברי רבי מאיר, רבי יוסי אוסר. ואף רב הונא הדר ביה, דתניא: סנדל של סיידין טמא מדרס, ואמש חולצת בו, ויוצאין בו בשבת — דברי רבי עקיבא, ולא הודו לו. (ד)ותניא ״הודו לו״! אמר רב הונא: מאן ״הודו לו״ — רבי יוסי. אמר רב יוסף: מאן ״לא הודו לו״ — רבי יוסי. אמר רב יוסף: מאן ״לא הודו לו״ — רבי יוחנן בן נורי. דתנן: כוורת של קש ושפופרת של קנים — רבי עקיבא מטמא, ורבי יוחנן בן נורי מטהר. (ה)אמר מר: סנדל של סיידין טמא מדרס. הא לאו לההילוכא עביד! אמר רב אחא בר רב עולא: שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו. (ו)ואם יש לו בית קיבול כתיתין — טמא. אמר אביי: טמא טומאת מת, ואין טמא מדרס. רבא אמר: אף טמא מדרס. (ז)אמר רבא: מנא אמינא להה — דתנן: עגלה של קטן — טמאה מדרס. ואביי אמר: התם סמיך עיולויה, הכא לא סמיך עיולויה. (ח)אמר אביי: מנא אמינא להה — דתניא: מגל של זקנים טהור מכלום! ורבא: התם

לתרוצי

סנדל של סיידין פ"ה מוכרי הסיד וכשמתעסקין בסיד נועלין אותו ושל עץ הוא מפני שהסיד שורף את העור זה לשון רבותי ול"נ סנדל של קש הוא וכפי' זה נראה דהכי תניא בתוספתא סנדל של קש ר' עקיבא מטמא כו': טמא מדרס ולא הודו לו וא"ת ואמאי לא הודו לו ומי גרע מכפת שאור שיחדו לישיבה דקיי"ל דטמא מדרס דגבי מדרס לא בעינן דומיא דשק דכל דבר המיחד למדרס טמא מדרס וי"ל דללשון שפרש רש"י של קש הוא ניחא דכיון דלאו בר קיימא הוא אינו טמא ולא דמי לכפת שאור שהוא בר קיימא והכי אשכחן במשניות דקתני גבי האלון והאגוז ורמון שחקקום תינוקות למד בהן עפר שמקבלין טמאה ואלו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שאינן מקבלין טמאה לפי שאינן מתקיימין ולשון שפרש שסנדל היו של עץ קשה שהרי ראוי הוא להתקיים כיון שהוא של עץ ושמא י"ל דהיינו טעמא דמטהר סנדל דלא חשיב עביד להלוכא מה שמטיל בו הואיל ואין רגילות לעשות מנעל לכלוכו כמותו דכותה בשפופרת כיון שאין רגילות לעשותה מקנים לא חשיבה כלי ולא דמי לכוסף שרגילות לעשות לישיבה כמותה: כוורת הקש ושפופרת של קנים ר"ע מטמא ואם תאמר והיכי מטמא (לענין טמא מת) כיון דלא חזי לישיבה לא מטמא מדרס ולענין טמאת מת הא לא כתיב בפרשה אלא כלי עץ ועור ובגד ושק וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר

רב הונא: מאן ״הודו לו״ — רבי מאיר, ומאן ״לא הודו לו״ — רבי יוסי. אמר רב יוסף: מאן ״לא הודו לו״ — רבי יוחנן בן נורי. דתנן: כוורת של קש ושפופרת של קנים — רבי עקיבא מטמא, ורבי יוחנן בן נורי מטהר. (ז)אמר מר: סנדל של סיידין טמא מדרס. הא לאו לההילוכא עביד! אמר רב אחא בר רב עולא: שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו. (ח)ואם יש לו בית קיבול כתיתין — טמא. אמר אביי: טמא טומאת מת, ואין טמא מדרס. רבא אמר: אף טמא מדרס. (ט)אמר רבא: מנא אמינא להה — דתנן: עגלה של קטן — טמאה מדרס. ואביי אמר: התם סמיך עיולויה, הכא לא סמיך עיולויה. (י)אמר אביי: מנא אמינא להה — דתניא: מגל של זקנים טהור מכלום! ורבא: מאן ״הודו לו״ — רבי יוסי. אמר רב יוסף: מאן ״לא הודו לו״ — רבי יוחנן בן נורי. דתנן: כוורת של קש ושפופרת של קנים — רבי עקיבא מטמא, ורבי יוחנן בן נורי מטהר. (יא)אמר מר: סנדל של סיידין טמא מדרס. הא לאו לההילוכא עביד! אמר רב אחא בר רב עולא: שכן הסייד מטייל בו עד שמגיע לביתו. (יב)ואם יש לו בית קיבול כתיתין — טמא. אמר אביי: טמא טומאת מת, ואין טמא מדרס. רבא אמר: אף טמא מדרס. (יג)אמר רבא: מנא אמינא להה — דתנן: עגלה של קטן — טמאה מדרס. ואביי אמר: התם סמיך עיולויה, הכא לא סמיך עיולויה. (יד)אמר אביי: מנא אמינא להה — דתניא: מגל של זקנים טהור מכלום! ורבא: התם

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סעי' טו:

ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' טז:

ד מיי' פכ"ה מהל' כלים הל' יח:

ה מיי' פכ"ה מהל' כלים הל' יט:

ו מיי' פכ"ה מהל' כלים הל' טז:

ז מיי' פכ"ה מהל' כלים הל' יז:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סע' כ:
ב מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שכח סע' מ מג:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שכח סע' מא:
ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כג:
ז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא:
ט טוש"ע או"ח סי' שג סע' בד:
י מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

קְשׁוּרֵי פִּי' הַקּוּנְטְרֵס אשקצ"ש וְהַקְּשָׁה בְּקוּנְטְרֵס ור"י תֵּרֵץ דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָם עֲשׂוּיִים לְתַרּוֹצֵי סְגֵי לְתַקֵּן פְּסִיעוֹתָיו וְלִקְלוֹף קוֹמָה מִפְּנֵי שֶׁרַגְלָיו וְשׁוֹקָיו רוֹתְתוֹת וְלֹא לְסָמְכָה כָּל גּוּפוֹ: אֲנִי שׁוֹנֶה אִשָּׁה חוֹלָצֶת בָּהֶן אַלְמָא נָעֲל קָרִינָא בֵּהּ: חַמְרָא דְּאַפְּפָא חֲמוֹר הַנִּשָּׂא בַּכְּתֵפַיִם הַלַּיצָנִים עוֹשִׂין אוֹתוֹ וְנִרְאֶה כְּמִי שֶׁרוֹכֵב עָלָיו וּבְמִקּוֹמֵנוּ נִקְרָא אַרדפיס"א: קְשׁוּרֵי אשקצ"ש שֶׁמְּהַלְכִין בָּהֶם בְּמָקוֹם טִיט וְקָשְׁיָא לִי נְהִי דְּטָהוֹרִין מִשּׁוּם מַגָּע דְּפָשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ נִינְהוּ אֲבָל מִן הַמִּדְרָס לְמָה טְהוֹרִין: פִּרְמֵי טַלְמוֹסְקָא הַנִּקְשֶׁרֶת עַל הַפַּרְצוּף לְהַבְעִית הַבָּנִים קְטַנִּים: מַתְנִי' בִּקְשָׁרִים מְפֻרָשׁ בַּגְּמָרָא: בְּזֵגִין אישקליט"ש שֶׁל זָהָב לְנוֹי: גְּמ' אַדָּא מְרֵי כְּף שְׁמוֹ: קְשָׁרֵי פּוּאָה גרנצ"א קוֹשְׁרִים בִּקְשָׁרִים וְתוֹלִין בַּצַּוָּאר לְרְפוּאָה וְלֹא יַדְעִתִּי לְאֵיזֶה חֹלִי: מוֹקְמֵי מַעֲמִידִין הַחֹלִי שֶׁלֹּא יִגְדַּל: ה' קְשָׁרִים: מַסּוּ מִתְרַפְּאִין: נִגְרֵי פְּסִיעוֹת: נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא נָפַל רְפוּאַת הַפּוּאָה בַּבּוֹר דְּאֵין אָדָם נִזְהָר בְּכָל אֵלּוּ: מַאי אִרְיָא בָּנִים לְרַב יְהוּדָה פָּרִיךְ אִי קְשׁוּרִין דְּמַתְנִי' לִרְפוּאַת חֹלִי נִינְהוּ מַאי אִרְיָא בָּנִים: גְּעָגּוּעִין ברמור"ט מְגַעְגְּעִין עֲלֵיהֶן וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפָּרֵד מֵהֶן וּרְפוּאָה זוֹ לֹא שַׁכִּיחָא בְּנָקֵבוֹת שֶׁאֵין הָאָב מְחַבְּבָן כָּל כָּךְ מִתְחַלְּתָן שֶׁיִּהְיוּ מְגַעְגְּעִין עֲלֵיהֶן: תְּפִלִּין שֶׁיֵּד יְמִינוֹ קוֹשַׁרְתּוֹ לְשָׁמְאלוֹ וְהוּ סִימָן לְגַרְסָא: סַכָּנְתָא שְׁמַגְנְגֵּעַ יוֹתֵר מִדַּאי: סְחוּפֵי כִּסָּא כּוֹס שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הֶבֶל כְּגוֹן שְׁעָרוֹ מִמֶּנּוּ מַיִם חַמִּין וְכוֹפֶהוּ עַל הַטְּבוּר לְמִי שֶׁחַשׁ בְּמַעַיו וְאוֹחֵז הַכּוֹס אֶת הַבָּשָׂר וּמוֹשְׁכוֹ בִּמְקוֹמָן: לְסוּף בְּכַפּוֹת יָדָיו וְרַגְלָיו: דָּרַב הוּנָא מִבֵּי רַב שָׁהָיָה בָּא מִבֵּי רַב שָׁהוּא רַבּוֹ וְכֵן רַב מִבֵּי ר' חִיָּא וְר' חִיָּא מִבֵּי רַבִּי: מְכַסְּמֵי שְׂכוֹפְלִין שֶׁהָיוּ מַשְׁקִין אֶת הַתַּלְמִידִים וְאֵלּוּ מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּבִין הֵן הָיוּ עוֹשִׂין לָהֶן דָּבָר לְהַפֵּג אֶת יֵינָן: לְגַוַּיְתָא דִּידֵיהוּ תּוֹכֵי יָדֵיהֶם דְּהַיְנוּ כַּף: דְּצַיָּיל שָׁהוֹלֵךְ וְנַעֲשָׂה מֻחָם הַבָּשָׂר: שִׁיעָא דַּדְנָא מְגוּפַּת הֶחָבִית: דְּצַיָּיל הַאי שִׁיעָא מֵחֲמַת הַמַּיִם: לַחְנָק מִי שֶׁנִּפְרְקָה חֲלָיָא שֶׁל מַפְרֶקֶת צַוָּארוֹ וְנוֹפֶלֶת בְּגָרוֹנוֹ תּוֹלִין אוֹתוֹ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁיְּהֵא צַוָּארוֹ נִפְשָׁט וְדוֹמֶה לַחֲנִיקָה: לְפוּפֵי לְכַרְכּוֹ בִּבְגָדִים וְקוֹשְׁרוֹ בַּחֲגוֹרָה רְחָבָה וּמְתַיְּשְׁבִין פְּרָקֵי אֲבָרָיו שֶׁהֵן רַכִּין וְנִשְׁמָטִין בְּחָבְלֵי הַלֵּדָה וְקוֹרִין אנמלטויי"ר בְּלַע"ז: מַתְנֵי בָּנִים שְׁתֵּי שְׁמוּעוֹת דְּאֵירִי בְּקַטָּנִים הָיָה שׁוֹנֶה בְּשֵׁם רַבִּי (אַבָּא) בַּר הוּנָא מִשְּׁמֵהּ דְּרַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: בֵּן חֲדָא שְׁמַעְתָּא דְּאֵירִי בְּקַטָּן מַתְנֵי בְּשְׁמֵהּ: תַּרְוַיְהוּ גַּעְגּוּעִין וְלִפּוּפֵי: כָּל מְגַיְּנֵי כָּל לְחִישׁוֹת וּמִפְּנֵי שֶׁכּוֹפְלִין אוֹתָן יֵשׁ ג' פְּעָמִים וְיֵשׁ יוֹתֵר קָרֵי לְהוּ מְגַיְּנֵי: בְּשָׁמָא דְּאִמָּא פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִית: דְּמִפָּרְשִׁי כָּל לְחָשִׁים שֶׁמְּפָרֵשׁ מִנַּיִן כַּמָּה פְּעָמִים שֶׁיֹּאמְרוּ וְיִכָּפְלוּ אוֹתוֹ: כְּדִמְפָרְשִׁי כּוֹפְלִין אוֹתוֹ כְּפִי מְגַיְּנוֹ וּדְלָא מִפָּרְשִׁי בָּהֶם סְתָם כְּפִילָתָן אַרְבָּעִים וְחַד זִמְנִין: אֶבֶן תְּקוּמָה אֶבֶן שֶׁנּוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ נָשִׁים עוֹבְרוֹת שֶׁלֹּא יַפִּילוּ וְקוֹרִין לָהּ קוטאנ"א בְּלַע"ז: בְּמִשְׁקָל שׁוּם דָּבָר שֶׁשְּׁקָלוּהוּ כְּנֶגְדָּהּ: וְלֹא שֶׁהַפִּילָה וְלֹא תֹּאמַר שֶׁלֹּא הֵתִירוּ לָצֵאת בָּהּ אֶלָּא לְאִשָּׁה שֶׁעָלוּלָה לְהַפִּיל עֲבָרָה שֶׁהַפִּילָה כְּבָר עֻבָּר אֶחָד: וְלֹא שֶׁעִבְּרָה שֶׁיָּדוּעַ לָהּ שֶׁהִיא מְעֻבֶּרֶת: וְהוּא דְּאַכַּוִּין וּתְקַל שָׁנְמָצָא לְאַשְׁתָּא

אֶלָּא לְכָלָּת דֶּרֶךְ הֲעָבָרָה בְּטִיט אֵינוֹ טָמֵא מִדְרָס וּבְעָרוּךְ פֵּרֵשׁ דְּקְשׁוּרֵי הֵינוּ אשקצ"ש שֶׁעוֹשִׂין הֲלִיצָנֵי וְהֵן גְּבוֹהִין מְאֹד וְאֵינָן אֶלָּא לְרַכֵּד עֲלֵיהֶן וְלֹא לְהִלּוֹךְ עֲבִידִי:

לְתַרּוֹצֵי סְגוֹנְיָא עֲבִידָא, הָכָא — לְסָמוֹךְ עִילָּוֵיהּ הוּא דַּעֲבִידָא, וְסָמֵיךְ עֲלֵיהּ. טְמֵאִין מִדְרָס, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת, וְאֵין נִכְנָסִין בָּהֶן לָעֲזָרָה. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: "נִכְנָסִין בָּהֶן לָעֲזָרָה". אָמַר לֵיהּ: אֲנִי שׁוֹנֶה "אִשָּׁה חוֹלָצֶת בּוֹ", וְאַתְּ אָמַרְתְּ "נִכְנָסִין"?! תְּנִי "אֵין נִכְנָסִין בָּהֶן לָעֲזָרָה". [א]לוּקְטָמִין טְהוֹרָה. מַאי לוּקְטָמִין? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: חֲמָרָא דְּאַבַּפָּא. רָבָא בַּר פָּפָּא אָמַר: קִישָׁרֵי. רָבָא בַּר רַב הוּנָא אָמַר: פְּרָמֵי. מַתְנִי' הַבָּנִים יוֹצְאִין בְּקִשָּׁרִים וּבְנֵי מָלְכִים בְּזוֹגִין, וְכָל אָדָם — אֶלָּא שֶׁדִּבְּרוּ חֲכָמִים בַּהוֹוֶה. גְּמ' מַאי קִשָּׁרִי? אָמַר אַדָּא מָרִי אָמַר רַב נָחְמָן בַּר בָּרוֹךְ אָמַר רַב אָשֵׁי בַּר אָבִין אָמַר רַב יְהוּדָה: קְשׁוּרֵי פּוּאָה. אָמַר אַבָּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: תְּלֹתָא — מוֹקְמִי, חֲמִשָּׁה — מַסּוּ, שִׁבְעָה — אֲפִילּוּ לִכְשָׁפִים מְעַלּוּ. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: וְהוּא דְּלָא חֲזֵי לֵיהּ שְׁמֻשָּׁא וְסֵיהֲרָא, וְלָא חֲזֵי מִיטְרָא, וְלָא שְׁמִיעַ לֵיהּ קַל בַּרְזִלָּא, וְקַל תַּרְנוּגְלָא, וְקַל נְיָגְרֵי. אָמַר רַב נָחְמָן בַּר יִצְחָק: נָפַל פּוּתָא בְּבֵירָא. מַאי אִירְיָא בָּנִים? אֲפִילּוּ בָּנוֹת נָמֵי! מַאי אִירְיָא קְטַנִּים? אֲפִילּוּ גְּדוֹלִים נָמֵי! אֶלָּא מַאי קִשָּׁרִים — כִּי הָא דְּאָמַר אָבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר גּוּרְיָא: בֵּן שָׁיֵּשׁ לוֹ גַּעֲגּוּעִין עַל אָבִיו — נוֹטֵל רְצוּעָה מִמְּעַל שֶׁל יָמִין וְקוֹשֵׁר לוֹ בְּשִׂמְאלוֹ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: וְסִימָנֵיךְ — תְּפִילִּין, וְחִילּוּפָא סַכָּנְתָא. [ב]אָמַר אָבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: סְחוֹפֵי כָּסָא אַטִּיבּוּרֵי בְּשַׁבָּתָא — שַׁפִּיר דָּמֵי. [ג]וְאָמַר אָבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: מוּתָּר לְסוּפוֹ שֶׁמָּן וּמֶלַח בְּשַׁבָּת. כִּי הָא דְּרַב הוּנָא מִבֵּי רַב, וְרַב מִבֵּי רַבִּי חִיָּיא, וְרַבִּי חִיָּיא מִבֵּי רַבִּי, כִּי הֲווֹ מִיבַּסְמִי מַיָּיתוּ מִשְׁחָא וּמִילְחָא, וְשָׁיְיפִי לְהוּ לְגַוַּיְיתָא דִּידַיְיהוּ וְגַוַּיְיתָא דְּכַרְעַיְיהוּ, וְאָמְרִי: "כִּי הֵיכִי דְּצָיֵיל הָא מִישְׁחָא לֵיצֵיל חַמְרֵיהּ דְּפָלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָתָא". וְאִי לָא — מַיְיתֵי שִׁיעָא דַּדְנָא וְשָׁרֵי לֵיהּ בְּמַיָּא, וְאָמַר: "כִּי הֵיכִי דְּצָיֵיל הַאי שִׁיעָא לֵיצֵיל חַמְרֵיהּ דְּפָלָנְיָא בַּר פְּלָנְיָתָא". [ד]וְאָמַר אָבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: מוּתָּר לְחַנֵּק בְּשַׁבָּת. [ה]וְאָמַר אָבִין בַּר הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: לַסּוֹפֵי יָנוֹקָא בְּשַׁבָּתָא — שַׁפִּיר דָּמֵי. רַב פָּפָּא מַתְנֵי "בָּנִים", רַב זְבִיד מַתְנֵי "בֵּן". רַב פָּפָּא מַתְנֵי "בָּנִים", וְתַרְוַיְיהוּ מַתְנֵי לְהוּ בְּאָבִין בַּר הוּנָא. רַב זְבִיד מַתְנֵי "בֵּן" — קַמַּיְיתָא מַתְנֵי בְּאָבִין בַּר הוּנָא, וְהַאי מַתְנֵי לַהּ בְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה. דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: לַסּוֹפֵי יָנוֹקָא בְּשַׁבָּתָא — שַׁפִּיר דָּמֵי. אָמַר אַבָּיֵי, אֲמָרָה לִי אֵם: כֹּל מִנְיָינֵי — בִּשְׂמָא דְּאִימָּא, וְכֹל קְטָרַי — בִּשְׂמָאלָא. וְאָמַר אַבָּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: כֹּל מִנְיָינֵי דְּמִפָּרְשִׁי, וּדְלָא מְפָרְשִׁי — אַרְבְּעִין וְחַד זִמְנִי. [ו]תָּנוּ רַבָּנָן: יוֹצְאִין בְּאֶבֶן תְּקוּמָה בְּשַׁבָּת. מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר אָמְרוּ: אַף בְּמִשְׁקָל אֶבֶן תְּקוּמָה. וְלֹא שֶׁהַפִּילָה, אֶלָּא שֶׁעִבְּרָה, אֶלָּא שֶׁמָּא תְּתַעַבֵּר וְתַפִּיל. אָמַר רַב יֵימַר בַּר שֶׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי: וְהוּא דְּאִיכַּוִּון וְאִיתְקַל. בְּעֵי אַבָּיֵי: מִשְׁקָל דְּמִשְׁקָל מַאי? תֵּיקוּ. וְאָמַר אַבָּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: לְאִשְׁתָּא בַּת יוֹמָא — לִישְׁקוֹל זוּזָא חִיוּרָא, וְלִיזִיל לְמִלְחָתָא, וְלִיתְקוֹל מַתְקָלֵיהּ מִילְחָא, וְלִצְיְירֵיהּ בַּחֲלָלָא דְּבֵי צַוָּאר בְּנִירָא בָּרָקָא. וְאִי לָא — לִיתֵּיב אַפָּרְשַׁת דְּרָכִים, וְכִי חָזֵי שׁוּמְשָׁמָנָא גַּמְלָא דְּאַתְיָא בְּרֵישׁ דְּרָכִים, לִישְׁקְלֵיהּ וְלִישְׁדֵּייהּ בְּגוּבְתָא דְּנָחְשָׁא, וְלִיסְתְּמֵיהּ בַּאֲבָרָא, וְלִיחְתְּמֵיהּ בְּשִׁיתִּין גּוּשְׁפַּנְקֵי, וּלְבַרְזוֹלֵיהּ, וְלִידְרֵיהּ, וְלֵימָא לֵיהּ: "טְעוּנָךְ עֲלַי וּטְעוּנַאי עָלָךְ". אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא לְרַב אָשֵׁי: וְדִילְמָא אִינִישׁ אַשְׁכְּחֵיהּ וְאִיפְּסַק בֵּיהּ? אֶלָּא לֵימָא לֵיהּ: "טְעוּנַאי וּטְעוּנָךְ עָלָךְ". וְאִי לָא, לִישְׁקוֹל כּוּזָא חַדְתָּא, וְלִיזִיל לְנַהְרָא, וְלֵימָא לֵיהּ: "נַהֲרָא נַהֲרָא, אוֹקְפִי כּוּזָא דְּמַיָּא לְאוֹרְחָא דְּאִיקְּלַע לִי". וְלִיהְדַּר שָׁב זִימְנֵי עַל רֵישֵׁיהּ, וְלִשְׁדֵּייהּ לַאֲחוֹרֵיהּ, וְלֵימָא לֵיהּ: "נַהֲרָא נַהֲרָא, שְׁקוֹל מַיָּא דְּיַהֲבַתְּ לִי, דְּאוֹרְחָא דְּאִיקְּלַע לִי בְּיוֹמֵי אָתָא וּבְיוֹמֵי אָזַל". אָמַר רַב הוּנָא:

לְאִשְׁתָּא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה קישורי וכו' אינו טמא מדרס. עיין מנחות דף לא ע"א תוספות ד"ה שידה:

מסורת הש״ס

א סוטה לב:; מועד קטן ה.

גליון הש״ס

גמרא ולימא וירא מלאך. עיין שבועות דף טו ע״ב תוספות ד״ה אסור ופסחים דף קיא ע״א תוספות ד״ה נפתח:

שם אביי ורבא דאמרי תרוייהו כל דבר שיש בו משום רפואה. עיין בב״מ דף כז ע״ב תוספות ד״ה כיס וארנקי:

שם כולהו אית בהו משום דרכי האמורי. עיין תשובת רשב״א סימן תי״ג בארוכה:

תורה אור השלם

וַיַּרְא מַלְאַךְ יְהוָה אֵלָיו בְּלַבַּת־אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיַּרְא וְהִנֵּה הַסְּנֶה בֹּעֵר בָּאֵשׁ וְהַסְּנֶה אֵינֶנּוּ אֻכָּל [שמות ג, ב]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה־נָּא וְאֶרְאֶה אֶת־הַמַּרְאֶה הַגָּדֹל הַזֶּה מַדּוּעַ לֹא־יִבְעַר הַסְּנֶה [שמות ג, ג]

וַיַּרְא יְהוָה כִּי סָר לִרְאוֹת וַיִּקְרָא אֵלָיו אֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַסְּנֶה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הִנֵּנִי [שמות ג, ד]

וַיֹּאמֶר אַל־תִּקְרַב הֲלֹם שַׁל־נְעָלֶיךָ מֵעַל רַגְלֶיךָ כִּי הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אַתָּה עוֹמֵד עָלָיו אַדְמַת־קֹדֶשׁ הוּא [שמות ג, ה]

וַהֲרוּעַ אֲשֶׁר־בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ וְעַל־שָׂפָם יַעְטֶה וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא [ויקרא יג, מה]

לְאַשְׁתָּא תִּלְתָּא שַׁחֲפָת שְׁלִישִׁית שָׁבְאָה מג' יָמִים לג' יָמִים: סִלְּוֵי עֲנָבִים קְטַנִּים:

בְּנֵי מְלָכִים יוֹצְאִין בְּזִגִּין מַאן תָּנָא ר״ש הִיא כוּ' פִּי' הַקּוֹנְטְרָס וְלֵיכָא לְמִחַשׁ דִּלְמָא מִחֲיְכִי בָּהוּ וְאַתּוּיֵי וא״ת מִכָּל מָקוֹם לֵיחוֹשׁ דִּילְמָא אִפְסִיק וְאַתֵּי לַאֲתוּיֵי כְּדַאֲמְרִינַן לְעֵיל גַּבֵּי עֻבָּד דְּלָא יָצָא בְּחוֹתָם שֶׁבְּצַוָּארוֹ וי״ל דְּהָכָא מַיְירֵי בְּתִלּוּיִם בְּשַׁלְשֶׁלֶת דְּלָא מִפְסְקִי וְרֵיבָ״א פֵּרֵשׁ דַּבְּיִרוּשָׁלְמִי מוּקֵי לָהּ בְּקְטַנִּים דַּאֲפִילּוּ אִי פְּסִיק וּמֵיתֵי לָהּ לֵיכָּא אִסּוּר וְהָכִי אִיתָא בִּירוּשָׁלְמִי ר' זְעֵירָא אוֹמֵר בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ וּמְהוּ כָּל אָדָם דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין בֵּין קְטַנִּים עֲשִׁירִים בֵּין קְטַנִּים עֲנִיִּים מַתְנִיתִין פְּלִיגָא עֲלֵהּ דְּרַבִּי זְעֵירָא וְלֹא בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ כָּאן בְּגְדוֹלִים כָּאן בְּקְטַנִּים פֶּרֹשׁ הַהוּא דְּלָא יָצָא בְּזוּג שֶׁבְּצַוָּארוֹ בְּגְדוֹלִים דִּלְמָא מִפְסִיק וְאַתֵּי לַאֲתוּיֵי וְהָא דְּשָׁרֵי הָכָא בְּקְטַנִּים דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ כְּדִפְּי' מ"מ יֵ"ש לְדַקְדֵּק אַמַּאי נָקֵט בְּנֵי מְלָכִים כֵּיוָן דְּלֵיכָּא חֲשָׁשָׁא אִי מַיְתֵי לָהוּ קָטָן בְּיָדַיִם וי"ל דְּאִי לָאו בְּנֵי מְלָכִים הָווּ מְחֲיְכִי עֲלֵיהֶ בְּנֵי מְלָכִים כָּל שָׁעָה וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אֲבִיו מֵעוֹלָם וְיִטָּלֵם אֲבִיו בְּיָדוֹ וְאַתּוּ לַאֲתוּיֵי אֲבָל אִי בְּנֵי מְלָכִים לָא מְחֲיְכִי אִם כֵּן אֲפִילּוּ אִי מִפְסִיק לֵיכָּא לְמִחַשׁ דִּלְמָא מֵיתֵי לָהוּ אַבּוֹהּ דְּלָא שְׁכִיחַ שֶׁיְּהֵא אֲבִיו בְּצִדּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁיִּפְסֹק:

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שא סעי׳ כג:
ב מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ יח, סמג לאוין סה:
ג טוש״ע או״ח סי׳ שא סעי׳ כז:
ד מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ יג:
ה טוש״ע או״ח סי׳ שא סעי׳ כז:
ו מיי׳ פי״ט מהל׳ שבת הל׳ יג:
ז מיי׳ פ׳ מהל׳ טומאת צרעת הל׳ ח, סמג עשין רלה:

לְאַשְׁתָּא תִּלְתָּא — לְיֵיתֵי שַׁבְּעָה סִילְוֵי מִשַּׁבְּעָה דִּיקְלֵי, וְשַׁבְּעָה צִיבֵי מִשַּׁבְּעָה כְּשׁוּרֵי, וְשַׁבְּעָה סִיכֵּי מִשַּׁבְּעָה גְּשׁוּרֵי, וְשַׁבְּעָה קִיטְמֵי מִשַּׁבְּעָה תַּנּוּרֵי, וְשַׁבְּעָה עַפְרֵי מִשַּׁבְּעָה סָגְרֵי, וְשַׁבְּעָה כּוּפְרֵי מִשַּׁבְּעָה אַרְבֵי, וְשַׁבְּעָה בּוּנֵי כַּמּוֹנֵי, וְשַׁבְּעָה בֵּינֵי מִדֵּיקְנָא דְּכַלְבָּא סָבָא, וְלִצְיָירְנָהוּ בַּחֲלָלָא דְּבֵי צַוְּארָא בְּנִירָא בַּרְקָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְאַשְׁתָּא צְמִירְתָּא — לִישְׁקֹל סַכִּינָא דְּכוּלֵּהּ פַּרְזְלָא, וְלֵיזִיל לְהֵיכָא דְּאֵיכָּא וַוְרְדִינָא, וְלִיקְטַר בֵּיהּ נִירָא בַּרְקָא. יוֹמָא קַמָּא, לִיחְרוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְלֵימָא: ״וַיֵּרֶא מַלְאַךְ ה׳ אֵלָיו וגו׳״. לְמָחָר, לִיחְרוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְלֵימָא: ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אָסֻרָה נָּא וְאֶרְאֶה״. לְמָחָר, לִיחְרוֹק בֵּיהּ פּוּרְתָּא וְלֵימָא: ״וַיַּרְא ה׳ כִּי סָר לִרְאוֹת וגו׳״. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי, וְלֵימָא: ״וַיֹּאמֶר אַל תִּקְרַב הֲלֹם וגו׳״? אֶלָּא לֵיוֹמָא קַמָּא, לֵימָא: ״וַיֵּרֶא מַלְאַךְ ה׳ אֵלָיו וגו׳ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה וגו׳״, וּלְמָחָר, לֵימָא: ״וַיַּרְא ה׳ כִּי סָר לִרְאוֹת״, וְלִמָּחָר: ״וַיֹּאמֶר ה׳ אַל תִּקְרַב הֲלֹם״. וְכִי פֶּסַח לֵיהּ, לִיתַּתֵּיהּ וְלִיפְסְקֵיהּ וְלִיפְסְקֵיהּ וְלֵימָא הָכִי: ״הַסְּנֶה הַסְּנֶה! לָאו מִשּׁוּם דְּגִבְיהֵיתְּ מִכָּל אִילָנֵי אַשְׁרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁכִינְתֵּיהּ עֲלָךְ, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמָיְיכַתְּ מִכָּל אִילָנֵי אַשְׁרֵי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא שְׁכִינְתֵּיהּ עֲלָךְ. וְכִי הֵיכִי דַּחֲמִיתֵיהּ אִשְׁתָּא לַחֲנָנְיָה מִישָׁאֵל וַעֲזַרְיָה וַעֲרַקַת מִן קֻדָּמוֹהִי. כֵּן תִּחְמֵינֵיהּ אִשְׁתָּא לְפָלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִית וְתֵיעָרוֹק מִן קֻדָּמוֹהִי״. לְסֵימְטָא, לֵימָא הָכִי: ״בַּז, בַּזַיָּה, מַס, מַסְיָא, כַּס, כַּסַיָּה, שַׁרְלַאי, וַאֲמַרְלַאי, אִלֵּין מַלְאֲכֵי דְּאִישְׁתְּלַחוּ מֵאַרְעָא דְּסָדוֹם וּלְאַסָּאָה שְׁחִינָא כְּאִיבִין, בְּזָזָה, בַּזְיָה, בַּזְבָּזִיךְ, מַסְמְסִיךְ, כְּמוֹן, כְּמִיךְ, עֵינִיךְ בְּיִךְ, עֵינִיךְ בְּיִךְ, אַתְרִיךְ בְּיִךְ, זַרְעִיךְ כְּקִלּוּט וּכְפַרְדָּה דְּלָא פָּרָה וְלָא רָבְיָא, כָּךְ לָא תִּפְרֵה וְלָא תִּרְבֵּה בְּגוּפֵּיהּ דְּפְלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִית״. לְכִיפָּה, לֵימָא הָכִי: ״חֲרֵב שְׁלוּפָה וְקָלַע נְטוּשָׁה לָא שְׁמֵיהּ יוֹכַב חוֹלִין מַכְאוֹבִין״. לְשֵׁידָא, לֵימָא הָכִי: ״חַיִּת דְּפָקִיק דְּפָקִיק חַיִּת, לִיט תְּבִיר וּמְשׁוּמַּת בַּר טִיט בַּר טָמֵא בַּר טִינָא, כְּשַׁמְנֵז מְרִיגֵז וְאִיסְטָמַאי״. לְשֵׁידָא דְּבֵית הַכִּסֵּא, לֵימָא הָכִי: ״אַקְרְקְפֵי דַּאֲרֵי וְאַאוֹסֵי דְּגוּרַיְיתָא אַשְׁכַּחְתּוּן לְשֵׁידַאי בַּר שְׁרִיקָא פַּגְדָּא, בְּמֵישָׁרָא דְּכַרְתֵּי חֲבַטְתֵּיהּ, בְּלוּעָא דַּחֲמָרָא חֲטַרְתֵּיהּ״. [א]וּבְנֵי מְלָכִים בְּזוֹגִין. מַאן תַּנָּא? אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם. רָבָא אָמַר: בְּאָרִיג בְּכָסוּתוֹ, וְדִבְרֵי הַכֹּל. [ב]מַתְנִי׳ יוֹצְאִין בְּבֵיצַת הַחַרְגּוֹל וּבְשֵׁן שׁוּעָל וּבְמַסְמֵר מִן הַצָּלוּב, מִשּׁוּם רְפוּאָה — דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹסְרִין אַף בַּחוֹל, מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. גְּמָ׳ יוֹצְאִין בְּבֵיצַת הַחַרְגּוֹל — דְּעָבְדִי לְשִׁיחְלָא. וּבְשֵׁן שֶׁל שׁוּעָל — דְּעָבְדִי לְשִׁינְּתָא. דְּחַיָּיא — לְמַאן דְּנָיֵים. דְּמִיתָא — לְמַאן דְּלָא נָיֵים. וּבְמַסְמֵר מִן הַצָּלוּב — דְּעָבְדִי לְזִירְפָּא. מִשּׁוּם רְפוּאָה — דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. [ג]אֲבָיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הָא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי? וְהָתַנְיָא: אֵילָן שֶׁמַּשִּׁיר פֵּירוֹתָיו סוֹקְרוֹ וְצוֹבֵעַ אוֹתוֹ בְּסִיקְרָא וְטוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים. בְּשִׁלְמָא טוֹעֲנוֹ בַּאֲבָנִים, כִּי הֵיכִי דְּלִיכְחוֹשׁ חֵילֵיהּ. אֶלָּא סוֹקְרוֹ בְּסִיקְרָא מַאי רְפוּאָה קָעָבֵיד? [ד(א)]כִּי הֵיכִי דְּלִיחְזְיוּהּ אִינָשֵׁי וְלִיבְעוּ עָלֵיהּ רַחֲמֵי. כִּדְתַנְיָא: ״וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא״. צָרִיךְ לְהוֹדִיעַ צַעֲרוֹ לָרַבִּים, וְרַבִּים יְבַקְּשׁוּ עָלָיו רַחֲמִים. אָמַר רַבִּינָא: כְּמַאן תֵּלֵינַן כּוּבְסֵי בְּדִיקְלָא — כִּי הַאי תַּנָּא. תָּנֵי תַּנָּא בְּפָרָק אֱמוֹרָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי חֲיָיא בַּר אָבִין. אָמַר לֵיהּ: כּוּלְהוּ אִית בְּהוּ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי, לְבַר מֵהָנֵי: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ עָצָם בְּגָרוֹנוֹ מֵבִיא מֵאוֹתוֹ הַמִּין וּמַנִּיחַ לֵיהּ עַל קָדְקָדוֹ, וְלֵימָא הָכִי: ״חַד חַד נָחֵית בָּלַע, בָּלַע נָחֵית חַד חַד״, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. לְאִדְּרָא לֵימָא הָכִי: ״נִנְעַצְתָּא כְּמַחַט, נִנְעַלְתָּא כִּתְרִיס, שַׁיְיָא שַׁיְיָא״.

הָאוֹמֵר

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קעט סעי' ג:
ב מיי' פי"א מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ד, סמג לאוין נא:
ג מיי' פז' מהל' שגגות הל' ב:
ד מיי' פז' מהל' שגגות הל' ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א ז; כריתות טז:

תורה אור השלם

וְאַתֶּם עֹבְדֵי יְהוָה הַשְּׁכְחִים אֶת־הַר קָדְשִׁי הָעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן וְהַמְמַלְאִים לְמְנִי מִמְסָךְ [ישעיהו סה, יא]

הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן וְאָמְרוּ חַי אֱלֹהֶיךָ דָּן וְחַי דֶּרֶךְ בְּאֵר־שָׁבַע וְנָפְלוּ וְלֹא־יָקוּמוּ עוֹד [עמוס ח, יד]

כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר [דברים כ, יט]

מַתְנִי' כְּלָל גָּדוֹל. כָּל הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כו' פֵּי' בְּקוּנְטְרֵס אע"פ שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ בֵּינָתַיִם אֲמְרִינַן יָמִים שֶׁבֵּינָתַיִם הַוְיִין יְדִיעָה לְחַלֵּק שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא שָׁמַע בֵּינָתַיִם שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שַׁבָּת הָיָה אֶלָּא שֶׁלֹּא נִזְכַּר בַּמְּלָאכוֹת וְקָשֶׁה לה"ר אֶלְיעֶזֶר דְּאָמַר בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דף עא.) קָצַר וְטָחַן כְּגַרְוֵנֶרֶת בְּשַׁגֶּגֶת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת וְחָזַר וְקָצַר וְטָחַן שֶׁלֹּא בְּשַׁגֶּגֶת שַׁבָּת וּזְדוֹן כְּגַרְוֵנֶרֶת בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגֶּגֶת מְלָאכוֹת קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה וּטְחִינָה גּוֹרֶרֶת טְחִינָה פֵּרוּשׁ וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת וּבְשַׁבָּת אַחַת אֵירֵי דְּבִשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת הָיָה חַיָּב שְׁתַּיִם דְּיָמִים שֶׁבֵּינָתַיִם הַוְיִין יְדִיעָה לְחַלֵּק אַלְמָא אע"פ שֶׁנּוֹדַע לוֹ קֹדֶם קְצִירָה אַחֲרוֹנָה שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שַׁבָּת הוּא דְּהָא בְּזָדוֹן שַׁבָּת קָצַר וְטָחַן אֲפִי' הָכִי לָא הַוְיָא יְדִיעָה וַחֲשִׁיב הָעֶלֶם אֶחָד כֵּיוָן שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ שֶׁחָטָא שֶׁהֲרֵי סָבוּר שֶׁהַמְּלָאכָה מוּתָּר' וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּכְתִיב אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ שֶׁיְּהֵיָה לוֹ יְדִיעַת חַטָּא וְעוֹד הִקְשָׁה ריב"ם דְּבִגְמָרָא מַפְקִינַן לַהּ מִקְּרָא וְאִי כְּדִפֵּי' בְּקוּנְטְרֵס שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ לְמָה לָן קְרָא וְעוֹד קָשֶׁה לְרַ"י דְּתָנֵן בְּפֶרֶק אֲמָרוּ לוֹ (כְּרִיתוּת דַּף טז.) א"ר עֲקִיבָא שְׁאַלְתִּי אֶת ר' אֶלְיעֶזֶר הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הָרַבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרַבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה כו' אָמַר לֵיהּ חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת ק"ו מִשַּׁבָּת: הָאוֹמֵר גַּד גַּדִי, וְסָנוּק לָא אַשְׁכִּי וּבוּשְׁכִי" — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: "גַּד" אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָעֹרְכִים לַגַּד שֻׁלְחָן". הוּא בִּשְׁמָהּ וְהִיא בִּשְׁמוֹ — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. "דִּוּנוּ דַּנַּי" — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין "דָּן" אֶלָּא לְשׁוֹן עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הַנִּשְׁבָּעִים בְּאַשְׁמַת שֹׁמְרוֹן וְאָמְרוּ חַי אֱלֹהֶיךָ דָּן". הָאוֹמֵר לְעוֹרֵב "צְרַח", וּלְעוֹרְבָתָא "שְׁרִיקִי וְהַחֲזִירִי לִי זָנְבִיךְ לְטוֹבָה" — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. [א]הָאוֹמֵר "שַׁחֲטוּ תַּרְנְגוֹל זֶה שֶׁקָּרָא עַרְבִית" וְ"תַּרְנְגוֹלֶת שֶׁקָּרְאָה גַּבְרִית" — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. "אֶשְׁתָּה וְאוֹתִיר, אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר" — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְבַקֵּעַת בֵּיצִים בַּכּוֹתֶל, וְהַטָּח בִּפְנֵי הָאֶפְרוֹחִים — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. וְהַמֵּגִיס בִּפְנֵי אֶפְרוֹחִים — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְרַקֶּדֶת, וְהַמּוֹנָה שִׁבְעִים וְאֶחָד אֶפְרוֹחִין בְּשָׁבִיל שֶׁלֹּא יָמוּתוּ — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. הַמְרַקֶּדֶת לְכוּתָּח, וְהַמְשַׁתֶּקֶת לַעֲדָשִׁים, וְהַמְצַוַּוחַת לִגְרִיסִין — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. [א]הַמְשַׁתֶּנֶת בִּפְנֵי קְדֵירָתָהּ בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל מְהֵרָה — יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. אֲבָל נוֹתְנִין קֵיסָם שֶׁל תּוּת, וּשְׁבָרֵי זְכוּכִית בְּקְדֵירָה בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְבַּשֵּׁל מְהֵרָה, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין בִּשְׁבָרֵי זְכוּכִית מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. תָּנוּ רַבָּנָן: נוֹתְנִין בּוּל שֶׁל מֶלַח לְתוֹךְ הַגֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁתַּאְיִר וְתַדְלִיק. וְנוֹתְנִין טִיט וְחַרְסִית תַּחַת הַגֵּר בִּשְׁבִיל שֶׁתַּתְמִתִּין וְתַדְלִיק. אָמַר רַב זוּטְרָא: הַאי מַאן דְּמְכַסֵּי שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא וּמְגַלֵּי נַפְטָא קָעָבַר מִשּׁוּם "בַּל תַּשְׁחִית". "חַמְרָא וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן" — אֵין בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁעָשָׂה מִשְׁתֶּה לִבְנוֹ, וְעַל כָּל כּוֹס וְכוֹס שֶׁהֵבִיא אָמַר: "חַמְרָא וְחַיֵּי לְפוּם רַבָּנָן, חַיֵּי וְחַמְרָא לְפוּם רַבָּנָן וּלְפוּם תַּלְמִידֵיהוֹן".

הדרן עלך במה אשה

[ג][ב]מַתְנִי' **כְּלָל** גָּדוֹל אָמְרוּ בְּשַׁבָּת: כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עִיקַּר שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. הַיּוֹדֵעַ עִיקַּר שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה — חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה — חַיָּב עַל כָּל

אב

הָאוֹמֵר גַּד גַּדִי הַתְמַזֵּל מַזָּלִי: וְסָנוּק לֹא עַיִן אַל תְּהִי: אַשְׁכִּי וּבוּשְׁכִי יוֹם וָלַיְלָה: יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי וְכֵן בְּבָבֶלָן עַד סוֹף פִּרְקָא גְּרְסִינַן הֲרֵי זֶה מִדַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי וה"ג בְּתוֹסְפ': הוּא בִּשְׁמָהּ וְהִיא בְּשֶׁמּוֹ הוּא וְאִשְׁתּוֹ מַחֲלִיפִין שְׁמוֹתֵיהֶן זֶה בָּזֶה בַּלַּיְלָה מִשּׁוּם נְחוּשׁ: דּוּנִי דַּנֵי הִתְחַזְקוּ חֲבֵיוֹתַי: דָּן אֵינוֹ חֹק הָאֱמוֹרִי אֶלָּא ע"ז מַמָּשׁ וְחַיָּב מִשּׁוּם קוֹרֵא בְּשֵׁם עֲבוֹדַת גִּלּוּלִים: הָאוֹמֵר לָעוֹרֵב צְרַח כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא אוֹמֵר לוֹ כֵּן מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבַשֵּׂר בְּשׂוֹרוֹת וְלוֹחֵשׁ לוֹ לַחַשׁ זֶה: שֶׁקָּרָא עַרְבִית אֶחָד יוֹתֵר מִשְּׁאָר חֲבֵרָיו וְל"נ שֶׁקָּרָא כְּעוֹרֵב: שֶׁקָּרְאָה גַּבְרִית כְּתַרְנְגוֹל כְּמוֹ קָרָא גַּבְרָא (יוֹמָא דַּף כ:): אֶשְׁתֶּה וְאוֹתִיר כְּדֵי שֶׁתְּהֵא בְּרָכָה מְצוּיָה בְּיֵינוֹ: הַמְבַקַּעַת בֵּיצִים בַּכּוֹתֶל וְאֵית דְּגָרְסִי בֵּיצִים מְקֻבָּעוֹת לְאַחַר שֶׁיֵּצְאוּ הָאֶפְרוֹחִים מַחֲזֶרֶת הַקְּלִפּוֹת בְּמַקֵּל וְקוֹבַעְתָּן בַּכּוֹתֶל לִפְנֵיהֶם וְזֶהוּ לְנַחֵשׁ שֶׁלֹּא יָמוּתוּ: הַמְרַקֶּדֶת לְכוּתָּח כְּשֶׁעוֹשֶׂה כּוּתָּח מְרַקֶּדֶת. לְפָנָיו וְהוּא נְחוּשׁ שֶׁיִּתְחַזֵּק: הַמְשַׁתֶּקֶת לַעֲדָשִׁים כְּשֶׁנּוֹתֶנֶת בְּקְדֵרָה מְשַׁתֶּקֶת אֶת כָּל הָעוֹמְדִים כְּדֵי שֶׁיִּתְבַּשְּׁלוּ וְלִגְרִיסִין מְצַוַּוחַת: ה"ג אֲבָל נוֹתְנִין קֵסֶם שֶׁל תּוּת מוריי"ר וְחָזָק הוּא כְּחֹמֶץ וּמוֹעִיל לְבַשֵּׁל וְאֵין זֶה לְנַחֵשׁ: ה"ג אֲבָל אֵסְרוּ חֲכָמִים בִּשְׁבָרֵי זְכוּכִית אע"פ שֶׁמְּשׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי אֵין בּוֹ אֶסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה שֶׁלֹּא יִבְלַע: בּוּל שֶׁל מֶלַח מְלֹא אֶגְרוֹף מֶלַח בִּשְׁבִיל שֶׁתַּאְיִר וְתַדְלִיק שֶׁאֵין זֶה נְחוּשׁ אֶלָּא מְסַיֵּעַ מַמָּשׁ שֶׁהַמֶּלַח צוֹלֵל אֶת הַשֶּׁמֶן וּמְשַׁוֶּה אַחַר הַתְּפִילָה: טִיט וְחַרְסִית מְצַנְּנִין אֶת הַשֶּׁמֶן וְאֵינוֹ דּוֹלֵק מַהֵר: דְּמַכְסֵי שְׁרָגָא דְּמִשְׁחָא שֶׁעוֹשֶׂה לוֹ כִּסּוּי לְמַעְלָה מִמַּהֵר לְדַלֵּק: נַפְט כְּשֶׁמְּגַלִּין אוֹתוֹ הָאוּר הוֹלֵךְ וְנִמְשָׁךְ אֵלָיו וּמַבְעִיר: חַמְרָא וְחַיֵּי כְּשֶׁמּוֹזְגִין וְנוֹתְנִין כּוֹס אוֹמֵר כֵּן לְבָרְכָה בְּעַלְמָא: מַתְנִי' כְּלָל גָּדוֹל בַּגְּמָרָא מְפֹרָשׁ אַמַּאי קָרֵי לֵהּ גָּדוֹל: הַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת כְּסָבוּר אֵין שַׁבָּת בַּתּוֹרָה: אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת בַּגְּמָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף סט:) יְלִיף לֵהּ שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה וּשְׁמִירָה לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וּמִסְתַּבְּרָא דְּכִי כְּתִיב שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה כִּי הַאי גַּוְנָא כְּתִיב דְּכוּלְּא חֲדָא שְׁגָגָה הִיא וְקָרְבָּן אַשּׁוֹגֵג קָאָתֵי: הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת שֶׁיֵּשׁ שַׁבָּת בַּתּוֹרָה וְנֶאֱסְרוּ בָּהּ מְלָאכוֹת: וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה עַל יְדֵי שְׁגֶגֶת שַׁבָּת שֶׁשָּׁכַח שֶׁיֵּשׁ הַיּוֹם מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת מִכְּלָל דְּרֵישָׁא בְּדַאֲיִן יוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה בְּעִנְיָן זֶה וְלֹא נוֹדַע לוֹ בְּזֶתַיִם שֶׁחָטָא: חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת חַטָּאת אַחַת לְכָל שַׁבָּת וא"ת א"כ שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ בֵּינָתַיִם הַוְיִין יְדִיעָה לְחַלֵּק שֶׁאוֹתוֹ הַיּוֹם הַוְיָא שַׁבָּת אַחַת אֶלָּא שֶׁלֹּא נִזְכַּר לוֹ בַּמְּלָאכוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ וּשְׁגֶגָה קַמַּיְיתָא מִשּׁוּם שַׁבָּת הוּא דַּהֲוַאי וְהָא אִתְיְדַע לֵיהּ בֵּינֵי הִלְכָךְ כָּל חֲדָא שַׁבָּת חֲדָא שְׁגֶגָה הִיא וּמִיהוּ עַל הַרְבֵּה מְלָאכוֹת שֶׁבְּכָל שַׁבָּת לֹא מְחַיֵּב אֶלָּא חֲדָא דְּכֻלְּהוּ בְּשַׁבָּת חֲדָא שְׁגֶגָה דְּהָא לֹא שָׁגַג אַמְּלָאכוֹת דְּיוֹדֵעַ הוּא שֶׁהַמְּלָאכוֹת אֲסוּרוֹת אֶלָּא אַשַּׁבָּת הוּא דְּשָׁגַג: הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה שֶׁלֹּא יָדַע שֶׁהַמְּלָאכוֹת הַלָּלוּ אֲסוּרוֹת וַעֲשָׂאָם כַּמָּה פְּעָמִים בְּכַמָּה שַׁבָּתוֹת חַיָּב עַל כָּל אַב מְלָאכָה חֲטָאת אַחַת וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזַר וּכְפָלָהּ בְּכַמָּה שַׁבָּתוֹת כֻּלָּהּ חֲדָא שְׁגֶגָה הִיא דְּהָא לֹא נוֹדַע לוֹ בֵּינָתַיִם וּלְעִנְיָן שְׁגֶגַת שַׁבָּת הוּא דְּאֵיכָא לְמֵימַר יָמִים שֶׁבֵּינָתַיִם הַוְיִין יְדִיעָה לְחַלֵּק אֲבָל לְעִנְיָן שְׁגֶגַת מְלָאכוֹת לֹא אָמְרוּ דְּכִי דְּמִשּׁוּם הֶפְסֵק יָמִים אֵין לוֹ לְדַעַת אֶלָּא אִם כֵּן יָשַׁב וְעָסַק לְפָנֵי חֲכָמִים בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת וּמִיהוּ בְּחַטָּאת אַחַת לֹא מִפְּטַר עַל כָּל שַׁבָּת דְּשָׁגְגָה לְאוּ בְּשַׁבָּת הַוְיָא אֶלָּא בְּמְלָאכוֹת וּשְׁגֶגוֹת טוּבָא הַוּוּ לְשַׁבָּת אַחַת וּבְגְמָרָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף ע.) יְלִיף פְּעָמִים שֶׁהוּא חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת עַל כָּל שַׁבָּת וּמִסְתַּבְּרָא דְּחִיּוּבָא בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגֶּגֶת מְלָאכוֹת דְּאֵיכָא שְׁגֶגוֹת טוּבָא וּפְטוּרָא בְּשִׁגֶּגֶת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת דַּחֲדָא שְׁגֶגָה הִיא:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ שגגות הל׳ ז:
ב מיי׳ פז׳ מהל׳ שבת הל׳ ט:

מסורת הש״ס

א לקמן עג:
ב ספרא קדושים פרק א ז; נדה נ.; משנה מעשרות; פסחים נו:; משנה פאה
ג כריתות טז:

גליון הש״ס

גמ׳ למעוטי תאנה. עיין ר"ה דף טו ע"ב תוס׳ ד"ה נהגו העם:

אב[א]אַב מְלָאכָה וּמְלָאכָה. הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת, אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. גְּמָ׳ מַאי טַעְמָא תְּנָא "כְּלָל גָּדוֹל"? אִילֵימָא מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמִיתְנֵי: "עוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ", תְּנָא "כְּלָל גָּדוֹל". וְגַבֵּי שְׁבִיעִית נָמֵי, מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמִיתְנֵי: "עוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ", תְּנָא "כְּלָל גָּדוֹל". וְהָא גַּבֵּי מַעֲשֵׂר, דְּקָתָנֵי: "כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ", וְלָא תָּנֵי "כְּלָל גָּדוֹל"! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין: שַׁבָּת וּשְׁבִיעִית דְּאִית בְּהוּ אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת — תְּנָא "גָּדוֹל", מַעֲשֵׂר דְּלֵית בֵּהּ אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת, לָא תְּנָא "כְּלָל גָּדוֹל". וּלְבַר קַפָּרָא, דְּתָנֵי "כְּלָל גָּדוֹל" בְּמַעֲשֵׂר, מַאי אָבוֹת וּמַאי תּוֹלָדוֹת אִיכָּא? אֶלָּא לָאו הַיְינוּ טַעְמָא, גָּדוֹל עוֹנְשָׁהּ שֶׁל שַׁבָּת יוֹתֵר מִשֶּׁל שְׁבִיעִית, דְּאִילּוּ שַׁבָּת אִיתַהּ בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחוּבָּר, וְאִילּוּ שְׁבִיעִית בְּתָלוּשׁ לֵיתַהּ בִּמְחוּבָּר אִיתַהּ. וְגָדוֹל עוֹנְשָׁהּ שֶׁל שְׁבִיעִית יוֹתֵר מִן הַמַּעֲשֵׂר, דְּאִילּוּ שְׁבִיעִית אִיתַהּ בֵּין בְּמַאֲכַל אָדָם בֵּין בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה, וְאִילּוּ מַעֲשֵׂר בְּמַאֲכַל אָדָם אִיתֵהּ בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה לֵיתֵהּ. [ב]וּלְבַר קַפָּרָא דְּתָנֵי "כְּלָל גָּדוֹל" בְּמַעֲשֵׂר: גָּדוֹל עוֹנְשׁוֹ שֶׁל מַעֲשֵׂר יוֹתֵר מִשֶּׁל פֵּיאָה, דְּאִילּוּ מַעֲשֵׂר אִיתֵהּ בִּתְאֵנָה וְיָרָק וְאִילּוּ פֵּיאָה לֵיתַהּ בִּתְאֵנָה וְיָרָק. דִּתְנַן, כְּלָל אָמְרוּ בַּפֵּיאָה: כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל וְנִשְׁמָר וְגִידּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וּלְקִיטָתוֹ כְּאַחַת וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם — חַיָּיב בַּפֵּיאָה. אוֹכֶל — לְמַעוֹטֵי סְפִיחֵי סְטִיס וְקוֹצָה. וְנִשְׁמָר — לְמַעוֹטֵי הֶפְקֵר. וְגִידּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ — לְמַעוֹטֵי כְּמֵיהִין וּפִטְרִיּוֹת. וּלְקִיטָתוֹ כְּאַחַת — לְמַעוֹטֵי תְּאֵנָה. וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם — לְמַעוֹטֵי יָרָק. וְאִילּוּ גַּבֵּי מַעֲשֵׂר תְּנַן, כְּלָל אָמְרוּ בְּמַעֲשֵׂר: כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל וְנִשְׁמָר וְגִידּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ — חַיָּיב בְּמַעֲשֵׂר. וְאִילּוּ לְקִיטָתוֹ כְּאַחַת וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם לָא תְּנַן. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מַתְנִיתִין בְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם, וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר לְבֵין הַגּוֹיִם. אֲבָל הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח — חַיָּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. תְּנַן: "הַשּׁוֹכֵחַ עִיקַּר שַׁבָּת", לָאו מִכְּלָל דַּהֲוָיָא לֵיהּ יְדִיעָה מֵעִיקָּרָא?! לָא, מַאי "כָּל הַשּׁוֹכֵחַ עִיקַּר שַׁבָּת" — שֶׁהָיְתָה שְׁכוּחָה מִמֶּנּוּ עִיקָּרָהּ שֶׁל שַׁבָּת. אֲבָל הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח מַאי — חַיָּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת? אַדְּתָנֵי הַיּוֹדֵעַ עִיקַּר שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה חַיָּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת, לִיתְנֵי "הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח", וְכָל שֶׁכֵּן הָא! מַאי "הַיּוֹדֵעַ עִיקַּר שַׁבָּת" — מִי שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ עִיקָּרָהּ שֶׁל שַׁבָּת וּשְׁכֵחָהּ.

אֲבָל

אַב מְלָאכָה דְּנָקַט לָאו לְמַעוֹטֵי תּוֹלָדוֹת דה"ה לְתוֹלָדוֹת וּבִלְבַד שֶׁיְּהוּ תּוֹלָדוֹת דִּשְׁנֵי אָבוֹת אֶלָּא לְמַעוֹטֵי הֵיכָא דְּהָווּ ב׳ תּוֹלָדוֹת דְּאָב אֶחָד אוֹ אָב וְתוֹלָדָה שֶׁלּוֹ דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת שְׁתֵּי תּוֹלָדוֹת שֶׁל אָב אֶחָד אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת דַּהֲרֵי הוּא כְּעוֹשֶׂה וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה בְּהֶעְלֵם אֶחָד וְאֵין חִלּוּק חַטָּאוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֶלָּא בְּגוּפֵי עֲבֵרָה שֶׁאֵינָן דּוֹמִין אוֹ בְּחִלּוּק שַׁבָּתוֹת לְעִנְיַן שִׁגְגַת שַׁבָּת: גְּמ׳ עוֹד כְּלָל אַחֵר לְקַמָּן בְּפִרְקִין (שַׁבָּת דַּף עה:) וְלֹא כָּלַל בּוֹ אֶלָּא ב׳ דְּבָרִים כָּל הַכָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ וְכָאן כָּלַל יוֹתֵר וּמִשּׁוּם הָכִי קָרֵי לְהוּ גָּדוֹל: וְגַבֵּי שְׁבִיעִית בְּפֶרֶק (בְּנוֹת שׁוּחַ): גַּבֵּי מַעֲשֵׂר בפ"ק דְּמַסֶּכֶת מַעַשְׂרוֹת: אִית בֵּהּ אָבוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת שֶׁהֻצְרְכוּ לַמִּשְׁכָּן וְתוֹלָדוֹת הַדּוֹמוֹת לְכָל אַחַת הָוְיָא תּוֹלָדוֹת דִּידֵהּ אָבוֹת דִּשְׁבִיעִית זְרִיעָה וּקְצִירָה וּזְמִירָה וּבְצִירָה דִּכְתִיבָן תּוֹלְדוֹת שְׁאָר עֲבוֹדוֹת שֶׁבַּשָּׂדֶה וְכֶרֶם כִּדְאָמְרִינַן בְּמוֹעֵד קָטָן בפ"ק (דַּף ג.): וּלְבַר קַפָּרָא דִּתְנָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּידֵהּ בְּמַעֲשֵׂר מַאי אָבוֹת כו׳: אֶלָּא לָאו הַיְינוּ טַעְמָא מִשּׁוּם אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת אֶלָּא דָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּלָל וְעָנְשׁוֹ גָּדוֹל מִדָּבָר אַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּלָל תָּנֵי בֵּהּ כְּלָל גָּדוֹל: שַׁבָּת אִיתָא לְאִסּוּר דִּידֵהּ בֵּין בְּדָבָר שֶׁהָיָה תָּלוּשׁ מִבְּעוֹד יוֹם כְּגוֹן טוֹחֵן וְלָשׁ בֵּין בְּדָבָר שֶׁמְּחֻבָּר מִשֶּׁקָּדַשׁ הַיּוֹם: וְאִלּוּ שְׁבִיעִית בְּדָבָר שֶׁהָיָה מְחֻבָּר מִשֶּׁקָּדַשׁ שְׁבִיעִית אִיתָא אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהָיָה תָּלוּשׁ לִפְנֵי שְׁבִיעִית לֵיתָא: שְׁבִיעִית נָמֵי אִיתָהּ בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה דִּכְתִיב וְלִבְהֶמְתְּךָ וְלַחַיָּה וְגוֹ׳ (וַיִּקְרָא כ"ה:ז׳) מַעֲשֵׂר לֵיתֵהּ בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה דְּמִדְּאוֹרַיְתָא דָּגָן תִּירוֹשׁ וְיִצְהָר כְּתִיב וְרַבָּנָן תַּקּוּן פֵּרוֹת הָאִילָן וְיָרָק דְּמַאֲכַל אָדָם כִּדְקָתָנֵי כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל כו׳: אִיתֵהּ בִּתְאֵנָה וְיָרָק מִדְּרַבָּנָן: כָּל שֶׁהוּא אוֹכֶל כו׳ דְּגַבֵּי פֵּאָה קָצִיר כְּתִיב מַה קָּצִיר מְיֻחָד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל אֵלּוּ: לְמַעוֹטֵי סְפִיחֵי סְטִיס וְקוֹצָה שֶׁעוֹמְדִים לַצֶּבַע לְהָכִי נָקַט סְפִיחִים דְּאֵין דֶּרֶךְ לִלָּקְטָן בַּשָּׁנָה שֶׁנִּזְרָעִים אֶלָּא לְסוֹף ד׳ וָה׳ שָׁנִים שֶׁהַשָּׁרָשִׁין מִתְפַּשְּׁטִין בָּאָרֶץ וּמַשְׁבִּיחִין וְשֹׁרֶשׁ שֶׁלָּהֶן עִקָּר וְהָא דְּנָקַט הָנֵי וְלָא נָקַט שְׁאָר מִינִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לַאֲכִילָה מִשּׁוּם דְּאַיְּידֵי דְּגַבֵּי שְׁבִיעִית תָּנֵי לְהוּ דְּיֵשׁ לָהֶן שְׁבִיעִית נָקַט הָכָא דִּבְפֵאָה וּמַעֲשֵׂר לֵיתַנְהוּ לְשׁוֹן רַבֵּינוּ הַלֵּוִי: סְטִיס ווישד"א: וּמַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם לְמַעוֹטֵי יָרָק כְּגוֹן לֶפֶת וְקַפְלוֹטוֹת: וְאִלּוּ מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם וּלְקִיטָתוֹ כְּאֶחָד לָא תְּנַן דְּכִי תַּקּוּן רַבָּנָן אַדִּידְהוּ לָא פְּלוּג בְּפֵרוֹת הָאִילָן וּבְיָרָק בֵּין מִין לְמִין: מַתְנִיתִין דְּפָטַר בְּחַד חַטָּאת: בְּתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה וְלֹא יָדַע שַׁבָּת מֵעוֹלָם: אֲבָל הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח הָוֵה לֵיהּ כְּשׁוֹכֵחַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת וְיוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת וְחַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת: שֶׁהָיְתָה שְׁכוּחָה מִמֶּנּוּ מֵעוֹלָם: לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דְּחַיָּב ואע"ג דְּלֵיכָּא לְמֵימַר יָמִים שֶׁבֵּינְתַיִם הָוְיין יְדִיעָה לְחַלֵּק וכ"ש הָא דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁיָּמִים שֶׁבֵּינְתַיִם הָוְיין לֵיהּ יְדִיעָה לְחַלֵּק:

וְגַבֵּי שְׁבִיעִית נָמֵי כו׳ הָכִי תְּנַן בִּשְׁבִיעִית (כ"ז מ"א) כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ כֹּל שֶׁהוּא מַאֲכַל אָדָם וּמַאֲכַל בְּהֵמָה וּמִמִּין הַצּוֹבְעִין וְאֵינוֹ מִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ פֵּרוּשׁ שֶׁכָּלָה לַחַיָּה יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית יֵשׁ לוֹ בִּעוּר וּלְדָמָיו בִּעוּר וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ דְּקָתָנֵי כָּל שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל אָדָם וּמַאֲכַל בְּהֵמָה וְכוּ׳ וּמִתְקַיֵּם בָּאָרֶץ יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית וּלְדָמָיו שְׁבִיעִית וְאֵין לוֹ וּלְדָמָיו בִּעוּר דִּכְלָל הָרִאשׁוֹן גָּדוֹל דְּיֵשׁ לוֹ בִּעוּר וְאַחֲרוֹן אֵין לוֹ בִּעוּר ואע"ג דְּקָתָנֵי הָתָם בְּבָבָא אַחֲרִיתָא כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשְּׁבִיעִית וְלָא קָתָנֵי בָּתְרֵהּ כְּלָל אַחֵר כֵּיוָן דְּקָתָנֵי כְּלָל קָטָן קַמֵּהּ שַׁיָּךְ לְמִתְנֵי בָּתְרֵהּ כְּלָל גָּדוֹל: **וְהָא** גַּבֵּי מַעֲשֵׂר דְּקָתָנֵי עוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ כו׳ תֵּמַהּ לָמָּה יִשְׁנֶה בָּרִאשׁוֹן כְּלָל גָּדוֹל כֵּיוָן דְּאֵינוֹ גָּדוֹל מִן הַשֵּׁנִי וצ"ע: **דְּאִית** בֵּהּ אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת וַאֲפִילּוּ לְרָבָא דְּאָמַר בְּמוֹעֵד קָטָן (דַּף ב:) גַּבֵּי שְׁבִיעִית אָבוֹת אָסַר רַחֲמָנָא תּוֹלָדוֹת לָא אָסַר רַחֲמָנָא מ"מ מִדְּרַבָּנָן מִיהָא אִית בֵּהּ אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת וא"ת בְּמַעֲשֵׂר אִיכָּא נָמֵי אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת דְּמִדְּאוֹרַיְתָא דָּגָן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר וּמִדְּרַבָּנָן כָּל מִילֵּי וי"ל דְּלָא שַׁיָּךְ לְהַזְכִּיר אָבוֹת וְתוֹלָדוֹת בְּמִלֵּי דְּלֵית בֵּהּ אִסּוּר מְלָאכוֹת וא"ת וּבִכְלָל אַחֵר דְּשַׁבָּת וּשְׁבִיעִית לִתְנֵי נָמֵי כְּלָל גָּדוֹל מֵהַאי טַעְמָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלָא צָרִיךְ לְמִתְנֵי דְּאַכְּלָל גָּדוֹל קַמָּא קָאֵי וה"ק עוֹד כְּלָל גָּדוֹל אַחֵר אָמְרוּ: **גָּדוֹל** עָנְשׁוֹ שֶׁל שַׁבָּת מִשֶּׁל שְׁבִיעִית לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דִּמְפָרֵשׁ בְּתָלוּשׁ שֶׁנִּתְלַשׁ קֹדֶם שַׁבָּת וְקֹדֶם שְׁבִיעִית מַשְׁמַע שֶׁרוֹצֶה לְפָרֵשׁ שְׁבִיעִית בִּמְחֻבָּר אִיתָא הַיְינוּ בִּמְחֻבָּר עֶרֶב שְׁבִיעִית וְנִתְלַשׁ בִּשְׁבִיעִית וּמַיְירֵי בְּאִסּוּר פֵּרוֹת שְׁבִיעִית לַאֲכִילָה וְקָשֶׁה לר"י דִּלְפִי׳ לָא הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא גָּדוֹל עָנְשׁוֹ שֶׁל שַׁבָּת וּשְׁבִיעִית מִשֶּׁל מַעֲשֵׂר דְּאִיתַנְהוּ בְּמַאֲכַל בְּהֵמָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַעֲשֵׂר וְלָמָּה לֵיהּ לְמֵימַר כְּלָל גָּדוֹל עָנְשָׁהּ שֶׁל שַׁבָּת מִשֶּׁל שְׁבִיעִית אֶלָּא נִרְאֶה לר"י דִּבְמִדֵּי דַּאֲכִילָה דְּלָא שַׁיְּכָא לְעִנְיַן שַׁבָּת לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר גָּדוֹל שַׁבָּת לֹא מִשְּׁבִיעִית וְלֹא מִמַּעֲשֵׂר וּלְהָכִי לָא קָאָמַר גָּדוֹל שַׁבָּת וּשְׁבִיעִית מִמַּעֲשֵׂר אֶלָּא קָאָמַר גָּדוֹל שַׁבָּת מִשְּׁבִיעִית דְּאִסּוּר מְלָאכוֹת אִיתַנְהוּ בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחֻבָּר וְאִלּוּ אִסּוּר מְלָאכוֹת דִּשְׁבִיעִית בִּמְחֻבָּר אִיתָא בְּתָלוּשׁ לֵיתָא וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי דְּקָתָנֵי שֶׁהַשַּׁבָּת חָלָה עַל הַכֹּל וּשְׁבִיעִית לֹא חָלָה אֶלָּא עַל עֲבוֹדַת הָאָרֶץ בִּלְבַד: **וּלְבַר** קַפָּרָא דְּתָנֵי כְּלָל גָּדוֹל בְּמַעֲשֵׂר כו׳ נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דַּאֲחֵרִים לֹא שָׁנוּ כְּלָל גָּדוֹל בְּמַעֲשֵׂר לְפִי שֶׁאֵינוֹ גָּדוֹל מִפֵּאָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן אֲבָל כְּלָל גָּדוֹל דְּשַׁבָּת גָּדוֹל מִשְּׁבִיעִית מִדְּאוֹרַיְתָא וְכֵן שֶׁל שְׁבִיעִית מִשֶּׁל מַעֲשֵׂר: **וְאִלּוּ** פֵּאָה לֵיתָא בִּתְאֵנָה וְיָרָק לָאו דַּוְקָא תְּאֵנָה דְּהָא רֹב אִילָנוֹת אֵין לְקִיטָתָן כְּאֶחָד וְאֵינָן רַק ח׳ אִילָנוֹת דְּחָשֵׁיב בפ"ק דְּפֵאָה (מ"ה) דְּחַיָּב בְּפֵאָה אֶלָּא נָקַט תְּאֵנָה מִשּׁוּם דְּנִלְקֶטֶת כַּמָּה פְּעָמִים (ב"ב דַּף כח:) אָכַל ג׳ פֵּרֵי בְּחַד יוֹמָא כְּגוֹן תְּאֵנָה כו׳ וְאוֹמֵר ר"ת דְּמִדְּאוֹרַיְתָא לָא מִחַיַּב בְּפֵאָה אֶלָּא בְּדָגָן וְתִירוֹשׁ וְיִצְהָר דִּסְתָם קָצִיר דִּכְתִיב גַּבֵּי פֵּאָה הוּא דָּגָן וּכְתִיב כִּי תַחְבֹּט זֵיתְךָ כִּי תִבְצֹר כַּרְמְךָ וְהָא דְּדָרֵשׁ בת"כ יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין שֶׁיִּהְיוּ חַיָּבִים בְּפֵאָה ת"ל וּבְקֻצְרְכֶם אֶת קְצִיר אַרְצְכֶם מַה קָּצִיר שֶׁהוּא אֹכֶל וְנִשְׁמָר כו׳ אַסְמַכְתָּא הִיא דְּהָתָם נָמֵי דָּרֵישׁ מַעְשַׂר יָרָק מִקְּרָא אע"ג דְּהָוֵי מִדְּרַבָּנָן וּמַה שֶּׁלֹּא תִּקְּנוּ פֵּאָה בְּיָרָק וּבִתְאֵנָה וּדְדָמֵי לָהּ כְּמוֹ שֶׁתִּקְּנוּ מַעֲשֵׂר מֵהֶן אוֹמֵר ר"ת מִשּׁוּם דְּאֵין לְקִיטָתָן כְּאֶחָד דָּבָר מוּעָט הוּא פֵּאָה דִּידֵהּ וְיֵשׁ הֶפְסֵד לָעֲנִיִּים בָּהּ יוֹתֵר מִן הָרֶוַח שֶׁמִּתְבַּטְּלִין לְפִי שֶׁאֵין יוֹדְעִים זְמַן לְקִיטָתָן וְדָבָר שֶׁאֵין מַכְנִיסוֹ לְקִיּוּם נָמֵי לָא חָשִׁיב וְיַפְסִידוּ יוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיַּרְוִיחוּ בְּמָקוֹם אַחֵר: **סְפִיחֵי** סְטִיס וְקוֹצָה הָא דְּלָא קָאָמַר סְתָם לְמַעוֹטֵי מִידֵי דְּלָאו אֹכֶל אֶלָּא נָקַט הָנֵי אוֹמֵר ר"י מִשּׁוּם דִּקְצָת הֵם רְאוּיִם לַאֲכִילָה וקמ"ל דַּאֲפִילּוּ הָכֵי אֵין פֵּאָה נוֹהֶגֶת בָּהֶן וְכֵן מָצָא רַשְׁבָּ"ם בִּתְשׁוּבַת רַשִׁ"י וְהָא דְּנָקַט סְפִיחִים מִשּׁוּם דְּשֶׁמָּא סְטִיס וְקוֹצָה עַצְמָם אֵינָם רְאוּיִם כְּלָל לַאֲכִילַת אָדָם וְלָא הֲוָה חִדּוּשׁ אוֹ שֶׁמָּא הֵן אֹכֶל גָּמוּר וְלָא מְמַעֲטִינַן: **גֵּר** שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בֵּין הַנָּכְרִים בִּפְנֵי ג׳ וְלֹא הוֹדִיעוּהוּ מִצְוַת שַׁבָּת דְּאִי נִתְגַּיֵּיר בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ לָא הָוֵי גֵּר כִּדְאָמְרִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מז:):

אב אֲבָל לֹא שְׁכֵחָהּ, מַאי — חַיָּיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה? אַדְּתָנֵי הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה חַיָּיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה, לִיתְנֵי ״הַיּוֹדֵעַ עִיקַּר שַׁבָּת״, וְכׇל שֶׁכֵּן הָא! אֶלָּא, מַתְנִיתִין כְּשֶׁהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח, וּדְרַב וּשְׁמוּאֵל נָמֵי כְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דָּמֵי. וְהָכִי אִיתְּמַר: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ אֲפִילּוּ תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה בֵּין הַגּוֹיִם וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר לְבֵין הַגּוֹיִם — כְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דָּמֵי, וְחַיָּיב. וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: דַּוְקָא הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח — אֲבָל תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה בֵּין הַגּוֹיִם וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר לְבֵין הַגּוֹיִם — פָּטוּר. מֵיתִיבִי: כְּלָל גָּדוֹל אָמְרוּ בַּשַּׁבָּת: כׇּל הַשּׁוֹכֵחַ עִיקַּר שַׁבָּת, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. כֵּיצַד? — תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַגּוֹיִם, וְגֵר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר בֵּין הַגּוֹיִם, וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. וְחַיָּיב עַל הַדָּם אַחַת, וְעַל הַחֵלֶב אַחַת, וְעַל עֲבוֹדָה זָרָה אַחַת, וּמוֹנְבַּז פּוֹטֵר. (א)וְכָךְ הָיָה מוֹנְבַּז דָּן לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא: הוֹאִיל וּמֵזִיד קָרוּי ״חוֹטֵא״ וְשׁוֹגֵג קָרוּי ״חוֹטֵא״, מָה מֵזִיד שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה — אַף שׁוֹגֵג שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה. אָמַר לוֹ רַבִּי עֲקִיבָא, הֲרֵינִי מוֹסִיף עַל דְּבָרֶיךָ: אִי מָה מֵזִיד שֶׁהָיְתָה הַיְּדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה — אַף שׁוֹגֵג שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה! אָמַר לוֹ: הֵן, וְכׇל שֶׁכֵּן שֶׁהוֹסַפְתָּ. אָמַר לוֹ: לִדְבָרֶיךָ, אֵין זֶה קָרוּי שׁוֹגֵג אֶלָּא מֵזִיד. קָתָנֵי מִיהָא ״כֵּיצַד תִּינוֹק״. בִּשְׁלָמָא לְרַב וּשְׁמוּאֵל נִיחָא. אֶלָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן וּלְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, קַשְׁיָא! אָמְרִי לָךְ רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ: לָא מִי אִיכָּא מוֹנְבַּז דְּפָטַר? אֲנַן דְּאָמְרִינַן כְּמוֹנְבַּז. מַאי טַעְמָא דְּמוֹנְבַּז? דִּכְתִיב: ״תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה״, וּסְמִיךְ לֵיהּ ״וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה״ — הִקִּישׁ שׁוֹגֵג לְמֵזִיד. מָה מֵזִיד שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה, אַף שׁוֹגֵג שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה. (ב)וְרַבָּנַן, הַאי ״תּוֹרָה אַחַת״ מַאי עָבְדִי לֵיהּ? מִיבְּעֵי לְהוּ לְכִדְמַקְרֵי לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי לִבְרֵיהּ: ״תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה״, וּכְתִיב: ״וְכִי

אֲבָל לֹא שְׁכָחָהּ לְעַקֵּר שַׁבָּת אֶלָּא שֶׁשָּׁכַח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת מַאי: חַיָּיב עַל כָּל אַב מְלָאכָה דע"כ אִי הֲוָה סְבִירָא לֵהּ דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת לְכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת הֲוָה לֵיהּ לְמִכְרַךְ וּלְמִתְנֵי הָכִי מִי שֶׁיָּדַע עִקַּר שַׁבָּת וּשְׁכָחָהּ וְכֵן הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת וְעָשָׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה חַיָּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת: לִתְנֵי הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת דַּהֲוָה שִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת הַרְבֵּה חַיָּיב עַל כָּל מְלָאכָה אע"ג דִּבְכָל שַׁבָּת לֵיכָּא אֶלָּא חֲדָא שְׁגָגָה וכ"ש שִׁגְגַת מְלָאכוֹת וּזְדוֹן שַׁבָּת דְּאִיכָּא שְׁגָגוֹת הַרְבֵּה: כְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דָּמֵי וּמַתְנִיתִין אִצְטְרִיךְ לְמִינְקַט הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דְּלָא תֵּימָא חַיָּיב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת: פָּטוּר דְּקָסָבְרִי רַבִּי יוֹחָנָן ור"ל אוֹמֵר מֻתָּר אָנוּס הוּא וְלֹא שְׁגָגָה הִיא: וְחַיָּיב עַל הַדָּם שֶׁאָכַל כָּל יָמָיו אַחַת וְכֵן עַל כָּל דָּבָר כָּרֵת שֶׁבַּתּוֹרָה: מֵזִיד קָרוּי חוֹטֵא דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ה':א') בִּשְׁבוּעַת הָעֵדוּת נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה וְגוֹמֵר וְלָא כְּתִיב בֵּהּ וְנֶעְלַם: הֲרֵינִי מוֹסִיף עַל דְּבָרֶיךָ כְּלוֹמַר אִם כָּךְ בָּאתָ לִדְרֹשׁ ג"ש לְלַמֵּד שׁוֹגֵג מִמֵּזִיד בָּא וְאוֹסִיף גַּם אֲנִי עַל דְּבָרֶיךָ עוֹד וּבָהּ תִּרְאֶה אִם יַעַמְדוּ דְּבָרֶיךָ: אַף שׁוֹגֵג שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה תְּחַיְּבֵהוּ גַּם בְּזוֹ חַטָּאת: כ"ש שֶׁהוֹסַפְתָּ עַל דְּבָרַי וַהֲרֵי אַתָּה מְסַיְּעֵנִי וְגַם בְּזוֹ אֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא חַיָּיב וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ בְּמַאי שָׁגַג: קָתָנֵי מִיהָא רֵישָׁא תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הַנָּכְרִים חַיָּב: בִּשְׁלָמָא לְרַב וּשְׁמוּאֵל נִיחָא דְּאִינְהוּ נָמֵי מְחַיְּבִי וְאִיכָּא לְאוֹקְמֵי דְּהוּא הַדִּין לְהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח כִּי מַתְנִיתִין וּבָרַיְתָא דְּקָתָנֵי תִּינוֹק הִיא גּוּפָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן פְּלֻגְתָּא דְּמוֹנְבַּז וְרַבָּנָן: מַאי טַעְמָא דְּמוֹנְבַּז אַבִּנְיָן אָב וַדַּאי לָא סְמִיךְ לְמֶעְבַּד שׁוֹגֵג דּוּמְיָא דְּמֵזִיד דְּהַאי שׁוֹגֵג חִלּוּף דְּמֵזִיד וְלֵיכָּא לְדַמּוּיְנְהוּ דְּהַאי חַיָּב וְהַאי פָּטוּר: מַקִּישׁ שׁוֹגֵג לְעִנְיַן חַטָּאת לְמֵזִיד לְעִנְיַן כָּרֵת וְאַף עַל גַּב דְּלָא דָּמֵי ע"כ הִקִּישָׁן הַכָּתוּב: וְרַבָּנָן הַךְ הֶקֵּישָׁא בָּעֲיָא לְכִדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ ב"ל: תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם גַּבֵּי קָרְבַּן ע"ז כְּתִיב בְּפָרָשַׁת שְׁלַח לְךָ אֲנָשִׁים:

אֲבָל לֹא שְׁכֵחָהּ מַאי חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה תֵּמַהּ לר"י מְנָא לֵהּ לְמֵדַק הָכִי אֵימָא דְּלָא שָׁכְחָה נָמֵי אֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה אֶלָּא עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כְּמוֹ בְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וּתְנָא הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וכ"ש הָא כִּדְפָרֵי' וּמַה שֶּׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּדַיֵּק דְּחַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה מִדְּלָא כָּיֵיל לְהוּ אַהֲדָדֵי מִי שֶׁיָּדַע עִקַּר שַׁבָּת וּשְׁכָחָהּ וְהַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת דַּהֲוָה מַשְׁמַע דַּוְקָא עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְלֹא עַל כָּל מְלָאכָה אֵין נִרְאֶה לְרִ"י דְּא"כ הֵיכִי פָּרֵיךְ לְעֵיל לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וְכָל שֶׁכֵּן הָא דְּמַשְׁמַע דְּהָא לָא אִצְטְרִיךְ לְמִתְנֵי וְהָא נָמֵי אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דְּאֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה וְנִרְאֶה לר"י דִּלְעֵיל דְּקָאָמַר לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וכ"ש הָא לָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּלָא לִתְנֵי' כְּלָל בַּמִּשְׁנָה אֶלָּא ה"פ מִדְּקָתָנֵי חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְלָא קָתָנֵי אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל כָּל שַׁבָּת דַּהֲוָה מַשְׁמַע וְלֹא עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה מַשְׁמַע דְּעִקַּר מַתְנִיתִין חִיּוּבָא אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּחַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְלָא פְּטוּרָא דְּאֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וְאִם כֵּן לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי וכ"ש הַאי דְּחַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְלָא הֲוָה צָרִיךְ לְמִתַּנְיָה בְּהַאי בָּבָא אֶלָּא ה"ל לְמִתְנֵי בָּתַר הָכִי בְּבָבָא אַחֲרִיתִי הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת לְאַשְׁמְעִינַן דְּאֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וְהַשְׁתָּא דַּיֵּק שַׁפִּיר אֲבָל לֹא שְׁכֵחָהּ מַאי חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה מִדְּלָא תָּנֵי בְּבָבָא אַחֲרִיתִי דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת: לִתְנֵי הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת וכ"ש הָא תֵּמַהּ לר"י לְרָבָא דְּאָמַר בִּכְרִיתוֹת בְּסוֹף פֶּרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דַּף טז:) דִּבְזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת לָא מְחַיֵּב אָכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְדַיֵּק מִמַּתְנִיתִין דְּהָכָא דְּלָא קָתָנֵי חַיָּב עַל כָּל אַב מְלָאכָה וּמְלָאכָה שֶׁל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וּלְדִידֵהּ הֵיכִי פָּרֵיךְ הָכָא לִתְנֵי הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת הָא לָא מָצֵי לְמִתְנֵי הָכִי דְּאִם כֵּן הֲוָה מַשְׁמַע דְּלָא מְחַיֵּב הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת אָכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְתֵרֵץ דְּהָכִי פָּרֵיךְ דְּלִתְנֵי הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת דְּחַיָּב אָכָל אַב מְלָאכָה שֶׁל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְרַשְׁבָּ"א מְפָרֵשׁ דְּאִי הֲוָה תָּנֵי בְּהֶדְיָא הַיּוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת חַיָּב עַל כָּל אַב מְלָאכָה לֵיכָּא לְמֵדַק דְּלָא מְחַיֵּב אָכָל שַׁבָּת מִדְּלָא קָתָנֵי חַיָּב עַל כָּל אַב מְלָאכָה שֶׁל כָּל שַׁבָּת דְּלָא צָרִיךְ לְמִתְנֵי' דְּמֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּקָתָנֵי בְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דְּחַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת כ"ש יוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת כְּדְאָמַר לְעֵיל: וכ"ש הַאי ה"נ לָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּלָא לִתְנֵי' כְּלָל בַּמִּשְׁנָה דְּאִם כֵּן הֲוָה אֲמִינָא דְּחַיָּב נָמֵי עַל כָּל שַׁבָּת וְשַׁבָּת וְאֵינוֹ כֵּן לְרַבָּה דִּכְרִיתוֹת אֶלָּא לִתְנֵי בָּבָא אַחֲרִיתִי הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת אֵינוֹ חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת: כִּי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דָּמֵי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּלְהָכִי לֹא תְּנָא בְּמַתְנִיתִין שָׁכַח מֵעִקָּרוֹ דְּהַיְינוּ תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה דְּלָא תֵּימָא דְּהִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח חַיָּב עַל כָּל שַׁבָּת וְקָשֶׁה לר"י דמ"מ לִתְנְיֵהּ וְלִתְנֵי נָמֵי בָּתַר הָכִי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דכה"ג פָּרֵיךְ לְעֵיל לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וכ"ש הָא כִּדְפָרֵשִׁית וְנִרְאֶה לר"י דְּוַדַּאי אִי הֲוָה תָּנֵי חַיָּב חַטָּאת דַּהֲוָה אָתֵי לְאַשְׁמְעִינַן חִיּוּבָא הֲוָה שַׁיָּךְ לְמִפְרַךְ דְּלִתְנֵי תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי אֲבָל הַשְׁתָּא דְּקָתָנֵי אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דִּפְטוּרָה אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן נְקַט הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי וּמִיהוּ קָשֶׁה לר"י דמ"מ לִתְנֵי תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה דְּלָא נִטְעֶה לוֹמַר דְּפָטוּר כְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ וַהֲדַר לִתְנֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח: אֲבָל תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה פָּטוּר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּקָסָבְרִי אוֹמֵר מֻתָּר אָנוּס הוּא וְאֵין נִרְאֶה דְּטַעְמַיְיהוּ כְּמוֹנְבַּז כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ וְטַעְמָא דְּמוֹנְבַּז מְפָרֵשׁ לְקַמָּן דְּיָלֵיף מִקְּרָא וְהָא דְּאָמַר בפ"ב דְּמַכּוֹת (דַּף ז:) גַּבֵּי גָּלוּת בִּשְׁגָגָה פְּרָט לְמֵזִיד וּמְפָרֵשׁ (אַבַּיֵּי) [צ"ל רָבָא] פְּרָט לְאוֹמֵר מֻתָּר וּפָרֵיךְ לֵיהּ (רָבָא) [צ"ל אַבַּיֵּי] אוֹמֵר מֻתָּר אָנוּס הוּא לָאו דַּוְקָא קָאָמַר אָנוּס דִּבְכָל מָקוֹם מְחַיְּבִין לֵיהּ אֶלָּא לְגַבֵּי גָּלוּת דַּוְקָא מְמַעֵט (אַבַּיֵּי) [צ"ל רָבָא] אוֹמֵר מֻתָּר מִשּׁוּם דְּטוּבָא בִּשְׁגָגָה כְּתִיב הָתָם דְּהָא בְּפִרְקִין מְחַיְּבֵי אוֹמֵר מֻתָּר בע"ז וּבְחֵלֶב אע"ג דִּכְתִיב בָּהֶן בִּשְׁגָגָה (וְרָבָא) [צ"ל וְאַבַּיֵּי] פָּרֵיךְ לֵיהּ אוֹמֵר מֻתָּר אָנוּס הוּא וְלָא הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּבָרַיְתָא בִּשְׁגָגָה פְּרָט לְמֵזִיד אֶלָּא פְּרָט לְאָנוּס דְּיוֹתֵר דָּמֵי וְקָרוֹב לְאָנוּס מִלְּמֵזִיד: וְחַיָּב עַל הַדָּם אַחַת אע"ג דְּמִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא הִיא דְּאָכַל מַה שֶּׁאָכַל דָּם אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת כֵּיוָן שֶׁאֵין בַּדָּם חִלּוּק אִסּוּר כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ בְּשַׁבָּת חִלּוּק מְלָאכוֹת וְכָל אָדָם נָמֵי בְּלֹא תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה אָכַל דָּם וְדָם אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת אֶלָּא אוֹמֵר ר"י דְּמַיְירֵי דְּאַפֵּי' אֲכָלָן בְּכַמָּה תַּמְחוּיִין דלר"י (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף עא.) אָדָם אַחֵר חַיָּב עַל כָּל תַּמְחוּי אַפֵּי' בְּהֶעְלֵם אֶחָד וּבְתִינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אֶחָד אַךְ קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּמַאי אִצְטְרִיךְ תּוּ לְאַשְׁמְעִינַן וּלְמִתְנֵי וְעַל הַחֵלֶב אֶחָד: כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהוֹסַפְתָּ כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַף בְּזוֹ מְחַיֵּב וּמְחַיֵּב נָמֵי כִּי לֵיכָּא יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה דְּהָא רַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ סָבְרֵי כְּמוֹנְבַּז וּמְחַיְּבֵי הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח וְתַנְיָא נָמֵי לְקַמָּן שָׁגַג בָּזֶה וּבָזֶה זֶהוּ שׁוֹגֵג הָאָמוּר בַּתּוֹרָה וּמוֹקְמִינַן לָהּ כְּמוֹנְבַּז וְהַיְינוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דִּסְבָרָא הוּא דְּלָא אִתַּקַּשׁ שׁוֹגֵג לְמֵזִיד לְאַפּוֹקֵי לֵיהּ מִמַּשְׁמָעוּת שְׁגָגָה דְּאַדְּרַבָּה שׁוֹגֵג מַשְׁמַע דְּלֵית לֵיהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה וְלָא אֲתָא הֶיקֵּשָׁא אֶלָּא לְחַיֵּיב נָמֵי כִּי אִית לֵהּ יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה וּמִיהוּ קָשֶׁה לְרִ"י דְּהָא פָּטְרִי מֵהֶיקֵּשָׁא תִּינוֹק שֶׁנִּשְׁבָּה מֵהַאי טַעְמָא נָמֵי יִפְטֹר הִכִּיר וּלְבַסּוֹף שָׁכַח:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ו:

ב מיי׳ פז׳ מהל׳ שגגות הל׳ ב, סמג עשין ריג:

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת

ב הוריות ח.

תורה אור השלם

וְנֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא וְשָׁמְעָה קוֹל אָלָה וְהוּא עֵד אוֹ רָאָה אוֹ יָדָע אִם־לוֹא יַגִּיד וְנָשָׂא עֲוֺנוֹ [ויקרא ה, א]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֺת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה [ויקרא ד, ב]

הָאֶזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לָעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה [במדבר טו, כט]

וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהֹוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ [במדבר טו, ל]

[א](א)"וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה", וּכְתִיב: "וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה". הוּקְשׁוּ כּוּלָּם לַעֲבוֹדָה זָרָה: מָה לְהַלָּן דָּבָר שֶׁחַיָּיבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְשִׁגְגָתוֹ חַטָּאת, אַף כָּל דָּבָר שֶׁחַיָּיבִין עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וְעַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת. [ב]וְאֶלָּא מוֹנְבַּז, שְׁגָגָה בְּמַאי? כְּגוֹן שֶׁשָּׁגַג בְּקָרְבָּן. וְרַבָּנַן: שִׁגְגַת קָרְבָּן לֹא שְׁמָהּ שְׁגָגָה. [ג]וְרַבָּנַן, שְׁגָגָה בְּמַאי? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כֵּיוָן שֶׁשָּׁגַג בְּכָרֵת, אַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וְכָרֵת. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ — אָמַר קְרָא: "אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם" — עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וְכָרֵת שֶׁבָּהּ. (ב)וְרַבִּי יוֹחָנָן, הַאי קְרָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְתַנְיָא: "מֵעַם הָאָרֶץ" — פְּרָט לִמְשׁוּמָּד. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: "אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם". הַשָּׁב מִידִיעָתוֹ — מֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ, לֹא שָׁב מִידִיעָתוֹ — אֵינוֹ מֵבִיא קָרְבָּן עַל שִׁגְגָתוֹ. דה(ג)תְּנַן: אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת. וְהָוֵינַן בַּהּ: מִנְיָנָא לָמָּה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עֲשָׂאָן כּוּלָּן בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ — בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר כֵּיוָן שֶׁשָּׁגַג בְּכָרֵת אַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ כְּגוֹן דְּיָדַע לֵהּ לְשַׁבָּת בְּלָאו. אֶלָּא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וּבְכָרֵת — דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּמַאי? דְּיָדְעַהּ בִּתְחוּמִין, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. (ד)מַאן תְּנָא לְהָא דְּתָנוּ רַבָּנַן: שָׁגַג בָּזֶה וּבָזֶה — זֶהוּ שׁוֹגֵג הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. הֵזִיד בָּזֶה וּבָזֶה — זֶהוּ מֵזִיד הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. שָׁגַג בְּשַׁבָּת וְהֵזִיד בִּמְלָאכוֹת, אוֹ שֶׁשָּׁגַג בִּמְלָאכוֹת וְהֵזִיד בְּשַׁבָּת, אוֹ שֶׁאָמַר: יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁמְּלָאכָה זוֹ אֲסוּרָה, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁחַיָּיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אוֹ לֹא — חַיָּיב. כְּמַאן — כְּמוֹנְבַּז. אָמַר אַבָּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בִּשְׁבוּעַת בִּיטּוּי, שֶׁאֵין חַיָּיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו שֶׁבָּהּ. "הַכֹּל מוֹדִים", מַאן — רַבִּי יוֹחָנָן. פְּשִׁיטָא, כִּי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֵיכָא דְּאִיכָּא כָּרֵת, אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא כָּרֵת — לָא! (ה)סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא, הוֹאִיל וְחַיָּיב קָרְבָּן — חִידּוּשׁ הוּא, דִּבְכָל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לָא אַשְׁכְּחַן לָאו דְּמַיְיתֵי עֲלֵיהּ קָרְבָּן, וְהָכָא מַיְיתֵי — כִּי שָׁגַג בְּקָרְבָּן נָמֵי לִיחַיַּיב,

קָא

רש"י

וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה וְיָלְפִינַן בְּהוֹרָיוֹת (דַּף ח.) זוֹ ע"ז שֶׁהִיא שְׁקוּלָה כְּכָל הַמִּצְוֹת וּכְתִיב תּוֹרָה אַחַת כָּל הַתּוֹרָה בְּמַשְׁמָע: הֻקְשׁוּ קָרְבָּנוֹת שֶׁל שְׁגָגוֹת שֶׁל כָּל עֲבֵרוֹת לְשֶׁל ע"ז מַה ע"ז קָרְבָּן שֶׁלָּהּ אֵינוֹ בָּא אֶלָּא עַל עֲבֵרָה גְּמוּרָה שֶׁחַיָּב עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת דִּסְמִיךְ לֵהּ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה וְנִכְרְתָה: אַף כָּל הַתּוֹרָה אֵין מְבִיאִין חַטָּאת אֶלָּא עַל דָּבָר שֶׁזְּדוֹנוֹ כָּרֵת: וְאֶלָּא מוֹנְבַּז דְּאָמַר לְעֵיל דָּמֵי שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה חַיָּב חַטָּאת: דְּשָׁגַג בְּמַאי הָא גַּבֵּי חַטָּאת שְׁגָגָה כְּתִיב: דְּשָׁגַג בְּקָרְבָּן דְּיוֹדֵעַ שֶׁחַיָּב עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁחַיָּב עָלֶיהָ חַטָּאת: לֹא שְׁמָהּ שְׁגָגָה עַד שֶׁשָּׁגַג בַּעֲבֵרָה עַצְמָהּ: וְרַבָּנַן דְּבָעוּ שְׁגָגָה בַּעֲבֵרָה עַצְמָהּ שְׁגָגָה בְּמַאי קָאָמְרִי שְׁגָגָה בְּכֻלָּהּ מִלְּתָא בְּלָאו וְכָרֵת אוֹ בְּכָרֵת לְחוּדֵיהּ: כֵּיוָן שֶׁשָּׁגַג בְּכָרֵת אע"ג שֶׁהֵזִיד בְּלָאו שֶׁאָז הַקָּרְבָּן עַל הַכָּרֵת הוּא בָּא כְּדַאֲמַרַן לְעֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה וּסְמִיךְ לֵהּ וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְגוֹ': לֹא תֵעָשֶׂינָה הַיְנוּ לָאו: מִנְיָנָא לָמָּה לִי לְתְנֵי אֲבוֹת מְלָאכוֹת הַזּוֹרֵעַ וְהַחוֹרֵשׁ כוּ' לָמָּה לִי לְמִתְנָא אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת לִתְנִינְהוּ וַאֲנַן יָדְעִינַן דְּמ' חָסֵר אַחַת אִיכָּא: שֶׁאִם עֲשָׂאָן כֻּלָּן כוּ' וְסִימָנָא בְּעָלְמָא אַשְׁמְעִינַן לֵדַע כַּמָּה חַטָּאוֹת חַיָּב עַל חִלּוּל שַׁבָּת אַחַת: הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ דְּמִחַיַּב ע"כ לָא מַשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא בִּזְדוֹן שַׁבָּת דְּיוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת דְּאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁהַמְּלָאכוֹת הַלָּלוּ אֲסוּרוֹת דְּאִי בִּזְדוֹן מְלָאכוֹת וְשִׁגְגַת שַׁבָּת דְּיוֹדֵעַ שֶׁהֵן אֲסוּרוֹת בְּשַׁבָּת אֲבָל שָׁכַח שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת הָא תְּנַן דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת לְכָל שַׁבָּת וּזְדוֹן שַׁבָּת לָא הָוֵי אא"כ יוֹדֵעַ אַחַת מֵהִלְכוֹתֶיהָ דְּאִי לֹא יָדַע בַּחֲדָא מִנַּיְהוּ אֵין שַׁבָּת חָלוּק לוֹ מִשְּׁאָר יָמִים וְזֶה שֶׁשָּׁגַג בְּכֻלָּן אֵין כָּאן זְדוֹן שַׁבָּת: בִּשְׁלָמָא לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר שִׁגְגַת כָּרֵת שְׁמָהּ שְׁגָגָה: מַשְׁכַּחַת לָהּ זְדוֹן שַׁבָּת בַּלָּאוִין וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת בִּכְרִיתוֹת דְּיוֹדֵעַ לָהּ לְשַׁבָּת שֶׁהֻזְהַר עַל הַלָּאוִין אוֹ שֶׁל כֻּלָּן אוֹ שֶׁל אַחַת מֵהֶן: דְּיָדַע לָהּ לְשַׁבָּת בְּמַאי הֲלֹא בְּכֻלָּן שָׁגַג כְּסָבוּר שֶׁכָּל ל"ט מְלָאכוֹת מֻתָּרוֹת: בִּתְחוּמִין דְּאֵינָן בְּקָרְבָּן: וְאַלִּבָּא דְּר' עֲקִיבָא דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה תְּחוּמִין דְּאוֹרָיְתָא נִינְהוּ דִּתְנַן בּוֹ בַּיּוֹם דָּרַשׁ רַבִּי עֲקִיבָא וּמַדֹּתֶם מִחוּץ לָעִיר כוּ': זֶהוּ שׁוֹגֵג הָאָמוּר בַּתּוֹרָה כְּלוֹמַר הֵיכָא דְּשָׁגַג בְּשַׁבָּת וּבִמְלָאכוֹת אֵין כָּאן לֹא דִין וְלֹא דַיָּן לְקַנְתֵּר וְאֵין לְךָ שׁוֹגֵג כָּזֶה: הֵזִיד בָּזֶה וּבָזֶה אֵין לְךָ מֵזִיד כָּזֶה: שָׁגַג בְּאַחַת מֵהֶן אַף זֶה שׁוֹגֵג וְחַיָּבִים עָלֶיהָ קָרְבָּן: שְׁבוּעַת בִּטּוּי שֶׁאֹכַל וְלֹא אוֹכַל שֶׁאָכַלְתִּי וְלֹא אָכַלְתִּי חַיָּב עָלֶיהָ קָרְבָּן וּכְתִיב בַּהּ וְנֶעְלַם דְּהַיְנוּ שׁוֹגֵג הַכֹּל מוֹדִים בְּשׁוֹגֵג שֶׁלָּהּ דְּאִם נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא אוֹכַל וְאָכַל אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אִם כֵּן שָׁכַח שְׁבוּעָתוֹ כְּשֶׁאָכַל דְּהַשְׁתָּא שָׁגַג בְּלָאו שֶׁבָּהּ: הַכֹּל מוֹדִים מַאן רַבִּי יוֹחָנָן כְּלוֹמַר עַל כָּרְחָיךְ אַבָּיֵי לָאו אַפְּלוּגְתָּא דְּמוֹנְבַּז וְרַבָּנַן קָאֵי דִּלְשְׁמְעִינַן דְּמוֹדֶה מוֹנְבַּז בְּהָא (דְּהָא) שִׁגְגַת קָרְבָּן לָא הָוְיָא שְׁגָגָה דְּמֵהֵיכָא תֵּיתֵי וְהָא ק"ו הִיא הַשְׁתָּא בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ דְּלֵיכָּא חִדּוּשׁ בְּקָרְבָּן דִּידְהוּ אָמַר מוֹנְבַּז דְּמִחַיַּב בְּשִׁגְגַת קָרְבָּן הָכָא דְּחִדּוּשׁ הוּא דְּאֵין בָּהּ כָּרֵת וּמֵבִיא קָרְבָּן עָלֶיהָ לֹא כ"שׁ אֶלָּא לְרַבָּנַן קָאָמַר וְאַפְּלוּגְתָּא דר"י ור"ל קָאֵי וּמַאן הַכֹּל מוֹדִים ר"י דְּאַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא קָאָמַר אַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו הָכָא בָּעֵינַן שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו: פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּאַלִּבָּא דְּרַבָּנַן אִפְּלִיג דְּאָמְרִי שִׁגְגַת קָרְבָּן לָאו שְׁגָגָה הִיא אִי בְּלָאו שֶׁלָּהּ הֵזִיד בְּמַאי שָׁגַג דע"כ לָא קָאָמַר ר"י בְּעָלְמָא אֶלָּא בִּמְקוֹם כָּרֵת דְּשָׁגַג בְּכָרֵת: סָלְקָא דַעְתָּךְ אֲמִינָא בִּשְׁבוּעַת בִּטּוּי נָמֵי קָאֵי רַבִּי יוֹחָנָן בְּמִלְּתֵהּ דְּאַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו וּדְקַשְׁיָא לָךְ בְּמַאי שָׁגַג בְּקָרְבָּן דְּהוֹאִיל וְחִדּוּשׁ מוֹדוּ בֵּהּ רַבָּנַן:

תוספות

מַה ע"ז שֶׁחַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ כָּרֵת וא"ת מ"מ הֶקֵּישָׁא דְּשׁוֹגֵג לְמֵזִיד לָמָּה לִי דַּאֲפִילּוּ לָא הָוֵי כְּתִיב הָתָם קְרָא דְּוְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה יָלְפִינַן שַׁפִּיר מע"ז שֶׁחַיָּב עַל זְדוֹנָהּ כָּרֵת כוּ' וְי"ל דְּלֵית לָן לְאַקּוֹשֵׁהּ לַעַ"ז אֶלָּא בְּמַאי דִּכְתִיב בְּהַהִיא פָּרָשָׁה כִּדְמַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְאֵתוּיֵי הָכָא וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה תֵּדַע דְּהָא לָא יָלְפִינַן מע"ז דְּנִבְעֵי עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה כע"ז מִשּׁוּם דְּלָא כְּתִיב סְקִילָה בְּהַהִיא פָּרָשָׁה אֶלָּא כָּרֵת וְהָא דְּמְמַעֲטִינַן בְּרֵישׁ פֶּרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דַּף יג:) פֶּסַח וּמִילָה מִקָּרְבָּן אע"פ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן כָּרֵת מִשּׁוּם דְּמַה ע"ז דְּאָמַר רַחֲמָנָא לָא תַּעֲבֵד וְהָנֵי קוּם עֲשֵׂה נִינְהוּ הַיְנוּ נָמֵי מִשּׁוּם דִּכְתִיב וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה דְּמַשְׁמַע מַה שֶּׁצִּוִּיתִי שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת וא"ת רַבָּנַן דְּהָכָא ר' עֲקִיבָא וְר' עֲקִיבָא אִית לֵהּ בפ"ק דִּכְרִיתוֹת (דַּף ז:) דְּהַאי קְרָא דִּמְגַדֵּף בִּמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם כְּתִיב וְי"ל דְּלִשָּׁנָא דְּנַקַט הָכָא הֻקְשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לַעַ"ז נַקַט אַלִּבָּא דְּרַבָּנַן דְּרַבִּי עֲקִיבָא אֲבָל לר"ע אִית לָן לְמֵימַר דְּהֻקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לִמְבָרֵךְ אֶת הַשֵּׁם וא"ת וּלְמוֹנְבַּז הַאי דְּרָשָׁא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מְנָא לֵהּ וְאוֹמֵר ר"י דְּנָפְקָא לֵהּ כִּדְדָרֵישׁ רַבִּי בפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף.) ובפ"ב דְּהוֹרָיוֹת (דַּף ח.) נֶאֱמַר כָּאן וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְנֶאֱמַ' וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ: **אֶלָּא** לְמוֹנְבַּז שְׁגָגָה בְּמַאי לָא מָצֵי לְמֵימַר שֶׁשָּׁגַג בְּלָאו וְהֵזִיד בְּקָרְבָּן דְּאֵין סְבָרָא לְחַיֵּיב בְּהֵזִיד בְּקָרְבָּן דְּלָא שָׁב מִידִיעָתוֹ הוּא וְלֵיכָּא נָמֵי לְמֵימַר שָׁגַג בְּלָאו וְקָרְבָּן דִּסְבָרָא הוּא דְּכֵיוָן דְּמַקִּישׁ לְמֵזִיד אֲפֵי' מֵזִיד בְּכָל דָּבָר וְשׁוֹגֵג רַק בְּדָבָר אֶחָד דְּהַיְנוּ בְּקָרְבָּן יֵשׁ לָנוּ לְחַיְּבוֹ וּמִיהוּ הֵיכָא דְּאִיכָּא סְקִילָה בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא שׁוֹגֵג גַּם בִּסְקִילָה דְּאִי הָוָה מֵזִיד בִּסְקִילָה אֵין לְחַיְּבוֹ בְּקָרְבָּן דְּכֵיוָן דְּאֵינוֹ שָׁב מִסְּקִילָה פְּשִׁיטָא שֶׁאֲפִילּוּ הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁחַיָּב גַּם קָרְבָּן שֶׁלֹּא הָיָה שָׁב וְלֹא שָׁב מִידִיעָתוֹ הוּא ואע"ג דִּבְהֵזִיד בְּכָרֵת חָשִׁיב לֵיהּ שָׁב מִיְּדִיעָתוֹ לְקָרְבָּן הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּכָרֵת אֶפְשָׁר בִּתְשׁוּבָה וְקָרְבָּן לֹא אֶפְשָׁר בִּתְשׁוּבָה וְעוֹד דְּגַבֵּי כָּרֵת שַׁיָּךְ שַׁפִּיר לְמֵימַר אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁחַיָּב כָּרֵת עִם הַקָּרְבָּן הָיָה שָׁב: **כְּגוֹן** שֶׁשָּׁגַג בְּכָרֵת אע"פ שֶׁהֵזִיד בְּלָאו וְטַעֲמָא דְּר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם דְּלָא כְּתִיב לָאו בְּהֶיקֵּשָׁא דְּר' יְהוֹשֻׁעַ וְלָא כְּתִיב אֶלָּא כָּרֵת בְּהַהִיא עִנְיָנָא וּלְהָכִי בָּעֵי מ"ט דְּרֵישׁ לָקִישׁ וְלָא בָּעֵי מ"ט דְּר' יוֹחָנָן וצ"ל דְּרַבִּי יוֹחָנָן מַיְרֵי אַלִּבָּא דְּרַבָּנַן דְּאִית לְהוּ הֶיקֵּשָׁא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֲבָל לְרַבִּי דְּנָפְקָא לֵיהּ מג"ש דַּעֲלֶיהָ מוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן דְּבָעֵי עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וְכָרֵת דְּהָא כְּתִיב לָאו בְּהַהוּא קְרָא וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח וְגוֹ': **אָמַר** קְרָא אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה קָשֶׁה לר"י מְנָא לֵהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּרַבָּנַן דָּרְשֵׁי הָכִי וּבָעוּ שִׁגְגַת לָאו וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמַשְׁמַע לֵיהּ לְמִדְרַשׁ קְרָא הָכִי דְּהָא ע"כ סְבִירָא לֵהּ דְּאֵין סְבָרָא לִדְרֹשׁ כֵּן דְּהָא אִיהוּ סָבַר כְּמוֹנְבַּז כִּדְאָמַר לְעֵיל וּמוֹנְבַּז לָא בָּעֵי שִׁגְגַת לָאו אֶלָּא שִׁגְגַת קָרְבָּן גְּרֵידָא דִּבְהֶדְיָא תַּנְיָא לְקַמָּן אוֹ שֶׁאָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁמְּלָאכָה זוֹ אֲסוּרָה אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּבִים עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לָאו חַיָּב וְלָא קָאָמַר קָרְבָּן וּמַלְקוּת אִם לָאו: **דְּיָדַע** לָהּ בִּתְחוּמִין לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּיָדַע לָהּ בִּדְאִיסִי דִּבְהָהוּא נָמֵי חַיָּב חַטָּאת כִּדְפֵרַשְׁתִּי בְּפֶרֶק קַמָּא (דַּף ו: בד"ה הָא קמ"ל) תֵּמַהּ לְר"י דְּאַמַּאי לָא קָאָמַר דְּיָדַע לָהּ לְשַׁבָּת בַּעֲשֵׂה דִּכְתִיב וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת וְגוֹ' (שְׁמוֹת כ"ג:י"ב) וּכְתִיב נָמֵי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת (שָׁם לא): **עַד** שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו שֶׁבָּהּ כְּגוֹן נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יֹאכַל וְאָכַל וּבִשְׁעַת אֲכִילָה שָׁכַח אִסּוּר שְׁבוּעָה וְקָרֵינַן בֵּהּ הָאָדָם דְּבִשְׁעַת שְׁבוּעָה שֶׁנִּשְׁבַּע הָיָה יוֹדֵעַ הֵיטֵב אִסּוּר שְׁבוּעָה אֶלָּא שֶׁבִּשְׁעַת אֲכִילָה הָיָה סָבוּר דְּמֻתָּר לַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ וְרַשִׁ"י פֵּרֵשׁ דְּבִשְׁעַת אֲכִילָה שָׁכַח שֶׁנִּשְׁבַּע וְאֵין נִרְאֶה דְּאֵין זֶה קָרוּי שָׁגַג בְּלָאו שֶׁבָּהּ בַּמֶּה שֶׁאֵינוֹ נִזְכָּר שֶׁנִּשְׁבַּע:

מסורת הש"ס

א ספרא קדושים פרק יב י; ספרא קדושים פרק י יא; זבחים מח.; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א ג; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה א ז; יבמות ט.; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ב ג; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ב א; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ב ה; ספרא קדושים פרק יב ב; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א א; ספרא קדושים פרק יב יא; ספרי במדבר; כריתות כה:; כריתות כב:; הוריות ח.; לקמן קנג:; סנהדרין פז.

ב יומא פ.; שבועות כו:; חולין ה:; הוריות יא.; הוריות ב.

ג לעיל ו:; יבמות נה.; לקמן עג.; לקמן צו:; מכות יד.; כריתות ב:; משנה שבת

ד תוספתא שבת

ה שבועות לז.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מה ע"ז וכו' דמשמע מה שצויתי שלא לעשות. עיין בב"ק דף קה ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו:

שם ד"ה כגון ששגג וכו' אבל לרבי דנפקא ליה מגז"ש. עיין בחידושי הר"ן שבועות דף ה ע"א ובחי' הרמב"ן שם:

תורה אור השלם

וְכִי תִשְׁגּוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ אֵת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה [במדבר טו, כב]

וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר־תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן־הָאֶזְרָח וּמִן־הַגֵּר אֶת־יְהֹוָה הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ [במדבר טו, ל]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה [ויקרא ד, ב]

וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כז]

אוֹ נֶפֶשׁ כִּי תִשָּׁבַע לְבַטֵּא בִשְׂפָתַיִם לְהָרַע אוֹ לְהֵיטִיב לְכֹל אֲשֶׁר יְבַטֵּא הָאָדָם בִּשְׁבֻעָה וְנֶעְלַם מִמֶּנּוּ וְהוּא־יָדַע וְאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה [ויקרא ה, ד]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שגגות הל' ב:

ב מיי' פב' מהל' שגגות הל' ב, סמג עשין ריב:

ג מיי' פב' מהל' שגגות הל' ב, סמג עשין ריב:

ד מיי' פב' מהל' שגגות הל' ב:

ה מיי' פז' מהל' שגגות הל' ג:

[א(א)]קָא מַשְׁמַע לַן. מֵיתִיבִי: אֵיזוֹהִי שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּיטּוּי לְשֶׁעָבַר — שֶׁאִם אָמַר "יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּיבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אוֹ לֹא" — חַיָּיב! הָא מַנִּי? — מוֹנְבַּז הִיא. (לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: מַנִּי? אִילֵּימָא מוֹנְבַּז — פְּשִׁיטָא, הַשְׁתָּא בְּכָל הַתּוֹרָה דְּלָאו חִידּוּשׁ הוּא אָמַר שִׁגְגַת קָרְבָּן שְׁמָהּ שְׁגָגָה, הָכָא דְּחִידּוּשׁ הוּא — לֹא כׇּל שֶׁכֵּן?! אֶלָּא לָאו רַבָּנַן הִיא, וּתְיוּבְתָּא דְאַבָּיֵי! תְּיוּבְתָּא.) [ב]וְאָמַר אַבָּיֵי: הַכֹּל מוֹדִים בִּתְרוּמָה שֶׁאֵין חַיָּיבִין עָלֶיהָ חוֹמֶשׁ עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו שֶׁבָּהּ. "הַכֹּל מוֹדִים" מַאן? — רַבִּי יוֹחָנָן. פְּשִׁיטָא! כִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵיכָא דְּאִיכָּא כָּרֵת, הֵיכָא דְּלֵיכָּא כָּרֵת לָא! מַהוּ דְּתֵימָא: מִיתָה בִּמְקוֹם כָּרֵת עוֹמֶדֶת, וְכִי שָׁגַג בְּמִיתָה נָמֵי לִיחַיֵּיב — קָא מַשְׁמַע לַן. רָבָא אָמַר: מִיתָה בִּמְקוֹם כָּרֵת עוֹמֶדֶת וְחוֹמֶשׁ בִּמְקוֹם קָרְבָּן קָאֵי. [גד]אָמַר רַב הוּנָא: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ בַמִּדְבָּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵימָתַי שַׁבָּת, מוֹנֶה שִׁשָּׁה יָמִים וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד. חִיָּיא בַּר רַב אוֹמֵר: מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד, וּמוֹנֶה שִׁשָּׁה. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי — מָר סָבַר כִּבְרִיָּיתוֹ שֶׁל עוֹלָם, וּמָר סָבַר כְּאָדָם הָרִאשׁוֹן. מֵיתִיבִי: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵימָתַי שַׁבָּת מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשִׁשָּׁה. מַאי לָאו, מוֹנֶה שִׁשָּׁה וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד?! לָא, מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנֶה שִׁשָּׁה. אִי הָכִי "מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד לְשִׁשָּׁה" — "מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנֶה שִׁשָּׁה" מִיבְּעֵי לֵיהּ. וְעוֹד, תַּנְיָא: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ בַּמִּדְבָּר וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵימָתַי שַׁבָּת, מוֹנֶה שִׁשָּׁה וּמְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד, תְּיוּבְתָּא דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר רַב! תְּיוּבְתָּא. [הו]אָמַר רָבָא: בְּכָל יוֹם וָיוֹם עוֹשֶׂה לוֹ כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ [בַּר מֵהָהוּא יוֹמָא]. וְהָהוּא יוֹמָא לֵימוּת?! דְּעָבֵיד מֵאֶתְמוֹל שְׁתֵּי פַּרְנָסוֹת. וְדִילְמָא מֵאֶתְמוֹל שַׁבָּת הֲוַאי! אֶלָּא כׇּל יוֹם וָיוֹם עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָתוֹ, אֲפִילּוּ הָהוּא יוֹמָא. וְהָהוּא יוֹמָא בְּמַאי מִינְּכַר לֵיהּ? בְּקִידּוּשָׁא וְאַבְדָּלְתָּא. [זח]אָמַר רָבָא: אִם הָיָה מַכִּיר מִקְצָת הַיּוֹם שֶׁיָּצָא בּוֹ, עוֹשֶׂה מְלָאכָה כׇּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּשַׁבָּת לָא נָפֵיק, בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא [נָמֵי] לָא נָפֵיק. וְהַאי, אִי נָמֵי בַּחֲמִשָּׁה בְּשַׁבְּתָא נָפֵיק — לִישְׁתְּרֵי לֵיהּ לְמֶיעְבַּד מְלָאכָה תְּרֵי יוֹמֵי — קָא מַשְׁמַע לַן זִימְנִין דְּמַשְׁכַּח שְׁיָּירְתָּא וּמִקְּרֵי וְנָפֵיק. הַיּוֹדֵעַ עִיקַּר שַׁבָּת: מְנָהָנֵי מִילֵּי? אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי: "וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת", וּכְתִיב: "וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ". הָא כֵּיצַד? "וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת" — שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. "וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ" — שְׁמִירָה אַחַת לְכׇל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַדְּרַבָּה, אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא: "וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת" — שְׁמִירָה אַחַת לְכׇל שַׁבָּת וְשַׁבָּת. "וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ" — שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. הַיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת.

מַאי

הָא מַנִּי מוֹנְבַּז הִיא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֲבָל לְרַבָּנַן דִּפְלִיגִי אַמּוֹנְבַּז לָא אַשְׁכְּחַן שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר וְסָבְרִי כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר בִּשְׁבוּעוֹת דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעָתִיד לָבֹא וְהִקְשָׁה ה"ר אֱלִיעֶזֶר לְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּהָא רַבָּנַן דְּמוֹנְבַּז רַבִּי עֲקִיבָא ור"ע מְחַיֵּב בְּהֶדְיָא עַל לְשֶׁעָבַר בִּשְׁבוּעוֹת [פ"ג וּכְלָשׁוֹן אַחֵר שָׁפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס מוּכָח בִּשְׁבוּעוֹת] בפ"ג (דַּף כו:) דְּאָמַר בְּעָא מִנֵּהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן אֵיזֶהוּ שִׁגְגַת בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר אֲמַר לֵהּ כְּגוֹן דְּאָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּבִין עָלֶיהָ קָרְבָּן אִם לָאו וּפָרִיךְ לֵיהּ כְּמַאן כְּמוֹנְבַּז וּמְשַׁנֵּי אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבָּנָן אע"ג דִּבְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ לֵית לְהוּ שְׁגָגָה בְּקָרְבָּן כו' וּמַה שֶּׁהִקְשָׁה בַּקּוּנְטְרֵס מַאי פְּשִׁיטָא הָא קמ"ל אַף עַל גַּב דִּבְעָלְמָא הָוֵי שְׁגָגָה הָכָא לָאו שְׁגָגָה הִיא מִשּׁוּם דְּהָאָדָם בִּשְׁבוּעָה בָּעֵינַן לָאו פִּרְכָא הִיא דְּאִי מִשּׁוּם הָא אִצְטְרִיךְ לִתְנֵי בְּהֶדְיָא הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה פְּרָט לְאָנוּס אֶלָּא מַשְׁמַע דְּשִׁגְגַת קָרְבָּן אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן שֶׁשְּׁמָהּ שְׁגָגָה וּמִיהוּ קָשֶׁה דִּבְלָאו הַךְ בָּרַיְתָא הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ לְאַבָּיֵי מִמַּתְנִיתִין דִּשְׁבוּעוֹת דִּמְחַיֵּב ר"ע שְׁבוּעַת בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר וְלָא מַשְׁכַּחַת לַהּ אֶלָּא אִם כֵּן הֵזִיד בְּלָאו עַל כֵּן נִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁהֵשִׁיב לְרַבָּנָן דְּשִׁגְגַת קָרְבָּן לָאו שְׁמָהּ שְׁגָגָה מַשְׁכַּחַת שִׁגְגַת שְׁבוּעַת בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁשְּׁבוּעָה זוֹ אֲסוּרָה אֲבָל אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ לָאו אֲבָל סָבוּר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ אִסּוּר עֲשֵׂה וַחֲשִׁיב שַׁפִּיר הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה בְּעִנְיָן זֶה וְכֵן מוּכָח בִּשְׁבוּעוֹת (שָׁם) דְּמֵהָאָדָם בִּשְׁבוּעָה לֹא מְמַעֵט אֶלָּא כְּסָבוּר בִּשְׁעַת שְׁבוּעָה שֶׁבֶּאֱמֶת נִשְׁבַּע כְּגוֹן תַּלְמִידֵי דְּרַב דְּמַר מִשְׁתְּבַע דְּהָכִי אָמַר רַב כו' הִלְכָּךְ הָא מַנִּי מוֹנְבַּז הוּא דִּלְרַבָּנָן הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם חַיָּבִין עָלֶיהָ לָאו וְהַהוּא דִּשְׁבוּעוֹת דִּבְעָא מִנֵּהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן פְּלִיגָא אַדְּאַבָּיֵי:

עוֹשֶׂה כְּדֵי פַּרְנָסָתוֹ אֲבָל לְהַלֵּךְ יָכוֹל כׇּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה רַק בַּיּוֹם שֶׁמְּשַׁמֵּר דְּאִי לָאו הָכִי לֹא יַגִּיעַ לְעוֹלָם לְיִשּׁוּב וְהָא דְּקָאָמַר בְּמַאי מִנְּכַר מִשּׁוּם דְּאֵין זֶה הֶכֵּר שַׁבָּת בַּמֶּה שֶׁיּוֹשֵׁב וְאֵינוֹ הוֹלֵךְ אִי נָמֵי אַפֵּי' בַּיּוֹם שֶׁמְּשַׁמֵּר הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁרוֹצֶה וְהַשְׁתָּא לָא מִנְּכַר אֶלָּא בְּקִדּוּשָׁא. הָרַב פור"ת:

קמ"ל אַבָּיֵי דְּמוֹדֶה רַבִּי יוֹחָנָן בָּהּ דְּבָעֵינַן שִׁגְגַת לָאו דְּאִי הֵזִיד בְּלָאו תּוּ לֵיכָּא שְׁגָגָה דִּבְהָא נָמֵי פְּלִיגִי רַבָּנָן אַמּוֹנְבַּז וְאָמְרִי דְּאֵין שִׁגְגַת קָרְבָּן שְׁגָגָה: אֵיזֶהוּ שְׁבוּעַת בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר בִּשְׁלָמָא לְהַבָּא כְּגוֹן שֶׁלֹּא אוֹכַל מַשְׁכַּחַת לַהּ כְּגוֹן שֶׁנִּתְעַלְּמָה הַשְּׁבוּעָה וְאָכַל אֶלָּא לְשֶׁעָבַר כְּגוֹן שֶׁאָכַלְתִּי וְהוּא לֹא אָכַל אֵין כָּאן שׁוֹגֵג דְּאִי כְּסָבוּר שֶׁאָכַל בְּשָׁעָה שֶׁנִּשְׁבַּע אֵינוֹ חַיָּב קָרְבָּן דְּתַנְיָא בִּשְׁבוּעוֹת (פ"ג דַּף כו.) הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה פְּרָט לְאָנוּס כְּלוֹמַר הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה שֶׁיְּהֵא אָדָם בִּשְׁעַת שְׁבוּעָה שֶׁתְּהֵא דַּעְתּוֹ עָלָיו בִּשְׁעַת שְׁבוּעָה וּפָרְשִׁינַן לַהּ הָתָם לְאַפּוֹקֵי כִּי הַאי גַּוְנָא וּמֵהַשְׁתָּא לָא מַשְׁכַּחַת שְׁגָגָה אֶלָּא בְּקָרְבָּן: אָמַר יוֹדֵעַ אֲנִי שֶׁאֲנִי נִשְׁבָּע לַשֶּׁקֶר וְנִזְהַרְתִּי עַל כָּךְ: אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ כו' דְּאִי בְּנִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ אַזְהָרַת שְׁבוּעָה אֵין לְךָ אֹנֶס בִּשְׁעַת שְׁבוּעָה כָּזֶה: חַיָּב אַלְמָא מוֹדוּ בֵּהּ רַבָּנָן דִּמְחַיֵּב אַשִּׁגְגַת קָרְבָּן: הָא מַנִּי מוֹנְבַּז הִיא דְּאָמַר נָמֵי בְּעָלְמָא שְׁמָהּ שְׁגָגָה אֲבָל לְרַבָּנָן דִּפְלִיגִי עֲלֵהּ לֵית לְהוּ בִּטּוּי לְשֶׁעָבַר דְּסָבְרִי כְּר' יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר בִּשְׁבוּעוֹת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל הֶעָתִיד לָבֹא (שָׁם דַּף כֹּה.) יֵשׁ גּוֹרְסִין הָא מַנִּי מוֹנְבַּז פְּשִׁיטָא הַשְׁתָּא בְּכָל הַתּוֹרָה אָמַר מוֹנְבַּז שִׁגְגַת קָרְבָּן שְׁמָהּ שְׁגָגָה הָכָא דְּחִדּוּשׁ הוּא לֹא כ"ש אֶלָּא לָאו רַבָּנַן תְּיוּבְתָּא דְּאַבָּיֵי תְּיוּבְתָּא וְלָא נְהִירָא לִי דְּמַאי פְּשִׁיטוּתָא הָא אִצְטְרִיךְ לְאַשְׁמְעִינַן דַּחֲלוּקָה שְׁגָגָה זוֹ מִשְּׁאָר שְׁגָגוֹת דְּאִלּוּ בְּכָל הַתּוֹרָה לְמוֹנְבַּז בֵּין שֶׁשָּׁגַג בְּקָרְבָּן בֵּין שֶׁשָּׁגַג בְּלָאו וְכָרֵת שְׁמָהּ שְׁגָגָה וְכָאן בִּלְשֶׁעָבַר אִם שָׁגַג בְּלָאו שֶׁבָּהּ לָאו שְׁגָגָה הִיא דִּכְתִיב הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה: הַכֹּל מוֹדִים בִּתְרוּמָה זָר שֶׁאָכַל תְּרוּמָה בְּשׁוֹגֵג מְשַׁלֵּם חֹמֶשׁ עַל שִׁגְגָתוֹ דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא כ"ב:י"ד) וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה אֲבָל מֵזִיד אֵין מוֹסִיף חֹמֶשׁ וְחַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם דִּכְתִיב (שָׁם) וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ וּסְמִיךְ לֵהּ וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: בְּלָאו שֶׁבָּהּ כְּסָבוּר חֻלִּין וְאֵין כָּאן לָאו: מִיתָה דִּכְתִיב בִּתְרוּמָה: בִּמְקוֹם כָּרֵת דִּשְׁאָר עֲבֵרוֹת: וְחֹמֶשׁ דִּשְׁגְגַת תְּרוּמָה בִּמְקוֹם קָרְבָּן דִּשְׁגְגַת שְׁאָר עֲבֵרוֹת וּלְרַבִּי יוֹחָנָן מְחַיֵּב חֹמֶשׁ אַשִּׁגְגַת מִיתָה: מוֹנֶה ו' מִיּוֹם שֶׁשָּׂם אֶל לִבּוֹ שִׁכְחָתוֹ וּמִשְׁמָר הַשְּׁבִיעִי: מְשַׁמֵּר יוֹם אֶחָד וּמוֹנֶה ו' וְכָל יוֹם שֶׁשָּׂם אֶל לִבּוֹ אֵינוֹ מְשַׁמֵּר דְּשֶׁמָּא עָשָׂה מְלָאכָה אֲבָל יוֹם הַמָּחֳרָת מְשַׁמֵּר וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ דִּבְהָנָךְ דְּאֵינוֹ מְשַׁמֵּר לָא עָבֵיד נָמֵי מְלָאכָה אֶלָּא כְּדֵי פַּרְנָסַת הַיּוֹם: כִּבְרִיָּתוֹ שֶׁל עוֹלָם יְמֵי חוֹל נִמְנוּ תְּחִלָּה: כְּאָדָם הָרִאשׁוֹן שֶׁנִּבְרָא בע"ש וְיוֹם רִאשׁוֹן לְמִנְיָנוֹ שַׁבָּת הָיָה: יוֹם אֶחָד לְשִׁשָּׁה מַשְׁמַע לו' שֶׁעָבְרוּ: וְהַהוּא יוֹמָא לִימוּת בִּתְמִיהַ: וְדִלְמָא אֶתְמוֹל שַׁבָּת הֲוָה וְנִמְצָא מְחַלֵּל שַׁבָּת שֶׁלֹּא לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ: בִּקְדֻשְׁתָּא וְאַבְדָּלְתָּא לְזִכָּרוֹן בְּעָלְמָא שֶׁיְּהֵא לוֹ שֵׁם יוֹם חָלוּק מִשְּׁאָר יָמִים וְלֹא תִּשְׁתַּכַּח שַׁבָּת מִמֶּנּוּ: אִם הָיָה מַכִּיר מִקְצָת יוֹם שֶׁיָּצָא בּוֹ לֹא שֶׁזָּכַר אֵיזֶה יוֹם בְּשַׁבָּת הָיָה אֶלָּא זָכוּר שֶׁהַיּוֹם יוֹם שְׁלִישִׁי לִיצִיאָתוֹ אוֹ רְבִיעִי לִיצִיאָתוֹ וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָדַע שְׁמוֹנָה לִיצִיאָתוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה כׇּל יוֹם ח' וְכֵן לְעוֹלָם וַדַּאי זֶהוּ יוֹם שֶׁיָּצָא בּוֹ וְקִים לֵהּ דִּבְשַׁבָּת לֹא יָצָא שֶׁהֲרֵי בַּיִּשּׁוּב לֹא שָׁכַח אֶת הַשַּׁבָּת: בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא נָמֵי לָא נָפֵק דְּאֵין דֶּרֶךְ לָצֵאת מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת וְעַל כֵּן כׇּל יוֹם ח' וְט' לִיצִיאָתוֹ לִשְׁתְּרוֹ דְּלֵיכָּא לְסַפּוּקִינְהוּ בְּשַׁבָּת: מְנָא הָנֵי מִלֵּי שֶׁיֵּשׁ מְחַלֵּל בְּשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה וְחַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן וְיֵשׁ מְחַלְּלָן וְחַיָּב עַל כׇּל שַׁבָּת: הָכִי גָּרְסִינַן הָא כֵּיצַד וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ שְׁמִירָה לְכׇל שַׁבָּת וְשַׁבָּת דִּקְרָא קַמָּא חֲדָא שַׁבָּת הוּא דַּחֲשִׁיב מַשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ מַקְפִּיד אֶלָּא עַל הָאַחַת וְהָכָא כְּתִיב אֶת שַׁבְּתֹתַי אַכּוּלְּהוּ קָפֵיד וְלֹא מְסָרָן אֶלָּא לַחֲכָמִים לְהוֹדִיעָן מִסְּבָרָא הַאי בְּשָׁכַח עִקַּר שַׁבָּת דַּחֲדָא שְׁגָגָה הִיא וְהַאי בְּשׁוֹכֵחַ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת אֲבָל יוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת דְּאִיכָּא לְמֵימַר יָמִים שֶׁבֵּינְתַיִם [הָוְיָן] יְדִיעָה לְחַלֵּק: אִיפְּכָא מִסְתַּבְּרָא וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת מַשְׁמַע שְׁמִירָה אַחַת לְשַׁבָּת אַחַת וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ ב' שַׁבָּתוֹת וְאֵינוֹ מַזְהִיר אֶלָּא עַל שְׁמִירָה אַחַת וּבֵין רַב נַחְמָן וּבֵין רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לָא פְּלִיגֵי אֶלָּא בְּמַשְׁמָעוּתָא מַאי דְּיָלֵיף מָר מֵהַאי קְרָא יָלֵיף מָר מֵאִידָךְ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ג מהל׳ שבועות הל׳ ז:
ב מיי׳ פ״י מהל׳ תרומות הל׳ א:
ג טוש״ע או״ח סי׳ שמד סעי׳ א:
ד מיי׳ פב׳ מהל׳ שבת הל׳ כב:
ה טוש״ע או״ח סי׳ שמד סעי׳ א:
ו מיי׳ פב׳ מהל׳ שבת הל׳ כב:
ז טוש״ע או״ח סי׳ שמד סעי׳ ב:
ח מיי׳ פב׳ מהל׳ שבת הל׳ כב:

מסורת הש״ס

א שבועות כו:; שבועות לא:

גליון הש״ס

גמרא רבא אמר מיתה במקום כרת. עי׳ בר״ש רפ״ו דתרומות:

תורה אור השלם

וְשָׁמְרוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת־הַשַּׁבָּת לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם [שמות לא, טז]

אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא יט, ג]

אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהֹוָה [ויקרא כו, ב]

וְאַתָּה דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אַךְ אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ כִּי אוֹת הִוא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהֹוָה מְקַדִּשְׁכֶם [שמות לא, יג]

(א)מַאי שְׁנָא רֵישָׁא וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא? אָמַר רַב סָפְרָא: כָּאן — מִידִיעַת שַׁבָּת הוּא פּוֹרֵשׁ, וְכָאן — מִידִיעַת מְלָאכָה הוּא פּוֹרֵשׁ. אֲמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן: כְּלוּם פֵּירֵשׁ מִשַּׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם מְלָאכוֹת, וּכְלוּם פֵּירֵשׁ מִמְּלָאכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת! אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן: קָרְבָּן דְּחַיֵּיב רַחֲמָנָא אַמַּאי — אַשְּׁגָגָה. הָתָם חֲדָא שְׁגָגָה, הָכָא טוּבָא שְׁגָגוֹת הָוְיָין. חַיָּיב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה: חִילּוּק מְלָאכוֹת מְנָלַן? אָמַר שְׁמוּאֵל, אָמַר קְרָא: "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת" — הַתּוֹרָה רִבְּתָה מִיתוֹת הַרְבֵּה עַל חִילּוּל אֶחָד. הַאי בְּמֵזִיד כְּתִיב! אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְמֵזִיד, דִּכְתִיב: "כָּל הָעֹשֶׂה מְלָאכָה יוּמָת", תְּנֵהוּ עִנְיָן לְשׁוֹגֵג. וּמַאי "יוּמָת"? — יוּמַת בְּמָמוֹן. (ב)וְתִיפּוֹק לֵיהּ חִילּוּק מְלָאכוֹת מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵיהּ לְרַבִּי נָתָן! דְּתַנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּה הַדְּבָרִים וְגוֹ' שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה". "דְּבָרִים", "הַדְּבָרִים", "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" — אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וָתֵשַׁע מְלָאכוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי. (ג)יָכוֹל עֲשָׂאָן כּוּלָּן בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת". וַעֲדַיִין אֲנִי אוֹמֵר: עַל חֲרִישָׁה וְעַל קְצִירָה חַיָּיב שְׁתַּיִם, וְעַל כּוּלָּן אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת?! תַּלְמוּד לוֹמַר: "לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ" — הַבְעָרָה בַּכְּלָל הָיְתָה, וְלָמָּה יָצָאת? — לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ וְלוֹמַר לָךְ: מָה הַבְעָרָה שֶׁהִיא אַב מְלָאכָה וְחַיָּיבִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ, אַף כֹּל שֶׁהִיא אַב מְלָאכָה — חַיָּיבִין עָלֶיהָ בִּפְנֵי עַצְמָהּ. (ד)שְׁמוּאֵל סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי, דְּאָמַר: הַבְעָרָה — לְלָאו יָצָאת. דְּתַנְיָא: הַבְעָרָה — לְלָאו יָצָאת, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: לַחֲלֵק יָצָאת. (ה)וְתִיפּוֹק לֵיהּ לְחִילּוּק מְלָאכוֹת מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי! דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה", פְּעָמִים שֶׁחַיָּיבִים אַחַת עַל כּוּלָּן, וּפְעָמִים שֶׁחַיָּיבִין עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי, "אַחַת" "מֵאַחַת", "הֵנָּה" "מֵהֵנָּה" — אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה, הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת. "אַחַת" — שִׁמְעוֹן. "מֵאַחַת" — שֵׁם

מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת לָא מְחַיֵּב אֶלָּא אַחַת לְכָל שַׁבָּת וְסֵיפָא דִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת חַיָּב עַל כָּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה: כָּאן מִידִיעַת שַׁבָּת הוּא פּוֹרֵשׁ רֵישָׁא כִּי אָמְרוּ לֵיהּ שַׁבָּת הוּא פּוֹרֵשׁ מִן הַמְּלָאכָה וּמַכִּיר שֶׁחָטָא וְעַל כָּךְ הוּא מֵבִיא קָרְבָּן הִלְכָּךְ שִׁגְגַת שַׁבָּת הִיא וְעַל הַשַּׁבָּת הוּא צָרִיךְ לְהָבִיא: כָּאן מִיְּדִיעַת מְלָאכוֹת הוּא פּוֹרֵשׁ כִּי אָמְרֵי לֵיהּ שַׁבָּת הוּא לֹא פָּרֵישׁ דְּהָא נָמֵי יָדַע וְכִי אָמְרֵי לֵיהּ מְלָאכָה חֲשׁוּבָה הִיא זוֹ פָּרֵישׁ הִלְכָּךְ עַל מִנְיַן הַמְּלָאכוֹת יָבִיא: כְּלוּם פֵּרֵשׁ מִשַּׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם דְּכִי אוֹדְעֵהּ שַׁבָּת הוּא הִכִּיר שֶׁחָטָא עַל הַמְּלָאכוֹת וּכְלוּם פֵּרֵישׁ מִמְּלָאכָה כְּלוֹמַר ע"י יְדִיעַת הַמְּלָאכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת דְּכִי אָמְרוּ לֵיהּ מְלָאכוֹת הֵן הִכִּיר שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת: חִלּוּק מְלָאכוֹת שֶׁגּוּפֵי מְלָאכוֹת מִתְחַלְּקִים לְחַטָּאוֹת אע"פ שֶׁבְּהֶעְלֵם אֶחָד: מוֹת יוּמָת מִיתוֹת הַרְבֵּה: בְּמָמוֹן לְאַפּוֹשֵׁי קָרְבָּנוֹת: מַה ת"ל וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה: דְּבָרִים מַשְׁמַע תְּרֵי ה' לְרַבּוֹת חַד הֲרֵי שְׁלֹשָׁה אֵלֶּה בְּגִמַטְרִיָּא ל"ו הֲרֵי ל"ט: ת"ל בְּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת כְּלוֹמַר בְּלָאו לֹא תְבַעֲרוּ הֲוָה לָן לְמֵילַף מֵהַאי אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ לְהָשִׁיב: וַעֲדַיִן אֲנִי אוֹמֵר עַל חָרִישׁ וְקָצִיר חַיָּב שְׁתַּיִם אִם עֲשָׂאָן בְּהֶעְלֵם אֶחָד שֶׁהֲרֵי הוֹצִיאָם מִן הַכְּלָל לְחַלְּקָן לִשְׁתַּיִם וּמַשְׁמַע אַזְהָרָה לַקָּצִיר לְעַצְמָהּ וְאַזְהָרָה לְחָרִישׁ לְעַצְמָהּ: וְעַל כֻּלָּן אַחַת דִּבַחֲדָא מְלָאכָה כַּיְלִינְהוּ וְחַד לָאו וּבְדָבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד כו' לָא דָּיְנִינַן לֵיהּ דְּהָוֵי לֵיהּ כְּלָל בְּלֹא תַעֲשֶׂה וּפְרָט בַּעֲשֵׂה וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ בִּכְלָל וּפְרָט אִי נָמֵי הָוֵי חָרִישׁ וְקָצִיר שְׁנֵי כְּתוּבִין הַבָּאִין כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב חַד: ת"ל לֹא תְבַעֲרוּ כו' וְחָרִישׁ וְקָצִיר לִדְרָשָׁה אַחֲרִינָא אִי כְּר' עֲקִיבָא דְּדָרֵישׁ לֵיהּ בְּעָלְמָא (ר"ה דַּף ט.) לְעִנְיַן תּוֹסֶפֶת שְׁבִיעִית אִי כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְעִנְיַן שַׁבָּת מָה חָרִישׁ רְשׁוּת אַף קָצִיר רְשׁוּת לְלַמֵּד עַל קְצִיר הָעֹמֶר שֶׁדּוֹחֶה שַׁבָּת: בִּכְלָל הָיְתָה דְּלָא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה: לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ כָּל שְׁאָר הַמְּלָאכוֹת שֶׁנִּכְלְלוּ עִמָּהּ בִּכְלָל שֶׁזּוֹ מִדָּה בַּתּוֹרָה כָּל דָּבָר שֶׁהָיָה בִּכְלָל וְיָצָא מִן הַכְּלָל לְלַמֵּד לֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא כו': לְלָאו שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת וּסְקִילָה כִּשְׁאָר מְלָאכוֹת אֶלָּא מָה שֶׁאָמוּר בָּהּ: לְחַלֵּק כְּדַאֲמָרַן מַה הַבְעָרָה מְיֻחֶדֶת: וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה הָאָמוּר לְעִנְיַן חַטָּאוֹת הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְעָשָׂה אַחַת וְלִשְׁתֹּק אִיַּתַּר לֵיהּ שְׁאָר' מֵ"ם דְּמֵאַחַת וְכָל תֵּבַת מֵהֵנָּה לִדְרָשָׁה וּדְרוֹשׁ הָכִי פְּעָמִים שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה עֲבֵרוֹתָיו חָשׁוּב אַחַת וּפְעָמִים שֶׁהוּא קָרוּי הֵנָּה לְשׁוֹן רַבִּים: וא"ר יוֹסֵי בְּר' חֲנִינָא מ"ט דְּר' יוֹסֵי כְּלוֹמַר מַאי דָרֵישׁ בֵּהּ דְּאַכַּתִּי מ' דִּמְהֵנָּה וּמ' דְּמֵאַחַת לְמַאי אֲתָא: אַחַת מֵאַחַת אַחַת הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וּכְתִיב מֵאַחַת וְכֵן נָמֵי הֵנָּה ה"ל לְמִכְתַּב (הֵנָּה) [לְמִדְרַשׁ פְּעָמִים שֶׁהוּא הֵנָּה] וְכָתַב מֵהֵנָּה וּדְרוֹשׁ אַחַת וְהֵנָּה בְּלֹא מֵ"ם הָכִי פְּעָמִים אַחַת שֶׁהוּא הֵנָּה שַׁבָּת [אַחַת] לְבַדּוֹ הוּא מְחַלֵּל וְיֵשׁ כָּאן חַטָּאוֹת הַרְבֵּה דְּאָזְלֵי בָּתַר מְלָאכוֹת וּפְעָמִים הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת מְלָאכוֹת הַרְבֵּה עָשָׂה וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דִּבְהָנָךְ תְּרֵי גַּוְנֵי אִיכָּא לְמִשְׁמַע וְעָשָׂה אַחַת וְחַיָּב הֵנָּה וְאִיכָּא לְמֵימַר נָמֵי הָכִי וְעָשָׂה אַחַת הֵנָּה עֲשִׂיָּתוֹ הָוֵי אַחַת אע"פ שֶׁהֵן הֵנָּה [וְחַיָּב א'] וּמֵ"ם יְתֵרָה [דְּרוֹשׁ הָכִי] לְרַבּוֹת שֶׁהַכּוֹתֵב שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן דאע"ג שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת תֵּבָה גְּדוֹלָה הוֹאִיל וּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֵׁם בְּמָקוֹם אַחֵר הֵן חַיָּב וְהַיְנוּ מֵאַחַת מִקְּצָת הַמְּלָאכָה וְלֹא כֻּלָּהּ יָבִיא חַטָּאת:

אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְמֵזִיד דְּהָא כְּתִיב כו' וְאִם תֹּאמַר וְלֵימָא אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְמֵזִיד מִשּׁוּם דְּאַטּוּ בִּתְרֵי קְטָלָא קָטַלְתְּ לֵיהּ וי"ל דְּאִי לָאו קְרָא אַחֲרִינָא דְּמַיְתִי הֲוָה מוֹקְמִינַן לֵיהּ לְהַאי קְרָא בְּמֵזִיד וּמוֹת יוּמָת דִּבְּרָה תּוֹרָה כִּלְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם אֲבָל הַשְׁתָּא דְּלָא אִצְטְרִיךְ לְמֵזִיד מוֹקְמֵי לֵיהּ ע"כ בְּשׁוֹגֵג וּלְחַיֵּב קָרְבָּן עַל כָּל א': **יָכוֹל** שֶׁאִם עֲשָׂאָן כֻּלָּם בְּהֶעְלֵם אֶחָד כו' תֵּמַהּ א"כ מִנְיָנָא דִּקְרָא דְּבָרִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים לָמָּה לִי כֵּיוָן דְּלָא אֲתָא לְחַלֵּק וְיֵשׁ לוֹמַר דְּצָרִיךְ לְמִנְיָנָא לְפִי שֶׁיֵּשׁ מְלָאכוֹת שֶׁאֵינָן חֲשׁוּבוֹת וְאִצְטְרִיךְ מִנְיָנָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּכֻלְּהוּ הָוְיָן מְלָאכוֹת לְהִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶן וּמִיהוּ מִמַּתְנִיתִין דְּמ' מְלָאכוֹת דַּיֵּיק שַׁפִּיר דִּבְהֶעְלֵם אֶחָד חַיָּב עַל כָּל אַחַת דְּלָא הֲוָה צָרִיךְ לְמִנְיָנָא כֵּיוָן דְּמָנֵי כּוּלְּהוּ בְּהֶדְיָא וּמִיהוּ קָשֶׁה לר"י דִּלְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דַּף צז:) מַשְׁמַע דְּהַאי מִנְיָנָא אָתְיָא לְחַלֵּק דְּאָמַר הָתָם לְמֵימְרָא דִּמְחַיֵּב רַבִּי אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב וְהָתַנְיָא רַבִּי אוֹמֵר דְּבָרִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים כו' וּפִי' בַּקּוּנְטְרֵס הָתָם דְּהָכִי פָּרֵיךְ הוֹאִיל וּמִנְיָנָא לָא אֲתָא אֶלָּא לְחִלּוּק חַטָּאוֹת וְאִי ס"ד דִּמְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב טוּבָא ה"ל לְמִתְנֵי וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁנוּ דְּמִנְיָנָא לָא אֲתָא אֶלָּא לְאַשְׁמְעִינַן דְּכוּלְּהוּ חֲשׁוּבוֹת מְלָאכוֹת לְהִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶם לָא הֲוָה פָּרֵיךְ מִידִי וְנִרְאֶה לר"י דְּגָרֵס הָכָא כְּמוֹ בַּמְּכִילְתָּא דְּתַנְיָא הָתָם רַבִּי נָתָן אוֹמֵר לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ לָמָּה נֶאֱמַר לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה שׁוֹמֵעַ אֲנִי שֶׁלֹּא יְהֵא חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲבֹר ל"ט מְלָאכוֹת תַּלְמוּד לוֹמַר בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר וְכוּ' וְהַשְׁתָּא אִי לָאו לֹא תְבַעֲרוּ הֲ"א דְּמִנְיָנָא אֲתָא לְמֵימַר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם עַד שֶׁיַּעֲבֹר כָּל ל"ט וְכֵיוָן דִּכְתִיב לֹא תְבַעֲרוּ דְּיָלְפִינַן מִנֵּהּ דְּחַיָּב עַל כָּל אַחַת בִּפְנֵי עַצְמָהּ אִם כֵּן מִנְיָנָא אֲתָא לְמֵימַר דאל"ט דַּוְקָא הוּא דְּחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת אֲבָל אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב לָא וְהַשְׁתָּא מוּכָח שַׁפִּיר בְּהַזּוֹרֵק דְּרַבִּי לָא מְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב וְאָתֵי נָמֵי שַׁפִּיר לְהַאי גִּרְסָא דְּקָתָנֵי לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר דְּבָרִים הַדְּבָרִים וְגוֹ' יָכוֹל כוּ' דְּמַשְׁמַע דְּמִתּוֹךְ קְרָא דְּהַדְּבָרִים הוּא דְּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיַּעֲבֹר כֻּלָּן וְכֵן בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ה:) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר לֹא יֵרָאֶה לְךָ יָכוֹל יַטְמִין וִיקַבֵּל פִּקְדוֹנוֹת מִן הַנָּכְרִים אֲבָל לְגִרְסַת הַסְּפָרִים מַאי קָאָמַר לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר בְּלָאו קְרָא נָמֵי הֲוָה אָמְרִינַן הָכִי כָּל כַּמָּה דְּלָא נָפְקָא לָן חִלּוּק מְלָאכוֹת מִשּׁוּם מָקוֹם: **עַל** חֲרִישָׁה וּקְצִירָה חַיָּב שְׁתַּיִם וא"ת מְנָא לֵהּ דְּחַיָּב שְׁתַּיִם נֵימָא דְּלָא מְחַיֵּב אַתַּרְוַיְהוּ אֶלָּא אַחַת וי"ל מִשּׁוּם דִּכְתִיב בְּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר דְּמַשְׁמַע תְּרֵי מִלֵּי מִדְּלָא כְּתַב בְּחָרִישׁ וְקָצִיר: **וְעַל** כֻּלָּן אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְ' מִשּׁוּם דְּהָוֵי לֵיהּ כְּלָל בְּלֹא תַעֲשֶׂה וּפְרָט בַּעֲשֵׂה וְקָשֶׁה דִּכְלָלָא נָמֵי כְּתִיב בַּעֲשֵׂה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבּוֹת וְעוֹד דְּגַבֵּי כְּלָל וּפְרָט דַּוְקָא הוּא דְּאָמְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דמו"ק (דַּף ג.) דְּלָא דָּיְנִינַן כְּשֶׁאֵין הַכְּלָל בִּלְשׁוֹן הַפְּרָט אֲבָל לְגַבֵּי דָּבָר שֶׁהוּא יָצָא מִן הַכְּלָל לָא אַשְׁכְּחַן בְּשׁוּם מָקוֹם וְעוֹד דִּבְמוֹעֵד קָטָן אִיכָּא לְמ"ד דָּנִין וְנִרְאֶה כְּפֵי' אַחֲרוֹן שֶׁפֵּי' בְּקוּנְטְ' דְּלָא יָלְפִינַן מֵחָרִישׁ וְקָצִיר מִשּׁוּם דְּהָווּ שְׁנֵי כְּתוּבִים הַבָּאִים כְּאֶחָד וכה"ג אָמְרִינַן בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין סז:) אוֹב וְיִדְּעוֹנִי בִּכְלַל כָּל הַמְכַשְּׁפִים הָיוּ כו' וּפָרִיךְ וְלֶהֱוֵי אוֹב וְיִדְּעוֹנִי שְׁנֵי כְתוּבִים הַבָּאִין כא' וְאִם תֹּאמַר וְהֵיכִי יָלֵיף מִלֹּא תְבַעֲרוּ כָּל שֶׁכֵּן דְּהָוֵי ג' כְּתוּבִים הַבָּאִין כְּאֶחָד וְאֵין מְלַמְּדִין לכ"ע וכ"ת דְּחָרִישׁ וְקָצִיר אֲתָא לְכִדְדָרְשִׁינַן בְּרֵישׁ מו"ק (ד' ד.) מַה חָרִישׁ רְשׁוּת כו' אִם כֵּן הֵיכִי הֲוָה בָּעֵי לְמֵילַף מִנֵּהּ מֵעִקָּרָא הָא לָא אָתֵי לְהָכִי וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא הָווּ ג' כְּתוּבִים מִדְּלָא כַּתְבִינְהוּ אוֹ כֻּלְּהוּ בְּלָאו אוֹ כּוּלְּהוּ בַּעֲשֵׂה וּלְהָכִי יָלְפִינַן מֵהַבְעָרָה וּמֵהַשְׁתָּא אִיַּתַּר לֵיהּ חָרִישׁ וְקָצִיר לְכִדְדָרְשִׁינַן במו"ק: **הַבְעָרָה** לְלָאו יָצָאת וא"ת וְהָא אִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב לֹא תְבַעֲרוּ מִשּׁוּם סֵיפֵהּ דִּקְרָא דִּכְתִיב בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם דְּדָרְשִׁינַן מִנָּהּ בִּיבָמוֹת (דַּף ו:) וּבְסַנְהֶדְרִין (דַּף לה:) דְּאֵין רְצִיחָה דּוֹחָה שַׁבָּת וי"ל דַּהֲוָה מָצֵי לְמִכְתַּב בְּלִשָּׁנָא אַחֲרִיתִי וְלָא לִכְתֹּב לֹא תְבַעֲרוּ וּמִשּׁוּם דְּדָרְשִׁינַן בפ"ק (דַּף כ.) אֲבָל אַתָּה מַבְעִיר כו' לָא הֲוָה צָרִיךְ לְמִכְתַּב לֹא תְבַעֲרוּ: **מַאי** טַעְמָא דְּר' יוֹסֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְ' כְּלוֹמַר דְּאַכַּתִּי מֵ"ם דְּמֵאַחַת וּמֵהֵנָּה לָמָּה לִי וּלְשׁוֹן מַאי טַעְמָא אֵינוֹ מַשְׁמַע כֵּן וְנִרְאֶה לר"י דה"פ מ"ט דְּר' יוֹסֵי הָא אִצְטְרִיךְ קְרָא לְשֵׁם מִשִּׁמְעוֹן וּלְאָבוֹת וּלְתוֹלָדוֹת וּמְנָא לֵהּ דְּחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת וּמְפָרֵשׁ דְּמֵאַחַת שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן מֵהֵנָּה לְאָבוֹת וְתוֹלָדוֹת ומ"מ מִדְּסַמְכִינְהוּ לַהֲדָדֵי דָּרְשִׁינַן אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה וְהֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת:

מסורת הש"ס

א שבועות יט.; שבועות כו.
ב לקמן צז:; אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר
ג במדבר רבה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; נזיר לח:
ד סנהדרין לה:
ה לקמן קג:; כריתות ג.; סנהדרין סב.

תורה אור השלם

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִוא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל־הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ [שמות לא, יד]

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קֹדֶשׁ שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן לַיהֹוָה כָּל־הָעֹשֶׂה בוֹ מְלָאכָה יוּמָת [שמות לה, ב]

לֹא־תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת [שמות לה, ג]

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהֹוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם [שמות לה, א]

שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בֶּחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת [שמות לד, כא]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהֹוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה [ויקרא ד, ב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פז׳ מהל׳ שגגות הל׳ ד:

שֵׁם מִשְׁמְעוֹן הַאי לִשְׁנָא לָא הָוֵה צְרִיךְ לְמֵימַר כֵּיוָן דְּאַלְּבָּא דְּר׳ יוֹסֵי קָאֵי דְּסָבַר בְּפ׳ הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת ד׳ קנ:) דְּאַפִּי׳ שְׁרִיטָה אַחַת עַל שְׁנֵי נְסָרִים אוֹ שְׁנֵי שְׁרִיטוֹת עַל נָסָר אֶחָד חַיָּב אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמִנְקַט לְשָׁנָא דְּמַתְנִי׳ דְּהַבּוֹנֶה (שָׁם.) א״ר יְהוּדָה מַצִּינוּ שֵׁם קָטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל שֵׁם מִשְׁמְעוֹן: לָא מַשְׁמַע לֵיהּ שְׁמוּאֵל דְּלָא כְּר׳ נָתָן וּדְלָא כְּר׳ יוֹסֵי וְצ״ל דְּמַקְבָּלָה קִים לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל הָכִי: הָעֹלֶם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ מַהוּ אוֹמֵר ר״י דְּאַפִּי׳ לֹא יָדַע לְשַׁבָּת בְּשׁוּם מְלָאכָה חָשִׁיב לֵיהּ הָעֹלָם זֶה וָזֶה כִּדְמוֹכַח בְּסָמוּךְ דְּקָאָמַר (ר״י) אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא הָעֹלָם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ חַיָּב כו׳ אִלְמָא אע״ג דְּלָא יָדַע לְשַׁבָּת בְּמִידֵי חָשׁוּב הָעֹלָם זֶה וָזֶה וְצָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין זֶה לְשׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת דְּהָכָא אֵינוֹ שׁוֹכֵחַ כָּל כָּךְ דְּכִי מַדְכְּרוּ לֵהּ מִדְּכַר אֲבָל שָׁכַח עִקַּר שַׁבָּת בְּשׁוּם מְלָאכָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת וְהַיְינוּ דְּקָתָנֵי לְקַמָּן שֶׁשְּׁגָגָתָן שֶׁל שְׁנֵיהֶן שָׁוָה חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת: אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: חָזַינַן, אִי מִשּׁוּם שַׁבָּת קָא פָרֵישׁ — הָרֵי הָעֹלָם שַׁבָּת בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, וְאִי מִשּׁוּם מְלָאכָה קָפָרֵישׁ — הָרֵי הָעֹלָם מְלָאכוֹת בְּיָדוֹ וְחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: כְּלוּם פֵּרֵישׁ מִשַּׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם מְלָאכוֹת, כְּלוּם פֵּרֵישׁ מִמְּלָאכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת — אֶלָּא לָא שְׁנָא. (ג)תְּנַן: אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, וְהַיְינַן בַּהּ: מְנָיְינָא לְמָה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עָשָׂאן כּוּלָּן בְּהֶעֹלֶם אֶחָד — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא הֶעֹלֶם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת — שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הֶעֹלֶם שַׁבָּת בְּיָדוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת, הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ — בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת! הָנִיחָא אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר כֵּיוָן שֶׁשִּׁגֵּג בְּכָרֵת אַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו, מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּלָאו. אֶלָּא אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וְכָרֵת — דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּמַאי? דְּיָדַע לֵהּ בְּתַחוּמִין, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רָבָא: קָצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וְזִדּוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְקָצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת בְּזִדּוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת, וְנוֹדַע לוֹ עַל קְצִירָה וּטְחִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שַׁבָּת וְזִדּוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַקְּצִירָה וְעַל הַטְּחִינָה שֶׁל זִדּוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת —

(א)שֵׁם מִשְׁמְעוֹן. ״הֵנָּה״ — אָבוֹת, ״מֵהֵנָּה״ — תּוֹלְדוֹת. ״אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה״ — זָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת. ״הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת״ — שִׁגְגַת שַׁבָּת וְזָדוֹן מְלָאכוֹת. וּשְׁמוּאֵל, ״אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה״ וְ״הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת״ לָא מַשְׁמַע לֵיהּ. א(ב)בָּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: הָעֹלֶם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: הָרֵי הָעֹלֵם שַׁבָּת בְּיָדוֹ, וְאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אַדְּרַבָּה, הָרֵי הָעֹלֵם מְלָאכוֹת בְּיָדוֹ וְחַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת! אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: חָזַינַן, אִי מִשּׁוּם שַׁבָּת קָא פָרֵישׁ — הָרֵי הָעֹלֵם שַׁבָּת בְּיָדוֹ וְאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, וְאִי מִשּׁוּם מְלָאכָה קָפָרֵישׁ — הָרֵי הָעֹלֵם מְלָאכוֹת בְּיָדוֹ וְחַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: כְּלוּם פֵּרֵישׁ מִשַּׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם מְלָאכוֹת, כְּלוּם פֵּרֵישׁ מִמְּלָאכוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם שַׁבָּת — אֶלָּא לָא שְׁנָא. (ג)תְּנַן: אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, וְהַיְינַן בַּהּ: מְנָיְינָא לְמָה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עָשָׂאן כּוּלָּן בְּהֶעֹלֶם אֶחָד — חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא הֶעֹלֶם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת — שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הֶעֹלֵם שַׁבָּת בְּיָדוֹ אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ — בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת! הָנִיחָא אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר כֵּיוָן שֶׁשִּׁגֵּג בְּכָרֵת אַף עַל פִּי שֶׁהֵזִיד בְּלָאו, מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּלָאו. אֶלָּא אִי סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ, דְּאָמַר עַד שֶׁיִּשְׁגּוֹג בְּלָאו וְכָרֵת — דְּיָדַע לֵיהּ לְשַׁבָּת בְּמַאי? דְּיָדַע לֵהּ בְּתַחוּמִין, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר רָבָא: קָצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וְזִדּוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְקָצַר וְטָחַן כִּגְרוֹגֶרֶת בְּזִדּוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת, וְנוֹדַע לוֹ עַל קְצִירָה וּטְחִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שַׁבָּת וְזִדּוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַקְּצִירָה וְעַל הַטְּחִינָה שֶׁל זִדּוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת —

קְצִירָה

מֵהֵנָּה לְרִבּוֹת תּוֹלְדוֹת תּוֹלְדוֹת כְּלוֹמַר הַיּוֹצְאוֹת מֵהֶן מִן הָאָבוֹת: אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה דַּאֲמָרַן פְּעָמִים שֶׁחַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת מַאי הִיא כְּגוֹן שֶׁעָשָׂאן בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת דְּאִיכָּא שְׁגָגוֹת טוּבָא וְהֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת דַּאֲמָרַן פְּעָמִים שֶׁחַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן מַאי הִיא כְּגוֹן שִׁגְגַת שַׁבָּת וְזָדוֹן מְלָאכוֹת דְּיוֹדֵעַ שֶׁהַמְּלָאכוֹת אֲסוּרוֹת בְּשַׁבָּת אֲבָל שָׁכַח שֶׁשַּׁבָּת הַיּוֹם: לָא מַשְׁמַע לֵהּ דְּמַבָּעְיָא לֵיהּ כּוּלֵּיהּ לְשֵׁם מִשְׁמְעוֹן וּלְתוֹלְדוֹת: זֶה וָזֶה שַׁבָּת וּמְלָאכוֹת: מַהוּ חַיָּב אַחַת עַל כֻּלָּן אוֹ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת וְקָמְבַּעְיָא לֵיהּ הָא דְּתָנֵי לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף סט.) שָׁגַג בָּזֶה וּבָזֶה זֶהוּ שׁוֹגֵג הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה מַהוּ לְחַיּוֹבֵי חָדָא אוֹ לְחַיּוֹבֵי אַכּוּלְּהוּ וּמִמַּתְנִי׳ דְּהַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת לֹא שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּהַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת חָדָא שְׁגָגָה הִיא וְכִי מִבַּעְיָא לָן בְּיוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת אֲבָל מְלָאכוֹת הַלָּלוּ אֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁאֲסוּרוֹת וְעוֹד נָעֲלַם מִמֶּנּוּ שֶׁהַיּוֹם שַׁבָּת דְּאִיכָּא לְמִתְלֵי שְׁגָגָה אַכֹּל מְלָאכָה וּמְלָאכָה הוֹאִיל וְיוֹדֵעַ עִקַּר שַׁבָּת וְאִיכָּא לְמִתְלֵי אֲהָעֹלֶם שַׁבָּת וַחֲדָא שְׁגָגָה הִיא: אִי מִשּׁוּם שַׁבָּת קָא פָרֵישׁ זֶה שֶׁפֵּרֵשׁ מִן הָעֲבֵרָה וּבָא לְהִתְכַּפֵּר אִי מִשּׁוּם שַׁבָּת הָיְתָה שֶׁאָמְרוּ לוֹ שַׁבָּת הַיּוֹם וּפֵרֵשׁ אִשְׁתְּכַח דְּמִשּׁוּם הָעֹלֶם שַׁבָּת הַיָּה עוֹשֶׂה: ה״ג וְאִי מִשּׁוּם מְלָאכוֹת הַלָּלוּ קָא פָרֵישׁ שֶׁאָמְרוּ לוֹ מְלָאכָה הִיא זוֹ וּפֵרֵשׁ הָרֵי הָעֹלֶם מְלָאכָה בְּיָדוֹ וְזִיל בָּתַר מְלָאכוֹת: כְּלוּם פֵּרֵשׁ מִשַּׁבָּת אֶלָּא מִשּׁוּם מְלָאכוֹת כְּשֶׁאָמְרוּ לוֹ שַׁבָּת הַיּוֹם הַבִּין שֶׁהַמְּלָאכוֹת הַלָּלוּ אֲסוּרוֹת דְּאִי לֹא אֲסוּרוֹת לְמָה הַזְקִיקוּ לוֹמַר שַׁבָּת הַיּוֹם: אֶלָּא לָא שָׁנָא וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת: עֲשָׂאָן לְכֻלָּן הַיְינוּ הָעֹלֶם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ דְּהָא לֹא יָדַע שַׁבָּת בְּמִדֵּי כֵּיוָן דְּכָל הַלְכוֹתֶיהָ נֶעֱלָמוֹת מִמֶּנּוּ אֵין חִלּוּק הַיּוֹם מִשְּׁאָר יָמִים: אא״א כו׳ הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ דְּנַחַיֵּב אֵינִישׁ אֲכָל חָדָא ע״כ בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת הוּא דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ וְהָכָא מַאי זָדוֹן שַׁבָּת אִיכָּא: הָנִיחָא לְר׳ יוֹחָנָן כו׳ מַשְׁכַּחַת לֵיהּ שֶׁלֹּא נֶעֱלְמוּ מִמֶּנּוּ אֶלָּא הַכְרִיתוֹת וְיוֹדֵעַ הַלָּאוִין וְהַיְנוּ זָדוֹן שַׁבָּת: כְּגְרוֹגֶרֶת שִׁעוּר הוּא לְכָל אִסּוּרֵי מְלָאכוֹת שֶׁל שַׁבָּת בְּאֻכָלִים: קָצַר כְּגְרוֹגֶרֶת וְטָחַן כְּגְרוֹגֶרֶת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וְזָדוֹן מְלָאכוֹת דְּלָא מְחַיֵּב אֶלָּא חָדָא: וְחָזַר וְקָצַר כְּגְרוֹגֶרֶת וְטָחַן כְּגְרוֹגֶרֶת בְּזָדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת דְּמְחַיֵּב תַּרְתֵּי וְלֹא נוֹדַע לוֹ בְּנָתִים שֶׁחָטָא: וְנוֹדַע לוֹ אַחֲרֵי כֵן עַל הַקְּצִירָה וְעַל הַטְּחִינָה כְּלוֹמַר אוֹ עַל זוֹ אוֹ עַל זוֹ וכ״ש עַל שְׁתֵּיהֶן: (עַל) שִׁגְגַת שַׁבָּת וְזָדוֹן מְלָאכוֹת וְהִפְרִישׁ חַטָּאת וְחָטָאת זוֹ מְכֻפֶּרֶת עַל שְׁתֵּיהֶן דְּהָא חָדָא הוּא דְּמְחַיֵּב עָלֶיהָ:

מסורת הש״ס

א כריתות יז.; כריתות טז.

ב לקמן צו.; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק יז א; שבועות יט.; שבועות כו.

ג לקמן עג.; יבמות נה.; כריתות ב:; לעיל ו:; מכות יד.; משנה שבת

[א]קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה, וּטְחִינָה גּוֹרֶרֶת טְחִינָה. אֲבָל נוֹדַע לוֹ עַל קְצִירָה שֶׁל זְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת — קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה וּטְחִינָה שֶׁעִמָּהּ, וּטְחִינָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת. [ב]אַבָּיֵי אָמַר: טְחִינָה נָמֵי גּוֹרֶרֶת טְחִינָה, שֵׁם טְחִינָה אַחַת הִיא. וּמִי אִית לֵיהּ לְרָבָא גְּרִירָה? וְהָא אִיתְּמַר: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד, וְנוֹדַע לוֹ עַל אַחַת מֵהֶן, וְחָזַר וְאָכַל כְּזַיִת בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל שֵׁנִי. אָמַר רָבָא: הֵבִיא קָרְבָּן עַל רִאשׁוֹן — רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי מִתְכַּפְּרִין, שְׁלִישִׁי אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר. הֵבִיא קָרְבָּן עַל הַשְּׁלִישִׁי — שְׁלִישִׁי וְשֵׁנִי מִתְכַּפְּרִין, רִאשׁוֹן אֵינוֹ מִתְכַּפֵּר. הֵבִיא קָרְבָּן עַל הָאֶמְצָעִי — נִתְכַּפְּרוּ כּוּלָּן. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ הֵבִיא קָרְבָּן עַל אֶחָד מֵהֶן — נִתְכַּפְּרוּ כּוּלָּן. בָּתַר דְּשַׁמְעַהּ מֵאַבָּיֵי, סַבְרַהּ: אִי הָכִי, טְחִינָה נָמֵי תִּגְרֹר לִטְחִינָה! גְּרִירָה אִית לֵיהּ, גְּרִירָה דִּגְרִירָה לֵית לֵיהּ. [ג]מִילְּתָא דִּפְשִׁיטָא לְהוּ לְאַבָּיֵי וְרָבָא מִבַּעְיָא לְרַבִּי זֵירָא. דְּבָעֵי רַבִּי זֵירָא מֵרַבִּי אַסִּי, וְאָמְרִי לַהּ בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יִרְמְיָה מֵרַבִּי זֵירָא: קָצַר וְטָחַן חֲצִי גְרוֹגֶרֶת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת, וְחָזַר וְקָצַר וְטָחַן חֲצִי גְרוֹגֶרֶת בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת, מַהוּ שֶׁיִּצְטָרְפוּ? אָמַר לֵיהּ: חֲלוּקִין לַחֲטָאוֹת, וְלֹא מִצְטָרְפִין. [ד־ז(א)]וְכָל הֵיכָא דַּחֲלוּקִין לַחֲטָאוֹת לָא מִצְטָרְפִי? וְהָתְנַן: אָכַל חֵלֶב וְחֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָכַל חֵלֶב וָדָם וְנוֹתָר וּפִגּוּל בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, זֶה חוֹמֶר בְּמִינִין הַרְבֵּה מִמִּין אֶחָד. וְזֶה חוֹמֶר בְּמִין אֶחָד מִמִּינִין הַרְבֵּה: שֶׁאִם אָכַל חֲצִי זַיִת וְחָזַר וְאָכַל חֲצִי זַיִת מִמִּין אֶחָד — חַיָּיב, מִשְּׁנֵי מִינִין — פָּטוּר. [ח(ב)]וְהָוֵינַן בַּהּ: מִמִּין אֶחָד חַיָּיב צְרִיכָא לְמֵימַר? וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטֵנִי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַמְחוּיִין, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא, דְּאָמַר תַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין. מַהוּ דְּתֵימָא אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְקוּלָּא בֵּין לְחוּמְרָא — קָא מַשְׁמַע לַן דִּלְקוּלָּא לָא אָמַר, לְחוּמְרָא קָאָמַר. [(ג)]וְהָא הָכָא דַּחֲלוּקִין לַחֲטָאוֹת, וְקָא מִצְטָרְפִי! אֲמַר לֵיהּ: מָר אַרֵישָׁא מַתְנֵי לַהּ וְקַשְׁיָא לֵיהּ. אֲנַן אַסֵּיפָא מַתְנֵינַן לַהּ, וְלָא קַשְׁיָא לַן: מִשְּׁנֵי מִינִין פָּטוּר, צְרִיכָה לְמֵימַר? וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר תּוּטֵנִי לְעוֹלָם מִמִּין אֶחָד. וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ "שְׁנֵי מִינִין" — שֶׁאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַמְחוּיִין, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא דְּאָמַר תַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין. וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן: דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֵּין לְקוּלָּא בֵּין לְחוּמְרָא. מִדְּסֵיפָא מִין אֶחָד וּשְׁנֵי תַמְחוּיִין,

מִכְּלָל

קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה שְׁנִיָּה בְּכַפָּרָתָהּ וּטְחִינָה גּוֹרֶרֶת אֶת הַטְּחִינָה הַשְּׁנִיָּה וְנִתְכַּפְּרוּ כֻּלָּן דְּקַיְמָא לָן אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת וְזֶה שֶׁעָשָׂה שְׁתֵּי קְצִירוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד שֶׁלֹּא נוֹדַע לוֹ בֵּין קְצִירָה לִקְצִירָה שֶׁחָטָא ואע"פ שֶׁהֶעְלֵמָהּ שֶׁל שְׁנִיָּה חָלוּק קְצָת מִשֶּׁל רִאשׁוֹנָה סוֹף סוֹף הֶעְלֵם אֶחָד הוּא דְּלָא נוֹדַע לוֹ חֶטְאוֹ בֵּינְתַיִם וִידִיעוֹת [חֵטְא] הוּא דִּמְחַלֶּקֶת הִלְכָּךְ חַטָּאת זוֹ שֶׁבָּאָה עַל הַקְּצִירָה וּטְחִינָה רִאשׁוֹנָה אַתַּרְוַיְהוּ קַיְמָא וְנִתְכַּפְּרוּ עִם הַקְּצִירָה כָּל קְצִירוֹת שֶׁעָלָיו שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּהֶעְלֵם אֶחָד וְעִם הַטְּחִינָה נִתְכַּפְּרוּ כָּל הַטְּחִינוֹת שֶׁעָלָיו כְּשֶׁעֲשָׂאָן בְּהֶעְלֵם אֶחָד: אֲבָל נוֹדַע לוֹ עַל הַקְּצִירָה אַחֲרוֹנָה שֶׁבִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת וְהִפְרִישׁ עָלֶיהָ קָרְבָּן הוֹאִיל וּבְקָרְבָּן זֶה לָא שַׁיְכָא טְחִינָה שֶׁעִמָּהּ דְּהָא אָכַל חֲדָא מְחַיֵּב אִי הֲוָה מִתְיַדְעִי לֵיהּ תַּרְוַיְהוּ: קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה רִאשׁוֹנָה: קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה כְּמִשְׁפָּט דִּשְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד הֵן וּטְחִינָה שֶׁעִם קְצִירָה רִאשׁוֹנָה הַיְנוּ מִשּׁוּם גְּרִירָה דְּאַף עַל גַּב דְּעִקַּר קָרְבָּן לָאו מִשּׁוּם קְצִירָה דִּבְהֲדָהּ אֲתָא הוֹאִיל וְאִכַּפַּר לֵיהּ בַּהֲדֵי קְצִירָה בָּתְרָיְתָא גָּרְרָה לִטְחִינָה שֶׁעִמָּהּ בַּהֲדָהּ שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן הָיוּ תְּלוּיוֹת בְּקָרְבָּן אֶחָד וְאֵין כַּפָּרָה לְזוֹ בְּלֹא זוֹ: וּטְחִינָה שֶׁעִמָּהּ שֶׁל רִאשׁוֹנָה: וּטְחִינָה אַחֲרוֹנָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ שֶׁל רִאשׁוֹנָה: בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ מְחַיֵּב עֲלָהּ: וּטְחִינָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ עוֹמֶדֶת בִּמְקוֹמָהּ דִּגְרִירָה לִגְרִירָה לָא אָמְרִינַן לְאִכַּפּוּרֵי טְחִינָה אַחֲרוֹנָה עִם טְחִינָה רִאשׁוֹנָה מִשּׁוּם שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד דְּהָא קַמַּיְיתָא גּוּפָהּ בִּגְרִירָה הִיא דְּמִכַּפְּרָה: שֵׁם טְחִינָה אַחַת הִיא ואע"ג דְּקַמָּיְתָא גּוּפָא בִּגְרִירָה אַתְיָא אָמְרִינַן גְּרִירָה לִגְרִירָה: וּמִי אִית לֵהּ לְרָבָא גְּרִירָה אַטְּחִינָה שֶׁעִמָּהּ קָפְרִיךְ דְּמִגָּרְרָה עִם הַקְּצִירָה ואע"ג דְּקָרְבָּן לָאו אַהַהִיא קְצִירָה אִפְרֵשׁ דְּאִינָךְ כּוּלְּהוּ לָאו גְּרִירָה אִיכָּא דִּקְצִירָה וּקְצִירָה בְּהֶעְלֵם אֶחָד לָאו גְּרִירָה הִיא דְּכָל שֵׁם עֲבֵרָה הַנִּכְפָּל כַּמָּה פְּעָמִים בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֵין בּוֹ אֶלָּא חַטָּאת אַחַת: רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי מִתְכַּפְּרִין שֶׁהֲרֵי בְּהֶעְלֵמוֹ הָיָה: שְׁלִישִׁי אֵין מִתְכַּפֵּר וְלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְהַשֵּׁנִי מִתְכַּפֵּר עִם הָרִאשׁוֹן שֶׁבְּהֶעְלֵמוֹ לִגְרְרֵהּ לַשְּׁלִישִׁי עִמּוֹ בְּכַפָּרָתוֹ ואע"ג דְּלָא שַׁיָּךְ בַּהֲדֵי רִאשׁוֹן: הֵבִיא קָרְבָּן כו' שֶׁכְּשֶׁהִפְרִישׁוֹ הִזְכִּיר בּוֹ שֵׁם אוֹתוֹ זַיִת: הֵבִיא קָרְבָּן עַל הָאֶמְצָעִי נִתְכַּפְּרוּ כֻּלָּם וְאֵין זֶה גְּרִירָה אֶלָּא כֻּלָּם בְּהֶעְלֵם שֶׁל זֶה הָיוּ: אַבָּיֵי אָמַר כו' דְּאִית לֵיהּ גְּרִירָה: בָּתַר דְּשַׁמְעֵהּ רָבָא מֵאַבָּיֵי דְּאָמַר אֲפִלּוּ הֵבִיא קָרְבָּן עַל אֶחָד מֵהֶם נִתְכַּפְּרוּ כֻּלָּם דְּאִית לֵיהּ גְּרִירָה הָדַר בֵּהּ אִיהוּ וַאֲמַר לְהַהִיא דִּלְעֵיל דְּמִכַּפְּרָה טְחִינָה שֶׁעִמָּהּ בִּגְרִירָה: אִי הָכִי דִּכְאַבָּיֵי סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר גְּרִירָה: טְחִינָה שֶׁעִמָּהּ דְּאִכַּפְּרָה בִּגְרִירָה תִּגְרֹר נָמֵי לִטְחִינָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ מִשּׁוּם שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד: גְּרִירָה דִּגְרִירָה כִּי הַךְ דִּטְחִינָה קַמַּיְיתָא לָא אִכַּפְּרָה אֶלָּא בִּגְרִירָה דְּלָא עָלֶיהָ וְלֹא עַל קְצִירָה שֶׁעִמָּהּ בָּא הַקָּרְבָּן אֶלָּא דַּאֲגַרַר בַּהֲדֵי קְצִירָה הִלְכָּךְ לָא הָדְרָה גְּרִירָה לְבָתְרָיְתָא מִשּׁוּם שֵׁם טְחִינָה: מִלְּתָא דִּפְשִׁיטָא לְהוּ דִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת וְשִׁגְגַת שַׁבָּת אֵין חֲלוּקִין לְחַטָּאוֹת כִּדְקָאָמְרִי דְּזֶה מִתְכַּפֵּר בְּקָרְבָּנוֹ שֶׁל זֶה וְלָא אָמְרִינַן כִּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת נִינְהוּ וְנִחַיֵּיב חַד אַזְּדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת וְחַד אַשִּׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת ואע"ג דְּחַד גּוּפָהּ דַּעֲבֵרָה הִיא מְסַפְּקָא לֵהּ כו': קָצַר וְטָחַן קָצַר אוֹ טָחַן: חָזַר וְקָצַר כו' וְלֹא נוֹדַע לוֹ בֵּנְתַיִם עַל חֶטְאוֹ: מַהוּ שֶׁיִּצְטָרְפוּ קְצִירָה וּקְצִירָה לְכַשִּׁעוּר וְיִתְחַיֵּב מִי הָוֵי הֶעְלֵם אֶחָד וּמִצְטָרְפֵי אוֹ דִּלְמָא כִּשְׁנֵי הַעֲלָמוֹת נִינְהוּ וְלֹא מִצְטָרְפִין: חֲלוּקִין לְחַטָּאוֹת אִי הָוֵי כַּשִּׁעוּר לְכָל חַד אֵין אֶחָד מֵהֶן מִתְכַּפֵּר בְּקָרְבָּן הַבָּא עַל חֲבֵרוֹ הִלְכָּךְ לָא מִצְטָרְפִי: הָכִי גָּרְסִינַן וְכָל הֵיכָא דַּחֲלוּקִין לַחֲטָאוֹת לָא מִצְטָרְפֵי וְהָא תְנַן כו': חֵלֶב וְחֵלֶב שְׁנֵי זֵיתִים וְהִפְסִיק בֵּינֵיהֶם יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס דְּהָווּ לְהוּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת: שֶׁאִם אָכַל חֲצִי זַיִת וְחָזַר וְאָכַל חֲצִי זַיִת בְּאוֹתוֹ הֶעְלֵם וּכְגוֹן שֶׁלֹּא שָׁהָה מִתְּחִלָּתוֹ שֶׁל רִאשׁוֹן עַד סוֹף גְּמַר אֲכִילַת אַחֲרוֹן יוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס מִמִּין אֶחָד מִצְטָרְפִין: צְרִיכָא לְמֵימַר הָא חֲדָא אֲכִילָה הִיא דְּבִשְׁתֵּי אֲכִילוֹת לֵיכָּא לְמַאן דְּאָמַר חַיָּב: תּוּטְנִי שֵׁם חָכָם: שְׁנֵי תַמְחוּיִין שְׁנֵי מִינֵי תַּבְשִׁיל אֶחָד צָלִי וְאֶחָד שָׁלוּק: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הִיא בִּכְרִיתוֹת דְּאָמַר תַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין לְאֹכֵל שְׁנֵי זֵיתִים בְּהֶעְלֵם אֶחָד בִּשְׁנֵי תַמְחוּיִין לְחַיְּבוֹ שְׁתֵּי חַטָּאוֹת וְאִצְטְרִיכָא לְאַשְׁמְעִינַן דִּלְעִנְיַן חֲצִי שִׁעוּר מִצְטָרְפֵי דְּמַהוּ דְּתֵימָא בֵּין לְקֻלָּא כִּי הָכָא בֵּין לְחוּמְרָא כְּגוֹן שִׁעוּר שָׁלֵם אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דַּחֲלוּקִין הֵן וְגַבֵּי שְׁנֵי חֲצָאֵי שִׁעוּר פָּטוּר וְהַיְנוּ קֻלָּא וְגַבֵּי שְׁנֵי זֵיתִים שְׁלֵמִים חַיָּב שְׁתַּיִם וְהַיְנוּ חוּמְרָא: אַרֵישָׁא מַתְנֵי לְהָא דְּרֵישׁ לָקִישׁ: אַסֵּיפָא מַתְנֵינַן לַהּ וְלָא אִתְּמַר הָכִי:

גְּרִירָה דִגְרִירָה לֵית לֵהּ וּמַה שֶׁגּוֹרֶרֶת קְצִירָה וּטְחִינָה שֶׁעִמָּהּ לָא חָשִׁיב גְּרִירָה דִּגְרִירָה כִּדְפֵי' בְּקֻנְטְ' דְּמַה שֶׁגּוֹרֶרֶת קְצִירָה לִקְצִירָה לָא חָשִׁיב גְּרִירָה כֵּיוָן דְּהָוֵי בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֲבָל טְחִינָה שֶׁכְּנֶגְדָּהּ חֲשִׁיבָא גְּרִירָה מִשּׁוּם דִּקְצִירָה שֶׁל זְדוֹן שַׁבָּת אֵינָהּ גּוֹרֶרֶת טְחִינָה שֶׁל שִׁגְגַת שַׁבָּת אֶלָּא עַל יְדֵי הַקְּצִירָה שֶׁעִמָּהּ הִיא נִגְרֶרֶת שֶׁעִקַּר קָרְבָּן אֵינָהּ בִּשְׁבִילָהּ ולר"י נִרְאֶה דִּקְצִירָה חֲשִׁיבָא גְּרִירָה מִדְּקָאָמַר קְצִירָה גּוֹרֶרֶת קְצִירָה אֲבָל הַהִיא דִּטְחִינָה לָא חֲשִׁיבָא גְּרִירָה דִּגְרִירָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְכַפֵּר עַל הַקְּצִירָה אא"כ תִּתְכַּפֵּר הַטְּחִינָה עִמָּהּ ואע"ג דִּשְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד לָא חֲשִׁיבָא גְּרִירָה מ"מ קְצִירָה וּקְצִירָה שָׁאנֵי שֶׁהָאַחַת בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וְהָאַחַת בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְטַעֲמָא דְּמַאן דְּאָמַר בְּסָמוּךְ דִּקְצִירָה וּקְצִירָה אֵין מִצְטָרְפִין הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלֵית לֵיהּ גְּרִירָה וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א לְפִי זֶה הֲוָה מָצֵי לְמִצוֹא פְּלֻגְתַּיְהוּ דְּאַבָּיֵי וְרָבָא אֲפִלּוּ בִּשְׁלֹשָׁה קְצִירוֹת כְּגוֹן שֶׁקָּצַר בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת וְחָזַר וְקָצַר בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת וְנוֹדַע לוֹ הָרִאשׁוֹנָה וְחָזַר וְקָצַר בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת דִּלְרָבָא הֵבִיא קָרְבָּן עַל הָרִאשׁוֹן שֵׁנִי נִתְכַּפֵּר שְׁלִישִׁי לֹא נִתְכַּפֵּר וּלְאַבָּיֵי גַּם שְׁלִישִׁי נִתְכַּפֵּר:

מִמִּין אֶחָד חַיָּב פְּשִׁיטָא הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי הָא מַנִּי רַבָּן גַּמְלִיאֵל הִיא כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ: אֲנַן אַסֵּיפָא מַתְנִינַן לַהּ אֲפִלּוּ אַרֵישָׁא הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי כְּגוֹן שֶׁאֲכָלוֹ בִּשְׁנֵי תַמְחוּיִין וּלְאַפּוּקֵי מֵרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר תַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין אֲפִלּוּ לְקֻלָּא אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי כְּר' יְהוֹשֻׁעַ: מִשְּׁנֵי מִינִין פְּשִׁיטָא אַף עַל גַּב דִּלְעִנְיַן מַלְקוּת מִצְטָרְפִין כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַס' ע"ז (דַּף סו.) וּבְמַס' מְעִילָה (דַּף יז:) לְעִנְיַן קָרְבָּן פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּאֵין מִצְטָרְפִין:

מסורת הש"ס

א ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה יב ג; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק כא א; משנה כריתות; כריתות יז:

ב כריתות ד:; כריתות יב:

ג לקמן צז:; קידושין נט:; כריתות יב:

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא הביא קרבן על ראשון. עי' מנחות דף פ ע"ב ובתוספות ד"ה כולהו חליפין:

שם מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא. עי' שבועות ד' יח ע"א תוס' ד"ה אי בע"ה:

שם אכל חלב ודם. עי' לקמן דף פט ע"ב תוס' ד"ה אסורין:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פז' מהל' שגגות הל' י:

ב מיי' פו' מהל' שגגות הל' יא:

ג מיי' פז' מהל' שגגות הל' י:

ד מיי' פו' מהל' שגגות הל' א, סמג עשין ריג:

ה מיי' פו' מהל' שגגות הל' ד:

ו מיי' פו' מהל' שגגות הל' ז:

ז מיי' פד' מהל' מאכלות אסורות הל' טז:

ח מיי' פו' מהל' שגגות הל' א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהלכ׳ שגגות הל׳ ט:
ב מיי׳ פ״ו מהלכ׳ שגגות הל׳ י:
ג מיי׳ פ״ה מהלכ׳ שגגות הל׳ א:
ד מיי׳ פ״ו מהלכ׳ שגגות הל׳ א:
ה מיי׳ פ״ו מהלכ׳ שגגות הל׳ ט, סמג עשין ריג:

מִכְּלָל דְּרֵישָׁא מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד כו' לְעֵיל לֹא בָּעֵי לְמִפְרַךְ מִכְּלָל דְּסֵיפָא מִשְׁנֵי מִינִין וּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין צְרִיכָא לְמֵימַר שֶׁלֹּא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ כֵּיוָן דְּלֹא קָאֵי הָכִי: מַאן דְּאָמַר אִשָּׁם וַדַּאי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בְּתְחִלָּה פְּי' בַּקּוּנְטְרֶס דְּאִיכָּא פְּלוּגְתָּא דר' עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן בְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה בִּכְרִיתוֹת (דף כב:) וְלֵיתָא דְּהָא תְּנַן הָתָם דְּדָוְקָא בִּמְעִילָה מְרַבָּה קָאָמַר ר״ע שֶׁמֵּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מִשּׁוּם דְּטוֹב לוֹ שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מִשֶּׁיָּבִיא אִשָּׁם אֶחָד וְיִתְּנֶה שֶׁאִם לֹא יִוָּדַע לוֹ תְּהֵא מְעִילָתוֹ נְדָבָה אֲבָל בִּמְעִילָה מוּעֶטֶת מוֹדֶה ר״ע שֶׁמֵּבִיא אִשָּׁם אֶחָד וְיִתְּנֶה וְנוֹחַ לוֹ שֶׁיִּתֵּן מְעִילָה מוּעֶטֶת עַל הַסָּפֵק מִשֶּׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת וְקָאָמְרִינַן בגמ' מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד [א] אִשָּׁם וַדַּאי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאִם תֹּאמַר רַבִּי טַרְפוֹן דְּקָאָמַר מָה לָזֶה מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מַשְׁמַע דְּעֵצָה טוֹבָה קמ"ל אַדְרַבָּה כֵּיוָן דִּבְמְעִילָה מְרַבָּה פְּלִיגִי אִם כֵּן טוֹב לוֹ שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת כִּדְאָמַר ר' עֲקִיבָא מִשֶּׁיָּבִיא אָשָׁם אֶחָד וּמְעִילָתוֹ וְיִתְּנֶה כִּדְפָרֵישׁית יֵ"ש לוֹמַר דְּר' טַרְפוֹן לָאו עֵצָה טוֹבָה קָאָמַר אֶלָּא לְעוֹלָם אֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי עֲבֵרָה בְּשְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת אֶלָּא שֶׁיָּבִיא אָשָׁם וּמְעִילָתוֹ וְיִתְּנֶה וְאִם תֹּאמַר וּלְרַבִּי עֲקִיבָא אַמַּאי מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת בְּמַרְבָּה וּבְמְעוּטָה אָשָׁם וּמְעִילָה יָבִיא לְעוֹלָם אָשָׁם אֶחָד וְיִתְּנֶה וּכְשֶׁיִּוָּדַע אָז יָבִיא מְעִילָתוֹ וְיֵ"ש לוֹמַר מִשּׁוּם דְּאָמַר הַמֵּבִיא אָשָׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא מְעִילָתוֹ לֹא יָצָא:

מִכְּלָל דְּרֵישָׁא מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד. מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד. אֶחָד צְרִיכָא לְמֵימַר?! אָמַר רַב הוּנָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בֵּינְתַיִם. וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל הִיא דְּאָמַר: אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר. [א](א)אִיתְּמַר: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד, וְנוֹדַע לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַשֵּׁנִי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב שְׁתַּיִם. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב: ״עַל חַטָּאתוֹ ... וְהֵבִיא״. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּטוּר: ״מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ״. [ב]וְרֵישׁ לָקִישׁ, הָכְתִיב: ״עַל חַטָּאתוֹ ... וְהֵבִיא״! הַהוּא לְאַחַר כַּפָּרָה. וּלְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי, הָכְתִיב: ״מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ״! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁאָכַל כְּזַיִת וּמֶחֱצָה, וְנוֹדַע לוֹ עַל כְּזַיִת, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחַר בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל שֵׁנִי. מַהוּ דְּתֵימָא לִיצְטָרְפוּ — קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אֲשִׁי: דְּאִיתְיְדַע לֵיהּ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּמָר סָבַר יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת, וּמָר סָבַר הַפְּרָשׁוֹת מְחַלְּקוֹת, אֲבָל לְאַחַר הַפְּרָשָׁה מוֹדֵי לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּחַיָּיב שְׁתַּיִם. אוֹ דִילְמָא דְּאִיתְיְדַע לֵיהּ לְאַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּמָר סָבַר הַפְּרָשׁוֹת מְחַלְּקוֹת, וּמָר סָבַר כַּפָּרוֹת מְחַלְּקוֹת. אֲבָל קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה מוֹדֵי לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אוֹ דִילְמָא בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחֲלוֹקֶת? אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחֲלוֹקֶת. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, אֲבָל לְאַחַר הַפְּרָשָׁה מוֹדֶה לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּחַיָּיב שְׁתַּיִם — אַדְּמוֹקֵי לֵיהּ קְרָא לְאַחַר כַּפָּרָה, לוֹקְמֵיהּ לְאַחַר הַפְּרָשָׁה! וְאִי אַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, אֲבָל קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה מוֹדֶה לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, אַדְּמוֹקֵי לֵיהּ קְרָא בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה, לוֹקְמֵיהּ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה! וְדִילְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, וּ״אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר״ קָאָמַר: אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי בַּהּ, רַבִּי יוֹחָנָן הֵיכִי מוֹקֵי לֵיהּ לִקְרָא — בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה. וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר לְאַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, רֵישׁ לָקִישׁ הֵיכִי מוֹקֵי לֵיהּ לִקְרָא — בִּלְאַחַר כַּפָּרָה. [ב]אָמַר עוּלָּא: לְמַאן דְּאָמַר אָשָׁם וַדַּאי, לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, בָּעַל

מִכְּלָל דְּרֵישָׁא מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד כו' לְעֵיל לֹא בָּעֵי לְמִפְרַךְ מִכְּלָל דְּסֵיפָא מִשְׁנֵי מִינִין וּשְׁנֵי תַּמְחוּיִין צְרִיכָא לְמֵימַר שֶׁלֹּא חָשׁ לְהַאֲרִיךְ כֵּיוָן דִּלְא קָאֵי הָכִי: מַאן דְּאָמַר אִשָּׁם וַדַּאי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בְּתְחִלָּה פְּי' בַּקּוּנְטְרֶס דְּאִיכָּא פְּלוּגְתָּא דר' עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן בְּפֶרֶק דַּם שְׁחִיטָה בִּכְרִיתוֹת (דף כב:) וְלֵיתָא דְּהָא תְּנַן הָתָם דְּדָוְקָא בִּמְעִילָה מְרַבָּה קָאָמַר ר״ע שֶׁמֵּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מִשּׁוּם דְּטוֹב לוֹ שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מִשֶּׁיָּבִיא אָשָׁם אֶחָד וְיִתְּנֶה וְנוֹחַ לוֹ שֶׁיִּתֵּן מְעִילָה מוּעֶטֶת עַל הַסָּפֵק מִשֶּׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת וְקָאָמְרִינַן בגמ' מִדִּבְרֵי שְׁנֵיהֶם נִלְמַד [א] אִשָּׁם וַדַּאי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה וְאִם תֹּאמַר רַבִּי טַרְפוֹן דְּקָאָמַר מָה לָזֶה מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת מַשְׁמַע דְּעֵצָה טוֹבָה קמ"ל אַדְרַבָּה כֵּיוָן דִּבְמְעִילָה מְרַבָּה פְּלִיגִי אִם כֵּן טוֹב לוֹ שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת כִּדְאָמַר ר' עֲקִיבָא מִשֶּׁיָּבִיא אָשָׁם אֶחָד וּמְעִילָתוֹ וְיִתְּנֶה כִּדְפָרֵישׁית יֵ"ש לוֹמַר דְּר' טַרְפוֹן לָאו עֵצָה טוֹבָה קָאָמַר אֶלָּא לְעוֹלָם אֵינוֹ יוֹצֵא מִידֵי עֲבֵרָה בְּשְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת אֶלָּא שֶׁיָּבִיא אָשָׁם וּמְעִילָתוֹ וְיִתְּנֶה וְאִם תֹּאמַר וּלְרַבִּי עֲקִיבָא אַמַּאי מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת בְּמַרְבָּה וּבְמְעוּטָה אָשָׁם וּמְעִילָה יָבִיא לְעוֹלָם אָשָׁם אֶחָד וְיִתְּנֶה וּכְשֶׁיִּוָּדַע אָז יָבִיא מְעִילָתוֹ וְיֵ"ש לוֹמַר מִשּׁוּם דְּאָמַר הַמֵּבִיא אָשָׁמוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא מְעִילָתוֹ לֹא יָצָא:

מִכְּלָל דְּרֵישָׁא מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד. מִין אֶחָד וְתַמְחוּי אֶחָד. אֶחָד צְרִיכָא לְמֵימַר?! אָמַר רַב הוּנָא: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה לוֹ יְדִיעָה בֵּינְתַיִם. וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל הִיא דְּאָמַר: אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר. [א](א)אִיתְּמַר: אָכַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד, וְנוֹדַע לוֹ עַל הָרִאשׁוֹן, וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל הַשֵּׁנִי. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב שְׁתַּיִם. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר חַיָּיב: ״עַל חַטָּאתוֹ ... וְהֵבִיא״. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּטוּר: ״מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ״. [ב]וְרֵישׁ לָקִישׁ, הָכְתִיב: ״עַל חַטָּאתוֹ ... וְהֵבִיא״! הַהוּא לְאַחַר כַּפָּרָה. וּלְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי, הָכְתִיב: ״מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ״! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁאָכַל כְּזַיִת וּמֶחֱצָה, וְנוֹדַע לוֹ עַל כְּזַיִת, וְחָזַר וְאָכַל כַּחֲצִי זַיִת אַחַר בְּהֶעְלֵמוֹ שֶׁל שֵׁנִי. מַהוּ דְּתֵימָא לִיצְטָרְפוּ — קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אֲשִׁי: דְּאִיתְיְדַע לֵיהּ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּמָר סָבַר יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת, וּמָר סָבַר הַפְּרָשׁוֹת מְחַלְּקוֹת, אֲבָל לְאַחַר הַפְּרָשָׁה מוֹדֵי לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּחַיָּיב שְׁתַּיִם. אוֹ דִילְמָא דְּאִיתְיְדַע לֵיהּ לְאַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי: דְּמָר סָבַר הַפְּרָשׁוֹת מְחַלְּקוֹת, וּמָר סָבַר כַּפָּרוֹת מְחַלְּקוֹת. אֲבָל קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה מוֹדֵי לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אוֹ דִילְמָא בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחֲלוֹקֶת? אָמַר לֵיהּ: מִסְתַּבְּרָא בֵּין בָּזוֹ וּבֵין בָּזוֹ מַחֲלוֹקֶת. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, אֲבָל לְאַחַר הַפְּרָשָׁה מוֹדֶה לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּחַיָּיב שְׁתַּיִם — אַדְּמוֹקֵי לֵיהּ קְרָא לְאַחַר כַּפָּרָה, לוֹקְמֵיהּ לְאַחַר הַפְּרָשָׁה! וְאִי אַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, אֲבָל קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה מוֹדֶה לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן לְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת, אַדְּמוֹקֵי לֵיהּ קְרָא בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה, לוֹקְמֵיהּ קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה! וְדִילְמָא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ, וּ״אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר״ קָאָמַר: אִם תֵּימְצֵי לוֹמַר קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי בַּהּ, רַבִּי יוֹחָנָן הֵיכִי מוֹקֵי לֵיהּ לִקְרָא — בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה. וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר לְאַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי, רֵישׁ לָקִישׁ הֵיכִי מוֹקֵי לֵיהּ לִקְרָא — בִּלְאַחַר כַּפָּרָה. [ב]אָמַר עוּלָּא: לְמַאן דְּאָמַר אָשָׁם וַדַּאי, לֹא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה,

בָּעַל

וְאוֹקְמָא שִׁיטָתֵהּ דְּתַלְמוּדָא בִּלְאַחַר כַּפָּרָה לוֹקְמָא בִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה אֲבָל הַשְׁתָּא דְּאוֹקְמָנָא בִּלְאַחַר כַּפָּרָה ש"מ דִּפְשִׁיטָא לְבָנֵי הַיְשִׁיבָה שֶׁסִּדְּרוּ הגמ' דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה נָמֵי פָּטַר רֵישׁ לָקִישׁ: הָכִי גָּרְסִינַן בְּסִפְרִים יְשָׁנִים וְדִלְמָא סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ ואת"ל קָאָמַר אִם תִּמְצָא לוֹמַר קוֹדֶם הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי רַבִּי יוֹחָנָן הֵיכִי מוֹקֵי לֵהּ לִקְרָא בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה אַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי ר"ל הֵיכִי מוֹקֵי לֵהּ לִקְרָא בִּלְאַחַר כַּפָּרָה וְהָכִי פְּרוּשָׁא וְדִלְמָא לִבְנֵי תַּלְמוּדָא נָמֵי מְסַפְּקָא לְהוּ פְּלוּגְתָּא דר"י ור"ל בְּמַאי כִּי הֵיכִי דְּמְסַפְּקָא לֵיהּ לְדִידִי אִי בְּקוֹדֶם אִי בִּלְאַחַר אִי בְּתַרְוַיְהוּ וְכִי פְּרִיךְ בַּעַל הַתַּלְמוּד לְרַבִּי יוֹחָנָן נָמֵי וְהָא כְּתִיב מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ וּמְשֶׁנֵּי לֵיהּ בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה בִּלְשׁוֹן אַת"ל פְּרִיךְ לֵיהּ וּמְשֶׁנֵּי לֵיהּ וְהָכִי קָאָמַר אִי הָוֵה פְּשִׁיטָא לַן דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה הוּא דְּמְחַיֵּב [ר"י תַּרְתֵּי] אֲבָל בְּקוֹדֶם הַפְּרָשָׁה מוֹדֶה [לר"ל] לָא הָוֵה קַשְׁיָא לַן מִידֵי דְּאוֹקְמָנָא מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ בְּקוֹדֶם הַפְּרָשָׁה אֲבָל הַשְׁתָּא קַשְׁיָא לַן את"ל בְּהָךְ בָּעְיָא דְּרַבִּינָא דְּבָקֹדֶם הַפְּרָשָׁה נָמֵי פְּלִיגִי וא"ר יוֹחָנָן חַיָּב שְׁתַּיִם ר' יוֹחָנָן הֵיכִי מוֹקֵי לֵהּ לִקְרָא דְּמַחֲטָאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ וּשְׁנֵי לֵהּ בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה וְהָכִי קָמְשַׁנֵּי אַפֵּי' את"ל דְּקוֹדֶם הַפְּרָשָׁה לְחַדָּא פְּלִיגִי אִי נָמֵי בְּתַרְוַיְהוּ פְּלִיגִי אִיכָּא לְאוֹקְמָא בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה ולר"ל נָמֵי כִּי פְּרִיךְ לֵיהּ תַּלְמוּדָא הָכְתִיב עַל חַטָּאתוֹ וְהֵבִיא וּשְׁנֵי לֵיהּ בַּעַל הַתַּלְמוּד בִּלְאַחַר כַּפָּרָה לְעוֹלָם סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לֵהּ בְּמַאי פְּלִיגִי כְּלִדְידִי ובאת"ל פְּרִיךְ וּמְשֶׁנֵּי וְהָכִי קָאָמַר את"ל בִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה נָמֵי פְּלִיגִי דִּבְלִאַחַר הַפְּרָשָׁה פָּטַר לֵיהּ בְּחַד קְרָא דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא לְאוֹקְמָא לִקְרָא דְּמְחַיֵּב בִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה ר"ל הַיְינוּ דְּלֹא מוֹקֵי לֵיהּ לְהָאי קְרָא בְּלוֹמַר בְּמַאי מוֹקֵי לֵיהּ וּשְׁנֵי לֵיהּ אָפְלוּ אִם תִּמְצָא לוֹמַר בִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה פְּלִיגִי אֵיכָּא לְאוֹקְמֵי בִּלְאַחַר כַּפָּרָה. וְרֹב הַתַּלְמִידִים שָׁגוּ בְּשִׁיטָה זוֹ וְדָמוּ דְּהַאי דְּהֵיכִי מוֹקֵי לֵהּ לִקְרָא בִּכְזַיִת וּמֶחֱצָה וַחֲבֵרוֹ הֵיכִי מוֹקֵי לֵהּ לִקְרָא בִּלְאַחַר כַּפָּרָה לְשׁוֹן קוּשְׁיָא הוּא וּלְפָרוּשֵׁי כְּמוֹ מ"ט וְהָצְרִכוּ לְשַׁבֵּשׁ אֶת הַסְּפָרִים וְלִמְחוֹק הַוִּי"ו ואת"ל קָמָא וּלְהַגִּיהַּ קָאָמְרִינַן וּלְהַגִּיהַּ עַל קֹדֶם לְאַחַר וְעַל לְאַחַר קֹדֶם וְאֵין שִׁיטַת הַתַּלְמוּד כְּפִי סְגָיְתָם: לְמָ"ד אָשָׁם וַדַּאי לֹא בָּעֵי יְדִיעָה פְּלוּגְתָּא דר"ט ור"ע בִּכְרִיתוֹת בָּפָּ' דַּם שְׁחִיטָה (כְּרִיתוּת דף כב.) ר"ע מְחַיֵּב עַל סָפֵק מְעִילוֹת אָשָׁם תְּלוּי וּפְי' הַיּוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת א' שֶׁל קֹדֶשׁ וְא' שֶׁל חֻלִּין וְאָכַל אַחַת מֵהֶן וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ אָכַל מֵבִיא אָשָׁם תָּלוּי וּמוֹדֶה ר"ע שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא אֶת מְעִילָתוֹ כְּלוֹמַר אֵינוֹ מְשֻׁלָּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ עַד שֶׁיִּוָּדַע לוֹ וְיָבִיא עִמָּהּ אָשָׁם מְעִילוֹת וַדַּאי כִּי הֵיכִי דְּאָשָׁם תָּלוּי דְּשָׁאר עֲבֵרוֹת דְּסָפֵק כָּרֵת אֵינוֹ מְכַפֵּר כַּפָּרָה גְּמוּרָה וּכְשֶׁיִּוָּדַע לוֹ דְּוַדַּאי חָטָא מֵבִיא חַטַּאת אַף זֶה כְּשֶׁיִּוָּדַע לוֹ יָחֵזוֹר וְיָבִיא אָשָׁם וַדַּאי ר"ט אוֹמֵר מָה לָזֶה מֵבִיא שְׁתֵּי אֲשָׁמוֹת וְלֹא דָּמֵי לְאָשָׁם תָּלוּי דְּסָפֵק חַטַּאת דְּהָתָם סָפְקוֹ אַיִל וְדַאי נָקְבָה הִלְכָךְ כִּי מִתְיַדַּע לֵהּ בָּעֵי לְאָתוֹיֵי נָקְבָה אֲבָל זֶה שְׁנֵיהֶם מִין אֶחָד כְּדַאֲמַר הָתָם שֶׁמְּמִין שֶׁמְּבִיא עַל הוֹדַע מֵבִיא עַל לֹא הוֹדַע שֶׁזֶּה אַיִל וְזֶה אַיִל יָבִיא קֶרֶן וְחֹמֶשׁ וְיָבִיא אַיִל וְיֹאמַר אִם וַדַּאי מְעִילָתִי זוֹ מְעִילָתִי וְזוֹ אָשָׁמִי וְאִם סָפֵק שֶׁלֹּא עָתִיד סְפֵיקִי לְהִוָּדַע לִי אָשָׁם זֶה יִהְיֶה אָשָׁם תָּלוּי וְהֶקְדֵּשׁ זֶה יִפֹּל לִנְדָבָה וּלְכִי מִתְיַדַּע לֵיהּ לָא בָּעֵי לְאָתוֹיֵי אָשָׁם אַחֲרִינָא אַלְמָא לָא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה בְּאָשָׁם וַדַּאי קֹדֶם הָבָאַת כַּפָּרָתוֹ דְּהָא לָא אִיתְיְדַע לֵיהּ כִּי אָתְיֵי' וּמְכַפֵּר עָלֶיהָ: אָשָׁם וַדַּאי כָּל אָשָׁמוֹת קְרוּיִן אָשָׁם וַדַּאי חוּץ מֵאָשָׁם תָּלוּי שֶׁהוּא בָּא עַל לֹא הוֹדַע וְהֵן שְׁלֹשָׁה הַבָּאִין עַל חֵטְא אָשָׁם מְעִילוֹת אָשָׁם גְּזֵלוֹת אָשָׁם שִׁפְחָה חֲרוּפָה:

מסורת הש״ס

א פסיקתא רבתי; חולין קנ.
ב כריתות יב:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה למ״ד אשם ודאי וכו' דהתם ספיקו איל. עיין מג״א סימן א ס״ק יא:

תורה אור השלם

וְאֶת־כָּל־חֶלְבּוֹ יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה כְּחֶלֶב זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן מֵחַטָּאתוֹ וְנִסְלַח לוֹ [ויקרא ד, כו]

אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים לַיהוָה לְחַטָּאת [ויקרא ד, ג]

אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תָּמִימָה נְקֵבָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא [ויקרא ד, כח]

[א]בָּעַל חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. מַתְקִיף לַהּ רַב הַמְנוּנָא: אֶלָּא מֵעַתָּה בָּעַל וְחָזַר וּבָעַל וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן, וְאָמַר: הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁאֶבְעוֹל, הָכִי נָמֵי דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת? אֲמַר לֵיהּ: מַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה קָאָמְרַתְּ?! מַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה לָא קָאָמֵינָא. [ב]כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: לְמַאן דְּאָמַר אָשָׁם וַדַּאי בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, בָּעַל חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הֲרֵי חַטָּאת, דְּבָעֵינַן יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, וּפְלִיגִי רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ! אִישְׁתִּיק. אֲמַר לֵיהּ: דִּלְמָא בְּמַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה קָאָמְרַתְּ, וְכִדְרַב הַמְנוּנָא? אֲמַר לֵיהּ: אִין. כִּי אֲתָא רָבִין, אָמַר: הַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה, וְהַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה, וּמַחְלוֹקֶת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה. הַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה דְּאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת — כְּדְעוּלָּא. וְהַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה דְּחַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת — כְּרַב הַמְנוּנָא. וּמַחְלוֹקֶת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה — לְמַאן דְּאָמַר אָשָׁם וַדַּאי בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה, מַחֲלוֹקֶת דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ. אִיתְּמַר:

נִתְכַּוֵּין

בָּעַל ה' בְּעִילוֹת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה בְּשׁוֹגֵג וְנוֹדַע לוֹ בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת לְהָכִי נְקַט שִׁפְחָה חֲרוּפָה מִשּׁוּם דְּמֵבִיא קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה כְּדִתְנַן בִּכְרִיתוֹת (דַּף ט.) ה' מְבִיאִין קָרְבָּן אֶחָד עַל עֲבֵרוֹת הַרְבֵּה הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה וְכוּ' וְכִי תְּנַן מַתְנֵי' דְּנִפְטַר בְּקָרְבָּן אֶחָד הָנֵי מִלֵּי בְּמֵזִיד שֶׁהוּא מִן הַמְּבִיאִים עַל הַמֵּזִיד כַּשּׁוֹגֵג דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא י"ט:כ') בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה וּמַלְקוּת בְּשׁוֹגֵג לֵיכָּא וְגַבֵּי מֵזִיד רַבִּי קְרָא דְּנִפְטַר בְּקָרְבָּן אֶחָד עַל בִּיאוֹת הַרְבֵּה כִּדְיָלֵיף הָתָם וכ"ש עַל בִּיאוֹת שׁוֹגֵג הַרְבֵּה בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֲבָל שׁוֹגֵג וְנוֹדַע לוֹ בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה לְמָאן דְּבָעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה בְּאָשָׁם וַדַּאי חֲשִׁיב הוּא לְחַלֵּק לַאֲשָׁמוֹת כַּהֲבָאַת כַּפָּרָה הַמְחַלֶּקֶת לְעוֹשֶׂה מֵזִיד וְצָרִיךְ לְהָבִיא עַל כָּל אַחַת וְאַחַת אַלִּיבָּא דר' יוֹחָנָן דְּאָמַר לְעֵיל בְּאוֹכֵל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד וְנוֹדַע לוֹ בִּשְׁתֵּי יְדִיעוֹת שֶׁמֵּבִיא חַטָּאת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת דַּחֲשִׁיבָא לֵיהּ חִלּוּק יְדִיעָה כְּאִלּוּ הֵבִיא קָרְבָּן בֵּין יְדִיעָה לִידִיעָה הָכָא נָמֵי חָשִׁיב חִלּוּק יְדִיעָה כְּאִלּוּ הֵבִיא קָרְבָּן בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה וְאַשְׁמְעִינַן עֻלָּא דִּלְמַאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה בְּאָשָׁם בַּתְּחִלָּה אֵינָהּ חֲשׁוּבָה לְחַלֵּק בֵּינְתַיִם וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּכֵיוָן דְּלָא חֲשִׁיבָא לֵיהּ יְדִיעָה לֹא מְחַלֶּקֶת וְהָא מִלְּתָא דְּעֻלָּא נְקַט לָהּ הָכָא מִשּׁוּם דְּרַב דִּימִי דְּאַיְרֵי עֲלָהּ וּפָרְכִינַן עֲלָהּ מִפְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ: הַמְתִּינוּ שֶׁלֹּא תַּקְרִיבוּהוּ עַד שֶׁאֶבְעֹל עוֹד: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי לָא פְּלִיג אַדְּעֻלָּא אֶלָּא מָר אֲמַר חֲדָא וּמָר אֲמַר חֲדָא: חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת קס"ד הַשְׁתָּא לְרַב דִּימִי הָא דִּתְנַן הַבָּא עַל הַשִּׁפְחָה בִּיאוֹת הַרְבֵּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת הָנֵי מִלֵּי מֵזִיד אִי נָמֵי שׁוֹגֵג בְּהֶעְלֵם אֶחָד אֲבָל שׁוֹגֵג וְנוֹדַע לוֹ בֵּינְתַיִם לְמָאן דַּחֲשִׁיבָא לֵיהּ יְדִיעָה בְּאָשָׁם מְחַלֶּקֶת וַאֲפִילוּ לְרֵישׁ לָקִישׁ: וַהֲרֵי חַטָּאת דְּבָעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה שֶׁאִם הֵבִיא חַטָּאתוֹ קֹדֶם שֶׁנּוֹדַע לוֹ הַחֵטְא אֵינָהּ מְכַפֶּרֶת דִּכְתִיב (וַיִּקְרָא ד':כ"ג) אוֹ הוֹדַע אֵלָיו וְהֵבִיא: וּפְלִיגֵי ר' יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ וְקָאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ דְּאֵין יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת לְהִתְחַיֵּב בִּשְׁתַּיִם עַל שְׁנֵי זֵיתֵי חֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד אַלְמָא לָא חֲשִׁיבָא לֵיהּ חִלּוּק יְדִיעָה כְּחִלּוּק כַּפָּרָה וְגַבֵּי שִׁפְחָה חֲרוּפָה בִּידִיעוֹת שֶׁבֵּין בִּיאָה לְבִיאָה לָאו כַּהֲבָאַת קָרְבָּן חֲשִׁיבֵי לְחַלֵּק וְכִי הֵיכִי דִּבְמֵזִיד דִּידֵיהּ מֵבִיא אַחַת עַל כֻּלָּן הָכָא נָמֵי מֵבִיא אַחַת עַל כֻּלָּן וְלָא דָּמֵי לִידִיעוֹת שֶׁבֵּין אֲכִילַת חֵלֶב לַאֲכִילַת חֵלֶב שֶׁמְּחַלְּקוֹת לְדִבְרֵי הַכֹּל דְּהָתָם חִיּוּבֵי אַשְּׁגָגוֹת הוּא וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ יְדִיעָה בֵּינְתַיִם הָוְיָן לֵיהּ שְׁתֵּי שְׁגָגוֹת: אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי דִּלְמָא הָא דְּפָשַׁטְתְּ לְמָאן דְּבָעֵי יְדִיעָה חַיָּב וַאֲפִילוּ לְרֵישׁ לָקִישׁ: בְּמַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה קָאָמְרַתְּ וּכְאַתְקָפְתָּא דְּרַב הַמְנוּנָא דִּלְעֵיל אֲבָל בִּידִיעָה דְּקֹדֶם אֲפִילוּ לְר"ע פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ הִיא לְרַבִּי יוֹחָנָן דַּחֲשִׁיבָא לֵיהּ יְדִיעָה לְחַלֵּק בַּאֲכִילַת חֵלֶב אֲפִילוּ שְׁתֵּי אֲכִילוֹת שֶׁנֶּאֶכְלוּ בְּהֶעְלֵם אֶחָד ה"נ מְחַלֶּקֶת וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּאָמַר הָתָם לֹא מְחַלֶּקֶת ה"נ אַפֵּי' דְּבֵין בִּיאָה לְבִיאָה לֹא מְחַלֶּקֶת דְּבֵין בִּיאָה לְבִיאָה דְּהָכָא כִּשְׁתֵּי אֲכִילוֹת דְּחָלָב בְּהֶעְלֵם אֶחָד וְנוֹדַע לוֹ עַל כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבַדּוֹ דָּמְיָא: הַכֹּל מוֹדִים ר' יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה דְּיֵשׁ חִלּוּק: וְהַכֹּל מוֹדִים בָּהּ דְּאֵין חִלּוּק: וּמַחֲלֹקֶת שְׁנֵיהֶם בָּהּ דְּלֵר' יוֹחָנָן יֵשׁ חִלּוּק וּלְרֵישׁ לָקִישׁ אֵין חִלּוּק וְכוּלְּהוּ מְפָרֵשׁ לְהוּ: כִּדְעֻלָּא לְמָאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה דְּאַפֵּי' ר' יוֹחָנָן מוֹדֶה דְּלֵר' טַרְפוֹן לָא חֲשִׁיבָא יְדִיעָה לְחַלֵּק וְכִי א"ר יוֹחָנָן יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת וַאֲפִילוּ בֵּין שְׁתַּיִם הַנַּעֲשׂוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד ה"מ בְּחַטָּאת דַּחֲשִׁיב יְדִיעָה דִּלָהּ: וְהַכֹּל מוֹדִים וַאֲפִילוּ ר"ל דְּיֵשׁ חִלּוּק וַאֲפִילוּ לְרַבִּי טַרְפוֹן כְּגוֹן בְּבִיאָה שֶׁלְּאַחַר הַפְּרָשָׁה כִּדְרַב הַמְנוּנָא: וּמַחֲלֹקֶת דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְר"ל בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה וְאַלִּבָּא דְּמָאן דַּחֲשִׁיבָא לֵיהּ יְדִיעָה דְּאָשָׁם לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר יְדִיעַת חַטָּאת הוֹאִיל וַחֲשִׁיבָא הִיא מְחַלֶּקֶת אַפֵּי' חַטָּאת דְּהֶעְלֵם אֶחָד הָכָא נָמֵי מְחַלֶּקֶת בֵּין דְּהֶעְלֵם אֶחָד בֵּין דִּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת ולר"ל דְּאָמַר יְדִיעָה דְּחַטָּאת אַף עַל גַּב דַּחֲשִׁיבָא לֹא מְחַלֶּקֶת עֲבֵרוֹת דְּהֶעְלֵם אֶחָד הָכָא אֲפִילוּ דִּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת לֹא מְחַלֶּקֶת וְכִדְפָרֵשִׁית:

בָּעַל חָמֵשׁ בְּעִילוֹת בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת אֲבָל לְמַאן דְּבָעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה הָוֵי פְּלֻגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וְרֵישׁ לָקִישׁ דְּלֵר' יוֹחָנָן כֵּיוָן שֶׁהִיא יְדִיעָה שֶׁהִיא גּוֹרֶמֶת כַּפָּרָה מְחַלֶּקֶת אֲפִילוּ יְדִיעוֹת שֶׁל אַחַר הַבְּעִילוֹת כ"ש יְדִיעוֹת שֶׁבֵּין בִּיאָה לְבִיאָה דִּמְחַלְּקוֹת ור"ל דְּסָבַר דִּידִיעוֹת לֹא מְחַלְּקוֹת הָכָא בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אֲפִילוּ יְדִיעוֹת שֶׁבֵּין בִּיאָה לְבִיאָה אֵין מְחַלְּקוֹת אע"ג דְּגַבֵּי חֵלֶב מוֹדֶה ר"ל דִּידִיעוֹת שֶׁבֵּין אֲכִילָה לַאֲכִילָה מְחַלְּקוֹת לָא דָּמֵי דְּהָתָם בִּשְׁגָגָה תָּלָה רַחֲמָנָא וִידִיעוֹת מְחַלְּקוֹת אַשְּׁגָגוֹת אֲבָל בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה שֶׁמֵּבִיא עַל הַזָּדוֹן. כִּשְׁגָגָה אֵין הַיְּדִיעָה חֲשׁוּבָה לְחַלֵּק אֲבָל לְמַאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה בַּתְּחִלָּה אֲפִילוּ רַבִּי יוֹחָנָן מוֹדֶה כֵּיוָן שֶׁאֵין הַיְּדִיעָה גּוֹרֶמֶת כַּפָּרָה דְּלָא חֲשִׁיבָא לְחַלֵּק אַפֵּי' בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה כָּל שֶׁכֵּן אַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים וא"ת הָנִיחָא אִי אִיכָּא אָשָׁם תָּלוּי בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אָתֵי שַׁפִּיר לְמָאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת שֶׁאֵין הַיְּדִיעָה גּוֹרֶמֶת כַּפָּרָה שֶׁיָּכוֹל לְהָבִיא אָשָׁם וּלְהִתְנוֹת כְּמוֹ בִּמְעִילָה אֲבָל אִי לֵית בָּהּ אָשָׁם תָּלוּי דְּהָא לָא אַשְׁכְּחַן בְּשׁוּם מָקוֹם בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה אָשָׁם תָּלוּי אַמַּאי אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת לְחַיֵּב שְׁתַּיִם דְּהָא צָרִיךְ יְדִיעָה אַחַת לְכָל הַפָּחוֹת דְּאִם לֹא נוֹדַע לוֹ לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא שׁוּם קָרְבָּן וַהֲרֵי אוֹתָהּ יְדִיעָה גּוֹרֶמֶת כַּפָּרָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַפֵּי' אֵין אָשָׁם תָּלוּי בְּשִׁפְחָה חֲרוּפָה יָכוֹל לְהָבִיא אָשָׁם עַל תְּנַאי וּלְהִתְנוֹת בִּשְׁלָמִים וַאֲפִלּוּ לְמַאן דְּאָמַר אֵין מְבִיאִין קָדָשִׁים לְבֵית הַפְּסוּל דְּהַשְׁתָּא מְמַעֵט לֵיהּ מֵאֲכִילָתוֹ מ"מ לָא חָשִׁיב גּוֹרֵם כַּפָּרָה כֵּיוָן דְּאִם עָבַר וְהִתְנָה מַה שֶּׁעָשָׂה עָשׂוּי וְהָא דִּנְקַט עֻלָּא שִׁפְחָה חֲרוּפָה וְלָא נְקַט מִלְּתֵהּ בִּמְעִילָה דְּגַבֵּי מְעִילָה הוּא דִּתְנַן דְּאָשָׁם וַדַּאי לָא בָּעֵי יְדִיעָה מִשּׁוּם דַּאֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּאַפֵּי' בֵּין מַעֲשֶׂה לְמַעֲשֶׂה לָא חֲשִׁיבָא יְדִיעָה לְחַלֵּק אֲבָל בִּמְעִילָה פְּשִׁיטָא דִּמְחַלֶּקֶת כְּמוֹ בְּחַטָּאת וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק ד' מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה (כְּרִיתוֹת דַּף ט.) דְּאָמַר בְּעָא מִנֵּהּ ר' חִיָּא טִירְנָאָה מַר' יוֹחָנָן הַבָּא עַל ה' שְׁפָחוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד מַהוּ א"ל חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת ומ"ש מָה' הֶעְלֵמוֹת בְּשִׁפְחָה אַחַת אֲמַר לֵיהּ הָתָם אֵין גּוּפִים מְחַלְּקִין הָכָא גּוּפִים מְחַלְּקִין וְהַיְינוּ לְמַאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה אַלְמָא דְּלָא מְחַלְּקוֹת אַפֵּי' יְדִיעוֹת שֶׁבֵּין בִּיאָה לְבִיאָה וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי בְּמִלְּתֵהּ דְּעֻלָּא וְנוֹדַע לוֹ בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת וְהַיְינוּ כִּדְפָרֵשִׁית וא"ת תִּפְשׁוֹט מִדְּעֻלָּא דְּלֵר' יוֹחָנָן יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת וי"ל דְּעֻלָּא את"ל קָאָמַר: מַתְקִיף לַהּ רַב הַמְנוּנָא אֶלָּא מֵעַתָּה בָּעַל וְהִפְרִישׁ קָרְבָּן כו' תֵּמַהּ מַאי פָּרֵיךְ רַב הַמְנוּנָא דְּאִי קָסָבַר דְּהַפְּרָשָׁה מְחַלֶּקֶת בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה כְּשֶׁבָּעַל בְּמֵזִיד בְּשׁוֹגֵג נָמֵי יֵשׁ לְחַלֵּק וְהֵיכִי מְדַמֶּה לֵיהּ לִידִיעָה שֶׁאֵין מְחַלֶּקֶת בְּמֵזִיד וְאִי קָסָבַר דְּאֵין הַפְּרָשָׁה מְחַלֶּקֶת בְּמֵזִיד הָכִי נָמֵי דְּלָא מְחַלֶּקֶת בְּשׁוֹגֵג וְנִרְאֶה לר"י דְּהָכִי פָּרֵיךְ כֵּיוָן דְּלָא מְחַלֶּקֶת בֵּין יְדִיעוֹת שֶׁבֵּין מַעֲשִׂים לִידִיעוֹת שֶׁלְּאַחַר מַעֲשִׂים אֶלָּא מֵעַתָּה הַפְּרָשׁוֹת נָמֵי דְּאֵין מְחַלְּקוֹת לר"ל לְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים את"ל דִּבְהַפְּרָשׁוֹת פְּלִיגֵי וְאַפֵּי' לְר' יוֹחָנָן אִכָּא לְמֵימַר דְּהָכָא מוֹדֶה דְּאֵין הַפְּרָשׁוֹת מְחַלְּקוֹת דְּדַוְקָא גַּבֵּי חַטָּאת קָאָמַר דִּמְחַלְּקוֹת מִשּׁוּם דְּאִיכָּא נָמֵי בַּהֲדֵי הַפְּרָשׁוֹת יְדִיעוֹת חֲשׁוּבוֹת שֶׁגּוֹרְמוֹת כַּפָּרָה אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא אֶלָּא הַפְּרָשָׁה לְחוּדָא אַפֵּי' רַבִּי יוֹחָנָן מוֹדֶה דְּלָא מְחַלֶּקֶת אַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים ה"נ דְּלָא מְחַלֶּקֶת בֵּין בִּיאָה לְבִיאָה וְהָא וַדַּאי סְבָרָא הִיא דִּמְחַלֶּקֶת וְאֵין מִתְכַּפֵּר בְּקָרְבָּן שֶׁכְּבָר הִפְרִישׁ עֲבֵרָה שֶׁאַחַר הַפְּרָשָׁה אֲמַר לֵהּ מַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה לָא קָאָמֵינָא פֵּי' אֵינִי מַשְׁוֶה בֵּין מַעֲשֶׂה לְמַעֲשֶׂה לְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים: כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אֲמַר לְמ"ד בָּעֵי יְדִיעָה כו' הַשְׁתָּא ס"ד דְּמַיְרֵי בִּידִיעָה וְקָאָמַר דְּאַפֵּי' לְרֵישׁ לָקִישׁ מְחַלֶּקֶת כֵּיוָן דְּגוֹרֶמֶת כַּפָּרָה וַאֲפִילוּ לְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים וּלְהָכִי פָּרֵיךְ וַהֲרֵי חַטָּאת כו' וּמַסִּיק דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה קָאָמַר וְאוֹמֵר ר"י דְּרַב דִּימִי פְּלִיג אַדְּעֻלָּא מִדִּנְקַט לְמ"ד בָּעֵי יְדִיעָה מַשְׁמַע אֲבָל לְמַאן דְּלָא בָּעֵי יְדִיעָה לֹא שֶׁמַּשְׁוֶה אוֹתוֹ לְהַפְּרָשָׁה דִּלְאַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים וְאֵין לְתְמֹהַּ עַל סְבָרָא דְּרַב דִּימִי דה"נ עוֹלָה מְכַפֶּרֶת אַעֲשֵׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה אַף עַל גַּב דִּבְעָיָא הִיא בְּפֶרֶק קַמָּא דִּזְבָחִים (דַּף ו.) וְלָא אִפְּשִׁיט דְּדָחֵי לֵיהּ הַשַּׁ"ס בְּסוֹף הַסֻּגְיָא דְּחוּיָא בְּעָלְמָא הוּא א"נ הָתָם בָּעֵי אַלִּיבָּא דְּעֻלָּא דְּאָמַר הָכָא דְּאֵין קָרְבָּן מְכַפֵּר אַעֲבֵרָה דְּאַחַר הַפְּרָשָׁה דִּלְמָא עוֹלָה דְּדוֹרוֹן הִיא מְכַפֶּרֶת א"נ אֵין רוֹצֶה לִפְשֹׁט הָתָם מִדִּבְרֵי הָאֲמוֹרָאִים אֶלָּא מִמִּשְׁנָה אוֹ מִבָּרַיְתָא כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק [אֵין בֵּין הַמֻּדָּר (נְדָרִים דַּף לה:)] וְרַשְׁבָּ"א מְפָרֵשׁ דְּהָא דִּנְקַט לְמַאן דְּבָעֵי יְדִיעָה רְבוּתָא נְקַט דְּאַפֵּי' לְדִידֵהּ לָא מְחַיֵּב לר"ל עַל כָּל אַחַת אֶלָּא בְּמַעֲשֶׂה דִּלְאַחַר הַפְּרָשָׁה וְלָא פְּלִיג אַעֻלָּא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט' מהל' שגגות הל' ו:

ב מיי' פט' מהל' שגגות הל' ו:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה בעל. וכ"מ בפ"ד מחוסרי כפרה. והכי מוכח מסוגיין דמיירי ע"כ בנודע בין ביאה לביאה דאלו אחר כל הביאות אין ס"ד לומר דידיעות מחלקות הא כיון דלא בעי ידיעה תחילה אפילו כיפר קודם שנודע לו על השניות ממילא כולם מתכפרים עמה כיון דמכפר בלא ידיעה וא"כ ממילא לא מצי למנקט בבעולה דממ"נ בין מעשה למעשה ודאי מחלקת כיון דאינו בהעלם אחת ולאחר כל המעשים פשיטא דל"ש לומר ידיעה מחלקת דהא הקרבן מכפר מיד על כולם כיון דל"צ ידיעה תחלה ומה"ט י"ל על קושיית תוס' דאיך שייך בש"ח דלא בעי ידיעה תחלה די"ל דהיינו לענין זה בבעל חמש בעילות ואח"כ כיפר על א' קודם שנודע לו על אינך כולם מתכפרין דלא בעי ידיעה תחלה ודו"ק:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ז:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ ח:
ג מיי׳ פז׳ מהל׳ שגגות הל׳ יא:

נִתְכַּוֵּין לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתְּלוּשׁ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס כְּגוֹן סָכִין מָטָל בַּעֲרוּגַת יָרָק וְנִתְכַּוֵּין נִתְכַּוֵּין לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתְּלוּשׁ כְּגוֹן דְּנָפַל סָכִין בַּעֲרוּגַת הַיָּרָק וְנִתְכַּוֵּין לְהַגְבִּיהוֹ: וְחָתַךְ אֶת הַמְחֻבָּר פָּטוּר דִּכְתִיב אֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וְדָרְשִׁינַן בִּכְרִיתוֹת פְּרֹט לְמִתְעַסֵּק בְּדָבָר אֶחָד וְעָשָׂה דָּבָר זֶה וְשׁוֹגֵג הֵיכִי דָּמֵי כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּין לָכֵף אֲבָל שֶׁגַּג דְּסָבַר שֶׁאֵין הַיּוֹם שַׁבָּת אוֹ סָבַר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ זוֹ מֻתֶּרֶת וְזֶה מִתְעַסֵּק בְּהַגְבָּהָה הָיָה וְלֹא בַּחֲתִיכָה: דְּהָא לָא אִיכַּוֵּין אַחֲתִיכָה דְּאִסּוּרָא בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת אוֹ בְּשִׁגְגַת מְלָאכוֹת אֶלָּא מִתְעַסֵּק בַּחֲתִיכַת הָתֵּר הֲוָה שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁהוּא שַׁבָּת וְיוֹדֵעַ שֶׁחֲתִיכַת מְחֻבָּר אָסוּר: משא"כ בְּשֶׁאַר מְצוֹת כֻּלְּהוּ מְפֹרָשׁ לְהוּ וְאָזַל: שֶׁגַּג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין לְקַמֵּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: חֵלֶב וְדָם דָּמוּיָא דְּטַחְינָה וּקְצִירָה שֶׁהֵן שְׁנֵי גּוּפִין: אֶלָּא גַּבֵּי שְׁאַר מְצוֹת הֵיכִי דָּמֵי דְּפָטוּר: כְּגוֹן חֵלֶב וְחֵלֶב בְּהֶעְלֵם אֶחָד: דְּרַבִּי אַמִּי בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת יְלִיף לְמִלְּתֵהּ מִקְּרָא דְּאֵין חִלּוּק חַטָּאוֹת לְעִנְיַן"ם: וְהִשְׁתַּחֲוָה לְהּ וְהָיְנוּ שֶׁגַּג שֶׁהִיא ע"ז בְּלֹא מִתְכַּוֵּין שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּין לְהִשְׁתַּחֲוָות לַעַ"ז: הֲרֵי לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם וּמַה חִיּוּב יֵשׁ כָּאן אַפִּי' יָדַע שֶׁהוּא בֵּית ע"ז וְהִשְׁתַּחֲוָה בּוֹ לַשָּׁמַיִם אֵין חִיּוּב כָּאן: אַנְדַּרְטָא צוּרַת הַמֶּלֶךְ שֶׁעוֹשִׂין לִכְבוֹד הַמֶּלֶךְ וְהִשְׁתַּחֲוָה לְהּ וְלֹא לְשֵׁם אֱלֹהוּת: מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה מֵאַהֲבַת אָדָם אוֹ מִיִּרְאַת אָדָם הִשְׁתַּחֲוָה לַעַ"ז וְקָרֵי לֵהּ שׁוֹגֵג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין כְּלוֹמַר שֶׁגַּג בְּהֶכֵי דְּסָבוּר כֵּיוָן דְּאֵין מִתְכַּוֵּין לִבּוֹ לֶאֱלֹהוּת מַתִּיר: אֶלָּא בְּאוֹמֵר מַתִּיר כְּגוֹן גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר בֵּין הַנָּכְרִים כְּסָבוּר שֶׁאֵין ע"ז בַּתּוֹרָה וְקָרֵי לֵיהּ שֶׁגַּג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין: דְּפָטוּר לְגַמְרֵי בְּתְמִיהָ: עַד כָּאן לָא קָבָעֵי מִנֵּיהּ רַבָּא מֵרַב נַחְמָן הֶעְלֵם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ מַהוּ לְעַיֵּל בְּפַרְקִין (שַׁבָּת דַּף ע:) דְּהַיְנוּ אוֹמֵר מַתִּיר דְּאָמַר אֵין שַׁבָּת בַּתּוֹרָה הַיְנוּ הֶעְלֵם זֶה וָזֶה:

נִתְכַּוֵּין לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתְּלוּשׁ, וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר — פָּטוּר. לַחְתּוֹךְ אֶת הַתְּלוּשׁ, וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר, רָבָא אָמַר: פָּטוּר. אַבָּיֵי אָמַר: חַיָּיב. רָבָא אָמַר פָּטוּר — דְּהָא לָא מִיכַּוֵּון לַחֲתִיכָה דְּאִיסּוּרָא. אַבָּיֵי אָמַר חַיָּיב — דְּהָא קָמִיכַּוֵּין לַחֲתִיכָה בְּעָלְמָא. (א)אָמַר רָבָא: מְנָא אַמֵּינָא לַהּ? דְּתַנְיָא: חוֹמֶר שַׁבָּת מִשְּׁאָר מִצְוֹת, וְחוֹמֶר שְׁאָר מִצְוֹת מִשַּׁבָּת. חוֹמֶר שַׁבָּת מִשְּׁאָר מִצְוֹת, שֶׁהַשַּׁבָּת עֲשָׂה שְׁתַּיִם בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מִצְוֹת. וְחוֹמֶר שְׁאָר מִצְוֹת מִשַּׁבָּת — שֶׁבִּשְׁאָר מִצְוֹת שָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין — חַיָּיב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת. אָמַר מָר: חוֹמֶר שַׁבָּת מִשְּׁאָר מִצְוֹת, שֶׁהַשַּׁבָּת עֲשָׂה שְׁתַּיִם בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מִצְוֹת. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דַּעֲבַד קְצִירָה וּטְחִינָה, דִּכְוותַהּ גַּבֵּי שְׁאָר מִצְוֹת אָכַל חֵלֶב וְדָם. הָכָא תַּרְתֵּי מִיחַיַּיב, וְהָכָא תַּרְתֵּי מִיחַיַּיב! אֶלָּא שְׁאָר מִצְוֹת דְּלָא מִיחַיַּיב אֶלָּא חָדָא הֵיכִי דָּמֵי — דַּאֲכַל חֵלֶב וְחֵלֶב. דִּכְוותַהּ גַּבֵּי שַׁבָּת — דַּעֲבַד קְצִירָה וּקְצִירָה, הָכָא חָדָא מִיחַיַּיב, וְהָכָא חָדָא מִיחַיַּיב! לְעוֹלָם דַּעֲבַד קְצִירָה וּטְחִינָה, וּמַאי ״מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מִצְוֹת״ — אַעֲבוֹדָה זָרָה, וְכִדְרַבִּי אַמִּי. דְּאָמַר רַבִּי אַמִּי: זִיבַּח וְקִיטֵּר וְנִיסֵּךְ בְּהַעְלָמָה אַחַת — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. (ב)בְּמַאי אוֹקֵימְתָּהּ — בַּעֲבוֹדָה זָרָה? אֵימָא סֵיפָא: חוֹמֶר בִּשְׁאָר מִצְוֹת, שֶׁבִּשְׁאָר מִצְוֹת שָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין — חַיָּיב, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת — הַאי שָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין דַּעֲבוֹדָה זָרָה הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא כְּסָבוּר בֵּית הַכְּנֶסֶת הוּא וְהִשְׁתַּחֲוָה לָהּ — הָרֵי לִבּוֹ לַשָּׁמַיִם. וְאֶלָּא דְּחָזֵי אִנְדַּרְטָא וְסָגֵיד לֵהּ, הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּקַבְּלֵהּ עֲלֵיהּ בֶּאֱלוֹהַּ — מֵזִיד הוּא. וְאִי דְּלָא קַבְּלֵהּ עֲלֵיהּ בֶּאֱלוֹהַּ — לָאו כְּלוּם הוּא. אֶלָּא מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה. הָנִיחָא לְאַבָּיֵי, דְּאָמַר חַיָּיב. אֶלָּא לְרָבָא דְּאָמַר פָּטוּר, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא בְּאוֹמֵר ״מוּתָּר״. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת דְּפָטוּר — לְגַמְרֵי. עַד כָּאן לָא בָּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן, אֶלָּא אִי לְחַיּוֹבֵי חָדָא, אִי לְחַיּוֹבֵי תַּרְתֵּי, אֲבָל מִפְּטַרְיֵהּ לְגַמְרֵי — לָא. אֶלָּא

לפר"ת: **הַנִּיחָא** לְאַבָּיֵי דְּאָמַר חַיָּב פִּי' הַנִּיחָא לְאַבָּיֵי דְּהָא דְּמַשְׁכַּחַת גַּבֵּי ע"ז שֶׁגַּג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין אֲבָל מ"מ גַּם לְאַבָּיֵי לֹא מִתּוֹקְמָא בְּרֵישָׁא שֶׁפִּיר בְּהָכִי דְּהָא אִם חִלֵּל שַׁבָּת מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה נָמֵי חַיָּב וּלְהָכִי אִצְטְרִיךְ בְּסָמוּךְ לְאוֹקְמָא אַלְבָּא דְּאַבָּיֵי שֶׁגַּג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין ה"ד דְּסָבוּר רֹק הוּא וּבְלָעוֹ: **רָבָא** אָמַר פָּטוּר וְאִם תֹּאמַר וְהָא אָמַר בְּפֶרֶק בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה (סַנְהֶדְרִין דַּף עַד.) דע"ז וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר אִם כֵּן אֲפִילּוּ לֹא מְקַבֵּל לֵיהּ חַיָּב וְאֵין לוֹמַר דְּרַבָּא לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּמַס' ע"ז בְּפֶרֶק ר' יִשְׁמָעֵאל (עֲבוֹדָה זָרָה דַּף נד.) דַּאֲפִילּוּ בע"ז בְּצִנְעָא וְחַי בָּהֶם וְלֹא שָׁיְמוּת בָּהֶם וְהָא דְּקָאָמַר רָבָא בפ"ב דְּכְתֻבּוֹת (דַּף יט.) גַּבֵּי עֲדִים שֶׁאָמְרוּ לָהֶם חִתְמוּ שָׁקֶר כו' שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁעוֹמֵד בִּפְנֵי פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ אֶלָּא ע"ז וְגִלּוּי עֲרָיוֹת וּשְׁפִיכוּת דָּמִים ה"פ אֲפִילּוּ מַאן דְּמַחְמִיר לֹא מַחְמִיר אֶלָּא בע"ז ג"ע וּשְׁפִיכוּת דָּמִים דְּאִם כֵּן דְּטַעְמָא דְּרַבָּא דְּפָטַר הָנֵי מִשּׁוּם הָכִי מַאי אֲבָיֵי בְּפ' ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין סא:) מִכְּמָה בְּרָיוֹתוֹת לֵימָא דְּאָתְיָא כמ"ד בְּפֶרֶק בֶּן סוֹרֵר (שָׁם עַד.) יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר דְּפִלּוּגְתָּא דְּתַנָּאֵי הִיא וי"ל דְּסָבַר רָבָא דְּאַפִּי' לְמַ"ד דְּחַיָּב לְמִסַּר אֶת עַצְמוֹ אִם לֹא מָסַר עַצְמוֹ לָא מְחַיַּב מִיתָה בְּבֵית דִּין וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּאָמַר רָבָא בְּמַסֶּכֶת ע"ז הַכֹּל הָיוּ בִּכְלָל לֹא תַעֲבְדֵם וְחַי בָּהֶם יָצָא אֹנֶס מִשְּׁמַע דְּלָא מַפִּיק אֶלָּא אֹנֶס מִיתָה אֲבָל שְׁאָר אֲנָסִין הָוֵי בִּכְלָל לֹא תַעֲבְדֵם וְחַיָּב עַל אַפִּי' וְהָכָא פָּטוּר אַפִּי' מִיתָה וי"מ דְּהַהִיא דְּאָמַר יֵהָרֵג וְאַל יַעֲבֹר הָיְנוּ בְּסָתָם אע"ג דְּלָא מְקַבֵּל עָלָיו לְאֱלוֹהַּ אֲבָל הָכָא בְּמִפֹּרָשׁ דְּקָעֲבִיד מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה אִי נָמֵי אֲפִילּוּ בְּסָתָם ובע"ז שֶׁהַכֹּל אֵין עוֹבְדִין אוֹתָהּ אֶלָּא מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה דְּהַמָּן דְּמָיְיתֵי עֲלָהּ הֶתֵּם לָהֶם אִי אַתָּה מִשְׁתַּחֲוֶה לְאָדָם כְּמוֹתְךָ יָכוֹל אַפִּי' נֶעֱבָד כְּהַמָּן ת"ל לֹא תַעֲבְדֵם [וְקָאָמַר רָבָא כְּהַמָּן וְלֹא כְּהַמָּן דְּאִילּוּ הֶתֵּם לָהֶם אִי אַתָּה מִשְׁתַּחֲוֶה אֲבָל אַתָּה מִשְׁתַּחֲוֶה לְאָדָם כְּמוֹתְךָ] וּמַהֲהִיא גּוּפָא נָמֵי יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּחַיָּב אע"ג דְּלָא קָבֵל עָלָיהּ בֶּאֱלוֹהַּ דְּמִשְׁמַע דְּאַסֵּר נֶעֱבָד כְּהַמָּן דְּמִיָּא דְּאָדָם שֶׁכְּמוֹתְךָ דְּשָׁרֵי וְהָיְנוּ בְּלֹא קִבְּלוֹ עָלָיו בֶּאֱלוֹהַּ וְעוֹד דְּאָמַר בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף ס:) הַסּוֹגֵר עַצְמוֹ לְפָעוֹר זוֹ הִיא עֲבוֹדָתוֹ אע"ג דְּקָא מְכַוֵּן לְבַזּוֹיֵי הַזּוֹרֵק אֶבֶן לְמַרְקוּלִיס זוֹ הִיא עֲבוֹדָתוֹ אע"ג דְּקָא מְכַוֵּן לְמִרְגְּמָהּ אַלְמָא דְּחַיָּב אע"פ שֶׁאֵין מְקַבֵּל עָלָיו בֶּאֱלוֹהַּ וּמִיהוּ יֵשׁ לְפָרֵשׁ אע"ג דְּקָא מְכַוֵּן לְבַזְיֵיהּ מְכַוֵּן לַעֲבֹדָה זָרָה וּבְרַגְימָה זוֹ וְהָא דְּלָא דָּחֵי רָאיוֹת דְּאַבָּיֵי בְּעוֹבֵד מֵאַהֲבָה וּמִיִּרְאָה סְתָם מִשּׁוּם דְּסְתָם עוֹבֵד כְּמַדַּעְתּוֹ דְּמֵי וא"ת וּלְמַאי דְּפָטַר רָבָא אַמַּאי לֹא הִשְׁתַּחֲוָה מָרְדְּכַי לְהָמָן וי"ל כִּדְאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ שְׁשָׁתֵי צוּרוֹת הָיוּ עַל לִבּוֹ וְעוֹד מִשּׁוּם קִדּוּשׁ הַשֵּׁם כִּדְאִשְׁכְּחַן בִּירוּשַׁלְמִי בְּמַסֶּכֶת שְׁבִיעִית בפ"ד כְּגוֹן פַּפּוּס וְלוּלְיָנוֹס אֲחִיו שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם מַיִם בְּזָכוּכִית צְבוּעָה וְלֹא קִבְּלוּ מֵהֶם: **בְּאוֹמֵר** מַתִּיר וְהָא דְּמַעֲטִינַן בפ"ב דְּמַכּוֹת (דַּף ז: וְשָׁם) בִּשְׁגָגָה פָּרַט לְאוֹמֵר מַתִּיר שֶׁאנִי גַּבֵּי גְּלוּיוֹת דְּטוּבָא בִּשְׁגָגָה כְּתִיבִי הָתֵם וּלְהָכִי נָמֵי אָמַר בְּסוֹף פ"ב דב"ק (דַּף כו: וְשָׁם) הַיְתָה אֲבָן מַנַּחַת לוֹ בְּחֵיקוֹ וְלֹא הִכִּיר בָּהּ מֵעוֹלָם לְעִנְיַן גְּלוּיוֹת פָּטוּר מִבִּשְׁגָגָה לְעִנְיַן שַׁבָּת פָּטוּר מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן מְלָאכָת מַחְשֶׁבֶת וְהַשְׁתָּא תִּפּוֹק לֵהּ דְּגַבֵּי שַׁבָּת נָמֵי כְּתִיב בִּשְׁגָגָה אֶלָּא וַדַּאי דְּוָקָא גַּבֵּי גְּלוּיוֹת מְמַעֲטִינַן מִשּׁוּם דִּכְתִיבִי בִּשְׁגָגָה

טוּבָא: **עַד** כָּאן לָא בָּעָא מִנֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן כו' וא"ת אַמַּאי לֹא מַיְתֵי מִתְנִי' דְּהַשּׁוֹכֵחַ עִקַּר שַׁבָּת דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת וְלָא הָוֵי פָּטוּר לְגַמְרֵי וי"ל דְּנִיחָא לֵיהּ לְאָתוּיֵי מֵרָבָא דְּמִסְפְּקָא לֵיהּ בְּהֶעְלֵם זֶה וָזֶה דְּדִלְמָא אַפִּי' תַּרְתֵּי מְחַיַּב דְּכִי אוֹקֵי הָכָא בְּאוֹמֵר מַתִּיר הַיְנוּ בְּנִתְעַלְּמָה מִמֶּנּוּ לִפְנֵי שָׁעָה דְּהַיְנוּ דְּוֹמְיָא דְּהֶעְלֵם זֶה וָזֶה בְּיָדוֹ כְּדִפְּי' לְעֵיל דְּאִם לֹא נוֹדַע לוֹ מֵעוֹלָם אִסּוּר ע"ז אֵינוֹ יִשְׂרָאֵל כְּלָל כֵּיוָן שְׁמוֹדֶה בע"ז דְּדַחַק לְהַעֲמִיד בְּתִינוֹק שְׁנִּשְׁבָּה לְבֵין הָעַכּוּ"ם:

מסורת הש"ס

א סנהדרין סב:
ב כריתות ג.; סנהדרין סב.; סנהדרין סא:

גליון הש"ס

גמ' דחזי אנדרטא. עי' מס' ע"ז דף מ ע"ב תוד"ה ובאנדרטי:

מסורת הש"ס

א כריתות יט:

ב יבמות נה.; לקמן צו:; מכות יד.; לעיל עג:; לעיל סט.; לעיל ו:; כריתות ב:

ג תוספתא ברכות; ברכות נח.

ד לקמן קה.; משנה שבת

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פב׳ מהל׳ שגגות הל׳ ז׳:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ ח׳:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ שבת הל׳ א, סמג לאוין סה:

דְּסָבוּר שַׁמָּן הוּא וַאֲכָלוֹ וְהַיְנוּ דְּשָׁגַג דְּסָבוּר שַׁמָּן הוּא וְלֹא נִתְכַּוֵּן לֶאֱכֹל חֵלֶב וְחַיָּב אֶלָּא לָאו רֵישָׁא בע"ז וְסֵיפָא בִּשְׁאָר מְצוֹת תַּמָּה לר"י דְּלוֹקְמָא כַּלָּה בִּשְׁאָר מְצוֹת וּמַאי מַה שֶּׁאֵין כֵּן בִּשְׁאָר מְצוֹת כְּגוֹן שָׁחַט וְזָרַק בַּחוּץ דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת כְּדַאֲמַר אַבַּיֵי בְּפֶרֶק אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין לד:) שֵׁם תַּעֲשֶׂה עֲשֹׂאן הַכְּתוּב עָשָׂה אַחַת וְר' אֲבָהוּ נָמֵי דְּפָלִיג מוֹדָה דִּלְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּשְׁחִיטָה וּזְרִיקָה וְלַר' עֲקִיבָא בִּהַעֲלָאָה וּזְרִיקָה דְּאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּמֵחַד קְרָא נָפְקִי וְשָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּן כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִשְׁחֹט בָּהֶמַת חֻלִּין וְהָיָה צָרִיךְ לְשֶׁל חֻלִּין וְנִמְצֵאת שֶׁל קָדָשִׁים דְּכוּתֵהּ בְּשַׁבָּת נִתְכַּוֵּן לְחַתּוֹךְ תְּלוּשׁ וְנִמְצָא מְחַבֵּר וְלֹא הָיָה צָרִיךְ אֶלָּא לְתָלוּשׁ דְּפָטוּר דִּמְלָאכֶת מַחְשֶׁבֶת בָּעֵינַן וי"ל דְּלָא מָצֵינַן לְפָרוּשֵׁי הָכִי דְּמַשְׁמַע דְּפָטוּר בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁשָּׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּן דכה"ג אֲפִילּוּ נִתְכַּוֵּן לְמַחֵבֵר זֶה וְנִמְצָא מְחַבֵּר אַחֵר פָּטוּר דְּאֵין זֶה מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת וְלֵיכָּא לְאוּקְמֵי נָמֵי דְּמֵיירֵי כְּשֶׁנַּעֲשָׂה מַחְשַׁבְתּוֹ כְּגוֹן שֶׁהָיָה צָרִיךְ לְחַתּוֹךְ מַה שֶּׁחָתַךְ אֶלָּא שֶׁהָיָה סָבוּר שֶׁהוּא תְּלוּשׁ וְנִמְצָא שֶׁהוּא מְחֻבָּר הָא לֵיכָּא לְמֵימַר דכה"ג אִם פָּטוּר לְעִנְיַן שַׁבָּת מֵאַשֶּׁר חָטָא בָּהּ פָּטוּר נָמֵי לְעִנְיַן חוּץ וּמֵיהוּ עוֹד קָשֶׁה דְּלוֹקְמָא כַּלָּה בִּשְׁאָר מְצוֹת כְּגוֹן נִרְבָּע לְזָכָר וְרִבַּע אֶת הַזָּכָר וְהָבָא עַל הַבְּהֵמָה וְהֵבִיא בְּהֵמָה עָלָיו דְּבֵין לְאַבַּיֵי וּבֵין לְר' אַבָּהוּ לֵר' עֲקִיבָא אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת וְהִשְׁתָּא שָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּן מִתּוֹקֶם שֶׁפִּיר דְּמִפְּטַר בְּשַׁבָּת מֵאֲשֶׁר חָטָא בָּהּ וּכְגוֹן שֶׁנַּעֲשֵׂית מַחְשַׁבְתּוֹ וְגַבֵּי עֲרָיוֹת לָא מִפְּטַר שֶׁכֵּן נָהֳנָה: **הָעוֹשֶׂה** שְׁנֵי בָתֵּי נִירִין צָרִיךְ לְפָרֵשׁ לְמָה פֵּרֵשׁ כָּאן וּבְאוֹרַג וּבְפוֹצֵעַ וּבְתוֹפֵר וּבְכוֹתֵב שִׁעוּר טִפֵּי מִבִּשְׁאָר: **הַקּוֹשֵׁר** וְהַמַּתִּיר צ"ע אִי מְחַיֵּב בְּמַתִּיר שֶׁלֹּא עַל מְנָת לִקְשֹׁר אִי לָא וּמִדְּלָא תָּנֵי לֵיהּ כִּדְתָנֵי מוֹחֵק ע"מ לִכְתֹּב אֵין לְדַקְדֵּק דְּהָכִי נָמֵי לָא קָתָנֵי סוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת וּבְפָ' בַּמֶּה מַדְלִיקִין (לְעֵיל שַׁבָּת לא:) אֲמְרִינַן בְּהֶדְיָא דְּבָעֵינַן סוֹתֵר ע"מ לִבְנוֹת וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ רַשִׁ"י בַּגְּמָרָא (דף עד:) דְּאִי מִתְרַמֵּי לֵיהּ תְּרֵי קְטָרֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי בְּשָׁנֵי חוּטִין זֶה אֵצֶל זֶה שְׁרֵי חַד וּמַנִּיחַ חַד מַשְׁמַע דְּמִחַיַּב בְּלֹא עַל מְנָת לְקַשֵּׁר וּלְשׁוֹן קְטָר לֹא מַשְׁמַע בְּפֵרוּשׁוֹ אֲבָל ר"ח פֵּרֵשׁ וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשַׁלְמִי כְּשֶׁנִּפְסַק חוּט בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת וְנִקְשַׁר מַתִּירִין ב' הַקְּשָׁרִים וּמַשְׁלִיכִין לַחוּץ הָאֶמְצָעִי וְחוֹזְרִין וְקוֹשְׁרִין שְׁתֵּי הָרָאשִׁים זֶה בָּזֶה וְאֵין בּוֹ אֶלָּא קֶשֶׁר א' וּלְפִי זֶה מַשְׁמַע דְּבָעֵי מַתִּיר ע"מ לְקַשֵּׁר וְהָא דְּלָא תָּנֵי לֵיהּ בְּמַתִּיר וּבְסוֹתֵר פֵּרַשְׁתִּי בְּפֶרֶק ב' (דף לא:) ד"ה וְסוֹתֵר:

א[א]אֶלָּא לָאו, רֵישָׁא בַּעֲבוֹדָה זָרָה וְסֵיפָא בִּשְׁאָר מְצוֹת. וְשָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין בִּשְׁאָר מְצוֹת הֵיכִי דָּמֵי? — דְּסָבוּר דְּשׁוּמָּן הוּא, וַאֲכָלוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת דְּפָטוּר, דְּנִתְכַּוֵּון לַחְתּוֹךְ אֶת הַתָּלוּשׁ וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר פָּטוּר. וְאַבָּיֵי שָׁגַג בְּלֹא מִתְכַּוֵּין הֵיכִי דָּמֵי? — דְּסָבוּר רוֹק הוּא, וּבְלָעוֹ. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשַׁבָּת, דְּפָטוּר, דְּנִתְכַּוֵּון לְהַגְבִּיהַּ אֶת הַתָּלוּשׁ וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר פָּטוּר. אֲבָל נִתְכַּוֵּון לַחְתּוֹךְ אֶת הַתָּלוּשׁ וְחָתַךְ אֶת הַמְחוּבָּר — חַיָּיב. [ב]אִיתְּמַר: נִתְכַּוֵּון לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע, רָבָא אָמַר: פָּטוּר. אַבָּיֵי אָמַר: חַיָּיב. רָבָא אָמַר פָּטוּר — דְּלָא קָמִיכַּוֵּין לִזְרִיקָה דְּאַרְבַּע. אַבָּיֵי אָמַר חַיָּיב — דְּהָא קָמִיכַּוֵּין לִזְרִיקָה בָּעָלְמָא. כְּסָבוּר רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְנִמְצֵאת רְשׁוּת הָרַבִּים — רָבָא אָמַר: פָּטוּר, וְאַבָּיֵי אָמַר: חַיָּיב. רָבָא אָמַר פָּטוּר — דְּהָא לָא מִיכַּוֵּין לִזְרִיקָה דְּאִיסּוּרָא. וְאַבָּיֵי אָמַר חַיָּיב — דְּהָא קָא מִיכַּוֵּין לִזְרִיקָה בָּעָלְמָא. וּצְרִיכָא: דְּאִי אַשְׁמְעִינַן קַמַּיְיתָא, בְּהַהִיא קָאָמַר רָבָא — דְּהָא לָא קָמִיכַּוֵּין לַהֲדֵיכָה דְּאִיסּוּרָא. אֲבָל נִתְכַּוֵּון לִזְרוֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק אַרְבַּע, דְּאַרְבַּע בְּלָא תַּרְתֵּי לָא מִיזַּדְּרָקִי לֵיהּ, אֵימָא מוֹדֶה לֵיהּ לְאַבָּיֵי. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהָא, בְּהָא קָאָמַר רָבָא — דְּהָא לָא קָמִיכַּוֵּין לִזְרִיקָה דְּאַרְבַּע, אֲבָל כְּסָבוּר רְשׁוּת הַיָּחִיד וְנִמְצָא רְשׁוּת הָרַבִּים, דְּמִכַּוֵּין לִזְרִיקָה דְּאַרְבַּע — אֵימָא מוֹדֵי לֵיהּ לְאַבָּיֵי, צְרִיכָא. [ג]תְּנַן "אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת", וְהָוֵינַן בַּהּ: מִנְיָנָא לְמָה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עָשָׂאָן כּוּלָּם בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת, בִּשְׁלָמָא לְאַבָּיֵי דְּאָמַר כִּי הַאי גַּוְונָא חַיָּיב, מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ בִּזְדוֹן אֶחָד וּשְׁגָגוֹת הַרְבֵּה, אֶלָּא לְרָבָא דְּאָמַר כִּי הַאי גַּוְונָא פָּטוּר, מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת הַרְבֵּה, אֲבָל בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת לָא מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? [ד]אֶלָּא לָאו דְּאָמַר כִּי הַאי גַּוְונָא חַיָּיב, הָכָא נָמֵי בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת לָא מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? [ה]אֶלָּא לָאו דְּאָמַר כִּי הַאי גַּוְונָא חַיָּיב, הָכָא נָמֵי כִּי הַאי גַּוְונָא חַיָּיב. [ו]תְּנַן "אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת: הַזּוֹרֵעַ, וְהַחוֹרֵשׁ, וְהַקּוֹצֵר, וְהַמְעַמֵּר, וְהַדָּשׁ, וְהַזּוֹרֶה. הַבּוֹרֵר, הַטּוֹחֵן, וְהַמְרַקֵּד, וְהַלָּשׁ, וְהָאוֹפֶה. [ז]הַגּוֹזֵז אֶת הַצֶּמֶר, הַמְלַבְּנוֹ, וְהַמְנַפְּצוֹ, וְהַצּוֹבְעוֹ, וְהַטּוֹוֶה, וְהַמֵּיסֵּךְ, וְהָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי בָתֵּי נִירִין, וְהָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין, וְהַפּוֹצֵעַ שְׁנֵי חוּטִין. הַקּוֹשֵׁר, וְהַמַּתִּיר, וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת, הַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לִתְפּוֹר [שְׁתֵּי תְּפִירוֹת]. הַצָּד צְבִי, הַשּׁוֹחֲטוֹ, וְהַמַּפְשִׁיטוֹ, הַמּוֹלְחוֹ, וְהַמְעַבֵּד אֶת עוֹרוֹ, וְהַמְמַחֶקוֹ, וְהַמְחַתְּכוֹ. הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, וְהַמּוֹחֵק עַל מְנָת לִכְתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הַבּוֹנֶה, וְהַסּוֹתֵר, הַמְכַבֶּה, וְהַמַּבְעִיר, הַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ, הַמּוֹצִיא מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת — הֲרֵי אֵלּוּ אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת.

גְּמָ׳

דִּשְׁבָּת תְּנֵא מְבֻשָּׁל דְּהַיְינוּ בִּסְמָמָנִים וּנְקֵט אוֹפֶה וְשָׁעוּרָן שֶׁל אֵלּוּ כְּגַרְוֹגֶרֶת חוּט מֵחוֹרֶשׁ דִּבְכָל שֶׁהוּא לְקַמָּן בְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה (שַׁבָּת דַּף קג.): הַגּוֹזֵז צֶמֶר וְכָל שְׁאָר מְלָאכוֹת שֶׁיְּכִי בְּצֶמֶר שֶׁל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן: הַמְלַבְּנוֹ מְכַבְּסוֹ בַּנָּהָר: הַמְנַפְּצוֹ קרפי"ר בְּלַע"ז: הַמֵּסֵךְ אורדי"ר: בָּתֵּי נִירִין ליצ"ש שְׁנָתָן שְׁנֵי חוּטִין בְּתוֹךְ הַבַּיִת נִיר וּבְגוֹזֵז וּבְמַלְבֵּן וְכוּלְּהוּ אֵינָךְ מְפֹרָשׁ שְׁעוּרָן לְקַמָּן בְּפֶרֶק הָאוֹרֵג: הַפּוֹצֵעַ מְנַתֵּק פְּעָמִים שֶׁיֵּשׁ בְּשְׁנֵי חוּטִין יוֹתֵר מִדְּאִי וּמְנַתֵּק מֵהֶן וּמַקְלִישָׁן לְצָרְכּוֹ וְהָנֵי כּוּלְּהוּ מִמֵּסֵךְ וְאֵילֵךְ עַד קוֹשֵׁר וּמַתִּיר שֶׁיְּכִי בִּירִיעוֹת וּלְקַמָּן מְפֹרָשׁ מַאי קוֹשֵׁר וּמַאי מַתִּיר אֵיפָא: וְתוֹפֵר וְקוֹרֵעַ בִּירִיעוֹת הוּא: עַל מְנָת לְתַפֵּר פְּעָמִים שֶׁהַנָּקֵב עָגֹל וְאֵינוֹ יָכוֹל לְתַפְּרוֹ יָפֶה אא"כ קוֹרְעוֹ כְּדִמְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא אֲבָל קוֹרֵעַ שֶׁלֹּא לְתַפֵּר לָא הֲוֵי בַּמִּשְׁכָּן: הַצָּד אֶת הַצְּבִי וְכָל מְלֶאכֶת עוֹרוֹ נוֹהֶגֶת בַּתְּחָשִׁים לְמִשְׁכָּן בְּעוֹרוֹתֵיהֶן: הַמּוֹלְחוֹ לְעוֹר: מְמַחֲקוֹ מְגָרֵר שְׂעָרוֹ: מְחַתְּכוֹ מְקַצְּעוֹ וּמְחַתְּכוֹ לִרְצוּעוֹת וְסַנְדָּלִים: כּוֹתֵב וּמוֹחֵק לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף קג:) מְפֹרָשׁ לְמַאי מְבַעְיָא לְמִשְׁכָּן שֶׁכֵּן רוֹשְׁמִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לֵידַע אֵיזֶה בֶּן זוּגוֹ וְכוֹתֵב אוֹת בְּזוֹ וְאוֹת בְּזוֹ וּמוֹחֵק פְּעָמִים שֶׁטָּעָה: מְכַבֶּה וּמַבְעִיר בָּאֵשׁ שֶׁתַּחַת הַדּוּד שֶׁל סַמָּנִין: מַכֶּה בְּפַטִּישׁ הוּא גְּמַר כָּל מְלֶאכָה שֶׁכֵּן אָמַן מַכֶּה בְּקוּרְנָס עַל הַסַּדָּן לְהַחְלִיקוֹ בְּגָמַר מְלֶאכָה וּמַתְנִיתִין נָמֵי לָא מִחַיֵּב לֵיהּ אֶלָּא בְּגָמַר מְלֶאכָה:

[אב]גְּמָ׳ מִנְיָנָא לְמָה לִי? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עֲשָׂאָן כּוּלָּם בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הַזּוֹרֵעַ וְהַחוֹרֵשׁ. מִכְּדֵי מִכְּרָב כָּרְבִי בְּרֵישָׁא, לִיתְנֵי חוֹרֵשׁ וַהֲדַר לִיתְנֵי זוֹרֵעַ! תַּנָּא בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קָאֵי דְּזָרְעִי בְּרֵישָׁא וַהֲדַר כָּרְבִי. [ג־ה(א)]תָּנָא: הַזּוֹרֵעַ, וְהַזּוֹמֵר, וְהַנּוֹטֵעַ, וְהַמַּבְרִיךְ, וְהַמַּרְכִּיב — כּוּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? [הָא קָא מַשְׁמַע לַן] הָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה מֵעֵין מְלָאכָה אַחַת אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אָמַר רַבִּי אַחָא, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי, אָמַר רַבִּי אַמֵּי: זוֹמֵר חַיָּיב מִשּׁוּם נוֹטֵעַ, וְהַנּוֹטֵעַ וְהַמַּבְרִיךְ וְהַמַּרְכִּיב חַיָּיב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ. מִשּׁוּם זוֹרֵעַ אִין, מִשּׁוּם נוֹטֵעַ לָא? אֵימָא: אַף מִשּׁוּם זוֹרֵעַ. [ו(ב)]אָמַר רַב כָּהֲנָא: זוֹמֵר וְצָרִיךְ לָעֵצִים — חַיָּיב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם קוֹצֵר, וְאַחַת מִשּׁוּם נוֹטֵעַ. אָמַר רַב יוֹסֵף: הַאי מַאן דְּקָטֵל אַסְפַּסְתָּא חַיָּיב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם קוֹצֵר, וְאַחַת מִשּׁוּם נוֹטֵעַ. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דְּקָנֵיב סִילְקָא חַיָּיב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם קוֹצֵר, וְאַחַת מִשּׁוּם זוֹרֵעַ. [זח(ג)]וְהַחוֹרֵשׁ. תָּנָא: הַחוֹרֵשׁ וְהַחוֹפֵר וְהַחוֹרֵץ כּוּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָיְתָה לוֹ גַּבְשׁוּשִׁית וּנְטָלָהּ, בַּבַּיִת — חַיָּיב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, בַּשָּׂדֶה — חַיָּיב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ. אָמַר רָבָא: הָיְתָה לוֹ גּוּמָּא וּטְמָמָהּ, בַּבַּיִת — חַיָּיב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, בַּשָּׂדֶה — מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ. [ט(ד)]אָמַר רַבִּי אַבָּא: הַחוֹפֵר גּוּמָּא בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָהּ — פָּטוּר עָלֶיהָ. וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּיב עָלֶיהָ — הָנֵי מִילֵּי מְתַקֵּן, הַאי — מְקַלְקֵל הוּא. [י]וְהַקּוֹצֵר. תָּנָא: הַקּוֹצֵר, הַבּוֹצֵר, וְהַגּוֹדֵר וְהַמַּסִּיק, וְהָאוֹרֶה — כּוּלָּן מְלָאכָה אַחַת. אָמַר רַב פָּפָּא: הַאי מַאן דִּשְׁדָא פִּיסָּא לְדִיקְלָא וְאַתַּר תַּמְרֵי חַיָּיב שְׁתַּיִם: אַחַת מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ, וְאַחַת מִשּׁוּם מְפָרֵק. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֵין דֶּרֶךְ תְּלִישָׁה בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ פְּרִיקָה בְּכָךְ. [יא־יב]וְהַמְעַמֵּר. אָמַר רָבָא: הַאי מַאן דְּכָנֵיף מִילְחָא מִמִּלְחָתָא חַיָּיב מִשּׁוּם מְעַמֵּר. אַבָּיֵי אָמַר: אֵין עִימּוּר אֶלָּא בְּגִידּוּלֵי קַרְקַע. וְהַדָּשׁ. תָּנָא: הַדָּשׁ, וְהַמְנַפֵּץ, וְהַמְנַפֵּט — כּוּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן. [יג]הַזּוֹרֶה, הַבּוֹרֵר, וְהַטּוֹחֵן, וְהַמְרַקֵּד. הַיְינוּ זוֹרֶה, הַיְינוּ בּוֹרֵר, הַיְינוּ מְרַקֵּד. אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל מִילְּתָא דַּהֲוַאי בְּמִשְׁכָּן, אַף

מִכְּדֵי מִכְּרָב כָּרְבִי בְּרֵישָׁא וַהֲדַר כו' לֹא שַׁיָּיךְ לְמֵידַק הָכִי בְּהַהוּא דְּקָתָנֵי הַמְכַבֶּה בְּרֵישָׁא וַהֲדַר הַמַּבְעִיר דְּהָכָא כָּל סִדּוּרָא דְּפַת נָקֵט כַּסֵּדֶר לְבַד מֵחֲרִישָׁה: **מִשּׁוּם** זוֹרֵעַ אִין לְהוֹכִיחַ מִכָּאן דְּצָרִיךְ לְהַתְרוֹת אַתּוֹלָדָה מִשּׁוּם אָב דְּהָא לָא קָאָמַר שֶׁצָּרִיךְ לְהַתְרוֹתוֹ מִשּׁוּם זוֹרֵעַ אֶלָּא דְּאִם הִתְרָה בּוֹ מִשּׁוּם זוֹרֵעַ דְּחַיָּב אֲבָל בְּרֵישׁ פֶּרֶק תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת קלח.) מַשְׁמַע קְצָת דְּצָרִיךְ לְהַתְרוֹת אַתּוֹלָדָה מִשּׁוּם אָב דְּקָאָמַר מְשַׁמֵּר מִשּׁוּם מַאי מַתְרִינַן בֵּהּ (שֶׁיְּהֵא חַיָּב) רַבָּה אָמַר מִשּׁוּם בּוֹרֵר רַבִּי זֵירָא אָמַר מִשּׁוּם מְרַקֵּד וְגַם זֶה יֵשׁ לִדְחוֹת דְּהָכִי פֵּרוּשׁוֹ מִשּׁוּם מַאי מַתְרִינַן בֵּהּ שֶׁיְּהֵא חַיָּב רַבָּה אָמַר מִשּׁוּם בּוֹרֵר אֲבָל אִם הִתְרוּ בּוֹ מִשּׁוּם מְרַקֵּד פָּטוּר כֵּיוָן דְּמַתְרֵהוּ מִשּׁוּם דָּבָר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לוֹ הוּא סָבַר שֶׁהוּא מַלְעִיג בּוֹ וּפָטוּר אֲבָל אִם הִתְרָה בּוֹ סְתָם אַל תִּשְׁמֹר חַיָּב וְנִרְאֶה שֶׁגַּם ר"ח רוֹצֶה לְפָרֵשׁ כֵּן וְעוֹד רְאָיָה דִּבְרֵישׁ בָּבָא קַמָּא (דַּף ב.) קָאָמַר וְלְר' אֱלִיעֶזֶר דִּמְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב אַמַּאי קָרֵי לֵהּ אָב וְאַמַּאי קָרֵי לֵהּ תּוֹלָדָה וְלָא מְשַׁנֵּי דִּלְהָכִי קָרֵי לֵהּ אָב דְּצָרִיךְ לְהַתְרוֹת אַתּוֹלָדָה [מִשּׁוּם] אָב: **זוֹמֵר** וְצָרִיךְ לָעֵצִים חַיָּב שְׁתַּיִם וְהָא דְּאָמַר בְּפֶ' זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כו.) תּוּ חַזְיוּהָ לְהַהוּא גַּבְרָא דַּהֲוָה קָא כָּסַח אָמַר לָהֶן כֹּהֵן וּזְמִיר אָמְרוּ לֵיהּ יָכוֹל לוֹמַר לְעֶקֶל בֵּית הַבַּד אֲנִי צָרִיךְ אַף עַל גַּב דְּהָכָא אָמַר חַיָּב מִשּׁוּם נוֹטֵעַ הָתָם מַיְרֵי בכה"ג שֶׁאֵין הָאִילָן מִתַּקֵּן בְּכָךְ אֶלָּא מִתְקַלְקֵל: **וְצָרִיךְ** לְעֵצִים נִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ לְר' יְהוּדָה דִּמְחַיֵּב מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ בָּעֵינַן צָרִיךְ לְעֵצִים דְּלָא מִקְּרֵי בְּעֵצִים קוֹצֵר אֶלָּא בְּעִנְיָן זֶה מִידִי דַּהֲוָה אַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לִתְפֹּר וּמוֹחֵק עַל מְנָת לִכְתֹּב וְכִדְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְקַמָּן בְּפֶ' חָבִית (שַׁבָּת דַּף קמה.) אֶחָד כְּבָשִׁים וְאֶחָד שְׁלָקוֹת שֶׁסְּחָטָן לְגוּפָן מֻתָּר לְמֵימֵיהֶן חַיָּב חַטָּאת וְאַמַּאי שָׁרִי לְגוּפָן לֶהֱוֵי כִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֶלָּא טַעְמָא לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ דִּישָׁה בְּכָךְ: **וְאַחַת** מִשּׁוּם מְפָרֵק אֵין נִרְאֶה לְרִ"י כְּמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁמְּפָרֵק הָאִילָן מִמַּשָּׂאוֹ מִן הַפֵּרוֹת שֶׁעָלָיו אֶלָּא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁיֵּשׁ עַל הַתְּמָרִים קְלִפָּה הָעֶלְיוֹנָה וּכְשֶׁהוּא מַכֶּה בַּתְּמָרִים מְפָרֵק אֶת הַקְּלִפָּה מִן הַתְּמָרִים וַהֲוֵי כְּמוֹ דָּשׁ שֶׁמְּפָרֵק אֶת הַתְּבוּאָה מִן הַשִּׁבֹּלֶת: **מְפָרֵק** פִּירֵשׁ"י דַּהֲוָה תּוֹלָדָה דְּדָשׁ וְקָשֶׁה לר"ת דִּבְשִׁלְהֵי הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צה.) אָמַר דְּחוֹלֵב חַיָּב מִשּׁוּם מְפָרֵק וְאִי הֲוָה תּוֹלָדָה דְּדָשׁ הָא אָמַר לְקַמָּן גַּבֵּי הַפּוֹצֵעַ חִלָּזוֹן דִּלְרַבָּנָן אֵין דִּישָׁה אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע וְאֵין לוֹמַר דְּדַוְקָא חִלָּזוֹן שֶׁהוּא דָּג פָּטְרִי רַבָּנָן דְּלָא הָוֵי גִּדּוּלֵי קַרְקַע אֲבָל בְּחוֹלֵב מְחַיְּבֵי דִּבְהֵמָה חֲשִׁיבָא גִּדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף כז:) דְּהָא [ע"כ טַעְמָא דְּרַבָּנָן מִשּׁוּם] דְּיָלְפִינַן לְהוּ מִסַּמְמָנִין שֶׁבַּמִּשְׁכָּן דְּאֵין דִּישָׁה אֶלָּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע לְגַבֵּי דָּבָר הַגָּדֵל מַמָּשׁ מִן הַקַּרְקַע לָא חֲשִׁיבָא בְּהֵמָה גִּדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְאָמְרִינַן בְּהַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים (ב"מ פט.) מַה דַּיִשׁ מְיֻחָד שֶׁהוּא גִּדּוּלֵי קַרְקַע וּפוֹעֵל אוֹכֵל בּוֹ אַף כָּל כו' יָצָא הַחוֹלֵב וְהַמְגַבֵּן כו' וְדֹחַק לוֹמַר דִּבְרַיְתָא דְּהַמַּצְנִיעַ אַתְיָא כר"י דִּפְלִיג לְקַמָּן אַדְּרַבָּנָן וְנִרְאֶה לר"ת דִּמְפָרֵק חַיָּב מִשּׁוּם מְמַחֵק דִּכְשֶׁחוֹלֵב מְמַחֵק אֶת הַדַּד וּמַחֲלִיקוֹ וְאֵין נִרְאֶה לרִ"י דִּבְפֶרֶק חָבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת קמד:) אָמְרִינַן חוֹלֵב אָדָם לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה ולר"ת מַה לִּי לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה מַה לִּי לְתוֹךְ הַקְּעָרָה וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס א"ש דְּמֵעִקָּרָא כְּשֶׁהָיָה בַּדַּדִּין חָשִׁיב אֹכֶל וּכְשֶׁחוֹלֵב לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה (דְּהַשְׁתָּא) נָמֵי הָוֵי אֹכֶל וְלָא דָּמֵי לְדָשׁ שֶׁנִּשְׁתַּנָּה וְנִרְאֶה דִּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּהָאָמַר בְּפֶרֶק אע"פ (כְּתֻבּוֹת ס.) אָמַר רַבִּי מָרִינוּס גּוֹנֵחַ יוֹנֵק חָלָב בְּשַׁבָּת מ"ט מְפָרֵק כִּלְאַחַר יָד הוּא וּבִמְקוֹם צַעַר לֹא גָּזְרוּ רַבָּנָן וּפְסִיק הָתָם רַב יוֹסֵף הִלְכְתָא כְּרַבִּי מָרִינוּס וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּאַף לְרַבָּנָן אָסוּר מִדְּרַבָּנָן דְּמִחְזֵי כִּמְפָרֵק וְאַף עַל גַּב דְּלָא אֲסִירָא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לָא שָׁרֵי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי כִּלְאַחַר יָד וּבִמְקוֹם צַעַר:

גְּמָ' מִנְיָנָא לְמָה לִי לִתְנֵי אֲבוֹת מְלָאכוֹת הַזּוֹרֵעַ וְהַחוֹרֵשׁ כו' וַאֲנָא חָזֵינָא אִי אַרְבְּעִין נִינְהוּ: שֶׁאִם עֲשָׂאָן כו' וּבָא לְהוֹדִיעֲךָ שֶׁאִם נִתְעַלְּמוּ כָּל הִלְכוֹת שַׁבָּת מִמֶּנּוּ חַיָּב כַּמָּה חַטָּאוֹת עָלָיו: מִכְּרָב כְּרַבִּי חוֹרְשִׁין: בא"י קָשָׁה הִיא וְאֵין יָכוֹל לְכַסּוֹת בְּלֹא חֲרִישָׁה וְאַשְׁמְעִינַן דְּהָא נָמֵי חֲרִישָׁה הִיא: כֻּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן דְּזוֹמֵר נָמֵי לְצַמּוֹחֵי אִילָנָא הוּא וְנָפְקָא מִנָּהּ דְּאִי עֲבַד לֵיהּ כֻּלָּן בַּהֲדֵי זוֹרֵעַ לָא מִחַיֵּב אֶלָּא חֲדָא דְּהָעוֹשֶׂה מְלָאכוֹת הַרְבֵּה כו' זוֹרֵעַ אַב מְלָאכָה וְנוֹטֵעַ נָמֵי אַב מְלָאכָה הוּא דְּהַיְינוּ זוֹרֵעַ אֶלָּא שֶׁזֶּה בִּזְרָעִים וְזֶה בְּאִילָנוֹת וְכֵן מַבְרִיךְ וּמַרְכִּיב אֲבָל זוֹמֵר תּוֹלָדָה: זוֹמֵר חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֶדֶת נוֹטֵעַ דִּלְצַמּוּחֵי עֲבִיד: וְנוֹטֵעַ גּוּפֵהּ וְכֵן מַבְרִיךְ וּמַרְכִּיב: חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ כְּלוֹמַר אִינְהוּ נָמֵי זוֹרֵעַ הֵן זֶה אָב בִּזְרָעִים וְזֶה אָב בְּאִילָנוֹת: מִשּׁוּם נוֹטֵעַ לָא אַמַּבְרִיךְ וְאַמַּרְכִּיב קָאֵי: אֵימָא אַף מִשּׁוּם זוֹרֵעַ דְּהַךְ זְרִיעָה בְּאִילָנוֹת וְאִי עֲבִיד לֵיהּ בַּהֲדֵי זוֹרֵעַ מִחַיֵּב חֲדָא וְתוּ לָא: זוֹמֵר לְהַצְמִיחַ הַגֶּפֶן: וְצָרִיךְ לְעֵצִים לְהַסָּקָה מִשּׁוּם דְּצָרִיךְ לָהֶם הָוְיָא תּוֹלָדָה דְּקוֹצֵר דְּצָרִיךְ נָמֵי לִקְצֹר: דְּקָטֵל אַסְפַּסְתָּא שַׁחַת וְקוֹצְרִין אוֹתוֹ ג' פְּעָמִים בְּחֹדֶשׁ וְחוֹזֵר וְצוֹמֵחַ: דְּקָנֵב סִלְקָא חוֹתֵךְ תְּרָדִין מִן הַמְחֻבָּר וְחוֹזְרִין וּגְדֵלִין: הַחוֹרֵץ עוֹשֶׂה חֲרִיצִין בַּקַּרְקַע: מְלָאכָה אַחַת הֵן אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דְּכֻלְּהוּ לְרִפּוּיֵי אַרְעָא עֲבִידִי: גַּבְשׁוּשִׁית תֵּל קָטָן: בְּבֵית שַׁיָּךְ בִּנְיָן שֶׁמִּתְכַּוֵּן לְהַשְׁווֹת קַרְקָעִיתוֹ: מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ דִּמְרַפֵּי אַרְעָא: גֻּמָּא וּטְמָמָהּ בְּעָפָר הַיְינוּ חוֹרֵשׁ שֶׁהֶעָפָר שֶׁמְּמַלְּאָהּ בּוֹ הָוֵי רִפּוּי וְטוֹב לִזְרִיעָה וְהִשְׁוָה לַקַּרְקַע לִהְיוֹת נִזְרָע עִם הַשָּׂדֶה: אֶלָּא לַעֲפָרָהּ לְכַסּוֹת צוֹאָה: פָּטוּר עָלֶיהָ וְאֵין כָּאן מִשּׁוּם בִּנְיָן בְּבַיִת דְּקִלְקוּל הוּא וְלִזְרִיעָה נָמֵי לָא חַזְיָא אֲבָל אִם הָיָה צָרִיךְ לָהּ חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה: לְרַבִּי יְהוּדָה בְּפֶרֶק הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צג:) גַּבֵּי מוֹצִיא אֶת הַמֵּת בְּמִטָּה: מְתַקֵּן כְּמוֹ מוֹצִיא אֶת הַמֵּת לְקָבְרוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפָהּ דְּהוֹצָאָה וְלֹא לְמֵת אֶלָּא לְפַנּוֹת בֵּיתוֹ וְהוֹצָאָה הַצְּרִיכָה לְגוּפָהּ כְּגוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְחֵפֶץ זֶה בְּמָקוֹם אַחֵר: מְקַלְקֵל הוּא אֶת בֵּיתוֹ: גּוֹדֵר בִּתְמָרִים: וּמוֹסֵק בְּזֵיתִים: אוֹרֶה בִּתְאֵנִים: דִּשְׁדָא פִּסָּא לְדִקְלָא זָרַק פִּסַּת רְגָבִים לַדֶּקֶל: וְאַתַּר תַּמְרֵי הִשִּׁיר הַתְּמָרִים: תּוֹלֵשׁ תּוֹלָדָה דְּקוֹצֵר: מְפָרֵק תּוֹלָדָה דְּדָשׁ שֶׁמְּפָרֵק תְּבוּאָה מִשִּׁבֳּלֶיהָ לְשׁוֹן פּוֹרֵק מִן הַחֲמוֹר דישקארגיי"ר בְּלַעַ"ז רַבֵּינוּ לֵוִי וְגַם בִּתְשׁוּבַת רַבֵּינוּ מְשֻׁלָּם הַגָּאוֹן מָצָאתִי כֵּן וְאַף זֶה מְפָרֵק הַתְּמָרִים מִן הַמַּכְבָּדוֹת: אֵין דֶּרֶךְ תְּלִישָׁה וּפְרִיקָה בְּכָךְ עַל יְדֵי זְרִיקָה אֶלָּא אוֹ בַּיָּד אוֹ בִּכְלִי וְתוֹלֵשׁ כִּלְאַחַר יָד הוּא וּפָטוּר: דְּכָנֵיף מִלְחָא מִמִּלְחָתָא שֶׁצָּבַר מֶלַח מִמִּשְׁרְפוֹת מַיִם דְּמִתַּרְגְּמִינַן חֲרִיצֵי יַמָּא (יְהוֹשֻׁעַ יא) שֶׁמַּמְשִׁיךְ לְתוֹכוֹ מַיִם מִן הַיָּם וְהַחַמָּה שׂוֹרַפְתָּן וְהֵן נַעֲשִׂין מֶלַח וְאוֹתוֹ חָרִיץ קָרֵי מִלְחָתָא: מִשּׁוּם מְעַמֵּר שֶׁאַף הוּא כִּמְאַסֵּף בְּשִׁבֳּלִין הוּא: הַמְנַפֵּץ פִּשְׁתָּן בְּגִבְעוֹלִין: וְהַמְנַפֵּט צֶמֶר גֶּפֶן בְּקֶשֶׁת כְּדֶרֶךְ הָאֻמָּנִין וְצֶמֶר גֶּפֶן גִּדּוּלֵי קַרְקַע הוּא לְהָכִי קָרֵי נִפּוּט דִּילֵהּ תּוֹלָדָה דְּדָשׁ שֶׁמְּפָרֵק גַּרְעִינִין מִמֶּנּוּ וְלָא קָרֵי לֵהּ תּוֹלֶדֶת מְנַפֵּץ דְּצֶמֶר: ה"ג הַיְינוּ זוֹרֶה הַיְינוּ בּוֹרֵר הַיְינוּ מְרַקֵּד הַיְינוּ כְּמוֹ הֵי נִיהוּ כְּלוֹמַר דִּמְפַלֵּג לְהוּ תַּנָּא דְּמַתְנִיתִין לִתְלָת וַהֲלֹא כֻּלָּן מְלָאכָה אַחַת הֵן דִּמַפְרִישׁ אֹכֶל מִן הַפְּסֹלֶת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פו' מהל' שבת הל' ח:
ב מיי' פו' מהל' שגגות הל' ג:
ג מיי' פו' מהל' שבת הל' ב:
ד מיי' פו' מהל' שבת הל' ט:
ה מיי' פו' מהל' שבת הל' ב:
ו מיי' פו' מהל' שבת הל' ד:
ז מיי' פו' מהל' שבת הל' ב:
ח מיי' פו' מהל' שבת הל' א:
ט מיי' פא' מהל' שבת הל' יז:
י מיי' פח' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שמ סעי' ט:
יב מיי' פח' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
יג מיי' פח' מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א כריתות טז:; לעיל סח.; משנה שבת
ב מועד קטן ב:
ג לקמן פא:
ד ביצה ח.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה וצריך וכו'. מידי דהוי אקורע ע"מ לתפור. מבואר דס"ל דאף היכא דאינו מקלקל דצריך לאיזה דבר מ"מ פטור ואפילו לר"י דס"ל שאינו ע"מ לתפור לא מקרי מלאכה חשובה וכ"נ מדברי הכ"מ פ"י הלכה י מהלכות שבת. וק"ל מסוגיא דלקמן דף קד ע"ב גם במ"ש תוספות דאפי' לר"י דמשמע פשיטא דניחא ק"ל הא פשיטא דניחא ליה בעצים להשתמש בהם אלא דעתה אינו עושה כן בשבילו מ"מ מיקרי צריכא לגופה כההיא דלקמן דף קג בתולש עולשין בארעא דלאו דיליה:

תוס' ד"ה מפרק וכו' לגבי דבר הגדל ממש. עי' ברא"ם בפרשת וישלח בפסוק ויהי לי שור וחמור:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אע"ג וכו' לפי שהם לגמרי בכלל מיסר. עי' לקמן דף עה ע"ב ברש"י ד"ה שובט:

אע"ג דְּאִיכָּא אַחֲרִיתִי בַּהֲדֵהּ דְּדָמְיָא לֵהּ חַשְׁבִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ כְּאַבּוֹת

וא"ג דַּחֲדָא נִינְהוּ: וְלַחֲשֹׁב נָמֵי כּוֹתֵשׁ חִטִּין בְּמַכְתֶּשֶׁת לְהַסִּיר קְלִפְתָּן דַּהֲוֵאי בַּמִּקְדָּשׁ בְּסַמְמָנִין אֶלָּא לְאו מִשּׁוּם דְּדָמְיָא לְדַשׁ לָא חָשִׁיב לֵהּ דְּהָא נָמֵי מִפְּרָקָה מַלְבּוּשׁ הִיא: שֶׁכֵּן עָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּלֹא כְּתִישָׁה לְכָךְ אע"ג דַּהֲוֵאי בַּמִּקְדָּשׁ וְאַב מְלָאכָה הִיא כֵּיוָן דְּתִנָּא לֵיהּ דַּשׁ לָא תְּנָא לֵהּ וְזוֹרֶה וּבוֹרֵר וּמְרַקֵּד סְדוּרָא דְּפַת נִינְהוּ וְכֵיוָן דְּהָווּ בַּמִּקְדָּשׁ וְהָכָא אַתְחִיל בְּסִדּוּרָא דְּפַת תְּנִינְהוּ כְּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי אוֹפֶה דה"ל לְמִתְנֵי מְכַשֵּׁל וְלֹא אוֹפֶה דְּלָא הָווּ בַּמִּקְדָּשׁ אֶלָּא מִשּׁוּם סְדוּרָא דְּפַת נָקֵט וַאֲתָא הוֹאִיל וְאוֹפֶה בַּפַּת כְּמִכַּשֵּׁל בְּסַמְמָנִין אֲבָל כְּתִישָׁה עֲשִׁירִים הוּא דְּלָתְתֵי וְכָתְשִׁי לַעֲשׂוֹת סֹלֶת נָקֵיָּה אֲבָל עֲנִיִּים לָא טָרְחִי הִלְכָּךְ לָא תְּנָא לֵהּ וּמִיהוּ וַדַּאי אַב מְלָאכָה הִיא וּבְכָלַל דַּשׁ הִיא: רַבִּי הִיא דְּיָלִיף לְקָמָן בְּפֶרֶק הַזּוֹרֵק (שַׁבָּת דף צז:) דְּבָרִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים לְמִגְנָא: וְלִפּוֹק חֲדָא מֵהֲנָךְ אוֹ זוֹרֶה אוֹ בּוֹרֵר אוֹ מְרַקֵּד דְּהָווּ חֲדָא לְפוֹק מִנַּיְהוּ חֲדָא וְלָתְנֵי הַהּ דְּהָכִי עָדִיף לְמִתְנֵי תַּרְתֵּי מֵהָא וְתַרְתֵּי מֵהָא מִלְּמִתְנֵי וּלְמִכְפַּל תְּלָתָא וְמָנֵי בַּחֲדָא וְאִיכָּא חֲדָא דְּלָא כְּפִיל בֵּהּ מִידֵי: הָיוּ לְפָנָיו מִינֵי אֳכָלִין גְּרָסִי' וְל"ג שְׁנֵי: וְלֹא יִבְרֹר לְקַמֵּהּ פָּרִיךְ מַאי קָאָמַר בְּרֵישָׁא תְּנָא בּוֹרֵר וַהֲדַר תְּנָא לֹא יִבְרֹר: וּלְמָחָר לְצֹרֶךְ מָחָר: וְכִי מַתָּר לָאֳפוֹת וּלְבַשֵּׁל לִבּוֹ בַּיּוֹם וה"נ אַב מְלָאכָה הִיא כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ וּלְמָחָר חַיָּב חַטָּאת: פְּחוֹת מִכַּשְׁעוּר פָּחוֹת מִכְּגְרוֹגֶרֶת: וְכִי מַתָּר לָאֳפוֹת פָּחוֹת מִכַּשְׁעוּר נְהִי דְּחִיּוּב חַטָּאת לֵיכָּא אִסּוּרָא מִיהָא אִכָּא דְּקָיְמָא לַן חֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף עד.) וְהֵיכִי קָתָנֵי בּוֹרֵר לְכַתְּחִלָּה: בְּקָנוֹן כְּלִי עֵץ שֶׁעוֹשִׂין כְּעֵין צִנּוֹר רָחָב מִלְּאַחֲרָיו וְקָצָר מִלְּפָנָיו וּבַעֲלֵי מַטְבֵּעַ עוֹשִׂים אוֹתוֹ וְהַבּוֹרֵר בּוֹ קְטָנִית נוֹתֵן קְטָנִית בַּמָּקוֹם הָרָחָב וּמְנַעְנְעוֹ וְהַקְּטָנִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְגַלְגַּל מִתְגַּלְגֶּל וְיוֹרֵד דֶּרֶךְ פִּיו הַקָּצָר וְהַפְּסֹלֶת נִשְׁאָר בְּכְלִי: פְּטוּר אֲבָל אָסוּר מַתָּר לְכַתְּחִלָּה לֹא הָוֵי דְּדָמֵי לִבְרִירָה וְחַיָּב חַטָּאת לָא הָוֵי דְּכִלְאַחַר יָד הוּא דְּעִקַּר בְּרֵרָה בְּנָפָה וּכְבָרָה אֲבָל בְּיָד לָא דָּמֵי לְבוֹרֵר כְּלָל: מִדֵּי קָנוֹן וְתַמְחוּי קָתָנֵי ה"ה נָמֵי דְּפָרִיךְ מִידֵי נָפָה וּכְבָרָה קָתָנֵי אֶלָּא חֲדָא מִנַּיְהוּ נָקֵט: אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת לֹא דָּרְךְ בְּרִירָה הִיא: וּבוֹרֵר וּמְנַיֵּחַ לְאַלְתַּר לָאֳכֹל שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ בּוֹרְרִין: לְאוֹצָר לְהַצְנִיעַ: נַחְמָנִי אֲבָיֵי: וְהַתְנָא לְעֵיל חַיָּב וְאִי בְּבוֹרֵר וּמְנַיֵּחַ לְאַלְתַּר מַתָּר לְכַתְּחִלָּה הָוְיָא וּפְטוּר אֲבָל אָסוּר לֵיכָּא: שַׁבְּתָא דְּרַב בִּיבִי הַוְאִי יוֹמוֹ לְהֶיוֹת עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל הַתַּלְמִידִים: וּשְׁדָא קַמַּיְהוּ וְלֹא רָצָה לִבְרֹר הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הֶעָלִין וְלֹתֶת לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא כְּפִיל בֵּהּ מִידֵי: הָיוּ לְפָנָיו מִינֵי אֳכָלִין גְּרָסִי' וּל"ג שְׁנֵי: וְלֹא יִבְרֹר לְקַמֵּהּ פָּרִיךְ מַאי קָאָמַר בְּרֵישָׁא תְּנָא בּוֹרֵר וַהֲדַר תְּנָא לֹא יִבְרֹר: וּלְמָחָר לְצֹרֶךְ מָחָר: וְכִי מַתָּר לָאֳפוֹת וּלְבַשֵּׁל לִבּוֹ בַּיּוֹם וה"נ אַב מְלָאכָה הִיא כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ וּלְמָחָר חַיָּב חַטָּאת: פְּחוֹת מִכַּשְׁעוּר פָּחוֹת מִכְּגְרוֹגֶרֶת: וְכִי מַתָּר לָאֳפוֹת פָּחוֹת מִכַּשְׁעוּר נְהִי דְּחִיּוּב חַטָּאת לֵיכָּא אִסּוּרָא מִיהָא אִכָּא דְּקָיְמָא לַן חֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף עד.) וְהֵיכִי קָתָנֵי בּוֹרֵר לְכַתְּחִלָּה: בְּקָנוֹן כְּלִי עֵץ שֶׁעוֹשִׂין כְּעֵין צִנּוֹר רָחָב מִלְּאַחֲרָיו וְקָצָר מִלְּפָנָיו וּבַעֲלֵי מַטְבֵּעַ עוֹשִׂים אוֹתוֹ וְהַבּוֹרֵר בּוֹ קְטָנִית נוֹתֵן קְטָנִית בַּמָּקוֹם הָרָחָב וּמְנַעְנְעוֹ וְהַקְּטָנִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא סְגַלְגַּל מִתְגַּלְגֶּל וְיוֹרֵד דֶּרֶךְ פִּיו הַקָּצָר וְהַפְּסֹלֶת נִשְׁאָר בְּכְלִי: פְּטוּר אֲבָל אָסוּר מַתָּר לְכַתְּחִלָּה לֹא הָוֵי דְּדָמֵי לִבְרִירָה וְחַיָּב חַטָּאת לָא הָוֵי דְּכִלְאַחַר יָד הוּא דְּעִקַּר בְּרֵרָה בְּנָפָה וּכְבָרָה אֲבָל בְּיָד לָא דָּמֵי לְבוֹרֵר כְּלָל: מִדֵּי קָנוֹן וְתַמְחוּי קָתָנֵי ה"ה נָמֵי דְּפָרִיךְ מִידֵי נָפָה וּכְבָרָה קָתָנֵי אֶלָּא חֲדָא מִנַּיְהוּ נָקֵט: אֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת לֹא דָּרְךְ בְּרִירָה הִיא: וּבוֹרֵר וּמְנַיֵּחַ לְאַלְתַּר לָאֳכֹל שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ בּוֹרְרִין: לְאוֹצָר לְהַצְנִיעַ: נַחְמָנִי אֲבָיֵי: וְהַתְנָא לְעֵיל חַיָּב וְאִי בְּבוֹרֵר וּמְנַיֵּחַ לְאַלְתַּר מַתָּר לְכַתְּחִלָּה הָוְיָא וּפְטוּר אֲבָל אָסוּר לֵיכָּא: שַׁבְּתָא דְּרַב בִּיבִי הַוְאִי יוֹמוֹ לְהֶיוֹת עוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ עַל הַתַּלְמִידִים: וּשְׁדָא קַמַּיְהוּ וְלֹא רָצָה לִבְרֹר הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הֶעָלִין וְלֹתֶת לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֶלָּא שְׁטָחַן וְהֵם נוֹטְלִים וְאוֹכְלִים וּבְשִׁטּוּחַ זֶה נִפְרָשׁ הָאֹכֶל מֵאֵלָיו: הַבּוֹרֵר תַּרְמוֹסִין לְאַחַר שֶׁשִּׁלְקָן הוּא בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ הַקְּלִפָּה:

אע"ג דְּאִיכָּא אַחֲרִיתִי בַּהֲדֵהּ דְּדָמְיָא לֵהּ חַשְׁבִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ כְּאַבּוֹת

**אַף עַל גַּב דְּאִיכָּא דְּדָמְיָא לַהּ — חָשֵׁיב לַהּ. וְלִיחְשֹׁב נָמֵי כּוֹתֵשׁ! אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁכֵּן עָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּלֹא כְּתִישָׁה. רָבָא אָמַר: הָא מַנִּי — רַבִּי הִיא, דְּאָמַר אָבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, וְאִי חָשֵׁיב כּוֹתֵשׁ הָוְיָא לֵיהּ אַרְבָּעִים. וְלֵיפֵיק חָדָא מֵהָנָךְ וּלְעֵיֵּל כּוֹתֵשׁ! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְאַבָּיֵי. תָּנוּ רַבָּנָן: הָיוּ לְפָנָיו מִינֵי אוֹכָלִין — בּוֹרֵר וְאוֹכֵל, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ. וְלֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — חַיָּב חַטָּאת. מַאי קָאָמַר? אָמַר עוּלָּא, הָכִי קָאָמַר: בּוֹרֵר וְאוֹכֵל לְבוֹ בַּיּוֹם, וּבוֹרֵר וּמַנִּיחַ לְבוֹ בַּיּוֹם. וּלְמָחָר לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — חַיָּב חַטָּאת. מַתְקִיף לַהּ רַב חִסְדָּא: וְכִי מוּתָּר לֶאֱפוֹת לְבוֹ בַּיּוֹם? וְכִי מוּתָּר לְבַשֵּׁל לְבוֹ בַּיּוֹם? [א]אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: בּוֹרֵר וְאוֹכֵל פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר. וּכְשִׁעוּר לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — חַיָּב חַטָּאת. מַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: וְכִי מוּתָּר לֶאֱפוֹת פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר? אֶלָּא אָמַר רַב יוֹסֵף: בּוֹרֵר וְאוֹכֵל בַּיָּד, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ בַּיָּד. בְּקָנוֹן וּבְתַמְחוּי לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, וּבָנָפָה וּבְכָבָרָה לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — חַיָּב חַטָּאת. [ב]מַתְקִיף לַהּ רַב הַמְנוּנָא: מִידֵּי קָנוֹן וְתַמְחוּי קָתָנֵי? אֶלָּא אָמַר רַב הַמְנוּנָא: בּוֹרֵר וְאוֹכֵל אוֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסוֹלֶת, בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ אוֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסוֹלֶת. פְּסוֹלֶת מִתּוֹךְ אוֹכֶל לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — חַיָּב חַטָּאת. מַתְקִיף לַהּ אַבָּיֵי: מִידֵּי אוֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסוֹלֶת קָתָנֵי? אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: בּוֹרֵר וְאוֹכֵל לְאַלְתַּר, וּבוֹרֵר וּמַנִּיחַ לְאַלְתַּר, וּלְבוֹ בַּיּוֹם — לֹא יִבְרוֹר, וְאִם בֵּירַר — נַעֲשָׂה כְּבוֹרֵר לְאוֹצָר וְחַיָּב חַטָּאת. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לְהוּ: שַׁפִּיר אָמַר נַחְמָנִי. [ג]הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אוֹכָלִין, וּבֵירַר וְאָכַל, וּבֵירַר וְהִנִּיחַ. רַב אָשֵׁי מַתְנֵי: פָּטוּר, רַבִּי יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי מַתְנֵי: חַיָּב. רַב אָשֵׁי מַתְנֵי פָּטוּר, וְהָא תָּנֵי חַיָּב! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּקָנוֹן וְתַמְחוּי, הָא בְּנָפָה וּכְבָרָה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: שַׁבְּתָא דְּרַב בִּיבִי הַוְאִי, וְאִיקְּלַעוּ רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי, שָׁדָא קַמַּיְיהוּ כַּלְכָּלָה דְּפֵירֵי. וְלָא יָדְעָנָא אִי מִשּׁוּם עַיִן יָפָה הוּא דְּמִכַּוִּין, [ד]חִזְקִיָּה אָמַר: הַבּוֹרֵר תּוּרְמוֹסִים מִתּוֹךְ פְּסוֹלֶת שֶׁלָּהֶן — חַיָּב. לֵימָא קָסָבַר חִזְקִיָּה אוֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסוֹלֶת אָסוּר? שָׁאנֵי תּוּרְמוֹסָא דְּשַׁלְקֵי

אע"ג דְּאִיכָּא דְּדָמְיָא לַהּ חָשֵׁיב וְהָא דְּלָא חָשֵׁיב שׁוֹבֵט וּמְרַקֵּד לְפִי שֶׁהֵם לְגַמְרֵי בְּכְלַל מֵסֵךְ וְאוֹרֵג וְלָא חָשֵׁיב נָמֵי מְנַפֵּץ אע"ג שֶׁבְּמִשְׁכָּן הָיוּ מְנַפְּצִין פִּשְׁתָּן לַעֲשׂוֹת יְרִיעוֹת וּשְׁאָר דְּבָרִים מְשׁוּם דְּהַיְנוּ דַּשׁ מַמָּשׁ אֶלָּא שֶׁזֶּה בְּתִבּוּאָה וְזֶה בְּפִשְׁתָּן אֲבָל זוֹרֶה וּבוֹרֵר וּמְרַקֵּד הֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: **שֶׁכֵּן עָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּלֹא כְּתִישָׁה וא"ת מ"מ לְחַשֵּׁב כְּתִישַׁת סַמְמָנִין דַּהֲוָה בְּמִשְׁכָּן וא"ג דְּעָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּלֹא כְּתִישָׁה לְעִנְיַן סַמְמָנִים מִלְּאכָה חֲשׁוּבָה הִיא וְאוֹמֵר ר"י דְּלָאו דַּוְקָא אוֹכֵל פִּתּוֹ אֶלָּא ה"ה דְּעָנִי צוֹבֵעַ בְּסַמְמָנִים בְּלֹא כְּתִישָׁה וא"ת מְרַקֵּד נָמֵי לָא לִתְנֵי שֶׁכֵּן עָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּעִסָּה בְּלוּסָה כְּדְאָמַר בְּסוֹף פִּרְקִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּרֹב עֲנִיִּים אֵין אוֹכְלִין בְּלֹא הַרְקָדָה אֶלָּא שֶׁלְּעִנְיַן חַלָּה מִצְטָרְפִין הַסָּבִין דְּקַרְיְנַן בֵּהּ מִלֶּחֶם הָאָרֶץ כֵּיוָן דְּיֵשׁ עֲנִיִּים שֶׁאוֹכְלִים בְּעִסָּה בְּלוּסָה ור"ת פֵּרֵשׁ בע"א וְלֹא נִתְיַשֵּׁב לר"י: הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי מִינֵי אֳכָלִין גְּרִסי' וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח דְּבְאֹכֶל מִתּוֹךְ אֹכֶל שֶׁיְּכָא בְּרֵרָה שֶׁבּוֹרֵר אוֹתוֹ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל דְּאוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ לֶאֱכֹל מִתּוֹךְ אוֹתוֹ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל דְּאוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ חָשֵׁיב פְּסֹלֶת לְגַבֵּי אוֹתוֹ שֶׁחָפֵץ לֶאֱכֹל וְכֵן מַשְׁמַע בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּגָרֵס הַבּוֹרֵר אֳכָלִים מִתּוֹךְ אֳכָלִים חִזְקִיָּה אָמַר כו': **בּוֹרֵר וּמַנִּיחַ פִּי' לְצֹרֶךְ אֲחֵרִים: וְכִי מַתָּר לֶאֱפוֹת פָּחוֹת מִכְּשִׁעוּר וְהַמִּתְרַץ ס"ד דְּפָחוֹת מִכְּשִׁעוּר הָוֵי דֶּרֶךְ אֲכִילָה: מַתְקִיף לַהּ רַב הַמְנוּנָא מִדֵּי קָנוֹן וְתַמְחוּי קָתָנֵי פִּי' הַקְּנוּנָט' דה"נ הָוֵה מָצֵי לְמִפְרַךְ מִידֵּי נָפָה וּכְבָרָה קָתָנֵי וְקַשָּׁה לר"י מַאי קַמְשַׁנֵּי רַב הַמְנוּנָא לְדִידֵהּ נָמֵי תִּקְשֶׁה מִידֵּי [אֹכֶל] מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת קָתָנֵי וְעוֹד בְּסַמּוּךְ פֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס וְהָתַנְיָא חַיָּב דְּהַיְנוּ הַהּ דְּהָכָא וּמְשַׁנֵּי דִּבְנָפָה וּכְבָרָה מַיָּרֵי וְהֵיכִי מְשַׁנֵּי הָכָא מִידֵּי נָפָה וּכְבָרָה קָתָנֵי וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ יִצְחָק דְּדַוְקָא מִקָּנוֹן וְתַמְחוּי פָּרִיךְ וה"פ מִדֵּי קָנוֹן וְתַמְחוּי קָתָנֵי כֵּיוָן דְּנָחֵת לְפָרוּשֵׁי דִּינֵי בְּרֵרָה דְּבֵיצַד מַתָּר וּבְנָפָה וּכְבָרָה חַיָּב חַטָּאת לֹא הָיָה לוֹ לְהַנִּיחַ מִלִּשְׁנוֹת קָנוֹן וְתַמְחוּי דְּפָטוּר אֲבָל אָסוּר: **בּוֹרֵר** וְאֹכֶל אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת מַשְׁמַע דְּאֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת אֵין דֶּרֶךְ בְּרִירָה בְּכָךְ וְקַשָּׁה דִּבְרֵישׁ פֶּרֶק תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת קלח.) אָמְרִי' מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל בּוֹרֵר בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת וי"ל דְּהָתָם בְּפְסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל הָוֵי אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת דֶּרֶךְ בְּרִירָה דְּהָתָם בְּמִשְׁמֵר אֲיֵרֵי וְקָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּתָנֵן בפ"ק דְּבֵיצָה (דף יד:) הַבּוֹרֵר קְטָנִיּוֹת בי"ט ב"ש אוֹמְרִים בּוֹרֵר אֹכֶל וְאוֹכֵל וב"ה אוֹמְרִים בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ וְאָמַר בַּגְּמָרָא בד"א כְּשֶׁהָאֹכֶל מְרֻבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת אֲבָל פְּסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל ד"ה נוֹטֵל אֶת הָאֹכֶל וּמַנִּיחַ אֶת הַפְּסֹלֶת וְאִי בִּפְסֹלֶת מְרֻבָּה עַל הָאֹכֶל הָוֵי אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת דֶּרֶךְ בְּרִירָה הֵיכִי שָׁרֵי לב"ש הָא אִינְהוּ אָסְרִי לְבָרֵר כְּדַרְכּוֹ וצ"ע שָׁם: **וְהָתַנְיָא** חַיָּב פִּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַיְנוּ בָּרִיתָא דְּלֵיעֵיל וְקָשֶׁה לר"י דְּלְמַאי דְּמוֹקְמִינַן לָהּ בִּנְפָה וּכְבָרָה מַשְׁמַע דְּוַקָּא לְבוֹ בַּיּוֹם אָסוּר אֲבָל לְאַלְתַּר לֹא בַּנְּפָה וּבִכְבָרָה וְלֹא מְפַלֵּג בֵּין לְאַלְתַּר לְבוֹ בַּיּוֹם וְעוֹד לְכְאוֹרָה לְעֵלָּא דְּלֵיעֵיל הָוֵי בּוֹרֵר לְבוֹ בַּיּוֹם כְּמוֹ לְאַלְתַּר לְאַבָּיֵי וא"כ שָׁרֵי לְעֵלָּא בְּנָפָה וּכְבָרָה אַפִּי' לְבוֹ בְּיוֹם וּבְמַתְנִי' דְּבֵיצָה אָסַר לְכָל הַפָּחוֹת לְבוֹ בַּיּוֹם וְנִרְאֶה לר"י דְּבָרִיתָא דְּלֵעֵיל אַיְירֵי בְּבוֹרֵר בַּיָּד וְהָכָא דְּמוֹקְמֵי לָהּ בְּנָפָה וּכְבָרָה בָּרִיתָא אַחֲרִיתִי הִיא וַאֲפִי' לְאַלְתַּר חַיָּב חַטָּאת וְכֵן מַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ ר"ח דְּפֵרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ ג' דִּינִין בְּבוֹרֵר לְאַלְתַּר דְּבַיָּד מַתָּר לְכַתְּחִלָּה בְּקָנוֹן וּבְתַמְחוּי פָּטוּר אֲבָל אָסוּר בְּנָפָה וּכְבָרָה חַיָּב חַטָּאת: **וְלָא** יָדְעָנָא אִי מִשּׁוּם דְּקָסָבַר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת אָסוּר פִּי' לָא יָדְעָנָא מַה שֶּׁלֹּא בֵּרְרָם תְּחִלָּה קוֹדֶם שֶׁהֵבִיאָם לִפְנֵיהֶן אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מַה שֶּׁלֹּא בֵּרְרָם בְּשָׁעָה שֶׁהִנִּיחַ לִפְנֵיהֶם דא"כ מַאי קָאָמַר אִי מִשּׁוּם דְּקָסָבַר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת אָסוּר דְּהָא לכ"ע שָׁרֵינַן אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת לְאַלְתַּר:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' א:
ב מיי' פח' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' א ד ב:
ד מיי' פח' מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ה מיי' פח' מהל' שבת הל' יג:
ו טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ג:
ז מיי' פח' מהל' שבת הל' יג:
ח טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ה:
ט מיי' פח' מהל' שבת הל' יג:

דְּשָׁלְקִי לֵיהּ שִׁבְעָא זִימְנֵי, וְאִי לָא שָׁקְלֵי לֵיהּ מַסְרַח — וְכִפְסוֹלֶת מִתּוֹךְ אוֹכֶל דָּמֵי. [א־ד]וְהַטּוֹחֵן. אָמַר רַב פָּפָּא: הַאי מַאן דְּפָרֵים סִילְקָא — חַיָּיב מִשּׁוּם טוֹחֵן. אָמַר רַב מְנַשֶּׁה: הַאי מַאן דְּסָלֵית סִילְתֵּי — חַיָּיב מִשּׁוּם טוֹחֵן. אָמַר רַב אָשֵׁי: אִי קָפֵיד אַמִּשְׁחָתָא — חַיָּיב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ. וְהַלָּשׁ וְהָאוֹפֶה. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁבַק תַּנָּא דִּידַן בִּישּׁוּל סַמְמָנִין דַּהֲוָה בְּמִשְׁכָּן וּנְקַט אוֹפֶה?! תַּנָּא דִידַן סִידּוּרָא דְפַת נָקֵט. [ה(א)]אָמַר רַב אַחָא בַּר רַב עַוִּירָא: הַאי מַאן דִּשְׁדָא סִיכְּתָא לְאַתּוּנָא — חַיָּיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא לְשָׁרוֹרֵי מָנָא קָא מִיכַּוֵּין, קָא מַשְׁמַע לַן דְּמִירְפָּא רָפֵי וַהֲדַר קָמֵיט. אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הַאי מַאן דְּאַרְתַּח כּוּפְרָא — חַיָּיב מִשּׁוּם מְבַשֵּׁל. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דַּהֲדַר וְאִיקִּישׁ אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. [ו]אָמַר רָבָא: הַאי מַאן דַּעֲבַד חָבִיתָא — חַיָּיב מִשּׁוּם שֶׁבַע חַטָּאוֹת. תַּנּוּרָא — חַיָּיב מִשּׁוּם שְׁמוֹנֶה חַטָּאוֹת. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דַּעֲבַד חַלְּתָא — חַיָּיב אַחַת עֶשְׂרֵה חַטָּאוֹת. וְאִי חַיְּיטֵיהּ לְפוּמֵּיהּ — חַיָּיב שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה חַטָּאוֹת. [ז]הַגּוֹזֵז אֶת הַצֶּמֶר וְהַמְלַבְּנוֹ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַטּוֹוֶה צֶמֶר שֶׁעַל גַּבֵּי בְּהֵמָה בְּשַׁבָּת — חַיָּיב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת: אַחַת מִשּׁוּם גּוֹזֵז, וְאַחַת מִשּׁוּם מְנַפֵּץ, וְאַחַת מִשּׁוּם טוֹוֶה. רַב כָּהֲנָא אָמַר: אֵין דֶּרֶךְ גְּזִיזָה בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ מְנַפֵּץ בְּכָךְ, וְאֵין דֶּרֶךְ טְוִויָּה בְּכָךְ. וְלָא? וְהָתַנְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי נְחֶמְיָה: שָׁטוּף בָּעִזִּים, וְטָווּ בָּעִזִּים, אַלְמָא טְוִויָּה עַל גַּבֵּי בְהֵמָה שְׁמָהּ טְוִויָּה! חָכְמָה יְתֵירָה שָׁאנֵי. [ח־י(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַכָּנָף וְהַקּוֹטְמוֹ וְהַמּוֹרְטוֹ — חַיָּיב שָׁלֹשׁ חַטָּאוֹת. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: תּוֹלֵשׁ — חַיָּיב מִשּׁוּם גּוֹזֵז, קוֹטֵם — חַיָּיב מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ, מְמָרֵט — חַיָּיב מִשּׁוּם מְמַחֵק. [יא־יב(ג)]הַקּוֹשֵׁר וְהַמַּתִּיר. קְשִׁירָה בַּמִּשְׁכָּן הֵיכָא הֲוַאי? אָמַר רָבָא: שֶׁכֵּן קוֹשְׁרִין בְּיִתְדוֹת אֹהָלִים. קוֹשְׁרִים?! הָהוּא קוֹשֵׁר עַל מְנָת לְהַתִּיר הוּא. אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁכֵּן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת שֶׁנִּפְסְקָה לָהֶן נִימָא קוֹשְׁרִים אוֹתָהּ. אֲמַר לֵיהּ רָבָא: תָּרֵצְתְּ קוֹשֵׁר, מַתִּיר מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? וְכִי תֵּימָא: דְּאִי מִתְרְמֵי לֵיהּ תְּרֵי (חוּטֵי) קִיטְרֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, שָׁרֵי חַד וְקָטַר חַד — הַשְׁתָּא לִפְנֵי מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם אֵין עוֹשִׂין כֵּן, לִפְנֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, עוֹשִׂין?! אֶלָּא אָמַר רָבָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי עִילַּאי, שֶׁכֵּן צַדֵּי חִלָּזוֹן קוֹשְׁרִין וּמַתִּירִין. [יג]וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. וְהָא לָא קָיְימָא! אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁקְּשָׁרָן. [יד]הַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לִתְפּוֹר. קְרִיעָה בַּמִּשְׁכָּן מִי הֲוָה? רַבָּה וְרַבִּי זֵירָא דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ:

שֶׁכֵּן

דְּשָׁלְקִי לֵיהּ שִׁבְעָא זִמְנִין לְמִתְקַן: וְאִי לָא שָׁקְלֵי לֵהּ לְאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת מִתּוֹךְ שֶׁהוּא רַךְ וְנִמּוֹק ע"י שֶׁנִּשְׁלַק הַרְבֵּה: מַסְרַח וְהִלְכָּךְ אֹכֶל נָמֵי כָּל זְמַן שֶׁמְּעֹרָב בּוֹ הָוֵי כִּפְסֹלֶת וּמִיהוּ אֹכֶל הוּא וּמַחְמִירִין עָלֶיהָ לְמֶהֱוֵי הַהוּא דְּשָׁקִיל כִּפְסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל ול"נ הַבּוֹרֵר תֻּרְמוֹסִין מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת שֶׁלָּהֶן מִשֶּׁשְּׁלָקָן פַּעַם אַחַת מְמָרְקִין וּמְעָרִין אוֹתָן הַמַּיִם וּבוֹרֵר הַמִּתְלַעוֹת שֶׁלָּהֶן כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין לַפּוֹלִין וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם וְזֶה בּוֹרֵר הָאֹכֶל וּמַנִּיחַ הַפְּסֹלֶת וְאִי לָא שָׁלְקִי לֵיהּ מַסְרַח גָּרְסִינַן הִלְכָּךְ מִשֶּׁשְּׁלָקוּם פַּעֲמַיִם וְשָׁלֹשׁ חָשִׁיב לֵיהּ פְּסֹלֶת הוֹאִיל וְאִי שָׁבֵק לְהוּ הָכִי דְּלָא הֲדַר שָׁלֵק לְהוּ מַסְרְחִי וּכְשֶׁהוּא נוֹטְלָן מִתּוֹךְ שְׁאָר מִינִין גֵּרוּעִין הַמְעֹרָבִין בָּהֶן כִּפְסֹלֶת מִתּוֹךְ אֹכֶל דָּמֵי דְּהָנְהוּ שְׁאָר מִינִין לָא מַסְרְחִי דְּגָמַר לְהוּ בִּשּׁוּלַיְהוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְרַבֵּינוּ הַלֵּוִי גָּרֵיס וְאִי שָׁקִילֵי לֵיהּ מַסְרַח כְּשֶׁנּוֹטְלוֹ נִמּוֹחַ בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו וְנִמְאָס הִלְכָּךְ הַהוּא דְּשָׁקִיל הָוֵי כִּפְסֹלֶת וְהַנִּשְׁאָר הָוֵי אֹכֶל עַד שֶׁחוֹזֵר וְנוֹטְלוֹ: דְּפָרִים סִלְקָא בְּמֵ"ם גָּרְסִינַן וְלֹא בְּסָמֶ"ךְ כִּדְפָרֵשׁ בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין דַּף קכ.) מַאי קֶפֶה פִּרְמָא מִינצייי"ר בְּלַעַ"ז מְחַתְּכוֹ הַדַּק: דְּסָלִית סִלְתֵּי עֵצִים דַּקִּים לְהַבְעִיר אֵשׁ: וְאִי קָפֵד אַמִּשְׁחָתָא לְחָתְכָן בְּמִדָּה: מְחַתֵּךְ הָעוֹר מְקַצְּצוֹ בְּמִדָּה: וּנְקַט אוֹפֶה דְּלָא שַׁיָּךְ בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן כְּלָל: סִדּוּרָא דְּפַת שֶׁהִתְחִיל בּוֹ נָקַט וְאוֹפֶה בִּמְקוֹם בִּשּׁוּל דְּסַמְמָנִין הוּא דְּהוּא בִּשּׁוּל דְּפַת: דִּשְׁדָא סִכְּתָא שֶׁהִשְׁלִיךְ יָתֵד לַח לְתַנּוּר חַם לְיַבְּשׁוֹ שֶׁיִּתְקַשֶּׁה: לְשָׁרוּרֵי לְחַזֵּק וְאֵין כָּאן בִּשּׁוּל: דְּמִרְפֵּי רָפֵי ע"י חֹם הָאוּר וְהַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכוֹ יוֹצְאִין וּלְאַחַר שֶׁיָּצְאוּ מֵימָיו קָמֵט מִתְקַשֶּׁה וְכִי רָפֵי בְּרֵישָׁא הָוֵי בִּשּׁוּלוֹ: דְּאַרְתַּח כֻּפְרָא שֶׁהִתִּיךְ זֶפֶת: דַּהֲדַר אֲקוּשֵׁי חוֹזֵר וּמִתְקַשֶּׁה: חָבִיתָא שֶׁל חֶרֶס: שֶׁבַע חַטָּאוֹת טוֹחֵן הָרְגָבִים וְשׁוֹחֲקָן הַדַּק הָוֵי טוֹחֵן וּבוֹרֵר הַצְּרוֹרוֹת הַגַּסּוֹת מִתּוֹכָן הֲרֵי שְׁתַּיִם וּמַרְקִידָן בְּנָפָה וּמְגַבֵּל הַטִּיט דְּהַיְנוּ לָשׁ וּמְמָרֵחַ הַטִּיט כְּשֶׁעוֹשֶׂה הַגֹּלֶם שֶׁיְּהֵא חָלָק הֲרֵי מְמַחֵק וּמַבְעִיר אֶת הָאוּר בַּכִּבְשָׁן וּמְצָרְפוֹ בְּתוֹכוֹ הֲרֵי מְבַשֵּׁל חִיּוּבָא דְּחוֹפֵר לֵיכָּא דְּאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָה: תַּנּוּר חַיָּב שְׁמֹנָה דִּלְאַחַר שֶׁצְּרָפוֹ בַּכִּבְשָׁן הוּא טָח עָלָיו טְפֵלָה שֶׁיְּהֵא עָב וְחֻמּוֹ מִתְקַיֵּם וְהוּא גְּמַר מְלַאכְתּוֹ וְאָמְרִינַן לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף עה:) כָּל מִדֵּי דְּהָוֵי גְּמַר מְלָאכָה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ אֲבָל גַּבֵּי חָבִית לֵיכָּא מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ דְּמֵאֵלֶיהָ נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ בַּתַּנּוּר: חַלְּתָא כַּוֶּרֶת שֶׁל קָנִים: חַיָּב י"א זוֹמֵר הַקָּנִים וְהוּא צָרִיךְ לָהֶם חַיָּב מִשּׁוּם קוֹצֵר וּמִשּׁוּם נוֹטֵעַ אֲסָפָם יַחַד הֲרֵי זֶה מְעַמֵּר בֵּרֵר יָפוֹת הֲרֵי זֶה בּוֹרֵר הֶחֱלִיקָן הֲרֵי זֶה מְמַחֵק עֲשָׂאָן דַּקּוֹת מֵאַחַת שְׁתַּיִם אוֹ שָׁלֹשׁ הֲרֵי זֶה טוֹחֵן חֲתָכָן בְּמִדָּה הֲרֵי זֶה מְחַתֵּךְ הֵסֵךְ הַשְּׁתִי הֲרֵי זֶה מֵסֵךְ אָרַג אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה כְּדֵי לְהַעֲמִידוֹ הֲרֵי עוֹשֶׂה שְׁתֵּי בָּתֵּי נִירִין אָרַג הֲרֵי זֶה אוֹרֵג חָתַךְ לְאַחַר אֲרִיגָתָהּ כְּדֵי לְהַשְׁווֹתָם הֲרֵי זֶה מַכֶּה בְּפַטִּישׁ כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן [שַׁבָּת עה:] הַאי מַאן דְּשָׁקֵיל אַקּוּפֵי מִגְּלִימֵי חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ הֲרֵי י"א: וְאִי חַיְּטֵהּ לְפֻמָּהּ לַעֲשׂוֹת לָהּ שָׂפָה הוֹסִיף כָּאן תּוֹפֵר וְקוֹשֵׁר שֶׁצָּרִיךְ לִקְשֹׁר לְאַחַר הַתְּפִירָה וּמִשּׁוּם בּוֹנֶה לֵיכָּא לְחִיּוּבֵהּ לֹא בְּחָבִית וְלֹא בְּתַנּוּר וְלֹא בַּכַּוֶּרֶת דְּאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים מַפְשִׁיט לֵיכָּא לְמֵימַר בְּקָנִים דְּאֵין הַפְּשָׁטָה אֶלָּא בְּעוֹר וי"מ שֶׁקּוֹדֵחַ נְקָבִים בְּעֵץ שֶׁתּוֹחֲבִין בּוֹ רָאשֵׁי הַקָּנִים שֶׁל שְׁתִי וּמְחַיֵּב לֵיהּ מִשּׁוּם טוֹחֵן וְלָא נְהִירָא לִי דְּהַהִיא טְחִינָה מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא וְטוֹב לִי לְפָרֵשׁ שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתָן דַּקּוֹת וְהָוֵי כְּמַאן דְּסַלֵּית סִלְתֵּי: שָׁטוּף בָּעִזִּים וְטָווּ בָּעִזִּים קְרָא קָדְרֵישׁ טָווּ אֶת הָעִזִּים (שְׁמוֹת לה) בְּגוּפָן שֶׁל עִזִּים מַשְׁמַע: חָכְמָה יְתֵרָה כְּדִכְתִיב וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב אֲבָל לְהֶדְיוֹט אֵין דַּרְכּוֹ בְּכָךְ וְהָוֵי כִּלְאַחַר יָד: הַתּוֹלֵשׁ אֶת הַכָּנָף נוֹצָה גְּדוֹלָה מִן כְּנַף הָעוֹף: וְהַקּוֹטְמוֹ לְאַחַר שֶׁתְּלָשׁוֹ חוֹתֵךְ רֹאשׁוֹ שֶׁהוּא דַּק וְרָאוּי לְהַנִּיחוֹ בְּכַר וְכֶסֶת: וְהַמּוֹרְטוֹ לְצַד זְנָבוֹ שֶׁהוּא קָשֶׁה מוֹרֵט שְׂעָרוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן וּמַשְׁלִיךְ הַקָּנֶה וְנוֹתֵן הַשֵּׂעָר בְּכַר וְכֶסֶת: מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ דְּקָפֵד לַחְתֹּךְ עַד מָקוֹם שֶׁהוּא רָאוּי וְגַם מִן הַקָּנֶה אוֹרֵג כּוֹבָעִים וְעוֹשֶׂה כּוֹבָעִים מִכַּנְפֵי עוֹף בְּלֹא שֵׂעָר: מִשּׁוּם מְמַחֵק דִּתְנַן גַּבֵּי עוֹר הַמְמַחֲקוֹ: בְּיִתֵדוֹת אֹהָלִים נוֹעֲצִים יְתֵדוֹת בַּקַּרְקַע כְּדִכְתִיב יִתְדוֹת הַמִּשְׁכָּן וְקוֹשְׁרִין הַיְרִיעוֹת בָּהֶן בְּמֵיתְרֵיהֶם: קוֹשֵׁר ע"מ לְהַתִּיר הוּא וְכִי הַאי גַּוְנָא פָּטְרִינַן לֵיהּ לְקַמָּן דִּתְנַן כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא. אֵין חַיָּבִין עָלָיו: בַּהֲדֵי הֲדָדֵי בִּשְׁנֵי חוּטִין זֶה אֵצֶל זֶה: שָׁרֵי חַד לְאַחַר אֲרִיגָתָן מַתִּיר הָאֶחָד מִפְּנֵי שֶׁבּוֹלְטִין וְנִרְאִין: וְקָטַר חַד כְּלוֹמַר מַנִּיחַ כְּמוֹ שֶׁהוּא: הַשְׁתָּא כו' אֵין עוֹשִׂין שֶׁכְּשֶׁמַּתִּירוֹ נִרְאֶה הַנֶּקֶב בַּיְרִיעָה שֶׁחוּטֶיהָ הָיוּ כְּפוּלִין שִׁשָּׁה וְהָיוּ גַּסִּין וּמִתְּחִלָּה הָיוּ זְרִיזִין בְּכָךְ וְכִי מִתְרַמּוֹ לָהּ תְּרֵי קִטְרֵי קוֹשְׁרִין הָאֶחָד וְנוֹתְקִין הַחוּט הַשֵּׁנִי מִלְמַטָּה וּלְמַעְלָה וּמְסַפְּקָן בְּחוּט אָרֹךְ וְקוֹשְׁרִין לְמַעְלָה וּלְמַטָּה וְאֵין שָׁם שְׁנַיִם קְשָׁרִים סְמוּכִין: צַדֵּי חִלָּזוֹן לִצְבֹּעַ הַתְּכֵלֶת בְּדָמוֹ וְהוּא כְּמִין דָּג קָטָן וְעוֹלֶה אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה: קוֹשְׁרִין וּמַתִּירִין שֶׁכָּל רְשָׁתוֹת עֲשׂוּיוֹת קְשָׁרִים קְשָׁרִים וְהֵן קִשְׁרֵי קַיָּמָא וּפְעָמִים שֶׁצָּרִיךְ לִטֹּל חוּטִין מֵרֶשֶׁת זוֹ וּלְהוֹסִיף עַל זוֹ מַתִּיר מִכָּאן וְקוֹשֵׁר מִכָּאן: וְהָא לָא קַיְמָא הָכִי וְכֵיוָן דְּלָא קַיְמָא לָאו מְלָאכָה הִיא: שֶׁקְּשָׁרָן שֶׁקָּשַׁר שְׁנֵי רָאשֵׁי הַחוּט:

הַאי מַאן דְּפָרֵם סִלְקָא דַּוְקָא בְּסִלְקָא שַׁיָּךְ טְחִינָה אֲבָל שְׁאָר אוֹכְלִין שָׁרֵי: מַהוּ דְּתֵימָא לְשָׁרוּרֵי מָנָא קָא מְכַוֵּן ה"פ וְאֵין בּוֹ בִּשּׁוּל כְּלָל קמ"ל דְּנְהִי דִּלְשְׁרוּרֵי מָנָא קָא מְכַוֵּן בִּשּׁוּל מִיהָא יֵשׁ בּוֹ דְּמִרְפָּא רָפֵי וַהֲדַר קָמֵט וְחַיָּב אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ קמ"ל דְּלָא אָמְרִי' לִשְׁרוּרֵי מָנָא קָא מִכַּוֵּן דִּבְפֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין (ע"' לח.) אָמְרִי' גַּבֵּי הַאי נָכְרִי דִּשְׁדָא סִכְּתָא לְאַתּוּנָא אִי קָבַר בָּהּ יִשְׂרָאֵל קָרָא מֵעִקָּרָא שַׁפִּיר דָּמֵי וּפָרִיךְ פְּשִׁיטָא וּמְשַׁנֵּי מַהוּ דְּתֵימָא לְבַשּׁוּלֵי מָנָא קָא מִכַּוֵּן קמ"ל לִשְׁרוּרֵי מָנָא קָא מִכַּוֵּן: חָבִיתָא וְתַנּוּרָא וְחַלְּתָא פֵּי' רַשִׁ"י דְּמִשּׁוּם בּוֹנֶה לָא מְחַיֵּב דְּאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים וְאֵין נִרְאֶה דְּדַוְקָא בְּמַחֲזִיר מִטָּה וּמְנוֹרָה שֶׁל חֻלְיוֹת אָמְרִי' דְּאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים אֲבָל כְּשֶׁעוֹשֶׂה לְגַמְרֵי כָּל הַכְּלִי מְחַיֵּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה דְּאָמְרִינַן בְּרֵישׁ הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' קב:) הַאי מָאן דְּעָיֵיל שֵׁפְתָּא בְּקוֹפִינָא דְּמָרָא חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹנֶה וצ"ע דְּלָא לִקְשֵׁי מִמְּנַפֵּחַ בִּכְלֵי זְכוּכִית דְּסוֹף פִּרְקִין: חָכְמָה יְתֵרָה שָׁאנֵי וְהָעוֹשִׂים אוֹתָם בָּטְלָה דַּעְתָּם אֵצֶל כָּל אָדָם כִּדְאָמְרִינַן בְּהַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' צב:) גַּבֵּי אַנְשֵׁי הוּצָל: שֶׁכֵּן צַדֵּי חִלָּזוֹן כו' בְּרֵישׁ אֵלּוּ קְשָׁרִים (לְקַמָּן שַׁבָּת ק. א:) פֵּרֵשׁ בַּקֻּנְט' קוֹשְׁרִין וּמַתִּירִין פְּעָמִים קוֹשְׁרִין אֶת הַמִּכְמֹרֶת וּפְעָמִים מַתִּירִין אוֹתָם:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יב:
ב מיי' פז' מהל' שבת הל' ה:
ג מיי' פח' מהל' שבת הל' טו:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ה מיי' פט' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ו מיי' פי' מהל' שבת הל' יג:
ז מיי' פט' מהל' שבת הל' ז:
ח מיי' פט' מהל' שבת הל' ז:
ט מיי' פי"א מהל' שבת הל' ז:
י מיי' פי"א מהל' שבת הל' ו:
יא טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' א:
יב מיי' פי' מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:
יג מיי' פי' מהל' שבת הל' ט:
יד מיי' פי' מהל' שבת הל' י:

מסורת הש"ס

א פסחים ל:; עבודה זרה לח.
ב בכורות כה.
ג תוספתא ברכות; ספרא אמור פרק יג ח; יומא מז.; פסחים עה:; במדבר רבה; מנחות סב.

גליון הש"ס

גמ' האי מאן דפרים סילקא חייב. עי' לקמן דף קכח ע"א ברש"י ד"ה שלא יקטום:
שם תולש חייב משום גוזז. עי' לקמן דף קז ע"ב ובחידושי רשב"א שם:
שם דאי מתרמי ליה תרי חוטי. עי' לעיל דף עג ע"א תוס' ד"ה הקושר:
שם השתא לפני מלך וכו'. פסחים דף עה ע"ב יומא דף מז ע"א:

תורה אור השלם

וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים [שמות לה, כו]

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים בריית'א דמזלות הקדמה ג

ב סוכה לג.; לקמן קלג.; ביצה לו.; לקמן קג.; לקמן קיז.

תורה אור השלם

כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם [דברים יח, ט]

וְהָיָה כְּנוֹד וְנָבֶל תֹּף וְחָלִיל וְיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֵת פֹּעַל יְהוָה לֹא יַבִּיטוּ וּמַעֲשֵׂה יָדָיו לֹא רָאוּ [ישעיהו ה, יב]

הִשְׁמַרְתָּם וַעֲשִׂיתֶם כִּי הִוא חָכְמַתְכֶם וּבִינַתְכֶם לְעֵינֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר יִשְׁמְעוּן אֵת כָּל־הַחֻקִּים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ רַק עַם־חָכָם וְנָבוֹן הַגּוֹי הַגָּדוֹל הַזֶּה [דברים ד, ו]

דְּרָנָא תּוֹלַעַת וּמְנַקֵּב בּוֹ נָקֵב קָטָן וְעָגוֹל וְצָרִיךְ לְקָרֹעַ לְמַטָּה וּלְמַעְלָה אֶת הַנָּקֵב שֶׁכֵּן יְרִיעָה שֶׁנִּפַּל בָּהּ דַּרְנָא כו' תֵּמַהּ לר"י דְּבְרִישׁ הָאוֹרֵג אָמְרִינַן קוֹרֵעַ עַל מְנָת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ וּמְשַׁנֵּי דַּעֲבִידָא כְּכִסְתָּא וְאוֹמֵר ר"י דְּבִמְשָׁכֵן הָיוּ אֻמָּנִים בְּיוֹתֵר וְהָיוּ נִזְהָרִים שֶׁלֹּא הָיוּ עוֹשִׂים כְּכִסְתָּא וְהָתָם לָא קָאָמַר שֶׁנִּפַּל בָּהּ דַּרְנָא דְּנָקֵט דִּשְׁכִיחַ קוֹרֵעַ עַל מְנָת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְתוּ לָא וִירִיעָה שֶׁנִּפַּל בָּהּ דַּרְנָא צָרִיךְ לְקָרְעָהּ מִתְּחִלָּתָהּ וְעַד סוֹפָהּ וְיֵשׁ בָּהּ כַּמָּה תְּפִירוֹת וְאַף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא לָא מְשַׁבַּח' בַּמִּשְׁכָּן עַל מְנָת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְתוּ לָא סָבְרָא הוּא דְּבִשְׁתֵּי תְּפִירוֹת הֲוֵי דָּבָר חָשׁוּב: **אַמְגּוּשָׁא** פִּי' בָּעֲרוּךְ דִּפְלִינִי בְּהָא דְּאָמַר רַב פָּפָּא בְּאֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו"ק יח.) פָּרָעָה אַמְגּוּשֵׁי הֲוָה דְּכְתִיב הִנֵּה יֹצֵא הֲמִימָה חַד אָמַר לַעֲשׂוֹת כְּשָׁפִים הָיָה יוֹצֵא וְחַד אָמַר גְּדוּפֵי שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה עַצְמוֹ ע"ז שֶׁהָיָה אוֹמֵר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּפְלִינִי רַב וּשְׁמוּאֵל בְּמַאי דְּאָמַר רַב פָּפָּא אֶלָּא פְּלִינִי אַאַמְגּוּשָׁא שֶׁנִּזְקַר בְּשׁוּם מָקוֹם בַּמִּשְׁנָה אוֹ בַּבָּרַיְתָא: **הַצָּד** חִלְזוֹן לְמַאן דְּמוּקֵי לַהּ בְּשֶׁפְצָעוֹ חַי אֲתֵי שַׁפִּיר הָא דִּנְקֵט הַצָּד חִלְזוֹן דְּדָרְךְ לְפִצְעוֹ מֵיד אַחַר צֵידָה כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַי וקמ"ל דאע"פ שֶׁפִּצְעוֹ חַי לֹא מְחַיֵּב מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּמוּקֵי לַהּ כְּשֶׁפִּצְעוֹ מֵת קמ"ל דְּלֹא מְחַיֵּב בְּצִידָה שֶׁלּוֹ מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה דְּאַף עַל גַּב דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קז:) הַשּׁוֹלֶה דָּג מִן הַיָּם כְּזֶן שֶׁעִבֵּשׁ בּוֹ כו' הָכָא שָׁמָא חִלְזוֹן דְּרָכוֹ לְפַרְכֵּס וּלְקָרֵב מִיתָתוֹ וצ"ע דְּבִירוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דְּצַד חִלְזוֹן לֹא מְחַיֵּב מִשּׁוּם צַיָּדָה: **וְלִחַיֵּב** נְמִי מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְאַפִּי' לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהֵיכָא דְּאֵיכָא תִּקּוּן קָצַת חַיָּב כִּדְאָמְרִי' בִּפְסָחִים (דף עג.) בְּסוֹף אֵלּוּ דְּבָרִים וְהָכָא נָמֵי בְּמָה שֶׁמְּמִיתוֹ יֵשׁ תִּקּוּן קָצַת שֶׁאֵינוֹ מְפַרְכֵּס לְכָאן וּלְכָאן וְנוֹחַ לְטֹל מִמֶּנּוּ הַדָּם וּלְמַאי דְּמַסֵּיק דְּכָמָה דְּאִית בֵּהּ נְשָׁמָה טְפֵי נִיחָא לַהּ אֲתֵי שַׁפִּיר נָמֵי לְרַבִּי יְהוּדָה דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא תִּקּוּן כְּלָל וּמִיהוּ שְׁמַעְתִּין אָתְיָא אַפִּי' לר"ש דְּמְחַיֵּב מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה מִדְּמְשַׁנֵּי מִתְעַסֵּק הוּא אֲבָל נְטִילַת נְשָׁמָה וְלָא קָאָמַר לָא מְשַׁבַּח' בַּמִּשְׁכָּן עַל מְנָת לְתַפֵּר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת וְתוּ לָא סָבְרָא הוּא דְּבִשְׁתֵּי תְּפִירוֹת הֲוֵי דָּבָר חָשׁוּב: **אַמְגּוּשָׁא** פִּי' בָּעֲרוּךְ דִּפְלִינִי בְּהָא דְּאָמַר רַב פָּפָּא בְּאֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו"ק יח.) פָּרָעָה אַמְגּוּשֵׁי הֲוָה דְּכְתִיב הִנֵּה יֹצֵא הֲמִימָה חַד אָמַר לַעֲשׂוֹת כְּשָׁפִים הָיָה יוֹצֵא וְחַד אָמַר גְּדוּפֵי שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה עַצְמוֹ ע"ז שֶׁהָיָה אוֹמֵר לִי יְאֹרִי וַאֲנִי עֲשִׂיתָנִי וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּפְלִינִי רַב וּשְׁמוּאֵל בְּמַאי דְּאָמַר רַב פָּפָּא אֶלָּא פְּלִינִי אַאַמְגּוּשָׁא שֶׁנִּזְקַר בְּשׁוּם מָקוֹם בַּמִּשְׁנָה אוֹ בַּבָּרַיְתָא: **הַצָּד** חִלְזוֹן לְמַאן דְּמוּקֵי לַהּ בְּשֶׁפְצָעוֹ חַי אֲתֵי שַׁפִּיר הָא דִּנְקֵט הַצָּד חִלְזוֹן דְּדָרְךְ לְפִצְעוֹ מֵיד אַחַר צֵידָה כָּל זְמַן שֶׁהוּא חַי וקמ"ל דאע"פ שֶׁפִּצְעוֹ חַי לֹא מְחַיֵּב מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּמוּקֵי לַהּ כְּשֶׁפִּצְעוֹ מֵת קמ"ל דְּלֹא מְחַיֵּב בְּצִידָה שֶׁלּוֹ מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְאַף עַל גַּב דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קז:) הַשּׁוֹלֶה דָּג מִן הַיָּם כְּזֶן שֶׁעִבֵּשׁ בּוֹ כו' הָכָא שָׁמָא חִלְזוֹן דְּרָכוֹ לְפַרְכֵּס וּלְקָרֵב מִיתָתוֹ וצ"ע דְּבִירוּשַׁלְמִי מַשְׁמַע דְּצַד חִלְזוֹן לֹא מְחַיֵּב מִשּׁוּם צַיָּדָה: **וְלִחַיֵּב** נְמִי מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְאַפִּי' לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר פָּרִיךְ שַׁפִּיר דְּהֵיכָא דְּאֵיכָא תִּקּוּן קָצַת חַיָּב כִּדְאָמְרִי' בִּפְסָחִים (דף עג.) בְּסוֹף אֵלּוּ דְּבָרִים וְהָכָא נָמֵי מִשּׁוּם שֶׁמְּמִיתוֹ יֵשׁ תִּקּוּן קָצַת שֶׁאֵינוֹ מְפַרְכֵּס לְכָאן וּלְכָאן וְנוֹחַ לְטֹל מִמֶּנּוּ הַדָּם וּלְמַאי דְּמַסֵּיק דְּכָמָה דְּאִית בֵּהּ נְשָׁמָה טְפֵי נִיחָא לַהּ אֲתֵי שַׁפִּיר נָמֵי לְרַבִּי יְהוּדָה דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא תִּקּוּן כְּלָל וּמִיהוּ שְׁמַעְתִּין אָתְיָא אַפִּי' לר"ש דְּמְחַיֵּב מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה מִדְּמְשַׁנֵּי מִתְעַסֵּק הוּא אֲבָל נְטִילַת נְשָׁמָה וְלָא קָאָמַר מְקַלְקֵל הוּא: **מִתְעַסֵּק** הוּא אֲבָל נְטִילַת נְשָׁמָה הַאי מִתְעַסֵּק לָאו דַּוְקָא דְּהָא מִתְעַסֵּק חַיָּב לר"ש דְּאָמַר בס"פ סָפָק אָכַל (כְּרִיתוֹת יט:) הַנַּח לַתִּינוֹקוֹת הוֹאִיל וּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב מִתְעַסֵּק נָמֵי חַיָּב וְטַעֲמָא כְּדִילְיף בְּהָאוֹרֵג (לְקַמָּן שַׁבָּת קו.) מִדְּאָצְטָרִיךְ לְמִשְׁרֵי מִילָה מִכְּלָל דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב וְלָא חַיְשִׁינַן לְמִלְאכֶת מַחֲשֶׁבֶת דְּמִקַּלְקֵל דְּעָלְמָא לָא מִיפְטַר אֶלָּא מִשּׁוּם מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת כְּמוֹ כְּדְאָמַר בספ"ק דְּחֲגִיגָה (דף י:) וּמִתְעַסֵּק דְּהָכָא הַיְנוּ דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן כְּיוֹן דְּאֵין מִתְכַּוֵּן לִמְלֶאכָה מַמָּשׁ אֲפִי' בְּחַבּוּרָה אע"פ דְּלָא בָּעֵי מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת כְּמוֹ כָּל אִסּוּרִים שֶׁבַּתּוֹרָה דְּלָא שַׁיְיךְ בְּהוּ מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וְשָׁרוּ אֵין מִתְכַּוֵּן כִּדְאָמַר מוֹכְרִין כְּסוּת מוֹכְרִין כִּדְרָכָן וּבְלַבַּד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן בַּחֲמָה מִפְּנֵי הַחַמָּה כו' (כְּלָאִים פ"ט מִשְׁנָה ה) וְכֵן מוּכָח בפ"ק דְּכְתֻבּוֹת (ד' ה:) דְּאָמַר את"ל דָּם חַבּוּרוֹ מְחַבֵּר לַדָּם הוּא צָרִיךְ אוֹ לָהֲנָאת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ ואת"ל לָהֲנָאת עַצְמוֹ הוּא צָרִיךְ הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹ הֲלָכָה כר"ש פֵּרוּשׁ בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן וְאת"ל הֲלָכָה כַּר' יְהוּדָה בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן בְּמִקַּלְקֵל הֲלָכָה כְּמַאן מַשְׁמַע דְּאִי הֲלָכָה כְּר"ש בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן תּוּ לֵיכָּא לְסָפּוֹקֵי בְּמִקַּלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב כֵּיוָן דְּאֵין מִתְכַּוֵּן מַמָּתֵר: **טְפֵי** נִיחָא לַהּ כִּי הֵיכִי דְּלַצַּיָּד צְבָעֵי פִּי' אע"ג דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ דְּמוֹדֶה ר"ש הָכָא מִפְּטַר מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דְּאַפִּי' בְּמְקַלְקֵל פְּטַר ר"ש בְּמְלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַנָּזָקִין (סַנְהֶדְרִין פד:) מַאן שְׁמַעַתְּ לַהּ דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב ר"ש הָא אָמַר מְלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ וְכִי מוֹדֶה ר"ש בְּפְסִיק רֵישֵׁהּ ה"מ בְּמִדֵּי דְּנִיחָא לֵיהּ אִי מִתְרַמֵּי דְּהָוֵי צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֲבָל בְּמִדֵּי דְּלָא אִכְפַּת לֵיהּ לֹא מוֹדֶה ר"ש וְרֹ"י פִּי' דְּהָא דְּמוֹדֶה ר"ש בְּפְסִיק רֵישֵׁהּ הַיְנוּ בְּמִאי דְּלָא אִכְפַּת לֵיהּ אִי מִתְרַמֵּי וְלֵיתָא דְּהָא מְזַרֵּד זַרְדִּין בְּאַרְעָא דְּחַבְרֵהּ פָּטַר ר"ש בְּפ' הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת קג.) וְהָתָם לֹא אִכְפַּת לֵיהּ אִי מִתְרַמֵּי אֶלָּא כִּדְפִי' וְתֵמַהּ דבספ"ק דְּחֲגִיגָה (דף י:) מַשְׁמַע דְּהָא דְּפָטַר ר"ש מִלְּאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הַיְנוּ מְשׁוּם דְּפָעֵי מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וא"כ בְּחַבּוּרָה דְּלָא פָּעֵי מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת לְחַיֵּב בָּהּ מְלֶאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ קָשֶׁה לר"י דמ"מ עַל נְטִילַת הַדָּם לְחַיֵּב מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְנִרְאֶה כְּלְשׁוֹן אַחֵר שֶׁפִּי' בַּקּוּנְטְ' בְּרֵישׁ שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת קו.) דְּחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב מְשׁוּם דְּהָוֵי תּוֹלְדָה דְּשׁוֹחֵט מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וּנְטִילַת הַדָּם הַיְנוּ נְטִילַת נְשָׁמָה דְּכְתִיב כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וּלְכָךְ ח' שְׁרָצִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם עוֹר חַיָּב בִּנְצָרַר הַדָּם אע"פ שֶׁלֹּא יָצָא דְּכֵיוָן שֶׁנִּצְרַר סוֹפוֹ לָצֵאת אֶלָּא שֶׁעַתָּה הָעוֹר מְעַכְּבוֹ וּשְׁאָר שְׁרָצִים שֶׁאֵין לָהֶם עוֹר אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיֵּצֵא מֵהֶם דָּם אֲבָל בִּנְצָרַר הַדָּם וְלֹא יָצָא לֹא מְחַיֵּב דְּכֵיוָן שֶׁלֹּא יָצָא סוֹפוֹ לָצֵאת הָיָה יוֹצֵא מִיָּד שֶׁאֵין הָעוֹר מְעַכְּבוֹ וְהַשִּׁיב לוֹ ר"ת דְּדָם חֶלְזוֹן הָרְאוּי לְצְבִיעָה מְפָקֵד פְּקִיד וְלָא מְחַיֵּב עַל אוֹתוֹ הַדָּם מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה וְעַל דָּם אַחַר הַיּוֹצֵא עִמּוֹ נָמֵי לֹא מְחַיֵּב דְּלָא נִיחָא לֵהּ כִּי הֵיכִי דְּלַצַּיָּד צְבָעֵי אֲבָל אִפְּצִיעָה אֵין לְפָרֵשׁ דְּנְטִילַת נְשָׁמָה הַיְנוּ מְשׁוּם דְּחַיֵּב בְּחַבּוּרָה וְהָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּ"פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלֹא יָמוּת"! שָׁאנֵי הָכָא, דְּכַמָּה דְּאִית בֵּיהּ נְשָׁמָה טְפֵי נִיחָא לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלַיְלִיצִיל צִיבְעֵיהּ. וְהַשׁוֹחֵט מִשּׁוּם מַאי חַיָּב? רַב אָמַר: מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מִשּׁוּם צוֹבֵעַ.

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קעט סע' יט:

ב מיי' פ"י מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

ג סמג עשין מז:

ד טוש"ע או"ח סי' שטז סע' ה:

ה מיי' פ"י מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ו מיי' פח' מהל' שבת הל' ז:

ז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יב:

ח טוש"ע או"ח סי' שלו סע' א:

ט מיי' פא' מהל' שבת הל' ו:

י מיי' פי"א מהל' שבת הל' א:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' ה:
ב מיי' פי"א מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ב:
ד מיי' פי"א מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ה מיי' פי"א מהל' שבת הל' ז:
ו מיי' פי"א מהל' שבת הל' ו:
ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יא:
ח מיי' פי' מהל' שבת הל' יח:
ט מיי' פי' מהל' שבת הל' טז:
י טוש"ע או"ח סי' שמ סעי' ג:
יא מיי' פי"א מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
יב מיי' פי' מהל' שבת הל' טז:
יג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
יד מיי' פז' מהל' שבת הל' ז:
טו מיי' פז' מהל' שבת הל' ח:
טז מיי' פז' מהל' שגגות הל' ה:
יז מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כב:
יח מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כב:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב לקמן צז:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חסר אחת וכו' דהא אלו קתני. כדאי' בקדושין דף טז ע"ב:

אֵין עִבּוּד בְּאֳכָלִין אֵין לְהַתִּיר מִכָּאן מִלִּיחַת אוֹכְלִין דְּאִסּוּר מִדְּרַבָּנָן מְלִיחָה בְּפָרָק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קח:) וַאֲפִלּוּ בי"ט אָסוּר בפ"ק דְּבֵיצָה (דַּף יא.): **הַשָּׁף** בֵּין הָעַמּוּדִים בְּשַׁבָּת חַיָּב פֵּרֵשׁ ר"ח דְּשָׁף הָעוֹר עַל הָעַמּוּד כְּדֵי לְהַחְלִיקוֹ וְכֵן מַשְׁמַע בִּירוּשָׁלְמִי וְרֵישׁ"י פֵּרֵשׁ שָׁשָׁף קַרְקַעַת שֶׁבֵּין עַמּוּדֵי חַלּוֹנוֹת וְלֹא נָהִירָא: **וְהַמְסַתֵּת** אֶת הָאֶבֶן כו' חַיָּב מִשּׁוּם מַכָּה בְּפַטִּישׁ אֲבָל מִשּׁוּם מְחַתֵּךְ וּמְמַחֵק לֹא מְחַיֵּב ר' שִׁמְעוֹן אֶלָּא בְּסִתָּם בְּנֵי אָדָם שֶׁרְגִילִין לְהַצְנִיעַ וּמְתַקֵּנָת אֶלָּא שְׁמַיְּפֶה אוֹתָהּ וְעוֹשֶׂה בָּהּ שְׁרָטוּטִין וְיִפּוּי כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂין עַכְשָׁו מִסְתָּתֵי הָאֲבָנִים ר"י וְכֵן רִיבָ"א: **הָרֵי** אֵלּוּ לְאַפּוֹקֵי מִדְּרָבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּמַחֵיב בְּמִקּוֹם אַתּוּלָדָה וְאוֹמַר ר"י דְּיֵשׁ לְיַשֵּׁב פֵּרוּשׁוֹ דְּמַה שֶּׁמַּצְרִיךְ לְקַמָּן הַצְנָעָה הַיְנוּ לְאָדָם עָשִׁיר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַצְנִיעַ וּמִכָּל מָקוֹם פָּרוּשׁ מִלְּתָהּ דְּר"ש צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ כָּאן דְּאִי מַיְירֵי בְּמַצְנִיעִין לְאוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁמְּפָרֵשׁ בַּמִּשְׁנָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ הָתָם אִם כֵּן כּוּלְּהוּ הָוֵה מְצֵי לְמֵימַר בְּכָל שֶׁהוּא בִּכְדֵי שִׁיפַת קִילּוֹר כְּדִתָנַן בְּפָ' הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צ:) דְּלִרְפוּאָה בְּכָל שֶׁהוּא וְאָתְיָא כר"ש מִדְּלָא קָאָמַר הָתָם בגמ' הָא דְּלָא כְּר"ש כִּי הֵיכִי דְּקָאָמַר (דַּף צא.) הָא דְּלָא כְּר"ש בֶּן אֶלְעָזָר וּמֵהָתָם נָמֵי יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּלֵר' שִׁמְעוֹן סְתָם בְּנֵי אָדָם שֶׁרְגִילִין לְהַצְנִיעַ וּמֵהָתָם נָמֵי אֶפְשִׁי' לֹא הִצְנִיעוּ מִדְּקָתָנֵי חַמֵּגֶר וְכוּ' וְכָל אָדָם אֵין לְפָרֵשׁ עָלָיו אֶלָּא כְּשֶׁעוּרוֹ מַשְׁמַע בְּלֹא הַצְנָעָה וכר"ש נָמֵי אִתְיָא כְּדִפְ' וְאֵין לְפָרֵשׁ דִּבְעָשִׁיר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַצְנִיעַ לָא מְחַיֵּב לר"ש אֲפִ' בְּהַצְנִיעוּ דְּהָא אָמַר בְּהַמּוֹצִיא יַיִן בד"א בְּמוֹצִיא אֲבָל בְּמַצְנִיעַ כָּל שֶׁהוּא ר"ש אוֹמֵר בד"א בְּמַצְנִיעַ כו' וּמְפָרֵשׁ מַצְנִיעַ דְּרַבָּנָן דְּתַלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ כוּ' דְּבָר שֶׁאֵינוֹ חָשׁוּב לְכֹל אִי אֲצְנְעֵהּ רַבֵּהּ אֵין אִי לָא לָא וַדּוֹמְיָא דְּהָכִי נִרְאֶה דְּר"ש דְּתַלְיָא מִלְּתָא בְּאוֹתוֹ שֶׁהַצְנִיעוֹ הַיְנוּ בְּעָשִׁיר קָשֶׁה לְרַשְׁבַּ"א דְּמַהְאי טַעְמָא דְּקָאָמַר הָכָא מַתְנִי' דְּלָא כְּר"ש מִשּׁוּם דְּמַתְנִי' סְתָמָא קָתָנֵי דְּחַיָּב מִשְׁמַע שֶׁכָּל בְּנֵי אָדָם חַיָּבִין עָלָיו אֲפִ' אוֹתָן שֶׁאֵין חָשׁוּב לָהֶן שִׁעוּר זֶה מֵהָאי טַעְמָא נָמֵי הָוֵה לֵיהּ לְמֵימַר בְּהֶהְיא דְּפֶרֶק הַמַּצְנִיעַ דְּהָוְיָא דְּלָא כְּר"ש וְשָׁמָא י"ל דְּהָכָא דְּנָקֵט לְפָרוּשֵׁי הָוֵה לֵיהּ לְפָרוּשֵׁי טְפֵי:

מְשׁוּם צוֹבֵעַ שֶׁצּוֹבֵעַ אֶת הַבָּשָׂר שֶׁל בֵּית הַשְּׁחִיטָה וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ אַמַּאי מִיחַיַּיב לְצָבְעוֹ וּצְבִיעָה הָוֵאי בְּמִשְׁכָּן אַב מְלָאכָה: מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה דְּנְטִילַת נְשָׁמָה הָוֵאי בַּמִּשְׁכָּן בְּאֵילִים מְאָדָמִים וְתַחַשׁ וְחָלְזוֹן: צוֹבֵעַ בָּשָׂר בְּמַאי נִיחָא לֵיהּ לְהָאי שׁוֹחֵט בִּצְבִיעַת הַבָּשָׂר הַיְנוּ חוּכָא וַאֲנִי אוֹמֵר בּוֹ טַעַם: אֵף מְשׁוּם צְבִיעָה וְנַפְקָא מִנַּהּ לְחַיּוּבָהּ תַּרְתֵּי: מִלְּתָא דְּאָמְרִי אֵימָא כו' דְּבָר תֵּמַהּ אָמַרְתְּ לְהַזְכִּיר צְבִיעָה בִּשְׁחִיטָה אֲנִי לוֹמַר בּוֹ דָּבָר טַעַם דְּלָא לֵיתוֹ דְּרֵי בָּתְרַאֵי הַשּׁוֹמְעִים וְלֵחֲכוּ עָלֵי: נִיחָא לֵיהּ דְּלִתְוֹס בֵּית הַשְּׁחִיטָה בְּדָמָא שֶׁיְּהֵא צָבוּעַ בְּדָם: כִּי הֵיכִי דְּנָחֲזֵיהּ אִינָשֵׁי שֶׁנִּשְׁחֲטָה הַיּוֹם וַנִּתְּנוּ וְנִקְּבְנוּ: הַיְנוּ מוֹלֵחַ הַיְנוּ מְעַבֵּד אַטּוּ מְלִיחָה לְאוּ צָרְכָּךְ עִבּוּד הוּא: וְעַיֵּל שׁוֹרְטוּט לְפִי שֶׁדָּרְכּוֹ הַרְצָעָנִין כְּשֶׁהוּא בָּא לְחַתְּכוֹ מְשַׂרְטְטוֹ תְּחִלָּה כְּפִי מָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ וּלְהַרְחִיב וּלְקַצֵּר הַחִתּוּךְ וְאַחַר כָּךְ מַעֲבִיר הַסַּכִּין דֶּרֶךְ הַשְּׂרָטוּט וְכֵן בְּעוֹרוֹת הַמִּשְׁכָּן כְּשֶׁחִתְּכוּם: דְּקָבְעֵי לֵיהּ לְאוֹרְחָא שְׁמוֹלְחָהּ הַרְבֵּה: הַשָּׁף בֵּין הָעַמּוּדִים כְּגוֹן עַמּוּדֵי אַכְסַדְרָאוֹת שֶׁעֲשׂוּיִם חֲלוֹנוֹת חֲלוֹנוֹת וְנִסְמְכִין בַּחֲלוֹנוֹת בֵּין עַמּוּד לָעַמּוּד וְהַשָּׁף שָׁם בְּקַרְקַעַת הַבִּנְיָן שֶׁנִּשְׁעָנִין עֲלֵיהֶן כְּדֵי שֶׁיְּהֵא חֵלֶק חַיָּב מְשׁוּם מְמַחֵק: הַמְגָרֵר רֹאשֵׁי כְּלוֹנָסוֹת שֶׁיִּהְיוּ רֹאשֵׁיהֶן שָׁוִין וְחַדִּין: מְמַרֵחַ רִטְיָה מַחֲלִיק תַּחְבֹּשֶׁת עַל הַמַּכָּה: מְסַתֵּת אֶת הָאֶבֶן לְאַחַר שֶׁנֶּעֱקָרָה מִן הָהָר וְנֶחְצְבָה מַחֲלִיקָהּ: מְשׁוּם מַכָּה בְּפַטִּישׁ שֶׁהוּא גָּמֵר מְלָאכָה: הַצָּר בִּכְלִי צוּרָה בִּכְלִי שֶׁעוֹמֵד לְכָךְ לְנָאוֹתוֹ: מְנַפֵּחַ בִּכְלִי זְכוּכִית כְּשֶׁהַתַּךְ נַעֲשָׂה עַל יְדֵי נְפּוּחַ: דְּשָׁקִיל אַקּוּפֵי רֵאשֵׁי חוּטִין הַתְּלוּיִין בַּיְרִיעָה בְּמָקוֹם קְשׁוּרִין כְּשֶׁנִּתַּק בָּהּ חוּט וּקְשָׁרוּהוּ וְכֵן קְשָׁרִים וְקְסָמִים דְּקִין שֶׁנֶּאֱרְגוּ בָּהּ בְּלֹא מְחַתֵּךְ זֶה חוֹמֶר בַּמּוּחָק מִבְּכוֹתֵב. ״הַבּוֹנֶה, וְהַסּוֹתֵר, הַמְכַבֶּה, וְהַמַּבְעִיר, וְהַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ. רַבָּה וְרַבִּי זֵירָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כֹּל מִידֵּי דְּאִית בֵּיהּ גְּמַר מְלָאכָה חַיָּב מִשּׁוּם מַכָּה בְּפַטִּישׁ. ״־טז(ב)״אֵלּוּ אָבוֹת מְלָאכוֹת״. ״אֵלּוּ״ — לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, דְּמְחַיֵּיב עַל תּוֹלְדָה בְּמָקוֹם אָב. ״חָסֵר אַחַת״ — לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף אֶת הַשּׁוֹבֵט וְהַמְּדַקְדֵּק. אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹבֵט הֲרֵי הוּא בִּכְלָל מֵיסֵךְ, מְדַקְדֵּק הֲרֵי הוּא בִּכְלָל אוֹרֵג. ״מַתְנִי׳ וְעוֹד כְּלָל אַחֵר אָמְרוּ: כָּל הַכָּשֵׁר לְהַצָּנְעַ וּמַצָּנְעִין כָּמוֹהוּ וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּב חַטָּאת עָלָיו. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצָּנְעַ וְאֵין מַצָּנְעִין כָּמוֹהוּ וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא הַמַּצָּנְעוֹ. ״גְּמָ׳ ״כָּל הַכָּשֵׁר לְהַצָּנְעַ״ לְאַפּוֹקֵי מַאי? רַב פָּפָּא אָמַר: לְאַפּוֹקֵי דַּם נְדָּה. מָר עֻקְבָא אָמַר: לְאַפּוֹקֵי עֲצֵי אֲשֵׁרָה. מַאן דְּאָמַר דַּם נְדָּה, כָּל שֶׁכֵּן עֲצֵי אֲשֵׁרָה. מַאן דְּאָמַר עֲצֵי אֲשֵׁרָה, אֲבָל דַּם נְדָּה מַצָּנַע לֵיהּ לְשׁוּנָּרָא. וְאִידָךְ? — כֵּיוָן דְּחַלְשָׁא לָא מַצָּנַע לֵיהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: הַאי דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הָאָמַר: לֹא אָמְרוּ כָּל הַשִּׁיעוּרִין הַלָּלוּ אֶלָּא לְמַצְנִיעֵיהֶן. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצָּנְעַ.

אָמַר חַיָּב עַל הוֹצָאָתוֹ אִם חָזַר וְהוֹצִיאוֹ אֲבָל אָדָם אַחֵר אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו דְּלִנְבָּהּ לָאו מְלָאכָה הוּא: גמ' מ"ד דַּם נְדָּה אֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצָּנְעַ כ"ש עֲצֵי אֲשֵׁרָה דְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה נִינְהוּ וּמְאִיסִי וְצָרִיךְ לְאַבְּדָן: כֵּיוָן דְּחַלְשָׁא הַמַּאֲכִיל דָּם הָאָדָם לְחָתוּל נַעֲשָׂה חַלָּשׁ אוֹתוֹ אָדָם: הָא דְּתָנָא כָּל הֶכְשֵׁר לְהַצָּנְעַ וְיֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר שָׁרֵב ב"א עֲשׂוּיִין לְהַצָּנְעַ כְּשִׁעוּר הַזֶּה חַיָּב כָּל אָדָם עַל הוֹצָאָתוֹ וַאֲפִלּוּ אָדָם עָשִׁיר שֶׁאֵין שִׁעוּר זֶה חָשׁוּב לוֹ: דְּלָא כְּר' שִׁמְעוֹן לְקַמָּן בְּהַמּוֹצִיא:

מסורת הש״ס

א זבחים מז.; לקמן צא.

ב סוכה יז.; משנה מעילה ג לקמן קמו.; לעיל לט.

ד לעיל חי.; לקמן ק:

ה סוכה יז.; לקמן עט.; משנה כלים; משנה מעילה; מעילה יח.

גליון הש״ס

גמ' ואיפכא איתמר. כעין זה נדה דף לד ע"א:

שם ר"ל אמר חייב. בכסף משנה פ"ח הלכה ג' מהלכות שבת הגירסא ר' אושעיא:

תוס' ד"ה ואמר ר"ש וכו' דמפץ לא מטמא במת. עי' פכ"ד מ"י דכלים ובר"ש שם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג:

ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ג:

א"ר אֶלְעָזָר הָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין דְּאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ וְהִצְנִיעוֹ אֶחָד הוּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שָׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶם אֲבָל אוֹתָם שֶׁשָּׁוּוּ בְּגוֹן עָמִיר וַעֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְצָלִים לַחִים מִצְטָרְפִין וְכֵן חָמוּר לְקַל כְּגוֹן תֶּבֶן לְעֵצָה לְמֵלֵא פִּי גָּמָל וְאַפִּי' לֹא יִהֵא תֶּבֶן רָאוּי לְגָמָל שָׁמָּא אַגַּב הָעֵצָה הוּא רָאוּי: **אֲכִילָה** ע"י הַדְּחָק לֹא שְׁמָהּ אֲכִילָה וְהָא דְּאָמַר בְּפ' כֵּיצַד הָרֶגֶל (ב"ק דף יט.) אֲכִילָה ע"י הַדְּחָק שְׁמָהּ אֲכִילָה ה"מ לְעִנְיַן נִזְקִין דְּלֹא חֲשִׁבִינַן לֵיהּ מִשְׁנָה אֲבָל לְאַחְשׁוּבֵי לְעִנְיַן שַׁבָּת לֹא חֲשִׁיבָא אֲכִילָה: **אֶחָד** וְאֶחָד חַד שְׁעוּרָא הוּא וְהָא דְּנָקֵט בְּמַתְנִי' כְּמָלֵא פִּי טָלֶה וְלָא נָקֵט כְּגְרוֹגֶרֶת לְאַשְׁמְעִי' דְּמִשּׁוּם אֲכִילַת טָלֶה נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר זֶה דְּאִי נָקֵט כְּגְרוֹגֶרֶת לָא הָוֶה יָדְעִינַן לְמָה נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר זֶה: **הַבָּגֶד** וְהַשַּׂק הַשַּׂק וְהָעוֹר כו' דַּוְקָא בכה"ג הַבָּגֶד וְהַשַּׂק הַשַּׂק וְהָעוֹר אֲבָל הַבָּגֶד וְהָעוֹר וְהַשַּׂק וְהַמַּפָּץ אֵין מִצְטָרְפִין שֶׁאֵין רְאוּיִין לְהִתְחַבֵּר יַחַד וְהַמְחַבְּרָן בְּטָלָה דַּעְתּוֹ וְאֵין טְמֵאִים מִדְּרַס. ר"י: **וְאָמַר** ר"ש מַה טַּעַם כו' תֵּמַהּ לר"י דְּמַה צָּרִיךְ לְהַאי טַעְמָא דְּהָא כֵּיוָן דְּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה א"כ רְאוּי לְחַבְּרָן וַחֲזוּ לְמִדְרַס וְכֵיוָן דַּחֲזוּ לְמִדְרַס פְּשִׁיטָא דְּמִצְטָרְפִין לְטַמְאַת מִדְרַס דְּהָא אפ' כִּפַּת שְׁאוֹר שֶׁיְּחֲדָהּ לִישִׁיבָה טְמֵאָה מִדְּרַס כְּדְאָמְרִינַן בְּהָעוֹר וְהַרֹּטֶב (חַלִּין קכט.) וְהָכָא בְּטַמְאַת מִדְרַס אֵירֵי מִדְּקָאָמַר הַבָּגֶד שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה דְּלְעִנְיַן טַמְאַת מַת אפ' ג' עַל ג' כְּדְפָרֵישִׁית לְעֵיל ואור"י דְּוַדַּאי הָא דְּקָתָנֵי הַבָּגֶד שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לָא מִירֵי אֶלָּא לְמִדְרַס אֲבָל סֵיפָא דְּשַׂק וְאוֹר וּמַפָּץ מִירֵי בְּטַמְאַת מַת וְהָכִי אִיתָא בְּמַס' כֵּלִים בפכ"ז הַבָּגֶד שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה [לְמִדְרַס וּמְשׁוּם ג' עַל ג'] לְטַמְאַת מֵת הַשַּׂק ד' עַל ד' הָעוֹר ה' עַל ה' הַמַּפָּץ ו' עַל ו' שָׁוּו בֵּין לְמִדְרַס בֵּין לְטַמְאַ מֵת אֶלָּא שֶׁהַשַּׂ"ס מְבִיאָה בְּקֻצָּר כְּמוֹ שֶׁרָגִיל בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְעַל טַמְאַת מֵת קָאָמַר מָה טַעַם מִצְטָרְפִין בְּשֶׁלֹּא יִחֲדוֹ לְמִדְרַס וְלֹא צָרִיךְ הַאי טַעְמָא אַצָּרוּף דְּעוֹר וּמַפָּץ דְּמַפָּץ לֹא מְטַמֵּא בְּמֵת אֶלָּא כְּשֶׁיִּחֲדוֹ לְמִדְרַס ומק"ו דְּפַכִּין קְטַנִּים כְּדְאָמְרִינַן בְּפ' ר' עֲקִיבָא (לְקַמָּן שַׁבָּת פד:): **הוֹאִיל** וּרְאוּיִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב

(א)אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הָא דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. דְּתַנְיָא, כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: כָּל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ, וְאֵין מַצְנִיעִין כְּמוֹהוּ, וְהוּכְשַׁר לָזֶה וְהִצְנִיעוֹ, וּבָא אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ — נִתְחַיֵּיב זֶה בְּמַחְשָׁבָה שֶׁל זֶה. א(ב)מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא תֶּבֶן — כְּמִלֹּא פִּי עָצָה — כְּמִלֹּא פִּי גָּמָל. עָמִיר — כְּמִלֹּא פִּי טָלֶה. עֲשָׂבִים — כְּמִלֹּא פִּי גְּדִי. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְצָלִים, לַחִים — כִּגְרוֹגֶרֶת, יְבֵשִׁים — כְּמִלֹּא פִּי גְּדִי. וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שָׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן. גְּמָ׳ מַאי עָצָה? אָמַר רַב יְהוּדָה: תֶּבֶן שֶׁל מִינֵי קִטְנִית. כִּי אָתָא רַב דִּימִי, אָמַר: הַמּוֹצִיא תֶּבֶן כְּמִלֹּא פִּי פָּרָה לְגָמָל, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: חַיָּיב, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: פָּטוּר. בְּאוּרְתָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי, לְצַפְּרָא חֲדַר בֵּיהּ: אֲמַר רַב יוֹסֵף: שַׁפִּיר עֲבַד דַּחֲדַר, דְּהָא לָא חָזֵי לְגָמָל! אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אַדַּרְבָּה, כִּדְמַעִיקָּרָא מִסְתַּבְּרָא, דְּהָא חָזֵי לְפָרָה. (ג)אֶלָּא כִּי אָתָא רַבִין, אָמַר: הַמּוֹצִיא תֶּבֶן כְּמִלֹּא פִּי פָּרָה לְגָמָל, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּחַיָּיב. כִּי פְּלִיגִי, בְּמוֹצִיא עָצָה כְּמִלֹּא פִּי פָּרָה לְפָרָה. ב(ד)וְאִיפְּכָא אִיתְּמַר: רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פָּטוּר — רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר חַיָּיב. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר פָּטוּר — אֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחָק לֹא שְׁמָהּ אֲכִילָה. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר חַיָּיב — אֲכִילָה עַל יְדֵי הַדְּחָק שְׁמָהּ אֲכִילָה. עָמִיר כְּמִלֹּא פִּי טָלֶה. וְהָתַנְיָא כִּגְרוֹגֶרֶת! אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁעוּרָא הוּא. עֲלֵי שׁוּם וַעֲלֵי בְצָלִים, לַחִים כִּגְרוֹגֶרֶת, וְיבֵשִׁים כְּמִלֹּא פִּי הַגְּדִי, וְאֵין מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁלֹּא שָׁוּוּ בְּשִׁעוּרֵיהֶן. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: אֵין מִצְטָרְפִין לְחָמוּר שֶׁבָּהֶן. (ה)וְכֹל דְּלָא שָׁוּוּ בְּשִׁעוּרַיְיהוּ מִי מִצְטָרְפִין? וְהָתְנַן: הַבָּגֶד — שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה, וְהַשַּׂק — אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, וְהָעוֹר — חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה, מַפָּץ — שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה. וְתַנֵּי עֲלַהּ: הַבָּגֶד וְהַשַּׂק, הַשַּׂק וְהָעוֹר, הָעוֹר וְהַמַּפָּץ — מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: מָה טַעַם — מִפְּנֵי שֶׁרְאוּיִין לְיטַמֵּא מוֹשָׁב. טַעְמָא דְּרְאוּיִין לְיטַמֵּא מוֹשָׁב, אֲבָל אֵין רָאוּי לְיטַמֵּא מוֹשָׁב — לָא! אָמַר רָבָא:

הָכָא בְּגֵת אֲבָל הָכָא בְּבַיִת אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב דְּלָא שְׁכִיחַ כְּלָל וְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ שָׁכִיחַ אֵין חֲכָמִים גּוֹזְרִין עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָכָא בְּגֵת שָׁכִיחַ הוּא וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָכָא בְּבַיִת לָא שָׁכִיחַ הוּא וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּבַיִת הוּא דְּלָא שְׁכִיחַ וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּגֵת הוּא דְּשָׁכִיחַ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּבַיִת הוּא דְּלָא שְׁכִיחַ וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּגֵת הוּא דְּשָׁכִיחַ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּבַיִת הוּא דְּלָא שְׁכִיחַ וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּגֵת הוּא דְּשָׁכִיחַ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּבַיִת הוּא דְּלָא שְׁכִיחַ וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּגֵת הוּא דְּשָׁכִיחַ וְגָזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב וְהָא דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֵין מִצְטָרְפִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הָכָא בְּבַיִת הוּא דְּלָא שְׁכִיחַ וְלָא גָּזְרוּ עָלָיו שֶׁיְּהֵא טָמֵא מוֹשָׁב

פִּי' בְּקוּנְטְרֵס אִם קֻצַּע מִשְׁנַיִם וְצָרַף יַחַד לְטָלְאֵי מַרְדַּעַת הַחָמוֹר וְהַיְינוּ דְּהַמְקֻצָּע מִכְּלוּם טָפַח עַל טָפַח דְּמַעִילָה הַיְינוּ שֶׁבֵּין כֻּלָּם יֵשׁ טָפַח וְאֵין נִרְאֶה לר"י דְּמַה צָּרִיךְ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁרְאוּיִין לְהִצְטָרֵף בְּלָאו הָכִי דְּמוֹשָׁב נָמֵי שְׁמִעִינַן מִמַּתְנִי' דְּהָכָא שֶׁרְאוּיִין לְהִצְטָרֵף יַחַד בְּאוֹתוֹ סֵדֶר כְּמוֹ שֶׁשְּׁנוּיִים בָּגֶד לְשַׂק וְשַׂק לְעוֹר וְעוֹר לְמַפָּץ דְּדַוְקָא נָקֵט לְפִי שֶׁאֵלּוּ רְאוּיִין לְהִצְטָרֵף יַחַד וְנִרְאֶה לר"י כְּמוֹ שָׁפֵי' רִיבָ"א דְּהוֹאִיל וּרְאוּיִין לְטַמֵּא מוֹשָׁב הַיְינוּ הוֹאִיל וְשָׁוּוּ שִׁעוּרֵיהֶן לְעִנְיַן מוֹשָׁב וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בפ"ק דְּסַכָּה (דף יז:) דְּהַמְקֻצָּע מִכְּלוּם הַיְינוּ מֵאֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּקְצַע יְהֵא טָמֵא וא"ג שֶׁכָּאן אֵין שִׁעוּרָן שָׁוֶה מִצְטָרְפִין הוֹאִיל וּלְעִנְיַן מוֹשָׁב שִׁעוּרָן שָׁוֶה וְהָא דְּקָאָמַר ה"נ חֲזוּ לְדוּגְמָא הַיְינוּ נָמֵי דְּשִׁעוּרָן שָׁוֶה לְדוּגְמָא כְּדִתְנַן בְּפֶרֶק הַמַּצְנִיעַ דְּלִדוּגְמָא כָּל שֶׁהוּא הִלְכָּךְ מִצְטָרְפִין אַפִּי' לְעִנְיַן דָּבָר דְּלָא שָׁוּוּ שִׁעוּרֵיהוּ וה"ה דְּהָוֵי מְצֵי לְמִינְקַט הָכָא וּלְזָרֵע וְלִרְפוּאָה דְּהָוֵי נָמֵי בְּכָל שֶׁהוּא אֶלָּא דְּלָא כָּל דָּבָרִים שַׁיָּךְ בְּהוּ זָרֵע וּרְפוּאָה אֲבָל דָּגְמָא שַׁיְּכָא בְּכָל דָּבָר וְהָא דְּקָאָמַר בְּסַכָּה הַמְקֻצָּע מִכְּלָן כּוּ' הוֹאִיל וּרְאוּי לְטָלְאֵי עַל גַּבֵּי חֲמוֹרוֹ לְשׁוֹן הוֹאִיל וְרָאוּי לָאו דַּוְקָא דְּדַוְקָא אִם עָשָׂה מֵהֶן טָלְאֵי וְיִחֲדָן לְכָךְ טָמֵא בְּטָפַח עַל טָפַח וְכֵן מָצִינוּ לְקַמָּן בְּפ' א"ר עֲקִיבָא (שַׁבָּת דף צ.) הוֹאִיל וּרְאוּיִין לְמֵתֵק הַקְּדֵרָה דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר הוֹאִיל וּמְמֻתָּקִין דְּהָא מְיֵרֵי שֶׁנִּפְלוּ לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה. ר"י: תּוֹסְפְתָּא הַמְקֻצָּע לְמִשְׁכָּב אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לְמוֹשָׁב טָפַח וּלְמַעֲמָד כָּל שֶׁהוּא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ א:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ב:

חֲמִשָּׁה רְבָעִים קֶמַח וְעוֹד גָּרְסִי׳ כִּדְפָרֵי׳ בפ״ק (דף טו.): מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא יַיִן. חֲלֵב כְּדֵי גְּמִיעָה הִקְשָׁה רַבֵּינוּ אֶפְרַיִם דְּתַנְיָא בְּשֻׁלְחֲנֵי הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צה.) הַחוֹלֵב וְהַמְחַבֵּץ וְהַמְגַבֵּן כִּגְרוֹגֶרֶת וְאֵין חִלּוּק בֵּין מוֹצִיא לְחוֹלֵב דְּהָא לְקַמָּן בְּפִרְקִין אָמְרִי׳ דְּהַמְעַבֵּד עוֹר שְׁעוּרוֹ כְּמוֹצִיא עוֹר וְתַרֵץ ר״י דְּסְתָם חֲלֵב לְגְמִיאָה דְּנָפִישׁ מִגְּרוֹגֶרֶת וְהָתָם מַיְירֵי בְּחוֹלֵב לְגְבִינָה דְּאַחְשׁוּבֵיהּ אַחֲשַׁבְיָה וְכֵן מוּכָח דִּכְדֵי גְּמִיאָה נָפִישׁ מִגְּרוֹגֶרֶת דְּבָעֵי׳ בָּתְרָא דְּיוֹמָא (פ.) גַּבֵּי שׁוֹתֶה בְּיוֹם״כ אֵיכָא דְּמָחֵיב בְּרֵבִיעִית וְאֵיכָא לְמ״ד בִּכְדֵי גְּמִיאָה וּבְעֵירוּבִין (דף פב:) מַשְׁמַע דְּתַשַׁע סְעוּדוֹת יֵשׁ בְּקַב וּבְפֶרֶק חֲלוֹן (עֵירוּבִין פ:) מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ י״ח גְּרוֹגָרוֹת בְּשִׁתֵּי סְעוּדוֹת וְאִי כְּדֵי גְּמִיאָה פְּחוֹת מִגְּרוֹגֶרֶת א״כ הָוֵי יוֹתֵר מִדַּאי חֲלוּקִים זֶה מִזֶּה וּמִיהוּ כְּגְרוֹגֶרֶת דְּהַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צה.) אַיֵּרֵי בְּיָבֵשׁ אֲפִשָׁר שֶׁבַּתְּחִלָּה הָיָה יוֹתֵר מִכְּדֵי גְּמִיאָה וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּסְתָם חֲלֵב הָוֵי לִגְבִינָה וְהָא דְּמְחֵיב הָכָא בִּכְדֵי גְּמִיאָה הַיְנוּ בְּמְפֻרָּשׁ בְּהֶדְיָא לְשֶׁתִּיָּה אֲבָל אִי סְתָם חֲלֵב הָוֵי לַאֲכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלֹא לִגְבִינָה אַפִּי׳ הָיָה מְפֻרָּשׁ בְּהֶדְיָא לִגְבִינָה הָיָה חַיָּב אֲכִדֵי גְּמִיאָה דְּזוּטְרָא הוֹאִיל וּסְתָמוֹ לְכָךְ כְּדְאָמְרִינַן לְעֵיל הַמּוֹצִיא תֵּבָן כְּמִלֹּא פִּי פָּרָה לְגַמֵּל חַיָּב דְּהָא חֲזִי לְפָרָה וי״מ דִּכְשֶׁחָלַב כְּבָר בְּעַיִן מְחַיֵּב בִּכְדֵי גְּמִיאָה אֲבָל חוֹלֵב. לֹא מְחַיֵּב אֶלָּא כִּגְרוֹגֶרֶת דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לַחֲלֹב בְּפָחוֹת מִגְּרוֹגֶרֶת דכה״ג אָמְרִי׳ לְקַמָּן (שַׁבָּת דף עט.) דְּאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לִגְבֹּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר וּמִיהוּ אוֹמֵר ר״י דְּלֹא דָמֵי דְּהָתָם אֵין הַמַּיִם חֲשׁוּבִין מֵחֲמַת שֶׁרָאוּי לְגַבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט כְּמוֹ הַטִּיט עַצְמוֹ שֶׁהוּא מְגַבֵּל כְּבָר אֲבָל הָכָא כְּשֶׁחוֹלֵב לְהוֹצִיא מִן הַדַּד בִּכְדֵי גְּמִיאָה. יֵשׁ לוֹ לִהְיוֹת חָשׁוּב כְּמוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר: **כְּדֵי** גְּמִיעָה פִּי׳ הר״ר פור״ת מְלֹא לַגְמָא וְלֹא מַשְׁמַע כֵּן בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא (דף פ.): **צָרִיךְ** שֶׁיְּהֵא בּוֹ רֹבַע רְבִיעִית רְבִיעִית דְּהָכָא הַיְנוּ רְבִיעִית הַלּוֹג כִּדְפֵי׳ הַקְּוָנְטְ' וְעוֹד יֵשׁ לְדַקְדֵּק דְּהַיְנוּ רְבִיעִית דְּפֶרֶק ג' מִינִין (נְזִיר לח.) הֵם רְבִיעִית הַלּוֹג מִדְּפָרִיךְ וְתוּ לֵיכָּא וְהָאֵיכָּא רְבִיעִית נוֹטְלִין לַיָּדַיִם וּבְמַסֶּכֶת יָדַיִם (פ״א מ״א) מַשְׁמַע בְּהֶדְיָא דְּהַוֵי רְבִיעִית הַלּוֹג וְעוֹד דִּבְעַרְבֵי פְּסָחִים (פְּסָחִים קט:) מַשְׁמַע דְּכוֹס הָוֵי רְבִיעִית שֶׁל תּוֹרָה וּמִתּוֹךְ חֶשְׁבּוֹן דְּמִקְוֶה מַשְׁמַע דְּהַיְנוּ רְבִיעִית הַלּוֹג וְהָא דְּקָאָמַר הָתָם קִסְתָּא דְּמוּרְיָסָא הָוֵת בְּצִפּוֹרֵי וַהֲוַת כְּמִין לַגָּא דְּמַקְדְּשָׁא וּבָהּ מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח לָאו בְּכָלָּה מְשַׁעֲרִין דְּהַיְנוּ כָּל הַלּוֹג אֶלָּא כְּלוֹמַר בְּרֹבַע שֶׁל אוֹתָהּ מִדָּה מְשַׁעֲרִין רְבִיעִית שֶׁל פֶּסַח: **כְּדֵי** שֶׁיִּמָּזְגוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית מַשְׁמַע דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה טָעוּן מְזִיגָה וְכֵן בְּפָ' שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת נ:) אר״י בַּר חֲנִינָא מוֹדִים חֲכָמִים לר״א בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁאֵין מְבָרְכִין עָלָיו עַד שֶׁיְּהֵא לְתוֹכוֹ מַיִם וְתַמָּהּ דִּבְסוֹף פֵּ׳ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת דף נא.) א עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה הַדָּחָה וּשְׁטִיפָה חֵי וּמָלֵא אַלְמָא חֵי בָּעֵינַן וּמִיהוּ הָתָם פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא שַׁיְּיכָא חֵי בְּכוֹס שֶׁמְּבָרְכִין עָלָיו אֶלָּא דְּנוֹתְנוֹ חֵי בְּכוֹס שֶׁלֹּא יִמָּזְגוּ וְיִתְּנֶנּוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה וּר״ת מְפֻרָּשׁ דְּחֵי דְּקָאָמַר הַיְנוּ מְזִיג וְלָא מְזִיג דְּמִקְרֵי חֵי כִּדְאָמְרִי׳ בְּפָ׳ בֵּן סוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין ע.) עַד שֶׁיֹּאכַל תַּרְטִימַר בָּשָׂר וְיִשְׁתֶּה יַיִן חֵי וּמוּקֵי לֵהּ הָתָם בְּמָזִיג וְלָא מְזִיג וּבְבְרֵכַת הָאָרֶץ מוֹסִיף מַיִם עַד שֶׁיְּהֵא מָזוּג כְּרָאוּי כִּדְאָמַר בְּפָ׳ שְׁלֹשָׁה שֶׁאָכְלוּ (בְּרָכוֹת נא.) שֶׁמּוֹסִיף בִּבְרֵכַת הָאָרֶץ וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ שָׁם בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁמּוֹסִיף יַיִן בִּבְרֵכַת הָאָרֶץ וּבְנֵי נַרְבּוֹנָא מְפָרְשִׁים דְּחֵי קָאֵי אַכּוֹס שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא שָׁלֵם וְאַתֵּי שַׁפִּיר דְּכָל אוֹתָן דְּבָרִים דְּחָשֵׁב הָתָם הָוֵי כּוּלְּהוּ בִּכְלָל וְלֹא בְּיַיִן וכה״ג בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַכּוֹת (דף טז:) רִסֵּק ט' נְמָלִים וְאֶחָד חֵי דְּהַיְנוּ שָׁלֵם דְּאַפִּי׳ מֵת חָשִׁיב בְּרֵיָה כִּדְאָמַר בְּסוֹף פ׳ גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין דף קכ:): **וְיַעֲמֹד** עַל רְבִיעִית וּאע״ג דְּאָמְרִינַן בְּעַרְבֵי פְּסָחִים (דף קז.) הַמְקַדֵּשׁ אִם טַעַם מְלֹא לַגְמָא יָצָא וּמַלֹּא לַגְמָא הָוֵי טְפֵי מֵרְבִיעִית כִּדְמוֹכַח בְּפָ׳ בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף פ.) יֵשׁ לוֹמַר דִּמְלֹא לַגְמָא דְּהָתָם לָאו דַּוְקָא אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּסָּלְקוּ לְצַד אֶחָד וְיֵרָאֶה כְּמִלֹּא לַגְמָא כְּדִמְפָרֵשׁ בְּיוֹמָא אַהֲנָהוּ דְּהָתָם וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּדַוְקָא מְקַדֵּשׁ: **אַף** אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה טָעוּן רְבִיעִית דְּמִסְתָּמָא מַיִן שְׁעוּרוֹ לְכְשֶׁיִּמָּזְגוּ וְיַעֲמֹד עַל רְבִיעִית כְּמוֹ שְׁאָר מַשְׁקִין דְּקָתָנֵי סֵיפָא דְּהַוּוּ בְּרְבִיעִית וְקָתָנֵי כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה מִשְׁמַע דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה לִכְשֶׁיִּמָּזֵג בָּעֵינַן שֶׁיְּהֵא רְבִיעִית כְּמוֹ בְּהוֹצָאָה אֲבָל הָא דְּבָעֵינַן יַיִן רֹבַע רְבִיעִית לָא שָׁמְעִינַן מִמַּתְנִי׳ אֶלָּא מִמֵּילָא יָדְעִינַן דְּהָא מְזִיגָה הַוְיָא עַל חַד תְּלָת וְהָא דְּלָא נָקֵט בְּמַתְנִי׳ כְּדֵי מְזִיגַת רְבִיעִית מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵיהּ קמ״ל דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה בִּרְבִיעִית וְעוֹד מִשּׁוּם דְּמַהַאי טַעְמָא דַּחֲזֵי לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה חָשִׁיב בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית לְפִי שֶׁיְּכוֹל לְהוֹסִיף עָלָיו מַיִם וְאַשְׁאַר מַשְׁקִין לָא מְחַיֵּב בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית אע״פ שֶׁיְּכוֹל לְהוֹסִיף עֲלֵיהֶן כְּדְמַסִּיק וּדְקָאָמַרְתְּ מַיִם בַּכַּד וּמִצְטָרְפִין לְגַבֵּי שַׁבָּת מִדֵּי דַּחֲשִׁיב בָּעֵינַן:

הָכָא נָמֵי, חֲזָיָא לְדוּגְמָא. [א]**מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא אוֹכָלִים כִּגְרוֹגֶרֶת — חַיָּיב, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי שֶׁשָּׁוִין בְּשִׁיעוּרֵיהֶן. חוּץ מִקְּלִיפָּתָן, וְגַרְעִינֵיהֶן, וְעוּקְצֵיהֶן, וְסוּבָּן, וּמוֹרָסָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוּץ מִקְּלִיפֵּי עֲדָשִׁין שֶׁמִּתְבַּשְּׁלוֹת עִמָּהֶן. גְּמָ׳ וְסוּבָּן וּמוֹרָסָן לֹא מִצְטָרְפִין? וְהָתְנַן: חֲמִשָּׁה רְבָעִים קֶמַח וְעוֹד, חַיָּיבִין בַּחַלָּה הֵן וְסוּבָּן וּמוֹרָסָן! אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁכֵּן עָנִי אוֹכֵל פִּתּוֹ בְּעִיסָּה בְּלוֹסָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוּץ מִקְּלִיפֵּי עֲדָשִׁים הַמִּתְבַּשְּׁלוֹת עִמָּהֶן. עֲדָשִׁים אֵין, פּוֹלִין לָא? וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חוּץ מִקְּלִיפֵּי פּוֹלִין וַעֲדָשִׁים! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּחַדְתֵּי, הָא בְּעַתִּיקֵי. עַתִּיקֵי מַאי טַעְמָא לָא? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאִין כִּזְבוּבִין בַּקְּעָרָה. הדרן עלך כלל גדול**

[ב(א)]מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא

יַיִן — כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס. חָלָב — כְּדֵי גְּמִיעָה. דְּבַשׁ — כְּדֵי לִיתֵּן עַל הַפָּתִית. שֶׁמֶן — כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן. מַיִם — כְּדֵי לָשׁוּף בָּהֶם אֶת הַקִּילּוֹר. וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין בִּרְבִיעִית, וְכָל הַשּׁוֹפְכִין בִּרְבִיעִית. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כּוּלָּן בִּרְבִיעִית, וְלֹא נֶאֶמְרוּ כָּל הַשִּׁיעוּרִין הָלָלוּ אֶלָּא לְמַצְנִיעֵיהֶן. [ג(ב)]גְּמָ׳ תָּנָא: כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה. וּמַאי כּוֹס יָפֶה — כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ רוֹבַע רְבִיעִית, כְּדֵי שֶׁיִּמָּזְגוּ וְיַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית. אָמַר רָבָא: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא:

הָכָא נָמֵי חֲזָיָא לְדוּגְמָא. מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא כו' חַיָּיב וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה כו' לְמַאֲכַל אָדָם: וּמִצְטָרְפִין כָּל אָכְלֵי אָדָם זֶה עִם זֶה: חוּץ מִקְּלִיפֵּיהֶן שֶׁאֵינָן אוֹכֶל וְאֵין מַשְׁלִימִין הַשִּׁעוּר: וַעֲקָצֵיהֶן זֶנֶב הַפֶּרִי דְּהוּא עֵץ בְּעַלְמָא: וְסָבָּן קְלִפַּת חִטִּין הַנּוֹשֶׁרֶת מֵחֲמַת תְּרִישָׁה: וּמוֹרָסָן הַנִּשְׁאָר בַּנָּפָה: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַקְּלִפִּין אֵין מִצְטָרְפִין כְּדַאֲמָרַן חוּץ מִקְּלִפֵּי עֲדָשִׁים שֶׁמְּצָרְפוֹת אוֹתָן: שֶׁמִּתְבַּשְּׁלוֹת עִמָּהֶן לְאַפּוֹקֵי קְלִפָּה חִיצוֹנָה שֶׁהֵן גְּדֵלוֹת בְּתוֹכָהּ הַנּוֹשֶׁרוֹת בַּגֹּרֶן: גְּמ' בְּלוֹסָה מְעֹרֶבֶת בְּסַפְּנָה וּבְמַרְסָנָהּ הִלְכָךְ לָחֶם הָאָרֶץ קָרֵינַן בֵּהּ וּמִיהוּ לְעִנְיַן שַׁבָּת מִדֵּי דַּחֲשִׁיב בָּעֵינַן וּסְתָמֵיהוּ דְּהָנֵי לָאו אֹכֶל נִינְהוּ: פּוֹלִין חַדְתֵּי קְלִפְּתָן מִצְטָרְפִין: כִּזְבוּבִין לְפִי שֶׁהֵן שְׁחוֹרוֹת: מַתְנִי' הַמּוֹצִיא יַיִן חַי: כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס כְּשֶׁעוּר שָׁנוֹתְנִין יַיִן חַי לְתוֹךְ כּוֹס לְהוֹסִיף עָלָיו מַיִם כְּהִלְכָתוֹ וְלִמְזֹג אוֹתוֹ בָּהֶן וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ בְּאֵיזֶה כּוֹס מְשֻׁעָרוֹ: כְּתִית שֶׁבְּגִבֵּי הַסּוּסִים וְהַגְּמַלִּים מֵחֲמַת הַמַּשָּׂאוֹת רדו״ש בְּלַע״ז וְהָכִי אָמַר בְּהַמַּפְקִיד בְּבָבָא מְצִיעָא (דף לח.) דְּבֵשׂ וְהִדְבִּישׁ לְמַאי חֲזֵי לְכִתּוֹתָא דְּגַמְלֵי אֲבָל רַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ כְּתִית מַכָּה שֶׁעַל גַּב הַיָּד ושע״ג הָרֶגֶל: לְשׁוּף לְשַׁפְשֵׁף וּלְהַמְחוֹת בָּהֶן: קִילּוֹר שָׁנוֹתְנִין עַל הָעַיִן לודיי״א בְּלַע״ז: בְּרְבִיעִית בֵּיצָה וּמֶחֱצָה רְבִיעִית הַלּוֹג: שׁוֹפְכִים מַיִם סְרוּחִים וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לְמַאי חֲזוּ: כֻּלָּן בִּרְבִיעִית אַף הַיַּיִן וְהַחָלָב וְהַדְּבַשׁ: וְלֹא נֶאֶמְרוּ שִׁעוּרִין שֶׁבַּמִּשְׁנָה אֶלָּא לְמַצְנִיעֵיהֶן לְבַד וְחָזַר הַמַּצְנִיעַ וְהוֹצִיאוֹ חַיָּב אֲבָל שְׁאָר כָּל אָדָם שֶׁהוֹצִיאוֹ אֵינוֹ חַיָּב וְסָבִירָא לִי' לר''ש דְּמַצְנִיעַ עַצְמוֹ בָּעֵי שִׁעוּרָא זוּטָא וּבִבְצִיר מֵהָא שִׁעוּרָא לָא מְחַיֵּב כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק דִּלְעֵיל (שַׁבָּת דף עה:) דְּלֵית לֵיהּ לר''ש כֹּל שֶׁאֵין כַּשֵּׁר לְהַצְנִיעַ וְאֵין מַצְנִיעִים כְּמוֹהוּ שֶׁיִּתְחַיֵּב עָלָיו מַצְנִיעוּ: גְּמ' תְּנָא בַּתּוֹסָפְתָּא הַמּוֹצִיא יַיִן כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה פֵּרוּשׁ לְכוֹס דַּמַּתְנִי': כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה בִּרְכַּת הַמָּזוֹן שֶׁהִצְרִיכוּ חֲכָמִים לְיַפּוֹתוֹ כִּדְאָמְרִי' בִּבְרָכוֹת (דף נא.) עִטּוּר וְעִטּוּף הַדָּחָה וּשְׁטִיפָה חֵי וּמָלֵא: אָמַר רַב נַחְמָן גָּרְסִי' וְלָא גָּרְסִי' דְּאָמַר: שִׁעוּר כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ יַיִן חֲצִי רֹבַע שֶׁל רְבִיעִית הַלּוֹג: כְּדֵי שֶׁיִּמָּזְגוּ בְּמַיִם שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד יַיִן: וְיַעֲמוֹד עַל רְבִיעִי' הַלּוֹג:

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת ב עירובין כט:

גליון הש״ס

מתני' שמן כדי לסוך. עי' פ״ב מ״ב דכלים בר״ש שם:

דְּאָמַר רָבָא כֹּל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלָת מַיָּא

(א)תְּנֵינָא: הַמּוֹצִיא יַיִן — כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס, וְתָנֵי עֲלַהּ: כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה. וְקָתָנֵי סֵיפָא: "וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין בִּרְבִיעִית". וְרָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: כֹּל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלָת מַיָּא לָאו חַמְרָא הוּא. (ב)אָמַר אַבָּיֵי: שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר — חֲדָא, דִּתְנַן: וְהַמָּזוּג שְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם וְאֶחָד יַיִן, מִן הַיַּיִן הַשָּׁרוֹנִי. וְעוֹד: מַיִם בַּכַּד וּמִצְטָרְפִין?! אֲמַר לֵיהּ רָבָא: הָא דְּקָאָמְרַתְּ שְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם וְאֶחָד יַיִן מִן הַיַּיִן הַשָּׁרוֹנִי — יַיִן הַשָּׁרוֹנִי לְחוּד, דְּרָפֵי. אִי נָמֵי, הָתָם מִשּׁוּם חֲזוּתָא, אֲבָל לְטַעְמָא בָּעֵי טְפֵי. וּדְקָאָמְרַתְּ: מַיִם בַּכַּד וּמִצְטָרְפִין — לְעִנְיַן שַׁבָּת מִידֵּי דַּחֲשִׁיב בָּעֵינַן, וְהָא נָמֵי — הָא חֲשִׁיב. א(ג)תָּנָא: יָבֵשׁ בִּכְזַיִת, דִּבְרֵי רַבִּי נָתָן. אָמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי נָתָן וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. רַבִּי נָתָן — הָא דַּאֲמַרַן, וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שִׁשָּׁה דְּבָרִים מִקּוּלֵּי בֵּית שַׁמַּאי וּמֵחוּמְרֵי בֵּית הִלֵּל. דַּם נְבֵלָה — בֵּית שַׁמַּאי מְטַהֲרִין, וּבֵית הִלֵּל מְטַמְּאִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: אַף כְּשֶׁטִּמְּאוּ בֵּית הִלֵּל, לֹא טִמְּאוּ אֶלָּא בְּדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְבִיעִית, הוֹאִיל וְיָכוֹל לִקְרוֹשׁ וְלַעֲמוֹד עַל כְּזַיִת. אָמַר אַבָּיֵי: דִּילְמָא לָא הִיא. עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי נָתָן הָכָא דִּכְזַיִת בָּעֵי רְבִיעִית — אֶלָּא בְּיַיִן דְּקְלִישׁ, אֲבָל בְּדָם דִּסְמִיךְ — כְּזַיִת לָא בָּעֵי רְבִיעִית. אִי נָמֵי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הָתָם דִּכְזַיִת סַגֵּי לֵיהּ בִּרְבִיעִית — אֶלָּא בְּדָם דִּסְמִיךְ, אֲבָל יַיִן דְּקְלִישׁ — כְּזַיִת הָוֵי יוֹתֵר מֵרְבִיעִית, וְכִי מַפֵּיק פָּחוֹת מִכְּזַיִת לִיחַיַּיב. חָלָב כְּדֵי גְמִיעָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: "כְּדֵי גְמִיאָה", אוֹ "כְּדֵי גְמִיעָה". אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: "הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט מַיִם מִכַּדֵּךְ". אִיבַּעְיָא לְהוּ:

"גַּרְאִינִין",

תְּנֵינָא מִמַּתְנִיתִין נָמֵי שָׁמְעִינַן דְּזֶהוּ שִׁעוּרוֹ מִדְּתָנֵי בִּשְׁאָר מַשְׁקִין רְבִיעִית שָׁמְעִינַן מִנַּהּ דְּאֵין הוֹצָאָה בְּמַשְׁקֶה הָרָאוּי לִשְׁתִיָּה בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית הִלְכָּךְ עַל כָּרְחָיךְ כִּי שִׁעֲרוּ בְּיַיִן כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שִׁעוּר הָרְאוּיָה לִשְׁתִיַּת רְבִיעִית נָקַט וְהַיְנוּ רֹבַע רְבִיעִית דְּכִי יָהֵיב עַל חַד תְּלָת מַיָּא כְּדֶרֶךְ הַמְּזִיגוֹת הָרְאוּיוֹת לִשְׁתִיָּה יַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית יֵשׁ טוֹעִים בִּשְׁמוּעָה זוֹ לוֹמַר [רֹבַע] רְבִיעִית רֹבַע הַלּוֹג וְיַעֲמוֹד עַל רְבִיעִית עַל לֹג שֶׁהוּא רְבִיעִית הַקַּב וְטָעוּת הוּא בְּיָדָם וְרַבּוֹתֵינוּ לֹא אָמְרוּ כֵּן וּרְאִי' יֵשׁ לַדָּבָר בְּמַס' נָזִיר (דַּף לח.) י' רְבִיעִיּוֹת הֵן חֲמֵשׁ סַמְקָתָא כְּלוֹמַר שֶׁנֶּאֶמְרוּ בְּיַיִן וְדָם וְה' חִוָּרְתָא שֶׁנֶּאֶמְרוּ בִּשְׁאָר מַשְׁקִין וַחֲשִׁיב לְהָא הוֹצָאַת שַׁבָּת דִּשְׁאָר מַשְׁקִין גַּבֵּי חִוָּרְתָא וְעַל כָּרְחָיךְ הָנְהוּ כֻּלְּהוּ בִּרְבִיעִית הַלֹּג נִינְהוּ דְּקָא חָשִׁיב בַּהֲדַיְהוּ רְבִיעִית שֶׁמֶן לְנָזִיר דְּהוּא חֲצִי שִׁעוּרָהּ שֶׁל שֶׁמֶן הַתּוֹדָה בִּמְנָחוֹת וַחֲצִי לֹג שֶׁמֶן לְתוֹדָה יָלְפִינַן בִּמְנָחוֹת (דַּף פח.): שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר דְּלָא מָצֵי לְמֵילַף מִמַּתְנִיתִין: חֲדָא דְּחַמְרָא לָא דָּרֵי מַיָּא אֶלָּא עַל חַד תְּרֵין בְּמַס' נִדָּה (פ"ב דַּף יט.) חֲמִשָּׁה מַרְאֶה דָּמִי' טְמֵאִין הֵן וְחַד מִנַּיְהוּ כַּמָּזוּג וּמְפָרֵשׁ בַּמִּשְׁנָה וּכְמָזוּג שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ בִּשְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם וְאֶחָד יַיִן: מִן הַיַּיִן הַשָּׁרוֹנִי שֶׁגָּדֵל בַּשָּׁרוֹן שֵׁם מְדִינָה הוּא: וְעוֹד מַיִם בַּכַּד וּמִצְטָרְפִין אִי טַעְמָא דְּמַתְנִי' יַיִן מִשּׁוּם דִּלְכִי מְזִיג לֵיהּ וְיֵרָאֶה לִשְׁתִיָּה יְהֵא בּוֹ רְבִיעִית הַשְׁתָּא מִיהָא כִּי מַפִּיק לֵיהּ עֲדַיִן לֹא נִמְזַג וְאֵין כָּאן שִׁעוּר מַיִם שֶׁעוֹדָן בַּכַּד הֵיאַךְ מִצְטָרְפִין לְחַיְּבוֹ אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דִּלְתְחֲזֵי לִשְׁתִיָּה לִרְבִיעִית כִּשְׁאָר מַשְׁקִין הוּא אֶלָּא הָכִי שִׁעוּרֵהּ ואע"ג דְּכִי מְזִיג לֵיהּ לָא הָוֵי רְבִיעִית: דְּרָפֵי רַךְ: א"נ הָתָם מִשּׁוּם חֲזוּתָא נָקַט לֵיהּ וּנְהִי נָמֵי דְּדָרֵי עַל חַד תְּלָת בְּטַעֲמָא מַרְאִית דָּם לָא הָוֵי אֶלָּא בִּשְׁנֵי חֲלָקִים מַיִם וְאֶחָד יַיִן וְאִי יָהֵיב בֵּהּ טְפֵי דָּם הַדּוֹמֶה לוֹ כְּדַם יָרֹק הוּא וְטָהוֹר: הָא חָשִׁיב דַּחֲזֵי לְצָרוֹפֵי בֵּהּ מַיָּא: יָבֵשׁ יַיִן קָרוּשׁ: בִּכְזַיִת דְּמֵעִקָּרָא הֲוָה בֵּהּ רְבִיעִית וּבְקָרוּשׁ רְבִיעִית שְׁלֵמָה בָּעֵינַן דְּלָאו בַּר מְזִיגָה: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר ו' דְּבָרִים מִקֻּלֵּי כו' לָאו דְּאִיכָּא הָנֵי וְתוּ לָא דְּאַכַּתִּי טוּבָא אִיכָּא אֶלָּא כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לַכֶּרֶם בְּיַבְנֶה וְהֵעִידוּ כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ שֶׁבְּיָדוֹ בְּמַס' עֵדִיּוֹת הֵעִיד ר' יְהוּדָה עַל אֵלּוּ: ב"ש מְטַהֲרִין דְּאֵינוֹ כְּבָשָׂר לְטַמֵּא בִּנְבֵלָה בִּכְזַיִת וְלֹא תּוֹרַת מַשְׁקִין לְטֻמְאָה קַלָּה. לִי נִרְאֶה דְּהַאי דב"ש מְטַהֲרִין מִטֻּמְאַת נְבֵלוֹת לַחֲדָא קָאָמַר שֶׁלֹּא יְטַמֵּא אָדָם אֲבָל טֻמְאָה קַלָּה יֵשׁ בּוֹ: עַל כַּזַּיִת שֶׁהוּא שִׁעוּר נְבֵלָה לְטַמֵּא אָדָם וְהַיְנוּ אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד שֶׁכַּזַּיִת הַיָּבֵשׁ כְּשֶׁנִּמּוֹחַ הָוֵי רְבִיעִית: עַד כַּאן לָא קָאָמַר ר' נָתָן הָכָא דִּכְזַיִת יָבֵשׁ בָּעֵי רְבִיעִית דְּלַח וּבְצִיר מֵרְבִיעִית לַח לֵיכָּא כְּזַיִת יָבֵשׁ כִּדְקָאָמַר דִּכְזַיִת קָרוּשׁ הָוְיָא בֵּהּ רְבִיעִית: אֶלָּא בְּיַיִן דְּקְלִישׁ וּכְשֶׁהוּא לַח רַב נִפְחוֹ וּכְשֶׁמִּתְיַבֵּשׁ נִצְמָק לְשִׁעוּר קָטָן: אֲבָל דָּם כְּשֶׁהוּא לַח הָוֵי סָמִיךְ עָב וְקָרוֹב לִהְיוֹת קָרוּשׁ וּכְשֶׁיָּבֵשׁ אֵינוֹ נִצְמָק לְשִׁעוּר קָטָן אֶלָּא מְעַט וְכַזַּיִת יָבֵשׁ לָא בָּעֵי רְבִיעִית לַח וְדַם נְבֵלוֹת מְטַמֵּא בְּפָחוֹת מֵרְבִיעִית:

דְּאָמַר רָבָא כֹּל חַמְרָא דְּלָא דָּרֵי עַל חַד תְּלָת מַיָּא כו' וְהָא דְּאָמְרִי' בְּפֶ' אֶחָד דִּינֵי מָמוֹנוֹת (סַנְהֶדְרִין לז.) גַּבֵּי סַנְהֶדְרִין אַל יֶחְסַר הַמָּזֶג אִם הֻצְרַךְ אֶחָד מֵהֶם לָצֵאת אִם יֵשׁ כ"ג יוֹצֵא כו' דְּהַיְנוּ שְׁלִישׁ מִסַּנְהֶדְרִין מַשְׁמַע דִּמְזִיגָה עַל חַד תְּרֵין אוֹמֵר רִיבָ"א דְּרָבָא דַּוְקָא הֵי' מוֹזֵג כְּמִשְׁפַּט הַמְּזִיגָה עַל חַד תְּלָת כִּדְאָמַר בְּהַזָּהָב (ב"מ ס.) אָמַר רָבָא מְזִיגָה דִּידִי מִידַּע יְדִיעָא וּבְכֵיצַד מְעַבְּרִין (עֵירוּבִין נד.) דָּמֵי הַאי מְזִיגָה לִמְזִיגָה דְּרָבָא בְּרֵהּ דְּרַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אֲבָל שְׁאָר הָעוֹלָם הָאוֹהֲבִים יַיִן חָזָק אֵין מוֹזְגִין אֶלָּא עַל חַד תְּרֵין וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּא"כ מַאי פָּרֵיךְ אַבַּיֵּי לוֹקֵי מַתְנֵי' דְּנִדָּה בִּמְזִיגַת שְׁאָר בְּנֵי אָדָם אֶלָּא נִרְאֶה לר"י דִּקְרָא דְּאַל יֶחְסַר הַמֶּזֶג בְּיַיִן הַשִּׁירוֹנִי מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא לְאוֹקְמֵי לִקְרָא בִּסְתָם מְזִיגָה דְּהָוֵי רְבִיעַ דִּרְבִיעַ סַנְהֶדְרִין לְמַאי חֲזוּ אֲבָל שְׁלִישׁ חֲזוּ לְדִינֵי נְפָשׁוֹת וּמִיהוּ לְהַהוּא לִשָּׁנָא דְּהָתָם מִשּׁוּם חֲזוּתָא דְּלָא מְחַלֵּק בֵּין יַיִן הַשִּׁירוֹנִי קָשֶׁה וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם חֲזוּתָא כְּדֵי שֶׁלֹּא יַפְסִיד הַמַּרְאֶה דֶּרֶךְ לְמוֹזְגוֹ עַל חַד תְּרֵין וְלֹא יוֹתֵר: **חֲדָא** דִּתְנַן וְהַמָּזוּג שְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם וא"ת לְאַבַּיֵּי דִּסְתָם מָזוּג עַל חַד תְּרֵין אַדְּרַבָּה תִּקְשֶׁה אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְפָרֵשׁ שְׁנֵי חֶלְקֵי מַיִם הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר כַּמָּזוּג סְתָם וְי"ל דְּס"ד דְּאַגַּב אוֹרְחֵהּ קמ"ל דְּהָכִי הָוֵי כָּל מָזוּג: **וְעוֹד** מַיִם בַּכַּד וּמִצְטָרְפִין אע"כ טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם דִּלְכִי מְזִיג לֵיהּ הֲוָה רְבִיעִית וַחֲזֵי לִשְׁתִיָּה כִּשְׁאָר מַשְׁקִין אֶלָּא הָכִי שִׁעוּרָא אע"ג דִּלְכִי מְזִיג לֵיהּ לָא הָוֵי רְבִיעִית כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֶלָּא מִשּׁוּם דְּיַיִן חָשׁוּב הוּא וְרָאוּי לְהַצְנִיעוֹ לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה ואע"פ שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה בְּלֹא מַיִם מ"מ הָוֵי כְּמוֹ מַיִם שֶׁמַּצְנִיעָן לָשׁוּף בָּהֶן אֶת הַקִּילוֹר אע"פ שֶׁאֵינָן רְאוּיִין בְּלֹא קִילוֹר וְאַבַּיֵּי לָא פְּלִיג אֶלָּא בְּהָא דְּלָא מַצְרִיךְ רְבִיעִית מָזוּג אֲבָל רֹבַע רְבִיעִית יַיִן חַי צָרִיךְ לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה כִּדְמַשְׁמַע בְּעַרְבֵי פְּסָחִים (דַּף קח:) דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל ד' כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶן כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה מֵיתִיבֵי ד' כּוֹסוֹת הַלָּלוּ צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בָּהֶם כְּדֵי רְבִיעִית אִדֵּי וְאִדֵּי חַד שִׁעוּרָא הוּא כְּדֵי מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד הַיְנוּ כְּדֵי רְבִיעִית מַשְׁמַע דִּרְבִיעִית דְּבָרַיְתָא הַיְנוּ לְכָל אַרְבַּע כּוֹסוֹת דְּהָוֵי לְכָל חַד רֹבַע רְבִיעִית שֶׁהוּא מְזִיגַת כּוֹס יָפֶה וְהָא דְּקָתָנֵי הָתָם בְּסֵיפָא דְּבָרַיְתָא אֶחָד חַי וְאֶחָד מָזוּג ה"פ אֶחָד יִשְׁתֶּה אוֹתוֹ רֹבַע רְבִיעִית כְּמוֹ שֶׁהוּא חַי וְאֶחָד יִמְזְגֶנּוּ וְיִשְׁתֶּה וּמִיהוּ קָשֶׁה לר"י דִּבְסָמוּךְ קָאָמַר אַבַּיֵּי ע"כ לָא קָאָמַר ר' נָתָן הָכָא דִּכְזַיִת בָּעֵי רְבִיעִ' כו' מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵיהּ לְאַבַּיֵּי דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה בָּעֵי רְבִיעִית יַיִן חַי וּלְפִי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בְּסָמוּךְ דְּבְיַיִן קָרוּשׁ בָּעֵי רְבִיעִית מִשּׁוּם דְּאֵינוֹ רָאוּי לִמְזִיגַת כּוֹס מָצֵינַן לְמֵימַר דִּלְעוֹלָם סָבַר אַבַּיֵּי דַּאֲפִי' בְּיַיִן מָזוּג לָא בָּעֵי רְבִיעִית אֲבָל קָשֶׁה לְר"י לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס דְּאִי כַּזַּיִת יָבֵשׁ לָא חֲזִי לִמְזִיגָה לָמָּה חָשׁוּב מִטַּעַם שֶׁהָיָה בּוֹ רְבִיעִית מִתְּחִלָּה מַאי שְׁנָא מִגְּרוֹגֶרֶת שֶׁצָּמְקָה דְּרֵישׁ הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צא.) וְנִרְאֶה לר"י דְּרַב יוֹסֵף וְאַבַּיֵּי סְבִירָא לְהוּ דְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה בָּעֵי רְבִיעִית יַיִן חַי כִּדְמַשְׁמַע בְּסָמוּךְ וּבָרַיְתָא דְּעַרְבֵי פְּסָחִים דְּקָתָנֵי שֶׁיְּהֵא בָּהֶן כְּדֵי רְבִיעִית הַיְנוּ לְכָל אֶחָד וּמַה שֶּׁשָּׁנָה בְּמַתְנִיתִין יַיִן בְּאַנְפֵּהּ נַפְשֵׁהּ אע"ג דְּהָוֵי בִּרְבִיעִית כִּשְׁאָר מַשְׁקִין הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּלָא נִטְעֶה בִּדְרָבָא לוֹמַר דַּחֲשִׁיב בִּכְדֵי שֶׁרָאוּי לִמְזֹג וְלַעֲמֹד עַל רְבִיעִית וְהָא דְּלָא תְּנָא בְּהֶדְיָא הַמּוֹצִיא יַיִן חַי בִּרְבִיעִית מִשּׁוּם דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִינְקַט כְּדֵי מְזִיגַת הַכּוֹס דְּמִשּׁוּם הַהוּא טַעְמֵהּ דְּרָאוּי לְהַצְנִיעוֹ לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה הוּא דְּמִחַיֵּב בְּהוֹצָאַת רְבִיעִית אֲבָל אִי מְפֻסָּל מִכּוֹס שֶׁל בְּרָכָה עַל יְדֵי פְּגִימָה אוֹ שֶׁנָּגַע בּוֹ נָכְרִי לָא מִחַיֵּב בִּרְבִיעִית מִשּׁוּם דְּרָאוּי לִשְׁתִיַּת יִשְׂרָאֵל אוֹ נָכְרִי מִשּׁוּם דְּלָא מַצְנְעֵי לֵיהּ כְּשִׁעוּר זוּטָר כְּלֵי הַאי הוֹאִיל וְלָא חֲזִי אֶלָּא ע"י מְזִיגָה וּבָעֲיָא תִּקּוּן וְלָא חֲשִׁיב כִּשְׁאָר מַשְׁקִין שֶׁרְאוּיִין בְּלֹא מַיִם וּלְגִבּוּל טִיט נָמֵי לָא מַצְנְעֵי לֵיהּ כְּמוֹ קְלָף דְּלָא חֲשִׁיב כְּשִׁעוּר קֶשֶׁר מוֹכְסִין אע"פ שֶׁחָשׁוּב יוֹתֵר מִנְּיָר מִשּׁוּם דְּלָא מַצְנְעֵי לֵיהּ לְהָכִי: **הוֹאִיל** וְיָכוֹל לִקְרוֹשׁ וְלַעֲמֹד עַל כְּזַיִת מַשְׁמַע דְּדָם חָשִׁיב כְּבָשָׂר וְתֵימַהּ א"כ אַמַּאי צָרִיךְ קְרָא בְּפֶ' בְּהֵמָה הַמַּקְשָׁה (חֻלִּין עב.) וּבְרֵישׁ סַנְהֶדְרִין (דַּף ד.) לִרְבִיעִית דַּם מֵת דִּמְטַמֵּא בְּאֹהֶל תִּפּוֹק לֵהּ דְּהָוֵי כְּבָשָׂר מִשּׁוּם שֶׁיָּכוֹל לִקְרוֹשׁ וְאוֹמֵר ר"י דְּגַבֵּי מֵת בָּעֵי קְרָא לִרְבִיעִית דָּם מִשּׁוּם דִּבְרֵישׁ דַּם הַנִּדָּה (נִדָּה נה:) אָמְרִינַן דִּבְטֻמְאַת מֵת בָּעֵינַן אֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף דּוּמְיָא דְּעֶצֶם וַאֲפִילּוּ בָּשָׂר הֲוָה מְטַהֲרִינַן אִי לָאו דְּאֵין גִּזְעוֹ מַחֲלִיף דְּנַעֲשָׂה בִּמְקוֹמוֹ צַלֶּקֶת וְדָם גִּזְעוֹ מַחֲלִיף הוּא וְעוֹד י"ל דְּהַאי תַּנָּא דְּהָכָא לֹא מְטַמֵּא דַּם נְבֵלוֹת מִשּׁוּם שֶׁיָּכוֹל לִקְרוֹשׁ אֶלָּא אִית לֵהּ שׁוּם דְּרָשָׁה דְּדַם נְבֵלוֹת טָמֵא וְהַאי טַעְמָא דְּיָכוֹל לִקְרוֹשׁ אִצְטְרִיךְ שֶׁלֹּא יְטַמֵּא הַדָּם אֶלָּא בִּרְבִיעִית וְלֹא בְּפָחוֹת שֶׁאָז יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר בָּשָׂר אֲבָל בְּלָאו קְרָא מוֹדוּ כ"ע דְּלָא הָוֵי כְּבָשָׂר וּלְהָכִי אִיכָּא תַּנָּא בְּפֶרֶק הַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים [מְנָחוֹת קג: וע"ש קד. ד"ה הוֹאִיל] דְּאָמַר שֶׁהֵעִידוּ עַל דַּם נְבֵלוֹת שֶׁהוּא טָהוֹר וְכֵן מַשְׁמַע בְּכָל מָקוֹם דְּדָם לָא הָוֵי בִּכְלַל בְּשַׂר נְבֵלָה דִּבְפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים ד' כב.) מַפִּיק דְּגִיד וְחֵלֶב מֻתָּר בַּהֲנָאָה מִשּׁוּם דִּכְשֶׁהֻתַּר' נְבֵלָה הִיא וְחֶלְבָּהּ וְגִידָהּ הֻתְּרוּ וְכִי פָּרֵיךְ הָתָם וַהֲרֵי דָּם כו' לָא מְשַׁנֵּי כְּשֶׁהֻתְּרָה נְבֵלָה הִיא וְדָמָהּ הֻתְּרָה וּבִמְעִילָה (דַּף יז.) נָמֵי בְּפֶרֶק קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ מַפִּיק דַּם הַשֶּׁרֶץ מִזֶּה לָכֶם הַטָּמֵא מִשּׁוּם דְּלָא הָוְיָא בִּכְלַל שֶׁרֶץ:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא צז: ב שיר השירים רבה; משנה נדה ג תוספתא עדויות; משנה עדויות; לעיל סד:; מנחות קד.

תורה אור השלם

וַיָּרָץ הָעֶבֶד לִקְרָאתָהּ וַיֹּאמֶר הַגְמִיאִינִי נָא מְעַט־מַיִם מִכַּדֵּךְ: [בראשית כד, יז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ב:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ב:

דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר סָבַר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ כו' תֵּימָה דְּאַדְרַבָּה אֵיפְכָא מִסְתַּבְּרָא דְּר' נָתָן דְּקָאָמַר אֲבָר קָטָן מִשְׁמַע טְפֵי שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ מַרְשָׁבָ"א דְּאָמַר אֲבָר קָטָן וְקָטָן בֶּן יוֹמוֹ דָּהָא לְעֵיל פְּרִיךְ אַרַבִּי יַנַּאי דְּמִפְרֵשׁ אֲבָר קָטָן דְּמַתְנִיתִין אֲבָר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ דְּהַוֵי כְּלָשָׁנָא דְּר' נָתָן מִבְּרַיְתָא דְּקָתָנֵי בָּהּ כְּלָשָׁנָא דְּרַשְׁבָּ"א וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלִמְאי דְּמָשֵׁנֵי הַוֵי סְבָרָא אֵיפְכָא וּנְקַט הָכָא כְּדַמְסֵיק לְעֵיל וְאִית סְפָרִים דְּגָרְסִי אֵיפְכָא וְאֵין נִרְאֶה דְּהָא מַסֵּיק דְּלִרַשְׁבָּ"א אֲבָר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ וּלְמְאי דְּגָרֵס אֵיפְכָא לָא הַוֵי כַּמַּסְקָנָא לֹא לְפִי דַּמַּיְתִי הַשְׁתָּא וְלֹא לְפִי מַה שֶּׁדּוֹחֶה לֹא דְּכוּלֵּי עָלְמָא כו':

גְּרָאִינִין מַתְנִיתִין דְּפִרְקִין דְּלְעֵיל חוּץ מִקִּלְפָּתָן וְגַרְעִינֵיהֶן: וְנִגְרַע וְהַגַּרְעִינִין זוֹרְקִין וְנִגְרָעִין מִתּוֹךְ הָאֹכֶל: אוֹמְמוֹת גַּבֵּי גָּחֲלִים מַיְתִינַן לֵיהּ בְּכִיצַד צוֹלִין גָּחֲלִים יְכוֹל עוֹמְמוֹת ת"ל אֵשׁ אִי אֵשׁ יְכוֹל שֶׁלַּהֶבֶת כו': עֻמָּמָהּ לֹא הֶחְשִׁיכוּ מַרְאִיתוֹ לִהְיוֹת הֵם נְאִים מִמֶּנּוּ: מְאַמְּצִין לְקַמָּן גַּבֵּי עֵינַיִם שֶׁל מֵת בְּפ' שׁוֹאֵל (שַׁבָּת דף קנא:): בְּמִשִּׁיפָה שֶׁל קִילּוֹר שֶׁרְגִילִין לְשׁוּפוֹ בְּחֶלֶב שֶׁל אִשָּׁה: כְּדֵי לְשׁוּף בְּמַיִם לְשֶׁנֵי עֵינַיִם: כְּדֵי שִׁיפָּה אוֹ כְּדֵי אֲחִיזָה וְשִׁיפָּה מַה שָּׁנּוֹתַן בְּעֵינָיו: אַפַּמָּא דְּכַלָּה כְּתִית וְכָל מַכָּה קְרוּיָה פָּה: מַרְשָׁא קַמָּא עֶלְיוֹן שֶׁל מַכָּה: שַׁבְּלוּל לימצ"א: לְכָתִית מְנִיחָה (לְכָתִית) עָלָיו: זֵבוּב לִצְרָעָה לְמִי שֶׁעָקְצוֹ צְרָעָה כּוֹתֵשׁ זֵבוּב וּמַנִּיחַ עָלָיו: לְחַפָּפִית מִין שְׁחִין: סְמָמִית איירא"ה בְּלַע"ז: לְעַקְרָב עֲקִיצַת עַקְרָב כּוֹתֵשׁ סְמָמִית וּמַנִּיחַ עָלָיו: וְשַׁיָּיף וּמוֹשֵׁחַ: מַפְגִּיעַ חַיָּה קְטַנָּה וְקוֹלַהּ גָּדוֹל וְשׁוֹמֵעַ וְיָרֵא שֶׁתִּהֵא בְּרִיָּה גְּדוֹלָה וּבוֹרַחַ: יַתּוּשׁ נִכְנָס לַפִּיל בְּחַטְמוֹ וְכֵן סְמָמִית לְעַקְרָב נִכְנָס לוֹ בְּאָזְנוֹ: סְנוּנִית ארונדיי"א נִכְנָסָת תַּחַת כַּנְפֵי הַנָּשֶׁר וּמְעַכְּבוֹ מִפְּרִישַׁת כְּנָפָיו: כִּלְבִית שֶׁרֶץ קָטָן וְנִכְנָס לְדָג גָּדוֹל בְּאָזְנוֹ: הַמַּבְלִיג שׁוֹד עַל עֹז הַמַּחֲזִיק שָׁדוּד עַל הַגִּבּוֹר: כֹּל חַלְלֵי עָלְמָא פֵּרוּשׁ דְּבָרִים הַנַּעֲשִׂים בְּכָל חֲלַל הָעוֹלָם: מְסַגֵּן בְּרִישׁ עָדְרָא מְהַלְּכוֹת בְּרֹאשׁ הָעֵדֶר: בְּרֵישָׁא חֲשׁוֹכָא סְתָם עִזִּים שְׁחוֹרוֹת סְתָם רְחֵלוֹת לְבָנוֹת: מְכַסְיָן בַּזָּנָב: וְהַנֵי מְגַלְיָן הָעִזִּים אֵין לָהֶם אֲלִיָּה: הָנֵי דְּמִכַּסְיָנן מִנַּיְהוּ רְחֵלִים שֶׁאֲנַחְנוּ מִתְכַּסִּין מִצַּמְרָן גַּם הֵן מְכַסּוֹת: דְּאִכְלָה כִּיסֵי קוֹצִים לְפִיכָךְ זָנְבוֹ קָצָר כְּדֵי שֶׁלֹּא יִדְבְּקוּ בָּהּ הַקּוֹצִים: וּבְעֵי לְכַרְכּוּשֵׁי בְּקֵי לְהַבְרִיחַ הַיַּתּוּשִׁין: קַמְצָא אַרְבָּה ול"נ קַמְצָא [נְמָלָה]: חִילְפֵי עֲרָבָה: וְאִי קְשָׁיָא נָדְיָא וּמִתְעַוֵּרָא וְאִם הָיְתָה קָשָׁה תְּנוּד וְתַעֲקֹר כְּשֶׁתַּכָּה בְּעֵצִים: וּמִתְעַוֵּרָא יִסְתָּמוּ עֵינֶיהָ שֶׁמַּרְאוֹת עֵינֶיהָ תְּלוּיָה בָּהּ כְּדִשְׁמוּאֵל: תִּמְרָא דְּתַרְנְגוֹלָא מְדַלְיָא לְעֵלָּא רֵיס שֶׁל עַיִן הַתַּחְתּוֹן כְּשֶׁעוֹצֵם עֵינָיו עוֹלֶה לְמַעְלָה מִן הָעֶלְיוֹן וּבְשָׁאר כָּל בְּרִיָּה הָעֶלְיוֹן שׁוֹכֵב עַל הַתַּחְתּוֹן: מְשׁוּם דְּדַיֵּר אַדְּפֵי שָׁעוֹלָה בַּלֵּילוֹת עַל הַקָּרְשִׁים וְהַקּוֹרוֹת צָרִיךְ שֶׁיַּעֲלֶה הַתַּחְתּוֹן עַל הָעֶלְיוֹן מִפְּנֵי הֶעָשָׁן שֶׁלֹּא יִכָּנֵס בְּעֵינָיו: מַתְכּוּלִיתָא דְּבָר שֶׁמַּטְבִּילִין בּוֹ כְּגוֹן כּוּתָח אוֹ שְׁאָר לְפָתָן: מַתַּי תִּכְלָה דָּא לְכְשֶׁיְּכַלֶּה מַה נַּאֲכָל ול"נ מַתַּי תִּכְלָה דָּא לְפִי שֶׁאֵינוֹ כָּלֶה עַד זְמַן אֲרֹךְ שֶׁאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא מְעַט מְעַט: בַּיְתָא בֹּא וְאֵיתֵיב שָׁדָרָךְ לָשֶׁבֶת בַּבַּיִת: בָּקְתָא בַּיִת צַר וְקָטָן: בֵּי עַקְתָא בַּיִת צָר: כּוּפְתָּא מַכְתֶּשֶׁת ל"א מִדָּה לְחִטִּין ול"נ כְּמִין גֹּלֶם עֵץ עָשׂוּי לִישִׁיבָה כְּמוֹ כִּפָּת שְׁאוֹר שֶׁיְּחַדֵּהּ לִישִׁיבָה דְּתַנְיָא בִּפְסָחִים (דף מה:): כּוֹף תֵּיב כְּפוּף אוֹתוֹ וְשֵׁב עָלָיו: לְבָנֵי לְבָנֵי בָּנַי מִתְקַיְּמִים לְדוֹרוֹת הַרְבֵּה: הוּצָא גָּדֵר קוֹצִים אוֹ לוּלָבִים: חֲצִיצָה אֵינוֹ דָּבָר קַיָּמָא אֶלָּא חֲצִיצָה בְּעַלְמָא: כּוּתָא כְּלִי חֶרֶס קָטָן: כַּזָּה כְּלוֹמַר דָּבָר מוּעָט וְקַל כְּמוֹ זֶהוּ מַהוּ חֲשׁוּב לְמֵלַאוֹתוֹ לִי מֵיעָנָךְ בְּמַתָּנָה: שׁוּטִיתָא בַּד שֶׁל הֶדֶס שֶׁמְּרַקְּדִין בּוֹ לִפְנֵי כַּלָּה: שְׁטוּתָא נִרְאֶה הַמְרַקֵּד כְּשׁוֹטֶה: מְשִׁיכְלָא סַפָּל גָּדוֹל שֶׁהַכֹּל רוֹחֲצִים יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם מְמֻנּוּ: מְשִׁכּוֹפִילְתָּא סַפָּל קָטָן וְנָאֶה: מְשִׁיא כַּלָּתָא מֵיְיחַד לַחֲשׁוּבִים כְּמוֹ כַּלָּה וְאִשָּׁה חֲשׁוּבָה לְרָחֹץ מְמֻנּוּ: אֲסְתָּא מורטיי"ר: חַסִּירְתָּא שֶׁחָסַר הַחֲקִיקָה מִבִּפְנִים: בּוּכְנָא עַלֵּי שֶׁכּוֹתְשִׁין בּוֹ: לְבוּשָׁא חֲלוּק עֶלְיוֹן שֶׁקּוֹרִין שְׂרוּק: לֹא בּוּשָׁה לְמִנַּע הַבּוּשָׁה שֶׁמְּכַסָּה כָּל הַחֲלוּקִים הַתַּחְתּוֹנִים הַקְּרוּעִים וְרָעִים: כְּגוֹלֶם שֶׁאֵין לוֹ חִתּוּךְ אַבָּרִים: גַּלְתָּא מִקְטוּרִין נָאָה: גְּלִי וְתֵיב כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב מְגַלֶּה עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עָלָיו שֶׁלֹּא יְלַכְלְכֶנּוּ וְלֹא יְשׁוּפֶנּוּ בַּקַּרְקַע וְיַשִּׁיר שֶׁעָרוֹ וְיִקְרַע וְיִבָּלֶה: בּוֹר זִינְקָא בּוֹר שֶׁאֵין לוֹ חִתּוּךְ אַבָּרִים: גַּלְתָּא מִקְטוּרִין נָאָה: גְּלִי וְתֵיב כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב מְגַלֶּה עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵשֵׁב עָלָיו שֶׁלֹּא יְלַכְלְכֶנּוּ וְלֹא יְשׁוּפֶנּוּ בַּקַּרְקַע וַיְשַׁיר שֶׁעָרוֹ וְיִקְרַע וְיִבָּלֶה: בּוֹר זִינְקָא בּוֹר שֶׁיְּבָשׁוּ מֵימָיו קוֹרִין כֵּן: נְקִי חֵסֵר מֵימָיו: סוּדְרָא דָּרְךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לַעֲטֹף סוּדָר: אַפַּדְנָא טַרְקְלִין שֶׁל מְלָכִים: אַפִּתְחָא אֶל פֶּתַח זֶה יָבֹאוּ הַכֹּל אִם לְמִשְׁפָּט אִם לְשֶׁרֵת הַמֶּלֶךְ: אֲבָר קָטָן אֶחָד מִפְּרָקֵי אֶצְבַּע קְטַנָּה: דְּגָדוֹל שֶׁל אָדָם גָּדוֹל וְהַאי קְטַן אַאֲבָר קַאֵי אִי נָמֵי אֲבָר גָּדוֹל שֶׁל קָטָן וְהַאי קְטַן אַגַּבְרָא קַאֵי וְלֹא אַאֲבָר: לֹא אֲבָר קָטָן וְקָטָן אַבַּלָּא מִלְּתָא קַאֵי אֲבָר קָטָן שֶׁל גּוּף קָטָן: דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן כו' וְהָכִי קָאָמַר כְּדֵי לְסוּף בּוֹ אֲבָר קָטָן וְקָטָן יְהֵא הַגּוּף בֶּן יוֹמוֹ וְרַבִּי נָתָן סָבַר חַד קָטָן אָמְרִינַן אוֹ הָאֲבָר אוֹ הַגּוּף אֲבָל תְּרֵי קְטַנֵּי לָא: ה"ג דְּכוּלֵּי עָלְמָא אֲבָר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ לָא:

וְלֵיתָא

מסורת הש״ס

א ברכות נג:; פסחים עה:

ב אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

ג עבודה זרה ל:

גליון הש״ס

גמ' משיא כלתא. עי' רש"י ע"ז דף נא ע"ב ד"ה דסחיפא:

תורה אור השלם

[אִם־אֶחָד הַיִּבֶּל יְקַדֵּישׁ שַׁדָּהוּ וְחִשַּׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־עֶרְכּוֹ מֵהַשָּׁה הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנִגְרַע מֵעֶרְכֶּךָ [ויקרא כז, יח]

אַרְזִים לֹא־עֲמָמֻהוּ בְּנֵי־אֱלֹהִים בְּרוֹשִׁים לֹא דָמוּ אֶל־סָעַפֹּתָיו וְעַרְמֹנִים לֹא־הָיוּ כְּפֹארָתוֹ כָּל־עֵץ בְּגַן־אֱלֹהִים לֹא־דָמָה אֵלָיו בְּיָפְיוֹ [יחזקאל לא, ח]

הֹלֵךְ צְדָקוֹת וְדֹבֵר מֵישָׁרִים מֹאֵס בְּבֶצַע מַעֲשָׁקוֹת נֹעֵר כַּפָּיו מִתְמֹךְ בַּשֹּׁחַד אֹטֵם אָזְנוֹ מִשְּׁמֹעַ דָּמִים וְעֹצֵם עֵינָיו מֵרְאוֹת בְּרָע [ישעיהו לג, טו]

הַמַּבְלִיג שֹׁד עַל־עֹז וְשֹׁד עַל־מִבְצָר יָבוֹא [עמוס ה, ט]

סוֹד יְהוָה לִירֵאָיו וּבְרִיתוֹ לְהוֹדִיעָם [תהילים כה, יד]

מסורת הש"ס

א משנה שבת

ב תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' שכן כוחלין לברקית. עי' בכורות דף לח ע"ב תוס' ד"ה וסימנך:

וְלֵיתָא לְדַרְבִּי יַנַּאי וְר' שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹ אֵבֶר קָטָן שֶׁל גָּדוֹל אוֹ דָּם וְכָל מֵינֵי מַשְׁקִין בְּרִבְיעִית בַּתּוֹסֶפְתָּא גֶּרֶס וּשְׁאָר מֵינֵי מַשְׁקִין וְכֵן נִרְאֶה דְּהָא

(א)וְלֵיתָא דְּרַבִּי יַנַּאי. וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר סָבַר: אֵבֶר קָטָן דְּגָדוֹל וְאֵבֶר גָּדוֹל דְּקָטָן בֶּן יוֹמוֹ כִּי הָדָדֵי נִינְהוּ, וְרַבִּי נָתָן סָבַר: אֵבֶר קָטָן דְּגָדוֹל אֵין, אֵבֶר גָּדוֹל דְּקָטָן בֶּן יוֹמוֹ — לָא. מַאי הֲוֵי עֲלַהּ? תֵּא שְׁמַע: דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שֶׁמָּן כְּדֵי לָסוּךְ אֵבֶר קָטָן שֶׁל קָטָן בֶּן יוֹמוֹ. מַיִם כְּדֵי לָשׁוּף בָּהֶן אֶת הַקִּילּוֹר. אָמַר אַבָּיֵי: מִכְּדֵי כָּל מִילְתָא דִּשְׁכִיחָא וְלָא שְׁכִיחָא, אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר דִּשְׁכִיחָא לְקוּלָּא. שְׁכִיחָא וּשְׁכִיחָא אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר דִּשְׁכִיחָא לְחוּמְרָא. יַיִן, שְׁתַיְיתוֹ שְׁכִיחָא דְּפוּאָתוֹ לָא שְׁכִיחָא — אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר שְׁתַיְיתוֹ דִּשְׁכִיחָא לְקוּלָּא. חָלָב, אֲכִילָתוֹ שְׁכִיחָא דְּפוּאָתוֹ לָא שְׁכִיחָא — אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר אֲכִילָתוֹ לְקוּלָּא. דְּבַשׁ, אֲכִילָתוֹ שְׁכִיחָא דְּפוּאָתוֹ שְׁכִיחָא — אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר דְּפוּאָתוֹ לְחוּמְרָא. אֶלָּא מַיִם, מִכְּדֵי שְׁתַיְיתוֹ שְׁכִיחָא דְּפוּאָתוֹ לָא שְׁכִיחָא, מַאי טַעְמָא אָזוּל רַבָּנַן בָּתַר דְּפוּאָתוֹ לְחוּמְרָא? אָמַר אַבָּיֵי: בְּגָלִילָא שָׁנוּ. רָבָא אָמַר: אַפִּילּוּ תֵּימָא בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת, כְּדִשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל שַׁקְיָנֵי מַסּוּ וּמְטַלְלֵי לְבַר מִמַּיָּא דְּמַסּוּ וְלָא מְטַלְלֵי. אי(ב)וּשְׁאָר כָּל הַמַּשְׁקִין בְּרִבְיעִית. תָּנוּ רַבָּנָן: דָּם וְכָל מֵינֵי מַשְׁקִין בְּרִבְיעִית. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: דָּם, כְּדֵי לִכְחוֹל בּוֹ עַיִן אַחַת, שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לְבַרְקִית. וּמַאי נִינְהוּ? דְּמָא דְּתַרְנוּגְלָא בְּרָא. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: דָּם כְּדֵי לִכְחוֹל בּוֹ עַיִן אַחַת, שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לְיָארוּד. וּמַאי נִינְהוּ? דְּמָא דְּכַרוּשְׁתִינָא. וְסִימָנֵיךְ: גַּוָּא לְגַוָּא, בְּרָא לְבָרָא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמוֹצִיא, אֲבָל בְּמַצְנִיעַ — כָּל שֶׁהוּא חַיָּיב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּמַצְנִיעַ, אֲבָל בְּמוֹצִיא — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא בִּרְבִיעִית. וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמוֹצִיא שׁוֹפְכִין לְרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁשִּׁיעוּרָן בִּרְבִיעִית. שׁוֹפְכִין לְמַאי חָזוּ? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְגַבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט. וְהַתָּנְיָא: טִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בָּהֶן פִּי כּוּר! לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמִיגַּבַּל, הָא דְּלָא מִיגַּבַּל — לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְגַבֵּל טִיט לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר. [ג]מַתְנִי' הַמּוֹצִיא חֵלֶב — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אוֹזֶן לַקּוּפָּה. גֶּמִי — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּלַאי לַנָּפָה וְלַכְּבָרָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לִיטּוֹל מִמֶּנּוּ מִדַּת מִנְעָל לַקָּטָן. נְיָיר — כְּדֵי לְכָתּוֹב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכְסִין. וְהַמּוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין — חַיָּיב.

נְיָיר

מָצוּי בְּתוֹךְ הַיָּשׁוּב שֶׁהוּא לְיָארוּד שֶׁהוּא שׁוֹקֵעַ בְּתוֹךְ הָעַיִן: לִבְרָא דְּמָא דְּתַרְנְגֹלֶת בְּרָא לְבַרְקִית שֶׁהִיא בּוֹלֶטֶת: בד"א דְּבָעֵינַן שֶׁעוּרָא בְּמוֹצִיא לר"ה: אֲבָל הַמַּצְנִיעַ וְהוֹצִיאוֹ חַיָּב בְּכָל שֶׁהוּא לְקַמָּה פָּרֵיךְ אַטּוּ מַצְנִיעַ לָאו מוֹצִיא הוּא: ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר בד"א דְּמִחַיַּב בְּשִׁעוּרָא זוּטָא כִּי הַאי: בְּמַצְנִיעַ בַּשִּׁעוּר הַזֶּה וְחָזַר וְהוֹצִיאוֹ: אֲבָל בְּמוֹצִיא אָדָם שֶׁלֹּא הִצְנִיעוֹ וְהוֹצִיאוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּרְבִיעִית: בְּמוֹצִיא שׁוֹפְכִין אָדָם שֶׁלֹּא הִצְנִיעָן אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא בִּרְבִיעִית דְּבְצִיר מֵהָכִי לָא חָזוּ כְּדִלְקַמָּן לְגַבֵּל טִיט: אַטּוּ מַצְנִיעַ לָאו מוֹצִיא הוּא הָלֹא אֵין מִתְחַיֵּב אֶלָּא עַל יְדֵי הוֹצָאָה: אָמַר אַבָּיֵי הָכָא בְּתַלְמִיד כְּגוֹן שׁוּלֵי דְּנָגְרֵי שֶׁאוֹמֵר לוֹ רַבּוֹ לֵךְ וּפְנֵה לִי הַמָּקוֹם: דָּבָר שֶׁחֲשׁוּב לְכָל מְחַיֵּב עָלָיו וְאַף עַל גַּב דְּלָא אַצְנְעֵיהּ רַבֵּה לְצָרְכּוֹ: דָּבָר שֶׁאֵינוֹ חֲשׁוּב לְכֹל כו' וְהָכִי קָאָמְרִי בד"א דְּבָעֵינַן שֶׁעוּרָא דְּחֻשַּׁב בְּמוֹצִיא כְּלוֹמַר בְּדָבָר שֶׁאֵין לְךָ לִילַךְ בּוֹ אֶלָּא אַחַר הוֹצָאָה שֶׁל זֶה שֶׁהַמַּחֲשָׁבָה תְּלוּיָה בָּזֶה שֶׁהוֹצִיא אֲבָל בְּמַצְנִיעַ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לְךָ לֵילֵךְ אַחַר מַחְשֶׁבֶת שֶׁל מַצְנִיעַ כְּגוֹן הַמַּצְנִיעַ כָּל שֶׁהוּא חַיָּב זֶה הַמּוֹצִיאוֹ וְרַשָּׁבָ"א אָמַרְהּ וְאַזַל לְטַעְמֵהּ דְּפִרְקִין דִּלְעֵיל דִּבְדָבָר שֶׁאֵין מַצְנִיעִין כְּמוֹהוּ וְהַכְשֵׁר לָזֶה וְהָצְנִיעוֹ נִתְחַיֵּב זֶה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה וה"ה דְּמֵצִי לְאוּקְמֵי בְּמַצְנִיעַ גּוּפֵהּ וּלְמֵימַר הָכִי בד"א בְּמוֹצִיא בְּדָבָר שֶׁלֹּא הֻצְנַע וְאֵין לְךָ לֵילֵךְ בּוֹ אֶלָּא אַחַר הוֹצָאָתוֹ שֶׁל זֶה אֲבָל אִם הָיָה זֶה מַצְנִיעַ דָּבָר זֶה מִתְּחִלָּה וְחָזַר וְהוֹצִיאוֹ חַיָּב אֶלָּא מִשּׁוּם דְּשָׁמְעִי' לִי' דְּאָמַר נְתַחַיֵּב זֶה בְּמַחְשֶׁבֶת שֶׁל זֶה אוֹקְמָא אַבַּיֵי אַפִּי' בְּאֶחָד שֶׁהוֹצִיאוֹ וכ"ש אִם הוֹצִיאוֹ הוּא עַצְמוֹ: פִּי כּוּר נָקֵב שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ הַמַּפּוּחַ וְשִׁעוּרָא זוּטָא הוּא וּמֵרַבָּיעִית חָזֵי לְגַבֵּל טוּבָא וְכֵיוָן דְּהוֹצָאַת טִיט חֲשִׁיבָא בְּכִדֵּי פִּי כּוּר בָּעֵינַן נָמֵי לְשִׁעוּרֵהּ בְּהָנָךְ דְּעָבְדֵי לְטִיט בְּכִדֵּי גִּבּוּל פִּי כּוּר: דְּמִגְבַּל כְּבָר חֲשׁוּב בְּכִדֵּי פִּי כּוּר אֲבָל זֶה שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְבַּל אֵינוֹ נִשְׁעָר בְּכָךְ לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְגַבֵּל שִׁעוּר מוּעָט כָּזֶה וְאִם בָּא לְגַבֵּל מְגַבֵּל יוֹתֵר וְעוֹשֶׂה בּוֹ דְּבָרִים אֲחֵרִים: מַתְנִי' אֵין לְקַפֵּחַ לְאַחְזָהּ בָּהּ: תְּלַאי לְתִלּוֹתוֹ בּוֹ: מִדַּת מִנְעָל לְהַרְאוֹתוֹ לְאָמָּן כְּמִדָּה זוֹ אֲנִי צָרִיךְ: נְיָר מֵעֲשָׂבִים עוֹשִׂים אוֹתוֹ: קֶשֶׁר שֶׁל מוֹכְסִין יֵשׁ לְךָ אָדָם שֶׁנּוֹתֵן הַמֶּכֶס לְרֹאשׁ הַנָּהָר בְּמָקוֹם אֶחָד אוֹ מוֹחֵל לוֹ בְּמַתָּנָה וְהוּא מוֹסֵר לוֹ חוֹתָם לְהַרְאוֹת לַמּוֹכֵס שֶׁמָּחַל לוֹ הַמֶּכֶס וְדַרְכּוֹ לִכְתֹּב בּוֹ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן גְּדוֹלוֹת מִשְּׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁלָּנוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ב:

ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' ב:

ג מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יב:

כָּל מֵינֵי מַשְׁקִין אֵינָן בְּרִבְיעִית דַּיָּין וְשָׁמָן וּדְבַשׁ וּמַיִם שֶׁעוּרָן כְּדַתְנַן בְּמָתְנִי': שֶׁכֵּן כּוֹחֲלִין לְיָארוּד אֵין נִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ דְּהַיְנוּ תְּבַלּוּל דְּבְתוֹסֶפְתָּ' קָתָנֵי בְּהָהּ מִלְתָא גּוּפָא שֶׁכּוֹחֲלִים לַחֲוָרוּר וּבִבְכוֹרוֹת (דף לח:) חֲשִׁיב תְּבַלּוּל לַחֲוָרוּר: אַטּוּ מַצְנִיעַ לָאו מוֹצִיא הוּא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְ' דְּהָוֵה מְצֵי לְמֵימַר הב"ע כְּשֶׁהִצְנִיעוֹ וְהוֹצִיאוֹ אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאִשְׁנוּיֵי בְּשֶׁלֹּא הוֹצִיאוֹ הַמַּצְנִיעַ עַצְמוֹ מִשּׁוּם דְּאָתְיָא כְּרַשְׁבָּ"א וְקָשָׁה דְּמִנַּלָן דְּאָתְיָא כְּרַשְׁבָּ"א אַדְּרַבָּה כְּרַשְׁבָּ"ג אָתְיָא דְּמֵיירֵי לְבַסּוֹף וְעוֹד דְּאַמַּאי נָקֵט בְּתַלְמִיד שא"ל רַבּוֹ אֲפִלּוּ אָדָם בְּעָלְמָא נָמֵי וְדַחַק לוֹמַר דְּלָא מְחַיֵּב רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה אֶלָּא תַּלְמִיד בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל רַבּוֹ לְכָךְ נִרְאֶה דה"פ אַטּוּ מַצְנִיעַ לָאו מוֹצִיא הוּא דְּמִדְּלָא קָתָנֵי אֲבָל הַמַּצְנִיעַ בְּכָל שֶׁהוּא דַּהֲוָה מַשְׁמַע דְּהַמַּצְנִיעַ הוּא הַמּוֹצִיא כְּדַדַּיְקִ לְעֵיל אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא הַמַּצְנִיעוֹ מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַשְׁבָּ"א אֶלָּא קָתָנֵי בְּמַצְנִיעַ מַשְׁמַע אֲפִלּוּ אֶחָד הִצְנִיעוֹ חַיָּב הַמּוֹצִיא וּלְהֵכִי קָשְׁיָא לֵיהּ אַטּוּ מַצְנִיעַ לָאו מוֹצִיא הוּא דְּהָא שׁוּם תַּנָּא לָא מְחַיֵּב אא"כ הוֹצִיאוֹ הַמַּצְנִיעַ אֶלָּא רַשְׁבָּ"א לְבַדּוֹ וּמַתְנִיתִין דְּכֹלָּל גְּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת עה:) דְּהַמַּצְנִיעַ דְּלָא כְּוָתֵהּ וּמְשַׁנֵּי בְּתַלְמִיד שֶׁאָמַר לוֹ רַבּוֹ דכה"ג כ"ע מוֹדוּ שֶׁהַתַּלְמִיד עוֹשֶׂה הַכֹּל לְדַעַת רַבּוֹ: שׁוֹפְכִין לְמַאי חָזוּ דַּוְקָא אַבַּרַיְתָא קָא בָּעֵי וְכֵן מַשְׁמַע לְקַמָּן (שַׁבָּת דף עט.) דְּאָמַר וְהָא טִיט דְּמַקְמֵי דְּלִגְבְּלֵהּ תַּנָּא מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמוֹצִיא שׁוֹפְכִין כו' וְהָוֵינַן בַּהּ שׁוֹפְכִין לְמַאי חָזוּ מַשְׁמַע דְּמַתְנִי' אִתְּיָא שֶׁשִּׁיר וְגַרְא' לר"י דְּהַיְנוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּשׁוֹפְכִין דְּמַתְנִיתִין אַכָּא לְמֵימַר דַּחֲזוּ לְכַמָּה דְּבָרִים לְרַחֵץ בָּהֶם כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת דְּלָא מְאִיסֵי כַּלֵּי הַאי אֶלָּא שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁתִיָּה אֲבָל הָכָא דַּוְמָיָא דְּדָם קָתָנֵי דְּמַאִיסִי טוּבָא וּלְכָךְ בָּעֵי לְמַאי חָזוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ י:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טו:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טו:
ד מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טו:

רָבָב פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שָׁמֵן אוֹ שֶׁמֶן וע"כ אֵינוֹ שֶׁמֶן דְּשֶׁמֶן נָתְנוּ בּוֹ חֲכָמִים שִׁעוּר נֵיר מַחוּק שׁוּב אֵינוֹ רָאוּי לִכְתֹּב לְפִיכָךְ צָרִיךְ שִׁעוּר גָּדוֹל לִכְרֹךְ ע"פ צָלוֹחִית: **נָיֵיר מָחוּק** — כְּדֵי לִכְרוֹךְ עַל צָלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פִּלְיֵיטוֹן. **עוֹר** — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ. דּוּכְסוּסְטוֹס — כְּדֵי לִכְתֹּב מְזוּזָה. **קְלָף** — כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִילִּין, שֶׁהִיא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל". דְּיוֹ — כְּדֵי לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. (א)**כְּחוֹל** — כְּדֵי לִכְחוֹל עַיִן אַחַת. דָּבָק — כְּדֵי לִיתֵּן בְּרֹאשׁ הַשִּׁפְשָׁף. **וָפֶת וְגַפְרִית** — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נָקָב. **שַׁעֲוָה** — כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי נָקָב קָטָן. **חַרְסִית** — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּיטְפּוּט. **סוּבִּין** — כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. **סִיד** — כְּדֵי לָסוּד קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כִּלְכּוּל. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּדֵי לָסוּד אוּנְדְּפֵי. (ב)**גְּמָ'** חֶבֶל נָמֵי לִיחַיֵּיב כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תְּלַאי לַנָּפָה וְלַכְּבָרָה! כֵּיוָן דְּחָרִיק בְּמָנָא לָא עָבְדִי אִינָשֵׁי. תָּנוּ רַבָּנָן: הוּצִין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אוֹזֶן לְסַל כְּפִיפָה מִצָּרִית. סִיב — אֲחֵרִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי מַשְׁפֵּךְ קָטָן לְסַנֵּן אֶת הַיַּיִן. **רָבָב** — כְּדֵי לָסוּד תַּחַת אֶסְפּוֹגִית קְטַנָּה. וְכַמָּה שִׁיעוּרָהּ? — כְּסֶלַע. וְהָתַנְיָא כִּגְרוֹגֶרֶת! אִידֵּי וְאִידֵּי חַד שִׁיעוּרָא הוּא. מוֹכִין כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כַּדּוּר קְטַנָּה, וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? — כֶּאֱגוֹז. (ג)**נָיֵיר** — כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכְסִין. תָּנָא: כַּמָּה קֶשֶׁר מוֹכְסִין? שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין. וּרְמִינְהוּ: הַמּוֹצִיא נְיֵיר חָלָק, אִם יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי לִכְתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת — חַיָּיב, וְאִם לָאו — פָּטוּר. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מַאי שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת? שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין. רָבָא אָמַר: שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת דִּידַן וּבֵית אַחֵיזָה, דְּהַיְינוּ קֶשֶׁר מוֹכְסִין. (ד)מֵיתִיבִי: הַמּוֹצִיא נְיֵיר מָחוּק וּשְׁטָר פָּרוּעַ, אִם יֵשׁ בַּלּוֹבָן שֶׁלּוֹ כְּדֵי לִכְתּוֹב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, אוֹ בְּכוּלּוֹ כְּדֵי לִכְרוֹךְ עַל פִּי צָלוֹחִית קְטַנָּה שֶׁל פִּלְיֵיטוֹן — חַיָּיב, וְאִם לָאו — פָּטוּר. בִּשְׁלָמָא לְרַב שֵׁשֶׁת דְּאָמַר מַאי "שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת", שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁל קֶשֶׁר מוֹכְסִין — שַׁפִּיר. אֶלָּא לְרָבָא דְּאָמַר שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת דִּידַן וּבֵית אַחֵיזָה, דְּהַיְינוּ קֶשֶׁר מוֹכְסִין — הָכָא בֵּית אַחֵיזָה לָא צְרִיךְ! קַשְׁיָא. (ה)תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא קֶשֶׁר מוֹכְסִין, עַד שֶׁלֹּא הֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס — חַיָּיב. מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס — פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁהֶרְאָהוּ לַמּוֹכֵס חַיָּיב מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר אַבָּיֵי: אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דָּהִיטֵי מוֹכְסָא. רָבָא אָמַר: מוֹכֵס גָּדוֹל וּמוֹכֵס קָטָן אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. רַב אָשֵׁי אָמַר: חַד מוֹכֵס אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ לְהַרְאוֹת לְמוֹכֵס שֵׁנִי, דְּאָמַר לֵיהּ: חֲזִי, גַּבְרָא דְּמוֹכֵס אָנָא. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא שְׁטַר חוֹב, עַד שֶׁלֹּא פָּרָעוֹ — חַיָּיב, מִשֶּׁפָּרָעוֹ — פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מִשֶּׁפָּרָעוֹ — חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר רַב יוֹסֵף: אָסוּר לְשַׁהוֹת שְׁטַר פָּרוּעַ אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. רַבָּנַן סָבְרִי: אָסוּר לְשַׁהוֹת שְׁטַר פָּרוּעַ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: מוּתָּר לְשַׁהוֹת שְׁטַר פָּרוּעַ. (ו)אַבָּיֵי אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא אָסוּר לְשַׁהוֹת שְׁטַר פָּרוּעַ, וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? — כְּדֵי לִכְתּוֹב בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּימוֹ קָמִיפַלְגִי: תַּנָּא קַמָּא סָבַר מוּדָּה בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּימוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר מוּדָּה בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ — אֵין צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ. וּמַאי "עַד שֶׁלֹּא פָּרָעוֹ" ו"מִשֶּׁפָּרָעוֹ"?

עַד

מסורת הש״ס

א לקמן פ.; תוספתא שבת
ב תוספתא שבת
ג תוספתא שבת
ד תוספתא שבת
ה בבא בתרא קנד.; בבא מציעא ז.; בבא מציעא עב.; בבא בתרא קע.; כתובות יט.

גליון הש״ס

גמ' רבנן סבר אסור לשהות. ק"ל הא חזי ליה למחוק השטר ויהיה מותר להשהותו לצורך ע"פ צלוחיתו וצ"ע:

הִלְכָךְ מַלְוֶה לֹא מַשְׁהֵי לֵיהּ לְצוּר ע"פ צָלוֹחִיתוֹ מִשּׁוּם אִסּוּר וְלוֶה נָמֵי לֹא מַשְׁהֵי לֵיהּ שְׁמָא יָבֹא לִידֵי מַלְוֶה וְיַחֲזֹר וְיִתְבָּעֲנוּ: מַתִּיר הִלְכָךְ כִּי הוֹצִיאוֹ מִלְוֶה חַיָּיב דְּצָרִיךְ לוֹ לְכָרְךְ ע"פ צָלוֹחִית: בְּמוּדָּה בִּשְׁטָר שֶׁכָּתְבוּ הִלְוָה מוּדָּה שֶׁכָּתְבוּ שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּימוֹ וְלוֹמַר לֹא פָּרַעְתִּי וְכָל כַּמָּה דְּלָא אָמַר הָכִי לְאוֹ שְׁטָרָא הוּא אִי לְאוֹ מַשְׁכַּח סָהֲדֵי לְהַכִּיר הַחֲתִימָה דְּמַאן קָא מְשַׁוֵּי לֵיהּ שְׁטָרָא לְוֶה דְּאָמַר כְּתַבְתִּיו לְוֶה נָמֵי הָא קָאָמַר פָּרַעְתִּי הָפָה שֶׁאָסַר הוּא הָפָה שֶׁהִתִּיר הִלְכָךְ מִשֶּׁפָּרָעוֹ כְּלוֹמַר מִשֶּׁיֹּאמַר פָּרַעְתִּי פָּטוּר דְּלָא צָרִיךְ לֵיהּ וְר' יְהוּדָה סָבַר אֵין צָרִיךְ לְקַיְּימוֹ דְּכֵיוָן דְּמוֹדֶה שֶׁכָּתְבוּ וְלוֶה בּוֹ הֲרֵי הוּא כְּאִלּוּ קִיְּימוּהוּ וְגוֹבֶה בּוֹ כ"ז שֶׁמּוֹצִיאוֹ:

עַד שֶׁיֹּאמַר לֹוֶה "פָּרַעְתִּי" וְ"לֹא פָּרַעְתִּי". רָבָא אָמַר: דְּכוּלֵּי עָלְמָא מוֹדֶה בִּשְׁטָר שֶׁכְּתָבוֹ — שֶׁצָּרִיךְ לְקַיְּימוֹ, וְהָכָא בְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר קָמִיפַּלְגִי: תַּנָּא קַמָּא סָבַר כּוֹתְבִין שׁוֹבָר, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבָר. רַב אָשֵׁי אָמַר: מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְהַרְאוֹתוֹ לְבַעַל חוֹב שֵׁנִי, דְּאָמַר לֵיהּ: חֲזִי, גַּבְרָא דְּפָרַע אֲנָא. [א]עוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כּוּ׳. בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: הַמּוֹצִיא עוֹר, בְּכַמָּה? אֲמַר לֵיהּ: כְּדִתְנַן: עוֹר כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ. [הַמְעַבְּדוֹ, בְּכַמָּה? אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁנָא.] לְעַבְּדוֹ בְּכַמָּה? אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁנָא. (א)וּמְנָא תֵּימְרָא? — כְּדִתְנַן: הַמְלַבֵּן וְהַמְנַפֵּץ וְהַצּוֹבֵעַ וְהַטּוֹוֶה — שִׁיעוּרוֹ כִּמְלֹא רוֹחַב הַסִּיט כָּפוּל. וְהָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין — שִׁיעוּרוֹ כִּמְלֹא רוֹחַב הַסִּיט כָּפוּל. אַלְמָא: כֵּיוָן דִּלְטְוָיֵיהּ קָאֵי — שִׁיעוּרוֹ כְּטָווּי. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דִּלְעַבְּדוֹ קָאֵי — שִׁיעוּרוֹ כִּמְעוּבָּד. וְשֶׁלֹּא לְעַבְּדוֹ, בְּכַמָּה? אֲמַר לֵיהּ: לָא שְׁנָא. (ב)וְלָא שָׁנֵי בֵּין מְעוּבָּד לְשֶׁאֵינוֹ מְעוּבָּד? אֵיתִיבֵיהּ: הַמּוֹצִיא סַמָּנִין שְׁרוּיִן, כְּדֵי לִצְבּוֹעַ בָּהֶן דּוּגְמָא לְאִירָא. וְאִילּוּ בְּסַמָּנִין שֶׁאֵינָן שְׁרוּיִן תְּנַן: קְלִיפֵּי אֱגוֹזִים וּקְלִיפֵּי רִמּוֹנִין, סְטֵיס וּפוּאָה, כְּדֵי לִצְבּוֹעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן [לְפִי] סְבָכָה! הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לִשְׁרוֹת סַמָּנִין לִצְבּוֹעַ בָּהֶן דּוּגְמָא לְאִירָא. (ג)וַהֲרֵי זֶרְעוֹנֵי גִּינָּה, דְּמִקַּמֵּי דְּזַרְעִינְהוּ תְּנַן: זֶרְעוֹנֵי גִּינָּה פָּחוֹת מִכִּגְרוֹגֶרֶת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה. וְאִילּוּ בָּתַר דְּזַרְעִינְהוּ תְּנַן: זֶבֶל וְחוֹל הַדַּק כְּדֵי לְזַבֵּל בּוֹ קֶלַח שֶׁל כְּרוּב, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרֵישָׁא! — הָא אִיתְּמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב פָּפָּא: הָא דִּזְרִיעַ, הָא דְּלָא זְרִיעַ — לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְהוֹצִיא נִימָא אַחַת לִזְרִיעָה. וַהֲרֵי טִיט, דְּמִקַּמֵּי דְּלִיגַבְּלֵיהּ תַּנְיָא: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּמוֹצִיא שׁוֹפְכִין לִרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁשִּׁיעוּרָן בִּרְבִיעִית, וְהָוֵינַן [בַּהּ] שׁוֹפְכִין לְמַאי חֲזוּ? וְאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: לְגַבֵּל בָּהֶן אֶת הַטִּיט, וְאִילּוּ בָּתַר דְּגַבְלֵיהּ תַּנְיָא: טִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת (בָּהֶן) פִּי כוּר! הָתָם נָמֵי כְּדַאֲמַרַן: לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ (בָּהֶן) לְגַבֵּל אֶת הַטִּיט לַעֲשׂוֹת בּוֹ פִּי כוּר. ב(ד)תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַמֵּי מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: שְׁלֹשָׁה עוֹרוֹת הֵן: מַצָּה, וְחִיפָּה, וְדִיפְתְּרָא. מַצָּה — כְּמַשְׁמָעוֹ, דְּלָא מְלִיחַ וּדְלָא קְמִיחַ וּדְלָא עֲפִיץ. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? תָּנֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יְהוּדָה: כְּדֵי לָצוּר בּוֹ מִשְׁקוֹלֶת קְטַנָּה. וְכַמָּה? אָמַר אַבָּיֵי: רִיבְעָא דְּרִיבְעָא דְּפוּמְבְּדִיתָא. חִיפָּה — דִּמְלִיחַ וְלָא קְמִיחַ וְלָא עֲפִיץ. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? כְּדִתְנַן: עוֹר — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קָמֵיעַ. דִּיפְתְּרָא — דִּמְלִיחַ וּקְמִיחַ וְלָא עֲפִיץ וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? — כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו אֶת הַגֵּט. קָתָנֵי מִיהַת, כְּדֵי לָצוּר בּוֹ מִשְׁקוֹלֶת קְטַנָּה, וְאָמַר אַבָּיֵי: רִיבְעָא דְּרִיבְעָא דְּפוּמְבְּדִיתָא! הָתָם בְּבִישׁוּלָא. גד(ה)וְהָתְנַן: הַבֶּגֶד — שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לַמִּדְרָס, הַשַּׂק — אַרְבָּעָה עַל אַרְבָּעָה, הָעוֹר — חֲמִשָּׁה עַל חֲמִשָּׁה, מַפָּץ — שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה, בֵּין לַמִּדְרָס בֵּין לַמֵּת. וְתָאנֵי עֲלַהּ הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק וְהָעוֹר — כְּשִׁיעוּר לַטּוּמְאָה כָּךְ שִׁיעוּר לַהוֹצָאָה! הָהוּא בְּקוּרְטוּבְלָא.

קְלָף

עַד שֶׁיֹּאמַר פָּרַעְתִּי וְלֹא פָּרַעְתִּי כְּלוֹמַר עַד שֶׁלֹּא אָמַר פָּרַעְתִּי חַיָּב מִשֶּׁאָמַר פָּרַעְתִּי פָּטוּר דְּבָטֵל לֵיהּ: דְּכֻלֵּי עָלְמָא צָרִיךְ לְקַיְּמוֹ וְהָכָא בִּפְרָעוֹ וְלֹא פְּרָעוֹ מַמָּשׁ קָאָמַר וּבִשְׁטָר מְקֻיָּם וּדְכוּלֵּי עָלְמָא אָסוּר לְשַׁהוֹת שְׁטָר פָּרוּעַ: וְהָכָא בְּכוֹתְבִין שׁוֹבֵר קָא מִפַּלְגִי יֵשׁ גּוֹרְסִין ת"ק סָבַר אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבָר עַל שְׁטָר פָּרוּעַ שֶׁאַתָּה מַצְרִיכוֹ לִשְׁמוֹר שׁוֹבְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים אֶלָּא מַחֲזִיר לוֹ וְשׂוֹרְפוֹ וְאָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר וְעַל יְדֵי שׁוֹבֵר מֻתָּר לְשַׁהוֹת שְׁטָר פָּרוּעַ לָצוּר ע"פ צְלוֹחִיתוֹ וְלֹא הִיא חֲדָא דְּכֵיוָן דְּאָסוּר לְשְׁהוֹת שְׁטָר פָּרוּעַ אֲפִי' עַל יְדֵי שׁוֹבֵר נָמֵי אָסוּר לְהַשְׁהוֹתוֹ שֶׁמָּא יֹאבַד הַשּׁוֹבֵר וְזֶה חוֹזֵר וְגוֹבֶה בּוֹ וְעוֹד לְרַבִּי יְהוּדָה אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר שֶׁמְּעִינַן לֵהּ בְּבָבָא בָּתְרָא (דַּף קעו:) דִּתְנַן מִי שֶׁפָּרַע מִקְצָת חוֹבוֹ ר' יְהוּדָה אוֹמֵר יַחְלִיף רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר יִכְתֹּב שׁוֹבָר וה"ג ת"ק סָבַר כּוֹתְבִים שׁוֹבֵר וְהָכִי קָאָמַר מִשֶּׁפְּרָעוֹ לֹוֶה וְהוֹצִיאוֹ מַלְוֶה בְּשַׁבָּת פָּטוּר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ וְאִי אָמְרַתְּ כֵּיוָן דְּרָאוּי לָצֹר ע"פ צְלוֹחִיתוֹ הוּא דְּבָעֵי אַהֲדוּרֵי לַלֹּוֶה לָא מַשְׁהֵי לֵיהּ שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי מַלְוֶה וְיַחֲזֹר וְיִתְבָּעֶנּוּ וְאִי נָמֵי לָא מַהְדַּר לֵיהּ מַלְוֶה לֹא אִכְפַּת לֵיהּ לַלֹּוֶה דְּמַלְוֶה כְּתַב לֵיהּ לַלֹּוֶה שׁוֹבֵר עִלָּוֵהּ וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר אֵין כּוֹתְבִין שׁוֹבָר הִלְכָּךְ צָרִיךְ הוּא הַמַּלְוֶה דְּבָעֵי אַהֲדוּרֵי וְאִי לָא מַהְדַּר לֵיהּ חוֹזֵר וְתוֹבְעוֹ לוֹ מַה שֶּׁפְּרָעוֹ דְּלָא סַגִּי לֵיהּ בְּשׁוֹבֵר דְּצָרִיךְ לְשָׁמְרוֹ מִן הָעַכְבָּרִים: רַב אַשִׁי אָמַר פְּלִגְתַּיְהוּ כְּשֶׁהוֹצִיאוֹ לֹוֶה הוּא וּמַה הוּא צָרִיךְ לוֹ דְּקָאָמַר וַדַּאי לֹא לָצוּר דְּמִשּׁוּם סְתִימַת פִּי צְלוֹחִית לָא מַשְׁהֵי לֵיהּ שֶׁמָּא יָבֹא לְיַד הַמַּלְוֶה אֶלָּא מַשְׁהֵי לֵיהּ לְהַרְאוֹתוֹ לִשְׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת וּלְהִתְהַלֵּל שֶׁהוּא פּוֹרֵעַ חוֹבוֹתָיו: הַמּוֹצִיא עוֹר בְּכַמָּה מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִבְעֵי מִנֵּהּ הָנָךְ בַּעְיֵי אַחֲרָנְיָיתָא בְּעָא מִנֵּהּ הָא וְאַף עַל גַּב דְּמַתְנִי' הִיא: לְעֶבֶד עוֹר הָעוֹמֵד לְעַבְדוֹ וַעֲדַיִן לֹא עַבְדוֹ בְּכַמָּה שִׁעוּר הוֹצָאָתוֹ: הַמַּלְבֵּן צֶמֶר: סִיט כְּדֵי הֶפְרֵשׁ אֶצְבַּע מֵהָאַמָּה: כָּפוּל שְׁנֵי סִיטִין: אַלְמָא כֵּיוָן דִּמְנַפֵּץ וּמְלַבֵּן לְטְוִיָּה קָאֵי שִׁעוּרֵהּ כִּטְוִיָּה: שֶׁלֹּא לְעָבְדוֹ אֵינוֹ עוֹמֵד לְעֶבֶד: דֻּגְמָא כְּלוֹמַר מְעַט כְּעֵין שֶׁמַּרְאִין לְדוּגְמָא לוֹמַר רוֹצֶה אַתָּה בָּזֶה: לְאִירָא וְהוּא כַּשִּׁעוּר הַצָּרִיךְ לְאִירָא שֶׁל גַּרְדִּי לִסְתֹּם פִּי קָנֶה שֶׁפַּקְעִית הָעֵרֶב נְתוּנָה בּוֹ: קְלִפֵּי אֱגוֹזִים קְלִפָּה לַחָה שֶׁעַל קְלִפֵּי הָאֱגוֹז: סְטִיס וְישׁוּדָא: פּוּאָה וורנצ"א: פִּי סְבָכָה קופ"א נוֹתְנִין בֶּגֶד בְּאֶמְצָעִיתָהּ וְהַאי שִׁעוּרָא נְפִישׁ: שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ כו' וְאִם בָּא לִשְׁרוֹתָהּ שׁוֹרֶה כְּדֵי פִּי סְבָכָה אֲבָל עוֹר טוֹרֵחַ אָדָם לְעֶבֶד כְּדֵי קָמֵעַ וּמְעֻבָּד נָמֵי פָּחוֹת מִכְּדֵי קָמֵעַ לָא חָשִׁיב: חֲמִשָּׁה גַּרְעִינִין: וְאִלּוּ בָּתַר דְּזַרְעִינְהוּ תְּנַן דְּקֶלַח אֶחָד חָשׁוּב: כְּרֵישָׁא קַפְלוֹט: הָא אִתְמַר עֲלַהּ לְקַמָּן בְּפֶרֶק רַבִּי עֲקִיבָא מְתָרֵץ לָהּ רַב פָּפָּא הָכִי: נִימָא גַּרְעִינִין: מַצָּה כְּמַשְׁמָעוֹ שֶׁאֵין לָהּ שׁוּם תִּקּוּן: קְמִיחַ מַשְׁהִין אוֹתוֹ בְּקֶמַח וּמַיִם: עֲפִיץ מְתַקְּנִין אוֹתוֹ בִּשְׁחִיקַת עֲפָצִים כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין כָּאן בִּשְׁחִיקַת קְלִפַּת אֶרֶז שֶׁקּוֹרִין טֶנָא: וְכַמָּה שִׁעוּרוֹ לְהוֹצָאַת שַׁבָּת: רִבְעָא דְּרִבְעָא דְּפוּמְבְּדִיתָא רֹבַע לִטְרָא שֶׁל פּוּמְבְּדִיתָא דֶּרֶךְ הַסּוֹחֲרִים לָצוּר מִשְׁקֹלֶת שֶׁל עוֹפֶרֶת כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפָּחֵת לְפִי שֶׁהַמַּתֶּכֶת נִשְׁחֶקֶת תָּמִיד וְנִפְחַת מֵאֵלָיו: קָמֵעַ בְּצִיר שִׁעוּרֵהּ מִכְּדֵי לָצוּר מִשְׁקֹלֶת: לִכְתֹּב גֵּט וּתְנַן (גִּטִּין דַּף פה.) גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט הֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם וּשְׁמוֹ וּשְׁמָהּ וְהָעֵדִים וְהַזְּמַן וְשִׁעוּר זֶה קָטָן מִכֻּלָּן: וְקָתָנֵי מִיהַת כו' אַלְמָא שִׁעוּר דְּאֵין מְעֻבָּד נְפִישׁ: בְּבִשּׁוּלָא לַח כְּמוֹ שֶׁהֻפְשַׁט קָרֵי בִּשּׁוּלָא לְשׁוֹן בִּשּׁוּל שֶׁהוּא לַח דְּאַכַּתִּי לָא חֲזִי לְעִבּוּד אֲבָל יָבֵשׁ חֲזִי לְעִבּוּד וְכֵיוָן דַּחֲזֵי לְעִבּוּד הָוֵי כִּמְעֻבָּד: שְׁלֹשָׁה עַל שְׁלֹשָׁה לְטֻמְאַת מִדְרָס אֲבָל לְמַגָּע שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְהֵן אֶצְבָּעוֹת: כָּךְ שִׁעוּר לְהוֹצָאַת שַׁבָּת אַלְמָא שֶׁאֵין מְעֻבָּד חֲמִשָּׁה טְפָחִים בָּעֵינַן וּמַתְנִיתִין מוּקֵי בִּמְעֻבָּד: בְּקֻרְטַבְלָא מְבֻשָּׁלוֹ בְּרוֹתְחִין וּמִתְקַשֶּׁה לֵישֵׁב עָלָיו וּלְכַסּוֹת דְּלוּבְקָאוֹת שֶׁקּוֹרִין פּוּשְׁדְּטוּויי"ל וּמִטּוֹת וְלַעֲשׂוֹתוֹ שֻׁלְחָן:

ת"ק סָבַר כּוֹתְבִין שׁוֹבֵר וּמַיְרֵי שֶׁכְּבָר יֵשׁ לוֹ שׁוֹבֵר וּלְכָךְ מִשֶּׁפָּרַע פָּטוּר דְּאֵין זָקוּק לְהַחֲזִיר הַשְּׁטָר וּמִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מַשְׁמַע שֶׁעֲדַיִן לֹא נִכְתַּב הַשּׁוֹבֵר וְקָשֶׁה דַּהֲרֵי צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לַלֹּוֶה שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לִכְתֹּב שׁוֹבֵר: חֲזִי דְּגַבְרָא דְּפָרַע אֲנָא כְּרַב אַשִׁי תַּנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא דִּמְכִילְתִּין ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף הַמּוֹצִיא שְׁטָר פָּרוּעַ כָּל שֶׁהוּא חַיָּב מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁמְּרוֹ לְבַעַל חוֹב וְלִשְׁאָר אָמוֹרָאֵי קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א: אַלְמָא כֵּוָן דִּלְטְוִיָּה קָאֵי הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט כֵּיוָן דִּלַאֲרִיגָה קָאֵי שֶׁהוּא רָחוֹק יוֹתֵר אֶלָּא שֶׁמָּא לָאו כֻּלְּהוּ קָיְמִי לַאֲרִיגָה: כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו אֶת הַגֵּט סְבִירָא לֵהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר עֵדֵי מְסִירָה כָּרְתֵי דִּלְּר' מֵאִיר אֵין כּוֹתְבִין עַל הַדִּפְתְּרָא דִּתְנַן בְּגִטִּין (דַּף כא:) אֵין כּוֹתְבִין עַל נְיָר מָחוּק וְעַל הַדִּפְתְּרָא וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין וְאָמַר בגמ' מַאן חֲכָמִים ר' אֱלִיעֶזֶר וּבְחִנָּם פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּשִׁעוּר גֵּט קָטָן מִכֻּלָּן דְּהָא אַשְׁכְּחַן דִּקְלָף כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִלִּין וּנְיָר דְּגָרַע טְפֵי שִׁעוּרוֹ לִכְתֹּב עָלָיו קֶשֶׁר מוֹכְסִין וְטַעְמָא דִּקְלָף שֶׁהוּא חָשׁוּב אֵין מַצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקֶשֶׁר מוֹכְסִין וְכֵן יֵשׁ לְפָרֵשׁ כָּאן: וְקָתָנֵי מִיהָא כְּדֵי לָצוּר וְאָמַר אַבַּיֵי קָשֶׁה לר"י דְּלָא הֲוָה לֵיהּ לַאֲתוּיֵי מִלְּתָא דְּאַבַּיֵי הָכָא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ ה:
ב מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ יד:
ג מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ יג:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ יד:

מסורת הש״ס

א משנה שבת; לקמן קה:
ב לקמן פט:; משנה שבת
ג לקמן פ:; לקמן צ:; משנה שבת
ד גיטין כב.
ה סוכה יז:; משנה כלים; לעיל עו.

גליון הש״ס

גמ' כדי לצור בו משקולת קטנה. עיין בב"ב פט ע"א תוס' ד"ה ולא בצל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טו:
ב טוש״ע או״ח סי׳ לב סעי׳ ז:
ג מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ח, סמג עשין כב:
ד טוש״ע או״ח סי׳ לב סעי׳ ז:
ה מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ח, סמג עשין כב:
ו טוש״ע יו״ד סי׳ רצ סעי׳ א:
ז מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ט, סמג עשין כח:
ח מיי׳ פה׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ א:
ט טוש״ע יו״ד סי׳ רפח סעי׳ ו:
י מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ט, סמג עשין כג:

מסורת הש״ס

א משנה ידים
ב מנחות לב.
ג משנה קינים
ד מנחות לב.

קְלָף וְדוֹכְסוֹסְטוֹס כו' גְּוִיל הוּא עוֹר שֶׁלֶם אֶלָּא שֶׁהִשְׁחִירוּ הַשֵּׂעָר וְהֵינוּ דְּאָמַר דּוֹכְסוֹסְטוֹס קְלָף שֶׁנִּטְלָה קְלִפָּתוֹ הָעֶלְיוֹנָה: מְזוּזָה שֶׁמַּע וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ:

בְּרֵישׁ בָּבָא בְּתְרָא (דף ג.) גְּוִיל אַבְנֵי דְּלָא מְשַׁפְּיָן אַלְמָא שְׁאֵינוֹ מְתֻקָּן קְרֵי גְּוִיל וּכְשֶׁחוֹלְקִין אוֹתוֹ לְשָׁנִים אוֹתוֹ שֶׁכְּלַפֵּי שֵׂעָר קְרוּי קְלָף וּכְלַפֵּי בָּשָׂר הוּא דּוֹכְסוֹסְטוֹס וְאוֹמֵר ר"ת דִּבְלָשׁוֹן יָוָן קוֹרִין לְבָשָׂר סוּסְטוֹס וְדוּחַ פִּי' מָקוֹם כְּמוֹ דּוּחַ פָּלָן לְכָךְ קְרֵי לַהּ דּוֹכְסוֹסְטוֹס וּמְזוּזוֹת לְצַד בָּשָׂר וּדְלֹא כְּאוֹמֵר שֶׁקְּלָפִים שֶׁלָּנוּ הֵם דּוֹכְסוֹסְטוֹס לְפִי שְׁמְגָרְרִין הָאֻמָּנִין הַמְתַקְּנִים אוֹתָן קְלִפָּתָן הָעֶלְיוֹנָה וְנִשְׁאַר הַדּוֹכְסוֹסְטוֹס דא"כ הֵיאַךְ כּוֹתְבִין עֲלֵיהֶם תְּפִלִּין דְּמִסְקִינַן הָכָא דִּתְפִלִּין דַּוְקָא עַל הַקְּלָף וי"מ דְּקְלָף וְדוֹכְסוֹסְטוֹס אֵינָם מְעֻפָּצִים וְקָשֶׁה דא"כ פְּסוּל לִכְתֹּב עֲלֵיהֶן ס"ת וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת דְּבָעֵינַן סֵפֶר וּלְהָכִי פְּסִיל בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דף יט: וְשָׁם) לִכְתֹּב מְגִלָּה עַל הַדִּפְתְּרָא מִשּׁוּם דְּנִקְרֵאת סֵפֶר וּלְקַמָּן מַשְׁמַע דִּכְשֵׁרִין וא"ת קְלָפִים שֶׁלָּנוּ דְּלָא עֻפְּיָצָן הֵיכִי מִתַּכְשְׁרִי וְאוֹמֵר ר"ת דְּתִקּוּן שֶׁלָּנוּ חֲשִׁיב כְּעֻפּוּץ וְכֵן מַשְׁמַע בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת לח:) דְּקַאֲמַר קְרַע הַבָּא בְּבֹ' יִתְפֹּר בַּג' אַל יִתְפֹּר בַּד' אֵל יִתְפֹּר וְלֹא פְּלִיגִי הָא דַּעֻפְּיָצָן הָא דְּלָא עֻפְּיָצָן אַלְמָא ס"ת כָּשֵׁר בְּלֹא עֻפְּיָץ וְהֵינוּ בְּתִקּוּן טוֹב כְּשֶׁלָּנוּ ובפ"ק דְּגִטִּין (דף יא.) גַּבֵּי שְׁטָר וְהָא בָּעֵינַן דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִזָּדֵיף וּמְשָׁנֵי דַּעֻפְּיָצָן מַשְׁמַע דְּאִי לָא עֻפְּיָצָן יָכוֹל לְהִזָּדֵיף וּפְסוּל וַאֲנַן סָהֲדֵי דְּשָׁלָּנוּ אֵינוֹ יָכוֹל לְהִזָּדֵיף אַלְמָא חָשׁוּב כְּעֻפְּיָץ:

וְהָא מְדַקְתָּנֵי סֵיפָא כו' הָנֵי לְמִפְרַךְ לְמִפְרָךְ בָּרַיְתָא גּוּפָא רֵישָׁא לְסֵיפָא וּמַשְׁמַע דְּאַמַּתְנִי' מַהְדַּר לְפָרוּכֵי וְאוֹמֵר ר"י דְּכֵן מְצִינוּ בְּהַמַּקְדִּיד (ב"מ דף לז.) גַּבֵּי וְרַמֵּי גָּזֵל אַגָּזֵל כו' דְּבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן מִמַּאי דְּמַתְנִי' ר' טַרְפוֹן הִיא מְדַקְתָנֵי עֲלָהּ דְּהַהִיא כו' וְהָוֶה מְצִי לְמִפְרַךְ הָנְהוּ תַּרְתֵּי אַהֲדָדֵי וּפָרִיךְ אַמַּתְנִיתִין דְּהַמַּקְדִּיד: תָּנַן קְלָף כְּדֵי לִכְתֹּב עָלָיו כו' אֵין לְפָרֵשׁ דְּהַכִי פָּרִיךְ מִדְּנָקֵט קְלָף מִכְּלָל דְּדוֹכְסוֹסְטוֹס לֹא דא"כ לְעֵיל דְּמִשְׁנֵי מַאי מְזוּזָה שֶׁבַּתְּפִלִּין אַכְּתֵי תִּקְשֶׁה לַיהּ מַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי קְלָף וּמַשְׁמַע וְלֹא דּוֹכְסוֹסְטוֹס וּבְרַיְתָא

(א)קְלָף כְּדֵי לִכְתֹּוב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה. וּרְמִינְהוּ, קְלָף וְדוֹכְסוֹסְטוֹס כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו מְזוּזָה! מַאי "מְזוּזָה" — מְזוּזָה שֶׁבַּתְּפִילִּין. וְקָרֵי לְהוּ לִתְפִילִּין "מְזוּזָה"? אִין, וְהָתַנְיָא: רְצוּעוֹת תְּפִילִּין עִם הַתְּפִילִּין מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם, בִּפְנֵי עַצְמָן — אֵין מְטַמְּאוֹת אֶת הַיָּדַיִם. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן: הַנּוֹגֵעַ בָּרְצוּעָה — טָהוֹר, עַד שֶׁיִּגַּע בַּקְּצִיצָה. רַבִּי זַכַּאי מְשָׁמוֹ אוֹמֵר: טָהוֹר עַד שֶׁיִּגַּע בַּמְּזוּזָה עַצְמָהּ. (א)וְהָא מְדַקְתָנֵי סֵיפָא קְלָף כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִילִּין, שֶׁהֵיא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", מִכְּלָל דְּרֵישָׁא בְּמְזוּזָה עַצְמָהּ עָסְקִינַן! הָכִי קָתָנֵי: קְלָף וְדוֹכְסוֹסְטוֹס שֶׁיעוּרָן בְּכַמָּה? דּוֹכְסוֹסְטוֹס — כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו מְזוּזָה. קְלָף — כְּדֵי לִכְתּוֹב עָלָיו פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִילִּין שֶׁהֵיא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל". בג(ב)אָמַר רַב: דּוֹכְסוֹסְטוֹס הֲרֵי הוּא כִּקְלָף. מַה קְלָף כּוֹתְבִין עָלָיו תְּפִילִּין — אַף דּוֹכְסוֹסְטוֹס כּוֹתְבִין עָלָיו תְּפִילִּין. תְּנַן: קְלָף כְּדֵי לִכְתּוֹב פָּרָשָׁה קְטַנָּה שֶׁבַּתְּפִילִּין שֶׁהֵיא "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", קְלָף — אִין, דּוֹכְסוֹסְטוֹס לָא?! לְמִצְוָה. תָּא שְׁמַע: הַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, תְּפִילִּין עַל הַקְּלָף וּמְזוּזָה עַל דּוֹכְסוֹסְטוֹס. קְלָף — בְּמָקוֹם בָּשָׂר, דּוֹכְסוֹסְטוֹס — בְּמָקוֹם שֵׂיעָר. לְמִצְוָה. (ג)דה(ג)וְהָתַנְיָא: שִׁינָּה פָּסוּל! אַמְּזוּזָה. וְהָתַנְיָא: שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה פָּסוּל! אִידֵי אַמְּזוּזָה, וְהָא דְּכַתְבִינְהוּ אַקְּלָף בְּמָקוֹם שֵׂיעָר, אִי נָמֵי אַדּוֹכְסוֹסְטוֹס בְּמָקוֹם בָּשָׂר. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה — פָּסוּל. רַבִּי אֹמֵר מַכְשִׁיר מִשּׁוּם רַבִּי אַחַי בַּר חֲנִינָא, וְאָמְרִי לַהּ מִשּׁוּם רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַבִּי חֲנִינָא. רַב פָּפָּא אָמַר: רַב דְּאָמַר כְּתַנָּא דְּבֵי מְנַשֶּׁה. דְּתָנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה: כְּתָבָהּ עַל הַנְּיָיר וְעַל הַמַּטְלִית — פְּסוּלָה. עַל הַקְּלָף וְעַל הַגְּוִיל וְעַל דּוֹכְסוֹסְטוֹס — כְּשֵׁרָה. ח(ד)כְּתָבָהּ מַאי? אִילֵימָא מְזוּזָה — מְזוּזָה אַקְּלָף מִי כָּתְבִינַן?! אֶלָּא לָאו — תְּפִילִּין. וְלִיטַעְמֵיךְ, תְּפִילִּין אַגְּוִיל מִי כָּתְבִינַן?! [אֶלָּא], כִּי תַּנְיָא הָהִיא בְּסֵפֶר תּוֹרָה. לֵימָא מְסַיְּיעָא לַיהּ: כַּיּוֹצֵא בּוֹ, תְּפִילִּין שֶׁנִּבְלוּ וְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּבְלָה אֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדוּשָּׁה חֲמוּרָה לְקְדוּשָּׁה קַלָּה. ט"טַעְמָא דְּאֵין מוֹרִידִין, הָא מוֹרִידִין עוֹשִׂין. דְּכְתִיבָא אַמַּאי? לָאו דְּכְתִיבָא אַדּוֹכְסוֹסְטוֹס! לָא, דְּכְתִיבָא עַל הַקְּלָף. וּמְזוּזָה אַקְּלָף מִי כָּתְבִינַן? אִין, וְהָתַנְיָא: כְּתָבָהּ עַל הַקְּלָף עַל הַנְּיָיר וְעַל הַמַּטְלִית — פְּסוּלָה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה כּוֹתְבָהּ עַל הַקְּלָף, מִפְּנֵי שֶׁמִּשְׁתַּמֶּרֶת. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, לְרַב נָמֵי לֹא תֵּימָא דּוֹכְסוֹסְטוֹס הֲרֵי הוּא כִּקְלָף, אֶלָּא אֵימָא: קְלָף הֲרֵי הוּא כְּדּוֹכְסוֹסְטוֹס, מָה דּוֹכְסוֹסְטוֹס כּוֹתְבִין עָלָיו מְזוּזָה — אַף קְלָף כּוֹתְבִין עָלָיו מְזוּזָה. דְּיוֹ כְּדֵי לִכְתּוֹב.

תָּנָא:

נוֹתֶנֶת שִׁעוּר לְדוֹכְסוֹסְטוֹס כְּקְלָף אֶלָּא הָכָא סָמַךְ אַבְּרַיְתָא דְּלְעֵיל: **אִידֵי** וְאִידֵי אַמְּזוּזָה הָא דְּכָתְבָהּ כו' וא"ת אַמַּאי לָא קָאָמַר אִידֵי וְאִידֵי אַתְּפִלִּין קְלָף בְּמָקוֹם שֵׂעָר וְדוֹכְסוֹסְטוֹס בְּמָקוֹם בָּשָׂר וְיֵשׁ לוֹמַר דְּנִיחָא לֵיהּ לְקַיּוֹמֵי לְשָׁנוֹיֵי קַמָּא דְּשָׁנֵי אַמְּזוּזָה וה"ה דה"מ לְמֵימַר אִידֵי וְאִידֵי אַתְּפִלִּין: **וְרַבִּי** אַחַאי מַכְשִׁיר וא"ת וְאִי סָבַר רַב כְּרַבִּי אַחַאי לֵימָא קְלָף הֲרֵי הוּא כְּדוֹכְסוֹסְטוֹס וי"ל רַב מְפָרֵשׁ דְּרַבִּי אַחַאי לֹא מִפָּרֵשׁ אֶלָּא אַתְּפִלִּין וְהָא דְּקָתָנֵי כְּתָבָהּ לְשׁוֹן נְקֵבָה הֵינוּ מְזוּזָה שֶׁבַּתְּפִלִּין: **תְּפִלִּין** אַגְּוִיל מִי כָּתְבִינַן וא"ת הָא דְּתָנֵן בפ"ק דִּמְגִלָּה (דף' ח:) אֵין בֵּין סְפָרִים לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִים בְּכָל לָשׁוֹן וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵין נִכְתָּבוֹת אֶלָּא בְּלָשׁוֹן אַשּׁוּרִית אַמַּאי לָא קָתָנֵי נָמֵי שֶׁתְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֵין נִכְתָּבִין עַל הַגְּוִיל וְאוֹמֵר ר"י דְּלָא קָתָנֵי לַהּ מִשּׁוּם דְּלָא מִפַּסְלִי בְּגְוִיל מֵחַד טַעְמָא אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁזֶּה דִּינוֹ בְּקְלָף וְזֶה בְּדוֹכְסוֹסְטוֹס אֲשּׁוּרִית הֲוֵי מֵחַד טַעְמָא כְּדִדְרָשִׁינַן הָתָם בְּגְמָרָא וְהָיוּ בַּהֲוַיְתָן יְהוּ וְעוֹד דְּאַפֵּי' עַצְמָן אֵינָן שָׁוִין שֶׁזֶּה עַל הַקְּלָף וְזֶה עַל הַדּוֹכְסוֹסְטוֹס וּמִיהוּ קָשֶׁה דַּהֲוָה מְצֵי לְמִתְנֵי שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִים עַל הַנְּיָר שֶׁאֵינוֹ מְחוּק דְּדַוְקָא עַל נְיָר מְחוּק פָּסוּל ס"ת בְּמַסֶּכֶת סוֹפְרִים אֲבָל תְּפִלִּין אֵין נִכְתָּבִים אֶלָּא עַל הָעוֹר כְּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ פֶּרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (לְקַמָּן קח.) וצ"ע בִּירוּשְׁלְמִי בפ"ק דְּמְגִלָּה וְאִם תֹּאמַר נְיָר שֶׁאֵינוֹ מָחוּק נָמֵי לִפְסִיל בְּסֵפֶר תּוֹרָה כְּדָפְסִלִינַן מְגִלָּה דְּסוֹטָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב בְּסֵפֶר וְנִרְאֶה דְּנְיָר נָמֵי דִּקְתָנֵי בְּמָחוּק וְאַף עַל גַּב דְּלָא פָּרֵשׁ כְּדְאִשְׁכְּחַן הָכָא גַּבֵּי סֵפֶר תּוֹרָה דִּקְתָנֵי נְיָר סְתָם וּמַיְירֵי בְּמָחוּק כְּדְאָמְרִינַן בְּמַסֶּכֶת סוֹפְרִים: **הָא** מוֹרִידִין עוֹשִׂין אע"ג דְּפָרֵשׁ וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ רָחוֹק מִפָּרָשַׁת שְׁמַע עוֹשִׂין דְּקָאָמַר הֵינוּ שֶׁאִם פָּרָשַׁת שְׁמַע כְּתוּבָה בְּסוֹף הָעַמּוּד יִכְתֹּב אַחֲרֶיהָ וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ בְּגְלָיוֹן אוֹ אִם הָיָה פָּרָשַׁת וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ בְּרֹאשׁ הָעַמּוּד יִכְתֹּב לְמַעְלָה בְּגְלָיוֹן פָּרָשַׁת שְׁמַע: **הַשְׁתָּא** דַּאֲתֵית לְהָכִי כו' אוֹמֵר ר"י דְּמִלְּתָהּ דְּרַב סְתָמָא נִשְׁנֵית בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ דְּקָלָף וּדוֹכְסוֹסְטוֹס שָׁוִים וְהָיָה סָבוּר בַּתְּחִלָּה דְּלְעִנְיַן תְּפִלִּין קָאָמַר וְלֹא מְצֵי קַאֵי עַד דְּמַסֵּיק הַשְׁתָּא דְּלְעִנְיַן מְזוּזָה קָאָמַר וְהָא דְּתָנֵי פָּסוּל אַדֵּי וְאַדֵּי אַתְּפִלִּין וְסָגֵי דְּהַקּוֹמֵץ אִזְלָא כְּפִי מַסְקָנָא דְּשַׁמַּעְתִּין:

א משנה ידים
ב מנחות לב.
ג משנה קינים
ד מנחות לב.

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב כריתות יז.; בבא בתרא נה:

ג לעיל עח.; משנה שבת

ד משנה שבת

גליון הש"ס

גמ' בשתי העלמות פטור. עי' לקמן דף קה ע"ב:

שם רי"א בהעלם א' ברשות אחד חייב. עיין לק' דף צח ע"א:

רש"י ד"ה והוא שיש חיוב חטאת וכו' כגון קרפף יותר מבית סאתים. עי' לעיל דף ז ע"א וצ"ע:

ב' אוֹתִיּוֹת בְּדָיוֹ דְּיוֹ יָבֵשׁ: שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּקוּלְמוֹס כְּלוֹמַר כָּל הֵיכָא דְּמַפְּיק לֵיהּ אוֹת אַחַת בְּקוּלְמוֹס וְאוֹת אַחַת בְּקַלְמָרִין אע"פ שֶׁשְּׁנֵי קַלְמוֹסִים מְצָטָרְפִי שְׁעוּרוֹ כִּשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת: קַלְמָרִין קֶסֶת הַסּוֹפֵר: אוֹת אַחַת בְּדָיוֹ אוֹת אַחַת בְּקוּלְמוֹס מִי מְצָטָרְפִי אוֹ לָא וְאִי אָמְרַתְּ תִּפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם קוּלְמוֹס לָא מְחַיֵּב עֲלֵיהֶ מִשּׁוּם שֶׁהוּא טָפֵל לְפָחוֹת מִכַּשְׁעוּר דְּתָנֵן לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף צג:) הַמּוֹצִיא אֲכָלִין פְּחוֹת מִכַּשְׁעוּר בִּכְלִי פָּטוּר אַף עַל הַכְּלִי מִפְּנֵי שֶׁהַכְּלִי טָפֵלָה לוֹ: כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ — חַיָּב דְּעִקַּר הַנָּחַת דְּיוֹ עַל הַכְּתָב הוּא: וְחָזַר וְהוֹצִיא בְּהֶעְלֵם אֶחָד: חֲסַר שְׁעוּר דְּקַמְּיָתָא כְּשֶׁמְּתִיבֶשֶׁת נָחְסַר הַשַּׁעוּר וּלְכִי נָמְרָה הוֹצָאָה דְּבָעֵינַן לְצָרוּפָהּ אֵין כָּאן שְׁעוּר ב' אוֹתִיּוֹת: וְאַמַּאי הָא מִנָּחָה וְכֵיוָן דְּבֶהֶעְלֵם אֶחָד מִצְטָרְפִי לְכִי גָּמְרָה הוֹצָאָה: כְּמִי שֶׁקִּלְטָהּ כֻּלָּב דְּתָנַן לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף קב.) הַזּוֹרֵק וּקְלָטָהּ כֻּלָּב פָּטוּר דְּלֹא הָוְיָא הַנָּחָה מִכֹּחוֹ וְהָכָא נָמֵי כִּי גָּמְרָה הוֹצָאָה בְּטָלָה לַהַנָּחָה קַמַּיְיתָא וְהָוְיָא כְּמאן דְּלֵיתָא: לְרַבָּנָן דְּפָלְיגִי לְקַמָּן בְּהַזּוֹרֵק וְלֵית לְהוּ קְלוּטָה כְּמוֹ שֶׁהַנָּחָה אֲפִילּוּ עֲבָרָה סְמוּךְ לְקַרְקַע לֹא מְחַיֵּב עַד שֶׁתְּנוּחַ עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ מָקוֹם כָּל שֶׁהוּא וְלָא בָּעֵינַן מָקוֹם ד' הוֹאִיל וּבְתוֹךְ ג' הוּא מ"מ הַנָּחָה כָּל דְּהוּ בָּעֵינַן: מַעֲבִיר לֹא צָרִיךְ הַנָּחָה דְּהָא מִנָּחָה בְּיָדוֹ דְּיָדוֹ סְמוּכָה לְקַרְקַע: לִשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת וּשְׁתֵּיהֶן ר"ה אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ הֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב חַטָּאת בֵּינֵיהֶם שֶׁמַּפְסְקוֹת ברה"י אֲבָל אִם הָיָה כַּרְמְלִית מַפְסִיקָן כְּגוֹן קַרְפֵּף יוֹתֵר מִבֵּית סָאתַיִם אוֹ בְּקָעָה וב' בָּתִּים פְּתוּחִים אֶחָד לרה"ר וְזֶה וְאֶחָד לָזֶה וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת מִבַּיִת זֶה לְרְשׁוּת זֶה וַחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת מִבַּיִת זֶה לִרְשׁוּת זֶה שֶׁהַכַּרְמְלִית מְחַבְּרָן לְהוֹת חַיָּב דְּכֵיוָן דְּלֹא מַפְסִיק לֵיהּ רה"י חֲדָא רְשׁוּתָא הוּא: פְּסָלָא עֵץ שׁוֹכֵב לְרָחְבּוֹ שֶׁל רה"ר וּמְמַלֵּא כָּל רָחְבּוֹ וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת מִבַּיִת זֶה וַחֲצִי גְּרוֹגֶרֶת מִכָּאן: כִּרְשׁוּת גִּטִּין דְּמֵי וּלְעִנְיַן גִּטִּין פְּסָלָא רְשׁוּת לְנַפְשֵׁיהּ הוּא כְּדַאֲמַרַן בְּהַזּוֹרֵק (גִּטִּין דַּף עז:) הַהוּא גַּבְרָא דְּזָרַק גִּטָּא לְדָבְיָתְהוּ בְּחָצֵרוֹ אִיגְּנַדַּר גִּטָּא וְנָפַל בְּפְסָלָא וְאוֹקֵי הָתָם שְׁהִשְׁאִיל לֵהּ מָקוֹם בַּחֲצֵרוֹ חַד מָקוֹם מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי תְּרֵי מָקוֹמוֹת לָא מוֹשְׁלִי אִינָשֵׁי: הָא לָא כַּחֲלִי אֶלָּא שְׁתֵּי עֵינַיִם: צְנוּעוֹת שֶׁהוֹלְכוֹת מְעֻטָּפוֹת וְאֵין מִגְלוֹת אֶלָּא עַיִן אֶחָד לִרְאוֹת וְכוֹחֲלוֹת אוֹתוֹ: בְּעֵירְנִיּוֹת בְּנוֹת כְּפָרִים אֵינָן צְרִיכוֹת צְנִיעוּת כָּל כָּךְ שֶׁאֵין שָׁחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ מָצוּי שָׁם וְעַמָּה מוּעָטִין וְאֵינָן מְכַסִּין פְּנֵיהֶם וְכוֹחֲלוֹת ב' עֵינֵיהֶם: שֶׁל יַיִן לְמִעוּטֵי שֶׁמֶן וּדְבַשׁ שֶׁהַיַּיִן זַב דֶּרֶךְ נָקָב קָטָן יוֹתֵר מִשֶּׁמֶן וּדְבַשׁ: שַׁפְשָׁף שְׁבוּרְאשׁ קְנָה שֶׁל צִיפֳּרִין מוֹשִׁיבִין נָסָר קָטָן בְּרֹאשׁ קְנָה וְנוֹתְנִין עָלָיו דֶּבֶק וְהָעוֹף יוֹשֵׁב עָלָיו וְנִדְבָּק בּוֹ וְצָרִיךְ לִתֵּן שָׁם הַרְבֵּה כְּדֵי שֶׁיְּהֵא הָעוֹף נִדְבָּק בּוֹ: לְסוּד לְטוּחַ בְּקָעִים שָׁבוּ:

[א]תָּנָא: שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּדָיוֹ, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּקוּלְמוֹס, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּקַלְקָמָרִין. בָּעֵי רָבָא: אוֹת אַחַת בְּדָיוֹ, אוֹת אַחַת בְּקוּלְמוֹס, אוֹת אַחַת בְּקַלְקָמָרִין, מַהוּ? תֵּיקוּ. [ב]אָמַר רָבָא: הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ — חַיָּב, כְּתָבָן זוֹ הִיא הַנָּחָתָן. וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ — פָּטוּר. מַאי טַעְמָא? בְּעִידָּנָא דְּאַפְּקַהּ לְבָתְרַיְיתָא, חָסַר לֵיהּ שִׁיעוּרָא דְּקַמַּיְיתָא. [ג](א)וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת אַחַת וְהִנִּיחָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת אַחַת וְהִנִּיחָהּ — רִאשׁוֹנָה נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁקִּלְטָהּ [כֶּלֶב] אוֹ שֶׁנִּשְׁרְפָה, וּפָטוּר. וְאַמַּאי? הָא מַנָּחָה? הָכִי קָאָמַר: וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַּ רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם הַנָּחַת שְׁנִיָּיה — נַעֲשֵׂית רִאשׁוֹנָה כְּמִי שֶׁנִּקְלְטָה אוֹ שֶׁנִּשְׁרְפָה, וּפָטוּר. וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְהִנִּיחָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְהֶעֱבִירָהּ דֶּרֶךְ עָלֶיהָ — חַיָּב. וְאַמַּאי? הָא לָא נָח! כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִירָהּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה. וְהָאָמַר רָבָא: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְרַבָּנָן עֲרִיכָה הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּזוֹרֵק, כָּאן בְּמַעֲבִיר. [ד](ב)תָּנוּ רַבָּנָן: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת, בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּב, בִּשְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת — פָּטוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּהֶעְלֵם אֶחָד לִרְשׁוּת אַחַת — חַיָּב, לִשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת — פָּטוּר. אָמַר רַבָּה: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב חַטָּאת בֵּינֵיהֶם. אֲבָל כַּרְמְלִית — לֹא. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ כַּרְמְלִית. אֲבָל פִּיסְלָא — לֹא. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ פִּיסְלָא. וְאִזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: רְשׁוּת שַׁבָּת כִּרְשׁוּת גִּיטִּין דָּמְיָא. [ה](ג)כָּחוֹל כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת. עַיִן אַחַת הָא לָא כָּחֳלִי! אָמַר רַב הוּנָא: שֶׁכֵּן צְנוּעוֹת כּוֹחֲלוֹת עַיִן אַחַת. מֵיתִיבִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּחוֹל, אִם לִרְפוּאָה — כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת, אִם לְקַשֵּׁט — בִּשְׁתֵּי עֵינַיִם. תַּרְגְּמַהּ הֵילֵל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּעֵירְנִיּוֹת. [ו](שֶׁעָוָה כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי נָקָב קָטָן. תָּנָא: כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי נָקָב קָטָן שֶׁל יַיִן.) דֶּבֶק כְּדֵי לִיתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁפְשָׁף. תָּנָא: כְּדֵי לִיתֵּן בְּרֹאשׁ שַׁפְשָׁף שֶׁבְּרֹאשׁ קָנֶה שֶׁל צִיפֳּרִין. זֶפֶת וְגָפְרִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כּוּ׳. תָּנָא: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נָקָב קָטָן. [ז](ד)חַרְסִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר כּוּ׳. לְמֵימְרָא דְּשִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ? הָא קַיְימָא לַן דְּשִׁיעוּרָא דְּרַבָּנַן נְפִישׁ, דְּתָנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לִיטּוֹל הֵימֶנּוּ מִדַּת מִנְעָל לְקָטָן. אֵימָא: כְּדֵי לְסוּד פִּיטְפּוּט כִּירָה קְטַנָּה. סוּבִּין כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב.

תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּדָיוֹ, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּקוּלְמוֹס, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּקַלְקָמָרִין. בָּעֵי רָבָא: אוֹת אַחַת בְּדָיוֹ, אוֹת אַחַת בְּקוּלְמוֹס, אוֹת אַחַת בְּקַלְקָמָרִין, מַהוּ? תֵּיקוּ. אָמַר רָבָא: הוֹצִיא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וּכְתָבָן כְּשֶׁהוּא מְהַלֵּךְ — חַיָּב, כְּתָבָן זוֹ הִיא הַנָּחָתָן. וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא אוֹת אַחַת וּכְתָבָהּ — פָּטוּר. מַאי טַעְמָא? בְּעִידָּנָא דְּאַפְּקַהּ לְבָתְרַיְיתָא, חָסַר לֵיהּ שִׁיעוּרָא דְּקַמַּיְיתָא. וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת אַחַת וְהִנִּיחָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת אַחַת וְהִנִּיחָהּ — רִאשׁוֹנָה נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁקִּלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ שֶׁנִּשְׁרְפָה, וּפָטוּר. וְאַמַּאי? הָא מַנָּחָה? הָכִי קָאָמַר: וְאִם קָדַם וְהִגְבִּיהַּ רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם הַנָּחַת שְׁנִיָּיה — נַעֲשֵׂית רִאשׁוֹנָה כְּמִי שֶׁנִּקְלְטָה אוֹ שֶׁנִּשְׁרְפָה, וּפָטוּר. וְאָמַר רָבָא: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְהִנִּיחָהּ, וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְהֶעֱבִירָהּ דֶּרֶךְ עָלֶיהָ — חַיָּב. וְאַמַּאי? הָא לָא נָח! כְּגוֹן שֶׁהֶעֱבִירָהּ תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה. וְהָאָמַר רָבָא: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְרַבָּנָן עֲרִיכָה הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׂהוּ! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּזוֹרֵק, כָּאן בְּמַעֲבִיר. [ח](ה)תָּנוּ רַבָּנָן: הוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת וְחָזַר וְהוֹצִיא חֲצִי גְּרוֹגֶרֶת, בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּב, בִּשְׁתֵּי הֶעְלֵמוֹת — פָּטוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּהֶעְלֵם אֶחָד לִרְשׁוּת אַחַת — חַיָּב, לִשְׁתֵּי רְשׁוּיוֹת — פָּטוּר. אָמַר רַבָּה: וְהוּא שֶׁיֵּשׁ חִיּוּב חַטָּאת בֵּינֵיהֶם. אֲבָל כַּרְמְלִית — לֹא. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ כַּרְמְלִית. אֲבָל פִּיסְלָא — לֹא. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ פִּיסְלָא. וְאִזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא: רְשׁוּת שַׁבָּת כִּרְשׁוּת גִּיטִּין דָּמְיָא. [ט](ו)כָּחוֹל כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת. עַיִן אַחַת הָא לָא כָּחֳלִי! אָמַר רַב הוּנָא: שֶׁכֵּן צְנוּעוֹת כּוֹחֲלוֹת עַיִן אַחַת. מֵיתִיבִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּחוֹל, אִם לִרְפוּאָה — כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת, אִם לְקַשֵּׁט — בִּשְׁתֵּי עֵינַיִם. תַּרְגְּמַהּ הֵילֵל בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּעֵירְנִיּוֹת. [י](שֶׁעָוָה כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי נָקָב קָטָן. תָּנָא: כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי נָקָב קָטָן שֶׁל יַיִן.) דֶּבֶק כְּדֵי לִיתֵּן בְּרֹאשׁ הַשַּׁפְשָׁף. תָּנָא: כְּדֵי לִיתֵּן בְּרֹאשׁ שַׁפְשָׁף שֶׁבְּרֹאשׁ קָנֶה שֶׁל צִיפֳּרִין. זֶפֶת וְגָפְרִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת כּוּ׳. תָּנָא: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נָקָב קָטָן. [יא](ז)חַרְסִית כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר כּוּ׳. לְמֵימְרָא דְּשִׁיעוּרָא דְּרַבָּנַן נְפִישׁ? הָא קַיְימָא לַן דְּשִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ, דְּתָנַן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לִיטּוֹל הֵימֶנּוּ מִדַּת מִנְעָל לְקָטָן. אֵימָא: כְּדֵי לְסוּד פִּיטְפּוּט כִּירָה קְטַנָּה. סוּבִּין כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב.

הַרְבֵּה כְּגוֹן שֶׁרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו דְּאִי כַּרְמְלִית הָאֲמַר אַבַּיֵי אֲפִילּוּ כַּרְמְלִית וְרָבָא דְּאָמַר אֲפִילּוּ פִּסְלָא סָבַר אַף עַל פִּי שֶׁהוּא רְשׁוּת הָרַבִּים כֵּיוָן דְּלַעֲנְיָן גִּטִּין חֲשׁוּב מָקוֹם בְּפֶנֵי עַצְמוֹ הָכִי נָמֵי מְחַלֵּק רְשׁוּיוֹת ולר"י נִרְאֶה אֲפִילּוּ פִּסְלָא שֶׁהוּא כַּרְמְלִית וּשְׁנֵי לֵיהּ לְאַבַּיֵי בֵּין כַּרְמְלִית הַמְּטַלְטֶלֶת לְשֶׁאֵינָהּ מְטַלְטֶלֶת: **מֵיתִיבִי** רַשְׁבָּ"א אוֹמֵר לְרַב הוּנָא הָנֵי מִילֵּי מִתְנֵי לְרַפּוּאָה: **אִם** לְרַפּוּאָה פֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל אִם לִרְפוּאָה הִצְנִיעוּ זֶה חִיְּבוּ עָלָיו כָּל הָעוֹלָם כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת דְּלִרְשָׁבָּ"א אֵית לֵהּ דְּנִתְחַיֵּב זֶה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה וְאִם לְקַשֵּׁט כְּלוֹמַר אִם לֹא הִצְנִיעוּ לִרְפוּאָה אֶלָּא לְקַשֵּׁט כְּדֵי שְׁתֵּי עֵינַיִם דִּסְתָמוֹ עוֹמֵד לְקַשֵּׁט וְאֵין נִרְאֶה לִרְפוּאָה שֶׁאוֹתוֹ כָּחוֹל רָאוּי לִרְפוּאָה שֶׁעוּרוֹ כְּדֵי לְכָחוֹל עַיִן אַחַת שִׁפּוּר אַפֵּי' לֹא הִצְנִיעוּ לָכָךְ אִי נָמֵי אִם לִרְפוּאָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם עוֹשִׂין אוֹתוֹ לִרְפוּאָה וְאִם לְקַשֵּׁט שֶׁעוֹשִׂין אוֹתוֹ לְקִשּׁוּט וְאֵין רְגִילִין לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ רְפוּאָה כְּדֵי לְכָחֹל שְׁתֵּי עֵינַיִם: **חַרְסִית** כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר אע"ג דְּאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף עט.) אֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְגַבֵּל טִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בּוֹ פִּי כּוּר חַרְסִית חֲשִׁיב טְפֵי מִטִּיט דְּמַצְנִיעַ אוֹתוֹ לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב אִי נָמֵי הָכָא מַיְירֵי בְּמִגְבָּל:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ט:

ב מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ט:

ג מיי' פ"ח מהל' שבת הל' כג:

ד מיי' פ"ח מהל' שבת הל' כד:

ה מיי' פ"ח מהל' שבת הל' י:

ו מיי' פ"ח מהל' שבת הל' י:

ז מיי' פ"ח מהל' שבת הל' יא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ יא:
ב מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ יא:
ג מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ ד:
ד מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ ד:
ה מיי׳ פי״ח מהל׳ שבת הל׳ ט:

הַמּוֹצִיא שֵׂעָר כְּדֵי לְגַבֵּל בּוֹ אֶת הַטִּיט טִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר כֵּן גֶּרֶס בַּתּוֹסְפְתָּא שִׂעֵר יָפֶה לַטִּיט: ה"ג טִיט כְּדֵי לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב: אֶצְבַּע קְטַנָּה דַּרְכָּן לִסּוֹד אֶת כָּל הַגּוּף לְהַאֲדִים: שֶׁהֲגִיעוּ לְפִרְקָן וְלֹא הִגִּיעוּ שֶׁהֲבִיאוּ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְלֹא בָּאוּ לִכְלָל שְׁנַיִם הָרְאוּיוֹת לְכָךְ וּמִתְבַּיְּשׁוֹת בַּדָּבָר: טוֹפְלוֹת מוֹשְׁחוֹת: אַנְפִּיקְנוֹן דִּתְנַן בְּמִנְחוֹת (דף פֹּה:) אֵין מְבִיאִין אַנְפִּיקְנוֹן הוּא שֶׁמָּן זַיִת שֶׁלֹּא הֻבְיָא שְׁלִישׁ: וְלָמָּה סָכִין אוֹתוֹ הַיְנוּ שֶׁמָּן הַמּוֹר: טִפָּלָה בְּסִיד: שִׁקַּל בָּהּ ד' מֵאוֹת זוּזֵי שְׁנָתַיְפָּה וְקָפְצוּ עָלֶיהָ הַמְּהַגְּנִין לָהּ וְנָתְנוּ (לָהּ) מָמוֹן: הַשָּׂכָר מַשְׁחִיר וּמַרְבֶּה שֵׂעָר: כִּלְכּוּל צְדָעָא טינפל"א וְסָדִין אוֹתָהּ לְהַשְׁכִּיב הַשֵּׂעָר: בַּת צְדָעָתָא לְמַטָּה הֵימֶנָּה לְהַסִּיר שֵׂעָר דַּק וְהוּא אַנְדִּיפִי: לְמֵימְרָא דְּשִׁעוּרָהּ דְּר' יְהוּדָה נָפִישׁ בְּתִמְיהָ וְהָא קָיְמָא לַן גַּבֵּי גְּמִי דְּשִׁעוּרָהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה זוּטָר וּמַחְמִיר בְּשִׁעוּרֵי שַׁבָּת: וּמְשַׁנֵּי נָפִישׁ מָדָר' נְחֶמְיָה וְזוּטָר מִדְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי לְסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה: בְּחִבּוּט סִיד הֲנָמוֹחַ בְּמַיִם הַרְבֵּה דְּהוּא עָשׂוּי לְסוּד כִּלְכּוּל: וְדִבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה בְּבֵיצַת הַסִּיד הַנִּגְבָּל בְּמַיִם וְעָשׂוּי בֵּיצִים מוטנ"ס בְּלַע"ז הוּא עָשׂוּי לְסוּד אַנְדִּיפִי וְאִי ס"ד אַנְדִּיפִי נָמֵי שְׁעוּר הוּא כְּגוֹן בַּת צְדָעָא: אִידֵי וְאִידֵי כִּלְכּוּל וְאַנְדִּיפִי תַּרְוַיְהוּ בְּסִיד חָבוּט וְנִמּוֹחַ סָדִין אוֹתוֹ: אַנְדִּיפָא כְּלִי חֶרֶס וְלוֹ שְׁנֵי דְּדִין אַחַת לְמַעְלָה וְאַחַת לְמַטָּה וּכְשֶׁרוֹצֶה לְמַלְאוֹתוֹ סוֹתֵם אֶת הַדַּד הַתַּחְתּוֹן וּלְשׁוֹן אַנְדִּיפִי שְׁתֵּי פְּיוֹת כִּדְתָנְיָא (עירובין דף קד.) מַעֲלִין בִּדְיוֹפִי וּבַתּוֹסְפְתָּא גֶּרֶס בְּאַנְדִּיפִי: אַנְפָּרוֹת הֶפְסֵד לְשׁוֹם יַיִן בִּכְלִי סְתוּם בְּסִיד וְהַיַּיִן מְמַהֵר אֶת הַסִּיד וְיוֹצֵא: שְׁנָתוֹת סִימָנִים כְּלִי חֶרֶס גָּדוֹל וְיֵשׁ בּוֹ בְּלִיטוֹת בְּלִיטוֹת בְּמִין אֲגוֹזִים קְטַנִּים עַד כָּאן לְסָאָה עַד כָּאן לְסָאתַיִם וְסָדִין אוֹתוֹ בְּסִיד כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ לְבָנוֹת וְנִפְרוֹת: כְּדְתָנַן בְּמִנְחוֹת שְׁנָתוֹת הָיוּ בַּהֵין: עַד כָּאן לְפַר חֲצִי הַהִין: עַד כָּאן לְאַיִל שְׁלִישִׁית הַהִין: עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ רְבִיעִית הַהִין דִּכְתִיב חֲצִי הַהִין יִהְיֶה לַפָּר וְגוֹ' כֵּן לְשׁוֹן מוֹרֵי הַוַּקַן מִפִּי אֲבִיו שֶׁשָּׁמַע מִר' שִׁמְעוֹן וְרַבּוֹתַי מְפָרְשִׁים אַנְדִּיפָא כָּל הַגּוּף וּמִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַשְׁכִּיב הַשֵּׂעָר אֶלָּא לְהַאֲדִים בָּעֵי סִיד עָב: אַנְפָּרוֹת שֶׁאֵינוֹ סד בּוֹ בְּתוֹ לְאַחַר שֶׁקְּנָאוֹ דְּחַיֵּישׁ שֶׁמָּא תְּמוּת כִּי בַּרְתֵּהּ דְּהַהוּא נָכְרִי: שְׁנָתוֹת כְּלוֹמַר אֲבָר אֲבָר יִטְפָּלֶנָּה וְאִי אֶפְשָׁר בְּלָשׁוֹן זֶה וְלֹא נֶאֱמַר שִׁיטַת הַשַּׁ"ס כֵּן לְהַזְכִּיר אֲבָר אֲבָר בְּלָשׁוֹן שְׁנָתוֹת וְיִצְטָרֵךְ לְהָבִיא פֵּרוּשׁ לְפֵרוּשׁוֹ שְׁנָתוֹת הֵיוּ בַּהֵין: אַפּוּתָא פַּדַּחַת שֶׁלֹּא בְּמָקוֹם שֵׂעָר וּלְהַאֲדִים: עַרְעִיתָא צְרָעָה: בְּאַנְדִּיפִי פַּדַּחְתּוֹ: מִן דִּילֵהּ דְּא לֵהּ מִידּוֹ הַיְתָה זֹאת לוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לְדָרוֹשׁ בַּמֶּרְכָּבָה: מִתְנִי' אֲדָמָה ארזילי"י: מַרְצוּפִין שֶׁקֶן הַעֲשׂוּיִן מִקְּלִפַּת עֵץ גָּדוֹל שֶׁנּוֹשְׁאִין בָּהֶן פְּרָקְמַטְיָא בִּסְפִינוֹת וְחוֹתְמִין אוֹתָם: כְּחוֹתָם הָאֲגָרוֹת שֶׁחוֹתְמִין אוֹתָם שֶׁלֹּא יִקָּרֵב אִישׁ בָּהֶן

[א] תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא שֵׂיעָר כְּדֵי לְגַבֵּל בּוֹ אֶת הַטִּיט. [טִיט] לַעֲשׂוֹת פִּי כּוּר שֶׁל צוֹרְפֵי זָהָב. [א]סִיד כְּדֵי לְסוּד. תָּנָא: כְּדֵי לְסוּד אֶצְבַּע קְטַנָּה שֶׁבַּבָּנוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בָּנוֹת יִשְׂרָאֵל שֶׁהֲגִיעוּ לְפִירְקָן וְלֹא הִגִּיעוּ [לְשָׁנִים], בָּנוֹת עֲנִיִּים — טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסִיד. בָּנוֹת עֲשִׁירִים — טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּסוֹלֶת, בָּנוֹת מְלָכִים — טוֹפְלוֹת אוֹתָן בְּשֶׁמֶן הַמּוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמּוֹר". מַאי שֶׁמֶן הַמּוֹר? רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אָמַר: סְטַטַת. רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר: שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֻבְיָא שְׁלִישׁ. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַנְפִּיקְנוֹן — שֶׁמֶן זַיִת שֶׁלֹּא הֻבְיָא שְׁלִישׁ. וְלָמָּה סָכִין אוֹתוֹ — שֶׁמַּשִׁיר אֶת הַשֵּׂיעָר וּמְעַדֵּן הַבָּשָׂר. רַב בִּיבִי הַוָּיָא לֵיהּ בְּרַתָּא, טַפְּלָהּ אֲבָר אֲבָר, שְׁקַל בָּהּ אַרְבַּע מֵאָה זוּזֵי. הַוָּה הָהוּא גּוֹי בְּשָׁבְבוּתֵיהּ. הַוָּיָא לֵיהּ בְּרַתָּא, טַפְּלַהּ בְּחַד זִימְנָא וּמֵתָה. אָמַר: קָטָל רַב בִּיבִי לִבְרָתִי. אָמַר רַב נַחְמָן: רַב בִּיבִי דְּשָׁתֵי שִׁיכְרָא — בָּעַיִן בָּנָתֵיהּ טִפְּלָא, אֲנַן דְּלָא שָׁתֵינַן שִׁיכְרָא — לָא בָּעַיִן בָּנָתַן טִפְּלָא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּדֵי לְסוּד כִּלְכּוּל. מַאי כִּלְכּוּל וּמַאי אַנְדִּיפִי? אָמַר רַב: צִידְעָא וּבַת צִידְעָא. לְמֵימְרָא דְּשִׁעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נָפִישׁ? הָא קָיְמָא לַן דְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנָן נָפִישׁ! זוּטָא מִדְּרַבָּנָן, וּנְפִישׁ מִדְּרַבִּי נְחֶמְיָה. מֵיתִיבִי, אָמַר רַבִּי: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה בְּחָבוּט, וְדִבְרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה בְּבֵיצַת הַסִּיד. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ צִידְעָא וּבַת צִידְעָא, אִידֵי וְאִידֵי חָבוּט? אֶלָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי אַמֵּי — אַאַנְדִּיפָא. [ב]מַתְקִיף לַהּ רַב כָּהֲנָא: וְכִי אָדָם עוֹשֶׂה מְעוֹתָיו אַנְפָּרוֹת?! אֶלָּא אָמַר רַב כָּהֲנָא: שְׁנָתוֹת. כְּדְתָנַן: שְׁנָתוֹת הָיוּ בַּהֵין — עַד כָּאן לַפָּר, עַד כָּאן לָאַיִל, עַד כָּאן לַכֶּבֶשׂ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: מַאי "אַנְדִּיפָא" — אַפּוּתָא. וְכִי הָא דְּהָהוּא בַּר גָּלִיל [דְּאִיקְלַע לְבָבֶל], דַּאֲמַרוּ לֵיהּ: קוּם דְּרוֹשׁ לָנָא בְּ"מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה". אָמַר לְהוּ: אֲדְרוֹשׁ לְכוּ כְּדְדָרֵשׁ רַבִּי נְחֶמְיָה לְחַבְרֵיהּ. [ג]מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא מִן כּוּתְלָא וּמְחָתֵיהּ בְּאַנְדִּיפֵי וּמִית. וַאֲמַרוּ לֵיהּ: מִן דִּילֵיהּ דָּא לֵיהּ. [ג]מַתְנִי׳ אֲדָמָה — כְּחוֹתָם הַמַּרְצוּפִין, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּחוֹתָם הָאִיגְּרוֹת. זֶבֶל וְחוֹל הַדַּק — כְּדֵי לְזַבֵּל קֶלַח שֶׁל כְּרוּב, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְזַבֵּל קֶרֶשָׁא. חוֹל הַגֵּס — כְּדֵי לִיתֵּן עַל מְלֹא כַּף סִיד. קֶנֶה — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קוּלְמוֹס. וְאִם הָיָה עָבֶה אוֹ מְרוּסָּס — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בּוֹ בֵּיצָה קַלָּה שֶׁבַּבֵּיצִים, טָרוּפָה וּנְתוּנָה בָּאֵילְפָּס. [ד]גְּמָ׳ עַל מְלֹא כַּף סִיד. תָּנָא: כְּדֵי לִיתֵּן עַל פִּי כַּף שֶׁל סַיָּידִין. מַאן תְּנָא דְּחוֹל מְעַלֵּי לֵיהּ לְסִיד? אָמַר רַב חִסְדָּא: רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתַנְיָא: לֹא יָסוּד אָדָם אֶת בֵּיתוֹ בְּסִיד, אֶלָּא אִם כֵּן עִירַב בּוֹ תֶּבֶן אוֹ חוֹל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: תֶּבֶן מוּתָּר, חוֹל אָסוּר — מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָרַכְסִיד. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן — קִילְקוּלוֹ זֶהוּ תִּיקּוּנוֹ. [ג]קָנֶה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קוּלְמוֹס. תָּנָא: קוּלְמוֹס הַמַּגִּיעַ לְקִשְׁרֵי אֶצְבְּעוֹתָיו. בָּעֵי רַב אַשִׁי: קֶשֶׁר הָעֶלְיוֹן אוֹ קֶשֶׁר הַתַּחְתּוֹן? תֵּיקוּ. [ה]וְאִם הָיָה עָבֶה כוּ'. תָּנָא: טְרוּפָה בְּשֶׁמֶן וּנְתוּנָה בָּאֵילְפָּס. אָמַר לֵיהּ מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא לִבְרֵיהּ: מִי שְׁמִיעַ לָךְ בֵּיצָה קַלָּה מַאי הִיא? אָמַר לֵיהּ: בֵּיעָתָא דְּצִילְצָלָא. מַאי טַעְמָא — מִשּׁוּם דְּזוּטָרָא? אֵימָא: דְּצִיפַּרְתָּא! אִישְׁתִּיק. אָמַר לֵיהּ: מִידֵּי שְׁמִיעַ לָךְ בְּהָא? [אָמַר לֵיהּ: הָכִי] אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: בֵּיצַת תַּרְנְגוֹלֶת. וּמַאי קָרוּ לַהּ "בֵּיצָה קַלָּה" — שִׁיעֲרוּ חֲכָמִים, אֵין לָךְ בֵּיצָה קַלָּה לְבַשֵּׁל יוֹתֵר מִבֵּיצַת תַּרְנְגוֹלֶת. וּמַאי שְׁנָא כָּל שִׁיעוּרֵי שַׁבָּת כְּגְרוֹגֶרֶת וְהָכָא כְּבֵיצָה? אָמַר לֵיהּ, הָכִי אָמַר רַב נַחְמָן: כְּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצָה קַלָּה.

מַתְנִי׳

מסורת הש״ס

א פסחים מב:; מועד קטן ט:; מנחות פו.; מגילה יג.
ב ספרי במדבר; אוצר מדרשים מעשה בראשית ומעשה מרכבה הקדמה ב; משנה מנחות; מנחות פז:
ג לקמן פט:; לעיל עט.
ד תוספתא סוטה

גליון הש״ס

מתני' חול הגס כדי ליתן. עי' לקמן דף צ ע"א תוס' ד"ה בורי':

תורה אור השלם

וּבְהַגִּיעַ תֹּר נַעֲרָה וְנַעֲרָה לְבוֹא אֶל־הַמַּלָּךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מִמִּקֵּץ הֱיוֹת לָהּ כְּדָת הַנָּשִׁים שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ כִּי כֵן יִמָּלְאוּ יְמֵי מֵרוּקֵיהֶן שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּשֶׁמֶן הַמֹּר וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בְּבְשָׂמִים וּבְתַמְרוּקֵי הַנָּשִׁים [אסתר ב, יב]

מסורת הש"ס

א סוכה לו:

ב אוצר מדרשים חופת אליהו שבע חופות או חופת אליהו כא; ברכות נה.

גליון הש"ס

גמ' אמר רבא אסור למשמש בצרור. בר"ש פ"ז מ"ד דטהרות הי' לו הגי' כאן לשמש: רש"י ד"ה מדוכה קטנה מלאכתה לאיסור. עיין לקמן דף קכג ע"א ברש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה וצ"ע:

מַתְנִי' תַּרְוָד כַּף קוֹלְיִיר: חַף קס"ד דְּפוֹתַחַת שֶׁל חֹף עַצְמָהּ וְשִׁעוּרָהּ נְפִישׁ מִתַּרְוָד: כְּרָכָר עַץ יֵשׁ לְאוֹרְגִין וּרְאוֹשׁוֹ חַד: כְּדֵי לִזְרֹק בִּבְהֵמָה דְּלָא טָרַח אִינִישׁ לְמִשְׁקַל צְרוֹר מִשּׁוּם עוֹף לְהַבְרִיחוֹ דִּבְקָלָא בְּעָלְמָא דְּרָמֵי לֵיהּ אֲזַל לֵיהּ: גְּמ' וְהָא קָיְי"ל דְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנַן נְפִישׁ גַּבֵּי לַעֲשׂוֹת תְּלָאי: חֲפֵי פּוֹתַחַת שְׁנַיִם הַקְּבוּעִים בָּהּ וְלֹא הִיא עַצְמָהּ וְעוֹשִׂים אוֹתָם מֵעָצָם: חֲפֵי פּוֹתַחַת טָהוֹרִין דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא חִבְּרָן בָּהּ אֵינָן רְאוּיִין לִכְלוּם: טְמֵאִין דִּכְלֵי עֶצֶם כִּכְלֵי מַתֶּכוֹת וּפְשׁוּטֵיהֶן טְמֵאִין בְּהֵכֵל שׁוֹחֲטִין (חֹלִין דף כה:) וְאִי מִשּׁוּם דִּמְחַבֵּר לְפוֹתַחַת וְכָל הַמְחַבֵּר לְטָהוֹר טָהוֹר פּוֹתַחַת יֵשׁ לָהּ בֵּית קִבּוּל וּמְקַבֵּל מַפְתֵּחַ: וְשֶׁל גַּל וְאִם הַפּוֹתַחַת הַזֹּאת אֵינָהּ שֶׁל כֵּלִים כְּגוֹן שֶׁל שָׂדֶה וּמִגְדָּל אֶלָּא שֶׁל גַּל כְּמוֹ טְרוֹקֵי גְּלִי כְּגוֹן דְּלָתוֹת שַׁעֲרֵי הֶחָצֵר אע"פ שֶׁחִבְּרָן בְּפוֹתַחַת הוֹאִיל וְחִבּוּר זֶה בַּדֶּלֶת הִיא וְדֶלֶת בִּנְיָן מְחַבֶּר לַקַּרְקַע טְהוֹרִין: סְכוֹכִית וְכוּכִית וְעַל שֵׁם שֶׁסּוֹכִין קְרֵי סְכוֹכִית וְעַל שֵׁם שֶׁהִיא זַכָּה קְרֵי זְכוּכִית: וְהוּא שֶׁמַּרְגֶּשֶׁת הַבְּהֵמָה בְּצְרוֹר זֶה בְּהַכָּאָתוֹ: שְׁעוּרָן בְּכַמָּה לְהִתְחַיֵּב עֲלֵיהֶן אִי נָמֵי לְטַלְטְלָן בְּחָצֵר וּלְהַכְנִיסָן לְבֵית הַכִּסֵּא וְאִידִי וְאִידִי חַד שְׁעוּרָא הוּא דִּבְמִדֵּי דַּחֲזֵי לְהוּ מְחַיֵּב עַל הוֹצָאָתוֹ: כַּזַּיִת כֶּאֱגוֹז כַּבֵּיצָה שָׁלֹשׁ מַכְנִיסִין לְקִנּוּחַ וּמְקַנֵּחַ זוֹ אַחַר זוֹ אַחַת כַּזַּיִת וְאַחַת כֶּאֱגוֹז וְאַחַת כַּבֵּיצָה בַּתְּחִלָּה מְקַנֵּחַ פִּי הָרֵעִי בַּקְטַנָּה לְהַסִּיר רְעִי הַנִּדְבָּק שָׁם שֶׁהַגְּדוֹלָה פּוֹסֶקֶת וּמַלְכְלֶכֶת סְבִיבוֹתֶיהָ: טוּרְטָנֵי מֹאזְנַיִם יַכְנִיס לְשָׁם לִשְׁקֹל: מָלֵא הַיָּד בֵּין שְׁלָשְׁתָּן אוֹ אֲפִלּוּ הֵן ד' וְהֵ' וּבֵין בָּלֵן מָלֵא הַיָּד: מְקַרְזְלוֹת בִּקּוּעוֹ' רְאוּיוֹת לְקִנּוּחַ: מַתָּר לְהַכְנִיסָם בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת אוֹ בָּחֲצֵר דְּלָא לְתֹסֶר לְטַלְטוּלֵינְהוּ: כֶּאֱגוֹז כָּל אַחַת וְאַחַת: הָתָם מַתְנִי' פְּלוּגְתָּא דְּאַתְרוֹג מַתְנִי' הִיא בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה וְהִיא סְדוּרָה בְּפִי הַתַּלְמִידִים: וְהָכָא בְּרַיְיתָא וְיֵשׁ הָרַבֵּה תַּלְמִידִים שֶׁלֹּא שָׁנְאוּהָ וְהוּא תוֹלָה הַיְדוּעָה בְּשֶׁאֵינָהּ יְדוּעָה: כָּאן מְחֻלֶּקֶת כָּאן וּלְסֵימָנָא בְּעָלְמָא אֲמָרָהּ דְּלָא תִּשְׁכַּח לְגַרְסָא דְּבַרְיְיתָא וְאִם תִּשְׁכַּחְנָהּ הַזְכֵּר מִמִּשְׁנָתֵךְ דְּאַתְרוֹג: אֲבָל לֹא הַפְאֵייס כְּמוֹ שֶׁקֶל פְּסֹת רֶגֶב (סַנְהֶדְרִין דף סד.) שְׁקוֹרִין גלישט"א דְּהוֹאִיל וּמִפַּרְכָה לְא חֲזִי לְקִנּוּחַ וַאֲסוּרָה לְטַלְטֵל: כַּרְשִׁינֵי בַּבְלְיְיתָא הָכִי מִקְּרוּ מִשּׁוּם שֶׁבָּבֶל אֶרֶץ לַחָה הִיא וְהַמַּחֲרִישָׁה מְעֻלָּה רָגִבִים: לְמִשְׁמֵשׁ הַנִּצְרָךְ לִפְנוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִפְנוֹת אֲמְרִינַן לְקַמָּן בְּפֶרְקִין דְּמִמַּשְׁמֵשׁ בְּצְרוֹר בַּנָּקָב וְהוּא נִפְתָּח וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ דְּקָאָמַר וּבְשַׁבָּת אָסוּר לְמִשְׁמֵשׁ כְּלָל כְּדֶרֶךְ שְׁמִמַּשְׁמְשִׁים בְּחוֹל: לְסָתַּם דְּאָמַר מַר (תָּמִיד פ"א דף כז:) עָמוּד הַחוֹזֵר מֵבִיא אָדָם לְיָדֵי הִדְרוֹקָן: וּמְשַׁנֵּי כִּלְאַחַר יָד הַאי כְּדֶרֶךְ דְּקָאָמַר רָבָא כְּדֶרֶךְ הַמְמַשְׁמֵשׁ בְּחוֹל בְּלֹא שִׁנּוּי מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין אֲבָל כִּלְאַחַר יָד כְּגוֹן אוֹחֵז צְרוֹר בְּב' אֶצְבְּעוֹתָיו שַׁפִּיר דָּמֵי: אִם יֵשׁ מָקוֹם קְבוּעַ לבה"כ שֶׁאִם יִשְׁתַּיְּרוּ לוֹ עֲרֵבִית יְקַנֵּחַ בָּהֶם שַׁחֲרִית מַכְנִיס שָׁם מֻלָּא יָד: כְּהֶכְרֵעַ כְּשָׁעוּר הַמַּכְרִיעַ כֶּאֱגוֹז נְפִישׁ מִכַּזַּיִת וְזוּטָר מִכַּבֵּיצָה: מְדוֹכָה קְטַנָּה מִלַּאכְתָּהּ לְאָסוּר אָסוּר לְטַלְטֵל: וְאִם יֵשׁ עָלֶיהָ עֵד קִנּוּחַ הַמְּעִיד שֶׁעָשׂוּיָה לְכָךְ מַתָּר לְטַלְטְלָהּ לְקִנּוּחַ: תַּחְתּוֹנִיּוֹת פיג"ש: לוּלְבֵי גְּפָנִים אוֹתָן פְּצוּלִין הַגְּדֵלִין בַּגָּפֶן וְקוֹרִין וודי"ש: מוֹרְגֵי בְּהֵמָה כָּל בְּשֶׂר שֶׁיֵּשׁ בַּבְּהֵמָה הָעָשׂוּי כְּמוֹרָג שֶׁהוּא פִּגּוּם וַחֲרוּקָה כְּמוֹרָג חָרוּץ חָדָשׁ כְּלוֹמַר כָּל מָקוֹם שֶׁאֵין הַבָּשָׂר חָלָק כְּגוֹן קְלִפַּת הַלָּשׁוֹן וּכְגוֹן הַחַךְ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּמִין קוֹצִין וְכַפְּגִימוֹת וּבְבֵית הַכּוֹסוֹת: שֶׁקִּנַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ אֲפִילּוּ בְּחוֹל וְאַחֲרֵי נָמֵי קָאֵי: הַתּוֹלֶה שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב אֶלָּמָא קִנַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ לָא חֲזִי לְקִנּוּחַ וְרַב שֵׁשֶׁת אָמַר לְעֵיל אִם יֵשׁ עָלֶיהָ עֵד מַתָּר: לַח לָא חֲזִי יָבֵשׁ חֲזִי: מִצַּד אֶחָד בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁקִּנַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ לָא חֲזִי לְקִנּוּחַ אֲבָל בְּצַד שֵׁנִי חֲזִי: דִּידֵהּ שְׁהֵיָה קִנּוּחַ שֶׁעָלֶיהָ שֶׁלּוֹ: וְנִשְׁטַשְׁטְשׁוּ אוֹתוֹ עַד: מַהוּ מִי בָּטֵיל לִיחוּד דִּידְהוּ אוֹ לָא: אִי רִשּׁוּמוֹ נָכַר מַתָּר דְּכֵיוָן דְּמֹאִיס לְא חֲזִי לְבָשָׂמִים וְלָא מִבָּטֵל לֵיהּ מִבֵּית הַכִּסֵּא:

[א]מַתְנִי׳ עֻצָּם כְּדֵי לַעֲשׂוֹת תַּרְוּוד. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנּוּ חַף. זְכוּכִית — כְּדֵי לִזְרוֹק בָּהּ רֹאשׁ הַכַּרְכֹּר. צְרוֹר אוֹ אֶבֶן — כְּדֵי לִזְרוֹק בָּעוֹף. רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר: כְּדֵי לִזְרוֹק בַּבְּהֵמָה. גְּמ׳ לְמֵימְרָא דְּשִׁעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ נְפִישׁ? הָא קָיְימָא לַן דְּשִׁעוּרָא דְּרַבָּנַן נְפִישׁ! אֲמַר עוּלָּא: חֲפֵי פּוֹתַחַת. תָּנוּ רַבָּנַן: חֲפֵי פּוֹתַחַת טְהוֹרִין, קְבָעָן בַּפּוֹתַחַת טְמֵאִין. וְשֶׁל גַּל, אַף עַל פִּי שֶׁחִיבְּרָן בַּדֶּלֶת וּקְבָעָן בְּמַסְמְרִים טְהוֹרִין — שֶׁכָּל הַמְחוּבָּר לַקַּרְקַע הֲרֵי הוּא כַּקַּרְקַע. זְכוּכִית כְּדֵי לִזְרוֹק בָּהּ. תָּנָא: סְכוּכִית — כְּדֵי לִפְצוֹעַ בָּהּ שְׁנֵי נִימִין כְּאַחַת. [ב]צְרוֹר אוֹ אֶבֶן כְּדֵי לִזְרוֹק בָּעוֹף. רַבִּי אֶלְעָזָר כּוּ׳. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: וְהוּא שֶׁמַּרְגֶּשֶׁת בָּהּ. וְכַמָּה שִׁיעוּרוֹ? תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מִשְׁקַל עֶשְׂרָה זוּז. [ג]זוּנִין עַל לְבֵי מִדְרְשָׁא, אָמַר לָהוּ: רַבּוֹתַי, אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא שִׁיעוּרָן בְּכַמָּה? אָמְרוּ לוֹ: כְּזַיִת כֶּאֱגוֹז וּכְבֵיצָה. אָמַר לָהוּ: וְכִי טוּרְטָנֵי יַכְנִיס? נִמְנוּ וְגָמְרוּ מְלֹא הַיָּד. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּזַיִת כֶּאֱגוֹז וּכְבֵיצָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְלֹא הַיָּד. [א]תָּנוּ רַבָּנַן בְּשַׁבָּת: שָׁלֹשׁ אֲבָנִים מְקוּרְזָלוֹת מוּתָּר לְהַכְנִיס לְבֵית הַכִּסֵּא. וְכַמָּה שִׁיעוּרָן? רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כֶּאֱגוֹז. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּבֵיצָה. אָמַר רַפְרָם בַּר פָּפָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: כַּמַּחֲלוֹקֶת כָּאן מַחֲלוֹקֶת בְּאֶתְרוֹג. הָתָם מַתְנִיתִין, הָכָא בְּרַיְיתָא! אֶלָּא: כַּמַּחֲלוֹקֶת בְּאֶתְרוֹג כָּךְ מַחֲלוֹקֶת כָּאן. [ד]אָמַר רַב יְהוּדָה: אָבָל לֹא אֶת הַפְּאֵייס. מַאי "פְּאֵייס"? אָמַר רַבִּי זֵירָא: כַּרְשִׁינֵי בַּבְלְיְיתָא. אָמַר רָבָא: אָסוּר לְמַשְׁמֵשׁ בְּצְרוֹר בְּשַׁבָּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּמַשְׁמְשִׁין בַּחוֹל. מַתְקִיף לַהּ מָר זוּטְרָא: לִיסְתַּמְךָ? כִּלְאַחַר יָד. אָמַר רַבִּי יַנַּאי: אִם יֵשׁ מָקוֹם קָבוּעַ לְבֵית הַכִּסֵּא — מְלֹא הַיָּד. אִם לָאו — כַּהֲכְרֵעַ מְדוֹכָה קְטַנָּה שֶׁל בְּשָׂמִים. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אִם יֵשׁ עָלֶיהָ עֵד — מוּתָּר. [ה]מֵיתִיבִי? עֲשָׂרָה דְּבָרִים מְבִיאִין אֶת הָאָדָם לִידֵי תַּחְתּוֹנִיּוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: הָאוֹכֵל עֲלֵי קָנִים, וַעֲלֵי גְּפָנִים, וְלוּלְבֵי גְּפָנִים, וּמוֹרְגֵי בְּהֵמָה בְּלֹא מֶלַח, וְשִׁדְרוֹ שֶׁל דָּג, וְדָג מָלִיחַ שֶׁלֹּא בִּישֵּׁל כָּל צוֹרְכּוֹ, וְהַשּׁוֹתֶה שִׁמְרֵי יַיִן, וְהַמְקַנֵּחַ בְּסִיד, וּבְחַרְסִית, וְהַמְקַנֵּחַ בְּצְרוֹר שֶׁקִּינַּח בּוֹ חֲבֵרוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַתּוֹלֶה עַצְמוֹ בְּבֵית הַכִּסֵּא. לָא קַשְׁיָא: הָא בְּלַח, הָא בְּיָבֵשׁ. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כָּאן מִצַּד אֶחָד, וְכָאן מִשְּׁנֵי צְדָדִין. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: הָא דִּידֵיהּ, הָא דְּחַבְרֵיהּ. [ו]אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: יָרְדוּ עָלֶיהָ גְּשָׁמִים וְנִטַּשְׁטְשׁוּ מַהוּ? אָמַר לֵיהּ: אִם הָיָה רִישׁוּמָן נִיכָּר — מוּתָּר. בָּעָא מִינֵּיהּ רַבָּה בַּר רַב שֵׁילָא מֵרַב חִסְדָּא: לְמֵימְרָא דְּשִׁעוּרָא דְּרַבִּי יְהוּדָה נְפִישׁ וְאע"ג דְּאַשְׁכְּחַן תַּרְוָד שֶׁהוּא גָּדוֹל הַרְבֵּה כְּדַאֲמַר בְּנָזִיר בְּפֶרֶק כ"ג (דף נ:) גַּבֵּי מְלֹא תַּרְוָד רַקָּב כַּמָּה שִׁעוּרוֹ חִזְקִיָּה אָמַר מְלֹא פִּסַּת יָד וְר' יוֹחָנָן אָמַר מְלֹא חָפְנָיו הָתָם וַדַּאי מְיֻרֵי בְּתַרְוָד גָּדוֹל כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים בְּפָ' י"ז (מִשְׁנָה. ב) שֶׁאָמַר מִדָּה גַּסָּה מְלֹא תַּרְוָד רַקָּב כְּמִלֹּא חֹפֶן וַדַּאי שַׁבָּת מַדֵּי דַּחֲשִׁיב בָּעֵינָן וְתַרְוָד קָטָן חֲשׁוּב הוּא הָרַבֵּה (א"נ) חַף סָלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁהוּא חַף גַּל שֶׁהוּא גָּדוֹל וּמְשֻׁנֵּי בַּחֲפֵי פּוֹתַחַת שֶׁהֵן קְטַנִּים: חֲפֵי פּוֹתַחַת טְהוֹרִין פִּי' בְּקוּנְטְרֵס שְׁנַיִם שֶׁל עֶצֶם וְנוֹתְנִין אוֹתָם בְּפוֹתַחַת לְפִתְחָהּ וְקֹדֶם שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ אֵין רְאוּיִין לִכְלוּם קְבָעָן בְּפוֹתַחַת טְמֵאִין כִּדְאָמַר בְּהֵכֵל שׁוֹחֲטִין (חוֹל. ן דף כה:) וְאִי מִשּׁוּם דִּמְחַבֵּר לַפּוֹתַחַת וְהַמְחַבֵּר לְטָהוֹר טָהוֹר פּוֹתַחַת יֵשׁ לָהּ בֵּית קִבּוּל דִּמְקַבֶּלֶת מִפְתֵּחַ וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ דִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֶצֶם כְּדְאָמַר בְּהֵכֵל שׁוֹחֲטִין דְּהָתָם לָא אַיְירֵי אֶלָּא בִּגְלְמֵי כְּלֵי עֶצֶם אֲבָל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֶצֶם הָא תְּנַן וּמִיתֵּי לָהּ בְּפ"ק (דף טז:) כְּלֵי עֵץ כְּלֵי עוֹר כְּלֵי עֶצֶם כְּלֵי זְכוּכִית פְּשׁוּטֵיהֶן טְהוֹרִין וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ דְּחַפִּין הֵן שֶׁל עֶצֶם קָשֶׁה לר"י דִּגְבֵי כְּלֵי מַתֶּכוֹת מְתַנֵּיא בַּתּוֹסְפְתָּא דְּכֵלִים וְעוֹד דְּאִי בְּשֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ אֵין רְאוּיִין לִכְלוּם אִם כֵּן פְּשִׁיטָא דְּטָהוֹרִין וּמַה שֶּׁפֵּי' שֶׁפּוֹתַחַת יֵשׁ לָהּ בֵּית קִבּוּל לְקַבֵּל הַמַּפְתֵּחַ הָא לָא חֲשִׁיב בֵּית קִבּוּל שֶׁאֵין הַמַּפְתֵּחַ עֲשׂוּי לְטַלְטֵל ע"י אוֹתוֹ בֵּית קִבּוּל כְּמוֹ הַקְּטֶטַע יוֹצֵא בָּקֶב שֶׁלּוֹ (לְעֵיל שַׁבָּת דף סו.) דְּטָהוֹר כְּשֶׁאֵין בּוֹ בֵּית קִבּוּל כְּתִיתִין דְּפִי' בַּקּוּנְט' דְּמָה שֶׁמְּנִיחַ רֹאשׁ שׁוּקוֹ בְּתוֹכוֹ לָא חֲשִׁיב בֵּית קִבּוּל שֶׁאֵין הַשּׁוּק מְטַלְטֵל עַל יָדוֹ וְעוֹד דְּפִי' דְּפוֹתַחַת גּוֹרֶמֶת טֻמְאָה לְחַף אַדְרַבָּה תְּנַן בְּמַס' כֵּלִים בפי"ג (מִשְׁנָה ו) פּוֹתַחַת שֶׁל עֵץ וְחַפִּין שֶׁל מַתֶּכֶת טֻמְאָה פּוֹתַחַת שֶׁל מַתֶּכֶת וְחַפִּין שֶׁלֹּא הָיָה שֶׁל עֵץ טָהוֹרָה אַלְמָא בְּתַר חַפִּין אָזְלִינַן וּאע"ג דְּמַשְׁמַע דְּאִתְיָא כְּרַבִּי נְחֶמְיָה דְּלָא אָזַל בָּתַר מַעֲמִיד אֶלָּא בְּתַר תַּשְׁמִישׁ דְּהַיְינוּ חוֹתָם בָּרִיְיתָא דְּתַשְׁמִיעֵי' נָמֵי נִרְאָה לר"י דְּאִתְיָא כְּוָתֵיהּ דְּקָתָנֵי סֵיפָא דְּהָכָא טַבַּעַת שֶׁל מַתֶּכֶת וְחוֹתָם שֶׁל אַיְלְמֹג ר' נְחֶמְיָה מְטַהֵר וְנִרְאֶה לר"י דְּבַחַפִּין שֶׁל מַתֶּכֶת אַיְירֵי וּאע"פ שֶׁלֹּא נִקְבְּעוּ רְאוּיִין הֵם קְצָת לִיתְּנָם בְּפוֹתַחַת וַאֲפִילּוּ הָכִי טָהוֹרִין דְּגָלְמֵי כְּלֵי מַתֶּכוֹת טְהוֹרִין קְבָעָן בַּפּוֹתַחַת טְמֵאִין שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְכֵן מַשְׁמַע בְּסָמוּךְ דְּטַעֲמָא מִשּׁוּם גְּמַר מְלַאכְתָּהּ דְּקָתָנֵי וְשֶׁל גַּל אע"פ שֶׁחִבְּרָן בְּדֶלֶת כּוּ' דְּמַשְׁמַע מַה שֶׁקְּבָעָן לְדֶלֶת יֵשׁ לוֹ לְגָרֹם טֻמְאָה אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁאֵין לָהֶם פּוֹתַחַת [וְחַף] קְבוּעַ בַּגַּל טָהוֹר: אָסוּר לְמַשְׁמֵשׁ בְּצְרוֹר פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס הַנִּצְרָךְ לְפָנוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל אָסוּר מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין וא"ת וְהָא רָבָא בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן סָבַר כר"ש בספ"ב דְּבֵיצָה (דף כג.) וכה"ג פָּרִיךְ לְקַמָּן לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָסַר מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכָא בְּמִשְׁמוּשׁ צְרוֹר הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ: וְאִם לְאו כְּהֶכְרֵעַ וְנִרְאֶה לר"ת כְּגַרְסַת ר"ח וְאִם לָאו כְּהֶכְרֵעַ מְדוֹכָה קְטַנָּה שֶׁל בְּשָׂמִים וְהֶכְרֵעַ פִּי' רָגֵל כְּמוֹ כַּרְעֵי הַמִּטָּה וְכֵן מְפֹרָשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי כְּמִלֹּא רֶגֶל מְדוֹכָה קְטַנָּה שֶׁל בְּשָׂמִים: אָמַר רַב שֵׁשֶׁת אִם יֵשׁ עָלֶיהָ עֵד מַתָּר מִלְּתָא בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ הִיא פֵּרוּשׁ מַתָּר לְקַנֵּחַ בָּהּ אֲפִלּוּ גְּדוֹלָה יוֹתֵר מִכַּבֵּיצָה אוֹ אִם יֵשׁ הַרְבֵּה מִמְּלֹא

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יב:

ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יא:

ג טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' א:

ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ד ז א:

ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ד:

ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ה:

ח טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ב:

ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' א:
ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ד:
ג טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ט ג:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ה מיי' פח' מהל' שבת הל' ג:
ו מיי' פח' מהל' שבת הל' ד:
ז טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ד:
ח מיי' פח' מהל' שבת הל' ה:

מסורת הש"ס

א תוספתא ביצה; ביצה לג:
ב בבא בתרא סו.; לעיל עג:

גליון הש"ס

גמ' ותנן נזיר חופף. עי' פ"ט מ"ו דכלאים ברי"ש שם:
רש"י ד"ה חייב משום תולש וכו'. חייב לאו דוקא אלא אסור וכדמשני לעיל דף מ ע"ב מאי חייב מכת מרדות:

מַהוּ לְהַעֲלוֹתָם לַגַּג פֵּי' בַּקּוּנְטְ' מִי חָיְשִׁינַן לְטִרְחָא יַתִּירְתָּא וְקָשֶׁה לר"י מַהוּ לְהַעֲלוֹתָם אֲחֲרָיו לַגַּג אִם עָלָה שָׁם לִפְנוֹת מִי חָיְשִׁינַן לְטִרְחָא יַתִּירְתָּא

א"כ הָא דְּפָרִיךְ דְּאִסּוּר לְטַל קַיְסָם מִשֶּׁלְפָנָיו תִּקְשֵׁי לְכַלָּה שְׁמַעְתִּין דְּשָׁרֵי לְטַלְטֵל אֲבָנִים מְקָרָזוֹת וְנִרְאֶה לר"י דְּהָכָא מִבָּעְיָא לֵיהּ מִשּׁוּם דְּבִית הַכִּסֵּא קָרוֹב עַל הַגַּג וְיָכוֹל לְהָכִין שָׁם מע"ש וּמַהְדַּר לֵיהּ דְּאִסּוּר ה"ה שָׁרֵי וּלְהָכִי פָּרִיךְ לֵיהּ דְּאִסּוּר לְטַלְטֵל קַיְסָם מִשֶּׁלְפָנָיו לְפִי שֶׁהָיָה יָכוֹל לְהַזְמִין מֵאֶתְמוֹל אֲבָל אַכַּלָּה שְׁמַעְתָּא לָא מְצֵי פָּרִיךְ שֶׁדַּרְכָּן הָיָה לְפָנוֹת בַּשָּׁדֶה וּבֵית הַכִּסֵּא רָחוֹק וְלָא אַטְרְחוּהּ רַבָּנָן לְהַכְנִיס שָׁם מע"ש וְגַם אִם יְזַמִּינֵם שָׁמָּא יִקָּחֵם אַחֵר: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מִן הָאֲבוּס כו' נִרְאֶה לר"י דְּלָאו דַּוְקָא מִן הָאֲבוּס אֶלָּא מִן הָרָאוּי לְאֲבוּס דְּלַיְכָּא לְמֵימַר דְּכְשֶׁאֵינוֹ בְּאֲבוּס אָסוּר דְּבָטֵל אַגַּב קַרְקַע דְּהָא תְּנַן בְּהַמַּבִּיא כְּדֵי יַיִן (בֵּיצָה דף לג:) וַחֲכָמִים אוֹמְרִים מְגַבֵּב מִשֶּׁלְפָנָיו וּמִדְּלִיק אַלְמָא לָאו בָּטֵל הוּא וְהָא דְּלָא שָׁרוּ בְּקַיְסָם לַחֲצוֹת שְׁנָיו אֶלָּא לְהַדְלִיק מִשּׁוּם דְּסִבְרִי לֹא נִתְּנוּ עֵצִים אֶלָּא לְהַסָּקָה אֲבָל בְּדָבָר הָרָאוּי לַאֲבוּס בְּהֵמָה שָׁרֵי אַפִּי' לַחֲצוֹת שְׁנָיו ור"א דְּאָמַר הָתָם נוֹטֵל אָדָם קַיְסָם מִשֶּׁלְפָנָיו לַחֲצוֹת שְׁנָיו וּמְגַבֵּב מִן הֶחָצֵר וּמַדְלִיק סָבַר דְּמַה שֶּׁבְּבֵית מוּכָן לְכָל מַה שֶּׁירְצֶה אַפִּי' לַחֲצוֹת שְׁנָיו אֲבָל שֶׁבֶּחָצֵר אֵינוֹ מוּכָן אֶלָּא לְהַסָּקָה: וְהַנִּיחוּ ע"ג יְתֵדוֹת מִחַיֵּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ הַאי מִחַיֵּב מַכַּת מַרְדּוּת מִדְּרַבָּנָן דִּכְתִיב בַּקּוּנְטְרֵס מִדְּשָׁרֵי רֵישׁ לָקִישׁ וְקָשֶׁה לר"י דְּאָמְרִי' בפ"ק דְּגִטִּין (דף :) א"ר יוֹחָנָן עָצִיץ נָקוּב הַמַּנָּח ע"ג יְתֵדוֹת בָּאנוּ לְמַחְלֹקֶת ר"י וְרַבָּנָן דלר"י פָּטוּר מִן הַמַּעֲשֵׂר כְּדִמְפַלֵּג בֵּין סְפִינָה גּוֹשֶׁשֶׁת לְשֶׁאֵינָהּ גּוֹשֶׁשֶׁת וּלְרַבָּנָן חַיָּב אָמַר רָבָא דְּלָמָּא לָא הִיא ע"כ לָא קָאָמְרִי רַבָּנָן אֶלָּא דְּסִפִּינָה דְּלָא מַפְסִיק אָוִיר אֲבָל עָצִיץ דְּמַפְסִיק אָוִירָא אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ הָא בְּשָׁמַעְתִּין חָשְׁבִינַן לֵיהּ כְּמַחֲבָר מִדְּאוֹרַיְתָא אַפִּי' הִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְלָא מְחַיֵּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן וְנִרְאֶה לר"י דְּשָׁמַעְתִּין לָא סְבָרָא דְּחוּיָא דְּרָבָא דְּהָתָם: וְהָאָמַר ר' יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה כו' וא"ת וְהָא בְּהַגּוֹזֵל קַמָּא (ב"ק קב.) ובפ"ק דְּמַס' ע"ז (דף ז.) אָמַר בִּתְרֵי מַסָּכְתּוֹת אֵין סָדֵר לַמִּשְׁנָה וְהָכָא סְתָם בְּנָזִיר וּפְלוּגְתָא בְּפֶרֶק שְׁנֵי דְּבִיצָה (דף כג:) ר' יְהוּדָה אוֹמֵר כָּל הַכֵּלִים אֵין נִגְרָרִין חוּץ מִן הָעֲגָלָה שֶׁכּוּבָּשֶׁת וְאֵין הֲלָכָה כְּסָתָם דְּשַׁמָּא סְתָם וְאח"כ מַחְלֹקֶת הִיא וְאֵין לוֹמַר דִּילְמָא יוֹחָנָן אַפִּי' סְתָם וְאַחַ"כ מַחְלֹקֶת הֲלָכָה כְּסָתָם דְּהָא מַסְקִינַן בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מב:) אַלִּיבָּא דר' יוֹחָנָן דְּרַמֵּי לְךָ לָא חַיִּישׁ לְקַמְחֵהּ סְתָם וְאַחַ"כ מַחְלֹקֶת הִיא וְאֵין הֲלָכָה כְּסָתָם וְתֵרֵץ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל מְוֻרְדִּוּן דְּבְמַחְלֹקֶת וְאַחַ"כ סְתָם בַּחֲדָא מַסֶּכְתָּא לכ"ע הֲלָכָה כְּסָתָם כְּדְפָרֵישׁ בפ"ק דְּמַס' ע"ז (דף ז.) בְּהָא דְּמַפְסִיק כר"י דְּכָל הַמְשַׁנֶּה יָדוֹ עַל הַתַּחְתּוֹנָה פְּשִׁיטָא דְּמַחְלֹקֶת וְאַחַ"כ סְתָם הוּא אֲבָל בִּתְרֵי מַסָּכְתּוֹת כָּל אֲמוֹרָאֵי סָבְרִי דְּאֵין הֲלָכָה כְּסָתָם וְר' יוֹחָנָן אִית לֵיהּ דְּאַפִּי' בִּתְרֵי מַסָּכְתּוֹת הֲלָכָה כְּסָתָם אוֹ סְתָם בְּמָתְנִי' וּמַחְלֹקֶת בַּבְּרַיְתָא דְּמִסְתָּמָא סְתָם לְבַסּוֹף וְאֵין לָנוּ לוֹמַר שֶׁסְּתָם רַבִּי קוֹדֶם וְשׁוּב חָזַר מִמַּה שֶׁפָּסַק וְאָמוֹרָאֵי נִינְהוּ אַלְבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן כְּדְאָמַר בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דף מנ.):

אב(א)חִסְדָּא: מַהוּ לְהַעֲלוֹתָם אֲחֲרָיו לַגַּג? אָמַר לֵיהּ: גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת "לֹא תַעֲשֶׂה" שֶׁבַּתּוֹרָה. יָתֵיב מָרִימָר וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְמָרִימָר: רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר נוֹטֵל אָדָם קַיְסָם מִשֶּׁלְפָנָיו לַחֲצוֹת בּוֹ שִׁינָּיו, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים לֹא יִטּוֹל אֶלָּא מִן הָאֲבוּס שֶׁל בְּהֵמָה! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם — אָדָם קוֹבֵעַ מָקוֹם לְסְעוּדָה, הָכָא — אָדָם קוֹבֵעַ מָקוֹם לְבֵית הַכִּסֵּא? ג"ח(ב)אָמַר רַב הוּנָא: אָסוּר לְפָנוֹת בִּשְׂדֵה נִיר בְּשַׁבָּת. מַאי טַעְמָא? אֵילֵימָא מִשּׁוּם דַּוְושָׁא — אֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי! וְאֶלָּא מִשּׁוּם עֲשָׂבִים, עֲשָׂבִים — מוּתָּר לְקַנְּחַ בּוֹ. וְהַתּוֹלֵשׁ מִמָּנָּה בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. אֶלָּא דֵּילְמָא נָקֵיט מֵעֵילָאי וְשָׁדֵי לְתַתַּאי, וּמִיחַיַּיב מִשּׁוּם דְּרַבָּה. דְּאָמַר רַבָּה: הָיְתָה לוֹ גוּמָּא וּטְמָמָהּ, בַּבַּיִת — חַיָּיב מִשּׁוּם בּוֹנֶה, בַּשָּׂדֶה — חַיָּיב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ. ׁגּוּפָא, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: צְרוֹר שֶׁעָלוּ בּוֹ עֲשָׂבִים — מוּתָּר לְקַנֵּחַ בּוֹ. וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר רַב פַּפִּי: שְׁמַע מִינַּהּ מִדְּרֵישׁ לָקִישׁ, הַאי פַּרְפִּיסָא — שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵיהּ. מַתְקִיף לַהּ רַב כָּהֲנָא: אִם אָמְרוּ לְצוֹרֶךְ, יֹאמְרוּ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ?! אֲמַר אַבָּיֵי: פַּרְפִּיסָא, הוֹאִיל וַאֲתָא לְיָדֵן לֵימָא בֵּיהּ מִילְתָא: הָיָה מוּנָּח עַל גַּבֵּי קַרְקַע וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת — חַיָּיב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ. הָיָה מוּנָּח עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְהִנִּיחוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע — חַיָּיב מִשּׁוּם נוֹטֵעַ. ״אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לְקַנֵּחַ בְּחֶרֶס בְּשַׁבָּת. מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא מִשּׁוּם סַכָּנָה — אֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי! וְאֶלָּא מִשּׁוּם כְּשָׁפִים — אֲפִילּוּ בְּחוֹל נָמֵי לָא! וְאֶלָּא מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין — דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין הוּא. אָמַר לְהוּ רַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא: גְּבָרָא רַבָּה אָמַר מֵילְתָא, נִימָא בָּהּ טַעְמָא: לָא מִיבַּעְיָא בְּחוֹל — דְּאָסוּר, אֲבָל בְּשַׁבָּת — הוֹאִיל וְאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, שַׁפִּיר דָּמֵי. קָא מַשְׁמַע לַן. רָבָא מַתְנֵי לַהּ מִשּׁוּם הַשָּׁרַת נִימִין, וְקַשְׁיָא לֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אַדְּרַבִּי יוֹחָנָן: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָסוּר לְקַנֵּחַ בַּחֶרֶס בְּשַׁבָּת? אַלְמָא דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין — אָסוּר. וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה. וּתְנַן: נָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס, אֲבָל לֹא סוֹרֵק! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כְּדְרַב נָתָן בַּר אוֹשַׁעְיָא. מַאי כְּשָׁפִים? כִּי הָא דְּרַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא הֲווֹ קָא אָזְלִי בְּאַרְבָּא, אֲמַרָה לְהוּ מַטְרוֹנִיתָא: אוֹתְבַן בַּהֲדַיְיכוּ! וְלָא אוֹתְבוּהָ. אֲמַרָה אֵיהִי מִילְתָא — אֲסַרְתַּהּ לְאַרְבָּא. אֲמַרוּ אִינְהוּ מִילְתָא — שַׁרְיוּהָא. אֲמַרָה לְהוּ: מַאי אֵיעְבֵּיד לְכוּ?

דְּלָא

בְּחוֹל שֶׁאֵין אִסּוּר טִלְטוּל בְּצָרוֹרוֹת דְּאִסּוּר לְקַנֵּחַ בְּחֶרֶס מִשּׁוּם כְּשָׁפִים שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לְקַנֵּחַ בְּצָרוֹר: אֲבָל בְּשַׁבָּת הוֹאִיל וְאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו לַחֲתוֹת בּוֹ אוֹ לַחְשׁוֹף מַיִם מְגֻבָּא אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי דְּמוּטָב שֶׁיְּקַנֵּחַ בּוֹ מִלְּטַלְטֵל צְרוֹר: קמ"ל דְּלָא אִי מִשּׁוּם סַכָּנָה אִי מִשּׁוּם כְּשָׁפִים: חוֹפֵף מַחֲלִיק שְׂעָרוֹ: וּמְפַסְפֵּס קַרְפִּיסָא: אֲבָל לֹא סוֹרֵק בְּמַסְרֵק דְּוַדַּאי מַשִּׁיר שֵׂעָר וּמוֹדֶה ר' שִׁמְעוֹן הַקַּרְקַע הֵן יוֹצְאִין וּכְשֶׁמְּגַבֵּיהֶן הֲרֵי הוּא כְּעוֹקְרָן מִגִּדּוּלֵיהֶן: הַאי פַּרְפִּיסָא עָצִיץ נָקוּב שֶׁזָּרְעוּ בּוֹ וּבְתִשּׁוּבַת הַגְּאוֹנִים מָצָאתִי שֶׁעוֹשִׂין חוֹתָלוֹת מִכַּפּוֹת תְּמָרִים וּמְמַלְּאִין אוֹתָם עָפָר וְנֶבֶל בְּהֵמָה וכ"ב אוֹ ט"ו יוֹם לִפְנֵי ר"ה עוֹשִׂין כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשֵׁם כָּל קָטָן וּקְטַנָּה שֶׁבַּבַּיִת וְזוֹרְעִים לְתוֹכָן פּוֹל הַמִּצְרִי אוֹ קְטָנִית וְקוֹרִין לוֹ פּוּרְפִּיסָא וְצוֹמֵחַ וּבְעֶרֶב ר"ה נוֹטֵל כָּל אֶחָד שֶׁלּוֹ וּמַחֲזִירוֹ סְבִיבוֹת רֹאשׁוֹ שִׁבְעָה פְּעָמִים וְאוֹמֵר זֶה תַּחַת זֶה וְזֶה חֲלִיפָתִי וְזֶה תְּמוּרָתִי וּמַשְׁלִיכוֹ לַנָּהָר: שָׁרֵי לְטַלְטוֹלֵי וְלָא אָמְרִינַן תּוֹלֵשׁ הוּא: לְצֹרֶךְ קְנוּחַ כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת: חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ דְּאֵינוֹ נֶהֱנֶה שׁוּב מֵרֵיחַ הַקַּרְקַע ול"נ דְּהַאי חַיָּב לְאוֹ דַּוְקָא אֶלָּא אָסוּר מִשּׁוּם דְּדָמֵי לְתוֹלֵשׁ דְּאִי חַיָּב מַמָּשׁ קָאָמַר לְצֹרֶךְ הֵיכִי שָׁרֵי רַבָּנָן אִסּוּר כָּרֵת וּסְקִילָה מִשּׁוּם קְנוּחַ וְדוֹמֶה לוֹ בְּמַסֶּכֶת סַנְהֶדְרִין (דף סב.) הַבָּא עַל הַסּוּסִית חַיָּב מִשּׁוּם נשג"ז דְּלָאו מִדְּאוֹרַיְתָא הִיא אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן: מִשּׁוּם סַכָּנָה שֶׁלֹּא יִנָּתֵק בּוֹ שְׁנֵי הַכַּרְכְּשָׁא שֶׁהִיא תְּלוּיָה בָּהֶן: מִשּׁוּם כְּשָׁפִים כְּדִלְקַמָּן בְּשִׁמְעָתִין: הַשָּׁרַת נִימִין שֶׁמַּשִּׁיר אֶת הַשֵּׂעָר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חִדּוּד: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּוִין הוּא וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לר' יוֹחָנָן דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּין לַקַּמָּן בְּשִׁמְעָתִין: לָא מִבַּעְיָא

דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין מַתִּיר: מַטְרוֹנִיתָא נָבְרִית הָיְתָה: אִמְּרָה מִלְּתָא דְּכָשְׁפִים וַאֲסָרַתְּה לְאַרְבָּא וְלֹא זָזָה מִמְּקוֹמָהּ: אָמְרִי אִינְהוּ מִלְּתָא עַל יְדֵי שֵׁם טָהֳרָה:

מסורת הש"ס

א סוכה ב:; תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ח

ב אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה נד

ג ברכות כג:

ד ספרא אמור פרק יא א

ה תוספתא זבים; משנה עבודה זרה

תורה אור השלם

וּשְׁבָרָהּ כְּשֶׁבֶר נָבָל יוֹצְרִים כָּתוּת לֹא יֶחְמֹל וְלֹא־יִמְצָא בְמַכְתֵּתוֹ חֶרֶשׁ לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיקוּד וְלַחְשׂף מַיִם מִגֻּבָא [ישעיהו ל, יד]

וְטִמֵּאתֶם אֶת־צִפּוּי פְּסִילֵי כַסְפֶּךָ וְאֶת־אֲפֻדַּת מַסֵּכֹת זְהָבֶךָ תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹאמַר לוֹ [ישעיהו ל, כב]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ה:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ה:

ג טוש"ע או"ח סי' שיב סעי' ה:

ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ה:

ה מיי' פד' מהל' דעות הל' ב:

ו מיי' פ"ח מהל' שבת הל' י:

ז טוש"ע יו"ד סי' קמג סעי' א:

ח מיי' פח' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ה:

דְּלָא מְקַנְּחִיתוּ בְּחַסְפָּא שְׁאוֹכַל לְעֲשׂוֹת לָכֶם כְּשָׁפִים: וְלָא קְטִיל לְכוּ כִּינָּא אַמַּנְיְכוּ וְאַיְן אַתֶּם הוֹרְגִין כִּנָּה בְּבִגְדֵיכֶם: וְלָא אָכִיל לְכוּ יַרְקָא מִכִּישָׁא דְּאַסַר גִּנָּאָה אֵין אַתֶּם מוֹצִיאִין שׂוּם וְכָרִישָׁא וּבְצָל מֵאֲגַדָּה שֶׁאוֹגְדִין הַגַּנָּנִים וְאוֹכְלִים אֶלָּא אַתֶּם מְתִירִין הָאֲגַדָּה תְּחִלָּה ש"מ כָּל הָנֵי קְשָׁה לְכָשָׁפִים: מוֹתִיב לִי בְּמִלֵּי דְּעָלְמָא מוֹשִׁיבֵנִי לְפָנָיו בְּדִבְרֵי חָנָם שֶׁאֵינוֹ תּוֹרָה: לָא לִיתֵּיב בְּהֲדָיָא בְּמַהֲרָה דְּהַאי כַּרְכַּשְׁתָּא אִתְּלַת שִׁינֵּי יָתֵיב, דִּילְמָא מִשְׁתַּמְטִי שִׁינֵּי דְּכַרְכַּשְׁתָּא וְאָתֵי לִידֵי סַכָּנָה. אָמַר לֵיהּ: הוּא עָסִיק בְּחַיֵּי דְּבַרְיֵיתָא וְאַתְּ אָמַרְתְּ בְּמִילֵּי דְּעָלְמָא?! כָּל שֶׁכֵּן זִיל לְגַבֵּיהּ. [ד]הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וְחֶרֶס, רַב הוּנָא אָמַר: מְקַנְּחַ בַּצְּרוֹר וְאֵין מְקַנְּחַ בַּחֶרֶס, וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מְקַנְּחַ בַּחֶרֶס וְאֵין מְקַנְּחַ בַּצְּרוֹר. מֵיתִיבִי: הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וְחֶרֶס — מְקַנְּחַ בַּחֶרֶס וְאֵין מְקַנְּחַ בַּצְּרוֹר, תִּיובְתָּא דְּרַב הוּנָא! תַּרְגְּמַהּ רַפְרָם בַּר פָּפָּא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא אַלִּיבָּא דְּרַב הוּנָא: בְּאוֹגֵּי כֵּלִים. הָיוּ לְפָנָיו צְרוֹר וַעֲשָׂבִים, רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא, חַד אָמַר: מְקַנְּחַ בַּצְּרוֹר וְאֵין מְקַנְּחַ בְּעֲשָׂבִים, וְחַד אָמַר: מְקַנְּחַ בְּעֲשָׂבִים וְאֵין מְקַנְּחַ בַּצְּרוֹר. מֵיתִיבִי: הַמְקַנְּחַ בְּדָבָר שֶׁהָאוּר שׁוֹלֶטֶת בּוֹ שִׁינָּיו הַתַּחְתּוֹנוֹת נוֹשְׁרוֹת! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּלַחִין, הָא בִּיבֵשִׁין. [ה]הַנִּצְרָךְ לִפָּנוֹת וְאֵינוֹ נִפְנֶה, רַב חִסְדָּא וְרַבִינָא, חַד אָמַר: רוּחַ רָעָה שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, וְחַד אָמַר: רוּחַ זוֹהֲמָא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר רוּחַ זוֹהֲמָא שׁוֹלֶטֶת בּוֹ, דְּתַנְיָא: הַנִּצְרָךְ לִנְקָבָיו וְאוֹכֵל — דּוֹמֶה לְתַנּוּר שֶׁהִסְיקוּהוּ עַל גַּב אֶפְרוֹ, וְזוֹ הִיא תְּחִלַּת רוּחַ זוֹהֲמָא. הוּצְרַךְ לִיפָּנוֹת וְאֵינוֹ יָכוֹל לִיפָּנוֹת, אָמַר רַב חִסְדָּא: יַעֲמוֹד וְיֵשֵׁב, יַעֲמוֹד וְיֵשֵׁב. רַב חָנָן מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר: יִסְתַּלֵּק לְצָדָדִין. רַב הַמְנוּנָא אָמַר: יְמַשְׁמֵשׁ בְּצְרוֹר בְּאוֹתוֹ מָקוֹם. וְרַבָּנָן אָמְרִי: יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: כָּל שֶׁכֵּן דְּכִי מַסַּח דַּעְתֵּיהּ לָא מְפָנֵי! אָמַר לֵיהּ: יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִדְּבָרִים אֲחֵרִים. אָמַר רַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהוּא טַיָּיעָא דְּקָם וְיָתֵיב וְקָם וְיָתֵיב עַד דְּשָׁפֵיף כְּקִרְדָּרָה. [ו]תָּנוּ רַבָּנָן: הַנִּכְנָס לִסְעוּדַת קָבַע, יְהַלֵּךְ עֶשֶׂר פְּעָמִים שֶׁל אַרְבַּע [אַרְבַּע] אַמּוֹת, וְאָמְרִי לַהּ: אַרְבַּע פְּעָמִים שֶׁל עֶשֶׂר עֶשֶׂר אַמּוֹת, וְנִפְנֶה, וְנִכְנָס וְיֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ. [ז]מַתְנִי' חֶרֶס — כְּדֵי לִיתֵּן בֵּין פַּצִּים לַחֲבֵרוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כְּדֵי לַחְתּוֹת בּוֹ אֶת הָאוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּדֵי לְקַבֵּל בּוֹ רְבִיעִית. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר: "לֹא יִמָּצֵא בְמָכְתֹּתָו חֶרֶשׂ לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיקוּד". אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסֵי: מִשָּׁם רְאָיָה? "וְלַחְשׂוֹף מַיִם מִגֻּבָא". גְּמָ' אִיבַּעְיָא לְהוּ: שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי מֵאִיר נְפִישׁ, אוֹ שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי נְפִישׁ? מִסְתָּבְרָא — שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי נְפִישׁ, וּמִקְרָא — שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי מֵאִיר נְפִישׁ. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ שִׁיעוּרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי נְפִישׁ, לְיֵיט לַהּ בְּמָנָא זוּטָרָא, וַהֲדַר לְיֵיט לַהּ בְּמָנָא רַבָּה?! אָמַר אַבָּיֵי: [מַתְנִיתִין נָמֵי] לַחְתּוֹת אֵשׁ מִיקִּידָה גְּדוֹלָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִשָּׁם רְאָיָה. שַׁפִּיר קָאָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי לְרַבִּי מֵאִיר! וְרַבִּי מֵאִיר "לָא מִיבַּעְיָא" קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא מִידֵּי דַּחֲשִׁיב לְאִינָשֵׁי דְּלָא לִישְׁתְּכַח לֵיהּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מִידֵּי דְּלָא חֲשִׁיב לְאִינָשֵׁי לָא לִישְׁתְּכַח לֵיהּ. הדרן עלך המוציא יין

אָמַר

[ח]מַתְנִי' רַבִּי עֲקִיבָא: מִנַּיִן לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁמְּטַמְּאָה בְּמַשָּׂא כְּנִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּזָרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹּאמַר לוֹ" — מָה נִדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. [ט]גְּמָ' תְּנַן הָתָם: מִי שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ סָמוּךְ לַעֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָיָה אוֹתוֹ כֹּתֶל מְחִצָּה אַף לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה: אָסוּר לִבְנוֹתוֹ וְנָפַל, אָסוּר לִבְנוֹתוֹ. כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וּבוֹנֶה.

הָיָה לְמִתְנֵי מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַקֶּטֶן וְאֵין נִרְאֶה דְּא"כ הָוֶה לֵיהּ לְהַתְחִיל וְעוֹד דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵיָה בְּפֶרֶק רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמִילָּה אֶלָּא נִרְאֶה אַגַּב דְּתָנֵא לְעֵיל בְּסוֹף הַמּוֹצִיא קְרָאֵי דְּאַסְמַכְתָּא גַּבֵּי חֶרֶס נָקֵט נָמֵי הָנֵי קְרָאֵי דְּאַסְמַכְתָּא וּקְרָא דְּתִזָּרֵם כו' הוּא סָמוּךְ לְהָהִיא קְרָאֵי דְּאָיְתִי לְעֵיל לֹא יִמָּצֵא בְּמַכְתֵּתוֹ חֶרֶשׂ וְגוֹ': אָסוּר לִבְנוֹתוֹ אֲפִילּוּ לְמ"ד בְּפֶרֶק קַמָּא דְּמַס' ע"ז (דף יג.) נָהֳנָה אָסוּר מְהַנָּה מַתָּר ה"מ לְגַבֵּי מֶכֶס שֶׁאֵין נִרְאֶה כָּל כָּךְ לַע"ז כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא שֶׁנּוֹתֵן כְּדֵי שֶׁיַּנִּיחוּהוּ לַעֲבֹר אֲבָל הָכָא נִרְאֶה כְּאִלּוּ בּוֹנֶה לָהּ בַּיִת ר"י: כּוֹנֵס לְתוֹךְ שֶׁלּוֹ ד"א בְּמַסֶּכֶת ע"ז פָּרִיךְ עָלָהּ וְהָא שָׁבַק רוּחָא לַעֲבוֹדָה זָרָה וּמְשַׁנֵּי לָהּ:

הָיָה שֶׁלּוֹ וְשֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה, נִידּוֹן מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה. אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרָיו מְטַמְּאִים כְּשֶׁרֶץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְגוֹ'". רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר כְּנִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה" — מָה נִדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא, אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. אָמַר רַבָּה: "תִּזְרֵם" דְּאָמַר קְרָא, נַכְרִינְהוּ מִינָּךְ כְּזָר. "צֵא תֹּאמַר לוֹ" — הִכָּנֵס אַל תֹּאמַר לוֹ. וְאָמַר רַבָּה: בְּמַשָּׂא דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דִּמְטַמְּאָה, דְּהָא אִתַּקַּשׁ לְנִדָּה. כִּי פְּלִיגִי בְּאֶבֶן מְסָמָא. רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר כְּנִדָּה: מָה נִדָּה מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא — אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא. וְרַבָּנַן סָבְרִי כְּשֶׁרֶץ: מָה שֶׁרֶץ לֹא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא — אַף עֲבוֹדָה זָרָה לֹא מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא. [א,ב]וּלְרַבִּי עֲקִיבָא, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ? — לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ. וּלְרַבָּנַן, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקַּשׁ לְנִדָּה? — לְמַשָּׂא. וְלַקְּשֵׁיהּ רַחֲמָנָא לִנְבֵלָה! אִין הָכִי נָמֵי, אֶלָּא: מָה נִדָּה אֵינָהּ לְאֵבָרִין, אַף עֲבוֹדָה זָרָה אֵינָהּ לְאֵבָרִין. וְאֶלָּא הָא דְּבָעֵי רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: עֲבוֹדָה זָרָה יֶשְׁנָהּ לְאֵבָרִין אוֹ אֵינָהּ לְאֵבָרִין? תִּיפְשׁוֹט לֵיהּ מֵהָא, דִּלְרַבָּנַן אֵינָהּ לְאֵבָרִין! רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא בָּעֵי לַהּ. [ג]וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: בְּאֶבֶן מְסָמָא דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּלָא מְטַמְּאָה. כִּי פְּלִיגִי בְּמַשָּׂא: רַבִּי עֲקִיבָא סָבַר כְּנִדָּה, מָה נִדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא — אַף עֲבוֹדָה זָרָה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. וְרַבָּנַן סָבְרִי כְּשֶׁרֶץ, מָה שֶׁרֶץ לֹא מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא — אַף עֲבוֹדָה זָרָה לֹא מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא. וְרַבִּי עֲקִיבָא, לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ? לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ. וְרַבָּנַן לְמַאי הִלְכְתָא אִיתַּקַּשׁ לְנִדָּה? מָה נִדָּה אֵינָהּ לְאֵבָרִים, אַף עֲבוֹדָה זָרָה אֵינָהּ לְאֵבָרִים.

וְרַבִּי

תוספות

אֲבָנָיו וְעֵצָיו וַעֲפָרָיו מְטַמְּאִים כְּשֶׁרֶץ וְאַפֵּי' לְמֶ"ד בפ"ג דְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף מא:) ע"ז שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מֵאֵלֶיהָ מֻתֶּרֶת הָא מוֹקֵי לָהּ בַּיְּרוּשַׁלְמִי כְּגוֹן שֶׁהִשְׁתַּחֲוָה לְכָל אֶבֶן וָאֶבֶן וּלְכָל עֵץ וָעֵץ וּלְכָל עָפָר וְעָפָר דְּהָוֵי ע"ז שְׁלֵמָה: **אָמַר** רַבָּה בְּמַשָּׂא כ"ע לָא פְּלִיגִי דִּמְטַמְּאָה דְּהָא אִתַּקַּשׁ לְנִדָּה קָשֶׁה לְר"ת מ"ט דְּרַבָּנָן אִי אִית לְהוּ הָא דְּאָמַר בְּסוֹף שְׁמַעְתִּין (דף כג:) טֻמְאָה דע"ז דְּרַבָּנָן הִיא וּלְקֻלָּא מַקְשִׁינַן א"כ אַמַּאי מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא נֵימָא דְּהֶקֵּישָׁא דְּנִדָּה דְּאֵינָהּ לְאֵיבָרִים וְהֶקֵּישָׁא דְּשֶׁרֶץ דְּלָא מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא וְאִי סָבְרִי רַבָּנָן דִּלְחֻמְרָא מַקְשִׁינַן אֵימָא אַהֲנֵי הֶיקֵּשָׁא דְּנִדָּה לְטַמּוּיֵי בְּאֶבֶן מְסָמָא וּדְשֶׁרֶץ לְטַמּוּיֵי בְּכַעֲדָשָׁה וְלֵר' עֲקִיבָא נַמֵּי אִי לְחוּמְרָא מַקִּישׁ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּהֶקֵּישָׁא דְּשֶׁרֶץ לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ לֵימָא לְטַמּוּיֵי בְּכַעֲדָשָׁה וְאִי לְקֻלָּא מַקִּישׁ לֹא תְּטַמֵּא אֲפִילוּ בְּמַשָּׂא וְהֶקֵּישָׁא דְּנִדָּה דְּאֵינָהּ לְאֵבָרִים וְהֶקֵּישָׁא דְּשֶׁרֶץ דְּלָא מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא וְכֵן לֵר' אֶלְעָזָר אַלִּבָּא דְּר' עֲקִיבָא וְנִרְאֶה לר"ת דְּגָרְסִי' לְעֵיל בִּסְפָרִים אָמַר רַבָּה תִּזְרֵם דְּאָמַר קְרָא נַכְרִינְהוּ מִנָּךְ כְּזָר צֵא תֹּאמַר לוֹ הִכָּנֵס אַל תֹּאמַר לוֹ פֵּרוּשׁ כֵּיוָן דִּכְתִיב כְּבָר בְּרֵישָׁא וְטִמֵּאתֶם אֶת צִפּוּי פְּסִילֵי כַסְפֶּךָ וְגוֹ' ל"ל תּוּ לְמֵימַר תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוֶה אֶלָּא לוֹמַר שֶׁמְּאֹד יֵשׁ לְהַרְחִיק וַאֲתָא לְמֵימַר אע"ג דִּשְׁאָר קְרָאֵי נִדְרָשׁוֹת לְקֻלָּא מִשּׁוּם דְּטֻמְאַת ע"ז דְּרַבָּנָן מִנִּדָּה יָלְפִינַן לְחוּמְרָא מש"ה קָאָמַר רַבָּה לכ"ע מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא דְּאִית לְהוּ דְּרָשָׁא דְּתִזְרֵם וּלְרַבָּנָן נָמֵי הֲוֵית מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא כְּנִדָּה אִי לָאו דִּמְמַעֲטִין מִדְּאִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ: **בְּאֶבֶן** מְסָמָא פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס אֶבֶן מֻנַּחַת עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְנִדָּה יוֹשֶׁבֶת עָלֶיהָ וְכֵלִים תַּחַת הָאֶבֶן וְטָמֵא מוּכַל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו וְקָשֶׁה דבת"כ מַפִּיק אֶבֶן מְסָמָא מוּכַל הַמִּשְׁכָּב וּקְרָא דְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו מוֹקְמִינַן בְּפֶרֶק בְּנוֹת כּוּתִים (נִדָּה לב:) לְעֶלְיוֹנוֹ שֶׁל זָב ובת"כ מוּקֵי לָהּ בַּמֶּרְכָּב וְעוֹד דְּאִי מוּכַל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו נָפְקָא א"כ אַפֵּי' כֵּלִים שֶׁאֵין רָאוּי לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב ובת"כ מוּכָח בְּהֶדְיָא דְּכֵלִים שֶׁאֵין רְאוּיִין לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֵין לָהֶם אַפֵּי' טֻמְאָה קַלָּה וְעוֹד אַמַּאי נְקַט אֶבֶן אַפֵּי' דַּף ע"ג יְתֵדוֹת נָמֵי וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּאֶבֶן מְסָמָא הַיְנוּ אֶבֶן גְּדוֹלָה שֶׁהִיא כְּבֵדָה וְאֵין הַכֵּלִים מַרְגִּישִׁים כֹּבֶד הַזָּב וְהַנִּדָּה מֵחֲמַת כֹּבֶד הָאֶבֶן וּמְסָמָא הַיְנוּ מַשָּׂא גְּדוֹלָה שֶׁצְּרִיכָה שִׂימָה כְּדִכְתִיב וְהָיְתָה אֶבֶן חֲדָא וְשֻׂמַת עַל פֻּם גֻּבָּא אַף קָשֶׁה דבת"כ מְרַבֶּה אֶבֶן מְסָמָא מוּכַל הַמִּשְׁכָּב מַשְׁמַע דִּמְרַבֶּה מִטַּעַם מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּבְכָל הַשַּׁ"ס מַשְׁמַע דְּהָוֵי מִטַּעַם מַשָּׂא דִּבְמַתְנִי' קָרֵי לֵהּ מַשָּׂא וּבְפ' בָּתְרָא דְּנִדָּה (דַּף כט:) תְּנַן הַזָּב וְהַזָּבָה מְטַמְּאִין בְּמַשָּׂא וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מַאי מַשָּׂא אֶבֶן מְסָמָא וּבְרֵישׁ דַּם הַנִּדָּה [נִדָּה נה.] מְמַעֵט מִדְוֶהָ מֵאֶבֶן מְסָמָא מִוְּהַנֹּשֵׂא אוֹתָם וּבַתּוֹסֶפְתָּא דְּכֵלִים תַּנְיָא אֵין טֻמְאָה לִכְלִי חֶרֶס אֶלָּא מֵאֲוִירוֹ וּבְהֶסֵּט הַזָּב ע"ג אֶבֶן מְסָמָא וְהֶסֵּט [הַיְנוּ] מַשָּׂא כִּדְאָמַר בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין דַּף קכד:) אַטּוּ נוֹשֵׂא לָאו הֶסֵּט הוּא מַשְׁמַע ע"ג אֶבֶן מְסָמָא שֶׁהַכֵּלִים ע"ג הָאֶבֶן דְּלָא שַׁיָּךְ כְּלָל לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְעוֹד דְּמִדְרָס כְּלִי חֶרֶס טָהוֹר וְי"ל דְּהָא דִּמְרַבֶּה בת"כ אֶבֶן מְסָמָא מִטַּעַם מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַיְנוּ כְּשֶׁהַזָּב ע"ג הָאֶבֶן וְהַכֵּלִים תַּחְתֶּיהָ אֲבָל כְּשֶׁיַּד הַטָּהוֹר אוֹ רַגְלוֹ תַּחַת הָאֶבֶן הָוֵי מִטַּעַם מַשָּׂא שֶׁהַטָּהוֹר נוֹשֵׂא אֶת הַטָּמֵא אוֹ כְּשֶׁאֶצְבָּעוֹ שֶׁל זָב תַּחַת הָאֶבֶן וְהַכֵּלִים עָלֶיהָ טָמֵא מִטַּעַם הֶסֵּט דְּהַיְנוּ מַשָּׂא הַזָּב וְהַיְנוּ הֶסֵּט הַזָּב ע"ג אֶבֶן מְסָמָא דְּתוֹסֶפְתָּא וא"ת בְּרֵישׁ דַּם הַנִּדָּה (נִדָּה דַּף נד:) דִּמְמַעֵט דַּם הַנִּדָּה מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשָׁב מֵהִיא יוֹשֶׁבֶת מַאי פָּרֵיךְ תּוּ אִי מָה הִיא מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא אַף מִדְוֶהָ נָמֵי מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא כֵּיוָן דִּכְבָר מִעֵט מֵאֲשֶׁר הִיא יוֹשֶׁבֶת מִדְוֶהָ מִמִּשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הֵיכִי סָלְקָא דַעְתָּךְ תּוּ לְמֵימַר דִּמְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא ואור"י דְּאֶבֶן מְסָמָא נָפְקָא לָהּ מִשּׁוּם דְּרָשָׁה דְּלָא מְטַמֵּא אֶלָּא אֳכָלִין וּמַשְׁקִין לְהָכִי אִצְטְרִיךְ הָתָם לְמַעוּטֵי מִדְוֶהָ אַף מֵאֶבֶן מְסָמָא שֶׁהִיא טֻמְאָה קַלָּה: **וְרַבָּנָן** סָבְרִי כְּשֶׁרֶץ כו' וא"ת אַמַּאי אִצְטְרִיךְ שֶׁרֶץ לְמַעוּטֵי אֶבֶן מְסָמָא תִּפּוֹק לֵהּ מִדְּאִתַּקַּשׁ לְמֵת (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף פג:) וְי"ל דְּכֵיוָן דְּגַלֵּי לָן קְרָא דְּנַכְרִינְהוּ מִנָּךְ כְּזָר דְּאִית לָן לְאַקְשׁוּיֵי לְנִדָּה לְחוּמְרָא לָא הֲוָה מְמַעֲטֵי מִמֵּת אֶבֶן מְסָמָא בע"ז כֵּיוָן דְּאִצְטְרִיךְ הֶקֵּישָׁא דְּמֵת לְשִׁעוּר כַּזַּיִת א"נ לִכְדְאָמַר בְּפֶרֶק נִגְמַר הַדִּין (סַנְהֶדְרִין דַּף מז:) מָה ע"ז בִּמְחֻבָּר לָא מִתְּסְרָא אַף קֶבֶר בִּמְחֻבָּר לָא מִתְּסַר: **וּלְרַבִּי** עֲקִיבָא לְמַאי הִלְכְתָא אִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ כו' תֵּמַהּ לר"י מַאי קָמִבַּעְיָא לֵהּ הָא אִצְטְרִיךְ לְאַפּוּקֵי שֶׁלֹּא יְטַמֵּא בְּאֹהֶל הַמֵּת דְּמִנִּדָּה דִּלְמָא לָא יָלְפִינַן שׁוּם קֻלָּא דְּהָא בָּעֵי רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא בְּסָמוּךְ אִי יֶשְׁנָהּ לְאֵבָרִים אע"ג דְּנִדָּה אֵינָהּ לְאֵבָרִים וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְעִנְיָן דְּלֵיכָּא בע"ז חוּמְרָא דְּמֵת שַׁפִּיר יָלְפִינַן מִנִּדָּה ואע"ג דְּהֶקֵּישָׁא דְּנִדָּה לְחוּמְרָא קֻלָּא נָמֵי אִית לָן לְמֵילַף וְהָא דִּמְסַפְּקָא לֵיהּ לְעִנְיַן אֵבָרִים מִשּׁוּם דְּלָא דָּמֵי דְּאֶבְרֵי נִדָּה אֵין אָדָם יָכוֹל לְהַחֲזִירָם וְאֶבְרֵי ע"ז מִיהָא אֻמָּן יָכוֹל לְהַחֲזִירָם א"נ הָא דְּקָאָמַר לְמַאי הִלְכְתָא וְכֵן הָא דְּקָא מְשַׁנֵּי לִמְשַׁמְּשִׁין הַיְנוּ את"ל דְּיָלְפִינַן קֻלָּא מִנִּדָּה: **לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ** פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁאֵין כֵּלִים הַמְשַׁמְּשִׁין לַע"ז מְטַמְּאִין לֹא בְּמַשָּׂא וְלֹא בְּאֶבֶן מְסָמָא מַשְׁמַע דְּאִי לָאו דְּאִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ הָווּ מְטַמֵּי כע"ז בְּאֶבֶן מְסָמָא וְתֵמַהּ דִּלְרַבָּנָן דְּהֶקֵּישָׁא דְּשֶׁרֶץ לָא אֲתָא לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ מְנָלַן דִּמְשַׁמְּשִׁין לָא מְטַמּוּ בְּמַשָּׂא כְּמוֹ ע"ז עַצְמָהּ דִּלְקַמָּן קָאָמַר רַב אַשִׁי אַלִּבָּא דְּרַבָּה מְשַׁמְּשִׁין בֵּין הֵן שֶׁהֱסִיטוּ אֲחֵרִים בֵּין אֲחֵרִים שֶׁהֱסִיטוּ אוֹתָן טְהוֹרִין וְנִרְאֶה לר"י דְּאִי לָאו דְּאִתַּקַּשׁ מְשַׁמְּשִׁין לְשֶׁרֶץ לָא הֲוָה מַטְמִינַן לְהוּ כְּלָל וְרַבָּנָן דִּמְטַמּוּ לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ מִדִּכְתִיב שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ כִּי חֵרֶם הוּא מַשְׁמַע כָּל דָּבָר שֶׁהוּא חֵרֶם פֵּרֵשׁ שֶׁאָסוּר בַּהֲנָאָה הָוֵי כְּשֶׁרֶץ וּמְשַׁמְּשִׁין אָסוּר בַּהֲנָאָה וּבְזֶה לֹא יִתְיַשֵּׁב פֵּי' הַקּוּנְטְרֵס דְּמִכִּי חֵרֶם הוּא לֹא מַשְׁמַע לְמַעוּטֵי מְשַׁמְּשִׁין דְּלָא מְטַמּוּ בְּמַשָּׂא דְּאֵין שׁוּם יִתּוּר לְכָךְ אֲבָל הָא דִּמְשַׁמְּשֶׁיהָ טָמֵא מִשְׁתַּמַּע שַׁפִּיר: **וְלוֹקְשָׁהּ** רַחֲמָנָא לִנְבֵלָה אַמַּאי דְּהֶקְשָׁה לְמֵת לֵיכָּא לְמִפְרַךְ דְּלוֹקֵשׁ לִנְבֵלָה דְּהָא אִצְטְרִיךְ לְמֵת לִכְדְדָרְשִׁינַן בְּנִגְמַר הַדִּין וּבְקוּנְט' פֵּי' דְּהָכִי פָּרֵיךְ וְלוֹקְשָׁהּ לִנְבֵלָה מִשּׁוּם דְּאָז לָא הֲוָה צָרִיךְ לְאַקּוֹשֵׁהּ לְשֶׁרֶץ: **וְרַבִּי** אֶלְעָזָר אָמַר כו' פֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דִּבְמִלְּתֵהּ דר' אֶלְעָזָר ל"ג ור"ע לְמַאי הִלְכְתָא אִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ דְּהָא אִצְטְרִיךְ לְמַעוּטָהּ מֵאֶבֶן מְסָמָא כִּדְאָמַר דכ"ע לָא פְּלִיגִי דְּלָא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא דְּהָא אִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ וְיֵשׁ סְפָרִים דל"ג דְּהָא אִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ וּלְפִי זֶה מָצִינַן לְמֵימַר דְּטַעְמָא דר' אֶלְעָזָר דכ"ע לָא פְּלִיגִי דְּלָא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא לָאו מִשּׁוּם דְּאִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ אֶלָּא בְּלָא שׁוּם יִתּוּר לָא מַחְמְרִינַן כֻּלֵּי הַאי לְטֻמְאוֹת בְּאֶבֶן מְסָמָא וּלְפִי זֶה גָּרְסִי' שַׁפִּיר ור"ע לְמַאי הִלְכְתָא כו' וְהָא דְּפָרִיךְ בָּתַר הָכִי וְלוֹקְשָׁהּ רַחֲמָנָא לִנְבֵלָה לָא פָּרֵיךְ לוֹקְשָׁהּ לִנְבֵלָה וְתוּ לֹא צָרִיךְ לְאַקּוֹשֵׁהּ לְשֶׁרֶץ דְּהַשְׁתָּא נָמֵי לֹא צָרִיךְ לְאַקּוֹשֵׁי מִשּׁוּם הָכִי לְשֶׁרֶץ אֶלָּא הָכִי פָּרֵיךְ דַּהֲוָה לֵיהּ טְפֵי לְאַקּוֹשֵׁהּ לִנְבֵלָה דְּדָמְיָא מַמָּשׁ לִנְבֵלָה אֲבָל לְנִדָּה לָא דָּמְיָא דְּנִדָּה מְטַמְּאָה בְּאֶבֶן מְסָמָא משא"כ בע"ז:

רש"י

הָיָה שֶׁלּוֹ וְשֶׁל ע"ז שֶׁהָיָה חֲצִי מְקוֹם הַכֹּתֶל שֶׁל ע"ז: נִדּוֹן מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה הַמֶּחֱצָה שֶׁלּוֹ נֶחְשֶׁבֶת בְּאַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל כְּנִיסָה לְפִי שֶׁחִיְּבוּהוּ חֲכָמִים לְהַרְחִיקוֹ מִשֶּׁלּוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת וְלִכָּנֵס כֻּלּוֹ בְּתוֹךְ שֶׁלּוֹ: שֶׁקֶץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ לְשׁוֹן שֶׁקֶץ כַּשֶּׁרֶץ שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא: נִדָּה מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא אָדָם הַנּוֹשְׂאָהּ דְּאִתַּקַּשׁ לְזָב וְהַדָּוָה בְּנִדָּתָהּ וְהַזָּב אֶת זוֹבוֹ וְגוֹ' (וַיִּקְרָא ט"ו:י') וְזָב מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא דִּכְתִיב (שָׁם) וְכָל הַנֹּגֵעַ בְּכֹל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַחְתָּיו יִטְמָא עַד הָעֶרֶב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם וְגוֹ' אַף הַזָּב בְּמַשְׁמַע אוֹתָם: בְּאֶבֶן מְסָמָא אֶבֶן שֶׁשָּׂמוּהָ עַל גַּבֵּי יְתֵדוֹת וְכֵלִים תַּחְתֶּיהָ כְּדִכְתִיב (דָּנִיֵּאל ו':י"ח) וְהֵיתָיִת אֶבֶן חֲדָא וְשֻׂמַת עַל פֻּם גֻּבָּא וְנִדָּה אוֹ זָב יוֹשְׁבִין עָלֶיהָ אע"פ שֶׁלֹּא הִכְבִּידוּ עַל הַכֵּלִים טְמֵאִים הַכֵּלִים דִּכְתִיב כָּל אֲשֶׁר יִהְיֶה תַּחְתָּיו: לִמְשַׁמְּשִׁין שֶׁאֵין הַכֵּלִים הַמְשַׁמְּשִׁין מְטַמְּאִים לֹא בְּמַשָּׂא וְלֹא בְּאֶבֶן מְסָמָא: לְמַשָּׂא אֲבָל לֹא לְאֶבֶן מְסָמָא דִּלְהָכִי אַהֲנֵי הֶיקֵּשָׁא דְּשֶׁרֶץ: וְלוֹקְשָׁהּ לִנְבֵלָה דְּאִית בָּהּ מַשָּׂא וְלֵית בָּהּ אֶבֶן מְסָמָא וְהָכִי עֲדִיף דְּתוּ לֹא צָרִיךְ לְאַקּוֹשֵׁהּ לְשֶׁרֶץ לְמַעוּטֵי מֵאֶבֶן מְסָמָא: אֵינָהּ לְאֵבָרִים אִם נֶחְתַּךְ אֵבֶר מִמֶּנָּה מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא וּבְאֹהֶל מִשּׁוּם תּוֹרַת אֵבֶר מִן הַחַי אֲבָל לֹא מִשּׁוּם תּוֹרַת אֵבֶר מִן הַנִּדָּה וְנָפְקָא מִנָּהּ דְּלָא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מְסָמָא: אַף ע"ז אֵינָהּ לְאֵבָרִים כְּגוֹן ע"ז שֶׁל חֻלְיוֹת אֵבֶר אֵבֶר מִמֶּנָּה אֵינוֹ מְטַמֵּא כְּלָל מִשּׁוּם ע"ז: דְּבָעֵי רַב חָמָא לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף פג:): אַלִּבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא בָּעֵי לַהּ דְּאַקְשָׁהּ לְנִדָּה (לְמַשָּׂא) מִי אָמְרִינַן לְהָא נָמֵי אִתַּקַּשׁ אוֹ דִּלְמָא לְחוּמְרָא מַקְשִׁינַן לְקֻלָּא לָא מַקְשִׁינַן: דְּלָא מְטַמְּאָה דְּהָא אִתַּקַּשׁ לְשֶׁרֶץ וּבְשֶׁרֶץ כְּתִיב מַגָּע וְלָא כְּתִיב מַשָּׂא: לִמְשַׁמְּשֶׁיהָ תֵּירוּצָא הִיא:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פח' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ד:

ב מיי' פו' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ג:

ג מיי' פו' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ב:

תורה אור השלם

וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְתַעֵב תְּתַעֲבֶנּוּ כִּי־חֵרֶם הוּא [דברים ז, כו]

וְטִמֵּאתֶם אֶת־צִפּוּי פְּסִילֵי כַסְפֶּךָ וְאֶת־אֲפֻדַּת מַסֵּכַת זְהָבֶךָ תִּזְרֵם כְּמוֹ דָוָה צֵא תֹּאמַר לוֹ [ישעיהו ל, כב]

מסורת הש״ס

א נדה לד.

גליון הש״ס

גמ' אמר לך רבה מי אלימא ממתני'. לעיל ד' יב ע"א עירובין דף פט ע"ב:

תוס' ד"ה מיתיבי וכו' מברייתא אלים ליה. עי' לעיל דף יב ע"א תוס' ד"ה מי אלימא:

תורה אור השלם

דַּבְּרוּ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב [ויקרא טו, ב]

וְרַבִּי עֲקִיבָא לְמַאי הִלְכְתָא אִתְּקֵשׁ לְנִדָּה לְמִשָּׁא לְחוּדָּהּ לוֹקֶשֶׁת לְגִבְלָה: קְרִבָּה מַתְנֵי לָהּ דְּאָמַר לְעֵיל דר"ע לְאָבָן מִסְמָא נָמֵי אֲקֶשָׁה לְנִדָּה וְלָא מָצֵי לְאַקּוֹשֵׁהּ לְגִבְלָה: וּבְעֵי לָהּ אַלִּיבָּא דְּר' עֲקִיבָא מִי מַקִּישׁ נָמֵי לְעִנְיַן נִדָּה דְּאֵינָהּ לְאַבָּרִים אוֹ לֹא: נֵיחָא דְּקָתָנֵי לְרַבָּנַן כְּשֵׁרָץ אַלְמָא לָא מְטַמְּיָא בְּמַשָּׂא: מִמַּתְנִי' דְּמַסֶּכֶת ע"ז אָבָנָיו וְעֵצָיו כו': ה"ג נָכְרִי וְנָכְרִית וע"ז וּמְשַׁמְּשֵׁיהֶן כו' ול"ג מַגָּע נָכְרִי וְנָכְרִית שֶׁגָּזְרוּ חֲכָמִים עֲלֵיהֶן טָמֵאת זָבִין: הֵן וְלֹא הֶסֵּטָן קס"ד הֶסֵּטָן מַשְׁמַע שֶׁהוּסְטוּ דְּהַיְנוּ מַשָּׂא וְלֹא כְּשְׁאָר הֶסֵּטוֹת שבהש"ס דְּמַשְׁמְעוּ שֶׁהִטְמֵא הַסִּיט הָאֲחֵרִים: בְּשִׁלְמָא לר"א נִיחָא דְּקָתָנֵי וְלֹא הֶסֵּטָן דְּמַשְׁמַע דְּלָא מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא וּלְקַמָּן פָּרִיךְ מַאי הֵן אִי הֵן טְמֵאִין קָאָמַר פְּשִׁיטָא הַשְׁתָּא הֶסֵּטָן טָמֵא הֵם מִבַּעְיָא הֵכִי אִבְּעִי לֵיהּ לְמִתְנֵי מַגָּעָן וְלֹא הֶסֵּטָן: לְכָל דִּבְרֵיהֶם אַלְמָא מְטַמְּאוֹ בְּמַשָּׂא דְּאִי לָא מְטַמְּאוֹ אֶלָּא בְּמַגָּע מַאי כְּזָבִין לֵימָא כְּטְמֵאֵי מֵתִים: אֶלָּא הָא מְשַׁבְּשְׁתָּא הִיא וּבְעֵי לְתָרוֹצֵי וְרַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ וְרַבִּי אֶלְעָזָר לְטַעְמֵהּ: וְאָבָן מִסְמָא שֶׁלָּהֶן גָּזְרִי גְּבֵי נָכְרִי וְנָכְרִית בֵּין בְּתַרְצְתָא דְּרַבָּה בֵּין בְּדָרֵ' אֶלְעָזָר וְהָכִי אָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמַסֶּכֶת נִדָּה (דף סט:) נָכְרִי וְנָכְרִית מְטַמְּאִין בְּאָבָן מִסְמָא: ר' אֶלְעָזָר מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ כו' ע"ז הִיא וְלֹא הֶסֵּטָה וְלֹא מַשְׁאָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא: מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי מַאי הֵן אִי הֵן טְמֵאִין קָאָמַר רַבָּה וְרַבִּי אֶלְעָזָר נִיחָא אֶלָּא לְרַבָּה קַשְׁיָא! אָמַר לָךְ רַבָּה: מִי אַלִּימָא מִמַּתְנִיתִין, דְּקָתָנֵי: ״עֵצָיו וַאֲבָנָיו וַעֲפָרָיו מְטַמְּאִין כְּשֶׁרָץ״, וְאוֹקִימְנָא, מַאי כְּשֶׁרָץ — דְּלָא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מִסְמָא, הָכָא נָמֵי דְּלָא מְטַמֵּא בְּאֶבֶן מִסְמָא. [א]מֵיתִיבִי: נָכְרִי וְנָכְרִית, עֲבוֹדָה זָרָה וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ — הֵן וְלֹא הֶסֵּטָן. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: הֵן וְהֶסֵּטָן. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי אֶלְעָזָר נִיחָא, אֶלָּא לְרַבָּה קַשְׁיָא! אָמַר לָךְ רַבָּה: וְלִיטַעְמֵיךְ נָכְרִי וְנָכְרִית נָמֵי, הֵן וְלֹא הֶיסֵּטָן?! וְהָתַנְיָא: ״דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״ — בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְטַמְּאִין בְּזִיבָה וְאֵין גּוֹיִם מְטַמְּאִין בְּזִיבָה, אֲבָל גָּזְרוּ עֲלֵיהֶן שֶׁיִּהוּ כְּזָבִין לְכָל דִּבְרֵיהֶן. אֶלָּא רַבָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: נָכְרִי וְנָכְרִית — הֵן וְהֶיסֵּטָן וְאָבָן מְסָמָא שֶׁלָּהֶן. עֲבוֹדָה זָרָה — הִיא וְהֶיסֵּטָהּ, אֲבָל לֹא אֶבֶן מְסָמָא שֶׁלָּהּ. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עֲבוֹדָה זָרָה — הִיא וְהֶסֵּיטָהּ וְאֶבֶן מְסָמָא שֶׁלָּהּ. וְרַבִּי אֶלְעָזָר מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: נָכְרִי וְנָכְרִית — הֵן וְהֶיסֵּטָן וְאֶבֶן מְסָמָא שֶׁלָּהֶן. עֲבוֹדָה זָרָה — הִיא וְלֹא הֶיסֵּטָהּ. וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: עֲבוֹדָה זָרָה — הִיא וְהֶסֵּיטָהּ. מַתְקִיף לַהּ רַב אָשֵׁי: מַאי ״הֵן״? אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי, הָכִי קָאָמַר: גּוֹי וְגוֹיָה, בֵּין הֵן שֶׁהֶסִּיטוּ אֶת אֲחֵרִים וּבֵין אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָן — טְמֵאִים. עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהֶסִּיטָה אֶת אֲחֵרִים — טְהוֹרִין, אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָהּ — טְמֵאִים. מְשַׁמְּשֶׁיהָ, בֵּין הֵן שֶׁהֶסִּיטוּ אֶת אֲחֵרִים וּבֵין אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָן — טְהוֹרִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: גּוֹי וְגוֹיָה וַעֲבוֹדָה זָרָה, בֵּין הֵן שֶׁהֶסִּיטוּ אֶת אֲחֵרִים וּבֵין אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָן — טְמֵאִים. מְשַׁמְּשֶׁיהָ, בֵּין הֵן שֶׁהֶסִּיטוּ אֶת אֲחֵרִים וּבֵין אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָן — טְהוֹרִין. [ב]עֲבוֹדָה זָרָה, בְּשְׁלָמָא אֲחֵרִים שֶׁהֶסִּיטוּ אוֹתָהּ — מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ. אֶלָּא הִיא שֶׁהֶסִּיטָה אֶת אֲחֵרִים הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? אָמַר רָמֵי בְּרֵיהּ דְּרַב יֵיבָא, כְּדְתָנַן: הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם, וְאוֹכָלִין וּמַשְׁקִין בְּכַף שְׁנִיָּה, כַּרְעָ הַזָּב — טְמֵאִין, כָּרְעוּ מֵיתִיבִי ע"ז כְּשֵׁרָץ וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ כְּשֶׁרָץ מִבָּרַיְתָא אַיְלִים לַיהּ לְמִפְרַךְ מִמַּתְנִי' מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי בָּהּ מְשַׁמְּשֶׁיהָ מַשְׁמַע דע"ז דָּמוּיָא דְּמְשַׁמְּשֶׁיהָ דְּלָא מְטַמּוּ בְּמַשָּׂא: וְרַבִּי עֲקִיבָא הָרַב פור"ת לָא גָּרִיס מְשַׁמְּשֶׁיהָ בְּמִלְּתֵהּ דר"ע דְּלָא פְּלִיג בְּמְשַׁמְּשֶׁיהָ אַרַבָּנַן: וּמְשַׁמְּשֶׁיהָ בֵּין הֵן שֶׁהֶסִּיטוּ כו' בְּשִׁנּוּיָא קַמָּא לָא מִדְּכַר מְשַׁמְּשֶׁיהָ מִשּׁוּם דְּהָוֵי בִּכְלָל הֵן וְלֹא הֶסֵּטָן דְּבָרַיְתָא אֲבָל רַב אַשִׁי הַצָּרוּךְ לְפָרֵשׁ דְּמְשַׁמְּשֶׁיהָ לֹא הֵן וְלֹא הֶסֵּטָן וְלֹא הָוֵי בִּכְלָל הָא דְּקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא הֵן וְלֹא הֶסֵּטָן: הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם כו' בְּמַס' זָבִים (פ"ר מִשְׁנָה ה) גָּרְסִינַן הַזָּב בְּכַף מֹאזְנַיִם וּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב בְּכַף שְׁנִיָּה כָּרַע הַזָּב טָהוֹרִין פִּי' מִמִּדְרָס ומ"מ טְמֵאִין כְּדִין הֶסֵּט הַזָּב כָּרְעוּ הֵן טְמֵאִים פִּי' מִמִּדְרָס כֵּיוָן שֶׁהַזָּב לְמַעְלָה הֲרֵי נִשְׁעָן עֲלֵיהֶן וְגָרְסַת הַקְּוַנְטְ' מֵישֵׁב יוֹתֵר אַף לֹא נִמְצָא כֵּן אִם לֹא שֶׁפֵּרַשְׁתָּא הִיא בְּשׁוּם מָקוֹם:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו"מ מהל' שאר אבות הטומאות הל' ח:
ב מיי' פח' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' ו, סמג עשין רמג:

כָּרְעוּ

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פח׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ א:
ב מיי׳ פח׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ ב:
ג מיי׳ פו׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ד:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ב:
ה מיי׳ פו׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ה:
ו מיי׳ פו׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ א:
ז מיי׳ פ״א מהל׳ כלים הל׳ ט:
ח מיי׳ פ״א מהל׳ כלים הל׳ ט:
ט טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סעי׳ כא:
י מיי׳ פנ׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ יב:

ע״ז יֶשְׁנָהּ לְאֲבָרִים כו׳ בְּשֶׁל חַלִּיּוֹת מִבַּעְיָא לֵיהּ אֲבָל ע״ז שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּלָא מְטַמְּאָה וְלֹא מְשׁוּם הֶקֵּישָׁא דְּנִדָּה פְּשִׁיטָא לֵיהּ בְּנִשְׁתַּבְּרָה דְּדָמְיָא לְגַמְרֵי לְנִדָּה שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ דא״כ אַמַּאי קָאָמַר לְעֵיל דְּמִבַּעְיָא לֵיהּ אַלִּיבָּא דר׳ עֲקִיבָא אַלִּבָּא דְּרַבָּנַן נַמִּי מַצֵּי לְמִבְעֵי דְּהָא דְּנִפְקָא לְהוּ דע״ז אֵינָהּ לְאֲבָרִים מִנִּדָּה הָנֵי מִלֵּי כְּשֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה לְגַמְרֵי אֶלָּא וַדַּאי בְּלֹא נִדָּה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּנִשְׁתַּבְּרָה טְהוֹרָה: כִּי תִּבְעֵי לָךְ הֵיכָא דְּאֵין הֶדְיוֹט כו׳ לְעִנְיַן טֻמְאָה מִבַּעְיָא לֵיהּ כִּדְפֵי׳ הַקּוֹנְטְ׳ וּלְעֵיל נַמִּי מֵיתֵי אַפְלוּגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן אֲבָל לְעִנְיַן אִסּוּרָא לֹא שַׁיָּךְ לְמֵילַף מִנִּדָּה וְאע״ג דְּאִסּוּר בַּהֲנָאָה בְּטֻמְאָה דְּרַבָּנַן מִבַּעְיָא לֵיהּ אִי פְּרִישָׁה אִי לָאו מַשְׁמַע דְּבָעֵי לְהַחֲזִירָהּ פְּשִׁיטָא דַּאֲסִירָה אֲפִילּוּ לְלִשְׁנָא בְּתָרָא מִדְּבָעֵי לְעִנְיַן טֻמְאָה בְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ דְּאִי אִסּוּר הֲנָאָה דְּאוֹרַיְתָא שָׁרֵי כ״ש דְּלָא מְטַמֵּא וְקָשָׁה לר״י דִּפְרָק ג׳ דְּמַסֶּכֶת ע״ז (ד׳ כט:) פְּלִיגִי רַב וּשְׁמוּאֵל בע״ז שֶׁנִּשְׁתַּבְּרָה מַאֲלֵיהָ דְּרַב אָמַר צְרִיכָה לְבַטֵּל כָּל קֶיסֶם וְקֶיסֶם וּשְׁמוּאֵל אָמַר אֵין ע״ז צְרִיכָה לְבַטֵּל אֶלָּא דֶּרֶךְ גְּדִילָתָהּ וּבְעֵי לְאוֹקְמָא פְּלָגְתַּיְהוּ בְּשִׁבְרֵי שְׁבָרִים וּמְסִיק דבע״ז שֶׁל חַלִּיּוֹת עִסְקִינַן וְהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ קָא מְפַלְגִי דְּרַב סָבַר כֵּוָן דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ כו׳ לֹא בָּטְלָה מַשְׁמַע דְּאֵין הֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ אֲפִי׳ רַב מוֹדֶה דְּשָׁרְיָא וְנִרְאָה לר״י דְּהָתָם פְּלִיגִי בְּחַלִּיּוֹת קְטַנִּים דְּכֻשָּׁמְתָּפְרָקִין הֵוּ כְּעֵין שִׁבְרֵי שְׁבָרִים דְּקָאָמַר הָתָם מֵעִקָּרָא אֲבָל הָכָא מִיֵּרֵי בְּחַלִּיּוֹת גְּדוֹלוֹת דְּאֲפִי׳ שְׁמוּאֵל מוֹדֶה דַּאֲסִירִי בַּהֲנָאָה אֲפִי׳ אֵין הֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ: וַיַּשְׁמִיטוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית וְגוֹ׳ הַאי קְרָא בְּשׁוּפְטִים כְּתִיב וְקָשָׁה לר״י לְמָה לֹא הֵבִיא קְרָא דְּמִלְכִים (ב א) זְבוּב בַּעַל עֶקְרוֹן וְלָמָּה לֵיהּ לְאַתּוֹיֵי בְּרִיתָא וי״ל דְּאִי מֵהָתָם ה״א זְבוּב גָּדוֹל הָיָה אֶלָּא שֶׁהָיָה לוֹ דְּמוּת זְבוּב לָכְךְ מֵיתֵי מֵהָכָא שֶׁהָיָה קָטָן כְּשְׁאָר זְבוּבִים כְּדִקְתָנֵי וּמַנִּיחָהּ בְּתוֹךְ כִּיסוֹ וּרְרִישׁ לָהּ מִדְּכְתִיב בַּעַל בְּרִית מַשְׁמַע שֶׁפָּרְתוּ לָהֶן בְּרִית לְהְיוֹת כָּל שָׁעָה אֲצָלָם וּמִסְבָּרָא קָאָמַר זֶה זְבוּב בַּעַל עֶקְרוֹן: מָה מֵת בְּכְזַיִת אַף ע״ז בְּכְזַיִת תַּמָּהּ [לר״י] לְרַבִּי עֲקִיבָא אִי יָשְׁנָהּ לְאֲבָרִים נוֹקֵי הַאי הֶקֵּישָׁא לְקַלָּא דְּבָעֵי כְּזַיִת אַאֲבָרִים אֲבָל ע״ז שְׁלֵמָה אֲפִילּוּ אֵין בָּהּ כַּזַּיִת דַּיּוּמְיָא דְּמֵת כְּשֶׁהוּא שָׁלֵם דְּמִטַּמֵּא אֲפִילּוּ אֵין בּוֹ כְּזַיִת. כְּדְאָמַר בְּנָזִיר בְּפֶרֶק כ״ג (דף נ.) וְיֵשׁ לוֹמַר דְּבְמֵת אַפִּי׳ אֲבָר שָׁלֵם שֶׁאֵין בּוֹ כַּזַּיִת טָמֵא כְּדְאָמְרִינַן נַמִּי הָתָם א״כ כָּךְ לִי אֲבָר אֶחָד כְּמוֹ כֻּלָּהּ וְאִם תֹּאמַר אַכַּתִּי מְצֵי לְאוֹקְמָא הֶקֵּישָׁא בְּחַלְיָא אַחַת שֶׁכְּנֶגְדָּהּ בְּמֵת לֹא חָשִׁיב אֲבָר וי״ל דְּהַהִיא אֲפִילּוּ כַּזַּיִת לֹא מְטַמֵּא דְּכִשְׁבְרֵי שְׁבָרִים חֲשִׁיבָא: נִלְמָדָנָּה מִשֵּׁק דְּסִפִּינָה אֵינָהּ מְיֻחֶדֶת לְמִדְרָס אַף עַל פִּי שֶׁכָּל שָׁעָה יוֹשְׁבִין בָּהּ בְּנֵי אָדָם מִכָּל מָקוֹם עִקָּרָן עֲשׂוּיוֹת לְפַרְנְסָטְיָא וְאוֹמֵר בָּהּ עָמוֹד וְנַעֲשֶׂה מִלְּאכְתֵּנוּ דְּאִי סְפִינָה מְיֻחֶדֶת לְמִדְרָס לֹא הָוֶה יְלִפִינַן מִשֵּׁק כְּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ אֵלּוּ מוּמִין (בְּכוֹרוֹת לח.) דְּמִדְרָסוֹת לֹא אִתְּקוּשׁ לְשֵׁק: לְאַפּוֹקֵי סְפִינָה שֶׁאֵינָהּ מִטַּלְטֶלֶת מִלְּאָה וּמַה שֶּׁמִּטַּלְטֶלֶת בַּיָּם לֹא חָשִׁיב לֵיהּ טִלְטוּל כֵּיוָן דְּעִקַּר הִלּוּכָהּ מֵהֲמַת הַמַּיִם:

כְּרַעוּ הֵן וְנָשְׂאוּ הֵן אֶת הַזָּב: טְהוֹרִין דִּתְנַן כֹּל שֶׁהַזָּב נוֹשֵׂא עָלָיו טָהוֹר חוּץ מִן הָרָאוּי לְמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הָאָדָם אֲבָל כָּל שְׁאָר כֵּלִים וְאוֹכָלִים אֵין מִטַּמְּאִין מֵהֲמַת מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב דִּדְתַנְיָא (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף נט.) מִי שְׁמִיחָד לִישִׁיבָה יָצָא זֶה שֶׁאוֹמְרִים עָמוֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ וּלְמִהֱוֵי אָפִילּוּ רִאשׁוֹן לְטַמְּאָה מֵהֲמַת מַשָּׂא הַזָּב נַמִּי לֹא דְּכִי כְּתִיב מַשָּׂא הַזָּב בְּאָדָם כְּתִיב וְהַנּוֹשֵׂא אוֹתָם וְגוֹ׳ וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל נְכְרִי וְנָכְרִית וע״ז שֶׁהֶסִיטוּם אֲחֵרִים טְמֵאִים בָּאָדָם קָאָמְרִינַן: כָּל הַטְּמֵאוֹ׳ הַמְּסִיטוֹת אֲחֵרִים מְגוֹן בְּכַף מֹאזְנַיִם אוֹ אָדָם טָמֵא מֵת שֶׁהֶסִיט אֶת חֲבֵרוֹ טְהוֹרִין: שֶׁלֹּא מָצִינוּ לוֹ בְּשְׁאָר טֻמְאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה אֶלָּא בְּזָב: וְכָל דְּדָמֵי לֵיהּ דְּאָתֵי מֵרִיבּוּיָא זָב וע״ז מִנִּדָּה גְּמָרִי דַּהֲנָיוּ זָב: יֶשְׁנָהּ לְאֲבָרִים כְּגוֹן שֶׁל חַלִּיּוֹת יֶשְׁנָהּ לְטֻמְאָתָהּ אֲבָר אֲבָר אוֹ לֹא: דְּהֶדְיוֹט יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ שֶׁאֵין צָרִיךְ אֻמָּן לְכָךְ: פְּחוּתָה מִכְּזַיִת וְהִיא שְׁלֵמָה: לְעִנְיַן אִסּוּר לַאֲסַר בַּהֲנָאָה: וּמְחַבְּקָהּ וּמְנַשְּׁקָהּ וְזֶהוּ לְשׁוֹן בְּרִית אַהֲבָה וְחִבָּה אַלְמָא אֲדוּקִים בָּהּ וע״ז הִיא: הָא אַתַּקֵּשׁ לְמֵת דְּדִלְקַמָּן אֵל קָבָר בְּנֵי הָעִם: וְרַבָּנַן לְמַאי הִלְכְתָא כו׳ אַתַּקְפְּתָא הִיא לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי אֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַשָּׂא לְמַאי הִלְכְתָא אָמְרוּ אַלְבְּיָהוּ דְּאַתַּקֵּשׁ לְנִדָּה דְּאֵינָהּ לְאֲבָרִים וּלְשֶׁרֶץ דְּלָא מַטְמִינַן בְּמַשָּׂא לְמֵת דְּאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּכַעֲדָשָׁה כּוּלְהוּ לְקַלָּא: אֵימָא כּוּלְהוּ לְחוּמְרָא: דְּרַבָּנַן דְּכָל הַנּוֹגֵעַ הֵיקֵּשׁוֹת דִּבְרֵי קַבָּלָה נִינְהוּ וְאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא וְשֶׁקֶץ תִּשְׁקְצֻנּוּ לְאוֹ לְשׁוֹן שֶׁרֶץ מַמָּשׁ הוּא אֶלָּא עִקַּר קְרָא לְכַנּוֹת לָהּ שֵׁם לְגַנַּאי אָתָא: מַתְנִי׳ שֶׁהִיא טְהוֹרָה שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה: בְּלֵב יָם הֲרֵי הִיא כַּיָּם: גְּמ׳ פְּשִׁיטָא אֲנִיָּה בְּלֵב יָם הִיא לְאוֹ פְּרָכָא הִיא אֶלָּא פְּרוּשׁ לְמַתְנִי׳: נִלְמָדָנָּה מִשֵּׁק שֶׁהֲרֵי כְּלִי עֵץ הִיא וְהֵקֵשׁוּהָ לְשֵׁק לְעִנְיַן טֻמְאָה: אַף כו׳ וְוֹ אֵינָהּ מִטַּלְטֶל׳ מִלְּאָה דִּגְדוֹלָה הִיא: סְפִינָה שֶׁל חֶרֶס דְּלָא אִתַּקֵּשׁ לְשֵׁק: אִי נָמֵי סְפִינַת הַיַּרְדֵּן אִפְּא בֵּינָיְהוּ שֶׁהִיא קְטַנָּה וּמִטַּלְטֶלֶת מִלְּאָה וְרֵיקָנִית לְפִי שֶׁהַנָּהָר קָטָן: הָא נָמֵי בְּלֵב יָם דַּיָּם לְאוֹ דַּוְקָא וְכָל הַנָּהָרוֹת נָמֵי טְהוֹרִין הֵן: נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ שֶׁל מַסֶּכֶת כֵּלִים דְּתַנְיָ בָּהּ סְפִינַת הַיַּרְדֵּן טְמֵאָה וְלֹא נִתְגַּלָּה הַטַּעַם לְמָה:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא קלה:
ב סנהדרין סג:
ג מנחות צו:; בכורות לח.
ד ברכות סג:; אוצר מדרשים מדרש לעולם

גליון הש״ס

רש״י ד״ה טהורין וכו׳ דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. עי׳ נדה דף נד ע״ב ברש״י ד״ה היא עושה וצע״ע:
תוס׳ ד״ה כי תיבעי וק׳ לר״י. ק״ל הא שם מבואר דמדין ביטול (ואם כן) [י״ל] דהאיבעיא בע״ז של ישראל דלא מהני ביטול אם טהור מטומאה וצ״ע:

תורה אור השלם

וְיֹצֵא אֶת־הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה מִחוּץ לִירוּשָׁלִַם אֶל־נַחַל קִדְרוֹן וַיִּשְׂרֹף אֹתָהּ בְּנַחַל קִדְרוֹן וַיִּדֹק לְעָפָר וַיִּשְׁלַךְ אֶת־עֲפָרָהּ עַל־קֶבֶר בְּנֵי הָעָם [מלכים ב כג, ו]
וַיְהִי כַּאֲשֶׁר מֵת גִּדְעוֹן וַיָּשׁוּבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי הַבְּעָלִים וַיָּשִׂימוּ לָהֶם בַּעַל בְּרִית לֵאלֹהִים [שופטים ח, לג]
דֶּרֶךְ הַנָּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עַלֹּ־צוּר דֶּרֶךְ־אֳנִיָּה בְּלֶב־יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בָּעַלְמָה [משלי ל, יט]
וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ־עוֹר אוֹ שָׂק כָּל־כְּלִי אֲשֶׁר־יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר [ויקרא יא, לב]
זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי־יָמוּת בָּאֹהֶל כָּל־הַבָּא אֶל־הָאֹהֶל וְכָל־אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים [במדבר יט, יד]

מסורת הש"ס

א תוספתא כלים בתרא; משנה כלים
ב משנה כלים

גליון הש"ס

גמ' ומדרס כלי חרס מנלן דטהור. עי' רש"י עירובין דף קד ע"א ד"ה לא ובבכורות דף לח ע"א רש"י ד"ה אין מדרס וצ"ע:

תורה אור השלם

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, ה]

כָּל־הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר־תִּשְׁכַּב עָלָיו כָּל־יְמֵי זוֹבָהּ כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה־לָּהּ וְכָל־הַכְּלִי אֲשֶׁר תֵּשֵׁב עָלָיו שָׁמֵא יִהְיֶה כְּטֻמְאַת נִדָּתָהּ [ויקרא טו, כו]

וְלַחֲנָנְיָא טִלְטוּל עַל יְדֵי שְׁוָורִים שְׁמֵהּ טִלְטוּל נִרְאֶה לר"י אֲפִלּוּ בְּיֵשׁ בָּהּ מ' סְאָה תְּמַהּ לֵר' יִצְחָק אַמַּאי נָקֵט חֲנָנְיָא הָא רַבָּנַן נַמִּי לָא פְּלִיגִי בְּהָא דְּמַה שֶּׁמְּטַהֲרִין סְפִינַת הַיַּרְדֵּן הַיְנוּ מִשּׁוּם דֶּרֶךְ אֲנִיָּה בְּלָב יָם (מִשְׁלֵי ל':י"ט) וְלָאו מִשּׁוּם דְּלָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וְעוֹד דְּנִרְאֶה דִּסְפִינַת הַיַּרְדֵּן מִשְׁתַּלְטֶלֶת אֲפִלּוּ עַל יְדֵי בְּנֵי אָדָם דְּאִי אֵינָהּ מִשְׁתַּלְטֶלֶת אֶלָּא עַל יְדֵי שְׁוָורִים אִם כֵּן מִמַּתְנִיתִין דְּכֵלִים דְּתָנַן סְפִינַת הַיַּרְדֵּן טְמֵאָה הָוֵי מְצִי לְאוֹכוֹחֵי דְּלַחֲנָנְיָה שְׁמֵהּ טִלְטוּל:

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל רִמּוֹנִים כו' מַהָא דְּקָתָנֵי בְּמִטָּה טְמֵאָה טָמֵא מֵת לָא מְצֵי לְאָתוּיֵי רְאָיָה דְּאִיכָּא לְמֵימַר שֶׁמִּשְׁתַּלְטֶלֶת עַל יְדֵי בְּנֵי אָדָם: **שָׁלֹשׁ** תֵּבוֹת הֵן קְשֶׁה לר"י דְּאַמַּאי מַיְתֵי לֵהּ דְּאִי מִשּׁוּם דְּהֵיא סֵיפָא דְּהַהִיא דַּ"ג עֲגָלוֹת הֵן אִם כֵּן הָוֵה לֵהּ לְאָתוּיֵי הַהִיא דְּ"ג בֵּינָתַיִם: **הַבָּאָה** בְּמִדָּה טְהוֹרָה מִכְּלוּם אַפִּתְחֵהּ לְמַעְלָה קַאֵי דְּפִתְחֵהּ מִצַּדָּהּ דַּחֲזָיָא לְמִדְרָס לֹא בְּעֵי מִשְׁתַּטֵל מֵלֵא וְרֵיקָן כִּדְאָמְרִי' בִּבְכוֹרוֹת (דף לח.): **אֶלָּא** אָמַר רַב פָּפָּא ה"ק כו' וְשֶׁל עֵץ בֵּין מִדְרָסוֹ בֵּין מַגָּעוֹ טָמֵא תֵּמַהּ לְרַבֵּינוּ תָּם דְּלָמָּה לוֹ לְהַגִּיהַּ שֶׁל עֵץ וּסְפִינַת הַיַּרְדֵּן לָא הָוֵה לֵיהּ אֶלָּא לְאַפּוֹכֵי שְׁנוּיָא קָמָא דלת"ק סְפִינָה שֶׁל חֶרֶס טְהוֹרָה כְּתַנָּא דִּידַן וְלֵר' יוֹסֵי אַף הַסְּפִינָה טְמֵאָה כַּחֲנָנְיָה וְאַף דְּרַבִּי יוֹסֵי אַמַּגָּע דְּקָאָמַר ת"ק דְּטָמֵא עַל כֵּן נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם כְּגִי' ר"ח דְּגָרְסִינַן בְּמִלְּתֵהּ דְּרַב זְבַד וּסְפִינָה שֶׁל חֶרֶס טְהוֹרָה כְּתַנָּא דִּידַן וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אַף הַסְּפִינָה טְמֵאָה כַּחֲנָנְיָא כְּמוֹ מַגָּע [דְּכֵלִי חֶרֶס] וּפְרִיךְ מַאי אַף דְּהַשְׁתָּא לָא קָאֵי אַעִקַּר מִלְּתֵהּ דת"ק אֶלָּא אַדְּקְדּוּק דְּבָרָיו דְּדָיְקִינַן הָא מַגָּעוֹ טָמֵא אֶלָּא א"ר פָּפָּא ה"ק כו' וּסְפִינָה שֶׁל חֶרֶס טְמֵאָה כַּחֲנָנְיָא ר' יוֹסֵי אוֹמֵר אַף הַסְּפִינָה טְהוֹרָה כְּתַנָּא דִּידַן כְּמוֹ מִדְרָס כְּלִי חֶרֶס דְּקָתָנֵי תַּנָּא קַמָּא בְּהֶדְיָא דְּטָהוֹר: **מַה** הוּא דְּאִית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה לְאוֹ דַּוְקָא נָקֵט מִקְוֶה דְּהָא זָב בָּעֵי מַיִם חַיִּים אֶלָּא מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְמִינְקַט מִקְוֶה גַּבֵּי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וּלְעִנְיַן מַיִם חַיִּים לָא מַצְרְכִי' שֶׁיְּהֵא טָעוּן בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב כְּזָב דְּלָא בָּעֵינַן אֶלָּא דְּדָמֵי לֵיהּ פָּרְתָּא דְּאִית לֵיהּ טָהֳרָה: **לְאַפּוֹקֵי** כְּלִי חֶרֶס דְּלֵית לֵהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה תֵּמַהּ דְּהָא כֹּפֶת שְׁאוֹר שֶׁיְּחָדָהּ לִישִׁיבָה טְמֵאָה מִדְרָס כִּדְאָמְרִינַן בְּהֶעוֹר וְהִרְטֵב (חֻלִּין דף קכט.) אע"ג דְּלֵית לֵהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה וְאוֹמֵר רַבֵּינוּ תָּם דְּיֵשׁ בְּמִינוֹ בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע טָהֳרָה בְּמִקְוֶה כְּגוֹן כְּלִי עֵץ: **מַפָּץ** בְּמֵת מִנַּיִן פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמַיְירֵי בְּמַפָּץ שֶׁל עֵץ וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תָּם דְּהָא פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ יֵשׁ לָהֶם טָהֳרָה בְּמִקְוֶה כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק קַמָּא דְּסָכָּה (דף טז.) דְּאָמַר מְשָׁה מִטַּהֲרַת אֲבָרִים וּמוּקֵי לֵהּ בִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ כְּגוֹן אֲרֻכָּה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָכָא בְּמַפָּץ שֶׁל שִׁיפָּה וְשֶׁל גֶּמִי דְּאֵין לוֹ שׁוּם טֻמְאָה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן לְבַד מִשְּׁמְאַת מִדְרָס כִּדְפֵרֵשׁ לְעֵיל בְּפֶרֶק בַּמֶּה אִשָּׁה (שַׁבָּת דף סו.) וְהָא דִּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ אִית לְהוּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה אוֹמֵר ר"י דְּנִפְקָא לַן מִדִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר ל"א:כ') וְכָל כְּלִי עֵץ תִּתְחַטָּאוּ דְּמַשְׁמַע אֲפִילּוּ פְּשׁוּטֵי דַּיְמִיָא דִּכְלֵי מַתָּכוֹת דִּכְתִיבִי הָתָם אַף עַל גַּב דִּכְתִיב וְכָל מַעֲשֶׂה עִזִּים לֵיכָּא לְמֵילַף מֵה מַעֲשֶׂה עִזִּים מִשְׁלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן אַף כְּלִי עֵץ דְּלָא שַׁיְיךְ לְמֵילַף הָכִי אֶלָּא מִשֵּׁק כִּדְכְתִיב (בְּרֵאשִׁית מ"ב:ל"ה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שַׂקֵּיהֶם וּלְהָכִי נָקֵט נָמֵי בְּכָל דָּכְתִיב מֵה שַׂק מִשְׁלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן כו' וְלָא נָקֵט מַה בֶּגֶד מִשְׁלְטֵל מָלֵא וְרֵיקָן אַף עַל גַּב דְּבֶגֶד נָמֵי כְּתִיב גְּבִי שַׂק אוֹ בֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שַׂק:

א(א)**וְלַחֲנָנְיָא טִילְטוּל עַל יְדֵי שְׁוָורִים שְׁמֵיהּ טִילְטוּל? אֵין דִּתְנַן: שָׁלֹשׁ עֲגָלוֹת הֵן. עֲשׂוּיָה כְּקֻתֵּידְרָא — טְמֵאָה מִדְרָס. כְּמִטָּה — טְמֵאָה טְמֵא מֵת. שֶׁל אֲבָנִים — טְהוֹרָה מִכְּלוּם. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְאִם יֵשׁ בָּהּ בֵּית קִבּוּל רִמּוֹנִים, טְמֵאָה טְמֵא מֵת. ב־ו(ב)שָׁלֹשׁ תֵּיבוֹת הֵן: תֵּיבָה שֶׁפְּתָחָהּ מִצַּדָּהּ — טְמֵאָה מִדְרָס. מִלְמַעְלָה — טְמֵאָה טְמֵא מֵת. וְהַבָּאָה בְּמִדָּה, טְהוֹרָה מִכְּלוּם. ז"תָּנוּ רַבָּנָן: מִדְרָס כְּלִי חֶרֶס טָהוֹר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַסְּפִינָה. מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב זְבִיד, הָכִי קָאָמַר: מִדְרָס כְּלִי חֶרֶס — טָהוֹר, וּמַגָּעוֹ טָמֵא, וּסְפִינָה שֶׁל חֶרֶס טְמֵאָה כַּחֲנָנְיָא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַסְּפִינָה טְהוֹרָה, כְּתַנָּא דִּידַן. מַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא: מַאי "אַף"? אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא, הָכִי קָאָמַר: מִדְרָס כְּלִי חֶרֶס — טָהוֹר, וּמַגָּעוֹ טָמֵא. וְשֶׁל עֵץ, בֵּין מִדְרָסוֹ וּבֵין מַגָּעוֹ — טָמֵא, וּסְפִינַת הַיַּרְדֵּן — טְהוֹרָה כְּתַנָּא דִּידַן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף הַסְּפִינָה טְמֵאָה, כַּחֲנָנְיָא. וּמִדְרָס כְּלִי חֶרֶס מְנָלַן דְּטָהוֹר? אָמַר חִזְקִיָּה, דְּאָמַר קְרָא: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ", מַקִּישׁ מִשְׁכָּבוֹ לוֹ: מָה הוּא אֵית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה — אַף מִשְׁכָּבוֹ נָמֵי אֵית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה. ט"דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: "כְּמִשְׁכַּב נִדָּתָהּ יִהְיֶה לָהּ", מַקִּישׁ מִשְׁכָּבָהּ לָהּ: מָה הִיא אֵית לַהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה — אַף מִשְׁכָּבָהּ נָמֵי אֵית לַהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה, לְאַפּוֹקֵי כְּלִי חֶרֶס דְּלֵית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה. מֵתִיב רַבִּי אִילְעָא: מַפָּץ בְּמֵת מִנַּיִן?

וְדִין

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פכ"ז מהל' כלים הל' ג:
ב מיי' פכ"ז מהל' כלים הל' א:
ג מיי' פכ"ה מהל' כלים הל' טו:
ד מיי' פכ"ו מהל' כלים הל' ו:
ה מיי' פנ' מהל' כלים הל' ג:
ו מיי' פו' מהל' טומאת מת הל' ב:
ז מיי' פא' מהל' כלים הל' ח:
ח מיי' פ"ח מהל' כלים הל' א:
ט מיי' פא' מהל' כלים הל' יג:
י מיי' פכ"ג מהל' כלים הל' א:

[א][ב]וְדִין הוּא: וּמָה פַּכִּין קְטַנִּים שֶׁטְּהוֹרִין בְּזָב — טְמֵאִים בְּמֵת, מַפָּץ שֶׁטָּמֵא בְּזָב, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא טָמֵא בְּמֵת?! וְאַמַּאי, הָא לֵית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה! אֲמַר לֵיהּ רַבִּי חֲנִינָא: שָׁאנֵי הָתָם הוֹאִיל וְאִיכָּא בְּמִינוֹ. (א)אֲמַר לֵיהּ: רַחֲמָנָא לִיצְּלַן מֵהַאי דַּעְתָּא: אַדְּרַבָּה, רַחֲמָנָא לִיצְּלַן מִדַּעְתָּא דִּידָךְ. וְטַעְמָא מַאי — תְּרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי. כְּתִיב: "וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ", וּכְתִיב: "וְכָל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא". הָא כֵּיצַד? יֵשׁ בְּמִינוֹ, אַף עַל גַּב דְּלֵית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה. אֵין בְּמִינוֹ, מַקִּישׁ מִשְׁכָּבוֹ לוֹ. רָבָא אָמַר: מִדְרַס כְּלִי חֶרֶס טָהוֹר מֵהָכָא: "וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו", הָא יֵשׁ צָמִיד פָּתִיל עָלָיו — טָהוֹר הוּא. מִי לָא עָסְקִינַן דְּיַחֲדִינְהוּ לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה, וְקָאָמַר רַחֲמָנָא טָהוֹר!

ג(ב)מַתְנִי׳ מִנַּיִן לַעֲרוּגָה שֶׁהִיא שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁזּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ חֲמִשָּׁה זֵרְעוֹנִין, אַרְבָּעָה עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה וְאַחַת בָּאֶמְצַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ" — "זַרְעָהּ" לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "זֵרוּעֶיהָ". גְּמָ׳ מַאי מַשְׁמַע? אָמַר רַב יְהוּדָה: "כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ". "תּוֹצִיא" — חַד, "צִמְחָהּ" — חַד, הֲרֵי תְּרֵי. "זֵרוּעֶיהָ" — תְּרֵי, הָא אַרְבְּעָה. "תַּצְמִיחַ" — חַד, הָא חַמְשָׁה.

וְקִים

וְדִין הוּא וּמָה פַּכִּין קְטַנִּים שֶׁל חֶרֶס שֶׁטְּהוֹרִין בְּזָב שֶׁאֵינָן מְטַמְּאִין עַל יָדוֹ בְּשׁוּם טֻמְאָה דִּלְמִדְרָס לָא חֲזוּ דְּאֵין עֲשׂוּיִין לִישִׁיבָה וְעוֹד שֶׁהֵן שֶׁל חֶרֶס וּבְמַגָּע לֹא לְטַמְּאוֹ דְּאֵין מְטַמְּאוֹת אֶלָּא מֵאֲוִירָן וְאֵין יָכוֹל לְהַכְנִיס אֶצְבָּעוֹ לְתוֹכָן מִפְּנֵי שֶׁפִּיהֶן צַר וּבְהֶסֵּט לָא דְּאַפְּקֵיהּ רַחֲמָנָא בִּלְשׁוֹן נְגִיעָה דְּכֹל שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגָּע אֵינוֹ מְטַמֵּא בְּהֶסֵּט וּבְהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכד:) אָמַר נָמֵי הָכִי לְגַבֵּי טֻמְאַת מַשָּׂא אֶת שֶׁבָּא לִכְלַל מַגָּע בָּא לִכְלַל מַשָּׂא אע"פ שֶׁאֶפְשָׁר לִיגַּע בְּחוּט הַשַּׂעֲרָה וְתַנְיָא בת"כ דְּשֵׂעָר הַזָּב מְטַמֵּא הנ"מ כְּלִי הָרָאוּי לִנְגִיעַת בְּשָׂרוֹ וּלְהָכִי אַפַּקְיָהּ רַחֲמָנָא בִּלְשׁוֹן נְגִיעַת בָּשָׂר כְּדִכְתִיב (וַיִּקְרָא ט"ו:ז') וְהַנּוֹגֵעַ בִּבְשַׂר הַזָּב: טְמֵאִין בְּמֵת בְּאֹהֶל הַמֵּת דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר י"ט:ט"ו) וְכָל כְּלִי פָּתוּחַ: מַפָּץ שֶׁטָּמֵא בְּזָב דְּהָא חֲזֵי לְמִשְׁכָּב וּכְתִיב וְכָל הַמִּשְׁכָּב וְגוֹ' וּמֵהָכָא נָפְקָא לָן בְּעָלְמָא (נִדָּה דַּף מט:) דְּכֹל הַמְטַמֵּא בְּמִדְרָס מְטַמֵּא טֻמְאַת מֵת וַאֲפִילּוּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ: וְאַמַּאי טָמֵא בְּזָב טֻמְאַת מִדְרָס: וְהָא לֵית טָהֳרָה בְּמִקְוֶה דְּכִי כְּתִיב טְבִילָה בְּפָרָשַׁת שְׁרָצִים וּבְפָרָשַׁת מִדְיָן כְּתִיבָא וְהָנָךְ כֵּלִים דִּכְתִיבֵי הָתָם יָלְפִינַן לְהוּ טְבִילָה אֲבָל פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ שָׁם לְעִנְיַן טֻמְאָה לָא יָלְפִינַן לְהוּ טְבִילָה וְלֵית לְהוּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה דְּהָא לָא כְּתִיבָא בְּהוּ כִּי הֵיכִי דְּאֹכֶל וּמַשְׁקֶה אֵין לָהֶם טָהֳרָה בְּמִקְוֶה לְפִי שֶׁלֹּא לָמַדְנוּ לָהֶם טְבִילָה בַּתּוֹרָה: שָׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא בְּמִינוֹ יֵשׁ בִּכְלֵי עֵץ שֶׁיֵּשׁ לָהֶן טָהֳרָה בַּמִּקְוֶה כְּגוֹן מְקַבְּלִים: רַחֲמָנָא לִצְלַן מֵהַאי דַּעְתָּא דְּכֵיוָן דִּלְדִידֵהּ לֵיכָּא טָהֳרָה בְּמִקְוֶה לָא שָׁאנֵי מִכְּלִי חֶרֶס: וְטַעְמָא מַאי הֵיכָא כְּתִיבָא דְּמִשּׁוּם דְּאִיכָּא בְּמִינוֹ אע"ג דִּבְדִידֵהּ לֵיכָּא [מְטַמֵּא נֵימָא] הוֹאִיל וְאַקְשִׁיתֵהּ לְזָב עַצְמוֹ בָּעֵי דְּתֶהֱוֵי לֵיהּ טָהֳרָה לְדִידֵהּ: כְּתִיב מִשְׁכָּבוֹ מַקִּישׁ מִשְׁכָּבוֹ לוֹ: וּכְתִיב וְכָל הַמִּשְׁכָּב אע"ג דְּלָא דָּמֵי לְזָב דְּהָא לָא כְּתִיב מִשְׁכָּבוֹ: וְכָל כְּלִי פָּתוּחַ כְּלִי חֶרֶס קָאָמַר שֶׁהַטֻּמְאָה נִכְנֶסֶת לוֹ דֶּרֶךְ פִּתְחוֹ: מִי לָא עָסְקִינַן מִי לָא מַשְׁמַע בְּמִקְרָא דַּאֲפִי' יִחֲדוֹ לְאוֹתוֹ כְּלִי לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה לֵישֵׁב עָלָיו כָּל יָמֶיהָ אָמַר קְרָא דְּמַצִּיל עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ בְּאֹהֶל הַמֵּת וְאִי טְמֵא מִדְרָס הֵיכִי מַצִּיל וְהָא כָּל דָּבָר טֻמְאָה אֵין חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה אֶלָּא ש"מ דְּאֵין מִדְרָס בִּכְלֵי חֶרֶס הִלְכָּךְ כְּלִי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל טָהוֹר מִכְּלַל טֻמְאָה וּבְהֶסֵּט נָמֵי לָא מְטַמְּיָא לֵיהּ כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל דְּכֹל שֶׁלֹּא בָּא לִכְלַל מַגָּע לֹא בָּא לִכְלַל מַשָּׂא לְפִיכָךְ מַצִּיל עַל מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ: מַתְנִי' שֶׁזּוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ ה' זֵרְעוֹנִין וְלָא הָוֵי עִרְבּוּב שֶׁיֵּשׁ בָּהּ כְּדֵי לְהַפְרִישׁ בֵּינֵיהֶם הֶפְרֵשׁ הָרָאוּי: ד' מד' רוּחוֹת הָעֲרוּגָה מְמַלֵּא אֶת כָּל הָרוּחַ עַד סָמוּךְ לַקֶּרֶן: וְאַחַת בָּאֶמְצַע גַּרְעִין אֶחָד ואע"פ שֶׁכָּל אֵצֶל הַקְּרָנוֹת סְמוּכִין זֶה לָזֶה וְאֵין בֵּינֵיהֶם הַרְחָקָה ג' טְפָחִים וְיוֹנְקִים זֶה מִזֶּה אֵין כָּאן בֵּית מֵחוּשׁ דְּגַבֵּי כִּלְאַיִם הֶכֵּרָא הוּא דְּבָעֵינַן דְּלָא לֶהֱוֵי עִרְבּוּב דְּהָא אַכִּלְאַיִם קָפֵיד קְרָא אֲבָל לִינִיקָה לָא חָיְישִׁינַן אֲפִילּוּ בְּכִלְאֵי הַכֶּרֶם דְּאוֹרַיְתָא כְּדִתְנַן (ב"ב דַּף כו.) זֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן וְזֶה סוֹמֵךְ לַגָּדֵר מִכָּאן ואע"ג דִּינַקוּ מִתַּתַּאי וכ"ש כִּלְאֵי זְרָעִים דְּרַבָּנָן דְּלָא חָיְישִׁינַן לִינִיקָה כְּדִתְנַן גַּבֵּי רֹאשׁ תּוֹר לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין וְגַבֵּי ב' שׁוּרוֹת וַהֲרֵי יֵשׁ כָּאן הֶכֵּר גָּדוֹל רוּחַ זוֹ זְרוּעָה צָפוֹן וְדָרוֹם וְזוֹ זְרוּעָה מִזְרָח וּמַעֲרָב אֲבָל בֵּין זֶרַע הָאֶמְצָעִי לְזֵרְעוֹנֵי הָרוּחוֹת צָרִיךְ הַרְחָקָה כְּדֵי יְנִיקָה דְּאֵין שָׁם הֶכֵּר וְאִי הָווּ מְקָרְבֵי הָוֵי עִרְבּוּב וְהַמְפָרֵשׁ ד' גַּרְעִינִין בַּד' הָרוּחוֹת טוֹעֶה דְּאִי הַהַרְחָקָה מִשּׁוּם יְנִיקָה ט' זֵרְעוֹנִין יֵשׁ לִזְרֹעַ בּוֹ ד' בַּד' הַקְּרָנוֹת וְאֶחָד בְּכָל רוּחַ וְרוּחַ בְּאֶמְצָעוֹ וְא' בְּאֶמְצַע הָעֲרוּגָה וְיֵשׁ בֵּין כָּל אֶחָד וְאֶחָד ג' טְפָחִים כְּשִׁעוּר יְנִיקָה טֶפַח וּמֶחֱצָה לְכָל אֶחָד הִלְכָּךְ לְכָל הָרוּחַ הוּא מְמַלֵּא עַד סָמוּךְ לַקֶּרֶן וַאֲפִלּוּ אֵין בֵּין זֶרַע שֶׁבְּרוּחַ זוֹ לְזֶרַע שֶׁבְּרוּחַ זוֹ ג' טְפָחִים לֹא אִכְפַּת לָן דִּלְעִנְיַן כִּלְאַיִם הֶכֵּר בְּעָלְמָא הוּא דְּבָעֵינַן כִּדְפָרֵשִׁית: זֵרוּעֶיהָ וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ הֵיכִי מַשְׁמַע ה' זֵרְעוֹנִים בּוֹ' טְפָחִים: גְּמ' תּוֹצִיא חַד צִמְחָהּ חַד זֵרוּעֶיהָ תְּרֵי תַּצְמִיחַ חַד וְשִׁשָּׁה טְפָחִים דְּלֵיכָּא לְמֵילַף מִקְּרָא קִים לְהוּ לְרַבָּנַן דִּסְתָם עֲרוּגָה הַנִּזְרַעַת בָּהּ ה' זֵרְעוֹנִין כָּךְ הִיא מִדָּתָהּ דַּחֲמִשָּׁה זֵרְעוֹנִין בְּשִׁיתָא טְפָחִים לָא יָנְקִי אֶמְצָעֵי וְשֶׁבָּרוּחוֹת מֵהֲדָדֵי דְּשִׁעוּר יְנִיקַת כָּל זֶרַע טֶפַח וּמֶחֱצָה עִם מְקוֹם הַזֶּרַע הֲרֵי מִן הַזֶּרַע הַנִּזְרָע (סָמוּךְ לִגְבוּלָהּ) [בִּגְבוּל הָעֲרוּגָה] כְּנֶגֶד הָאֶמְצָעִי וְעַד הָאֶמְצָעִי ג"ט וּמֵאֵלּוּ הַשְּׁנַיִם אָנוּ לְמֵדִים דִּסְבַר תַּנָּא דִּידַן שֶׁיְּנִיקַת הַזֶּרַע טֶפַח וּמֶחֱצָה מִדְּלָא קָבַע מָקוֹם לַזֶּרַע הַנִּזְרָע אֵצֶל הַגְּבוּל לְהוֹשִׁיבוֹ אֵצֶל הַקֶּרֶן אֶלָּא אֲפִי' אִם בָּא לְזָרְעוֹ כְּנֶגֶד אֶמְצָעִיתָהּ זוֹרְעוֹ אַלְמָא בְּהַרְחָקַת ג' טְפָחִים סַגֵּי ואע"ג דִּלְעִנְיַן כִּלְאַיִם הֶכֵּרָא בְּעָלְמָא בָּעֵינַן וְלָא חָיְישִׁינַן לִינִיקָה כְּדִתְנַן לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין גַּבֵּי רֹאשׁ תּוֹר וְגַבֵּי ב' שׁוּרוֹת מִיהוּ הֶפְרֵשׁ זֵרְעוֹנֵי עֲרוּגָה דְּלָא לֶהֱוֵי עִרְבּוּב לֵיכָּא הֶכֵּרָא בְּבָצִיר מִשִּׁיעוּר יְנִיקָה דְּגַבֵּי רֹאשׁ תּוֹר וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת דִּלְקַמָּן אִיכָּא הֶכֵּרָא הִלְכָּךְ כִּי רָמֵיז לָן קְרָא ה' זֵרְעוֹנִין בַּעֲרוּגָה בְּשֶׁל ו' טְפָחִים קָאָמַר:

מַה פַּכִּין קְטַנִּים שֶׁטְּהוֹרִין בְּזָב תֵּמַהּ דְּמִסְּאָה וְתַרְקַב וְתֵבָה שֶׁפָּתְחָהּ לְמַעְלָה יָכוֹל לַעֲשׂוֹת ק"ו דְּלָא מְטַמֵּא מִדְרָס מְטַמֵּא בְּמֵת מַפָּץ שֶׁמְּטַמֵּא מִדְרָס אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּטַּמֵּא בְּמֵת וי"ל דְּמָה לְהָנָךְ שֶׁכֵּן נַעֲשִׂין אַב הַטֻּמְאָה מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמַפָּץ דְּכֵיוָן שֶׁאֵין לוֹ טָהֳרָה בַּמִּקְוֶה אֵינוֹ נַעֲשֶׂה אַב הַטֻּמְאָה כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בַּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף קד:) אֲבָל קָשֶׁה דְּמִפַּכִּים גְּדוֹלִים מָצֵי לְמֶעְבַּד ק"ו דְּלָא מְטַמּוּ מִדְרָס כִּדְאָמַר הָכָא דְּמִדְרַס כְּלִי חֶרֶס טָהוֹר וּמְטַמֵּא בְּמֵת וי"ל דְּטְפֵי נִיחָא לֵיהּ לְמֶעְבַּד ק"ו מִפַּכִּים קְטַנִּים שֶׁטְּהוֹרִין מִכָּל טֻמְאַת הַזָּב לְגַמְרֵי וְקָשֶׁה דְּבְמַעְיָנוֹת הַזָּב מְנָלַן דְּלָא מִיטַּמּוּ פַּכִּין קְטַנִּים דְּנְהִי דְּבְשֵׂעָר הַזָּב לָא מִיטַּמּוּ הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּבָעֲיָא רָאוּי לִנְגִיעַת בָּשָׂר כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִבְּשַׂר הַזָּב נָפְקָא טֻמְאַת שֵׂעָר אֲבָל רֻקּוֹ דִּכְתִיב בְּהֶדְיָא וְכִי יָרֹק הַזָּב בַּטָּהוֹר פְּשִׁיטָא דְּלָא בָּעֲיָא רָאוּי לִנְגִיעַת בָּשָׂר וא"ת וְהֵיכִי עָבִיד ק"ו מִפַּכִּין קְטַנִּים מָה לְפַכִּין קְטַנִּים שֶׁכֵּן מְטַמְּאִין מֵאֲוִירָן תֹּאמַר בְּמַפָּץ כו' וְלֵיכָּא לְמֵימַר דַּעֲבִיד ק"ו הָכִי מָה זָב הַקַּל שֶׁאֵין מְטַמֵּא פַּכִּין קְטַנִּים מְטַמֵּא מַפָּץ מֵת הֶחָמוּר דִּמְטַמֵּא פַּכִּין קְטַנִּים אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּטַמֵּא מַפָּץ דְּמָה [לְזָב שֶׁכֵּן] מְטַמֵּא בְּמִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאִיכָּא לְמֵימַר שְׁאָר כֵּלִים יוֹכִיחוּ שֶׁאֵין מְטַמְּאִין מֵאֲוִירָן וּמְטַמְּאִין בְּמֵת אַף אֲנִי אָבִיא מַפָּץ מָה לִשְׁאָר כֵּלִים שֶׁכֵּן נַעֲשִׂין אַב הַטֻּמְאָה פַּכִּין קְטַנִּים יוֹכִיחוּ: שֶׁטְּהוֹרִים בְּזָב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִיגַּע בְּתוֹכָם לְפִי שֶׁפִּיהֶם צַר וּבְהֶסֵּט נָמֵי לָא מְטַמּוּ כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאַתְּ שֶׁאֵינוֹ בָּא לִכְלַל מַגָּע אֵינוֹ בָּא לִכְלַל הֶסֵּט וא"ת א"כ כְּלִי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל לֹא יִטַּמָּא בְּהֶסֵּט ובפ"ק דְּנִדָּה (דַּף ה:) אָמַר שֶׁאֵינוֹ נִצּוֹל בְּמֵעֵת לְעֵת שֶׁבְּנִדָּה וּבְפֶ' הַנִּזָּקִין (גִּטִּין דַּף סא:) נָמֵי פָּרִיךְ וְלֵיחוּשׁ שֶׁמָּא תְּסִיטֵם אִשְׁתּוֹ נִדָּה ואור"ת דְּצָמִיד פָּתִיל חָשִׁיב בָּא לִכְלַל מַגָּע לְפִי שֶׁעוֹמֵד לִפָּתַח וְלָא דָּמֵי לְקוּלִית נְבֵלָה דְּאָמַ' בְּהָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין קכו:) מְחַסַּר נֶקֶב כִּמְחֻסַּר מַעֲשֶׂה דָּמֵי ואע"פ שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְנָקְבָהּ אֵין טֻמְאָה בְּמַשָּׂא דְּהָתָם סְתָמָא אֵינָהּ עוֹמֶדֶת לִנְקִיבָה אֶלָּא ע"י מַחְשָׁבָה אֲבָל מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל סְתָמוֹ עוֹמֵד לִפָּתַח: מַפָּץ שֶׁטָּמֵא בְּזָב אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּטַּמֵּא בְּמֵת מק"ו דְּהָכָא קי"ל בְּכָל דּוּכְתָּא דְּכָל הַמִּטַּמֵּא מִדְרָס מִטַּמֵּא טְמֵא מֵת וא"ת כְּלִי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל יוֹכִיחַ שֶׁטָּמֵא בְּזָב דְּמִטַּמֵּא בְּהֶסֵּט כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל וְטָהוֹר בְּמֵת וְאוֹמֵר ר"ת דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר יוֹכִיחַ מִצָּמִיד פָּתִיל דְּמַה שֶּׁהוּא בְּהֶסֵּט הַזָּב הַיְינוּ מִשּׁוּם דְּהָוֵי כְּאִלּוּ נָגַע הַזָּב בְּתוֹכוֹ כִּדְאָמְרִי' אֵיזֶהוּ מַגָּע שֶׁהוּא כְּכֻלּוֹ הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶסֵּטוֹ וּבְמֵת אִם הָיָה כַּזַּיִת מִמֶּנּוּ בְּתוֹכוֹ הָיָה טָמֵא: וְהָא לֵית לֵהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה תֵּמַהּ דְּבְסוֹף כֵּיצַד הָרֶגֶל (ב"ק דַּף כה:) קָאָמַר עֲלָהּ דְּמַפָּץ דְּהָכָא וְקָא מַיְתֵי לַהּ בֵּין לְטֻמְאַת עֶרֶב בֵּין לְטֻמְאַת ז' מָה שַּׁיָּךְ לְהַזְכִּיר טֻמְאַת עֶרֶב וְז' כֵּיוָן דְּאֵין לוֹ טָהֳרָה לְעוֹלָם וְי"ל דְּהַאי ק"ו אַהֲנֵי נָמֵי לִפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הַמְיֻחָדִים לְמִדְרָס דִּטְמֵאִים בְּמֵת וּמַיְתִי הָא לְטֻמְאַת ז' אִי נָמֵי בָּרַיְתָא אַיְרֵי בְּכָל מַפָּצִים בֵּין בְּמַפָּץ עֵץ בֵּין בְּמַפָּץ שִׁיפָה וְגֶמִי וּבְמַפָּץ עֵץ קָאָמַר הָתָם דְּמַיְיתֵי לֵיהּ לְטֻמְאַת שִׁבְעָה דְּאִית לֵיהּ טָהֳרָה בְּמִקְוֶה: מִי לָא עָסְקִינַן דְּיַחֲדִנְהוּ לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס וְאִי מְטַמֵּא מִדְרָס הֵיכִי מַצִּיל וַהֲלֹא כָּל דָּבָר טָמֵא אֵינוֹ חוֹצֵץ בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה אֶלָּא ש"מ דְּלָא מְטַמֵּא מִדְרָס הִלְכָּךְ כְּלִי חֶרֶס הַמֻּקָּף צָמִיד פָּתִיל טָהוֹר מִכָּל טֻמְאָה וּבְהֶסֵּט נָמֵי לֹא מְטַמֵּא דכ"ד שֶׁלֹּא בָּא לִכְלַל מַגָּע אֵינוֹ בָּא לִכְלַל מַשָּׂא וְאֵין נִרְאֶה דְּוַדַּאי מְטַמֵּא בְּהֶסֵּט כְּלִי חֶרֶס מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל כִּדְמוֹכַח בְּנִדָּה (ה:) וּבְגִטִּין (סא:) כִּדְפֵרַשְׁתִּי לְעֵיל וּמְפָרֵשׁ ר"ת דְּמִדִּכְתִיב וְכָל כְּלִי דַּיֵּיק דָּמֵי לָא עָסְקִינַן דְּיַחֲדִנְהוּ לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה דְּכָל טֻמְאוֹת הַבָּאוֹת דֶּרֶךְ גַּב יֵשׁ לָנוּ לְטַהֲרוֹ מִדִּכְתִיב וְכֹל הִלְכָּךְ אֲפִילּוּ יִחֵד לְהוּ לִישִׁיבָה טְהוֹרִים אֲבָל בְּהֶסֵּט מְטַמּוּ דְּטֻמְאָה הַבָּאָה דֶּרֶךְ תּוֹךְ הוּא דְּחָשְׁבִינַן כְּאִלּוּ נָגַע בִּפְנִים כִּדְאָמְרִינַן אֵיזֶהוּ מַגָּעוֹ שֶׁהוּא כְּכֻלּוֹ הֱוֵי אוֹמֵר זֶה הֶסֵּטוֹ ור"י מְפָרֵשׁ דְּלָא בָּעֵי לְמֵימַר דְּמַיְירֵי קְרָא בְּכָל עִנְיָן אֲפִי' יָשְׁבָה עֲלֵיהֶם אִשְׁתּוֹ נִדָּה אוֹ הֶסִּיטָן אֶלָּא אִם יִחֵד כְּלֵי חֶרֶס לְאִשְׁתּוֹ נִדָּה טָהוֹר דְּאֵין כְּלֵי חֶרֶס מְטַמֵּא מִדְרָס דְּאִי (יחד) טָמֵא לֹא יַצִּיל בְּצָמִיד פָּתִיל אע"ג דְּלֹא יָשְׁבָה עָלָיו דאע"פ שֶׁבְּמֵת אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה מִגַּבּוֹ כֵּיוָן דִּבְמִדְרָס יָכוֹל לְקַבֵּל טֻמְאָה אֵין לוֹ לַחוּץ בְּאֹהֶל הַמֵּת וּמִסְפָּק ר"י בְּכָךְ: מִנַּיִן לַעֲרוּגָה שֶׁהִיא ו' כו' י"א דַּעֲרוּגָה ו' נָפְקָא לָן מִדִּכְתִיב לְחָיָיו כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם (שיר השירים ה:י"ג) וּמַשְׁמַע לְחָיָיו לְשׁוֹן לוּחוֹת וְהֵם הָיוּ ו' עַל ו' מִכְּלָל דַּעֲרוּגָה נָמֵי כֵּן הִיא: אַרְבָּעָה עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה בְּאֶמְצַע הָרוּחַ כִּדְמוֹכַח בַּגְּמָרָא לְפִי מַה שֶּׁאֲפָרֵשׁ בעז"ה וּמַה שֶּׁפֵּרֵשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּכִלְאֵי זְרָעִים דְּרַבָּנָן אֵינוֹ נִרְאֶה לְר"י דְּהָא אָמְרִי' בְּפ' כָּל הַבָּשָׂר (חֻלִּין קטו.) כִּלְאֵי זְרָעִים לְתַסְרוּ דְּהָא תְּעַבְתִּי לָךְ הוּא וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּלְהַרְכָּבַת הָאִילָן קָרֵי כִּלְאֵי זְרָעִים מִשּׁוּם דבספ"ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף לט.) מַפִּיק הַרְכָּבַת הָאִילָן מִשָּׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאַיִם וְעוֹד דְּהָתָם בְּקִדּוּשִׁין אָמַר אַהַהִיא מַלְקוּת גּוּפָא בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאַיִם מַה בְּהֶמְתְּךָ בְּהַרְבָּעָה אַף שָׂדְךָ בְּהַרְכָּבָה וּמַה בְּהֶמְתְּךָ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּ"ל אַף שָׂדְךָ נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּ"ל וּפָרִיךְ וְאֶלָּא הָא כְּתִיב שָׂדְךָ וּמְשַׁנֵּי הַהוּא לְמַעוֹטֵי זְרָעִים שֶׁבְּחוּ"ל (וּבְפֶ' הַמֵּבִיא) מַשְׁמַע דבפ"א אֲסִירֵי מִדְּאוֹרַיְיתָא וַאֲפִי' לְר' יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּזְרַע חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד הַיְינוּ לְהִתְחַיֵּיב מִשּׁוּם כִּלְאֵי הַכֶּרֶם דְּלֹא תִזְרַע כַּרְמְךָ אֲבָל אִלָּאו דְּלֹא תִזְרַע שָׂדְךָ מוֹדֶה דְּחַיָּיב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' כלים הל' יג:
ב מיי' פכ"ג מהל' כלים הל' א:
ג מיי' פד' מהל' כלאים הל' ט, סמג לאוין ערט:

מסורת הש"ס

א כתובות מה:
ב תוספתא כלאים; פסחים לט.; משנה כלאים

תורה אור השלם

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִגַּע בְּמִשְׁכָּבוֹ יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד הָעָרֶב [ויקרא טו, ה]
כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב עָלָיו הַזָּב יִטְמָא וְכָל הַכְּלִי אֲשֶׁר יֵשֵׁב עָלָיו יִטְמָא [ויקרא טו, ד]
וְכֹל כְּלִי פָתוּחַ אֲשֶׁר אֵין צָמִיד פָּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא [במדבר יט, טו]
כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זֵרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ כֵּן אֲדֹנָי יֱהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל הַגּוֹיִם [ישעיהו סא, יא]

מסורת הש"ס

א ברכות מ.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה לא תסיג וכו' וי"ל דלא לקי אהאי לאו. עי' יומא דף לו ע"ב בתוס' ד"ה לאו דנבילה:

תורה אור השלם

וּבְשַׁעַר יָשְׁבוּ הַחֹרִים לְפָנִים וּבְנֵי עֲשָׂו יִירָשׁוּם וַיָּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיֵּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יְרֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם [דברים ב, יב]

לֹא תַסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רִאשֹׁנִים בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ לְרִשְׁתָּהּ [דברים יט, יד]

אֵלֶּה בְנֵי־שֵׂעִיר הַחֹרִי יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ לוֹטָן וְשׁוֹבָל וְצִבְעוֹן וַעֲנָה [בראשית לו, כ]

וַיְנִיקֻהוּ: שְׁמָרְיחִין סָרַס אֶת הַתֵּבָה וְדָרְשָׁהּ: וְחִוִּי לָמָּה נִקְרָא חִוִּי: שֶׁטִּוָּעֲמִין אֶת הָאָרֶץ לְאֵיזֶה דָּבָר רְאוּיָה: כְּחִיוְיָא כְּנָחָשׁ שֶׁמַּאֲכָלוֹ עָפָר: שְׁנַיָּעֲשִׂין בְּנֵי חוּרִים מִנִּכְסֵיהֶם שֶׁנִּטְרְדוּ מִנַּחֲלָתָם וְלֹא נִקְרְבוּ לַעֲבֹד אֲדָמָתָן כְּדִכְתִיב וּבְנֵי עֲשָׂו יִרְשֻׁם (דְּבָרִים ב): אָמַר רַב אַשִׁי עֲרוּגָה שֶׁאָמְרוּ צְרִיכָה לִהְיוֹת ו' חוּץ מִגְּבוּלֶיהָ שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין בַּעֲרוּגָה קַרְקַע חָלָק סְבִיבוֹת הַזֶּרִיעָה לְמָקוֹם דִּישָׁה כְּשֶׁהוּא מַשְׁקֶה הַזְּרָעִים מְהַלֵּךְ בְּגִבּוּלִין וְאַשְׁמְעִינַן רַב אַשִׁי דְּלָא תֵּימָא ו' עִם הַגִּבּוּלִין וְכְשֶׁהַנִּיחַ טֶפַח חֵלֶק לְכָאן וְטֶפַח חֵלֶק לְכָאן לֹא תְּהֵא עֲרוּגָה מָקוֹם יְנִיקָתָהּ אֶלָּא אַרְבַּע וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין אֶמְצָעִי לְשֶׁנִּגְדּוּ אֵצֶל הַגְּבוּל אֶלָּא טְפָחַיִם: בְּכַמָּה כַּמָּה רָחְבָּן לִהְיוֹת עֲרוּגָה כְּהִלְכָתָהּ וּתְהֵא עֶלְיָהּ תּוֹרַת הָעֲרוּגָה לְכָל דְּבָרֶיהָ כְּדִלְקַמָּן לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר יָרֵק הַנִּכְנָס לָהּ וְהַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה דְּכִי לֵיתֵא כְּשֶׁעוּרָא לֹא חָשִׁיב לְמֶהֱוֵי לָהּ קְלֵי שָׂדֶה: פָּרְסָה פַּרְסַת רֶגֶל: וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלְךָ לְהַטְעִין עַל כְּתֵפְךָ מַיִם וּלְהַלֵּךְ בְּרִגְלְךָ סְבִיבוֹתֶיהָ לְהַשְׁקוֹתָהּ לְמ"ל לְיֵהּ לְמִכְתַּב רַגְלָךְ לוֹמַר שֶׁבְּמָקוֹם מַהֲלָכוֹ לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁעוּר רֶגֶל הוּא: אָמַר רַב עֲרוּגָה בְּחָרְבָּה שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ לְהַתִּיר בָּהּ ה' זְרָעוֹנִין אֲבָל לֹא שְׁסָבִיבוֹתֶיהָ עֲרוּגוֹת שֶׁהֲרֵי לֹא פֵּרְשׁוּ לְךָ אֶלָּא הֶפְרֵשׁ זְרָעוֹנִין שֶׁבְּתוֹכָהּ וְאִם תִּזְרַע עֲרוּגוֹת סְבִיבוֹתֶיהָ לֹא תּוּכַל לְהַרְחִיק בֵּין אוֹתָן שֶׁבְּתוֹכָהּ וְלִזְרֹעַ אוֹתָן שֶׁבַּרוּחוֹת הָעֲרוּגָה סָמוּךְ לַגְּבוּל לְהַרְחִיקָהּ מִן הָאֶמְצָעִי כְּשֶׁעוּרוֹ לְפִי שֶׁאַתָּה מַקְרִיבוֹ אֵצֶל זֶרַע הַנִּזְרָע בַּחֲבֶרְתָּהּ אֵצֶל גְּבוּלָהּ שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן אֶלָּא שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁל גְּבוּלֵי הָעֲרוּגָה וַאֲנַן ג' בָּעֵינַן: וְהָא אֵיכָּא מָקוֹם קְרָנוֹת מַאי דַּחֲקָהּ דְּלָא לְאוּקְמֵהּ בֶּעֲרוּגָה בֵּין הָעֲרוּגוֹת מֻקֶּפֶת מִכָּל צַד ג' עֲרוּגוֹת שֶׁהֵן ח' כְּזֶה וְלִזְרֹעַ בְּאֶמְצַע וְכֵן בְּכֻלָּן ה' זְרָעוֹנִין וְהָא אֵיכָּא בְּכָל עֲרוּגָה מָקוֹם קְרָנוֹת זָיְוֹתֵיהֶן וְאַתָּה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ זֶרַע גַּרְעִין שֶׁתִּזְרַע בְּצַד גְּבוּלָן שֶׁל זוֹ לַצָּפוֹן וְשֶׁל זוֹ לַדָּרוֹם שֶׁל זוֹ לְמִזְרָח וְשֶׁל זוֹ לְמַעֲרָב וְלִזְרֹעַ אוֹתָן גַּרְעִינִין אֵצֶל הַקְּרָנוֹת וְאֵינָךְ צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָן מִכָּאן וְנִגָּד אוֹתָן שֶׁבַּחֲבֵרוֹ מִבִּפְנִים אֶלָּא הֶפְרֵשׁ טֶפַח וְאַמַּאי אָמַר רַב בַּעֲרוּגָה שֶׁבְּחָרְבָּה שְׁנִינוּ: בְּמִמְלֵא אֶת הַקְּרָנוֹת רַב מוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּמִמְלֵא אֶת כָּל הָרוּחַ שֶׁל עֲרוּגָה לַצָּפוֹן מִן הַמִּזְרָח לְמַעֲרָב וְכֵן רוּחַ דְּרוֹמִי אֲבָל הַמִּזְרָחִי וְהַמַּעֲרָבִי זוֹרֵעַ מָעַט וְנִנִּיחַ הֶפְרֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן (כָּזֶה) הִלְכָּךְ אִי אַתָּה יָכוֹל לִזְרֹעַ עוֹד בַּעֲרוּגָה שֶׁאָצְלָהּ לַצָּפוֹן וְשֶׁאָצְלָהּ לְדָרוֹם מִפְּנֵי עֲרִבּוּב שֶׁל ב' הָעֲרוּגוֹת: וְלִזְרֹעַ מֵאֲבָרַאי וְיִקְיְפָנָּה עֲרוּגוֹת מִכָּל צַד וְאֶת הַקְּרָנוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ לֹא יְמַלֵּא וּמַאי דַּחֲקָהּ דְּרַב לְאוּקְמֵהּ בַּעֲרוּגָה שֶׁבְּחָרְבָּה שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא הֵיא:

וּמְנָא לָן דְּהָא דְּקִים לְהוּ לְרַבָּנַן בְּשֶׁעוּר יְנִיקָה מִלְּתָא הִיא לְמִסְמְךְ עָלָהּ וְלוֹמַר בְּקִיאִין הֵן הַחֲכָמִים בַּעֲבוֹדַת אֲדָמָה לְדַעַת כַּמָּה יוֹנְקִים שֶׁלֹּא תִּתְמַהּ לוֹמַר מִי הוֹדִיעַ לַבְּרִיּוֹת שֶׁעוּר יְנִיקָה וְאֵיךְ יוּכְלוּ לַעֲמֹד עַל כֵּן: גְּבוּל רֵעֶךָ לִטֹּעַ סָמוּךְ לְמִיצַר לְהַכְחִישׁ קַרְקָעוֹ כְּשֶׁעוּר אֲשֶׁר גָּבְלוּ הָרִאשׁוֹנִים וּמִי הֵם רִאשׁוֹנִים אֱמוֹרִיִּים וְחִוִּיִּים שֶׁהָיוּ בְּקִיאִים בְּכָךְ כְּדַאֲשְׁכְּחַן בִּבְנֵי שֵׂעִיר: מָלֵא קָנֶה זֶה קָנֶה הַמִּדָּה שֶׁבּוֹ מוֹדְדִין הַקַּרְקַע: לְזַיֵּת רָאוּי לְגַדֵּל זֵיתִים וְזֶה לְתְאֵנָה וְהָיוּ יוֹדְעִין לְהַפְרִישׁ אֶת הָאָרֶץ בֵּין קָנֶה לְקָנֶה בְּרִיחָה וְטַמְּמָה הֵיכָן לְזֵיתִים וְהֵיכָן הוּא לְתְאֵנִים וּמִמֵּילָא דִּבְקִיאִים הָיוּ בְּשֶׁעוּר יְנִיקָה: שְׁמָרְיחִין סָרַס אֶת הַתֵּבָה וְדָרְשָׁהּ: וְחִוִּי לָמָּה נִקְרָא חִוִּי: שֶׁטִּוָּעֲמִין אֶת הָאָרֶץ לְאֵיזֶה דָּבָר רְאוּיָה: כְּחִיוְיָא כְּנָחָשׁ שֶׁמַּאֲכָלוֹ עָפָר: שְׁנַיָּעֲשִׂין בְּנֵי חוּרִים מִנִּכְסֵיהֶם שֶׁנִּטְרְדוּ מִנַּחֲלָתָם וְלֹא נִקְרְבוּ לַעֲבֹד אֲדָמָתָן כְּדִכְתִיב וּבְנֵי עֲשָׂו יִרְשֻׁם (דְּבָרִים ב): אָמַר רַב אַשִׁי עֲרוּגָה שֶׁאָמְרוּ צְרִיכָה לִהְיוֹת ו' חוּץ מִגְּבוּלֶיהָ שֶׁהָיוּ מַנִּיחִין בַּעֲרוּגָה קַרְקַע חָלָק סְבִיבוֹת הַזֶּרִיעָה לְמָקוֹם דִּישָׁה כְּשֶׁהוּא מַשְׁקֶה הַזְּרָעִים מְהַלֵּךְ בְּגִבּוּלִין וְאַשְׁמְעִינַן רַב אַשִׁי דְּלָא תֵּימָא ו' עִם הַגִּבּוּלִין וְכְשֶׁהַנִּיחַ טֶפַח חֵלֶק לְכָאן וְטֶפַח חֵלֶק לְכָאן לֹא תְּהֵא עֲרוּגָה מָקוֹם יְנִיקָתָהּ אֶלָּא אַרְבַּע וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין אֶמְצָעִי לְשֶׁנִּגְדּוּ אֵצֶל הַגְּבוּל אֶלָּא טְפָחַיִם: בְּכַמָּה כַּמָּה רָחְבָּן לִהְיוֹת עֲרוּגָה כְּהִלְכָתָהּ וּתְהֵא עֶלְיָהּ תּוֹרַת הָעֲרוּגָה לְכָל דְּבָרֶיהָ כְּדִלְקַמָּן לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר יָרֵק הַנִּכְנָס לָהּ וְהַיּוֹצֵא מִמֶּנָּה דְּכִי לֵיתֵא כְּשֶׁעוּרָא לֹא חָשִׁיב לְמֶהֱוֵי לָהּ קְלֵי שָׂדֶה: פָּרְסָה פַּרְסַת רֶגֶל: וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלְךָ לְהַטְעִין עַל כְּתֵפְךָ מַיִם וּלְהַלֵּךְ בְּרִגְלְךָ סְבִיבוֹתֶיהָ לְהַשְׁקוֹתָהּ לְמ"ל לְיֵהּ לְמִכְתַּב רַגְלָךְ לוֹמַר שֶׁבְּמָקוֹם מַהֲלָכוֹ לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁעוּר רֶגֶל הוּא: אָמַר רַב עֲרוּגָה בְּחָרְבָּה שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָתֵנוּ לְהַתִּיר בָּהּ ה' זְרָעוֹנִין אֲבָל לֹא שְׁסָבִיבוֹתֶיהָ עֲרוּגוֹת שֶׁהֲרֵי לֹא פֵּרְשׁוּ לְךָ אֶלָּא הֶפְרֵשׁ זְרָעוֹנִין שֶׁבְּתוֹכָהּ וְאִם תִּזְרַע עֲרוּגוֹת סְבִיבוֹתֶיהָ לֹא תּוּכַל לְהַרְחִיק בֵּין אוֹתָן שֶׁבְּתוֹכָהּ וְלִזְרֹעַ אוֹתָן שֶׁבַּרוּחוֹת הָעֲרוּגָה סָמוּךְ לַגְּבוּל לְהַרְחִיקָהּ מִן הָאֶמְצָעִי כְּשֶׁעוּרוֹ לְפִי שֶׁאַתָּה מַקְרִיבוֹ אֵצֶל זֶרַע הַנִּזְרָע בַּחֲבֶרְתָּהּ אֵצֶל גְּבוּלָהּ שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן אֶלָּא שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁל גְּבוּלֵי הָעֲרוּגָה וַאֲנַן ג' בָּעֵינַן: וְהָא אֵיכָּא מָקוֹם קְרָנוֹת מַאי דַּחֲקָהּ דְּלָא לְאוּקְמֵהּ בֶּעֲרוּגָה בֵּין הָעֲרוּגוֹת מֻקֶּפֶת מִכָּל צַד ג' עֲרוּגוֹת שֶׁהֵן ח' כְּזֶה וְלִזְרֹעַ בְּאֶמְצַע וְכֵן בְּכֻלָּן ה' זְרָעוֹנִין וְהָא אֵיכָּא בְּכָל עֲרוּגָה מָקוֹם קְרָנוֹת זָיְוֹתֵיהֶן וְאַתָּה יָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ זֶרַע גַּרְעִין שֶׁתִּזְרַע בְּצַד גְּבוּלָן שֶׁל זוֹ לַצָּפוֹן וְשֶׁל זוֹ לַדָּרוֹם שֶׁל זוֹ לְמִזְרָח וְשֶׁל זוֹ לְמַעֲרָב וְלִזְרֹעַ אוֹתָן גַּרְעִינִין אֵצֶל הַקְּרָנוֹת וְאֵינָךְ צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכָן מִכָּאן וְנִגָּד אוֹתָן שֶׁבַּחֲבֵרוֹ מִבִּפְנִים אֶלָּא הֶפְרֵשׁ טֶפַח וְאַמַּאי אָמַר רַב בַּעֲרוּגָה שֶׁבְּחָרְבָּה שְׁנִינוּ: בְּמִמְלֵא אֶת הַקְּרָנוֹת רַב מוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּמִמְלֵא אֶת כָּל הָרוּחַ שֶׁל עֲרוּגָה לַצָּפוֹן מִן הַמִּזְרָח לְמַעֲרָב וְכֵן רוּחַ דְּרוֹמִי אֲבָל הַמִּזְרָחִי וְהַמַּעֲרָבִי זוֹרֵעַ מָעַט וְנִנִּיחַ הֶפְרֵשׁ מִכָּאן וּמִכָּאן (כָּזֶה) הִלְכָּךְ אִי אַתָּה יָכוֹל לִזְרֹעַ עוֹד בַּעֲרוּגָה שֶׁאָצְלָהּ לַצָּפוֹן וְשֶׁאָצְלָהּ לְדָרוֹם מִפְּנֵי עֲרִבּוּב שֶׁל ב' הָעֲרוּגוֹת: וְלִזְרֹעַ מֵאֲבָרַאי וְיִקְיְפָנָּה עֲרוּגוֹת מִכָּל צַד וְאֶת הַקְּרָנוֹת שֶׁבְּתוֹכָהּ לֹא יְמַלֵּא וּמַאי דַּחֲקָהּ דְּרַב לְאוּקְמֵהּ בַּעֲרוּגָה שֶׁבְּחָרְבָּה שֶׁאֵין שָׁם אֶלָּא הֵיא:

גְּזֵירָה

וְקִים לְהוּ לְרַבָּנַן דְּחַמְשָׁא בְּשִׁתָּא לָא יְנִקֵי וְאוֹמֵר ר"ת דְּמִכָּל מָקוֹם אִצְטְרִיךְ קְרָא דְּאִי לָאו קְרָא הֲ"א אע"ג דְּלָא יְנִקֵי אֵיכָּא עֲרִבּוּב וְאִסּוּר קמ"ל קְרָא דבכה"ג לֵיכָּא עֲרִבּוּב וּבְקְרָא לְחוּדֵיהּ נָמֵי לָא סַגִּי דְּלָא הֲוָה יָדְעִינַן חַמְשָׁא בְּכַמָּה שָׁרֵי קְרָא אֲבָל הַשְׁתָּא דְּקִים לְהוּ לְרַבָּנַן דְּחַמְשָׁא בְּשִׁתָּא. לָא יְנִקֵי אִית לָן לְאוּקְמֵי קְרָא בְּשִׁתָּא וא"ת אַכַּתִּי יְנִקֵי מְהַדְּדֵי דְּאֵין כָּאן ג' טְפָחִים בֵּין זֶרַע לְזֶרַע דְּחַסַּר מָקוֹם הַזְּרָעִים שֶׁכָּל הָעֲרוּגָה אֵינָהּ רַק שִׁשָּׁה טְפָחִים וְאוֹמֵר ר"ת דְּלָא קְשָׁה מִידֵּי דְּאָמוֹת שֶׁל כִּלְאַיִם שׁוֹחָקוֹת הֵן כִּדְמוֹכַח בְּרֵישׁ עֵירוּבִין (דף ג:) וְאוֹמֵר ר"י דה"נ גְּמִירִי דְּחַמְשָׁא בְּשִׁתָּא לָא יְנִקֵי עִם מָקוֹם הַזְּרָעִים וא"ת יוֹרְעוּ ט' מִינִין בַּעֲרוּגָה ד' בַּד' קְרָנוֹת וד' בְּאֶמְצַע כָּל רוּחַ וְאֶחָד בְּאֶמְצַע דְּכָל אֶחָד רָחוֹק מֵחֲבֵרוֹ ג' טְפָחִים וי"ל דִּבְכוּלֵי הַאי עֲרִבּוּב וְעוֹד דְּאֵז לֹא הָיָה יָכוֹל לִזְרֹעַ אֶלָּא גַּרְעִין אֶחָד מִכָּל מִין וְמִין אֲבָל בַּחֲמִשָּׁה זַרְעוֹנִים יָכוֹל לִזְרֹעַ מֵאַרְבַּע מִינִים הַרְבֵּה לְכָל רוּחַ וּמִיהוּ קָשֶׁה לר"י דְּמִנַּלַן לְאוּקְמֵי. קְרָא בַּעֲרוּגָה ו' עַל ו' אֲפִילּוּ פָּחוֹת נָמֵי רַק שֶׁיֵּשׁ בַּאֲלַכְסוֹנָהּ ו' וְיִזְרַע ד' לד' קְרָנוֹת וְאַחַת בְּאֶמְצַע דְּהַשְׁתָּא נָמֵי לָא יְנִקֵי מֵהַדְּדֵי וי"ל דִּסְבָרָא דִּבְעִנְיָן זֶה אָסוּר פֵּן לֹא יְדַקְדֵּק לִזְרֹעַ מֵאַרְבַּע מִינִים בְּסוֹף הַקֶּרֶן וְיֵשׁ לְחוּשׁ לִינִיקָה אֲבָל הַשְׁתָּא אֵין צָרִיךְ לְדַקְדֵּק אֶלָּא בְּגַרְעִין הָאֶמְצָעִית וּמֵהַאי טַעְמָא נָמֵי אַתֵּי שִׁפּוּר שֶׁאֵין זוֹרְעִין ט' בַּעֲרוּגָה אֲבָל קְשָׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּלוֹקֵי בַּעֲרוּגָה ה' עַל ה' דְּהַשְׁתָּא יֵשׁ בַּאֲלַכְסוֹנָהּ (ו') [ז] דְּכָל אֶמְתָּא בְּרִבּוּעַ אֶמְתָּא וּתְרֵי חֲמִשֵּׁי בַּאֲלַכְסוֹנָהּ וְיִכּוֹל לִזְרֹעַ בַּקְּרָנוֹת בִּלְּא דְּקְדּוּק וְתֵרֵץ לו ר"י דְּאֵין לְהַעֲמִיד הַמִּקְרָא בְּעִנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ שִׁעוּר לֹא לְיִנִיקָה וְלֹא לְשׁוּם דָּבָר: **לֹא** תַּסִּיג גְּבוּל רֵעֶךָ וא"ת א"כ הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם יִלְקֶה שְׁתַּיִם מִשּׁוּם לֹא תִּזְרַע וּמִשּׁוּם לֹא תַּסִּיג גְּבוּל וּבָרֵךְ אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו (חֻלִּין סב:) אָמַר הַזּוֹרֵעַ כִּלְאַיִם [כִּלְאַיִם] לוֹקֶה שְׁתַּיִם מַשְׁמַע דְּבָחַד כִּלְאַיִם אֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא אַחַת וי"ל דְּלָא לְקֵי אַהַאי לָאו מִשּׁוּם דְּקְרָא נָמֵי אִיצְּרִי בְּהַסָּגַת גְּבוּל מַמָּשׁ דְּאֵין לוֹקִין בְּלָאו דְּנִתַּן לְהִשָּׁבוֹן וְעוֹד דְּהָוֵי לָאו שֶׁבְּכְלָלוּת: **חִוִּי** אור"ת דְּלָאו הַיְנוּ חִוִּי דְּשִׁבְעָה מֵהֶן שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ דּוֹרֵשׁ כְּלוּם לְמָה שְׁמָם כֵּן אֶלָּא בְּנֵי שֵׂעִיר גּוּפַהּ אִיקְּרוּ חִוִּי כְּדִכְתִיב בַּת צִבְעוֹן הַחִוִּי (בְּרֵאשִׁית ל"ו:ב'): **גְּבוּלֶיהָ** בְּכַמָּה פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּנָפְקָא מִנָּהּ לְעִנְיַן רֹאשׁ תּוֹר וְהָא דְּקָאָמַר בְּסָמוּךְ דְּאֵין רֹאשׁ תּוֹר בַּעֲרוּגָה הַיְנוּ מַעֲרוּגָה לַעֲרוּגָה ור"י אוֹמֵר דְּנָפְקָא מִנָּהּ לְמִקַּח וּמִמְכָּר אִם מָכַר לוֹ עֲרוּגָה וּגְבוּלֶיהָ: **דִּתְנַן** רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוּ' אַף עַל גַּב דְּרַבִּי יְהוּדָה לֹא מַיְרֵי מִידֵּי בִּגְבוּל אֶלָּא בְּהֶפְסֵק שֶׁבֵּין עֲבוֹדַת יָרָק לְיָרָק אַחַר כִּדְאִיתָא בפ"ג דְּכִלְאַיִם (מִשְׁנָה ג) דְּתְנַן הָיְתָה שָׂדֵהוּ זְרוּעָה יָרָק וּמְבַקֵּשׁ לִטַּע שָׁם יָרָק אַחֵר ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר עַד שֶׁיְּהֵא הַתֶּלֶם מְפַלֵּשׁ ר' יְהוּדָה אוֹמֵר רֹחַב כְּמִלֹּא רֹחַב פָּרְסָה נִרְאֶה לְהַשֵּׁ"ס דְּכִי הֵיכִי דַּחֲשִׁיב הֶפְסֵק לְעִנְיַן כִּלְאַיִם חָשִׁיב נָמֵי לְהָיוֹת גְּבוּל לַעֲרוּגָה: **אָמַר** רַב עֲרוּגָה בְּחָרְבָּה שְׁנִינוּ פֵּרֵשׁ ר"ת דקס"ד שֶׁאֵינוֹ מְמַלֵּא כָּל הָרוּחַ אֶלָּא זוֹרֵעַ בְּאֶמְצַע כָּל רוּחַ טֶפַח וְג' חֲמִשִּׁין וּמַנִּיחַ מִכָּל צַד לְצַד קְרָנוֹת טְפָחַיִם וְחֹמֶשׁ חֲרֵב דְּהַשְׁתָּא זַרְעוֹנֵי רוּחַ זֶה רְחוֹקִין מִזַּרְעוֹנֵי רוּחַ הָאַחֶרֶת כְּשֶׁעוּר אֲלַכְסוֹן שֶׁל טְפָחַיִם וְחֹמֶשׁ עַל טְפָחַיִם וְחֹמֶשׁ דְּהַיְנוּ ג"ט וְיוֹתֵר שְׁנֵי חֲמִשֵּׁי חֹמֶשׁ וּפְרִיךְ וְהָא אֵיכָּא מָקוֹם קְרָנוֹת שֶׁיָּכוֹל לַעֲשׂוֹת שָׁם עֲרוּגוֹת אע"פ שֶׁלֹּא יַרְחִיק אֶלָּא שְׁעוּר ב' הַגְּבוּלִים דְּהַשְׁתָּא אֵיכָּא טוּבָא בֵּין זֶרַע הַפְּנִימִית שֶׁבְּאֶמְצַע הָרוּחוֹת וּבֵין זֶרַע הַחִיצוֹנָה שֶׁל צַד הַקֶּרֶן דְּהָא אֵיכָּא ב' גְּבוּלִין וּמָקוֹם חָרֵב שָׁהוּא ב' טְפָחִים וְחֹמֶשׁ בְּכָל קֶרֶן וּמִשְּׁנֵי בְּמִמְלֵא אֶת הַקְּרָנוֹת שֶׁל מִזְרָח וּמַעֲרָב וּבְרוּחַ צָפוֹן וְדָרוֹם גַּרְעִין לְכָל רוּחַ כַּאֲשֶׁר תְּצַיֵּר דְּבְאוֹתָהּ עֲרוּגָה אֵיכָּא הַרְחָקָה ג' (כָּזֶה) וְאִם בָּאתָ לְסָפְּקָהּ בַּעֲרוּגוֹת (אֲפִילּוּ) בְּמָקוֹם קְרָנוֹת לֹא יִהְיוּ ג' טְפָחִים בֵּין זֶרַע עֲרוּגָה אֶמְצָעִי לְזֶרַע עֲרוּגָה שֶׁבַּקְּרָנוֹת שֶׁאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּינֵיהֶם אֶלָּא שִׁעוּר שְׁנֵי גְּבוּלִין אע"פ שֶׁיּוּכַל לִזְרֹעַ גַּרְעִין אֶחָד בְּכָל קֶרֶן הַחִיצוֹנִית הָא מַסִּיק דְּגַזְרִינַן שֶׁמָּא לֹא יְדַקְדֵּק וימַלֵּא קְרָנוֹת הָכִי נָמֵי גָּזְרִינַן בַּחִיצוֹנוֹת שֶׁמָּא יְמַלֵּא: **וְלִזְרַע** מֵאֲבָרַאי וְלִזְרַע עֲרוּגוֹת לְצַד קְרָנוֹת הָאֶמְצָעִי כְּדִפְרֵישִׁית וְלֹא יְמַלֵּא הַקְּרָנוֹת דְּהָכִי עָדִיף טְפֵי שֶׁיָּכוֹל לְהַרְבּוֹת בַּעֲרוּגוֹת:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ד מהלכ' כלאים הל' י:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ד מהל׳ כלאים הל׳ יא:
ב מיי׳ פ״ד מהל׳ כלאים הל׳ י:
ג מיי׳ פ״ד מהל׳ כלאים הל׳ י:
ד מיי׳ פ״ד מהל׳ כלאים הל׳ טו:
ה מיי׳ פ״ד מהל׳ כלאים הל׳ טו:

מסורת הש״ס

א משנה כלאים
ב תוספתא כלאים; בבא מציעא קה:; משנה כלאים

גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמַלֵּא כו' וְלֹא יְהֵא אֶלָּא רֹאשׁ תּוֹר וַאֲפִלּוּ יְמַלֵּא אֶת הַקְּרָנוֹת אֵין כְּאן עֲרֻבּוּב דְּהָא קְרָנוֹת אָמְצָעִיּוֹת הוֹלְכוֹת כְּנֶגֶד רִבּוּעַ הָעֲרוּגוֹת שֶׁסְּבִיבוֹתֶיהָ וְהֵוֵי כְּעֵין רֹאשׁ תּוֹר דְּשָׁרֵי אע"ג דְּאֵין הַרְחָקָה ג' טְפָחִים כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן הֶכֵּר. אֵין רֹאשׁ תּוֹר בַּעֲרוּגָה לְפִי שֶׁקְּטַנָּה הִיא וְלֵיכָּא הֶכֵּירָא: וּשְׁמוּאֵל אָמַר עֲרוּגָה בֵּין עֲרוּגוֹת שְׁנֵינוּ וּלְצַד הַקְּרָנוֹת דְּאַפֵּי' מְלֵא הַקְּרָנוֹת אֵין בְּכָךְ כְּלוּם דְּסָבַר דְּיֵשׁ רֹאשׁ תּוֹר בַּעֲרוּגָה: וְהָא קָא מִיעַרְבְּבוּ אַהֲדֵי שֶׁעֲלֵיהֶן שֶׁלְּמַעְלָה מְעֹרָבְּבִים יַחַד ואע"ג דְּאֵיכָּא רֹאשׁ תּוֹר מִלְּמַטָּה אָסוּר כֵּיוָן דְּמִעָּרְבֵי לְמַעְלָה הֶעְלֵין דַּאֲוִירָא מְבַלְבֵּל דְּאַפֵּי' לֹא יָנְקִי מֵהַדֵּי אָסוּר כִּדְאָמְרִינַן (כְּלָאִים פ"ז מִשְׁנָה ד) הַמְסַכֵּךְ גַּפְנוֹ ע"ג תְּבוּאָתוֹ קֹדֶשׁ מִשּׁוּם דַּאֲוִירָא מְבַלְבֵּל אֶבָל בַּעֲרוּגָה אַחַת יְדִיעָה וְלֵיכָּא עֲרֻבּוּב וכוּלֵּי הַאי אֵין סָבְרָא לְהַתִּיר מִשּׁוּם רֹאשׁ תּוֹר: בְּנוֹטָה שׁוּרָה לְכָאן וְשׁוּרָה לְכָאן בְּנוֹטָה שַׁעַר עֲרוּגָה זוֹ לְתוֹכָהּ וְזוֹ לְתוֹכָהּ כְּדִתְנַן בְּמַס' (כְּלָאִים כ"ד מ"ט) וּמַיְתֵי לָהּ בב"ב (פב:) מַעֲשֶׂה בְּצַלְמוֹן כו' וְהָיָה הוֹפֵךְ שַׁעַר שׁוּרָה לְכָאן וְעוֹד תְּנַן בפ"ג דְּכִלְאַיִם (מִשְׁנָה ה) נוֹטֵעַ אָדָם קִשּׁוּאִים וּדְלַעַת בְּתוֹךְ גַּמָּא וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא זוֹ נוֹטָה לְצַד זוֹ וְזוֹ לְצַד זוֹ: **אָמַר** עֵלָּא בְּעוֹ בְּמַעְרְבָא הִפְקִיעַ תֵּלֶם אֶחָד עַל פְּנֵי כֻּלָּהּ מַהוּ פִּי' הֶעָמִיק תֵּלֶם א' עַל פְּנֵי סְבִיבוֹתֶיהָ לד' רוּחוֹתֶיהָ מַהוּ דִּבְלֹא הֶעָמִיק בֵּין לְרֹב בֵּין לְשְׁמוּאֵל אָסוּר לַעֲשׂוֹת עֲרוּגוֹת סְבִיבוֹתֶיהָ אֲבָל כְּשֶׁחָפַר וְהֶעֱמִיק כְּשִׁעוּר תֵּלֶם דְּהַיְנוּ טֶפַח בָּעֵי אִי הֵוֵי הֶכֵּירָא כְּמוֹ בְּשָׁדֶה דְּהֵוֵי הֶכֵּירָא כְּדִתְנַן בְּכִלְאַיִם (פ"ג מִשְׁנָה נ) הָיְתָה שָׂדֶה רוּעָה יֶרֶק כו' רש"א עַד שֶׁיִּהְיֶה הַתֵּלֶם מְפֻלָּשׁ וּלְעֵיל הֲבֵאתִיהּ א"ר שֵׁשֶׁת בָּא עֲרֻבּוּב וּבִטֵּל אֶת הַשּׁוּרָה רַב אַסִּי אָמַר: אֵין עֵירוּבוֹ מְבַטֵּל אֶת הַשּׁוּרָה. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֵין עֵירוּבוֹ מְבַטֵּל אֶת הַשּׁוּרָה. אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: הַנּוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל קִישּׁוּאִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דִּילוּעִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי — מוּתָּר. שׁוּרָה אַחַת שֶׁל קִישּׁוּאִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל דִּילוּעִין וְשׁוּרָה אַחַת שֶׁל פּוֹל הַמִּצְרִי — אָסוּר! שָׁאנֵי הָכָא דְּאֵיכָּא שְׁרָאכָא. אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲרוֹצֶה לְמַלְאוֹת כָּל גִּינָּתוֹ יָרֵק — עוֹשֶׂה עֲרוּגָה שִׁשָּׁה עַל שִׁשָּׁה וְעוֹגֵל בָּהּ חֲמִשָּׁה, וּמְמַלֵּא קַרְנוֹתֶיהָ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְהָא אֵיכָּא דְּבֵינֵי וּבֵינֵי! אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: בְּמַחֲרִיב בֵּין הַבֵּינַיִם. רַב אָשֵׁי אָמַר: אִם הָיוּ זְרוּעִין שְׁתֵּי — זוֹרְעָן עֵרֶב, עֵרֶב — זוֹרְעָן שְׁתֵּי. אֵיתִיבֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: עֲבוֹדַת יֶרֶק בְּיֶרֶק אַחֵר, שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְרוֹאִין אוֹתָם

כְּטַבְלָא

גְּזֵרָה שֶׁמָּא יְמַלֵּא וְאַחַר כָּךְ יִזְרַע בַּחֲבֶרְתָּהּ אֵצֶל הַגְּבוּל מִתּוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר זָרַע הָאֶמְצָעִית וְלֹא יֵשִׁים לִלְבּוֹ עֲרֻבּוּב שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲרוּגוֹת: וְלֹא יְהֵא אֶלָּא רֹאשׁ תּוֹר כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ מְלֵא אוֹתוֹ וְאַחַר כָּךְ זָרַע גַּרְעִין אֶחָד בַּחֲבֶרְתָּהּ וְאֵין הֶפְרֵשׁ כַּשִּׁעוּר בֵּינוֹ לְבֵין זָרַע שֶׁבְּזוֹ מַה בְּכָךְ לֹא יְהֵא נִדּוֹן אֶלָּא כְּרֹאשׁ תּוֹר יֶרֶק הַנִּמְשָׁךְ וּבָא מִשָּׂדֶה זוֹ לְשָׂדֶה זוֹ שֶׁנִּרְאֶה יָפֶה שֶׁאֵינוֹ מִזּוֹ שֶׁנִּכְנַס לוֹ אֶלָּא מִזּוֹ שֶׁיּוֹצֵא מִמֶּנָּה וְאֵיכָא הֶכֵּירָא וְלֵינִיקָה לֹא חָיְשִׁינַן רֹאשׁ תּוֹר קָרֵי לֵהּ לְפִי שֶׁכֵּן דָּרֶךְ לְסוֹף הַשָּׂדֶה לִהְיוֹת מִתְקַצֶּרֶת הַחֲרִישָׁה וְלִמָּשֵׁךְ בַּאֲלַכְסוֹן כְּרֹאשׁ תּוֹר (כְּזֶה): אֵין רֹאשׁ תּוֹר בַּעֲרוּגָה אֵין תּוֹרַת הֶתֵּר רֹאשׁ תּוֹר מֵעֲרוּגָה לַעֲרוּגָה אֶלָּא מִשָּׂדֶה גְּדוֹלָה לְתוֹךְ עֲרוּגָה אוֹ מֵעֲרוּגָה לְתוֹךְ שָׂדֶה גְּדוֹלָה אוֹ מִשָּׂדֶה גְּדוֹלָה לְתוֹךְ שָׂדֶה גְּדוֹלָה אֲבָל שְׁתֵּי עֲרוּגוֹת לֹא הֲוֵי הֶכֵּר אֶלָּא דּוֹמֶה כְּאִלּוּ הֵן אַחַת דְּלֹא חָשִׁיבָא כָּל חֲדָא בְּאַפֵּהּ נַפְשֵׁהּ: וְהָא קָא מְעָרְבֵי בַּהֲדֵי הָעֶלְיוֹן שֶׁל עֲרוּגָה זוֹ בְּעֶלְיוֹן שֶׁל חֲבֶרְתָּהּ מִלְּמַעְלָה שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶן אֶלָּא שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁל גְּבוּלִין: בְּנוֹטָה שׁוּרָה לְכָאן וְשׁוּרָה לְכָאן מַמְשִׁיךְ שֶׁל רוּחַ זוֹ בְּצַד קֶרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית וְשֶׁל רוּחַ זוֹ לְצַד מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית וְכֵן כֻּלָּן לְהַרְחִיקָן שֶׁלֹּא יִהְיוּ זֶה כְּנֶגֶד זֶה כְּמוֹ שָׁפֵּי' גַּבֵּי אַתְקְפְתָּא דִּלְעֵיל דְּמָקוֹם קְרָנוֹת וְלֹא גָּזַר שְׁמוּאֵל שָׁמָּא יְמַלֵּא אֶת הַקְּרָנוֹת כְּדֵי נִרְאֵית שִׁיטָה זוֹ בְּעֵינֵי וְלֹא פֵּרְשׁוּ רַבּוֹתֵי כֵּן שֶׁהֵם פֵּרְשׁוּ קְרָנוֹת אֵלּוּ גְּבוּלִין וְיֵשׁ לִי גְּמָגּוּמִים בָּהּ הַרְבֵּה גַּם בְּכָל הַשַּׁ"ס לֹא שָׁמַעְתִּי קְרָנוֹת אֶלָּא זָוִיוֹת וּמִצְאתִי לִי סָמָךְ בִּיסוֹדוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן הַזָּקֵן אֲחִי אִמִּי מִפִּי רַבֵּינוּ גֵּרְשֹׁם אֲבִי הַגּוֹלָה וּתְשׁוּבַת רַבֵּינוּ יִצְחָק בֶּן יְהוּדָה שֶׁהוֹשִׁיבָהּ בַּג' פָּנִים לֹא יָשְׁרוּ בְּעֵינַי: הִפְקִיעַ לְשׁוֹן קְרִיעָה שֶׁקּוֹרֵעַ הַקַּרְקַע כְּמוֹ מִבְּלָאֵי מִכְנָסַי הַכֹּהֲנִים הָיוּ מַפְקִיעִין (סוֹטָה דַּף נא.):

אַרְיָא שִׁשָּׁה אַפֵּי' ה' עַל ה' נָמֵי וְעוֹגֵל בָּהּ אַרְבַּע כֵּיוָן דְּעוֹגֵל חֲשִׁיב הֶכֵּירָא וְיֵשׁ לוֹמַר דְּעוֹגֵל ה' חֲשִׁיב הֶכֵּירָא אֲבָל ד' לֹא: **וְהָא** אֵיכָּא בֵּינֵי וּבֵינֵי ס"ד דְּמַמְלֵא כָּל הַקְּרָנוֹת וְזוֹרֵעַ בְּקַרְנוֹת רִבּוּעַ הַחִיצוֹן עַד הַגְּבוּל וַהֲרֵי אֵין הֶפְסֵק בֵּין עֲרוּגָה זוֹ לַאֲחֶרֶת אֶלָּא שְׁנֵי טְפָחִים שֶׁל שְׁנֵי הַגְּבוּלִים וּמְשַׁנֵּי בְּמַחֲרִיב בֵּין הַבֵּינַיִם שֶׁמִּנִּיחַ חֲצִי טֶפַח הַסּוֹבֵב רִבּוּעַ הַפְּנִימִי הַכֹּל חֲרֵב וְאֵינוֹ מְמַלֵּא אֶלָּא קְרָנוֹת שֶׁל רִבּוּעַ הַפְּנִימִי דְּהַשְׁתָּא יֵשׁ הַרְחָקָה שֶׁלֹּשׁ טְפָחִים אִי נָמֵי דְּיָדַע לֵהּ שֶׁפִּיר דְּמִנִּיחַ חֲצִי טֶפַח חָרֵב אֶלָּא דְּפָרִיךְ אַמַּאי דְּקָאָמַר לְמַלְאוֹת כָּל גִּנָּתוֹ דְּהַשְׁתָּא אֵינוֹ מְמַלֵּא כָּל גִּנָּתוֹ וּמְשַׁנֵּי בְּמַחֲרִיב כו' וְר' יוֹחָנָן דְּקָאָמַר לְמַלְאוֹת כָּל גִּנָּתוֹ יָרֵק לְבַד מִן הַבֵּינַיִם קָאָמַר אֵיתִיבֵהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי עֲבוֹדַת יֶרֶק בְּיֶרֶק אַחֵר שִׁשָּׁה טְפָחִים פִּי' עֲרוּגָה שֶׁהִתְּירוּ בָּהּ חֲמִשָּׁה יְרָעוֹנִים דְּהַיְנוּ עֲבוֹדַת יֶרֶק בְּיֶרֶק אַחֵר רוֹאִין אוֹתָהּ כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת כְּטַבְלָא מְרֻבַּעַת הוּא דְּשָׁרֵי אַף עַל גַּב דְּאִפְּשָׁא תַּעֲרֹבֶת עֲנָפִים וְעָלִין מִלְּמַעְלָה הָא לָאו הָכִי אָסוּר דְּלָא שָׁרֵי עֲרֻבּוּב אֶלָּא בַּעֲרוּגָה כְּהִלְכְתָא אֲבָל עֹגֶל ה' אָסוּר דְּלָא חָשִׁיב תִּנָּא הֶכֵּרָא וּמְשַׁנֵּי דְּלָא בָּא תִּנָּא לְהַחְמִיר אֶלָּא לְהָקֵל לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר יָרֵק הַנִּכְנָס לוֹ וְהִיוֹצֵא מִמֶּנָּה דְּבִמְרַבַּעַת שָׁרֵי אֲבָל בְּעֻגָּלָה אֵין רֹאשׁ תּוֹר נִכָּר וְהָא דְּאָמַר לְעֵיל אֵין רֹאשׁ תּוֹר יָרֵק לַעֲרוּגָה מֵעֲרוּגָה לְעֲרוּגָה קָאָמַר אֲבָל מִשָּׂדֶה גְּדוֹלָה לַעֲרוּגָה יֵשׁ רֹאשׁ תּוֹר כֵּן עִקַּר פִּי' הַשְׁמוּעָה וּלְפִי' הַקָּוְונְט' וְהָא אֵיכָּא מָקוֹם קְרָנוֹת לְשׁוֹן מָקוֹם קְרָנוֹת לֹא מַשְׁמַע כְּפֵרוּשׁוֹ וְגַם מַה דְּמַדֶּמֶה לְרֹאשׁ תּוֹר וְכָל הַסְּגָיָא מַיְשָׁבָת כְּפִי' ר"ת וּמַה שפירש"י וְהָא אֵיכָּא מָקוֹם קְרָנוֹת וְיָכוֹל לְהַמְשִׁיךְ שֶׁל זוֹ לַצָּפוֹן וְשֶׁל זוֹ לְדָרוֹם וְאֵין צָרִיךְ לְהַמְשִׁיכוֹ מִכְּנֶגֶד אוֹתוֹ שֶׁבַּחֲבֶרְתָּהּ אֶלָּא טֶפַח לָא דַּק דא"כ אֵינָם מַרְחִקִין אֶלָּא כְּמוֹ שָׁעוֹלָה הָאַלְכְסוֹן שֶׁל טְפָחַיִם עַל טֶפַח וְאֵינוֹ עוֹלֶה אֶפִּי' לְשֵׁנֵי טְפָחִים וּשְׁנֵי חֲמִשִּׁים שֶׁאַלְכְסוֹן שֶׁל טֶפַח עַל טְפָחַיִם פָּחוֹת מֵאַלְכְסוֹן שֶׁל טֶפַח עַל טֶפַח (כְּזֶה):

מסורת הש"ס

א יומא עו:; לקמן קלד:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; משנה שבת

ב תוספתא מקוואות; ספרא מצורע פרשת זבים פרק ו ה; משנה מקואות ג נדה יז.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה תני רישא וכו' אלא בלא"ה איכא. וכעין זה איתא במגילה דף ב ע"ב:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל־תִּגְּשׁוּ אֶל־אִשָּׁה [שמות יט, טו]

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בָּטֶחּ וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר [בראשית לד, כה]

לְכוּ־נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כָתוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ [ישעיהו א, יח]

וְיַלְבֵּשׁ קְלָלָה כְּמִדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו [תהילים קט, יח]

וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׁבְתַּת־זָרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, יז]

וַיִּסַּח שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כְּרִאשֹׁנִים וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל־הַר סִינַי כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ וַיִּקַּח בְּיָדוֹ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים [שמות לד, ד]

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יְהוָה לֵךְ־רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ וְהַכֹּהֲנִים וְהָעָם אַל־יֶהֶרְסוּ לַעֲלֹת אֶל־יְהוָה פֶּן־יִפְרָץ־בָּם [שמות יט, כד]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תריד סעי' א:

ב מיי' פב' מהל' מילה הל' ח:

ג מיי' פג' מהל' עבודת יום הכפורים הל' ד:

ד מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' ט:

ה מיי' פה' מהל' שאר אבות הטומאות הל' יא:

ו מיי' פה' מהל' שאר אבות הטומאות הל' יב, סמג עשין רל:

ז טוש"ע או"ח סי' כה סעי' ה:

ח מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' י:

כְּטַבְלָא מְרוּבַּעַת אַלְמָא עֲגֻלָּה לָאו עֲרוּגָה הִיא: הָתָם דְּבָעֵי מְרוּבַּעַת לְאַחְשׁוּבֵהּ שָׁנָה קָאָמַר לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר כּוֹ' וְלֵית לֵיהּ לְר' יוֹחָנָן הָא דְּאָמַר לְעֵיל אֵין רֹאשׁ תּוֹר בַּעֲרוּגָה אִי נָמֵי אִית לֵהּ מַעֲרוּגָה לַעֲרוּגָה אֲבָל מִשָּׁנָה לַעֲרוּגָה יֵשׁ רֹאשׁ תּוֹר: מַתְנִי' שֶׁהָיָה טְמֵאָה דְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֲפִתִּי לָא מַסְרְחָה שִׁכְבַת זֶרַע וּרְאוּיָה לְקַלְּטוֹ וְלִהְיוֹת וְלָד נוֹצָר הֵימֶנָּה וְקָרֵינַן שִׁכְבַת זֶרַע הֲרָאוּי לְהַזְרִיעַ: לג' יָמִים דְּהָקְפִּיד הַכָּתוּב עַל טָמֵאת קְרֵי בְּמַתַּן תּוֹרָה וקס"ד עִם יוֹם הַפְּרִישָׁה קָאָמַר דְּבַד' לַשַּׁבָּת פְּרִשׁוּ מִנְּשׁוֹתֵיהֶן וְקִבְּלוּ תּוֹרָה בְּשַׁבָּת שֶׁהוּא רְבִיעִי לְאוֹתָם שֶׁשָּׁמְעוּ מַטּוֹתֵיהֶ' בָּרְבִיעִי לִפְנֵי הַפְּרִישָׁה וְטָבְלוּ לֵילֵי שַׁבָּת וְלֹא חָשׁ הַכָּתוּב אִם יִפְלְטוּ בְּשַׁבָּת דְּמִסְרַח וְאֵינוֹ שִׁכְבַת זֶרַע הֲרָאוּי לְהַזְרִיעַ אֲבָל אִם פָּלְטוּ ע"ש בְּשָׁלִישִׁי טְמֵאוֹת לְכָךְ הִפְרִישָׁן שְׁלִשָּׁה יָמִים: מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין דְּאַף בְּיוֹם ג' מִסָּפֵק הוּא: כְּמַיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו מִקִּישׁ סִיכָה לִשְׁתִיָּה: גְּמ' רֵישָׁא דְּמַתְנִי': דְּלָא כְּר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שְׁמַעְנָא לֵיהּ. מַאן דְּלָא מוֹקֵי כְּתַנָּאֵי, תֵּנֵא רֵישָׁא "טְהוֹרָה", וּמוֹקֵי לֵהּ לְכוּלֵּהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וּמַאן דְּמוֹקֵים כְּתַנָּאֵי, רֵישָׁא רַבָּנַן וְסֵיפָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הוֹ"(ב) תָּנוּ רַבָּנַן: פּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי טְהוֹרָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁהֵן אַרְבַּע עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן חֲמֵשׁ עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן שֵׁשׁ עוֹנוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְעוֹלָם חֲמֵשׁ, וְאִם יָצָאתָה מִקְצָת עוֹנָה רִאשׁוֹנָה, נוֹתְנִין לָהּ מִקְצָת עוֹנָה שִׁשִּׁית. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, וְאָמְרִי לַהּ רַב פָּפָּא לְרַבָּא: בִּשְׁלָמָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה — דְּאָמְרִי בְּחַמְשָׁא עֲבוּד פְּרִישָׁה, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל כְּרַבִּי יוֹסֵי — דְּאָמַר בְּאַרְבְּעָה עֲבוּד פְּרִישָׁה, אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא כְּמַאן? לְעוֹלָם כְּרַבִּי יוֹסֵי, כִּדְאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מִשֶּׁה בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה וּבְהַשְׁכָּמָה יָרַד. בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה, דִּכְתִיב: "וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי". בְּהַשְׁכָּמָה יָרַד, דִּכְתִיב: "לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ", מַקִּישׁ יְרִידָה לַעֲלִיָּיה: מָה עֲלִיָּיה בְּהַשְׁכָּמָה, אַף יְרִידָה בְּהַשְׁכָּמָה. זח(ג) לָמָּה לֵיהּ לְמֵימְרָא לְהוּ, וְהָא אָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵן וְאֵין מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם! הָא אָמַר רָבָא: אִם הָיָה בַּיִת אֶפֶל — מוּתָּר. וְאָמַר רָבָא וְאִיתֵימָא רַב פָּפָּא: תַּלְמִיד חָכָם מַאֲפִיל בְּטַלִּיתוֹ, וּמוּתָּר.

מַנַּיִן לְפוֹלֶטֶת כּוֹ' שְׁנָא' וְהָיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אע"פ שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה עֲדַיִן כְּטַבְלָא מְרוּבַּעַת. כְּטַבְלָא הוּא דְּשָׁרֵי, הָא לָאו הָכִי — אָסוּר! הָתָם לְאַקּוֹלֵי בָּהּ קוֹלָּא אַחֲרִינָא, לְהַתִּיר רֹאשׁ תּוֹר הַיּוֹצֵא הֵימֶנָּה. א"ד(א) מַתְנִי' מַנַּיִן לְפוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁתְּהֵא טְמֵאָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים". מִנַּיִן שֶׁמַּרְחִיצִין אֶת הַמִּילָה בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים". מִנַּיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לְשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית בְּרֹאשׁ שָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ? שֶׁנֶּאֱמַר: "אִם יִהְיוּ חַטֹּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ". מִנַּיִן לְסִיכָה שֶׁהִיא כִּשְׁתִיָּיה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים? אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו". גְּמ' רֵישָׁא דְּלָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, סֵיפָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה? דְּאִי כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה — טְהוֹרָה שְׁמַעְנָא לֵיהּ. מַאן דְּלָא מוֹקֵי כְּתַנָּאֵי, תֵּנֵא רֵישָׁא "טְהוֹרָה", וּמוֹקֵי לֵהּ לְכוּלֵּהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, וּמַאן דְּמוֹקֵים כְּתַנָּאֵי, רֵישָׁא רַבָּנַן וְסֵיפָא כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. הוֹ"(ב) תָּנוּ רַבָּנַן: פּוֹלֶטֶת שִׁכְבַת זֶרַע בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי טְהוֹרָה, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: פְּעָמִים שֶׁהֵן אַרְבַּע עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן חֲמֵשׁ עוֹנוֹת, פְּעָמִים שֶׁהֵן שֵׁשׁ עוֹנוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: לְעוֹלָם חֲמֵשׁ, וְאִם יָצָאתָה מִקְצָת עוֹנָה רִאשׁוֹנָה, נוֹתְנִין לָהּ מִקְצָת עוֹנָה שִׁשִּׁית. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, וְאָמְרִי לַהּ רַב פָּפָּא לְרַבָּא: בִּשְׁלָמָא רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה כְּרַבָּנַן — דְּאָמְרִי בְּחַמְשָׁא עֲבוּד פְּרִישָׁה, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל כְּרַבִּי יוֹסֵי — דְּאָמַר בְּאַרְבְּעָה עֲבוּד פְּרִישָׁה, אֶלָּא רַבִּי עֲקִיבָא כְּמַאן? לְעוֹלָם כְּרַבִּי יוֹסֵי, כִּדְאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מֹשֶׁה בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה וּבְהַשְׁכָּמָה יָרַד. בְּהַשְׁכָּמָה עָלָה, דִּכְתִיב: "וַיַּשְׁכֵּם מֹשֶׁה בַּבֹּקֶר וַיַּעַל אֶל הַר סִינַי". בְּהַשְׁכָּמָה יָרַד, דִּכְתִיב: "לֶךְ רֵד וְעָלִיתָ אַתָּה וְאַהֲרֹן עִמָּךְ", מַקִּישׁ יְרִידָה לַעֲלִיָּיה: מָה עֲלִיָּיה בְּהַשְׁכָּמָה, אַף יְרִידָה בְּהַשְׁכָּמָה. זח(ג) לָמָּה לֵיהּ לְמֵימְרָא לְהוּ, וְהָא אָמַר רַב הוּנָא: יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים הֵן וְאֵין מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בַּיּוֹם! הָא אָמַר רָבָא: אִם הָיָה בַּיִת אֶפֶל — מוּתָּר. וְאָמַר רָבָא וְאִיתֵימָא רַב פָּפָּא: תַּלְמִיד חָכָם מַאֲפִיל בְּטַלִּיתוֹ, וּמוּתָּר.

וְהָא לְמִנְקָט בְּמִתְנִי' קְרָא דִּיקְדְּשָׁתֶם הַיּוֹם וּמָחָר (שְׁמוֹת יָנוּ) דְּמַשְׁמַע כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְאוֹמֵר ר"י דְּנִיחָא לֵיהּ לְאֻתּוּיֵי הֵיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים דְּמוּכָח דְּמִשּׁוּם פְּלִיטַת זֶרַע הַקְּפִיד דִּכְתִיב בֵּהּ אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: **פְּעָמִים** שֶׁהֵן ד' כו' בְּמִלְתָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה ה"מ נָמֵי לְשָׁנוֹת בְּעִנְיָן זֶה פְּעָמִים שֶׁהֵן שְׁתַּיִם פְּעָמִים שֶׁהֵן ג' כו' אֶלָּא לְהֵכִי נָקֵט ר' יִשְׁמָעֵאל מִשּׁוּם דְּסָבַר בָּרְבִיעִי עֲבוּד פְּרִישָׁה כְּרַבִּי עֲקִיבָא וּבְעוֹנוֹת לָא בָּעֵי לְמִתְלֵי כְּמוֹ שֶׁתּוֹלָה רַבִּי עֲקִיבָא: **בְּהַשְׁכָּמָה** עָלָה אַלְבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אַיְירִי: **יִשְׂרָאֵל** קְדוֹשִׁים הֵן כו' וּבְלָאו הָכִי הָיוּ פּוֹרְשִׁין דְּאָמַר בּוֹזֵז דְּרָכָיו יָמוּת וְה הַמְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בַּיּוֹם וְעוֹד דְּקְרָאן קְדוֹשִׁים וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ:

לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה מ"מ מִסְתַּמָּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה עַל דָּבָר שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת סְתָמָא אַחַר מַתַּן תּוֹרָה וא"ג דְּלָא הִקְפִּידָה עַל זָבִין וּמְצָרְעִין וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת הֵינוּ מִשּׁוּם טַעֲמָא דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת כב.) כְּתִיב וְהוֹדַעְתָּם לִבָנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ וּכְתִיב יוֹם אֲשֶׁר עָמַדְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּחוֹרֵב מָה לְהַלָּן בְּאֵימָה וּבִירְאָה וּבִרְתֵת וּבְזִיעָ כּוּ מִכָּאן אָמְרוּ זָבִין וּמְצָרְעִים וּבוֹעֲלֵי נִדּוֹת מַתְרִין לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה בְּנֶבִיאִים וְלִשְׁנוֹת בַּמִּשְׁנָה וּבַשַּׁ"ס בַּהֲלָכוֹת וּבָאַגָּדוֹת וּבַעֲלֵי קְרִיין אֲסוּרִין פָּרוּשׁ דַּבַּעַל קֶרִי אֵינוֹ בְּאֵימָה וּבִירְאָה דְּמֻחְמָת קְלוּת רֹאשׁ הוּא בָּא: **אע"פ** שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר שֶׁנֶּאֱמַר וַתָּבֹא כַמַּיִם וְגוֹ' וּמֵיהוּ רְאָיָה גְּמוּרָה לָא הֲוֵי מִשּׁוּם דִּקְרָא לֹא מִשְׁתַּעֵי בִּשְׁתִיָּה אֶלָּא בִּרְחִיצָה מִשּׁוּם דְּמַשְׁמַע מַיִם דְּיוֹמְיָא דְּשָׁמֶן מָה שָׁמֶן מֵאַבְּרַאי אַף מַיִם מֵאַבְּרַאי וְקָשָׁה לר"י דִּבְפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף עו.) קָאָמַר דִּרְחִיצָה אִקְּרִי עִנּוּי מִנַּלָּן א"ר זוּטְרָא מַהֲכָא וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְגוֹ' מַיִם דְּיוֹמְיָא דְּשָׁמֶן מָה שָׁמֶן מֵאַבְּרַאי אַף מַיִם מֵאַבְּרַאי וְהָא הַאי תַּנָּא אִיפְּכָא נָסֵב לֵהּ דְּתַנְיָן מִנַּיִן לְסִיכָה כּוּ' וּמַאי פְּרִיךְ הָא תַּנָּא דְּמַתְנִי' קָאָמַר שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר אֶלָּא זֶכֶר לַדָּבָר מְשׁוּם דְּמַיִם דְּיוֹמְיָא דְּשָׁמֶן מָה שָׁמֶן מֵאַבְּרַאי אַף מַיִם מֵאַבְּרַאי כְּדִפְרִישׁ' וְאוֹמֵר ר"י דְּפָרִיךְ הָכִי דְּאִי חֲשִׁיבָא רְאָיָה גְּמוּרָה דְּרִחְיצָה כְּסִיכָה כִּדְקָאָמְרִתְּ לָא הֲוָה לֵיהּ לְהַאי תַּנָּא לְמֶעְבַּד מִנַּהּ אֲפִי' זֶכֶר בְּעָלְמָא קָשָׁה לְרַשְׁבָּ"א דְּאָמַאי מְיַיתֵי הַאי קְרָא שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא זֶכֶר בְּעָלְמָא הֲוָה לֵיהּ לְאֵיתוּיֵי קְרָא דְּלָחֻם חֲמֵדוֹת לֹא אֹכַלְתִּי וּבָשָׂר וְיַיִן לֹא בָא אֶל פִּי וְסוֹף לֹא סָכְתִי (דָּנִיֵּאל י:ג') דְּהַוֵי דְּרָשָׁה גְּמוּרָה וּמִנַּהּ נָפְקָא לֵן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (שָׁם) דְּסִיכָה אִקְּרִי עִנּוּי: **תָּנֵי** רֵישָׁא טְהוֹרָה וּמוֹקֵי לֵהּ כו' אוֹמֵר ר"י דְּמִשּׁוּם הָכִי אֵינוֹ מַגִּיהַּ לְמִתְנֵי טְהוֹרָה כְּדֵי לְאוֹקְמֵי כֻּלָּהּ כְּרַבִּי אֶלְעָזָר אֶלָּא בְּלָאו הָכִי אֵיכָא דְּתָנֵי טְהוֹרָה וְאֵיכָא דְּתָנֵי טְמֵאָה הִלְכָּךְ מַאן דְּלָא מוֹקֵי כְּתַנָּאֵי נוֹחַ לוֹ לְשַׁנּוֹת שֶׁשּׁוֹנִין טְהוֹרָה וּמַאן דְּמוֹקֵי כְּתַנָּאֵי לָא קָפֵד לְשַׁנּוֹת טְמֵאָה וא"ת אַכַּתִּי הַוְיָא מַתְנִי' כְּתַנָּאֵי דְּרֵישָׁא דְּמַתְנִי' רַבִּי עֲקִיבָא קָתָנֵי לֵהּ וְסֵיפָא דְּקָתָנֵי פּוֹלֶטֶת טְהוֹרָה הַיְנוּ דְּלָא כְּר"ע דְּפְלִיג בְּסְמוּךְ אַר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וי"ל דְּלָא קָפֵיד לְאוֹקְמֵי כְּתַנָּאֵי אֶלָּא בִּתְרֵי בְּבֵי דְּסְמוּכוֹת זוֹ אַחַר זוֹ אֲבָל אַהֲהֵיא דְּרֵישׁ פִּרְקִין הַמְּרַחֲקוֹת מֵהַהִיא דְּפוֹלֶטֶת לָא קָפֵד וא"ת לְמַאן דְּתָנֵי טְהוֹרָה טְפֵי הֲוֵי לֵיהּ לְאֵיתוּיֵי קְרָא דְּלָחֻם חֲמֵדוֹת לֹא אֹכַלְתִּי וּבָשָׂר וְיַיִן לֹא בָא אֶל פִּי וְסוֹף לֹא סָכְתִי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִשּׁוּם דְּסָמְכִי אַהֲדָדֵי נָקֵט לְהוּ:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ יג:
ב מיי׳ פה׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ טז:

וְלִיטָּבְלוּ בֵּינֵי שְׁמָשֵׁי וְלִקַּבְּלוּ תּוֹרָה בֵּינֵי שְׁמָשֵׁי פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס דְּלֵר' עֲקִיבָא פְּרִיךְ ור''י אוֹמֵר דַּאֲדַר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְר' יִשְׁמָעֵאל נַמֵּי פְּרִיךְ דְּנַיְלֵף מֵהָכָא דַּאֲעוֹנוֹת קָפֵיד קְרָא דְּאִי אִיכָּא לְקַבְּלוּ תּוֹרָה בֵּי שְׁמָשֵׁי: וְלִיטָּבְלוּ בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא הָא וַדַּאי לָא פְּרִיךְ אֶלָּא לְר' עֲקִיבָא דס''ל דַּאֲעוֹנוֹת קָפֵיד קְרָא דְּנַיְמָא דִּלְמָא בָּעֵינַן שֵׁשׁ עוֹנוֹת וְכִי תֵּימָא אִם הָיוּ פּוֹלְטוֹת בְּסוֹף לֵיל שַׁבָּת מָתַי יִטְבְּלוּ לִטְבְּלוּ בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא אֲבָל לר''א וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לָא פְּרִיךְ דְּנַיְמָא דִּלְמָא קָפֵד רַחֲמָנָא אֲעוֹלוֹת דְּפָעֲמִים הָיָא קַלָּא כְּגוֹן אִם שִׁמְּשָׁה בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה דְּאִי קָפְדִינַן אַעוֹנוֹת מְשֻׁעְבְּרוּ ה' עוֹנוֹת טְהוֹרָה וְהַשְׁתָּא דְּקָפֵד אֲעוֹנוֹת אֲפִילּוּ פְּעָמִים אֵינָהּ טְהוֹרָה עַד יוֹם רְבִיעִי וּמִיהוּ מְצֵינַן לְמֵימַר דְּפָרִיךְ דִּלְמָא קָפֵד אַעוֹנוֹת וַאֲפִילּוּ אִתְּרַוְיָהוּ לְחוּמְרָא כְּשֶׁשִּׁמְּשָׁה בְּתְחִלַּת הַלַּיְלָה נַיְזִיל בָּתַר יוֹמֵי וְכִי שִׁמְּשָׁה בְּסוֹף הַיּוֹם נַיְזִיל בָּתַר עוֹנוֹת: **אָמַר** ר' יִצְחָק שֶׁלֹּא יְהֵא הַלַּיְלוֹ הוֹלְכִים לְקַבֵּל תּוֹרָה וא''ת א''כ מַה צָּרִיךְ רַבִּי יִצְחָק לְדָרְשָׁה דִּלְמָא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּאַצְטְרִיךְ דְּאִי לָאו הָכִי לְטָבְלוּ בְּתְחִלַּת לֵילֵי הַשַּׁבָּת וּמַחֲצוֹת לֵילָה וְאֵילָךְ יְקַבְּלוּ תּוֹרָה אֲבָל בַּיּוֹם אִם הָיוּ מְאַחֲרִים עַד שֶׁיִּטְבְּלוּ כֻּלָּם הָיוּ מִתְבַּטְּלִין מת''ת: **אֲבָל** פֵּרְשָׁה מִן הָאִישׁ טְמֵאָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה הַקְשָׁה ר''ת דְּמַתְנִי' הִיא דִּתְנַן בְּפֶרֶק דַּם הַנִּדָּה (נִדָּה נד:) הַזּוֹב וְהַנִּיעַ וְהָרוֹק וְשִׁכְבַת זֶרַע מְטַמְּאִין לַחִין וְאֵין מְטַמְּאִין יְבֵשִׁין וּמִיהוּ לֹא קַשָּׁה כָּלֵי הַאי דְּאִיכָּא לְמֵימַר מְטַמְּאִין לַחִין תּוֹךְ ג' וּר''ת מְפָרֵשׁ דְּהָכָא בְּזָכָר שֶׁנִּרְבָּע וּפָלַט זֶרַע דְּוּמְיָא דְּאִשָּׁה וְהָתָם קָרֵי וְכֵן פִּי' ר''ח: **וּכְתִיב** הָתָם הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם תַּמֵּהּ דִּבְפֶרֶק קַמָּא דִּפְסָחִים (דף ו:) פְּרִיךְ אַהַאי קְרָא גּוּפֵּהּ מִמַּאי דְּבְרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי וי''ל דְּוַדַּאי בְּרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי דְּאָמְרִי' בְּמִדְרָשׁ (מְכִילְתָא) שֶׁהָרְאָהוּ הקב''ה לְמֹשֶׁה בְּאֶצְבַּע וּבְפִסְחִים לָא פְּרִיךְ אֶלָּא דְּבָעֵי לְמֵילַף מִנֵּהּ הָא דְּאָמַר רַשְׁבָּ"ג שֶׁדּוֹרְשִׁין לִפְנֵי הַפֶּסַח בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת שֶׁהָרֵי נָבִיא עוֹמֵד בר''ח וּמַזְהִיר עַל הַפֶּסַח וּמִמַּאי דְּנָבִיא בְּרֵישׁ יַרְחָא קָאֵי וּנְהֵי דִּבְרֵאשׁ חֹדֶשׁ אָמַר לֵיהּ הקב''ה דִּלְמָא מֹשֶׁה כְּשֶׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל בְּאַרְבַּע' בְּיַרְחָא אוֹ בְּחַמְשָׁה הָוֶה קָאֵי וּמַסִּיק דְּיָלִיף מִדַּבֵּר מִמִּדְבָּר דִּבְהָהוּא דִּבְאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי אֲמִירַת מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל הָיְתָה בּוֹ בַּיּוֹם כְּדִכְתִיב בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּתְיַלְּדוּ עַל מִשְׁפְּחֹתָם וגו' וא''ת דְּאַמַּאי לָא יָלִיף הָכָא מִמִּדְבָּר דִּדְיָלִיף הָתָם דְּהָכָא נָמֵי כְּתִיב מִדְבָּר בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי וְיֵשׁ לוֹמַר דְּטַפֵּי נִיחָא לֵיהּ לְמֵילַף הַזָּיָה הַזָּיָה וְלֹא מִדִּבֵּר מִבְּמִדְבָּר:

וְהָא טְבוּלֵי יוֹם נִינְהוּ? אַבָּיֵי בַּר רַבִּין וְרַב חֲנִינָא בַּר אָבִין דְּאָמְרִי תַּרְוַוְיְיהוּ: נִיתְּנָה תּוֹרָה לִטְבוֹל יוֹם. יָתֵיב מָרִימָר וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְמָרִימָר: נִיתְּנָה קָאָמְרַתְּ, אוֹ רְאוּיָה קָאָמְרַתְּ? אָמַר לֵיהּ: רְאוּיָה קָאָמֵינָא. וְלִיטָּבְלוּ בֵּינֵי שִׁימְשֵׁי, וְלִיקַּבְּלוּ תּוֹרָה בֵּינֵי שִׁימְשֵׁי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: "לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי". וְלִיטָּבְלוּ בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא, וְלִיקַּבְּלוּ תּוֹרָה בְּצַפְרָא דְּשַׁבְּתָא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: שֶׁלֹּא יְהֵא הַלָּלוּ הוֹלְכִין לְקַבֵּל תּוֹרָה וְהַלָּלוּ הוֹלְכִין לְטְבִילָה. [א](א)אָמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זוֹ דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: שֵׁשׁ עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת בָּעֵינַן. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת שֶׁפֵּירְשָׁה מִן הָאִשָּׁה, אֲבָל פֵּירְשָׁה מִן הָאִישׁ — טְמֵאָה כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה. מֵיתִיב רַב שֵׁשֶׁת: "וְכָל בֶּגֶד וְכָל עוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה עָלָיו שִׂכְבַת זָרַע" — פֵּרַט לִשְׁכְבַת זֶרַע שֶׁהִיא סְרוּחָה. מַאי לָאו שֶׁפֵּירְשָׁה מִן הָאִישׁ? לָא, שֶׁפֵּירְשָׁה מִן הָאִשָּׁה. [ב](ב)בָּעֵי רַב פָּפָּא: שִׂכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּמְעֵי גּוֹיָה מַהוּ? יִשְׂרָאֵל דְּדָאֵיגִי בְּמִצְוֹת — חָבִיל גּוּפַיְיהוּ, גּוֹיִם דְּלָא דְּאֵיגִי בְּמִצְוֹת — לָא. אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּאָכְלִין שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים חָבִיל גּוּפַיְיהוּ. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר כֵּיוָן דְּאָכְלִי שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים חָבִיל גּוּפַיְיהוּ: בִּמְעֵי בְּהֵמָה מַהוּ? אִשָּׁה הִיא דְּאִית לַהּ פְּרוּזְדּוֹר — מַסְרְחָא, אֲבָל בְּהֵמָה דְּלֵית לַהּ פְּרוּזְדּוֹר — לָא, אוֹ דִילְמָא לָא שְׁנָא. תֵּיקוּ. [ג](ג)תָּנוּ רַבָּנָן: בְּשִׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ נִיתְּנוּ וְהָא טְבוּלֵי יוֹם נִינְהוּ וְהָא טְבוּלֵי יוֹם דְּקוּנְטְרֵס דְּלֵר' עֲקִיבָא שְׁמַעְינַן דְּבָלֵילֵי שַׁבָּת טָבְלוּ הָווּ לְהוּ טְבוּלֵי יוֹם דְּשֶׁקִּבְּלוּ תּוֹרָה שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם הֶעָרֵב שֶׁמֶשׁ שֶׁאַחַר הַטְּבִילָה וְכֵיוָן דְּהָכִי הוּא אִבָּא לְמֵימַר דמבע''י טָבְלוּ שָׁם וְאַפִּ"ה פְּלִיטָתָן טְהוֹרָה וּבָצְרִי לְהוּ חָדָא עוֹנָה אַלְבָּא דְּכוּלְּהוּ: רְאוּיָה קָאֲמִינָא רְאוּיָה לִנְתָן לְטְבוּלֵי יוֹם וְקִסְבְרִי הָנֵי תַּנָּאֵי לֹא הֶקְפִּידָה תּוֹרָה עַל טְבוּלֵי יוֹם דְּלָא כְּתִיב הֶעָרֵב שֶׁמֶשׁ אֶלָּא לְעִנְיַן קָדָשִׁים הִלְכָךְ כָּל ג' יָמִים הָאֲמוּרִים לְעִנְיַן פְּרִישָׁה הֲזָקוּקוּ לִהְיוֹת קֹדֶם טְבִילָה וּמִיהוּ לֹא נִתְּנָה לִטְבוּלֵי יוֹם לְפִי שֶׁטָּבְלוּ מבעו''י וְלֹא פָּלְטוּ וְאִם הָיוּ פּוֹלְטוֹת יַחְזְרוּ וְיִטְבְּלוּ מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ אֲבָל לֹא הֲצָרְכוּ לָכָךְ: וְלִטְבְּלוּ בֵּי שִׁמְשֵׁי וְלִיקַּבְּלוּ תּוֹרָה בֵּי שִׁמְשֵׁי לֵילֵי שַׁבָּת קָרֵי בֵּי שִׁמְשָׁא בְּכָל דַּבְתָּא מִפְּנֵי שֶׁבֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁלּוֹ חֻלּוּק מִכָּל יָמִים וְהַצָּרִיךְ לְהַזְכִּירוֹ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת וְהָכִי פָּרִיךְ לֵר' עֲקִיבָא דְּאָמַר הַקְפִּידָה תּוֹרָה עַל מְנָיַן הָעוֹנוֹת וְלֹא הִקְפִּידָה אֶלָּא עַל חֲמֵשׁ לְמָה לֹא קִבְּלוּהָ בַּלַּיְלָה מִדְּהָמְתִּין עַד הַבֹּקֶר אִבָּא לֹא לְמֵימַר שֶׁהֶקְפִּידָה עַל פְּלִיטַת הַלַּיְלָה וְאֵיבָא ו' עוֹנוֹת: לֹא בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי בְּמָקוֹם אֶרֶץ חֹשֶׁךְ וַלַּיְלָה חֹשֶׁךְ הוּא: לְטָבְלוּ בְּשַׁבָּתָא בְּצַפְרָא וְלָמָּה הֲצָרְךָ לֵרֵד בְּהַשְׁכָּמָה דְּיוֹם אִי פְּרִישׁוּ עִם חֲשֵׁכָה בַּד' וְיִטְבְּלוּ בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית וְאִם פָּלְטוּ לְאַחַר טְבִילָה טְהוֹרִין דְּהָא עָבְרוּ ה' עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת וְאִם פָּלְטוּ לֵילֵי שַׁבָּת וְנִטְמְאוּ לֹא אִכְפַּת לַן וְטוֹבְלִין שַׁחֲרִית דְּהָא בַּעַל קֶרִי טוֹבֵל בְּיוֹמוֹ וְאֶת אֲמַרְתְּ נִתְּנָה תּוֹרָה לְטְבוּלֵי יוֹם וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִינַן בֵּהּ תֵּרֵי לְשָׁנֵי וְגָרְסִינַן הָכִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר לִישַׁמְּשׁוּ בִּימָמָא דְּחַמְשָׁא לְר' יִשְׁמָעֵאל לִישַׁמְּשׁוּ בְּלֵילְיָא דְּחַמְשָׁא לְרַבִּי עֲקִיבָא לִישַׁמְּשׁוּ בִּימָמָא דְּאַרְבְּעָה וְאוֹמֵר אֲנִי שֶׁהוּא שִׁבּוּשׁ וְהַגּוֹרְסוֹ טָעָה וְלֹא יָדַע לְפָרֵשׁ מַהוּ שֶׁאָמַר ר' יִשְׁמָעֵאל פְּעָמִים שֶׁהֵן ה' עוֹנוֹת כו': אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים ו' עוֹנוֹת שְׁלֵמוֹת סָבְרִי לְהוּ כְּר' יוֹסֵי דְּאָמַר בְּאַרְבָּעָה עָבִיד פְּרִישָׁה וּבְהַשְׁכָּמָה כְּר' עֲקִיבָא וְלֵית לְהוּ שֶׁטָּבְלוּ בְּלֵילֵי שַׁבָּת אֶלָּא סְבִירָא לְהוּ דְּאוֹתָן שֶׁטָּבְלוּ לֵילֵי שַׁבָּת וּפָלְטוּ לְאַחַר טְבִילָה הֲצָרְכוּ לְטָבֵל בְּשַׁבָּת שַׁחֲרִית וּלְפִיכָךְ נִתְעַבְּבָה שְׁכִינָה מִלְּתֵת עַד הַבֹּקֶר וְלֹא מְשׁוּם לֹא בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי לְחוּדֵיהּ: שֶׁפֵּרְשָׁה מִן הָאִשָּׁה כְּגוֹן פּוֹלֶטֶת שִׂכְבַת זֶרַע שֶׁקִּבְּלָה מִזָּכָר הוּא דְּאָמַר ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה יוֹמֵי מַסְרַחַת מִפְּנֵי שֶׁמִּתְחַמֶּמֶת בְּגוּפָהּ: אֲבָל פֵּרְשָׁה מִן הָאִישׁ עַל הַבֶּגֶד מְטַמְּאָה לְעוֹלָם: כָּל זְמַן שֶׁהִיא לַחָה וּמִיהוּ מְשֻׁיְּבְשָׁה לָא מְטַמְּיָא דְּתוּ לָא חָזְיָא לְהַזְרִיעַ: מַאי לָאו שֶׁפֵּרְשָׁה מִן הָאִישׁ עַל הַבֶּגֶד וּמְטַהֵר לָהּ לַחָה מַסְרַחַת דִּלְא קָתָנֵי פֵּרֵט לִכְשֶׁיָּבְשָׁה: שֶׁל יִשְׂרָאֵל בִּמְעֵי כּוּתִית מַהוּ מִי מַסְרַחַת בַּג' יָמִים כְּיִשְׂרְאֵלִית וְאִי פָּלְטָה לֵיהּ בָּתַר ג' טָהוֹר הַנּוֹגֵעַ בַּטִּפָּה אוֹ לֹא וּלְהָכִי נָקֵט שִׂכְבַת זֶרַע שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְּאִלּוּ דְּכוּתִי עֲשָׂרֶת הַדְּבָרוֹת לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ. אָמַר רָבָא: דְּכוּלֵי עָלְמָא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ אָתוֹ לְמִדְבָּר סִינַי. כְּתִיב הָכָא: "בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי", וּכְתִיב הָתָם: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים" — מָה לְהַלָּן רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אַף כָּאן רֹאשׁ חֹדֶשׁ. וּדְכוּלֵי עָלְמָא, בְּשַׁבָּת נִיתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. כְּתִיב הָכָא: "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ", וּכְתִיב הָתָם: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה" — מָה לְהַלָּן בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, אַף כָּאן בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם. כִּי פְּלִיגִי בְּקְבִיעָא דְּיַרְחָא: רַבִּי יוֹסֵי סָבַר — בְּחַד בְּשַׁבָּא אִיקְּבַע יַרְחָא, וּבְחַד בְּשַׁבָּא לָא אָמַר לְהוּ וְלָא מִידֵּי מְשׁוּם חוּלְשָׁא דְּאוֹרְחָא; בְּתָרֵי בְּשַׁבָּא אָמַר לְהוּ: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים";

בְּתַלְתָּא

מסורת הש״ס

א קידושין טו:; נדרים פז:
ב נדה לד:
ג יומא ד:; ספרי במדבר; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; פסחים קיז:; במדבר רבה

גליון הש״ס

גמ' אמר ר''י יוסי אומר בשבעה בו. ע' ע''ז דף ג ע''א תוס' ד''ה יום הששי:

תורה אור השלם

קְרֹבוּ אֵלַי שִׁמְעוּ־זֹאת לֹא מֵרֹאשׁ בַּסֵּתֶר דִּבַּרְתִּי מֵעֵת הֱיוֹתָהּ שָׁם אֲנִי וְעַתָּה אֲדֹנָי יְהוִה שְׁלָחַנִי וְרוּחוֹ [ישעיהו מח, טז]

וְכָל־בֶּגֶד וְכָל־עוֹר אֲשֶׁר־יִהְיֶה עָלָיו שִׂכְבַת־זֶרַע וְכֻבַּס בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעָרֶב [ויקרא טו, יז]

בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינָי [שמות יט, א]

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה [שמות יב, ב]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם זָכוֹר אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יְצָאתֶם מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים כִּי בְחֹזֶק יָד הוֹצִיא יְהוָה אֶתְכֶם מִזֶּה וְלֹא יֵאָכֵל חָמֵץ [שמות יג, ג]

וְאַתֶּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תְּדַבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל [שמות יט, ו]

לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [שמות כ, ז]

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ [שמות כ, ח]

מסורת הש"ס

א יבמות סב.

ב יבמות סב.; אבות דרבי נתן ג יבמות סב.

גליון הש"ס

גמ' ואמר ר"ל יישר. אשר כמו ישר ובא האל"ף במקום היו"ד וכן אשרו חמרן (ישעיה א') כמו ישרו חמרן:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ אֶל־הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ וגו' [שמות יט, י]

וְאַתָּם תִּהְיוּ־לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר וגו' [שמות יט, ו]

וְהִגְבַּלְתָּ אֶת־הָעָם סָבִיב לֵאמֹר הִשָּׁמְרוּ לָכֶם עֲלוֹת בָּהָר וּנְגֹעַ וגו' [שמות יט, יב]

לשלשת ימים. יתועים הם דברי ר' יוסי (שבת פז וגו' [פירושי רד"צ הופמן על שמות יט:טו, ב]

מִי־יִתֵּן וְהָיָה לְבָבָם זֶה לָהֶם לְיִרְאָה אֹתִי וְלִשְׁמֹר אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי וגו' [דברים ה, כו]

פֶּה אֶל־פֶּה אֲדַבֶּר־בּוֹ וּמַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְהוָה יַבִּיט וגו' [במדבר יב, ח]

וַיְהִי נְכוֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בַיּוֹם הַשְּׁלִשִׁי יֵרֵד יְהוָה וגו' [שמות יט, יא]

וַיֹּאמֶר אֶל־הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לִשְׁלֹשֶׁת יָמִים אַל־תִּגְּשׁוּ אֶל־אִשָּׁה [שמות יט, טו]

לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם [דברים ה, כז]

וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֵת כָּל־הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וגו' [דברים ה, כח]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בֶּן־נֵכָר לֹא־יֹאכַל וגו' [שמות יב, מג]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּסֵל־לְךָ שְׁנֵי־לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל־הַלֻּחֹת וגו' [שמות לד, א]

וַיֶּעֱנוּ כָל־הָעָם יַחְדָּו וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר יְהוָה נַעֲשֶׂה וַיָּשֶׁב וגו' [שמות יט, ח]

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנֵּה אָנֹכִי בָּא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן וגו' [שמות יט, ט]

בְּתִלְתָא אֲמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֶמְרוּ לוֹ בַּשֵּׁנִי יָרַד לָעֶרֶב וַאֲמָרָן לִישְׂרָאֵל כְּדִכְתִיב וַיָּבֵא מֹשֶׁה וַיִּקְרָא לְזִקְנֵי הָעָם וגו' וַלְמַחֳרַת הַשְּׁכִים וְעָלָה וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם וגו' בְּתִלְתָא אֲמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה; בְּאַרְבְּעָה עֲבוּד פְּרִישָׁה. וְרָבָנָן סָבְרֵי — בְּתְרֵי בְּשַׁבָּא אִיקְּבַע יַרְחָא, בְּתְרֵי בְּשַׁבָּא לָא אֲמַר לְהוּ וְלָא מִידֵּי מִשּׁוּם חוּלְשָׁא דְאוֹרְחָא; בְּתִלְתָא אֲמַר לְהוּ: "וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי"; בְּאַרְבְּעָה אֲמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה; בְּחַמְשָׁא עֲבוּד פְּרִישָׁה. מֵיתִיבִי: "וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר", קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי! [א]אֲמַר לָךְ רַבִּי יוֹסֵי: יוֹם אֶחָד הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ. דְּתַנְיָא: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים עָשָׂה מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ, וְהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִמּוֹ. הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ, וּפֵירַשׁ מִן הָאִשָּׁה, וְשָׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת. הוֹסִיף יוֹם אֶחָד מִדַּעְתּוֹ, מַאי דָּרַשׁ? "הַיּוֹם וּמָחָר" — הַיּוֹם כְּמָחָר. מָה לְמָחָר לֵילוֹ עִמּוֹ, אַף הַיּוֹם לֵילוֹ עִמּוֹ. וְלַיְלָה דְּהַאִידָּנָא נָפֵק לֵיהּ, שְׁמַע מִינַּהּ אַף תְּרֵי יוֹמֵי לְבַר מֵהַאִידָּנָא. וּמְנָלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ — דִּלְא שָׁרֵאי שְׁכִינָה עַד צַפְרָא דְשַׁבְּתָא. [ב]וּפֵירַשׁ מִן הָאִשָּׁה, מַאי דָּרַשׁ? נָשָׂא קַל וָחוֹמֶר בְּעַצְמוֹ, אָמַר: וּמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא דִּבְּרָה שְׁכִינָה עִמָּהֶן אֶלָּא שָׁעָה אַחַת, וְקָבַע לָהֶן זְמַן, אָמְרָה תּוֹרָה: "וְהָיוּ נְכֹנִים וגו' אַל תִּגְּשׁוּ". אֲנִי, שֶׁכָּל שָׁעָה וְשָׁעָה שְׁכִינָה מְדַבֶּרֶת עִמִּי, וְאֵינוֹ קוֹבֵעַ לִי זְמַן — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וּמְנָלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ? — דִּכְתִיב: "לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי". וְאִית דְּאָמְרִי: "פֹּה אֶל פֶּה אֲדַבֶּר בּוֹ". [ג]שֶׁבַר אֶת הַלּוּחוֹת, מַאי דָּרַשׁ? אָמַר: וּמָה פֶּסַח שֶׁהוּא אֶחָד מִתַּרְיֵ"ג מִצְוֹת, אָמְרָה תּוֹרָה: "וְכָל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ". הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ [כָּאן] וְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּמָּדִים — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וּמְנָלַן דְּהִסְכִּים הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל יָדוֹ? — שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ", וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: יִישַׁר כֹּחָךְ שֶׁשִּׁבַּרְתָּ. תָּא שְׁמַע: "וְהָיוּ נְכֹנִים לַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי", קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹסֵי. הָא אָמְרִינַן יוֹם אֶחָד הוֹסִיף מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ. תָּא שְׁמַע: "שְׁלִישִׁי" — שְׁלִישִׁי בַּחוֹדֶשׁ וּשְׁלִישִׁי בַּשַּׁבָּת, קַשְׁיָא לְרַבָּנַן! אָמְרִי לְךָ רַבָּנַן: הָא מַנִּי — רַבִּי יוֹסֵי הִיא. שְׁלִישִׁי לְמַאי? לְכִדְתַנְיָא: "וַיָּשָׁב מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'", וּכְתִיב: "וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל ה'". מָה אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, וּמָה אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל, וּמָה אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה, וּמָה הֵשִׁיב מֹשֶׁה לְפָנֵי הַגְּבוּרָה? זוֹ מִצְוַת הַגְבָּלָה, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה. רַבִּי אוֹמֵר: בַּתְּחִילָּה פֵּירֵשׁ עוֹנָשָׁהּ, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה" — דְּבָרִים שֶׁמְּשַׁבְּחִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, וּלְבַסּוֹף פֵּירֵשׁ מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב: "וַיַּגֶּד מֹשֶׁה" — דְּבָרִים שֶׁמּוֹשְׁכִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כְּאַגָּדָה. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: בַּתְּחִילָּה פֵּירֵשׁ מַתַּן שְׂכָרָהּ, דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה" — דְּבָרִים שֶׁמְּשִׁיבִין דַּעְתּוֹ שֶׁל אָדָם, וּלְבַסּוֹף פֵּירֵשׁ עוֹנָשָׁהּ, דִּכְתִיב: "וַיַּגֶּד מֹשֶׁה" — דְּבָרִים שֶׁקָּשִׁין לָאָדָם כְּגִידִּין. תָּא שְׁמַע: "שִׁשִּׁי" — שִׁשִּׁי בַּחוֹדֶשׁ, שִׁשִּׁי בַּשַּׁבָּת, קַשְׁיָא לְרַבָּנַן! הָא נָמֵי רַבִּי יוֹסֵי הִיא. שִׁשִּׁי לְמַאי? רָבָא אָמַר:

לַחֲנֻיָּיתָן,

בְּתִלְתָא אֲמַר לְהוּ מִצְוַת הַגְבָּלָה לכ"ע הַגְבָּלָה קַדְמָה לִפְרִישָׁה דִּתְלָתָא וַיֹּאמֶר כְּתִיבִי וְסִבְרָא הוּא דְּכָל אֶחָד נָאֱמַר בְּיוֹמוֹ בְּקַמָּא כְּתִיב וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי וְגוֹ' וּבְבָתְרָא כְּתִיב מִצְוַת פְּרִישָׁה וּמִצְוַת הַגְבָּלָה וּבְאֶמְצָעִי לָא כְּתַב בֵּהּ מִידֵּי שֶׁיַּעֲשֶׂה מֹשֶׁה שְׁלִיחוּת לְיִשְׂרָאֵל וְאֵית לָן לְמִשְׁדֵּי מִצְוַת הַגְבָּלָה אַהֲהֵיא אֲמִירָה וְלֹא אַמִּצְוַת פְּרִישָׁה שֶׁהֲרֵי מִיָּד אַחַר אֲמִירָה אַחֲרוֹנָה כְּתִיבָא מִצְוַת פְּרִישָׁה: הַיּוֹם כְּמָחָר אֵין זוֹ דְּרָשָׁה גְּמוּרָה אֶלָּא מִשְׁמַע דְּהַיּוֹם מַמָּשׁ דְּאִי לָאו הָכִי אֵין זֶה מַדָּעְתּוֹ: וּמָה יִשְׂרָאֵל כו' וא"ת מַאי קַאֲמַר (דְּהוֹסִיף) מִדַּעְתּוֹ דְּאוֹרְיְתָא הוּא דק"ו נִתַּן לְדָרַשׁ וי"ל דְּלָא הֲוֵי ק"ו גְּמוּר דְּשָׁאנֵי הָתָם מִשּׁוּם עֲשָׂרֶת הַדְּבָרוֹת: וְקָבַע לָהֶם זְמַן תֵּמַהּ לר"י דְּהֵיא הִנּוֹתֶנֶת דְּמִשּׁוּם שֶׁקָּבַע לָהֶם זְמַן וְיָדְעוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ יוֹם וַדַּאי תְּדַבֵּר שְׁכִינָה עִמָּהֶם הַצָּרְכוּ לְפָרֵשׁ אֲבָל הוּא מִסְפֵּק לְמָה יִפְרֹשׁ וי"ל דְּלָהֶם נָמֵי אֵיכָא סְפֵיקָא שֶׁמָּא לֹא תִּפְלֹט וְהָכִי עֲבִיד ק"ו וּמָה יִשְׂרָאֵל שֶׁקָּבַע לָהֶן זְמַן וא"כ לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם קְרִי דְּבְיוֹם אֶחָד הָיָה דַּי אַפֵּ"ה מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ פְּלִיטָה שֶׁהֵיא קַלָּה הַזָּקוּקוּ לְפָרֵשׁ אֲנִי שֶׁלֹּא קָבַע לִי זְמַן וְיֵשׁ חֲשָׁשׁ קְרִי שֶׁהוּא חָמוּר לֹא כ"ש שֶׁיֵּשׁ לִי לְפָרֵשׁ: וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וא"ת מִנַּלַן דְּפֵרֵשׁ מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ קֹדֶם וְשׁוּב הִסְכִּים הַקב"ה עַל יָדוֹ שֶׁמָּא זֶה הוּא צִוּוּי גָּמוּר שֶׁצִּוָּה לוֹ לְפָרֵשׁ וְתַרֵץ ר"ת דְּאִם אֵיתָא דְּמֻחְמֶּנֶת צִוּוּי הקב"ה מֵעִקָּרָא לֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא מִדַּעְתּוֹ הָיָה מַעֲרֵעַ אַהֲרֹן וּמִרְיָם דְּכְתִיב וַתְּדַבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה אֶלָּא וַדַּאי מִתְּחִלָּה פֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ לְגַמְרֵי מֹשֶׁה מִדַּעְתּוֹ וּאע"ג דְּהִסְכִּים הַקב"ה עַל יָדוֹ מ"מ נִתְרַעֲמוּ עָלָיו לְפִי שֶׁאִלּוּ לֹא פֵּרֵשׁ מִדַּעְתּוֹ לֹא הָיָה הקב"ה מַסְכִּים דְּבָרָיו לְאַהֲרֹן וּמִרְיָם לֹא אָמַר לְפָרֵשׁ אע"ג שֶׁגַּם עִמָּהֶם הָיָה מְדַבֵּר וּמִיהוּ קָשֶׁה דְּמַשְׁמַע בַּמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא יָדְעוּ זְמַן גְּדוֹל שֶׁפֵּרֵשׁ מִמֶּנּוּ גַּבֵּי אֶלְדָּד וּמֵידָד שֶׁהָיוּ מִתְנַבְּאִים שֶׁאָמְרָה מִרְיָם אַשְׁרֵי נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל אֵלּוּ שֶׁנִּתְמַנּוּ בְּעֲלֵיהֶן פַּרְנָסִין עַל הַצִּבּוּר אָמְרָה צִפּוֹרָה אוֹי לָהֶם לְנָשׁוֹתֵיהֶם שֶׁל אֵלּוּ שֶׁמִּיּוֹם שֶׁנִּתְיַחֲדָה שְׁכִינָה עִם אָחִיךְ פֵּרֵשׁ מִמֶּנִּי מִיָּד וְתַדְבֵּר מִרְיָם וְאַהֲרֹן בְּמֹשֶׁה מַשְׁמַע שֶׁלֹּא יָדְעוּ קֹדֶם לָכֵן וְכִי לֹא יָדְעוּ הָא דִּכְתִיב וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי ואור"ת דְּוַדַּאי יָדְעוּ אֲבָל הָיוּ סְבוּרִין שֶׁפֵּרֵשׁ ע"פ הַדִּבּוּר עַד שֶׁאָמְרָה לָהֶם צִפּוֹרָה שֶׁמִּדַּעְתּוֹ פֵּרֵשׁ מִמֶּנָּה מִתְּחִלָּה: וּמָה פֶּסַח כו' אֵין זֶה ק"ו גְּמוּר דְּאִם מוּמָר אָסוּר בְּפֶסַח שֶׁהוּא קָרֵב מ"מ לֹא הָיָה לוֹ לִמְנֹעַ מִלְּתֵּן לָהֶם הַתּוֹרָה וּלְהַחֲזִירָם בִּתְשׁוּבָה: קַשְׁיָא לְרַבָּנַן פִּי' לְמָה שֶׁפֵּרֵשׁ רָבָא לְעֵיל דְּבִקְּבִיעָא דְּיַרְחָא פְּלִיגִי:

וְאָמַר רַב יְהוּדָה כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּמִשְׁנָה תּוֹרָה כְּתִיב וְלֵיכָּא לְמֵימַר כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּמַתַּן תּוֹרָה שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה לֹא הָיָה מְסַפֵּר אֶלָּא עַל הַסֵּדֶר וּבְכוּלְּהוּ לָא כְּתִיב כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ: כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּמָרָה וְאִם תֹּאמַר מָנָא לֵיהּ דִּבְמָרָה אִפְקוּד אַשַּׁבָּת דִּלְמָא כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּפָרָשַׁת מָן דְּאַשְׁכְּחַן דִּינֵי שַׁבָּת כְּתִיבִין שָׁם אֵת אֲשֶׁר תֹּאפוּ אֵפוּ וְגוֹ' וי"ל מֹשׁוּם דִּבְכִבּוּד אָב וְאֵם נָמֵי כְּתִיב כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ וּמִסְתָּמָא כִּי הֵיכִי דְּהַאי כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּמָרָה הָכִי נָמֵי הַאי וְכֵן מוּכָח בְּפֶרֶק ד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין דַּף נו:) דְּאִתְּמַר מִלְּתֵיהּ דְּר' יְהוּדָה אַתַּרְוַיְהוּ וא"ת וְכֵיוָן דִּבְמָרָה אִפְקוּד אַשַּׁבָּת הֵיכִי אָמְרִינַן בְּפ' כָּל כְּתְבֵי (לְקַמָּן שַׁבָּת קיח:) אִלְמָלֵי שָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה לֹא שָׁלְטָה בָּהֶן אֻמָּה וְלָשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְגוֹ' וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ וַיְבֹא עָמָלֵק אֲמַאי קָרֵי לְהַאי שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה כֵּיוָן דִּבְמָרָה נִצְטַוּוּ וְהָא לֹא הָיְתָה שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה דְּמַעְקָרָא כְּתִיב וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ וְגוֹ' וְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ דְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה וְעוֹד מַקְשִׁים דְּמַשְׁמַע מִתּוֹךְ הַפְּסוּקִים שֶׁיִּתֵּי שַׁבָּתוֹת הֵיוּ קֹדֶם רִאשׁוֹנָה כְּשֶׁנִּסְעוּ מֵאֵילִם וְאַחַר אוֹתוֹ שַׁבָּת יָרַד לָהֶם הַמָּן וּכְתִיב וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לְקֹטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה וְגוֹ' וַיַּגִּידוּ אֹתוֹ עַד הַבֹּקֶר וְגוֹ' [וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם וְגוֹ' שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וְגוֹ' וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט וְגוֹ'] מִשְׁמַע שֶׁבְּשַׁבָּת שְׁלִישִׁית שֶׁאַחַר מָרָה הָיוּ: אַתְּחוֹמִין לָא אִפְקוּד אַשַּׁבָּת דִּלְמָא כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ בְּמָרָה אִפְקוּד אַשְּׁאָר מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בָּהּ בְּמָרָה וְאִי אַשַּׁבָּת לָא אִפְקוּד אַשְּׁאָר מִצְוֹת שֶׁנִּצְטַוּוּ בָּהּ בְּמָרָה מִי אִפְקוּד: וְקָא מִפְּלְגִי רַב אַחָא וְרָבָא בְּמִצְוֹת שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר לָהֶם בְּמָרָה אִם נִצְטַוּוּ עַל הַתְּחוּמִין בּוֹ בַּיּוֹם אוֹ לֹא דִּכְתִיב בַּדִּבְרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ש"מ קֹדֶם הַדִּבְּרוֹת נִצְטַוּוּ בָּהּ: ואר"י בְּמָרָה דִּכְתִיב שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט (שְׁמוֹת ט"ו:כ"ה): אַתְּחוֹמִין לָא אִפְקוּד הִלְכָךְ כְּשֶׁנִּסְעוּ מֵרְפִידִים נִסְעוּ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא הִזָּהֲרוּ לֵילֵךְ יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה: לְעָרֵב לְמַעֲרַב מַשְׁמַע לְעָרֵב הַבָּא: רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיהוּ שַׁבְּתָא שָׁהֲרֵי נִיסָן מָלֵא הוּא לְעוֹלָם וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: הְשִׁלִּים נִיסָן נְתַמְלֵא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם לְשׁוֹן שָׁלֵם חִסֵּר אִיהוּ שָׁהֲרֵי אִיהוּ חִסֵּר כְּסִדְרָן וּמִתְרְמֵי סִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה שָׁנָא' וּבָקָר וּרְאִיתֶם וְגוֹ' שֶׁנִּתְרַעֲמוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַל הַמָּן כְּדִכְתִיב וַיָּלִינוּ עַל מֹשֶׁה וְגוֹ' לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב וְהַבְטִיחָם לְהוֹרִיד לָהֶם מָן לְמָחָר וע"כ בְּחַד בְּשַׁבָּת יָרַד לָהֶם מָן תְּחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לִירִידָתוֹ שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: רֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבְּתָא וְרֵישׁ יַרְחָא דְּתַמּוּז כְּשֶׁאַתָּה מוֹנֶה עַד ט"ו וְיוֹם ט"ו ר"ח סִיוָן: עָשָׂר עֲטָרוֹת רִאשׁוֹן לְעַשְׂרָה דְּבָרִים: רִאשׁוֹן לִבְרִיאַת עוֹלָם שֶׁאֶחָד בַּשַּׁבָּת הָיָה: רִאשׁוֹן לַנְּשִׁיאִים לְהַקְרֵבת נְשִׂיאִים לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת: רִאשׁוֹן לִכְהֻנָּה אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים וַעֲבוֹדָה בְּאַהֲרֹן וּבָנָיו וְעַד עַכְשָׁו הָיָה בְּבְכוֹרוֹת: רִאשׁוֹן לַעֲבוֹדָה לְסַדֵּר עֲבוֹדַת צִבּוּר תָּמִידִין וּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת שֶׁל תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה: לִירִידַת אֵשׁ וַהֲצָא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְהֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ (וַיִּקְרָא ט':כ"ד): לַאֲכִילַת קָדָשִׁים בְּמָחֳצָה וְעַד עַכְשָׁו הָיוּ נֶאֱכָלִים בְּכָל מָקוֹם: לִשְׁכּוֹן בִּישְׂרָאֵל שְׁכִינָה שָׁרְתָה שָׁם כְּדִכְתִיב וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא שָׁרְתָה: לְבָרֵךְ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים כְּדִכְתִיב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו וְגוֹ': לְאָסּוּר הַבָּמוֹת מַעְכְּשָׁו נֶאֶסְרוּ שֶׁהוּא רְאוּי לְפָתֵח אֹהֶל מוֹעֵד כְּדִכְתִיב וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ: דְּהַאי שַׁתָּא שָׁנָה הַשֵּׁנִית לִיצִיאָתָם הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: ד' יָמִים כְּשֶׁאַתָּה קוֹבֵעַ כָּל הַחֲדָשִׁים כְּסִדְרָן אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר הָווּ אַרְבָּעָה יָמִים בֵּין תְּחִלַּת שָׁנָה לִתְחִלַּת שָׁנָה אַחֶרֶת שֶׁמִּנִּין חֳדָשֵׁי לְבָנָה כְּסִדְרָן שנ"ד יָמִים כֵּלֶן שְׁבוּעִין חוץ מֵאַרְבָּעָה יָמִים: וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת ה' דְּקַסְבַר שְׁנֵי הָאַדָּרִים עִבְּדִינַן חֲסָרִים וּפָסַח דְּחוּי יוֹם אֶחָד לְקַמָּן: ז' חֲסָרִים עָבוּד וְלֹא הָיוּ אֶלָּא ג' בֵּין פֶּסַח לְפֶסַח הִלְכָךְ דְּאִשְׁתְּקַד בָּהּ' בְּשַׁבָּא וְלֵית לֵיהּ דַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין לַחֲנִיָּתָן שֶׁהֲרֵי בר"ח חָנוּ וְהָכִי קָאָמַר שִׁשִּׁי לַחֲנִיָּתָן הוּא הַשִּׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ הוּא שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת: לְמַסָּעָן אַף לְמַסָּעָן שֶׁבַּיּוֹם שֶׁבָּאוּ לְמִדְבַּר סִינַי נָסְעוּ מֵרְפִידִים: וְקָא מִפְּלְגִי רַב אַחָא וְרָבָא בְּמִצְוֹת שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר לָהֶם בְּמָרָה אִם נִצְטַוּוּ עַל הַתְּחוּמִין בּוֹ בַּיּוֹם אוֹ לֹא דִּכְתִיב בַּדִּבְרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ש"מ קֹדֶם הַדִּבְּרוֹת נִצְטַוּוּ בָּהּ: ואר"י בְּמָרָה דִּכְתִיב שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט (שְׁמוֹת ט"ו:כ"ה): אַתְּחוֹמִין לָא אִפְקוּד הִלְכָךְ כְּשֶׁנִּסְעוּ מֵרְפִידִים נִסְעוּ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא הִזָּהֲרוּ לֵילֵךְ יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה: לְעָרֵב לְמַעֲרַב מַשְׁמַע לְעָרֵב הַבָּא: רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיהוּ שַׁבְּתָא שָׁהֲרֵי נִיסָן מָלֵא הוּא לְעוֹלָם וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: הְשִׁלִּים נִיסָן נְתַמְלֵא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם לְשׁוֹן שָׁלֵם חִסֵּר אִיהוּ שָׁהֲרֵי אִיהוּ חִסֵּר כְּסִדְרָן וּמִתְרְמֵי סִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה שָׁנָא' וּבָקָר וּרְאִיתֶם וְגוֹ' שֶׁנִּתְרַעֲמוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַל הַמָּן כְּדִכְתִיב וַיָּלִינוּ עַל מֹשֶׁה וְגוֹ' לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב וְהַבְטִיחָם לְהוֹרִיד לָהֶם מָן לְמָחָר וע"כ בְּחַד בְּשַׁבָּת יָרַד לָהֶם מָן תְּחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לִירִידָתוֹ שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: רֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבְּתָא וְרֵישׁ יַרְחָא דְּתַמּוּז כְּשֶׁאַתָּה מוֹנֶה עַד ט"ו וְיוֹם ט"ו ר"ח סִיוָן: עָשָׂר עֲטָרוֹת רִאשׁוֹן לַעֲשָׂרָה דְּבָרִים: רִאשׁוֹן לִבְרִיאַת עוֹלָם שֶׁאֶחָד בַּשַּׁבָּת הָיָה: רִאשׁוֹן לַנְּשִׁיאִים לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת: רִאשׁוֹן לִכְהֻנָּה אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים וַעֲבוֹדָה בְּאַהֲרֹן וּבָנָיו וְעַד עַכְשָׁו הָיָה בְּבְכוֹרוֹת: רִאשׁוֹן לַעֲבוֹדָה לְסַדֵּר עֲבוֹדַת צִבּוּר תָּמִידִין וּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת שֶׁל תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה: לִירִידַת אֵשׁ וַהֲצָא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְהֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ (וַיִּקְרָא ט':כ"ד): לַאֲכִילַת קָדָשִׁים בְּמָחֳצָה וְעַד עַכְשָׁו הָיוּ נֶאֱכָלִים בְּכָל מָקוֹם: לִשְׁכּוֹן בִּישְׂרָאֵל שְׁכִינָה שָׁרְתָה שָׁם כְּדִכְתִיב וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא שָׁרְתָה: לְבָרֵךְ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים כְּדִכְתִיב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו וְגוֹ': לְאָסּוּר הַבָּמוֹת מַעְכְּשָׁו נֶאֶסְרוּ שֶׁהוּא רְאוּי לְפָתֵח אֹהֶל מוֹעֵד כְּדִכְתִיב וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ: דְּהַאי שַׁתָּא שָׁנָה הַשֵּׁנִית לִיצִיאָתָם הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: ד' יָמִים כְּשֶׁאַתָּה קוֹבֵעַ כָּל הַחֳדָשִׁים כְּסִדְרָן אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר הָווּ אַרְבָּעָה יָמִים בֵּין תְּחִלַּת שָׁנָה לִתְחִלַּת שָׁנָה אַחֶרֶת שֶׁמִּנִּין חֳדָשֵׁי לְבָנָה כְּסִדְרָן שנ"ד יָמִים כֵּלֶן שְׁבוּעִין חוץ מֵאַרְבָּעָה יָמִים: וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת ה' דְּקַסְבַר שְׁנֵי הָאַדָּרִים עִבְּדִינַן חֲסָרִים וּפָסַח דְּחוּי יוֹם אֶחָד לְקַמָּן: ז' חֲסָרִים עָבוּד וְלֹא הָיוּ אֶלָּא ג' בֵּין פֶּסַח לְפֶסַח הִלְכָךְ דְּאִשְׁתְּקַד בָּהּ' בְּשַׁבָּא וְלֵית לֵיהּ דַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין

לַחֲנִיָּתָן, רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: לְמַסָּעָן. וְקַמִּיפַּלְגִי בְּשַׁבָּת דְּמָרָה. דִּכְתִיב: "כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ה' אֱלֹהֶיךָ", וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: "כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ" — בְּמָרָה. מָר סָבַר: אַשַּׁבָּת אִיפְּקוּד, אַתְּחוּמִין לָא אִיפְּקוּד. וּמָר סָבַר: אַתְּחוּמִין נָמֵי אִיפְּקוּד. תָּא שְׁמַע: נִיסָן שָׁבּוּ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶם, וּבַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְלָעֲרֵב לָקוּ בְּכוֹרוֹת. לָעֲרֵב סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא: מִבָּעֲרֵב לָקוּ בְּכוֹרוֹת, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת הָיָה. מִדַּחֲמִיסַר בְּנִיסָן חַמְשָׁא בְּשַׁבָּא, רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיהוּ שַׁבְּתָא, וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבָּת, קַשְׁיָא לְרַבָּנַן! אָמְרִי לָךְ רַבָּנַן: אִיהוּ דְּהַהִיא שַׁתָּא עַבּוּרֵי עַבְּרוּהּ. תָּא שְׁמַע דְּלָא עַבְּרוּהּ נִיסָן שָׁבּוּ יָצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם: בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֲטוּ פִּסְחֵיהֶם, בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יָצְאוּ, וְלָעֲרֵב לָקוּ בְּכוֹרוֹת. לָעֲרֵב סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: מִבָּעֲרֵב לָקוּ בְּכוֹרוֹת. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם חֲמִישִׁי בַּשַּׁבָּת הָיָה. הְשִׁלִּים נִיסָן בַּשַּׁבָּת הָיָה. וְאִירַע אִיָּיר, וְאִירַע סִיוָן לִהְיוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת — קַשְׁיָא לְרַבָּנַן! הָא מַנִּי — רַבִּי יוֹסֵי הִיא. (א)אָמַר רַב פָּפָּא, תָּא שְׁמַע: "וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ' בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי". וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה, דִּכְתִיב: "וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'", וּכְתִיב: "שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ". וּמִדַּחֲמִיסַר בְּאִיָּיר שַׁבְּתָא, רֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבָּא, קַשְׁיָא לְרַבָּנַן! אָמְרִי לָךְ רַבָּנַן: אִיָּיר דְּהַהִיא שַׁתָּא עַבּוּרֵי עַבְּרוּהּ. (ב)אָמַר לֵיהּ רַב חֲבִיבִי מָחוֹזָאָה לְרַב אֲשֵׁי, תָּא שְׁמַע: "וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן" — תַּנָּא, אוֹתוֹ יוֹם נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת: רִאשׁוֹן לְמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית; רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים; רִאשׁוֹן לַכְּהוּנָּה; רִאשׁוֹן לָעֲבוֹדָה; רִאשׁוֹן לִירִידַת הָאֵשׁ; רִאשׁוֹן לַאֲכִילַת קָדָשִׁים; רִאשׁוֹן לִשְׁכִינָה; רִאשׁוֹן לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל; רִאשׁוֹן לְאִיסּוּר הַבָּמוֹת; רִאשׁוֹן לֶחֳדָשִׁים. וּמִדְּרֵישׁ יַרְחָא דְּנִיסָן דְּהָא שַׁתָּא חַד בְּשַׁבָּא — דְּאֶשְׁתְּקַד בְּאַרְבְּעָה. (ג)תְּנַיָא, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לָעֲצֶרֶת וְאֵין בֵּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֶלָּא אַרְבָּעָה יָמִים בִּלְבַד, וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעוּבֶּרֶת — חֲמִשָּׁה. הָוָה לֵיהּ רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיָּיר מַעֲלֵי שַׁבְּתָא, קַשְׁיָא בֵּין לְרַבִּי יוֹסֵי בֵּין לְרַבָּנַן! לְרַבִּי יוֹסֵי שִׁבְעָה חֲסֵרִין עֲבוּד, לְרַבָּנַן

לַחֲנִיָּתָן שֶׁהֲרֵי בר"ח חָנוּ וְהָכִי קָאָמַר שִׁשִּׁי לַחֲנִיָּתָן הוּא הַשִּׁשִּׁי בַּחֹדֶשׁ הוּא שִׁשִּׁי בְּשַׁבָּת: לְמַסָּעָן אַף לְמַסָּעָן שֶׁבַּיּוֹם שֶׁבָּאוּ לְמִדְבַּר סִינַי נָסְעוּ מֵרְפִידִים: וְקָא מִפְּלְגִי רַב אַחָא וְרָבָא בְּמִצְוֹת שַׁבָּת שֶׁנֶּאֱמַר לָהֶם בְּמָרָה אִם נִצְטַוּוּ עַל הַתְּחוּמִין בּוֹ בַּיּוֹם אוֹ לֹא דִּכְתִיב בַּדִּבְרוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שָׁמוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ ש"מ קֹדֶם הַדִּבְּרוֹת נִצְטַוּוּ בָּהּ: ואר"י בְּמָרָה דִּכְתִיב שָׁם שָׂם לוֹ חֹק וּמִשְׁפָּט (שְׁמוֹת ט"ו:כ"ה): אַתְּחוֹמִין לָא אִפְקוּד הִלְכָךְ כְּשֶׁנִּסְעוּ מֵרְפִידִים נִסְעוּ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא הִזָּהֲרוּ לֵילֵךְ יוֹתֵר מֵאַלְפַּיִם אַמָּה: לְעָרֵב לְמַעֲרַב מַשְׁמַע לְעָרֵב הַבָּא: רֵישׁ יַרְחָא דְּאִיהוּ שַׁבְּתָא שָׁהֲרֵי נִיסָן מָלֵא הוּא לְעוֹלָם וְרֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: הְשִׁלִּים נִיסָן נְתַמְלֵא בְּשִׁלְשִׁים יוֹם לְשׁוֹן שָׁלֵם חִסֵּר אִיהוּ שָׁהֲרֵי אִיהוּ חִסֵּר כְּסִדְרָן וּמִתְרְמֵי סִיוָן בְּחַד בְּשַׁבְּתָא: וְאוֹתוֹ הַיּוֹם שַׁבָּת הָיָה שָׁנָא' וּבָקָר וּרְאִיתֶם וְגוֹ' שֶׁנִּתְרַעֲמוּ בּוֹ בַּיּוֹם עַל הַמָּן כְּדִכְתִיב וַיָּלִינוּ עַל מֹשֶׁה וְגוֹ' לְהָמִית אֶת כָּל הַקָּהָל הַזֶּה בָּרָעָב וְהַבְטִיחָם לְהוֹרִיד לָהֶם מָן לְמָחָר וע"כ בְּחַד בְּשַׁבָּת יָרַד לָהֶם מָן תְּחִלָּה שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי לִירִידָתוֹ שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה בּוֹ: רֵישׁ יַרְחָא דְּסִיוָן חַד בְּשַׁבְּתָא וְרֵישׁ יַרְחָא דְּתַמּוּז כְּשֶׁאַתָּה מוֹנֶה עַד ט"ו וְיוֹם ט"ו ר"ח סִיוָן: עָשָׂר עֲטָרוֹת רִאשׁוֹן לַעֲשָׂרָה דְּבָרִים: רִאשׁוֹן לִבְרִיאַת עוֹלָם שֶׁאֶחָד בַּשַּׁבָּת הָיָה: רִאשׁוֹן לַנְּשִׂיאִים לַחֲנֻכַּת הַבַּיִת: רִאשׁוֹן לִכְהֻנָּה אוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁמִינִי לְמִלּוּאִים וַעֲבוֹדָה בְּאַהֲרֹן וּבָנָיו וְעַד עַכְשָׁו הָיָה בְּבְכוֹרוֹת: רִאשׁוֹן לַעֲבוֹדָה לְסַדֵּר עֲבוֹדַת צִבּוּר תָּמִידִין וּשְׁאָר קָרְבָּנוֹת שֶׁל תְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה: לִירִידַת אֵשׁ וַהֲצָא אֵשׁ מִלִּפְנֵי ה' וְהֹאכַל עַל הַמִּזְבֵּחַ (וַיִּקְרָא ט':כ"ד): לַאֲכִילַת קָדָשִׁים בְּמָחֳצָה וְעַד עַכְשָׁו הָיוּ נֶאֱכָלִים בְּכָל מָקוֹם: לִשְׁכּוֹן בִּישְׂרָאֵל שְׁכִינָה שָׁרְתָה שָׁם כְּדִכְתִיב וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא שָׁרְתָה: לְבָרֵךְ בִּרְכַּת כֹּהֲנִים כְּדִכְתִיב וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָיו וְגוֹ': לְאָסּוּר הַבָּמוֹת מַעְכְּשָׁו נֶאֶסְרוּ שֶׁהוּא רְאוּי לְפָתֵח אֹהֶל מוֹעֵד כְּדִכְתִיב וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תָבִיאוּ: דְּהַאי שַׁתָּא שָׁנָה הַשֵּׁנִית לִיצִיאָתָם הוּקַם הַמִּשְׁכָּן: ד' יָמִים כְּשֶׁאַתָּה קוֹבֵעַ כָּל הַחֳדָשִׁים כְּסִדְרָן אֶחָד מָלֵא וְאֶחָד חָסֵר הָווּ אַרְבָּעָה יָמִים בֵּין תְּחִלַּת שָׁנָה לִתְחִלַּת שָׁנָה אַחֶרֶת שֶׁמִּנִּין חֳדָשֵׁי לְבָנָה כְּסִדְרָן שנ"ד יָמִים כֵּלֶן שְׁבוּעִין חוץ מֵאַרְבָּעָה יָמִים: וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעֻבֶּרֶת ה' דְּקַסְבַר שְׁנֵי הָאַדָּרִים עִבְּדִינַן חֲסָרִים וּפָסַח דְּחוּי יוֹם אֶחָד לְקַמָּן: ז' חֲסָרִים עָבוּד וְלֹא הָיוּ אֶלָּא ג' בֵּין פֶּסַח לְפֶסַח הִלְכָךְ דְּאִשְׁתְּקַד בָּהּ' בְּשַׁבָּא וְלֵית לֵיהּ דַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין

לְרַבָּנַן

מְעַבְּרִין וְאֵין מְחַסְּרִין שׁוּם חֹדֶשׁ לִצְרָךְ אֶלָּא לְעוֹלָם אֶחָד מֵלֵא וְאֶחָד חָסֵר:

מִלְּחָמָה וְהָרְגוּ מֵהֶן הַרְבֵּה הה"ד לְמַכֵּה מִצְרַיִם בִּבְכוֹרֵיהֶם: וּכְתִיב שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ תֵּימָה הֵיכִי מַיְיתֵי רְאָיָה מֵהַאי קְרָא דִּבְשַׁבָּת הָיָה וַהֲלֹא זֶה הַפָּסוּק נִכְתַּב אַחַר שֶׁיָּרַד כְּבָר מִן שֶׁבּוּעַ כְּשֶׁהִגִּידוּ נְשִׂיאֵי הָעֵדָה לְמֹשֶׁה שֶׁלִּקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלֻהוּ הַיּוֹם וְגוֹ' שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וְהַמָּן כְּבָר יָרַד מִיּוֹם רִאשׁוֹן שֶׁעָבַר וְאוֹר"י דְּאע"ג דְּלָא נָאֲמַר עַד אַחַ"כ מ"מ מוּכָח שֶׁפִּיר דְּמִשָּׁה שָׁכַח לוֹמַר לָהֶם וְהָיָה אוֹמֵר הָיָה לִי לוֹמַר לָכֶם מַה שֶׁאָמַר הקב"ה כְּשֶׁנָּתַן אֶת הַמָּן שֶׁתִּלְקְטוּהוּ שֵׁשֶׁת יָמִים וא"כ אֶחָד בְּשַׁבָּת הָיָה: עָשָׂר עֲטָרוֹת נָטַל אוֹתוֹ הַיּוֹם הָא דְּלָא חָשִׁיב רִאשׁוֹן לַהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ (וַיִּקְרָא רַבָּה ס' סְמַנִי) שֶׁכָּל ז' יְמֵי הַמִּלּוּאִים הָיָה מֹשֶׁה מְעַמִּיד הַמִּשְׁכָּן וּמְפָרְקוֹ אִי נָמֵי מִשּׁוּם דַּעֲלִיָּה דַּהֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן קָאֵי דה"ק אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל הֲקָמַת הַמִּשְׁכָּן נָטַל עֶשֶׂר עֲטָרוֹת אֲחֵרוֹת: רִאשׁוֹן לְאָכִילַת קָדָשִׁים וּבת"כ בְּמָקוֹם אָכִילַת קָדָשִׁים קָתָנֵי שְׁחִיטָתָן בַּצָּפוֹן:

מסורת הש"ס

א סדר עולם רבה

ב ספרא שמיני מכילתא דמילואים ב א; בראשית רבה

ג סוכה נד:; תוספתא ערכין; ערכין ט:; ראש השנה כ.; ראש השנה ו:

תורה אור השלם

שָׁמוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ כַּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים ה, יב]

לֹא תַשְׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה וגו' [דברים ה, יא]

וַיִּצְעַק אֶל־יְהוָה וַיּוֹרֵהוּ יְהוָה עֵץ וַיַּשְׁלֵךְ אֶל־הַמַּיִם וַיִּמְתְּקוּ הַמָּיִם וגו' [שמות טו, כה]

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ כַּאֲשֶׁר צִוְּךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְמַעַן יַאֲרִיכֻן יָמֶיךָ וגו' [דברים ה, טו]

וַיִּסְעוּ מֵאֵילִם וַיָּבֹאוּ כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־מִדְבַּר־סִין אֲשֶׁר בֵּין־אֵילִם וּבֵין וגו' [שמות טז, א]

וּבֹקֶר וּרְאִיתֶם אֶת־כְּבוֹד יְהוָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־תְּלֻנֹּתֵיכֶם עַל־יְהוָה וְנַחְנוּ מָה וגו' [שמות טז, ז]

שֵׁשֶׁת יָמִים תִּלְקְטֻהוּ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לֹא יִהְיֶה־בּוֹ [שמות טז, כו]

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרֵא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל [ויקרא ט, א]

וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ הוּקַם הַמִּשְׁכָּן [שמות מ, יז]

וַיֹּאשֶׁ אַהֲרֹן אֶת־יָדָו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וגו' [ויקרא ט, כב]

וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וַיֵּרָא וגו' [ויקרא ט, כג]

וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיַּרְא וגו' [ויקרא ט, כד]

מסורת הש"ס

א מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; עבודה זרה ב:

ב עבודה זרה ג.; פסיקתא רבתי; עבודה זרה ה.

ג פסיקתא רבתי; אוצר מדרשים סדר ארקים

ד שיר השירים רבה; שמות רבה

גליון הש"ס

גמ' בחמישי בנה מזבח. עיין תוגיגה דף ו ע"א ברש"י ד"ה ישנה לפני הדיבור:

שם בשנה שהקדימו כו'. ע' תשב"ץ ח"ג ענין ש"ד:

תוס' ד"ה ירדו וכו'. ואף על גב דגדולה מדה טובה יומא דף עו ע"א:

שם ד"ה פריו כריחיא דאתרוגא. עיין תענית דף כט ע"ב תד"ה של תפוחים:

תורה אור השלם

וַיּוֹצֵא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם לִקְרַאת הָאֱלֹהִים מִן־הַמַּחֲנֶה וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר [שמות יט, יז]

קִיְּמוּ (וקבלו) [וְקִבְּלוּ] הַיְּהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל־זַרְעָם וְעַל כָּל־הַנִּלְוִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוֹר וגו' [אסתר ט, כז]

בתחתית ההר. אונקלוס מתרגם "בשיפולי טורא", כלומר לרגלי ההר, וגו' [פירושי רד"צ הופמן על שמות יט:יז, ב]

אומנם חז"ל אמרו שבמעמד הר סיני "כפה הקב"ה עליהם וגו' [שיעורים במנהגות; מהדורה עברית, וילך: המקל והעזר יד]

מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקְטָה [תהילים עו, ט]

וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת־כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה־טוֹב מְאֹד וַיְהִי־עֶרֶב וַיְהִי־בֹקֶר יוֹם וגו' [בראשית א, לא]

וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב [שמות לג, ו]

וּפְרוּיֵי יְהוָה יְשׁוּבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל־רֹאשָׁם וגו' [ישעיהו לה, י]

וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה הַרְחֵק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא וגו' [שמות לג, ז]

וַיִּקַּח סֵפֶר הַבְּרִית וַיִּקְרָא בְּאָזְנֵי הָעָם וַיֹּאמְרוּ כֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר וגו' [שמות כד, ז]

לְרַבָּנָן ח' חֲסֵרִים עֲבוּד וְלֹא הָיוּ בֵּין פֶּסַח דְּאִשְׁתִּקַּד לְפֶסַח דְּהַאִדָּנָא אֶלָּא ב' יָמִים וְנִמְצָא דְּאִשְׁתִּקַּד בע"ש: בְּשֵׁנִי עָלָה מֹשֶׁה וְשָׁמַע וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי וְיָרַד וְהִגִּיד: בַּג' עָלָה וְשָׁמַע הַגְּבָלָה וְיָרַד וְהִגִּיד: בַּד' יָרַד לְהַפְרִישֵׁם: וְשׁוּב לֹא עָלָה עַד קַבָּלַת הַדִּבְּרוֹת שֶׁעָלוּ כֻּלָּם: וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא עָלָה מֵהֵיכָן יָרַד דְּאָמַר' בַּד' יָרַד וְלֹא אָמַרְתָּ עָלָה וְיָרַד אֶלָּא אֵימָא בַּד' עָלָה וְיָרַד וְשׁוּב לֹא עָלָה: תַּחַת הָהָר: מַאי לָאו מִשּׁוּם תּוֹרָה לֹא הָיָה לוֹ פְּנַאי: מַאי לָאו, מִשּׁוּם תּוֹרָה? לָא, מִשּׁוּם טוֹרַח שַׁבָּת. דְּרַשׁ הַהוּא גְּלִילָאָה עֲלֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּיָהַב אוֹרָיְיָן תְּלִיתַאי, לְעַם תְּלִיתַאי, עַל יְדֵי תְּלִיתַאי, בְּיוֹם תְּלִיתַאי, בְּיַרְחָא תְּלִיתַאי. כְּמַאן — כְּרַבָּנָן. (א)״וַיִּתְיַצְּבוּ בְּתַחְתִּית הָהָר״, אָמַר רַב אַבְדִּימִי בַּר חָמָא בַּר חַסָּא: מְלַמֵּד שֶׁכָּפָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עֲלֵיהֶם אֶת הָהָר כְּגִיגִית, וְאָמַר לָהֶם: אִם אַתֶּם מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה מוּטָב, וְאִם לָאו — שָׁם תְּהֵא קְבוּרַתְכֶם. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: מִכָּאן מוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְיתָא. אָמַר רָבָא: אַף עַל פִּי כֵן הֲדוּר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ, דִּכְתִיב: ״קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים״ — קִיְּמוּ מַה שֶׁקִּיבְּלוּ כְּבָר. (ב)אָמַר חִזְקִיָּה, מַאי דִּכְתִיב: ״מִשָּׁמַיִם הִשְׁמַעְתָּ דִּין אֶרֶץ יָרְאָה וְשָׁקְטָה״, אִם יָרְאָה — לָמָּה שָׁקְטָה? וְאִם שָׁקְטָה — לָמָּה יָרְאָה? אֶלָּא בַּתְּחִילָּה יָרְאָה וּלְבַסּוֹף שָׁקְטָה. וְלָמָּה יָרְאָה? כִּדְרַבִּישׁ לְקִישׁ. דְּאָמַר רֵישׁ לְקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: ״וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר יוֹם הַשִּׁשִּׁי״, ה׳ יְתֵירָה לָמָּה לִי? — מְלַמֵּד שֶׁהִתְנָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עִם מַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית וְאָמַר לָהֶם: אִם יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִים הַתּוֹרָה — אַתֶּם מִתְקַיְּמִין, וְאִם לָאו — אֲנִי מַחֲזִיר אֶתְכֶם לְתוֹהוּ וָבוֹהוּ. (ג)דְּרַשׁ רַבִּי סִימַאי: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל ״נַעֲשֶׂה״ לְ״נִשְׁמָע״ בָּאוּ שִׁשִּׁים רִיבּוֹא שֶׁל מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל קָשְׁרוּ לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים, אֶחָד כְּנֶגֶד ״נַעֲשֶׂה״ וְאֶחָד כְּנֶגֶד ״נִשְׁמַע״. וְכֵיוָן שֶׁחָטְאוּ יִשְׂרָאֵל, יָרְדוּ מֵאָה וְעֶשְׂרִים רִיבּוֹא מַלְאֲכֵי חַבָּלָה וּפֵירְקוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת עֶדְיָם מֵהַר חוֹרֵב״. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ, בְּחוֹרֵב פֵּרְקוּ. בְּחוֹרֵב טָעֲנוּ — כְּדַאֲמַרַן, בְּחוֹרֵב פֵּרְקוּ — דִּכְתִיב: ״וַיִּתְנַצְּלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְכוּלָּן זָכָה מֹשֶׁה וּנְטָלָן. דִּסְמִיךְ לֵיהּ: ״וּמֹשֶׁה יִקַּח אֶת הָאֹהֶל״. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּפְדוּיֵי ה׳ יְשֻׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרִנָּה וְשִׂמְחַת עוֹלָם עַל רֹאשָׁם״ — שִׂמְחָה שֶׁמֵּעוֹלָם עַל רֹאשָׁם. (ד)אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל ״נַעֲשֶׂה״ לְ״נִשְׁמַע״ יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה לָהֶן: מִי גִּלָּה לְבָנַי רָז זֶה שֶׁמַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מִשְׁתַּמְּשִׁין בּוֹ? דִּכְתִיב: ״בָּרְכוּ ה׳ מַלְאָכָיו גִּבֹּרֵי כֹחַ עֹשֵׂי דְבָרוֹ לִשְׁמֹעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ״ — בְּרֵישָׁא ״עֹשֵׂי״, וַהֲדַר ״לִשְׁמֹעַ״. אָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי דִּכְתִיב ״כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר וְגוֹ׳״ — לָמָּה נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ, לוֹמַר לָךְ: מָה תַּפּוּחַ זֶה פִּרְיוֹ קוֹדֶם לְעָלָיו, אַף יִשְׂרָאֵל הִקְדִּימוּ ״נַעֲשֶׂה״ לְ״נִשְׁמַע״. הָהוּא מִינָא דְּחַזְיֵיהּ לְרָבָא דְּקָא מְעַיֵּין בִּשְׁמַעְתָּא, וְיָתְבָה אֲצִבְעָתָא דִּידֵיהּ תּוּתֵי כַּרְעָא וְקָא מָיֵיץ בֵּהּ, וְקָא מַבְּעָן אֲצִבְעָתֵיהּ דְּמָא. אָמַר לֵיהּ: עַמָּא פְּזִיזָא, דְּקַדְּמִיתוּ פּוּמַיְּיכוּ לְאוּדְנַיְּיכוּ, אַמַּתַּי בָּפַחְזוּתַיְּיכוּ קָיְימִיתוּ. בְּרֵישָׁא אִיבַּעְיָא לְכוּ לְמִשְׁמַע, אִי מָצֵיתוּ — קַבְּלִיתוּ, וְאִי לָא — לָא קַבְּלִיתוּ. אָמַר לֵיהּ: אֲנַן דְּסָגִינַן חֲסֵרִין וְאַיְּיר דְּהַהִיא שַׁתָּא עַבּוּרֵי עַבְּרוּהּ כִּדְאָמַר לְעֵיל אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְדִי"י אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּשִׁבְעָה חֲסֵרִין עֲבוּד דְּהָא תַּנְיָא לְעֵיל דְּאוֹתוֹ יוֹם ה' בְּשַׁבָּת הָיָה נָקֵט נָמֵי לְרַבָּנָן שְׁמֹנָה: כָּפָה עֲלֵיהֶן הַר כְּגִיגִית ואע"פ שֶׁקִּבְּרָה הַקְּדִימוּ נַעֲשֶׂה לִנְשְׁמַע שֶׁמָּא יִהְיוּ חוֹרִים כְּשֶׁיִּרְאוּ הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁיְּצָאֲתָה נִשְׁמָתָן וְהָא דְּאָמַר בפ"ק דְּמַס' ע"ז (דף ב:) כְּלוּם כָּפִיתָ עֲלֵינוּ הַר כְּגִיגִית דְּמַשְׁמַע דְּאִם הָיָה כּוֹפָה עֲלֵיהֶן לֹא הָיָה לָהֶן תְּשׁוּבָה וְהָכָא אָמַר דְּמוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְיתָא הֵינוּ עַל מַה שֶּׁלֹּא קִבְּלוּהָ אֲבָל מָה שֶּׁלֹּא קִיְּמוּהָ אִיכָּא תְּשׁוּבָה: מוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְיתָא וְהָא דְּאָמַר בְּנְדָרִים (דף כה.) שֶׁכָּפַת מֹשֶׁה בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וְהִשְׁבִּיעָם עַל כְּךְ וּבְכָךְ אֲלוּ נֶאֱמָרִין (סוטה לז:) שֶׁקִּבְּלוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּהַר גְּרִזִים וּבְהַר עֵיבָל אוֹר"ת דע"פ הַדִּבּוּר הָיָה וַהֲרֵי כְּבָעַל כָּרְחָם אֲבָל בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מִדַּעְתָּם מֵאַהֲבַת הַנֵּס וּמָה שֶׁכָּפַת עִמָּהֶן בְּרִית יְהוֹשֻׁעַ לַעֲבֹד אֶת ה' הָתָם לֹא קִבְּלוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא לַעֲבֹד ע"ז כְּדִכְתִיב (יְהוֹשֻׁעַ כד) חְלִילָה לָנוּ מֵעֲזֹב אֶת ה' וְכֵן מַשְׁמַע כּוּלֵיהּ עִנְיָנָא: אָמַר רָבָא הָדָר קִבְּלוּהָ בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ תַּמּהּ לר"י דְּבִמְגִלָּה (דף ז.) גַּבֵּי אֶסְתֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ נֶאֱמְרָה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל אִי הֲוַאי הָתָם ה"א לְהוּ דִּידִי עֲדִיפָא מִדִּידְהוּ קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים קִיְּמוּ לְמַעְלָה מַה שֶּׁקִּבְּלוּ לְמַטָּה וְאָמַר רָבָא בַּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּרְכָא אֶלָּא מִשּׁוּם דִּלְדִי"י אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר דְּשִׁבְעָה חֲסֵרִין עֲבוּד דְּהָא תַּנְיָא לְעֵיל דְּאוֹתוֹ יוֹם ה' בְּשַׁבָּת הָיָה נָקֵט נָמֵי לְרַבָּנָן שְׁמֹנָה: כָּפָה עֲלֵיהֶן הַר כְּגִיגִית ואע"פ שֶׁקִּבְּרָה הַקְּדִימוּ נַעֲשֶׂה לִנְשְׁמַע שֶׁמָּא יִהְיוּ חוֹרִים כְּשֶׁיִּרְאוּ הָאֵשׁ הַגְּדוֹלָה שֶׁיְּצָאֲתָה נִשְׁמָתָן וְהָא דְּאָמַר בפ"ק דְּמַס' ע"ז (דף ב:) כְּלוּם כָּפִיתָ עֲלֵינוּ הַר כְּגִיגִית דְּמַשְׁמַע דְּאִם הָיָה כּוֹפָה עֲלֵיהֶן לֹא הָיָה לָהֶן תְּשׁוּבָה וְהָכָא אָמַר דְּמוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְיתָא הֵינוּ עַל מַה שֶּׁלֹּא קִבְּלוּהָ אֲבָל מָה שֶּׁלֹּא קִיְּמוּהָ אִיכָּא תְּשׁוּבָה: מוֹדָעָא רַבָּה לְאוֹרָיְיתָא וְהָא דְּאָמַר בְּנְדָרִים (דף כה.) שֶׁכָּפַת מֹשֶׁה בְּרִית עִם יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת וְהִשְׁבִּיעָם עַל כְּךְ וּבְכָךְ אֲלוּ נֶאֱמָרִין (סוטה לז:) שֶׁקִּבְּלוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּהַר גְּרִזִים וּבְהַר עֵיבָל אוֹר"ת דע"פ הַדִּבּוּר הָיָה וַהֲרֵי כְּבָעַל כָּרְחָם אֲבָל בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מִדַּעְתָּם מֵאַהֲבַת הַנֵּס וּמָה שֶׁכָּפַת עִמָּהֶן בְּרִית יְהוֹשֻׁעַ לַעֲבֹד אֶת ה' הָתָם לֹא קִבְּלוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא לַעֲבֹד ע"ז כְּדִכְתִיב (יְהוֹשֻׁעַ כד) חְלִילָה לָנוּ מֵעֲזֹב אֶת ה' וְכֵן מַשְׁמַע

מִשָּׁנָה לְשָׁנָה וְאַחַר שָׁנָה נוֹשְׁרִין עָלָיו שֶׁל אֶשְׁתְּקַד וּבָאִין עָלָיו אֲחֵרִים הֲוֵי פִּרְיוֹ קוֹדֵם לְאוֹתָם עָלִים אַף תְּמֹהּ שֶׁמֵּבִיא קְרָא כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר דִּבְהַאי קְרָא לֹא נִמְשְׁלוּ יִשְׂרָאֵל לְתַפּוּחַ אֶלָּא הקב"ה כְּדִכְתִיב כֵּן דּוֹדִי בֵּין הַבָּנִים וּקְרָא דְּרֵישׁ אַפְּךְ כְּתַפּוּחִים (שִׁיר הַשִּׁירִים ז':ט') הָוָה לֵיהּ לְאַתּוּיֵי טְפֵי:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ דעות הל׳ יג:

וְלָא כְּתִיב הָסֵרִיחַ לְשׁוֹן מְגַנֶּה לֹא הָיָה לוֹ לִכְתּוֹב אֶלָּא כְּלוֹמַר וְלֹא כָּתַב עֵרֶב רֵיחוֹ דְּסָגֵינַן בְּשָׁלִימוּתָא הִתְהַלְּכוּ עִמּוֹ בְּתֹם לֵב כְּדַרְכָּךְ הָעוֹשִׂים מֵאַהֲבָה וְסָמְכוּ עָלָיו שֶׁאֵל יִטְעֲנוּ בְּדָבָר שֶׁלֹּא נוֹכַל לַעֲמֹד: לְבַבְתָּנִי קְרֵבְתָּנִי: בְּתָחִלָּה בְּקַבָּלָה שֶׁקִּבַּלְתֶּם אַחַת הוּא אֶצְלָם וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁקִּיַּמְתֶּם שְׁתַּיִם יֵ"ש: עֲלוּבָה חֲצוּפָה דַּעֲלְבָנָא לְשָׁנָא דְּחַצְפָּא הִיא וְהָכִי אָמַר בְּמַס' גִּטִּין: מְזַנָּה בְּתוֹךְ חֲפָתָהּ כְּיִשְׂרָאֵל כְּשֶׁעָמְדוּ בְּסִינַי וְעָשׂוּ הָעֵגֶל: בְּמִסְבּוֹ בְּחֻפָּתוֹ: וַעֲדַיִן חַבִּיבוּתָא הִיא גַּבַּן אע"פ שֶׁהַמִּקְרָא מְסַפֵּר בְּגִנּוּתֵנוּ הֲרֵאָה לָנוּ לְשׁוֹן חִבָּה מִדְּלָא כְּתִיב הָסִרִיחַ. תְּנוּ רַבָּנָן: עֶלּוּבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִין בְּיִסּוּרִין — עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ". [ב]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב "ה' יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע", מָה פַּטִּישׁ זֶה נֶחֱלָק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת — אַף כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל בַּר פָּפָּא: מַאי דִּכְתִיב "שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר" — לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּנֶגִיד, לוֹמַר לָךְ: מָה נָּגִיד זֶה יֵ"ש בּוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה יֵ"ש בָּהֶם לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת. [ג]הֵיכִי דָּאֲמַר רָבָא: לַמַּיְמִינִין בָּהּ סַמָּא דְּחַיֵּי, לְמַשְׂמְאִילִים בָּהּ סַמָּא דְּמוֹתָא. דָּבָר אַחֵר: "נְגִידִים" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹשְׁרִים לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: "צְרוֹר הַמּוֹר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין" — אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁמֵּיצַר וּמֵימַר לִי דּוֹדִי — "בֵּין שָׁדַי יָלִין". "אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי" — מִי שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ מְכַפֵּר לִי עַל עֲוֹן גְּדִי שֶׁכָּרַמְתִּי לִי. מַאי מַשְׁמַע דַּהַאי "כַּרְמֵי" לִישָׁנָא דְּמִכְנָשׁ הוּא? אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, כְּדִתְנַן: כִּסֵּא שֶׁל כּוֹבֵס שֶׁכּוֹרְמִים עָלָיו אֶת הַכֵּלִים. [ד]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מַאי דִּכְתִיב: "לְחָיַיִן כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּשָׂמִים. וְכֵיוָן שֶׁמִּדִּיבּוּר רִאשׁוֹן נִתְמַלֵּא, דִּיבּוּר שֵׁנִי לְהֵיכָן הָלַךְ? הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְוֵחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו וְהָיָה מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נוֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר". (אַל תִּקְרֵי "שׁוֹשַׁנִּים", אֶלָּא "שְׁשׁוֹנִים"). [ה]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָצְתָה נְשָׁמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ". וּמַאֲחַר שֶׁמִּדִּיבּוּר רִאשׁוֹן יָצְתָה נְשָׁמָתָן, דִּיבּוּר שֵׁנִי הֵיאַךְ קִיְּבְּלוּ? — הוֹרִיד טַל שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ מֵתִים וְהֶחֱיָה אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָזְרוּ יִשְׂרָאֵל לְאֲחוֹרֵיהֶן שְׁנֵים עָשָׂר מִיל וְהָיוּ מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת מְדַדְּין אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַלְאָכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן" — אַל תִּיקְרֵי "יִדֹּדוּן", אֶלָּא "יְדַדּוּן". [ו]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה לְּיִלּוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לְפָנָיו: חֶמְדָּה גְנוּזָה שֶׁגְּנוּזָה לְךָ תִּשַּׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה מְבַקֵּשׁ לִיתְּנָהּ לְבָשָׂר וָדָם? "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ"? "ה' אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם"! [ז]אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הַחֲזֵיר לָהֶן תְּשׁוּבָה. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִתְיָירֵא אֲנִי שֶׁמָּא יִשְׂרְפוּנִי בַּהֶבֶל שֶׁבְּפִיהֶם. אָמַר לוֹ: אֶחוֹז בְּכִסֵּא כְבוֹדִי וַחֲזוֹר לָהֶן תְּשׁוּבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא פָּרַשׂ עָלָיו עֲנָנוֹ", וְאָמַר רַבִּי נַחוּם: מְלַמֵּד שֶׁפֵּירַשׁ שַׁדַּי מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לִי מָה כְּתִיב בָּהּ? "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". אָמַר לָהֶן: לְמִצְרִים יְרַדְתֶּם? לְפַרְעֹה הִשְׁתַּעְבַּדְתֶּם? תּוֹרָה לְמָה תְּהֵא לָכֶם! שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים". בֵּין הַגּוֹיִם אַתֶּם שְׁרוּיִין, שֶׁעוֹבְדִין

עֲבוֹדָה

דְּסָגֵינַן בְּשָׁלִימוּתָא כְּתִיב בַּן: "תַּמִּת יְשָׁרִים תַּנְחֵם", הָנָךְ אִינָשֵׁי דְּסָגֵן בַּעֲלִילוּתָא כְּתִיב בְּהוּ: "וְסֹלֶף בּוֹגְדִים יְשָׁדֵם". [א]אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב "לְבַבְתָּנִי אֲחוֹתִי כַּלָּה לְבַבְתָּנִי בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ" — בַּתְּחִילָּה בְּאַחַת מֵעֵינַיִךְ לְכָל שֶׁהוּא, לְבַסּוֹף כְּשֶׁעָשִׂי — בְּשֶׁתֵּי עֵינַיִךְ. אָמַר עוּלְּבָה: עֲלוּבָה כַּלָּה מְזַנָּה בְּתוֹךְ חוּפָּתָהּ. אָמַר רַב מָרִי בְּרֵהּ דְּבַת שְׁמוּאֵל, מַאי קְרָא: "עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ בְּמְסִבּוֹ נִרְדִּי נָתַן רֵיחוֹ וְגוֹ'". אָמַר רַב: וַעֲדַיִן חֲבִיבוּתָא הִיא גַּבַּן, דִּכְתִיב "נָתַן", וְלָא כְּתִיב "הִסְרִיחַ". תְּנוּ רַבָּנָן: עֶלּוּבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִין בְּיִסּוּרִין — עֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ". [ב]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב "ה' יִתֵּן אֹמֶר הַמְבַשְּׂרוֹת צָבָא רָב" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַגְּבוּרָה נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וּכְפַטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע", מָה פַּטִּישׁ זֶה נֶחֱלָק לְכַמָּה נִיצוֹצוֹת — אַף כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נֶחֱלַק לְשִׁבְעִים לְשׁוֹנוֹת. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל בַּר פָּפָּא: מַאי דִּכְתִיב "שִׁמְעוּ כִּי נְגִידִים אֲדַבֵּר" — לָמָּה נִמְשְׁלוּ דִּבְרֵי תוֹרָה כְּנֶגִיד, לוֹמַר לָךְ: מָה נָּגִיד זֶה יֵ"ש בּוֹ לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת, אַף דִּבְרֵי תוֹרָה יֵ"ש בָּהֶם לְהָמִית וּלְהַחֲיוֹת. [ג]הֵיכִי דָּאֲמַר רָבָא: לַמַּיְמִינִין בָּהּ סַמָּא דְּחַיֵּי, לְמַשְׂמְאִילִים בָּהּ סַמָּא דְּמוֹתָא. דָּבָר אַחֵר: "נְגִידִים" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא קוֹשְׁרִים לוֹ שְׁנֵי כְתָרִים. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: "צְרוֹר הַמּוֹר דּוֹדִי לִי בֵּין שָׁדַי יָלִין" — אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אַף עַל פִּי שֶׁמֵּיצַר וּמֵימַר לִי דּוֹדִי — "בֵּין שָׁדַי יָלִין". "אֶשְׁכֹּל הַכֹּפֶר דּוֹדִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֶּדִי" — מִי שֶׁהַכֹּל שֶׁלּוֹ מְכַפֵּר לִי עַל עֲוֹן גְּדִי שֶׁכָּרַמְתִּי לִי. מַאי מַשְׁמַע דַּהַאי "כַּרְמֵי" לִישָׁנָא דְּמִכְנָשׁ הוּא? אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, כְּדִתְנַן: כִּסֵּא שֶׁל כּוֹבֵס שֶׁכּוֹרְמִים עָלָיו אֶת הַכֵּלִים. [ד]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מַאי דִּכְתִיב: "לְחָיַיִן כַּעֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם" — כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא נִתְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ בְּשָׂמִים. וְכֵיוָן שֶׁמִּדִּיבּוּר רִאשׁוֹן נִתְמַלֵּא, דִּיבּוּר שֵׁנִי לְהֵיכָן הָלַךְ? הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֶרְוֵחַ מֵאוֹצְרוֹתָיו וְהָיָה מַעֲבִיר רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שִׁפְתוֹתָיו שׁוֹשַׁנִּים נוֹטְפוֹת מוֹר עֹבֵר". (אַל תִּקְרֵי "שׁוֹשַׁנִּים", אֶלָּא "שְׁשׁוֹנִים"). [ה]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יָצְתָה נְשָׁמָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "נַפְשִׁי יָצְאָה בְדַבְּרוֹ". וּמַאֲחַר שֶׁמִּדִּיבּוּר רִאשׁוֹן יָצְתָה נְשָׁמָתָן, דִּיבּוּר שֵׁנִי הֵיאַךְ קִיְּבְּלוּ? — הוֹרִיד טַל שֶׁעָתִיד לְהַחֲיוֹת בּוֹ מֵתִים וְהֶחֱיָה אוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "גֶּשֶׁם נְדָבוֹת תָּנִיף אֱלֹהִים נַחֲלָתְךָ וְנִלְאָה אַתָּה כוֹנַנְתָּהּ". וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל דִּיבּוּר וְדִיבּוּר שֶׁיָּצָא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא חָזְרוּ יִשְׂרָאֵל לְאֲחוֹרֵיהֶן שְׁנֵים עָשָׂר מִיל וְהָיוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְדַדְּין אוֹתָן, שֶׁנֶּאֱמַר: "מַלְאֲכֵי צְבָאוֹת יִדֹּדוּן יִדֹּדוּן" — אַל תִּיקְרֵי "יִדֹּדוּן", אֶלָּא "יְדַדּוּן". [ו]וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם אָמְרוּ מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מַה לְּיִלּוּד אִשָּׁה בֵּינֵינוּ? אָמַר לָהֶן: לְקַבֵּל תּוֹרָה בָּא. אָמְרוּ לְפָנָיו: חֶמְדָּה גְנוּזָה שֶׁגְּנוּזָה לְךָ תִּשַּׁע מֵאוֹת וְשִׁבְעִים וְאַרְבָּעָה דּוֹרוֹת קוֹדֶם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, אַתָּה מְבַקֵּשׁ לִיתְּנָהּ לְבָשָׂר וָדָם? "מָה אֱנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֶנּוּ וּבֶן אָדָם כִּי תִפְקְדֶנּוּ"? "ה' אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל הָאָרֶץ אֲשֶׁר תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמָיִם"! [ז]אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הַחֲזֵיר לָהֶן תְּשׁוּבָה. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִתְיָירֵא אֲנִי שֶׁמָּא יִשְׂרְפוּנִי בַּהֶבֶל שֶׁבְּפִיהֶם. אָמַר לוֹ: אֶחוֹז בְּכִסֵּא כְבוֹדִי וַחֲזוֹר לָהֶן תְּשׁוּבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: "מְאַחֵז פְּנֵי כִסֵּא פָּרַשׂ עָלָיו עֲנָנוֹ", וְאָמַר רַבִּי נַחוּם: מְלַמֵּד שֶׁפֵּירַשׁ שַׁדַּי מִזִּיו שְׁכִינָתוֹ וַעֲנָנוֹ עָלָיו. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה שֶׁאַתָּה נוֹתֵן לִי מָה כְּתִיב בָּהּ? "אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם". אָמַר לָהֶן: לְמִצְרִים יְרַדְתֶּם? לְפַרְעֹה הִשְׁתַּעְבַּדְתֶּם? תּוֹרָה לְמָה תְּהֵא לָכֶם! שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים". בֵּין הַגּוֹיִם אַתֶּם שְׁרוּיִין, שֶׁעוֹבְדִין

מסורת הש"ס

א סוכה ה.; תנא דבי אליהו רבה; מסכת דרך ארץ רבה; יומא כג. ב סנהדרין לד.

ג פסיקתא רבתי; עירובין כא.; איכה רבה

ד פסחים קיז.; לעיל ל:

ה אוצר מדרשים מדרש תהלים אשרי תמימי דרך ח; פסיקתא רבתי; אוצר מדרשים מדרש עשרת הדברות; במדבר רבה

ו זבחים קטז.; פסיקתא רבתי; דברים רבה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי; אוצר מדרשים מעין החכמה 'מעין החכמה נוסחא א ג

ז סוכה ה.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה תתקע"ד דורות וכו' וראה הקב"ה שאין העולם מתקיים. במדרש רבה בראשית פ"א איתא ראה הקב"ה שהיו רשעים נתנה לכ"ו דורות והתתקע"ד שתלן בכל דור ודור וחן עזי פנים שבדורות:

תוס' ד"ה מה פטיש בסה"ד דמקרא אחד יוצא לכמה טעמים. עי' בהרא"ם פ' וארא בפסוק ט':

תורה אור השלם

[משלי יא, ג]
[שיר השירים ד, ט]
[שיר השירים א, יב]
[שופטים ה, לא]
[תהילים סח, יב]
[ירמיהו כג, כט]
[משלי ח, ו]
[שיר השירים א, יג]
[שיר השירים א, יד]
[שיר השירים ה, יג]
[שיר השירים ה, ו]
[תהילים סח, י]
[תהילים סח, יג]
[שמות כ, ו]
[תהילים ח, ה]
[תהילים ח, ב]
[תהילים קה, ח]
[איוב כו, ט]
[שמות כ, ב]
[שמות כ, ג]
[פירושי רד"צ הופמן על שמות כ:א, יב]
[שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, וואת הברכה; האיש משה ה]

(א)עֲבוֹדָה זָרָה? שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ" — כְּלוּם אַתֶּם עוֹשִׂים מְלָאכָה, שֶׁאַתֶּם צְרִיכִין שְׁבוּת? שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא תִשָּׂא" — מַשָּׂא וּמַתָּן יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ" — אָב וָאֵם יֵשׁ לָכֶם? שׁוּב: מָה כְּתִיב בָּהּ? "לֹא תִּרְצָח", "לֹא תִּנְאָף", "לֹא תִּגְנֹב". קִנְאָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? יֵצֶר הָרַע יֵשׁ בֵּינֵיכֶם? מִיָּד הוֹדוּ לוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' אֲדֹנֵינוּ מָה אַדִּיר שִׁמְךָ וְגוֹ'", וְאִילּוּ "תְּנָה הוֹדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם" לָא כְּתִיב. מִיָּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד נַעֲשָׂה לוֹ אוֹהֵב וּמָסַר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶּׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם" — בִּשְׂכַר שֶׁקְּרָאוּךָ "אָדָם", לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת. אַף מַלְאַךְ הַמָּוֶת מָסַר לוֹ דָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם", וְאוֹמֵר: "וַיַּעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וְגוֹ'" — אִי לָאו דַּאֲמַר לֵיהּ מִי הֲוָה יָדַע? (ב)וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד מֹשֶׁה מִלִּפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, בָּא שָׂטָן וְאָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, תּוֹרָה הֵיכָן הִיא? אָמַר לוֹ: נְתַתִּיהָ לָאָרֶץ. הָלַךְ אֵצֶל אֶרֶץ, אָמַר לָהּ: תּוֹרָה הֵיכָן הִיא? אָמְרָה לוֹ: "אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְגוֹ'". הָלַךְ אֵצֶל יָם, וְאָמַר לוֹ: "אֵין עִמָּדִי". הָלַךְ אֵצֶל תְּהוֹם, אָמַר לוֹ: "אֵין בִּי". שֶׁנֶּאֱמַר: "תְּהוֹם אָמַר לֹא בִי הִיא וְיָם אָמַר אֵין עִמָּדִי", "אֲבַדּוֹן וָמָוֶת אָמְרוּ בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ". חָזַר וְאָמַר לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חִיפַּשְׂתִּי בְּכָל הָאָרֶץ וְלֹא מְצָאתִיהָ. אָמַר לוֹ: לֵךְ אֵצֶל בֶּן עַמְרָם. (ג)הָלַךְ אֵצֶל מֹשֶׁה אָמַר לוֹ: תּוֹרָה שֶׁנָּתַן לְךָ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵיכָן הִיא? אָמַר לוֹ: וְכִי מָה אֲנִי שֶׁנָּתַן לִי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא תּוֹרָה? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: מֹשֶׁה, בַּדַּאי אַתָּה?! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, חֶמְדָּה גְּנוּזָה יֵשׁ לְךָ שֶׁאַתָּה מִשְׁתַּעֲשֵׁעַ בָּהּ בְּכָל יוֹם, אֲנִי אַחֲזִיק טוֹבָה לְעַצְמִי? אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה: הוֹאִיל וּמִיעַטְתָּ עַצְמְךָ תִּקָּרֵא עַל שִׁמְךָ, שֶׁנֶּאֱמַר: "זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי וְגוֹ'". (ד)וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם מְצָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה קוֹשֵׁר כְּתָרִים לָאוֹתִיּוֹת. אָמַר לוֹ: מֹשֶׁה, אֵין שָׁלוֹם בְּעִירְךָ? אָמַר לְפָנָיו: כְּלוּם יֵשׁ עֶבֶד שֶׁנּוֹתֵן שָׁלוֹם לְרַבּוֹ? אָמַר לוֹ: הָיָה לְךָ לְעָזְרֵנִי, מִיָּד אָמַר לוֹ: "וְעַתָּה יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה' כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ". אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: "וַיַּרְא הָעָם כִּי בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה" — אַל תִּקְרֵי "בּוֹשֵׁשׁ", אֶלָּא "בָּאוּ שֵׁשׁ". בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם אָמַר לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל: לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם בִּתְחִלַּת שֵׁשׁ אֲנִי בָּא. לְסוֹף אַרְבָּעִים יוֹם בָּא שָׂטָן וְעִירְבֵּב אֶת הָעוֹלָם. אָמַר לָהֶן: מֹשֶׁה רַבְּכֶם הֵיכָן הוּא? אָמְרוּ לוֹ: עָלָה לַמָּרוֹם. אָמַר לָהֶן: בָּאוּ שֵׁשׁ, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו. מֵת, וְלֹא הִשְׁגִּיחוּ עָלָיו. הֶרְאָה לָהֶן דְּמוּת מִטָּתוֹ, וְהַיְינוּ דְּקָאָמְרִי לֵיהּ לְאַהֲרֹן: "כִּי זֶה מֹשֶׁה הָאִישׁ וְגוֹ'". אֲמַר לֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן לְרַב כָּהֲנָא: מִי שְׁמִיעַ לָךְ מַאי "הַר סִינַי"? אֲמַר לֵיהּ: הַר שֶׁנַּעֲשׂוּ בּוֹ נִסִּים לְיִשְׂרָאֵל. "הַר נִיסַּאי" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא: הַר שֶׁנַּעֲשָׂה סִימָן טוֹב לְיִשְׂרָאֵל. "הַר סִימָנַאי" מִיבְּעֵי לֵיהּ! אֲמַר לֵיהּ: מַאי טַעְמָא לָא שְׁכִיחַתְּ קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא וְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ דִּמְעַיְּינֵי בְּאַגַּדְתָּא? דְּרַב חִסְדָּא וְרַבָּה בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מַאי "הַר סִינַי"? הַר שֶׁיָּרְדָה שִׂנְאָה לְאֻמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: חֲמִשָּׁה שֵׁמוֹת יֵשׁ לוֹ: מִדְבַּר צִין — שֶׁנִּצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו; מִדְבַּר קָדֵשׁ — שֶׁנִּתְקַדְּשׁוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו; מִדְבַּר קְדֵמוֹת — שֶׁנִּתְּנָה קְדוּמָּה עָלָיו; מִדְבַּר פָּארָן — שֶׁפָּרוּ

רש"י

קִנְאָה יֵשׁ בֵּינֵיכֶם שֶׁאַתֶּם בָּאִים עַל יָדָהּ לִידֵי רְצִיחָה: מָסַר לוֹ לְמָדוֹ: בָּאָדָם בִּשְׂכַר שֶׁחֵרְפוּךָ וּקְרָאוּךָ אָדָם נוֹצָר מֵאֲדָמָה לְשׁוֹן שִׁפְלוּת: מָסַר לוֹ סוֹדוֹ לְהַקְטִיר מַחְתּוֹת קְטֹרֶת בִּשְׁעַת מַגֵּפָה וְלַעֲמֹד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים: וְאִי לָאו דְּאָמַר לֵיהּ מַלְאַךְ הַמָּוֶת: מְנָא יָדַע הֲלֹא בַּתּוֹרָה לֹא נִכְתַּב: בַּדַּאי אַתָּה בִּתְמִיהַּ: קוֹשֵׁר כְּתָרִים כְּגוֹן הָנָךְ דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה (שַׁבָּת דַּף קד.) תָּגָא דְּקוּ"ף לְגַבֵּי רֵי"שׁ וְכֵן שעטנ"ז ג"ץ שֶׁצְּרִיכִין כָּל אוֹת ג' זִיּוּנִים כִּדְאָמְרִינַן (בִּמְנָחוֹת דַּף כט:) רֹאשׁ הזיי"ן נִמְתָּח לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל בְּגַגּוֹ מְעַט וְכֵן רֹאשׁ הַשִּׁי"ן הַשְּׂמָאלִי וְכֵן כָּל רָאשֵׁי שֶׁבַע אוֹתִיּוֹת הַלָּלוּ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן: אֵין שָׁלוֹם אֵין דֶּרֶךְ לִתֵּן שָׁלוֹם: בְּעִירְךָ בִּמְקוֹמְךָ: לְעָזְרֵנִי לוֹמַר תַּצְלַח מְלַאכְתְּךָ: מִיָּד בַּעֲלִיָּה אַחֶרֶת אָמַר לוֹ יִגְדַּל נָא כֹּחַ ה': כְּשֶׁעָלָה מֹשֶׁה לָהָר אָמַר לָהֶם לְסוֹף מ' יוֹם אֲנִי בָא בְּתוֹךְ שֵׁשׁ שָׁעוֹת הֵם סְבוּרִים שֶׁאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָלָה בּוֹ מִן הַמִּנְיָן הֲוָה וְהוּא אָמַר לָהֶם מ' יוֹם שְׁלֵמִים יוֹם וְלֵילוֹ עִמּוֹ וְיוֹם עֲלִיָּתוֹ אֵין לֵילוֹ עִמּוֹ שֶׁהֲרֵי בְּז' בְּסִיוָן עָלָה נִמְצָא יוֹם מ' י"ז בְּתַמּוּז הָיָה בְּי"ו בָּא שָׂטָן וְעִרְבֵּב אֶת הָעוֹלָם וְהֶרְאָה דְּמוּת חֹשֶׁךְ וַאֲפֵלָה דְּמוּת עָנָן וַעֲרָפֶל וְעִרְבּוּבְיָא לוֹמַר וַדַּאי מֵת מֹשֶׁה שֶׁהֲרֵי בָּאוּ כְּבָר שֵׁשׁ וְלֹא בָא וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁלֹּא טָעוּ אֶלָּא בְּיוֹם הַמְעֻנָּן בֵּין קֹדֶם חֲצוֹת לְאַחַר חֲצוֹת שֶׁהֲרֵי לֹא יָרַד מֹשֶׁה עַד יוֹם הַמָּחֳרָת שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּשְׁכִּימוּ מִמָּחֳרָת וְגוֹ': בָּא הַשָּׂטָן הוּא יֵצֶר הָרַע הַמַּחֲטִיא אֶת הָאָדָם הוּא הָעוֹלֶה וּמַסְטִין [וְהָאוֹמֵר] דְּהוּא מִדַּת הַדִּין אֵין הָגוּן בְּעֵינַי: בָּאוּ שֵׁשׁ שֶׁקָּבַע לָכֶם: שִׂנְאָה לְעַכּוּ"ם שֶׁלֹּא קִבְּלוּ בוֹ תּוֹרָה:

תוספות

תּוֹרָה הֵיכָן הִיא וא"ת וְכִי שָׂטָן לֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַתַּן תּוֹרָה וי"ל דְּאָמְרִינַן בַּמִּדְרָשׁ לְפָנָיו יֵלֵךְ דָּבָר שֶׁטְּרָדוֹ הקב"ה לְמַלְאַךְ הַמָּוֶת בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה שֶׁלֹּא יְקַטְרֵג לוֹמַר אֻמָּה שֶׁעֲתִידָה לַחֲטוֹא לְסוֹף מ' יוֹם בָּעֵגֶל אַתָּה נוֹתֵן לָהֶם הַתּוֹרָה וְהוּא שָׂטָן וְהוּא מַלְאַךְ הַמָּוֶת כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דב"ב (דַּף טז.) וְאָמְרִי' נָמֵי בְּסַנְהֶדְרִין (דַּף כו:) תֻּשִּׁי' שֶׁנִּתְּנָה בַּחֲשַׁאי מִפְּנֵי הַשָּׂטָן: **לְסוֹף** מ' יוֹם אֲנִי בָא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁעָלָה בּוֹ אֵינוֹ מִן הַמִּנְיָן וְהוּא הָיָה אוֹמֵר לָהֶם מ' יוֹם שְׁלֵמִים יוֹם וְלֵילוֹ עִמּוֹ וְיוֹם עֲלִיָּתוֹ אֵין לֵילוֹ עִמּוֹ שֶׁהֲרֵי ז' בְּסִיוָן עָלָה נִמְצָא יוֹם מ' הָיָה בי"ז בְּתַמּוּז וְאֵין נִרְאֶה לר"י בֶּן רַבֵּינוּ מֵאִיר דִּבְהֶדְיָא מַשְׁמַע בְּפ"ק דְּיוֹמָא (דַּף ד.) דְּיוֹם עֲלִיָּה מִן הַמִּנְיָן דְּקָאָמַר הָתָם בִּשְׁלָמָא לר"ע מַשְׁכַּחַת לְהוּ דבי"ז בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת כ"ד דְּסִיוָן וְשִׁיתְסַר דְּתַמּוּז מָלוּ לְהוּ מ' יוֹמִין וּבְשִׁבְסַר בְּתַמּוּז נָחַת אַלְמָא חָשִׁיב יוֹם עֲלִיָּה וְאִיכָּא מ' יוֹם וּמ' לַיְלָה כְּשֶׁתַּחְשֹׁב לַיְלָה שֶׁאַחַר הַיּוֹם וְעוֹד אִם לֹא תַּחְשֹׁב יוֹם עֲלִיָּה. לֹא יִשְׁלְמוּ מ' יָמִים אַחֲרוֹנִים עַד אַחַר יוֹם הַכִּפּוּרִים וְשִׁלְמוּ ביוה"כ שֶׁאָז א"ל הקב"ה לְמֹשֶׁה סָלַחְתִּי כִּדְבָרֶךָ גַּם מַה שפרש"י בְּפָרָשַׁת כִּי תִשָּׂא שבי"ט בְּתַמּוּז עָלָה קָשֶׁה לר"י שֶׁאָז לֹא תִּמְצָא שֶׁשָּׁלְמוּ מ' יָמִים אַחֲרוֹנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים: **מִדְבַּר** צִן קָשֶׁה לר"י דע"כ מִדְבַּר צִן לָאו הַיְנוּ מִדְבַּר פָּארָן דְּמִדְבַּר צִן בִּתְחִלַּת דְּרוֹמָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּדְכְתִיב בְּאֵלֶּה מַסְעֵי וְהָיָה לָכֶם פְּאַת נֶגֶב מִמִּדְבַּר צִן עַל יְדֵי אֱדוֹם וּכְתִיב וְנָסַב לָכֶם הַגְּבוּל מִנֶּגֶב וְגוֹ' וְהָיוּ תּוֹצְאֹתָיו מִנֶּגֶב לְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וְקָדֵשׁ בַּרְנֵעַ הַיְנוּ פָּארָן דִּכְתִיב בְּשִׁלּוּחַ מְרַגְּלִים וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּארָן וּבְסֵפֶר (יְהוֹשֻׁעַ י"ד:ז') כְּתִיב שֶׁאָמַר כָּלֵב בְּשִׁלּוּחַ אוֹתִי מֹשֶׁה מִקָּדֵשׁ בַּרְנֵעַ לְרַגֵּל אֶת הָאָרֶץ וְכֵן בְּאֵלֶּה הַדְּבָרִים כְּתִיב וְנָבֹא עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ וּמְפָרֵשׁ מִיָּד שִׁלּוּחַ מְרַגְּלִים וְעוֹד דְּכַמָּה מַסָּעוֹת הָיוּ מִמִּדְבַּר פָּארָן עַד מִדְבַּר צִן דִּבְסוֹף בְּהַעֲלוֹתְךָ כְּתִיב וְאַחַר נָסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר פָּארָן וּבְאֵלֶּה מַסְעֵי כְּתִיב וַיִּסְעוּ הָעָם מֵחֲצֵרוֹת וַיַּחֲנוּ בְּרִתְמָה א"כ רִתְמָה הַיְנוּ פָּארָן וַחֲשִׁיב כַּמָּה מַסָּעוֹת עַד מִדְבַּר צִן וְכֵן בֵּין פָּארָן לְסִינַי מַהֲלַךְ י"א יוֹם דִּכְתִיב אַחַד עָשָׂר יוֹם מֵחֹרֵב דֶּרֶךְ הַר שֵׂעִיר עַד קָדֵשׁ בַּרְנֵעַ א"כ מִדְבַּר צִן וּפָארָן וְסִינַי לָאו הַכֹּל אֶחָד ואור"י דְּהַכֹּל מִדְבָּ' אֶחָד וְגָדוֹל הָיָה דע"כ סִינַי הַיְנוּ פָּארָן דִּכְתִי' הוֹפִיעַ מֵהַר פָּארָן וּבְפֶרֶק שׁוֹר שֶׁנָּגַח ד' וָה' (ב"ק דַּף לח.) דָּרְשִׁינַן מִפָּארָן הוֹפִיעַ מָמוֹנָן לְיִשְׂרָאֵל גַּבֵּי שׁוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּגַח שׁוֹר שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים פָּטוּר ול"ג בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת ע"ז (דַּף ב:) מַאי בָּעֵי בְּשֵׂעִיר וּמַאי בָּעֵי בְּפָארָן דַּהֲוָה מַשְׁמַע דְּפָארָן הִיא אֻמָּה אַחֶרֶת כְּמוֹ שֵׂעִיר אֶלָּא גָּרֵס מַאי בָּעֵי בְּשֵׂעִיר וּמַאי בָּעֵי בְּתֵימָן וְסִינַי נָמֵי הַיְנוּ מִדְבַּר צִן דִּכְתִיב מִדְבַּר צִן הִיא קָדֵשׁ וְסִינַי אִקְרֵי קָדֵשׁ דִּכְתִיב בְּסֵפֶר (תְּהִלִּים כ"ט:ח') קוֹל ה' יָחִיל מִדְבָּר יָחִיל ה' מִדְבַּר קָדֵשׁ מַשְׁמַע דְּהַיְנוּ בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה וּמִיהוּ קָשֶׁה לְר"י דְּהָא מִדְבַּר קְדֵמוֹת הָיָה מִזְרָחָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כִּדְכְתִיב (דְּבָרִים ב':כ"ו) וָאֶשְׁלַח מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת אֶל סִיחוֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן וְגוֹ' שֶׁהָיְתָה בְּמִזְרָח שֶׁל א"י דִּכְתִיב (שָׁם ד) בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן מִזְרְחָה שָׁמֶשׁ וּמִדְבַּר צִן וּפָארָן הַיְנוּ בִּדְרוֹמָהּ כְּמוֹ שֶׁמַּשְׁמַע בַּפְּסוּקִים שֶׁהֵבֵאתִי וְאֵיךְ יִתָּכֵן דְּמִדְבַּר קְדֵמוֹת הַיְנוּ מִדְבַּר סִינַי:

מסורת הש"ס

א פסיקתא רבתי

ב אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים מדרשים על משה רבינו פטירת משה רבינו עה נוסחא ב ה

ג במדבר רבה

ד מנחות כט:

גליון הש"ס

גמ' קנאה יש ביניכם. עי' ברש"י בחומש בראשית א כ"ו ובראב"ם שם:

שם מיד הודו לו להקב"ה. עי' תורת חיים סנהדרין דף עא ד"ה ולמה נכתבו:

שם כלום יש עבד שנותן שלום. עי' מהרש"א בח"א רפ"ד דברכות. וקושייתו ותירוצו בתוס' ב"ק עג ע"ב ד"ה כדי:

תורה אור השלם

יְהֹוָה אֲדֹנֵינוּ מָה־אַדִּיר שִׁמְךָ בְּכָל־הָאָרֶץ [תהילים ח, י]

לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהֹוָה וגו' [שמות כ, ז]

כַּבֵּד אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכוּן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־יְהֹוָה וגו' [שמות כ, יב]

לֹא תִּרְצָח לֹא תִּנְאָף לֹא תִּגְנֹב לֹא־תַעֲנֶה בְרֵעֲךָ עֵד שָׁקֶר [שמות כ, יג]

זָכוֹר אֶת־יוֹם הַשַּׁבָּת לְקַדְּשׁוֹ [שמות כ, ח]

כל תקופה – ודמות משה שלה. בקרב חז"ל, אלה וגו' [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, וזאת הברכה; האיש משה ה]

עָלִיתָ לַמָּרוֹם שָׁבִיתָ שֶּׁבִי לָקַחְתָּ מַתָּנוֹת בָּאָדָם וְאַף סוֹרְרִים וגו' [תהילים סח, יט]

וַיִּקַּח אַהֲרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה וַיָּרָץ אֶל־תּוֹךְ הַקָּהָל וְהִנֵּה וגו' [במדבר יז, יב]

וַיַּעֲמֹד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים וַתֵּעָצַר הַמַּגֵּפָה [במדבר יז, יג]

אֱלֹהִים הֵבִין דַּרְכָּהּ וְהוּא יָדַע אֶת־מְקוֹמָהּ [איוב כח, כג]

תְּהוֹם אָמַר לֹא בִי־הִיא וְיָם אָמַר אֵין עִמָּדִי [איוב כח, יד]

אֲבַדּוֹן וָמָוֶת אָמְרוּ בְּאָזְנֵינוּ שָׁמַעְנוּ שִׁמְעָהּ [איוב כח, כב]

זִכְרוּ תּוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדִּי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אוֹתוֹ בְחֹרֵב עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וגו' [מלאכי ג, כב]

וָאֶהְיֶה אֶצְלוֹ אָמוֹן וָאֶהְיֶה שַׁעֲשׁוּעִים יוֹם יוֹם מְשַׂחֶקֶת לְפָנָיו וגו' [משלי ח, ל]

וְעַתָּה יִגְדַּל־נָא כֹּחַ אֲדֹנָי כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לֵאמֹר [במדבר יד, יז]

וַיַּרְא הָעָם כִּי־בֹשֵׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקָּהֵל הָעָם עַל־אַהֲרֹן וגו' [שמות לב, א]

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אַהֲרֹן פָּרְקוּ נִזְמֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר בְּאָזְנֵי נְשֵׁיכֶם וגו' [שמות לב, ב]

אֶרֶץ־רְפָאִים תֵּחָשֵׁב אַף־הִוא רְפָאִים יָשְׁבוּ־בָהּ לְפָנִים וְהָעַמֹּנִים יִקְרְאוּ לָהֶם וגו' [דברים ב, כ]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ד:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ה:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ח:

תַּבְלִין שְׁנַיִם וּשְׁלִשָׁה שְׁמוֹת וְהֵן מִין אֶחָד פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י כְּמוֹ פִּלְפֵּל אַרְךְ פִּלְפֵּל לָבָן פִּלְפֵּל שְׁחוֹר וּלְפִי הָא דְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא ר״ש אוֹמֵר ב׳ שְׁמוֹת מִמִּין אֶחָד אוֹ שְׁנֵי מִינִין מִשֵּׁם אֶחָד אֵין מִצְטָרְפִין מַשְׁכַּחַת לָהּ שְׁנֵי מִינִין מִשֵּׁם אֶחָד כְּעֵין שֶׁמְּצִינוּ לְקַמָּן (שבת דף צ.) תֵּרֵי גַּוְנֵי אֲהִלָא אֶבֶל תַּמָּה וְכִי בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם שֵׁם אֶחָד יֵשׁ לָהֶן לְהִצְטָרֵף יוֹתֵר מַה מּוֹעִיל הַשֵּׁם לִגְרֹם הַצֵּרוּף כֵּיוָן שֶׁהֵם שְׁנֵי מִינִין וְאֵין טַעֲמָם בְּשָׁוֶה וּמְפָרֵשׁ ר״ת דְּג׳ עִנְיָנֵי אִסּוּר כְּגוֹן שֶׁל עָרְלָה אוֹ שֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְשֶׁל אֲשֵׁרָה וְשֶׁל עִיר הַנִּדַּחַת קְרֵי ג׳ שֵׁמוֹת כְּדַאֲמְרִינַן שֶׁלֹּא הָשֵׁם הַמְבִיאוֹ לִידֵי מִכּוֹת מְבִיאוֹ לִידֵי תַּשְׁלוּמִים וּבָפֶרֶק הַמְקַבֵּל (ב״מ קיא.) עוֹבֵר בְּכָל הַשֵּׁמוֹת הַלָּלוּ וְכֵן מַשְׁמַע בְּהָדְיָא בַּיְרוּשַׁלְמִי בֶּרֶישׁ פ״ב דְּמַסֶּכֶת עֲרֵלָה דְּקָתָנֵי הַתְּרוּמָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וּתְרוּמַ׳ שֶׁל דְּמַאי וְהַחַלָּה וְהַבְּכוּרִים עוֹלִין בְּאֶחָד וּמַאָה וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה וְקַאָמַר עֲלָהּ בַּגְּמָרָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן נִצְרְכָה אע״ג דְּאָמַר ר״ש אֵין שְׁנֵי שֵׁמוֹת מִצְטָרְפִין הָכָא מוֹדֶה שֶׁכֻּלָּם שֵׁם תְּרוּמָה: אֲסוּרִין וּמִצְטָרְפִין לְכָאוֹרָה נִרְאֶה מִדְּתָנֵי אֲסוּרִים וּתְנָא תּוּ מִצְטָרְפִין דְּאֲסוּרִין הֵינוּ לְאֶסֹר אֶת הַקְּדֵרָה וּמִצְטָרְפִין לְמַלְקוֹת וְאַף עַל גַּב דְּלָעְנַיְן חִיּוּב חַטָּאת אָמְרִי׳ בְּפ׳ כְּלָל גָּדוֹל (לעיל שבת כא.) דְּחֶלֶב וּפִגּוּל וְנוֹתָר אֵין מִצְטָרְפִין לְמַלְקוֹת מִצְטָרְפִין וּבְפֶרֶק בָּתְרָא דע״ז (דף סו.) דִּפְלִיגִי אַבַּיֵי וְרָבָא דְּאַבַּיֵי סָבַר בָּתַר טַעְמָא אָזְלִינַן וְקָאָמַר אַבַּיֵי מָנָא אָמֵינָא לַהּ דְּתָנַן תַּבְלִין ב׳ וְג׳ שֵׁמוֹת כו׳ אא״ב דְּבָתַר טַעְמָא אָזְלִינַן כּוּלָּהוּ חַד טַעְמָא נִינְהוּ אא״כ בָּתַר שְׁמָא אָזְלִינַן הַאי שְׁמָא לְחוּד וְהַאי שְׁמָא לְחוּד וְרָבָא אָמַר הָא מַנִּי ר״מ הִיא דְּאָמַר כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה שְׁנֶאֱמַר לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה שֶׁתַּעֲבֹתִי לְךָ חֲרֵי הוּא בְּבַל תֹּאכַל מַשְׁמַע דְּלֹאֲבַיֵּי אָתְיָא אַפֵּי׳ אִלְבָּא דְּרַבָּנַן דר״מ אע״ג דע״כ פְּלִיגִי עֲלֵיהּ לְכָל הַפָּחוֹת לְעִנְיַן מַלְקוֹת סָבַר אַבַּיֵי דְּלֹא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּב׳ מִינִין אֲבָל בְּב׳ אִסּוּרִין וּמִין אֶחָד לֹא וְהָא דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ בְּפֶרֶק הַתַּעֲרוֹבוֹת (זבחים עח.) הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא שֶׁבְּלָלָן זֶה בְּזֶה וַאֲכָלָן פְּטוּר אִי אְפְשָׁר שֶׁלֹּא יַרְבֶּה מִן עַל חֲבֵרוֹ וִיבַטְּלֶנּוּ וּלְמַלְקוֹת אֵירֵי דְּבָטֵמָא לֹא שַׁיָּךְ בֵּהּ חֲשָׁאת וְעוֹד מִדְּקָאָמַר הָתָם ש״מ הַתְּרָאַת סָפֵק לֹא שְׁמָהּ הַתְּרָאָה וּמִדְּמַבְטְלִין זֶה אֶת זֶה הָיָה מַשְׁמַע דְּשָׁנֵי אִסּוּרִין לְרַבָּנַן דר״מ אֵין מִצְטָרְפִין צ״ל דאע״פ שֶׁמְּבַטְּלִין זֶה אֶת זֶה כְּשֶׁבְּלָלָן מִצְטָרְפִין הֵן לְמַלְקוֹת וְכֵן מוּכָח בְּמְעִילָה בְּפֶרֶק קַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ (מְעִילָה דף יז:) דְּתָנַן הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטָּמֵא אֵין מִצְטָרְפִין וְקָאָמַר בַּגְּמָרָא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְטַמְּאַת יַדַּיִם אֲבָל לְאָכִילָה מִצְטָרְפִין וְהָא דְּאַצְטְרִיךְ לְאָתוּיֵי קְרָא דְּלְאָכִילָה מִצְטָרְפִין מִלֹּא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם כָּל שֶׁבְּקָדֶשׁ פָּסוּל בָּא הַכָּתוּב לִתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ פֵּרוּשׁ מִדְּאָמְרוּ בְּלָאו אֶחָד מִצְטָרְפִין לֹא אַצְטְרִיךְ אֶלָּא לר״ש דְּאָמַר ב׳ שֵׁמוֹת אֵין מִצְטָרְפִין וּבְקוֹדֶשׁ מוֹדֶה מִשּׁוּם קְרָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֲבָל לְרַבָּנַן אֲפִילּוּ בְּעַלְמָא מִצְטָרְפִין וְהָא דְּתָנַן בְּפ׳ קַדְשֵׁי מִזְבֵּחַ (מְעִילָה נח.) הָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם מִצְטָרְפִין אִתְיָא שִׁפֵּיר כְּרַבָּנַן אֲלִיבָּא דְּאַבַּיֵי וּמִיהוּ לְפִי זֶה מִצְטָרְפִין דְּרֵישָׁא לָא הֲוֵי פְּרוּשָׁא כְּמוֹ אֵין מִצְטָרְפִין דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּצָרוּךְ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן הֵינוּ לְאִסּוּר דְּאִי לְמַלְקוֹת הָא אִית לֵהּ כָּל שֶׁהוּא וְר״ת מְפָרֵשׁ דְּאִסּוּרֵי׳ וּמִצְטָרְפִין הַכֹּל מִינֵי לְהִצְטָרֵף לֶאֱסֹר אֶת הַקְּדֵרָה וְלֹא לְמַלְקוֹת א״נ אִסּוּרִין בִּנְתִינַת טַעַם אִם נָפְלוּ בַּקְּדֵרָה וּמִצְטָרְפִין לְאִסּוּר בְּתַעֲרֹבֶת יֵבֶשׁ בְּלֹא נְתִינַת טַעַם וְהַשְׁתָּא הֲוֵי מִצְטָרְפִין כְּמוֹ אֵין מִצְטָרְפִין דְּסֵיפָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן:

שֶׁפָּרוּ וְרַבּוּ יִשְׂרָאֵל עָלָיו; מִדְּבַר סִינַי — שֶׁיֵּרָדָה שְׁנָאָה לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו. וּמָה שְׁמוֹ? ״חוֹרֵב״ שְׁמוֹ. וּפְלִינָא דְּרַבִּי אֲבָהוּ, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: ״הַר סִינַי״ שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא ״הַר חוֹרֵב״ — שֶׁיֵּרְדָה חוֹרְבָּה לְאוּמּוֹת הָעוֹלָם עָלָיו. מְנַיִן שֶׁקּוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית וְכוּ׳. ״כַּשָּׁנִים״? ״כַּשָּׁנִי״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים הַלָּלוּ שֶׁסִּדּוּרוֹת וּבָאוֹת מִשִּׁשָּׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית וְעַד עַכְשָׁיו — כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ. דְּרֵישׁ רָבָא, מַאי דִּכְתִיב: ״לְכוּ נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר ה׳״ — ״לְכוּ נָא״? ״בּוֹאוּ נָא״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! ״יֹאמַר ה׳״? ״אָמַר ה׳״ מִיבָּעֵי לֵיהּ! לֶעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: לְכוּ נָא אֵצֶל אֲבוֹתֵיכֶם וְיוֹכִיחוּ אֶתְכֶם. וְיֹאמְרוּ לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם אֵצֶל מִי נֵלֵךְ? אֵצֶל אַבְרָהָם שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ ״יְדֹעַ תֵּדַע״ וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ?! אֵצֶל יִצְחָק שֶׁבֵּירַךְ אֶת עֵשָׂו ״וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד״ וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ?! אֵצֶל יַעֲקֹב שֶׁאָמַרְתָּ לוֹ ״אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה״ וְלֹא בִּקֵּשׁ רַחֲמִים עָלֵינוּ?! אֵצֶל מִי נֵלֵךְ? עַכְשָׁיו ״יֹאמַר ה׳״. אָמַר לָהֶן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: הוֹאִיל וּתְלִיתֶם עַצְמְכֶם בִּי — ״אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ״. (נ)אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: ״כִּי אַתָּה אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ״ — לְעָתִיד לָבֹא יֹאמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם: בָּנֶיךָ חָטְאוּ לִי. אוֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יְמָחֵנוּ עַל קִדּוּשֵׁת שְׁמֶךָ. אָמַר לְפָנָיו: אִם אֵין אַתָּה מוֹחֵל לָהֶם לְבָנֶיךָ אֵין לָהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁיֵּשׁ בְּיָדָם. אוֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּנֶיךָ חָטְאוּ לִי! אָמַר לְיִצְחָק: בָּנֶיךָ חָטְאוּ לִי. אוֹמֵר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּנֶיךָ וְלֹא בָּנֶיךָ?! בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ לְפָנֶיךָ ״נַעֲשֶׂה״ לְ״נִשְׁמַע״ קָרָאתָ לָהֶם ״בָּנַי בְּכוֹרִי״, עַכְשָׁיו בָּנַי וְלֹא בָּנֶיךָ?! וְעוֹד, כַּמָּה חָטְאוּ? כַּמָּה שָׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם — שִׁבְעִים שָׁנָה. דַּל עָשְׂרִין דְּלָא עָנְשַׁתְּ עֲלַיְיהוּ — פָּשׁוּ לָהוּ חַמְשִׁין. דַּל עָשְׂרִין וְחַמְשָׁה דְּלֵילְוָתָא — פָּשׁוּ לְהוּ עָשְׂרִין וְחַמְשָׁה. דַּל תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָא דְּצַלּוֹיֵי וּמֵיכַל וּדְבִית הַכִּסֵּא — פָּשׁוּ לָהוּ תַּרְתֵּי סְרֵי וּפַלְגָא, אִם אַתָּה סוֹבֵל אֶת כּוּלָּם — מוּטָב, וְאִם לָאו — פַּלְגָא עֲלַי וּפַלְגָא עָלֶיךָ. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר כּוּלָּם עָלַי — הָא קָרֵיבִית נַפְשִׁי קַמָּךְ. פּוֹתְחִין וְאוֹמְרִין: ״כִּי אַתָּה אָבִינוּ״. אֹמֵר לָהֶם יִצְחָק: עַד שֶׁאַתֶּם מְקַלְסִין לִי, קַלְסוּ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, וּמַחֲוֵי לָהוּ יִצְחָק לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּעֵינֵיהּ. מִיָּד נוֹשְׂאִים עֵינֵיהֶם לַמָּרוֹם וְאוֹמְרִים: ״אַתָּה ה׳ אָבִינוּ גּוֹאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ״. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאוּי הָיָה יַעֲקֹב אָבִינוּ לִיֵּרֵד לְמִצְרַיִם בְּשִׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל, אֶלָּא שֶׁזְּכוּתוֹ גָּרְמָה לוֹ, דִּכְתִיב: ״בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה וְאֶהְיֶה לָהֶם כְּמְרִימֵי עֹל עַל לֶחֱיֵיהֶם וְאֵט אֵלָיו אוֹכִיל״. (א)מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא עֵצִים — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה. תַּבְלִין — כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה. וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. קִלְיְפֵי אֱגוֹזִין, קִלְיְפֵי רִמּוֹנִים, אֶיסְטֵיס וּפוּאָה — כְּדֵי לְצָבּוֹעַ בָּהֶן בֶּגֶד קָטָן פִּי סָבְכָה. מֵי רַגְלַיִם, נֶתֶר וּבוֹרִית, קְמוֹלְיָא וְאַשְׁלָג — כְּדֵי לְכַבֵּס בֶּגֶד קָטָן פִּי סָבְכָה, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּדֵי לְהַעֲבִיר אֶת הַכֶּתֶם. (ב)גְּמ׳ תְּנִינָא חָדָא זִימְנָא! קָנֶה — כְּדֵי לַעֲשׂוֹת קוּלְמוֹס, אִם הָיָה עָב אוֹ מְרוּסָּס — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה שֶׁבַּבֵּיצִים, טְרוּפָּה וּנְתוּנָה בְּאֵילְפָּס. מַהוּ דְּתֵימָא: הָתָם הוּא דְּלָא חָזֵי לְמִידֵי, אֲבָל עֵצִים דַּחֲזוּ לְכַבָּא דְּאַקְלִידָא אָפִילּוּ כָּל שֶׁהוּא, קָא מַשְׁמַע לַן. תַּבְלִין כְּדֵי לְתַבֵּל בֵּיצָה קַלָּה. וּרְמִינְהוּ: תַּבְלִין, שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה שֵׁמוֹת מִמִּין אֶחָד, אוֹ מִשְּׁלֹשָׁה מִינִין וְשֵׁם אֶחָד — אֲסוּרִין, וּמִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. וְאָמַר חִזְקִיָּה:

בְּמִינֵי שְׁפָּרוּ וְרַבּוּ דְּכָל אֶחָד נִתְעַבְּרָה אִשְׁתּוֹ זָכָר בְּמְצוֹת שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם וְלֹא יָדַעְנָא הֵיכָא רְמִיזָא: כִּשְׁנֵי מִבְּעֵי לֵהּ דָּמוּמְיָא דִּכְשֶׁלֶג דִּלְא כְּתִיב כַּשְּׁלָגִים: אֲרֵד עִמָּךְ אֶעֱלֶה גַּם עָלֹה כֵּאן רֶמֶז ד׳ גְּלִיּוֹת גַּם רִיבּוּיָא הוּא: יֹאמַר ה׳ אַתָּה אֱמֹר הַתּוֹכָחָה וּבָךְ אֲנוּ תּוֹלִין: יִמְחוּ הוֹאִיל שֶׁחָטְאוּ וְיִתְקַדֵּשׁ שִׁמְךָ בָּעוֹלָם כְּשֶׁתַּעֲשֶׂה דִּין בְּעוֹבְרִין עַל דְּבָרֶיךָ: קָרָאתָ לָהֶן בָּנִי בְּכוֹרִי יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה גָּלוּי לְפָנֶיךָ שֶׁהֵן עֲתִידִין לוֹמַר לְפָנֶיךָ בְּסִינַי נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע לְקַבֵּל עָלֶיךָ מַאֲהֲבָה בְּנִים: דַּל עָשְׂרִין דְּלָא עְנַשְׁתְּ לְהוּ שֶׁכֵּן מָצִינוּ בְּדוֹר הַמַּדְבָּר שֶׁלֹּא עָנַשׁ הקב״ה אֶלָּא מִכ׳ שָׁנָה וּמַעֲלָה דִּכְתִיב (בְּמִדְבָּר י״ד:כ״ט) בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ פִגְרֵיכֶם וְגוֹ׳ מִבֶּן כ׳ שָׁנָה וּמַעֲלָה אֲשֶׁר הֲלִינוֹתֶם עָלָי: כִּי אַתָּה אָבִינוּ כְּנֶגֶד יִצְחָק אָמְרוּ וְהוּא אָמַר לָהֶם הֲרֹאוּ כְּנֶגֶד הקב״ה שֶׁהוּא אֲבִיכֶם: בְּשִׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל עֲשָׂאוּם שֶׁל בֶּרֶזֶל כָּל הַגּוֹלִים שֶׁהָרַי ע״פ גְּזֵרַת גְּלוּת יָרַד לְשָׁם: בְּחַבְלֵי אָדָם בְּשִׁבְיל חִבַּת הָאָדָם מְשׁוֹכְתִּים לְמִצְרַיִם בַּחֲבָלִים וְלֹא בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת: כִּמְרִימֵי עוֹל עַל לְחֵייֵהֶם כְּאָדָם הַסּוֹבֵל וּמְסַיֵּעַ לִבְהֶמְתּוֹ לְהָרִים עוֹלָהּ מֵעַל צַוָּארָהּ בְּלִוּוּחֵין וּבְמַקְלוֹת: וְאֵט אֵלָיו אוֹכִיל הִשְׁתִּיתִי לָכֶם כֹּחַ לְהָכִיל אֶת עִבּוּדַת הַפָּרֶךְ: מֵהֲנֵי בֵּיצָה קַלָּה כְּבָר מִפֹּרֶשׁ שֶׁזֶּה בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת שֶׁהִיא קַלָּה לְבַשֵּׁל וְלֹא בְּשִׁעוּר כָּל בֵּיצָה שֶׁעָרוּ אֶלָּא כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצָה קַלָּה: וּמִצְטָרְפִין כָּל מִינֵי תַּבְלִין זֶה עִם זֶה: קִלְפֵּי אֱגוֹזִים הַגַּדְלָה ע״ג הַקְּלִפָּה בְּעוֹדָן לַחִין: סְטִיס קרו״ג: פּוּאָה וורנצ״א: פִּי סָבְכָה בְּרֹאשׁ הַסָּבְכָה שֶׁעֲשָׂאוּהּ בְּקִלְיָעָה נוֹתֵן מֵעַט בֶּגֶד: נֶתֶר מִין אֲדָמָה שֶׁקּוֹרִין ניטר״א: קְמוֹלְיָא וְאַשְׁלָג בַּגְּמָרָא מְפֹרָשׁ לְהוּ: אֶת הַכֶּתֶם שֶׁל דָּם נִדָּה שֶׁאֵלּוּ הַסְּמָנִין מַעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם הוּא שֶׁל דָּם נִדָּה בַּבֶּגֶד לְטַהֲרוֹ: גְּמ׳ הָתָם הוּא דְּקוּלְמוֹס מְרֻסָּס לָא חָזֵי לְמִדֵּי אֶלָּא לְהַסָּקָה: כַּבָּא דְּאַקְלִידָא שֵׁן שֶׁל מַפְתֵּחַ: וּרְמִינְהוּ אֲמַתְנִי׳ דְּקָתָנֵי תַּבְלִין מִצְטָרְפִין שְׁנֵי מִינִין לְכַשֵּׁעוּר: ב׳ וְג׳ שֵׁמוֹת פִּלְפֵּל לָבָן שְׁחוֹר וְאַרְךְ אוֹ אֲפִלּוּ מִן ג׳ מִינִין וְהֵם (שֵׁם אֶחָד) שֶׁל אִסּוּר אִם תִּבְּלוּ בָּהֶן אֶת הַקְּדֵרָה: וּמִצְטָרְפִין לְתַבֵּל אִם אֵין בְּכָל אֶחָד כְּדֵי לְתַבֵּל וְנִצְטָרְפוּ וְתִבְּלוּ: וַאֲמַר חִזְקִיָּה הָא דְּקָתָנֵי מִצְטָרְפִין:

מסורת הש״ס

א פסיקתא רבתי; אוצר מדרשים מדרש ויושע
ב תוספתא שבת; לעיל עט.
ג משנה שבת; לעיל פ:

גליון הש״ס

רש״י בד״ה שפרו ורבו לא ידענא. עי׳ ברכות כה ע״ב ברש״י ד״ה מאן שמעת ליה:
תוס׳ ד״ה תבלין וכו׳ כדאמרי׳ שלא השם המביאו לידי מכות. מכות דף ד ע״א:

תורה אור השלם

לְכוּ־נָא וְנִוָּכְחָה יֹאמַר יְהוָה אִם־יִהְיוּ חַטֹּאֵיכֶם כַּשָּׁנִים כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ אִם־יַאְדִּימוּ כַתּוֹלָע כַּצֶּמֶר יִהְיוּ [ישעיהו א, יח]

וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יָדֹעַ תֵּדַע כִּי־גֵר יִהְיֶה זַרְעֲךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעִנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה [בראשית טו, יג]

וְעַל־חֲרְבְּךָ תִּחְיֶה וְאֶת־אָחִיךָ תַּעֲבֹד וְהָיָה כַּאֲשֶׁר תָּרִיד וּפָרַקְתָּ עֻלּוֹ מֵעַל צַוָּארֶךָ [בראשית כז, מ]

אָנֹכִי אֵרֵד עִמְּךָ מִצְרַיְמָה וְאָנֹכִי אַעֲלְךָ גַּם־עָלֹה וְיוֹסֵף יָשִׁית יָדוֹ עַל־עֵינֶיךָ [בראשית מו, ד]

כִּי־אַתָּה אָבִינוּ כִּי אַבְרָהָם לֹא יָדָעָנוּ וְיִשְׂרָאֵל לֹא יַכִּירֵנוּ אַתָּה יְהוָה אָבִינוּ גֹּאֲלֵנוּ מֵעוֹלָם שְׁמֶךָ [ישעיהו סג, טז]

וְאָמַרְתָּ אֶל־פַּרְעֹה כֹּה אָמַר יְהוָה בְּנִי בְכֹרִי יִשְׂרָאֵל [שמות ד, כב]

בְּחַבְלֵי אָדָם אֶמְשְׁכֵם בַּעֲבֹתוֹת אַהֲבָה וָאֶהְיֶה לָהֶם כְּמְרִימֵי עֹל עַל לְחֵיהֶם וְאֵט אֵלָיו אוֹכִיל [הושע יא, ד]

מסורת הש"ס

א נדה סב.

ב תוספתא זבחים; נזיר סא:; נדה נז.; עבודה זרה יד.

ג מנחות קו.

תורה אור השלם

וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ [דברים יג, יח]

בְּמֵינֵי מְתִיקָה עֲסָקִינַן שֶׁבֶּלַע מִינֵי מְתִיקָה קְדֵרָה אֲבָל מִן אֶחָד אֵין מִצְטָרֵף הוֹאִיל וּרְאוּיִין לְמַתֵּק הַקְּדֵרָה הוֹאִיל וּמְמַתְּקִין הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר כְּדִפֵּי בְּסוֹף כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת דַּף עו. וְשָׁם) וא"ת הֵיכִי מַיְירֵי אִי בְּנוֹתֵן טַעַם אֲפִילּוּ שְׁאָר מִינִין נַמֵּי וְאִי אֵין בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם אַפֵּי' מִינֵי מְתִיקָה נָמֵי לֹא וְי"ל דְּאֲפִילּוּ בְּיֵשׁ בָּהֶן נוֹתֵן טַעַם שָׁרֵי בְּשְׁאָר מִינִין דְּנוֹתֵן טַעַם לִפְגָם הוּא. ר"י: מַיִ רַגְלַיִם בֶּן מ' יוֹם אֵין גִּרְסָא זוֹ נְכוֹנָה דְּמַשְׁמַע שֶׁל קָטָן בֶּן מ' יוֹם וּבְגְמָרָא פֶּרֶק הָאִשָּׁה (דף סב.) גַּבֵּי ז' סַמְמָנִין מַעֲבִירִין קָתָנֵי כָּל הֲנֵי דְּהָכָא וּמֵי רַגְלַיִם וְקָא בָּעֵי הָתָם בְּגָמָרָא דְּיֶלֶד אוֹ מְזַקֵּן וְאֵית דְּגַרְסִי שֶׁל מ' יוֹם וְאֵין נִרְאֶה דְּהָתָם נָמֵי תַּנְיָא וּמֵי רַגְלַיִם שֶׁהֶחְמִיצוּ וְכַמָּה חֲמוּצָן שְׁלֹשָׁה יָמִים וְנִרְאֶה כִּסְפָרִים דְּגַרְסִי עַד מ' יוֹם דְּמַגְ' יָמִים עַד מ' מַעֲבִירִין אוֹתָם עַל הַכֶּתֶם אֲבָל תּוֹךְ ג' וּלְאַחַר מ' אֵין מַעֲבִירִין:

בְּרִית זֶה הַחוֹל ואע"ג דְּפָ' הַמּוֹצִיא (לְעֵיל שַׁבָּת פּ:) יַהֵיב בְּחוֹל שְׁעוֹרָא אַחֲרִינָא כְּדֵי לִתֵּן עַל פִּי כַּף שֶׁל סִיד אוֹמַר רַבֵּינוּ מֵאִיר דְּהָתָם מַיְירֵי בְּחוֹל שֶׁנּוֹתְנִין בְּסִיד אֲבָל הָכָא אַיְירֵי בְּחוֹל שֶׁמְּלַבְּנִין בּוֹ אֶת הַבְּגָדִים וְלִסְפָרִים דְּגַרְסִי הָכָא בְּרִית זֶה אֲהָלָא אֲתֵי שַׁפִּיר: **תְּרֵי** גַּוְנֵי אֲהָלָא וּלְעֵיל דְּלָא שָׁנֵי תְּרֵי גַּוְנֵי חוֹל (אוֹ לְגַרְסָא אַחֲרָת תְּרֵי גַּוְנָא אֲהָלָא) מְשׁוּם דְּקִים לֵיהּ דְּלֵיכָּא בְּהוּ תְּרֵי גַּוְנִין וְיֵשׁ סְפָרִים דְּגַרְסִי לְעֵיל מַאי בְּרִית אֲהָלָא וּלְפִי זֶה אֲתֵי שַׁפִּיר דה"ק לְעוֹלָם כִּדְאָמַר מֵעִקָּרָא דְּבְרִית זֶה אֲהָלָא וּתְרֵי גַּוְנֵי אֲהָלָא: **מְכַלְיָא** עוֹרֵב בָּעֲרוּךְ בְּעֵרֶךְ כָּל פִּי' דְּבַמִּקְדָּשׁ רְאשׁוֹן מִפְּנֵי רֹב קְדֻשָּׁה שֶׁהָיְתָה בּוֹ לֹא הָוֶה צָרִיךְ כַּלְיָא עוֹרֵב וְלֵיתָא דבפ"ק דְּמוֹעֵד קָטָן (דף ט.) מוּכָח בְּהֶדְיָא שֶׁהָיָה בְּמִקְדָּשׁ רְאשׁוֹן כַּלְיָא עוֹרֵב: **לֹא** יִפְחֹת מִמַּעֲה כֶּסֶף תֵּימָה לר"י דְּלָא יִפְחֹת מִפְּרוּטָה הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר כִּי הֵיכִי דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּמָנָחוֹת (דף קו:) חֲרֵי עָלַי וַהֲב לֹא יִפְחֹת מִדִּינַר כֶּסֶף לֹא יִפְחֹת מִדִּינַר כֶּסֶף: **הַמּוֹצִיא** קַפֵּת הָרוֹכְלִין אע"פ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הָרְבֵּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת תֵּימָה דְּמַאי קמ"ל פְּשִׁיטָא דַּאֲפִילּוּ בְּהוֹצִיא וְחָזַר וְהוֹצִיא אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת כְּמוֹ בְּקָצַר וְחָזַר וְקָצַר כ"ש בְּבַת אַחַת וַאֲפִילּוּ רַב יוֹסֵף דְּמְחַיֵּב אַלְבָּא דְּר' אֶלִיעֶזֶר בְּקָצַר וְחָזַר וְקָצַר בְּפֶרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דַּף טו.) בְּהוֹצָאָה אַחַת פְּשִׁיטָא דְּפָטוּר וְתַרֵּץ ר"ת דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁנּוֹדַע לוֹ עַל מִין זֶה וְנִתְכַּפֵּר וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ עַל מִין אַחֵר אַפֵּ"ה פָּטוּר דְּהָוֵי הַכֹּל כְּמוֹ דָּבָר אֶחָד ואע"ג דִּבְפֶרֶק הַמַּצְנִיעַ (לְקַמָּן שַׁבָּת צג:) תַּנְיָא וְאִם הָיָה כְּלִי צָרִיךְ לוֹ חַיָּב אַף עַל הַכְּלִי וּמוּקִי לָהּ רַב אַשִׁי שֶׁשָּׁגַג בְּזֶה וּבָזֶה וְנוֹדַע לוֹ וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ וּבִפְלָגְתָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וּר"ל דַּוְקָא בִּכְלִי וְאוֹכָלִים שֶׁבְּתוֹכוֹ מְחַלְּקִין יְדִיעוֹת אֲבָל בָּאֳכָלִין שֶׁבְּתוֹךְ הַכְּלִי אֲפִילּוּ כַּפְרוֹת אֵין

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ח:

ב מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ה:

ג מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ה:

ד מיי' פב' מהל' ערכים וחרמין הל' ט:

ה מיי' פ"ח מהל' שבת הל' כח:

ו מיי' פ"ח מהל' שבת הל' ו:

בְּמֵינֵי מְתִיקָה שָׁנוּ, הוֹאִיל וּרְאוּיִין לְמַתֵּק קְדֵירָה. טַעֲמָא דְּמַתֵּק אֶת הַקְּדֵירָה, הָא לָאו הָכִי — לָא! הָכָא נָמֵי חָזוּ לְמַתֵּק. קִלְיפֵּי אֱגוֹזִין וּקְלִיפֵּי רִמּוֹנִים סְטִיס וּפוּאָה — כְּדֵי לְצָבּוֹעַ בֶּגֶד קָטָן. וּרְמִינְהִי: הַמּוֹצִיא סַמָּנִים שְׁרוּיִין — כְּדֵי לְצָבּוֹעַ בָּהֶן דּוּגְמָא לְאֵירָא! הָא אִיתְמַר עֲלַהּ, אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: לְפִי שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לִשְׁרוֹת סַמָּנִים לְצָבּוֹעַ בָּהֶן דּוּגְמָא לְאֵירָא. [א]מֵי רַגְלַיִם. תָּנָא: מֵי רַגְלַיִם עַד בֶּן אַרְבָּעִים יוֹם. נָתָר. תָּנָא: נָתָר אַלְכְּסַנְדְּרִית, וְלֹא נָתָר אַנְפַּנְטְרִין. בּוֹרִית. אָמַר רַב יְהוּדָה: זֶה חוֹל. וְהָתַנְיָא: הַבּוֹרִית וְהַחוֹל! אֶלָּא: מַאי בּוֹרִית — כַּבְרִיתָא. [ב]מֵיתִיבִי, הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן הַחַלְבִּיצִין וְהַלְּעִינִין וְהַבּוֹרִית וְהָאָהָל. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ כַּבְרִיתָא, כַּבְרִיתָא מִי אִיתָא בִּשְׁבִיעִית?! וְהָתְנַן: זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ עִיקָּר — יֵשׁ לוֹ שְׁבִיעִית, וְשֶׁאֵין לוֹ עִיקָּר — אֵין לוֹ שְׁבִיעִית! אֶלָּא מַאי בּוֹרִית — אַהֲלָא. וְהָתַנְיָא: בּוֹרִית וְאַהֲלָא! אֶלָּא תְּרֵי גַּוְונֵי אַהֲלָא. קִימוֹלְיָא, אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁלוֹף דּוֹק. אַשְׁלָג, אָמַר שְׁמוּאֵל: שְׁאֵילְתִּינְהוּ לְכֹל נָחוֹתֵי יַמָּא, וַאֲמַרוּ לִי "שׁוּנָאנָא" שְׁמֵיהּ, וּמִשְׁתְּכַח בְּנוּקְבָא דְּמַרְגָּנִיתָא, וּמַפְקִי לֵיהּ בְּרְמְצָא דְּפַרְזְלָא. [ג]מַתְנִי' פְּלָפֶלֶת — כָּל שֶׁהוּא, וְעִטְרָן — כָּל שֶׁהוּא. מִינֵי בְשָׂמִים וּמִינֵי מַתָּכוֹת — כָּל שֶׁהֵן. מֵאַבְנֵי הַמִּזְבֵּחַ וּמֵעֲפַר הַמִּזְבֵּחַ, מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מִטְפָּחוֹתֵיהֶם — כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְגוֹנְזָן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא מְשַׁמְּשֵׁי עֲבוֹדָה זָרָה — כָּל שֶׁהוּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם". [ד]גְּמָ' פְּלָפֶלֶת כָּל שֶׁהוּא לְמַאי חָזְיָא? לְרֵיחַ הַפֶּה. עִיטְרָן כָּל שֶׁהוּא לְמַאי חָזְיָא? לְצֵילְחָתָא. מִינֵי בְשָׂמִים — כָּל שֶׁהֵן. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא רֵיחַ רַע — כָּל שֶׁהוּא. שֶׁמֶן טוֹב — כָּל שֶׁהוּא. אַרְגְּמָן — כָּל שֶׁהוּא. וּבְתוּלַת הַוָּרֵד — אַחַת. מִינֵי מַתָּכוֹת — כָּל שֶׁהֵן. לְמַאי חָזוּ? תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: שֶׁכֵּן רָאוּי לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה דָּרְבָּן קָטָן. [ה]תָּנוּ רַבָּנָן: הָאוֹמֵר "הֲרֵי עָלַי בַּרְזֶל", אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחוֹת מֵאַמָּה עַל אַמָּה. לְמַאי חָזְיָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: לְכָלְיָא עוֹרֵב. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, אֲחֵרִים אוֹמְרִים: לֹא יִפְחוֹת מִכָּלְיָא עוֹרֵב. וְכַמָּה? אָמַר רַב יוֹסֵף: אַמָּה עַל אַמָּה. נְחֹשֶׁת, לֹא יִפְחוֹת מִמַּעֲה כֶּסֶף. תַּנְיָא רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: לֹא יִפְחוֹת מִצִּינּוֹרָא קְטַנָּה שֶׁל נְחֹשֶׁת. לְמַאי חָזְיָא? אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמְחַטְּטִין בָּהּ אֶת הַפְּתִילוֹת וּמְקַנְּחִין הַנֵּרוֹת. מְקַק סְפָרִים וּמְקַק מִטְפָּחוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מְקַק דְּסִיפְרֵי, תְּכָךְ דְּשִׁירְאֵי, וְאַיְלָא דְּעִינְבֵי, וּפָה דְּתְאֵנֵי, וְהָה דְּרִימּוֹנֵי — כּוּלְּהוּ סַכָּנְתָא. הָהוּא תַּלְמִידָא דַּהֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הֲוָה קָאָכֵיל תְּאֵינֵי. אָמַר לֵיהּ: רַבִּי, קוֹצִין יֵשׁ בַּתְּאֵנִים? אָמַר (לֵיהּ): קַטְלֵיהּ פֻּמֵּהּ לְדִין. [ו]מַתְנִי' הַמּוֹצִיא קוּפַּת הָרוֹכְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִינִין הָרְבֵּה — אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא חַטָּאת אַחַת. זֶרַעוֹנֵי גִינָּה — פָּחוֹת מִכְּגְרוֹגֶרֶת. רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר: חֲמִשָּׁה.

זֶרַע

מְחֻלָּקוֹת ור"י מָצָא בִּירוּשָׁלְמִי אִלּוּ הוֹצִיא וְהוֹצִיא כְּלוּם הוּא חַיָּב אֶלָּא אַחַת לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לר"א שֶׁלֹּא תֹּאמַר מִינִים הָרְבֵּה יַעֲשׂוּ כְּהֶעָלְמוֹת הָרְבֵּה וְיִהְיֶה חַיָּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת קמ"ל פִּי' דס"ד דְּמִינִים מְחַלְּקִין כדא"ר יְהוֹשֻׁעַ תַּמְחוּיִין מְחַלְּקִין וּמִיהוּ ה"ל לְהַזְכִּיר ר' יְהוֹשֻׁעַ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ יח:
ב מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ ז:
ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ יג:
ד מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ כ:
ה מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ כא:
ו מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ כ:
ז מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ כא:

מסורת הש״ס

א לעיל עט.

גליון הש״ס

גמ׳ אי הכי טהור נמי. עי׳ משנה למלך פרק י״ז הלכה כז מהל׳ מ״א:
רש״י ד״ה תורי כו׳ ול״י כו׳. עי׳ ברכות דף כה ע״ב ברש״י ד״ה מאן שמעת ליה:

תורה אור השלם

לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ [קהלת י, ב]
אַל־תְּשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ וְלֹא תִשַּׁמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם [ויקרא יא, מג]

שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לַחֲזִיר פֵּרוּשׁ שֶׁרָאוּי לְתֵּן לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ לְמָכֹר לוֹ אֲבָל זֶרַע קִשּׁוּאִין חָשׁוּב הוּא וְחַיָּב בִּשְׁנֵי גַּרְגְּרִין: הַמּוֹצִיא חָגָב חַי כָּל שֶׁהוּא שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקָטָן לִשְׂחֹק בּוֹ כְּדַמְפָרֵשׁ רַבִּי יְהוּדָה בְּסֵיפָא דְּמַתְנִי׳: מֵת הֲרֵי הוּא כִּשְׁאָר אוֹכְלִין וְחַיָּב בִּכְגְרוֹגֶרֶת: צִפּוֹרֶת כְּרָמִים לְקַמֵּה מְפָרֵשׁ מַאי הִיא וּמַאי רְפוּאָתוֹ: שֶׁמַּצְנִיעִים אוֹתוֹ לְקָטָן כו' וּת"ק מֵהַאי טַעְמָא נָמֵי מְחַיֵּב לֵיהּ בְּחָגָב טָהוֹר וּמִיהוּ אַטְמָא פְּלִיג דְּלָא מַצְנְעֵי לֵיהּ לִשְׂחַק דְּלַמָּא אָכִיל לֵיהּ כְּדְלְקַמָּן: גְּמ׳ כְּדֵי לְזַבֵּל אַלְמָא זֶרַע הַבָּא מִגַּרְעִין אֶחָד חָשִׁיב: הָא דְּזָרְעֵי מֵאֲחַר שֶׁהֵן זְרוּעִין חָשִׁיב כָּל אֶחָד וְאֶחָד וְאָדָם טוֹרֵחַ לְזַבֵּל אֶחָד מֵהֶם אֲבָל דְּלָא זָרְעֵי אֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְזָרֵעַ גַּרְגִּיר אֶחָד: הַמּוֹצִיא גַּרְעִינֵי גַּרְעִינֵי תְּמָרָה: בֵּיצָה קְלָה כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצָה שֶׁהִיא קְלָה לְבַשֵּׁל וְוֹ שֶׁל תַּרְנְגֹלֶת: לְחֶשְׁבּוֹן כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִים לְסִימָן עֲדוּת לְכָל דִּינָר פָּשׁוּט: אֲחֵרִים אוֹמְרִים ה' דְּעַד ד' בְּלָלוּת חָשִׁיב אֵינִישׁ וְלָא מִנְּשֵׁי וְאֵין צָרִיךְ לְתֵת סִימָן אֲבָל חֲמֵשׁ מִנְּשֵׁי וּמוֹתֵב סִימָנָא לְכוּלְּהוּ: לְנִשְׁבִּין לְצוּד עוֹפוֹת וּבְלַעַ"ז ליצ"ש: מַקְשֶׁה שֶׁל חֲזִיר נִימִין קָשִׁין שֶׁבַּשַּׁדְרָה שֶׁל חֲזִיר: אַחַת דְּחַזְיָא לְאַשְׁכָּפֵי לְתַת בְּרֹאשׁ הַמִּשִׁיחָה שֶׁל תִּפְירָה: צִרֵי דְּקִלִּים נְצָרִים קְלוּפִים לַעֲשׂוֹת סַלִּים: שְׁתַּיִם לִשְׁתֵּי בָּתֵּי נִירִין: תּוֹרֵי דֶּקֶל דַּקִּין מִצּוּרֵי וְהֵן מִן הַסִּיב הַגָּדֵל סְבִיבוֹתָיו וְלֹא יָדַעְתִּי לְמַאי חֲזֵי: פְּיֵלֵי בִּירֵי כַּף שְׁמוֹ: וּמִשְׁתְּכַח בְּדִקְלָא דְּחַד נְבָאדָא בְּדֶקֶל בָּחוּר שֶׁלֹּא נִכְרַךְ עֲדַיִן אֶלָּא בְּסִיב א' שֶׁגָּדֵל סְבִיבוֹתָיו וְכוֹרְכוֹ: לְחוּכְמָא לְפִתְחַ הַלֵּב: גַּבְּתָא קָנֶה: שִׁיתִּין לָאו דַּוְקָא אֶלָּא

[א] זֶרַע קִישּׁוּאִין — שְׁנַיִם. זֶרַע דִּילּוּעִין — שְׁנַיִם. זֶרַע פּוֹל הַמְצָרִי — שְׁנַיִם. חָגָב חַי טָהוֹר — כָּל שֶׁהוּא. מֵת — כִּגְרוֹגֶרֶת. צִפּוֹרֶת כְּרָמִים, בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה — כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָהּ לִרְפוּאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹצִיא חָגָב חַי טָמֵא כָּל שֶׁהוּא, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתוֹ לְקָטָן לִשְׂחוֹק בּוֹ. [א] גְּמָ׳ וּרְמִינְהִי: זֶבֶל וְחוֹל הַדַּק — כְּדֵי לְזַבֵּל קֶלַח שֶׁל כְּרוּב, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כְּדֵי לְזַבֵּל כְּרֵישָׁא! אָמַר רַב פָּפָּא: הָא דְּזָרְעֵי, הָא דְּלָא זָרְעֵי — לְפִי שָׁאִין אָדָם טוֹרֵחַ לְהוֹצִיא נִימָא אַחַת לִזְרִיעָה. [ב] זֶרַע קִישּׁוּאִין. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא גַּרְעִינִין, אִם לִנְטִיעָה — שְׁתַּיִם, אִם לַאֲכִילָה — כְּמִלְא פִּי חֲזִיר, וְכַמָּה מִלְא פִּי חֲזִיר — אַחַת. אִם לְהַסִּיק — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה. אִם לְחֶשְׁבּוֹן — שְׁתַּיִם. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: חֲמֵשׁ. תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא שְׁנֵי נִימִין מִזְּנַב הַסּוּס וּמִזְּנַב הַפָּרָה — חַיָּיב, שֶׁמַּצְנִיעִין אוֹתָן לְנִישְׁבִּין. מִקְשֶׁה שֶׁל חֲזִיר — אַחַת. צוּרֵי דֶּקֶל — שְׁתַּיִם. תּוֹרֵי דֶּקֶל — אַחַת. צִיפּוֹרֶת כְּרָמִים, בֵּין חַיָּה בֵּין מֵתָה — כָּל שֶׁהוּא. מַאי צִיפּוֹרֶת כְּרָמִים? אָמַר רַב: פַּלְיָא בִּיאָרִי. אָמַר אַבָּיֵי: וּמִשְׁתַּכְחָא בְּדִיקְלָא דְּחַד נְבָאדָא וְעָבְדִי לַהּ לְחוּכְמָא. אֲכִיל לֵיהּ לְפַלְגָא דְּמַיְנֵיהּ, וּפַלְגָא דְּשָׁמְאֲלֵיהּ רָמֵי לַהּ בְּגוּבְתָּא דְּנָחְשָׁא וְחָתֵים לַהּ בְּשִׁיתִּין גּוּשְׁפַּנְקֵי, וְתָלֵי לַהּ בְּאֵיבְרָא דְּשָׁמְאלָא. וְסִימָנֵיךְ: ״לֵב חָכָם לִימִינוֹ וְלֵב כְּסִיל לִשְׂמֹאלוֹ״, וְחָכִים כַּמָּה דְּבָעֵי, וְגָמַר כַּמָּה דְּבָעֵי, וְאָכִיל לֵיהּ לְאִידַּךְ פַּלְגָא, דְּאִי לָא — מִיעָקַר תַּלְמוּדֵיהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף הַמּוֹצִיא כוּ'. וְתַנָּא קַמָּא סָבַר לָא. מַאי טַעְמָא? דִּילְמָא אָכִיל לֵיהּ: אִי הָכִי, טָהוֹר נָמֵי. דְּהָא רַב כָּהֲנָא הֲוָה קָאֵים קַמֵּיהּ דְּרַב, וַהֲוָה קָמְעַבֵּר שׁוֹשִׁיבָא אַפּוּמֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: שְׁקֵלֵיהּ, דְּלָא לֵימְרוּ מֵיכַל קָאָכִיל לֵיהּ, וְקָעָבַר מִשּׁוּם ״בַּל תְּשַׁקְּצוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם״! אֶלָּא, דִּילְמָא מֵיֵית וְאָכִיל לֵיהּ. וְרַבִּי יְהוּדָה אִי מֵיֵית — קָטָן מִיסְפַּד סָפֵיד לֵיהּ. הדרן עלך אמר רבי עקיבא [ב] מַתְנִי׳

הַמַּצְנִיעַ

לְזֶרַע וּלְדוּגְמָא וְלִרְפוּאָה

וְהוֹצִיאוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב בְּכָל שֶׁהוּא. וְכָל אָדָם — אֵין חַיָּיב עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ. חָזָר וְהִכְנִיסוֹ — אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ. [ב] גְּמָ׳ לְמָה לֵיהּ לְמֵימְתְנֵי ״הַמַּצְנִיעַ״? לֵימְתְנֵי: הַמּוֹצִיא לְזֶרַע וּלְדוּגְמָא וְלִרְפוּאָה — חַיָּיב בְּכָל שֶׁהוּא! אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן שֶׁהִצְנִיעוֹ וְשָׁכַח לָמָּה הִצְנִיעוֹ, וְהַשְׁתָּא קָא מַפֵּיק לֵיהּ סְתָמָא.

מהו

טז:) כְּדָרַב כָּהֲנָא כו': שׁוֹשִׁיבָא מִין חָגָב טָהוֹר: אֶלָּא לָאו מִשּׁוּם דְּחַיֵּשׁ דִּלְמָא אָכִיל לִי' חַי אֶלָּא דִּילְמָא מֵיֵת וְאָכַל לִי' וְקָאָכִיל טָמֵא אֲבָל טָהוֹר ש"ד: מִסְפַּד סָפֵיד לַיהּ תִּינוֹק וְלָאו אוֹרְחֵהּ לְמֵיכְלֵהּ: מַתְנִי' הַמַּצְנִיעַ בְּכָל שֶׁהוּא דְּהָא אַחֲשַׁבְיָה: אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ בְּכָל אֶחָד שִׁעוּר הַמְפֹרָשׁ לוֹ בְּזֶרְעוֹנִין חֲמִשָּׁה זֶרַע קִשּׁוּאִין אוֹ דִּילּוּעִין אוֹ פּוֹל הַמְצָרִי שְׁנַיִם וּבְשְׁאָר דְּבָרִים כְּגוֹן יַיִן אוֹ אוֹכְלִין אוֹ גֶּמִי כַּשִּׁעוּר הַמְפֹרָשׁ בִּכְלַל גְּדוֹל וּבְהַמּוֹצִיא: חָזַר וְהִכְנִיסוֹ זֶה שֶׁהִצְנִיעַ פָּחוֹת מִכַּשִּׁעוּר וְהוֹצִיאוֹ אִם חָזַר וְנִמְלַךְ שֶׁלֹּא לְזָרְעוֹ וְהִכְנִיסוֹ: אֵינוֹ חַיָּב בְּהַכְנָסָה זוֹ אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ בּוֹ שִׁעוּר שֶׁלֹּם דְּכֵיוָן דְּנִמְלַךְ עָלָיו שֶׁלֹּא לְזָרְעוֹ בְּטֵל מַחְשַׁבְתּוֹ וַהֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם: גְּמ' לְתַנֵּי הַמּוֹצִיא זֶרַע בְּכָל שֶׁהוּא חַיָּב וַאֲפִילּוּ עַל גַּב דְּלָא אַצְנְעֵהּ מֵעִקָּרָא לְהָכִי דְּהָא דְּבָעֵינַן שִׁעוּרָא הַיְנוּ טַעְמָא כְּדַאֲמָרַן שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ לְהוֹצִיא נִימָא אַחַת לִזְרִיעָה הִלְכָךְ מוֹצִיא סְתָם פְּטוּר עַד שֶׁיְּהֵא בּוֹ שִׁעוּר אֲבָל זֶה שֶׁהוֹצִיא נִימָא אַחַת לִזְרִיעָה בְּהֶדְיָא גְּלִי דַּעְתֵּהּ דְּטָרַח וְאַחֲשַׁבְיָה:

מַהוּ דְּתֵימָא, בִּטּוּלֵי בַּטְלָהּ לְמַחְשַׁבְתּוֹ — קָא מַשְׁמַע לַן: כָּל הָעוֹשֶׂה, עַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר אַף בְּמוֹצִיא חִטָּה אַחַת לִזְרִיעָה. פְּשִׁיטָא, "כָּל שֶׁהוּא" תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא: "כָּל שֶׁהוּא" — לְאַפּוּקֵי מִגְּרוֹגֶרֶת, וּלְעוֹלָם עַד דְּאִיכָּא כְּזַיִת, קָא מַשְׁמַע לַן. מַתְקִיף לַהּ רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: אֶלָּא מֵעַתָּה, חִישֵּׁב לְהוֹצִיא כָּל בֵּיתוֹ, הָכִי נָמֵי דְּלָא מִיחַיַּיב עַד דְּמַפֵּיק לְכוּלֵּיהּ?! הָתָם — בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם. [א]וְכָל אָדָם אֵין חַיָּיבִין עָלָיו אֶלָּא כְּשִׁיעוּרוֹ. מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, דְּתַנְיָא: כְּלָל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, כָּל שֶׁאֵינוֹ כָּשֵׁר לְהַצְנִיעַ, וְאֵין מַצְנִיעִין כָּמוֹהוּ, וְהוּכְשַׁר לָזֶה וְהִצְנִיעוֹ, וּבָא אַחֵר וְהוֹצִיאוֹ — נִתְחַיֵּיב זֶה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁל זֶה. אָמַר רָבָא אָמַר רַב נַחְמָן: הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לִזְרִיעָה, אִי נָמֵי לִזְרִיעָה, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה — חַיָּיב. פְּשִׁיטָא, זִיל הָכָא — אִיכָּא שִׁיעוּרָא, וְזִיל הָכָא — אִיכָּא שִׁיעוּרָא! מַהוּ דְּתֵימָא בָּעֵינַן עֲקִירָה וְהַנָּחָה בַּחֲדָא מַחְשָׁבָה וְהָא לֵיכָּא — קָא מַשְׁמַע לַן. בָּעֵי רָבָא: הוֹצִיא חֲצִי גְרוֹגֶרֶת לִזְרִיעָה וְתָפְחָה, וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לַאֲכִילָה, מַהוּ? אִם תִּמְצֵי לוֹמַר: הָתָם הוּא דְּמִיחַיֵּיב — דְּזִיל הָכָא אִיכָּא שִׁיעוּרָא וְזִיל הָכָא אִיכָּא שִׁיעוּרָא, הָכָא, כֵּיוָן דִּבְעִידָּנָא דְּאַפְּקֵהּ לָא הֲוָה בֵּיהּ שִׁיעוּר אֲכִילָה — לָא מִיחַיַּיב, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּאִילּוּ אִישְׁתִּיק וְלָא חַשֵּׁיב עֲלֵיהּ מִיחַיַּיב אַמַּחְשָׁבָה דִּזְרִיעָה — הַשְׁתָּא נָמֵי מִיחַיַּיב. [אב]וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר: כֵּיוָן דְּאִילּוּ אִישְׁתִּיק וְלָא חַשֵּׁיב עֲלֵיהּ מִיחַיַּיב אַמַּחְשָׁבָה דִּזְרִיעָה, הַשְׁתָּא נָמֵי מִיחַיַּיב — הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה וְצָמְקָה וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לִזְרִיעָה, מַהוּ? הָכָא וַדַּאי כִּי אִישְׁתִּיק — אַמַּחְשָׁבָה קַמַּיְיתָא לָא מִיחַיַּיב, אוֹ דִילְמָא בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן, וּמִיחַיַּיב. וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר: בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן, וּמִיחַיַּיב — הוֹצִיא כִּגְרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה וְצָמְקָה וְחָזְרָה וְתָפְחָה, מַהוּ? יֵשׁ דִּיחוּי לְעִנְיַן שַׁבָּת, אוֹ אֵין דִּיחוּי לְעִנְיַן שַׁבָּת? תֵּיקוּ. [ג]בְּעָא מִינֵּיהּ רָבָא מֵרַב נַחְמָן: זָרַק כְּזַיִת תְּרוּמָה לְבֵית טָמֵא מַהוּ? לְמַאי: אִי לְעִנְיַן שַׁבָּת — כִּגְרוֹגֶרֶת בָּעֵינַן, אִי לְעִנְיַן טוּמְאָה — כְּבֵיצָה אוֹכָלִין בָּעֵינַן! לְעוֹלָם לְעִנְיַן שַׁבָּת, וּכְגוֹן דְּאִיכָּא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אוֹכָלִין, וְהַאי מַשְׁלִימוֹ לִכְבֵיצָה. מַאי: מִדְּמִצְטָרֵף לְעִנְיַן טוּמְאָה — מִיחַיֵּיב נָמֵי לְעִנְיַן שַׁבָּת, אוֹ דִילְמָא: כָּל לְעִנְיַן שַׁבָּת כִּגְרוֹגֶרֶת בָּעֵינַן? אֲמַר לֵיהּ: תְּנֵיתוּהָ. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שִׁיעוּרָן כִּגְרוֹגֶרֶת, וְאַמַּאי? לֵימָא: מִדִּלְעִנְיַן

יוֹצֵא

מַהוּ דְּתֵימָא כֵּיוָן דְּשָׁכַח בִּשְׁעַת הוֹצָאָה שֶׁלֹּא הָיָה זָכוּר בְּהַצְנָעָתוֹ: בָּטְלָה לוֹ מַחְשַׁבְתּוֹ וְאֵין כָּאן לֹא חֲשִׁיבוּת מַחֲשֶׁבֶת הַצְנָעָה וְלֹא מַחֲשֶׁבֶת הוֹצָאָה: קמ"ל דְּכָל הָעוֹשֶׂה סְתָם עַל דַּעַת הָרִאשׁוֹנָה עוֹשֶׂה וּבַחֲשִׁיבוּתֵהּ קַמָּא קָאֵי: כָּל שֶׁהוּא תְּנַן וּסְתַם מִשְׁנָה רַבִּי מֵאִיר: לְאַפּוּקֵי מִגְּרוֹגֶרֶת דִּשְׁאָר אוֹכְלִין: אֶלָּא מֵעַתָּה דְּמַתְנִי' בְּדַעְתֵּהּ תָּלֵינַן כִּדְקָאָמְרַתְּ מִשּׁוּם דְּעַל דַּעַת רִאשׁוֹנָה מַחֲשֶׁבֶת לֵיהּ שִׁעוּרָא: חִשֵּׁב לְהוֹצִיא כָּל בֵּיתוֹ בְּהוֹצָאָה אַחַת דְּלָא אַחְשְׁבָהּ אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיא כֻּלָּהּ כְּאֶחָד: הָכִי נָמֵי דְּכִי אַפְּקָא פֶּרְתָּא פֶּרְתָּא לָא מְחַיַּב: בָּטְלָה דַּעְתֵּהּ וְשִׁעוּרָא דַּחֲשִׁיב לְאִינָשֵׁי חֲשִׁיב: וְכָל אָדָם אֵין חַיָּבִין אֶלָּא כְּשִׁעוּרוֹ וְאַעַ"פ שֶׁהֻכְשַׁר לָזֶה וְהִצְנִיעוֹ: כִּגְרוֹגֶרֶת אִיכָּא שִׁעוּרָא לַאֲכִילָה וּלְהוֹצָאָה וכ"ש לִזְרִיעָה דְּשִׁעוּרָא בְּכָל שֶׁהוּא: וְתָפְחָה וְעָמְדָה עַל גְּרוֹגֶרֶת קֹדֶם הַנָּחָה: וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְאוֹכְלָהּ וְהִנִּיחָהּ מַהוּ: את"ל בְּהַהִיא אע"ג דַּעֲקִירָה וְהַנָּחָה לָאו בַּחֲדָא מַחְשָׁבָה הֲוַאי מְחַיַּב: הָתָם הוּא דְּזִיל הָכָא כּוּ' בִּשְׁעַת מַחְשָׁבָה רִאשׁוֹנָה הָיָה בּוֹ כְּשִׁעוּר לְמַחֲשַׁבְתּוֹ וְשִׁעוּר לְמַחְשָׁבָה שְׁנִיָּה הִלְכָּךְ מִצְטָרְפִי עֲקִירָה וְהַנָּחָה: אֲבָל הָכָא בְּעִידָּנָא דְּאַפְּקֵהּ לָא הֲוָה בֵּהּ שִׁעוּר לְמַחְשָׁבָה שְׁנִיָּה שֶׁל הַנָּחָה וְלָא מִצְטָרְפִי הַנָּחָה לַעֲקִירָה: כֵּיוָן דְּאִילּוּ אֲשַׁתֵּק בְּהַךְ שְׁנִיָּה אִית בָּהּ שִׁעוּר לִזְרִיעָה וּמְחַיַּב: הַשְׁתָּא נַמֵּי מְחַיַּב הוֹאִיל וְיֵשׁ שִׁעוּר לְמַחְשָׁבָה אַחֲרוֹנָה וּבְשִׁעוּר זֶה אִיכָּא שִׁעוּרָא לְמַחְשָׁבָה רִאשׁוֹנָה וְיוֹתֵר: לָא מְחַיַּב דְּהָא בִּשְׁעַת הַנָּחָה לֵיכָּא שִׁעוּר לְמַחְשָׁבָה קַמַּיְיתָא: בָּתַר הַשְׁתָּא בָּתַר מַחְשָׁבָה דְּהַשְׁתָּא אָזְלִינַן לְעִנְיַן הַנָּחָה: יֵשׁ דִּחוּי מַה שֶּׁחֲסֵרָה בֵּינְתַיִם אִלּוּ אַנְּחָהּ בְּהַהִיא שַׁעְתָּא לָא מְחַיַּב מִי אָמְרִינַן תּוֹרַת דִּחוּי דְּנִדְחָה לוֹ מֵחִיּוּב חַטָּאת וּבָטְלָה לָהּ עֲקִירָה וְכִי הֲדַר תָּפְחָה וְהִנִּיחָהּ הָוֵי הַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה: אִי לְעִנְיַן טֻמְאָה דְּמִבַּעְיָא לָךְ אִם נִטְמָא לְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִין אוֹ לָאו כַּבֵּיצָה בָּעֵינַן: וְהַאי מַשְׁלִימוֹ שֶׁנָּחָה אֶצְלוֹ וְהִשְׁלִימוֹ וע"י הַנָּחָה זוֹ נִטְמְאוּ: שִׁעוּרָן כִּגְרוֹגֶרֶת אִם הוֹצִיאָן לרה"ר בְּשַׁבָּת: וְאַמַּאי לֵימָא בִּכְזַיִת מְחַיַּב דְּהָא חֲשִׁיבָה הוֹצָאָה לְעִנְיַן אִפְּסוּלֵי בְּיוֹצֵא דְּאִי אַכְלֵהּ הוּא עוֹבֵר בְּלָאו דְּכֹל שֶׁבַּקֹּדֶשׁ פָּסוּל בָּא הַכָּתוּב לִתֵּן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ וַאֲכִילָה בִּכְזַיִת:

מַתְקִיף לַהּ רַב יִצְחָק פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דִּפְרִיךְ אַאַבַּיֵּי וְקָשֶׁה דְּאַמַּאי נָטַר לֵיהּ עַד הָכָא וְאוֹמֵר הָרַב פּור"ת בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּאַדְּרַב יְהוּדָה אַבֹּהּ פָּרִיךְ וה"פ כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ דְּמוֹצִיא חִטָּה אַחַת לִזְרִיעָה חַיָּב אע"פ שֶׁאֵין רְגִילוּת מִשּׁוּם דְּבָתַר מַחְשַׁבְתּוֹ אָזְלִינַן ה"נ כְּשֶׁחִשֵּׁב לְהוֹצִיא כָּל בֵּיתוֹ נִזּוֹל בָּתַר מַחְשַׁבְתּוֹ וְלָא נְחַיְּבֶנּוּ בְּפָחוֹת כֵּיוָן דְּפָחוֹת מִכֵּן אֵינוֹ חָשׁוּב בְּעֵינָיו וּמְשַׁנֵּי הָתָם בָּטְלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם דְּאֵין אָדָם שֶׁלֹּא יְהֵא חָשׁוּב בְּעֵינָיו פָּחוֹת מִכֵּן אֲבָל הָכָא יֵשׁ בְּנֵי אָדָם שֶׁחֲשׁוּבָה לָהֶם חִטָּה אַחַת לִזְרִיעָה:

אוֹ דִילְמָא בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן מַשְׁמַע דְּאִי בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן לֵיכָּא לְמִבַּעְיָא מִידִי מִדְּקָאָמַר את"ל בָּתַר הַשְׁתָּא אָזְלִינַן הוֹצִיא גְּרוֹגֶרֶת לַאֲכִילָה וְצָמְקָה וְחָזְרָה וְתָפְחָה מַהוּ וְלָא מִבַּעְיָא לֵיהּ אַקַּמַּיְיתָא וְאַמַּאי אַכַּתִּי תִּיבָּעֵי לֵיהּ אִי הָוֵה דִּחוּי אֵצֶל שַׁבָּת אוֹ לֹא כִּדְבָעֵי בְּסָמוּךְ דְּהָא מִיָּד כְּשֶׁצָּמְקָה נִדְחֵית וְי"ל דְּדַוְקָא הַהִיא דִּבְסָמוּךְ חֲשִׁיב לֵיהּ דִּחוּי שֶׁנִּדְחֵית בֵּין מִשִּׁעוּר רִאשׁוֹן בֵּין מִשִּׁעוּר אַחֲרוֹן אֲבָל הָכָא דְּמִשִּׁעוּר אַחֲרוֹן מִיהָא לֹא נִדְחֵית לָא חֲשִׁיב לֵיהּ דִּחוּי: אִי לְעִנְיַן טֻמְאָה כְּבֵיצָה אֳכָלִין בָּעֵינַן מַשְׁמַע דְּלָא מְקַבֵּל אֹכֶל טֻמְאָה בְּפָחוֹת מִכַּבֵּיצָה וּמַה שֶּׁהֵבִיא רַשִׁ"י מת"כ דְּאֹכֶל מְקַבֵּל טֻמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא דְּתַנְיָא מִכָּל הָאֹכֶל שֶׁמְּטַמֵּא בְּכָל שֶׁהוּא יָכוֹל יְהֵא מְטַמֵּא אֲחֵרִים ת"ל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֹכֶל הַנֶּאֱכָל בְּבַת אֶחָת הֱוֵי אוֹמֵר זֶה בֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת אוֹמֵר ר"ת דְּאַסְמַכְתָּא הִיא דה"נ מַעְשַׂר יָרָק מְרַבֵּינַן בת"כ מוּכַל מַעְשַׂר הָאָרֶץ וְלָא הָוֵי אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא וְהָא דִּפְרִיךְ בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים ד' לג:) לְמַ"ד מַשְׁקִין מִבְלָע בְּלִיעֵי מֵהָא דִּתְנַן טָמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וַעֲנָבִים כְּבֵיצָה מְכֻוֶּנֶת טְהוֹרִים וְאִי מִבְלָע בְּלִיעֵי אַמַּאי טְהוֹרִים וּמוּקֵי לָהּ בַּעֲנָבִים שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ לְאֵימַת קָא מִתַּכְשְׁרִי לְכִי סָחֵט לְהוּ וְכִי סָחִיט לְהוּ בְּצִיר לֵיהּ שִׁעוּרֵהּ אָתֵי שַׁפִּיר גַּם לְפִי' הַקּוּנְטְרֵס דאע"ג דִּמְקַבֵּל טֻמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא מ"מ בְּצִיר לֵיהּ שִׁעוּרָא מִלְּקַבֵּל הֶכְשֵׁר לְפֵרוּשׁ הָרַב פור"ת דִּמְפָרֵשׁ בְּשֵׁם רַשִׁ"י בְּפֶ' חָבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת קמה.) דְּאֵין אֹכֶל מְקַבֵּל הֶכְשֵׁר בְּפָחוֹת מִכַּבֵּיצָה וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּמֵאֲשֶׁר יֵאָכֵל נָפְקָא לַן לְטַמֵּא אֲחֵרִים בְּכַבֵּיצָה וְאַהָא כְּתַב אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מַיִם וְכֵן בְּפֶרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מה.) גַּבֵּי בָּצֵק שֶׁבְּסִדְקֵי עֲרֵבָה דִּמְפָרֵשׁ אַבַּיֵּי כְּגוֹן דְּאִכָּא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֳכָלִין וְנָגְעוּ בְּהַאי בָּצֵק בְּפֶסַח דְּאִסּוּרוֹ חוֹשְׁבוֹ מִצְטָרֵף אע"ג דִּבְלָא צֵרוּף פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה הֲוָה מָצֵי לְאוֹקְמֵי דְּנָגַע שֶׁרֶץ בִּכְזַיִת שֶׁבְּסִדְקֵי עֲרֵבָה בְּפֶסַח דְּאִסּוּרוֹ חוֹשְׁבוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה אִי קָפֵד אִין אִי לָא לָא אֶלָּא דִּלְעִנְיַן קַבָּלַת טֻמְאָה עַצְמָהּ לָא נָפְקָא לַן מִנָּהּ מִידִי דִּבְלָאו הָכִי אֲסוּרָה מִשּׁוּם חָמֵץ לְהָכִי נְקַט לְעִנְיַן לְטַמֵּא אֲחֵרִים וּמֵיתִי רַבֵּינוּ תָּם רְאָיָה דְּאֵין אֹכֶל מְקַבֵּל טֻמְאָה פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מד.) הַמִּקְפָּה שֶׁל תְּרוּמָה הַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן שֶׁל חֻלִּין וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן פָּסַל אֶת כֻּלָּן מִקְפָּה שֶׁל חֻלִּין וְשׁוּם וְשֶׁמֶן שֶׁל תְּרוּמָה וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּמִקְצָתָן לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ וְהָוֵינַן בָּהּ מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פָּסַל וְהָא לָא הָוֵי כַּבֵּיצָה וְרַשִׁ"י ל"ג הָכִי אֶלָּא גָּרֵיס וְהָא בָּטֵל בְּרֻבָּא וּמְפָרֵשׁ דְּהָכִי פָּרִיךְ מְקוֹם מַגָּעוֹ אַמַּאי פָּסוּל וְהָא בָּטֵל שׁוּם וְשֶׁמֶן אַגַּב מִקְפָּה דְּהָא מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי בְּרֵישָׁא פָּסַל אֶת כֻּלָּן וְאֵין נִרְאֶה לִמְחוֹק הַסְּפָרִים וְעוֹד נְהִי דִּבְטֵלִי בְּרֵישָׁא לְהַחְמִיר לְהָקֵל לָא אָמְרִינַן דִּבְטֵלִי וְעוֹד דְּלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר דִּבְטֵלִי הַשּׁוּם וְהַשֶּׁמֶן כֵּיוָן שֶׁהֵן בְּעַיִן מִדְּקָתָנֵי לֹא פָּסַל אֶלָּא מְקוֹם מַגָּעוֹ וְעוֹד (דְּתַנְיָא בַּתּוֹסֶפְתָּא) בד"א בִּזְמַן שֶׁהִיא גּוּשׁ בִּקְעָרָה מַשְׁמַע שֶׁהֵן בְּעַיִן וְאֵין לְהַאֲרִיךְ וְרַשִׁ"י חָזַר בּוֹ בִּכְרִיתוֹת (דַּף כא.) וְגַבֵּי פָּרָה מְטַמֵּא טֻמְאַת אֳכָלִין (חֻלִּין דַּף פב.) וְהָא דְּאָמַר בפ"ק דְּחֻלִּין (דַּף כד:) הַתּוֹרָה הֵעִידָה עַל כְּלִי חֶרֶס אֲפִלּוּ מָלֵא חַרְדָּל לָאו דַּוְקָא חַרְדָּל אֶלָּא כְּלוֹמַר מָלֵא בֵּיצִים וּמִשּׁוּם דִּבְחַרְדָּל אִיכָּא טוּבָא רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי כּוּ' וּמְקַבֵּל טֻמְאָה מִדְּרַבָּנָן נְקַט לֵיהּ: אִי לְעִנְיַן שַׁבָּת כִּגְרוֹגֶרֶת בָּעֵינַן הֲוָה מָצֵי לְמִפְרַךְ אַמַּאי נְקַט זָרַק וְאַמַּאי נְקַט תְּרוּמָה וּלְבֵית טָמֵא: כְּגוֹן דְּאִכָּא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֳכָלִים כּוּ' אור"י דִּלְהָכִי נְקַט זָרַק דְּהַשְׁתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָא אָתְיָין דְּלָא מְחַיַּב לְעִנְיַן שַׁבָּת עַד דְּנָח כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַמּוֹצִיא (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף פ.) תּוֹךְ ג' לְרַבָּנָן בָּעֲיָא הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ אֲבָל מַכְנִיס מִכִּי אָתֵי תּוֹךְ ג' אִיכָּא אִסּוּר שַׁבָּת וְאִסּוּר טֻמְאָה לֵיכָּא עַד דְּמִצְטָרֵף וְלָא אַתּוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וְדַוְקָא נְקַט כְּזַיִת תְּרוּמָה דְּאִיכָּא אִסּוּר לְאוֹכְלוֹ בְּטֻמְאָה אֲבָל פָּחוֹת מִכְּזַיִת לֹא וְכֵן כְּזַיִת חֻלִּין כֵּיוָן דְּאֵין אִסּוּר לְאוֹכְלוֹ בְּטֻמְאָה לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר מִגּוֹ דְּמִצְטָרֵף לְעִנְיַן טֻמְאָה מִצְטָרֵף לְעִנְיַן שַׁבָּת וא"ת מ"ש כְּזַיִת תְּרוּמָה מֵחֲצִי זַיִת דְּהָא בִּתְרוּמָה טְמֵאָה לֵיכָּא אֶלָּא עֲשֵׂה כִּדְמוּכָח בְּהֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף ג:) דְּהָאֹכְלָהּ בְּטֻמְאַת עַצְמָהּ אֵינוֹ לוֹקֶה וַחֲצִי זַיִת נָמֵי הָא קי"ל כְּר' יוֹחָנָן דַּחֲצִי שִׁעוּר אָסוּר מִן הַתּוֹרָה (יוֹמָא עד.) וְי"ל דְּמ"מ כְּזַיִת חָמִיר טְפֵי שֶׁהֲרֵי זַיִת הוּא שִׁעוּר לִלְקוֹת עָלָיו בְּכָל מָקוֹם וְדַוְקָא לְבֵית טָמֵא אֲבָל לְבֵית טָהוֹר לֹא אע"ג דַּחֲשִׁיב לִלְקוֹת עָלָיו זָר הָאוֹכְלוֹ מש"ה לָא חֲשִׁיב בְּפָחוֹת מִגְּרוֹגֶרֶת כֵּיוָן דְּאִסּוּר זָרוּת לֹא בָּא ע"י הוֹצָאָה זוֹ: פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֳכָלִין ה"ה דה"מ לְמֵימַר דְּאִיכָּא כַּבֵּיצָה אֳכָלִין שֶׁאֵין הֵם צְרִיכִין לְצֵרוּף וְכַזַּיִת לְבַד צָרִיךְ לְצֵרוּפָן א"נ אור"י דִּנְקַט דַּוְקָא פָּחוֹת מִכְּבֵיצָה אֲבָל כַּבֵּיצָה אֶפְשָׁר דְּאֵין מִצְטָרֵף כֵּיוָן שֶׁקֹּדֶם צֵרוּף כְּבָר מְטַמֵּא דִּלְמָא שָׁבַע לָהּ טֻמְאָה דִּבְעָיָא הִיא בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כד.) גַּבֵּי עִשָּׂרוֹן שֶׁחִלְּקוֹ וְנִטְמָא אֶחָד מֵהֶן וְהִנִּיחוּ בִּכְלִי וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּטָמֵא מַהוּ מִי אָמַר שָׁבַע לָהּ טֻמְאָה וְלֹא נִטְמָא הַטָּהוֹר אע"ג דְּאִם הָיוּ שְׁנֵיהֶם טְהוֹרִים וְנָגַע טְבוּל יוֹם בְּאֶחָד מֵהֶן שְׁנֵיהֶם טְמֵאִין דִּכְלִי מְצָרֵף מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ לַקֹּדֶשׁ הַשְׁתָּא דְּשָׁבַע לָהּ טֻמְאָה לָא מִצְטָרֵף אוֹ דִלְמָא לָא אָמְרִי' שָׁבַע לָהּ טֻמְאָה וּמִשּׁוּם דְּהָתָם מְסַפְּקָא לַן נְקַט פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה:

מסורת הש"ס

א זבחים מז.; לעיל עו.

גליון הש"ס

גמ' עד דאיכא כזית. עיין עירובין דף פ ע"ב תד"ה אגב. שם ותפחה ונמלך עליה. עי' מנחות דף נד ע"א תד"ה דמעיקרא:

שם וצמקה ונמלך. עיין לעיל עז ע"א תד"ה ועוד:

שם וכגון דאיכא פחות מכביצ' אוכלין. עיין משנה למלך פ"ד ה"א מהל' ט"א:

תוס' ד"ה אי לענין. משמע דלא מקבל אוכל טומאה עי' זבחים דף לא. תד"ה אר"א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כו:

ב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כז:

ג מיי' פי"ח מהל' שבת הל' כז:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ד מהל׳ שבת הל׳ יד:
ב מיי׳ פ״ד מהל׳ שבת הל׳ יד:
ג מיי׳ פ״ב מהל׳ שבת הל׳ יא:
ד טוש״ע חו״מ סי׳ שנא סעי׳ א:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ גניבה הל׳ ב:
ו מיי׳ פ״ג מהל׳ שבת הל׳ יא:

קס״ד בְּצַרְרֵי קְשָׁיָא לְחִזְקִיָּה וְאַלִּימָא לֵיהּ מִמַּתְנִי׳ מְשׁוּם דְּסָתָם קַפָּת הָרוֹכְלִים אֵית בָּהּ צְרָרֵי וכ״מ מִדְּקָתָנֵי וּבָהּ מִינִין הַרְבֵּה וּמְשַׁנֵּי בְּאַרְנָסֵי וּבָהּ מִינִין הַרְבֵּה אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקֵט וְכָל הַמִּינִין אֲרַכִּים:

יוֹצֵא — בְּכָזַיִת, לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי — בְּכָזַיִת! הָכִי הַשְׁתָּא?! הָתָם — מִדְּאַפְקֵיהּ חוּץ לְחוֹמַת הָעֲזָרָה אִיפְּסִיל לֵיהּ בְּיוֹצֵא, אַשַּׁבָּת לָא מִיחַיַּיב עַד דְּמַפֵּיק לֵיהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, הָכָא — שַׁבָּת וְטוּמְאָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתְיָין. חָזַר וְהִכְנִיסוֹ אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא כְּשִׁיעוּרוֹ. פְּשִׁיטָא! אָמַר אַבָּיֵי: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁזָּרְקוֹ לְאוֹצָר וּמְקוֹמוֹ נִיכָּר. מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּמְקוֹמוֹ נִיכָּר בְּמִילְּתֵיהּ קַמְיְיתָא קָאֵי, קָא מַשְׁמַע לַן — מִדְּזָרְקֵיהּ לְאוֹצָר, בַּטּוֹלֵי בַּטְּלֵיהּ. [א]מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא אוֹכָלִין וּנְתָנָן עַל הָאַסְקוּפָּה, בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר — פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא עָשָׂה מְלַאכְתּוֹ בְּבַת אַחַת. קוּפָּה שֶׁהִיא מְלֵיאָה פֵּירוֹת וּנְתָנָהּ עַל אַסְקוּפָּה הַחִיצוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹב פֵּירוֹת מִבַּחוּץ — פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה. [ב]גְּמ׳ הַאי אַסְקוּפָּה, מַאי? אִילֵּימָא אַסְקוּפָּה רְשׁוּת הָרַבִּים — פָּטוּר? הָא קָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים! אֶלָּא אַסְקוּפָּה רְשׁוּת הַיָּחִיד. בֵּין שֶׁחָזַר וְהוֹצִיאָן, בֵּין שֶׁהוֹצִיאָן אַחֵר — פָּטוּר? הָא קָא מַפֵּיק מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים! [ג]אֶלָּא אַסְקוּפָּה כַּרְמְלִית, וְהָא קָא מַשְׁמַע לַן: טַעְמָא דְּנָח בְּכַרְמְלִית, הָא לָא נָח בְּכַרְמְלִית — מִיחַיַּיב. מַתְנִיתִין דְּלָא כְּבֶן עַזַּאי: דְּתַנְיָא: הַמּוֹצִיא מֵחָנוּת לְפָלְטְיָא דֶּרֶךְ סְטָיו — חַיָּיב, וּבֶן עַזַּאי פּוֹטֵר. [ד]קוּפָּה שֶׁהִיא מְלֵיאָה כּוּ׳. אָמַר חִזְקִיָּה: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקוּפָּה מְלֵיאָה קִישׁוּאִין וְדִלּוּעִין, אֲבָל מְלֵיאָה חַרְדָּל — חַיָּיב. אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי — שְׁמֵיהּ אֶגֶד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילּוּ מְלֵיאָה חַרְדָּל — פָּטוּר. אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי — שְׁמֵיהּ אֶגֶד. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַתְנִיתִין דְּלָא כְּחִזְקִיָּה דַּיְקָא, וּדְלָא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּיְקָא: כְּחִזְקִיָּה לָא דַּיְקָא — דְּקָתָנֵי: ״עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה״ — טַעְמָא דְּכָל הָא כָּל הַפֵּירוֹת — פָּטוּר, אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי שְׁמֵיהּ אֶגֶד. כְּרַבִּי יוֹחָנָן לָא דַּיְקָא — דְּקָתָנֵי: ״אַף עַל פִּי שֶׁרוֹב פֵּירוֹת בַּחוּץ״ — טַעְמָא דְּרוֹב פֵּירוֹת, הָא כָּל פֵּירוֹת, אַף עַל גַּב דַּאֲגִידָא קוּפָּה מִגַּוַּאי — חַיָּיב, אַלְמָא קָסָבַר אֶגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵיהּ אֶגֶד. וְאֶלָּא קַשְׁיָא! חִזְקִיָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. חִזְקִיָּה מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: ״עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה״, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — בְּקוּפָּה מְלֵיאָה קִישׁוּאִין וְדִלּוּעִין, אֲבָל מְלֵיאָה חַרְדָּל — נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁהוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה, וְחַיָּיב. רַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, ״אַף עַל פִּי שֶׁרוֹב פֵּירוֹת בַּחוּץ״, וְלֹא רוֹב פֵּירוֹת בִּלְבַד, אֶלָּא אֲפִילּוּ כָּל פֵּירוֹת — פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה. מֵיתִיבִי: הַמּוֹצִיא קוּפַּת הָרוֹכְלִין וּנְתָנָהּ עַל אַסְקוּפָּה הַחִיצוֹנָה, אַף עַל פִּי שֶׁרוֹב מִינִין בַּחוּץ — פָּטוּר, עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקּוּפָּה. קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּצַרְרֵי, קַשְׁיָא לְחִזְקִיָּה! אָמַר לָךְ חִזְקִיָּה: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּאוּרְנָסֵי. [ה]מֵתִיב רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי: הַגּוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּיב בִּגְנֵיבָה קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא לִידֵי אִיסּוּר שַׁבָּת. הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא — פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אִיסּוּר גְּנֵיבָה וְאִיסּוּר שַׁבָּת בָּאִין כְּאֶחָד. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֶגֶד כְּלִי — שְׁמֵיהּ אֶגֶד, קָדְמִים לֵיהּ אִיסּוּר גְּנֵיבָה לְאִיסּוּר שַׁבָּת! אִי דְּאַפְקֵיהּ דֶּרֶךְ פִּיו — הָכִי נָמֵי. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן? — דְּאַפְקֵיהּ דֶּרֶךְ שׁוּלָיו. וְהָאֵיכָא מְקוֹם חֲלָמָה,

דְּאִי חוּץ לְחוֹמַת עֲזָרָה לְהֶקֵּף הַחֵיל שֶׁלִּפְנֵי עֲזָרַת נָשִׁים אוֹ לְעֲזָרַת נָשִׁים שֶׁהִיא בַּחֵיל: בַּהֲדֵי הֲדָדֵי אָתְיָין דְּעַד דְּאָתְנַח וְנִצְטָרֵף עִם הַשְּׁאָר (לֹא קִבֵּל טֻמְאָתוֹ מִן הָאֲוִיר דְּהָא) לָא הֲוֵי בֵּהּ שִׁעוּר: פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּלָא זַרְעֵהּ בַּטְּלֵהּ מִמַּחֲשָׁבָה קַמְיְיתָא וַהֲוָה לֵיהּ כְּכָל אָדָם: אָמַר אַבָּיֵי מַתְנִיתִין בְּשָׁלֹא נִמְלַךְ עָלָיו בְּפֵרוּשׁ אֶלָּא שֶׁזָּרְקוֹ לְאוֹצָר עִם פֵּרוֹתָיו וְזֶהוּ בְּטוּל מַחְשָׁבָה מִדְּלָא אַצְנְעֵיהּ לְחוּדֵיהּ וּלְמַתְנֵיָה אִצְטְרִיךְ כְּגוֹן שֶׁמְּקוֹמוֹ נִכָּר שֶׁלֹּא נִתְעָרֵב יָפֶה עִם הַשְּׁאָר וַהֲרֵי הוּא נִכָּר בֵּינֵיהֶם: מ״ד כֵּיוָן דְּמְקוֹמוֹ נִכָּר בְּמִלְּתָא קַמְיְיתָא קָאֵי דַּהֲוָה לֵיהּ כְּמֵאן דְּאַצְנְעֵהּ לְחוּדֵיהּ: ה״ג קמ״ל מִדְּזָרְקֵהּ לְאוֹצָר בַּטּוֹלֵי בַּטְּלֵהּ: מַתְנִי׳ עַל הָאַסְקַפָּה בַּגְּמָרָא מוּקֵי לָהּ בְּאַסְקַפָּה כִּרְמִלִּית: מְלֵאכְתּוֹ בְּבַת אַחַת עֲקִירָה מִמָּקוֹם חִיּוּב וְהַנָּחָה בְּמָקוֹם חִיּוּב [וְהָכָא] הֲוָה לֵיהּ עֲקִירָה מִמָּקוֹם חִיּוּב וְהַנָּחָה בְּמָקוֹם פָּטוּר וַהֲדַר עֲקָרָהּ מִמָּקוֹם פָּטוּר וְאַנְּחֵיהּ בְּמָקוֹם חִיּוּב: עַד שֶׁיּוֹצִיא כְּלוֹמַר אֶלָּא אִם כֵּן הוֹצִיא בָּרִאשׁוֹנָה כָּל הַקֻּפָּה וּבְגְמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ: גְּמ׳ אִי נַיְימָא אִסְקַפָּה רה״ר כְּגוֹן גְּבוֹהָה ט׳ וְרָחְב אַרְבָּעָה וְרַבִּים מְכַתְּפִין עָלָיו דְּחַזְיָא לְרַבִּים לְכַתּוֹפֵי כִּדְאָמַר בפ״ק (דף ח.): רְשׁוּת הַיָּחִיד גְּבוֹהָה י׳ וּרְחָבָה ד׳ כִּי חָזַר וְהוֹצִיאָהּ לְחַיֵּב דְּאִיכָּא עֲקִירָה מרה״י וְהַנָּחָה ברה״ר: אֶלָּא אַסְקַפָּה כַּרְמְלִית מג׳ וְעַד ט׳ [וְלֹא ט׳ בִּכְלָל] וְאֵינָהּ מְקֹרָה וּרְחָבָה ד׳: הָא לֹא נָח מְחַיֵּב וְאע״ג דְּהֶעֱבִירוֹ כַּרְמְלִית וְלֹא אָמַר מְהַלֵּךְ בְּעוֹמֵד דְּמֵי וְאֵיכָא הַנָּחַת גּוּפוֹ דְּהַוֵי כְּהַנָּחַת חֻפָּק: מַחֲנוֹת רה״י: פְּלַטְיָא רה״ר: סְטָו מָקוֹם מֻקָּף אַצְטַבָּאוֹת לֵישֵׁב וְהוּא כַּרְמְלִית דְּלָא בְּקָעֵיהּ בֵּהּ רַבִּים לְהַדְיָא: קִשּׁוּאִין וְדִילּוּעִין שֶׁהֵן אֲרֻכִּין וַעֲדַיִן יֵשׁ מֵהֶם בִּפְנִים וְכָל מַה דַּאֲגִיד לְגַוָּאֵי כְּלִי דְּהוּ לָאו הוֹצָאָה הִיא: אֲבָל מְלֵאָה חַרְדָּל שֶׁהֲרֵי יֵשׁ מְמֻנּוּ כֵּלָן בַּחוּץ אע״פ שֶׁעַל יְדֵי הַכְּלִי הוּא נֶאֱגָד לְצַד פָּנִים חַיָּב דְּאֶגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵהּ אֶגֶד לוֹמַר לֹא יָצָא כֻּלּוֹ וַעֲדַיִן אֲגֻדוֹ בְּיָדוֹ בִּפְנִים זֶהוּ לְשׁוֹן הַשַּׁ״ס לְעִנְיַן שַׁבָּת כָּל כַּמָּה דְּלָא נָפֵק לֵיהּ כּוּלֵּיהּ קָרֵי לֵהּ אָגוּד דְּאָגוּדוֹ שַׁיָּךְ לְגַבֵּי רְשׁוּת קַמָּא: בד״א דְּעַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַקֻּפָּה: בְּמִלְּאָה קִשּׁוּאִין שֶׁהֵן מְמַלְּאִין בְּאָרְכָּן אֶת כָּל רֹחַב הַקֻּפָּה וְכָל כַּמָּה דְּלָא נָפֵק כֻּלֵּהּ קֻפָּה לָא נָפֵק אִינְהוּ: ר׳ יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵהּ תַּרְתֵּי קָתָנֵי מַתְנִיתִין לֹא זוֹ אַף זוֹ דְּסֵיפָא [מוֹכְחָא] דְּקָתָנֵי כָּל הַקֻּפָּה וְלָא קָתָנֵי כָּל הַפֵּרוֹת וְהָכִי קָאָמַר אַף עַל פִּי שֶׁרֹּב הַפֵּרוֹת מִבַּחוּץ אוֹ אֲפִלּוּ כָּל הַפֵּרוֹת מִבַּחוּץ נָמֵי פָּטוּר עַד שֶׁיּוֹצִיא כָּל הַקֻּפָּה: רוֹכְלִין מוֹכְרֵי בְּשָׂמִים: קס״ד בְּצַרְרֵי שֶׁהָיָה בָּהּ צְרוֹר שֶׁל בְּשָׂמִים שְׁחוּקִין דְּכִי אַפְקָהּ לְמִקְצַת קֻפָּה נָפַק בְּהַהִיא פַּרְתָּא כַּמָּה צְרוֹרוֹת כֻּלָּן וְקָתָנֵי פָּטוּר אַלְמָא אָגֵד כְּלִי שְׁמֵהּ אָגֵד: בְּאַרְנָסֵי אֲגֻדּוֹת שְׁרָשִׁין אֲרֻכִּין אוֹ קְנָה אוֹ קְלִיפָּה שֶׁל קְנָמוֹן שֶׁהֵן אֲרֻכִּין: הַגּוֹנֵב כִּיס בְּשַׁבָּת חַיָּב בְּתַשְׁלוּמִין וְאע״פ שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ בְּנַפְשׁוֹ שֶׁכְּבָר נִתְחַיֵּב בִּגְנֵבָה בְּשָׁעָה שֶׁהִגְבִּיהַּ הַכִּיס בְּבֵית הַבַּעֲלִים: הָיָה מְגָרֵר וְיוֹצֵא שֶׁלֹּא קְנָאָהּ בְּהַגְבָּהָה אֶלָּא בְּהוֹצָאָה מִבֵּית הַבַּעֲלִים: פָּטוּר מִתַּשְׁלוּמִין: שֶׁהֲרֵי אִסּוּר שַׁבָּת כו' וּבְכָתֻבּוֹת פָּרִיךְ אִי דְּאַפְקֵיהּ לרה״ר אִסּוּר גְּנֵבָה לֵיכָּא דְּרֹשׁוֹת הָרַבִּים לָאו מְקוֹם קְנִיָּה הִיא וּמוּקֵי לָהּ בְּצִדֵּי רה״ר אִי נָמֵי שֶׁצָּרוּף יָדוֹ לְמַטָּה מג׳ וְקִבְּלָהּ: קֻדַּם לָהּ אִסּוּר גְּנֵבָה לְאִסּוּר שַׁבָּת דְּכֵיוָן שֶׁהוֹצִיאוֹ מִקְצָתוֹ קָנָה כָּל הַמָּעוֹת שֶׁמִּבַּחוּץ שֶׁיָּכוֹל לְהוֹצִיאוֹ דֶּרֶךְ פִּיו וּלְעִנְיַן שַׁבָּת מִפְּטַר דַּאֲגִידִי גַּבֵּי רְשׁוּת הַיָּחִיד עַל יְדֵי הַכְּלִי: דֶּרֶךְ שׁוּלָיו וְכֵיוָן דְּלָא מְצֵי לְמִשְׁקַל לָא קָנֵי בְּהַגְבָּהָתוֹ: הָא אֵיכָא מָקוֹם חֲלָמָה מָקוֹם הַתְּפִירָה שֶׁיָּכוֹל לִקְרֹעַ וּלְהוֹצִיא. חֲלָמָה שֶׁלִּדּוּרָא כְּמוֹ בְּהֶעוֹר וְהַרְטֵב (חֻלִּין קכג.) שֶׁאֲנִי עוֹר דְּחַלִּים:

מסורת הש״ס

א לעיל ח:

ב כתובות לד:; בבא קמא קיב.; כתובות לא.; סנהדרין עב.; בבא בתרא פו.

גליון הש״ס

גמ׳ אלמא קסבר אגד כלי שמיה אגד. ע׳ פסחים דף פה ע״ב תד״ה בנגררין:

שם אי דאפקיה דרך פיו ה״נ. עי׳ בהרא״ש פ״א דב״מ סימן כג:

המצניע פרק עשירי שבת

מסורת הש״ס

א סוכה ד:

ב משנה שבת

ג תוספתא שבת

ד זבחים נט:; לקמן צז:; אוצר מדרשים ברייתא דמלאכת המשכן

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה ורמי דאביי וכו׳ קיים לי׳. כעין זה בתוס׳ לעיל ט׳ ע״ב ד״ה הא לן רש״נ:

תורה אור השלם

וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן כִּי־עֲבֹדַת הַקֹּדֶשׁ עֲלֵהֶם בַּכָּתֵף יִשָּׂאוּ [במדבר ז, ט]

וְקִלְעֵי הֶחָצֵר וְאֶת־מָסַךְ פֶּתַח הֶחָצֵר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֶת מֵיתָרֵיו לְכֹל עֲבֹדָתוֹ [במדבר ג, כו]

וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שִׁטִּים חֲמֵשׁ אַמּוֹת אָרְכּוֹ וְחָמֵשׁ אַמּוֹת רָחְבּוֹ רִבּוּעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וְשָׁלֹשׁ אַמּוֹת קֹמָתוֹ [שמות כו, א]

וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת־מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה [שמות מ, יט]

עָשָׂר אַמּוֹת אָרְךְ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד [שמות כו, טז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ ו:

ב מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הל׳ יב:

ג מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הל׳ יג:

ד מיי׳ פי״ב מהל׳ שבת הל׳ יד:

מַפְקֵע קוֹרֵעַ. בְּנִסְכָּא שֶׁהֵן חֲתִיכוֹת אֲרֻכּוֹת וְכָל זְמַן שֶׁמְּקַצְּתָן בְּפָנִים לֹא קָנָה: דְּאִי בָּעֵי מְפַקַּע לֵיהּ נְרָאֶה לר״י שֶׁכִּיסִין שֶׁלָּהֶם לֹא הָיוּ תְּפוּרוֹת בְּחֹזֶק כְּמוֹ שֶׁלָּנוּ וּלְהָכִי פָּרִיךְ מִמְּקוֹם הַתְּפִירָה וְלֹא מִמָּקוֹם אַחֵר: וְרָמֵי דְּאַבַּיֵי אַדְאַבַּיֵי קִים לֵיהּ לְהַשַּׁ״ס דְּהַהוּא מִלְּתָא דְּמַיְתֵי אַתְּמַר בְּתַר דַּהֲדוּר בְּהוּ: הַמּוֹצִיא בְּפִיו כו' וְהָא דְּתָנֵן בְּאֵמְרוּ לוֹ (בְּרֵיתוֹת ד' יג:) אִם הָיְתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו חַיָּב ה״מ אוֹכְלִים שֶׁדַּרְכָּן לְהוֹצִיאָן בְּפִיו בְּשָׁעַת אֲכִילָה: הָתָם לְמַעְלָה מג' וּנְהִי דְּלָאו שְׁמֵהּ אֹגֶד הַנָּחָה לֵיכָּא כִּדְפָרֵישׁ בַּקּוּנְטְרֵס הִקְשָׁה ה״ר אֶלְחָנָן לְרַבָּה דְּמוּקֵי מַתְנִי' בְּרֵישׁ מְכִילְתִין (דף ד.) כר״ע דְּאָמַר קְלוּטָה כְּמִי שֶׁהַנָּחָה דְּמֵיָא בְּהֶדְּ בְּבָא דְּמַיְתֵי הָכָא אַמַּאי שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִין וְהָלֹא לְמַעְלָה מג' לר' עֲקִיבָא כְּמוֹ לְמַטָּה מג' לְרַבָּנָן וי״ל דְּרַבָּה סָבַר אֹגֶד גּוּף שְׁמֵהּ אֹגֶד ור״י מְפָרֵשׁ הָתָם לְמַעְלָה מג' וְאִית לָן לְמֵימַר דְּשִׁמֵּהּ אֹגֶד כְּדְאָמַר בפ״ק (דף ג.) דְּיָדוֹ בְּתַר גּוּפוֹ גְּרִיר הָכָא לְמַטָּה מג' דְּלָאו שְׁמֵהּ אֹגֶד: לְאַחַר יָדוֹ בְּרִגְלוֹ וְלִסְפָרִים דְּגָרַס כְּלְאַחַר יָדוֹ י״ל דְּבְרִגְלוֹ הָוֵי פְּרִישׁ כְּלְאַחַר יָדוֹ וּמִיהוּ גְּרָסָא קַמָּא נִיחָא טְפֵי דְּהָכִי תַּנְיָא בַּבְּרַיְתָא בַּגְּמָרָא: בְּמַרְפְּקוֹ הוּא שְׁקוֹרִין קוד״א וְלֹא כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אישיל״ש מִדְּתָנֵן בְּאֹהָלוֹת (פ״א מ״ח) רמ״ח אֵבָרִים בָּאָדָם שְׁלֹשִׁים בְּפֹסֶת הַיָּד ו' בְּכָל אֶצְבַּע שְׁנַיִם בַּקָּנֶה שְׁנַיִם בְּמַרְפֵּק אֶחָד בַּזְּרוֹעַ שְׁנַיִם בַּכָּתֵף כו' מִשְׁמַע דְּמַרְפֵּק הוּא לְמַטָּה מִן הַזְּרוֹעַ וְכֵן בְּפֶרֶק הָאוֹמֵר מִשְׁקָלֵי (עֲרָכִין יט:) יָדַי וְרַגְלַי עֲלֵי מְמַלֵּא חֲבִית מַיִם וּמַטְנִיס בְּיָד עַד הֶעָצֵל וּבְרֶגֶל עַד הָאַרְכֻּבָּה וְלָעֶצֶל קָרֵי לֵהּ בְּמַתְנִיתִין דְּהָתָם בְּמַרְפְּקוֹ וְתַרְגּוּם שֶׁל אֶצְיְלֵי יָדַי מַרְפְּקֵי יָדַיהּ (יְחֶזְקֵאל י״ג:י״ח) מִשְׁמַע דְּעֶצֶל הַיְנוּ קוד״א שֶׁהוּא בַּיָּד כְּנֶגֶד אַרְכֻּבָּה בָּרֶגֶל ובפ״ב דְּזָבְחִים (דף יח:) לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזַע שֶׁאֵין חוֹגְרִין לֹא לְמַטָּה מִמָּתְנֵיהֶם וְלֹא לְמַעְלָה מֵאֶצְיְלֵיהֶם אֶלָּא כְּנֶגֶד אֶצְיְלֵי יָדֵיהֶם וְאִי אֶצְיְלֵי הַיְנוּ אישיל״ש הֵיאַךְ יַחְגְּרוּ לְמַעְלָה מֵהֶם וְעוֹד א״כ כְּנֶגֶד אֶצְיְלֵיהֶן הֵיאַךְ חוֹגְרִים אַדַּרְבָּה שָׁם הִיא מְקוֹם זֵעָה אֶלָּא וַדַּאי הַיְנוּ קוד״א וְכֵן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִכָּאן דְּלָא כְּמִפָּרֵשׁ דְּמְקוֹם תְּפִילִּין הָוֵי בְּקֶנֶה לְמַטָּה מִמַּרְפֵּק הוּא דְּבָכָל מָקוֹם אָמְרִינַן תְּפִילִּין בַּזְּרוֹעַ וּבְמַס' אָהֳלוֹת (פ״א מ״ח) מַשְׁמַע דְּזַרוֹעַ הוּא לְמַעְלָה מִמַּרְפֵּק וְעוֹד דְּבָפ' הָאוֹמֵר מִשְׁקָלֵי (שָׁם ד' יט:) פְּרִיךְ וּבְיָד עַד הֶעָצֵל וְהָכְתִיב וְהָיָה לְאוֹת עַל יָדֶךָ וְתַנָּא זֶה קִיבּוֹרִית וּמְשַׁנֵּי דְּאוֹרְיְתָא קִיבּוֹרִית כַּלָּה פָּרוּשׁ קְרוּיָה יָד בְּנָדָרִים הַלָּךְ אַחַר לָשׁוֹן בְּנֵי אָדָם מַשְׁמַע דְּמָקוֹם תְּפִילִּין לְמַעְלָה מִן הָעֶצֶל: אַשְׁתְּכַח דְּלְמַעְלָה מִי' הֲוָה קָאֵי דְּמִכֶּתֶף אָדָם עַד לָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אַמּוֹת כְּדְאָמַר בְּתַרְגּוּם מְגִלַּת אֶסְתֵּר פָּרְשַׁנְדָּתָא אֶצְטַלָּב עַל תִּלַּת אַמִּין וְכֵן כֻּלְּהוּ וְרֹאשֵׁיהֶם הָיוּ קְטוּעִים וּמְקֻוֶּה דְּאָמַר (יוֹמָא לא.) דְּהָוֵי כָּל גּוּפוֹ עוֹלֶה בָּהֶן אֲפִלּוּ רֹאשׁ בְּאַמָּה עַל אַמָּה בְּרוּם ג' אַמּוֹת דְּכֶשֶׁיִּקָּנֵס בַּמַּיִם יַעֲלוּ הַמַּיִם לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ וְכוּכִין דְּאָמַר בְּסוֹף הַמּוֹכֵר פֵּרוֹת (ב״ב דף ק.) דְּאַרְכָּן אַרְבַּע אַמּוֹת הַיְנוּ עִם רֹאשׁ וְצַוָּאר וְעִבּוּי הָאָרוֹן עִם מַה שֶּׁמִּשְׁקָעִין אָרוֹן בְּתוֹךְ הַכּוּפּוּ טָפַח אוֹ טְפָחַיִם וְגַבֵּי הֶזֵּק רְאָיָה דְּהִצְרִיף אַרְבַּע אַמּוֹת בְּרֵישׁ בָּבָא בָּתְרָא (דף ב:) מְשׁוּם צַוָּאר

**אִי בָּעֵי מְפַקַּע לֵיהּ וְשָׁקֵיל! בְּנִסְכָּא. וְכֵיוָן דְּאִיכָּא שְׁנָצִין, מַפֵּיק לֵיהּ עַד פּוּמֵּיהּ וְשָׁרֵי וְשָׁקֵיל, וּשְׁנָצִין אֲגִידִי מְגַוַּאי! דְּלֵיכָּא שְׁנָצִין. וְאִיבָּעֵית אֵימָא דְּאִית לֵיהּ, וּמְכָרְכִי עִילָּוֵיהּ. וְכֵן אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּקוּפָּה מְלֵאָה קִישׁוּאִין וְדִלּוּעִין, אֲבָל מְלֵאָה חַרְדָּל — חַיָּיב. אַלְמָא קְסָבַר אֹגֶד כְּלִי לָא שְׁמֵיהּ אֹגֶד. אַבַּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ מְלֵאָה חַרְדָּל — פָּטוּר, אַלְמָא קְסָבַר אֹגֶד כְּלִי שְׁמֵיהּ אֹגֶד. קָם אַבַּיֵי בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּרָבָא, קָם רָבָא בְּשִׁיטְתֵיהּ דְּאַבַּיֵי, וְרָמֵי דְּאַבַּיֵי אַדְּאַבַּיֵי, וְרָמֵי דְּרָבָא אַדְּרָבָא. דְּאִיתְּמַר: הַמּוֹצִיא פֵּירוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אַבַּיֵי אָמַר: בַּיָּד — חַיָּיב, בִּכְלִי — פָּטוּר. וְרָבָא אָמַר: בַּיָּד — פָּטוּר, בִּכְלִי — חַיָּיב! [א]אֵיפוֹךְ: בַּיָּד — חַיָּיב. וְהָתְנַן: פָּשַׁט בַּעַל הַבַּיִת אֶת יָדוֹ לַחוּץ, וְנָטַל הֶעָנִי מִתּוֹכָהּ אוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכָהּ וְהִכְנִיס — שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין. הָתָם — לְמַעְלָה מִשְּׁלֹשָׁה, הָכָא — לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה. [בג]מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא, בֵּין בִּימִינוֹ בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בְּתוֹךְ חֵיקוֹ אוֹ עַל כְּתֵיפָיו — חַיָּיב, שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת. כִּלְאַחַר יָדוֹ, בְּרִגְלוֹ, בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ, בְּאָזְנוֹ וּבִשְׂעָרוֹ, וּבְפוּנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה, בֵּין פּוּנְדָּתוֹ לַחֲלוּקוֹ, וּבִשְׁפַת חֲלוּקוֹ, בְּמִנְעָלוֹ, בְּסַנְדָּלוֹ — פָּטוּר, שֶׁלֹּא הוֹצִיא כְּדֶרֶךְ הַמּוֹצִיאִין. [ד]גְּמ׳ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — חַיָּיב, שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת. וּמַשָּׂא בְּנֵי קְהָת מַנְלַן? דִּכְתִיב: ״עַל הַמִּשְׁכָּן וְעַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב״ — מַקִּישׁ מִזְבֵּחַ לְמִשְׁכָּן: מָה מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, אַף מִזְבֵּחַ עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּמִשְׁכָּן גּוּפֵיהּ מְנָלַן? דִּכְתִיב: ״עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ״, וּכְתִיב: ״וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן״, וְאָמַר רַב: מִשֶּׁה רַבֵּינוּ פְּרָשׂוֹ. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד גּוֹבְהָן שֶׁל לְוִיִּם עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּגְמִירִי דְּכֹל טוּנָא דְּמִידְּלֵי בְּמוֹטוֹת — תֵּילְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תֵּילְתֵי מִלְּתַחַת, אִישְׁתְּכַח דַּהֲוָה מִידְּלֵי טוּבָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵאָרוֹן. דְּאָמַר מָר: אָרוֹן תִּשְׁעָה וַחֲצִי טָפַח. הָרֵי כָּאן עֲשָׂרָה, וּגְמִירִי דְּכֹל טוּנָא דְּמִידְּלֵי בְּמוֹטוֹת — תֵּילְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תֵּילְתֵי מִלְּרַע, אִישְׁתְּכַח דְּמִלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הֲוָה קָאֵי. וְלִיגְמַר מִמִּשָּׂה? דִּילְמָא מִשֶּׁה שָׁאנֵי, דְּאָמַר מָר: אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל חָכָם גִּבּוֹר וְעָשִׁיר וּבַעַל קוֹמָה. [ה]אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי חִיָּיא: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ בְּשַׁבָּת עַל רֹאשׁוֹ — חַיָּיב סְתָאת, שֶׁכֵּן אַנְשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן. וְאַנְשֵׁי הוּצָל רוּבָּא דְּעָלְמָא?! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי חִיָּיא: אָחָד מִבְּנֵי הוּצָל שֶׁהוֹצִיא מַשָּׂאוֹ עַל רֹאשׁוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, שֶׁכֵּן בְּנֵי עִירוֹ עוֹשִׂין כֵּן. וְתִיבְטַל דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ עַל רֹאשׁוֹ — פָּטוּר,

וְאִם מִשְׁכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת, אַף מִזְבֵּחַ עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּמִשְׁכָּן גּוּפֵיהּ מְנָלַן? דִּכְתִיב: ״עֶשֶׂר אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקָּרֶשׁ״, וּכְתִיב: ״וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן״, וְאָמַר רַב: מִשֶּׁה רַבֵּינוּ פְּרָשׂוֹ. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד גּוֹבְהָן שֶׁל לְוִיִּם עֶשֶׂר אַמּוֹת. וּגְמִירִי דְּכֹל טוּנָא דְּמִידְּלֵי בְּמוֹטוֹת — תֵּילְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תֵּילְתֵי מִלְּתַחַת, אִישְׁתְּכַח דַּהֲוָה מִידְּלֵי טוּבָא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא מֵאָרוֹן. דְּאָמַר מָר: אָרוֹן תִּשְׁעָה וַחֲצִי טָפַח. הָרֵי כָּאן עֲשָׂרָה, וּגְמִירִי דְּכֹל טוּנָא דְּמִידְּלֵי בְּמוֹטוֹת — תֵּילְתָּא מִלְּעֵיל וּתְרֵי תֵּילְתֵי מִלְּרַע, אִישְׁתְּכַח דְּמִלְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה הֲוָה קָאֵי. וְלִיגְמַר מִמִּשָּׂה? דִּילְמָא מִשֶּׁה שָׁאנֵי, דְּאָמַר מָר: אֵין הַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא עַל חָכָם גִּבּוֹר וְעָשִׁיר וּבַעַל קוֹמָה. [ו]אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי חִיָּיא: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ בְּשַׁבָּת עַל רֹאשׁוֹ — חַיָּיב סְתָאת, שֶׁכֵּן אַנְשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן. וְאַנְשֵׁי הוּצָל רוּבָּא דְּעָלְמָא?! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי חִיָּיא: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ בְּשַׁבָּת עַל רֹאשׁוֹ — חַיָּיב, שֶׁכֵּן בְּנֵי עִירוֹ עוֹשִׂין כֵּן. וְתִיבְטַל דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: הַמּוֹצִיא מַשָּׂאוֹ עַל רֹאשׁוֹ — פָּטוּר,

מִשְׁקָל כַּבֹּתֶל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר אֲלָמָּא אֵין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה רְשׁוּת הָרַבִּים דְּזוֹקָא זוֹרֵק אֲבָל מַעֲבִיר חַיָּב דְּיָלִיף מִבְּנֵי קְהָת בְּמַשְׂכְּנָן: אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן וְגוֹ' בְּקַלְעֵי הֶחָצֵר מִשְׁתַּעֵי: אַף מִזְבֵּחַ גָּבְהוֹ י' אַמּוֹת וְהַצְרָךְ לְסוֹבְבוֹ בַּקְּלָעִים שֶׁל י' אַמּוֹת רָחָב וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם וְגוֹ' אַמּוֹת קוֹמָתוֹ (שְׁמוֹת כ״ז:א') מִשְׁפַּת סוֹבֵב וּלְמַעְלָה וּמָה אֲנִי מְקַיֵּם וְקוֹמָה ה' דְּקַלְעִים מִשְׁפַּת מִזְבֵּחַ וּלְמַעְלָה כָּךְ מְפֹרָשׁ בְּזָבָחִים (דף נט:) שֶׁהָיוּ הַקְּלָעִים ט״ו אַמּוֹת: מִכָּאן אַתָּה לָמֵד דקס״ד שְׁאַר הַלְוִיִּם נָמֵי גְּבִיהֵי כְּמִשָּׁה: תֵּילְתָּא מִלְּעֵיל וְכֵיוָן דְּמִזְבֵּחַ י' אַמּוֹת וְהוּא נוֹשֵׂא בַּכָּתֵף כְּדִכְתִיב (בְּמִדְבַּר ז':ט') וְלִבְנֵי קְהָת לֹא נָתָן (עֲגָלוֹת) וְגוֹ' וְהַלְוִיִּם י' אַמּוֹת כִּי מִדָּלוּ לֵיהּ תֵּילְתָּא לְמַעְלָה מֵרָאשֵׁיהֶן אוֹ מִכַּתֵּפוֹ נִמְצָא גְּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ קָרוֹב לְשָׁלִישׁ שֶׁל י' אַמּוֹת דְּהַוּוּ טוּבָא טְפֵי יוֹתֵר מִי' טְפָחִים: וְאִיבָּעֵית אֵימָא לָא גְּבִיהֵי לְוִיִּם וְלָאו מִמִּזְבֵּחַ גָּמְרִינַן דְּשָׁמָּא לְוִיִּם לָא גְּבִיהֵי אֶלָּא ז' אַמּוֹת וְאֵין מַשָּׂאָן דְּמִזְבֵּחַ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ אֶלָּא ב' אוֹ ג' טְפָחִים וּמֵאָרוֹן גָּמַר לֵהּ ר' אֶלְעָזָר: אִשְׁתְּכַח דְּלְמַעְלָה מִי' קָאֵי טוּבָא אֲפִלּוּ אֵין גָּבְהָן שֶׁל לְוִיִּם אֶלָּא ג' אַמּוֹת כְּמוֹנוּ חֲרֵי י״ח טְפָחִים וְאָרוֹן אֵינוֹ תָּלוּי לְמַטָּה מִכְּתֵפוֹתֵיהֶן אֶלָּא ו' טְפָחִים וּב' שְׁלִישֵׁי טְפָח אִשְׁתְּכַח דְּגָבוֹהַּ י' וְיוֹתֵר: וְלִגְמַר מִמִּשָּׁה שֶׁפֵּרֵשׁ הַמִּשְׁכָּן וְנִמְצָא דְּגָבְהָן שֶׁל לְוִיִּם עֶשֶׂר אַמּוֹת וַיֵּילֵךְ מִלְּוִיִּם נוֹשְׂאֵי הַמִּזְבֵּחַ: דְּאָמַר מַר בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים: אַנְשֵׁי הוּצָל הָיוּ נוֹשְׂאִין כְּדֵי מַיִם וְיַיִן עַל רָאשֵׁיהֶן וְאֵין אוֹחֲזִין אוֹתָם בְּיָדֵיהֶם:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יב, סמג לאוין סה:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יב, סמג לאוין סה:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יג:

ד מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ טו:

ה מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ טז:

ו מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ טז:

מסורת הש״ס

א יבמות קח:

ב זבחים ג:; בבא מציעא פא.; פסחים כח:; ביצה לו.; חגיגה ד.

ג חולין פה:; משנה שבת; לקמן קו:

ד תוספתא שבת; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ז ט-י

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה תברא וכו׳ שיש בזה שום חילוק. עי׳ תוס׳ כתובות דף עה ע״ב ד״ה מי ששנה ובינמות דף י ע״ב ד״ה ולימני:

תורה אור השלם

וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כז]

ואת״ל אֲנָשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן בְּטָלָה דַּעְתָּן אֲצָל כָּל אָדָם מַשְׁמַע דַּעַל אַתְרָא נָמֵי אָמַר דְּבְטָלָה דַּעְתָּן וְכֵן בְּרֵישׁ בְּכָל מָעָרְבִין (עירובין דף כח.) פְּרִיךְ וּבְבָל הָנֵי רַבָּא דְּעָלְמָא וְהַתָּנְיָא כוּ' וְכֵן בָּתַר הָכִי פְּרִיךְ וּפָרְסָאֵי הָנֵי רַבָּא דְּעָלְמָא וְקָשָׁה דְּבָפֶּ' חֲבִית (לקמן קמד:) גַּבֵּי שֶׁל בֵּית מְנַשְׁיָא הָיוּ סוֹחֲטִים בְּרִמּוֹנִים וּפְרִיךְ בֵּית מְנַשְׁיָא הָנֵי רַבָּא דְּעָלְמָא וּמִשְּׁנֵי אֵין דְּהָתָנָן הַמְקַיֵּם קוֹצִים בְּכֶרֶם כו' שֶׁכֵּן בַּעֲרָבְיָא מְקַיְּמִין קוֹצִים לְגָמַלֵּיהֶן וּפְרִיךְ מִי דָּמֵי עַרְבָיָא אַתְרָא הוּא הָכָא בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֲצָל כָּל אָדָם וי״ל דְּהָתָם חֲשׁוּב מִנְהָג עַרְבָיָא דִּלְכָל הָעוֹלָם נָמֵי אִם הָיָה לָהֶם רֹב גְּמַלִּים הָווּ נָמֵי מְקַיְּמֵי אֲבָל בֵּית מְנַשְׁיָא דְּחַד גַּבְרָא בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אע״ג דִּלְכָל הָעוֹלָם אִם הָיָה לָהֶם רְמוֹנִים הָרְבֵּה הָיוּ סוֹחֲטִין: **רַבִּי** יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מְקַבְּלֵי פִּתְקִין מְפָרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל שֶׁיֵּשׁ אָדָם מְמַנֶּה לַמַּלָּךְ שֶׁנּוֹשֵׂא פִּתְקִין שֶׁל מֶלֶךְ לַדַּע מִנַּיִן גִּבּוֹרָיו וְחַיָּלָיו וּבֵית אוֹצָרוֹתָיו וְנוֹשְׂאִין אוֹתָן בְּכִיסֵיהֶן הַתְּלוּיִין בַּאֲוִזֵּרֵיהֶן וְאוֹתָן כִּיסִין חוֹזְרִין פְּעָמִים לְפָנֶיהָן וּפְעָמִים לַאֲחוֹרֵיהֶן וְהָוֵי מַמָּשׁ דְּיוֹמָא דְּסָנֵד דְּלָעֵיל שֶׁהוּא חוֹזֵר ות״ק דְּר' יְהוּדָה לָא חָשִׁיב לֵיהּ חוֹזֵר וְהָא דְּמַיְתֵי בְּגְמָרָא תְּנָא שֶׁכֵּן לַבְּלָרֵי מַלְכוּת עוֹשִׂין כֵּן כְּלוֹמַר שֶׁחוֹזֵר דִּבְעִנְיָן זֶה מַיְרֵי רֵישָׁא (דְּבָרִיתָא) [דְּמַתְנִי']: **תַּבְרָא** מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ כוּ' ת״ק ה״ל לְמִינְקַט לְאַחֲרִיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו פָּטוּר וְלִקְתָנֵא דְּמַתְנִי' לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דְּהָוֵי רְבוּתָא טְפֵי אֶלָּא דְּהַשְׁתָּא לֹא יָדַע שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שׁוּם חִלּוּק: **הָא** לְאַחֲרָיו וּבָא לְאַחֲרָיו פָּטוּר לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף צא:) גַּבֵּי חֲזָקִיָּה מְשַׁנֵּי נַעֲשָׂה ובפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף ה.) גַּבֵּי נָתָנָה הֵיא וְאִמְרָה הֵיא וּבְכַמָּה דֻּכְתֵי לָא מְשַׁנֵּי: **זֶה** אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל ר״מ וְרַבִּי יְהוּדָה מְחַיְּבִין מַה שֶּׁהִקְשָׁה רִיבָ״א אַמַּאי לָא אָמְרִינַן חֲשָׁאת אֶחָד אֲמַר רַחֲמָנָא וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה כְּדְאָמַר גַּבֵּי כֹּפֶר מְפֹרָשׁ בְּפֶרֶק ד' וְהֹ' (ב״ק דַּף מ. ד״ה כּוֹפֵר):

וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר אַנָּשֵׁי הוּצָל עוֹשִׂין כֵּן — בָּטְלָה דַּעְתָּן אֲצָל כָּל אָדָם. [א]**מַתְנִי׳** הַמִּתְכַּוֵּין לְהוֹצִיא לְפָנָיו, וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו — פָּטוּר. לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו — חַיָּיב. בֶּאֱמֶת אָמְרוּ: הָאִשָּׁה הַחוֹגֶרֶת בְּסִינָר, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ — חַיֶּבֶת, שֶׁכֵּן רְאוּי לִהְיוֹת חוֹזֵר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מְקַבְּלֵי פִּתְקִין. [ב(א)]**גְּמ׳** מַאי שְׁנָא לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דְּפָטוּר — דְּלָא אִתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ, לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו נָמֵי, הָא לָא אִתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרָה, מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ. אָמַר רָבָא: וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא: לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו הַיְינוּ טַעְמָא דְּפָטוּר — דְּנִתְכַּוֵּון לִשְׁמִירָה פְּחוּתָה, לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו הַיְינוּ טַעְמָא דְּחַיָּיב — דְּנִתְכַּוֵּון לִשְׁמִירָה פְּחוּתָה וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שְׁמִירָה מְעוּלָּה. אֶלָּא מַאי קוּשְׁיָא — דְּיוּקָא דְּמַתְנִיתִין קַשְׁיָא: הַמִּתְכַּוֵּין לְהוֹצִיא לְפָנָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו — פָּטוּר, הָא לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו הוּא דְּחַיָּיב, הָא — חַיָּיב. אֵימָא סֵיפָא: לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו הוּא דְּחַיָּיב, הָא לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו פָּטוּר! אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: תַּבְרָה, מִי שֶׁשָּׁנָה זוֹ לֹא שָׁנָה זוֹ. [ב]אָמַר רַב אָשֵׁי: מַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דְּחַיָּיב — דְּאִיתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ, אֶלָּא אֲפִילּוּ לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְפָנָיו אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְלָא אִיתְעֲבִידָא מַחְשַׁבְתּוֹ לָא לִיחַיֵּיב — קָא מַשְׁמַע לַן דְּנִתְכַּוֵּון לִשְׁמִירָה פְּחוּתָה וְעָלְתָה בְּיָדוֹ שְׁמִירָה מְעוּלָּה דְּחַיָּיב. וּלְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: הַמּוֹצִיא מָעוֹת בְּפוּנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַעְלָה — חַיָּיב. פִּיהָ לְמַטָּה — רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. אָמַר לָהֶן רַבִּי יְהוּדָה: אִי אַתֶּם מוֹדִים בְּלְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו שֶׁהוּא חַיָּיב? וְאָמְרוּ לוֹ: וְאִי אַתָּה מוֹדֶה כְּלְאַחַר יָדוֹ וְרָגְלוֹ שֶׁהוּא פָּטוּר? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי אֲמַרְתִּי דָּבָר אֶחָד וְהֵן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד. אֲנִי לֹא מָצָאתִי תְּשׁוּבָה לִדְבָרֵיהֶם וְהֵן לֹא מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לִדְבָרַי. מִדְּקָאָמַר לְהוּ ״אִי אַתֶּם מוֹדִין״ — לָאו מִכְּלָל דְּפָטְרִי רַבָּנַן? וְלִיטַעְמֵיהּ, דְּקָאָמְרִי לֵיהּ ״אִי אַתָּה מוֹדֶה״ — מִכְּלָל דְּמְחַיֵּיב רַבִּי יְהוּדָה? וְהָתַנְיָא: לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר! אֶלָּא: לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב. לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ, דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר. כִּי פְּלִיגִי, בְּפוּנְדָּתוֹ וּפִיהָ לְמַטָּה: מָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְאַחֲרָיו וּבָא לוֹ לְאַחֲרָיו, וּמָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְאַחַר יָדוֹ וְרַגְלוֹ. [ג]**בֶּאֱמֶת אָמְרוּ הָאִשָּׁה כו׳.** [תָּנָא כָּל ״בֶּאֱמֶת״ — הֲלָכָה הִיא. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מְקַבְּלֵי פִּתְקִין.] תְּנָא: שֶׁכֵּן לַבְּלָרֵי מַלְכוּת עוֹשִׂין כֵּן. [ד(ג)]**מַתְנִי׳** הַמּוֹצִיא כְּבָר לִרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּיב. הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין. לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — חַיָּיבִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. [ג]**גְּמ׳** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר אַבָּיֵי, וְאָמְרִי לַהּ בְּמַתְנִיתָא תְּנָא: זֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל — רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב, וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטְרִים. זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל — רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטְרִים. זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל — רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל — דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב. [ד(ד)]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַמּוֹצִיא כְּבָר לִרְשׁוּת הָרַבִּים — חַיָּיב. הוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — חַיָּיבִין, וְאִם לָאו — פְּטוּרִים, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנַן: ״בַּעֲשֹׂתָהּ״ — הָעוֹשֶׂה אֶת כּוּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ, כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹחֲזִין בְּמַלְגֵּז וְלוֹגְזִין, בְּכַרְכֹּר וְשׁוֹבְטִין, בְּקוּלְמוֹס וְכוֹתְבִין, בְּקָנֶה וְהוֹצִיאוּהוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, יָכוֹל יְהוּ חַיָּבִין — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בַּעֲשֹׂתָהּ״ — הָעוֹשֶׂה אֶת כּוּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה מִקְצָתָהּ.

בְּעִיגּוּל

מסורת הש״ס

א יבמות צב.

ב משנה זבים

ג משנה זבים

ד ספרא ויקרא דבורא דחובה פרשה ז טז-יז

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה אמר רב זביד וכו׳ ולא מרבא עצמו. עיין חולין קיג ע״ב ברש״י ד״ה הא דרביה.

תורה אור השלם

וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעִם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כז]

עִגּוּל וְקוֹרָה גְּדוֹלִים הֵן וְאֵין אֶחָד יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ: וְאִם לְאו שֶׁיָּכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיאוֹ: **תְּלָתָא** מְעוּטֵי כְּתִיבִי וְהָא דְּנָקֵט בַּעֲשׂוֹתָהּ בַּבְּרַיְתָא טְפֵי מֵהָנָךְ מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְעוּט אַחֲרוֹן שֶׁבַּפָּסוּק וּבְהָא פְּלִיגִי וְלֹא יָדַע ר''י דְּאַמַּאי נָקֵט דִּמְלֹתֵהּ דְּר' שִׁמְעוֹן יָחִיד שֶׁעֲשָׂאָהּ חַיָּב כוּ' וְלָא נָקֵט לִשְׁנָא דִּלְעֵיל הָעוֹשֶׂה אֶת כָּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ וְשָׁמַע לִשְׁנַיִם שֶׁעֲשָׂאוּהָ פְּטוּרִין מִשְּׁמַע טְפֵי אֲפִי' זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל:

חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ וְזֶה כָּתַב אוֹת אַחַת וּבָא חֲבֵרוֹ וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה לֹא אִצְטְרִיךְ קְרָא אֶלָּא אַהוֹצָאָה דְּה''א אַהַכְנָסָה וְאַהוֹצָא' הוּא דְּקָפֵד רַחֲמָנָא וְלַחַיָּב אֲפִי' בְּלֹא הַנָּחָה: ה''ג וְרַבִּי שִׁמְעוֹן יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ בְּהוֹרָאַת ב''ד לֹא צָרִיךְ קְרָא וְל''ג ר''ש לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ בְּהוֹרָאַת ב''ד חַיָּב כִּדְתָנֵי בְּקוּנְטְרֵס דְּהָא תְּנַן בְּהֶדְיָא בפ''ק דְּהוֹרָיוֹת (ד' ג.) הֶלֵּךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן בֵּין הֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן בֵּין לֹא כוּ' ר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא תּוֹלֶה בב''ד אָמַר מָר זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל נַרְאֶה לר''י דְּהַאי אֵינוֹ יָכוֹל הַיְנוּ אֲפִי' בַּעַל כֹּחַ הַרְבֵּה אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹשֵׂא הַקּוֹרָה בְּעַנְיָן זֶה בְּכִי הַאי גַּוְנָא שֶׁאִלְמָלֵא אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ לָבַדּוֹ כְּגוֹן בְּאֶצְבַּע אוֹ תּוֹפְשָׁהּ בְּעַנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ לָבַדּוֹ דְּמָה לָנוּ לְכֹחוֹ כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא מִיהָא אֵינוֹ יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ: **הֵי** מַנִּיהוּ מְחַיֵּב לָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיִּהְא פָּטוּר אוֹתוֹ שֶׁיָּכוֹל וְלִחַיֵּב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל דְּאֵין זֶה סְבָרָא אֶלָּא קָאָמַר דְּלִתְחַיֵּב נַמֵּי אֲפִילּוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל כְּמוֹ לְר' יְהוּדָה ור''מ דְּאָמְרִי לְעֵיל זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל חַיָּב: **אָמַר** רַב זְבִיד מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא אַף אֲנַן נַמֵּי תְּנִינָא פֵּרוּשׁ דִּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ קָשָׁה לר''י דְּהָכָא אִית לַהּ לְרַב זְבַד דִּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ וְכֵן רַב אַשִׁי בְּסַמּוּךְ וּבפ''ב דְּבֵיצָה (דף כב.) אָמְרִינַן אָמַר כְּחַל עֵינָא עַל יַד נָכְרִי בְּשַׁבָּת א''ל רַב אַשִׁי מַאי דַּעְתָּךְ כּוּ' וְאָמַר רַב כָּהֲנָא חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אוֹמֵר לְנָכְרִי וְעוֹשֶׂה הוּא מְסַיֵּעַ בְּהֶדֵּהּ דְּקָא עָמֵץ וּפָתַח א''ל אַבָּא רַב זְבִיד דְּקָאֵי כְּוָתֵהּ וְשַׁנֵּי לַהּ מְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ מַשְׁמַע דְּרַב זְבַד וְרַב אַשִׁי סוֹבְרִים דֵּישׁ בּוֹ מַמָּשׁ וְאֵין לוֹמַר דְּהָא דְּאָמַר הָכָא אֵין בּוֹ מַמָּשׁ לֹא שְׁיָפְטֵר לְגַמְרֵי אֶלָּא דְּאֵין בּוֹ חִיּוּב חַטָּאת דְּהָא מִיְּתֵי רַב אַשִׁי דַּעֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה מִשְּׁמַע דְּאַפִּי' פְּסוּלָא דְּרַבָּנָן לַיכָּא א''כ לְעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן וּמִיהוּ לְרַב אַשִׁי אִפָּא לְמֵימַר דְּבָתַר דְּשַׁמְעָהּ מֵאֲמֵימָר סָבְרָה אֶלָּא לְרַב זְבַד קָשָׁה דְּאִיהוּ גּוּפֵהּ קָאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא דְּאֵין בּוֹ מַמָּשׁ וְאָמַר הָיָה הַרְבֵּה אַחַר רַבָּא וְאָפֵי' אַחַר רַב פָּפָּא שֶׁהָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבָּא וְשָׁמְעָה בָּתַר מַעֲשֶׂה דְּאָמַר שְׁמַעְתָּהּ רַב זְבִיד מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא וְלֹא מֵרַבָּא עַצְמוֹ וְעוֹד אור''י דְּהָכִי פֵּרִיךְ הָתָם וְהָא קָא מְסַיֵּעַ בַּהֲדֵהּ דְּקָא עָמֵץ וּפָתַח וא''ג דְּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ בְּעָלְמָא הָא אִית לַן לְמֵימַר דְּאָסְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין וּמִשְּׁנֵי דְּאֵין בּוֹ מַמָּשׁ אֲפִילּוּ לְעִנְיַן זֶה: **ור''ש** מְטַהֵר פִּי' בְּקוּנְטְרֵס דר''ש לְטַעְמֵהּ דְּפָטַר זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל [וְאֵינוֹ] נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ''א דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּגִלֵּי רַחֲמָנָא דְּאִיכָּא קְרָא לְפָטוּר וְנִרְאֶה דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי שֶׁיִּהְיֶה רֹב הַזַּב נִשָּׂא עַל כָּל אֶחָד וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַסֶּכֶת זָבִים

תְּלָתָא מְעוּטֵי כְּתִיבִי וְהָא דְּנָקֵט בַּעֲשׂוֹתָהּ בַּבְּרַיְתָא טְפֵי מֵהָנָךְ מִשּׁוּם שֶׁהוּא מְעוּט אַחֲרוֹן שֶׁבַּפָּסוּק וּבְהָא פְּלִיגִי וְלֹא יָדַע ר''י דְּאַמַּאי נָקֵט דִּמְלֹתֵהּ דְּר' שִׁמְעוֹן יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ חַיָּב כוּ' וְלָא נָקֵט לִשְׁנָא דִּלְעֵיל הָעוֹשֶׂה אֶת כָּלָּהּ וְלֹא הָעוֹשֶׂה אֶת מִקְצָתָהּ וְשָׁמַע לִשְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהָ פְּטוּרִין מִשְּׁמַע טְפֵי אֲפִי' זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל:

חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ וְזֶה כָּתַב אוֹת אַחַת וּבָא חֲבֵרוֹ וְכָתַב אוֹת שְׁנִיָּה לֹא אִצְטְרִיךְ קְרָא אֶלָּא אַהַכְנָסָה וְאַהוֹצָא' הוּא דְּקָפֵד רַחֲמָנָא וְלַחַיָּב אֲפִי' בְּלֹא הַנָּחָה: ה''ג וְרַבִּי שִׁמְעוֹן יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ בְּהוֹרָאַת ב''ד לֹא צָרִיךְ קְרָא וְל''ג ר''ש לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר יָחִיד שֶׁעָשָׂאהּ בְּהוֹרָאַת ב''ד חַיָּב כִּדְתָנֵי בְּקוּנְטְרֵס דְּהָא תְּנַן בְּהֶדְיָא בפ''ק דְּהוֹרָיוֹת (ד' ג.) הֶלֵּךְ וְעָשָׂה עַל פִּיהֶן בֵּין הֵבִיאוּ כַּפָּרָתָן בֵּין לֹא כוּ' ר' שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר וּמְפָרֵשׁ טַעְמָא תּוֹלֶה בב''ד **אָמַר** מָר זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל נַרְאֶה לר''י דְּהַאי אֵינוֹ יָכוֹל הַיְנוּ אֲפִי' בַּעַל כֹּחַ הַרְבֵּה אֶלָּא שֶׁהוּא נוֹשֵׂא הַקּוֹרָה בְּעַנְיָן זֶה בְּכִי הַאי גַּוְנָא שֶׁאִלְמָלֵא אֶחָד לֹא הָיָה יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ לָבַדּוֹ כְּגוֹן בְּאֶצְבַּע אוֹ תּוֹפְשָׁהּ בְּעַנְיָן זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ לָבַדּוֹ דְּמָה לָנוּ לְכֹחוֹ כֵּיוָן דְּהַשְׁתָּא מִיהָא אֵינוֹ יָכוֹל לְנָשְׂאָהּ: **הֵי** מַנִּיהוּ מְחַיֵּב לָא בָּעֵי לְמֵימַר שֶׁיִּהְא פָּטוּר אוֹתוֹ שֶׁיָּכוֹל וְלִחַיֵּב שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל דְּאֵין זֶה סְבָרָא אֶלָּא קָאָמַר דְּלִתְחַיֵּב נַמֵּי אֲפִילּוּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל כְּמוֹ לְר' יְהוּדָה ור''מ דְּאָמְרִי לְעֵיל זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל חַיָּב: **אָמַר** רַב זְבִיד מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא אַף אֲנַן נַמֵּי תְּנִינָא פֵּרוּשׁ דִּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ קָשָׁה לר''י דְּהָכָא אִית לַהּ לְרַב זְבַד דִּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ וְכֵן רַב אַשִׁי בְּסַמּוּךְ וּבפ''ב דְּבֵיצָה (דף כב.) אָמְרִינַן אָמַר כְּחַל עֵינָא עַל יַד נָכְרִי בְּשַׁבָּת א''ל רַב אַשִׁי מַאי דַּעְתָּךְ כּוּ' וְאָמַר רַב כָּהֲנָא חוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה אוֹמֵר לְנָכְרִי וְעוֹשֶׂה הוּא מְסַיֵּעַ בְּהֶדֵּהּ דְּקָא עָמֵץ וּפָתַח א''ל אַבָּא רַב זְבִיד דְּקָאֵי כְּוָתֵהּ וְשַׁנֵּי לַהּ מְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ מַשְׁמַע דְּרַב זְבַד וְרַב אַשִׁי סוֹבְרִים דֵּישׁ בּוֹ מַמָּשׁ וְאֵין לוֹמַר דְּהָא דְּאָמַר הָכָא אֵין בּוֹ מַמָּשׁ לֹא שְׁיָפְטֵר לְגַמְרֵי אֶלָּא דְּאֵין בּוֹ חִיּוּב חַטָּאת דְּהָא מִיְּתֵי רַב אַשִׁי דַּעֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה מִשְּׁמַע דְּאַפִּי' פְּסוּלָא דְּרַבָּנָן לַיכָּא א''כ לְעִנְיַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן וּמִיהוּ לְרַב אַשִׁי אִפָּא לְמֵימַר דְּבָתַר דְּשַׁמְעָהּ מֵאֲמֵימָר סָבְרָה אֶלָּא לְרַב זְבַד קָשָׁה דְּאִיהוּ גּוּפֵהּ קָאָמַר מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא דְּאֵין בּוֹ מַמָּשׁ וְאָמַר הָיָה הַרְבֵּה אַחַר רַבָּא וְאָפֵי' אַחַר רַב פָּפָּא שֶׁהָיָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַבָּא וְשָׁמְעָה בָּתַר מַעֲשֶׂה דְּאָמַר שְׁמַעְתָּהּ רַב זְבִיד מִשְּׁמֵהּ דְּרַבָּא וְלֹא מֵרַבָּא עַצְמוֹ וְעוֹד אור''י דְּהָכִי פֵּרִיךְ הָתָם וְהָא קָא מְסַיֵּעַ בַּהֲדֵהּ דְּקָא עָמֵץ וּפָתַח וא''ג דְּמְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ בְּעָלְמָא הָא אִית לַן לְמֵימַר דְּאָסְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין וּמִשְּׁנֵי דְּאֵין בּוֹ מַמָּשׁ אֲפִילּוּ לְעִנְיַן זֶה: **ור''ש** מְטַהֵר פִּי' בְּקוּנְטְרֵס דר''ש לְטַעְמֵהּ דְּפָטַר זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל [וְאֵינוֹ] נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ''א דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּגִלֵּי רַחֲמָנָא דְּאִיכָּא קְרָא לְפָטוּר וְנִרְאֶה דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי שֶׁיִּהְיֶה רֹב הַזַּב נִשָּׂא עַל כָּל אֶחָד וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַסֶּכֶת זָבִים

בְּעִיגּוּל שֶׁל דְּבֵילָה וְהוֹצִיאוּהוּ לְרָשׁוּת הָרַבִּים, בְּקוֹרָה וְהוֹצִיאוּהָ לְרָשׁוּת הָרַבִּים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיא וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — חַיָּבִין, וְאִם לָאו — פְּטוּרִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָכוֹל אֶחָד לְהוֹצִיא וְהוֹצִיאוּהוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין, מִשֶּׁנֶּאֱמַר ״בַּעֲשֹׂתָהּ״ — יָחִיד שֶׁעָשָׂאָהּ חַיָּב, שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהָ — פְּטוּרִין. בְּמַאי קְמִפַּלְגִי? בְּהַאי קְרָא: ״וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ״. רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: תְּלָתָא מִיעוּטֵי כְּתִיבִי, ״נֶפֶשׁ תֶּחֱטָא״, ״אַחַת תֶּחֱטָא״, ״בַּעֲשֹׂתָהּ תֶּחֱטָא״ — חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ, וְחַד לְמַעוּטֵי זֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל, וְחַד לְמַעוּטֵי זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל. (א)**וְרַבִּי יְהוּדָה: חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ, וְחַד לְמַעוּטֵי זֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל, וְחַד לְמַעוּטֵי יָחִיד שֶׁעָשָׂאָהּ בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: יָחִיד שֶׁעָשָׂאָהּ בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין — חַיָּב. וְרַבִּי מֵאִיר — מִי כְּתִיב ״נֶפֶשׁ תֶּחֱטָא״ ״אַחַת תֶּחֱטָא״ ״בַּעֲשֹׂתָהּ תֶּחֱטָא״? תְּרֵי מְעוּטֵי כְּתִיבִי, חַד לְמַעוּטֵי זֶה עוֹקֵר וְזֶה מַנִּיחַ, וְחַד לְמַעוּטֵי יָחִיד שֶׁעָשָׂאָהּ בְּהוֹרָאַת בֵּית דִּין.** (ב)**אָמַר מָר: זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל — דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּב. הֵי מִנַּיְיהוּ מִיחַיַּיב? אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶה שֶׁיָּכוֹל, דְּאִי זֶה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל — מַאי קָא עָבִיד! אָמַר לֵיהּ: מְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ.** (ג)**אָמַר רַב זְבִיד מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא, אַף אֲנַן נַמֵּי תְּנִינָא: הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה, וְאַרְבַּע טְלָיוֹת תַּחַת רַגְלֵי הַמִּטָּה — טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֲנָן יְכוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שָׁלֹשׁ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְטַהֵר. הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְאַרְבַּע טְלָיוֹת תַּחַת רַגְלֵי הַבְּהֵמָה — טְהוֹרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שָׁלֹשׁ. וְאַמַּאי? הָא קָמְסַיֵּעַ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי! לָאו מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ?** (ד)**אָמַר רַב יְהוּדָה: מִדְּיִסְקְרָתָא: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מְסַיֵּעַ יֵשׁ בּוֹ מַמָּשׁ, וְשָׁאנֵי הָכָא דְּעָקְרָה לַהּ לִגְמָרֵי. וְכֵיוָן דְּזִימְנִין עָקְרָה הָא, זִימְנִין עָקְרָה הָא, לֵיהֱוֵי כְּזַב הַמִּתְהַפֵּךְ! מִי לָא תְּנַן: זַב שֶׁהָיָה מוּטָל עַל חֲמִשָּׁה סַפְסָלִין אוֹ עַל חֲמִשָּׁה פּוּנְדָּאוֹת, לְאוֹרְכָן — טְמֵאִים, לָרָחְבָּן — טְהוֹרִין. יָשַׁן, סָפַק מִתְהַפֵּךְ עֲלֵיהֶן — טְמֵאִין. אֶלָּא לָאו, מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מְסַיֵּעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. אָמַר רַב פַּפִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא: אַף אֲנַן נַמֵּי תְּנִינָא,**

רַבִּי

פ''ד (מִשְׁנָה ה) דְּתָנַן הַזַּב בְּכַף מֹאזְנַיִם וּמוֹשֵׁךְ כְּנֶגְדּוֹ כֶּרַע הַזַּב טְהוֹרִין כֶּרַע הֵן טְמֵאִין ר''ש אוֹמֵר בְּיָחִיד טְמֵאִין פִּי' כְּשֶׁאֵין אֶלָּא מִשְׁכָּב אֶחָד אוֹ מוֹשֵׁב אֶחָד בְּמֻרְבִּין טְהוֹרִין שֶׁאֵין כ''א נוֹשֵׂא רֻבּוֹ: **הָיָה** רוֹכֵב ע''ג בְּהֵמָה בְּעוֹמֶדֶת אַיְירֵי דְּאִי בִּמְהַלֶּכֶת כָּל שָׁעָה עוֹקֶרֶת רֶגֶל הָא' וְעוֹמֶדֶת עַל ג' וְטָמֵא מַה שֶּׁתַּחְתֶּיהָן שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שְׁתַּיִם: **מִפְּנֵי** שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמוֹד עַל ג' וה''ל כָּל רֶגֶל אֵינוֹ יָכוֹל וְהַג' אֲחֵרִים יְכוֹלִין: **וְכֵיוָן** דִּזְמִנִין עָקְרָה הָא וְזִמְנִין הָא לֶהֱוֵי כְּזַב הַמִּתְהַפֵּךְ וַאֲפִילּוּ בְּרה''ר טְמֵא: **לְאַרְבָּן** טְמֵאִין כֵּן גָּרִיס הַקּוּנְטְרֵס וּפִי' דְּטְמֵאִין מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּכָל אֶחָד נוֹשֵׂא רֻבּוֹ עָלָיו פְּעָמִים עַל זֶה וּפְעָמִים עַל זֶה לְרָחְבָּן טְהוֹרִין שֶׁאֵין רֻבּוֹ נוֹשֵׂא עַל כָּל אֶחָד מֵהֶן וּלְפִי זֶה אִתְיָא כר''ש דְּבָעֵי שֶׁיְּהֵא רֹב הַזַּב נִשָּׂא עָלָיו ור''י אוֹמֵר דְּמֵצֵי לְמֵימַר דְּכָל אֶחָד נוֹשֵׂא רֻבּוֹ עָלָיו פְּעָמִים עַל זֶה וּפְעָמִים עַל זֶה לְרָחְבָּן טְהוֹרִין כָּל אֶחָד מְסַיֵּעַ שֶׁאֵין בּוֹ מַמָּשׁ וּמַהוּ שֶׁיְּהֵא רֹב נְשִׂיאָה עַל אַחַת מֵהֶן: יָשַׁן לוֹ עֲלֵיהֶן לְרָחְבָּן טְהוֹרִין לְפִי שֶׁאָרְכוּ מַטָּל עַל רָחְבָּן וְאֵין רֻבּוֹ נְשִׂיאָה עַל אַחַת מֵהֶן: יָשַׁן לוֹ עֲלֵיהֶן לְרָחְבָּן: סָפַק נִתְהַפֵּךְ עַל אָרְכּוֹ וְנִמְצָא כָּלוֹ נְשִׂיאָה עַל אַחַת מֵהֶן: טְמֵאוֹת דְּכָל חַדָּא אִכָּא לְמֵימַר עַל זוֹ נִתְהַפֵּךְ אַלְמָא מַטְמִינָן מִסָּפֵק וְהָתָם נַמֵּי אִי מִשּׁוּם עֲקִירָה הוּא נִיטַמִּינְהוּ מִסָּפֵיקָא אֶלָּא לְאו טַעְמָא מִשּׁוּם דְּכָלְהוּ הָווּ כָּל חֲדָא וַחֲדָא לְמֵימַר דְּאִסְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין וּמִשְּׁנֵי דְּאֵין בּוֹ מַמָּשׁ אֲפִילּוּ לְעִנְיַן זֶה: **ור''ש** מְטַהֵר פִּי' בְּקוּנְטְרֵס דר''ש לְטַעְמֵהּ דְּפָטַר זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל [וְאֵינוֹ] נִרְאֶה לְרַשְׁבָּ''א דְּשָׁאנֵי הָתָם דְּגִלֵּי רַחֲמָנָא דְּאִיכָּא קְרָא לְפָטוּר וְנִרְאֶה דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּבָעֵי שֶׁיִּהְיֶה רֹב הַזַּב נִשָּׂא עַל כָּל אֶחָד וְכֵן מַשְׁמַע בְּמַסֶּכֶת זָבִים

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ טז:

ב מיי׳ פז׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ ה:

ג מיי׳ פז׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ ו:

ד מיי׳ פז׳ מהל׳ מטמאי משכב ומושב הל׳ ד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ יח:

ב מיי׳ פה׳ מהל׳ ביאת מקדש הל׳ יח:

ג מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ טז:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ גניבה הל׳ יד, סמג עשין עא:

ה מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ כח:

ו מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ יח:

שְׁמִשְׁעֶנֶת הַסּוּס עַל יָדָיו הֲכִי תָּנֵן לַהּ בְּמַס׳ זָבִים פ״ד (מִשְׁנָה ז) הָיָה רוֹכֵב עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה וְאָרְבַּע טְלָיוֹת תַּחַת רַגְלֵי בְּהֵמָה טְהוֹרוֹת מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלָה לַעֲמֹד עַל שֶׁלֹּשׁ הֲיָיְתָה טְלִית אַחַת תַּחַת שְׁתֵּי יָדַיִם תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלַיִם תַּחַת יָד וָרֶגֶל טְמֵאָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר הַסּוּס טָמֵא בְּיָדָיו כּוּ׳ וְנִרְאֶה לר״י דְּרַבִּי יוֹסֵי לָא פְּלִיג אֶלָּא אַרִישָׁא אֲבָל אַסֵּיפָא דְּקָתָנֵי תַּחַת שְׁתֵּי רַגְלַיִם טְמֵאָה לָא פְּלִיג דְּאַף עַל גַּב דְּמִשְׁעֶנֶת הַסּוּס עַל יָדָיו דָּבָר פּוֹשׁוּט הוּא דְּבִלָּא שְׁתֵּי רַגְלָיו לֹא הָיָה יָכוֹל לַעֲמֹד קָשֶׁה לר״י מַה רָאָה רַב פַּפִּי לְהָבִיא מִסֵּיפָא וְלָא מֵרֵישָׁא מִמִּלְתֵיהּ דְּרַבָּנָן כְּדְאֵיתְי לְעֵיל וְאוֹמֵר ר״י דְּמִשּׁוּם דְּמַרֵישָׁא אִיכָּא לְדַחוּיֵי כְּדְבָעֵי לְמֵימַר לְעֵיל שֶׁאנִי הָכָא דְּעִקָּרָה לְגַמְרֵי אֲבָל אַר׳ יוֹסֵי לֵיכָּא לְמִדְחֵי דְּטָעֲמָה מִשּׁוּם דְּעִקָּרָה דא״כ לֹא יִטְמָא הַסּוּס אֲפִלּוּ בְּיָדָיו דִּפְשִׁיטָא נָמֵי דְּעִקָּרָה לְהוּ: **וְיָכוֹל** לַעֲמֹד עַל רַגְלוֹ אַחַת כְּשֵׁרָה וְאִם לְאו פְּסוּלָה מֵהָכָא לֵיכָּא לְמִפְשַׁט דְּמִן בְּמִינוֹ חוֹצֵץ דְּאָבָן הוּא מִמִּין הַרְצָפָּה וּמִין בְּשָׂאֵינוֹ מִינוֹ חוֹצֵץ דִּכְלִי אֵינוֹ מִמִּין הַרְצָפָּה וּבְעֵיָא הוּא בְּפ׳ הוֹצִיאוּ לוֹ (יוֹמָא דף נח.) בְּהִנִּיחַ סִיב בְּתוֹךְ הַמְּזָרָק וְקִבֵּל בּוֹ אֶת הַדָּם דְּוַדַּאי סִיב מְבַטֵּל לֵיהּ אֲבָל כְּלִי וְאֶבֶן לֹא מְבַטֵּל לֵיהּ דְּאֶבֶן נִתְקָלִים בָּהּ הַהוֹלְכִים שָׁם:

אָמַר מָר זֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב אֲבָיֵא לְהוּ כו׳ תֵּימָה לר״ח דְּאַמַּאי בָּעֵי לֵהּ אֲלִיבָּא דְּרַבִּי מֵאִיר וּמִצִּי לְמִבְעֵי בְּזֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל אֲפִלּוּ דר״י דְּקָמָא מַתְנִי׳ כְּתָהּ וְנִרְאֶה דְּגַרְסָא זוֹ טָעוּת וְגָרְסִי׳ אָמַר מָר זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל וְאוֹמֵר ר״י דְּאֵין לְמִחוֹק הַסְּפָרִים מִשּׁוּם זֶה דְּהָא דְּלָא נָקֵט זֶה אֵינוֹ יָכוֹל כו׳ מִשּׁוּם דְּאֵין רְגִילוּת בְּאֵין יָכוֹל שֶׁלֹּא יְהֵא בּוֹ שִׁעוּר לְכָל א׳ וַעֲ״ג ר״ח קָשֶׁה לר״י דְּמַאן דְּבָעֵי שִׁעוּר לָזֶה וְלָזֶה אַטו מִי לָא שְׁמַע לֵהּ מַתְנִי׳ דְּמַיְיתֵי בְּסָמוּךְ לֹא יָכוֹל אֶחָד לִנְעֹל וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם חַיָּבִין אֲבָל לְגִיר׳ הַסְּפָרִים דְּפְלִיגִי בָּזֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל אִבָּא לְמֵימַר דְּבְאֵין יָכוֹל מוֹדוֹ כּוּלְהוּ דְּשִׁעוּר אֶחָד לָכֶלֶן וּמַאן דְּמֵיתֵי סְיַעְתָּא מִצְּבִי שְׁנִבְנַס לַבַּיִת אֵין נִרְאֶה לוֹ לְחַלֵּק בֵּין שְׁנֵיהֶם יָכוֹלִין לְאֵין יָכוֹלִין וּמִיהוּ לַגִּי׳ ר״ח אִבָּא לְמֵימַר דְּמַאן דְּמֵיתֵי שִׁעוּר לְכָל אֶחָד יֹאמַר דְּצְבִי שְׁנִבְנַס לְאָמְרוּ שְׁנַיִם נִכְנְסוּ וְלֹא אָמְרוּ אֶחָד נִכְנַס אֶלָּא לְומַר דְּאֵין לְמִחוֹק וְאַמַּאי לְבָעֵי שִׁעוּר טְבִיחָה כו׳ אֲבָל מַגְּבוֹ דְּרִישָׁא לָא מַצֵּי לְמִפְרַךְ דְּהַתָם לָא בָּעֵי שִׁעוּר דְּתַשְׁלוּמֵי כָּפֶל נוֹהֵג בְּכָל דָּבָר וּבְכָל שֶׁהוּא: **דְּיֵלְמָא** דְּאֵית בֵּהּ כְּדֵי לְאָרֹג מַפָּה לָזֶה כו׳ וְהָא דְּלָא נָקֵט קָנֶה דְּעַלְמָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּאַע״ג דְּאֵין רְגִילוּת לְאָרֹג שְׁתֵּי מַפּוֹת בְּקָנֶה אֶחָד אִם יֵשׁ שִׁעוּר לְאָרֹג מַפָּה לָזֶה וְלָזֶה חַיָּב: **אֶלָּא** אֵימָא חַיָּבִין וְר׳ שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר וּבְקָנֶה כָּבֵד דְּה״ל זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל: **אֶת** הַמֵּת בְּמִטָּה חַיָּב נִרְאֶה לר״י דְּמֵהָכָא קָיִם לָן בְּכָל דָּבָר דְּאֵית לֵיהּ לְר׳ יְהוּדָה מְלֹאכָה שְׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ דְּמִסְתַּמָּא ת״ק דר״ש הֲיְנוּ רַבִּי יְהוּדָה כִּי הַהִיא דְּלְעֵיל זֶה אֵינוֹ יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל דת״ק דר״ש הֲיְנוּ ר׳ יְהוּדָה כְּדְמוֹכַח בגמ׳ וְרַשַׁבָּ״א אוֹמֵר דֵּישׁ לְהָבִיא מִדְּתָנַן לְעֵיל (שַׁבָּת דף צ.) ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר אַף הַמּוֹצִיא מִשְּׁמֹנֶה ע״ז דְּהַיְינוּ מְלֹאכָה שְׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ: **רַבִּי** שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר נִרְאֶה לר״י דְּמִלְאכָה שְׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ קְרֵי בְּשָׁעוֹשָׂה מְלֹאכָה וְאֵין צָרִיךְ לְאוֹתוֹ צֹרֶךְ כְּעֵין שֶׁהָיוּ צְרִיכִין לָהּ בְּמִשְׁכָּן אֶלָּא לְעִנְיַן אַחֵר כִּי הַצֹּרֶךְ שֶׁהָיְתָה מְלֹאכָה נַעֲשֵׂית בְּשָׁבִילוֹ בְּמִשְׁכָּן הוּא גּוּף (אסור) הַמְּלֹאכָה וְשָׁרְשׁוֹ וּלְפִי זֶה אֲתֵי כּוּלְהוּ שִׁפְיר הוֹצָאַת הַמֵּת אֵין צָרִיךְ לְמֵת וּבְמִשְׁכָּן הָיוּ צְרִיכִין לַחֲפָצִים שֶׁהוֹצִיאוּ צַד נָתָשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ אֵינוֹ צָרִיךְ לְנָתָשׁ וּבְמִשְׁכָּן הָיוּ צְרִיכִין לְתַחַשׁ וְחִלָּזוֹן וּמִפְּנֵי מַרְסָא לְהוֹצִיא לַחָה הַמְּזִיקָתוֹ וְאֵין עוֹמֵד לְהַכְנִיס אֲוִיר וּלְהוֹצִיא לַחָה תָּמִיד אע״פ שֶׁנַּעֲשָׂה פֶּתַח גְּמוּר שֶׁהֲרֵי רָאוּי (הוא) לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אִם הָיָה צָרִיךְ מ״מ לֹא דָּמֵי לְפֶתָחִים שֶׁבַּמִּשְׁכָּן שֶׁהָיוּ עוֹמְדִין לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא אֲבָל לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה דָּמְיָא לְמִשְׁכָּן וְחַיָּב הֲרֵי אֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לַכִּיס עַצְמוֹ וַאֲפִלּוּ לְמִנּוֹת רְאָיוֹתָיו אוֹ נְקִיִּים דְּצָרִיךְ הַכִּיס מ״מ אֵין צָרִיךְ לְהוֹצָאָה זוֹ דה״נ סְגִי לֵיהּ אִי יַתִּיב בְּחַד דַּכְתָּא וּמְכַבֶּה גַּחֶלֶת שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בָּהּ רַבִּים וּכְחַס עַל הַנֵּר וְעַל הַשָּׁמֶן אוֹ עַל הַפְּתִילָה הַמְהַבְהֶבֶת כְּבָר אֵין צְרִיכִין לְגוּפָן שֶׁבַּמִּשְׁכָּן כִּי לֹא הָיָה כִּבּוּי אֶלָּא לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין בְּכִבּוּי זֶה וּמִתְקָנִין עַל יַד כִּבּוּי זֶה שֶׁיְּהוּ רְאוּיִין לִמְלֹאכֶת הַצּוֹרְפִין וְכִבּוּי כְּדֵי שֶׁלֹּא יַקְדִּיחוּ הַסַּמְמָנִין בְּבִשּׁוּלָן לֹא הָיָה בְּמִשְׁכָּן כִּי וְהֵירִים הָיוּ שֶׁלֹּא לְהַרְבּוֹת אֵשׁ יוֹתֵר מִדַּאי וְכֵן סוֹתֵר ע״מ לִבְנוֹת נָמֵי לֹא מְחַיֵּב ר׳ שִׁמְעוֹן דְּבָעֵי שֶׁתְּהֵא צְרִיכָה לְגוּפָהּ אֶלָּא כְּגוֹן שֶׁסּוֹתֵר ע״מ לְתַקֵּן יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהָיָה בַּתְּחִלָּה כְּגוֹן שֶׁהִבְּנָן הָאַחֲרוֹן טוֹב מִן הָרִאשׁוֹן כְּדְמוֹכַח בְּשִׁמְעָתִין דְּחַס עַל הַנֵּר וְכֵן קוֹרֵעַ עַל מְתוֹ אוֹ שׁוֹבֵר כֵּלִים לְמַרְמֵי אֵימְתָא אַאֲנַשֵׁי דְּבֵיתֵהּ אֵין צְרִיכִין לְגוּפָהּ דְּבַמִּשְׁכָּן הָיְתָה קְרֵיעָה לְצֹרֶךְ תִּקּוּן דָּבָר הַנִּקְרָע וְאע״ג דִּבְהוֹצָאָה לָא בָּעֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁיְּהֵא לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן דְּלָא בָּעֵי מֵר לַעֲשׂוֹת לוֹ ס״ת לְהַגִּיהַּ אע״פ שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הַנְּדָבָה הָיְתָה כְּדֵי לְתַקָּנָהּ לַעֲשׂוֹת מִמֶּנָּה מִשְׁכָּן וְכֵלִים בְּמִקְלְקָלִים כְּגוֹן מְכֻבָּה וְסוֹתֵר וְקוֹרֵעַ מִסְתַּבְּרָא דְּצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא עַל מְנָת לְתַקֵּן כְּמוֹ בַּמִּשְׁכָּן וְלָא חֲשִׁיבִי הַמְקַלְקְלִים צְרִיכוֹת לְגוּפָהּ עַד דְּהַוֵי לְגוּפָהּ וּלְגוּפָהּ וְהָא דְּלָא נָקֵט לְגוּפָהּ וּלְגוּפָהּ כֵּיוָן דְּבָעוּ תַּרְוַיְיהוּ בְּכָלָל לְגוּפָהּ הִיא אֲבָל לְגַבֵּי מֵר וס״ת כֵּיוָן דְּלָא בָּעֵי אֶלָּא לְגוּפָהּ דְּהָא לָא בָּעֵי בְּמֵר לַעֲשׂוֹת בּוֹ ס״ת וס״ת כְּדֵי לְהַגִּיהַּ בּוֹ לָא הַוֵי בְּכָלָל לְגוּפָהּ וּלְגוּפָהּ וּלְפִי שֶׁצְּרִיכוֹת לְגוּפָהּ הַוֵי כְּעֵין דְּהַוֵי בַּמִּשְׁכָּן כְּמוֹ שַׁפִּיר׳ הָצְרַךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּמֵר דְּלָא בָּעֵי לַעֲשׂוֹת לוֹ ס״ת כְּמוֹ שֶׁהָיָה בַּמִּשְׁכָּן וְרַשִׁ״י דְּפַרֵשׁ דְּבִרְצוֹנוֹ לֹא הָיְתָה בְּאָה לוֹ וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לֵהּ שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְסִלְקָהּ מֵעָלָיו כְּמוֹ צָד נָתָשׁ שֶׁלֹּא יִשְׁכְּנוּ אוֹ מְכֻבָּה גַּחֶלֶת שֶׁלֹּא יִזּוֹקוּ בּוֹ רַבִּים דְּבִרְצוֹנוֹ שֶׁלֹּא הָיָה בְּעוֹלָם וְכֵן בְּפָרָק בְּמָה מַדְלִיקִין (לְעֵיל שַׁבָּת דף לא:) פָּרֵשׁ כְּחַס עַל הַפְּתִילָה הַמְהַבְהֶבֶת כְּבָר דְּאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ מִשּׁוּם דְּאֵין צָרִיךְ לִכְבוּי זֶה וְאִם לֹא הַבָּעָרָה מֵעוֹלָם הָוָה נִיחָא לֵיהּ דְּהוֹאִיל וְחַס עָלֶיהָ כִּי אִית בָּהּ טְפֵי הָוֵה נִיחָא לֵיהּ בָּהּ קְשָׁה מִסּוֹתֵר עַל מְנָת לִבְנוֹת כְּמוֹ בְּתְחִלָּה וְקוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ לְמִרְמֵי אֵימְתָא אַאֵינְשֵׁי דְּבֵיתֵהּ דְּהָתָם צָרִיךְ לְמִלְאכָה וְרוֹצֶה הוּא שֶׁיִּהְיֶה בָּעוֹלָם וְאֵין לוֹמַר דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בָּהּ מִפְּנֵי מַרְסָא אִם כֵּן מַפִּיס מַרְסָא לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה וְהָא פְּטוּר דִּבְרְצוֹנוֹ הָיָה שֶׁלֹּא הָיָה מַרְסָא מֵעוֹלָם וְכֵן קוֹרֵעַ יְרִיעָה שֶׁנִּפַּל בָּהּ דֶּרֶנָא עַל מְנָת לְתְפֹּר דִּבְרְצוֹנוֹ לֹא הָיָה נוֹפֵל בָּהּ וְכֵן תּוֹפֵר בֶּגֶד קָרוּעַ בִּרְצוֹנוֹ שֶׁלֹּא הָיָה קָרוּעַ אֶלָּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ כְּדִפָּרֵשְׁתִּי:

הַסּוּס מְטַמֵּא בְּיָדָיו אִם הַזָּב רוֹכֵב עָלָיו וְטָלִית תַּחַת אַחַת מִיָּדָיו שֶׁל סוּס טְמֵאָה אֲבָל תַּחַת רַגְלָיו טְהוֹרָה שֶׁאֵין מִשְׁנָתוֹ עַל רַגְלָיו וְהָא דְּתָנֵן לְעֵיל ד׳ טַלִּיּוֹת תַּחַת רַגְלֵי הַבְּהֵמָה טְהוֹרוֹת

א(א)רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הַסּוּס מְטַמֵּא עַל יָדָיו, הֶחָמוֹר — עַל רַגְלָיו, שֶׁמִּשְׁעֶנֶת הַסּוּס עַל יָדָיו, וַחֲמוֹר עַל רַגְלָיו. וְאַמַּאי? הָא קָא מְסַיֵּיע בַּהֲדֵי הֲדָדֵי! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מְסַיֵּיעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ? אָמַר רַב אַשִׁי: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא. רַבִּי אֶלְיְעֶזֶר אוֹמֵר: רַגְלוֹ אַחַת עַל הַכְּלִי וְרַגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה, רַגְלוֹ אַחַת עַל הָאֶבֶן וְרַגְלוֹ אַחַת עַל הָרִצְפָּה — רוֹאִין כָּל שֶׁאֵילּוּ יְנִיטֶל הַכְּלִי וְתִינְטֶל הָאֶבֶן יִכּוֹל לַעֲמוֹד עַל רַגְלוֹ אַחַת — עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה, וְאִם לָאו — עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. [ב]וְאַמַּאי? הָא קָא מְסַיֵּיע בַּהֲדֵי הֲדָדֵי! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מְסַיֵּיעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ. אָמַר רָבִינָא: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא. קִיבֵּל בְּיָמִין, וּשְׁמֹאל מְסַיַּעְתּוֹ — עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה. וְאַמַּאי, הָא קָא מְסַיֵּיע בַּהֲדֵי הֲדָדֵי! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן מְסַיֵּיעַ אֵין בּוֹ מַמָּשׁ? שָׁמַע מִינַּהּ. [ג]אָמַר מָר: זֶה יָכוֹל וְזֶה יָכוֹל, רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב. אֲבָיֵא לְהוּ: בָּעֵינַן שִׁיעוּר לָזֶה וְשִׁיעוּר לָזֶה, אוֹ דִילְמָא שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּם. רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא, חַד אָמַר שִׁיעוּר לָזֶה וְשִׁיעוּר לָזֶה, וְחַד אָמַר שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּן. אָמַר רַב פָּפָּא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבָּא: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: הָיָה יוֹשֵׁב עַל גַּבֵּי מִטָּה וְאַרְבַּע טַלִּיּוֹת תַּחַת אַרְבַּע רַגְלֵי הַמִּטָּה — טְמֵאוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין יְכוֹלָה לַעֲמוֹד עַל שָׁלֹשׁ. וְאַמַּאי? לִיבְעֵי שִׁיעוּר זֶה וְשִׁיעוּר זֶה וְשִׁיעוּר זֶה! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּן. [ד]אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: צְבִי שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת, וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו — חַיָּב. נָעֲלוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין. לֹא יָכוֹל אֶחָד לִנְעוֹל, וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם — חַיָּבִים. וְאַמַּאי? לִיבְעֵי שִׁיעוּר צֵידָה לָזֶה וְשִׁיעוּר צֵידָה לָזֶה! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּם? אָמַר רַב אַשִׁי: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ לָזֶה וְשִׁיעוּר הוֹצָאָה לָזֶה! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּם? וְאָמַר רַב אַשִׁי: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא: שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ קָנֶה שֶׁל גַּרְדִּי — חַיָּבִין. וְאַמַּאי? לִיבְעֵי שִׁיעוּר טְבִיחָה לָזֶה וְשִׁיעוּר טְבִיחָה לָזֶה! לְאוֹ מִשּׁוּם דְּאָמְרִינַן שִׁיעוּר אֶחָד לִכּוּלָּם? אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: דִּילְמָא דְּאִית בֵּיהּ כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קְלָה לָזֶה וּבֵיצָה קְלָה לָזֶה! אִם כֵּן, לֵישְׁמְעִינַן קָנֶה דְּעַלְמָא, מַאי שְׁנָא דְּגַרְדִּי? וְדִילְמָא דְּאִית בֵּיהּ כְּדֵי לֶאֱרוֹג מַפָּה לָזֶה וּכְדֵי לֶאֱרוֹג מַפָּה לָזֶה, אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ. תָּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן: שְׁנַיִם שֶׁהוֹצִיאוּ קָנֶה שֶׁל גַּרְדִּי — פְּטוּרִין, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מְחַיֵּב. [ה]מַתְנִי׳ הַמּוֹצִיא אוֹכָלִין פְּחוֹת מִכְּשִׁיעוּר בְּכְלִי — פָּטוּר אַף עַל הַכְּלִי, שֶׁהַכְּלִי טְפֵלָה לוֹ, אֶת הַחַי בַּמִּטָּה — פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵלָה לוֹ. אֶת הַמֵּת בַּמִּטָּה — חַיָּב, וְכֵן כְּזַיִת מִן הַמֵּת וּכְזַיִת מִן הַנְּבֵלָה וְכַעֲדָשָׁה מִן הַשֶּׁרֶץ — חַיָּב, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. גְּמ׳ תָּנוּ רַבָּנָן: הַמּוֹצִיא אוֹכָלִין כְּשִׁיעוּר, אִם בִּכְלִי — חַיָּב עַל הָאוֹכָלִין וּפָטוּר עַל הַכְּלִי. וְאִם הָיָה כְּלִי צָרִיךְ לוֹ — חַיָּב אַף עַל הַכְּלִי. שָׁמַע מִינַּהּ, אוֹכֶל שְׁנֵי זֵיתֵי חֶלֶב בְּהֶעֱלֵם אֶחָד חַיָּב שְׁתַּיִם! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן

שֶׁשָּׁגַג

מסורת הש״ס

א תוספתא זבחים; תוספתא מנחות; זבחים כד.

ב משנה שבת

ג לקמן קמא:; מנחות נד:; משנה טהרות; משנה אהלות; משנה מקואות; עירובין צו:

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה אמר מר. ומיהו לגי׳ ר״ח. ק״ל הא ע״כ גם להר״י צ״ל כן דאל״כ יקשה למאן דפשט מד׳ טליות דתחת רגלי המטה וא״כ ס״ל דאין לחלק בזה בין ז׳׳ ח׳׳ לזה א״י וזה א״י א״כ מאי פשיט בדרך דמיון שבת לטומאה וממתניתין דזבין אמאי לא פשיט בפשיטותא יותר ממתני׳ דמסכתין ומדין שבת עצמו מהא דלא יכול אחד לנעול ונעלו שנים אע״כ דמההיא י״ל דנכנסו שנים וא״כ מה הקשה הר״י על גירסת הר״ח הא גם לשיטתיה צ״ל כן דיש לאוקמה בנכנסו שנים וצ״ע:

תוס׳ ד״ה ואמאי ליבעי וכו׳ ובכל דבר ובכל שהוא. עיין בב״ק דף סג ע״א תוס׳ ד״ה דבר שאין מסוים וצע״ק:

מסורת הש״ס

א שבועות כו:; סוכה מ:; יבמות מא.; יומא ו.; נדה ד:; גיטין עט.; לקמן קז.; בבא בתרא פד:

ב עבודה זרה טז.

גליון הש״ס

גמ׳ ונודע לו וחזר ונודע לו. עי׳ לעיל דף צ ע״א תד״ה המוציא:

תוס׳ ד״ה גדול וי״ל דשאני שלטול דאפשר ע״י ככר. ק״ל הא מבואר לעיל דף מג ע״א דבליכא ככר דשרי שלטול מן הצד רק מטעם דאדם בהול על מתו ואי לא שרית ליה אתי לכבויי ולא שרינן מטעם כבוד הבריות וצ״ע ועי׳ סוכה דף לו ע״ב בתוס׳ שם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טז:

ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ ד:

ג מיי׳ פ״ח מהל׳ שבת הל׳ טז:

שֶׁשָּׁגַג עַל הָאֲכָלִין וְהַזִּיד עַל הַכְּלִי וּמֵאי חַיָּב דְּקָתָנֵי מִיתָה: וְהָא אַף שֶׁשָּׁגַג עַל הָאֲכָלִין וְהַזִּיד עַל הַכְּלִי וְחַיָּב עַל הַכְּלִי הַיְנוּ סְקִילָה כְּפִי׳ רַשִׁ״י

מַשְׁמַע שְׁנֵי חִיּוּבִין שָׁוִין: בְּפַלּוּגְתָּא דר״ל דְּאָפְלוגֵי בִּידִיעוֹת מְחַלְּקוֹת בְּפִ׳ כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דף עא.): אִפְלוגֵי נָמֵי רַב שֵׁשֶׁת וְרַב אַשִׁי הָכָא רַב שֵׁשֶׁת דְּלָא מוֹקֵי לָהּ הָכִי קַסָּבַר דְּאֵין יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת וְרַב אַשִׁי סָבַר יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת: דְּמַשְׁרְבְּטִי נַפְשַׁיְיהוּ מְשַׁמְּטִים כְּלַפֵּי מַטָּה וּמַכְבִּידִין עִצְמָן לְהַשְׁמִיט מִיָּד הַנּוֹשְׁאִן: מַתִּיר בְּסוּס אִם לְמָכְרוֹ לְנָכְרִי מִפְּנֵי שְׁמְלָאכֶת הַסּוּס אִם הָיָה אָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָהּ אֵין חַיָּב עָלֶיהָ חֲטָאת דְּלְרְכִיבָה עוֹמֶד וְהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ וְהָא דְּאָסְרוּ לְמִכֹּר בְּהֵמָה גַּסָּה לְנָכְרִי מִשּׁוּם שְׁאֵלָה וּמִשּׁוּם שְׁכִירוּת אָסוּר וְסוּס אִי נָמֵי דְּמוֹשֵׁל וּמוֹגֵר לְאוֹ אַסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא אִיכָּא שֶׁאֵין זוֹ מְלַאכְתָּהּ אֲצָל הַסּוּס וְגַבֵּי אֲוַהֲרַת שְׁבִיתַת בְּהֵמָה מְלַאכְתָּהּ כְּתִיב: וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן גְּדָסִינַן: דְּבֵי וַיַּאֲבֵד שֶׁל צַיָּדֵי עוֹפוֹת שְׁנוֹתְנִין עַל הַסּוּס עוֹפוֹת כְּשֶׁהֵן חַיִּין כְּגוֹן נֵץ וּמִינוֹ לְצוּד שְׁאָר עוֹפוֹת וְלָא מְשַׁרְבְּטִי נַפְשַׁיְיהוּ דְּלָא קַשְׁרֵי וְהַשְׁתָּא נָמֵי הַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ וּמְשׁוּם הָכִי א״ר יוֹחָנָן בֶּן בְּתֵירָא וְר׳ נָתָן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד: בְּכָפּוּת בֵּין עוֹף בֵּין אָדָם: כְּמַאן דִּכְפִיתִי דָּמוּ שָׁרוֹכְבִים מְעַטָּפִין בְּבִגְדִים רְחָבִים וְגַם הֵם עַצְמָן מְעַנָּגִין מֵהַצֵּג עַל הָאָרֶץ: בֶּן בְּתֵירָא וְר׳ נָתָן אָמְרוּ דָּבָר אֶחָד וְהָא אָמַרְתְּ מוֹדֶה ר׳ נָתָן בְּכָפּוּת וְאִי מְשׁוּם דְּאוֹקְמִינַן בְּסוּס הַמְיוּחָד לְעוֹפוֹת מְשׁוּם רַבָּנָן אוֹקְמִינַן דְּפְלִיגִי עֲלֵיהּ וּלְמֵימַר דְּאִלּוּ בְּאָדָם שְׁנֵיהֶם שָׁוִין לְפָטוּר וְאִי בְּכָפּוּת מוֹדֶה רַבִּי נָתָן הֵיכִי מְתוּקְמָא דְּבֶן בְּתֵירָא כְּר׳ נָתָן מִשּׁוּם דְּחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ הָא בֶּן בְּתֵירָא מַתִּיר אֲפִילּוּ לְמָכֹר לְפַרְסִיִּים דְּכִמְאן דְּכָפִיתִי דָּמוּ וְכָל הָאֻמּוֹת קָרֵי לְהוּ נָכְרִים דְּסָבַר דְּכָפוּת נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ: רְמוּת רוּחָא גַּסוּת הָא דְּלָא מְסַגְּיָא בְּכָרְעַיְיהּ גַּסוּת הוּא: פַּרְדַּשְׁכָּא סַרְדִּיוֹט: וְאָמַר ר׳ יוֹחָנָן גְּדָסִינַן:

וְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל קָשֶׁה לוֹ לְאוֹקְמֵי בְּרִיְתָא בְּחִיּוּב סְקִילָה דִּבְכָל דָּבָר אַיְירֵי בְּחִיּוּב חַטָּאת וְהַגִּיהַּ הַגְּרָסָא כְּגוֹן שֶׁשָּׁגַג עַל הַכֵּלִים וְהַזִּיד עַל הָאֲכָלִין וְלֹא הִתְרוּ בּוֹ דְּלֵיכָּא בָּאֲכָלִין לֹא סְקִילָה וְלֹא חַטָּאת וְעַל הַכְּלִי חַיָּב חַטָּאת וְאֵין נִרְאֶה לר״י לֹא פִּי׳ הַקּוּנְטְרֵס וְלֹא פִּי׳ רַשְׁבָּ״ם דִּכְשֶׁהֵזִיד בְּאֶחָד אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת עַל הַשֵּׁנִי שֶׁשָּׁגַג בּוֹ דְּלָא שָׁב מִידִיעָתוֹ הוּא כֵּיוָן שֶׁהֵזִיד בְּאֶחָד מֵהֶן וְנִרְאֶה דְּהַשְׁתָּא דְּמוּקֵי בְּהֵזִיד בִּכְלִי אַיְירֵי הַכֹּל לְעִנְיַן סְקִילָה וה״פ דְּבָרַיְתָא הַמּוֹצִיא אֲכָלִין כְּשֶׁעוּר בִּכְלִי חַיָּב סְקִילָה עַל הָאֲכָלִין כְּגוֹן שֶׁהִתְרוּ בּוֹ עַל הָאֲכָלִין וּפָטוּר עַל הַכְּלִי אִם הִתְרוּ בּוֹ מְשׁוּם כְּלִי וְאִם הָיָה צָרִיךְ לַכְּלִי חַיָּב סְקִילָה אַף אִם הִתְרוּ בּוֹ מְשׁוּם כְּלִי וּפָרִיךְ וְהָא אַף עַל הַכְּלִי קָתָנֵי מַשְׁמַע דְּחַיָּב שְׁתַּיִם: וּבְפַלּוּגְתָּא דְּר׳ יוֹחָנָן וְר״ל פִּי׳ חַיָּב שְׁתֵּי חַטָּאוֹת לְרַבִּי יוֹחָנָן כְּשֶׁנּוֹדַע לוֹ וְחָזַר וְנוֹדַע לוֹ דִּידִיעוֹת מְחַלְּקוֹת ולר״ל אַחַר שֶׁנִּתְכַּפֵּר נוֹדַע לוֹ עַל אֶחָד וּפִי׳ הַקּוּנְטְרֵס אֵין נִרְאֶה לר״י דִּנְהִי דְּלֵית לֵיהּ לְרַב שֵׁשֶׁת יְדִיעוֹת מְחַלְּקוֹת מ״מ יַעֲמִיד בְּנוֹדַע לוֹ עַל הָאֶחָד בְּשֶׁכְּבָר כִּפֶּר דְּכַפָּרָה לכ״ע מְחַלֶּקֶת: שֶׁהַחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ תֵּימָה לר״י לְמָה פָּטוּר דְּאִי מְשׁוּם שֶׁהַחַי מַקֵּל עַצְמוֹ וַהֲלֹא אַפְּלוּ בְּמַשָּׂא קַל יוֹתֵר חַיָּב וְאִי מְשׁוּם דִּשְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוֹ פְּטוּרִין הָא הָוֵי זֶה יָכוֹל וְזֶה אֵינוֹ יָכוֹל שֶׁאֵין הַנּוֹשֵׂא יָכוֹל לִשָּׂא עַצְמוֹ בְּלֹא הַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹשֵׂא יֵשׁ בּוֹ כֹּחַ לְנוֹשְׂאוֹ אֲפִילּוּ הָיָה מֵת וְאוֹמֵר ר״י דְּמִמִּשְׁכָּן גְּמִירִינַן שֶׁלֹּא הָיוּ נוֹשְׂאִין דָּבָר חַי שֶׁהִתְחִשִּׁים וְהָאֵילִים הָיוּ הוֹלְכִים בְּרַגְלֵיהֶם וְהַחִלָּזוֹן מִיָּד הָיוּ פּוֹצְעִין אוֹתוֹ טָרֶם יָמוּת דְּכַמָּה דְּאִית בֵּהּ נְשָׁמָה טָפֵי נִיחָא לֵהּ כִּי הֵיכִי דְּלִיצַלֵּל צִבְעֵהּ: אֲבָל אָדָם חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ תֵּימָה דִּבְרֵישׁ נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמא:) מַשְׁמַע דִּפְלִיגִי נָמֵי בְּאָדָם דְּקָאָמַר גַּבֵּי תִּינוֹק רָבָא קְרֵבִי נָתָן סְבִירָא לֵהּ וְאוֹמֵר רַשְׁבָּ״א דְּקָטָן כְּבְהֵמָה דְּמֵי דְּמִשַּׁרְבֵּט נַפְשֵׁהּ אַף קָשֶׁה לָן דִּבְפֶרֶק מְפַנִּין (שַׁבָּת דַּף קכח:) תַּנְיָא מְדַדִּין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בֶּחָצֵר אֲבָל לֹא ברה״ר וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ ברה״ר וּפָרֵשׁ הָתָם בַּקּוּנְטְרֵס דִּבְהֵמָה ברה״ר לָא שָׁמְא יַגְבִּיהֶנָּה מִן הָאָרֶץ וּסְתָמָא כְּרַבָּנָן דְּר׳ נָתָן דְּמְחַיְּבִי אֲבָל בְּנָהּ אִי נָמֵי מַגָּבָּה לֵיהּ הָא בְּאָדָם מוֹדוּ רַבָּנָן דְּחַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ [וְשָׁמָא הַהוּא דִּבְפֶרֶק נוֹטֵל אַיְירֵי בְּתִינוֹק בֶּן יוֹמוֹ]: **בְּסוּס** הַמְיוּחָד לְעוֹפוֹת וּבֶן בְּתֵירָא מַתִּיר בְּסוּס בְּכָל הַסּוּסִים קָאָמַר וְרַבָּנָן אוֹסְרִין בְּכָל הַסּוּסִים מְשׁוּם סוּס הַמְיוּחָד לְעוֹפוֹת דְּלָא חָלְקוּ חֲכָמִים בַּסּוּסִים: **סוּסָא** דְּבֵי וַיַּאֲבֵד פר״ח שֶׁכֵּן צַיָּדֵי עוֹפוֹת מַנִּיחִין עֲלֵיהֶן עוֹפוֹת שֶׁלָּהֶן שֶׁצָּדִין בָּהֶן עוֹפוֹת אֲחֵרִים אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ בְּעוֹפוֹת הַנִּצּוֹדִין דְּהָנֵי כְּפוּתִין נִינְהוּ וְאָמַר בְּסָמוּךְ דְּמוֹדֶה רַבִּי נָתָן בְּכָפוּת: **וְהָא** הָנֵי פָּרְסָאֵי וְאִיהוּ לָא מַפְלִיג לְמִכֹּר לְשׁוּם נָכְרִי:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סע' ב:
ב מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כב:
ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:
ד מיי' פי' מהל' טומאת צרעת הל' א, סמג לאוין שסג:
ה טוש"ע או"ח סי' שמ סע' א:
ו מיי' פט' מהל' שבת הל' ח:
ז מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שמ סע' א:
ט מיי' פט' מהל' שבת הל' ח:
י מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שמ סע' א:
יב מיי' פט' מהל' שבת הל' ח:
יג מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
יד טוש"ע או"ח סי' שמ סע' א:
טו מיי' פט' מהל' שבת הל' ח:
טז מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
יז טוש"ע יו"ד סי' קפב סע' ו:
יח מיי' פט' מהל' שבת הל' ח:
יט מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
כ מיי' פי"ב מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' י, סמג לאוין ס:
כא טוש"ע או"ח סי' שכח סע' לא:
כב מיי' פט' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה קָשֶׁה לר"ת דְּגַבֵּי טַלְטוּל אַף בְּמוֹצִיא אֶת הַמֵּת לְקָבְרוֹ וְלָא תֵּימָא לֹא פְּטַר אֶלָּא בְּמַנִּיחוֹ לַחוּץ דְּאֵין צָרִךְ לֹא לְגוּפוֹ שֶׁל מוֹצִיא וְלֹא לְגוּפָהּ שֶׁל הוֹצָאָה דַּאֲפִילּוּ הוּא צָרִךְ הַמֵּת פָּטוּר: מַר לַחְפּוֹר בּוֹ וְסֶפֶר תּוֹרָה לִקְרוֹת בּוֹ — דְּחַיָּיב. פְּשִׁיטָא, דְּאִי הָא נָמֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא, אֶלָּא מְלָאכָה שֶׁצְּרִיכָה לְגוּפָהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? מַהוּ דְתֵימָא, עַד דְּאִיכָּא לְגוּפוֹ וּלְגוּפָהּ, כְּגוֹן מָר לַעֲשׂוֹת לוֹ טַס וְלַחְפּוֹר, סֵפֶר תּוֹרָה לְהַגִּיהַּ וְלִקְרוֹת בּוֹ, קָא מַשְׁמַע לַן. א"ה הָהוּא שְׁכֵנָא דַּהֲוָה בְּדַרְוָקֵרֶת, שָׁרָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְאַפּוֹקֵיהּ לְכַרְמְלִית. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן אֲחוּהּ דְּמָר בְּרֵיהּ דְּרַבָּנָא לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּמַאן, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? אֵימַר דְּפָטַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מֵחִיּוּב חַטָּאת, אִיסּוּרָא דְּרַבָּנָן מִיהָא אִיכָּא! אָמַר לֵיהּ: הָאֱלֹהִים, דְּעָיְילַתְּ בֵּיהּ אַתְּ? וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה שָׁרֵי, דְּמִי קָאֲמִינָא לְרִשּׁוּת הָרַבִּים? לְכַרְמְלִית קָאֲמִינָא, גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת "לֹא תַעֲשֶׂה" שֶׁבַּתּוֹרָה. ז תְּנַן הָתָם: הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טוּמְאָה וְהַכֹּוֶה [אֶת] הַמִּחְיָה עוֹבֵר בְּ"לֹא תַעֲשֶׂה". אֵיתְמַר: אַחַת מִשְּׁתַּיִם חַיָּיב, אַחַת מִשָּׁלֹשׁ — רַב נַחְמָן אָמַר חַיָּיב, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר פָּטוּר. רַב נַחְמָן אָמַר חַיָּיב — אַהְנֵי מַעֲשָׂיו, דְּאִי מִשְׁתַּקְלָא חָדָא אַחֲרִיתִי אָזְלָה לַהּ טוּמְאָה. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר פָּטוּר — הַשְׁתָּא מִיהַת הָא אִיתָא לְטוּמְאָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתָנַן: וְכֵן כְּזַיִת מִן הַמֵּת וּכְזַיִת מִן הַנְּבֵילָה — חַיָּיב, הָא חֲצִי זַיִת — פָּטוּר, וְהָתַנְיָא: "חֲצִי זַיִת — חַיָּיב"! — מַאי לָאו, הָא דְּתַנְיָא "חַיָּיב" — דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִכְּזַיִת, וְהָא דְּתַנְיָא "פָּטוּר" — דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִכְּזַיִת. וְרַב נַחְמָן: אֵידֵי וְאֵידֵי חַיָּיב, וְהָא דְּתָנֵי "פָּטוּר", דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִמֵּת גָּדוֹל. ח"כ מַתְנִי' הַנּוֹטֵל צַפָּרְנָיו זוֹ בָּזוֹ, אוֹ בְּשִׁנָּיו, וְכֵן שְׂעָרוֹ, וְכֵן שָׁפְמוֹ, וְכֵן זְקָנוֹ, וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת, וְכֵן הַכּוֹחֶלֶת, וְכֵן הַפּוֹקֶסֶת — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת. ח"כ גְּמָ' אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַחֲלוֹקֶת בַּיָּד, אֲבָל בִּכְלִי — חַיָּיב. פְּשִׁיטָא, "זוֹ בָּזוֹ" תָּנֵן! מַהוּ דְתֵימָא: רַבָּנַן בִּכְלִי נָמֵי פָּטְרִי, וְהָא דְּקָתָנֵי "זוֹ בָּזוֹ" — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, קָא מַשְׁמַע לַן. יא"ר וְהָא דְּתָנֵי "צִפָּרְנָיו", לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחַ דְּרַבָּנַן, קָא מַשְׁמַע לַן. יב"ה הָהוּא שְׁכֵנָא דַּהֲוָה בְּדַרְוָקֵרֶת, שָׁרָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְאַפּוֹקֵיהּ לְכַרְמְלִית. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן אֲחוּהּ דְּמָר בְּרֵיהּ דְּרַבָּנָא לְרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּמַאן, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? אֵימַר דְּפָטַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מֵחִיּוּב חַטָּאת, אִיסּוּרָא דְּרַבָּנָן מִיהָא אִיכָּא! אָמַר לֵיהּ: הָאֱלֹהִים, דְּעָיְילַתְּ בֵּיהּ אַתְּ? וַאֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה שָׁרֵי, דְּמִי קָאֲמִינָא לְרִשּׁוּת הָרַבִּים? לְכַרְמְלִית קָאֲמִינָא, גְּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת "לֹא תַעֲשֶׂה" שֶׁבַּתּוֹרָה. ז תְּנַן הָתָם: הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טוּמְאָה וְהַכֹּוֶה [אֶת] הַמִּחְיָה עוֹבֵר בְּ"לֹא תַעֲשֶׂה". אֵיתְמַר: אַחַת מִשְּׁתַּיִם חַיָּיב, אַחַת מִשָּׁלֹשׁ — רַב נַחְמָן אָמַר חַיָּיב, רַב שֵׁשֶׁת אָמַר פָּטוּר. רַב נַחְמָן אָמַר חַיָּיב — אַהְנֵי מַעֲשָׂיו, דְּאִי מִשְׁתַּקְלָא חָדָא אַחֲרִיתִי אָזְלָה לַהּ טוּמְאָה. רַב שֵׁשֶׁת אָמַר פָּטוּר — הַשְׁתָּא מִיהַת הָא אִיתָא לְטוּמְאָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתָנַן: וְכֵן כְּזַיִת מִן הַמֵּת וּכְזַיִת מִן הַנְּבֵילָה — חַיָּיב, הָא חֲצִי זַיִת — פָּטוּר, וְהָתַנְיָא: "חֲצִי זַיִת — חַיָּיב"! — מַאי לָאו, הָא דְּתַנְיָא "חַיָּיב" — דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִכְּזַיִת, וְהָא דְּתַנְיָא "פָּטוּר" — דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִכְּזַיִת. וְרַב נַחְמָן: אֵידֵי וְאֵידֵי חַיָּיב, וְהָא דְּתָנֵי "פָּטוּר", דְּאַפֵּיק חֲצִי זַיִת מִמֵּת גָּדוֹל. ח"כ מַתְנִי' הַנּוֹטֵל צַפָּרְנָיו זוֹ בָּזוֹ, אוֹ בְּשִׁנָּיו, וְכֵן שְׂעָרוֹ, וְכֵן שָׁפְמוֹ, וְכֵן זְקָנוֹ, וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת, וְכֵן הַכּוֹחֶלֶת, וְכֵן הַפּוֹקֶסֶת — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין מִשּׁוּם שְׁבוּת. ח"כ גְּמָ' אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַחֲלוֹקֶת בַּיָּד, אֲבָל בִּכְלִי — חַיָּיב. פְּשִׁיטָא, "זוֹ בָּזוֹ" תָּנֵן! מַהוּ דְתֵימָא: רַבָּנַן בִּכְלִי נָמֵי פָּטְרִי, וְהָא דְּקָתָנֵי "זוֹ בָּזוֹ" — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, קָא מַשְׁמַע לַן. יא"ר וְהָא דְּתָנֵי "צִפָּרְנָיו", לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחַ דְּרַבָּנַן, קָא מַשְׁמַע לַן. יב"ט וְכֵן שְׂעָרוֹ כּוּ'. תָּנָא: הַנּוֹטֵל מִלְּא פִּי הַזּוֹג — חַיָּיב. וְכַמָּה מִלְּא פִּי הַזּוֹג? אָמַר רַב יְהוּדָה: שְׁתַּיִם. וְהָתַנְיָא: וְלַקֻּרְחָה שְׁתַּיִם! אֵימָא: וְכֵן לַקֻּרְחָה שְׁתַּיִם. יג"כ תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַנּוֹטֵל מִלְּא פִּי הַזּוֹג בְּשַׁבָּת — חַיָּיב. וְכַמָּה מִלְּא פִּי הַזּוֹג — שְׁתַּיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אַחַת, וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בִּמְלַקֵּט לְבָנוֹת מִתּוֹךְ שְׁחוֹרוֹת, שֶׁאֲפִילּוּ אַחַת חַיָּיב. וְדָבָר זֶה אַף בַּחוֹל אָסוּר, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה". כאכב תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: צִפּוֹרֶן שֶׁפֵּירְשׁ רוּבָּהּ, וְצִיצִין שֶׁפֵּירְשׁוּ רוּבָּן, בַּיָּד — מוּתָּר, בִּכְלִי — חַיָּיב חַטָּאת. מִי אִיכָּא מִידֵּי דְּבִכְלִי חַיָּיב חַטָּאת, וּבַיָּד מוּתָּר לְכַתְּחִלָּה?! הָכִי קָאָמַר: פֵּירְשׁוּ רוּבָּן, בַּיָּד — מוּתָּר, בִּכְלִי — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר. לֹא פֵּירְשׁוּ רוּבָּן, בַּיָּד — פָּטוּר אֲבָל אָסוּר, בִּכְלִי — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר רַב יְהוּדָה: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁפֵּירְשׁוּ כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְצַעֲרוֹת אוֹתוֹ. וְכֵן הַגּוֹדֶלֶת כּוּ'. גּוֹדֶלֶת, כּוֹחֶלֶת וּפוֹקֶסֶת מִשּׁוּם מַאי מְחַיַּיבָא? אָמַר רַבִּי אֲבִין, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: גּוֹדֶלֶת — מִשּׁוּם אוֹרֶגֶת, כּוֹחֶלֶת — מִשּׁוּם כּוֹתֶבֶת, פּוֹקֶסֶת — מִשּׁוּם טוֹוָה. אָמְרוּ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֲבָהוּ: וְכִי דֶּרֶךְ אֲרִיגָה בְּכָךְ, וְכִי דֶּרֶךְ כְּתִיבָה בְּכָךְ, וְכִי דֶּרֶךְ טְוִיָּה בְּכָךְ?! אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לְדִידִי מְפָרְשָׁא לִי מִינַּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא, כּוֹחֶלֶת

גמ' שרא ר"נ בר יצחק לאפוקיה לכרמלית. עי' סוכה לו ע"ב תד"ה בשבת.
שם אחת משלש. עי' תה"ד סי' מח:

תורה אור השלם

עַל־פִּי הַתּוֹרָה אֲשֶׁר יוֹרוּךָ וְעַל־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר־יֹאמְרוּ לְךָ תַּעֲשֶׂה לֹא תָסוּר מִן־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יַגִּידוּ לְךָ יָמִין וּשְׂמֹאל [דברים יז, יא]

הַשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת [דברים כד, ח]

וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת־הַנֶּגַע בְּעוֹר־הַבָּשָׂר וְשֵׂעָר בַּנֶּגַע הָפַךְ לָבָן וּמַרְאֵה הַנֶּגַע עָמֹק מֵעוֹר בְּשָׂרוֹ נֶגַע צָרַעַת הוּא וְרָאָהוּ הַכֹּהֵן וְטִמֵּא אֹתוֹ [ויקרא יג, ג]

בָּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא־תְשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת [דברים יד, א]

כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְךָ בָּחַר יְהוָה לִהְיוֹת לוֹ לְעַם סְגֻלָּה מִכֹּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה [דברים יד, ב]

לֹא־יִהְיֶה כְלִי־גֶבֶר עַל־אִשָּׁה וְלֹא־יִלְבַּשׁ גֶּבֶר שִׂמְלַת אִשָּׁה כִּי תוֹעֲבַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כָּל־עֹשֵׂה אֵלֶּה [דברים כב, ה]

[א־ג(א)]כּוֹחֶלֶת — מִשּׁוּם צוֹבַעַת, גּוֹדֶלֶת וּפוֹקֶסֶת — מִשּׁוּם בּוֹנָה. וְכִי דֶּרֶךְ בִּנְיָן בְּכָךְ? אִין, כִּדְדָרֵשׁ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא: "וַיִּבֶן ה׳ אֱלֹהִים אֶת הַצֵּלָע", מְלַמֵּד שֶׁקִּילְּעָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְחַוָּה וֶהֱבִיאָהּ אֵצֶל אָדָם — שֶׁכֵּן בִּכְרַכֵּי הַיָּם קוֹרִין לְקַלָּעִיתָא "בַּנָּיְתָא". תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: גּוֹדֶלֶת כּוֹחֶלֶת וּפוֹקֶסֶת, לְעַצְמָהּ — פְּטוּרָה, לַחֲבֶרְתָּהּ — חַיֶּיבֶת. וְכֵן הָיָה רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִשָּׁה לֹא תַּעֲבִיר סְרָק עַל פָּנֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁצּוֹבַעַת. [דה(ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: הַחוֹלֵב וְהַמְחַבֵּץ וְהַמְגַבֵּן — כִּגְרוֹגֶרֶת. הַמְכַבֵּד, וְהַמְרַבֵּץ, וְהָרוֹדֶה חַלּוֹת דְּבַשׁ, שָׁגַג בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת, הֵזִיד בְּיוֹם טוֹב — לוֹקֶה אַרְבָּעִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. [ו]רַב נַחְמָן בַּר גּוּרְיָא אִיקְּלַע לִנְהַרְדְּעָא. בְּעוֹ מִינֵּיהּ: חוֹלֵב, מִשּׁוּם מַאי מִיחַיַּיב? אֲמַר לְהוּ: מִשּׁוּם חוֹלֵב. מְחַבֵּץ, מִשּׁוּם מַאי מִיחַיַּיב? אֲמַר לְהוּ: מִשּׁוּם מְחַבֵּץ. מְגַבֵּן, מִשּׁוּם מַאי חַיָּיב? אֲמַר לְהוּ: מִשּׁוּם מְגַבֵּן. אֲמַרוּ לֵיהּ: רַבָּךְ קָטֵיל קָנֵי בְּאַגְמָא הֲוָה. אֲתָא שְׁאֵיל בֵּי מִדְרְשָׁא. אֲמַרוּ לֵיהּ: חוֹלֵב חַיָּיב — מִשּׁוּם מְפָרֵק. מְחַבֵּץ חַיָּיב — מִשּׁוּם בּוֹרֵר, מְגַבֵּן חַיָּיב — מִשּׁוּם בּוֹנֶה. [(ג)]הַמְכַבֵּד, הַמְרַבֵּץ, וְהָרוֹדֶה חַלּוֹת דְּבַשׁ, שָׁגַג בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת, הֵזִיד בְּיוֹם טוֹב — לוֹקֶה אַרְבָּעִים, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר — דִּכְתִיב: "וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ", וְכִי מָה עִנְיַן יַעַר אֵצֶל דְּבַשׁ? אֶלָּא לוֹמַר לָךְ: מָה יַעַר, הַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת, אַף חַלּוֹת דְּבַשׁ, הָרוֹדֶה מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. [יא־יב]אַמֵּימָר שְׁרָא זִילְחָא בְּמָחוֹזָא. אָמַר: טַעְמָא מַאי אֲמוּר רַבָּנַן — דִּילְמָא אָתֵי לְאַשְׁוּוֹיֵי גּוּמוֹת, הָכָא לֵיכָּא גּוּמוֹת. רָבָא תּוֹסְפָאָה אַשְׁכְּחֵיהּ לְרָבִינָא דְּקָא מִצְטַעַר מֵהַבְלָא, וְאָמְרִי לַהּ מָר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרָבָא אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב אָשֵׁי דְּקָא מִצְטַעַר מֵהַבְלָא, אֲמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּתַנְיָא: הָרוֹצֶה לְרַבֵּץ אֶת בֵּיתוֹ בְּשַׁבָּת, מֵבִיא עֲרֵיבָה מְלֵאָה מַיִם וְרוֹחֵץ פָּנָיו בְּזָוִית זוֹ, יָדָיו בְּזָוִית זוֹ, רַגְלָיו בְּזָוִית זוֹ, וְנִמְצָא הַבַּיִת מִתְרַבֵּץ מֵאֵלָיו? אֲמַר לֵיהּ: לָאו אַדַּעְתַּאי. [יג־יד]תָּנָא: אִשָּׁה חֲכָמָה מְרַבֶּצֶת בֵּיתָהּ בְּשַׁבָּת. וְהָאִידָּנָא דִּסְבִירָא לַן כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, שָׁרֵי אֲפִילּוּ לְכַתְּחִלָּה. [טו־טז]מַתְנִי׳ הַתּוֹלֵשׁ מֵעָצִיץ נָקוּב — חַיָּיב, וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב — פָּטוּר. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בָּזֶה וּבָזֶה. [(ד)]גְּמָ׳ רָמֵי לֵיהּ אַבָּיֵי לְרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב לְרַב: תְּנַן רַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר בָּזֶה וּבָזֶה. אַלְמָא נָקוּב לְרַבִּי שִׁמְעוֹן — כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב מְשַׁוֵּי לֵיהּ. וּרְמִינְהוּ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין בֵּין נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב

אֶלָּא

רש"י

לְעַצְמָהּ פְּטוּרָה שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִבְנוֹת יָפֶה וְאֵין דֶּרֶךְ בִּנְיָן אֶלָּא אִשָּׁה לַחֲבֶרְתָּהּ שֶׁרוֹאָה וְעוֹשָׂה: וְכֵן מִלְּתָא אַחֲרִיתִי דְּשַׁבָּת לְאִסּוּרָא: סְרָק צֶבַע אָדֹם הוּא הַבָּא בְּקָנִים שֶׁקּוֹרִין טיפוני"ן: הַמְחַבֵּץ הַמַּעֲמִיד הֶחָלָב בְּקֵבָה ול"נ מְחַבֵּץ עוֹשֶׂה כְּמִין כְּלִי גֶּמִי וְנוֹתֵן הַקִּפּוּי בְּתוֹכוֹ וּמֵי הֶחָלָב שֶׁהֵן נְסִיוּבֵי נוֹטְפִין וְלוֹעֲזִין אוֹתָן אנקייד"ש: הַמְכַבֵּד אֶת הַבַּיִת: וְהַמְרַבֵּץ בְּמַיִם לְהַרְבִּיץ אֶת הָאָבָק שֶׁלֹּא יַעֲלֶה: חַיָּב חַטָּאת לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ טַעְמָא דְּהָרוֹדֶה חַלּוֹת דְּבַשׁ חַיָּב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ (מְחַבֵּץ חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרֵר) וּמְכַבֵּד וּמְרַבֵּץ מִשּׁוּם בּוֹנֶה: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֶחָד שַׁבָּת וְאֶחָד יו"ט: מִשּׁוּם שְׁבוּת דִּילְמָא כִּי כָּנֵס לֵיהּ מִתְמַלְאִין הַגֻּמּוֹת שֶׁבַּבַּיִת מֵאֲלֵיהֶן וְהָוֵי בִּנְיָן: קָטִיל קָנֵי בְּאַגְמָא חוֹתֵךְ קָנִים מִן הָאֲגַם הֲוָה לֹא יָדַע לְפָרֵשׁ מִשְׁנָה: מְפָרֵק כְּמוֹ מְפָרֵק מַשָּׂאוֹי שֶׁפּוֹרֵק אֹכֶל מִמָּקוֹם שֶׁנִּתְכַּסָּה בּוֹ וְהָוֵי תּוֹלֶדֶת דָּשׁ וְאִית דְּאָמְרִי תּוֹלָדָה דְּקוֹצֵר וְלֹא הִיא דְּלָאו מְחֻבָּר הוּא אֶלָּא פְּקִיד וַעֲקִיר וְקָאֵי בַּעֲטִינֵי הַדַּד כִּתְבוּאָה בְּקַשְׁיָהּ וּלְשׁוֹן מְפָרֵק נָמֵי לֹא שַׁיָּךְ לְמֵימַר אֶלָּא לְשׁוֹן תּוֹלֵשׁ: בּוֹרֵר אֹכֶל מִתּוֹךְ פְּסֹלֶת: זִלְחָא לְרַבֵּץ הַבַּיִת וְרִצְפַּת אֲבָנִים הָיְתָה בְּכָל הָעִיר: מֵהַבְלָא שֶׁהָיָה אָבָק עוֹלֶה וּמַרְבֶּה הֶבֶל: לָאו אַדַּעְתַּאי לֹא הָיִיתִי זָכוּר וְרַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ לֹא סְבִירָא לִי: אִשָּׁה חֲכָמָה אֵשֶׁת ת"ח אוֹ בַּת ת"ח שֶׁשָּׁמְעָה מֵאָבִיהָ: מְרַבֶּצֶת בֵּיתָהּ רוֹחֶצֶת קִיתוֹנִיּוֹת בְּזָוִית זוֹ וְכוֹסוֹת בְּזָוִית זוֹ: כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר וְהַמְרַבֵּץ אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַדְבִּיק עָפָר בַּגֻּמָּא וּלְהַשְׁווֹת הַבַּיִת אֶלָּא שֶׁלֹּא יַעֲלֶה אָבָק: מַתְנִי׳ הַתּוֹלֵשׁ מֵעָצִיץ נָקוּב חַיָּב דְּהָוֵי כִּמְחֻבָּר דְּיוֹנֵק מִן הַקַּרְקַע ע"י הַנֶּקֶב שֶׁמֵּרִיחַ לַחְלוּחִית הַקַּרְקַע וַאֲפִילּוּ הַנֶּקֶב בְּדָפְנוֹ:

תוספות

הַמְכַבֵּד וְהַמְרַבֵּץ תֵּמַהּ דע"כ מַיְירֵי דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ שֶׁיַּשְׁוֶה הַגֻּמּוֹת דְּאִי פְּסִיק רֵישֵׁהּ הֵיכִי שָׁרֵי לְקַמָּן ר"ש לְכַתְּחִלָּה הָא מוֹדֶה ר"ש בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת וְכֵיוָן דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ אַמַּאי מְחַיֵּב ר' אֱלִיעֶזֶר חַטָּאת הָאָמַר בְּפֶ' אָמַר לָהֶם הַמְמֻנֶּה (יוֹמָא ד' לד:) גַּבֵּי צֵרוּף עֲשָׁשִׁיּוֹת דְּדָבָר דְּאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר לְר' יְהוּדָה מִן הַתּוֹרָה דְּלָא הָוֵי מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת וי"ל דִּבְהָא פְּלִיגִי דְּר' אֱלִיעֶזֶר סָבַר דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ וְרַבָּנָן סָבְרִי דְּלָא הָוֵי וְהָא דְּאָמַר וְהָאִידָּנָא דִּסְבִירָא לָן כְּר' שִׁמְעוֹן שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה אע"ג דְּאֶפְשָׁר דְּסָבַר ר"ש דְּהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ מִכָּל מָקוֹם הַשַּׁ"ס סָבַר כְּרַבָּנָן דְּלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ הִלְכָּךְ שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה כֵּיוָן דְּקַיְמָא. לָן כר"ש [עי' תוֹסְפוֹת סַנְהֶדְרִין פה. ד"ה ור"ש]: **וְהָרוֹדֶה** חַלּוֹת דְּבַשׁ תֵּמַהּ לְר"י אַמַּאי לוֹקֶה בי"ט לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנָן נָמֵי לָא פְּלִיגִי אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא חָשְׁבִי לַהּ מְלָאכָה וְהָא תְּנַן בפ"ק דִּמְגִלָּה (דַּף ז:) אֵין בֵּין יו"ט לַשַּׁבָּת אֶלָּא אֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אַף מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ וְקָאָמַר בגמ' מ"ט דת"ק אָמַר קְרָא הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם הוּא וְלֹא מַכְשִׁירִין וְרַבִּי יְהוּדָה כְּתִיב הוּא וּכְתִיב לָכֶם כָּאן בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מעי"ט וְכָאן בְּמַכְשִׁירִין שא"א כו' מִכְּלָל דְּאֹכֶל נֶפֶשׁ שָׁרֵי רַבִּי יְהוּדָה אֲפִי' בְּאֶפְשָׁר וְרַבָּנָן נָמֵי מַשְׁמַע דְּלָא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּמַכְשִׁירִין וְלֹא בְּאֹכֶל נֶפֶשׁ וְעוֹד דְּהַהִיא בָּרַיְתָא כְּר' יְהוּדָה כִּדְפָרֵשִׁית וְעוֹד דִּבְפֶ' תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קלז:) אָמְרִינַן דְּר' אֱלִיעֶזֶר סָבַר כְּרַבִּי יְהוּדָה וַעֲדִיפָא מִדְּרַבִּי יְהוּדָה וְשָׁרֵי אֲפִלּוּ אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מעי"ט וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּמַיְירֵי בְּרוֹדֶה לְצֹרֶךְ חוֹל דמכ"מ תִּקְשֵׁי לְמַאן דְּאִית לֵיהּ הוֹאִיל וְאִי מִקַּלְעִי לֵהּ אוֹרְחִין בְּפֶרֶק אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים ד' מו:) וְעוֹד דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר גּוּפֵהּ אִית לֵהּ הָתָם הוֹאִיל ואור"י דְּאִיכָּא לְאוֹקְמֵי בְּרוֹדֶה סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה דְּלָא חֲזֵי תּוּ לְאוֹרְחִין אִי נָמֵי בִּדְבַשׁ שֶׁהִדְבִּישׁ אוֹ אָסוּר בַּהֲנָאָה דְּלָא חֲזֵי לַאֲכִילָה וּמִיהוּ תֵּמַהּ לְר"י כֵּיוָן דְּמֻתָּר לְגַבֵּן בי"ט מִן הַתּוֹרָה אֲפִלּוּ בְּאֶפְשָׁר אֲפִלּוּ לֹא יְהֵא מֻתָּר מִדְּרַבָּנָן אֶלָּא בִּדְלָא אֶפְשָׁר אִם כֵּן נָפַל בֵּיתוֹ בי"ט יְהֵא מֻתָּר לִבְנוֹתוֹ בי"ט דְּמִתּוֹךְ שֶׁהֻתַּר בִּנְיָן לְצֹרֶךְ דִּמְגַבֵּן הָוֵי מִשּׁוּם בּוֹנֶה כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ הֻתַּר נָמֵי שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא צֹרֶךְ הַיּוֹם לֶאֱכֹל בְּתוֹכוֹ שֶׁלֹּא יִכְּנוּ שֶׁרַב וְשֶׁמֶשׁ וי"ל דְּאָסוּר מִדְּרַבָּנָן דְּהָוֵי עֻבְדָּא דְּחוֹל כִּי הֵיכִי דַּאֲסוּרִין טְחִינָה וְהַרְקָדָה ביו"ט: **הַחוֹלֵב** מִשּׁוּם דָּשׁ הוּא כִּדְפֵי' בַּקּוּנְט' וְאַתְיָא בָּרַיְתָא כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר יֵשׁ דִּישָׁה שֶׁלֹּא בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע כִּדְפָרֵי' לְעֵיל בְּפֶ' כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף עג:) וְכֵן נִרְאֶה לְר"י דְּוַדַּאי כְּרַבִּי יְהוּדָה אַתְיָא דְּהָא אָסְרֵי חֲכָמִים רִבּוּץ מִשּׁוּם שְׁבוּת ולר"ש שָׁרֵי לְקַמָּן אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה: **שְׁרָא** זִלְחָא בְּמָחוֹזָא תֵּמַהּ דִּבְשִׁלְהֵי תָּמִיד נִשְׁחָט (פְּסָחִים ד' סד.) תְּכַמְעֲשֵׂהוּ בַּחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בַּשַּׁבָּת אֶלָּא שֶׁהַכֹּהֲנִים מְדִיחִים אֶת הָעֲזָרָה שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים וּמְפָרֵשׁ בגמ' דְּשֶׁלָּא בִּרְצוֹן חֲכָמִים הַיְנוּ שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן ר' אֱלִיעֶזֶר דְּאִי רַבָּנָן שְׁבוּת הוּא וְאֵין שְׁבוּת בְּמִקְדָּשׁ דְּתַנְיָא הַמְכַבֵּד וְהַמְרַבֵּץ כו' וּמִדְּמוֹקֵי מַתְנִי' כר"א מַשְׁמַע דִּמְחַיֵּב מִדְּאוֹרַיְתָא אֲפִי' בָּעֲזָרָה דְּאִיכָּא רִצְפָּה וְהָכָא מַשְׁמַע דְּבִרְצְפָּה לֵיכָּא אַשְׁוּוֹיֵי גֻּמּוֹת וי"ל דְּבַהֲדָחָה אִיכָּא אַשְׁוּוֹיֵי גֻּמּוֹת טְפֵי שֶׁהָיוּ מִתְמַלְּאוֹת הַגֻּמּוֹת שֶׁבֵּין רֹבֶד לְרֹבֶד א"נ בָּעֲזָרָה נָמֵי לֹא אָסוּר לר"א אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת אַטּוּ הֵיכָא דְּלֵיכָּא רִצְפָּה דְּאִיכָּא חִיּוּב חַטָּאת לר"א וַחֲמִיר הַאי שְׁבוּת וְנוֹהֵג אֲפִילּוּ בַּמִּקְדָּשׁ וְכַמָּה שְׁבוּת אַשְׁכְּחַן בַּמִּקְדָּשׁ בְּפֶ' בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף קב:) אֲבָל לְרַבָּנָן לָא חֲמִיר הַאי שְׁבוּת כֵּיוָן דַּאֲפִי' בְּלָא רִצְפָּה לָא הָוֵי לְדִידְהוּ אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן הִלְכָּךְ אֵינוֹ נוֹהֵג בַּמִּקְדָּשׁ: **וְהָאִדָּנָא** דקי"ל כר"ש שָׁרֵי אֲפִי' לְכַתְּחִלָּה בה"ג שָׁרֵי כִּבּוּד מֵהַאי טַעְמָא אֲפִי' בִּדְהוּצִין וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּבְפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכד:) אָמַר ר' אֱלִיעֶזֶר אַף מְכַבְּדוֹת שֶׁל תְּמָרָה מֻתָּר לְטַלְטְלָן וּפָרֵיךְ אִי מֵחַמָּה לַצֵּל בְּהָא לֵימָא ר' אֱלִיעֶזֶר אֲפִי' בְּשֶׁל תְּמָרָה מַשְׁמַע דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ דְּלֵיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי אֲפִי' לְרַבִּי שִׁמְעוֹן מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וְאִי שָׁרֵי לְכַבֵּד הָוֵי מְלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר אֶלָּא וַדַּאי כִּבּוּד אָסוּר לְכֻלֵּי עָלְמָא מִפְּנֵי שֶׁמֵּזִיז עָפָר מִמְּקוֹמוֹ וְלָא שָׁרֵינַן הָכָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן אֶלָּא דַּוְקָא רִבּוּץ: **וּרְמִינְהוּ** רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר אֵין בֵּין נָקוּב כו' תֵּמַהּ מַאי קָפָרֵיךְ וְהָא בְּהַהִיא בָּרַיְתָא נָמֵי קָתָנֵי כְּמוֹ בְּמַתְנִי' דִּלְכָל מִלֵּי נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב בַּר מִלְּעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים בִּלְבַד וְאִי קַשְׁיָא לֵיהּ מ"ש שַׁבָּת מֵהֶכְשֵׁר זְרָעִים אִם כֵּן בְּלֹא מִשְׁנָה תִּקְשֵׁי לֵיהּ בָּרַיְתָא גּוּפָהּ מ"ש דִּלְהֶכְשֵׁר זְרָעִים חָשִׁיב נָקוּב כִּמְחֻבָּר וּלְעִנְיַן שְׁאָר דְּבָרִים חָשׁוּב כְּתָלוּשׁ וְאוֹמֵר ר"ת דְּהָכִי פָּרֵיךְ כֵּיוָן דִּלְעִנְיַן שַׁבָּת חָשִׁיב נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אַף עַל גַּב דְּהָוֵי לְקֻלָּא וּפָטוּר וְכֵן לְעִנְיַן כִּלְאַיִם בְּמַסֶּכֶת כִּלְאַיִם (פ"ז מ"ח) כ"ש לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים אִית לָן לְאַחְשׁוּבֵהּ נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב דְּהָוֵי לְחוּמְרָא וּבְבָרַיְתָא קָתָנֵי דְּנָקוּב הָוֵי כִּמְחֻבָּר לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים שֶׁאֵינוֹ מַכְשִׁיר וְהָכִי פֵּרוּשָׁא דְּבָרַיְתָא אֵין בֵּין נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב דִּלְכָל מִלֵּי נָקוּב וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב שָׁוִין וְאָזְלִינַן לְחוּמְרָא דִּבְמָקוֹם דְּהָוֵי תָּלוּשׁ חוּמְרָא חָשְׁבִינַן תַּרְוַיְהוּ כְּתָלוּשׁ וְאִי הָוֵי מְחֻבָּר חוּמְרָא כְּמוֹ שַׁבָּת וְכִלְאַיִם חָשְׁבִינַן תַּרְוַיְהוּ כִּמְחֻבָּר אֶלָּא בְּהֶכְשֵׁר זְרָעִים דְּלָא הֶחְמִירוּ לְאַחְשׁוּבֵי נָקוּב כְּתָלוּשׁ כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אֶלָּא אוֹקְמוּהָ אַדִּינָהּ לֵחָשֵׁב כִּמְחֻבָּר וצ"ל לְפִי זֶה דְּאֵין תּוֹרְמִין לר"ש מִן הַנָּקוּב עַל פֵּרוֹת הַגְּדֵלִים בַּקַּרְקַע כְּמוֹ בְּאֵינוֹ נָקוּב דְּאָזְלִינַן לְחוּמְרָא ור"י פֵּי' דְּהָכִי פָּרֵיךְ ר"ש אוֹמֵר אֵין בֵּין נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב אֶלָּא הֶכְשֵׁר זְרָעִים בִּלְבַד וְכֵיוָן דִּגְבֵי הֶכְשֵׁר זְרָעִים חָשׁוּב נָקוּב כִּמְחֻבָּר אע"ג דְּהָוֵי לְהָקֵל שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל הֶכְשֵׁר ש"מ מִדְּאוֹרַיְתָא חָשׁוּב כִּמְחֻבָּר דְּאִי מִדְּאוֹרַיְתָא חָשׁוּב כְּתָלוּשׁ הֵיכִי הֲוָה מְטַהֲרִינַן לְהוּ מִדְּרַבָּנָן כְּשֶׁנָּגְעָה בָּהֶן טֻמְאָה כֵּיוָן דְּקִבְּלוּ הֶכְשֵׁר מִן הַתּוֹרָה וְאִם כֵּן הָא דְּקָתָנֵי בְּרֵישָׁא דְּבָרַיְתָא אֵין בֵּין נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב ע"כ לַעֲשׂוֹת שְׁנֵיהֶם כִּמְחֻבָּרִים וְלֹא לַעֲשׂוֹת שְׁנֵיהֶם כִּתְלוּשִׁין כֵּיוָן דְּנָקוּב חָשִׁיב מְחֻבָּר מִדְּאוֹרַיְתָא וּבְכָל מִלֵּי נָקוּב וְאֵינוֹ נָקוּב כִּמְחֻבָּרִים חוּץ מֵהֶכְשֵׁר זְרָעִים בִּלְבַד דְּאַחְמִיר רַבָּנָן לְטַמּוֹיֵי כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב וְהַשְׁתָּא מְשַׁנֵּי שַׁפִּיר שָׁאנֵי לְעִנְיַן טֻמְאָה כו' דְּהָתָם הוּא דִּכְתַב רַחֲמָנָא בְּהֶדְיָא דַּחֲשִׁיב נָקוּב כִּמְחֻבָּר אֲבָל לְכָל מִלֵּי חָשִׁיב כְּתָלוּשׁ וּלְהָכִי פָּטַר בְּמַתְנִי' אֲבָל קָשֶׁה לְאֵלּוּ הַפֵּרוּשִׁים דְּקָאָמַר אַלְמָא נָקוּב לר"ש כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב מְשַׁוֵּי לֵהּ מַשְׁמַע דִּבְעֵי לְאֵתוֹיֵי מִבָּרַיְתָא דְּלָא מְשַׁוֵּי נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב וְזֶה אֵינוֹ וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ דה"ק. אַלְמָא נָקוּב לר"ש כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב מְשַׁוֵּי לֵהּ וּרְמִינְהוּ כו' דְּאַדְּרַבָּה שֶׁאֵינוֹ נָקוּב כְּנָקוּב מְשַׁוֵּי לֵיהּ וְעוֹד פר"י דה"ק אֵין בֵּין נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר וּפֵאָה וְכִלְאַיִם דְּכֵיוָן דִּכְתִיב בְּהוּ שָׂדְךָ וְכַרְמְךָ וְכֵן בְּמַעֲשֵׂר כְּתִיב הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה חֲשִׁיבֵי תָּלוּשׁ בֵּין נָקוּב בֵּין שֶׁאֵינוֹ נָקוּב וְאֵין בּוֹ חִלּוּק אֶלָּא לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים וְכָל דְּדָמֵי לֵיהּ כְּגוֹן שַׁבָּת שֶׁאֵינָן תְּלוּיִם בְּדָבָר שֶׁהוּא חָשׁוּב שָׂדֶה אֶלָּא בְּתָלוּשׁ וּמְחֻבָּר וּבְהָנְהוּ לָא הָוֵי נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב וּלְפִי זֶה אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּקָאָמַר אַלְמָא נָקוּב לר"ש כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב מְשַׁוֵּי לֵהּ וּרְמִינְהוּ דְּלָא מְשַׁוֵּי נָקוּב כְּשֶׁאֵינוֹ נָקוּב:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שג סעי' כה כו:
ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כו:
ד טוש"ע או"ח סי' שלז סעי' ב:
ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' יז:
ז מיי' פח' מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
ח מיי' פח' מהל' שבת הל' יא:
ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז:
י מיי' פי' מהל' שבת הל' יג:
יא טוש"ע או"ח סי' שלז סעי' ב:
יב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
יג טוש"ע או"ח סי' שלז סעי' א:
יד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
טו טוש"ע או"ח סי' שלו סעי' ז:
טז מיי' פח' מהל' שבת הל' ג:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; ברכות סא.; עירובין יח.; נדה מה:; קוהלת רבה
ב פסחים סה.; ביצה לג:
ג בבא בתרא פ:; בבא בתרא סו.
ד תוספתא כלאים

גליון הש"ס

גמ' והמגבן בגרוגרת. ע' לעיל דף עו ע"ב תד"ה המוציא:
גמ' מ"ט דר"א דכתיב ויטבול. ע' פ"י מ"ז דשביעית בפי' הרע"ב:
רש"י ד"ה זילהא כו' בכל העיר. עי' לעיל כט ע"ב תד"ה גזירה ולקמן דף קנא ע"ב רש"י ד"ה קרקע:

תורה אור השלם

וַיִּבֶן יְהֹוָה אֱלֹהִים אֶת־הַצֵּלָע אֲשֶׁר־לָקַח מִן־הָאָדָם לְאִשָּׁה וַיְבִאֶהָ אֶל־הָאָדָם [בראשית ב, כב]
וְיוֹנָתָן לֹא־שָׁמַע בְּהַשְׁבִּיעַ אָבִיו אֶת־הָעָם וַיִּשְׁלַח אֶת־קְצֵה הַמַּטֶּה אֲשֶׁר בְּיָדוֹ וַיִּטְבֹּל אוֹתָהּ בְּיַעְרַת הַדְּבָשׁ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל־פִּיו (ותראנה) [וַתָּאֹרְנָה] עֵינָיו [שמואל א יד, כז]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ט מהל׳ כלים הל׳ ב:

וּמוֹדֶה ר״ש שֶׁאִם נִקַּב בִּכְדֵי טָהֳרָתוֹ פִּי׳ כְּמוֹצִיא זֵית דִּסְתָמוֹ שֶׁל כְּלִי חֶרֶס לְאָכְלִין וְשֶׁעוּרָן כְּמוֹצִיא זֵית וְנִרְאֶה לר״י דְּהַיְנוּ טַעְמָא דְּמוֹדֶה מִשּׁוּם דְּבָטֵל אַגַּב קַרְקַע כְּשֶׁנִּקַּב בִּכְדֵי טָהֳרָתוֹ וְדַוְקָא בְּנִקַּב כְּמוֹצִיא זֵית אֲבָל בִּכְלִי הַמְיַחֵד לְמַשְׁקִין אע״פ שֶׁטָּהֳרָתוֹ בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה לֹא אָמְרִי׳ דְּבָטֵל דְּאַפֵּי׳ לְרַבָּנָן לֹא חָשְׁבִי לֵיהּ כְּמַחֲבָר בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה אֶלָּא כְּשֹׁרֶשׁ קָטָן כְּדְאָמַר בְּסָמוּךְ: **טָהוֹר** מִלְּקַדֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת וכ״ש דְּטָהוֹר מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה אִם הָיָה מְיַחֵד לְמַשְׁקִין: **טָהוֹר** מִלְּהַכְשִׁיר בּוֹ זְרָעִים מַשְׁמַע דִּכְלִי חֶרֶס בָּעֵי נְקִיבָה וּדְלֹא כְּפִי׳ הַקְּוָנְטְ' בפ״ק דְּגִטִּין (דף ז.) שֶׁפֵּרֵשׁ דִּסְפִינָה שֶׁל חֶרֶס דְּכֵיוָן שֶׁהִיא שֶׁל עָפָר חֲשׁוּבָה כִּנְקוּבָה וְעֵת לְקַצֵּר: **נִקַּב** כְּמוֹצִיא רִמּוֹן טָהוֹר מִלְּקַבֵּל טֻמְאָה הֵמַּה לר״י הֵיכִי קָאָמַר דְּטָהוֹר מִלְּקַבֵּל וְהָלֹא אִם יַחְדֵּו לְגִסְטְרָא מְקַבֵּל טֻמְאָה כְּדְפֵרֵשׁ בַּקְּוָנְטְ' וּכְפֵרוּשׁוֹ וַדַּאי כֵּן הוּא שֶׁהֲרֵי אֲפִלּוּ אִם נִשְׁבְּרוּ בִּשְׁבָרִים דַּקִּים מְקַבְּלִים הַשְׁבָרִים טֻמְאָה בְּתוֹרַת גִּסְטְרָא כְּשֶׁנִּשְׁאַר בַּשְׁבָרִים שִׁעוּר הַמְפָרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (ס״ב מִשְׁנָה ב) וּמַיְתֵי לָהּ בְּפ׳ אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין נד:): הַדַּקִּים שֶׁבִּכְלֵי חֶרֶס הֵן וְקַרְקְרוֹתֵיהֶן וְדַפְנוֹתֵיהֶן יוֹשְׁבִין שֶׁלֹּא מִסָּמְכִין שִׁעוּרָן בִּכְדֵי סִיכַּת קָטָן עַד לג וּמְלוֹג עַד סְאָה בְּרְבִיעִית כּוּ׳ וְעוֹד קָשֶׁה לְרַשְׁבָּ״א דַּהֲוָה מָצֵי לְמֵימַר שֵׁשׁ מִדּוֹת בִּכְלִי חֶרֶס וי״ל דִּכְשֶׁנִּשְׁבַּר לְגַמְרֵי הַשְׁבָרִים רְאוּיִין לְגִסְטְרָא אֲבָל כְּשֶׁהַכְּלִי שָׁלֵם אֶלָּא שֶׁנִּקַּב כְּמוֹצִיא רִמּוֹן אֵין רָאוּי לְגִסְטְרָא וְאַפֵּי׳ יַחְדּוּ בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֲצָל כָּל אָדָם אֲבָל מִתּוֹךְ פִּי׳ הַקְּוָנְטְ' מַשְׁמַע דִּכְשֶׁנִּקַּב כְּמוֹצִיא רִמּוֹן רָאוּי הוּא לְגִסְטְרָא וְאַפֵּי׳ כְּלִי אֵין מְקַבֵּל טֻמְאָה מִשּׁוּם גִּסְטְרָא וּלְפֵרוּשׁוֹ הָא דְּלָא נָקַט ו' מִדּוֹת דְּלָא אֵין רָאוּי אֶלָּא אִם כֵּן כְּלִי אא״כ מַצְנִיעוֹ מִשּׁוּם גִּסְטְרָא רִמּוֹן אֵין רָאוּי אֶלָּא אִם כֵּן מַשְׁהוּ עַל צְדוֹ: **שָׁמָא** לֹא שָׁמַעְתָּ אֶלָּא בְּמֻקָּף צָמִיד פָּתִיל תַּמָּה לר״י דִּלְמָא בְּמִיַּחֵד לְרִמּוֹנִים שָׁמַע וְאַצְטְרִיךְ לְאַפּוֹקֵי מדר״א דְּאָמַר בְּסָמוּךְ נִקַּב כְּמוֹצִיא זֵית אֵין לוֹ טֻמְאָה כּוּ׳ וי״ל דְּמִשְׁמַע דִּבְסָתָם כְּלִי חֶרֶס אֵירֵי בְּלֹא יחוד וְלֵיכָּא לְמֵימַר דִּלְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים. שָׁמַע כמ״ד בְּסָמוּךְ שִׁעוּרוֹ כְּמוֹצִיא רִמּוֹן לְפֵרֵשׁ הַקְּוָנְטְ' דִּלְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים פְּלִיגִי דְּא״כ אַמַּאי נָקַט כְּלִי חֶרֶס אַפֵּי׳ כְּלִי עֵץ נָמֵי וְעוֹד דְּרָבָא סְבִירָא לֵהּ דִּלְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים שִׁעוּרוֹ כְּשֹׁרֶשׁ קָטָן: אֶלָּא לְהַכְשִׁיר זְרָעִים הַזְּרוּעִים בְּתוֹכוֹ עָצִיץ נָקוּב אֵינוֹ מְקַבֵּל הֶכְשֵׁר לְטַמְאָה רַבִּי שִׁמְעוֹן קָאָמַר לֵיהּ וה״ג ר״ש אוֹמֵר אֵין בֵּין נָקוּב כו׳ דְּאִלּוּ לְרַבָּנָן אֵיפָא טוּבָא דְּהָא מְחַיְּבִי אֲנָקוּב מִשּׁוּם שַׁבָּת וּפְטְרִי אַשְׁאֵינוֹ נָקוּב: לְכָל מִלֵּי לְשַׁבָּת וְלִקְנוֹת בְּמִשִׁיכָה וְלֹא בְּכֶסֶף וְלִפְרוֹזְבּוֹל שֶׁאֵינוֹ נִכְתָּב אֶלָּא עַל הַקַּרְקַע: אֲשֶׁר יִזְרַע כְּדֶרֶךְ שֶׁאָדָם מוֹצִיא לִזְרִיעָה לְמְעוּטֵי מְחַבָּר כָּל דְּהוּ לְהָכִי אֲהָנֵי זְרִיעוֹת יְתִירֵי דִּקְרָא וּמִיהוּ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב תַּלּוּשׁ גְּמוּר הוּא: מַה לִּי אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מִי מוֹדֶה דְּהָא בְּמְחַבָּר הוּא הַאי שׁוֹרֶשׁ וְאִי תְּלִישׁוֹ לִי׳ בְּשַׁבָּת מְחַיֵּב: זְמַנִּין פְּעָם אַחֶרֶת: שֶׁאִם נִקַּב הֶעָצִיץ בִּכְדֵי טָהָרָתוֹ וְשֶׁאִם נִטְמָא נִטְהַר בְּשִׁבְירָה זוֹ וְהַיְנוּ כְּמוֹצִיא זֵית דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פ״ג מ״א) כְּלִי חֶרֶס שֶׁשִּׁמְעוֹן בְּהָא דְּחָשִׁיב מְחַבָּר כָּל הַזְּרָעִים שֶׁבְּתוֹכוֹ דִּתְנוּ לֹא הָוֵי כְּלִי: נִקַּב בִּכְדֵי טָהָרָתוֹ מִבַּעְיָא דְּהָוֶה לֵן לְסַפּוֹקֵי בֵּהּ בְּהָנֵךְ דְּלָאו כְּפֻגָּד הַנָּקֵב וְאַת פָּשְׁטַתְּ לְהוּ דְּכַלְהוּ מְחַבָּר נִינְהוּ: אִי אִתְּמַר לְדִרְבִּי יַזְרֵא דְּמוֹדֶה ר״ש בְּשׁוּם נָקֵב: הָכִי הוּא דְּאִתְּמַר שֶׁאִם נִקַּב לְמַטָּה מֵרְבִיעִית שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק רְבִיעִית מִן הַנָּקֵב וּלְמַטָּה דְּבְצִיר מֵהָכִי לָאו כְּלִי הוּא: חֲמֵשׁ מִדּוֹת גָּרְסִי׳: כְּמוֹצִיא מִשָּׁקֶה נָקֵב דַּק מְאֹד שֶׁמִּשָּׁקֶה יוֹצֵא בּוֹ: טָהוֹר מִלְּטַמֵּא גִּסְטְרָא כְּלוֹמַר אִם כְּלִי שָׁלֵם הוּא אֵינוֹ נִטְהָר בְּכָךְ אֲבָל אִם הָיָה שָׁבָר כְּלִי וְהָיָה רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דְּמִקַּבֵּל טֻמְאָה מִשֶּׁנִּשְׁבַּר כְּדִתְנַן הֵן וְקַרְקְרוֹתֵיהֶן וְדַפְנוֹתֵיהֶן יוֹשְׁבִין שֶׁלֹּא מִסָּמְכִין כּוּ׳ בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נד:) וְנִקַּב שׁוּב כְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה אֵינוֹ טֻמְאָה אֶלָּא כְּמוֹ טָהֵר יוֹמָא (בְּרָכוֹת דַּף ב.) כְּלוֹמַר בָּטֵל לוֹ מִתּוֹרַת כְּלִי לְעִנְיַן מַי חַטָּאת: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים הַזְּרוּעִים בְּתוֹכוֹ דְּכִתְלוּשִׁין נינְהוּ וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן שֶׁאֵין נָקֵב זֶה רָאוּי לְהָרִיחַ לַחְלוּחִית הַקַּרְקַע: נִקַּב כְּשֹׁרֶשׁ קָטָן הֲוֵי טְפֵי מִבְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה: טָהוֹר מִלְּהַכְשִׁיר זְרָעִים לְרַבָּנָן דְּהֲוֵי עָצִיץ נָקוּב: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים שֶׁהוּא שִׁעוּר לְטַמְאָה בְּכָל כְּלִי חֶרֶס הֶעָשׂוּי לְאָכְלִין שִׁעוּרוֹ כְּזַיִת כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פ״ג מ״א) כְּלִי חֶרֶס שִׁמְעוֹן בְּהָא דְּחָשִׁיב מְחַבָּר כָּל הַזְּרָעִים שֶׁבְּתוֹכוֹ דִּתְנוּ לֹא הָוֵי כְּלִי: נִקַּב בִּכְדֵי טָהָרָתוֹ מִבַּעְיָא דְּהָוֶה לֵן לְסַפּוֹקֵי בֵּהּ בְּהָנֵךְ דְּלָאו כְּפֻגָּד הַנָּקֵב וְאַת פָּשְׁטַתְּ לְהוּ דְּכַלְהוּ מְחַבָּר נִינְהוּ: אִי אִתְּמַר לְדִרְבִּי יַזְרֵא דְּמוֹדֶה ר״ש בְּשׁוּם נָקֵב: הָכִי הוּא דְּאִתְּמַר שֶׁאִם נִקַּב לְמַטָּה מֵרְבִיעִית שֶׁאֵינוֹ מַחֲזִיק רְבִיעִית מִן הַנָּקֵב וּלְמַטָּה דְּבְצִיר מֵהָכִי לָאו כְּלִי הוּא: חֲמֵשׁ מִדּוֹת גָּרְסִי׳: כְּמוֹצִיא מִשָּׁקֶה נָקֵב דַּק מְאֹד שֶׁמִּשָּׁקֶה יוֹצֵא בּוֹ: טָהוֹר מִלְּטַמֵּא גִּסְטְרָא כְּלוֹמַר אִם כְּלִי שָׁלֵם הוּא אֵינוֹ נִטְהָר בְּכָךְ אֲבָל אִם הָיָה שָׁבָר כְּלִי וְהָיָה רָאוּי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ דְּמִקַּבֵּל טֻמְאָה מִשֶּׁנִּשְׁבַּר כְּדִתְנַן הֵן וְקַרְקְרוֹתֵיהֶן וְדַפְנוֹתֵיהֶן יוֹשְׁבִין שֶׁלֹּא מִסָּמְכִין כּוּ׳ בְּאֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נד:) וְנִקַּב שׁוּב כְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה אֵינוֹ טֻמְאָה עוֹד מִשּׁוּם תּוֹרַת גִּסְטְרָא: גִּסְטְרָא שָׁבָר כְּלִי וּלְקַמֵּה מְפָרֵשׁ טַעֲמָא דְּאֵין שָׁבָר כְּלִי חָשׁוּב לְהַצְנִיעוֹ מִשֶּׁנִּקַּב וְלוֹמַר הָבֵא גִּסְטְרָא אַחֵר וְנַנִּיחַ תַּחְתָּיו לְקַבֵּל טִיף טִיף הַנּוֹטֵף מִזֶּה אֲבָל אִם הָיָה כְּלִי שָׁלֵם וְנִקַּב מְעַט אֵין מַאֲבְדִין אוֹתוֹ אֶלָּא אוֹמֵר הָבֵא גִּסְטְרָא אַחֵר וְנַנִּיחַ תַּחְתָּיו: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְקַדֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת כְּלוֹמַר אִם כְּלִי שָׁלֵם הָיָה וְנִקַּב כְּמוֹצִיא מַשְׁקֶה עֲדַיִן כָּל תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו וְאַפֵּי׳ לְקַדֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת בְּאַפָּר פָּרָה דְּבָעֵינַן כְּלִי רָאוּי דִּכְתִיב (בַּמִּדְבָּר יט) מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי וכ״ש שֶׁמְּקַבֵּל טֻמְאָה: נִקַּב כְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה שֶׁאִם מוֹשִׁיבוֹ עַל הַמַּיִם נִכְנָס בְּתוֹכוֹ דְּהַיְנוּ נָקֵב רָחָב קְצָת: טָהוֹר מִלְּקַדֵּשׁ בּוֹ מֵי חַטָּאת טָהוֹר לְאוּ דַּוְקָא אֶלָּא כְּמוֹ טָהֵר יוֹמָא (בְּרָכוֹת דַּף ב.) כְּלוֹמַר בָּטֵל לוֹ מִתּוֹרַת כְּלִי לְעִנְיַן מֵי חַטָּאת: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְעִנְיַן הֶכְשֵׁר זְרָעִים הַזְּרוּעִים בְּתוֹכוֹ דְּכִתְלוּשִׁין נינְהוּ וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנָן שֶׁאֵין נָקֵב זֶה רָאוּי לְהָרִיחַ לַחְלוּחִית הַקַּרְקַע: נִקַּב כְּשֹׁרֶשׁ קָטָן הֲוֵי טְפֵי מִבְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה: טָהוֹר מִלְּהַכְשִׁיר זְרָעִים לְרַבָּנָן דְּהֲוֵי עָצִיץ נָקוּב: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים שֶׁהוּא שִׁעוּר לְטַמְאָה: טָהוֹר מִלְּקַבֵּל עוֹד טַמְאָה מִשּׁוּם תּוֹרַת סְתָם כְּלִי חֶרֶס שֶׁהֲרֵי שִׁעוּרָן כְּזֵיתִים וְאִם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא יַחְדּוּ לְרִמּוֹנִים וּמְקַבֵּל עֲדַיִן טַמְאָה הַיְנוּ כְּלוֹמַר מִלְּקַבֵּל בּוֹ זֵיתִים כְּלוֹמַר עוֹד טַמְאָה מִשּׁוּם תּוֹרַת סְתָם כְּלִי חֶרֶס שֶׁהֲרֵי שִׁעוּרָן כְּזֵיתִים וְאִם הָיְתָה עָלָיו טַמְאָה נִטְהַר מִמֶּנָּה: וַעֲדַיִן כְּלִי הוּא לְקַבֵּל בּוֹ רִמּוֹנִים שֶׁאִם יַחְדּוּ שׁוּב לְרִמּוֹנִים מְקַבֵּל טַמְאָה מִכָּאן וּלְהַבָּא אוֹ אִם הָיָה מְיַחֵד לְרִמּוֹנִים מִתְּחִלָּה לֹא נִטְהַר: טָהוֹר מִכְּלוֹם מִשּׁוּם כְּלִי אֶלָּא א״כ מַצְנִיעוֹ לְגִסְטְרָא יִסְתָּמָא בְּתוֹרַת גִּסְטְרָא: וְאִם הָיָה מֻקָּף צָמִיד פָּתִיל וְהוּא בְּאֹהֶל הַמֵּת אֵין טַמְאָה נִכְנָסֶת בּוֹ דֶּרֶךְ נָקֵב כְּמוֹצֵא רִמּוֹן אֵינוֹ מַצִּיל:

מסורת הש״ס

א תוספתא כלאים

גליון הש״ס

גמ׳ נִיקַּב בכדי טהרתו מיבעיא. ע׳ כתובות נג ע״א תד״ה ותיבעי: רש״י ד״ה ועדיין כלי הוא לקבל בו רמונים שאם יחדו. עיין לעיל דף נט ע״א תד״ה ור׳ יוחנן ובעירו׳ ד ע״ב תד״ה כל כלי ובפ״ב מ״ב דכלים בר״ש שם:

תורה אור השלם

וְכִי יִפֹּל כָּלִי פְּתוּחַ עַל־כָּל־זֶרַע זֶרוּעַ אֲשֶׁר יִזָּרַע טָהוֹר הוּא [ויקרא יא, לז]
וְכָל כְּלִי פְּתוּחַ אֲשֶׁר אֵין־צָמִיד פְּתִיל עָלָיו טָמֵא הוּא [במדבר יט, טו]

מסורת הש״ס

א לעיל כא:; לעיל נח.; מנחות סט:

ב אוצר מדרשים מדרש רבה א; לעיל ד:; בבא קמא לב:; משנה בבא קמא; עירובין כ.

גליון הש״ס

תוס' ד"ה ולענין צמיד פתיל. ומקשי' דתנן פ"י דמס' כלים ע' תי"ט רפ"ה דאהלות:

ד"ה פליגי בה כו' דלענין הכשר זרעים פליגי. עי' זבחים צד ע"ב תד"ה ל"ש בסה"ד צה ע"א:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פי"ט מהל' כלים הל' א:

ב טוש"ע או"ח סי' שמו סעי' א:

ג מיי' פי"ב מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:

ד מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יט:

ה מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יח:

בְּרַבְרְבֵי בְּרַבּוֹ: זוּטְרֵי כְּמוֹצִיא רִמּוֹן בָּטֵל לֵיהּ מִכְּלִי: שׁוֹנִין הַתַּנָּאִים שׁוֹנִין הָא בְּרַבְרְבֵי וְהָא בְּזוּטְרֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס רַבְרְבֵי בְּרַבּוֹ זוּטְרֵי כְּמוֹצִיא רִמּוֹן וְקַשָּׁה לר"י דְּאֵין זוֹ שִׁעוּר וּמַה קָרֵי רַבְרְבֵי וּמַה קָרֵי זוּטְרֵי לַדַּע אֵיזֶה הוּא כְּמוֹצִיא רִמּוֹן וְנִרְאֶה לר"י דִּבְרַבְרְבֵי כְּמוֹצִיא רִמּוֹן וּבְזוּטְרֵי שֶׁמּוֹצִיא רִמּוֹן הוּא יוֹתֵר מֵרֹב סַגִּי בְּרוֹב וְהָא דְּקָאָמַר עַד שֶׁתִּפְחֵת רֻבּוֹ לָא קָאֵי אִשִּׁעוּר דְּמוֹצִיא רִמּוֹן אֶלָּא אַשִּׁעוּר דְּמוֹצִיא זַיִת:

פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דִּלְעִנְיַן הָכְשֵׁר זְרָעִים פְּלִיגִי וְאוֹמֵר ר"ת דִּבְמַסֶּכֶת עֲקָצִין (פ"ב מִשְׁנָה י) תְּנַן דְּהָכְשֵׁר זְרָעִים כְּשֶׁרֹשׁ קָטָן אֶלָּא אָמַר ר"ת דִּלְעִנְיַן מַקֵּף צָמִיד פָּתִיל פְּלִיגִי: **שִׁעוּרוֹ** כְּמוֹצִיא זֵיתִים וא"ת מַתְנִי' הֵיא בְּמַס' כֵּלִים (פ"ג מ"א) הָעֲשׂוּי לְאֻכָלִין שִׁעוּרוֹ כְּזֵיתִים וי"ל דְּאִצְטְרִיךְ לֵיהּ לְאַשְׁמְעִינַן דְּלָא מְהַנֵּי בַּהּ יחוּד לְרִמּוֹנִים וּלְאַפּוֹקֵי מִדְּרָבָא וּלְהָכִי מְסַיֵּים בְּהוּ לְפֵרוּשֵׁהּ הֲרֵי הֵן כִּכְלֵי אֲבָנִים שֶׁהֵם טְהוֹרִין בְּכָל עִנְיָן: **וּלְעִנְיַן** צָמִיד פָּתִיל עַד שֶׁיִּפְחֵת רֻבּוֹ פֶּרֶשׁ רַשִׁ"י דְּאֵין טָמְאָה נִכְנָסֶת דֶּרֶךְ נֶקֶב דְּכָל כְּלִי פְּתוּחַ כְּתִיב דְּדֶרֶךְ פְּתִיחָתוֹ נִכְנָסֶת וְלֹא דֶּרֶךְ נֶקֶב וּמַקְשִׁינַן דְּתְנַן בפ"י דְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (מ"ב) וְאֵלּוּ מַצִּילִין בְּצָמִיד פָּתִיל כו' וּמַצִּילִין בֵּין מִפְּיהֶם בֵּין מִצַּדֵּיהֶם מַשְׁמַע דְּצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַקֵּף צָמִיד פָּתִיל כְּשֶׁנִּקַּב מִצַּד וְעוֹד דְּתְנַן בָּתַּר הָכִי וּבְמַה מַקִּיפִין בְּסִיד וּבְחַרְסִית כו' וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מִתְמַרֵחַ וְאֵין מַקִּיפִין לֹא בְּבֹעַז וְלֹא בְּעוֹפֶרֶת מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּתִיל וְאֵינוֹ צָמִיד מַשְׁמַע דִּבְנָקֵב כָּל שֶׁהוּא נִכְנָסֶת טָמְאָה וְעוֹד דְּתְנַן הָתָם וּמֵיתִי לֵיהּ בְּהַגּוֹזֵל קַמָּא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַמַּנִּיחַ גְּלוֹסְקָא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְנִקַּב וְנָפְלָה מִשּׁוּם נֶקֶב פְּתִילָהּ לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנִּקַּב בְּמָקוֹם שֶׁהַבַּיִת מְקַבְּלָהּ אֲבָל נִקַּב בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הַבַּיִת מְקַבְּלָהּ אֲפִילּוּ נִקַּב כְּנֶגֶד פִּי הַנָּקִיק הֲרֵי זֶה כִּכְלִי אֲבָנִים שֶׁהֵם טְהוֹרִין בְּכָל עִנְיָן: **וּלְעִנְיַן** צָמִיד פָּתִיל עַד שֶׁיִּפְחֵת רֻבּוֹ מוֹעִיל צָמִיד פָּתִיל אִם הַנְּקָבִים נִסְתָּמִים אֲבָל בְּנִפְחַת רֻבּוֹ אוֹ בְּמוֹצִיא רִמּוֹן שׁוּב אֵין מוֹעֶלֶת סְתִימָה אֶלָּא הֲוֵי כְּאֻכָלִין שֶׁגִּבְלָן בְּטִיט שֶׁאֵין נִצּוֹלִין כְּדַאֲמְרִינַן בְּרֵישׁ זָבִים (דף ג:) דְּכֵיוָן שֶׁנִּפְחַת רֻבּוֹ בָּטְלוּ לְהוּ מִתּוֹרַת כְּלִי וְהַהִיא דְּחֻבִּית שֶׁנִּקְּבָה וּסְתָמוּהָ שְׁמָרִים מַיְרֵי בְּשֶׁלֹּא נִפְחֲתָה כַּשִּׁעוּר וּסְתָמוֹ שְׁמָרִים כָּל הַנָּקֵב וְהָא דְּבָעֵי רָבָא [הַתָּם] (בב"ק שָׁם) (סְתָם) אֲגַף חֲצִיָּהּ מַהוּ ה"פ אֲגַף חֲצִיָּהּ וּסְתָמוּהָ שְׁמָרִים חֲצִיָּהּ מַאי מִי הֲוֵי סְתִימָה מְעַלְיָא אוֹ לָא וּמַיְתֵי מִפְּקָקָהּ בִּזְמוֹרָה דְּלָא חָשִׁיבָא סְתִימָה בְּלֹא מֵרוּחַ בֵּין זְמוֹרָה לַחֲבֶרְתֵּהּ הָכָא נָמֵי לָא חָשִׁיבָא סְתִימָה אֲגַף חֲצִיָּהּ וּסְתָמוּהָ שְׁמָרִים חֲצִיָּהּ וּמִשְּׁנֵי הָתָם לָא קָאֵי הָכָא קָאֵי: **מַתְנִי'** הַזּוֹרֵק. כֵּיצַד שְׁתֵּי גְּזוֹזְטְרָאוֹת כו' תֵּמַהּ לְרַבָּה דְּמוּקֵי פְּלָגְתָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן (לְעֵיל שַׁבָּת ד' ד.) בְּקִלּוּטָה וּפְלִיגִי לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה לָא אַתֵּי שַׁפִּיר כֵּיצַד דְּהָא לָא קָאֵי אַדַּלְעֵיל דְּהָכָא אֲיֵרֵי בְּגְזוֹזְטְרָאוֹת לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה דָּמְיָא דַּעֲגָלוֹת וַאֲפִילּוּ ר' עֲקִיבָא נַמִּי מוֹדֶה הָתָם וּלְמַאן דְּמוּקֵי פְּלָגְתַּיְהוּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה אַתֵּי שַׁפִּיר וּמֵיהוּ יֵשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי אִיכָּא דְּתָנֵי כֵּיצַד וְאִיכָּא דְּלָא תָּנֵי כֵּיצַד וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּהַהוּא אְמוֹרָא דְּמוּקֵי פְּלָגְתָּא לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה תַּנָּא כֵּיצַד וְהַהוּא דְּמוּקֵי לֵיהּ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה לָא תָּנֵי כֵּיצַד:

הָא בְּרַבְרְבֵי, **וְהָא** בְּזוּטְרֵי. אָמַר רַב אַסִי, שׁוֹנִין: כְּלִי חֶרֶס שִׁיעוּרוֹ בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה. וְלֹא אָמְרוּ מוֹצִיא מַשְׁקֶה אֶלָּא לְעִנְיַן גִּיסְטְרָא בִּלְבַד. מַאי טַעְמָא? אָמַר מָר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: לְפִי, שֶׁאֵין אוֹמְרִים "הָבֵא גִּיסְטְרָא לְגִיסְטְרָא". [א]אָמַר עוּלָּא: פְּלִיגִי בַּהּ תְּרֵי אָמוֹרָאֵי בְּמַעְרָבָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר זַבְדָּא. חַד אָמַר כְּמוֹצִיא רִמּוֹן, וְחַד אָמַר: כְּשׁוֹרֶשׁ קָטָן. וְסִימָנֵיךְ, אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט. אָמַר רַב חִינָּנָא בַּר כָּהֲנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר: כְּלִי חֶרֶס שִׁיעוּרוֹ כְּמוֹצִיא זֵיתִים. וּמַר קַשִּׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה מְסַיֵּים בַּהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר: וַהֲרֵי הֵן כִּכְלֵי גְלָלִים וּכְלֵי אֲבָנִים וּכְלֵי אֲדָמָה — שֶׁאֵין מְקַבְּלִין טוּמְאָה לֹא מִדִּבְרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּלְעִנְיַן צָמִיד פָּתִיל, עַד שֶׁיִּפָּחֵת רוּבּוֹ. הדרן עלך

המצניע

בג[ב]מַתְנִי' **הַזּוֹרֵק** מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד — חַיָּיב. מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע — רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. [ג]כֵּיצַד? שְׁתֵּי גְּזוּזְטְרָאוֹת זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, הַמּוֹשִׁיט וְהַזּוֹרֵק מִזּוֹ לָזוֹ — פָּטוּר, הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּדִיוֹטָא אַחַת — הַמּוֹשִׁיט חַיָּיב וְהַזּוֹרֵק פָּטוּר, שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם. שְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אֲחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מוֹשִׁיטִין הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לָזוֹ, אֲבָל לֹא זוֹרְקִין.

בְּרַבְרְבֵי: בְּמוֹצִיא רִמּוֹן. בְּזוּטְרֵי: בְּכַזַּיִת. בְּכוֹנֵס מַשְׁקֶה: בְּכַמָּה שֶׁהוּא מַחֲזִיק. אֶלָּא לְעִנְיַן גִּיסְטְרָא: לְהַכְשִׁיר אֶת הַמַּשְׁקֶה לְקַבֵּל טֻמְאָה. אוֹמְרִים: לְפִי שֶׁאֵין אוֹמְרִים הָבֵא גִּיסְטְרָא לְגִיסְטְרָא זוֹ לְהַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ לְקַבֵּל הַטִּפִּין אֲבָל כְּלִי שֶׁלֹּם חָסִין עָלָיו וּמְשׁוּם נֶקֶב פִּרְתָּא לֹא שָׁדוּ לֵיהּ וּמַנִּיחִין גִּסְטְרָא תַּחְתָּיו: פְּלִיגִי בַּהּ בְּהֶכְשֵׁר זְרָעִים: וְסִימָן דְּלֹא תִּטְעֵי לְמֵימַר חַד אָמַר כְּמוֹצִיא זַיִת: אֶחָד הַמַּרְבֶּה וְאֶחָד הַמַּמְעִיט וּבִלְבַד שֶׁיְּכַוֵּן כו' בְּרֵיתָא הִיא (מְנָחוֹת קי.) וְהִיא לְךָ לְסִימָן שֶׁאֶחָד מִן הָאֻמּוֹרָאִים רָבָּה לְשַׁעֵר בִּגְדוֹל שֶׁבִּשְׁלְשָׁתָן וְאֶחָד מְמַעֵט לְשַׁעֵר בְּקָטָן שֶׁבִּשְׁלְשָׁתָן וְלֹא בְּבֵינוֹנִי כּוֹנֵס מַשְׁקֶה וּמוֹצִיא מַשְׁקֶה לֵיכָּא לְמִטְעֵי בָּהֶן לְעִנְיַן זְרָעִים: שִׁעוּרוֹ כְּמוֹצִיא זֵיתִים לְטַהֵר מִשּׁוּם נֶקֶב: הַרֵי הוּא כִּכְלֵי גְּלָלִים מִשֶּׁנִּקַּב כְּמוֹצִיא זַיִת וַאֲפִילּוּ יִחֲדוּם לִרְמוֹנִים וְהָא דְּתָנַן כְּלִי בַּעֲלֵי בָתִּים שִׁעוּרָן כִּרְמוֹנִים גַּבֵּי כְּלֵי עֵץ תָּנֵינַן לָהּ בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פ"י מ"א): מַתְנִי' הַזּוֹרֵק רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּב טַעְמָא מִפְּרֹשׁ בְּגְמָרָא: כֵּיצַד שְׁתֵּי גְּזוֹזְטְרָאוֹת כו' רַבָּנַן קָאָמְרִי לְהוּ: גְּזוֹזְטְרָאוֹת זֵיזִין הַיּוֹצְאִין מִן הַכֹּתֶל וּמְנִיחִין עֲלֵיהֶן נְסָרִים לְהַלָּךְ: זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ בִּשְׁנֵי צַדֵּי רה"ר וְהֵן רה"י שְׁגּוּבּוֹהוֹת י' וּרְחָבוֹת ד': פְּטוּר שֶׁלֹּא מָצִינוּ זְרִיקָה וְהוֹשָׁטָה בְּמִלָּאכֶת הַמִּשְׁכָּן מִרה"י לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְרֹחַב רה"ר מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן שֶׁלֹּא הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם שְׁלֵמָה אֶלָּא לַעֲגָלָה שֶׁלְּפָנֶיהָ (וְשֶׁלְּאַחֲרֶיהָ) שֶׁאַרְבַּע עֲגָלוֹת הָיוּ לְבָנֵי מְרָרִי שֶׁהָיוּ נוֹשְׂאִין קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן וְהֵן הוֹלְכִין שְׁתַּיִם כְּאֶחָד זוֹ בְּצַד זוֹ כִּדְאָמְרִינַן בגמ' וּכְשֶׁהָיוּ פּוֹרְקִין אֶת הַמִּשְׁכָּן לִטְעוֹן עַל הָעֲגָלוֹת הָיוּ מַעֲמִידִין הָעֲגָלוֹת כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָן שְׁתַּיִם זוֹ אֵצֶל זוֹ סָמוּךְ לַמִּשְׁכָּן וּשְׁתַּיִם זוֹ אֵצֶל זוֹ לְפָנֵיהֶם כְּדֶרֶךְ הֲלִיכָתָן לְאֹרֶךְ רה"ר שֶׁהָיוּ רוֹצִים לְהַלֵּךְ אַחַר עַמּוּד הֶעָנָן הַהוֹלֵךְ לִפְנֵיהֶם וּפוֹרְקֵי הַמִּשְׁכָּן הָיוּ מוֹשִׁיטִין הַקְּרָשִׁים לְאוֹתָן שֶׁעַל שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת הַסְּמוּכוֹת לַמִּשְׁכָּן וְהֵן מוֹשִׁיטִין לְאוֹתָן שֶׁלְּפָנֵיהֶם אֲבָל מֵעֲגָלָה לַעֲגָלָה שֶׁבְּצִדָּהּ לֹא הָיוּ צְרִיכִין לְהוֹשִׁיט שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן סְמוּכוֹת לְפוֹרְקֵי הַמִּשְׁכָּן: הָיוּ שְׁתֵּיהֶן בְּדִיוֹטָא אַחַת בְּעֶלְיָה אַחַת בְּאֹרֶךְ רה"ר עַל פְּנֵי הַבַּיִת וְיֵשׁ הֶפְסֵק רה"ר בֵּינֵיהֶם: הַזּוֹרֵק פָּטוּר הוֹאִיל וּלְמַעְלָה מִי' וְלֹא מָצִינוּ זְרִיקָה מרה"י לִרה"י דֶּרֶךְ רה"ר בַּמִּשְׁכָּן לֹא בְּאֹרֶךְ וְלֹא בְּרֹחַב: וְהַמּוֹשִׁיט חַיָּב שֶׁמָּצִינוּ הוֹשָׁטָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ לְמַעְלָה מִי' בַּמִּשְׁכָּן מרה"י לרה"י וּקְצַת אֹרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים מַפְסִיק בֵּינֵיהֶם: שֶׁכָּךְ הָיְתָה עֲבוֹדַת הַלְוִיִּם וּמְפֹרָשׁ וְאָזַל כֵּיצַד מָצִינוּ כָּזוֹ בַּעֲבוֹדָתָן שֶׁבִּשְׁתֵּי עֲגָלוֹת זוֹ אַחַר זוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים פּוֹרְקֵי מִשְׁכָּן מוֹשִׁיטִין לְאוֹתָן שֶׁעַל הָעֲגָלוֹת שֶׁאֶצְלָן וְהֵן מוֹשִׁיטִין לְאֵלּוּ שֶׁלְּפָנֵיהֶם אֲבָל לֹא זוֹרְקִין שֶׁאֵין אוֹתָן קְרָשִׁים נוֹזָרִקוֹת מִפְּנֵי כָּבְדָן:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ב מהל׳ שבת הל׳ ח, סמג לאוין סה:
ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ ז:

הוֹצָאָה גּוּפַהּ הֵיכָא כְּתִיבָא וְאַע״ג שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן כִּדְאָמַר הֵם הוֹרִידוּ קְרָשִׁים מֵעֶגְלָה כו' מִכָּל מָקוֹם אִי לָאו דִּכְתִיב לָא הָוֶה מְחַיְּבֵי לְפִי שְׁמְלָאכָה גְּרוּעָה הִיא כִּדְפֵי׳ לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף ב.): וּמַמַּאי דִּבְשַׁבָּת קָאֵי ר״ח ל״ג כָּל זֶה עַד אַשְׁכְּחַן הוֹצָאָה דְּהָא אֲפִלּוּ בְּחוֹל קָאֵי נִפְקָא לַהּ שְׁפִיר דְּהוֹצָאָה מְלָאכָה הוּא דְּהָא רַחֲמָנָא קְרֵיהּ מְלָאכָה כְּדִכְתִיב וְאִישׁ אַל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לִתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וּכְתִיב וַיִּכָּלֵא הָעָם מֵהָבִיא אַלְמָא קְרֵי לְהוֹצָאָה מְלָאכָה וְכֵן דָּרֵישׁ בְּהָדְיָא בְּיִרוּשַׁלְמִי: הַכָּנָסָה מִנַּלַן סְבָרָא הוּא כו' וא״ת מַה צָּרִיךְ לְהַאי סְבָרָא כֵּיוָן דַּהֲוֹת בְּמִשְׁכָּן כִּדְאָמַר הֵם הֶעֱלוּ קְרָשִׁים לְעֶגְלָה כוּ' דְּהָא בְּסָמוּךְ מַשְׁמַע גַּבֵּי זְרִיקָה דְּאִם הָיְתָה בְּמִשְׁכָּן הָוֶה אָתֵי לֵיהּ שִׁפְיר וי״ל דִּבְזְרִיקָה נָמֵי אִיכָּא סְבָרָא מַה לִּי ע״י הוֹצָאָה מַה לִּי ע״י זְרִיקָה דְּאִי לָאו סְבָרָא לָא הָוֶה מַחְשְׁבִינַן לַהּ תּוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה וְאִי לָא הָוֵת נָמֵי בְּמִשְׁכָּן לָא הָוֶה מְחַיְּבִינַן עָלַהּ מִסְּבָרָא לְפִי שְׁמְלָאכָה גְּרוּעָה הִיא: וּלְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּמְחַיֵּב אֲתוֹלְדָה בְּמָקוֹם אָב אַמַּאי קָרֵי לַהּ אָב כו' הָוֶה מְצֵי לְמֵימַר דְּפְנְקָא מִנַּהּ לְעִנְיַן הַתְרָאָה כִּדְפֵי׳ בְּפֶ׳ כְּלָל גָּדוֹל (לעיל ל עמ״ב) וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּהֵינוּ דְּקָמְשַׁנֵּי הַךְ דַּהֲוֹת בְּמִשְׁכָּן חֲשִׁיבָא כו׳. אִית דְּגָרְסִי הַךְ דַּהֲוֹת בְּמִשְׁכָּן חֲשִׁיבָא קְרֵי לַהּ אָב וְהַךְ דְּלָא הָוֵת בְּמִשְׁכָּן לָא חֲשִׁיבָא וְקְרֵי לַהּ תּוֹלְדָה לְפִי זֶה הַתּוֹלְדוֹת לֹא הָיוּ בְּמִשְׁכָּן: אִי נָמֵי הַךְ דִּכְתִיבָא קְרֵי לַהּ אָב הַךְ לְשֶׁנָא לֹא אִצְטְרִיךְ אֶלָּא מְשׁוּם הוֹצָאָה: וְדִלְמָא שַׁלְחוֹפֵי הָוֵי מְשַׁלְחֲפֵי הָכִי נָמֵי הָוֶה מְצֵי לְמִפְרְךְ דִּלְמָא תּוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת הָוֵי יָתְבִי:

גְּמ׳ מִכְּדֵי זְרִיקָה תּוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה עַל כָּרְחָךְ תּוֹלְדָה הִיא דִּלְא נִמְנֵית בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת וְתוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה הִיא שֶׁאֵין לְךָ לְתַתָּה תּוֹלֶדֶת אָב אֶחָד דְּמֵעֵין הוֹצָאָה הִיא הָאֲמוּרָה בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת: מַהֲנָה לְוָיָה ר״ה הִיא שֶׁהָיוּ הַכֹּל מְצַוִּיִן אֵצֶל מֹשֶׁה רַבֵּינוּ: מרה״י דִּידְכוּ מְאֲהֲלִיכֶם: דִּשְׁלִימָא לֵיהּ עֲבִידְתֵּהּ שֶׁהָיָה הַנָּדָבָה כְּדֵי לְהַשְׁלִים: סְבָרָא הִיא לְהָיוֹת הַכְּנָסָה תּוֹלֶדֶת הוֹצָאָה שֶׁהִיא מֵעֵין לַהּ כִּשְׁאָר תּוֹלְדוֹת שֶׁהִיא מַעֵין מְלָאכוֹת: מִכְּדֵי אַהֲאי מְחַיֵּב וְאַהֲאי מְחַיֵּב כְּדִתְנַן (לְעֵיל פ״א ב.) פָּשַׁט הֶעָנִי יָדוֹ לְפָנִים: נִפְקָא מִנַּהּ דְּכָל אֲבוֹת מְלָאכוֹת: שְׁתֵּי אָבוֹת דְּלָא דָּמְיָן וּשְׁתֵּי תּוֹלְדוֹת דְּשָׁתֵי אָבוֹת: ולר״א כו' בְּמִסֶּכֶת כְּרִיתוֹת בְּפֶרֶק אָמְרוּ לוֹ: וְהָא דְּתָנַן בְּפֶרְקִין: בְּכֹתֶל כְּדְמוּקֵי לַהּ בְּדַבְלָה שְׁמַנָּה וְנִדְבָּקֶת: כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר וּפְטוּר דִּלְא נָח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים דְּאֵין רה״ר לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה וברה״י נָמֵי לֹא נָח שֶׁאֵינוֹ מָקוֹם מִסְּיִם שֶׁיְּהֵא רַחְבּוֹ ד' שֶׁהֲרֵי לֹא נָח בִּרְאשׁ הַכֹּתֶל אֶלָּא בְּפָנָיו: כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ דַּאֲוִיר רה״ר הוּא וְחַיָּב וְכֵיוָן דַּאֲוִיר רה״ר הוּא וְנָח בְּכָל דְּהוּ מְחַיֵּב וּרְשׁוּתָא לְנַפְשֵׁהּ לָא הֲוֵי לֹא כַּרְמְלִית וְלֹא מָקוֹם פָּטוּר הוֹאִיל וּבְפָנָיו נָח וְלֹא נָח בִּרְאשׁוֹ שֶׁיְּהֵא מָקוֹם מִסְּיִם: תּוֹפְרֵי יְרִיעוֹת מַעֲשֶׂה רוֹקֵם: גַּבֵּי הַדָּדֵי בְּתוֹךְ אַמָּה אַחַת וְאֵין צְרִיכִין לִזְרֹק אֶלָּא לְהוֹשִׁיט: מְטוּ אַהֲדָדֵי בְּמַחֲטִין כְּשֶׁמּוֹתְחִין אֶת הַחוּט מִכִּין זֶה אֶת זֶה בְּמַחַט: בּוּכְיָאר כְּלִי שְׁקָנֶה שֶׁל עֶרֶב נָתוּן בּוֹ שְׁזוֹרְקִין בֵּין שְׁנֵי דַּפְנֵי הַיְרִיעָה: וַהֲלֹא אֲנָדוֹ בְּיָדוֹ חוּט שֶׁל עֶרֶב הוּא אוֹחֵז וְהַקָּנֶה נִכְרָךְ בַּחוּט וְאֵינוֹ נִשְׁמָט מִמֶּנּוּ: בְּנִסְכָּא בְּתָרָא בְּחוּט הָאַחֲרוֹן שֶׁל קָנֶה שֶׁהַקָּנֶה נִשְׁמָט מֵהַחוּט וְהַבּוּכְיָאר נוֹפֵל: נִסְכָּא זְרִיקָה אַחֲרוֹנָה שֶׁל חוּט לְשׁוֹן הַמַּסֵּךְ: וְהָא בְּמָקוֹם פָּטוּר אָזְלָא בֵּין דַּפְנֵי הַיְרִיעָה וְאֵין זֶה רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא מָקוֹם פָּטוּר דְּאֵין רַחַב ד': לְשׁוֹאֲלֵיהֶן אוֹרְגֵי יְרִיעָה אַחֶרֶת וְיֵשׁ לוֹ לָזֶה שְׁנַיִם: ה״ג וְדִלְמָא שׁוֹאֲלֵיהֶן גַּבֵּיהֶן הָוֵי יָתְבִין: מָטוּ אַהֲדָדֵי בְּחַפָּת אִי גַּבֵּיהוּ הָוֵי יָתְבִי מַגִּיעִין יָדוֹ שֶׁל זֶה בְּשֶׁל זֶה בְּשָׁפַת הַיְרִיעָה כְּשֶׁמּוֹתְחִין חוּט הָעֶרֶב: בְּחַפָּת כְּמוֹ חַפַּת חֲלוּקוֹ (יוֹמָא ד' עז:): שַׁלְחוֹפֵי הָוֵי מְשַׁלְחֲפֵי לְעוֹלָם גַּבֵּי הַדָּדֵי הָוֵי יָתְבִי אֶלָּא שֶׁאֵין מְכַוְּנִים אֶלָּא זֶה נִמְשָׁךְ לְפָנִים וְזֶה לְאָחוֹר: וְאֵין עוֹשֶׂה מְמֻלָּאכֶת חֲבֵרוֹ שֶׁכֻּלָּם מוּכָנִים בִּכְלֵי אֻמָּנוּתָם וְלֹא הֻצְרְכוּ לְשָׁאוֹל: מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת הָוֵה לֹא תִּלְשֹׁן וְלֹא עִמְּרָן אֶלָּא הֶעֱבִירָן ד' אַמּוֹת לְכָךְ נֶהֱרַג: מְעַמֵּר תְּלוּשִׁין וּמְפַזְּרִין הָיוּ וְעִמְּרָן כְּדַאָמְרַן (לְעֵיל שַׁבָּת ד' עג:) הַאי מַאן דְּכָנִיף מִלְּחָא חַיָּב מִשּׁוּם מְעַמֵּר: מְגִלַּת סְתָרִים שֶׁהִסְתִּירוּהָ לְפִי שֶׁאֵין כּוֹתְבִין הֲלָכוֹת: וְאֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת עַל כָּרְחָךְ לְעִנְיַן שׁוֹגֵג קָאָמַר וּלְחַטָּאת דְּבָמֵזִיד תְּרֵי קְטָלֵי לָא מְקַטְּלִי וּלְהָכִי פָּרִיךְ וְהָא אֲנַן תְּנַן כו׳: וְאֵינוֹ חַיָּב עַל אַחַת מֵהֶן מִיתָה יֵשׁ בָּהֶן אַחַת שֶׁאֵינוֹ נֶהֱרָג עָלֶיהָ וְלֹא פֵּרֵשׁ אֵיזוֹ הִיא וְהַשְׁתָּא לְרַב יְהוּדָה אֵין זוֹ הַעֲבֹדָה שֶׁהֲרֵי נֶהֱרָג מְקוֹשֵׁשׁ עָלֶיהָ וּלְמַתְנִיתָא אֵין תּוֹלֶשׁ בְּאוֹתוֹ סָפֵק:

[א] גְּמָ׳ מִכְּדֵי זְרִיקָה תּוֹלְדָה דְּהוֹצָאָה הִיא, הוֹצָאָה גּוּפַהּ הֵיכָא כְּתִיבָא? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: ״וַיְצַו מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה״, מֹשֶׁה הֵיכָן הָוָה יָתֵיב? — בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה, וּמַחֲנֵה לְוִיָּה רְשׁוּת הָרַבִּים הָוֵי, וְקָאָמַר לְהוּ לְיִשְׂרָאֵל: לָא תַּפִּיקוּ וְתַיְתוּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד דִּידְכוּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וּמַמַּאי דִּבְשַׁבָּת קָאֵי? דִּילְמָא בְּחוֹל קָאֵי, וּמִשּׁוּם דִּשְׁלִימָא לַהּ מְלָאכָה, כְּדִכְתִיב: ״וְהַמְּלָאכָה הָיְתָה דַּיָּם וְגוֹ׳״?! — גָּמַר ״הַעֲבָרָה״ ״הַעֲבָרָה״ מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים: כְּתִיב הָכָא: ״וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בַּמַּחֲנֶה״, וּכְתִיב הָתָם: ״וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה״, מַה לְּהַלָּן — בְּיוֹם אָסוּר, אַף כָּאן — בְּיוֹם אָסוּר. אַשְׁכְּחַן הוֹצָאָה, הַכְנָסָה מְנַלַּן? סְבָרָא הִיא: מִכְּדֵי מֵרְשׁוּת לִרְשׁוּת הוּא, מָה לִי אִפּוּקֵי וּמָה לִי עֵיוּלֵי! מִיהוּ, הוֹצָאָה — אָב, הַכְנָסָה — תּוֹלְדָה. וּמִכְּדֵי אַהָא מִיחַיַּיב וְאַהָא מִיחַיַּיב, אַמַּאי קָרֵי לַהּ הַאי ״אָב״, וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ הַאי ״תּוֹלְדָה״? [ב]נָפְקָא מִינַּהּ דְּאִי עָבֵיד שְׁתֵּי אָבוֹת בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, אִי נָמֵי שְׁתֵּי תּוֹלְדוֹת בַּהֲדֵי הֲדָדֵי — מִיחַיַּיב תַּרְתֵּי, וְאִי עָבֵיד אָב וְתוֹלְדָה דִּידֵיהּ — לָא מִיחַיַּיב אֶלָּא חָדָא. וּלְרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר דְּמְחַיֵּב אֲתוֹלְדָה בְּמָקוֹם אָב — אַמַּאי קָרוּ לַהּ ״אָב״, וְאַמַּאי קָרֵי לַהּ ״תּוֹלְדָה״? הָךְ דַּהֲוַאי בְּמִשְׁכָּן חֲשִׁיבָא — קָרֵי לַהּ ״אָב״, הָךְ דְּלָא הֲוַאי בַּמִּשְׁכָּן חֲשִׁיבָא — לָא קָרֵי לַהּ ״אָב״. אִי נָמֵי: הָךְ דִּכְתִיבָא — קָרֵי ״אָב״, וְהָךְ דְּלָא כְּתִיבָא קָרֵי ״תּוֹלְדָה״. [ג]וְהָא דְּתָנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְהַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. זָרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, מְנַלַּן דְּמִחַיַּיב? אָמַר רַבִּי יִאשִׁיָּה: שֶׁכֵּן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת זוֹרְקִין מַחֲטֵיהֶן זֶה לָזֶה. אוֹרְגִין, מְחַטִּין לְמָה לְהוּ? אֶלָּא, שֶׁכֵּן תּוֹפְרֵי יְרִיעוֹת זוֹרְקִין מַחֲטֵיהֶן זֶה לָזֶה. וְדִילְמָא גַּבֵּי הֲדָדֵי הָוֵי יָתְבִי?! מָטוּ הֲדָדֵי בְּמַחְטִין. דִּילְמָא בְּתוֹךְ אַרְבַּע הָוֵי יָתְבִי?! מָטוּ הֲדָדֵי בְּחַפָּת. דִּילְמָא בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת הָוֵי יָתְבִי: אֶלָּא אָמַר רַב חִסְדָּא: שֶׁכֵּן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת זוֹרְקִין בּוּכְיָאר בְּמָקוֹם פָּטוּר. וְהָא בְּמָקוֹם קָאָזְלָא! — אֶלָּא, שֶׁכֵּן אוֹרְגֵי יְרִיעוֹת זוֹרְקִין בּוּכְיָאר לְשׁוֹאֲלֵיהֶן. וְדִילְמָא גַּבֵּי הֲדָדֵי הָוֵי יָתְבִי?! מָטוּ הֲדָדֵי בְּחֻפָּת. וְהָתַנֵּי לוּדָא: ״אִישׁ אִישׁ מִמְּלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר הֵמָּה עֹשִׂים״ — מִמְּלַאכְתּוֹ הוּא עוֹשֶׂה וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה מִמְּלָאכֶת חֲבֵירוֹ! וְתוּ, מַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְנַלַּן דְּמִחַיַּיב? אֶלָּא: כָּל אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּמָרָא גְּמִירִי לַהּ. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְקוֹשָׁשׁ, מַעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים הָוֵי. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: תּוֹלֵשׁ הָוֵי. רַב אַחָא בְּרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר: מְעַמֵּר הָוֵי. [ב]לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְכִדְרַב, דְּאָמַר רַב: מָצְאתִי מְגִלַּת סְתָרִים בֵּי רַבִּי חִיָּיא וְכָתוּב בָּהּ, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת וְאִם עָשָׂאן כּוּלָּן בְּהֶעְלֵם אַחַת וְאֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא אַחַת. אַחַת וְתוּ לָא? וְהָתְנַן: אֲבוֹת מְלָאכוֹת אַרְבָּעִים חָסֵר אַחַת, וְהַיְינַן בַּהּ: מְנָיְינָא לְמָה לִי? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁאִם עָשָׂאן כּוּלָּם בְּהֶעְלֵם אַחַת — חַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אֵימָא: אֵינוֹ חַיָּיב עַל אַחַת מֵהֶם. רַב יְהוּדָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּהַמַּעֲבִיר חַיָּיב, וּמַתְנִיתִין פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּתוֹלֵשׁ חַיָּיב, וְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב פְּשִׁיטָא לֵיהּ דְּמְעַמֵּר חַיָּיב. מַר סָבַר הָא מִיהַת לָא מְסַפְּקָא, וּמַר סָבַר הָא מִיהַת לָא מְסַפְּקָא. תָּנוּ רַבָּנָן: מְקוֹשָׁשׁ זֶה צָלָפְחָד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: ״וַיִּהְיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ וְגוֹ׳״, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: ״אֲבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר״, מַה לְּהַלָּן צָלָפְחָד, אַף כָּאן צָלָפְחָד — דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתִירָא: עֲקִיבָא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אַתָּה עָתִיד לִיתֵּן אֶת הַדִּין: אִם כִּדְבָרֶיךָ — הַתּוֹרָה כִּיסַּתּוּ, וְאַתָּה מְגַלֶּה אוֹתוֹ?! וְאִם לָאו — אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל אוֹתוֹ צַדִּיק.

וְאֶלָּא

מסורת הש״ס

א לקמן צט:; משנה שבת; לעיל ז:
ב יבמות נה.; משנה שבת; לעיל ע:; לעיל ו:; אוצר מדרשים מגילות שונות מגילת סתרים א; כריתות ב:; מכות יד.; לעיל סט.; לעיל עג.

תורה אור השלם

[שמות לו, ו]
[שמות לו, ז]
[ויקרא כה, ט]
[שמות לו, ד]
[במדבר טו, לג-לו]
[במדבר טו, לב]
[במדבר כו, ג]
[במדבר לב]

וְאֶלָּא הָא גָּמַר גְּזֵירָה שָׁוָה! גְּזֵירָה שָׁוָה לָא גָּמַר. אֶלָּא מֵהֵיכָא הֲוָה? מִ״וַּיַּעְפִּילוּ״ הֲוָה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר, אַתָּה אוֹמֵר: ״וַיִּחַר אַף ה׳ בָּם וַיֵּלַךְ״ — מְלַמֵּד שֶׁאַף אַהֲרֹן נִצְטָרַע, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא: עֲקִיבָא, בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אַתָּה עָתִיד לִיתֵּן אֶת הַדִּין. אִם כִּדְבָרֶיךָ — הַתּוֹרָה כִּסַּתּוּ וְאַתָּה מְגַלֶּה אוֹתוֹ?! וְאִם לָאו — אַתָּה מוֹצִיא לַעַז עַל אוֹתוֹ צַדִּיק. וְאֶלָּא הָכְתִיב ״בָּם״! הַהוּא בִּנְזִיפָה בְּעָלְמָא. תַּנְיָא כְּמַאן דְּאָמַר אַף אַהֲרֹן נִצְטָרַע, דִּכְתִיב: ״וַיִּפֶן אַהֲרֹן אֶל מִרְיָם וְהִנֵּה מְצֹרָעַת״, תָּנָא: שֶׁפָּנָה מִצָּרַעְתּוֹ. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: הַחוֹשֵׁד בִּכְשֵׁרִים — לוֹקֶה בְּגוּפוֹ, דִּכְתִיב: ״וְהֵן לֹא יַאֲמִינוּ לִי וְגוֹ׳״, וְגַלְיָא קַמֵּי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא דִּמְהֵימְנִי יִשְׂרָאֵל. אָמַר לוֹ: הֵן מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, וְאַתָּה אֵין סוֹפְךָ לְהַאֲמִין. הֵן מַאֲמִינִים, דִּכְתִיב: ״וַיַּאֲמֵן הָעָם״. בְּנֵי מַאֲמִינִים — ״וְהֶאֱמִן בַּיְיָ״. אַתָּה אֵין סוֹפְךָ לְהַאֲמִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי וְגוֹ׳״. מִמַּאי דִּלְקָה, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמֶר ה׳ לוֹ עוֹד הָבֵא נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ וְגוֹ׳״. [(א)]אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מִדָּה טוֹבָה מְמַהֶרֶת לָבֹא מִמִּדַּת פּוּרְעָנוּת. דְּאִילּוּ בְּמִדַּת פּוּרְעָנוּת כְּתִיב: ״וַיּוֹצִאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג״, וְאִילּוּ בְּמִדָּה טוֹבָה כְּתִיב: ״וַיּוֹצִאָהּ מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ״ — מֵחֵיקוֹ הוּא דְּשָׁבָה כִּבְשָׂרוֹ. ״וַיִּבְלַע מַטֵּה אַהֲרֹן אֶת מַטֹּתָם״, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: נֵס בְּתוֹךְ נֵס. מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. [(ב)]בָּעֵי רַבָּה: לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי — דְּמָר סָבַר אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה, וּמָר סָבַר לָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה. אֲבָל לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר, וְלָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט. [(ג)]אוֹ דִילְמָא: לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה פְּלִיגִי, וּבְהָא פְּלִיגִי — דְּמָר סָבַר יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט, וּמָר סָבַר לָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט. אֲבָל לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב, מַאי טַעְמָא? — קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה דָּמְיָא. אָמַר רַב יוֹסֵף: הָא מִילְּתָא אִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרַב חִסְדָּא, וּפַשְׁטַהּ נִיהֲלֵיהּ רַב הַמְנוּנָא מֵהָא: מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וְעוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַצְמָהּ — רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. מִדְּקָאָמַר ״בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַצְמָהּ״, פְּשִׁיטָא לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה פְּלִיגִי. [(ד)]וּבְמַאי? אִילֵימָא בְּמַעֲבִיר, לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — הוּא דִּמְחַיֵּיב, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — לָא מְחַיֵּיב? וְהָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: הַמּוֹצִיא מַשּׂוֹי לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — חַיָּיב, שֶׁכֵּן מַשָּׂא בְּנֵי קְהָת. אֶלָּא לָאו בְּזוֹרֵק, וּלְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה הוּא דִּמְחַיֵּיב, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — לָא מְחַיֵּיב, שְׁמַע מִינַּהּ בִּקְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה פְּלִיגִי. שְׁמַע מִינַּהּ. וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר. דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְהַאי דְּקָתָנֵי ״רְשׁוּת הָרַבִּים עַצְמָהּ״ — לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחָן דְּרַבָּנַן. [א]וּפְלִיגָא דְּרַב חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִי, דַּאֲמַר רַב חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִי: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה — דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב. לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — דִּבְרֵי הַכֹּל פָּטוּר. מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה — בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי עֲקִיבָא וְרַבָּנַן. [ב]תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בְּתוֹךְ שְׁלֹשָׁה — דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּיב, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה — אֵינוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׁבוּת. וְאִם הָיוּ רְשׁוּיוֹת שֶׁלּוֹ — מוּתָּר. מִשְּׁלֹשָׁה וְעַד עֲשָׂרָה — רַבִּי עֲקִיבָא מְחַיֵּיב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. [גד(ה)]אָמַר מָר: אִם הָיוּ רְשׁוּיוֹת שֶׁלּוֹ — מוּתָּר. לֵימָא תֶּהֱוֵי תְּיוּבְתֵּיהּ דְּרַב, דְּאִיתְּמַר: שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב: אָסוּר לִזְרוֹק מִזֶּה לָזֶה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: מוּתָּר לִזְרוֹק מִזֶּה לָזֶה. וְלָאו מִי אוֹקֵימְנָא לְהַהִיא כְּגוֹן דְּמִידְּלֵי חַד וּמִתַּתֵּי חַד — דְּזִימְנִין נָפֵל, וְאָתֵי לְאֵתוּיֵי. אֲמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב הַמְנוּנָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב הַמְנוּנָא לְרַב חִסְדָּא: מְנָא הָא מִילְּתָא דַּאֲמוּר רַבָּנַן: כָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה — כְּלָבוּד דָּמֵי? אֲמַר לֵיהּ: לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁתִּילָּקֵט בְּמַלְקֵט וּבְרָהִיטָנֵי. [(ו)]אִי הָכִי, שְׁלֹשָׁה נָמֵי? וְתוּ, הָא דִּתְנַן: הַמְשַׁלְשֵׁל דְּפָנוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, אִם הֵן גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים — פְּסוּלָה. הָא פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה — כְּשֵׁרָה. הָתָם הַיְינוּ טַעְמָא, מִשּׁוּם דְּהָוְיָא לַהּ מְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ. תֵּינַח לְמַטָּה, לְמַעְלָה מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא כָּל פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה כְּלָבוּד דָּמֵי — הִלְכְתָא גְּמִירֵי לַהּ. [ה(ז)]תָּנוּ רַבָּנַן: מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע — רַבִּי מְחַיֵּיב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: לֹא חִיֵּיב רַבִּי אֶלָּא בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד מְקוֹרָה, דְּאָמְרִינַן בֵּיתָא כְּמַאן דִּמַלְיָא דָּמֵי, אֲבָל שֶׁאֵינוֹ מְקוֹרֶה לָא. אָמַר רַב חָנָא אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי שְׁתַּיִם — אַחַת מִשּׁוּם הוֹצָאָה, וְאַחַת מִשּׁוּם הַכְנָסָה. יָתֵיב רַב חָנָא וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ:

לְמֵימְרָא

וְאֶלָּא הָא גְּמִיר גְּזֵרָה שָׁוָה וא"כ לֹא כִסָּתוֹ הַתּוֹרָה דַּהֲוָה לֵיהּ כִּמְפֹרָשׁ וּמְשַׁנֵּי רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא לֹא גְּמָרָהּ וְאֵין אָדָם דָּן ג"ש מֵעַצְמוֹ: וְאֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה: מֵהֵיכָן הֲוָה בְּאֵיזוֹ חֵטְא מֵת דִּכְתִיב כִּי בְּחֶטְאוֹ מֵת: מִוַּיַּעֲפְלוּ וַיַּעְפִּילוּ לַעֲלוֹת וְגוֹ' שֶׁלֹּא הִרְשִׁיעַ כ"כ כְּחִלּוּל שַׁבָּת: שֶׁפָּנָה מִצָּרַעְתּוֹ קָדַם וְנִתְרַפֵּא: וְהִנֵּה יָדוֹ מְצֹרַעַת הַיְנוּ לוֹקֶה בְּגוּפוֹ: וַיּוֹצִאָהּ וְהִנֵּה יָדוֹ אַחַר הַיְּצִיאָה מְצֹרַעַת כַּשֶּׁלֶג וּבְמִדָּה טוֹבָה כְּתִיב מֵחֵיקוֹ וְהִנֵּה שָׁבָה: נֵס בְּתוֹךְ נֵס לְאַחַר שֶׁחָזַר וְנַעֲשָׂה מַטֶּה בְּלָעָן וְלֹא כְּשֶׁהוּא תַּנִּין דְּלָא כְּתִיב וְיִבְלַע תַּנִּין אַהֲרֹן: וְלָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט שֶׁהָיָה בַּעֲבוֹדַת הַלְוִיִּם לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הַיָּחִיד וּרְשׁוּת הָרַבִּים בָּאֶמְצַע וְסֵיפָא דְּקָתָנֵי הַזּוֹרֵק פָּטוּר וְהַמּוֹשִׁיט חַיָּב דִּבְרֵי הַכֹּל הִיא: אוֹ דִּלְמָא לְמַעְלָה מִי' פְּלִיגִי וּמִשּׁוּם הָכִי פְּלִיגִי וּפָטְרִי רַבָּנָן דְּאֵין כָּאן אֲוִיר רה"ר וְזוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט לָא יָלְפִינַן וְרַבִּי עֲקִיבָא יָלֵיף וְסֵיפָא רַבָּנָן קָאָמְרִי לָהּ: וְעוֹבֵר גָּרְסִינַן מרה"י לרה"י וְעוֹבֵר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עַצְמָהּ וְלָא גָּרְסִינַן בְּרֵישָׁא הַזּוֹרֵק: וְהָא אָמַר ר' אֶלְעָזָר בְּהַמַּצְנִיעַ וְיָלֵיף מִמַּשָּׂא בְּנֵי קְהָת דְּאָרוֹן: אֶלָּא לָאו בְּזוֹרֵק מַיְּרֵי מַתְנִיתָא כִּי מַתְנִיתִין וְקָתָנֵי בְּבָרַיְתָא עַצְמָהּ וּבְהָא הוּא דִּמְחַיֵּב ר' עֲקִיבָא מִשּׁוּם דְּנִקְלְטָה בַּאֲוִירוֹ שֶׁל רה"ר: לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה דְּיָלֵיף זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט: וּפְלִיגָא דְּרַב חִלְקִיָּה הָא דְּר' אֶלְעָזָר: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה דִּבְרֵי הַכֹּל חַיָּב ואע"ג דְּלָא נָח מוֹדוּ דִּכְמֻנָּח דָּמֵי: פָּטוּר דְּלָא יָלְפִינַן זוֹרֵק מִמּוֹשִׁיט: בָּאנוּ לְמַחֲלֹקֶת וּבִקְלוּטָה כַּמָּה שֶׁהֻנְּחָה: מִשּׁוּם שְׁבוּת שֶׁזָּרַק מֵרְשׁוּתוֹ לִרְשׁוּת חֲבֵרוֹ וְלָאו מִשּׁוּם הֶפְסֵק רה"ר דְּהוּא הַדִּין נָמֵי אִם הָיְתָה אֶצְלוֹ עַד שֶׁיְּעָרְבוּ: וְאִם הָיוּ שְׁתֵּיהֶן הָרְשׁוּיוֹת שֶׁלּוֹ מֻתָּר לְכַתְּחִלָּה: אָסוּר לִזְרוֹק מִזֶּה לָזֶה וַאֲפִלּוּ הֵן שֶׁלּוֹ דְּאִי מִשֶּׁלּוֹ לְשֶׁל חֲבֵרוֹ לָא הֲוָה שָׁרֵי שְׁמוּאֵל: לָאו מִי אוֹקִימְנָא בְּעֵירוּבִין: דְּמִדְּלֵי חַד וּמִתַּתֵּי חַד דְּמִתּוֹךְ כָּךְ צָרִיךְ לְאַמֵּן יָדוֹ מִגָּבוֹהַּ לְנָמוּךְ אוֹ מִנָּמוּךְ לְגָבוֹהַּ טְרִיד בָּהּ וְדִלְמָא לָא זָרִיק עַל הַגַּג וְנוֹפֵל לרה"ר וְאָתֵי לַאֲתוּיֵי וּלְהָכִי נְקַט וְאָתֵי לַאֲתוּיֵי דְּאִלּוּ מִשּׁוּם נְפִילַת רה"ר לֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת דְּמִתְעַסֵּק הוּא אֵצֶל הוֹצָאָה דְּלָא נִתְכַּוֵּן לִזְרוֹק לרה"ר: כְּלָבוּד דָּמֵי דִּרְשׁוּת שֶׁאֵינוֹ גָּבוֹהַּ ג' בָּטֵל אֵצֶל רה"ר: אֲמַר לֵיהּ סְבָרָא הִיא: לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַחֲלִיק רה"ר מִגַּבְשׁוּשִׁית כְּאִלּוּ נִלְקְטוּ בְּמַלְקֵט וּרְהִיטָנִי פלי"ינה (מִקְצוּעָה) בְּלַעַ"ז וְהֵן בִּשְׁנֵי גַּוְנֵי כֵּלִים שֶׁל עֵץ וּבַרְזֶל חַד נָעוּץ בְּתוֹכוֹ וּבָהֶן מְשַׁוֶּה פְּנֵי רֹחַב הַקֶּרֶשׁ וּמַחֲלִיקָהּ הִלְכָּךְ גַּבְשׁוּשִׁיּוֹת נָמֵי רה"ר: אֲמַר לֵיהּ אִי מִסְּבָרָא אֲפִלּוּ ג' נָמֵי: הַמְשַׁלְשֵׁל מַתְחִיל לֶאֱרֹג דַּפְנֵי הַסֻּכָּה בָּעֵרֶב כְּלַפֵּי מַעְלָה וּמְשַׁלְשֵׁל וּבָא כְּלַפֵּי מַטָּה: מְשַׁלְשֵׁל מוֹרִיד: אִם גְּבוֹהוֹת מִן הָאָרֶץ ג' טְפָחִים פְּסוּלָה הָא פָּחוֹת מג' כְּשֵׁרָה דְּאָמְרִינַן לָבוּד כְּמִי שֶׁנִּכְפָּף עֲלֵיהֶן וְנִשְׁלְמוּ עַד לְמַטָּה הָכָא לָאו טַעְמָא דְּתִלָּקֵט הוּא נִרְאֶה לִי דְּהָכִי גָּרְסִינַן מַאי אִכָּא לְמֵימַר: הָתָם מִשּׁוּם דְּהָוְיָא לַהּ מְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ וּבְפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה לֵיכָּא בְּקִיעַת גְּדָיִים: תֵּינַח לְמַטָּה לְמַעְלָה מַאי אִכָּא לְמֵימַר לְמַעְלָה הֵיכָא דְּאָמְרִינַן לָבוּד לְמַעְלָה בְּכַמָּה דֻּכְתִּין כְּגוֹן מַקִּיפִין ג' חֲבָלִים דְּעֵירוּבִין (דַּף טז:) וּכְגוֹן שֶׁהִרְחִיק אֶת הַסִּכּוּךְ מִן הַדְּפָנוֹת ג' טְפָחִים פְּסוּלָה (סֻכָּה דַּף יז.): כְּמַאן דִּמְלֵי מִתּוֹךְ שֶׁהוּא חָשֵׁךְ וּמָלֵא הַבְלָא: אֲבָל שֶׁאֵינוֹ מְקֹרֶה כְּגוֹן חָצֵר: וְקָא קַשְׁיָא לֵיהּ בְּהָא דַּאֲגְמְרֵהּ רַבֵּהּ:

גְּזֵרָה שָׁוָה לָא גְּמִיר וְאִם תֹּאמַר וְלִגְמַר מַר' עֲקִיבָא שֶׁהוּא קַבָּלָה מֵרַבּוֹ ואור"ת שֶׁהָיָה לָהֶם בְּקַבָּלָה מִנַּיִן ג"ש שֶׁבְּכָל הַתּוֹרָה וְזוֹ הָיְתָה יְתֵרָה עַל הַחֶשְׁבּוֹן לְפִיכָךְ לֹא קִבְּלָהּ:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ טז, סמג לאוין סה:

ב מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ טז, סמג לאוין סה:

ג טוש״ע או״ח סי׳ שנג סעי׳ א:

ד מיי׳ פט״ו מהל׳ שבת הל׳ ח, סמג לאוין סה:

ה מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ טז:

מסורת הש״ס

א שמות רבה

ב לעיל ד.; עבודה זרה נא.

ג גיטין נג:

ד לעיל צב.

ה עירובין פה:

ו סוכה טז.; עירובין פו:; משנה סוכה

ז לעיל ד:

גליון הש״ס

גמ׳ והאמר ר״א המוציא משוי. עיין עירובין דף לג ע״א תד״ה והא אי בעי:

תורה אור השלם

וַיַּעְפִּלוּ לַעֲלוֹת אֶל־רֹאשׁ הָהָר וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהֹוָה וּמֹשֶׁה לֹא־מָשׁוּ מִקֶּרֶב וגו׳ [במדבר יד, מד]

וַיַּעַן מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר וְהֵן לֹא־יַאֲמִינוּ לִי וְלֹא יִשְׁמְעוּ בְּקֹלִי וגו׳ [שמות ד, א]

אָבִינוּ מֵת בַּמִּדְבָּר וְהוּא לֹא־הָיָה בְּתוֹךְ הָעֵדָה הַנּוֹעָדִים עַל־יְהֹוָה וגו׳ [במדבר כז, ג]

וַיִּחַר־אַף יְהֹוָה בָּם וַיֵּלַךְ [במדבר יב, ט]

וְהֶעָנָן סָר מֵעַל הָאֹהֶל וְהִנֵּה מִרְיָם מְצֹרַעַת כַּשָּׁלֶג וַיִּפֶן וגו׳ [במדבר יב, י]

חז״ל, ערניים כתמיד לדקויות הכתובים, למדו מכך שהצטרעות היד וגו׳ [שיעורים במנהיגות; מהדורה עברית, תזריע; מילים הורגות ז]

וְהֶאֱמִן בַּיהֹוָה וַיַּחְשְׁבֶהָ לּוֹ צְדָקָה [בראשית טו, ו]

וַיֹּאמֶר יְהֹוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן יַעַן לֹא־הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי וגו׳ [במדבר כ, יב]

וַיֹּאמֶר יְהֹוָה לוֹ עוֹד הָבֵא־נָא יָדְךָ בְּחֵיקֶךָ וַיָּבֵא יָדוֹ וגו׳ [שמות ד, ו]

וַיַּאֲמֵן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ כִּי־פָקַד יְהֹוָה אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכִי רָאָה וגו׳ [שמות ד, לא]

וַיֹּאמֶר הָשֵׁב יָדְךָ אֶל־חֵיקֶךָ וַיָּשֶׁב יָדוֹ אֶל־חֵיקוֹ וַיּוֹצִאָהּ מֵחֵיקוֹ וגו׳ [שמות ד, ז]

וַיַּשְׁלִיכוּ אִישׁ מַטֵּהוּ וַיִּהְיוּ לְתַנִּינִם וַיִּבְלַע מַטֵּה־אַהֲרֹן אֶת־מַטֹּתָם [שמות ז, יב]

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:
ב מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יט:
ג מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:
ד מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יט:
ה מיי׳ פ״ג מהל׳ שבת הל׳ כא:
ו מיי׳ פ״ג מהל׳ שבת הל׳ טז:

מסורת הש״ס

א אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר: לעיל ע.
ב לעיל עא.
ג לעיל עה:
ד לקמן קג.

תורה אור השלם

וַיַּקְהֵל מֹשֶׁה אֶת־כָּל־עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לַעֲשֹׂת אֹתָם [שמות לה, א]

לְמֵימְרָא דְּמְחַיֵּב רַבִּי אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב וְהַתְנֵיָא כוּ' הִקְשָׁה ה"ר פור"ת דִּבְרִים הַדְּבָרִים אֵלֶּה הַדְּבָרִים גַּבֵּי שַׁבָּת דִּכְתִיב בְּוַיַּקְהֵל אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה וְגוֹ' דְּבָרִים מַשְׁמַע תְּרֵין ה"א מֵרַבִּי חַד הָא תְּלַת אֵלֶּה בְּגִימַטְרִיָא תְּלָתִין וְשֵׁשׁ אֵלּוּ ל"ט כו' וּמְנָינָא לְמָה לִי עַל כְּרְחָיךְ לְדַעַת כַּמָּה חַטָּאוֹת אָדָם מִתְחַיֵּב בְּהֶעְלֵם אֶחָד עַל הַשַּׁבָּת וְאִי מְחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב בְּהֶעְלֵם אֶחָד הָוֵי לְהוּ טוּבָא: אָמַר לֵהּ רַב יוֹסֵף לְרַב חָנָא: מַר מַתְנֵי לֵהּ לְהָא דְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי שְׁתַּיִם אַהָא דְּרַבִּי: וְקָשְׁיָא לֵהּ דְּרַבִּי אַדְּרַבִּי רַב יְהוּדָה לָאו אַהָא אֲמָרָהּ אֶלָּא אַדָּר' יְהוּדָה מַתְנֵי לֵהּ וְלָא קָשְׁיָא לֵהּ דְּלָא אַשְׁכְּחַן בְּעָלְמָא דְּפָטַר ר"י אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב: מרה"י לרה"ר וְעָבַר ד' אֲמוֹת בְּרה"ר קֹדֶם שֶׁתְּנוּחַ דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי הוֹצָאָה וּרְיקָה אַרְבַּע אַמּוֹת: ה"ג וְאַחַת מִשּׁוּם הַעֲבָרָה וְרַבָּנָן פְּטָרִי אַהַעֲבָרָה מִשּׁוּם דְּלָא סְבִירָא לֵהּ קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהַנָּחָה וְתֶהֱוֵי כְּמִי שֶׁהַנָּחָה מִשֶּׁיָּצְתָה בְּפֶתַח וְחָזְרָה וְנָעֲקְרָה וְנָחָה לְסוֹף ד' אֲבָל חַיָּב הוּא מִשּׁוּם הוֹצָאָה: וְאִתְעֲבִיד לֵיהּ מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁנָּחָה בִּיצִיאָתָהּ מִיָּד הִלְכָּךְ חַיָּב מִשּׁוּם הוֹצָאָה אֲבָל מִשּׁוּם הַעֲבָרָה לָא מְחַיֵּב וְאע"ג דַּחֲשִׁיב לֵיהּ כְּמָה שֶׁהַנָּחָה וְנֶעֱקְרָה וְהַנָּחָה מִשּׁוּם דְּהַוְיָא תּוֹלְדָה בִּמְקוֹם אָב: אַף הַשּׁוֹבֵט עִם שְׁאָר אָבוֹת מְלָאכוֹת לְהָא דַּאֲמָרַן דְּלִכְדְּנְמְנוּ שֶׁאִם עָשָׂאן בְּהֶעְלֵם א' חַיָּב עַל כָּל א' וְא': שׁוֹבֵט מִכַּרְכֵּר בְּכַרְכֵּר: וּמְדַקְדֵּק לְאַחַר שֶׁמְּתַח הַחוּט שֶׁל עֵרֶב מַכֶּה בְּכַרְכֵּר בְּב' וְג' מְקוֹמוֹת וי"מ מְדַקְדֵּק מַשְׁוֶה הָאֲרִיגָה כְּשֶׁיֵּשׁ שְׁנֵי חוּטִין כְּרִכִּין זֶה עִם זֶה וּמַבְדִּילִים מִן הַשְּׁאָר מַשְׁוֶה אוֹתָן בְּכַרְכֵּר אוֹ בְּמַחַט: מַאי לָאו דְּעַבְדִינְהוּ לְכוּלְהוּ שׁוֹבֵט וּמְדַקְדֵּק בַּהֲדֵי שְׁאָר מְלָאכוֹת דְּהָא מוֹסִיף קְתָנֵי וּמֵסֵף וְאוֹרֵג נִמְנוּ עִם אָבוֹת מְלָאכוֹת וְאֶלָּא תּוֹלְדוֹתֶיהָ' כִּדְקְתָנֵי שׁוֹבֵט בִּכְלָל מַסֵּהּ: מַאי מוֹסִיף הֲרֵי לֹא נִמְנוּ אֶלָּא אָבוֹת: וּלְמַאי דְּסָלֵיק אַדַּעְתָּא כו' נְהִי נָמֵי דְּמִחַיֵּב אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב הָכָא לָאו תַּרְתֵּי אִיכָּא דְּאִי לְהָכָא לְסוֹף ד' בָּעֵי לֵהּ דְּתָנוּחַ הָכָא לָא מְחַיֵּב אַהַעֲבָרַת ד' דְּלָא עָבַר מִתְּחִלַּת לְסוֹף ד' ברה"ר אֶלָּא אַהוֹצָאָה לְחוּדֵיהּ הוּא דְּמְחַיֵּב וְהוֹצָאָה אָרִיכָא תּוּ: וְאִי לְהָכָא אֲצָל הַיְינוּ דַּאֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשֵׁי, וַאֲמַר לֵיהּ: בְּאוֹמֵר "כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ". וּדְקָאָמְרַתְּ הֲרֵי כָּתַב "שֵׁם" מִשְׁמָעוֹן, מִי דָּמֵי? הָתָם כַּמָּה דְּלָא כְּתִיב "שֵׁם" לָא מִכְּתִיב לֵיהּ "שִׁמְעוֹן", הָכָא כַּמָּה דְּלָא אָתֵי אַרְבַּע — לָא מִיזְדַּרְקֵי לֵיהּ תַּמְנֵי?! תָּנוּ רַבָּנָן: הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע, אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּב,

פָּחוֹת

לְמֵימְרָא דְּמְחַיֵּב רַבִּי אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב? (א)וְהַתְנֵיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "דְּבָרִים" "הַדְּבָרִים" "אֵלֶּה הַדְּבָרִים" — אֵלּוּ שְׁלֹשִׁים וְתֵשַׁע מְלָאכוֹת שֶׁנֶּאֶמְרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינַי! (ב)אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף: מָר אַהָא מַתְנֵי לַהּ, וְקָשְׁיָא לֵיהּ דְּרַבִּי אַדְּרַבִּי. אֲנַן אַדְּרַבִּי יְהוּדָה מַתְנִינַן — וְלָא קַשְׁיָא לַן. דְּתַנְיָא: מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְעָבַר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — רַבִּי יְהוּדָה מְחַיֵּב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה שְׁתַּיִם — אַחַת מִשּׁוּם הוֹצָאָה וְאַחַת מִשּׁוּם הַעֲבָרָה. דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ חָדָא הוּא דְּמְחַיֵּב, מִכְּלָל דְּרַבָּנַן פָּטְרִי לִגְמֵרֵי? הָא אַפֵּיק לַהּ מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים. מִמַּאי? דִּילְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ רַבִּי יְהוּדָה חָדָא הוּא דְּמְחַיֵּב, וְרַבָּנַן פָּטְרִי לִגְמֵרֵי, וְהֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? כְּגוֹן דְּאָמַר עַד דְּנָפְקָא לֵיהּ לִרְשׁוּת הָרַבִּים תְּנוּחַ. וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר: אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה, וְאִיתְעֲבִידָא לֵיהּ מַחְשַׁבְתּוֹ. וְרַבָּנַן סָבְרִי: לָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה, וְלָא אִיתְעֲבִידָא לֵיהּ מַחְשַׁבְתּוֹ! אֲבָל אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב לָא מְחַיֵּב רַבִּי יְהוּדָה. (ג)לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף אַף הַשּׁוֹבֵט וְהַמְדַקְדֵּק. אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹבֵט הֲרֵי הוּא בִּכְלַל מֵיסֵף, מְדַקְדֵּק הֲרֵי הוּא בִּכְלַל אוֹרֵג. מַאי לָאו דְּעַבְדִינְהוּ לְתַרְוַויְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וּשְׁמַע מִינַּהּ מְחַיֵּב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב! (ד)מִמַּאי? דִּילְמָא לְעוֹלָם דְּעַבְדַּהּ לְהָא לְחוּדַּהּ וְהָא לְחוּדַּהּ, וְרַבִּי יְהוּדָה אַתּוֹלָדָה בִּמְקוֹם אָב לָא מְחַיֵּב, וּבְהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּרַבִּי יְהוּדָה סָבַר הָנֵי אָבוֹת נִינְהוּ, וְרַבָּנַן סָבְרִי הָנֵי תּוֹלְדוֹת נִינְהוּ. תֵּדַע, דְּקָתָנֵי "רַבִּי יְהוּדָה מוֹסִיף". אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא אָבוֹת, מַאי מוֹסִיף — מוֹסִיף אָבוֹת. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תּוֹלְדוֹת, מַאי מוֹסִיף? אִיתְּמַר נָמֵי, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ: לֹא חַיֵּב רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא אַחַת. אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשֵׁי: וּלְמַאי דְּסָלֵיק אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא דְּמְחַיֵּב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה שְׁתַּיִם? אִי לְהָכָא קָבָעֵי לַהּ — לְהָכָא לָא קָבָעֵי לַהּ. אִי לְהָכָא קָבָעֵי לַהּ — לְהָכָא לָא קָבָעֵי לַהּ. אָמַר לֵיהּ: בְּאוֹמֵר "כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה — תָּנוּחַ". (ה)פְּשִׁיטָא נִתְכַּוֵּון לְזוֹרוֹק שְׁמֹנָה וְזָרַק אַרְבַּע — הֲרֵי כָּתַב "שֵׁם" מִשְׁמָעוֹן. נִתְכַּוֵּון לְזוֹרוֹק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמֹנָה — מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: הָא אַפֵּיק לֵיהּ, אוֹ דִילְמָא: הֵיכָא דְּבָעֵי, הָא לָא נָח. וְלָאו הַיְינוּ דַּאֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשֵׁי, וַאֲמַר לֵיהּ: בְּאוֹמֵר "כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ". וּדְקָאָמְרַתְּ הֲרֵי כָּתַב "שֵׁם" מִשְׁמָעוֹן, מִי דָּמֵי? הָתָם כַּמָּה דְּלָא כְּתִיב "שֵׁם" לָא מִכְּתִיב לֵיהּ "שִׁמְעוֹן", הָכָא כַּמָּה דְּלָא אָתֵי אַרְבַּע — לָא מִיזְדַּרְקֵי לֵיהּ תַּמְנֵי?! תָּנוּ רַבָּנַן: הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע, אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּב,

מַחְשַׁבְתּוֹ הָכִי נָמֵי בְּתַרְוַויְהוּ מִפְּטַר לָא שָׁנָא נִתְכַּוֵּון לְזָרוֹק שְׁמֹנָה וְזָרַק אַרְבַּע לָא שָׁנָא אַרְבַּע אָבוֹת נִינְהוּ, וְרַבָּנַן סָבְרִי הָנֵי תּוֹלְדוֹת בְּשִׁלְמָא אָבוֹת, מַאי מוֹסִיף — מוֹסִיף אָבוֹת. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תּוֹלְדוֹת, מַאי מוֹסִיף? אִיתְּמַר נָמֵי, רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ: לֹא חַיֵּב רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא אַחַת. אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשֵׁי: וּלְמַאי דְּסָלֵיק אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא דְּמְחַיֵּב הָיָה רַבִּי יְהוּדָה שְׁתַּיִם? אִי לְהָכָא קָבָעֵי לַהּ — לְהָכָא לָא קָבָעֵי לַהּ. אִי לְהָכָא קָבָעֵי לַהּ — לְהָכָא לָא קָבָעֵי לַהּ. אָמַר לֵיהּ: בְּאוֹמֵר "כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה — תָּנוּחַ". (ו)פְּשִׁיטָא נִתְכַּוֵּון לְזָרוֹק שְׁמֹנָה וְזָרַק אַרְבַּע — הֲרֵי כָּתַב "שֵׁם" מִשְׁמָעוֹן. נִתְכַּוֵּון לְזָרוֹק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמֹנָה — מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: הָא אַפֵּיק לֵיהּ, אוֹ דִילְמָא: הֵיכָא דְּבָעֵי, הָא לָא נָח. וְלָאו הַיְינוּ דַּאֲמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשֵׁי, וַאֲמַר לֵיהּ: בְּאוֹמֵר "כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ". וּדְקָאָמְרַתְּ הֲרֵי כָּתַב "שֵׁם" מִשְׁמָעוֹן, מִי דָּמֵי? הָתָם כַּמָּה דְּלָא כְּתִיב "שֵׁם" לָא מִכְּתִיב לֵיהּ "שִׁמְעוֹן", הָכָא כַּמָּה דְּלָא אָתֵי אַרְבַּע — לָא מִיזְדַּרְקֵי לֵיהּ תַּמְנֵי?! (ז)תָּנוּ רַבָּנַן: הַזּוֹרֵק מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הָרַבִּים וּרְשׁוּת הַיָּחִיד בָּאֶמְצַע, אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּב,

מַחְשַׁבְתּוֹ הָכִי נָמֵי בְּתַרְוַויְהוּ מִפְּטַר לָא שָׁנָא נִתְכַּוֵּון לְזָרוֹק שְׁמֹנָה וְזָרַק אַרְבַּע לָא שָׁנָא אַרְבַּע אָבוֹת נִינְהוּ, וְרַבָּנַן סָבְרִי הָנֵי תּוֹלְדוֹת

לָא שָׁנָא לְזוֹרֵק אַרְבַּע וְזָרַק שְׁמוֹנָה פָּטוּר: בְּאוֹמֵר כָּל מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה תָּנוּחַ וְכֵיוָן דְּלָא אִכְּפַת לֵיהּ הָוְיָא לֵיהּ קִיּוּם מַחְשָׁבָה בְּתַרְוַויְהוּ: הָרֵי כָּתַב שֵׁם מִשְׁמָעוֹן דְּתְנַן לְקַמָּן בְּפָ' הַבּוֹנֶה (לקמן קג) דְּחַיָּב בְּב' אוֹתִיּוֹת וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִמְלָאכָה גְּדוֹלָה: ה"ג וּדְקָאָמְרַתְּ הָרֵי כָּתַב שֵׁם מִשְׁמָעוֹן וְאַנִּתְכַּוֵּן לְזָרֹק שְׁמוֹנָה וְזָרַק ד' דְּפְשִׁיטָא לֵיהּ לְחִיּוּבָא קָא מוֹתִיב מִי דָּמֵי הָתָם כָּל כַּמָּה דְּלָא כָּתַב שֵׁם לֹא מִכָּתַב שִׁמְעוֹן הִלְכָּךְ כִּי כָּתַב שֵׁם בְּכַוָּנָה כְּתִבֵי' וְהָא עָבַד לֵיהּ מְלָאכָה דְּיֵשׁ שֵׁם אָדָם בָּב' אוֹתִיּוֹת הַלְלוּ: הָכָא כָּל כַּמָּה דְּלָא זָרַק ד' שְׁתָּנוּחַ לְסוֹף ד' לָא מִזְדַּרֵק לֵיהּ תְּמָנְיָא בְּתִמְיהָ הִלְכָּךְ כִּי נָח לְסוֹף ד' לֹא נִתְקַיְּמָה מַחְשַׁבְתּוֹ וְלָא דָּמֵי לְשֵׁם מִשְׁמָעוֹן לָשׁוֹן אַחֵר ה"ג אַמַּר מַר הֲרֵי כָּתַב שֵׁם מִשְׁמָעוֹן מִי דָּמֵי כו' וְהֵיא הִיא: מרה"ר לרה"ר ורה"י בְּאֶמְצַע ד"א חַיָּב אִם עָבַר ברה"ר ד' ד"א וְאַפֵּי' ע"י צֵרוּף חַיָּב:

מסורת הש"ס

א ע"ירובין יט:

ב לעיל ח.

גליון הש"ס

גמ' עגלות תחתיהן וביניהן. עי' עירובין ו ע"א תוד"ה כיצד מערבין:

פָּחוֹת מֵאַרְבַּע פָּטוּר דְּמִשּׁוּם הוֹצָאָה לָא מִחַיַּב דְּלָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהַנָּחָה: רְשׁוּיוֹת הַשָּׁווֹת: מִצְטָרְפוֹת רְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ עִם רְשׁוּת הָרַבִּים זוֹ וּדְלָא כְּרִ' יוֹסֵי דְּאָמַר בְּפֶרֶק הַמּוֹצִיא יַיִן (לְעֵיל שַׁבָּת פ.) אַף בְּהֶעְלֵם אֶחָד לְרְשׁוּת אֶחָד חַיָּב לְשִׁתֵּי רְשׁוּיוֹת פָּטוּר וְעוֹד קָא מַשְׁמַע לַן דְּלָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהַנָּחָה: מִקְוֶה מְכַשֵּׁר: וְהָא עֲגָלוֹת דְּמִשְׁכָּן: דְּמְקוֹרוֹת הָווּ בְּקְרָשִׁים הַסְּדוּרִין עֲלֵיהֶן רָחְבָּן לְאָרֶךְ הָעֲגָלָה וְאָרְכָּן לְרָחְבָּן עַל רֹאשׁ דְּפְנוֹתֶיהָ וְקָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ עַל פְּנֵי כָּל אֹרֶךְ הָעֲגָלוֹת הָיוּ מְסַדְּרוֹת: וּבֵינֵיהֶן בֵּין עֲגָלָה לַעֲגָלָה שֶׁבְּצִדָּהּ וְאַף עַל פִּי שֶׁרֹאשֵׁי הַקְּרָשִׁים יוֹצְאִים לְכָאן וּלְכָאן שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה לְכָל רוּחַ וְרֹאשֵׁי קְרָשִׁים שֶׁל עֲגָלָה זוֹ מַגִּיעִין לְרֹאשֵׁי קְרָשִׁים שֶׁל זוֹ שֶׁבְּצִדָּהּ שֶׁהֲרֵי חֲמֵשׁ אַמּוֹת הָיוּ בֵּין עֲגָלָה לַעֲגָלָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת הֶחָלָל שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה וּבֵין הַדְּפָנוֹת וְהָאוֹפַנִּים וְעֹבִי הָאוֹפַנִּים שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה וְי' אַמּוֹת אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וּכְשֶׁאַרְכָּהּ נָתוּן עַל דַּפְנֵי עֲגָלָה לְרָחְבָּהּ נִמְצְאוּ ב' אַמּוֹת וּמֶחֱצָה בּוֹלְטִין מִכָּל צַד וְנִמְצָא רֵוַח שֶׁבֵּין ב' הָעֲגָלוֹת מִקְוֶה בְּרֹאשֵׁי קְרָשִׁים: וְצִדֵּיהֶן רֵוַח שֶׁבֵּין דֹּפֶן עֲגָלָה לְאוֹפַן וְעֹבִי הָאוֹפַן: כִּי קָאָמַר רַב תַּחְתֵּיהֶן רה"ר: בְּדָרְאַתָא בְּרֵוַח שֶׁבֵּין שׁוּרוֹת הַסֵּדֶר שֶׁהָיָה סוֹדֵר קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ סֵדֶר אֶחָד וּמַנִּיחוֹ רֵוַח וְסוֹדֵר סֵדֶר אַחֵר וּמַנִּיחוֹ רֵוַח: ה' אַמּוֹת דְּדִלְקָמָן: כַּמָּה מוֹתֵב כַּמָּה סָדְרִים יָכוֹל לְהוֹשִׁיב עַל אֹרֶךְ דְּפָנוֹתֶיהָ תִּלְתָּא וְתוּ לָא וּמַחֲזִיקוֹת ד' אַמּוֹת וַחֲצִי פֶּשׁ לֵיהּ רֵוַח פַּלְגָא דְּאַמְתָא: שַׁדֵּי לֵהּ מָר בֵּינֵי וּבֵינֵי כְּשֶׁאַתָּה מְחַלֵּק לְרֵוַח שֶׁבֵּין הַסְּדָרִים אֵין בְּכָל רֵוַח אֶלָּא רְבִיעַ אַמָּה דְּהוּא טֶפַח וּמֶחֱצָה דה"ל לְבוּד וְהַיְנוּ מִקְוֶה: אֲחוּדָן מַנַּח לְהוּ דְּאִיכָּא רַוְחָא טְפֵי: סָמְכָא עֹבִי: אַמְתָא כְּדְמַשְׁנֵי לְקַמָּן עֲבִין אַמָּה: כַּמָּה מוֹתֵב כַּמָּה סְדָרִים הוּא מְסַדֵּר: אַרְבָּעָה דְּעַל גַּרְסָתָם נְמֵי אֵין הַלְּשׁוֹן מַשְׁמַע בֵּין הַשּׁוּרוֹת כְּמוֹ שַׁפִּיר' וְנִרְאֶה לר"ת כְּמוֹ שֶׁפֵּי' ר"ח בְּדָרָא תתא פִּי' בְּשׁוּרָה רִאשׁוֹנָה שֶׁעֲדַיִן לֹא הִנִּיחַ עַל הָעֲגָלָה אֶלָּא קְרָשִׁים הַמַּחְתִּיִּים בִּלְבַד שֶׁאֵינָהּ מִקְוֶה כְּלָל שֶׁיֵּשׁ רֵוַח בֵּין הַשּׁוּרוֹת כְּדִמְפָרֵשׁ וְאַזַל אֲבָל כְּשֶׁמְּסַדֵּר שׁוּרָה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית נִסְתַּם הָאֲוִיר שֶׁבֵּין הַשּׁוּרוֹת שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִים לִהְיוֹת מְכֻוָּנִים וְלַהֲשִׁימָן זֶה עַל זֶה בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ אֶלָּא כָּל אֶחָד הָיָה בּוֹלֵט לְחוּץ עַד שֶׁנִּסְתַּם כָּל הָאֲוִיר כְּמוֹ בְּאֲרִיחַ עַל גַּבֵּי לְבֵנָה וּפְרִיךְ אַרְכָּא דְּעֲגָלָה כַּמָּה הָוֵי כו' כְּלוֹמַר אֲפִילּוּ בְּשׁוּרָה רִאשׁוֹנָה לֹא הָיָה תַּחְתֶּיהָן רְשׁוּת הָרַבִּים כְּדִמְפָרֵשׁ וְאַזַל וּמְשַׁנֵּי אָמַר רַב כָּהֲנָא בְּאַטְבָּעֵי אע"ג דְּלָא קָאָמַר אֶלָּא הָדָר בֵּהּ דְּוַדַּאי כְּשֶׁיֵּשׁ קְרָשִׁים עַל הָעֲגָלָה אֲפִילּוּ דְּרָא תַּתָּאָה לָא הָוֵי רְשׁוּת הָרַבִּים תַּחְתֶּיהָ אֶלָּא כִּי קָאָמַר דְּהָוֵי רְשׁוּת הָרַבִּים בְּאַטְבָּעֵי שְׁאֵין עַל הָעֲגָלָה אֶלָּא אַטְבָּעֵי גְּרִידָא פִּי' אַטְבָּעֵי שְׁנֵי עֵצִים נְקוּבִים בִּשְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן נְקוּבִין כְּעֵין טַבָּעוֹת לְכָךְ קְרֵי לְהוּ אַטְבָּעֵי וְתוֹחֲבִין אוֹתָן עַל הַקַּנְדָּסִין הָעוֹמְדִין בִּשְׁנֵי צַדֵּי הָעֲגָלָה לְרָחְבָּהּ לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּלוּ הַקְּרָשִׁים וּלְפִי שֶׁלֹּא נִזְכַּר אָמוֹרָא לְעֵיל אֵין דָּרְךְ הַשַּׁ"ס לוֹמַר אֶלָּא וּפְרִיךְ אַטְבָּעֵי הֵיכָא מַנָּחַת לְהוּ אַגַּבָּא דַּעֲגָלָה פֵּרוּשׁ אַחַר שֶׁנִּתְּנוּ הַקְּרָשִׁים עַל הָעֲגָלָה נוֹתְנִין עֲלֵיהֶן אַטְבָּעֵי טַבָּעוֹת וּמִסְגְּרוֹת כְּדִפָּרֵשִׁית לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֵי שֶׁיֹּאחֲזוּ הַקְּרָשִׁים וְאַז כְּבָר עֲגָלָה מִקְרֵי הִיא וְלָא גָּרְסִינַן עֲגָלָה גּוּפָא אֶלָּא עֲגָלָה מִקְרֵי הִיא וּמִשְּׁנֵי אָמַר שְׁמוּאֵל בְּיִתְדוֹת פֵּרוּשׁ אַטְבָּעֵי דְּקָאָמַר רַב כָּהֲנָא לֹא אוֹתָן עֵצִים נְקוּבִים הַמְּשִׁימִין לְרֹחַב הָעֲגָלָה כְּדִפֵּי' אֶלָּא בְּיִתְדוֹת פֵּרוּשׁ שְׁנֵי עֵצִים אֲרֻכִּים שֶׁכְּמוֹ כֵן נוֹקְבִין אוֹתָן בִּשְׁנֵי רָאשֵׁיהֶן וְנוֹתְנִין עַל הַקַּנְדָּסִין לְאֹרֶךְ הָעֲגָלָה וְעַל אוֹתָן עֵצִים נוֹתְנִין הַקְּרָשִׁים כְּדֵי שֶׁיִּהְוּ גְּבוֹהִים לְמַעְלָה מִן הָאוֹפַנִּים וַעֲשׂוּיִין כְּמוֹ אַטְבָּעֵי שֶׁל רֹחַב הָעֲגָלָה שֶׁלְּאַחַר הַטְּעִינָה וּלְפִי שֶׁשְּׁמוּאֵל אֵינוֹ כ"א מְפָרֵשׁ דִּבְרֵי רַב כָּהֲנָא לֹא קָאָמַר אֶלָּא אֲבָל ר"ח

(א)פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת — פָּטוּר. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? הָא קָא מַשְׁמַע לַן: רְשׁוּיוֹת מִצְטָרְפוֹת — וּדְלָא אָמְרִינַן קְלוּטָה כְּמָה שֶׁהוּנְּחָה. אבגַּ)אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אָמַר רַב אַבָּא, אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר רַב: הַמַּעֲבִיר אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקוֹרָה — פָּטוּר, לְפִי שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה לְדִגְלֵי מִדְבָּר. אִינִי?! וְהָא עֲגָלוֹת דְּמִקּוֹרוֹת הָווּ, וְאָמַר רַב מְשׁוּם רַבִּי חִיָּיא: עֲגָלוֹת, תַּחְתֵּיהֶן וּבֵינֵיהֶן וְצִדֵּיהֶן רְשׁוּת הָרַבִּים! כִּי קָאָמַר רַב בְּדָרְאַתָא. מִכְּדֵי, אוּרְכָּא דַּעֲגָלָה כַּמָּה הָווּ — חֲמֵשׁ אַמִּין, פּוּתְיָא דְּקֶרֶשׁ כַּמָּה הָווּ — אַמְתָּא וּפַלְגָא, כַּמָּה מוֹתֵיב — תְּלָתָא, פֶּשׁ לֵיהּ פַּלְגָא דְּאַמְתָא, כִּי שָׁדֵי לֵיהּ מָר בֵּינֵי וּבֵינֵי — כְּלָבוּד דָּמֵי! מִי סָבְרַתְּ קְרָשִׁים אַפּוּתַיְיהוּ הָוָה מַנַּח לְהוּ? אַחוּדָן מַנַּח לְהוּ. סוֹף סוֹף סוּמְכָא דְּקֶרֶשׁ כַּמָּה הָווּ — אַמְתָּא, כַּמָּה הָוָה מוֹתֵיב — אַרְבְּעָה, פֶּשׁ אַמְתָּא, כִּי שָׁדֵי לַהּ מָר בֵּינֵי וּבֵינֵי, כְּלָבוּד דָּמֵי. הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר קְרָשִׁים מִלְמַטָּן עוֹבְיִין אַמָּה, מִלְמַעְלָן כָּלִין וְהוֹלְכִין עַד כְּאֶצְבַּע — שַׁפִּיר. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כְּשֵׁם שֶׁמִּלְמַטָּן עוֹבְיִין אַמָּה כָּךְ מִלְמַעְלָן עוֹבְיִין אַמָּה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַב כָּהֲנָא: בְּאַטְבָּעֵי! אַטְבָּעֵי הֵיכָא מַנַּח לְהוּ? — אַגַּבָּא דַּעֲגָלָה, עֲגָלָה גּוּפַהּ מִקְוֶה הָוֵאי.

אָמַר הָנִיחָא לְמ"ד קְרָשִׁים מִלְמַטָּה עָבְיָן אַמָּה וְכָלִין וְהוֹלְכִין עַד כְּאֶצְבַּע הַקְּשָׁה הָרַב פּוּר"ת וּלְדִידֵהּ מִי נִיחָא וַהֲלֹא כֵּיוָן שֶׁהוֹלְכִין וְכָלִין עַד כְּאֶצְבַּע יְכוֹלִין לְסַדֵּר שִׁשָּׁה סְדָרִים אוֹ יוֹתֵר שֶׁיִּתְּנוּ חֲדוֹ שֶׁל זֶה בְּנֶגֶד עָבְיוֹ שֶׁל זֶה וְיַחֲזִיקוּ שִׁשָּׁה סְדָרִים שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת וְשֶׁלֹּשׁ אֶצְבָּעוֹת וְיִשָּׁאֲרוּ י"א טְפָחִים לַאֲוִיר וְכִי שְׁדֵית לְהוּ בֵּינֵי וּבֵינֵי כְּלָבוּד דָּמֵי וְתֵרֶץ דְּגְנַאי הוּא לְהַשִּׁים צַד הָעֹבִי סָמוּךְ לְקַרְקַע אֵצֶל הַקָּצָר שֶׁהָיָה לְמַעְלָה מָקוֹם שֶׁהַיְרִיעוֹת פְּרוּסוֹת עֲלֵיהֶן וְדָמֵי לְהָא דְּאָמְרִינַן מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְאֵין מוֹרִידִין וּר"ת תֵּרֶץ דְּכְמוֹ שֶׁהָיוּ פּוֹרְקִין אוֹתָן מִן הַמִּשְׁכָּן כָּךְ הָיוּ מַנִּיחִים עַל הָעֲגָלָה שֶׁהָיְתָה אֵצֶל דֹּפֶן הַמִּשְׁכָּן כִּי כָּךְ הָיוּ עוֹשִׂין בְּלֹא טֹרַח אֶבֶל לְהָפְכָן הָיָה טֹרַח גָּדוֹל וְרַבִּינוּ יִצְחָק אוֹמֵר דְּשָׁמָא מֵחֲצִין וּלְמַעְלָה הָיוּ כֵּלִין וְהוֹלְכִין וְהַשְׁתָּא אִי אֶפְשָׁר לְסַדֵּר יוֹתֵר וא"ת מִנַּלַן דְּיִלְפִינַן מִמָּה שֶׁאֵינוֹ מְקֹרֶה נֵילַף מִן הַמְקֹרֶה שֶׁבּוֹ וְיֵהָא הַמַּעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים מְקֹרֶה חַיָּב וי"ל דְּמִן הָאֲוִיר יֵשׁ לָנוּ לִלְמֹד שֶׁהוֹמָה יוֹתֵר רְשׁוּת הָרַבִּים וּר"י אוֹמֵר דְּמַהְנָא לָא יָלְפִינַן רְשׁוּת הָרַבִּים אֶלָּא מִמַּחֲנֵה לְוִיָּה כִּדְאָמַר לְעֵיל וּמַהְכָא לָא יָלְפִינַן אֶלָּא שִׁעוּר רְשׁוּת הָרַבִּים דְּהָוֵי י"ו אַמּוֹת וּמִכָּל מָקוֹם אִי לָאו דְּתַחְתֵּיהֶן וּבֵינֵיהֶן וְצִדֵּיהֶן רְשׁוּת הָרַבִּים לָא הָוֵה יָלְפִינַן מִנַּיְהוּ שִׁעוּר רה"ר:

אַטְבָּעֵי הֵיכָא מַנַּח לְהוּ אַגַּבָּא דַּעֲגָלָה עֲגָלָה מִקְרֵי הִיא פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁהָעֲגָלָה הָיְתָה מִקְרֵי וְתַמֵּהַּ לְמָה הָיָה סָבָר לוֹמַר כֵּן וְעוֹד דִּבְכָל הַסְּפָרִים גָּרְסִינַן אַטְבָּעֵי הֵיכָא מַנַּח לְהוּ אַגַּבָּא דַּעֲגָלָה מַה לוֹ לְהַזְכִּיר אַטְבָּעֵי בְּהַהִוא דְּאַתְקִפְתָּא לָא הָוֵה לֵיהּ לְמֵימַר אֶלָּא הָא עֲגָלָה מִקְרֵי הִיא וְעוֹד דְּגָרְסִינַן לְעֵיל בְּדָרְאַתָא וּבְכָל סְפָרִים גָּרְסִי' בְּדָרָא תתא וּלְפִי

מְפָרֵשׁ דְּהָדַר בֵּהּ מִשְׁנוּיָא דְּרַב כָּהֲנָא וְאֵין נִרְאֶה מִדְּלָא קָאָמַר אֶלָּא וְעוֹד הֵיאַךְ הָיָה טוֹעֶה רַב כָּהֲנָא דְּהָא אֵין רְגִילוּת לְהַנִּיחַ אַטְבָּעֵי עַד לְאַחַר טְעִינָה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ז יד:

ב מיי' פי"ד מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

תָּנָא בְּנֵס הָיָה עוֹמֵד אוֹמֵר ר''י דְּהָכָא דְּקָאָמַר שֶׁבְּרִיחַ הַתִּיכוֹן הָיָה מְסֻבָּב ג' רוּחוֹת פְּלִינְא אַבְּרִיתָא דְּמִלָּאכְתָּ הַמִּשְׁכָּן דְּהָתָם אָמַר שֶׁלֹּא הָיָה נֵס אֶלָּא הָיוּ שָׁם חֲמִשָּׁה שְׁנַיִם לְמַעְלָה אֶחָד מִתְחִיל מִתְּחִלַּת אֹרֶךְ הַמִּשְׁכָּן עַד חֲצִיוֹ וְהַשֵּׁנִי מַתְחִיל מִשָּׁם וְאֵילָךְ עַד סוֹף הָרוּחַ וְכֵן לְמַטָּה הָיוּ שְׁנֵי בְּרֵחַיִם כָּזֶה הָעֶנְיָן אֶבֶל הָאֶמְצָעִי הָיָה הוֹלֵךְ מֵרוּחַ מִזְרָח עַד רוּחַ מַעֲרָב וְהָיָנוּ מִן הַקָּצֶה אֶל הַקָּצֶה וְלֹא הָיָה מַקִּיף כָּל שְׁלֹשׁ רוּחוֹת: **דַּל** עָשָׁר לְאַגָּרָא בְּכַלְּהּ שְׁמַעְתָּא אָמַר דְּרֹחַב הַמִּשְׁכָּן י' אַמּוֹת וְקָשָׁה לר''י דְּמָנָא לֵיהּ לְהַשִּׁ''ס הָא דִּלְמָא הַמִּשְׁכָּן הָיָה רָחְבּוֹ י''א אַמָּה וְהַקְּרָשִׁים נֹאמַר שֶׁלֹּא הָיָה עָבְיָן אֶלָּא חֲצִי אַמָּה וּשְׁנֵי קְרָשִׁים לְמַקְצֹעוֹת הַמִּשְׁכָּן הָיוּ סוֹתְמוֹת אַמַּת אֲוִיר מִכָּאן וְאַמַּת אֲוִיר מִכָּאן וַחֲצִי אַמָּה הָעוֹדֶפֶת בְּרֹחַב כְּנֶגֶד עֹבִי הַקְּרָשִׁים שֶׁל צַד צָפוֹן וְדָרוֹם וּמַאי לְמֵימְר אִיפְּכָא שֶׁחֲצִי אַמָּה לְכָאן וַחֲצִי אַמָּה [לְכָאן] הוּא לְמִלְאוֹת חֶסְרוֹן הַכּוֹתֶל וְאַמָּה עֹבִי לְהִיוֹת כְּנֶגֶד עֹבִי הַקֶּרֶשׁ הַדְּרוֹמִי וְהָצָפוֹנִי וְאוֹמֵר ר''י דְּמִבֵּית עוֹלְמִים יִלְפִּינַן לֵהּ שֶׁהָיָה אָרְכּוֹ שִׁשִּׁים אַמָּה וְרָחְבּוֹ עֶשְׂרִים ה''נ בַּמִּשְׁכָּן רָחְבּוֹ שְׁלִישׁ אָרְכּוֹ:

אָמַר שְׁמוּאֵל: בִּיתְדוֹת. (א)תָּנוּ רַבָּנָן: קְרָשִׁים מִלְמַטָּן עוֹבְיָין אַמָּה, וּמִלְמַעְלָן כָּלִין וְהוֹלְכִין עַד כְּאֻצְבַּע, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יִהְיוּ תַמִּים עַל רֹאשׁוֹ״, וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר: ״תַּמּוּ נִכְרָתוּ״. דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁמִּלְמַטָּן עוֹבְיָין אַמָּה, כָּךְ מִלְמַעְלָן עוֹבְיָין אַמָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״יַחְדָּיו״. וְהָכְתִיב ״תַּמִּים״! הַהוּא דְּלֵית לֵיהּ שַׁלְמִין וְלָא לֵית לֵיהּ דְּנִיסָרָא. וְאֵידֵךְ נָמֵי, הָכְתִיב ״יַחְדָּו״! הָהוּא דְּלָא לִישַׁלְחוֹפֵי נְהוּ מֵהָדֵי. בְּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר כְּשֵׁם שֶׁמִּלְמַטָּן עוֹבְיָין אַמָּה כָּךְ מִלְמַעְלָן עוֹבְיָין אַמָּה, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״וּלְיַרְכָתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים. וּשְׁנֵי קְרָשִׁים תַּעֲשֶׂה לְמִקְצֹעֹת״ — דְּאַתֵּי פּוּתְיָא דְּהָנֵי, מְמַלֵּי לֵיהּ לְסוּמְכָא דְּהָנֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר מִלְמַטָּן עוֹבְיָין אַמָּה, מִלְמַעְלָן כָּלִין וְהוֹלְכִין עַד כְּאֻצְבַּע, הַאי עָיֵיל וְהַאי נָפֵיק! דְּשָׁפֵי לְהוּ כִּי טוּרִין. ״וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים״, תָּנָא: בְּנֵס הָיָה עוֹמֵד. ״וְאֶת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת ... אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁמֹנָה וְעֶשְׂרִים בָּאַמָּה״. שְׁדִי אוּרְכַּיְיהוּ לְפוּתְיָא דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא — עֶשְׂרִין וְתַמְנֵי. דַּל עָשָׂר לְאַיְגָּרָא — פָּשׁוּ לְהוּ תֵּשַׁע לְהַאי גִּיסָא וְתֵשַׁע לְהַאי גִּיסָא. לְרַבִּי יְהוּדָה מִיגַּלְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים, לְרַבִּי נְחֶמְיָה מִיגַּלְיָא אַמָּה דְּקַרְשִׁים. שְׁדִי פּוּתַיְיהוּ לְאוּרְכֵּהּ דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא — אַרְבְּעִין. דַּל תְּלָתִין לְאַיְגָּרָא — פָּשׁוּ לְהוּ אַרְבְּסָרֵי. דַּל תַּרְתֵּי לְכַפְלָא, דִּכְתִיב: ״וְכָפַלְתְּ אֶת הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל מוּל פְּנֵי הָאֹהֶל״ — פָּשׁוּ לְהוּ תַּרְתֵּי סְרֵי. בְּשְׁלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח״. אֶלָּא לְרַבִּי נְחֶמְיָה, מַאי ״תִּסְרַח״? תִּסְרַח מֵחֲבְרוֹתֶיהָ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה מִשְׁכָּן דּוֹמֶה — לְאִשָּׁה שֶׁמְּהַלֶּכֶת בַּשּׁוּק וְשִׁפּוּלֶיהָ מְהַלְכִין אַחֲרֶיהָ. תָּנוּ רַבָּנָן: חֲרוּצִים הָיוּ קְרָשִׁים וַחֲלוּלִים הָיוּ אֲדָנִים,

וְנִרְאִין

אָמַר שְׁמוּאֵל בִּיתֵּדוֹת לֹא הָיוּ מְקוֹרוֹת מִלְּמַטָּה אֶלָּא יְתֵדוֹת הָיוּ וְרוּחַ בֵּינֵיהֶן כְּעֵין אוֹתָן שֶׁלָּנוּ הָעֲשׂוּיוֹת לְהָבִיא עֵצִים. וְלִי נִרְאֶה פִּי' דְּאַטְבֵי כְּמוֹ אַטְבָּא דְּסִפְרֵי הָאֲמוּר בְּמְנָחוֹת (ד' לב.) וְהוּא גְּלוּאוֹ''ן בְּלַעַ''ז שֶׁמְּכַסֶּה מַקֵּל אֶחָד בְּרֹאשׁוֹ וְנוֹשֵׁךְ בּוֹ דִּפְּי הַקּוּנְטְרָס וְהָכִי קָאָמַר רַב כָּהֲנָא בְּאַטְבֵי לֹא הָיָה נוֹתֵן רִוַּח בֵּין כָּל סִדְרָא וְסִדְרָא כִּדְקָאָמְרִתְּ דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַמֵּדָּד גְּבוֹהַּ ג' קְרָשִׁים כָּל אֶחָד רְחָבוֹ אַמָּה וַחֲצִי וּמוֹשְׁבוֹ קָצָר שֶׁהוּא אַמָּה שֶׁל עֹבִי וְתוּ לֹא הֲרֵי הֵן נוֹפְלוֹת זוֹ עַל זוֹ אֶלָּא מוֹשִׁיב שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל שֵׁשׁ שְׁנַיִם זוֹ אֵצֶל זוֹ כְּמִין אַטְבֵי שֶׁשְּׁתֵּי צְלָעוֹת הָאַטְבָּא סְמוּכוֹת זוֹ לְזוֹ כֵּן מוֹשִׁיב לְרֹאשׁ הָעֲגָלָה הָאַחַת וּמַחֲזִיקוֹת זוֹ אֶת זוֹ וְנִמְצָא מְקוֹם מוֹשָׁב הַמֵּדָּד ב' אַמּוֹת וְכֵן עוֹשֶׂה לְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי וְאַמַּת הָרוּחַ בָּאֶמְצַע וּפְרָכִינַן הֵיכָא מַנַּח לְהוּ לַקְּרָשִׁים תְּכוּפוֹת וּמְשַׁלְּבוֹת אִשָּׁה אֶל אָחוֹתָהּ וְלֹא יְהֵא עֹבִי הָאֲדָן מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן: לְרַבִּי נְחֶמְיָה דְּאָמַר אַף מִלְמַעְלָה עָבְיָן אַמָּה מַמָּעֵט עֹבִי הַקְּרָשִׁים הַדְּרוֹמִיּוֹת וְהַצְּפוֹנִיּוֹת אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן בְּאֹרֶךְ הַיְרִיעוֹת וְאֵינָן נוֹפְלוֹת אֶלָּא ח' אַמּוֹת לְכָל צַד: מִגַּלְיָא אַמָּה מִן הַקְּרָשִׁים חוּץ לָאֲדָנִים וְאַמָּה דַּאֲדָנִים: שְׁדֵי פּוּתַיְיהוּ לְאָרְכָּא דְּמִשְׁכָּן לְאַחַר שֶׁחִבְּרוּ ה' יְרִיעוֹת לְבַד וְכָל אַחַת ד' אַמּוֹת רָחַב הֲרֵי כ' אַמּוֹת וּכְנֶגְדָּן בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית שֶׁהִיא שֶׁל ה' יְרִיעוֹת. הֲרֵי מ' ל' מֵהֶן הָוְיָן גַּג לְמִשְׁכָּן הָעוֹדְפוֹת: לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין עֲבִי קְרָשִׁים שֶׁבַּמַּעֲרָב מְמַעֵט בְּהוּ נִמְצָא הָיוּ''ד אַמּוֹת כָּלִין תְּלוּיוֹת וּמְכַסּוֹת כָּל י' אַמּוֹת שֶׁל אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ הֲרֵי אַף הָאֲדָנִים שֶׁל צַד מַעֲרָבִי מְכַסִּין: וְעָשִׂית יְרִיעוֹת עִזִּים לְאֹהֶל וְגוֹ' אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְגוֹ'. שְׁדֵי אוּרְכַּיְיהוּ לְפוּתְיָא דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא — תְּלָתִין, דַּל עָשָׂר לְאַיְגָּרָא, פָּשׁוּ לְהוּ עָשָׂר לְהַאי גִּיסָא וַעֲשָׂר לְהַאי גִּיסָא. לְרַבִּי יְהוּדָה מִיכַּסְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים, לְרַבִּי נְחֶמְיָה מִיגַּלְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: ״וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֶף״ — לְכַסּוֹת אַמָּה שֶׁל אֲדָנִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: לְכַסּוֹת אַמָּה שֶׁל קְרָשִׁים. שְׁדִי פּוּתַיְיהוּ לְאוּרְכֵּהּ דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא — אַרְבְּעִין. דַּל תְּלָתִין לְאַיְגָּרָא — פָּשׁוּ לְהוּ עָשָׂר, לְרַבִּי יְהוּדָה, מִכַּסְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים לְרַבִּי נְחֶמְיָה מִיגַּלְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים. ״וְעָשִׂית יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל וְגוֹ' אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְגוֹ'״. שְׁדֵי אוּרְכַּיְיהוּ לְפוּתְיָא דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא — תְּלָתִין, דַּל עָשָׂר לְאַיְגָּרָא, פָּשׁוּ לְהוּ עָשָׂר לְהַאי גִּיסָא וַעֲשָׂר לְהַאי גִּיסָא. לְרַבִּי יְהוּדָה מִיכַּסְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים, לְרַבִּי נְחֶמְיָה מִיגַּלְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: ״וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֶף״ — לְכַסּוֹת אַמָּה שֶׁל אֲדָנִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: לְכַסּוֹת אַמָּה שֶׁל קְרָשִׁים. שְׁדִי פּוּתַיְיהוּ לְאוּרְכֵּהּ דְּמִשְׁכָּן, כַּמָּה הָוְיָא? אַרְבְּעִין וְאַרְבְּעִי. דַּל תְּלָתִין לְאַיְגָּרָא — פָּשׁוּ לְהוּ אַרְבְּסָרֵי. דַּל תַּרְתֵּי לְכַפְלָא, דִּכְתִיב: ״וְכָפַלְתְּ אֶת הַיְרִיעָה הַשִּׁשִּׁית אֶל מוּל פְּנֵי הָאֹהֶל״ — פָּשׁוּ לְהוּ תַּרְתֵּי סְרֵי. בְּשְׁלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ״חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח״. אֶלָּא לְרַבִּי נְחֶמְיָה, מַאי ״תִּסְרַח״? תִּסְרַח מֵחֲבְרוֹתֶיהָ. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה מִשְׁכָּן דּוֹמֶה — לְאִשָּׁה שֶׁמְּהַלֶּכֶת בַּשּׁוּק וְשִׁפּוּלֶיהָ מְהַלְכִין אַחֲרֶיהָ. תָּנוּ רַבָּנָן: חֲרוּצִים הָיוּ קְרָשִׁים וַחֲלוּלִים הָיוּ אֲדָנִים,

נָפַק דִּכְיוֹן דְּקֶרֶשׁ אֶחָד שֶׁבַּדָּרוֹם וְשֶׁבַּצָּפוֹן לְמַעְלָה כָּלָה בְּעָבְיוֹ וְקֶרֶשׁ הַהוּא נוֹתֵן בְּמִקְצוֹעַ רֹחַב אַמָּה וַחֲצִי נִמְצָא רֹחַב הַקֶּרֶשׁ שֶׁל מִקְצוֹעַ בּוֹלֵט וְיוֹצֵא לַדָּרוֹם מִלְמַעְלָה חוּץ מֵעָבְיוֹ שֶׁל דָּרוֹמִי וְכֵן לַצָּפוֹן: דְּשָׁפֵי לְהוּ לְרֹחַב ב' קְרָשִׁים שֶׁבְּמִקְצוֹעַ וּמִקְצָרָן לְמַעְלָה מֵרֹחַב הַקֶּרֶשׁ הַתַּחְתּוֹנָה שֶׁלֹּא יִהְיוּ בּוֹלְטִין: כִּי טוּרִים הֶהָרִים הַלָּלוּ שֶׁהֵן מְשֻׁפָּעִין [מב' צְדָדִים]: בְּנֵס הָיָה עוֹמֵד שֶׁאַחַר שֶׁהַקְּרָשִׁים כָּלִין נִתְּנִין בְּאֲדָנִים לַצָּפוֹן לַמַּעֲרָב וְלַדָּרוֹם הָיָה נוֹתְנוֹ וּמַבְרִיחַ לְשָׁלְשֶׁת הָרוּחוֹת וְאֵין לְךָ אָמָּן יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן וּבְנֵס הָיָה נִכְפָּף מַאֵלָיו: דַּל עָשָׂר לְאַגָּרָא לְרֹחַב חֲלַל הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא י' אַמּוֹת: לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר לְמַעְלָה כָּלִין עָבְיָן שֶׁל קְרָשִׁים לְכְאֻצְבַּע אֵינָן מְמַעֲטִין בִּירִיעוֹת וּכְשֶׁפּוֹרְשָׂן לְרֹחַב הַמִּשְׁכָּן נוֹפְלוֹת תֵּשַׁע אַמּוֹת לַצָּפוֹן וּמְכַסִּין ט' אַמּוֹת לְקֶרֶשׁ וְחֵצִי אַמָּה שֶׁל אֲדָנִים וְחֵצִי אַמָּה שֶׁל קְרָשִׁים מִבַּחוּץ וְאַמָּה לְקֶרֶשׁ הָאֶחָד גָּבְהָן אַמָּה וַחֲמִשָּׁה שֶׁהָאֲדָנִים מְגֻלָּה אַמָּה וְחֵלוּלִין הֵם וְהַקְּרָשִׁים חֲרוּצִין לְמַטָּה בְּאֶמְצַע חֲצִי אַמָּה רָחָב בְּגֹבַהּ אַמָּה וְנִשְׁאָר חֲצִי אַמָּה לְכָאן וַחֲצִי אַמָּה לְכָאן וְהֵן שְׁתֵּי יְדוֹת לַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד וּמְחַסֵּר מִן הַיְדוֹת מִבַּחוּץ וּמִשֵּׁנִי צַדֵּיהֶן לְרֹכֶב עַל עֹבִי דֶּפֶנֵי הָאֲדָן כְּשֶׁנּוֹעֵץ שְׁתֵּי הַיְדוֹת בִּשְׁנֵי אֲדָנִים כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ הַקְּרָשִׁים תְּכוּפוֹת וּמְשֻׁלָּבוֹת אִשָּׁה אֶל אָחוֹתָהּ וְלֹא יְהֵא עֹבִי הָאֲדָן מַפְסִיק בֵּינֵיהֶן: לְרַבִּי נְחֶמְיָה דְּאָמַר אַף מִלְמַעְלָה עָבְיָן אַמָּה מַמָּעֵט עֹבִי הַקְּרָשִׁים הַדְּרוֹמִיּוֹת וְהַצְּפוֹנִיּוֹת אַמָּה לְכָאן וְאַמָּה לְכָאן בְּאֹרֶךְ הַיְרִיעוֹת וְאֵינָן נוֹפְלוֹת אֶלָּא ח' אַמּוֹת לְכָל צַד: מִגַּלְיָא אַמָּה מִן הַקְּרָשִׁים חוּץ לָאֲדָנִים וְאַמָּה דַּאֲדָנִים: שְׁדֵי פּוּתַיְיהוּ לְאָרְכָּא דְּמִשְׁכָּן לְאַחַר שֶׁחִבְּרוּ ה' יְרִיעוֹת לְבַד וְכָל אַחַת ד' אַמּוֹת רָחָב הֲרֵי כ' אַמּוֹת וּכְנֶגְדָּן בַּמַּחְבֶּרֶת הַשֵּׁנִית שֶׁהִיא שֶׁל ה' יְרִיעוֹת. הֲרֵי מ' ל' מֵהֶן הָוְיָן גַּג לְמִשְׁכָּן הָעוֹדְפוֹת: לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר אֵין עֲבִי קְרָשִׁים שֶׁבַּמַּעֲרָב מְמַעֵט בְּהוּ נִמְצָא הָיוּ''ד אַמּוֹת כָּלִין תְּלוּיוֹת וּמְכַסּוֹת כָּל י' אַמּוֹת שֶׁל אֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ הֲרֵי אַף הָאֲדָנִים שֶׁל צַד מַעֲרָבִי מְכַסִּין: וְעָשִׂית יְרִיעוֹת עִזִּים אֵלּוּ יְרִיעוֹת עֶלְיוֹנוֹת הַפְּרוּסוֹת עַל יְרִיעוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת הָעֶלְיוֹנוֹת קְרוּיוֹת אֹהֶל כְּלוֹמַר לְגַג וּמְכַסֶּה וְהַתַּחְתּוֹנוֹת קְרוּיוֹת מִשְׁכָּן עַצְמוֹ שֶׁהֵן לְנוֹי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי: מִכַּסְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים שֶׁנִּשְׁאֶרֶת מְגֻלָּה מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת יְכָסוּהָ הָעֶלְיוֹנוֹת: לְרַבִּי נְחֶמְיָה מִגַּלְיָא אַמָּה דַּאֲדָנִים וְעוֹדְפָה שֶׁל יְרִיעָה זוֹ הָצָרוּךְ לְכַסּוֹת אַמָּה דְּקַרְשִׁים שֶׁלֹּא כְּסוּהָ הַתַּחְתּוֹנוֹת: בְּעוֹדֵךְ שֶׁיְּרִיעוֹת הָאֹהֶל עוֹדְפוֹת עַל יְרִיעוֹת הַמִּשְׁכָּן ב' אַמּוֹת יִהְיֶה סָרוּחַ עַל כְּסוּיהוּ לְכַסּוֹת מָה שֶׁלֹּא כְּסוּהוּ: אַרְבָּעִים וְאַרְבַּע דִּי''א יְרִיעוֹת הָיוּ: תְּרֵתֵי דְּכַפְלָא שֶׁהֲיְתָה נוֹטָה רֹחַב חֲצִי יְרִיעָה עַל רוּחַ מִזְרָחִית שֶׁלֹּא הָיוּ שָׁם קְרָשִׁים שֶׁהוּא פֶּתַח לַמִּשְׁכָּן וְאֵין שָׁם אֶלָּא מְסַךְ פָּרוּשׁ כְּמוֹ וְילוֹן דִּכְתִיב וְעָשִׂיתָ מָסָךְ לְפֶתַח הָאֹהֶל וְגוֹ': בְּשְׁלָמָא לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר עֹבִי הַקְּרָשִׁים לֹא מְמַעֵט בִּירִיעוֹת הַיְנוּ דִּכְתִיב חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת בָּעֶלְיוֹנוֹת יוֹתֵר מִן הַתַּחְתּוֹנוֹת תִּסְרַח עַל אֲחֹרֵי הַמִּשְׁכָּן סָרוּחַ עַל כָּל אֹרֶךְ הַקְּרָשִׁים וְהָאֲדָנִים שֶׁל מַעֲרָב וְנִגְרָרוֹת בָּאָרֶץ: מַאי תִּסְרַח אַמָּה אַחַת נִגְרֶרֶת וְתוּ לֹא שֶׁהֲרֵי עֹבִי הַקְּרָשִׁים מְמַעֵט בָּהּ אַמָּה: מֵחֲבְרוֹתֶיהָ חֲצִי הַיְרִיעָה סָרוּחָה מֵחֲבְרוֹתֶיהָ אַמָּה מְמָנָּה לְכַסּוֹת הָאֲדָנִים וְאַמָּה נִגְרֶרֶת: וְשִׁפּוּלֶיהָ כָּךְ הָיְתָה יְרִיעָה שֶׁל אַחֲרָיו נִגְרֶרֶת בָּאָרֶץ: חֲרוּצִים הָיוּ קְרָשִׁים כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי חֲצִי אַמָּה בְּאֶמְצַע רָחְבָּן מִלְמַטָּה בְּגֹבַהּ אַמָּה וְנִשְׁאָרִין הַיְדוֹת לְכָאן וּלְכָאן וְגַם הֵם חֲרוּצִים מִבַּחוּץ כְּשִׁעוּר עֲבִי דֹּפֶן הָאֲדָן בְּרֹחַב וּבְגֹבַהּ אַמָּה עַד הָאָרֶץ לְרֹכֶב עַל הָאֲדָן שֶׁיִּהוּ מְשֻׁלָּבוֹת קֶרֶשׁ עַל קֶרֶשׁ וְלֹא יַפְסִיק עֹבִי שְׁנֵי הָאֲדָנִים בֵּינֵיהֶם: וַחֲלוּלִים הָיוּ הָאֲדָנִים שֶׁבְּאוֹתוֹ חֲלָל הָיוּ תּוֹקְעִין יְדוֹת הַקְּרָשִׁים:

מסורת הש״ס

א אוצר מדרשים ברייתא דמלאכת המשכן

גליון הש״ס

גמ' שדי פותייהו. ע"ל דף כח ע"א תוס' ד"ה קרשים:

תורה אור השלם

וְיִהְיוּ הָאֲמָּת מִלְּמַטָּה וְיַחְדָּו יִהְיוּ תַּמִּים עַל־רֹאשׁוֹ אֶל־הַטַּבַּעַת הָאֶחָת וגו' [שמות כו, כד]

וַיַּעֲמִדוּ הַמַּיִם הַיֹּרְדִים מִלְמַעְלָה קָמוּ נֵד־אֶחָד הָרָחֵק מְאֹד (באדם) וגו' [יהושע ג, טז]

וּלְיַרְכְתֵי הַמִּשְׁכָּן יָמָּה תַּעֲשֶׂה שִׁשָּׁה קְרָשִׁים [שמות כו, כב]

וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקְּרָשִׁים מִבְּרִחַ מִן־הַקָּצֶה אֶל־הַקָּצֶה [שמות כו, כח]

וְאֶת־הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעֹת שֵׁשׁ מָשְׁזָר וּתְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת וגו' [שמות כו, א]

חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת תִּהְיֶיןָ חֹבָרֹת אִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ וְחָמֵשׁ יְרִיעֹת חֹבָרֹת וגו' [שמות כו, ג]

אֹרֶךְ הַיְרִיעָה הָאַחַת שְׁלֹשִׁים בָּאַמָּה וְרֹחַב אַרְבַּע בָּאַמָּה הַיְרִיעָה [שמות כו, ח]

וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עִזִּים לְאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן עַשְׁתֵּי־עֶשְׂרֵה יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם [שמות כו, ז]

וְהָאַמָּה מִזֶּה וְהָאַמָּה מִזֶּה בָּעֹדֶף בְּאֹרֶךְ יְרִיעֹת הָאֹהֶל יִהְיֶה וגו' [שמות כו, יג]

וְחִבַּרְתָּ אֶת־חֲמֵשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְאֶת־שֵׁשׁ הַיְרִיעֹת לְבָד וְכָפַלְתָּ אֶת־הַיְרִיעָה וגו' [שמות כו, ט]

וְסָרַח הָעֹדֵף בִּירִיעֹת הָאֹהֶל חֲצִי הַיְרִיעָה הָעֹדֶפֶת תִּסְרַח עַל וגו' [שמות כו, יב]

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים ברייתא דמלאכת המשכן
ב תוספתא שבת
ג תוספתא ביצה; סוכה טז.; תוספתא עירובין; עירובין פו.; משנה עירובין; עירובין פז:; עירובין פז.; עירובין יב.; עירובין קא.

תורה אור השלם

וְכָל־אִשָּׁה חַכְמַת־לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ וַיָּבִיאוּ מְטֻוֶּה אֶת־תְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן אֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ [שמות לה, כה]

וְכָל־הַנָּשִׁים אֲשֶׁר נָשָׂא לִבָּן אֹתָנָה בְּחָכְמָה טָווּ אֶת־הָעִזִּים [שמות לה, כו]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ז:
ב מיי' פי"ד מהל' שבת הלי' א, סמג לאוין ה:
ג טוש"ע או"ח סי' שנד סעי' א:
ד מיי' פט"ו מהל' שבת הלי' ט, סמג לאוין ה:

וְנִרְאִין קְרָסִין בַּלּוּלָאוֹת מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא שְׁתֵּי מַחְבָּרוֹת הָיוּ שְׁתֵּי גְּזֵזְטְרָאוֹת כו' מַיְירֵי שֶׁסְּתוּמִים לְמַטָּה בְּשׁוּם דָּבָר וְאֵין גְּדִיִּים בּוֹקְעִים תַּחְתֵּיהֶם הַיְרֵיעוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת ה' יְרִיעוֹת תְּפוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ בְּמַחַט עַל פְּנֵי כָּל אָרְכָּן וּבָאֶמְצַע הָיָה מְחַבֵּר בִּקְרָסִים מְחֻבָּרֶת עִם מַחְבֶּרֶת שֶׁהָיוּ לוּלָאוֹת בְּשִׁפַּת חִיצוֹנָה שֶׁל כָּל מְחֻבֶּרֶת בְּאֶמְצַע הַמִּשְׁכָּן אֲלוּ כְּנֶגֶד אֲלוּ כְּדִכְתִיב מַקְבִּילוֹת הַלּוּלָאוֹת וְגוֹ' (שְׁמוֹת כ"ו:כ'): נְשָׂא לָבָן יְתֵרוֹת חָכְמָה מַשְׁמַע: בֵּין עֶגְלָה לַעֲגָלָה שְׁבָצַדָּהּ ה' אַמּוֹת כְּמִלְּא אֹרֶךְ הָעֲגָלָה: לְמָה לִי אֹרֶךְ הָעֲגָלָה ה' אַמּוֹת: בְּאַרְבַּע וּפַלְגָא סְגִי שֶׁאִם מְסַדְּרָן עַל רָחְבָּן אֵינוֹ מְסַדֵּר עַל ה' אַמּוֹת יוֹתֵר מִג' וַהֲרֵי בְּאַרְבַּע וּמֶחֱצָה יָכוֹל לְסַדְּרָן וְאִי מְסַדְּרָן בְּחַדָּן יוֹתֵר מִד' לֹא יְסַדֵּר מִפְּנֵי הַפְּסָקַת מְקוֹם הַבְּרִיחִים שֶׁבְּאֶמְצַע הַסְּדָרִים וּבְפַלְגָא אַמָּה נָמֵי תִּסְגֵּי לֵיהּ: דְּלָא לִדְחֲקוּ אִם בָּא לְסַדְּרָן עַל רָחְבָּן: צִדֵּי עֶגְלָה חֵלֶל שֶׁבֵּין דְּפָנוֹת לְאוֹפַּנִּים וְעִבּוּי הַדֹּפֶן וְעִבּוּי הָאוֹפַן: כְּמִלְּא רֹחַב עֶגְלָה שְׁנֵי הָצְדָדִים כְּמִלְּא רֹחַב חֲלָלָה דְּהַיְנוּ אַמָּה וּרְבִיעַ לְכָל צַד: לְמָה לִי רָחְבָּה תַּרְתֵּי וּפַלְגָא אִם מִפְּנֵי שֶׁאִם יְצַטָּרֵךְ לְהוֹשִׁיב מִן הַקְּרָשִׁים לְתוֹכָהּ יַכְנִיס: דְּקַיְימָא לַן דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה, אֲנַן דְּנָמְרִינַן לַהּ מִמִּשְׁכָּן — דְּמִשְׁכָּן חֲמִיסְרֵי הַוַאי! אֲמַתָּא יַתִּירָא הַוַאי דַּהֲוָה קָאֵי בֵּן לֵוִי, דְּכִי מִשְׁתַּלְפִי קְרָשִׁים הֲוָה נָקֵיט לְהוּ. [ב]מַתְנִי' חוּלְיַת הַבּוֹר וְהַסֶּלַע מֵהֶן וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן — חַיָּיב, פָּחוֹת מִכֵּן — פָּטוּר. [ג]גְּמ' לְמָה לִי לְמֵימְרֵי "חוּלְיַת הַבּוֹר וְהַסֶּלַע"? לֵימְרֵי "הַבּוֹר וְהַסֶּלַע"! מְסַיַּיע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בּוֹר וְחוּלְיָתָהּ מִצְטָרְפִין לַעֲשָׂרָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: בּוֹר בְּרְשׁוּת הָרַבִּים עֲמוּקָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה, אֵין מְמַלְּאִין הֵימֶנָּה בְּשַׁבָּת אֶלָּא

שְׁתֵּי גְּזֵזְטְרָאוֹת כו' מַיְירֵי שֶׁסְּתוּמִים לְמַטָּה בְּשׁוּם דָּבָר וְאֵין גְּדִיִּים בּוֹקְעִים תַּחְתֵּיהֶם אוֹ שֶׁיֵּשׁ מְחִצּוֹת לְמַעְלָה מִן הַגְּזֵזְטְרָא דְּתוּ לָא חָיְשִׁינַן לִבְקִיעַת גְּדָיִים וְכֵן עֶגְלוֹת הָיוּ רה"י אע"פ שֶׁתַּחְתֵּיהֶם רה"ר לְפִי שֶׁיֵּשׁ מִגּוּפָּן הָעֶגְלָה עַד לְמַעְלָה מִן הַקְּרָשִׁים הָרַבֶּה יוֹתֵר מֵעֲשָׂרָה: בֵּין עֶגְלָה לַעֲגָלָה כְּמִלְּא אֹרֶךְ עֶגְלָה וְגַבּוֹ אוֹרְחָא קמ"ל דְּאֹרֶךְ עֶגְלָה חֲמֵשׁ אַמּוֹת: כִּי הֵיכִי דְּלָא לִדַּחְקוּ קְרָשִׁים פרש"י אִם בָּאתָ לְסַדְּרָן עַל רָחְבָּן וְקָשֶׁה דְּהָא מְסִיק לְעֵיל דְּמַנַּח לְהוּ אַחוּדָן אֶלָּא נָרָא' לְפָרֵשׁ דְּלָא לִדְחֲקוּ קְרָשִׁים אע"ג דְּדֵי הָיָה בְּאַרְבַּע וְחֵצִי לְסַבָּעוֹת שֶׁהֵן זוֹ בְּנֶגֶד זוֹ וְהָיוּ שָׁם אַטְבֵי דְּרָמְפְּרֵשׁ שֶׁהֵן גלוא"ש מִכָּל מָקוֹם מִפְּנֵי כֹּבֶד מִשְׁתַּרְבְּבִים וְדוֹחֲקִין זֶה לְזֶה אִם לֹא שֶׁיֵּשׁ רִוַח גָּדוֹל בֵּינֵיהֶם וּרְחוֹקִין: לָמָה לִי בְּאַמְתָא וּפַלְגָא סַגִי לְשִׁיטַת רַשִׁ"י שֶׁשְּׁתֵּי עֶגָלוֹת הָיוּ מְפֹרָקוֹת זוֹ מִזּוֹ וְיֵשׁ הֶפְסֵק בֵּינֵיהֶם ה' אַמּוֹת וְכָל אַחַת טְעוּנָה לְבַד מִשּׁוֹי שֶׁל קְרָשִׁים קָשֶׁה דְּהַיְינוּ יְכוֹלִין קְרָשִׁים שֶׁכָּל כַּךְ כְּבֵדִין שֶׁאֵרְכָּן עֶשֶׂר אַמּוֹת וְרָחְבָּן אַמָּה וַחֲצִי וַעֲבְיָן אַמָּה לַעֲמֹד עַל ב' אַמּוֹת וּמֶחֱצָה רֹחַב וְעוֹד דְּפָרִיךְ בְּאַמְתָא וּפַלְגָא סַגִי אֵיךְ יָכוֹל כ"כ כֹּבֶד גָּדוֹל לַעֲמֹד בְּאַמְתָא וּפַלְגָא וְכָל שֶׁכֵּן לְמ"ד כֵּלִין וְהוֹלְכִין עַד כְּאַצְבַּע שֶׁלֹּא הָיוּ יְכוֹלִין לַעֲמֹד וְעוֹד הֵיאַךְ הָיוּ יְכוֹלִים שְׁתֵּי עֶגָלוֹת לְהַלֵּךְ זוֹ בְּצַד זוֹ בט"ו אַמּוֹת א"כ הָיוּ הַקְּרָשִׁים נוֹקְשִׁין זֶה בָּזֶה וְעוֹד שֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר לְפָרוּשׁוֹ שֶׁהַקְּרָשִׁים הָיוּ נוֹטִים עַל הָאֹהָלִים אוֹ עַל הַחֲצֵרוֹת מִלְמַעְלָה מִי' מִכָּל צַד ב' אַמּוֹת וּמֶחֱצָה כְּמוֹ שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס בְּעַצְמוֹ שֶׁהֲרֵי אֹרֶךְ שְׁנֵי הַקְּרָשִׁים הוּא כ' אַמָּה ורה"ר אֵינוֹ רֹחַב כִּי אִם ט"ז אַמָּה וְעוֹד מִנַּיִן דְּשְׁתֵּי עֶגָלוֹת הָיוּ הוֹלְכוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ לְמֵילַף שְׁיִהֵא רה"ר ט"ז אַמָּה שֶׁמָּא הָיוּ הוֹלְכוֹת כֵּלֶן זוֹ אַחַר זוֹ וְהָיָה רה"ר קָטָן אוֹ אַרְבַּעְתָּן יַחַד וְהָיָה רה"ר גָּדוֹל הַרְבֵּה וְנִרְאֶה לר"ת שֶׁשְּׁתֵּי עֶגָלוֹת הָיוּ מְחֻבָּרוֹת יַחַד שֶׁהָיָה שָׁם עֵץ אֹרֶךְ ט"ו אַמָּה וְהָיוּ בָּהּ אַרְבַּע אוֹפַנִּים כְּמוֹ לִשְׁתֵּי עֶגָלוֹת וּשְׁתֵּי תִּקּוּנֵי דְּפָנוֹת כְּמוֹ לִשְׁתֵּי עֶגָלוֹת וּבֵין עֶגְלָה לַעֲגָלָה כְּמוֹ אֹרֶךְ עֶגְלָה פֵּרוּשׁ בֵּין דֹּפֶן עֶגְלָה זוֹ לְדֹפֶן עֶגְלָה זוֹ ה' אַמּוֹת וְצִדֵּי הָעֲגָלָה כְּמִלְּא רֹחַב הָעֲגָלָה מִכָּל צַד וְצַד דְּבֵין דֹּפֶן הָעֲגָלָה עִם הָאוֹפַן שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה וְלֹא כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס שְׁפֵּי' אַמָּה וּרְבִיעַ לְכָל צַד וְרֹחַב שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת עִם צִדֵּיהֶן ט"ו אַמָּה וּמִדֹּפֶן עֶגְלָה זוֹ הַחִיצוֹן לְדֹפֶן עֶגְלָה זוֹ הַחִיצוֹן י' אַמּוֹת בְּאֹרֶךְ הַקֶּרֶשׁ וְהָיָה מַשְׁכִּיב הַקֶּרֶשׁ עַל שְׁתֵּי דְּפָנֵי הָעֲגָלוֹת וּשְׁתֵּי עֲגָלוֹת אֲחֵרוֹת לִפְנֵיהֶן שֶׁאִם הָיוּ הוֹלְכוֹת זוֹ אֲצֶל זוֹ הָיוּ נוֹקְשׁוֹת זוֹ בָּזוֹ וְזוֹ אַחַר זוֹ הָיוּ הוֹלְכוֹת יָפֶה וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ שַׁפְּיר בְּאַמְתָא וּפַלְגָא סַגִי דְּהוֹאִיל וְעַל שְׁתֵּי הָעֲגָלוֹת הָיָה מְשֻׁכְּבָן הַוָּה ס"ד דְּלָא לִידַּחְקוּ וּמִשַּׁנֵּי דַּאֲפִילּוּ הָכֵי מִדְּחִי:

אַמְתָא יַתִּירָא הַוַאי בְּצַד הָעֲגָלָה דְּהַוֵי קָאֵי בָּהּ בֶּן לֵוִי וְצָרִיךְ לוֹ אַמָּה דִּגְבָרָא בְּאַמְתָא יָתֵיב כִּדְאָמַר בפ"ק דְּסַכָּה (דף ז':) גַּבֵּי סֻכָּה הָעֲשׂוּיָה כְּכִבְשָׁן וְאע"פ שֶׁפְּעָמִים הָיָה הוֹלֵךְ מִצַּד זֶה וּפְעָמִים מִצַּד זֶה מ"מ הָיָה דַּי לוֹ בְּאַמָּה אַחַת שֶׁמֵּאֵיזֶה צַד שֶׁהָיָה רוֹצֶה לְכָנֵס הָיָה מַטֶּה הָעֲגָלָה לְצַד אַחַר וְהָיָה נִכְנָס בֵּין הָאֹהֶל לָעֲגָלָה וּמִתְקָנֵם אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה רָחוֹק מִן הַקְּרָשִׁים שְׁתֵּי אַמּוֹת וּמֶחֱצָה כְּשֶׁעוֹבֵר צַד הָעֲגָלָה מִכָּל מָקוֹם הָיָה יָכוֹל לְהוֹשִׁיט יָדוֹ שָׁם וּלְתַקֵּן אוֹ עַל יְדֵי מַקֵּל אוֹ עַל יְדֵי שׁוּם דָּבָר: **מַסַּיַּע** לֵיהּ לר' יוֹחָנָן דְּאָמַר בּוֹר וְחַלְיָתָהּ מִצְטָרְפִין לַעֲשָׂרָה וא"ת וּמַה צָּרִיךְ לְמֵימַר לְאַשְׁמְעִינַן הָא תְּנֵינָא חָדָא זִמְנָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (ד' צט:) בּוֹר בְּרה"ר וְחַלְיָתָהּ גְּבוֹהָה י' טְפָחִים חֵלּוֹן שֶׁעַל גַּבָּיו מְמַלְּאִין מִמֶּנּוּ בְּשַׁבָּת וּמוּקֵי רַבִּי יוֹחָנָן בַּגְּמָרָא בְּסְמוּכָה לַהּ וְקָא מַשְׁמַע לַן דְּבוּר וְחַלְיָתָהּ מִצְטָרְפִין לַעֲשָׂרָה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּדֶרֶךְ תַּנָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּקִצָּר אע"ג שְׁכָּבָר הִשְׁמִיעֲנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ בְּרָכוֹת (דף ב.) מִלְּתָא אַגַּב אוֹרְחֵהּ קמ"ל דְּהֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה אע"ג דְּמִשְׁנָה שְׁלֵמָה הִיא בְּמַס' נְגָעִים (פי"ד מ"ג) הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ אוֹכֵל בַּהֲשֵׁ"ס אִי נָמֵי מִיְּיתוּרָא דְּמַתְנִיתִין שְׁמִעִינַן דְּמִצְטָרְפִין לְאַרְבָּעָה וּלְהִשְׁתַּמֵּשׁ עַל גַּבָּהּ מַיְירֵי מִשּׁוּם דְּמִנַּח עֲלֵהּ מִידֵי וּמִשְׁתַּמֵּשׁ בְּקָאֲמְרִינַן בְּפֶרֶק חַלּוֹן (עֵירוּבִין דף עח:) וּמַיְירֵי כְּשֶׁהַחַלְיָא גְּבוֹהָה דְּבָאֵינָהּ גְּבוֹהַּ י' לֹא מְחַיֵּב נוֹטֵל וְנוֹתֵן עַל גַּבָּהּ וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּקָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין גְּבוֹהִין עֲשָׂרָה וְהָא דְּנָקֵט נָמֵי עַל גַּבָּן וְאִי מַתְנִיתִין לְהִצְטָרֵף לַעֲשָׂרָה קָאֲמַר וְאֵין הַחַלְיָא גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה לֹא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דְּקָתָנֵי גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן נָמֵי אֵינוֹ חַיָּב כְּשֶׁמְּנִיחַ עַל גַּב הַחַלְיָא כְּשֶׁאֵינָהּ גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ג:
ב מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ג:
ג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' ג:
ה מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ג:
ו מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
ז מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כא:
ח מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ד:
ט מיי' פח' מהל' טומאת אוכלים הל' ג:

אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָ י' טְפָחִים אֲבָל פָּסִין לֹא מְהַנֵּי אֶלָּא בִּבְאֵר מְחִצָּה י' שֶׁיְּהֵא הַמְמַלֵּא עוֹמֵד לִפְנִים מִן הַמְּחִצָּה וּמְמַלֵּא: וְאֵין שׁוֹתִין הַיְמָנָה לַעֲמֹד עַל שְׂפָתָהּ וְלִשְׁאֹב בִּכְלִי וּלְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ לְחֻלְלָהּ וְלִשְׁתּוֹת כְּדִתְנַן לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בְּרה"ר וְיִשְׁתֶּה בְּרה"י שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ הַכְּלִי אֶצְלוֹ: אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה: הָרֵי עֲקִירָה בְּאֵסוּר מרה"ר: הָרֵי הַנָּחָה בְּאֵסוּר ברה"י: מִמָּקוֹם פָּטוּר קָאָתְיָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ תְּחִלָּה לְמַעְלָה מִן הָעֲמוּד שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר שֶׁאֵינוֹ אָוִיר רה"ר וַאֲוִיר רה"י נָמֵי לָא הָוֵי דְּכִי אֲמְרִינַן רה"י עוֹלָה עַד לָרְקִיעַ ה"מ כְּגָבֵד רה"י אֲבָל הַאי מִקַּמֵּי דְּלִמְטֵי לַאֲוִיר עָמוּד אַגְּבֵהּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה: מַתְנִיתִין הִיא הַנּוֹטֵל מֵהֶן וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן חַיָּב: בְּרֵקָא דַּהֲדָדֵי תַּפִּיתוּ כֻּלְּכֶם רוֹק אֶחָד אַתֶּם רוֹקְקִים: וְאִתְּ לָא תִּסְבְּרָא דְּמַתְנִי' הִיא: בְּמַחַט דְּאֵינָהּ גְּבוֹהָה: דְּאִית לֵהּ לְסָלָע מַרְשָׁא נָמוּךְ מִי' וְכֵיוָן דְּכֻלֵּהּ גְּבוֹהָה י' בַּר מֵהַהִיא מַרְשָׁא וְאִיהוּ לָא הָוֵי מָקוֹם חֲשׁוּב הָוֵי לֵיהּ חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד: אִי נָמֵי דְּרַמְיָא מַחַט בְּחֹרִ"ץ שֶׁבַּסֶּלַע שְׁבַּרְאשׁוֹ וְלֹא נָפַל מִלְמַעְלָה מִי' אֶלָּא לְתוֹךְ י': מַקַּח לְכַרְמְלִית בְּכֹתֶל זֶה הִקִּיפוּ בְּקָעָה שֶׁהַיְתָה כַּרְמְלִית וְעַל יָדוֹ נַעֲשֵׂית רה"י כְּגוֹן שֶׁהַקַּח לְדִירָה אוֹ לֹא הִקִּיפוּ בּוֹ אֶלָּא בֵּית סְאתַיִם: וְזָרַק מרה"ר וְנָח עַל רֹאשׁוֹ מַהוּ: אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דִּכֹתֶל זֶה עֲשָׂאוּהּ לְכַרְמְלִית זוֹ רה"י: בְּמַאן דְּמָלֵי דְּמָיָא וְהָוֵי אֲצָל רֹאשׁוֹ כְּאַרְעָא סְמִכְתָּא כָּל הֶחְלֵל: לְאַחֲרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! ר' בְּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן בּוֹר תִּשְׁעָה וְעָקַר מִמֶּנּוּ חוּלְיָא וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה — מַהוּ? עֲקִירַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב? וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מְחִיצָה עֲשָׂרָה מֵעִיקָּרָא לָא מְחַיַּיב: בּוֹר עֲשָׂרָה וְנָתַן לְתוֹכָהּ חוּלְיָא וּמִיעֲטָהּ, מַהוּ? הַנָּחַת חֻפָּץ וְסִילּוּק מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב. [ג]תִּיפְשׁוֹט לֵיהּ מִדֵּידֵיהּ, דַּתְנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְהַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. וְהָוֵינַן בַּהּ: וְהָא לָא נָח? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדְבֵילָה שְׁמֵינָה שָׁנִינוּ. וְאַמַּאי? הָא קָא מְמַעֵט מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. הָתָם לָא מְבַטֵּל לַהּ. הָכָא — מְבַטֵּל לַהּ. בָּעֵי רָבָא: זָרַק דַּף וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵידוֹת, מַהוּ? מַאי קָמְיַבָּעְיָא לֵיהּ — הַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ)? הַיְינוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן! [ד]כִּי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרָבָא כְּגוֹן דְּזָרַק דַּף וְחֻפָּץ עַל גַּבָּיו, מַאי? כֵּיוָן דְּבַהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ כְּהַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר דְּלָא מִידְּלֵי פּוּרְתָּא וַהֲדַר נָייַח, כַּעֲשִׂיַּית מְחִיצָה וְהַנָּחַת חֻפָּץ דָּמֵי. תֵּיקוּ. [ה]אָמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי מַיִם עַל גַּבֵּי מַיִם — הַיְינוּ הַנָּחַתָן. אֶגּוֹז עַל גַּבֵּי מַיִם —

(א)אֶלָּא אִם כֵּן עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְאֵין שׁוֹתִין הַיְמָנָה בְּשַׁבָּת אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס לָהּ רֹאשׁוֹ וְרוּבּוֹ. וּבוֹר וְחוּלְיָתָהּ מִצָּטָרְפִין לַעֲשָׂרָה. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב מָרְדֳּכַי מֵרַבָּא: עַמּוּד בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — מַהוּ? מִי אָמְרִינַן: הָרֵי עֲקִירָה בְּאִיסּוּר, הָרֵי הַנָּחָה בְּאִיסּוּר. אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דִּמְמָקוֹם פָּטוּר קָאָתְיָא — לָא. אָמַר לֵיהּ: מַתְנִיתִין הִיא. אָתָא שַׁיְילֵיהּ לְרַב יוֹסֵף, אָמַר לֵיהּ: מַתְנִיתִין הִיא. אָתָא שַׁיְילֵיהּ לְאַבָּיֵי, אָמַר לֵיהּ: מַתְנִיתִין הִיא. אָמַר לְהוּ: כּוּלְכוּ בְּרוּקָא דַּהֲדָדֵי תָּפִיתוּ. אָמְרוּ לֵיהּ: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא? וְהָתְנַן: הַנּוֹטֵל מֵהֶן וְנוֹתֵן עַל גַּבָּן — חַיָּיב! אָמַר לְהוּ: דִּילְמָא מַתְנִיתִין בְּמַחַט. מַחַט נָמֵי אִי אֶפְשָׁר דְּלָא מִידְּלֵי פּוּרְתָּא! דְּאִית לֵיהּ מוּרְשָׁא. אִי נָמֵי, דְּרַמְיָא בַּחֲרִיצָה. אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא, בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן: כּוֹתֶל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינוֹ רָחָב אַרְבַּע וּמוּקָּף לְכַרְמְלִית וַעֲשָׂאוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו, מַהוּ? מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּאֵינוֹ רָחָב אַרְבַּע — מְקוֹם פָּטוּר הוּא, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דַּעֲשָׂאוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד — כְּמַאן דְּמַלְיָא דָּמְיָא. [ו]אָמַר עוּלָּא: קַל וָחוֹמֶר, לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! אִיתְּמַר נָמֵי, אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב, וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוֹתֶל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינוֹ רָחָב אַרְבַּע וּמוּקָּף לְכַרְמְלִית וַעֲשָׂאוֹ רְשׁוּת הַיָּחִיד, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַיָּיב. לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! [ז]בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן בּוֹר תִּשְׁעָה וְעָקַר מִמֶּנּוּ חוּלְיָא וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה — מַהוּ? עֲקִירַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב? וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מְחִיצָה עֲשָׂרָה מֵעִיקָּרָא לָא מְחַיַּיב: בּוֹר עֲשָׂרָה וְנָתַן לְתוֹכָהּ חוּלְיָא וּמִיעֲטָהּ, מַהוּ? הַנָּחַת חֻפָּץ וְסִילּוּק מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב. [ח]תִּיפְשׁוֹט לֵיהּ מִדֵּידֵיהּ, דַּתְנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְהַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. וְהָוֵינַן בַּהּ: וְהָא לָא נָח? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדְבֵילָה שְׁמֵינָה שָׁנִינוּ. וְאַמַּאי? הָא קָא מְמַעֵט מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. הָתָם לָא מְבַטֵּל לַהּ. הָכָא — מְבַטֵּל לַהּ. בָּעֵי רָבָא: זָרַק דַּף וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵידוֹת, מַהוּ? מַאי קָמְיַבָּעְיָא לֵיהּ — הַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ)? הַיְינוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן! [ט]כִּי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרָבָא כְּגוֹן דְּזָרַק דַּף וְחֻפָּץ עַל גַּבָּיו, מַאי? כֵּיוָן דְּבַהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ כְּהַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר דְּלָא מִידְּלֵי פּוּרְתָּא וַהֲדַר נָייַח, כַּעֲשִׂיַּית מְחִיצָה וְהַנָּחַת חֻפָּץ דָּמֵי. תֵּיקוּ. [י]אָמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי מַיִם עַל גַּבֵּי מַיִם — הַיְינוּ הַנָּחָתָן. אֶגּוֹז עַל גַּבֵּי מַיִם —

לְאוֹ מִכְּלָל דְּאִית לֵיהּ לְכַרְמְלִית אֵין כ"כ סְבָרָא שֶׁיַּעֲשֶׂה רה"י מִטַּעַם דְּלַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִצָּה אֲבָל מֻקָּפֶת לרה"ר וַעֲשָׂאוֹ רה"י פְּשִׁיטָא דִּלְעַצְמוֹ נָמֵי מְהַנֵּי וּמְשׁוּם חוֹרֵי רה"י לֵיכָּא לְחַיּוּבֵהּ כְּמוֹ רַמְיָא בַּחֲרִיצָא דִּלְעַיל דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִשְׁתֵּהּ לְבָנֵי רה"י כַּלֵּי הַאי עַל הַכּוֹתֶל: לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִצָּה כּוֹ' גַּבֵּי חֲלִיא דְּבוּר לֹא שַׁיְיךְ לְמֵימַר הָכִי לְחַיֵּב הַמְּשַׁתְּמֵשׁ מרה"ר עַל גַּבֵּהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין הַחֲלִיא עַצְמוֹ גְּבוֹהַּ י': וְאַמַּאי וְהָא קָא מְמַעֵט מֵאַרְבַּע אַמּוֹת פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִשְׁמַע לֵיהּ דְּמֵיירֵי אֲפִלּוּ בְּד' אַמּוֹת מְצֻמְצָמוֹת שֶׁעֻבֵּי הַדְּבֵלָה מְמַעֵט מִדֵּי' אַמּוֹת וְקָשֶׁה לר"י דִּבְעִנְיָן זֶה אֵין נִרְאֶה שֶׁיִּתְחַיֵּב כֵּיוָן שֶׁאִגּוּדוֹ בְּפָנִים כְּמוֹ מוֹצִיא חֵצִי קֻפָּה לרה"ר דְּאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנָּה כֻּלָּהּ לַחוּץ דְּאִטּוּ אִם זָרַק אָדָם רִמּוֹן וְכָל דָּבָר אֹרֶךְ כָּל שֶׁהוּא יִתְחַיֵּב כֵּיוָן שֶׁרֹּאשׁוֹ אֶחָד יָצָא חוּץ לְד' אַמּוֹת וְאִם בְּזוֹרֵק ד' אַמּוֹת הָכִי גָּמִירִי לָהּ שֶׁיִּתְחַיֵּב בכה"ג א"כ הֵיכִי פָּשִׁיט מְנָהּ וְעוֹד דְּאַמַּאי מַשְׁמַע לֵיהּ טְפֵי בְּהַאי דְּזָרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֹּתֶל דְּהָוֵי מְצֻמְצָמוֹת מִשֶּׁאַר אַרְבַּע אַמּוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּכָל הַשַּׁ"ס וְנִרְאֶה לר"י דְּמַיֵּרֵי הָכָא שֶׁזָּרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּמוֹ בְּכָל מָקוֹם וְהָכִי פֵּרֵיךְ וְהָא קָא מְמַעֵט מד' אַמּוֹת שֶׁמְּקוֹם הַדְּבֵלָה נִתְבַּטְּלָה מִתּוֹרַת רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁבָּטֵל לְכֹתֶל עֵב וְלָא הָוֵי עוֹד עַל גַּבָּיו רְשׁוּת הָרַבִּים וְאִם זָרַק מַחַט אוֹ קוֹץ ד' אַמּוֹת וְנָח עַל הַדְּבֵלָה אוֹ נִתְקַע בְּתוֹכוֹ הָיָה פָּטוּר דַּהֲרֵי מְקוֹם הַדְּבֵלָה נִתְמַעֵט מִדִּין רְשׁוּת הָרַבִּים וְאַפִּ"ה חַיָּב הוֹאִיל וּבְתַחְלַת הַזְּרִיקָה עַד קֹדֶם הַנָּחָה הָיָה שָׁם רה"ר עָלָיו וְהַנָּחָה וּמְעוּט רה"ר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָא אָתוּ וְהָכָא נָמֵי הָוֵה לָן לְמֵימַר הַנָּחָה וְסִילּוּק מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ וּמִשְּׁנֵי הָתָם לָא מְבַטְּלִי וּלְהֵכִי לָא מְבַטֵּל רה"ר: וְזָרַק דַּף כּוֹ' הַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה כּוֹ' וא"ת אֲפִלּוּ לֵיכָּא בְּקִיעַת גְּדִיִּים הֵיכִי חָשׁוּב לְשַׁוְיָה תַּחְתָּיו רה"י מ"ש מִטַּרְסָקַל וְעָמוּד ברה"ר גָּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד' וְאֵין בְּעִקָּרוֹ ד' דְּאָמְרִינַן (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קא.) זָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו חַיָּב מַשְׁמַע דְּזָקֵא עַל גַּבָּיו אֲבָל תַּחְתָּיו לֹא וְאוֹמֵר ר"י כְּגוֹן שְׁתֵּי שְׁתֵּי מְחִצּוֹת שֶׁל יְתֵדוֹת וּבַשְּׁלִישִׁית אָמְרִינַן פִּי תְקֻרַּת דַּף יוֹרֵד וְסוֹתֵם:

מְחִצָּה י' שֶׁיְּהֵא הַמְמַלֵּא עוֹמֵד לִפְנִים מִן הַמְּחִצָּה וּמְמַלֵּא: וְאֵין שׁוֹתִין הַיְמָנָה לַעֲמֹד עַל שְׂפָתָהּ וְלִשְׁאֹב בִּכְלִי וּלְהַכְנִיס רֹאשׁוֹ לְחֻלְלָהּ וְלִשְׁתּוֹת כְּדִתְנַן לֹא יַעֲמוֹד אָדָם בְּרה"ר וְיִשְׁתֶּה בְּרה"י שֶׁמָּא יִמְשֹׁךְ הַכְּלִי אֶצְלוֹ: אֶלָּא אִם כֵּן הִכְנִיס רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְמָקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹתֶה: הָרֵי עֲקִירָה בְּאֵסוּר מרה"ר: הָרֵי הַנָּחָה בְּאֵסוּר ברה"י: מִמָּקוֹם פָּטוּר קָאָתְיָא שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ תְּחִלָּה לְמַעְלָה מִן הָעֲמוּד שֶׁהוּא מָקוֹם פָּטוּר שֶׁאֵינוֹ אָוִיר רה"ר וַאֲוִיר רה"י נָמֵי לָא הָוֵי דְּכִי אֲמְרִינַן רה"י עוֹלָה עַד לָרְקִיעַ ה"מ כְּגָבֵד רה"י אֲבָל הַאי מִקַּמֵּי דְּלִמְטֵי לַאֲוִיר עָמוּד אַגְּבֵהּ לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה: מַתְנִיתִין הִיא הַנּוֹטֵל מֵהֶן וְהַנּוֹתֵן עַל גַּבָּן חַיָּב: בְּרֵקָא דַּהֲדָדֵי תַּפִּיתוּ כֻּלְּכֶם רוֹק אֶחָד אַתֶּם רוֹקְקִים: וְאִתְּ לָא תִּסְבְּרָא דְּמַתְנִי' הִיא: בְּמַחַט דְּאֵינָהּ גְּבוֹהָה: דְּאִית לֵהּ לְסָלָע מַרְשָׁא נָמוּךְ מִי' וְכֵיוָן דְּכֻלֵּהּ גְּבוֹהָה י' בַּר מֵהַהִיא מַרְשָׁא וְאִיהוּ לָא הָוֵי מָקוֹם חֲשׁוּב הָוֵי לֵיהּ חוֹרֵי רְשׁוּת הַיָּחִיד: אִי נָמֵי דְּרַמְיָא מַחַט בְּחֹרִ"ץ שֶׁבַּסֶּלַע שְׁבַּרְאשׁוֹ וְלֹא נָפַל מִלְמַעְלָה מִי' אֶלָּא לְתוֹךְ י': מַקַּח לְכַרְמְלִית בְּכֹתֶל זֶה הִקִּיפוּ בְּקָעָה שֶׁהַיְתָה כַּרְמְלִית וְעַל יָדוֹ נַעֲשֵׂית רה"י כְּגוֹן שֶׁהַקַּח לְדִירָה אוֹ לֹא הִקִּיפוּ בּוֹ אֶלָּא בֵּית סְאתַיִם: וְזָרַק מרה"ר וְנָח עַל רֹאשׁוֹ מַהוּ: אוֹ דִלְמָא כֵּיוָן דִּכֹתֶל זֶה עֲשָׂאוּהּ לְכַרְמְלִית זוֹ רה"י: בְּמַאן דְּמָלֵי דְּמָיָא וְהָוֵי אֲצָל רֹאשׁוֹ כְּאַרְעָא סְמִכְתָּא כָּל הֶחְלֵל: לְאַחֲרִים עוֹשֶׂה מְחִיצָה, לְעַצְמוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! ר' בְּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן בּוֹר תִּשְׁעָה וְעָקַר מִמֶּנּוּ חוּלְיָא וְהִשְׁלִימָהּ לַעֲשָׂרָה — מַהוּ? עֲקִירַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב? וְאִם תֵּימְצֵי לוֹמַר כֵּיוָן דְּלָא הָוֵי מְחִיצָה עֲשָׂרָה מֵעִיקָּרָא לָא מְחַיַּיב: בּוֹר עֲשָׂרָה וְנָתַן לְתוֹכָהּ חוּלְיָא וּמִיעֲטָהּ, מַהוּ? הַנָּחַת חֻפָּץ וְסִילּוּק מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ), מְחַיַּיב אוֹ לָא מְחַיַּיב. [ג]תִּיפְשׁוֹט לֵיהּ מִדֵּידֵיהּ, דַּתְנַן: הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אַמּוֹת בְּכוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ, וְהַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. וְהָוֵינַן בַּהּ: וְהָא לָא נָח? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדְבֵילָה שְׁמֵינָה שָׁנִינוּ. וְאַמַּאי? הָא קָא מְמַעֵט מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. הָתָם לָא מְבַטֵּל לַהּ. הָכָא — מְבַטֵּל לַהּ. בָּעֵי רָבָא: זָרַק דַּף וְנָח עַל גַּבֵּי יְתֵידוֹת, מַהוּ? מַאי קָמְיַבָּעְיָא לֵיהּ — הַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי (קָאָתוּ)? הַיְינוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן! [ד]כִּי קָמִיבַּעְיָא לֵיהּ לְרָבָא כְּגוֹן דְּזָרַק דַּף וְחֻפָּץ עַל גַּבָּיו, מַאי? כֵּיוָן דְּבַהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ כְּהַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא: כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר דְּלָא מִידְּלֵי פּוּרְתָּא וַהֲדַר נָייַח, כַּעֲשִׂיַּית מְחִיצָה וְהַנָּחַת חֻפָּץ דָּמֵי. תֵּיקוּ. [ה]אָמַר רָבָא: פְּשִׁיטָא לִי מַיִם עַל גַּבֵּי מַיִם — הַיְינוּ הַנָּחָתָן. אֶגּוֹז עַל גַּבֵּי מַיִם —

לְאוֹ מִכְּלָל דְּאִית לֵיהּ לְכַרְמְלִית אֵין כ"כ סְבָרָא שֶׁיַּעֲשֶׂה רה"י מִטַּעַם דְּלַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִצָּה אֲבָל מֻקָּפֶת לרה"ר וַעֲשָׂאוֹ רה"י פְּשִׁיטָא דִּלְעַצְמוֹ נָמֵי מְהַנֵּי וּמְשׁוּם חוֹרֵי רה"י לֵיכָּא לְחַיּוּבֵהּ כְּמוֹ רַמְיָא בַּחֲרִיצָא דִּלְעַיל דְּלָא נִיחָא תַּשְׁמִשְׁתֵּהּ לְבָנֵי רה"י כַּלֵּי הַאי עַל הַכּוֹתֶל: לַאֲחֵרִים עוֹשֶׂה מְחִצָּה כּוֹ' גַּבֵּי חֲלִיא דְּבוּר לֹא שַׁיְיךְ לְמֵימַר הָכִי לְחַיֵּב הַמְּשַׁתְּמֵשׁ מרה"ר עַל גַּבֵּהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין הַחֲלִיא עַצְמוֹ גְּבוֹהַּ י': וְאַמַּאי וְהָא קָא מְמַעֵט מֵאַרְבַּע אַמּוֹת פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּמִשְׁמַע לֵיהּ דְּמֵיירֵי אֲפִלּוּ בְּד' אַמּוֹת מְצֻמְצָמוֹת שֶׁעֻבֵּי הַדְּבֵלָה מְמַעֵט מִדֵּי' אַמּוֹת וְקָשֶׁה לר"י דִּבְעִנְיָן זֶה אֵין נִרְאֶה שֶׁיִּתְחַיֵּב כֵּיוָן שֶׁאִגּוּדוֹ בְּפָנִים כְּמוֹ מוֹצִיא חֵצִי קֻפָּה לרה"ר דְּאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיּוֹצִיאֶנָּה כֻּלָּהּ לַחוּץ דְּאִטּוּ אִם זָרַק אָדָם רִמּוֹן וְכָל דָּבָר אֹרֶךְ כָּל שֶׁהוּא יִתְחַיֵּב כֵּיוָן שֶׁרֹּאשׁוֹ אֶחָד יָצָא חוּץ לְד' אַמּוֹת וְאִם בְּזוֹרֵק ד' אַמּוֹת הָכִי גָּמִירִי לָהּ שֶׁיִּתְחַיֵּב בכה"ג א"כ הֵיכִי פָּשִׁיט מְנָהּ וְעוֹד דְּאַמַּאי מַשְׁמַע לֵיהּ טְפֵי בְּהַאי דְּזָרַק אַרְבַּע אַמּוֹת בַּכֹּתֶל דְּהָוֵי מְצֻמְצָמוֹת מִשֶּׁאַר אַרְבַּע אַמּוֹת הַשְּׁנוּיוֹת בְּכָל הַשַּׁ"ס וְנִרְאֶה לר"י דְּמַיֵּרֵי הָכָא שֶׁזָּרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת כְּמוֹ בְּכָל מָקוֹם וְהָכִי פֵּרֵיךְ וְהָא קָא מְמַעֵט מד' אַמּוֹת שֶׁמְּקוֹם הַדְּבֵלָה נִתְבַּטְּלָה מִתּוֹרַת רְשׁוּת הָרַבִּים שֶׁבָּטֵל לְכֹתֶל עֵב וְלָא הָוֵי עוֹד עַל גַּבָּיו רְשׁוּת הָרַבִּים וְאִם זָרַק מַחַט אוֹ קוֹץ ד' אַמּוֹת וְנָח עַל הַדְּבֵלָה אוֹ נִתְקַע בְּתוֹכוֹ הָיָה פָּטוּר דַּהֲרֵי מְקוֹם הַדְּבֵלָה נִתְמַעֵט מִדִּין רְשׁוּת הָרַבִּים וְאַפִּ"ה חַיָּב הוֹאִיל וּבְתַחְלַת הַזְּרִיקָה עַד קֹדֶם הַנָּחָה הָיָה שָׁם רה"ר עָלָיו וְהַנָּחָה וּמְעוּט רה"ר בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָא אָתוּ וְהָכָא נָמֵי הָוֵה לָן לְמֵימַר הַנָּחָה וְסִילּוּק מְחִיצָה בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ וּמִשְּׁנֵי הָתָם לָא מְבַטְּלִי וּלְהֵכִי לָא מְבַטֵּל רה"ר: וְזָרַק דַּף כּוֹ' הַנָּחַת חֻפָּץ וַעֲשִׂיַּית מְחִיצָה כּוֹ' וא"ת אֲפִלּוּ לֵיכָּא בְּקִיעַת גְּדִיִּים הֵיכִי חָשׁוּב לְשַׁוְיָה תַּחְתָּיו רה"י מ"ש מִטַּרְסָקַל וְעָמוּד ברה"ר גָּבוֹהַּ י' וְרָחָב ד' וְאֵין בְּעִקָּרוֹ ד' דְּאָמְרִינַן (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קא.) זָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו חַיָּב מַשְׁמַע דְּזָקֵא עַל גַּבָּיו אֲבָל תַּחְתָּיו לֹא וְאוֹמֵר ר"י כְּגוֹן שְׁתֵּי שְׁתֵּי מְחִצּוֹת שֶׁל יְתֵדוֹת וּבַשְּׁלִישִׁית אָמְרִינַן פִּי תְקֻרַּת דַּף יוֹרֵד וְסוֹתֵם:

מסורת הש"ס

א תוספתא עירובין

ב תוספתא ביצה; סוכה טז.; תוספתא עירובין; עירובין פו.; משנה עירובין; עירובין פז:; עירובין פז.; עירובין יב.; עירובין קא.

ג משנה שבת; לעיל יג:; לעיל ז:

ד לעיל ה:

גליון הש"ס

גמ' בעא מיניה רב מרדכי כו' וזרק ונח על גביו. ע' סוכה ד ע"ב תד"ה פחות מג':

שם ואת"ל כיון דלא הוי מחיצה. ע' לעיל ח ע"א תד"ה רחבה ששה:

רש"י ד"ה מוקף לכרמלי' וכו' אלא בית סאתים. עיין לעיל ז ע"א וצ"ע:

מסורת הש"ס

א תוספתא טבול יום; משנה טבול יום; עירובין עא:

ב תוספתא שבת

ג עירובין לח.; סנהדרין עז:

ד לעיל ה:

גליון הש"ס

גמ' חילקה במחצלת. עיין בחידושי הרשב"א לעיל ח ע"א ד"ה רחבה ששה:

לָאו הַיְינוּ הַנָּחָתָן וְאֵם נָטְלוּ מִשָּׁם לָאו עֲקִירָה הִיא: שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי יַיִן לְעִנְיַן שַׁבָּת פֵּרוֹת מְבַטְּלִי מְחִצָּתָא וא"ת ומ"ש מִדְּבָלָה שְׁמַנָּה דְּאָמְרִינַן לְעֵיל דְּלָא מְבַטְּלִי

לָאו הַיְינוּ הַנָּחָתָן. בָּעֵי רָבָא: אֶגוֹז בְּכְלִי וּכְלִי צָף עַל גַּבֵּי מַיִם — מַהוּ? מִי אָמְרִינַן בָּתַר אֶגוֹז אָזְלִינַן, וְהָא נָייחַ, אוֹ דִילְמָא בָּתַר כְּלִי אָזְלִינַן, וְהָא לָא נָייחַ. תֵּיקוּ. (א)שֶׁמֶן עַל גַּבֵּי יַיִן, מַחֲלוֹקֶת רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי וְרַבָּנַן. דְּתְנַן: שֶׁמֶן שֶׁצָּף עַל גַּבֵּי יַיִן, וְנָגַע טָבוּל יוֹם בַּשֶּׁמֶן — לֹא פָּסַל אֶלָּא שֶׁמֶן. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁנֵיהֶם חִיבּוּר זֶה לָזֶה. (א)אָמַר אַבָּיֵי: בּוֹר בְּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמוּקָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה שְׁמֹנָה, וְזֶרַע לְתוֹכָהּ מַחֲצֶלֶת — חַייָב. חִילְקָהּ בְּמַחֲצֶלֶת — פָּטוּר. לְאַבָּיֵי דְּפָשְׁטָא לֵיהּ דְּמַחֲצֶלֶת מְבַטְּלָא מְחִיצְתָא. כָּל שֶׁכֵּן חוּלְיָא דְּמְבַטְּלָא מְחִיצְתָא. לְרַבִּי יוֹחָנָן דְּמִיבַּעְיָא לֵיהּ חוּלְיָא, מַחֲצֶלֶת פְּשִׁיטָא דְּלָא מְבַטְּלָא מְחִיצְתָא. (ב)וְאָמַר אַבָּיֵי: בּוֹר בִּרְשׁוּת הָרַבִּים עָמוּקָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה מְלֵאָה מַיִם, וְזֶרַע לְתוֹכָהּ — חַייָב. מִלֵּאָה פֵּירוֹת, וְזֶרַע לְתוֹכָהּ — פָּטוּר, מַאי טַעְמָא? — מַיִם לָא מְבַטְּלִי מְחִיצְתָא, פֵּירוֹת מְבַטְּלִי מְחִיצְתָא. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: הַזּוֹרֵק מִן הַיָּם לְאִיסְרַטְיָא וּמִן הָאִיסְרַטְיָא לַיָּם — פָּטוּר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אִם יֵשׁ בְּמָקוֹם שֶׁזָּרַק עָמוֹק עֲשָׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה — חַייָב. (ג)מַתְנִי׳ הַזּוֹרֵק אַרְבַּע אֲמוֹת בַּכּוֹתֶל, לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאֲוִיר. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — כְּזוֹרֵק בָּאָרֶץ. הַזּוֹרֵק בָּאָרֶץ אַרְבַּע אֲמוֹת — חַייָב. (ד)גְּמ׳ וְהָא לָא נָח? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּדְבֵילָה שְׁמִינָה שָׁנִינוּ. (ה)אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, אָמַר רַבִּי חִייָא: זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְהָלְכָה וְנָחָה בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא, בָּאנוּ לְמַחְלוֹקֶת רַבִּי מֵאִיר וְרַבָּנַן. לְרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים — מִיחַייֵב. לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי אֵין חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים — לָא מִיחַייֵב. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: זָרַק לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, וְהָלְכָה וְנָחָה בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא — רַבִּי מֵאִיר מְחַייֵב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. (ו)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַייָב. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מְבוֹי שֶׁשָּׁוֶה לְתוֹכוֹ, וְנַעֲשָׂה מִדְּרוֹן לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ שָׁוֶה לִרְשׁוּת הָרַבִּים וְנַעֲשָׂה מִדְּרוֹן לְתוֹכוֹ — אוֹתוֹ מְבוֹי אֵינוֹ צָרִיךְ לֹא לֶחִי וְלֹא קוֹרָה. רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תֵּל הַמִּתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מִתּוֹךְ אַרְבַּע, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַייָב. (ז)מַתְנִי׳ זָרַק לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַּלְגֵּל חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת — פָּטוּר. חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וְנִתְגַּלְגֵּל לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַייָב. (ח)גְּמ׳ וְהָא לָא נָח? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁנָּח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: זָרַק חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת וּפָחֲתָה הָרוּחַ וְהִכְנִיסָתוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁחָזְרָה וְהוֹצִיאַתּוּ — פָּטוּר. אֲחָזָתוּ הָרוּחַ מַשֶּׁהוּ, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרָה וְהִכְנִיסָתוּ — חַייָב. (ט)אָמַר רָבָא: תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְרַבָּנַן צָרִיךְ הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ. יְתִיב מְרִימָר וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְמָרִימָר:

לְאוֹ

חוּץ לְאַרְבַּע:

וְאַבָּיֵי דְּהָכָא אִית לֵהּ שְׁנִיאָ דִּבְדָבְלָה שְׁמַנָּה שָׁנוּ כְּדְאָמַר בפ"ק (דף ז:) זְמָנִין מְשַׁנֵּי לֵיהּ בְּכֹתֶל דְּלֵית בֵּהּ חֹר וּבְדָבְלָה שְׁמַנָּה כּוּ' וְי"ל דְּדָבְלָה אֵינָהּ עוֹמֶדֶת כָּל כָּךְ לְהִתְבַּטֵּל שָׁם בַּכֹּתֶל כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין לְבַטֵּל פֵּרוֹת בַּבּוֹר כְּעֵין תְּבוּאָה אִי נָמֵי דִּבְדָבְלָה דְּבָר מוּעָט הוּא וְלָא מְבַטְּלָא אֲבָל בּוֹר מָלֵא פֵּרוֹת אוֹ חֶצְיוֹ מְבַטֵּל רה"י וה"ה דְּגַרְעִין אֶחָד אוֹ דָּבָר מוּעָט לֹא מְבַטֵּל רה"י וא"ת הֵיכִי מַמָּעֲטִי הָנֵי פֵּרוֹת וְהָא אָמַר בְּפֶרֶק חֲלוֹן (עירובין עח:) כָּל דָּבָר הַנִּטָּל בְּשַׁבָּת אֵינוֹ מְמַעֵט וְאַפֵּי' אִי אֲיֵירֵי הָכָא בְּטָבֵל שֶׁאֵין נִטָּל בְּשַׁבָּת מ"מ כֵּיוָן דְּנִטַּל מִן הַתּוֹרָה הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ אָמַאי פָּטוּר וְאוֹמֵר ר"י דְּמִן הַתּוֹרָה מְמַעֵט כָּל דָּבָר וַאֲפִילּוּ הַנִּטָּל וּמִדְּרַבָּנַן הוּא דְּגָזְרוּ דְּדָבָר הַנִּטָּל אֵינוֹ מְמַעֵט וּלְהֵכִי לָא קָאָמַר מַתִּיר לְזָרֹק בְּתוֹכוֹ אֶלָּא קָאָמַר הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ פָּטוּר מִשְּׁמַע דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנַן אִיכָּא וַאֲפִילּוּ בְּחֵרֵישׁ שָׁבַיִן שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת אָמְרוּ דְּדָבָר הַנִּטָּל אֵינוֹ מְמַעֵט אע"ג דְּהָוֵי לְקַלָּא דְּלָא אִסְרֵי אֲהַדָּדֵי אֲבָל ק"ק דִּבְפֶרֶק חַלּוֹן (שָׁם) מַיְתֵי עַל בַּיִת שֶׁמְּלֵאוּהוּ תֶּבֶן דְּהָוֵי לְעִנְיַן אֹהֶל דְּאוֹרְיְתָא: וְהָא לא נָח וא"ת מַאי פְּרִיךְ וְהַתְנֵיָא לְעֵיל (שַׁבָּת ד' צז.) תּוֹךְ ג' ד"ה חַייָב אע"ג דְּלָא נָח וְאֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּאַתּוֹךְ ד' אַמּוֹת קָאֵי אַמַּאי פָּטוּר הָא לֹא נָח וא"כ כְּשֶׁנַּח אַחַר כָּךְ חוּץ לְאַרְבַּע יִתְחַייֵב דְּהָא (מַתְנִיתִין) נָמֵי הָכִי מַשְׁמַע דְּאַחוּץ לְד' אַמּוֹת פְּרִיךְ אַמַּאי חַייָב וי"ל דְּפְרִיךְ לְרַבָּא דְּאָמַר תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה לְרַבָּנַן בָּעֵי הַנָּחָה ע"ג מַשֶּׁהוּ: וְהָלְכָה וְנָחָה בְּחוֹר כָּל שֶׁהוּא כו' בְּחוֹר מְפֻלָּשׁ אֵירֵי וְהַאי חוֹקְקִין לְהַשְׁלִים הֵינוּ לְשׁוֹנָיְהּ מְקוֹם ד' כִּדְפֵי' בפ"ק (דף ז:):

אֲחָזָתוּ הָרוּחַ מַשֶּׁהוּ כו' פִּי' שֶׁעִכְּבָתוּ ע"ג קַרְקַע אוֹ אַפֵּי' בַּאֲוִיר כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְ' דַּחֲשִׁיבָה אֲחִיזַת הָרוּחַ כְּמַנָּח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ וְנִרְאֶה דע"ג קַרְקַע אַפֵּי' לְר' יְהוּדָה דְּהֵיכָא דְּצָרִיךְ הַנָּח' מוֹדֶה דְּלָא בָּעֵינַן כִּדְפֵי' לְעֵיל (שַׁבָּת דף פ.) וּמִיהוּ ק"ק דִּבְסַמּוּךְ מִסְקִינַן אִיפְּכָא דְּמִתְגַּלְגֵּל כֵּיוָן דְּאֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ לָאו כְּמַנָּח דְּמֵי אֲבָל הָאי כֵּוָן דְּסוֹפוֹ לָנוּחַ כְּמַנָּח דְּמֵי וְחָזַר ר"י לְפָרֵשׁ דְּוַדַּאי רַבִּי יְהוּדָה סָבַר כר"ע דְּקִלּוּטָה כְּמוֹ שֶׁהַנָּחָה הֵיכָא דְּבָעֵי שְׁתִּנּוּחַ שָׁם כִּי הָהוּא דְּפִרְקִין אֲבָל בְּהָהוּא דְּפָרָק בְּתָרָא דְּעֵירוּבִין (ד' צז:) הָיָה קוֹרֵא בַּסֵּפֶר דְּלָא בָּעֵי שְׁתִּפּוֹל שָׁם בָּעֵי ר' יְהוּדָה הַנָּחָה עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ וְרָבָא קָאָמַר דְּרַבָּנַן דר"ע לֵית לְהוּ קִלּוּטָה כְּמוֹ שֶׁהַנָּחָה דְּמֵיָא בְּשׁוּם מָקוֹם אַפֵּי' רְצוֹנוֹ שֶׁתְּנוּחַ שָׁם אֲפִילּוּ תּוֹךְ ג' וְלָא ס"ל כְּבָרַיְיתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי תּוֹךְ ג' ד"ה חַייָב אֶלָּא סָבַר כְּבָרַיְיתָא דְּהָכָא דְּקָתָנֵי אֲחָזָתוּ הָרוּחַ מַשֶּׁהוּ וּמַתְנִיתִין נָמֵי מַשְׁמַע דְּאֵירֵי בְּנָח מַשֶּׁהוּ כִּדְאוֹקֵי ר' יוֹחָנָן דְּומְיָא דְּרֵישָׁא דְּקָתָנֵי תּוֹךְ ד' אַמּוֹת פָּטוּר דְּאֵירֵי בְּשֶׁנָּח דְּאִי לָאו הָכִי אַמַּאי מִפְטַר וְרַב חִלְקִיָּה בַּר טוֹבִיָּה דְּאָמַר לְעֵיל תּוֹךְ שְׁלֹשָׁה ד"ה חַייָב מוֹקֵי מַתְנִיתִין בְּדָלָא נָח וְרֵישָׁא דְּקָתָנֵי פָּטוּר מַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁפָּסַק כֹּחוֹ וּמֵחֲמַת הָרוּחַ נִתְגַּלְגֵּל

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ כב:

ב מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ כג:

ג טוש״ע או״ח סי׳ שמה סעי׳ יב:

ד מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ יח, סמג לאוין סה:

ה מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ יח:

ו טוש״ע או״ח סי׳ שמה סעי׳ י:

ז מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ י, סמג לאוין סה:

ח טוש״ע או״ח סי׳ שסג סעי׳ לו:

ט מיי׳ פי״ד מהל׳ שבת הל׳ טז:

י מיי׳ פי״ז מהל׳ שבת הל׳ ד:

יא מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ כב:

יב מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ כב:

יג מיי׳ פי״ג מהל׳ שבת הל׳ טז:

עוֹשֶׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה וּמְמַלֵּא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס עוֹשֶׂה מְחִצּוֹת קְטַנּוֹת וְאֵין נִרְאֶה לר"ת ולר"י דְּהָא תָּנֵן בְּפֶרֶק כֵּיצַד מְשַׁתְּתְּפִים (עירובין דף פז:) גְּזוּטְרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם אֵין מְמַלְּאִין מִמֶּנָּה מַיִם בְּשַׁבָּת אא"כ עָשׂוּ לָהּ מְחִיצָה גְּבוֹהָ ' כו' אֶלָּא עוֹשֶׂה מָקוֹם הַיְנוּ שֶׁיִּהְיֶה הַזִּיז רָחָב אַרְבָּע טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ הַמְּחִצּוֹת עֲשׂוּיוֹת לְפָחוֹת מֵאַרְבָּע וּלְמַאן דְּשָׁרֵי הָכָא בְּזִיז כָּל שֶׁהוּא לָא תְּקְשֵׁי דְּמוֹקֵי הָתָם כְּשֶׁאֵין הַמַּיִם עֲמֻקִּים ' אִי נָמֵי הָתָם גְּזִירַנַן שְׁמָא יַעֲלֶה הַיָּם שִׁרְטוֹן כִּדְגָזְרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּעֵירוּבִין (דף ח.) אֲבָל סְפִינָה לְעוֹלָם אֵין מְהַלֶּכֶת בְּפָחוֹת מִי' וְלֹא שַׁיָּךְ לְמִגְזַר: גְּמִירִי דְּאֵין סְפִינָה מְהַלֶּכֶת לְמַטָּה מִי' וְהָא דְּקָאָמַר בְּפֶרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עירובין דף מג.) בְּמְהַלֶּכֶת בִּרְקָק הָתָם מִירֵי בִּסְפִינָה קְטַנָּה אֲבָל הָכָא בִּסְפִינוֹת גְּדוֹלוֹת שֶׁטּוֹעֲנִין אוֹתָן בְּיוֹתֵר וְנִשְׁקָעוֹת הַרְבֵּה בַּמַּיִם וְאֵין מְהַלְּכוֹת בְּפָחוֹת מִי' וּמִיהוּ צ"ל דְּאַף הַכְּלִי שֶׁדּוֹלָה בּוֹ וְנִשְׁקָע בַּמַּיִם הָוֵי לְמַעְלָה מִי' דְּאִי לָאו הָכִי הֵיאַךְ מְמַלֵּא:

וְדִלְמָא מַרְשָׁא אִית לְהּ פֵּרֵשׁ ר"ח דִּלְמָא יֵשׁ מַרְשָׁא לְקַרְקַע שֶׁמְּמוּךְ לַסְּפִינָה שֶׁהַקַּרְקַע גְּבוֹהַּ שָׁם וְאִם יוֹצִיא דֶּרֶךְ שָׁם יִהְיֶה לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה בְּמָקוֹם מִלּוֹאוֹ כֵּיוָן שֶׁהַקַּרְקַע גְּבוֹהַּ שָׁם הָוֵי מַרְשָׁא דְּמִפְרֵשׁ וְדִלְמָא לֹא יִתְכֵּן לְשׁוֹן וְדִלְמָא דְּגַרְסִינַן בְּכָל הַסְּפָרִים וְגַרְסִינַן וְהָא מַרְשָׁא אִית לְהּ: כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ רַבָּנַן וְהָכִי נָמֵי מְשָׁנֵי בְּפֶרֶק תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קמא.) גַּבֵּי הָאי מָאן דְּסָחֵי בְּמַיָּא כו'. וְק' לר"י דִּבְפֶרֶק כֵּיצַד מְשַׁתְּתְּפִין (עירובין דף פח.) אָמְרִי' גַּבֵּי גְּזוּטְרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְמִלּאוֹת אֲבָל לְשַׁפּוֹךְ אָסוּר מִשּׁוּם שֶׁהַמַּיִם נִדָּחִין מִכֹּחוֹ חוּץ לְאַרְבַּע אַמּוֹת אַלְמָא כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית אָסוּר וְיֵשׁ לוֹמַר דִּגְזוּטְרָא פְּעָמִים שֶׁהִיא סְמוּכָה לְמָקוֹם שֶׁרוֹצֶה"ר מְהַלֶּכֶת וְגָזְרוּ כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית מִשּׁוּם כֹּחוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים אֲבָל בִּסְפִינָה דְּלְעוֹלָם הָוֵי כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ:

לָאו הַיְינוּ מַתְנִיתִין, וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: וְהוּא שֶׁנָּח עַל גַּבֵּי מַשֶּׁהוּ. אָמַר לֵיהּ: מִתְגַּלְגֵּל קָאָמַרְתְּ — מִתְגַּלְגֵּל אֵין סוֹפוֹ לָנוּחַ, אֶלָּא הַאי כֵּיוָן דְּסוֹפוֹ לָנוּחַ, אַף עַל גַּב דְּלָא נָח — כְּמַאן דָּנָח דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. א"ד(א)מַתְנִי' הַזּוֹרֵק בַּיָּם אַרְבַּע אַמּוֹת — פָּטוּר. אִם הָיָה רָקָק מַיִם, וּרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק לְתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. וְכַמָּה הוּא רָקָק מַיִם — פָּחוֹת מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים. רָקָק מַיִם וּרְשׁוּת הָרַבִּים מְהַלֶּכֶת בּוֹ, הַזּוֹרֵק בְּתוֹכוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת — חַיָּיב. (ב)גְּמ' אָמַר לֵיהּ הָהוּא מֵרַבָּנַן לְרָבָא: בְּשֶׁלָּמָא "הִילּוּךְ" "הִילּוּךְ" תְּרֵי זִימְנֵי, הָא קָא מַשְׁמַע לַן: הִילּוּךְ עַל יְדֵי הַדְּחָק — שְׁמֵיהּ הִילּוּךְ, תַּשְׁמִישׁ עַל יְדֵי הַדְּחָק — לָא שְׁמֵיהּ תַּשְׁמִישׁ. אֶלָּא "רָקָק" "רָקָק" תְּרֵי זִימְנֵי לְמָה לִי? חַד בִּימּוֹת הַחַמָּה וְחַד בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים. וּצְרִיכִי. דְּאִי תְּנָא חַדָּא, הָוָה אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי בִּימּוֹת הַחַמָּה, דַּעֲבִידִי אֲוִינֻשֵׁי דְּמִסַּגִּי לְאִקּוֹרֵי נַפְשַׁיְיהוּ, אֲבָל בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים — לָא. וְאִי אַשְׁמְעִינַן בִּימּוֹת הַגְּשָׁמִים, דְּכֵיוָן דְּמִיטַּנְפִי לָא אִיכְפַּת לְהוּ, אֲבָל בִּימּוֹת הַחַמָּה — לָא. ה"אֲבָיֵי אָמַר: אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא הָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל הֵיכָא דְּהָוֵי אַרְבַּע אַמּוֹת — אַקּוֹפֵי מַקְפֵי לֵיהּ. רַב אָשֵׁי אָמַר: אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דַּהֲוַאי אַרְבָּעָה, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא הֲוַאי אַרְבָּעָה — מִיפְּסָע פְּסְעֵי לֵיהּ. וְאַזְדָּא רַב אָשֵׁי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רַב אָשֵׁי: הַאי מַאן דְּזָרִיק וְנָח אַגּוּדָּא דְּגַמְלָא — מִיחַיַּיב, שֶׁהֲרֵי רַבִּים בּוֹקְעִין בּוֹ. ו"מַתְנִי' הַזּוֹרֵק מִן הַיָּם לַיַּבָּשָׁה, וּמִן הַיַּבָּשָׁה לַיָּם, וּמִן הַיָּם לַסְּפִינָה, וּמִן הַסְּפִינָה לַיָּם, וּמִן הַסְּפִינָה לַחֲבֶירְתָהּ — פָּטוּר. סְפִינוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ — מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ. ז"גְּמ' אִיתְּמַר: סְפִינָה, רַב הוּנָא אָמַר: מוֹצִיאִין הֵימֶנָּה זִיז כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא. רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמְרִי: עוֹשֶׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה וּמְמַלֵּא. רַב הוּנָא אָמַר מוֹצִיא הֵימֶנָּה זִיז כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא, קְסָבַר כַּרְמְלִית מֵאַרְעָא מָשְׁחִינַן וְאַוִּירָא מָקוֹם פְּטוּר הוּא, וּבְדִין הוּא דְּזִיז נָמֵי לָא לִיבְעֵי, אֶלָּא — כִּי הֵיכִי דְּלֵיתְוֵי לֵיהּ הֵיבֵּרָא. ח"רַב חִסְדָּא וְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמְרִי עוֹשֶׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה וּמְמַלֵּא, קָסָבְרִי כַּרְמְלִית מִשְׁפַּת מַיָּא מָשְׁחִינַן — מַיָּא אַרְעָא סְמִיכְתָּא, אִי לָא עָבֵיד מָקוֹם אַרְבָּעָה — קָא מְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַבָּה בַּר אֲבוּהּ: וּלְרַב הוּנָא דְּאָמַר מוֹצִיא הֵימֶנָּה זִיז כָּל שֶׁהוּא וּמְמַלֵּא, זִימְנִין דְּלֵיכָּא עֲשָׂרָה, וְקָא מְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד! אָמַר לֵיהּ: גְּמָרִינַן דְּאֵין סְפִינָה מְהַלֶּכֶת בְּפָחוֹת מֵעֲשָׂרָה. וְהָא מוּרְשָׁא אִית לַהּ! אָמַר רַב סָפְרָא: גְּשׁוּשֵׁי אָזְלִי קַמַּהּ. יא"(ג)אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין: לְרַב חִסְדָּא וּלְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא דְּאָמְרִי עוֹשֶׂה מָקוֹם אַרְבָּעָה וּמְמַלֵּא, שׁוֹפְכִין דִּידֵיהּ הֵיכִי שָׁדֵי לְהוּ? וְכִי תֵּימָא דְּשָׁדֵי לְהוּ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם — מְאִיסִי לֵיהּ. דְּשָׁדֵי לְהוּ אַדַּפְנָא דִּסְפִינָה. וְהָא אִיכָּא כֹּחוֹ! כֹּחוֹ בְּכַרְמְלִית לָא גָּזְרוּ. וּמָנָא תֵּימְרָא? דְּתַנְיָא: סְפִינָה אֵין מְטַלְטְלִין לֹא מִתּוֹכָהּ לַיָּם וְלֹא מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ, רַבִּי

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שמה סעי' יד:
ב מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ד:
ג מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כד:
ה מיי' פי"ד מהל' שבת הל' כד:
ו מיי' פג' מהל' עירובין הל' כה:
ז טוש"ע או"ח סי' שנה סעי' א:
ח מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ה:
ט מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שנה סעי' א:
יא מיי' פי"ד מהל' שבת הל' ה:
יב מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
יג טוש"ע או"ח סי' שנה סעי' א:
יד מיי' פט"ו מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א לעיל ח:
ב לעיל עו.
ג עירובין סז:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה גמירי ומיהו צ"ל. עיין מג"א סימן רמח סק"ז ביאור להמשך דברי התוספות אלו:

מַיִם הָוֵי מָקוֹם פָּטוּר הִלְכָּךְ בְּהַתְחָלָה: דְּלָהֲוֵי לֵיהּ הֲבֵירָא לְכַרְמְלִית גְּמוּרָה: אַרְעָא סַמְכָתָא הִיא וְכָל הַמַּיִם כִּכַרְמְלִית הֵן: סַמְכָתָא עֲבָה: זְמָנִין דְּלֵיכָּא בְּמַיִם עֲמֻקָּה עֲשָׂרָה וְאִי נָמֵי מֵאַרְעָא מָשְׁחִינַן כֻּלָּהּ כַּרְמְלִית הִיא: גְּמִירִי אֵין סְפִינָה מְהַלֶּכֶת כו' דְּכָל הֵיכָא דְּתַנְיָא סְפִינָה וְלֹא תָּנֵי עֲרֵבָה גְּדוֹלָה הִיא: וְהָא מַרְשָׁא אִית לַהּ גָּזְרִי' רֹאשׁ הַסְּפִינָה הוֹלֵךְ וּמַגְבִּיהַּ מִן הַמַּיִם וַאֲפִלּוּ הָיוּ הַמַּיִם פָּחוּתִין מִי' אֵין גּוֹשְׁשֶׁת שָׁם וְאִם מְמַלֵּא כְּנֶגֶד אוֹתוֹ מָקוֹם מְטַלְטֵל מִכַּרְמְלִית לרה"י: גְּשׁוּשֵׁי אָזְלִי קַמָּהּ בְּנֵי אָדָם מְמַשְׁמְשִׁים בִּכְלוֹנָסוֹת אֶת עֹמֶק הַמַּיִם וְאֵין מַנִּיחִין לַיִּלֵּךְ הַסְּפִינָה אֶלָּא בְּמָקוֹם עָמֹק שֶׁמָּא תְּמַהֵר לַיִּלֵּךְ וְתִשְׁכּוֹן לָאָרֶץ בְּמָקוֹם מוֹשְׁבָהּ: עוֹשֶׂה לָהּ מָקוֹם ד' אַלְמָא כָּל הַמַּיִם כַּרְמְלִית הֵן: שׁוֹפְכִין דִּידֵהּ מַיִם רָעִים כְּגוֹן רְחִיצַת כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת: מְאִיסִי לֵיהּ הַמַּיִם שֶׁיִּמָּלֵא שׁוּב דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם: דְּשָׁדֵי לְהוּ בכ"מ שֶׁיִּרְצֶה עַל דְּפְנֵי הַסְּפִינָה וְהֵן יוֹרְדִין לַיָּם: וְהָא אִיכָּא כֹּחוֹ נָהֵי דְּלֹא זָרִיק לְהָדְיָא לַיָּם מִיהוּ מִכֹּחוֹ הֵן בְּאֵין לַיָּם:

מסורת הש"ס

א לקמן קלח:; עירובין קב.

ב לעיל ח.; עירובין לג:; ג'יטין עט.

ג עירובין טז:; עירובין מח.; עירובין יב.; עירובין פו:

גליון הש"ס

גמ' ויש בקצר שלו ג'. ע' עירובין ד' לג ע"א תוס' ד"ה וכלכלה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שנה סעי' א:

ב מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שסו סעי' ב:

ד מיי' פי"ד מהל' שבת הל' יח:

ה מיי' פי"ד מהל' שבת הל' טז:

עֲמֻקָּה הַסְּפִינָה: עֲשָׂרָה לְתוֹכָהּ דַּהֲוָה רְשׁוּת הַיָּחִיד: וְאֵין גְּבוֹהָהּ שִׁפְתָּהּ י' מִן הַמַּיִם כְּגוֹן שֶׁמְּשַׁקַּעַת בַּמַּיִם מִכַּבֶּד מַשְׁאָהּ: מְטַלְטְלִים מִתּוֹכָהּ לַיָּם דֶּרֶךְ דְּפָנוֹתֶיהָ כְּגוֹן שׁוֹפְכִין כְּדַמְפְּרֵשׁ וְאָזֵל דְּכוֹתְהּ בְּכַרְמְלִית לֹא גָּזְרוּ: אֲבָל לֹא מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ דְּאֵין תַּשְׁמִישׁ מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ דֶּרֶךְ דְּפָנוֹת שֶׁאִם יְמַלֵּא וְיַשְׁלִיךְ עַל הַדְּפָנוֹת יֵרְדוּ לְקַרְקָעִית הַסְּפִינָה וּלְהָכִי נָקֵט עֲמֻקָּה י' דְּאִי אֵינָהּ עֲמֻקָּה י' הֵיא גּוּפָהּ כַּרְמְלִית וּמְטַלְטֵל לְהָדֵיא אַף מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ וְאֵין גְּבוֹהָהּ נָמֵי י' דַּוְקָא נָקֵט דְּאִי גְּבוֹהָהּ י' מַתָּר לְטַלְטֵל מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ דְּמִכַּרְמְלִית לְרֹחַ"י דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר קָא מְטַלְטְלִין מִכַּרְמְלִית לְרֹחַ"י דֶּרֶךְ מְקוֹם פְּטוּר וְאע"ג דִּבְרְשׁוּת דְּאוֹרָיְתָא מרה"ר לרה"י מְחַיֵּב בכה"ג (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף ח.) כַּרְמְלִית מִיהָא דְּרַבָּנָן הִיא וְלָא גָּזְרוּ: אֶלָּא לְאוּ אֲחוּדָּה שׁוֹפְכִים עַל חַדָּה וְהֵן יוֹרְדִין דֶּרֶךְ דְּפָנוֹתֶיהָ לַיָּם: בִּיצְאתָא סְפִינוֹת קְטַנּוֹת וּקְצָרוֹת מִלְּמַטָּה עַד כְּחַדּוֹ שֶׁל סַכִּין שֶׁקּוֹרִין קוויט"ר: אֵין מְטַלְטְלִין בְּתוֹכָן דְּלָאו רה"י נִינְהוּ שֶׁאֵין בְּרֻחְבָּן אַרְבַּע מִלְּמַטָּה לְפִיכָךְ אֵין מְחִיצוֹתֵיהֶן מְחִצּוֹת: וְלָא אָמְרַן אֶלָּא בְּשֶׁקָּצָה שֶׁלָּהֶן גְּבוֹהַּ שֶׁלֹשׁ שֶׁאֵין רֻחַב ד' לְמַטָּה בְּעוֹד שֶׁלֹּא הִגְבִּיהַּ ג' מִקַּרְקָעִיתוֹ וְאַפִּי' יֵשׁ בְּרֻחְבּוֹ י' גַּבֵּהּ לָא מְשְׁתְּרֵי דְּכֵיוָן דְּתַחְתּוֹנוֹת לָאו מְחִצָּה נִינְהוּ הֲוָה לֵיהּ תְּלוּיָה: אֲבָל יֵשׁ בְּפָחוֹת מִג' וּמֵעֲלָה וּלְמַטָּה ר"י וְאִם יָרַק מרה"ר וְנָח עַל גַּבָּיו חַיָּב: וּמְטוּ בָּהּ יֵשׁ שְׁמִטְּין בַּדָּבָר לְהַכְרִיעַ וְלוֹמַר שֹׁר' חַיָּא אָמַר: וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין אֲלֻמָּא לָא אָמְרִי' גּוּד אַחִית לְהַתִּיר מְחִצָּה תְּלוּיָה: וְאִתְּ לָא תִּסְבְּרָא דְּאָמְרִי' כה"ג: וְאֵין בְּעִקָּרוֹ רֻחַב ד': וְיֵשׁ בַּקָּצָר שֶׁלּוֹ ג' אוֹתוֹ קָצָר שֶׁל עִקָּרוֹ שֶׁאֵינוֹ רֻחַב ד' יֵשׁ בּוֹ גֹּבַהּ ג' וְהֵינוּ רְבוּתָא דְּלֵיכָּא לְמֵימַר לְבוּד מִמָּקוֹם שֶׁכָּלָה רֻחְבּוֹ לַקַּרְקַע אַפִּ"ה הֲוֵי רה"י: דְּאָמְרִי' גּוּד אַחִית מְחִצָּה סָבִיב מְחִיצוֹתֶיהָ מִכְּנֶגֶד רֻחְבָּהּ וּלְמַטָּה כְּאִלּוּ הוּא כָּלוּ שָׁוֶה: ה"נ בְּבִיצְאתָא דְּמֵישָׁן נָמֵי נָיְמָא גּוּד אַחַת: מִידֵּי אִירְיָא הָתָם כו' כְּלָהּ אַבַּיֵּי אָמַר לֵהּ לְרַב יוֹסֵף דְּהָא דְּמַיְתִי רָאנָיָה וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים כְּלוּם רְאִי' הֵיא לְכָאן הָא דְּטַרְסְקַל דְּקַפְטְרִי רַבָּנָן: מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מְחִיצָה שֶׁהַגְּדִיים בּוֹקְעִין בָּהּ מִלְּמַטָּה בָּאָרֶץ תַּחַת מְחִצּוֹת הַטְּרַסְקַל שֶׁהֵם פְּשׁוּטוֹת לְהַלָּן מִן הַקָּנֶה לְכָל צַד וּבְקִיעַת גְּדִיים מְעַכֶּבֶת מִלְּמֵימַר גּוּד אַחִית שֶׁהֲרֵי עוֹבְרִין תַּחְתֶּיהָ אֲבָל בְּסְפִינָה לֵיכָּא בְּקִיעַת גְּדִיים שֶׁאֵין לְךָ עוֹבֵר תַּחְתֶּיהָן וְכֵן בָּעֲמוּד אֵין דֶּרֶךְ לְהִתְחַכֵּךְ בּוֹ וְלָעֲבֹר תַּחַת שִׁפּוּעוֹ שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מְעַט: בְּקִיעַת דְּגִים לֹא שְׁמָהּ בְּקִיעָה לְפִי שֶׁאֵינָן נִרְאִין: בְּחַרְבָּה שֶׁדַּרְכָּהּ לִהְיוֹת בָּהּ מְחִצּוֹת שֶׁנִּפְלוּ תַּחְתֶּיהָן וְקַיְמוֹת מִלְּמַעְלָה וּתְלוּיוֹת: מַהוּ שֶׁתַּתִּיר לְטַלְטֵל בְּחַרְבָּה שֶׁלֹּא תְּהֵא כִּפְרוּצָה לרה"ר:

אַרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר עֲמֻקָּה, וְאֵין גְּבוֹהָהּ עֲשָׂרָה, וְאֵין גְּבוֹהָהּ עֲשָׂרָה — מְטַלְטְלִין מִתּוֹכָהּ לַיָּם, אֲבָל לֹא מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ. מַאי שְׁנָא מִן הַיָּם לְתוֹכָהּ דְּלָא — דְּקָא מְטַלְטְלִין מִכַּרְמְלִית לִרְשׁוּת הַיָּחִיד, מִתּוֹכָהּ לַיָּם — נָמֵי קָמְטַלְטֵל מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לְכַרְמְלִית! אֶלָּא לָאו אַחוּדָּה. וּשְׁמַע מִינַּהּ כֹּחוֹ כְּכַרְמְלִית לָא גָּזְרוּ. שְׁמַע מִינַּהּ. גנ(א)אָמַר רַב הוּנָא: הָנֵי בִּיצְיָאתָא דְּמֵישָׁן אֵין מְטַלְטְלִין בָּהֶן אֶלָּא בְּאַרְבַּע [אַמּוֹת]. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה אַרְבָּעָה, אֲבָל יֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה אַרְבָּעָה — לֵית לַן בַּהּ. (ב)מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן, וְלֵימָא גּוּד אַחִית מְחִיצָתָא! מִי לָא תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נָעַץ קָנֶה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים וּבְרֹאשׁוֹ טָרַסְקַל, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַיָּיב. אַלְמָא אָמְרִינַן גּוּד אַחִית מְחִיצָתָא! הָכָא נָמֵי נֵימָא גּוּד אַחִית מְחִיצָתָא! דהמַתְקִיף לַהּ רַב יוֹסֵף: וְלָא שְׁמִיעָא לְהוּ לְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וּמָטוּ בָּהּ מִשּׁוּם רַבִּי חִיָּיא, וְתָנֵי עֲלַהּ: וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי: וְאִתְּ לָא תִּסְבְּרָא? וְהָתַנְיָא: עַמּוּד בְּרְשׁוּת הָרַבִּים גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחַב אַרְבָּעָה, וְאֵין בְּעִיקָּרוֹ אַרְבָּעָה, וְיֵשׁ בַּקָּצָר שָׁלוֹשׁ שְׁלֹשָׁה, וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו — חַיָּיב. אַלְמָא אָמְרִינַן: גּוּד אַחִית מְחִיצָתָא. הָכָא נָמֵי: גּוּד אַחִית מְחִיצָתָא. (ג)מִידֵּי אִירְיָא?! הָתָם הָוְיָא לַהּ מְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ. הָכָא הָוְיָא לַהּ מְחִיצָה שֶׁאֵין הַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַחָא לְרַב אַשִׁי: גַּבֵּי סְפִינָה נָמֵי, הָא אִיכָּא בְּקִיעַת דָּגִים! אָמַר לֵיהּ: בְּקִיעַת דָּגִים לֹא שְׁמָהּ בְּקִיעָה. וּמָנָא תֵּימְרָא? — דְּבָעָא מִינֵּיהּ רַבִּי טַבְלָא מֵרַב: מְחִיצָה תְּלוּיָה מַהוּ שֶׁתַּתִּיר בְּחוּרְבָּה? וַאֲמַר לֵיהּ: אֵין מְחִיצָה תְּלוּיָה מַתֶּרֶת

אֶלָּא

לִי מַיְלִינְהוּ קָנֵי וַאֲרַבְּנֵי אע"ג דְּלָא מִלְּאָן כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְמִלְאוֹת חָשִׁיב רה"י כְּדַאֲמַר בְּפֶרֶק חַלּוֹן (עירובין דף עת.) מִשּׁוּם דְּאִי בָּעֵי מַנַּח עֲלַהּ מִידִי וּמְשְׁתַּמֵּשׁ גַּבֵּי מִלְּאוֹ כֻּלּוֹ בִּיתֵדוֹת וְנִרְאֶה כפר"ח דְּבִיצְיָתָא הֵם סְפִינוֹת קְטַנּוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְהַלֵּךְ בַּאֲגַמִּים וְעַל שֵׁם שֶׁמְּהַלְּכוֹת עַל בְּצָעֵי הַמַּיִם קְרֵי לְהוּ בִּיצְיָתָא וְיֵשׁ לָהֶם דְּפָנוֹת וְקַרְקַעִית הָעֲשׂוּיוֹת נְסָרִים נְסָרִים וְיֵשׁ חָלָל בֵּין הַנְּסָרִים וְהַמַּיִם נִכְנָסִין שָׁם וְיוֹשְׁבִין בָּהּ כְּמוֹ בְּמַיִם וְהֵיא עֲשׂוּיָה כָּךְ שֶׁאֲפִלּוּ תִּתְהַפֵּךְ אֵינָהּ נִטְבַּעַת לְעוֹלָם וְקָאָמַר רַב הוּנָא כֵּיוָן שֶׁהֵיא פְּרוּצָה דֵּינָהּ כְּכַרְמְלִית וְאֵין מְטַלְטְלִין בָּהּ אֶלָּא בַּד' וְלֹא אָמְרוּ אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּין נָסָר לְנָסָר חָלָל פָּחוֹת מִג' אֲבָל אִם יֵשׁ בֵּין נָסָר לְנָסָר חָלָל פָּחוֹת מִג' כְּלָבוּד דְּמֵי וְאע"ג שֶׁהַמַּיִם נִכְנָסִין בָּהּ לֹא חָיְשִׁינַן וְנִרְאֶה דל"ג שֶׁאֵין בְּפָחוֹת מג' ד' וְאִי מִלֵּא כָּל הֶחָלָל קָנֵי וַאֲרַבְּנֵי מַתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּהּ:

מַתְקִיף לַהּ רַב נַחְמָן לְמָה לְךָ כֻּלֵּי הַאי לֵימָא גּוּד אַחַת מְחִיצָתָא מִי לָא תַּנְיָא רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר וְכוּ' אַלְמָא רוֹאִין כְּאִלּוּ דָּפְנֵי הַטְּרַסְקַל יוֹרְדִין עַד עִקָּרוֹ שֶׁל קָנֶה ה"נ רוֹאִין כְּאִלּוּ דָּפְנֵי הַסְּפִינָה עֲקֻמִּין וּמִסְבְּבִין הַנְּסָרִים וְנִמְצְאוּ הַנְּסָרִים מְחַבְּרִין: וְזָרַק וְנָח עַל גַּבָּיו חַיָּב לְמַאי דְּס"ד הַשְׁתָּא דְּאֵין חִלּוּק בֵּין מְחִצָּה דְּמִים לְשְׁאָר מְחִצּוֹת וס"ד נָמֵי דְּלָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלַהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה לָא לְמֵימַר מְחִצּוֹת ד' כַּרְמְלִית וְאִי לָא מְקוֹם פְּטוּר וְעוֹד מַאי פָּרֵיךְ לֵימָא גּוּד אַחִית מְחִיצָה מִבַּחוּץ כֵּיוָן שֶׁמִּבִּפְנִים אֵין שָׁם רוּחַ מָקוֹם ד' וְלָא נִיחָא תִּשְׁמְעִינָן דְּאֶפְשָׁר שֶׁבְּקָצֶר מְבַטֵּל גּוּד אַחִית כְּמוֹ חֲלָקָה בְּמַחֲצֶלֶת דְּלָעֵיל וְעוֹד לָמָּה לְהַכִּירָא: הָנֵי בִּיצְיָתָא דְּמֵישָׁן לְפִירוּשִׁי' דְּמַפְרֵשׁ שֶׁהֵן קְצָרוֹת מִלְּמַטָּה קָשֶׁה דְּכִי הֵיכִי דְּבָטִיל מִדִּין רה"י מִשּׁוּם דְּלֵית בָּהּ ד' ה"נ לְבָטֵיל מִדִּין כַּרְמְלִית כְּדַאֲמַר בפ"ק (דף ז.)

וּמָנָא תֵּימְרָא דְּבָעָא מִינֵּהּ ר' טַבְלָא כו' וא"ת אַמַּאי לָא פָּשִׁיט טְפֵי מִמַּתְנִי' דְּכֵיצַד מְשְׁתַּתְּפִין (שם פז:) גְּזֵרָה שְׁהֵיא לְמַעְלָה מִן הַמַּיִם וְכוּ' דְּמִשְׁתְּרֵי בְּמְחִצָּה דְּלְמַעְלָה ואור"י דְּאִי מִמַּתְנִיתִין ה"א דה"ה אַף בְּשֶׁאֵר מְחִצּוֹת שֶׁאֵינָן שֶׁל מַיִם מַתֶּרֶת מְחִצָּה תְּלוּיָה וּלְהָכִי מַיְתֵי מֵרַבִּי טַבְלָא דְּמִפְרֵשׁ הַטַּעַם קַל הוּא שֶׁהַקֵּלּוּ חֲכָמִים בַּמַּיִם:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פט"ו מהל' שבת הל' יג:
ב מיי' פג' מהל' עירובין הל' כה, סמג עשין א:
ג טוש"ע או"ח סי' שסב סעי' ג:
ד מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כב:
ה מיי' פי"ג מהל' טומאת מת הל' ו:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב עירובין כה.
ג עירובין טז:; עירובין מח.; עירובין יב.; עירובין פו:; עירובין כ.
ד משנה אהלות
ה עבודה זרה לט.

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר־יִגַּע עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה בַּחֲלַל־חֶרֶב אוֹ בְמֵת אוֹ־בְעֶצֶם אָדָם אוֹ בְקֶבֶר יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: [במדבר יט, טז]

[א]אֶלָּא בְּמַיִם, קַל הוּא שֶׁהֱקִילוּ חֲכָמִים בְּמַיִם. וְאַמַּאי, הָא אִיכָּא בְּקִיעַת דָּגִים? אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ — בְּקִיעַת דָּגִים לֹא שְׁמָהּ בְּקִיעָה. סְפִינוֹת קְשׁוּרוֹת כּוּ׳. פְּשִׁיטָא! אָמַר רָבָא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְהַתִּיר בִּיצִית שֶׁבֵּינֵיהֶן. [ב(א)]אֲמַר לֵיהּ רַב סָפְרָא: מֹשֶׁה, שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ?! ״מְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ״ תְּנַן! אֶלָּא אָמַר רַב סָפְרָא: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְעָרֵב וּלְטַלְטֵל מִזּוֹ לָזוֹ, וְכִדְתַנְיָא: סְפִינוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ בָּזוֹ — מְעָרְבִין וּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ. נִפְסְקוּ — נֶאֶסְרוּ. חָזְרוּ וְנִקְשְׁרוּ, בֵּין שׁוֹגְגִין וּבֵין מְזִידִין בֵּין אֲנוּסִין בֵּין מוּטְעִין — חָזְרוּ לְהֶיתֵּרָן הָרִאשׁוֹן. [גד(ב)]וְכֵן מַחְצָלוֹת הַפְּרוּסוֹת לִרְשׁוּת הָרַבִּים — מְעָרְבִין וּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לָזוֹ. נִגְלְלוּ — נֶאֶסְרוּ. חָזְרוּ וְנִפְרְשׂוּ, בֵּין שׁוֹגְגִין בֵּין מְזִידִין בֵּין אֲנוּסִין וּבֵין מוּטְעִין — חָזְרוּ לְהֶיתֵּרָן הָרִאשׁוֹן, שֶׁכָּל מְחִיצָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בַּשַּׁבָּת, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד — שְׁמָהּ מְחִיצָה. [(ג)]אִינִי?! וְהָאָמַר רַב נַחְמָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לִזְרוֹק, אֲבָל לְטַלְטֵל אָסוּר! כִּי אִיתְּמַר דְּרַב נַחְמָן — אַמֵּזִיד אִיתְּמַר. אָמַר שְׁמוּאֵל: וַאֲפִילּוּ קְשׁוּרוֹת בְּחוּט הַסַּרְבָּל. הֵיכִי דָמֵי? אִי דְּיָכוֹל לְהַעֲמִידָן — פְּשִׁיטָא. אִי דְּאֵין יָכוֹל לְהַעֲמִידָן — אַמַּאי? [ה(ד)]לְעוֹלָם דְּיָכוֹל לְהַעֲמִידָן. וּשְׁמוּאֵל לְאַפּוֹקֵי מִדְּנַפְשֵׁיהּ קָאָתֵי. דִּתְנַן: קְשָׁרָהּ בְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ — מֵבִיא לָהּ טוּמְאָה. בְּדָבָר שֶׁאֵין מַעֲמִידָהּ — אֵין מֵבִיא לָהּ טוּמְאָה. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: וְהוּא שֶׁקְּשׁוּרָה בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל. [(ה)]לְעִנְיַן טוּמְאָה הוּא, דִּכְתִיב: ״בַּחֲלַל חֶרֶב״ — חֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל. (אִין) אֲבָל לְעִנְיַן שַׁבָּת, כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְהַעֲמִידָהּ, הֶיכֵּר בְּעָלְמָא הוּא — אֲפִילּוּ בְּחוּט הַסַּרְבָּל.

מַתְנִי׳

אֶלָּא בְּמַיִם כְּגוֹן גְּזֻוזְטְרָא שֶׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַיָּם דִּתְנַן בְּעֵירוּבִין (דַּף פז:) דְּעוֹשֶׂה מְחִצָּה תְּלוּיָה סָבִיב וּמְמַלֵּא וְכֵן בּוֹר שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת וְחִלְּקוּ בִּמְחִצָּה תְּלוּיָה מִלְּמַעְלָה מְמַלֵּא זֶה מִכָּאן וְזֶה מִכָּאן וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עֵרְבוּ (שָׁם דַּף פו.): הָא אִכָּא בְּקִיעַת דָּגִים גַּבֵּי גְּזֻוזְטְרָא כָּךְ נִרְאֶה שִׁיטָה זוֹ בְּעֵינַי וְעַל מַה שֶּׁפֵּרְשׁוּ רַבּוֹתַי תְּמַהְתִּי [שֶׁהֵם פֵּרְשׁוּ] דְּהַאי מִדֵּי אִרְיָא הָתָם מִשּׁוּם דַּהֲוָה לֵיהּ מְחִצָּה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִים בָּהּ רַב יוֹסֵף קָא מְהַדַּר לֵיהּ לְאַבַּיֵּי הָכִי מִידִי אִירְיָא הַךְ דְּעַמּוּד לִדְהָכָא הָתָם מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְחִיצָה שֶׁהַגְּדָיִים בּוֹקְעִין בָּהּ וּצְרִיכָה לְגוּד אַחִית הִלְכָּךְ אָמְרִינַן בָּהּ גּוּד אַחִית אֲבָל גַּבֵּי סְפִינָה דְּלֵיכָּא בְּקִיעַת גְּדָיִים לָא אָמְרִינַן גּוּד אַחִית וְתָמַהְתִּי אִם אָמְרוּ רַבּוֹתַי כֵּן דְּאִי אֶפְשָׁר לְאוֹמְרוֹ דְּהָא בפ"ק דְּעֵירוּבִין בִּתְרֵי דּוּכְתֵּי (דַּף יד: וְדַף טז.) אָמְרִינַן בְּקִיעַת גְּדָיִים לְעַכּוֹבֵי גּוּד אַחִית דְּלָא לֵימְרֵהּ בִּמְחִצָּה תְּלוּיָה וְהָכָא הֵיכִי אָמְרִינַן דִּמְהַנֵּי גַּבֵּי גּוּד אַחִית וְעוֹד מַאי דַּחְקֵהּ דְּרַב יוֹסֵף לְשַׁנּוּיֵי הָכִי נֵימָא לֵהּ הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא וְאַבַּיֵּי גּוּפֵהּ מַאי מוֹתִיב לֵיהּ וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא הָא וַדַּאי רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּהָא חָזֵינַן דַּחֲכָמִים פּוֹטְרִים גַּבֵּי טְרַסְקָל אֶלָּא ע"כ הַאי מִידִי אִירְיָא מַסְקָנָא דְּמִלְּתֵהּ דְּאַבַּיֵּי הִיא וּלְמֵימַר דְּרַבָּנָן קָאָמְרִי לָהּ דְּלָא דָּמְיָא לִטְרַסְקָל אֶלָּא לִסְפִינָה: פְּשִׁיטָא דִּמְטַלְטְלִין: לָא נִצְרְכָא מְטַלְטְלִין דְּמַתְנִי' אֶלָּא לְטַלְטֵל מִזּוֹ לָזוֹ דֶּרֶךְ בִּצִּית קְטַנָּה שֶׁבֵּין שְׁתֵּי הַגְּדוֹלוֹת ואע"פ שֶׁאֵינָהּ קְשׁוּרָה נִתֶּרֶת ע"י קְשִׁירַת שְׁתַּיִם הַחִיצוֹנוֹת וְלָא חָיְישִׁינַן דִּלְמָא מִשְׁתַּקְלָא מִבֵּינַיְיהוּ וְקָא מְטַלְטֵל דֶּרֶךְ אֲוִיר כַּרְמְלִית: בִּצִּית הַיְינוּ בִּיצִיָּאתָא דִּלְעֵיל: מֹשֶׁה כְּלוֹמַר רַבֵּינוּ בְּדוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ: שַׁפִּיר קָאָמְרַתְּ בִּתְמִיהַּ: מִזּוֹ לָזוֹ תְּנַן מַשְׁמַע שֶׁאֵין אַחֶרֶת מַפְסֶקֶת לִכָּנֵס בָּהּ הַמְּטַלְטֵל הַזֶּה: לְעָרֵב הָא אַשְׁמוֹעִינַן בְּמַתְנִיתִין דַּאֲפִילּוּ שְׁתֵּי הַסְּפִינוֹת לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁצְּרִיכִין לְעָרֵב מְעָרְבִין וּמְטַלְטְלִין: נִפְסְקוּ בָּטֵל הָעֵרוּב מִפְּנֵי שֶׁנִּפְרְדוּת: שׁוֹגְגִין שִׁגְגַת שַׁבָּת אוֹ שִׁגְגַת מְלָאכוֹת: מֻטְעִין מִתְעַסְּקִין בְּדָבָר אַחֵר לְקָשְׁרוֹ וְנִקְשַׁר זֶה: מַחְצָלוֹת הַפְּרוּסוֹת וְעָשׂוּ מְחִיצוֹת הַרְבֵּה וְשָׁבְתוּ יְחִידִים בָּהֶן זֶה בְּזוֹ וְזֶה בְּזוֹ: לֹא שָׁנוּ דִּשְׁמָהּ מְחִצָּה: אֶלָּא לִזְרֹק לְחַיֵּב הַזּוֹרֵק מִתּוֹכָהּ לרה"ר אוֹ לְהֵפֶךְ: אֲבָל לְטַלְטֵל לִהְיוֹת מֻתָּר לְטַלְטֵל בְּתוֹכָהּ אָסוּר מִדִּבְרֵיהֶם: אַמֵּזִיד אִתְּמַר וּמִשּׁוּם קְנָסָא וּדְקָתָנֵי מַתְנִי' חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן אַשּׁוֹגְגִין וַאֲנוּסִין וְאַמֻּטְעִין קָאֵי וְכִי קָתָנֵי מְזִידִין אַשְּׁמָהּ מְחִצָּה קָאֵי וְלִזְרֹק כְּרַב נַחְמָן: בְּחוּט הַסַּרְבָּל שֶׁקּוֹשְׁרִין בּוֹ אֶת בֵּית הַצַּוָּאר שֶׁקּוֹרִין מונטי"ל: לְהַעֲמִידָן שֶׁלֹּא יִתְפָּרְדוּ: לְאַפּוֹקֵי מִדְּנַפְשֵׁהּ מִמִּלְּתָא דְּאָמַר בְּעָלְמָא דְּבָעֵינַן שַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וְאַשְׁמוֹעִינַן הָכָא דְּלָא בָּעֵינַן כִּי הָתָם: קְשָׁרָהּ לַסְּפִינָה: בְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ מֵבִיא לָהּ טֻמְאָה אִם הָיָה רֹאשׁוֹ אֶחָד קָשׁוּר בְּאֹהֶל הַמֵּת מֵבִיא טֻמְאָה לְכֵלִים שֶׁבַּסְּפִינָה וְלַסְּפִינָה עַצְמָהּ כְּגוֹן סְפִינַת הַיַּרְדֵּן שֶׁמְּקַבֶּלֶת טֻמְאָה כִּדְאָמְרִינַן (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף פג:): בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מַעֲמִידָהּ כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ רָגִיל לְהַעֲמִיד בָּהּ כְּגוֹן מִידֵי דְּלָאו מַתָּכוֹת אֵין מֵבִיא לָהּ טֻמְאָה דְּאִלּוּ סְפִינָה לֹא מִטַּמְּאָה מֵחֲמַת אוֹתוֹ כְּלִי לִהְיוֹת אַב הַטֻּמְאָה אֶלָּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה כֵּלִים שֶׁבְּתוֹכָהּ וְאַשְׁמְעִינַן שְׁמוּאֵל הָכָא דְּהַאי קְשׁוּרוֹת דְּמַתְנִיתִין אַף עַל גַּב דְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ בָּעֵינַן כָּל שֶׁהוּא מַעֲמִידָהּ לְעִנְיַן שַׁבָּת כָּשֵׁר וְלָא דָּמֵי לְמַעֲמִידָהּ דְּהָתָם: וְאָמַר שְׁמוּאֵל וְהוּא שֶׁקְּשָׁרָהּ בְּשַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל הַאי קְשָׁרָהּ בְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ שַׁלְשֶׁלֶת שֶׁל בַּרְזֶל הוּא כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא וְאָזֵיל כְּלוֹמַר קְשָׁרָהּ בְּדָבָר שֶׁרְגִילִין לְהַעֲמִידָהּ בּוֹ דְּהַיְינוּ שַׁלְשֶׁלֶת מֵבִיא טֻמְאָה שֶׁמְּטַמְּאָה אֶת הַסְּפִינָה לִהְיוֹת אַב הַטֻּמְאָה:

פְּשִׁיטָא אָמַר רָבָא לֹא נִצְרְכָא כו' הַשְׁתָּא ס"ד דְּמַיְירֵי שֶׁשְּׁתֵּי הַסְּפִינוֹת שֶׁל אָדָם אֶחָד וּלְהָכִי פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא וּכְשֶׁאֵינָן קְשׁוּרוֹת אֵין מְטַלְטְלִין דִּגְזֵרָה שֶׁמָּא יִפֹּל הַחֵפֶץ אֶל הַמַּיִם וּמְטַלְטֵל מרה"י לְכַרְמְלִית וְאָתֵי לַאֲתוּיֵי אע"ג דִּלְעֵיל גַּבֵּי ב' בָּתִּים (דַּף צז.) לָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאֵתוּיֵי הָכָא בִּסְפִינוֹת דְּלָא קְבִיעִי אִיכָּא לְמִגְזַר טְפֵי דִּלְמָא נָפֵל וּמַסִּיק לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְעָרֵב וּלְטַלְטֵל וקמ"ל דְּעֵרוּב מְהַנֵּי בִּסְפִינוֹת אע"פ שֶׁאֵין קְבוּעוֹת שָׁם דס"ד כֵּיוָן שֶׁאֵין עֲתִידוֹת לִהְיוֹת שָׁם לֹא יֵהָנֶה עֵרוּב קמ"ל דִּמְהַנֵּי וְעוֹד מְפָרֵשׁ ר"י דִּמְעִקָּרָא נָמֵי הֲוָה אַיְירֵי בִּסְפִינוֹת שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם וע"י עֵרוּב קָאָמַר דִּמְטַלְטְלִין מִזּוֹ לְזוֹ וַאֲפ"ה פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא דִּמְהַנֵּי עֵרוּב וּלְהָכִי כְּשֶׁאֵין קְשׁוּרוֹת אֵין מְטַלְטְלִין דְּלָא מְהַנֵּי הָתָם עֵרוּב וּמַסִּיק לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְעָרֵב וּלְטַלְטֵל וַאֲפִילּוּ נִפְסְקוּ כֵּיוָן דְּחָזְרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ וְכִדְתַנְיָא כו': נִפְסְקוּ נֶאֶסְרוּ וְלָא דָּמֵי לְעֵרַב דֶּרֶךְ הַפֶּתַח וְנִסְתַּם דְּאָמַר רַב הוּנָא וְרַב יְהוּדָה בספ"ק דְּעֵירוּבִין (דַּף יז.) דְּשַׁבָּת הוֹאִיל וְהֻתְּרָה הֻתְּרָה דְּהָכָא כֵּיוָן דְּנִפְסְקוּ הָוֵי כְּאִלּוּ הָוֵי רה"ר בֵּינֵיהֶם וְאִם עֵרְבוּ ג' בָּתִּים (בֵּינֵיהֶם) וְנָפַל הָאֶמְצָעִי וְנַעֲשָׂה רה"ר פְּשִׁיטָא דְּלָא אָמְרִינַן הוֹאִיל וְהַיְתֵרָה הֻתְּרָה: כִּי אִתְּמַר דְּרַב נַחְמָן אַמֵּזִיד אִתְּמַר וְהָא דְּקָתָנֵי חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן אַף בְּמֵזִיד לֹא לְגַמְרֵי חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן לְטַלְטֵל אֶלָּא דְּהָווּ רה"י דְּאוֹרָיְתָא וּמִיהוּ אַסְּפִינוֹת לָא א"ש דִּבְלֹא חָזְרוּ וְנִתְקַשְּׁרוּ הָוֵי רה"י דְּאוֹרָיְתָא ור"ת מְפָרֵשׁ דְּחָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן אֲפִילּוּ אַמְּזִידִין ור"נ דְּאָמַר דִּבְמֵזִיד לָא הָוֵי מְחִצָּה אֶלָּא לִזְרֹק וְלֹא לְטַלְטֵל הַיְנוּ שע"י הַמְּחִצָּה נַעֲשָׂה רה"י אֲבָל סְפִינוֹת דִּבְלָאו הָכִי הָווּ רה"י כִּי קָשְׁרוּ אֲפִילּוּ מֵזִיד שָׁרֵי לְטַלְטֵל וּמַחְצָלוֹת הַפְּרוּסוֹת ברה"י אַיְירֵי שֶׁיֵּשׁ מַחְצָלוֹת מַפְסִיקוֹת בֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת נִתְגַּלְגְּלוּ נֶאֶסְרוּ שֶׁהֲרֵי הֵן כְּחָצֵר אַחַת וְהֵם עֵרְבוּ שְׁנַיִם חָזְרוּ וְנִפְרְשׂוּ חָזְרוּ לְהֶתֵּרָן הָרִאשׁוֹן וּמְטַלְטְלֵי אֵלּוּ לְכָאן וְאֵלּוּ לְכָאן וְהָא דְּקָאָמַר שֶׁכָּל מְחִצָּה הַנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת שְׁמָהּ מְחִצָּה טַעְמָא קָא יָהֵיב לְמִלְּתֵהּ דַּאֲפִילּוּ הֵיכָא דע"י הַמְּחִצָּה נַעֲשָׂה רה"י הָוְיָא מְחִצָּה אוֹ לִזְרוֹק אוֹ לְטַלְטֵל כ"ש מְחִצָּה זוֹ שֶׁאֵינָהּ עֲשׂוּיָה אֶלָּא לְהַתִּיר עֵרוּב כְּבַתְּחִלָּה דְּהָוְיָא מְחִצָּה וּמְסֵיפָא דְּקָתָנֵי שֶׁכָּל מְחִצָּה הַנַּעֲשֵׂית בְּשַׁבָּת כו' פָּרִיךְ לר"נ וְהַהִיא דְּכָל גַּגּוֹת (עֵירוּבִין דַּף צג:) כֹּתֶל שֶׁבֵּין שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שֶׁנָּפַל וְאִיכָּא דְּשָׁרֵי הָתָם לְטַלְטֵל עַד עִקַּר מְחִצָּה לָא דָּמֵי לְהָכָא דְּהָתָם אַיְירֵי שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא בַּיִת אֶחָד בְּחָצֵר זֶה וְאֶחָד בְּחָצֵר זֶה אֲבָל הָכָא כְּשֶׁיֵּשׁ רַבִּים כָּאן וְכָאן אָמְרִינַן נִתְגַּלְגְּלוּ נֶאֶסְרוּ וצ"ע בִּשְׁמַעְתָּא דְּדִיּוֹרִין הַבָּאִין בְּשַׁבָּת (עֵירוּבִין שָׁם) דְּאָמַר שַׁבָּת הוֹאִיל וְהֻתְּרָה הֻתְּרָה: קְשָׁרָהּ בְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ מֵבִיא לָהּ טֻמְאָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס כְּגוֹן שֶׁרֹאשׁוֹ אֶחָד בְּאֹהֶל הַמֵּת וְלֹא יִתָּכֵן חֲדָא דְּמַאי קָאָמַר לְאַפּוֹקֵי מִדִּשְׁמוּאֵל מַה שַּׁיְּכָא הָא לְדִשְׁמוּאֵל דְּהָתָם הוּא מִשּׁוּם חֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל וְלֹא מִשּׁוּם קְשִׁירָה וְעוֹד אַמַּאי קָתָנֵי קְשָׁרָהּ אֲפִילּוּ הַשַּׁלְשֶׁלֶת מֻנַּחַת עַל הַסְּפִינָה בְּלֹא קְשִׁירָה טְמֵאָה וְעוֹד דִּלְשְׁמְעִינַן בְּהֶדְיָא דְּחֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל וּלְשׁוֹן הֲבָאַת טֻמְאָה נָמֵי לֹא שַׁיָּךְ בכה"ג וְנִרְאֶה לְרַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּלָא גָּרְסִינַן מֵבִיא לָהּ אֶת הַטֻּמְאָה אֶלָּא מְבִיאָה אֶת הַטֻּמְאָה וּמִשְׁנָה הִיא בפ"ח דְּאָהֳלוֹת (מִשְׁנָה ה) וְרֵישָׁא דְּהַךְ בָּבָא קָתָנֵי אֵלּוּ לֹא מְבִיאִין וְלֹא חוֹצְצִין הַזְּרָעִים וְהָעוֹף הַפּוֹרֵחַ וְטַלִּית הַמְּנַפְנֶפֶת וּסְפִינָה שֶׁהִיא שָׁטָה עַל פְּנֵי הַמַּיִם פֵּרוּשׁ שֶׁאִם יֵשׁ מִתַּחְתֶּיהָ מֵת מִצַּד אֶחָד וְטָהֳרָה מִצַּד אַחֵר אֵינָהּ מְבִיאָה טֻמְאָה מִצַּד זֶה לְצַד אַחֵר דְּלָא חֲשִׁיבֵי אֹהֶל כֵּיוָן שֶׁמְּנַעַנְעִים תָּמִיד וְקָתָנֵי דְּאִם קְשָׁרָהּ בְּדָבָר הַמַּעֲמִידָהּ מְבִיאָה אֶת הַטֻּמְאָה וּמְפָרֵשׁ שְׁמוּאֵל וְהוּא שֶׁקְּשָׁרָהּ בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל וְלָאו דַּוְקָא נָקַט שֶׁל בַּרְזֶל אֶלָּא כְּלוֹמַר שֶׁקְּשׁוּרָה בְּחֹזֶק עַד שֶׁאֵינָהּ מִתְנַעְנַעַת וְזָזָה מִמְּקוֹמָהּ וְכֵן דֶּרֶךְ כְּשֶׁרוֹצֶה לְהַזְכִּיר דָּבָר חָזָק מַזְכִּיר בַּרְזֶל כְּמוֹ אֲפִלּוּ מְחִיצָה שֶׁל בַּרְזֶל אֵינָהּ מַפְסֶקֶת (סוֹטָה דַּף לח:) וּכְמוֹ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל (ב"ק דַּף פט.) לְפִי שֶׁהֵן בְּאַחְרָיוּתוֹ וְקָשִׁים כְּבַרְזֶל ול"ג לְעִנְיַן טֻמְאָה הוּא דִּכְתִיב בַּחֲלַל חֶרֶב חֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל וְשִׁבּוּשׁ הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּנָקַט שַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל בַּרְזֶל טָעוּ לוֹמַר דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּחֶרֶב הֲרֵי הוּא כְּחָלָל אֶלָּא גָּרְסִינַן ה"מ לְעִנְיַן טֻמְאָה דְּבָעֵינַן אֹהֶל שֶׁיְּהֵא נָח לְגַמְרֵי אֲבָל גַּבֵּי שַׁבָּת שֶׁהַטַּעַם מִשּׁוּם רְשׁוּת אַחַת בְּחוּט הַסַּרְבָּל סַגִּי:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; לעיל ד.

ב שבועות כד:; יבמות לד.; משנה כריתות; כריתות כג.; כריתות יג:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה והוציאו וכו' דבליעתו והוי הנחה. ע"ל יא ע"א תד"ה לא יעמוד:

בא"ד וחשיב מונח בר"ה. ע"ל דף ו ע"א תד"ה התם:

מתני' הַזּוֹרֵק בְּשׁוֹגֵג: וְנִזְכַּר שֶׁהוּא שַׁבָּת: מֵאַחַר שֶׁיָּצְתָה הָאֶבֶן מִיָּדוֹ וְקֹדֶם שְׁתֵּנוּחַ: קִלְטָהּ אַחֵר קס"ד לְאַחַר שֶׁנִּזְכַּר זֶה קִלְטָהּ אַחֵר הֲוֵי לְהוּ שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהָ וּכְגוֹן שֶׁנֶּעֱקַר מִמְּקוֹמוֹ וְקִבֵּל אוֹ שֶׁקִּלְטָהּ כֶּלֶב בְּפִיו דְּלָא הֲוָיָא הַנָּחָה דְּבַעְנַן מְקוֹם ד' פְּטוּר: גְּמ' וּפְרִכְינַן הָא נָחָה לְסוֹף ד' ברה"ר וְחַיָּב וְאע"ג דְּנָזַכַּר בֵּין עֲקִירָה לַהֲנָחָה וְהָא קָתָנֵי סֵיפָא זֶה הַכְּלָל כו': סֵיפָא דְּקָתָנֵי עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה: אֶתְאֵן לְרֵישָׁא וּמִיתְנָא לְכְתֻבָּא עֵץ קָטָן שֶׁכָּפוּל רֹאשׁוֹ וְצָרִיךְ לַחֲמוֹרִים נוֹשְׂאִים דַּרְדּוּרִים שֶׁל יַיִן שֶׁתּוֹחֲבִין אוֹתוֹ בִּשְׁנֵי עֲקָלִים שֶׁהַדַּרְדּוּרִים תְּלוּיִין בָּהֶן מִשְּׁנֵי צִדֵּי הַחָמוֹר וּמְחַבְּרִים בּוֹ הַדַּרְדּוּרִים שֶׁיַּחֲזִיק זֶה אֶת זֶה: וּמִתְנָא חָבֵל כְּלוֹמַר לֹא מִתּוֹקְמָא סֵיפָא אֶלָּא בְּזוֹרֵק לַכְּתֻבָּא הַקָּשׁוּי בְּחֶבֶל קָטָן כְּדַרְכּוֹ וְאוֹחֵז הַחֶבֶל בְּיָדוֹ וּכְשֶׁנִּזְכַּר הָיָה בְּיָדוֹ לֶאֱחֹז הַחֶבֶל וּלְעַכֵּב זְרִיקַת הַלְכְתָּא שֶׁלֹּא תְּנוּחַ הִלְכָּךְ תְּחִלָּתוֹ שׁוֹגֵג וְסוֹפוֹ מֵזִיד וּפְטוּר אֲבָל זָרַק וְחֶבֶל שֶׁכְּשֶׁנִּזְכַּר אֵין בְּיָדוֹ לְעַכְּבוֹ כְּוֻלֵּיהּ שׁוֹגֵג הוּא וְנִזְכַּר דְּקָתָנֵי בְּרֵישָׁא אַשְׁמְעִינַן רַבּוֹתָא דְּאַף עַל גַּב דְּנִזְכַּר לָא מִפְּטַר מֵחַטָּאת אע"כ קִלְטָהּ אַחֵר אוֹ כֶּלֶב: וּפְרִכְינַן לַכְּתֻבָּא וּמִתְנָא אִגְּדוֹ בְּיָדוֹ וַאֲפִילּוּ כּוּלֵּיהּ מִלְּתָא שׁוֹגֵג לָא מְחַיַּב דְּאֵין כָּאן זְרִיקָה: כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה בְּתְחִלָּתוֹ בְּשִׁגְגַת שַׁבָּת וְנִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית הַחֲבוּרָה וּלְעוֹלָם בְּלִכְתָּא וּמִיתְנָא וּכְגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה כו' דְּהַאי מִשּׁוּם זְכִירָה הוּא דְּמִפְּטַר שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לְהַחֲזִיר נִמְצָא סוֹפוֹ זָדוֹן הָא לֹא נִזְכַּר חַיָּב וְאע"ג דַּאֲגְדוֹ בְּיָדוֹ לְאוֹ מִשּׁוּם זְרִיקָה הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם חֲבוּרָה: הָא בְּהֶדְיָא קָתָנֵי לַהּ בְּמַתְנִיתִין וְזֶה הַכְּלָל ע"כ לְמִלְּתָא אַחֲרִיתִי אָתָא: אֶלָּא אָמַר רַבָּא זֶה הַכְּלָל לְמַעְבִּיר אַרְבַּע אֲמוֹת ברה"ר וְנִזְכַּר קֹדֶם שֶׁהֶעֱבִירוֹ ד' אַמּוֹת אֶתָא שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לַעֲמֹד בַּמָּקוֹם שֶׁנִּזְכַּר אֲבָל זוֹרֵק לָא מִפְּטַר בִּזְכִירָה: וְהָא כִּי קָתָנֵי זֶה הַכְּלָל אַזְרִיקָה תְּנֵי לַהּ דְּאֵירֵי לְעֵיל מִנַּהּ בְּזוֹרֵק לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה וְאִי סְתָם זוֹרֵק לָא מִפְּטַר בִּזְכִירָה הֵיכִי מָתְנֵי גַּבֵּי זֶה הַכְּלָל: אֶלָּא אָמַר רַבָּא רֵישָׁא מִלֵּי מִלֵּי קָתָנֵי לַהּ וְתַרְתֵּי קָתָנֵי הַזּוֹרֵק וְנִזְכַּר אִי נָמֵי לֹא נִזְכַּר וּקְלָטָהּ אַחֵר כו' וַהֲדַר תָּנֵי כְּלָלָא לַאֲתוּיֵי מַעֲבִיר: חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא וְכו' וּלְעוֹלָם חָדָא קָתָנֵי: שֶׁחָזַר וְשָׁכַח קֹדֶם שֶׁתְּנוּחַ דַּהֲוָה לֵיהּ תְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ שְׁגָגָה וְאַשְׁמְעִינַן נִזְכַּר דְּתְנָא בָּהּ לְרִבּוֹתָא דאע"ג דַּהֲוַאי יְדִיעָה בֵּינְתַיִם מְחַיַּב דְּאֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר דְּהַיְנוּ כְּאֵין בְּיָדוֹ לְהַחֲזִיר: ה"ג שֶׁכָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת כו': אִתְּמַר ב' אֲמוֹת בְּשׁוֹגֵג ב' אֲמוֹת בְּמֵזִיד פְּטוּר רָבָא אָמַר חַיָּב. שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּמֵזִיד שֶׁנִּזְכַּר לְאַחַר שְׁתֵּי אֲמוֹת רִאשׁוֹנוֹת וְחָזַר וְשָׁכַח בָּב' הָאַחֲרוֹנוֹת: דר"ג לְקַמָּן בְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה: הֲתָם דְּכִי גָּמַר שִׁעוּרָא בְּשׁוֹגֵג גָּמַר הַכּוֹתֵב ב' אוֹתִיּוֹת בָּב' הַעֲלָמוֹת דְּמִחַיֵּב בְּהּ ר"ג בְּאוֹת הַשְּׁנִיָּה נִגְמַר הַשִּׁעוּר וַאֲף הוּא בְּשׁוֹגֵג אֲבָל הָכָא בְּשֶׁתֵּי אֲמָצָעִיּוֹת שֶׁהֵן בְּמֵזִיד נִגְמַר הַשִּׁעוּר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזַל לָהּ בְּמַעֲבִיר וּשְׁתֵּי אֲמָצָעִיּוֹת מֵזִיד: שׁוֹגֵג הוּא שֶׁהָרֵי אֵין בְּיָדוֹ לַעֲבֹדָה וְכֵיוָן שֶׁחָזַר וְשָׁכַח חַיָּב דְּלָא נִגְמְרָה מְלָאכָה עַד שְׁעַת הַנָּחָה שֶׁהִיא לְסוֹף וּבְשׁוֹגֵג: אֶלָּא בְּמַעֲבִיר וְכֵיוָן דְּבְיָדוֹ לַעֲמֹד בְּסוֹף ב' אֲמוֹת הָאֲמָצָעִיּוֹת אִשְׁתְּכַח דְּגָמַר שִׁעוּרָא בְּמֵזִיד: הָתָם הוּא דְּבְיָדוֹ שֶׁלֹּא לַחֲזוֹר וְלִכְתֹּב הַשְּׁנִיָּה הִלְכָּךְ כִּי שָׁחָזַר וְשָׁכַח הָוְיָא לָהּ שְׁגָגָה לְקַמַּיְיתָא וְלָא גָּמְרָה אַחֲרִיתִי וְלָא קָתָנֵי: אֲבָל הָכָא אֵין בְּיָדוֹ לְהַחֲזִיר כְּשֶׁנִּזְכַּר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזַל בְּזוֹרֵק הִלְכָּךְ כֻּלָּהּ חָדָא שְׁגָגָה הִיא וּמַר אָמַר חָדָא וּמַר אָמַר חָדָא וְלָא פְּלִיגִי: בְּפִי הַכְּבְשָׁן וְנִשְׂרְפָה בְּשִׁלְהֶבֶת: הָכָא דְּקָא מִיכַּוֵּין מְחַשְּׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לַהּ מָקוֹם דְּהָא אַחֲשַׁבְיָה: אֲכִילָה אַחַת זַיִת אֶחָד: ד' חַטָּאוֹת מְשׁוּם חֵלֶב מְשׁוּם נוֹתָר מְשׁוּם אֲכִילַת יוה"כ מְשׁוּם טֻמְאַת הַגּוּף וְאָכַל קֹדֶשׁ: וְאָשָׁם מְעִילוֹת דַּאֲפִילּוּ הוּא כֹּהֵן גְּבִי אֲמוּרִים זָר הוּא: אַף אִם הָיְתָה שַׁבָּת כו' וּמְשׁוּם יוה"כ לָא מְחַיַּב בְּהוֹצָאָה דְּקִסְבָר אֵין עֲרוּב וְהוֹצָאָה לְיוה"כ: אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם אֵין חַטָּאת זוֹ מְשׁוּם אֲכִילָה אֶלָּא מְשׁוּם הוֹצָאָה: וְאַמַּאי מְחַיַּב מְשׁוּם הוֹצָאָה לְדִבְרֵי הַכֹּל הָא אֵין דֶּרֶךְ לְהוֹצִיא בַּפֶּה: מַחְשַׁבְתּוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְאוֹכְלָהּ בַּהֲלִיכָתוֹ וְאַחְשְׁבָהּ לְהוֹצָאָה זוֹ בְּפִיו:

אנ(א)מַתְנִי׳ הַזּוֹרֵק, וְנִזְכַּר מֵאַחַר שֶׁיָּצְתָה מִיָּדוֹ, קִלְטָהּ אַחֵר, קִלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה — פָּטוּר. זָרַק לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה, בֵּין בְּאָדָם וּבֵין בַּבְּהֵמָה, וְנִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית חֲבוּרָה — פָּטוּר. זֶה הַכְּלָל: כָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת — אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. תְּחִלָּתָן שְׁגָגָה וְסוֹפָן זָדוֹן, תְּחִילָּתָן זָדוֹן וְסוֹפָן שְׁגָגָה — פְּטוּרִין, עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִילָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. גְּמ׳ הָא נָחָה — חַיָּב? וַהֲלֹא נִזְכַּר, וּתְנַן: כָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה?! אָמַר רַב כָּהֲנָא: סֵיפָא אָתְאֵן לְמִלְּתָא וּמִתְנָא. לַכְתֻבָּא וּמִתְנָא אוֹגְדוֹ בְּיָדוֹ הוּא! כְּגוֹן שֶׁנִּתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה. הָא נָמֵי תְּנֵינָא: הַזּוֹרֵק לַעֲשׂוֹת חֲבוּרָה, בֵּין בְּאָדָם בֵּין בַּבְּהֵמָה, וְנִזְכַּר עַד שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית חֲבוּרָה — פָּטוּר! אֶלָּא אָמַר רָבָא: בְּמַעֲבִיר. וְהָא ״זֶה הַכְּלָל״ דְּקָתָנֵי, אַזְרִיקָה קָתָנֵי. אֶלָּא אָמַר רָבָא, תַּרְתֵּי קָתָנֵי: הַזּוֹרֵק וְנִזְכַּר מֵאַחַר שֶׁיָּצְתָה מִיָּדוֹ, אִי נָמֵי לֹא נִזְכַּר וּקְלָטָהּ אַחֵר אוֹ קִלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה — פָּטוּר. רַב אָשֵׁי אָמַר: חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא, וְהָכִי קָתָנֵי: הַזּוֹרֵק וְנִזְכַּר מֵאַחַר שֶׁיָּצְתָה מִיָּדוֹ, קִלְטָהּ אַחֵר אוֹ קִלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה — פָּטוּר. הָא נָחָה — חַיָּב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁחָזַר וְשָׁכַח, אֲבָל לֹא חָזַר וְשָׁכַח — פָּטוּר, שֶׁכָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת אֵינָן חַיָּבִין עַד שֶׁתְּהֵא תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן שְׁגָגָה. זֶה הַכְּלָל: כָּל חַיָּבֵי חַטָּאוֹת כו׳. אִיתְּמַר: שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּשׁוֹגֵג, שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּמֵזִיד, שְׁתֵּי אֲמוֹת בְּשׁוֹגֵג — רַבָּה אָמַר: פָּטוּר. רָבָא אָמַר: חַיָּב. [ב]רַבָּה אָמַר פָּטוּר, אָפִילּוּ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר, הָתָם הוּא דְּכִי קָא גָּמַר שִׁיעוּרָא — בְּשׁוֹגֵג קָא גָּמַר, אֲבָל הָכָא דְּבָמֵזִיד — לָא. [ג]וּבְמַאי? אִי בְּזוֹרֵק — שׁוֹגֵג הוּא! אֶלָּא בְּמַעֲבִיר. רָבָא אָמַר חַיָּב, וַאֲפִילּוּ לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁיעוּר, הָתָם הוּא דִּבְיָדוֹ, אֲבָל הָכָא דְּאֵין בְּיָדוֹ — לָא. וּבְמַאי? אִי בְּמַעֲבִיר — הֲרֵי בְּיָדוֹ! וְאֶלָּא בְּזוֹרֵק. [ד]אָמַר רָבָה: זָרַק וְנָחָה בְּפִי הַכֶּלֶב אוֹ בְּפִי הַכִּבְשָׁן — חַיָּב. אֲהָנַן תְּנַן: קִלְטָהּ אַחֵר אוֹ קִלְטָהּ הַכֶּלֶב אוֹ שֶׁנִּשְׂרְפָה — פָּטוּר! הָתָם דְּלָא מְכַוֵּין, הָכָא דְּקָא מְכַוֵּין. [ה]אָמַר רַב בִּיבִי בַּר אַבָּיֵי, אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: יֵשׁ אוֹכֶל אֲכִילָה אַחַת וְחַיָּב עָלֶיהָ אַרְבַּע חַטָּאוֹת וְאָשָׁם אֶחָד. הַטְמֵא אֶכְלוֹ בְּיוֹדְעוֹ, וְהוּא נוֹתָר מִן הַמּוּקְדָּשִׁין, בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אַף אִם הָיְתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאוֹ [בְּפִיו] — חַיָּב. אָמְרוּ לוֹ: אֵינוֹ מִן הַשֵּׁם. וְאַמַּאי? הָא אֵין דֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּכָךְ! אֶלָּא: כֵּיוָן דְּקָא מְכַוֵּין — מַחְשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵיהּ מָקוֹם. הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּקָא מְכַוֵּין — מַחְשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵיהּ מָקוֹם. הדרן עלך הזורק

מַתְנִי׳ סֵיפָא אֲתָאן לְמִלְּתָא וּמִתְנָא אֲבָל רֵישָׁא מִילֵּי בְּלֹא לְכְתֻבָּא וּמִיתְנָא וה"ה אֲפִילּוּ בְּלֹא נִזְכַּר פְּטוּר כֵּיוָן שֶׁקִּלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ נִשְׂרְפָה וְהָא דְּנָקֵט נִזְכַּר לְאַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ בְּנִזְכַּר דַּוְקָא קִלְטָהּ כֶּלֶב אוֹ נִשְׂרְפָה פְּטוּר מִשּׁוּם דְּלָא נָחָה הָא נָחָה חַיָּב: אָלָּא אָמַר רָבָא בְּמַעֲבִיר וְהָהוּא דְּחַבּוּרָה אֵירֵי בְּלִכְתָּא וּמִיתְנָא וְאֵין ר"י יוֹדֵעַ לְמָה הֻצְרַךְ לְהַשְׁמִיעֵנוּ הֵהִיא דְּחַבּוּרָה מַה לִּי חַבּוּרָה מַה לִּי מַעֲבִיר וְכֵן לְרָבָא דְּקָאָמַר תַּרְתֵּי קָתָנֵי אַמַּאי תְּנָא הֵהִיא דְּחַבּוּרָה כֵּיוָן דְּתָנָא הַזּוֹרֵק וְנִזְכַּר פְּטוּר ה"נ בַּחֲבוּרָה דמ"ש: רַב אָשֵׁי אָמַר חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא כו' אֵין זֶה מַמָּשׁ חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא דְּמִשְׁנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא שְׁנוּיָה יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּן אֶלָּא כְּדֵי לְפָרְשָׁהּ קָאָמַר בִּלְשׁוֹן חַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא: וּבְמַאי אִי בְּזוֹרֵק שׁוֹגֵג הוּא אע"ג דְּכִי גָּמַר שִׁעוּרָא בְּמֵזִיד נָמֵי דְּבְתְחִלַּת זְרִיקָה הָוֵי שׁוֹגֵג וְאֵין יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ וּבְהַנָּחָה נָמֵי שׁוֹגֵג הוּא חָשִׁיב כְּאִלּוּ מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף הָוְיָא חֲדָא שְׁגָגָה: אָמַר רַבָּא זָרַק בְּפִי כֶּלֶב ל"ג וְנָחָה בְּפִי כֶּלֶב דְּנָחָה מַשְׁמַע מֵעַצְמָהּ כדא"ר יוֹחָנָן בפ"ק (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף ה.) זָרַק חֵפֶץ וְנָח לְתוֹךְ יָדוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ חַיָּב וּמַסִּיק דקמ"ל אַף עַל גַּב דְּלָא אַחֲשַׁבְיָה לִידֵהּ וְהָכָא מַסִּיק דְּקָא מְכַוֵּן וּמַחֲשַׁבְתּוֹ מְשַׁוְּיָא לֵיהּ מָקוֹם: רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר אִם הָיְתָה שַׁבָּת וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלְהַכִי נָקֵט אִם הָיְתָה שַׁבָּת דְּמִשּׁוּם יוה"כ לָא מְחַיַּב דְּאֵין עֵרוּב וְהוֹצָאָה לְיוה"כ וְלָא הָוְיָא מַסְקָנָא הָכִי בְּפֶרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרֵיתוֹת דַּף יד.) דְּנִדְחוּ דִּבְרֵי רַפְרָם שֶׁהָיָה מְפָרֵשׁ כֵּן וּמַסִּיק דְּנָקֵט שַׁבָּת כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּחַטָּאוֹת וּלְחַיְּבוֹ אַף מִשּׁוּם שַׁבָּת [ויוה"כ]: וְהוֹצִיאוֹ בְּפִיו חַיָּב כְּלָהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָא אָתוּ דְּבָלְיעָתוֹ הָוְיָא הַנָּחָה אע"פ שֶׁמְּהַלֵּךְ כִּדְאָמְרִינַן (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף פ.) כְּתִיבָתָן זוֹ הִיא הַנָּחָתָן ואע"ג דְּפִיו לְמַעְלָה מִי' וְאֵינוֹ רַחַב ד' בְּטֵל הוּא אַגַּב רה"ר וְלָא דְּמֵי לְבוּכְיָאר בַּיְּרִיעָה דְּאָמַר בָּרִישׁ פֶּרְקִין (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף צו:) דִּבְמָקוֹם פְּטוּר קָא אָזֵל דְּהָתָם מָקוֹם קְבִיעוּת הָוֶה טְפֵי וְדָמֵי לְטָרַסְקַל דְּאָמַר בפ"ק (דַּף ה.) דִּלְמַטָּה מִי' הָוֵי רה"ר וְהָכָא אֲפִילּוּ לְמַעְלָה מִי' בְּטֵל אַגַּב רְשׁוּת הָרַבִּים וְעוֹד דְּמַעֲבִיר לְמַעְלָה מִי' כְּלְמַטָּה וַחֲשִׁיב מֻנָּח בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

עין משפט
נר מצוה

א מיי' פא' מהל' שבת הל' יט:

ב מיי' פב' מהל' שגגות הל' א, סמג עשין ריג:

ג מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

ד מיי' פו' מהל' שגגות הל' ח:

ה מיי' פו' מהל' שגגות הל' ח:

ו מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יג:

ז מיי' פו' מהל' שגגות הל' ד:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יב, סמג לאוין סה:
ב מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יח:
ג מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יב:
ד מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יב:
ה מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יח:
ו מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יד:
ז מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ טז:
ח מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ א:
ט מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ יג:

מסורת הש״ס

א יבמות פ:
ב תוספתא שבת

הַבּוֹנֶה צָרִיךְ לִתֵּן טַעַם אֲמַאי תְּנֵי בּוֹנֶה אַחַר זָרִיקָה וְהוֹצָאָה: מַכֶּה בְּפַטִּישׁ פְּי׳ בְּקוּנְטְרֵס שְׁמְפוֹצֵץ בּוֹ אֶת הַסֶּלַע לְאַחַר שֶׁחָצָבָהּ וְאֵין נִרְאֶה לר״י דְּבַמְּשָׁכָן לָא הָוֵה בִּנְיָן אֲבָנִים וְלָא שָׁבַק תַּנָּא גְּמַר מְלָאכָה דְּכֻלִּים דַּהֲוֵה בַּמִּשְׁכָּן וּנְקֵט מַכֶּה בְּפַטִּישׁ דְּאָבָן דְּלָא הֲוֵה בַּמִּשְׁכָּן אֶלָּא נִרְאֶה לר״י דְּהַאי מַכֶּה בְּפַטִּישׁ הַיְנוּ מַכּוֹשׁ אַחֲרוֹן שֶׁמַּכֶּה עַל הַכְּלִי בְּשָׁעַת גְּמַר מְלָאכָה: כָּל שֶׁהוּא לְמַאי חַיְּיז דַּוְקָא הָכָא אִצְטְרִיךְ לְפָרוּשֵׁי דַּהֲוֵה דְּכְוָותֵהּ בַּמִּשְׁכָּן מִשּׁוּם דְּלָא חָשִׁיב בִּנְיָן כָּל שֶׁהוּא אֲבָל מוֹצִיא עִטָּרָן וּפִלְפֶּלֶת כָּל שֶׁהוּא סְבָרָא הוּא דְּמַחֵיב: הָכִי גָּרְסִינַן הַמְצַדֵּד אֶת הָאָבָן חַיָּב וּל״ג מְשׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ דְּבַמַּסְקָנָא מוּקֵי לֵהּ בְּתַתְאָה דְּלָא שַׁיְיךְ שֵׁם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ וְעוֹד דְּאַכַּתִּי קַאֵי בְּבוֹנֶה: וּלְטַעְמִיךְ אֵימָא סֵיפָא אֲפִילּוּ הֶעֱלָה ע״ג דִּימוֹס כּוּ׳ וּל״ג ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר אֲפִילּוּ הֶעֱלָה דְּאִי גָּרְסִינַן לֵיהּ מַאי קַאֲמַר וְלִיטַעֲמֵיךְ הָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֵיהּ וּבַתּוֹסֶפְתָּא נָמֵי ל״ג לֵיהּ: הָעוֹשֶׂה נֶקֶב בָּלוּל קָשֶׁה לְרַב דְּאָמַר מְשׁוּם בּוֹנֶה אַמַּאי הִפְסִיק מַכֶּה בְּפַטִּישׁ בֵּין מְסַתֵּת לְקוֹדֵחַ דְּהָוֵי תַּרְוַיְיהוּ מְשׁוּם בּוֹנֶה וְלִשְׁמוּאֵל נָמֵי לְתָנֵי תַּרְוַיְיהוּ בְּהֶדֵי הֲדָדֵי: הָאִי מַאן דְּעָיֵל שַׁפְתָּא בְּקוֹפִינָא רַב אָמַר חַיָּב מְשׁוּם בּוֹנֶה וְאַע״ג דְּקוֹפִינָא לָאו כֵּלִים אוֹר״י דְּהַיְנוּ דַּוְקָא בְּהַחֲזֶרֶת בָּהֶן תְּרִיסִין אוֹ בְּמִנּוֹרָה שֶׁל חֲלִיּוֹת אֲבָל בִּנְיָן גָּמוּר מְחַיֵּב כְּכֵלִים כְּמוֹ בְּקַרְקַע כִּדְאָמְרִי׳ בס״פ כִּירָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף מז.) גַּבֵּי מִטָּה שֶׁל טַרְסַיִּים אִם תָּקַע חַיָּב חַטָּאת וּמַחֲזִיר קְנֵי מְנוֹרָה חַיָּב חַטָּאת וְקָרֵן עֲגָלָה וְאֵין חִלּוּק. בֵּין כֵּלִים לְקַרְקַע. אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁאֵין חִזּוּק וְאָמְנוּת דִּכְכֵלִי לָא חָשִׁיב בִּנְיָן וּבְקַרְקַע חָשִׁיב בִּנְיָן וּבְכָל מָעָרְבִין (עירובין דף לה.) גַּבֵּי נְתָנוֹ בְּמִגְדָּל דְּמוּקִי לֵהּ רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בְּמִגְדָּל שֶׁל עֵץ דמ״ס כְּלִי הוּא וְאֵין בִּנְיָן בְּכֵלִים ומ״ס אֹהֶל הוּא הָתָם מַיְירֵי בְּמַנְעוּל וּקְטִיר בְּמִיתְנָא כִּדְמַסִּיק אַבַּיֵי לְבַסּוֹף וְלֹא הֲצָרְכוּ לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם דְּפָשִׁיטָא דְּבַהְכִי אַיְירֵי דבע״א יֵשׁ סְתִירָה וּבִנְיָן בְּכֵלִים וְכֵן מַשְׁמַע מִדְּמוּקֵי אַבַּיֵי בְּמַנְעוּל וּקְטִיר בְּמִיתְנָא דְּהָוֵי כְּמוֹ חוֹתָמוֹת שֶׁבַּכֵּלִים הָא לְאו הָכִי אָסוּר וּבְרִישׁ סָגֵיא דְּפָרִיךְ וְאַמַּאי הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד וְעֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא אע״ג דְּסָתָם מִגְדָּל שֶׁל עֵץ הוּא דְּהָוֵי כְּלִי כִּדְמוֹכַח בְּכַמָּה דֵּיוּכְתֵי מֵעַקָּרָא הָוֵה סָבַר דְּאַיְירֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַחַת הָעֵרוּב אֶלָּא עַל יְדֵי סְתִירָה גְּמוּרָה: לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין דְּלָא חָשִׁיב לֵיהּ שְׁמוּאֵל בּוֹנֶה אוֹמֵר ר״י מְשׁוּם דְּלָא חָשִׁיב לְהַאי פֻּתַח עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא: אֲבָל בְּהָנֵךְ תַּרְתֵּי אֵימָא מוֹדֶה כו׳ וּמְקַמְּיתָא וּבָתְרֵיתָא נָמֵי לָא יָדְעִינַן מְצִיעֲתָא:

א[א]מַתְנִי׳ הַבּוֹנֶה, כַּמָּה יִבְנֶה וְיִהֶא חַיָּיב? הַבּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא, וְהַמְסַתֵּת וְהַמַּכֶּה בַּפַּטִּישׁ וּבְמַעֲצָד, הַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא — חַיָּיב. זֶה הַכְּלָל: כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה, וּמְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּימֶת בַּשַּׁבָּת — חַיָּיב. וְכֵן רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמַּכֶּה בְּקוּרְנָס עַל הַסַּדָּן בְּשָׁעַת מְלָאכָה — חַיָּיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן מְלָאכָה. גְּמָ׳ כָּל שֶׁהוּא לְמַאי חַזְיָא? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: שֶׁכֵּן עָנִי חוֹפֵר גּוּמָּא לְהַצְנִיעַ בָּהּ פְּרוּטוֹתָיו. דְּכְוָותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, שֶׁכֵּן תּוֹפְרֵי יְרִיעוֹת חוֹפְרִין גּוּמָּא לְהַצְנִיעַ בָּהּ מַחֲטֵיהֶן. אַבָּיֵי אָמַר: כֵּיוָן דְּמִשְׁתְּכִי לָא עָבְדִי הָכִי. אֶלָּא, שֶׁכֵּן עָנִי עוֹשֶׂה פִּיטְפּוּטֵי כִּירָה קְטַנָּה לִשְׁפּוֹת עָלֶיהָ קְדֵירָה קְטַנָּה. דְּכְוָותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, מְבַשְּׁלֵי סַמָּנִין לִצְבוֹעַ יְרִיעוֹת שֶׁחָסְרָה מְלַאכְתָּן, עוֹשִׂין פִּיטְפּוּטֵי כִּירָה קְטַנָּה לִשְׁפּוֹת עָלֶיהָ יוֹרָה קְטַנָּה. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֵין עֲנִיּוּת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוּת. אֶלָּא, שֶׁכֵּן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ נֶקֶב בְּבֵירָתוֹ וְסוֹתְמוֹ, דְּכְוָותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, שֶׁכֵּן קֶרֶשׁ שֶׁנִּפְלָה בּוֹ דַּרְנָא — מַטִּיחַ לְתוֹכָהּ אֵבֶר וְסוֹתְמוֹ. [ב]אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמְצַדֵּד אֶת הָאָבָן — חַיָּיב. מֵיתִיבִי, אֶחָד נוֹתֵן אֶת הָאָבָן וְאֶחָד נוֹתֵן אֶת הַטִּיט — הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט חַיָּיב! [ו]וְלִיטַעְמֵיךְ, אֵימָא סֵיפָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וְאֲפִילּוּ הֶעֱלָה וְהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי דִּימוֹס שֶׁל אֲבָנִים — חַיָּיב! אֶלָּא תְּלָתָא בְּנָיְנֵי הָנֵי: תַּתָּא בָּנִי בְּנֵי מְשָׁכָן, וְהָנֵי תּוֹפְרֵי יְרִיעוֹת חוֹפְרִין גּוּמָּא לְהַצְנִיעַ בָּהּ מַחֲטֵיהֶן. אַבָּיֵי אָמַר: כֵּיוָן דְּמִשְׁתְּכִי לָא עָבְדִי הָכִי. אֶלָּא, שֶׁכֵּן עָנִי עוֹשֶׂה פִּיטְפּוּטֵי כִּירָה קְטַנָּה לִשְׁפּוֹת עָלֶיהָ קְדֵירָה קְטַנָּה. דְּכְוָותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, מְבַשְּׁלֵי סַמָּנִין לִצְבוֹעַ יְרִיעוֹת שֶׁחָסְרָה מְלַאכְתָּן, עוֹשִׂין פִּיטְפּוּטֵי כִּירָה קְטַנָּה לִשְׁפּוֹת עָלֶיהָ יוֹרָה קְטַנָּה. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אֵין עֲנִיּוּת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוּת. אֶלָּא, שֶׁכֵּן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ נֶקֶב בְּבֵירָתוֹ וְסוֹתְמוֹ, דְּכְוָותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, שֶׁכֵּן קֶרֶשׁ שֶׁנִּפְלָה בּוֹ דַּרְנָא — מַטִּיחַ לְתוֹכָהּ אֵבֶר וְסוֹתְמוֹ. [ב]אָמַר שְׁמוּאֵל: הַמְצַדֵּד אֶת הָאָבָן — חַיָּיב. מֵיתִיבִי, אֶחָד נוֹתֵן אֶת הָאָבָן וְאֶחָד נוֹתֵן אֶת הַטִּיט — הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט חַיָּיב! [ו]וְלִיטַעְמֵיךְ, אֵימָא סֵיפָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: וְאֲפִילּוּ הֶעֱלָה וְהִנִּיחַ עַל גַּבֵּי דִּימוֹס שֶׁל אֲבָנִים — חַיָּיב! אֶלָּא תְּלָתָא בְּנָיְנֵי הָנֵי: תַּתָּא בְּנָיְנֵי הָנֵי: תַּתָּא בְּנָיְנֵי הָנֵי: תַּתָּא מְלַאכוֹת כַּמָּה יִבְנֶה כו׳: מְסַתֵּת מְרַבֵּעַ אֶת הָאָבָן וּמְתַקֶּנָהּ הַכֹּל לְפִי הַמָּקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁרְגִילִין לְהַחְלִיק וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁרְגִילִין לַחֲרֹץ בָּהּ חֲרִיצִים חֲרִיצִים בְּאֶרֶץ אַשְׁכְּנַז: הַמַּכֶּה בְּפַטִּישׁ גַּם הוּא בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת וְהוּא בִּלְעַז פי״ק (מעדר) שֶׁמְּפוֹצֵץ בּוֹ אֶת הָאָבָן מִן הַסֶּלַע לְאַחַר שֶׁחָצַב אֶת הָאָבָן סָבִיב וּמַבְדִּיל מִן הָהָר קְצָת הוּא מַכֶּה בְּפַטִּישׁ מַכָּה גְּדוֹלָה וְהִיא מִתְפָּרֶקֶת וְנוֹפֶלֶת וְזֶהוּ גְּמַר מְלָאכָה שֶׁל חוֹצְבֵי אֶבֶן וְכָל הַגּוֹמֵר בְּשַׁבָּת מְלָאכָה תּוֹלֶדֶת מַכֶּה בְּפַטִּישׁ הִיא: מַעֲצָד אַף הוּא כְּמוֹ קוּרְנָס גְּדוֹל שֶׁל בַּרְזֶל לִבְנִין שֶׁל בַּרְזֶל: וְהַקּוֹדֵחַ נוֹקֵב עֵץ אוֹ אֶבֶן בַּכֹּתֶל: כָּל שֶׁהוּא אֲכוּלָּהּ קָאֵי אִמַּסְתֵּת וּמַכֶּה בְּפַטִּישׁ וּבַמַּעֲצָד וְהַקּוֹדֵחַ: כָּל הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה וּמְלַאכְתּוֹ מִתְקַיֶּמֶת שֶׁיֵּשׁ מִתְקַיֶּמֶת כֵּיוֹצֵא בּוֹ [וְאֵין מוֹסִיף עָלֶיהָ]: בְּשַׁבָּת אַעוֹשֶׂה מְלָאכָה קָאֵי: עַל הַסַּדָּן בְּלַע״ז אינקלימ״א: קוּרְנָס מרטי״ל: מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמִתַּקֵּן מְלָאכָה ואע״פ שֶׁאֵינוֹ מַכֶּה עַל הַפָּעֲלָה אֶלָּא עַל הַסַּדָּן וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי מִתַּקֵּן: גְּמָ׳ דְּמַשְׁתְּכִי מַעֲלִין חֲלוּדָה הַמְּחֻטִּין רוּאי״ל: פִּטְפּוּטֵי רַגְלֵי כִּירָה כְּמִין כְּלִי בַּרְזֶל שֶׁקּוֹרִין טרפיי״ד מֵעֲמִידִין הַכִּירָה שֶׁל חָרֶס: מְבַשְּׁלֵי סַמָּנִים לְצָבַע שֶׁחָסְרָה מְלַאכְתָּן שֶׁאִמְצָעִי צֶמֶר צְבִיעָתָן וַחֲסֵרָה לְמַלַּאכְתָּן וְהָצָרְכוּ לַחֲזֹר וּלְבַשֵּׁל סַמָּנִין וְלִצְבֹּעַ מְעַט: יוֹרָה קְטַנָּה גָּרְסִינַן הָכָא: אֵין עֲנִיּוּת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוּת לֹא עָשׂוּ דָּבָר בְּצִמְצוּם אֶלָּא הַכֹּל מִתְחִלָּתָן דַּיָּם וְהַתַּר: בְּבֵירָתוֹ בִּירָה נָאָה שֶׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹכֵב מַקִּפִּיד עַל חוֹר קָטָן שֶׁבָּהּ אִם מְגַּוָּהּ הוּא וְסוֹתְמוֹ בְּטִיט: דַּרְנָא תּוֹלַעַת: הַמְצַדֵּד אֶת הָאֶבֶן מוֹשִׁיבָהּ וּמְצַדְּדָהּ עַד שֶׁמִּתְיַשֶּׁבֶת בְּקַרְקָעִית יְסוֹד הַבִּנְיָן יָפֶה מִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְצַדְּדָהּ הוּא מְכִינָהּ תַּחְתֶּיהָ וּמוֹשִׁיבָהּ בָּאָרֶץ חַיָּב וַאֲפִילּוּ לֹא נָתַן טִיט חֲלֵי בּוֹנֶה כָּל שֶׁהוּא דְּיֵשׁ מְקַיְּמִין כֵּן בְּלֹא טִיט: הַנּוֹתֵן אֶת הַטִּיט חַיָּב אֲבָל הַנּוֹתֵן הָאֶבֶן פָּטוּר: דִּימוֹס שׁוּרַת אֲבָנִי חוֹמָה אַלְמָא בְּהַנָּחָה בְּעָלְמָא חַיָּב וַאֲפִילּוּ לֹא צִדֵּד וַעֲדַיִּפָא הָא מִדְּשָׁמוּאֵל: אֶלָּא לָאו קוּשְׁיָא תְּלָתָא בְּנָיְנֵי הָוֵי: תתא יְסוֹד הַחוֹמָה תַּחְתִּית שְׁמוֹשִׁיבִין אֲבָנִים עַל הָאָרֶץ בְּלֹא טִיט בְּצִדּוּדִי וְעָפָר כָּל עַצְמוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לְצַדֵּד אֶת הָאֶבֶן שֶׁתֵּשֵׁב בְּשָׁוֶה וְלֹא תַּטֶּה לְכָאן וּלְכָאן וְיֵהֶא עָפָר סָבִיב לָהּ לְסָמְכָהּ וּבְהָהוּא אָמַר שְׁמוּאֵל מִלְּתֵהּ וּבְרִיְיתָא בְּמִצְעָא כָּל הַבִּנְיָן כֻּלּוֹ שֶׁמִּן הַיְסוֹד עַד שׁוּרָה הָעֶלְיוֹנָה בָּעֵי נָמֵי טִינָא עִם הַצִּדּוּד: עִלָּאָה דִּימוֹס הָעֶלְיוֹן שֶׁאֵין עַל גַּבָּיו עוֹד דִּימוֹס אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ אִם נוֹטָה הָאֶבֶן לְצַד אֶחָד הִלְכָּךְ בְּהַנָּחָה בְּעָלְמָא סָגֵי וְהוּא מִלְּתָא דְּרַבִּי יוֹסֵי: מִשּׁוּם מַאי אִיתּוֹ תּוֹלֶדָה מִן הָאֲבוֹת הוּא: מַכֶּה בְּפַטִּישׁ גְּמַר מְלָאכָה מֵהַהוּא מָקוֹם שֶׁהַמַּכָּה חֲרִיץ וָזֶה לֹא יַחֲרֹץ עוֹד: לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין שֶׁל עֵץ הוּא וְסָתוּם וּמְנֻקָּבוֹ שֶׁיֵּצֵא הֲרֵיחַ שֶׁל צוֹאָה וְלֹא יָזִיק לָהוּ: מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ שֶׁהִיא גְּמַר מְלָאכָת הַלּוּל וְכָל מִדֵּי דְּהוּא גְּמַר מְלָאכָה חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ כִּדְאָמְרִי׳ בְּפ׳ כְּלָל גָּדוֹל (שַׁבָּת דַּף עה:): עַיֵּל שַׁפְתָּא בְּקוֹפִינָא דְּמַרָא שַׁפְתָּא יָתֵד קָטָן שֶׁתּוֹחֲבִין בְּתוֹךְ בֵּית יָד שֶׁל מַרָא בְּהֵיוֹתוֹ בְּנָקֵב הַבַּרְזֶל לְהַדְקוֹ שֶׁלֹּא יָצָא שְׁקוֹרִין קאייג״ל: קוֹפִינָא הוּא חוֹר שֶׁבְּרֹאשׁ הַמַּר: מַרָא בְּלַע״ז פושי״ר: וְאִי אַשְׁמְעִינַן בְּהָא בְּעוֹשֶׂה נֶקֶב בָּלוּל: דְּדָמֵי לְבִנְיָן שֶׁאַף בִּבְנִיַן הַבָּתִּים עוֹשִׂין נְקָבִים לַאֲוִירָא כִּדְקָאָמַר וַעֲבָדֵי לַאֲוִירָא חוּרִים וְחַלּוֹנוֹת: וְאִי אִתְּמַר בְּהָא בְּשֶׁפְתָּא: בְּהָא קָאָמַר שְׁמוּאֵל דְּאִי אַתְּרוּ בֵּהּ מִשּׁוּם בּוֹנֶה לָא מְחַיֵּב דְּלָאו בִּנְיָן הוּא: אַחְוֵי בְּיָדֵהּ מַכֶּה בְּאֶגְרוֹפוֹ עַל כַּפּוֹ כְּמַכֶּה בְּפַטִּישׁ: אֵימָא הַמְסַתֵּת הַמַּכֶּה בַּפַּטִּישׁ וה״ק הַמְסַתֵּת שֶׁהוּא חַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ חַיָּב בכ״ש:

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת

ב לעיל עה.; לקמן קיז.; לקמן קלג.; סוכה לג.; ביצה לו.

ג תוספתא שבת; ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א ד; לעיל צז:

ד ספרא ויקרא דבורא דחובה פרק א ו

ה מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

גליון הש״ס

רש״י ד״ה בארעא דחבריה לא איכפת ליה. ע״ל דף עה ע״א רש״י ד״ה טפי ובתוס׳ שם וצע״ק:

תורה אור השלם

וְאִם־נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כז]

אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כב]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה [ויקרא ד, ב]

הַקּוֹדֵחַ וְכָל הַקּוֹדֵחַ ע״מ לְמַלֹּאות הוּא לְתִקְּעַ בּוֹ יָתֵד וְשָׁלֹא לְמַלֹּאות קָרֵי נוֹקֵב:

בְּשְׁלָמָא לְרַב דְּאָמַר נָקֵב הָוֵי בִּנְיָן הָאי נָמֵי בִּנְיָן הָוֶה כָּל שֶׁהוּא וְאע״פ שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ חֲרֵי הוֹעִיל לִבְנְיָן שֶׁקּוֹדֵחַ הַחוֹר: חַד חוֹרְתָא קַדַּח חוֹר: אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר נוֹקֵב לָאו בּוֹנֶה הוּא בְּשְׁלָמָא נָקֵב דְּלוּל אִבָּא לְמֵימַר מַכֶּה בְּפַטִּישׁ אֲבָל זֶה שֶׁעוֹמֵד לִסְתֹּם לָאו גְּמַר מְלָאכָה הוּא: דְּבַעֵה בְּרַמְצָא דְּפַרְזְלָא בְּמִסְמֵר אַרְךְ שֶׁל בַּרְזֶל: וְשַׁבְקֵהּ בְּגַוֵּיהּ לְתִלְתָּא בְּהּ: דְּחַק קְפִיזָא בְּקַבָּא בַּגְלָם גְּדוֹל הָרְווּי לְחֹק בּוֹ קב חָקק שָׁלֹשׁ לֹגִין ואע״פ שֶׁעֲתִיד לְהוֹסִיף יֵ״ש שְׁמַקְיְמִין בָּהּ: מְאַמֵּן יָדָיו מְרַגִּילָם וּמְכַוְּנָם לְהַכָּאָה הָרְאוּיָה לִמְלָאכָה מַכָּה גְּדוֹלָה אוֹ מַכָּה קְטַנָּה: מְרַדְּדֵי טַסֵּי מִשְׁכָּן לְצִפּוּי קְרָשִׁים: עוֹשִׂין כֵּן מַכִּין ג' עַל הַטַּס וְאַחַת עַל הַסַּדָּן לְהַחְלִיק הַקּוּרְנָס שֶׁלֹּא יִבָּקַע הַטַּס שֶׁהוּא דַּק וּבָעֲלֵי מַטְבֵּעַ בִּמְקוֹמֵנוּ רָאִיתִי עוֹשִׂין כֵּן: מַתְנִי' מִקְרֶסֶם קוֹצֵץ עֲנָפִים יְבֵשִׁים מִן אִילָן לְתַקְּנוֹ: מְזָרֵד זָרְדִין לְחִין חֲדָשִׁים שֶׁל שָׁנָה זוֹ וּפְעָמִים שֶׁהֵן מְרֻבִּין וּמַכְחִישִׁים הָאִילָן וּמְתִיבְּשִׁין וְקוֹצְצִין אוֹתָם מִמְּנוּ: אִם לְתַקֵּן אֶת הָאִילָן אוֹ אֶת הַקְּרָקַע וּקְצָצוֹ מִן הַמְחֻבָּר: בֵּיצָה קְלָה כִּגְרוֹגֶרֶת מִבֵּיצַת תַּרְנְגֹלֶת שֶׁקְּלָה הִיא לְבַשֵּׁל מִכָּל הַבֵּיצִים: גְּמ' לְבְזָרֵא דְּקָרֵא לְזֹרֵעַ בְּתוֹכָהּ נִימָא שֶׁל דְּלַעַת ואע״ג דְּשָׁנִינוּ (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף צ:) לְעִנְיַן הוֹצָאַת זֶרַע דְּלוּעִין שְׁנַיִם שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בְּנִימָא אַחַת ה״מ הוֹצָאָה דְּכִי מַפִּיק תַּרְתֵּי מַפִּיק כִּי הָדֵדֵי שֶׁאֵינוֹ זוֹרֵעַ אַחַת לְבַדָּהּ אֲבָל לְעִנְיַן חֲרִישָׁה כָּל גְּמָא וַגְמָא בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ עֲבִיד לַהּ: עֲלָשִׁין עֵשֶׂב שֶׁקּוֹרִין קרישפ״ל: זְרָדִין מִין קָנִים הֵם וּבְעוֹדָן רַכִּים זוֹרְדִין אוֹתָם לְמַאֲכַל אָדָם נִתְקַשּׁוּ מְעַט וְאוֹיְין לְמַאֲכַל בְּהֵמָה יְבַשּׁוּ עוֹמְדִין לְהַסָּקָה: אִטּוּ כֻּלְּהוּ לָא לַיְּפוֹת אֶת הַקַּרְקַע נִינְהוּ חֲרֵי הַקַּרְקַע מְתַיְּפָה מֵאֲלֵיהֶן: בְּאַגַּם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְיַפּוֹת: בְּאַרְעָא דְּחַבְרֵהּ לֹא אִכְפַּת לֵיהּ לְיַפּוֹת: מַתְנִי' בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד שְׁתֵּיהֶן אַלְפֵּי: מִשְׁתֵּי שְׁמוֹת אֶלֶף בַּיִת: מִשְׁתֵּי סַמָּנִיּוֹת אַחַת בִּדְיוֹ וְאַחַת בְּסִיקְרָא: בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁל כָּל כְּתָבִים וְגוּפָן שֶׁל כָּל אֻמָּה וְאֻמָּה: מִשּׁוּם רֹשֶׁם סִימָן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּקַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן מִפְּנֵי שֶׁמְּפָרְקִין אוֹתוֹ וְלִכְשֶׁיְּקִימוּהוּ לֹא יְחַלְּפוּ סֵדֶר הַקְּרָשִׁים וַאֲתָא ר' יוֹסֵי לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא רֹשֶׁם שְׁנֵי רְשִׁימוֹת בְּעַלְמָא לְסִימָן חָיְּבִי: מְצִינוּ שֵׁם קָטָן כו' הָא אַתָּא לְאַשְׁמוֹעִינַן רַבִּי יְהוּדָה דאע״ג שֶׁלֹּא נִגְמַר מְלַאכְתּוֹ שָׁנְתְּנוּ לִכְתֹּב תֵּבָה גְּדוֹלָה וְכָתַב מִקְצָת וְאוֹתוֹ מִקְצָת הֲוָיָא תֵּבָה הַמִּתְקַיֶּמֶת בְּמָקוֹם אֶחָד חָיְּבִי: גְּמ' הָא מַנִּי רַבִּי יוֹסֵי הִיא דְּלָא בָּעֵי כְּתִיבָה אֶלָּא רֹשֶׁם בְּעַלְמָא וּבְשְׁמֹאלוֹ רֹשֶׁם מִיהָא הֲוָה: וְהַן שְׁנֵי שֵׁמוֹת כְּגוֹן הָנָךְ דְּנָקֵט בְּמַתְנִי' שְׁאֵינָן שָׁוִוֹת: הָא ב' אוֹתִיּוֹת וְהֵן שֵׁם אֶחָד כְּגוֹן שֵׁשׁ מְשֻׁשָׁךְ אוֹ תֵּת מְתַתְּנַן אוֹ חָח מַחֲתִים לָא מְחָיְּבִי מִדְּלָא נָקֵט רַבִּי יְהוּדָה חַד מֵהֲנָךְ: אַחַת כַּלָּה בְּמַשְׁמָע: כָּל הַשֵּׁם הַתֵּבָה קְרוּי שֵׁם: בַּיִת אֶחָד בַּנָּפָה לְאַחַר שֶׁהַסַּךְ נְצָרִים שֶׁל שְׁתֵּי עוֹשָׂה בַּאֲרִיגַת עֵרֶב נֵצֶר אֶחָד מִלְמַטָּה וְאֶחָד מִמַּעְלָה וְהֵן קְרֻיזָן בָּתִּים וְהֵם עוֹנְבִין אֶת הַשְּׁתִי כְּדַרְכּוֹ רְכִיבָתוֹ וְעוֹמֵד הָאָרִיג וּבַיִת אֶחָד אֵין מִתְקַיֵּם וּמְשׁוּם דְּלָאו חוּטִין נִינְהוּ קְרֵי לְהוּ בַּיִת כְּמוֹ בָּתֵּי נִירִין שֶׁאֵין לָהּ בָּתֵּי נִירִין אֲחֵרִים:

בְּשְׁלָמָא לְרַב מְחֻזֵי כְּמַאן דְּחַד חוֹרְתָא לְבִנְיָנָא אע״ג דְּלָא דָּמֵי לְעוֹשֶׂה נָקֵב הַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא — חַיָּיב. בְּשְׁלָמָא לְרַב — מְיִחְזֵי כְּמַאן דְּחַד חוֹרְתָא לְבִנְיָנָא, אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל — לָאו גְּמַר מְלָאכָה הוּא! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — דְּבַזְעֵיהּ בְּרַמְצָא דְּפַרְזְלָא וְשַׁבְקֵיהּ בְּגַוֵּיהּ, דְּהַיְינוּ גְּמַר מְלָאכָה. אb״ָה הַכְּלָל. ״זֶה הַכְּלָל״ לְאֻתּוּיֵי מַאי? לְאֻתּוּיֵי דְּחַק קְפִיזָא בְּקַבָּא. גd(א)״רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הַמַּכָּה בְּקוּרְנָס עַל הַסַּדָּן כו׳. מַאי קָעָבֵיד? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מִפְּנֵי שֶׁמְּאַמֵּן אֶת יָדוֹ. קָשׁוּ בָּהּ בְּנֵי רַחֲבָה: אֶלָּא מֵעַתָּה, חָזָא אוּמָנוּתָא בְּשַׁבְּתָא וּגְמַר, הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיַּיב? אֶלָּא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: שֶׁכֵּן מְרַדְּדֵי טַסֵּי מִשְׁכָּן עוֹשִׂין כֵּן. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף הַמַּכָּה בְּקוּרְנָס עַל הַסַּדָּן בְּשַׁעַת מְלָאכָה — חַיָּיב, שֶׁכֵּן מְרַדְּדֵי טַסֵּי מִשְׁכָּן עוֹשִׂין כֵּן.

ה״מַתְנִי׳ הַחוֹרֵשׁ כָּל שֶׁהוּא, הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְקַרְסֵם וְהַמְזָרֵד כָּל שֶׁהוּא — חַיָּיב. הַמְלַקֵּט עֵצִים, אִם לְתַקֵּן — כָּל שֶׁהֵן, אִם לְהָיסֵק — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה. הַמְלַקֵּט עֲשָׂבִים, אִם לְתַקֵּן — כָּל שֶׁהוּא, אִם לִבְהֵמָה — כְּמִלְא פִי הַגְּדִי. גְּמ׳ לְמַאי חָזֵי? חָזֵי לְבִינְרָא דְּקָרָא. דְּכִוְוותַהּ גַּבֵּי מִשְׁכָּן, שֶׁכֵּן רָאוּי לְקַלַּח אֶחָד שֶׁל סַמָּנִין. ו׳הַמְנַכֵּשׁ וְהַמְקַרְסֵם וְהַמְזָרֵד. תָּנוּ רַבָּנָן: הַתּוֹלֵשׁ עוֹלְשִׁין וְהַמְזָרֵד זְרָדִים, אִם לַאֲכִילָה — כִּגְרוֹגֶרֶת. אִם לִבְהֵמָה — כְּמִלְא פִי הַגְּדִי. אִם לְהָיסֵק — כְּדֵי לְבַשֵּׁל בֵּיצָה קַלָּה. אִם לְלַיְּפוֹת אֶת הַקַּרְקַע — כָּל שֶׁהֵן. (ב)אֲטוּ כּוּלְּהוּ לָא לְיַפּוֹת אֶת הַקַּרְקַע נִינְהוּ? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: בַּאֲגַם שָׁנוּ. אַבָּיֵי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּשָׂדֶה דְּלָאו אֲגַם, וּכְגוֹן דְּלָא קָמִיכַּוְּין. וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדָה רַבִּי שִׁמְעוֹן, בִּ״פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יָמוּת״! לָא צְרִיכָא, דְּקָעָבִיד בְּאַרְעָא דְּחַבְרֵיהּ. ח״ת(ג)מַתְנִי׳ הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת, בֵּין בִּימִינוֹ בֵּין בִּשְׂמֹאלוֹ, בֵּין מִשֵּׁם אֶחָד בֵּין מִשְּׁנֵי שֵׁמוֹת בֵּין מִשְׁתֵּי סַמָּנִיּוֹת, בְּכָל לָשׁוֹן — חַיָּיב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: לֹא חִיְּבוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם רוֹשֶׁם, שֶׁכָּךְ כּוֹתְבִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לֵידַע אֵיזוֹ בֶּן זוּגוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מָצִינוּ שֵׁם קָטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל — ״שֵׁם״ מִשְׁמָעוֹן וּמִשְׁמוּאֵל, ״נַחַ״ מִנָּחוֹר, ״דָּן״ מִדָּנִיֵּאל, ״גָּד״ מִגַּדִּיאֵל. ״אָמַר בִּשְׁלָמָא אַיְמִין לִיחַיַּיב מִשּׁוּם דְּדָרֵךְ כְּתִיבָה בְּכָךְ, אֶלָּא אַשְׁמֹאל אַמַּאי? הָא אֵין דָּרֵךְ כְּתִיבָה בְּכָךְ! אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בְּאִטַּר יָד שָׁנוּ. וְתָהֲוֵי שְׂמֹאל דִּידֵיהּ כְּיָמִין דְּכוּלֵּי עָלְמָא, וְאַשְׁמֹאל לִיחַיַּיב, אַיְמִין לָא לִיחַיַּיב! אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: בְּשׁוֹלֵט בִּשְׁתֵּי יָדָיו. רַב יַעֲקֹב בְּרֵהּ דְּבַת יַעֲקֹב אָמַר: הָא מַנִּי — רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּאָמַר לֹא חִיְּבוּ שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֶלָּא מִשּׁוּם רוֹשֶׁם. וְהָא מִדְּסֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי הִיא, רֵישָׁא לָאו רַבִּי יוֹסֵי! כּוּלָּהּ רַבִּי יוֹסֵי הִיא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָצִינוּ: אָף אֲנִי אֶלָּא רַבִּי יְהוּדָה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן שְׁנֵי שֵׁמוֹת הוּא דְּמְחַיֵּיב, שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן שֵׁם אֶחָד — לָא מְחַיֵּיב. ב״(ד)וְהַתַּנְיָא: ״וְעָשָׂה״ — אַחַת. יָכוֹל עַד שֶׁיִּכְתּוֹב כָּל הַשֵּׁם, וְעַד שֶׁיְּאָרֵג כָּל הַבֶּגֶד, וְעַד שֶׁיְּעָשֶׂה כָּל הַנָּפָה — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״מֵאַחַת״. ה(ה)״אֵי ״מֵאַחַת״, יָכוֹל אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא אוֹת אַחַת, וְלֹא אָרַג אֶלָּא חוּט אֶחָד, וְלֹא עָשָׂה אֶלָּא בַּיִת אֶחָד בַּנָּפָה,

תַּלְמוּד

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ טז:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ ד, סמג לאוין סה:

ג מיי׳ פ״ו מהל׳ שבת הל׳ טז:

ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ ד, סמג לאוין סה:

ה מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ א:

ו מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ ה:

ז מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ ה:

ח מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג לאוין סה:

ט מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ י:

י מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יז:

יא מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יד:

יב מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יד:

[א]תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַחַת". הָא כֵּיצַד, אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיִּכְתּוֹב שֵׁם קָטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל — "שֵׁם" מִשִּׁמְעוֹן וּמִשְּׁמוּאֵל, "נֹחַ" מִנָּחוֹר, "דָּן" מִדָּנִיאֵל, "גָּד" מִגַּדִּיאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן שֵׁם אֶחָד — חַיָּיב, כְּגוֹן: "שֵׁשׁ" "תֵּת", "רָר", "גַּג", "חָח". (א)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מִשּׁוּם כּוֹתֵב הוּא חַיָּיב?! וַהֲלֹא אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא מִשּׁוּם רוֹשֵׁם, שֶׁכֵּן רוֹשְׁמִין עַל קַרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן לֵידַע אֵיזוֹ הִיא בֶּן זוּגוֹ. לְפִיכָךְ, שָׂרַט שְׂרִיטָה אַחַת עַל שְׁנֵי נְסָרִין, אוֹ שְׁתֵּי שְׂרִיטוֹת עַל נֶסֶר אֶחָד — חַיָּיב. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "וְעָשָׂה אַחַת", יָכוֹל עַד שֶׁיִּכְתּוֹב אֶת כָּל הַשֵּׁם, עַד שֶׁיֶּאֱרוֹג כָּל הַבֶּגֶד, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת כָּל הַנָּפָה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵאַחַת". אִי "מֵאַחַת", יָכוֹל אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא אוֹת אַחַת, וַאֲפִילּוּ לֹא אָרַג אֶלָּא חוּט אֶחָד, וַאֲפִילּוּ לֹא עָשָׂה אֶלָּא בַּיִת אֶחָד בַּנָּפָה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "אַחַת". הָא כֵּיצַד? אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה מְלָאכָה שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהּ מִתְקַיֶּימֶת. (ב)רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "וְעָשָׂה אַחַת" "וְעָשָׂה הֵנָּה", פְּעָמִים שֶׁחַיָּיב אַחַת עַל כּוּלָּן, וּפְעָמִים שֶׁחַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. קָתָנֵי מִיהָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן שֵׁם אֶחָד — חַיָּיב. לָא קַשְׁיָא: הָא דִּידֵיהּ, הָא דְּרַבֵּיהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְהֵן שֵׁם אֶחָד — חַיָּיב, כְּגוֹן "שֵׁשׁ", "תֵּת", "רָר", "גַּג", "חָח". [ב]רַבִּי שִׁמְעוֹן הַיְינוּ תַּנָּא קַמָּא? וְכִי תֵּימָא אָלֶ"ף אָלֶ"ף דַּ"אֲאַזֶּרְךָ" אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אָלֶ"ף אָלֶ"ף דַּ"אֲאַזֶּרְךָ" לָא מִיחַיֵּיב, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר כֵּיוָן דְּאִיתֵיהּ בִּגְלַטּוֹרֵי בְּעָלְמָא — חַיָּיב, לְמֵימְרָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן לְחוּמְרָא? [גד](ג)וְהָתַנְיָא: הַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא חַיָּיב, הַמְגָרֵר כָּל שֶׁהוּא, הַמְעַבֵּד כָּל שֶׁהוּא, הַצָּר בִּכְלִי צוּרָה כָּל שֶׁהוּא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּקְדַּח אֶת כּוּלּוֹ, עַד שֶׁיִּגְרוֹר אֶת כּוּלּוֹ, עַד שֶׁיְּעַבֵּד אֶת כּוּלּוֹ, עַד שֶׁיָּצוּר כּוּלּוֹ. אֶלָּא, רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן, עַד שֶׁיִּכְתּוֹב אֶת הַשֵּׁם כּוּלּוֹ. וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ הָכִי? וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "וְעָשָׂה אַחַת", יָכוֹל עַד שֶׁיִּכְתּוֹב אֶת הַשֵּׁם כּוּלּוֹ — תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵאַחַת"! תָּרֵיץ וְאֵימָא הָכִי: יָכוֹל עַד שֶׁיִּכְתּוֹב אֶת הַפָּסוּק כּוּלּוֹ — תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵאַחַת". רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "וְעָשָׂה אַחַת" "וְעָשָׂה הֵנָּה" — פְּעָמִים שֶׁחַיָּיב אַחַת עַל כּוּלָּן, וּפְעָמִים שֶׁחַיָּיב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי "אַחַת" "מֵאַחַת", "הֵנָּה" "מֵהֵנָּה", אַחַת שֶׁהִיא "הֵנָּה", וְ"הֵנָּה" שֶׁהִיא אַחַת. [ה](ד)"אַחַת" — "שִׁמְעוֹן", "מֵאַחַת" — "שֵׁם" מִ"שִּׁמְעוֹן". "הֵנָּה" — אָבוֹת, "מֵהֵנָּה" — תּוֹלָדוֹת. אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה — זְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת. הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת — שִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מָצִינוּ שֵׁם קָטָן מִשֵּׁם גָּדוֹל. מִי דָּמֵי? מֵ"ם דְּ"שֵׁם" סָתוּם, מֵ"ם דְּ"שִׁמְעוֹן" פָּתוּחַ! אָמַר רַב חִסְדָּא: זֹאת אוֹמֶרֶת סָתוּם וַעֲשָׂאוֹ פָּתוּחַ — כָּשֵׁר. [ו]מֵיתִיבִי: "וּכְתַבְתָּם" — שֶׁתְּהֵא כְּתִיבָה תַּמָּה, שֶׁלֹּא יִכְתּוֹב אַלְפִּין עַיְינִין, עַיְינִין אַלְפִּין. בֵּיתִין כָּפִין, כָּפִין בֵּיתִין. גַּמִּין צָדִין, צָדִין גַּמִּין. דַּלְתִין רֵישִׁין, רֵישִׁין דַּלְתִין. הֵיהִין חֵיתִין, חֵיתִין הֵיהִין. וָוִין יוֹדִין, יוֹדִין וָוִין. זַיְינִין נוּנִין, נוּנִין זַיְינִין. טֵיתִין פֵּיפִין, פֵּיפִין טֵיתִין. [ח־יב]כְּפוּפִין פְּשׁוּטִין, פְּשׁוּטִין כְּפוּפִין. מֵימִין סָמְכִין, סָמְכִין מֵימִין. סְתוּמִין פְּתוּחִין, פְּתוּחִין סְתוּמִין. פָּרָשָׁה פְּתוּחָה לֹא יַעֲשֶׂנָּה סְתוּמָה, סְתוּמָה לֹא יַעֲשֶׂנָּה פְּתוּחָה. כְּתָבָהּ כְּשִׁירָה, אוֹ שֶׁכָּתַב אֶת הַשִּׁירָה כַּיּוֹצֵא בָּהּ, אוֹ שֶׁכָּתַב שֶׁלֹּא בִּדְיוֹ, אוֹ שֶׁכָּתַב אֶת הָאַזְכָּרוֹת בְּזָהָב — הֲרֵי אֵלּוּ יִגָּנְזוּ. (ה)הוּא דְּאָמַר כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה אוֹמֵר: נֶאֱמַר בַּשֵּׁנִי "וְנִסְכֵּיהֶם". בַּשִּׁשִּׁי "וּנְסָכֶיהָ", בַּשְּׁבִיעִי "כְּמִשְׁפָּטָם", הֲרֵי מֵ"ם יוֹ"ד מֵ"ם — "מַיִם", מִכָּאן רֶמֶז לְנִיסּוּךְ מַיִם מִן הַתּוֹרָה. וּמִדִּפְתוּחַ וַעֲשָׂאוֹ סָתוּם — כָּשֵׁר, סָתוּם נָמֵי סָתוּם וַעֲשָׂאוֹ פָּתוּחַ — כָּשֵׁר. מִי דָּמֵי? פָּתוּחַ וַעֲשָׂאוֹ סָתוּם — עַלּוּיֵי

ת"ל אַחַת שֶׁתְּהֵא מְלָאכָה שְׁלֵמָה בְּמָקוֹם אֶחָד: שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן וּלְגַבֵּי בֶּגֶד נָמֵי שְׁנֵי חוּטִין וּבְנָפָה שְׁנֵי בָּתִּין שֶׁמְּקַיְּימִין כָּךְ לְפִי שֶׁאֵין אָדָם אוֹרֵג בֶּגֶד בְּיוֹם אֶחָד וְעוֹשֶׂה נָפָה בְּבַת אַחַת וּמַתְחִיל וְעוֹשֶׂה כְּדֵי קִיּוּם שֶׁלֹּא יְהֵא נִסְתָּר מֵאֵלָיו: אֲפִלּוּ לֹא כְּתַב מִתֵּבָה גְּדוֹלָה: אֶלָּא ב' אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם אֶחָד כְּגוֹן שֵׁשׁ תֵּת וְהֵן מִתֵּבוֹת גְּדוֹלוֹת כְּגוֹן שֵׁשׁ מִשֵּׁשְׁבַּצַּר מִשֵּׁשַׁךְ שֶׁשְּׁמָם תֵּת מִתִּתְרָאוּ תִּתְּנוּ וכ"ש אִם נִתְכַּוֵּן לִקְטַנָּה תְּחִלָּה: שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּהּ מִתְקַיֶּמֶת וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ הַיְנוּ ת"ק: ר' יוֹסֵי אוֹמֵר מְפָרֵשׁ לְמִלְּתֵהּ לְקַמָּן: הַיְנוּ ת"ק שֵׁשׁ תֵּת: וכ"ת אָלֶף אָלֶף דַּאֲאַזֶּרְךָ שֶׁהֵם שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מִתֵּבָה גְּדוֹלָה אֲבָל לֹא מָצִינוּ שֶׁהִיא תֵּבָה קְטַנָּה בְּכָל הַמִּקְרָא: כֵּיוָן דְּאִיתָא בִּגְלַטּוֹרֵי קְמֵיעוֹת וּכְתָבִים שֶׁל מְכַשְּׁפוּת וְשֶׁל שֵׁמוֹת קוֹרִין בִּלְשׁוֹן לטי"ן שֶׁל מִינִין קְלוּטְרוּס וּרְגִילִין סוֹפְרִין לִכְתֹּב בָּהֶן תֵּבוֹת שֶׁל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת וְאֵינָם תֵּבוֹת בְּמָקוֹם אַחֵר: הַקּוֹדֵחַ כָּל שֶׁהוּא קְצָת הַנֶּקֶב ואע"פ שֶׁלֹּא עָבַר עֳבִי הָעֵץ לִרְאוֹת בָּעֵבֶר הַשֵּׁנִי: כָּל שֶׁהוּא מִן הַצּוּרָה: הַמְגָרֵר כְּלוּנָסוֹת אוֹ קְלָפִים דְּהָוְיָא תּוֹלָדָה דִּמְמַחֵק: אֶת כֻּלּוֹ כָּל מַה שֶּׁנִּתְכַּוֵּן לְגָרֵר אוֹ לְעֶבֶד מִתְּחִלָּה בְּבַת אַחַת: כָּל הַשֵּׁם כָּל הַתֵּבָה: מ"ט דְּר' יוֹסֵי הֵיכִי דָּרֵישׁ לֵיהּ: אַחַת מֵאַחַת אַחַת ה"ל לְמִכְתַּב וְלִשְׁתּוֹק וְכָתַב מֵ"ם יְתֵרָה [וּמֵהֵנָּה יַתִּירָא]: הִנֵּה מֵהֵנָּה א"נ הִנֵּה הֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב וְכָתַב מֵהֵנָּה מֵ"ם יְתֵרָה וּמֵאֶחָת יְתֵרָה הִלְכָּךְ לְמִדְרְשִׁינְהוּ לְכוּלְּהוּ כַּתְבִינְהוּ וּדְרוֹשׁ אַחַת הֵנָּה בְּלֹא מֵ"ם הָכִי אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת לִתְרֵי גַּוְנֵי אִיכָּא לְמִדְרַשׁ מַשְׁמָעוּתַיְיהוּ וְעָשָׂה עֲבֵרָה אַחַת וְהִיא לוֹ הִנֵּה חַיָּב חַטָּאוֹת הַרְבֵּה אִי נָמֵי וְעָשָׂה אַחַת עֲשִׂיָּתוֹ חֲשׁוּבָה לוֹ כְּאַחַת ואע"פ שֶׁהִנֵּה הָיוּ מַשְׁמַע שֶׁהַרְבֵּה עֲבֵרוֹת עָשָׂה וְהַיְנוּ הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת הִלְכָּךְ תַּרְוַיְיהוּ דָּרֵישׁ בֵּהּ פְּעָמִים שֶׁהִיא כֵּן וּפְעָמִים שֶׁהִיא כֵּן כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ: אַחַת שִׁמְעוֹן כְּלוֹמַר דְּרֵישׁ מֵ"ם יְתֵרָה אַחַת הָוֵי מַשְׁמַע דְּאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּכְתֹּב כָּל הַתֵּבָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִכְתֹּב: מֵאַחַת שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן כְּתַב מֵאַחַת לְמֵימַר דַּאֲפִילּוּ לֹא כָּתַב אֶלָּא מִקְצָתָהּ וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מְקֻיֶּמֶת בְּמָקוֹם אַחֵר דּוּמְיָא דְּאַחַת דְּרֵישֵׁהּ דִּקְרָא: הִנֵּה הָוֵי מַשְׁמַע אָבוֹת כְּתַב מֵהֵנָּה לְרַבּוּיֵי תּוֹלָדוֹת: אַחַת שֶׁהִיא הֵנָּה דַּאֲמַרַן לְעֵיל ה"ד כְּגוֹן שֶׁעֲשָׂאָן בִּזְדוֹן שַׁבָּת וְשִׁגְגַת מְלָאכוֹת ואע"ג דְּכֻלָּן אֵינָן אֶלָּא חִלּוּל שַׁבָּת אַחַת מְחַיֵּב לְכָל מְלָאכָה וּמְלָאכָה דְּגוּפֵי מְלָאכוֹת מְחַלְּקִין הוֹאִיל וְאִיכָּא שְׁגָגָה טוּבָא: הֵנָּה שֶׁהִיא אַחַת שִׁגְגַת שַׁבָּת וּזְדוֹן מְלָאכוֹת שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן גּוּפֵי מְלָאכוֹת הַרְבֵּה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא אַחַת דַּחֲדָא שְׁגָגָה הִיא: מִי דָּמֵי כו' זֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לִכְתֹּב שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן מֵ"ם פְּתוּחָה כָּתַב וְהֵיכִי קָרֵי לֵהּ מִתְקַיֶּמֶת בְּמָקוֹם אַחֵר וְהָא לָא הָוְיָא: וּכְתַבְתָּם דִּתְפִלִּין וּמְזוּזָה: תָּם שָׁלֵם כְּהִלְכָתָהּ: אַלְפִּין עַיְנִין יֵשׁ שֶׁכּוֹתְבִין כֵּן מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמִין בִּקְרִיאָתָן: בֵּיתִין כָּפִין דּוֹמִין בִּכְתִיבָתָן: גַּמִּין צָדִין דּוֹמִין בִּכְתִיבָתָן אֶלָּא שֶׁזֶּה לְמַעְלָה וְזֶה לְמַטָּה: זַיְנִין נוּנִין פְּשׁוּטִין: כְּפוּפִין כַּף פֶּה צַדֵּי נוּן: פְּשׁוּטִין הַכְּפוּלוֹת שֶׁלָּהֶן פְּשׁוּטוֹת: מֵמִין סָמְכִין מ"ם סְתוּמָה שֶׁדּוֹמָה לְסָמֶךְ: פְּתוּחִין מ"ם פְּתוּחָה: סְתוּמִין מ"ם סְתוּמָה: כְּתָבָהּ לְסֵפֶר תּוֹרָה: כְּשִׁירָה בְּדִלּוּגִין אָרִיחַ וּלְבֵינָה: מִכָּאן רֶמֶז כו' כְּלוֹמַר מ"ם דְּוּנְסָכֵיהֶם דָּרֵישׁ לֵיהּ בִּפְתוּחָה [שְׁמַע מִנָּהּ] בִּפְתוּחַ וַעֲשָׂאוֹ סָתוּם דְּכָשֵׁר וּמִדִּפְתוּחַ וַעֲשָׂאוֹ סָתוּם כָּשֵׁר הוּא הַדִּין נָמֵי סָתוּם וַעֲשָׂאוֹ פָּתוּחַ כְּגוֹן שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן וְכָשֵׁר לְהִתְקַיֵּם בְּמָקוֹם שֵׁם:

א"א דַּאֲאַזֶּרְךָ אִכָּא בֵּינַיְיהוּ לָאו דַּוְקָא דְּהָא ת"ק פָּטַר אֲפִי' שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת מִשֵּׁם אֶחָד עַד שֶׁיִּכְתֹּב שֵׁם מִשִּׁמְעוֹן אֶלָּא מִשּׁוּם ר"ש נָקְטֵהּ דַּאֲפִי' בְּהָא מְחַיֵּב: **בִּגְלַטּוֹרֵי** בְּעָלְמָא חַיָּב פֵּרוּשׁ א"א שֶׁכּוֹתְבִין בִּקְמֵיעַ וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים א"א הַיְנוּ אָמֵן אָמֵן (סֶלָה) שֶׁכּוֹתְבִין בִּקְמֵיעִין וְלֵיתָא דְּהַיְנוּ נוֹטָרִיקוֹן וְחַיָּב אֲפִלּוּ בְּאֶחָד וְרַבָּנָן דְּפָטְרִי בְּמַתְנִי' פָּטְרֵי אֲפִלּוּ בְּב' וְג': **הַמְעַבֵּד** כָּל שֶׁהוּא לָאו דַּוְקָא כָּל שֶׁהוּא אֶלָּא כְּשִׁעוּר הַמְפֹרָשׁ בְּהַמּוֹצִיא (לְעֵיל דַּף עט:) וְלָא נָקַט כָּל שֶׁהוּא אֶלָּא לְאַפּוּקֵי מדר"ש דְּאָמַר עַד שֶׁעִבֵּד כָּל הָעוֹר: **תָּרֵיץ** הָכִי יָכוֹל עַד שֶׁיִּכְתֹּב כָּל הַפָּסוּק כו' וא"ת ומ"ש אֲרִיגָה מֵהַנֵּי דְּהָכָא לָא מְחַיֵּב ר"ש עַד שֶׁיְּתַקֵּן אֶת כֻּלּוֹ וי"ל דִּבְאָרִיג שֶׁעוֹשֶׂה דָּבָר חָדָשׁ שֶׁאֵינוֹ בָּעוֹלָם מְחַיֵּב שַׁפִּיר בִּשְׁנֵי בָּתֵּי נִירִין אֲבָל עִבּוּד שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא תִּקּוּן הָעוֹר בְּעָלְמָא וְכֵן גּוֹרֵר וְצַר צוּרָה בָּעֵי ר"ש עַד שֶׁיְּתַקֵּן אֶת כֻּלּוֹ: **טֵיתִין** פֵּיפִין מִכָּאן נִרְאֶה לר"ת שֶׁצָּרִיךְ לָכֹף רֹאשׁ הַטֵּית לְתוֹכָהּ דְּדָמֵי כְּעֵין פ': **בַּשְּׁבִיעִי** כְּמִשְׁפָּטָם גָּרְסִינַן כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק קַמָּא דְּתַעֲנִית (דַּף ב:) וְכֵן הוּא בַּמָּסֹרֶת הַגְּדוֹלָה וּדְלֹא כְּרַשִׁ"י דְּגָרַס בַּשְּׁמִינִי בס"פ לוּלָב וַעֲרָבָה (סֻכָּה דַּף מז:):

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ י:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ י:
ג מיי׳ פי׳ מהל׳ שבת הל׳ טז:
ד מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ ה:
ה מיי׳ פז׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:
ו טור או״ח סי׳ לו, ש״ע יו״ד סי׳ ערד סעי׳ ה:
ז מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ יט, סמג עשין כב:
ח טוש״ע יו״ד סי׳ ערו סעי׳ ה:
ט מיי׳ פז׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ יא:
י מיי׳ פח׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ א:
יא מיי׳ פח׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ב, סמג עשין כח:
יב מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ה:

מסורת הש״ס

א מכות כ.
ב לעיל ע.; כריתות ג.; סנהדרין סב.
ג תוספתא שבת
ד כריתות יז.; כריתות טז.
ה ספרי במדבר; תענית ב:

תורה אור השלם

אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל־מִצְוֹת יְהוָה אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא־תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם [ויקרא ד, כב]

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר נֶפֶשׁ כִּי־תֶחֱטָא בִשְׁגָגָה מִכֹּל מִצְוֹת יְהוָה אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְעָשָׂה מֵאַחַת מֵהֵנָּה [ויקרא ד, ב]

אֲנִי יְהוָה וְאֵין עוֹד זוּלָתִי אֵין אֱלֹהִים אֲאַזֶּרְךָ וְלֹא יְדַעְתָּנִי [ישעיהו מה, ה]

וּכְתַבְתָּם עַל־מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ [דברים ו, ט]

וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּיהֶם לַפָּרִים לָאֵילִם וְלַכְּבָשִׂים בְּמִסְפָּרָם כְּמִשְׁפָּטָם [במדבר כט, לג]

וּשְׂעִיר חַטָּאת אֶחָד מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד מִנְחָתָהּ וּנְסָכֶיהָ [במדבר כט, לא]

וּשְׂעִיר־עִזִּים אֶחָד חַטָּאת מִלְּבַד עֹלַת הַתָּמִיד וּמִנְחָתָהּ וְנִסְכֵּיהֶם [במדבר כט, יט]

מסורת הש״ס

א מגילה ב:

ב יומא פ.

ג אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא 'אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא ב כו

ד יומא לח:; מנחות כט:; עבודה זרה נה.

ה אוצר מדרשים מי השילוח א

תורה אור השלם

אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי [ויקרא כז, לד]

אִם־לְלֻצִים הוּא־יָלִיץ (ולעניים) [וְלָעֲנָיִים] יִתֶּן־חֵן [משלי ג, לד]

הַיּשֵׁב עַל־חוּג הָאָרֶץ וְיֹשְׁבֶיהָ כַּחֲגָבִים הַנּוֹטֶה כַדֹּק שָׁמַיִם וַיִּמְתָּחֵם כָּאֹהֶל לָשָׁבֶת [ישעיהו מ, כב]

עֲלוֹיֵי קָא מְעַלֵּי לֵיהּ שֶׁהָיְתָה מֵם סְתוּמָה בַּפְּתוּחוֹת אֲבָל מֵם פְּתוּחָה לֹא הָיְתָה בַּפְּתוּחוֹת דִּדְמִפְרַשׁ מִנְצְפָךְ צוֹפִים אָמְרוּם וְכֵיוָן דְּאָמַר רַב חִסְדָּא מֵם וְסָמֶךְ שֶׁבַּפְּתוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין. אֶלָּא סְתוּם וַעֲשָׂאוֹ פְּתוּחַ — גָּרוֹעֵי קָא מְגָרַע לֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, וְאִיתֵימָא רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: מַנְצְפָךְ צוֹפִים אָמְרוּם. [ב]וְתִיסְבְּרָא?! וְהָכְתִיב: ״אֵלֶּה הַמִּצוֹת״ — שֶׁאֵין הַנָּבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה! אֶלָּא מִיהָוֶה הֲוַאי, מִידָּע לָא הֲוָה יָדְעִין הֵי בְּאֶמְצַע תֵּיבָה הֵי בְּסוֹף תֵּיבָה, וַאֲתוֹ צוֹפִים תַּקְנִינְהוּ. וְאַכַּתִּי ״אֵלֶּה הַמִּצוֹת״ — שֶׁאֵין הַנָּבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה! אֶלָּא, שָׂכְחוּם וְחָזְרוּ וְיִסְדוּם. גּוּפָא, אָמַר רַב חִסְדָּא: מֵ״ם וְסָמֶ״ךְ שֶׁבַּפְּלוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִין. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: כְּתָב שֶׁבַּפְּלוּחוֹת נִקְרָא מִבִּפְנִים וְנִקְרָא מִבַּחוּץ, כְּגוֹן: ״נְבוּב״ — ״בובן״, ״רַהֲב״ — ״בָּהָר״, ״סָרוּ״ — ״ורס״. אָמְרִי לֵיהּ רַבָּנָן לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֶתוֹ דַּרְדָּקֵי הָאִידָּנָא לְבֵי מִדְרָשָׁא וַאֲמַרוּ מִילֵּי דַּאֲפִילּוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לָא אִיתְּמַר כְּווֹתַיְיהוּ: אֶלֶ״ף בֵּי״ת — אֲלַף בִּינָה. גִּימֶ״ל דָּלֶ״ת — גְּמוֹל דַּלִּים. מַאי טַעְמָא פְּשׁוּטָה כַּרְעֵיהּ דְּגִימֶ״ל לְגַבֵּי דָּלֶ״ת — שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ שֶׁל גּוֹמֵל חֲסָדִים לָרוּץ אַחַר דַּלִּים. וּמַאי טַעְמָא פְּשׁוּטָה כַּרְעֵיהּ דְּדָלֶ״ת לְגַבֵּי גִּימֶ״ל — דְּלֵימְצֵיהּ לֵיהּ נַפְשַׁיהּ, וּמַאי טַעְמָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּדָלֶ״ת מִגִּימֶ״ל — דְּלִיתֵן לֵיהּ בְּצִינְעָה, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיכְסְיף מִינֵּיהּ. [ג]ה״ו — זָה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. ז״ח ט״י כ״ל — וְאִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְחוֹנֵן לְךָ, וְנוֹתֵן לְךָ יְרוּשָׁה, וְקוֹשֵׁר לְךָ כֶּתֶר לָעוֹלָם הַבָּא. מֵ״ם פְּתוּחָה, מֵ״ם סְתוּמָה — מַאֲמָר פָּתוּחַ, מַאֲמָר סָתוּם. נו״ן כְּפוּפָה, נו״ן פְּשׁוּטָה — נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט. ס״ע — סְמוֹךְ עֲנִיִּים. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: סִימָנִין עָשָׂה בַּתּוֹרָה וּקְנָה אוֹתָהּ. פ׳ כְּפוּפָה, פ׳ פְּשׁוּטָה — פֶּה פָּתוּחַ, פֶּה סָתוּם. צָד״י כְּפוּפָה וְצָד״י פְּשׁוּטָה — צַדִּיק כָּפוּף, צַדִּיק פָּשׁוּט. הַיְינוּ: נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט! הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב כְּפִיפָה עַל כְּפִיפָתוֹ, מִכָּאן שְׁנוֹתְנָה הַתּוֹרָה בְּמָנוֹד רֹאשׁ. קו״ף — קָדוֹשׁ. רֵי״שׁ — רָשָׁע. מַאי טַעְמָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּקו״ף מֵרֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בָּרָשָׁע. וּמַאי טַעְמָא מְהַדַּר תָּגֵיהּ דְּקו״ף לְגַבֵּי רֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם חוֹזֵר בּוֹ אֲנִי קוֹשֵׁר לוֹ כֶּתֶר כְּמוֹתִי. וּמַאי טַעְמָא כַּרְעֵיהּ דְּקו״ף תַּלְיָא — דְּאִי הַדַּר בֵּיהּ, לֵיעֵיל. [ד]וְלֵיעוּל בְּהֵךְ! מְסַיַּיע לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב ״אִם לַלָּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן״? בָּא לִיטַמֵּא — פּוֹתְחִין לוֹ, בָּא לִיטָּהֵר — מְסַיְּעִים אוֹתוֹ. [ה]שִׁי״ן — שֶׁקֶר. תָּי״ו — אֱמֶת. מַאי טַעְמָא שֶׁקֶר מְקָרְבָן מִילֵּיהּ, אֱמֶת מְרַחֲקָא מִילֵּיהּ? — שִׁיקְרָא שְׁכִיחַ, קוּשְׁטָא לָא שְׁכִיחַ. וּמַאי טַעְמָא שִׁיקְרָא אַחֲדָא כַּרְעֵיהּ קַאֵי, וַאֱמֶת מְלַבֵּן לַבּוֹנֵי — קוּשְׁטָא קַאֵי, שִׁיקְרָא לָא קַאֵי. א״ת ב״ש: — אוֹתִי תֹּאבוּ אֶתְאֵוָּה לוֹ ב״ש בִּי לֹא חָשַׁק, שְׁמִי יָחוּל עָלָיו? ג״ר — גּוּפוֹ טִימֵּא, אֲרַחֵם עָלָיו ד״ק דַּלְתוֹתַי נָעַל, קַרְנָיו לֹא אֲגַדֵּעַ? עַד כָּאן מִדַּת רְשָׁעִים, אֲבָל מִדַּת צַדִּיקִים: א״ת ב״ש — אִם אַתָּה בוֹשׁ. ג״ר ד״ק — אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, גּוּר בְּדוֹק. ה״ץ ו״ף — חֲצִיצָה הַוֵי בֵּינָךְ לְאַף. ז״ע ח״ס ט״ן — וְאֵין אַתָּה מִזְדָּעְזָע מִן הַשָּׂטָן. י״ם כ״ל — אָמַר [שֹׁר שֶׁל] גֵּיהִנֹּם לִפָּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לַיָּם כֹּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אח״ס בט״ע ג״ף — אֲנִי חָס עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִיחִי: דכ״ץ — דַּיְכִים הֵם, כְּנִים הֵם, צַדִּיקִים הֵם. הל״ק — אֵין לְךָ חֵלֶק בָּהֶן. ומרז״ן ש״ת — אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָרִי, זַנֵּינִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת. אָמַר לוֹ: א״ל ב״ם ג״ן ד״ס — לְהֵיכָן אוֹלִיכֵן, לְגַן הַדַּס. ה״ע ו״ף — אָמַר סִימָנִין עָשָׂה בַּתּוֹרָה וּקְנָה אוֹתָהּ. פ׳ כְּפוּפָה, פ׳ פְּשׁוּטָה — פֶּה פָּתוּחַ, פֶּה סָתוּם. צָד״י כְּפוּפָה וְצָד״י פְּשׁוּטָה — צַדִּיק כָּפוּף, צַדִּיק פָּשׁוּט. הַיְינוּ: נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט! הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב כְּפִיפָה עַל כְּפִיפָתוֹ, מִכָּאן שְׁנוֹתְנָה הַתּוֹרָה בְּמָנוֹד רֹאשׁ. קו״ף — קָדוֹשׁ. רֵי״שׁ — רָשָׁע. מַאי טַעְמָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּקו״ף מֵרֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בָּרָשָׁע. וּמַאי טַעְמָא מְהַדַּר תָּגֵיהּ דְּקו״ף לְגַבֵּי רֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם חוֹזֵר בּוֹ אֲנִי קוֹשֵׁר לוֹ כֶּתֶר כְּמוֹתִי. וּמַאי טַעְמָא כַּרְעֵיהּ דְּקו״ף תַּלְיָא — דְּאִי הַדַּר בֵּיהּ, לֵיעֵיל. [ו]וְלֵיעוּל בְּהֵךְ! מְסַיַּיע לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב ״אִם לַלָּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן״? בָּא לִיטַמֵּא — פּוֹתְחִין לוֹ, בָּא לִיטָּהֵר — מְסַיְּעִים אוֹתוֹ. [ז]שִׁי״ן — שֶׁקֶר. תָּי״ו — אֱמֶת. מַאי טַעְמָא שֶׁקֶר מְקָרְבָן מִילֵּיהּ, אֱמֶת מְרַחֲקָא מִילֵּיהּ? — שִׁיקְרָא שְׁכִיחַ, קוּשְׁטָא לָא שְׁכִיחַ. וּמַאי טַעְמָא שִׁיקְרָא אַחֲדָא כַּרְעֵיהּ קַאֵי, וַאֱמֶת מְלַבֵּן לַבּוֹנֵי — קוּשְׁטָא קַאֵי, שִׁיקְרָא לָא קַאֵי. א״ת ב״ש: — אוֹתִי תֹּאבוּ אֶתְאֵוָּה לוֹ ב״ש בִּי לֹא חָשַׁק, שְׁמִי יָחוּל עָלָיו? ג״ר — גּוּפוֹ טִימֵּא, אֲרַחֵם עָלָיו ד״ק דַּלְתוֹתַי נָעַל, קַרְנָיו לֹא אֲגַדֵּעַ? עַד כָּאן מִדַּת רְשָׁעִים, אֲבָל מִדַּת צַדִּיקִים: א״ת ב״ש — אִם אַתָּה בוֹשׁ. ג״ר ד״ק — אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, גּוּר בְּדוֹק. ה״ץ ו״ף — חֲצִיצָה הַוֵי בֵּינָךְ לְאַף. ז״ע ח״ס ט״ן — וְאֵין אַתָּה מִזְדָּעְזָע מִן הַשָּׂטָן. י״ם כ״ל — אָמַר [שֹׁר שֶׁל] גֵּיהִנֹּם לִפָּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לַיָּם כֹּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אח״ס בט״ע ג״ף — אֲנִי חָס עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִיחִי: דכ״ץ — דַּיְכִים הֵם, כְּנִים הֵם, צַדִּיקִים הֵם. הל״ק — אֵין לְךָ חֵלֶק בָּהֶן. ומרז״ן ש״ת — אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָרִי, זַנֵּינִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת. אָמַר לוֹ: א״ל ב״ם ג״ן ד״ס — לְהֵיכָן אוֹלִיכֵן, לְגַן הַדַּס. ה״ע ו״ף — אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַיֵּף אָנֹכִי. ז״ץ ח״ק — הַלְלוּ זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. ט״ר י״ש כ״ת — טֹר יֵשׁ לִי כִּיתּוֹת כִּיתּוֹת שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

מַתְנִי׳ גָּרוֹעֵי קָא מְגָרַע לֵיהּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא מַנְצְפָךְ צוֹפִים אָמְרוּם וא״ת דְּהָכָא מַשְׁמַע דִּבְפִתּוּחָה קָאָמַר דְּצוֹפִים אָמְרוּם ובפ״ק דְּמְגִלָּה (דף ב:) פְּרִיךְ עָלָּהּ דְּר' חִיָּיא בַּר אַבָּא מֵאֵלָּה הַמִּצוֹת שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר וְעוֹד הָאָמַר רַב חִסְדָּא מֵם וְסָמֶךְ שֶׁבַּפְּלוּחוֹת בְּנֵס הָיוּ עוֹמְדִים מַשְׁמַע דר' חִיָּא בְּסָתוּמָה אַיְירֵי וְאוֹר״י דְּהָכִי קָאָמַר הָתָם. וְעוֹד הָאָמַר רַב חִסְדָּא וְעוֹד אִי רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא בְּסָתוּמָה אַיְירֵי תִּקְשֶׁה נָמֵי דְּרַב חִסְדָּא אֶלָּא וַדַּאי בְּפִתּוּחָה אַיְירֵי וְהָא דְּנָקֵט מְנַצְפָךְ וְלָא נָקֵט לְהוּ כְּסֵדֶר אֶלְפָּא בֵּיתָא מִשּׁוּם דְּמְנַצְפָךְ מַשְׁמַע מִן צוֹפִים: נָבוּב בובן בְּהַר רַהַב תֵּמַהּ דְּאָמַאי נָקֵט לְהוּ כֵּיוָן דְּלָא הֲוָה בַּפְּלוּחוֹת: א״ל לֵר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֶתוֹ דַּרְדָּקֵי הָאִידָּנָא לְבֵי מִדְרָשָׁא וַאֲמַרוּ מִילֵּי דַּאֲפִילּוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן לָא אִיתְּמַר כְּווֹתַיְיהוּ: אֶלֶ״ף בֵּי״ת — אֲלַף בִּינָה. גִּימֶ״ל דָּלֶ״ת — גְּמוֹל דַּלִּים. מַאי טַעְמָא פְּשׁוּטָה כַּרְעֵיהּ דְּגִימֶ״ל לְגַבֵּי דָּלֶ״ת — שֶׁכֵּן דַּרְכּוֹ שֶׁל גּוֹמֵל חֲסָדִים לָרוּץ אַחַר דַּלִּים. וּמַאי טַעְמָא פְּשׁוּטָה כַּרְעֵיהּ דְּדָלֶ״ת לְגַבֵּי גִּימֶ״ל — דְּלֵימְצֵיהּ לֵיהּ נַפְשַׁיהּ, וּמַאי טַעְמָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּדָלֶ״ת מִגִּימֶ״ל — דְּלִיתֵן לֵיהּ בְּצִינְעָה, כִּי הֵיכִי דְּלָא לֵיכְסְיף מִינֵּיהּ. [ג]ה״ו — זָה שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. ז״ח ט״י כ״ל — וְאִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא יְחוֹנֵן לְךָ, וְנוֹתֵן לְךָ יְרוּשָׁה, וְקוֹשֵׁר לְךָ כֶּתֶר לָעוֹלָם הַבָּא. מֵ״ם פְּתוּחָה, מֵ״ם סְתוּמָה — מַאֲמָר פָּתוּחַ, מַאֲמָר סָתוּם. נו״ן כְּפוּפָה, נו״ן פְּשׁוּטָה — נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט. ס״ע — סְמוֹךְ עֲנִיִּים. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: סִימָנִין עָשָׂה בַּתּוֹרָה וּקְנָה אוֹתָהּ. פ׳ כְּפוּפָה, פ׳ פְּשׁוּטָה — פֶּה פָּתוּחַ, פֶּה סָתוּם. צָד״י כְּפוּפָה וְצָד״י פְּשׁוּטָה — צַדִּיק כָּפוּף, צַדִּיק פָּשׁוּט. הַיְינוּ: נֶאֱמָן כָּפוּף, נֶאֱמָן פָּשׁוּט! הוֹסִיף לְךָ הַכָּתוּב כְּפִיפָה עַל כְּפִיפָתוֹ, מִכָּאן שְׁנוֹתְנָה הַתּוֹרָה בְּמָנוֹד רֹאשׁ. קו״ף — קָדוֹשׁ. רֵי״שׁ — רָשָׁע. מַאי טַעְמָא מְהַדַּר אַפֵּיהּ דְּקו״ף מֵרֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֵין אֲנִי יָכוֹל לְהִסְתַּכֵּל בָּרָשָׁע. וּמַאי טַעְמָא מְהַדַּר תָּגֵיהּ דְּקו״ף לְגַבֵּי רֵי״שׁ — אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם חוֹזֵר בּוֹ אֲנִי קוֹשֵׁר לוֹ כֶּתֶר כְּמוֹתִי. וּמַאי טַעְמָא כַּרְעֵיהּ דְּקו״ף תַּלְיָא — דְּאִי הַדַּר בֵּיהּ, לֵיעֵיל. [ד]וְלֵיעוּל בְּהֵךְ! מְסַיַּיע לֵיהּ לְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב ״אִם לַלָּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן״? בָּא לִיטַמֵּא — פּוֹתְחִין לוֹ, בָּא לִיטָּהֵר — מְסַיְּעִים אוֹתוֹ. [ה]שִׁי״ן — שֶׁקֶר. תָּי״ו — אֱמֶת. מַאי טַעְמָא שֶׁקֶר מְקָרְבָן מִילֵּיהּ, אֱמֶת מְרַחֲקָא מִילֵּיהּ? — שִׁיקְרָא שְׁכִיחַ, קוּשְׁטָא לָא שְׁכִיחַ. וּמַאי טַעְמָא שִׁיקְרָא אַחֲדָא כַּרְעֵיהּ קַאֵי, וַאֱמֶת מְלַבֵּן לַבּוֹנֵי — קוּשְׁטָא קַאֵי, שִׁיקְרָא לָא קַאֵי. א״ת ב״ש: — אוֹתִי תֹּאבוּ אֶתְאֵוָּה לוֹ ב״ש בִּי לֹא חָשַׁק, שְׁמִי יָחוּל עָלָיו? ג״ר — גּוּפוֹ טִימֵּא, אֲרַחֵם עָלָיו ד״ק דַּלְתוֹתַי נָעַל, קַרְנָיו לֹא אֲגַדֵּעַ? עַד כָּאן מִדַּת רְשָׁעִים, אֲבָל מִדַּת צַדִּיקִים: א״ת ב״ש — אִם אַתָּה בוֹשׁ. ג״ר ד״ק — אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, גּוּר בְּדוֹק. ה״ץ ו״ף — חֲצִיצָה הַוֵי בֵּינָךְ לְאַף. ז״ע ח״ס ט״ן — וְאֵין אַתָּה מִזְדָּעְזָע מִן הַשָּׂטָן. י״ם כ״ל — אָמַר [שֹׁר שֶׁל] גֵּיהִנֹּם לִפָּנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לַיָּם כֹּל. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אח״ס בט״ע ג״ף — אֲנִי חָס עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִיחִי: דכ״ץ — דַּיְכִים הֵם, כְּנִים הֵם, צַדִּיקִים הֵם. הל״ק — אֵין לְךָ חֵלֶק בָּהֶן. ומרז״ן ש״ת — אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מָרִי, זַנֵּינִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת. אָמַר לוֹ: א״ל ב״ם ג״ן ד״ס — לְהֵיכָן אוֹלִיכֵן, לְגַן הַדַּס. ה״ע ו״ף — אָמַר גֵּיהִנֹּם לְפָנַי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, עַיֵּף אָנֹכִי. ז״ץ ח״ק — הַלְלוּ זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק. ט״ר י״ש כ״ת — טֹר יֵשׁ לִי כִּיתּוֹת כִּיתּוֹת שֶׁל אוּמּוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֲנִי נוֹתֵן לְךָ.

מַתְנִי׳

גּוּר בָּדוֹק נַפְשָׁךְ תְּהֵא צְרוּרָה תַּחַת כִּסְאֵי וְדוֹק שָׁמַיִם: לַיָּם כָּל גֵּיהִנֹּם קְרוּי יָם כֹּל לְפִי שֶׁהָרַב הוֹלְכִים שָׁם: אָמַר שֹׁר שֶׁל גֵּיהִנֹּם לַיָּם שֶׁלִּי תֵּן אֶת כָּל הָעוֹלָם וַאֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל: אָמַר לֵיהּ אח״ס בט״ע גי״ף אַלְפָּא בֵּיתָא הֵיא אֲצָל א״ת ב״ש וְכֻלָּן סְדוּרוֹת בְּסֵפֶר יְצִירָה: אֲנִי אֶחוּס עֲלֵיהֶם עַל שֶׁבָּעֲטוּ בְּגִיחִי בְּנַאוּף: דְּכַ״ץ נוֹטְרִיקוֹן דַּכִּים כְּנִים צַדִּיקִים: אֵין לְךָ גֵּיהִנֹּם חֵלֶק בָּהֶן בְּיִשְׂרָאֵל: וּמַרְזֵן שֵׁת וְאוֹמֵר שֹׁר שֶׁל גֵּיהִנֹּם זַנֵּנִי מִזַּרְעוֹ שֶׁל שֵׁת. כָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּשְׁרָאֵל: אַל בָּם אָמַר לוֹ הַקָּבָ״ה לֹא יְהֵא לְךָ חֵלֶק בָּהֶם: ג״ן ד״ס אָמַר הקב״ה אוֹלִיכֵם לְגַן הַדַּס לְגַן עֵדֶן: ה״ע ו״ף הִנְנִי עֵף בָּרָעָב: ז״ץ ח״ק הַלְלוּ זַרְעוֹ שֶׁל יִצְחָק הֵם וְלֹא אֲתֶּם לְךָ: ט״ר י״ש כ״ת שְׁמֹר לִי וְהַמַּתָּן יֵשׁ לִי כִּתּוֹת אֲחֵרוֹת:

[א-ג]מַתְנִי׳ הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בְּהֶעְלֵם אֶחָד — חַיָּיב. כָּתַב בִּדְיוֹ בְּסַם בְּסִיקְרָא בְּקוֹמוֹס וּבְקַנְקַנְתּוֹם וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם. עַל שְׁנֵי כּוֹתְלֵי זָוִיּוֹת וְעַל שְׁנֵי לוּחֵי פִּינְקָס וְהֵן נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה — חַיָּיב. הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ — חַיָּיב. הַמְסָרֵט עַל בְּשָׂרוֹ — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. [ד-ח]כָּתַב בְּמַשְׁקִין בְּמֵי פֵּירוֹת, בַּאֲבַק דְּרָכִים בַּאֲבַק הַסּוֹפְרִים וּבְכָל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּים — פָּטוּר. לְאַחַר יָדוֹ בְּרַגְלוֹ בְּפִיו וּבְמַרְפְּקוֹ, כָּתַב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לַכְּתָב, וּכְתָב עַל גַּבֵּי כְּתָב, נִתְכַּוֵּין לִכְתּוֹב חֵי״ת וְכָתַב שְׁתֵּי זַיְינִין, אַחַת בָּאָרֶץ וְאַחַת בַּקּוֹרָה, כָּתַב עַל שְׁנֵי כּוֹתְלֵי הַבַּיִת, עַל שְׁנֵי דַּפֵּי פִנְקָס וְאֵין נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה — פָּטוּר. כָּתַב אוֹת אַחַת נוֹטָרִיקוֹן — רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן בְּתֵירָא מְחַיֵּיב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. [(א)]גְּמָ׳ דְּיוֹ — דְּיוֹתָא. סַם — סַמָּא. סִקְרָא — אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה: סִקַרְתָּא שְׁמָהּ. קוֹמוֹס — קוֹמָא. קַנְקַנְתּוֹם — אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חַרְתָּא דְאוּשְׁכָּפֵי. [ט-יא]וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא רוֹשֵׁם. לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי הָא דְתָנֵי רַבִּי חֲנַנְיָא: כְּתָבוֹ בְּמֵי טַרְיָא וְאַפְצָא — כָּשֵׁר. תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: כְּתָבוֹ בַּאֲבָר בְּשְׁחוֹר וּבְשִׁיחוֹר — כָּשֵׁר. [(ב)]הַמְסָרֵט עַל בְּשָׂרוֹ. תַּנְיָא, אָמַר לָהֶן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לַחֲכָמִים: וַהֲלֹא בֶּן סָטָדָא הוֹצִיא כְּשָׁפִים מִמִּצְרַיִם בִּסְרִיטָה שֶׁעַל בְּשָׂרוֹ? אָמְרוּ לוֹ: שׁוֹטֶה הָיָה, וְאֵין מְבִיאִין רְאָיָה מִן הַשּׁוֹטִים. ״בֶּן סָטָדָא״? בֶּן פַּנְדִּירָא הוּא! אָמַר רַב חִסְדָּא: בַּעַל ״סָטָדָא״, בּוֹעֵל ״פַּנְדִּירָא״. בַּעַל פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה הוּא? אֶלָּא אִמּוֹ ״סָטָדָא״. אִמּוֹ מִרְיָם מְגַדְּלָא שְׂעַר נְשַׁיָּא הֲוַאי? אֶלָּא כִּדְאָמְרִי בְּפוּמְבְּדִיתָא: סְטָת דָּא מִבַּעְלַהּ. כָּתַב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לַכְּתָב. מַאן תַּנָּא? אָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא: דְּלָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָאָמַר: אַחַת עַל הָאָרִיג — חַיָּיב. [יב-יג(ג)]כָּתַב עַל גַּבֵּי כְּתָב. מַאן תַּנָּא? אָמַר רַב חִסְדָּא: דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִכְתּוֹב אֶת הַשֵּׁם, וְנִתְכַּוֵּין לִכְתּוֹב ״יְהוּדָה״, וְטָעָה וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת — מַעֲבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס וּמְקַדְּשׁוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַשֵּׁם מִן הַמּוּבְחָר. [ידטו(ד)]תָּנָא: כָּתַב אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִימָהּ לְסֵפֶר, אָרַג חוּט אֶחָד וְהִשְׁלִימוֹ לְבֶגֶד — חַיָּיב. מַאן תַּנָּא? אָמַר רָבָא בַּר רַב הוּנָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, דְּאָמַר אַחַת עַל הָאָרִיג — חַיָּיב. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, לְהַשְׁלִים שָׁאנֵי. [טז(ה)]אָמַר רַבִּי אַמֵּי: כָּתַב אוֹת אַחַת בִּטְבֶרְיָא וְאַחַת בְּצִיפּוֹרִי — חַיָּיב, כְּתִיבָה הִיא, אֶלָּא שֶׁמְּחוּסָּר קְרִיבָה. וְהָתְנַן: כָּתַב עַל שְׁנֵי כּוֹתְלֵי הַבַּיִת וְעַל שְׁנֵי דַּפֵּי פִנְקָס וְאֵין נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה — פָּטוּר! הָתָם מְחוּסָּר מַעֲשֶׂה דִקְרִיבָה, הָכָא לֹא מְחוּסָּר מַעֲשֶׂה דִקְרִיבָה. [יז]תָּנָא: הִגִּיהַּ אוֹת אַחַת — חַיָּיב. הַשְׁתָּא כָּתַב אוֹת אַחַת — פָּטוּר, הִגִּיהַּ אוֹת אַחַת חַיָּיב?! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — כְּגוֹן שֶׁנְּטָלוֹ לְגַגּוֹ שֶׁל חֵי״ת וַעֲשָׂאוֹ שְׁנֵי זַיְינִין. רָבָא אָמַר: כְּגוֹן שֶׁנְּטָלוֹ לְתָגוֹ שֶׁל דָּלֶ״ת וַעֲשָׂאוֹ רֵי״שׁ. תָּנָא: נִתְכַּוֵּין לִכְתּוֹב אוֹת אַחַת וְעָלוּ

מַתְנִי׳ עַל שְׁנֵי כְּתְלֵי זָוִיּוֹת אַחַת בַּמִּזְרָח וְאַחַת בַּצָּפוֹן סְמוּכוֹת זוֹ לָזוֹ בַּמִּקְצוֹעַ: עַל שְׁנֵי לוּחֵי פִּנְקָס פִּנְקָס שֶׁל חֶנְוָנִים כְּעֵין אוֹתָן שֶׁל סוֹחֲרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם לְוָחִים הַרְבֵּה חֲקוּקִין וְטוּחִין בְּשַׁעֲוָה: עַל שְׁנֵי לוּחֵי פִּנְקָס רְבוּתָא אַשְׁמוֹעִינַן דאע״ג דְּלָאו אַלּוּחַ אֶחָד הֵם אִם נֶהֱגִין וְנִקְרִין זֶה עִם זֶה שֶׁכְּתוּבִין עַל שְׁנֵי שִׂפְתֵי הַלְּוּחִין סְמוּכִים זֶה לָזֶה חַיָּב: הַכּוֹתֵב עַל בְּשָׂרוֹ בִּדְיוֹ: הַמְסָרֵט בְּמִכְתָּב אוֹ בְּסִיד: בְּמַשְׁקִין כְּמוֹ מֵי תּוּתִים שֶׁמַּשְׁחִירִין: אוֹ בְּמֵי פֵּרוֹת כָּל פֵּרוֹת: בַּאֲבַק דְּרָכִים בְּטִיט לָשׁוֹן אַחֵר בַּאֲבַק דְּרָכִים בְּאֶצְבָּעוֹ שָׂרַט כְּמוֹ אוֹתִיּוֹת בְּעָפָר נָגוּב: בַּאֲבַק הַסּוֹפְרִי׳ עַפְרוּרִית שֶׁל קֶסֶת הַסּוֹפֵר: לְאַחַר יָדוֹ בְּגַב יָדוֹ שֶׁאָחַז הַקֻּלְמוֹס בְּאֶצְבְּעוֹתָיו וְהָפַךְ יָדוֹ וְכָתַב: מַרְפֵּקוֹ אֲצִילֵי יָדָיו: כָּתַב אוֹת אַחַת סָמוּךְ לִכְתָב אֵצֶל אוֹת הַכְּתוּבָה זֵוֶג אוֹת לְהַשְׁלִימָהּ לִשְׁתַּיִם: כְּתָב ע״ג הַכְּתָב הֶעֱבִיר הַקֻּלְמוֹס עַל אוֹתִיּוֹת הַכְּתוּבִים כְּבָר וְחִדְּשָׁם: נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב חֵי״ת וְדִלֵּג הַקֻּלְמוֹס וְלֹא נִרְאָה הַגַּג שֶׁל חֵי״ת אֶלָּא שְׁנֵי הָרַגְלַיִם וְנִרְאֶה כִּשְׁנֵי זַיְנִין: עַל שְׁנֵי כָּתְלֵי הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ בַּמִּקְצוֹעַ: עַל שְׁנֵי דַּפֵּי פִּנְקָס שֶׁעֲשׂוּי׳ עַמּוּדִים כִּמְגִלָּה וְכָתַב אוֹת בְּעַמּוּד זֶה וְאוֹת בָּזֶה וְאֵינוֹ יָכוֹל לְקָרְבָן אֶלָּא אִם כֵּן יַחְתֹּךְ הֶפְסֵק שֶׁבֵּינֵיהֶם וה״ה לְכָתְלֵי הַבַּיִת רְחוֹקִין זֶה מִזֶּה וּתְנָא בְּרֵישָׁא שְׁנֵי כָּתְלֵי הַבַּיִת דִּסְתָמָא אֵין נֶהֱגִין זֶה עִם זֶה וַהֲדַר תְּנָא שְׁנֵי דִּפֵּי פִּנְקָס וה״ה לְכָתְלֵי הַבַּיִת וְלֹא זוֹ אַף זוֹ קָתָנֵי: כָּתַב אוֹת אַחַת עַל שֵׁם נוֹטָרִיקוֹן שֶׁעָשָׂה סִימָן נְקֻדָּה עָלֶיהָ לוֹמַר שֶׁלְּהָבִין בָּהּ תֵּבָה שְׁלֵמָה כְּתֵבָה: גְּמ׳ סַמָּא אורפימינ״ט: סִקְרְתָא אימני״א צֶבַע אָדֹם שֶׁצּוֹבְעִין בָּהּ תְּרִיסִין: קוֹמָא גֻּמָּא שְׂרַף אִילָן: חַרְתָּא דְּאֻשְׁכָּפֵי ארמינ״ט: כְּתָבוֹ לְגֵט: בְּמֵי טַרְיָא י״א מִין פְּרִי וי״א מֵי גְּשָׁמִים: אַפְצָא מֵי עֲפָצִים גל״ש: בְּאֵבֶר בְּעוֹפֶרֶת וּמַשְׁחִיר כְּשֶׁהוּא מְשַׁפְשֵׁף עוֹפֶרֶת עַל הַקְּלָף: בַּשְּׁחוֹר פִּיחָם: שִׁיחוֹר אדרמינ״ט: הוֹצִיא כְּשָׁפִים שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהוֹצִיאָן כְּתוּבִים שֶׁהָיוּ הַחַרְטֻמִּין בּוֹדְקִין כָּל הַיּוֹצְאִים שֶׁלֹּא יוֹצִיאוּ כְּשָׁפִים לְלַמְּדָם לִבְנֵי מְדִינָה אַחֶרֶת: שׁוֹטֶה הָיָה שְׁטוּת הָיָה בּוֹ לַעֲשׂוֹת מַה שֶּׁאֵין דֶּרֶךְ בְּנֵי אָדָם עוֹשִׂים וּמָסַר נַפְשׁוֹ עַל הַדָּבָר: [הוֹסָפָה מֵחֶסְרוֹנוֹת הַשַּׁ״ס: בַּעַל סָטָדָא בּוֹעֵל פַּנְדִּירָא וְנִקְרָא עַל שֵׁם בַּעַל אִמּוֹ אַף עַל פִּי שֶׁהוּא הָיָה מַמְזֵר:] א׳ עַל הָאָרִיג חוּט א׳ אָרַג עַל קְצַת אָרִיג: וְטָעָה וְלֹא הֵטִיל בּוֹ דָּלֶת וְנִמְצָא שֵׁם נִכְתָּב בִּמְקוֹמוֹ אֲבָל לֹא בְּכַוָּנָה: מַעֲבִיר עָלָיו קוּלְמוֹס לְכַוָּנַת שֵׁם עַל כָּל אוֹתִיּוֹת כְּאִלּוּ הוּא כּוֹתְבוֹ: וְהִשְׁלִימָהּ לְסֵפֶר אוֹת אַחֲרוֹנָה שֶׁל אַחַת מכ״ד סְפָרִים: מְחֻסַּר מַעֲשֶׂה דִּקְרִיבָה אֵינוֹ מְקָרְבָן אֶלָּא עַל יְדֵי קְצִיצָה הַמַּפְסִיק בֵּינֵיהֶן וְכִי קָאָמַר רַב אַמִּי כְּגוֹן כָּתַב אַחַת עַל שְׂפַת לוּחַ זוֹ בִּטְבֶרְיָה וְאַחַת עַל שְׂפַת לוּחַ זוֹ בְּצִפּוֹרִי וְאַתָּה יָכוֹל לְקָרְבָן שֶׁלֹּא בְּמַעֲשֶׂה אֶלָּא קְרִיבָה בְּעָלְמָא: וַעֲשָׂאוֹ שְׁנֵי זַיְנִין וְהַסֵּפֶר לְכָךְ צָרִיךְ: רָבָא אָמַר כְּגוֹן שֶׁנְּטָלוֹ לְתָגָא דְּדָלֵית דְּלָא הָוֵי אֶלָּא הַגָּהַת אוֹת אַחַת וּבְדָבָר מוּעָט חַיָּב הוֹאִיל וְזֶהוּ תִּקּוּן הַסֵּפֶר דְּאָסוּר לְאָדָם לִשְׁהוֹת סֵפֶר שֶׁאֵינוֹ מֻגָּה מִשּׁוּם אַל תַּשְׁכֵּן בְּאֹהָלֶיךָ עַוְלָה (אִיּוֹב י״א:י״ד) וַהֲוָה לֵיהּ כְּכָתַב אוֹת אַחַת וְהִשְׁלִימָהּ לְסֵפֶר דַּאֲמַרַן לְעֵיל דְּחַיָּב וְאַפֵּי׳ לְרַבָּנַן:

נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב ח׳ וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין וא״ת מַאי אִרְיָא נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב ח׳ דְּלָא נַעֲשֵׂית מַחְשַׁבְתּוֹ אֲפִלּוּ נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב ז׳ אֶחָד וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין פָּטוּר כְּמוֹ נִתְכַּוֵּן לִזְרֹק ב׳ וְזָרַק ד׳ (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף עג.) וְכֵן קָשֶׁה אַבָּרַיְתָא דְּמַיְתִי בַּגְּמָרָא נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב אוֹת אַחַת וְעָלוּ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם חַיָּב אַמַּאי חַיָּב מ״ש מִנִּתְכַּוֵּן לִזְרֹק שְׁתַּיִם וְזָרַק ד׳ וי״ל דְּמַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁהָיָה צָרִיךְ לִכְתֹּב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֵיזֶה שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת שֶׁיִּהְיוּ דְּהַשְׁתָּא נִתְכַּוֵּן לְדָבָר אִסּוּר וְגַם נַעֲשֵׂית מַחְשַׁבְתּוֹ וַאֲפִלּוּ הָכִי פָּטוּר כִּדְמְפָרֵשׁ בגמ׳ מִשּׁוּם דִּבְעֵי זִיּוּנֵי וא״ת מַאי אִרְיָא נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב חֵי״ת אַפֵּי׳ נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב שְׁנֵי זַיְנִין וְכָתַב בְּלֹא זִיּוּן פָּטוּר וי״ל דִּנְקַט נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב ח׳ לְרְבוּתָא דְּדַוְקָא כָּתַב שְׁנֵי זַיְנִין דִּבְעֵי זִיּוּן פָּטוּר אֲבָל כָּתַב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת דְּלָא בָּעוּ זִיּוּן חַיָּב וְאע״ג דְּהַשְׁתָּא מִיהָא לְאַחַת הוּא דְּמִתְכַּוֵּן: שִׁיחוֹר פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י איידרמנ״ט וְאֵין נִרְאֶה דְּאַמַּאי הֲוָה קָרֵי לֵהּ רַבִּי חִיָּא בל״א וְלָא נְקַט לֵיהּ בִּלְשׁוֹן מַתְנִי׳: בֶּן סָטָדָא אור״ת דְּהָא בֶּן סָטָדָא דְּאָמְרִינַן הָכָא דַּהֲוָה בִּימֵי פַּפּוּס בֶּן יְהוּדָה דַּהֲוָה בִּימֵי רַבִּי עֲקִיבָא כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּבְרָכוֹת (דַּף סא:): אָמַר רַב חִסְדָּא דְּלָא כְּר׳ יְהוּדָה וא״ת רַב אַחָא בְּרַבִּי יַעֲקֹב דְּקָאָמַר אַהֵיא דְּקָאָמַר רַב חִסְדָּא בְּפֶ׳ שֵׁנִי דְּגִטִּין (דַּף כ.) גֵּט שֶׁכְּתָבוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ וְהֶעֱבִיר עָלָיו קֻלְמוֹס לִשְׁמָהּ בָּאנוּ לְמַחְלֹקֶת ר׳ יְהוּדָה וְרַבָּנָן דְּתַנְיָא נִתְכַּוֵּן לִכְתֹּב כו׳ וְדָחֵי רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב דִּלְמָא לָא הִיא ע״כ לָא קָאָמְרִי הָתָם גַּבֵּי תּוֹרָה אֶלָּא מִשּׁוּם זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֲבָל גַּבֵּי גֵּט מוֹדוּ א״כ מַתְנִי׳ דְּהָכָא כְּמַאן אַתְיָא וְי״ל דְּדַוְקָא בְּגֵט שֶׁהָיָה כָּתוּב שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ הָוֵי כְּתָב עֶלְיוֹן כְּתָב לְכֻלֵּי עָלְמָא שֶׁהָאַחֲרוֹן מְתַקֵּן יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן שֶׁעוֹשֵׂהוּ לִשְׁמָהּ אֲבָל כְּשֶׁאֵין כְּתָב הָעֶלְיוֹן מְתַקֵּן כְּלוּם לכ״ע לָא הָוֵי כְּתָב וּבְהָכִי מַיְרֵי מַתְנִי׳ וְאַתְיָא ככ״ע וְרַב חִסְדָּא דְּקָאָמַר הָכָא דְּמַתְנִי׳ אַתְיָא דְּלָא כר״י לְטַעְמֵהּ דְּקָאָמַר הָתָם גַּבֵּי גֵּט בָּאנוּ לְמַחֲלֹקֶת ר״י וְרַבָּנָן וּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמַתְנִי׳ דְּהָכָא בְּכָל עִנְיָן אַיְרֵי אַפֵּי׳ כְּשֶׁמְּתַקֵּן בַּכְּתָב הָאַחֲרוֹן אֲבָל לְרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב ע״כ מַתְנִי׳ לָא אַיְרֵי בְּכָל עִנְיָן דִּבְגֵט לָא מָצֵי אַיְרֵי: הָתָם מְחֻסַּר מַעֲשֶׂה בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת בָּאוֹת מַצָּה (מְנָחוֹת דַּף נז.) בְּהִנִּיחַ בָּשָׂר עַל גַּבֵּי גֶּחָלִים וְנִצְלָה בּוֹ כַּגְּרוֹגֶרֶת בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אִיכָּא מַאן דִּמְחַיֵּב וְאִיכָּא מַאן דְּפָטַר מַאן דִּמְחַיֵּב סָבַר דְּלָא דָּמֵי לִכְתֹּב עַל שְׁנֵי כָּתְלֵי הַבַּיִת שֶׁאֵין מַזִּיק שָׁם חֶסְרוֹן קְרִיבָה כְּמוֹ כָּאן:

מסורת הש״ס

א גיטין יט.; מגילה יח:
ב סנהדרין סז.
ג גיטין כ.; גיטין נד:
ד משנה שבת
ה תלמוד ירושלמי שבת

גליון הש״ס

גמ׳ א״ר אמי כתב אות אחת בטבריא. עיין לעיל דף פ ע״ב תוס׳ ד״ה בהעלם אחד:

תוס׳ ד״ה בן סטדא. עי׳ בסה״ד קמב ע״ד. ועיין תוס׳ חגיגה דף ד׳ ע״ב ד״ה הוה שכיח:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ טו, סמג לאוין סה:
ב מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יא:
ג מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ טז:
ד טוש״ע או״ח סי׳ שמ סעי׳ ד ה:
ה מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ טו:
ו מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יד:
ז מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יא:
ח מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יג:
ט טוש״ע אה״ע סי׳ קכה סעי׳ ג ב:
י מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ ב, סמג עשין נ:
יא מיי׳ פד׳ מהל׳ גירושין הל׳ א:
יב טוש״ע יו״ד סי׳ ערו סעי׳ יב:
יג מיי׳ פא׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ טו:
יד מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ ט:
טו מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יח:
טז מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יב:
יז מיי׳ פי״א מהל׳ שבת הל׳ יג:

מסורת הש"ס

א מנחות סו:
ב כריתות יב:
ג כריתות יט:
ד פסחים קח.
ה תוספתא שבת
ו לעיל עג.; משנה שבת

גליון הש"ס

גמ' קדושים אנחנו. ע"ע במדרש במדבר רבה ר"פ מסעי על פסוק נחית כצאן עמך: שם א"ל לחאי גיסא. פסחים קח ע"א ב"ב מב ע"ב:

תורה אור השלם

וְלֹא־יִקְרָא עוֹד אֶת־שִׁמְךָ אַבְרָם וְהָיָה שִׁמְךָ אַבְרָהָם כִּי אַב־הָמוֹן גּוֹיִם נְתַתִּיךָ [בראשית יז, ה]

אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים [שמות כ, ב]

וַיֹּאמֶר אֵלָיו מַלְאַךְ יְהוָה עַל־מָה הִכִּיתָ אֶת־אָתְנֶךָ זֶה שָׁלוֹשׁ רְגָלִים הִנֵּה אָנֹכִי יָצָאתִי לְשָׂטָן כִּי־יָרַט הַדֶּרֶךְ לְנֶגְדִּי [במדבר כב, לב]

וְלֶחֶם וְקָלִי וְכַרְמֶל לֹא תֹאכְלוּ עַד־עֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה עַד הֲבִיאֲכֶם אֶת־קָרְבַּן אֱלֹהֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מֹשְׁבֹתֵיכֶם [ויקרא כג, יד]

וְהִנֵּה עִמִּךְ שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא בֶן־הַיְמִינִי מִבַּחֻרִים וְהוּא קִלַּלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת בְּיוֹם לְכְתִּי מַחֲנָיִם וְהוּא־יָרַד לִקְרָאתִי הַיַּרְדֵּן וָאֶשָּׁבַע לוֹ בַּיהוָה לֵאמֹר אִם־אֲמִיתְךָ בֶּחָרֶב [מלכים א ב, ח]

וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מַה־נֹּאמַר לַאדֹנִי מַה־נְּדַבֵּר וּמַה־נִּצְטַדָּק הָאֱלֹהִים מָצָא אֶת־עֲוֹן עֲבָדֶיךָ הִנֶּנּוּ עֲבָדִים לַאדֹנִי גַּם־אֲנַחְנוּ גַּם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ בְּיָדוֹ [בראשית מד, טז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' שגגות הל' ח:
ב מיי' פו' מהל' שגגות הל' ח:
ג מיי' פט' מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ד מיי' פט' מהל' שבת הל' טז:
ה מיי' פי' מהל' שבת הל' ט:
ו מיי' פי' מהל' שבת הל' י:
ז מיי' פט' מהל' שבת הל' יח:

וְעָלוּ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם הֵינוּ נָמֵי מִתְּפֵוֵּן לְכִתּוּב ח' וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין: הָא דְּתָנֵן פָּטוּר: דְּבֵי זַיְנֵי וְהָתַנְיָא פָּטוּר אֵין נִרְאֶה לר"י לִגְרֹס וְהָתַנְיָא דְּאַמַּאי לָא הָוֵה פָּרֵיךְ מִמַּתְנִי' בְּתַנְּיָן שֶׁלְּהֶן שֶׁהַזַּיְנִין צָרִיכוֹת ג' זַיְנִין יְמִין וּשְׂמֹאל וּלְמַעְלָה כְּדְאָמְרִינַן בְּמְנָחוֹת (דף כט:): מֶלֶךְ נְתַתִּיךָ נְשִׂיא אֱלֹהִים אַתָּה (בְּרֵאשִׁית כ"ג:ו'): אָנֹכִי מִדְּלָא אָמַר אֲנִי: אֲנָא נַפְשִׁי אֲנִי בְּעַצְמִי: אֲמִירָה שֶׁהִיא נְעִימָה: כַּרְמֶל גִּבְעַ מְנֻחַת הָעֹמֶר כְּתִיב גֶּרֶשׂ כַּרְמֶל שֶׁמְּבִיאָה כְּשֶׁהִיא לַחָה בְּעוֹד שֶׁהַגָּרַע נָפוּחַ וְהֶכֵּר שֶׁל קֶשׁ מָלֵא הֵימֶנּוּ: מַתְנִי' אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם כֵּיוָן דהו"ל שְׁהוּת בֵּינָתַיִם כְּדֵי לַדַּע הֲוָה לֵיהּ כִּשְׁתֵּי הַעֲלָמוֹת: גְּמ' יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר לְחֵלֶק כְּדֵי שֶׁלֹּא יְצַטָּרֵף יִשְׂמָעֵאל תָּנָא: "כַּרְמֶל" — כַּר מָלֵא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: "וְהוּא קִלְלַנִי קְלָלָה נִמְרֶצֶת", נוֹטָרִיקוֹן: נוֹאֵף הוּא, מוֹאֲבִי הוּא, רוֹצֵחַ הוּא, צוֹרֵר הוּא, תּוֹעֵבָה הוּא. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: "מַה נָּדַבֵּר וּמַה נִּצְטַדָּק" — נְכוֹנִים אֲנַחְנוּ, צַדִּיקִים אֲנַחְנוּ, טְהוֹרִים אֲנַחְנוּ, קְדוֹשִׁים אֲנַחְנוּ. [א]מַתְנִי' הַכּוֹתֵב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת בִּשְׁתֵּי הָעֲלֻמוֹת, אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל מְחַיֵּיב וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. [ב]גְּמ' בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? רַבָּן גַּמְלִיאֵל סָבַר אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר, וְרַבָּנַן סָבְרִי יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר. הדרן עלך

הבונה

[ג-ו]מַתְנִי' רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: **הָאוֹרֵג** שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִילָּה וְאֶחָד עַל הָאֲרִיג — חַיָּיב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין בַּתְּחִילָּה בֵּין בַּסּוֹף — שִׁיעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין. הָעוֹשֶׂה שְׁתֵּי בָתֵּי נִירִין בַּנִּירִים, בַּקֵּירוֹס, בַּנַּפָּה, בַּכְּבָרָה וּבַסַּל — חַיָּיב. וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת, וְהַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לְתְפּוֹר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. [ד]גְּמ' כִּי אָתָא רַבִּי יִצְחָק תָּנֵי: "שְׁתַּיִם". וְהָאָנַן תְּנַן: "שָׁלֹשׁ"! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּאַלְיְמֵי, הָא בְּקַטְיְנֵי. אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא, וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא. אָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא: אַלְיְמֵי — תְּלָתָא לָא סָתְרִי, תְּרֵי סָתְרִי. קַטְיְנֵי — תְּרֵי נָמֵי לָא סָתְרִי. וְאָמְרִי לַהּ לְהַאי גִּיסָא: קַטְיְנֵי — תְּלָתָא יָדְעִי, תְּרֵי לָא יָדְעִי. אַלְיְמֵי — תְּרֵי נָמֵי יָדְעִי. תַּנְיָא: הָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִילָּה וְאֶחָד עַל הָאֲרִיג — חַיָּיב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין בַּתְּחִילָּה בֵּין בַּסּוֹף — שִׁיעוּרוֹ שְׁנֵי חוּטִין. וּבַשָּׁפָּה — שְׁנֵי חוּטִין בְּרוֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין. הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה? לְאוֹרֶג צִלְצוּל קָטָן, שְׁנֵי חוּטִין בְּרוֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין. וְהָאוֹרֵג שְׁלֹשָׁה חוּטִין בַּתְּחִילָּה וְאֶחָד עַל הָאֲרִיג חַיָּיב, סְתָמָא כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. [ה]תַּנְיָא אִידַּךְ: הָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין עַל הַגַּס? וְעַל הָאִימְרָא — חַיָּיב. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֶפִילּוּ אֶחָד. וּבַשָּׁפָּה, שְׁנֵי חוּטִין בְּרוֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין — חַיָּיב. הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה — לְאוֹרֶג צִלְצוּל קָטָן שְׁנֵי חוּטִין עַל רוֹחַב שְׁלֹשָׁה בָּתֵּי נִירִין: וְהָאוֹרֵג שְׁנֵי חוּטִין עַל הַגַּס וְעַל הָאִימְרָא חַיָּיב — סְתָמָא כְּרַבָּנַן. הָעוֹשֶׂה שְׁנֵי בָתֵּי נִירִין כּוּ'. מַאי בַּנִּירִים? אָמַר אַבָּיֵי: תַּרְתֵּי בְּבַת נִירָא וַחֲדָא בְּנִירָא. בְּקֵירוֹס. מַאי בְּקֵירוֹס? אָמַר רַב: מְצוֹבִיתָא. [ו]וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הָא תְּנֵינָא בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת: וְהַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת! מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמֵיתְנָא סֵיפָא: "וְהַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לְתְפּוֹר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת", קָתָנֵי נָמֵי הַתּוֹפֵר. וְהַקּוֹרֵעַ. הָא נָמֵי תְּנֵינָא בַּאֲבוֹת מְלָאכוֹת! אֶלָּא מִשּׁוּם דְּקָבָעֵי לְמֵיתְנֵי סֵיפָא, הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וְעַל מֵתוֹ, מִשּׁוּם הָכִי קָתָנֵי [הַתּוֹפֵר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת]. וְהַקּוֹרֵעַ עַל מְנָת לְתְפּוֹר שְׁתֵּי תְּפִירוֹת. הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ?

דְּעַבְדַהּ

וּמֵיהוּ אִבָּא לְמֵימַר דְּמַתְנִי' לָא קַשְׁיָא לֵיהּ מִדְּקָתָנֵי וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין וְלָא נָקַט ב' אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת דְּלָא בָּעֵי זַיְנֵי מַשְׁמַע דְּמִשּׁוּם זַיְן פָּטַר לֵיהּ אֲבָל מִבָּרַיְתָא דְּקָתָנֵי סְתָמָא פָּרֵיךְ שַׁפִּיר אֲבָל קָשֶׁה דְּאִי בָּרַיְתָא הִיא הָא דְּפָרֵיךְ מִנַּהּ אַמַּאי נָקַט נִתְכַּוֵּן לִכְתּוֹב אוֹת אַחַת וְעָלוּ בְּיָדוֹ שְׁתַּיִם אֵפִי' נִתְכַּוֵּן לְאוֹתָן שְׁתַּיִם שֶׁכָּתַב וּכְתָבָן בְּלֹא זַיְן פָּטוּר כֵּיוָן דְּמוֹקְמֵי לַהּ בְּדְבָעֵי זַיְנֵי דְּהָא בְּבָרַיְתָא לָא קָתָנֵי וְכָתַב שְׁנֵי זַיְנִין דְּנוֹכַל לוֹמַר דְּאִתֵּי לְאַשְׁמְעִינַן הָא כָּתַב שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אֲחֵרוֹת דְּלָא בָּעֵי זַיְן חַיָּב כִּדְפַרֵישְׁתִּי בְּמַתְנִיתִין לְכָךְ נִרְאֶה דְּמַתְנִי' פָּרִיךְ וְגָרְסִינַן וְהָתַנְיָא: **רַבָּן** גַּמְלִיאֵל סָבַר אֵין יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר נִרְאֶה דְּטַעַם דְּרַשְׁבָּ"ג מִשּׁוּם דְּכָתִיב אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ יְדִיעַת חַטָּאת הוּא דְּשְׁמַהּ יְדִיעָה אֲבָל יְדִיעָה דְּלָאו חַטָּאת לָאו שְׁמַהּ יְדִיעָה: **וַרַבָּנַן** סָבְרִי יֵשׁ יְדִיעָה לַחֲצִי שִׁעוּר דְּנָקַט אוֹת אַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת בֵּין הָעַרְבַּיִם כֵּיוָן דְּהָוֵי שְׁהוּת בֵּינָתַיִם כְּדֵי לַדַּע חֲשִׁיב כְּשֶׁתֵּי הַעֲלָמוֹת וְאֵין נִרְאֶה חֲדָא דְּהָוֵה לֵיהּ לְפָרֵשׁ שְׁעוּר שְׁהוּת וְעוֹד דְּאָמַר לְעֵיל כָּתַב אוֹת אַחַת בְּצִפּוֹרִי וְאוֹת אַחַת בְּטִבֶּרְיָא חַיָּב אע"ג דְּמִסְתָּמָא יֵשׁ שְׁהוּת כְּדֵי לַדַּע וְנִרְאֶה דְּמַיְרֵי שֶׁיָּדַע בֵּינָתַיִם וְאַחַת שַׁחֲרִית וְאַחַת עַרְבִית נָקַט לְרִבּוּתָא דְּאַף עַל גַּב דְּיֵשׁ עִם הַיְדִיעָה הֶפְסֵק וּשְׁהוּת גָּדוֹל בֵּינָתַיִם מְחַיֵּב ר"ג: **מַתְנִי'**. הָאוֹרֵג אוֹמֵר ר"י דה"ג וחכ"א בֵּין בַּתְּחִילָּה בֵּין בַּסּוֹף ול"ג בֵּין בָּאֶמְצַע בֵּין בַּסּוֹף דְּא"כ הָוֵה מַשְׁמַע בְּסוֹף הַבֶּגֶד מַמָּשׁ וְהָתָם אֲפִי' רַבָּנַן מוֹדוּ דְּחַיָּב אֲפִילּוּ בְּאַחַת כִּדְאָמְרִינַן סוֹף פֶּרֶק הַבּוֹנֶה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קד:) אֲבָל אִי לָא גָּרְסִינַן בָּאֶמְצַע אָתֵי שַׁפִּיר דְּבַסּוֹף לָא בַּסּוֹף מַמָּשׁ קָאָמַר:

קה: האורג פרק שלשה עשר שבת

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יז, סמג לאוין סה:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ שבת הל׳ יח:
ג מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ י:
ד מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יד:
ה מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יג:
ו מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ טו:
ז מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ ז:
ח מיי׳ פט׳ מהל׳ שבת הל׳ יח:
ט טוש״ע יו״ד סי׳ שמ סעי׳ כח:
י מיי׳ פ׳ מהל׳ שבת הל׳ י:
יא טוש״ע יו״ד סי׳ שמ סעי׳ ז:
יב מיי׳ פט׳ מהל׳ אבל הל׳ יא, סמג עשין ב:
יג טוש״ע יו״ד סי׳ שמ סעי׳ ו:
יד מיי׳ פט׳ מהל׳ אבל הל׳ יא:
טו מיי׳ פ״ב מהל׳ אבל הל׳ יב:
טז טוש״ע יו״ד סי׳ שמ סעי׳ ח:
יז מיי׳ פט׳ מהל׳ אבל הל׳ יא:
יח מיי׳ פי׳ מהל׳ שבת הל׳ י:
יט מיי׳ פח׳ מהל׳ שבת הל׳ ח:
כ מיי׳ פ״ב מהל׳ שבת הל׳ א:
כא מיי׳ פב׳ מהל׳ דעות הל׳ ג:
כב מיי׳ פו׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ י, סמג לאוין רכט:
כג מיי׳ פב׳ מהל׳ דעות הל׳ ג:
כד מיי׳ פו׳ מהל׳ מלכים ומלחמות הל׳ י, סמג לאוין רכט:
כה מיי׳ פ״ב מהל׳ אבל הל׳ ב, סמג עשין ב:

הַכֹּל חוֹלְצִין עָלָיו אוֹמַר רַשְׁבַּ״א דְּאַפֵּי׳ אֵינוֹ רַבּוֹ חַיָּב כִּדְאָמְרִינַן במו״ק (דף כה.) דְּעַבְדָה הַבָּגֶד: כִּי כִּסְתָא הוֹלֶכֶת וּמִתְקַפֶּלֶת שְׁאֵין הַבָּגֶד שָׁוֶה וּבוֹלֵט בַּבָּגֶד כְּמִין כִּיס וְצָרִיךְ לִקְרֹעַ הַבָּגֶד לְמַטָּה וּמוֹלֵל לְפָנָיו וְהַתְּפִירָה מִתְיַשֶּׁבֶת: מַתְנִי׳ הַסִּיט כָּפוּל מִפָּרֵשׁ בַּגְּמָרָא סִיט הוּא הֶפְסֵק שֶׁבַּיִן אֶצְבַּע לַאַמָּה כְּמוֹ שֶׁאָדָם יָכוֹל לְהַרְחִיבוֹ וְאִם טָוָה וְלִבֵּן וְנִפֵּץ וְצָבַע שֶׁהֵן כֵּלִין חֲבוֹת מִלְאכוֹת חוּט א' אֹרֶךְ כַּשְּׁעוּר הַזֶּה חַיָּב: הָאוֹרֵג ב' חוּטִין שְׁעוּרוֹ בְּרֹחַב הַבָּגֶד כְּמִלֹּא הַסִּיט שאע״פ שֶׁלֹּא אָרְגוֹ עַל פְּנֵי כָּל רֹחַב הַבָּגֶד חַיָּב: גְּמ׳ נִרְאֶה בְּעֵינַי דְּהָכִי גָּרְסִי׳ וּרְמִינְהוּ הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וּבָאֲבָלוֹ וְעַל מֵתוֹ חַיָּב וְאע״פ כו׳ וּלְמֵאי דְּגָרַס הַקּוֹרֵעַ בַּחֲמָתוֹ וּבָאֲבָלוֹ וְעַל מֵתוֹ אע״פ כו׳ לָא יַדְעִנָא מֵאי יָצָא יָדֵי הַקְרִיעָה שֶׁיְּהֵא לְמֵימַר אַבַּחֲמָתוֹ וְאַמֵּאי נִקֵּט בַּחֲמָתוֹ: יָצָא יָדֵי הַקְרִיעָה שֶׁאָדָם חַיָּב לִקְרֹעַ עַל מֵתוֹ: הָא בְּמֵת דִּידֵהּ בְּרִיתָא דְּקָתָנֵי חַיָּב בְּמֵת דִּידֵהּ שֶׁחַיָּב לִקְרֹעַ עָלָיו הִלְכָךְ קְרִיעָה דִּידֵהּ לָאו קִלְקוּל הוּא אֶלָּא תִּקּוּן: וְהָא מֵתוּ נָמֵי קָתָנֵי בְּמֵתָנֵי׳: לְעוֹלָ֫ם בְּמֵת דִּידֵהּ שֶׁמְּטַשְׁטֵשׁ עָלָיו לְקִבְרוֹ וּמִיהוּ בְּהָנֵךְ דְּלָאו בְּנֵי אֲבֵלוּ נִינְהוּ שֶׁאֵינָן מֵאוֹתָן הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת כֹּהֲנִים (וַיִּקְרָא כא) אֲבִיו וְאִמּוֹ בְּנוֹ וּבִתּוֹ וְאָחִיו וַאֲחוֹתוֹ: וּפְרִכִינַן וְאִי חָכָם הוּא זֶה שָׁמַת חִיּוּבֵי מִחַיַּב נָמֵי לִקְרֹעַ וְכֵינָן דְּמֵחַיַּב מִתְקַן הוּא וַאֲמַאי פְּטוּר: חוֹלְצִין יוֹצְאִים לְפָנָיו חֲלוּצֵי כָּתֵף חֲלוּקוֹ קָרוּעַ עַד שֶׁכְּתֵפוֹ חֲלוּצָה עֲרוּמָה: מְבָרְכִין עָלָיו בְּרָכָה סְעוּדָה רִאשׁוֹנָה שֶׁאָבֵל אוֹכֵל אֵינוֹ אוֹכֵל מִשֶּׁלּוֹ וְאִסּוּר דְּקָאָמַר לֵהּ רַחֲמָנָא לְיַחֲזֵקֵאל (כד) לֶחֶם אֲנָשִׁים לֹא תֹאכֵל: עֲרֵבוֹנָא שְׁקֵלִי קוֹדֶם שֶׁיֶּחֱטָא נָטְלוּ מַשְׁפּוֹנוֹ: לס״ת שֶׁנִּשְׂרַף הֲרוֹאֶה ס״ת שֶׁנִּשְׂרַף חַיָּב לִקְרֹעַ כִּדְאָמְרִינַן במו״ק (דף כו.) בְּמְגִלָּה שֶׁנִּשְׂרַף יְהוֹיָקִים דִּכְתִיב לֹא פָּחֲדוּ וְלֹא קָרְעוּ בְּגָדִים אַף נִשְׁמַת יִשְׂרָאֵל הַנִּשְׁלֶ֫מֶת דּוֹמֶה לוֹ שֶׁאֵין לְךָ רֵיק בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין בּוֹ תּוֹרָה וּמִצְוֹת: הָא ר׳ יְהוּדָה כו׳ וּמֵתוּ אֲמַתּוֹ הֲכִי נָמֵי הָוֵה מָצֵי לְתַרוּצֵי אֶלָּא מֵעַקְרָא אַהֲדַר לְאוֹקְמִינְהוּ כְּחַד תַּנָּא וְלָא מִתּוֹקְמָא אֶלָּא כְּר׳ יְהוּדָה דְּהָא מִלְּאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא כְּמוֹצִיא אֶת הַמֵּת לִקְבָרוֹ: נַחַת רוּחַ לִיצְרוֹ שֶׁמְּשַׁכֵּךְ אֶת חֲמָתוֹ: מִי שְׁרֵי וְהָא תַּנְיָא כו׳ אַלְמָא לְאוּ מִתַּקַּן הוּא שֶׁמְּלַמֵּד וּמַרְגִּיל אֶת יִצְרוֹ לָבֹא עָלָיו: בְּךָ מַשְׁמַע בְּקִרְבְּךָ שֶׁאִם הָיָה בְּךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר לְבַסּוֹף: שְׁלִיף מִצְבְיָתָא מִן הַבָּגֶד בַּחֲמָתוֹ לְהַרְאוֹתָם שֶׁהוּא כּוֹעֵס וְיָגְזְרוּ מִלְּפָנָיו: מוֹנְיֵי צִיר שֶׁל דָּגִים קְטַנִּים: נַכְתְּמָא כְּסוּי הַדַּד: נוֹדִי סְפַרְתָּה אַתָּה לְשׁוֹן לָנוּד לוֹ (איוב ב): וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּיהוֹשֻׁעַ כְּתִיב: שָׁרַגַּש עֲלֵיהֶן הַר הַרְגֵן שֶׁלֹּא הִסְפִּידוּ כְּרָאוּי: מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה הוּא לֹא נִתְאַבֵּל עַל שֶׁנִּתְקַצְּרוּ יְמֵי הֶחָכָם אַף לְחַיָּיו לֹא יַחֲשׁוּ מִן הַשָּׁמַיִם: בַּבְלָאֵי דְּמִבָּבֶל סָלֵיק: יָמִים הָאֲרִיכוּ שָׁכְלוּ יְמֵיהֶם בְּטוֹב דַּחֲשִׁיב אֲרִיכוּת יָמִים כִּדְאָמְרִי׳ בְּסֶדֶר יוֹמָא (דף עא.) כִּי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים יוֹסִיפוּ וְכִי יֵשׁ לְךָ שְׁנִים שֶׁל חַיִּים וְשָׁנִים שֶׁאֵינָם שֶׁל חַיִּים אֶמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֵלּוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם שֶׁמִּתְהַפְּכוֹת עָלָיו מֵרָעָה

מִי תָּנֵי רַבּוֹ שָׁמַת חָכָם שֶׁמֵּת תָּנֵי וְהָא דְּאָמַר בְּשִׁלְהֵי פֶּרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב״מ לג.) רָבָא קָרַע עָלֶיהָ דְּהַהוּא גַּבְרָא דְּאַסְבְּרֵהּ זַהֲמָא לִסְטָרוֹן הֵינוּ קָרַע שֶׁאֵינוֹ מִתְאַחֶה בְּדִין תַּלְמִיד לְרַב דִּדְתָנֵי בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְגַלְּחִין (מו״ק דף כו.): דְּתָנְיָא ר״שׁ בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר הָעוֹמֵד עַל הַמֵּת כו׳ מִשְׁמַע לֵיהּ לְהַשְׁ״ס דְּמַיְירֵי בְּמֵת דִּידֵיהּ, הָא בְּמֵת דְּעָלְמָא. יאיב(ב) וְהָא ״מֵתוּ״ קָתָנֵי! לְעוֹלָ֫ם בְּמֵת דִּידֵיהּ, וּבְהָנָךְ דְּלָאו בְּנֵי אֲבֵילוּת נִינְהוּ. וְאִי חָכָם הוּא — חַיָּבֵי מִיחַיַּב, דְּתָנְיָא: חָכָם שֶׁמֵּת — הַכֹּל קְרוּעִין. הַכֹּל קְרוּעִין סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אֶלָּא אֵימָא: הַכֹּל כְּקֹרְעִין. הַכֹּל קוֹרְעִין עָלָיו, הַכֹּל חוֹלְצִין עָלָיו, הַכֹּל מַבְרִין עָלָיו בָּרְחָבָה. לָא צְרִיכָא, דְּלָאו חָכָם הוּא. יג־טוְאִי אָדָם כָּשֵׁר הוּא חַיּוּבֵי מִיחַיַּב, דְּתָנְיָא: מִפְּנֵי מָה מֵתִים בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁל אָדָם כָּשֵׁר — כְּדֵי שֶׁיִּבְכֶּה עָלָיו וְיִתְאַבֵּל עַל אָדָם כָּשֵׁר. כְּדֵי שֶׁיִּבְכֶּה?! עֲרֵבוּנָא שְׁקֵלִי מִינַּיהּ?! אֶלָּא: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא בָּכָה וְהִתְאַבֵּל עַל אָדָם כָּשֵׁר, שֶׁכָּל הַבּוֹכֶה עַל אָדָם כָּשֵׁר מוֹחֲלִין לוֹ עַל כָּל עֲוֹנוֹתָיו בְּשָׁבִיל כָּבוֹד שֶׁעָשָׂה. לָא צְרִיכָא, דְּלָאו אָדָם כָּשֵׁר הוּא. טזזוְאִי דְּקָאֵי בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה — חַיּוּבֵי מִיחַיַּב, דְּתָנְיָא: רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הָעוֹמֵד עַל הַמֵּת בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה — חַיָּב לִקְרוֹעַ, הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה — לְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּשְׂרָף! לָא צְרִיכָא, דְּלָא קָאֵי בִּשְׁעַת יְצִיאַת נְשָׁמָה. (ג) תִּינַח מֵתוּ, אֶלָּא חָמָתוֹ אַחֲמָתוֹ קַשְׁיָא! חָמָתוֹ אַחֲמָתוֹ נָמֵי לָא קַשְׁיָא, הָא — רַבִּי יְהוּדָה, הָא — רַבִּי שִׁמְעוֹן. הָא רַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר מִלְאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ — חַיָּב עָלֶיהָ. הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר מִלְאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ — פָּטוּר עָלֶיהָ. יח־כבוּ(ד) אֵימַר דְּשָׁמַעְתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמִתַּקֵּן, בְּמְקַלְקֵל מִי שָׁמַעְתְּ לֵיהּ? אָמַר רַבִּי אָבִין: הָאי נָמֵי מִתַּקֵּן הוּא, דְּקָעֲבֵיד נַחַת רוּחַ לִיצְרוֹ. וּכְהָאי גַּוְונָא מִי שָׁרֵי? וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם חִילְפָּא בַּר אַגְרָא שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: הַמְקַלְקֵל בְּגָדָיו בַּחֲמָתוֹ, וְהַמְשַׁבֵּר כֵּלָיו בַּחֲמָתוֹ, וְהַמְפַזֵּר מְעוֹתָיו בַּחֲמָתוֹ, יְהֵא בְּעֵינֶיךָ כְּעוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה. שָׁכָךְ אוּמָנוּתוֹ שֶׁל יֵצֶר הָרָע: הַיּוֹם אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָךְ, וּלְמָחָר אוֹמֵר לוֹ עֲשֵׂה כָךְ, עַד שֶׁאוֹמֵר לוֹ עֲבוֹד עֲבוֹדָה זָרָה וְהוֹלֵךְ וְעוֹבֵד. אָמַר רַבִּי אָבִין: מַאי קְרָאָה — ״לֹא יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר״, אַיְיתוּ אֵל זָר שֶׁיֵּשׁ בְּגוּפוֹ שֶׁל אָדָם? הֲוֵי אוֹמֵר, זֶה יֵצֶר הָרָע. כגבד״לֹא צְרִיכָא, דְּקָא עָבֵיד לְמֵירְמָא אֵימְתָא אַאִינָשֵׁי בֵּיתֵיהּ. כִּי הָא דְּרַב יְהוּדָה שָׁלַיף מְצָבְיָיתָא, רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב תָּבַר מָאנֵי תְּבִירֵי, רַב שֵׁשֶׁת רָמֵי לַהּ לְאַמְתֵּיהּ מוֹנְיֵנִי אַרֵישָׁא, רַבִּי אַבָּא תָּבַר נִכְתְּמָא. כה״אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: כָּל הַמּוֹרִיד דְּמָעוֹת עַל אָדָם כָּשֵׁר, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סוֹפְרָן וּמַנִּיחָן בְּבֵית גְּנָזָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״נֹדִי סָפַרְתָּה אָתָּה שִׂימָה דְמָעָתִי כְּנֹאדֶךָ הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ״. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמִּתְעַצֵּל בְּהֶסְפֵּדוֹ שֶׁל חָכָם — רָאוּי לְקוֹבְרוֹ בְּחַיָּיו, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּקְבְּרוּ אוֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר אֶפְרָיִם מִצְּפוֹן לְהַר גָּעַשׁ״, מְלַמֵּד שֶׁרָגַשׁ עֲלֵיהֶן הַר לְהוֹרְגָן. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמִּתְעַצֵּל בְּהֶסְפֵּדוֹ שֶׁל חָכָם, אֵינוֹ מַאֲרִיךְ יָמִים — מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְחָהּ תְּרִיבֶנָּה״. (ה)אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְרַבִּי יוֹחָנָן: ״וַיַּעַבְדוּ הָעָם אֶת ה׳ כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ״! אָמַר לֵיהּ, בַּבְלָאֵי: יָמִים הֶאֱרִיכוּ, שָׁנִים לֹא הֶאֱרִיכוּ. אֶלָּא מֵעַתָּה: ״לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם — יָמִים וְלֹא שָׁנִים? בְּרָכָה שָׁאנֵי. (ו)וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֶחָד מִן הָאַחִין שֶׁמֵּת —

יְדָאֲגוּ

לְטוֹבָה:

מסורת הש״ס

א לעיל עט.
ב מועד קטן כה.
ג לקמן קמא:; לקמן קז:; סנהדרין פה.; חגיגה י.; כריתות כ:
ד נדה יג:; אוצר מדרשים מדרש לעולם
ה אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים מדרשי חסר ויתר
ו סדר עולם רבה

גליון הש״ס

גמ׳ איתיביה ר׳ חייא בר אבא לר׳ יוחנן ויעבדו העם. בילקוט יהושע כ״ד הביא זה על פסוק ז׳ שם ויעבוד ישראל את ה׳ וגו׳:

תורה אור השלם

לֹא־יִהְיֶה בְךָ אֵל זָר וְלֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל נֵכָר [תהילים פא, י]
נֹדִי סָפַרְתָּה אַתָּה שִׂימָה דִמְעָתִי כְּנֹאדֶךָ הֲלֹא בְּסִפְרָתֶךָ [תהילים נו, טז]
וַיִּקְבְּרוּ אֹתוֹ בִּגְבוּל נַחֲלָתוֹ בְּתִמְנַת־סֶרַח אֲשֶׁר בְּהַר־אֶפְרַיִם מִצְּפוֹן לְהַר־גָּעַשׁ [יהושע כד, ל]
בְּסַאסְאָה בְּשַׁלְּחָהּ תְּרִיבֶנָּה הָנָּה בְּרוּחוֹ הַקָּשָׁה בְּיוֹם קָדִים [ישעיהו כז, ח]
לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל־הָאָרֶץ* (בספרי תימן הָאָרֶץ בצב״ג גדולה) [דברים יא, כא]
וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ וַאֲשֶׁר יָדְעוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל [יהושע כד, לא]
וַיַּעֲבֹדוּ הָעָם אֶת־יְהוָה כֹּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ וְכֹל יְמֵי הַזְּקֵנִים אֲשֶׁר הֶאֱרִיכוּ יָמִים אַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ אֲשֶׁר רָאוּ אֵת כָּל־מַעֲשֵׂה יְהוָה הַגָּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה לְיִשְׂרָאֵל [שופטים ב, ז]

אב יִדְאֲגוּ כָּל הָאַחִין כּוּלָּן. אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁמֵּת — תִּדְאַג כָּל הַחֲבוּרָה כּוּלָּהּ. אָמְרִי לַהּ דְּמֵת גָּדוֹל, וְאָמְרִי לַהּ דְּמֵת קָטָן. ג־ו(א) וְכָל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין. תָּנֵי רַבִּי אֲבָהוּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין חוּץ מֵחוֹבֵל וּמַבְעִיר. אֲמַר לֵיהּ: פּוּק תְּנֵי לְבָרָא, חוֹבֵל וּמַבְעִיר אֵינָהּ מִשְׁנָה. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר מִשְׁנָה — חוֹבֵל בְּצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ, מַבְעִיר בְּצָרִיךְ לְאֶפְרוֹ. וְהָאֲנַן תְּנַן: כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין! מַתְנִיתִין רַבִּי יְהוּדָה, בָּרַיְיתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן: מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמִישְׁרֵא מִילָה, הָא חוֹבֵל בְּעָלְמָא חַיָּיב. וּמִדַּאֲסַר רַחֲמָנָא הַבְעָרָה גַּבֵּי בַּת כֹּהֵן, שְׁמַע מִינַּהּ מַבְעִיר בְּעָלְמָא חַיָּיב. וְרַבִּי יְהוּדָה? הָתָם — מְתַקֵּן הוּא, כִּדְרַב אָשֵׁי. דְּאָמַר רַב אָשֵׁי: מַה לִּי לְתַקֵּן מִילָה, מַה לִּי לְתַקֵּן כְּלִי. מַה לִּי לְבַשֵּׁל פְּתִילָה, מַה לִּי לְבַשֵּׁל סַמָּנִין. ז שִׁיעוּר הַמְלַבֵּן כּו׳. רַב יוֹסֵף מַחְוֵי כָּפוּל, רַב חִיָּיא בַּר אַמֵּי מַחְוֵי פָּשׁוּט. חט(ב) מַתְנִי׳ רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַצָּד צִפּוֹר לַמִּגְדָּל, וּצְבִי לַבַּיִת — חַיָּיב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: צִפּוֹר לַמִּגְדָּל

וּצְבִי

רש"י

יִדְאֲגוּ יִירְאוּ מִן הַמִּיתָה: וְאָמְרִי לַהּ דְּמֵת קָטָן שֶׁבַּקְּלָקָלָה מַתְחִילִין מִן הַקָּטָן: דְּמֵת גָּדוֹל יֵשׁ לְדְאֹג הוֹאִיל וְשָׁלְטָה מִדַּת הַדִּין בְּרֹאשׁ הַבַּיִת: חוּץ מֵחוֹבֵל בְּאָדָם דִּמְקַלְקֵל הוּא וְחַיָּב דִּתְנַן (ב"ק פז.) הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ בְּשַׁבָּת פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ: וּמַבְעִיר אֶת הַגָּדִישׁ מְקַלְקֵל הוּא וְחַיָּב כִּדְתְנַן (שָׁם דַּף לד:) וְהוּא שֶׁהִדְלִיק אֶת הַגָּדִישׁ פָּטוּר מִן תַּשְׁלוּמִין מִפְּנֵי שֶׁנִּדּוֹן בְּנַפְשׁוֹ: אֵינָהּ מִשְׁנָה דְּאִם מְקַלְקֵל הוּא פָּטוּר: בְּצָרִיךְ לְדָם הַיּוֹצֵא מִן הַחַבָּלָה לְכַלְבּוֹ וְאִם מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל נֶחְבָּל מְתַקֵּן הוּא אֵצֶל הַכֶּלֶב: וְהָא תְּנַן כָּל הַמְקַלְקְלִין פְּטוּרִין וַאֲפִי' חוֹבֵל וּמַבְעִיר וְקַשְׁיָן אַהֲדָדֵי וְלֵר' אֲבָהוּ פָּרִיךְ: מַתְנֵי' ר' יְהוּדָה דְּאִית לֵיהּ מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה פָּטוּר וְלָא אִתְפְּרַשׁ הֵיכָא ול"נ מַתְנֵי' ר' יְהוּדָה הִיא דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ הִלְכָּךְ חִיּוּבָא דְּחוֹבֵל בְּצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּמַבְעִיר בְּצָרִיךְ לְאֶפְרוֹ מַשְׁכַּחַת לָהּ דאע"פ דִּמְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל מְלָאכָה עַצְמָהּ מְתַקֵּן הוּא אֵצֶל אֲחֵרִים וְלֵר' יְהוּדָה כִּי הַאי גַּוְנָא מְלָאכָה הוּא מִשּׁוּם תִּקּוּן אֲחֵרִים אֲבָל מְקַלְקֵל וְאֵינוֹ מְתַקֵּן פָּטוּר ואע"ג דְּרֵישָׁא דְּמַתְנִי' אוֹקְמְנָא כר"ש דְּקָתָנֵי קוֹרֵעַ עַל מֵתוֹ פָּטוּר סֵיפָא ר"י: וּבָרַיְיתָא ר"ש הִיא דְּאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ הִלְכָּךְ אֵין לְךָ חוֹבֵל וּמַבְעִיר שֶׁאֵין מְקַלְקֵל וַאֲפִי' מַבְעִיר עֵצִים לִקְדֵרָתוֹ מְקַלְקֵל הוּא אֵצֶל עֵצִים וּמַה שֶּׁהוּא מְתַקֵּן אֵצֶל אֲחֵרִים לר"ש לָא חָשִׁיב דְּהָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ הִיא אֶלָּא מִשּׁוּם דִּמְקַלְקֵל בְּחַבָּלָה וּבְהַבְעָרָה חַיָּב כִּדְיָלֵיף לְקַמֵּהּ: מִדְּאִצְטְרִיךְ קְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי בְּיוֹם יַתִּירָא וַאֲפִי' בְּשַׁבָּת וּמִילָה חוֹבֵל הוּא מִכְּלָל דִּשְׁאָר מְקַלְקְלִין בְּחַבּוּרָה חַיָּב: וּמִדְּאָסַר רַחֲמָנָא הַבְעָרָה דְּבַת כֹּהֵן בְּשַׁבָּת (לְקַמָּן בְּפֶרֶק ר' אֱלִיעֶזֶר): מַה לִּי מְתַקֵּן כְּלִי הָא נָמֵי מְתַקֵּן גַּבְרָא הוּא וְיֵשׁ מְלָאכָה בְּתִקּוּן זֶה: בִּשּׁוּל פְּתִילָה שֶׁהוּא מַדְלִיק פְּתִילָה שֶׁל אֵבֶר וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ פִּיהָ וְדֶרֶךְ בִּשּׁוּל הוּא זֶה וְחַיָּב עַל הַבִּשּׁוּל שֶׁאֵינוֹ מְקַלְקֵל הָאֵבֶר בְּבִשּׁוּלוֹ אֶלָּא מְתַקֵּן וְצוֹרֵף: סַמָּנִין שֶׁל מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן: רַב יוֹסֵף מַחְוֵי הַאי הַסִּיט כָּפוּל דְּמַתְנִי' כָּפוּל מַמָּשׁ בְּרֶוַח קָצָר שֶׁבֵּין אֶצְבַּע לְאַמָּה מְשַׁעֵר שְׁנֵי פְּעָמִים: מַחוּי פָּשׁוּט בְּרֶוַח שֶׁבֵּין גּוּדָל לְאֶצְבַּע פַּעַם אֶחָד הוּא כָּפוּל דְּמַתְנִיתָא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כִּפְלַיִם כְּאוֹתוֹ שֶׁבֵּין אַמָּה לְאֶצְבַּע: מַתְנֵי' הַצָּד צִפּוֹר עַד שֶׁהִכְנִיסוֹ לְמִגְדָּל משטיי"ר בְּלַעַ"ז חַיָּב דְּזוֹ הִיא צִידָתוֹ אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ לַבַּיִת אֵינוֹ נִצּוֹד בְּכָךְ שֶׁיּוֹצֵא לוֹ דֶּרֶךְ חַלּוֹנוֹת: וּצְבִי נִצּוֹד מִשֶּׁהִכְנִיסוֹ לְבֵיתוֹ וְנָעַל בְּפָנָיו אֲבָל אִם הִכְנִיסוֹ לַגִּנָּה אוֹ לֶחָצֵר אֵין זוֹ צִידָה:

תוספות

חוּץ מֵחוֹבֵל וּמַבְעִיר א"ל פּוּק תְּנִי לְבָרָא כו' פֵּי' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּר' אֲבָהוּ סָבַר כְּר"ש דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב וְר' יוֹחָנָן סָבַר לָהּ כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה וּבְהַבְעָרָה פָּטוּר וְצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּלְאֶפְרוֹ לָא חָשִׁיב מְקַלְקֵל וְחַיָּב אֲפִי' לְר' יְהוּדָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּסָמוּךְ מִתּוֹךְ פֵּי' רַשִׁ"י וְקָשֶׁה דְּא"כ אַמַּאי א"ל פּוּק תְּנִי לְבָרָא דְּאַטּוּ מִשּׁוּם דְּס"ל כְּר' יְהוּדָה מַאן דִּתְנָא כר"ש מְשַׁתְּקִינַן לֵיהּ דכה"ג פָּרֵיךְ בְּפ"ק דְּחֻלִּין (טו.) ע"כ נִרְאֶה דְּר' אֲבָהוּ וְר' יוֹחָנָן אַלִּיבָּא דר"ש פְּלִיגִי דְּר' אֲבָהוּ סָבַר דְּחוֹבֵל וּמַבְעִיר אע"פ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּלְאֶפְרוֹ חַיָּב לְר' שִׁמְעוֹן דְּגָמַר מִמִּילָה וְהַבְעָרַת בַּת כֹּהֵן וְר' יוֹחָנָן סָבַר דר"ש נָמֵי לָא מְחַיֵּב אא"כ אִיכָּא קְצָת תִּקּוּן כְּגוֹן דְּצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּלְאֶפְרוֹ דְּמִילָה וְהַבְעָרָה אִיכָּא קְצָת תִּקּוּן שֶׁהוּא צֹרֶךְ מִצְוָה אֲבָל לְר' יְהוּדָה אֲפֵי' צָרִיךְ לְאֶפְרוֹ וּלְכַלְבּוֹ פָּטוּר דְּאֵין זֶה תִּקּוּן חָשׁוּב דְּאֵין דֶּרֶךְ לַחְבֹּל בַּחֲבֵרוֹ כְּדֵי לִתֵּן לְכַלְבּוֹ אוֹ לִשְׂרֹף גָּדִישׁ בִּשְׁבִיל הָאֵפֶר אע"ג דְּכָל שׁוֹחֵט מְקַלְקֵל הוּא כִּדְאָמְרִי' בפ"ק דְּחֻלִּין (דַּף ח.) סַכִּין שֶׁל ע"ז מֻתָּר לִשְׁחֹט בָּהּ מוֹדֶה ר' יְהוּדָה לְעִנְיַן שַׁבָּת דְּחַיָּב דְּדַוְקָא לְעִנְיַן ע"ז חָשׁוּב מְקַלְקֵל דִּכְתִיב וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם וְלָא חָשִׁיב לֵיהּ נֶהֱנֶה כֵּיוָן דְּקִלְקוּלוֹ יָתֵר עַל תִּקּוּנוֹ ור"ת מְפָרֵשׁ דְּהָא דַּחֲשִׁיב לְר' יְהוּדָה מְקַלְקֵל שֶׁצָּרִיךְ לְכַלְבּוֹ וְאֶפְרוֹ לְפִי שֶׁאֵין הַתִּקּוּן בָּא בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אֶלָּא לְאַחַר מִכָּאן דִּלְאַחַר שֶׁנַּעֲשֵׂית חַבּוּרָה בָּא הַדָּם וּלְאַחַר שֶׁכָּלְתָה הַהַבְעָרָה בָּא הָאֵפֶר אֲבָל בְּשׁוֹחֵט בִּשְׁעַת הַקִּלְקוּל בָּא לוֹ הַתִּקּוּן שֶׁמּוֹצִיאָהּ מִידֵי אֵבֶר מִן הַחַי וְקוֹרֵעַ לְמִרְמֵא אֵימְתָא אַאִינָשֵׁי דְּבֵיתֵהּ חָשׁוּב לֵיהּ לר"י נָמֵי תִּקּוּן לְפִי שֶׁבִּשְׁעַת הַקִּלְקוּל בָּא לוֹ הַתִּקּוּן וְכֵן בַּהֲרִיגַת הַמַּזִּיקִין (לְקָטָן קכא:) חַיָּב לְר' יְהוּדָה דְּבָא הַתִּקּוּן בִּשְׁעַת הַקִּלְקוּל ולר"ש פָּטוּר מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וְקוֹרֵעַ ע"מ לִתְפֹּר וּמוֹחֵק ע"מ לִכְתֹּב דִּמְחַיֵּב לכ"ע אע"ג שֶׁבִּשְׁעַת הַקִּלְקוּל אֵינוֹ בָּא הַתִּקּוּן הַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁהַקִּלְקוּל גּוֹרֵם תִּקּוּן יוֹתֵר טוֹב לְבַסּוֹף וְתִקּוּן גָּמוּר הוּא שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת הַתִּקּוּן אֶלָּא ע"י הַקִּלְקוּל: **בְּחוֹבֵל** וְצָרִיךְ לְכַלְבּוֹ כו' וא"ת וְר' אֲבָהוּ דִּמְחַיֵּב אֲפֵי' בְּאֵין צָרִיךְ לְכַלְבּוֹ כֵּיוָן דְּאֵין צָרִיךְ כְּלָל הָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דאע"ג דִּמְחַיֵּב ר"ש מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה מ"מ בָּעֵי צְרִיכָה לְגוּפָהּ כִּדְאָמְרִי' בְּרֵישׁ הַנֶּחֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין פד:) מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב ר"ש הָאָמַר מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכא:) ובס"פ סָפֵק אָכַל (כְּרֵתוֹת דַּף כ:) וי"ל דַּאֲפֵי' בִּמְקַלְקֵל גָּמוּר מַשְׁכַּחַת לָהּ דְּהָוְיָא צְרִיכָה לְגוּפָהּ כְּגוֹן חוֹבֵל וּמַבְעִיר בְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה שֶׁסָּבַר שֶׁיָּכוֹל לִתֵּן לְכַלְבּוֹ וּלְבַשֵּׁל בּוֹ קְדֵרָה וְר' אֲבָהוּ אע"ג דְּלָא חָשִׁיב צֹרֶךְ מִצְוָה תִּקּוּן מ"מ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חָשִׁיב וא"ת צָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּלְאֶפְרוֹ הֵיכִי חָשִׁיב צְרִיכָה לְגוּפָהּ מ"ש מְחוּפֵר גּוּמָא וְאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לַעֲפָרָהּ וי"ל דְּלָא דָּמֵי דְּהָכָא הוּא צָרִיךְ לִנְטִילַת נְשָׁמָה כְּדֵי לָתֵת לְכַלְבּוֹ דְּהַיְנוּ הַדָּם כִּי הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ וּמַבְעִיר נָמֵי צָרִיךְ לְהַבְעָרָה כְּדֵי לַעֲשׂוֹת אֵפֶר כְּמוֹ מַבְעִיר כְּדֵי לְבַשֵּׁל קְדֵרָה אֲבָל חוֹפֵר הַגּוּמָא נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ וְאֵינוֹ נֶהֱנֶה מִמֶּנָּה כְּלוּם: **מִדְּאִצְטְרִיךְ** קְרָא לְמִשְׁרֵי מִילָה כו' וא"ת לָמָּה לִי לְמֵילַף מִמִּילָה נֵילַף כֻּלָּהּ מִלְּתָא מֵהַבְעָרַת בַּת כֹּהֵן דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת דִּבְהַבְעָרָה אִיכָּא נְטִילַת נְשָׁמָה וי"ל דִּלְעִנְיַן מְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה לֵיכָּא לְמֵילַף מֵהַבְעָרָה דְּהָתָם הַתִּקּוּן בָּא בִּשְׁעַת הַקִּלְקוּל אֲבָל לְעִנְיַן מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה יָלֵיף שַׁפִּיר דְּאַחַר הַבְעָרָה בָּא הַתִּקּוּן כִּדְפֵי' אִי נָמֵי אִי לָאו דְּיָלְפִינַן מִמִּילָה דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה חַיָּב הֲ"א דִּרְצִיחָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת דְּלָאו מְלָאכָה הִיא וְהַבְעָרָה לְחוּדָהּ הִיא דְּאִמַּעְטָה מִשּׁוּם דִּמְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה חַיָּב: **דְּאָמַר** רַב אָשֵׁי מַה לִּי לְתַקֵּן מִלָּה מַה לִּי לְתַקֵּן כְּלִי לָאו מִשּׁוּם דְּסָבַר כְּר' יְהוּדָה אֶלָּא מְפָרֵשׁ הוּא אַלִּבָּא דְּר' יְהוּדָה: **מַה** לִּי לְבַשֵּׁל פְּתִילָה מַה לִּי לְבַשֵּׁל סַמָּנִין אֵין לְפָרֵשׁ כְּמוֹ שֶׁבִּשּׁוּל סַמְמָנִין מְתַקְּנָן לִהְיוֹת יוֹתֵר חֲשׁוּבִים כָּךְ פְּתִילָה חֲשׁוּבָה יוֹתֵר ע"י בִּשּׁוּל דְּאִי הַיְנוּ טַעֲמָא דְּר' יְהוּדָה שְׁאָר מִיתוֹת ב"ד דְּלָא דָּחוּ שַׁבָּת מִנָּלַן כֵּיוָן דְּלָא שַׁיָּךְ בְּהוּ תִּקּוּן דְּהַבְעָרָה לֹא אָסְרָה תּוֹרָה אֶלָּא מִשּׁוּם תִּקּוּן פְּתִילָה וְעוֹד שְׂרֵפַת בַּת כֹּהֵן גּוּפָהּ מִנָּלַן דְּלָא דָּחֵינַן הֵיכָא דְּתִקֵּן הַפְּתִילָה מֵאֶתְמוֹל וְאוֹמֵר ר"י דה"פ מָה לִי בִּשּׁוּל פְּתִילָה לְצֹרֶךְ שְׂרֵפַת בַּת כֹּהֵן מַה לִּי בִּשּׁוּל סַמְמָנִין לְצֹרֶךְ צְבִיעַת בֶּגֶד דְּכִי הֵיכִי דְּבִשּׁוּל סַמְמָנִין לְצֹרֶךְ צְבִיעָה חָשׁוּב תִּקּוּן ה"נ בִּשּׁוּל פְּתִילָה לְצֹרֶךְ שְׂרֵפָה וּמֵהָכָא נָפְקָא לָן שַׁפִּיר דְּכָל שְׁאָר מִיתוֹת ב"ד חָשׁוּב תִּקּוּן מִשּׁוּם מִצְוָה דְּאִי לָאו שְׂרֵפָה עַצְמָהּ חֲשִׁיבָא תִּקּוּן מִשּׁוּם בִּשּׁוּל פְּתִילָה לָא הֲוָה אֲסוּרָה אע"פ שֶׁמִּתְקֶּנֶת בְּכָךְ דְּכֵיוָן שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שְׂרֵפָה לָא הֲוָה חָשִׁיב תִּקּוּן וְלָא מְחַיֵּב וְכֵן מוֹצִיא מָרָא לַחְפֹּר לִקְבֹּר בּוֹ מֵת לר"ש כְּמוֹ מוֹצִיא כִּיס לְקַבֵּל בּוֹ זִיבָה בפ"ק (דַּף יא.) וא"ת בִּשְׁלָמָא לְר' יְהוּדָה שַׁפִּיר שָׁמְעִינַן דְּהַבְעָרָה לְלָאו יָצָאת אוֹ לְחַלֵּק מִדְּלָא כְּתַב לֹא תַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם וְכָתַב הַבְעָרָה ש"מ לְלָאו יָצָאת אוֹ לְחַלֵּק כִּדְפָרֵשִׁית בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף ע.) [ד"ה הַבְעָרָה] אֶלָּא לר"ש דְּאִצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב הַבְעָרָה לְחַיֵּיב מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה מְנָא לֵהּ דְּיָצָאת לְלָאו אוֹ לְחַלֵּק וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּנָפְקָא לֵהּ לְחַלֵּק מֵאַחַת מֵהֵנָּה כִּדְמַפִּיק לֵיהּ ר' יוֹסֵי דְּהָא בְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קיג:) פְּלִיג ר"ש בְּהֶדְיָא אַר' יוֹסֵי וּדְרֵישׁ לֵיהּ לִדְרָשָׁה אַחֲרִיתִי וי"ל דְּנָפְקָא לֵיהּ לְחַלֵּק מֵהֵיכָא דְּנָפְקָא לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף ע.) וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דַּהֲוָה קָשֶׁה שְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּמַאן לֹא כְּר' נָתָן וְלֹא כְּר' יוֹסֵי דְּהַשְׁתָּא כר"ש ס"ל ובפ"ק דִּיבָמוֹת (דַּף ו:) קָאָמַר דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵיסַר הַבְעָרַת בַּת כֹּהֵן מִשּׁוּם דַּהֲוָה סָלְקָא דַעְתָּךְ לְמִשְׁרֵי מִקַּל וָחֹמֶר מֵעֲבוֹדָה דְּדָחְיָא שַׁבָּת הַיְנוּ כְּר' יְהוּדָה דַּחֲשִׁיב לֵיהּ תִּקּוּן אֲבָל לְר' שִׁמְעוֹן אִצְטְרִיךְ קְרָא בְּהַבְעָרָה לְחַיֵּיב כָּל מְקַלְקֵל בְּהַבְעָרָה הַךְ פְּלוּגְתָּא דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה מְפָרֵשׁ רַשִׁ"י דְּנָפְקָא לָן מִפְּלֻגְתָּא שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ מַשְׁמַע דְּלָא בָּעֵי לְר' שִׁמְעוֹן צָרִיךְ לְכַלְבּוֹ וּלְאֶפְרוֹ וּלְפִי זֶה צָרִיךְ לוֹמַר דְּר' אֲבָהוּ כר"ש וְר' יוֹחָנָן כְּר' יְהוּדָה וְאֵין נִרְאֶה כִּדְפֵי' לְעֵיל וצ"ל דְּהַךְ פְּלֻגְתָּא דִּמְקַלְקֵל בְּחַבּוּרָה קַבָּלָה הָיְתָה בְּיָדָם:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שצד סעי' ה:
ב מיי' פי"ג מהל' אבל הל' יב, סמג עשין ב:
ג מיי' פא' מהל' שבת הל' יז:
ד מיי' פח' מהל' שבת הל' ז:
ה מיי' פי' מהל' שבת הל' י:
ו מיי' פי"ב מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:
ז מיי' פט' מהל' שבת הל' ז:
ח טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' א:
ט מיי' פי' מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א בבא קמא לד:
ב ביצה כד.
ג סדר עולם רבה

גליון הש"ס

גמ' פוק תני לברא. עירובין ט ע"א ביצה יב ע"א יומא מג ע"ב יבמות עו ע"ב סנהד' סב ע"א:

תורה אור השלם

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ [ויקרא יב, ג]
וּבַת אִישׁ כֹּהֵן כִּי תֵחֵל לִזְנוֹת אֶת־אָבִיהָ הִיא מְחַלֶּלֶת בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף [ויקרא כא, ט]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' א:
ב מיי' פי' מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' א:
ד מיי' פי' מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' א:
ו מיי' פי' מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ב:
ח מיי' פי' מהל' שבת הל' כא:
ט מיי' פי' מהל' שבת הל' כד:
י טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ג:
יא מיי' פי' מהל' שבת הל' כד, סמג לאוין סה:
יב טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ה:
יג מיי' פי' מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:
יד מיי' פי' מהל' שבת הל' יט:
טו טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ו:
טז מיי' פי' מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:

וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת אֵין לְפָרֵשׁ דַּטַּעְמָא מִשּׁוּם דְּדָגִים מְיַתְּנֵי שַׁפִּיר הַמְחַסֵּר צֵידָה שֶׁשָּׁשָׁה לְתִפְסוֹ שָׁם כְּדִמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' בֵּיבְרִין קַרְפֵּפוֹת מַקְפִּין: אֵין צָדִין מֵהֶן בי"ט אֶלָּמָא לָאו נָצוֹד וְעוֹמֵד קָא חָשִׁיב לֵהּ ש"מ הַמַּכְנִיסוֹ לְבֵיתוֹ אֵין זוֹ צֵידָתוֹ: וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶן מְזוֹנוֹת כֵּיוָן דְּהֵן מֻכָּנִין לָא מְצֵי לְמִטְרַח עֲלֵיהוּ: הָא רַבִּי יְהוּדָה הַהִיא דְּאֵין צָדִין רַבִּי יְהוּדָה הִיא דְּמַתְנִיתִין לָא חָשִׁיב לֵהּ צֵידָה עַד שֶׁיַּכְנִיסוֹ לַבַּיִת: עוֹפוֹת אֲעוֹפוֹת קָשְׁיָא דְּהָא בֵּין לְרַבִּי יְהוּדָה בֵּין לְרַבָּנָן צְפוֹר לְמִגְדָּל קָאֲמְרִי: בֵּיבָר מִקְרֶה הָוֵי נָצוֹד: בְּצִפּוֹר דְּרוֹר מִתְנֵי' דְּקָתָנֵי צִפּוֹר לְבַיִת לֹא בְּצִפּוֹר דְּרוֹר עָסְקִינַן שֶׁדַּרְכָּהּ לְדוּר בַּבַּיִת כְּבַשָּׁדֶה וְנִשְׁמָטָת מִזַּיִת לְזַיִת: הַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְהָכִי לְאוֹקְמִינְהוּ לְתַרְוַיְהוּ בְּרַבָּנָן: חַיָּה אַחֵיהּ נָמֵי מוֹקְמִי בְּרַבָּנָן: וְהָא בֵּיבָר קָטָן מַתְנִיתִין דְּהָכָא: וְהָא מַתְנִיתִין דְּבֵיצָה בְּבֵיבָר גָּדוֹל: שְׁחִיָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "צִפּוֹר דְּרוֹר" — מִפְּנֵי שֶׁדַּרָה בַּבַּיִת כְּבַשָּׁדֶה. הַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְהָכִי — חַיָּה אַחֵיהּ נָמֵי לָא קַשְׁיָא, הָא בְּבֵיבָר גָּדוֹל, הָא בְּבֵיבָר קָטָן. [ג]הֵיכִי דָּמֵי בֵּיבָר גָּדוֹל, הֵיכִי דָּמֵי בֵּיבָר קָטָן? אָמַר רַב אָשֵׁי: כָּל הֵיכָא דְּדָרֵיט בָּתְרֵיהּ וּמָטֵי לֵהּ בְּחַד שִׁיחְיָיא — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. אִי נָמֵי: כָּל הֵיכָא דְּנָפֵיל טוּלָּא דְּכָתְלִים אַהֲדֵי — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. וְאִי נָמֵי: כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא עוּקְצֵי עוּקְצֵי — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. [ד]הוֹ"רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וכו'. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: הֲלָכָה, מִכְּלָל דְּפְלִיגִי? אָמַר לֵיהּ מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ? אָמַר לֵיהּ גְּמָרָא גְּמוֹר זְמוֹרְתָא תְּהֵא? [ז]תְּנוּ רַבָּנָן: הַצָּד צְבִי סוֹמֵא וְיָשֵׁן — חַיָּיב. חִיגֵּר, וְזָקֵן וְחוֹלֶה — פָּטוּר. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי שְׁנָא הָנֵי, וּמַאי שְׁנָא הָנֵי? הָנֵי עֲבִידִי לְרַבּוֹיֵי, הָנֵי לָא עֲבִידִי לְרַבּוֹיֵי. וְהָתַנְיָא: חוֹלֶה חַיָּיב! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לָא קַשְׁיָא: הָא בְּחוֹלֶה מֻחְמֶּרֶת אִישְׁתָּא, הָא בְּחוֹלֶה מְחֻמֶּרֶת אוּבְצָנָא. [יא]תָּנוּ רַבָּנָן: הַצָּד חֲגָבִין, גַּזִּין, צְרָעִין וְיַתּוּשִׁין בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁבִּמְינוֹ נִיצוֹד — חַיָּיב, וְכֹל שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִיצוֹד — פָּטוּר. תַּנְיָא אִידַּךְ: הַצָּד חֲגָבִים בְּשָׁעַת הַטַּל — פָּטוּר, בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב — חַיָּיב. אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר: אִם הָיוּ מְקַלְקְלוֹת וּבָאוֹת — פָּטוּר. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אַרִישָׁא קָאֵי, אוֹ אַסֵּיפָא קָאֵי? תָּא שְׁמַע: הַצָּד חֲגָבִין בְּשָׁעַת הַטַּל — פָּטוּר, בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב — חַיָּיב, אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב, אִם הָיוּ מְקַלְקְלוֹת וּבָאוֹת — פָּטוּר. [יב]מַתְנִי' צְבִי שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו — חַיָּיב. נָעֲלוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין. לֹא יִכּוֹל אֶחָד לִנְעוֹל וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם — חַיָּיבִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. [יג]גְּמ' אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: הַצָּד אֲרִי בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַגּוּרְזַקִּי שֶׁלּוֹ. [טוט]מַתְנִי' יָשַׁב הָאֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִילְּאָהוּ, יָשַׁב הַשֵּׁנִי וּמִילְּאָהוּ — הַשֵּׁנִי חַיָּיב. יָשַׁב הָרִאשׁוֹן עַל הַפֶּתַח וּמִילְּאָהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִידּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ — הָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה — לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ לְשׁוֹמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ.

גְּמ'

מסורת הש"ס

א תוספתא ביצה; משנה ביצה לאו
ב ביצה כג:
ג ביצה כד.
ד לעיל נז:; לקמן קיג.; ביצה כד.; עבודה זרה לב:
ה תוספתא שבת; חולין נה:
ו לעיל צב:; משנה שבת

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הגזין מין חגב טהור. ע' בכורות ז ע"ב ובמ"ל פ"א הלכה כא מהלי מאכלות אסורות:

[א]טוּ צְבִי לַגִּינָּה וְלֶחָצֵר וְלַבֵּיבָרִין — [חַיָּיב]. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא כָּל הַבֵּיבָרִין שָׁוִין. זֶה הַכְּלָל: מְחוּסָּר צֵידָה — פָּטוּר, שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר צֵידָה — חַיָּיב. [ב]גְּמ' תְּנַן הָתָם: אֵין צָדִין מִן הַבֵּיבָרִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. אֲבָל צָדִין חַיָּה וְעוֹף, וְנוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. וּרְמִינְהוּ: בֵּיבָרִין שֶׁל חַיּוֹת וְשֶׁל עוֹפוֹת וְשֶׁל דָּגִים — אֵין צָדִין מֵהֶם בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לִפְנֵיהֶם מְזוֹנוֹת. קַשְׁיָא חַיָּה אַחַיָּה, קַשְׁיָא עוֹפוֹת אַעוֹפוֹת. בְּשֶׁלְּמָא חַיָּה אַחַיָּה לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי יְהוּדָה, הָא רַבָּנָן. [ג]אֶלָּא עוֹפוֹת אַעוֹפוֹת קַשְׁיָא! וְכִי תֵּימָא, עוֹפוֹת אַעוֹפוֹת נָמֵי לָא קַשְׁיָא: הָא בֵּיבָר מְקוֹרֶה, הָא בֵּיבָר שֶׁאֵינוֹ מְקוֹרֶה — וְהָא בַּיִת דְּמָקוֹרֶה הוּא, וּבֵין לְרַבִּי יְהוּדָה וּבֵין לְרַבָּנָן צִפּוֹר לְמִגְדָּל — אִין, לַבַּיִת — לָא! [אב]אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָכָא בְּצִפּוֹר דְּרוֹר עָסְקִינַן, לְפִי שֶׁאֵינָהּ מְקַבֶּלֶת מָרוּת. דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "צִפּוֹר דְּרוֹר" — מִפְּנֵי שֶׁדָּרָה בַּבַּיִת כְּבַשָּׁדֶה. הַשְׁתָּא דַּאֲתֵית לְהָכִי — חַיָּה אַחַיָּה לָא קַשְׁיָא, הָא בְּבֵיבָר גָּדוֹל, הָא בְּבֵיבָר קָטָן. [גד]הֵיכִי דָּמֵי בֵּיבָר גָּדוֹל, הֵיכִי דָּמֵי בֵּיבָר קָטָן? אָמַר רַב אָשֵׁי: כָּל הֵיכָא דְּדָרֵיט בָּתְרֵיהּ וּמָטֵי לֵהּ בְּחַד שִׁיחְיָיא — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. אִי נָמֵי: כָּל הֵיכָא דְּנָפֵיל טוּלָּא דְּכָתְלִים אַהֲדֵי — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. וְאִי נָמֵי: כָּל הֵיכָא דְּלֵיכָּא עוּקְצֵי עוּקְצֵי — בֵּיבָר קָטָן, וְאִידַּךְ — בֵּיבָר גָּדוֹל. [הוז]רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר וכו'. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: הֲלָכָה, מִכְּלָל דְּפְלִיגִי? אָמַר לֵיהּ מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ? אָמַר לֵיהּ גְּמָרָא גְּמוֹר זְמוֹרְתָא תְּהֵא? [זט]תְּנוּ רַבָּנָן: הַצָּד צְבִי סוֹמֵא וְיָשֵׁן — חַיָּיב. חִיגֵּר, וְזָקֵן וְחוֹלֶה — פָּטוּר. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי שְׁנָא הָנֵי, וּמַאי שְׁנָא הָנֵי? הָנֵי עֲבִידִי לְרַבּוֹיֵי, הָנֵי לָא עֲבִידִי לְרַבּוֹיֵי. וְהָתַנְיָא: חוֹלֶה חַיָּיב! אָמַר רַב שֵׁשֶׁת, לָא קַשְׁיָא: הָא בְּחוֹלֶה מֻחְמֶּרֶת אִישְׁתָּא, הָא בְּחוֹלֶה מְחֻמֶּרֶת אוּבְצָנָא. [יאיא]תָּנוּ רַבָּנָן: הַצָּד חֲגָבִין, גַּזִּין, צְרָעִין וְיַתּוּשִׁין בְּשַׁבָּת — חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁבִּמְינוֹ נִיצוֹד — חַיָּיב, וְכֹל שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִיצוֹד — פָּטוּר. תַּנְיָא אִידַּךְ: הַצָּד חֲגָבִים בְּשָׁעַת הַטַּל — פָּטוּר, בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב — חַיָּיב. אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר: אִם הָיוּ מְקַלְקְלוֹת וּבָאוֹת — פָּטוּר. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אַרִישָׁא קָאֵי, אוֹ אַסֵּיפָא קָאֵי? תָּא שְׁמַע: הַצָּד חֲגָבִין בְּשָׁעַת הַטַּל — פָּטוּר, בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב — חַיָּיב, אָלְעָזָר בֶּן מַהֲבַאי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בְּשָׁעַת הַשָּׁרָב, אִם הָיוּ מְקַלְקְלוֹת וּבָאוֹת — פָּטוּר. [יביג]מַתְנִי' צְבִי שֶׁנִּכְנַס לַבַּיִת וְנָעַל אֶחָד בְּפָנָיו — חַיָּיב. נָעֲלוּ שְׁנַיִם — פְּטוּרִין. לֹא יִכּוֹל אֶחָד לִנְעוֹל וְנָעֲלוּ שְׁנַיִם — חַיָּיבִין. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן פּוֹטֵר. [יד]גְּמ' אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: הַצָּד אֲרִי בְּשַׁבָּת — אֵינוֹ חַיָּיב עַד שֶׁיַּכְנִיסֶנּוּ לַגּוּרְזַקִּי שֶׁלּוֹ. [טוטו]מַתְנִי' יָשַׁב הָאֶחָד עַל הַפֶּתַח וְלֹא מִילְּאָהוּ, יָשַׁב הַשֵּׁנִי וּמִילְּאָהוּ — הַשֵּׁנִי חַיָּיב. יָשַׁב הָרִאשׁוֹן עַל הַפֶּתַח וּמִילְּאָהוּ, וּבָא הַשֵּׁנִי וְיָשַׁב בְּצִידּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁעָמַד הָרִאשׁוֹן וְהָלַךְ לוֹ — הָרִאשׁוֹן חַיָּיב וְהַשֵּׁנִי פָּטוּר. הָא לָמָּה זֶה דּוֹמֶה — לְנוֹעֵל אֶת בֵּיתוֹ לְשׁוֹמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ.

קָטָן לְרַבָּנָן וְנִרְאֶה לְרִיבָ"א מִשּׁוּם דְּהָתָם קָתָנֵי בְּמִלְתַיְהוּ חַיָּה וְעוֹף וַעֲלֵהּ קָאֵי רַשְׁבָּ"ג וְקָבָעֵי ה"ד מְחַסֵּר צֵידָה בְּעוֹפוֹת אֲבָל אַחֵיהּ לָא קָבָעֵי דְּזֶה כְּבָר פֵּרֵשׁ וְכֵן מַשְׁמַע דְּכָל הַנְּהוּ דְּמַיְיתֵי עֲלֵהּ לָא מַיְירֵי אֶלָּא בְּעוֹפוֹת אֲבָל הָכָא לָא אַיְירוּ רַבָּנָן בְּעוֹפוֹת אֶלָּא בְּחַיָּה גְּרִידָא: לָמָּה זֶה דּוֹמֶה לְנוֹעֵל בֵּיתוֹ לְשָׁמְרוֹ וְנִמְצָא צְבִי שָׁמוּר בְּתוֹכוֹ וְאִם תֹּאמַר מַאי אֲלָמָּא הַהּ מֵהַהּ וְנִרְאֶה לְרִיבָ"א דס"ד דְּבָא וְיָשַׁב בְּצִדּוֹ לְתַסֵּר מִשּׁוּם דְּמִתְחֲזֵי דְּלְהוֹסִיף שְׁמִירָה לַצְּבִי הוּא בָּא:

מסורת הש"ס

א תוספתא עדויות; לקמן קכא.; לעיל ג.; כתובות ו:; משנה עדיות; משנה שבת

ב פסיקתא דרב כהנא

ג לעיל צד.; עירובין לח:

תורה אור השלם

זֶה לָכֶם הַטְּמֵאִים בַּשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחֹלֶד וְהָעַכְבָּר וְהַצָּב לְמִינֵהוּ וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֹמֶט וְהַתְּנִשְׁמֶת [ויקרא יא, כט-ל]

אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם בְּכָל־הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל־הָאָרֶץ [ויקרא יא, לא]

גְּמ' תַּחַת כְּנָפָיו תַּחַת כַּנְפֵי כְּסוּתוֹ וְאֵין יָכוֹל לְצֵאת שֶׁנִּנְעַל בְּפָנָיו וּמַאי דְּפָטוּר וּמַתְנִי דְּתָנַן מַחַט שֶׁל יָד לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ לְמַאי דְּמַסְקֵי בְּרֵישׁ פ' הַנִּזְקָקִין (סַנְהֶדְרִין דַּף פֹּה.) דְּאִתְיָא כר"ש אֲתֵי שַׁפִּיר דְּמַיְירֵי אֲפִילּוּ וַדַּאי חָבִיל וּמִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ שָׁרֵי אֲבָל לְפִי מַאי דְּפָרֵיךְ הָתָם וְהָא דְּתָנַן מַחַט שֶׁל יָד לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ לֵיחוּשׁ דִּילְמָא חָבֵל לָא פָּשִׁיט הָכָא מִגַּוֵּהּ שַׁפִּיר דְּבִמְפִיס מַרְסָא דְּוַדַּאי עוֹשֶׂה פֶּתַח שָׁמָּא יְהֵא אָסוּר וְאוֹמַר ר"י דַּאֲפִילּוּ לְמַאי דס"ד הָתָם פָּשִׁיט שַׁפִּיר דִּמְסַתְּבֵר דְּכְווּלֵּי עָלְמָא אָתְיָא אֲפִילּוּ כְּר' יְהוּדָה וְכֵיוָן דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָסַר בְּעָלְמָא דְּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אֲפִילּוּ אֵינוֹ פְּסִיק רֵישֵׁהּ שָׁרֵי הָכָא מִשּׁוּם צַעֲרָא דְּגוּפָא לר"ש נָמֵי בְּמַפִּיס מַרְסָא דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ טַעְמָא: מַתְנִי' שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב לְשׁוֹן שְׁפֵי' הַקּוֹנְטֶר' מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה עִקֵּר כְּדְפֵי' בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף עה.): הַצָּדָן לְצֹרֶךְ חַיָּב וא"ת מ"ש דְּאִצְטְרִיךְ הָכָא לְמִתְנִי טְפֵי הַצָּדָן לְצֹרֶךְ חַיָּב בְּכָל חֵיוּבֵי דְּשַׁבָּת נָמֵי לָא מְחַיֵּב ר"ש אֶלָּא לְצֹרֶךְ וְאוֹמֵר ר"י דִּלְהַכִי תְּנָא לַיהּ הָכָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּבִשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁאֵין לָהֶן עוֹר צְרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְשׁוּם צֹרֶךְ דְּסְתָמָה לָאו לְצֹרֶךְ קָיְמִי אֲבָל בִּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים דְּרֵישָׁא דַּיֵּשׁ לָהֶם עוֹר סְתָמַיְהוּ נִצּוֹדִין לְצֹרֶךְ עוֹרָן לְהֶכִי תְּנֵי צָדָן בַּהֲדֵי חוֹבֵל דְּמִתַּחֵיב נָמֵי מִשּׁוּם עוֹר: שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ פָּטוּר רַשִׁ"י דְּאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד וְאֵינוֹ נִרְאֶה דְּהָא מַאן דְּפָטַר אֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד פּוֹטֵר אֲפִילּוּ לְצֹרֶךְ אֶלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ דַּאֲפִילּוּ בְּמִינוֹ נִצּוֹד פָּטוּר מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּר"ת מִחֲקוּ מִן הַפְּרוּשִׁים: אָמַר שְׁמוּאֵל ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הִיא דְּאָמַר שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶם עוֹר תֵּימַהּ לר"י דע"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן אֶלָּא לְעִנְיַן טַמְאָה אֲבָל בְּשַׁבָּת דִּלְמָא מוֹדוֹ לֵיהּ דְּהָא עוֹר שֶׁל עֵגֶל הָרוּךְ הָוֵי כְּבָשָׂר לְעִנְיַן טַמְאָה וְהַחוֹבֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת חַיָּב וְכֵן עוֹר שֶׁל עוֹף מִסְתָּמָא הָוֵי כְּבָשָׂר שֶׁרוּךְ הוּא וּתְנַן חַיָּה וְעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב וי"ל דְּעוֹר שֶׁל עֵגֶל הָרוּךְ וְשֶׁל עוֹף הַנֶּאֱנָקִין (סַנְהֶדְרִין דַּף פֹּה.) דְּאִתְיָא כר"ש אֲתֵי שַׁפִּיר דְּמַיְירֵי אֲפִילּוּ וַדַּאי חָבִיל וּמִשּׁוּם שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ שָׁרֵי אֲבָל לְפִי מַאי דְּפָרֵיךְ הָתָם וְהָא דְּתָנַן מַחַט שֶׁל יָד לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ לֵיחוּשׁ דִּילְמָא חָבֵל לָא פָּשִׁיט הָכָא מִגַּוֵּהּ שַׁפִּיר דְּבִמְפִיס מַרְסָא דְּוַדַּאי עוֹשֶׂה פֶּתַח שָׁמָּא יְהֵא אָסוּר וְאוֹמַר ר"י דַּאֲפִילּוּ לְמַאי דס"ד הָתָם פָּשִׁיט שַׁפִּיר דִּמְסַתְּבֵר דְּכְווּלֵּי עָלְמָא אָתְיָא אֲפִילּוּ כְּר' יְהוּדָה וְכֵיוָן דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָסַר בְּעָלְמָא דְּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אֲפִילּוּ אֵינוֹ פְּסִיק רֵישֵׁהּ שָׁרֵי הָכָא מִשּׁוּם צַעֲרָא דְּגוּפָא לר"ש נָמֵי בְּמַפִּיס מַרְסָא דְּהָוֵי מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ טַעְמָא: מַתְנִי' שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב לְשׁוֹן שְׁפֵי' הַקּוֹנְטֶר' מְשׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה עִקֵּר כְּדְפֵי' בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף עה.): הַצָּדָן לְצֹרֶךְ חַיָּב וא"ת מ"ש דְּאִצְטְרִיךְ הָכָא לְמִתְנִי טְפֵי הַצָּדָן לְצֹרֶךְ חַיָּב בְּכָל חֵיוּבֵי דְּשַׁבָּת נָמֵי לָא מְחַיֵּב ר"ש אֶלָּא לְצֹרֶךְ וְאוֹמֵר ר"י דִּלְהַכִי תְּנָא לַיהּ הָכָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּבִשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים שֶׁאֵין לָהֶן עוֹר צְרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לְשׁוּם צֹרֶךְ דְּסְתָמָה לָאו לְצֹרֶךְ קָיְמִי אֲבָל בִּשְׁמוֹנָה שְׁרָצִים דְּרֵישָׁא דַּיֵּשׁ לָהֶם עוֹר סְתָמַיְהוּ נִצּוֹדִין לְצֹרֶךְ עוֹרָן לְהֶכִי תְּנֵי צָדָן בַּהֲדֵי חוֹבֵל דְּמִתַּחֵיב נָמֵי מִשּׁוּם עוֹר: שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ פָּטוּר רַשִׁ"י דְּאֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד וְאֵינוֹ נִרְאֶה דְּהָא מַאן דְּפָטַר אֵין בְּמִינוֹ נִצּוֹד פּוֹטֵר אֲפִילּוּ לְצֹרֶךְ אֶלָּא יֵשׁ לְפָרֵשׁ דַּאֲפִילּוּ בְּמִינוֹ נִצּוֹד פָּטוּר מִשּׁוּם דְּהָוְיָא מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּר"ת מִחֲקוּ מִן הַפְּרוּשִׁים: אָמַר שְׁמוּאֵל ר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הִיא דְּאָמַר שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶם עוֹר תֵּימַהּ לר"י דע"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֶלָּא לְעִנְיַן טַמְאָה אֲבָל בְּשַׁבָּת דִּלְמָא מוֹדוֹ לֵיהּ דְּהָא עוֹר שֶׁל עֵגֶל הָרוּךְ הָוֵי כְּבָשָׂר לְעִנְיַן טַמְאָה וְהַחוֹבֵל בּוֹ בְּשַׁבָּת חַיָּב וְכֵן עוֹר שֶׁל עוֹף מִסְתָּמָא הָוֵי כְּבָשָׂר שֶׁרוּךְ הוּא וּתְנַן חַיָּה וְעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב וי"ל דְּעוֹר שֶׁל עֵגֶל הָרוּךְ וְשֶׁל עוֹף

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ו:

ב מיי' פ"י מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ז:

ד מיי' פא' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

ה מיי' פ"י מהל' שבת הל' יז:

ו מיי' פ"י מהל' שבת הל' כה:

ז טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ח יב:

ח מיי' פ"י מהל' שבת הל' כא:

ט מיי' פח' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

י מיי' פ"י מהל' שבת הל' כד:

יא מיי' פד' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ח, סמג עשין רלט:

אנ"ג דְּחָשִׁיב עוֹר הָוֵי כְּבָשָׂר לְעִנְיַן טַמְאָה מִשּׁוּם דְּרַכִּיכִין וְרָאוּיִן לַאֲכִילָה אֲבָל עוֹר ח' שְׁרָצִים סָבַר שְׁמוּאֵל דְּטַעְמָא דְּרַבָּנַן דְּחָשִׁיבִי לַיהּ כְּבָשָׂר מִשּׁוּם דְּאָזְלִי בְּתַר גּוּשְׁתָּא דְּרַכִּיכוּת וְלֹא מִשּׁוּם רַכִּיכוּת דְּלָא רְכִיךְ כָּלֵי הַאי וְכֵיוָן דְּלֵית לְהוּ כְּבָשָׂר כְּמוֹ בְּשַׁאַר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים: (חֻלִּין דַּף קכב:) וְלֹא מִשּׁוּם רַכִּיכוּת דְּלָא רְכִיךְ כָּלֵי הַאי וְכֵיוָן דְּלֵית לְהוּ מַמָּשׁוּת עוֹר הַחוֹבֵל בָּהֶן פָּטוּר כְּמוֹ בְּשַׁאַר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים:

ע"כ לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן אֶלָּא לְעִנְיַן טַמְאָה הַטְּמֵאִים וא"ת וְהָא מַסְקִינַן בְּפֶ' הָעוֹר וְהַרֹּטֶב (שָׁם) דִּבְגוּשְׁתָּא קְמַפְלְגִי וּפְי' בַּקּוּנְטְ' הָתָם דְּרַבָּנַן לָא דָּרְשִׁי הַטְּמֵאִים וְאִיכָּא לְמֵימַר דְּרַב דְּהָכָא לְטַעְמֵהּ דְּתָנֵי הָתָם תִּנְשָׁמֶת וְלָא אַזַּל בָּתַר גּוּשְׁתָּא וּמִיהוּ בְּלָאו הָכִי א"א לוֹמַר הָתָם כְּדְפֵי' הַקּוּנְטְרֵס דְּאַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר הָתָם רַב תַּנָּא הוּא וּפְלִג וְהָא ע"כ בָּרַיְתָא דְּדָרֵשׁ הַטְּמֵאִים קָיְמָא כְּרַב ע"כ נִרְאֶה דְּרַבָּנַן דְּמַתְנִי' דְּהָתָם נָמֵי אִית לְהוּ דְּרָשָׁה דְּהַטְּמֵאִים אֲבָל לֵית לְהוּ לְמֵימַר הָתָם רַב תַּנָּא הוּא וְכָתַב הַטְּמֵאִים לְרַבּוֹת וְאֵלֶּה לְמַעֵט וּמוֹקְמִינַן לֵיבּוּיָא אַהֲנָהּ אַרְבַּע דְּלֵית לְהוּ גּוּשְׁתָּא הָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ וְהַלְטָאָה וְהַחֹמֶט וְרַב מְרַבֶּה כָּל הָנָהוּ דִּכְתִיב בְּתַר לְמֵינֵהוּ וְגַם תִּנְשָׁמֶת בִּכְלָל וּקְצַת קָשֶׁה דְּאָמְרִינַן לְקַמָּן מַאן ת"ק רַבִּי יְהוּדָה דְּאָזַל בָּתַר גּוּשְׁתָּא וְהָא רַבָּנַן נָמֵי אָזְלוּ בָּתַר גּוּשְׁתָּא וַאֲפִילּוּ הָכֵי דָּרְשִׁי הַטְּמֵאִים וה"נ נֵימָא לְרַבִּי יְהוּדָה וא"כ נָמֵי נֵימָא עַד כָּאן לָא פְּלִיג רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא לְעִנְיַן טַמְאָה דִּכְתִיב הַטְּמֵאִים אֲבָל לְעִנְיַן שַׁבָּת מוֹדֶה:

האורג שְׁמֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים

בַּתּוֹרָה, הַצָּדָן וְהַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּיב, וּשְׁאָר שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, הַחוֹבֵל בָּהֶן פָּטוּר, הַצָּדָן לְצוֹרֶךְ — חַיָּיב, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ — פָּטוּר. חַיָּה וָעוֹף שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ, הַצָּדָן — פָּטוּר, וְהַחוֹבֵל בָּהֶן — חַיָּיב. [א]גְּמ' מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: "הַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּיב" מִכְּלָל דְּאִית לְהוּ עוֹר. מַאן תַּנָּא? אָמַר שְׁמוּאֵל: רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הִיא, דְּתָנַן, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת. רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה, דִּכְתִיב: "אֵלֶּה הַטְּמֵאִים לָכֶם", לְרַבּוֹת שֶׁעוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן, אֲבָל לְעִנְיַן שַׁבָּת — אֲפִילּוּ רַבָּנַן מוֹדוּ. וּלְעִנְיַן שַׁבָּת לָא פְּלִיגִי?! וְהָתַנְיָא: הַצָּד אֶחָד מִשְּׁמֹנָה שְׁרָצִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה, הַחוֹבֵל בָּהֶן — חַיָּיב, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין עוֹר אֶלָּא לְמַה

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ח:
ב מיי' פח' מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
ג טור או"ח סי' שטז:
ד מיי' פי"א מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ט:
ו מיי' פ' מהל' שבת הל' כד:
ז מיי' פי"א מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' ח:
ט מיי' פ' מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:
י מיי' פי"א מהל' שבת הל' א:
יא טוש"ע או"ח סי' שלו סעי' ה:
יב מיי' פי"א מהל' שבת הל' א:
יג מיי' פח' מהל' שבת הל' ג:

אָמַר אַבַּיֵי אֵין עוֹר חָלוּק מִבָּשָׂר כו' מַסְקְנָא דְּפִרְכָא הִיא מֵאַבַּיֵי דְּוַדַּאי אֲלִיבָּא דְּאַבַּיֵי פְּלִיגִי לְעִנְיַן שַׁבָּת אֲבָל לְמַאי דְּמִפָּרֵשׁ רָבָא וְרַב אַדָּא לָא פְּלִיגִי מִידֵי לְעִנְיַן שַׁבָּת וְתַמָּה הוּא כֵּיוָן דְּלָא קַיְימָא שִׁנּוּיָא דְּאַבַּיֵי הֵיכִי פָּרֵיךְ מִנַּה: הַצַּד אֶת הַפַּרְעוֹשׁ כו' ר"י פּוֹטֵר מִשּׁוּם דְּפָטוּר אֲבָל אָסוּר וְאוֹמֵר ר"י בְּשֵׁם הָרַב פּוֹרֵת דְּאַפֵּ"ה אִם נוֹשֵׁךְ הָאָדָם מַתִּר לְקַחֵנוּ וּלְהַשְׁלִיכוֹ מֵעָלָיו דְּמִשּׁוּם צַעַר שְׂרֵי אֲבָל אִם הוּא בְּאוֹתוֹ עִנְיָן עַל הָאָדָם שֶׁאֵינוֹ יָרֵא שֶׁיְּנַשְּׁכֶנּוּ כְּגוֹן עַל סַרְבָּלוֹ מִבַּחוּץ אָסוּר לִטְלוֹ אֲבָל יָכוֹל לְהַפִּילוֹ מֵעָלָיו: יֵשׁ סְפָרִים דְּגָרְסִי מ"ט מְחַיֵּב רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר לָאו מִשּׁוּם דְּפָרֶה וְרָבֶה וְשִׁבּוּשׁ הוּא דְּהָא אֲפִילּוּ בְּכִנָּה מְחַיֵּב רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וּפַרְעוֹשׁ נָקֵט לְרִבּוּתָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דַּאֲפִילּוּ פַּרְעוֹשׁ פּוֹטֵר וְשִׁנּוּיָא נָמֵי דְּמִשְּׁנֵי לֹא מַשְׁמַע דְּגָרִיס לֵיהּ וכו"ת נָמֵי מְחַקּוּ מִסְפָּרוֹ: כֵּיוָן שֶׁיְּבֵשׁ בּוֹ כַּסָּלָע בְּנִצּוֹד וְעוֹמֵד בַּמַּיִם מֵיֵרֵי מִדְּלָא מְחַיֵּב לֵיהּ עַד שֶׁיְּבֵשׁ כַּסָּלָע:

לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים. אַדַּרְבָּה, לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים אֵין לָהֶם עוֹר! וְאָמַר אַבַּיֵי, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר חָלוּק מִבָּשָׂר אֶלָּא לְמַה שֶׁלֹּא מָנוּ חֲכָמִים, אָמַר לֵיהּ רָבָא: הָא "לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים" קָאָמַר? אֶלָּא אָמַר רָבָא, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר אֶלָּא לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים. מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הָנָךְ נָמֵי דְּלֹא מָנוּ חֲכָמִים מְטַמְּאִין? וְהָא קָתָנֵי, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת וְלֹא טָעוּ תַּנָּא בֵּין מַנּוּ לְלֹא מָנוּ: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר כו' וְהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ דְּקָאָמְרַתְּ לְעִנְיַן שַׁבָּת יֵשׁ לָהֶן עוֹר אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ מֵהֲמַת עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ לְאוֹתָן שְׁמוֹנָה שְׁמָנוּ: מִכְּלָל דְּר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת: תְּרֵיץ הָכִי סָמֵי מִבְּרַיְיתָא אֶלָּא וְתַנֵּי אֵין עוֹר לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים וּמִיהוּ לְרַב לָא תִּקְשֵׁי דְּהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ לְעִנְיַן שַׁבָּת מוֹדֵינָא לָךְ דְּהַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה פְּלִיגִי דְּאֵין עוֹר לְאוֹתָן ד' שְׁמָנוּ: בְּשָׁרְצִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עוֹרוֹת לְאוֹתָן ד' שֶׁלֹּא מָנוּ: נִצְרַר הַדָּם נֶאֱסַף וְנִקְשַׁר בְּמָקוֹם אֶחָד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִבְלָע: מַאן ת"ק דְּהָךְ מַתְנִיתָא דְּאָמַר בְּשָׁרְצִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עוֹרוֹת דְּמִשְׁמַע דְּיֵשׁ מֵהֶן דְּפָטוּר: רַבִּי יְהוּדָה הִיא דִּלְעִנְיַן טֻמְאָה לָא יָלְיף מֵאֵלָּה הַטְּמֵאִים אֶלָּא הָהוּא דְּאִית לֵיהּ גִּשְׁתָּא שֶׁעוֹרוֹ עָב וְיֵשׁ לוֹ עוֹר מַמָּשׁ אֵינוֹ כְּבָשָׂר וְשֶׁאֵינוֹ עָב הֲוֵי כְּבָשָׂר וְהַלְטָאָה מְשׁוּם דְּעוֹרָהּ עָב מְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּחַלְדָּה בְּהָעוֹר וְהָרִטָּב הִלְכָךְ לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי לְאו עוֹר הוּא בְּשָׁלֹשׁ מֵהֶן אֲנַקָּה וְכֹחַ וְחֹמֶט אֲבָל לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים אֵין לָהֶם עוֹר וְאָמַר אַבַּיֵי, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר חָלוּק מִבָּשָׂר אֶלָּא לְמַה שֶׁלֹּא מָנוּ חֲכָמִים, אָמַר לֵיהּ רָבָא: הָא "לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים" קָאָמַר? אֶלָּא אָמַר רָבָא, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר אֶלָּא לְמַה שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים. מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הָנָךְ נָמֵי דְּלֹא מָנוּ חֲכָמִים מְטַמְּאִין? וְהָא קָתָנֵי, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת וְלֹא טָעוּ תַּנָּא בֵּין מַנּוּ לְלֹא מָנוּ: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר כו' וְהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ דְּקָאָמְרַתְּ לְעִנְיַן שַׁבָּת יֵשׁ לָהֶן עוֹר אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ לְאוֹתָן שְׁמוֹנָה שֶׁמָּנוּ: מִכְּלָל דְּר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת: תְּרֵיץ הָכִי סָמֵי מִבְּרַיְיתָא אֶלָּא וְתַנֵּי אֵין עוֹר לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים וּמִיהוּ לְרַב לָא תִּקְשֵׁי דְּהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ לְעִנְיַן שַׁבָּת מוֹדֵינָא לָךְ דְּהַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ לְאוֹתָן ד' שֶׁלֹּא מָנוּ: נִצְרַר הַדָּם נֶאֱסַף וְנִקְשַׁר בְּמָקוֹם אֶחָד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִבְלָע: מַאן ת"ק דְּהָךְ מַתְנִיתָא דְּאָמַר בְּשָׁרְצִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עוֹרוֹת דְּמִשְׁמַע דְּיֵשׁ מֵהֶן דְּפָטוּר: רַבִּי יְהוּדָה הִיא דִּלְעִנְיַן טֻמְאָה לָא יָלְיף מֵאֵלָּה הַטְּמֵאִים אֶלָּא הָהוּא דְּאִית לֵיהּ גִּשְׁתָּא שֶׁעוֹרוֹ עָב וְיֵשׁ לוֹ עוֹר מַמָּשׁ אֵינוֹ כְּבָשָׂר וְשֶׁאֵינוֹ עָב הֲוֵי כְּבָשָׂר וְהַלְטָאָה מְשׁוּם דְּעוֹרָהּ עָב מְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּחַלְדָּה בְּהָעוֹר וְהָרִטָּב הִלְכָךְ לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי לְאו עוֹר הוּא בְּשָׁלֹשׁ מֵהֶן אֲנַקָּה וְכֹחַ וְחֹמֶט אֲבָל

לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים. אַדַּרְבָּה, לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים אֵין לָהֶם עוֹר! וְאָמַר אַבַּיֵי, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר חָלוּק מִבָּשָׂר אֶלָּא לְמַה שֶׁלֹּא מָנוּ חֲכָמִים, אָמַר לֵיהּ רָבָא: הָא "לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים" קָאָמַר? אֶלָּא אָמַר רָבָא, הֵכִי קָאָמַר: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר אֶלָּא לְמַה שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים. מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי הָנָךְ נָמֵי דְּלֹא מָנוּ חֲכָמִים מְטַמְּאִין? וְהָא קָתָנֵי, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת וְלֹא טָעוּ תַּנָּא בֵּין מַנּוּ לְלֹא מָנוּ: אֵין עוֹר מְטַמֵּא כְּבָשָׂר כו' וְהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ דְּקָאָמְרַתְּ לְעִנְיַן שַׁבָּת יֵשׁ לָהֶן עוֹר אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ לְאוֹתָן שְׁמוֹנָה שֶׁמָּנוּ: מִכְּלָל דְּר' יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי יֵשׁ לָהֶן עוֹרוֹת: תְּרֵיץ הָכִי סָמֵי מִבְּרַיְיתָא אֶלָּא וְתַנֵּי אֵין עוֹר לְמַה שָׁמְנוּ חֲכָמִים וּמִיהוּ לְרַב לָא תִּקְשֵׁי דְּהֵכִי קָאָמְרִי לֵיהּ לְעִנְיַן שַׁבָּת מוֹדֵינָא לָךְ דְּהַחוֹבֵל בָּהֶן חַיָּב אֲבָל לְעִנְיַן טֻמְאָה עוֹרוֹתֵיהֶן כִּבְשָׂרָן דְּאִתְרַבּוֹ לְאוֹתָן ד' שֶׁלֹּא מָנוּ: נִצְרַר הַדָּם נֶאֱסַף וְנִקְשַׁר בְּמָקוֹם אֶחָד שׁוּב אֵינוֹ חוֹזֵר וְנִבְלָע: מַאן ת"ק דְּהָךְ מַתְנִיתָא דְּאָמַר בְּשָׁרְצִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶן עוֹרוֹת דְּמִשְׁמַע דְּיֵשׁ מֵהֶן דְּפָטוּר: רַבִּי יְהוּדָה הִיא דִּלְעִנְיַן טֻמְאָה לָא יָלְיף מֵאֵלָּה הַטְּמֵאִים אֶלָּא הָהוּא דְּאִית לֵיהּ גִּשְׁתָּא שֶׁעוֹרוֹ עָב וְיֵשׁ לוֹ עוֹר מַמָּשׁ אֵינוֹ כְּבָשָׂר וְשֶׁאֵינוֹ עָב הֲוֵי כְּבָשָׂר וְהַלְטָאָה מְשׁוּם דְּעוֹרָהּ עָב מְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּחַלְדָּה בְּהָעוֹר וְהָרִטָּב הִלְכָךְ לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי לְאו עוֹר הוּא בְּשָׁלֹשׁ מֵהֶן אֲנַקָּה וְכֹחַ וְחֹמֶט אֲבָל

סְבָרִי כְּאֵילִים: מָה אֵילִים דְּפָרִין וְרָבִין — אַף כֹּל דְּפָרֶה וְרָבֶה. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: וְכִינָּה אֵין פָּרָה וְרָבָה? וְהָאָמַר מָר: יוֹשֵׁב הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא וְזָן מִקַּרְנֵי רְאֵמִים וְעַד בֵּיצֵי כִּינִּים! מִינָא הוּא דְּמִיקְּרֵי "בֵּיצֵי כִּינִּים". [ח]וְהָתַנְיָא: טְפוּיִין וּבֵיצֵי כִּינִּים! מִינָא הוּא דְּמִיקְּרֵי "בֵּיצֵי כִּינִּים". וַהֲרֵי פַּרְעוֹשׁ דְּפָרֶה וְרָבֶה, וְתַנְיָא: הַצָּד פַּרְעוֹשׁ בְּשַׁבָּת, רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר מְחַיֵּב וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר! אָמַר רַב אָשֵׁי: צֵידָה אַהֲרִיגָה קָרֵמֵית?! עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אֶלָּא דְּמַר סָבַר: דָּבָר שֶׁאֵין בְּמִינוֹ נִיצּוֹד — חַיָּב, וּמַר סָבַר: פָּטוּר. אֲבָל לְעִנְיַן הֲרִיגָה — אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מוֹדֶה. [חט](ב)הַצָּדַן לְצוֹרֶךְ חַיָּב וכו׳. מַאן תַּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מְלֹאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ — פָּטוּר עָלֶיהָ. אִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא: הַמַּפִּיס מוּרְסָא בְּשַׁבָּת, אִם לַעֲשׂוֹת לָהּ פֶּה — חַיָּב, אִם לְהוֹצִיא מִמֶּנָּה לֵחָה — פָּטוּר. מַאן תַּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מְלֹאכָה שֶׁאֵין צְרִיכָה לְגוּפָהּ — פָּטוּר עָלֶיהָ. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לַהּ אַהָא: הַצָּד נָחָשׁ בְּשַׁבָּת, אִם מִתְעַסֵּק בּוֹ שֶׁלֹּא יִשְׁכָּנוּ — פָּטוּר, אִם לְרָפּוּאָה — חַיָּב. מַאן תַּנָּא? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מְלֹאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ פָּטוּר עָלֶיהָ. [י](ג)אָמַר שְׁמוּאֵל: הַשּׁוֹלֶה דָּג מִן הַיָּם, כֵּיוָן שֶׁיְּבֵשׁ בּוֹ כְּסָלַע — חַיָּב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר אָבִין: וּבֵין סְנַפִּירָיו. אָמַר רַב אָשֵׁי: לָא תֵּימָא יָבֵשׁ מַמָּשׁ, אֶלָּא אֲפִילּוּ דָּעֲבֵד רִירֵי. [יא]אָמַר מָר בַּר הַמְדוּרֵי אָמַר שְׁמוּאֵל: הוֹשִׁיט יָדוֹ לְמְעֵי בְּהֵמָה וְדָלְדֵּל עוּבָּר שֶׁבְּמֵעֶיהָ — חַיָּב. מַאי טַעְמָא? אָמַר רָבָא: בַּר הַמְדוּרֵי אַסְבְּרָה לִי, לָאו אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: הַאי מַאן דְּתָלַשׁ כְּשׁוּתָא מֵהֵיזְמֵי וְהֵיגֵי מִיחַיַּיב מְשׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידּוּלוֹ. הָכָא נָמֵי, מִיחַיַּיב מְשׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידּוּלוֹ. אָמַר אַבַּיֵי: הַאי מַאן דְּתָלַשׁ

פִּיטְרָא

הַמְּלֹאכָה וְזֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לְצֵידָה אֶלָּא שֶׁלֹּא תִּשְׁכָּנוּ וְאִם יוֹדֵעַ שֶׁתִּטָּעֵמֵד וְלֹא תַּזִּיקֶנּוּ לֹא הָיָה צָד: הַשּׁוֹלֶה דָּג שֶׁהָיָה נָצוּד וְעוֹמֵד מִבְּעוֹד יוֹם: כְּסָלַע כִּרְחַב סֶלַע: חַיָּב מִשּׁוּם נְטִילַת נְשָׁמָה דְּתוּ לָא חַיֵּי: עֲבִיד רִירֵי נִמְשָׁךְ מִן הָאֲצָבַע: דִּלְדֵּל עִקַּר שֶׁהִפִּילוֹ עַל יְדֵי דִּלְדּוּל וְה: בַּר הַמְדוּרֵי אַסְבְּרָא לִי טַעְמָא דְּהָא מִלְּתָא: כְּשׁוּתָא הוֹמְלוֹן וְגֶדֶל מִתּוֹךְ הַהֶזְמֵי מֵרִיחַ הַקַּרְקַע שֶׁהַהֶזְמֵי יוֹנֵק מִמֶּנּוּ: מְחַיֵּב וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר לַקַּרְקַע כִּדְאָמְרִינַן בָּעַלְמָא (עירובין דף כח:) מֵאֲוִירָא רַבִּי:

מסורת הש"ס

א יבמות עה.; ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ח; מכות יד:
ב לעיל קה:
ג תענית כה.

גליון הש"ס

גמ' והרי פרעוש. עי' בר"ן פ"ק דמסכתין ה ע"ב:
שם אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה. עי' בכורות כה ע"א תוס' ד"ה דהוי ליה:
רש"י ד"ה הטפויין כו' ולא ידענא. עי' ברכות כה ע"ב ד"ה מאן שמעת ליה רש"י:

תורה אור השלם

הַיַּחֲפֹךְ כּוּשִׁי עוֹרוֹ וְנִמֵּר חֲבַרְבַּרְתִּי גַּם־אַתֶּם תּוּכְלוּ לְהֵיטִיב לִמְּדֵי הָרָע [ירמיהו יג, כג]

מסורת הש"ס

א מסכת מזוזה; לעיל כח:

ב מסכת סופרים

תורה אור השלם

וְשָׁפַט אֹתוֹ בְּנָפָיו לֹא יְבַדֵּיל וְהִקְטִיר אֹתוֹ הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחָה וגו' [ויקרא א, יז]

וַיַּשְׁכִּימוּ בַבֹּקֶר וְהִשְׁתַּחֲווּ עַל־הַמַּיִם וַיִּרְאוּ מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת־הַמַּיִם וגו' [מלכים ב ג, כב]

וּמַלְתֶּם אֶת עָרְלַת לְבַבְכֶם וַעֹרֶף אַתֶּם לֹא תַקְשׁוּ עוֹד [דברים י, טז]

עַל־מִי אֲדִבְּרָה וְאָעִידָה וְיִשְׁמְעוּ הִנֵּה עָרְלָה אָזְנָם וְלֹא יוּכְלוּ וגו' [ירמיהו ו, י]

וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ [ויקרא יב, ג]

וְכִי תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ וגו' [ויקרא יט, כג]

וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא וגו' [בראשית יז, יד]

וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל־יָדֶךָ וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה וגו' [שמות יג, ט]

לֹא תֹאכַל כָּל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר וגו' [דברים יד, כא]

כָּל־עוֹף טָהוֹר תֹּאכֵלוּ [דברים יד, כ]

פִּטְרָא פִּטְרִיּוֹת בולי"ן: מֵאֲנָא דְּחַצְבָא פְּעָמִים שֶׁהוּא גָּדֵל בְּשִׂפַת הַדְּלִי מִמַּיִם: וְאֵי ס"ד עוֹר הוּא הֵיכִי מָרְבֵּי לֵהּ קְרָא תֵּמַהּ לְר"י הָא אֲפִילּוּ נוֹצָה שֶׁבַּבְּנָפִים מְרַבָּה

פִּיטְרָא מֵאוּנָא דְּחַצְבָא — מִיחַיֵּב מִשּׁוּם עוֹקֵר דָּבָר מִגִּידּוּלוֹ. מֵתִיב רַב אוֹשַׁעְיָא: הַתּוֹלֵשׁ מֵעֲצִיץ נָקוּב — חַיָּיב, וְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב — פָּטוּר. הָתָם — לָאו הֵיְינוּ רְבִיתֵיהּ, הָכָא — הֵיְינוּ רְבִיתֵיהּ. א חַיָּה וְעוֹף כּוּ'. אָמַר רַב הוּנָא: כּוֹתְבִין תְּפִילִּין עַל גַּבֵּי עוֹר שֶׁל עוֹף טָהוֹר. אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי קְמַשְׁמַע לַן? דְּאִית לֵיהּ עוֹר — תְּנֵינָא: הַחוֹבֵל בָּהֶן — חַיָּיב! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: טוּבָא קְמַשְׁמַע לַן, דְּאִי מִמַּתְנִיתִין, הָוֶה אָמֵינָא כֵּיוָן דְּאִית בֵּיהּ נִיקְבֵי נִיקְבֵי לָא, קְמַשְׁמַע לַן כְּדְאָמְרִי בְּמַעְרָבָא: כָּל נָקָב שֶׁהַדְיוֹ עוֹלֶרֶת עָלָיו — אֵינוֹ נָקָב. מֵיתִיב רַבִּי זֵירָא: ״בִּכְנָפָיו״, לְהַכְשִׁיר אֶת הָעוֹר. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ עוֹר הוּא, הֵיכִי מָרְבֵּי לֵיהּ קְרָא? אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: עוֹר הוּא וְרַחֲמָנָא רַבְּיֵיהּ. ב אֵיכָא דְּאָמְרִי, אָמַר רַבִּי זֵירָא: אַף אָנָן נָמֵי תְּנֵינָא, ״בִּכְנָפָיו״ — לְרַבּוֹת אֶת הָעוֹר. אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְמָא עוֹר הוּא — הַיְינוּ דְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוֹיֵיהּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לָאו עוֹר הוּא — אַמַּאי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוֹיֵיהּ? אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לָאו עוֹר הוּא, וְאִיצְטְרִיךְ: סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא כֵּיוָן דְּאִית בֵּיהּ פִּירְצֵי פִּירְצֵי מְאִיס — קְמַשְׁמַע לַן. ג בָּעָא מִינֵּיהּ מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא מֵרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַהוּ לִכְתּוֹב תְּפִילִּין עַל גַּבֵּי עוֹר שֶׁל דָּג טָהוֹר? אָמַר לֵיהּ: אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר. מַאי ״אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר״? אִילֵּימָא אִי דְּאִית לֵיהּ עוֹר, אִי דְּלֵית לֵיהּ עוֹר — הָא חָזֵינַן דְּאִית לֵיהּ עוֹר! וְעוֹד, הָתְנַן: עַצְמוֹת הַדָּג וְעוֹרוֹ מַצִּילִין בָּאֹהֶל הַמֵּת! אֶלָּא אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר אִי פְּסָקָא זוּהֲמָא מִינֵּיהּ, אִי לָא פְּסָקָא זוּהֲמָא מִינֵּיהּ. ד שְׁמוּאֵל וְקַרְנָא הֲווֹ יָתְבֵי אַגּוּדְּא דְּנָהַר מַלְכָּא. חֲזָנְהוּ לְמַיָּא דְּקָא דְּלוּ וַעֲכִירִי. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְקַרְנָא: גַּבְרָא רַבָּה קָאתֵי מִמַּעְרָבָא וְחַיֵּישׁ בְּמֵעֵיהּ, וְקָא דְּלוּ מַיָּא לְאַקְבּוֹלֵי אַפֵּיהּ (קַמֵּיהּ), זִיל תְּהֵי לֵיהּ אַקַּנְקַנֵּיהּ. אָזַל אַשְׁכְּחֵיהּ לְרַב. אָמַר לֵיהּ: מְנַיִּין שֶׁאֵין כּוֹתְבִין תְּפִילִּין אֶלָּא עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה? אָמַר לֵיהּ: ״לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ״ — מִן הַמּוּתָּר בְּפִיךָ. מְנַיִּין לַדָּם שֶׁהוּא אָדוֹם? שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיִּרְאוּ מוֹאָב מִנֶּגֶד אֶת הַמַּיִם אֲדֻמִּים כַּדָּם״. מְנַיִּין לַמְּיֹלָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם? נֶאֱמַר כָּאן ״עָרְלָתוֹ״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ״עָרְלָתוֹ״, מַה לְּהַלָּן דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי — אַף כָּאן דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי. אֵימָא לִבּוֹ, דִּכְתִיב: ״וּמַלְתֶּם אֵת עָרְלַת לְבַבְכֶם״?! אֵימָא אָזְנוֹ, דִּכְתִיב: ״הִנֵּה עֲרֵלָה אָזְנָם״?! דְּנִין ״עָרְלָתוֹ״ תַּמָּה מֵ״עָרְלָתוֹ״ תַּמָּה, וְאֵין דָּנִין ״עָרְלָתוֹ״ תַּמָּה מֵ״עָרְלָתוֹ״ שֶׁאֵינָהּ תַּמָּה. אָמַר לֵיהּ: מַאי שְׁמָךְ? קַרְנָא. אָמַר לֵיהּ: יְהֵא רַעֲוָא דְּתִיפּוֹק לֵיהּ קַרְנָא בְּעֵינֵיהּ. לְסוֹף עַיְּילֵיהּ שְׁמוּאֵל לְבֵיתֵיהּ, אוֹכְלֵיהּ נַהֲמָא דְּשַׂעֲרֵי וְכָסָא דְּהַרְסָנָא וְאַשְׁקֵייֵהּ שִׁיכְרָא וְלָא אַחְוֵי לֵיהּ בֵּית הַכִּסֵּא כִּי הֵיכִי דְּלִישְׁתַּלְשֵׁל. לָט רַב וַאֲמַר: מַאן דְּמְצַעֲרָן — לָא לִיקַיְּימוּ לֵיהּ בְּנֵי, וְכֵן הָוָה. כְּתַנָּאֵי: מְנַיִּין לַמְּיֹלָה שֶׁבְּאוֹתוֹ מָקוֹם? נֶאֱמַר כָּאן ״עָרְלָתוֹ״, וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ״עָרְלָתוֹ״. מַה לְּהַלָּן דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי, אַף כָּאן דָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה פְּרִי — דִּבְרֵי רַבִּי יִאשִׁיָּה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר ״וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ״ — מָקוֹם שֶׁנִּיכָּר בֵּין זָכָר לִנְקֵבוֹת. א־טו(א) תָּנוּ רַבָּנָן: כּוֹתְבִין תְּפִילִּין עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְהוֹרָה, וְעַל גַּבֵּי עוֹר חַיָּה טְהוֹרָה, וְעַל גַּבֵּי עוֹר נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת שֶׁלָּהֶן. וְנִכְרָכוֹת בְּשַׂעֲרָן וְנִתְפָּרוֹת בְּגִידָן, וַהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁהַתְּפִילִּין נִכְרָכוֹת בְּשַׂעֲרָן וְנִתְפָּרוֹת בְּגִידָן. אֲבָל אֵין כּוֹתְבִין לֹא עַל גַּבֵּי עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה, וְלֹא עַל גַּבֵּי עוֹר חַיָּה טְמֵאָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר עַל גַּבֵּי עוֹר נְבֵלָה וּטְרֵפָה שֶׁלָּהֶן. וְאֵין נִכְרָכוֹת בְּשַׂעֲרָן, וְאֵין נִתְפָּרוֹת בְּגִידָן. (ב)וְזוֹ שְׁאֵילָה שָׁאַל בַּיְתוֹסִי אֶחָד אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הַגַּרְסִי: מִנַּיִן שֶׁאֵין כּוֹתְבִין תְּפִילִּין עַל עוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה? דִּכְתִיב: ״לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת ה׳ בְּפִיךָ״ — מִדָּבָר הַמּוּתָּר בְּפִיךָ. אֶלָּא מֵעַתָּה, עַל גַּבֵּי עוֹר נְבֵלוֹת וּטְרֵפוֹת אַל יִכָּתְבוּ! אָמַר לוֹ: אֶמְשׁוֹל לְךָ מָשָׁל, הָא לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּתְחַיְּבוּ הֲרִיגָה לַמַּלְכוּת. אֶחָד הָרַג מֶלֶךְ וְאֶחָד הָרַג אִיסְפַּקְלָטוֹר, אֵיזֶה מֵהֶן מְשׁוּבָּח — הֱוֵי אוֹמֵר זֶה שֶׁהָרַג מֶלֶךְ. אֶלָּא מֵעַתָּה יֵאָכְלוּ! אָמַר לֵיהּ: הַתּוֹרָה אָמְרָה ״לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה״, וְאַתְּ אָמְרַתְּ יֵאָכְלוּ?! אָמַר לֵיהּ: קַאלוֹס. מַתְנִי׳ אֵין עוֹשִׂין הַיְלֵמֵי בְּשַׁבָּת,

קָרָא וי"ל דִּבְהֵמָה נַמִּי אִשְׁתְּחַן שֶׁהַיָּה קָרֵב שֵׂעָר שֶׁבְּזָקֵן תְּיֵשִׁים וְצֶמֶר שֶׁבְּרֹאשׁ רָחֵלִים כִּדְאָמְרִינַן בְּזָבָחִים (דף פה:) וּבְחֻלִּין (דף צ.) דְּלָא קָפִיד קְרָא אֶלָּא אַהֶפְשֵׁט עוֹר וה"נ אע"פ שֶׁהַנּוֹצָה קְרֵבָה אִי עוֹר הוּא צָרִיךְ הֶפְשֵׁט: ר"ח ל"ג וְקָדְלוּ מַיָּא לְאַקְבּוֹלֵי אַפֵּיהּ אֶלָּא הָכִי גָּרְס חֲזָנְהוּ שְׁמוּאֵל לְמַיָּא דְּקָדְלוּ וַעֲכִירִי אָמַר שְׁמוּאֵל גַּבְרָא רַבָּה קָאָתֵי וְחָשׁ בְּמֵעָיו פִּי' שָׁמַע שְׁמוּאֵל שְׁמוּעָה שֶׁאָדָם גָּדוֹל הָיָה בָּא בִּסְפִינָה וְיָדַע שְׁמוּאֵל שֶׁשְּׁתָה מִן הַנָּהָר אוֹתוֹ אָדָם גָּדוֹל וּמִתּוֹךְ כָּךְ יָחוּשׁ בְּמֵעָיו לְפִי שֶׁהַמַּיִם הָיוּ עֲכוּרִים מֻחֶמֶת הָרוּחַ שֶׁהָיְתָה מְבַלְבֶּלֶם וּלְפִי שֶׁשְּׁמוּאֵל הָיָה רוֹפֵא מַמְחֶה א"ל לְקַרְנָא זִיל תְּהֵי לֵיהּ בְּקַנְקַנֵּיהּ פִּי' תִּרְאֶה אִם הוּא חָכָם וְרָאוּי לִכְבֹּדוֹ אֲבִיאֲנוּ לְבֵיתִי וְאֶעֱשֶׂה לוֹ רְפוּאָה וַאֲכַבְּדֶנּוּ לְפִי מַה שֶּׁרְאוּי לוֹ: מְנַיִּן לְדָם שֶׁהוּא אָדֹם וְכָל אוֹתָן ד' מִינִין דְּמַרְבֵּינַן מִדְּהֵימֵיהּ דְּמֵיהּ יֵשׁ בָּהֶן צַד אַדְמוּמִיּוּת: אֵיזֶה מֵהֶן חֲשׁוּב אוֹתוֹ שֶׁהָרְגוּ מֶלֶךְ וא"ת תִּינַח מִתּוּ מֵאֵלֵיהֶן נְחוּרוֹת וַעֲקוּרוֹת מַאי אִכָּא לְמֵימַר וי"ל כֵּיוָן דְּמִתּוּ שְׁרֵי א"כ מִן הַמֻּתָּר בְּפִיךָ לְאוֹ דַּוְקָא אֶלָּא מִמִּין הַמֻּתָּר בְּפִיךָ קָאָמַר:

עוֹשִׂין הַיְלֵמֵי בְּשַׁבָּת הֲלָכָה כְּרַבָּנָן דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא (דף י.): אָמַר אֵין הֲלָכָה כַּר' יוֹסֵי לֹא בְּהֵילְמֵי וְלֹא בְּלִחְיַיִן וְאָמַר נָמֵי הָתָם פּוֹק חֲזֵי מַאי עַמָּא דְּבַר וּפִי' בְּקוּנְטְרֵס וּכְבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּלֻחֵי מַשְׁהוּ וְכֵיוָן דְּאֵין הֲלָכָה כְּר' יוֹסֵי בְּלֻחַיִּים כ"ש בְּהֵילְמֵי דַּאֲפִילּוּ רַב הוּנָא בַּר חֲנִינָא דְּפִלִּיג הָתָם בְּלֻחַיִּים מוֹדֶה בְּהֵילְמֵי וְשָׁרֵי לַעֲשׂוֹת מֵי מֶלַח בְּשַׁבָּת לִתֵּן עַל עוֹפוֹת צְלוּיִין וְאִם נוֹתַן מֶלַח עַל הָעוֹפוֹת וְאַחַ"כ נוֹתֵן מַשְׁקִין עֲלֵיהֶם שְׁרֵי אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹסֵי שֶׁהַשְּׁמִנּוּנִית מַמְתִּיק הַמֶּלַח כְּמוֹ שָׁמָן:

עין משפט נר מצוה

א טור יו"ד סי' ערא, ש"ע או"ח סי' לב סעי' יג:

ב מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' י:

ג מיי' פא' מהל' כלים הל' ד, סמג עשין כב, סמג עשין כה:

ד מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' כ:

ה מיי' פו' מהל' מעשה הקרבנות הל' כא, סמג עשין קפ:

ו טוש"ע יו"ד סי' ערא סעי' א ו:

ז מיי' פו' מהל' טומאת מת הל' א:

ח מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ג, סמג עשין כב, סמג עשין כה:

ט טוש"ע יו"ד סי' קפח סעי' א:

י מיי' פה' מהל' איסורי ביאה הל' ו:

יא טור יו"ד סי' ערא, ש"ע או"ח סי' לב סעי' מד מט:

יב מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ו, סמג עשין כב, סמג עשין כה:

יג מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' א:

יד מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ח:

טו מיי' פג' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ט:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סע' ב:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שכא סע' ב:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שכא סע' ג:
ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' י:
ז טוש"ע או"ח סי' שכח סע' כ:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כה, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' שכח סע' כא:
י מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כה:
יא טוש"ע אה"ע סי' כג סע' ד:
יב מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג:

אבָּל עוֹשֶׂה הוּא אֶת מֵי הַמֶּלַח, וְטוֹבֵל בָּהֶן פִּתּוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וַהֲלֹא הוּא הֵילֵמִי, בֵּין מְרוּבֶּה וּבֵין מוּעָט! וְאֵלּוּ הֵן מֵי מֶלַח הַמּוּתָּרִין — נוֹתֵן שֶׁמֶן לְכַתְּחִלָּה לְתוֹךְ הַמַּיִם אוֹ לְתוֹךְ הַמֶּלַח. גְּמ׳ מַאי קָאָמַר? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הָכִי קָאָמַר: אֵין עוֹשִׂין מֵי מֶלַח מְרוּבִּין, אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא מֵי מֶלַח מוּעָטִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וַהֲלֹא הוּא הֵילֵמִי, בֵּין מְרוּבִּין בֵּין מוּעָטִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: רַבִּי יוֹסֵי לָאֶסּוֹר אוֹ לְהַתִּיר? אָמַר רַב יְהוּדָה: לְהַתִּיר. מִדְּלָא קָתָנֵי ״רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר״. אֶמַר לֵיהּ רַבָּה: הָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא וְאֵלּוּ הֵן מֵי מֶלַח הַמּוּתָּרִין, מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹסֵי לָאֶסּוֹר. אֶלָּא אָמַר רַבָּה: לָאֶסּוֹר. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָאֶסּוֹר. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: אֵין עוֹשִׂין מֵי מֶלַח מְרוּבִּין לָתֵת לְתוֹךְ הַכְּבָשִׁין שֶׁבְּתוֹךְ גִּיסְטְרָא. אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא מֵי מֶלַח מוּעָטִין, וְאוֹכֵל בָּהֶן פִּתּוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַתַּבְשִׁיל. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מִפְּנֵי שֶׁהַלָּלוּ מְרוּבִּין וְהַלָּלוּ מוּעָטִין הַלָּלוּ אֲסוּרִין וְהַלָּלוּ מוּתָּרִין? יֹאמְרוּ: מְלֹאכָה מְרוּבָּה — אֲסוּרָה, מְלָאכָה מוּעֶטֶת — מוּתֶּרֶת! אֶלָּא אֵלּוּ וְאֵלּוּ אֲסוּרִין הֵן. וְאֵלּוּ הֵן מֵי מֶלַח הַמּוּתָּרִין — נוֹתֵן שֶׁמֶן וּמֶלַח אוֹ שֶׁמֶן וּמַיִם, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן מַיִם וּמֶלַח לְכַתְּחִלָּה. עַזִּין צָנוֹן וְאֶתְרוֹג סִימָן. גתָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא: אֵין עוֹשִׂין מֵי מֶלַח עַזִּין. מַאי מֵי מֶלַח עַזִּין? רַבָּה וְרַב יוֹסֵף בַּר אַבָּא דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ: כֹּל שֶׁהַבֵּיצָה צָפָה בָּהֶן. וְכַמָּה? אָמַר אַבָּיֵי: תְּרֵי תִּילְתֵי מִילְחָא וְתִילְתָא מַיָּא. דלְמַאי עָבְדִי לֵהּ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא: אֵין מוֹלְחִין צָנוֹן וּבֵיצָה בְּשַׁבָּת. תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא: אֵין מוֹלְחִין צָנוֹן וּבֵיצָה — מוּתֶּרֶת. אָמַר רַב נַחְמָן: מֵרֵישׁ הֲוָה מָלְחָנָא פּוּגְלָא, אָמֵינָא: אַפְסוֹדֵי קָא מַפְסִידְנָא לֵיהּ, דַּאֲמַר שְׁמוּאֵל: פּוּגְלָא חוּרְפֵּיהּ מְעַלֵּי. כֵּיוָן דְּשַׁמַעְנָא לְהָא, דְּכִי אָתָא עוּלָּא וְאָמַר בְּמַעֲרְבָא מָלְחִי כִּישָׁרֵי, מִמֶּלַח לָא מָלְחָנָא, טַבּוּלֵי וַדַּאי מְטַבֵּילְנָא. תָּנֵי רַבִּי יְהוּדָה בַּר חֲבִיבָא: אֶתְרוֹג צָנוֹן וּבֵיצָה, אִילְמָלֵא קִלִּיפָּתָן הַחִיצוֹנָה אֵינָן יוֹצְאִין מִבְּנֵי מֵעַיִם לְעוֹלָם. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: מֵעוֹלָם לָא טָבַע גַּבְרָא בְּיַמָּא דְּסָדוֹם. אָמַר רַב יוֹסֵף: הָפִיכָא סָדוֹם, וְהָפִיכָאן מִילַּהּ. גַּבְרָא הוּא דְּלָא טָבַע, כְּשׁוּרָא טָבַע?! אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר: לָא מִבַּעְיָא כְּשׁוּרָא דַּאֲפִילּוּ בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם לָא טָבַע, אֶלָּא אֲפִילּוּ גַּבְרָא דְּטָבַע בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, בְּיַמָּא דְּסָדוֹם לָא טָבַע. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? כִּי הָא דְּרָבִין הֲוָה שָׁקֵיל וְאָזֵיל אֲחוֹרֵיהּ דְּרַבִּי יִרְמְיָה אַגּוּדָּא דְּיַמָּא דְּסָדוֹם. אָמַר לֵיהּ: מַהוּ לְמִימְשֵׁי מֵהָנֵי מַיָּא בְּשַׁבָּתָא. אָמַר לֵיהּ: שַׁפִּיר דָּמֵי. מַהוּ לְמִימַץ וּלְמִיפְתַּח? אָמַר לֵיהּ: זוֹ לֹא שָׁמַעְתִּי, כַּיּוֹצֵא בָּהּ שָׁמַעְתִּי. דְּאָמַר רַבִּי זֵירָא, זִימְנִין אָמַר לַהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב מַתְנָה וְזִימְנִין אָמַר לַהּ מִשְׁמֵיהּ דְּמָר עוּקְבָא, וְתַרְוַויְיהוּ מִשְׁמֵיהּ דַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל וְלֵוִי אָמְרִין, חַד אָמַר: יַיִן, בְּתוֹךְ הָעַיִן — אָסוּר, עַל גַּב הָעַיִן — מוּתָּר. וְחַד אָמַר: רוֹק תָּפֵל [אֲפִילּוּ] עַל גַּב הָעַיִן — אָסוּר. זתְּסְתַּיֵּים דַּאֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל הוּא דְּאָמַר יַיִן בְּתוֹךְ הָעַיִן — אָסוּר, עַל גַּב הָעַיִן — מוּתָּר, מִדְּאָמַר שְׁמוּאֵל: שׂוֹרֶה אָדָם פִּיתּוֹ בְּיַיִן וְנוֹתְנוֹ עַל גַּב הָעַיִן בְּשַׁבָּת. דִּשְׁמִיעָא לֵיהּ מִמַּאן — לָאו דִּשְׁמִיעָא לֵיהּ מֵאֲבוּהּ? וְלִיטַעְמֵיךְ, הָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: רוֹק תָּפֵל אֲפִילּוּ עַל גַּבֵּי הָעַיִן אָסוּר, דִּשְׁמִיעָא לֵיהּ מִמַּאן? אִילֵימָא דִּשְׁמִיעָא לֵיהּ מֵאֲבוּהּ, אֶלָּא לֵוִי — וְלָא חָדָא אָמַר?! אֶלָּא: חָדָא שְׁמִיעָא לֵיהּ מֵאֲבוּהּ וַחֲדָא שְׁמִיעָא לֵיהּ מִלֵּוִי, וְלָא יָדְעִינַן הֵי מֵאֲבוּהּ הֵי מִלֵּוִי. חאָמַר מָר עוּקְבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: שׂוֹרֶה אָדָם קִילּוֹרִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְנוֹתֵן עַל גַּב עֵינָיו בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. בַּר לַוַאי הֲוָה קָאֵי קַמֵּיהּ דְּמָר עוּקְבָא. חֲזָיֵיהּ דַּהֲוָה עָמֵיץ וּפָתַח. אֲמַר לֵיהּ: כּוּלֵּי הַאי וַדַּאי לָא שָׁרֵא מָר שְׁמוּאֵל. שְׁלַח לֵיהּ רַבִּי יַנַּאי לְמָר עוּקְבָא: לִישַׁדַּר לַן מָר מֵהָנֵךְ קִילּוֹרִין דְּמָר שְׁמוּאֵל. שְׁלַח לֵיהּ: שַׁדּוֹרֵי מְשַׁדַּרְנָא לְךָ, דְּלָא תֵּימָא צַר עַיִן אֲנָא, אֶלָּא הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: טוֹבָה טִיפַּת צוֹנֵן שַׁחֲרִית וּרְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּחַמִּין עַרְבִית מִכָּל קִילּוֹרִין שֶׁבָּעוֹלָם. תָּנְיָא נָמֵי הָכִי, אָמַר רַבִּי מוּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה: טוֹבָה טִיפַּת צוֹנֵן שַׁחֲרִית וּרְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם עַרְבִית מִכָּל קִילּוֹרִין שֶׁבָּעוֹלָם. יאיב(א)הוּא הָיָה אוֹמֵר: יָד לָעַיִן — תִּיקָּצֵץ. יָד לַחוֹטֶם — תִּיקָּצֵץ. יָד לָפֶה — תִּיקָּצֵץ. יָד לָאוֹזֶן — תִּיקָּצֵץ. יָד לַחֲסוּדָה — תִּיקָּצֵץ. יָד לָאַמָּה — תִּיקָּצֵץ. יָד לְפִי טַבַּעַת — תִּיקָּצֵץ. יָד

לַגִּיגִית

אָבָל עוֹשֶׂה כוֹ' מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ': וַהֲלֹא הוּא הֵילֵמִי בֵּין רַב בֵּין מְעַט וְאִם הַמְרַבִּים אֲסוּרִים אַף הַמּוּעָטִים אֲסוּרִים וְאִם אֵלּוּ מֻתָּרִים אַף אֵלּוּ מֻתָּרִים וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ דְּלִחֲמָרָא א"ר יוֹסֵי דַּכְלָן לְאִסּוּר מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַעֲבֵד מְתַקֵּן אֶת הָאֹכֶל הַנָּתוּן לְתוֹכוֹ כְּדֵי שֶׁיִּתְקַיֵּים; וְאֵלּוּ הֵן הַמֻּתָּרִין נוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ מַיִם בַּתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַמֶּלַח נוֹתֵן שֶׁמֶן לְתוֹךְ הַמֶּלַח בַּתְּחִלָּה קֹדֶם שֶׁיִּתֵּן הַמַּיִם דְּהַשְׁתָּא מְעַכֵּב שֶׁאֵין הַמֶּלַח מִתְעָרֵב יָפֶה עִם הַמַּיִם וּמַתִּישׁ אֶת כֹּחוֹ מֶהֱיוֹת מֵי מֶלַח עַזִּין אֲבָל לֹא יִתֵּן מַיִם וּמֶלַח תְּחִלָּה אֲפִלּוּ נוֹתֵן שֶׁמֶן לְבַסּוֹף דִּבְשָׁעָה שֶׁנּוֹתֵן מַיִם וּמֶלַח יַחַד הוּא נִרְאֶה כְּמִעַבֵּד: גְּמ' מַאי קָאָמַר מַאי הֵילֵמִי וּמַאי מֵי מֶלַח: לָאֶסּוֹר אוֹ לְהַתִּיר הַאי דְּקָאָמַר שְׁנֵיהֶן שָׁוִין לְאִסּוּר אוֹ לְהַתִּיר: כְּבָשִׁין יָרָק שֶׁכּוֹבְשׁ לְהִתְקַיֵּם: גִּסְטְרָא כְּלִי שִׁבּוּר שֶׁל חֶרֶס וְאֵינוֹ רָאוּי לְכָל תַּשְׁמִישׁ כְּשֶׁלֵּם וּמַקְצִין אוֹתוֹ לְכָךְ: שֶׁהַבֵּיצָה צָפָה בָּהֶם כֹּחַ הַמֶּלַח מְעֻכָּבֶת מִלְּשַׁקְּעָהּ: לְמוּרְיָסָא שֶׁל דָּגִים: אֵין מוֹלְחִין צָנוֹן וּבֵיצָה ג' וְד' חֲתִיכוֹת יַחַד שֶׁהַמֶּלַח מְעַבְּדָן וְנַעֲשִׂין קָשִׁין וְהֵוֵי תִּקּוּן: מֵרֵישׁ הֲוָה מָלְחָנָא פּוּגְלָא בְּשַׁבְּתָא: פּוּגְלָא צְנוֹן: כְּשֵׁרֵי תִּלֵּי גְּבוֹהִים עִגּוּל עַל עִגּוּל: מִמֶּלַח לָא מָלַחְנָא שְׁתֵּים יַחַד: טְבוּלֵי בִּשְׁעַת אֲכִילָה מְטַבֵּלְנָא וְאַפִּילְנָא: קְלִפָּה חִיצוֹנָה דְּבֵיצָה הִיא הַחֲלָבוֹן אֶלָּא אֲיִידֵי דְּתָנֵי בַּהֲדֵי אֶתְרוֹג וְצָנוֹן קְלִפָּה נָקֵט בָּהּ נָמֵי לְשׁוֹן קְלִפָּה: אֵין יוֹצְאִין מִבְּנֵי מֵעַיִם שֶׁמִּתְקַשְּׁרִין וְנֶעֱצָרִין: לָא טָבַע גַּבְרָא בְּיַמָּא דְּסָדֹם מִפְּנֵי שֶׁהַמַּיִם מְלוּחִין וְכֹחַ מְלִיחָתָן מְעַכְּבוֹ מִלְּטָבְּעוֹ: וַהֲפוּכָה מִילָּה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בָּהּ הֲפוּכִין: כְּשׁוּרָא טָבַע בְּתְמִיהָּ: מַהוּ לְמִמְשֵׁי מֵהָנֵי מַיָּא גַּרְסִינַן מִי אָסוּר מִשּׁוּם רְפוּאָה דְּגַוּוֹר רַבָּנַן בְּכָל רְפוּאוֹת בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין וְאֵלּוּ מְרַפְּאוֹת אֶת הָעַיִן: טִפַּת צוֹנֵן לְתַת בְּעֵינָיו: וּרְחִיצַת יָדַיִם וְרַגְלַיִם בְּחַמִּין עַרְבִית נָמֵי מְאִירָה הָעֵינַיִם: הוּא הָיָה אוֹמֵר ר' מוּנָא: יד לָעַיִן שַׁחֲרִית קֹדֶם שֶׁיִּטֹּל יָדָיו: תִּקָּצֵץ נוֹחַ לוֹ שֶׁתִּקָּצֵץ שְׁרִיחַ רָעָה שׁוֹרָה עַל הַיָּד וּמְסַמְּתוֹ וְכֵן כַּלָּן: לְחַסּוּדָה רִבְדָּא דְּכוּסִילְתָּא פלימא"ה בְּלַע"ז: לְפִי טַבַּעַת נָקֵב הָרְעִי שֶׁעָגוֹל כְּטַבַּעַת: תִּקָּצֵץ וְלֹא תִּגַּע שׁוּב בְּעַיִן אוֹ בְּאָזֶן קֹדֶם נְטִילָה:

מסורת הש"ס

א מסכת כלה

גליון הש"ס

גמ' ונותן על גב עיניו. עי' לעיל דף יח ע"א תד"ה ומתרפאת:

מסורת הש"ס

א לקמן קלט:

ב בבא בתרא צח.

ג עבודה זרה כח.

ד תוספתא שבת

ה משנה מקואות; משנה פרה

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפי' לדידי דמאור עינים. ע' בכתנות אור להגאון בעל פמ"א פ' נח:

תורה אור השלם

וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לַיַּבָּשָׁה אֶרֶץ וּלְמִקְוֵה הַמָּיִם קָרָא יַמִּים וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי־טוֹב [בראשית א, י]

לַגִּיגִית שֶׁמְּטִילִין בָּהּ שֵׂכָר: תְּקָצֵץ דְּלֹא תִּגַּע קֻדָּם נְטִילַת שַׁחֲרִית: יד לָעַיִן מְסָמָא קֻדָּם נְטִילָה: יד לְאָזֶן מֵחֶרֶשֶׁת: יד לְפֶה אוֹ לַחֹטֶם: מַעֲלָה פּוֹלִיפּוֹס רֵיחַ הַחֹטֶם וְהַפֶּה וּל"נ דְּיֵד לְאַמָּה לְאוֹ לְעִנְיַן שַׁחֲרִית נָקֵט לָהּ אֶלָּא מְשׁוּם דְּמֵבִיא לִידֵי קְרִי וּבְמַסֶּכֶת נִדָּה (דף יג:) אָמְרִינַן בָּהּ תְּקָצֵץ מְשׁוּם הַאי טַעְמָא וּמְשׁוּם דְּתַנְיָא בָּהּ נְמֵי גַּבֵּי הַנָּךְ וְכֵן יָד לְפִי טִבְעַת לְמַשְׁמֵשׁ בָּהּ תָּדִיר מְבִיאָתוֹ לִידֵי תַּחְתּוֹנִיּוֹת: בַּת חוֹרִין הִיא הָרוּחַ הַשּׁוֹרָה עַל הַיַּדַּיִם לִפְנֵי נְטִילָה: וּמְקֻפֶּדֶת בִּנְטִילָתוֹ לְנָטְלָהּ יָפֶה עַד שֶׁיִּשְׁפּוֹךְ מַיִם יָפֶה ג' פְּעָמִים עַל יָדָיו: פּוֹךְ אִם נוֹתְנוֹ בְּעֵינָיו: מַעֲבִיר בַּת מָלֵךְ אִם הִזִּיקָהּ לְעֵינָיו: עָלִין כָּךְ שֵׁם הָעֻשָּׂב: אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם רְפוּאָה בְּאָכִילָתוֹ לְהָאִיר הָעֵינַיִם דְּלֹא מְסוּ: כַּסְבַּרְתָּא אלייאנדר"א: אֲפִילּוּ לְדִידִי דְּמֹאוֹר עֵינַיִם אֲנָא קָשֶׁה לִי לְכָאֵב הָעַיִן אִם אֹכְלָנוּ: גַּרְגִּירָא אורוג"א: אֲפִילּוּ לְדִידִי דְּמֹאוֹר עֵינַיִם אֲנָא מְעַלְיָא לִי: כָּל מִינֵי כְּשׁוּת שָׁרֵי לְמֵיכַל בְּשַׁבָּת כְּדִתְנַן בְּמַתְנִי' כָּל הָאֳכָלִים אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה דְּלֹא מוֹכְחָא מִלְּתָא: לְבַר מִטָּרוֹזָא שֶׁאֵין אָדָם אוֹכֵל אֶלָּא לִרְפוּאָה וּמוֹכְחָא מִלְּתָא: שְׁרִיקָא טַוְיָא לִשְׁרוֹק וְלִטּוּחַ שֶׁמֶן וּבֵיצִים מְגֻלְגָּלִין עַל הַצְּלִי כְּשֶׁהוּא חַם מְשֻׁחֶשֶׁכָּה שְׁרֵי וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא רוֹתֵחַ כְּדֵי לְבַשֵּׁל וְלֹא אָמְרִינַן דְּמֵי לְמִתְקַן: פִּעְפּוּעֵי בֵּיעֵי לְטָרֹף בֵּיצִים מְגֻלְגָּלִין בִּקְעָרָה: אָסוּר דְּמִתְחֲזֵי כְּמַאן דְּבָעֵי לְמִשְׁדְּיָנְהוּ בִּקְדֵרָה: עָבְדָא לֵיהּ שְׁרִיקָא טַוְיָא: לְרַבָּךְ זְעֵירִי: מְשַׁמֶּרֶת שֶׁמְּסַנְּנִין בָּהּ שְׁמָרִים: כֵּינִי דְּמִשְׁתְּתֵי הָכִי שָׁרֵאוּי לִשְׁתּוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּלֹא סִנּוּן: דְּמִתְכִּיל הָכִי בְּלֹא שִׁרְקָא: שֶׁנִּנְפָּה שֶׁנִּכְשָׁלָה וְלֻקְתָה לְשׁוֹן פֶּן תִּגֹּף (תְּהִלִּים צ"א:י"ב) דַּם מַגֵּפָתָהּ (מַכְשִׁירִין פ"ו מ"ח): צוֹמְתָהּ בַּיִן לְשַׁפֵּךְ הַדָּם: דְּמִפַּנְקִי מְעַנְּגִין הֵן וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא חָזָק קָצַת קָשֶׁה לִבְשָׁרָן וְצוֹמְתָהּ: דְּדְרִיכָא לֵיהּ חַמְרָא חָמוּר דָּרָךְ לוֹ עַל רַגְלוֹ: שְׁאנֵי שָׁמְכָתוֹ קָשֶׁה וּמְסָכָן וּמְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת: רוֹחֲצִין בְּמֵי גֶּרֶר וְאע"פ שֶׁהֵן מְלוּחִין קָצַת דָּרָךְ לִרְחֹץ בָּהֶן בְּחוֹל וְלֹא מוֹכְחָא מִלְּתָא דִּלְרִפוּאָה הִיא: אֲבָל לֹא בַּיָּם הַגָּדוֹל לְקַמֵּן מְפֹרָשׁ טַעְמָא: וְלֹא בְּמֵי מִשְׁרָה שֶׁשּׁוֹרִין בּוֹ פִּשְׁתָּן וְאֵין דָּרָךְ רְחִיצָה בָּהֶן אֶלָּא לִרְפוּאָה דְּמַסּוּ וְכֵן נוֹטְעִים הִלְכָּךְ מִסְתַּבְּרִי טְפֵי מַה שֶּׁהַכָּתוּב מְקָוֶה הֵינוּ לְפָסְלָן מִמַּיִם חַיִּים:

[א]לַגִּיגִית — תִּיקָּצֵץ, יָד מְסַמָּא, יָד מַחֲרֶשֶׁת, יָד מַעֲלָה פּוֹלִיפּוּס. תַּנְיָא, רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: בַּת חוֹרִין הִיא זוֹ וּמַקְפֶּדֶת עַד שֶׁיִּרְחוֹץ יָדָיו שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פּוֹךְ מַעֲבִיר בַּת מָלֵךְ, וּפוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמַרְבֶּה שִׂיעָר בָּעַפְעַפַּיִם. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: פּוֹךְ מַעֲבִיר בַּת מָלֵךְ, וּפוֹסֵק אֶת הַדְּמָעָה, וּמַרְבֶּה שִׂיעָר בָּעַפְעַפַּיִם. [ב]וְאָמַר מָר עוּקְבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: עָלִין אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם רְפוּאָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: כּוֹסְבַּרְתָּא אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רְפוּאָה. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: כְּשׁוּת אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם רְפוּאָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: כּוֹסְבַּרְתָּא, אֲפִילּוּ לְדִידִי קַשְׁיָא לִי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: גַּרְגִּירָא, אֲפִילּוּ לְדִידִי מְעַלְיָא לִי [לִי]. וְאָמַר מָר עוּקְבָא אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מִינֵי כְּשׁוּת שְׁרוּ לְבַר מִטָּרוֹזָא. [ג]אָמַר רַב חִסְדָּא: שִׁירְקָא טַוְיָא — שְׁרֵי, פִּעְפּוּעֵי בֵּיעֵי — אָסוּר. דְּבֵיתְהוּ דְּזְעֵירִי עָבְדָא לֵיהּ לְחֵיָּא בַּר אַשִׁי, וְלָא אָכַל. אָמְרָה לֵיהּ: לְרַבָּךְ עָבַדִי לֵיהּ וַאֲכַל, וְאַתְּ לָא אָכְלַתְּ?! זְעֵירִי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר זְעֵירִי: נוֹתֵן אָדָם יַיִן צָלוּל וּמַיִם צְלוּלִין לְתוֹךְ הַמְּשַׁמֶּרֶת בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אַלְמָא כֵּיוָן דְּמִשְׁתְּתֵי הָכִי — לָאו מִידֵּי קָעָבֵיד. קָעָבֵיד, הָכָא נָמֵי כֵּיוָן דְּמִיתְכִּיל הָכִי — לָאו מִידֵּי קָעָבֵיד. [ד]וְאָמַר מָר עוּקְבָא: מִי שֶׁנִּנְפָּה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ, צוֹמְתָהּ בְּיַיִן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אִיבָּעְיָא לְהוּ: חַלָּא מַאי? אָמַר רַב הִלֵּל לְרַב אָשֵׁי: כִּי הֲוֵינָא בֵּי רַב כָּהֲנָא אָמְרִי חַלָּא לָא. אָמַר רָבָא: וְהָנֵי בְּנֵי מָחוֹזָא, כֵּיוָן דְּמִפַּנְקִי — אֲפִילּוּ חַמְרָא נָמֵי מַסֵּי לְהוּ. רַבִינָא אִיקְלַע לְבֵי רַב אָשֵׁי, חֲזָיֵיהּ דְּדְרִיכָא לֵיהּ חַמְרָא אַגַּבָּא דְּכַרְעֵיהּ, וְיָתֵיב קָא צָמֵית לֵיהּ בְּחַלָּא. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַב הִילֵּל חַלָּא לָא? אָמַר לֵיהּ: גַּב הַיָּד וְגַב הָרֶגֶל שָׁאנֵי. [ה]אִיכָּא דְּאָמְרִי, חֲזָיֵיהּ דְּקָא צָמֵית לֵיהּ בְּחַמְרָא. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לַהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַבָּה: כּוֹסוֹת שֶׁל סְדוֹם, וּרְמִינְהוּ: רוֹחֲצִים בְּמֵי טְבֶרְיָא וּבַיָּם הַגָּדוֹל, אֲבָל לֹא בְּמֵי מִשְׁרָה וְלֹא בְּמֵי טְבֶרְיָא וּבַיָּם הַגָּדוֹל, אֲבָל לֹא בְּמֵי מִשְׁרָה וְלֹא בְּיַמָּהּ שֶׁל סְדוֹם — קַשְׁיָא יָם הַגָּדוֹל אַיָּם הַגָּדוֹל! [ו]אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי מֵאִיר, הָא — רַבִּי יְהוּדָה. דְּתָנַן: כָּל הַיַּמִּים כְּמִקְוֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּלְמִקְוֵה הַמַּיִם קָרָא יַמִּים״, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: יָם הַגָּדוֹל כְּמִקְוֶה, וְלֹא נֶאֱמַר ״יַמִּים״, אֶלָּא שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵינֵי יַמִּים הָרְבֵּה. [ז]רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַיַּמִּים מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין, וּפְסוּלִים לְזָבִים וְלִמְצוֹרָעִים וּלְקַדֵּשׁ בָּהֶן מֵי חַטָּאת. מַתְקִיף לַהּ רַב יִצְחָק:

אִימּוֹר

עָלִין אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם רְפוּאָה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דַּבַּאכִילָה מַיְרֵי וְאֵין נִרְאֶה לר"י אֶלָּא אַיְרֵי לְהָשִׁים עַל הָעַיִן דִּבְהֶכִי אִיְרֵי כַּלָּה סוּגְיָא וְעוֹד אִי בַּאֲכִילָה מַיְרֵי הֵיכִי אָסַר רַב שֵׁשֶׁת גַּרְגִּירָא כֵּיוָן דְּמַאֲכָל בְּרִיאִין הוּא וְהָתְנַן כָּל הָאֳכָלִים אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה: לְדִידִי אֲפִילּוּ כַּסְבַּרְתָּא קָשֵׁי לִי קָשֶׁה לר"י א"כ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמֵימַר רַב יוֹסֵף כַּסְבַּרְתָּא אֵין בּוֹ מִשּׁוּם רְפוּאָה כֵּיוָן דְּמַזָּקֶת לָעֵינַיִם כ"ש דְּלָא מַרְפֵּאָה וְאוֹמֵר ר"י דה"ק אֵין בָּהּ מִשּׁוּם רְפוּאָה כְּלוֹמַר יֵשׁ שֶׁטּוֹעִין וְסָבוּרִין שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רְפוּאָה וְאֵין בָּהּ רְפוּאָה אֶלָּא מַזָּקֶת לָעֵינַיִם וְיָכוֹל לִהְיוֹת שְׁמָהַנָּה אוֹתוֹ בְּשׁוּם עִנְיָן: שְׁרִיקָא טַוְיָא פֵּרֵשׁ ר"ח מַיִם שֶׁמְּסַנְּנִים מִמְּעֵי אֲבָטִיחַ וְשׁוֹתִים כְּדֵי לְשַׁלְשֵׁל וּר"ל דְּמַתִּיר לְסַנֵּן מַיִם שֶׁבְּמַעְיַן כְּדְמַסִּיק כֵּוָן דְּמִתְכִּיל הָכִי לְאוֹ מִדֵּי קָעָבֵד אֲבָל פִּעְפּוּעֵי בֵּיעֵי אָסוּר דְּלֹא מִתְכִּיל בְּלֹא סִנּוּן שְׁפִיר וְהָשְׁתָּא אֲתֵי שַׁפִּיר לְפִי' ר"ח דְּשַׁיְכָא הָא מִלְּתָא לְהָכָא דְּמַיְרֵי בִּרְפוּאָה: רוֹחֲצִין כְּמֵי גֶּרֶר כְּמֵי חַמְּתָן כְּמֵי טְבֶרְיָא וְהָא דִּתְנַן בְּפֵ' חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קמז.) הָרוֹחֵץ כְּמֵי מְעָרָה כְּמֵי טְבֶרְיָא וְדַיְּק בְּגְמָרָא דְּיַעֲבַד אֵין לְכַתְּחִלָּה לֹא הָתָם מַיְרֵי בְּרוֹחֵץ בְּגַמָּא דְּדָמְיָא לְמָרְחָץ אֲבָל בְּנָהָר מַתִּיר לְכַתְּחִלָּה כִּדְפָרֵשׁית לְעֵיל בְּפֶרֶק כִּירָה (לְעֵיל לט: ד"ה וְהָא) וְרַבֵּינוּ נִסִּים כָּתַב בִּמְגִלַּת סְתָרִים דְּהָא דְּקָתָנֵי הָרוֹחֵץ דְּיַעֲבַד אֵין לְכַתְּחִלָּה לֹא מְשׁוּם מֵי מְעָרָה אֲבָל בְּמֵי טְבֶרְיָא מְגַלִּין אֲבָל מְעָרָה מְכַסָּה הָיָה כְּדַאֲמַר בְּשׁוֹר שֶׁנִּגַּח אֶת הַפָּרָה (ב"ק דף נ:) דִּמְעָרָה עֲבִידָא דְּמִטַּלְלָא וּנְפִישׁ הַבְלָא וְחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יָזִיעַ ומש"ה לְכַתְּחִלָּה לֹא: הָא ר"מ וְהָא רַבִּי יְהוּדָה תַּמַּה הֵיכִי מְדַמֵּי הָא פְּלוּגְתָּא לִפְלוּגְתָּא דִּלְעֵיל דְּמַיְרֵי בְּרְפוּאָה: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל הַיַּמִּים מְטַהֲרִין בְּזוֹחֲלִין נִרְאֶה לְרִיבָ"א דְּטַעְמָא מִשּׁוּם דְּכָל שָׁעָה הוֹלְכִים וְשָׁבִים מִכָּאן לְכָאן וְהָוֵי בְּזוֹחֲלִין הִלְכָּךְ יֵשׁ לָהֶם לְטַהֵר בְּזוֹחֲלִין כְּמוֹ שְׁאָר נְהָרוֹת אֲבָל מַיִם חַיִּים אֵינָם שֶׁהָרֵי אֵינָם

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ד סעי' ה ב:

ב סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כד:

ג טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כט:

ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' ו:

ו מיי' פב' מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' מד:

ח מיי' פט' מהל' מקואות הל' יב, סמג עשין רמח:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' מד:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' לז:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב:

אֵימוֹר דְּפְלִיגִי לְעִנְיַן טוּמְאָה וְטָהֳרָה, לְעִנְיַן שַׁבָּת מִי שָׁמַעְתָּ לְהוּ? אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִישְׁתַּהִי, הָא דְּלָא אִישְׁתַּהִי. בְּמַאי אוֹקֵימְתָּא לְבָתְרֵיתָא — דְּלָא אִישְׁתַּהִי, אִי דְּלָא אִישְׁתַּהִי — אֲפִילּוּ בְּמֵי מִשְׁרָה נָמֵי. דְּהַתְנְיָא: רוֹחֲצִין בְּמֵי טְבֶרְיָא וּבְמֵי מִשְׁרָה וּבְיַמָּה שֶׁל סְדוֹם, וַאֲפִילּוּ עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲטָטִים בְּרֹאשׁוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁלֹּא נִשְׁתַּהֲא, אֲבָל נִשְׁתַּהֲא — אָסוּר. [א]אֶלָּא יָם הַגָּדוֹל אַיְּם הַגָּדוֹל לָא קַשְׁיָא: הָא — בְּיַיפִין שְׁבּוֹ, הָא — בְּרָעִים שֶׁבּוֹ. מֵי מִשְׁרָה אַמַּאי לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּאִישְׁתַּהִי, הָא — דְּלָא אִישְׁתַּהִי. [ג]מַתְנִי' אֵין אוֹכְלִין אֵיזוֹבִיּוֹן בְּשַׁבָּת לְפִי שֶׁאֵינוֹ מַאֲכַל בְּרִיאִים, אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֲזֶר, וְשׁוֹתֶה אַבּוּבְרוֹאָה. כָּל הָאוֹכְלִין — אוֹכֵל אָדָם לִרְפוּאָה, וְכָל הַמַּשְׁקִין — שׁוֹתֶה, חוּץ מִמֵּי דְקָלִים וְכוֹס עִיקָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן לִירוֹקָה. אֲבָל שׁוֹתֶה הוּא מֵי דְקָלִים לְצָמְאוֹ, וְסָךְ שֶׁמֶן עִיקָּרִין שֶׁלֹּא לִרְפוּאָה. גְּמ' אָמַר רַב יוֹסֵף: אֵזוֹב — "אַבְרָתָה בַּר הַמַּג", אֵיזוֹבִיּוֹן — "אַבְרָתָה בַּר הֵינָג". עוּלָּא אָמַר: מָרְוָא חִיוְּרָא. עוּלָּא אִיקְּלַע לְבֵי רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה, אַיְיתוֹ לְקַמֵּיהּ מָרְוָא חִיוְּרָא. אָמַר: הַיְינוּ אֵזוֹב דִּכְתִיב בְּאוֹרְיְיתָא. רַב פַּפֵּי אָמַר: שׁוּמְשׁוּק. אָמַר רַב יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי: כְּווֹתֵיהּ דְּרַב פַּפֵּי מִסְתַּבְּרָא, דְּתָנַן: מְצָוֹת אֵזוֹב שְׁלֹשָׁה קְלָחִין וּבָהֶן שְׁלֹשָׁה גְּבָעוֹלִין, וְשׁוּמְשׁוּק הוּא דְּמִשְׁתַּכְחָא הָכִי. לְמַאי אָכְלִי לֵיהּ — לְקוּקְאִינֵי. בְּמַאי אָכְלִי לֵיהּ — בִּשְׁבַע תַּמְרֵי אוּפְּמָתָא. מִמַּאי הָוְיָא — מִקִּימְחָא דְּשָׁעֲרֵי בְּמָנָא דַּחֲלֵיף עֲלֵיהּ אַרְבָּעִין יוֹמִין. אֲבָל אוֹכֵל הוּא אֶת יוֹעֲזֶר. מַאי יוֹעֲזֶר? פּוּתַּנְק. לְמַאי אָכְלִי לַהּ — לְאַרָקְתָא. בְּמַאי אָכְלִי לַהּ — בִּשְׁבַע תַּמְרֵי חִיוּוְרָתָא. מִמַּאי הָוְיָא — מֵאוּמְצָא וּמַיָּא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וּמְבִישְׁרָא שַׁמִּינָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וּמְבִישְׁרָא דְּתוֹרָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, מֵאַמְגוּזָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וּמִגִּירֵי דְּרוּבְיָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא וּמְשָׁתֵי מַיָּא אַבָּתְרֵיהּ. וְאִי לָא — לִיבְלַע תַּחְלֵי חִיוּוְרָתָא. וְאִי לָא — לִיתֵיב בְּתַעֲנִיתָא, וְלִיתֵי בִּישְׁרָא שַׁמִּינָא וְלִישְׁדֵי אַגּוּמְרֵי, וְלִימֵיץ גַּרְמָא, וְלִיגַמַּע חַלָּא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: חַלָּא לָא, מְשׁוּם דְּקָשֵׁי לְכַבְדָּא. וְאִי לָא — לַיְיתֵי גִּירְדָּא דַּאֲסִינְתָּא דִּגְרִידָא מֵעִילָּאי לְתַתָּאי, וְלָא מִתַּתָּאי לְעִילָּאי, דִּילְמָא נָפְקָא אַיְידֵי פּוּמֵּיהּ, וְלִישְׁלְקֵיהּ בְּשִׁיכְרָא בֵּי שִׁיבְבֵי, וּלְמָחַר נִסְכְּרִינּוּן לְנָקְבִין דִּידֵיהּ וְלִישְׁתֵּי, וְכִי מִפְּנֵי — מִפְּנֵי אַפְּשִׁיחָא דְּדִקְלָא. וְשׁוּתְיָן אַבּוּבְרוֹאָה. מַאי אַבּוּבְרוֹאָה? חוּמַטְרְיָא. מַאי חוּמַטְרְיָא? חוּטְרָא יְחִידָאָה. לְמַאי עָבְדִי לַהּ — לְגִילּוּיֵי. וְאִי לָא — לַיְתֵי חַמְשָׁא כְּלִילֵי וְחַמְשָׁא כּוֹסְתָא דְּשִׁיכְרָא, וְנִישְׁלוֹקְנְהוּ בַּהֲדֵי הָדָדֵי עַד דְּקָיְימָא אַאַנְפָּקָא, וְנִישְׁתֵּי. אִימִּיהּ דְּרַב אַחְדְּבוּי בַּר אַמִּי עֲבָדָה לֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא חַד כְּלִילָא וְחַד כּוֹסְתָּא דְּשִׁיכְרָא. שְׁלַקָה וְאַיְשְׁקִיתֵיהּ, וּשְׁגַרָא תַּנּוּרָא וּגְרַפְתֵּיהּ, (ואותביתיה לבינתא) [וְאוֹתְיָבָה בֵּיהּ לְבֵינְתָא, וְאוֹתְיְבְתֵיהּ] בְּגַוֵּויהּ, וּנְפַק [מִינֵּיהּ] כְּהוּצָא יַרְקָא. רַב אַוְיָא אָמַר: רְבִיעֵתָא דַּחֲלָבָא מֵעִיקָּא חִיוְּרָתָא. רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר: לַיְתֵי אָתְרוֹגָא חֲלִיתָא וְלִחְיֵיקֵיהּ וְלִימַלְיֵיהּ דּוּבְשָׁא, וְלוֹתְבָה בֵּי מִילֵּי דְּנוּרָא, וְלֵיכְלֵיהּ. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מֵי רַגְלַיִם בְּנֵי אַרְבָּעִים יוֹם: בַּרְזִינָא — לְזִיבּוּרָא, רְבִיעֵתָא — לְעַקְרָבָא, פַּלְגָא רִיבְעָא — לְגִילּוּיָא, רִיבְעָא — אָפִילּוּ לְכָשָׁפִים מְעַלּוּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲגִינְרוֹן, וַאֲבַנְגַּר, וְתִירְיָיקֵי — מְעַלּוּ בֵּין לְגִילּוּיָא בֵּין לְכָשָׁפִים. הַאי מַאן דְּבָלַע חִיוְיָא — לוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא, וְלִירְהֲטֵיהּ תְּלָתָא מִילֵּי. רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי חֲזֵייהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּבָלַע חִיוְיָא. אֵיתְמִי לֵיהּ כְּפַרְשָׁא. אוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא וְאַרְהֲטֵיהּ קַמֵּיהּ תְּלָתָא מִילֵּי, וּנְפַק מִינֵּיהּ גּוּבֵּי גּוּבֵּי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי בְּלַע חִיוְיָא, אֲתָא אֵלִיָּהוּ אִיתְמִי לֵיהּ כְּפַרְשָׁא. אוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא וְאַרְהֲטֵיהּ קַמֵּיהּ תְּלָתָא מִילֵּי וּנְפַק מִינֵּיהּ גּוּבֵּי גּוּבֵּי. אֵיכָּא דְּאָמְרִי: רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי בְּלַע חִיוְיָא — מֵאוּמְצָא וּמַיָּא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וּמְבִישְׁרָא שַׁמִּינָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, מֵאַמְגוּזָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא, וּמִגִּירֵי דְּרוּבְיָא אַלִּיבָּא רֵיקָנָא וּמְשָׁתֵי מַיָּא אַבָּתְרֵיהּ. וְאִי לָא — לִיבְלַע תַּחְלֵי חִיוּוְרָתָא. וְאִי לָא — לִיתֵיב בְּתַעֲנִיתָא וְלִישְׁדֵי בִּישְׁרָא שַׁמִּינָא וְלִישְׁדֵי אַגּוּמְרֵי, וְלִימֵיץ גַּרְמָא, וְלִיגַמַּע חַלָּא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: חַלָּא לָא, מְשׁוּם דְּקָשֵׁי לְכַבְדָּא. וְאִי לָא — לַיְתֵי גִּירְדָּא דַּאֲסִינְתָּא דִּגְרִידָא מֵעִילָּאי לְתַתָּאי, וְלָא מִתַּתָּאי לְעִילָּאי, דִּילְמָא נָפְקָא אַיְידֵי פּוּמֵּיהּ, וְלִישְׁלְקֵיהּ בְּשִׁיכְרָא בֵּי שִׁיבְבֵי, וּלְמָחַר נִסְכְּרִינּוּן לְנָקְבִין דִּידֵיהּ וְלִישְׁתֵּי, וְכִי מִפְּנֵי — מִפְּנֵי אַפְּשִׁיחָא דְּדִקְלָא. וְשׁוּתְיָן אַבּוּבְרוֹאָה. מַאי אַבּוּבְרוֹאָה? חוּמַטְרְיָא. מַאי חוּמַטְרְיָא? חוּטְרָא יְחִידָאָה. לְמַאי עָבְדִי לַהּ — לְגִילּוּיָא. וְאִי לָא — לַיְתֵי חַמְשָׁא כְּלִילֵי וְחַמְשָׁא כּוֹסְתָא דְּשִׁיכְרָא, וְנִישְׁלוֹקְנְהוּ בַּהֲדֵי הָדָדֵי עַד דְּקָיְימָא אַאַנְפָּקָא, וְנִישְׁתֵּי. אִימִּיהּ דְּרַב אַחְדְּבוּי בַּר אַמִּי עֲבָדָה לֵיהּ לְהָהוּא גַּבְרָא חַד כְּלִילָא וְחַד כּוֹסְתָּא דְּשִׁיכְרָא. שְׁלַקָה וְאַיְשְׁקִיתֵיהּ, וּשְׁגַרָא תַּנּוּרָא וּגְרַפְתֵּיהּ, (ואותביתיה לבינתא) [וְאוֹתְיָבָה בֵּיהּ לְבֵינְתָא, וְאוֹתְיְבְתֵיהּ] בְּגַוֵּויהּ, וּנְפַק [מִינֵּיהּ] כְּהוּצָא יַרְקָא. רַב אַוְיָא אָמַר: רְבִיעֵתָא דַּחֲלָבָא מֵעִיקָּא חִיוְּרָתָא. רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה אָמַר: לַיְתֵי אָתְרוֹגָא חֲלִיתָא וְלִחְיֵיקֵיהּ וְלִימַלְיֵיהּ דּוּבְשָׁא, וְלוֹתְבָה בֵּי מִילֵּי דְּנוּרָא, וְלֵיכְלֵיהּ. רַבִּי חֲנִינָא אָמַר, מֵי רַגְלַיִם בְּנֵי אַרְבָּעִים יוֹם: בַּרְזִינָא — לְזִיבּוּרָא, רְבִיעֵתָא — לְעַקְרָבָא, פַּלְגָא רִיבְעָא — לְגִילּוּיָא, רִיבְעָא — אָפִילּוּ לְכָשָׁפִים מְעַלּוּ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲגִינְרוֹן, וַאֲבַנְגַּר, וְתִירְיָיקֵי — מְעַלּוּ בֵּין לְגִילּוּיָא בֵּין לְכָשָׁפִים. הַאי מַאן דְּבָלַע חִיוְיָא — לוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא, וְלִירְהֲטֵיהּ תְּלָתָא מִילֵּי. רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי חֲזֵייהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּבָלַע חִיוְיָא. אֵיתְמִי לֵיהּ כְּפַרְשָׁא. אוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא וְאַרְהֲטֵיהּ קַמֵּיהּ תְּלָתָא מִילֵּי, וּנְפַק מִינֵּיהּ גּוּבֵּי גּוּבֵּי. אִיכָּא דְּאָמְרִי: רַב שִׁימִי בַּר אָשֵׁי בְּלַע חִיוְיָא, אֲתָא אֵלִיָּהוּ אִיתְמִי לֵיהּ כְּפַרְשָׁא. אוֹכְלֵיהּ כְּשׁוּתָא בְּמִילְחָא וְאַרְהֲטֵיהּ קַמֵּיהּ תְּלָתָא מִילֵּי וּנְפַק מִינֵּיהּ גּוּבֵּי גּוּבֵּי. הַאי מַאן דְּטַרְקֵיהּ חִיוְיָא — לֵיתֵי עוּבָּרָא דַּחֲמָרָא חִיוְּרְתֵּי, וְלִיקְרְעֵיהּ, וְלוֹתְבֵיהּ עִילָּוֵיהּ. וְהָנֵי מִילֵּי דְּלָא אִישְׁתְּכַח טָרְפָּה. הָהוּא

בַּר

יוֹם שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם מ' יוֹם. ל"א שֶׁל תִּינוֹק בֶּן מ' יוֹם: רַבָּעָא לג: בַּרְזִינָא לְזִבּוּרָא כּוֹס קָטָן מְאֹד וּשְׁמוֹ בַּרְזִינָא מֵאוֹתָן מֵי רַגְלַיִם שׁוֹתִין לְמִי שֶׁנִּשְׁכַּתּוּ צְרָעָה וּמִתְרַפֵּא: רְבִיעֵתָא לְעַקְרָב רְבִיעִית לוֹג לְמִי שֶׁעָקְצוֹ עַקְרָב: פַּלְגָא רִבְעָא לְגִילּוּיָא חֲצִי לוֹג: אֲגִינְרוֹן וַאֲבַנְגַּר וְתִירְיָיקֵי מַיִם בְּנֶגֶר מִין עֵשֶׂב שֶׁשְּׁמוֹ בְּנֶגֶר וּכְתַם אֲגִינְרוֹן מִי שֶׁלֶק תְּרֵדִין כְּדְאָמְרִינַן (בְּרָכוֹת דף לה:) אֲגִינְרוֹן מַיָּא דְּסִלְקָא וְתִירְיָיקֵי צָרֵי: אִדְּמֵי לֵיהּ כְּפַרְשָׁא תּוֹפְסוֹ וּמְיַסְּרוֹ שֶׁהַפַּחַד וְהַמְּרוּצָה וְהַכְּשׁוּת מַתִּישִׁין כֹּחוֹ וּמְחַמֵּם וּמֵת הַנָּחָשׁ בְּתוֹכוֹ: גּוּבֵי חֲתִיכוֹת חֲתִיכוֹת יָצָא הַנָּחָשׁ מְמֻנּוּ: גַּבֵּי טרונצו"ץ בְּלַע"ז: דְּטַרְקֵיהּ נְשָׁכוֹ: עַבָּרָא דְּחַמְרָא חִוְּרְתֵּי עַבָּר הַנִּמְצָא בְּמֵעֵי חֲמוֹרָה לְבָנָה: דְּלָא אִשְׁתְּכַח טָרְפָּה הָאֵם:

תורה אור השלם

חֹפֶר גּוּמָּץ בּוֹ יִפּוֹל וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכֶּנּוּ נָחָשׁ [קהלת י, ח]

בַּר קַשָּׁא מְמַנֶּה לַמַּלָּךְ וְיִשְׂרָאֵל הֲיָה: דִּלְמָא חִיוָיָא דְּרַבָּנָן שָׁעֲבַר עַל נִדּוּי חֲכָמִים וְנָחָשׁ הַנּוֹשְׁכוֹ עַל כָּךְ אֵין לוֹ רְפוּאָה לְפִיכָךְ לֹא נִמְצָא לוֹ רְפוּאָה: אֵין רַבִּי אֵין רַבֵּינוּ כָּךְ הָיָה: דְּכִי נָח נַפְשֵׁהּ דְּרַב גְּזַר רַב יִצְחָק שֶׁיִּהְיוּ מְמַעֲטִים מְשַׁמְּחָהּ אוֹתָהּ שָׁנָה וְלֹא יְהֵא אָדָם מֵבִיא אִסָּא וְגִדְמֵי לְהִילּוּלָא בְּטַבְלָא שֶׁהָיוּ רְגִילִים לְהָבִיא הֲדַס וַעֲנָפֵי דְּקָלִים לְשָׂמֵחַ לִפְנֵי הֶחָתָן וְהַכַּלָּה וּכְשֶׁמְּבִיאִים אוֹתָן לִפְנֵיהֶם מְקַשְׁקְשִׁים לִפְנֵיהֶם בַּשּׁוּק בְּבוֹאָם בְּחַפִּים וְזוֹגִין טַבְלָא אשקליט"א וְגַזר שֶׁלֹּא יְקַשְׁקְשׁוּ לִפְנֵיהֶם עוֹד: דְּכַרְכֵּהּ נִכְרַךְ סְבִיבוֹתָיו: וְלֵסְחוֹף דְּקוּלָּא סַל: אַרְישֵׁהּ דְּחִיוָיָא לְמַעְלָה מֵרֹאשׁוֹ: וְלֵהֲדָקֵהּ מִגֵּהּ יוֹרִיד הַסַּל מְעַט מְעַט לְצַד הַנָּחָשׁ וְיַבְדִּיל בּוֹ הַנָּחָשׁ מִבְּשָׂרוֹ שֶׁיַּעֲלֶה עַל הַסַּל שֶׁאִם אוֹחֲזוֹ בְּיָדוֹ אוֹ מְנַתְּקוֹ בַּחֲזָקָה יִכְעֹס וְיִשְׁכְּנוּ: וְכִי סָלִיק הַנָּחָשׁ עַל הַסַּל יְמַהֵר וַיַּשְׁלִיכֶנּוּ בַּמַּיִם וְיִבְרַח לוֹ: דְּמִקַּנֵּי בֵּהּ חִיוָיָא כּוֹעֵס וְרוֹדֵף אֲחֲרָיו וּמֵרִיחַ רֵיחַ פְּעָמָיו וְרוֹדְפוֹ: לְרִכְבֵּהּ אַרְבַּע גַּרְמִידֵי שֶׁיִּפָּסְקוּ עִקְבֵי פְּעָמָיו וְלֹא יוּכַל לַהֲרִיחָם: לִישַׁאר נְגָרָא חֲרִישׁ שֶׁל מַיִם יִדְלֹג: אַרְבַּע חֲבִיתָא שֶׁלֹּא יַעֲלֶה אֲלֵיהֶן מֵהֶר וְלֹא יָרִיחַ רֵיחוֹ: בֵּי כּוֹבְבֵי בְּמָקוֹם גָּלוּי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה דֶּרֶךְ הַגֵּג וְיַפִּיל עַצְמוֹ עֲלֵיהֶן: שַׁחֲפֵי עֲנָפִים וְקִסְמִים וְכָל דָּבָר הַמְקַשְׁקֵשׁ זֶה בָּזֶה וּמַשְׁמִיעַ קוֹל כְּשֶׁיַּעֲבֹר עֲלֵיהֶן וְיַרְגִּישׁוּ הַחְתוּלִים וְיֹאכְלוּהוּ: בֵּי חַלְתָא בֵּין הַחוֹלוֹת שֶׁאֵין נָחָשׁ יָכוֹל לָרוּץ שָׁם וְיַחֲזֹר לַאֲחוֹרָיו: אִי לָא קָאֵי בְּהָנֵי תְּרֵי אֵימָא לָא קָאֵי בְּהָנֵי תְּלָתָא: אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:): מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: וְהָכָא נָמֵי חַמְרָא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמָּנֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהָרְפוּאָה הָיְתָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא:

וַלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחֲלֵי מִשְׁמַע הָכָא דְּהַנָּחָשׁ אוֹהֵב שְׁחָלִים וְכֵן בְּשִׁלְהֵי דְּנָדָרִים (דף צא:) דְּקָאָמַר לֵיהּ נוֹאַף לַבַּעַל לָא תֵּיכוֹל מַהֲנֵי תַּחֲלֵי דְּטַעְמִינְהוּ חִיוָיָא וא"כ יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם גִּלּוּי וּבְפָרָק ב' דְּמַס' ע"ז (ל: וְשָׁם) אָמַר דְּשַׁחֲלִים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּלּוּי וי"ל דְּהָתָם לֹא מַמָּשׁ שַׁחֲלִים קָאָמַר אֶלָּא בְּהָנֵךְ דְּאָמַר הָתָם (מס' ע"ז דף סז.) וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרֵי [נוֹתְנִין חֹמֶץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין] וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁחֲלִים אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:) מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: וַלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחֲלֵי מִשְׁמַע הָכָא דְּהַנָּחָשׁ אוֹהֵב שְׁחָלִים וְכֵן בְּשִׁלְהֵי דְּנָדָרִים (דף צא:) דְּקָאָמַר לֵיהּ נוֹאַף לַבַּעַל לָא תֵּיכוֹל מַהֲנֵי תַּחֲלֵי דְּטַעְמִינְהוּ חִיוָיָא וא"כ יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם גִּלּוּי וּבְפָרָק ב' דְּמַס' ע"ז (ל: וְשָׁם) אָמַר דְּשַׁחֲלִים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּלּוּי וי"ל דְּהָתָם לֹא מַמָּשׁ שַׁחֲלִים קָאָמַר אֶלָּא בְּהָנֵךְ דְּאָמַר הָתָם (מס' ע"ז דף סז.) וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרֵי [נוֹתְנִין חֹמֶץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין] וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁחֲלִים אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:) מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: חִוָּיָא דְּרַבָּנָן טַרְקֵהּ דְּלֵית לַהּ אָסוּתָא אע"ג דְּגַבֵּי בֶּן דָּמָא בֶּן אָחוֹתוֹ שֶׁל ר' יִשְׁמָעֵאל בְּפֶרֶק ב' דְּמַס' ע"ז (דף כז:) קָאָמַר שֶׁלֹּא עָבַר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ אע"ג דְּלָא הָוֵה לֵיהּ אָסוּתָא שָׁהֲרֵי מֵת הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהָרְפוּאָה הָיְתָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: וַלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחֲלֵי מִשְׁמַע הָכָא דְּהַנָּחָשׁ אוֹהֵב שְׁחָלִים וְכֵן בְּשִׁלְהֵי דְּנָדָרִים (דף צא:) דְּקָאָמַר לֵיהּ נוֹאַף לַבַּעַל לָא תֵּיכוֹל מַהֲנֵי תַּחֲלֵי דְּטַעְמִינְהוּ חִיוָיָא וא"כ יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם גִּלּוּי וּבְפָרָק ב' דְּמַס' ע"ז (ל: וְשָׁם) אָמַר דְּשַׁחֲלִים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּלּוּי וי"ל דְּהָתָם לֹא מַמָּשׁ שַׁחֲלִים קָאָמַר אֶלָּא בְּהָנֵךְ דְּאָמַר הָתָם (מס' ע"ז דף סז.) וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרֵי [נוֹתְנִין חֹמֶץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין] וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁחֲלִים אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:) מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: חִוָּיָא דְּרַבָּנָן טַרְקֵהּ דְּלֵית לַהּ אָסוּתָא אע"ג דְּגַבֵּי בֶּן דָּמָא בֶּן אָחוֹתוֹ שֶׁל ר' יִשְׁמָעֵאל בְּפֶרֶק ב' דְּמַס' ע"ז (דף כז:) קָאָמַר שֶׁלֹּא עָבַר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ אע"ג דְּלָא הָוֵה לֵיהּ אָסוּתָא שָׁהֲרֵי מֵת הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהָרְפוּאָה הָיְתָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא:

בַּר קַשָּׁא דְּפוּמְבְּדִיתָא דְּטַרְקֵיהּ חִיוָיָא, הָוָה תְּלֵיסְרֵי חָמָרֵי חִיוָּרָתָא בְּפוּמְבְּדִיתָא, קְרָעִינְהוּ לְכוּלְּהוּ, וְאִישְׁתְּכַחוּ טָרֵיפָה. הַוַאי חָדָא בְּהָהוּא גִּיסָא דְּפוּמְבְּדִיתָא, עַד דְּאָזְלִי מַיְיתִי לַהּ אַכְלַהּ אַרְיָא. אָמַר לְהוּ אַבָּיֵי: דִּילְמָא חִיוָיָא דְּרַבָּנַן טַרְקֵיהּ, דְּלֵית לֵיהּ אָסְוָתָא, דִּכְתִיב: ״וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ״. אָמְרוּ לֵיהּ: אִין רַבִּי, דְּכִי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב, גְּזַר רַב יִצְחָק בַּר בִּיסְנָא דְּלֵיכָּא דְּלֵימְטֵי אַסָּא וְגִידְמֵי לְבֵי הִילּוּלָא [בְּטַבְלָא], וַאֲזַל אִיהוּ אַמְטִי אַסָּא וְגִידְמֵי לְבֵי הִילּוּלָא בְּטַבְלָא. טַרְקֵיהּ חִיוָיָא, וּמִית. הַאי מַאן דְּכַרְכֵיהּ חִיוָיָא — לִינְחוֹת לְמַיָּא וְלִיסְחוֹף דִּיקוּלָּא אַרֵישֵׁיהּ וּלְהַדְקֵיהּ מִינֵּיהּ, וְכִי סָלִיק עִילָּוֵיהּ — לִישְׁדֵּיהּ לְמַיָּא וְלִיסְלוֹק וְלֵיתֵי. הַאי מַאן דְּמִיקַּנֵּי בֵּיהּ חִיוָיָא, אִי אִיכָּא חַבְרֵיהּ בַּהֲדֵיהּ — לֵירְכְּבֵיהּ אַרְבַּע גַּרְמִידֵי, וְאִי לָא — לִישְׁוַאר נְגָרָא, וְאִי לָא — לִיעְבַּר נַהֲרָא, וּבְלֵילְיָא — לוֹתְבֵיהּ לְפָרֵיהּ — אַאַרְבַּע חָבְיָתָא, וְנִיגְּנֵי בֵּי כּוֹבְבֵי, וְלַיְיתֵי אַרְבָּעָה שׁוּנְּרֵי וְלֵיסְרִינְהוּ בְּאַרְבָּעָה כַּרְעֵי דְּפוּרְיֵיהּ, וְלַיְתֵי שַׁחֲפֵי וְלִישְׁדֵּי הָתָם, דְּכִי שָׁמְעִי קָלֵיהּ אָכְלִי לֵיהּ. הַאי מַאן דְּדָרֵיט אַבָּתְרֵיהּ — לִירְהוֹט בֵּי חַלְתָא. הַאי אִיתְּתָא דְּחָזְיָא חִיוָיָא, וְלָא יָדְעָה אִי יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵהּ אִי לָא יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵהּ — תִּשְׁלַח מָאנָהּ וְתִשְׁדֵּי קַמֵּיהּ, אִי מִכָּרֵךְ בָּהוּ דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵהּ, וְאִי לָא — לָא יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵהּ. מַאי תַּקָּנְתֵּהּ תְּשַׁמֵּשׁ קַמֵּיהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: כָּל שֶׁכֵּן דְּתַקֵּיף לֵיהּ יְצָרֵיהּ! אֶלָּא תִּשְׁקוֹל מִמַּזֵּהּ וּמְטוּפְרֵהּ וְתִשְׁדֵּי בֵּיהּ, וְתֵימָא: ״דִּישְׁתָּנָא אֲנָא״. הַאי אִיתְּתָא דְּעַיֵּיל בַּהּ חִיוָיָא, לִיפְּסְעוּהָ וְלוֹתְבוּהָ אַתַּרְתֵּי חָבְיָתָא, וְלֵיתֵי בִּישְׁרָא שַׁמְּינָא וְלִישְׁדֵּי אַגּוּמְרֵי, וְלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחְלֵי וְחַמְרָא רֵיחְתָנָא וְלוֹתְבוּ הָתָם, וְלִיטְרוֹקִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי, וְלִינְקוֹט צְבָתָא בִּידֵיהּ, דְּכִי מוֹרַח רֵיחָא — נָפֵיק וְאָתֵי וְלִישְׁקְלֵיהּ וְלִיקְלֵייהּ בְּנוּרָא, דְּאִי לָא — הָדַר עִילָּוֵהּ. אᵡכָּל הָאוֹכָלִין כּוּ׳. כָּל הָאוֹכָלִין לְאֵיתוֹיֵי מַאי? לְאֵיתוֹיֵי טָחוֹל לַשִּׁינַּיִם וְכַרְשִׁינִין לִבְנֵי מֵעַיִם. כָּל הַמַּשְׁקִין לְאֵיתוֹיֵי מַאי? לְאֵיתוֹיֵי מֵי צְלָפִין בְּחוֹמֶץ. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרָבָא: מַהוּ לִשְׁתּוֹת מֵי רַגְלַיִם בְּשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ, תְּנֵינָא: ״כָּל הַמַּשְׁקִין שׁוֹתֶה״, וּמֵי רַגְלַיִם לָא שָׁתוּ אִינָשֵׁי. חוּץ מִמֵּי דְּקָלִים. תָּנָא: חוּץ מִמֵּי דְּקָרִים. מַאן דְּתָנָא ״מֵי דְּקָרִים״ — שֶׁהֵם דּוֹקְרִים אֶת הַמָּרָה, וּמַאן דְּאָמַר ״מֵי דְּקָלִים״ — שֶׁיּוֹצְאִין מִן שְׁנֵי דְּקָלֵי. מַאי מֵי דְּקָלִים? אָמַר רַבָּה בַּר בְּרוֹנָא: תַּרְתֵּי תַּלֵּאי אִיכָּא בְּמַעְרָבָא, וְנָפְקָא עֵינָא דְּמַיָּא מִבֵּינַיְיהוּ. כָּסָא קָמָא — מְרַפֵּי, אִידַּךְ — מְשַׁלְשֵׁל, וְאִידַּךְ — כִּי הֵיכִי דְּעָיְילִי הָכִי נָפְקִי. אָמַר עוּלָּא: לְדִידִי שְׁתֵּי [לִי] שִׁיכְרָא דְּבַבְלָאֵי, וּמְעַלֵּי מִינַּיְיהוּ. וְהוּא דְּלָא רָגִיל בֵּיהּ אַרְבְּעִין יוֹמִין. רַב יוֹסֵף אָמַר: זֵיתוֹם הַמְצָרִי תִּילְתָא שְׁעָרֵי, וְתִילְתָא קוּרְטְמֵי, וְתִילְתָא מִילְחָא. רַב פָּפָּא אָמַר: תִּילְתָא חִיטֵּי, וְתִילְתָא קוּרְטְמֵי, וְתִילְתָא מִילְחָא וְכַמּוֹנָא, וְסִימָנֵיהּ — סִיסָאנֵי. וְשָׁתֵי לְהוּ בֵּין דִּבְחָא לַעֲצַרְתָּא, דִּקְמִיט — מְרַפֵּי לֵיהּ, וְדָרְפֵי — קָמֵיט לֵיהּ. וְכוֹס עִקָּרִין. מַאי כּוֹס עִקָּרִין? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לַיְיתֵי מַתָּקָל זוּזָא קוּמָא אֲלֶכְסַנְדְּרִיָא, וּמַתָּקָל זוּזָא גַּבְיָא גִּילָא, וּמַתָּקָל זוּזָא כּוּרְכְּמָא רִישְׁקָא, וְלִישְׁחֲקִינְהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי. לְזָבָה — תִּלְתָא בְּחַמְרָא, וְלָא מִיעַקְרָא. לְיַרְקוֹנָא — תְּרִין בְּשִׁיכְרָא, וּמִיעָקַר. לְזָבָה תִּלְתָא בְּחַמְרָא, וְלָא מִיעַקְרָא. וְאִי לָא — לַיְיתֵי תִּלְתָא קְפִיזֵי חֲמָרָא דְּרַבָּנַן טַרְקֵהּ דְּלֵית לַהּ אָסְוָתָא אע"ג דְּגַבֵּי בֶּן דָּמָא בֶּן אָחוֹתוֹ שֶׁל ר' יִשְׁמָעֵאל בְּפֶרֶק ב' דְּמַס' ע"ז (דף כז:) קָאָמַר שֶׁלֹּא עָבַר עַל דִּבְרֵי חֲבֵרִים שֶׁנֶּאֱמַר וּפֹרֵץ גָּדֵר יִשְׁכְּנוּ נָחָשׁ אע"ג דְּלָא הָוֵה לֵיהּ אָסוּתָא שָׁהֲרֵי מֵת הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת אֲבָל הָכָא שֶׁהָרְפוּאָה הָיְתָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: וַלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחֲלֵי מִשְׁמַע הָכָא דְּהַנָּחָשׁ אוֹהֵב שְׁחָלִים וְכֵן בְּשִׁלְהֵי דְּנָדָרִים (דף צא:) דְּקָאָמַר לֵיהּ נוֹאַף לַבַּעַל לָא תֵּיכוֹל מַהֲנֵי תַּחֲלֵי דְּטַעְמִינְהוּ חִיוָיָא וא"כ יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם גִּלּוּי וּבְפָרָק ב' דְּמַס' ע"ז (ל: וְשָׁם) אָמַר דְּשַׁחֲלִים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּלּוּי וי"ל דְּהָתָם לֹא מַמָּשׁ שַׁחֲלִים קָאָמַר אֶלָּא בְּהָנֵךְ דְּאָמַר הָתָם (מס' ע"ז דף סז.) וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרֵי [נוֹתְנִין חֹמֶץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין] וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁחֲלִים אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:) מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא: וַלַיְתֵי אַגְּנָא דְּתַחֲלֵי מִשְׁמַע הָכָא דְּהַנָּחָשׁ אוֹהֵב שְׁחָלִים וְכֵן בְּשִׁלְהֵי דְּנָדָרִים (דף צא:) דְּקָאָמַר לֵיהּ נוֹאַף לַבַּעַל לָא תֵּיכוֹל מַהֲנֵי תַּחֲלֵי דְּטַעְמִינְהוּ חִיוָיָא וא"כ יֵשׁ בָּהֶן מְשׁוּם גִּלּוּי וּבְפָרָק ב' דְּמַס' ע"ז (ל: וְשָׁם) אָמַר דְּשַׁחֲלִים אֵין בָּהֶם מְשׁוּם גִּלּוּי וי"ל דְּהָתָם לֹא מַמָּשׁ שַׁחֲלִים קָאָמַר אֶלָּא בְּהָנֵךְ דְּאָמַר הָתָם (מס' ע"ז דף סז.) וְכֵן הָיוּ עוֹשִׂין בְּעַרְבֵי שַׁבָּתוֹת בְּצִפּוֹרֵי [נוֹתְנִין חֹמֶץ לְתוֹךְ גְּרִיסִין] וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ שַׁחֲלִים אִי נָמֵי בְּשִׁלְהֵי נְדָרִים (דף צא:) מַיְרֵי דַּהֲוָה בֵּהּ חַלָּא כִּדְמַסְקִינַן הָתָם בְּמַס' ע"ז (דף ל:) אֲבָל אִית בְּהוּ חַלָּא מִגָּרֵי בְּהוּ: רַב יוֹסֵף אָמַר יַתּוֹם הַמְצָרִי ר"ת כָּל הַךְ מִלְתָא מְחַק מִסְפְּרוֹ וְאוֹמֵר דל"ג אֶלָּא בְּרֵישׁ אֵלּוּ עוֹבְרִין (פְּסָחִים מב:) וְנִרְאֶה לר"י שֶׁמְּחַקּוּהּ מִשּׁוּם דַּיְּיתוֹם הַמְצָרִי מַתּ הָתָם לֹא הָיָה לוֹ רְפוּאָה מְזֻמֶּנֶת וְנֶאֱבְדָה מְמֻנּוּ בְּמַזָּל רַע קָאָמַר דְּלֵית לֵיהּ אָסוּתָא:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' לז:

אֵיתַי כּוֹס שֵׁנִי: מְשַׁלְשֵׁל מְאֹד: הֵיכִי דְּעָיְילִי צְלוּפִים: הָכִי נָפְקִי שְׁמָנִקִּין הַמַּעַיִם מִן הָרֵעִי מֵרֹאשׁוֹנִים: וְהוּא דְּלָא רָגִיל לְמִשְׁתֵּי שִׁכְרָא כְּבָר עָבְרוּ מ' יוֹם: רַב יוֹסֵף אָמַר זֵיתוֹם הַמְצָרִי הוּא מֵי דְּקָרִים וְעַל שֵׁם שֶׁדּוֹקְרִים אֶת הַחֹלִי: תִּילְתָא קַרְטְמֵי כַּרְכֹּם: סִיסָנֵי כְּלִי שֶׁנּוֹתְנִין בּוֹ תְּמָרִים כְּדַאֲמְרִינַן בָּעַלְמָא (ב"מ דף סז:) וְאִי אַגְּבְהֵנְהוּ בְּסִיסָנֵי קָנֵנְהוּ וְסִימָנֵךְ דְּלָא תַּחֲלִיף שְׁמַעְתְּתָא שָׁם כְּלִי זֶה יֵהֵא לְךָ סִימָן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנֵי סְמָכִין רַב יוֹסֵף אָמַר שַׁעֲרֵי: בֵּין דִּבְחָא לַעֲצַרְתָּא בֵּין פֶּסַח לַעֲצֶרֶת: דִּקְמִיט עָצוּר: קוֹמָא אֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֹׁרֶשׁ אִילָנוֹת שֶׁל אֲלֶכְסַנְדְּרִיָא: גַּבְיָא גִּילָא אלו"ם בְּלַע"ז: כַּרְכֹּם שֶׁל גֶּן קרו"ג אוֹרֵיינְטָל הַגָּדֵל בַּגַּנִּים: לְזָבָה הָנֵךְ תִּלְתָא מִינֵי לְשַׁקְוֵיהּ בְּחַמְרָא: וְלָא מִעַקְרָא אֵינָהּ נֶעֱקֶרֶת מִלֶּדֶת לְפִי שֶׁהַיַּיִן מַפִּיג חֻזְקָן שֶׁל סַמָּנִים וּמִתְרַפְּאִה מִן הַחֹלִי: לְיַרְקוֹנָא תְּרֵי מִנַּיְיהוּ לְשָׁתֵי בְּשִׁכְרָא וְהֵהוּ דְּפוּאָתוּ: וּמְעַקֵּר מִלְּהוֹלִיד: לְזָבָה תִּלְתָא בְּחַמְרָא הֲדַר נָקֵט לֵיהּ מִשּׁוּם הָנֵךְ דְּפוּאוֹת דְּנָקֵט וְאָזֵל: וְאִי לָא כו' כַּלְּהוּ לָא מְעַלֵּי אֶלָּא לְזָבָה:

קְפִיזֵי שַׁמְכֵי פָּרְסָאֵי, וְנִישְׁלוֹק בְּחַמְרָא, וְנַשְׁקְיַיהּ, וְנֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לוֹתְבַהּ אַפָּרָשַׁת דְּרָכִים, וְלַנְקְטַהּ כָּסָא דְחַמְרָא בִּידַהּ, וְלַיְתֵי אִינִישׁ מֵאֲחוֹרַהּ וְלִיבַעֲתַהּ, וְלֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְתֵי בּוּנָא דְכַמּוֹנָא וּבוּנָא דְמוֹרִיקָא וּבוּנָא דְשַׁבְּלִילְתָּא, וְנִישְׁלוֹק בְּחַמְרָא, וְנַשְׁקְיַיהּ, וְנֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְתֵי שִׁיתִּין שִׁיעֵי דְּדַנָּא, וְלַשְׁפְּיַהּ, וְלֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְתֵי פְּשִׁיטְנָא, וְלִישְׁלוֹק בְּחַמְרָא, וְלִשְׁפְּיַהּ, וְנֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְתֵי חַרְנוּגָא דְהִיגְתָּא רוֹמִיתָא, וְלִיקְלֵי, וְלִיסְבַהּ בְּשַׁחֲקֵי דְכִיתָּנָא בְּקַיְיטָא וּבְשַׁחֲקֵי דַעֲמַר גּוּפְנָא בְּסִיתְוָא. וְאִי לָא — לִיכְרֵי שְׁבַע בֵּירֵי, וְלִיקְלֵי בְּהוּ שְׁבִישָׁתָא (יַלְדָּה) דְעָרְלָה, וְלִינְקְטַהּ כָּסָא דְחַמְרָא בִּידַהּ, וְלוֹקְמַהּ מֵהָא וְלוֹתְבַהּ אַהָא, וְלוֹקְמַהּ מֵהָא וְלוֹתְבַהּ אַהָא, וְאַכֹּל חֲדָא וַחֲדָא לֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְיתֵי סְמִידָא, וְלֵיסְכַהּ מִפַּלְגָא לְתַתַּאי, וְלֵימָא לַהּ: קוּם מִזּוֹבִיךְ. וְאִי לָא — לַיְתֵי בֵּיעֲתָא דְנַעֲמִיתָא, וְלִיקְלֵי, וְלִיסְבַהּ בְּשַׁחֲקֵי דְכִיתָּנָא בְּקַיְיטָא וּבְשַׁחֲקֵי דַעֲמַר גּוּפְנָא בְּסִיתְוָא. וְאִי לָא — לִיפְתַּח לַהּ חָבִיתָא דְחַמְרָא לִשְׁמַהּ. וְאִי לָא — לִנְקִיט שְׂעָרְתָּא דְמִשְׁתַּכְחָא בִּכְפוּתָא דְכוּדַנְיָא חִיוָּרְתָּא, אִי נָקְטָה חַד יוֹמָא — פָּסְקָה תְּרֵי יוֹמֵי, וְאִי נָקְטָה תְּרֵי יוֹמֵי — פָּסְקָה תְּלָתָא יוֹמֵי, וְאִי נָקְטָה תְּלָתָא יוֹמֵי — פָּסְקָה לְעוֹלָם. לְיַרְקוֹנָא תְּרֵין בְּשִׁיכְרָא, וּמִיעֲקַר. וְאִי לָא — לַיְיתֵי רֵישָׁא דְשִׁיבּוּטָא דְמִילְחָא וְלִישְׁלוֹק בְּשִׁיכְרָא, וְלִישְׁתֵּי. וְאִי לָא — לַיְיתֵי מוֹנִינֵי דְקַמְצֵי. וְאִי לֵיכָּא מוֹנִינֵי דְקַמְצֵי — לַיְיתֵי מוֹנִינֵי דִּנְקִירֵי, וְלִיעַיְילֵיהּ לְבֵי בָנֵי וְלִישַׁפְּיֵיהּ. וְאִי לֵיכָּא בֵּי בָנֵי — לוֹקְמֵיהּ בֵּין תַּנּוּרָא לְגוּדָא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹצֶה שֶׁיְּחַמְּמֶנּוּ — יְקַנְּחֶנּוּ בִּסְדִינוֹ. רַב אַחָא בַּר יוֹסֵף חַשׁ בֵּיהּ, עֲבַד לֵיהּ רַב כָּהֲנָא, וְאִיתַּסִּי. וְאִי לָא — לַיְתֵי תְּלָתָא קְפִיזֵי תַּמְרֵי פָּרְסָיָיתָא, וּתְלָתָא קְפִיזֵי דְקִירָא דְנִישְׁתְּרוּפֵי, וּתְלָתָא קְפִיזֵי אַהֲלָא תּוֹלְעָנָא, וְלִישְׁלוֹקִינְהוּ בְּשִׁיכְרָא, וְלִישְׁתֵּי. וְאִי לָא — לַיְתֵי עִילָא בַּר חֲמָרָא, וְלִיגַלַּח מְצִיעֲתָא דְרֵישָׁא, וְלִישְׁבּוֹק לֵיהּ דְּמָא מֵאַפּוּתֵיהּ, וְלוֹתְבֵיהּ אַרֵישֵׁיהּ, וְלִיזְדְּהַר מֵעֵינֵיהּ דְּלָא לִיסַמֵּי לְהוּ. וְאִי לָא — לַיְתֵי רֵישָׁא דְבַרְחָא דְמַנַּח בְּכִיבְשָׁא, וְלִישְׁלוֹק בְּשִׁיכְרָא, וְלִישְׁתֵּי. וְאִי לָא — לַיְתֵי דָּבָר אַחֵר חוּטְרָנָא, וְלִיקְרְעֵיהּ, וְלוֹתְבֵיהּ אַלִּיבֵּיהּ. וְאִי לָא — לַיְתֵי כַּרָּתֵי מִכַּבְתְּוָתָא דְּמֵישָׁרֵי. הָהוּא טַיָּיעָא דְּחַשׁ בֵּיהּ, אֲמַר לֵיהּ לְגִינַּאי: שְׁקוֹל גְּלִימַאי וְהַב לִי מֵישָׁרָא דְכַרָּתֵי. יְהַב לֵיהּ וַאֲכְלַהּ. אֲמַר לֵיהּ: אוֹשְׁלַן גְּלִימָיךְ וְאֶיגְנֵי בֵּיהּ קַלִּי. אִיכְּרַךְ גְּנָא בֵּיהּ. כַּד אִיחַמַּם וְקָם, נְפַל פּוּרְתָּא פּוּרְתָּא מִינֵּיהּ. [א] [ג]לְיַרְקוֹנָא תְּרֵין בְּשִׁיכְרָא, וּמִיעֲקַר. וּמִי שְׁרֵי? וְהַתַנְיָא, מִנַּיִין לְסֵירוּס בָּאָדָם שֶׁהוּא אָסוּר — תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ" — בָּכֶם לֹא תַעֲשׂוּ, דִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא. הָנֵי מִילֵּי — הֵיכָא דְּקָא מִיכַּוֵּין, הָכָא — מֵעַצְמוֹ הוּא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָרוֹצֶה שֶׁיְּסָרֵס תַּרְנְגוֹל — יִטּוֹל כַּרְבָּלְתּוֹ, וּמִסְתָּרֵס מֵאֵלָיו. וְהָאָמַר רַב אָשֵׁי: רָמוּת רוּחָא הוּא דִּנְקִיטָא לֵיהּ. אֶלָּא בְּסָרִיס. (א)וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל

קַפִּיזֵי כְּלִי מַחֲזִיק ג' לֻגִּין: שַׁמְכֵי בְּצָלִים: פָּרְסָאֵי גְּדוֹלִים הֵם: קוּם מִזּוֹבִיךְ חִדְלִי מִזּוֹבִיךְ כְּמוֹ וַיַּעֲמוֹד הַשֶּׁמֶן (מְלָכִים ב ד): וְלִיבַעֲתַהּ יְבַעֲתֶנָּה בְּלִי יְדִיעָתָהּ פִּתְאוֹם: בּוּנָא מְלֹא אֶגְרוֹף: מוֹרִיקָא כַּרְכֹּם: שַׁבְּלִיתָא תִּלְתָּן פנגרי"ג: שִׁיעֵי דְּדַנָּא מְגוּפַת חָבִית: וְלִשְׁיָפֵהּ לִכְשֶׁיָּשׁוּרוּ בְּמַיִם: פְּשְׁטִינָא עֵשֶׂב שֶׁאֵינוֹ גָּדֵל בְּקוֹמָה אֶלָּא הוֹלֵךְ וּפָשַׁט עַל גַּבֵּי קַרְקַע: חַרְנוּגָא מִין עֵשֶׂב הוּא שֶׁגָּדֵל אֵצֶל הַהִיגִים: הִיגְתָא רוֹמִיתָא מִין הֵגֶא הוּא שֶׁנִּקְרֵאת רומי"ת: וְלִסְבָה בְּשַׁחֲקֵי דִּכְתָּנָא יִקְחוּ אוֹתוֹ הָאֵפֶר בִּבְלָאֵי בִּגְדֵי פִּשְׁתָּן בַּקַּיִץ: דַּעֲמַר גֻּפְנָא קוטו"ן: לִכְרֵי שַׁב בֵּירֵי שִׁבְעָה גֻּמּוֹת: שְׁבִישָׁתָא דְּעָרְלָה זְמוֹרוֹת שֶׁל כֶּרֶם יַלְדָּה: וְלַנְקְטַהּ כָּסָא דְּחַמְרָא יֶאֱחֹז כּוֹס שֶׁל יַיִן בְּיָדָהּ וְתֵשֵׁב עַל הַגֻּמָּא: וְלוֹקְמַהּ מֵהָא מֵעַל גֻּמָּא זוֹ יוֹשִׁיבוּהָ עַל זוֹ וְעַל כָּל עֲמִידָה נֵימָא לָהּ קוּם מִזּוֹבִיךְ: קִמְחָא דִּסְמִידָא קֶמַח סֹלֶת: וּלְיִסְכָּה יָסוּכוּ אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ: דְּנַעֲמִיתָא בַּת הַיַּעֲנָה: לִפְתַּח לַהּ חָבִיתָא דְּחַמְרָא לִשְׁמַהּ כְּלוֹמַר יַיִן הַרְבֵּה תִּשְׁתֶּה תָּמִיד: שְׂעָרְתָּא דְּמִשְׁתַּכַּח בִּכְפוּתָא דְּכֻדְנָא חִוַּרְתִּי שְׂעוֹרָה הַנִּמְצֵאת בְּגֶלְלֵי פִּרְדָּה לְבָנָה: אִי נָקְטָא לַהּ בְּיָדָהּ חַד יוֹמָא פָּסְקָה מִזּוֹבָהּ תְּרֵי יוֹמָא אִית דְּגָרֵס נָקְטָה חֲדָא נֵימָא גַּרְעִין אֶחָד: לְיַרְקוֹנָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל קוּמָא וְגַבְיָא גִּילָא וְכַרְכְּמָא תְּרֵי בְּשִׁכְרָא וּמִעְקָר: וְאִי לָא דְּלֵית לֵיהּ אִי נָמֵי עֲבִיד וְלָא אַהֲנֵי: רֵישָׁא דְּשִׁבּוּטָא רֹאשׁ דָּג שֶׁשְּׁמוֹ שִׁבּוּטָא: דְּמִלְחָא שֶׁהוּא מָלוּחַ: מוֹנִינֵי דְּקַמְצֵי צִיר חֲגָבִים: דִּנְקִירֵי מִין עוֹפוֹת קְטַנִּים: וְלִשַׁיְּפֵהּ יְשַׁפְשְׁפוּהוּ בּוֹ: בֵּין תַּנּוּר לְגֻדָּא בֵּין תַּנּוּר לְכֹתֶל בְּמָקוֹם חַם שֶׁיַּזִּיעַ וְיֵצֵא הַחֹלִי: הָרוֹצֶה שֶׁיְּחַמְּמֶנּוּ לָזֶה: יְקַנְּחֶנּוּ בִּסְדִינוֹ יַעַטְפֶנּוּ בִּסְדִינוֹ יָפֶה אוֹ בְּסָדִין שֶׁל חוֹלֶה אַחֵר שֶׁל חֹלִי זֶה: עֲבַד לֵהּ רַב כָּהֲנָא רְפוּאָה זוֹ שֶׁל סָדִין: קִירָא דְּנִשְׁתְּרוּפֵי שַׁעֲוָה הַצָּפָה וְנוֹטֶפֶת מִכַּוֶּרֶת שֶׁנִּתְמַלְּאָה וְעוֹדֶפֶת: אֲהָלָא אַלְוַיָּן: תּוֹלְעָנָא אָדֹם: עִילָא בַּר חַמְרָא עַיִר בֶּן אֲתוֹנוֹת: וְלִיגַלַּח הַחוֹלֶה: מְצִיעֲתָא דְּרֵישֵׁהּ אֶמְצָעִית רֹאשׁוֹ: וְלִשְׁבֹּק לֵהּ דְּמָא מֵאַפּוּתֵהּ יַקִּיז לָעַיִר מִמִּצְחוֹ: וְלוֹתְבֵהּ אַרֵישֵׁהּ יִשָּׁפֵךְ הַדָּם עַל הַתִּגְלַחַת: וְלִזְדְּהַר מֵעֵינֶיהָ שֶׁלֹּא יִכָּנֵס מִדָּם זֶה בְּעֵינָיו: רֵישָׁא דְּבַרְחָא שֶׁל אַיִל: דְּמַנַּח בְּכִבְשָׁא כָּבוּשׁ בְּחֹמֶץ אוֹ בְּצִיר: דָּבָר אַחֵר חֻטְרָנָא חֲזִיר טָלוּא בַּחֲבַרְבּוּרוֹת מְנֻמָּר: מִכַּבְתּוּתָא דְּמִשְׁרֵי מֵאֶמְצַע הָעֲרוּגָה שֶׁהֵם חֲרִיפִים: אוֹשְׁלַן גְּלִימָךְ הַשְׁאִילֵנִי הַטַּלִּית: וְאֶגְנֵי בָהּ וְאִישַׁן בָּהּ: קָלִי מְעַט: אִכְּרִיךְ גְּנָא נִכְרַךְ בָּהּ וְיָשַׁן בָּהּ: נָפַל פֵּרְתָּא פֵּרְתָּא קָדְחָה הַטַּלִּית מֵחֹם שְׁרֵפַת הַחֹלִי שֶׁיָּצָא עִם הַזֵּעָה וְנָפְלָה חֲתִיכוֹת דַּקּוֹת: וּמִי שָׁרֵי לִשְׁתּוֹת כּוֹס עִקָּרִין: לֹא תַעֲשׂוּ קְרִי בֵהּ לֹא תֵעָשׂוּ: וּמִסְתָּרֵס מֵאֵלָיו ואע"ג דְּסֵרוּס אָסוּר בְּיָדַיִם: וְהָא אָמַר רַב אָשֵׁי דְּהַהוּא לָאו סֵרוּס הוּא אֶלָּא רָמוּת רוּחָא נְקִיטָא לֵיהּ לַתַּרְנְגוֹל וּמִשֶּׁנִּטַּל הוֹדוֹ הוּא מִתְאַבֵּל וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ אֲבָל בְּסֵרוּס אֲפִלּוּ מִמֵּילָא אָסוּר: אֶלָּא בְּסָרִיס הַךְ דְּשָׁרֵי לְמִשְׁתֵּי כּוֹס שֶׁל עִקָּרִין בְּמִי שֶׁהוּא סָרִיס כְּבָר עָסְקִינַן:

וְהָתַנְיָא מִנַּיִן לְסֵרוּס שֶׁהוּא אָסוּר וא"ת אֲפִלּוּ לֹא אָסוּר סֵרוּס תִּקְשֵׁי לֵיהּ דְּלִתְסַר מִשּׁוּם פְּרִיָּה וּרְבִיָּה וכ"ת מִשּׁוּם דְּהָוֵי מָצֵי לְשַׁנּוּיֵי בְּיֵשׁ לוֹ בָּנִים הָא מַשְׁמַע בְּסוֹף הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סה:) גַּבֵּי דְּבִיתְהוּ דר' חִיָּא דְּאִי הֲוָה מִפַּקְּדָה אַפְּרִיָּה וּרְבִיָּה לָא הֲוָה שָׁתְיָא סַמָּא דַּעֲקַרְתָּא אע"ג דַּהֲוֵי לָהּ שְׁתֵּי נְקֵבוֹת וּשְׁנֵי זְכָרִים מִשּׁוּם בַּבֹּקֶר זְרַע [אֶת] זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ (קֹהֶלֶת יא) וּבְאִשָּׁה לֹא שַׁיָּךְ סֵרוּס אוֹקֵי בְּמַסְקָנָא לְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה דִּמְחַיֵּב בִּפְרִיָּה וּרְבִיָּה בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה וְלָא מוֹקֵי בְּיֵשׁ לָהּ בָּנִים וְיֵשׁ לוֹמַר דְּמִסֵּרוּס נִיחָא לֵיהּ לְמִפְרַךְ מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמ"ד בְּפֶרֶק הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ (יְבָמוֹת דַּף סא:) כֵּיוָן דְּקִיְּמָא פְּרִיָּה וּרְבִיָּה תּוּ לָא צָרִיךְ: תַּלְמוּד לוֹמַר וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ מִכֶּם קָא דָּרֵישׁ וְהָא דְּאָמַר בַּחֲגִיגָה (דַּף יד:) שָׁאֲלוּ אֶת בֶּן זוֹמָא מַהוּ לְסָרוֹסֵי כַּלְבָּא אָמַר לְהוּ בְּאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ כֹּל שֶׁבְּאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ הָתָם נָפְקָא לָן מֵאֶרֶץ כִּדְמְפָרֵשׁ בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי דְּהָא חוֹבַת הַגּוּף הוּא מַה לִּי בָּאָרֶץ מַה לִּי בְּחוּ"ל אֶלָּא הַאי בָּאָרֶץ לְכָל אֲשֶׁר בָּאָרֶץ אֲתָא וְהָכָא מִכֶּם דָּרֵישׁ כִּדְפֵי' וּמַה שֶּׁמְּפָרֵשׁ בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּהָא דְּאָסַר לִשְׁתּוֹת סַמָּא דַּעֲקַרְתָּא הַיְנוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר ואע"ג דקי"ל כר"ש דְּשָׁרֵי הַיְנוּ דַּוְקָא בְּשַׁבָּת מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן מְלֶאכֶת מַחְשֶׁבֶת אֲבָל בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ סְבִירָא לָן כְּרַבִּי יְהוּדָה וְאֵין נִרְאֶה לר"י דִּבְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ קי"ל כר"ש דְּשָׁרֵי כְּדְמַשְׁמַע לְעֵיל בְּפֶ' הַמּוֹצִיא (שַׁבָּת פא:) דְּאָמְרִי' דְּרַבִּי יוֹחָנָן סָבַר כִּסְתַם מִשְׁנָה דְּנָזִיר חוֹפֵף וּמְפַסְפֵּס וְכוּ' וְהַיְנוּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּשָׁרֵי דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק כָּל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין (בְּכוֹרוֹת דַּף לד.) דִּשְׁמוּאֵל סָבַר כְּר"ש בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן שָׁרֵי גַּבֵּי הַמַּקִּיז דָּם בִּבְכוֹר דְּפָסַק שְׁמוּאֵל הָתָם כר"ש דְּשָׁרֵי לְהַקִּיז וּפָרִיךְ עַד הַשְׁתָּא לָא אַשְׁמוֹעִינַן שְׁמוּאֵל דְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן מֻתָּר דְּאָמַר רַב חִיָּא בַּר אָשֵׁי כּוּ' וְאִי יֵשׁ חִלּוּק בֵּין שַׁבָּת לְדְעָלְמָא אִצְטְרִיךְ הָתָם שַׁפִּיר לִפְסֹק כר"ש אע"ג דִּכְבָר אַשְׁמְעִינַן דִּבְשַׁבָּת הֲלָכָה כְּר"ש וְהָכָא אַתְיָא אֲפִילּוּ לְר' שִׁמְעוֹן דְּפְסִיק רֵישֵׁהּ הוּא דְּוַדַּאי יִסְתָּרֵס בִּשְׁתִיַּי' כּוֹס עִקָּרִין:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' ה סעי' יב יא יג:
ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' יא, סמג לאוין קכ:
ג מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' י:

מסורת הש״ס

א מנחות נו:; בכורות לג:

תורה אור השלם

וּמָעוּךְ וְכָתוּת וְנָתוּק וְכָרוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהֹוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כב, כד]

מסורת הש"ס

א בבא קמא מט:; בבא קמא נא.

ב יבמות סה:; גיטין מג:; פסיקתא דרב כהנא; קידושין לה.; משנה יבמות

ג ביצה יח:; בבא מציעא קיג:

ד תוספתא שביעית; תוספתא תרומות; ביצה יח:

ה מנחות נו:; בכורות לג:; ביצה יח:

ו תענית יג.; בבא בתרא קלו.; ביצה יח:

ז כתובות ו.

תורה אור השלם

לֹא תַאֲפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נְתַתִּי אֹתָהּ מֵאִשַּׁי קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם [ויקרא ו, י]

כָּל־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיהוָה לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל־שְׂאֹר וְכָל־דְּבַשׁ לֹא־תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיהוָה [ויקרא ב, יא]

וּמָעוּךְ וְכָתוּשׁ וְנָרוּשׁ וְכִרְעוּת לֹא תַקְרִיבוּ לַיהוָה וּבְאַרְצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כב, כד]

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל־חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל־הָאָרֶץ [בראשית א, כח]

וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים לֵאמֹר פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת־הַמָּיִם בַּיַּמִּים וְהָעוֹף יָרֹב בָּאָרֶץ [בראשית א, כב]

כְּחֹמֶץ לַשִּׁנַּיִם וְכָעָשָׁן לָעֵינָיִם כֵּן הֶעָצֵל לַשֹּׁלְחָיו [משלי י, כו]

הַכֹּל מוֹדִים אע"פ שֶׁנֶּחְלְקוּ בִּבְכוֹר שֶׁאָחָזוֹ דָּם אִי מַקְזִינַן אוֹ אֵין מַקְזִינַן דְּהַוֵי מֵטִיל מוּם בְּבַעַל מוּם וְאֵיכָא לְמֵאן דְּשָׁרֵי לְהַקְזוֹתוֹ וְלָעֲשׂוֹת בּוֹ מוּם מוֹדִין הֵם בְּמְחַמֵּץ מִנְחָה אַחַר מְחַמֵּץ שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תֹאפֶה חָמֵץ", "לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ". בְּמִסְרַס אַחַר מְסָרֵס שֶׁהוּא חַיָּיב, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמַעוּף וְכָתוּשׁ וְנָתוּק וְכָרוּת", אִם עַל כָּרוּת חַיָּיב, עַל נָתוּק לֹא כָּל שֶׁכֵּן! אֶלָּא, לְהָבִיא נוֹתֵק אַחַר כּוֹרֵת שֶׁהוּא חַיָּיב. הי"(ב) וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֵן הֵן הֶחְזִירוּנִי לַעֲרוּתִי! אֶלָּא בְּאָשָׁה. וּלְרַבִּי יוֹחָנָן בָּן בְּרוֹקָא דְּאָמַר עַל שְׁנֵיהֶם הוּא אוֹמֵר: "וַיְבָרֶךְ אוֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם פְּרוּ וּרְבוּ" — מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בְּזָקִינָה, אִי נָמֵי בַּעֲקָרָה. יח(ג) מַתְנִי' הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו — לֹא יְגַמֵּעַ בְּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ, אֲבָל מְטַבֵּל הוּא כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא. הַחוֹשֵׁשׁ בְּמִתְנָיו — לֹא יָסוּךְ יַיִן וְחוֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא שֶׁמֶן וָוֶרֶד. בְּנֵי מְלָכִים סָכִין שֶׁמֶן וָוֶרֶד עַל מְכוֹתֵיהֶן, שֶׁכֵּן דַּרְכָּן לָסוּךְ בְּחוֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם. גְּמ' רַמֵּי לֵיהּ רַב אַחָא אֲרִיכָא דְּהוּא רַב אַחָא בַּר פָּפָּא לְרַבִּי חַמָּא בַּר גּוּרְיָא: מַתְנִי', הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו — לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ. לְמֵימְרָא דְּחוֹמֶץ מְעַלֵּי לִשְׁינַּיִם?! וְהָכְתִיב: "כַּחֹמֶץ לַשִּׁינַּיִם וְכָעָשָׁן לָעֵינָיִם"! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּקִיּוּהָא דְּפֵרֵי, הָא בְּחַלָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, הָא וְהָא בְּחַלָּא: הָא דְּאִיכָּא מַכָּה, הָא דְּלֵיכָּא מַכָּה. אִיכָּא מַכָּה — מַסֵּי, לֵיכָּא מַכָּה — מְרַפֵּי. טי(ד) לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ. וְהָתַנְיָא: לֹא יְגַמֵּעַ וּפוֹלֵט, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ! אָמַר אַבָּיֵי: כִּי תָּנֵן נָמֵי מַתְנִיתִין, מְגַמֵּעַ וּפוֹלֵט תָּנֵן. רָבָא אָמַר: אָפִילּוּ תֵּימָא מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ, כָּאן — לְפָנֵי טִיבּוּל, כָּאן — לְאַחַר טִיבּוּל. וְנֵימָא: מִדְּלְפָנֵי טִיבּוּל שָׁרֵי — לְאַחַר טִיבּוּל נָמֵי שָׁרֵי. דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרָבָא דְּאִית לֵיהּ "הוֹאִיל". (ה)דְּאָמַר רָבָא: לֵיכָּא מִידֵּי דְּבָשְׁבָּת שָׁרֵי וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר, הוֹאִיל דְּבָשְׁבָּת שָׁרֵי — בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נָמֵי שָׁרֵי! (ו)הָדַר בֵּיהּ רָבָא מֵהָהִיא הֲדַר בֵּיהּ? לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: כָּל חַיָּיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן, בֵּין בְּתַשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. יא(ו)הַחוֹשֵׁשׁ בְּמָתְנָיו כּוּ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. לְמֵימְרָא דְּרַב כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרָא לֵיהּ? וְהָאָמַר רַב שִׁימִי בַּר חָיָיא מְשָׁמֵיהּ דְּרַב: הַאי מְסוֹכַרְיָיא דְּנָזְיָיתָא לְהָבִיא נוֹתֵק אַחַר כּוֹרֵת פירש"י דְּכוֹרֵת הַיְנוּ שֶׁכּוֹרֵת בֵּיצִים מִמָּקוֹם חִבּוּרָן וַעֲדַיִן הֵם בַּכִּיס וְנוֹתֵק הַוֵי שָׁנוֹתְקָן מִן הַכִּיס וּמַשְׁלִיכָן לָאָרֶץ קָשֶׁה לְרַ"י דִּבְפָרָק עַל אֵלּוּ מוּמִין (בְּכוֹרוֹת דַּף לט:) קָאָמַר דְּנָתוּק וְכָרוּת לָא הֲוֵי מוּם בְּגָלּוּי דְּהָא אִיתְנְהוּ בְּכִיסָם וְנִרְאֶה לר"י דְּכְרוּת הַוֵי שֶׁלֹּא נִכְרְתוּ לְגַמְרֵי מִמָּקוֹם חִבּוּרָן אֶלָּא עֲדַיִן מְעוֹרִים קְצָת וְנָתוּק הַיְנוּ שֶׁנִּתְּקוּ לְגַמְרֵי אֶלָּא שֶׁהֵם בַּכִּיס: אֶלָּא בְּזָקֵן הָכָא לֹא שַׁיְיךְ לְמֵיסַר מִשּׁוּם מְסָרֵס אַחַר מְסָרֵס אַחַר בַּעֲקָרָה. יח(ג) מַתְנִי' הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו — לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ, אֲבָל מְטַבֵּל הוּא כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא. הַחוֹשֵׁשׁ בְּמִתְנָיו — לֹא יָסוּךְ יַיִן וְחוֹמֶץ, אֲבָל סָךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן. וְלֹא שֶׁמֶן וָוֶרֶד. בְּנֵי מְלָכִים סָכִין שֶׁמֶן וָוֶרֶד עַל מְכוֹתֵיהֶן, שֶׁכֵּן דַּרְכָּן לָסוּךְ בְּחוֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם. גְּמ' רַמֵּי לֵיהּ רַב אַחָא אֲרִיכָא דְּהוּא רַב אַחָא בַּר פָּפָּא לְרַבִּי חַמָּא בַּר גּוּרְיָא: מַתְנִי', הַחוֹשֵׁשׁ בְּשִׁנָּיו — לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ. לְמֵימְרָא דְּחוֹמֶץ מְעַלֵּי לִשְׁינַּיִם?! וְהָכְתִיב: "כַּחֹמֶץ לַשִּׁינַּיִם וְכָעָשָׁן לָעֵינָיִם"! לָא קַשְׁיָא: הָא בְּקִיּוּהָא דְּפֵרֵי, הָא בְּחַלָּא. וְאִיבָּעֵית אֵימָא, הָא וְהָא בְּחַלָּא: הָא דְּאִיכָּא מַכָּה, הָא דְּלֵיכָּא מַכָּה. אִיכָּא מַכָּה — מַסֵּי, לֵיכָּא מַכָּה — מְרַפֵּי. טי(ד) לֹא יְגַמֵּעַ בָּהֶן אֶת הַחוֹמֶץ. וְהָתַנְיָא: לֹא יְגַמֵּעַ וּפוֹלֵט, אֲבָל מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ! אָמַר אַבָּיֵי: כִּי תָּנֵן נָמֵי מַתְנִיתִין, מְגַמֵּעַ וּפוֹלֵט תָּנֵן. רָבָא אָמַר: אָפִילּוּ תֵּימָא מְגַמֵּעַ וּבוֹלֵעַ, כָּאן — לִפְנֵי טִיבּוּל, כָּאן — לְאַחַר טִיבּוּל. וְנֵימָא: מִדְּלִפְנֵי טִיבּוּל שָׁרֵי — לְאַחַר טִיבּוּל נָמֵי שָׁרֵי. דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרָבָא דְּאִית לֵיהּ "הוֹאִיל". (ה)דְּאָמַר רָבָא: לֵיכָּא מִידֵּי דְּבָשַׁבָּת שָׁרֵי וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר, הוֹאִיל דְּבָשַׁבָּת שָׁרֵי — בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים נָמֵי שָׁרֵי! (ו)הָדַר בֵּיהּ רָבָא מֵהָהִיא הֲדַר בֵּיהּ? לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּתַנְיָא: כָּל חַיָּיבֵי טְבִילוֹת טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן, בֵּין בְּתַשְׁעָה בְּאָב בֵּין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. יא(ו)הַחוֹשֵׁשׁ בְּמָתְנָיו כּוּ'. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. לְמֵימְרָא דְּרַב כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרָא לֵיהּ? וְהָאָמַר רַב שִׁימִי בַּר חָיָיא מְשָׁמֵיהּ דְּרַב: הַאי מְסוֹכַרְיָיא דְּנָזְיָיתָא

אָסִיר אֵין צָרִיךְ לִטְבֹּל בְּיוֹם הַזְּאָה וְהַתָּם קמ"ל דְּיָכוֹל לִטְבֹּל בַּלַּיְלָה אע"ג דְּטְבִילָה הִיא כְּתְחִלַּת הַזְּאָה דְּאֵין הַזְּאָה בְּלֹא טְבִילָה וְהַזְּאָה בַּיּוֹם הִיא א"נ הָתָם אֲיֵירֵי בְּטְבִילָה דְּלְאַחַר הַזְּאָה כִּדְאָמַר בְּסִפְרָא הַקְּדִים טְבִילָה לְהַזְּאָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם מַשְׁמַע דְּאִיכָּא נָמֵי טְבִילָה לְאַחַר הַזְּאָה: טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בֵּין בְּט' בְּאָב בֵּין כו' בפ"ק דְּתַעֲנִית (דף יג.) פְּלִיג עֲלֵיהּ ר' חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים וְאָמַר כְּדֵי הוּא בֵּית אֱלֹהֵינוּ לְאַבֵּד עָלָיו טְבִילָה אַחַת בַּשָּׁנָה וְהִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ כִּדְאָמַר בַּיְרוּשַׁלְמִי: לְמֵימְרָא דְּרַב כר"ש ס"ל פִּי' בַּקּוּנְטְ' לְמֵימְרָא דְּרַב בְּכוּתֵי' שַׁבָּת כְּר' שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵהּ וְלִי נִרְאֶה דְּאִם כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְאַקְשׁוּיֵי מְכֹרָכִי דְּזוּזֵי דְּרַב אַסַּר בְּפָרָק קַמָּא (דף יט:) וְכַמָּה אֲמוֹרָאֵי דְּמִחַלְקִין בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת כִּדְאָמַר בְּפָרָק מְפַנִּין (לְקַמָּן שַׁבָּת קכח.) בְּמַקָּצָה לַאֲכִילָה סָבַר לֵהּ כְּר' יְהוּדָה בְּמַקָּצָה לְטַלְטוּל כּוּ' וְנִרְאֶה לר"ת דְּמִשְׁמַע דְּיֵשׁ דַּטְעָמָא דְּר' שִׁמְעוֹן בְּמִתְנִי' מִשּׁוּם דְּשָׁרֵי דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן ות"ק אַסַּר לֵיהּ אַפִּי' לְתַפְנוּג מִשּׁוּם דְּזִמְנִין לְרַפּוֹאָה קָעָבִיד וְאָסַר בָּעַלְמָא דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן ור"ש דְּמַקֵּל בָּעַלְמָא קְשָׁרֵי נָמֵי הָכָא בְּשֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְרַפּוֹאָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שְׁפִיר: הַאי מְסוֹכַרְיָיתָא דְּנָזְיָתָא אָסוּר לְהַדּוֹקָהּ בְּיוֹמָא טָבָא פִּי' סְתִימַת גִּיגִית שֶׁל שְׂכַר אָסוּר לַהֲדוֹקָה מִשּׁוּם סְחִיטָה כְּדְפָרֵישׁ בְּקוּנְטְרֵס וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח אַף עַל גַּב דְּלָא אַשְׁכְּחַן דְּהָוֵה חֵיֵּשׁ לְסָחִיטָה אֶלָּא גַּבֵּי מַיִם כְּדְאָמַר בְּפָרָק וְאֵלּוּ קִשָּׁרִים (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קיג:) גַּבֵּי הָיָה מְהַלֵּךְ בְּשַׁבָּת וּפָגַע בְּאַמַּת הַמַּיִם דְּאָמַר לִנְחוֹת בְּמַיָּא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וּבְפָרָק חֲבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמז.) אָמַר הֲרוֹחֵץ בְּמֵי מְעָרָה וְנִסְתַּפֵּג בְּאַלְנְטִית לֹא יְבִיאֶנּוּ בְּיָדוֹ וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא מִשּׁוּם דְּאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וּבְפָרָק שׁוֹאֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמח.) וּבְרֵישׁ הַמֵּבִיא כֵּדֵי יַיִן (בֵּיצָה דַּף ל.) גַּבֵּי הָנֵי נָשֵׁי דְּלָא מְשַׁנְּיָן נִפְרֹשׁ סוּדָרָא פָּרוּשׁ עַל הַכַּד דְּלְמָא מִישְׁמִיט בְּמַיָּא וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה אֲבָל גַּבֵּי יַיִן לָא גָּזְרִינַן מִשּׁוּם סְחִיטָה כְּדְאָמַר בְּפָרָק תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קלט:) מְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָרִין וְטַעְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין אָדָם חוֹשֵׁשׁ לְסוֹחֲטוֹ כֵּיוָן דע"י סְחִיטָה אֵינוֹ יָכוֹל לְנַקּוֹתוֹ מֵרֵיחוֹ וְחִזּוּתוֹ גַּם אֵין דָּרֶךְ לִסְחֹט בֶּגֶד לִצְרֹךְ מַשְׁקֶה שֶׁבּוֹ אֲבָל מ"מ אסור לִסְחֹט דְּכִי סָחִיט לֵיהּ מִתְלַבֵּן הַבֶּגֶד קְצָת וְהַוֵי מְכַבֵּס אוֹ מִשּׁוּם מְפָרֵק כְּמוֹ סוֹחֵט זֵיתִים וַעֲנָבִים כְּדְאָמְרִי' בְּפָרָק מְפַנִּין (לְקַמָּן שַׁבָּת קכח:) אִם הָיְתָה צְרִיכָה שֶׁמֶן חֲבֵרְתָּהּ מְבִיאָה לָהּ בְּשָׁעָרָהּ וּפְרִיךְ וְהָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה אַלְמָא יֵשׁ סְחִיטָה בַּשֶּׁמֶן וּבְפָרָק תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמא.) קָאָמַר רָבָא לֹא לִיהֲדַר אִינָשׁ אוּדְרָא אַפַּמָּא דְּשִׁישָׁא דִּילְמָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וּפִי' בַּקּוּנְטְ' כַּד שֶׁל שֶׁמֶן וּבְפָרָק נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמג.) סְפוֹג אִם יֵשׁ לוֹ בַּיִת אֲחִיזָה מְקַנְּחִין בּוֹ וְאִם לָאו אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ מִשּׁוּם סְחִיטָה וּלְהֵכִי אִסּוּר לַהֲדוֹקָה וא"ת דְּאָמַר בְּפָרָק בָּתְרָא דִּיוֹמָא (דף עז:) הַהוֹלֵךְ לְהַקְבִּיל פְּנֵי רַבּוֹ אוֹ פְּנֵי אָבִיו אוֹ פְּנֵי מִי שֶׁגָּדוֹל הֵימֶנּוּ עוֹבֵר עַד צַוָּארוֹ בְּמַיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ וְאָמַר נָמֵי בפ"ב דְּבֵיצָה (דף יח.) גַּבֵּי טְבִילַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת דְּנִדָּה שֶׁאֵין לָהּ בְּגָדִים מַעֲרֶמֶת וְטוֹבֶלֶת בִּבְגָדֶיהָ וְלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וי"ל דְּמִצְוָה שָׁאנֵי וְאִם תֹּאמַר הֵיכִי שָׁרֵי הָתָם לִכְנֵס בִּבְגָדֶיהָ וְנִדָּה נָמֵי אֵיךְ טוֹבֶלֶת בִּבְגָדֶיהָ נֵימָא שָׁרֵיתְ וְהוּ כִּבּוּסוֹ דִּקְאָמְרִי' בִּזְבָחִים בְּפָרָק דַּם חַטָּאת (זְבָחִים דף צד:) וי"ל דְּדַוְקָא הֵיכָא דְּאֵיכָא טִפַּת דָּם אוֹ טִנּוּף אָמַר שָׁרֵיתְ וְהוּ כִּבּוּסוֹ דְּבָהֵכִי מִיבְּרֵי בְּפָ' דַּם חַטָּאת וּמְצָא ר"י מַגִּהּ בְּסֵפֶר הַיְשָׁר דְּלָא אָמַר שָׁרֵיתְ וְהוּ כִּבּוּסוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ כ"א לְכִלּוּחַ כְּמוֹ סִפּוּג בַּאֲלָנְטִית וְקִנּוּחַ יָדַיִם בְּמִפָּה וְהָנֵי שֶׁהוֹלְכִין בְּמַיִם עִם הַבְּגָדִים הֲוֵי נָמֵי דֶּרֶךְ לְכִלּוּחַ וְלֹא דֶּרֶךְ נְקִיּוֹן וְעַל תִּינוֹק שֶׁלְּכְלֵךְ בִּגְדֵי אִמּוֹ בְּמֵי רַגְלַיִם אֵין לְזָרֹק עָלָיו מַיִם דְּשָׁרֵיתְ וְהוּ כִּבּוּסוֹ וְשָׁמַע ר"י מִפִּי הַנָּשִׁים שֶׁהִתִּיר ר"ת [לְטֹל יָדַיִם] וּלְקַנֵּחַ יָדַיִם בְּבֶגֶד כֵּיוָן שֶׁהוּא דֶּרֶךְ לְכִלּוּחַ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְהִתְפַּלֵּל וּלְבָרֵךְ וְאֵין נִרְאֶה לר"י שֶׁהֲרֵי הִיא מִתְכַּוֶּנֶת לְטַהֵר הַלְּכְלוּחַ וְדֶרֶךְ רְחִיצָה וְלִבּוּן הָוְיָא זֶה הַקִּנּוּחַ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ה סעי' יא:

ב מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הל' יד, סמג לאוין של:

ג מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הל' ט:

ד מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הל' י, סמג לאוין קכ:

ה טוש"ע או"ח סי' ה סעי' יב:

ו מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הל' ו:

ז טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' א:

ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' לב:

י מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כד, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' יח:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' א:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כג, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' א:
ד מיי' פי' מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:
ה מיי' פי' מהל' שבת הל' ז:
ו מיי' פי' מהל' שבת הל' ג:
ז טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' א:
ח מיי' פי' מהל' שבת הל' א:
ט מיי' פי' מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א לקמן קכ:; לקמן קמג.
ב כתובות פג:; בכורות לד.
ג כתובות ו.

מוֹדָה ר"ש בְּפְסִיק רֵישֵׁהּ וְהָא דְּאָמַר גַּבֵּי לָא לְיַהֲדּוֹק אִינָשׁ אוּדְרָא אַפַּמָּא דְּשִׁישָׁא דִּילְמָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה וְלָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ יֵשׁ לְחַלֵּק דְּהָתָם מִיָּרֵי בְּכִסּוּי שֶׁאֵינוֹ בּוֹלֵעַ כ"כ וְגַם אֵינוֹ סוֹתְמוֹ כָּל כָּךְ בְּחָזָק שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ רַק שֶׁיִּהֵא מְכַסֶּה אֲבָל הָכָא שֶׁהוּא בְּצַד הַגִּיגִית בּוֹלֵעַ הַרְבֵּה וְגַם מְהַדְּקוֹ בְּחָזָק כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַיַּיִן וְהָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁהּ: וְשָׁלֹשׁ מַחֲלוֹקוֹת בַּדָּבָר אִית סְפָרִים דל"ג לֵיהּ: מַתְנִי' וְאֵלּוּ קְשָׁרִים. עֲנִיבָה לר"מ מַהוּ וא"ת אַמַּאי לָא פְּשִׁיטָא מִדְּתָנֵן לְקַמָּן חָבֶל דְּלִי שֶׁנִּפְסַק לֹא יְהֵא קוֹשְׁרוֹ אֶלָּא עוֹנְבוֹ וּמוֹכֵחַ בפ"ק דִּפְסָחִים (ד' יא.) דְּהָנְהוּ רַבָּנַן הֵיְינוּ ר"מ דְּפָרִיךְ הָתָם מִנָּהּ לְרַבָּנַן שֶׁהֵם ר"מ וְי"ל דְּהָתָם נַמֵּי פָּרִיךְ מִסְּפֵק אִם הָנְהוּ רַבָּנַן הֵם ר"מ כְּמוֹ שֶׁמִּסְתַּפֵּק כָּאן:

(א)אֶסִיר לְהַהִדּוֹקֵיהּ בְּיוֹמָא טָבָא! בְּהָהִיא אָפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה. דְּאַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַוְיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּ״פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יָמוּת״. (ב)וְהָאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְרַב חָנָן בַּר אַמֵּי אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וְרַב חִיָּיא בַּר אָבִין מַתְנֵי לַהּ בְּלָא גַּבְרֵי, רַב אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! אֶלָּא אָמַר רָבָא: אֲנִי וַאֲרִי שָׁבַחְבוּרָה תַּרְגֵּימְנָא, וּמַנּוּ — רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבִין: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ. (א)מַאי ״הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ״? אִילֵּימָא הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן — דְּשָׁרֵי, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ — דְּאִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר מַסֵּי, וְרַב סָבַר לָא מַסֵּי. וְסָבַר רַב לָא מַסֵּי? וְהָא מִדְּקָתָנֵי ״בְּנֵי מְלָכִים סָכִין עַל גַּבֵּי מַכּוֹתֵיהֶן שָׁמֶן וְוֶרֶד״, מִכְּלָל דְּמַסֵּי. אֶלָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן — דְּשָׁרֵי, וְלָאו מִטַּעְמֵיהּ — דְּאִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: אַף עַל גַּב דְּלָא שְׁכִיחַ, שָׁרֵי. וְרַב סָבַר: אִי שְׁכִיחַ — אִין, וְאִי לָא שְׁכִיחַ — לָא. וּבְאַתְרָא דְּרַב שְׁכִיחַ מִשְׁחָא דְּוַורְדָּא. הדרן עלך שמנה שרצים

וְאֵלּוּ קְשָׁרִים שְׁחַיָּיבִין עֲלֵיהֶן: קֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין, וּכְשֵׁם שֶׁהוּא חַיָּיב עַל קִישׁוּרָן, כָּךְ הוּא חַיָּיב עַל הֵיתֵּרָן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל קֶשֶׁר שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו — אֵין חַיָּיבִין עָלָיו. גְּמָ׳ מַאי קֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין? אִילֵּימָא קִטְרָא דְּקִטְרֵי בְּזַמָּא, וְקִטְרָא דְּקִטְרֵי בְּאִיסְטָרִידָא — הַאי קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּימָא הוּא! אֶלָּא קִיטְרָא דְּזַמָּא גּוּפֵיהּ, וּדְאִיסְטָרִידָא גּוּפֵיהּ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל קֶשֶׁר כּוּ׳. בָּעֵי רַב אַחָבוּי אַחוּי דְּמָר אַמַּאי: עֲנִיבָה לְרַבִּי מֵאִיר מַהוּ? טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו הוּא — וְהָא נָמֵי יָכוֹל לְהַתִּירוֹ, אוֹ דִילְמָא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּלָא מִיהַדַּק — וְהַאי [הָא] מִיהַדַּק. תֵּיקוּ. מַתְנִי' יֵשׁ לָהּ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין: קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתַּח חֻלּוּקָהּ, וְחוּטֵי סְבָכָה, וְשֶׁל פְּסַקְיָא, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְנוֹדוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן, וּקְדֵירָה שֶׁל בָּשָׂר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: קוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא. (ג-ט)גְּמָ׳ הָא גּוּפָהּ קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ יֵשׁ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין: חִיּוּבָא הוּא דְּלֵיכָּא, הָא אִיסּוּרָא — אִיכָּא, וַהֲדַר תָּנֵי: קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתַּח חֻלּוּקָהּ: אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה! הָכִי קָאָמַר: יֵשׁ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין. וּמַאי נִיהוּ — קִיטְרָא דְּזַמָּא גּוּפֵיהּ, וּדְאִיסְטָרִידָא גּוּפֵיהּ. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר כָּל קֶשֶׁר כּוּ׳. בָּעֵי רַב אַחָבוּי אַחוּי דְּמָר אַמַּאי: עֲנִיבָה לְרַבִּי מֵאִיר מַהוּ? טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּיָכוֹל לְהַתִּירוֹ בְּאַחַת מִיָּדָיו הוּא — וְהָא נָמֵי יָכוֹל לְהַתִּירוֹ, אוֹ דִילְמָא טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם דְּלָא מִיהַדַּק — וְהַאי [הָא] מִיהַדַּק. תֵּיקוּ. מַתְנִי' יֵשׁ לָהּ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין: קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתַּח חֻלּוּקָהּ, וְחוּטֵי סְבָכָה, וְשֶׁל פְּסַקְיָא, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל, וְנוֹדוֹת יַיִן וְשֶׁמֶן, וּקְדֵירָה שֶׁל בָּשָׂר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: קוֹשְׁרִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא תֵּצֵא. (ג-ט)גְּמָ׳ הָא גּוּפָהּ קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ יֵשׁ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין: חִיּוּבָא הוּא דְּלֵיכָּא, הָא אִיסּוּרָא — אִיכָּא, וַהֲדַר תָּנֵי: קוֹשֶׁרֶת אִשָּׁה מִפְתַּח חֻלּוּקָהּ: אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה! הָכִי קָאָמַר: יֵשׁ קְשָׁרִין שֶׁאֵין חַיָּיבִין עֲלֵיהֶן כְּקֶשֶׁר הַגַּמָּלִין וּכְקֶשֶׁר הַסַּפָּנִין. וּמַאי נִיהוּ — קִיטְרָא

פְּטוּר אֲבָל אָסוּר וּבְגְּמָרָא מְפֹרָשׁ הֵי נִינְהוּ: מִפְתַּח חֻלָּקָה כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ לַגַּלְחִים כְּעֵין לְשׁוֹנוֹת לְכָאן וּלְכָאן וְקוֹשְׁרִים שֶׁל יָמִין בַּכָּתֵף שְׂמֹאל וְשֶׁל שְׂמֹאל בַּכָּתֵף יָמִין דְּכֵיוָן דְּכָל יוֹמָא שָׁרוּ לַיֵּהּ לָא דָּמֵי מִידֵּי לְקֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא וּמַתֵּר לְכַתְּחִלָּה: סְבָכָה קוייפ"א: וְשֶׁל פְּסַקְיָא אֲזוֹר רָחָב וְחוּטִין תְּלוּיִין בְּרֹאשׁוֹ לְקָשְׁרוֹ בָּהֶן וְקוֹרִין פינדור"ס: וְנוֹדוֹת יַיִן שֶׁל עוֹר שֶׁכּוֹפְפִין פִּיהֶם וְקוֹשְׁרִין: וּקְדֵרָה שֶׁל בָּשָׂר פְּעָמִים שֶׁקּוֹשְׁרִין בֶּגֶד לְפִיהָ: קוֹשְׁרִין בִּפְנֵי הַבְּהֵמָה חָבֶל בְּרֹחַב הַפֶּתַח:

מסורת הש"ס

א לקמן קנג:; ביצה לג:

ב ביצה לג:

ג תוספתא כלים בתרא

ד לקמן קכג.

גמ' קְטָרָא דְּקִטְרֵי בְּזָמְמָא רְצוּעָה אֲרֻכָּה שֶׁמַּכְנִיסִין בְּטַבַּעַת אָסוּר לְכַתְּחִלָּה לְקָשְׁרָהּ שָׁם מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים שֶׁמְּנִיחַ שָׁם שָׁבוּעַ אוֹ שְׁבוּעַיִם וְקוֹשֵׁר וּמַתִּיר רֹאשׁ הָאֶחָד שֶׁנִּתּוּחַ בְּיָתֵד אוֹ בְּעַמּוּד שֶׁאָסוּר בּוֹ הָאֲנָקָה וְהַגְּמָל: תַּרְתֵּי דְּשֵׁי שְׁתֵּי פְּתִיחִים הֲוֵינוּ אוֹתָן לְשׁוֹנוֹת וְהַזֵּן זוֹ לְמַעְלָה וְזוֹ לְמַטָּה זוֹ לְיָמִין וְזוֹ לִשְׂמֹאל וְאִם אֵינָהּ מַתֶּרֶת אֶלָּא הָאֶחָד יְכוֹלָה לְפָשְׁטָהּ וּלְלָבְשָׁהּ בְּדַחַק: מַהוּ דְּתֵימָא חָדָא מִנַּיְיהוּ בַּטּוֹלֵי מַבְטֵל לַהּ וְתֶהֱוֵי קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא וְכֵיוָן דְּלָא יָדְעֵי הֵי מִנַּיְיהוּ תַּרְוַיְיהוּ לְתַסְרוּ קָא מַשְׁמַע לַן: פְּשִׁיטָא דְּהָא כָּל יוֹמֵי שָׁרְיָא לַהּ: דְּרוֹיְיחָא לֹא דְּחַקְתּוּ בְּרֹאשָׁהּ אֶלָּא קוֹשַׁרְתּוּ בְּרוּחַ שֶׁיְּכוֹלָה לְחַלְצָהּ מֵרֹאשָׁהּ כְּשֶׁהִיא קְשׁוּרָה: מַהוּ דְּתֵימָא מִשְׁלַף שְׁלָפָא לַהּ מֵרֹאשָׁהּ הָכִי וַהֲוָה לַהּ קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא: חָיְסָה עַל שְׁעָרָהּ שָׁמָּא תּוֹצִיא בְּדַחַק וְתִנָּתֵק שְׁעָרָהּ וּדְפָסְקָיְא נָמֵי אִיכָּא לְשַׁנּוּיֵי כה"ג מַהוּ דְּתֵימָא מַחֲתָא לַיהּ דֶּרֶךְ רַגְלָהּ וְיוֹצְאָה קמ"ל דְּלָא עֲבְדָה הָכִי מִשּׁוּם צְנִיעוּתָא: בְּדַאֲשְׁכְּפֵי בְּקֶשֶׁר שֶׁהָאֲשְׁכָּף עוֹשֶׂה כְּשֶׁתּוֹחֵב הַרְצוּעָה בְּמִנְעָל קוֹשֵׁר קֶשֶׁר מִתּוֹכוֹ שֶׁלֹּא תּוּכַל לָצֵאת וְהוּא קַיָּם לְעוֹלָם: בְּדַרְבָּנָן כְּשֶׁקּוֹשְׁרִים סָבִיב רַגְלַיִם אֵין קוֹשְׁרִין בְּדַחַק שֶׁפְּעָמִים שֶׁחוֹלְצוֹ כְּשֶׁהוּא קָשׁוּר וְנוֹעֲלוֹ כְּשֶׁהוּא קָשׁוּר וּמֵיהוּ קֶשֶׁר שֶׁל קַיְמָא לָא הֲוֵי שִׁבְשַׁעַת הַטִּיט מַתִּירִין אוֹתוֹ וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בְּדַחַק שֶׁלֹּא יִדְבַּק בְּטִיט וְיִשְׁמֹט מֵרַגְלָיו: בְּדִבְנֵי מְחוֹזֵא שֶׁהֵם רַחֲבֵי לֵבָב וּמַקְפִּידִים עַל לְבוּשֵׁיהֶן וְנַעֲלֵיהֶן לִהְיוֹת מְכֻוָּנִין וְקוֹשְׁרִין אוֹתוֹ בְּדַחַק וְצָרִיךְ לְהַתִּירוֹ עַרְבִית: בְּדַטַּיָּעֵי דְּקִטְרֵי אֲשְׁכְּפֵי דְּסַנְדָּלִים שֶׁל יִשְׁמָעֵאלִים סוֹחֲרִים שֶׁהָאֲשְׁכָּפִים קוֹשְׁרִים בְּהֶן הַרְצוּעוֹת בְּקֶשֶׁר קָבוּעַ: בְּדַחוּמַרְתָּא דְּקִטְרֵי אִינָהוּ אֶלּוּ סַנְדָּלִים שֶׁל שְׁאָר אֲנָשִׁים שֶׁאֵין רְצוּעוֹת קְבוּעוֹת בָּהֶן ע"י אֻמָּן אֶלָּא הֵם עַצְמָן קוֹשְׁרִין אוֹתָם בְּחוּמַרְתָּא וְקוֹשְׁרִין וּמַתִּירִין וּפְעָמִים שֶׁמְּתַקְּנִים שַׁבָּת אוֹ חֹדֶשׁ: דְּנָפְקִי בֵּי תְּרֵי וְצָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִקְשֹׁר לְפִי רַגְלוֹ הִלְכָּךְ בְּכָל יוֹם קוֹשְׁרוֹ וּמַתִּירוֹ: כה"ג שֶׁאֲנִי מַתִּירוֹ עַכְשָׁו וְנוֹעֵל בְּנִי וְשַׁבָּת הַיְתָה: הַשְׁתָּא פְּטוּר אֲבָל אָסוּר הָוֶה קָשְׁיָא לִי אַמַּאי אָסוּר: מ"ט קָשְׁיָא לְךָ: א"ל מִשּׁוּם דְּבָחוֹל נָמֵי אֲנִי מַתִּירוֹ בְּכָל יוֹם וְקוֹשְׁרוֹ הַתִּינוֹק לְפִי רַגְלוֹ: אִי הָכִי מַתָּר לְכַתְּחִלָּה וּמַעַקְרָא סָבַר דְּלָא רָגִיל לְמֶעְבַּד הָכִי וְקָטְרָא דְּאַשְׁכְּפֵי הָוֶה שָׁרְגִיל לִהְיוֹת קָבוּעַ: אִפְּסִיק רְצוּעָה דְּסַנְדָּלֵיהּ וְנָפַל הַסַּנְדָּל מֵרַגְלוֹ שע"י הַרְצוּעָה הוּא עוֹמֵד שֶׁהַסַּנְדָּל פָּתוּחַ מֵעַל גַּבֵּיו וּצְדָדָיו שֶׁל עֵץ אוֹ שֶׁל עוֹר שָׁלוּק וְקָשֶׁה וְהָרְצוּעוֹת נְקָשׁרוֹת עַל גַּב הָרֶגֶל וּמַעֲמִידוֹת אוֹתוֹ: שָׁקַל גָּמִי לַח דְּחֲזֵי לְמֵאֲכַל בְּהֲמָה דְּרָאוּי לְטַלְטוּל: וּכְרוֹךְ בִּמְקוֹם הָרְצוּעָה וְנוֹעֲלוֹ עַד שֶׁתִּכָּנֵס: אַבֵּיי הֲוָה קָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף בְּחַצַּר: שַׁבָּקֵהּ בְּמָקוֹם שֶׁנָּפַל מֵרַגְלֵהּ וְלֹא תִּטָּלֶנּוּ בְּיָדֵהּ לְהַצְנִיעוֹ: ומ"ש מָדָר' יִרְמְיָה דִּשְׁרֵא לַיהּ ר' אַבָּהוּ לְנוֹעֲלוֹ ע"י גָּמִי: הָתָם בְּכַרְמְלִית כְּגוֹן בְּקָעָה לֹא הֲוָה מְנַטַּר: וְהָא מָנָא הוּא וְאַמַּאי אָסוּר לְטַלְטְלוֹ וְהָא עֲדַיִן תּוֹרַת מָנָעל עָלָיו: דְּאִי בָּעֵינָא הֲפֵכְנָא מִימִין לְשְׂמֹאל שֶׁהַסַּנְדָּל יֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּרֵסְיוֹת וְהֵן שֶׁל עוֹר מָקוֹם קְבִיעוּת הָרְצוּעוֹת אַחַת מִבַּחוּץ וְאַחַת מִבִּפְנִים לְבֵין שְׁנֵי רַגְלַיִם כְּעֵין שֵׁשׁ לְמִנְעָלִים שֶׁלָּנוּ וּכְשֶׁנִּפְסָק הַפְּנִימִי רָאוּי הוּא לְתַקָּנוֹ נִכָּר וּגְנַאי הוּא מֵיהוּ לְצֵאת פְּנִים לֹא מִתְחֲזֵי וּכְשֶׁנִּפְסְקָה חִיצוֹנָה אֵינוֹ הָגוּן שׁוּב לְתַקָּנוֹ וְהַהֵיא דְּאַבַּיֵי חִיצוֹנָה אִפְּסִיק מִשּׁוּם הָכִי אַסְרָהּ רַב יוֹסֵף אֲפִילּוּ לְטַלְטְלוֹ וא"ל אַבַּיֵי וְהָא אַכַּתִּי מָנָא הוּא דְּהַפְכֵנָא לַיהּ לָרֶגֶל הָאַחֶרֶת וְנִמְצֵאת הַחִיצוֹנָה פְּנִימִית: א"ל מַדְקָא מְתָרֵץ רַבִּי יוֹחָנָן לְמִלְּתֵהּ דר"י לְקַמָּן וּמְפָרֵשׁ לָהּ: ש"מ הֲלָכָה כר"י דְּאָמַר מִשְׁנִפְסְקָה הַחִיצוֹנָה לְאוֹ מָנָא הוּא: אֲנָיוֹ שֶׁכְּלֵפֵי גַּב הָרֶגֶל שֶׁאוֹחֲזוֹ בָּהֶן הָרֶגֶל תִּרְסִיּוֹתָיו מִקּוֹם קְבִיעוּת הָרְצוּעוֹת: הַכַּף שול"א בְּלַעַ"ז שֶׁתַּחַת פָּרְסוֹת הָרֶגֶל: טָהוֹר דְּתוּ לָא מַתְקְנֵי לַיהּ וא"נ מַתְקְנֵי לַיהּ חִדּוּשׁ הוּא וְהַשְׁתָּא מִיהָא בְּטִיל לַיהּ: טָמֵא לֹא פָּרְחָה טַמְאָה מֵעָלָיו דְּאַכַּתִּי מָנָא הוּא וַאֲפִילּוּ נִפְסְקָה הַחִיצוֹנָה דְּאִי בָּעֵי מִפֵּיךְ לַיהּ מִימִין לְשְׂמֹאל וְנִמְצֵאת חִיצוֹנָה נַעֲשֵׂית פְּנִימִית: וְאָמַר עַלָּא גְּרְסִי': אַלְבָּא דְּמַאן מַהֲנֵי תַּנָּאֵי א"ר יוֹחָנָן דְּמַאי דְּסָבִירָא לַיהּ לְעִנְיַן טַמְאָה ס"ל לְעִנְיַן חֲלִיצָה מוֹדָה לְבַר פְּלָגְתֵּהּ: אִילֵימָא לְרַבָּנָן אַשְׁמְעִינַן רַבִּי יוֹחָנָן דְּכִי הֵיכִי דְּלְעִנְיַן טַמְאָה מְשַׁוֵּי לַיהּ מָנָא לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי מָנָא הוּא אֲבָל לַחֲלִיצָה כְּשֵׁרָה הוּא וְאִי נִפְסְקָה חִיצוֹנָה לַחֲלִיצָה וְהָא עָנֵן תְּנַן חֲלִיצָה בְּסַנְדָּל שֶׁל שְׁמֹאל בְּיָמִין שֶׁהַחֲלִיצָה בְּרֶגֶל יְמִינִי וְאִם נָעַל בּוֹ סַנְדָּל שְׂמֹאל וְחֲלָצָה כְּשֵׁר וְאִי נִפְסְקָה חִיצוֹנָה דְּסַנְדָּל שֶׁל שְׂמֹאל אַמַּאי לֹא הֲוָה כְּשֵׁר לְחֲלִיץ הוֹאִיל וּבְעֶלְמָא סַנְדָּל הוּא מִשּׁוּם דַּחֲזֵי לְהַפּוֹכֵי ה"נ חֲזֵי לְהַפּוֹכֵי: אֶלָּא אֲבִיבָא דר"י אָמְרָהּ ר' יוֹחָנָן לְמִלְּתֵהּ וּלְאַשְׁמְעִינַן דְּבַחֲלִיצָה מוֹדָה ר"י דְּמָנָא הוּא כְּגוֹן שֶׁנִּפְסְקָה חִיצוֹנָה שֶׁל שְׂמֹאל הוֹפְכוֹ לְיָמִין וְחוֹלֵץ וּכְדְתָנֵן שֶׁל שְׂמֹאל בַּיָּמִין חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה: אֵימַר דְּאַמְרִינַן חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה הֵיכָא דְּלָא נִפְסְקָה תְּרֵסְיוֹתֶיהָ אֲבָל הָכָא דְּנִפְסְקָה תְּרֵסְיוֹתֶיהָ לָא: וְאִם תֹּאמַר אֵימַר דְּאַמְרִינַן חֲלִיצָה כְּשֵׁרָה הֵיכָא דְּלָא נִפְסְקָה תְּרֵסְיוֹתֶיהָ אֲבָל הָכָא דְּנִפְסְקָה תְּרֵסְיוֹתֶיהָ לָא וְהָא דְּלָא מְסַתַּבֵּר דְּלָאו מָנָא הוּא לַחֲלִיצָה: אֵימוֹר דְּאָמְרִי' חֲלִיצָתָהּ מָנָא הוּא וְהָא דְּלָא מוֹקֵם לַהּ אַלִּיבָּא דְּרַבָּנָן אֲבָל לֹא לַחֲלִיצָה מְשׁוּם דְּלִמְלְתֵהּ דְּהַיְנוּ בְּשִׁמְאל לָאו מָנָא הוּא הַיְנוּ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּמָנָא הוּא לְדִידְהוּ לְשַׁבָּת וּלְטַמְאָה אַף עַל גַּב דְּלִמְלְתֵהּ לָאו מָנָא הוּא כָּשֵׁר לַחֲלִיצָה כְּשֵׁרָה הֵיכָא דְּלִמְלְתֵהּ מָנָא הוּא וְהָא דְּלָא מְסַתַּבֵּר דְּלָאו מָנָא הוּא לַחֲלִיצָה: עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' טו:

ב מיי' פי' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

ג מיי' פז' מהל' כלים הל' יב:

ד מיי' פז' מהל' כלים הל' יג:

ה מיי' פכ"ד מהל' כלים הל' ד:

ו טוש"ע או"ח סי' קסט סעי' כב:

ז מיי' פד' מהל' יבום וחליצה הל' יט, סמג עשין כה:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״ז מהל׳ כלים הל׳ יב:
ב מיי׳ פ״ו מהל׳ כלים הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״ו מהל׳ כלים הל׳ ב:
ד טוש״ע או״ח סי׳ שיז סעי׳ ו:
ה מיי׳ פ״י מהל׳ שבת הל׳ ג, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א סוכה ו.; משנה כלים; עירובין כד.
ב מנחות כב.

גליון הש״ס

גמ׳ שלא לשבור דבריו של ר״י. כוה לעיל מו ע״א:
שם שנית לגו סנדל. יש לעיין אמאי לא מייתי ממתני׳ הקודמ׳ פי״ח מ״ו דכלים וצ״ע:

סַנְדָּל שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו וְתִקְּנָהּ כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהוּא הַדִּין לֹא תִקְּנָהּ טָמֵא מִדְּרָס דְּאִי כְּשֶׁנִּפְסְקָה פָּרְחָה לָהּ טַמְאָה תּוּ לָא הֲדָרָה לָהּ וְהַדִּין עִמּוֹ דְּלָא מָצִינוּ טַמְאָה יְשָׁנָה אֶלָּא בִּכְלֵי מַתֶּכוֹת וּלְעֵיל נָמֵי אָמְרִי׳ נִטְלָה אַחַת מֵאָזְנָיו וְאַחַת מִתְרַסִּיוֹתָיו טָמֵא וְהָא דִּנְקַט וְתִקְּנָהּ פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּנְקַט מִשּׁוּם סֵיפָא לְאַשְׁמְעִינַן דאע״ג דְּתִקְּנָהּ כִּי נִפְסְקָה שְׁנִיָּה טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס אֲבָל סֵיפָא אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס לֹא נִקַּט וְתִקְּנָהּ דַּאֲפִילּוּ לֹא תִקְּנָהּ וְנִפְסְקָה שְׁנִיָּה טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס כִּדְפֵי׳ בְּקוּנְטְרֵס מִשּׁוּם דְּעָדַיִן כְּלִי הוּא לְאַשְׁתַּמּוֹשֵׁי בֵּהּ תַּשְׁמִישׁ אַחֲרִינָא וְקָשֶׁה דִּתְנַן בְּהֶדְיָא בְּסֵיפָא דְּהַמָּה מִשְׁנָה בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים בְּפ' כ"ו (מִשְׁנָה ד) לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁנִּפְסְקָה שְׁנִיָּה טָהוֹר וְרַשִׁ"י בְּעַצְמוֹ חָזַר בּוֹ וְהִגִּיהּ אֲבָל טָמֵא בְּמַגַּע מִדְּרָס דַּעֲדַיִן כְּלִי הוּא וַחֲזֵי לְמִלְּתֵהּ דְּהָא אִתְּקְנָהּ לְרִאשׁוֹנָה וְהִשְׁתָּא נָקֵט בְּרִישָׁא דַּוְקָא וְתִקְּנָהּ דְּאִי לֹא תִקְּנָהּ כִּי נִפְסְקָה שְׁנִיָּה אֵינוֹ טָמֵא אֲפִילּוּ מַגַּע מִדְּרָס כִּדְקָתָנֵי סֵיפָא בְּהֶדְיָא וְאַגַּב דְּנָקֵט בְּרִישָׁא וְתִקְּנָהּ נָקֵט נָמֵי בְּסֵיפָא: אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס הֵ"ר שִׁמְעוֹן אֲמַאי טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס הָא שָׁבַע לֵהּ טַמְאָה וּבְהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת כד.) בָּעֵי רָבָא גַּבֵּי עִשָּׂרוֹן שֶׁחָלַקּוֹ מִי אָמְרִינַן שָׁבַע לֵהּ טַמְאָה אוֹ לָאו וְלֵיכָּא לְמֵימַר כֵּיוָן שֶׁדָּרַס עָלָיו הַזֵּב בְּרִגְלוֹ יָחֵף דְּבָא לוֹ מִדְּרָס וּמַגַּע מִדְּרָס יַחַד דְּבָבַת אַחַת לָא אָמְרִינַן שָׁבַע לֵהּ טַמְאָה כְּדְמוֹכַח בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (ג"ז שָׁם) א"כ אֵיכָא פָּנִים חֲדָשׁוֹת לְמַגַּע מִדְּרָס כְּמוֹ לְמִדְּרָס אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ אַחַר שֶׁנִּטְלָה הָרִאשׁוֹנָה וְנִתְקְנָה בָּא לוֹ מַגַּע מִדְּרָס כְּמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שָׁנוֹגֵעַ בְּעַצְמוֹ וְאִם כֵּן נִימָא דְּשָׁבַע לֵהּ טַמְאָה וּלְפִי׳ הַקּוּנְטְרֵס קַמָּא נִיחָא דַּאֲפִילּוּ נִפְסְקוּ שְׁתֵּי אָזְנָיו טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס וּמְפָרֵשׁ ה"ר שִׁמְעוֹן דְּלָא אָמְרִינַן שָׁבַע לֵהּ טַמְאָה כְּשֶׁהַטַּמְאָה בָּאָה לוֹ מִגּוּפוֹ כְּמוֹ הָכָא שֶׁטַּמְאַת מַגַּע בָּאָה לוֹ שֶׁנּוֹגֵעַ בְּעַצְמוֹ כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס וּלְפֵרוּשׁוֹ אֲתָיָא כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר טַמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים מְטַמֵּא דְּמָה שֶׁנּוֹגֵעַ בְּעַצְמוֹ טַמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים הִיא וְזֶהוּ דּוֹחֵק דִּבְפֵ' בְּהֶמָה הַמְקֹשָׁה (חֻלִּין דַּף עב:) וּבְפ' הָעוֹר וְהָרֹטֶב (חֻלִּין דַּף קכט:) פְּרִיךְ בְּפִשִׁיטוּת טַמְאַת בֵּית הַסְּתָרִים הִיא מַשְׁמַע דְּלָא קי"ל כר"מ וּבְפֶרֶק שֵׁנִי דְּעֵירוּבִין (דַּף כד.) פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דִּבְשָׁעַת פְּרִישָׁתוֹ דְּאָזֵן קִבֵּל טַמְאָה מֵאָבִיו וְאֵין נִרְאֶה דִּבְפֶרֶק בְּהֶמָה הַמְקֹשָׁה (חֻלִּין דַּף עב:) אָמְרִינַן דְּבָעֵינַן דְּבָאוֹת מִבֶּגֶד גָּדוֹל וְנִרְאֶה לר"י כְּשֶׁתִּקֵּן אָזֵן רִאשׁוֹנָה בָּאָה לוֹ לְאָזֵן טַמְאַת מִדְּרָס וּמַגַּע מִדְּרָס יַחַד וְהַסַּנְדָּל בָּטֵל לְאָזֵן דְּאִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת טַמְאָה לָזֶה בְּלֹא זֶה: **נִפְסְלָה** וְנִתְּנֵי בְּדִידְהּ בד"א קָשֶׁה לר"י אַדְּפֶרֶק נִפְסָלוֹג וְנִתְּנֵי בְּדִידְהּ תִּקְשֵׁי לֵיהּ גּוּפְהּ (דְּבָרַיְתָא) אַמַּאי טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס הָלֹא כֵּיוָן שֶׁנִּפְסְקָה הַחִיצוֹנָה בָּטֵל לָהּ מִתּוֹרַת כְּלִי וְאוֹמֵר ר"י דַּהָוָה בִּכְלַל קְשָׁיַת הַשַּׁ"ס דְּנִפְסָלוֹג וְנִתְּנֵי בְּדִידְהּ וּמְמֵילָא יָדְעִינַן דְּטָמֵא מַגַּע מִדְּרָס אֵינוֹ אֶמֶת: **עַד** שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְמוֹצִיא רְמוֹן מַהוּ וְהָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פי"ז מ"ד) רְמוֹנִים שֶׁאָמְרוּ שְׁלֹשָׁה אֲחוּזִים זֶה בָּזֶה לֹא שֶׁהִשִּׁיעוּר בִּשְׁלֹשָׁה רְמוֹנִים אֶלָּא מְפָרֵשׁ מַה שֶּׁאָמַר לְמַעְלָה הֲרֵמוֹן לֹא גָּדוֹל וְלֹא קָטָן אֶלָּא בֵּינוֹנִי וְקָאָמַר דְּהֵינוּ בֵּינוֹנִי כְּשְׁלֹשָׁה הָאֲחוּזִים זֶה בָּזֶה וּגְדִילִים יַחַד אֲבָל הָרְמוֹנִים הַגְּדִלִים אֶחָד אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם הֵם גְּדוֹלִים וְאוֹתָן שֶׁגְּדֵלִים אַרְבָּעָה יַחַד הֵם קְטַנִּים: **רַבִּי** שָׁנִית לָנוּ סַנְדָּל תְּמוּהַּ לה"ר אֶלְחָנָן אַמַּאי לֹא מַיְתֵי הַהִיא סֵיפָא דְּמִטָּה דְּמַתְנִיָּה מִקַּמֵּי הַךְ (כֵּלִים פי"ח מִשְׁנָה ו) מִטָּה שֶׁהָיְתָה טְמֵאָה מִדְּרָס נִשְׁבְּרָה אַרְבָּה וְתִקְּנָהּ טְמֵאָה מִדְּרָס נִשְׁבְּרָה שְׁנִיָּה וְתִקְּנָהּ טְהוֹרָה מִן הַמִּדְרָס אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס אִם לֹא הִסְפִּיק לְתַקֵּן אֶת הָרִאשׁוֹנָה כו': **לֹא** צְרִיכָא דְּאִית לַהּ שְׁלָאכָא לָא גָּרְסִינַן דְּאִית לָהּ תְּרֵי שְׁלָאכֵי דְּלָמָּה צָרִיךְ לְתְרֵי שְׁלָאכֵי כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ פֶּתַח:

דְּלְמִילְּתֵיהּ מָנָא הוּא, אֶבָל הָכָא — לְמִילְּתֵיהּ לָאו מָנָא הוּא. [א]וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָלְכָה כִּסְתָם מִשְׁנָה, וּתְנַן: סַנְדָּל שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו וְתִיקְּנָהּ — טָמֵא מִדְּרָס, נִפְסְקָה שְׁנִיָּה וְתִיקְּנָהּ — טָהוֹר מִלְּטַמֵּא מִדְּרָס, אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס. מַאי לָאו לָא שָׁנָא פְּנִימִית וְלָא שָׁנָא חִיצוֹנָה! לָא, פְּנִימִית דַּוְקָא. אֲבָל חִיצוֹנָה מַאי — טָהוֹר? אִי הָכִי, אַדְּתָנֵי: נִפְסְקָה שְׁנִיָּה וְתִיקְּנָהּ — טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס, נִיפְלוֹג בְּדִידַהּ: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁנִּפְסְקָה פְּנִימִית, אֲבָל חִיצוֹנָה — טָהוֹר! אָמַר רַב יִצְחָק בֶּן יוֹסֵף: תְּהֵא מִשְׁנָתֵנוּ בְּסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבַּע אָזְנַיִם וְאַרְבַּע תְּרֵסִיּוֹתַיִם, שֶׁלֹּא לִשְׁבּוֹר דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר רַב חָנָן בַּר אַבָּא אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָא מִדְּמָתַרֵּץ רַבִּי יוֹחָנָן אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה, שְׁמַע מִינַּהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ! אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יוֹחָנָן. [ב]תְּנַן הָתָם: כָּל כְּלֵי בַּעֲלֵי בָתִּים, שִׁיעוּרָן כִּרְמוֹנִים. בָּעֵי רַבִּי חִזְקִיָּה: נִיקַּב כְּמוֹצִיא זַיִת וּסְתָמוֹ, וְחָזַר וְנִיקַּב כְּמוֹצִיא זַיִת וּסְתָמוֹ, עַד שֶׁהִשְׁלִימוֹ לְמוֹצִיא רִימּוֹן, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹחָנָן: רַבִּי, שָׁנִית לָנוּ סַנְדָּל שֶׁנִּפְסְקָה אַחַת מֵאָזְנָיו וְתִיקְּנָהּ — טָמֵא מִדְּרָס. נִפְסְקָה שְׁנִיָּה וְתִיקְּנָהּ — טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס, אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס. וְאָמְרִינַן לָךְ: מַאי שְׁנָא רִאשׁוֹנָה — דְּהָא קַיְימָא שְׁנִיָּה? שְׁנִיָּה נָמֵי, [הָא] מִתַּקְּנָה רִאשׁוֹנָה! [ג]וַאֲמַרְתְּ לַן עָלֶיהָ: פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן. הָכָא נָמֵי פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן. קָרֵי עָלֶיהָ: לֵית דֵּין בַּר אִינָשׁ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: כְּגוֹן דֵּין בַּר אִינָשׁ. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבָּא בַּר זִימוּנָא: אִם רִאשׁוֹנִים בְּנֵי מַלְאָכִים — אָנוּ בְּנֵי אֲנָשִׁים. וְאִם רִאשׁוֹנִים בְּנֵי אֲנָשִׁים — אָנוּ כַּחֲמוֹרִים. וְלֹא כַּחֲמוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא וְשֶׁל רַבִּי פִּנְחָס בֶּן יָאִיר, אֶלָּא כִּשְׁאָר חֲמוֹרִים. וְנוֹדוֹת יַיִן וְשָׁמֶן. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, דְּאִית לֵיהּ תַּרְתֵּי אוּגֵּי, מַהוּ דְּתֵימָא: חָדָא מִינַּיְיהוּ בַּטּוֹלֵי מְבַטֵּל לַהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. [ב]קְדֵירָה שֶׁל בָּשָׂר. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, דְּאִית לַהּ שְׁלָאכָא, מַהוּ דְּתֵימָא בַּטּוֹלֵי מְבַטֵּל לַהּ, קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]רַבִּי אֶלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר קוֹשָׂרָהּ כוּ׳. פְּשִׁיטָא? לָא צְרִיכָא, דְּאִית לַהּ תַּרְתֵּי אִיסָּרֵי, מַהוּ דְּתֵימָא

חָדָא

וּמִי אָמַר ר' יוֹחָנָן הָכִי דַּהֲלָכָה כְּר' יְהוּדָה: טָמֵא מִדְּרָס אִם הָיָה שֶׁל זָב וְהָיָה טָמֵא מִדְּרָס לֹא טָהַר מִשְּׁמָאתוֹ כְּשֶׁנִּפְסְקָה וְעוֹדְנוּ אָב הַטֻּמְאָה: מַאי לָאו אֲפִילּוּ חִיצוֹנָה וּמִשּׁוּם דַּחֲזֵי לְאַפּוֹכֵי וּלְתִקְּנָהּ וה"ה אע"ג דְּלָא תִּקְּנָהּ דע"כ אִי כְּשֶׁנִּפְסְקָה פָּרְחָה לָהּ טַמְאָתָהּ תּוּ לָא הֲדָרָה אֶלָּא לְהָכִי נָקֵט תַּקָּנָה מִשּׁוּם סֵיפָא לְאַשְׁמְעִינַן רְבוּתָא דְּאע"ג דְּתִקְּנָהּ לָרִאשׁוֹנָה כִּי הֲדַר נִפְסְקָה שְׁנִיָּה טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס: אַדְּתָנֵי נִפְסְקָה שְׁנִיָּה אע"פ שֶׁתִּקְּנָהּ טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס דִּכְיוָן שֶׁנִּפְסְקוּ שְׁתֵּיהֶן בְּטֵיל לֵיהּ: אֲבָל טָמֵא מַגַּע מִדְּרָס וְהַיְינוּ רִאשׁוֹן לְטַמְאָה דַּעֲדַיִן כְּלִי הוּא דַּחֲזֵי לְמִלְּתֵהּ דְּהָא מִתְקְּנָהּ רִאשׁוֹנָה וְאַף לְמִדְרָס הוּא רָאוּי אִי הֲוָה נָעֵל לֵיהּ זָב מִכָּאן וּלְהַבָּא מִיהוּ מִשְׁמָאַת מִדְּרָס קָמַיְיתָא דְּהַוְיָא עָלֵיהּ טהו' כְּדַאֲמְרִינַן לְקַמָּן פָּנִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן וְכָל תּוֹרַת מִגָּעַל שֶׁהָיְתָה עָלֶיהָ בְּשָׁעַת קִבֵּלַת טַמְאָה רִאשׁוֹנָה הֲלָכָה לָהּ וְכֵיוָן דְּכְלִי הוּא הֲוֵי רִאשׁוֹן שֶׁהֲרֵי נָגַע בְּעַצְמוֹ כְּשֶׁהָיָה אַב הַטּוּמְאָ' וְכָל זְמַן שֶׁהוּא כְּלִי וְרָאוּי לְקַבֵּל טַמְאָה לֹא טָהַר מִשְּׁמָאַת הַמַּגָּע: לְקַבֵּל לָמָּה לִי לְמִינְקַט נִפְסְקָה שְׁנִיָּה דְּנִפְסְקוּ שְׁתֵּיהֶן הָא ע"כ הָא שְׁנִיָּה הַחִיצוֹנָה הִיא וּמִשּׁוּם הִיא לְחוּדָהּ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי טָהוֹר מִן הַמִּדְרָס: תְּהֵא מִשְׁנָתֵנוּ הַךְ דְּמִדְרָס: ד' אָזְנַיִם ד' תְּרֵסִיּוֹתַיִם וְהַךְ דְּנִפְסַק' שְׁנִיָּה דְּקָתָנֵי תַּרְוַיְיהוּ בַּחִיצוֹנוֹת קָאָמַר וּסְתָמָא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּכִיוָן דְּנִפְסְקוּ חִיצוֹנוֹת טָהוֹר: שֶׁלֹּא לִשְׁבּוֹר דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: אָמוֹרָאֵי נִינְהוּ רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַרָה לְהַהִיא דְּלְעֵיל וְהָא רַבִּין אָמַרָה: כָּל כְּלֵי בַּעֲלֵי בָתִּים לְגַבֵּי כְּלֵי עֵץ תְּנָא לָהּ בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים: שִׁעוּרָן כְּרִמּוֹנִים לְטַהֵר מִשְּׁמָאתָן אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן חַיִּס עָלָיהֶן וְלֹא מְבַטֵּל לֵיהּ: וְחָזַר וְנִקַּב כְּמוֹצִיא זַיִת אֲצֶל נֶקֶב הָרִאשׁוֹן: עַד שֶׁהִשְׁלִים הַסְּתִימָה לְמוֹצִיא רִמּוֹן: הָא מִתַּקָּנָהּ רִאשׁוֹנָה וְלֹא בָּטֵל מִתּוֹרַת מִגָּעַל: פָּנִים חֲדָשׁוֹת מִשֶּׁיִּרְדָּה לוֹ טָמְאַת מִדְּרָס נִתְחַדְּשׁוּ פָּנִים הַלָּלוּ וְאֵין זוֹ הָרִאשׁוֹן שֶׁכְּבָר נִתְקַלְקֵל בּוֹ כְּדֵי בְּטוּלוֹ: לֵית דֵּין בַּר אִינָשׁ אֶלָּא מַלְאָךְ: כְּגוֹן דֵּין בַּר אִינָשׁ גִּבְרָא בְּכַלָּא: חֲמוֹרוֹ דְּר' פִּנְחָס מְפֹרָשׁ בְּהֶכֵל שׁוֹחֲטִין (חֻלִּין דַּף ז.) וּדְרַבִּי חֲנִינָא בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (ד' כד.): תְּרֵתֵי אוֹנֵי אָזְנַיִם שֶׁכּוֹפְלִים לְתוֹכוֹ וּבְאַחַת מַהֶן יָכוֹל לְהוֹצִיא הַיַּיִן: מַהוּ דְּתֵימָא מְבַטֵּל לֵיהּ לְקֶשֶׁר שֶׁעַל פִּיהּ וּמוֹצִיא מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ דָּרָךְ שְׁלָאכָא: שְׁלָאכָא ברצו"ן: תְּרֵי אִסּוּרֵי שְׁנֵי חֲבָלִים קוֹשֵׁר בְּרֹחַב הַפֶּתַח זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה לְשָׁנָא אַחֲרִינָא תְּרֵי אִסּוּרֵי שֶׁקּוֹשְׁרִין הַיּוֹם בְּשָׁנֵי צִדֵּי הַפֶּתַח וְלֹא הָיְתָה תְּלוּיָה בָּהּ מֵאֶתְמוֹל:

חַדָּא מִנַּיְהוּ אֶחָד מִן הָרְאשִׁים [וללי"א] חַד מִנַּיְהוּ מְבַטֵּל לֵיהּ כְּשֶׁיּוֹצִיא הַבְּהֵמָה בְּלָל אָמַר ר"י תַּמָּה הֵיכָא קָאֵי אִי אַמַּלְתֵּהּ קַמַּיְתָא הָתָם מַתִּיר לַגְּמַרֵי וְהָכָא קָתָנֵי אֵין חַיָּבִין עָלָיו מַשְׁמַע הָא אִסּוּרָא אִיכָּא כְּדְתַנְיָא הַשֵּׁ"ס לְעֵיל וְי"ל דָּה"ק כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא אֵין חַיָּבִין עָלָיו הָא שֶׁל קַיָּמָא חַיָּבִין עָלָיו וְאַפִּי' עֲנִיבָה לְאַפּוֹקֵי מִדְּרַבָּנַן דְּאָמְרוּ עֲנִיבָה לָאו הֵינוּ קְשִׁירָה א"נ אַמַּאי דְּקָתָנֵי בְּרִישָׁא אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם קַאֵי רַבִּי יְהוּדָה: הָתָם חָבָל דְּעַלְמָא הָכָא חָבָל דְּגַרְדֵּי וקמ"ל רַב דְּלָא גָּזְרִינַן חָבָל דְּגַרְדֵּי אַטּוּ חָבָל דְּעַלְמָא וְכִי' יְהוּדָה א"נ אֲפִי' רַבָּנַן מוֹדוּ דְּאֲפִי' בְּחָבָל דְּעַלְמָא לֹא שְׁכִיחַ שֶׁיִּהְיֶה קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא כְּשֶׁקּוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה וּבְאֵבוּס וּלְהָכִי לָא גָּזוּר בְּחָבָל דְּגַרְדֵּי: מְקַפְּלִים כֵּלִים כו' מִכָּאן לְמַדְנוּ דְּאָסוּר לְקַפֵּל טַלִּיתוֹת שֶׁל ב"ה לְפִי שֶׁהֵם צָרִיךְ מְחַר: אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף לֹא וְלָנוּ שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְהַחֲלִיף אָסוּר וּמִסְתַּפֵּק ר"י אִי קָרֵי יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף כְּשֶׁאֵין לוֹ יָפָה כְּוָתָהּ:

(א) חָדָא מִינַּיְהוּ בַּטּוֹלֵי מְבַטֵּיל, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הָלְכָה, מִכְּלָל דְּפָלִיגִי. אָמַר לֵיהּ: מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ? אָמַר לֵיהּ: גְּמָרָא גְּמוֹר וְמוֹרְתָא תְּהֵא?! א"נ מַתְנִי' קוֹשְׁרִין דְּלִי בְּפָסְקָא, אֲבָל לֹא בְּחָבָל. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא — אֵין חַיָּבִין עָלָיו. (ב) גְּמ' חָבָל דְּמַאי? אִי לֵימָא חָבָל דְּעַלְמָא, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר? קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא הוּא! אֶלָּא חָבָל דְּגַרְדֵּי. לֵימְרָא דְּרַבָּנַן סָבְרִי גָּזְרִינַן חָבָל דְּגַרְדֵּי אַטּוּ חָבָל דְּעַלְמָא, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָא גָּזְרִינַן? וּרְמִינְהוּ: חָבָל דְּלִי שֶׁנִּפְסַק לֹא יְהֵא קוֹשְׁרוֹ אֶלָּא עוֹנְבוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹרֵךְ עָלָיו פּוּנְדָּא אוֹ פֶּסְקָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲנִבֶנּוּ. (ג) קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה, קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן. דה(ד) דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא: חָבָל בְּחָבָל — מֵיחַלַּף. עֲנִיבָה בְּקִשְׁירָה — לָא מֵיחַלְּפָא. דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא: הָתָם — לֹא מִשּׁוּם דְּמֵיחַלְּפָא עֲנִיבָה בְּקִשְׁירָה, אֶלָּא עֲנִיבָה גּוּפָהּ קְשִׁירָה הִיא. ה"אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: מֵבִיא אָדָם חָבָל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְקוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה וּבָאֵיבוּס אֵיתִיבֵיהּ רַבִּי אַחָא אֲרִיכָא דְּהוּא רַבִּי אַחָא בַּר פָּפָּא לְרַבִּי אַבָּא: חָבָל שֶׁבָּאֵיבוּס — קוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה, וְשֶׁבַּפָּרָה — קוֹשְׁרוֹ בָּאֵיבוּס, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא חָבָל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִקְשׁוֹר בַּפָּרָה וּבָאֵיבוּס! הָתָם — חָבָל דְּעַלְמָא הָכָא חָבָל דְּגַרְדֵּי. ה"אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּלֵי קִיּוּאַי מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב יְהוּדָה: כּוֹבֶד הָעֶלְיוֹן וְכוֹבֶד הַתַּחְתּוֹן מַהוּ? אִין וְלָאו וְרַפְיָא בִּידֵיהּ. אֵיתְמַר אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּלֵי קִיּוּאַי מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אֲפִילּוּ כּוֹבֶד הָעֶלְיוֹן וְכוֹבֶד הַתַּחְתּוֹן, אֲבָל לֹא אֶת הָעַמּוּדִים. (ה)אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: מַאי שְׁנָא עַמּוּדִים דְּלָא? אִילֵימָא דְּקָעֲבִיד גּוּמּוֹת, גּוּמּוֹת מִמֵּילָא קָא עָבְדִי! אֶלָּא דְּלָא קָעֲבִיד גּוּמּוֹת, גּוּמּוֹת מִמֵּילָא קָא עָבְדִי! אֶלָּא דְּלָא קָעֲבִיד גּוּמּוֹת, הָכָא נָמֵי דְּלָא קָעֲבִיד גּוּמּוֹת! הָתָם מִשּׁוּם דְּמֵיחַלְּפָא עֲנִיבָה בְּקִשְׁירָה, הָכָא מִשּׁוּם דְּמֵיחַלְּפָא גּוּמָּא בְּמִקְוֶה. ו"אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: מֵבִיא אָדָם חָבָל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְקוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה וּבָאֵיבוּס שֶׁיְּהֵא רַבִּי אַחָא בַּר פָּפָּא לְמוֹכְנֵי אוֹתוֹ שֶׁבַּפָּרָה וְנִמְצָא הָאֶחָד שֶׁל קַיָּמָא: כְּלֵי קִיּוּאַי כְּלֵי אוֹרְגִים וְאַיְידֵי דְּאִיְּידֵי בְּחָבָל דְּגַרְדֵּי נָקֵט לֵהּ הָכָא: מַתַּר לְטַלְטְלָן לִשְׁנֵי הַקְּנִים לְתַשְׁמִישׁ אֶחָד וְאִשְׁתְּעִינַן דְּאֵין גָּרְדֵּי מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם וְלָא הֲוֵי מְלַאכְתָּן לְאִסּוּר: כֹּבֶד הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן אנשובל"ש: מַהוּ מִי אָמְרִינַן אַיְידֵי דְּיִקְּרֵי לָא חֲזוּ סְתָמֵיהוּ לְתַשְׁמִישׁ אַחֲרִינָא וַהֲוֵה לֵיהּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר: וְרַפְיָא בִּידֵיהּ רִפּוּיָה הֲיְתָה הַתְּשׁוּבָה בְּפִיו אִם לָאֶסֹר אִם לְהַתִּיר: הָעַמּוּדִים טריור"ש בְּלַע"ז אוֹתָם הַמְּנַקְּבוֹת שֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן הַנָּשִׁים: דְּקָא עָבִיד גּוּמָּא כְּשֶׁחוֹלְצָן מִן הָאֶרֶג שֶׁהֵן תְּחוּבוֹת בַּגּוּמָּא מֵזִיז הָעָפָר וַעֲבִיד גּוּמָּא מְקוֹם הָעַמּוּד: אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְפִי שֶׁאֵינָהּ מַשְׁרֶשֶׁת: וְלֹא מְשׁוּם מַעֲשֶׂה לִהְיוֹת בְּטֵלָה בִּנְטִיעָה זוֹ וּכְשֶׁנּוֹטְלָהּ יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְעַשֵּׂר: לְפִי שֶׁאֵין נִטָּלִין אַף בְּחוֹל מִפְּנֵי כְּבָדָן הִלְכָּךְ כָּל מְלַאכְתָּן לְכָךְ: מַתְנִי' מְקַפְּלִין אֶת הַכֵּלִים בְּגָדִים כְּשֶׁפּוֹשְׁטָן מְקַפְּלִין מִפְּנֵי שֶׁמִּתְרַכְּכִין מִכְּבוֹסָם וּמִתְקַמְּטֵי' כְּשֶׁאֵינָן מְקַפָּלִים: אַפִּי' ד' אוֹ ה' פְּעָמִים כְּדֵי לַחֲזֹר וּלְלַבְּשָׁן בּוֹ בַּיּוֹם: מיוה"כ לְשַׁבָּת כְּגוֹן אִם חָל יוה"כ לִהְיוֹת בְּע"ש: קְרֵבִין ביוה"כ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: גְּמ' בְּשֶׁנֵּי בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁמְּקַפְּלִין אוֹתָן מְפַשְּׁטִין קְמָטֶיהָן וְנִרְאִין כְּמִתְקַנִּין: יְשָׁנִים קְפוּלִין מְתַקְּנָן יוֹתֵר מִן הַחֲדָשִׁים שֶׁהַחֲדָשִׁים קְשִׁין מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין מְמַהֲרִין לְקַמֵּט: צְבוּעִין קְפוּלִין מְתַקְּנָן: יֵשׁ לוֹ אֲחֵרִים לְהַחֲלִיף הַיּוֹם לֹא: כְּלֵי לְבָן שֶׁלָּהֶן רְבוּתָא נָקֵט וְכָל שֶׁכֵּן צְבוּעִים: יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף יַחֲלִיף מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּגָדִים לְבַד מֵאוֹתָן שֶׁלָּבַשׁ בְּחוֹל יַחֲלִיפֵם בְּשַׁבָּת: יְשַׁלְשֵׁל בְּבְגָדָיו כְּלַפֵּי מַטָּה שֶׁיִּרְאוּ אֲרֻכִּים וְהוּא מִדַּת עֲשִׁירִים הַיּוֹשְׁבִים בְּבָתֵּיהֶם וְאֵינָם צְרִיכִים לִסְלֹק בְּגָדֵיהֶם מִן הָאָרֶץ בְּשִׁבִיל מְלָאכָה וּכְבוֹד שַׁבָּת הוּא: מְכַבְּדוֹתַי שֶׁמְּכַבְּדִין בַּעֲלֵיהֶן: שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ כו' לְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: מְמַצּוֹא חֻפְצְךָ כִּי הַהוּא דְּאָמְרִינַן בְּעֵירוּבִין (דף לח:) לֹא יְטַיֵּל אָדָם לְסוֹף שָׁדֵהוּ בְּשַׁבָּת לְיַדַּע מָה הִיא צְרִיכָה [אַחַר הַשַּׁבָּת]: חֻפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִים בְּגוֹן פּוֹסְקִים צְדָקָה וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לַאֲרֹס (לְקַמָּן שַׁבָּת קנ.):

(א) חָדָא מִינַּיְהוּ בַּטּוֹלֵי מְבַטֵּיל, קָא מַשְׁמַע לַן. אָמַר רַב יוֹסֵף אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הָלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: הָלְכָה, מִכְּלָל דְּפָלִיגִי. אָמַר לֵיהּ: מַאי נָפְקָא לָךְ מִינַּהּ? אָמַר לֵיהּ: גְּמָרָא גְּמוֹר וְמוֹרְתָא תְּהֵא?! א"נ מַתְנִי' קוֹשְׁרִין דְּלִי בְּפָסְקָא, אֲבָל לֹא בְּחָבָל. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר. כְּלָל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: כָּל קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיָּמָא — אֵין חַיָּבִין עָלָיו. (ב) גְּמ' חָבָל דְּמַאי? אִי לֵימָא חָבָל דְּעַלְמָא, רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר? קֶשֶׁר שֶׁל קַיָּמָא הוּא! אֶלָּא חָבָל דְּגַרְדֵּי. לֵימְרָא דְּרַבָּנַן סָבְרִי גָּזְרִינַן חָבָל דְּגַרְדֵּי אַטּוּ חָבָל דְּעַלְמָא, וְרַבִּי יְהוּדָה סָבַר לָא גָּזְרִינַן? וּרְמִינְהוּ: חָבָל דְּלִי שֶׁנִּפְסַק לֹא יְהֵא קוֹשְׁרוֹ אֶלָּא עוֹנְבוֹ. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כּוֹרֵךְ עָלָיו פּוּנְדָּא אוֹ פֶּסְקָא, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲנִבֶנּוּ. (ג) קַשְׁיָא דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה, קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן. דה(ד) דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן לָא קַשְׁיָא: חָבָל בְּחָבָל — מֵיחַלַּף. עֲנִיבָה בְּקִשְׁירָה — לָא מֵיחַלְּפָא. דְּרַבִּי יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה לָא קַשְׁיָא: הָתָם — לֹא מִשּׁוּם דְּמֵיחַלְּפָא עֲנִיבָה בְּקִשְׁירָה, אֶלָּא עֲנִיבָה גּוּפָהּ קְשִׁירָה הִיא. ה"אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב: מֵבִיא אָדָם חָבָל מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ, וְקוֹשְׁרוֹ בַּפָּרָה וּבָאֵיבוּס שֶׁיְּהֵא רַבִּי אַחָא בַּר פָּפָּא לְמוֹכְנֵי אוֹתוֹ שֶׁבַּפָּרָה וְנִמְצָא הָאֶחָד שֶׁל קַיָּמָא: כְּלֵי קִיּוּאַי כְּלֵי אוֹרְגִים וְאַיְידֵי דְּאִיְּידֵי בְּחָבָל דְּגַרְדֵּי נָקֵט לֵהּ הָכָא: מַתַּר לְטַלְטְלָן לִשְׁנֵי הַקְּנִים לְתַשְׁמִישׁ אֶחָד וְאִשְׁתְּעִינַן דְּאֵין גָּרְדֵּי מַקְפִּיד עֲלֵיהֶם וְלָא הֲוֵי מְלַאכְתָּן לְאִסּוּר: כֹּבֶד הָעֶלְיוֹן וְהַתַּחְתּוֹן אנשובל"ש: מַהוּ מִי אָמְרִינַן אַיְידֵי דְּיִקְּרֵי לָא חֲזוּ סְתָמֵיהוּ לְתַשְׁמִישׁ אַחֲרִינָא וַהֲוֵה לֵיהּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר: וְרַפְיָא בִּידֵיהּ רִפּוּיָה הֲיְתָה הַתְּשׁוּבָה בְּפִיו אִם לָאֶסֹר אִם לְהַתִּיר: הָעַמּוּדִים טריור"ש בְּלַע"ז אוֹתָם הַמְּנַקְּבוֹת שֶׁאוֹרְגִין בָּהֶן הַנָּשִׁים: דְּקָא עָבִיד גּוּמָּא כְּשֶׁחוֹלְצָן מִן הָאֶרֶג שֶׁהֵן תְּחוּבוֹת בַּגּוּמָּא מֵזִיז הָעָפָר וַעֲבִיד גּוּמָּא מְקוֹם הָעַמּוּד: אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְפִי שֶׁאֵינָהּ מַשְׁרֶשֶׁת: וְלֹא מְשׁוּם מַעֲשֶׂה לִהְיוֹת בְּטֵלָה בִּנְטִיעָה זוֹ וּכְשֶׁנּוֹטְלָהּ יִצְטָרֵךְ לַחֲזֹר וּלְעַשֵּׂר: לְפִי שֶׁאֵין נִטָּלִין אַף בְּחוֹל מִפְּנֵי כְּבָדָן הִלְכָּךְ כָּל מְלַאכְתָּן לְכָךְ: מַתְנִי' מְקַפְּלִין אֶת הַכֵּלִים בְּגָדִים כְּשֶׁפּוֹשְׁטָן מְקַפְּלִין מִפְּנֵי שֶׁמִּתְרַכְּכִין מִכְּבוֹסָם וּמִתְקַמְּטֵי' כְּשֶׁאֵינָן מְקַפָּלִים: אַפִּי' ד' אוֹ ה' פְּעָמִים כְּדֵי לַחֲזֹר וּלְלַבְּשָׁן בּוֹ בַּיּוֹם: מיוה"כ לְשַׁבָּת כְּגוֹן אִם חָל יוה"כ לִהְיוֹת בְּע"ש: קְרֵבִין ביוה"כ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: גְּמ' בְּשֶׁנֵּי בְּנֵי אָדָם כְּשֶׁמְּקַפְּלִין אוֹתָן מְפַשְּׁטִין קְמָטֶיהָן וְנִרְאִין כְּמִתְקַנִּין: יְשָׁנִים קְפוּלִין מְתַקְּנָן יוֹתֵר מִן הַחֲדָשִׁים שֶׁהַחֲדָשִׁים קְשִׁין מֵאֲלֵיהֶן וְאֵין מְמַהֲרִין לְקַמֵּט: צְבוּעִין קְפוּלִין מְתַקְּנָן: יֵשׁ לוֹ אֲחֵרִים לְהַחֲלִיף הַיּוֹם לֹא: כְּלֵי לְבָן שֶׁלָּהֶן רְבוּתָא נָקֵט וְכָל שֶׁכֵּן צְבוּעִים: יֵשׁ לוֹ לְהַחֲלִיף יַחֲלִיף מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּגָדִים לְבַד מֵאוֹתָן שֶׁלָּבַשׁ בְּחוֹל יַחֲלִיפֵם בְּשַׁבָּת: יְשַׁלְשֵׁל בְּבְגָדָיו כְּלַפֵּי מַטָּה שֶׁיִּרְאוּ אֲרֻכִּים וְהוּא מִדַּת עֲשִׁירִים הַיּוֹשְׁבִים בְּבָתֵּיהֶם וְאֵינָם צְרִיכִים לִסְלֹק בְּגָדֵיהֶם מִן הָאָרֶץ בְּשִׁבִיל מְלָאכָה וּכְבוֹד שַׁבָּת הוּא: מְכַבְּדוֹתַי שֶׁמְּכַבְּדִין בַּעֲלֵיהֶן: שֶׁלֹּא יְהֵא הִלּוּכְךָ כו' לְקַמָּן מְפֹרָשׁ לְהוּ: מְמַצּוֹא חֻפְצְךָ כִּי הַהוּא דְּאָמְרִינַן בְּעֵירוּבִין (דף לח:) לֹא יְטַיֵּל אָדָם לְסוֹף שָׁדֵהוּ בְּשַׁבָּת לְיַדַּע מָה הִיא צְרִיכָה [אַחַר הַשַּׁבָּת]: חֻפְצֵי שָׁמַיִם מֻתָּרִים בְּגוֹן פּוֹסְקִים צְדָקָה וּמְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לַאֲרֹס (לְקַמָּן שַׁבָּת קנ.):

שֶׁלֹּא

מסורת הש"ס

א לעיל נז:; עירובין כג:; עבודה זרה לב:; ביצה כד.; לעיל קו: ב פסחים יא.

ג בבא בתרא קנט:

ד ביצה כט.; עירובין כב.; פסחים יא.

ה לעיל נ:; תוספתא דמאי; עירובין עז.; משנה כלאים ו סוכה נד:

ז לקמן קלח:; לקמן קמז.; בבא קמא קיד.; פסחים קה.; פסחים ג.; עירובין קב.; חולין נג.; עירובין כד:

ח אוצר מדרשים מדרש לעולם

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מותר לטלטלן ולא הוה מלאכתן לאיסור. ע"ל קכב ע"ב תד"ה רחת:

שם ד"ה מהו וכו' והו"ל דבר שמלאכתו לאיסור. ע"ל קכג ע"א תד"ה בסיכי:

תורה אור השלם

אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר [ישעיהו נח, יג]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' ד א:

ב מיי' פי' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:

ג מיי' פי' מהל' שבת הל' ב:

ד טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' ה:

ה מיי' פי' מהל' שבת הל' ה:

ו טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' ז:

ז מיי' פי' מהל' שבת הל' ג:

ח מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' א:

ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' א:

י מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ז:

יא טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ג:

יב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

יג טוש"ע או"ח סי' רסב סעי' ב:

יד מיי' פל' מהל' שבת הל' ג:

טו מיי' פה' מהל' דעות הל' ט, סמג עשין ל:

טז טוש"ע או"ח סי' שו סעי' א ו:

יז מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

יח מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ה:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שו סעי' ח:
ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' א:
ד טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ג א:
ה מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' א, סמג לאוין סה:

שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חוֹל פֵּי' בַּקּוּנְטְרֶס כְּגוֹן מֻקָּח וּמִמְכָּר וְאֵין נִרְאֶה לְר"ת דְּהָא כְּבָר נִפְקָא מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ אֶלָּא אוֹמֵר ר"ת כְּדְאָמַר בְּוַיִּקְרָא רַבָּה (פ' לד) ר"ש בֶּן יוֹחַי הָוָה לֵיהּ אִמָּא שַׂבְתָּא דַּהֲוַת מְשַׁתַּעְיָא סָגְיָא אֲמַר לָהּ אִמָּא שַׁבְּתָא הוּא שְׁתִקָּה מַשְׁמַע שֶׁאֵין כָּל כָּךְ לְדַבֵּר בְּשַׁבָּת כְּמוֹ בְּחוֹל וּבִירוּשַׁלְמִי אָמְרִי' בְּטַרַח הִתִּירוּ בְּשֶׁאֵלַת שָׁלוֹם בְּשַׁבָּת:

א־ב שֶׁלֹּא יְהֵא דִּבּוּרְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּדִבּוּרְךָ שֶׁל חוֹל. דִּבּוּר אָסוּר, הַרְהוּר — מוּתָּר. בְּשִׁלְמָא כּוּלְּהוּ — לְחַיֵּי, אֶלָּא שֶׁלֹּא יְהֵא הִילּוּכְךָ שֶׁל שַׁבָּת כְּהִילּוּכְךָ שֶׁל חוֹל מַאי הִיא? כִּי הָא דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, וְאָמְרִי לֵיהּ אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב הוּנָא: הָיָה מְהַלֵּךְ בְּשַׁבָּת וּפָגַע בְּאַמַּת הַמַּיִם, אִם יָכוֹל לְהַנִּיחַ אֶת רַגְלוֹ רִאשׁוֹנָה קוֹדֶם שֶׁתִּתְעַקֵּר שְׁנִיָּה — מוּתָּר, וְאִם לָאו — אָסוּר. [ד"ה(א)]מַתְקִיף לַהּ רַבָּא: הֵיכִי לֶיעְבֵּיד? לֵיקֵיף — קָמַפֵּישׁ בְּהִילּוּכָא. לֵיעְבַּר — זִימְנִין דְּמֵיתַוְוסָן מַאנֵיהּ מַיָּא, וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה. אֶלָּא בְּהָא כֵּיוָן דְּלָא אֶפְשָׁר — שַׁפִּיר דָּמֵי. אֶלָּא כְּדִבְעָא מִינֵּיהּ רַבִּי מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לִפְסוֹעַ פְּסִיעָה גָּסָּה בְּשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ: וְכִי בַּחוֹל מִי הוּתְּרָה? שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: פְּסִיעָה גָּסָּה נוֹטֶלֶת אֶחָד מֵחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִמְּאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. וּמַהְדַּר לֵיהּ בְּקִידּוּשָׁא דְּבֵי שְׁמַשַּׁי. [ב]בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: מַהוּ לֶאֱכוֹל אֲדָמָה בְּשַׁבָּת? אָמַר לֵיהּ: וְכִי בַּחוֹל מִי הוּתְּרָה? שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל אָסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַלְקֶה. אָמַר רַבִּי אַמִּי: כָּל הָאוֹכֵל מֵעֲפָרָהּ שֶׁל בָּבֶל — כְּאִילּוּ אוֹכֵל מִבְּשַׂר אֲבוֹתָיו. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: כְּאִילּוּ אוֹכֵל שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, דִּכְתִיב: "וַיִּמַּח אֶת כָּל הַיְקוּם וְגוֹ'". [ג]אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "שִׁנְעָר" — שֶׁכָּל מֵתֵי מִצְוָה מַבּוּל נִצְטַלְּלוּ לְשָׁם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ "מְצוּלָה" — שֶׁכָּל מֵתֵי מַבּוּל נִצְטַלְּלוּ לְשָׁם. [וְיֵשׁ אוֹמְרִים כְּאִילּוּ אוֹכֵל] שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים, וְהָא וַדַּאי אִיתְמַחוֹיֵי אִיתְמַחוּ! אָמְרִי כֵּיוָן דְּמַלְקֵי גְּזִירָה בֵּיהּ רַבָּנָן. דְּהָא הָהוּא גַּבְרָא דַּאֲכַל גַּרְגִּישְׁתָּא וַאֲכַל תַּחְלֵי, וּקְדָחוּ לֵיהּ תַּחְלֵי בְּלִבֵּיהּ, וּמִית. "וְרַחֲצָתְּ וְסַכְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ" — אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵלּוּ בְּגָדִים שֶׁל שַׁבָּת. "תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכָּם עוֹד" — אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: זוֹ רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה וּשְׁמוּאֵל הָרָמָתִי. רוּת, דְּאִילּוּ נָעֳמִי קְאָמְרָה לַהּ "וְרַחֲצְתְּ וְסַכְתְּ שִׂמְלֹתַיִךְ עָלַיִךְ וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן", וְאִילּוּ בְּדִידְהוּ כְּתִיב: "וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן", וַהֲדַר "וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ". שְׁמוּאֵל, דְּאִילּוּ עֵלִי קְאָמַר לֵיהּ: "שְׁכַב וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלַיִךְ וְאָמַרְתְּ דַּבֵּר ה' כִּי שׁוֹמֵעַ עַבְדֶּךָ", וְאִילּוּ בְּדִידֵיהּ כְּתִיב בֵּיהּ: "וַיָּבֹא ה' וַיִּתְיַצַּב כְּפַעַם בְּפַעַם שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר כִּי שֹׁמֵעַ עַבְדֶּךָ", וְלָא אָמַר "דַּבֵּר ה'". "וְתַלְּךְ וְתִבֹּא וַתְּלַקֵּט בְּשָׂדֶה" — אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שֶׁהָלְכָה וּבָאת, הָלְכָה וּבָאת, עַד שֶׁמְּצָאָה בְּנֵי אָדָם הַמְהוּגָּנִין לְיֵלֵךְ עִמָּהֶם. "וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת" — וְכִי דַּרְכּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז לִשְׁאוֹל בִּנַעֲרָה? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דָּבָר חָכְמָה רָאָה בָּהּ. שְׁתֵּי שִׁבֳּלִין — לוֹקֶטֶת, שָׁלֹשׁ שִׁבֳּלִין — אֵינָהּ לוֹקֶטֶת. בָּמַתְנִיתָא תָּנָא: דָּבָר צְנִיעוּת רָאָה בָּהּ, עוֹמְדוֹת — מְעוּמָּד, נוֹפְלוֹת — מְיוּשָּׁב. "וְכֹה תִדְבָּקִין עִם נַעֲרוֹתָי" — וְכִי דַּרְכּוֹ שֶׁל בּוֹעֵז לְדָבֵק עִם הַנָּשִׁים? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כֵּיוָן דַּחֲזָא "וְתִשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ", אָמַר: שְׁרֵי לְאִידַּבּוֹקֵי בָּהּ. [ה]"וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְגוֹ' [שמואל ב ז, יח]
וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן הַלֶּחֶם וְגוֹ' [רות ב, יד]
בְּנַעֲרָה כַּל נְעָרוֹת שֶׁרוֹאָה הָיָה דַּרְכּוֹ לְשָׁאֵל מִי הֵן א"כ מִסְתַּכֵּל בָּהֶן הָיָה: שְׁנֵי שִׁבֳּלִין לְקִטָה כְּשֶׁהִיא רוֹאָה שְׁנֵי שִׁבֳּלִין שֶׁנִּפְלוּ מִן הַקּוֹצְרִים לוֹקֶטֶתָן אֲבָל שָׁלֹשׁ שׁוֹכֶבוֹת יַחַד אֵין לוֹקֶטֶתָן דְּהָכִי הִיא מַתְנִיתִין (פֵּאָה פ"ו מִשְׁנָה ה) שְׁנֵי שִׁבֳּלִים לָקֶט ג' אֵינוֹ לָקֶט: עוֹמְדוֹת שִׁבֳּלִים עוֹמְדוֹת שֶׁשָּׁכַח בֹּעַז לוֹקֶטֶת מֵעֵמֶד דְּשִׁכְחַת קָמָה נָמֵי הַוֵי שִׁכְחָה: נוֹפְלוֹת אוֹתָן שֶׁנִּשְׁרוּ מִן הַקּוֹצְרִים לוֹקֶטֶת מְיֻשָּׁב וְאֵינָהּ שִׁכְחָה לְטָלְן מִשּׁוּם צְנִיעוּת: רָמָז רָמָז לָהּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נְזָרְקָה בוֹ: מִצַּד הַקּוֹצְרִים הִפְסִיקוּ בֵּינוֹתֵיהֶם לְבֵינָהּ וְלֹא הוֹשִׁיבָהּ בְּתוֹכָם אוֹ אֲצָלוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נְזָרְקָה בוֹ וּלְרָמֵז שֶׁמַּלְכוּת בֵּית דָּוִד הֵיוֹצֵאת מִשְּׁנֵיהֶם עֲתִידָה לְחֻלָּק דְּאִלּוּ יְשִׁבָה בְּתוֹכָם לֹא הָיָה זֶה רָמֵז הַפְסָקָה בֵּין שְׁנֵיהֶם: וְתֹאכַל וְתִשְׂבַּע לְשׁוֹן עֹשֶׁר הוּא דָּוִד שְׁלֹמֹה וְחִזְקִיָּה כְּתִיב בָּהֶן עֹשֶׁר שֶׁהָיוּ מְבִיאִים לָהֶן כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ מִנְחָה: אַהוּרֵירֵיהּ מַמָּנָּה עַל הַסּוּסִים וּפְרָדוֹת שֶׁלּוֹ: וְתַחַת כְּבוֹדוֹ אֲיֻדֵּי דְּאֲיֻדֵּי בִּקְרָא בְּפִלְגָתָא דְּרַבִּי יוֹחָנָן וּר"א וְרַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי נַקְטֵהּ לְהַאי הָכָא: ה"ג רַבִּי יוֹחָנָן אוֹמֵר תַּחַת כְּבוֹדוֹ וְלֹא כְּבוֹדוֹ מִמָּשׁ רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמֵהּ דר"י קָרֵי לְמַאנֵהּ מְכַבְּדוֹתַי רא"א תַּחַת כְּבוֹדוֹ מַמָּשׁ ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אוֹמֵר תַּחַת כְּבוֹדוֹ כְּשֶׁרַפַּת בְּנֵי אַהֲרֹן כו' וַהֲכִי פֵּרוּשָׁא בֵּין לְרַבִּי יוֹחָנָן בֵּין לר"א גּוּפָן נִשְׂרַף אֶלָּא רַבִּי יוֹחָנָן מִשְׁמַע לֵיהּ תַּחַת כְּבוֹדוֹ כְּמוֹ תַּחַת רַגְלָיו לְשׁוֹן תַּחְתִּית וּכְבוֹדוֹ הַיְנוּ בְּגָדָיו וה"ק תַּחַת בִּגְדֵיהֶם שֶׁל חַיָּלוֹתָיו שֶׁל סַנְחֵרִיב יֵקַד יְקוֹד וְלֹא בִּגְדֵיהֶם נִשְׂרְפוּ ור"א מִשְׁמַע לֵיהּ תַּחַת לְשׁוֹן חֲלִיפִין כְּמוֹ יְשֻׁלַּם תַּחַת הַשּׁוֹר (שְׁמוֹת כ"א:ל"ז) מְשׁוּם דר"א לֹא קָרֵי לְמַאנֵי' מְכַבְּדוֹתֶיהָ לְכָךְ ע"כ כְּבוֹדוֹ הַיְנוּ גּוּפוֹ וה"ק כְּבוֹדוֹ מַמָּשׁ יִשָּׂרֵף וְתַחְתָּיו יִהְא אֹפֶר וּשְׂרֵפָה כִּיקוֹד אֵשׁ וְרַבִּי שְׁמוּאֵל מַשְׁמַע לֵיהּ תַּחַת כַּר' יוֹחָנָן וּכְבוֹדוֹ כר"א הִלְכָךְ קָרֵא כַּר' יוֹחָנָן מִדְּרַשׁ וְתַחַת כְּבוֹדוֹ נִשְׂרַף וְלֹא כְּבוֹדוֹ מַמָּשׁ וְהַאי כְּבוֹדוֹ גּוּפוֹ הוּא וְהִלְכָךְ כְּשֶׁרַפַת בְּנֵי אַהֲרֹן שֶׁרַפַת נְשָׁמָה וְגוּפָן קַיָּם כְּדַאֲמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין בַּד' מִיתוֹת (סַנְהֶדְרִין ד' נב.):

מסורת הש"ס

א תענית י:; ברכות מג:; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רט
ב זבחים קיג:; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה קפז
ג זבחים קיג:
ד אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה י
ה סנהדרין צד.
ו ספרא שמיני מכילתא דמילואים ב מא; פסחים עה.; סנהדרין נב.

תורה אור השלם

וַיִּמַּח אֶת־כָּל־הַיְקוּם אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד־בְּהֵמָה עַד־רֶמֶשׂ וְעַד־עוֹף וגו' [בראשית ז, כג]
וְרָחַצְתְּ וְסַכְתְּ שִׂמְלֹתָיִךְ (שמלתך) [שִׂמְלֹתַיִךְ] עָלַיִךְ (יירדתי) [וְיָרַדְתְּ] הַגֹּרֶן וגו' [רות ג, ג]
תֵּן לְחָכָם וְיֶחְכָּם־עוֹד הוֹדַע לְצַדִּיק וְיוֹסֶף לֶקַח [משלי ט, ט]
וַיֹּאמֶר עֲלִי לִשְׁמוּאֵל לֵךְ שְׁכָב וְהָיָה אִם־יִקְרָא אֵלֶיךָ וְאָמַרְתָּ דַּבֵּר וגו' [שמואל א ג, ט]
וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ [רות ג, ו]
וַיָּבֹא יְהוָה וַיִּתְיַצַּב וַיִּקְרָא כְּפַעַם־בְּפַעַם שְׁמוּאֵל שְׁמוּאֵל וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל דַּבֵּר וגו' [שמואל א ג, י]
וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת וגו' [רות ב, ג]
וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל־הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת [רות ב, ה]
וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל־רוּת הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי אַל־תֵּלְכִי לְלַקֵּט בְּשָׂדֶה אַחֵר וגו' [רות ב, ח]
וְתִשָּׁנֶה קוֹלָן וְתִבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה וגו' [רות א, יד]
וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִי אָנֹכִי וגו' [שמואל ב ז, יח]
וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי הֲלֹם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם וגו' [רות ב, יד]
לְבֵן יִשְׁלַח יְהוָה אֲדֹנָי צְבָאוֹת בְּמִשְׁמַנָּיו רָזוֹן וְתַחַת כְּבֹדוֹ וגו' [ישעיהו י, טז]

מסורת הש"ס

א ברכות מג:

ב מגילה כח.; עירובין צט.

ג תוספתא מקוואות; משנה מקוואות

ד משנה מקוואות

ה תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא נב; אוצר מדרשים מסכת כלה ה

ו נדה כ.

ז ביצה כ:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואפילו כו' והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין. ועי' תשב"ץ ח"א סימן לג:

תורה אור השלם

וּפָשַׁט אֶת־בְּגָדָיו וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת־הַדֶּשֶׁן אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר [ויקרא ו, ד]

וְחַטֹּאתוֹ חִמֵּם נַפְשׁוֹ כָּל־מְשַׁנֵּאַי אֲהֵבוּ מָוֶת [משלי ח, לו]

וַיֹּאמֶר יְהוָה כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כּוּשׁ [ישעיהו כ, ג]

עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י]

מְנַיִן לְשִׁנּוּי בְּגָדִים שֶׁהוּא דֶּרֶךְ כָּבוֹד לִפְנֵי הַמָּקוֹם: וְלַבֵּשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים וְהוֹצִיא אֶת הַדֶּשֶׁן הַזֶּקִיקוֹ הַכָּתוּב לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים פְּחוּתִים בְּשָׁעַת הוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָה חֲשׁוּבָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּאֲסוּ בְּגָדָיו הַחֲשׁוּבִים שֶׁעוֹבֵד בָּהֶן עֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כְּגוֹן קִיטוֹר וְנִסּוּךְ: וְתַנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל בִּדְרָשָׁא דְּהַאי קְרָא: בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶם קֻדָּרָה לְרַבּוֹ דָּיוֹמְיָא דְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן: אַל יִמְזֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ לְפִיכָךְ הַזָּקוּק לְלִבֹּשׁ בְּגָדִים פְּחוּתִים: רָבָב שֶׁמֶן וְחֶלְבּ: חַיָּב מִיתָה שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת חָשׁוּב וְהָגוּן לִכְבוֹד תּוֹרָתוֹ: מַשְׁנֵיאֵי שְׁמִמְאָסִין עַצְמָן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים אוֹי לָהֶם לְלוֹמְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְאוּסִים וּמְגֻנִּים מִחוּץ לְמַחֲנֵה אֶל־מָקוֹם טָהוֹר [ויקרא ו, ד] אַהֲבוּ מָוֶת [משלי ח, לו] וַיֹּאמֶר יְהוָה כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף שָׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹת וּמוֹפֵת עַל־מִצְרַיִם וְעַל־כּוּשׁ [ישעיהו כ, ג] עֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י] אֶת הַדֶּשֶׁן הַזֶּקִיקוֹ הַכָּתוּב לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים פְּחוּתִים בְּשָׁעַת הוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָה חֲשׁוּבָה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּאֲסוּ בְּגָדָיו הַחֲשׁוּבִים שֶׁעוֹבֵד בָּהֶן עֲבוֹדַת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה כְּגוֹן קִיטוֹר וְנִסּוּךְ: וְתַנָּא דְּבֵי ר' יִשְׁמָעֵאל בִּדְרָשָׁא דְּהַאי קְרָא: בְּגָדִים שֶׁבִּשֵּׁל בָּהֶם קֻדָּרָה לְרַבּוֹ דָּיוֹמְיָא דְּהוֹצָאַת הַדֶּשֶׁן: אַל יִמְזֹג בָּהֶם כּוֹס לְרַבּוֹ לְפִיכָךְ הַזָּקוּק לִלְבֹּשׁ בְּגָדִים פְּחוּתִים: רָבָב שֶׁמֶן וְחֶלְבּ: חַיָּב מִיתָה שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת חָשׁוּב וְהָגוּן לִכְבוֹד תּוֹרָתוֹ: מַשְׁנֵיאֵי שְׁמִמְאָסִין עַצְמָן בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת וְהַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים אוֹי לָהֶם לְלוֹמְדֵי הַתּוֹרָה שֶׁהֵם מְאוּסִים וּמְגֻנִּים בְּגִלְיְמָא, הָא בִּלְבוּשָׁא. וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁנִּמְצָא רָבָב עַל בִּגְדוֹ — חַיָּב מִיתָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מְשַׂנְאַי אָהֲבוּ מָוֶת" — אַל תִּקְרֵי "מְשַׂנְאַי", אֶלָּא "מַשְׁנִיאַי". רַבִּינָא אָמַר: רָבָב אִיתְּמַר. וְלָא פְּלִיגִי: הָא בְּגִלְיְמָא, הָא בִּלְבוּשָׁא. וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב "כַּאֲשֶׁר הָלַךְ עַבְדִּי יְשַׁעְיָהוּ עָרוֹם וְיָחֵף" — "עָרוֹם" — בִּבְגָדִים בְּלוּאִים, "וְיָחֵף" — בְּמִנְעָלִים הַמְטוּלָאִים. [ג] תְּנַן הָתָם: רָבָב עַל הַמַּרְדַּעַת חוֹצֵץ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עַד כְּאִיסָּר הָאִיטַלְקִי. וְעַל הַבְּגָדִים, מִצַּד אֶחָד — אֵינוֹ חוֹצֵץ, מִשְּׁנֵי צְדָדִין — חוֹצֵץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: אַף מִצַּד אֶחָד חוֹצֵץ. [ד]בָּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מֵרַבִּי חֲנִינָא: מַרְדַּעַת, מִצַּד אֶחָד אוֹ מִשְּׁנֵי צְדָדִין? אָמַר לֵיהּ: זוֹ לֹא שָׁמַעְתִּי, כְּיוֹצֵא בָּהּ שָׁמַעְתִּי. דְּתָנַן רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שֶׁל בַּנָּאִין — מִצַּד אֶחָד, וְשֶׁל בּוּר — מִשְּׁנֵי צְדָדִין. וְלֹא תְּהֵא מַרְדַּעַת חֲשׁוּבָה מִבִּגְדוֹ שֶׁל עַם הָאָרֶץ. [ה]מַאי "בַּנָּאִין"? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁעוֹסְקִין בִּבְנְיָנוֹ שֶׁל עוֹלָם כָּל יְמֵיהֶן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמַּחֲזִירִין לוֹ אֲבֵידָה בִּטְבִיעוּת הָעַיִן — זֶה הַמַּקְפִּיד עַל חֲלוּקוֹ לְהוֹפְכוֹ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁמְּמַנִּין אוֹתוֹ פַּרְנָס עַל הַצִּיבּוּר — זֶה שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם וְאוֹמֵר, וְאֲפִילּוּ בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם שֶׁבָּנֵי עִירוֹ מְצַוִּין לַעֲשׂוֹת לוֹ מִלַּאכְתּוֹ — זֶה שֶׁמַּנִּיחַ חֻפְצוֹ וְעוֹסֵק בְּחֻפְצֵי שָׁמַיִם. וְהָנֵי מִילֵּי לְמִיטְרַח בְּרִיפְתֵּיהּ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵיזֶהוּ תַּלְמִיד חָכָם — כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ הֲלָכָה בְּכָל מָקוֹם, וְאוֹמְרָהּ. אֵי בַּחֲדָא מַסֶּכְתָּא — בְּאַתְרֵיהּ, אִי בְּכוּלֵּיהּ תַּנּוּיֵהּ — בְּרֵישׁ מִתְיבְתָּא. [ו]רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵלּוּ כֵּלִים הָאוֹלְיָירִין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם. לְמֵימְרָא דְּאַכְמֵי נִינְהוּ וְהָאָמַר ר' יַנַּאי כו' לֹא קַשְׁיָא הָא בִּגְלִימָא הָא בִּפְתוּרֵי דַּר' יַנַּאי בִּגְלִימָא דְּהֵיא סַמְקֵי דְּשָׁחֲרִים לֹא הָווּ כְּדַמְסִיק הָכָא אֲבָל פְּתוּרֵי הָווּ אַכְמֵי וּלְבוּשָׁא חִוָּרִי: וַאֲפִלּוּ בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא רָגִילִי בָּהּ אִינָשֵׁי וְהוּא נָתַן בְּלִבּוֹ לְגָרְסָהּ וּבְקִדּוּשִׁין פֵּי' לְגִרְיעוּתָא בְּפֶרֶק הָאִישׁ מְקֻדָּשׁ (קִדּוּשִׁין דף מט:) גַּבֵּי ע"מ שֶׁאֲנִי תַּלְמִיד אֵין אוֹמְרִים כְּשֶׁמְּעוֹן בֶּן עַזַּאי וּכְשִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אֶלָּא כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר הֲלָכָה וַאֲפִי' בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה וּפִי' בַּקּוּנְטְרֵס אֲפִי' בְּמַס כַּלָּה שֶׁהִיא קַלָּה וְנִרְאֶה דְּהָכָא מַשְׁמַע (וְאוֹמֵר) דְּנָקֵט לֵיהּ מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּת שֶׁיּוֹדֵעַ לְהוֹרוֹת אֲפִי' בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה דְּלָא רָגִילִי בָּהּ אִינָשֵׁי פָּרְנָס אֲבָל לֹא לְמַד אֶלָּא מַסֶּכֶת כַּלָּה וְאָמַר הֵימֶנּוּ דָּבָר אֶחָד הֲרֵי זֶה חָכָם וּמִיהוּ בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י דְּקִדּוּשִׁין וְכֵן בְּפֵי' רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל אֵין כָּתוּב בְּהֶן דָּבָר אֶחָד מִתַּלְמוּדוֹ וְרַבֵּינוּ יִצְחָק מְפָרֵשׁ דְּהַאי מַסֶּכֶת כַּלָּה הָיְנוּ דְּרָשׁוֹת הַסְּדוּרוֹת מֵהֲלָכוֹת הֶחָג כִּדְאָמְרִינַן בְּלֹא יַחְפֹּר (ב"ב כב.) רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק רֵישׁ כַּלָּה הָוָה וְקָאָמַר אֵיזֶהוּ ת"ח שֶׁרָאוּי לְמִנּוֹתוֹ עַל הַצִּבּוּר בְּאַתְרֵהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ בְּמַסֶּכְתִּי' בְּאַתְרֵהּ כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׁאֲלוּהוּ בְּאוֹתָהּ מַסֶּכֶת אֲפִי' בְּמַס' כַּלָּה שֶׁרְגִילִין בָּהּ רָאוּי לְמַנּוֹתוֹ בְּעִירוֹ אֲבָל בְּצִיר מֵהָכִי אֵין רָאוּי לְמַנּוֹתוֹ וְהָא דְּהַצָּרְךְ לַחֲזֹר וּלְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּסָמוּךְ אִי בְּמַסֶּכְתָּהּ בְּאַתְרֵהּ אע"ג דְּכְבָר הִשְׁמִיעָנוּ כָּאן לְפִי שֶׁרוֹצֶה לְחַלֵּק בֵּין מַסֶּכֶת לְכוּלֵּיהּ הַשַּׁ"ס וְהַשְׁתָּא הָוֵי דְּהָכָא כִּי הַהוּא דְּקִדּוּשִׁין (דף מט:): חֶלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם"כ אוֹמֵר ר"י דְּכָל הֵיכָא דְּקָתָנֵי תְּרֵי שְׁבֵי דְּהָווּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי אִתְּיָא כַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לַעֲצֶרֶת אֶלָּא ד' יָמִים בִּלְבַד וְהָכִי מְפָרֵשׁ הַשַּׁ"ס בְּפ' בְּתֶרָא דְּסַכָּה (דף נד:):

עין משפט נר מצוה

א מיי' פה' מהל' דעות הל' ט:

ב מיי' פה' מהל' יסודי התורה הל' יא:

ג מיי' פה' מהל' דעות הל' ט:

ד מיי' פה' מהל' יסודי התורה הל' יא:

ה מיי' פג' מהל' מקואות הל' ד, סמג עשין רמח:

ו מיי' פג' מהל' מקואות הל' ג:

ז טוש"ע או"ח סי' קלו סעי' א:

ח טוש"ע יו"ד סי' שנב סעי' א ב:

ט מיי' פא' מהל' תמידים ומוספין הל' ז, סמג עשין קפ:

י מיי' פא' מהל' חגיגה הל' ח:

יא מיי' פא' מהל' חגיגה הל' י:

הָא בִּלְבוּשָׁא הָא בִּגְלִימָא הָא דְּר' יַנַּאי בִּגְלִימָא כִּדְמַשְׁמַע בְּפָ' כָּל הַיָּד (נְדָה דַּף כ.) גַּבֵּי שָׁחוֹר כַּחֻרַּת וְר' יוֹחָנָן אָמַר אֲלּוּ כֵּלִים הָאוֹלְיָרִין הַבָּאִין מִמְּדִינַת הַיָּם לְמֵימְרָא דְּאַכְמֵי נִינְהוּ וְהָאָמַר ר' יַנַּאי כו' לֹא קַשְׁיָא הָא בִּגְלִימָא הָא בִּפְתוּרֵי דַּר' יַנַּאי בִּגְלִימָא דְּהֵיא סַמְקֵי דְּשָׁחֲרִים לֹא הָווּ כְּדַמְסִיק הָכָא אֲבָל פְּתוּרֵי הָווּ אַכְמֵי וּלְבוּשָׁא חִוָּרִי: וַאֲפִלּוּ בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס דְּלָא רָגִילִי בָּהּ אִינָשֵׁי וְהוּא נָתַן בְּלִבּוֹ לְגָרְסָהּ וּבְקִדּוּשִׁין פֵּי' לְגִרְיעוּתָא בְּפֶרֶק הָאִישׁ מְקֻדָּשׁ (קִדּוּשִׁין דף מט:) גַּבֵּי ע"מ שֶׁאֲנִי תַּלְמִיד אֵין אוֹמְרִים כְּשֶׁמְּעוֹן בֶּן עַזַּאי וּכְשִׁמְעוֹן בֶּן זוֹמָא אֶלָּא כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר הֲלָכָה וַאֲפִי' בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה וּפִי' בַּקּוּנְטְרֵס אֲפִי' בְּמַס כַּלָּה שֶׁהִיא קַלָּה וְנִרְאֶה דְּהָכָא מַשְׁמַע (וְאוֹמֵר) דְּנָקֵט לֵיהּ מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּת שֶׁיּוֹדֵעַ לְהוֹרוֹת אֲפִי' בְּמַסֶּכֶת כַּלָּה דְּלָא רָגִילִי בָּהּ אִינָשֵׁי פָּרְנָס אֲבָל לֹא לְמַד אֶלָּא מַסֶּכֶת כַּלָּה וְאָמַר הֵימֶנּוּ דָּבָר אֶחָד הֲרֵי זֶה חָכָם וּמִיהוּ בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ"י דְּקִדּוּשִׁין וְכֵן בְּפֵי' רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל אֵין כָּתוּב בְּהֶן דָּבָר אֶחָד מִתַּלְמוּדוֹ וְרַבֵּינוּ יִצְחָק מְפָרֵשׁ דְּהַאי מַסֶּכֶת כַּלָּה הָיְנוּ דְּרָשׁוֹת הַסְּדוּרוֹת מֵהֲלָכוֹת הֶחָג כִּדְאָמְרִינַן בְּלֹא יַחְפֹּר (ב"ב כב.) רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק רֵישׁ כַּלָּה הָוָה וְקָאָמַר אֵיזֶהוּ ת"ח שֶׁרָאוּי לְמַנּוֹתוֹ עַל הַצִּבּוּר בְּאַתְרֵהּ כִּדְאָמַר בְּסָמוּךְ בְּמַסֶּכְתִּי' בְּאַתְרֵהּ כְּגוֹן שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב בְּכָל מָקוֹם שֶׁיִּשְׁאֲלוּהוּ בְּאוֹתָהּ מַסֶּכֶת אֲפִי' בְּמַס' כַּלָּה שֶׁרְגִילִין בָּהּ רָאוּי לְמַנּוֹתוֹ בְּעִירוֹ אֲבָל בְּצִיר מֵהָכִי אֵין רָאוּי לְמַנּוֹתוֹ וְהָא דְּהַצָּרְךְ לַחֲזֹר וּלְהַשְׁמִיעֵנוּ בְּסָמוּךְ אִי בְּמַסֶּכְתָּהּ בְּאַתְרֵהּ אע"ג דְּכְבָר הִשְׁמִיעָנוּ כָּאן לְפִי שֶׁרוֹצֶה לְחַלֵּק בֵּין מַסֶּכֶת לְכוּלֵּיהּ הַשַּׁ"ס וְהַשְׁתָּא הָוֵי דְּהָכָא כִּי הַהוּא דְּקִדּוּשִׁין (דף מט:): חֶלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם"כ אוֹמֵר ר"י דְּכָל הֵיכָא דְּקָתָנֵי תְּרֵי שְׁבֵי דְּהָווּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי אִתְּיָא כַּאֲחֵרִים דְּאָמְרִי אֵין בֵּין עֲצֶרֶת לַעֲצֶרֶת אֶלָּא ד' יָמִים בִּלְבַד וְהָכִי מְפָרֵשׁ הַשַּׁ"ס בְּפ' בְּתֶרָא דְּסַכָּה (דף נד:):

כִּי

בְּנֵי אָדָם חֲשׁוּבִים בְּצֵאתָם מִן הַמֶּרְחָץ וּמַקְפִּידִים עַל טִנּוּף מָעַט וּבַנָּאִים לְשׁוֹן בֵּי בָּנֵי (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף לג.): לְמֵימְרָא דְּחִוְּרֵי נִינְהוּ מִדְּמַקְפִּידִין עַל רֹבֶב שֶׁעֲלֵיהֶם דְּאִילּוּ סַמְקֵי לָא מְגַנּוּ בְּטִנּוּף פָּרְתָא: שָׁמָּא לֹא אָזְקָה וְאֵשֵׁב בֵּין אוֹתָן שֶׁנִּדּוֹנִין בְּגֵיהִנֹּם שְׁדּוֹמִין לְשׁוּלֵי קְדֵרָה: גְּלִימֵי סַמְקֵי: חֶלְבֵי שַׁבָּת כְּגוֹן אֲבֵרֵי תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם קְרֵבִים בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְהוּא יוֹם הַכִּפּוּרִים: עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ מַשְׁמַע לְמִדְרָשׁ בְּלֹא וַי"ו וּמַשְׁמַע דְּעוֹלַת שַׁבָּת קְרֵבָה בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת לְמַד עַל חֶלְבֵי שַׁבָּת כו': יָכוֹל אַף שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ מִשְׁמַע לְמִדְרָשׁ בְּלֹא וַי"ו מְעוּטוֹ הוּא בְּשַׁבַּתּוֹ וְלֹא בְּשַׁבָּת אַחֶרֶת: שֶׁקְּרֵבִים בי"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת: נְדָרִים וּנְדָבוֹת פְּלוּגְתָּא הִיא בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה (דף יט.) וְר' יִשְׁמָעֵאל סְבִירָא לֵהּ כְּמַאן דְּאָמַר קְרֵבִין הִלְכָךְ כֵּיוָן דִּנְדָרִים וּנְדָבוֹת שֶׁיָּכוֹל לְהַמְתִּין וְלִשְׁחָטָן בְּחֹל וּלְהַקְרִיבָן נִשְׁחָטִים וְנִקְרָבִין בְּיוֹם טוֹב קַל וְחוֹמֶר בְּחֶלְבֵי שַׁבָּת שֶׁנִּשְׁחָטוּ כְּדַרְכָּן בְּזְמַנָּן וְנִתְּוַתְּרוּ הִלְכָךְ לֹא אִצְטְרִיךְ קְרָא עוֹלַת שַׁבָּת בְּשַׁבַּתּוֹ אֶלָּא לְיוֹם הַכִּפּוּרִים:

קיד: ואלו קשרים פרק חמשה עשר שבת

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ כא:
ב מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ יח:
ג מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ יט:
ד מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ כ:
ה מיי׳ פה׳ מהל׳ שבת הל׳ כא:
ו טושו״ע או״ח סי׳ תריא סעי׳ ב:
ז מיי׳ פא׳ מהל׳ שביתת עשור הל׳ ג:

מסורת הש״ס

א סוכה נד:
ב סוכה נג.; משנה סוכה
ג תוספתא חולין; תוספתא סוכה; משנה חולין

תורה אור השלם

יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל יָשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפֶּךָ וְכָלִיל עַל־מִזְבְּחֶךָ [דברים לג, י]

וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת־קֹדֶשׁ לַיהוָה מָחָר אֵת א�ֲשֶׁר־תֹּאפוּ אֵפוּ וְאֵת אֲשֶׁר־תְּבַשְּׁלוּ בַּשֵּׁלוּ וְאֵת כָּל־הָעֹדֵף הניחו [הַנִּיחוּ] לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד־הַבֹּקֶר [שמות טז, כג]

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֵד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ [שמות כ, ט]

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלַאכֶת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הוּא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם [ויקרא כג, ג]

לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ דְּחֻלְבֵי שַׁבָּת קָרְבִין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים הַהוּ תְּקִיעָה בש"ס קָאָמַר כִּדְפֵרֵישׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֲבָל יוה"כ שְׁחָל בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת לָא תָּקְעִי בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לְהוֹדִיעַ שיוה"כ הוּא קַל דְּאַדַּרַבָּה מִתּוֹךְ הַתְּקִיעָה יְהֵא נִרְאֶה שֶׁהוּא חָמוּר דְּכָל תְּקִיעוֹת שֶׁתּוֹקְעִין בש"ס אוֹ עי"ט תּוֹקְעִין בְּמוֹצָ"ש מַבְדִּילִין וְלֹא תּוֹקְעִין לְהוֹדִיעַ שֶׁחָל שַׁבָּת קָרְבִין בי"ט וּמִיהוּ הָתָם דָּבָר יָדוּעַ הוּא שי"ט קִיל הוּא מִשַּׁבָּת וְהָא דְּפָרִיךְ עָלָהּ בְּסָמוּךְ וַאֲמַאי לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעִי דְּשָׁרֵי שְׁחִיטָה לְאַלְתַּר אוֹתָהּ תְּקִיעָה אֵינָהּ אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא לַיְלָה וְלֹא לְהוֹדִיעַ שי"ט קַל הוּא מִשַּׁבָּת וְהָא דְּלֹא קָאָמַר הָכָא לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ דְּחֻלְבֵי יוה"כ אֵין קָרְבִין בְּשַׁבָּת דְּהָא כִּי לֹא תָּקְעִי נָמֵי מֻחְמַת שֶׁשַּׁבָּת ויוה"כ שָׁוִין אֵין קָרְבִין שֶׁל זֶה בָּזֶה אִם כֵּן הַתְּקִיעָה אֵינָהּ מוֹכַחַת שֶׁלֹּא יִהְיוּ קָרְבִין שֶׁל יוה"כ בְּשַׁבָּת וְהָא נָמֵי לָא בָּעֵי לְמִפְרָךְ וְלִבְדֵּל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת דִּלְיִדְעִי דְּחֻלְבֵי שַׁבָּת קָרְבִין בְּיוֹם"כ דְּהָא אַפִּי' מַבְדִּיל בְּבֵית הַכְּנֶסֶת' בְּרַבִּים אֵין פִּרְסוּם בְּהַבְדָּלָה כְּמוֹ בִּתְקִיעָה: **וְלִתְקַע** כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ דִּשְׁרֵי בְּקָנִיבַת יָרָק ה"ה דַּהֲוָה מָצֵי לְמִפְרְךְ אַלְּבָא דְּר' יִשְׁמָעֵאל לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ שְׁמַצִּיעִין אֶת הַמְּטוֹת מִיוה"כ לְשַׁבָּת אֶלָּא נִיחָא לֵיהּ לְמִפְרָךְ לכ"ע: **אֶלָּא** לְקָנִיבַת יָרָק נִרְאֶה לר"י דְּאַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הוּא דְּאִי מִדְּאוֹרַיְתָא ביוה"כ נָמֵי לְתֶסֶר וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת עג:) הַאי מַאן דְּקָנֵב סִלְקָא חַיָּב שְׁתַּיִם הָתָם מִיָּרֵי בִּמְחֻבָּר וְהָכָא אִירֵי בְּתָלוּשׁ כִּדְפֵרֵישׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְלֹא דָּמֵי לְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל הַאי מַאן דְּפָרֵם סִלְקָא חַיָּב מְשׁוּם טוֹחֵן דְּהָתָם מִיָּרֵי כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲתִיכוֹת דַּקּוֹת מְאֹד וְהָכָא מִיָּרֵי כְּשֶׁעוֹשֶׂה חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת: **אֲמַר** רַב יוֹסֵף לְפִי שֶׁאֵין דּוֹחִין שְׁבוּת לְהַתִּיר לְעֵיל כִּי פָּרִיךְ לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ דְּחֻלְבֵי שַׁבָּת קָרְבִין כוּ' לָא הֲוָה מָצֵי לְשַׁנּוֹיֵי הָכִי דְּאֵין זוֹ הַתָּרָה מַה שֶּׁמַּתִּירִין לְהַקְרִיבָם אֶלָּא חוּמְרָא הוּא שֶׁיִּקָּטְרוּ הָאֵמוּרִים וְלֹא יָבֹאוּ לִידֵי נוֹתֶר וְיֵשׁ חוּמְרָא בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין לְהַקְטִירָם: **וַאֲמַאי** לְתַקַּע כִּי הֵיכִי דִּלְיִדְעוּ דִּשְׁרֵי בִּשְׁחִיטָה לֹא לְהוֹדִיעַ די"ט קִיל אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא לַיְלָה וְכֵן אוֹמֵר ר"י מַה שֶּׁתּוֹקְעִים בְּמוֹצָאֵי יוה"כ אֵינוֹ אֶלָּא לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא לַיְלָה וְיַאֲכִילוּ אֶת בָּנֵיהֶם שֶׁהִתְעַנּוּ וְגַם לְהָכִין סְעוּדַת מוֹצָאֵי יוה"כ שֶׁהִיא בְּעֵין י"ט כְּמוֹ שֶׁיֵּסַד הַפַּיְטָן אַחַר גְּמַר מִצּוּי אֲכוֹל בְּדָצַוּ וְרָצוּי וְלֹא כַּמַּחֲזוֹרִים שֶׁכָּתוּב בָּהֶן שֶׁהַתְּקִיעָה זָכָר לַיּוֹבֵל כִּי לְמָה תּוֹקְעִין בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה וְכִי הַיָּה יוֹבֵל בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה: **לְעוֹלָם** לְמִלְאכָה וּקְנִיבַת יָרָק דְּבָרֵיתָא הַיְנוּ שֶׁעוֹשִׂים דֵּק דַּק דְּהָוֵי אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא דְּדָמֵי לְטוֹחֵן א"נ בְּמַחֲבָּר:

כִּי הֲוֵינָא בְּבָבֶל כְּשֶׁלָּמַדְתִּי תּוֹרָה בְּבָבֶל קֹדֶם שֶׁעָלִיתִי לא"י: לֹא הָיוּ תּוֹקְעִין שֵׁשׁ תְּקִיעוֹת שֶׁתּוֹקְעִין בש"ס לְהַבְטִיל וּלְהַבְדִּיל מִשּׁוּם דיוה"כ קָדוֹשׁ כְּשַׁבָּת וְאִסּוּר בְּכָל מְלָאכָה: וּבְמוֹצָ"ש אִם חָל בּוֹ יוה"כ: לֹא הָיוּ מַבְדִּילִין בִּתְפִלָּה הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ כְּמוֹ שֶׁמַּבְדִּילִין בי"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּמוֹצָ"ש: רַבִּי עֲקִיבָא הִיא דַּחֲשִׁיב לֵיהּ יוה"כ כְּשַׁבָּת הִלְכָךְ לָא בָּעֵי לְמִתְקַע לְהַבְדִּיל בֵּין זֶה לָזֶה לְהֶיכֵּרָא דְּלָא תָּקְעִינַן אֶלָּא בֵּין יוֹם קַל לְיוֹם חָמוּר וְכִי הֵיכִי דְּשַׁבָּת לָא תָּקְעִי לְהַבְדִּיל כֹּהֲנִים מִלְּהַקְרִיב חֶלְבֵי שַׁבָּת ביוה"כ נָמֵי לָא תָּקְעִינַן לְהַבְדִּילָן מִלְּהַקְרִיב חֶלְבֵי יוה"כ בְּשַׁבָּת: דְּאִי ר' יִשְׁמָעֵאל כֵּיוָן דְּקִיל לֵיהּ יוה"כ מִשַּׁבָּת לִתְקַע לְהַבְטִיל מֵהַקְרֵב חֶלְבֵי יוה"כ בְּשַׁבָּת וּבְתָקְעָה זוֹ יָבִינוּ שֶׁהוּא יוֹם הַקֵּל וְלִכְשֶׁיָּחוֹל יוה"כ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְלֹא יִתְקְעוּ יַדְעוּ שֶׁמַּתִּיר לְהַקְרִיב בּוֹ חֶלְבֵי שַׁבָּת: זְרִיזִים הֵם בְּקִיאִים הֵן בְּכָל וְאֵין צְרִיכִין סִימָן דִּכְתִיב בָּהֶן יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב (דְּבָרִים ל"ג:י'): וְהָתְנַן בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה: ג' לְהַבְטִיל כו' וּמַנִּי לָהוּ בַּתְּקִיעוֹת שֶׁבְּמִקְדָּשׁ אֵין פּוֹחֲתִין מִכ"א תְּקִיעוֹת בְּמִקְדָּשׁ וּקְס"ד מִדְּתַקְּעִי לְהוּ בְּמִקְדָּשׁ לֶהֱוֵי דְּכַהֲנֵי תָּקְעִי לְהוּ: כִּדְאָמַר אַבָּיֵי בְּסֵדֶר יוֹמָא בְּפֶרֶק ג' גַּבֵּי נִבְרֶשֶׁת שֶׁעָשְׂתָה הַלֵּנִי הַמַּלְבֶּה עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת נִיצוֹצוֹת יוֹצְאוֹת הַיְמָנָה וְהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁזְּמַן ק"ש הַגִּיעַ וּמוֹתְבִינַן וּרְמִינְהוּ הַקּוֹרֵא ק"ש עִם אַנְשֵׁי מִשְׁמָר לֹא יָצָא אַלְמָא לָאו בְּזְמַנָּא קָרֵיין וְאָמַר אַבָּיֵי הָא סִימָן דְּנִבְרֶשֶׁת לְשֶׁאַר עַמָּא שַׁיְּקֵרְאוּ ק"ש בְּעוֹנָתָהּ: וְלִתְקַע בֵּין לר"ע בֵּין לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְאוֹדֵעֵי דָּקָל הוּא מִשַּׁבָּת דיוה"כ שְׁרֵי בְּקָנִיבַת יָרָק תְּלוּשׁ לְנַתֵּק הָעֵלִין מִן הַקְּלָחִין כְּדֵי לְהַשְׁווֹתָם שֶׁיִּהוּ מוּכָנִים לְחַתְּכָן וּלְפָרְמָן דְּאַמְרִינַן לְקַמָּן דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם דְּהַוֵי עִנּוּי שָׁרוֹאָה וּמְזַמֵּן וְאֵינוֹ אוֹכֵל: קָנִיבָה כִּי הַהִיא דִּכְלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת עג:) הַאי מַאן דְּקָנֵב סִלְקָא אֶלָּא דְּהָתָם בְּמֻחְבָּר וְהָכָא בְּתָלוּשׁ: לְפִי שֶׁאֵין דּוֹחִין שְׁבוּת לְהַתִּיר תְּקִיעַת שׁוֹפָר שְׁבוּת הוּא וְקָאָמְרִתְּ דִּלְיִדְעִי לְהוֹדִיעַ הֻתַּר בְּקָנִיבַת יָרָק אֵין דּוֹחִין שְׁבוּת לְהַתִּיר אֶלָּא לֶאֱסֹר כְּגוֹן יו"ט שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּע"ש תּוֹקְעִין לְהַבְטִיל וּלְהַבְדִּיל: וְרַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי אָמַר לְעוֹלָם דּוֹחִין שְׁבוּת לְהַתִּיר אִי הָוֵה מִבְּעֵי' לָן הָתָם הָאִדָּנָא אֲבָל הָשְׁתָּא דְּלָא מִבְּעֵי לָן קְנִיבַת יָרָק בְּיוה"כ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּע"ש שֶׁהֲרֵי בְּשַׁבָּת לֹא יְבַשְּׁלוּם וְלֹא תְּהֵא תְּקִיעָה זוֹ אֶלָּא לְהוֹדִיעֵנוּ הֻתַּר בְּשָׁנָה אַחֶרֶת שֶׁיָּחוֹל יה"כ בְּאֶמְצַע שַׁבָּת לֹא הַתִּירוּ: שְׁבוּת קָרוֹבָה כְּלוֹמַר דְּחִיּוּב שְׁבוּת הַתִּירוּ לְצֹרֶךְ דָּבָר קָרוֹב וְלֹא לְצֹרֶךְ דָּבָר רָחוֹק: תּוֹקְעִין לְהַבְטִיל אֶת הָעָם מִמְּלָאכָה הַמֻּתֶּרֶת בְּיו"ט כְּגוֹן אֹכֶל נֶפֶשׁ וּלְהַבְדִּיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֹל: וְלֹא מַבְדִּילִין בִּתְפִלָּה וְעַל הַכּוֹס דְּלָא תִּקְנוּ לוֹמַר הַבְדָּלָה אֶלָּא בִּיצִיאַת קוֹדֶשׁ וּבְכְנִיסַת חוֹל וְלֹא בְּכְנִיסַת קֹדֶשׁ וּבִיצִיאַת חוֹל לְקִדּוּשֵׁי יוֹמָא וְקִדּוּשׁ יוֹם שֶׁמְּקַדְּשִׁין עַל הַיַּיִן הָוֵי הֻכַּיְרָא דִּילֵהּ: מוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאִם חָל יו"ט בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת מַבְדִּילִין בִּתְפִלָּה וְעַל הַכּוֹס הַמַּבְדִּיל בֵּין קֹדֶשׁ לְקֹדֶשׁ מִפְּנֵי שֶׁהַקּוֹדֶשׁ חָמוּר יוֹצֵא וְנִכְנָס קַל: וְלֹא תּוֹקְעִין מִבְּעוֹד יוֹם לְהַבְטִיל וּלְהַבְדִּיל דְּהָא הַיּוֹצֵא חָמוּר וְהַיּוֹם לֹא עָשׂוּ שׁוּם מְלָאכָה: וְאַמַּאי אִי ס"ד דּוֹחִין שְׁבוּת לְהַתִּיר לְצֹרֶךְ דָּבָר קָרוֹב יִתְקַע מִשֶּׁחֲשֵׁכָה לַדַּע דְּשָׁרֵי בִּשְׁחִיטָה לְאַלְתַּר: אִסּוּר בְּקְנִיבַת יָרָק וְלָא מִבְּעֵי בְּשַׁבָּת דְּעָלְמָא דְּאִסּוּר מִשּׁוּם שְׁבוּת דְּקַטָרַח מִשַּׁבָּת לְחוֹל אֶלָּא אֶפִּלּוּ הָאִדָּנָא דְּיֵשׁ כָּאן עִנּוּי דְּהָא בְּשָׁאַר יוה"כ שֶׁשָּׁאַר שְׁבוּת אִסּוּר זֶה מֻתָּר הַשְׁתָּא דְּחַל בְּשַׁבָּת לָא שְׁרוּ רַבָּנַן: אָמַר רַב מָנָא תָּנָא כו': ת"ל בְּשַׁבָּת בְּרֵאשִׁית שַׁבָּתוֹן שַׁבַּת קֹדֶשׁ וְשַׁבָּתוֹן מַשְׁמַע שְׁבוּת: וּלְמַאי בְּאַיְזֶה אֹסֶר לָן קְרָא: אִילֵימָא בְּמִלְאכָה כְּגוֹן מְחַבָּר: הָא כְּתִיב לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה וְהָא תּוּ לְמָה לִי: אֶלָּא לָאו לְקָנִיבַת יָרָק בְּעָלְמָא בְּתָלוּשׁ דְּתֵימִי דְּלָאו מְלָאכָה קָאֵי עֲלֵיהּ בַּעֲשֶׂה דְּשַׁבָּתוֹן שְׁבוּת וְכֵיוָן דִּמְדְּאוֹרַיְתָא אִסּוּר בְּכָל שַׁבְּתוֹת הַשָּׁנָה הָכָא לָא שָׁרֵינַן לֵיהּ מִשּׁוּם עֲנֹגֶת נֶפֶשׁ לְמַדְחֵי אִסּוּר דְּאוֹרַיְתָא וּבְשָׁאַר יוה"כ שָׁרֵי לָעֲנֹגֶת נֶפֶשׁ וְאע"ג דִּכְתִיב בֵּהּ נָמֵי שַׁבָּתוֹן שְׁבוּת לָאו מִמְּלָאכָה הוּא אֶלָּא מִכָּל דָּבָר הַמְעַכֵּב מִלְּהִתְעַנּוֹת מִדְּסָמְכִינַן לְוַעֲנִיתֶם הָכִי דָּרְשִׁינַן לָהּ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא (דף עד.) לְרַחֲיצָה וְסִיכָה וְדוֹמִין לָהֶם:

מוּתָּר

מוּתָּר בִּקְנִיבַת יָרָק. (וְאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יוֹם כִּיפּוּרִים שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּחוֹל) מְפַצְּעִין בֶּאֱגוֹזִים וּמְפַרְכְּסִין בְּרִימּוֹנִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה מִפְּנֵי עָגְמַת נֶפֶשׁ. דְּבֵי רַב יְהוּדָה מְקַנְּבִי כְּרָבָא. דְּבֵי רַבָּה גָּרְדִי קָארֵי. כֵּיוָן דַּחֲזָא דַּהֲווֹ קָא מְחָרְפִי, אֲמַר לְהוּ: אֲתַאי אִיגַּרְתָּא מִמַּעְרְבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן דַּאֲסִיר. הדרן עלך ואלו קשרים

[אב(א)] מַתְנִי׳ כָּל

כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן, וּבֵין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן. אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִים בְּכָל לָשׁוֹן, טְעוּנִים גְּנִיזָה. וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין בָּהֶם — מִפְּנֵי בִּיטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ.

[גד(ב)] גְּמָ׳ אִיתְּמַר: הָיוּ כְּתוּבִים תַּרְגּוּם אוֹ בְּכָל לָשׁוֹן, רַב הוּנָא אָמַר: אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּמַצִּילִין. כִּי פְּלִיגִי אַלִּיבָּא דְּמַאן דְּאָמַר לֹא נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן. רַב הוּנָא אָמַר: אֵין מַצִּילִין, דְּהָא לֹא נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן. רַב חִסְדָּא: אָמַר מַצִּילִין מִשּׁוּם בִּזְיוֹן כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ. תְּנַן: כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן בֵּין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן. מַאי לָאו, ״שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן״ — נְבִיאִים, ״וְשֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן״ — כְּתוּבִים, ״אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן״ — דְּלֹא נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן, וְקָתָנֵי: מַצִּילִין, וּתְיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא! אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: וְתִסְבְּרָא? אֵימָא סֵיפָא: טְעוּנִין גְּנִיזָה — הַשְׁתָּא אַצּוֹלֵי מַצִּילִינַן, גְּנִיזָה מִיבְּעֵי? אֶלָּא, רַב הוּנָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, וְרַב חִסְדָּא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. רַב הוּנָא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: ״בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶם״ — נְבִיאִים, ״וּבֵין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶם״ — כְּתוּבִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁכְּתוּבִין בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, אֲבָל בְּכָל לָשׁוֹן — אֵין מַצִּילִין, וַאֲפִילּוּ הָכִי גְּנִיזָה בָּעוּ. רַב חִסְדָּא מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: ״בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן״ — נְבִיאִים, ״וּבֵין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן״ — כְּתוּבִים, אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן, נָמֵי מַצִּילִין. וְהָכִי קָאָמַר: וּמְקָק שֶׁלָּהֶן טְעוּנִין גְּנִיזָה. מֵיתִיבִי: הָיוּ כְּתוּבִים תַּרְגּוּם וְכָל לָשׁוֹן — מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא! אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: הַאי תַּנָּא סָבַר נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן. תָּא שְׁמַע: הָיוּ כְּתוּבִין גִּיפְטִית, מָדִית, עִיבְרִית, עֵילָמִית, יְווֹנִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן — מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. תְּיוּבְתָּא דְּרַב הוּנָא! אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: הָיוּ כְּתוּבִין תַּרְגּוּם וּבְכָל לָשׁוֹן — מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. [(ג)] אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה בְּאַבָּא חֲלַפְתָּא שֶׁהָלַךְ אֵצֶל רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרִיבִּי לְטְבֶרְיָא, וּמְצָאוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל שֻׁלְחָנוֹ שֶׁל יוֹחָנָן הַנָּזוֹף וּבְיָדוֹ סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְהוּא קוֹרֵא בּוֹ. אָמַר לוֹ: זָכוּר אֲנִי בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל אֲבִי אָבִיךָ שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל גַּבֵּי מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם, וְאָמַר לַבַּנַּאי: שַׁקְּעֵהוּ תַּחַת הַנִּדְבָּךְ. אַף הוּא צִוָּה עָלָיו וּגְנָזוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עֲרֵיבָה שֶׁל טִיט כָּפוּ עָלָיו. אָמַר רַבִּי, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בַּדָּבָר: חֲדָא, וְכִי טִיט בְּהַר הַבַּיִת מִנַּיִן? וְעוֹד, וְכִי מוּתָּר לְאַבְּדָן בַּיָּד? אֶלָּא מַנִּיחָן בִּמְקוֹם הַתּוּרְפָּה וְהֵן מַרְקִיבִין מֵאֲלֵיהֶן. מַאן תַּנָּאֵי

אִילֵּימָא

מֻתָּר בִּקְנִיבַת יָרָק דִּשְׁבוּת לָאו אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא אֶלָּא דְּרַבָּנַן וְהָכָא מִשּׁוּם עָגְמַת נֶפֶשׁ שֶׁמִּתְקֵן וְאֵינוֹ אוֹכֵל וַהֲרֵי קָרוֹב לְעִנּוּי שָׁרִי וְדַוְקָא מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה שֶׁהוּא שׁוֹאֵף וּמְצַפֶּה לְעֵת אֲכִילָה וְאִיכָּא עָגְמַת נֶפֶשׁ טְפֵי: כֵּיוָן דַּחֲזֵי דַּהֲוֵי קָא מְחָרְפִי מַקְדִּימִין לִפְנֵי הַמִּנְחָה דְּהַשְׁתָּא לָאו עָגְמַת נֶפֶשׁ הוּא: אֲמַר לְהוּ לְאִינָשֵׁי בֵּיתֵהּ: אֲתָא אִגַּרְתָּא מִמַּעֲרָבָא כו' כִּי הֵיכִי דְּלִקַבְּלוּ מִנֵּהּ: מַתְנִי' כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ כְּגוֹן תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים וְלָא תֵּימָא תּוֹרָה לְחוּד הוּא דְּשָׁרֵי לְמִטְרַח וּלְאַצּוֹלֵי וְלֹא שְׁאָר סְפָרִים: מַצִּילִין אוֹתָן כִּדְקָתָנֵי לְקַמָּן לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וְטִירְחָא בְּעָלְמָא הוּא דְּשָׁרֵי בָּהּ וְחֶסְרוֹן עֵרוּב כִּדְמִפָּרֵשׁ בַּגְּמָרָא: בֵּין שֶׁקּוֹרִין בָּהֶן כְּגוֹן נְבִיאִים שֶׁמַּפְטִירִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת בְּבֵית הַכְּנֶסֶת: בֵּין שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן כְּגוֹן כְּתוּבִים וְרַבֵּינוּ הַלֵּוִי אָמַר דְּאַפֵּי' יְחִידִים אֵין קוֹרִין בָּהֶן כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא מִשּׁוּם בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ דְּמָשְׁכִי לָבֹא וּבְשַׁבָּת הָיוּ דּוֹרְשִׁין דְּרָשָׁה לְבַעֲלֵי בָתִּים שֶׁעֲסוּקִין בִּמְלָאכָה כָּל יְמוֹת הַחֹל וּבְתוֹךְ הַדְּרָשָׁה הָיוּ מוֹרִין לָהֶן הִלְכוֹת אִסּוּר וְהֶתֵּר וְטוֹב לָהֶן לִשְׁמֹעַ מִלִּקְרוֹת בִּכְתוּבִים: ואע"פ שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וְאִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר לְקַמָּן לֹא נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן מַצִּילִין אוֹתָן: טְעוּנִין גְּנִיזָה אָסוּר לְהַנִּיחָן בִּמְקוֹם הֶפְקֵר וּבַגְּמָרָא מְתָרֵץ לָהּ וְרַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ דְּהַאי בְּכָל לָשׁוֹן דְּקָאָמַר אַכְּתוּבִים קָאֵי וְלֹא אַנְּבִיאִים וּמְדַמֶּה אֲנִי מִפְּנֵי שֶׁמָּצִינוּ בְּיוֹנָתָן בֶּן עֻזִּיאֵל שֶׁאָמְרוּ תַּרְגּוּם הֵן מְפָרְשִׁין כָּךְ וַאֲנִי אוֹמֵר אַף בִּנְבִיאִים אִם אָמַר יוֹנָתָן לֹא כְּתָבוֹ וְלֹא נִתְּנוּ לִכָּתֵב וְהָכִי מְפָרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דַּף ט.) וּמַאן דְּאָסַר בְּכוּלְּהוּ אָסַר בַּר מס"ת יְוָנִית מִשּׁוּם מַעֲשֶׂה דְּתַלְמַי הַמֶּלֶךְ וְלָא מְפַלֵּג הָתָם בֵּין נְבִיאִים לִכְתוּבִים: מִפְּנֵי בִּטּוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ שֶׁהָיָה קָבוּעַ בְּשַׁבָּת כִּדְפָרֵשִׁית לְעֵיל: גְּמ' אִתְּמַר הָיוּ כְּתוּבִין תַּרְגּוּם אַכְּתוּבִים קָאָמַר ול"נ אָכַל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ קָאֵי: אַלִּבָּא דְּמַאן דְּאָמַר נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן מֻתָּר לִקְרוֹת בְּכִתְבֵי הַקֹּדֶשׁ הַכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן בְּמַסֶּכֶת מְגִלָּה (דַּף ח:) וְאֵין בֵּין סְפָרֵי' וּתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן: לֹא נִתְּנוּ (רַבָּן גַּמְלִיאֵל) פְּלִיג עֲלָהּ וְאָמַר אַף סְפָרִים לֹא הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ אֶלָּא יְוָנִית: ואע"פ שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וְלֹא נִתְּנוּ לִקְרוֹת דִּמְדְּקָאָמַר אַף עַל פִּי מִכְּלָל דְּלֹא נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן דְּאִי נִתְּנוּ מַאי גְּרִיעוּתַיְהוּ: אֵימָא סֵיפָא לְדִידָךְ דַּאֲמַרְתְּ אע"פ שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן אַמַּצִּילִין קָאֵי אֵימָא סֵיפָא עַל כָּרְחָיךְ מִלְּתָא בְּאַנְפֵּהּ נַפְשֵׁהּ הוּא וּטְעוּנִין גְּנִיזָה בְּחוֹל פְּשִׁיטָא הַשְׁתָּא בְּשַׁבָּת מְצִילִינַן לְהוּ גְּנִיזָה בְּחוֹל מִבַּעְיָא: וַאֲפִלּוּ הָכִי בָּעוּ גְּנִיזָה וּדְקָתָנֵי ואע"פ שֶׁכְּתוּבִין בְּכָל לָשׁוֹן לָאו אַהַצָּלָה קָאֵי אֶלָּא אַטְעוּנִין גְּנִיזָה וְהָכִי קָאָמַר אַף עַל פִּי שֶׁכְּתוּבִים בְּכָל לָשׁוֹן וּבְשַׁבָּת אֵין מַצִּילִין אוֹתָן בְּחוֹל מִיהָא טְעוּנִין גְּנִיזָה: וּמֶקֶק שֶׁלָּהֶם אִם בָּלוּ וְנַעֲשׂוּ רִקָּבוֹן אַף הַמֶּקֶק רַקְבּוּבִית שֶׁל אֲכִילַת הַתּוֹלָעִים טְעוּנִין גְּנִיזָה: עִבְרִית כְּתָב שֶׁל עֵבֶר הַנָּהָר: אַבָּא חֲלַפְתָּא אַבָּא שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי חֲלַפְתָּא שְׁמוֹ: רַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּרִיבִּי לֹא שֶׁהָיָה בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלָּא אָדָם גָּדוֹל קָרֵי בְּרִיבִּי: רַבָּן גַּמְלִיאֵל אֲבִי אָבִיךָ הוּא רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן וְרַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁהָיָה בְּדוֹרוֹ שֶׁל חֲלַפְתָּא הוּא אֲבִי אָבִיו שֶׁל רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ: גַּב מַעֲלָה בְּהַר הַבַּיִת שֶׁבְּהַר הַבַּיִת הָיוּ מַעֲלוֹת כְּשֶׁהוּא הוֹלֵךְ וְגָבוֹהַּ כִּדְתְנַן בְּמַסֶּכֶת מִדּוֹת (פ"ב מ"ג): נִדְבָּךְ שׁוּרַת אַבְנֵי הַבִּנְיָן: טִיט בְּהַר הַבַּיִת מִנַּיִן וְכִי בְּטִיט הָיוּ בּוֹנִין וַהֲלֹא בְּטַרְכְּסִיד הָיוּ בּוֹנִים חוֹל וְסִיד מְעֹרָבִין וְטִיט לָא הָוֵי אֶלָּא עָפָר וּמַיִם: הַתֻּרְפָּה גָּלוּי וְהֶפְקֵר: מַאן תַּנָּאֵי דְּקָאָמַר רַב הוּנָא לְעֵיל תַּנָּאֵי הִיא מַאן מֵהַנֵּי תַּנָּאֵי קָאֵי כְּרַב חִסְדָּא וּמַאן כְּרַב הוּנָא:

מַתְנִי' כָּל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה כו' אוֹמֵר ר"ת דְּכוּלָּא הַאי פִּרְקָא אַיְּרֵי כְּשֶׁנָּפְלָה דְּלֵקָה בְּאוֹתוֹ בַּיִת אוֹ בְּאוֹתוֹ חָצֵר דְּכֵיוָן שֶׁהָאֵשׁ שָׁם וַדַּאי בָּהוּל הוּא וְאִי שָׁרֵת לֵהּ אָתֵי לְכַבּוֹיֵי כִּדְמִפָּרֵשׁ בַּגְּמָרָא אֲבָל נָפְלָה דְּלֵקָה בְּבַיִת אַחֵר מֻתָּר לְהַצִּיל הַכֹּל: **אַלִּבָּא** דמ"ד נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן כ"ע לָא פְּלִיגִי דְּמַצִּילִין וְהַשְׁתָּא סְפָרִים שֶׁלָּנוּ מַצִּילִין דְּנָתְנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן מִשּׁוּם עֵת לַעֲשׂוֹת לַה' הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ כִּדְאָמְרִינַן בְּהַנִּזָּקִין (גִּטִּין ס.): **לֹא** נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י דְּהַיְנוּ רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דִּפְלִיג בְּמַתְנִיתִין בפ"ק דִּמְגִלָּה (דַּף ח:) דְּאַף סְפָרִים לֹא הִתִּירוּ שֶׁיִּכָּתְבוּ אֶלָּא יְוָנִית וּפֵרֵשׁ הָרַב פור"ת דְּהַיְנוּ טַעְמָא כֵּיוָן דְּלָא נִתְּנוּ לִכָּתֵב אָסוּר לִקְרוֹת בָּהֶן מִשּׁוּם דִּדְבָרִים שֶׁבִּכְתָב אָסוּר לְאָמְרָן בְּעַל פֶּה וְקָשֶׁה דְּאֵין זֶה אִי אַתָּה רַשַּׁאי לְאוֹמְרוֹ בְּעַל פֶּה כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ אוֹמְרוֹ בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא בְּאוֹתוֹ לָשׁוֹן כְּשֶׁהֵן כְּתוּבִין דְּהָא שָׁרֵי לְמֵימַר בְּעַל פֶּה תַּרְגּוּם כִּדְמְתַרְגֵּם רַב יוֹסֵף: **עֵילָמִית** יְוָנִית אוֹמֵר ר"י דְּאַתְיָא כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָסַר שְׁאָר סְפָרִים לִכְתֹּב יְוָנִית וְלֹא הִתִּיר אֶלָּא בס"ת בִּלְבַד אֲבָל רַבָּנָן שָׁרוּ אַף בִּשְׁאָר סְפָרִים כִּדְאָמַר בפ"ק דִּמְגִלָּה (דַּף ט.): **וּבְיָדוֹ** סֵפֶר אִיּוֹב תַּרְגּוּם מַשְׁמַע שֶׁבִּימֵי הַתַּנָּאִים כְּבָר נַעֲשָׂה תַּרְגּוּם כְּתוּבִים וְכֵן תַּנְיָא בִּמְגִלָּה (דַּף כא:) בִּמְגִלָּה וּבְהַלֵּל אֲפִלּוּ עֲשָׂרָה קוֹרִין וַעֲשָׂרָה מְתַרְגְּמִין מַה שֶּׁאֵין כֵּן בַּתּוֹרָה אע"פ שֶׁיּוֹנָתָן לֹא עֲשָׂאוֹ מ"מ שׁוּב נַעֲשָׂה בִּימֵי הַתַּנָּאִים וּדְלֹא כָּאוֹמְרִים דְּתַרְגּוּם שֶׁל כְּתוּבִים רַב יוֹסֵף עֲשָׂאוֹ:

מסורת הש״ס

א מסכת סופרים
ב לקמן קמו:; לעיל לט.
ג תוספתא שבת; מסכת סופרים

גליון הש״ס

תוס' ד"ה לא ניתנו. כדמתרגם ר"י. עיין בב"ק דף ג ע"ב בתוס' ד"ה כדמתרגם:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע יו״ד סי׳ רפב סעי׳ ה:
ב מיי׳ פי׳ מהל׳ תפילין ומזוזה וספר תורה הל׳ ג:
ג טוש״ע או״ח סי׳ שלד סעי׳ יב:
ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ כו, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' יב יד:
ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כז, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' תרצא סעי' א:
ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כז:
ה מיי' פב' מהל' מגילה וחנוכה הל' ט, סמג עשין ד:
ו טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' יב:
ז מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' יב:
ט מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' יב:
יא מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס
א תוספתא שבת; מסכת סופרים; לעיל סא:
ב משנה מגילה
ג מגילה ט.

תורה אור השלם
ז וְיִהְיוּ בְּנֵסַּע הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל ז [במדבר י, לה-לו]
וַיִּקְרָא־לוֹ לָבָן יְגַר שָׂהֲדוּתָא וְיַעֲקֹב קָרָא לוֹ גַּלְעֵד [בראשית לא, מז]
וּבִימֵי אַרְתַּחְשַׁשְׂתָּא כָּתַב בִּשְׁלָם מִתְרְדָת טָבְאֵל וּשְׁאָר בְּנוֹתָו עַל־ אַרְתַּחְשַׁשְׂתָּא מֶלֶךְ פָּרַס וְכָתַב הַנִּשְׁתָּוָן כְּתוּב אֲרָמִית וּמְתֻרְגָּם אֲרָמִית [עזרא ד, ז]
ז וְיִהְיוּ בְּנֵסַּע הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ וּבְנֻחֹה יֹאמַר שׁוּבָה יְהוָה רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל ז [במדבר י, לה-לו]

הָיוּ כְּתוּבִים בְּסֵם וּבְסִקְרָא כו' מַשְׁמַע דְּפְּשִׁיטָא לֵיהּ שֶׁאֵין קוֹרִין בָּהֶן דְּאִי אֵילֵימָא תַּנָּא קַמָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי — וְדִילְמָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, מָר סָבַר: נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן, וּמָר סָבַר: לֹא נִיתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן. אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי וְתַנָּא דְּגִיפְּטִית. [א]תָּנוּ רַבָּנָן: הַבְּרָכוֹת וְהַקְּמֵיעִין, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם וּמַעֲנִיּוֹת הָרַבֵּה שֶׁבַּתּוֹרָה — אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, אֶלָּא נִשְׂרָפִים בְּמְקוֹמָן [הֵן וְאַזְכָּרוֹתֵיהֶן]. מִכָּאן אָמְרוּ: כּוֹתְבֵי בְּרָכוֹת כְּשׁוֹרְפֵי תוֹרָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה כוֹתֵב בְּצַיְדָן, בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ אֶת רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְהָלַךְ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְבוֹדְקוֹ. כְּשֶׁהָיָה עוֹלֶה בַּסּוּלָּם הִרְגִּישׁ בּוֹ, נָטַל טוּמוֹס שֶׁל בְּרָכוֹת וְשָׁקְעָן בְּסֵפֶל שֶׁל מַיִם. וּבַלָּשׁוֹן הַזֶּה אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גְּדוֹל עוֹנֶשׁ הָאַחֲרוֹן מִן הָרִאשׁוֹן. [ב-ה]בָּעָא מִינֵּיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא מֵרַבָּה בַּר רַב הוּנָא: הָיוּ כְּתוּבִין בְּסֵם וּבְסִקְרָא בְּקוּמוֹס וּבְקַנְקַנְתּוֹם, בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ, מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה אוֹ אֵין מַצִּילִין? תִּיבְעֵי לְמַאן דְּאָמַר מַצִּילִין, תִּיבְעֵי לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַצִּילִין. תִּיבְעֵי לְמַאן דְּאָמַר אֵין מַצִּילִין — הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דִּכְתִיבִי בִּלְשׁוֹן, אֲבָל הָכָא דִּכְתִיבִי בִּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ — מַצִּילִין, אוֹ דִילְמָא אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר מַצִּילִין — הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דִּכְתִיבִי בִּדְיוֹ דְּמִיקַּיְּים, אֲבָל הָכָא כֵּיוָן דְּלָא מִיקַּיְּים — לָא. אָמַר לֵיהּ: אֵין מַצִּילִין. וְהָא רַב הַמְנוּנָא תָּנָא מַצִּילִין! אָמַר לֵיהּ: אִי תַּנְיָא — תַּנְיָא. מַאי תַּנְיָא? אָמַר רַב אַשֵׁי, כִּדְתַנְיָא: אֵין בֵּין סְפָרִים לִמְגִלָּה אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִים בְּכָל לָשׁוֹן, וּמְגִלָּה עַד שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית, עַל הַסֵּפֶר, וּבִדְיוֹ. [ו]בָּעָא מִינֵּיהּ רַב הוּנָא בַּר חָלוּב מֵרַב נַחְמָן: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן פָּרָשַׁת "וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן", מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, אוֹ אֵין מַצִּילִין? אָמַר לֵיהּ: וְתִיבְעֵי לָךְ פָּרָשַׁת "וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן" גּוּפַהּ? הֵיכָא דְּחָסַר פָּרָשַׁת "וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן" — לָא קָמִיבַּעְיָא לִי, דְּכֵיוָן דְּאִית בֵּיהּ הַזָּכָרוֹת, אַף עַל גַּב דְּלֵית בֵּיהּ שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת — מַצִּילִין. כִּי קָא מִיבַּעְיָא לִי סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאֵין בּוֹ לְלַקֵּט, מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֵין מַצִּילִין. [ז-יא]אֵיתִיבֵיהּ: תַּרְגּוּם שֶׁכְּתָבוֹ מִקְרָא, וּמִקְרָא שֶׁכְּתָבוֹ תַּרְגּוּם, וּכְתָב עִבְרִית — מַצִּילִין מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר תַּרְגּוּם שֶׁבְּעָזְרָא וְשֶׁבְּדָנִיֵּאל וְשֶׁבַּתּוֹרָה. תַּרְגּוּם שֶׁבַּתּוֹרָה מַאי נִיהוּ? — "יְגַר שָׂהֲדוּתָא", וְאַף עַל גַּב דְּלֵית בַּהּ שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת! כִּי תַּנְיָא הַהִיא — לְהַשְׁלִים. [יא]אֵיבַּעְיָא לְהוּ: הָנֵי שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, מְכוּנָּסוֹת אוֹ מְפוּזָּרוֹת? רַב הוּנָא אָמַר: מְכוּנָּסוֹת. רַב חִסְדָּא אָמַר: אֲפִילּוּ מְפוּזָּרוֹת. מֵיתִיבִי: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁבָּלָה, אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן פָּרָשַׁת "וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן" — מַצִּילִין, וְאִם לָאו — אֵין מַצִּילִין. תִּיובְתָא דְּרַב הוּנָא! תַּרְגְּמַהּ רַב חִסְדָּא אַלִּיבָּא דְּרַב הוּנָא בְּתֵיבוֹת. תָּנוּ רַבָּנָן: "וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה" — פָּרָשָׁה זוֹ עָשָׂה לָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא סִימָנִיּוֹת מִלְּמַעְלָה וּלְמַטָּה, לוֹמַר שֶׁאֵין

אֵלֵימָא ת"ק דְּרַב חִסְדָּא וְר' יוֹסֵי דְּרַב הוּנָא: דִּלְמָא טַעְמָא דת"ק מִשּׁוּם דְּקַסָּבַר נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן וּנְהִי דְּר' יוֹסֵי קָאֵי וְלָא חַד הוּנָא מֵיהוּ דְּרַב חִסְדָּא לָא קָאֵי וְלָא חַד דְּהָא רַב חִסְדָּא אַפֵּי' לְמָ"ד לֹא נִתְּנוּ קָאָמַר מַצִּילִין: וּמַעֲנִיּוֹת הָרַבֵּה מִפָּרָשִׁיּוֹת שֶׁהָיוּ כּוֹתְבִין בְּקֻמֵּיעִין פְּסוּקִים לְלַחַשׁ כְּגוֹן כָּל הַמַּחֲלָה וּכְגוֹן לֹא תֵירָא מִפַּחַד לָיְלָה: הַבְּרָכוֹת מַטְבֵּעַ בְּרָכוֹת שֶׁטָּבְעוּ חֲכָמִים כְּגוֹן י"ח וּשְׁאָר בְּרָכוֹת: נִשְׂרָפִין בְּמְקוֹמָן אִם נִפְלָה דְּלֵיקָה בְּשַׁבָּת: כְּשׁוֹרְפֵי תוֹרָה שֶׁהָרֵי לֹא יָצִילֵם בְּשַׁבָּת: לְבַדָּקוֹ אִם אֱמֶת הָיָה הַדָּבָר: טוּמוֹס קְבוּצוֹת קַנְטַרְסִים: הָיוּ כְּתוּבִין תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים: תִּבְעֵי לְמַ"ד בִּנְכְתָּבִים בְּכָל לָשׁוֹן מַצִּילִין תִּבְעֵי לְמַ"ד אֵין מַצִּילִין: דְּלָא מִיקַּיְּים אֵין מְתַקְּנִים אוֹתָן אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר מַצִּילִין: מְגִלָּה שֶׁנִּמְחֲקָה שׁ"מ שֶׁאֵר סְפָרִים נִכְתָּבִים בְּסֵם וּבְסִקְרָא: בַּר חֲלוּב שֵׁם אָדָם: פ"ה אוֹתִיּוֹת וָזֶהוּ שֶׁעָשׂוּר לְסֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְחַק אוֹ בָּלָה לִהְיוֹת עוֹמֵד בְּקֶרֶשֶׁתּוֹ: כְּגוֹן פָּרָשַׁת וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן שֶׁהוּא סֵפֶר לְעַצְמוֹ כְּדִלְקַמְּן וְיֵשׁ בָּהּ פ"ה אוֹתִיּוֹת: לְלַקֵּט שְׁנִשְׁאֶרֶת כָּאן תֵּבָה וּבְמָקוֹם אַחֵר תֵּבָה: מַהוּ לְהַצִּילָן: וְתִבְעֵי לָךְ פָּרָשַׁת וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרוֹן גּוּפַהּ שֶׁנִּכְתְּבָה לְבַדָּהּ וְחָסְרָה אוֹת מַהוּ לְהַצִּילָהּ: שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְלַקֵּט וּבְאוֹתוֹ לְקוּט עַצְמוֹ לֵיכָּא אַזְכָּרוֹת: תַּרְגּוּם שֶׁבַּתּוֹרָה יָגַר שָׂהֲדוּתָא וְשֶׁבַּתּוֹרָה וְשֶׁבַּתַּרְגּוּם (יִרְמְיָהוּ י':י"א) שֶׁכָּתְבוּ מִקְרָא [א"נ] תַּרְגּוּם שֶׁבְּעָזְרָא כָּתְבוּ מִקְרָא: כְּתַב עִבְרִית אוֹתִיּוֹת גְּדוֹלוֹת הֵן וְאֵין דּוֹמוֹת לִכְתַב אַשּׁוּרִית אַף ע"פ שֶׁכָּתוּבִין בְּלָשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ אֶלָּא שֶׁכָּתַב הָאוֹתִיּוֹת מְשֻׁנּוֹת: וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר תַּרְגּוּם שֶׁבְּעָזְרָא וְשֶׁבְּדָנִיֵּאל וְשֶׁבַּתּוֹרָה שֶׁכָּתְבוּ תַּרְגּוּם כְּהִלְכָתוֹ: לְהַשְׁלִים אִם הָיָה בּוֹ כְּדֵי לְלַקֵּט וְתַרְגּוּם זוֹ מִשְׁלִימוֹ מִצָּטָרֵף וּמַצִּילִין בִּשְׁבִילוֹ: תִּיובְתָּא דְּרַב הוּנָא דְּמִדְּקָתָנֵי לְלַקֵּט מִכְּלָל דְּמִפְּזָרוֹת נִינְהוּ: בַּתֵּבוֹת הָא דְּקָתָנֵי לְלַקֵּט דְּמַשְׁמַע מְפֻזָּרוֹת לֹא לְלַקֵּט אוֹת וְאוֹת לְבַד אֶלָּא לְלַקֵּט תֵּבָה שְׁלֵמָה תֵּבָה כָּאן וְתֵבָה כָּאן עַד פ"ה אוֹתִיּוֹת וְכִי פָּלְגִינַן בְּאוֹתִיּוֹת הַמְפֻזָּרוֹת: עָשָׂה לָהּ סִימָנִיּוֹת מִלְּמַעְלָה וּמִלְּמַטָּה לְהַבְדִּיל' מִן הַסְּמוּכוֹת לָהּ: לְמַעְלָה וּלְמַטָּה בַּתְּחִלָּה וּבַסּוֹף וְיִהְיוּ בְּנֵסַּע הָאָרוֹן:

לָא עָרֵיב לָהּ וְאַפְּתִי קָשָׁה לְר"י דְּתָנַן בפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ח:) אֵין בֵּין סְפָרִים לִתְפִלִּין וּמְזוּזוֹת אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן כו' וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא וְסִפְרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וּרְמִינְהוּ מִקְרָא שֶׁכְּתָבוֹ תַּרְגּוּם וְתַרְגּוּם שֶׁכְּתָבוֹ מִקְרָא וּכְתָב עִבְרִי אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶת הַיָּדַיִם עַד שֶׁיִּכְתְּבֶנּוּ בִּכְתָב אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבְדִיוֹ וּמְשַׁנֵּי כָּאן בְּסִפְרִים כָּאן בִּמְגִלָּה וְרַב אַשֵׁי מְשַׁנֵּי כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּשֶׁאַר סְפָרִים וְרַבִּי יְהוּדָה הִיא אַלְמָא בְּשֶׁאַר סְפָרִים נָמֵי בָּעֵי רַבִּי יְהוּדָה סֵפֶר וּדְיוֹ וְהוּא הַדִּין לְרַבָּנָן דְּלָא אַשְׁכְּחַן דִּפְלִיגִי רַבָּנָן עֲלֵיהּ אֶלָּא בִּכְתָב אַשּׁוּרִית אֲבָל בְּסֵפֶר וּדְיוֹ לָא אַשְׁכְּחַן דִּפְלִיגִי וְעוֹד קָשָׁה דְּשַׁבָּק רַב אַשֵׁי הָתָם שְׁנַיָּא קַמָּא דְּמִגִּלָּה וּמְסַיֵּעַ לֵיהּ בְּרֵיְתָא דְּהָכָא דְּקָתָנֵי בְּהָנֵיא דְּמִגִּלָּה בָּעֵי שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית וְסֵפֶר וּדְיוֹ וְרַב אַשֵׁי גּוּפֵיהּ מַיְיתֵי לֵיהּ הָכָא וְנִרְאֶה לר"י דְּדְוָקָא לְעִנְיַן הַצָּלָה מִתַּנְיָא הַהִיא בְּרֵיְתָא בֵּין סְפָרִים לִמְגִלָּה אֶלָּא שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לָשׁוֹן וְאַפֵּי' בְּלֹא סֵפֶר וּדְיוֹ חָשִׁיבוּ לְעִנְיַן דְּמַצִּילִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה אע"ג דְּלֹא חָזוּ בְּהוּ לְקְרִיאָה מִשּׁוּם דְּיֵשׁ בְּהוּ אַזְכָּרוֹת אֲבָל בִּמְגִלָּה אֵין מַצִּילִין אֶלָּא א"כ רְאוּיָה לְקְרִיאָה שֶׁתְּהֵא כְּתוּבָה אַשּׁוּרִית עַל הַסֵּפֶר וּבְדִיוֹ לְפִי שֶׁאֵין בָּהּ הַזְכָּרָה וא"ת א"כ תִּקְשֶׁה מִבְּרֵיְתָא דְּהָכָא דְּאָמַר לְעֵיל כָּל הֵיכָא דְּלֹא נִתְּנוּ לִקְרוֹת בָּהֶן אֵין מַצִּילִין וי"ל דְּהָא מַסִּיק לְעֵיל תַּנָּאֵי הִיא:

מֵ"יתִיבִי ס"ת שֶׁבָּלָה אִם יֵשׁ בָּהּ כְּדֵי לְלַקֵּט כו' הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּמִלְּשׁוֹן לְלַקֵּט קָא פָּרֵיךְ דְּמַשְׁמַע אַפֵּי' מְפֻזָּרוֹת וְתַמָּה א"כ אַמַּאי קָא בָּעֵי מַעְקְרָא מְכֻנָּסוֹת אוֹ אַפֵּי' מְפֻזָּרוֹת פְּשִׁיטָא דְּאַפֵּי' מְפֻזָּרוֹת מִדְּבָעָא רַב הוּנָא ס"ת שֶׁאֵין בּוֹ לְלַקֵּט מַשְׁמַע הָא יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט מַצִּילִין אע"פ שֶׁהֵן מְפֻזָּרוֹת:

מסורת הש"ס

א נדרים נד:; בבא בתרא קמ:

ב משנה ידים

ג תוספתא שבת

ד סוכה נג:; ספרי במדבר; חולין קמא.; נדרים סו:; במדבר רבה; מכות יא.; אבות דרבי נתן

גליון הש"ס

גמ' איבעיא להו הגלוינין. עי' מגילה דף לב ע"א תוס' ד"ה הלחות:

שם דגיין ושדי. עי' תשובות זכרון יוסף סימן יא ויב:

שם אקפח את בני. לעיל דף יז ע"א ובחים דף יג ע"ב:

שם לא אזיל לבי אבידן. עי' ע"ז דף יז ע"א תוס' ד"ה הרחק:

רש"י בד"ה פילוסופא מין. עי' מס' ד"א רבה פ"ה:

תוס' ד"ה פורענות פי' בקונטרס. עי' תוי"ט פ"ה מ"ד דאבות:

תורה אור השלם

חָכְמוֹת בָּנְתָה בֵיתָהּ חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה [משלי ט, א]

וְיִהְיוּ הָעַם כְּמִתְאֹנְנִים רַע בְּאָזְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁמַע יְהוָה וַיִּחַר אַפּוֹ וַתִּבְעַר־בָּם אֵשׁ יְהוָה וַתֹּאכַל בִּקְצֵה הַמַּחֲנֶה [במדבר יא, א]

וַיִּסְעוּ מֵהַר יְהוָה דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים וַאֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה נֹסֵעַ לִפְנֵיהֶם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לָתוּר לָהֶם מְנוּחָה [במדבר י, לג]

ז וַיְהִי בִּנְסֹעַ הָאָרֹן וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה יְהוָה וְיָפֻצוּ אֹיְבֶיךָ וְיָנֻסוּ מְשַׂנְאֶיךָ מִפָּנֶיךָ [במדבר י, לה]

וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתָּ זִכְרוֹנֶךָ כִּי מֵאתַי גִּלִּית וַתַּעֲלִי הִרְחַבְתְּ מִשְׁכָּבֵךְ וַתִּכְרָת־לָךְ מֵהֶם אֲהֻבָתְךְ מִשְׁכָּבָם יָד חָזִית [ישעיהו נז, ח]

הֲלוֹא־מְשַׂנְאֶיךָ יְהוָה אֶשְׂנָא וּבְתַקּוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָט [תהילים קלט, כא]

וְכָתַב אֶת־הָאֵלָה הָאֵלֶּה הַכֹּהֵן בַּסֵּפֶר וּמָחָה אֶל־מֵי הַמָּרִים [במדבר ה, כג]

שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמָהּ שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְכָאן דְּלָאו בַּהֲלִיכוֹת מַסָּעוֹת מִשְׁתַּעֵי לְעֵיל מִנַּהּ אֶלָּא בְּדָגָלִים הָיְתָה רְאוּיָה לִכָּתֵב בְּפָרָשַׁת בְּמִדְבַּר סִינַי: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה לֹא זֶה הַשֵּׁם שֶׁל טַעֲמֵי הַסִּימָנִיּוֹת דִּמְקוֹמָהּ הוּא דִּפְרָשָׁה זוֹ בְּתִחִלַּת מַסָּע שֶׁנִּסְעוּ מֵהַר סִינַי אֵירֵי דִּכְתִיב לְעֵיל מִנַּהּ וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי בַּשָּׁנָה הַשֵּׁנִית בְּעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ [וְשָׁלְמַטָּה סֵפֶר לְעַצְמוֹ] הוֹאִיל וְזֶה מְקוֹמָהּ נִמְצָא סֵפֶר וַיְדַבֵּר נָחֳלֵק לג' סִפְרִים: עֲתִידָה פָּרָשָׁה זוֹ לֶעָתִיד שֶׁיִּהוּ כָּל הַפָּרָעֲנִיּוֹת בְּטֵלִין וְלֹא יִדָּאֲגוּ לְפוּרְעָנוּת וַיְצָר הָרַע בָּטֵל: מֵאֲחָרֵי ה' בְּתוֹךְ ג' יָמִים לְמַסָּעָם הִתְאִוּוּ הָאֲסַפְסוּף תַּאֲוָה לְהִתְרָעֵם עַל הַבָּשָׂר בְּדֵי לְמָרֵד בהקב"ה: הַגִּלְיוֹנִין קְלָפִים חֲלָקִים וקס"ד הַשְׁתָּא דִּבְכָל צָדְדִין שָׁיְהוּ חֲלָקִים קְמִבַּעְיָא לֵיהּ כְּגוֹן חֵלֶק שְׁלֹמַטָּה וְשֶׁלְמַטָּה וְשֶׁנִּמְחַק כְּתָבוֹ וְנַעֲשָׂה חֵלֶק: בָּלָה שְׁאנֵי דְּכֵיוָן שֶׁבָּלָה אַף הַגִּלְיוֹן בָּטֵל וְכִי מִבַּעְיָא לֵיהּ שֶׁהַגִּלְיוֹנִין קַיָּמִים אֶלָּא שֶׁהַכְּתָב הָלַךְ: וְתִפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם גִּלְיוֹן דִּידֵהּ דְּהַיְנוּ כָּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה: מְקוֹם הַכְּתָב שֶׁנִּמְחַק: לָא מִבַּעְיָא לִי דְּוַדַּאי מִגְּרַע גְּרַע דְּכִי קָדֵישׁ אֵלָא מֵעִקָּרָא לָאו לְשֵׁם גִּלְיוֹן חֵלֶק קָדֵישׁ אֶלָּא אַדַּעְתָּא דְּכָתַב וְכֵיוָן דַּאֲזַל לֵיהּ כְּתַב פְּקַע מִקְדֻּשָּׁתֵהּ: שֶׁל מַעֲלָה וּמִשָּׁה דְּמִתְחִלָּה לְשֵׁם חֵלֶק קָדֵישׁ וְהַשְׁתָּא כְּשֶׁנִּמְחַק כְּתַב הַסֵּפֶר נְמֵי חֵלֶק הוּא: שֶׁבְּתְחִלַּת הַסֵּפֶר וְשֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר שֶׁכֵּלָן הָיוּ כְּתוּבִין כְּמִגִּלָּה כס"ת וְאָמְרִי' בב"ב בפ"ק (דף יג:) רֹאשׁוֹ כְּדֵי לְגוֹל עָמוּד סוֹפוֹ כְּדֵי לְגוֹל הֶקֵּף לְהַקִּיף כָּל הַמָּךְ: ה"ג וְתִפּוֹק לֵהּ מִשּׁוּם דְּאע"ג דְּאֵין בּוֹ כְּדֵי לְלַקֵּט פ"ה אוֹתִיּוֹת הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּבָרִיְתָא מַצִּילִין מִשּׁוּם הַהוּא רַוַח שֶׁל מַעֲלָה וּמִשָּׁה אֶלָּא לְאוֹ פְּשׁוּט מִנַּהּ דְּאֵין מַצִּילִין וּמִשְּׁנֵי דְּגִיז וּשְׁדִי שֶׁנִּחְתְּכוּ הַגִּלְיוֹנִים וְלֹא נִשְׁתַּיֵּר בּוֹ אֶלָּא מְקוֹם הַכְּתָב: מִטַּמֵּא אֶת הַיָּדַיִם אִם נָגַע בּוֹ וְנָגַע בְּתִרוּמָה פּוֹסְלָהּ דְּמִגַּוֵּרַת י"ח דָּבָר הִיא (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף יד.): דִּלְמָא אַגַּב ס"ת שֶׁלֹּא נִמְחַק כְּתַב הַסֵּפֶר אֶלָּא כֻּלּוֹ קַיָּם וְזֶה נָגַע בַּגִּלְיוֹנִים וְכִי מִבַּעְיָא לֵן בְּנִמְחַק הַסֵּפֶר וְאֵין כָּאן קְדֻשָּׁה אֶלָּא מִשּׁוּם גִּלְיוֹן שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּעוֹדוֹ קַיָּם: סִפְרֵי מִינִין מְשֻׁרְתִים לַע"ז וְכָתְבוּ לָהֶן תּוֹרָה נְבִיאִים כְּתוּבִים כְּתַב אַשּׁוּרִית וּלְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ: וְסִפְרֵי הַמִּינִין גּוּפַיְהוּ מַצִּילִין בְּתַמְיהָ: סִפְרֵי הַמִּינִין הֲרֵי הֵן כְּגִלְיוֹנִים כְּקְלָפִים חֲלָקִים שֶׁלֹּא נִכְתַּב בָּהֶם מֵעוֹלָם: קוֹדֶם חוֹתַךְ חֲתִיכוֹת הַקְּלָף מָקוֹם הַשֵּׁם: שֶׁאפִי' רוֹדֵף אָדָם לְהָרְגוֹ עַל עֶצְמוֹ קָאָמַר: שֶׁהַלְּלוּ נְכָרִים הָעוֹבְדִים ע"ז אֵינָן מַכִּירִין שֶׁהֲרֵי בְּכָךְ גָּדְלוּ וְכָךְ לִמְּדוּם אֲבוֹתָם: וְאַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתָּ זִכְרוֹנֶךָ זִכָּרוֹן הוּא בְּיָדָךְ וְאֵינָהּ שִׁכְחָה לְךָ אֶלָּא שֶׁהִשְׁלַכְתָּ אוֹתִי אַחֲרֵי הַדֶּלֶת: כָּךְ אֵין מַצִּילִין אוֹתָן אֲפִי' בְּחוֹל: דְּבֵי אֲבִידָן סְפָרִים שֶׁכָּתְבוּ לָהֶם הַמִּינִין לְהִתְוַכֵּחַ עִם יִשְׂרָאֵל וּמָקוֹם שֶׁמִּתְוַכְּחִים שָׁם קָרֵי לֵהּ בֵּי אֲבִידָן: אֵין וְלֹא זְמָנִין אָמַר לֵיהּ אֵין זְמָנִין א"ל לָא: לְבֵי נְצָרְפֵי ע"ז וְכָךְ שְׁמָהּ: וְקְשָׁה לִי שֶׁשָּׁרְשָׁן נַעֲשׂוּ גַּבְשׁוּשִׁית וְלִדְחוֹתָם בְּקַשׁ בָּא: אָמְרִי לֵיהּ נַעֲקַרֵהּ קְשָׁה לִי דַּכְתֵּהּ שָׁתֵהַא שָׁם גַּמָּא אִי נָמֵי נִסִּיתִיו וְקָשָׁה לִי רֵיחוֹ וְכָל זֶה שֶׁהָיוּ מִתְיָרְאִין רַב וְרָבָא מִלָּבֵת לְבֵי אֲבִידָן שֶׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁיִּתְוַכְּחוּ יַעַמְדוּ עֲלֵיהֶם וְיַהַרְגוּם: מִנַּיְהוּ אֲנָא מַכִּירֵי הֵם: פִּילוֹסוֹפָא מִין:

פָּרָעֲנוּת רְאשׁוֹנָה וְיִסְעוּ וא"ר חֲנִינָא שֶׁסָּרוּ מֵאֲחֲרֵי הַשֵּׁם פִּי' בְּקוּנְטְרֵס שֶׁמָּאז הִתְחִילוּ לְשָׁאוֹל בָּשָׂר וְאוֹמֵר ר"י דְּאֵין נ"ל כֵּן אֶלָּא פּוּרְעָנוּת רִאשׁוֹנָה דְּקָאָמַר בַּמִּדְרָשׁ (יְלַמְּדֵנוּ) וַיִּסְעוּ שֶׁנִּסְעוּ מֵהַר סִינַי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים כְּתִינוֹק הַיּוֹצֵא מִבֵּית הַסֵּפֶר שֶׁבּוֹרֵחַ לוֹ וְהוֹלֵךְ לוֹ כָּךְ הָיוּ בּוֹרְחִים מֵהַר סִינַי דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְפִי שֶׁלָּמְדוּ הַרְבֵּה תּוֹרָה בְּסִינַי אָמַר הקב"ה נִסְמוֹךְ פּוּרְעָנוּת לְפוּרְעָנוּת לְאוּ אֶלָּא נִפְסַק שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמָהּ. רַבִּי אוֹמֵר: לֹא מִן הַשֵּׁם הוּא זֶה, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁסֵּפֶר חֲשׁוּב הוּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ. כְּמַאן אָזְלָא הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: ״חָצְבָה עַמּוּדֶיהָ שִׁבְעָה״, אֵלּוּ שִׁבְעָה סִפְרֵי תּוֹרָה? — כְּמַאן כְּרַבִּי. (א)מַאן תַּנָּא דְּפָלִיג עֲלֵיהּ דְּרַבִּי — רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הוּא. דְּתַנְיָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: עֲתִידָה פָּרָשָׁה זוֹ שֶׁתִּיעָקֵר מִכָּאן וְתִכָּתֵב בְּמְקוֹמָהּ. וְלָמָּה כְּתָבָהּ כָּאן — כְּדֵי לְהַפְסִיק בֵּין פּוּרְעָנוּת רִאשׁוֹנָה לְפוּרְעָנוּת שְׁנִיָּיה. פּוּרְעָנוּת שְׁנִיָּיה מַאי הִיא — ״וַיְהִי הָעָם כְּמִתְאוֹנְנִים״. פּוּרְעָנוּת רִאשׁוֹנָה — ״וַיִּסְעוּ מֵהַר ה׳״, וְאָמַר רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: שְׁסָרוּ מֵאֲחֲרֵי ה׳. וְהֵיכָן מְקוֹמָהּ? אָמַר רַב אַשֵׁי: בַּדָּגָלִים. (ב)אִיבַּעְיָא לְהוּ: הַגִּלְיוֹנִין שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה אוֹ אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה? תָּא שְׁמַע: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְחַק, אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן פָּרָשַׁת ״וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן״ — מַצִּילִין, וְאִם לָאו אֵין מַצִּילִין. וְאַמַּאי, תִּיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם גִּלְיוֹן דִּידֵיהּ! בָּלָה שָׁאנֵי. תָּא שְׁמַע: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּמְחַק, אִם יֵשׁ בּוֹ לְלַקֵּט שְׁמוֹנִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, כְּגוֹן פָּרָשַׁת ״וַיְהִי בִּנְסוֹעַ הָאָרוֹן״ — מַצִּילִין, וְאִם לָאו — אֵין מַצִּילִין. וְאַמַּאי? תִּיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם גִּלְיוֹן דִּידֵיהּ! מְקוֹם הַכְּתָב לָא קָמִיבַּעְיָא לִי, דְּכִי קָדוֹשׁ — אַגַּב כְּתָב הוּא דְּקָדוֹשׁ, אֲזַל כְּתָב — אֲזַלָא לַהּ קְדוּשְׁתֵּיהּ. כִּי קָמִיבַּעְיָא לִי שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מַטָּה, שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שֶׁבֵּין דַּף לְדַף, שֶׁבִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, שֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר. וְתִיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם הַהוּא! דְּגִיז וּשְׁדֵי. (ג)תָּא שְׁמַע: הַגִּלְיוֹנִין שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מַטָּה, שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה, שֶׁבֵּין דַּף לְדַף, שֶׁבִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, שֶׁבְּסוֹף הַסֵּפֶר — מְטַמְּאִין אֶת הַיָּדַיִם! דִּילְמָא אַגַּב סֵפֶר תּוֹרָה שָׁאנֵי. ד״א(ג) תָּא שְׁמַע: הַגִּילְיוֹנִין וְסִפְרֵי מִינִין אֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, אֶלָּא נִשְׂרָפִין בִּמְקוֹמָן הֵן וְאֲזָכְרוֹתֵיהֶן. מַאי לָאו, גִּלְיוֹנִין דְּסֵפֶר תּוֹרָה? לָא, גִּלְיוֹנִין דְּסִפְרֵי מִינִין. הַשְׁתָּא סִפְרֵי מִינִין גּוּפַיְהוּ אֵין מַצִּילִין, גִּלְיוֹנִין מִבַּעְיָא? הָכִי קָאָמַר: וְסִפְרֵי מִינִין הֲרֵי הֵן כְּגִלְיוֹנִים. (ד)גּוּפַהּ: הַגִּלְיוֹנִין וְסִפְרֵי מִינִין אֵין מַצִּילִין אוֹתָם מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּחוּל קוֹדֶר אֶת הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶן וְגוֹנְזָן, וְהַשְּׁאָר — שׁוֹרְפָן. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אֶקְפַּח אֶת בָּנַי, שֶׁאִם יְבֹאוּ לְיָדַי שֶׁאֲנִי אֶשְׂרוֹף אוֹתָם וְאֶת הָאַזְכָּרוֹת שֶׁבָּהֶן. שֶׁאֲפִילּוּ אָדָם רוֹדֵף אַחֲרַיִו לְהוֹרְגוֹ, וְנָחָשׁ רֹץ לְהַכִּישׁוֹ, נִכְנָס לְבֵית עֲבוֹדָה זָרָה וְאֵין נִכְנָס לְבָתֵּיהֶן שֶׁל אֵלּוּ, שֶׁהַלָּלוּ מַכִּירִין וְכוֹפְרִין, וְהַלָּלוּ אֵין מַכִּירִין וְכוֹפְרִין. וַעֲלֵיהֶן הַכָּתוּב אוֹמֵר: ״אַחַר הַדֶּלֶת וְהַמְּזוּזָה שַׂמְתָּ זִכְרוֹנֶךָ״. (ה)אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, קַל וָחוֹמֶר: וּמָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ אָמְרָה תּוֹרָה: שְׁמִי שֶׁנִּכְתַּב בִּקְדוּשָּׁה יִמָּחֶה עַל הַמַּיִם, הַלָּלוּ שֶׁמְּטִילִין קִנְאָה וְאֵיבָה וְתַחֲרוּת בֵּין יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם — עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. וַעֲלֵיהֶם אָמַר דָּוִד: ״הֲלֹא מְשַׂנְאֶיךָ ה׳ אֶשְׂנָא וּבְתַקּוֹמְמֶיךָ אֶתְקוֹטָט תַּכְלִית שִׂנְאָה שְׂנֵאתִים לְאוֹיְבִים הָיוּ לִי״. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה, כָּךְ אֵין מַצִּילִין אוֹתָן לֹא מִן הַמַּפּוֹלֶת וְלֹא מִן הַמַּיִם וְלֹא מִדָּבָר הַמְאַבְּדָן. בָּעֵי מִינַּיְהּ יוֹסֵף בַּר חָנִין מֵרַבִּי אֲבָהוּ: הֲנֵי סִפְרֵי דְּבֵי אֲבִידָן, מַצִּילִין אוֹתָן מִפְּנֵי הַדְּלֵיקָה אוֹ אֵין מַצִּילִין? אִין וְלָאו וְרַפְיָא בִּידֵיהּ. רַב לָא אָזֵיל לְבֵי אֲבִידָן, וְכָל שֶׁכֵּן לְבֵי נִצְרְפֵי. שְׁמוּאֵל לְבֵי נִצְרְפֵי לָא אָזֵיל, לְבֵי אֲבִידָן אָזֵיל. אָמְרוּ לֵיהּ לְרָבָא: מַאי טַעְמָא לָא אָתֵית לְבֵי אֲבִידָן? אָמַר לָהוּ: דִּיקְלָא פְּלָנְיָא אֵיכָּא בְּאוֹרְחָא, וְקָשֵׁי לִי. נִיעְקְרֵיהּ. דּוּכְתֵּיהּ קָשֵׁי לִי. מָר בַּר יוֹסֵף אָמַר: אֲנָא מִינַּיְהוּ אֲנָא, וְלָא מְסְתְּפֵינָא מִינַּיְהוּ. זִימְנָא חָדָא אָזַל, בָּעוּ לְסַכּוֹנֵיהּ. רַבִּי מֵאִיר הֲוָה קָרֵי לֵיהּ ״אָוֶון גְּלְיוֹן״. רַבִּי יוֹחָנָן הֲוָה קָרֵי לֵיהּ ״עָוֹון גְּלְיוֹן״. אֵימָא שְׁלוֹם, דְּבֵיתְהוּ דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, אֲחֵתֵיהּ דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל הֲוַאי. הֲוָה הָהוּא פִּילוֹסוֹפָא בְּשִׁבָּבוּתֵיהּ

דַּהֲוָה

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שלד סע' כ:

ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כו:

ג מיי' פט' מהל' שאר אבות הטומאות הל' ו:

ד טוש"ע יו"ד סי' רפא סע' א:

ה מיי' פו' מהל' יסודי התורה הל' ח:

ו מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג:

ז טוש"ע יו"ד סי' קנו סע' ג:

ח מיי' פו' מהל' יסודי התורה הל' ח:

ט מיי' פא' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' יג:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יט, סמג לאוין סה:
ב טוש״ע או״ח סי׳ שלד סע׳ טו
טז יז יח:
ג מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ כח, סמג לאוין סה:
ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ כו:
ה מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ טז:

וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כַּר׳ נְחֶמְיָה וְלָא פְּלִיג אַדְּרַב דְּשַׁפִּיר מוֹדָה דִּלְמַתְנִי׳ דְּמַפְרֵשׁ טַעְמָא מִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ קוֹרֵין שֶׁלֹּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ עַיֵּילָא לֵיהּ שְׁרָגָא דְּדַהֲבָא, וַאֲזוּל לְקַמֵּיהּ. אָמַרָה לֵיהּ: בָּעֵינָא דְּנִיפְלְגוּ לִי בְּנִכְסֵי דְּבֵי נָשֵׁי. אָמַר לְהוּ: פְּלוּגוּ. אָמַר לֵיהּ, כְּתִיב לַן: בִּמְקוֹם בָּרָא, בְּרַתָּא לָא תֵּירוֹת. אָמַר לֵיהּ: מִן יוֹמָא דְּגָלְיתוּן מֵאַרְעָכוֹן, אִיתְנְטִילַת אוֹרָיְיתָא דְּמֹשֶׁה וְאִיתְיְהִיבַת עָוון גְּלָיוֹן, וּכְתִיב בֵּיהּ: בָּרָא וּבָרַתָּא כַּחֲדָא יִרְתוּן. לְמָחָר הַדַּר עַיֵּיל לֵיהּ אִיהוּ חָמְרָא לוּבָא. אָמַר לְהוּ: שְׁפִילִית לְסֵיפֵיהּ דַּעָוון גְּלָיוֹן, וּכְתִיב בֵּיהּ: אֲנָא לָא לְמִיפְחַת מִן אוֹרָיְיתָא דְּמֹשֶׁה אֲתֵיתִי [וְלָא] לְאוֹסֹפֵי עַל אוֹרָיְיתָא דְּמֹשֶׁה אֲתֵיתִי, וּכְתִיב בֵּיהּ: בִּמְקוֹם בָּרָא — בְּרַתָּא לָא תֵּירוֹת. אָמַרָה לֵיהּ: נְהוֹר נְהוֹרָךְ כְּשָׁרְגָא. אָמַר לֵיהּ רַבָּן גַּמְלִיאֵל: אָתָא חָמְרָא וּבְטֵשׁ לְשָׁרְגָא. [א]וּמִפְּנֵי מָה אֵין קוֹרִין כּוּ׳. אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ, אֲבָל שֶׁלֹּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ — קוֹרִין. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ אֵין קוֹרִין. אִינִי?! וְהָא נְהַרְדְּעָא אַתְרֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל הָוֶה, וּבְנְהַרְדְּעָא פָּסְקִי סִידְרָא בִּכְתוּבִים בִּמְנָחָתָא דְּשַׁבְּתָא. אֶלָּא אִי אִיתְמַר, הָכִי אִיתְמַר — אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּמְקוֹם בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אֲבָל שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם בֵּית הַמִּדְרָשׁ — קוֹרִין. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: בֵּין בִּמְקוֹם בֵּית הַמִּדְרָשׁ בֵּין שֶׁלֹּא בִּמְקוֹם בֵּית הַמִּדְרָשׁ, בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ — אֵין קוֹרִין, שֶׁלֹּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ — קוֹרִין. וְאַזְדָּא שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּבִנְהַרְדְּעָא פָּסְקִי סִידְרָא דִּכְתוּבִים בִּמְנָחָתָא דְּשַׁבְּתָא. רַב אָשֵׁי אָמַר: לְעוֹלָם כְּדַאֲמָרַן מֵעִיקָּרָא, וּשְׁמוּאֵל כְּרַבִּי נְחֶמְיָה: דְּתַנְיָא: אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרוּ כְּתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ אֵין קוֹרִין בָּהֶן — אֲבָל שׁוֹנִין בָּהֶן וְדוֹרְשִׁין בָּהֶן. נִצְרָךְ לְפָסוּק — מֵבִיא וְרוֹאֶה בּוֹ. אָמַר רַבִּי נְחֶמְיָה: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ כְּתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ אֵין קוֹרִין בָּהֶן — כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ: בְּכְתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ אֵין קוֹרִין, וְכָל שֶׁכֵּן בְּשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת. [ב-ד-א]מַתְנִי׳ מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַתְּפִילִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת. וּלְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן — לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפוּלָּשׁ. בֶּן בְּתֵירָא אוֹמֵר: אַף לְמְפוּלָּשׁ. [ה-ב]גְּמָ׳ תָּנוּ רַבָּנַן: אַרְבָּעָה עָשָׂר שָׁחֵל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַפְשִׁיטִין אֶת הַפֶּסַח עַד הֶחָזֶה — דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה. בְּשִׁלְמָא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, דְּהָא אִיתְעֲבִיד לֵיהּ צוֹרֶךְ גְּבוֹהַּ. אֶלָּא לְרַבָּנַן מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר קְרָא: ״כֹּל פֶּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״. וְהָכָא, מַאי ״לְמַעֲנֵהוּ״ אִיכָּא? רַב יוֹסֵף אָמַר: שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ. רָבָא אָמַר: שֶׁלֹּא יְהוּ קָדְשֵׁי שָׁמַיִם מוּטָלִין כְּנֶבֶלָה. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּמַנַּח אַפְתּוּרָא דְּדַהֲבָא, אִי נָמֵי יוֹמָא דְּאִסְתָּנָא. וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, הַאי ״פֶּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״ מַאי עֲבִיד לֵיהּ? שֶׁלֹּא יוֹצִיא אֶת הָאֵימוּרִין קוֹדֶם הַפְשָׁטַת הָעוֹר. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן: מִשּׁוּם נִימִין. אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: מַאי אַהֲדְרוּ לֵיהּ חֲבֵרַיָּיא לְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה? הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: אִם מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַתְּפִילִּין, לֹא נַפְשִׁיט אֶת הַפֶּסַח מֵעוֹרוֹ? מִי דָּמֵי?! הָתָם — טְלָטוּל, הָכָא — מְלָאכָה! אָמַר רַב אָשֵׁי: בְּתַרְתֵּי פְּלִיגִי, בְּטִלְטוּל וּפְלִיגִי בִּמְלָאכָה, וְהָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: אִם מַצִּילִין תִּיק הַסֵּפֶר עִם הַסֵּפֶר, לֹא נְטַלְטֵל עוֹר אַגַּב בָּשָׂר?!

מִדְּהַוָה שְׁקִיל שְׁמָא דִּלְא מְקַבֵּל שַׁחְדָּא הָיָה מוֹצִיא עָלָיו שֵׁם שֶׁאֵינוֹ מְקַבֵּל שׁוֹחַד מִבַּעֲלֵי דִּינִין הַבָּאִין לְפָנָיו וְהָיָה מְקַבְּלוֹ בַּסֵּתֶר: א״ל פִּילוֹסוֹפָא לר״ג מִיּוֹמָא דְּגָלְיתוּן כּוּ׳: שְׁפִלֵּיתְ כָּל סוֹף הַדָּבָר הוּא תַּחְתִּית שָׁלוּ וְשֵׁיזֵף לְמֵימַר שְׁפִלֵּיתְ לְסֵיפֵיהּ: נְהוֹר נְהוֹרָךְ כִּשְׁרָגָא הַנָּהֵר אוֹרֵךְ כִּשְׁרָגָא רְמָזָה שָׁנָתָנָה לוֹ מְנוֹרָה בְּשׁוֹחַד: אָמַר לוֹ ר״ג אָתָא חַמְרָא וּבְטָשָׁא דְּחַפַּתּוּ לַאֲרָע כְּלוּמַר אֲנִי נִצַּחְתִּי בְּשׁוֹחַד [וְהַכֹּל כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַמִּתְאַסְּפִים שָׁם נַבְלוּתוֹ וּמִי הוּא]: בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ קוֹדֶם אֲכִילָה הָיוּ דּוֹרְשִׁים: שֶׁלֹּא בִּזְמַן בֵּית הַמִּדְרָשׁ לְאַחַר אֲכִילָה לֹא דָּרְשׁוּ מִשּׁוּם שִׁכְרוּת: פִּסְקֵי סִדְרָא בִּכְתוּבִים [הָיוּ רְגִילִים לִקְרֹא בבהמ״ד פָּרָשָׁה בִּכְתוּבִים]: בְּמָקוֹם בבהמ״ד שֶׁהֶחֱכָם דּוֹרֵשׁ דְּהֵינוּ בבהמ״ד אֲבָל בְּעַלְמָא קוֹרִין: בֵּין בְּמָקוֹם בהמ״ד כּוּ׳ בִּזְמַן בהמ״ד אֵין קוֹרִין לְפִי שֶׁמְּבַטְּלוֹ מִלַּיְלֵךְ אֵצֶל הַדּוֹרֵשׁ אֲבָל שֶׁלֹּא בִּזְמַן בהמ״ד כְּגוֹן לְאַחַר אֲכִילָה קוֹרִין: וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לְעֵיל אֲפִלּוּ לְאַחַר אֲכִילָה אֵין קוֹרִין: כַּר׳ נְחֶמְיָה אָמְרָה לְמִלְּתָהּ דְּלֵית לֵיהּ טַעְמָא דְּאֵין קוֹרִין מִשּׁוּם בְּטוּל אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיֹּאמְרוּ קַל וָחֹמֶר לְשִׁטְרֵי הֶדְיוֹטוֹת וּמִיהוּ שְׁמוּאֵל הִנָּהִיג בְּמָקוֹמוֹ כְּדִבְרֵי חֲכָמִים דְּמַתְנִי׳ דְּאָמְרִי טַעְמָא (דְּמַתְנִי׳) מִשּׁוּם בְּטוּל תּוֹרָה הִלְכָךְ לְאַחַר אֲכִילָה דְּלֵיכָּא דְּרָשָׁה קוֹרִין: שׁוֹנִין בָּהֶן כְּגוֹן מִדְרָשׁ שה״ש וְקוֹהֶלֶת: שִׁטָּר הֶדְיוֹטוֹת כְּגוֹן שֶׁל חֶשְׁבּוֹנוֹת אוֹ אִגְּרוֹת הַשְׁלוּחוֹת לְמָצֹא חֵפֶץ: גְּמ׳ עַד הֶחָזֶה מַתְחִיל מַרְגָּלָיו הָאֲחֲרוֹנִים עַד הֶחָזֶה שֶׁיּוּכַל לְהוֹצִיא אֲמוּרִים שֶׁהֶקְטֵר חֲלָבָיו דּוֹחִין שַׁבָּת וְתוּ לָא מַפְשִׁיט מִידֵי עַד אַרְתֵּא דְּצָרֵךְ הֶדְיוֹט הוּא: לְמַעֲנֵהוּ לְכְבוֹדוֹ: שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ שֶׁהָעוֹר מְחַמְּמוֹ וּמַסְרִיחוֹ וְאֵין זֶה כְּבוֹדוֹ לִהְיוֹת פְּרָס אוֹכְלֵי שֻׁלְחָנוֹ מִגּוֹאֵל: אַפְתּוּרֵי דְּדַהֲבָא שֶׁאֵינוֹ מַטָּל בְּבִזְיוֹן אֲבָל לְשָׁמָא יַסְרִיחַ חַיִּשׁ רַב יוֹסֵף וְרָבָא לָא חַיְישׁ עַד אַרְתֵּא: יוֹמָא דְּאִסְתָּנָא רוּחַ צְפוֹנִית שֶׁהִיא בֵּינוֹנִית לֹא חַמָּה וְלֹא צִנָּה כְּדַאֲמְרִינַן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הֶעָרֵל (יְבָמוֹת דַּף עב.) וְאֵיזוֹ רוּחַ הַמַּסְרַחַת רוּחַ מִזְרָחִית בְּשָׁעַת הַחֹם כְּדַאֲמְרִינַן בְּנִטִּין (דַּף לא:) אֲפִלּוּ שְׁכָבַת זֶרַע שֶׁבְּמֵעֵי אִשָּׁה מַסְרַחַת בּוֹ דִּכְתִיב (הוֹשֵׁעַ י״ג:ט״ו) יָבֹא קָדִים רוּחַ ה׳ מִמִּדְבָּר עוֹלֶה וְגוֹ׳ יֵשׁ מְפָרְשִׁין יוֹמָא דְּאִסְתָּנָא רוּחַ דְּרוֹמִית שֶׁהִיא צוֹנֶנֶת אֵמֶת שֶׁרוּחַ דְּרוֹמִית צוֹנֶנֶת אֲבָל אִסְתָּנָא עַל כָּרְחָיךְ צְפוֹנִית הִיא וְנוֹחָה כִּדְאָמַר בָּעַלְמָא (עירובין ד' סה.) צְרִיכָא שְׁמַעְתָּא צִלּוּתָא כְּיוֹמָא דְּאִסְתָּנָא וְרוּחַ דְּרוֹמִית הִיא בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי יוֹמָא דְּשׁוּתָא: קוֹדֶם הַפְשָׁטַת הָעוֹר עַד הֶחָזֶה: מ״ט עוֹר לַאֲמוּרִין מַאי קָא עָבִיד: מִשּׁוּם נִימִין שֶׁל צָמֶר הַנִּדְבָּקִין בְּאֵמוּרִין: חֲבֵרַיָּא בְּנֵי מַחֲלַקְתּוֹ: אִם מַצִּילִין בְּשַׁבָּת: תִּיק עִם הַסֵּפֶר עִם הַתְּפִילִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכָן מָעוֹת וּמִשּׁוּם כְּבוֹד הַסֵּפֶר שֶׁהוּא צוֹרֶךְ גְּבוֹהַּ עֲבָדִינַן בַּהֲדֵיהּ הַצָּלַת מָעוֹת שֶׁהֵן צוֹרֶךְ הֶדְיוֹט: לֹא נַפְשִׁיט אֶת הַפֶּסַח בְּתַמִּיהַּ מִשּׁוּם צוֹרֶךְ גְּבוֹהַּ לָא שְׁרֵי צוֹרֶךְ הֶדְיוֹט בַּהֲדֵהּ: הָתָם תִּיק וּמָעוֹת דְּקַמִּיתֵי רְאָיָה מְנַהּ . טְלָטוּל בָּעַלְמָא הוּא: הָכָא גַּבֵּי פְּלָגְתַּיְהוּ דְּפֶסַח דְּאַיְירֵי בֵּהּ הַשְׁתָּא דְּהַפְשָׁטָה מֵאֲבוֹת מְלָאכוֹת הִיא: בְּתַרְתֵּי פְּלִיגִי גַּבֵּי פֶּסַח פְּלִיגִי בְּטִלְטוּלוֹ דְּאָסַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל לְטַלְטֵל [הַפֶּסַח] אַחַר שֶׁהוֹצִיא אֵמוּרָיו אַפִּי׳ מֵחֲמָה לְצֵל מִשּׁוּם עוֹר דְּלָאו בַּר טִלְטוּל הוּא וְלָא דְּמֵי לְשֶׁלְחִין דַּאֲמָרַן בְּבָמָה טוֹמְנִין (לְעֵיל שַׁבָּת מט.) שְׁמִטַּלְטְלִין אוֹתָן דְּהָתָם עוֹר בְּהֵמָה גַּסָּה דַּחֲזֵי לְמִשְׁטַחְיֵהּ וּלְמִזְנָא עָלָיהָ: וְהָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ תְּשׁוּבָה לְעָנְיַן טִלְטוּל: לֹא נְטַלְטֵל עוֹר אַגַּב בָּשָׂר דְּהַוֵי נָמֵי כְּבוֹד שָׁמַיִם דְּבָשָׂר דּוֹמְיָא דְּסֵפֶר וּמַתִּיר לְטַלְטְלוֹ מֵחֲמָה לְצֵל וְאַגַּב בָּשָׂר יְטַלְטְלוּ עוֹר הַמְחֻבָּר בּוֹ:

מסורת הש״ס

א מסכת סופרים
ב לקמן קלג:; מנחות סג:

גליון הש״ס

גמ׳ דבנהרדעא פסקי סדרי. ע״ל דף כד ע״א תוס׳ ד״ה שאלמלא:

תורה אור השלם

כֹּל פֹּעַל יְהוָה לְמַעֲנֵהוּ וְגַם־רָשָׁע לְיוֹם רָעָה [משלי טז, ד]

מסורת הש"ס

א לקמן קלג.; סוכה לג.; לעיל עה.; ביצה לו.; לעיל קנ.

ב משנה עירובין; עירובין יא.; עירובין ב:

ג תוספתא עירובין; לעיל ו.; עירובין כב.; עירובין יב.; עירובין צה.; עירובין ו.; עירובין נט.

מִי דָּמֵי תֵּיק הַסֵּפֶר נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הַמַּתִּר לְטַלְטְלוֹ בְּלֹא שׁוּם דְּלֵקָה דְּסֵפֶר הָכָא נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר פְּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁהַבָּשָׂר אָסוּר לְטַלְטֵל שֶׁהֲרֵי

בַּר טְלְטוּל הוּא וּלְדָבֵר הָאָסוּר כְּגוֹן מָעוֹת: הָכָא הַאי עוֹר נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר שֶׁכָּלוּ אָסוּר בְּטִלְטוּל שֶׁהַבָּשָׂר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ דְּלָא חָזֵי לְאָכְלָה עַד אַרְתָּא דְּפָסַח אֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בְּלֵילָה וְצָלִי וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל לֵית לֵהּ כְּבוֹד שָׁמַיִם בְּנֶאֱכָל לְהֶדְיוֹט וַאֲפִילּוּ הֲוֵי עוֹר תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו מִתְּסַר מִשּׁוּם דְּהֲוֵי בָּסִיס לְאָסוּר וכ"ש דְּהוּא גּוּפֵהּ לְאו בַּר טְלְטוּל הוּא: אִם מְבִיאִין תִּיק שֶׁבְּתוֹכוֹ מָעוֹת דְּהֲוֵי בָּסִיס לְדָבָר שֶׁכָּלוּ אָסוּר וּמַנִּיחַ בּוֹ סֵפֶר לְהַצִּילוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַשְׁלִיךְ הַמָּעוֹת כְּדְמְפָרֵשׁ וְאָזַל לֹא נִטְלְטֵל עוֹר אֲגַב הַבָּשָׂר: אִי נִימָא דְּמִדְּהֵיכָא דְּאִית בֵּהּ מָעוֹת עִם הַסֵּפֶר לָא שָׁדֵי לְהוּ לָא מַצְרִיךְ לֵיהּ תַּנָּא דִּידַן לְמִשְׁדִּינְהוּ כְּדְקָתָנֵי וְאע"פ שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ מָעוֹת: אֵתוֹיֵי נָמֵי מֵיתִינַן מֵעַלְמָא מֵאַחַת זָוִית הַבַּיִת תֵּיק וּבְתוֹכוֹ מָעוֹת לְהַנִּיחַ בְּתוֹכוֹ סֵפֶר וּלְהַצִּיל: מִי דָּמֵי הֵיכָא דְּהַסֵּפֶר מַנַּח עִם הַמָּעוֹת לְהֵיכָא דְּהוּא בָּא עַכְשָׁו לַהֲבִיאוֹ עִם הַמָּעוֹת וְלָתֵת בּוֹ סֵפֶר: הָתָם דְּסֵפֶר וּמָעוֹת בְּתוֹכוֹ לְהָכִי לָא מַצְרִכִינַן לֵיהּ לְמִשְׁדִּינְהוּ: דִּלְמָא אַדְּהָכִי וְהָכִי נָפְלָה דְּלֵקָה עַל הַסֵּפֶר: הָכָא אַדְּמַיְתֵי לֵיהּ נִשְׁדִּינְהוּ דָּרֵךְ בְּיָאתוֹ: כִּדְאָמְרִינַן מֵעַקְרָא דְּלָא פְּלִיגִי אֶלָּא בְּהַפְשָׁטָה וּמַיְתֵי רַבָּנַן רְאָיָה מִתִּיק הַסֵּפֶר דְּמַתְנִי' דְּמַצִּילִין מָעוֹת אַגַּב סֵפֶר צָרְכֵי הֶדְיוֹט אַגַּב צָרְכֵי גְּבוֹהַּ הוֹאִיל וְלֵיכָא שְׁהוּת לְמִשְׁדִּינְהוּ וה"נ אַגַּב צָרְכֵי גְּבוֹהַּ דְּכָל פְּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ יַפְשִׁיט: וּדְקַשְׁיָא לָךְ כו' דְּלָא בָּעֵי לֵיהּ לְעוֹר אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ לְעוֹר וְאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְהַפְשִׁיט מְשׁוּם עוֹר וְלָא דָּמֵי לְהַפְשֵׁט אֵילִים וּתְחָשִׁים דְּמִשְׁכָּן: וְהָא ר"ש מוֹדֶה בְּפִסְיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת וְהָכָא אע"ג דְּלָא מִיכַוֵּין מְפַשְּׁיט הוּא: דְּשָׁקִיל לֵיהּ בְּבַרְזֵי בַּחֲתִיכוֹת דַּקּוֹת מַפְשִׁיט וְחוֹתֵךְ דְּאֵין דֶּרֶךְ הַפְשָׁטָה בְּכָךְ וְלָאו מִלְּאכָה הוּא אֶלָּא שְׁבוּת: שְׁנֵי לְחַיִּים לְפָתַח שֶׁאֵין לוֹ מְחָצָה: זֶהוּ מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ כְּלוֹמַר מָבוֹי הַנִּפְתָּר בְּכָל הֶלְכוֹתָיו בֵּין בְּעֵרוּב בֵּין בִּשְׁאָר דְּבָרִים וְכָל הַתֵּר שְׁאָר מְבוֹאוֹת יֵשׁ לוֹ בְּגוֹן שִׁתּוּפֵי מְבוֹאוֹת: וְתַרְוַיְהוּ רַבָּנַן וּבֶן בְּתֵירָא סְבִירָא לְהוּ כר"א דְּאָמַר אֵין מָבוֹי וְאֲפִילּוּ סְתוּם נִפְתָּר בְּלָחְיֵי א' וְאַשְׁמְעִינַן בֶּן בְּתֵירָא דְּבַהֲצָלַת כְּתֵבֵי הַקֹּדֶשׁ לָא בָּעֵינַן לְחַיִּים כְּרִבִּי אֶלְיעֶזֶר: מְפֻלָּשׁ קָרֵית לֵיהּ נְהִי נָמֵי דְּבָעֵי ר' אֶלְיעֶזֶר לְחַיִּים מֵיהוּ מְפֻלָּשׁ לָא מִקָּרֵי: וְעוֹד לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי לְשֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וְקָאָמַרְתְּ דְּהַיְנוּ מָבוֹי הַנִּפְתָּר בְּכָל הֶלְכוֹתָיו: נַצִּיל לְתוֹכָן אַף אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין כְּמוֹ לְחָצֵר הַמְעֹרָבֶת וְאַמַּאי פַּלְגִינְהוּ מְהַדְּדֵי דְּגַבֵּי סֵפֶר קָתָנֵי לְמָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וְגַבֵּי אוֹכְלִין קָתָנֵי לְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן לְחָצֵר הַמְעֹרָבֶת דְּמַשְׁמַע אֲבָל לַמָּבוֹי לֹא: שְׁתֵּי מְחִצּוֹת מִכָּאן וּמִכָּאן: שְׁנֵי לְחַיִּין לָחִי לְכָל פֶּתַח וּפֶתַח: אַלְבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר בִּשְׁתֵּי מְחִצּוֹת סַגִּי וּשְׁנֵי לְחַיִּים וַאֲתָא בֶּן בְּתֵירָא לְמֵימַר דְּלְגַבֵּי סֵפֶר מוֹדֶה ר' יְהוּדָה דְּסַגִּי בְּחַד דָּג' מְחִצּוֹת הָוֹו: לְדִידְךָ נָמֵי אַכָּא לְמִפְרַךְ כְּאַתְקִפְתָּא דְּלֵעֵיל: לְרַבָּנַן כֵּיוָן דַּאֲמַרְתְּ דְּתַרְוַיְהוּ כְּר' יְהוּדָה לְרַבָּנַן דְּאָמְרִי לְשֶׁאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וּמְפָרְשִׁי לֵיהּ לְשֶׁאֵינוֹ חָסֵר כְּלוּם כְּר' יְהוּדָה דְּלָא בָּעֵי אֶלָּא שְׁתֵּי מְחִצּוֹת וּשְׁנֵי לְחַיִּים אִי הָכִי לְרַבָּנַן יַצִּיל לְתוֹכוֹ אוֹכְלִין וּמַשְׁקִין כְּמוֹ לְחָצֵר הַמְעֹרָבֶת:

הָכָא נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר לְטַלְטְלוֹ בְּלֹא שׁוּם דְּלֵקָה

**מִי דָּמֵי?! הָתָם — נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הַמּוּתָּר, הָכָא — נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר! אֶלָּא הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: אִם מְצִילִין תִּיק שֶׁל סֵפֶר עִם הַסֵּפֶר, וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ מָעוֹת, לֹא נִטְלְטֵל עוֹר אַגַּב בָּשָׂר?! מִי דָּמֵי? הָתָם נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר וּלְדָבָר הַמּוּתָּר, הָכָא — כּוּלּוֹ נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. אֶלָּא הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: אִם מְבִיאִין תִּיק שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ מָעוֹת מֵעַלְמָא לְהַצִּיל בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה, לֹא נִטְלְטֵל עוֹר אַגַּב בָּשָׂר?! וְהֵיא גּוּפָהּ מְנָלַן? אֵילֵימָא דְּמִדְּהֵיכָא דְּאִית בֵּיהּ לָא שָׁדֵי לְהוּ, אֵיתוֹיֵי נָמֵי מַיְתִינַן — מִי דָּמֵי?! הָתָם — אַדְּהָכִי וְהָכִי נָפְלָה דְּלֵיקָה, הָכָא — אַדְּהָכָא וְהָכִי לִישְׁדִּינְהוּ. אֶלָּא אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: לְעוֹלָם כִּדְאָמְרִינַן מֵעִיקָּרָא. וּדְקָא קַשְׁיָא לָךְ: הָכָא טִלְטוּל וְהָכָא מְלָאכָה — כְּגוֹן דְּלָא קָבְעֵי לֵיהּ לְעוֹר. (א)וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְהוּ: מוּתָּר רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּ״פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יָמוּת״ — דְּשָׁקֵיל לֵיהּ בְּבַרְזֵי. (אנב)וּלְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן וכו׳. הֵיכִי דָּמֵי מְפוּלָּשׁ, הֵיכִי דָּמֵי שֶׁאֵינוֹ מְפוּלָּשׁ? אָמַר רַב חִסְדָּא: שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וּשְׁנֵי לְחָיַיִן — זֶהוּ מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפוּלָּשׁ. שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וְלֶחִי אֶחָד — זֶהוּ מָבוֹי הַמְפוּלָּשׁ. וְתַרְוַיְהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר, דְּתַנְיָן: הֶכְשֵׁר מָבוֹי — בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לֶחִי וְקוֹרָה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אוֹ לֶחִי אוֹ קוֹרָה. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: שְׁנֵי לְחָיַיִם. אָמַר לֵיהּ רַבָּה: שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וְלֶחִי אֶחָד ״מְפוּלָּשׁ״ קָרֵית לֵיהּ? וְעוֹד, לְרַבָּנַן נַצִּיל לְתוֹכוֹ אוֹכָלִין וּמַשְׁקִין?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: שָׁלֹשׁ מְחִיצוֹת וּשְׁנֵי לְחָיַיִם — זֶהוּ מָבוֹי שֶׁאֵינוֹ מְפוּלָּשׁ. שְׁתֵּי לְחָיַיִן — זֶהוּ מָבוֹי הַמְפוּלָּשׁ. (ג)וְתַרְוַיְהוּ אַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא, יָתֵר עַל כֵּן אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי בָתִּים בִּשְׁנֵי צִדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים — עוֹשֶׂה לֶחִי מִיכָּן וְלֶחִי מִיכָּן, אוֹ קוֹרָה מִיכָּן וְקוֹרָה מִיכָּן, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בָּאֶמְצַע. אָמְרוּ לוֹ: אֵין מְעָרְבִין רְשׁוּת הָרַבִּים בְּכָךְ. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: לְדִידָךְ נָמֵי, לְרַבָּנַן נַצִּיל לְתוֹכוֹ אוֹכָלִין וּמַשְׁקִין?

אֶלָּא

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שסג סעי' ג יד:

ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' ב, סמג עשין א:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שסג סעי' א ג יד:
ב מיי' פי"ז מהל' שבת הל' ב:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה, סמג עשין א:
ד טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' א:
ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כא, סמג עשין א:
ו טוש"ע או"ח סי' שלה סעי' ב:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טז, סמג עשין א:
ח טוש"ע או"ח סי' שלה סעי' ג
ט מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טז:
י טוש"ע או"ח סי' תצח סעי' י:
יא מיי' פב' מהל' שביתת יום טוב הל' ד:
יב טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' ג ד:
יג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כה:
יד טוש"ע או"ח סי' רנד סעי' ה:
טו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' א, סמג עשין א:
טז טוש"ע או"ח סי' רפט סעי' א:
יז מיי' פל' מהל' שבת הל' ט, סמג עשין ל:
יח טוש"ע או"ח סי' שצד סעי' ב:
יט מיי' פל' מהל' שבת הל' ט, סמג עשין ל:
כ טוש"ע או"ח סי' רצא סעי' א:
כא מיי' פל' מהל' שבת הל' ט, סמג עשין ל:

מסורת הש"ס

א לקמן קכ.
ב תוספתא ביצה; לקמן קכד.; ביצה לו.
ג בבא בתרא כ.
ד תוספתא שבת
ה תוספתא שבת; לקמן קמג.; משנה שבת
ו פסיקתא רבתי

גליון הש"ס

גמ' ואין מעריכין בכך. מו"ק דף יב ע"ב:

תורה אור השלם

[שׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד [ויקרא כב, כח]
שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָבֵד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ [שמות כ, ט]
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ [שמות כ, י]
וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל אֲשֶׁר־יִלְקְטוּ יוֹם יוֹם [שמות טז, ה]
וַיִּלְקְטוּ אֹתוֹ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר אִישׁ כְּפִי אָכְלוֹ וְחַם הַשֶּׁמֶשׁ וְנָמָס [שמות טז, כא]
וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי לָקְטוּ לֶחֶם מִשְׁנֶה שְׁנֵי הָעֹמֶר לָאֶחָד וַיָּבֹאוּ כָּל־נְשִׂיאֵי הָעֵדָה וַיַּגִּידוּ לְמֹשֶׁה [שמות טז, כב]
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלֻהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה [שמות טז, כה]

הָא דְּתַנְיָא נִשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ הִקְשָׁה הָרַב פּוֹרַת אַמַּאי לָא פָּרֵיךְ אֶלָּא אֲמַר רַב אַשֵׁי כּוּ' בֵּין רַבָּנָן וּבֵין בֶּן בְּתֵירָא כַּר' אֶלְיֶעֶזֶר סְבִירָא לְהוּ דְּבָעֵי ג' מִמַּתְנִיתִין דְּרֵישׁ חָבִית (לְקַמָּן שַׁבָּת קמג:) דְּתַנָּן חָבִית שֶׁנִּשְׁבְּרָה מַצִּילִין מִמֶּנָּה מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַכְנִיסוּ לְאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין, אֲבָל לֹסֶף תּוֹרָה — בְּחַד לֶחִי סַגִּי. [ה]מַתְנִי' מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. הָרָאוּי לָאָדָם — לָאָדָם, הָרָאוּי לַבְּהֵמָה — לַבְּהֵמָה. כֵּיצַד? נָפְלָה דְּלֵילֵי בְּלֵילֵי שַׁבָּת — מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. בַּשַּׁחֲרִית — מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. בַּמִּנְחָה — מָזוֹן סְעוּדָה אַחַת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לָעוֹלָם מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. [ו]גְּמ' מִכְּדֵי בְּהֶיתֵּרָא קְטָרַח, נַצָּיל טְפֵי? אָמַר רָבָא: מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, אִי שְׁרֵית לֵיהּ — אָתֵי לְכַבּוּיֵי. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: נִשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ — מֵבִיא כְּלִי וּמְנִיחַ תַּחְתֶּיהָ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא כְּלִי אַחַר וְיִקְלוֹט, כְּלִי אַחַר וְיִצָּרֵף. הָתָם, מַאי גְּזֵירָה אֵיכָּא? הָכָא נָמֵי, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי דָּרֵךְ רְשׁוּת הָרַבִּים. [ח]גּוּפָא: נִשְׁבְּרָה לוֹ חָבִית בְּרֹאשׁ גַּגּוֹ — מֵבִיא כְּלִי וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקְלוֹט, כְּלִי אַחֵר וְיִצָּרֵף. נִזְדַּמְּנוּ לוֹ אוֹרְחִין — מֵבִיא כְּלִי אַחֵר וְקוֹלֵט, כְּלִי אַחֵר וּמְצָרֵף. וְלֹא יִקְלוֹט וְאַחַר כָּךְ יְזַמֵּין, אֶלָּא יְזַמֵּין וְאַחַר כָּךְ יִקְלוֹט. וְאֵין מַעֲרִימִין בָּכָךְ, מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אָמְרוּ: מַעֲרִימִין. [י]לֵימָא בְּפִלּוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ קָמִיפַּלְגִי? דְּתַנְיָא: אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ שֶׁנִּפְלוּ לְבוֹר? — רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשׁוֹחֲטוֹ, וְהַשֵּׁנִי עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָה בְּמְקוֹמוֹ בְּשִׁבְיל שֶׁלֹּא יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשׁוֹחֲטוֹ וְאֶת הַשֵּׁנִי לְשׁוֹחֲטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלֶה אֶת הַשֵּׁנִי — רָצָה זֶה שׁוֹחֵט, רָצָה זֶה שׁוֹחֵט. [יא]מַאי? דִּילְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֶלְיֶעֶזֶר הָתָם, דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה, אֲבָל הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר — לָא. וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים — לָא. [יב]תָּנוּ רַבָּנָן: הִצִּיל פַּת נְקִיָּה — אֵין מַצִּיל פַּת הַדְּרָאָה, פַּת הַדְּרָאָה — מַצִּיל פַּת נְקִיָּה. וּמַצִּילִין מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשַּׁבָּת לַשַּׁבָּת הַבָּאָה. [יד]תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁכַח פַּת בַּתַּנּוּר וְקִיְּדֵשׁ עָלָיו הַיּוֹם — מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה, לֹא יִרְדֶּה בְּמֵרָדֶה, אֶלָּא בְּסַכִּין. אִינִי?! וְהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה״, יָצָא תְּקִיעַת שׁוֹפָר וּרְדִיַּית הַפַּת שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה? כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנִּינַן. [טז]אָמַר רַב חִסְדָּא: לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְהוֹצָאַת שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ״, לְאַלְתַּר. אָמַר רַבִּי אַבָּא: בְּשַׁבָּת חַיָּיב אָדָם לְבָצוֹעַ עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת, דִּכְתִיב: ״לֶחֶם מִשְׁנֶה״. [יז]אָמַר רַב אַשֵׁי: חֲזִינָא לֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא דְּנָקֵט תַּרְתֵּי וּבָצַע חָדָא. אָמַר: ״לָקְטוּ״ כְּתִיב. רַבִּי זֵירָא הָוָה בָּצַע אַכּוּלָּהּ שֵׁירוּתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא מִיחְזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא? אָמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לָא עָבֵיד, וְהַאִידָּנָא הוּא דְּקָעָבֵיד — לָא מִיחְזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי כִּי מִיקְּלַע לְהוּ רֵיפְתָּא דְּעֵירוּבָא — שָׁרוּ עִילָּוֵיהּ, אָמְרִי: הוֹאִיל וְאִיתְעֲבִיד בַּהּ חָדָא מִצְוָה — לִיתְעֲבִיד בַּהּ מִצְוָה אַחֲרִינָא. [יח]כֵּיצַד? נָפְלָה דְּלֵיקָה כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: כַּמָּה סְעוּדוֹת חַיָּיב אָדָם לֶאֱכוֹל בַּשַּׁבָּת — שָׁלֹשׁ. רַבִּי חִידְקָא אוֹמֵר: אַרְבַּע. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה' הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה״. רַבִּי חִידְקָא סָבַר: הָנֵי תְּלָתָא ״הַיּוֹם״ לְבַר מֵאוּרְתָּא, וְרַבָּנָן סָבְרִי: בַּהֲדֵי דְּאוּרְתָּא. תְּנַן: נָפְלָה דְּלֵיקָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת מַצִּילִין מְחַצּוֹת וּב' לְחַיִּים בְּעַלְמָא וְהָכָא לְגַבֵּי סֵפֶר אָמְרִי רַבָּנָן מוֹדָה ר' אֶלְיֶעֶזֶר בְּלֶחִי אֶחָד וּבֶן בְּתֵירָא אָמַר דְּמוֹדָה ר' אֶלְיֶעֶזֶר אַף בְּלֹא לֶחִי: בְּחַד לֶחִי סַגִּי לֵיהּ מִלְּתָא דְּרַבָּנָן קָא מְפָרְשִׁי: מַתְנֵי' נָפְלָה דְּלֵילֵי בְּלֵילֵי שַׁבָּת קוֹדֶם אֲכִילָה: שַׁחֲרִית קוֹדֶם סְעוּדָה: לְעוֹלָם הוּא מַצִּיל הוֹאִיל וְיוֹמָא בַּר הָכֵי הוּא וּבְהֶתֵּרָא טָרַח דְּהָא בְּנֵי טְלָטוּל נִינְהוּ וּלְחַצַּר הַמְעֹרָבֶת וְאַפֵּי' טוּבָא הָוֵה שָׁרֵי לֵיהּ אִי לָאו מִשּׁוּם גְּזֵרָה וּכְדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: גְּמ' מִכְּדֵי בְּהֶתֵּרָא קְטָרַח חָזֵי לְטַלְטוּל וְלָחַצַּר הַמְעֹרָבֶת: וְאִי שְׁרֵית לֵיהּ לְאַתְחוֹלֵי בְּהַצָּלָה כַּלֵּי הַאי מִתּוֹךְ שֶׁהוּא בָּהוּל מִנָּשֵׁי לֵיהּ שַׁבָּת וְאָתֵי נָמֵי לְכַבּוּיֵי: וְיִקְלוֹט קְלוּחַ הַנּוֹפֵל מִן הָאַוִּיר: וְיִצָּרֵף סְמוּךְ לְגַג כְּעֵין שְׁאִיבָה אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִשְׁאֹב שֶׁהַגַּג חֵלֶק וְהַיַּיִן אֵינוֹ בַּגָּמָא מְצָרֵף כְּלִי לַגַּג שֶׁיָּזוּב מִן הַגַּג לַכְּלִי וְהוּא אוֹחֵז הַכְּלִי בְּיָדוֹ: הָתָם מַאי גְּזֵרָה אִבָּא כֵּיוָן דְּמִידִי דְּהֶתֵּירָא הוּא אַמַּאי לֹא יִקְלוֹט וְיִצָּרֵף: שֶׁמָּא יָבִיא כְּלִי כּוּ' מִתּוֹךְ שֶׁהוּא מְחַזֵּר עַל כֵּלִים הַרְבֵּה יִשְׁכַּח וְיָבִיא: וְלֹא יִקְלוֹט וְאַחַ"כ יְזַמֵּין אוֹרְחִים דְּבִשְׁעַת קְלִיטָה לֹא מַבְעֵיָא לֵיהּ: אֵין מַעֲרִימִין בָּכָךְ לְזַמֵּן אוֹרְחִים שֶׁאֵינָן צְרִיכִין לָאֳכֶל וְיוֹתִירוּ: שֶׁנִּפְלוּ לַבּוֹר בי"ט וְאֵין שְׁנֵיהֶם רְאוּיִם לִשְׁחִיטָה בְּיוֹם אֶחָד: וְאֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ שֶׁמּוֹצֵא לוֹ עֲלִילָה שֶׁמָּא חֲבֵרוֹ שָׁמַן מִמֶּנּוּ: עַד כָּאן לָא קָאָמַר ר' אֶלְיֶעֶזֶר הָתָם, דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה, אֲבָל הָכָא דְּלָא אֶפְשָׁר — לָא. וְעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם, מִשּׁוּם דְּאִיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים, אֲבָל הָכָא דְּלֵיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים — לָא. [יט]תָּנוּ רַבָּנָן: הִצִּיל פַּת נְקִיָּה — אֵין מַצִּיל פַּת הַדְּרָאָה, פַּת הַדְּרָאָה — מַצִּיל פַּת נְקִיָּה. וּמַצִּילִין מִיּוֹם הַכִּפּוּרִים לַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא מִשַּׁבָּת לְיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר מִשַּׁבָּת לְיוֹם טוֹב, וְלֹא מִשַּׁבָּת לַשַּׁבָּת הַבָּאָה. [כ]תָּנוּ רַבָּנָן: שָׁכַח פַּת בַּתַּנּוּר וְקִיְּדֵשׁ עָלָיו הַיּוֹם — מַצִּילִין מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וּכְשֶׁהוּא רוֹדֶה, לֹא יִרְדֶּה בְּמֵרָדֶה, אֶלָּא בְּסַכִּין. אִינִי?! וְהָא תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ״לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה״, יָצָא תְּקִיעַת שׁוֹפָר וּרְדִיַּית הַפַּת שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה? כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנִּינַן. [כא]אָמַר רַב חִסְדָּא: לְעוֹלָם יַשְׁכִּים אָדָם לְהוֹצָאַת שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר יָבִיאוּ״, לְאַלְתַּר. אָמַר רַבִּי אַבָּא: בְּשַׁבָּת חַיָּיב אָדָם לְבָצוֹעַ עַל שְׁתֵּי כִכָּרוֹת, דִּכְתִיב: ״לֶחֶם מִשְׁנֶה״. [כב]אָמַר רַב אַשֵׁי: חֲזִינָא לֵיהּ לְרַב כָּהֲנָא דְּנָקֵט תַּרְתֵּי וּבָצַע חָדָא. אָמַר: ״לָקְטוּ״ כְּתִיב. רַבִּי זֵירָא הָוָה בָּצַע אַכּוּלָּהּ שֵׁירוּתֵיהּ. אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אָשֵׁי: וְהָא מִיחְזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא? אָמַר לֵיהּ: כֵּיוָן דְּכָל יוֹמָא לָא עָבֵיד, וְהַאִידָּנָא הוּא דְּקָעָבֵיד — לָא מִיחְזֵי כְּרַעֲבָתָנוּתָא. רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי כִּי מִיקְּלַע לְהוּ רֵיפְתָּא דְּעֵירוּבָא — שָׁרוּ עִילָּוֵיהּ, אָמְרִי: הוֹאִיל וְאִיתְעֲבִיד בַּהּ חָדָא מִצְוָה — לִיתְעֲבִיד בַּהּ מִצְוָה אַחֲרִינָא. [כג]כֵּיצַד? נָפְלָה דְּלֵיקָה כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: כַּמָּה סְעוּדוֹת חַיָּיב אָדָם לֶאֱכוֹל בַּשַּׁבָּת — שָׁלֹשׁ. רַבִּי חִידְקָא אוֹמֵר: אַרְבַּע. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וּשְׁנֵיהֶם מִקְרָא אֶחָד דָּרְשׁוּ: ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אִכְלוּהוּ הַיּוֹם כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַה' הַיּוֹם לֹא תִמְצָאֻהוּ בַּשָּׂדֶה״. רַבִּי חִידְקָא סָבַר: הָנֵי תְּלָתָא ״הַיּוֹם״ לְבַר מֵאוּרְתָּא, וְרַבָּנָן סָבְרִי: בַּהֲדֵי דְּאוּרְתָּא. תְּנַן: נָפְלָה דְּלֵיקָה בְּלֵילֵי שַׁבָּת מַצִּילִין

מסורת הש"ס

א משנה פאה

ב תוספתא פאה; בבא בתרא ט.

ג אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א מג; אוצר מדרשים פסיקתא פסיקתא חדתא יג; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש

תורה אור השלם

וַיְמַהֵר בָּעֹמֶר וְלֹא הֶעֱדִיף הַמַּרְבֶּה וְהַמַּמְעִיט לֹא הֶחְסִיר אִישׁ וגו' [שמות טז, יח]

וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ אֵת אֲשֶׁר־יָבִיאוּ וְהָיָה מִשְׁנֶה עַל וגו' [שמות טז, ה]

יוֹם עֲבֻרָה הַיּוֹם הַהוּא יוֹם צָרָה וּמְצוּקָה יוֹם שֹׁאָה וגו' [צפניה א, טו]

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלֻהוּ הַיּוֹם כִּי־שַׁבָּת הַיּוֹם לַיהוָה הַיּוֹם לֹא וגו' [שמות טז, כה]

הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא וגו' [מלאכי ג, כג]

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא בְּיוֹם בוֹא וגו' וַהֲרֵי לִשְׁבָעָה יְמֵי שַׁבָּת צְרִיכִין י"ד עַל־אַדְמַת יִשְׂרָאֵל נָאם וגו' [יחזקאל לח, יח]

וְהִתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְיַסֵּעֲךָ עַל־בָּמֳתֵי לָאָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ [ישעיהו נח, יד]

אַז תִּתְעַנַּג עַל־יְהוָה וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל־[בָּמֳתֵי] (במותי) אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת וגו' [ישעיהו נח, יד]

קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ כִּי לְךָ אֶתְּנֶנָּה [בראשית יג, יז]

אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת וגו' [ישעיהו נח, יג]

לְעוֹלָם מַצִּילִין מְזוֹן ג' סְעוּדוֹת מִדְּלָא אָמַר אַרְבַּע לֵית לֵהּ דְּרַבִּי חִידְקָא: בְּמִנְחָה מַצִּילִין מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת מִכָּאן מַשְׁמַע דִּזְמַן אֲכִילָה שְׁלִישִׁית מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, מַאי לָאו — דְּלָא אֲכַל! לָא, דַּאֲכַל. שַׁחֲרִית מַצִּילִין מְזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת, מַאי לָאו — דְּלָא אֲכַל? לָא, דַּאֲכַל. בְּמִנְחָה מַצִּילִין מְזוֹן סְעוּדָה אַחַת, מַאי לָאו — דְּלָא אֲכַל? לָא, דַּאֲכַל! וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לְעוֹלָם מַצִּילִין מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת — מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת הֲוֵי לֵיהּ! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא, מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי חִידְקָא. אב(א)וְהָא דְּתָנַן: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת — לֹא יִטּוֹל מִן הַתַּמְחוּי, מָזוֹן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה — לֹא יִטּוֹל מִן הַקּוּפָּה. מַנִּי? לָא רַבָּנַן, וְלָא רַבִּי חִידְקָא. אִי רַבָּנַן — חַמְסְרֵי הָוְיִין. אִי רַבִּי חִידְקָא — שֵׁית סְרֵי הָוְיִין! לְעוֹלָם רַבָּנַן, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: מַאי דְּבָעֵית לְמֵיכַל בְּאַפּוּקֵי דְּשַׁבְּתָא, אֵכְלֵיהּ בְּשַׁבְּתָא. גלֵימָא רַבָּנַן הִיא, וְלָא רַבִּי חִידְקָא. אָפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי חִידְקָא, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: מַאי דְּבָעֵית לְמֵיכַל בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אֵכְלֵיהּ לְאוּרְתָּא. וְכוּלֵּי יוֹמָא — דְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא בְּתַעֲנִיתָא מוֹתְבִינַן לֵיהּ?! אֶלָּא הָא מַנִּי — רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר: עֲשֵׂה שַׁבַּתְּךָ חוֹל וְאַל תִּצְטָרֵךְ לַבְּרִיּוֹת. הי(ב)וְהָא דְּתָנַן: אֵין פּוֹחֲתִין לְעָנִי הָעוֹבֵר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם מִכִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן מֵאַרְבַּע סְאִין בְּסֶלַע. לָן — נוֹתְנִין לוֹ פַּרְנָסַת לֵינָה, וְאִם שַׁבָּת — נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. לֵימָא רַבָּנַן הִיא, וְלָא רַבִּי חִידְקָא? לְעוֹלָם רַבִּי חִידְקָא — כְּגוֹן דְּאִיכָּא סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ, דְּאָמְרִינַן לֵיהּ: הָא דְּאִיכָּא בַּהֲדָךְ — אֲכֵלֵיהּ. וְכִי אַזֵּיל בְּרֵיקָן אַזֵּיל?! דְּמַלְוִוינַן לֵיהּ סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ. מַאי פַּרְנָסַת לֵינָה? אָמַר רַב פָּפָּא: פּוּרְיָא וּבֵי סַדְיָא. זי(ג)תָּנוּ רַבָּנַן: קְעָרוֹת שֶׁאָכַל בָּהֶן עַרְבִית — מַדִּיחָן לֶאֱכוֹל בָּהֶן שַׁחֲרִית. שַׁחֲרִית — מַדִּיחָן לֶאֱכוֹל בָּהֶן בַּצָּהֳרַיִם. בַּצָּהֳרַיִם — מַדִּיחָן לֶאֱכוֹל בָּהֶן בַּמִּנְחָה. מִן הַמִּנְחָה וְאֵילָךְ — שׁוּב אֵינוֹ מַדִּיחַ. אֲבָל כּוֹסוֹת וְקִיתוֹנִיּוֹת וְצַלּוֹחִיּוֹת — מַדִּיחַ וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, לְפִי שֶׁאֵין קָבַע לִשְׁתִיָּה. טי(ד)אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא: כָּל הַמְקַיֵּים שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת נִיצּוֹל מִשָּׁלֹשׁ פּוּרְעָנֻיּוֹת: מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ, וּמִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם, וּמִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג. מֵחֶבְלוֹ שֶׁל מָשִׁיחַ — כְּתִיב הָכָא "יוֹם", וּכְתִיב הָתָם: "הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֵת אֵלִיָּה הַנָּבִיא לִפְנֵי בוֹא יוֹם וגו'". מִדִּינָהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם — כְּתִיב הָכָא "יוֹם", וּכְתִיב הָתָם: "יוֹם עֲבֻרָה הַיּוֹם הַהוּא". מִמִּלְחֶמֶת גּוֹג וּמָגוֹג — כְּתִיב הָכָא "יוֹם", וּכְתִיב הָתָם: "בְּיוֹם בֹּא גּוֹג". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת נוֹתְנִין לוֹ נַחֲלָה בְּלִי מְצָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָז תִּתְעַנַּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אָרֶץ וְהַאֲכַלְתִּיךָ

נַחֲלַת

וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּאָמְרִינַן לֵיהּ מַה דַּהֲוָה לָךְ לְמֵיכַל בְּאַפּוּקֵי שַׁבְּתָא אֱכֹל בְּשַׁבְּתָא כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל דְּהָתָם אָמְרִינַן לֵיהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִזּוֹן מִן הַצְּדָקָה

אֲבָל הָכָא כְּבָר הוּא נִזּוֹן וּלְהֵכִי נוֹטֵל כָּל צָרְכּוֹ וּמְשַׁנֵּי דְּאִיכָּא סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ הַמְתַרֶּצֶת הָיָה סָבוּר שֶׁהָיָה פָּשׁוּט לְמַקְשֶׁה שֶׁהַסְּעוּדָה שֶׁיּוֹלִיךְ עִמּוֹ נוֹתְנִין לוֹ בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אע"פ שֶׁבְּשַׁאָר יָמִים נוֹתְנִין לוֹ סְעוּדָה שֶׁיּוֹלִיךְ עִמּוֹ עִם אֲחֵרוֹת בע"ש אֵין נוֹתְנִין לוֹ אוֹתָהּ עַד שֶׁיֵּלֵךְ לְפִי שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ מִיָּד עַד אַחַר הַשַּׁבָּת וּלְכָךְ הָיָה סָבוּר שֶׁהַמַּקְשֶׁה לֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהֵבִיא סְעוּדָה עִמּוֹ וְאֵין לוֹ בְּתִחִלַּת הַשַּׁבָּת אֶלָּא ד' לְהֵכִי מְשַׁנֵּי לֵיהּ דְּאִיכָּא סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ וְהַמַּקְשֶׁה מֵשִׁיב דְּפָשִׁיטָא לֵיהּ דְּאִיכָּא סְעוּדָה אַף קָשָׁה לֵיהּ כֵּיוָן דְּמִתְרָצַת דְּאָכַל לְכוּפְלֹהוּ וְכִי אַזֵּל בְּרֵיקָן אַזֵּל שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ לְכָאן כֵּן יִשְׁאָנֵּה עִמּוֹ בְּצֵאתוֹ מִכָּאן וּמְשַׁנֵּי דְּמַלְוִינַן לֵיהּ כו': **מִכִּכָּר** בְּפוּנְדְיוֹן כו' הֵינוּ כְּר' יוֹחָנָן בֶּן בְּרֵקָא דְּחָשֵׁב כִּכָּר בְּפוּנְדְיוֹן מד' סְאִין בְּסֶלַע שְׁתֵּי סְעוּדוֹת דְּעִרוּב וּפְלִיג הָתָם (עירובין דף פב:) אַרְבֵּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה שֶׁאוֹמְרִים הָתָם שִׁעוּר אֶחָד: **דְּמַלְוִינַן** סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ וא"ת א"כ אַמַּאי נוֹתְנִים לוֹ ב' סְעוּדוֹת כֵּיוָן שֶׁמֵּבִיא אַחַת עִמּוֹ יִתְּנוּ לוֹ אַחַת וְיֹאכַל אַחַת וְהָאַחַת יוֹלִיךְ עִמּוֹ וי"ל דְּאֵין מְחַלְּקִין תַּמְחוּי בַּלַּיְלָה אֶלָּא בַּיּוֹם בִּזְמַן הַסְּעוּדָה וּלְכָךְ נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם שֶׁיֹּאכַל אַחַת בַּלַּיְלָה בְּמָקוֹם שֶׁיִּהְיֶה וְאַחַת לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ לְמָחָר: **לְפִי** שֶׁאֵין קָבַע לִשְׁתִיָּה מִכָּאן יֵשׁ לִלְמֹד בַּלַּיְלָה כְּשֶׁרוֹצֶה לְהִתְעַנּוֹת לְמָחָר לְאַחַר אֲכִילָה אע"פ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל אִם לֹא הִתְנָה לְפִי שֶׁמִּסְתַּמָּא כְּשֶׁבֵּרֵךְ סֵלֶק מִלְּאֱכֹל מִלְּשְׁתּוֹת וַדַּאי לֹא סֵלֶק דַּעְתּוֹ כְּדַאֲמַר הָכָא דְּאֵין קָבַע לִשְׁתִיָּה וְהַיְכָא דְּלָא שְׁכִיחַ יַיִן אע"ג דְּסֵלֶק דַּעְתּוֹ מִן הַיַּיִן מ"מ מִמַּיִם לֹא סֵלֶק דַּעְתּוֹ וּמִיהוּ אוֹמֵר ר"י דְּשָׁמָא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ קוֹבְעִין עַצְמָן לִשְׁתִיָּה אַחַר אֲכִילָה אָמְרוּ דְּאֵין קָבַע לִשְׁתִיָּה אֲכַל לְרִידַן לֹא וְרִיבָּ"א פֵּרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת תַּעֲנִית (דף יב.) שֶׁאַף לְאַחַר שֶׁיָּשַׁן מַתָּר לִשְׁתּוֹת עַל פִּי הַיְרוּשַׁלְמִי וְאֵין ר"י רוֹצֶה לְהַקֵּל כָּל כָּךְ כֵּיוָן שֶׁלֹּא יְהֵא נִזּוֹן מִן הַצְּדָקָה בְּשַׁבָּת הֵיא מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה דְּלָא כְּאוֹתָם שֶׁמְּחַלְּקִין סְעוּדַת שַׁחֲרִית וּמְבָרְכִין בֵּינָתַיִם וּמִיהוּ מֵהָא דְּאָמְרִינַן בִּפְסָחִים בפ"ק (דף יג.) י"ד שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מְשַׁיֵּר מָזוֹן שְׁתֵּי סְעוּדוֹת אֵין רְאָיָה מִדְּאֵין מְשַׁיְּרִין מָזוֹן ג' סְעוּדוֹת שֶׁאֵין לַעֲשׂוֹת ב' סְעוּדוֹת שַׁחֲרִית דְּהָא כֵּיוָן שֶׁאוֹכֵל הַכֹּל שַׁחֲרִית חָשִׁיב כְּסָעוּדָה אַחַת וְעוֹד אוֹמֵר ר"י שֶׁיֵּשׁ כָּאן אִסּוּר בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה כְּדַאי' בְּפ' בָּא (יוֹמָא דף ע.) גַּבֵּי וּבָעֲשׂוֹר שֶׁבְּחַמֵּשׁ הַפְקוּדִים דְּקָאָמַר וְנַיְתֵי ס"ת אַחֲרִינָא וְנִקְרֵי א"ר שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִפְּנֵי בְּרָכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה: **וְהָא** דְּתָנַן אֵין פּוֹחֲתִין כו' נָיְמָא רַבָּנַן הִיא וְלָא רַבִּי חִדְקָא אוֹמֵר ר"י דְּאֵין לְפָרֵשׁ שַׁבָּת נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן ג' סְעוּדוֹת דְּהַיְנוּ כְּשֶׁבָּא שָׁם בע"ש לְעֵת הָאֹכֶל דְּמִסְתַּמָּא יְשֵׁבוֹת שָׁם שֶׁאֵין רְגִילוּת כָּל כָּךְ לְלֶכֶת עֶרֶב שַׁבָּת וּבְשַׁבָּת נוֹתְנִים לוֹ סְעוּדָה אַחַת יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנּוֹתְנִין לוֹ בְּשַׁאַר יְמֵים דְּא"כ הֵיכִי נִיחָא לְרַבָּנַן וַהֲלֹא מִן הַכֹּל אֵין לוֹ כִּי אִם ד' סְעוּדוֹת אַחַת שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ דְּמַלְוִינַן בַּהֲדֵיהּ וּשְׁלֹשָׁה שֶׁנּוֹתְנוּ לוֹ וּכְשֶׁיֹּאכַל אַחַת בְּעֶרֶב שַׁבָּת לֹא יִשָּׁאֲרוּ בְּיָדוֹ רַק ג' סְעוּדוֹת וְאוֹתָן יֹאכַל בְּשַׁבָּת וא"כ תִּקְשֵׁי נְמֵי לְרַבָּנַן וְכִי אַזֵּל רֵיקָן אַזֵּל כְּדִפְרִיךְ בְּסָמוּךְ וּמִיהוּ אִבָּא לְמֵימַר דִּבְסָמוּךְ לְרַבָּנַן נְמֵי פְּרִיךְ אֲבָל קְשָׁה דְּכִי מְשַׁנֵּי דְּמַלְוִינַן לֵיהּ סְעוּדָה בַּהֲדֵיהּ לֹא תֵּרֵץ כְּלוּם לַר' חִידְקָא דְּאֵין לוֹ לְשַׁבָּת כ"א שֶׁלֹּשׁ סְעוּדוֹת וְלַר' חִידְקָא צָרִיךְ ד' וְנִרְאֶה לר"י דְּכְשֶׁבָּא בע"ש לְעֵת הָאֹכֶל נוֹתְנִין לוֹ מָזוֹן ב' סְעוּדוֹת כְּמוֹ בְּשַׁאַר יָמִים וְאִם בָּא לִשְׁבּוֹת שָׁם מוֹסִיפִין לוֹ עוֹד ג' סְעוּדוֹת וְקָאָמַר לֵימָא רַבָּנַן הִיא וְלָא רַבִּי חִדְקָא דְּלִרְבָּנַן נִיחָא שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ ה' סְעוּדוֹת בְּתִחִלַּת שַׁבָּת וְאוֹתָהּ שֶׁהֵבִיא עִמּוֹ יֹאכַל בע"ש וּמֵאוֹתָן ה' סְעוּדוֹת יֹאכַל ג' בְּשַׁבָּת וְאַחַת בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת וְאַחַת יוֹלִיךְ עִמּוֹ אֶלָּא לְרַבִּי חִידְקָא כְּשֶׁיֹּאכַל ד' בְּשַׁבָּת וְאַחַת לְהוֹלִיךְ עִמּוֹ לְמָחָר א"כ מַה יֹּאכַל בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֲכֹל בְּשַׁבָּתְךָ כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל דְּהָתָם אָמְרִינַן לֵיהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא נִזּוֹן מִן הַצְּדָקָה

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רנג סעי' א ב:

ב מיי' פט"ז מהל' מתנות עניים הל' יג, סמג עשין קסב:

ג טוש"ע או"ח סי' רמב סעי' א:

ד מיי' פל"ו מהל' שבת הל' ז, סמג עשין ל:

ה טוש"ע יו"ד סי' רנ סעי' ד:

ו מיי' פז' מהל' מתנות עניים הל' ח, סמג עשין קסב:

ז טוש"ע או"ח סי' שכג סעי' ו:

ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' רצא סעי' א:

י מיי' פל' מהל' שבת הל' ט, סמג עשין ל:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רמב סע' א:
ב מיי' פל' מהל' שבת הל' ז, סמג עשין ל:
ג טוש"ע או"ח סי' נא סע' ח:
ד מיי' פז' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' יב:
ה טוש"ע או"ח סי' רלג סע' א:
ו מיי' פג' מהל' תפילה וברכת כהנים הל' א, סמג עשין יט:
ז טוש"ע או"ח סי' רצג סע' א:
ח טוש"ע או"ח סי' ב סע' א ו:
ט מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הל' כג:
י טוש"ע או"ח סי' ב סע' א ו:
יא טוש"ע יו"ד סי' רמו סע' כו:

מסורת הש"ס

א תלמוד ירושלמי תענית
ב ברכות כט:
ג מועד קטן יח:
ד גיטין נב.

גליון הש"ס

גמ' יהא חלקי ממכניסי שבת בטבריא. ברבינו יונה פ"ח דברכות דף מג ע"א כתב די"מ שבטבריא היו מגמרים הכלים בע"ש מפני כבוד שבת שיריחו ריח טוב ובציפורי היו מגמרים במ"ש והיו עושין כן לכבוד שבת שהיו מראין הצער שיש להם מהנפש יתירה שהיה להם בשבת ועתה בפרידת השבת צריכין למוגמר להריח ריח טוב עיין שם. וכעין זה כ' באגודה. והר"י מיגאש בתשובה סימן מ"ה כ' יהא חלקי וכו' היינו עם אותם שבתחלת שבת המה בטבריא ובאפוקי יומא הם בציפורי כי טבריא וציפורי תוך חתום אחד ומקדמי ומאחרי שבת:
תוס' ד"ה אילו וכו' לא ידע ר"י. ובזה לקמן קלא ע"ב תוס' ד"ה קמ"ל. וקלח ע"א תוס' ד"ה מי סברת ובכתובות דף צג ע"א תוס' ד"ה תימא:

תורה אור השלם

[בראשית יג, יז]
[בראשית כו, ג]
[בראשית כח, יד]
[ישעיהו נח, יג-יד]
[דברים לג, כט]
[תהילים לז, ד]
[ישעיהו נח, יד]
[ישעיהו נח, יג]
[ישעיהו נו, ב]
[בראשית ד, כו]
[שמות טז, כו]
[ישעיהו נו, ד]
[ישעיהו נו, ז]
[שמות יז, ח]
[תהילים קיג-קיח]
[תהילים קמה-קנ]
[תהילים עב, ה]

רֻבָּם שֶׁל צַדִּיקִים מֵתִים בְּחֹלִי מֵעַיִם פִּי' בְּקוּנְטְרֶס לְמַרֵּק עֲוֹנוֹתֵיהֶם ור"י אוֹמֵר כִּי יֵשׁ בַּמִּדְרָשׁ לְמַרֵּק אֲכִילָה מִן הַמֵּעַיִם לְהֲיוֹת נְקִיִּים וּטְהוֹרִים כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת:

אֵימָא ה' בְּעִילוֹת בָּעַלְתִּי וְשָׁנִיתִי וּבַירוּשַׁלְמִי מְשַׁנֵּי דִּיבְמוֹת הָיוּ וְלֹא רָצָה לְקַיֵּם בָּהֶן מִצְוַת עוֹנָה אֶלָּא רַק כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת יִבּוּם דְּהֵינוּ בִּיאָה רִאשׁוֹנָה: **אִלּוּ** הָיוּ אוֹמְרִים לִי חֲבֵרַי עֲלֵה לְדוּכָן לֹא יָדַע ר"י מַה אֶסּוּר יֵשׁ בְּזֶר הָעוֹלֶה לְדוּכָן אִם לֹא מִשּׁוּם בְּרָכָה לְבַטָּלָה שֶׁל כֹּהֲנִים אֶמְרָה תּוֹרָה לְבָרֵךְ אֶת יִשְׂרָאֵל: **עִיּוּן** תְּפִלָּה פִּי' בְּכַוָּנַת הַלֵּב וְכֵן הַהִיא דְּאָלוּ דְּבָרִים שֶׁאוֹכֵל מִפֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קכז.) דְּחָשִׁיב עִיּוּן תְּפִלָּה אֲבָל הָא דְּאָמַר בִּבְרָכוֹת (דַּף לב: וְנָהֶ.) הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ סוֹף בָּא לִידֵי כְּאֵב לֵב הַהוּא עִיּוּן דִּמְצַפֶּה מָתַי יַעֲשֶׂה הקב"ה בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁסְּבוּר שֶׁתְּפִלָּתוֹ מְקֻבֶּלֶת כְּדַמַּיְתִי עָלָהּ תּוֹלֶת מְמַשְּׁכָה מַחֲלָה לֵב וְכֵן הַהִיא דְּאָמַר ר"י שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַזְכִּירִין עֲוֹנָתוֹ שֶׁל אָדָם קִיר נָטוּי וְעִיּוּן תְּפִלָּה [וּמוֹסֵר דִּין לַשָּׁמַיִם עַל חֲבֵרוֹ] וְהָא דְּאָמַר בְּפֶרֶק גֵּט פְּשׁוּט (ב"ב קסד:) שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵין אָדָם נִצּוֹל מֵהֶם בְּכָל יוֹם לָשׁוֹן הָרַע וְהַרְהוּר עֲבֵרָה וְעִיּוּן תְּפִלָּה אֵין לְפָרֵשׁ שֶׁמְּצַפֶּה מָתַי תֵּעָשֶׂה בַּקָּשָׁתוֹ שֶׁהַרְבֵּה בְּנֵי אָדָם נִצּוֹלִים מִזֶּה אֶלָּא הָוֵה כִּי הֲהוּא דְּשַׁמַּעְתִּין כְּלוֹמַר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּתְפִלָּה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְזֶהֵר כְּדַאֲמְרִינַן בִּירוּשַׁלְמִי מַחֲזִקִנָא טִיבוּ לְרֵישָׁא דְּכִי מְטָא לְמוֹדִים מְנַפְּשֵׁהּ כָּרֵע:

נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ וְגוֹ'". לֹא כְּאַבְרָהָם, שֶׁכָּתוּב בּוֹ "קוּם הִתְהַלֵּךְ בָּאָרֶץ לְאָרְכָּהּ וְגוֹ'". וְלֹא כְּיִצְחָק, שֶׁכָּתוּב בּוֹ "כִּי לְךָ וּלְזַרְעֲךָ אֶתֵּן אֶת כָּל הָאֲרָצוֹת הָאֵל". אֶלָּא כְּיַעֲקֹב, שֶׁכָּתוּב בּוֹ "וּפָרַצְתָּ יָמָּה וָקֵדְמָה וְצָפוֹנָה וָנֶגְבָּה". [א]רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: נִיצּוֹל מִשְּׁעְבּוּד גְּלִיּוֹת. פְּתִיב הָכָא: "וְהִרְבַּבְתִּיךָ עַל בָּמֳתֵי אֶרֶץ", וּכְתִיב הָתָם: "וְאַתָּה עַל בָּמוֹתֵימוֹ תִּדְרוֹךְ". אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמְעַנֵּג אֶת הַשַּׁבָּת נוֹתְנִין לוֹ מִשְׁאֲלוֹת לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהִתְעַנַּג עַל ה', וְיִתֶּן לְךָ מִשְׁאֲלוֹת לִבֶּךָ". עוֹנֶג זֶה אֵינִי יוֹדֵעַ מַהוּ. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עוֹנֶג" — הֱוֵי אוֹמֵר זֶה עוֹנֶג שַׁבָּת. בַּמֶּה מְעַנְּגוֹ? רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב אָמַר: בְּתַבְשִׁיל שֶׁל תְּרְדִין וְרַגִּים גְּדוֹלִים וְרָאשֵׁי שׁוּמִין. רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: אֲפִילּוּ דָּבָר מוּעָט, וְלִכְבוֹד שַׁבָּת עָשָׂאוֹ — הֲרֵי זֶה עוֹנֶג. מַאי הִיא? אָמַר רַב פָּפָּא: כָּסָא דְּהַרְסָנָא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְשַׁמֵּר שַׁבָּת כְּהִלְכָתוֹ, אֲפִילּוּ עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה [כְּדוֹר] אֱנוֹשׁ — מוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ יַעֲשֶׂה זֹאת וּבֶן [א]אָדָם יַחֲזִיק בָּהּ שֹׁמֵר שַׁבָּת מֵחַלְּלוֹ". אַל תִּקְרֵי "מֵחַלְּלוֹ" אֶלָּא: "מָחוּל לוֹ". [א]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אִלְמָלֵי שָׁמְרוּ יִשְׂרָאֵל שַׁבָּת רִאשׁוֹנָה לֹא שָׁלְטָה בָּהֶן אוּמָּה וְלָשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקוֹט", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וַיַּבֹּא עֲמָלֵק". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי: אִלְמָלֵי מְשַׁמְּרִין יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת כְּהִלְכָתָן — מִיָּד נִגְאָלִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "כֹּה אָמַר ה' לַסָּרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שַׁבְּתוֹתָי", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "וַהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְגוֹ'". [ג]אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מֵאוֹכְלֵי שְׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בַּשַּׁבָּת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִגּוֹמְרֵי הַלֵּל בְּכָל יוֹם. אִינִי?! וְהָאָמַר מָר: הַקּוֹרֵא הַלֵּל בְּכָל יוֹם הֲרֵי זֶה מְחָרֵף וּמְגַדֵּף! כִּי קָאָמְרִינַן — בְּפִסּוּקֵי דְזִמְרָא. [הו](ב)אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמִּתְפַּלְּלִים עִם דְּמְדוּמֵי חַמָּה. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל עִם דְּמְדוּמֵי חַמָּה. אָמַר רַבִּי זֵירָא, מַאי קְרָא: "וְיִרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יֶרַח דּוֹר דּוֹרִים". וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמֵּתֵי בְּחוֹלִי מֵעַיִם, דַּאֲמַר מָר: רוּבָּן שֶׁל צַדִּיקִים מֵתִים בְּחוֹלִי מֵעַיִם. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמֵּתֵי בְּדָרָךְ מִצְוָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מְמַכְנִיסֵי שַׁבָּת בְּטַבֶּרְיָא, וּמְמוֹצִיאֵי שַׁבָּת בְּצִפּוֹרִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמּוֹשִׁיבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְלֹא מִמַּעֲמִידֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ. [ג]וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִגַּבַּאי צְדָקָה וְלָא מִמְּחַלְּקֵי צְדָקָה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: יְהֵא חֶלְקִי מִמִּי שֶׁחוֹשְׁדִין אוֹתוֹ וְאֵין בּוֹ. אָמַר רַב פָּפָּא: לְדִידִי חַשְׁדַן וְלָא הָוָה בִּי. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: חֲמֵשׁ בְּעִילוֹת בָּעַלְתִּי, וְנַטְעָתִי חֲמִשָּׁה אֲרָזִים בְּיִשְׂרָאֵל. וּמַאן אִינּוּן — רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי חֲלַפְתָּא בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי אַבְטִילָס בְּרַבִּי יוֹסֵי, וְרַבִּי מְנַחֵם בְּרַבִּי יוֹסֵי. וְהָאִיכָּא וַרְדִּימָס! הַיְינוּ מְנַחֵם, וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ "וַרְדִּימָס"? — שֶׁפָּנָיו דּוֹמִין לְוֶרֶד. לְמֵימְרָא דְּרַבִּי יוֹסֵי מִצְוֹת עוֹנָה לֹא קַיֵּים?! אֶלָּא אֵימָא: חֲמֵשׁ בְּעִילוֹת בָּעַלְתִּי וְשָׁנִיתִי. [ז]אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא קָרִיתִי לְאִשְׁתִּי "אִשְׁתִּי" וּלְשׁוֹרִי "שׁוֹרִי", אֶלָּא לְאִשְׁתִּי — "בֵּיתִי", וּלְשׁוֹרִי — "שָׂדִי". [חט]אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בַּמִּילָה שֶׁלִּי. אִינִי? וְהָאֲמַרוּ לֵיהּ לְרַבִּי: מַאי טַעְמָא קָרוּ לְךָ רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ? אָמַר לָהוּ: מִיָּמַי לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי בַּמִּילָה שֶׁלִּי. בְּרַבִּי מִילְתָא אַחֲרִיתִי הֲוָה בֵּיהּ, שֶׁלֹּא הִכְנִיס יָדוֹ תַּחַת אַבְנָטוֹ. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי אֵימְרֵי חֲלוּקִי. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא עָבְרָתִי עַל דִּבְרֵי חֲבֵרַי. יוֹדֵעַ אֲנִי בְּעַצְמִי שֶׁאֵינִי כֹּהֵן, אִם אוֹמְרִים לִי חֲבֵירַי: עֲלֵה לַדּוּכָן — אֲנִי עוֹלֶה. וְאָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מִיָּמַי לֹא אָמַרְתִּי דָּבָר וְחָזַרְתִּי לְאָחוֹרַי. אָמַר רַב נַחְמָן: תֵּיתֵי לִי, דְּקַיֵּימִית שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת. אָמַר רַב יְהוּדָה: תֵּיתֵי לִי, דְּקַיֵּימִית עִיּוּן תְּפִלָּה. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: תֵּיתֵי לִי, דְּלָא סָגֵינָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּגִילּוּי הָרֹאשׁ. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: תֵּיתֵי לִי, דְּקַיֵּימִית מִצְוַת תְּפִילִּין. וְאָמַר רַב נַחְמָן: תֵּיתֵי לִי, דְּקַיֵּימִית מִצְוַת צִיצִית. [א]אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְרַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרַבָּה: אָבוּךְ, בְּמַאי זָהִיר טְפֵי? אָמַר לֵיהּ: בְּצִיצִית. יוֹמָא חַד הֲוָה קָא סָלֵיק בְּדַרְגָּא. אִיפְּסִיק לֵיהּ חוּטָא, וְלָא נָחֵית וַאֲתָא, כַּמָּה דְּלָא רַמְיַהּ. וְאָמַר אַבָּיֵי: תֵּיתֵי לִי, דְּכִי חָזֵינָא צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן דִּשְׁלִים מַסָּכְתֵּיהּ נַחֲלַת יַעֲקֹב וְלֹא נַחֲלַת אַבְרָהָם וְיִצְחָק: לְאַרְכָּהּ וּלְרָחְבָּהּ אָרֶץ זוֹ וְלֹא יוֹתֵר: הָאֲרָצוֹת הָאֵל וְתוּ לָא: תַּבְשִׁיל שֶׁל תְּרְדִין חָשׁוּב הוּא: רָאשֵׁי שׁוּמִין חֲשׁוּבִים הָיוּ לָהֶן: כָּסָא דְּהַרְסָנָא דָּגִים קְטַנִּים מְטֻגָּנִים בְּשֶׁמֶן קְרֵבֵיהֶן וּבְקֻמְּחוֹ: דּוֹר אֱנוֹשׁ הַתְחִילוּ לַעֲבֹד ע"ז דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ד':כ"ו) אָז הוּחַל לִקְרֹא וְגוֹ': בְּתָרֵהּ בָּתַר הַהִיא פָּרַשְׁתָּא: הֲרֵי זֶה מְחָרֵף וּמְגַדֵּף שֶׁנִּבְיְאִים הָרִאשׁוֹנִים תִּקְּנוּ לוֹמַר בַּפְּרָקִים לְשֶׁבַח וְהוֹדָיָה כִּדְאָמְרִינַן בְּעַרְבֵי פְּסָחִים (דַּף קיז.) וְזֶה הַקּוֹרֵאהּ תָּמִיד בְּלֹא עִתּוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּמִזְמֵר שִׁיר וּמְתַלְּוֵצץ: פְּסוּקֵי דְזִמְרָא שְׁנֵי מִזְמוֹרִים שֶׁל הַלּוּלִים הַלְלוּ אֶת ה' מִן הַשָּׁמַיִם הַלְלוּ אֵל בְּקָדְשׁוֹ: דְּמְדוּמֵי חַמָּה כְּשֶׁהִיא אֲדֻמָּה שַׁחֲרִית אַחֲרֵי הַנֵּצָהּ מִיָּד הִיא אֲדֻמָּה וַעֲרָבִית סָמוּךְ לְשָׁקְיָעָתָהּ: עִם שֶׁמֶשׁ עִם זְרִיחָתָהּ: וְלִפְנֵי יֶרַח קֹדֶם אוֹר הַיֶּרַח בְּעוֹד הַשֶּׁמֶשׁ לֹא שָׁקְעָה: מִמֵּתֵי מַחוֹלִי בְּנֵי מֵעַיִם שֶׁמִּתַּיְסְּרִין בְּיִסּוּרִין וּמִתְמַרְקִין עֲוֹנוֹתֵיהֶן: מִמַּכְנִיסֵי שַׁבָּת בְּטַבֶּרְיָא מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲמֻקָּה וּמַחְשֶׁכֶת מִבְּעוֹד יוֹם וְסִבּוּרִין שֶׁחֶשְׁכָה וּמְמוֹצִיאֵי שַׁבָּת בְּצִפּוֹרִי שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בְּרֹאשׁ הָהָר וּבְעוֹד כְּשֶׁהַחַמָּה שׁוֹקַעַת נִרְאֵית שָׁם אוֹר גָּדוֹל וּמְאַחֲרִין לָצֵאת: מִמּוֹשִׁיבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ חֲזָנִים מְאַסְּפֵי תַּלְמִידִים בְּכָל יוֹם לְבֵא: מִמַּעֲמִידֵי מְמַנִּים לְעֵת הָאֹכֶל לוֹמַר הַגִּיעַ עֵת לַעֲמֹד וְלֶאֱכֹל: מִמְּחַלְּקֵי לַעֲנִיִּים צְדָקָה דְּאָמְרִינַן בְּבָבָא בָּתְרָא פ"ק (דַּף ח:) צְדָקָה נִגְבֵּית בְּשָׁנִים וּמִתְחַלֶּקֶת בִּשְׁלֹשָׁה וְהַמְחַלְּקִים אוֹתָהּ עֲלֵיהֶם לְבַדֹּק לְפִי הַצָּרִיךְ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּפְעָמִים שֶׁקּוֹרְבִין דַּעְתָּם לְרַחֵם עַל זֶה וְלַחֲלֹק יוֹתֵר מִן הַצָּרִיךְ שֶׁאוֹמְדִין אוֹתוֹ בְּהַרְוָחָה וְאוֹמְדִין אֶת חֲבֵרוֹ בְּצִמְצוּם: בָּעַלְתִּי וְשָׁנִיתִי כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ זְכָרִים דְּאָמַר מַר הֲרוֹצֶה שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו זְכָרִים יִבְעֹל וְיִשְׁנֶה (עֵירוּבִין דַּף ק:): לֹא קְרִיתִי לְאִשְׁתִּי אִשְׁתִּי שֶׁאַף שֶׁיֵּחַת חַיִּין שֶׁלִּי יֵשׁ לִלְמֹד הֵימֶנָּה חָכְמָה: אִשְׁתִּי בֵּיתִי שֶׁהִיא עִקַּר שֶׁל בַּיִת: וּלְשׁוֹרִי שָׂדַי שֶׁהוּא עִקַּר שֶׁל שָׂדֶה דִּכְתִיב וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכֹחַ שׁוֹר (מִשְׁלֵי י"ד:ד'): לֹא נִסְתַּכַּלְתִּי כו' מֻרְבֶּה צְנִיעוּת: וְהָא אָמְרוּ לוֹ כו' וא"כ לְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי הָוֵה לֵיהּ לְמִקְרְיָה רַבֵּינוּ הַקָּדוֹשׁ: תַּחַת אַבְנָטוֹ מִן הָאַבְנָט וּלְמַטָּה: לֹא רָאוּ קוֹרוֹת כו' כְּשֶׁפּוֹשֵׁט חֲלוּקוֹ [פּוֹשְׁטוֹ] כְּמוֹ שֶׁהוּא לוֹבְשׁוֹ דֶּרֶךְ רֹאשׁוֹ וּמְכַסֶּה אֶת עַצְמוֹ תְּחִלָּה מִשּׁוּם צְנִיעוּת בְּסִדְּינוֹ מִתַּחַת וְיוֹשֵׁב בְּמִטָּתוֹ: לֹא אָמַרְתִּי דָּבָר וְחָזַרְתִּי לְאָחוֹרַי — שֶׁאִם בָּא מִי שֶׁאָמַרְתִּי עָלָיו דָּבָר וְשָׁאַל אִם אָמַרְתִּי כֵּן עָלָיו לֹא חָזַרְתִּי בִּי לֵאמֹר אֵינוֹ כִּדְבָרָיו לְפִי שֶׁמִּתְּחִלָּה אֲמֶת אָמַרְתִּי וְקִסְבֵּר כֹּל מִלְתָא דְּמִתְאַמְרָא בְּאַפֵּי מָרֵהּ לֵית בַּהּ מִשּׁוּם לְשָׁנָא בִּישָׁא וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת עֲרָכִין (דַּף טו:): דְּקַיְּמִתִּי מִצְוַת תְּפִלִּין שֶׁלֹּא הָלַךְ אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תְּפִלִּין וְכֵן לְעִנְיַן צִיצִית: עַד דַּרְמְיָה שְׁתִּקְנָה וְזֶה לָשׁוֹן תְּלִיַּת צִיצִית כְּדְאָמְרִינַן בְּעַלְמָא (תַּעֲנִית ד' כב.) לָא רָמֵי חוּטֵי: דְּשָׁלִים מַסָּכְתֵּיהּ שֶׁגָּרְסָה:

[א]עָבֵידְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנַן. אָמַר רָבָא תֵּיתֵי לִי, דְּכִי אֲתָא צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לְקַמַּאי לְדִינָא, לָא מָזֵיגְנָא רֵישִׁי אַבֵּי סַדְיָא כַּמָּה דְּלָא מְהַפֵּיכְנָא בִּזְכוּתֵיהּ. אָמַר מָר בַּר רַב אָשֵׁי: פְּסִילְנָא לֵיהּ לְצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לְדִינָא. מַאי טַעְמָא? — דְּחַבִּיב עֲלַי כְּגוּפַאי, וְאֵין אָדָם רוֹאֶה חוֹבָה לְעַצְמוֹ. בג[(א)]רַבִּי חֲנִינָא מִיעֲטֵף וְקָאֵי אַפַּנְיָא דְמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אָמַר: "בּוֹאוּ וְנֵצֵא לִקְרַאת שַׁבָּת הַמַּלְכָּה". רַבִּי יַנַּאי לָבֵישׁ מָאנֵי מְעַלְּיֵי (שַׁבָּת) [וּמִיכַּסֵּי], וְאָמַר: "בּוֹאִי כַלָּה, בּוֹאִי כַלָּה". רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אִיקְּלַע לְבֵי רַבָּה בַּר רַב נַחְמָן. קָרִיבוּ לֵיהּ תְּלָת סָאוֵי טַחְיֵי. אֲמַר לְהוּ: מִי הֲוָה יָדְעִיתוּן דְּאָתֵינָא? אֲמַרוּ לֵיהּ: מִי עֲדִיפַתְּ לַן מִינַּהּ? דה[(ב)]רַבִּי אַבָּא זָבֵן בִּתְלֵיסַר אִסְתִּירֵי פְּשִׁיטֵי בִּישְׂרָא מִתְּלֵיסַר טַבָּחֵי, וּמְשַׁלֵּים לְהוּ אַצִּינוֹרָא דְּדַשָּׁא, וַאֲמַר לְהוּ: "אַשּׁוּר הַיְּיא, אַשּׁוּר הַיְּיא". רַבִּי אֲבָהוּ הֲוָה יָתֵיב אַתַּכְתְּקָא דְשִׁינָּא וּמוֹשֵׁיף נוּרָא. רַב עָנָן לָבֵישׁ גּוּנְדָּא, דְּתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: בְּגָדִים שֶׁבִּישֵּׁל בָּהֶן קְדֵירָה לְרַבּוֹ — אַל יִמְזוֹג בָּהֶן כּוֹס לְרַבּוֹ. רַב סָפְרָא מְחָרֵיךְ רֵישָׁא. רָבָא מָלַח שִׁיבּוּטָא. רַב הוּנָא מַדְלֵיק שְׁרָגֵי. רַב פָּפָּא גָּדֵיל פְּתִילָתָא. רַב חִסְדָּא פָּרֵים סִילְקָא. רַבָּה וְרַב יוֹסֵף מְצַלְחֵי צִיבֵי. רַבִּי זֵירָא מְצַתֵּת צַתּוּתֵי. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מְכַתֵּף וְעָיֵיל, מְכַתֵּף וְנָפֵיק. אָמַר: אִילּוּ מִקַּלְעִין לִי רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי, מִי לָא מְכַתֵּיפְנָא קַמַּיְיהוּ? וְאִיכָּא דְאָמְרִי: רַבִּי אַמֵּי וְרַבִּי אַסִּי מְכַתְּפִי וְעָיְילִי, מְכַתְּפִי וְנָפְקִי, אָמְרִי: אִילּוּ אִיקְּלַע לַן רַבִּי יוֹחָנָן, מִי לָא מְכַתְּפִינַן קַמֵּיהּ?! יוֹסֵף מוֹקַר שַׁבֵּי, הֲוָה הָהוּא גּוֹי בְּשִׁבָבוּתֵיהּ דַּהֲוָה נְפִישִׁי נִכְסֵיהּ טוּבָא. אָמְרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי: כּוּלְּהוּ נִכְסֵי — יוֹסֵף מוֹקַר שַׁבֵּי אָכֵיל לְהוּ. אֲזַל זַבְּנִינְהוּ לְכוּלְּהוּ נִיכְסֵי, זְבַן בְּהוּ מַרְגָּנִיתָא, אוֹתְבַהּ בְּסַיְינֵיהּ. בַּהֲדֵי דְּקָא עָבַר מַבָּרָא — אַפְרְחֵיהּ זִיקָא, שַׁדְיֵיהּ בְּמַיָּא, בַּלְעֵיהּ כַּוְורָא. אַסְקוּהּ, אַיְיתוּהּ אַפַּנְיָא דְמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אָמְרִי: מַאן זָבֵין כִּי הַשְׁתָּא? אָמְרִי לְהוּ: זִילוּ אַמְטְיוּהּ לְגַבֵּי יוֹסֵף מוֹקַר שַׁבֵּי דִּרְגִיל דְּזָבֵין. אַמְטְיוּהּ נִיהֲלֵיהּ, זַבְנֵיהּ, קַרְעֵיהּ אַשְׁכַּח בֵּיהּ מַרְגָּנִיתָא. זַבְנַהּ בִּתְלֵיסַר עִילִּיָּתָא דְּדִינָרֵי דְּדַהֲבָא. פְּגַע בֵּיהּ הָהוּא סָבָא אֲמַר: מַאן דְּיָזֵיף שַׁבְּתָא — פָּרְעֵיהּ שַׁבְּתָא. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי מֵרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסֵי: עֲשִׁירִים שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בַּמָּה הֵן זוֹכִין? אֲמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּעַשְּׂרִין, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר" — עַשֵּׂר בִּשְׁבִיל שֶׁתִּתְעַשֵּׁר. שֶׁבְּבָבֶל בַּמָּה הֵן זוֹכִין? אֲמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּכַבְּדִין אֶת הַתּוֹרָה. וְשֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת בַּמָּה הֵן זוֹכִין? אֲמַר לֵיהּ: בִּשְׁבִיל שֶׁמְּכַבְּדִין אֶת הַשַּׁבָּת. דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא: פַּעַם אַחַת נִתְאָרַחְתִּי אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת בְּלוּדְקִיָּא, וְהֵבִיאוּ לְפָנָיו שֻׁלְחָן שֶׁל זָהָב מַשּׂוֹי שִׁשָּׁה עָשָׂר בְּנֵי אָדָם, וְשֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שַׁלְשְׁלָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף קְבוּעוֹת בּוֹ, וּקְעָרוֹת וְכוֹסוֹת וְקִיתוֹנִיּוֹת וּצְלוֹחִיּוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ, וְעָלָיו כָּל מִינֵי מַאֲכָל וְכָל מִינֵי מְגָדִים וּבְשָׂמִים. וּכְשֶׁמַּנִּיחִים אוֹתוֹ אוֹמְרִים: "לַה' הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ וְגוֹ'". וּכְשֶׁמְּסַלְּקִין אוֹתוֹ אוֹמְרִים: "הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַה' וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם". אָמַרְתִּי לוֹ: בְּנִי בַּמֶּה זָכִיתָ לְכָךְ? אָמַר לִי: קַצָּב הָיִיתִי, וּמִכָּל בְּהֵמָה שֶׁהָיְתָה נָאָה, אָמַרְתִּי: זוֹ תְּהֵא לַשַּׁבָּת. אָמַרְתִּי לוֹ: [אַשְׁרֶיךָ שֶׁזָּכִיתָ], וּבָרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁזִּיכְּךָ לְכָךְ. [(ג)]אָמַר לוֹ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָא: מִפְּנֵי מָה תַּבְשִׁיל שֶׁל שַׁבָּת רֵיחוֹ נוֹדֵף? אָמַר לוֹ: תַּבְלִין אֶחָד יֵשׁ לָנוּ וְשַׁבָּת שְׁמוֹ, שֶׁאָנוּ מְטִילִין לְתוֹכוֹ וְרֵיחוֹ נוֹדֵף. אָמַר לוֹ: תֵּן לָנוּ הֵימֶנּוּ. אָמַר לוֹ: כָּל הַמְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת — מוֹעִיל לוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּר אֶת הַשַּׁבָּת — אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ. [ו]אֲמַר לֵיהּ רֵישׁ גָּלוּתָא לְרַב הַמְנוּנָא: מַאי דִּכְתִיב "וְלִקְדוֹשׁ ה' מְכוּבָּד"? אֲמַר לֵיהּ: זֶה יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁאֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִיָּה, אָמְרָה תּוֹרָה: כַּבְּדֵהוּ בִּכְסוּת נְקִיָּה. "וְכִבַּדְתּוֹ", רַב אָמַר: לְהַקְדִּים, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: לְאַחֵר. אֲמַרוּ לֵיהּ בְּנֵי רַב פָּפָּא בַּר אַבָּא לְרַב פָּפָּא: כְּגוֹן אֲנַן, דִּשְׁכִיחַ לַן בִּישְׂרָא וְחַמְרָא כָּל יוֹמָא, בְּמַאי נִישַׁנְּיֵיהּ? אֲמַר לְהוּ: אִי רְגִילִיתוּ לְאַקְדּוֹמֵי — אַחֲרוּהּ, אִי רְגִילִיתוּ לְאַחוֹרֵיהּ — אַקְדְּמוּהּ. רַב שֵׁשֶׁת בְּקַיְטָא מוֹתֵיב לְהוּ לְרַבָּנַן הֵיכָא דְּמָטְיָא שִׁימְשָׁא. בְּסִיתְוָא מוֹתֵיב לְהוּ לְרַבָּנַן הֵיכָא דְּמָטְיָא טוּלָּא, כִּי הֵיכִי דְּלֵיקוּמוּ הַיָּיא. רַבִּי זֵירָא

מְהַדֵּר

עָבֵדְנָא יוֹמָא טָבָא לְרַבָּנַן לַתַּלְמִידִים רֹאשׁ יְשִׁיבָה הָיָה: תֵּיתֵי לִי יְשַׁלֵּם שְׂכָרִי: דְּכִי אָתֵי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן כו' שֶׁחִבַּת תַּלְמִידֵי חֲכָמִים עָלַי: דְּלָא מְזִיגְנָא רֵישָׁא אַבִּי סָדְיָא אֵינִי מַנִּיחַ רֹאשִׁי עַל הַכַּר: כַּמָּה דְּלָא מְהַפֵּכְנָא לֵיהּ בִּזְכוּתֵהּ עַד שֶׁאֶרְאֶה אִם יֵשׁ בִּדְבָרָיו לִזְכוּתוֹ: מִתְעַטֵּף בִּבְגָדִים נָאִים: בּוֹאִי כַּלָּה הָכִי קָרֵי לַהּ לִשְׁבִיתַת שַׁבָּת מִתּוֹךְ חֲבִיבוּת: טְחָיֵי רְקִיקִין טָחִין פְּנֵיהֶן בְּשֶׁמֶן אֵלֶיהָ אוֹ בְּשֶׁמֶן: מִי עֲדִיפַתְּ לַן מִינַּהּ כְּלוּם אַתָּה חָשׁוּב לָנוּ מִן הַשַּׁבָּת לִכְבוֹד שַׁבָּת הֲכִנּוּנוּם וְלֹא הָיִינוּ יוֹדְעִים שֶׁתָּבֹא: מִתְּלֵיסַר טַבָּחֵי לִטְעֹם בְּשַׁבָּת מִן הַמֻּבְחָר: אִסְתֵּירֵי סְלָעִים אִסְתֵּירֵי פְּשִׁיטֵי סְלָעִים מְדִינָ' וְהֵן א' מֹחַ' בְּסֶלַע צֹרִי וְהַיְנוּ חֲצִי דִּינָר: וּמְשַׁלֵּם לְהוּ אַצִּנּוֹרָא דְּדַשָּׁא לִפְנֵי בּוֹאָם לְהָבִיא לוֹ הַבָּשָׂר הָיָה מְזַמֵּן לָהֶן מְעוֹתֵיהֶן עַל פִּתְחָן וְאוֹמֵר לָהֶן אַשּׁוּר הַיָּא הִתְאַשְּׁרוּ וְהִתְחַזְּקוּ מַהֵר בְּאֻמְנוּתֵיכֶם לְמַהֵר וְלַחֲזֹר וְלִמְכֹּר וּלְהִתְעַסֵּק בְּצָרְכֵי שַׁבָּת וְלִי נִרְאֶה וּמְשַׁלֵּם לְהוּ אַצִּנּוֹרָא דְּדַשָּׁא כְּשֶׁהָיָה מֵבִיא רִאשׁוֹנָה הָיָה נוֹתְנָהּ לַשַּׁמָּשִׁין הַמְּכִינִים סְעֻדָּתוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ וְלֹא הָיָה נִכְנָס אֶלָּא מְמַהֵר לַחֲזֹר וּלְהָבִיא אַחֶרֶת וְאָמַר לָהֶן לַשַּׁמָּשִׁין אַשּׁוּר הַיָּא הִתְאַשְּׁרוּ מַהֵר לְהָכִין אֶת זוֹ בְּעוֹד שֶׁאֵלֵךְ לְהָבִיא אֶת זוֹ: אַתַּכְתְּקָא דְּשִׁנָּא פשטדו"ל שֶׁל שֵׁן שֶׁחָשׁוּב הָיָה וְעָשִׁיר: וּמוֹשִׁיף נוּרָא נוֹפֵחַ מִשּׁוּם נוּרָא לִכְבוֹד הַשַּׁבָּת וְרַבֵּינוּ לֵוִי גָּרַס אַתַּכְתְּקָא דְּשָׁאגָא תִּדְהָר: לָבֵשׁ גּוּנְדָּא כְּלִי שָׁחוֹר לְהוֹדִיעַ שֶׁהַיּוֹם אֵינוֹ כְּדֵי לְהִתְנַהֵג בַּחֲשִׁיבוּת מִלְּהִתְעַסֵּק בְּתַבְשִׁילֵי שַׁבָּת וְלֹא יְטַנֵּף בְּגָדָיו בְּבִשּׁוּל קְדֵרוֹת: דִּתְנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל כו' דְּבִשּׁוּל קְדֵרָה מְטַנֵּף בְּגָדִים: מְחָרֵךְ רֵישָׁא אִם הָיָה שָׁם רֹאשׁ בְּהֵמָה לַחֲרֹךְ מְחָרְכוֹ הוּא בְּעַצְמוֹ: פָּרִים לְשׁוֹן פְּרוּמִים מְחַתֵּךְ: מְצַתֵּת צַתּוּתֵי מַצִּית הָאוּר בְּעֵצִים דַּקִּים: מְכַתֵּף וְעָיֵיל מְכַתֵּף וְנָפֵק בע"ש יוֹצֵא וְנִכְנָס לְהָבִיא תָּמִיד מַשּׂוּאוֹת כְּלִי תַּשְׁמִישׁ וּבִגְדֵי חֹפֶשׁ וּמְגָדִים כְּאָדָם שֶׁמְּקַבֵּל אֶת רַבּוֹ בְּבֵיתוֹ וּמַרְאֶה לוֹ שֶׁהוּא חָשׁוּב עָלָיו וְחָרֵד לִכְבוֹדוֹ לִטְרֹחַ וּלְהַרְבּוֹת בִּשְׁבִילוֹ: מוֹקַר שַׁבֵּי מְכַבֵּד שַׁבָּתוֹת: אָמְרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי לְהַאי נָכְרִי: כַּלְדָּאֵי חוֹזִים בַּכּוֹכָבִים: אָכִיל לְהוּ סוֹפְךָ לִפֹּל בְּיָדוֹ: אוֹתְבָה בְּסַיָּנֵהּ עָשָׂה לוֹ כּוֹבַע שֶׁל לֶבֶד וְשִׁבְּצוֹ בְּמִשְׁבְּצוֹת שֶׁל זָהָב וְקָבַע בּוֹ מַרְגָּלִיּוֹת וְקָבַע אֶת זוֹ עִמָּהֶם: סְיָנֵהּ כּוֹבַע וְרַבֵּינוּ הַלֵּוִי גָּרַס בִּסְדִינֵהּ בְּסוּדָרוֹ וְרִאשׁוֹן הָגוּן לִי וְהוּא לְשׁוֹן ר' יִצְחָק ב"ר יְהוּדָה: תְּרֵיסַר עִלִּיתִי דְּדִינָרֵי עֲלִיּוֹת מְלֵאוֹת דִּינָרֵי זָהָב וְגֻזְמָא בְּעָלְמָא הוּא כְּלוֹמַר הוֹן עָתֵק מְאֹד כָּךְ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ הַלֵּוִי וְכֵן בְּכָל מָקוֹם כְּגוֹן תְּלֵיסַר גַּמְלֵי סְפֵקֵי טְרֵפְתָּא (חֻלִּין דַּף צה:) וְכֵן תְּלֵיסַר טַבָּחֵי דִּלְעֵיל: בַּמֶּה הֵן זוֹכִין לְעֹשֶׁר גָּדוֹל כָּזֶה: לַה' הָאָרֶץ דְּאֵין אָנוּ רַשָּׁאִין לֵהָנוֹת עַד שֶׁנְּבָרֵךְ שְׁמוֹ בְּבִרְכַּת הַלֶּחֶם: וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם ע"י מַתְּנָתוֹ נֶהֱנֵינוּ הַטּוֹבָה הַזֹּאת: מַאי דִּכְתִיב וְלִקְדוֹשׁ ה' מְכֻבָּד מִדִּכְתִיב וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג מִכְּלָל דְּלִקְדוֹשׁ ה' לָאו אַשַּׁבָּת קָאֵי: וְכִבַּדְתּוֹ אַשַּׁבָּת מַהְדַּר דְּאִי ביוה"כ כְּתִיב בֵּהּ מְכֻבָּד: לְהַקְדִּים זְמַן סְעוּדַת שַׁבָּת לִזְמַן סְעוּדַת חוֹל וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ: לְאַחֵר וְזֶהוּ כְּבוֹדוֹ שֶׁהוּא מִתְאַוֶּה לֶאֱכֹל: בְּמַאי נַשְׁנְיֵהּ בְּמַאי נְשַׁנְּיוּהוּ מִשְּׁאָר יָמִים: אִי רְגִילִיתוּ לְאַקְדּוֹמֵי סְעֻדַּתְכֶם בַּבֹּקֶר אַחֲרוּהָ: רַב שֵׁשֶׁת סַגִּי נְהוֹר הָיָה וְאֵינוֹ רוֹאֶה עֵת הָאֲכִילָה וּכְשֶׁהָיָה דּוֹרֵשׁ בְּשַׁבָּת מוֹשִׁיב הַתַּלְמִידִים בְּמָקוֹם שֶׁתַּגִּיעַ שָׁם הַחַמָּה לְעֵת הָאֹכֶל כְּדֵי שֶׁיִּצְטַעֲרוּ וִימַהֲרוּ לָקוּם: דְּמָטֵי טֻלָּא שֶׁיִּצְטַנְּנוּ: הַיָּא מַהֵר:

בִּתְלֵיסַר עִלִּיתָא דְּדִינָרֵי אוֹמֵר ר"ת דְּעִלִּיתָא שֵׁם כְּלִי הוּא כִּדְאָמְרִינַן בְּרֵישׁ כֵּיצַד מְעַבְּרִין (עֵירוּבִין דַּף נג:) עָלַת נְקֻפֶּת בְּכַדָּה: רַב אָמַר לְהַקְדִּים וּשְׁמוּאֵל אָמַר לְאַחֵר וְלָא פְּלִיגִי אֶלָּא רַב אַיְּרֵי בְּדַרְכּוֹ לְאַחֵר וּשְׁמוּאֵל אַיְּרֵי בְּדַרְכּוֹ לְהַקְדִּים כִּדְאָמְרִינַן בְּסָמוּךְ:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' טו סעי' א:
ב טוש"ע או"ח סי' רסב סעי' ג:
ג מיי' פל' מהל' שבת הל' ב, סמג עשין ל:
ד טוש"ע או"ח סי' רנ סעי' א:
ה מיי' פל' מהל' שבת הל' ו, סמג עשין ל:
ו טוש"ע או"ח סי' רפח סעי' ז:
ז מיי' פל' מהל' שבת הל' ח, סמג עשין ל:

מסורת הש"ס

א חולין קיא.
ב יומא כג:
ג אוצר מדרשים מדרש עשרת הדברות

גליון הש"ס

גמ' אשור הייא. גיטין דף לד ע"א:
רש"י ד"ה תליסר עיליתא דדינרי וכו' וגוזמא בעלמא. עי' ברכות דף כ ע"א בתוס' ד"ה תליסר מתיבתא:

תורה אור השלם

עַשֵּׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל־תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה [דברים יד, כב]
וְכִי־יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ כִּי־יִרְחַק מִמְּךָ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ לָשׂוּם שְׁמוֹ שָׁם כִּי יְבָרֶכְךָ יְהֹוָה אֱלֹהֶיךָ [דברים יד, כד]
לְדָוִד מִזְמוֹר לַיהֹוָה הָאָרֶץ וּמְלוֹאָהּ תֵּבֵל וְיֹשְׁבֵי בָהּ [תהילים כד, א]
הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהֹוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי־אָדָם [תהילים קטו, טז]
אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהֹוָה מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר [ישעיהו נח, יג]

מְהַדֵּר אַזּוּזֵי זוּזֵי דְּרַבָּנַן, אֲמַר לְהוּ: בְּמָטוּתָא מִינַּיְיכוּ לָא תְּחַלְּלוּנֵיהּ. [אב(א)]אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אֲפִילּוּ יָחִיד הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת צָרִיךְ לוֹמַר "וַיְכוּלּוּ", דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר "וַיְכוּלּוּ", מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ נַעֲשָׂה שׁוּתָּף לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּמַעֲשֵׂה בְרֵאשִׁית, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיְכוּלּוּ" — אַל תִּקְרֵי "וַיְכוּלּוּ" אֶלָּא "וַיְכַלּוּ". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִנַּיִין שֶׁהַדִּיבּוּר כְּמַעֲשֶׂה — שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּדְבַר ה׳ שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ". [גד(ב)]אָמַר רַב חִסְדָּא אָמַר מָר עוּקְבָא: כָּל הַמִּתְפַּלֵּל בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר "וַיְכוּלּוּ", שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת הַמְלַוִּין לוֹ לָאָדָם מַנִּיחִין יְדֵיהֶן עַל רֹאשׁוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ "וְסָר עֲוֹנֶךָ וְחַטָּאתְךָ תְּכֻפָּר". תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁנֵי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מְלַוִּין לוֹ לָאָדָם בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵיתוֹ, אֶחָד טוֹב וְאֶחָד רָע. וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ וּמָצָא נֵר דָּלוּק וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ וּמִטָּתוֹ מוּצַּעַת, מַלְאָךְ טוֹב אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כָּךְ", וּמַלְאָךְ רָע עוֹנֶה "אָמֵן" בְּעַל כָּרְחוֹ. וְאִם לָאו, מַלְאָךְ רַע אוֹמֵר: "יְהִי רָצוֹן שֶׁתְּהֵא לְשַׁבָּת אַחֶרֶת כָּךְ", וּמַלְאָךְ טוֹב עוֹנֶה "אָמֵן" בְּעַל כָּרְחוֹ. [הו(ג)]אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לְעוֹלָם יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לִכְזַיִת. חַמִּין בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מְלוּגְמָא, פַּת חַמָּה בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת — מְלוּגְמָא. רַבִּי אֲבָהוּ הֲוָה עָבְדִין לֵיהּ בְּאַפּוֹקֵי שַׁבְּתָא עִיגְלָא תִּילְתָּא, הֲוָה אָכֵיל מִינֵּיהּ כּוּלְיְיתָא. כִּי גְּדַל אֲבִימִי בְּרֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: לְמָה לָךְ לְאַפְסוֹדֵי כּוּלֵּי הַאי, נִשְׁבּוֹק כּוּלְיְיתָא מִמַּעֲלֵי שַׁבְּתָא. שַׁבְקוּהּ וַאֲתָא אַרְיָא אַכְלֵיהּ. [זח(ד)]אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן יְהֵא שְׁמֵיהּ רַבָּא מְבָרַךְ" בְּכָל כֹּחוֹ, קוֹרְעִין לוֹ גְּזַר דִּינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת בְּיִשְׂרָאֵל בְּהִתְנַדֵּב עָם בָּרְכוּ ה׳". מַאי טַעְמָא "בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת" — מִשּׁוּם דְּ"בָרְכוּ ה׳". רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִילּוּ יֵשׁ בּוֹ שֶׁמֶץ שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה — מוֹחֲלִין לוֹ. כְּתִיב הָכָא: "בִּפְרוֹעַ פְּרָעוֹת", וּכְתִיב הָתָם: "כִּי פָרוּעַ הוּא". אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: כָּל הָעוֹנֶה "אָמֵן" בְּכָל כֹּחוֹ פּוֹתְחִין לוֹ שַׁעֲרֵי גַּן עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "פִּתְחוּ שְׁעָרִים וְיָבֹא גוֹי צַדִּיק שׁוֹמֵר אֱמוּנִים", אַל תִּיקְרֵי "שׁוֹמֵר אֱמוּנִים" אֶלָּא: "שֶׁאוֹמְרִים אָמֵן". מַאי "אָמֵן"? אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: "אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן". [(ה)]אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: אֵין הַדְּלֵיקָה מְצוּיָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ חִילּוּל שַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ אֵלַי לְקַדֵּשׁ אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת וּלְבִלְתִּי שְׂאֵת מַשָּׂא וְגוֹ׳ וְהִצַּתִּי אֵשׁ בִּשְׁעָרֶיהָ וְאָכְלָה אַרְמְנוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְלֹא תִכְבֶּה". מַאי "וְלֹא תִכְבֶּה"? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: בְּשָׁעָה שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְכַבּוֹתָהּ. אָמַר אַבָּיֵי: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁחִלְּלוּ בָּהּ אֶת הַשַּׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִשַּׁבְּתוֹתַי הֶעְלִימוּ עֵינֵיהֶם וָאֵחַל בְּתוֹכָם". [(ו)]אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּיטְּלוּ קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹי מַשְׁכִּימֵי בַבֹּקֶר שֵׁכָר יִרְדֹּפוּ וְגוֹ׳", וּכְתִיב: "וְהָיָה כִנּוֹר וָנֶבֶל תֹּף וְחָלִיל וָיַיִן מִשְׁתֵּיהֶם וְאֵת פֹּעַל ה׳ לֹא יַבִּיטוּ", וּכְתִיב: "לָכֵן גָּלָה עַמִּי מִבְּלִי דָעַת". אָמַר רַב הַמְנוּנָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּיטְּלוּ בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁפֹךְ עַל עוֹלָל בַּחוּץ וְגוֹ׳". מַה טַּעַם "שְׁפֹךְ" — מִשּׁוּם דְּ"עוֹלָל בַּחוּץ". אָמַר עוּלָּא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם בּוֹשֶׁת פָּנִים זֶה מִזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הוֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ גַּם בּוֹשׁ לֹא יֵבוֹשׁוּ וְגוֹ׳". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁהוּשְׁווּ קָטָן וְגָדוֹל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה כָעָם כַּכֹּהֵן", וּכְתִיב בָּתְרֵיהּ: "הִבּוֹק תִּבּוֹק הָאָרֶץ". [טי(ז)]אָמַר רַב עַמְרָם בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא הוֹכִיחוּ זֶה אֶת זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "הָיוּ שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא מָצְאוּ מִרְעֶה". מָה אַיִל זֶה, רֹאשׁוֹ שֶׁל זֶה בְּצַד זְנָבוֹ שֶׁל זֶה, אַף יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר כָּבְשׁוּ פְּנֵיהֶם בַּקַּרְקַע וְלֹא הוֹכִיחוּ זֶה אֶת זֶה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁבִּיזּוּ בָּהּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּהְיוּ מַלְעִבִים בְּמַלְאֲכֵי הָאֱלֹהִים וּבוֹזִים דְּבָרָיו וּמִתַּעְתְּעִים בִּנְבִאָיו עַד עֲלוֹת חֲמַת ה׳ בְּעַמּוֹ עַד [לְ]אֵין מַרְפֵּא". מַאי "עַד לְאֵין מַרְפֵּא"? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל הַמְבַזֶּה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לוֹ רְפוּאָה לְמַכָּתוֹ. [יא־יג(ח)]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ", "אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי" — אֵלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן, "וּבִנְבִיאַי אַל תָּרֵעוּ" — אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֶלָּא בִּשְׁבִיל הֶבֶל תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן. אֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: דִּידִי וְדִידָךְ מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אֵינוֹ דּוֹמֶה הֶבֶל שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חֵטְא לְהֶבֶל שֶׁאֵין בּוֹ חֵטְא. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: אֵין מְבַטְּלִין תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן אֲפִילּוּ לְבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה: כָּךְ מְקוּבְּלַנִי מֵאֲבוֹתַי, וְאָמְרִי לַהּ מֵאֲבוֹתֶיךָ: כָּל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן מַחֲרִיבִין אוֹתָהּ, רָבִינָא אָמַר: מַחֲרִימִין אוֹתָהּ. [(ט)]וְאָמַר רָבָא: לֹא חָרְבָה יְרוּשָׁלַיִם אֶלָּא בִּשְׁבִיל שֶׁפָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֲמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שׁוֹטְטוּ בְּחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם וּרְאוּ נָא [וּדְעוּ וּבַקְשׁוּ בִרְחוֹבוֹתֶיהָ אִם תִּמְצְאוּ אִישׁ] (אִם יֵשׁ אִישׁ) עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט מְבַקֵּשׁ אֱמוּנָה וְאֶסְלַח לָהּ". אִינִי?! וְהָאָמַר רַב קְטִינָא: אֲפִילּוּ בִּשְׁעַת כִּשְׁלוֹנָהּ שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם לֹא פָּסְקוּ מִמֶּנָּה אַנְשֵׁי אֲמָנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִתְפֹּשׂ אִישׁ בְּאָחִיו בֵּית אָבִיו לֵאמֹר שִׂמְלָה לְכָה קָצִין תִּהְיֶה לָּנוּ", דְּבָרִים שֶׁבְּנֵי אָדָם מִתְכַּסִּין בָּהֶן כְּשִׂמְלָה יֶשְׁנָן בְּיָדֶךָ. "וְהַמַּכְשֵׁלָה הַזֹּאת תַּחַת יָדֶךָ",

דְּבָרִים

א"ר חֲנִינָא אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן. צָרִיךְ לְהַרְהֵר בּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר אָמֵן: וא"ת דְּאָמַר בְּרֵישׁ עַרְבֵי פְּסָחִים (פְּסָחִים דַּף ק:) וְשָׁוִין שֶׁאֵין מְבִיאִין אֶת הַשֻּׁלְחָן אא"כ קִדֵּשׁ וי"ל דְּעָרוּךְ הוּא בְּמָקוֹם אַחֵר אֶלָּא שֶׁאֵין מְבִיאִין אוֹתוֹ עַד אַחַר הַקִּדּוּשׁ כִּי הֵיכִי דְּתֵיתֵי סְעוּדְתָא בִּיקָרָא דְּשַׁבָּת כִּדְאִיתָא בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי וְדַוְקָא בִּימֵיהֶם שֶׁהָיוּ לָהֶם שֻׁלְחָנוֹת קְטַנִּים לִפְנֵי כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֲבָל שֶׁלָּנוּ גְּדוֹלִים הֵם וְקָשֶׁה לְטַלְטְלָם: כָּל הָעוֹנֶה אָמֵן יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא בְּכָל כֹּחוֹ פִּי' בְּכָל כַּוָּנָתוֹ וְכֵן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י ור"י אוֹמֵר דְּיֵשׁ בַּפְּסִיקְתָּא בְּמַעֲשֶׂה דְּר' יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֱלִישָׁע דְּקָאָמַר הָתָם כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנָסִים לְבָתֵּי כְּנֵסִיּוֹת וְאוֹמְרִים יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ בְּקוֹל רָם מְבַטְּלִים גְּזֵרוֹת קָשׁוֹת: א"ר חֲנִינָא אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן צָרִיךְ לְהַרְהֵר בּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁאוֹמֵר אָמֵן:

וּמָצָא נֵר דָּלוּק וְשֻׁלְחָן עָרוּךְ מְהַדֵּר אַזּוּזֵי זוּזֵי דְּרַבָּנַן כְּשֶׁהָיָה רוֹאֶה אוֹתָן זוּגוֹת זוּגוֹת וּמְדַבְּרִין בַּתּוֹרָה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם וְאוֹמֵר לָהֶם בְּמָטוּתָא מִנְּכוֹן לְכוּ וְהִתְעַסְּקוּ בְּעֹנֶג שַׁבָּת וְלֹא תְּחַלְּלוּנֵהּ לְבַטֵּל תַּעֲנוּגִים: וַיְכֻלּוּ הקב"ה וְזֶה שֶׁמְּסַפֵּר בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם וּבְשֶׁבַח שֶׁל שַׁבָּת: יְסַדֵּר אָדָם שֻׁלְחָנוֹ בע"ש לְלֵילֵי שַׁבָּת: בְּמוֹצַ"שׁ נָמֵי כְּבוֹד שַׁבָּת לְלַוּוֹת בִּיצִיאָתוֹ דֶּרֶךְ כָּבוֹד כְּאָדָם הַמְּלַוֶּה אֶת הַמֶּלֶךְ בְּצֵאתוֹ מִן הָעִיר: חַמִּין לִשְׁתּוֹת וְלִרְחֹץ: מְלוּגְמָא רְפוּאָה: אַכְלֵהּ אַרְיָא לָעֵגֶל הָרָאוּי לִשְׁחֹט: בְּכָל כֹּחוֹ בְּכָל כַּוָּנָתוֹ: בִּפְרֹעַ פְּרָעוֹת בִּטּוּל פֻּרְעָנִיּוֹת כְּגוֹן פָּרוּעַ דִּמְתַרְגְּמִין בָּטֵל: בְּהִתְנַדֵּב עַם בָּרְכוּ כְּשֶׁמִּתְנַדְּבִין יִשְׂרָאֵל לְבָרֵךְ אֶת בּוֹרְאָן: כִּי פָרוּעַ כִּי פְּרָעוֹ אַהֲרֹן ע"ז וְהָכִי קָאָמַר בְּהִבָּטֵל פְּרִיעוּת ע"ז שֶׁתִּשְׁתַּקַּע וְתִשְׁתַּכַּח שֶׁלֹּא יִזָּכֵר עֲוֹנָם מִשּׁוּם הִתְנַדֵּב עַם הוּא: אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן כָּךְ מֵעִיד עַל בּוֹרְאוֹ שֶׁהוּא אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן: שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין לְכַבּוֹתָהּ בְּשַׁבָּת: בַּבֹּקֶר בִּזְמַן ק"ש וְכֵן מֵאַחֲרֵי בַּנֶּשֶׁף: וְהָיָה כִּנּוֹר וְנֵבֶל בְּסֵיפֵהּ דִּקְרָא וְאֵת פֹּעַל ה' לֹא יַבִּיטוּ לֹא שָׂמוּ לֵב לְיַחֵד שְׁמוֹ עַל בְּרִיּוֹתָיו: שְׁפוֹךְ עַל עוֹלֵל רֵישָׁא דִּקְרָא וְאֶת חֲמַת ה' נִלְאֵיתִי הָכִיל שְׁפוֹךְ וְגוֹ' שְׁפוֹךְ הַחֵמָה בִּנְקָמָה בִּשְׁבִיל שֶׁעוֹלָל לַחוּץ וּבְטֵלִין מִבֵּית רַבָּן: הוֹבִישׁוּ כִּי תוֹעֵבָה עָשׂוּ וְגוֹ' סֵיפֵהּ דִּקְרָא גַּם בּוֹשׁ לֹא יֵבוֹשׁוּ וְגַם הֶכְלֵם לֹא כו': בִּמְשִׁיחָי אֵלּוּ תִּינוֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן שֶׁדֶּרֶךְ תִּינוֹקוֹת לְמָשְׁחָן בְּשֶׁמֶן: וּבִנְבִיאַי אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁנֶּאֱמַר וְנָבִא לְבַב חָכְמָה (תְּהִלִּים צ':י"ב): מַחֲרִיבִין אִיכָּא שִׁיּוּר: מַחֲרִימִין לֵיכָּא שִׁיּוּר: מִתְכַּסִּין בָּהֶן כְּשִׂמְלָה כְּשֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתָן טַעְמֵי תּוֹרָה הַלָּלוּ עוֹשִׂין עַצְמָן כְּמַעֲלִימִין אֶת דִּבְרֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים לְהָשִׁיב: יֶשְׁנָן בְּיָדְךָ אַתָּה בָּקִי לְפִיכָךְ קָצִין תִּהְיֶה לָנוּ וּתְלַמְּדֵנוּ חָכְמָה:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ רסח סעי׳ א:
ב מיי׳ פכ״ט מהל׳ שבת הל׳ ז, סמג עשין ל:
ג טוש״ע או״ח סי׳ רסב סעי׳ א:
ד מיי׳ פל׳ מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג עשין ל:
ה טוש״ע או״ח סי׳ ש סעי׳ א:
ו מיי׳ פל׳ מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג עשין ל:
ז טוש״ע או״ח סי׳ נו סעי׳ א:
ח מיי׳ פט׳ מהל׳ תפילה וברכת כהנים הל׳ א:
ט טוש״ע יו״ד סי׳ רמג סעי׳ ז:
י מיי׳ פו׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ יא:
יא טוש״ע יו״ד סי׳ רמה סעי׳ יג ז:
יב מיי׳ פב׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ב:
יג מיי׳ פב׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ א:

מסורת הש״ס

א אוצר מדרשים השכם מדרש השכם כט
ב תענית יא.
ג אוצר מדרשים מדרש לעולם
ד תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דר' אליעזר ב; אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א כט; אוצר מדרשים גן עדן; גיהנם סעודת גן עדן ג; אוצר מדרשים פסיקתא פסיקתא חדתא מד; סנהדרין קי:
ה פסיקתא רבתי
ו סוטה מח.
ז אוצר מדרשים השכם מדרש השכם יב
ח מסכת כלה רבתי; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש; אוצר מדרשים אלפא ביתא דבן סירא
ט חגיגה יד.

גליון הש״ס

גמ' שנא' ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים. ע"ד שאחז"ל נדרים דף כ ע"ב מאן מה"ש רבנן:
שם כך מקובלני מאבותי. עיין ב"מ דף פד ע"א ד"ה אי הדרת:

תורה אור השלם

[בראשית ב, א]
[תהילים לג, ו]
[ישעיהו ו, ז]
[שופטים ה, ב]
[שמות לב, כה]
[ישעיהו כו, ב]
[שופטים ה, ז]
[ירמיהו יז, כז]
[יחזקאל כב, כו]
[ישעיהו ה, יא]
[ישעיהו ה, יב]
[ישעיהו ה, יג]
[ירמיהו ו, יא]
[ירמיהו ו, טו]
[ישעיהו כד, ב]
[ישעיהו כד, ג]
[ירמיהו ו, יב]
[איכה א, ו]
[דברי הימים ב לו, טז]
[דברי הימים א טז, כב]
[ירמיהו ה, א]
[ישעיהו ג, ו]

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת
ב עירובין צה:
ג משנה שבת
ד לעיל קיז:
ה עירובין צה:
ו תוספתא שבת
ז חגיגה יד.

גליון הש״ס

מתני' ולובש כל מה שיכול ללבוש. ע"ל דף סה ע"ב:
גמ' מקטורן אונקלי ופונדא. עי' לעיל דף נט ע"ב תוס' ד"ה תרי המיני:
שם ושני ספרקין. נזכר במתני' פרק כ"ט משנה ב דכלים:
מתני' עור של גדי. עיין לעיל דף מט ע"א תוס' ד"ה טומנין:

תורה אור השלם

יְשַׁע בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אֱהֶיָה חֹבֵשׁ וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה לֹא תְשִׂימֻנִי קְצִין עָם [ישעיהו ג, ז]
וְעֹשֶׂה חֶסֶד לָאֲלָפִים לְאֹהֲבַי וּלְשֹׁמְרֵי מִצְוֹתָי [שמות כ, ו]
וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם אַל־תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבְעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל־פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ [שמות כ, יז]
לֹא תִשָּׂא אֶת־שֵׁם־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא כִּי לֹא יְנַקֶּה יְהוָה אֵת אֲשֶׁר־יִשָּׂא אֶת־שְׁמוֹ לַשָּׁוְא [שמות כ, ז]

דְּבָרִים שֶׁאֵין אָדָם עוֹמֵד בְּהֶן עַל בָּרִין לְאָמְרָן כְּהִלְכָתָן: אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשַׁל בָּהֶן עַד אֵידִי וְאֵדֵי בָּבָא לְקַפֵּל פֵּרֵשׁ הָרֵב פּוֹרַת דְּלִקַּפֵּל הֵינוּ אַפֵּי' בָּא לְקַפֵּל דִּלְרֹ' אַבָּא אֵין חִלּוּק בֵּין לְקַפֵּל בֵּין לְהַצִּיל דַּאֲפִילּוּ לְהַצִּיל בְּחַצַּר אַחֶרֶת לֹא שָׁרֵי אֶלָּא מְזוֹן ג' סְעוּדוֹת אֲבָל אֵין נִרְאֶה לוֹמַר דְּלְהַצִּיל שָׁרֵי אֲפִילּוּ מֵאֶה סְעוּדוֹת בְּחַצַּר אַחֶרֶת גַּם לְרַבִּי אַבָּא דְּאִם כֵּן הָוֶה לֵיהּ לְאוֹקוֹמֵי מַתְנֵי' אִידֵי וְאִידֵי בְּחַצַּר אַחֶרֶת וְכָאן בָּבָא לְקַפֵּל וְכָאן בָּבָא לְהַצִּיל: נוֹתֵן מַיִם מִצַּד זֶה פֵּרֵשׁ רַשְׁבַּ"ם לְאוֹ דַּוְקָא עַל הַטְּלִית דְּהָא קי"ל בְּפ' דַּם חַטָּאת (זְבָחִים צַד:) דְּבָטֵל שְׁרִיָּתוֹ וְהוּ כְּבוּסוֹ וּלְעִיל בְּסוֹף פֶּרֶק שְׁמֹנָה שְׁרָצִים (שַׁבָּת דַּף קיא.) פֵּרַשְׁתִּי:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מד:
ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כג:
ד טוש"ע או"ח סי' שא סעי' יז ז ח:
ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כ:
ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כה:
ז טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ו:
ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כב:
ט מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כג:
י טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ט:
יא מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' כד:
יב טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כב:
יג מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ד:
יד מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ה:
טו טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כג כד:
טז מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ו:

דְּבָרִים שֶׁאֵין בְּנֵי אָדָם עוֹמְדִין עֲלֵיהֶם אֶלָּא אִם כֵּן נִכְשָׁלִים בָּהֶן יָשָׁן תַּחַת יָדֶיךָ, "קְצִין תִּהְיֶה לָנוּ". "יִשָּׂא בַיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר לֹא אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ וְגוֹ'" — אֵין יִשָּׂא אֶלָּא לְשׁוֹן שְׁבוּעָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה'". "לֹא אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ" — לֹא אֶהְיֶה מֵחוֹבְשֵׁי עַצְמָן בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ. "וּבְבֵיתִי אֵין לֶחֶם וְאֵין שִׂמְלָה" — שֶׁאֵין בְּיָדִי לֹא מִקְרָא וְלֹא מִשְׁנָה וְלֹא גְּמָרָא. וּמַמַּאי? דִּילְמָא שֶׁאֲנִי הָתָם, דְּאִי אָמַר לְהוּ גְּמִירְנָא, אָמְרוּ לֵיהּ: אֵימָא לָן. הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר גְּמַר וּשְׁכַח, מַאי "לֹא אֶהְיֶה חוֹבֵשׁ"? — כְּלָל! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּדִבְרֵי תוֹרָה, כָּאן בְּמַשָּׂא וּמַתָּן. א-ג(א)מַתְנִי' מַצִּילִין סַל מָלֵא כִּכָּרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מֵאָה סְעוּדוֹת, וְעִיגּוּל שֶׁל דְּבֵילָה, וְחֲבִית שֶׁל יַיִן. וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וְאִם הָיוּ פִּיקְחִין, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן אַחַר הַשַּׁבָּת. ד-ו(ב)לְהֵיכָן מַצִּילִין אוֹתָן — לֶחָצֵר הַמְעוֹרֶבֶת. בֶּן בְּתִירָה אוֹמֵר: אַף לְשֶׁאֵינָהּ מְעוֹרֶבֶת. וּלְשֶׁם מוֹצִיא כָּל כְּלֵי תַּשְׁמִישׁוֹ, וְלוֹבֵשׁ כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לִלְבּוֹשׁ, וְעוֹטֶה כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לַעֲטוֹף. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁמֹנָה עָשָׂר כֵּלִים. וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בּוֹאוּ וְהַצִּילוּ עִמִּי. ז-ט(ג)גְּמָ' וְהָא תְּנָא לֵיהּ רֵישָׁא שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת וְתוּ לָא! אָמַר רַב הוּנָא: לָא קַשְׁיָא, כָּאן — בְּבָא לְהַצִּיל, כָּאן — בְּבָא לְקַפֵּל. וּבָא לְהַצִּיל — מַצִּיל אֶת כּוּלָּן. בָּא לְקַפֵּל — אֵינוֹ מְקַפֵּל אֶלָּא מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. רַבִּי אַבָּא בַּר זַבְדָּא אָמַר רַב: אִידֵי וְאִידֵי בָּבָא לְקַפֵּל, וְלָא קַשְׁיָא: כָּאן — לְאוֹתָהּ חָצֵר, כָּאן — לְחָצֵר אַחֶרֶת. בָּעֵי רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: פֵּירַשׂ טַלִּיתוֹ, וְקִיפֵּל וְהִנִּיחַ, וְקִיפֵּל וְהִנִּיחַ, מַאי: כְּבָא לְהַצִּיל דָּמֵי, אוֹ כְּבָא לְקַפֵּל דָּמֵי? ז-ח(ד)מִדְּאָמַר רַבָּא: אַטָּעֲיֵהּ רַב שֵׁיזְבִי לְרַב חִסְדָּא, וּדְרַשׁ: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא כְּלִי שֶׁהוּא מַחֲזִיק יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, שְׁמַע מִינַּהּ כְּבָא לְהַצִּיל דָּמֵי, וְשַׁפִּיר דָּמֵי. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַבָּא: מַאי טַעְמָא? אָמַר לֵיהּ, דְּקָתָנֵי: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יָבִיא כְּלִי אַחֵר וְיִקְלוֹט, כְּלִי אַחֵר וְיִצְרֹף. כְּלִי אַחֵר הוּא דְּלָא, אֲבָל בְּהֶהוּא מָנָא — כְּמָה דְּבָעֵי מַצִּיל. י-יא(ה)וְעִיגּוּל שֶׁל דְּבֵילָה כּוּ'. חֲשָׁבוֹן מַאי עֲבִידְתֵּיהּ? מֵהֶפְקֵירָא קָזָכוּ? — אָמַר רַב חִסְדָּא: מִדַּת חֲסִידוּת שָׁנוּ כָּאן. אָמַר רָבָא: חֲסִידֵי אַגָּרָא דְּשַׁבָּתָא שְׁקָלִי?! אֶלָּא אָמַר רָבָא: הָכָא בִּירָא שָׁמַיִם עָסְקִינַן, וְלָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִיתְהֲנֵי מֵאֲחֵרִים, וּבְחִנָּם נָמֵי לָא נִיחָא לֵיהּ דְּלִיטְרַח. וְהָכִי קָאָמַר: וְאִם הָיוּ פִּיקְחִין, דְּיָדְעִי דְּכָהֲאי גַּוְונָא לָאו שָׁכַר שַׁבָּת הוּא, עוֹשִׂין עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר הַשַּׁבָּת. וּלְהֵיכָן מַצִּילִין כּוּ'. מַאי שְׁנָא הָכָא דְּקָתָנֵי "עִמִּי"? אָמְרִי: גַּבֵּי מְזוֹנוֹת קָתָנֵי "לָכֶם" — מִשּׁוּם דְּלָא קָא חָזֵי אֶלָּא מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת. אֲבָל גַּבֵּי לְבוּשִׁים קָתָנֵי "עִמִּי" — מִשּׁוּם דְּקָחָזֵי לֵיהּ לְכוּלֵּי יוֹמָא. ח(ו)תָּנוּ רַבָּנָן: לוֹבֵשׁ מוֹצִיא וּפוֹשֵׁט, וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וּמוֹצִיא וּפוֹשֵׁט, וַאֲפִילּוּ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ — דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁמֹנָה עָשָׂר כֵּלִים, וְאֵלּוּ הֵם שְׁמֹנָה עָשָׂר כֵּלִים: מִקְטוֹרָן, אוּנְקְלִי, וּפוּנְדָּא, קַלְבּוֹס שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְחָלוּק, וְאַפִּילְיוֹן, וּמַעֲפוֹרֶת, וּשְׁנֵי סַפְרָקִין, וּשְׁנֵי מִנְעָלִים, וּשְׁנֵי אַנְפִּילָאוֹת, וּשְׁנֵי פַּרְגּוֹד, וַחֲגוֹר שֶׁבְּמָתְנָיו, וְכוֹבַע שֶׁבְּרֹאשׁוֹ, וְסוּדָר שֶׁבְּצַוָּארוֹ. י-יז(ו)מַתְנִי' רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס אוֹמֵר: פּוֹרְסִין עוֹר שֶׁל גְּדִי עַל גַּבֵּי שִׁידָּה תֵּיבָה וּמְגַדֵּל שֶׁאָחַז בָּהֶן אֶת הָאוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחָרֵךְ. וְעוֹשִׂין מְחִיצָה בְּכָל הַכֵּלִים, בֵּין מְלֵאִין בֵּין רֵיקָנִים, בְּשֶׁבִיל שֶׁלֹּא תַּעֲבוֹר הַדְּלֵיקָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִין מַיִם, לְפִי שֶׁאֵין יְכוֹלִין לְקַבֵּל אֶת הָאוּר וְהֵן מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין אֶת הַדְּלֵיקָה. יח-יט(ז)גְּמָ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר מִצַּד אֶחָד — נוֹתְנִין עָלֶיהָ מַיִם מִצַּד אַחֵר, וְאִם כָּבְתָה — כָּבְתָה. מֵיתִיבִי: טַלִּית שֶׁאָחַז בָּהּ הָאוּר מִצַּד אֶחָד — פּוֹשְׁטָהּ וּמִתְכַּסֶּה בָּהּ, וְאִם כָּבְתָה — כָּבְתָה. וְכֵן סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁאָחַז בּוֹ הָאוּר — פּוֹשְׁטוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ, וְאִם כָּבְתָה — כָּבְתָה.

הוּא

הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס. אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן נַנָּס "מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחָרֵךְ", גְּרַם כִּיבּוּי מִי אָמַר? אִין, מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים מְלֵאִים מַיִם, שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְקַבֵּל אֶת הָאוּר וְהֵן מִתְבַּקְּעִין וּמְכַבִּין אֶת הַדְּלֵיקָה — מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא שָׁרֵי. [אב]תָּנוּ רַבָּנַן: נֵר שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא — מְנַעֵר אֶת הַטַּבְלָא וְהִיא נוֹפֶלֶת, וְאִם כָּבְתָה — כָּבְתָה. אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכֵחַ, אֲבָל בְּמַנִּיחַ — נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. [גד]תָּנָא: נֵר שֶׁאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת — פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל כְּדַרְכּוֹ, וְאִם כָּבְתָה — כָּבְתָה. לָיֵיט עֲלַהּ רַב. אֲמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לַהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: מַאי טַעְמָא לָיֵיט עֲלַהּ רַב? אִילֵּימָא מִשּׁוּם דְּרַב סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, וְתַנָּא קָתָנֵי לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. מִשּׁוּם דְּרַב סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, כָּל דְּתָנֵי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן מֵילָט לָיֵיט לֵיהּ?! [(א)]אֲמַר לֵיהּ: בְּהָא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה. דְּהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת". [הו(ב)]אָמַר רַב יְהוּדָה: פּוֹתֵחַ אָדָם דֶּלֶת כְּנֶגֶד מְדוּרָה בְּשַׁבָּת. לָיֵיט עֲלַהּ אַבָּיֵי. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵּימָא בְּרוּחַ מְצוּיָה — מַאי טַעְמֵיהּ דְּמַאן דְּאָסַר?! אִי בְּרוּחַ שֶׁאֵינָהּ מְצוּיָה — מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּשָׁרֵי?! לְעוֹלָם בְּרוּחַ מְצוּיָה: מָר סָבַר גָּזְרִינַן, וּמָר סָבַר לָא גָּזְרִינַן. עוֹשִׂין מְחִיצָה כּוּ'. לְמֵימְרָא דְּרַבָּנַן סָבְרִי גְּרַם כִּבּוּי מוּתָּר, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר גְּרַם כִּבּוּי אָסוּר? וְהָא אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ. דְּתַנְיָא: עוֹשִׂין מְחִיצָה בְּכֵלִים רֵיקָנִין, וּבִמְלֵאִין שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר. וְאֵלּוּ מְלֵאִין שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר — כְּלֵי מַתָּכוֹת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף כְּלֵי כְּפַר שִׁיחִין וּכְלֵי כְּפַר חֲנַנְיָה אֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר. וְכִי תֵּימָא: אֵיפוֹךְ מַתְנִיתִין, וְרַבִּי יוֹסֵי דִּבְרַיְיתָא לְדִבְרֵיהֶם קָאָמַר. וּמִי מָצֵית אָפְכַתְּ לַהּ? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר תַּחְלִיפָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: מַאן תָּנָא גְּרַם כִּבּוּי אָסוּר — רַבִּי יוֹסֵי! אֶלָּא לְעוֹלָם לָא תֵּיפוֹךְ, וּבָרַיְיתָא כּוּלָּהּ רַבִּי יוֹסֵי הִיא. וְחַסּוֹרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: עוֹשִׂין מְחִיצָה בְּכֵלִים רֵיקָנִין וּבִמְלֵאִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר. וְאֵלּוּ הֵן כֵּלִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר: כְּלֵי מַתָּכוֹת. וּכְלֵי כְּפַר שִׁיחִין וּכְלֵי כְּפַר חֲנַנְיָה נָמֵי אֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר, שֶׁרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף כְּלֵי כְּפַר שִׁיחִין וּכְלֵי כְּפַר חֲנַנְיָה אֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר. [ז(ג)]וְרָמֵי דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן, וְרָמֵי דְּרַבִּי יוֹסֵי אַדְּרַבִּי יוֹסֵי. דְּתַנְיָא: הֲרֵי שֶׁהָיָה שֵׁם כָּתוּב לוֹ עַל בְּשָׂרוֹ — הֲרֵי זֶה לֹא יִרְחוֹץ וְלֹא יָסוּךְ וְלֹא יַעֲמוֹד בִּמְקוֹם הַטִּינּוֹפֶת. נִזְדַּמְּנָה לוֹ טְבִילָה שֶׁל מִצְוָה — כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ גֶּמִי, וְיוֹרֵד וְטוֹבֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לְעוֹלָם יוֹרֵד וְטוֹבֵל כְּדַרְכּוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְשַׁפְשֵׁף! [(ד)]שָׁאנֵי הָתָם דְּאָמַר קְרָא: "וְאִבַּדְתֶּם אֶת שְׁמָם מִן הַמָּקוֹם הַהוּא לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן לַה' אֱלֹהֵיכֶם" — עֲשִׂיָּיה הוּא דְּאָסוּר, גְּרָמָא שְׁרֵי. [(ה)]אִי הָכִי, הָכָא נָמֵי, כְּתִיב: "לֹא תַעֲשֶׂה [כָל] מְלָאכָה" — עֲשִׂיָּיה הוּא דְּאָסוּר, גְּרָמָא שְׁרֵי! מִתּוֹךְ שֶׁאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ, אִי שָׁרֵית לֵיהּ — אָתֵי לְכַבּוֹיֵי. אִי הָכִי קַשְׁיָא דְּרַבָּנַן אַדְּרַבָּנַן: וּמָה הָתָם דְּאָדָם בָּהוּל עַל מָמוֹנוֹ — שְׁרֵי, הָכָא לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! [חט]וְתִסְבְּרָא הַאי גֶּמִי הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּמִיהַדַּק — קָא הָוֵי חֲצִיצָה, אִי לָא מִיהַדַּק — עָיְילִי בֵּיהּ מַיָּא! חֲצִיצָה, תִּיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם דְּיוֹ! בְּלַחָה. דְּתַנְיָא: הַדָּם וְהַדְּיוֹ הַדְּבַשׁ וְהֶחָלָב, יְבֵשִׁין — חוֹצְצִין, לַחִים — אֵין חוֹצְצִין. מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא? [י]אֶלָּא אָמַר רָבָא בַּר רַב שֵׁילָא, הַיְינוּ טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנַן, דְּקָסָבְרִי: אָסוּר לַעֲמוֹד בִּפְנֵי הַשֵּׁם עָרוֹם. מִכְּלָל דְּרַבִּי יוֹסֵי סָבַר מוּתָּר לַעֲמוֹד בִּפְנֵי הַשֵּׁם עָרוֹם? דְּמַנַּח יְדֵיהּ עִילָּוֵיהּ. לְרַבָּנַן נָמֵי, דְּמַנַּח יְדֵיהּ עִילָּוֵיהּ! זִימְנִין דְּמִשְׁתְּלֵי וְשָׁקֵיל לֵיהּ. לְרַבִּי יוֹסֵי נָמֵי, זִימְנִין דְּמִשְׁתְּלֵי וְשָׁקֵיל לֵיהּ? אֶלָּא: אִי דְּאִיכָּא גֶּמִי — הָכִי נָמֵי, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — לְהַדּוֹרֵי אַגֶּמִי, רַבָּנַן סָבְרִי

טְבִילָה

גמ' הוּא דְּאָמַר כר"ש דְּשָׁרֵי לְעַכּוּבֵי דְּלֵקָה בְּעוֹר גְּדִי: גְּרַם כִּבּוּי כִּי הַאי גַּוְונָא כְּשֶׁמַּגִּיעַ לַמַּיִם הוּא כָּבֶה: מִי אָמַר דִּילְמָא הָא דְּקָתָנֵי בְּמַתְנֵי' וְעוֹשִׂין מְחִיצָה בְּכָל הַכֵּלִים לָאו בַּחֲדָשִׁים הַמִּתְבַּקְּעִים קָאָמַר: נֵר דּוֹלֵק קרושיי"ל: אֶלָּא בְּשָׁכַח דְּשָׁכְחוּ מִבְּעוֹד יוֹם עַל הַטַּבְלָא שֶׁלֹּא מִדַּעַת: אֲבָל מַנִּיחַ נַעֲשֵׂית טַבְלָא בָּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר וְאָסוּר לְטַלְטְלָהּ כְּדֵי לְנַעֲרָהּ: לָיֵט עָלֶיהָ עַל כָּל הַמּוֹרִין כֵּן: כְּר' יְהוּדָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן אָסוּר: בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ וְהָכָא נָמֵי הָרוּחַ מְכַבֵּהוּ: כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה ואע"פ שֶׁרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת וּמַבְעִיר הָאוּר: מַאי טַעְמָא דְּמַאן דְּאָסַר אֵין דֶּרֶךְ לְהַבְעִיר בְּרוּחַ מְצוּיָה וְלָא פָּסִיק רֵישֵׁהּ וְלָא יָמוּת הוּא: אַף כְּלֵי כְּפַר שִׁיחִין חֶרֶס הֶעָשׂוּי מֵאוֹתוֹ עָפָר חָזָק הוּא וְאֵין מִשְׁתַּבֵּר אַלְמָא לְר' יוֹסֵי בִּגְרַם כִּבּוּי טְפֵי מֵקֵל מִדְּרַבָּנָן: וְכִי תֵּימָא אִפּוּךְ מַתְנֵי' וְתָנֵי בְּרֵישָׁא דִּבְרֵי ר' יוֹסֵי וַחֲכָמִים אוֹסְרִין בִּכְלֵי חֶרֶס חֲדָשִׁים כו': וְר' יוֹסֵי דְּבָרַיְתָא דְּמַשְׁמַע דִּבְהָנְהוּ דִּפְקָעִי מוֹדֶה דְּהָא כְּפַר שִׁיחִין וּכְפַר חֲנַנְיָה הוּא דְּקָשָׁרֵי: לְדִבְרֵיהֶם קָאָמַר לְהוּ לְדִידִי כָּל הַכֵּלִים שָׁרוּ דִּגְרַם כִּבּוּי מֻתָּר אֶלָּא לְדִידְכוּ נְהִי דְּאַסְרִיתוּ גְּרַם כִּבּוּי אוֹדוּ לִי מִיהַת דִּבְהָנֵי אֲפִילּוּ גְּרַם לֵיכָּא: כּוֹרֵךְ עָלָיו גֶּמִי קס"ד הַשְׁתָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּחֵק אֶת הַשֵּׁם בְּמַיִם אַלְמָא לְרַבָּנָן גְּרַם מְחָק אָסוּר וְלֵר' יוֹסֵי שָׁרֵי: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְשַׁפְשֵׁף דַּהֲוֵי מוֹחֵק בְּיָדַיִם: וְתִסְבְּרָא דְּהָכָא גֶּמִי דְּאַצְרְכוּהָ רַבָּנָן מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יִמָּחֵק הוּא: הַאי גֶּמִי הֵיכִי דָּמֵי לְהָגֵן עָלָיו: אִי דִּמְהַדֵּק שֶׁלֹּא יִכָּנְסוּ בּוֹ מַיִם וְיִמָּחֵק הָוֵי חֲצִיצָה: וְאִי דְּלָא מְהַדֵּק לִבְשָׂרוֹ: עָיְלִי בֵּהּ מַיָּא וְאֵינוֹ מֵגֵן מִלִּמְחוֹק: תִּפּוֹק לֵהּ דְּמִשּׁוּם דְּיוֹ בְּלֹא גֶּמִי נָמֵי חָיֵיץ דְּיוֹ וּמְשַׁנֵּי בְּלַחָה: מִכָּל מָקוֹם קַשְׁיָא גֶּמִי לְרַבָּנָן לָמָּה לְהוּ: מִכְּלָל דְּלְר' יוֹסֵי כו' בִּתְמִיהַּ וְהָא כְּתִיב לֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר (דְּבָרִים כ"ג:ט"ו): אֶלָּא אִי אִיכָּא גֶּמִי הָכִי נָמֵי דְּמוֹדֶה ר' יוֹסֵי דְּצָרִיךְ לִכְרֹךְ עָלָיו גֶּמִי וְלָא סַגִּי לֵיהּ לְאַנּוֹחֵי יָדָיו עָלָיו דִּלְמָא מִשְׁתְּלֵי וּשְׁקִיל לֵיהּ לִידֵהּ:

גְּרַם כִּבּוּי מִי אָמַר וא"ת הָא קָתָנֵי מַתְנֵי' בֵּין מְלֵאִים בֵּין רֵיקָנִים וּמַאי רְבוּתָא אִיכָּא טְפֵי בִּמְלֵאִים מִבְּרֵיקָנִים אִי לָאו דְּמַיְרֵי בְּדַרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר וְי"ל דְּס"ד דְּמַיְרֵי בְּכֵלִים שֶׁאֵין דַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר וקמ"ל דְּלָא גָּזְרִינַן אַטּוּ כֵּלִים שֶׁדַּרְכָּן לְהִשְׁתַּבֵּר: מְנַעֵר אֶת הַטַּבְלָא וְהִיא נוֹפֶלֶת וְאִם כָּבְתָה כָּבְתָה אוֹמֵר ר"י דְּמַיְירֵי דְּלֵיכָּא שֶׁמֶן בַּנֵּר דְּאִי אִיכָּא שֶׁמֶן בַּנֵּר חַיָּב שֶׁהֲרֵי שׁוֹפֵךְ מִמֶּנּוּ וְהָוֵי כְּמִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ דְּחַיָּב מִשּׁוּם מְכַבֶּה כִּדְאָמַר בפ"ב דְּבֵיצָה (דַּף כב:) וּבַיְרוּשַׁלְמִי מוּקֵי לָהּ בְּנֵר שֶׁכָּבָה וְלָא קָתָנֵי בְּהַהִיא בָּרַיְתָא וְאִם כָּבְתָה כָּבְתָה וַאֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן הֶתֵּר טִלְטוּל ע"י נִעוּר לְר' יְהוּדָה דְּאָסַר טִלְטוּל בְּנֵר שֶׁכָּבָה אִי נָמֵי אֲפִילּוּ לְר"ש וּבְנֵר גָּדוֹל כְּגוֹן קְעָרָה וַעֲשָׁשִׁית דְּמוֹדֶה ר"ש כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק [כִּירָה] (דַּף מד.) אוֹ כְּשֶׁיֵּשׁ אֵפֶר וְגַחֶלֶת אֶלָּא שֶׁכָּבָה הַשַּׁלְהֶבֶת: פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל כְּדַרְכּוֹ אע"פ שע"י כֵּן מִתְנַדְנֵד הַנֵּר וּמִתְרַחֵק הַשֶּׁמֶן מִן הַשַּׁלְהֶבֶת אוֹ מִתְקָרֵב וְהָוֵי מְכַבֶּה אוֹ מַבְעִיר אֲבָל אֵין לְפָרֵשׁ מִשּׁוּם כִּבּוּי דְּרוּחַ דַּאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת לֵיכָּא רוּחַ וְעוֹד דְּא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר פּוֹתֵחַ אָדָם דֶּלֶת כְּנֶגֶד הַנֵּר כִּדְקָאָמַר בְּסָמוּךְ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה וְעוֹד דְּתִינַח פּוֹתֵחַ נוֹעֵל מַאי אִסּוּרָא אִיכָּא אֶלָּא כִּדְפָרֵשִׁית וְאִי לָאו מִשּׁוּם כִּבּוּי וְהַבְעָרָה מִשּׁוּם טִלְטוּל אֵין לֶאֱסֹר דִּבְנְעִילַת דֶּלֶת לָא חָשִׁיב טִלְטוּל וְגַם לָא הָוֵי בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר דְּבַיִת חָשׁוּב הוּא וּבָטֵל אַגַּב בַּיִת אִי נָמֵי בְּשָׁכַח דְּלָא הָוֵי בָּסִיס: מַר סָבַר גָּזְרִינַן הִלְכָּךְ צָרִיךְ לִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִפְתֹּחַ הַדֶּלֶת לִפְנֵי הַמְּדוּרָה אֲפִלּוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה דְּהָא לָיֵט עֲלָהּ אַבַּיֵּי דְּהָוֵי בָּתְרָאָה והנ"מ כְּשֶׁהַמְּדוּרָה קְצָת קְרוֹבָה אֵצֶל הַדֶּלֶת:

וְהָא אִפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ לָאו דַּוְקָא אִיפְּכָא דְּר' יוֹסֵי דְּבָרַיְתָא הָוֵי כְּמוֹ מַתְנֵי' דְּאָסַר דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּבֵּר אֶלָּא הַיְנוּ אִיפְּכָא דִּבְמַתְנִיתִין מַחְמִיר ר' יוֹסֵי טְפֵי מִדְּרַבָּנָן וּבְבָרַיְתָא מֵקֵל טְפֵי: וְכִי תֵּימָא אִפּוּךְ מַתְנֵי' כו' וא"ת מ"מ תִּקְשֶׁה דִּבְמַתְנִי' לָא אָסְרִי רַבָּנַן אֶלָּא חֶרֶס חָדָשׁ וּבְבָרַיְתָא אָסְרִי אֲפִי' יָשָׁן מִדְּנָקַט כְּלֵי מַתָּכוֹת וי"ל דְּנָקַט בְּבָרַיְתָא כְּלֵי מַתָּכוֹת מִשּׁוּם דְּאֵין חִלּוּק בָּהֶם בֵּין חֲדָשִׁים לִישָׁנִים וה"ה כְּלִי חֶרֶס יָשָׁן:

וְהָאָמַר רַבָּה כו' וְאִם תֹּאמַר וְאַמַּאי לָא מַפִּיךְ בָּרַיְתָא דִּטְפֵי אִית לָן לְאַפּוּכָהּ מִמַּתְנִי' וְהָוֵי אָתֵי נַמֵּי שַׁפִּיר הָא דְּרַבָּה בַּר תַּחְלִיפָא וְנֵימָא דְּרַבָּנָן לְדִבְרֵי ר' יוֹסֵי קָאָמְרֵי וְאִינְהוּ שָׁרֵי אַף בִּכְלֵי חֶרֶס חָדָשׁ וי"ל דְּהַתַּלְמוּד לָא קָאָמַר אֶלָּא דַּאֲפִילּוּ מַפִּיךְ מַתְנֵי' לָא אָתֵי שַׁפִּיר אֶלָּא עַל כָּרְחִיךְ בָּרַיְתָא אִית לָן לְתָרוֹצֵי וְכֵיוָן דְּאָתֵינָא לְהָכִי לֹא צָרִיךְ לַהֲפוּכָהּ אֶלָּא לְמֵימַר חַסּוּרֵי מִחַסְּרָא: אִי הָכִי קָשֶׁה דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן בְּלָאו הָכִי הֲוָה קַשְׁיָא דְּרַבָּנָן אַדְּרַבָּנָן אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהַשְׁתָּא פָּרִיךְ מכ"ש קָאָמַר אִי הָכִי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ערז סעי' ג:
ב מיי' פי"ב מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' ערז סעי' א:
ד מיי' פה' מהל' שבת הל' יז:
ה טוש"ע או"ח סי' ערז סעי' ב:
ו מיי' פה' מהל' שבת הל' יז:
ז מיי' פו' מהל' יסודי התורה הל' ו, סמג עשין ג:
ח טוש"ע יו"ד סי' קצח סעי' טו:
ט מיי' פב' מהל' מקואות הל' ב, סמג לאוין קיא:
י מיי' פו' מהל' יסודי התורה הל' ו:

מסורת הש"ס

א לקמן קמג.; לעיל קיא:; בכורות כה.; כתובות ו.
ב גיטין לט.
ג יומא פח.; יומא ח.
ד מסכת ספר תורה; תוספתא מכות; מסכת סופרים
ה יומא פה.

גליון הש"ס

גמ' הרי זה לא ירחוץ. עי' נדה דף סו ע"ב תוס' ד"ה אם סמוך:
שם דמנח ידיה עלויה. עי' בתרומת הדשן סימן י:

תורה אור השלם

וְנִתַּצְתֶּם אֶת־מִזְבְּחֹתָם וְשִׁבַּרְתֶּם אֶת־מַצֵּבֹתָם וַאֲשֵׁרֵיהֶם תִּשְׂרְפוּן בָּאֵשׁ וּפְסִילֵי אֱלֹהֵיהֶם תְּגַדֵּעוּן וְאִבַּדְתֶּם אֶת־שְׁמָם מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא [דברים יב, ג]
לֹא־יִהְיֶה־לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי [שמות כ, ג]
שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעָשִׂיתָ כָּל־מְלַאכְתֶּךָ [שמות כ, ט]
וְיוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תַעֲשֶׂה כָל־מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ־וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וּבְהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ [שמות כ, י]

מסורת הש"ס

א יומא פח.; יומא ו:

ב יבמות קיד.

ג תוספתא שבת

ד יבמות קיד.

ה לקמן קמו.; משנה שבת; לעיל קז.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אין אומרים לו וכו' אמירה לנכרי משום שבות. עי' ע"ז דף טו ע"א ברש"י ד"ה נהי דלרבינה:

תוס' ד"ה ה"ג וכו' שרי לטבול כדמשמע. ע"ל דף קיא ע"א תוס' ד"ה לא ס"ד:

תורה אור השלם

וְהָיָה לְפָנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם וּכְבֹא הַשֶּׁמֶשׁ יְבֹא אֶל־תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה [דברים כג, יב]

טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה דִּכְתִיב וְהָיָה לִפְנוֹת עֶרֶב יִרְחַץ בַּמַּיִם (דְּבָרִים כ"ג:י"ב): הָכִי גְּרִסִ' ר' יוֹסֵי אוֹמֵר מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְטָבְלוֹ וְכֵן גִּרְסַת רַשִׁ"י

טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה וּמַהְדְּרִינַן, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה וְלָא מַהְדְּרִינַן. א־ה(א)**וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה? וְהָתַנְיָא: הַזָּב וְהַזָּבָה, הַמְצוֹרָע וְהַמְצוֹרָעַת, בּוֹעֵל נִדָּה וּטְמֵא מֵת, טְבִילָתָן בַּיּוֹם. נִדָּה וְיוֹלֶדֶת — טְבִילָתָן בַּלַּיְלָה. בַּעַל קֳרִי — טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְטָבְלוֹ! הַהִיא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: דַּיָּיהּ טְבִילָה בָּאַחֲרוֹנָה.** ו־ח(ב)**מַתְנִי' גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה", מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן.** ט־י(ג)**"גְּמָ' אָמַר רַבִּי אַמֵּי: בְּדֶלֶיקָה הִתִּירוּ לוֹמַר "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד". נֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה" מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. "כַּבֵּה" הוּא דְּלָא אָמְרִינַן לֵיהּ, הָא "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד" — אָמְרִינַן לֵיהּ. אֵימָא סֵיפָא, "אַל תְּכַבֶּה" לָא אָמְרִינַן לֵיהּ, וְ"כָל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד" נָמֵי לָא אָמְרִינַן לֵיהּ. אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ.** (ג)**תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה וְנָפְלָה דְּלֵיקָה בַּחֲצֵירוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן סִימַאי בְּשִׁיחִין, וּבָאוּ אַנְשֵׁי גִיסְטְרָא שֶׁל צִיפּוֹרִי לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל מֶלֶךְ הָיָה, וְלֹא הִנִּיחָן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְכִיבּוּ. לָעֶרֶב שִׁיגֵּר לְכָל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי סְלָעִין, וְלַאֲפַרְכוֹס שֶׁבָּהֶן — חֲמִשִּׁים. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְכָךְ, שֶׁהָרֵי שָׁנִינוּ: גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה". יא־טז(ד)"אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִפְּנֵי שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. שְׁמַעְתְּ מִינַּהּ קָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת, בֵּית דִּין מְצַוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּקָטָן הָעוֹשֶׂה לְדַעַת אָבִיו. דְּכִוְותַהּ גַּבֵּי גּוֹי, דְּקָא עָבֵיד לְדַעְתֵּיהּ דְּיִשְׂרָאֵל — מִי שָׁרֵי?! גּוֹי לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבֵיד. יז־יח(ה)מַתְנִי' כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא תֶּאֱחוֹז בַּקּוֹרָה, וְעַל צוֹאָה שֶׁל קָטָן, וְעַל עִקָּרָב שֶׁלֹּא תִּישַׁךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר: חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת. גְּמָ' רַב יְהוּדָה וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא וְרַב חָנָן בַּר רַבָּא אִיקְּלַעוּ לְבֵי אָבִין דְּמִן נְשִׁיקְיָא. לְרַב יְהוּדָה וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אַיְיתוֹ

טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה וּמַהְדְּרִינַן, וְרַבִּי יוֹסֵי סָבַר טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה וְלָא מַהְדְּרִינַן. א־ה(א)וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה? וְהָתַנְיָא: הַזָּב וְהַזָּבָה, הַמְצוֹרָע וְהַמְצוֹרַעַת, בּוֹעֵל נִדָּה וּטְמֵא מֵת, טְבִילָתָן בַּיּוֹם. נִדָּה וְיוֹלֶדֶת — טְבִילָתָן בַּלַּיְלָה. בַּעַל קֳרִי — טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה אֵינוֹ צָרִיךְ לְטָבְלוֹ! הַהִיא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאָמַר: דַּיָּיהּ טְבִילָה בָּאַחֲרוֹנָה. ו־ח(ב)מַתְנִי' גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה", מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁשְּׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. ט־י(ג)"גְּמָ' אָמַר רַבִּי אַמֵּי: בְּדֶלֶיקָה הִתִּירוּ לוֹמַר "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד". נֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה" מִפְּנֵי שֶׁאֵין שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. "כַּבֵּה" הוּא דְּלָא אָמְרִינַן לֵיהּ, הָא "כָּל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד" — אָמְרִינַן לֵיהּ. אֵימָא סֵיפָא, "אַל תְּכַבֶּה" לָא אָמְרִינַן לֵיהּ, וְ"כָל הַמְכַבֶּה אֵינוֹ מַפְסִיד" נָמֵי לָא אָמְרִינַן לֵיהּ. אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינַּהּ. (ג)תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה וְנָפְלָה דְּלֵיקָה בַּחֲצֵירוֹ שֶׁל יוֹסֵף בֶּן סִימַאי בְּשִׁיחִין, וּבָאוּ אַנְשֵׁי גִיסְטְרָא שֶׁל צִיפּוֹרִי לְכַבּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁל מֶלֶךְ הָיָה, וְלֹא הִנִּיחָן מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים וְכִיבּוּ. לָעֶרֶב שִׁיגֵּר לְכָל אֶחָד מֵהֶן שְׁתֵּי סְלָעִין, וְלַאֲפַרְכוֹס שֶׁבָּהֶן — חֲמִשִּׁים. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בְּדָבָר, אָמְרוּ: לֹא הָיָה צָרִיךְ לְכָךְ, שֶׁהָרֵי שָׁנִינוּ: גּוֹי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת — אֵין אוֹמְרִים לוֹ "כַּבֵּה" וְ"אַל תְּכַבֶּה". יא־טז(ד)"אֲבָל קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ מִפְּנֵי שְׁבִיתָתוֹ עֲלֵיהֶן. שְׁמַעְתְּ מִינַּהּ קָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת, בֵּית דִּין מְצַוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּקָטָן הָעוֹשֶׂה לְדַעַת אָבִיו. דְּכִוְותַהּ גַּבֵּי גּוֹי, דְּקָא עָבֵיד לְדַעְתֵּיהּ דְּיִשְׂרָאֵל — מִי שָׁרֵי?! גּוֹי לְדַעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבֵיד. יז־יח(ה)מַתְנִי' כּוֹפִין קְעָרָה עַל גַּבֵּי הַנֵּר בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא תֶּאֱחוֹז בַּקּוֹרָה, וְעַל צוֹאָה שֶׁל קָטָן, וְעַל עִקָּרָב שֶׁלֹּא תִּישַׁךְ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר: חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת. גְּמָ' רַב יְהוּדָה וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא וְרַב חָנָן בַּר רַבָּא אִיקְּלַעוּ לְבֵי אָבִין דְּמִן נְשִׁיקְיָא. לְרַב יְהוּדָה וְרַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אַיְיתוֹ

וּר"ת אֲבָל לָא גְּרִסִ' אֵינוֹ יָכוֹל לְטָבְלוֹ דְּאַפְּשִׁי מֵאַן דְּסָבַר טְבִילָה בִּזְמַנָּהּ לָאו מִצְוָה שְׁרֵי לְטָבְלוֹ דְּכִוָּתַהּ מַסֶּכֶת יוֹמָא (דף פז:) דְּפָרִיךְ לְרַב דְּאָמַר תְּפִלַּת נְעִילָה פּוֹטֶרֶת שֶׁל עַרְבִית מִשּׁוּם דְּקָסָבַר דְּתִפְלַּת נְעִילָה בַּלַּיְלָה וְהַתַּנְיָא אוֹר יוה"כ כו' נְעִילָה מִתְפַּלֵּל שָׁבֻעַ וּמִתְוַדֶּה בְּעַרְבִית כּוּ' וּמְשַׁנֵּי תַּנָּאֵי הִיא דְּתַנְיָא כָּל חַיְבֵי טְבִילוֹת טְבִילָתָן בַּיּוֹם נִדָּה וְיוֹלֶדֶת טוֹבְלִין בַּלַּיְלָה בַּעַל קֳרִי טוֹבֵל וְהוֹלֵךְ עַד הַמִּנְחָה דְּסָבַר תְּפִלַּת נְעִילָה בַּלַּיְלָה וּטְבִילָה בִּזְמַנָּהּ לָאו מִצְוָה ר' יוֹסֵי אוֹמֵר כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ טוֹבֵל דְּתִפְלַּת נְעִילָה בַּיּוֹם אַלְמָא אע"ג דְּת"ק סָבַר דְּטְבִילָה בִּזְמַנָּהּ לָאו מִצְוָה אַפִּ"ה קָתָנֵי כָּל חַיְבֵי טְבִילוֹת טְבִילָתָן בַּיּוֹם אַפִּילּוּ טָמֵא מֵת וְטָמֵא שְׁרָץ שֶׁאֵין צְרִיכִין טְבִילָה לִתְפִלָּה יְכוֹלִין לְטָבְלוֹ וְהָא דְּפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּר' יוֹסֵי בְּרֵב דְּאָמַר תְּפִלַּת נְעִילָה בַּלַּיְלָה לָא דַּק דִּבְשִׁלְהֵי יוֹמָא (דף פח.) פָּרִיךְ מֵהָךְ בָּרַיְתָא דְּר' יוֹסֵי אדר"י דְּהָכָא קָאָמַר מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה א"צ לְטָבְלוֹ וּבְהַהִיא קָאָמַר כָּל הַיּוֹם וּמְשַׁנֵּי דְּהָכָא אֲיֵירֵי בְּדִצְלִי כְּבָר תְּפִלַּת נְעִילָה וְהָתָם בְּדִלָּא צְלִי וּבְכוּלְהוּ רַבִּי יוֹסֵי דִּלָּא כְּרַב: רַבִּי יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה הִיא וא"ת א"כ בְּשִׁלְהֵי יוֹמָא (דף פח.) מְנָא לֵהּ לְרַב דְּהַהוּא ת"ק דְּבָרֵיתָא קַמֵּיתָא דְּקָאָמַר דְּבַעַל קֳרִי טוֹבֵל עַד הַמִּנְחָה אֲתֵי כְּוָותֵהּ דְּתִפְלַּת נְעִילָה בַּלַּיְלָה דִּלְמָא אֲיֵירֵי בְּדִצְלִי וּטְבִילָה בִּזְמַנָּהּ לָאו מִצְוָה וְר' יוֹסֵי סָבַר מִצְוָה וְתַנָּא קַמָּא דְּהָכָא הוּא ר' יוֹסֵי דְּהָתָם וַיֵּשׁ לוֹמַר דְּסָבַר דְּר' יוֹסֵי דְּהָכָא וּדְהָתָם מִסְתַּמָּא חַד תַּנָּא הוּא וְתַרְוַיְהוּ רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאַיֵּרֵי בְּטְבִילַת בַּעַל קֳרִי בְּיוֹ"כ וְא"כ קַשְׁיָא ר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה אַדְּר' יוֹסֵי בְּר' יְהוּדָה וע"כ אֵית לָן לְשַׁנּוֹיֵי הָא דְּצָלִי וְהָא דְּלָא צָלִי: **אֵין** אוֹמְרִים לוֹ כַּבֵּה אַפַּי' בְּאַסּוּר דְּרַבָּנָן אֲמִירָה לְנָכְרִי שְׁבוּת דְּכִדְאָמְרִינַן לְקַמָּן בְּפֶרֶק שׁוֹאֵל (שַׁבָּת דַּף קנ.) לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ שָׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים כּוֹ' דְּמוּכֵי לֵהּ בַּחֲבֵרוֹ נָכְרִי וְכֵן מוּכָח בְּפֶרֶק הֲדַר (עֵירוּבִין דַּף סז:) גַּבֵּי נַיְתֵי חַמִּימֵי מִגּוֹ בֵּיתָא: **אֶלָּא** מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִנַּהּ מ"מ קי"ל כַּר' אַמֵּי וּבִירוּשְׁלְמִי אָמַר שָׁעָשָׂה ר' אַמֵּי מַעֲשֶׂה כְּזֶה: **שָׁמַע** מִנַּהּ קָטָן אוֹכֵל נְבֵלוֹת בֵּית דִּין מְצַוִּין עָלָיו לְהַפְרִישׁוֹ צ"ל דְּמוּכֵי מַתְנִיתִין כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר מְלֹאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַיָּב עָלֶיהָ אוֹ כר"ש וּכְשֶׁצָּרִיךְ לְאוֹתוֹ כִּבּוּי כְּגוֹן לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין דְּבְאַסּוּרָא דְּרַבָּנָן מוּכָח בְּפֶרֶק חֵרֵשׁ (יְבָמוֹת קיד.) דְּאֵין ב"ד מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ וְנִרְאָה דְּמַיְירֵי בְּקָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחִנּוּךְ דְּכְהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ כֵּיוָן שֶׁחַיָּב לְחַנְּכוֹ כ"ש דְּצָרִיךְ לְהַפְרִישׁוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה עֲבֵרָה וְכָל הָנְהוּ דְּפָרֵיךְ בִּיבָמוֹת הָווֹ מְצֵי לְשַׁנּוֹיֵי כְּשֶׁהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לְאוֹקְמֵי בְּכָל עִנְיָן וְהָא דְּבָעֵי לְאַתּוֹיֵי הָתָם דְּאֵין ב"ד מְצַוִּין לְהַפְרִישׁוֹ מִדְּקָתָנֵי תִּינוֹק יוֹנֵק וְהוֹלֵךְ וְקָתָנֵי וּבְגָדוֹל אָסוּר מַשְׁמַע דַּוְקָא גָּדוֹל אֲבָל קָטָן אַפִּ' בְּהִגִּיעַ לְחִנּוּךְ שָׁרֵי הָתָם ע"כ גָּדוֹל לְאו דַּוְקָא בַּר עוֹנְשִׁין דְּהָא בְּמַסְקָנָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּסִתָם תִּינוֹק מִסָּפֵק הוּא אֲצָל חֵלֶב וְהַאי טַעְמָא לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא בְּבֶן שְׁתֵּים אוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים:

לְהַפְרִישׁוֹ וְתִקְשֵׁי לְר' יוֹחָנָן דְּאָמַר בִּיבָמוֹת (דף קיד.) לְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה דְּאַרְכֵּסוּ לֵיהּ מַפְתְּחוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּדְרָשׁ בְּרֹאשׁ הָרַבִּים בְּשַׁבָּת דְּבַר טְלִי' וְטַלְיְתָא לִיטַיְילִי הָתָם דְּאִי מַשְׁכְּחִי לְהוּ מַיְתֵי לְהוּ: עַל דַּעַת אָבִיו בְּקָטָן שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַטְבִּיחַ שֶׁהַכִּבּוּי זֶה נוֹחַ לְאָבִיו וְעוֹשֶׂה בִּשְׁבִילוֹ: נָכְרִי אַדַּעְתֵּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ עָבֵיד וַאֲפִילּוּ יוֹדֵעַ שֶׁנּוֹחַ לוֹ לְיִשְׂרָאֵל הוּא לַהֲנָאַת עַצְמוֹ מִתְכַּוֵּן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא יַפְסִיד: מַתְנִי' כּוֹפִין קְעָרָה שֶׁל חֶרֶס: עַל גַּבֵּי הַנֵּר וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִכָּבֶה וּאע"פ שֶׁנּוֹטֵל כְּלִי לְהַצָּלַת קוֹרָה שֶׁאֵינָהּ נִטֶּלֶת בְּשַׁבָּת הָא אוֹתְבִינַן מִנַּהּ (דף מג.) לְרַבִּי יִצְחָק דְּאָמַר אֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְדָבָר הַנִּטָּל וּשְׁנֵיהֶם בְּצָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ: מַעֲשֶׂה בָּא בְּפִתְאֹם כְּלִי עַל עִקָּרָב: בְּעֶרֶב מָקוֹם: חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת כֵּיוָן דְּלֹא הָיָה עִקָּרָב רַק אַחֲרָיו אֵינִי יוֹדֵעַ אִם חַיָּב מִשּׁוּם צֵידָה אִם לָאו וְחוֹשְׁשַׁנִי לוֹמַר חַיָּב חַטָּאת הוּא:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שפא סעי' ה:

ב מיי' פא' מהל' מקואות הל' ו:

ג מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' ב:

ד מיי' פג' מהל' שביתת עשור הל' ג:

ה מיי' פד' מהל' איסורי ביאה הל' ו, סמג עשין רמג:

ו טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' כה:

ז מיי' פו' מהל' שבת הל' ד:

ח מיי' פ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' כו:

י מיי' פ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע יו"ד סי' שעג סעי' א:

יב מיי' פ"ב מהל' שבת הל' ז:

יג מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' יא:

יד מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כז:

טו מיי' פ"ז מהל' מאכלות אסורות הל' כח:

טז מיי' פג' מהל' אבל הל' יב, סמג לאוין קמח:

יז טוש"ע או"ח סי' שלד סעי' כג:

יח מיי' פ"ב מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שצז סעי' טו:

ב מיי' פה' מהלכ' שביתת יום טוב הל' יד:

ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לד:

ד מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לד:

ו מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' י:

ח מיי' פי"א מהלכ' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' י:

י מיי' פי"א מהלכ' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' שטז סעי' יא י:

יב מיי' פכ"א מהלכ' שבת הל' ב:

יג מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

יד מיי' פי"א מהלכ' שבת הל' ד:

טו טוש"ע או"ח סי' ערט סעי' ז:

טז מיי' פכ"ו מהלכ' שבת הל' יא:

כָּל הַמַּזִּיקִין נֶהֱרָגִין בְּשַׁבָּת אַף עַל גַּב דִּתְנַן בְּמַתְנִיתִין וְעַל עַקְרַב שֶׁלֹּא יִשַּׁךְ אִצְטְרִיךְ לְאִשְׁמְעִינַן דַּהֲרִיגָה נָמֵי שָׁרֵינַן דְּסָלְקָא דַּעְתָּךְ דַּאֲסִירָא מִשּׁוּם דְּמִיפַּרְסְמָא מִלְּתָא טְפֵי מִבְּצִידָה וּמַהַאי טַעְמָא נָמֵי פְּלִיג רַב הוּנָא בְּסָמוּךְ וְאָסַר הֲרִיגָה: בָּרָצִין אַחֲרָיו וד"ה פֵּי' בַּקּוּנְטְ' דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בָּרָצִין אַחֲרָיו וְהֵוֵי פְּקוּחַ וּבָרִיתָא בְּאֵין רָצִין וכו"ש וְקָשֶׁה דא"כ תִּקְשֶׁה מֵהָהִ בָּרִיתָא לְרַבָּא בַּר רַב הוּנָא דְּשָׁרֵי לְהָרֹג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּשַׁבָּת דע"כ בְּאֵין רָצִין אַחֲרָיו מַיְירֵי דְּאִי אַחֲרָיו אַמַּאי אֵין רוּחַ חַסִידִים נוֹחָה הֵימְנוּ לְפַרוֹשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּבָרָצִין אַחֲרָיו אֵיכָּא פְּקוּחַ נֶפֶשׁ וְעוֹד בְּנִיחוּתֵי שֶׁהָרֹג נָחָשׁ וּמַבְעָיָא לֵן אִי שַׁפִּיר עָבֵד תִּפְשׁוֹט מֵהָכָא דְּלָא שָׁרֵינַן לר"ש בְּאֵין רָצִין אֶלָּא ה' בִּלְבַד וְעוֹד קָשֶׁה לר"י דְּלִשָּׁנָא דַּאֲנָא מְתַרְצִינָן לָהּ מִשְּׁמַע לַפָּרִיתָא עִצְמָהּ וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵשׁ דְּבָרִיתָא בָּרָצִין אַחֲרָיו וד"ה פֵּרוּשׁ אֲפִילּוּ ר' יְהוּדָה מוֹדֶה דַּחֲמִשָּׁה שָׁרֵי לְהָרֹג בָּרָצִין אַחֲרָיו אֲבָל שְׁאָר אָסוּר לְהָרְגָן אֲפִילּוּ רָצִין אַחֲרָיו לְר' יְהוּדָה וְר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כר"ש דְּשָׁרֵי שְׁאָר אֲפִילּוּ בְּאֵין רָצִין אַחֲרָיו וְרַב הוּנָא דְּאָסַר בְּסָמוּךְ לֹא סָבַר כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי וְנִרְאֶה לר"י וְכֵן פֵּרֵשׁ ר"ח שֶׁאֵין לְהָקֵל כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אֶלָּא כְּהָנְהוּ אָמוֹרָאֵי דְּלָקְמָן דְּלָא שָׁרוּ אֶלָּא בִּדְרִיסָה לְפִי תַּמּוֹ:

אבּ(א)אַיְיתוֹ לְהוּ פּוּרְיְיתָא, לְרַב חָנָן בַּר רָבָא לָא אַיְיתוֹ לֵיהּ. אַשְׁכְּחֵיהּ מַתְנֵי לֵיהּ לְבָרֵיהּ: וְעַל צוֹאָה שֶׁל קָטָן מִפְּנֵי קָטָן. אָמַר לֵיהּ: אָבִין שָׁטְיָא מַתְנֵי שְׁטוּתָא לְבָנֵיהּ, וַהֲלֹא הִיא עַצְמָהּ מוּכָנֶת לְכָלְבִים! וְכִי תֵּימָא דְּלָא חָזְיָא לֵיהּ מֵאֶתְמוֹל — וְהָתַנְיָא: נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין וּמַעֲיָינוֹת הַנּוֹבְעִין — הֲרֵי הֵן כְּרַגְלֵי כָּל אָדָם. [ג]וְאֶלָּא הֵיכִי אַתְנֵייֵהּ? אֵימָא: עַל צוֹאָה שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים מִפְּנֵי קָטָן. [ד]וְתִיפּוֹק לֵיהּ דְּהַוֵי גְּרָף שֶׁל רְעִי! וְכִי תֵּימָא: גְּרָף שֶׁל רְעִי אַגַּב מָנָא — אִין, אִיהוּ גּוּפֵיהּ — לָא, וְהָא הָהוּא עַכְבָּר דְּאִישְׁתְּכַח בְּאִיסְפַּרְמָקֵי דְּרַב אָשֵׁי, וַאֲמַר לְהוּ: נְקוּטוּהּ בְּצוֹצִיתֵיהּ וְאַפְקוּהּ! בְּאַשְׁפָּה. וְקָטָן בְּאַשְׁפָּה מַאי בָּעֵי לֵיהּ? בְּחָצֵר. חָצֵר נָמֵי, גְּרָף שֶׁל רְעִי הוּא! בְּאַשְׁפָּה שֶׁבְּחָצֵר. [ה]וְעַל עַקְרַב שֶׁלֹּא תִּישֹׁךְ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: כָּל הַמַּזִּיקִין נֶהֱרָגִין בְּשַׁבָּת. מֵתִיב רַב יוֹסֵף: חֲמִשָּׁה נֶהֱרָגִין בְּשַׁבָּת, וְאֵלּוּ הֵן: זְבוּב שֶׁבְּאֲוִיר מְצָרִים, וְצִירְעָה שֶׁבִּנִינְוֵה, וְעַקְרַב שֶׁבְּחַדְרֵיכֶם, וְנָחָשׁ שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְכֶלֶב שׁוֹטֶה בְּכָל מָקוֹם. מַנִּי? אִילֵימָא רַבִּי יְהוּדָה — הָא אָמַר: מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ חַייָב עָלֶיהָ. אֶלָּא לָאו רַבִּי שִׁמְעוֹן, וְהָנֵי הוּא דְּשָׁרֵי, אַחֲרִינֵי — לָא! [ו]אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: וּמַאן נִימָא לַן דְּהָא מְתַרְצְתָא הֵיא? דִּילְמָא מְשַׁבַּשְׁתְּא הֵיא? אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲנָא מַתְנֵינָא לַהּ, וְאוֹתֵיבְנָא לַהּ, וַאֲנָא מְתַרֵיצְנָא לַהּ: בָּרָצִין אַחֲרָיו, וְדִבְרֵי הַכֹּל. תְּנֵי תַּנָּא קַמֵּיהּ דְּרָבָא בַּר רַב הוּנָא: הַהוֹרֵג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּשַׁבָּת — אֵין רוּחַ חֲסִידִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ. אָמַר לֵיהּ: וְאוֹתָן חֲסִידִים אֵין רוּחַ חֲכָמִים נוֹחָה מֵהֶם. וּפְלִיגָא דְּרַב הוּנָא. דְּרַב הוּנָא חָזֵייהּ לְהָהוּא גַּבְרָא דְּקָא קָטֵיל זְיבוּרָא, אָמַר לֵיהּ: שַׁלֵּימְתִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ? תָּנוּ רַבָּנָן: נִזְדַּמְּנוּ לוֹ נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים, הֲרָגָן — בְּיָדוּעַ שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ לְהוֹרְגָן. לֹא הֲרָגָן — בְּיָדוּעַ שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לְהוֹרְגוֹ וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס מִן הַשָּׁמַיִם. אָמַר עוּלָּא וְאִיתֵּימָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּנִישׁוֹפִין בּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא: פַּעַם אַחַת נָפַל אֶחָד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְעָמַד נִיוֹתִי אֶחָד וַהֲרָגוֹ. אָמַר רַבִּי: פָּגַע בּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ! [ז]אִיבַּעְיָא לְהוּ: "פָּגַע בּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ" דְּשַׁפִּיר עָבַד, אוֹ לָא? תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא הֲווֹ יָתְבִי אַקִּילְעָא דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי. נָפַק מִילְתָא מִבֵּינַייְהוּ, בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי יַנַּאי: מַהוּ לַהֲרוֹג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּשַׁבָּת? אָמַר לְהוּ: צִירְעָה אֲנִי הוֹרֵג, נָחָשׁ וְעַקְרָב — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! דִּילְמָא לְפִי תּוּמּוֹ. דַּאֲמַר רַב יְהוּדָה: רוֹק דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: נָחָשׁ דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. וְאָמַר רַב קַטִּינָא: עַקְרָב דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. [ב]אַבָּא בַּר מָרְתָא דְּהוּא אַבָּא מִנְיוֹמֵי הֲווֹ מַסְקִי בֵּיהּ דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא זוּזֵי. אֲיֵיתְיוּהּ, קָא מְצַעֲרֵי לֵיהּ. הֲוָה שָׁדֵי רוּקָא. אָמַר לְהוּ רֵישׁ גָּלוּתָא: אַיְיתוֹ מָאנָא סְחִיפוּ עִלָּוֵיהּ, אָמַר לְהוּ: לָא צְרִיכִיתוּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: רוֹק דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מֵרַבָּנַן הוּא, שְׁבָקוּהּ. [טושו]אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: פְּמוֹטוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: בְּנִיטָּלִין בְּיָדוֹ אַחַת, אוֹ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם?

אָמַר

גמ' אַיְיתוּ לְהוּ פּוּרְיְיתָא מִטּוֹת לֵישֵׁב עֲלֵיהֶן: לֹא אַיְיתוּ לֵיהּ וְהוֹשִׁיבוּהוּ לָאָרֶץ: מִפְּנֵי קָטָן שֶׁלֹּא יִטְפַּח בּוֹ וְיִתְלַכְלֵךְ: א"ל רַב חָנָן שֶׁהָיָה כָּעוּס וּמִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטוֹ לֵךְ' אֲבִין: וַהֲלֹא מוּכָנֶת לַכְּלָבִים וְלָמָּה לִי לְכָפּוֹת כְּלִי יְפֵנוּהָ מִשָּׁם שֶׁהָרֵי רְאוּיָה לְטַלְטֵל: דְּלָא חָזְיָא מֵאֶתְמוֹל שֶׁהַיּוֹם נוֹלְדָה: נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִים בְּרַגְלֵי כָּל אָדָם מִשּׁוּם דְּמִידִי דְּנַיֵּיד הוּא וְלָא קָנֵי שְׁבִיתָה וְאע"פ שֶׁבָּא מֵחוּץ לְתְחוּם כָּל אָדָם מוּלִיכִין לְמָקוֹם שֶׁעָרֵב לוֹ לֵילֵךְ מִיהוּ שְׁמִעִינַן מִנָּהּ דְּמַתְרִין בְּטַלְטוּל וְאע"ג דְּמֵאֶתְמוֹל לָא הֲוֵי הָנֵי קַמַּן כַּיָּון דְּאוֹרְחֵיהּ בְּהָכִי דַּעְתֵּהּ עֲלֵיהּ ה"נ כַּיָּון דְּאוֹרְחֵהּ דְּקָטָן בְּהָכִי דַּעְתֵּהּ עֲלֵיהּ דְּלִכְי תַּיְתֵי יַאֲכִילֶנָּה לְכַלְבִים: א"ל ר' אֲבִין וְאֶלָּא הֵיכִי אֲתַנְיֵהּ: צוֹאָה שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים דְּלָא חָזְיָא לְכַלְבִים וְשֶׁל קָטָן דְּקָטָן מַתְנִיתִין שֶׁמְּטַפַּחַ בָּהּ קָטָן קָאָמַר וּבְשֶׁבִיל הַקָּטָן אָמַר כּוֹפִין: תִּפּוֹק לֵהּ דְּגַרְפָּ שֶׁל רְעִי הוּא דְּמִאִיס וּלְפָנָיו דְּהָא קִי"ל בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה גְּרָף שֶׁל רְעִי מַתִּיר לְהוֹצִיאוֹ לְאַשְׁפָּה: וְכִי תֵּימָא גְּרָף שֶׁל רְעִי דְּמַתִּיר אַגַּב מָנָא אִין הָא דקי"ל מַתִּיר לְהוֹצִיאוֹ מִשּׁוּם דְּרַמֵּי בְּמָנָא הַיְנוּ כְּלִי חֶרֶס הֶעָשׂוּי לְכָךְ וְאַגַּב מָנָא הוּא דְּשָׁרֵי לְטַלְטוּלֵי אֲבָל בִּפְנֵי עַצְמוֹ לֹא וְהָכָא לָאו בְּמָנָא רַמֵּי: בְּאַסְפַּרְמָקֵי בְּשַׁמִּים: בְּצוֹצִיתֵהּ בְּזָנְבוֹ אַלְמָא בְּלָאו מָנָא נָמֵי מִטַּלְטְלֵי לֵיהּ: וּמְשַׁנֵּי בְּאַשְׁפָּה דְּלָא רַמֵּי קַמַּיְיהוּ וְלֹא גְּרָף שֶׁל רְעִי הוּא: קָטָן בָּאַשְׁפָּה מַאי בָּעֵי סָתָם אַשְׁפָּה ברה"ר הוּא וּמַאי בָּעֵי קָטָן הָתָם דְּקָא מְכַסֵּי לֵיהּ בִּשְׁבִיל קָטָן: וּמְשַׁנֵּי בְּחָצֵר דְּשָׁכִיחַ קָטָן הָתָם קס"ד בְּחָצֵר דְּלָאו אַשְׁפָּה וְקַפְרַךְ סוֹף סוֹף גְּרָף שֶׁל רְעִי הוּא וּמְשַׁנֵּי בְּאַשְׁפָּה שֶׁבְּחָצֵר: כָּל הַמַּזִּיקִין הַהוֹרְגִין: נֶהֱרָגִין בְּשַׁבָּת וקס"ד אַפֵּי' אֵין רָצִין אַחֲרָיו וּמְשׁוּם דס"ל כר"ש דְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ מִדְּרַבָּנָן הִיא דַּאֲסִירָא וְהָכָא לָא גָּזוּר: (נֶהֱרָגִין בְּשַׁבָּת אַפֵּי' אֵין רָצִין אַחֲרָיו) מְשׁוּם דס"ל דְּסָתָמָן הוֹרְגִין הַן: הָאֲמַר חַיָּב עָלֶיהָ וַהֲיכִי שָׁרֵי בְּמָלְאכָה גְּמוּרָה כְּשֶׁאֵין רָצִין אַחֲרָיו דְּלֵיכָּא פְּקוּחַ נֶפֶשׁ: וּמַאן לֵימָא לֵן כו' דְּרַב יוֹסֵף הוּא מַתְנֵי לֵיהּ כְּדִלְקַמָּן וְלָא בְּדִבְרֵי ר' חִייָא וְר' אוֹשַׁעְיָא מְתַנְיָא וְכָל מַתְנִיתָא דְּלָא מְתַנְיָא בְּתוֹסָפְתָּא דְּר' חִייָא וְר' אוֹשַׁעְיָא אֵיכָּא לְסַפּוֹקֵי בְּמִשַּׁבַּשְׁתָּא וְלָא מוֹתְבִינַן מִנָּהּ: אֲנָא תְּנֵינָא לָהּ בְּמַתְנִיתָא דִּידִי וַאֲנָא אוֹתְבִינָא בְּבֵי מִדְרָשָׁא אֲדַר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וַאֲנָא מְתַרֵצְנָא לָהּ דְּלָא תְּקַשֵׁי כִּי אָמַר ר' יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הַמַּזִּיקִין נֶהֱרָגִין בְּרַצִּין אַחֲרָיו קָאָמַר דְּפְקוּחַ נֶפֶשׁ הוּא: וְדִבְרֵי הַכֹּל וְאַפֵּי' לר' יְהוּדָה וְהָא דַּחֲמִשָּׁה נֶהֱרָגִין כְּשֶׁאֵין רָצִין אַחֲרָיו וְר' שִׁמְעוֹן: אֵין רוּחַ חֲסִידִים נוֹחָה הֵימֶנּוּ דַּעְתָּן שֶׁל חֲסִידִים אֵינָהּ מְעֹרֶבֶת עִמּוֹ שֶׁאֵינוֹ הָגוּן בְּעֵינֵיהֶם עַל מַה שֶּׁעָשָׂה: נוֹחָה עֲרֻבָּה אֵין מִתְרַצִּין בְּמַעֲשָׂיו: אָמַר לֵיהּ רָבָא לְתַנָּא: וְאוֹתָן חֲסִידִים הַשּׁוֹנְאִין אוֹתוֹ עַל כָּךְ אֵין רוּחַ חֲכָמִים עֲרֵבָה עִמָּהֶם לִהְיוֹת נוֹחָה וּמְשֻׁשֶּׁבֶת בַּמֶּה שֶׁרוֹאִין בְּמִדַּת חֲסִידִים הַלָּלוּ דְּשַׁפִּיר עָבֵיד דְּאִי לֹא מַזִּיקִין הַשְׁתָּא סוֹפָן לְהַזִּיק בְּשָׁעַת כַּעֲסָן: שֶׁלִּמְתִּינְהוּ לְכוּלְּהוּ הֲרָגְתָּ אֶת כֻּלָּן כְּלוֹמַר מָה אַהֲנֵי בְּהָא אַפַּתְּי טוּבָא אִיכָּא אַלְמָא לָאו שַׁפִּיר עָבֵד וְהָא דְּרָבָא פְּלִיג אַדַּאֲבוּהּ: שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ לְהַרְגָן לְכָךְ בָּאוּ לְיָדוֹ שֶׁזִּמֵּן לוֹ הַמָּקוֹם לְאַבְּדָן לְפִי שֶׁהָיוּ עֲתִידוֹת לְהַזִּיק וְגִלְגְּלוּ זְכוּת עַל יְדֵי זַכַּאי: לֹא הֲרָגָן לָאו שַׁפִּיר עָבֵד וְהָא דְּרָבָא פְּלִיג אַדַּאֲבוּהּ: שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ לְהַרְגָן לְכָךְ בָּאוּ לְיָדוֹ שֶׁנִּזְדַּמְּנוּ לוֹ לְהוֹרְגוֹ וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס מִן הַשָּׁמַיִם. אָמַר עוּלָּא וְאִיתֵּימָא רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּנִישׁוֹפִין בּוֹ. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא: פַּעַם אַחַת נָפַל אֶחָד בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְעָמַד נִיוֹתִי אֶחָד וַהֲרָגוֹ. אָמַר רַבִּי: פָּגַע בּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ! [יא]אִיבַּעְיָא לְהוּ: "פָּגַע בּוֹ כַּיּוֹצֵא בּוֹ" דְּשַׁפִּיר עָבֵד, אוֹ לָא? תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא הֲווֹ יָתְבִי אַקִּילְעָא דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי. נָפַק מִילְתָא מִבֵּינַייְהוּ, בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַבִּי יַנַּאי: מַהוּ לַהֲרוֹג נְחָשִׁים וְעַקְרַבִּים בְּשַׁבָּת? אָמַר לְהוּ: צִירְעָה אֲנִי הוֹרֵג, נָחָשׁ וְעַקְרָב — לֹא כָּל שֶׁכֵּן?! דִּילְמָא לְפִי תּוּמּוֹ. דַּאֲמַר רַב יְהוּדָה: רוֹק דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת: נָחָשׁ דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. וְאָמַר רַב קַטִּינָא: עַקְרָב דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. [יב]אַבָּא בַּר מָרְתָא דְּהוּא אַבָּא מִנְיוֹמֵי הֲווֹ מַסְקִי בֵּיהּ דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא זוּזֵי. אֲיֵיתְיוּהּ, קָא מְצַעֲרֵי לֵיהּ. הֲוָה שָׁדֵי רוּקָא. אָמַר לְהוּ רֵישׁ גָּלוּתָא: אַיְיתוּ מָאנָא סְחִיפוּ עִלָּוֵיהּ, אָמַר לְהוּ: לָא צְרִיכִיתוּ, הָכִי אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: רוֹק דּוֹרְסוֹ לְפִי תּוּמּוֹ. אָמַר לְהוּ: צוּרְבָא מֵרַבָּנַן הוּא, שְׁבָקוּהּ. [יגטושז]אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: פְּמוֹטוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אָמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: בְּנִיטָּלִין בְּיָדוֹ אַחַת, אוֹ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם?

אָמַר

מסורת הש"ס

א ביצה לט.; ערובין מו.

ב יבמות קכ.

גליון הש"ס

גמ' והלא היא עצמה מוכנת לכלבים. ע"ל דף יט ע"ב תוס' ד"ה שמן:

רש"י ד"ה דלמא לפי תומו וכו' דדבר שאין מתכוין לר"י מדרבנן. ע"ל דף מא ע"ב תוס' ד"ה מיחם:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב לקמן קנא.; משנה מכשירין

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' קל סעי' ב:
ב מיי' פי"ג מהל' מאכלות אסורות הל' י, סמג לאוין קלח:
ג טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' יא יב:
ד מיי' פו' מהל' שבת הל' ב:
ה מיי' פו' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' י יא:
ז מיי' פו' מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' יא:
ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לו, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' יא:
יא מיי' פו' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:
יב טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' יג:
יג מיי' פו' מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
יד טוש"ע או"ח סי' ערו סעי' ב:
טו מיי' פו' מהל' שבת הל' ד, סמג לאוין סה:

אֲמַר לֵיהּ: כְּאוֹתָן שֶׁל בֵּית אָבִיךָ. וְאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: קְרוֹנוֹת שֶׁל בֵּית רַבִּי מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי זֵירָא: בְּנִיטָּלִין בְּאָדָם אֶחָד אוֹ בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם? אֲמַר לֵיהּ: כְּאוֹתָן שֶׁל בֵּית אָבִיךָ. [אב]וְאָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא: הִתִּיר לָהֶם רַבִּי חֲנִינָא לְבֵית רַבִּי לִשְׁתּוֹת יַיִן בִּקְרוֹנוֹת שֶׁל גּוֹי, בְּחוֹתָם אֶחָד, וְלָא יָדַעְנָא אִי מִשּׁוּם דְּסָבַר לַהּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִי מִשּׁוּם אֵימְתָא דְּבֵי נְשִׂיאָה. [ג־ה(א)]מַתְנִי׳ גּוֹי שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר — מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. מִילֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ — מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. עָשָׂה גּוֹי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ — יוֹרֵד אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. מַעֲשֶׂה בְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים שֶׁהָיוּ בָּאִין בִּסְפִינָה וְעָשָׂה גּוֹי כֶּבֶשׁ לֵירֵד בּוֹ, וְיָרְדוּ בּוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים. גְּמָ׳ וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן נֵר, מִשּׁוּם דְּנֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה, אֲבָל מַיִם לִיגְזַר, דִּילְמָא אָתֵי לְאַפּוֹשֵׁי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל. וְכֶבֶשׁ לְמָה לִי? מַעֲשֶׂה דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וּזְקֵנִים קָא מַשְׁמַע לַן. [ו]תָּנוּ רַבָּנַן: גּוֹי שֶׁלִּיקֵּט עֲשָׂבִים — מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. מִילֵּא מַיִם לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ — מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל, וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — אָסוּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁאֵין מַכִּירוֹ, אֲבָל מַכִּירוֹ — אָסוּר. [חט]אִינִי?! וְהָאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַעֲמִיד אָדָם בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים בְּשַׁבָּת, אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי מוּקְצֶה בְּשַׁבָּת. דְּקָאֵים לַהּ בְּאַפָּהּ, וְאָזְלָא הִיא וְאָכְלָה. [יא]אָמַר מָר: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁאֵין מַכִּירוֹ, אֲבָל מַכִּירוֹ — אָסוּר. הָא רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַכִּירוֹ הֲוָה! אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָה. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּפָנָיו, נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה. מֵיתִיבִי, אָמַר לָהֶן רַבָּן גַּמְלִיאֵל: הוֹאִיל וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ עֲשָׂאוֹ — נֵרֵד בּוֹ. אֵימָא: הוֹאִיל וַעֲשָׂאוֹ נֵרֵד בּוֹ. [יביג(ב)]תָּא שְׁמַע: עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְגוֹיִם דָּרִין בְּתוֹכָהּ, וְהָיְתָה בָּהּ מֶרְחָץ הַמַּרְחֶצֶת בְּשַׁבָּת, אִם רוֹב גּוֹיִם — מוּתָּר לִרְחוֹץ בָּהּ מִיָּד. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין! הָתָם, כִּי מְחַמְּמִי — אַדַּעְתָּא דְרוּבָּא מְחַמְּמִי. [ידטו]תָּא שְׁמַע: נֵר הַדָּלוּק בִּמְסִיבָּה, אִם רוֹב גּוֹיִם — מוּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ, אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — אָסוּר, מֶחֱצָה עַל מֶחֱצָה — אָסוּר. הָתָם נָמֵי, כִּי מַדְלְקִי — אַדַּעְתָּא

שֶׁל בֵּית אָבִיךָ דִּקְטַנּוֹת הָיוּ אֲבָל גְּדוֹלוֹת אָדָם קוֹבֵעַ לָהֶם מָקוֹם: קְרוֹנוֹת עֲשׂוּיוֹת לִבְנֵי אָדָם: אִי מִשּׁוּם דְּסָבַר כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת ע"ז (דַּף לא.) יַיִן מֻתָּר בְּחוֹתָם אֶחָד: אִי מִשּׁוּם אֵימְתָא דְּבֵי נְשִׂיאָה שֶׁהָיָה הַנָּכְרִי הַמְּבִיאוֹ יָרֵא מִן הַנָּשִׂיא שֶׁהָיָה שַׁלִּיט עַל פִּי הַמַּלְכוּת וּמִשּׁוּם דְּאַיְּרֵי ר' אַבָּא בַּר כָּהֲנָא לְעֵיל גַּבֵּי נָחָשׁ נָקַט כָּל הָנֵי בִּשְׁמֵהּ: מַתְנִי' אִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר מִדְּרַבָּנָן: מִלֵּא מַיִם מִבּוֹר ברה"ר: כֶּבֶשׁ עוֹשִׂין בִּסְפִינָה גְּדוֹלָה לֵרֵד בּוֹ מִסְּפִינָה לַיַּבָּשָׁה: גְּמ' נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה כֵּיוָן דְּנָכְרִי לְצָרְכּוֹ הִדְלִיקוֹ לֵיכָּא לְמֵימַר דְּבִשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אַפִּישׁ: כֶּבֶשׁ לָמָּה לִי הָא דֻּמְיָא דְּנֵר הוּא כֶּבֶשׁ לְאֶחָד כֶּבֶשׁ לְמֵאָה: מַאֲכִיל אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל אֶת בְּהֶמְתּוֹ וְאַחֲרָיו דַּוְקָא נָקַט בְּכוּלְּהוּ דְּנָכְרִי לְצֹרֶךְ עַצְמוֹ עָבִיד: אֲבָל מַכִּירוֹ אָסוּר קס"ד דַּעֲבִיד נָמֵי אַדַּעְתָּא דִּידֵהּ: מַעֲמִיד אָדָם בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים מְחֻבָּרִים: בְּשַׁבָּת לִרְעוֹת וְלֵיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִתְלֹשׁ וְיַאֲכִיל: וְאֵינוֹ מַעֲמִידָהּ ע"ג מֻקְצֶה שֶׁמָּא יִטֹּל בְּיָדוֹ וְיַאֲכִיל וְהָא נָמֵי מֻקְצִין נִינְהוּ לְגַבֵּי טִלְטוּל דְּאֶתְמוֹל הָווּ מְחֻבָּרִין: דְּקָאֵם לֵיהּ בְּאַפָּהּ שֶׁלֹּא תִּפְנֶה לְמָקוֹם אַחֵר: וְאָזְלָא וְאָכְלָה אֲבָל הוּא אֵינוֹ עוֹמֵד עַל הָעֲשָׂבִים קָרוֹב לָהֶם דְּנִחוּשׁ לְשֶׁמָּא יִטֹּל וְיַאֲכִיל: מַכִּירוֹ הֲוָה שֶׁהֲרֵי בִּסְפִינָה הָיָה בָּא עִמּוֹ: שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָה כְּשֶׁעֲשָׂאוֹ לֹא הָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל שָׁם דְּנִכַּוֵּן לֵיהּ: נֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה כֶּבֶשׁ לְאֶחָד כֶּבֶשׁ לְמֵאָה אֲבָל גַּבֵּי עֲשָׂבִים כְּשֶׁהוּא מַכִּירוֹ מַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ: הוֹאִיל וְשֶׁלֹּא בְּפָנֵינוּ כו' קַשְׁיָא לְרָבָא דְּשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דִּבְפָנָיו אָסוּר ואע"פ שֶׁאֵין כָּאן מַרְבֶּה בִּשְׁבִילוֹ: אֵימָא הוֹאִיל וַעֲשָׂאוֹ נֵרֵד בּוֹ וְטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הוּא אֶלָּא הָכִי הֲוָה מַעֲשֶׂה: מֻתָּר לִרְחוֹץ בָּהּ מִיָּד לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת: בִּכְדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין שֶׁלֹּא יֵהָנֶה בַּמֶּה שֶׁהִקְדִּימוּ לְהָחֵם בְּשַׁבָּת וְכֵן בְּכָל מַעֲשֵׂה שַׁבָּת נָתְנוּ חֲכָמִים שִׁעוּר לְהַמְתִּין לָעֶרֶב בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ וְהָא הָכָא דְּחִמּוּם לְאֶחָד חִמּוּם לְמֵאָה דִּבְבַת אַחַת מְחַמְּמִין וְקָתָנֵי אִם רֹב יִשְׂרָאֵל דְּהָוֵי דֻּמְיָא דְּמַכִּירוֹ דְּמַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ לַעֲשׂוֹת אַף בִּשְׁבִילוֹ אָסוּר ואע"ג דְּשֶׁלָּא בְּפָנָיו וְקַשְׁיָא בֵּין לְאַבָּיֵי בֵּין לְרָבָא: אַדַּעְתָּא דְּרֻבָּא מְחַמְּמִי וְעִקַּר חִלּוּל הַשַּׁבָּת בִּשְׁבִילָם אֲבָל נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל דְּנָכְרִי אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁהּ הוּא דַּעֲבִיד שָׁרֵי לְאַבַּיֵּי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וּלְרָבָא אַפֵּי' בְּפָנָיו: נֵר הַדָּלוּק בִּמְסִבָּה שֶׁל בְּנֵי אָדָם: אִם רֹב יִשְׂרָאֵל אָסוּר וְהָא הָכָא דְּהָוֵי דֻּמְיָא דְּמַכִּירוֹ הוֹאִיל וְרֻבָּא נִינְהוּ אַסִּיק דַּעְתֵּהּ לְהַדְלִיק אַף בִּשְׁבִילָם וְקָתָנֵי אָסוּר:

אֲמַר לֵהּ כְּאוֹתָן שֶׁל בֵּית אָבִיךָ פִּי' שֶׁהֵם גְּדוֹלִים אוֹ קְטַנִּים דְּאִית לְהוּ חִדְקֵי כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף לה.): מִשְׁתַּמֵּשׁ יִשְׂרָאֵל לְאוֹרָהּ וְלָא גָּזְרִינַן שֶׁמָּא יַדְלִיק כִּדְגָזְרִינַן בפ"ק דְּבֵיצָה (דַּף ג.) פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ וּבְמַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ שֶׁמָּא יִסְחֹט מִשּׁוּם דִּסְחִיטָה וּתְלִישָׁה הֵם קַלִּים לַעֲשׂוֹת וְאָדָם לָהוּט אַחֲרֵיהֶם לְפִי שֶׁהֵן דְּבַר אֲכִילָה אֲבָל בְּכָל הָנֵי דְּהָכָא אֵינָן קַלִּין לַעֲשׂוֹת כָּל כָּךְ וְאֵין אָדָם לָהוּט אַחֲרֵיהֶן: וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר נִרְאֶה דְּאָסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל דַּוְקָא בְּחוּץ לַתְּחוּם דְּרַבָּנָן אָמַר בְּפֶרֶק בַּכֹּל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף מ.) וּבְאֵין צָדִין (בֵּיצָה דַּף כה.) הַבָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מֻתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר אֲבָל בְּאִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא כִּי הָכָא לֹא ואע"ג דְּיִשְׂרָאֵל הַמְבַשֵּׁל בְּשַׁבָּת בְּשׁוֹגֵג יֹאכַל הָתָם לָא חָיְשִׁינַן אִי שָׁרֵית לֵיהּ לֶאֱכֹל דִּלְמָא אָתֵי לְבַשּׁוֹלֵי בְּמֵזִיד דְּהָא אִיכָּא אִסּוּר סְקִילָה וַחֲמִיר עָלֵיהּ אֲבָל בְּנָכְרִי הָעוֹשֶׂה לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל אִי שָׁרֵת לֵהּ אָתֵי לְמֵימַר לְנָכְרִי לַעֲשׂוֹת בִּשְׁבִילוֹ וְלָא דָּמֵי לְהָא דְּאָמַר לְעֵיל נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת אֵין אוֹמְרִים לוֹ כַּבֵּה וְאַל תְּכַבֶּה וְהָכָא אָסוּר כְּשֶׁעוֹשֶׂה בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל דְּכִי אָמְרִינַן דְּנָכְרִי אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁהּ קָא עָבֵד הנ"מ בְּכִבּוּי וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה בְּמַעֲשֵׂה הַנָּכְרִי אֲבָל הָכָא שֶׁגּוּף יִשְׂרָאֵל נֶהֱנֶה בְּמַעֲשֶׂה שֶׁל נָכְרִי לָא אָמְרִינַן אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁהּ קָעֲבִיד הוֹאִיל וְהַנָּכְרִי מִתְכַּוֵּן לַהֲנָאָתוֹ כָּךְ פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שִׁמְשׁוֹן הַזָּקֵן: מַשְׁקֶה אַחֲרָיו יִשְׂרָאֵל וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אָסוּר אוֹמֵר ר"ת מִדְּנָקַט בְּהֶמְתּוֹ וְלָא נָקַט מִלֵּא מַיִם לְעַצְמוֹ דַּוְקָא לְהַשְׁקוֹת בְּהֶמְתּוֹ אָסוּר מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לַהֲבִיאָהּ לְתוֹךְ הַבּוֹר אֲבָל הוּא עַצְמוֹ שָׁרֵי דְּמְטַפֵּס וְעוֹלֶה מְטַפֵּס וְיוֹרֵד וְכֵיוָן שֶׁיָּכוֹל לִכָּנֵס לְתוֹךְ הַבּוֹר וְלִשְׁתּוֹת לֹא אָסְרוּ לוֹ בִּשְׁבִיל שֶׁמִּלֵּא אוֹתָם נָכְרִי וְהָא דְּאָסְרִינַן בַּגְּמָרָא נָכְרִי שֶׁלִּקֵּט עֲשָׂבִים לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל אע"ג דְּיִשְׂרָאֵל יָכוֹל לְהַעֲמִיד בְּהֶמְתּוֹ עַל גַּבֵּי הָעֲשָׂבִים בִּמְחֻבָּר אוֹמֵר ר"ת דְּהָתָם נָמֵי אַיְרֵי בִּתְרֵי עֶבְרֵי דְּנַהֲרָא שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לְהָבִיא הַבְּהֵמָה לְשָׁם ואע"ג דְּהַהְ בָּבָא דְּמִלֵּא מַיִם מִשּׁוּם חִדּוּשׁ דְּהֶתֵּרָא קָתָנֵי לַהּ כִּדְמוּכַח בַּגְּמָרָא מִיהָא בְּהֶמְתּוֹ מִשּׁוּם אִסּוּרָא נָקַט לַהּ וה"ר אֱלִיָּהוּ הֵבִיא רְאָיָה לְהַתִּיר מִפֵּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרוּ שֶׁלֹּא הִפְסִידוּ הֶתֵּירָן הָרִאשׁוֹן כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עֵירוּבִין דַּף מא:) ה"ה הַמַּיִם שֶׁמִּתְּחִלָּה הָיָה יָכוֹל לָבֹא שָׁם וְהֵבִיאוּ דֶּרֶךְ רה"ר דְּשָׁרוּ וְלָא דָּמֵי דְּהָתָם לָא אִתְעֲבִידָא בְּהוּ אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא מִיהוּ לְעִנְיַן אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ לֹא מָצִינוּ חִלּוּק ור"י אוֹמֵר דה"ה לְיִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ אָסוּר וְהַאי דִּנְקַט בְּהֶמְתּוֹ לְאַשְׁמְעִינַן רְבוּתָא דְּלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאַפּוֹשֵׁי בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּהֵמָה רְגִילָה לִשְׁתּוֹת הַרְבֵּה אֲבָל יִשְׂרָאֵל עַצְמוֹ פְּשִׁיטָא דְּשׁוֹתֶה אַחֲרָיו דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ כְּלֵי הַאי דִּלְמָא אָתֵי לְאַפּוֹשֵׁי דִּבְדְלִיָּה אַחַת מוֹשֵׁךְ הַרְבֵּה לְצָרְכּוֹ וּלְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל וּלְפִי זֶה אִם נִמְשְׁכוּ הַמַּיִם לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל זֶה אָסוּר לְכָל יִשְׂרָאֵל אִי אִיכָּא אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא כְּגוֹן שֶׁמְּבִיאָם דֶּרֶךְ רה"ר אוֹ מרה"י לרה"ר אֲבָל בְּכַרְמְלִית שָׁרֵי לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר וְיֵשׁ שֶׁרָצוּ לוֹמַר דְּדַוְקָא שְׁתִיָּה אֲסוּרָה אֲבָל לִרְחֹץ יָדָיו וְרַגְלָיו וּשְׁאָר תַּשְׁמִישִׁין שָׁרֵי כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק חֵרֵשׁ (יְבָמוֹת דַּף קיד.) רַבִּי יִצְחָק אַרְכָּסוּ לֵיהּ מַפְתְּחוֹת דְּבֵי מִדְרְשָׁא כו' אֲמַר לֵיהּ דְּבַר טַלְיָא וְטַלְיְתָא לִיטַיְּלוּ הָתָם דְּאִי מַשְׁכַּח לְהוּ מַיְתֵי לְהוּ אַלְמָא יְכוֹלִין לֵהָנוֹת מִמַּפְתְּחוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּשַׁבָּת וְאֵין נִרְאֶה לר"י כְּלָל דְּהָתָם אֵין עוֹשִׂין לְדַעַת יִשְׂרָאֵל וְעוֹד דַּהֲרֵי כֶּבֶשׁ וְנֵר וְכַמָּה דְּבָרִים דְּאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם בְּשַׁבָּת כְּשֶׁנַּעֲשִׂין לְצֹרֶךְ יִשְׂרָאֵל ה"נ לָא שְׁנָא שְׁתִיָּה לָא שְׁנָא שְׁאָר תַּשְׁמִישִׁין אֲסִירֵי: אִינִי וְהָאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב חֲנִינָא מַעֲמִיד אָדָם כו' אֲבָל לֹא עַל גַּבֵּי מֻקְצֶה וְהָנֵי עֲשָׂבִים נָמֵי מֻקְצִין נִינְהוּ שֶׁנִּלְקְטוּ הַיּוֹם מִן הַמְחֻבָּר וא"ת וְלֵימָא דְּהַהְ בָּרַיְתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא דְּלֵית לֵהּ מֻקְצֶה וי"ל דְּמְשַׁנֵּי לַהּ אֲפִילּוּ כְּר' יְהוּדָה א"נ מוֹדֶה ר"ש בְּמֻקְצֶה דִּמְחֻבָּר כִּדְפֵי' בְּקוּנְטְרֵס בְּפֶרֶק אֵין צָדִין (בֵּיצָה דַּף כֹּד:) מִדְּלָא לְקָטָן מֵאֶתְמוֹל אַקְצִינְהוּ וְהָוֵי כִּגְרוֹגָרוֹת וְצִמּוּקִים וּבְרֵישׁ בֵּיצָה (דַּף ג.) דְּאָסַר פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִים מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ וְלֹא אָסַר לְהוּ מִשּׁוּם מֻקְצֶה מִשּׁוּם דְּמוּכָנִים לְעוֹרְבִים כִּי הַהִיא דְּבְמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים דַּף נו:) וְהָכָא אַיְרֵי כְּשֶׁאֵין הַבְּהֵמָה יְכוֹלָה לָבֹא וְלֶאֱכֹל מִן הַמְחֻבָּר וּלְהָכֵי הָוֵי מֻקְצֶה א"נ עֲשָׂבִים מֻקְצִין הֵם אֲפִילּוּ לְר"ש לְפִי שֶׁאֵינוֹ יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה שֶׁיִּלְקְטוּם אֲבָל בְּנֵר יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה מָתַי יִכְבֶּה כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל (שַׁבָּת דַּף מו:) וְכֵן פֵּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין יוֹשֵׁב וּמְצַפֶּה מָתַי יִפְּלוּ וּלְהָכִי אִי לָאו טַעְמָא דְּשֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ הָווּ שָׁרוּ: מַעֲמִיד אָדָם בְּהֶמְתּוֹ ע"ג עֲשָׂבִים בְּשַׁבָּת כִּדְדָרְשִׁי' בִּמְכִילְתִּין לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְגוֹ' יָכוֹל לֹא יַנִּיחֶנּוּ תּוֹלֵשׁ לֹא יַנִּיחֶנּוּ עוֹקֵר ת"ל לְמַעַן יָנוּחַ וְאֵין זֶה נוֹחַ אֶלָּא צַעַר. ר"ת: אָמַר אַבָּיֵי שֶׁלֹּא בְּפָנָיו הֲוָה נִרְאֶה לר"י דְּמוֹדֶה אַבַּיֵּי דְּנֵר לְאֶחָד נֵר לְמֵאָה אֶלָּא דְּסָבַר דְּהָכָא אִם הָיָה בְּפָנָיו עִקַּר הָיָה נַעֲשֶׂה לְצֹרֶךְ ר"ג שֶׁהָיָה נָשִׂיא וְשַׂר וְרֹאשׁ בִּסְפִינָה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' ערו סעי' ב:
ב טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ח:
ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כה:
ד מיי' פ"ה מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ג:
ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ז:
ז טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יא:
ח מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ח:
ט טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ט:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כה:
יא טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' א:
יב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס
א תוספתא שבת

אַהָדְרִינְהוּ שְׁמוּאֵל לְאַפֵּיהּ מֵירֵי שֶׁהָיָה לְכָל הַפָּחוֹת מֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה דְּמִשּׁוּם נֵר אַדַּעְתָּא דְּרַבָּא הִלְכָךְ יִשְׂרָאֵל עִקֵּר וּמֻחֲצָה עַל מֻחֲצָה נָמֵי לֵיכָּא לְמִקַּם עֲלֵהּ דְּמִלְּתָא דְּאֵיכָּא לְמֵימַר עִקַּר דַּעְתֵּהּ דְּמַדְלִיק בְּשֶׁבִיל יִשְׂרָאֵל וְאֵיכָּא לְמֵימַר עִקַּר דַּעְתֵּהּ דְּמַדְלִיק בְּשֶׁבִיל נָכְרִי אֲבָל נָכְרִי וְיִשְׂרָאֵל וְהַמַּדְלִיק עַצְמוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרָהּ וַדַּאי עִקַּר אַדַּעְתָּא דִּידֵהּ עֲבִיד וְכֵיוָן דְּנַר לְאֶחָד נַר לְמֵאָה שְׁרִי: תּוֹרָן מָקוֹם: דְּאִיתֵי שְׁטָר הַהוּא דְּאַדְלַקֵּהּ: מַתְנִי' כָּל הַכֵּלִים נִטְלִין בַּשַּׁבָּת וְדִלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶם כָּל הַכֵּלִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם דְּלָתוֹת כְּגוֹן שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל נִטְלִין בְּשַׁבָּת וּדְלָתוֹת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בְּצִדָּן עִמָּהֶן נִטְלִין עִמָּהֶן: וְאע"פ שֶׁנִּתְפָּרְקוּ הַדְּלָתוֹת מִן הַכֵּלִים נִטְלִין וְאֵין דּוֹמִין לְדַלְתוֹת הַבַּיִת שֶׁאֵין נִטְלִין לְפִי שֶׁדַּלְתוֹת הַבַּיִת אֵינָן מִן הַמּוּכָן לְטַלְטֵל שֶׁאֵינָן כְּלִי אֲבָל אֵלּוּ הֵן כְּלִי אַגַּב אֲבִיהֶן: קוּרְנָס מרטי"ל: דְּבֵלָה מֵאַחַר שֶׁעֲשָׂאָהּ עִגּוּל עֲבָה הִיא מְאֹד וְקָשָׁה כִּגְבִינָה וְצָרִיךְ קֻרְדֹּם לְחַתְכָהּ: וּמְגֵרָה כְּעֵין סַכִּין וְיֵשׁ בּוֹ פְּגִימוֹת הַרְבֵּה: לְגֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה לְחַתְכוֹ וּלְחָלְקוֹ לְפִי שֶׁמְּמֹהֶרֶת לַחְתּוֹךְ דָּבָר עָב: מַגְרֵפָה וודי"ל: לִגְרֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת מִן הֶחָבִיּוֹת: רַחַת פאל"א: מַלְגֵּז כְּמִין עֲתָר שֶׁקּוֹרִין פורק"א שֶׁל בַּרְזֶל וְלוֹ ג' שִׁנַּיִם וּמְהַפְּכִין בּוֹ קַשׁ בַּגֹּרֶן: לָתֵת עָלָיו לְקַטָּן מְזוֹנוֹת: כּוּשׁ פֶּלֶךְ פושי"ל: כִּרְכָּר ראי"ל: לְתָחֵב בּוֹ לָאֳכֶל בּוֹ תּוּתִים וְכָל פְּרִי רַךְ: מַחַת שֶׁל יָד מַחַת קָטָן שֶׁתּוֹפֵר בּוֹ בְּגָדִים: וְשֶׁל סַקָּאִים מַחַת גְּדוֹלָה שֶׁתּוֹפְרִים בָּהּ שַׂקִּים: לִפְתֹּחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת מִי שֶׁאָבַד מִפִּתְחוֹ: גְּמ' וְלָא מִבַּעְיָא בְּחוֹל קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ וְאע"פ שֶׁנִּתְפָּרְקוּ אַבְּשַׁבָּת דְּקָתָנֵי

הדרן עלך כל כתבי

כָּל הַכֵּלִים

ב־ד מַתְנִי' נִיטְלִין בַּשַּׁבָּת, וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשַּׁבָּת. שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְדַלְתוֹת הַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּכָן. ה נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס — לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִין, קַרְדּוֹם — לַחְתּוֹךְ בּוֹ אֶת הַדְּבֵילָה. מְגֵירָה — לָגוֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה. ו מַגְרֵיפָה — לִגְרוֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת. ז אֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּלְגֵּז — לָתֵת עֲלֵיהֶן לְקָטָן. אֶת הַכּוּשׁ וְאֶת הַכַּרְכֹּר — לְתָחוֹב בּוֹ. מַחַת שֶׁל יָד — לִיטּוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ. וְשֶׁל סַקָּאִים — לִפְתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת. גְּמָ' כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשַּׁבָּת, וְלָא מִיבַּעְיָא בְּחוֹל. אַדְּרַבָּה, בַּשַּׁבָּת מוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן, בַּחוֹל אֵין מוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן! אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּחוֹל — נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת. ט־(א) תָּנוּ רַבָּנָן: דֶּלֶת שֶׁל שִׁידָּה וְשֶׁל תֵּיבָה וְשֶׁל מִגְדָּל — נוֹטְלִין אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין. וְשֶׁל לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים — לֹא נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. בְּשִׁלְמָא שֶׁל לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים, קָסָבַר: כֵּיוָן דִּמְחַבְּרֵי בְּאַרְעָא — יֵשׁ בְּנָיָן בְּקַרְקַע יֵשׁ סְתִירָה בְּקַרְקַע. אֶלָּא שֶׁל שִׁידָּה וְשֶׁל תֵּיבָה וְשֶׁל מִגְדָּל, מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים — יֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְאִי אֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים? אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים וְיֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְעוֹד: מַאי ״אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין״? אֶלָּא אָמַר רָבָא, קָסָבַר: אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים וְאֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — וּגְזֵירָה שֶׁמָּא יִתְקַע. נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס כּוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה: קוּרְנָס שֶׁל אֱגוֹזִין לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִין, אֲבָל שֶׁל נַפָּחִין — לֹא. קָסָבַר דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, אֲפִילּוּ לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — אָסוּר. אָמַר לֵיהּ רַבָּה: אֶלָּא מֵעַתָּה, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: וְאֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּלְגֵּז לָתֵת עָלָיו לְקָטָן, רַחַת וּמַלְגֵּז מִי מְיַיחֲדִי לֵיהּ לְקָטָן?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: קוּרְנָס שֶׁל נַפָּחִין לְפַצֵּעַ בּוֹ הָאֱגוֹזִין, קָסָבַר:

דָּבָר אַדַּעְתָּא דְּרוּבָּא מַדְלִקִי. א שְׁמוּאֵל אִיקְּלַע לְבֵי אֲבִי תּוֹרָן. אָתָא הָהוּא גּוֹי אַדְלֵיק שְׁרָגָא. אַהְדְּרִינְהוּ שְׁמוּאֵל לְאַפֵּיהּ. כֵּיוָן דַּחֲזָא דְּאַיְיתִי שְׁטָר וְקָא קָרֵי, אָמַר: אַדַּעְתָּא דְּנַפְשֵׁיהּ הוּא דְּאַדְלֵיק. אַהְדְּרִינְהוּ אִיהוּ לְאַפֵּיהּ גַּבֵּי שְׁרָגָא.

מַתְנִי' נִיטְלִין בַּשַּׁבָּת, וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשַּׁבָּת. שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְדַלְתוֹת הַבַּיִת, לְפִי שֶׁאֵינָן מִן הַמּוּכָן. ג נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס — לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִין, קַרְדּוֹם — לַחְתּוֹךְ בּוֹ אֶת הַדְּבֵילָה. מְגֵירָה — לָגוֹר בָּהּ אֶת הַגְּבִינָה. ד מַגְרֵיפָה — לִגְרוֹף בָּהּ אֶת הַגְּרוֹגָרוֹת. ה אֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּלְגֵּז — לָתֵת עֲלֵיהֶן לְקָטָן. אֶת הַכּוּשׁ וְאֶת הַכַּרְכֹּר — לְתָחוֹב בּוֹ. מַחַת שֶׁל יָד — לִיטּוֹל בּוֹ אֶת הַקּוֹץ. וְשֶׁל סַקָּאִים — לִפְתּוֹחַ בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת. גְּמָ' כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּשַּׁבָּת, וְלָא מִיבַּעְיָא בְּחוֹל. אַדְּרַבָּה, בַּשַּׁבָּת מוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן, בַּחוֹל אֵין מוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן! אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת וְדַלְתוֹתֵיהֶן עִמָּהֶן. אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפָּרְקוּ בַּחוֹל — נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת. ט־(א) תָּנוּ רַבָּנָן: דֶּלֶת שֶׁל שִׁידָּה וְשֶׁל תֵּיבָה וְשֶׁל מִגְדָּל — נוֹטְלִין אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין. וְשֶׁל לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים — לֹא נוֹטְלִין וְלֹא מַחֲזִירִין. בְּשִׁלְמָא שֶׁל לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים, קָסָבַר: כֵּיוָן דִּמְחַבְּרֵי בְּאַרְעָא — יֵשׁ בְּנָיָן בְּקַרְקַע יֵשׁ סְתִירָה בְּקַרְקַע. אֶלָּא שֶׁל שִׁידָּה וְשֶׁל תֵּיבָה וְשֶׁל מִגְדָּל, מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים — יֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְאִי אֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים? אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים וְיֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְעוֹד: מַאי ״אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין״? אֶלָּא אָמַר רָבָא, קָסָבַר: אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים וְאֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — וּגְזֵירָה שֶׁמָּא יִתְקַע. נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס כּוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה: קוּרְנָס שֶׁל אֱגוֹזִין לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִין, אֲבָל שֶׁל נַפָּחִין — לֹא. קָסָבַר דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, אֲפִילּוּ לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — אָסוּר. אָמַר לֵיהּ רַבָּה: אֶלָּא מֵעַתָּה, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: וְאֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּלְגֵּז לָתֵת עָלָיו לְקָטָן, רַחַת וּמַלְגֵּז מִי מְיַיחֲדִי לֵיהּ לְקָטָן?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: קוּרְנָס שֶׁל נַפָּחִין לְפַצֵּעַ בּוֹ הָאֱגוֹזִין, קָסָבַר: דָּבָר תַּרְנְגוֹלִים, קָסָבַר: כֵּיוָן דִּמְחַבְּרֵי בְּאַרְעָא — יֵשׁ בְּנָיָן בְּקַרְקַע יֵשׁ סְתִירָה בְּקַרְקַע. אֶלָּא שֶׁל שִׁידָּה וְשֶׁל תֵּיבָה וְשֶׁל מִגְדָּל, מַאי קָסָבַר? אִי קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים — יֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְאִי אֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים? אָמַר אַבָּיֵי: לְעוֹלָם קָסָבַר יֵשׁ בְּנָיָן בְּכֵלִים וְיֵשׁ סְתִירָה בְּכֵלִים, וְעוֹד: מַאי ״אֲבָל לֹא מַחֲזִירִין״? אֶלָּא אָמַר רָבָא, קָסָבַר: אֵין בְּנָיָן בְּכֵלִים וְאֵין סְתִירָה בְּכֵלִים — וּגְזֵירָה שֶׁמָּא יִתְקַע. נוֹטֵל אָדָם קוּרְנָס כּוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה: קוּרְנָס שֶׁל אֱגוֹזִין לְפַצֵּעַ בּוֹ אֶת הָאֱגוֹזִין, אֲבָל שֶׁל נַפָּחִין — לֹא. קָסָבַר דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, אֲפִילּוּ לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — אָסוּר. אָמַר לֵיהּ רַבָּה: אֶלָּא מֵעַתָּה, סֵיפָא דְּקָתָנֵי: וְאֶת הָרַחַת וְאֶת הַמַּלְגֵּז לָתֵת עָלָיו לְקָטָן, רַחַת וּמַלְגֵּז מִי מְיַיחֲדִי לֵיהּ לְקָטָן?! אֶלָּא אָמַר רַבָּה: קוּרְנָס שֶׁל נַפָּחִין לְפַצֵּעַ בּוֹ הָאֱגוֹזִין, קָסָבַר: דָּבָר

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב משנה שבת
ג ביצה י.; משנה ביצה; ביצה יא.
ד תוספתא שבת; עירובין עז.
ה לעיל נב:; לעיל קיב.
ו לעיל מט:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה הני נמי עלי ומדוכה. ע"ל פא ע"א ברש"י ד"ה מדוכה קטנה:
תוס' ד"ה פגה שהטמינה וכו' מירוי שהניחה. עיין לעיל דף נא ע"א תוס' ד"ה או שטמן:
תוס' ד"ה מדלענין וכו' לאו מנא אפילו ע"י יחוד. ע"ל דף מט ע"ב
תוס' ד"ה לא אמרו:
תוס' ד"ה אסובי ינוקא וכו' אין עושין אפיקטוזיזין. וכזה כתבו תוס' בשם ר"ת שבועות דף ט ע"ב ד"ה כדאמר ושם מא ע"א ד"ה ומאן דתני ובניטין דף פ ע"ב ד"ה זו דברי ר"מ ובנזיר דף נד ע"ב ד"ה למדני. ובברכות דמ"ה ע"א תוס' ד"ה ג' שאכלו אינן רשאין לחלק ובמעילה דף יב ע"ב תוס' ד"ה חלב המוקדשים:
בענין משפט אות ו' סי' פכ"א מהלכות שבת. לא נמצא שם מזה. וע"ש בהלכה ל"א ובהה"מ:

תורה אור השלם

וְכָל־בָּגֶד וְכָל־כְּלִי־עוֹר וְכָל־מַעֲשֶׂה עִזִּים וְכָל־כְּלִי־עֵץ תִּתְחַטָּאוּ
[במדבר לא, כ]

דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר אִם צָרִיךְ בְּשַׁבָּת לְגוּפוֹ שֶׁל מְלַאכָה אַחֶרֶת שֶׁל הֶתֵּר בְּסִכֵּי זֵיירֵי וּמְזוֹרֵי פִּי' בָּעֲרוּךְ פִּי' סִכֵּי הֵם יְתֵדוֹת הַמּוּכָנִין לְנַפֵּץ בָּהֶן מֻשִּׁי מַתָּר: מְדוֹכָה שְׁדוּכִין בָּהּ שׁוּם: אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ אַגַּב הַשּׁוּם: וְאִם לָאו אֵין מְטַלְטְלִין בְּגוּן לֵשֵׁב עָלֶיהָ כֵּיוָן דְּעִקַּר מְלַאכְתּוֹ לִשְׁחִיקָה דְּהֵיא מְלֶאכֶת אִסּוּר מֻשּׁוּם טוֹחֵן: תַּשְׁמִישׁוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ: וְשָׁוִין ב"ש וב"ה שֶׁנֶּחְלְקוּ בְּנוֹטְלִין אֶת הָעֶלְי לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר ביו"ט: שֶׁאִם קִצֵּב עָלָיו בָּשָׂר שֶׁעָשָׂה לְצָרְכּוֹ שִׁמְחַת יו"ט: שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ דְּהֵאי דְּקָשְׁרוּ ב"ה מֻשּׁוּם שִׂמְחַת יו"ט קָשְׁרוּ אַלְמָא מֻשּׁוּם דְּעֵלְי מְלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְהָכִין לְתַיִּשׁת טָרְגִיס וְטִיסָנֵי וּקְלִיפַּת עֵצִים לְעַבֵּד בָּהֶן עוֹרוֹת אָסוּר: הַכֹּל מוֹדִים רַבָּנָן דְּאַפְּלַגוּ אֶדֶר' נְחֶמְיָה: בְּסִכֵּי זֵיירֵי וּמְזוֹרֵי כְּלֵי צַבָּעִין הֵן וְרַבִּינוּ הַלֵּוִי פֵּרֵשׁ כְּלֵי אוֹרְגִין סְכֵּי הֵן עֲמוּדִין זֵיאֲרֵי הֵן קָנִים שֶׁבִּשְׁתֵּי וּמְזוֹרֵי כֹּבֶד עֶלְיוֹן וְתַחְתּוֹן וְרֹאשׁוֹן נַרְאֶה לִי דְּזֵיאֲרֵי לְשׁוֹן עוֹצְרִים הֵן כְּמוֹ מְעַצַּרְתָּא וְזֵרֵא (ע"ז דף ס.): דְּקִפֵּד עֲלֵיהוּ הָאֻמָּן שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ וְשֶׁלֹּא יִתְעַקְּמוּ: מִיַּחֵד לָהֶם מָקוֹם מְקֻצֶּה לָהֶן בְּיָדַיִם: הֲנֵי נְמֵי עֲלֵי וּמְדוֹכָה: קוּרְנָס שֶׁל זָהָבִים אע"פ דְּקִפֵּד עֲלֵיהָ קְצַת שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיְּהֵא חֵלֶק לְרַדֵּד טְסִין אפ"ה כֵּיוָן שֶׁמִּתְקַן עַל יְדֵי הַכָּאָה שְׁמַכָּה עַל הַסַּדָּן לֹא מְקַצֵּי לֵיהּ וכ"ש שֶׁל שְׁאָר נְפָחִים כְּרַבָּה: בְּשָׂמִים לְשַׁחֵק בּוֹ: קִפֵּד עָלֶיהָ שֶׁלֹּא יִמְאַס: פַּגָּה תְּאֵנָה שֶׁלֹּא בְּשֶׁלָה כָּל צָרְכָּהּ וְטוֹמְנִין בְּתֶבֶן לְהִתְבַּשֵּׁל וְתֶבֶן מֻקְצֶה הֲוֵי לְטִיט: אִם מְגֻלָּה מִקְצָתָהּ שֶׁיְּכוֹל לְאֲחֻזָּהּ בַּמָּקוֹם הַמְגֻלָּה דְּאַפֵּי' טִלְטוּל מִן הַצַּד לֵיכָּא שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַגְבִּיהַּ מָקוֹם הַמְגֻלָּה וְהַתֶּבֶן אֶלָּא מַגְבִּיהַּ מָקוֹם הַמְגֻלָּה וְהַתֶּבֶן נִשְׁמָט וְנוֹפֵל: פַּגָּא צְנוֹן תְּלוּשׁ שֶׁהִטְמִינוֹ בָּאָרֶץ וְנִתְגַּלָּה רֹאשׁוֹ: מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה אִם הָיָה הָעֶלְיוֹן שֶׁלָּהּ לְמַטָּה וְהַקָּצָר לְמַטָּה וּכְשֶׁהוּא שׁוֹלְפָהּ חוֹלְצָהּ מֵעֶלְיוֹן שֶׁלָּהּ לַתַּחְתּוֹן שֶׁלָּהּ וְרֹחַב הָאָגוֹן לְמַטָּה מֵהֶתֶר דְּלֵיכָּא טִלְטוּל לְעִפֵּר כְּלָל שֶׁהֲרֵי נִתְגַּלָּה רֹאשׁוֹ: מִמַּטָּה לְמַעְלָה אָסוּר שֶׁמִּזִּיז עָפָר לְפִי שֶׁהַגַּמָּא קְצָרָה מִלְּמַעְלָה וְרֹחַב הָאָגוֹן מִלְּמַטָּה ואע"ג דְּטִלְטוּל עָפָר מִן הַצַּד הוּא שֶׁאֵינוֹ אוֹחֲזוֹ מַמָּשׁ בְּיָדוֹ: חֲרֵרָה חוֹר שֶׁלָּהּ: עֲקֻצָּהּ פויינט"א: מַהוּ לְטַלְטְלָהּ מִי בָּטֵל תּוֹרַת כְּלִי מִנֶּהּ אוֹ לָא: כְּלִי מַעֲשֶׂה שֶׁמַּעֲשֶׂה שֶׁלּוֹ קַיָּם: וְלֹא אָמְרוּ נָקוּבָה לְהְיוֹת תּוֹרַת כְּלִי עָלֶיהָ יוֹתֵר מִשֶּׁאֵין נָקוּבָה אֶלָּא לְעִנְיַן טָמְאָה וקס"ד דְּבָטֵל חוֹר שֶׁלָּהּ קָאָמַר דִּלְעִנְיַן טָמְאָה בָּטֵל שֵׁם כְּלִי מִנֶּהּ וּלְטִלְטוּל שָׁרֵי: בְּגָלְמֵי גְּלָמֵי מִחְטִין הָעוֹמְדוֹת לִנָּקֵב דְּנָקוּבָה נִגְמְרָה מִלַּאכְתָּהּ וְשֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה אֵינָהּ נִגְמְרָה מִלַּאכְתָּהּ הִלְכָּךְ לְעִנְיַן טָמְאָה הוּא דְּלָא הֲוֵי כְּלִי אֲבָל בְּטִלְטוּל שָׁרְיָא דְּחָזֵי לְקוֹץ: דְּמִמְּלִיךְ וְלָא נָקֵב לֵהּ: וּמְשַׁוֵּי לֵהּ מָנָא כְּמוֹת שֶׁהִיא וְלִנְטִילַת קוֹץ: גְּרוּטָאוֹת שִׁבְרֵי מַתָּכוֹת אָדָם זוֹרֵק' לְבֵין גְּרוּטָאוֹ' וּבָטֵל שֵׁם כְּלִי מִנֶּהּ: אַסֻּבֵּי יְנוֹקָא לְהַחְלִיק סֵדֶר אֲבָרָיו כְּשֶׁהוּא נוֹלָד אֲבָרָיו מִתְפָּרְקִין וְצָרִיךְ לְיַשְּׁבָן: אֲסִיר דְּדָמֵי לְמִתְקַן:

(א) דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר אִם צָרִיךְ בְּשַׁבָּת לְגוּפוֹ שֶׁל מְלַאכָה אַחֶרֶת שֶׁל הֶתֵּר — מוּתָּר.

(א) אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי לְרַבָּה: מְדוֹכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם — מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ, וְאִם לָאו — אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. (ב) אָמַר לֵיהּ: הָא מַנִּי — רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא, דְּאָמַר: אֵין כְּלִי נִיטָּל אֶלָּא לְצוֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ. א(ג) אֵיתִיבֵיהּ: (בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: אֵין נוֹטְלִין אֶת הָעֵלִי לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר. וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין.) וְשָׁוִין שֶׁאִם קִצֵּב עָלָיו בָּשָׂר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ! סָבַר לְשַׁנּוֹיֵי לֵיהּ כְּרַבִּי נְחֶמְיָה. כֵּיוָן דְּשָׁמְעַהּ לְהָא דְּאָמַר רַב חִינָּנָא בַּר שָׁלְמָיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: הַכֹּל מוֹדִים בְּסִכֵּי זֵיירֵי וּמְזוֹרֵי דְּכֵיוָן דְּקִפֵּיד עֲלַיְיהוּ, מְיַיחֵד לְהוּ מָקוֹם — הָא נָמֵי מְיַיחֵד לְהוּ מָקוֹם. ב(ד) אֵיתְמַר. רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: קוּרְנָס שֶׁל זָהָבִים שָׁנִינוּ. רַב שֵׁמֶן בַּר אַבָּא אָמַר: קוּרְנָס שֶׁל בַּשָּׂמִים שָׁנִינוּ. מַאן דְּאָמַר דְּבַשָּׂמִים, כָּל שֶׁכֵּן דְּזָהָבִים. מַאן דְּאָמַר שֶׁל זָהָבִים — אֲבָל דְּבַשָּׂמִים קָפֵיד עֲלַיְיהוּ. (ה) וְאֶת הַכּוּשׁ וְאֶת הַכַּרְכֹּר כּוּ'. תָּנוּ רַבָּנָן: פַּגָּה שֶׁטְּמָנָהּ בְּתֶבֶן וְחָרְרָה שֶׁטְּמָנָהּ בְּגֶחָלִים, אִם מְגוּלָּה מִקְצָתָהּ — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ, וְאִם לָאו — אָסוּר לְטַלְטְלָהּ. (ו) רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי אוֹמֵר: תּוֹחֲבָן בַּכּוּשׁ אוֹ בַּכַּרְכֹּר, וְהֵן תַּדַּאי אוֹמֵר: תּוֹחֲבָן בַּכּוּשׁ אוֹ בַּכַּרְכֹּר, וְהֵן נִנְעָרוֹת מֵאֵילֵיהֶן. אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן תַּדַּאי! לְמֵימְרָא דְּסָבַר רַב נַחְמָן טִלְטוּל מִן הַצַּד לָא שְׁמִיהּ טִלְטוּל? וְהָאָמַר רַב נַחְמָן: הַאי פּוּגְלָא, מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה — שְׁרֵי, מִמַּטָּה לְמַעְלָה — אֶסִיר! הָדַר בֵּיהּ רַב נַחְמָן מֵהֲהִיא. מַחַט שֶׁל יָד לִיטּוֹל בָּהּ כּוּ'. שְׁלַח לֵיהּ רַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבָּה לְרַב יוֹסֵף: יְלַמְּדֵנוּ רַבֵּינוּ, מַחַט שֶׁנִּיטַּל חָרָרָהּ אוֹ עוּקְצָהּ, מַהוּ? אָמַר לֵיהּ, תְּנֵיתוּהָ: מַחַט שֶׁל יָד לִיטּוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ: וְכִי מָה אִיכְפַּת לֵיהּ לַקּוֹץ בֵּין נְקוּבָה לְבֵין שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה? אֲיִתְיבֵיהּ: מַחַט שֶׁנִּיטַּל חָרָרָהּ אוֹ עוּקְצָהּ — טְהוֹרָה? אָמַר אַבָּיֵי: טוּמְאָה אַשַּׁבָּת קָרֵמִית? טוּמְאָה כְּלִי מַעֲשֶׂה בָּעֵינַן, לְעִנְיַן שַׁבָּת מִידֵּי דַּחֲזֵי בָּעֵינַן — וְהָא נָמֵי חֲזָיָא לְמִשְׁקַל בַּהּ קוֹץ. (ז) אָמַר רָבָא: מַאן דְּקָמוֹתֵיב, שַׁפִּיר קָמוֹתֵיב. מִדְּלְעִנְיַן טוּמְאָה לָאו מָנָא הוּא — לְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי לָאו מָנָא הוּא. ח(ו) מֵיתִיבִי: מַחַט, בֵּין נְקוּבָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ נְקוּבָה — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת. וְלֹא אָמְרוּ נְקוּבָה אֶלָּא לְעִנְיַן טוּמְאָה בִּלְבַד! ח(ח) תַּרְגְּמַהּ אַבָּיֵי אֵלִיבָּא דְּרָבָא: בְּגוּלְמֵי עִסְקִינַן, זִימְנִין דְּמִימְלִיךְ עֲלַיְיהוּ, וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא. אֲבָל הֵיכָא דְּנִיטַּל חָרָרָהּ אוֹ עוּקְצָהּ — אָדָם זוֹרְקָהּ לְבֵין גְּרוּטָאוֹת. ט(י) אַסֻּבֵּי יְנוֹקָא — רַב נַחְמָן אָסַר, וְרַב שֵׁשֶׁת שָׁרֵי. אָמַר רַב נַחְמָן: מָנָא אָמֵינָא לַהּ, דְּתָנַן: אֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטָוִיזִין

(ג) וְכֵיוֹצֵא בָּהּ תַּרְגּוּם יְתֵדוֹת סִכֵּי זֵיירֵי כְּלֵי עֵץ כְּמוֹ קְרֵשִׁים שֶׁכּוֹבְשִׁין בָּהֶן בְּגָדִים דְּתָנַן (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קַמָּא.) מַכְבֵּשׁ שֶׁל בַּעֲלֵי בָּתִּים מְזוֹרֵי כְּלֵי עֵץ שֶׁהַכּוֹבֵס מַכֶּה בּוֹ הַבְּגָדִים עַל הָאֶבֶן שֶׁמִּלְבְּנוֹ וְאֵלּוּ כֵּלִים מַקִּפִּיד עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יִתְעַקְּמוּ וְלֹא יִתְפַּגְּמוּ שֶׁלֹּא יִתְקַלְקְלוּ הַבְּגָדִים וְהַמֻּשִׁי וּמַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּטַלְטְלָן וְכֵן מְפָרֵשׁ בִּירוּשָׁלְמִי זֵירֵי דִּין עֵצֶר בֵּהּ מְזוֹרָא דִּין חַבֵּט בֵּהּ וּלְפִי' הַקְּוֻנְטְ' דִּמְפָרֵשׁ מְזוֹרֵי כֹּבֶד עֶלְיוֹן וְכֹבֶד תַּחְתּוֹן נ"ל דְּסִבְירָא לֵהּ כְּמַאן דְּאָסַר בְּפֶרֶק אֵלּוּ קִשָּׁרִים (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קיג.): הָא נָמֵי מַיַּחֵד לָהּ מָקוֹם מ"מ מֻשּׁוּם שִׂמְחַת יו"ט מַתָּר לְטַלְטְלוֹ לְקַצֵּב עָלָיו בָּשָׂר: פַּגָּה שֶׁהִטְמִינָהּ כו' מַיְירֵי שֶׁהִנִּיחָהּ שָׁם ע"מ לְטָלָה אֲבָל אִם הִנִּיחָהּ שָׁם לְכָל הַשַּׁבָּת הֲוֵי בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר כְּדְאָמַר לְקַמָּן בְּפֶרֶק נוֹטֵל (שַׁבָּת ד' קמב:) גַּבֵּי אֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכֵחַ אֲבָל בְּמַנִּיחַ נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר: הַאי פַּגְלָא וא"ת הַאי פַּגְלָא הֵיכִי דָּמֵי אִי בְּמַנִּיחַ מ"ט דְּמַאן דְּשָׁרֵי מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הָא אֲפִילּוּ נַעֲוֹר לָא שָׁרֵי כ"ש טִלְטוּל מִן הַצַּד וְאִי בְּשָׁכַח מ"ט דְּמַאן דְּאָסַר אַפֵּי' טִלְטוּל גָּמוּר שָׁרֵי לְצוֹרֶךְ לְטַלְטֵל אֲגַב הֶתֵּר לְקַמָּן בְּפֶרֶק נוֹטֵל (שַׁבָּת קַמָּא. וד' קמב:) בְּמַעוֹת שֶׁעַל גַּבֵּי הַכַּר בְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ דִּמְטַלְטְלוֹ בְּעוֹדָן עֲלֵיהֶן וְאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית כְּשֶׁהוּא בֵּין הֶחָבִיּוֹת מַגְבִּיהַּ וּמַטֶּה כ"ש טִלְטוּל מִן הַצַּד וי"ל דְּמַנִּיחַ עַל מְנָת לְטָלָה אַיְירֵי אע"ג דְּכָשָׁכַח דָּמֵי כְּמוֹ טָמַן וְכָסָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ דְּבָר אַחֵר לְצוֹרֶךְ מָקוֹם אֶלָּא לְצוֹרֶךְ עַצְמוֹ כְּגוֹן כְּסוּת וְכֵלִים וְכֵן מַשְׁמַע בְּסַמּוּךְ דְּתַרְגְּמָא אַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרָבָא בְּגָלְמֵי דְּזִמְנִין דְּמִימְלִיךְ עֲלַיְיהוּ וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא מַשְׁמַע דְּלָא יְחוּד כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְהְיוֹת כְּלִי לְעִנְיַן טָמְאָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּסַמּוּךְ דְּתַרְגְּמָא אַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרָבָא בְּגָלְמֵי דְּזִמְנִין דְּמִימְלִיךְ עֲלַיְיהוּ וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא מַשְׁמַע דְּלָא יְחוּד כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְהְיוֹת כְּלִי לְעִנְיַן טָמְאָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּסַמּוּךְ דְּתַרְגְּמָא אַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרָבָא בְּגָלְמֵי דְּזִמְנִין דְּמִימְלִיךְ עֲלַיְיהוּ וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא מַשְׁמַע דְּלָא יְחוּד כֵּיוָן דְּיָכוֹל לְהְיוֹת כְּלִי לְעִנְיַן טָמְאָה וְכֵן מַשְׁמַע בְּסַמּוּךְ דְּתַרְגְּמָא אַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרָבָא בְּגָלְמֵי דְּזִמְנִין דְּמִימְלִיךְ עֲלַיְיהוּ וּמְשַׁוֵּי לְהוּ מָנָא מַשְׁמַע

דְּלְהֵכִי מַתָּר לְטַלְטְלָהּ אע"ג דְּטָהוֹרָה הִיא דְּאַבַּתִּי לָא מִמְלְךְ עֲלָהּ כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לְהְיוֹת כְּלִי: אַסֻּבֵּי יְנוֹקָא לָאו הַיְנוּ לְפוּפֵי יְנוֹקָא דְּשָׁרֵי בְּפֶרֶק בָּמָּה אִשָּׁה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף סו:) וּלְקַמָּן בְּסוֹף חֲבִית (שַׁבָּת דַּף קמז:) דְּהַיְנוּ שֶׁכּוֹרְכִין אוֹתוֹ בִּבְגָדִים וְקוֹשְׁרִים בַּחֲגוֹרָה רְחָבָה וְכֵן פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס בְּסוֹף מַפְנִין כִּי הֵיכִי דְּלָא תְּקֹשֵׁי דְּרַב נַחְמָן אַדְּרַב נַחְמָן דְּשָׁרֵי הָתָם לְפוּפֵי וְהָכָא אָסַר אַסֻּבֵּי וְהָא דְּתָנַן בְּפ' חֲבִית (שָׁם) אֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן פָּרִיךְ לֵהּ הָתָם אַהֵהִיא דְּלְפוּפֵי וּמוּקֵי לֵהּ בְּחֲמָרֵי שְׁדָרָה דְּמָחֵי בְּבוֹנָה וְקָשָׁה דְּמַיְתֵי לֵהּ מֵאֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטָוִיזִין שֶׁהוּא תִּקּוּנֵי גַּבְרָא כְּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס הָוָה לֵיהּ לְאֻתּוּיֵי מִסֵּיפָא דְּאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן דְּהֲוֵי נָמֵי תִּקּוּנֵי יְנוֹקָא וְדָמֵי טְפֵי שֶׁהַכֹּל בַּקָּטָן מֵעִנְיַן אַסֻּבֵּי וּפֵרֵשׁ רַבֵּינוּ תָּם דְּהָכִי נָמֵי מַיְתֵי וּנְקֵט רֵישָׁא אֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטָוִיזִין כו' עַד אֵין מְעַצְּבִין:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תצט סעי' ה:
ב טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ג:
ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ט:
ה מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יא:
ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יא:
ט מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' של סעי' ט:
יא מיי' פב' מהל' שבת הל' יד:
יב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ ז:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ כלים הל׳ י:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ כלים הל׳ ב:

ד טוש״ע או״ח סי׳ שח סעי׳ א:

ה מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג לאוין סה:

ו טוש״ע או״ח סי׳ שח סעי׳ א:

ז מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ ט, סמג לאוין סה:

ח טוש״ע או״ח סי׳ שח סעי׳ ג ד:

ט מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ ג:

י מיי׳ פה׳ מהל׳ תמידים ומוספין הל׳ יא:

יא מיי׳ פא׳ מהל׳ קרבן פסח הל׳ יד:

מסורת הש״ס

א לקמן קנז.; ערובין לה.

ב תוספתא שבת

ג לקמן קמא:

ד תוספתא שבת

ה משנה פסחים; פסחים סד.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה לא וכו׳ אשכחן במקדש. ע״ל דף קכו ע״א תוס׳ ד״ה והמונח:

תורה אור השלם

בַּיָּמִים הַהֵמָּה רָאִיתִי בִיהוּדָה דֹּרְכִים־גִּתוֹת בַּשַּׁבָּת וּמְבִיאִים הָעֲרֵמוֹת וְנֹשְׂאִים עַל־הַחֲמֹרִים וְאַף־יַיִן עֲנָבִים וּתְאֵנִים וְכָל־מַשָּׂא וּמְבִיאִים יְרוּשָׁלַ͏ִם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת וָאָעִיד בְּיוֹם מִכְרָם צַיד [נחמיה יג, טו]

וְסַכִּינָא דְּאַשְׁכְּבְתָּא פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס סָכִין שֶׁהַקַּצָּבִים מְקַצְּבִין בָּהּ בָּשָׂר וי״מ אַפִּיקְטוּוִיזִין לְהַקִּיא שׁוֹתֶה מַשְׁקִים וּמַקִּיא וְלֹא לְרַפּוּאָה אֶלָּא לְהָרִיק אֶת מֵעָיו שֶׁיּוּכַל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת [הַיּוֹם] הָרַבֵּה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק חֲבִית וְאַף עַל גַּב דְּלָא גָּזוּר בָּהּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין דְּהָא לָאו לְרַפּוּאָה הִיא אֶסּוּר מִשּׁוּם דְּמִתַּקֵּן גַּבְרָא: הָכָא אוֹרְחֵהּ וַהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁמַּאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ: לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ אַלְמָא תִּקּוּנֵי גַּבְרָא בְּמִדֵּי דְּלָאו לְרַפּוּאָה דְּלֵיכָּא מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין שָׁרֵי: פֶּקֶד הַקּוֹץ הַזֶּה אֵינוֹ מְחַבֵּר בּוֹ אֶלָּא מַפְקֵד וְנִתּוּז שָׁם וְהוֹצָאָה זוֹ אֵינוֹ תִּקּוּן: הָכָא לָא פֶּקֶד וְדָמֵי לְמַלְאכָה שֶׁמְּסַדְּרָן וּמַכְנִיסָן לְמָקוֹם חָבוּר: מַתְנִי׳ קָנָה שֶׁל זֵיתִים לְאַחַר מִסְקָתָן צוֹבֵר בְּמַעֲטָן וְשָׁמְנָן מִתְאַסֵּף בְּתוֹכָן וְנוֹחַ לְצֵאת וְיֵשׁ לוֹ קָנָה לְהַפְּכָן בּוֹ וְלִבְדֹּק אִם כָּמְרוּ כָּל צָרְכָן וּמַגִּיעָן לְבֵית הַבַּד: אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ כְּעֵין פֶּקֶק שֶׁל קָנָה קוֹלְמוֹס: מְקַבֵּל טָמְאָה דְּכְלִי הוּא לְפִי שֶׁעֵב בְּרֹאשׁוֹ קְצַת: וְאִם לָאו לָא דְּמֵי לִכְלִי וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ לַהּ: גְּמ' וְאַמַּאי כִּי יֵשׁ בּוֹ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ נָתֵי נַמֵּי דְּקֶשֶׁר מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא מֵיהוּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הוּא שֶׁאֲפִלּוּ חָלוּל הוּא אֵין חֲלָלוֹ עָשׂוּי לְקַבֵּל כְּלוּם: הוֹפְכוֹ וְרוֹאֶה בַּחֲלַל רֹאשׁוֹ שֶׁמִּשְׁתַּיֵּר שָׁם עַל יְדֵי שֶׁהוּא פְּקוּק בְּקֶשֶׁר מִן הַשֶּׁמֶן הַזֵּב מִן הַזֵּיתִים וּבוֹדֵק בּוֹ אִם הִגִּיעוּ לַעֲצֹר וְזוֹ הִיא לוֹ קַבָּלָה בָּחָלָל שֶׁלּוֹ וְאִם לָאו. שֶׁאֵין קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ. אֵין הַשֶּׁמֶן נִרְאֵית שָׁם מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פָּקוּק וְכֻלּוֹ חָלָל הִלְכָּךְ לְאוֹ לְקַבֵּל אַפִּיקְטוּוִיזִין לְהַקִּיא שׁוֹתֶה מַשְׁקִים וּמַקִּיא וְלֹא לְרַפּוּאָה אֶלָּא לְהָרִיק אֶת מֵעָיו שֶׁיּוּכַל לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת [הַיּוֹם] הַרְבֵּה כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק חֲבִית וְאַף עַל גַּב דְּלָא גָּזוּר בָּהּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין דְּהָא לָאו לְרַפּוּאָה הִיא אֶסּוּר מִשּׁוּם דְּמִתַּקֵּן גַּבְרָא: הָכָא אוֹרְחֵהּ וְהֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁמַּאֲכִילוֹ וּמַשְׁקֵהוּ: לְטוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ אַלְמָא תִּקּוּנֵי גַּבְרָא בְּמִדֵּי דְּלָאו לְרַפּוּאָה דְּלֵיכָּא מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמְמָנִין שָׁרֵי: פֶּקֶד הַקּוֹץ הַזֶּה אֵינוֹ מְחַבֵּר בּוֹ אֶלָּא מַפְקֵד וְנִתּוּז שָׁם וְהוֹצָאָה זוֹ אֵינוֹ תִּקּוּן: הָכָא לָא פֶּקֶד וְדָמֵי לְמַלְאכָה שֶׁמְּסַדְּרָן וּמַכְנִיסָן לְמָקוֹם חָבוּר: מַתְנִי׳ קָנָה שֶׁל זֵיתִים לְאַחַר מִסְקָתָן צוֹבֵר בְּמַעֲטָן וְשָׁמְנָן מִתְאַסֵּף בְּתוֹכָן וְנוֹחַ לְצֵאת וְיֵשׁ לוֹ קָנָה לְהַפְּכָן בּוֹ וְלִבְדֹּק אִם כָּמְרוּ כָּל צָרְכָן וּמַגִּיעָן לְבֵית הַבַּד: אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ כְּעֵין פֶּקֶק שֶׁל קָנָה קוֹלְמוֹס: מְקַבֵּל טָמְאָה דְּכְלִי הוּא לְפִי שֶׁעֵב בְּרֹאשׁוֹ קְצַת: וְאִם לָאו לָא דְּמֵי לִכְלִי וּבְגְמָרָא מְפָרֵשׁ לַהּ: גְּמ' וְאַמַּאי כִּי יֵשׁ בּוֹ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ נָתֵי נַמֵּי דְּקֶשֶׁר מְשַׁוֵּי לֵיהּ מָנָא מֵיהוּ פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הוּא שֶׁאֲפִלּוּ חָלוּל הוּא אֵין חֲלָלוֹ עָשׂוּי לְקַבֵּל כְּלוּם: הוֹפְכוֹ וְרוֹאֶה בַּחֲלַל רֹאשׁוֹ שֶׁמִּשְׁתַּיֵּר שָׁם עַל יְדֵי שֶׁהוּא פְּקוּק בְּקֶשֶׁר מִן הַשֶּׁמֶן הַזֵּב מִן הַזֵּיתִים וּבוֹדֵק בּוֹ אִם הִגִּיעוּ לַעֲצֹר וְזוֹ הִיא לוֹ קַבָּלָה בָּחָלָל שֶׁלּוֹ וְאִם לָאו. שֶׁאֵין קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ. אֵין הַשֶּׁמֶן נִרְאֵית שָׁם מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ פָּקוּק וְכֻלּוֹ חָלָל הִלְכָּךְ לְאוֹ לְקַבֵּל

אַפִּיקְטוּוִיזִין בַּשַּׁבָּת. וְרַב שֵׁשֶׁת: הָתָם — לָאו אוֹרְחֵיהּ, הָכָא — אוֹרְחֵיהּ. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: מְנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתָנַן: מַחַט שֶׁל יָד — לִיטּוֹל בָּהּ אֶת הַקּוֹץ! וְרַב נַחְמָן: הָתָם — פְּקִיד, הָכָא — לָא פְּקִיד. [א]מַתְנִי׳ קָנֶה שֶׁל זֵיתִים, אִם יֵשׁ קֶשֶׁר בְּרֹאשׁוֹ — מְקַבֵּל טוּמְאָה, וְאִם לָאו — אֵין מְקַבֵּל טוּמְאָה. בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ — נִיטָּל בַּשַּׁבָּת. [ב]גְּמ' אַמַּאי? פְּשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ הוּא, וּפְשׁוּטֵי כְּלֵי עֵץ אֵינָן מְקַבְּלִין טוּמְאָה, מַאי טַעְמָא? — דְּוִמְיָא דְּשֵׂק בָּעֵינַן. תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי נְחֶמְיָה: בְּשָׁעָה שֶׁמְּהַפֵּךְ בְּזֵיתִים הוֹפְכוֹ וְרוֹאֶה בּוֹ. דה[א]מַתְנִי׳ רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין, חוּץ מִן הַמָּסָר הַגָּדוֹל וְיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה. גְּמ' אָמַר רַב נַחְמָן: הַאי אוּכְלָא דְּקַצָּרֵי — כְּיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה דָּמְיָא. "אָמַר אַבָּיֵי: חַרְבָּא דְּאוּשְׁכָּפֵי וְסַכִּינָא דְּאַשְׁכְּבְתָּא וְחַצִּינָא דְּנַגָּרֵי — כְּיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה דָּמֵי. [ב]תָּנוּ רַבָּנָן: בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים שְׁלֹשָׁה כֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת: מִקְצוֹעַ שֶׁל דְּבֵילָה, וְזוּהֲמָא לִיסְטְרוֹן שֶׁל קְדֵרָה, וְסַכִּין קְטַנָּה שֶׁעַל גַּבֵּי שֻׁלְחָן. הִתִּירוּ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ, עַד שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, חוּץ מִן הַגָּדוֹל וְיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה. מַאי הִתִּירוּ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ? אָמַר אַבָּיֵי: הִתִּירוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶיתֵּר לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶיתֵּר לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — אִין, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — לָא. וַעֲדַיִין בְּיָדוֹ אַחַת — אִין, בִּשְׁתֵּי יָדָיו — לָא, עַד שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, וַאֲפִילּוּ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם. חט[ג]אָמַר לֵיהּ רָבָא: מִכְּדֵי "הִתִּירוּ" קָתָנֵי, מַה לִּי לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ, מַה לִּי לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: הִתִּירוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶיתֵּר בֵּין לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וּבֵין לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ מֵחֲמָה לַצֵּל. וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אִין, מֵחֲמָה לַצֵּל — לָא. וַעֲדַיִין, בְּאָדָם אֶחָד — אִין, בִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם — לָא, עַד שֶׁאָמְרוּ: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, אֲפִילּוּ בִּשְׁנֵי בְנֵי אָדָם. [ד]אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי: מְדוֹכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם — מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ, וְאִם לָאו — אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — מֵחֲמָה לַצֵּל. אֵיתִיבֵיהּ: וְשָׁוִין שֶׁאִם קִצֵּב עָלָיו בָּשָׂר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ? הָכָא נָמֵי מֵחֲמָה לַצֵּל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בֵּימֵי נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה נִשְׁנֵית מִשְׁנָה זוֹ, דִּכְתִיב: "בַּיָּמִים הָהֵמָּה רָאִיתִי בִיהוּדָה דֹּרְכִים גִּתּוֹת בַּשַּׁבָּת וּמְבִיאִים הָעֲרֵימוֹת". אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: קָנִין, וּמַקְלוֹת, גְּלוֹסְטְרָא, וּמְדוֹכָה — כּוּלָּן קוֹדֶם הַתָּרַת כֵּלִים נִשְׁנוּ. [ה]קָנִין — דְּתָנַן: לֹא סִידּוּד הַקָּנִין וְלֹא נְטִילָתָן דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. [יא(ה)]מַקְלוֹת — דְּתָנַן: מַקְלוֹת דַּקִּין חֲלָקִין הָיוּ שָׁם, וּמַנִּיחוֹ עַל כְּתֵפוֹ וְעַל כֶּתֶף חֲבֵירוֹ, וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַנִּיחַ יָדוֹ

נְחֶמְיָה בֶּן חֲכַלְיָה בְּבֵית שֵׁנִי גָּזְרוּ עַל טִלְטוּל כָּל הַכֵּלִים כְּדֵי לְגַדֵּר לְהַחְמִיר בְּאִסּוּרֵי שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ מְקִלִּין בָּהּ: מִקְצוֹעַ אַזְמֵל שֶׁמְּחַתְּכִין בּוֹ דְּבֵלָה יַעֲשֵׂהוּ בְּמִקְצוֹעוֹת מְתַרְגְּמִינַן בְּאִיזְמֵלַיהוֹן (יְשַׁעְיָהוּ מ"ד:י"ג): זוּהֲמָא לִסְטְרוּן כַּף גְּדוֹלָה שְׁמְסַלְקִין בּוֹ זוּהֲמָא שֶׁל קְדֵרָה: וְסַכִּין קְטַן שֶׁחוֹתְכִין בּוֹ לֶחֶם וּבָשָׂר וְאוֹכְלִין דְּהָנֵי תְּרֵיהֶן בְּתַשְׁמִישׁ: הִתִּירוּ עוֹד כְּשֶׁרָאוּ שֶׁחָזְרוּ לְהַזְהֵר קְצָת בְּאִסּוּר שַׁבָּת וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ כְּשֶׁנִּזְהֲרוּ יוֹתֵר וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ מַאי כּוּלְּהוּ הָנֵךְ הִתִּירוּ: עַד שֶׁאָמְרוּ עוֹד חָזְרוּ וְהִתִּירוּ אֶת הַכֹּל עַד שֶׁאָמְרוּ הַכֹּל נִטָּלִין חוּץ מִן הַמָּסָר הַגָּדוֹל כו': הִתִּירוּ לְטַלְטֵל דָּבָר שֶׁעִקָּר מְלַאכְתּוֹ בְּחוֹל לְהֶתֵּר לְדָבָר הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת הִתִּירוּ לְטַלְטֵל לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ אִם הַצְרֵךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּף הַכְּלִי אֲבָל לֹא מִשּׁוּם שֶׁהַצְרֵךְ לְמְקוֹמוֹ: וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ אֶת אֵלּוּ לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ: וְחָזְרוּ וְהִתִּירוּ אַף מִי שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וְהַצְרֵךְ לוֹ בְּשַׁבָּת לְגוּפוֹ אִם הַתֵּר וּמִיהוּ לֹא הַתִּירוּ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ: כָּל הַכֵּלִים הַלָּלוּ שֶׁאָמְרָנוּ חוּץ מִן הַמָּסָר הַגָּדוֹל דְּלָא שָׁרֵי לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וְלֹא לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ וְאַבַּיֵי דְּמַתֵּרֵץ הָכִי הַדַּר בֵּהּ דְּאָמַר לְעֵיל קוּרְנָס שֶׁל נַפָּחִים שֶׁנִּינוּ דְּדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר שָׁרֵי לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ: א"ל רָבָא מִכְּדֵי רִאשׁוֹנָה: מַה לִּי גּוּפוֹ מַה לִּי מְקוֹמוֹ תַּרְוַיְהוּ צוֹרֶךְ נִינְהוּ: מֵחֲמָה לְצֵל שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ עַכְשָׁו לֹא לְגוּפוֹ וְלֹא לְמְקוֹמוֹ אֶלָּא חֵס עָלָיו שֶׁמָּא יִתְבַּקַּע בַּחַמָּה: עַד שֶׁאָמְרוּ הַיְנוּ עוֹד הֶתֵּר אַחֲרִינָא כָּל הַכֵּלִים אֲפִי' גְּדוֹלִים וּמִיהוּ לְכַדְאוֹקֶמְנָא שֶׁל הֶתֵּר אֲפִי' מֵחֲמָה לְצֵל וְשֶׁל אִסּוּר לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ אוֹ מְקוֹמוֹ: אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ בִּשְׁלֹמָא לְדִידֵי אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ לְצוֹרֶךְ מְקוֹמָהּ קַאֲמַר אֶלָּא לְדִידָךְ אַמַּאי: מִשְׁנָה זוֹ דִּלְעֵיל בְּרֹאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִין ג' כֵּלִים וְתוּ לָא מִשּׁוּם דְּהָוֵי מְזַלְזְלִים בְּשַׁבָּתוֹת דִּכְתִיב בַּיָּמִים הָהֵמָּה וְגוֹ': קָנִים וּמַקְלוֹת כו' מִשְׁנָיוֹת הֵן כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזַל: קוֹדֶם הַתָּרַת כֵּלִים מִנַּיִן הָאַחֲרוֹן שֶׁהִתִּירוּ בָּלֵן לְצוֹרֶךְ גּוּפָן לְאַבַּיֵי וּלְרָבָא אַף לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ: לֹא סִדּוּר הַקָּנִים שֶׁהָיוּ נוֹתְנִין בְּמַעֲרֶכֶת לֶחֶם הַפָּנִים בֵּין חַלָּה לְחַלָּה לְהַפְרִידָן לְכָנֵס הָרוּחַ בֵּינֵיהֶן שֶׁלֹּא יִתְעַפְּשׁוּ: וְלֹא נְטִילָתָן מִן הַמַּעֲרֶכֶת יְשָׁנָה: דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אֶלָּא נִכְנַס בע"ש וְנוֹטֵל הַקָּנִים וּלְמָחָר מְסַלֵּק הַמַּעֲרֶכֶת הַיְשָׁנָה וּמְסַדֵּר בִּלֹּא קָנִים וּלְמוֹצָאֵי שַׁבָּת נִכְנַס וְנוֹתֵן הַקָּנִים בֵּינֵיהֶן זוֹ נְשָׁנִית קוֹדֶם הֶתֵּר מִנַּיִן הָרִאשׁוֹן דְּהָא מְלַאכְתָּן לְהֶתֵּר וְקָאָסַר לְהוּ לְצוֹרֶךְ גּוּפָן: מְקִלִּין הַיּוּ בָּעֲזָרָה בְּפֶסַח שֶׁחָל לִהְיוֹת י"ד בְּחוֹל:

מסורת הש"ס

א משנה כלים

ב לקמן קכו:; ברכות לט:

ג ביצה לה:; ביצה לו.

ד תוספתא מגילה; משנה פסחים; פסחים סד.; מגילה ז:

ה תוספתא ביצה; לעיל קיז:

גליון הש"ס

גמ' ומי גזרינן והתנן משילין. ע"ל דף כג ע"ב תוספות ד"ה גזירה:

תורה אור השלם

וְשׁוֹר אוֹ־שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת־בְּנוֹ לֹא תִשְׁחֲטוּ בְּיוֹם אֶחָד [ויקרא כב, כח]

יָדוֹ עַל כָּתֶף חֲבֵרוֹ דְּלָא מְשַׁלְטְלֵי מַקְלוֹת: גְּלוֹסְטָרָא דְּתָנֵן רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אָמַר נֶגֶר שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלוֹסְטָרָא שֶׁרֹאשׁוֹ עֵב וְרֹאוּי לְדוּפָךְ בּוֹ שׁוּם וְנוֹעֲלִין בּוֹ דֶּלֶת: שׁוֹמְטָהּ מִפָּתַח זֶה וְתוֹלֶהּ בַּחֲבֵרוֹ וְאע"ג דְּצָרִיךְ לִגּוּפּוֹ לְתָלוּתוֹ בַּחֲבֵרוֹ וּלְנוֹעֲלָהּ בּוֹ שׁוֹמְטוֹ ע"י גְּרִירָה אֲבָל טַלְטוּל גָּמוּר לֹא ואע"פ שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתָּר לֹא שֶׁרִי לֵיהּ לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ: מְדוֹכָה הָא דַּאֲמָרַן לְעֵיל אע"ג דְּשַׁנְיָא רַבָּא לְעֵיל מַחֲמָה לְצַל וְאַבְּיֵי שְׁנִיָּה לְצָרְכָּךְ מְקוֹמוֹ שִׁנּוּיֵי דְּחִיקֵי נִינְהוּ אֶלָּא קֻדָּם הַתָּרַת כֵּלִים נִשְׁנוּ: קָנִים טַעֲמָא מַאי מְסַדְּרִין אוֹתָם בַּמַּעֲרָכָה: מִשּׁוּם אַעֲפוּשֵׁי דְּלָא סָמְכִינַן אַנַּפָּא וּמִשּׁוּם הָהוּא פָּרְתָא שֶׁהַיְשָׁנָה מִתְעַכֶּבֶת בְּלֹא קָנִים מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְשַׁבָּת וְהַחֲדָשָׁה מִשַּׁבָּת לְמוֹצָ"שׁ לֹא מְעַפְּשִׁי: כדר"א מַנִּיחַ יָדוֹ עַל כָּתֶף חֲבֵרוֹ: שֶׁאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת שֶׁהַרְבֵּה בָּתִּים פְּתוּחִים לָהּ וְלֹא עֵרְבוּ דְּכֵלִים שֶׁשְּׁבָתוּ בַּבָּתִּים אֲסוּר לְהוֹצִיאָן לֶחָצֵר וְשֶׁשְּׁבָתוּ בֶּחָצֵר מַתָּר לְטַלְטְלָן בֶּחָצֵר שֶׁהֶחָצֵר כֻּלּוֹ רְשׁוּת לְעַצְמוֹ הוּא וְהַבָּתִּים מְיֻחָדִים לְכָל אִישׁ בֵּיתוֹ: תּוֹךְ הַפֶּתַח שָׁנַטּ הַנֶּגֶר מִשָּׁם: וְקָא מְטַלְטֵל מָנָא דְּבֵית בֶּחָצֵר הִלְכָךְ שׁוֹמְטָהּ אִין דְּטַלְטוּל מִן הַצַּד הִיא אֲבָל טַלְטוּל גָּמוּר לֹא: מְדוֹכָה רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא דְּאָמַר וּבְעֵירוּבִין (דף לה.) אֲפִילּוּ טַלִּית וַאֲפִי' תֵּרוּד אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצָרְכָּךְ תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד: מַתְנִי' ה"ג בְּמַתְנִיתִין כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין לְצָרְכָּךְ כו': גְּמ' מַאי לְצָרְכָּךְ וּמַאי שֶׁלֹּא לְצָרְכָּךְ אָמַר רַבָּה כו' לְצָרְכָּךְ דְּשַׁרֵי תַּנָּא קַמָּא הַיְנוּ דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר וּמְטַלְטְלוֹ לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ: שֶׁלֹּא לְצָרְכָּךְ דָּבָר גּוּפּוֹ אֲבָל צָרִיךְ לְמָקוֹם: וְדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ הוּא דְּאִשְׁתְּרַאי אִם צָרִיךְ לוֹ לְמְלַאכְתּ הֻתַּר אֲבָל שֶׁלֹּא לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ ואע"ג דְּצָרִיךְ לְמָקוֹמוֹ לֹא וְרַבָּה לְטַעֲמֵהּ דְּאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דף קכב:) גַּבֵּי קוֹרְנָס שֶׁל נַפָּחִים נָמֵי מַתָּר לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ: א"ל רַבָּא כוּ' אֶלָּא אָמַר כו' וּלְרַבָּא דְּמוּקֵי אַלְבָּא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה דְּלִצְרְכָּךְ גּוּפּוֹ וּלְצָרְכָּךְ מְקוֹמוֹ מַתָּר ע"כ הַאי לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ כְּגוֹן שֶׁזָּה הַתַּשְׁמִישׁ מְיֻחָד לוֹ דְּתַנְיָא לְקַמָּן בְּפֶרֶק חֲבִית (שַׁבָּת דף קמו.) רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר אֲפִלּוּ תַּרְוָד וַאֲפִלּוּ טַלִּית אֵין נִטָּלִין אֶלָּא לְצָרְכָּךְ תַּשְׁמִישָׁן וְצָרְכָּךְ מְקוֹמוֹ נָמֵי רַבָּא כְּצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ וְתַשְׁמִישׁוֹ דְּמֵי וּלְרַבָּה צָרְכָּךְ גּוּפּוֹ הוּא דְּשַׁרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה וְדַוְקָא לְתַשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ וּבֵין לְרַבָּה וּבֵין לְרַבָּא דַּוְקָא דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר אֲבָל דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר אֲפִלּוּ לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ לָא שָׁרֵי רַבִּי נְחֶמְיָה דְּהַאי צָרְכָּךְ גּוּפּוֹ לָאו תַּשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ הוּא דְּהָא מְיֻחָד לְמְלֶאכֶת אִסּוּר: לְרַבָּה אַלְבָּא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר לְצָרְכָּךְ מְקוֹמוֹ לֹא: הָנֵי קְעָרוֹת לְאַחַר אֲכִילָה הֵיכִי מְטַלְטֵל לְהוּ לְסַלְקָן מִלְּפָנֵינוּ: וְאִם לָאו אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ בְּשִׁלְמָא לְרַבָּה כְּגוֹן דְּאֵין צָרִיךְ לְגוּפָהּ [אֶלָּא לְמְקוֹמָהּ] אֶלָּא לְדִידְךָ אֲמַאי: וְכֵן בַּדֶּלֶת אוֹקֶמְנָא בְּמִסָּכֶת בֵּיצָה וְכֵן הַדֶּלֶת אֵין סוֹמְכִין בְּבָקְעַת וביו"ט מְלַאכְתָּהּ לְהֻתַּר הִיא דְּלְהַסָּקָה חָזֵי וְקָיְמָא וְקָאָסַר לְטַלְטְלָהּ לְצָרְכָּךְ גּוּפּוֹ

אבּ(א)גְּלוֹסְטָרָא — דְּתָנֵן: נֶגֶר שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ גְּלוֹסְטָרָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שׁוֹמְטָהּ מִן פֶּתַח זֶה וְתוֹלֶהּ בַּחֲבֵירוֹ בְּשַׁבָּת. רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: הֲרֵי הוּא כְּכָל הַכֵּלִים וּמִיטַּלְטֵל בֶּחָצֵר. מְדוֹכָה — הָא דַּאֲמַרַן. אָמַר רַבָּה: מִמַּאי, דִּילְמָא לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ לְאַחַר הַתָּרַת כֵּלִים נִשְׁנוּ: קָנִים טַעֲמָא מַאי — מִשּׁוּם אִיעַפּוּשֵׁי, בְּהַאי פּוּרְתָּא לָא מִיעַפַּשׁ. מַקְלוֹת, אֶפְשָׁר כְּרַבִּי אֶלְעָזָר. גְּלוֹסְטָרָא — כְּדַרְבִּי יַנַּאי, דַּאֲמַר רַבִּי יַנַּאי: בְּחֵצֶר שֶׁאֵינָהּ מְעוֹרֶבֶת עָסְקִינַן, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: תּוֹךְ הַפֶּתַח כְּלִפְנִים דָּמֵי וְקָמְטַלְטֵל מָנָא דָּבָתִים בְּחֵצֵר. וְרַבִּי טַרְפוֹן סָבַר: תּוֹךְ הַפֶּתַח כְּלַחוּץ דָּמֵי, וּמָנָא דְּחֵצֵר בְּחֵצֵר קָא מְטַלְטֵל. מְדוֹכָה — רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא. גמַתְנִי' כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין לְצוֹרֶךְ וְשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֵין נִיטָּלִין אֶלָּא לְצוֹרֶךְ. גְּמ' מַאי ״לְצוֹרֶךְ״ וּמַאי ״שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ״? אָמַר רַבָּה: ״לְצוֹרֶךְ״ — דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ. ״שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ״ — דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ, וְדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ — אִין, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — לָא. וַאֲתָא רַבִּי נְחֶמְיָה לְמֵימַר וַאֲפִילּוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ — אֵין, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — לָא, ״שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ״ קָרֵית לֵיהּ?! דּ״אֶלָּא אָמַר רָבָא: ״לְצוֹרֶךְ״ — דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר, בֵּין לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ בֵּין לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ. ״שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ״ — וַאֲפִילּוּ מֻחְמָה לְצַל. וְדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אִין, מֻחְמָה לְצַל — לָא. וַאֲתָא רַבִּי נְחֶמְיָה לְמֵימַר: וַאֲפִילּוּ דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אִין, מֻחְמָה לְצַל — לָא. יַתִּיב רַב סְפָרָא וְרַב אַחָא בַּר הוּנָא וְרַב הוּנָא בַּר חֲנִינָא, וְיָתְבִי וְקָאָמְרִי: לְרַבָּה אֲלִיבָּא דְּרַבִּי נְחֶמְיָה הֲנֵי קְעָרוֹת הֵיכִי מְטַלְטְלִינַן? אָמַר לְהוּ רַב סְפָרָא: מִידֵּי דְּהֲוָה אַגַּרְף שֶׁל רְעִי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵּי לְרַבָּה, לְמָר אֲלִיבָּא דְּרַבִּי חֲבֶרִין תַּרְגְּמָהּ: מִידֵּי דְּהֲוָה אַגַּרְף שֶׁל רְעִי. אֲיתֵיבֵיהּ אַבַּיֵּי: מְדוֹכָה, אִם יֵשׁ בָּהּ שׁוּם — מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ, וְאִם לָאו — אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָהּ. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — מֻחְמָה לְצַל. אֲיתֵיבֵיהּ: וְשָׁוִין שֶׁאִם קִצֵּב עָלָיו בְּשֵׁר שֶׁאָסוּר לְטַלְטְלוֹ! הָכָא נָמֵי מֻחְמָה לְצַל. ״וְהָא דְּתָנַן: אֵין סוֹמְכִין אֶת הַקְּדֵירָה בִּבְקָעַת וְכֵן בַּדֶּלֶת. וְהָא בְּקָעַת דְּבְיוֹם טוֹב דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר הוּא, אַלְמָא דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֻתַּר בֵּין לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ בֵּין לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אָסוּר! הָתָם מַאי טַעְמָא — כֵּיוָן דְּבָשַׁבָּת דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר הוּא, גְּזֵירָה יוֹם טוֹב אֲטוּ שַׁבָּת. טֵיכּ(ב)וְכִי תֵּימָא: שַׁבָּת גּוּפֵיהּ תִּישְׁתְּרֵי, דְּהָא דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ שְׁרֵי — הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו, הֵיכָא דְּלֵיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו — לָא. אִיבּ(ג)וּמִי גָּזְרִינַן? וְהָתְנַן: מַשִּׁילִין פֵּירוֹת דֶּרֶךְ אֲרוּבָּה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא בְּשַׁבָּת! יגיד(ד)וּמִי לָא גָּזְרִינַן? וְהָתְנַן: אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד! טוֹ(ה)אָמַר רַב יוֹסֵף, לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָא — רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ. דְּתַנְיָא: ״אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ״ שֶׁנָּפְלוּ לְבוֹר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשׁוֹחְטוֹ, וְשׁוֹחֲטוֹ. וְהַשֵּׁנִי — עוֹשֶׂה לוֹ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמוֹ בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא יָמוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מַעֲלֶה אֶת הָרִאשׁוֹן עַל מְנָת לְשׁוֹחְטוֹ, וְאֵינוֹ שׁוֹחֲטוֹ, וּמַעֲרִים וּמַעֲלֶה אֶת הַשֵּׁנִי, רָצָה — זֶה שׁוֹחֵט, רָצָה — זֶה שׁוֹחֵט. מַאי? דִּילְמָא עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָתָם אֶלָּא דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה לָא. אִי נָמֵי, עַד כָּאן לָא קָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָתָם דְּאֶפְשָׁר בְּהַעֲרָמָה, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא אֶפְשָׁר בְּהַעֲרָמָה — לָא! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא: לָא קַשְׁיָא, הָא — בֵּית שַׁמַּאי, הָא — בֵּית הִלֵּל. דְּתַנְיָא, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים:

אֵין

חֲרֵי הִיא כְּכָל הַכֵּלִים אע"ג דְּקֻדָּם הַתָּרַת כֵּלִים נִשְׁנֵית אֵיפָא לְמֵימ' כְּכָל הַכֵּלִים כְּעֵין כּוֹסוֹת וּקְעָרוֹת: הָא ר"א הַהִיא דְּאֵין בֵּין אע"ג דִּבְפ"ק דְּמַגִּלָּה (דף ז:) דְּיָקִינַן עֲלָהּ הָא לְעִנְיַן מַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ זֶה וָזֶה שָׁוִין וְקָאָמַר מַתְנִי' דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה ור"א סְבִירָא לֵהּ כר"י וַעֲדַיִּפָא מִדְּרַבִּי יְהוּדָה כְּדַאֲמַר בְּרֵישׁ תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קלז:) אַבָּא לְמֵימַר דְּהַהוּא תַּנָּא סָבַר לֵהּ כְּוָתֵהּ בַּחֲדָא ר"ט אַטּוּ שַׁבָּת וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּמַכְשִׁירִין וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּאֵין בֵּין דפ"ק מַיְירֵי בְּמִלֵּי דְּאוֹרַיְתָא וְאֵין בֵּין דְּהָכָא הַיְנוּ דְּתַנְיָא בְּמַשִּׁילִין (בֵּיצָה ד' לז:) דְּמַיְירֵי בְּמִלֵּי דִּשְׁבוּת וְאֵינוֹ מַעְנְיָן אֶחָד תַּדַּע דְּהָכֵי פָּרִיךְ עֲלֵהּ בְּפ' מַשִּׁילִין כְּדִפָּרִיךְ הָכָא בְּשִׁמְעָתָא וְלָא פָּרִיךְ בְּפ"ק דְּמַגִּלָּה וְהָא דְּדַיֵּק הָתָם הָא לְעִנְיַן מַכְשִׁירִין זֶה וָזֶה שָׁוִין לָא דַּיֵּק בְּפֶרֶק מַשִּׁילִין:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' א:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הלי' ט, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ד:

ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הלי' ג, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ד ג:

ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הלי' ג, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' תקב סעי' ג:

ח מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הלי' יא:

ט טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ז:

י מיי' פכ"ה מהל' שבת הלי' ו:

יא טוש"ע או"ח סי' שלח סעי' ז:

יב מיי' פה' מהל' שביתת יום טוב הלי' ה:

יג טוש"ע או"ח סי' תצה סעי' א:

יד מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הלי' א, סמג לאוין עח:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקיח סע' א:
ב מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' ד, סמג לאוין עה:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סע' ג:
ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין עה:
ה טוש"ע או"ח סי' שח סע' מט:
ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין עה:
ז טוש"ע או"ח סי' שח סע' ו:
ח מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין עה:
ט טוש"ע או"ח סי' שח סע' יז:
י מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ב:
יא טוש"ע או"ח סי' שח סע' ז:
יב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ג:
יג טוש"ע או"ח סי' שח סע' ז:
יד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ג:

מסורת הש"ס

א משנה ביצה; ביצה יב.
ב חולין יד:
ג תוספתא שבת
ד ביצה לב.
ה ביצה לא:

הָא רַבִּי נְחֶמְיָה דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ הָרָגִיל בְּחוֹל כְּדִמְפָרֵשׁ בְּפֶרֶק בַּמֶּה מַדְלִיקִין (לְעֵיל שַׁבָּת דף לו.) וְהָאי נָמֵי אֵין רָגִיל בְּחוֹל לְשָׁרֹף אוֹתוֹ: וְרָבָא אָמַר אֲפִילּוּ בְּרה"ר וּבְהֲנֵי דְּנָשְׁבְּרוּ בע"ש קָאָמַר דְּאִי בְּנָשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת הָאָמַר בְּפֶרֶק נוֹטֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דף קמב:) דְּרָבָא אִית לֵיהּ מֻקְצֶה וְכָל שֶׁכֵּן נוֹלָד:

אי(א)אֵין מוֹצִיאִין אֶת הַקְּטָן וְאֶת הַלּוּלָב וְאֶת סֵפֶר תּוֹרָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין. אֵימַר דְּשָׁמְעַתְּ לָהוּ לְבֵית שַׁמַּאי הוֹצָאָה, טִלְטוּל מִי שָׁמְעַתְּ לָהוּ? וְטִלְטוּל גּוּפֵיהּ לָאו מִשּׁוּם הוֹצָאָה הִיא?! גוְאַף רַב סָבַר לַהּ לְהָא דְּרָבָא. דְּאָמַר רַב: מַר שֶׁלֹּא יִגָּנֵב — זֶהוּ טִלְטוּל שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ, וְאָסוּר. טַעְמָא שֶׁלֹּא יִגָּנֵב, אֲבָל לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — מוּתָּר. אִינִי?! וְהָא רַב כָּהֲנָא אִיקְּלַע לְבֵי רַב, וַאֲמַר: אַיְתוּ לֵיהּ שׁוּתָא לְכָהֲנָא לִיתִיב עֲלַהּ. לָאו לְמֵימְרָא דְּדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — אֵין, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — לָא! הָכִי אָמַר לְהוּ: שְׁקוּלוּ שׁוּתָא מִקַּמֵּי כָּהֲנָא. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָתָם מֵחֲמָה לַצֵּל הָוֵה. רַב מָרִי בַּר רָחֵל הָוָה לֵיהּ הָהוּא בֵּי סַדְיָוֵתָא בְּשִׁמְשָׁא. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אָמַר לֵיהּ: מַהוּ לְטַלְטוֹלֵינְהוּ? אָמַר לֵיהּ: שָׁרֵי. אִית לִי אַחֲרִינָא. חָזוּ לְאוֹרְחִין. אִית לִי נָמֵי לְאוֹרְחִים. אָמַר לֵיהּ: גַּלִּית אַדַּעְתֵּיהּ דְּכַרְבָּה סָבִירָא לָךְ. לְכוּלֵּי עָלְמָא שָׁרֵי, לְדִידְךָ אָסִיר. דאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: מַכְבֵּדוֹת שֶׁל מֵילֶת — מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת, אֲבָל שֶׁל תְּמָרָה — לָא. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אַף שֶׁל תְּמָרָה. בְּמַאי עָסְקִינַן? אִילֵימָא לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ וּלְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — בְּהָא לֵימָא רַב שֶׁל תְּמָרָה לָא? וְהָא רַב כָּרְבָא סָבִירָא לֵיהּ. אֶלָּא מֵחֲמָה לַצֵּל: בְּהָא לֵימָא רַבִּי אֶלְעָזָר אַף שֶׁל תְּמָרָה? לְעוֹלָם מֵחֲמָה לַצֵּל, אֵימָא: וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר. זחִ(ב)מַתְנִי׳ כָּל הַכֵּלִים הַנִּיטָּלִין בַּשַּׁבָּת — שְׁבָרֵיהֶן נִיטָּלִין עִמָּהֶן, וּבִלְבַד שֶׁיִּהוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן. שִׁבְרֵי עֲרֵיבָה לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הֶחָבִית, שִׁבְרֵי זְכוּכִית לְכַסּוֹת בָּהֶן אֶת פִּי הַפּוּךְ. ט(ג)רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּלְבַד שֶׁיִּהוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן: שִׁבְרֵי עֲרֵיבָה לְצוּק לְתוֹכָן מִקְפָּה, וְשֶׁל זְכוּכִית לְצוּק לְתוֹכָן שֶׁמֶן. גְּמ׳ אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַחֲלוֹקֶת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, דְּמָר סָבַר מֵעֵין מְלַאכְתָּן — אֵין, מֵעֵין מְלַאכְתָּה אַחֶרֶת — לָא. וּמָר סָבַר: אֲפִילּוּ מֵעֵין מְלַאכְתָּה אַחֶרֶת. אֲבָל נִשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת — דְּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּרִין. הוֹאִיל וּמוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן — מוּתָּר. מוֹתִיב רַב זוּטְרָא: מַסִּיקִין בְּכֵלִים, וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וְשִׁבְרֵי כֵלִים בְּשַׁבָּת? דְּנִשְׁבְּרוּ מֵאֵימָתַי? אִילֵימָא מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב? — עֵצִים בְּעַלְמָא נִינְהוּ! אֶלָּא לָאו בְּיוֹם טוֹב, וְקָתָנֵי: מַסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים! ק(ד)אֶלָּא אִי אִיתְּמַר, הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מַחֲלוֹקֶת שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּשַׁבָּת, דְּמָר סָבַר מוּכָן הוּא, וּמָר סָבַר נוֹלָד הוּא, אֲבָל מֵעֶרֶב שַׁבָּת — דְּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּרִין, הוֹאִיל וְהוּכְנוּ לְמְלַאכְתָּה מִבְּעוֹד יוֹם. תָּנֵי חֲדָא: מַסִּיקִין בְּכֵלִים, וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וְתַנְיָא אִידַּךְ: כְּשֵׁם שֶׁמַּסִּיקִין בְּכֵלִים, כָּךְ מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין מַסִּיקִין לֹא בְּכֵלִים וְלֹא בְּשִׁבְרֵי כֵלִים. כ(ה)הָא — רַבִּי יְהוּדָה. הָא — רַבִּי שִׁמְעוֹן. הָא — רַבִּי נְחֶמְיָה. כאָמַר רַב נַחְמָן: הָנֵי לֵיבְנֵי דְּאִישְׁתַּיּוּר מִבְּנָיְינָא — שְׁרֵי לְטַלְטוֹלֵינְהוּ, דַּחֲזוּ לְמִיזְנָא עֲלַיְיהוּ. שַׁרְגִינְהוּ וַדַּאי אַקְצִינְהוּ. כאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל: חֶרֶס קְטַנָּה — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ בָּחֲצַר, אֲבָל בִּכַרְמְלִית — לֹא. וְרַב נַחְמָן דְּיֵדֵיהּ אָמַר: אֲפִילּוּ בְּכַרְמְלִית, אֲבָל בִּרְשׁוּת הָרַבִּים — לֹא. וְרָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. וְאַזְדָּא רָבָא לְטַעְמֵיהּ. דְּרָבָא הָוָה קָאָזֵיל בָּרִיתְקָא דְּמָחוֹזָא, אִתַּוּוסּ מְסָאנֵיהּ טִינָא. אָתָא שַׁמְעֵיהּ, שְׁקַל חַסְפָּא וְקָא מְכַפֵּר לֵיהּ. רְמוֹ בֵּיהּ רַבָּנַן קָלָא. אָמַר: לָא מִיסְתְיָיא דְּלָא גְּמִירִי, מִיגְמָר נָמֵי מַגְמְרִי?! אִילּוּ בְּחֲצַר הָוֵאי מִי לָא הָוָה חָזֵינָא לְכַסּוֹיֵי בֵּיהּ מָנָא? הָכָא נָמֵי — חָזֵינָא לְדִידִי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מְגוּפַּת חָבִית שֶׁנִּכְתְּתָה — מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּשַׁבָּת. תָּנְיָא נָמֵי הָכִי: מְגוּפָּה שֶׁנִּכְתְּתָה — הִיא וּשְׁבָרֶיהָ מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ בְּשַׁבָּת. וְלֹא יִסְפּוֹת מִמֶּנָּה שֶׁבֶר לְכַסּוֹת בָּהּ אֶת הַכְּלִי וְלִסְמוֹךְ בָּהּ כִּרְעֵי הַמִּטָּה. וְאִם זָרַק בָּאַשְׁפָּה — אָסוּר. עגמַתְקִיף לַהּ רַב פָּפָּא: אֶלָּא מֵעַתָּה, זָרִיק לֵיהּ לִגְלִימֵיהּ הָכִי נָמֵי דְּאָסוּר?! אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא:

אִם אֵין מוֹצִיאִין הוֹצָאָה שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ דְּלֹא אִשְׁתְּרִי לְכַתְּחִלָּה בְּיוֹ"ט טִפֵּי מִבְּשַׁבָּת אֶלָּא אֲכָל נֶפֶשׁ וְהָךְ דְּמַשְׁלִין ב"ה: טִלְטוּל מִי שְׁמַעְתְּ לְהוּ דְּמִשְׁוֵי יו"ט לְשַׁבָּת: טִלְטוּל לָאו לְצֹרֶךְ הוֹצָאָה בְּתְמִיהָ הִלְכָךְ אִי מְזַלְזֶלֶת בְּטִלְטוּל מְזַלְזֶלֶת בְּהוֹצָאָה: לְהָא דְּרָבָא דְּאָמַר צֹרֶךְ מְקוֹמוֹ כְּצֹרֶךְ גּוּפוֹ: מַר פושי"ר: שֶׁלֹּא יִגָּנֵב דַּוְקָא דְּמַחֲמָה לְצֵל וַאֲסוּר בְּדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר: שׁוּתָא מְצוּדָּה: לָאו לְמֵימְרָא כו' לְמָה לִי לְפָרוּשֵׁי בְּהָהִיא דִּלְיתֵיב עֲלַהּ לָאו מִשּׁוּם לְמֵימְרָא דְּהַאי דְּשָׁרֵי לְטַלְטוּלֵי מִשּׁוּם דְּצֹרֶךְ גּוּפוֹ הוּא: שְׁקִילוּ שׁוּתָא מִקַּמֵּיהּ כָּהֲנָא דְּנַתּוּב עַל מְקוֹמָהּ קָאָמַר וְצֹרֶךְ מְקוֹמָהּ הוּא דַּהֲוָה: מֵחֲמָה לְצֵל הָוָה בְּמָקוֹם הָרַע לָהּ הַיְתָה וְאִי לָאו דְּפָרִישׁ בְּהָהִיא לִיתֵיב עֲלַהּ מַאן דְּחָזֵי סָבַר דְּמֵחֲמָה לְצֵל שָׁרֵי וְלִמְקוֹמָהּ לֹא הָיָה צָרִיךְ דְּלֵימָא שֶׁיֵּשֵׁב בְּמְקוֹמָהּ: בֵּי סַדְיָוֵתָא כִּרִים שֶׁל לֶבֶד שֶׁקּוֹרִין פילטר"א: בֵּי שִׁמְשֵׁי בַּחֲמָה: אָמַר לֵיהּ שְׁרֵי רַבָּא לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר אַף מֵחֲמָה לְצֵל מֻתָּר: אִית לִי אַחֲרִינִי אֵינִי צָרִיךְ לְגוּפִי: דְּכַרְבָּה סְבִירָא לֵךְ דְּאָמַר דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר וְהָלְכָה כְּרָבָא דְּאָמַר דְּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר שְׁרֵי לְגַמְרֵי וְדָבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ וּמְקוֹמוֹ מֻתָּר מֵחֲמָה לְצֵל וְשֶׁלֹּא יִגָּנֵב אָסוּר: מַכְבֵּדוֹת אישקוב"א שֶׁמְּכַבְּדִים בָּהֶן אֶת הַשֻּׁלְחָן: שֶׁל מִלְּתָא בְּגָדִים לְכַבֵּד שֻׁלְחָן שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְהֶתֵּר: שֶׁל תְּמָרָה כְּעֵין שֶׁלָּנוּ לְכַבֵּד אֶת הַבַּיִת דְּאָסוּר מִשּׁוּם אַשְׁוּוֵי גַּמּוֹת דְּמוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּפְסִיק רֵישֵׁהּ וְלֹא יָמוּת: לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ לְמְלַאכְתָּ הֶתֵּר: אֲבָל מֵחֲמָה לַצֵּל בְּהָא לֵימָא רַבִּי אֶלְעָזָר אַף שֶׁל תְּמָרָה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל לְאִסּוּר לֵיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי מֵחֲמָה לְצֵל: וְכֵן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁל מִלְּתָא מַתָּר שֶׁל תְּמָרָה אָסוּר מֵחֲמָה לְצֵל: מַתְנִי' מֵעֵין מְלַאכְתָּה שׁוּם מְלַאכְתָּה וְאַפִּי' אֵינָהּ מֵעֵין הָרִאשׁוֹנָה: לְצוּק לְתוֹכָהּ מִקְפָּה עַבָּה דַּוְמֵיָא דְּעִסָּה מְעֹרֶבֶת בְּמַיִם: גְּמ' הוֹאִיל וּמוּכָנִין עַל גַּבֵּי אֲבִיהֶן כְּשֶׁקִּדֵּשׁ הַיּוֹם: מַסִּיקִין בְּכֵלִים בְּיו"ט שֶׁהֲרֵי רְאוּיִן לְטַלְטֵל וְיִטַּלְטֵל וְיִתָּנֵם לְתוֹךְ הָאוּר: וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים דְּהָוֵי לְהוּ מְקֻצִּין וְלֹא חָזוּ לְטִלְטוּל: עֵצִים בְּעַלְמָא נִינְהוּ דְּהָא מַאֲתְמוֹל לְהַסָּקָה קְיָמִי: וְקָתָנֵי אֵין מַסִּיקִין וְלֹא אָמְרִינַן מוּכָנִין הָיוּ אֶגֶב אֲבִיהֶן אֶלָּא אָמְרִינַן נוֹלָד נִינְהוּ וַאֲסִירִי: מַר סָבַר מוּכָן הוּא כֵּיוָן דְּרָאוּי לְשׁוּם מְלַאכְתָּה וּמַר סָבַר נוֹלָד הָוֵה דְּמַאֲתְמוֹל לָאו לְהָאי מְלַאכְתָּה הָוֵה קָאֵי הִלְכָךְ: מֵעֵין מְלַאכְתּוֹ בָּעֵינַן: הָא רַבִּי יְהוּדָה מַסִּיקִין בְּכֵלִים וְאֵין מַסִּיקִין בְּשִׁבְרֵי כֵלִים דְּאִית לֵהּ מַקְצֶה וְנוֹלָד כֵּלִים לָאו מַקְצֶה נִינְהוּ שִׁבְרֵים נוֹלָד נִינְהוּ: וְהָא דְּתָנֵי מַסִּיקִין בְּשִׁנֵּיהֶם: רַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלֵית לֵיהּ מַקְצֶה וְלֵית לֵהּ נוֹלָד: וְהָא דְּתָנְיָא אַף בְּכֵלִים אֵין מַסִּיקִין: רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא דְּאָמַר אֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ הַמְיֻחָד לוֹ וְהָאי לָאו מְיֻחָד הוּא לוֹ דְּלָאו לְהַסָּקָה קָאֵי: דְּאַיְתּוּר שֶׁהַשִּׁלִּים בְּנָיְנוֹ וַנְתַּוֹתֵר וּמַהַשְׁתָּא לֹא קְיָמִי לְבִנְיָן אֶלָּא לְשֵׁב עֲלֵיהֶם וְתוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם: שַׁרְגִינְהוּ אִי סְדָרָן זוֹ עַל זוֹ וַדַּאי אַקְצִינְהוּ לְצֹרֶךְ בִּנְיָן אַחֵר: בְּחֲצַר דְּשָׁכְיֵחִי בָּהּ כֵּלִים שֶׁהַחֶרֶס הַזֶּה רָאוּי לָהֶם לְכַסּוֹת וְתוֹרַת כְּלִי עָלָיו: אֲבָל לֹא בְּכַרְמְלִית אֲפִי' בְּתוֹךְ ד' אַמּוֹת דְּלֹא שְׁכִיחִי בֵּהּ מָאנֵי וְלֹא חָזֵי לְכַסּוֹיֵי: אֲפִילּוּ בְּכַרְמְלִית הוֹאִיל וְלָאו רה"ר הוּא שְׁכִיחִי דְּאִילְּוֵי וְיָתְבִי הָתָם וְחָזֵי לְכַסּוֹת בּוֹ רוֹק: וְרָבָא אָמַר אַף בּרה"ר כֵּיוָן דְּבָחֲצַר כְּלִי הוּא בְּעַלְמָא נָמֵי לֹא פָּקַע שֵׁם כְּלִי מִנֵּהּ: בְּרִתְקָא שֵׁם רה"ר: אִיתַּוּוסאי מְסָאנֵהּ טִינָא נִתְלְכְלֵךְ מִנְעָלוֹ בְּטִיט: כְּפַר לֵיהּ מְקַנְּחוֹ: אָמַר רַבָּא לֹא מִסְתְיָיא דְּלָא גְּמִירִי מָה אָסוּר מָה מַתָּר: אֶלָּא מִגְמַר נָמֵי מַגְמְרִי מִלְּמַדִּין שִׁבּוּשׁ שְׁבִיתָה לַאֲחֵרִים: לְדִידִי לְקַנּוּחַ וְאע"ג דְּלָא שְׁכִיחַ הָרֵי שָׁם כְּלִי עָלָיו בָּחֲצַר: שְׁנִּתְכַּתְּתָה הֶחָבִית: מְגוּפָּה שֶׁל חָבִית שֶׁנִּתְכַּתְּתָה הֶחָבִית: הִיא הַמְּגוּפָּה: וּשְׁבָרֶיהָ שֶׁל חָבִית נִטָּלִין בְּשַׁבָּת דַּהֲוֵי לְכַסּוֹיֵי מָנָא: לֹא יִסְפּוֹת יַתְקֵן לְהַתִּיר בְּלִיטוֹתֶיהָ וְעוֹקְצָיו בְּשַׁבָּת דַּעֲבִיד כְּלִי וְהָוֵי מַכָּה בְּפַטִּישׁ: וְאִם זָרַק מְגוּפָּה זוֹ לַאַשְׁפָּה בְּטֻלָּה מִתּוֹרַת כְּלִי: זָרְקָהּ לְגֶלִימֵהּ בְּשַׁבָּת לַאַשְׁפָּה ה"נ דְּאָסוּר לְטַלְטוּלֵי:

אִם זְרָקָהּ מִבְּעוֹד יוֹם לְאַשְׁפָּה — אֲסוּרָה. [א ב]אָמַר בַּר הַמְדוּרֵי אָמַר שְׁמוּאֵל: קְרוּמִיּוֹת שֶׁל מַחְצֶלֶת — מוּתָּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. מַאי טַעְמָא? אָמַר רָבָא, בַּר הַמְדוּרֵי אַסְבְּרַהּ לִי: מַחְצֶלֶת גּוּפַהּ לְמַאי חַזְיָא — לְכַסּוּיֵי בַּהּ עַפְרָא, הָנֵי נָמֵי חַזְיָין לְכַסּוּיֵי בְּהוּ טִינוּפָא. [ג ד (א)]אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב: שְׁיָרֵי פְּרוּזְמָיוֹת — אָסוּר לְטַלְטְלָן בְּשַׁבָּת. אֲמַר אַבָּיֵי: בְּמַטְלָנִיּוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, דְּלָא חַזְיָין לָא לַעֲנִיִּים וְלָא לַעֲשִׁירִים. [ה־ז (ב)]תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּיטָּלִין בֶּחָצֵר, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין נִיטָּלִין. הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב עַל שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן שֶׁנִּיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, וְעַל כִּיסּוּיוֹ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בֵּית יָד. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? אָמַר אַבָּיֵי: בְּעוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה, וְאֵין עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן קָמִיפַּלְגִי. וְאַזְדָּא רַבִּי יְהוּדָה לְטַעְמֵיהּ, וְרַבִּי מֵאִיר לְטַעְמֵיהּ. מַתְקִיף לַהּ רָבָא: אִי הָכִי, אַדְּמִיפַּלְגִי בְּשִׁבְרֵי תַנּוּר, לִיפַּלְגוּ בְּשִׁבְרֵי כֵלִים בְּעָלְמָא? [ח (ג)]אֶלָּא אָמַר רָבָא: בְּשִׁבְרֵי דְּהַאי תַּנּוּר קָמִיפַּלְגִי. דִּתְנַן: נְתָנוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל פִּי הַדּוּת וְנָתַן שָׁם אֶבֶן, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם מַסִּיק מִלְּמַטָּה וְהוּא נִסּוֹק מִלְּמַעְלָה — טָמֵא, וְאִם לָאו — טָהוֹר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְהוּסַּק מִכָּל מָקוֹם — טָמֵא. וּבְמַאי קָמִיפַּלְגִי — בְּהַאי קְרָא: "תַּנּוּר וְכִירַיִם יוּתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם", רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: מְחוּסָּר נְתִיצָה — טָמֵא, שֶׁאֵין מְחוּסָּר נְתִיצָה — טָהוֹר. וְרַבָּנַן סָבְרִי: "טְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם" — מִכָּל מָקוֹם. [(ד)]וְרַבָּנַן נָמֵי, הָכְתִיב: "יוּתָּץ"? הָהוּא לְאִידַּךְ גִּיסָא, דִּסְלְקָא דַעְתָּךְ אָמֵינָא: כֵּיוָן דְּחַבְרֵיהּ בְּאַרְעָא — כְּגוּפָא דְאַרְעָא דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאִידַּךְ נָמֵי, הָכְתִיב: "טְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם"! הַהִיא, כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַחֲלוֹקֶת בְּהֶיסֵּק רִאשׁוֹן, אֲבָל בְּהֶיסֵּק שֵׁנִי, אֲפִילּוּ תָּלוּי בְּצַוַּאר גָּמָל. אָמַר עוּלָּא: וְהֶיסֵּק רִאשׁוֹן לְרַבָּנַן, אֲפִילּוּ תָּלוּי בְּצַוַּאר גָּמָל. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אִי הָכִי, אַדְּמִיפַּלְגִי בְּשִׁבְרֵי תַנּוּר, לִיפַּלְגוּ בְּתַנּוּר גּוּפֵהּ. הַשְׁתָּא תַּנּוּר גּוּפֵהּ לְרַבִּי יְהוּדָה לָא הָוֵי מָנָא, שְׁבָרָיו מִיבַּעְיָא?! [(ה)]אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: לְעוֹלָם כְּדַאֲמַרַן מֵעִיקָּרָא וּבְעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה טַפְקָא, וְרַבִּי מֵאִיר לִדְבָרָיו דְּרַבִּי יְהוּדָה קָאָמַר: לְדִידִי אֲפִילּוּ בְּעוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה, אֶלָּא לְדִידָךְ, אוֹדִי לִי מִיהָא דְּכְהַאי גַּוְונָא מְלַאכְתּוֹ הוּא! וְרַבִּי יְהוּדָה: לָא דָּמֵי, הָתָם — הֶסֵּקוֹ מִבִּפְנִים, הָכָא — הֶסֵּקוֹ מִבַּחוּץ. הָתָם — מְעוּמָּד, הָכָא — לָאו מְעוּמָּד. הֵעִיד רַבִּי יוֹסֵי מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב עַל שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן שֶׁנִּיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, וְעַל כִּיסּוּיוֹ שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בֵּית יָד. אָמַר רָבִינָא: כְּמַאן מְטַלְטְלִינַן הָאִידָּנָא כִּיסּוּי דְתַנּוּרֵי דְמָתָא מַחְסֵיָא דְּאֵין לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה? כְּמַאן — כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. [ט]מַתְנִי׳ הָאֶבֶן שֶׁבְּקֵירוּיָה, אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת — מְמַלְּאִין בָּהּ, וְאִם לָאו — אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ.

זְמוֹרָה

רש"י

מִבְּעוֹד יוֹם גַּלֵּי דַעְתֵּהּ מֵאֶתְמוֹל דְּלָאו מָנָא הוּא: קְרוּמִיּוֹת שֶׁל מַחְצֶלֶת שֶׁנִּפְרְדוּ מִן מַחְצֶלֶת יְשָׁנָה: בַּר הַמְדוּרֵי אַסְבְּרָא לִי בַּר הַמְדוּרֵי פֵּרֵשׁ לִי טַעְמוֹ שֶׁל דָּבָר: לְכַסּוֹת בָּהּ עַפְרָא עוֹמֵד לְכַסּוֹת בּוֹ צוֹאָה אִי נָמֵי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה הָאָבָק: שְׁיָרֵי פְּרוּזְמָיוֹת טַלִּיתוֹת כְּדְאָמַר בְּסֻכָּה (דַּף יא.): רְמָא תְּכֵלְתָּא בְּפִירְזָמָא דְּאִינָשֵׁי בֵּיתֵהּ: תַּנּוּר יָשָׁן שֶׁכְּבָר הֻסַּק וַחֲרָסָיו קָשִׁים וַחֲזוּ לִמְלָאכָה: הֲרֵי הֵן כְּכָל הַכֵּלִים לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ פְּלֻגְתַּיְהוּ וְטַעְמַיְהוּ: וְעַל כִּסּוּיוֹ שֶׁל תַּנּוּר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ בֵּית יָד דִּבְלָאו בֵּית אֲחִיזָה מְטַלְטְלִין לֵיהּ וּפְלוּגְתָּא הִיא בְּמַתְנִיתִין דְּאִיכָּא לְמ"ד בָּעֵינַן בֵּית אֲחִיזָה: מֵעֵין מְלָאכָה כְּגוֹן לְכַסּוֹת בָּהֶן פִּי חָבִית: וְאֵין עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן לֶאֱפוֹת: וְאַזְדָּא ר"מ לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּמַתְנִיתִין לָא בָּעֵינַן מֵעֵין מְלַאכְתָּן: דְּהַאי תַּנּוּר הֶעָשׂוּי כְּעֵין זֶה שֶׁשָּׁנוּי בְּמִשְׁנָה זוֹ שֶׁאֲנִי מֵבִיא לְךָ שֶׁלֹּא נִתְקַן כָּל צָרְכּוֹ מִתְּחִלָּתוֹ וְנִשְׁבַּר קָמִפַּלְגִי: נְתָנוֹ עַל פִּי הַבּוֹר תַּנּוּרִים שֶׁלָּהֶם עֲשׂוּיִן כִּקְדֵרוֹת גְּדוֹלוֹת וְאֵין לָהֶם שׁוּלַיִם וּמוֹשִׁיבוֹ לָאָרֶץ וּמַדְבִּיק טִיט סְבִיבוֹתָיו לַעֲשׂוֹתוֹ עָב שֶׁיַּחֲזִיק חֻמּוֹ וְהִיא קְרוּיָה טְפֵלָה וְהִיא מַגַּעַת לָאָרֶץ. וּמִתּוֹךְ כָּךְ הֶבֶל שֶׁלּוֹ קַיָּם וְאִם נְתָנוֹ עַל פִּי הַבּוֹר אוֹ עַל פִּי הַדּוּת שֶׁהִיא כְּעֵין בּוֹר אֶלָּא שֶׁהַבּוֹר בַּחֲפִירָה וְהַדּוּת בְּבִנְיָן וְנָתַן שָׁם אֶבֶן בֵּינוֹ לְבֵין דֹּפֶן הַבּוֹר לְדָחְקוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל וִיהֵא עוֹמֵד בָּאֲוִיר: ר' יְהוּדָה אוֹמֵר אִם דָּפְנוֹתָיו לְמַעְלָה קְרוֹבִים לְדוֹפְנֵי הַבּוֹר שֶׁלֹּא הֻצְרַךְ לָתֵת בֵּינְתַיִם אֶלָּא אֶבֶן דַּקָּה וְאֵין אֲוִיר נִכָּר בֵּין דָּפְנֵי הַתַּנּוּר לְדוֹפְנֵי הַבּוֹר שֶׁיְּעַכֵּב אֶת הֶסֵּק הַתַּנּוּר אֶלָּא יוֹעִילוּ לוֹ דָּפְנֵי הַבּוֹר לְהַחֲזִיק אֶת חֻמּוֹ וְשׁוּלָיו קְרוֹבִים לְשׁוּלֵי הַבּוֹר שֶׁאִם מַסִּיקִין אוֹתוֹ מִלְּמַטָּה שֶׁעוֹשִׂין הָאוּר בַּבּוֹר וְהַתַּנּוּר נִסּוֹק מִלְּמַעְלָה בְּתוֹכוֹ מְאוֹר דֶּרֶךְ שׁוּלָיו אוֹ שֶׁהַתַּנּוּר בְּתוֹךְ חֲלַל הַבּוֹר בָּאֲוִיר וְהַהֶסֵּק עוֹלֶה סָבִיב דָּפְנוֹתָיו וְנִסּוֹק כְּגוֹן שֶׁקָּצַר מִלְּמַטָּה וְרָחָב מִלְּמַעְלָה אוֹ הַבּוֹר רָחָב מִלְּמַטָּה וּפִיו קָצַר טָמֵא: וְאִם לָאו אֶלָּא נִסּוֹק כִּשְׁאָר תַּנּוּרִים מִתּוֹכָן טָהוֹר כִּדְמְפָרֵשׁ טַעְמָא דִּבְעֵינַן מְחֻסַּר נְתִיצָה שֶׁיְּהֵא קָרוֹב לִהְיוֹת מְחֻבָּר וְכִי אֵינוֹ קָרוֹב לָאָרֶץ אֵין לְךָ תַּנּוּר נָתוּץ מִזֶּה וְאֵין לְךָ לְקַיֵּם בּוֹ תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ דִּנְתִיצָה לָא שַׁיְּכָא אֶלָּא בְּבִנְיָן מְחֻבָּר וּכְשֶׁאֵין מְחֻבָּר שְׁבִירָה שַׁיְּכָא בֵּהּ: טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם דְּכָפַל בֵּהּ קְרָא רִבּוּיָא הוּא שאע"פ שֶׁאֵינוֹ מְתֻקָּן כָּל צָרְכּוֹ: הַהוּא לְאִידָךְ גִּיסָא הַאי יֻתַּץ לָאו לְאַגְמוֹרֵי קֻלָּא אֲתָא וּלְמֵימַר דְּאִי לֵיכָּא לְקַיּוֹמֵי בֵּהּ נְתִיצָה כְּגוֹן זֶה שֶׁאֵינוֹ בָּנוּי וּמְחֻבָּר וּמְמֵילָא הוּא נָתוּץ דְּלֶהֱוֵי טָהוֹר דַּהֲדַר תְּנָא בֵּהּ קְרָא וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם לְרַבּוּיֵי אֶלָּא לְאַגְמוֹרֵי חוּמְרָא אֲתָא דְּלָא תֵּימָא כָּל הַתַּנּוּרִים הָעֲשׂוּיִים כְּהִלְכָתָן וּמְחֻבָּרִים לָאָרֶץ הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר בָּתִּים וְכִקַּרְקַע דָּמֵי הוֹאִיל וְחִבְּרָן וְלֹא לְקַבֵּל טֻמְאָה קמ"ל יֻתַּץ דאע"ג דְּשַׁיְּכָא בֵּהּ לְשׁוֹן נְתִיצָה כְּלוֹמַר דִּמְחֻבָּר הוּא טָמֵא וכ"ש דִּמְחֻסַּר נְתִיצָה: בְּהֶסֵּק רִאשׁוֹן שֶׁלֹּא הֻסַּק מֵעוֹלָם וְהֶסֵּק רִאשׁוֹן שֶׁנֶּחְלְקוּ בּוֹ דְּהַהוּא מְשַׁוֵּי לֵיהּ כְּלִי כִּדְתְנַן בְּמַסֶּכֶת כֵּלִים (פ"ה): אֵיזֶהוּ גְּמַר מְלַאכְתּוֹ מִשֶּׁיַּסִּיקֶנּוּ לֶאֱפוֹת בּוֹ סֻפְגָּנִין בְּהַהִיא פְּלִיג ר' יְהוּדָה וְאָמַר דְּאֵינוֹ רָאוּי לַעֲשׂוֹת כְּלִי: אֲבָל בְּהֶסֵּק שֵׁנִי שֶׁמִּתְּחִלָּה נַעֲשָׂה כִּשְׁאָר תַּנּוּרִים מְחֻבָּר לָאָרֶץ אוֹ לְאֶבֶן עָב וְהֻסַּק שָׁם וְנַעֲשָׂה כְּלִי וְסוֹף נְטָלוֹ מִשָּׁם וּנְתָנוֹ עַל פִּי הַבּוֹר וְכָאן נִטְמָא מוֹדֶה ר' יְהוּדָה דְּאִתְרַבַּאי מוּטְמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: וַאֲפִלּוּ תָּלוּי בְּצַוַּאר גָּמָל אא"כ חֲלָקוֹ כְּדִין טָהֳרַת תַּנּוּר שֶׁצָּרִיךְ לִשְׁבֹּר אַף אֶת חַרְסוֹ וְאֵינוֹ נִטְהָר בִּנְטִילָתוֹ שָׁלֵם מִמְּקוֹמוֹ: אָמַר עֻלָּא הֶסֵּק רִאשׁוֹן לְרַבָּנַן דְּאָמְרֵי מֵרִבּוּי דִּקְרָא ואע"ג דְּאֵין הֶבֶל שֶׁלּוֹ מִתְקַיֵּם יָפֶה מְקַבֵּל טֻמְאָה לָא תֵּימָא נְתָנוֹ ע"פ הַבּוֹר דַּוְקָא אֶלָּא אֲפִלּוּ תְּלָאוֹ בְּצַוַּאר גָּמָל וְהֻסַּק שָׁם הֶסֵּק רִאשׁוֹן טָמֵא: מַתְקִיף לַהּ רַב אַשִׁי אַדְּרַבָּא דְּאוֹקֵי פְּלֻגְתָּא דְּטִלְטוּל שִׁבְרֵי תַּנּוּר יָשָׁן דִּלְעֵיל בִּשְׁבָרִים דְּכִי הַאי תַּנּוּר דְּהוּא גּוּפֵהּ לְר' יְהוּדָה לָאו מָנָא הוּא: כְּדַאֲמָרָן מֵעִקָּרָא בְּעוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה וְלֹא מֵעֵין מְלַאכְתָּן וְשִׁבְרֵי תַּנּוּר מְעַלְּיָא קָאָמַר וּדְקַשְׁיָא לָךְ אַמַּאי נְקַט תַּנּוּר לִפְלֹג בְּשִׁבְרֵי כְּלִי בְּהַאי אִצְטְרִיכָא לֵיהּ וּבְעוֹשִׂין קְצָת מֵעֵין מְלֶאכֶת אֲפִיָּה כְּגוֹן מַעֲשֶׂה טַפְקָא רְעָפִים שֶׁקּוֹרִין טובל"ש שֶׁמַּסִּיקִין אוֹתָם וְאוֹפִין בָּהֶן כָּךְ שְׁבָרִים אֵלּוּ רְחָבִים וּמִיהוּ אֵין לָהֶן תּוֹךְ לְהַסִּיקָם מִבִּפְנִים אֶלָּא מִבַּחוּץ כִּרְעָפִים וְלָאו מִשּׁוּם דִּבְעֵי רַבִּי מֵאִיר מֵעֵין מְלַאכְתָּן אֶלָּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי יְהוּדָה נְקַט לַהּ: ור"מ לִדְבָרָיו דְּר' יְהוּדָה נְקַט תַּנּוּר וְקָאָמַר לְדִידִי אֲפִילּוּ עוֹשִׂין מֵעֵין מְלָאכָה כִּדְאָמַר בְּמַתְנִיתִין: מְעֻמָּד בְּתַנּוּר אוֹפִין מְעֻמָּד שֶׁהַפַּת דְּבוּקָה בְּדָפְנֵי הַתַּנּוּר וְעוֹמֶדֶת וְאֵינָהּ מֻטֶּלֶת בִּשְׁכִיבָה ע"ג שׁוּלָיו כִּרְעָפִים שֶׁהֵן שׁוֹכְבוֹת עַל רָחְבָּן: כִּסּוּי דְּתַנּוּרֵי דְמָתָא מַחְסֵיָא כִּסּוּי תַּנּוּר שֶׁל אוֹתוֹ מָקוֹם לֹא הָיָה לָהֶן בֵּית אֲחִיזָה תַּנּוּר מִפְּנֵי שֶׁפִּיו לְמַעְלָה יֵשׁ לוֹ כִּסּוּי שֶׁלֹּא יֵצֵא הֶבֶל שֶׁלּוֹ לְאַחַר שֶׁהִדְבִּיק בּוֹ הַפַּת מְכַסֵּהוּ: מַתְנִי' הָאֶבֶן שֶׁבַּקֵּרוּיָה דְּלַעַת יְבֵשָׁה חֲלוּלָה וּמְמַלְּאִין בָּהּ מַיִם וּמִתּוֹךְ שֶׁהִיא קַלָּה אֵינָהּ שׁוֹאֶבֶת אֶלָּא צָפָה וְנוֹתְנִין בָּהּ אֶבֶן לְהַכְבִּידָהּ: אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת שֶׁקְּשׁוּרָה יָפֶה לְפִי הַקֵּרוּיָה שַׁוְיָא כְּלִי: וְאִם לָאו הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר אֲבָנִים וְאֵין מְטַלְטֵל אֶת הַקֵּרוּיָה דְּשַׁוְיָא בָּסִיס לָאֶבֶן שֶׁנּוֹשֵׂאתָהּ:

תוספות

אִם זְרָקָהּ מִבְּעוֹד יוֹם הַשְׁתָּא לָא פָּרֵיךְ אֶלָּא מֵעַתָּה זָרַק לִגְלִימָא מִבְּעוֹד יוֹם דְּכֵיוָן דְּלָא הָיָה מוּכָן מבעו"י לֵיכָּא לְדַמּוֹיֵי לִגְלִימֵי: **מַחְצֶלֶת** גּוּפַהּ לְמַאי חַזְיָא לְרַוְוחָא דְּמִלְּתָא מְפָרֵשׁ הָכִי אע"ג דְּלָא בָּעֵי מֵעֵין מְלָאכָה רִאשׁוֹנָה כִּדְאָמַר רַב נַחְמָן לְעֵיל חֶרֶס קְטַנָּה מֻתָּר לְטַלְטְלָהּ בֶּחָצֵר מִשּׁוּם דְּחַזְיָא לְכַסּוֹיֵי בָּהּ מָנָא: **הֲרֵי** הֵן כְּכָל הַכֵּלִים הַנִּטָּלִין בֶּחָצֵר לָאו דַּוְקָא בֶּחָצֵר לְרַב נַחְמָן וּלְרָבָא דְּשָׁרוּ בְּכַרְמְלִית ורה"ר: **בְּשֶׁעוֹשִׂין** מֵעֵין מְלָאכָה וְאֵין עוֹשִׂין מֵעֵין מְלַאכְתָּן וְהָא דִּנְקַט תַּנּוּר יָשָׁן דְּשִׁבְרֵי תַּנּוּר חָדָשׁ אֵין רְאוּיִן לִכְלוּם: **בְּשִׁבְרֵי** דְּהַאי תַּנּוּר קָמִפַּלְגִי לְפִי תֵּרוּץ זֶה תֵּמַהּ הָא דִּנְקַט תַּנּוּר יָשָׁן דִּבְהֶסֵּק רִאשׁוֹן פְּלִיגִי: **כְּמַאן** כְּר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב ה"ה דה"מ לְמֵימַר כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּשָׁרֵי לְקַמָּן לְטַלְטֵל כִּסּוּי כֵּלִים שֶׁאֵין לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה בִּכְלֵי דְּחַבְרִינְהוּ בְּאַרְעָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּמִשְׁנַת ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קַב וְנָקִי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יב:
ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ח:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יג:
ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ח:
ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' י:
ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יד:
ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יג:
ח מיי' פט"ו מהל' כלים הל' ח:
ט טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ב:
י מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יח:

מסורת הש"ס

א סוכה טז.; נדה ס:
ב תוספתא שבת
ג תוספתא כלים קמא; משנה כלים
ד שבועות לב.; פסחים עט.; בבא בתרא קכד:
ה קידושין נג:

תורה אור השלם

וְכֹל אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירַיִם יֻתָּץ טְמֵאִים הֵם וּטְמֵאִים יִהְיוּ לָכֶם [ויקרא יא, לה]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שט סע' ד:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סע' כא:
ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין סה:
ה מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ז:
ו טוש"ע או"ח סי' שטו סע' א:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כז, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שטו סע' א ב:
ט מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כז, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א סוכה כז:
ב סוכה כז:; לקמן קלז:; לקמן קמג.; משנה שבת; עירובין מד.
ג לקמן קמב:
ד סוכה ו:; יבמות נג.; לעיל נ.
ה לעיל נ.
ו לעיל נ.
ז לקמן קלז:; לקמן קמו:; עירובין מד.

וְאַזְדוּ לְטַעְמַיְהוּ תַּמָּה הֵיכִי הָוֵה רַבִּי אַסִּי לְטַעְמֵהּ אַדְּרַבָּה פְּלִיגִי דְּהָכָא קָאָמַר ר' אַסִּי נַעֲשָׂה כְּסוּי לְחֻבִּית בְּהַנָּחָה גְּרִידָא בְּלֹא שׂוּם מַעֲשֶׂה וְגַבֵּי נִדְבָךְ אָמַר ר' אַסִּי צָאוּ וְשַׁפְשְׁפוּם אָמַר לָהֶן דְּהֵינוּ מַעֲשֶׂה שֶׁהִצְרִיכָן רַבִּי וְעוֹד קָשֶׁה גַּבֵּי נִדְבָךְ קָאָמַר דְּסָגֵי בְּשַׁפְשׁוּף וּלְקַמָּן גַּבֵּי כְּסוּי כֵּלִים א"ר אַסִּי א"ר יוֹחָנָן וְהוּא שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם תּוֹרַת כְּלִי וְיֵשׁ לוֹמַר דִּכְסוּי חֻבִּית סָגֵי לָהּ בְּהַנָּחָה שֶׁדַּרְכּוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ כָּל דְּהוּ דְּלֹא בָּעֵי תִּקּוּן וּמַעֲשֶׂה גָּמוּר כְּשֶׁאַר כְּסוּי כֵּלִים וְנִדְבָךְ שֶׁל אֶבֶן מִסְתַּת וּמְרֻבָּע לְבָנָיו סָגֵי לְהוּ בְּשַׁפְשׁוּף שֶׁאֵין צָרִיךְ עוֹד תִּקּוּן ומ"מ הָוֵי ר' אַסִּי לְטַעְמֵהּ דִּכִי הֵיכִי דְּמֵיקֵל רַבִּי אַסִּי גַּבֵּי נִדְבָךְ ה"נ הָכָא וְהָא דְּקָאָמַר ר' אַסִּי בְּפֶרֶק בַּמֶּה טוֹמְנִין (לעיל שבת דף נ.) חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל יָשֵׁב אע"פ שֶׁלֹּא קָשַׁר הַתֶּם רַב (אשי) גְּרְסִינַן אִי נָמֵי רְאוּיִין הֵם לִישִׁיבָה טְפֵי מֵאֲבָנִים: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בְּתְחִלָּה פִּי' בְּקוֹנ' דְּלֹא אֶסִּיר אֹהֶל אֶלָּא לְמַעְלָה בַּגֹּג אֲבָל בַּדָּפְנוֹת לֹא כְּדְמוֹכַח בְּעִבְדָא דְּשְׁמוּאֵל בְּכָל גְּגוֹת (עירובין דף צד.) דְּאִתְּמַר חֲצֵר כֹּתֶל שֶׁנִּפְרְצָה רַב אָמַר אֵין מְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת וּשְׁמוּאֵל אָמַר וְהַ מְטַלְטֵל עַד עִקַּר הַמְּחִצָּה וְהָא דְּרַב לְאו בְּפִרוּשׁ אִתְּמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא דְּשְׁמוּאֵל הָוֵה יָתִיב בְּהָהוּא חֲצֵר נָפַל גַּגָּא דְּבֵינֵי בֵּינֵי אָמַר לְהוּ שְׁמוּאֵל שְׁקוּלוּ גְּלִימָא נְגוּדֵי לֵיהּ אַהֲדְרִינְהוּ רַב לְאַפֵּהּ כו' וּשְׁמוּאֵל לָמָּה לֵיהּ לְמֶעְבַּד הָכִי הָאָמַר זֶה מְטַלְטֵל עַד עִקַּר הַמְּחִצָּה כו' שְׁמוּאֵל לְצָנִיעוּתָא בְּעָלְמָא הוּא דַּעֲבַד אֶלְמָא מַשְׁמַע דְּאֹהֶל דְּדָפְנוֹת שְׁרֵי לְמֶעְבַּד הָכִי וְרַב שָׁהֵיָה מַקְפִּיד לְאו מִשּׁוּם עֲשִׂיַּת אֹהֶל דְּשָׁרֵי כִּדְפָרֵשׁית אֶלָּא הָוֵה קָפֵד אַמַּאי דְּהָווּ מְטַלְטְלִין גְּלִימָא ד' אַמּוֹת בָּחֲצֵר וְקָשֶׁה דע"כ שַׁיָּךְ אִסּוּר אֹהֶל אֲפִילּוּ בַּדָּפְנוֹת כִּדְאִיתָא בְּעֵירוּבִין בְּפֶרֶק מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (עירובין דף מד. ושם) גַּבֵּי עֲשִׂיַּת דֹּפֶן סֹכָּה דְּפָרִיךְ הָתָם וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בְּתְחִלָּה וּמְשַׁנֵּי הָא בְּדֹפֶן שְׁלִישִׁית וְהָא דְּדֹפֶן רְבִיעִית אֶלָּא נִרְאֶה לר"ת דְּשַׁפִּיר שַׁיְּךְ בַּדָּפְנוֹת אֹהֶל הֵיכָא דְּמְחָצָה מוֹעֶלֶת לְהֶתֵּר וּלְהֵכִי בְּדֹפֶן שְׁלִישִׁית דְּהַוְיָא מְחָצָה וּמַכְשֵׁר לֵיהּ לְסֹכָּה חָשִׁיב עֲשִׂיַּת אֹהֶל בַּתְּחִלָּה אֲבָל דֹּפֶן רְבִיעִית אֵינָהּ אֶלָּא תּוֹסֶפֶת בְּעָלְמָא הוֹאִיל וּכְבָר הַסֹּכָּה הָיְתָה כְּשֵׁרָה וְעִקַּר פְּלָגְתַּיְהוּ דר"א וְרַבָּנָן אִיתָא בְּאֹהֶל כְּבָעֲשִׂיַּת דֹּפֶן דְּפֶרֶק הַחַלּוֹן מַשְׁמַע בַּחַלּוֹן שֶׁבַּכֹּתֶל דְּאִי בְּגֹג מֵיֵרֵי הָוֵה לֵיהּ לְמֵימַר אֲרֻבָּה כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ מַשִּׁילִין פֵּרוֹת דֶּרֶךְ אֲרֻבָּה (בֵּיצָה דף לה:) וּמִיהוּ בְּאֹהֶל שֶׁבַּגֹּג נָמֵי פְּלִיגִי כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן בְּפֶרֶק תּוֹלִין (שבת דף קלז:) דְּמֵיתֵי הַהוּא גַּבֵּי תְּלִית מִשְׁמָרֶת שֶׁהִיא כְּעֵין גֹּג וְכֵן מַשְׁמַע בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דף קב.) דְּאָמַר הָנָהוּ דִּיכְרֵי דְּהָווּ בֵּי רַב הוּנָא בִּימְמָא בְּעוֹ טָלָא וּבְלֵילְיָא בְּעוֹ אִוְּרָא אָתָא לְקַמֵּהּ דְּרַב אָמַר לֵהּ כְּרֹךְ בָּרָיְא וְשַׁיֵּר בַּהּ טָפַח דִּלְמָחָר הוּא מוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי וּמַתֵּר וּמִשְׁמַע דְּהַיְנוּ נָמֵי תּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי דְּפְלִיגִי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבָּנָן וַעֲבָדָא דִּשְׁמוּאֵל דְּכָל גַּגּוֹת (עירובין דף צד.) דְּפָרִיךְ וּשְׁמוּאֵל לָמָּה לֵיהּ לְמֶעְבַּד הָכִי וְקָאָמַר זֶה מְטַלְטֵל כו' לְאו מִשּׁוּם דְּאִי הָוֵה אָמַר אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אֶלָּא בְּד' אַמּוֹת דְּאָז הָוֵה נִיחָא לֵיהּ אֶלָּא אֲ נָמֵי הָיָה קָשֶׁה הֵיכִי עָבִיד הָכִי כֵּיוָן דִּמְחָצָה מֻתֶּרֶת לְטַלְטֵל בָּחֲצֵר הָוֵה כַּעֲשִׂיַּת אֹהֶל עֲרַאי בַּתְּחִלָּה וְאָסוּר כְּדָפְרֵשִׁית לְעֵיל וּמַהַאי טַעְמָא הָיָה מַקְפִּיד רַב דס"ל שֶׁאֵין מְטַלְטְלִין אֶלָּא בְּד' אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהֵשֵׁ"ס יָדַע דְּסָבַר שְׁמוּאֵל דְּזֶה מְטַלְטֵל עַד עִקַּר הַמְּחִצָּה נִיחָא לְמִפְרַךְ לְמָה חֲצֵרוֹ לַעֲשׂוֹת מְחִצָּה:

(א)זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בַּסַּפִּיחַ — מְמַלְּאִין בָּהּ בְּשַׁבָּת. (ב)פִּקֵּק הַחַלּוֹן, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁהוּא קָשׁוּר וְתָלוּי — פּוֹקְקִין בּוֹ, וְאִם לָאו — אֵין פּוֹקְקִין בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ — פּוֹקְקִין בּוֹ. (ג)גְּמִ' תְּנַן הָתָם: אֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית — מַטָּה עַל צִידָּהּ, וְהִיא נוֹפֶלֶת. אָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי אַמֵּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכַחַ, אֲבָל בְּמַנִּיחַ — נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכַחַ, אֲבָל בְּמַנִּיחַ — נַעֲשָׂה כִּיסּוּי לֶחָבִית. אָמַר רַבָּה, מוֹתְבִינַן אַשְׁמַעְתִּין: הָאֶבֶן שֶׁבְּקֵירוּיָהּ אִם מְמַלְּאִין בָּהּ וְאֵינָהּ נוֹפֶלֶת — מְמַלְּאִין בָּהּ! וְלָא הִיא. הָתָם, כֵּיוָן דְּהַדְּקָהּ — שַׁוְיָהּ דּוֹפָן. אָמַר רַב יוֹסֵף, וּמוֹתְבִינַן אַשְׁמַעְתִּין: אִם לָאו — אֵין מְמַלְּאִין בָּהּ! וְלָא הִיא. הָתָם, כֵּיוָן דְּלָא הַדְּקָהּ — בַּטּוֹלֵי בַּטְּלָהּ. (ד)בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? מָר סָבַר בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה, וּמָר סָבַר לָא בָּעֵינַן מַעֲשֶׂה. (ה)וְאָזְדוּ לְטַעְמַיְהוּ, דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: פַּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד וּמָצָא נִדְבָּךְ שֶׁל אֲבָנִים, וְאָמַר לְתַלְמִידָיו: צְאוּ וְחַשְּׁבוּ כְּדֵי שֶׁנֵּשֵׁב עֲלֵיהֶן לְמָחָר, וְלֹא הִצְרִיכָן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה. (ו)רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הִצְרִיכָן רַבִּי לְמַעֲשֶׂה. מַאי אָמַר לְהוּ? רַבִּי אַמֵּי אָמַר: "צְאוּ וְשַׁפְשְׁפוּם" אָמַר לְהוּ. רַבִּי אַסִּי אָמַר: "צְאוּ וְשַׁפְשְׁפוּם" אָמַר לְהוּ. אִיתְּמַר, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל אָמַר: סְוָאר שֶׁל קוֹרוֹת הָוֶה. וְרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן שָׁאוּל אָמַר: גְּשׁוֹשׁ שֶׁל סְפִינָה הָוֶה. מַאן דַּאָמַר גְּשׁוֹשׁ — כָּל שֶׁכֵּן סְוָאר, וּמַאן דְּאָמַר סְוָאר — אֲבָל גְּשׁוֹשׁ קָפֵיד עֲלֵיהּ. (ז)זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה כּוּ'. לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. (ח)דְּתַנְיָא: חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרָן לְעֵצִים וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לִישְׁיבָה — צָרִיךְ לְקָשׁוֹר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין צָרִיךְ לְקָשׁוֹר. (ט)אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּמְחוּפָּרֶת בְּאֲבָיָהּ. אִי הָכִי, קָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמְחוּבָּר לַקַּרְקַע! לְמַטָּה מִשְּׁלֹשָׁה. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא בְּתְלוּשָׁה, גְּזֵירָה שְׁמָא יִקְטוֹם. חט(י)פִּקֵּק הַחַלּוֹן כּוּ'. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא לְהוֹסִיף. שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹסִיפִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹסִיפִין בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ פּוֹקְקִין בּוֹ. מַאי "בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ"? אָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַב כָּהֲנָא:

בֵּין

(דף צט:) הָיוּ שְׂרָשָׁיו גְּבוֹהִין מִן הָאָרֶץ ג' לֹא יָשַׁב עֲלֵיהֶם: גְּזֵרָה שְׁמָא יִקְטֹם שָׁמַא לְמָחָר תִּהְיֶה לוֹ אֲרֻכָּה וְיִקְטְמֶנָּה מִתּוֹךְ שֶׁהִיא רַכָּה וְנוֹחָה לִקְטֹם וְנִמְצָא עוֹשֶׂה כְּלִי וְחַיָּב מִשּׁוּם מַכֶּה בְּפַטִּישׁ דְּשָׁמוּאֵל אֲבָל בַּחֲרִיּוֹת לִישִׁיבָה לֵיכָּא לְמִגְזַר הָכִי הִלְכָךְ בְּמַחְשָׁבָה סָגֵי: שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי לִפְרֹס מַחֲצֶלֶת עַל ד' מְחִצּוֹת אוֹ עַל ד' קוֹנְדָּסִים לִהְיוֹת צֵל לְאֹהֶל מִן הַחַמָּה וְדַוְקָא גַּג אֲבָל מְחִצָּה לָאו אֹהֶל הוּא וְשָׁרֵי לְפָרְסָהּ לְצָנִיעוּת כְּדְאָמְרִי' עֵירוּבִין (ד' צד.) בְּעָבְדָא דִּשְׁמוּאֵל וּפִקֵּק הַחַלּוֹן דְּמַתְנִי' מִשּׁוּם דְּבְנָיָן קָבוּעַ הוּא וּמְחֻזֵּי כְּמוֹסִיף עַל הַבִּנְיָן: לְהוֹסִיף כְּגוֹן שֶׁהָיָה מְחָצָלֶת פְּרוּסָה עֲלֵיהֶן וּכְרוּכָה וְנִשְׁאַר בָּהּ אֲוִיר וּלְמָחָר פּוֹשְׁטָהּ דַּוְמְיָא דְּפִקֵּק דְּמוֹסִיף בְּעָלְמָא הוּא:

מסורת הש"ס

א זבחים יט.; עירובין קב:; משנה עירובין; עירובין קב:; עירובין קג: ב תוספתא עירובין ג תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' שנועלין בו במקדש אבל לא במדינה. עיין פי"א מ"ד דכלים:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' א:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ל:
ג מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שיג סעי' א:
ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ל:
ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' י:

א בֵּין קָשׁוּר בֵּין שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר, וְהוּא שֶׁמְּתוּקָּן. (א) אָמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה, וְלֵימָא מָר: בֵּין תָּלוּי וּבֵין שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי, וְהוּא שֶׁקָּשׁוּר! דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּמַחֲלוֹקֶת כָּאן, כָּךְ מַחֲלוֹקֶת בְּנֶגֶר הַנִּגְרָר. דִּתְנַן: נֶגֶר הַנִּגְרָר, נוֹעֲלִין בּוֹ בַּמִּקְדָּשׁ, אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה. וְהַמּוּנָּח, כָּאן וְכָאן, אָסוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַמּוּנָּח בַּמִּקְדָּשׁ וְהַנִּגְרָר בַּמְּדִינָה. ב (ב) וְתַנְיָא: אֵיזֶהוּ נֶגֶר הַנִּגְרָר שֶׁנּוֹעֲלִין בּוֹ בַּמִּקְדָּשׁ אֲבָל לֹא בַּמְּדִינָה? כָּל שֶׁקָּשׁוּר וְתָלוּי וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָאָרֶץ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: זֶה אַף בַּמְּדִינָה מוּתָּר. אֶלָּא אֵיזֶהוּ שֶׁבַּמְּדִינָה אָסוּר — כָּל שֶׁאֵינוֹ לֹא קָשׁוּר וְלֹא תָלוּי, וְשׁוֹמְטוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּעוּלָּא: מַאן תַּנָּא נֶגֶר הַנִּגְרָר — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא! (ג) אָמַר לֵיהּ: אֲנָא דַּאֲמַרִי כִּי הַאי תַּנָּא דְּתַנְיָא: קָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ בַּעַל הַבַּיִת לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ, בִּזְמַן שֶׁקָּשׁוּר וְתָלוּי בַּפֶּתַח — פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ, אֵין קָשׁוּר וְתָלוּי — אֵין פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מְתוּקָּן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר. ג אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שֵׁילַת אָמַר רַב אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָתְנַן: כָּל כִּסּוּיֵי הַכֵּלִים

שֶׁיֵּשׁ

רש"י

בֵּין קָשׁוּר כו' כְּלוֹמַר אֲפִלּוּ קְשִׁירָה לֹא צָרִיךְ: וְהוּא שֶׁמְּתֻקָּן מוּכָן מֵאֶתְמוֹל לְכָךְ: א"ל ר' יִרְמְיָה אַמַּאי פְּשִׁיט לֵיהּ מָר לְקֻלָּא: לֵימָא מָר דְּלָא פְּלִיגֵי רַבָּנָן אֶלָּא אַתְּלִיָּה דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בָּעֵי קָשׁוּר וְתָלוּי וַאֲפִלּוּ קָשׁוּר אִם רֹאשׁוֹ נִגְרָר לָאָרֶץ חָשִׁיב לֵהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר כְּשׁוֹמְטוֹ מִן הַקַּרְקַע וּבוֹנֶה בּוֹ לְכַתְּחִלָּה וְרַבָּנָן אָמְרֵי לֵיהּ בֵּין תָּלוּי בֵּין נִגְרָר פּוֹקְקִין בּוֹ וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא קָשׁוּר: דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה בִּתְלִיָּה הוּא דִּפְלִיגֵי וְלֹא בִּקְשִׁירָה דִּמְדַמֵּי לָהּ לִפְלוּגְתָּא דְּנֶגֶר הַנִּגְרָר וְהָתָם לְדִבְרֵי הַכֹּל קָשׁוּר בָּעֵינַן: נֶגֶר יָתֵד שֶׁתּוֹקְעִין בָּחוֹר שֶׁבְּמִפְתַּן וְנוֹעֲלִין בּוֹ אֶת הַדֶּלֶת: הַנִּגְרָר כִּדְמְפָרֵשׁ שֶׁקָּשׁוּר בַּדֶּלֶת אֶלָּא שֶׁרֹאשׁוֹ נִגְרָר לָאָרֶץ: נוֹעֲלִין בּוֹ בַּמִּקְדָּשׁ דִּכְיוָן דְּקָשׁוּר בּוֹ מְיֻחָד וְעוֹמֵד לְכָךְ וּכְבָר נִבְנָה בִּנְיָן זֶה מִבְּעוֹד יוֹם וְאֵין בּוֹ אֶלָּא גְּזֵרַת שְׁבוּת מִדִּבְרֵיהֶם וְאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ: וְהַמֻּנָּח שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר כְּלָל אֶלָּא כְּשֶׁהוּא שׁוֹמְטוֹ מִן הַחוֹר מַנִּיחוֹ ע"ג קַרְקַע הִלְכָּךְ כְּשֶׁתּוֹקְעוֹ בְּשַׁבָּת בּוֹנֶה הוּא וְאִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא הוּא אַף בַּמִּקְדָּשׁ: הַמֻּנָּח מֻתָּר בַּמִּקְדָּשׁ דִּכְיוָן דִּמְתֻקָּן מֵאֶתְמוֹל לְהָכִי לָאו בּוֹנֶה הוּא: שֶׁקָּשׁוּר וְתָלוּי רֹאשׁוֹ הָעֶלְיוֹן אֲבָל רֹאשׁוֹ הַתַּחְתּוֹן מַגִּיעַ לָאָרֶץ: מַאן תַּנָּא נֶגֶר הַנִּגְרָר אָסוּר דִּבְעֵי תַּרְתֵּי: ר"א הִיא דְּאָמַר גַּבֵּי פְּקָק הַחַלּוֹן תַּרְתֵּי בָּעֵינַן מִכְּלָל דְּר' יְהוּדָה כְּרַבָּנָן אַלְמָא רַבָּנָן קְשִׁירָה בָּעוּ: כִּי הַאי תַּנָּא דְּאַפִּי' קְשִׁירָה לָא בָּעֵי כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל דְּאָמַר מְתֻקָּן בַּהֲזְמָנָה בְּעָלְמָא ואע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר: שֶׁהִתְקִינוֹ שֶׁהִזְמִינוֹ: אָמַר רַב יְהוּדָה גָּרְסִינַן וְלָא גָּרְסִינַן וְאָמַר:

תוספות

בֵּין קָשׁוּר בֵּין שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְהוּא שֶׁמְּתֻקָּן נִרְאֶה לר"ת דְּלָאו בְּתִקּוּן שֶׁל מַעֲשֶׂה אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה בְּעָלְמָא כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן דְּאָמַר כְּרַשְׁבָּ"ג ס"ל דְּאָמַר מְתֻקָּן אע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר דְּהַיְנוּ בְּמַחֲשָׁבָה וּמַשְׁמַע דִּלְגַמְרֵי ס"ל כְּוָתֵהּ דְּגַבֵּי ר' יוֹחָנָן דַּוְקָא הוּא דְּאָמַר בְּסָמוּךְ סָבַר לָהּ כְּוָתֵהּ בַּחֲדָא וּפְלִיג עֲלֵהּ בַּחֲדָא וּפָרֵיךְ וְלֵימָא מָר בֵּין תָּלוּי בֵּין שֶׁאֵינוֹ תָּלוּי וְהוּא שֶׁקָּשׁוּר כְּרַבִּי יְהוּדָה דִּבְעֵי קְשִׁירָה וְטַעְמָא מִשּׁוּם טִלְטוּל וְלֹא מִשּׁוּם בִּנְיָן דְּאִי מִשּׁוּם בִּנְיָן מַאי רְאָיָה מִנֶּגֶר שֶׁצָּרִיךְ קְשִׁירָה לִפְקָק וְהָא בִּפְקָק לֹא שַׁיָּךְ בִּנְיָן אֶלָּא תּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי וְתוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי שָׁרוּ רַבָּנָן בְּלֹא שׁוּם קְשִׁירָה כִּדְמוֹכַח בְּמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ (שָׁם מד.):

וְהַמֻּנָּח כָּאן וְכָאן אָסוּר פֵּי' רַשִׁ"י שֶׁכְּשֶׁתּוֹקְעוֹ בְּשַׁבָּת בּוֹנֶה הוּא וְאִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא אִיכָּא וְאֵינוֹ מַשְׁמַע שֶׁיְּהֵא בּוֹ אִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְבַטְּלוֹ שָׁם אֶלָּא נִרְאֶה לר"ת דְּכֻלָּהּ מִלְּתָא בְּנֶגֶר הַנִּגְרָר לֵיכָּא אִסּוּרָא אֶלָּא מִשּׁוּם טִלְטוּל וְכִי הַהִיא דְּקָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ בעה"ב לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ דְּמַיְרֵי מִשּׁוּם טִלְטוּל וְאַפֶּ"ה בָּעֵי ר"א קָשׁוּר וְתָלוּי יוֹתֵר מִשְּׁאָר כְּלִי תַּשְׁמִישׁ שֶׁדַּי לָהֶם בְּתִקּוּנָם לְפִי שֶׁהֵם תַּשְׁמִישׁ בַּיִת מִידֵי דַּהֲוֵי אַכִּסּוּי קַרְקָעוֹת שֶׁהֶחְמִירוּ בָּהֶם לְהַצְרִיכָם בֵּית אֲחִיזָה אע"ג דַּהֲנֵי מִשּׁוּם שְׁבוּת וְנֶאֱסַר טִלְטוּלָם בַּמִּקְדָּשׁ כְּקַנִּים וּכְמַקְלוֹת דִּלְעֵיל אֲבָל בְּשׁוּם בִּנְיָן לֵיכָּא אִסּוּרָא כְּלָל אֲפִלּוּ מִדְּרַבָּנָן וְקָשֶׁה לר"ת מִנָּלָן דְּאִפְּלִיגוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבָּנָן בְּתוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי כֵּיוָן דְּאִפְּלִיגוּ בְּטִלְטוּל דִּלְמָא בְּחַד הוּא דְּאִפְּלִיגוּ וְתָרֵיץ ר"ת בְּסֵפֶר הַיָּשָׁר דא"כ הֲוָה לֵיהּ לְמִנְקַט פְּלֻגְתַּיְהוּ בְּמִלְּתָא דְּלָא שַׁיְּכָא בַּהּ תּוֹסֶפֶת אֹהֶל כִּי הַהִיא דְּנֶגֶר הַנִּגְרָר וּמִדְּנָקַט פְּלֻגְתָּא בִּפְקָק הַחַלּוֹן דְּשַׁיָּךְ בַּהּ תּוֹסֶפֶת אֹהֶל ש"מ דִּפְלִיגֵי בְּאֹהֶל וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּדַוְקָא בְּאֹהֶל פְּלִיגֵי וְלֹא בְּטִלְטוּל דְּהָא בְּהַהִיא דְּנֶגֶר לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא אִסּוּר טִלְטוּל אַפֶּ"ה אִפְּלוּג בַּהּ ר"א וְרַבָּנָן דע"כ אִבָּעֵי לָן לְמֵימַר דת"ק דְּנֶגֶר הַיְנוּ ר"א דְּרַבָּנָן שָׁרוּ אֲפִלּוּ בִּפְקָק הַחַלּוֹן כ"ש בְּנֶגֶר דְּלֹא שַׁיָּךְ אִסּוּר אֹהֶל אֶלָּא אִסּוּר טִלְטוּל אֶלָּא וַדַּאי בְּתַרְתֵּי פְּלִיגֵי דר"א אָסַר בִּפְקָק הַחַלּוֹן וּמִשּׁוּם טִלְטוּל בְּשֶׁאֵין תּוֹרַת כְּלִי גָּמוּר עָלָיו וְאַפֵּי' יֵשׁ עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי גָּמוּר כְּגוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בֵּית יָד אָסוּר מ"מ מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת אֹהֶל עֲרַאי כֵּיוָן דְּבַטְּלֵי' בִּפְקָק וְרַבָּנָן דְּשָׁרוּ אַפֵּי' אֵין עָלָיו תּוֹרַת כְּלִי דְּלֵית לְהוּ לֹא מִשּׁוּם טִלְטוּל וְלֹא מִשּׁוּם אֹהֶל:

שֶׁקָּשׁוּר וְתָלוּי וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָאָרֶץ פֵּרוּשׁ רֹאשׁוֹ הָעֶלְיוֹן תָּלוּי וְרֹאשׁוֹ הַתַּחְתּוֹן מַגִּיעַ לָאָרֶץ כִּדְפֵרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א דַּאֲפִלּוּ שְׁנֵי הָרָאשִׁים מֻנָּחִים לָאָרֶץ אֶלָּא שֶׁקָּשׁוּר דְּשָׁרֵי בַּמִּקְדָּשׁ וְהַאי דְּנָקַט כְּהַאי גַּוְנָא לְאַשְׁמוּעִינַן דְּאַפֶּ"ה אָסוּר בַּמְּדִינָה וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר הָא דִּתְנַן בְּמִשְׁנָה וְהַמֻּנָּח כָּאן וְכָאן אָסוּר הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְלֹא תָּלוּי כְּלָל דְּאִי אָמְרַתְּ דַּוְקָא נָקַט רֹאשׁוֹ מַגִּיעַ לָאָרֶץ אֲבָל שְׁנֵי הָרָאשִׁים מֻנָּחִין בָּאָרֶץ אָסוּר בַּמִּקְדָּשׁ אע"פ שֶׁקָּשׁוּר אִם כֵּן הַשְׁתָּא לָא הָוֵי מֻנָּח דְּרַבִּי יְהוּדָה כְּמֻנָּח דְּתַנָּא קַמָּא דְּמֻנָּח דְּרַבִּי יְהוּדָה עַל כָּרְחָךְ הַיְנוּ שֶׁאֵינוֹ לֹא קָשׁוּר וְלֹא תָלוּי וְשׁוֹמְטוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית דְּאִי אָמְרַתְּ כְּמוֹ מֻנָּח דת"ק שֶׁשְּׁנֵי רָאשִׁים מֻנָּחִים בָּאָרֶץ אֶלָּא שֶׁקְּשׁוּרִין הֵיכִי קָאָמַר הַמֻּנָּח בַּמִּקְדָּשׁ הַהוּא אֲפִלּוּ בַּמְּדִינָה שָׁרֵי דְּלָא אָסַר רַבִּי יְהוּדָה אֲפִלּוּ בַּמְּדִינָה אֶלָּא דַּוְקָא שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר כְּלָל:

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כו' וּבְעֵירוּבִין מַסְקִינַן אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה וְקָשֶׁה לר"י דְּהָא שְׁמוּאֵל גּוּפֵהּ סָבַר לְעֵיל בְּפֶרֶק בַּמֶּה טוֹמְנִין (שַׁבָּת דַּף נ.) גַּבֵּי חֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרָן לְעֵצִים דִּבְמַחֲשָׁבָה בְּעָלְמָא סַגֵּי דְּאִתְּמַר רַב (יְהוּדָה) אוֹמֵר קוֹשֵׁר וּשְׁמוּאֵל אָמַר חוֹשֵׁב וְקָאָמַר הָתָם דִּשְׁמוּאֵל ס"ל כְּרַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר חֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁגְּדָרָן לְעֵצִים וְנִמְלַךְ עֲלֵיהֶן לִישִׁיבָה א"צ לִקְשֹׁר וא"כ הֵיכִי קָאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה דִּבְעֵי קְשִׁירָה מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל דְּהָא לֹא שַׁיָּךְ אִסּוּר בִּנְיָן בְּהַהִיא דְּנֶגֶר הַנִּגְרָר אֶלָּא אִסּוּר טִלְטוּל וּמִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל בָּעֵי רַבִּי יְהוּדָה קְשִׁירָה כִּדְפֵרַשְׁתִּי וְלֵיכָּא לְפָרוֹשֵׁי דִּבְנֶגֶר הַנִּגְרָר דְּהָכָא לְאַפּוֹקֵי מֵאִסּוּר בִּנְיָן הוּא דִּבְעֵי קָשׁוּר אֲבָל מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל לָא הֲוָה בָּעֵי קָשׁוּר אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה בְּעָלְמָא כְּרַשְׁבָּ"ג א"כ מַאי קָא מַהְדַּר לֵיהּ ר' אַבָּא בַּר כַּהֲנָא לְר' יִרְמְיָה אֲנָא דַּאֲמַרִי כִּי הַאי תַּנָּא כו' דִּלְמָא מַאי דְּלָא בָּעֵי הָתָם רַשְׁבָּ"ג אֶלָּא מְתֻקָּן אע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר הַיְנוּ מִשּׁוּם טִלְטוּל דְּהָתָם לֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּר טִלְטוּל דְּהָתָם וַדַּאי לָא מַיְרֵי מִידֵי בְּבִנְיָן דְּקָאָמַר קָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ בעה"ב לִהְיוֹת פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל וּמִדְּקַתָּנֵי פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל מַשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ נוֹעֵל בְּאוֹתוֹ קָנֶה עַצְמוֹ דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי שֶׁהִתְקִינוֹ לִנְעֹל בּוֹ אֶלָּא מַשְׁמַע שֶׁהוּא כְּעֵין מַפְתְּחוֹת שֶׁלָּנוּ שֶׁיֵּשׁ מֵהֶם שֶׁמּוֹשְׁכִין הַמַּנְעוּל שֶׁבַּדֶּלֶת לְכָאן וּלְכָאן כָּךְ הַקָּנֶה מוֹשֵׁךְ הַמַּנְעוּל אֲבָל הַקָּנֶה עַצְמוֹ אֵינוֹ בִּמְקוֹם הַמַּנְעוּל א"כ פְּשִׁיטָא דכה"ג לֹא שַׁיָּךְ בִּנְיָן בְּהַאי קָנֶה אֶלָּא מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל הוּא וּמִיהוּ אֵין רְאָיָה מִזֶּה דִּבְהַאי קָנֶה מַיְרֵי כִּדְפֵרַשְׁתְּ מִדְּקָתָנֵי פּוֹתֵחַ וְנוֹעֵל דְּהָא כה"ג קָתָנֵי בְּתוֹסֶפְתָּא חֲבִילֵי עֵצִים וְסֻכָּה שֶׁל קוֹצִים שֶׁעֲשָׂאָן דֶּלֶת לְפִרְצָה וּלְחָצֵר אִם הָיוּ קְשׁוּרוֹת וּתְלוּיוֹת פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין בָּהֶן אִם לָאו כו' מִיהוּ אוֹמֵר ר"י דַּאֲפִלּוּ הֲוָה מְפָרֵשׁ הַהִיא דְּקָנֶה שֶׁהִתְקִינוֹ כו' דְּשַׁיָּךְ בֵּהּ בִּנְיָן וּבִמְקוֹם מַנְעוּל הָוֵה וּלְהָכִי פְּשִׁיט מִינֵּהּ רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא דס"ל כְּרַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר דְּכִי הָוֵי מְתֻקָּן אע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר נָפֵק מִתּוֹרַת אִסּוּר בִּנְיָן לָא הָוֵי אָתֵי שַׁפִּיר (דְּהָ"א) מִדְּקָאָמַר הַשַּׁ"ס בְּסָמוּךְ וכ"ת הָכָא נָמֵי דְּאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן וְהַתַּנְיָא חֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל כו' וְהֵיכִי מוֹכַח מֵהַהִיא דַּחֲרָיוֹת שֶׁל דֶּקֶל דְּהָא דְּאָמַר מְתֻקָּן אע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר הַיְנוּ בְּלֹא תּוֹרַת כְּלִי אֶלָּא בְּמַחֲשָׁבָה בְּעָלְמָא דִּלְמָא מִשּׁוּם אִסּוּר טִלְטוּל הוּא דְּלָא מַצְרִיךְ רַשְׁבָּ"ג אֶלָּא מַחֲשָׁבָה אֲבָל בְּאִסּוּר בִּנְיָן הֲוָה בָּעֵי שֶׁיְּתַקְּנוּהוּ וִיכִינוּהוּ וְיַעֲשׂוּ בּוֹ מַעֲשֶׂה שֶׁיְּהֵא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו עַל כֵּן נִרְאֶה לר"י דִּבְהָכִי פְּלִיגֵי רַבִּי אַבָּא בַּר כַּהֲנָא וְרַבִּי יוֹחָנָן וְרַב יְהוּדָה דְּעֵירוּבִין (דַּף קב.) דְּאִיגְהוּ סְבִירָא לְהוּ דִּבְהַהִיא דְּנֶגֶר לֹא שַׁיָּךְ אֶלָּא אִסּוּר טִלְטוּל וְאִיהוּ ס"ל דְּשַׁיָּךְ בִּנְיָן בְּנֶגֶר הַנִּגְרָר וּלְהָכִי בָּעֵי קָשׁוּר לְאַפּוֹקֵי מֵאִסּוּר בִּנְיָן וְהַשְׁתָּא אַתְיָא שְׁמַעְתִּין שַׁפִּיר דְּלָא מַיְרֵי מִדֵּי בְּאִסּוּר בִּנְיָן לֹא בְּהַהוּא דְּנֶגֶר וְלֹא בְּהַהִיא דְּקָנֶה וְהַשְׁתָּא נָמֵי הַהִיא דְּקָנֶה מִשּׁוּם טִלְטוּל. מ"ר:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' י:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יג:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' י:
ד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יג:
ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' י:
ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יג:
ז טוש"ע או"ח סי' שלג סעי' א:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ב:
ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שלג סעי' א:
יא מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ב:
יב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

וְכִי תֵּימָא הָכָא נָמֵי דְּאֵיכָא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו פֵּי' בַּקּוּנְטְרֵס שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְעָשׂוֹת שׁוּם תַּשְׁמִישׁ אֶחָד וְאֵין נִרְאֶה לר"ת כִּי לְמָה יֵשׁ לָנוּ לְהַצְרִיךְ שֶׁלַּדָּבָר אַחֵר יְהֵא רָאוּי כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לְדָבָר זֶה אֶלָּא נִרְאֶה לר"ת דה"פ דְּאֵיכָא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו שֶׁתִּקְּנוּ וְעָשָׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה וְהֶכִינוֹ לְכָךְ שֶׁמֵּאַחַר שֶׁלְּכָךְ תִּקְּנוּ וְהֶכִינוֹ לְכָךְ יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אֲפִלּוּ אֵינוֹ רָאוּי לְדָבָר אַחֵר כְּמוֹ חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל שֶׁאֵינָן רְאוּיִן לְשׁוּם תַּשְׁמִישׁ אֶלָּא לִישִׁיבָה אַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל לְהַכְנִיסָם וּלְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת וַאֲבָנִים נָמֵי אָמְרִינַן לְעֵיל צְאוּ וְשִׁפְשְׁפוּ וְעוֹד אִי תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם מַמָּשׁ צְרִיכָא לְמֵימַר דִּכְלִי נָטֵל לְצָרְכּוֹ גּוּפוֹ וְהָא דְּאָמְרִי' בְּעֵירוּבִין (ד' קב.) גֶּרֶר הַנִּגְרָר עָשָׂה לוֹ בַּיִת יָד מַהוּ א"ל בּוּכְנָא קָאָמְרִתְּ פֵּרוּשׁ וְשָׁרֵי לָאו מִשּׁוּם דְּאִי לָא הָוֵה כְּבוּכְנָא ע"י הַבַּיִת יָד הַזֶּה הָוֵה אָסוּר דַּאֲפִילּוּ לָא חָזֵי לְמִלְתָא אַחֲרִיתִי כֵּיוָן שֶׁתִּקְּנוּהוּ בְּיָדַיִם לְכָךְ הָיָה מַתָּר אֲפִי' בְּלֹא בַּיִת יָד אֶלָּא נִרְאֶה לְר"י דְּהַהִיא מַיְרֵי בְּנִקְמָז דְּאָסוּר לְעֵיל מִינֵי' בְּסָמוּךְ מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי כְּבוֹנֶה פִּי' שֶׁנּוֹעֵץ הַנִּגָּר בְּתוֹךְ הַנֶּקֶב שֶׁבַּמִּפְתָּן עַד בְּתוֹךְ הָאָרֶץ כְּדֵפֶרֶשׁ בַּקּוּנְטְרֵס הָתָם וְעָלָה קָאֵי הָא עָשָׂה לוֹ בַּיִת יָד בְּאוֹתוֹ נֶגֶר שֶׁנִּקְמָז אִי נָמֵי שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵהּ דְּסָבַר דְּטַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם בִּנְיָן אֲפִלּוּ בְּלֹא נְעִיצַת נֶגֶר בָּאָרֶץ וְכֵן נִרְאֶה יוֹתֵר כִּי נִקְמָז אֵין פִּתְרוֹנוֹ נְעִיצָה בָּאָרֶץ אֶלָּא דּוֹמֶה שֶׁהוּא מַעֲיָן נִשְׁמָט רַק שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָט מִמָּשׁ כִּדְמוֹכַח בִּבְרִיתָא שֶׁהֵבִיא לְמַעְלָה דְּקָתָנֵי גֶּגֶר אִם נִשְׁמַט כָּלוֹ אָסוּר נִקְמָז מַתָּר רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר נִקְמָז אע"פ שֶׁאֵינוֹ נִשְׁמָט וְלֹא נוֹדַע פֵּרוּשׁ נִקְמָז הֵיטֵב וּבִירוּשַׁלְמִי גִּרְסִינַן גֶּגֶר דַּר' אֶלְיֶעֶזֶר הָוֵה קָטִיר בְּגֶמִי נִשְׁמַט אָסוּר נִקְמָז רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא מוֹרֶה בְּרֵאשֵׁי אֲצְבְּעוֹתָיו:

וּמְדִּבְרֵיהֶן לְמַדְנוּ שֶׁפּוֹקְקִין וּמוֹדְדִין וְאע"ג דְּטָפְחֵי לָא מְבַטֵּל לֵיהּ כְּמוֹ פְּקָק דְּאָמְרִי' בְּפֶרֶק הַיָּשָׁן (סַכָּה דף כח.) גַּבֵּי סָדִין אִבָּא לְמֵימַר דְּמְבַטֵּל לֵיהּ טְפֵי מִסָּדִין וְלָא מְצֵי לְמֵימַר נָמֵי פְּקָק דְּמִצְוָה שָׁאנֵי כְּדְאָמְרִי' בְּשִׁלְהֵי מְכִילְתִין (ד' קנז:) גַּבֵּי מְדִידָה דְּהָתָם לָא הָוֵי אִסּוּר כָּל כָּךְ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּהָוֵי כְּעֵבְדָא דְּחוֹל אֲבָל פְּקָק דְּמִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת אֹהֶל דְּדָמֵי לְבִנְיָן לֵיבָּא לְמִשְׁרֵי מִשּׁוּם מְצוָה: **מַתְנִי'** מִפְּנֵין אַרְבַּע וְחָמֵשׁ קִפּוֹת בַּיְרוּשַׁלְמִי מְפָרֵשׁ כְּמָה שֶׁעוּר קִפּוֹת כְּהָהוּא דְּתָנֵינַן שְׁלֹשָׁה קִפּוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה סְאִין:

שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בֵּית אֲחִיזָה בַּיִת יָד: ה"ג וְאָמַר רַב יְהוּדָה וְהוּא שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן שֶׁהַכְּפוּי רָאוּי לְתַשְׁמִישׁ עַצְמוֹ הוּא דְּנִטְלִין בְּשַׁבָּת וְאִם אֵין תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו לֹא אָמְרִינַן כְּפוּי כְּלִי הָוֵה כְּלִי וּדְלָתוֹת שִׁדָּה תֵּבָה וּמִגְדָּל דְּתָנָא מַתְנֵי' נוֹטְלִין יֵשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן דְּרָאוּיִין לְשֵׁב עֲלֵיהֶן וְלָתֵת עֲלֵיהֶן מְזוֹנוֹת לְקַטָּן וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ אֲמַאי בָּעֵינַן בַּיִת אֲחִיזָה הוֹאִיל וְתוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן אַלְמָא לְרַבִּי יוֹחָנָן מִידֵּי דְּלֵיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו לָא מְטַלְטְלִין וְהַאי קָנֶה מַאי תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אֵיכָּא אִי מִשּׁוּם דְּפוֹתֵחַ וְנוֹעֵל בּוֹ אֵין זוֹ תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אֶלָּא תּוֹרַת בְּנָיָן: וכ"ת הָכָא נָמֵי דְּאֵיכָא תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו שֶׁרָאוּי לְהַפְּךְ בּוֹ זֵיתִים אוֹ לְפַצֵּעַ בּוֹ אֱגוֹזִים: (תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו אַפֵּי' אֵינוֹ רָאוּי לְדָבָר אַחֵר): סְבִירָא לֵהּ כְּוָתֵהּ בַּחֲדָא דְּמַתְקֵן וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר: וּפְלִיג עֲלֵהּ בַּחֲדָא דְּבָעֵי תּוֹרַת כְּלִי: הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּבָעֵינַן קָשׁוּר וְתַלוּי: מִדִּבְרֵיהֶם לְמַדְנוּ: שֶׁפּוֹקְקִין אֶת הַמָּאוֹר בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ קָשׁוּר וְתָלוּי: וְקוֹשְׁרִין קָשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיְמָא לְכַתְּחִלָּה: וּמוֹדְדִין מִקְוֶה וּמַטְלְנִיּוֹת: מַאי דַּעְתָּךְ דְּמוֹתְבִינַן לְרַבִּי יִצְחָק נַפְחָא מֵהָא מַצֵּי לְשַׁנּוֹיֵי לָךְ הָא מַנִּי רַבָּנַן הִיא וְאַי מִשּׁוּם דְּקָתָנֵי לֵהּ סְתָמָא מוֹתְבִינַן לֵיהּ דְּמִדְּסָתַם לָן בְּרַבָּנַן הִלְכְתָא כְּוָתַיְהוּ: גֶּגֶר הַנִּגְרָר נָמֵי סְתָמָא קָתָנֵי לֵהּ וְסָתַם לָן בְּהָא כְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאָסוּר: מַעֲשֶׂה רַב לְמֵילַף מִנֵּהּ דְּכֵיוָן דְּסָמִיךְ לְמַעְבַּד עַבְדָּא לְקַלָּא ש"מ הִלְכְתָא הִיא: מַתְנִי' בְּכִסּוּי קַרְקַע כְּגוֹן כְּסוּי בּוֹר וְדוּת דְּהַוֵי כְּבוֹנֶה אִי לָאו דְּמוֹכְחָא בֵּית אֲחִיזָה דִּלְמַשְׁקִיל וְאַהֲדוּרֵי עֲבִיד: גְּמ' א"ר יוֹחָנָן וְהוּא שֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶם דְּכִסּוּיִין הַלָּלוּ חָזוּ לְתַשְׁמִישׁ דְּעַלְמָא אֲבָל כְּסוּי כְּלִי לָא אָמְרִינַן כְּלִי הוּא: ודכ"ע מִשּׁוּם דְּאוֹקְמָא ר' יוֹחָנָן בְּשֶׁיֵּשׁ תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן אַצְטְרִיכָא לֵיהּ לְמֵימַר דְּכִי פְּלִיגִי רַבָּנַן בְּכֵלִים דְּחַבְּרִינְהוּ בְּאַרְעָא פְּלִיגִי דְּאִלּוּ כֵּלִים דְּעַלְמָא אע"ג דְּלֵית לְהוּ לְכִסּוּיֵיהֶן בֵּית אֲחִיזָה מִטַּלְטְלֵי דְּכֵיוָן דְּבְאִיכָּא תּוֹרַת כְּלִי עֲלֵיהֶן קָיְמִי מַה לִּי אִיכָּא בֵּית אֲחִיזָה מַה לִּי לֵיכָּא בֵּית אֲחִיזָה אֶלָּא בְּכִסּוּי כֵּלִים הַמְחֻבָּרִי' לַקַּרְקַע כְּגוֹן תַּנּוּר וְכִירַיִם הוּא דְּפָלִיגִי מִשּׁוּם דְּדָמוּ בְּמִקְצָת לְכִסּוּי בּוֹר וְדוּת וְגַזְרִינַן הָנֵי אַטּוּ הָנֵי: מַתְנִי' מִפְּנֵין אִם צָרִיךְ לְמָקוֹם לְהוֹשִׁיב שָׁם אוֹרְחִים

מִפְּנֵין

וְשֶׁל תְּבוּאָה מִפְּנֵי הָאוֹרְחִים, וּמִפְּנֵי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ. אֲבָל לֹא אֶת הָאוֹצָר. מְפַנִּין תְּרוּמָה טְהוֹרָה, וּדְמַאי, וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּיטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּפְדּוּ, וְהַתּוֹרְמוֹס הַיָּבֵשׁ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְעִזִּים. [ה]אֲבָל לֹא אֶת הַטָּבֶל, וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר [רִאשׁוֹן] שֶׁלֹּא נִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ, וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהֶקְדֵּשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ, וְלֹא אֶת הַלּוּף, וְלֹא אֶת הַחַרְדָּל. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר בַּלּוּף, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל עוֹרְבִין. [ו]חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִים, אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה — מְטַלְטְלִין אוֹתָן. וְאִם לָאו — אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. גְּמ' הַשְׁתָּא חָמֵשׁ מְפַנִּין, אַרְבַּע מִיבַּעְיָא?! [ז]אָמַר רַב חִסְדָּא: אַרְבַּע מֵחֲמֵשׁ, (אִיכָּא דְּאָמְרִי: אַרְבַּע מֵאוֹצָר קָטָן) וְחָמֵשׁ מֵאוֹצָר גָּדוֹל. וּמַאי "אֲבָל לֹא אֶת הָאוֹצָר" — שֶׁלֹּא יַתְחִיל בָּאוֹצָר תְּחִלָּה, וּמַנִּי — רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אַרְבַּע וְחָמֵשׁ

כְּדְאָמְרִי

[ח]כִּי פְּלִיגִי בִּכְלִים דְּחַבְּרִינְהוּ בְּאַרְעָא. מָר סָבַר גָּזְרִינַן, וּמָר סָבַר לָא גָּזְרִינַן. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא: כִּי פְּלִיגִי בְּכִסּוּי תַּנּוּר, מָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְכִסּוּי קַרְקַע, וּמָר מְדַמֵּי לֵיהּ לְכִסּוּי בֵּלִים. הדרן עלך כל הכלים [ז-ט](ז)מַתְנִי'

מסורת הש"ס

א לעיל קכד.
ב משנה שבת
ג גיטין לט.
ד ביצה לה:; אוצר מדרשים מדרש גדול וגדולה ד
ה משנה עירובין; בבא מציעא קיג:; משנה פסחים; עירובין לא.; פסחים לה.
ו תוספתא שבת; לקמן קכח.

מסורת הש״ס

א ביצה לו.

ב סוכה מו.; יומא עה.; שמות רבה; יומא פו.; סוטה ה.; ברכות מ.; בבא בתרא י.; עירובין נד.; ברכות י.; מגילה טו.; ברכות ה.; עירובין יט.; פסחים קיט.; מנחות לג.; במדבר רבה; מנחות צט:

ג דברים רבה; אבות דרבי נתן; משנה מאה; קידושין לט:; משנה אבות

גליון הש״ס

גמרא גדולה הכנסת אורחים. עי׳ ב״מ דף פו ע״א ובתוספות שם ד״ה חזייה:

תורה אור השלם

וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי אִם־נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל־נָא תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ [בראשית יח, ג]

כְּדַאֲמְרִי אִינָשֵׁי חֲשָׁבוֹן קָטָן תְּחִלָּה וְאִם יִצְטָרֵךְ לְיוֹתֵר יִפְנֶה יוֹתֵר מִשּׁוּם הָכִי נִקְט דְּכֻלֵּי עָלְמָא לְמַעוּטֵי בְּהִילּוּכָא עָדִיף לָא מַצֵּי לְמֵימַר לְמַעוּטֵי בְּמַשּׁוֹי עָדִיף דְּהַהִיא

אנ(א)כְּדַאֲמְרִי אִינָשֵׁי, וְאִי בָּעֵי אֲפִילּוּ טוּבָא נָמֵי מְפַנֵּין. וּמַאי ״אֲבָל לֹא אֶת הָאוֹצָר״ — שֶׁלֹּא יִגְמוֹר כּוּלּוֹ, דְּיִלְמָא אָתֵי לְאַשְׁווּיֵי גּוּמּוֹת. אֲבָל אַתְחוֹלֵי מַתְחִיל. וּמַנִּי — רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. גתָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מַתְחִילִין בָּאוֹצָר תְּחִילָּה, אֲבָל עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס וְיֵצֵא. עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל?! וְהָא אָמְרַתְּ אֵין מַתְחִילִין! הָכִי קָאָמַר: עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁבִיל בָּרִגְלָיו בִּכְנִיסָתוֹ וּבִיצִיאָתוֹ. דתָּנוּ רַבָּנָן: תְּבוּאָה צְבוּרָה, בִּזְמַן שֶׁהִתְחִיל בָּהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מוּתָּר לְהַסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, וְאִם לָאו — אָסוּר לְהַסְתַּפֵּק מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי אַחָא מַתִּיר: כְּלֵפֵי לֵייָא! אֶלָּא אֵימָא: דִּבְרֵי רַבִּי אַחָא, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. תָּנָא: כַּמָּה שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה — לֶחֶךְ. בָּעָא מִינֵּיהּ רַב נְחוּמִי בַּר זְכַרְיָה מֵאַבָּיֵי: שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה בְּכַמָּה? אָמַר לֵיהּ הֲרֵי אָמְרוּ: שִׁיעוּר תְּבוּאָה צְבוּרָה — לֶחֶךְ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֲנֵי אַרְבַּע וַחֲמֵשׁ קוּפּוֹת דְּקָאָמַר, בְּאַרְבַּע וַחֲמֵשׁ קוּפּוֹת — אִין, טְפֵי — לָא, אַלְמָא לְמַעוּטֵי בְּהִילּוּכָא עָדִיף, אוֹ דִילְמָא לְמַעוּטֵי מַשּׁוֹי עָדִיף. תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא חֲדָא: מְפַנִּין אֲפִילּוּ אַרְבַּע וַחֲמֵשׁ קוּפּוֹת שֶׁל כַּדֵּי יַיִן. וְתַנְיָא אִידַּךְ: בְּעֶשֶׂר וּבַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה. מַאי לָאו בְּהָא קְמִיפַּלְגִי, דְּמַר סָבַר מַעוּטֵי בְּהִילּוּכָא עָדִיף, וּמַר סָבַר מַעוּטֵי בְּמַשּׁוֹי עָדִיף? לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא מַעוּטֵי בְּהִילּוּכָא עָדִיף, וּמַר סָבַר ״בְּעֶשֶׂר וּבַחֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה״ אַקּוּפּוֹת קָאֵי? אַכַּדִּין קָאֵי, וְלָא קַשְׁיָא: הָא דְּמִשְׁתַּקְלִי חַד חַד בְּקוּפָּה, וְהָא דְּמִישְׁתַּקְלִי תְּרֵי תְּרֵי, וְהָא דְּמִשְׁתַּקְלִי תְּלָתָא תְּלָתָא — וּבְדִקְווֹרֵי דְּהַרְפַּנְיָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ: הֲנֵי אַרְבַּע וַחֲמֵשׁ דְּקָאָמַר, אַף עַל גַּב דְּאִית לֵיהּ אוֹרְחִין טוּבָא, אוֹ דִילְמָא הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין? וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין, חַד גַּבְרָא מְפַנֵּי לְכוּלְּהוּ, אוֹ דִילְמָא גַּבְרָא גַּבְרָא מְפַנֵּי לְנַפְשֵׁיהּ? תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבָּה אָמַר רַבִּי חִייָא: פַּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי לְמָקוֹם אֶחָד, וְרָאָה מָקוֹם דָּחוּק לַתַּלְמִידִים, וְיָצָא לַשָּׂדֶה וּמָצָא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמָרִים, וְעִימֵּר רַבִּי כָּל הַשָּׂדֶה כּוּלָּהּ. (שְׁמַע מִינַּהּ: הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין.) חסוְרַב יוֹסֵף אָמַר רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: פַּעַם אַחַת הָלַךְ רַבִּי חִייָא לְמָקוֹם אֶחָד וְרָאָה מָקוֹם דָּחוּק לַתַּלְמִידִים, וְיָצָא לַשָּׂדֶה וּמָצָא שָׂדֶה מְלֵאָה עוֹמָרִים, וְעִימֵּר רַבִּי חִייָא כָּל הַשָּׂדֶה כּוּלָּהּ. שְׁמַע מִינַּהּ: הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין. וַעֲדַיִין תִּבְעֵי לָךְ: חַד גַּבְרָא מְפַנֵּי (לֵיהּ) לְכוּלְּהוּ, אוֹ דִילְמָא כָּל גַּבְרָא וְגַבְרָא מְפַנֵּי לְנַפְשֵׁיהּ? אתָּא שְׁמַע: וְעִימֵּר רַבִּי. וּלְטַעְמָיךְ, רַבִּי בְּדְנַפְשֵׁיהּ עִימֵּר?! אֶלָּא צְוָה וְעִימֵּר, וּלְעוֹלָם כָּל חַד וְחַד מְפַנֵּי לְנַפְשֵׁיהּ. יבּ(ב)מְפַנֵּי הָאוֹרְחִין וְכוּ'. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִין כְּהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתָנֵי: ״מְפַנֵּי הָאוֹרְחִין וּמְפַנֵּי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ״. וְרַב דִּימִי מִנְּהַרְדְּעָא אָמַר: יוֹתֵר מֵהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, דְּקָתָנֵי ״מְפַנֵּי הָאוֹרְחִין״, וַהֲדַר ״וּמְפַנֵּי בְּטוּל בֵּית הַמִּדְרָשׁ״. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: גְּדוֹלָה הַכְנָסַת אוֹרְחִין מֵהַקְבָּלַת פְּנֵי שְׁכִינָה, דִּכְתִיב: ״וַיֹּאמַר ה׳ אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא תַעֲבֹר וגו׳״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: בֹּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם. מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, אֵין קָטָן יָכוֹל לוֹמַר לַגָּדוֹל ״הַמְתֵּן עַד שֶׁאֶבֹא אֶצְלְךָ״, וְאִילּוּ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא כְּתִיב ״וַיֹּאמַר ה׳ אִם נָא מָצָאתִי וגו׳״. ענ

טו(ג)אָמַר רַב יְהוּדָה בַּר שִׁילָא אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שִׁשָּׁה דְּבָרִים אָדָם אוֹכֵל פֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: הַכְנָסַת אוֹרְחִין, וּבִיקּוּר חוֹלִים, וְעִיּוּן תְּפִלָּה, וְהַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְהַמְגַדֵּל בָּנָיו לְתַלְמוּד תּוֹרָה, וְהַדָּן אֶת חֲבֵרוֹ לְכַף זְכוּת. טזאיני?! וְהָא אָנָן תְּנַן: אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה אוֹתָם וְאוֹכֵל פֵּירוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקֶּרֶן קַיֶּמֶת לוֹ לָעוֹלָם הַבָּא, וְאֵלּוּ הֵן: כִּיבּוּד אָב וָאֵם, וּגְמִילוּת חֲסָדִים, וַהֲבָאַת שָׁלוֹם שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וְתַלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כּוּלָּם [הֲנֵי — אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא — לָא]!

הֲנֵי דְּקָתָנֵי ד' וְהֵ' קְפוֹת לָא מַצֵּי סָבַר הָכִי דְּא״כ הֲוָה לֵיהּ לְמִתְנֵי בְּעֶשֶׂר וט״ו כְּשִׁעוּר ה' קְפוֹת וא״ת וְהָא תְּנַן בְּפֶרֶק אֵין צָדִין (בֵּיצָה דַּף כה.) שְׁחָטָהּ בַּשָּׁדֶה לֹא יְבִיאֶנָּה בְּמוֹט וּבְמוֹטָה אֶלָּא מְבִיאָה לְאֵיבָרִים אַף עַל גַּב דְּמִישְׁ בְּהִילּוּכָא הָתָם שָׁאנֵי דְּאִיכָּא טִירְחָא יוֹתֵר מִדַּאי לְהָבִיאָהּ שְׁלֵמָה א״נ מִשּׁוּם דְּמִחֲזֵי כְּמוֹלִיכָהּ לְמִכֹּר בַּשּׁוּק וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּרֵישׁ שׁוֹאֵל (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קמח.) הֵיכִי לָעֲבֵד דְּמַלְיָא בְּחַצְבָּא רַבָּא תְּמֵלֵי בְּחַצְבָּא זוּטָא קָא מַפְשָׁא בְּהִילּוּכָא דְּמַלְיָא בְּחַצְבָּא זוּטָא תְּמֵלֵי בְּחַצְבָּא רַבָּא קָא מַפְשָׁא בְּמַשּׁוֹי הָתָם כֵּיוָן שֶׁנַּהֲגוּ לְמַלּאוֹת הַמַּיִם בְּחַצְבָּא רַבָּא אוֹ בְּחַצְבָּא זוּטָא קָשֶׁה לָהֶם לְשָׁנוֹת מִכְּמוֹת שֶׁנַּהֲגוּ: שֶׁל כַּדֵּי שֶׁמֶן וְשֶׁל כַּדֵּי יַיִן וְהָא דְּתָנֵן בְּפ' הַמֵּבִיא (בֵּיצָה דַּף כט:) כַּדֵּי יַיִן לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקֻפָּה הֵיְינוּ מִמָּקוֹם רָחוֹק דְּמִחֲזֵי כְּעוֹבָדִין דְּחוֹל אֲבָל הָכָא בְּבֵיתוֹ: אע״ג דְּאִית לֵיהּ אוֹרְחִין טוּבָא אוֹ דִילְמָא הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין מִכָּאן יֵשׁ לְהוֹכִיחַ דְּהָא דְּתָנַן בְּמַתְנִיתִין ד' וְהֵ' קְפוֹת הֲוֵי אֲפִי' בְּשָׁבִיל אָדָם אֶחָד דְּאִי הֲוֵי נָמֵי לְפִי הָאוֹרְחִין אַמַּאי נִקְט ד' וְהֵ' וְעוֹד מִדְּלָא מְסַפְּקָא לֵהּ אִי חַד מִפָּנֵי כוּלָּהוּ אוֹ כָּל חַד לְנַפְשֵׁהּ אֶלָּא באת״ל הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין מִשְׁמַע הָא אִם אָמַר אַף עַל גַּב דְּאִיתְּרְמוּ לֵיהּ אוֹרְחִין טוּבָא לַיכָּא לְאַסְתַּפּוֹקֵי וְאִי אָמְרִינַן דַּד' וְהֵ' קְפוֹת הֲוֵי לְפִי הָאוֹרְחִין אַכַּתִּי אִיכָּא לְסַפּוֹקֵי אִי חַד גַּבְרָא מְפַנֵּי לְכוּלְּהוּ אוֹ כָּל חַד מִפָּנֵי לְנַפְשֵׁהּ אֶלָּא מִשְׁמַע דְּפָשְׁטָא דַּד' וְהֵ' לְצַרֵּךְ אָדָם אֶחָד: וּלְטַעְמִיךְ רַבִּי בְּנַפְשֵׁהּ עִימֵּר פִּי' כָּל הַשָּׂדֶה כֻּלָּהּ: דִּכְתִיב וַיֹּאמֶר ה' אִם נָא מָצָאתִי חֵן וגו' קְסָבַר כְּמַאן דְּאָמַר בִּשְׁבוּעוֹת (דַּף לה:) דְּהַאי הַשֵּׁם קֹדֶשׁ דְּאִיכָּא מֵאן דְּאָמַר הָתָם שֶׁהוּא חוֹל שֶׁלְּמַלְאָכִים הָיָה מְדַבֵּר שֶׁהָיָה מְזַמְּנָם: אוֹכֵל מִפֵּרוֹתֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה בפ״ק דְּקִדּוּשִׁין (דַּף לט:) מְפָ' דְּהֵינוּ אִם הָיְתָה שְׁקוּלָה מִכְּרַעַת דְּשָׁכַר מִצְוֹת בְּהַאי עָלְמָא לַיכָּא:

עין משפט
נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שלג סע׳ א:

ב מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ טו:

ג מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ יד:

ד מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ טו:

ה מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ יד:

ו מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ טו:

ז טוש״ע או״ח סי׳ שלג סע׳ ב:

ח טוש״ע או״ח סי׳ שלג סע׳ ג:

ט מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ טו, סמג לאוין סה:

י טוש״ע או״ח סי׳ שלג סע׳ ג:

יא מיי׳ פכ״ו מהל׳ שבת הל׳ טו, סמג לאוין סה:

יב מיי׳ פי״ד מהל׳ אבל הל׳ ב:

יג סמג עשין יב, טוש״ע חו״מ סי׳ יז סע׳ י:

יד מיי׳ פ״ה מהל׳ דעות הל׳ ז:

טו מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ י:

טז טוש״ע יו״ד סי׳ רמו סע׳ יח:

יז מיי׳ פג׳ מהל׳ תלמוד תורה הל׳ ג, סמג עשין יב:

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ כ:
ב מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ יט:
ג מיי׳ פ׳ מהל׳ מעשרות הל׳ א:
ד טור יו״ד סי׳ שלא:
ה מיי׳ פג׳ מהל׳ תרומות הל׳ יג:
ו מיי׳ פכ״ה מהל׳ שבת הל׳ יט:

כֵּן דְּחַזְיָא לְכֹהֵן שֶׁפִּיר דְּמֵי אע״ג דְּאָמַר בְּשִׁלְהֵי כִּירָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף מז.) דְּבִגְדֵי עֲנִיִּים

ה״ג הֲנֵי נָמֵי בְּהֲנֵי שְׁיָכֵי הַכְנָסַת אוֹרְחִים וּבְקוּר חוֹלִים הֲנֵי גְּמִילוּת חֲסָדִים וְעִיוּן תְּפִלָּה הֲנֵי בְּכְלַל גְּמִילוּת חֲסָדִים דְּכְתִיב (מִשְׁלֵי י״א:י״ז) גֹּמֵל נַפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד הַשְׁכָּמַת בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְגִדּוּל בָּנִים לְתַלְמּוּד תּוֹרָה הֲנֵי בְּכְלַל הֲבָאַת שָׁלוֹם דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא מַכְרִיעוֹ לִזְכוּת וְאָמַר לֹא חָטָא לִי בּוֹאַת אֲנוֹס הָיָה אוֹ לְטוֹבָה נִתְכַּוֵּן יֵ״ש שָׁלוֹם בֵּינַיִם וְרִבִּי יוֹחָנָן לְפָרֵשׁ לְךָ אֶתָא דִּבְכְלַל ג׳ דְּמַתְנִיתִין אִיתְנְהוּ לְהָנֵךְ ו׳ וְאִיכָּא נָמֵי לְכִבּוּד אָב וָאֵם וְרִבִּי יוֹחָנָן לֹא פְּלִיג עֲלֵיהּ: בְּפִחֵי נֶפֶשׁ בְּדַאֲבוֹן נֶפֶשׁ: מְחֻכָּרֶת שְׁנוֹתֶנֶת לַחֲבֵרוֹ בְּכָךְ וְכָךְ כּוֹרִין לְשָׁנָה: כָּל הֵיכָא דְּאָמְרִינַן מְעָשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד אוֹ רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּבָא אוֹ רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי אַלְעַאי: רִבָּה נַעֲרָה: שֶׁאֵינוֹ בָּדוּק לְרַבִּי שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר בְּמִדּוֹתָיו לִסְמוֹךְ עָלָיו וּלְהַנִּיחַהּ אֲצָלָנוּ: מְטָרוֹנִיתָא נָכְרִית: דָּבָר מַלְכוּת וְצָרִיךְ לְהַעֲלִימוֹ: צְנוּרָא רַךְ וְגָזְרוּ עַל הַנְּכָרִים שֶׁיִּהְיוּ כְּזִבִּים לְכָל דְּבָרֵיהֶם: מֵאֲכִילִין לָעֲנִיִּים דְּמֵאי לֹא אֲסָרוּהוּ עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי שֶׁצְּרִיכִים לְחַזֵּר עַל פֶּתַח ע״ה וְסָמְכוּ עַל שֻׁלְחָן בַּיִת עַמֵּי הָאָרֶץ מְעַשְּׂרִין: אֲכַסְנָיָא חַיִל שֶׁל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וּמַטִּילוֹ עַל בְּנֵי הָעִיר לְפַרְנְסָן: שְׁנִטְּלָה תְּרוּמָתוֹ קס״ד תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁהַלֵּוִי נוֹתֵן לַכֹּהֵן וכ״ש תְּרוּמָה גְּדוֹלָה שֶׁיֵּשׁ עַל יִשְׂרָאֵל לְהַפְרִישׁ וְהִפְרִישׁוֹ קֹדֶם שְׁנָתַן הַמַּעֲשֵׂר לַלֵּוִי: שֶׁהִקְדִּימוֹ בַּשְּׁבָלִין לִתְרוּמָה יִשְׂרָאֵל הָיָה לוֹ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה תְּחִלָּה דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כב) מְלֵאָתְךָ וְדִמְעֲךָ לֹא תְאַחֵר מְלֵאָתְךָ אֵלּוּ בְּכוּרִים מִכָּאן שֶׁהַמַּקְדִּים תְּרוּמָה לַבְּכוּרִים לוֹקֶה וְדִמְעֲךָ זוֹ תְּרוּמָה שֶׁאִם הִקְדִּים מַעֲשֵׂר לִתְרוּמָה לוֹקֶה והנ״מ מִשְּׁנִתְמָרַח בַּכְּרִי לוֹקֶה אִם הִקְדִּים מַעֲשֵׂר לִתְרוּמָה אֲבָל הִקְדִּים

מסורת הש״ס

א תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א; תוספתא בבא קמא; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רב
ב תענית כא.
ג אבות דרבי נתן
ד בבא מציעא סד.
ה סוכה לה:; עירובין לא.; עירובין יז:; ברכות מז.; פסחים לה:
ו ביצה יג:
ז תמורה ה:

גליון הש״ס

רש״י ד״ה כל היכא דאמרינן מעשה וכו׳. עיין דבר נחמד בזה בברכת הזבח תמורה דף טו ע״ב:

תורה אור השלם

וְאֶל־הַלְוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר [במדבר יח, כו]

מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֶת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־חֶלְבּוֹ אֶת־מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ [במדבר יח, כט]

רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וְרֵאשִׁית גֵּז צֹאנְךָ תִּתֶּן־לוֹ [דברים יח, ד]

הֲנֵי נָמֵי, (בְּגְמִילוּת חֲסָדִים שָׁיְיכִי. לֵישָׁנָא אַחֲרִינָא: הֲנֵי) בְּהֲנֵי שָׁיְיכִי. (א)תָּנוּ רַבָּנָן: הַדָּן חֲבֵירוֹ לְכַף זְכוּת — דָּנִין אוֹתוֹ לִזְכוּת. וּמַעֲשֶׂה בְּאָדָם אֶחָד שֶׁיָּרַד מִגָּלִיל הָעֶלְיוֹן וְנִשְׂכַּר אֶצֶל בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד בַּדְּרוֹם שָׁלֹשׁ שָׁנִים. עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים אָמַר לוֹ: תֵּן לִי שְׂכָרִי, וְאֵלֵךְ וְאָזוֹן אֶת אִשְׁתִּי וּבָנַי. אָמַר לוֹ: אֵין לִי מָעוֹת. אָמַר לוֹ: תֵּן לִי פֵּירוֹת. אָמַר לוֹ: אֵין לִי. תֵּן לִי קַרְקַע — אֵין לִי. תֵּן לִי בְּהֵמָה — אֵין לִי. תֵּן לִי כֵּרִים וּכְסָתוֹת — אֵין לִי. הִפְשִׁיל כֵּלָיו לְאָחוֹרָיו, וְהָלַךְ לְבֵיתוֹ בְּפִחֵי נָפֶשׁ. (ב)לְאַחַר הָרֶגֶל נָטַל בַּעַל הַבַּיִת שְׂכָרוֹ בְּיָדוֹ, וְעָמוֹ מָשׁוֹ שְׁלֹשָׁה חֲמוֹרִים, אֶחָד שֶׁל מַאֲכָל, וְאֶחָד שֶׁל מִשְׁתֶּה, וְאֶחָד שֶׁל מִינֵי מְגָדִים, וְהָלַךְ לוֹ לְבֵיתוֹ. אַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ. אָמַר לוֹ: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי ״תֵּן לִי שְׂכָרִי״ וְאָמַרְתִּי ״אֵין לִי מָעוֹת״, בַּמֶּה חָשַׁדְתַּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא פָּרַקְמַטְיָא בְּזוֹל נִזְדַּמְּנָה לְךָ, וְלָקַחְתָּ בָּהֶן. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי ״תֵּן לִי בְּהֵמָה״, וְאָמַרְתִּי ״אֵין לִי בְּהֵמָה״, בַּמֶּה חָשַׁדְתַּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא מוּשְׂכֶּרֶת בְּיַד אֲחֵרִים. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַרְתָּ לִי ״תֵּן לִי קַרְקַע״, וְאָמַרְתִּי לְךָ ״אֵין לִי קַרְקַע״, בַּמֶּה חָשַׁדְתַּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא מוּחְכֶּרֶת בְּיַד אֲחֵרִים הִיא. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ ״אֵין לִי פֵּירוֹת״ בַּמֶּה חָשַׁדְתַּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא אֵינָן מְעוּשָּׂרוֹת. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַרְתִּי לְךָ ״אֵין לִי כֵּרִים וּכְסָתוֹת״ בַּמֶּה חָשַׁדְתַּנִי? אָמַרְתִּי: שֶׁמָּא אֵין לִי מְעוּשָּׂרוֹת. הָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְתַלְמִידָיו. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח בֵּיתָהּ, חָלַץ תְּפִילָּיו בְּרַחוּק אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנַס וְנָעַל הַדֶּלֶת בִּפְנֵיהֶן. אַחַר שֶׁיָּצָא, יָרַד וְטָבַל וְשָׁנָה לְתַלְמִידָיו. וְאָמַר לָהֶן: בְּשָׁעָה שֶׁחָלַצְתִּי תְּפִילִּין, בַּמֶּה חָשַׁדְתּוּנִי? אָמְרוּ: כָּסָבוּר רַבִּי, לֹא יִכָּנְסוּ דְּבָרֵי קְדוּשָּׁה בְּמָקוֹם טוּמְאָה. בְּשָׁעָה שֶׁנָּעַלְתִּי, בַּמֶּה חָשַׁדְתּוּנִי? אָמְרוּ: שֶׁמָּא דָּבָר מַלְכוּת יֵשׁ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ. בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַדְתִּי וְטָבַלְתִּי בַּמֶּה חָשַׁדְתּוּנִי, אָמְרוּ: שֶׁמָּא נִיתְּזָה צִינּוֹרָא מִפִּיהָ עַל בְּגָדָיו שֶׁל רַבִּי. אָמַר לָהֶם: הָעֲבוֹדָה! כְּךָ הָיָה. וְאַתֶּם, כְּשֵׁם שֶׁדַּנְתּוּנִי לִזְכוּת, הַמָּקוֹם יָדִין אֶתְכֶם לִזְכוּת. א(ג)מְפַנִּין תְּרוּמָה טְהוֹרָה וכו׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, דְּמַנְּחָה בְּיַד יִשְׂרָאֵל. מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּלָא חָזֵי לֵיהּ — אֲסוּר, קָא מַשְׁמַע לַן כֵּיוָן דְּחָזֵי לְכֹהֵן — שַׁפִּיר דָּמֵי. בג(ד)וּדְמַאי וכו׳. דְּמַאי, הָא לָא חָזֵי לֵיהּ! כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי מַפְקַר לֵיהּ לְנִכְסֵיהּ וְהָוֵה עָנִי, וַחֲזֵי לֵיהּ, הַשְׁתָּא נָמֵי חָזֵי לֵיהּ. דְּתָנַן: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי, דְּמַאי אָמְרִים. אֵין מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מַאֲכִילִין אֶת הָעֲנִיִּים דְּמַאי וְאֶת הָאַכְסַנְיָא דְּמַאי. וּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁנִּיטְּלָה תְּרוּמָתוֹ וכו׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּשִׁבּוֹלִים, וְנִטְּלָה הֵימֶנּוּ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, וְלֹא נִטְּלָה הֵימֶנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה. דה(ו)וְכִי הָא דְּאָמַר רַבִּי אָבָּהוּ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ בְּשִׁבּוֹלִין — פָּטוּר מִתְּרוּמָה גְּדוֹלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַהֲרֵמוֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה׳ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר״. מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא תְּרוּמָה גְּדוֹלָה וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר. ו(ז)אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי: אִי הָכִי, אֲפִילּוּ הִקְדִּימוֹ בִּכְרִי נָמֵי לִיפְטַר! אֶמַר לֵיהּ: עָלָיךְ אָמַר קְרָא: ״מִכֹּל מַתְּנוֹתֵיכֶם תָּרִימוּ וְגוֹ׳״. וּמָה רָאִיתָ? הָאי אִידְּגַן, וְהָאי לָא אִידְּגַן. ז(ח)וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וכו׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא שֶׁנָּתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחוֹמֶשׁ. הָא קָא מַשְׁמַע לַן דְּאֵין חוֹמֶשׁ מְעַכֵּב. וְהַתּוֹרְמוֹס הַיָּבֵשׁ כּוּ׳. דַּיְווֹקָא יָבֵשׁ, אֲבָל לַח — לָא. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דְּמָרִיר לָא אָכְלָה. אֲבָל

מסורת הש"ס

א ברכות מז:; עירובין לא:; פסחים לח:
ב שבועות כ:
ג עירובין לא:
ד תוספתא שבת
ה בבא מציעא קיח:; בבא מציעא קיג:
ו משנה שבת
ז תוספתא שבת; משנה שבת; לעיל קכו:
ח תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמ' והא ר"ה תלמיד דרב. ביצה דף מ ע"א. ב"ק קטו ע"א ועיין ב"ב דף קנג ע"א תוספות ד"ה שלחו ליה (קנ"ב ע"ב):
שם במוקצה לטלטל ס"ל כר' שמעון. עיין לעיל דף יט ע"ב תוספות ד"ה הני כרכי דוחוי. ולקמן דף קלט ע"ב השייך לדף קמ ע"ב תוספות ד"ה תלא דשרא. ועיין במהרש"א ביצה דף לג ע"א בתוספות ד"ה אין סומכין:

תורה אור השלם

וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצָרַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ וְהָלַכְתָּ אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה וגו' [דברים יד, כה]
וְאִם־גָּאֹל יִגְאַל אֶת־הַשָּׂדֶה הַמַּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף־עֶרְכְּךָ עָלָיו וגו' [ויקרא כז, יט]
כִּי־יִהְיֶה רִיב בֵּין אֲנָשִׁים וְנִגְּשׁוּ אֶל־הַמִּשְׁפָּט וּשְׁפָטוּם וְהִצְדִּיקוּ אֶת־הַצַּדִּיק וגו' [דברים כה]

שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁלּוֹ: אֲסִימוֹן אֲבָל לֹא אֶת הַטָּבֶל וְהָא דְּאָמַר רַבָּה בְּפֶרֶק כִּירָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף מג.) טָבֶל מוּכָן הוּא אֲצָל שַׁבָּת שֶׁאִם עָבַר וְתִקְּנוֹ מְתֻקָּן ה"מ לְעִנְיַן בִּטּוּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ שֶׁלֹּא הֶחְמִירוּ כְּמוֹ לְעִנְיַן טִלְטוּל בְּיָדַיִם:

שֶׁפְּדָאוֹ אַגַּב אֲסִימוֹן הָא דְּנָקֵט אֲסִימוֹן הֵיכִי דְּלָא כְּרַבִּי דּוֹסָא דְּפָרֵק הַזָּהָב (ב"מ דף מז:) וְהָוֶה מָצֵי לְמֵימַר מִעוֹת הַנִּתָּנוֹת סִימָן לְבֵית הַמַּרְחָץ לד"ה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִם כֵּן מַאי קמ"ל אֲבָל הַשְׁתָּא קמ"ל כְּרַבָּנָן: וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקִם לוֹ אֵין הַפְּסוּק כֵּן אֶלָּא וְנָסַף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקִם לוֹ (וַיִּקְרָא כ"ז:ט"ו) וְדָרְךְ הַשֹּׁ"ס לְקַצֵּר וְלוֹמַר בְּלָשׁוֹן אַחֵר קָצָר כִּי הַהִיא דְּפֶרֶק הֶדֵר (עירובין דף סה.) רַבִּי חֲנִינָא בְּיוֹמָא דְּרַתַּח לָא מְצַלֵּי שְׁנָאֲמַר בְּצַר אַל יִוָּרֵה וּבְפֶרֶק הֶרְאוֹאָה (בְּרָכוֹת דַּף נה:) שְׁנָאֲמַר כָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִים אַחַר הַפֶּה וְקָשֶׁה לר"י נִימָא כֶּסֶף דְּוַקָא וכ"ת דְּשָׁוֶה כֶּסֶף כֶּסֶף חָדָא דְּגַבֵּי נְזָקִין מְצָרְכִינַן קְרָא יְשִׁיב לְרִבּוֹת שָׁוֶה כֶּסֶף וְעוֹד דְּאִם כֵּן אֲפִלּוּ קַרְקַע נְמֵי וּמְנָלַן לְמַעוּטֵי קַרְקַע וְאוֹמַר ר"י דִּמְכַּלֵּל וּפְרָט נִפְקָא דְּתַנְיָא בְּבְכוֹרוֹת בְּפֶרֶק יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה (דף נא.) אֵין פּוֹדִין לֹא בְּעֲבָדִים וְלֹא בְּקַרְקָעוֹת וְלֹא בְּהֶקְדֵּשׁוֹת וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּבָעֵי לְמֵימַר וְלֹא הֶקְדֵּשׁוֹת בְּכָל אֵלּוּ לְעִנְיַן פִּדְיוֹן בְּכוֹר דְּרָשִׁינַן הָתָם כָּלִיל וּפָרַט וּפָרַט וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ כְּלָל כֶּסֶף פָּרַט תִּפְדֶּה חֲזֵר וְכָלַל מָה הַפָּרַט מְפֹרָשׁ דָּבָר הַמִּטַּלְטֵל כו' ה"נ אִבָּא לְמֵימַר בְּפִדְיוֹן הֶקְדֵּשׁוֹת וְנָתַן כְּלָל כֶּסֶף פָּרַט וְקִם לוֹ

א(א)אֲבָל לֹא אֶת הַטָּבֶל וְכוּ׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא בְּטָבֶל טָבוּל מִדְּרַבָּנָן, שֶׁזֵּרְעוֹ בָּעֲצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב. ב(ב)וְלֹא מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן וְכוּ׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא, שֶׁהִקְדִּימוֹ בִּכְרִי, שֶׁנָּטַל מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר וְלֹא נִטְלָה מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה גְּדוֹלָה. מַהוּ דְתֵימָא כְּדַאֲמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, קָא מַשְׁמַע לַן כִּדְשַׁנְיָ לֵיהּ אַבָּיֵי. ג(ג)וְלֹא אֶת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְכוּ׳. פְּשִׁיטָא! לָא צְרִיכָא דְּנִפְדּוּ וְלֹא נִפְדּוּ כְּהִלְכָתָן. מַעֲשֵׂר — שֶׁפְּדָאוֹ עַל גַּבֵּי אֲסִימוֹן, דְּרַחֲמָנָא אֲמַר ״וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדֶךָ״, דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ צוּרָה. הֶקְדֵּשׁ — שֶׁחִילְּלוֹ עַל גַּבֵּי קַרְקַע, דְּרַחֲמָנָא אֲמַר ״וְנָתַן הַכֶּסֶף וְקָם לוֹ״. ד(ד)וְלֹא אֶת הַלּוּחַ. תְּנוּ רַבָּנָן: מְטַלְטְלִין אֶת הֶחָצָב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לִצְבָיִים, וְאֶת הַחַרְדָּל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לְיוֹנִים. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אַף מְטַלְטְלִין שִׁבְרֵי זְכוּכִית מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לָעֲנָמִיּוֹת. אָמַר לֵיהּ רַבִּי נָתָן: אֶלָּא מֵעַתָּה חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת יְטַלְטְלוּ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לְפִילִין! וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: נַעֲמִיּוֹת — שְׁכִיחִי, פִּילִין — לָא שְׁכִיחִי. ה(ה)אָמַר אַמֵּימָר: וְהוּא דְּאִית לֵיהּ נַעֲמִיּוֹת. אָמַר רַב אַשִׁי לְאַמֵּימָר: אֶלָּא דְּקָאָמַר לֵיהּ רַבִּי נָתָן לְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חֲבִילֵי זְמוֹרוֹת יְטַלְטֵל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לְפִילִין, אִי אִית לֵיהּ פִּילִין — אַמַּאי לָא? אֶלָּא רְאוּי, הָכָא נָמֵי רָאוּי. ו(ו)אָמַר אַבָּיֵי: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא כּוּלְהוּ סְבִירָא לְהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל — הָא דַּאֲמַרַן. ז(ז)רַבִּי שִׁמְעוֹן — דְּתַנְיָן: בְּנֵי מְלָכִים סָכִין עַל גַּבֵּי מִכּוֹתֵיהֶן שֶׁמֶן וְוָרֶד, שֶׁכֵּן דַּרְכָּן שֶׁל בְּנֵי מְלָכִים לָסוּךְ בַּחוֹל. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם. ח(ח)רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא — דְּתַנְיָא: הָרֵי שֶׁהָיוּ נוֹשְׁאִין בּוֹ אֶלֶף מָנֶה וְלָבוּשׁ אֵיטָטְלָא בַּת מֵאָה מָנֶה — מַפְשִׁיטִין אוֹתוֹ, וּמַלְבִּישִׁין אוֹתוֹ אֵיטָטְלָא הָרְאוּיָה לוֹ. תָּנָא מִשּׁוּם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וּמִשּׁוּם רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין לְאוֹתָהּ אֵיטָטְלָא. ט(ט)חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי כּוּ׳. תְּנוּ רַבָּנָן: חֲבִילֵי קַשׁ וַחֲבִילֵי עֵצִים וַחֲבִילֵי זְרָדִים, אִם הִתְקִינָן לְמַאֲכַל בְּהֵמָה — מְטַלְטְלִין אוֹתָן, וְאִם לָאו — אֵין מְטַלְטְלִין אוֹתָן. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חֲבִילֵי הַנִּיטָּלִין בְּיָד אַחַת — מוּתָּר לְטַלְטְלָן, בִּשְׁתֵּי יָדַיִם — אָסוּר לְטַלְטְלָן. י(י)חֲבִילֵי סִיאָה אֲזוֹב וְקוֹרָנִית הַכְּנִיסָן לְעֻצִּים אֵין מִסְתַּפֵּק מֵהֶן בְּשַׁבָּת. יא(יא)וְקוֹטֵם בַּיָּד וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִקְטוֹם בִּכְלִי. וּמוֹלֵל וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלוֹל בִּכְלִי הַרְבֵּה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹלֵל בְּרֹאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו וְאוֹכֵל, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִמְלוֹל בְּיָדוֹ הַרְבֵּה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל. וְכֵן בְּאַמִּיתָא וְכֵן בְּפֵיגָם וְכֵן בִּשְׁאָר מִינֵי תַּבְלִין. מַאי אַמִּיתָא? ״נִינָ״א. סִיאָה? אָמַר רַב יְהוּדָה: (סִיאָה) ״צְתָרִי״. אֲזוֹב — ״אַבְרָתָא״. קוֹרָנִית — ״קוֹרְנִיתָא״ שְׁמָהּ. וְהָא הָהוּא דַּאֲמַר לְהוּ: מַאן בָּעֵי קוֹרְנִיתָא? וְאִישְׁתִּכַּח חֲשִׁי! אֶלָּא: סִיאָה צְתָרִי, אֲזוֹב אַבְרָתָא, קוֹרְנִיתָא חֲשִׁי. אִיתְּמַר: בָּשָׂר מָלִיחַ מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ בְּשַׁבָּת. בָּשָׂר תָּפֵל, רַב הוּנָא אָמַר: מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ, רַב חִסְדָּא אָמַר: אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. רַב הוּנָא אָמַר מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ? וְהָא רַב הוּנָא תַּלְמִיד דְּרַב הָוֶה, וְרַב כְּרִבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ דְּאִית לֵיהּ מוּקְצֶה?! בְּמוּקְצֶה לַאֲכִילָה — סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה, בְּמוּקְצֶה לְטַלְטֵל — סָבַר לַהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַב חִסְדָּא אָמַר אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. וְהָא רַב יִצְחָק בַּר אַמֵּי אִיקְּלַע לְבֵי רַב חִסְדָּא, וַחֲזָא הָהוּא בַּר אָוזָא דַּהֲווֹ קָא מְטַלְטְלוּ לֵיהּ מִשְׁמְשָׁא לְטוּלָּא, וְאָמַר רַב חִסְדָּא: חֶסְרוֹן כִּיס קָא חָזֵינַן הָכָא! שָׁאנֵי בַּר אָוזָא, דַּחֲזֵי לְאוּמְצָא. כאיב״תָּנוּ רַבָּנָן: דָּג מָלִיחַ — מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ, דָּג תָּפֵל — אָסוּר לְטַלְטְלוֹ. בָּשָׂר, בֵּין תָּפֵל וּבֵין מָלִיחַ — מוּתָּר לְטַלְטְלוֹ, וּסְתָמָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. כגיבּ״תָּנוּ רַבָּנָן: מְטַלְטְלִין אֶת הָעֲצָמוֹת מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכָל לִכְלָבִים.

בָּשָׂר

הָעֲצָמוֹת לְר' יְהוּדָה דְּאִית לְי' מַקְצָה מִינֵי כְּגוֹן שֶׁלֹּא הֵי' עָלָיו' בָּשָׂר מֵאֶתְמוֹל:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט:
ג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט:
ד טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כט:
ה מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז:
ו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כט:
ח מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז:
ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
י טוש"ע חו"מ סי' צז סעי' כח:
יא מיי' פא' מהל' מלווה ולווה הל' ז:
יב מיי' פג' מהל' ערכים וחרמין הל' טז, סמג עשין צג:
יג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כח:
יד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה, סמג עשין קלה:
טו טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ו:
טז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יח:
יז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יט, סמג עשין קלה:
יח טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ו:
יט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יח:
כ מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יט, סמג עשין קלה:
כא טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לב לא:
כב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז, סמג עשין קלה:
כג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כט:
כד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לט:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כה, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' מא:
ד מיי' פי"ח מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יט:
ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע חו"מ סי' ערב סעי' ט:
ח מיי' פי"ג מהל' רוצח ושמירת נפש הל' יג, סמג עשין פ, סמג עשין פא, סמג לאוין קסט:
ט טוש"ע או"ח סי' שח סעי' מ:
י מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כו, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שח סעי' מא:
יב טוש"ע או"ח סי' תקכו סעי' ג:
יג מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' טז, סמג לאוין עה:
יד טוש"ע או"ח סי' תקכו סעי' ג:
טו מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' טז, סמג לאוין עה:
טז טוש"ע או"ח סי' תקכו סעי' ד:
יז מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' טז:
יח טוש"ע או"ח סי' של סעי' א:
יט מיי' פב' מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:
כ טוש"ע או"ח סי' של סעי' א:
כא מיי' פב' מהל' שבת הל' יא, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב משנה שבת

גליון הש"ס

גמרא תיפוק ליה משום סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"א תוספות ד"ה כבשים:

תורה אור השלם

חיות. פירוש "כי כוח חיים הרבה יש להן[25ראב"ע, ובדומה לזה רשב"ם ור"ע ספורנו (המ')., ולפי אחרים מלשן "חיה" = יולדת, כלומר כי לא כנשים המצריות הן העבריות כאשר הן יולדות26לא מצאתי מי פירש כן, אך ראה משנה כלים כג, ד "משבר של חיה", וראה בבלי שבת קכח ע"ב ובראשית רבה פרשה פב, ט, שם אכן בא לשון חיה במשמע יולדת (המ')... אין ספק שבאופן כללי תאמו דברי המילדות את המציאות. עוד היום מספרים הנוסעים במזרח התיכון שהנשים שם, ובמיוחד הערביות, יולדות מהר ובנקל. [פירושי רד"צ הופמן על שמות א:יט, ב]

בָּשָׂר תְּפוּחַ מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵאֲכַל לְחַיָּה תֵּמַהּ לֵימָא מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְכֶלְבִּים וי"ל דִּכְרַבִּי יְהוּדָה אָתְיָא וְאֵינוֹ מִסְרִיחַ כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס אֶלָּא חָזֵי לֵיהּ וְכָל מִידֵּי דַּחֲזֵי לֵיהּ לְאֵינָשׁ לָא מַקְּצָה לַכְּלָבִים אֲבָל מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל לְחַיָּה מַתִּיר לְטַלְטְלוֹ דְּכָל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים הֵם וְרֹב חִסְדָּא דִּלָּא שָׁרֵי בָּשָׂר תָּפֵל מֵהַאי טַעְמָא לֵית לֵיהּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּנֵי מְלָכִים: אֵין עוֹקְרִין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף לְסָפְרִים דְּגַרְסִי רה"ר הַךְ גּוֹרֵר — אָסוּר. גְּמ' אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה לְאַמַּת הַמַּיִם — מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וְאִם עָלְתָה — עָלְתָה. מֵיתִיבִי: בְּהֵמָה שֶׁנִּפְלָה לְאַמַּת הַמַּיִם — עוֹשֶׂה לָהּ פַּרְנָסָה בִּמְקוֹמָהּ בְּשַׁבִּיל שֶׁלֹּא תָּמוּת. פַּרְנָסָה — אִין, כָּרִים וּכְסָתוֹת — לָא! [ח]לָא קַשְׁיָא, הָא — דְּאֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה, הָא — דְּאִי אֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה. אֶפְשָׁר בְּפַרְנָסָה — אִין, וְאִי לָא — מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ. [ז]וְהָא קָא מְבַטֵּל כְּלֵי מֵהֵיכָנוֹ! סָבַר מְבַטֵּל כְּלֵי מֵהֵיכָנוֹ דְּרַבָּנָן, צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּאוֹרָיְיתָא, וְאָתֵי דְּאוֹרָיְיתָא וְדָחֵי דְּרַבָּנָן. [ט]תַּרְנְגוֹלֶת שֶׁבָּרְחָה וכו': אֵין, מְדִּדִּין — לָא. תְּנִינָא לְהָא, דְּתָנוּ רַבָּנָן: מְדִּדִּין בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף בָּחָצֵר, אֲבָל לֹא אֶת הַתַּרְנְגוֹלֶת. תַּרְנְגוֹלֶת מַאי טַעְמָא לָא? אָמַר אַבָּיֵי: מִשּׁוּם דְּמַקְפְּיָא נַפְשָׁהּ. [יא(א)]תָּנֵי חָדָא: מְדַדִּין בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בָּחָצֵר אֲבָל לֹא בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהָאִשָּׁה מְדַדָּה אֶת בְּנָהּ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בָּחָצֵר. וְתָנֵיָא אִידָךְ: אֵין עוֹקְרִין בְּהֵמָה וְחַיָּה וְעוֹף בָּחָצֵר, אֲבָל דּוֹחִין בָּהֶן שֶׁיִּכָּנְסוּ. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא: אָמְרַתְּ אֵין עוֹקְרִין, אֲבָל דַּדּוּיֵי — מְדַדִּינַן, הֲדַר אָמְרַתְּ: דּוֹחִין אִין, מְדַדִּין — לָא! אָמַר אַבָּיֵי: סֵיפָא אַתָּאן לְתַרְנְגוֹלֶת. אָמַר אַבָּיֵי: הַאי מַאן דְּשָׁחֵיט תַּרְנְגוֹלְתָא — לְכִבְשִׁינְהוּ לְכַרְעֵיהּ בְּאַרְעָא, אִי נָמֵי נַיְיתֵל לְהוּ מֵידֵל, דְּדִילְמָא מַנַּח לְהוּ לְטוּפְרֵיהּ בְּאַרְעָא, וְעָקַר לְהוּ לְסִימָנִים. [יב(ב)]מַתְנִי' אֵין מְיַלְּדִין אֶת הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעֲדִין. וּמְיַלְּדִין אֶת הָאִשָּׁה בְּשַׁבָּת, וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וּמְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, וְקוֹשְׁרִין אֶת הַטִּבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף חוֹתְכִין. וְכָל צָרְכֵי מִילָה עוֹשִׂין בְּשַׁבָּת. גְּמ' כֵּיצַד מְסַעֲדִין? רַב יְהוּדָה אָמַר: אוֹחֵז אֶת הַוָּלָד שֶׁלֹּא יִפּוֹל לָאָרֶץ, רַב נַחְמָן אָמַר: דּוֹחֵק בַּבָּשָׂר כְּדֵי שֶׁיֵּצֵא הַוָּלָד. [יג(ג)]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: כֵּיצַד מְסַעֲדִין? אוֹחֲזִין אֶת הַוָּלָד שֶׁלֹּא יִפּוֹל לָאָרֶץ, וְנוֹפַחַ לוֹ בְּחוֹטְמוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ דַּד לְתוֹךְ פִּיו כְּדֵי שֶׁיִּינָק. [יד]אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: מְרַחֲמִין הָיִינוּ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה בְּיוֹם טוֹב. הֵיכִי עָבִיד? אָמַר אַבָּיֵי: מֵבִיא בּוּל שֶׁל מֶלַח וּמַנִּיחַ לָהּ בְּתוֹךְ הָרֶחֶם, כְּדֵי שֶׁתְּזוֹכּוֹר צַעֲרָהּ וּתְרַחֵם עָלָיו. וּמְזַלְּפִין מֵי שִׁלְיָא עַל גַּבֵּי וְלָד, כְּדֵי שֶׁתְּרִיחַ רֵיחוֹ וּתְרַחֵם עָלָיו. וְדַוְקָא טְהוֹרָה, אֲבָל טְמֵאָה — לָא. מַאי טַעְמָא? טְמֵאָה לָא מְרַחֲקָא וְלָדָא, וְאִי מְרַחֲקָא וְלָדָא — לָא מְקָרְבָא. [טו]מְיַלְּדִין אֶת הָאִשָּׁה וכו': מִכְּדֵי תְּנָא לֵיהּ: מְיַלְּדִין אֶת הָאִשָּׁה וְקוֹרִין לָהּ חֲכָמָה מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, "וּמְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת" לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: אִם הָיְתָה צְרִיכָה לְגֵר — חֲבֶירְתָהּ מְדַלֶּקֶת לָהּ אֶת הַגֵּר. וְאִם הָיְתָה צְרִיכָה לְשֶׁמֶן — חֲבֶירְתָהּ מְבִיאָה לָהּ שֶׁמֶן בַּיִת, וְאִם אֵינוֹ סֹפֵק בַּיִת — מְבִיאָה בִּשְׁעָרָהּ, וְאִם אֵינוֹ סֹפֵק בִּשְׁעָרָהּ — מְבִיאָה לָהּ בִּכְלִי. [טז(כא)]אָמַר מָר: אִם הָיְתָה צְרִיכָה לְגֵר — חֲבֶירְתָהּ מְדַלֶּקֶת לָהּ אֶת הַגֵּר. פְּשִׁיטָא! לֹא צְרִיכָא בְּסוּמָא, מַהוּ דְּתֵימָא: כֵּיוָן דְּלָא חָזֵיא — אָסִיר, קָא מַשְׁמַע לַן אַיְתוֹבֵי מַיְתָבָא דַּעְתַּהּ, סָבְרָא: אִי אֵיכָּא מִידֵּי — חָזֵיא חֲבִירְתַּאי וְעָבְדָה לִי. אִם הָיְתָה צְרִיכָה לְשֶׁמֶן וכו': תִּיפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם סְחִיטָה! רַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַויְיהוּ: אֵין סְחִיטָה בְּשֵׁיעָר. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא יֵשׁ סְחִיטָה בְּשֵׁיעָר, מְבִיאָה לָהּ בִּכְלִי דֶּרֶךְ שְׁעָרָהּ, דְּכַמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי — מְשַׁנְּינַן. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חַיָּה כָּל זְמַן שֶׁהַקֶּבֶר פָּתוּחַ, בֵּין אָמְרָה "צְרִיכָה אֲנִי", בֵּין לֹא אָמְרָה "צְרִיכָה אֲנִי" — מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. נִסְתַּם הַקֶּבֶר, בֵּין אָמְרָה "צְרִיכָה" שֶׁהוּא קָשֶׁה וְאֵין בּוֹלֵעַ: דֶּרֶךְ שְׁעָרָהּ כּוֹרֶכֶת הַכְּלִי בְּרֹאשָׁהּ בְּשַׁעֲרָהּ: חַיָּה יוֹלֶדֶת: קֶבֶר בֵּית הָרֶחֶם:

מסורת הש״ס

א לקמן קלה.; תוספתא שבת; במדבר רבה; פסיקתא רבתי
ב לקמן קלה.; לקמן קלג.; לקמן קנא:
ג ביצה כב.
ד כתובות סה.
ה עירובין עט:
ו אוצר מדרשים מדרש לעולם

גליון הש״ס

גמרא משעה שתשב על המשבר. עיין פ״ז מ״ד דאהלות בר״ש:

תורה אור השלם

כִּי־תָצוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ לְתָפְשָׂהּ לֹא־תַשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לִנְדֹּחַ עָלָיו גַּרְזֶן כִּי מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאֹתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה לָבֹא מִפָּנֶיךָ בַּמָּצוֹר [דברים כ, יט]

צְרִיכָה אֲנִי לְחִלּוּל: בֵּין שֶׁאָמְרָה אֵין צְרִיכָה אֲנִי וְחֲבֵרוֹתֶיהָ אוֹמְרוֹת שֶׁהִיא צְרִיכָה מְחַלְּלִין: בַּאֲגַפֶּיהָ בְּזֵרוֹעוֹתֶיהָ שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַלָּה: חַיָּה ג' יָמִים וְ' יָמִים וְל' יוֹם הֲזָקְרוּ בָּהּ לְחִלּוּק

״צְרִיכָה אֲנִי״, בֵּין לֹא אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״ — אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. (א)רַב אָשֵׁי מַתְנֵי הָכִי. מָר זוּטְרָא מַתְנֵי הָכִי: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חַיָּה כָּל זְמַן שֶׁהַקֶּבָר פָּתוּחַ, בֵּין אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״, וּבֵין אָמְרָה ״אֵין צְרִיכָה אֲנִי״ — מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. נִסְתַּם הַקֶּבֶר, אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״ — מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. לֹא אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״ — אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. אָמַר לֵיהּ רַבְינָא לְמָרֵימָר: מָר זוּטְרָא מַתְנֵי לְקוּלָּא, וְרַב אָשֵׁי מַתְנֵי לְחוּמְרָא, הֵילְכָתָא כְּמַאן? אָמַר לֵיהּ: הֲלָכָה כְּמָר זוּטְרָא, סָפֵק נְפָשׁוֹת לְהָקֵל. (ב)מֵאֵימָתַי פְּתִיחַת הַקֶּבֶר? אָמַר אַבָּיֵי: מִשָּׁעָה שֶׁתֵּשֵׁב עַל הַמִּשְׁבֵּר. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: מִשָּׁעָה שֶׁהַדָּם שׁוֹתֵת וְיוֹרֵד, וְאָמְרִי לַהּ מִשָּׁעָה שֶׁחִבְּרוֹתֶיהָ נוֹשְׂאוֹת אוֹתָהּ בַּאֲגַפֶּיהָ. עַד מָתַי פְּתִיחַת הַקֶּבֶר? אָמַר אַבָּיֵי: שְׁלֹשָׁה יָמִים. רָבָא אָמַר מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: שִׁבְעָה, וְאָמְרִי לַהּ: שְׁלֹשִׁים. (ג)אָמְרִי נְהַרְדְּעֵי: חַיָּה שְׁלֹשָׁה שִׁבְעָה וּשְׁלֹשִׁים. שָׁלֹשָׁה, בֵּין אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״, וּבֵין אָמְרָה ״לֹא צְרִיכָה אֲנִי״ — מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. שִׁבְעָה, אָמְרָה ״לֹא צְרִיכָה אֲנִי״ — אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת. שְׁלֹשִׁים, אֲפִילּוּ אָמְרָה ״צְרִיכָה אֲנִי״ — אֵין מְחַלְּלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, אֲבָל עוֹשִׂין עַל יְדֵי אַרְמַאי. (ד)כְּדְרַב עוּלָּא בְּרֵיהּ דְּרַב עִילַּאי, דְּאָמַר: כָּל צָרְכֵי חוֹלֶה נַעֲשִׂין עַל יְדֵי אַרְמַאי בְּשַׁבָּת, וְכִדְרַב הַמְנוּנָא, דְּאָמַר רַב הַמְנוּנָא: דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה — אוֹמֵר לְגוֹי וְעוֹשֶׂה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לְחַיָּה שְׁלֹשִׁים יוֹם. לְמַאי הִלְכְתָא? אָמְרִי נְהַרְדְּעֵי: לְטָבִילָה. (ה)אָמַר רָבָא: לָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ, אֲבָל בַּעְלָהּ עִמָּהּ — בַּעְלָהּ מְחַמֵּמָהּ. כִּי הָא דְּבְרִתֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא בְּגוּ תְּלָתִין יוֹמִין שְׁלָא בְּפָנֵי בַּעְלָהּ וְאַצְטְנִיאַת, וַאֲמָטְיוּהָא לְעַרְסָהּ בָּתְרֵיהּ דְּרָבָא לְפוּמְבְּדִיתָא. (ו)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: עוֹשִׂין מְדוּרָה לְחַיָּה בְּשַׁבָּת בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים. סְבוּר מִינָּהּ לְחַיָּה — אִין, לַחוֹלָה — לָא, בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים — אִין, בֵּימוֹת הַחַמָּה — לָא. וְלָא הִיא, לָא שְׁנָא חַיָּה וְלָא שְׁנָא חוֹלָה, לָא שְׁנָא בֵּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְלָא שְׁנָא בֵּימוֹת הַחַמָּה. מִדְּאִתְּמַר, אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָבִין אָמַר שְׁמוּאֵל: הַקִּיז דָּם וְנִצְטַנֵּן — עוֹשִׂין לוֹ מְדוּרָה אֲפִילּוּ בְּתְקוּפַת תַּמּוּז. שְׁמוּאֵל צַלָּחוּ לֵיהּ תַּכְתֵּקָא דְּשַׁאנָא, רַב יְהוּדָה צַלָּחוּ לֵיהּ פָּתוּרָא דְּיוֹנָה, לְרַבָּה צַלָּחוּ לֵיהּ שַׁרְשִׁיפָא. וַאֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַבָּה: וְהָא קָעֲבַר מָר מִשּׁוּם ״בַּל תַּשְׁחִית״! אָמַר לֵיהּ: ״בַּל תַּשְׁחִית״ דְּגוּפַּאי עָדִיף לִי. (ז)אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם קוֹרוֹת בֵּיתוֹ וְיִסָּקֵם מִנְּעָלִים לְרַגְלָיו. הִקִּיז דָּם וְאֵין לוֹ מָה יֹּאכַל — יִמְכּוֹר מִנְּעָלִים שֶׁבְּרַגְלָיו וְיִסָּפֵיק מֵהָן צָרְכֵי סְעוּדָה. מַאי צָרְכֵי סְעוּדָה? רַב אָמַר: בָּשָׂר, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: יַיִן. רַב אָמַר: בָּשָׂר — נַפְשָׁא חָלַשׁ נַפְשָׁא. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: יַיִן — סוּמָקָא חָלַשׁ סוּמָקָא. (סִימָן ״שָׁנַמְסַר״). שְׁמוּאֵל בְּיוֹמָא דַּעֲבַד מִילְתָא, עָבְדִי לֵיהּ תַּבְשִׁילָא דְּטָחֲלֵי. רַבִּי יוֹחָנָן שָׁתֵי עַד דְּנָפֵיק תִּיהְיָא מֵאוּפֵיהּ. וְרַב נַחְמָן שָׁתֵי עַד דְּקָפֵי טָחֲלֵיהּ. רַב יוֹסֵף שָׁתֵי עַד דְּנָפֵיק מֵרִיבְדָּא דְּכוּסֵילְתָּא. רָבָא מְהַדַּר אַחַמְרָא בַּר תְּלָתָא טַרְפֵי. אָמַר לְהוּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרַבָּנַן: בְּמָטוּתָא מִינַּיְיכוּ, בְּיוֹמָא דְּהַקָּזָה אֲמַרוּ לְבֵיתַיְיכוּ: נַחְמָן אִקְלַע לְגַבַּן. וְכוּלְּהוּ אִעָרוֹמֵי אָסִירִי, בַּר מֵהַאי עָרְמָה דִּשְׁרֵי: מַאן דְּעָבֵיד מִילְתָא וְלָא אֶפְשָׁר לֵיהּ, לִישְׁקוֹל זוּזָא מָכָא וְלֵיזִיל לְשַׁב תַּנָּואתָא, עַד דְּטָעֵים שִׁיעוּר רְבִיעָתָא. וְאִי לָא — לֵיכוֹל שַׁב תַּמְרֵי אוּכְמָתָא, וְלֵישׁוּף מִישְׁחָא בְּצִידְעֵיהּ, וְנִיגְנֵי בְּשִׁמְשָׁא. אַבָּלַטּ אַשְׁכְּחֵיהּ לְשְׁמוּאֵל דְּגָנֵי בְּשִׁמְשָׁא. אָמַר לֵיהּ: חַכִּימָא דִּיהוּדָאֵי, בִּישָׁא מִי הֲוֵי טָבָא?! אָמַר לֵיהּ: יוֹמָא דְּהַקָּזָה הוּא. וְלָא הִיא, אֶלָּא אִיכָּא יוֹמָא דְּמַעֲלֵי בֵּהּ שִׁמְשָׁא בְּכוּלֵּהּ שַׁתָּא — יוֹמָא דְּנָפְלָה בֵּיהּ תְּקוּפַת תַּמּוּז. וְסָבַר: לָא אֶיגַּלֵּי לֵיהּ. (הֵיקֵיל בְּרוּחַ טַעְמָא שָׁהֶה — סִימָן) רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: כָּל הַמַּקֵּיל בְּסָעוּדַת הַקָּזַת דָּם — מְקִילִין לוֹ מְזוֹנוֹתָיו מִן הַשָּׁמַיִם, וְאוֹמְרִים: הוּא עַל חַיָּיו לֹא חָס, אֲנִי אָחוּס עָלָיו?! רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַאי מַאן דְּעָבֵיד מִילְתָא — לָא לִיתֵיב הֵיכָא דְּכְרִיךְ זִיקָא, דְּילְמָא שָׁפֵי לֵיהּ אוּמָּנָא וּמוֹקֵים לֵיהּ אַרְבִּיעֵיתָא, וְאָתֵי זִיקָא וְשָׁאֵיף מִינֵּיהּ, וְאָתֵי לִידֵי סַכָּנָה. שְׁמוּאֵל הֲוָה רָגִיל דְּעָבֵיד מִילְתָא בְּבֵיתָא דְּשַׁב לְבָנֵי וְאַרְחָא. יוֹמָא חָדָא עָבַד, וְאַרְגִּישׁ בָּנַפְשֵׁיהּ. בָּדַק וַחֲסַר חַד אַרְחָא. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַאי מַאן דְּעָבֵיד מִילְתָא — לִיטְעוֹם מִידֵּי וַהֲדַר לִיפּוֹק. דְּאִי לָא טָעֵים מִידֵּי, אִי פָּגַע בְּשָׁכְבָא — יָרְקִי אַפֵּיהּ. אִי פָּגַע בְּמַאן דְּקָטֵל נַפְשָׁא — מָיֵת. אִי פָּגַע

בְּדָבָר

רָבָא מְשַׁמֵּהּ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁבָעָה לְכָאוֹרָה מַשְׁמַע דְּרָבָא לְטַעְמֵהּ דְּבָפָרָק הַדָּר (עירובין דף סח.) גַּבֵּי הָהוּא יַנּוֹקָא דְּאִשְׁתְּפוּחֵי חַמִּימֵהּ אָמַר לְהוּ רָבָא נְשַׁיְּלֵהּ לְאִמֵּהּ אִם צְרִיכָה נֵיחֵיימוּ אַגַּב אִמֵּהּ דְּמִסְתַּמָּא בְּיוֹם שְׁמִינִי הֲיָה קוֹדֶם מִילָה שֶׁהֲיָה צָרִיךְ חַמִּין לְמוּלּוֹ דְּלְאַחַר מִילָה מְסַכֵּן הוּא וּבָלָא אֵמֵּהּ בְּיוֹם שְׁמִינִי מַחַלְּלִין עָלָיו שַׁבָּת וְהֵינוּ לְאַחַר שִׁבְעָה דְּבִנְסְתַּם הַקֶּבֶר בָּעֵינַן צְרִיכָה מִיהוּ לְלִשָּׁנָא דְּאָמְרִי לֵהּ לְרָבָא שִׁשִּׁים תִּקְשֵׁי לְמָה צְרִיכָה וְעוֹד דְּבִקּוּנְטְרֵס פִּי׳ הָתָם נֵיחֵיימוּ אַגַּב אִמֵּהּ ע״י נְקָרִי וְכֵן פֵּרֵשׁ ר״ח לְכַךְ יֵ״ש לְפָרֵשׁ דְּאַבָּיֵי וְרָבָא וְאָמְרִי לֵהּ מָר אָמַר חֲדָא וּמָר אָמַר חֲדָא וְלָא פְּלִיגִי וְכוּלְּהוּ קָיְמוּ כִּנְהַרְדְּעֵי:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ של סעי׳ ג:
ב מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יג, סמג לאוין סה:
ג טוש״ע או״ח סי׳ של סעי׳ ד:
ד מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יג:
ה טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ יז:
ו מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ י, סמג לאוין סה:
ז טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ יח:
ח מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ יד, סמג לאוין סה:

בְּדָבָר אַחֵר — קָשֶׁה לְדָבָר אַחֵר. [א־ד(א)]רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הַאי מַאן דְּעָבֵיד מִילְּתָא — לִישְׁהֵי פּוּרְתָּא וַהֲדַר לֵיקוּם — דְּאָמַר מָר: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים קְרוֹבִין לְמִיתָה יוֹתֵר מִן הַחַיִּים, וְאֵלּוּ הֵן: אָכַל וְעָמַד, שָׁתָה וְעָמַד, יָשַׁן וְעָמַד, הִקִּיז דָּם וְעָמַד, שִׁימֵּשׁ מִטָּתוֹ וְעָמַד. [ה]אָמַר שְׁמוּאֵל: פּוּרְסָא דְּדָמָא — כָּל תְּלָתִין יוֹמִין. וּבֵין הַפְּרָקִים — יְמַעֵט, וּבֵין הַפְּרָקִים יַחְזוֹר וִימַעֵט. וְאָמַר שְׁמוּאֵל: פּוּרְסָא דְּדָמָא — חַד בְּשַׁבְּתָא, אַרְבְּעָה, וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אֲבָל שֵׁנִי וַחֲמִישִׁי — לָא. דְּאָמַר מָר: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת יַקִּיז דָּם בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי, שֶׁבֵּית דִּין שֶׁל מַעְלָה וְשֶׁל מַטָּה שָׁוִין כְּאֶחָד. בִּתְלָתָא בְּשַׁבְּתָא מַאי טַעְמָא לָא? מִשּׁוּם דְּקַיְימָא לֵיהּ מַאְדִּים בְּזָוֵוי. מַעֲלֵי שַׁבְּתָא נָמֵי קָיְימָא בְּזָוֵוי! כֵּיוָן דְּדָשׁוּ בֵּיהּ רַבִּים — "שׁוֹמֵר פְּתָאִים ה'". אָמַר שְׁמוּאֵל: אַרְבְּעָ דְּהוּא אַרְבְּעָ, אַרְבְּעָ דְּהוּא אַרְבֵּיסַר, אַרְבְּעָ דְּהוּא עֶשְׂרִים וְאַרְבְּעָה, אַרְבְּעָ דְּלֵיכָּא אַרְבְּעָ בָּתְרֵיהּ — סַכַּנְתָּא. [ו]רֹאשׁ חוֹדֶשׁ וְשֵׁנִי לוֹ — חוּלְשָׁא. שְׁלִישִׁי לוֹ — סַכָּנָה. מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא — חוּלְשָׁא. מַעֲלֵי יוֹמָא דַּעֲצַרְתָּא — סַכַּנְתָּא. וּגְזַרוּ רַבָּנַן אַכּוּלְּהוּ מַעֲלֵי יוֹמָא טָבָא מִשּׁוּם יוֹמָא (טָבָא) דַּעֲצַרְתָּא, דְּנָפֵיק בֵּיהּ זִיקָא וּשְׁמֵיהּ "טָבוֹחַ", דְּאִי לָא קַבִּלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה — הֲוָה טָבַח לְהוּ לְבִשְׂרַיְיהוּ וּלְדָמַיְיהוּ. אָמַר שְׁמוּאֵל: אָכַל חִטָּה וְהִקִּיז דָּם — לֹא הִקִּיז אֶלָּא לְאוֹתָהּ חִטָּה. וְהָנֵי מִילֵּי לִרְפוּאָה, אֲבָל אַקּוּלֵי — מֵיקֵל. הַמַּקִּיז דָּם, שְׁתִיָּיה — לְאַלְתַּר. אֲכִילָה — עַד חֲצִי מִיל. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׁתִיָּיה לְאַלְתַּר מְעַלֵּי, אֲבָל בָּתַר הָכִי קָשֵׁי, אוֹ דִּילְמָא לָא קָשֵׁי וְלָא מְעַלֵּי? תֵּיקוּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אֲכִילָה עַד חֲצִי מִיל הוּא דְּקָמְעַלֵּי, הָא בָּתַר הָכִי וּמִקַּמֵּי הָכִי — קָשֵׁי, אוֹ דִּילְמָא לָא קָשֵׁי וְלָא מְעַלֵּי? תֵּיקוּ. מַכְרִיז רַב: מְאָה קָרֵי בְּזוּזָא, מְאָה רֵישֵׁי בְּזוּזָא, מְאָה שִׂפְּמֵי וְלָא כְּלוּם. אָמַר רַב יוֹסֵף: כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב הוּנָא, יוֹמָא דְּמִפַּגְּרִי בֵּיהּ רַבָּנַן, אָמְרִי: הָאִידָּנָא יוֹמָא דִּשְׂפָּמֵי הוּא, וְלָא יָדְעָנָא מַאי קָאָמְרִי. [(ב)]וְקוֹשְׁרִין הַטִּבּוּר. תָּנוּ רַבָּנַן: קוֹשְׁרִין הַטִּבּוּר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף חוֹתְכִין. וְטוֹמְנִין הַשִּׁלְיָא כְּדֵי שֶׁיִּתְחַם הַוָּלָד. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בְּנוֹת מְלָכִים — טוֹמְנוֹת בְּסִפְלֵים שֶׁל שֶׁמֶן, בְּנוֹת עֲשִׁירִים — בִּסְפוֹגִים שֶׁל צֶמֶר, בְּנוֹת עֲנִיִּים בְּמוֹכִין. אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יוֹסֵי בְּטִבּוּר שֶׁל שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, שֶׁחוֹתְכִין. מַאי טַעְמָא? דִּמְנַתְּחֵי אַהֲדָדֵי. [ט(ג)]וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָמַר רַב: כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת תּוֹכָחָה עוֹשִׂין לְחַיָּה בְּשַׁבָּת. שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת אוֹתָךְ לֹא כָּרַּת שָׁרֵּךְ וּבְמַיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ". "וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת" — מִכָּאן שֶׁמְיַילְּדִים אֶת הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "לֹא כָּרַּת שָׁרֵּךְ" — מִכָּאן שֶׁחוֹתְכִין הַטִּבּוּר בְּשַׁבָּת. "וּבְמַיִם לֹא רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי" — מִכָּאן שֶׁרוֹחֲצִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ" — מִכָּאן שֶׁמּוֹלְחִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. "וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ" — מִכָּאן שֶׁמְּלַפְּפִין הַוָּלָד בְּשַׁבָּת. הדרן עלך מפנין

מַתְנִי׳

מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ זְכוּת אָבוֹת וְקוֹדֶם תַּקָּנַת עֶזְרָא אע"פ שֶׁהָיוּ דָּנִין בְּכָל יוֹם שֶׁהָיוּ צְרִיכִים לֹא הָיוּ קוֹבְעִים לֵישֵׁב בְּכָל יוֹם: דְּקָאֵי מַאְדִּים בְּזָוֵי בָּרְבִיעִי נָמֵי קָאֵי מַאְדִּים בְּזָוֵי בְּסוֹף הַיּוֹם אֶלָּא לֹא חָשׁוּ חֲכָמִים לְכָךְ דְּאֵין דֶּרֶךְ לְהַקִּיז כָּל כָּךְ בְּסָמוּךְ לַלַּיְלָה: דְּלֵיכָּא אַרְבְּעָ בָּתְרֵהּ שֶׁאֵין ד' יָמִים עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּלֵיכָּא לְמֵימַר רְבִיעִי בַּשַּׁבָּת דְּהָא ד' דְּהוּא עֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָ הַיְנוּ דְּלֵיכָּא רְבִיעִי בָּתְרֵהּ: מֵאָה רֵישֵׁי בְּזוּזָא מֵאָה קָרֵי בְּזוּזָא לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס תֵּמַהּ מַה שַּׁיָּךְ הָכָא ור"ח גָּרֵיס מֵאָה קַרְנֵי בְּזוּזָא וּמְפָרֵשׁ מֵאָה רֵישֵׁי מֵאָה רָאשֵׁי בְּנֵי אָדָם (וְנִרְאֶה) שֶׁהָיָה מִנְהָג קָצוּב לְסַפֵּר לְגַלֵּחַ בְּזוּזָא וְכֵן מִנְהַג ק' קַרְנֵי לְהַקִּיז בְּזוּזָא כְּמוֹ קַרְנָא דְּאֻמָּנָא (לְקַמָּן שַׁבָּת דַּף קנד:) אֲבָל מֵאָה שְׂפָמֵי לְתַקֵּן הַשָּׂפָה בְּוּלֹא כְּלוּם דִּבְשָׂכַר גִּלּוּחַ וְהַקָּזָה הָיָה מְתַקֵּן הַשָּׂפָה וּבַיּוֹם שֶׁהָיָה מְתַקֵּן שְׂפָמוֹ לֹא הָיָה נוֹטֵל כְּלוּם וְעַל כֵּן הָיָה לְמָשָׁל כָּל מִי שֶׁהָיָה יָגֵעַ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ שְׂכָרוֹ הָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ יוֹמָא דִּשְׂפָמֵי: מְפַגְּרֵי רַבָּנַן תָּשַׁשׁ כֹּחָם וְהָיוּ מִתְחַלְּשִׁין וְלֹא יָכְלוּ לְמִגְרַס כְּדִכְתִיב (שְׁמוּאֵל א ל':י') וַיִּרְדֹּף דָּוִד הוּא וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ (עִמּוֹ) וַיַּעַמְדוּ מָאתַיִם אִישׁ אֲשֶׁר פִּגְּרוּ מֵעֲבֹר אֶת נַחַל הַבְּשׂוֹר: כָּל הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת תּוֹכָחָה לָאו מִקְּרָא מַפִּיק אֶלָּא מִסְתַּמָּא כֵּיוָן שֶׁבָּא בְּפָרָשַׁת תּוֹכָחָה אִם כֵּן צַעַר הוּא אִם אֵין עוֹשִׂין וְהֵקֵלּוּ חֲכָמִים לַעֲשׂוֹת וּבְכֻלָּן אֵין בָּהֶן אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא:

בְּדָבָר אַחֵר חֲזִיר: קָשֶׁה לְדָבָר אַחֵר צָרַעַת שֶׁהַחֲזִירִים מְנֻגָּעִים הֵם כִּדְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (ד' מט:) י' קַבִּים נְגָעִים יָרְדוּ לָעוֹלָם תִּשְׁעָה נָטְלוּ חֲזִירִים: אָכַל וְעָמַד מַהֵר לַעֲמֹד פִּתְאוֹם אַחַר שֶׁאָכַל שָׂבְעוֹ: פֻּרְסָא דִּדְמָא זְמַן הַקָּזָה כְּמוֹ בִּפְרוֹס הַפֶּסַח: בֵּין הַפְּרָקִים פִּרְקֵי שְׁנוֹתָיו כְּגוֹן לְאַחַר מ' שָׁנָה: יְמַעֵט בְּהַקָּזָה לֹא יַקִּיז בְּכָל חֹדֶשׁ אֶלָּא לְב' חֳדָשִׁים: וּבֵין הַפְּרָקִים יַחְזוֹר וִימַעֵט לְאַחַר שִׁשִּׁים יַקִּיז לג' חֳדָשִׁים לְפִי שֶׁאֵין כֹּחוֹ עָלָיו וְאֵין דָּמוֹ חַם וְגוּפוֹ מִצְטַנֵּן כְּשֶׁמְּחַסֵּר דָּמוֹ: שב"ד שֶׁל מַעְלָה וְשֶׁל מַטָּה שָׁוִין אָדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם וב"ד יוֹשְׁבִין בָּעֲיָרוֹת בְּב' וּבְה' מִתַּקָּנַת עֶזְרָא וְאֵילָךְ (ב"ק ד' פב.) וְכֵיוָן דְּיוֹם הַדִּין וּפְקִידָה הִיא עֲוֹנֹתָיו נִזְכָּרִים: דְּקָיְמָא לֵהּ מַאְדִּים בְּזָוֵי שֶׁמַּזַּל מַאְדִּים מְשַׁמֵּשׁ בּוֹ בִּשְׁעוֹת זוּגוֹת וּמַזַּל מַאְדִּים מְמֻנֶּה עַל הַחֶרֶב וְעַל הַדֶּבֶר וְעַל הַפֻּרְעָנִיּוֹת וְהַזּוּגוֹת קָשִׁין שֶׁהֵן רְשׁוּת לַשֵּׁדִים כִּדְאָמַר בִּפְסָחִים (ד' קי:) וְהַפֻּרְעָנִיּוֹת מוּכָנִין שצ"מ חנכ"ל סֵדֶר הַשָּׁעוֹת כְּשֶׁנִּתְלוּ הַמְּאוֹרוֹת וְהַמַּזָּלוֹת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל ד' בְּשַׁבָּת שִׁמֵּשׁ שַׁבְּתַאי וּבַשְּׁנִיָּה צֶדֶק וְאַחֲרָיו מַאְדִּים וְאַחֲרָיו חַמָּה וְאַחֲרָיו נֹגַהּ וְאַחֲרָיו כּוֹכָב וְאַחֲרָיו לְבָנָה נִמְצְאוּ ז' הַמַּזָּלוֹת לז' הַשָּׁעוֹת וְחוֹזְרִים חָלִילָה לְעוֹלָם נִמְצָא בְּסֵדֶר זֶה לְעוֹלָם סִימָנֵי מַזָּלוֹת הַמְשַׁמְּשִׁין בִּתְחִלַּת לֵילֵי הַשָּׁבוּעַ כצנ"ש חל"ם מוֹצָאֵי שַׁבָּת שָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁלּוֹ כּוֹכָב תְּחִלַּת לֵיל שֵׁנִי צֶדֶק וְכֵן בַּסֵּדֶר הַזֶּה וְסֵדֶר תְּחִלַּת סִימָנֵי הַיָּמִים חל"ם כצנ"ש שָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל אֶחָד בְּשַׁבָּת חַמָּה וְשֶׁל שֵׁנִי בְּשַׁבָּת לְבָנָה וְשֶׁל שְׁלִישִׁי בְּשַׁבָּת מַאְדִּים נִמְצָא מַאְדִּים חוֹזֵר בּוֹ חֲלִילָה בְּשָׁעָה שְׁמִינִית בַּיּוֹם וְהִיא זוּגוֹת אֲבָל שְׁאָר יָמִים אֵין מַאְדִּים בְּזוּגוֹת שֶׁלָּהֶם אִם לֹא בַּלַּיְלָה וּבַלַּיְלָה אֵין דֶּרֶךְ לְהַקִּיז: מַעֲלֵי שַׁבְּתָא נָמֵי קָיְמָא מַאְדִּים בְּזָוֵי שֶׁהֲרֵי שָׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יוֹם נֹגַהּ לְפִי הַסֵּדֶר שֶׁל חל"ם כצנ"ש תְּחִלַּת הַיָּמִים וְכֵיוָן שֶׁתְּחִלָּתוֹ נֹגַהּ וְסֵדֶר הֲלִיכָתָן שצ"ם חנכ"ל נִמְצְאוּ מַתְחִילִין לַחֲזֹר חֲלִילָה בְּשָׁעָה רְבִיעִית נִמְצָא מַאְדִּים בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית: כֵּיוָן דְּדָשׁוּ בֵּהּ רַבִּים הֻרְגְּלוּ בּוֹ מִפְּנֵי דְּחָקָן שֶׁיִּהְיוּ קְרוֹבִים לִסְעוּדַת שַׁבָּת וְאָמְרִינַן בְּפִרְקִין דִּלְעֵיל (ד' קיד:) כְּבוֹד שַׁבָּת בְּדָגִים גְּדוֹלִים וּבְמַסֶּכֶת ע"ז (ד' כט.) אָמְרִינַן שֵׁנִי לְדַם דָּג: אַרְבְּעָ דְּהוּא ד' ד' בַּשַּׁבָּת שֶׁהוּא ד' לַחֹדֶשׁ אוֹ אַרְבֵּיסַר לַחֹדֶשׁ אוֹ כ"ד לַחֹדֶשׁ כּוּלְּהוֹן קָשֶׁה לְהַקָּזָה: ד' דְּלֵיכָּא ד' בָּתְרֵהּ שֶׁאֵין ד' יָמִים עַד סוֹף הַחֹדֶשׁ וְאִיכָּא דְּאָמְרִי דְּלֵיכָּא ד' בְּשַׁבָּת בָּתְרֵהּ בְּאוֹתוֹ חֹדֶשׁ וְאֵינוֹ כֵּן: ה"ג ר"ח וְשֵׁנִי לוֹ חֻלְשָׁא שְׁלִישִׁי לוֹ סַכַּנְתָּא: אָכַל חִטָּה וְהִקִּיז דָּם לֹא הִקִּיז אֶלָּא לְחִטָּה שֶׁהָאֹכֶל מַכְבִּיד אֶת הָאָדָם וְהַקָּזָה שֶׁאַחַר אֲכִילָה אֵינוֹ מוֹעִיל אֶלָּא לְאוֹתוֹ כֹּבֶד: וה"מ בְּמַקִּיז לִרְפוּאָה: אֲבָל אַקּוּלֵי מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ דָּם הַמַּכְבִּיד עָלָיו אֲפִי' לְאַחַר אֲכִילָה מַקִּיז וּמֵיקֵל: מְאָה רֵישֵׁי בְּזוּזָא כְּלוֹמַר אִם יִהְיוּ בְּזוֹל מְאֹד קְנֵה רָאשֵׁי בְּהֵמָה וְאִם לָאו אַל תִּקַּח שֶׁאֵינָן בְּרִיאִין לֶאֱכֹל: מֵאָה קָרֵי דְּלוּעִין: מֵאָה שְׂפָמֵי כְּמוֹ עַל שָׂפָם (וַיִּקְרָא יג) גרויינו"ן בְּלַעַז שְׂפָתַיִם שֶׁל בְּהֵמָה: יוֹמָא דְּמִפַּגְּרֵי בֵּהּ רַבָּנַן שֶׁהָיוּ הַתַּלְמִידִים מִתְעַצְּלִין מִלָּבֹא בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ קָרֵי לֵהּ יוֹמָא דִּשְׂפָמֵי כְּלוֹמַר הַיּוֹם הַזֶּה אָבַד לוֹ וְאֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת: וְטוֹמְנִין אֶת הַשִּׁלְיָא כִּדְמְפָרֵשׁ רַשְׁבַּ"ג שֶׁהִיא רְפוּאָה לְהִתְחַמֵּם הַוָּלָד: סְפוֹגִין שֶׁל צֶמֶר צֶמֶר מְנֻפָּץ: שֶׁל שְׁנֵי תִּינוֹקוֹת תְּאוֹמִים וְקִשּׁוּרִין טִבּוּרָן זֶה בָּזֶה: מִשּׁוּם דִּמְנַתְּחֵי מְהַדְּדֵי זֶה אֵילָךְ וְזֶה אֵילָךְ וְנִמְצְאוּ מְסֻכָּנִין: בְּפָרָשַׁת תּוֹכָחָה שֶׁהוֹכִיחַ יְחֶזְקֵאל לְיִשְׂרָאֵל אֶת חַסְדֵי הקב"ה שֶׁעִמָּהֶן: תּוֹכָחָה לְשׁוֹן לְכוּ וְנִוָּכְחָה (יְשַׁעְיָהוּ א':י"ח) לְהִתְוַכֵּחַ וּלְהוֹדִיעַ מִי הוּא שֶׁסָּרַח עַל שֶׁכְּנֶגְדּוֹ: לְמִשְׁעִי לָטוּחַ וּלְהַחֲלִיק בְּשָׂרוֹ: שֶׁמּוֹלְחִין וּבְשָׂרוֹ מִתְקַשֶּׁה: מְלַפְּפִין אנמליו"ן בְּלַעַ"ז וְלָאו הַיְנוּ אַסֲבֵי יָנוּקָא דַּאֲמַרַן לְעֵיל בְּפֶרֶק כָּל הַכֵּלִים (שַׁבָּת דַּף קכג.) דְּהָא שָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַב נַחְמָן דְּאָסַר אֶלָּא לִפּוּפֵי בְּעָלְמָא כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂין בַּחֲגוֹרוֹת וּפְסִיקְיָאוֹת:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רמ סעי' טו:
ב מיי' פד' מהל' דעות הל' יח:
ג מיי' פד' מהל' דעות הל' ג:
ד מיי' פד' מהל' דעות הל' יט:
ה מיי' פד' מהל' דעות הל' יח:
ו טוש"ע או"ח סי' תסח סעי' י:
ז טוש"ע או"ח סי' של סעי' ז:
ח מיי' פב' מהל' שבת הל' יא:
ט מיי' פב' מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א גיטין ע.; אוצר מדרשים פרקי רבינו הקדוש
ב תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמרא כיון דדשו ביה רבים שומר פתאים. עיין תה"ד סי' רי"א:

רש"י ד"ה מלפפים וכו' בחגורות ופסיקיאות. עיין לקמן דף קמז ע"ב רש"י ד"ה בחומרי שדרה וצ"ע. ועי' בתשובת אדמת הקדש חלק א"ח סי' ח:

תורה אור השלם

שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהֹוָה דַּלֹּתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ [תהילים קטז, ו]

וּמוֹלְדוֹתַיִךְ בְּיוֹם הוּלֶּדֶת אוֹתָךְ לֹא־כָרַּת שָׁרֵּךְ וּבְמַיִם לֹא־רֻחַצְתְּ לְמִשְׁעִי וְהָמְלֵחַ לֹא הֻמְלַחַתְּ וְהָחְתֵּל לֹא חֻתָּלְתְּ [יחזקאל טז, ד]

מתני׳ **רַבִּי** אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מְבִיאוֹ בְּשַׁבָּת מְגוּלָּה, וּבַסַּכָּנָה מְכַסֶּהוּ עַל פִּי עֵדִים. וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כּוֹרְתִים עֵצִים לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין לַעֲשׂוֹת (כְּלִי) בָּרְזֶל. אבן(א)כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וּמִילָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. גְּמ׳ אִיבַּעְיָא לְהוּ: טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מִשּׁוּם חֲבוּבֵי מִצְוָה, אוֹ דִילְמָא מִשּׁוּם חֲשָׁדָא. לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ? לְאַתּוֹיֵי מְכוּסֶּה עַל פִּי עֵדִים. אִי אִמְרַתְּ מִשּׁוּם חֲבוּבֵי מִצְוָה, מְגוּלָּה — אִין, מְכוּסֶּה — לָא. אֶלָּא אִי אִמְרַתְּ מִשּׁוּם חֲשָׁדָא — אֲפִילּוּ מְכוּסֶּה, שַׁפִּיר דָּמֵי. מַאי? אִיתְּמַר אָמַר רַבִּי לֵוִי: לֹא אָמְרָהּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֶלָּא לְחֲבוּבֵי מִצְוָה. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: מְבִיאוֹ מְגוּלָּה וְאֵין מְבִיאוֹ מְכוּסֶּה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. אָמַר רַב אַשִׁי: מַתְנִיתִין נָמֵי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי: וּבְשָׁעַת הַסַּכָּנָה מְכַסֶּהוּ עַל פִּי עֵדִים, בְּסַכָּנָה — אִין, שֶׁלֹּא בְסַכָּנָה — לָא, שְׁמַע מִינַּהּ מִשּׁוּם חֲבוּבֵי מִצְוָה. שְׁמַע מִינַּהּ. תַּנְיָא אִידָךְ: מְבִיאוֹ מְגוּלָּה וְאֵין מְבִיאוֹ מְכוּסֶּה, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: נוֹהֲגִין הָיוּ בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה שֶׁהָיוּ מְבִיאִין מְכוּסֶּה עַל פִּי עֵדִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ, עֵדִים דְּקָאָמַר: אִיהוּ וְחַד, אוֹ דִילְמָא: הוּא וּתְרֵי. [ב]תָּא שְׁמַע: וּבְסַכָּנָה מְכַסֶּהוּ עַל פִּי עֵדִים. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא הוּא וּתְרֵי — שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ הוּא וְחַד, מַאי ״עֵדִים״? שָׁרָאוּי לְהֵעִיד בְּמָקוֹם אֶחָד. [ג]וְעוֹד אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, תְּנוּ רַבָּנָן: בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָיוּ כּוֹרְתִין עֵצִים לַעֲשׂוֹת פֶּחָמִין לַעֲשׂוֹת בָּרְזֶל בְּשַׁבָּת, בְּמָקוֹמוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי הָיוּ אוֹכְלִין בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב. לֵוִי אִיקְּלַע לְבֵי יוֹסֵף רִישְׁבָּא. קָרִיבוּ לֵיהּ רֵישָׁא דְּטַוּוסְא בְּחָלָבָא, לָא אָכַל. כִּי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אָמַר לֵיהּ: אַמַּאי לָא תְּשַׁמְּתִינְהוּ? אָמַר לֵיהּ: אַתְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה הֲוָה, וְאָמֵינָא: דִּילְמָא דָּרֵשׁ לְהוּ כְּרַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. [ד]דְּתָנַן, רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי אוֹמֵר: נֶאֱמַר ״לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה״, וְנֶאֱמַר ״לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ״. אֶת שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה — אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחָלָב. עוֹף שֶׁאָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה, יָכוֹל יְהֵא אָסוּר לְבַשֵּׁל בְּחָלָב — תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בַּחֲלֵב אִמּוֹ״, יָצָא עוֹף שֶׁאֵין לוֹ חָלָב אֵם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עִיר אַחַת הָיְתָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְהָיוּ מֵתִים בְּזַמַּנָּן. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל עַל הַמִּילָה, וְעַל אוֹתָהּ הָעִיר לָא גָּזְרָה. גי(ה)תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁקִּיְּבְלוּ עֲלֵיהֶם בְּשִׂמְחָה, כְּגוֹן מִילָה, דִּכְתִיב: ״שָׂשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב״ — עֲדַיִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּשִׂמְחָה. וְכָל מִצְוָה שֶׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם בְּקָטָטָה, כְּגוֹן עֲרָיוֹת, דִּכְתִיב: ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בּוֹכֶה לְמִשְׁפְּחוֹתָיו״, עַל עִסְקֵי מִשְׁפְּחוֹתָיו — עֲדַיִין עוֹשִׂין אוֹתָהּ בְּקָטָטָה, דְּלֵיכָּא כְּתוּבָּה דְּלָא רָמוּ בַּהּ תִּיגְרָא. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: כָּל מִצְוָה שֶׁמָּסְרוּ יִשְׂרָאֵל עַצְמָן עֲלֵיהֶם לְמִיתָה בִּשְׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, כְּגוֹן עֲבוֹדָה זָרָה וּמִילָה — עֲדַיִין הִיא מוּחְזֶקֶת בְּיָדָם, וְכָל מִצְוָה שֶׁלֹּא מָסְרוּ יִשְׂרָאֵל עַצְמָן עֲלֵיהֶם לְמִיתָה בִּשְׁעַת גְּזֵרַת הַמַּלְכוּת, כְּגוֹן תְּפִילִּין — עֲדַיִין הִיא מְרוּפָּה בְּיָדָם. [ו]דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: תְּפִילִּין צְרִיכִין גּוּף נָקִי כֶּאֱלִישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם. מַאי הִיא? אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁלֹּא יָפִיחַ בָּהֶם, רָבָא אָמַר: שֶׁלֹּא יִישַׁן בָּהֶם. וְאַמַּאי קָרוּ לֵיהּ ״אֱלִישָׁע בַּעַל כְּנָפַיִם״? שֶׁפַּעַם אַחַת גָּזְרָה מַלְכוּת הָרְשָׁעָה גְּזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַמַּנִּיחַ תְּפִילִּין עַל רֹאשׁוֹ — יִקְרוּ אֶת מוֹחוֹ, וְהָיָה אֱלִישָׁע מַנִּיחַ תְּפִילִּין וְיָצָא לַשּׁוּק, וְרָאָהוּ קַסְדּוֹר אֶחָד. רָץ מִלְּפָנָיו וְרָץ אַחֲרָיו. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ אֶצְלוֹ, נָטַל מֵרֹאשׁוֹ וַאֲחָזָן בְּיָדוֹ. אָמַר לוֹ: מַה בְּיָדְךָ? אָמַר לוֹ: כַּנְפֵי יוֹנָה. פָּשַׁט אֶת יָדוֹ וְנִמְצְאוּ בָהּ כַּנְפֵי יוֹנָה. לְפִיכָךְ הָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ ״בַּעַל כְּנָפַיִם״. [ז]מַאי שְׁנָא כַּנְפֵי יוֹנָה דַּאֲמַר לֵיהּ, וְלָא אָמַר לֵיהּ שְׁאַר עוֹפוֹת? מִשּׁוּם דְּדָמְיָא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְיוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ״ — מַה יוֹנָה זוֹ כְּנָפֶיהָ מְגִינוֹת עָלֶיהָ, אַף יִשְׂרָאֵל מִצְוֹת מְגִינוֹת עֲלֵיהֶן. אָמַר רַבִּי אַבָּא בַּר רַב אַדָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק: פַּעַם אַחַת שָׁכְחוּ וְלֹא הֵבִיאוּ אִיזְמֵל מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְהֵבִיאוּהוּ בְּשַׁבָּת [דֶּרֶךְ גַּגּוֹת וְדֶרֶךְ חֲצֵירוֹת] שֶׁלֹּא

מַתְנִי׳ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי אֲמַתְנִיתִין דְּפַרְקִין דִּלְעֵיל דְּסָלֵיק מִנֵּהּ וְכָל צָרְכֵי מִלָּה עוֹשִׂין בְּשַׁבָּת: מְגֻלָּה בְּפָנֵי הַכֹּל וּבְגִמָרָא מְפָרֵשׁ אַמַּאי מַצְרִיךְ לֵיהּ לְגִלּוּיֵהּ: וּבַסַּכָּנָה שְׁגָזְרוּ אַרַמָּאִים עַל הַמִּילָה: מְכַסֶּהוּ ע״פ עֵדִים שֶׁיְּעִידוּ שֶׁאָמַל שֶׁל מִצְוָה הוּא מֵבִיא וְלֹא יַחְשְׁדוּהוּ: כְּלָל אָמַר ר״ע נָחֳלַק עַל ר״א בְּמַכְשִׁירֵי מִצְוָה שֶׁאֵין דּוֹחִין הוֹאִיל וְאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מע״ש: [וְשֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מע״ש בְּגוֹן] מִילָה עַצְמָהּ שא״א לָהּ לַעֲשׂוֹת דְּזִמְנָהּ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי דּוֹחֶה שַׁבָּת: גְּמ׳ טַעְמָא דר״א דְּאָמַר מְגֻלָּה אֵין מְכַסֶּה לְא: מִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה לְהוֹדִיעַ שֶׁחֲבִיבָה מִצְוָה עָלָיו שְׁמְחֵלֵל שַׁבָּת עָלֶיהָ: מִשּׁוּם חֲשָׁדָא שֶׁלֹּא יַחְשְׁדוּהוּ שֶׁהוּא נוֹשֵׂא שְׂאָר חֲפָצָיו וְסָיְפָא דְּמַתְנִי׳ דְּקָתָנֵי וּבַסַּכָּנָה מְכַסֶּהוּ ע״פ עֵדִים וַדַּאי מִשּׁוּם חֲשָׁדָא הוּא אֶלָּא רֵישָׁא מַבָּעְיָא לָן דְּוָקָא מְגֻלָּה קָאָמַר אֲבָל מְכַסֶּה ע״פ עֵדִים שֶׁלֹּא בְּשָׁעַת הַסַּכָּנָה לֹא וּמִשּׁוּם חִבּוּב מִצְוָה אוֹ לָאו דְּוָקָא מְגֻלָּה דְּטַעְמָהּ מִשּׁוּם חֲשָׁדָא וה״ה לְמְכַסֶּה עַל פִּי עֵדִים: אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא הוּא וּתְרֵי שַׁפִּיר בְּשֶׁלְמָא הוּא וְחַד מִי מִקָּרֵי עֵדִים אִיהוּ לְגַבֵּהּ נָפְשָׁהּ מִי מִקָּרֵי עֵד: וּמִשְּׁנֵי שָׁרָאוּי לְהֵעִיד בְּמָקוֹם אַחֵר לְעוֹלָם הָכָא עַדּוּת לָא שַׁיְכָא דִּלְאַפּוֹקֵי מֵחֲשָׁדָא בְּעַלְמָא הוּא וְאֵין כָּאן לֹא דִּינֵי מָמוֹנוֹת וְלֹא דִּינֵי נְפָשׁוֹת שֶׁיְּהוּ שְׁנַיִם וּמַאי קָרוּ לָהוּ עֵדִים דְּאִיכָּא גִּלּוּי מִלְּתָא ע״י הַשְּׁנַיִם וּשְׁנַיִם קָרוּ עֵדִים בְּעֵדוּת אַחֲרִיתִי שֶׁאֵינוֹ נוֹגֵעַ בָּהּ: לַעֲשׂוֹת בָּרְזֶל לְאַזְמֵל שֶׁל מִילָה: הָיוּ אוֹכְלִין בְּשַׂר עוֹף בְּחָלָב כְּדִלְקַמָּן: רִשְׁבָּא צֵיד עוֹפוֹת: נֶאֱמַר לֹא תֹאכְלוּ כָּל נְבֵלָה וְנֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ פְּסוּק עַצְמוֹ לֹא תְבַשֵּׁל גְּדִי מִשְׁמַע כָּל הָאָסוּר מִשּׁוּם נְבֵלָה נוֹהֵג בּוֹ אִסּוּר בָּשָׂר בְּחָלָב: שֶׁשׂ אָנֹכִי עַל אִמְרָתֶךָ יְחִידָה שֶׁקְּדָמָה לְשְׁאָר אֲמִירוֹת וְהִיא מִילָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין וְשִׁשִּׁים עָלֶיהָ דְּכָל שְׁאָר מִצְוֹת אֵינָן מוֹכִיחוֹת כָּל שָׁעָה כְּגוֹן תְּפִלִּין וּמְזוּזָה וְצִיצִית דְּאֵינָן כְּשָׁהוּא בַּשָּׂדֶה וַעֲרוֹם בְּבֵית הַמֶּרְחָץ אֲבָל זוֹ מֵעִיד עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם כְּדַאֲמְרִינַן בְּמָנַחוֹת (דף מג:) בְּדָוִד שֶׁרָאָה עַצְמוֹ בְּבֵית הַמֶּרְחָץ וְנִצְטַעֵר אָמַר אוֹי לִי שֶׁאֲנִי עָרֹם מִכָּל מִצְוֹת כֵּיוָן שֶׁנִּסְתַּכֵּל בְּמִילָה נִתְיַשְּׁבָה דַּעְתּוֹ: בְּשִׂמְחָה שֶׁעוֹשִׂין מִשְׁתֶּה: עַל עִסְקֵי מִשְׁפְּחוֹתָיו שֶׁנֶּאֶסַר לָהֶם קְרוֹבוֹת: מְרֻפֶּה רַפְיָא: דא״ר יַנַּאי תְּפִלִּין צְרִיכוֹת גּוּף נָקִי שֶׁלֹּא יָפִיחַ אֲלַמָּא לָא זְהִירִי בָּהוּ וְשָׁמְעִינַן מִנֵּהּ דְּלָא מָסְרוּ עָלֶיהָ אֶלָּא אֱלִישָׁע לְבַדּוֹ: יִקְרוּ פוריי״ר בְּלַעַז לְשׁוֹן יִקְרוּהָ עוֹרְבֵי נַחַל (מִשְׁלֵי ל) וּלְשׁוֹן תְּנַקֵּר לֹא נַעֲלָה (בְּמִדְבַּר טז): אֶת מוֹחוֹ שֶׁכְּנֶגֶד תְּפִלִּין: קַסְדּוֹר מְגִנּוֹת: מְגִנּוֹת עָלֶיהָן אֵינָהּ נִלְחֶמֶת בְּחַרְטוֹמֶיהָ אֶלָּא בִּכְנָפֶיהָ:

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר אִם לֹא הֵבִיא כְּלִי כו' מְבִיאוֹ בְּשַׁבָּת מְגֻלָּה וא״ת הַתִּינוֹק אֵצֶל כְּלִי דְּהַשְׁתָּא לֵיכָּא אִסּוּר שַׁבָּת כְּלָל דְּהָהֵי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ וי״ל דְּקָטָן צָרִיךְ לְאָמּוֹ הוּא וְאַחַר הַמִּילָה הָיָה צָרִיךְ לְהַחֲזִירוֹ לְאִמּוֹ וְאִי הֲוֵי כָּפוּת לְפִי שֶׁהוּא חוֹלֶה כְּדַאֲמְרִינַן בְּיוֹמָא (דף סו:) אַפִּי׳ תֵּימָא ר׳ נָתָן חוֹלֶה שֶׁאֵנִי וְגַם אִמּוֹ שֶׁהֵיא מְסַכֶּנֶת לֹא תּוּכַל לְבֹא אֵצֶל הַתִּינוֹק וְעוֹד י״ל כֵּיוָן דְּיוֹתֵר בְּקַל יָבִיא הַכְּלִי מִשֶּׁיָּבִיא הַתִּינוֹק שָׁרֵי ר״א כְּדֵי לְמַהֵר הַמִּצְוָה כִּדְמוֹכֵח בִּגְמָרָא דְּאָמַר פַּעַם אַחַת שָׁכְחוּ וְלֹא הֵבִיאוּ אִזְמֵל מע״ש וְהֵבִיאוּ בְּשַׁבָּת שֶׁלֹּא בְּרְצוֹנוֹ שֶׁהֵבִיאוּ דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת וְגַגּוֹת וְקַרְפֵּפוֹת וְהֵיוּ יְכוֹלִין לְהָבִיא דֶּרֶךְ רה״ר אַלְמָא דְּשָׁרֵי ר״א דֶּרֶךְ רה״ר דְּהַיְינוּ דְּאוֹרְיְתָא כְּדֵי לְמַהֵר הַמִּצְוָה אע״פ שֶׁיְּכוֹלִין לַעֲשׂוֹת [בְּעִנְיָן] דְּלֵיכָּא אֶלָּא אִסּוּרָא דְּרַבָּנָן: שָׁשׂ אָנֹכִי כו׳ (שׁוֹחֵר טוֹב) לַמְנַצֵּחַ עַל הַשְּׁמִינִית כְּתִיב הַנְדְּרֵשׁ עַל הַמִּילָה שֶׁהִיא בַּשְּׁמִינִי וְכֵן אָמְרִי׳ (פר״א פ׳ כ״ט) וַיַּעַשׂ אַבְרָהָם מִשְׁתֶּה גָּדוֹל בְּיוֹם הִגָּמֵל אֶת יִצְחָק בְּיוֹם ה״ג מָל אֶת יִצְחָק דְּהַיְינוּ בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי דְּמִילָה כְּמִנְיָן ה״ג.

ר״ת: אָמַר לֵיהּ כַּנְפַי יוֹנָה הֲרֵי שֶׁלֹּא מָסַר עַצְמוֹ לוֹמַר תְּפִלִּין הֲן. רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל:

מסורת הש״ס

א יבמות יד.; לקמן קלג.; תוספתא פסחים; משנה מנחות; משנה פסחים; פסחים סו.; מנחות צו.; פסחים סט:; מנחות צו.

ב יבמות צב.; ג׳יטין לט.; פסחים לא.; נדה ו:

ג יבמות יד.; חולין קטז.

ד משנה חולין; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ה יומא עה.

ו לעיל מט.

ז ברכות נג:

גליון הש״ס

גמ׳ בשלמא הוא ותרי. עיין תשובת הראנ״ח ח״א סי׳ פ״ט: תוס׳ ד״ה רבי אליעזר וכו׳ וא״ת ויביאו התינוק. עיין לעיל דף צד ע״א תוספות ד״ה אבל אדם:

בא״ד כד למהר המצוה. עיין עירובין דף קג ע״ב תוס׳ ד״ה מה לי:

תורה אור השלם

לֹא תֹאכְלוּ כָּל־נְבֵלָה לַגֵּר אֲשֶׁר־בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ אוֹ מָכֹר לַנָּכְרִי כִּי עַם קָדוֹשׁ אַתָּה לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ לֹא־תְבַשֵּׁל גְּדִי בַּחֲלֵב אִמּוֹ [דברים יד, כא]

שֹׂשׂ אָנֹכִי עַל־אִמְרָתֶךָ כְּמוֹצֵא שָׁלָל רָב [תהילים קיט, קסב]

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת־הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו אִישׁ לְפֶתַח אָהֳלוֹ וַיִּחַר־אַף יְהוָה מְאֹד וּבְעֵינֵי מֹשֶׁה רָע [במדבר יא, י]

אִם־תִּשְׁכְּבוּן בֵּין שְׁפָתָיִם כַּנְפֵי יוֹנָה נֶחְפָּה בַכֶּסֶף וְאֶבְרוֹתֶיהָ בִּירַקְרַק חָרוּץ [תהילים סח, יד]

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעי׳ ב:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ מילה הל׳ ו, סמג עשין כח:

ג טוש״ע יו״ד סי׳ רסה סעי׳ יב:

ד מיי׳ פכ״ב מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יח, סמג לאוין קכד:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסו סע' ב:

ב מיי' פב' מהל' מילה הל' ו, סמג עשין כח:

ג טוש"ע או"ח סי' שעב סע' א:

ד מיי' פג' מהל' עירובין הל' יח, סמג עשין דרבנן:

ה טוש"ע או"ח סי' שפח סע' א:

ו מיי' פח' מהל' עירובין הל' טו, סמג עשין דרבנן:

ז טוש"ע או"ח סי' שסג סע' כו:

ח מיי' פ"ז מהל' שבת הל' ז, סמג עשין דרבנן:

מסורת הש"ס

א פסחים צב.

ב עירובין עד.; משנה עירובין; עירובין כג.; עירובין צא.; עירובין פט.; עירובין לה.

ג עירובין צא:

ד עירובין עג.; עירובין ה.

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מותר לטלטל בכולה וכו' פושטן ומטלטלן. תמי' לי הא מ"מ כיון דשבתו בבית אסור לטלטלן וכדאיתא להדיא עירובין דף צא בכומתא וסודרא וצע"ג:

תוספות ד"ה דר"א שמותי וכו' וכן מוכח בירושלמי. עיין ביצה דף לד ע"ב תוספות ד"ה ואומר:

שֶׁלֹּא בִּרְצוֹן ר"א דְּשָׁרֵי אֲפִי' ברה"ר קְשֶׁה לְרַשְׁבָּ"א הָא אָמְרִינַן לְקַמָּן בְּפֶרְקִין (שַׁבָּת דַּף קלג.) כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיְּמָם אֶת שְׁנֵיהֶם מוּטָב כּוֹ' וְהָכָא כֵּיוָן דְּאָפְשָׁר לְקַיֵּם אֶת שְׁנֵיהֶם לְהָבִיאוֹ דֶּרֶךְ גְּגוֹת וַחֲצֵרוֹת וְקַרְפֵּפוֹת אֲמַאי יְבִיאוּ אוֹתוֹ דֶּרֶךְ רה"ר וְלֵיפָא לְמֵימַר דִּלְגַבֵּי מִילָה דִּגְלִי רַחֲמָנָא בָּהּ דְּדָחֵי שַׁבָּת כִּדְדָרְשִׁינַן לְקַמָּן לָא אָמְרִינַן הָכִי דְּהָא לְקַמָּן גַּבֵּי בְּשָׂר אֲפִי' בְּמָקוֹם בַּהֶרֶת יָקוּץ כו' אָמְרִינַן כדר"ל דְּאָמַר ר"ל כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא כו':

וּמִי שָׁרֵי וְהָתַנְיָא וא"ת וְלוֹקְמֵי שֶׁהֲבִיאוּ דֶּרֶךְ חָצֵר מְעֹרֶבֶת דְּהָוֵי כִּרְצוֹן חֲכָמִים וְשֶׁלֹּא כִּרְצוֹן ר"א דְּשָׁרֵי אֲפִי' דֶּרֶךְ רה"ר וי"ל דבכה"ג לָא הָוֵה שָׁרֵי ר"א מִן רה"ר כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְהָבִיאוֹ דֶּרֶךְ חָצֵר מְעֹרֶבֶת בְּהֶתֵּר גְּמוּר א"נ לְשָׁנָא דְּשָׁכְחוּ לֹא מַשְׁמַע כֵּן דְּאִי הָיְתָה מְעֹרֶבֶת לֹא ה"ל לְמֵימַר שָׁכְחוּ אֶלָּא לֹא חָשׁוּ לְהָבִיאוֹ מע"ש כֵּיוָן דִּבְשַׁבָּת אֶפְשָׁר לְהָבִיאוֹ בְּהֶתֵּר גְּמוּר אֲבָל כִּי מַסְקִיק בִּרְצוֹן ר"ש אַתֵּי שֵׁפִיר דְּקָאָמַר שָׁכְחוּ אִם הָיוּ נִזְכָּרִין מע"ש הָיוּ מְבִיאִין מִשּׁוּם דִּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ: בִּרְצוֹן ר"ש ה"ה דַּהֲוָה מַצֵּי לְמֵימַר בִּרְצוֹן ר"מ שֶׁהֲבִיאוּ דֶּרֶךְ גְּגוֹת מִגֹּג לְגֹג אוֹ דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת מֵחָצֵר לְחָצֵר כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק כָּל גְּגוֹת (עֵירוּבִין דַּף פט.) דְּאִית לֵיהּ כָּל גְּגוֹת הָעִיר רְשׁוּת אַחַת הֵן וְכֵן חֲצֵרוֹת וְקַרְפֵּפוֹת אֶלָּא נָקֵט ר' שִׁמְעוֹן דקי"ל כְּוָתֵיהּ: לְכֻלָּם שֶׁשָּׁבְתוּ לְתוֹכוֹ וְכֵן הָיָה אוֹתוֹ אוֹמֵל: דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר שְׁמוּתֵי הוּא מב"ש וְכֵן מוֹכֵחַ בִּירוּשַׁלְמִי בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת בְּפֶרֶק סְאָה תְּרוּמָה דְּתָנַן הָתֵם סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סְאִין טְהוֹרִין בֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִים וב"ה מַתִּירִין כו' עַד לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף וְאָמַר בַּגְמָרָא בֶּן פַּזִּי וְרַבִּי אַיְבוּ בַּר נְגָרֵי הָווּ יְתִבִין וְאָמְרֵי תָּנֵינָן אַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף מִי הוֹדָה לְמִי א"ר אַסִּי מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף ר"א לְאוֹ שְׁמוּתֵי הוּא הֲרֵי מַשְׁמַע דְּשָׁמוּתֵי הוּא מִתַּלְמִידֵי ב"ש דְּמִנָּהּ קָא פָּשֵׁיט דב"ש הוֹדוּ לב"ה. ר"ת: נִתְקְנוּ חֲצֵרוֹת וְנַעֲשׂוּ בָּתִּים פִּרוּשׁ וַחֲשִׁיב כְּאִלּוּ אֵין כָּאן חָצֵר כְּלָל שֶׁהֶחָצֵר נַעֲשָׂה בַּיִת וּכְשֶׁלֹּא כִּרְצוֹן ר"א דְּשָׁרֵי אֲפִי' דֶּרֶךְ רה"ר וי"ל דבכה"ג לָא הָוֵה שָׁרֵי ר"א מִן רה"ר כֵּיוָן שֶׁיָּכוֹל לְהָבִיאוֹ דֶּרֶךְ חָצֵר מְעֹרֶבֶת בְּהֶתֵּר גְּמוּר א"נ לְשָׁנָא דְּשָׁכְחוּ לֹא מַשְׁמַע כֵּן דְּאִי הָיְתָה מְעֹרֶבֶת לֹא ה"ל לְמֵימַר שָׁכְחוּ אֶלָּא לֹא חָשׁוּ לְהָבִיאוֹ מע"ש כֵּיוָן דִּבְשַׁבָּת אֶפְשָׁר לְהָבִיאוֹ בְּהֶתֵּר גְּמוּר אֲבָל כִּי מַסְקִיק בִּרְצוֹן ר"ש אַתֵּי שֵׁפִיר דְּקָאָמַר שָׁכְחוּ אִם הָיוּ נִזְכָּרִין מע"ש הָיוּ מְבִיאִין מִשּׁוּם דִּפְלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ: בִּרְצוֹן ר"ש ה"ה דַּהֲוָה מַצֵּי לְמֵימַר בִּרְצוֹן ר"מ שֶׁהֲבִיאוּ דֶּרֶךְ גְּגוֹת מִגֹּג לְגֹג אוֹ דֶּרֶךְ חֲצֵרוֹת מֵחָצֵר לְחָצֵר כִּדְמוֹכַח בְּפֶרֶק כָּל גְּגוֹת (עֵירוּבִין דַּף פט.) דְּאִית לֵיהּ כָּל גְּגוֹת הָעִיר רְשׁוּת אַחַת הֵן וְכֵן חֲצֵרוֹת וְקַרְפֵּפוֹת אֶלָּא נָקֵט ר' שִׁמְעוֹן דקי"ל כְּוָתֵיהּ: לְכֻלָּם שֶׁשָּׁבְתוּ לְתוֹכוֹ וְכֵן הָיָה אוֹתוֹ אוֹמֵל: דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר שְׁמוּתֵי הוּא מב"ש וְכֵן מוֹכֵחַ בִּירוּשַׁלְמִי בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת בְּפֶרֶק סְאָה תְּרוּמָה דְּתָנַן הָתֵם סְאָה תְּרוּמָה טְמֵאָה שֶׁנִּפְלָה לְמֵאָה סְאִין טְהוֹרִין בֵּית שַׁמַּאי אוֹסְרִים וב"ה מַתִּירִין כו' עַד לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף וְאָמַר בַּגְמָרָא בֶּן פַּזִּי וְרַבִּי אַיְבוּ בַּר נְגָרֵי הָווּ יְתִבִין וְאָמְרֵי תָּנֵינָן אַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף מִי הוֹדָה לְמִי א"ר אַסִּי מַתְנִיתִין אָמְרָה כֵּן לְאַחַר שֶׁהוֹדוּ ר"א אוֹמֵר תֵּרוֹם וְתִשָּׁרֵף ר"א לְאוֹ שְׁמוּתֵי הוּא הֲרֵי מַשְׁמַע דְּשָׁמוּתֵי הוּא מִתַּלְמִידֵי ב"ש דְּמִנָּהּ קָא פָּשֵׁיט דב"ש הוֹדוּ לב"ה. ר"ת: נִתְקְנוּ חֲצֵרוֹת וְנַעֲשׂוּ בָּתִּים פִּרוּשׁ וַחֲשִׁיב כְּאִלּוּ אֵין כָּאן חָצֵר כְּלָל שֶׁהֶחָצֵר נַעֲשָׂה בַּיִת וּכְשֶׁלֹּא עֵרְבוּ חֲשִׁיבִי בָּתִּים כַּלֵּיתְנְהוּ וּמֵיהוּ חָצֵר לָא חָשִׁיב כְּלֵיתָא אע"פ שֶׁאָסוּר לְטַלְטֵל מִתּוֹכָהּ לַמָּבוֹי כֵּיוָן שֶׁאֵין דֶּרֶךְ מַעְרָבָתָהּ בְּהֶתֵּר גְּמוּר א"נ לְשָׁנָא דְּשָׁכְחוּ לֹא חָשׁוּ לְהָבִיאוֹ [בְּסַתּוּם] אֲבָל בָּתִּים בְּסַתּוּמוֹת חֲשִׁיבִי כֵּיוָן שֶׁהֶחָצֵר מַפְסִיק בֵּינָם לְמָבוֹי וְדַוְקָא הֵיכָא דְּלָא נִשְׁתַּתְּפוּ בָּעֵינַן בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִין לְתוֹכוֹ אֲבָל נִשְׁתַּתְּפוּ לָא בָּעֵינַן וּמִשְּׁנֵי אֶפְשָׁר דְּמַבְטְלִי רְשׁוּת גַּבֵּי חַד דְּהַשְׁתָּא אֵיכָא בַּיִת דְּלָא חָשִׁיב כְּסַתּוּם וְלֹא אָמַר נָמֵי נִתְקוּ חֲצֵרוֹת כֻּלָּם כֵּיוָן דְּשָׁאַר הַבָּתִּים אֲסוּרִין בֶּחָצֵר וּפָרִיךְ בַּיִת אֵבָא בָּתִּים לֵיכָּא וְלָא מָצֵי לְמֵימַר דְּבָטְלִי רְשׁוּת גַּבֵּי תְּרֵי שֶׁהֵם הָיוּ אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה וְלֹא מָצֵי לְמֵימַר שֶׁהַשְּׁנַיִם עֵרְבוּ דְּהָא מִדְּקָאָמַר רַב לֹא עֵרְבוּ מַשְׁמַע לֹא עֵרְבוּ כְּלָל:

בָּתִּים

מַתִּיר וְאֵימָתַי אָסוּר: עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת שֶׁבַּמָּבוֹי עִם בָּתֵּיהֶם שֶׁבְּנֵי הַבָּתִּים מוֹצִיאִין לְחַצְּרוֹתֵיהֶן שֶׁעֵרְבוּ בָּתִּים הַפְּתוּחִים לְחָצֵר יַחַד וְכֵן בְּנֵי חָצֵר הָאֲחֶרֶת אֲבָל בְּנֵי הַחֲצֵרוֹת לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בַּמָּבוֹי: אֵין מְטַלְטְלִין בַּמָּבוֹי אֶפִּי' כֵּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בְּתוֹכוֹ אֶלָּא בְּד': לֹא עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם בָּתֵּיהֶן שֶׁאָסוּרִים בְּנֵי הַבָּתִּים לְהוֹצִיא מִבָּתֵּיהֶן לְחַצְּרֵיהֶם: וְנַעֲשׂוּ בָּתִּים בָּטְלוּ לְגַבֵּי הַבָּתִּים וְאֵין שָׁם חֲצֵרוֹת עֲלֵיהֶם:

מסורת הש״ס

א בבא בתרא כח:

ב יבמות עו:; לעיל סד.; בבא קמא כה:

ג סוכה מג.

ד עירובין עג:; עירובין ה.; ביצה כ:

גליון הש״ס

גמ' לא לכל אר"א מכשירי מצוה. עי' בס' בני חייא בסוף הספר בלקוטי':

רש"י ד"ה ושמעי' ליה לר"א וכו' מופנה הוא ההיא דעני. עי' ברש"י יבמות דף ע ע"ב ד"ה ושמעי' לי' לר"א וצ"ע:

תוס' ד"ה אפשר וכו' דאיכא למ"ד בעירובין. עי' עירובין דף עג ע"ב תוס' ד"ה ושון אלא פרט לכסות סומא. וכ"כ רש"י סוכה יא ע"א ד"ה לפרוזמא ועיין בשער המלך פ"ג מהל' ציצית:

תורה אור השלם

[ויקרא כג, י]

[ויקרא כג, טו]

[ויקרא כג, יז]

[ויקרא יז]

[במדבר כט, א]

בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת שְׁנֵי בָּתִּים פְּתוּחִים לִשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת שְׁתַּיִם לְכָל חָצֵר וּשְׁתֵּי חֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לַמָּבוֹי: כְּמַאן דְּסָתְמֵי דְּמֵי דְּהָא לְגַבֵּי מָבוֹי כְּמַאן דְּסָתְמֵי הָוֵי דְּהָא חֲצֵרוֹת מַפְסִיקוֹת בֵּינָתַיִם שֶׁאֵין הַבָּתִּים מוֹצִיאִין לָהֶם: אֶפְשָׁר דְּמַבְטְלֵי בְּנֵי הַבָּתִּים שֶׁבַּחֲצֵר רִשׁוּת שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בֶּחָצֵר לְגַבֵּי חַד מִנַּיְהוּ וְהֲוֵי כָּל הֶחָצֵר שֶׁלּוֹ וּמֻתָּר לְהוֹצִיא מִבֵּיתוֹ לֶחָצֵר: סוֹף סוֹף בַּיִת אֶפָּא בְּכָל חָצֵר בָּתִּים לֵיכָּא וְרַב בָּעֵי שְׁנֵי בָּתִּים לְכָל חָצֵר: אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי טַעְמָא לָאו מִשּׁוּם בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחוֹת לְתוֹכוֹ הוּא דְּרַב בֵּין עֵרְבוּ בֵּין לֹא עֵרְבוּ מִכֵּיוָן דִּפְתִיחֵי שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי וּשְׁנֵי בָּתִּים לְכָל חָצֵר תּוֹרַת מָבוֹי עָלַיו וְנִתָּר בְּלֶחְי וְקוֹרָה וְהֵינוּ טַעְמָא דְּכִי עֵרְבוּ בְּחֲצֵרוֹת וְלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בְּמָבוֹי אָסוּר לְטַלְטֵל בּוֹ וְכִי לֹא עֵרְבוּ שָׁרֵי: מִי גָּרֵם לַחֲצֵרוֹת שֶׁיֵּאָסְרוּ עַל הַמָּבוֹי לְהַצְרִיכוֹ שִׁתּוּף לְהוֹצִיא מִן הַחֲצֵרוֹת לְתוֹכוֹ: בָּתִּים הוּא דְּגָרְמִי לוֹ דְּאִי לָאו מִשּׁוּם בָּתִּים הָוֵי לְהוּ חֲצֵרוֹת וּמָבוֹי רְשׁוּת אַחַת דָּרֵד דְּאָמְרָה לְהָא מִלְּתָא כר"ש סְבִירָא לֵהּ דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דף עד.) גַּג וְחָצֵר וְקָרְפֵּף וּמָבוֹי כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן וּמְטַלְטְלִין מִזֶּה לָזֶה וְאָמַר רַב עֻלָּה הֲלָכָה כַּר' שִׁמְעוֹן וְהוּא שֶׁלֹּא עֵרְבוּ בָּתִּים עִם הַחֲצֵרוֹת דְּלָא שְׁכִיחִי מְאֵנֵי דָּבָתִּים בְּחָצֵר הִלְכָּךְ לְעִנְיַן טַלְטוּל בְּתוֹכוֹ נָמֵי כִּי לֹא עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם הַבָּתִּים שָׁרֵי דַּהֲוָה לְהוּ כְּמוֹ שֶׁנִּשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ דְּמֵי גָּרֵם לוֹ לַמָּבוֹי לֵאָסֵר וּלְהִצְטָרֵךְ לְשִׁתּוּף בָּתִּים גָּרְמוּ לוֹ וְאֵינָם שֶׁהֲרֵי נִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ וּמֵתֵר לְהוֹצִיא מִן הַחֲצֵרוֹת לַמָּבוֹי כְּאִלּוּ נִשְׁתַּתְּפוּ וּבְנִשְׁתַּתְּפוּ לֹא מְסַפְּקָא לָן דְּמֻתָּר לְטַלְטֵל בְּכֻלָּן: לֹא לְכֹל אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לֹא בְּכָל מַכְשִׁירֵי מִצְוָה אָמַר כֵּן וּלְקַמָּן מְפֹרָשׁ הֵי מַכְשִׁירֵי מִצְוָה אֶתָא לְמַעוּטֵי: שְׁתֵּי הַלָּחֶם דְּעֲצֶרֶת חוֹבַת יוֹם הֵן וְאֵין לְאַחֲרָן עַד לְמָחָר: וְלֹא לְמַדָּן רַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאֶפְיְתֵם תִּדְחֶה שַׁבָּת אֶלָּא בְּגֶזֵרָה שָׁוָה וְאִי בְּכָל מַכְשִׁירֵי מִצְוָה שֶׁעִקַּר הַמִּצְוָה נוֹהֶגֶת בְּשַׁבָּת אָמַר מַכְשִׁירֵיהּ כְּמוֹתָהּ לְמָה לִי גְּזֵרָה שָׁוָה: מָה הַבָּאָה הָאֲמוּרָה בָּעֹמֶר מַכְשִׁירֶיהָ דְּהֵינוּ קְצִירָה טְחִינָה וְהַרְקָדָה שֶׁלָּהּ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת תְּשִׁבֹּת מָה חָרִישׁ רְשׁוּת אַף קְצִיר רְשׁוּת יָצָא קְצִירַת הָעֹמֶר שֶׁהִיא מִצְוָה: שֶׁכֵּן מְצָא קְצִיר לְשֵׁם עֹמֶר מִצְוָה לִקְצֹר לִשְׁמָהּ דְּכְתִיב וּקְצַרְתֶּם וַהֲבֵאתֶם הִלְכָּךְ קְצִירָה גּוּפָהּ מִצְוָה הִיא תֹּאמַר בְּשִׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶן קְצִירָה: לְאֵי בָּעֶמֶת: מִצַּד אֶחָד הֲבָאָה דְּעֹמֶר מַפְנָה הֲבָאָה דְּשִׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵינָהּ מַפְנָה דְּצָרִיכָה לְגוּפָהּ: וְשָׁמְעִינַן לֵהּ לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאָמַר גְּזֵרָה שָׁוָה שֶׁאֵינָהּ מַפְנָה מִשְּׁנֵי צְדָדֶיהָ אֶלָּא מִצַּד אֶחָד לְמַדִּין מִמֶּנָּה אִם אֵין לְהַשִּׁיב אֲבָל אִם יֵשׁ לְהַשִּׁיב מְשִׁיבִין וּבְמַסֶּכֶת יְבָמוֹת בְּפֶרֶק מְצוֹת חֲלִיצָה שָׁמְעִינַן לֵיהּ דְּאָמַר הָכִי דְּקָתָנֵי חֲלִיצָה בְּשַׁמֹּאל פְּסוּלָה וְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מַכְשִׁיר דְּלָא יָלְפָּה רֶגֶל רֶגֶל מִמְּצֹרָע וּפַרְכִינַן וְר' אֶלְיעֶזֶר לָא יָלִיף מִמְּצוֹרָע וְהָא תָּנֵיָא ר"א אוֹמֵר מִנַּיִן לְרֵיעָה שֶׁהִיא בְּאֹזֶן יְמָנִית נֶאֱמַר כָּאן אֹזֶן וְנֶאֱמַר לְהַלָּן אֹזֶן וְכוּ' וּמְשַׁנִּינַן אֹזֶן אֹזֶן מַפְנָה רֶגֶל רֶגֶל לֹא מַפְנָה וְהַאי לָאו מַפְנָה דְּקָאָמְרִינַן מִשְּׁנֵי צְדָדִין קָאָמַר דְּרֶגֶל דְּכְתִיב בַּחֲלִיצָה אַצְטְרִיכָא לְגוּפָהּ אֲבָל מִצַּד אֶחָד מַפְנָה הוּא דְּפָרְשַׁת מְצֹרָע מַפְנָה הוּא הַהִיא דְּעָנֵי דְּכוּלְהוּ כְּתִיבִין בְּמְצֹרָע עָשִׁיר: תֵּבִיאוּ רִיבּוּיָא הוּא דְּהָא אוֹהַקְרִבְתֶּם מִנְחָה חֲדָשָׁה סְמִיךְ וּמָצֵי לְמִכְתַּב מִמּוֹשְׁבוֹתֵיכֶם לֶחֶם תְּנוּפָה וְתֵבִיאוּ יְתֵרָה הוּא: לְמִעוּטֵי מַאי הָא דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן לְעֵיל לֹא לְכֹל אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר לְמִעוּטֵי הֵי מַכְשִׁירִים אִתֵּי דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת: וְכָל מַכְשִׁירָיו כְּגוֹן לְקָצְצוֹ מִן הַמְחֻבָּר: לְמִעוּטֵי צִיצִית שֶׁלֹּא יִתְלָנֶּה בְּטַלִּיתוֹ בְּשַׁבָּת כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא וְאָזַל:

אֶפְשָׁר דִּמְבַטְּלִי רְשׁוּת כו' וא"ת כִּי עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת נָמֵי עִם בָּתִּים מְצֵינַן לְמֵימַר שֶׁיֵּשׁ חָצֵר לַמָּבוֹי כְּגוֹן שֶׁבִּטְּלוּ אוֹתוֹ שֶׁל חָצֵר זֶה לִרְשׁוּת דְּכוּלְהוּ שֶׁיֵּשׁ לָהֶם בַּמָּבוֹי לִבְנֵי חָצֵר אַחֶרֶת וְיכוֹלִין לְטַלְטֵל מִן הֶחָצֵר לַמָּבוֹי הָא לָא בָּעֵי לְאַקְשׁוֹיֵי דְּאֵיכָּא לְמ"ד בְּעֵירוּבִין (דף סו:) אֵין בִּטּוּל רְשׁוּת מַחֲצֵר לְחָצֵר וְעוֹד דְּבָלְאו הָכִי פָּרֵיךְ שַׁפִּיר: מְפַלְגָא דְּיוֹמָא לְפַנְיָא רַב לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּמַסֶּכֶת עֵירוּבִין (דף סח:) מְבַטְּלִין וְחוֹזְרִין וּמְבַטְּלִין: מִי גָּרֵם לַחֲצֵרוֹת אֲנַן קַ"ל דְּאֶפְשִׁי עֵרְבוּ חֲצֵרוֹת עִם בָּתִּים מַתִּיר לְטַלְטֵל דְּהָא רַב דְּאָסַר בְּעֵרְבוּ לְטַעְמֵהּ דְּפָסִיק כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּוַקָא בְּלֹא עֵרְבוּ אֲבָל רַבִּי יוֹחָנָן פָּסִיק כר"ש בֵּין עֵרְבוּ בֵּין לֹא עֵרְבוּ וְכִי' יוֹחָנָן קַ"ל: לֹא לְכֹל אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר מַכְשִׁירֵי מִצְוָה דְּחוֹתְכִין אֶת הַשַּׁבָּת לְקַמָּן מְפֹרָשׁ דַּהֲאָתָא לְמֶעוּטֵי צִיצִית וּמְזוּזָה וה"פ לֹא כָּל מִצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בְּשַׁבָּת אָמַר ר' אֶלְיעֶזֶר שֶׁמַּכְשִׁירִין יְדֵחוּ שַׁבָּת שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם כו' וּמִשְּׁמַע לְכָאוֹרָה דְּאִי לָא דְּאַשְׁכְּחַן דְּמַצְרִיךְ ר' אֶלְיעֶזֶר ג"ש הֲוָה גָּמְרִינַן לְצִיצִית וּמְזוּזָה מִמִּילָה וְנִימָא דְּמַכְשִׁירֵיהּ דְּחוּ שַׁבָּת וְתַמָּה הוּא הֵיכִי שַׁיָּךְ לְמֵילַף צִיצִית וּמְזוּזָה מִמִּילָה דְּמִילָה דִּין הוּא דְּמַכְשִׁירֵיהּ דּוֹחִין שַׁבָּת דְּהִיא עַצְמָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת אֲבָל צִיצִית וּמְזוּזָה אֵין בְּמְצוֹתָן דְּחִיַּת שַׁבָּת: תֹּאמַר בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁאִם מָצָא קָצוּר אֵינוֹ קוֹצֵר תַּמָּה מַאי קָא פָּרֵיךְ דְּהִיא גּוּפָהּ נַיְלֵף מִנָּהּ מַה הָעֹמֶר שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא קָצוּר קוֹצֵר אַף שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אִם מָצָא קָצוּר קוֹצֵר וְנַיְלֵף מִנָּהּ תַּרְתֵּי מַכְשִׁירִין וּקְצִירָה וְתַרְץ ר"ת דְּהָא לָא דָּמֵי דְּנַיְלֵף מִנָּהּ קְצִירָה שֶׁהֲרֵי בַּעֲצֶרֶת יְהִיוּ כָּל הַחִטִּין וְהַשְּׂעוֹרִין קְצוּרִים וְלָא מַשְׁמַע דְּאָתְיָא ג"ש אֶלָּא מַכְשִׁירִין דְּדָחוּ שַׁבָּת א"נ י"ל דְּהָא לָא מָצֵי לְמֵימַר נַיְלֵף קְצִירָה דְּמַהֵיכָא נָפְקָא לָן קְצִירַת הָעֹמֶר דְּדָחֲיָא שַׁבָּת מִדִּכְתִיב בָּהֶחָרִישׁ וּבַקָּצִיר תִּשְׁבֹּת כְּדְדָרְשִׁינַן בִּמְנָחוֹת בְּשִׁלְהֵי ר' יִשְׁמָעֵאל (מְנָחוֹת דף עב.) מָה חָרִישׁ רְשׁוּת אַף קָצִיר רְשׁוּת יָצָא קְצִירַת הָעֹמֶר שֶׁהִיא מִצְוָה וְגִלִּי רַחֲמָנָא דְּלֵיכָּא לְמֵילַף אֶלָּא לְגַבֵּי הָעֹמֶר דִּכְתִיב בֵּהּ נָמֵי קָצִיר וְלֹא לְגַבֵּי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּלָא כְּתִיב בְּהוּ קָצִיר וְעַל כָּרְחָךְ וַדַּאי הֵינוּ טַעְמָא דְּיֵלֵיף גַּבֵּי עֹמֶר קְצִירָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב בֵּהּ קָצִיר דְּאִי לָאו הָכִי מ"ש דְּיֵלֵיף טְפֵי גַּבֵּי עֹמֶר מִגַּבֵּי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דְּהָכָא נָמֵי נַיְמָא יָצָא קְצִירַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהִיא מִצְוָה: וְשָׁוִין שֶׁאִם צִיֵּן טַלִּיתוֹ כו' מ"ט כו' תֵּמַהּ מַה צָּרִיךְ טַעַם לָזֶה אֶלָּא מִשּׁוּם דְּלָא אַשְׁכְּחַן דְּרַבִּינְהוּ קְרָא דְּכָל אִינָךְ מִצְרְכִינַן קְרָא לְקַמָּן דְּלָא גְּמִרִי מֵהֲדֵדֵי וּמִיהוּ יֵשׁ לוֹמַר דְּאֵיכָּא לְמֵילַף צִיצִית וּמְזוּזָה מִסֻּכָּה דְּמֵאי פָּרְכָת שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים מְזוּזָה נָמֵי נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים וְכֵן צִיצִית לְרַבָּנַן דְּפְלִיגִי עֲלֵהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּפֶרֶק הַתְּכֶלֶת (מְנָחוֹת דף מג.) דְּלָא דָּרְשִׁי וּרְאִיתֶם אוֹתוֹ פָּרַט לְכִסּוּת לַיְלָה אֶלָּא פָּרַט לְכִסּוּת סוּמָא וּלְהַאי טַעְמָא דְּפָרְשִׁית דְּמַסֻּכָּה יַלִּיף צָרִיךְ לוֹמַר דְּצִיצִית אִם עָבַר זְמַנָּהּ בְּטֵלָה דְּאִי לָאו הָכִי אֵיכָּא לְמִפְרְךְ מָה לְסֻכָּה שֶׁכֵּן אִם עָבַר זְמַנָּהּ בְּטֵלָה דְּמִסְתַּבֶּרְ דְּמִילָה אִם עָבַר זְמַנָּהּ לֹא בְּטֵלָה שֶׁאוֹתָהּ מִילָה עַצְמָהּ שֶׁהוּא מִחַיֵּב בַּשְּׁמִינִי הוּא עוֹשֶׂה בַּתְּשִׁיעִי שֶׁאִם מָל בַּשְּׁמִינִי לֹא הָיָה חוֹזֵר וּמָל בַּתְּשִׁיעִי אֲבָל סֻכָּה צִיצִית וּמְזוּזָה בְּכָל יוֹמָא מְחַיֵּב בְּהֶן אֲפִילּוּ קַיְמָם הַיּוֹם חַיָּב לְקַיְמָם לְמָחָר הִלְכָּךְ כְּשֶׁעָבַר הַיּוֹם וְלֹא עֲשָׂאָם מִצְוַת הַיּוֹם לֹא יְקַיֵּם עוֹד לְעוֹלָם וְאִם תֹּאמַר וּמִסֻּכָּה הֵיכִי מָצֵי לְמֵילַף וְכֵן כָּל הַנָּךְ דִּלְקַמָּן דְּפִרְכִינַן נִכְתֹּב רַחֲמָנָא בְּהֵאי וְנִיתֵי הָנָךְ וְנִגְמְרוּ מִנָּהּ אַדְרַבָּה נִגְמֹר מִכְּבוּד אָב וְאֵם וּמִבְּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְּלָא דָּחוּ שַׁבָּת כִּדְאִיתָא בפ"ק דְּיֵבָמוֹת (דף ו.) וי"ל דְּהָכָא הָכִי גָּמְרִי מֵה מָצִינוּ בָּהֶנָךְ שֶׁמְּצוֹת נוֹהֲגוֹת בְּשַׁבָּת וּמַכְשִׁירֵיהֶן דָּחוּ שַׁבָּת אַף כֹּל שֶׁמְּצוֹת נוֹהֲגוֹת בְּשַׁבָּת מַכְשִׁירֵיהֶן דָּחוּ שַׁבָּת הִלְכָּךְ לֹא שַׁיָּךְ לְמֵילַף מִכְּבוּד דְּהֵינוּ הַמִּצְוָה עַצְמָהּ וְלֹא מַכְשִׁירֶיהָ דְּשָׁחוּט לִי בַּשֵּׁל לִי הֵינוּ כְּבוּד עַצְמוֹ כְּשֶׁמְּתַקֵּן לוֹ מַאֲכָלוֹ וְהַבְּנְיָן נָמֵי הֲוֵי מִצְוָה אַחַת שֶׁצִּוָּה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לִבְנוֹת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ:

בָּתִּים וַחֲצֵרוֹת פְּתוּחִין לְתוֹכוֹ, וְהָכָא בָּתִּים — אִיכָּא, חֲצֵרוֹת — לֵיכָּא. כִּי לֹא עֵירְבוּ נָמֵי, לֵיחְזְיְנְהוּ לְהָנֵי בָּתִּים כְּמַאן דְּסָתְמֵי דָּמוּ, וַחֲצֵרוֹת אִיכָּא וּבָתִּים — לֵיכָּא! אֶפְשָׁר דְּמַבְטְלֵי לֵיהּ רְשׁוּתָא דְּכוּלְהוּ לְגַבֵּי חַד. סוֹף סוֹף בַּיִת אִיכָּא בָּתִּים לֵיכָּא! [א]אֶפְשָׁר דְּמַצְפְּרָא וְעַד פַּלְגָא דְּיוֹמָא לְגַבֵּי חַד, מִפַּלְגֵיהּ דְּיוֹמָא וּלְפַנְיָא לְגַבֵּי חַד. סוֹף סוֹף בְּעִידָּנָא דְּאִיתֵיהּ לְהַאי, לֵיתֵיהּ לְהַאי? אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: מִי גָּרֵם לַחֲצֵרוֹת שֶׁיֵּאָסְרוּ — בָּתִּים, וְלֵיכָּא. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא לְכֹל אָמַר רַבִּי אֶלְיעֶזֶר מַכְשִׁירֵי מִצְוָה דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. שֶׁהֲרֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם חוֹבַת הַיּוֹם הֵן, וְלֹא לְמָדָן רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אֶלָּא מִגְּזֵירָה שָׁוָה. דְּתָנְיָא, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: מִנַּיִן לְמַכְשִׁירֵי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁדּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת? — נֶאֱמְרָה הַבָּאָה בָּעוֹמֶר, וְנֶאֱמְרָה הַבָּאָה בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם. מָה הַבָּאָה הָאֲמוּרָה בָּעוֹמֶר — מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. [ב]מוּפְנֶה. דְּאִי לָא מוּפְנֵי, אֵיכָּא לְמֵיפְרַךְ: מָה לָעוֹמֶר, שֶׁכֵּן אִם מָצָא קָצוּר — קוֹצֵר, תֹּאמַר בִּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁאִם מָצָא קָצוּר — אֵינוֹ קוֹצֵר. לְאֵי אֶפְנוֹיֵי מוּפְנֵי: מִכְּדֵי כְּתִיב ״וַהֲבֵאתֶם אֶת עוֹמֶר רֵאשִׁית קְצִירְכֶם אֶל הַכֹּהֵן״, ״מִיּוֹם הֲבִיאֲכֶם״ לְמָה לִי? שְׁמַע מִינַּהּ לְאֶפְנוֹיֵי. וְאַכַּתִּי: מוּפְנֶה מִצַּד אֶחָד הוּא, וְשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְיעֶזֶר דְּאָמַר מוּפְנֶה מִצַּד אֶחָד לְמֵידִין וּמְשִׁיבִין! ״תָּבִיאוּ״ רַבּוּיָא הוּא. [ג]לְמַעוּטֵי מַאי, אִילֵּימָא לְמַעוּטֵי לוּלָב — וְהָתַנְיָא: לוּלָב וְכָל מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי סוּכָּה — וְהָתַנְיָא: סוּכָּה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי מַצָּה — וְהָתַנְיָא: מַצָּה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר. וְאֶלָּא לְמַעוּטֵי שׁוֹפָר — וְהָתַנְיָא: שׁוֹפָר וְכָל מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְיעֶזֶר! אָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: לְמַעוּטֵי צִיצִית לְטַלִּיתוֹ וּמְזוּזָה לְפִתְחוֹ. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: וְשָׁוִין שֶׁאִם צִיֵּין טַלִּיתוֹ וְעָשָׂה מְזוּזָה לְפִתְחוֹ שֶׁהוּא חַיָּיב. [ד]מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב יוֹסֵף: לְפִי שֶׁאֵין קָבוּעַ לָהֶם זְמַן, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַדְרַבָּה, מִדְּאֵין קָבוּעַ לָהֶם זְמַן,

כלי

כֹּל שַׁעְתָּא וְשַׁעְתָּא זְמַנֵּיהּ הוּא? אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְאִיתֵּימָא רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְהַפְקִירָן. [א]אָמַר מָר: לוּלָב וְכָל מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא? אִי מֵעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, שֶׁכֵּן צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ! אֶלָּא אָמַר קְרָא: "בַּיּוֹם". "בַּיּוֹם" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. וּלְמַאי הִלְכְתָא? אִילֵימָא לְטִלְטוּל — אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמִישְׁרֵי טִלְטוּל?! אֶלָּא לְמַכְשִׁירָיו. [ב]וְרַבָּנַן? הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִ"וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים" — יָמִים וְלֹא לֵילוֹת. [ג]וְרַבָּנַן — אִיצְטְרִיךְ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא נֵילַף שִׁבְעַת יָמִים מִסּוּכָּה: מָה לְהַלָּן יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת, אַף כָּאן יָמִים וַאֲפִילּוּ לֵילוֹת — קָא מַשְׁמַע לַן. [ד]וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּלוּלָב, וְנֵיתוֹ הָנָךְ וְנֵילְפוּ מִינֵּיהּ! מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְלוּלָב, שֶׁכֵּן טָעוּן אַרְבָּעָה מִינִים. סוּכָּה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא? אִי מֵעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם — שֶׁכֵּן צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ הוּא. אִי מִלּוּלָב — שֶׁכֵּן טָעוּן אַרְבָּעָה מִינִים. [ה]אֶלָּא גָּמַר "שִׁבְעַת יָמִים" מִלּוּלָב: מָה לְהַלָּן מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, אַף כָּאן נָמֵי מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּסוּכָּה, וְנֵיתֵי הָנָךְ וְלִיגְמְרוּ מִינֵּיהּ! מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְסוּכָּה שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים. מַצָּה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא? אִי מֵעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם — שֶׁכֵּן צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ. אִי מִלּוּלָב — שֶׁכֵּן טָעוּן אַרְבָּעָה מִינִים. אִי מִסּוּכָּה — שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים. [ו]אֶלָּא גָּמַר "חֲמִשָּׁה עָשָׂר" "חֲמִשָּׁה עָשָׂר" מֵחַג הַסּוּכּוֹת: מַה לְּהַלָּן, מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, אַף כָּאן מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּמַצָּה, וְנֵיתוֹ הָנָךְ וְלִיגְמְרוּ מִינֵּיהּ! מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְמַצָּה שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בְּנָשִׁים כְּבַאֲנָשִׁים. שׁוֹפָר וְכָל מַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא? אִי מֵעוֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם — שֶׁכֵּן צוֹרֶךְ גָּבוֹהַּ. אִי מִלּוּלָב — שֶׁכֵּן טָעוּן אַרְבָּעָה מִינִים. אִי מִסּוּכָּה — שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים. אִי מִמַּצָּה — שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּנָּשִׁים כְּבָאֲנָשִׁים. אֶלָּא אָמַר קְרָא: "יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם". "יוֹם" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. [ז]וּלְמַאי? אִילֵימָא לִתְקִיעָה, הָא תָּנָא דְּבֵי שְׁמוּאֵל "כָּל מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ" — יָצְתָה תְּקִיעַת שׁוֹפָר וּרְדִיַּית הַפַּת שֶׁהִיא חָכְמָה וְאֵינָהּ מְלָאכָה. אֶלָּא לְמַכְשִׁירִין. וְרַבָּנַן? הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה מְנָא לֵיהּ? נָפְקָא לֵיהּ מִ"בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אַרְצְכֶם", וְגָמְרִי מֵהֲדָדֵי. [ח]וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּשׁוֹפָר וְלֵיתוֹ הָנָךְ וְלִיגְמְרוּ מִינֵּיהּ! מִתְּקִיעַת שׁוֹפָר דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה לֵיכָּא לְמִיגְמַר — שֶׁכֵּן מַכְנֶסֶת זִכְרוֹנוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶן שֶׁבַּשָּׁמַיִם. מִתְּקִיעָה דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לֵיכָּא לְמִיגְמַר — דְּאָמַר מָר: תָּקְעוּ בֵּית דִּין שׁוֹפָר, נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבָתֵּיהֶם וְשָׂדוֹת חוֹזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶן. אָמַר מָר: מִילָה וְכָל מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת, דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. מְנָא לֵיהּ לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא? אִי מִכּוּלְּהוּ גָּמַר — כִּדְאָמְרִינַן. וְעוֹד: מָה לְהָנָךְ

שֶׁכֵּן

סד"א נֵילַף שְׁבֵעַת יָמִים מִשִּׁבְעַת יָמִים מִסֻּכָּה וא"ת הֵיכִי תִּסַּק אַדַּעְתֵּהּ לָדוּן ג"ש הָא אֵין אָדָם דָּן ג"ש מֵעַצְמוֹ אא"כ לְמָדָהּ מֵרַבּוֹ וְי"ל דְּשֶׁמָּא בְּעָלְמָא נִתְּנָה לְמִדְרַשׁ: קמ"ל וְלָא יָדְעָנָא הַשְׁתָּא הַאי שְׁבֵעַת יָמִים לְמַאי אָתְיָא דאע"ג דְּדָרְשִׁינַן בפ"ק דִּפְסָחִים (דַּף ה.) מָה שְׁבִיעִי שְׁבִיעִי לֶחָג אַף רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן לֶחָג הָא אִיכָּא לְמִדְרַשׁ מִשִּׁבְעָה בְּלֹא יָמִים: שֶׁכֵּן טָעוּן אַרְבָּעָה מִינִים אַף עַל גַּב דְּעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם נָמֵי מְבִיאִין עִמָּהֶן כְּבָשִׂים וְיַיִן לְנִסּוּךְ וְשֶׁמֶן לִמְנָחוֹת שָׁאנֵי ד' מִינִין שֶׁבַּלּוּלָב דִּמְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הַקֹּמֶץ (מְנָחוֹת דַּף כז.) וּבְפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מה:) [אָמְרִינַן] הַכְּבָשִׂים אֵין מְעַכְּבִין לֹא אֶת הָעֹמֶר וְלֹא אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְהַיְנוּ טָעוּן ד' מִינִין שֶׁאֵין מִצְוַת לוּלָב כְּלָל בְּלֹא ד' מִינִין אֲבָל בְּאֵלּוּ יְכוֹלָה לִהְיוֹת מִצְוָתָן בְּלֹא ד' מִינִין. הר"ב פור"ת: אִי מֵעֹמֶר כו' הָכָא לָא דַּיְקָא תַּלְמוּדָא לְמֵילַף מִבֵּינַיְהוּ דְּהָכִי אוֹרְחֵהּ דְּתַלְמוּדָא זִמְנִין דַּיֵּיק וְזִמְנִין לָא דַּיֵּיק וְאִי הֲוָה דָּיֵיק הֲוָה מַשְׁכַּח פִּירְכָ' הָרַב פור"ת א"נ מִלְּתָא דְּאָתְיָא בַּמֶּה הַצַּד טָרַח וְכָתַב לָהּ קְרָא כְּמוֹ מִלְּתָא דְּאָתְיָא בְּקַל וָחֹמֶר וְהַאי דְּקָאָמַר תַּלְמוּדָא נִכְתֹּב רַחֲמָנָא בְּהַאי וְתַיְתֵי אִידָךְ מִנֵּהּ פֵּרוּשׁ וּמַאי צָרִיךְ קְרָא הַיְנוּ מִשּׁוּם דְּאִי בְּלֹא מַה הַצַּד הֲוָה מָצֵי לְמֵילַף הַךְ מִצְוָה מֵאִידָךְ לָא הֲוָה כְּתַב רַחֲמָנָא קְרָא כֵּיוָן דַּהֲוָה פָּשׁוּט כָּל כָּךְ דְּלָא דָּמֵי לְמִלְּתָא דְּאָתְיָא בק"ו דְּהוּא פָּשׁוּט יוֹתֵר: שִׁבְעַת יָמִים מִלּוּלָב מִפְּנֶה הֲוָה מְשַׁנֵּי צְדָדִים גַּבֵּי לוּלָב לָא אִצְטְרִיךְ דאע"ג דְּדָרְשִׁינַן יָמִים וְלֹא לֵילוֹת מִיהוּ לָא הֲוָה צְרִיךְ לְמִכְתַּב שִׁבְעַת כְּלָל דַּהֲוָה מָצֵי לְמִכְתַּב וְשָׂמַחְתָּ לִפְנֵי וְגוֹ' בַּיָּמִים וְהָוֵי לְשׁוֹן שִׁבְעַת מְיֻתָּר לג"ש וא"ת וְר' אֱלִיעֶזֶר הֵיכִי דָּרֵישׁ יָמִים וְלֹא לֵילוֹת כֵּיוָן דְּאִית לֵיהּ ג"ש הִיא גּוּפָהּ נֵילַף מִסֻּכָּה מָה לְהַלָּן יָמִים אֲפִילּוּ לֵילוֹת אַף לוּלָב יָמִים וַאֲפִי' לֵילוֹת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֵית לָן לְמֵילַף בג"ש מִלְּתָא דִּלְשׁוֹן ג"ש גּוּפָא מוֹכְחָא דְּאֵינוֹ כֵּן דְּיָמִים מַשְׁמַע וְלֹא לֵילוֹת: וְאִי מִסֻּכָּה שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים מַשְׁמַע דְּבָעֵי לְמֵימַר תֹּאמַר בְּמַצָּה שֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים וְאַדְּרַבָּה עִקַּר מִצְוָתָהּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן שֶׁנֶּאֱמַר בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת (שְׁמוֹת יב) וְהָכִי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּיָּמִים וּבַלֵּילוֹת: נָפְקָא לֵהּ מִבְּיוֹם הַכִּפֻּרִים וְגָמְרִינַן מֵהֲדָדֵי כִּדְדָרְשִׁינַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁיְּהוּ כָּל הַתְּקִיעוֹת שֶׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שָׁווֹת כִּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס וְרַבָּנַן סָבְרִי דְּלָא שַׁיָּךְ לְאַקְשׁוּיֵי אֶלָּא לוֹמַר שֶׁסֵּדֶר תְּקִיעוֹת יִהְיוּ שָׁוִין דִּלְעִנְיַן סֵדֶר תְּקִיעוֹת מַיְיתֵי לָהּ הָתָם אֲבָל לִזְמַן דְּיוֹם וַדַּאי לָא אִתְּקַשׁ דע"כ זְמַנָּם אֵינוֹ שָׁוֶה שֶׁזֶּה בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְזֶה בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ:

כָּל שַׁעְתָּא זִמְנֵהּ הוּא וְכֵיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ טַלִּית בְּכָל יוֹם שֶׁמַּשְׁהֶה בְּלֹא צִיצִית עוֹבֵר בַּעֲשֵׂה וַאֲפִלּוּ מֻנַּחַת בְּקוּפְסָא הִלְכָּךְ כָּל יוֹמָא רַמְיָא מִצְוָתֵהּ עָלֶיהָ: הוֹאִיל וּבְיָדוֹ לְהַפְקִירָן וְנָפְקִי מֵרְשׁוּתֵהּ וְלָאו עֲלֵהּ רַמְיָא חוֹבְתֵהּ: אִי מֵעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּגְמַר בְּמָה מָצִינוּ: בַּיּוֹם וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת מִדְּלָא כְּתִיב בָּרִאשׁוֹן לְדְרָשָׁא אֲתָא בְּכָל יוֹם שֶׁהוּא רִאשׁוֹן לֶחָג: וּלְמַאי אִצְטְרִיךְ לְרִבּוּיֵי לְהַאי וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת אִי נֵימָא לְטַלְטֵל כְּדְמַשְׁמַע קְרָא לְקִיחָה טִלְטוּל בְּעָלְמָא הוּא וַעֲדַיִן בְּמַתַּן תּוֹרָה לֹא נֶאֱסַר טִלְטוּל דְּאִצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי לְהַאי: אֶלָּא לְמַכְשִׁירָיו דְּאִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא הוּא: מָה לְהַלָּן יָמִים וַאֲפִלּוּ לֵילוֹת כִּדְיָלְפִינַן בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה (דַּף מג.): וְלִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּלוּלָב דְּמַכְשִׁירִין דָּחוּ: וְנִתְּו עֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִנֵּהּ וְלָמָּה לֵיהּ דִּכְתָבֵהּ בְּכוּלְהוּ: אִי מִלּוּלָב בְּמַה מָצִינוּ מִלּוּלָב שֶׁהוּא מִצְוָה וּמַכְשִׁירָיו דּוֹחִין אַף סֻכָּה שֶׁהִיא מִצְוָה מַכְשִׁירֶיהָ דּוֹחִין: גָּמַר ז' יָמִים כו' ובג"ש אָתֵי לֵיהּ ואע"ג דְּאֵינָהּ מֻפְנֶה מִשְּׁנֵי צְדָדִים דְּהָא גַּבֵּי לוּלָב חַד שְׁבֵעַת יָמִים הוּא דִּכְתִיב וְדָרְשִׁינַן לְר' אֱלִיעֶזֶר לְמִעוּטֵי לֵילוֹת כֵּיוָן דְּגַלֵּי רַחֲמָנָא בָּעֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלוּלָב גִּלּוּי מִלְּתָא בְּעָלְמָא הוּא וְלָא פָּרְכִינַן עֲלָהּ גִּמְגּוּם: וְנִתְּו הָנָךְ עֹמֶר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם מִנֵּהּ: אִי מִסֻּכָּה שֶׁכֵּן נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים וְאִלּוּ מַצָּה לַיְלָה הָרִאשׁוֹן חוֹבָה וְתוּ לָא כִּדְאָמְרִינַן בִּפְסָחִים (דַּף קכ.): וְנִכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּהֶדְיָא בְּמַצָּה וְנִגְמְרוּ הָנָךְ כּוּלְהוּ מִנֵּהּ: בַּנָּשִׁים כְּבַאֲנָשִׁים כִּדְיָלְפִינַן בִּפְסָחִים (ד' מג:) לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים וְגוֹ' כֹּל שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ יֶשְׁנוֹ בְּקוּם אֱכֹל מַצָּה וְנָשִׁים אִיתַנְהוּ בְּבַל תֹּאכַל חָמֵץ דְּכָל מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא בֵּין שֶׁאֵין הַזְּמַן גְּרָמָא חַיָּבוֹת לְאַפּוּקֵי סֻכָּה וְלוּלָב דְּלֵיתַנְהוּ בְּנָשִׁים דְּמִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא הִיא: וּלְמַאי הַאי קְרָא הֵי מִלְּתָא דִּתְרוּעָה אֲתָא לְמִשְׁרֵי בְּשַׁבָּת אִי לִתְקִיעָה לָא אִצְטְרִיךְ דַּאֲפִילּוּ תְּקִיעַת הָרְשׁוּת לֵית בָּהּ אִסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא: מְלֶאכֶת עֲבוֹדָה שֶׁל טֹרַח: וְגָמְרִי מֵהֲדָדֵי בְּמַסֶּכֶת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (דַּף לג:) שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי דְּהָא בְּכַמָּה קְרָאֵי כְּתַב לָן דיוה"כ בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי מַה ת"ל בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שֶׁיְּהוּ כָּל תְּרוּעוֹת מִשֶּׁל חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שָׁווֹת: נִפְטְרוּ עֲבָדִים לְבָתֵּיהֶם קְרִיאַת דְּרוֹר דְּיוֹבֵל תְּלוּיָה בָּהּ הִלְכָּךְ חֲשִׁיבָא: אִי מְכֻּלְּהוּ מֵאַחַת מִכֻּלָּן: כִּדְאָמְרִינַן אִכָּא לְמִפְרַךְ בְּכָל הָנָךְ חֲדָא צַד חָמוּר הָאָמוּר בָּהּ לְעֵיל:

מסורת הש"ס

א סוכה מג.
ב סוכה מג.; ראש השנה לד.; מועד קטן ח.
ג סוכה מג.
ד קידושין מא:
ה ביצה כ:
ו ספרי במדבר
ז ראש השנה כט:
ח ראש השנה ח:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה כל שעתא וכו' ואפי' מונחת בקופסא. עי' מנחות דף מד ע"א תוס' ד"ה טלית:
תוס' ד"ה קמ"ל ולא ידענא. כעין זה לעיל דף קיח ע"ב תד"ה אלי היו וש"נ:

תורה אור השלם

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כג, ז]

וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ־עָבֹת וְעַרְבֵי־נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים [ויקרא כג, מ]

בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ [ויקרא כג, לה]

וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם [במדבר כט, א]

כָּל־מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ וְהִקְרַבְתֶּם אִשֶּׁה לַיהֹוָה [ויקרא כג, כה]

וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפַר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכִּפֻּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם [ויקרא כה, ט]

מסורת הש״ס

א חולין קכ:

ב יומא פה:; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ג נזיר נז.; פסחים פא:

ד יבמות ו:; ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ג; סנהדרין לה:

תורה אור השלם

[ויקרא יב, ג]
[בראשית יז]
[שמות לא, יג]
[בראשית יז, יא]
[שמות יג, טז]
[בראשית יז, יד]
[שמות לא, טז]
[בראשית יז, ז]
[במדבר טו, לח]
[ויקרא יד, י]
[בראשית יז, יב]
[ויקרא ז, לז-לח]
[ויקרא ז, לח]
[שמות לא, יד]
[דברים כד, ח]

שֶׁכֵּן אִם עָבַר זְמַנָּהּ בָּטְלָה. אֶלָּא הַיְינוּ טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קְרָא: "וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ", וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. [א]וְלִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא בְּמִילָה, וְלֵיתוֹ הָנָךְ וְלִיגְמְרוּ מִינֵּיהּ! מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִיפְרַךְ: מָה לְמִילָה שֶׁכֵּן נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּמַכְשִׁירֵי מִילָה, אֲבָל מִילָה גּוּפַהּ דִּבְרֵי הַכֹּל דּוֹחָה שַׁבָּת, מְנָלַן? אָמַר עוּלָּא: הֲלָכָה. וְכֵן אָמַר רַבִּי יִצְחָק הֲלָכָה. [ב]מֵיתִיבִי: מִנַּיִין לְפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מָה מִילָה שֶׁהִיא אַחַת מֵאֵיבָרָיו שֶׁל אָדָם דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת — קַל וָחוֹמֶר לְפִיקּוּחַ נֶפֶשׁ שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. [ג]וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ הֲלָכָה — קַל וָחוֹמֶר מֵהֲלָכָה מִי אָתֵי? וְהָתַנְיָא, אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: עֲקִיבָא, עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה (מְטַמֵּא) הֲלָכָה, וּרְבִיעִית דָּם קַל וָחוֹמֶר, וְאֵין דָּנִין קַל וָחוֹמֶר מֵהֲלָכָה. אֶלָּא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אָתְיָא "אוֹת" "אוֹת". אֶלָּא מֵעַתָּה, תְּפִילִּין דִּכְתִיב בְּהוּ "אוֹת", לִידְחֵי שַׁבָּת! אֶלָּא אָתְיָא "בְּרִית" "בְּרִית". גָּדוֹל, דִּכְתִיב בֵּיהּ "בְּרִית", לִידְחֵי שַׁבָּת! אֶלָּא אָתְיָא "דּוֹרוֹת" "דּוֹרוֹת". צִיצִית, דִּכְתִיב בֵּיהּ "דּוֹרוֹת", לִידְחֵי שַׁבָּת! אֶלָּא אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דָּנִין "אוֹת" "בְּרִית" וְ"דוֹרוֹת" מֵ"אוֹת" "בְּרִית" וְ"דוֹרוֹת" — לְאַפּוֹקֵי הָנָךְ, דְּחַד חַד הוּא דִּכְתִיב בָּהֶן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָמַר קְרָא "בַּיּוֹם". "בַּיּוֹם", אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אֶלָּא מֵעַתָּה מְחוּסְּרֵי כַּפָּרָה, דִּכְתִיב בְּהוּ "בַּיּוֹם", הָכִי נָמֵי דְּדָחוּ שַׁבָּת?! הַהוּא מִיבְּעֵי לֵיהּ בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה. הַאי נָמֵי, מִיבְּעֵי לֵיהּ בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה! הַהוּא מִ"בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים" נָפְקָא. הַאי נָמֵי, מִ"בְּיוֹם צַוּוֹתוֹ" נָפְקָא! אַף עַל גַּב דְּנָפְקָא מִ"בְּיוֹם צַוּוֹתוֹ", אִצְטְרִיכָא. סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמֵינָא: הוֹאִיל וְחָס רַחֲמָנָא עֲלֵיהּ לְאֵתוֹיֵי בְּדַלּוּת, בַּלַּיְלָה נָמֵי לֵיתֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. מַתְקֵיף לַהּ רָבִינָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, יְהֵא זָר כָּשֵׁר בָּהֶן, וִיהֵא אוֹנֵן כָּשֵׁר בָּהֶן! הָא אַהַדְרֵיהּ קְרָא. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר: אָמַר קְרָא: "שְׁמִינִי". "שְׁמִינִי", אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. הַאי "שְׁמִינִי" מִיבְּעֵי לֵיהּ לְמַעוֹטֵי שְׁבִיעִי! שְׁבִיעִי מִ"בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים" נָפְקָא. וְאַכַּתִּי מִיבְּעֵי לֵיהּ, חַד לְמַעוֹטֵי שְׁבִיעִי, וְחַד לְמַעוֹטֵי תְּשִׁיעִי. דְּאִי מֵחַד, הֲוָה אָמֵינָא: שְׁבִיעִי הוּא דְּלָא מְטָא זְמַנֵּיהּ, אֲבָל מִשְּׁמִינִי וְאֵילָךְ זְמַנֵּיהּ הוּא! אֶלָּא מְחַוַּורְתָּא כִּדְרַבִּי יוֹחָנָן. [ד]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וּדְלָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: "שְׁמִינִי יִמּוֹל" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת" — בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת חוּץ מִמִּילָה. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ מִילָה, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "שְׁמִינִי יִמּוֹל" — חוּץ מִשַּׁבָּת, תַּלְמוּד לוֹמַר: "בַּיּוֹם" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. אָמַר רָבָא: הַאי תַּנָּא מֵעִיקָּרָא מַאי קָא נִיחָא לֵיהּ, וּלְבַסּוֹף מַאי קָא קַשְׁיָא לֵיהּ? הָכִי קָאָמַר: "שְׁמִינִי יִמּוֹל" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת" — בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת חוּץ מִמִּילָה, אֲבָל מִילָה דָּחְיָא, מַאי טַעְמָא? — קַל וָחוֹמֶר הוּא: וּמָה צָרַעַת שֶׁדּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה, וַעֲבוֹדָה

שֶׁאִם עָבַר זְמַנָּן בְּטֵלִין הִלְכָּךְ דָּחוּ: וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת וּמִילָה גּוּפַהּ דְּדָחְיָא שַׁבָּת אָמְרִינַן לְקַמָּן הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי אִיתַּר לֵיהּ בַּיּוֹם לְמַכְשִׁירֶיהָ: י"ג בְּרִיתוֹת נֶאֶמְרוּ לְאַבְרָהָם בְּפָרָשַׁת מִילָה (בְּרֵאשִׁית יז): וְהָא תַּנְיָא בְּמַסֶּכֶת נָזִיר: עֲקִיבָא עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה הֲלָכָה שֶׁהָיָה ר"ע דָּן ק"ו מִנַּיִן לִרְבִיעִית דַּם הַמֵּת שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עַל אָהֳלָהּ ק"ו מַה עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה שֶׁאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּאֹהֶל נָזִיר מְגַלֵּחַ עַל מַגָּעוֹ וּמַשָּׂאוֹ רְבִיעִית דָּם שֶׁמְּטַמְּאָה בְּאֹהֶל דִּכְתִיב וְעַל כָּל נַפְשֹׁת מֵת לֹא יָבֹא אֵינוֹ דִּין שֶׁהַנָּזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ וַאֲמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר עֲקִיבָא עֶצֶם כִּשְׂעוֹרָה הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי שֶׁיְּהֵא נָזִיר מְגַלֵּחַ עָלֶיהָ וּרְבִיעִית דָּם אַתָּה בָּא לִלְמֹד מִמֶּנָּה בק"ו וְאֵין דָּנִין קַל וָחֹמֶר מֵהֲלָכָה דְּלָא נִתְּנָה תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה לִדְרֹשׁ בי"ג מִדּוֹת: אָתְיָא אוֹת אוֹת בְּשַׁבָּת כְּתִיב (שְׁמוֹת לא) כִּי אוֹת הִיא וּבְמִילָה כְּתִיב (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"א) וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית מַה לְהַלָּן שַׁבָּת אַף כָּאן שַׁבָּת: אֶלָּא מֵעַתָּה אִי הַךְ ג"ש דְּאוֹת הָאֲמוּרָה בְּשַׁבָּת נֶאֶמְרָה בְּסִינַי לִדְרֹשׁ שֶׁתֵּבָה זוֹ לִדְרָשָׁה נֶאֶמְרָה לִגְמַר מִנָּהּ נָמֵי לִתְפִלִּין: אֶלָּא אָתְיָא בְּרִית בְּרִית הַהוּא דְּאוֹת אוֹת לֹא נֶאֶמְרָה בְּסִינַי וְאֵין אָדָם דָּן גְּזֵרָה שָׁוָה מֵעַצְמוֹ אֶלָּא הַךְ דִּבְרִית בְּרִית נֶאֶמְרָה בְּסִינַי וּבְשַׁבָּת כְּתִיב בְּרִית (שְׁמוֹת לא) לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם: גָּדוֹל בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה דְּהָוֵי מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ: דִּכְתִיב בֵּהּ בְּרִית וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל וְגוֹ' אֶת בְּרִיתִי הֵפַר (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"ד) וְהַאי קְרָא בְּגָדוֹל כְּתִיב מִדְּמְחַיֵּב לֵיהּ כָּרֵת שֶׁאִם לֹא מָלוֹ אָבִיו חַיָּב לָמוּל אֶת עַצְמוֹ וְלִדְחֵי שַׁבָּת וַאֲנַן אָמְרִינַן לְקַמָּן דַּאֲפִילּוּ יוֹם טוֹב אֵינָהּ דּוֹחָה אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ: דּוֹרוֹת דּוֹרוֹת בְּשַׁבָּת כְּתִיב לְדֹרֹתָם בְּרִית עוֹלָם וּבְמִילַת קָטָן כְּתִיב (שָׁם) וּבֶן שְׁמֹנַת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם: בַּיּוֹם וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מִדְּלָא כְּתִיב בַּשְּׁמִינִי יִמּוֹל וְלַר' אֱלִיעֶזֶר דְּאַפְּקֵיהּ לְמַכְשִׁירִין מִילָה עַצְמָהּ הֲלָכָה הִיא וּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ לָא אָתְיָא לֵיהּ בק"ו מִמִּילָה אֶלָּא מִקְּרָאֵי נָפְקָא לֵהּ כִּדְאָמְרִינַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּיוֹמָא: מְחֻסְּרֵי כַּפָּרָה כָּל טְמֵאִין שֶׁהֻצְרְכוּ לְקָרְבָּן זָב וְזָבָה יוֹלֶדֶת וּמְצֹרָע נֶאֱמַר בָּהֶן וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי: בְּיוֹם צַוֹּתוֹ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶת קָרְבְּנֵיהֶם (וַיִּקְרָא ז) בַּיּוֹם וְלֹא בַּלַּיְלָה: אֶלָּא מֵעַתָּה מִשּׁוּם דְּהֶכְשֵׁר לְהָבִיא בְּדַלּוּת מַכְשִׁירִין בָּהּ שְׁאָר פְּסוּלִין: יְהֵא זָר וְאוֹנֵן כָּשֵׁר בָּהֶן אוֹנֵן עַד שֶׁלֹּא נִקְבַּר מֵתוֹ פָּסוּל לַעֲבוֹדָה דִּכְתִיב (שָׁם כא) בְּכֹהֵן גָּדוֹל לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא יִטַּמָּא וּמִן הַמִּקְדָּשׁ לֹא יֵצֵא וְלֹא יְחַלֵּל וְהָכִי מַשְׁמַע אַף בַּיּוֹם שֶׁמֵּתוּ אָבִיו וְאִמּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לָצֵאת מִן הַמִּקְדָּשׁ אֶלָּא מַקְרִיב אוֹנֵן וְלֹא יְחַלֵּל וַעֲבוֹדָתוֹ לֹא תְהֵא מְחֻלֶּלֶת בְּכָךְ הָא אַחֵר שֶׁלֹּא יָצָא חִלֵּל: הָא אַהְדְּרֵהּ קְרָא לִפְסֹל בָּהֶן לַיְלָה דִּכְתִיב בְּהוּ וּבַיּוֹם כִּדְאָמְרִינַן וְכֵיוָן דִּלְעִנְיַן לַיְלָה תּוֹרַת כָּל הַקָּרְבָּנוֹת עֲלֵיהֶן לְעִנְיַן זָר וְאוֹנֵן נָמֵי תּוֹרַת קָרְבָּן עֲלֵיהֶן: שְׁמִינִי כָּל שֶׁהוּא שְׁמִינִי וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וּבַיּוֹם לְמַעוּטֵי לַיְלָה: תַּנְיָא כְּוָתֵהּ דְּר' יוֹחָנָן דְּיָלֵיף מוּבַיּוֹם: מֵעִקָּרָא מַאי נִיחָא לֵהּ לְאוֹקְמֵי שְׁמִינִי דַּוְקָא וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת וְדָחֵי מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת אֵצֶל שְׁאָר מְלָאכוֹת מֵאֵיזֶה טַעַם נִרְאֶה לוֹ כֵּן: וּלְבַסּוֹף כְּשֶׁהֲפַךְ דְּבָרָיו וְאָמַר אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִי' מִילָה בִּכְלַל מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת דְּהוּא דַּוְקָא וְדָחֵי שְׁמִינִי יִמּוֹל אֵצֶל שְׁאָר יָמִים: מַאי קַשְׁיָא לֵיהּ בְּטַעְמָא הָרִאשׁוֹן: אֲבָל מִילָה דָּחְיָא שַׁבָּת בק"ו וְתִגְמַר מִנֵּהּ לְמִדְחֵי מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת אֵצֶל שְׁאָר מְלָאכוֹת וּלְמֵימַר שְׁמִינִי דַּוְקָא קָאָמַר וַאֲפִי' בְּיוֹם שַׁבָּת: וּמָה צָרַעַת שֶׁדּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה אַזְהָרָה שֶׁהִזְהִירָה תוֹרָה עַל הַצָּרַעַת שֶׁלֹּא לָקוּץ בַּהַרְתּוֹ כִּדְתַנְיָא (מַכּוֹת דַּף כב.) הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת אַזְהָרָה בְּקוֹצֵץ בַּהַרְתּוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר וְהֶחְמִירָה תוֹרָה בְּאַזְהָרָה זוֹ לִדְחוֹת הָעֲבוֹדָה כִּדְקַיְמָא לָן בִּפְסָחִים (דַּף סז.) דְּטֻמְאַת מֵת נִדְחֵית בְּקָרְבַּן צִבּוּר וְלֹא זָבִין וּמְצֹרָעֵי' וּבְטֵלִים לַעֲשׂוֹת פֶּסַח וְלֹא אָמְרִינַן יָקוּצוּ בַּהַרְתָּן וְיֹאכְלוּ פְּסָחִים אוֹ הַכֹּהֵן יָקוּץ בַּהַרְתּוֹ וְיַעֲבֹד אִם הַכֹּהֲנִים טְמֵאִין בְּצָרַעַת וְהַקָּהָל טְהוֹרִין:

וְהָתַנְיָא אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר כו' ול"ג וְהִתְנַן דְּכָל זֶה אֵינוֹ בַּמִּשְׁנָה: **אֶלָּא** מֵעַתָּה יְהֵא זָר וְאוֹנֵן כָּשֵׁר בָּהֶן לָאו דַּוְקָא נְקַט זָר דְּהָא בְּכוּלְּהוּ בְּזָב וְזָבָה וְיוֹלֶדֶת וּמְצוֹרָע כְּתַב בְּהוּ כֹּהֵן: **הַהִיא** מִבֶּן שְׁמֹנַת יָמִים נָפְקָא תֵּמַהּ דְּתַנְיָא בת"כ וּמַיְיתִי לָהּ בְּפֶרֶק הֶעָרֵל (יְבָמוֹת עב:) הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל דְּתַנְיָא יָכוֹל בֵּין בַּיּוֹם וּבֵין בַּלַּיְלָה ת"ל בַּיּוֹם אֵין לִי אֶלָּא שֶׁנִּמּוֹל לַח' נִמּוֹל לט' לִי' ולי"א מִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ נִמּוֹל אֶלָּא בַּיּוֹם ת"ל וּבַיּוֹם ובפ"ב דִּמְגִלָּה (דַּף כ:) נָמֵי אָמַר אֵין מוֹהֲלִין אֶלָּא בַּיּוֹם דִּכְתִיב וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְיֵשׁ לוֹמַר דִּסְמִיךְ אַבֶּן שְׁמֹנַת יָמִים וּדְרָשָׁא פְּשׁוּטָה נְקַט: **הָא** אַהְדְּרֵהּ קְרָא וַהֲוָה לֵיהּ דָּבָר שֶׁיָּצָא מִן הַכְּלָל לָדוֹן בְּדָבָר הֶחָדָשׁ לַאֲתוּיֵי בְּדַלּוּת שֶׁאִי אַתָּה יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ לִכְלָלוֹ לִפְסוֹל לַיְלָה וְאוֹנֵן עַד שֶׁיַּחֲזִירֶנּוּ הַכָּתוּב לִכְלָלוֹ בְּפֵרוּשׁ הֲרֵי הֶחֱזִירָהּ בְּפֵרוּשׁ וּפָסַל לַיְלָה וה"ה אוֹנֵן וְקָשֶׁה וְאַמַּאי לָא קָאָמַר דְּאַהְדְּרֵהּ קְרָא מִדִּכְתִיב כֹּהֵן וְלֹא זָר וְשֶׁמָּא לְשׁוּם דְּרָשָׁא אַחֲרִיתִי אֲתָא: **תַּנְיָא** כְּוָתֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן וּדְלָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב וּדְלֹא כְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק דְּאָמַר אָתְיָא אוֹת בְּרִית דּוֹרוֹת לָא הָוֵי דְּאִיהוּ מוֹדֶה דְּדָרְשִׁינַן בַּיּוֹם כִּדְדָרְשִׁינַן בְּבָרַיְתָא וְאוֹת בְּרִית דּוֹרוֹת אֲתָא לְמַכְשִׁירִין וּבַיּוֹם לְמִילָה גּוּפָהּ וְלֵית לֵיהּ לְמִילָה הֲלָכָה אע"ג דְּר' יוֹחָנָן אִית לֵהּ הֲלָכָה לְר' אֱלִיעֶזֶר [כִּדְפֵי' רַשִׁ"י וְהַאי בָּרַיְתָא דְּדָרְשִׁי בַּיּוֹם אָתְיָא כְּרַבָּנָן דְּבַיּוֹם] אִצְטְרִיךְ לְמִילָה גּוּפָהּ וּלְהָכֵי לָא קָאָמַר אֶלָּא דְּלָא כְּרַב אֲחָא דְּבָרַיְתָא מוֹכְחָא בְּהֶדְיָא דְּלָא בָּעְיָא לְמִדְרַשׁ שְׁמִינִי יִמּוֹל.

מ"ר: **מָה** צָרַעַת שֶׁדּוֹחֶה אֶת הָעֲבוֹדָה תֵּמַהּ וְלֵימָא קַל וָחֹמֶר אִיפְּכָא וְתִדְחֶה עֲבוֹדָה אֶת הַצָּרַעַת שֶׁיָּקוֹץ בַּהַרְתּוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה וּמַה שַּׁבָּת שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַמִּילָה וּמִילָה דּוֹחָה אֶת הַצָּרַעַת עֲבוֹדָה דּוֹחָה אוֹתָהּ צָרַעַת שֶׁנִּדְחֶה מִפְּנֵי מִילָה אֵינוֹ דִּין שֶׁתְּהֵא עֲבוֹדָה דּוֹחָה אוֹתָהּ וְהָא דְּאָמְרִינַן בִּפְסָחִים בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (פְּסָחִים דַּף סז.) וִישַׁלְּחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צָרוּעַ וְכָל זָב וְכֹל טָמֵא לָנָפֶשׁ אִם טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִין זָבִים וּמְצֹרָעִים לֹא כ"ש אֶלָּא יֵשׁ לְךָ שָׁעָה שֶׁזָּבִין וּמְצֹרָעִים מִשְׁתַּלְּחִים וְאֵין טְמֵאֵי מֵתִים מִשְׁתַּלְּחִים וְאֵיזֶה זֶה פֶּסַח הַבָּא בְּטֻמְאָה אַלְמָא דְּצָרַעַת דּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה נֵימָא דְּהַיְנוּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא עָלָיו ובק"ו נֵילַף שֶׁיָּקוֹץ בַּהַרְתּוֹ כְּדֵי לַעֲשׂוֹת עֲבוֹדָה וְעוֹד קָשֶׁה לֵימָא רְצִיחָה תּוֹכִיחַ שֶׁדּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה וְאֵינוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת אַף אֲנִי אָבִיא מִילָה וְכִי תֵּימָא מִילָה עֲדִיפָא שֶׁדּוֹחֶה צָרַעַת הַדּוֹחֶה אֶת הָעֲבוֹדָה אַכַּתִּי נֵימָא קְבוּרַת מֵת מִצְוָה תּוֹכִיחַ דַּעֲדִיפָא מִמִּילָה שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַמִּילָה מִוְּלַאֲחוֹתוֹ הַדּוֹחֶה אֶת הַצָּרַעַת הַדּוֹחֶה אֶת הָעֲבוֹדָה הַדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת אֲפִלּוּ הָכֵי לָא דָּחֲיָא שַׁבָּת וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי נָמֵי הֲוָה מָצֵי לְמֵימַר אִיפְּכָא וּרְצִיחָה תּוֹכִיחַ אוֹ קְבוּרַת מֵת מִצְוָה תּוֹכִיחַ אֶלָּא דְּנִיחָא לֵיהּ לוֹמַר שֶׁיְּהֵא דּוֹחֶה דְּנִפְקָא לֵהּ מִבְּיוֹם דְּמִילָה דָּחֲיָא שַׁבָּת וְעוֹשֶׂה מִתְּחִלָּה ק"ו לְהַעֲמִיד דְּבָרָיו וְסוֹתְרוֹ אַחַר כָּךְ שֶׁאֵינוֹ ק"ו כְּלָל וּפָרִיךְ לֵיהּ מִנֵּהּ וּבֵהּ:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסו סע' א ב:
ב מיי' פא' מהל' מילה הל' ט:
ג מיי' פ' מהל' טומאת צרעת הל' ה, סמג עשין סח:

הָדָר אָמַר מִמַּאי דְּשַׁבָּת חֲמִירָא דִּלְמָא צָרַעַת חֲמִירָא תֵּימָה דְּבַבָּרַיְיתָא וַעֲבוֹדָה חֲמוּרָה הִיא שֶׁדּוֹחָה שַׁבָּת בְּתָמִידִין וּמוּסָפִין וְקָרְבָּנוֹת צִבּוּר שֶׁמָּנָם קָבוּעַ: מִילָה דּוֹחָה אוֹתָהּ אֶת הַצָּרַעַת כִּדְתַנְיָא לְקַמָּן יָמוֹל בְּשֵׁשׁ עָרְלָתוֹ אֲפִילּוּ בִּמְקוֹם בַּהֶרֶת יָקוֹץ: וּמַה אוֹ אֵינוֹ דְּקַאֲמַר מִילָה נָמֵי בִּכְלָל מְחַלְּלִיהָ מַאי קָשְׁיָא לֵיהּ דְּקָא הָדָר בָּהּ: הָדָר אָמַר תַּנָּא לְנַפְּשֵׁהּ מִמַּאי דְּצָרַעַת חֲמוּרָה מִשַּׁבָּת דִּלְמָא שַׁבָּת דְּתֵימָא ק"ו: דִּלְמָא שַׁבָּת חֲמוּרָה כו' דְּהַאי דְּצָרַעַת דּוֹחָה עֲבוֹדָה מִמַּאי דְּמִשּׁוּם חוּמְרָא דְּצָרַעַת הִיא דִּילְמָא הָא דְּלָא אְמְרִינַן לֵיהּ יְקוֹץ מִשּׁוּם דְּגַבְרָא דְּלָא חָזֵי מִקְּלָקֵּמָן דְּאִי נָמֵי קָיֵץ מְחַסַּר טְבִילָה וְהֶעֱרֵב שֶׁמֶשׁ וְהַיּוֹם לֹא יַעֲבֹד וּטְבוּל יוֹם דְּמְצוֹרָע כְּמְצוֹרָע הִלְכָךְ מְחַלְּלִיהָ מוֹת יוּמַת אֲפִילּוּ בְּמִילָה וְעַל כָּרְחָךְ שָׁמְעִינַן יָמוֹל תִּדְחֶה אֵצֶל שְׁאָר יָמִים: בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ כְּגוֹן קָטָן חוֹלֶה וְהִמְתִּינוּ לוֹ עַד שֶׁיִּבְרָא: בָּשָׂר רִיבּוּיָא הוּא וְלִדְרָשָׁה: ה"ג ל"א מַאי טַעְמָא אִתֵּי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה מ"ט מִילָה דּוֹחָה צָרַעַת דְּאִתֵּי עֲשֵׂה דְּיָמוּל וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה דְּהַשְׁמֵר לְךָ דְּהָכִי קִ"ל בפ"ק דִּיבָמוֹת (דף ג:) דְּאִתֵּי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה: הַאי עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה הוּא הַשְׁמֵר לֹא תַּעֲשֶׂה הוּא וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יורוּ (דְּבָרִים כ"ד:ח') הַיְנוּ עֲשֵׂה: תִּינַח גָּדוֹל בַּר עוֹנְשִׁין דִּכְתִיב בֵּהּ בְּשֵׂר וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"ד) וְהַאי בְּבַר עֲנָשִׁין מִשְׁתַּעֵי מִדְּמַחֲיֵב לֵיהּ כָּרֵת וְקָטָן נָמֵי בְּזְמַנָּהּ בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי כְּתִיב בֵּהּ בְּשַׂר וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ: בֵּינוֹנִי כְּגוֹן שֶׁלֹּא בְּזְמַנָּהּ וְלָאו בַּר עוֹנְשִׁין וְאַבְיו מְצַוֶּה עָלָיו נָפְקָא לַן מֵהַמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר (קִדּוּשִׁין דַּף כט.): אִתְיָא מִבֵּינְיָא הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן שֶׁנִּמּוֹלוּ וְדוֹחִין אֶת הַצָּרַעַת אַף אֲנִי אֹבִיא בֵּינוֹנִי שֶׁנִּמּוֹל וְיִדְחֶה הַצָּרַעַת: לָא צְרִיכָא קְרָא כו' וְכִי אִתְיָא קְרָא לְשֶׁלֹּא בְּזְמַנָּהּ שֶׁל בֵּינוֹנִי: דְּגַבְרָא לָא חָזֵי קס"ד מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָמֵא וְהַיְנוּ דְּפָרִיךְ וְיָקוֹץ וְיִטְהַר וְיַעֲבֹד: מְחַסַּר טְבִילָה וְלָא חָזֵי לַעֲבוֹדָה בְּהַאי יוֹמָא וּמִשּׁוּם לְמָחָר דְּלֵיתָא לַעֲבוֹדָה קָמַן לָא מְדַחֵי: נְגָעִים טְהוֹרִין כְּגוֹן בֹּהַק וּפָרָחָה בְּכוּלֵּיהּ וּבְכוּלְּהוּ אִתְרְבּוֹ לְאַסּוּר קְצִיצָה בְּסִפְרֵי אֵין לִי אֶלָּא מִשְּׁנִזְקַק לְטַמְאָה עַד שֶׁלֹּא נִזְקַק לְטַמְאָה מִנַּיִן ת"ל כָּכֹל אֲשֶׁר יורוּ: אֶלָּא אָמַר רַב אֲשֵׁי הָא דְּאָמְרִינַן שַׁבָּת חֲמִירָא מִצָּרַעַת אע"ג דְּדָחְיָה צָרַעַת לַעֲבוֹדָה לָאו חוּמְרָא דְּדָחְיָה הוּא אֶלָּא הַיְנוּ טַעְמָא כִּי אְמְרִינַן אִתֵּי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה כְּגוֹן מִילָה בְּצָרַעַת דִּבְשְׁעַת קְצִיצָה דְּמֵעָקַר לָאו מִקְּיֵם עֲשֵׂה וְכֵן צִיצִית דְּכֹלְאַיִם בְּשָׁעַת לְבִישָׁה מֵעָקַר לָאו וּמְקַיֵּם עֲשֵׂה אֲבָל צָרַעַת הַנְּקָצָּת מִשּׁוּם עֲבוֹדָה בְּעִידָּנָא דְּמֵעָקַר לָאו דְּקִצִּיצָה אַכַּתִּי לֹא מְקַיֵּם עֲשֵׂה דַּעֲבוֹדָה הִלְכָךְ מִדָּחְיָא עֲבוֹדָה מִמִּילָה וְלָאו חוּמְרָא דְּצָרַעַת הוּא:

(א)וַעֲבוֹדָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת — מִילָה דּוֹחָה אוֹתָהּ. שַׁבָּת שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי הָעֲבוֹדָה, אֵינוֹ דִּין שֶׁתִּהֵא מִילָה דּוֹחָה אוֹתָהּ? וּמַאי "אוֹ אֵינוֹ" דְּקָאָמַר — הָדָר אָמַר: וּמַאי דְּצָרַעַת חֲמוּרָה? דִּילְמָא שַׁבָּת חֲמוּרָה, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהּ עוֹנָשִׁין וְאַזְהָרוֹת הַרְבֵּה. אִי נָמֵי: וּמִמַּאי מְשׁוּם דַּחֲמִירָא צָרַעַת הִיא, דִּילְמָא מְשׁוּם גַּבְרָא הוּא דְּלָא חָזֵי. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "שָׁמְינִי יִמּוֹל" — חוּץ מִשַּׁבָּת. תַּלְמוּד לוֹמַר: "בַּיּוֹם" — אֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת. [א]תָּנוּ רַבָּנָן: מִילָה דּוֹחָה אֶת הַצָּרַעַת, בֵּין בִּזְמַנָּהּ בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ. יוֹם טוֹב אֵינָהּ דּוֹחָה אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ בְּלִבַּד. [ב]מְנָהֲנֵי מִילֵּי? דְּתָנוּ רַבָּנָן: "יִמּוֹל בְּשֵׁשׁ עָרְלָתוֹ", וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת, יָקוֹץ. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת" — בְּשְׁאָר מְקוֹמוֹת חוּץ מִמִּילָה. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא אֲפִילּוּ מִילָה, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "יִמּוֹל בְּשֵׁשׁ עָרְלָתוֹ" — בִּזְמַן שֶׁאֵין בָּהּ בַּהֶרֶת. תַּלְמוּד לוֹמַר: "בָּשָׂר", וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת. אָמַר רָבָא: הַאי תַּנָּא מֵעִיקָּרָא מַאי נִיחָא לֵיהּ וּלְבַסּוֹף מַאי קָשְׁיָא לֵיהּ? הָכִי קָאָמַר: "יִמּוֹל בְּשֵׁשׁ עָרְלָתוֹ" — וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ [שָׁם] בַּהֶרֶת, וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת" — בִּשְׁאָר מְקוֹמוֹת חוּץ מִמִּילָה. אֲבָל מִילָה דּוֹחָה אֶת הַצָּרַעַת, מַאי טַעְמָא? דְּאָתְיָא מִקַּל וְחוֹמֶר: וּמָה שַׁבָּת חֲמוּרָה, מִילָה דּוֹחָה אוֹתָהּ, צָרַעַת לֹא כָּל שֶׁכֵּן. וּמַאי "אוֹ אֵינוֹ" דְּקָאָמַר — הָדָר קָאָמַר: מִמַּאי דְּשַׁבָּת חֲמִירָא? דִּילְמָא צָרַעַת חֲמִירָא, שֶׁכֵּן דּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה, וַעֲבוֹדָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת! תַּלְמוּד לוֹמַר: "בָּשָׂר" — וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת. [ג]לִישָׁנָא אַחֲרִינָא. מִילָה דּוֹחָה אֶת הַצָּרַעַת, מַאי טַעְמָא? דְּאָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה. וּמַאי "אוֹ אֵינוֹ" דְּקָאָמַר — הָדָר קָאָמַר: אֵימַר דְּאָמְרִינַן דְּאָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה גְּרִידָא, הַאי עֲשֵׂה וְלֹא תַּעֲשֶׂה הוּא. וּמָה אֲנִי מְקַיֵּים "יִמּוֹל בְּשֵׁשׁ עָרְלָתוֹ" — בִּזְמַן שֶׁאֵין בַּהֶרֶת, תַּלְמוּד לוֹמַר: "בָּשָׂר" — וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת. תִּינַח גָּדוֹל, דִּכְתִיב בֵּיהּ "בָּשָׂר". קָטָן נָמֵי, כְּתִיב בֵּיהּ "בָּשָׂר". בֵּינוֹנִי מְנָלַן? אָמַר אַבָּיֵי, אָתְיָא מִבֵּינְיָא: מִגָּדוֹל לָא אָתְיָא, שֶׁכֵּן עָנוּשׁ כָּרֵת. מִקָּטָן לָא אָתְיָא, שֶׁכֵּן מִילָה בִּזְמַנָּהּ. הַצַּד הַשָּׁוֶה שֶׁבָּהֶן — שֶׁכֵּן נִימּוֹלִין וְדוֹחִין אֶת הַצָּרַעַת, אַף כֹּל שֶׁנִּימּוֹלִין — דּוֹחִין אֶת הַצָּרַעַת. רָבָא אָמַר: מִילָה בִּזְמַנָּהּ דּוֹחָה לָא צְרִיכָא קְרָא, מִקַּל וָחוֹמֶר אָתְיָא: וּמָה שַׁבָּת דַּחֲמִירָא דּוֹחָה — צָרַעַת לֹא כָּל שֶׁכֵּן. אָמַר לֵיהּ רַב סָפְרָא לְרָבָא: מִמַּאי דְּשַׁבָּת חֲמִירָא? דִּילְמָא צָרַעַת חֲמִירָא, שֶׁכֵּן דּוֹחָה אֶת הָעֲבוֹדָה, וַעֲבוֹדָה דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת! הָתָם, לָאו מִשּׁוּם דַּחֲמִירָא צָרַעַת, אֶלָּא מִשּׁוּם דְּגַבְרָא הוּא דְּלָא חָזֵי. אַמַּאי: וְיָקוֹץ בַּהֲרָתוֹ וְיַעֲבוֹד! מְחוּסַּר טְבִילָה הוּא. תִּינַח נְגָעִים טְמֵאִים. נְגָעִים טְהוֹרִים, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? [ד]אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: הֵיכָא אָמְרִינַן דְּאָתֵי עֲשֵׂה וְדָחֵי לֹא תַּעֲשֶׂה — כְּגוֹן מִילָה בְּצָרַעַת, אִי נָמֵי צִיצִית וְכִלְאַיִם, דִּבְעִידָּנָא דְּמִתְעֲקַר לָאו — קָא מוֹקֵים עֲשֵׂה. הָכָא, בְּעִידָּנָא דְּמִתְעֲקַר לְלָאו — לָא קָא מוֹקֵים עֲשֵׂה. וְהָא, דְּרָבָא וְרַב סָפְרָא

תַּנָּאֵי

מסורת הש"ס

א יבמות ז.
ב ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ד
ג יבמות ג:; יבמות ז.
ד ביצה ח:

גליון הש"ס

גמ' ת"ל ביום אפי' בשבת. עיין חולין דף פד ע"ב ברש"י ד"ה שודאה וצ"ע:
שם ואע"פ שיש שם בהרת. עיין בר"ש רפ"ב דחלה:
תוס' ד"ה האי וכו' שכן נכרתו עליה י"ג בריתות. עי' יבמות ח' ע"א תוד"ה שכן:

תורה אור השלם

הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יורוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת [דברים כד, ח]
וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת־בְּרִיתִי הֵפַר [בראשית יז, יד]
וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר [בראשית יז, י]
וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ [ויקרא יב, ג]

תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: "בָּשָׂר" וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת — "יִמּוֹל", דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, שַׁבָּת חֲמוּרָה — דּוֹחָה, צָרַעַת — לֹא כָּל שֶׁכֵּן. (א)אָמַר מָר: "בָּשָׂר", אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ שָׁם בַּהֶרֶת — "יִמּוֹל", דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. הָא לְמָה לִי קְרָא, דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין הוּא, וְדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — מוּתָּר! (ב)אָמַר אַבָּיֵי: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — אָסוּר. רָבָא אָמַר: אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת". וְאַבָּיֵי לֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא? וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת"! בָּתַר דְּשַׁמְעַהּ מֵרָבָא סְבָרַהּ. אאִיכָּא דְּמַתְנֵי לְהָא דְּאַבָּיֵי וְרָבָא אַהָא: "הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת", לַעֲשׂוֹת אִי אַתָּה עוֹשֶׂה, אֲבָל עוֹשֶׂה אַתָּה בְּסִיב שֶׁעַל גַּבֵּי רַגְלוֹ, וּבְמוֹט שֶׁעַל גַּבֵּי כְּתֵיפוֹ, וְאִם עָבְרָה — עָבְרָה. וְהָא לְמָה לִי קְרָא, דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין הוּא, וְדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — מוּתָּר! אָמַר אַבָּיֵי: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין — אָסוּר. וְרָבָא אָמַר אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת". וְאַבָּיֵי לֵית לֵיהּ הַאי סְבָרָא? וְהָא אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ"פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת"! לְבָתַר דְּשַׁמְעֵיהּ מֵרָבָא סְבָרַהּ. וְאַבָּיֵי אַלִּיבָּא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, הַאי "בְּשַׂר" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? אָמַר רַב עַמְרָם: בְּאוֹמֵר לָקוֹץ בַּהַרְתּוֹ הוּא מִתְכַּוֵּין. תִּינַח גָּדוֹל, קָטָן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: בְּאוֹמֵר אֲבִי הַבֵּן לָקוֹץ בַּהֶרֶת דִּבְנוֹ הוּא קָא מִתְכַּוֵּין. ב(ג)וְאִי אִיכָּא אַחֵר, לֶיעְבֵּיד אַחֵר! דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה — אִם אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּים שְׁנֵיהֶם מוּטָב, וְאִם לָאו — יָבֹא עֲשֵׂה וְיִדְחֶה לֹא תַעֲשֶׂה. דְּלֵיכָּא אַחֵר. (ד)אָמַר מָר: יוֹם טוֹב אֵינָהּ דּוֹחָה אֶלָּא בִּזְמַנָּהּ בִּלְבַד. מְנָא הָנֵי מִילֵּי? (ה)אָמַר חִזְקִיָּה, וְכֵן תָּנָא דְּבֵי חִזְקִיָּה, אָמַר קְרָא: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר", שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד בֹּקֶר", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד בֹּקֶר" — בָּא הַכָּתוּב לִיתֵּן לוֹ בֹּקֶר שֵׁנִי לִשְׂרֵיפָתוֹ. (ו)אַבָּיֵי אָמַר, אָמַר קְרָא: "עוֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ", וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּשַׁבָּת, וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּיוֹם טוֹב. רָבָא אָמַר, אָמַר קְרָא: "הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם", "הוּא" — וְלֹא מַכְשִׁירִין. "לְבַדּוֹ" — וְלֹא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ, דְּאָתְיָא מִקַּל וָחוֹמֶר. (ז)רַב אָשֵׁי אָמַר: "שַׁבָּתוֹן" — עֲשֵׂה הוּא, וְהָוֵה לֵיהּ יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה. (ח)כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. ג(ט)וּתְנַן נָמֵי גַּבֵּי פֶּסַח כִּי הַאי גַּוְונָא: כְּלָל אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — אֵינָהּ דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. שְׁחִיטָה שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא. וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי מִילָה: הָתָם הוּא דְּמַכְשִׁירִין אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹת מֵאֶתְמוֹל לָא דָּחוּ שַׁבָּת דְּלֵיכָּא כָּרֵת, אֲבָל פֶּסַח דְּאִיכָּא כָּרֵת — אֵימָא לִידְחוּ שַׁבָּת. וְאִי אַשְׁמְעִינַן גַּבֵּי פֶּסַח, מִשּׁוּם דְּלֹא נִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת. אֲבָל מִילָה דְּנִכְרְתוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת — אֵימָא לִידְחוֹ שַׁבָּת, צְרִיכָא. ד(י)מַתְנִי' עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה [בְּשַׁבָּת]: מוֹהֲלִין וּפוֹרְעִין וּמוֹצְצִין וְנוֹתְנִין עָלֶיהָ אִיסְפְּלָנִית וְכַמּוֹן. אִם לֹא שָׁחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת — לוֹעֵס בְּשִׁינָּיו וְנוֹתֵן. אִם לֹא טָרַף יַיִן וָשֶׁמֶן מֵעֶרֶב שַׁבָּת — נוֹתֵן זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ. וְאֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלוּק לְכַתְּחִילָּה, אֲבָל כּוֹרֵךְ עָלֶיהָ סְמַרְטוּט. אִם לֹא הִתְקִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת — כּוֹרֵךְ עַל אֶצְבָּעוֹ וּמֵבִיא, וַאֲפִילּוּ מֵחָצֵר אַחֶרֶת.

גְּמָ'

תַּנָּאֵי הִיא דְּאִיכָּא דְּנַפְקָא לֵיהּ מִילָה בִּזְמַנָּהּ מק"ו כְּרָבָא וְכִי אָתָא קְרָא לְשֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ וְאִיכָּא דְּלָא נָפְקָא לֵהּ בק"ו וְאִצְטְרִיךְ לְמִילָה בִּזְמַנָּהּ כְּרַב סַפְרָא וְשֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ אָתְיָא מִבֵּינַיָּא: לְרַבִּי יְהוּדָה רַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּמַצְרִיךְ קְרָא לְהָכִי כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ: מוֹדֶה ר' שִׁמְעוֹן בִּפְסִיק כו' הִילְכָּךְ אִי לָא רַבִּי קְרָא לָא עָבְדִי: סְבָרָה נָתַן בָּהּ דַּעְתֵּהּ וְקִבֵּל מִמֶּנּוּ: ה"ג לַעֲשׂוֹת עוֹשֶׂה אַתָּה בְּסִיב שֶׁעַל רַגְלוֹ וּבְמוֹט שֶׁעַל גַּבֵּי כְּתֵפוֹ וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִזָּהֵר מִלְּדְחוֹת סִיב שֶׁקּוֹשֵׁר מִנְעָלוֹ בְּרַגְלוֹ וּמִלְּשָׂא מַשּׂאוֹי עַל כְּתֵפוֹ: וְאִם עָבְרָה הַבַּהֶרֶת בְּכָךְ עָבְרָה וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לָהּ לְהָכִי כְּתִיב לַעֲשׂוֹת שֶׁמֻּתָּר לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ: וְאַבַּיֵּי אַלִּיבָּא דְר' שִׁמְעוֹן מֵעִקָּרָא מְקַמֵּי דִּסְבָרָה הַאי בְּשַׂר מַאי עָבֵד לֵהּ: בְּאוֹמֵר לָקוֹץ גָּדוֹל שֶׁהוּא בַּר עוֹנְשִׁין וְאוֹמֵר לַמּוֹהֵל לָקוֹץ בַּהַרְתּוֹ בְּכַוָּנָה לְטַהֵר: קָטָן דְּלָא יָדַע לְכַוֵּנֵי מַאי אִכָּא לְמֵימַר וְעַל כָּרְחָךְ בְּתַרְוַיְהוּ כְּתִיב בָּשָׂר כִּדְאָמְרִי' לְעֵיל וּבָשָׂר דִּכְתִיב גַּבֵּי קָטָן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי ל"ל: בְּאוֹמֵר אֲבִי הַבֵּן לָקֹץ דְּמִתְכַּוֵּן לְטַהֲרוֹ וְהוּא מֻזְהָר דְּלָא לֶעֱבֵד בְּיָדַיִם וּבְמִתְכַּוֵּן: וְאִי אִיכָּא אַחֵר שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ לְטַהֲרוֹ לֶעֱבַד אַחֵר וְלָא לֵקוּ אָב לְהָתָם ואע"ג דְּרַבְיָה קְרָא שֶׁהֲרֵי אַתָּה יָכוֹל לְקַיֵּם עֲשֵׂה בְּלֹא עֲקִירַת לָאו לְר' שִׁמְעוֹן דְּהָא אַחֵר לָא מִיכַּוֵּין וְלֹא עָבַר וְאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ כו' וְרִבּוּיָא לְמַאי אֲתָא: שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר עַד בֹּקֶר תִּנְיָנָא וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר דְּמָצֵי לְמִכְתַּב וְהַנּוֹתָר בָּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ אֶלָּא אַשְּׂרֵפָה קָאֵי וְהָכִי קָאָמַר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ בִּזְמַן שֶׁאָסַרְתִּי לְךָ דְּהַיְנוּ בֹּקֶר רִאשׁוֹן כְּשֶׁיָּבֹא בֹּקֶר שֵׁנִי שֶׁהוּא חֻלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד תִּשְׂרְפוּ אֲבָל בְּי"ט לֹא אַלְמָא מִידֵי דְּחוֹל לָא עָבְדִינַן בְּי"ט וּפֶסַח קָרְבַּן י"ד בְּנִיסָן הוּא שֶׁהוּא חוֹל וּמִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ נָמֵי מִידֵי דְּחוֹל הוּא דִּבְשַׁבָּת זוֹ לֹא הָיָה זְמַנָּהּ: וְלֹא עוֹלַת חוֹל בְּי"ט אֶבְרֵי תָּמִיד שֶׁל עֶ"ט אֵין קְרֵבִין בְּי"ט וּמִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ נָמֵי כְּעוֹלַת חוֹל בְּי"ט דָּמֵי: דְּאָתְיָא בק"ו שֶׁתִּדְחֶה וּמַה צָרַעַת שֶׁדּוֹחָה עֲבוֹדָה מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דּוֹחָה אוֹתָהּ כִּדְאָמְרִינַן לְעֵיל שַׁבָּת שֶׁנִּדְחֵית מִפְּנֵי עֲבוֹדָה אֵינוֹ דִּין שֶׁמִּילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ דּוֹחָה אוֹתָהּ לְהָכִי אִצְטְרִיךְ לְבַדּוֹ: וְאֵין עֲשֵׂה דְּמִילָה דּוֹחֶה לֹא תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה אֲבָל בִּזְמַנָּהּ אִתְרַבִּי מִבַּיּוֹם אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת: גַּבֵּי פֶּסַח כָּל מְלָאכָה שֶׁאֶפְשָׁר לָהּ לַעֲשׂוֹת מע"ש כְּגוֹן הֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם וַחֲתִיכַת יַבַּלְתּוֹ: וּצְרִיכָא לְמֵימַר בְּתַרְוַיְהוּ הֲלָכָה כר"ע דְּמַכְשִׁירִין לֹא דָּחוּ: מִילָה בִּזְמַנָּהּ לֵיכָּא כָּרֵת דְּקָטָן לָאו בַּר עֳנָשִׁין הוּא וְאַבָּהּ לָא מִחַיַּב עָלֶיהָ כָּרֵת: מַתְנִי' מוֹהֲלִין חוֹתֵךְ אֶת הָעָרְלָה: וּפוֹרְעִין אֶת הָעוֹר הַמְכַסֶּה רֹאשׁ הַגִּיד: וּמוֹצְצִין אֶת הַדָּם וְאַף עַל גַּב דְּהִיא עֲשִׂיַּת חַבּוּרָה שֶׁאֵין הַדָּם נִתָּק מֵחִבּוּרוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי הַמְּצִיצָה: אִסְפְּלָנִית תַּחְבֹּשֶׁת: לוֹעֵס בְּשִׁנָּיו כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנֵּינַן: לֹא טָרַף יַיִן וָשֶׁמֶן כָּךְ הָיוּ רְגִילִין וְהִיא רְפוּאָה שֶׁמְּעָרְבִין וְטוֹרְפִין בִּקְעָרָה יַיִן וְשֶׁמֶן יַחַד כְּדֶרֶךְ שֶׁטּוֹרְפִין בֵּיצִים בִּקְעָרָה: חָלוּק כְּעֵין כִּיס דָּחוּק הָיוּ עוֹשִׂין וּמַלְבִּישִׁים אֶת רֹאשׁ הַגִּיד עַד הָעֲטָרָה וְקוֹשְׁרִים שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יַחֲזֹר הָעוֹר לְכַסּוֹת אֶת הַגִּיד: לֹא הִתְקִין לֹא הִזְמִין: כּוֹרֵךְ עַל יָדוֹ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לְשַׁנּוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ הוֹצָאָה בְּחוֹל:

וְאַבַּיֵּי אַלִּיבָּא דר' שִׁמְעוֹן וּלְרַבִּי יוֹנָתָן לָא מִבַּעְיָא לֵיהּ דְּמוֹקֵי לֵיהּ בֵּינוֹנִי וּלְאַבַּיֵּי נָמֵי דְּאָמַר לְעֵיל דְּבֵינוֹנִי אָתֵי מִבֵּינַיָּא מָצֵי לְמֵימַר דְּסָבַר ר' יוֹנָתָן מִלְּתָא דְּאָתֵי בק"ו טָרַח וְכָתַב לָהּ קְרָא: **בְּאוֹמֵר** לָקֹץ בַּהַרְתּוֹ הוּא מִתְכַּוֵּן וא"ת אִם כֵּן אַמַּאי קָאָמַר אַבַּיֵּי לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְרַבִּי יְהוּדָה הָא לר"ש נָמֵי אִצְטְרִיךְ כִּדְאָמַר הָכָא וְיֵשׁ לוֹמַר דִּלְשׁוֹן בָּרַיְתָא מַשְׁמַע דְּמַיְירֵי בְּלֹא מִתְכַּוֵּן מִדְּלָא קָתָנֵי בָּשָׂר אע"ג דְּמִתְכַּוֵּן לָקוּץ בַּהֶרֶת יִמּוֹל: **וּתְנַן** נָמֵי גַּבֵּי פֶּסַח כה"ג אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב הֲלָכָה כר"ע וְהָכָא לָא פָּרֵיךְ הִילְכְתָא לִמְשִׁיחָא מִשּׁוּם דְּנַפְקָא מִנַּהּ גַּבֵּי מִילָה אע"ג דְּגַבֵּי מִילָה נָמֵי פְּסִיק הָכִי מ"מ לְאַלּוּמֵי פִּסְקָא דְּמִילָה פְּסִיק נָמֵי גַּבֵּי פֶּסַח אַגַּב דִּפְסִיק גַּבֵּי מִילָה דְּתֵילַף מִנַּהּ שֶׁפָּסַק בָּרוּר הוּא לְכָל דָּבָר: **וּצְרִיכָא** דְּאִי אַשְׁמוֹעִינַן אַדְּרַב יְהוּד' קָאֵי דִּפְסִיק כר"ע הָכָא וְהָתָם דְּאִי אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא א"כ בְּפֶ' שְׁתֵּי הַלֶּחֶם (מְנָחוֹת דַּף צו.) דְּקָתָנֵי נָמֵי כְּלָל אָמַר ר"ע הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וּצְרִיכָא וְכֵן פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס: **עוֹשִׂין** כָּל צָרְכֵי מִילָה בְּשַׁבָּת אע"ג דִּלְעֵיל נָמֵי קָתָנֵי בְּשִׁלְהֵי מְפַנִּין (שַׁבָּת ד' קכח.) הָתָם תְּנֵי לָהּ אַגַּב גְּרָרָא דְּמִילֵּי דְּתִינוֹק אֲבָל הָכָא עִקָּר: **לוֹעֵס** בְּשִׁנָּיו אַף עַל גַּב דְּאַחַר מִילָה חוֹלֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה הוּא מ"מ כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנֵּינַן:

מסורת הש"ס

א כתובות ה:; ביצה כג:

ב לעיל עה.; סוכה לג:; לקמן קמג.; ביצה לו.; לעיל קיז.; לעיל קג.

ג יבמות כ:; מנחות מ.; נזיר מא.; נזיר נח.

ד לעיל כד:

ה ברכות מה.; פסחים פג:

ו ספרי במדבר

ז יבמות סא.; ראש השנה לב:; ביצה ח:; חולין קמא.; בבא מציעא לב.; בבא מציעא ל.

ח פסחים סט:

ט יבמות יד.; תוספתא פסחים; משנה פסחים; מנחות צז.; מנחות עב.; פסחים סו.; לעיל קל.; משנה מנחות; מנחות צו.; משנה שבת

גליון הש"ס

רש"י ד"ה שאין ת"ל וכו' י"ד בניסן הוא שהוא חול. עיין בטורי אבן במגילה באבני מלואים דף מז ע"ב ד"ה אף כאן:

תורה אור השלם

הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע־הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר־יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת [דברים כד, ח]

וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנֹּתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ [שמות יב, י]

עֹלַת שַׁבַּת בְּשַׁבַּתּוֹ עַל־עֹלַת הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ [במדבר כח, י]

וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל־מְלָאכָה לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם [שמות יב, טז]

שֵׁשֶׁת יָמִים תֵּעָשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ כָּל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ שַׁבָּת הִוא לַיהוָה בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם [ויקרא כג, ג]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי' מהל' טומאת צרעת הל' א, סמג לאוין שסב:

ב מיי' פג' מהל' ציצית הל' ו:

ג מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יח, סמג עשין רכג:

ד טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ג:

ה מיי' פב' מהל' מילה הל' ו, סמג עשין כח:

ו מיי' פב' מהל' מילה הל' ז:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ב:
ב מיי' פב' מהל' מילה הל' ד:
ג מיי' פב' מהל' מילה הל' ו:
ד טוש"ע או"ח סי' תרנו סעי' א:
ה מיי' פז' מהל' תפילין ומזוזה וספר תורה הל' ד:
ו מיי' פז' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו, סמג עשין כח, סמג לאוין שסד:
ז מיי' פא' מהל' דעות הל' ו:
ח מיי' פג' מהל' קידוש החודש הל' ד:
ט מיי' פה' מהל' תמידים ומוספין הל' ד, סמג עשין קצ:
י מיי' פב' מהל' שגגות הל' ט:
יא טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ג:
יב מיי' פב' מהל' מילה הל' ב, סמג עשין כח:
יג טוש"ע או"ח סי' ד סעי' כ:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב מנחות סג.; לעיל קטז:
ג נזיר ב:
ד מסכת ספר תורה; מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ה לקמן קלה.; תוספתא שבת; מנחות סד.; ראש השנה כא.; לעיל קכט.; משנה ראש השנה; פסיקתא רבתי
ו תוספתא מנחות; מנחות צט.; משנה מנחות; מנחות ז.
ז משנה שבת

תורה אור השלם

עֲזִּי וְזִמְרָת יָהּ וַיְהִי־לִי לִישׁוּעָה זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ אֱלֹהֵי אָבִי וַאֲרֹמְמֶנְהוּ [שמות טו, ב]
וְנָתַתָּ עַל־הַשֻּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד [שמות כה, ל]
וְעֵרֶל זָכָר אֲשֶׁר לֹא־יִמּוֹל אֶת־בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת־בְּרִיתִי הֵפַר [בראשית יז, יד]

גְּדוֹל בְּהֲדָיְא כְּתִיב בֵּהּ אע"ג דְּכַמָּה דַּכְתִּין תַּנְיָא מַה שֶּׁבְּהֲדָיְא בַּפָּסוּק אַבְּעֵי לְמֵתְנֵי גְּמ' מִכְּדֵי קָתָנֵי בְּמַתְנִיתִין: כּוּלְּהוּ כָּל דְּבָרִים הָעוֹשִׂים לַמִּילָה מוֹהֲלִין וּפוֹרְעִין וּמוֹצְצִין כּוּ' לְמָה לִי דְּתָנֵן כְּלָלָא בְּרֵישָׁא עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי מִילָה: צִיצִין שִׁיּוּרֵי עָרְלָה וּבְמַתְנִי' מְפָרֵשׁ אֵלּוּ הֵן צִיצִין הַמְעַכְּבִין וְיֵשׁ שֶׁאֵינָן מְעַכְּבִין כְּגוֹן בְּשֵׂר שֶׁאֵינוֹ חֲפָּה רֹב הָעֲטָרָה אֲבָל מְעוּטָהּ וּמַה הִיא עֲטָרָה שׁוּרָה גְּבוֹהָּ הַמַּקָּפָת בְּגִיד סָבִיב שֶׁמִּמֶּנָּה הַגִּיד מְשַׁפֵּעַ וְיוֹרֵד לְצַד הַקְּרָקַע וּמְשַׁפֵּעַ וְיוֹרֵד לְצַד הַגּוּף: הַמַּל בְּשַׁבָּת: כָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בָּהּ שֶׁלֹּא סִלֵּק יָדוֹ אִם רָאָה שֶׁנִּשְׁתַּיְּרוּ בָּהּ צִיצִין בֵּין מְעַכְּבִין אֶת הַמִּילָה שֶׁאֵינָהּ כְּשֵׁרָה עַד שֶׁיְּחַתְּכֵם בֵּין שֶׁאֵין מְעַכְּבִין חוֹזֵר וְחוֹתֵךְ דְּכוֹלָּא חֲדָא מִילְתָא הִיא וַהֲרֵי נִתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת אֶצְלָהּ: פֵּרֵשׁ שֶׁסִּלֵּק יָדָיו: עַל הַמְעַכְּבִין חוֹזֵר שֶׁהֲרֵי הֵן כְּמִילָה עַצְמָהּ: וְעַל שֶׁאֵין מְעַכְּבִין אֵינוֹ חוֹזֵר דְּהָוֵי כְּהַתְחָלָה בִּבְנֵי עַצְמָהּ וְעַל אֵלּוּ לֹא נִתַּן לְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת וְהֵינוּ דְּקָתָנֵי כָּל צָרְכֵי מִילָה וַאֲפִילּוּ צִיצִין שֶׁאֵין מְעַכְּבִין חוֹזֵר עֲלֵיהֶם כָּל זְמַן שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ: מַאן תַּנָּא פֵּרֵשׁ אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִשּׁוּם דְּפֵרֵשׁ חָשִׁיב לֵהּ חֲזָרָה מִלְּתָא לְנַפְשֵׁהּ וְהוֹאִיל וְלֹא עִכּוּב מִצְוָה נִינְהוּ לֹא הָדַר: מִפְּשִׁיט הַפָּסַח עַד הָחֲזָה וְהֵינוּ פֵּרֵשׁ דְּתָנֵן בְּמַסֶּכֶת תָּמִיד (פ"ד מ"ב) גַּבֵּי הֶפְשֵׁטוּ שֶׁהָיָה מַתְחִיל מִן הַרַגְלַיִם וְהָיָה מַפְשִׁיט וְיוֹרֵד עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְחָזֶה הִגִּיעַ לְחָזֶה חָתַךְ אֶת הָרֹאשׁ וּנְתָנוֹ לְמִי שֶׁזָּכָה בּוֹ וְאַחַ"כ הַכְּרָעַיִם וּמֵרַךְ וְהַפְשִׁיט כּוּ' שָׁמְעִי' מִנֵּהּ מְשֻׁהֲגִּיעַ לָחָזֶה סִלֵּק יָדָיו מִן הַהֶפְשֵׁט וְהִתְחִיל לְהִתְעַסֵּק בִּנְתוּחַ קְצָת וְגַבֵּי עוֹלָה דְּכֻלָּהּ כָּלִיל מֵרַךְ וְהִפְשִׁיט וּמְנַתֵּחַ הַיְדַיִם תְּחִלָּה אַחַר הָרֹאשׁ וְגַבֵּי פֶּסַח נָמֵי מְשֻׁהִפְשִׁיט עַד הֶחָזֶה דְּיָכוֹל לְהוֹצִיא אֵמוּרָיו בְּלֹא נִימִין קוֹרְעוֹ וּמוֹצִיאָן מִיָּד וַהֲוֵי כְּמוֹ לַיְּהּ פֵּרֵשׁ מִן הַהֶפְשֵׁט וְקָאָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל שׁוּב אֵינוֹ גּוֹמֵר וּמַפְשִׁיט מִשּׁוּם דְּכֵיוָן דְּפֵרֵשׁ חֲזָרָה מִלְּתָא דְּאִתְּחַלְתָּא לְנַפְשֵׁהּ וְשָׁלֹא לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ דַּומְיָא דְּצִיצִין דְּלָא מְעַכְּבִין: דְּלָא בָּעֵינַן זֶה אֵלִי וְאַנְוֵהוּ דְּאַחַר נְטִילַת הָאֵמוּרִין אֵין הַדּוּר מִצְוָה בְּיִפּוּי בָּשָׂר אֲבָל יִפּוּי מִילָה מִצְוָה הִיא: הֲוֵי דּוֹמָה לוֹ וּלְשׁוֹן אַנְוֵהוּ אֲנִי וְהוּא אֶעֱשֶׂה עַצְמִי כְּמוֹתוֹ לְדַבֵּק בִּדְרָכָיו: בֵּין שֶׁנִּרְאָה הֶחְדֵּשׁ: בָּעֵלִיל בְּגִלּוּי לְכָל וְיֵשׁ לְדַעַת שֶׁרָאוּהוּ בֵּית דִּין וְהַקְּרוֹבִים לָהֶם וְאֵין צָרִיךְ לְרוֹאִין חוּץ לַתְּחוּם לְחַלֵּל שַׁבָּת וְלָבֹא וּלְהַעִיד לְפָנֵי ב"ד מְחַלְּלִין: ר' יוֹסֵי אוֹמֵר כּוּ' אִלְמָא אע"ג דְּאֵיכָּא מִצְוָה כֵּיוָן דְּלָאו לְצֹרֶךְ גְּבוֹהַּ הוּא לֹא מְחַלְּלִינַן וְהָכָא נָמֵי פֵּרֵשׁ דְּהָוֵי אִתְּחַלְתָּא דְּחִלּוּל כִּי הָכָא בְּלֹא צֹרֶךְ גְּבוֹהַּ לָא מְחַלְּלִינַן: לֹא נִתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת אֲפִילּוּ בְּהַתְחָלָתָהּ דְּהָא נְרָאָה בָּעֵלִיל אֲבָל הָכָא כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת לְהַתְחִיל בָּהּ הַמִּילָה הָכִי נָמֵי דְּכִי פֵּרֵשׁ וְהָדַר לְאוֹ אִתְּחַלְתָּא לְנַפְשֵׁהּ הִיא וְהֲוֵי כְּמוֹ שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ וְגוֹמֵר כָּל מְצוֹתוֹ: רַבָּנַן דְּפִלְיגִי עֲלֵהּ דְּרַבִּי יוֹסֵי גַּבֵּי לָהֶם הַפָּנִים: אַרְבָּעָה כֹּהֲנִים נִכְנָסִין לַהֵיכָל בַּשַּׁבָּת לְסִדּוּר לָהֶם הַפָּנִים: שְׁנֵי סְדָרִים שְׁתִּים מַעֲרֶכוֹת שֶׁל לֶחֶם: שְׁנֵי בְּזִכְיִן שְׁתֵּי כַּפּוֹת מְלֵאוֹת לְבֹנָה כְּדִכְתִיב (ויקרא כד) וְנָתַתָּ עַל הַמַּעֲרֶכֶת לְבֹנָה זַכָּה: מִקְּדִימִין לְפָנֵיהֶם שְׁנַיִם לְטוֹל מִן הַשֻּׁלְחָן שְׁנֵי סְדָרִים הַיְּשָׁנִים: וּשְׁנַיִם לְטֹל שְׁנֵי בְּזִכְיִן וְהַשֻּׁלְחָן הָיָה נָתוּן אָרְכּוֹ מִמִּזְרָח לְמַעֲרָב וְאֵלּוּ עוֹמְדִין מִזֶּה לְרֹחַב הַשֻּׁלְחָן לְגֶגְדּוֹ לְדָרוֹם וְדוֹקָא מִכְּנִיסִין לַצָּפוֹן דְּכָל צָפוֹן עִנְיָן חֲשִׁיבוּת הִיא דִּכְתִיב בְּמִסְכֶּת סוֹכָה (דף נו.) גַּבֵּי חִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים לְמַשְׁמֶרֶת הַנִּכְנָסֶת חוֹלְקִין בְּצָפוֹן כְּדֵי שֶׁיֵּרָאוּ נִכְנָסִין: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר אֲפִילּוּ נוֹטְלִין תְּחִלָּה וּמְסַלְּקִין כֻּלָּהּ מִן הַשֻּׁלְחָן וּלְאַחַר שָׁעָה מַנִּיחִין אֵלּוּ: אַף זֶה תָּמִיד וּמַה אֲנִי מְקַיֵּם תָּמִיד לֶחֶם וּלְבֹנָה אִי שְׁקָלֵי וְשָׁבְקֵי לֵיהּ וְהַדָּר מְסַדְּרִי לֵיהּ וְהַדָּר מִקְּרֵי לְהוּ תָּמִיד אֶלָּא הַתְחָלָה אַחֲרִיתִי וְנִמְצָא שְׁמִתְעַכֵּב שֻׁלְחָן בְּלֹא לֶחֶם וְגַבֵּי פֵּרֵשׁ נָמֵי כִּי הֲדָר אָתֵי מִלְּתָא דְּאָמַר כִּי שָׁבְקֵי וְהַדָּר מִתְחָלֵי נָמֵי תָּמִיד הוּא דַּחֲדָא מִלְּתָא הוּא הָכָא נָמֵי פֵּרֵשׁ חוֹזֵר אע"פ שֶׁאֵין מְעַכְּבִין דְּכֻלָּהּ גְּמַר מִלְּתָא אַחֲרִיתִי הִיא וּלְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר כִּי שָׁבְקֵי וְהַדָּר מִתְחָלֵי נָמֵי תָּמִיד הוּא דַּחֲדָא מִלְּתָא הוּא הָכָא נָמֵי פֵּרֵשׁ חוֹזֵר אע"פ שֶׁאֵין מְעַכְּבִין מִלְּתָא הִיא: מְהַלְּקְטִין בְּצִיצִין הַמְעַכְּבִין: מִנַּי כַּרְת זוֹ שֶׁל מִי הוּא: אָמַר רַב כָּהֲנָא אַמַּן עָנוּשׁ כָּרֵת וּבְשַׁבָּת קַאֵי שֶׁחִלֵּל שַׁבָּת וְלֹא עָשָׂה מִצְוָה: וַיַּימָא אֲנָא עָבְדִי פַּלְגָא כְּלוֹמַר הוֹאִיל וּכְשֶׁהִתְחִיל בִּרְשׁוּת עָשָׂה אֲמַאי חַיָּב גַּיְּמָא לְהוּ לְכוּ אַתֶּם וְסִימוּ הַמְּלָאכָה: אֶלָּא אָמַר רַב פָּפָּא בְּגָדוֹל שֶׁמָּל קְטַנֵּי כָּרֵת דְּקָאָמַר מִשּׁוּם מִילָה קָאָמַר דַּעֲדַיִן עֵרֶל הוּא: וּכְגוֹן דַּאֲתָא בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דְּכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְמִילָה וַאֲמַרוּ לֵהּ לָא מַסְפְּקָתְּ לְיוֹם כְּהִלְכָתָהּ וְתַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת בְּלֹא מִצְוָה וְעָנוּשׁ כָּרֵת וּמֵיהוּ מִיתָה לַיְּקֵיהּ דְּלָא אִתְּרוּ בֵּהּ לְמִיתָה וְלֹא קִבֵּל עֲלָיו הַתְרָאָה וְכָרֵת אֵיכָא דְּאִתְּחַלָה לֹא הַתְחֵיל וְלֹא נִתְּנָה שַׁבָּת לְדָחוֹת אֶצְלוֹ בְּשָׁעָה זוֹ: מֵהוּ דְּתֵימָא מַתְנִיתִין לָא אַשְׁמְעִינַן דְּמִחַלֵּל שַׁבָּתָא עָלָהּ דָּמִים מִפְּקָד פְּקִיד וְעוֹמֵד שָׁם כְּנָתוּן בִּכְלִי וּבְמָצִיצָה וְאֵין כָּאן אִסּוּר תּוֹרָה וּמִשּׁוּם הָכִי שָׁרֵי וְלָאו מִשּׁוּם סַכָּנָה וְאַמַּנָא דְּלָא מַיְּיתֵי בְּחוֹל לָאו סַכָּנָתָא הִיא וְלָא לְעִבּוּרָהּ: קָא מַשְׁמַע לַן דָּם חִבּוּרֵי מִחַבֵּר כְּשֶׁיֵּצֵא ע"י מְצִיצָה וַאֲפִילּוּ הָכֵי שָׁרֵי מִשּׁוּם סַכָּנָה מִדְּקָתָנֵי גַּבֵּי אִסְפְּלָנִית וְכַמּוֹן: שֵׁב מִנַּאי תַּרְבָּא ז' מָנוֹת שֶׁל חֶלֶב: וַחֲדָא דְּקִירְא שַׁעֲוָה: קִירָא וּקְלָבָא רֵישִׁינָא הוּא עָפָת שֶׁל עֵץ שְׁמוֹצִיאִים מִמֶּנּוּ שֶׁלֹּא ע"י הָאוּר וְהִיא לְבָנָה: קַרְעִינְהוּ לְמַנְיְהוּ שֶׁהִפְסִיד לָהֶם לְגֻלּוֹת רַפּוּאָה זוֹ: שְׁבָקִי לְכוּ חֲדָא שֶׁלֹּא גִּלִּיתִי:

מסורת הש״ס

א תוספתא ביצה

ב משנה שבת

ג תוספתא שבת; חולין מז:

ד שיר השירים רבה

גליון הש״ס

גמ׳ מימי לא מלאני לבי. לעיל דף קיח ע״ב:

חַסְפַּנִיתָא פָּנְיו מִתְבַּקְּעוֹת וְאֲנִי אוֹמֵר שֶׁהוּא מִין שְׁחִין שֶׁקּוֹרִין אינייר״א וְהוּא (בְּגֶרֶב) וּבָחָרֶס שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה (דְּבָרִים כח) וְחַסְפַּנִיתָא תַּרְגּוּם שֶׁל חֶרֶס: בְּמַיָּא דְּסִלְקָא מְרַק תְּרֵדִין: חֲזִי לְחוֹלֶה שֶׁאֵין בּוֹ סַכָּנָה: יְבַטְּלוּ דְּהַאי נָמֵי חוֹלֶה הוּא: אֲבָל לְכֻלֵּי עָלְמָא שָׁרֵי ר״מ וּסְתָם מַתְנֵי׳ ר״מ וְאַמַּאי תְּנַן נוֹתֵן זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ: הָתָם גַּבֵּי שְׁאָר חוֹלִים: לָא בָּעוּ לַיְּכָא לְטָרְפוֹ וּלְעָרְבוֹ יָפָה יָפָה: וְלֹא לַיְלֵךְ לֹא יְעָרְבֶנּוּ כָּל דָּהּ: וּמְתַרֵּץ הֵינוּ דְּקָתָנֵי נוֹתֵן זֶה בְּעַצְמוֹ וְזֶה בְּעַצְמוֹ שְׁמַעְרֵב וְאֵינוֹ לוֹקֶה: אֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל בי״ט: בְּמְסַנֶּנֶת שֶׁלּוֹ טַעְמָא מְפָרֵשׁ לְקַמֵּה דְּמִחֲזֵי כְּבוֹרֵר שֶׁמַּשְׁלִיךְ הַסְּבִין שֶׁלּוֹ: וְאֵין מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחֶלֶת כְּדֶרֶךְ שֶׁרְגִילִין לְכַבּוֹת לְתוֹכוֹ אֶת הַגַּחֶלֶת אוֹ אֲבָן נִיסּוֹקֶת: נוֹתְנִין בְּיָצָה בְּמְסַנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל וּמְסַנְּנָהּ בְּתוֹכוֹ לְיִפּוֹת מַרְאִיתוֹ: לְא מִחֲזֵי כְּבוֹרֵר שֶׁכֵּלֶה יוֹצְאָה דֶּרֶךְ הַמְסַנֶּנֶת וְאֵין מַשְׁתַּיֵּר שָׁם פְּסֹלֶת: בְּגַחֶלֶת שֶׁל עֵץ אָסוּר דְּשַׁיָּיךְ בָּהּ כִּבּוּי לְפִי שֶׁעוֹשֶׂה פֶּחָם גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת לֹא שַׁיָּיךְ בָּהּ כִּבּוּי דְּאֵינוֹ נַעֲשֶׂה פֶּחָם: ומ״ש מִבִּשְׂרָא אַגַּמְרֵי שְׁצוֹלִין בי״ט ואע״ג דְּמִכְבֶּה: לֹא אֶפְשָׁר לְצָלוֹת מֵאֶתְמוֹל דְּבְיוֹמָא שְׁבִיחָא טָפֵי אֲבָל חַרְדָּל אֶפְשָׁר מֵאֶתְמוֹל: לְגַבֵּן גְּבִינָה: מַאי שְׁנָא מִלִּישָׁה שְׁלִישָׁה פַּת בְּיוֹם טוֹב וְהַאי נָמֵי לְלִישָׁה דְּמִיָא: לֹא אֶפְשָׁר דְּפַת חַמָּה מְעַלְיָא טָפֵי הָכָא אֶפְשָׁר מֵאֶתְמוֹל: אַימָא אַף גְּבִינְתָא בַּת יוֹמָא מְעַלְיָא וכ״ש דְּאֶתְמוֹל: לְפָנָיהּ לְסִטְרֵהּ לְעִלָּאי לְאַמְרָא שֶׁבִּשְׁפַת פִּיהּ יַהֲפוֹךְ וְיַקְפֵּל לְמַעְלָה שֶׁלֹּא תְּהֵא סְמוּכָה לִבְשָׂרוֹ מִפְּנֵי שֶׁרֹאשׁ מְקוֹם חִתּוּךְ הַבָּגֶד שָׁם הוּא וְיוֹצְאִין מִמֶּנּוּ גַּרְדִּין שֶׁקּוֹרִין פיינד״ץ (צִיצִיּוֹת) וְדִלְמָא מִדְּבִיקָא גְּרַדְתָּא מִגַּהּ בַּמַּכָּה וּכְשֶׁבָּא לְהַפְשִׁיט הֶחָלוּק מֵעַל הַמִּילָה יִשְׁמֹט וַיְקָרַע אֶת רֹאשׁ הַגִּיד וּמְשַׁוֵּי לֵהּ כְּרוּת שֶׁפָּכָה: אִמֵּהּ דְּאַבַּיֵי אוֹמַנְתּוֹ: עַבְדָא לְתִינוֹקוֹת הַבָּאִים לְיָדָהּ לְתַקֵּן מִילָתָן: כִּיסְתָּא לְפַלְגָא דְּמִילָה כִּיס הַיְתָה עוֹשָׂה שֶׁל בֶּגֶד לִפְנִים בְּתוֹךְ הֶחָלוּק וְתוֹפֶרֶתּוּ מִתּוֹכוֹ בְּתוֹךְ הֶחָלוּק וּמַגִּיעַ לְמִטָּה עַד חֲצִי הֶחָלוּק כְּדֵי לַחוּץ בֵּין הָאִמְרָא וּבֵין הַמִּילָה: לֵיתֵי בְּלֵיתָא מְעַט שֶׁחַק שֶׁל בֶּגֶד שֶׁיְּהֵא בּוֹ אִמְרָא לְפִי שֶׁהָאִמְרָא מְהַדֶּקֶת יָפָה בַּבָּשָׂר שֶׁלֹּא יִשְׁמֹט הֶחָלוּק מִן הַגִּיד: וְלַיפְּכֵהּ לְשַׁפְּתֵהּ לְתַתָּאי לְתַחְתִּית רֹאשׁ הַגִּיד יִתֵּן הַשַּׂפָּה וְרֹאשׁ הַשֵּׁנִי הַחֵלֶק יְהֵא לְמַעְלָה: וּלְעַפְּיֵהּ לְעִלָּאי אוֹתוֹ רֹאשׁ הָעֶלְיוֹן הֶחָלוּק יְקַפֵּל וְיַקְפֵּל כְּלַפֵּי חוּץ מִפְּנֵי הַגְּרָדִין שֶׁלֹּא יִדָּבְקוּ בַּמַּכָּה: דְּלָא יְדִיעַ בֵּהּ מַפָּקְתֵּהּ שֶׁאֵין נִכָּר בּוֹ נָקָב בֵּית הַרְעִי שִׁשִּׁם הוֹצָאַת זִבְלוֹ: לְשַׁיְּפֵהּ מִשְׁחָא שֶׁהַשֶּׁמֶן מַצְהִיל הַבָּשָׂר: וְלוֹקְמֵיהּ לַהֲדֵי יוֹמָא עֹנֶג הַשַּׁמָּשׁ: וְהֵיכָא דְּזִיג שָׁצְלוּ כְּזוֹכִית בְּיָדוּעַ שֶׁהֶחָלָל כָּנֶגְדּוֹ: בְּשָׁעָרְתָּא בְּרֹאשׁ הַשָּׁעוֹרָה שֶׁהוּא חָדוּד: דְּזָרֵף מְנַפְּחוֹ אינפלייי״ר בְּלַע״ז: דְּלָא מַיֵּץ שֶׁלֹּא יָכוֹל לְינֹק: מֵקֵר הוּא דְּקַר פַּמָּה נְצָטַנּוּ שְׂפָתַיו וְאֵין בּוֹ כֹּחַ לְמוֹץ בָּהֶן: לֵיתוֹ כָּסָא דְּגַמְרֵי תִּשְׁטָח גָּחָלִים עַל דַּף אוֹ עַל כֶּלִי: וְלוֹקְמֵהּ לַהֲדֵי פַּמָּה וְעַמִּיד אֲצָל פִּיו: דְּחַיִּים פַּמָּה שֶׁיִּתְחַמֵּם פִּיו: וּמֵיֵּץ וְנָנֵק: דְּלָא מִינְשְׁתָא שֶׁאֵין נְשִׁימָה נִכֶּרֶת בּוֹ שֶׁאֵין דּוֹפֵק כְּנֶגֶד לִבּוֹ כְּדֶרֶךְ כָּל אָדָם: לַנַּפָּהּ בְּנִיפְוּוֹתָא יְנִיפוּ עָלָיו בְּנַפָּה שֶׁקּוֹרִין וא״ן: דְּלָא מְעַיֵּי אֵין רוּחוֹ נִכְנָס וְיוֹצֵא יָפָה אלייני״א בְּלַע״ז: סִלְתָא דְּאַמַּה שֶׁיִּלְּיָא שֶׁנּוֹלְדָה עִמּוֹ: וְלַשְׁרָקָהּ עָלֶיהָ יַחֲלִיקֶנָּה עַל בְּשָׂרוֹ כְּמוֹ אִשְׁתְּרוּקֵי אִשְׁתְּרִיקוּ (ע״ג ד' מ:) אשאולדי״ר: דְּקַטְין שֶׁהוּא דַּק: מְקַטְנָא לְאַלְמָא הַשַּׁלְיָא רֹאשָׁהּ א' קָצָר וְרֹאשָׁהּ אֶחָד רָחָב יַחְלִיקוּהָ עָלָיו מֵרֹאשׁ הַקָּצָר יַתְחִילוּ וְיִמְשְׁכוּ לְצַד הָרָחָב כְּלוֹמַר כֵּן יַרְחִיב זֶה וְיִתְעַבָּה: וְאִי אַלִּים וְלֹא מַהֲמַת בְּרִיאוּת אֶלָּא נִפּוּחַ לְשַׁרְקָהּ עָלֶיהָ מֵאַלְמָא לְקַטְנָא: דְּסָמִיק כָּל בְּשָׂרוֹ אָדֹם: לָא אִבְּלַע בֵּהּ דְּמָהּ בִּבְשָׂרוֹ דְּעָכְשָׁו כָּל דָּמוֹ מְצוּי בֵּין עוֹר לַבָּשָׂר וּכְשֶׁמּוֹהֲלִין אוֹתוֹ יוֹצֵא כָּל דָּמוֹ: לְתִרְחוּ לֵיהּ יַמְתִּינוּ מִלְמוּלוֹ: לָא נָפֵל בֵּהּ דָּמָא לֹא בָּא בּוֹ דָּם וּמִתּוֹךְ כָּךְ חֲלָשׁ הוּא וְאֵין בּוֹ כֹּחַ וּמִמֵּהֵר לַחֲלֹשׁ וְלָמוּת: לְכָרְכֵי חַיִּם ה״ג רְאִיתִי שֶׁהָיָה יָרֵק הַצָּצְתִּי בּוֹ וְלֹא הָיָה בּוֹ דָּם בְּרִית תַּרְתֵּי לְגַרְיעוּתָא חָדָא דְּאִי מְהֵיל לֵיהּ לָא נָפֵק מִנֵּהּ דָּמָא וְהַטָּפַת דַּם בְּרִית מִצְוָה כְּדִכְתִיב (זְכַרְיָה ט׳:י״א) גַּם אַתְּ בִּדַם בְּרִיתֵךְ וְעוֹד דְּמִסְכַּן הוּא וּמְשׁוּם חֲלָשָׁא שְׁלֹא נוֹצַר בּוֹ עֲדַיִן דָּם:

הָכָא מִחֲזֵי כְּבוֹרֵר מִיהוּ בּוֹרֵר לֹא הֲוֵי שָׁגֵם הַפְּסֹלֶת רְאוּי לַאֲכִילָה וְלֹא דָּמֵי לְמִשְׁמֶרֶת דְּרֵישׁ תּוֹלִין (לְקַמָּן שַׁבָּת ד' קלו:) דְּאֵיכָּא לְמ״ד חַיָּב מִשּׁוּם בּוֹרֵר:

חַסְפָּנִיתָא מַאי תַּקָּנָתֵיהּ — לִימְשֵׁי טוּבָא בְּמַיָּא דְּסִילְקָא. אב(א)לֹא שָׂחַק מֵעֶרֶב שַׁבָּת. תָּנוּ רַבָּנָן: דְּבָרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין לְמִילָה בְּשַׁבָּת — עוֹשִׂין לַהּ בְּיוֹם טוֹב. שׁוֹחֲקִין לַהּ כַּמּוֹן, וְטוֹרְפִין לַהּ יַיִן וְשֶׁמֶן. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי שְׁנָא כַּמּוֹן בְּיוֹם טוֹב — דַּחֲזֵי לְקִנְדָּרָה, יַיִן וְשֶׁמֶן חֲזֵי נָמֵי בְּשַׁבָּת לְחוֹלָה, דְּתַנְיָא: אֵין טוֹרְפִין יַיִן וְשֶׁמֶן לַחוֹלָה בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אַף טוֹרְפִין יַיִן וְשֶׁמֶן. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: פַּעַם אַחַת חָשׁ רַבִּי מֵאִיר בְּמֵעָיו, וּבִקְּשׁוּ לִטְרוֹחַ לוֹ יַיִן וְשֶׁמֶן וְלֹא הִנִּיחֻנוּ. אָמְרוּ לוֹ: דְּבָרֶיךָ יִבָּטְלוּ בְּחַיֶּיךָ?! אָמַר לָנוּ: אַף עַל פִּי שֶׁאֲנִי אוֹמֵר כָּךְ וַחֲבֵירַי אוֹמְרִים כָּךְ — מִימַי לֹא מָלְאַנִי לִבִּי לַעֲבוֹר עַל דִּבְרֵי חֲבֵירַי. הוּא נִיהוּ דְּמַחְמִיר אַנַּפְשֵׁיהּ, אֲבָל לְכוּלֵּי עָלְמָא — שָׁרֵי! הָתָם — לֹא בָּעֵי לְיִכָּא, הָכָא בָּעֵי לְיִכָּא. הָכָא נָמֵי נָיְעְבֵּיד וְלֹא לֵילֵךְ! הַיְינוּ דְּקָתָנֵי: נוֹתֵן זֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בְּפָנֵי עַצְמוֹ. גד(ב)תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל בִּמְסַנֶּנֶת שֶׁלּוֹ, וְאֵין מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחֶלֶת. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתָנֵן: נוֹתְנִים בֵּיצָה בְּמְסַנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל? אָמַר לֵיהּ: הָתָם — לְא מִיחֲזֵי כְּבוֹרֵר, הָכָא — מִיחֲזֵי כְּבוֹרֵר. הוְאֵין מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחֶלֶת. וְהָתַנְיָא: מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחֶלֶת! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּגַחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת, כָּאן בְּגַחֶלֶת שֶׁל עֵץ. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַאי שְׁנָא מִבִּישְׂרָא אַגּוּמְרֵי! אָמַר לֵיהּ: הָתָם לָא אֶפְשָׁר, הָכָא אֶפְשָׁר. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: מַהוּ לְגַבֵּן? אָמַר לֵיהּ: אִסּוּר. מַאי שְׁנָא מִלִּישָׁה? אָמַר לֵיהּ: הָתָם לָא אֶפְשָׁר, הָכָא אֶפְשָׁר. וְהָא אָמְרִי נָהֳרְדָּעֵי: גְּבִינָה בַּת יוֹמָא מְעַלְיָא! הָכִי קָאָמְרִי: דַּאֲפִילּוּ גְּבִינָה בַּת יוֹמָא מְעַלְיָא. זאֵין עוֹשִׂין לָהּ חָלוּק כּוּ׳. אָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: הַאי חָלוּק דְּיָנוֹקָא, לַפָּכֵיהּ לְסִיטְרֵיהּ לְעִילָּאי, דִּילְמָא מִידְּבִיק גַּרְדָּא מִינַּיהּ, וְאָתֵי לִידֵי כְּרוּת שָׁפָכָה. אִימֵּיהּ דְּאַבַּיֵי עַבְדָא כִּיסְתָּא לְפַלְגָא. אָמַר אַבַּיֵי: הַאי יָנוֹקָא דְּלֵית לֵיהּ חָלוּק — לֵיְיתֵי בְּלֵיתָא דְּאִית לֵיהּ שִׁיפְתָּא, וְלִיכְרְכֵיהּ לְשִׁיפְתָּא לְתַתָּאי, וְעַיֵּיף לֵיהּ לְעִילָּאי. וְאָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יָנוֹקָא דְּלָא מְעַוֵּי — לֵיתוֹ סִילְתָא דְּאִימֵּיהּ, וְלִישְׁרְקֵיהּ עִילָּוֵיהּ, וּמְעַוֵּי. וְאָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יָנוֹקָא דְּקַטְין, לֵיתוֹ לְסִילְתָא דְּאִימֵּיהּ, וְלִישְׁרְקֵיהּ עִילָּוֵיהּ מִקּוּטְנָא לְאוּלְמָא. וְאִי אַלִּים — מֵאוּלְמָא לְקוּטְנָא. וְאָמַר אַבַּיֵי, אָמְרָה לִי אֵם: הַאי יָנוֹקָא דְּסוּמָק — דְּאַכַּתִּי לָא אִיבְּלַע בֵּיהּ דְּמֵיהּ — לִיתְרְחוּ לֵיהּ עַד דְּמִיבְּלַע בֵּיהּ דְּמֵיהּ, וְלִימְהֲלוּהּ. זדְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי נָתָן: פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי לִכְרֵכֵי הַיָּם, וּבָאת אִשָּׁה אַחַת לְפָנַי שֶׁמָּלָה בְּנָהּ רִאשׁוֹן וָמֵת, שֵׁנִי וָמֵת, שְׁלִישִׁי, הֻבִיאוּ לְפָנַי, רְאִיתִיו שֶׁהוּא אָדוֹם. אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שֶׁיִּבָּלַע בּוֹ דָּמוֹ, הְמְתִּינָה לוֹ עַד שֶׁנִּבְלַע בּוֹ דָּמוֹ, וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה, וְהָיוּ קוֹרִין אוֹתוֹ ״נָתָן הַבַּבְלִי״ עַל שְׁמִי. חשׁוב פַּעַם אַחַת הָלַכְתִּי לְמְדִינַת קַפּוֹטְקְיָא, וּבָאת אִשָּׁה אַחַת לְפָנַי שֶׁמָּלָה בְּנָהּ רִאשׁוֹן וָמֵת, שֵׁנִי וָמֵת, שְׁלִישִׁי הֻבִיאוּ לְפָנַי, רְאִיתִיו שֶׁהוּא יָרוֹק. הֲצַצְתִּי בּוֹ וְלֹא רָאִיתִי בּוֹ דַּם בְּרִית. אָמַרְתִּי לָהּ: הַמְתִּינִי לוֹ עַד שֶׁיִּפּוֹל בּוֹ דָּמוֹ, וְהִמְתִּינָה לוֹ וּמָלָה אוֹתוֹ וְחָיָה, וְהָיוּ קוֹרִין שְׁמוֹ ״נָתָן הַבַּבְלִי״ עַל שְׁמִי.

מַתְנִי׳

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעי׳ ו:

ב מיי׳ פב׳ מהל׳ מילה הל׳ י, סמג עשין כח:

ג טוש״ע או״ח סי׳ תקי סעי׳ ג:

ד מיי׳ פג׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ יז, סמג לאוין עה:

ה טוש״ע או״ח סי׳ תקי סעי׳ ג:

ו מיי׳ פג׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ יז, סמג לאוין עה:

ז טוש״ע יו״ד סי׳ רסד סעי׳ ג:

ח טוש״ע יו״ד סי׳ רסג סעי׳ א:

ט מיי׳ פא׳ מהל׳ מילה הל׳ יז:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שלא סעי' ט:
ב מיי' פב' מהל' מילה הל' ח:
ג מיי' פב' מהל' שבת הל' יד, סמג עשין כח:
ד טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כב:
ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כו:
ו טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כב:
ז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כו:
ח טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' כג:
ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כו:

מי גָּרַע מֵחַמִּין עַל גַּבֵּי מַכָּה וְהֵיכִי אָסְרִי רַבָּנָן בַּשְּׁלִישִׁי אע"ג דְּאֵיכָּא לְמֵימַר דְּרַב אַמְרָה לְמִלְּתָהּ כר"א בֶּן עֲזַרְיָה דְּפָסְקִינַן לְעֵיל הִלְכָתָא כְּוָתֵהּ מַשְׁמַע לֵיהּ דלכ"ע קָאָמַר וְעוֹד דַּאֲפִילּוּ לר"א בֶּן עֲזַרְיָה פָּרִיךְ דְּמַשְׁמַע דְּשָׁרֵי בַּשְּׁלִישִׁי מִשּׁוּם סַכָּנָה מִדְּמַיְתֵי קְרָא וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי

וְרַב אֵירֵי בְּמַכָּה שֶׁאֵין בָּהּ סַכָּנָה: וְאֵין מוֹנְעִין חַמִּין וְשֶׁמֶן פֵּרֵשׁ ה"ר יוֹסֵף פּוּרַת בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דְּבִמְעֹרֶבֶת יַחַד אֵירֵי דְּאִי כָּל חַד בְּאַפֵּי נַפְשֵׁהּ מַאי קמ"ל בְּשֶׁמֶן מַתְנִי' הִיא בְּפ' שְׁמֹנָה שְׁרָצִים (לְעֵיל שַׁבָּת דף קיא.) אֲבָל סְךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶן וְהֵנִיחוּ אֲפִילּוּ עַל גַּבֵּי מַכָּה מְדַקְתָנֵי בְּנֵי מְלָכִים סָכִין ע"ג מכותיהן שֶׁמֶן וְרַד מִכְּלָל דִּבְשְׁאַר שֶׁמֶן מַתְּר לְאַחַר אֲפִילּוּ ע"ג מַכָּה וּשְׁמוּאֵל נָמֵי הֵיכִי הָוֵה פְּלִיג:

(א)מַתְנִי׳ מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה וּבֵין לְאַחַר הַמִּילָה, וּמְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד, אֲבָל לֹא בִּכְלִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים״. סָפֵק וְאֲנָדְרוֹגִינוֹס — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בְּאֲנָדְרוֹגִינוֹס. גְּמָ׳ וְהָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין! רַב יְהוּדָה וְרַבָּה בַּר אֲבוּהּ דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ ״כֵּיצַד״ תָּנֵי: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בֵּין לִפְנֵי מִילָה בֵּין לְאַחַר מִילָה. כֵּיצַד? — מְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד אֲבָל לֹא בִּכְלִי. אָמַר רָבָא: וְהָא ״מַרְחִיצִין״ קָתָנֵי! אֶלָּא אָמַר רָבָא, הָכִי קָתָנֵי: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בֵּין מִלְּפְנֵי מִילָה בֵּין לְאַחַר הַמִּילָה, בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן — כְּדַרְכּוֹ, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — מְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד, אֲבָל לֹא בִּכְלִי. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים״. תָּנָיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרָבָא: מַרְחִיצִין הַקָּטָן בֵּין לִפְנֵי מִילָה בֵּין לְאַחַר מִילָה, בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן — כְּדַרְכּוֹ, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת — מְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים״. וּכְשֶׁהֵן מְזַלְּפִין — אֵין מְזַלְּפִין לֹא בְּכוֹס וְלֹא בְּקֻעָרָה וְלֹא בִּכְלִי, אֶלָּא בַּיָּד. אָתָאן לְתַנָּא קַמָּא. מַאי ״אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֶכֶר לַדָּבָר״? מִשּׁוּם דְּגָדוֹל לֹא סָלִיק בִּישָׁרֵיהּ הַיְיָא, קָטָן סָלִיק (בִּיהּ) בִּישָׁרֵיהּ הַיְיָא. הָהוּא דַּאֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרָבָא, אוֹרִי לֵיהּ כִּשְׁמַעְתֵּיהּ. אִיחֲלַשׁ רָבָא, אָמַר: אֲנָא בַּהֲדֵי תַּרְגּוּמָא דְּסָבֵי לְמָה לִי. אָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרָבָא: וְהָתַנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרָבָא? אָמַר לְהוּ: מַתְנִיתִין כְּווֹתַיְיהוּ דַּיְקָא. מִמַּאי — מִדְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא תַּנָּא קַמָּא מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי דַּמַשְׁמַע לֵיהּ דְּמִילָה בְּשַׁבָּת הָא אָמַרְתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה בֵּין לְאַחַר הַמִּילָה, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כּוֹאֲבִים״. מִמַּאי — מִדְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מַרְחִיצִין אֶת הַקָּטָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת. אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא מַרְחִיצִין בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן קָאָמַר וְלֹא אַיְירֵי בְּהַרְחָצָה כְּלָל אֶלָּא בְּזִלּוּף הֵיכִי דַּאֲתָא ר"א בֶּן עֲזַרְיָה וּפְלִיג וְאָמַר מַרְחִיצִין: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא נָמֵי מַרְחִיצִין אָמַר בִּשְׁנֵי הַיָּמִים וְלָא פְּלִיג ר"א אֶלָּא אַיּוֹם שְׁלִישִׁי דְּקָאָמַר ת"ק מְזַלְּפִין אַף מַרְחִיצִין מַתְנִי' וּמְזַלְּפִין עָלָיו אֶת הַחַמִּין: בַּיָּד אֲבָל לֹא בִּכְלִי וּבַגְּמָ' פָּרִיךְ הָא אָמַרְתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין דַּמַשְׁמַע בְּדַרְכּוֹ וְהָדַר תָּנֵי אֲפִילּוּ לְזַלֵּף עָלָיו בִּכְלִי אָסוּר: סָפֵק כְּגוֹן סָפֵק בֶּן ח' חֲדָשִׁים [וְסָפֵק בֶּן ט'] דְּהוּא כְּאֶבֶן בְּעַלְמָא וְאֵין מְילָתוֹ דּוֹחָה שַׁבָּת (וְסָפֵק בֶּן ט'): ר' יְהוּדָה מַתִּיר בְּאֲנָדְרוֹגִינוֹס דְּאִתְרַבִּי מִקְּרָאֵי כְּדְמְפָרֵשׁ בגמ' לְקַמָּן: גְּמָ' וְהָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין וַאֲפִילּוּ בְּדַרְכּוֹ: כֵּיצַד קָתָנֵי מַרְחִיצִין דְּרֵישָׁא לְאו בְּדַרְכּוֹ הוּא דְּתָנֵי סֵיפָא לְפָרוּשֵׁי כֵּיצַד מַרְחִיצִין בְּגוֹן לְזַלֵּף בַּיָּד וַאֲפִילּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן: תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרָבָא כו' ה"ג בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד וְלֹא גָּרְסִינַן אֲבָל לֹא בִּכְלִי: אָתַאן לת"ק הַךְ סֵיפָא תַּנָּא קַמָּא אָמַרְתְּ דְּאִלּוּ ר"א אֲפִילּוּ הַרְחָצָה כְּדַרְכּוֹ שָׁרֵי: מִשּׁוּם דְּגָדוֹל לֹא סָלֵק בִּשְׁרָא הַיְיָא הַיְנוּ טַעְמָא דְּמַעֲשֶׂה שֶׁכָּם לְאוֹ רְאָיָה גְּמוּרָה הִיא מִשּׁוּם דְּגָדוֹל אֵין מִכָּה שֶׁבְּבָשָׂרוֹ מַעֲלָה אֲרוּכָה מַהֵר אֲבָל קָטָן נִתְרַפֵּא מִיָּדֵי סַכָּנָתוֹ מַהֵר: אוֹרִי לֵיהּ כִּשְׁמַעְתֵּיהּ הִתִּיר לוֹ הַרְחָצָה כְּדַרְכּוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שָׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת: אֶחָלֵשׁ נַעֲשָׂה חוֹלֶה וְהָיָה דּוֹאֵג שֶׁמָּא עַל כָּךְ נֶעֱנַשׁ: אָמַר בַּהֲדֵי תַּרְגּוּמָנָא דְּסָבֵי לְמָה לִי מָה הָיָה לִי לְחַלֵּק כָּנֶגֶד זְקֵנִים הַלָּלוּ רַב יְהוּדָה וְרַבָּה בַּר אֲבוּהּ שֶׁפֵּרְשׁוּ שֶׁאָסוּר לְהַרְחִיץ: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא ת"ק מְזַלְּפִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן קָאָמַר וְלֹא אַיְירֵי בְּהַרְחָצָה כְּלָל אֶלָּא בְּזִלּוּף הַיְנוּ דַּאֲתָא ר"א בֶּן עֲזַרְיָה וּפְלִיג וְאָמַר מַרְחִיצִין: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא נָמֵי מַרְחִיצִין אָמַר בִּשְׁנֵי הַיָּמִים וְלָא פְּלִיג ר"א אֶלָּא אַיּוֹם שְׁלִישִׁי דְּקָאָמַר ת"ק מְזַלְּפִין אַף מַרְחִיצִין בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִבָּעֵי לֵיהּ: הָוֹ בָּהּ דְּיָקֵי בָּהּ: דְּאִי ס"ד הַרְחָצַת מִילָה מִי גָּרַע מֵחַמִּין עַל גַּבֵּי מַכָּה דְּשָׁרֵי וְהָכָא אָסְרִי רַבָּנָן בַּשְּׁלִישִׁי (לְגַמְרֵי): וְלֹא שֵׁנִי כו' וְהָכָא גַּבֵּי מִילָה בְּהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת עָסְקִינַן הִלְכָךְ בַּשְּׁלִישִׁי דְּלַכּוּלֵי עָלְמָא לֹא: אָמַר אַבָּיֵי אָנָא בְּעַאי דֶּאֱשַׁנֵּי לֵהּ אֲנִי הָיִיתִי רוֹצֶה לְתָרֵץ אַתְּקַפְתָּא זוֹ כְּדַשַׁנֵּי לֵהּ רַב יוֹסֵף מִפְּנֵי שֶׁסַּכָּנָה הִיא לוֹ: וְקַדָּם רַב יוֹסֵף וְשַׁנְּיָא לֵיהּ דְּוַדַּאי מַתְנִיתִין חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת נַמִּי שָׁרֵי בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים ולר"א אַף בַּשְּׁלִישִׁי מִפְּנֵי שֶׁמְּנִיעַת חַמִּין סַכָּנָה הִיא לוֹ: אֵין נוֹתְנִין כו' קס"ד גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין כִּשְׁמוּאֵל דְּטַעְמֵהּ מִשּׁוּם הָכִי הוּא וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר אֲבָל נוֹתֵן חוּץ לַמַּכָּה דְּלֵא מוֹכְחָא מִלְּתָא דְּלִרְפוּאָה: מוֹךְ יָבֵשׁ וּסְפוֹג יָבֵשׁ דְּלָאו לִרְפוּאָה הִיא אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁרְטוּ בְּגָדָיו הַקָּשִׁים מַכָּתוֹ: אֲבָל לֹא כְּתִיתִין יְבֵשִׁים וְגֶמִי יָבֵשׁ חֲתִיכוֹת בְּגָדִים דַּקּוֹת מִשּׁוּם דְּמַסּוּ וְגָזְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין: קַשְׁיָא כְּתִיתִין אַכְּתִיתִין רֵישָׁא שָׁרֵי מוֹךְ יָבֵשׁ דְּהַיְנוּ כְּתִיתִין וְסֵיפָא אָסַר כְּתִיתִין: חֲדָתֵי חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ עַל גַּבֵּי מַכָּה מֵעוֹלָם מַסּוּ עַתִּיקֵי לָא מַסּוּ: ה"ג שָׁמַע מִנָּהּ הָנֵי כְּתִיתִין מַסּוּ: עָרְלָתוֹ וַדַּאי דּוֹחָה הַשַּׁבָּת דִּכְתַב קְרָא וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׁר עָרְלָתוֹ דְּמַשְׁמַע מִעוּטָא עָרְלָתוֹ שֶׁל זֶה וְלֹא אַחֵר וְלִמְעוּטֵי סָפֵק אַתָּא:

מַתְנִי׳ וּמְזַלְּפִין עָלָיו אֶת הַחַמִּין: בַּיָּד אֲבָל לֹא בִּכְלִי וּבַגְּמָ' פָּרִיךְ הָא אָמַרְתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין דַּמַשְׁמַע בְּדַרְכּוֹ וְהָדַר תָּנֵי אֲפִילּוּ לְזַלֵּף עָלָיו בִּכְלִי אָסוּר: סָפֵק כְּגוֹן סָפֵק בֶּן ח' חֲדָשִׁים [וְסָפֵק בֶּן ט'] דְּהוּא כְּאֶבֶן בְּעַלְמָא וְאֵין מִילָתוֹ דּוֹחָה שַׁבָּת (וְסָפֵק בֶּן ט'): ר' יְהוּדָה מַתִּיר בְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס דְּאִתְרַבִּי מִקְּרָאֵי כְּדְמְפָרֵשׁ בגמ' לְקַמָּן: גְּמָ' וְהָא אָמְרַתְּ רֵישָׁא מַרְחִיצִין וַאֲפִילּוּ בְּדַרְכּוֹ: כֵּיצַד קָתָנֵי מַרְחִיצִין דְּרֵישָׁא לְאו בְּדַרְכּוֹ הוּא דְּתָנֵי סֵיפָא לְפָרוּשֵׁי כֵּיצַד מַרְחִיצִין בְּגוֹן לְזַלֵּף בַּיָּד וַאֲפִילּוּ בְּיוֹם רִאשׁוֹן: תַּנְיָא כְּוָותֵהּ דְּרָבָא כו' ה"ג בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מְזַלְּפִין עָלָיו בַּיָּד וְלֹא גָּרְסִינַן אֲבָל לֹא בִּכְלִי: אָתַאן לת"ק הַךְ סֵיפָא תַּנָּא קַמָּא אָמַרְתְּ דְּאִלּוּ ר"א אֲפִילּוּ הַרְחָצָה כְּדַרְכּוֹ שָׁרֵי: מִשּׁוּם דְּגָדוֹל לֹא סָלֵק בִּשְׁרָא הַיְיָא הַיְנוּ טַעְמָא דְּמַעֲשֶׂה שֶׁכָּם לְאוֹ רְאָיָה גְּמוּרָה הִיא מִשּׁוּם דְּגָדוֹל אֵין מִכָּה שֶׁבְּבָשָׂרוֹ מַעֲלָה אֲרוּכָה מַהֵר אֲבָל קָטָן נִתְרַפֵּא מִיָּדֵי סַכָּנָתוֹ מַהֵר: אוֹרִי לֵיהּ כִּשְׁמַעְתֵּיהּ הִתִּיר לוֹ הַרְחָצָה כְּדַרְכּוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן שָׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת: אֶחָלֵשׁ נַעֲשָׂה חוֹלֶה וְהָיָה דּוֹאֵג שֶׁמָּא עַל כָּךְ נֶעֱנַשׁ: אָמַר בַּהֲדֵי תַּרְגּוּמָנָא דְּסָבֵי לְמָה לִי מָה הָיָה לִי לְחַלֵּק כָּנֶגֶד זְקֵנִים הַלָּלוּ רַב יְהוּדָה וְרַבָּה בַּר אֲבוּהּ שֶׁפֵּרְשׁוּ שֶׁאָסוּר לְהַרְחִיץ: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא ת"ק מְזַלְּפִין בְּיוֹם רִאשׁוֹן קָאָמַר וְלֹא אַיְירֵי בְּהַרְחָצָה כְּלָל אֶלָּא בְּזִלּוּף הַיְנוּ דַּאֲתָא ר"א בֶּן עֲזַרְיָה וּפְלִיג וְאָמַר מַרְחִיצִין: אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא נָמֵי מַרְחִיצִין אָמַר בִּשְׁנֵי הַיָּמִים וְלָא פְּלִיג ר"א אֶלָּא אַיּוֹם שְׁלִישִׁי דְּקָאָמַר ת"ק מְזַלְּפִין אַף מַרְחִיצִין בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִבָּעֵי לֵיהּ: הָוֹ בָּהּ דְּיָקֵי בָּהּ: דְּאִי ס"ד הַרְחָצַת מִילָה מִי גָּרַע מֵחַמִּין עַל גַּבֵּי מַכָּה דְּשָׁרֵי וְהָכָא אָסְרִי רַבָּנָן בַּשְּׁלִישִׁי (לְגַמְרֵי): וְלֹא שֵׁנִי כו' וְהָכָא גַּבֵּי מִילָה בְּהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת עָסְקִינַן הִלְכָךְ בַּשְּׁלִישִׁי דְּלַכּוּלֵי עָלְמָא לֹא: אָמַר אַבָּיֵי אָנָא בְּעַאי דֶּאֱשַׁנֵּי לֵהּ אֲנִי הָיִיתִי רוֹצֶה לְתָרֵץ אַתְּקַפְתָּא זוֹ כְּדַשַׁנֵּי לֵהּ רַב יוֹסֵף מִפְּנֵי שֶׁסַּכָּנָה הִיא לוֹ: וְקַדָּם רַב יוֹסֵף וְשַׁנְּיָא לֵיהּ דְּוַדַּאי מַתְנִיתִין חַמִּין שֶׁהוּחַמּוּ בְּשַׁבָּת נַמִּי שָׁרֵי בַּיָּמִים הָרִאשׁוֹנִים ולר"א אַף בַּשְּׁלִישִׁי מִפְּנֵי שֶׁמְּנִיעַת חַמִּין סַכָּנָה הִיא לוֹ: אֵין נוֹתְנִין כו' קס"ד גְּזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין כִּשְׁמוּאֵל דְּטַעְמֵהּ מִשּׁוּם הָכִי הוּא וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר אֲבָל נוֹתֵן חוּץ לַמַּכָּה דְּלֵא מוֹכְחָא מִלְּתָא דְּלִרְפוּאָה: מוֹךְ יָבֵשׁ וּסְפוֹג יָבֵשׁ דְּלָאו לִרְפוּאָה הִיא אֶלָּא שֶׁלֹּא יִשְׁרְטוּ בְּגָדָיו הַקָּשִׁים מַכָּתוֹ: אֲבָל לֹא כְּתִיתִין יְבֵשִׁים וְגֶמִי יָבֵשׁ חֲתִיכוֹת בְּגָדִים דַּקּוֹת מִשּׁוּם דְּמַסּוּ וְגָזְרוּ מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין: קַשְׁיָא כְּתִיתִין אַכְּתִיתִין רֵישָׁא שָׁרֵי מוֹךְ יָבֵשׁ דְּהַיְנוּ כְּתִיתִין וְסֵיפָא אָסַר כְּתִיתִין: חֲדָתֵי חֲדָשִׁים שֶׁלֹּא הָיוּ עַל גַּבֵּי מַכָּה מֵעוֹלָם מַסּוּ עַתִּיקֵי לָא מַסּוּ: ה"ג שָׁמַע מִנָּהּ הָנֵי כְּתִיתִין מַסּוּ: עָרְלָתוֹ וַדַּאי דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא

מסורת הש"ס

א לעיל פו.; משנה שבת

ב עירובין עח:; עירובין כב:

ג תוספתא שבת

ד תוספתא ביצה; תוספתא חולין; ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ה; תלמוד ירושלמי יבמות

תורה אור השלם

וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בִּהְיוֹתָם כֹּאֲבִים וַיִּקְחוּ שְׁנֵי־בְנֵי־יַעֲקֹב שִׁמְעוֹן וְלֵוִי אֲחֵי דִינָה אִישׁ חַרְבּוֹ וַיָּבֹאוּ עַל־הָעִיר בֶּטַח וַיַּהַרְגוּ כָּל־זָכָר [בראשית לד, כה]

וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ [ויקרא יב, ג]

מסורת הש"ס

א יומא פד:; תלמוד ירושלמי יבמות
ב בראשית רבה
ג תוספתא שבת
ד תוספתא שבת; לקמן קנא:; לעיל קכט.; פסיקתא רבתי
ה יבמות פ.
ו לעיל קכט.; בראשית רבה; במדבר רבה; לעיל קלג.; מנחות סד.; ראש השנה כא:
ז נדה כד:; בבא בתרא קכו.
ח תוספתא ביצה; תוספתא חולין; ספרא תזריע פרשת יולדת פרק א ה

תורה אור השלם

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דּוֹתָהּ תִּטְמָא [ויקרא יב, ב]

אַנְדְּרוֹגִינוֹס סָפֵק הוּא וְנוֹלַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת נְמֵי סָפֵק זְמַנּוֹ הוּא סָפֵק אֵינוֹ זְמַנּוֹ וְכֵן נוֹלַד מָהוּל סָפֵק שֶׁמָּא עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא הָעוֹר דָּבוּק בַּבָּשָׂר וּלְקֻמְּהּ פָּרִיחַ סָפֵק קָמָא לַאֲתוּיֵי מַאי הוֹאִיל וְתָנֵי כָּל הָנֵי סְפֵיקֵי: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹ' לְקֻמְּהּ יְלֵיף מִלְּתָהּ: שב"ש אוֹמְרִים צָרִיךְ לְהַטִּיף כּוֹ' וַאֲפִלּוּ הָכִי מוֹדוֹ דְּשַׁבָּת לָא דָּחֵי: שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף חִישִׁינַן שֶׁמָּא עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא: עַל גַּב דְּלֵיכָּא שׁוּם סָפֵק עֲרֵלָה כְּגוֹן עַרְבֵי מָהוּל: בָּן ח' אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו שֶׁהֲרֵי כְּמַת הוּא וְאֵין מִילָתוֹ מְצוָה וְאִי קַשְׁיָא א"כ לָאו חָלוּל הוּא שֶׁהֲרֵי הוּא כְּמְחַתֵּךְ בִּבְשָׂר מֵת לְקַמָּן נְמֵי מוּקֵי הָאי חָלוּל כְּמַכְשִׁירֵי מִילָה וְאַלְבָּא דְּר' אֶלְעָזָר: מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה מִפְּנֵי שֶׁחָלַב הַרְבֵּה בְּדֶדֶיהָ וּמְבִיאָה לִידֵי חֹלִי: כת"ק אַלְבָּא דב"ה דְּאָמַר א"צ לְהַטִּיף מִמָּנּוּ דַּם בְּרִית: אַהֲדָרֵהּ אִתְּלֵיסֵר מָהוֹלְאֵי שֶׁיִּשְׁיפוּ מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית וְלֹא רָצוּ מְשׁוּם דְּשַׁבָּת הָוֵאי וַאֲפִלּוּ לב"ש סָפֵק הוּא וְאֵין מְחַלְּלִין: עַד דְּשַׁוְּיֵהּ כְּרוּת שְׁפָכָה וְהוּא עַצְמוֹ מָלוֹ וַעֲשָׂאוֹ כְּרוּת שְׁפָכָה שְׁחָתָהּ מִן הַגִּיד: אַדְּרַב דְּאָמַר א"צ לְהַטִּיף: בְּשַׁבָּת מִי אָמַר הָא סָפֵיקָא הוּא: וְהוּא סָבַר רַב אַדָּא סָבַר דְּוַדַּאי עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא וּמְחַלְּלִינַן: חִישִׁינַן הָא דְּאָמַר ר"ש בֶּן אֶלְעָזָר לְדִבְרֵי הַכֹּל צָרִיךְ לְהַטִּיף אַסְפֵּיקָא קָאָמַר וּבְחוֹל שֶׁמָּא עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא וּלְעִנְיַן שַׁבָּת נְמֵי וַדַּאי לָא מְחַלְּלִינַן: וַדַּאי עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא וּמְחַלְּלִינַן: לְאוֹ מִכְּלָל דת"ק אֶלְיעֶזֶר הַקַּפָּר סָבַר דִּבְרֵי הַכֹּל מְחַלְּלִין וַאֲנָא דְּאָמְרִי כְּוָתֵהּ: ה"ג וּמִמַּאי דִּלְמָא מִכְּלָל דְּת"ק סָבַר דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין מְחַלְּלִין א"כ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר טַעְמָא דב"ש אָתָא לְאַשְׁמְעִינַן כו' א"כ דְּתָנָא לְעֵיל מִנַּהּ אָמַר דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין מְחַלְּלִין ר' אֶלְיעֶזֶר הַקַּפָּר דַּאֲתָא לְאַפְלוֹגֵי וּלְמֵימַר דְּלָאו דִּבְרֵי הַכֹּל הוּא דְּהָא לב"ש מְחַלְּלִין מַאי רְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן דב"ש פְּלִיגִי בְּהּ הָא ב"ש בִּמְקוֹם ב"ה אֵינָהּ מִשְׁנָה וּמִשְּׁנֵינַן דְּלִמְא הָכִי קָאָמַר ר' אֶלְיעֶזֶר לת"ק דְּאָמַר בְּשַׁבָּת לְדִבְרֵי הַכֹּל אֵין מְחַלְּלִין וּפְלָגְתֵּיהּ בְּחוֹל דלב"ה א"צ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית הָא לֵיתָא דְּלָא נָחְלְקוּ בְּדָבָר זֶה אֶלָּא וַדַּאי צָרִיךְ וּבְשַׁבָּת הוּא דְּפְלִיגִי וְטַעְמָא דב"ה אָתָא לְאַשְׁמְעִינַן דְּבָחוֹל צָרִיךְ וּלְאַפּוֹקֵי מְתִ"ק דְּאָמַר לב"ה לֹא צָרִיךְ: כֹּל שֶׁאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה כְּגוֹן יוֹצֵא דֹּפֶן וְנִכְרִית שֶׁיִּלְדָה וּלְמַחַר נִתְגַּיְּרָה אֵין בְּנָהּ מַמְתִּין עַד שְׁמֹנָה אֶלָּא נִמּוֹל מִיָּד: דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים מַאֲבְרָהָם עַד מַתַּן תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִילָה וְלֹא נֶהֱגוּ טֻמְאָה:

אבּ(א)**וְלֹא סָפֵק דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. "עָרְלָתוֹ" — וַדַּאי דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא אַנְדְּרוֹגִינוֹס דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת.** ג־ה(ב)**רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַנְדְּרוֹגִינוֹס דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְעָנוּשׁ כָּרֵת. "עָרְלָתוֹ" — וַדַּאי דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא נוֹלַד בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. "עָרְלָתוֹ" — וַדַּאי דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא נוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ. ח(ג)אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל נוֹלָד כְּשֶׁהוּא מָהוּל שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, מִפְּנֵי שֶׁעֲרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא. עַל מַה נֶּחְלְקוּ — עַל גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּיר כְּשֶׁהוּא מָהוּל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית. ח־ט(ד)אָמַר מָר: וְלֹא סָפֵק דּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. לְאֲתוּיֵי מַאי? לְאֲתוּיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: בֶּן שִׁבְעָה, מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וּבֶן שְׁמוֹנָה, אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. סָפֵק בֶּן שִׁבְעָה סָפֵק בֶּן שְׁמוֹנָה — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. ט(ה)בֶּן שְׁמוֹנָה — הָרֵי הוּא כְּאֶבֶן, וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ. אֲבָל אִמּוֹ שׁוֹחָה וּמְנִיקָתוֹ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. אִיתְּמַר, רַב אָמַר: הֲלָכָה כְּתַנָּא קַמָּא, וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה אָמַר: חִיְּישִׁינַן שֶׁמָּא עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא. רַב יוֹסֵף אָמַר: וַדַּאי עֲרֵלָה כְּבוּשָׁה הִיא. ט(ו)אָמַר רַב יוֹסֵף: מָנָא אָמֵינָא לַהּ — דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַקַּפָּר אוֹמֵר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל נוֹלָד כְּשֶׁהוּא מָהוּל — שֶׁצָּרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית, עַל מָה נֶחְלְקוּ — לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. לְאוֹ מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא דְּבָרֵי הַכֹּל אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת?! וְדִילְמָא תַּנָּא קַמָּא דִּבְרֵי הַכֹּל אֵין מְחַלְּלִין קָאָמַר! אִם כֵּן — רַבִּי אֶלְיעֶזֶר הַקַּפָּר טַעְמָא דְּבֵית שַׁמַּאי אָתָא לְאַשְׁמוּעִינַן? דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל בְּדָבָר זֶה. י(ז)אָמַר רַבִּי אַסִּי כָּל שֶׁאִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה — נִימּוֹל לִשְׁמוֹנָה, וְכֹל שֶׁאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה — אֵין נִימּוֹל לִשְׁמוֹנָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה וְגוֹ' וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ". אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: דּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים יוֹכִיחוּ, שֶׁאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה, וְנִימּוֹל לִשְׁמוֹנָה! אָמַר לֵיהּ: נִתְּנָה תּוֹרָה,

וְנִתְחַדְּשָׁה עַרְבֵי מָהוּל וְגִבְעוֹנֵי מָהוּל אֶלָּא וַדַּאי צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דַּם בְּרִית וּלְכָךְ אֵין מַטְבִּילִין דְּאֵינוֹ גֵּר עַד שֶׁיִּמּוֹל וְיִטְבֹּל וְנִרְאֶה לְרַשְׁבָּ"א לְתַת טַעַם בַּדָּבָר שֶׁהֲרֵי הַסַּבָּרָא הֲפוּכָה מִסַּבָּרָא דְּשַׁמַּעְתִּין וְהֵינוּ טַעְמָא דְּבֵין קָטָן שֶׁנּוֹלַד כְּשֶׁהוּא מָהוּל וּבֵין גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר כְּשֶׁהוּא מָהוּל דִּין הוּא דְּשֶׁנֵּיהֶם הָיוּ טְעוּנִים הַטָּפַת דַּם בְּרִית אִי לָאו דְּדָרְשִׁינַן הָכָא דְּקָטָן אֵין צָרִיךְ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ מְשׁוּם דִּכְתִיב עָרְלָתוֹ וְדָנָקָא בְּקָטָן דְּגַלִּי גִּלִּי בְּגֵר דְּלָא גַּלִּי לָא גַּלִּי וּר"ח פָּסַק אִיפְּכָא מה"ג: **בֶּן** שְׁמוֹנָה הָרֵי הוּא כְּאֶבֶן וְאָסוּר לְטַלְטְלוֹ נִרְאֶה לר"י דְּעָבְשׁוּ מַתִּר לְטַלְטֵל כָּל תִּינוֹקוֹת שֶׁאֵין אָנוּ בְּקִיאִין וְכָלֹם כְּמוֹ סָפֵק בֶּן ח' סָפֵק בֶּן ט' וּפְעָמִים שֶׁהָאִשָּׁה מִתְעַבֶּרֶת סָמוּךְ לְטָבִילָתָהּ וּפְעָמִים שֶׁאֵינָהּ מִתְעַבֶּרֶת וּמַתִּר לְמוּלוֹ בְּשַׁבָּת מִמ"נ דִּבְאֶמְרִינַן לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף קלו.) אֲפִלּוּ הוּא בֶּן שְׁמוֹנָה וַדַּאי כְּגוֹן שֶׁלֹּא בָא עַל אִשְׁתּוֹ אֶלָּא פַּעַם אַחַת וּפֵרֵשׁ וְיָלְדָה לְסוֹף ח' אֲפִלּוּ הָכֵי נִרְאֶה לר"י דְּמַתִּר לְטַלְטְלוֹ וּלְמוּלוֹ בְּשַׁבָּת אִם אֵין רֵיעוּתָא בִּשְׁעָרוֹ וּבְצַפָּרְנָיו כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק הֶעֱרֵל (יְבָמוֹת דַּף פ:) דְּאָמְרִינַן הַאי בַּר שִׁבְעָה הוּא וְאִשְׁתַּהוֹיֵי אִשְׁתַּהְיֵי: **מִפְּנֵי** הַסַּכָּנָה סַכָּנַת חָלָב כְּשֶׁיֵּשׁ הַרְבֵּה בַּדַּדִּין וְלָא חָיְשִׁינַן שֶׁמָּא תִּטַּלְטֵל אוֹתוֹ וְלֹא יָדַע רַשְׁבָּ"א מַאי אִרְיָא מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה דַּאֲפִילּוּ לֹא יְהֵא אֶלָּא צַעֲרָא בְּעָלְמָא מַתִּר אֲפִלּוּ הֵיכָא לַחֲלֹב עַצְמָהּ וּלְהוֹצִיא חָלָב שֶׁבַּדַּדִּין אע"פ שֶׁהֵיא מְלֵאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ דַּחֲמִיר אִסּוּרָא טְפֵי מֵאִסּוּר טִלְטוּל נִרְאֶה דְּשַׁרֵי מַדֵּי דַּהֲוָה אַמִּפִּיס מַרְסָא דְּשַׁרֵינַן מְשׁוּם צַעֲרָא: **מְכֻלָּל** דְּת"ק סָבַר ד"ה מְחַלְּלִין ר' אֶלְיעֶזֶר הַקַּפָּר וּר"ש בֶּן אֶלְעָזָר הַקַּפָּר לר"ש בֶּן אֶלְעָזָר לֹא כָּךְ יֵשׁ לְהַשִּׁיב עַל דִּבְרֵי ת"ק אֶלָּא הָכִי אִית לָן לְמֵימַר לֹא נֶחְלְקוּ כו' וְהַשְׁתָּא דַּיְקִ מִכְּלָל דְּת"ק סָבַר וכו'. פֵּרוּשׁ רַשְׁבָּ"א:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ח י:
ב מיי' פא' מהל' מילה הל' יא, סמג עשין כח:
ג טוש"ע יו"ד סי' רסג סעי' ד:
ד מיי' פא' מהל' מילה הל' יא, סמג עשין כח:
ה מיי' פא' מהל' מילה הל' א:
ו טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' א:
ז מיי' פא' מהל' מילה הל' א, סמג עשין כח:
ח טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' יא:
ט מיי' פא' מהל' מילה הל' יד:
י מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' ו:

וְנִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה. [א]אִינִי? וְהָא אִיתְּמַר: יוֹצֵא דוֹפֶן וּמִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי עֲרָלוֹת, רַב הוּנָא וְרַב חִיָּיא בַּר רַב, חַד אָמַר: מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. וְחַד אָמַר: אֵין מְחַלְּלִין. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי אֶלָּא לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, אֲבָל לִשְׁמֹנָה — וַדַּאי מָהֲלִינַן לֵיהּ! הָא בְּהָא תַּלְיָא. כְּתַנָּאֵי: יֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד וְיֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לִשְׁמֹנָה, יֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד וְיֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּימּוֹל לִשְׁמֹנָה. [ב ג]יֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד וְיֵשׁ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּימּוֹל לִשְׁמוֹנָה, כֵּיצַד? לָקַח שִׁפְחָה מְעוּבֶּרֶת וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה — זֶהוּ מִקְנַת כֶּסֶף הַנִּימּוֹל לִשְׁמוֹנָה. לָקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ — זוֹ הִיא מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד. [ד ה]וְיֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לִשְׁמֹנָה, כֵּיצַד? לָקַח שִׁפְחָה וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ וְיָלְדָה — זֶהוּ יְלִיד בַּיִת הַנִּימּוֹל לִשְׁמֹנָה. רַב חָמָא אוֹמֵר: יָלְדָה וְאַחַר כָּךְ הִטְבִּילָהּ — זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד. הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה — זֶהוּ יְלִיד בַּיִת הַנִּימּוֹל לִשְׁמֹנָה. וְתַנָּא קַמָּא לָא שָׁנֵי לֵיהּ בֵּין הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה בֵּין יָלְדָה וְאַחַר כָּךְ הִטְבִּילָהּ, דְּאַף עַל גַּב דְּאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵידָה, נִימּוֹל לִשְׁמֹנָה. אָמַר רָבָא: בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חָמָא, מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ יְלִיד בַּיִת נִימּוֹל לְאֶחָד, יְלִיד בַּיִת נִימּוֹל לִשְׁמוֹנָה, מִקְנַת כֶּסֶף נִימּוֹל לְאֶחָד וּמִקְנַת כֶּסֶף נִימּוֹל לִשְׁמוֹנָה: יָלְדָה וְאַחַר כָּךְ הִטְבִּילָהּ — זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לְאֶחָד. הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה — זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּימּוֹל לִשְׁמוֹנָה. מִקְנַת כֶּסֶף נִימּוֹל לִשְׁמֹנָה — כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה מְעוּבֶּרֶת וְהִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה. מִקְנַת כֶּסֶף נִימּוֹל לְאֶחָד — כְּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה, וְזֶה עוּבָּרָהּ. אֶלָּא לְתַנָּא קַמָּא, בִּשְׁלָמָא כּוּלְּהוּ מַשְׁכַּחַתְּ לְהוּ, אֶלָּא יְלִיד בַּיִת נִימּוֹל לְאֶחָד הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: בְּלוֹקֵחַ שִׁפְחָה לְעוּבָּרָהּ. [א]הָנִיחָא לְמַאן דְּאָמַר קִנְיַן פֵּירוֹת לָאו כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר קִנְיַן פֵּירוֹת כְּקִנְיַן הַגּוּף דָּמֵי מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַב מְשַׁרְשְׁיָא: בְּלוֹקֵחַ שִׁפְחָה עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְהַטְבִּילָהּ. [ו יא](ב)תַּנְיָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁשָּׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם, בָּאָדָם — אֵינוֹ נֵפֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּפְדוּיָו מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה". שְׁמֹנַת יָמִים בַּבְּהֵמָה — אֵינוֹ נֵפֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן וְגוֹ'". הָא לֹא שָׁהָה — סְפֵיקָא הָוֵי, מִימְהָל

כְּתַנָּאֵי יֵשׁ יְלִיד בַּיִת כו' תֵּמַהּ הֵיכִי מַשְׁמַע לֵיהּ מִתּוֹךְ הַךְ בָּרַיְתָא דְּרַבִּי חָמָא תָּלֵי טַעְמָא בְּטֻמְאַת לֵדָה לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ דְּסָבַר יוֹצֵא דֹּפֶן נִמּוֹל לְח' וְהַאי דְּמַצְרִיךְ טְבִילָה בְּשִׁפְחָה מִשּׁוּם דִּבְעִנְיַן אַחֵר אֵינָהּ חֲשׁוּבָה גִּיּוֹרֶת עַד שֶׁתִּטְבֹּל כִּדְנָפְקָא לָן בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מו.): כְּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ פֵּרֵשׁ בְּקוּנְטְרֵס דַּהֲוֵי מָצֵי לְמֵימַר כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה קֹדֶם טְבִילָה אֶלָּא רְבוּתָא נָקַט דַּאֲפִילּוּ בְּטָבְלָה וְאַחַ"כ יָלְדָה מַשְׁכַּחַת לָהּ מִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל לְא' וְקָשֶׁה לר"י דא"כ ת"ק דִּלְעֵיל ה"ל לְמִינְקַט נָמֵי הַךְ רְבוּתָא וְאַמַּאי קָאָמַר מִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל כו' אֲפִילּוּ לָקַח מְעֻבֶּרֶת נָמֵי אֶלָּא שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ אֶלָּא וַדַּאי לָקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ הָוֵי שַׁפִּיר דֻּומְיָא דְּלָכֶם וּכְגִרְסַת שְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי. נִרְאֶה לר"י דְּגַרֵס כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ מִיהוּ תֵּמַהּ לְר"י דַּהֲוָה מָצֵי לְמִינְקַט רְבוּתָא אֲפִילּוּ בְּלֹא וְלָדָהּ עִמָּהּ כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה קֹדֶם טְבִילָה וְי"ל דְּנִיחָא לֵיהּ לְמִינְקַט כִּדְקָתָנֵי בַּבָּרַיְתָא בְּמִלְּתֵהּ דת"ק וְעוֹד אוֹמֵר ר"י דְּמִשּׁוּם דְּהָנָךְ קְרָאֵי נִמּוֹל לְאֶחָד וְנִמּוֹל לִשְׁמוֹנָה דִּילִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף כְּתִיבִי בְּפָרָשַׁת לֵךְ לְךָ הִלְכָּךְ נִיחָא לְאַשְׁכּוֹחִינְהוּ בכה"ג דְּשַׁיָּיךְ קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה דְּלָא הֲוָה טְבִילָה ואע"ג דִּילִיד בַּיִת נִמּוֹל לְא' לְר' חָמָא לָא מַשְׁכַּחַת לָהּ אֶלָּא אַחַר מַתַּן תּוֹרָה בְּיָלְדָה וְאַחַ"כ טָבְלָה מִיהוּ כָּל מַה שֶּׁיָּכוֹל לְקַיֵּם לִפְנֵי מַתַּן תּוֹרָה מְקַיֵּם: כְּגוֹן שֶׁלְּקָחָהּ ע"מ שֶׁלֹּא לְהַטְבִּילָהּ וְכִדְמֵפַר' בִּיבָמוֹת בְּפֶרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף מח:) דְּלָקַח עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְגַיְּרוֹ יָכוֹל לְהַשְׁהוֹתוֹ הַרְבֵּה: כָּל שֶׁשָּׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם בָּאָדָם וְח' יָמִים בִּבְהֵמָה אֵינָן שָׁוִין דְּיוֹם שְׁמֹנָה כִּלְאַחַר שְׁמֹנָה כִּדְמוֹכַח לְקַמָּן דַּעֲבַד לְהוּ עִגְלָא תִּלְתָּא בְּיוֹמָא דִּשְׁבְעָה וְקָאָמַר אִי אִתְּרְחִיתוּ עַד לְאוּרְתָּא הֲוָה אָכְלִינַן מִנֵּהּ וְיוֹם שְׁלֹשִׁים כִּלְפְנֵי שְׁלֹשִׁים כִּדְתְנַן בִּבְכוֹרוֹת בְּפֶ' יֵשׁ בְּכוֹר לְנַחֲלָה (דַּף מט.) וַאֲפִילּוּ רַבִּי עֲקִיבָא דִּפְלִיג לָא קָאָמַר אֶלָּא דִּמְסַפְּקָא אִם הוּא כִּלְפְנֵי שְׁלֹשִׁים אוֹ כִּלְאַחַר שְׁלֹשִׁים וּלְעִנְיַן אֲבֵלוּת אֲפִלּוּ ר"ע מוֹדֶה דַּהֲוָה כִּלְפְנֵי שְׁלֹשִׁים מִשּׁוּם דַּהֲלָכָה כְּדִבְרֵי הַמֵּיקֵל בְּאָבֵל:

וְנִתְחַדְּשָׁה הֲלָכָה דָּמֵי שֶׁאִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה נִמּוֹל בְּח' וְלֹא אַחֵר: יוֹצֵא דֹּפֶן שֶׁנִּקְרַעַת אִמּוֹ: שְׁתֵּי עֲרֵלוֹת שְׁנֵי עוֹרוֹת זֶה עַל זֶה וְאָמְרִי לָהּ שְׁנֵי גִּידִין: אֲבָל לִשְׁמֹנָה וַדַּאי מָהֲלִינַן ואע"ג דְּיוֹצֵא דֹּפֶן אֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה: הָא בְּהָא תַּלְיָא וְחִלּוּל שַׁבָּת תָּלֵי בְּמִילָה לַח' דָּמֵי שֶׁנִּמּוֹל לַח' דּוֹחֶה שַׁבָּת וּמִי שֶׁאֵינוֹ נִמּוֹל לְח' אֵינוֹ דּוֹחֶה הַשַּׁבָּת דְּכִי כְּתִיב וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי דְּיָלְפִינַן מִנֵּהּ וַאֲפִילּוּ בְּשַׁבָּת בְּנִמּוֹל לַח' כְּתִיב: כְּתַנָּאֵי הָא דְּרַב אַסִּי: ה"ג הָא מִלְּתָא בִּשְׁאִלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי כֵּיצַד לָקַח שִׁפְחָה וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה זֶהוּ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּמּוֹל לִשְׁמוֹנָה לָקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ זֶהוּ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּמּוֹל לְאֶחָד לָקַח שִׁפְחָה וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ וְיָלְדָה זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לַח' רַבִּי חָמָא אוֹמֵר הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לַח' יָלְדָה וְאַחַ"כ הִטְבִּילָהּ זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לְא' בִּשְׁלָמָא לְר' חָמָא מַשְׁכַּחַת לָהּ יְלִיד בַּיִת כִּדְקָתָנֵי מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּמּוֹל לִשְׁמֹנָה כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה נִמּוֹל לְא' נָמֵי כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ אֶלָּא לת"ק כו' וּבִסְפָרִים שֶׁלָּנוּ כְּתִיב נִמּוֹל לְאֶחָד נָמֵי כְּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ וְנִרְאֶה בְּעֵינַי דְּהָא דְּלָא גָּרֵיס בִּשְׁאִלְתּוֹת כְּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ מִשּׁוּם דְּקַשְׁיָא לֵיהּ מַאי דְּחִקֵּהּ לְאוֹקְמֵהּ בִּשְׁנֵי לָקוֹחוֹת וּלְשַׁנּוּיֵי גִּרְסָא דְּסֵיפָא מֵרֵישָׁא דְּקָתָנֵי לָקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ זֶהוּ מִקְנַת כֶּסֶף שֶׁנִּמּוֹל לְא': יֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לְא' דִּתְרֵי קְרָאֵי כְּתִיבִי בִּילִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף חַד כְּתִיב בֵּהּ ח' וְחַד לָא כְּתִיב בֵּהּ ח' (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"ג) הִמּוֹל יִמּוֹל יְלִיד בֵּיתְךָ וּמִקְנַת כַּסְפֶּךָ וְלָא מְפָרֵשׁ בֵּהּ לַח' יָמִים וּכְתִיב (שָׁם) וּבֶן שְׁמֹנַת יָמִים יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף וּמִסְתַּבְּרָא דְּהַאי דִּמְפָרֵשׁ בֵּהּ לִשְׁמֹנָה הַיְנוּ הֵיכָא דְּדָמֵי לְיִשְׂרָאֵל מְעַלְיָא שֶׁנּוֹלַד בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִשֶּׁקְּנָאוֹ דְּדֻומְיָא דְּלָכֶם בָּעֵינַן דִּכְתִיב בְּהַהוּא קְרָא יִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר וַהֲדַר יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף הִלְכָּךְ לָקַח שִׁפְחָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה הֲרֵי זֶה מִקְנַת כֶּסֶף דְּגוּף שָׁלֵם הוּא בִּמְעֵי אִמּוֹ וּקְנָאוֹ שֶׁנִּמּוֹל לַח' דְּדֻומְיָא דְּלָכֶם הוּא שֶׁנּוֹלַד בִּרְשׁוּתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל לָקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ שֶׁכְּבָר יְלָדַתּוּ ואע"פ שֶׁלֹּא עָבְרוּ עָלָיו ח' לְלֵדָתוֹ מָלוּ מִיָּד כְּדִכְתִיב הִמּוֹל יִמּוֹל וְגוֹ' דְּלָאו דֻּומְיָא דְּלָכֶם הוּא לָקַח שִׁפְחָה וְנִתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ לָא הָוֵי עֻבָּר מִקְנַת כֶּסֶף אֶלָּא יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לַח' דְּדֻומְיָא דְּלָכֶם הוּא וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לְאֶחָד אַלִּבָּא דת"ק: רַבִּי חָמָא אוֹמֵר הַטְבִּילָהּ לְשֵׁם עַבְדוּת וְחָלָה עָלֶיהָ שֵׁם תּוֹרַת שִׁפְחַת יִשְׂרָאֵל דְּנִתְחַיְּבָה בְּכָל מִצְוֹת שֶׁהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת בָּהֶן וְהָוְיָא טְמֵאָה לֵדָה זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לַח': יָלְדָה וְהַטְבִּילָהּ זֶהוּ יְלִיד בַּיִת שֶׁנִּמּוֹל לְאֶחָד דְּכֹל שֶׁאֵין אִמּוֹ טְמֵאָה לֵדָה אֵין מַמְתִּינִין לוֹ לַח' כְּרַב אַסִּי: בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי חָמָא דְּשָׁנֵי בֵּין הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה לְיָלְדָה וְאַחַ"כ הַטְבִּילָהּ: מַשְׁכַּחַת לָהּ כּוּלְּהוּ יְלִיד בַּיִת נִמּוֹל לְאֶחָד יָלְדָה וְאַחַ"כ הַטְבִּילָהּ יְלִיד בַּיִת נִמּוֹל לְח' הַטְבִּילָהּ וְאַחַ"כ יָלְדָה וּשְׁנֵיהֶם בְּשֶׁנִּתְעַבְּרָה אֶצְלוֹ דְּלָא הָוֵי מִקְנַת כֶּסֶף. מִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל לַח' כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה מְעֻבֶּרֶת וְיָלְדָה לְאַחַר שֶׁהִטְבִּילָהּ. מִקְנַת כֶּסֶף הַנִּמּוֹל לְא' כְּגוֹן שֶׁלָּקַח זֶה שִׁפְחָה וְזֶה עֻבָּרָהּ דְּכֵיוָן דְּאֵין לְבַעַל הָעֻבָּר חֵלֶק בְּאִמּוֹ לָאו דֻּומְיָא דְּלָכֶם הוּא ה"ה נַמֵּי דְּמָצֵי לְפַלּוּגֵי בְּמִקְנַת כֶּסֶף בֵּין יָלְדָה וְאַחַר כָּךְ הִטְבִּילָהּ בֵּין הִטְבִּילָהּ וְאַחַר כָּךְ יָלְדָה וּלְמֵימַר מִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל לָא' כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה מְעֻבֶּרֶת וַעֲבָרָהּ וְיָלְדָה וְאַחַר כָּךְ הַטְבִּילָהּ אֶלָּא רְבוּתָא אַשְׁמְעִינַן דַּאֲפִילּוּ בְּהִטְבִּילָהּ וְאַחַ"כ יָלְדָה מַשְׁכַּחַת לָהּ וְהָא דְּשָׁנֵי מִקְנַת כֶּסֶף נִמּוֹל לְא' לְרַבִּי חָמָא מלת"ק וְלֹא אָמַר כְּגוֹן שֶׁלָּקַח שִׁפְחָה וּוְלָדָהּ עִמָּהּ מִשּׁוּם דְּאִם כֵּן יָלְדָה קֹדֶם טְבִילָה הִיא וּמַאי אִרְיָא נוֹלַד קֹדֶם שֶׁלְּקָחָהּ אֲפִילּוּ נוֹלַד מִשֶּׁלְּקָחָהּ נַמֵּי לְרַבִּי חָמָא נִמּוֹל לְא': אֶלָּא יְלִיד בַּיִת נִמּוֹל לְא' הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ הָא וַדַּאי דֻּומְיָא דְּלָכֶם הוּא הוֹאִיל וְלָאו בְּטֻמְאַת לֵדָה תַּלְיָא לְדִידֵהּ: בְּלוֹקֵחַ שִׁפְחָה לְעֻבָּרָהּ וַאֲפִילּוּ מִיִּשְׂרָאֵל דַּהֲוֵי' טְמֵאָה לֵדָה שֶׁכְּבָר טָבְלָה לָאו דֻּומְיָא דְּלָכֶם הוּא הוֹאִיל וְאֵין לוֹ חֵלֶק בְּאִמּוֹ: הָנִיחָא כו' פְּלוּגְתָּא דר"ל וְרַבִּי יוֹחָנָן בְּבָבָא בַּתְרָא (דַּף קלו.): שֶׁלְּקָחָהּ עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְהַטְבִּילָהּ דְּלָא שַׁיְּכָא בַּהּ תּוֹרַת חִיּוּבָא דְּמִצְוֹת כְּלָל דְּלָאו דֻּומְיָא דְּלָכֶם הוּא אֲבָל לְטֻמְאַת לֵדָה לָא חָיְישִׁינַן בְּיָלְדָה וְאַחַ"כ הִטְבִּילָהּ: וּפְדוּיָו בִּבְכוֹר אָדָם כְּתִיב: מִבֶּן חֹדֶשׁ מִדְּתָלֵי בְּהָכִי שְׁמַע מִנָּהּ עַכְשָׁו נִתְבָּרֵר שֶׁהוּא בֶּן קַיָּמָא וְלֹא קֹדֶם לָכֵן: הָא לֹא שָׁהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּאָדָם וּבִבְהֵמָה ח' יָמִים סְפֵיקָא הָוֵי הַשַּׁ"ס פָּרִיךְ עֲלָהּ:

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין כו, טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ו:
ב טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' א:
ג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ה, סמג עשין כו:
ד טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' א:
ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ה, סמג עשין כו:
ו טוש"ע אה"ע סי' קנו סעי' ד:
ז מיי' פא' מהל' יבום וחליצה הל' כב:
ח מיי' פב' מהל' רוצח ושמירת נפש הל' ה:
ט מיי' פא' מהל' אבל הל' ו, סמג עשין נא, סמג עשין דרבנן:
י מיי' פד' מהל' מאכלות אסורות הל' ד:
יא מיי' פג' מהל' איסורי המזבח הל' ח, סמג לאוין עה, סמג לאוין קלג, סמג עשין קנה:

מסורת הש״ס

א יבמות לו:; בבא בתרא נ:; בבא בתרא קלז.; ערכין כו:; גיטין מז:; בבא בתרא קלו:; בבא קמא צ.
ב תוספתא שבת

גליון הש״ס

גמ' שלקח זה שפחה וזה עוברה. עיין בשער המלך פי"ב מהל' נדה ה"י ובקצות החושן סי' רט סעיף א ובספר כתובה בדף יא בתד"ה א"ה:

שם שמנת ימים בבהמה. עי' מנחות דף לז ע"א תד"ה שומע אני:

תורה אור השלם

וּפְדוּיָו מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכְּךָ כֶּסֶף חֲמֵשֶׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה הוּא [במדבר יח, טז]

שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז כִּי יִוָּלֵד וְהָיָה שִׁבְעַת יָמִים תַּחַת אִמּוֹ וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יֵרָצֶה לְקָרְבַּן אִשֶּׁה לַיהוָה [ויקרא כב, כז]

מסורת הש״ס

א ספרא שמיני פרשה י ה

ב זבחים ע.; בבא מציעא נא:

ג יבמות קח.; בבא מציעא כד.; בבא בתרא קלג.; נדרים כג.; נזיר ל:

ד ביצה כו:

ה יבמות לו:

גליון הש״ס

גמ' ואם לאו מחתך בבשר הוא. עי' מ״א סי' תקכו ס״ק יא. ועי' בירושלמי פי״ז דיבמות הלכה ז: שם הכא אין במינה שחיטה. עי' חולין עד ע״א תד״ה נפקא ליה: רש״י ד״ה לא נצרכה. ט' חדשים משמשמה. עי' תב״ש סי' טו ס״ק טז:

ד״ה שפיהק בייליר בלע״ז. עי' נדה סג ע״א תד״ה מפהקת:

ד״ה הוה אכלינן מיניה וכו' לילה לקדושה. ועי' בתוס' שם זבחים יב ע״א ד״ה יום וצ״ע:

תורה אור השלם

וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעָרֶב [ויקרא יא, לט]

כִּי־יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין־לוֹ לֹא־תִהְיֶה אֵשֶׁת־הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ [דברים כה, ה]

מִמְּהָל הֵיכִי מָהֲלִינַן שׁוּם קָטָן בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי בְּשַׁבָּת דִּלְמָא נָפֵל הוּא וְלָא חָזֵי לְמוּל וְעוֹשֶׂה חֲבוּרָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם מִצְוָה: אִם מִימְהָל הֵיכִי מָהֲלִינַן לֵיהּ! אמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מָלִין אוֹתוֹ מִמָּה נַפְשָׁךְ: אִם חַי הוּא — שַׁפִּיר קָא מָהֵיל, וְאִם לָאו — מְחַתֵּךְ בְּבָשָׂר הוּא. וְאֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: סָפֵק בֶּן שְׁבָעָה, סָפֵק בֶּן שְׁמוֹנָה — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, אַמַּאי? נִימְהֲלֵיהּ מִמָּה נַפְשָׁךְ! אִם חַי הוּא — שַׁפִּיר קָא מָהֵיל, וְאִם לָאו — מְחַתֵּךְ בְּבָשָׂר הוּא! אָמַר מָר בְּרֵיהּ דְּרָבִינָא: אָנָא וְרַב נְחוּמִי בַּר זְכַרְיָה תַּרְגֵּימְנָא: מִימְהָל — הָכִי נָמֵי מָהֲלִינַן לֵיהּ. לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְמַכְשִׁירֵי מִילָה, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. גאָמַר אַבָּיֵי: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה", לְהָבִיא בֶּן שְׁמוֹנָה שֶׁאֵין שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: שְׁחִיטָתוֹ מְטַהַרְתּוֹ. מַאי לָאו בְּהָא קָא מִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר חַי הוּא, וּמָר סָבַר מֵת הוּא. אָמַר רָבָא: אִי הָכִי, אַדְּמִיפַּלְגִי לְעִנְיַן טוּמְאָה וְטָהֳרָה, לִיפַּלְגִי לְעִנְיַן אֲכִילָה! דאֶלָּא דְּכוּלֵּי עָלְמָא מֵת הוּא, וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרִי כִּטְרַפָּה: לָאו אַף עַל גַּב דְּמֵתָה הִיא — שְׁחִיטָתָהּ מְטַהַרְתָּהּ, הָכָא נָמֵי — לָא שְׁנָא. וְרַבָּנַן: לָא דָּמֵי לִטְרַפָּה, טְרַפָּה — הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, הָאי — לֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. הוְכִי תֵּימָא: טְרַפָּה מִבָּטֶן, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָתָם — יֵשׁ בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה, הָכָא — אֵין בְּמִינָהּ שְׁחִיטָה. זאִיבַּעְיָא לְהוּ: מִי פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֶיהָ דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, אוֹ לָא? אִם תִּמְצֵי לוֹמַר פְּלִיגִי, הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, אוֹ אֵין הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ? חתָּא שְׁמַע: עֵגֶל שֶׁנּוֹלַד בְּיוֹם טוֹב — שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב! הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, דְּקִים לֵיהּ בְּגַוֵּויהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. טתָּא שְׁמַע: וְשָׁוִין, שֶׁאִם נוֹלַד הוּא וּמוֹמוֹ עִמּוֹ — שֶׁזֶּה מִן הַמּוּכָן! הָכָא נָמֵי שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. הֲלָכָה — מִכְּלָל דְּפְלִיגִי. שְׁמַע מִינַּהּ. יאאָמַר אַבָּיֵי: נָפַל מִן הַגֹּג אוֹ אֲכָלוֹ אֲרִי — דִּבְרֵי הַכֹּל חַי הוּא, כִּי פְּלִיגִי בְּנָפַל מִן הַגֹּג וַאֲכָלוֹ אֲרִי, מָר סָבַר: מֵת הוּא, וּמָר סָבַר חַי הוּא. טזבְּרֵיהּ דְּרַב דִּימִי בַּר יוֹסֵף אַתְּיֵלִיד לֵיהּ הָהוּא יָנוֹקָא. בָּגוּ תְּלָתִין יוֹמִין שְׁכִיב. יָתֵיב קְמֵיהּ אַבַּיֵי וְאָמַר לֵיהּ: אֲמַר לֵיהּ אֲבוּהּ: צַוּוֹרוֹנְיָתָא קָצְבִית לְמֵיכַל? אָמַר לֵיהּ: קִים לִי בֵּיהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. רַב אַשִׁי אִיקְּלַע לְבֵי רַב כָּהֲנָא. אִיתְּרַע בֵּיהּ מִילְתָא בְּגוֹ תְּלָתִין יוֹמִין. חַזְיֵיהּ דְּיָתֵיב וְקָא מִתְאַבֵּל עִילָּוֵיהּ. אָמַר לֵיהּ: לָא סָבַר לֵיהּ מָר לְהָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל? אָמַר לֵיהּ: קִים לִי בְּגַוֵּויהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו. זיאִיתְּמַר: מֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים, וְעָמְדָה וְנִתְקַדְּשָׁה. אָמַר רַבִינָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא:

אִם

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע יו״ד סי׳ רסו סעי׳ יא:

ב מיי׳ פא׳ מהל׳ מילה הל׳ יד, סמג עשין כא:

ג מיי׳ פב׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:

ד מיי׳ פב׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:

ה מיי׳ פב׳ מהל׳ שאר אבות הטומאות הל׳ ו:

ו טוש״ע או״ח סי׳ תצח סעי׳ ה:

ז מיי׳ פב׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ א, סמג לאוין עה:

ח טוש״ע או״ח סי׳ תצח סעי׳ ט:

ט מיי׳ פב׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ ד:

י טוש״ע או״ח סי׳ קנו סעי׳ ד:

יא מיי׳ פא׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ ה, סמג עשין כ:

יב טוש״ע או״ח סי׳ קנו סעי׳ ד:

יג מיי׳ פא׳ מהל׳ יבום וחליצה הל׳ ה, סמג עשין כ:

יד טוש״ע יו״ד סי׳ טו סעי׳ ב:

טו מיי׳ פד׳ מהל׳ מאכלות אסורות הל׳ ד, סמג לאוין עה, סמג לאוין קלג:

טז טוש״ע יו״ד סי׳ שעד סעי׳ ח:

יז מיי׳ פא׳ מהל׳ אבל הל׳ ז, סמג עשין דרבנן:

בְּסָתָם וְלָדוֹת וְכֵן מִשְׁמַע לִקְמָן דְּאָמַר ת"ש עֵגֶל שֶׁנּוֹלַד בי"ט שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בי"ט וְדַחֵי דְּכָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו ואת"ל דְּלָא אַיְירֵי רַשְׁבָּ"ג אֶלָּא בְּוַדַּאי בֶּן שְׁמוֹנָה הֲוָה לֵיהּ לְדַחוֹיֵי הב"ע בְּסָתָם וְלָדוֹת וְעוֹד אָמַר לִקְמָן נָפַל מִן הַגַּג וַאֲכָלוֹ אֲרִי דִּבְרֵי הַכֹּל חַי הוּא וְאִי בְּוַדַּאי בֶּן ח' אַיְירֵי הֵיכִי תֵּיסֵק בְּבָשָׂר ד"ה חַי הוּא וּבְכוּלְּהוּ דִּלְקַמָּן נְמֵי דְּמוֹקְמִינַן בְּדָקִים לֵיהּ בְּגַוֵּויהּ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו וְקָשֶׁה לר"י מַהָא דְּאָמְרִינַן בְּפ' הָעֲרֵל (יְבָמוֹת דף פ:) אֵיזֶהוּ בֶּן ח' כֹּל שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו רַבִּי אוֹמֵר שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו מוֹכִיחִין עָלָיו כו' דְּאָמַר הַאי בַּר שְׁבָעָה הוּא וְאַשְׁתַּהוֹיֵי אִשְׁתַּהִי וּפְרִיךְ הָא דַּעֲבַד רַבָּה תּוֹסְפָאָה עוֹבָדָא בְּאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה בַּעֲלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם וְאִשְׁתַּהִי עַד תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא כְּמַאן כְּרַבִּי כֵּיוָן דְּאֵיכָא רַשְׁבָּ"ג דְּאָמַר אִשְׁתַּהִי דְּתָנֵי כָּל שֶׁשָּׁהָה כו' כְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבְרִי כִּטְרַפָּה וְכוּ' וְאִי בְּוַדַּאי בֶּן ח' אַיְירֵי מִדְּמוֹכַח מִגּוֹ דְּמִשְׁתַּהֵי כְּרַבִּי וּמְנָא לֵהּ דְּלָמָא לְעוֹלָם ס"ל דְּלָא מִשְׁתַּהֵי וּבִסְתָם וְלָדוֹת אַיְירֵי רַשְׁבָּ"ג כְּדְפָרֵישִׁית וְאוֹר"י דע"כ בְּוַדַּאי בֶּן ח' נָמֵי אַיְירֵי דְּהָא בַּתּוֹסְפְתָּא דְּמַכְילְתִין מִתְּנֵי מִלְּתֵהּ דְּרַשְׁבָּ"ג בְּתַר מִלְּתֵהּ דְּרַבָּנַן וְרַבִּי דְּיַבְמוֹת וַאֲפִלַּאתְיוּהּ קַאֵי דְּאַיְירֵי בְּבֶן ח' וא"ת וּבִשְׁמַעְתִּין מִנַּלַן דְּבִסְתָם וְלָדוֹת ס"ל לְרַשְׁבָּ"ג הָא לֹא שָׁהָה סְפִיקָא הֲוֵי דְּלָמָא קָסָבַר וְלָד מְעַלֶּיהָ הֲוֵי וְלָא אַיְירֵי בְּכָל בְּסָתָם וְלָדוֹת אֶלָּא בְּוַדַּאי בֶּן ח' וְיֵשׁ לוֹמַר דְּדָקְתָנֵי מִדְּקָתָנֵי כֹּל שֶׁשָּׁהָה דְּכֹל מַשְׁמַע לְרַבּוֹת סְתָם דְּוַקָא שֶׁהָה הָא לֹא שָׁהָה' סְפֵיקָא הֲוֵי וְהָא דְּמַבְּעְיָא לָן לְקַמָּן אִי פְּלִיגִי רַבָּנַן עָלֶיהָ דְּרַשְׁבָּ"ג הֵינוּ בְּסָתָם וְלָדוֹת דְּבֶן ח' וַדַּאי בְּהָדְיָא קָתָנֵי לָהּ בַּתּוֹסְפְתָּא וא"ת וְהֵיכִי פָּשִׁיט לְקַמָּן מִדְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל הֲלָכָה כְּרַשְׁבָּ"ג מִכְּלָל דְּפְלִיגִי בְּסָתָם וְלָדוֹת תֵּאמַר דְּלָעוֹלָם לָא פְּלִיגִי בְּסָתָם וְלָדוֹת וְכִי פָּסֵיק רַב יְהוּדָה הָכִי"מ אה"נ סי׳ קנו סעי׳ ד: דְּא"כ ה"ל לְמִתְנֵי הֲלָכָה כַּר' דְּלֵיכָּא לְמֵימַר דְּלָא קָאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי מִשּׁוּם דְּבָעֵי הוֹכָחַת סִימָנִין שְׁעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו אֲבָל רַשְׁבָּ"ג לָא בָּעֵי דְּהָא פְּשִׁיטָא דְּבֶן ח' שֶׁלֹּא גָּמְרוּ שְׂעָרוֹ וְצִפָּרְנָיו לכ"ע לֹא חַי וּמְדְּנָקֵט רַשְׁבָּ"ג ש"מ דְּבִסְתָם וְלָדוֹת אַיְירֵי כְּמוֹ שֶׁהוֹכַחְתִּי ר"י: צוֹדְנָיְתָא גֶּרֶס בָּעָרוּךְ לְשׁוֹן צֵידָה וּמְזוֹנוֹת:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סי' קסד סעי' ז:
ב מיי' פב' מהל' יבום וחליצה הל' כא, סמג עשין נ:
ג מיי' פא' מהל' ערכים וחרמין הל' ח:

וְאִם אֶשֶׁת כֹּהֵן הִיא אֵינָהּ חוֹלֶצֶת הֶקֵּשֶׁה ה"ר מֹשֶׁה מִבְּהֵמִים וְתַחֲלֹץ וּמָה בְּכָךְ הָא אָמְרִי' בס"פ שְׁנֵי דִּיבְמוֹת (דף כג.) דְּסָפֵק חֲלוּצָה הֵיכָא דְּנִכְנְסָה שְׁרִיָא דִּתְנַן הָתָם אִם קָדְמוּ וְכָנְסוּ אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם וְאָמְרִינַן בגמ' תָּנֵי שָׁיְצָא אֲפִלּוּ שְׁנֵיהֶם כֹּהֲנִים מ"ט חֲלוּצָה דְּרַבָּנָן וְעַל סָפֵק חֲלוּצָה לֹא גָּזְרוּ וְאוֹמֵר רַבִּי דְּהַאי דְּאֵינָהּ חוֹלֶצֶת בִּשְׁמַעְתִּין לֹא מִשּׁוּם שֶׁאִם חָלְצָה (לא) יְהֵא מְחַיֵּב לְהוֹצִיאָהּ אֶלָּא כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר בְּלֹא חֲלִיצָה מוּטָב שֶׁלֹּא תַחֲלֹץ שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לַעַז עַל בָּנֶיהָ כְּעֵין שֶׁמְּצִינוּ בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּיבָמוֹת (דף קיט.) דִּתְנַן הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעְלָהּ וְצָרָתָהּ לְמִדִּינַת הַיָּם וּבָאוּ וְאָמְרוּ לָהּ מֵת בַּעְלֵיךְ. לֹא תִּנָּשֵׂא וְלֹא תִּתְיַבֵּם עַד שֶׁתֵּדַע שֶׁמֵּא מְעֻבֶּרֶת צָרָתָהּ וְאָמַר בגמ' וּלְעוֹלָם אָמַר זְעִירִי ג' לְעַצְמָהּ ט' לַחֲבֶרְתָּהּ וְחוֹלֶצֶת מִמ"נ פִּי' שֶׁאִם נִתְעַבְּרָה צָרָתָהּ וְיָלְדָה מֻתֶּרֶת לַשּׁוּק בְּלֹא חֲלִיצָה וְאִם לֹא נִתְעַבְּרָה הֲרֵי חֲלִיצָה פּוֹטֶרֶת ר' יוֹחָנָן אָמַר לְעַצְמָהּ ג' לַחֲבֶרְתָּהּ לְעוֹלָם וּפָרִיךְ וְתַחֲלֹץ מִמ"נ וּמְשַׁנֵּי גְּזֵרָה שְׁמָא יְהֵא וְלָד שֶׁל קַיְמָא וְנִמְצָא מְצָרִיכָהּ כָּרוֹז לְכָהֲנָה וְלָצָרָכָהּ דִּלְמָא אִבָּא דְּהַוֵי בַּחֲלִיצָה וְלָא הֲוָה בָּהֲכָרָזָה וְאָמְרוּ קָא שָׁרוּ חֲלוּצָה לְכָהֲנָה אַלְמָא אָנוּ מְעַגְּנִין אִשָּׁה זוֹ לְעוֹלָם מִשּׁוּם טַעְמָא דְּנִמְצָא מְצָרִיכָהּ כָּרוֹז לְכָהֲנָה וּלְכָךְ אֵין אָנוּ מְנִיחִים לַחֲלֹץ וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא בְּהָכָרָזָה וְאָמְרוּ קָא שָׁרוּ חֲלוּצָה לְכָהֲנָה אַלְמָא אָנוּ מְעַגְּנִין אִשָּׁה זוֹ לְעוֹלָם מִשּׁוּם טַעְמָא דְּנִמְצָא מְצָרִיכָהּ כָּרוֹז לְכָהֲנָה וּלְכָךְ אֵין אָנוּ מְנִיחִים לַחֲלֹץ וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא בְּהָכָרָזָה וְאָמְרוּ קָא שָׁרוּ חֲלוּצָה לְכָהֲנָה אַלְמָא אָנוּ מְעַגְּנִין אִשָּׁה זוֹ לְעוֹלָם מִשּׁוּם טַעְמָא דְּנִמְצָא מְצָרִיכָהּ כָּרוֹז לְכָהֲנָה וּלְכָךְ אֵין אָנוּ מְנִיחִים לַחֲלֹץ וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא שֵׁשׁ לְמַעֲנַ יוֹתֵר מֵחֲלִיצָה וְאִיכָּא לְמֵימַר טְפֵי שְׁלֹא יֹאמְרוּ קָא שָׁרוּ חֲלוּצָה לְכֹהֵן. מ"ר: וְאִם אֶשֶׁת כֹּהֵן הִיא אֵינָהּ חוֹלֶצֶת. כְּתִיב בְּאֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל בְּבָא עָלֶיהָ יְבָמָהּ בַּשּׁוּק וְלֹא חָלְצָה לוֹ וְאַחַר כָּךְ בָּא עָלֶיהָ אָחִיו אֲפִלּוּ מוּמִין (דף מב. וְשָׁם) הַזָּכָר וְלֹא הַנְּקֵבָה כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר לְמַשָּׁה זָכָר שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר לְהוֹצִיא בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דף לו: וְשָׁם) וְהָא דְּאָמְרִינַן לְעֵיל דַּהֲלָכָה כְּרַשְׁבַּ"ג הַיְנוּ דַּוְקָא בְּאֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל אֲבָל בְּאֶשֶׁת כֹּהֵן לָא קי"ל כְּוָתֵיהּ לְהַצְרִיכָהּ חֲלִיצָה הוֹאִיל וְאֶשֶׁת כֹּהֵן הִיא. מ"ר: **דְּתַנְיָא** הַזָּכָר וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דְּדָרֵשׁ מִלְּשׁוֹן זָכָר וּנְקֵבָה וְלֹא מִיתּוּרָא דָּה' דְּהַזָּכָר וְאִם נְקֵבָה דְּאִם לֹא כֵּן מַאי קְפָרִיךְ בְּסָמוּךְ ומ"ש גַּבֵּי מִילָה מַאי קְרָא צָרִיךְ בְּמִילָה לְרַבּוֹת אַנְדְּרוֹגִינוֹס וְהָא אַדְּרַבָּה צָרִיךְ מְעוּט גַּבֵּי עֲרֵלִין לִמְעוּטֵי אַנְדְּרוֹגִינוֹס אֶלָּא ע"כ לָאו מִיתּוּרָא דִּקְרָא מְמַעֵט לֵיהּ מֵעֲרֵךְ אִישׁ וְאִשָּׁה מִמַּשְׁמָעוּת דְּזָכָר וּנְקֵבָה הִלְכָךְ צָרִיךְ קְרָא בְּמִילָה לְרַבּוֹת אַנְדְּרוֹגִינוֹס וכ"מ נָמֵי דְּגַבֵּי קִדּוּשׁ מְמַעֵט אַנְדְּרוֹגִינוֹס בְּלֹא שׁוּם יִתּוּר כְּדִמּוֹכָח בְּפֶרֶק טָרַף בַּקִּלְפֵּי בְּיוֹמָא (דף מג. וְשָׁם) דְּאָמַר תְּנַן הָתָם הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְקִדֵּשׁ כו' וּמְפָרֵשׁ אִשָּׁה מִנַּלָּן אָמַר קְרָא וְנָתַן וְלֹא וְנָתְנָה כו' וּמַהֵיכָא טַעְמָא דְּמִמַּעֵט אַנְדְּרוֹגִינוֹס וְקִשָּׁה לְרַבִּי דְּבָנְדָה פֶּרֶק הַמַּפָּלֶת (נִדָּה דף כח: וְשָׁם) מַיְתִינַן הַהוּ מִלְּתָא דַּעֲרֵכִין וְקַאָמַר טַעְמָא הַזָּכָר וְאִם נְקֵבָה הָא מִזָּכָר וּנְקֵבָה לְחוּד לֹא הֲוָה מְמַעֵט אַנְדְּרוֹגִינוֹס וְקִשָּׁה לְרַבִּי דְּבָנְדָה פֶּרֶק הַמַּפָּלֶת (נִדָּה דף כח: וְשָׁם) מַיְתִינַן הַהוּ מִלְּתָא דַּעֲרֵכִין וְקַאָמַר טַעְמָא הַזָּכָר וְאִם נְקֵבָה הָא מִזָּכָר וּנְקֵבָה לְחוּד לֹא הֲוָה מְמַעֵט אַנְדְּרוֹגִינוֹס כִּי הֵיכִי דְּלָא נַיְלֵף מֵעֲרֵכִין וּמִשּׁוּם הָכִי גַּבֵּי קִדּוּשׁ לָמַעֵט אַנְדְּרוֹגִינוֹס דִּילְפִינַן מֵעֲרֵכִין וּמִמִּילָה לָא יְלִפִינַן לֵן לְמֵילַף מֵעֲרֵכִין לְחוּמְרָא וּפְסוּל לְקַדֵּשׁ וְהָא. דְּאָמַר רַב בְּהַמַּפָּלֶת (גַּם זוֹ שָׁם) טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁרָאוּ לִבָּן וְאָדֹם כְּאַחַת אֵין חַיָּבִין עַל בִּיאַת מִקְדָּשׁ וְשׁוֹרְפִין עָלָיו אֶת הַתְּרוּמָה וְנִפְקָא לֵהּ הָתָם בִּיאַת מִקְדָּשׁ מִדְּכְתִיב מִזָּכָר וְעַד נְקֵבָה תְּשַׁלְּחוּ זָכָר וַדַּאי נְקֵבָה וַדַּאית וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס וּפָרִיךְ הָתָם וְכָל הֵיכָא דִּכְתִיב זָכָר וּנְקֵבָה לְמֵעוּטֵי טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס וְהָתַנְיָא כו' דְּטַעְמָא דְּכָתַב רַחֲמָנָא הַזָּכָר וְאִם נְקֵבָה כו' וְהַשְׁתָּא מַאי קְפָרִיךְ דִּבְלֹא יִתּוּר נָמֵי שַׁפִּיר מְמַעֵט טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מִשּׁוּם דְּיָלְפִינַן מֵעֲרֵכִין וי"ל דְּכִי

וְאִם אֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל הִיא אִם אֵינוֹ כֹּהֵן וְהָא שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ וּמֵתַר בַּחֲלוּצָה: חוֹלֶצֶת מִן הַסָּפֵק וְאַחַ"כ תִּנָּשֵׂא וְאִם כֹּהֵן הוּא שֶׁאִם תַּחֲלֹץ תְּהֵא אֲסוּרָה לוֹ סָמְכִינַן אַדְּרַבָּנָן וְאָמְרִינַן לָאו נַפֶּל הוּא וְאֵינָהּ חוֹלֶצֶת: לְאַרְתָּא אָמַר רָבָא הָכִי כְּדְקָאָמַרְתְּ דְּאַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ חוֹלֶצֶת: וּלְצַפְרָא הָדַר בֵּהּ וְאָמַר אֶשֶׁת כֹּהֵן אֵינָהּ חוֹלֶצֶת: אָמַר לֵיהּ רַב שֶׁרְבִיָא לְרַבִינָא: שְׁרִירוּתֵהּ בְּלֹא חֲלִיצָה וְעַבְרִיתוּ אַדַּרְבָּן שִׁמְעוֹן יְהֵא רַעֲוָא דְּתִשְׁרוּן חָלָב בַּאֲכִילָה: לֹא לְכָל אָמַר ר"י לֹא לְכָל דָּבָר אָמַר ר"י דְּאַנְדְּרוֹגִינוֹס זָכָר הוּא אֶלָּא לְעִנְיַן מִילָה בְּלָבַד דְּיִלֵּיף לֵיהּ מֵרִיבּוּיָא דִּקְרָא כְּדִלְקַמָּן: שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר זָכָר הוּא לְכָל דָּבָר: בַּעֲרָכִין יַעֲרֹךְ הָאוֹמֵר עֶרְכִּי עָלַי יַעֲרִיכֶנּוּ: הַזָּכָר ה' יַתִּירָא קָדֵישׁ וְגַבֵּי נְקֵבָה דְּרִישׁ וְאִם יַתִּירָא וְלֹא טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס:

אִם אֶשֶׁת כֹּהֵן הִיא אִם אֵינָהּ כֹּהֶנֶת — חוֹלֶצֶת. אִם אֶשֶׁת כֹּהֵן הִיא — אֵינָהּ חוֹלֶצֶת. וְרַב שֶׁרְבְיָא מְשַׁמֵּיהּ דְּרָבָא אָמַר: אַחַת זוֹ וְאַחַת זוֹ — חוֹלֶצֶת. אָמַר לֵיהּ רַבִינָא לְרַב שֶׁרְבְיָא: בְּאוּרְתָּא אָמַר רָבָא הָכִי, לְצַפְרָא הָדַר בֵּיהּ. אָמַר לֵיהּ שְׁרִירוּתֵהּ? יְהֵא רַעֲוָא דְּתִתְשְׁרוּ תַּרְוַיְיכוּ. (א)רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר וְכוּ'. אָמַר רַב שֵׁינְבִי אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אַנְדְּרוֹגִינוֹס זָכָר הוּא, שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, בַּעֲרָכִין יַעֲרֹךְ! (ב)וּמְנָלַן דְּלָא מִיעֲרַךְ? דְּתַנְיָא: "הַזָּכָר" — וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס. יָכוֹל לֹא יְהֵא בְּעֶרֶךְ אִישׁ אֲבָל יְהֵא בְּעֶרֶךְ אִשָּׁה — תַּלְמוּד לוֹמַר: "הַזָּכָר", "וְאִם נְקֵבָה הִיא". זָכָר וַדַּאי, נְקֵבָה וַדַּאית — וְלֹא טוּמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס.

וְסָתָם

מסורת הש"ס

א יבמות פג:
ב ספרא בחוקתי פרק ג ד; ספרא בחוקתי פרשה ג ט; נדה כח:; ערכין ד:; בכורות מב.
ג יבמות לו:

תורה אור השלם

וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ וְאִם־נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל [ויקרא כז, ג-ד]

וְאִם־נְקֵבָה הוּא וְהָיָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל [ויקרא כז, ד]

וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שִׁשִּׁים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְכְּךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ [ויקרא כז, ג]

מסורת הש"ס

א יבמות עב:; יומא מג.; תוספתא פרה; משנה פרה; ערכין ג.

ב כריתות יט:; פסחים עב.

ג תוספתא שבת

ד פסחים עב.

ה יבמות עא:

ו יבמות עא:; יבמות מז:

גליון הש"ס

מתני' וד' יהושע פוטר. עי' מנחות דף סד ע"א תד"ה ואפי' נתכפר:

תורה אור השלם

זֹאת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל־זָכָר [בראשית יז, י]

הָאֹזְרָח בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֶׂה בִשְׁגָגָה [במדבר טו, כט]

וּבְיוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ [ויקרא יב, ג]

וְהָא סְתָם סִפְרָא הוּא דִּבְתוֹרַת כֹּהֲנִים תַּנְיָא לֵהּ וּסְתָם סִפְרָא רַבִּי יְהוּדָה: לְקַדֵּשׁ מִי הַזָּכָר וְלֹא טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס תֵּמַהּ לְרַבִּי דִּבְפֶרֶק אֵלּוּ מוּמִין (בְּכוֹרוֹת דַּף מב.) גַּבֵּי בְּכוֹר מַצְרִיף הַזָּכָר הַזְּכָרִים לְמַעוּטֵי טַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס מַשְׁמַע הָתָם דְּמַהַזָּכָר לְחוּדֵיהּ לָא הָוֶה מְמַעֵט לֵהּ וְהָכָא מִמַּעֵט לֵיהּ מֵהַזָּכָר לְחוּדֵיהּ:

וּסְתָם סִפְרָא רַבִּי יְהוּדָה. [א]אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנַיְנָא: הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְקַדֵּשׁ, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן. רַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר בְּקָטָן וּפוֹסֵל בְּאִשָּׁה וַאֲנְדְּרוֹגִינוֹס. שָׁמַע מִינַּהּ. וּמַאי שְׁנָא מִילָה? מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר". [2]מַתְנִי' מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — חַיָּיב. אֶחָד לְמוּל בָּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת — רַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. גְּמָ' רַב הוּנָא מַתְנֵי "חַיָּיב", רַב יְהוּדָה מַתְנֵי "פָּטוּר". [3]רַב הוּנָא מַתְנֵי "חַיָּיב", דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁהוּא חַיָּיב. עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בָּעֶרֶב שַׁבָּת — שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וּשְׁנֵיהֶם לֹא לְמָדוּהָ אֶלָּא מֵעֲבוֹדָה זָרָה. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר סָבַר: כַּעֲבוֹדָה זָרָה, מָה עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר — אַף כָּאן שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סָבַר: כַּעֲבוֹדָה זָרָה, מָה עֲבוֹדָה זָרָה לְמַדְנוּהָ מִ"לֹא תַעֲבֵיד", וְכִי עֲבֵיד — מִיחַיַּיב, הָכָא נָמֵי — לֹא שְׁנָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָתָם — דְּלָאו מִצְוָה, הָכָא — מִצְוָה. [3]רַב יְהוּדָה מַתְנֵי "פָּטוּר", דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר: לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל בָּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁהוּא פָּטוּר. [3]עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. וּשְׁנֵיהֶם לֹא לְמָדוּהָ אֶלָּא מֵעֲבוֹדָה זָרָה. רַבִּי אֶלְיעֶזֶר סָבַר: כַּעֲבוֹדָה זָרָה, מָה עֲבוֹדָה זָרָה אָמַר רַחֲמָנָא "לֹא תַעֲבֵיד", וְכִי עֲבֵיד — מִיחַיַּיב, הָכָא נָמֵי — לֹא שְׁנָא. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: הָתָם — לֹא טָרִיד [בְּ]מִצְוָה, הָכָא — טָרִיד.

תָּנֵי רַבִּי חִיָּיא: אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לֹא נֶחְלְקוּ רַבִּי אֶלְיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל בָּעֶרֶב שַׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁהוּא חַיָּיב. עַל מָה נֶחְלְקוּ — עַל מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי תִינוֹקוֹת, אֶחָד לְמוּל אַחַר הַשַּׁבָּת וְאֶחָד לְמוּל בַּשַּׁבָּת, וְשָׁכַח וּמָל אֶת שֶׁל אַחַר הַשַּׁבָּת בַּשַּׁבָּת — שֶׁרַבִּי אֶלְיעֶזֶר מְחַיֵּיב חַטָּאת וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ פּוֹטֵר. [ד]הַשְׁתָּא רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ סֵיפָא דְּלָא קָא עָבֵיד מִצְוָה — פּוֹטֵר, רֵישָׁא, דְּקָא עָבֵיד מִצְוָה — מְחַיֵּיב?! אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי: רֵישָׁא, כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּם וּמָל שֶׁל שַׁבָּת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּלֹא נִיתְּנָה שַׁבָּת לִידָחוֹת. סֵיפָא נִיתְּנָה שַׁבָּת לִידָחוֹת. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְרַב כָּהֲנָא: רֵישָׁא נָמֵי נִיתְּנָה שַׁבָּת לִידָחוֹת לְגַבֵּי תִינוֹקוֹת דְּעַלְמָא! לְהַאי גַּבְרָא מִיהָא לָא אִיתְיְהִיב. [ה]מַתְנִי' קָטָן נִימּוֹל לִשְׁמֹנָה, לְתִשְׁעָה, וְלַעֲשָׂרָה, וּלְאַחַד עָשָׂר, וְלִשְׁנֵים עָשָׂר, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר. הָא כֵּיצַד? כְּדַרְכּוֹ — לִשְׁמֹנָה. נוֹלַד לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת — נִימּוֹל לִתְשָׁעָה. בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת שֶׁל עֶרֶב שַׁבָּת — נִימּוֹל לַעֲשָׂרָה. יוֹם טוֹב לְאַחַר הַשַּׁבָּת — נִימּוֹל לְאַחַד עָשָׂר. שְׁנֵי יָמִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה — נִימּוֹל לִשְׁנֵים עָשָׂר. קָטָן הַחוֹלֶה — אֵין מוֹהֲלִין אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּבְרֵיא. [ו]גְּמָ' אָמַר שְׁמוּאֵל: חֲלָצָתוּ חַמָּה — נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעָה לְהַבְרוֹתוֹ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִי בָּעֵינַן מֵעֵת לְעֵת? [ז]תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָ לוּדְא: יוֹם הַבְּרָאתוֹ כְּיוֹם הִוָּלְדוֹ. מַאי לָאו: מָה יוֹם הִוָּלְדוֹ לָא בָּעֵינַן מֵעֵת לְעֵת — אַף יוֹם הַבְּרָאתוֹ לָא בָּעֵינַן מֵעֵת לְעֵת. לָא, עָדִיף יוֹם הַבְּרָאתוֹ מִיּוֹם הִוָּלְדוֹ, דְּאִילּוּ יוֹם הִוָּלְדוֹ — לָא בָּעֵינַן מֵעֵת לְעֵת, וְאִילּוּ יוֹם הַבְּרָאתוֹ — בָּעֵינַן מֵעֵת לְעֵת. [ח-י]מַתְנִי' אִלּוּ הֵן צִיצִין הַמְעַכְּבִין אֶת הַמִּילָה: בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רוֹב הָעֲטָרָה, וְאֵינוֹ אוֹכֵל בִּתְרוּמָה. [יא]וְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר — מְתַקְּנוֹ, מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן.

עין משפט נר מצוה

א מיי' פו' מהל' פרה אדומה הל' ב, סמג עשין רלב:

ב מיי' פב' מהל' שגגות הל' ח:

ג מיי' פב' מהל' שגגות הל' ח:

ד טוש"ע יו"ד סי' רסו סעי' ח:

ה מיי' פא' מהל' מילה הל' יב, סמג עשין כח:

ו טוש"ע יו"ד סי' רסב סעי' ב:

ז מיי' פא' מהל' מילה הל' טז, סמג עשין כח:

ח טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ה ו:

ט מיי' פב' מהל' מילה הל' ג:

י מיי' פב' מהל' מילה הל' ה, סמג עשין כח:

יא טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ה ו:

יב מיי' פב' מהל' מילה הל' ג:

יג מיי' פב' מהל' מילה הל' ה, סמג עשין כח:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ד:
ב מיי' פב' מהל' מילה הל' ד, סמג עשין כח:
ג טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ה:
ד מיי' פב' מהל' מילה הל' ג:
ה טוש"ע יו"ד סי' רסד סעי' ו:
ו מיי' פב' מהל' מילה הל' ה:
ז טוש"ע יו"ד סי' רסה סעי' א:
ח מיי' פג' מהל' מילה הל' א, סמג עשין כח:
ט טוש"ע יו"ד סי' רסח סעי' ה:
י מיי' פג' מהל' מילה הל' ד, סמג עשין כח:
יא טוש"ע יו"ד סי' רסז סעי' יב:
יב מיי' פג' מהל' מילה הל' ה, סמג עשין כח:
יג טוש"ע או"ח סי' תקי סעי' ד:
יד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז:
טז מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' יז, סמג לאוין סה, סמג לאוין עה:

מסורת הש"ס

א סוכה כז:
ב תוספתא ברכות
ג נדרים לב.; מגילה לא:; אוצר מדרשים מדרשים על מגילת אסתר מדרש אסתר ה
ד אוצר מדרשים מדרשים על מגילת אסתר דרש לפורים ח
ה לקמן קמג.; סוכה כז:; משנה שבת; לעיל קכה:
ו לקמן קמו:; לעיל מח.; עירובין מד.; לעיל קכה:
ז לעיל ס:; תוספתא מגילה; ביצה כח.; מגילה ז:
ח לקמן קמ.

תורה אור השלם

כּה אָמַר יְהוָה אִם־לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חֻקּוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא־שַׂמְתִּי [ירמיהו לג, כה]

מָל וְלֹא פָּרַע אֶת הַמִּילָה כְּאִילּוּ לֹא מָל תֵּמַהּ אַמַּאי אִצְטְרִיךְ לְמַתְנִי הַאי כֵּיוָן דִּכְבָר תְּנָא דְּבָשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רֹב הָעֲטָרָה מְעַכֵּב הַמִּילָה וְכִי לֹא פָּרַע עֲדַיִן רֹב עֲטָרָה מְכַסֶּה: אָבִי הַבֵּן אוֹמֵר כו' רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל גָּרִיס אֲבִי הַבֵּן בְּרֵישָׁא וַהֲדַר הַמָּל אוֹמֵר וּכְבָר הִנְהִיג לַעֲשׂוֹת כֵּן לְבָרֵךְ אֲבִי הַבֵּן קֹדֶם הַמִּילָה מִשּׁוּם דְּילְמָא כְּדַאֲמְרִינַן בפ"ק דְּפְסָחִים (ד' ז. וְשָׁם) בִּלְבַעַר כ"ע לָא פְּלִיגִי דִּלְהַבָּא מְשַׁמַּע וְעוֹד דְּכָל הַמִּצּוֹת מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן וּר"ת הֶחֱזִיר הַמְּנָהָג לְקַדְּמוּתוֹ וְגָרַס הַמָּל בְּרֵישָׁא וַהֲדַר אֲבִי הַבֵּן כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּכָל הַסְּפָרִים וְכֵן מוּכָח כְּלָּה סוֹגְיָא מֵדְּקָאָמַר הָעוֹמְדִים שָׁם אוֹמְרִים כְּשֵׁם שֶׁהִכְנִיסוֹ לַבְּרִית מִכְּלָל שֶׁכְּבָר הִכְנִיסוֹ וְעוֹד דְּגַבֵּי גֵּר דִּבְסָמוּךְ גָּרַס בְּרֵישָׁא הַמָּל כּוּ' וַהֲדַר הַמְבָרֵךְ אוֹמֵר אקב"ו לְמוֹל אֶת הַגֵּרִים וְנִרְאֶה הוּא שֶׁזֶּהוּ כְּגֶנֶד בְּרֵכַת אֲבִי הַבֵּן וְהָתָם א"א לְשַׁנּוֹת הַגִּרְסָא שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה לְהַטִּיחַ מֵהֶן דָּם בְּרִית כו' בָּרוּךְ כּוֹרֵת הַבְּרִית מַשְׁמַע דְּכָל זֶה הוּא אַחַר הַמִּילָה וְעוֹד דְּהַמְבָרֵךְ מְבָרֵךְ לְעוֹלָם אַחַר הַמִּילָה כְּמוֹ בְּמִילַת קָטָן וְהַהִיא דִּפְסָחִים ה"פ בְּלִבְעַר כ"ע לָא פְּלִיגִי דִּלְהַבָּא מַשְׁמַע טְפֵי מִלְּשֶׁעָבַר וּמִיהוּ לְשֶׁעָבַר נָמֵי מַשְׁמַע כִּי פְּלִיגִי בְּעַל בְּעוּר מָר סָבַר דְּמַשְׁמַע מֵעִקָּרָא טְפֵי מִלְּהַבָּא וּמַר סָבַר לְהַבָּא נָמֵי מַשְׁמַע כְּמוֹ מֵעִקָּרָא וְהָא דְּאָמְרִינַן דְּכָל הַמִּצּוֹת מְבָרֵךְ עוֹבֵר לַעֲשִׂיָּתָן ה"מ כְּשֶׁהַמְבָרֵךְ עַצְמוֹ עוֹשֶׂה הַמִּצְוָה: יָדִיד מִבֶּטֶן אוֹמֵר ר"ת שֶׁהוּא אַבְרָהָם אָבִינוּ שֶׁנִּקְרָא יָדִיד שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָהוּ י"א:ט"ו) מַה לִּידִידִי בְּבֵיתִי כְּדַרְשִׁינַן בְּמְנָחוֹת בְּפֶרֶק כָּל הַמְּנָחוֹת (מְנָחוֹת ד' נג: וְשָׁם) וּשְׁלֹשֶׁת הָאָבוֹת נִזְכָּרִים חוֹק בְּשֶׁאֵרוֹ שָׁם הוּא יִצְחָק וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ הוּא יַעֲקֹב וְצֶאֱצָאָיו הוּא וּבָנָיו כְּמוֹ שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן הַצָּאֱצָאִים וְהַצְּפָעוֹת בָּנָיא וּבְנֵי בָּנָיא (יְשַׁעְיָהוּ כ"ב:כ"ד) כְּלוֹמַר יוֹצְאֵי צֶאֱצָאָיו: בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְמוֹל אֶת הָעֲבָדִים שֶׁנֶּאֱמַר יְלִיד בַּיִת וּמִקְנַת כֶּסֶף (בְּרֵאשִׁית י"ז:י"ב): מַתְנִי' תּוֹלִין. אֲבָל נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּיוֹם טוֹב וְצָרִיךְ לְפָרֵשׁ וְלוֹמַר שֶׁאִם הָיָה עוֹשֶׂהוּ מֵאֶתְמוֹל לֹא הָיָה טוֹב כָּל כָּךְ וְחָזָק וְהָא דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק דִּלְעֵיל (שַׁבָּת ד' קלד. וְשָׁם) דְּאֵין מְסַנְּנִין אֶת הַחַרְדָּל בְּמִסְנֶנֶת שֶׁלּוֹ בי"ט אִם הָיָה עוֹשֵׂהוּ מֵאֶתְמוֹל לֹא הָיָה מִתְקַלְקֵל: דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲדִיפָא מדר"י תֵּמַהּ ולר"א תִּקְשֶׁה לֵיהּ הָנָהוּ קְרָאֵי דְּדָרַשׁ בפ"ק דְּמַגִּלָּה (ד' ז:) דִּקְאָמַר וְרַבִּי יְהוּדָה כְּתִיב הוּא וּכְתִיב לָכֶם וְלֹא קְשָׁיָא כָּאן בְּמִכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר וְכוּ' וכ"ת ר"א הָוֵה דָּרֵישׁ הוּא לְדָרְשָׁה אַחֲרִינָא א"כ מנ"ל הָתָם דְּרַבִּי יְהוּדָה הָוֵה מַפְלִיג לֵימָא דְּרַבִּי יְהוּדָה הָוֵה דָּרֵישׁ לֵיהּ לְדָרְשָׁה אַחֲרִיתִי כְּר' אֱלִיעֶזֶר וְנִרְאֶה דְּבְדַאוֹרַיְתָא מוֹדֶה ר' אֱלִיעֶזֶר דְּמִכְשִׁירִין דְּאֶפְשָׁר אֲסוּרִים וְכִי שָׁרֵי לְהוּ הָכָא ה"מ בְּאֹהֶל עֲרָאי דְּאֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן גְּזֵרָה אַטּוּ אֹהֶל קֶבַע כְּדַאֲמְרִינַן בְּבֵיצָה בְּפֶרֶק הַמֵּבִיא (ד' לב:) מִיהוּ קָשֶׁה מנ"ל דַּעֲדִיפָא דִּלְמָא בְּהָא מוֹדֶה אֲפִילּוּ רַבִּי יְהוּדָה:

אמָל וְלֹא פָּרַע אֶת הַמִּילָה — כְּאִילּוּ לֹא מָל. גגְּמָ' אָמַר רַבִּי אַבִינָא אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אָמַר רַב: בָּשָׂר הַחוֹפֶה אֶת רוֹב גּוּבְהָהּ שֶׁל עֲטָרָה. הוְאִם הָיָה בַּעַל בָּשָׂר וְכוּ'. אָמַר שְׁמוּאֵל: קָטָן הַמְסוּרְבָּל בְּבָשָׂר, רוֹאִין אוֹתוֹ, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וְנִרְאֶה מָהוּל — אֵינוֹ צָרִיךְ לָמוּל, וְאִם לָאו — צָרִיךְ לָמוּל. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: קָטָן הַמְסוּרְבָּל בְּבָשָׂר, רוֹאִין אוֹתוֹ, כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וְאֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל — צָרִיךְ לָמוּל, וְאִם לָאו — אֵינוֹ צָרִיךְ לָמוּל. (א)מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה. חמָל וְלֹא פָּרַע. תָּנוּ רַבָּנָן, הַמָּל אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה״. אֲבִי הַבֵּן אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַכְנִיסוֹ בִּבְרִיתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ״. הָעוֹמְדִים אוֹמְרִים: ״כְּשֵׁם שֶׁנִּכְנַס לַבְּרִית, כָּךְ יִכָּנֵס לְתוֹרָה לְחוּפָּה וּלְמַעֲשִׂים טוֹבִים״. וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִידֵּשׁ יָדִיד מִבֶּטֶן, חֹק בִּשְׂאֵרוֹ שָׂם, וְצֶאֱצָאָיו חָתַם בְּאוֹת בְּרִית קֹדֶשׁ. עַל כֵּן בְּשָׂכָר זֹאת אֵל חַי חֶלְקֵנוּ [צוּרֵנוּ], צַוֵּה לְהַצִּיל יְדִידוּת שְׁאֵרֵינוּ מִשַּׁחַת לְמַעַן בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר שָׂם בְּבָשָׂרֵנוּ. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ כּוֹרֵת הַבְּרִית״. טי(ג)הַמָּל אֶת הַגֵּרִים אוֹמֵר: ״בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה״, וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הַגֵּרִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית, שֶׁאִילְמָלֵא דַּם בְּרִית חוּקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא נִתְקַיְּמוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ׳אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חוּקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי׳. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ כּוֹרֵת הַבְּרִית״. יאיב(ד)הַמָּל אֶת הָעֲבָדִים אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּילָה״, וְהַמְבָרֵךְ אוֹמֵר: ״אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לָמוּל אֶת הָעֲבָדִים וּלְהַטִּיף מֵהֶם דַּם בְּרִית, שֶׁאִילְמָלֵא דַּם בְּרִית חוּקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא נִתְקַיְּמוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ׳אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמָם וָלָיְלָה חוּקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׂמְתִּי׳. בָּרוּךְ אַתָּה ה׳ כּוֹרֵת הַבְּרִית״. הדרן עלך רבי אליעזר דמילה יגטזמַתְנִי׳ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: **תּוֹלִין** אֶת הַמְּשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְנוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין תּוֹלִין אֶת הַמְּשַׁמֶּרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בַּשַּׁבָּת, אֲבָל נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּיוֹם טוֹב. גְּמָ' הַשְׁתָּא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסְפֵי אֹהֶל עֲרַאי לְא מוֹסְפִינַן, לְמִיעְבַּד לְכַתְּחִלָּה שְׁרֵי?! (ה)מַאי הִיא — דְּתַנְיָא: פִּקֵּק הַחַלּוֹן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בִּזְמַן שֶׁקִּשּׁוּר וְתָלוּי — פּוֹקְקִין בּוֹ, וְאִם לָאו — אֵין פּוֹקְקִין בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ — פּוֹקְקִין בּוֹ. (ו)וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַכֹּל מוֹדִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין אֹהֶל עֲרַאי בַּתְּחִלָּה בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּשַּׁבָּת. לֹא נֶחְלְקוּ אֶלָּא לְהוֹסִיף, שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אֵין מוֹסִיפִין בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בַּשַּׁבָּת. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מוֹסִיפִין בַּשַּׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. (ז)רַבִּי אֱלִיעֶזֶר סָבַר לַהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. דְּתַנְיָא: אֵין בֵּין יוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת אֶלָּא אוֹכֶל נֶפֶשׁ בִּלְבָד. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר אַף מַכְשִׁירֵי אוֹכֶל נֶפֶשׁ. אֵימַר דְּשָׁמְעִינַן לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּמַכְשִׁירִין שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, בַּמַּכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב מִי שָׁמַעְתְּ לֵיהּ?! דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר עֲדִיפָא מִדְּרַבִּי יְהוּדָה. (ח)וַחֲכָמִים אוֹמְרִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: תְּלָה מַאי? אָמַר רַב יוֹסֵף: תְּלָה — חַיָּיב חַטָּאת. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, תְּלָא כּוּזָא בְּסִיכְתָּא הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיַּיב?!

אֶלָּא

פָּרַע גְּלָה: גְּמ' רַב גְּבָהַּהּ לָא תֵּימָא רַב הָעֲטָרָה דְּקָתָנֵי מַתְנֵי' רַב הַקֵּפָּה אֶלָּא אֲפִילּוּ רַב גְּבָהַּהּ בְּמָקוֹם אֶחָד: קָטָן הַמְסֹרְבָּל בְּבָשָׂר פלטר"י בְּלַעַ"ז שֶׁשָּׁמֵן וְעָב וּלְאַחַר שֶׁנִּמּוֹל נִרְאֶה כְּמְכַסֶּהוּ: כָּל זְמַן שֶׁמִּתְקַשֶּׁה וּמִתּוֹךְ הַקְּשִׁיוּי מִתְפַּשֵּׁט בְּשָׂרוֹ בְּדִשְׁמוּאֵל גְּרְסִינַן וְאֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל: בְּמַתְנִיתָא גְּרְסִינַן וְאֵינוֹ נִרְאֶה מָהוּל: אִבָּא בֵּינַיְיהוּ נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה לִשְׁמוּאֵל נִרְאֶה מָהוּל הוּא דְּאֵין צָרִיךְ לָמוּל הָא נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה צָרִיךְ לְמַתְנִיתָא אֵינוֹ נִרְאֶה הוּא דְּצָרִיךְ הָא נִרְאֶה וְאֵינוֹ נִרְאֶה אֵינוֹ צָרִיךְ: אֲשֶׁר קִדֵּשׁ יָדִיד מִבֶּטֶן יִצְחָק קָרֵי יָדִיד עַל שֵׁם אֲשֶׁר אֹהֲבַת (בְּרֵאשִׁית כב): מִבֶּטֶן דְּקֹדֶם שֶׁנּוֹלַד נִתְקַדֵּשׁ לְמִצְוָה זוֹ דִּכְתִיב (שָׁם יז) אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְגוֹ' וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי אִתּוֹ הֵינוּ מִילָה: בְּשְׂאֵרוֹ בִּבְשָׂרוֹ: שֵׁם חֹק שֶׁל מִילָה: וְצֶאֱצָאָיו אַחֲרָיו: חָתַם בְּאוֹת זוֹ שֶׁל בְּרִית קֹדֶשׁ: צִוָּה לְהַצִּיל יְדִידוּת שְׁאֵרֵינוּ מִשַּׁחַת מִגֵּיהִנֹּם דִּכְתִיב גַּם אַתְּ בְּדָם בְּרִיתֵךְ שִׁלַּחְתִּי אֲסִירַיִךְ מִבּוֹר אֵין מַיִם בּוֹ (זְכַרְיָה ט':י"א): מַתְנִי' תּוֹלִין אֶת הַמְּשַׁמֶּרֶת שֶׁמְּסַנְּנִין בָּהּ שִׁמְרֵי יַיִן וּמוֹתֵחַ פִּיהָ לְכָל צַד בְּעִגּוּל וְנַעֲשֶׂה כְּאֹהֶל עַל חֲלַל הַכְּלִי שְׁקוֹרִין אשטנד"א ואע"ג דַּעֲבִיד אֹהֶל שָׁרֵי בי"ט כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא אֲבָל בְּשַׁבָּת מִיתְלָא לְכַתְּחִלָּה לֹא אֲבָל אִם תְּלוּיָה הִיא נוֹתְנִין לְתוֹכָהּ שְׁמָרִים וּמְסַנֵּן דְּאֵין דֶּרֶךְ בּוֹרֵר בְּכָךְ: גְּמ' פְּקַק הַחַלּוֹן כְּגוֹן אֲרַבַּת הַגַּג: אֶלָּא לְהוֹסִיף כְּגוֹן פְּקַק זֶה שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא תּוֹסֶפֶת עֲרַאי עַל הָאֹהֶל: סָבַר לֵיהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה הִלְכָךְ הָכָא שָׁרֵי דְּמַכְשִׁירֵי אֹכֶל נֶפֶשׁ הוּא: שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב בי"ט: עֲדִיפָא חֲזָקָה דְּהוּא שָׁרֵי אֲפִילּוּ מַכְשִׁירִין שֶׁאֶפְשָׁר מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב: תְּלָה כּוּזָא בְּסִיכְתָּא הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיַּיב: גְּמ' דְּתַנְיָא בְּפֶרֶק הַמֵּבִיא: הַגָּה: אֶלָּא לְהוֹסִיף כְּגוֹן פְּקַק זֶה

מסורת הש"ס

א לעיל סב.; לעיל נט:; תוספתא שבת מלכתו: חומרי מתניתא כלהות של ברייתות: חסר קשר כלומר כלהות שמצא בברייתות בגוד לבדה ובמשמרת לבדה ובכלה לבדה ובכסא גלין לבדה ושנאן כלן הפטורין אבל אסורין בחסר אחד והמתרים לכתחלה בחסר אחד: הגוד הוא עור של בהמה תפור ופיו רחב מאד ויש לו שנצים ועובדי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליהם ללון ושוטחין אותו ופיו מתוח ע"ג יתדות והרוח עוברת מתחתיו ומצטננן שלא יתקלקל היין והוי דומה לאהל לאחר שנמתח: כלה שיש בגגה טפח: וכסא גלין כמו מטה גלגיתא דכירה (לעיל שבת דף מז:) והוא שם מקום ומפרקין מטותיהן וכסאותן וטוענין אותן עמהן וחוזרין ומחזירין אותן: לא יעשה דאהל עראי נינהו וכסא גלין נמי גזרה שמא יתקע בחוק: אבל מטה שלנו המחברת ועומדת אם היתה זקופה או מטה על צדיה מתר לנטותה לישכה על רגליה ואע"ג דהשתא עביד אהל שרי דלא מדי עביד אלא ליתובא בעלמא: כסא טרסקל כך שמו ובלעז פלודשטוייל"י ועליונו של עור ומקפלין אותו וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל וכשרוצה לשב עליו נוטהו ויושב על ד' רגלים: ואסלא עשוי כעין כסא טרסקל אבל עור הפרוש עליו נקוב לבית הכסא מתר לנטותו לכתחלה דהא עביד וקאי: שמר נתן שמרים לתלויה וסנגן: חיבת חטאת דלאו תכשיט הוא ולכתחלה אסור דילמא שלפא ומחוין: יוצאה אשה דמאן דרכה למפק בעיר של זהב אשה חשובה ואשה חשובה לא שלפא ומחוין: משום מאי מתרינן בה משום למשמר: משום בורר דהאי נמי בורר הוא: כותי דידי מסתברא דאי אתרו בה משום בורר הראה היא: דנוטל אכל ומניח פסולת ולרבא ה"ה נמי דאי אתרו בה משום מרקד הוי"א הראה אבל לרבי זירא אי אתרו בה משום בורר לאו הראה היא דלא דמי לבורר שהאכל למטה ופסולת למעלה מה שאין כן בבורר קטנית שהפסולת למטה: טלית כפולה לא יעשה לשטח טליתו על גבי ארבע יתדות לישן תחתיה וראשיו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והוי"א ליה לכתלים להגן מן החמה דהוי אהלא: כרך עליה מבעוד יום: חוט או משיחה ונתנה על הנס שעל הקנוף כשהיא מכפלת וכרך עליה חוט למשכה בו לפרסה לכאן ולכאן מתר למשכה בו בשבת דמוסיף על אהל עראי הוא ואינו בעושה לכתחלה: כדקרמנאי היינו גלגיתא שפורקה ומחזירה והוא שם מקום לשון אחר קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן: כדרמי כרך עליה חוט: כדרמי משה שהיתה זקופה והוא מושיבה על רגליה: דמאתא ונגידו ומצפרא חביטא בלילי שבת ראיתים פרוסות ולבקר ראיתים משלכים לארץ אלמא מתר לקרקה וה"נ מתר לנטותה: וילון מסך שבגגד הפתח: מתר לנטותו שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' ג ד ו ט:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז:
ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סב:
ד טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' ג ד ו ט:
ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז:
ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סב:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כז:
ח מיי' פח' מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סב:
ט מיי' פח' מהל' שבת הל' יא:
י מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סב:
יא טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' י:
יב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כט, סמג לאוין סב:
יג טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' י:
יד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כט, סמג לאוין סב:

גליון הש"ס

גמ' דתניא לא תצא אשה. ע"ל סב ע"א:
תוס' ד"ה מי סברת וכו' לא ידע. כעין זה לעיל קיח ע"ב תוד"ה אלו היה וש"נ:

אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי מִדְּרַבָּנַן קָאָסְרִי לָהּ חֲכָמִים דְּמַתְנִיתִין דִּלְא שְׁבָקִינַן אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי מִדְּרַבָּנַן וְאַף עַל גַּב דְּתִלְא כּוּתָא בְּסִכְתָּא אֲפִילּוּ אִסּוּר דְּרַבָּנַן לֵיכָּא בְּמִשְׁכֵּי דְּרַבָּנַן שַׁיְּיף שַׁפִּיר לְחַלֵּק אֲבָל אֵי בְּמִשְׁמֶרֶת מִדְּאוֹרַיְתָא אָסוּר אֵין שַׁיָּיךְ לְחַלֵּק.

מ"ר: כְּסָא גְּלִין לֹא כְּפִי' הַקּוּנְטְרֵס מִטָּה גְּלָלְנִיתָא דְּשַׁלְהֵי כִּירָה וְאָסוּר מִשּׁוּם שָׁמָא יִתְקַע דְּכַלָּה שְׁמַעְתָּא אַיֵּרִי בְּאִסּוּר אֹהֶל אֶלָּא הַיְנוּ [כְּעֵין] מִטָּה שֶׁפּוֹרְסִין עָלֶיהָ עוֹר וְאָסוּר מִשּׁוּם אֹהֶל כְּשֶׁמּוֹשִׁיב תְּחִלָּה הַמִּטָּה וְאַחַר כָּךְ פּוֹרֵס הָעוֹר דְּהַוֵי מִמִּטָּה לְמַעְלָה וְאָסוּר כְּדְאִיתָא בְּבֵיצָה בְּפִ' הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה ד' לג.) דְּפוּרְיָא אָסוּר מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה. מ"ר: כְּסָא טַרְסְקַל יֵ"שׁ בָּהֶן עוֹר וּכְשָׁרוֹצֶה לֵישֵׁב עָלָיו נוֹטֶה הָעוֹר וְיוֹשֵׁב עַל ד' רַגְלַיִם כִּדְפָרֵישׁ בְּקוֹנְטְרֵ' וּכְגוֹן שֶׁהוּא קָבוּעַ בְּכִסֵּא דְּאִם לֹא כֵּן הָיָה אָסוּר לִנְטוֹתוֹ כִּדְאָמַר בְּפִ' הַמֵּבִיא (שָׁם דַּף לב:) אָמַר רַב יְהוּדָה הַאי מְדוּרְתָּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁרֵי פָּרוּשׁ כְּשֶׁנּוֹתְנִין עֵצִים מִכָּאן וּמִכָּאן וְנוֹתְנִין עֲלֵיהֶם עֵצִים אֲרֻכִּים אַרְכָּן לְרֹחַב שֶׁל אֵלּוּ וּבְמֵבִיא תְּחִלָּה עֵצִים שֶׁנּוֹתְנִין לְמַעְלָה וְאַחֲרֵי כֵּן עֵצִים שֶׁמִּכָּאן וּמִכָּאן אֵינוֹ כֵּן דֶּרֶךְ עֲשִׂיַּת אֹהֶל לַעֲשׂוֹת הַגֵּג תְּחִלָּה וְאַחֲרָיו הַדְּפָנוֹת וְשָׁרֵי וכה"ג קָרֵי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה אָסוּר וְכֵן בֵּיעָתָא פָּרוּשׁ כְּשֶׁנּוֹתְנִין בֵּיצִים ע"ג הַאסְכְּלָא שֶׁקּוֹרִין גרדיי"ל וּכְשֶׁנּוֹתְנִין הַבֵּיצִים תְּחִלָּה וְאוֹחֵז בָּהֶן בְּיָדוֹ עַד שֶׁמֵּבִיא הַכְּלִי תַּחְתֵּיהֶן שְׁרֵי דְּהַיְנוּ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְכֵן קִדְרָא שֶׁמּוֹשִׁיבָהּ עַל שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְאָחְזָהּ בְּיָדוֹ וְאַחַר כָּךְ לְסַדֵּר תַּחְתֶּיהָ הַחֲבִיּוֹת וְכֵן חֲבִיתָא שֶׁמְּסַדְּרִין בָּאוֹצָר וּמוֹשִׁיבִין אַחַת עַל גַּבֵּי שְׁתַּיִם וְכֵן פּוּרְיָא לְפָרֹס הָעוֹר תְּחִלָּה בָּאֲוִיר וְאַחַ"כ לְהַבִיא הַמִּטָּה תַּחְתֶּיהָ וּמֵיהוּ יֵ"שׁ לְפָרֵשׁ הַךְ דְּשַׁמַעְתָּא בְּאֲנוּ קָשׁוּר וּמְיַיְרֵי כְּגוֹן שֶׁעוֹשֶׂה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה אֲבָל מַשְׁמַע דְּבָכָל עִנְיָן מְיַיֵרֵי. מ"ר. וְכָל הָנָהוּ דְּאַסְרִינַן בְּבֵיצָה אוֹמַר ר"ת דְּדַוְקָא דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מְחִצָּה עַד לְאָרֶץ אֲבָל לְהוֹשִׁיב הַקַּדֵּרָה עַל טַרְפֵּד בי"ט שָׁרֵי אֲפִילּוּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה לְהָבִיא הַטַּרְפֵּד תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ לְהוֹשִׁיב הַקַּדֵּרָה וְכֵן לְהוֹשִׁיב הַשִּׁלְחָן עַל גַּבֵּי סַפְסָלִין וּבֵיעָתָא וְקִדְרָא וְחָבִיתָא וּפוּרְיָא י"ל שֶׁיֵּשׁ לָהֶם מְחִצָּה. מ"ר: מִי סָבְרַתְּ דְּר' אֱלִיעֶזֶר קָאֵי אדר"מ כו' לֹא יָדַע רַבִּי מַאי קָמְשַׁנֵּי: מָה דַּרְכּוֹ שֶׁל בּוֹרֵר לֹא תִּקְשֶׁה אַהֲהִיא דְּשִׁלְהֵי כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף עד.) כְּמוֹ שָׁפֵּי' שָׁם (בד"ה בּוֹרֵר וְאוֹכֵל): כָּרַךְ עָלֶיהָ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה מַתָּר לְנָטוֹתָהּ כְּגוֹן שֶׁשִּׁיֵּר בָּהּ טֶפַח דִּבְעִנְיָן אַחֵר לֹא הָוֶה שְׁרֵי כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּפֶרֶק בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (דַּף קב.) כָּרוֹךְ בְּדָיָא וְשִׁיֵּר בָּהּ טֶפַח לְמִחַר פּוֹשֶׁטֶת דְּמוֹסִיף עַל אֹהֶל עֲרַאי הוּא אִי נָמֵי כְּרִיכַת חוּט אוֹ מְשִׁיחָה מוֹעֶלֶת בְּלֹא שִׁיֵּר בָּהּ טֶפַח: בְּעָא מִנֵּהּ רַב כָּהֲנָא מֵרַב כו' וְנִרְאֶה לר"י שֶׁשָּׁאַל לוֹ סְתָם בְּכָל כְּלוֹת אִם הֵם מַתְּרוֹת אָמַר לֵהּ אֲפִילּוּ מִטָּה יֵ"שׁ מֵהֶן שֶׁאֲסוּרוֹת הֲדֵר בְּעָא אִם כָּל מִטּוֹת אֲסוּרוֹת אָמַר לֵיהּ אַף כְּלוֹת מַתָּרוֹת אָמַר לֵיהּ כֵּיוָן שֶׁאֵין אַתָּה מְחַלֵּק בִּשְׁנֵיהֶם מַהוּ לְהַשְׁוּתָן כְּלָה וּמִטָּה וּבְמָקוֹם שֶׁאָסוּר בָּזֶה כְּנָגְדּוֹ אָסוּר בָּזֶה א"ל כְּלָה אֲסוּרָה וּמִטָּה מַתֶּרֶת וְכֵן יֵ"שׁ לְפָרֵשׁ הַךְ דְּרוּסָה הַהִיא דְּפָרֵק אֵלּוּ טְרֵפוֹת (חֻלִּין דַּף נג.) יֵ"שׁ דְּרוּסָה לְחַתּוּל א"ל אַף לְחַלְּדָה יֵ"שׁ דְּרוּסָה לְחַלְּדָה א"ל אַף לְחַתּוּל אֵין דְּרוּסָה לְחַתּוּל וּלְחַלְּדָה יֵ"שׁ דְּרוּסָה אוֹ אֵין לָהֶם דְּרוּסָה א"ל לְחַתּוּל יֵ"שׁ דְּרוּסָה וּלְחַלְּדָה אֵין דְּרוּסָה וּמְפָרֵשׁ הָתָם דְּבִגְדֵיִם וּטְלָאִים יֵ"שׁ דְּרוּסָה לְחַתּוּל וְלֹא לְחַלְּדָה וּבְאִמְרֵי רַבְרְבֵי אֵין דְּרוּסָה אֲפִילּוּ לְחַתּוּל וּבְעוֹפוֹת יֵ"שׁ דְּרוּסָה אֲפִילּוּ לְחַלְּדָה וְיֵ"שׁ לְיַישֵׁב כְּעֵין שֶׁפֵּרֵשׁ הר"ר יִצְחָק בֶּן ר"מ (פִּי') הָתָם שֶׁכְּשֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּאִמְרֵי שֶׁאָלוּ אִם יֵ"שׁ דְּרוּסָה לְחַלְּדָה וְכֵן בַּלָּם. מ"ר: אַף כְּלָה מַתֶּרֶת כְּדַרְמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל הָוֶה מָצֵי לְמֵימַר כִּי הַהִיא דְּשָׁנֵינוּ בְּסָמוּךְ לְכְלֵי דְּבֵי רַב הוּנָא וי"ל כְּדַרְמֵי בַּר יְחֶזְקֵאל הָוֵי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' יא:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ל:
ג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מ:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לא, סמג לאוין סב:
ה טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מא:
ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לא:
ז טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' יב:
ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לב, סמג לאוין סב:
ט טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' יב:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לב, סמג לאוין סב:
יא טוש"ע או"ח סי' שח סעי' טז:
יב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סב:
יג מיי' פי"א מהל' שאר אבות הטומאות הל' ב:
יד מיי' פה' מהל' טומאת מת הל' ו:
טו מיי' פי"ג מהל' כלים הל' א:
טז מיי' פי"ג מהל' כלים הל' ב:

שֶׁאֵין בְּשִׁפּוּעָהּ טֶפַח הַרְבֵּה יֵשׁ תַּמָּה אֵיךְ יִתְכֵּן זֶה דא"כ לָמָּה הוּא רָאוּי אִם לְכָל הַשִּׁפּוּעַ אֵין טֶפַח וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ כְּגוֹן שֶׁהַסָּדִין שָׁפְרוּס עַל הַכְּלִי מַגָּע עַל גַּבֵּי קְנִים מְרֻבִּים וְלֹא פָּשְׁטוּ הַסָּדִין הֵיטֵב וּמַגָּע וְנוֹפֵל בֵּין קָנֶה לְקָנֶה כְּעֵין שׁוּרוֹת דַּיִּשׁ עַכְשָׁו בֵּין כָּל קָנֶה שִׁפּוּעַ וְאֵין בְּאוֹתוֹ שִׁפּוּעַ טֶפַח וְדָחַק וי"מ שֶׁאֵין בְּשִׁפּוּעַ טֶפַח בְּגֹבַהּ י' דְּכִשְׁיָצָא הַשִּׁפּוּעַ טֶפַח אֵין מִשָּׁם עַד לְמַטָּה גֹּבַהּ י' דְּלָא חָשִׁיב אֹהֶל כְּדַאֲשְׁכְּחַן בפ"ק (דף י.) דִּכְלָה כִּי הֵךְ מָתָר לִישֹׁן בַּסָּכָּה (דף י.) מִיהוּ לְגַבֵּי סֻכָּה לֹא חָשִׁיב אֹהֶל וְכֵן לְגַבֵּי ק"ש שְׁכִּיבִי מֻרָּע וְאַסִּירִי מִשְׁמָרֶת וּבִיעָתָא וְקִדְרָא וְחָבִיתָא אֲסִירֵי מִשּׁוּם אֹהֶל וְלֹא מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ בְּגֻבְהָן י' טְפָחִים. מ"ר. וְעוֹד קָשֶׁה מִדְּלְקַמָּן גַּבֵּי כְּפִיפָה מִצְרִית וּבְשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל פִּי' דל"ג לְהַאי לִשְׁנָא כְּלָל שִׁפּוּעֵי אֹהָלִים כְּאֹהָלִים דְּמוּ דִּבְסוֹף פ"ק דְּסֻכָּה (דף יט:) מַסְקִינַן דְּשִׁפּוּעֵי אֹהָלִים לְאוֹ כְּאֹהָלִים דְּמוּ וְאִי מִשּׁוּם הָא לֹא אַרְיָא דְּיֵשׁ לְפָרֵשׁ דְּהָתָם בְּאֵין בְּשִׁפּוּעוֹ טֶפַח וְהָכָא כְּשֶׁיֵּשׁ בְּשִׁפּוּעוֹ טֶפַח: הָא דִּמְהַדֵּק פֶּרֶשׁ ר"ח שֶׁאֵינוֹ נִכְפָּף דְּאִז נִרְאֶה כְּעֵין אֹהֶל דְּלָא מְהַדֵּק שֶׁהוּא נִכְפָּף וְאֵז אֵין נִרְאֶה כְּעֵין אֹהֶל: דָּבָר ה' זֶה הַקֵּץ כְּיֹלַת חֲתָנִים מוּתָּר לְנָטוֹתָהּ וּמוּתָּר לְפוֹרְקָהּ. אבּ(א)אָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: לָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּגָגָהּ טֶפַח, אֲבָל יֵשׁ בְּגָגָהּ טֶפַח — אָסוּרָה. וְכִי אֵין בְּגָגָהּ טֶפַח נָמֵי לָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגָגָהּ טֶפַח, אֲבָל יֵשׁ בְּפָחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְגָגָהּ טֶפַח — אָסוּר. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּשִׁפּוּעָהּ טֶפַח, אֲבָל יֵשׁ בְּשִׁפּוּעָהּ טֶפַח — שִׁפּוּעֵי אֹהָלִים כְּאֹהָלִים דָּמוּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא נָחֵית מִפּוּרְיָא טֶפַח, אֲבָל נָחֵית מִפּוּרְיָא טֶפַח — אָסוּר. גבּ"וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הַאי סַיָּאנָא שָׁרֵי. וְהַאִיתְּמַר: סַיָּאנָא אָסוּר! לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִית בֵּיהּ טֶפַח, הָא דְּלֵית בֵּיהּ טֶפַח. גוּ"אֶלָּא מַעֲתָּה, שַׁרְבִּיב בִּגְלִימָא טֶפַח הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיַּיב? אֶלָּא לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמִיהַדַּק, הָא דְּלָא מִיהַדַּק. שָׁלַח לֵיהּ רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל לְרַב הוּנָא: אֵימָא לַן אִיזִי הָנָךְ מִילֵּי מְעַלְּיָיתָא דַּאֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, תַּרְתֵּי בְּשַׁבָּת וַחֲדָא בְּתוֹרָה. דזְשָׁלַח לֵיהּ: הָא דְּתַנְיָא גּוֹד בְּכִיסָנָא מוּתָּר לְנָטוֹתָהּ בְּשַׁבָּת — אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֲבָל בְּאָדָם אֶחָד — אָסוּר. טוֹ"אָמַר אַבָּיֵי: וְכֵילָה אֲפִילּוּ בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אָסוּר. אִי אֶפְשָׁר דְּלָא מִימַּתְחָא פּוּרְתָּא. אאבִּדְתַנְיָא: כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מֵרַגְלֶיהָ — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ. שְׁתַּיִם — אָסוּר. רַב אָמַר: אֲפִילּוּ חַד נָמֵי אָסוּר, גְּזִירָה שָׁמָּא יִתְקַע. גבּ(ב)תּוֹרָה — דְּאָמַר רַב: עָתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַפְלֵא ה' אֶת מַכֹּתְךָ", הַפְלָאָה זוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ מַהִי. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "לְכֵן הִנְנִי יוֹסִיף לְהַפְלִיא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפֶּלֶא וָפֶלֶא" — הֱוֵי אוֹמֵר: הַפְלָאָה זוֹ תּוֹרָה. גגּ(ג)תָּנוּ רַבָּנָן: כְּשֶׁנִּכְנְסוּ רַבּוֹתֵינוּ לַכֶּרֶם בִּיבְנֶה אָמְרוּ, עָתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם ה' וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ לֹא רָעָב לַלֶּחֶם וְלֹא צָמָא לַמַּיִם כִּי אִם לִשְׁמוֹעַ אֵת דִּבְרֵי ה'", וּכְתִיב: "וְנָעוּ מַיִם עַד יָם וּמִצָּפוֹן וְעַד מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצָאוּ". "דְּבַר ה'" — זוֹ הֲלָכָה, "דְּבַר ה'" — זֶה הַקֵּץ, "דְּבַר ה'" — זוֹ נְבוּאָה. וּמַאי "יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה'"? אָמְרוּ: עָתִידָה אִשָּׁה שֶׁתִּטּוֹל כִּכָּר שֶׁל תְּרוּמָה וְתַחֲזוֹר בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת לֵידַע אִם טְמֵאָה הִיא וְאִם טְהוֹרָה הִיא, וְאֵין מֵבִין. דג(ד)אִם טְהוֹרָה הִיא וְאִם טְמֵאָה הִיא בְּהֶדְיָא כְּתִיב בֵּיהּ: "מִכָּל הָאוֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל"! אֶלָּא: לֵידַע אִם רִאשׁוֹנָה הִיא וְאִם שְׁנִיָּה הִיא, וְאֵין מֵבִין. דדּ(ה)הָא נָמֵי מַתְנִיתִין הִיא? כְּדִתְנַן: הַשֶּׁרֶץ שֶׁנִּמְצָא בַּתַּנּוּר — הַפַּת שֶׁבְּתוֹכוֹ שְׁנִיָּה, שֶׁהַתַּנּוּר תְּחִילָּה. מִסְתַּפְקָא לְהוּ הָא דַּאֲמַר לֵיהּ רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה לְרָבָא: לֵיחְזֵייהּ לְהַאי תַּנּוּרָא כְּמַאן דְּמָלֵי טוּמְאָה: אֵימָא לַן אֵיזִי הָנָךְ מִילֵּי מְעַלְּיָיתָא דַּאֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, תַּרְתֵּי בְּשַׁבָּת וַחֲדָא בְּתוֹרָה. דהשְׁלַח לֵיהּ: הָא דְּתַנְיָא גּוֹד בְּכִיסָנָא מוּתָּר לְנָטוֹתָהּ בְּשַׁבָּת — אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֲבָל בְּאָדָם אֶחָד — אָסוּר. טזּ"אָמַר אַבָּיֵי: וְכֵילָה אֲפִילּוּ בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אָסוּר. אִי אֶפְשָׁר דְּלָא מִימַּתְחָא פּוּרְתָּא. זאאִידַּךְ: מַאי הִיא דְּתַנְיָא: כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מֵרַגְלֶיהָ — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ. שְׁתַּיִם — אָסוּר. רַב אָמַר: אֲפִילּוּ חַד נָמֵי אָסוּר, גְּזִירָה שָׁמָּא יִתְקַע. זבּ(ו)תּוֹרָה — דְּאָמַר רַב: עָתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ". אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצָאוּ"? שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ הֲלָכָה כִּילַת חֲתָנִים לֹא דְּמָיָא לְשֶׁאָר כִּלּוֹת פְּרוּסוֹת עַל גַּבֵּי קִינּוּחַ שֶׁהָיָה לוֹ' רַגְלַיִם וְיֵשׁ לָהּ גַּג דְּהַוֵי אֹהֶל וְשֶׁל חֲתָנִים עַל גַּבֵּי נַקְלִיטִין שֶׁאֵינָם אֶלָּא שְׁנַיִם בְּאֶמְצָעִית הַמִּטָּה וְקָנָה נָתוּן עֲלֵיהֶם וְהַבֶּגֶד נָתוּן עָלָיו וְנוֹפֵל לְכָאן וּלְכָאן וְאֵין לָהּ גַּג טֶפַח הִלְכָּךְ לְאוֹ אֹהֶל הוּא: בְּפָחוֹת מג' שֶׁהִיא הוֹלֶכֶת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת לְמַטָּה: וְלָא אָמְרַן אֶלָּא שֶׁאֵין בְּשִׁפּוּעָהּ טֶפַח, אֲבָל יֵשׁ בְּשִׁפּוּעָהּ טֶפַח — שִׁפּוּעֵי אֹהָלִים כְּאֹהָלִים דָּמוּ. וְלָא אָמְרַן אֶלָּא דְּלָא נָחֵית מִפּוּרְיָא טֶפַח, אֲבָל נָחֵית מִפּוּרְיָא טֶפַח — אָסוּר. גדּ"וְאָמַר רַב שֵׁשֶׁת בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי: הַאי סַיָּאנָא שָׁרֵי. וְהַאִיתְּמַר: סַיָּאנָא אָסוּר! לָא קַשְׁיָא: הָא דְּאִית בֵּיהּ טֶפַח, הָא דְּלֵית בֵּיהּ טֶפַח. הּ"אֶלָּא מַעֲתָּה, שַׁרְבִּיב בִּגְלִימָא טֶפַח הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיַּיב? אֶלָּא לָא קַשְׁיָא: הָא דְּמִיהַדַּק, הָא דְּלָא מִיהַדַּק. שָׁלַח לֵיהּ רַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל לְרַב הוּנָא: אֵימָא לַן אֵיזִי הָנָךְ מִילֵּי מְעַלְּיָיתָא דַּאֲמַרְתְּ לַן מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב, תַּרְתֵּי בְּשַׁבָּת וַחֲדָא בְּתוֹרָה. וּשָׁלַח לֵיהּ: הָא דְּתַנְיָא גּוֹד בְּכִיסָנָא מוּתָּר לְנָטוֹתָהּ בְּשַׁבָּת — אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בִּשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם, אֲבָל בְּאָדָם אֶחָד — אָסוּר. זוּ"אָמַר אַבָּיֵי: וְכֵילָה אֲפִילּוּ בַּעֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם אָסוּר. אִי אֶפְשָׁר דְּלָא מִימַּתְחָא פּוּרְתָּא. חאחִידַּךְ: מַאי הִיא דְּתַנְיָא: כִּירָה שֶׁנִּשְׁמְטָה אַחַת מֵרַגְלֶיהָ — מוּתָּר לְטַלְטְלָהּ. שְׁתַּיִם — אָסוּר. רַב אָמַר: אֲפִילּוּ חַד נָמֵי אָסוּר, גְּזִירָה שָׁמָּא יִתְקַע. חבּ(ז)תּוֹרָה — דְּאָמַר רַב: עָתִידָה תּוֹרָה שֶׁתִּשְׁתַּכַּח מִיִּשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ". אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת דְּבַר ה' וְלֹא יִמְצָאוּ"? שֶׁלֹּא יִמְצְאוּ הֲלָכָה

דִּכְתִיב גַּבֵּי גְּלוּת שִׁבְעִים לִכְלוֹת דְּבַר ה' מִפִּי יִרְמְיָה (עֶזְרָא א':א'). מ"ר:

מסורת הש"ס

א סוכה כב.; גיטין עט.; לעיל קיג.; לעיל קא.; עירובין צט:
ב תמורה ג:; איכה רבה
ג תוספתא עדויות; תנא דבי אליהו רבה; תנא דבי אליהו וזוטא נספחים לסדר אליהו זוטא פרקי דרך ארץ א; אוצר מדרשים מדרש הַלֵּל הנקרא ספר המעשים; בראשית רבה; במדבר רבה
ד תוספתא יבמות
ה פסחים כ.; משנה כלים
ו לעיל מה.; ספרא שמיני פרק ט א

גליון הש"ס

גמ' הא נמי מתני' היא. עי' חולין קי ע"א תוד"ה כל. ותדנן הכבד:
רש"י ד"ה זה זה כו' לא ידענא. עי' ברכות כה ע"ב רש"י ד"ה מאן שמעת ליה וש"נ:

תורה אור השלם

וְהִפְלָא יְהוָה אֶת־מַכֹּתְךָ וְאֶת מַכּוֹת זַרְעֶךָ מַכּוֹת גְּדֹלֹת וְנֶאֱמָנוֹת וגו' [דברים כח, נט]
לָכֵן הִנְנִי יוֹסִף לְהַפְלִיא אֶת־הָעָם־הַזֶּה הַפְלֵא וָפֶלֶא וְאָבְדָה חָכְמַת וגו' [ישעיהו כט, יד]
בָּרוּךְ טַנְאֲךָ וּמִשְׁאַרְתֶּךָ [דברים כח, ה]
הִנֵּה יָמִים בָּאִים נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה וְהִשְׁלַחְתִּי רָעָב בָּאָרֶץ וגו' [עמוס ח, יא]
וְנָעוּ מַיִם עַד־יָם וּמִצָּפוֹן וְעַד־מִזְרָח יְשׁוֹטְטוּ לְבַקֵּשׁ אֶת־דְּבַר־יְהוָה וְלֹא וגו' [עמוס ח, יב]
מִכָּל־הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מַיִם יִטְמָא וְכָל־מַשְׁקֶה וגו' [ויקרא יא, לד]
וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ וגו' [ויקרא יא, לג-לד]
וְכָל־כְּלִי־חֶרֶשׂ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ וגו' [ויקרא יא, לג]
וְהָיָה כִּי־תַמְצְאֶנּוּ אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת וגו' [דברים לא, כא]

רִאשׁוֹנָה: לָא ס"ד לְמֶהֱוֵי כְּמַאן דְּמָלֵי טֻמְאָה: דְּתַנְיָא יָכוֹל יְהוּ כָּל הַכֵּלִים טְמֵאִים מַאֲוִיר כְּלִי חֶרֶס שֶׁאִם הָיָה כְּלִי אַחֵר בְּתוֹכוֹ שֶׁיִּטְמָא מַחֲמַת הַשֶּׁרֶץ שֶׁבָּאֲוִיר הַחִיצוֹן אוֹ מַחֲמַת שֶׁיִּטַּמְּאוּ אֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וּסְמִיךְ לֵיהּ מִכָּל הָאֹכֶל אֲשֶׁר יֵאָכֵל אֲשֶׁר יִטַּמְּאוּ אֲוִיר כְּלֵי חֶרֶס וּמַשְׁקִין שֶׁבְּתוֹכוֹ טְמֵאִים וְלֹא כֵּלִים שֶׁמָּא תַּנָּה תַּרְתֵּי חֲדָא דְּלָא אַמְרִינַן חֲזֵיהּ כְּמַאן דְּמָלֵי טֻמְאָה דְּאִם כֵּן אִם כְּלֵי שֶׁטַח הוּא הַפְּנִימִי שֶׁמְּטַמֵּא מִגַּבּוֹ יְהֵא טָמֵא דְּהָא נָגַע בְּטֻמְאָה אֶלָּא לָא אַמְרִינַן חֲזֵיהּ כְּמַאן דְּמָלֵי טֻמְאָה וְאוֹכְלִין וּמַשְׁקִין שֶׁבַּחִיצוֹן הוּא דְּמִטַּמְּאֵי מֵחֲמַת הַכְּלִי רִאשׁוֹן וְהֵם שְׁנַיִם אֲבָל כֵּלִים לֹא דְּהוֹאִיל דְּאֵין טֻמְאָה זוֹ בָּאָה אֶלָּא מֵחֲמַת הַכְּלִי אַשְׁמְעִינַן הַאי קְרָא שֶׁאֵין כְּלִי שֶׁאֵינוֹ אַב הַטֻּמְאָה מְטַמֵּא כְּלִי:

מסורת הש״ס

א יומא טז; אוצר מדרשים השכם מדרש השכם יב
ב תוספתא דמאי; במדבר רבה
ג סנהדרין צח.
ד בראשית רבה

תורה אור השלם

שִׁמְעוּ־נָא זֹאת רָאשֵׁי בֵּית יַעֲקֹב וְקְצִינֵי בֵּית יִשְׂרָאֵל הַמְתַעֲבִים מִשְׁפָּט וְגוֹ׳ [מיכה ג, ט]

לָכֵן בִּגְלָלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ וִירוּשָׁלַם עִיִּין תִּהְיֶה וְהַר וְגוֹ׳ [מיכה ג, יב]

וְאַשִׁיבָה יָדִי עָלַיִךְ וְאֶצְרֹף כַּבֹּר סִיגָיִךְ וְאָסִירָה כָּל־בְּדִילָיִךְ [ישעיהו א, כה]

צִיּוֹן בְּמִשְׁפָּט תִּפָּדֶה וְשָׁבֶיהָ בִּצְדָקָה [ישעיהו א, כז]

הַסֵּיר יְהוָה מִשְׁפָּטֶיךָ פָּנָּה אֹיְבֶךָ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל יְהוָה בְּקִרְבֶּךָ לֹא־תִירָאִי וְגוֹ׳ [צפניה ג, טו]

שָׁבַר יְהוָה מַטֵּה רְשָׁעִים שֵׁבֶט מֹשְׁלִים [ישעיהו יד, ה]

כִּי כְפֵיכֶם נִגְאֲלוּ בְדָם וְאֶצְבְּעוֹתֵיכֶם בָּעָוֹן שִׂפְתוֹתֵיכֶם דִּבְּרוּ־שֶׁקֶר לְשׁוֹנְכֶם וְגוֹ׳ [ישעיהו נט, ג]

בְּרֹכֶת אֲבִיךָ נִגְבְּרוּ עַל־בִּרְכֹּת הוֹרַי עַד־תַּאֲוַת גִּבְעֹת עוֹלָם תִּהְיֶיןָ וְגוֹ׳ [בראשית מט, כו]

וַיְשָׂא מְשָׁאֹת מֵאֵת פָּנָיו אֲלֵהֶם וַתִּרַב מַשְׂאַת בִּנְיָמִן מִמַּשְׂאֹת וְגוֹ׳ [בראשית מג, לד]

וַיֹּאמֶר־אֲדֹ יְהוָה בְּמֹשֶׁה וַיֹּאמֶר הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי יָדַעְתִּי וְגוֹ׳ [שמות ד, יד]

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע חו״מ סי׳ ח סעי׳ ב:

ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ סנהדרין והעונשין המסורין להם הל׳ ט, סמג לאוין רו:

ג מיי׳ פ׳ מהל׳ מתנות עניים הל׳ א, סמג עשין קסב:

הֲלָכָה בְּרוּרָה בְּטָעֲמִים שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהּ מַחֲלֹקֶת: ג׳ עֲבֵרוֹת בְּשׁוֹחֵד יִשְׁפּוּטוּ בִּמְחִיר וְלִשָּׁלַח לְהוּ כר״ט הָא לָא פָּרֵיךְ לִשָּׁלַח לְהוּ כַּר׳ יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּזָרֵעַ חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד דְּשָׁמָא הֵם לֹא שָׁאֲלוּ כְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא מַהוּ אֶלָּא הֵיכָא שֶׁעָשָׂה כְּדֵין אֲסוּר כְּלָאַיִם ג׳ מִינִים כְּאֶחָד וְעוֹד שָׁמָא לָא ס״ל כַּר׳ יֹאשִׁיָּה וְאע״ג דקי״ל כַּר׳ יֹאשִׁיָּה בספ״ק דְּקִדּוּשִׁין (דף לט.) א״ל לָא צָהֲרִיתוּ [לָא] קי״ל כַּר׳ יֹאשִׁיָּה וְאָמַר נָמִי בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק מִי שֶׁמֵּתוּ (בְּרָכוֹת דף כב.) נָהוּג עָלְמָא כִּתְלַת סָבֵי כַּר׳ אֶלְעַי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה בְּכֹלְאַיִם כַּר׳ יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָא תּוֹרָה מִיהוּ י״ל שֶׁלֹּא הָיוּ סְבוּרִין כֵּן דְּהָא קָאָמַר נָמִי נָהוּג כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּדִבְרֵי תּוֹרָה וְאַפ״ה פְּלִיגִי עָלָיְהּ אָמוֹרַאי טוּבָא בִּשְׁמַעְתָּא דְּהָתָם וְקָאָמַר נָמִי כְּרַבִּי אֶלְעַי בְּרֵאשִׁית הַגֵּז דְּאָמַר אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאֶרֶץ וְאַפ״ה אָמְרִינַן בְּחַיִּלִין בְּשִׁלְהֵי פ׳ הַזְּרוֹעַ (חַיִּלִין דף קלב.) אָמַר רַב חִסְדָּא הָאי טַבָּחָא דְּלָא מַפְרֵשׁ מַתְנָתָא לֶהֱוֵי בְּשַׁמְתָּא דָּה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַר נָמִי דְּרַבָּא קְנִיס אִטְמָא וַאֲפִילּוּ רַב נַחְמָן גּוּפֵּהּ דְּאָמַר נָהוּג עָלְמָא כִּתְלַת סָבֵי אָמַר הָתָם דְּקָנַס גְּלִימָא וא״ת נְהִי דְּלָא ס״ל כַּר׳ יֹאשִׁיָּה מ״מ לִשָּׁלַח לְהוּ כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּכָל הַמֵּיקֵל בָּאָרֶץ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּ״ל וי״ל דְּלֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר הָכִי אֶלָּא בְּמִין שֶׁל אִסּוּר דְּהַמַּתִּירוֹ חוֹשְׁבוֹ מִין הֶתֵּר בָּאָרֶץ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּ״ל אֲבָל בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ תְּלוּי אֶלָּא בִּזְרִיעָה חִטָּה וּשְׂעוֹרָה וְחַרְצָן בְּמַפֹּלֶת יָד בְּהָא לֹא אָמַר הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּ״ל. מ״ר: רַב עַמְרָם חָסִידָא מְנַגֵּד עָלָהּ רַב מְשַׁרְשְׁיָא יְהֵב לֵהּ פְּרוּטָה לְנַכְרִי כוּ' קַשְׁיָא לִי אַמַּאי הָא אָמְרִינַן לְעֵיל דַּהֲלָכָה כר״ט דְּמַיֵּקֵל בְּחוּ״ל וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּבִמְקוֹמָם לֹא הָיוּ בְּנֵי תּוֹרָה: וְלִתֵּן לֵהּ לְתִינוֹק יִשְׂרָאֵל אוֹמֵר רַבִּי מַלַּאי מִשּׁוּם רַבִּי יִצְחָק מַגְדְּלָאָה: מִיּוֹם שֶׁפֵּירֵשׁ יוֹסֵף מֵאֶחָיו לֹא טָעַם טַעַם יַיִן, דִּכְתִיב: ״וּלְקָדְקֹד נְזִיר אֶחָיו״. (ה)רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא אָמַר: אַף הֵן לֹא טָעֲמוּ טַעַם יַיִן, דִּכְתִיב: ״וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ״, מִכְּלָל דְּעַד הָאִידָּנָא לָא הֲוָה שִׁכְרוּת. וְאִידַּךְ, שִׁכְרוּת הוּא דְּלָא הֲוָה, שְׁתִיָּה מִיהָא הֲוָה. וַאֲמַר רַבִּי מַלַּאי: בִּשְׂכַר ״וְרָאֵף וְשָׂמַח בְּלִבּוֹ״, זָכָה לְחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל לִבּוֹ. שְׁלַחוּ לֵיהּ בְּנֵי בְּשָׂכָר לְלֵוִי: כֵּילָה מַהוּ? כְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא מַהוּ? מֵת בְּיוֹם טוֹב מַהוּ? אַדְאָזֵיל נָח נַפְשֵׁיהּ דְּלֵוִי. אֲמַר שְׁמוּאֵל לְרַב מְנַשְּׁיָא: אִי חַכְּימַתְּ, שְׁלַח לְהוּ. שְׁלַח לְהוּ: כֵּילָה — חָזַרְנוּ עַל כָּל צִיָּדֵי כֵּילָה וְלֹא מָצִינוּ לֵהּ צַד הֶיתֵּר. וְלִישְׁלַח לְהוּ כִּדְרַמֵּי בַּר יְחֶזְקֵאל! לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. כְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא — עִירְבּוּבָא. וְלִישְׁלַח לְהוּ כִּדְרַבִּי טַרְפוֹן? דְּתַנְיָא: כְּשׁוּת, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. וְקַיְימָא לַן: כָּל הַמֵּיקֵל בָּאָרֶץ, הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ בְּחוּץ לָאָרֶץ! לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. מַכְרִיז רַב: הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמִיזְרַע כְּשׁוּתָא בְּכַרְמָא — לִיזְרַע. רַב עַמְרָם חָסִידָא מְנַגֵּיד עִילָּוֵיהּ. רַב מְשַׁרְשְׁיָא יְהֵיב לֵיהּ פְּרוּטָה לְתִינוֹק גּוֹי וְזָרַע לֵיהּ. וְלִיתֵּן לֵיהּ לְתִינוֹק יִשְׂרָאֵל! אָתֵי לְמִיסְרַךְ: וְלִיתֵּן לֵיהּ לְגָדוֹל גּוֹי! אָתֵי לְאִיחְלוּפֵּי בְּיִשְׂרָאֵל. מֵת — שְׁלַח לְהוּ: מֵת לֹא יִתְעַסְּקוּ בּוֹ לֹא יְהוּדָאִין וְלֹא אַרְמָאִין, לֹא בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וְלֹא בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי. אִינִי?! וְהָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שִׁילַת אָמַר רַבִּי אַסִי: עוֹבְדָא הֲוָה בְּבֵי כְּנִישְׁתָּא דְּמָעוֹן בְּיוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת,

וְלֹא

**יוֹם טוֹב שֵׁנִי יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרְאֵל וּבְבֵיצָה (ד' ו.) מַסְקְנִינַן בָּתַר הַהִּ מִלְּתָא אָמַר וְלָא יְדַעְנָא אִי מִלְּפָנָיהּ אִם חָל י"ט בע"ש וּמֵת בּוֹ בַּיּוֹם וּמִפָּנֵי שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לְהִתְעַסֵּק בּוֹ לְמָחָר הִתִּירוּ לְקָבְרוֹ ע"י עַמְּמִים: אִי מִלְּאַחֲרֶיהָ וְהוּא מֵת בְּשַׁבָּת וּמִפָּנֵי שֶׁנִּשְׁתַּהֵא כְּבָר וְהָיָה מַסְרִיחַ הִתִּירוּ: מֵת בְּיו"ט רִאשׁוֹן כּוּ' מֵת שֶׁנִּשְׁתַּהֵא כְּגוֹן שֶׁמֵּת בְּשַׁבָּת וּלְמָחָר הָיָה יו"ט: מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבֵיצָה דְּאֵין ר"ה שָׁוֶה לְיָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלְיוֹת דְּאִלּוּ ר"ה חֲמִיר יו"ט שֵׁנִי דְּיִלֵּה וְנוֹלְדָה בָּזֶה אֲסוּרָה בָּזֶה: מִתְעַסְּקִין בּוֹ: בְּכָל שֶׁהוּא כְּסָדִין וּמִתְעַטֵּף בָּהּ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ: וּכְסָכְסֵהּ רְצוּעוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּהּ וְלֹא אֲמְרִינַן הַהִּ רְצוּעוֹת לְאו לְצֹרֶךְ עִטּוּף נִינְהוּ וַהֲוָה מַשְׁאוֹי הָהוּא שַׁעְתָּא שֶׁאֵין כֵּיוֹצֵא בּוֹ אֶלָּא לִנְטוֹתָהּ בְּאֹהֶל: חַיָּב חַטָּאת וְאִלּוּ לֹא הָיְתָה מְצֻיֶּאת כְּלָל לֹא מְחַיֵּב דְּהָא לְבוּשֵׁהּ הוּא אַלְמָא הַצִּיצִיּוֹת הָוְיָן לוֹ מַשְׁאוֹי הוֹאִיל וְאֵינָן כְּמִצְוָתוֹ אֵינוֹ צָרִיכִין לֹהּ וּמִן הַבָּגֵד מַמָּשׁ אֵינָן דְּלִחְשְׁבִינַן כְּוָתֵהּ: חֲשִׁיבִי מִשּׁוּם דְּשֵׁל תְּכֶלֶת הֵן וְלָא בָּטְלִי וְהָוֵי בָּהּ מִשּׁוּי: מְעָרִים אָדָם עַל הַמִּשְׁמֶרֶת בְּיו"ט לְרַבָּנָן דְּאָמְרִי אֵין תּוֹלִין אֶת הַמִּשְׁמֶרֶת בְּיוֹם טוֹב וְאוֹקְמָנָא דְּטַעְמָא לְאו מִשּׁוּם אֹהֶל אֶלָּא מִשּׁוּם עֲבֹדָא דְּחוֹל מְעָרִים וְתוֹלֶה אוֹתָהּ לְצֹרֶךְ רְמוּנִים דְּלְאו עוֹבְדִין דְּחוֹל נִינְהוּ וּמִסְּנֵּן בָּהּ שְׁמָרִים הוֹאִיל וְנִתְלֵית דְּהָא אָמְרִינַן נוֹתְנִין לַתְּלוּיָה בְּיו"ט: וְהוּא דְּתָלֵי בָּהּ רְמוּנִים בְּרֵישָׁא דְּמוּכָח מִלְּתָא דְּמַעְקְרָא לְאו לְשָׁמְרִים תְּלָיָה: מְטִילִין בְּרשׁיי"ר בְּלַעַ"ז: בַּמּוֹעֵד בְּחֲלוֹ שֶׁל מוֹעֵד: מְעָרִים וְשׁוֹתֶה מִן הֶחָדֵשׁ

רַבִּינָא הָאִדָּנָא דְּאִיכָּא חַבְרֵי חֵישִׁינַן פְּרוּשׁ וְלֹא יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל פֵּן יְצַוּוּ יוֹחָנָן, וַאֲמַר לְהוּ: יִתְעַסְּקוּן בֵּיהּ עַמְּמִין. אב(א)וְאָמַר רָבָא: מֵת בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן יִתְעַסְּקוּ בּוֹ עַמְּמִין, בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי — יִתְעַסְּקוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל, וַאֲפִילּוּ בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּבֵיצָה. לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. גאָמַר רַבִּי אָבִין בַּר רַב הוּנָא אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא: מִתְעַטֵּף אָדָם בְּכִילָּה וּבִכְסָכְסֵהּ וְיוֹצֵא לִרְשׁוּת הָרַבִּים בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הו(ב)מַאי שְׁנָא מִדְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית שֶׁאֵינָהּ מְצוּיֶּצֶת כְּהִילְכָתָהּ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת! צִיצִית לְגַבֵּי טַלִּית — חֲשִׁיבִי, וְלָא בָּטְלִי. הָנֵי לָא חֲשִׁיבִי, וּבָטְלִי. זאָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: מְעָרִים אָדָם עַל הַמִּשְׁמֶרֶת בְּיוֹם טוֹב לְתוֹלוֹת בָּהּ רְמוֹנִים, וְתוֹלֶה בָּהּ שְׁמָרִים. אָמַר רַב אַשֵׁי: וְהוּא דְּתָלֵה בָּהּ רְמוֹנִים. טי(ג)מַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: מְטִילִין שֵׁכָר בַּמּוֹעֵד לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַמּוֹעֵד — אָסוּר, אֶחָד שֵׁכָר תְּמָרִים וְאֶחָד שֵׁכָר שְׂעוֹרִים. אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן יֵשׁ — מְעָרִים וְשׁוֹתֶה מִן הֶחָדָשׁ! הָתָם לָא מוֹכְחָא מִילְתָא, הָכָא מוֹכְחָא מִילְתָא. יאיבאָמְרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְרַב אָשֵׁי: חֲזֵי מָר הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנָן וְרַב הוּנָא בָּן רַבִּי חִיּוֹן שְׁמֵיהּ, וְאָמְרִי לֹהּ רַב הוּנָא בְּרַבִּי חִלְּוֹון שְׁמֵיהּ, דְּשָׁקֵל בְּרָא דְּתוּמָא וּמַנַּח בְּבַרְזָא דְּדַנָּא, וְאָמַר: לְאַצְנוֹעֵיהּ קָמִיכַּוְונָא. וְאָזֵיל וְנָאֵים בְּמַבְּרָא, וְעָבַר לְהָהּ גִּיסָא וְסַיֵּיר פִּירֵי, וְאָמַר: אֲנָא לְמֵימַנ קָמִיכַּוְונָא! אָמַר לְהוּ: הַאֲרַמָּה קָאָמְרִתְּ? הַאֲרַמָּה בְּדַרְבָּנַן הִיא, וְצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לָא אָתֵי לְמִיעְבַּד לְכַתְּחִילָּה. יג־יטמַתְנִי׳ נוֹתְנִין מַיִם עַל גַּבֵּי הַמְּשָׁמְרִים בְּשִׁבְּיל שֶׁיְּצוֹלּוּ. וּמְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָּרִין וּבִכְפִיפָּה מִצָּרִית. יזיחוְנוֹתְנִין בֵּיצָה בְּמְסַנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל, וְעוֹשִׂין אֲנוֹמֵלִין בְּשַׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בַּשַּׁבָּת בְּכוֹס, בְּיוֹם טוֹב — בְּלֶגִין, וּבַמּוֹעֵד — בְּחָבִית. רַבִּי צָדוֹק אוֹמֵר הַכֹּל לְפִי הָאוֹרְחִין. יטכאגְּמָ׳ אָמַר זְעֵירִי: נוֹתֵן אָדָם יַיִן צָלוּל וּמַיִם צְלוּלִין לְתוֹךְ הַמְּשַׁמֶּרֶת בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ, אֲבָל עָכוּרִין — לָא. כּמֵיתִיבִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: טוֹרֵד אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן יֵינָהּ וּשְׁמָרֶיהָ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַמְּשַׁמֶּרֶת בַּשַּׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ! תַּרְגְּמַהּ זְעֵירִי: בֵּין הַגִּיתוֹת שָׁנוּ. כהכמְסַנְּנִין אֶת הַיַּיִן בְּסוּדָּרִין. אָמַר רַב שִׁימִי בַּר חִיָּיא: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה גוּמָּא. כחכטוּבִכְפִיפָּה מִצָּרִית. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשֵׁי אָמַר רַב: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַגְבִּיהַּ מִקַּרְקַעִיתוֹ שֶׁל כְּלִי טֶפַח. כלאָמַר רַב: הַאי פְּרוּנְקָא, אַפְּלָגֵיהּ דְּכוּבָּא — שָׁרֵי, אַכּוּלֵּיהּ כּוּבָּא — אָסִיר. לבאָמַר רַב פָּפָּא: לָא נִיהַדַּק אִינִישׁ צִינְיְיתָא בְּפוּמֵיהּ דְּכוּזַנְתָּא (דְּחַבְיֵתָא), מִשּׁוּם דְּמָיחֲזֵי כְּמִשַּׁמֶּרֶת. לגדְּבֵי רַב פָּפָּא שָׁאפוּ שִׁיכְרָא מִמָּנָא לְמָנָא. אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא מִדִּיפְתִּי לְרַבִינָא: הָאֵיכָא נִיצּוֹצוֹת! נִיצּוֹצוֹת לְבֵי רַב פָּפָּא לָא חֲשִׁיבִי. וְנוֹתְנִין בֵּיצָה בְּמְסַנֶּנֶת. תְּנֵי יַעֲקֹב קָרְחָה: לְפִי

מסורת הש"ס

א ביצה ו.; ביצה כב.

ב מנחות לז:

ג מועד קטן יב:

ד לקמן קמו.; לעיל קט.

גליון הש"ס

מתני' ומסננין את היין בסודרין. עי"ל קיא ע"א תוד"ה האי מסוכריית"א:

תוס' ד"ה תלא כו' ושל דגים מאיס. עי"ל יט ע"ב תוד"ה הני כרכי:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקכו סעי' א ד:

ב מיי' פא' מהל' שביתת יום טוב הל' כג, סמג לאוין עה:

ג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לט:

ד מיי' פ"ט מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' ג סעי' א:

ו מיי' פ"ט מהל' שבת הל' כ:

ז טוש"ע או"ח סי' תקי סעי' ד:

ח מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' יז, סמג לאוין עה:

ט טוש"ע או"ח סי' תקלג סעי' א:

י מיי' פז' מהל' שביתת יום טוב הל' ח, סמג לאוין עה:

יא טור או"ח סי' שלט, ש"ע או"ח סי' שיד סעי' יא:

יב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ג:

יג טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ט:

יד מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:

טו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין עה:

טז טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' טו:

יז מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:

יח מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' יז, סמג לאוין עה:

יט טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' י יא:

כ מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:

כא מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין עה:

כב טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' י יא:

כג מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:

כד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין עה:

כה טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' י יא:

כו מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:

כז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין עה:

כח טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' יב:

כט מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לג:

ל טוש"ע או"ח סי' שטו סעי' יג:

לא מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' לג, סמג לאוין עה:

לב טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' יג:

לג טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' יד:

שֶׁם פֵּרוֹת כַּרְמוֹ וְנִמְצָא שֶׁהַנְּכָרִי מַעֲבִירוֹ בְּמַיִם בְּשַׁבָּת: הַאֲרַמָּה בְּדַרְבָּנַן הִיא ה"ג הַהִּ הַאֲרַמָּה לָאו בְּאִסּוּרָא דְּאוֹרַיְתָא הוּא אֶלָּא בְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנַן דְּא"נ עֲבִיד מַמָּשׁ בְּלֹא הַאֲרַמָּה אַדְּרַבָּנַן הוּא דְּעָבַר הִלְכָךְ דְּצוּרְבָּא מֵרַבָּנַן הוּא לֹא אַחֲמִירוּ עָלֶיהָ דְּהוּא לֹא אָתֵי לְמֶעְבַּד לְכַתְּחִלָּה לְהָדְיָא בְּלֹא הַאֲרַמָּה לַעֲבֹר שָׁם לִפְנֵי הַכֹּל: מִתְנֵי' נוֹתְנִין מַיִם בְּשַׁבָּת ע"ג שְׁמָרִים הַנִּתּוּנִים בְּמִשְׁמֶרֶת מִבְּעוֹד יוֹם: כְּדֵי שֶׁיְּצוּלּוּ לָזוּב אֶת הַיַּיִן מִפְּנֵי הַקְּמָחִים שֶׁקּוֹרִים יינ"ש: בְּסוּדָּרִין וּבִכְפִיפָּה מִצָּרִית הָעֲשׂוּיָה מִצּוּרֵי דָּקָל: וְנוֹתְנִין בֵּיצָה בְּמְסַנֶּנֶת שֶׁהַחַרְדָּל נָתוּן בָּהּ לְהַסְתַּנֵּן וְקוֹלֶטֶת אֶת הַפְּסֹלֶת וְאַף הַבֵּיצָה הַחֲלָמוֹן שֶׁלָּהּ נוֹטֵף וּמִסְתַּנֵּן עִמּוֹ וַהֲוָה לֵיהּ לְחַרְדָּל לְמַרְאֶה וְהַחֲלָבוֹן שֶׁהוּא קָשׁוּר נִשְׁאָר לְמַעְלָה וְרַבִּינוּ הַלֵּוִי פֵּרֵשׁ סְנוּנָה שֶׁל בֵּיצָה לְתוֹךְ תַּבְשִׁיל הִיא וְלֹא לְתוֹךְ חַרְדָּל וּבְמְסֻנֶּנֶת שֶׁל חַרְדָּל הוּא דְּשָׁרֵי מִשּׁוּם שִׁנּוּי וְיוֹרֵד לְתוֹךְ הַקְּעָרָה שֶׁהוּא כְּלִי שֵׁנִי וּמִתְלַבֵּן הַתַּבְשִׁיל: אֵינוֹמֵלִין פושו"ן: לַגִּין גָּדוֹל מִכּוֹס וְקָטָן מֵחָבִית: גְּמ' טוֹרֵד מְעָרְבֵב: בֵּין הַגִּיתוֹת שָׁנוּ שֶׁכָּל הַיֵּינוֹת עֲכוּרִין וְשׁוֹתִין אוֹתָן בְּשִׁמְרֵיהֶם הִלְכָךְ אֵין כָּאן תִּקּוּן דִּבְלָאו הָכִי מִשְׁתַּתֵּי: שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה גֻּמָּא מִן הַסּוּדָּר בְּפִי הַכְּלִי כִּי עָבְדָא דְּחוֹל אִי נָמֵי אַתֵּי לִידֵי סְחִיטָה: שֶׁלֹּא יַגְבִּיהַּ הַכְּפִיפָּה מִקַּרְקַעִית כְּלִי טֶפַח כְּמִדַּת אֹהֶל: פְּרוּנְקָא בֶּגֶד שֶׁשּׁוֹטְחִין עַל גִּיגִית יַיִן לְכַסּוֹתָהּ: אַפְלָגֵיהּ דְּכוּבָּא שָׁרֵי דְּלָאו אָהֳלָא הֲוֵי: לָא נִיהַדַּק אִינִישׁ צִינְיְיתָא בְּפוּמָא דְּכוּזְנֵי דְּחַבְיֵתָא כְּלִי חֶרֶס קָטָן שֶׁמְּעָרִין בּוֹ יַיִן מֵחָבִית לֹא בְּפִיו קָשִׁין וְקִסְמִים בַּחֲזָקָה לְפִי שֶׁאֵין לְךָ מְסֻנֶּנֶת גְּדוֹלָה מִזּוֹ: שפו שֶׁכְּרָא כָּל הֵיכָא דְּתָנֵי לְשׁוֹן שֶׁפּוּי בְּנַחַת הוּא וְהַפְּסֹלֶת נִשְׁאָר בְּשׁוּלֵי הַכְּלִי: וְהָאֵיכָּא נִיצּוֹצוֹת קְטַנּוֹת הַנִּשּׁוֹפוֹת בָּאֲחֲרוֹנָה מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת שֶׁקּוֹרִין בריי"ש וְהָנָהוּ מוֹכְחָן דְּבוֹרֵר הוּא: נִיצּוֹצוֹת כִּי רַב פָּפָּא לָא חֲשִׁיבִי שֶׁחֲנָנִי מֵטִיל שָׂכָר הָיָה דְּרַאֲמְרִינַן בְּבָבָא מְצִיעָא (דף סה:) וּבְפָסְחִים (דף קיג.) הִלְכָךְ אֵינוֹ מַקְפִּיד לְנִיצּוֹצוֹת כָּל כָּךְ וּכְשֶׁמַּגִּיעַ לַנִּיצּוֹצוֹת מַשְׁלִיךְ הַן וּפְסֹלְתָן לַחוּץ וּתְחִלַּת שְׁפִיָּתָן מִן הַפְּסֹלֶת נִכָּר דְּלָאו בּוֹרֵר הוּא:

מסורת הש"ס

א לקמן קמה.; לקמן קמא.
ב תוספתא שבת
ג עבודה זרה ל.
ד לעיל קלו:
ה מועד קטן כו.
ו עבודה זרה סא:

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא לית הלכתא ככל הני שמעתתא. עיין כתובות דף נ"ד ע"א תוס' ד"ה לית הלכתא:
רש"י ד"ה אכל נוטל וכו' נופל מאליו כר"ש. עיין לעיל דף נ"ד ע"א ברש"י ד"ה כלאים דחבלים:

לְפִי שֶׁאֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ אֶלָּא לְגָנָּן. אֵיתְמַר. חַרְדָּל שֶׁלְּשׁוֹ מֵעֲרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר, אָמַר רַב: מְמַחוֹ בִּכְלִי אֲבָל לֹא בַּיָּד. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: (בַּיָּד?!) אַטוּ כָּל יוֹמָא בְּיָד מְמַחוֹ לֵיהּ?! מַאֲכַל חֲמוֹרִים הוּא! אֶלָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: מְמַחוֹ בַּיָּד וְאֵינוֹ מְמַחוֹ בִּכְלִי. (א)אִיתְּמַר. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — אָסוּר. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — מוּתָּר. אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: אֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן. קָם רַבִּי יוֹחָנָן בְּשִׁיטָתֵיהּ דִּרְבִּי אֶלְעָזָר, קָם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשִׁיטָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל. אַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹחָנָן. אִימֵיהּ דְּאַבָּיֵי עֲבַדָא לֵיהּ, וְלָא אָכַל. דְּבֵיתְהוּ דְּזִעְירָא עֲבַדָא לֵיהּ לְרַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי, וְלָא אָכַל. אֲמַרָה לֵיהּ: לְרַבָּךְ עֲבַדִי לֵיהּ וַאֲכַל, וְאַתְּ לָא אָכְלַתְּ? אֲמַר רָבָא בַּר שָׁבְאָ: הָווֹ קָאֵימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַבִינָא וּבְחַשׁ לֵיהּ בְּשׁוּפְתָּא דְּתוּמְא וַאֲכַל. א"כ(ב)אֲמַר מָר זוּטְרָא: לֵית הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא, אֶלָּא כִּי הָא דְּאִתְּמַר: חַרְדָּל שֶׁלְּשׁוֹ מֵעֲרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר מְמַחוֹ בֵּין בַּיָּד בֵּין בִּכְלִי וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ דְּבַשׁ. וְלֹא יִטְרוֹף, אֶלָּא מְעָרֵב. דה(ג)שַׁחֲלִיִּים שֶׁשְּׁחָקָן מֵעֲרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתֵן לְתוֹכָן שֶׁמֶן וְחוֹמֶץ, וּמַמְשִׁיךְ לְתוֹכָן אַמִּיתָּא. וְלֹא יִטְרוֹף אֶלָּא מְעָרֵב. שׁוּם שֶׁרִיסְקוֹ מֵעֲרֶב שַׁבָּת, לְמָחָר נוֹתֵן לְתוֹכוֹ פּוֹל וּגְרִיסִין, וְלֹא יִשְׁחוֹק אֶלָּא מְעָרֵב, וּמַמְשִׁיךְ אֶת אַמִּיתָּא לְתוֹכָן. מַאי אַמִּיתָּא? נִינְיָא. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינַּהּ הָאי נִינְיָא מְעַלְיָא לְתַחְלִי. ת(ג)וְעוֹשִׂין אֲנוֹמִלִּין בְּשַׁבָּת. תָּנוּ רַבָּנָן: עוֹשִׂין אֲנוֹמִלִּין בְּשַׁבָּת, וְאֵין עוֹשִׂין אֲלוּנְטִית. וְאֵיזוֹ הִיא אֲנוֹמִלִּין וְאֵיזוֹ הִיא אֲלוּנְטִית? אֲנוֹמִלִּין יַיִן וּדְבַשׁ וּפִלְפְּלִין. אֲלוּנְטִית יַיִן יָשָׁן וּמַיִם צְלוּלִין וַאֲפַרְסְמוֹן, דְּעָבְדִי לְבֵי מַסּוּתָא לְמֵיקַר. "אָמַר רַב יוֹסֵף: זִימְנָא חֲדָא עַלִּית בָּתַר מָר עוּקְבָא לְבֵי בָאנֵי. כִּי נָפְקִי, אֲתַאי אַשְׁקְיֵין חַמְרָא חַד כָּסָא, וְחַשִׁי מִבֵּינָתָא דְּרֵאשֵׁי וְעַד טוּפְרָא דְּכַרְעֵי. וְאִי אַשְׁקְיֵין כָּסָא אַחֲרִינָא — הֲוֵאי מְסְתְּפֵינָא דִּלְמָא מְנַכּוּ לִי מִזָּכְוָתָא דְּעָלְמָא דְּאָתֵי. וְהָא מָר עוּקְבָא דְּשָׁתֵי כָּל יוֹמָא? שָׁאנֵי מָר עוּקְבָא דְּדֵשׁ בֵּיהּ. מז(ד)מַתְנִי׳ אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִילְתִּית בְּפוֹשָׁרִין, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַחוֹמֶץ. וְאֵין שׁוֹלִין אֶת הַכַּרְשִׁינִין וְלֹא שְׁפִין אוֹתָן, אֲבָל נוֹתֵן לְתוֹךְ הַכְּבָרָה אוֹ לְתוֹךְ הַכַּלְכָּלָה. מח(ה)אֵין כּוֹבְרִין אֶת הַתֶּבֶן בִּכְבָרָה, וְלֹא יִתְּנֶנּוּ עַל גַּבֵּי מָקוֹם גָּבוֹהַּ בִּשְׁבִיל שֶׁיֵּרֵד הַמּוֹץ. אֲבָל נוֹטֵל הוּא בַּכְּבָרָה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הָאֵיבוּס. (ו)גְּמ׳ אֵיבָעְיָא לְהוּ: שָׁרָה, מַאי? תַּרְגְּמָא רַב אַדָּא נַרְשָׁאָה קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף: שָׁרָה — חַיֵּיב חַטָּאת. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה שָׁרָה אוּמְצָא בְּמַיָּא הָכִי נָמֵי דְּמִיחַיֵּיב? אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי: מִדְּרַבָּנָן — שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל. יג־טו(ז)בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יוֹחָנָן מֵרַבִּי יַנַּאי: מַהוּ לִשְׁרוֹת אֶת הַחִלְתִּית בְּצוֹנָן? אָמַר לֵיהּ: אָסוּר. וְהָא אָנָן תָּנַן: אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית בְּפוֹשָׁרִין — הָא בְּצוֹנָן מוּתָּר! אָמַר לֵיהּ: אִם כֵּן מַה בֵּין לִי וְלָךְ. מַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא, דְּתַנְיָא: אֵין שׁוֹרִין אֶת הַחִלְתִּית לֹא בְּחַמִּין וְלֹא בְּצוֹנָן. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּחַמִּין — אָסוּר, בְּצוֹנָן — מוּתָּר. טז־יח(ח)לְמַאי עֲבְדִי לֵיהּ? לְיוּקְרָא דְּלִיבָּא. רַב אַחָא בַּר יוֹסֵף חָשׁ בְּיוּקְרָא דְּלִיבָּא. אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּמָר עוּקְבָא. אָמַר לֵיהּ: זִיל שְׁתֵי תִּלְתָּא תִּיקְלֵי חִילְתִּיתָא בִּתְלָתָא יוֹמֵי. אֲזַל אִישְׁתֵּי חַמְשָׁא בְּשַׁבְּתָא וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. לְצַפְרָא אֲזַל שְׁאַל בֵּי מִדְרְשָׁא. אֲמַרוּ לֵיהּ: תָּנָא דְּבֵי רַב אַדָּא, וְאָמְרִי לַהּ תָּנָא דְּבֵי מָר בַּר רַב אַדָּא: שׁוֹתֶה אָדָם קַב אוֹ קַבַּיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. (ז)אֲמַר לְהוּ: לְשָׁתוֹת — לָא קָמִיבַּעְיָא לִי, כִּי קָא מִיבַּעְיָא לִי — לִשְׁרוֹת, מַאי? אֲמַר לְהוּ רַב חִיָּיא בַּר אַבִין: בְּדִידִי הֲוָה עוֹבָדָא, וַאֲתַאי שְׁאֵילְתֵּיהּ לְרַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה וְלָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתַאי שְׁאֵילְתֵּיהּ לְרַב הוּנָא, וַאֲמַר: הָכִי קָאֲמַר רַב, שׁוֹרֶה בְּצוֹנָן וּמַנִּיחַ בַּחַמָּה. יט־כא(ט)כְּמַאן דְּשָׁרֵי? אֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָסַר — הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּלָא אִישְׁתֵּי כְּלָל, אֲבָל הָכָא — כֵּיוָן דְּאִישְׁתֵּי חַמְשָׁא וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, אִי לָא שָׁתֵי בְּשַׁבָּת — מִיסְתַּבַּן. כבּ־כגמִיסְתְּמִיךְ וְאָזֵיל רַב אַחָא בַּר יוֹסֵף אַכַּתְפֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק בַּר אֲחָתֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: כִּי מָטֵינַן לְבֵי רַב סָפְרָא עַיְּילִינַן. כִּי מָטוֹ עַיְּילֵיהּ. בָּעָא מִינֵּיהּ: מַהוּ לְכַסְכּוֹסֵי כִּיתְנִיתָא בְּשַׁבָּתָא? לְרַכּוֹכֵי כִּיתְנִיתָא קָא מִיכַּוֵּין — וְשַׁפִּיר דָּמֵי, אוֹ דִילְמָא לְאוּלּוֹדֵי חִיּוְרָא קָמִיכַּוֵּין — וַאֲסִיר? אֲמַר לֵיהּ: לְרַכּוֹכֵי קָא מִיכַּוֵּין וְשַׁפִּיר דָּמֵי. כִּי נָפַק אֲתָא, אֲמַר לֵיהּ: מַאי בָּעָא מָר מִינֵּיהּ? אֲמַר לֵיהּ בָּעֵי מִינֵּיהּ: מַהוּ לְכַסְכּוֹסֵי כִּיתְנִיתָא בְּשַׁבָּתָא, וַאֲמַר לִי: שַׁפִּיר דָּמֵי. וְתִבְעֵי לֵיהּ לְמַר סוּדְרָא? סוּדְרָא לָא קָא מִיבַּעְיָא לִי, דִּבְעֵי מֵרַב הוּנָא וּפָשַׁט לִי. כהּ־כוּוְתִיפְשִׁיט לֵיהּ לְמַר מִסּוּדְרָא? אֲמַר לֵיהּ: הָתָם — מִיחְזֵי כְּאוּלּוֹדֵי חִיּוְרָא, הָכָא — לָא מִיחְזֵי כְּאוּלּוֹדֵי חִיּוְרָא. אֲמַר רַב חִסְדָּא: הַאי כִּיתְנִיתָא

מִשְׁלְפָא

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' טו:
ב מיי' פח' מהל' שבת הל' יד:
ג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' טז:
ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יב:
ו טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יז:
ז מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יב:
ח מיי' פד' מהל' דעות הל' יז:
ט טוש"ע או"ח סי' שיט סעי' ח:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שכד סעי' א:
יב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לב, סמג לאוין סה:
יג טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יח:
יד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב:
טו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
טז טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יח:
יז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב:
יח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
יט טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יח:
כ מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כב:
כא מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
כב טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ה:
כג מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:
כד טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ה:
כה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שח סעי' טז:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כז כח:
ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ה מיי' פז' מהל' ברכות הל' ג:
ו טוש"ע או"ח סי' שכד סעי' טו:
ז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שכד סעי' טו:
ט מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שכד סעי' יד:
יא מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יט:

מסורת הש"ס

א תנא דבי אליהו זוטא נספחים לסדר אליהו זוטא מבוא ח
ב תוספתא שבת

תָּלָא דְּבַשָּׁרָא כּוּ' לֹא כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֶס דְּפִי' בָּשָׂר מֻלְיֵיחַ שֶׁתָּלוּ לִיבְּשׁוֹ דהל"ל הָא בְּפָרָק מְפַנִּין דְּמַה שֶׁיֵּשׁ הָכָא וְעוֹד לָמָּה מַזְכִּיר תְּלָא וְעוֹד מוּכָח לְעֵיל בְּפָרָק מְפַנִּין (שַׁבָּת דף קכח.) דְּדַג מֻלְיַח נָמֵי חָזֵי לְאָמְצָא וְעוֹד דְּהָכָא בְּטִלְטוּל אֵירֵי וְאָמְרִינַן לְעֵיל דְּרַב בְּמַקָּצָה לְטַלְטֵל סָבַר לַהּ כר"ש וְנַרְאֶה כְּפִי' הָעֲרוּךְ דְּמִשּׁוּם תְּלָא נָקְטַהּ וּבְלֹא בָּשָׂר אֶלָּא תְּלָא דְּבַשָּׂרָא לָא מְפָאֵיס וְשָׁרֵי לְטַלְטוּלֵי וְשָׁל דָּגִים מְאִיס וְהָוֵי מַקָּצָה מֻחְמֶּמֶת מֵאוֹס וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר בְּאֶסוּר דִּתְלָא כְּעֵין כְּשֵׁא דְּיַרְקָא וְר' פִּי' לָנוּ דְּלְתָלָא דְּבַשָּׂרָא רָגִיל לְהְיוֹת בּוֹ תּוֹרֶת כֶּלִי אֲבָל שֶׁל דָּגִים לֹא וְלֹא מְשׁוּם מַקָּצָה מֻחְמֶּמֶת מֵאוֹס דְּלָא אִירְי שְׁמַעְתִּין בְּמַקָּצָה מֻחְמֶּמֶת מֵאוֹס. מ"ר: **אֲבָל** בְּאֵבוּס שֶׁל קַרְקַע דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר אע"ג דִּמְרַבֵּץ שָׁרֵינַן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן (לְעֵיל שַׁבָּת דף צה.) הָכָא רְגִילוּת הוּא לְהִתְכַּוֵּן לְאֲשׁוֹוֵי גַּמּוֹת וְחִישִׁינַן טְפֵי שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן

[א]מְשִׁלְפָא לְדִידַהּ מִקָּנְיָא — שָׁרֵי, קָנְיָא מִינַּהּ — אָסִיר. אָמַר רָבָא: וְאִם כְּלִי קִינּוּאֵי הוּא — מוּתָּר. [ב]אָמַר רַב חִסְדָּא: הַאי כִּישְׁתָּא דְּיַרְקָא, אִי חָזְיָא לְמַאֲכַל בְּהֵמָה — שָׁרֵי לְטַלְטוֹלַהּ, וְאִי לָא — אָסִיר. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשֵּׁי אָמַר רַב: הַאי תַּלְיָא, דְּבִשָּׂרָא — שָׁרֵי לְטַלְטוֹלַהּ, דְּכַוְורֵי — אָסִיר. אָמַר רַב קַטִּינָא: הָעוֹמֵד בָּאֲמְצַע הַמִּטָּה, כְּאִילּוּ עוֹמֵד בִּכְרֵיסָהּ שֶׁל אִשָּׁה. וְלָאו מִילְתָא הִיא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזַבֵּין יַרְקָא — לִיזְבֵּין אֲרִיכָא, כִּישָּׁא כִּי כִּישָּׁא, וְאוּרְכָא מְמֵילָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזַבֵּין קָנְיָא — לִיזְבֵּין אֲרִיכָא, טוּנָא כִּי טוּנָא, וְאוּרְכָא מְמֵילָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב [דְּלָא נְפִישָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא] — לָא לֵיכוֹל יַרְקָא, מְשׁוּם דְּגָרִיר. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא לָא בָּעֲנֵיוּתֵי אֲכָלֵי יַרְקָא, וְלָא בָּעֲתִירוּתֵי אֲכָלֵי יַרְקָא. בַּעֲנֵיוּתֵי — מְשׁוּם דְּגָרִיר. בְּעֲתִירוּתֵי — דְּאָמֵינָא: הֵיכָא דְּעָיֵיל יַרְקָא, לֵיעוּל בְּשָׂרָא וְכַוְורֵי. [ג]וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּלָא נְפִישָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא — לָא לִיבְצַע בְּצוֹעֵי. (וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּלָא נְפִישָׁא לֵיהּ רִיפְתָּא — לָא לִיבְצַע. מַאי טַעְמָא? — דְּלָא עָבֵיד בְּעַיִן יָפָה.) וְאָמַר רַב חִסְדָּא: אֲנָא מֵעִיקָּרָא לָא הֲוַאי בְּצַעְנָא עַד דְּשָׁדַאי יְדֵי בְּכוּבֵּי מָנָא, וַאֲשַׁכַּחְי [בֵּיהּ כָּל צָרְכִּי]. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: הַאי מַאן דְּאָפְשַׁר לֵיהּ לְמֵיכַל נַהֲמָא דִּשְׁעֹרֵי וְאָכַל דְּחִיטֵּי קָעָבַר מִשּׁוּם "בַּל תַּשְׁחִית". וְאָמַר רַב פָּפָּא: הַאי מַאן דְּאָפְשַׁר לְמִישְׁתֵּי שִׁיכְרָא וְשָׁתֵי חַמְרָא — עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תַּשְׁחִית". וְלָאו מִילְתָא הִיא — "בַּל תַּשְׁחִית" דְּגוּפָא עֲדִיף. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּלֵית לֵיהּ מִשְׁחָא — נִימְשֵׁי בְּמַיָּא דַּחֲרִיצֵי. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזַבֵּין אוּמְצָא — לִיזְבֵּין אוּנְקָא, דְּאִית בֵּיהּ תְּלָתָא מִינֵי בִּישְׁרָא. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב דְּזַבֵּין כִּיתּוֹנֵיתָא — לִיזְבַּן מִדְּנָהַר אַבָּא, וְנֵיחֲוֵורַהּ כֹּל תְּלָתִין יוֹמִין, דְּמִפַּטְיָא לֵיהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, וַאֲנָא עָרְבָא. מַאי "כִּיתּוֹנֵיתָא"? — כִּיתָּא נָאָה. וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב לָא לִיתֵּיב אַצִּיפְתָּא חַדְתָּא, דְּמָכְלָא מָאנֵיהּ. [ד]וְאָמַר רַב חִסְדָּא: בַּר בֵּי רַב לָא לִישַׁדַּר מָאנֵיהּ לְאוּשְׁפִּיזֵיהּ לְחַוּוֹרֵיהּ לֵיהּ, דְּלָאו אוֹרַח אַרְעָא, דִּילְמָא חָזֵי בֵּיהּ מִידֵּי וְאָתֵי לְמִגְנְבֵיהּ. אָמַר לַהּ רַב חִסְדָּא לִבְנָתֵיהּ: תִּיהְוֵין צָנְיָן בְּאַפֵּי גַּבְרַיְיכוּ, לָא תֵּיכְלוּן יַרְקָא בְּלֵילְיָא, לָא תֵּיכְלוּן תַּמְרֵי בְּלֵילְיָא, וְלָא תִּשְׁתּוֹן שִׁיכְרָא בְּלֵילְיָא, וְלָא תִּיפְּנוֹן הֵיכָא דְּמִפְּנוּ גַּבְרַיְיכוּ. וְכִי קָא קָאֲרֵי אִינִישׁ אַבָּבָא — לָא תֵּימְרוּן "מַנּוּ", אֶלָּא "מַנִּי". נָקִיט מַרְגָּנִיתָא בַּחֲדָא יָדֵיהּ וְכוֹרָא בַּחֲדָא יָדֵיהּ. מַרְגָּנִיתָא — אַחְוֵי לְהוּ, וְכוֹרָא — לָא אַחְוֵי לְהוּ, עַד דְּמִיצְטַעֲרָן, וַהֲדַר אַחְוֵי לְהוּ. אֵין שׁוֹלְלִין אֶת הַכַּרְשִׁינִין. מַתְנִיתִין דְּלָא כִּי הַאי תַּנָּא, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֵין מַשְׁגִּיחִין בַּכְּבָרָה כָּל עִיקָּר. [ה]מַתְנִי' גּוֹרְפִין מִלְּפָנֵי הַפַּטָּם וּמִסַּלְקִין לִצָּדָדִין מִפְּנֵי הָרָעִי, דִּבְרֵי רַבִּי דּוֹסָא, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין. נוֹטְלִין מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה זוֹ וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְּהֵמָה זוֹ בְּשַׁבָּת. גְּמ' אֲיִבַּעְיָא לְהוּ: רַבָּנָן אַרֵישָׁא פְּלִיגִי, אוֹ אַתַּרְוַיְיהוּ פְּלִיגִי? [ו]תָּא שְׁמַע, דְּתַנְיָא: וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — לֹא יְסַלְּקֶנּוּ לִצָּדָדִין. [ח]אָמַר רַב חִסְדָּא: מַחֲלוֹקֶת בְּאֵיבוּס שֶׁל קַרְקַע, אֲבָל בְּאֵיבוּס שֶׁל כֶּלִי — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. וְאֵיבוּס שֶׁל קַרְקַע מִי אִיכָּא לְמַאן דְּשָׁרֵי?! הָא קָא מַשְׁוֵי גוּמּוֹת! אֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב חִסְדָּא מַחֲלוֹקֶת בְּאֵיבוּס שֶׁל כֶּלִי, אֲבָל בְּאֵיבוּס שֶׁל קַרְקַע — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. וְנוֹטְלִין מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה. תְּנָא חֲדָא: נוֹטְלִין מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ יָפֶה וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ רַע. וְתַנְיָא אִידַּךְ: נוֹטְלִין מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ רַע וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ יָפֶה! [י]אָמַר אַבָּיֵי: אִידֵּי וְאִידֵּי מִקַּמֵּי חַמְרָא לְקַמֵּי תּוֹרָא — שָׁקְלִינַן, מִקַּמֵּי תּוֹרָא לְקַמֵּי חַמְרָא — לָא שָׁקְלִינַן. וְהָא דְּקָתָנֵי "נוֹטֵל מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ יָפֶה" — בַּחֲמוֹר, דְּלֵית לֵיהּ רִירֵי. "וְנוֹתְנִין לִפְנֵי בְּהֵמָה שֶׁפִּיהָ רַע" — בְּפָרָה, דְּאִית

מִשְׁלְפָא לְדִידַהּ מִקָּנְיָא כְּשֶׁשּׁוֹטְחִין אוֹתָהּ לְנַגְּבָהּ תּוֹחֲבִים קָנֶה מִבֵּית יָד לְבֵית יָד וּכְשֶׁנּוֹטְלָהּ בְּשַׁבָּת יִשְׁלָפֶנָּה מִן הַקָּנֶה וְלֹא הַקָּנֶה מִמֶּנָּה דְּלָא חָזֵי לְטַלְטוּלֵי דְּלְהַסְקָה קָאֵי: וְאִם כְּלִי קִינּוּאֵי הִיא קָנֶה שֶׁל אוֹרְגִים דְּתוֹרֶת כְּלִי עָלָיו שָׁרֵי: תַּלְיָא דְּבַשָּׂרָא בָּשָׂר מֻלְיַח שֶׁתָּלוּ לִיבְּשׁוֹ וּמַלְיַח הַחֲבָל קָרֵי תַּלְיָא: שָׁרֵי דְּאָמְצָא: דְּכַוְורֵי אֵין נָאֲכָלִין חַיִּין: בְּאֶמְצַע מִטָּה שֶׁאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ רְגִילִין בָּהּ לִישַׁן: כְּאִלּוּ עוֹמֵד כּוֹ' דְּמְהַרְהֵר: לַזָּבִין אֲרִיכָא אֲגַדָּה אֲרֻכָּה שֶׁל כְּרוּב אֹרֶךְ וְשֶׁל כְּרִישִׁין אֲרֻכִּים: כִּשָּׁא כִּי כִּשָּׁא שֶׁכָּל אֲגַדּוֹת הַגַּנִּין שָׁווֹת בְּעֻבְיָן שֶׁלָּכֶן מִדָּה אַחַת לַחֲבֹל שֶׁהוּא אָגוּד בּוֹ: וְאָרְכָּא מְמֵילָא כְּלוֹמַר אָרְכּוֹ שֶׁל זֶה שֶׁהוּא אֹרֶךְ מֻחֲבָרוֹ הוּא מִשְׁתַּכֵּר בּוֹ: קָנְיָא חֲבִילֵי קָנִים לְעֲצִים: לָא לֵיכוֹל יַרְקָא יֶרֶק חֵי כְּרִישִׁין צִירְפוּ"ל וְשַׁחֲלִים: מְשׁוּם דְּגָרִיר לְבָא וּמַאֲכִילוֹ לְחֵם הַרְבֵּה וְאֵין לוֹ: לֹא לִבְצַע בְּצוּעֵי מורשיליונ"ט בְּלַע"ז לֹא יֹאכַל עַכְשָׁו מְעַט פַּת שֶׁיִּמְצָא לוֹ וּלְאַחַר שָׁעָה מְעַט מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ דֶּרֶךְ שְׂבִיעָה אֶלָּא יְצָרֵף וְיֹאכַל יַחַד: מֵעִקָּרָא קוֹדֶם שֶׁנִּתְעַשְׁרְתִּי: עַד דְּשָׁדַאי יְדֵי בְּכַלָּא מָנָא כְּשֶׁהָיִיתִי מְמַשְׁמֵשׁ בְּסַל וּמוֹצֵא בּוֹ פַּת הַרְבֵּה הָיִיתִי מְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא: דְּלֵית לַהּ מִשְׁחָא שֶׁהָיוּ סָכִין יְדֵיהֶן שֶׁמָּן קֹדֶם מַיִם אַחֲרוֹנִים לְהַעֲבִיר אֶת הַצַּהֲמָא: בְּמַיָּא דַּחֲרִיצֵי הַנִּקָּבִים יַחַד וְגָדֵל עֲלֵיהֶם יְרַקְרוֹקִית עָבָה וְנוֹחָה כַּשֶּׁמֶן: אַנְקָא צוֹאר: תְּלָתָא מִינֵי בִּשְׂרָא יִטְעֹם בּוֹ ג' מִינֵי מַטְעַמִּים שֶׁמֶן וְכָחוּשׁ וְגִיד הַצַּוָּאר: מִדְּנָהַר אַבָּא מֵאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁפִּשְׁתָּנוֹ יָפָה: דְּמִפַּטְיָא לַהּ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא וַאֲנָא עָרְבָא אֲנִי עֵרֵב בְּדָבָר שֶׁתִּתְקַיֵּם לוֹ שָׁנָה שְׁלֵמָה וּתְפַטֵּיהוּ שֶׁלֹּא יִצְטָרֵךְ לְקַנּוֹת חָלוּק: כִּתָּא נָאָה כַּת נָאָה רְאוּיָה לְהוֹשִׁיב בְּעֶלְיָתָהּ לְמַגֵּפָהּ אֵרְאֶה לְגַרְפָּהּ מִשּׁוּם דְּפָעֲמִים שֶׁהָאֵבוּס שֶׁל קַרְקַע וְקָא מְכַוֵּן לְאַשְׁוֹיֵי גֻּמּוֹת שֶׁלֹּא יִפָּלוּ הַשְׁעוֹרִים לְתוֹכוֹ: אוֹ אַסִּיפָא פְּלִיגִי וּמִשּׁוּם דְּלָא חָזֵי שַׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁנִמְאָס בְּמִדְרָס רַגְלָיו: תָּא שְׁמַע דְּאַתַּרְוַיְיהוּ פְּלִיגִי: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אֶחָד גְּרִיפַת הָאֵבוּס וְאֶחָד תֶּבֶן שֶׁלְּקָנּוּ לְצָדָדִין: שֶׁל קַרְקַע כְּעֵין שָׁעוֹשִׂין גֶּדֶר קָטָן לִפְנֵי בְּהֵמָה וְנוֹתְנִין מַאֲכָל לִפְנֵים מִמְּנוּ דְּאִיכָּא לְמֵחַשׁ לְאֲשׁוֹוֵי גֻּמּוֹת: מַחֲלֹקֶת בְּאֵבוּס שֶׁל כְּלִי וְגוֹרוּ רַבָּנָן גְּזֵרָה אֲטוּ שֶׁל קַרְקַע: שֶׁפִּיהָ יָפֶה לְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ: אִידֵּי וְאִידֵּי שְׁתֵּיהֶן הַמִּשְׁנָיוֹת סְבִירָא לְהוּ: מִקַּמֵּי חַמְרָא לְקַמֵּי תּוֹרָא שְׁקִלִינַן שֶׁאֵינוֹ מֵטִיל רִירִין וְאֵין מַה שֶּׁלְּפָנָיו נִמְאָס וְרָאוּי לְתִתּוֹ לִפְנֵי שׁוֹר: מִקַּמֵּי תּוֹרָא לְקַמֵּי חַמְרָא לָא שָׁקְלִינַן דְּאִית לַהּ רִירֵי וְאִמְּאִיס וְהָא דְּקָתָנֵי לַהּ הָכָא פִּיהָ יָפֶה וְהָכָא פִּיהָ רַע כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל פִּיהָ יָפֶה דְּלֵית לַהּ רִירֵי פִּיהָ רַע דְּלָא דַּיֵּק וְאָכִיל שְׁאוֹכֵל קוֹצִים וּבַרְקָנִים:

מסורת הש"ס

א לעיל ג.

ב לעיל קמ.

ג לקמן קמח:; ביצה ל.

גליון הש"ס

גמ' דילמא אתי לידי סחיטה. עיין לקמן דף קמה ע"א תוס' ד"ה כבשים:

רש"י ד"ה מבפנים וכו' ומלבן ממש לא הוי דאין נותן שם מים. עיין לקמן דף קמז ריש ע"א ברש"י ד"ה חייב חטאת וצ"ע:

מתני' הַקַּשׁ שֶׁעַל הַמִּטָּה וּסְתָמָא לְהַסָּקָה הוּא וּבָא לִשְׁכַּב עָלָיו וּמְנַעְנְעוֹ כְּדֵי שֶׁיִּהֵא צָף וְרַךְ לִשְׁכַּב: לֹא יְנַעְנְעֶנּוּ בְּיָדוֹ דְּמַקָּצֶה הוּא: אֲבָל מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ וְטִלְטוּל מִן הַצַּד הוּא דְּלָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל: אוֹ שֶׁהָיָה עָלָיו כַּר אוֹ סָדִין דְּגֵלְּי דַּעְתֵּהּ דְּאַקְצֵיהּ לְשִׁכְיבָה מֵעִתָּה תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו: מְכַבֵּשׁ פרישי"א שָׁנֵי לְוָחִים אֲרֻכִּים וּכְבֵדִים וְסוֹדְרִין בְּגָדִים עַל הַתַּחְתּוֹן וּמוֹרִידִין הָעֶלְיוֹן עָלָיו וְכוֹבְשִׁים אֶת הַבְּגָדִים עַל יְדֵי יְתֵדוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲמוּדִים קְבוּעִין מְנֻקָּבִין בְּאַרְבַּע הַפֵּאוֹת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנוֹת וְהָעֶלְיוֹנָה מְנֻקֶּבֶת בְּאַרְבַּע זָוִיּוֹתֶיהָ וְעוֹלֶה וְיוֹרֶדֶת בָּעֲמוּדִים וּכְפִי מָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לִכְבֹּשׁ מוֹרִידָהּ וְתוֹחֵב יְתֵד בְּנֶקֶב הָעֲמוּד וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲלוֹת: מַתִּירִין אֶת הַמְכַבֵּשׁ שֶׁנּוֹטֵל אֶת הַיְתֵד וְהוּא נִתָּר דְּהַיְנוּ צָרֵךְ שַׁבָּת שֶׁנּוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים: אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין דְּהַיְנוּ צָרֵךְ חוֹל: וְשֶׁל כּוֹבְסִין לֹא יִגַּע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְתַקֵּן הַבְּגָדִים וְתוֹחֲבוֹ בַּחֲזָקָה וּמְהַדֵּק וְהַתֶּרֶה שֶׁלּוֹ דּוֹמֶה לְסְתִירָה: גמ' הַאי פְּגָלָא צְנוֹן שֶׁטּוֹמְנִין בַּקַּרְקַע לְהִתְקָיֵם כְּשֶׁבָּא לְחָלְצוֹ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁרִי אִם הָיָה רֹאשׁהּ מִלְּמַעְלָה וְעַקְצָהּ מִלְּמַטָּה וְחוֹלְצָהּ מֵרֹאשָׁהּ הֶעֱבָה תְּחִלָּה וְעַקְצָהּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיהָ מַתַּר לְפִי שֶׁהַגֻּמָּא רְחָבָה מִלְּמַעְלָה וְאֵין מְזִיזִין הַקַּרְקַע כְּשֶׁהוּא שׁוֹמְטָהּ אֲבָל אִם חוֹלְצָהּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה שֶׁתַּחְתּוֹנָה נִתּוּן לְמַעְלָה וְרֹאשׁ עֶלְיוֹנָה שֶׁהוּא עָב נִתּוּן לְמַטָּה וְהוּא שׁוֹמְטָהּ מִסּוֹפָהּ לְרֹאשָׁהּ אָסוּר לְפִי שֶׁהַגֻּמָּא קְצָרָה מִלְּמַעְלָה וּכְשֶׁהוּא חוֹלְצָהּ מֵזִיז הֶעָפָר וּמְטַלְטְלוֹ וְאע"ג דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד הוּא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וְאָסוּר: תְּנַיָּא דְּלָא כר"נ דְּאָלוּ מְמַתְּנִיתִין שָׁמְעִינַן דְּלָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל דְּקָתָנֵי מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ: מַדָּק דַּיָּק: חֲדָא חֲדָא לָאו טוֹחֵן הוּא אֶלָּא כְּלְאַחַר יָד: דְּקַמְשַׁנֵּי שֶׁלֹּא בְּרֵחַיִם וְשֶׁלֹּא בְּמְדוֹכָה: לְאַתּוֹיֵי ד' אֲמוֹת מַיִם שֶׁעָלָיו: קָא דָחֵי כּוֹחוֹ אֶת הַמַּיִם ד' אַמּוֹת: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר זֶה מְשׁוּם בּוֹנֶה וְזֶה מְשׁוּם אַשָּׁוּוֵי גֻּמּוֹת: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מַתַּר אֵין דֶּרֶךְ מְתִכָּוְּין בְּכָךְ וקי"ל כר"ש: בַּקּוֹרָה בָּעֵץ הַמֻּטָּל עַל הַקַּרְקַע: אַפַּמָּא דִּלְחַיָּא שֶׁל מָבוֹי דְּלֵיכָּא הֶכֵּירָא: אוּדְרָא מוֹכִין שֶׁסּוֹתְמִין בָּהֶן פִּי הַפּוּךְ: שֵׁישָׁא פּוּךְ: מְכַסְּכְסוֹ מְשַׁפְשְׁפוֹ: מִבִּפְנִים דְּלָא מוֹכְחָא מִלְּתָא לְאִתְחֲזוֹיֵי כְּמִלְּבֵּן וּמְלַבֵּן מַמָּשׁ לֹא הָוֵי דְּאֵין נוֹתֵן שָׁם מַיִם: כְּסְכּוּס דְּמֵי לְמְכַבֵּס: אֲבָל לֹא יֶשׁ שְׁקוֹלְפוֹ וְהָוֵי מְמַחֵי:

הַקַּשׁ שע"ג הַמִּטָּה בְּרֵישׁ פֶּרֶק כִּירָה (שַׁבָּת דַּף לו:) פִּי' מָה הוּא קַשׁ: הָנֵי פִּלְפְּלֵי מֵדַק חָדָא כו' פֵּרֵשׁ ר"ת בְּשָׁאלְתּוֹת דְּרַב אַחַאי בְּפָרָשַׁת אָמוֹר אֶל הַכֹּהֲנִים מְפָרֵשׁ דבי"ט מַיָּרֵי וְקָשֶׁה לֵר' דַּהֲוָה לֵיהּ לְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא כֵּיוָן דְּבִמְכִילְתִין לֹא מַיָּרֵי אֶלָּא בְּשַׁבָּת וְעוֹד הֵיכִי אָסַר רַב יְהוּדָה כַּלֵּי הָאי בְּפִלְפְּלִין הָא אֲפִילּוּ מֶלַח שַׁרֵינָא בפ"ק דְּבֵיצָה (ד' יד.) בְּמָדוֹךְ שֶׁל עֵץ אֶלָּא נִרְאֶה לְרַבִּי דְּהָכָא בְּשַׁבָּת אַיָּרֵי וְאַגַּב דְּאַיָּרֵי בְּטִלְטוּל ע"י שְׁנוּי מַיְתֵי לֵיהּ הָכָא וּבְכָלָּה שְׁמַעְתָּא נָמֵי מַיְתֵי מִלֵּי דְּשַׁבָּת טוּבָא אע"ג דְּלָא שְׁכִיחִ הָכָא כַּלֵּי הָאי אֲבָל בי"ט נִרְאֶה לר"י דְּשָׁרֵי בְּלֹא שְׁנוּי אַפֵּי' בְּמְדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן כְּשֶׁאֵר תַּבְלִין דְּתָנַן בפ"ק דְּבֵיצָה (שָׁם) ב"ה אוֹמְרִים תַּבְלִין נִדּוֹכִין בְּמְדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן וְהַמֶּלַח בְּמְדוֹךְ שֶׁל עֵץ וְאָמְרִי' בַּגְּמָרָא דכ"ע מֶלַח בָּעֵי שְׁנוּי מ"ט רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא חַד אָמַר כָּל הַקְּדֵרוֹת כֻּלָּן צְרִיכוֹת מֶלַח וְאֵין כָּל הַקְּדֵרוֹת צְרִיכוֹת תַּבְלִין וְחַד אָמַר כֻּלָּן מְפִיגִין טַעְמָן וּמֶלַח אֵין מְפִיגָה טַעְמָא מַאי בֵּינַיְיהוּ אִבָּא בֵּינַיְיהוּ דְּיָדֵע מַאי בָּעֵי בְּשׁוּלֵי אִי נָמֵי מוֹרִיקָא פֵּרוּשׁ מוֹרִיקָא אֵינָהּ מְפִיגָה טַעְמָא לְמ"ד מְשׁוּם הַפָּגַת טַעַם אָסוּר וְלָמ"ד מְשׁוּם כָּל הַקְּדֵרוֹת כו' שָׁרֵי א"כ פִּלְפְּלִין דְּהָכָא נָמֵי שָׁרֵי דְּאֵין כָּל הַקְּדֵרוֹת צְרִיכוֹת פִּלְפְּלִין וא"כ (ס"א וְאֵי נָמֵי) לְמ"ד מְשׁוּם הַפָּגַת טַעַם פִּלְפְּלִין שָׁרוּ דְּצָרִיךְ לוֹמַר נָמֵי שֶׁמְּפִיגִים טַעְמָם מִדְּלָא קָאָמַר אִבָּא בֵּינַיְיהוּ פִּלְפְּלִין וּמִיהוּ אוֹמֵר רַבִּי דְּאֵין זֶה דְּקִדּוּק לְפָרֵשׁ שָׁם בע"א דְּקָשְׁיָא לְמ"ד דְּשָׁרֵי מוֹרִיקָא א"כ יְהֵא מַתַּר לְקָצְרוֹ וּלְחָתְכוֹ מִן הַמְחֻבָּר אע"כ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ יֵשׁ בּוֹ הַפָּגַת טַעַם וְלֹא כְּשֶׁאָר תַּבְלִין לְהֵכִי שָׁרֵי לְמ"ד אֵין כָּל הַקְּדֵרוֹת כו' כֵּיוָן דְּאִיכָּא נָמֵי קְצָת הַפָּגַת טַעְמָא וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּלִקְצוֹר אָסוּר וּמֵהַשְׁתָּא אֵין רְאָיָה לְהַתִּיר פִּלְפְּלִין דְּשָׁמָא אֵין בָּהֶם הַפָּגַת טַעַם כְּלָל וּמִיהוּ אוֹמֵר ר"י דְּע"כ הֵם מְפִיגִין טַעְמָם דְּתָנַן בפ"ב דְּבֵיצָה (ד' כג.) ג' דְּבָרִים רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין שׁוֹחֲקִין אֶת הַפִּלְפְּלִין בֵּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶן וְהֵיכִי הָוֵי שָׁרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אִי לֹא מְפִיגִין טַעְמָא וְאֵין סְבָרָא לוֹמַר דְּבָהָא פְּלִיגִי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבָּנָן דְּמַר סָבַר דְּמְפִיגִין טַעְמָא וּמַר סָבַר אֵין מְפִיגִין טַעְמָא אֶלָּא מִדְּשָׁרֵי ר' אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה ש"מ דְּמְפִיגִין טַעְמָא וְרַבָּנָן דְּאָסְרִי מִשּׁוּם דְּרֵחַיִם שֶׁלָּהֶם מִחֲזֵי ' טְפֵי כִּי עֲבָדָא דְּחוֹל וְעוֹד תַּנְיָא בְּתוֹסְפְתָּא דְּבֵיצָה בְּתַר פְּלָגְתָּא דְּבֵית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל הַפִּלְפְּלִין כְּתַבְלִין עַל כֵּן נִרְאָה לר"י דְּמֻתָּר לְכַתֵּשׁ פִּלְפְּלִין בְּיוֹם טוֹב אֲפִילּוּ בְּמְדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן וּמִיהוּ הֵיכָא דְּיָדֵע מַאי קְדֵרָה בָּעֵי בְּשׁוּלֵי אָסוּר בְּמְדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן דְּלָא יָדְעִנָא כְּמַאן הִלְכְתָא וְאָזְלִינַן לְחוּמְרָא וְלָא שַׁיָּךְ לְמֵימַר בְּשֶׁל סוֹפְרִים הַלְּךְ דְּאִם הוּא קַלָּא בְּדָבָר אֶחָד חוּמְרָא הוּא בְּדָבָר אַחֵר מִיהוּ בְּמְדוֹךְ שֶׁל עֵץ מִמ"נ שָׁרֵי אַפֵּי' בְּמְדוֹכָה שֶׁל אֶבֶן כְּעֵין שֶׁהָמְדוֹךְ שֶׁל עֵץ דְּלָא אִסְרִינַן הָתָם הֵיכָא דְּיָדֵע מַאי קְדֵרָה בָּעֵי בְּשׁוּלֵי אֶלָּא בְּלֹא שְׁנוּי וְשׁוּמִין הַנְּדוֹכִים בי"ט נִרְאֶה לר"י דְּשָׁרֵי אַפֵּי' יָדֵע מַאי קְדֵרָה בָּעֵי בְּשׁוּלֵי לְפִי שֶׁמְּפִיגִין טַעְמָן יוֹתֵר מִדַּאי וְשָׁרֵי מִידֵי דְּהַוֵי אֲשׁוֹחֵט וּמְבַשֵּׁל דְּשָׁרֵי לכ"ע אֲפִילּוּ יוֹדֵעַ מַאי קְדֵרָה בָּעֵי בְּשׁוּלֵי דְּנִרְאֶה הוּא דַּהֲפָגַת טַעַם הֵינוּ שֶׁתִּשׁ כֹּחַ הַתַּבְלִין וְאַינָם חֲדִין כָּל כָּךְ וְיָכוֹל לְתַקֵּן הַדָּבָר כְּשֶׁמַּרְבֶּה הַתַּבְלִין אֲבָל הֲפָגַת טַעַם שׁוּמִין אֵין יָכוֹל לְתַקֵּן מִידֵי דַּהֲוָה אֲשׁוֹחֵט וּמְבַשֵּׁל וְגַם רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶן [נִדָּה יז] אִם דִּכֵּן מֵעָרֵב י"ט אֲפִילּוּ בְּמְדוֹךְ שֶׁל אֶבֶן אוֹ שֶׁל בַּרְזֶל שָׁרֵי וְעוֹד דְּאֵין נִרְאֶה. שֶׁיִּהוּ בְּכָלָל תַּבְלִין דְּלֹא מְקָרֵי תַּבְלִין אֶלָּא בְּיָרְקוֹת כְּעֵין כַּמּוֹן אֲבָל שׁוּמִין וּבְצָלִים אֵינָם בִּכְלָל תַּבְלִין: דְּיִלְמָא אַתֵּי לְאַשְׁווּיֵי גֻּמּוֹת אע"ג דְּרָבָא ס"ל בְּסוֹף פ"ב דְּבֵיצָה (ד' כג.) בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן כר"ש עָסוּק לְקַנֵּחַ רַגְלוֹ יִשְׁכַּח שַׁבָּת וְיִתְכַּוֵּן לְאַשְׁווּיֵי גֻּמּוֹת כְּעֵין שֶׁמְּצִינוּ בְּפָ' בָּתְרָא דְּעֵירוּבִין (ד' קד.) דְּנָשִׁים הַמְשַׂחֲקוֹת בָּאֱגוֹזִים וּבְתַפּוּחִים אָסוּר דְּילְמָא אַתֵּי לְאַשְׁווּיֵי גֻּמּוֹת כְּלוֹמַר בְּמִתְכַּוֵּן שֶׁמִּשְׁכַּחַת שַׁבָּת מֵחֲמַת שְׂחוֹק שֶׁלָּהֶן: **אוּדְרָא** אַפַּמָּא דְּשֵׁישָׁא פִּי' בְּפָ' ח' שְׂרָצִים (לְעֵיל שַׁבָּת ד' קיא:) [בד"ה הַאי מְסוֹכְרַיְיתָא שָׁם ע"א]:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ח:

ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ד:

ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ח:

ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יד:

ז מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

ח טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' ז:

ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

י טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' ז:

יא מיי' פט"ו מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

יב טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ו:

יג מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:

יד טוש"ע או"ח סי' שסה סעי' ה:

טו מיי' פי"ז מהל' שבת הל' י:

טז טוש"ע או"ח סי' שלו סעי' ד:

יז טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' טז:

יח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

יט טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ז:

כ מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין סה:

אבא) מַתְנִי' מַתִּירִין אֶת הַמְכַבֵּשׁ וְכוֹבְסִין אֶת הַכֵּלִים וְכוֹבְשִׁין אֶת הַבְּגָדִים עַל יְדֵי יְתֵדוֹת שֶׁיֵּשׁ עֲמוּדִים קְבוּעִין מְנֻקָּבִין בְּאַרְבַּע הַפֵּאוֹת שֶׁל הַתַּחְתּוֹנוֹת וְהָעֶלְיוֹנָה מְנֻקֶּבֶת בְּאַרְבַּע זָוִיּוֹתֶיהָ וְעוֹלָה וְיוֹרֶדֶת בָּעֲמוּדִים וּכְפִי מָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לְכַבֵּשׁ מוֹרִידָהּ וְתוֹחֵב יְתֵד בְּנֶקֶב הָעַמּוּד וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעֲלוֹת: מַתִּירִין אֶת הַמְכַבֵּשׁ שֶׁנּוֹטֵל אֶת הַיְתֵד וְהוּא נִתָּר דְּהַיְנוּ צָרֵךְ שַׁבָּת שֶׁנּוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים: אֲבָל לֹא כּוֹבְשִׁין דְּהַיְנוּ צָרֵךְ חוֹל: וְשֶׁל כּוֹבְסִין לֹא יִגַּע בּוֹ מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָשׂוּי לְתַקֵּן הַבְּגָדִים וְתוֹחֲבוֹ בַּחֲזָקָה וּמְהַדֵּק וְהַתֶּרֶה שֶׁלּוֹ דּוֹמֶה לְסְתִירָה: גמ' הַאי פְּגָלָא צְנוֹן שֶׁטּוֹמְנִין בַּקַּרְקַע לְהִתְקַיֵּם כְּשֶׁבָּא לְחָלְצוֹ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה שְׁרִי אִם הָיָה רֹאשׁהּ מִלְּמַעְלָה וְעַקְצָהּ מִלְּמַטָּה וְחוֹלְצָהּ מֵרֹאשָׁהּ הֶעֱבָה תְּחִלָּה וְעַקְצָהּ נִמְשָׁךְ אַחֲרֶיהָ מַתַּר לְפִי שֶׁהַגֻּמָּא רְחָבָה מִלְּמַעְלָה וְאֵין מְזִיזִין הַקַּרְקַע כְּשֶׁהוּא שׁוֹמְטָהּ אֲבָל אִם חוֹלְצָהּ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה שֶׁתַּחְתּוֹנָה נִתּוּן לְמַעְלָה וְרֹאשׁ עֶלְיוֹנָה שֶׁהוּא עָב נִתּוּן לְמַטָּה וְהוּא שׁוֹמְטָהּ מִסּוֹפָהּ לְרֹאשָׁהּ אָסוּר לְפִי שֶׁהַגֻּמָּא קְצָרָה מִלְּמַעְלָה וּכְשֶׁהוּא חוֹלְצָהּ מֵזִיז הֶעָפָר וּמְטַלְטְלוֹ וְאע"ג דְּטִלְטוּל מִן הַצַּד הוּא שְׁמֵהּ טִלְטוּל וְאָסוּר: תְּנַיָּא דְּלָא כר"נ דְּאָלוּ מִמַּתְנִיתִין שָׁמְעִינַן דְּלָא שְׁמֵהּ טִלְטוּל דְּקָתָנֵי מְנַעְנְעוֹ בְּגוּפוֹ: מַדָּק דַּיָּק: חֲדָא חֲדָא לָאו טוֹחֵן הוּא אֶלָּא כְּלְאַחַר יָד: דְּקַמְשַׁנֵּי שֶׁלֹּא בְּרֵחַיִם וְשֶׁלֹּא בְּמְדוֹכָה: לְאַתּוֹיֵי ד' אַמּוֹת מַיִם שֶׁעָלָיו: קָא דָחֵי כּוֹחוֹ אֶת הַמַּיִם ד' אַמּוֹת: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה אָסוּר זֶה מְשׁוּם בּוֹנֶה וְזֶה מְשׁוּם אַשָּׁוּוֵי גֻּמּוֹת: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה מַתַּר אֵין דֶּרֶךְ מְתִכָּוְּין בְּכָךְ וקי"ל כר"ש: בַּקּוֹרָה בָּעֵץ הַמֻּטָּל עַל הַקַּרְקַע: אַפַּמָּא דִּלְחַיָּא שֶׁל מָבוֹי דְּלֵיכָּא הֶכֵּירָא: אוּדְרָא מוֹכִין שֶׁסּוֹתְמִין בָּהֶן פִּי הַפּוּךְ: שֵׁישָׁא פּוּךְ: מְכַסְּכְסוֹ מְשַׁפְשְׁפוֹ: מִבִּפְנִים דְּלָא מוֹכְחָא מִלְּתָא לְאִתְחֲזוֹיֵי כְּמִלְּבֵּן וּמְלַבֵּן מַמָּשׁ לֹא הָוֵי דְּאֵין נוֹתֵן שָׁם מַיִם: כְּסְכּוּס דְּמֵי לְמְכַבֵּס: אֲבָל לֹא יֶשׁ שְׁקוֹלְפוֹ וְהָוֵי מְמַחֵי:

(ב)אִיתְּמַר. מָר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — אָסוּר. רַב פָּפָּא אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה — מוּתָּר. לְמָר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא בְּמַאי מְקַנְּחִי לֵיהּ? מְקַנְּחִי לֵיהּ בְּקוֹרָה. (דתוס')(ג)אָמַר רָבָא: לָא לִיתֵּיב אִינִישׁ אַפּוּמֵּיהּ דְּחִלְיָיא, דְּילְמָא מִיגַּנְדְּרָא לֵיהּ חֶפֶץ וְאָתֵי לְאַתּוֹיֵי. ד"וְאָמַר רָבָא: לָא לִיצַדֵּד אִינִישׁ כּוּבְּא, דְּילְמָא אָתֵי לְאַשָּׁווּיֵי גוּמּוֹת. ה"וְאָמַר רָבָא: לָא לִיהַדֵּק אִינִישׁ אוּדְרָא בְּפוּמָּא דְּשִׁישָׁא, דְּילְמָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה. ו"אָמַר רַב כָּהֲנָא: טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי בִּגְדוֹ — מְכַסְכְּסוֹ מִבִּפְנִים וְאֵין מְכַסְכְּסוֹ מִבַּחוּץ. מֵיתִיבִי: טִיט שֶׁעַל גַּבֵּי מְנָעָלוֹ — מְגָרְרוֹ בְּגַב סַכִּין, וְשֶׁעַל בִּגְדוֹ — מְגָרְרוֹ בְּצִפּוֹרֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְכַסְכֵּס. מַאי לָאו, שֶׁלֹּא יְכַסְכֵּס כְּלָל! לָא שֶׁלֹּא יְכַסְכֵּס מִבַּחוּץ, אֶלָּא מִבִּפְנִים. אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי יַנַּאי: מְגָרְרִין מִנְעָל חָדָשׁ, אֲבָל לֹא יָשָׁן.

בַּמֶּה

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' ד:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' י:
ד טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' ד:
ה מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יח:
ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' ד:
ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יח:
ט מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' שא סעי' ז:
יא מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
יב טוש"ע או"ח סי' קסט סעי' כא כב:
יג מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
יד מיי' פד' מהל' יבום וחליצה הל' יט, סמג עשין כב:
טו טוש"ע או"ח סי' שג סעי' יג:
טז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:
יז טוש"ע או"ח סי' שח סעי' יד:
יח מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
יט מיי' פכ"ד מהל' כלים הל' ה:
כ טוש"ע או"ח סי' שט סעי' א:
כא מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
כב מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יז:
כג טוש"ע או"ח סי' שט סעי' א:
כד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבועית; תוספתא שבת; תוספתא תרומות
ב לעיל מא:
ג משנה כלים
ד לעיל קכג:
ה לעיל מז.
ו לעיל צג:; משנה שבת
ז לעיל קה:

גליון הש"ס

גמ' ולא יסוך את רגלו שמן. וכן איתא בירושלמי פס"ח דשבועי' לענין שמן שבועית:

בְּמִנְעָל מֻרְפָּט כו' וְאִם חָלְצָה חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה וא"ת אַמַּאי גָּזְרִינַן בְּפָרָק מְצוֹת בַּמֶּה מְגָרְרוֹ לְחַדֵּשׁ: וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל מִפְּנֵי שֶׁהַמִּנְעָל נֶהֱנֶה מִמֶּנּוּ וְנִמְצָא מְעַבְּדוֹ: מִתְעַבֵּל מִתְגַּלְגֵּל: קְטַבְלִיָּא עוֹר שֶׁלּוֹק שֶׁעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מִשְׁטָחוֹת לְשַׁלְחָן וּלְמַטָּה: אֶלָּא לְצַחְצְחוֹ לֹא שָׁנוּ דְּמַתִּר לְסוּף שֶׁמָּן לְרַגְלוֹ וְנוֹתְנוֹ בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אֶלָּא שְׁמִתְכַּוֵּן לְצַחְצְחוֹ לְמִנְעָל: וּלְצַחְצְחוֹ מִי שָׁרֵי בְּמִתְכַּוֵּן הָא אִיכָּא לְמִגְזַר אֲטוּ לְעַבְּדוֹ: שְׁעוּר לְצַחְצְחוֹ שֶׁלֹּא הָיָה כ"כ שֶׁמָּן הַנִּשּׁוֹף לְעוֹר מְגוּפּוֹ כְּדֵי לְעַבֵּד לְעוֹר אֶלָּא לְצַחְצְחוֹ וּמִיהוּ אִיהוּ אַפֵּי' לְצַחְצֵחַ לֹא מִתְכַּוֵּן: לֹא יָצָא אָדָם קָטָן בְּמִנְעָל שֶׁהוּא גָּדוֹל לוֹ מִשּׁוּם דְּנוֹפֵל מֵרַגְלוֹ וְאָתֵי לְאָתוּיֵי: אֲבָל יוֹצֵא בְּחָלּוֹק גָּדוֹל דְּלֹא נָפֵל מִנֵּהּ וּלְמִשְׁלַף וַאֲתוּיֵי לֹא חֲיִשִׁינַן דְּלָא קַאֵי עָרֹם בַּשּׁוּק: מְרַפָּט קָרוּעַ מִלְמַעְלָה דְּגָנַאי הוּא לֵהּ וְכִי חָיְכִי עָלֵהּ שָׁלְפָה וּמַיְתֵי לֵהּ: וְלֹא תַּחֲלֹץ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה דְּלְאו נַעַל מַעְלְיָא הוּא: בְּמִנְעָל חָדָשׁ כְּדְמְפָרֵשׁ וְאַזַל שְׁלֹא יָצָאָה בּוֹ מִבְּעוֹד יוֹם וּבְאִשָּׁה קָיְמִינַן דְּאִשָּׁה מַקְפֶּדֶת אִם אֵינוֹ מְכֻוָּן לְמִדַּת רַגְלָהּ אֲבָל יָצְאָה בּוֹ כְּבָר הִכִּירָה בּוֹ דְּמְכַוֵּן הוּא לָהּ אֲז אֵינָהּ מַקְפֶּדֶת: אַמּוֹס פורמ"ה: ר' אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר אַלְמָא לְאו כְּלִי הוּא וּבְשַׁבָּת נָמֵי אָסוּר לְטַלְטְלוֹ: הַנִּיחָא לְרַבָּא דְּאָמַר בְּפָ' כָּל הַכֵּלִים דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִסּוּר בֵּין שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּגוּפּוֹ שֶׁל כְּלִי בֵּין שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְמָקוֹם מַתִּר לְטַלְטְלוֹ מֵאַחַר שֶׁתּוֹרַת כְּלִי עָלָיו שַׁפִּיר אִיכָּא לְאוּקוֹמֵי לְהָא דְּתָנֵי שׁוֹמְטִין כְּרַבָּנַן דְּכֵיוָן דִּכְלִי הוּא וְאַמּוֹס נָמֵי כְּלִי הוּא וְאַף עַל גַּב דְּמִלְאכְתּוֹ דְּאַמּוֹס לְאִסּוּר מִשּׁוּם דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַלְטְלִין לְהַאי אַמּוֹס מִשּׁוּם צוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ מֻתָּר לְטַלְטְלוֹ לְמָקוֹם אַחֵר שֶׁעַל הָאַמּוֹס לְרַבָּנַן כְּלִי הוּא אַמּוֹס מִיהָא מִלְאכְתּוֹ לְאִסּוּר הוּא וְזֶה שֶׁשּׁוֹמֵט מִמֶּנּוּ אֶת הַמִּנְעָל אֵינוֹ צָרִיךְ לְגוּפּוֹ שֶׁל אַמּוֹס וְהֵיכִי מְטַלְטֵל לֵיהּ: בְּרַפּוּי שֶׁהַמִּנְעָל נִשְׁמָט מֵאֵלָיו וא"צ לְטַלְטֵל הָאַמּוֹס: הָא לְאו רַפּוּי לָא וע"כ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּאַמּוֹס אָסוּר לְטַלְטֵל לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ: ה"ג הָיָה רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא כִּי אֲמָרָה לֵיהּ ר' יְהוּדָה לְהַהוּא דְּמִפַּלֵּג בֵּין רַפּוּי לְשָׁאֵינוֹ רָפוּי אַלְּבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר דְּאַמַּאי מִנְעָל שֶׁעַל הָאַמּוֹס לָאו גְּמַר כְּלִי הוּא כָּל זְמַן שֶׁמְּחַסֶּר הוֹצָאָה וּלְעִנְיַן שַׁבָּת נָמֵי אָסוּר לְטַלְטְלוֹ מִשּׁוּם דְּלָאו כְּלִי הוּא וְאַשְׁמְעִינַן דְּרָפוּי לָאו מְחַסֶּר הוֹצָאָה הוּא וּמַתִּר לְטַלְטְלוֹ דְּאִילּוּ לְרַבָּנַן אַף עַל גַּב דְּאֵין רָפוּי מַתִּר דְּטַעְמָא דְּשָׁאֵין רָפוּי אָסוּר לְרַבִּי יְהוּדָה לָאו מִשּׁוּם אַמּוֹס הוּא אֶלָּא מִשּׁוּם מְנָעָל גּוּפֵהּ: מַתְנִי' נוֹטֵל וְהָאָבָן בְּיָדוֹ בַּמֶּה מְגָרְרוֹ? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: בְּגַב סַכִּין. א"ג(א)אָמַר לֵיהּ הָהוּא סָבָא: סְמִי דִּידָךְ מִקַּמֵּי הָא דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּיא: אֵין מְגָרְרִין לֹא מִנְעָל חָדָשׁ וְלֹא מִנְעָל יָשָׁן, וְלֹא יָסוּךְ אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן וְהוּא בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל. אֲבָל סָךְ אֶת רַגְלוֹ שֶׁמֶן, וּמַנִּיחַ בְּתוֹךְ הַמִּנְעָל אוֹ בְּתוֹךְ הַסַּנְדָּל. וְסָךְ כָּל גּוּפּוֹ שֶׁמֶן, וּמִתְעַגֵּל עַל גַּבֵּי קַטְבַלְיָא, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְצַחְצְחוֹ, אֲבָל לְעַבְּדוֹ — אָסוּר. ד"לְעַבְּדוֹ, פְּשִׁיטָא? וְתוּ: לְצַחְצְחוֹ, מִי אִיכָּא מַאן דְּשָׁרֵי? ד"טאֶלָּא, אִי אִיתְּמַר הָכִי אִיתְּמַר: אָמַר רַב חִסְדָּא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁיעוּר לְצַחְצְחוֹ, אֲבָל שִׁיעוּר לְעַבְּדוֹ — אָסוּר. אתָּנוּ רַבָּנָן: לֹא יֵצֵא קָטָן בְּמִנְעָל גָּדוֹל, אֲבָל יוֹצֵא הוּא בְּחָלּוֹק גָּדוֹל. בי"דוְלֹא תֵּצֵא אִשָּׁה בְּמִנְעָל מְרוּפָּט, וְלֹא תַּחֲלֹוץ בּוֹ, וְאִם חָלְצָה — חֲלִיצָתָהּ כְּשֵׁרָה. וְאֵין יוֹצְאִין בְּמִנְעָל חָדָשׁ. בְּאֵיזֶה מִנְעָל אָמְרוּ — בְּמִנְעָל שֶׁל אִשָּׁה. טושתָּנֵי בַּר קַפָּרָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא יָצְאָה בּוֹ שָׁעָה אַחַת מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל יָצְאָה בּוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מוּתָּר. יזתָּנֵי חֲדָא: שׁוֹמְטִין מִנְעָל מֵעַל גַּבֵּי אֵימוּס, וְתַנְיָא אִידַּךְ: אֵין שׁוֹמְטִין. לָא קַשְׁיָא: הָא — רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הָא — רַבָּנַן. יטתָּנוּ רַבָּנַן: מִנְעָל שֶׁעַל גַּבֵּי אֵימוּס, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְטַהֵר, וַחֲכָמִים מְטַמְּאִים. (ז)הֲנִיחָא לְרַבָּא, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, בֵּין לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ, בֵּין לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — מוּתָּר, שַׁפִּיר. אֶלָּא לְאַבָּיֵי, דְּאָמַר: לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ — מוּתָּר, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אָסוּר. מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּרָפוּי. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיָה רָפוּי — מוּתָּר. טַעְמָא דְּרָפוּי, הָא לֹא רָפוּי — לָא. הֲנִיחָא לְאַבָּיֵי, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁמְּלַאכְתּוֹ לְאִיסּוּר, לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ — מוּתָּר, לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — אָסוּר, שַׁפִּיר. אֶלָּא לְרַבָּא, דְּאָמַר: בֵּין לְצוֹרֶךְ גּוּפּוֹ, בֵּין לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — מוּתָּר, מַאי אִירְיָא רָפוּי? אֲפִילּוּ לֹא רָפוּי נָמֵי! דְּרַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: אִם הָיָה רָפוּי — מוּתָּר. הדרן עלך תולין

כבא(ז)מַתְנִי׳ **נוֹטֵל** אָדָם אֶת בְּנוֹ וְהָאָבָן בְּיָדוֹ. וְכַלָּה וְהָאָבָן בְּתוֹכָהּ. וּמְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה, וְעִם הַחוּלִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מַעֲלִין אֶת הַמְּדוּמָּע בְּאֶחָד וּמֵאָה. כבגְּמָ׳ אָמַר רָבָא: הוֹצִיא תִּינוֹק חַי וְכִיס תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ — חַיָּיב מִשּׁוּם כִּיס. תִּינוֹק מֵת וְכִיס תָּלוּי לוֹ בְּצַוָּארוֹ — פָּטוּר. תִּינוֹק חַי וְכִיס תָּלוּי לוֹ בְּצַוָּארוֹ — חַיָּיב מִשּׁוּם כִּיס: וְלִיחַיֵּיב נָמֵי מִשּׁוּם תִּינוֹק! רָבָא כְּרַבִּי נָתָן סָבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר חַי נוֹשֵׂא אֶת עַצְמוֹ. (ו)וְלִיבְטַל כִּיס לְגַבֵּי תִּינוֹק, מִי לָא תְּנַן אֶת הַחַי בַּמִּטָּה — פָּטוּר אַף עַל הַמִּטָּה, שֶׁהַמִּטָּה טְפֵילָה לוֹ? מִטָּה לְגַבֵּי חַי — מְבַטְּלִי לֵיהּ, כִּיס לְגַבֵּי תִּינוֹק — לָא מְבַטְּלִי לֵיהּ. (ח)תִּינוֹק מֵת וְכִיס תָּלוּי לוֹ בְּצַוָּארוֹ — פָּטוּר: וְלִיחַיֵּיב מִשּׁוּם תִּינוֹק! רָבָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבִירָא לֵיהּ דְּאָמַר: כָּל מְלָאכָה שֶׁאֵין צָרִיךְ לְגוּפָהּ — פָּטוּר עָלֶיהָ. כגגדתָּנֵי: נוֹטֵל אָדָם אֶת בְּנוֹ וְהָאָבָן בְּיָדוֹ? אָמְרִי דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי בְּתִינוֹק שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִין עַל אָבִיו. אִי הָכִי,

מַאי

בָּתַר וְלָא אָמְרִי' דְּמִטַּלְטֵל לְאָבָן: עִם הַטְּהוֹרָה וְאַגַּב חֵלִּין אֲבָל טְמֵאָה בְּאַפֵּי נַפְשָׁהּ לָאו בַּת טִלְטוּל הוּא: אַף מַעֲלִין אֶת הַמְּדוּמָּע סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנִּפְלָה לְכ' שֶׁל חֵלִּין דקי"ל דְּעוֹלָה מַתִּר לְהַעֲלוֹתוֹ לְסְאָה תְּרוּמָה מֵהֶן בְּשַׁבָּת וְיִהְיוּ הַחֵלִּין מֻתָּרִין וְלָא אָמְרִינַן מִתַּקֵּן הוּא וּבְגִמָּרָא מְפָרֵשׁ טַעְמָא: גְּמ' חַיָּב מִשּׁוּם כִּיס וְלֹא מִשּׁוּם תִּינוֹק כְּדְמְפָרֵשׁ וְאַזַל מִשּׁוּם דְּלָא אָמְרִינַן אֵיהוּ לֹא מַפִּיק לֵיהּ אֶלָּא תִּינוֹק קָא מַפִּיק לֵיהּ וּלְקַמֵּהּ פָּרֵיךְ לֵהּ מִמַּתְנִיתִין: פָּטוּר לְגַמְרֵי כְּדְמְפָרֵשׁ וְאַזַל: מַטֶּה לְגַבֵּי חַי מְבַטֵּל לֵהּ שֶׁהֲרֵי צָרִיךְ לֵהּ: מְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ וּמוֹצִיא מֵת לְקָבְרוֹ מְלָאכָה שא"צ לְגוּפָהּ הִיא כְּדַאָמַר בְּהַמַּצְנִיעַ וְכִיס שֶׁהָיָה תָּלוּי בְּצַוָּארוֹ לְשֵׁחַק בּוֹ אַגַּב מְרַדֵּהּ מְבַטֵּל לֵיהּ לְגַבֵּי תִּינוֹק שֶׁמֵּת וְלָא חָשִׁיב לֵיהּ הָהִיא שַׁעֲתָא: בְּתִינוֹק שֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעֲגוּעִין עַל אָבִיו שֶׁאִם לֹא יִטָּלֶנּוּ יֶחֱלֶה וְלֹא הֲוֵמִידוּ טִלְטוּל שֶׁלֹּא בְּיָדַיִם בְּמָקוֹם סַכָּנָה וא"ג דְּלָאו סַכָּנַת נֶפֶשׁ גְּמוּרָה אֶלָּא סַכָּנַת חֹלִי:

[אב]מַאי אִירְיָא אֶבֶן, אֲפִילּוּ דִּינָר נָמֵי! אַלְמָה אָמַר רָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא אֶבֶן, אֲבָל דִּינָר — אָסוּר! אֶבֶן, אִי נָפְלָה (לַהּ) — לָא אָתֵי אֲבוּהּ לְאֵיתוֹיֵי. דִּינָר, אִי נָפֵיל — אָתֵי אֲבוּהּ לְאֵתוֹיֵי. [גד(א)]תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרָבָא: הַמּוֹצִיא כֵּלָיו מְקוּפָּלִים וּמוּנָּחִים עַל כְּתֵפוֹ, וְסַנְדָּלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ — חַיָּיב. וְאִם הָיָה מְלוּבָּשׁ בָּהֶן — פָּטוּר. [ה]הַמּוֹצִיא אָדָם וְכֵלָיו עָלָיו, וְסַנְדָּלָיו בְּרַגְלָיו, וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו — פָּטוּר, וְאִילּוּ הוֹצִיאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן — חַיָּיב. [זח]כַּלְכָּלָה וְהָאֶבֶן בְּתוֹכָהּ. וְאַמַּאי? תֶּיהֱוֵי כַּלְכָּלָה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר! אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָכָא בְּכַלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּירוֹת עָסְקִינַן. וְלִישְׁדִּינְהוּ לְפֵירֵי, וְנִישְׁדֵּי לְאֶבֶן, וְנִינְקְטִינְהוּ בְּיָדַיִם! כִּדְרַבִּי אִלְעַי אָמַר רַב: בְּפֵירוֹת הַמִּיטַּנְּפִין, הָכָא נָמֵי: בְּפֵירוֹת הַמִּיטַּנְּפִין. [ט]וְלִינַעֲרִינְהוּ נַעוֹרֵי! אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רָבָא: הָכָא בְּכַלְכָּלָה פְּחוּתָה עָסְקִינַן, דְּאֶבֶן גּוּפָהּ נַעֲשֵׂית דּוֹפֶן לַכַּלְכָּלָה. [יא]מְטַלְטְלִין תְּרוּמָה וְכוּ'. אָמַר רַב חִסְדָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁטְּהוֹרָה לְמַטָּה וּטְמֵאָה לְמַעְלָה. אֲבָל טְהוֹרָה לְמַעְלָה וּטְמֵאָה לְמַטָּה — שָׁקֵיל לֵיהּ לִטְהוֹרָה וְשָׁבֵיק לֵיהּ לִטְמֵאָה. [יב]וְכִי טְהוֹרָה לְמַטָּה נָמֵי, לִישְׁדִּינְהוּ וְלִינְקְטִינְהוּ! אָמַר רַבִּי אִלְעַי אָמַר רַב: בְּפֵירוֹת הַמִּיטַּנְּפִין עָסְקִינַן. מֵיתִיבִי: מְטַלְטְלִין תְּרוּמָה טְמֵאָה עִם הַטְּהוֹרָה וְעִם הַחוּלִּין, בֵּין שֶׁטְּהוֹרָה לְמַעְלָה וּטְמֵאָה לְמַטָּה, בֵּין שֶׁטְּמֵאָה לְמַעְלָה וּטְהוֹרָה לְמַטָּה, תְּיוּבְתָּא דְּרַב חִסְדָּא! [יג]אָמַר לָךְ רַב חִסְדָּא: מַתְנִיתִין — לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ, בָּרַיְיתָא — לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ. מַאי דּוּחְקֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא לְאוֹקוֹמֵי מַתְנִיתִין לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ? אָמַר רָבָא: מַתְנִיתִין כְּוָותֵיהּ דַּיְיקָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר — מְנַעֵר אֶת הַכַּר וְהֵן נוֹפְלוֹת. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ, אֲבָל לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — מְטַלְטְלוֹ וְעוֹדָן עָלָיו. וּמִדְּסֵיפָא לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ — רֵישָׁא נָמֵי לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ. [ידטו]רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף מַעֲלִין וְכוּ'. וְאַמַּאי? הָא קָא מְתַקֵּן! רַבִּי יְהוּדָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר סְבִירָא לֵיהּ, דְּאָמַר: תְּרוּמָה בְּעֵינַהּ מַחֲתָא. [(ב)]דִּתְנַן: סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מִמֵּאָה, וְנִדְמְעוּ, וְנָפַל מִן הַמְדוּמָּע לְמָקוֹם אַחֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: מְדַמַּעַת כִּתְרוּמַת וַדַּאי. [טז]וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין הַמְדוּמָּע מְדַמֵּעַ אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן. אֵימַר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְחוּמְרָא, לְקוּלָּא מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ?! [יז(ג)]אֶלָּא: הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּדִתְנַן: סְאָה תְּרוּמָה שֶׁנָּפְלָה לְמֵאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לַהֲגְבִּיהַּ עַד שֶׁנָּפְלָה אַחֶרֶת — הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר. וּמִמַּאי? דִּילְמָא הָתָם בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר אַף עַל גַּב דְּנָפְלוּ בָּזֶה אַחַר זֶה — כְּמַאן דְּנָפַל בְּבַת אַחַת דָּמֵי. וְהָא לְחַמְשִׁין נְפַלָה, וְהָא לְחַמְשִׁין נְפַלָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר: קַמַּיְיתָא בְּטִיל בְּמֵאָה, וְהָא תִּיבְטֵיל בְּמֵאָה וְחַד. אֶלָּא: הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. דְּתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה, וְאוֹכֵל מִצַּד אַחֵר. וּמִי סָבַר לֵיהּ כְּוָותֵיהּ?

וְהָא

אָתֵי לַאֲתוֹיֵי וְטַעְמָא לָאו מִשּׁוּם טִלְטוּל הוּא דַּאֲפִילּוּ לְאָחְזוֹ בְּיָדוֹ וְהַתִּינוֹק מְהַלֵּךְ בְּרַגְלָיו אָסַר לֵיהּ רָבָא דִּילְמָא נָפֵל וְאָתֵי לְאֵתוֹיֵי וְכֵיוָן דְּלָאו סַכָּנַת נֶפֶשׁ הִיא לָא שָׁרוּ בֵּהּ טִלְטוּל: תַּנְיָא כְּוָתֵהּ דְּרָבָא דְּכִי נְקַט לָהּ עֶלְיוֹן כְּמַאן דְּאַפְּקָא תַּחְתּוֹן גּוּפֵהּ דָּמֵי וּמְחַיֵּב: וְסַנְדָּלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדוֹ בְּקֻמְצוֹ שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ מַלְבּוּשׁ: הַמּוֹצִיא אָדָם וְכֵלָיו עָלָיו מְלֻבָּשׁ בָּהֶן: וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו בְּאֶצְבְּעוֹתָיו מִדְּלָא תְּנָא בְּיָדוֹ כִּדְנָקֵט רֵישָׁא: פָּטוּר דִּבְגָדָיו בָּטְלִי לְגַבֵּהּ וְעָלָיו הוּא פָּטוּר כְּרַבִּי נָתָן: וְאִלּוּ הוֹצִיאָן כְּמוֹת שֶׁהֵן שֶׁהָיָה אוֹתוֹ עֶלְיוֹן אָחוּז בָּהֶן וְלֹא מְלֻבָּשׁ חַיָּב הַנּוֹשֵׂא וְהַיְנוּ כְּרָבָא: תֶּהֱוֵי כַּלְכָּלָה בָּסִיס וְהִיא עַצְמָהּ תֵּאָסֵר: מְלֵאָה פֵּרוֹת דְּעִקָּר נַעֲשֵׂית בָּסִיס לְפֵרוֹת הִלְכָּךְ אֶבֶן מִטַּלְטֶלֶת אַגַּב כְּלִי וּפֵרוֹת שֶׁהוּא מֻתָּר: וְנִנְקְטִינְהוּ בְּיָדַיִם יְלַקְּטֵם מֵעַל הָאָרֶץ בְּיָדָיו וְיַחֲזִירֵהּ לַכַּלְכָּלָה וִיטַלְטְלֵם וְלָמָּה הִתִּירוּ אֶבֶן לְטַלְטֵל אַגַּב כְּלִי וּפֵרוֹת: בְּפֵרוֹת הַמִּטַּנְּפִין בְּפֵרוֹת מְבֻשָּׁלִין וְרַכִּין מְאֹד כְּגוֹן תְּאֵנִים וְתוּתִים וַעֲנָבִים שֶׁאִם יַשְׁלִיכֵם לָאָרֶץ יִטַּנְּפוּ: וְלִנַעֲרִינְהוּ נְעוּרֵי עַד שֶׁיִּסְתַּלְּקוּ הַפֵּרוֹת מִן הָאֶבֶן לְתוֹךְ הַכַּלְכָּלָה לַצְּדָדִין וְיַשְׁלִיךְ הָאֶבֶן לְבַדָּהּ בִּנְעָרְתָּהּ: פְּחוּתָה שֶׁנִּפְחֲתָה דָּפְנָהּ אוֹ שׁוּלֶיהָ: וּטְמֵאָה לְמַעְלָה וְהוּא צָרִיךְ לִטְהוֹרָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטֹּל הַטְּמֵאָה בְּיָדַיִם לְפִי שֶׁהִיא מֻקְצָה לְפִיכָךְ יְטַלְטֵל הַכֹּל עַד הַשֻּׁלְחָן וְיַשְׁלִיךְ הַכֹּל עָלָיו וְיִטֹּל הַטְּהוֹרָה: לִשְׁדִּינְהוּ לָאָרֶץ כֻּלָּן: וְלִנְקְטִינְהוּ לִטְהוֹרָה בַּיָּד וְיַחֲזִירֶהָ לַכַּלְכָּלָה: מַתְנִי' לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִטְהוֹרָה לְגוּפָהּ לְאָכְלָהּ הִלְכָּךְ אִי לָאו דִּטְהוֹרָה לְמַטָּה לָא שָׁרוּ לֵיהּ לְטִלְטוּלֵי לִטְמֵאָה אֶלָּא שָׁקִיל לִטְהוֹרָה וּמַמְטֵי לָהּ לַשֻּׁלְחָן: בָּרַיְתָא לְצֹרֶךְ מְקוֹמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לִמְקוֹם הַכְּלִי וְע"כ כֻּלּוֹ הוּא צָרִיךְ לְסַלְּקוֹ מִשָּׁם וְשָׁרוּ לֵיהּ רַבָּנָן לְטַלְטֵל הַאי אַטּוּ הַאי: וּמַאי דָּחְקֵהּ כו' דְּאִצְטְרִיךְ לְמֵימַר לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁהַטְּמֵאָה לְמַעְלָה לִשְׁבְקִי כדקס"ד דַּעְתָּךְ בֵּין שֶׁטְּמֵאָה לְמַעְלָה בֵּין שֶׁטְּמֵאָה לְמַטָּה וְלוֹקְמֵי בְּצָרִיךְ לִמְקוֹמוֹ: אֶלָּא לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ שֶׁצָּרִיךְ לְכַר לִשְׁכַּב עָלָיו שָׁם וְלֹא לְסַלְּקוֹ לְפִיכָךְ לֹא הִתִּירוּ לוֹ לְטָלוֹ עִם הַמָּעוֹת אֶלָּא מְנַעֲרוֹ בִּמְקוֹמוֹ אֲבָל צָרִיךְ לִמְקוֹם הַכַּר מְטַלְטֵל הַכֹּל בְּיַחַד: וּמִדְּסֵיפָא כו' רֵישָׁא נָמֵי לְצֹרֶךְ גּוּפוֹ הִלְכָּךְ אִי הֲוָה טְהוֹרָה לְמַעְלָה לָא הֲוֵי שָׁרֵי לֵיהּ לְטִלְטוּלֵי טְמֵאָה כִּדְקָתָנֵי גַּבֵּי מָעוֹת מְנַעֲרוֹ וְנוֹפְלוֹת וּמְטַלְטֵל הֶתֵּרָא לְחוּדֵיהּ: הָא קָמְתַקֵּן שֶׁמְּבִיאָהּ לִידֵי הֶתֵּר וְנִגְזַר בֵּהּ אַטּוּ תִּקּוּן שֶׁע"י מְלָאכָה: כר"א דְּאָמַר תְּרוּמָה הוֹאִיל וְנִתְּנָה לְהַעֲלוֹת אַחַת שֶׁיִּרְצֶה בָּעֵינָא מַחֲתָא כְּאִלּוּ מֻנַּחַת לְבַדָּהּ וְאֵינָהּ מְעֹרֶבֶת הִלְכָּךְ לָא קָמְתַקֵּן מִידִי: מְדַמַּעַת זֶה שֶׁנִּפְרַד מִשָּׁם וְאוֹסֵר צ"ט שֶׁל חֻלִּין כְּאִלּוּ הִיא תְּרוּמָה וַדַּאי: וחכ"א אֵין הַמְדֻמָּע מְדַמֵּעַ חֻלִּין אֲחֵרִים אֶלָּא לְפִי חֶשְׁבּוֹן הַתְּרוּמָה שֶׁבַּמְּדֻמָּע כְּגוֹן אִם תְּחִלָּתוֹ נִדְמַע ס' שֶׁל חֻלִּין ע"י סְאָה תְּרוּמָה וְחָזְרָה סְאָה מִמֶּנּוּ וְנָפְלָה לְתוֹךְ אֲחֵרִים לָא חָשְׁבִינַן תְּרוּמָה אֶלָּא ס' שֶׁבִּסְאָה זוֹ וּמְדַמֵּעַ עַד צ"ט שֶׁכְּנֶגְדּוֹ וְאִם יֵשׁ חֻלִּין יוֹתֵר מַק' כְּנֶגְדּוֹ עוֹלֶה: אֵימַר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לר"א דְּאָמַר תְּרוּמָה כְּמַאן דְּמַחֲתָא בְּעֵינָא: לְחוּמְרָא לְדַמְּעָהּ כִּתְרוּמָה וַדַּאי: לְקֻלָּא דְּלָא לֶהֱוֵי הַמַּעֲלֶה אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת כִּמְתַקֵּן: מִי אָמַר הָא וַדַּאי מְתַקֵּן הוּא ע"כ: הוּא דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה דְּמַתְנִי' כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר לְקֻלָּא נָמֵי כְּמַאן דְּמַחֲתָא בְּעֵינָא דָּמְיָא: לְמֵאָה וּרְאוּיָה לְהַעֲלוֹתָהּ וְיִתְכַּשְּׁרוּ הַחֻלִּין: עַד שֶׁנָּפְלָה אַחֶרֶת וְעַכְשָׁו אֵין בָּהּ חֻלִּין כְּדֵי לְהַעֲלוֹתָהּ בְּאֶחָד וְק': ר"ש מַתִּיר קס"ד מִשּׁוּם דְּס"ל לֵיהּ קַמַּיְתָא כְּמַאן דְּמַחֲתָא בְּעֵינָא דָּמְיָא וְנִמְצֵאת אַחֲרוֹנָה זוֹ נוֹפֶלֶת בְּתוֹךְ ק' שֶׁל חֻלִּין: בָּטֵל בַּק' וְהָווּ לְהוּ כּוּלְּהוּ חֻלִּין וּמִיהוּ כֵּיוָן דְּצָרִיךְ לְהַעֲלוֹתָהּ ע"כ הַמַּעֲלֶה מְתַקְּנוֹ: נוֹתֵן עֵינָיו בַּמְּדֻמָּע בְּצַד זֶה לְהַעֲלוֹתוֹ לִתְרוּמָה וְאוֹכֵל בְּצַד אַחֵר הִלְכָּךְ הוֹאִיל וּבְלֹא הַעֲלָאָה מַתְחִיל וְאוֹכֵל אֵין תִּקּוּן בְּהַעֲלָאָתוֹ:

וְנִשְׁדְּיֵינְהוּ לְפֵירֵי וְנִשְׁדְּיֵהּ לְאֶבֶן וְאִם תֹּאמַר גַּבֵּי קָטָן נָמֵי נִשְׁדְּיֵהּ לְאֶבֶן מִיָּדוֹ וְאַמַּאי שָׁרֵי לְטִלְטוּלֵי עִם הָאֶבֶן וי"ל אִם יַשְׁלִיכוּ מִיָּדוֹ יִצְעַק הַתִּינוֹק וְיִבְכֶּה וא"ת מ"ש דְּלָא שָׁרֵינַן לְטַלְטֵל תִּינוֹק אֶלָּא כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ גַּעְגּוּעִין תִּבָּטֵל אֶבֶן אַגַּב תִּינוֹק כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּטֵלָה אַגַּב כַּלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת וְי"ל דְּאֵינוֹ צָרִיךְ כָּל כָּךְ טִלְטוּל הַתִּינוֹק וא"ת אֲפִלּוּ אֵין הַכַּלְכָּלָה מְלֵאָה פֵּרוֹת תִּבָּטֵל הָאֶבֶן אַגַּבָּהּ כִּי הֵיכִי דְּבָטְלִי בפ"ב דְּבֵיצָה (דַּף כא:) שִׁיּוּרֵי. הַכּוֹס אַגַּב הַכּוֹס אִי לָאו דְּאִסּוּרֵי הֲנָאָה נִינְהוּ וי"ל שֶׁאנֵי שִׁיּוּרֵי דִּגְרִיעֵי יוֹתֵר מִדַּאי וּבָטְלוּ טְפֵי וְכֵן צ"ל מִתּוֹךְ שְׁמַעְתָּא גּוּפָהּ דְּבֵיצָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל בְּסוֹף כִּירָה (שַׁבָּת דַּף מז. בד"ה הָוָה): וְנִשְׁדִּינְהוּ לְפֵירֵי וְנִשְׁדְּיֵהּ לְאֶבֶן כו' וא"ת מִכָּל מָקוֹם נִנְקְטִינְהוּ לְפֵירֵי בְּיָדַיִם וְיַנִּיחַ הָאֶבֶן בְּכַלְכָּלָה וְהָא אָמְרִינַן לְקַמָּן לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁטְּהוֹרָה לְמַטָּה וּטְמֵאָה לְמַעְלָה אֲבָל טְהוֹרָה לְמַעְלָה וּטְמֵאָה לְמַטָּה שָׁקֵל לָהּ לִטְהוֹרָה וְשָׁבֵק לָהּ לִטְמֵאָה וְהַיְנוּ עַל כָּרְחָךְ בְּיָדָיו דְּאִי זָרֵק לָהּ בִּכְלִי א"כ גַּם בִּטְמֵאָה לְמַעְלָה יָכוֹל לְזָרְקָהּ בִּכְלִי אֶלָּא שְׁמַע מִנָּהּ דְּשָׁקִיל לָהּ בְּיָדָיו וא"כ הָכִי נָמֵי לִשְׁקְלִינְהוּ לְפֵירֵי בְּיָדָיו וְי"ל דְּמַיְירֵי שֶׁפִּי הַכַּלְכָּלָה צַר הוּא וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַכְנִיס שָׁם יָדָיו אִי נָמֵי י"ל דְּהַהִיא דִּלְקַמָּן מַיְירֵי בִּתְרוּמָה שֶׁהִיא בְּכֵלִים קְטַנִּים בְּתוֹךְ הַקֻּפָּה שֶׁאֵין דֶּרֶךְ לְהַנִּיחַ טְמֵאָה וּטְהוֹרָה בְּיַחַד אֶלָּא בְּכֵלִים זֶה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְזֶה בפ"ע וּלְהָכֵי מָצֵי שָׁקֵיל לִטְהוֹרָה שֶׁהִיא לְמַעְלָה בְּיָדָיו אֲבָל כַּלְכָּלָה דְּהָכָא אֵין כָּאן כֵּלִים וְלָא מָצֵי נָקֵט לְהוּ בְּיָדָיו פֶּן יִפֹּל לָאָרֶץ וְהַשְׁתָּא לָא צְרִיכְנָא לְשִׁנּוּיָא קַמָּא דְּפֵרוֹת הַמִּטַּנְּפִין דְּהָא כֵּיוָן דְּאֶבֶן עַצְמָהּ הָוֵי דֹּפֶן לַכַּלְכָּלָה אֲפִ' הָוֵי שָׁדֵי לְפֵרוֹת וּלְאֶבֶן וַהֲדַר שָׁקִיל לְפֵירֵי וּשְׁבַק לְאֶבֶן לָא הָוֵי לֵיהּ בְּמַאי לְאַנְחִינְהוּ כֵּיוָן שֶׁהַכַּלְכָּלָה פְּחוּתָה שֶׁהָאֶבֶן נַעֲשָׂה לָהּ דֹּפֶן. וְהָא דְּלָא קָאָמַר אֶלָּא לְפִי שֶׁלֹּא הֻזְכַּר אָמוֹרָא לְעֵיל. א"נ הַשְׁתָּא יֵשׁ לְהַעֲמִיד נָמֵי בְּפֵרוֹת הַמִּטַּנְּפִין דאל"כ נוּכַל לְהַשְׁלִיךְ הַסַּל בַּקַּרְקַע וּלְהוֹלִיךְ בְּכַלְכָּלָה מְעַט מְעַט כַּמָּה שֶׁתּוּכַל לְהַחֲזִיק עַד מְקוֹם הַפְּחָת.

מ"ר: הָכָא נָמֵי בְּפֵרוֹת הַמִּטַּנְּפִין וא"ת אַכַּתִּי יִטְלֵם בְּיָדוֹ וְיַנִּיחֵם בְּתוֹךְ כְּלִי אַחֵר אוֹ עַל גַּבֵּי טַבְלָא אוֹ ע"ג סוּדָר כִּדְמוּכַח בְּסָמוּךְ גַּבֵּי תְּרוּמָה דְּאָמַר רַב חִסְדָּא לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁטְּהוֹרָה לְמַטָּה וּטְמֵאָה לְמַעְלָה אֲבָל טְהוֹרָה לְמַעְלָה וּטְמֵאָה לְמַטָּה שָׁקֵל לִטְהוֹרָה וְשָׁבֵק הַטְּמֵאָה ואע"ג דְּמוֹקְמִינַן נָמֵי בְּפֵרוֹת הַמִּטַּנְּפִין וְי"ל דְּהָתָם מַיְירֵי כְּגוֹן שֶׁטְּהוֹרָה מֻנַּחַת בְּסַלִּים קְטַנִּים בִּפְנֵי עַצְמָהּ וְכֵן הַטְּמֵאָה וְאוֹתָם סַלִּים מֻנָּחִים בְּתוֹךְ כְּלִי אֶחָד גָּדוֹל וְהָיוּ סַלִּים שֶׁל טְהוֹרָה לְמַעְלָה מִסַּלִּים שֶׁל טְמֵאָה דְּיָכוֹל לִקַּח סַלֵּי טְהוֹרָה וּלְהַנִּיחָם ע"ג קַרְקַע אֲבָל אִם מֻנַּחַת זוֹ עַל גַּב זוֹ בְּלֹא שׁוּם כְּלִי כִּי הָכָא שֶׁהַפֵּרוֹת מֻנָּחִים בְּיַחַד בְּהָא וַדַּאי לָא אָמַר שָׁבֵק לָהּ לִטְמֵאָה וּשְׁקִיל לָהּ לִטְהוֹרָה.

מ"ר: שֶׁנָּפְלָה לְפָחוֹת מַק' חֻלִּין מִכָּאן מַשְׁמַע דִּתְרוּמָה עוֹלָה בְּאֶחָד וּמֵאָה עִם הָאִסּוּר וְרַשִׁ"י לֹא פֵּרֵשׁ כֵּן בְּפֶרֶק גִּיד הַנָּשֶׁה (חֻלִּין דַּף צט:) גַּבֵּי כָּל אִסּוּרִין שֶׁבַּתּוֹרָה בְּמֵאָה דִּלְפֵרוּ' שִׁיטָתוֹ לָא אָתֵי' מַסְקָנָא הָכִי:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת

ב תמורה יב, משנה תרומות

ג תוספתא תרומות, משנה תרומות

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שט סעי' א:

ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

ג מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יז:

ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יט:

ה מיי' פי"ח מהל' שבת הל' יט:

ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יט:

ז טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ג:

ח מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' טז:

ט טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ב:

י מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יג:

יא מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כ:

יב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כ:

יג מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כ:

יד מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' טז:

טו מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' טו:

טז מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' ג:

יז מיי' פי"ג מהל' תרומות הל' י:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ד:
ב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז:
ג טוש"ע או"ח סי' שב סעי' ט:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יח:
ה טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ד:
ו מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז:
ז טוש"ע או"ח סי' תקי סעי' ב:
ח מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' טו, סמג לאוין עה:
ט טוש"ע או"ח סי' תקי סעי' ב:
י מיי' פג' מהל' שביתת יום טוב הל' טו, סמג לאוין עה:
יא טוש"ע או"ח סי' שט סעי' ה:
יב מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' יז:
יג טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ה:
יד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כא, סמג לאוין עה:

שֶׁאֹכֶל מֻרְבֶּה עַל הַפְּסוֹלֶת פִּי' בַּקּוּנְטְרֶס מִשּׁוּם דְּהַשְׁתָּא הָוֵי טָרְחָא וְהָא מִפְּלִיג פְּלִיג עִילָּוֵיהּ וְאָמַר כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר לֵיהּ לְמֶעְבַּד עֹנֶג שַׁבָּת בכה"ג לְתֵּן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְלֶאֱכֹל בְּצַד אַחֵר אֵין מַעֲלִין: דְּרַבִּי יְהוּדָה עָדִיפָא מַקֵּל טְפֵי פָּרְתָּא וְאָמַר כֵּיוָן דְּיָכוֹל לִתֵּן (עָלָיו) עֵינָיו בְּצַד זֶה וְלֶאֱכֹל בְּצַד זֶה לָא הָוֵי מְתַקֵּן בְּהַעֲלָאתוֹ וּמַעֲלִין: מַתְנִי' מַטָּה עַל צַדָּהּ מַטָּה חֲבִית עַל צַדָּהּ אִם צָרִיךְ לִטֹּל מִן הַיַּיִן וְהָאֱבָן נוֹפֶלֶת וְלֹא יִטָּלֶנָּה בְּיָדַיִם: הָיְתָה בֵּין הַחֲבִיּוֹת וְיֵרֵא שֶׁלֹּא תִּפּוֹל הָאֱבָן עַל הַחֲבִיּוֹת וְיִשְׁבָּרֵם: מַגְבִּיהַּ לַחֲבִית כָּלָּה וּמְסַלְּקָהּ מִבֵּין הַחֲבִיּוֹת וְשָׁם מַטָּהּ עַל צַדָּהּ: לִשְׁלֹשֶׁת שׁוּם דָּבָר מֵאוּס כְּגוֹן רוֹק אוֹ צוֹאָה: מְקַנְּחָהּ בְּסַמַּרְטוּט וְלֹא יִתֵּן עָלֶיהָ מַיִם דְּסָתָם כַּר שֶׁל בֶּגֶד הוּא וּבֶגֶד שְׁרִיתוֹ בְּמַיִם הוּא כְּבוּסוֹ: הָיְתָה לִשְׁלֹשֶׁת זוֹ עַל כַּר שֶׁל עוֹר דְּלָאו בַּר כִּבּוּס הוּא: נוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכָּלָה וּמֵיהוּ כִּבּוּס מִמָּשׁ לֹא וְהוֹאִיל וּסְתָם כָּרִים וּכְסָתוֹת רַכִּים נִינְהוּ שַׁיָּךְ לְמֵימַר בְּהוּ כִּבּוּס בְּעוֹרוֹת רַכִּין וּמֵיהוּ שְׁרִיָּתָן לֹא זֶהוּ כִּבּוּסָן וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּזָבָחִים בְּפֶרֶק דַּם חַטָּאת: גמ' לֹא שָׁנוּ מַטָּה עַל צַדָּהּ דְּחֲבִית: אֶלָּא בְּשֶׁכַּח שֶׁשָּׁכַח הָאֱבָן עָלֶיהָ בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת וְלֹא מִדַּעַת: נַעֲשָׂה חֲבִית בְּסִיס לַדָּבָר הָאָסוּר וְאָסוּר לְהַטּוֹתָהּ שֶׁאַף הַחֲבִית מַקְצָה: מֵאן תְּנָא דְּמַתְנִיתִין דְּקָתָנֵי מַגְבִּיהַּ וּמַטָּהּ עַל צַדָּהּ דְּאִית לֵיהּ דְּכִי טָרַח מַטְרַח בְּחֲבִית דְּהָוֵי הֶתֵּרָא וְלֹא יִטֹּל הָאֱבָן מֵמָּשׁ דְּהַשְׁתָּא נָמֵי אֱבָן מְטַלְטֶל בַּהֲדֵי חֲבִית: רַבָּן שִׁמְעוֹן אַלְּבָּא דְּבֵית הִלֵּל: בּוֹרֵר אֹכֶל וְאוֹכֵל הַמַּאֲכָל יוֹטֵל וְהַפְּסֹלֶת יִשָּׁאֵר בַּכְּלִי: בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ נוֹטֵל פְּסֹלֶת וּמַנִּיחַ אֹכֶל אִם יִרְצֶה: כְּשֶׁהָאֹכֶל מֻרְבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת דְּאִי שָׁקִיל אֹכֶל מַפֵּשׁ בְּטָרְחָא: דִּבְרֵי הַכֹּל בּוֹרֵר אֹכֶל דִּבְהֶתֵּירָא טָרַח וְלֹא בְּאִסּוּרָא וּפָרְכִינַן וְהָא הָכָא דְּמַתְנִיתִין דְּאֹכֶל מֻרְבֶּה עַל הַפְּסֹלֶת וְכִי מַגְבִּיהַּ הָאֱבָן עִם הַחֲבִית טָרַח טְפֵי וַהֲוָה לְמִשְׁקַל פְּסֹלֶת כר"ש: כֵּוָן דְּאִי בָּעֵי לְמִשְׁקַל לְכוּלֵי יַיִן מִן הַחֲבִית לָא מְשְׁתְּקִיל לֵיהּ יַיִן שֶׁבְּשׁוּלֶיהָ עַד דְּשָׁקֵיל וּמַגְבֵּהּ לֵיהּ לְחֲבִית כְּפְסֹלֶת מֻרְבֶּה דְּמֵי דְּאִי בְּתְחִלָּתוֹ לָא מַגְבֵּהּ לֵיהּ לְחֲבִית סוֹף סוֹף מִבָּעֵי לֵיהּ לְאַגְבוֹהֵהּ תּוּ לְחֲבִית הִלְכָּךְ הָוֵה לֵיהּ מַפֵּשׁ בְּטָרְחָא: ה"ג לָא מְשְׁתְּקִל לֵיהּ עַד דְּשָׁקֵיל לֵיהּ וּל"ג עַד דְּשָׁקֵיל לֵיהּ לְאֱבָן: הָיְתָה הַחֲבִית מַנַּחַת בְּאוֹצָר כְּלוֹמַר בְּמָקוֹם מְכֻנָּס שֶׁאוֹצְרִין שָׁם חֲבִיּוֹת הַרְבֵּה וְדוֹאֵג שֶׁמָּא יִטְלֶה וְתִפֹּל הָאֱבָן עַל הַחֲבִית שֶׁאֲצָלָהּ: לֹא שָׁנוּ דְּמְנַעֲרָהּ וְאֵינוֹ מְטַלְטְלָהּ בְּעוֹדָן עָלֶיהָ: אֶלָּא שֶׁצְּרִיךְ לְגוּפוֹ שֶׁל כַּר לְשָׁכַב עָלָיו הִלְכָּךְ בְּנִעוּר סָגֵיא וְשָׁדֵי לֵיהּ בְּאַתְרַיְהוּ:

(א) וְהָא מִיפְּלָג פְּלִיג עִילָּוֵיהּ, דְּתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲלִין אֶת הַמְדוּמָּע בְּאֶחָד וּמֵאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: נוֹתֵן עֵינָיו בְּצַד זֶה וְאוֹכֵל מִצַּד אַחֵר. דְּרַבִּי יְהוּדָה עָדִיפָא מִדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר. אב(ב) מַתְנִי׳ הָאֶבֶן שֶׁעַל פִּי הֶחָבִית — מַטָּה עַל צִדָּהּ, וְהִיא נוֹפֶלֶת. הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת — מַגְבִּיהָהּ וּמַטָּה עַל צִדָּהּ, וְהִיא נוֹפֶלֶת. גד(ג) מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר — מְנַעֵר אֶת הַכַּר, וְהֵן נוֹפְלוֹת. הָיְתָה עֲלֵיהֶן לִשְׁלֹשֶׁת — מְקַנְּחָהּ בְּסַמַּרְטוּט. הי גְּמָ׳ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכֵחַ, אֲבָל בְּמַנִּיחַ — נַעֲשָׂה בָּסִיס לְדָבָר הָאָסוּר. [הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת כּוּ׳.] מַאן תַּנָּא דְּכֹל הֵיכָא דְּאִיכָּא אִיסּוּרָא וְהֶיתֵּרָא — בְּהֶיתֵּרָא טָרְחִינַן, בְּאִיסּוּרָא לָא טָרְחִינַן? זה(ד) אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל הִיא. דְּתַנְיָא: הַבּוֹרֵר קְטָנִית בְּיוֹם טוֹב, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: בּוֹרֵר אוֹכֶל וְאוֹכֵל. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: בּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ, בְּחִיקוֹ וּבַתַּמְחוּי. טו(ה) וְתַנְיָא, אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — שֶׁהָאוֹכֶל מְרוּבֶּה עַל הַפְּסוֹלֶת. אֲבָל פְּסוֹלֶת מְרוּבָּה עַל הָאוֹכֶל — דְּבָרֵי הַכֹּל בּוֹרֵר אוֹכֶל. וְהָא הָכָא, דְּכִי אוֹכֶל מְרוּבֶּה עַל הַפְּסוֹלֶת דְּמֵי! הָכָא נָמֵי, כֵּיוָן דְּאִי בָּעֵי לְמִישְׁקַל, לָא מְשְׁתְּקִיל לֵיהּ יַיִן עַד דְּשָׁקֵיל לַהּ לְאֶבֶן — כִּפְסוֹלֶת מְרוּבֶּה עַל הָאוֹכֶל דְּמֵי. הָיְתָה בֵּין הֶחָבִיּוֹת — מַגְבִּיהַּ. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: הָיְתָה הֶחָבִית מוּנַּחַת בָּאוֹצָר, אוֹ שֶׁהָיוּ כֵּלִי זְכוּכִית מוּנָּחִין תַּחְתֶּיהָ — מַגְבִּיהָהּ לְמָקוֹם אַחֵר, וּמַטָּהּ עַל צִדָּהּ, וְהִיא נוֹפֶלֶת, וְנוֹטֵל הֵימֶנָּה מַה שֶּׁצָּרִיךְ לוֹ, וּמַחְזִירָהּ לִמְקוֹמָהּ. מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר. אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּשׁוֹכֵחַ, אֲבָל בְּמַנִּיחַ — יאיב אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְצוֹרֶךְ גּוּפוֹ, אֲבָל לְצוֹרֶךְ מְקוֹמוֹ — מְטַלְטְלוֹ וְעוֹדָן עָלָיו. מָעוֹת שֶׁעַל הַכַּר מְנַעֵר וְכוּ׳. אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: שָׁכַח אַרְנָקִי בָּחָצֵר — מַנִּיחַ עָלָיהָ כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק וּמְטַלְטְלָהּ. אָמַר רַב יִצְחָק: שָׁכַח לְבֵינָה בָּחָצֵר — מַנִּיחַ עָלֶיהָ כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, וּמְטַלְטָלָהּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַבִּי אַסִּי: פַּעַם אַחַת שָׁכְחוּ דִּסְקַיָּא מְלֵאָה מָעוֹת בְּסָרַטְיָא, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמַר לָהֶן: הַנִּיחוּ עָלֶיהָ כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק, וְטַלְטְלוּהָ. יגיג אָמַר מָר זוּטְרָא: הִלְכְתָא כְּכָל הָנֵי שְׁמַעְתָּתָא בְּשׁוֹכֵחַ. רַב אָשֵׁי אָמַר: אֲפִילּוּ שׁוֹכֵחַ נָמֵי [לָא] — וְלֹא אֲמְרוּ כִּכָּר אוֹ תִּינוֹק אֶלָּא לְמֵת בִּלְבַד. אֲבָיֵי מְנַח כַּפָּא אַכִּיפֵּי. רָבָא מְנַח סַכִּינָא אַבַּר יוֹנָה וּמְטַלְטְלָהּ. אָמַר רַב יוֹסֵף: כַּמָּה חֲרִיפָן שְׁמַעְתָּתָא דְּדַרְדַּקֵי! אֵימַר דַּאֲמוּר רַבָּנַן בְּשׁוֹכֵחַ, לְכַתְּחִילָּה מִי אֲמוּר?! אָמַר אֲבָיֵי: אִי לָאו דְּאָדָם חָשׁוּב אֲנָא, כַּפָּא אַכִּיפֵּי לְמָה לִי? הָא חָזוּ לְמִיזְּנָא עֲלַיְיהוּ! אָמַר רָבָא: אֲנָא, אִי לָאו דְּאָדָם חָשׁוּב אֲנָא — סַכִּינָא אַבַּר יוֹנָה לְמָה לִי? הָא חָזֵי לִי לְאוּמְצָא. טז(ד) טַעְמָא דַּחֲזֵי לְאוּמְצָא, הָא לָא חָזֵי לְאוּמְצָא — לָא. לְמֵימְרָא דְּרָבָא כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ? וְהָאָמַר רָבָא לְשַׁמָּעֵיהּ: טָווּי לִי בַּר אָווֹזָא, וּשְׁדִי מֵיעֵיהּ לְשׁוּנָּרָא.

הָתָם

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת
ב לעיל קכה:
ג זבחים צה.
ד ביצה יד:; משנה ביצה
ה ביצה לג.

גליון הש"ס

גמ' מאן תנא דכל היכא דאיכא איסורא והיתירא. עיין לעיל דף נא ע"ב תוס' ד"ה אינו נוטל:

מסורת הש"ס

א ביצה לג.

ב סוכה לג:; לקמן קנז.; תוספתא שבת: ביצה ב.

ג סוכה כז:; לעיל קכה:; עירובין מד.; לעיל קלז:; משנה שבת ד לעיל קלו.

ה לעיל קכ:; בכורות כה.; כתובות ו.; לעיל קיא:

ו ביצה כא:

ז ביצה כא:

ח ביצה לג.

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקז סעי' ג:

ב מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' יא, סמג לאוין עה:

ג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' כז:

ד מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' יז:

ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טו, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' קפ סעי' ד:

ח מיי' פז' מהל' ברכות הל' יא:

ט טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ל:

י מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע או"ח סי' קעא סעי' א:

יב מיי' פז' מהל' ברכות הל' ט:

יג טוש"ע או"ח סי' שח סעי' לו:

יד מיי' פכ"ה מהל' שבת הל' כד:

טו מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

טז טוש"ע או"ח סי' שח סעי' ל:

יז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' טז:

הֲתָם כֵּיוָן דְּמַסְרַח מִעְיָא אִי מַצְנַע לֵיהּ עַד אַרְתָּא: מֵאֶתְמוֹל דַּעְתֵּהּ עָלֵיהּ לְשַׁנְּרָא וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת נָמֵי מוּכָן לְבָהֲמָה הָוֵה: אוּד פּוּרגו"ן דְּסָתֵם עֲצִים לְהַסָּקָה נִתְּנוּ וְלֹא לְטַלְטוּל כְּלִי: וְאוּד שֶׁנִּשְׁבַּר בְּיוֹ"ט: בְּשִׁבְרֵי כֵּלִים שֶׁנִּשְׁבְּרוּ הַיּוֹם דְּהָווּ לְהוּ נוֹלָד: ש"מ דְּכְרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵהּ דְּאֵית לֵהּ מָקֳצֶה: מַתְנִי' מַעֲבִירִין בַּיָּדַיִם מֵעַל הַשֻּׁלְחָן: עֲצָמוֹת קְשִׁין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לָכֶלֶב: וּקְלִפִּין שֶׁל אֱגוֹזִים דְּלֵית לְהוּ לב"ש מָקֳצֶה: וב"ה אוֹמְרִים מְסַלֵּק אֶת הַטַּבְלָא שֶׁיֵּשׁ תּוֹרֶת כְּלִי עָלֶיהָ אֲבָל לֹא יְטַלְטֵל הַקְּלִפִּין בְּיָדַיִם כְּרַבִּי יְהוּדָה: מַעֲבִירִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן סְתָמָא הִיא: פֵּרוּרִין פָּחוֹת מִכְּזַיִת וכ"ש כַּזַּיִת כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא שֶׁהֵם מַאֲכַל בְּהֵמָה: וְשַׁעַר שֶׁל אֲפוּנִין שַׁרְבִיטִין שֶׁל קִטְנִית שֶׁהַקִּטְנִית גָּדֵל בָּהֶם: אֲפוּנִין י"ש"ש: עוֹר בֵּית אֶחְיָה [בֵּית אָחִיזָה] שֶׁל עוֹר שֶׁיֹּאחֲזוּ בּוֹ: מְקַנְּחִין בּוֹ טַבְלָא: אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ שֶׁכְּשֶׁאוֹחֲזוֹ נִסְחָט בֵּין אֶצְבְּעוֹתָיו: נָטָל בְּשַׁבָּת כְּשֶׁהוּא נָגוּב: וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה דְּאֵינוֹ לֹא כְּלִי עֵץ וְלֹא בֶּגֶד וְלֹא שָׂק וְלֹא מַחֲצֶלֶת: גְּמ' אָנוּ אֵין לָנוּ אֵין אָנוּ סוֹמְכִין עַל מִשְׁנָתֵנוּ כְּמוֹת שֶׁהִיא שְׁנוּיָה אֶלָּא מֻחְלֶפֶת שִׁיטָתָהּ וב"ש כְּרַבִּי יְהוּדָה כוּ': אֲסוּר לְאַבְּדָן בַּיָּד מִדְּקָתָנֵי מַעֲבִירִין בְּיָדַיִם וְלֹא זָרִיק לְהוּ: דְּלֵית לֵיהּ מָקֳצֶה דְּאִי ר' יְהוּדָה מֻאֶתְמוֹל לְאוּ לְבָהֲמָה קָיְמִי שֶׁהֲרֵי הָאֹכֶל הָיָה עִמָּהֶן וְהַיּוֹם לוֹקֵחַ מֵהֶם: שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לִסְחֹט: גַּרְעִינִין שֶׁל תְּמָרִים וְהֵם לִבְהֵמָה: אַרְמְיֵיתָא תְּמָרִים רָעִים הֵם וּמַאֲכִילִין הַתְּמָרִים עַצְמָן לִבְהֵמָה הִלְכָךְ אֲפִילּוּ לִבְהֵמָה נָמֵי קָיְמִי: פָּרְסֵיתָא תְּמָרִים טוֹבִים הֵם וְאֵין מַאֲכִילִין אוֹתָן לִבְהֵמָה: כָּל צָרְכּוֹ מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וְאֵין כָּאן מְשׁוּם בּוֹזִיוֹן וּמְמַחֲהוּ בַּתַּבְשִׁיל: לְקַנֵּא דְּמַיָּא סֵפֶל שֶׁל מַיִם: גְּרַף שֶׁל רֹעֵי צוֹבְרָן לְפָנָיו כְּשֶׁאוֹכֵל הַתְּמָרִים עַד שֶׁנִּמְאָסוֹת בְּעֵינָיו וְנוֹטְלָן אוֹתָן מִפָּנָיו כְּגֶרֶף שֶׁל רֹעֵי וְנוֹתְנָן לַבְּהֵמָה: זָרָק לְהוּ בְּלִשָּׁנִי' אֶל עֵבֶר הַשֻּׁלְחָן: אֲחוֹרֵי הַמִּטָּה שֶׁהוּא מֹסֶב עָלֶיהָ:

הֲתָם כֵּיוָן דְּמַסְרַח, דַּעְתֵּיהּ עִילָּוֵיהּ מֵאֶתְמוֹל. אב(א)הָכִי נָמֵי מִסְתַּבְּרָא דְּרָבָא כְּרַבִּי יְהוּדָה סְבִירָא לֵיהּ, דְּדָרֵשׁ רָבָא: אִשֶּׁה לֹא תְּכַנֵּס לְבֵית הָעֲצִים לִיטּוֹל מֵהֶן אוּד. וְאוּד שֶׁנִּשְׁבַּר — אָסוּר לְהַסִּיקוֹ בְּיוֹם טוֹב, לְפִי שֶׁמַּסִּיקִין בִּכְלִים וְאֵין מַסִּיקִין בִּשְׁבְרֵי כֵלִים. שָׁמַע מִינַּהּ. גד(ב)**מַתְנִי׳ בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים:** מַעֲבִירִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִיפִּין. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְסַלֵּק אֶת הַטַּבְלָא כּוּלָּהּ וּמְנַעֲרָהּ. מַעֲבִירִין מִלְּפָנֵי הַשֻּׁלְחָן פֵּירוּרִין פָּחוֹת מִכְּזַיִת, וְשַׁעַר שֶׁל אֲפוּנִין וּשְׁעַר עֲדָשִׁים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַאֲכַל בְּהֵמָה. הו(ג)**סְפוֹג,** אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אָחִיזָה — מְקַנְּחִין בּוֹ, וְאִם לָאו — אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נִיטָּל בְּשַׁבָּת, וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה. גְּמ׳ אָמַר רַב נַחְמָן: אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא: בֵּית שַׁמַּאי כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּבֵית הִלֵּל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. זמ(ד)**מַעֲבִירִין מִלְּפָנֵי הַשֻּׁלְחָן פֵּירוּרִין.** מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פֵּירוּרִין שֶׁאֵין בָּהֶן כְּזַיִת — אָסוּר לְאַבְּדָן בַּיָּד. שֵׁעָר שֶׁל אֲפוּנִין. מַנִּי? — רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּלֵית לֵיהּ מוּקְצֶה. ז(ה)**אֵימָא סֵיפָא:** סְפוֹג, אִם יֵשׁ לוֹ בֵּית אָחִיזָה — מְקַנְּחִין בּוֹ, וְאִם לָאו אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ. אֲתָאן לְרַבִּי יְהוּדָה, דְּאָמַר: דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּנִין — אָסוּר! ח(ו)**בָּהָא אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה,** דְּאַבָּיֵי וְרָבָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּ״פְסִיק רֵישֵׁיהּ וְלָא יְמוּת״. ט(ז)**הָנֵי גַּרְעִינִין דְּתַמְרֵי אֲרַמָּיְיתָא שְׁרוּ לְטַלְטוּלֵיהּ,** הוֹאִיל וְחָזְיָין אַגַּב אִמָּן. וּדְפָרְסָיְיתָא — אָסוּר. יא(ט)**שְׁמוּאֵל מְטַלְטֵל לְהוּ אַגַּב רִיפְתָּא.** (שרנ"ם שפ"ז סימן.) שְׁמוּאֵל לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: עוֹשֶׂה אָדָם כָּל צָרְכּוֹ בְּפַת. יג-טו(י)**רַבָּה מְטַלְטֵל לְהוּ אַגַּב לַקָּנָא דְּמַיָּא. אָמַר לֵיהּ רַב אָשֵׁי לְאַמֵּימָר:** וְכִי עוֹשִׂין גְּרַף שֶׁל רֵיעִי לְכַתְּחִילָּה? טז(יא)**רַב שֵׁשֶׁת זָרִיק לְהוּ בְּלִישָׁנֵיהּ. רַב פָּפָּא זָרִיק לְהוּ אֲחוֹרֵי הַמִּטָּה. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי זְכַרְיָה בֶּן אַבְקוּלָס שֶׁהָיָה מַחֲזִיר פָּנָיו אֲחוֹרֵי הַמִּטָּה וְזוֹרְקָן. הדרן עלך נוטל אדם את בנו**

מַתְנִי׳ בֵּית אָחִיזָה אֲפִילּוּ ר"ש מוֹדֶה דְּאָסוּר מִשּׁוּם דְּפָסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא וה"ר יִצְחָק מִדַּנְפִּיֵּרָא גָּרַס בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוְּנִין בּוֹ אָסוּר וְאֵין נִרְאֶה לְר"י דְּהָא בַּגְּמָרָא מַשְׁמַע דִּבְרֵישָׁא מוֹדֶה ר' יְהוּדָה דְּאָמַר אֵימָא סֵיפָא סְפוֹג אִם יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אָחִיזָה מְקַנְּחִין בּוֹ וְאִם לָאו אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ אֲתָאן לְרַבִּי יְהוּדָה אִם כֵּן בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ אֵין מְקַנְּחִין בּוֹ לָא רַבִּי יְהוּדָה וְלָא ר' שִׁמְעוֹן אֶלָּא וַדַּאי לָא גָּרְסִינַן לֵיהּ כְּלָל. מ"ר: **שְׁמוּאֵל** מְטַלְטֵל לְהוּ אַגַּב דכר"ש סְבִירָא לֵהּ דְּשָׁרֵי לְקַמָּן בְּפֶרֶק בָּתְרָא (שַׁבָּת דף קנו:) נְבֵלָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבָּת מֵיהוּ מְחַמִּיר הָיָה מִשּׁוּם דַּהֲוָה חָשׁוּב כְּאַבָּיֵי וְרָבָא דְּלָעֵיל. ר"ת: **רָבָא** מְטַלְטֵל לְהוּ אַגַּב לְקַנָּא דְּמַיָּא וְאִם תֹּאמַר וְהָא רָבָא סָבַר לָעֵיל כר"י דְּאֵית לֵהּ מָקֳצֶה וְאַנּוּחֵי לְקַנָּא דְּמַיָּא הֵיכִי שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה וְיֵשׁ לוֹמַר דְּשָׁנֵי לֵן בֵּין הֵיכָא דְּאָפְשָׁר לְמֶעְבַּד הַאי טַלְטוּל מֵאֶתְמוֹל לְהֵיכָא דְּלָא אָפְשָׁר וּבר יוֹנָה הָיוּ יְכוֹל לְטַלְטְלָם אֲבָל הָנֵי גַּרְעִינֵי תְּמָרָה לֹא אָפְשָׁר וְשָׁרֵי אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה וְאַף לְאָדָם חָשׁוּב דְּאָמַר בְּבֵיצָה פֶּרֶק יו"ט (בֵּיצָה דף כא:) דְּאָמַר לֵהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף הָנֵי סָפְלֵי לְחֵיוָתָא הֵיכִי שָׁדֵינַן בְּיוֹמָא טָבָא לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר לָכֶם וְלֹא לִכְלָבִים חַזְנַן לְהַסָּקָה כו' בְּשַׁבָּת מַאי אִבָּא לְמֵימַר מְטַלְטְלִין לְהוּ אַגַּב רִפְתָּא כְּדִשְׁמוּאֵל אַלְמָא דַּאֲפִילּוּ רַב יוֹסֵף דְּלָא בָּעֵי לְמִשְׁרֵי לָעֵיל אַגַּב כַּפָּא וְסַכִּינָא אֲפִילּוּ דָּבָר הָרָאוּי לְאָדָם שָׁרֵי הָתָם גְּרַעְינֵי תְּמָרָה אַגַּב רִפְתָּא:

אב(א)מַתְנִי' **חָבִית** שֶׁנִּשְׁבְּרָה מַצִּילִין הֵימֶנָּה מְזוֹן שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת, וְאוֹמֵר לַאֲחֵרִים: בֹּאוּ וְהַצִּילוּ לָכֶם. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפּוֹג. אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפֵּירוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקִין, וְאִם יָצְאוּ מֵעַצְמָן — אֲסוּרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לָאוֹכְלִין — הַיּוֹצֵא מֵהֶן מוּתָּר. וְאִם לְמַשְׁקִין — הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר. חַלּוֹת דְּבַשׁ שֶׁרִיסְּקָן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵעַצְמָן — אֲסוּרִין, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר. ג־הגְּמָ' תָּנָא: לֹא יִסְפּוֹג בְּיַיִן וְלֹא יְטַפֵּחַ בְּשֶׁמֶן, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל. תָּנוּ רַבָּנַן: נִתְפַּזְּרוּ לוֹ פֵּירוֹת בְּחָצֵר — מְלַקֵּט עַל יָד עַל יָד, וְאוֹכֵל, אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקּוּפָּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל. אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפֵּירוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים. מַאי טַעְמָא? כֵּיוָן דִּלְסְחִיטָה נִינְהוּ — יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ. וְעוּלָּא אָמַר רַב: חָלוּק הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אַף בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּירוֹת, וְאֵין הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים. ואָמַר רַבָּה אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לַחֲכָמִים בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים, וּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּירוֹת. אֲמַר לֵיהּ רַבִּי יִרְמְיָה לְרַבִּי אַבָּא: אֶלָּא בְּמַאי פְּלִיגִי? אֲמַר לֵיהּ: לְכִי תִּשְׁכַּח. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא בְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים פְּלִיגִי. ח־טדְּתַנְיָא: זֵיתִים שֶׁמָּשַׁךְ מֵהֶן שֶׁמֶן וַעֲנָבִים שֶׁמָּשַׁךְ מֵהֶן יַיִן, וְהִכְנִיסָן, בֵּין לְאוֹכֶל בֵּין לְמַשְׁקִין — הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר. תּוּתִים שֶׁמָּשַׁךְ מֵהֶן מַיִם וְרִמּוֹנִים שֶׁמָּשַׁךְ מֵהֶן יַיִן, וְהִכְנִיסָן, לָאוֹכְלִין — הַיּוֹצֵא מֵהֶן מוּתָּר, לְמַשְׁקִין וְלִסְתָם — הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: בֵּין לָאוֹכְלִין בֵּין לְמַשְׁקִין — הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר. י(ב)וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה סְתָם אָסוּר?! וְהָתְנַן: חֲלֵב הָאִשָּׁה מְטַמֵּא לְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן. חֲלֵב בְּהֵמָה אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא לְרָצוֹן. יא־יבאָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: קַל וָחוֹמֶר הוּא, וּמָה חֲלֵב הָאִשָּׁה שֶׁאֵינוֹ מְיוּחָד אֶלָּא לִקְטַנִּים — מְטַמֵּא לְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן, חֲלֵב הַבְּהֵמָה שֶׁמְּיוּחָד בֵּין לִקְטַנִּים בֵּין לִגְדוֹלִים, אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּטַמֵּא בֵּין לְרָצוֹן וּבֵין שֶׁלֹּא לְרָצוֹן? אָמְרוּ לוֹ: אִם טָמֵא חֲלֵב הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, שֶׁדַּם מַגֵּפָתָהּ טָמֵא, יְטַמֵּא חֲלֵב הַבְּהֵמָה

שֶׁלֹּא

מַתְנִי' חָבִית מַצִּילִין הֵימֶנָּה מְזוֹן ג' סְעוּדוֹת וַאֲפִילּוּ בְּכֵלִים הַרְבֵּה דְּאִילּוּ בְּחַד מָנָא אָמְרִי' בְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קכ.) דְּכַמָּה דְּבָעֵי מַצִּיל: לָכֶם כָּל אֶחָד מְזוֹן ג' סְעוּדוֹת: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפּוֹג שֶׁלֹּא יָשִׂים סְפוֹג בִּמְקוֹם הַיַּיִן לַחֲזוֹר וּלְהַטִּיפוֹ בִּכְלִי גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט: אֵין סוֹחֲטִין אֶת הַפֵּרוֹת דַּהֲוָה לֵיהּ מְפָרֵק תּוֹלָדָה דְּדִישָׁה: אֲסוּרִין גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִסְחוֹט לְכַתְּחִלָּה: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִם לַאֲכָלִין הֵם מְכַנְּסִין אוֹתָם פֵּרוֹת הַיּוֹצֵא מֵהֶן מֻתָּר דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בַּמֶּה שֶׁזָּבוּ וְלֵיכָּא לְמִגְזַר בָּהֶן שֶׁמָּא יִסְחוֹט: וְאִם לְמַשְׁקִין מְכַנְּסִין אֲסוּרִין דְּנִיחָא לֵיהּ בְּמַאי דְּנָפְקָא מִנַּיְהוּ וְנִתְקַיְּמָה מַחְשַׁבְתּוֹ וְאִיכָּא לְמִגְזַר שֶׁמָּא יִסְחוֹט וְהָכִי אָמְרִי' בְּבֵיצָה דְּטַעֲמָא דְּמַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִסְחוֹט הוּא: חַלּוֹת דְּבַשׁ מֵאַחַר שֶׁמְּרַסְּקִין הַדְּבַשׁ זָב מֵאֵלָיו מִתּוֹךְ הַשַּׁעֲוָה וְאֵין דֶּרֶךְ לְסוֹחֲטוֹ הִלְכָּךְ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר וַחֲכָמִים אוֹסְרִין גְּזֵרָה אַטּוּ שֶׁאֵינָן מְרֻסָּקִין דִּלְמָא מְרַסֵּק לְהוּ: גְּמ' וִיטַפֵּחַ מַכְנִיס בּוֹ כַּפּוֹ וְהַשֶּׁמֶן נִדְבָּק בָּהּ וּמְקַנְּחוֹ בְּשִׂפַת הַכְּלִי וַאֲסָרוּהָ מִשּׁוּם עוֹבְדִין דְּחוֹל: מוֹדֶה ר' יְהוּדָה בְּזֵיתִים דאע"ג דְּהִכְנִיסָן לַאֲכָלִין הַיּוֹצֵא מֵהֶן אָסוּר דְּכֵיוָן דְּרֻבָּן לִסְחִיטָה קָיְמִי כִּי אָתוּ לִידֵי מַשְׁקֶה יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ לְמֶהֱוֵי נִיחָא לֵיהּ בְּהָכִי: אַפֵּי' בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים הוֹאִיל וְהָנֵי לַאֲכָלִין נִכְנְסוּ: מִסְתַּבְּרָא בְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים פְּלִיגֵי דְּאִיכָּא דְּבָעוּ לְהוּ לְמַשְׁקִין הִלְכָּךְ מְשַׁוּוּ לְהוּ רַבָּנַן כְּזֵיתִים וַעֲנָבִים וְר' יְהוּדָה פְּלִיג עֲלַיְהוּ אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת לֵיכָּא דְּבָעֵי לְהוּ לְמַשְׁקִין הִלְכָּךְ מוֹדוּ רַבָּנַן בָּהֶם: שֶׁמָּשַׁךְ זָב מֵאֲלֵיהֶן כְּמוֹ נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קכא.): וְהִכְנִיסָן מִתְּחִלָּתָן בֵּין לַאֲכָלִין בֵּין לְמַשְׁקִין כו' דְּרִמּוֹנִים קָרֵי יַיִן מִשּׁוּם דְּאִית לְהוּ קִיוְהָא: וחכ"א כו' וְהָא דְּנָקַט רַב נַחְמָן לִשָּׁנָא דְּמִסְתַּבְּרָא וְלֹא אָמַר בְּהֶדְיָא דִּבְתוּתִים וְרִמּוֹנִים פְּלִיגֵי מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמֵימַר פְּלִיגֵי בְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים וה"ה לִשְׁאָר פֵּרוֹת וּלְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרַבִּי יְהוּדָה נְקַט לְהוּ וְאִי מִשּׁוּם בָּרַיְתָא דִּלְקַמָּן דְּשָׁמְעִינַן מִנָּהּ דְּמוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּרוֹת לָאו בְּהֶדְיָא שָׁמְעִינַן לָהּ דְּאִיכָּא לְמֵימַר רַבִּי יְהוּדָה הִיא כִּדְפָרְכִינַן עֲלָהּ: וְסָבַר רַבִּי יְהוּדָה סְתָם שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ לְאֹכֶל וְלֹא לְמַשְׁקֶה הָוֵי הַמַּשְׁקֶה הַזָּב מֵהֶן אָסוּר: וְהָתְנַן חֲלֵב הָאִשָּׁה מְטַמֵּא מַכְשִׁיר: לְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן בֵּין שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה לְרָצוֹן בֵּין שֶׁיָּצָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן שֶׁהֶחָלָב קָרוּי מַשְׁקֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּפְתַּח אֶת נֹאד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ (שׁוֹפְטִים ד':י"ט): חֲלֵב הַבְּהֵמָה אֵינוֹ מְטַמֵּא אֶלָּא אִם כֵּן יָצָא לְרָצוֹן וְאִי לָא לָא חֲשִׁיב מַשְׁקֶה וְאִם נָגַע בּוֹ שֶׁרֶץ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ: שֶׁדַּם מַגֵּפָתָהּ שֶׁל אִשָּׁה אִם נֶגֶף רַגְלָהּ אוֹ יָדָהּ וְכָל חַבּוּרָה שֶׁיָּצָא מִמֶּנָּה דָּם כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק דַּם הַנִּדָּה (נִדָּה דַּף כה:) דַּם חֲלָלִים דְּהַיְנוּ דַּם הָרוּג קָרוּי מַשְׁקֶה שֶׁנֶּאֱמַר וְדַם חֲלָלִים יִשְׁתֶּה וְדַם מַגֵּפָתוֹ מְפָרֵשׁ הָתָם דְּדַם חֲלָלִים הָוֵי דְּמָה לִי קַטְלֵיהּ כֻּלֵּיהּ מָה לִי קַטְלֵיהּ פַּלְגָא וְחָלָב כְּדַם מַגֵּפָתוֹ דְּדָם נֶעְכָּר. וְנַעֲשָׂה חָלָב וְדַם מַגֵּפָתָהּ סְתָמֵהּ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן הוּא וְטָמֵא: יְטַמֵּא חֲלֵב הַבְּהֵמָה שֶׁלֹּא לְרָצוֹן בִּתְמִיהַּ שֶׁהֲרֵי דַּם מַגֵּפָתָהּ טָהוֹר דִּבְהֵמָה לָאו בִּכְלַל חָלָל הוּא וּמִיהוּ דַּם שְׁחִיטָה מַכְשִׁר מִשּׁוּם דְּאִתַּקַּשׁ לְמַיִם דִּכְתִיב (דְּבָרִים י"ב:ט"ז) עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם:

מַתְנִי' חָבִית. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִסְפּוֹג אֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ עוֹר בֵּית אֲחִיזָה דְּלֵיכָּא חֲשַׁשׁ סְחִיטָה אָסוּר כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל: **מְלַקֵּט** עַל יָד עַל יָד וְאוֹכֵל נִרְאֶה דל"ג וְאוֹכֵל מִדְּקַתְּנֵי סֵיפָא אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַסַּל וְלֹא לְתוֹךְ הַקֻּפָּה מַשְׁמַע הָנָךְ דַּוְקָא אֲסִירֵי מִשּׁוּם עוּבְדָא דְּחוֹל אֲבָל לְתוֹךְ כַּפּוֹ שָׁרֵי: **וְרַבִּי** יוֹחָנָן אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּרוֹת בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת בֵּיצָה (דַּף ג. וְשָׁם) רַבִּי יוֹחָנָן רָמֵי דְּר' יְהוּדָה אַדְּרַבִּי יְהוּדָה תְּנַן ר"י אוֹמֵר אִם לַאֲכָלִין הַיּוֹצֵא מֵהֶן מֻתָּר אִם לְמַשְׁקִין כו' אַלְמָא כֹּל לַאֲכָלִין אוּכְלָא דְּאִפַּרְתְּ הוּא וּרְמִינְהוּ וְעוֹד אָמַר ר"י מַתְנֶה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה שֶׁל פֵּרוֹת ביו"ט רִאשׁוֹן וְאוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּרִאשׁוֹן אוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי בַּשֵּׁנִי אִין בָּרִאשׁוֹן לָא וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מֻחְלֶפֶת הַשִּׁיטָה וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּהַהִיא דְּמַתְנֶה אָדָם מַחְלִיף דְּאִי מַתְנֵי' מַחְלִיף אִם כֵּן בְּמַאי דְּנָקַט הָכָא ר' יְהוּדָה הֲוָה לֵיהּ לְמִינְקַט רַבָּנַן וה"ל לְמֵימַר הֲלָכָה כְּרַבָּנַן בִּשְׁאָר פֵּרוֹת. מ"ר. וְלִי נִרְאֶה דַּאֲפִילּוּ אַפֵּךְ מַתְנֵי' אָתֵי שַׁפִּיר כְּעֵין שֶׁמָּצִינוּ בב"ק בְּפֶרֶק הַגּוֹזֵל קַמָּא (בָּבָא קַמָּא דַּף צו:) דִּתְנַן גָּזַל בְּהֵמָה וְהִכְחִישָׁה עֲבָדִים וְהִזְקִינוּ מְשַׁלֵּם כִּשְׁעַת הַגְּזֵלָה ר"מ אוֹמֵר בַּעֲבָדִים אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ וְאָמַר בַּגְּמָרָא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַּר אַבְדִּימִי אָמַר רַב הֲלָכָה כר"מ וּפָרִיךְ וְרַב שָׁבֵק רַבָּנַן וְעָבֵד כר"מ כו' עַד דְּמַסִּיק דְּרַב מַתְנִיתִין אִיפְּכָא אַתְנָא' אַלְמָא אע"פ שֶׁהָיָה שׁוֹנֶה בְּמַתְנִיתִין וחכ"א בַּעֲבָדִים אוֹמֵר לוֹ הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ וה"ל לְמֵימַר הַשְׁתָּא הֲלָכָה כַּחֲכָמִים אַפֵּ"ה נְקַט ר"מ לְפִי מַה שֶּׁהָאֲחֵרִים שׁוֹנִין הַמִּשְׁנָה ה"נ נְקַט רַבִּי יוֹחָנָן רַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁמַעְתִּין וְכֵן נָמֵי מָצִינוּ בִּשְׁלְהֵי פ"ק דְּסֻכָּה (דַּף יט:) דִּתְנַן הָעוֹשֶׂה סֻכָּתוֹ כְּמִין צְרִיף ר"א פּוֹסֵל וַחֲכָמִים מַכְשִׁירִין וְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא אַבָּיֵי אַשְׁכְּחֵהּ לְרַב יוֹסֵף דְּגָנֵי בְּכִלַּת חֲתָנִים בְּסֻכָּה א"ל כְּמַאן כר"א א"ל שָׁבַקְתְּ רַבָּנַן וַעֲבַדְתְּ כר"א אֲמַר לֵהּ בָּרַיְתָא אִפְּכָא תַּנְיָא הַשְׁתָּא הָיָה לוֹ לְהָשִׁיב רַב יוֹסֵף כְּרַבָּנַן וְלֹא כר"א כֵּיוָן דְּאִיהוּ אִיפְּכָא תָּנֵי. אֶלָּא כֵּן דֶּרֶךְ הַשַּׁ"ס בְּכָל מָקוֹם. נִרְאֶה לִי: **הֲלָכָה** כְּר' יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּרוֹת אע"ג דִּבְרֵישׁ בֵּיצָה (ד' ג.) גָּזַר ר' יוֹחָנָן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה ביו"ט מִשּׁוּם מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ וְהָכָא לֹא גָּזַר בִּשְׁאָר פֵּרוֹת י"ל דְּשַׁיָּךְ טְפֵי לִגְזוֹר בְּבֵיצָה לְפִי שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת לִסָּחֵט מִן הַתַּרְנְגֹלֶת וְדֶרֶךְ לְגָמְעָהּ חַיָּה אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת אֵין עוֹמְדִים לִסָּחֵט כְּלָל. מ"ר: **שֶׁמָּשַׁךְ** מֵהֶן שֶׁמֶן כו' פֵּי' בַּקּוּנְטְ' שֶׁמָּשַׁךְ זָב מֵאֲלֵיהֶן כְּמוֹ נְהָרוֹת הַמּוֹשְׁכִין וּלְפֵרוּשׁוֹ צָרִיךְ לוֹמַר הִכְנִיסָן בֵּין לַאֲכָלִין כו' הַיְנוּ הִכְנִיסָן מִתְּחִלָּתָן וְאֵין הַלָּשׁוֹן מַשְׁמַע כֵּן וְעוֹד קָשֶׁה לר"י דְּאִי מָשַׁךְ מֵאֵלָיו קָאָמַר גַּבֵּי תּוּתִים שֶׁמָּשַׁךְ מֵהֶם מַיִם ה"ל לְמֵימַר שֶׁמָּשְׁכוּ אוֹ שֶׁנִּמְשְׁכוּ דָּמִים בְּכָל מָקוֹם לְשׁוֹן רַבִּים וְעוֹד קָשֶׁה לר"י אִם כֵּן הַךְ בָּרַיְתָא הֲוָה תְּיוּבְתָּא דְּרַב וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמְרִי לְעֵיל חָלוּק הָיָה רַבִּי יְהוּדָה בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים דְּהָכָא מַשְׁמַע דִּבְזֵיתִים וַעֲנָבִים מוֹדֶה אֶלָּא נִרְאֶה לר"י דְּמֶשֶׁךְ אַאָדָם קָאֵי וּסְחָטָן תְּחִלָּה וְשׁוּב הִכְנִיסָן דְּהַשְׁתָּא. לְרַב וְרַבִּי יוֹחָנָן דְּסָבְרֵי חָלוּק הָיָה רַבִּי יְהוּדָה בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים נָקַט דַּוְקָא מָשַׁךְ דְּאִיכָּא לְמִחַשׁ טְפֵי דִּלְמָא יָהֵיב דַּעְתֵּיהּ לִסְחוֹט מַשְׁקֶה אַחַר שֶׁהִכְנִיסוֹ נָמֵי לַאֲכִילָה מֵאַחַר שֶׁסְּחָטָן תְּחִלָּה לְהוֹצִיא מֵהֶן מַשְׁקֶה הָא לֹא מָשַׁךְ לֹא וְלִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר מוֹדֶה רַבִּי יְהוּדָה בְּזֵיתִים וַעֲנָבִים נָקַט מָשַׁךְ מִשּׁוּם רְבוּתָא דְּתוּתִים וְרִמּוֹנִים דַּאֲפִילּוּ מָשַׁךְ הִכְנִיסָן לַאֲכָלִין הַיּוֹצֵא מֵהֶן מֻתָּר. מ"ר: **חֲלֵב** הָאִשָּׁה מְטַמֵּא לְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן וְהָא דִּתְנַן בְּמַסֶּכֶת מַכְשִׁירִין (פ"א) כָּל מַשְׁקֶה שֶׁתְּחִלָּתוֹ לְרָצוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ לְרָצוֹן אוֹ שֶׁסּוֹפוֹ לְרָצוֹן אַף עַל פִּי שֶׁאֵין תְּחִלָּתוֹ לְרָצוֹן מַכְשִׁיר לֹא דָּמֵי רָצוֹן דְּהָתָם לְרָצוֹן דְּהָכָא דְּהָתָם מַיְרֵי בִּשְׁעַת נְפִילָתָן עַל הַזְּרָעִים שֶׁיְּהֵא לְרָצוֹן דְּבָעֵינַן יֻתַּן דּוּמְיָא דְּכִי יִתֵּן מָה יִתֵּן דְּנִיחָא לֵהּ אַף יֻתַּן דְּנִיחָא לֵהּ אֲבָל הָכָא מַיְרֵי בִּשְׁעַת פְּרִישָׁה מִן הָאִשָּׁה אוֹ מִן הַבְּהֵמָה: **לְרָצוֹן** וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן כִּדְמְפָרֵשׁ בְּסָמוּךְ טַעְמָא מִשּׁוּם דְּדַם מַגֵּפָתָהּ טָמֵא וְחָלָב וְדָם חַד הוּא דְּדָם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב וְלֹא צְרִיכִין לְמָה שֶׁפֵּי' בַּקּוּנְט' מִשּׁוּם דְּאִקְרֵי מַשְׁקֶה שֶׁנֶּאֱמַר וַתִּפְתַּח אֶת נֹאד הֶחָלָב וַתַּשְׁקֵהוּ וְנִרְאֶה לר"י דְּהָא דְּאִצְטְרִיךְ לְפָרֵשׁ הַאי טַעְמָא בְּפֶ' דַּם נִדָּה (נִדָּה דַּף נה:) גַּבֵּי חֲלֵב הָאִשָּׁה הנ"מ לְרַבִּי עֲקִיבָא דִּשְׁמַעְתִּין דְּלֵית לֵיהּ טַעְמָא דִּפְרִישָׁה אוֹ לְמַאן דְּלֵית לֵיהּ דָּם נֶעְכָּר וְנַעֲשֶׂה חָלָב אֲבָל לְרַבָּנַן דִּשְׁמַעְתִּין לֹא צָרִיךְ כִּדְפָרֵשִׁית לַחֲלֵב הָאִשָּׁה אֶלָּא דַּוְקָא לְטַמֵּא חֲלֵב בְּהֵמָה לְרָצוֹן. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שלה סעי' א:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שלה סעי' א ה:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:
ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יא:
ו טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' א:
ז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' א:
ט מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יב, סמג לאוין סה:
י מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' ד:
יא מיי' פי' מהל' טומאת אוכלים הל' ה:
יב מיי' פא' מהל' מטמאי משכב ומושב הל' טז:

מסורת הש"ס

א תוספתא שבת; ביצה ג; לעיל קיז:; חולין יד:
ב משנה מכשירין

תורה אור השלם

וְכִי יֻתַּן־מַיִם עַל־זֶרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא הוּא לָכֶם [ויקרא יא, לח]

מסורת הש"ס

א משנה מכשירין

מַחְמִיר אֲנִי בְּחֵלֶב לְטַמְּאוֹ אַף שֶׁלֹּא לְרָצוֹן מִבְּדָם: שֶׁהַחוֹלֵב לִרְפוּאַת הַבְּהֵמָה וְהַמַּקִּיז דָּם לִבְהֶמְתּוֹ לִרְפוּאָה טָהוֹר דְּדָם מַגֵּפָתָהּ הִיא וְהוֹאִיל וְהַחוֹלֵב לִרְפוּאָה טָמֵא אַף הַנּוֹטֵף שֶׁלֹּא לְרָצוֹן טָמֵא: אָמְרוּ לוֹ אֵינוֹ דּוֹמֶה שֶׁלֹּא לְרָצוֹן לְיוֹצֵא לְרָצוֹן שֶׁהֲרֵי סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים יוֹכִיחוּ שֶׁהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן לְרָצוֹן — טְמֵאִין, שֶׁלֹּא לְרָצוֹן — טְהוֹרִים. מַאי לָאו ״לְרָצוֹן״ — דְּנִיחָא לֵיהּ, ״שֶׁלֹּא לְרָצוֹן״ — בְּסָתָמָא. וּמָה זֵיתִים וַעֲנָבִים דִּבְנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ, שֶׁלֹּא לְרָצוֹן — וְלֹא כְלוּם, תּוּתִים וְרִמּוֹנִים, דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן? לֹא: ״לְרָצוֹן״ — בְּסָתָמָא, ״שֶׁלֹּא לְרָצוֹן״ — דְּגַלֵּי אַדַּעְתֵּיהּ, דְּאָמַר: ״לָא נִיחָא לִי״. וְאֵיבָעֵית אֵימָא: שָׁאנֵי סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים, כֵּיוָן דְּלָאֵיבּוּד קָיְימִי, מַעִיקָּרָא אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ. אַשְׁכְּחַן רַבִּי יְהוּדָה דְּמוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי לָרַבָּנָן בְּזֵיתִים וּבַעֲנָבִים. רַבָּנָן דְּמוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּירוֹת מְנָלַן? דְּתַנְיָא: סוֹחֲטִין בְּפָגָעִין

א״ב שֶׁלֹּא לְרָצוֹן, שֶׁדָּם מַגֵּפָתָהּ טָהוֹר?! אָמַר לָהֶן: מַחְמִיר אֲנִי בְּחֵלֶב מִבְּדָם, שֶׁהַחוֹלֵב לִרְפוּאָה — טָמֵא, וְהַמַּקִּיז לִרְפוּאָה — טָהוֹר. אָמְרוּ לוֹ: סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים יוֹכִיחוּ, שֶׁהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן לְרָצוֹן — טְמֵאִין, שֶׁלֹּא לְרָצוֹן — טְהוֹרִים. מַאי לָאו ״לְרָצוֹן״ — דְּנִיחָא לֵיהּ, ״שֶׁלֹּא לְרָצוֹן״ — בְּסָתָמָא. וּמָה זֵיתִים וַעֲנָבִים דִּבְנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ, שֶׁלֹּא לְרָצוֹן — וְלֹא כְלוּם, תּוּתִים וְרִמּוֹנִים, דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ, לֹא כָּל שֶׁכֵּן? לֹא: ״לְרָצוֹן״ — בְּסָתָמָא, ״שֶׁלֹּא לְרָצוֹן״ — דְּגַלֵּי אַדַּעְתֵּיהּ, דְּאָמַר: ״לָא נִיחָא לִי״. וְאֵיבָעֵית אֵימָא: שָׁאנֵי סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים, כֵּיוָן דְּלָאֵיבּוּד קָיְימִי, מַעִיקָּרָא אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ. אַשְׁכְּחַן רַבִּי יְהוּדָה דְּמוֹדֵי לֵיהּ לְרַבִּי לָרַבָּנָן בְּזֵיתִים וּבַעֲנָבִים. רַבָּנָן דְּמוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בִּשְׁאָר פֵּירוֹת מְנָלַן? דְּתַנְיָא: סוֹחֲטִין בְּפָגָעִין

עין משפט
נר מצוה

א מיי׳ פ״י מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ ג:
ב מיי׳ פא׳ מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ ב:
ג מיי׳ פ״י מהל׳ טומאת אוכלים הל׳ יב:

א״כ מַאי דְּמַטְמְנִין חֶלֶב הָאִשָּׁה לֹא מֵחֲמַת דָּם הוּא דְּדָם נֶעְבָּר וְנַעֲשָׂה חֵלֶב דְּא״כ חוֹלֵב לִרְפוּאָה טָהוֹר כְּמוֹ דָּם אֶלָּא וַדַּאי מְשׁוּם דִּכְתִיב וַתִּפְתַּח אֶת נֹאד הֶחָלָב וְאוֹמֵר רַבִּי דִּבְחִנָּם נָקֵט חוֹלֵב לִרְפוּאָה דְּהָכִי נָמֵי הוּ״מ לְהָשִׁיב לְרַבָּנָן מֵחֶלֶב בְּהֵמָה גּוּפָהּ שֶׁדָּמָהּ טָהוֹר וְחֶלְבָּהּ טָמֵא א״כ הֶחָלֶב אֵינוֹ טָמֵא מֵחֲמַת דָּם אֶלָּא מְשׁוּם דִּכְתִיב וַתִּפְתַּח אֶת נֹאד הֶחָלֶב וא״כ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן נַמִּי מֵהַאי טַעְמָא יְהֵא טָמֵא. מ״ר: סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים יוֹכִיחוּ שֶׁמַּשְׁקֶה הַיּוֹצֵא מֵהֶן לְרָצוֹן טָמֵא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן טָהוֹר בְּשִׁלְהֵי מַסֶּכֶת מַכְשִׁירִין מְסַיֵּם לֹא אִם אָמַרְתָּ בְּסַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁהֲרֵי תְּחִלָּתוֹ אֹכֶל וְסוֹפוֹ מַשְׁקֶה תֹּאמְרוּ בְּחֵלֶב שֶׁתְּחִלָּתוֹ וְסוֹפוֹ מַשְׁקֶה: מַאי לָאו לְרָצוֹן דְּנִיחָא לֵיהּ וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא וּלְרָצוֹן וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּגַבֵּי חֵלֶב אִשָּׁה לֵיכָּא לְמֵימַר דְּמִיֵּירֵי בְּשֶׁלֹּא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא וְדַוְקָא בְּסָתָמָא אֲבָל אָמַר לֹא נִיחָא לִי אֵינוֹ מְטַמֵּא דְּהָא לְפִי מַה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי הַטַּעַם מְשׁוּם דָּם מַגֵּפָתָהּ אַפִּי' אָמַר לֹא נִיחָא לִי נַמִּי מְטַמֵּא אֶלָּא מַשְׁמַע דְּשָׁלֹא לְרָצוֹן דְּקָתָנֵי בְּקוּלְחוֹ בְּאִשָּׁה וּבְהֵמָה וְזֵיתִים וַעֲנָבִים מֵיירֵי בְּכָל עִנְיָן בֵּין מִסְּתָמָא בֵּין אָמַר לֹא נִיחָא לִי: תּוּתִים וְרִמּוֹנִים דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ תַּמֵּהַ לִי מַאי קָשָׁה דְּיִלְמָא הָא דְּתַנְיָא לְעֵיל תּוּתִים וְרִמּוֹנִים לְמַשְׁקִין וְלִסְתָם הַיּוֹצֵא מֵהֶן אֲסוּר הנ״מ בְּמֻשָּׁךְ דַּוְקָא וְהָכָא בְּלֹא מֻשָּׁךְ אֵירֵי הִלְכָךְ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּהַיְנוּ בְּסָתָמָא לָא חָשִׁיב מַשְׁקֶה: לֹא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּגַלֵּי דַּעְתֵּיהּ דְּאָמַר לָא נִיחָא לִי דְּתַנְיָא הָתָם בִּכְרִיתוֹת פֶּרֶק אָמְרוּ לוֹ (כְּרִיתוֹת דַּף יג.) הִתִּירוּ לוֹ לְמַגֵּע טְמֵא מֵת לְהָנִיק אֶת בְּנָהּ וּבְנָהּ טָהוֹר וּפָרִיךְ בְּנָהּ אַמַּאי טָהוֹר כֵּוָן דְּיָנַק חָלָב אִטַּמֵּי לֵהּ מֵחָלָב וְכִי תֵּימָא לָא אִתַּכְשַׁר בַּטִּפָּה הַמַּלְכָלֶכֶת ע"פ הַדַּד וְאע"ג דַּחָלָב אִשָּׁה דְּאִתַּכְשַׁר בַּטִּפָּה הַמַּלְכָלֶכֶת [מַשְׁמַע לֵיהּ] דְּמַה שֶׁהוּא בְּפִי הַתִּינוֹק יוֹנֵק חָשִׁיב כְּאֹכֶל וְצָרִיךְ הֶכְשֵׁר לְפִי שֶׁזֶּהוּ מַאֲכָלוֹ שֶׁל תִּינוֹק וְקָאָמַר דְּאִתַּכְשַׁר בַּטִּפָּה הַמַּלְכָלֶכֶת בְּפִי הַדַּד דְּהַיְנוּ מַשְׁקֶה כִּסְתָם חָלָב דְּלָאו לְאֹכֶל בָּעֵי לֵיהּ וּמִשֵּׁנִי רב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ בְּתִקְיפָא אַחַת שֶׁלֹּא הִנִּיחַ טִפָּה הַמְלַכְלֶכֶת ע"פ הַדַּד וְאוֹתָהּ טִפָּה עַצְמָהּ הַמְלַכְלֶכֶת שֶׁהִיא חֲשׁוּבָה הַתַּנּוּר טָמֵא וּמַשְׁקֶה מַטְמֵא כְּלִי כְּדַאֲמְרִינַן בְּפ' קַמָּא דְּמִכִּילְתִין (דף יג:) וְהַשְׁתָּא פָּרִיךְ שַׁפִּיר לְרַבָּא דְּאָמַר לָא נִיחָא לִי מִטַּמֵּא חֶלֶב הָאִשָּׁה דַּחֲשִׁיב מַשְׁקֶה וְהָכָא חָשִׁיב לֵהּ אֹכֶל אֲבָל לר"נ אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ אָתֵי שַׁפִּיר דְּהָכָא דְּאָמַר לָא נִיחָא לִי וַדַּאי חָשִׁיב לֵהּ אֹכֶל וְנָטַף חָלָב מִדַּדֶּיהָ חָשִׁיב לָא נִיחָא לֵהּ כֵּיוָן שֶׁהוּא נוֹפֵל לְאָוִיר תַּנּוּר וְאָזֵל לְאִבּוּד דְּוַדַּאי לָא נִיחָא לֵיהּ וְעוֹד פְּרִיךְ הָתָם לְרָבָא מִדְּתָנְיָא ט' מַשְׁקִין בְּזָב הַזָּעָה וְלֵחָה סְרוּחָה וְהַרְעִי טְהוֹרִים מִכְּלוּם דְּמָעַת עֵינוֹ וְדַם מַגֵּפָתוֹ וַחֲלֵב הָאִשָּׁה מְטַמֵּא טַמְאַת מַשְׁקִין בִּרְבִיעִית רַקּוֹ וְזוֹבוֹ וּמֵימֵי רַגְלָיו מְטַמֵּא טַמְאָה חֲמוּרָה בְּכֹל שֶׁהוּא וְאִי אָמְרַתְּ מְקוֹם חֶלֶב מֵעַיִן הוּא חֶלֶב בְּאִשָּׁה נָמֵי יִטְמָא טַמְאָה חֲמוּרָה בְּכֹל שֶׁהוּא כְּזוֹבוֹ וְרַקּוֹ וְקָשָׁה לְרַבִּי מַאי קָסָבַר לְעוֹלָם מַעְיָן הוּא וְאַפִּ"ה לֹא יִטְמָא טַמְאָה חֲמוּרָה מִשּׁוּם דְּבָעֵינַן דָּמוּמָיָא דְּרוֹק כִּדְאֵיתָא בְּנִדָּה (ד' נו.) מַה רוֹק שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל וְיוֹצֵא וְחוֹזֵר וְנִבְלָע אַף כָּל שֶׁכֵּן חֶלֶב שֶׁבָּאִשָּׁה שֶׁמִּתְגַּלְגֵּל וְיוֹצֵא וְאֵינוֹ חוֹזֵר וְנִבְלָע וְתַמֵּהַ הוּא לוֹמַר דְּמָה שֶׁהוּא חוֹזֵר וְנִבְלָע גָּרַם לוֹ לְחַשֵּׁב כְּמַעְיָן וּמִכָּל מָקוֹם וַדַּאי כֵּן הוּא וְצָרִיךְ לוֹמַר דְּמָה שֶׁהָיָה חוֹשְׁבוֹ רַבָּא כְּמַעְיָן לְהִיוֹת חָשִׁיב מַשְׁקֶה בְּפִי הַתִּינוֹק הַיְנוּ מְשׁוּם דְּסָלְקָא דַּעְתֵּיהּ שֶׁחוֹזֵר וְנִבְלָע וּמִיתְי רְאָיָה מִן הַמִּשְׁנָה דְּחוֹזֵר וְנִבְלָע הוּא מִדְּקָתָנֵי מְטַמֵּא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּהַיְנוּ אָמַר לָא נִיחָא לִי א״כ חוֹזֵר וְנִבְלָע הוּא דְּאִי לָאו הָכִי אִם אָמַר לָא נִיחָא לֵהּ לֹא יִהְיֶה מְטַמֵּא וְהַשְׁתָּא פְּרִיךְ לֵיהּ מֵהָכָא דְּאֵינוֹ חוֹזֵר וְנִבְלָע אַלְמָא מָקוֹם חֶלֶב הָאִשָּׁה לָאו מַעְיָן הוּא וּפָרִיךְ אִי הָכִי קָשָׁה הָא דְּקָתָנֵי מְטַמֵּא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן וּמִשֵּׁנִי מִי סָבְרַתְּ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּלָא נִיחָא לֵהּ לָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא דְּדַעְתֵּיהּ דְּתִינוֹק קְרוֹבָה גַּבֵּי חֶלֶב אֲבָל אָמַר לָא נִיחָא לֵהּ טָהוֹר וְהַהִיא דְּנָטַף חָלָב מִדַּדֶּיהָ וְנָפַל לְתוֹךְ הַתַּנּוּר כְּאוֹמֵר לָא נִיחָא לֵיהּ חָשִׁיב לֵיהּ כֵּיוָן שֶׁהָלַךְ לְאִבּוּד וְהָא דְּקָאָמַר שֶׁלֹּא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא כְּשֶׁנּוֹפֵל בְּקָעָרָה שֶׁאֵינוֹ הוֹלֵךְ לְאִבּוּד דְּמַהֲנֵי טַעְמָא דְּדַעְתֵּיהּ דְּתִינוֹק קְרוֹבָה גַּבֵּי חָלָב לְאַחְשׁוֹבֵי אַ בְּמַשְׁקֶה וּבְפִי הַתִּינוֹק לְעוֹלָם כְּאֹכֶל חָשִׁיב וְהַשְׁתָּא קָשָׁה לר"י חֲדָא דְּבִשְׁמַעְתָּא מַסְקִינַן אִיפְּכָא לְרָצוֹן בְּסָתָמָא וְשֶׁלֹּא לְרָצוֹן דְּאָמַר לָא נִיחָא לֵיהּ וְדוֹמְיָא דְּהַךְ דְּוַדַּאי לָא נִיחָא לֵיהּ וְדַחֲלֵב הָאִשָּׁה דְּאִי לָאו הָכִי לְמֵימַר בְּחֵלֶב הָאִשָּׁה דְּאָמַר שְׁאנֵי סַלֵּי זֵיתִים וַעֲנָבִים כֵּוָן דְּלְאִבּוּד קָיְימִי אַפְקוּרֵי מַפְקַר לְהוּ דְּאִי לָאו הָכִי אֵית לָן לְמֵימַר בְּחֵלֶב הָאִשָּׁה דְּאַזֵּל לְאִבּוּד וְא"כ הַיְנוּ בְּאוֹמֵר לָא נִיחָא לֵיהּ וְהָתָם מְטַמֵּא דַּוְקָא סְתָמָא אֲבָל לָא נִיחָא לֵהּ טָהוֹר וְעוֹד קָשָׁה לְרַבִּי מַאי קָאָמַר הָתָם אֶלָּא קָשָׁה הָא מִתְנִי' וְקָאָמַר נַמִּי מִי סָבְרַתְּ שֶׁלֹּא לְרָצוֹן לָא נִיחָא לֵיהּ וְקָאָמַר דְּלָא נִיחָא טָהוֹר וְאַמַּאי וְהָא טַעֲמָא שֶׁלֹּא לְרָצוֹן טָמֵא מְשׁוּם דַּחֲשִׁיב דָּם מַגֵּפָתוֹ דְּדָם נֶעְבָּר וְנַעֲשָׂה חֵלֶב כִּדְפִי' לְעֵיל וא"כ גַּם אָמַר לָא נִיחָא לֵהּ נַמִּי יְהֵא טָמֵא. מ"ר:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' רצו סעי' יד:

ב מיי' פה' מהל' כלאים הל' יח:

ג מיי' פז' מהל' מקואות הל' א, סמג עשין רמח:

ד טוש"ע יו"ד סי' רא סעי' כה:

ה מיי' פז' מהל' מקואות הל' ט, סמג עשין רמח:

ו מיי' פ' מהל' טומאת אוכלים הל' יג:

ז מיי' פ"א מהל' טומאת אוכלים הל' ו:

ח טוש"ע או"ח סי' תקה סעי' א:

ט מיי' פח' מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:

י מיי' פט' מהל' טומאת אוכלים הל' ב:

יא מיי' פט' מהל' טומאת אוכלים הל' ב:

מי דְּמֵי עַרְבָיָא אַתְרָא הוּא הוּ"מ לְמִפְרְךְ הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְרַבָּנַן מַאי אִבָּא בְּפִגְעִין פרוג"ש בְּלַעַ"ז וּלְהוֹצִיא מֵימֵיהֶן לִשְׁתּוֹת: וּפְרִישִׁין קויידונ"ץ: וּבְעוּזְרְדִין קורמ"ש דְּלָאו אוֹרְחַיְהוּ בְּהָכִי וְאֵין כָּאן מְשׁוּם דֵּ"ש: אֲבָל לֹא בְּרְמוֹנִים דְּאוֹרְחַיְהוּ בְּהָכִי: וְשֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא הָיוּ רְגִילִין לִסְחֹט רִמּוֹנִים בְּחוֹל אַלְמָא אֵיכָּא דְּסָחֵיט לְהוּ הִלְכָךְ בְּשַׁבָּת אָסוּר: אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר לְרִ' יְהוּדָה כֵּוָן דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה כּוּ' וְכִי הֵיכִי דְּלְרַבִּי יְהוּדָה שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה מְהַאי טַעְמָא מֵהַשְׁתָּא אַפֵּי' תֵּימָא רַבָּנַן וְשָׁרוּ לֵיהּ מֵהַאי טַעְמָא: מְנַשְּׁיָא תַּנָּא הוּא בְּתְמִיהֵי וְכִי אִיהוּ פְּלִיג לְמֵימַר דְּבְשַׁבָּת אָסוּר דְּתֵימָא הִלְכְתָא כְּוָותֵהּ וְהָא לֹא הַזְכַּר אֶלָּא לְרַבְּרֵי הַתַּנָּא לְרָאֲיָה דְּהַאי תַּנָּא הוּא סָבַר כְּוָותֵהּ: וכ"ת הָא דְּאָמַר הֲלָכָה כְּשֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא ה"ק כְּהַאי תַּנָּא דְּאָמַר בְּרְמוֹנִים הוֹאִיל וְקַאֵי מְנַשְּׁיָא כְּוָותֵהּ דְּסוֹחֲטִין רִמּוֹנִים בְּחוֹל אַלְמָא בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ: הָוֵי רַבָּא דְּעַלְמָא דְּמִשּׁוּם אִיהוּ לְחוּדֵיהּ נְשַׁוֵּי דֶּרֶךְ רִמּוֹנִים לְסְחִיטָה: קוֹצִים קרדונ"ש: מְקַדֵּשׁ אֶת הַתְּבוּאָה מִשּׁוּם כִּלְאַיִם דְּזָרִיעָה הוּא: וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא כּוּ' אַלְמָא מִשּׁוּם חַד מָקוֹם דְּאַחְשְׁבִינְהוּ מַשְׁוִינַן לְהוּ דָּבָר חָשׁוּב: אַתְרָא הוּא וַחֲשִׁיבוּת דְּרִבִּים הָוֵי חֲשִׁיבוּתָא: הָכָא חַד גַּבְרָא לְחוּדֵיהּ הוּא נָיְמָא בְּטָלָה דַּעְתּוֹ: אֶלָּא הֵינוּ טַעְמָא דְּרַב נַחְמָן דְּאָמַר הֲלָכָה אֵין סוֹחֲטִין: כְּרַב חִסְדָּא אע"ג דְּלְעַלְמָא לָא חֲשִׁיב כֵּיוָן דְּאַחְשִׁיב אִיהוּ הָוֵי לְדִידֵיהּ מַשְׁקֶה וְהָכִי מְפָרֵשׁ רַב נַחְמָן לְבָרְיְתָא דְּלְעֵיל סוֹחֲטִין בְּפִגְעִין וּבְפְרִישִׁין לְמַתֵּק הַפְּרִי וְלֹא לְצָרְכּוֹ הַמַּשְׁקֶה אֲבָל לֹא בְּרִמּוֹנִים וַאֲפִילּוּ לְמַתְקָן דְּשֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא הָיוּ סוֹחֲטִין בְּחוֹל אַלְמָא אֵיכָּא דְּסָחֵיט לְהוּ הִלְכָךְ בְּשַׁבָּת אָסוּר דְּאַחְשְׁבִינְהוּ מַשְׁקֶה וְלֹא מִשּׁוּם דְּמְנַשְּׁיָא רַבָּא דְּעַלְמָא אֶלָּא חֲיִשִׁינַן אִי שָׁרִית לֵיהּ לְמַתֵּק אָתֵי לְמֶעְבַּד לְשׁוּם מַשְׁקֶה וְכֵיוָן דְּאִיהוּ מְחַשֵּׁב לֵיהּ הָוֵי מַשְׁקֶה וּמְחַיֵּב אֲבָל בְּפִגְעִין לֵיכָּא לְמֵיחַשׁ דְּאֵין אָדָם עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְמַשְׁקֶה: בְּשְׁנוּי מַרְאֶה לֹא בְּשְׁלֹשֶׁת לַגִּין דְּלָא חֲזַכְרוּ שְׁלֹשׁ לַגִּין אֶלָּא בְּמַיִם שְׁאוּבִין אֲבָל שְׁאָר מַשְׁקִין לָא פָּסְלִי אא"כ נִשְׁתַּנָּה מַרְאֶה הַמְּקֻוֶּה עַל יְדֵיהֶן: רַב פָּפָּא אָמַר טַעְמָא דְּתִתְרְדִין לָאו מִשּׁוּם חֲשִׁיבוּתָא דְּאַחְשְׁבִינְהוּ הוּא וּלְעוֹלָם לָאו מַשְׁקֶה נִינְהוּ וְהָא דְּמִפְסִיל מִשּׁוּם דְּכָל דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׁין מִמֶּנּוּ מִקְוֶה שֶׁאֵינוֹ מַיִם אוֹ שֶׁלֹּג אוֹ בָּרָד

בְּפִגְעִין וּבְפְרִישִׁין וּבְעוּזְרְדִין, אֲבָל לֹא בְּרִמּוֹנִים, וְשֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא בַּר מְנַחֵם הָיוּ סוֹחֲטִין בְּרִמּוֹנִים. וּמַמַּאי דְּרַבָּנַן הִיא, דִּילְמָא רַבִּי יְהוּדָה הִיא?! וְתֶהֱוֵי נָמֵי רַבִּי יְהוּדָה, אֵימַר דְּשִׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה יָצְאוּ מֵעַצְמָן, סוֹחֲטִין לְכַתְּחִילָּה מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ?! אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר: כֵּיוָן דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ — אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה. אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן, כֵּיוָן דְּלָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ — אֲפִילּוּ לְכַתְּחִילָּה, שְׁמַע מִינַּהּ רַבָּנַן הִיא. שְׁמַע מִינַּהּ. שֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא בַּר מְנַחֵם הָיוּ סוֹחֲטִין בְּרִמּוֹנִים. אָמַר רַב נַחְמָן: הֲלָכָה כְּשֶׁל בֵּית מְנַשְּׁיָא בַּר מְנַחֵם. אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: מְנַשְּׁיָא בָּן מְנַחֵם תַּנָּא הוּא?! וְכִי תֵּימָא הֲלָכָה כִּי הַאי תַּנָּא דְּסָבַר לַהּ כְּשֶׁל מְנַשְּׁיָא בָּן מְנַחֵם, וּמִשּׁוּם דְּסָבַר כְּמְנַשְּׁיָא בָּן מְנַחֵם הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ? מְנַשְּׁיָא בָּן מְנַחֵם הָוֵי רוּבָּא דְּעָלְמָא? אבן(א)אין, דִּתְנַן: הַמְקַיְּמִים קוֹצִים בַּכֶּרֶם, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: קִדֵּשׁ, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ מְקַדֵּשׁ אֶלָּא דָּבָר שֶׁכָּמוֹהוּ מְקַיְּמִין. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר — שֶׁכֵּן בַּעֲרָבְיָא מְקַיְּמִין קוֹצֵי שָׂדוֹת לְגָמַלֵּיהֶם. מִידֵּי אִירְיָא? דַּעֲרָבְיָא אַתְרָא, הָכָא — בְּטָלָה דַּעְתּוֹ אֵצֶל כָּל אָדָם! אֶלָּא הֵינוּ טַעְמָא, כִּדְרַב חִסְדָּא. דְּאָמַר רַב חִסְדָּא: תְּרֵדִין שֶׁסְּחָטָן וּנְתָנָן בְּמִקְוֶה — פּוֹסְלִין אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁינּוּי מַרְאֶה. וְהָא לָאו בְּנֵי סְחִיטָה נִינְהוּ? אֶלָּא מַאי אִית לָךְ לְמֵימַר — כֵּיוָן דְּאַחְשְׁבִינְהוּ, הָוֵי לְהוּ מַשְׁקֶה, הָכָא נָמֵי: כֵּיוָן דְּאַחְשְׁבִינְהוּ, הָוֵי לְהוּ מַשְׁקֶה. רַב פָּפָּא אָמַר: מִשּׁוּם דְּהָוֵי דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׁין מִמֶּנּוּ מִקְוֶה לְכַתְּחִילָּה, וְכָל דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׁין מִמֶּנּוּ מִקְוֶה לְכַתְּחִילָּה — פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁינּוּי מַרְאֶה. ר"ן(ב)תְּנַן הָתָם: נָפַל לְתוֹכוֹ יַיִן אוֹ חוֹמֶץ וּמוֹחַל, וְשִׁינָּה מַרְאָיו — פָּסוּל. מַאן תַּנָּא דְּמוֹחֵל מַשְׁקֶה הוּא? אָמַר אַבָּיֵי: רַבִּי יַעֲקֹב הִיא. דְּתַנְיָא, רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר: מוֹחֵל הָרֵי הוּא כְּמַשְׁקֶה. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ מוֹחֵל הַיּוֹצֵא מֵהַתְּחִלָּה טָהוֹר — לְפִי שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה בְּקִיּוּמוֹ. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מוֹחֵל אֵינוֹ כְּמַשְׁקֶה. וּמַה טַּעַם אָמְרוּ מוֹחֵל הַיּוֹצֵא מֵעִיקּוּל בֵּית הַבַּד טָמֵא — לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לוֹ בְּלֹא צִיחְצוּחֵי שֶׁמֶן. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּאִית בָּהּ תַּר אִיצְּתָא. רָבָא אָמַר: מִשּׁוּם דְּהָוֵי דָּבָר שֶׁאֵין עוֹשִׁין מִמֶּנּוּ מִקְוֶה, וּפוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁינּוּי מַרְאֶה. חטאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: סוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה, אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה. אָמַר רַב חִסְדָּא: מִדִּבְרֵי רַבֵּינוּ נִלְמַד: חוֹלֵב אָדָם עֵז לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה, אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה. אַלְמָא קָסָבַר מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכֶל — אוֹכֶל הוּא. יט(ג)מֵתִיב רַמֵּי בַּר חָמָא: זַב שֶׁחוֹלֵב אֶת הָעֵז — הֶחָלָב טָמֵא. וְאִי אָמְרַתְּ מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכְלִין אוֹכֶל הוּא, בְּמַאי אִיתְּכְשַׁר? כְּדְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּטִיפָּה הַמְלוּכְלֶכֶת עַל פִּי הַדֹּד, הָכָא נָמֵי: בְּטִיפָּה הַמְלוּכְלֶכֶת עַל פִּי הַדֹּד. יאמֵתִיב רַבִּינָא: טְמֵא מֵת שֶׁסָּחַט זֵיתִים וַעֲנָבִים,

כְּבֵיצָה פּוֹסֵל אֶת הַמִּקְוֶה בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה: נָפַל לְתוֹכוֹ שֶׁל מִקְוֶה יַיִן אוֹ מוֹחֵל וְהוּא כְּמִין מַיִם וְזַב מִן הַזֵּיתִים וג' מִינִים יֵשׁ בּוֹ כְּשִׁטּוּעָנָן מִתְּחִלָּה בְּמַעֲטָן וּלְהִתְבַּשֵּׁל מֵאֲלֵיהֶן מוֹחֵל זַב מַהֶן וְהוּא צָלוּל כַּמַּיִם וּלְאַחַר שֶׁעָמְדוּ יָמִים וְדָחֲקוּ זֶה אֶת זֶה חוֹזֵר מוֹחֵל לְזוּב מֵהֶן וְהוּא קָרוֹב לִהְיוֹת כְּשֶׁמֶן וּלְאַחַר שֶׁעָצַרְן לְהוֹצִיא שַׁמְנָן בְּבֵית הַבַּד וּמִשְׁתַּהֶה הַתַּפּוּחַ שֶׁל גֶּפֶת בַּעֲקָלִים שֶׁהוּא אָגוּד בָּהֶן בְּבֵית הַבַּד חוֹזֵר מוֹחֵל וְזַב מֵהֶן: מַאן תַּנָּא דְּמוֹחֵל מַשְׁקֶה הוּא קס"ד דְּאֵין מִקְוֶה נִפְסָל אֶלָּא עַל יְדֵי מַשְׁקֶה וַאֲפִילּוּ בְּשִׁנּוּי מַרְאֶה: בַּתְּחִלָּה בְּתִחְלַת טְעִינָתָן שֶׁל זֵיתִים: מֵעִיקּוּל בֵּית הַבַּד לְאַחַר שֶׁנִּסְחַט שֶׁמְּנוֹ אוֹ לִפְנֵי סְחִיטָתוֹ: מַאי בֵּינַיְיהוּ בְּמַאי פְּלִיגִי הוֹאִיל וְתַרְוַיְיהוּ מוֹדוֹ דְּמוֹחֵל הַיּוֹצֵא מֵעִיקּוּל בֵּית הַבַּד טָמֵא בְּאֵיזֶה מוֹחֵל עָסְקִינַן דְּלְמַר הָוֵי מַשְׁקֶה וְטָמֵא וּלְמַר לֹא הָוֵי מַשְׁקֶה וְטָהוֹר: דְּאָמַתַּי בְּתַר אִיצְּתָא לְאַחַר שֶׁהִתְחִילוּ לְהִתְחַמֵּם וְדָחֲקוּ זֶה אֶת זֶה וְנִשְׁתַּהֶה הַכְּמֹר יָמִים: רָבָא אָמַר קַמַּיְיתָא דְּקָתָנֵי מוֹחֵל פּוֹסֵל מִקְוֶה דְּבְרֵי הַכֹּל הוּא וּמִשּׁוּם דְּהָוֵי כּוּ': לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה שֶׁל תַּבְשִׁיל לְתַקְּנוֹ דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא דְּלָאו לְמַשְׁקֶה בָּעֵי לֵיהּ אֶלָּא לְאֹכֶל וְאֵין זֶה דֶּרֶךְ פְּרִיקָתוֹ וְהָוֵי כְּמִפְרִיד אֹכֶל מֵאֹכֶל: אֲבָל לֹא לְתוֹךְ הַקְּעָרָה דְּזִמְנִין דְּלַמַשְׁקֶה קָאֵי וְאַף עַל גַּב דְּבִקְעָרָה לָא שָׁתֵי אִינִישׁ לָא מוֹכְחָא מִלְּתָא וְאִיכָּא אִסּוּר: אַלְמָא מִדְּקָאָמַר סוֹחֵט לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה קָסָבַר כּוּ': הַחֹלֵב טָמֵא שֶׁהַזָּב מְטַמֵּא כָּל דָּבָר בְּמַשָּׂא וַהֲרֵי הֶסֵּט הַקִּלּוּחַ וְלֹא קָמְפַלֵּג בֵּין לְתוֹךְ הַכּוֹס: וְאִי אָמְרַתְּ אֹכֶל הוּא הָא אֵין אֹכֶל מְקַבֵּל טֻמְאָה שֶׁלֹּא בְּהֶכְשֵׁר וְהָאי בְּמַאי אִתְּכְשַׁר: כְּדְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בְּמַסֶּכֶת כְּרִיתוּת גַּבֵּי הָאִשָּׁה שֶׁנָּטַף חֶלֶב מִדַּדֶּיהָ: בְּטִפָּה הַמְלֻכְלֶכֶת עַל פִּי הַדֹּד טִפָּה רִאשׁוֹנָה מְלֻכְלֶכֶת בָּהּ פִּי הַדֹּד בְּדַעַת וְנוֹחָה לַחֶלֶב וְהַהִיא הָוֵי מַשְׁקֶה כְּסָתָם חֶלֶב דְּלָא לְאֹכֶל בָּעֵי לֵיהּ:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא קנו: משנה כלאים

ב תוספתא טהרות; משנה מקואות

ג משנה טהרות

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לתוך הקדירה ואין זה דרך פריקתו. עיין לעיל דף עג ע"ב תוספות ד"ה מפרק:

מסורת הש"ס

א עירובין לה.

ב יומא כד.

ג לעיל קמ.

גליון הש"ס

גמ' שלקות לגופן מותר למימיהן. עי' לעיל דף עג ע"ב תוס' ד"ה וצריך לעצים:

תורה אור השלם

אֲשֶׁר אֲנִי אֲחַזֶּה־לִּי וְעֵינַי רָאוּ וְלֹא־זָר כָּלוּ כִלְיֹתַי בְּחֵקִי [איוב יט, כז]

עין משפט נר מצוה

א מיי' פי"א מהל' טומאת אוכלים הל' יד:

ב טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' ח:

ג טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' ז:

ד מיי' פח' מהל' שבת הל' י:

ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יג, סמג לאוין סה:

ו טוש"ע או"ח סי' יז סעי' ג:

ז מיי' פח' מהל' שבת הל' י:

ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יב:

ט מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' טו, סמג עשין נ:

טָמֵא מֵת שֶׁסְּחָטוֹ זֵיתִים וַעֲנָבִים כְּבֵיצָה מִכְלָאַיִם טָהוֹר מִשְׁנָה הִיא בְּמַסֶּכֶת טָהֳרוֹת

כְּבֵיצָה מְכַוֵּונָת — טָהוֹר. הָא יוֹתֵר מִכְּבֵיצָה — טָמֵא, וְאִי אָמְרַתְּ ״מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכָל — אוֹכֶל הוּא״, בְּמַאי אִיתַּכְּשַׁר? הוּא מוֹתֵיב לַהּ וְהוּא מְפָרֵק לַהּ: בְּסוֹחֵט לְתוֹךְ הַקְּעָרָה. (א)אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה: כְּתַנָּאֵי. הַמַּחֲלִיק בַּעֲנָבִים — לֹא הוּכְשַׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הוּכְשַׁר. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכֶל — אוֹכֶל הוּא, וּמָר סָבַר לָאו מַשְׁקֶה הוּא. א״אָמַר רַב פָּפָּא: דְּכוּלֵּי עָלְמָא מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכֶל לָאו אוֹכֶל הוּא, וְהָכָא בְּמַשְׁקֶה הַבָּא לְאִיבּוּד קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר מַשְׁקֶה הוּא, וּמָר סָבַר לָאו מַשְׁקֶה הוּא. וּבְפִלּוּגְתָּא דְּהָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא: הַמְפַצֵּעַ בְּזֵיתִים בְּיָדַיִם מְסוֹאָבוֹת — הוּכְשַׁר. לְסוֹפָתָן בְּמֶלַח — לֹא הוּכְשַׁר. (ב)לֵידַע אִם הִגִּיעוּ זֵיתָיו לְמָסוֹק אִם לָאו — לֹא הוּכְשַׁר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הוּכְשַׁר. מַאי לָאו בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר מַשְׁקֶה הָעוֹמֵד לְאִיבּוּד — מַשְׁקֶה הוּא, וּמָר סָבַר לָאו מַשְׁקֶה הוּא. אֲמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: הֲנֵי תַּנָּאֵי בְּמַשְׁקֶה הָעוֹמֵד לְאִיבּוּד פְּלִיגִי, וְהָנָךְ תַּנָּאֵי בְּמַשְׁקֶה הָעוֹמֵד לְצַחְצְחוֹ קָמִיפַּלְגִי. ג״אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי, וְרַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי מַרְ. ג׳־ה(ג)גּוּפָא. כְּבָשִׁים שֶׁסְּחָטָן, אָמַר רַב: לְגוּפָן — מוּתָּר, לְמֵימֵיהֶן — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. וּשְׁלָקוֹת, בֵּין לְגוּפָן בֵּין לְמֵימֵיהֶן — מוּתָּר. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, לְגוּפָן — מוּתָּר, לְמֵימֵיהֶן — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶחָד כְּבָשִׁים וְאֶחָד שְׁלָקוֹת, לְגוּפָן — מוּתָּר, לְמֵימֵיהֶן — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. מֵיתִיבִי: סוֹחֲטִין כְּבָשִׁים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְזֵיתִים וַעֲנָבִים לֹא יִסְחוֹט, וְאִם סָחַט — חַיָּיב חַטָּאת. קַשְׁיָא לְרַב, קַשְׁיָא לִשְׁמוּאֵל, קַשְׁיָא לְרַבִּי יוֹחָנָן. רַב מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, שְׁמוּאֵל מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ, רַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ. רַב מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: סוֹחֲטִין כְּבָשִׁים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְגוּפָן, אֲבָל לְמֵימֵיהֶן פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. וּשְׁלָקוֹת בֵּין לְגוּפָן בֵּין לְמֵימֵיהֶן — מוּתָּר. וְזֵיתִים וַעֲנָבִים — לֹא יִסְחוֹט, וְאִם סָחַט, סוֹחֲטִין כְּבָשִׁים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, הוּא הַדִּין לִשְׁלָקוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְגוּפָן, אֲבָל לְמֵימֵיהֶן — פָּטוּר, אֲבָל אָסוּר. וּשְׁלָקוֹת בֵּין לְגוּפָן בֵּין לְמֵימֵיהֶן — מוּתָּר. וְזֵיתִים וַעֲנָבִים — לֹא יִסְחוֹט, וְאִם סָחַט, סוֹחֲטִין כְּבָשִׁים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת, אֲבָל לֹא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֶחָד כְּבָשִׁים וְאֶחָד שְׁלָקוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְגוּפָן, אֲבָל לְמֵימֵיהֶן — לֹא יִסְחוֹט, וְאִם סָחַט — חַיָּיב חַטָּאת. רַבִּי יוֹחָנָן מְתָרֵץ לְטַעְמֵיהּ: סוֹחֲטִין כְּבָשִׁים לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אֲבָל לֹא לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת, אֶחָד כְּבָשִׁים וְאֶחָד שְׁלָקוֹת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים — לְגוּפָן, אֲבָל לְמֵימֵיהֶן — לֹא יִסְחוֹט, וְאִם סָחַט — חַיָּיב חַטָּאת. ד״אָמַר רַב חִיָּיא בַּר אָשֵׁי אָמַר רַב: דְּבַר תּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּיב אֶלָּא עַל דְּרִיסַת זֵיתִים וַעֲנָבִים בִּלְבַד. וְאֵין עֵד מִפִּי עֵד כָּשֵׁר

אֶלָּא

הַמַּשְׁקֶה שֶׁאֵין אוֹכֶל מִטָּמֵא בְּפָחוֹת מִכַּבֵּיצָה וְהָאי טַעְמָא לָא נִיחָא אֶלָּא לְמ"ד בְּפֶרֶק כָּל שָׁעָה (פְּסָחִים דַּף לג: וְשָׁם) מַשְׁקִים מִפְקַד פְּקִידֵי אֲבָל לְמ"ד הָתָם מִבְלַע בְּלִיעִי טְמָאִים הַמַּשְׁקִין מַאֲלֵיהֶן כֵּיוָן שֶׁנִּגַּע בְּאוֹכֶל [וּמְשַׁנֵּי הָתָם דִּבְמַתְנִי' מַיְירֵי בַּעֲנָבִים שֶׁלֹּא הֻכְשְׁרוּ לְאֵימַת מִתְכַּשְׁרִי לְכִי סָחֵט לְהוּ וְכִי סָחֵיט לְהוּ בְּצִיר שְׁעוּרֵהּ וְהַשְׁתָּא לְפִי רַשִׁ"י מָה בְּכָךְ] מֵיד כְּשֶׁיְּצָאָה הַטִּפָּה רִאשׁוֹנָה נִטְמְאָה הוֹאִיל וְאוֹכֶל מְקַבֵּל טֻמְאָה בְּכָל שֶׁהוּא וּמַה שֶׁהִקְשָׁה ר"ת לְפֵרוּשׁ' פִּי' לְעֵיל בְּרֵישׁ הַמְצָנִיעַ (שַׁבָּת דַּף צא.): דכ"ע מַשְׁקֶה הַבָּא לְאוֹכֶל לָאו אוֹכֶל הוּא לָא מְצֵינַן לְמֵימַר דכ"ע אוֹכֶל הוּא א"כ מ"ט דמ"ד הָכְשַׁר: אִם הִגִּיעוּ זֵיתָיו לְמָסֹק כו' מַה שֶּׁקָּשָׁה לַיהּ לְרַב נַחְמָן דְּמְפָרֵשׁ בפ"ק (דַּף יז.) דְּגָזְרוּ לִבְצֹר בְּטָהֳרָה מִשּׁוּם דִּפְעָמִים שֶׁאָדָם הוֹלֵךְ כו'. שָׁם פֵּרַשְׁתִּי בד"ה גּוֹזְרִינַן: כְּבָשִׁים שֶׁסְּחָטָן לְגוּפָן מַתִּיר לְמֵימֵיהֶן פָּטוּר אֲבָל אָסוּר רַב לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר תּוֹרָה אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא עַל דְּרִיכַת זֵיתִים וַעֲנָבִים וּלְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּפִי' מִשּׁוּם דְּאַתֵּי הַמַּשְׁקֶה מֵעַלְמָא קָשֶׁה לְרַבִּי אַמֵּי גָּזְרוּ לְהַדּוֹקֵי אוּדְרָא אַפַּמָּא דְּשִׁישָׁא בְּשִׁלְהֵי תּוֹלִין (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קמא.) שֶׁמָּא יִסְחֹט הָא אֲפִילּוּ סָחִיט לֵיכָּא אִסּוּר דְּאוֹרָיְתָא מִיהוּ י"ל דְּהָתָם רַבָּא דְּקָאָמַר לְהּ וס"ל כַּר' יוֹחָנָן דְּמְחַיֵּב חַטָּאת: וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר אֶחָד כְּבָשִׁים וְאֶחָד שְׁלָקוֹת לְגוּפָן מַתִּיר לְמֵימֵיהֶן חַיָּב חַטָּאת וּבְדָג לְצִירוֹ נָמֵי הָוֶה מְחַיֵּב ר' יוֹחָנָן חַטָּאת לְתוֹךְ הַקְּעָרָה דְּדָג לְצִירוֹ מִדְּמֵינַן לִשְׁלָקוֹת בְּבָלָּה שְׁמַעְתָּהּ דְּפָרִיךְ מִדְּשָׁמוּאֵל דִּשְׁלָקוֹת אַהֲנֵיא דְּדָג לְצִירוֹ וּפִי' ר' דַּהֲלָכָה כַּר' יוֹחָנָן דקיי"ל כְּוָתֵהּ לְגַבֵּי רַב וּשְׁמוּאֵל וְשִׁמְעִינַן מִמִּלְתָא דר"י שֶׁאָסוּר לִסְחֹט כְּבָשִׁים וּשְׁלָקוֹת לְמֵימֵיהֶן וְאִם סָחַט חַיָּב חַטָּאת וְלֹא הִפְרִישׁ בִּסְחִיטָה בֵּין קְדֵרָה לְקַעַר' אֶלָּא הַכֹּל אָסוּר מִתּוֹךְ אִלּוּ דְּבָרִים מִתְבָּרֵר שֶׁאֵין הֲלָכָה לֹא כִּשְׁמוּאֵל וְלֹא כְּרַב שֶׁאָמְרוּ סוֹחֵט אָדָם אֶשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה וְיֵשׁ שֶׁמַּעֲמִידִין דִּבְרֵי רַב וּשְׁמוּאֵל בְּיוֹ"ט מִדְּדַיֵּק רַב חִסְדָּא מִדִּבְרֵי שְׁמוּאֵל כֵּן וְאֵין לָנוּ לַהֲדוּרֵי אַפְרִיכִי וּלְאַפּוֹקֵי שְׁמַעְתָּא מִדַּכְתֵּהּ אֶלָּא וְדַאי בְּשַׁבָּת קָאָמְרִי רַב וּשְׁמוּאֵל וְאֵין הֲלָכָה כְּמוֹתָן לֹא בְּשַׁבָּת וְלֹא בְּיוֹ"ט ע"כ פִּי' ר"ח וּמַה שֶּׁדָּקַדֵּק מִדְּלָא מְפַלֵּג ר' יוֹחָנָן מִשְּׁמַע דְּמֵירֵי אֲפִילּוּ לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה אֵין זֶה דִּיּוּק דְּהָא רַב וּשְׁמוּאֵל נָמֵי אַסְרִי סְתָמָא בִּכְבָשִׁים לְמֵימֵיהֶן וְאע"ג דְּשָׁרוּ לִסְחֹט בְּהֶדְיָא אֲשְׁכּוֹל שֶׁל עֲנָבִים לְתוֹךְ הַקְּדֵרָה וּמַה שֶּׁדָּחָה דִּבְרֵי הַמְפָצֵעַ דִּבְרֵי רַב וּשְׁמוּאֵל בְּיוֹ"ט אוֹמֵר ר"ת שֶׁהַדִּין עִמּוֹ אֲבָל דִּבְרֵי רַב חִסְדָּא בְּיוֹם טוֹב כִּדְפֵרַשְׁתִּי לְעֵיל:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שיד סעי' ה:

ב מיי' פכ' מהלכות הל' טו, סמג עשין ריא:

ג טוש"ע או"ח סי' שכ סעי' ב:

ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' טז:

ה טוש"ע או"ח סי' שיח סעי' ד:

ו מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' ח, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע חו"מ סי' י סעי' א:

ח מיי' פכ' מהל' סנהדרין והעונשין המסורין להם הל' ז, סמג עשין כו:

בְּהֵמָה בְּגֵימַטְרִיָא אַסְמַכְתָּא בְּעַלְמָא הִיא דנ"ב נִפְקָא לַן בְּלָאו גֵּימַטְרִיָא כִּדְפֵי' בַּקּוּנְטְרֵס:

אֶלָּא לְעֵדוּת אִשָּׁה בִּלְבָד. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עֵד מִפִּי עֵד לְעֵדוּת בְּכוֹר, מַהוּ? רַב (אַמֵּי) [אַתֵּי] אָסַר, וְרַב אַסִּי שָׁרֵי. אבאָמַר לֵיהּ רַב אַמֵּי לְרַב אַסִּי: וְהָא תְּנָא דְּבֵי מְנַשְּׁיָא: אֵין עֵד מִפִּי עֵד כָּשֵׁר אֶלָּא לְעֵדוּת אִשָּׁה בִּלְבָד! אֵימָא: לְעֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ בִּלְבָד. רַב יֵימַר אַכָּשֵׁר עֵד מִפִּי עֵד לְבָכוֹר. קָרֵי עֲלֵיהּ מָרִימָר: יֵימַר שָׁרֵי בּוּכְרָא. וְהִלְכָתָא עֵד מִפִּי עֵד כָּשֵׁר לְבָכוֹר. גדחֵלּוֹת דְּבַשׁ. כִּי אֲתָא רַב הוֹשַׁעְיָא מְנָהֲרְדָּעָא אֲתָא וַאֲיֵיתִי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ: זֵיתִים וַעֲנָבִים שֶׁרִיסְקָן מֻעָרֶב שַׁבָּת, וְיָצְאוּ מֵעַצְמָן — אֲסוּרִין. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּירִין. אָמַר רַב יוֹסֵף: גְּבָרָא יַתִּירָא אֲתָא לְאַשְׁמוֹעִינַן. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: טוּבָא קָא מַשְׁמַע לַן, דְּאִי מִמַּתְנִיתִין הֲוָה אָמֵינָא: הָתָם הוּא — דְּמֵעִיקָּרָא אוּכְלָא וּלְבַסּוֹף אוּכְלָא, אֲבָל הָכָא דְּמֵעִיקָּרָא אוּכְלָא וּלְבַסּוֹף מַשְׁקֶה — אֵימָא לָא, קָא מַשְׁמַע לַן. הוֹ(ג)מַתְנִי׳ כָּל שֶׁאֵינוֹ בָּא בְּחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת — שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בְּשַׁבָּת. וְכָל שֶׁלֹּא בָּא בְּחַמִּין מֵעֶרֶב שַׁבָּת — מְדִיחִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין בַּשַּׁבָּת, חוּץ מִן הַמְּלִיחַ הַיָּשָׁן וְהַדָּגִים מְלוּחִין קְטַנִּים וְקוֹלְיֵיס הָאִיסְפָּנִין, שֶׁהַדַּחְתָּן זוֹ הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן. גְּמ׳ מַאי? אָמַר רַב סְפָרָא: כְּגוֹן תַּרְנְגוֹלְתָּא דְּרַבִּי אַבָּא. וְאָמַר רַב סְפָרָא: זִימְנָא חָדָא אִיקְלַעַית לְהָתָם, וְאוֹכְלַן מִינֵּיהּ, וְאִי לָא רַבִּי אַבָּא דְּאַשְׁקְיֵין חַמְרָא בַּר תְּלָתָא טָרְפֵי — אִיתְּנַסִי. רַבִּי יוֹחָנָן רַייֵיק מִכּוּתָּח דְּבָבְלָאֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף: וְלִירוֹק אֲנַן מִתַּרְנְגוֹלְתָּא דְּרַבִּי אַבָּא. וְעוֹד, אָמַר רַב גַּזָּא: זִימְנָא חָדָא אִיקְלַעַית לְהָתָם, וַעֲבַדִית כּוּתָּח דְּבָבְלָאֵי, שְׁאִילוּ מִינֵּיהּ כָּל בְּרִיחֵי מַעְרְבָא. כָּל שֶׁלֹּא בָּא בְּחַמִּין וְכוּ׳. הֵדִיחַ מַאי? אָמַר רַב יוֹסֵף: חַיֵּיב חַטָּאת. אָמַר מַר בְּרֵיהּ דְּרַבִינָא: אַף אֲנַן נָמֵי תְּנֵינָא: חוּץ מִמְּלִיחַ יָשָׁן וְקוֹלְיֵיס הָאִיסְפָּנִין, שֶׁהַדַּחְתָּן זוֹ הִיא גְּמַר מְלַאכְתָּן. שְׁמַע מִינַּהּ. יָתֵיב רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי אַסִּי קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְיָתֵיב רַבִּי יוֹחָנָן וְקָא מְנַמְנֵם. אָמַר לֵיהּ רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא לְרַבִּי אַסִּי: מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים? אָמַר לֵיהּ: כְּלֵךְ לְמִדְבַּר עַזָּה וְאַרְאֶךָּ שְׁמֵנִים מֵהֶן. מִפְּנֵי מָה מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵחִים? מִפְּנֵי שֶׁהֵן עֲנִיִּים. מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצוּיָינִין? לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה. מִפְּנֵי מָה גּוֹיִם מְזוֹהָמִים? מִפְּנֵי שֶׁאוֹכְלִין שְׁקָצִים וּרְמָשִׂים. זחאִיתְּעַר בְּהוּ רַבִּי יוֹחָנָן, אֲמַר לְהוּ: דַּרְדְּקֵי! לָא כָּךְ אֲמַרְתִּי לָכֶם: ״אֱמוֹר לַחָכְמָה אֲחוֹתִי אָתְּ״ — אִם בָּרוּר לְךָ הַדָּבָר כַּאֲחוֹתְךָ שֶׁהִיא אֶסוּרָה לְךָ — אוֹמְרֵהוּ, וְאִם לָאו — לֹא תֹּאמְרֵהוּ. אֲמַרוּ לֵיהּ: וְלֵימָא לַן מָר אֵיזֶה מֵהֶן? מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים — מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּלוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְשֹׁקֵט הוּא לֹא עָבַר אִישׁ בִּיהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנֶהִי וְגוֹ׳ מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ״, ״בְּהֵמָה״ בְּגֵימַטְרִיָא חֲמִשִּׁין וְתַרְתֵּין הֲוֹו. אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוּלָּן חָזְרוּ, חוּץ מִקּוֹלְיֵיס הָאִיסְפָּנִין, דְּאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כּוּלָּן חָזְרוּ, חוּץ מִקּוֹלְיֵיס הָאִיסְפָּנִין, דְּאָמַר רַב: הֲנֵי מִדְּרֵי דְּבָבֶל מְהַדְּרֵי מַיָּא לְעֵין עֵיטָם. (ו)מִפְּנֵי מָה מוֹעָדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵחִים? — מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיוּ בְּאוֹתָהּ קְלָלָה, דִּכְתִיב: ״וְהִשְׁבַּתִּי כָּל מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ וְכֹל מוֹעֲדָהּ״. וּכְתִיב: ״חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטוֹרַח״. מַאי ״הָיוּ עָלַי לְטוֹרַח״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: לֹא דַּיָּין לְיִשְׂרָאֵל שֶׁחוֹטְאִין לְפָנַי, אֶלָּא שֶׁמַּטְרִיחִין אוֹתִי לֵידַע אֵיזוֹ גְּזֵירָה קָשָׁה אָבִיא עֲלֵיהֶן! אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵין לְךָ כָּל רֶגֶל וָרֶגֶל שֶׁלֹּא בָּאתָה בּוֹלֶשֶׁת לְצִיפּוֹרִי. וְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אֵין לְךָ כָּל רֶגֶל וָרֶגֶל שֶׁלֹּא בָּא לְטָבֶרְיָה אַגְמוֹן וְקִמְטוֹן וּבַעַל זְמוֹרָה. מִפְּנֵי מָה תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל מְצוּיָינִין? — לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי מְקוֹמָן. דְּאָמְרִי אִינָשֵׁי: בְּמָתָא שְׁמַאי, בְּלָא מָתָא — תּוֹתְבַאי. ״הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּבָבֶל, שֶׁעוֹשִׂין צִיצִין וּפְרָחִים לַתּוֹרָה. (ז)מִפְּנֵי מָה גּוֹיִם מְזוֹהָמִין? — שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינַי. שֶׁבָּשָׁעָה

לְעֵדוּת אִשָּׁה לוֹמַר לְאִשָּׁה מֵת בַּעֲלִיךְ דְּאַקִּילוּ בָּהּ רַבָּנָן מִשּׁוּם עִגּוּנָא וְכֹל דְּמִקַּדֵּשׁ אַדַּעְתָּא דְּרַבָּנָן מְקַדֵּשׁ וְאַפְקוּעֵי רַבָּנָן לְקִדּוּשִׁין מִנַּיְיהוּ: לְעֵדוּת בְּכוֹר בְּכוֹר בְּיָד כֹּהֵן כְּשֶׁנָּתְנוּ יִשְׂרְאֵל לוֹ שָׁלֵם וְאֵרַע לוֹ בּוֹ מוּם קי"ל בִּבְכוֹרוֹת (דף לה.) נֶחְשָׁדוּ כֹּהֲנִים לְהַטִּיל מוּם בִּבְכוֹר וְאֵין נֶאֱמָן לוֹמַר מוּם זֶה נָפַל בּוֹ מֵאֵילָיו וְצָרִיךְ לְהָבִיא עֵדִים וְאָמְרִינַן הָתָם דְּאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לְעֵדוּת זוֹ: אֵימָא לְעֵדוּת שֶׁהָאִשָּׁה כְּשֵׁרָה לָהּ וְהָאי נָמֵי כְּשֵׁרָה לָהּ: גְּבָרָא יַתִּירָא ר"ש דְּמַתְנִי' ר"א תְּנַן בָּהּ: אֲתָא לְאַשְׁמְעִינַן בְּתְמִיהָ כְּלוֹמַר מַה בָּא לְלַמְּדֵנוּ אִם לֹא זֹאת: מַתְנִי' כָּל שֶׁבָּא בְּחַמִּין כְּלוֹמַר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל: שׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין כְּדֵי שֶׁיִּהֶא נִמּוֹחַ: וְכָל שֶׁלֹּא בָּא בְּחַמִּין כְּגוֹן בָּשָׂר יָבֵשׁ שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ חַי ע"י הַדְּחָק: מְדִיחִין אוֹתוֹ וְלֹא אָמְרִי' זֶהוּ בְּשׁוּלָהּ אֲבָל לֹא שׁוֹרִין: חוּץ מִן הַמְּלִיחַ יָשָׁן דַּג מָלִיחַ שֶׁל שָׁנָה שֶׁעָבְרָה: וְקוֹלְיֵס הָאִיסְפָּנִין שָׁם דַּג שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ מֻחְמָת מִלְחוֹ ע"י הֲדָחָה בְּחַמִּין וְהָנֵךְ אֲפִילּוּ הֲדָחָה נָמֵי לֹא שָׁנֵיהּ גְּמַר מְלַאכְתָּן וְהֲוֵי בְּשׁוּל: גְּמ' כְּגוֹן מַאי הֲוֵי בָּא בְּחַמִּין שֶׁחוֹזְרִין וְשׁוֹרִין אוֹתוֹ בְּחַמִּין: תַּרְנְגוֹלְתָּהּ דְּר' אַבָּא מְבַשָּׁלָהּ וְשׁוּרָה אוֹתָהּ יָמִים רַבִּים בְּחַמִּין לִמְחוֹת מֵאֵלֶיהָ וְאוֹכְלָהּ לְרִפּוּאָה: בַּר תְּלָתָא טָרְפֵי בֶּן ג' שָׁנִים: אִתְּנוֹסִי הֲיִיתִי נֶאֱנַס לְהַקִּיא מֻחֶמֶת מַאוּס: רַיִּק רוֹקֵק מִמַּתָּא דְּבָבְלָאֵי כְּשֶׁזּוֹכְרוֹ שֶׁהָיָה מָאוּס בְּעֵינָיו: אָמַר רַב יוֹסֵף כו' קָשָׁה הָיָה בְּעֵינָיו שֶׁנִּמְאֲסִין בְּנֵי בָבֶל עַל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אָמַר אֲנוּ נָמֵי יֵשׁ לָנוּ לְרֹק מִתַּרְנְגוֹלְתָּהּ דְּר' אַבָּא שֶׁהֵם אוֹכְלִים: וְעוֹד כּוּתָּח אֵינוֹ מָאוּס כָּל כָּךְ בְּעֵינֵי שְׁאַר בְּנֵי מַעֲרָבָא: דְּהָא אָמַר רַב גַּזָּא כו' וּשְׁאִילוּ מִנֵּיהּ אוֹתוֹ כּוּתָּח: בְּרֵיחֵי חוֹלִים: הֲדִיחַ קוֹלְיֵס מַאי: חַיָּיב חַטָּאת דְּהָוֵי בְּשׁוּל: מִפְּנֵי מָה עוֹפוֹת שֶׁבְּבָבֶל שְׁמֵנִים מִשָּׁל א"י: כְּלֵךְ לְכָה לְךָ אֶלָּא שֶׁקָּצֵר הַלָּשׁוֹן: לַמִּדְבָּר עַזָּה וְהִיא מא"י: מוֹעֲדִים שֶׁבְּבָבֶל שְׂמֵחִים רְגִילִים לְשָׂמֹחַ בַּמּוֹעֲדִים יוֹתֵר מא"י: מִפְּנֵי שֶׁהֵם עֲנִיִּים וְכָל הַשָּׁנָה אֵין לָהֶם שִׂמְחָה בְּמַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה וְאֵין לָהֶם מַרְגּוֹעַ מִמְּלַאכְתָּה לְפִיכָךְ בַּמּוֹעֲדִים כָּל שִׂמְחָתָם: מְצַיְּינִין מְצַיְּינִין עַצְמָן בִּלְבוּשִׁים נָאִים: מְצַיְּינִין מְקַשְּׁטִין: שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה כָּל כָּךְ לְכַבְּדָם כִּבְנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל מֻחֶמֶת תּוֹרָתָם מְכַבְּדִים אוֹתָם מֻחֶמֶת לְבוּשֵׁיהֶן שֶׁנִּרְאִין חֲשׁוּבִים: דַּרְדְּקֵי בַּחוּרִים שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְסַבָּרָא: מִפְּנֵי שֶׁלֹּא גָּלוּ הָעוֹפוֹת כְּמוֹ אוֹתָן שֶׁל א"י כִּדְאָמְרִינַן לְקַמָּן: שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְגוֹ' סֵיפָא דִּקְרָא עַל כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ אַלְמָא הַגּוֹלִין מְפִיגִין טַעְמָן וְשִׁמְנָן: נ"ב שְׁנָה מְשֻׁגָּלוּ בִּימֵי צְדָקִיָּה בְּחָרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם עַד שֶׁנִּפְקְדוּ בִּימֵי כוֹרֶשׁ וְאֵז עָלוּ מֵהֶם לְסַפֵּד אֶת הַבַּיִת י"ח שָׁנִים קֹדֶם גְּמַר הַבִּנְיָן שֶׁהָיָא לְסוֹף ע' שָׁנָה בְּשָׁנַת שְׁתַּיִם לְדָרְיָוֶשׁ כִּדְאָמְרִי' בְּמְגִלָּה (דף יא:): וְכֻלָּן חָזְרוּ הַבְּהֵמוֹת וְעוֹפוֹת וְאַף הַדָּגִים חוּץ מִן קוֹלְיֵס הָאִיסְפָּנִין וְכֻלָּן חָזְרוּ דְּהָא עַד בְּהֵמָה כְּתִיב וּמִכְּלָל דְּמִכָּאן וְאֵילָךְ הַדּוֹר חוּץ מִקּוֹלְיֵס כִּדְמִפָּרֵשׁ: הֲנֵי מִדְּרֵי דְּבָבֶל מְהַדְּרֵי מַיָּא לְעֵין עֵיטָם מְדֻרּוֹנוֹת שֶׁבְּבָבֶל מַחֲזִירִין מַיִם הַנִּשְׁפָּכִים בָּהֶן לְעֵין עֵיטָם שֶׁהוּא מָקוֹם גָּבוֹהַּ שבא"י שֶׁאוֹתוֹ מַעְיָן מֵבִיא מַיִם לְבֵית טְבִילַת כה"ג בִּיה"כ דְּמִתַּקֵּן בְּחוֹמַת עֶזְרָה עַל גַּבֵּי שַׁעַר הַמַּיִם כִּדְאָמְרִינַן בְּסֵדֶר יוֹמָא (דף לא.) עֵין עֵיטָם גְּבוֹהַּ מִקַּרְקַע הָעֲזָרָה כ"ג אַמּוֹת וְהַיְינוּ מֵחֲזִירִין שֶׁיֵּשׁ בְּפָרֶת סִילּוֹנוֹת וְסַלָּמוֹת לְמַטָּה מִן הַקַּרְקַע (הַיְם) וְדֶרֶךְ אוֹתָן סַלָּמוֹת חוֹזְרִין הַמַּיִם לא"י וְחוֹזְרִין וְנוֹבְעִין בְּמַעְיָנוֹת וְהַדָּגִים חָזְרוּ דֶּרֶךְ אוֹתָן סַלָּמוֹת שֶׁנּוֹחִים לְהִתָּעוֹת יוֹתֵר מִדֶּרֶךְ פָּרַת עַצְמוֹ: וְהָאי קוֹלְיֵס הָאִסְפָּנִין: כֵּוָן דְּלָא שָׁרִיר שְׁדֵרֵהּ אֵין קָשֶׁה שִׁדְרָה שֶׁלּוֹ: בּוֹלֶשֶׁת חֵיל הַמֶּלֶךְ: צִפּוֹרִי וּטְבֶרְיָא מא"י: לְטָבֶרְיָה לָבוֹז וּלְהַטִּיל עֲלֵיהֶם עוֹל וְלֹא שֶׁמִּתְכַּוְּנִין לְבַטְּלָן מִשִּׁמְחַת הָרֶגֶל אֲבָל הַקְּלָלָה גָּרְמָה לְכָךְ: קוֹמְטִין לַעַז הוּא שְׁלָטוֹן: שַׁאֲנִין בִּמְקוֹמָם שמא"י גָּלוּ לְשָׁם וְהִגּוֹלָה לְמָקוֹם נָכְרִי מְצַיְּין עַצְמָן בְּמַלְבּוּשִׁים עֶלְיוֹנִים שֶׁיִּהְא חִשּׁוּב: בְּמָתָא שְׁמַאי בְּעִירִי אֵינִי צָרִיךְ לְהִתְכַּבֵּד אֶלָּא בְּשֶׁמִּי נִקְרָא בּוֹ: בְּלָא מָתָא בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָהּ עִירִי: תּוֹתְבַאי כְּבוֹדִי תְּלוּי בְּשִׁלְטָנְתִּי שֶׁמְּלָתוֹ מְתֻרְגָּמִינַן תּוֹתְבָּה (שְׁמוֹת כב, כה): הַבָּאִים אוֹתָן שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁיָּבְאוּ לְבָבֶל יְשָׁרְשׁוּ וְיַעֲשׂוּ צִיצִין וּפְרָחִים לַתּוֹרָה וְסִיְּעָתְהוּ אֲתָיָא לְר' יוֹחָנָן דְּטַעֲמָא דְּמַצְיְּנִין לָאו לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה כִּדְרַבִּי אַסִּי אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵינָן בִּמְקוֹמָן: צִיצִין צְמָחִין:

מסורת הש"ס

א בכורות לו.

ב לעיל יט:

ג לעיל לח:

ד סנהדרין יז:; אסתר רבה; אוצר מדרשים מדרשים על מגילת אסתר מדרש מגילת אסתר ג; מגילה יב:

ה סדר עולם רבה

ו מגילה לא:

ז יבמות קג:

תורה אור השלם

אָמֹר לַחָכְמָה אֲחֹתִי אָתְּ וּמֹדָע לַבִּינָה תִּקְרָא [משלי ז, ד]

שַׁאֲנַן מוֹאָב מִנְּעוּרָיו וְשֹׁקֵט הוּא אֶל־שְׁמָרָיו וְלֹא־הוּרַק מִכְּלִי אֶל־כְּלִי וּבַגּוֹלָה לֹא הָלָךְ עַל־כֵּן עָמַד טַעְמוֹ בּוֹ וְרֵיחוֹ לֹא נָמָר [ירמיהו מח, יא]

עַל־הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וְנֶהִי וְעַל־נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי־אִישׁ עֹבֵר וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד־בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ [ירמיהו ט, ט]

וְהִשְׁבַּתִּי כָּל־מְשׂוֹשָׂהּ חַגָּהּ חָדְשָׁהּ וְשַׁבַּתָּהּ וְכָל מוֹעֲדָהּ [הושע ב, יג]

חָדְשֵׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שָׂנְאָה נַפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטֹרַח נִלְאֵיתִי נְשֹׂא [ישעיהו א, יד]

הַבָּאִים יַשְׁרֵשׁ יַעֲקֹב יָצִיץ וּפָרַח יִשְׂרָאֵל וּמָלְאוּ פְנֵי־תֵבֵל תְּנוּבָה [ישעיהו כז, ו]

שֶׁבָּא נָחָשׁ עַל חַוָּה הֵטִיל בָּהּ זוּהֲמָא, יִשְׂרָאֵל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי — פָּסְקָה זוּהֲמָתָן, גּוֹיִם שֶׁלֹּא עָמְדוּ עַל הַר סִינַי — לֹא פָּסְקָה זוּהֲמָתָן. אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אָשֵׁי: גֵּרִים מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אַף עַל גַּב דְּאִינְהוּ לָא הֲווֹ, מַזָּלַיְיהוּ הֲווֹ. דִּכְתִיב: "אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עוֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה וְגוֹ'". וּפְלִיגָא דְּרַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא. דַּאֲמַר רַבִּי אַבָּא בַּר כָּהֲנָא: עַד שְׁלֹשָׁה דּוֹרוֹת לֹא פָּסְקָה זוּהֲמָא מֵאֲבוֹתֵינוּ: אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִשְׁמָעֵאל, יִצְחָק הוֹלִיד אֶת עֵשָׂו, יַעֲקֹב הוֹלִיד שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים שֶׁלֹּא הָיָה בָּהֶן שׁוּם דּוֹפִי. [א־ג](א)מַתְנִי' שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכוֹל הֵימֶנָּה גְּרוֹגְרוֹת וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת כְּלִי. וְאֵין נוֹקְבִין מְגוּפָה שֶׁל חָבִית, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים מַתִּירִין, וְלֹא יִקְבֶּנָּה מִצִּדָּהּ. וְאִם הָיְתָה נְקוּבָה, לֹא יִתֵּן עָלֶיהָ שַׁעֲוָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמָרֵחַ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי בַּעֲרָב, וְאָמַר: חוֹשְׁשַׁנִי לוֹ מֵחַטָּאת. (ב)גְּמָ' אָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא דְּרוּסוֹת, אֲבָל מְפוֹרָדוֹת — לֹא. וּמְפוֹרָדוֹת לֹא? מֵיתִיבִי, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֵבִיא אָדָם אֶת הֶחָבִית שֶׁל יַיִן וּמַתִּיז רֹאשָׁהּ בְּסַיִיף, וּמַנִּיחָהּ לִפְנֵי הָאוֹרְחִים בְּשַׁבָּת וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ! הַהִיא רַבָּנַן, מַתְנִיתִין רַבִּי נְחֶמְיָה הִיא. (ג)וּמַאי דּוּחְקֵיהּ דְּרַבִּי אוֹשַׁעְיָא לְאוֹקוֹמֵי מַתְנִיתִין כְּרַבִּי נְחֶמְיָה וּבִדְרוּסוֹת, לוֹקְמַהּ בִּמְפוֹרָדוֹת וְרַבָּנַן! אָמַר רָבָא, מַתְנִיתִין קְשִׁיתֵיהּ: מַאי אִירְיָא דְּתָנֵי "גְּרוֹגְרוֹת"? לִיתְנֵי "פֵּירוֹת"! אֶלָּא שְׁמַע מִינַּהּ בִּדְרוּסוֹת. [ד](ד)תַּנְיָא חֲדָא: חוֹתָלוֹת שֶׁל גְּרוֹגְרוֹת וְשֶׁל תְּמָרִים — מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ. וְתַנְיָא אִידַּךְ: מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְלֹא חוֹתֵךְ! לָא קַשְׁיָא, הָא — רַבָּנַן, הָא — רַבִּי נְחֶמְיָה. דְּתַנְיָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אֲפִילּוּ תַּרְווֹד וַאֲפִילּוּ טַלִּית וַאֲפִילּוּ סַכִּין — אֵין נִיטָּלִין אֶלָּא לְצוֹרֶךְ תַּשְׁמִישָׁן. [ה]בְּעוֹ מִינֵּיהּ מֵרַב שֵׁשֶׁת: מַהוּ לְמִיבְרַז חָבִיתָא בְּבוּרְטְיָא בְּשַׁבְּתָא? לְפִיתְחָא קָמִיכַּוֵּין, וַאֲסִיר, אוֹ דִילְמָא: לְעַיִן יָפָה קָמִיכַּוֵּין, וּשְׁרֵי? אֲמַר לֵיהּ: לְפִיתְחָא קָא מְכַוֵּין, וַאֲסִיר. [זח]מֵיתִיבִי, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מֵבִיא אָדָם חָבִית שֶׁל יַיִן וּמַתִּיז רֹאשָׁהּ בְּסַיִיף? הָתָם — וַדַּאי לְעַיִן יָפָה קָמִיכַּוֵּין, הָכָא — אִם אִיתָא דִּלְעַיִן יָפָה קָמִיכַּוֵּין — לִפְתְּחֵיהּ מִיפְתָּח. [ט]אֵין נוֹקְבִין מְגוּפָה וְכוּ'. אָמַר רַב הוּנָא: מַחֲלוֹקֶת לְמַעְלָה, אֲבָל מִן הַצַּד — דִּבְרֵי הַכֹּל אָסוּר. וְהַיְינוּ דְּקָתָנֵי: "לֹא יִקְבֶּנָּה מִצִּדָּהּ". וְרַב חִסְדָּא אָמַר: מַחֲלוֹקֶת מִן הַצַּד, אֲבָל עַל גַּבָּהּ — דִּבְרֵי הַכֹּל מוּתָּר. וְהָא דְּקָתָנֵי "לֹא יִקְבֶּנָּה מִצִּדָּהּ" — הָתָם בְּגוּפָהּ דְּחָבִית. [יא־יב]תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין נוֹקְבִין נֶקֶב חָדָשׁ בְּשַׁבָּת, וְאִם בָּא לְהוֹסִיף — מוֹסִיף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אֵין מוֹסִיפִין. וְשָׁוִין, שֶׁנּוֹקְבִין נֶקֶב יָשָׁן לְכַתְּחִילָּה. וְתַנָּא קַמָּא: מַאי שְׁנָא מִנֶּקֶב חָדָשׁ דְּלָא — דְּקָא מְתַקֵּן פִּיתְחָא, אוֹסוֹפֵי נָמֵי — קָא מְתַקֵּן פִּיתְחָא! [יג־יד]אָמַר רַבָּה: דְּבַר תּוֹרָה — כָּל פֶּתַח שֶׁאֵינוֹ עָשׂוּי לְהַכְנִיס וּלְהוֹצִיא — אֵינוֹ פֶּתַח, וְרַבָּנַן הוּא דִּגְזוּר מִשּׁוּם לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין, דְּעָבֵיד לְעַיּוֹלֵי אַוֵּירָא וּלְאַפּוֹקֵי הַבְלָא. וְאִם בָּא לְהוֹסִיף — מוֹסִיף, אוֹסוֹפֵי וַדַּאי בְּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִים — לָא אָתֵי לְאוֹסוֹפֵי

מִשּׁוּם

רש"י

כְּשֶׁבָּא נָחָשׁ עַל חַוָּה כְּשֶׁנָּתַן לָהּ עֵצָה לֶאֱכֹל מִן הָעֵץ בָּא עָלֶיהָ דִּכְתִיב (בְּרֵאשִׁית ג':י"ג) הַנָּחָשׁ הִשִּׁיאַנִי לְשׁוֹן נִשּׂוּאִין: גֵּרִים מַאי שֶׁלֹּא הָיוּ עַל הַר סִינַי מֵהֵיכָן פָּסְקָה זֻהֲמָא: מַזָּלַיְהוּ הָווּ בְּסִינַי וְכֹל שֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי נִתְקַדְּשׁוּ וְנִטְהֲרוּ וְנִתְרַפְּאוּ מִכָּל מוּם וְאַף עִוְרִים וּפִסְחִים שֶׁהָיוּ בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְתַנְיָא בְּסִפְרֵי: וּפְלִיגָא הָא דַּאֲמָרַן דְּלָא פָּסְקָה זֻהֲמָא עַד סִינַי: מַתְנִי'. שׁוֹבֵר אָדָם חָבִית מְלֵאָה גְּרוֹגְרוֹת בְּסַכִּין אוֹ בְסַיִף לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגְרוֹת דְּאֵין בִּמְקַלְקֵל שׁוּם אִסּוּר בְּשַׁבָּת: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי לְנָקְבָהּ יָפֶה בְּפֶתַח נָאֶה: אֵין נוֹקְבִין מְגוּפָה הַדְּבוּקָה בְּפֶה הֶחָבִית לַעֲשׂוֹת נֶקֶב אֶלָּא נוֹטֵל אֶת כֻּלָּהּ אֲבָל כִּי נָקֵב לָהּ מְתַקֵּן פִּתְחָא: וַחֲכָמִים מַתִּירִין דְּאֵין דֶּרֶךְ פֶּתַח לְחָבִית בְּכָךְ: וְלֹא יִקְבֶנָּה מִצִּדָּהּ בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ לָהּ: שֶׁהוּא מְמָרֵחַ וְיֵשׁ כָּאן מִשּׁוּם מְמַחֵק: בְּעֶרֶב מְדִינָה: מֵחַטָּאת שֶׁמָּא מֵרַח הַשַּׁעֲוָה לְדָבְקָהּ בְּדָפְנֵי הַכְּלִי סָבִיב הַנֶּקֶב: גְּמ' לֹא שָׁנוּ דְּשׁוֹבֵר הֶחָבִית וּמְטַלְטֵל הַסַּיִף לְכָךְ: אֶלָּא בִּדְרוּסוֹת שֶׁהַגְּרוֹגָרוֹת דְּרוּסוֹת בְּעִגּוּל וְחוֹתְכִין מִמֶּנּוּ בְּקֻרְדֹּם אוֹ בְּסַיִף וְאַיְּדֵי דִּמְטַלְטֵל סַיִף לַחְתֹּךְ גְּרוֹגָרוֹת תְּבַר בֵּהּ נָמֵי לְחָבִית: אֲבָל מְפֹרָדוֹת שא"צ לְחָתְכָן לֹא יְטַלְטֵל סַיִף לִשְׁבֹּר הֶחָבִית דְּמַתְנִי' ר' נְחֶמְיָה דְּאָמַר אֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְתַשְׁמִישׁ הַמְיֻחָד לוֹ כִּדְמוּקֵי לְקַמָּן: וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ ואע"ג דְּיַיִן לָאו לְמַחְתְּכֵיהּ קָאֵי: רַבָּנָן הִיא דִּפְלִיגֵי אֶדְר' נְחֶמְיָה וְאָמְרִי כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין לְצֹרֶךְ וְשֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ: חוֹתָלוֹת כְּלִי שֶׁל כַּפּוֹת תְּמָרִים וְעוֹשִׂין כְּמִין סַלִּים וְנוֹתְנִים לְתוֹכָן תְּמָרִים רָעִים לְהִתְבַּשֵּׁל: מַתִּיר אִם הַכִּסּוּי קָשׁוּר בְּחֶבֶל: אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ סוֹתֵר שַׁרְשְׁרוֹת הַחֶבֶל בִּכְלִי: וְלֹא חוֹתֵךְ דְּאֵין כְּלִי נִטָּל אֶלָּא לְצֹרֶךְ תַּשְׁמִישׁוֹ וְסַכִּין אֵינוֹ עָשׂוּי לְכָךְ: לְמִבְרַז לִתְחֹב פויינדור"א בְּלַעַ"ז: בְּבֻרְטְיָא בְּרֹמַח לְתוֹחֲבוֹ בְּדָפְנָהּ לְנָקְבוֹ: לְעַיִן יָפָה לְהַרְחִיב מוֹצָא הַיַּיִן בְּנֶקֶב גָּדוֹל מִדְּלָא נָקֵב לֵיהּ כְּדֶרֶךְ הַנּוֹקְבִין נֶקֶב עָגֹל וְיָפֶה: הָתָם וַדַּאי לְעַיִן יָפָה קָמִכַּוֵּין שֶׁמַּרְחִיב פִּיהָ לְמַטָּה מִמְּגוּפָתָהּ כִּדְקָתָנֵי מַתִּיז אֶת רֹאשָׁהּ שְׂפַת פִּיהָ: לְפִתּוּחֵי מִפְתָּח יִטֹּל מְגוּפָתָהּ: לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ הַמְּגוּפָה הָתָם הוּא דְּשָׁרוּ רַבָּנָן דְּלָאו אוֹרְחָא לְמֶעְבַּד פִּתְחָא הָתָם אֶלָּא נוֹטֵל כָּל הַמְּגוּפָה: אֲבָל מִצִּדָּהּ זִמְנִין דְּעָבְדִי לָהּ מִשּׁוּם פִּתְחָא וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְפָתְחָהּ לְמַעְלָה שֶׁלֹּא יִפֹּל עָפָר אוֹ פְּסֹלֶת בַּיַּיִן: הַיְנוּ דְּקָתָנֵי וְלֹא יִקְבֶנָּה מִצִּדָּהּ וְאַמְּגוּפָה קָאֵי וְדִבְרֵי הַכֹּל: מַחֲלֹקֶת מִן הַצַּד הָתָם הוּא דְּקָאָסַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּאִיכָּא דְּעָבְדִי לֵיהּ פִּתְחָא: אֵין נוֹקְבִין נֶקֶב חָדָשׁ בִּכְלִי: נֶקֶב יָשָׁן שֶׁנִּסְתַּם דְּכִי חוֹזֵר וּפוֹתֵחַ לָאו כְּעוֹשֶׂה פֶּתַח הוּא שֶׁהֲרֵי עָשׂוּי וְעוֹמֵד וּסְתִימָתוֹ לָאו כְּלוּם: אוֹסוֹפֵי נָמֵי קָמְתַקֵּן פִּתְחָא שֶׁמַּרְחִיבוֹ וְיֵשׁ כָּאן מִשּׁוּם גְּמַר מְלָאכָה: הַבְלָא סֵרָחוֹן שֶׁלֹּא יָמוּתוּ הַתַּרְנְגוֹלִין: וְאִם בָּא לְהוֹסִיף מוֹסִיף וְלָא גָּזְרִינַן דִּילְמָא אָתֵי לְאוֹסוֹפֵי בָּלוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין דְּלָא מוֹסִיף אִינִישׁ עָלֶיהָ:

תוספות

שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית לֶאֱכוֹל הֵימֶנָּה גְּרוֹגְרוֹת בַּגְּמָרָא מוּקֵי לָהּ בִּדְרוּסוֹת לְרַבִּי נְחֶמְיָה אֲבָל לְרַבָּנָן דְּרַבִּי נְחֶמְיָה שָׁרֵי אֲפִילּוּ מְפֹרָדוֹת וְתֵמַהּ לְרַבִּי מֵהָא דִּתְנַן בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף לד: וְשָׁם) גַּבֵּי עֵרוּב נְתָנוֹ בְּמִגְדָּל וְנוֹעֵל בְּפָנָיו וְאָבַד הַמַּפְתֵּחַ הֲרֵי זֶה עֵרוּב וּפָרִיךְ בַּגְּמָרָא אַמַּאי הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד וְעֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר הוּא וּמְשַׁנֵּי רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְהוּ הָכָא בְּמִגְדָּל שֶׁל בִּנְיָן עָסְקִינַן ור"מ הִיא כוּ' וְאַמַּאי מִבָּעֵי לֵהּ לְאוֹקְמָא הָכִי וּמֵעִקָּרָא נָמֵי מַאי קָאָמַר וַהֲלֹא יָכוֹל לְשַׁבֵּר וְלִפְתֹּחַ אֶת הַמִּגְדָּל וְלִטֹּל אֶת הָעֵרוּב כִּי הֵיכִי דְּהָכָא שָׁרִי לְשַׁבֵּר הֶחָבִית וְלִטֹּל הַגְּרוֹגָרוֹת וְאִם בָּאתָ לְחַלֵּק בֵּין נְטִילַת הָעֵרוּב לִנְטִילַת הַגְּרוֹגָרוֹת א"כ קָשֶׁה הֵיכִי מוּקֵי לָהּ הָתָם כְּר' מֵאִיר וְנִרְאֶה דְּהָתָם אָסוּר לְשַׁבֵּר אֶת הַמִּגְדָּל וְהָכָא דְּשָׁרֵי לְשַׁבֵּר אֶת הֶחָבִית מִשּׁוּם דְּמַיְרֵי בְּמוּסְתְּקֵי כִּדְמוּקֵי לָהּ בְּבֵיצָה פֶּרֶק הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה דַּף לג: וְשָׁם) וּמְפ' רַשִׁ"י הָתָם דְּהַיְנוּ חָבִית שְׁבוּרָה וּמְדַבְּקִין שִׁבְרֶיהָ בְּשְׂרָף שֶׁל עֵץ. שֶׁעוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ זֶפֶת וְקוֹרִין ריישנ"א ומש"ה דַּוְקָא חָבִית שָׁרִי דִּמְחֻמֶּמֶת גְּרִיעוּתוֹ לָא חָיֵס עָלֶיהָ וְלֵיכָּא לְמִחַשׁ שֶׁמָּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כְּלִי וְכֵן כֻּלָּהּ שְׁמַעְתָּא דְּהָכָא בְּמוּסְתְּקֵי ואע"ג דְּהָתָם בְּבֵיצָה לָא מוֹקְמִינַן הָכִי אֶלָּא לר"א דְּפָרִיךְ וְלֵית לֵיהּ לְר"א הָא דִּתְנַן שׁוֹבֵר אָדָם אֶת הֶחָבִית כוּ' וְעָלָה מְשַׁנֵּי מַתְנִי' בְּמוּסְתְּקֵי מ"מ אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן מִבְּעֵי לְאוֹקְמֵי הָכִי דְּרַבָּנָן לָא פְּלִיגֵי אדר"א דְּקָאָמַר לָא יִקְטְמֶנּוּ פֵּי' לֹא יִקְטֹם אֶת הַהֲדַס לְהָרִיחַ בּוֹ אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִיהוּ סְבִירָא לֵהּ דִּבְקְטִימַת קֵיסָם חַיָּב חַטָּאת כְּשֶׁקּוֹטְמוֹ לַחֲצוֹת בּוֹ שִׁנָּיו וא"כ אִי לָא מוֹקְמִינַן לָהּ בְּמוּסְתְּקֵי עֲלַיְהוּ אִכָּא לְמִפְרַךְ וְלֵית לְהוּ הָא דִּתְנַן כוּ' הִלְכָּךְ מִבְּעֵי לָן לְמֵימַר דְּאַלִּבָּא דְּכוּלְּהוּ מַיְרֵי מַתְנִיתִין בְּמוּסְתְּקֵי וְהַשְׁתָּא אָתְיָא שְׁמַעְתָּא שַׁפִּיר. מ"ר. וּבִגְמָ' יְרוּשַׁלְמִי בְּפֶרֶק בְּכָל מְעָרְבִין מָצָאתִי הָדָא דְּתֵימָא בְּמִגְדָּל שֶׁל אֶבֶן אֲבָל בְּמִגְדָּל שֶׁל עֵץ נַעֲשָׂה כְּשׁוֹבֵר הֶחָבִית לֶאֱכֹל מִמֶּנָּה גְּרוֹגְרוֹת:

מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ אוֹמֵר רַבִּי מֵהַהִיא דְּעֵירוּבִין (דַּף לד:) יֵשׁ לִלְמֹד דְּהָא דְּאָמְרִינַן (בֵּיצָה דַּף לא:) חוֹתָמוֹת שֶׁבַּכֵּלִים מַתִּיר וּמַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ הַיְנוּ כְּגוֹן דִּקְטִיר בְּמִיתְנָא אֲבָל פּוֹתַחַת שֶׁל עֵץ וְשֶׁל מַתֶּכֶת אָסוּר לְשַׁבֵּר וּלְהַפְקִיעַ מִדְּקַשְׁיָא לֵיהּ הָתָם אַמַּאי הוּא בְּמָקוֹם אֶחָד וְעֵרוּבוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר דִּפְשִׁיטָא לֵיהּ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְקִיעַ הַפּוֹתַחַת וְלִטֹּל הָעֵרוּב אע"פ שֶׁסְּתָם מִגְדָּל שֶׁבְּכָל הַשַּׁ"ס הוּא כְּלִי כְּמוֹ הַצָּד צְבִי לַבַּיִת וְצִפּוֹר לַמִּגְדָּל וְכִי הַהִיא דִּבְרֵישׁ כָּל הַכֵּלִים (לְעֵיל שַׁבָּת קכב:) וּבַמַּסְקָנָא נַמֵּי לָא בָּעֵי לְאוֹקוּמֵי אֶלָּא בִּקְטִיר בְּמִיתְנָא דְּהַיְנוּ דַּוְקָא חוֹתָמוֹת שֶׁבַּכֵּלִים אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא חָזָק כְּעֵין פּוֹתַחַת לָא הֲוָה שָׁרֵי ת"ק. מ"ר: הָא רַבָּנָן וְהָא ר' נְחֶמְיָה תֵּמַהּ לִי אַמַּאי לָא מוּקֵי תַּרְוַיְהוּ כְּר' נְחֶמְיָה וְהָא דְּקָתָנֵי מַתִּיר מַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ בְּיוֹ"ט וְהָא דְּקָתָנֵי מַתִּיר אֲבָל לֹא מַפְקִיעַ וְחוֹתֵךְ בְּשַׁבָּת דְּאִיכָּא תַּנָּא דס"ל הָכִי אַלִּבָּא דְּר' נְחֶמְיָה בְּבֵיצָה בְּפ' הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה לב:) י"ל דְּנִיחָא לֵיהּ לְמֵימַר חֲדָא כְּרַבָּנָן מִדְּנִימָא תַּרְוַיְהוּ כְּר' נְחֶמְיָה:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' א ו יא:
ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ב, סמג לאוין סה:
ג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יא:
ד טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ח:
ה טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ו:
ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ב:
ז טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ו:
ח מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ב:
ט טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ו:
י מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ב:
יא טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' א:
יב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' א:
יג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' א:
יד מיי' פי' מהל' שבת הל' טז, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א ביצה לג:; לעיל קכא.; משנה שבת
ב לעיל קלט:
ג בבא קמא כט:
ד תוספתא שבת
ה יבמות קג:

גליון הש"ס

גמרא מהו למיברז חביתא. ע"ל דף מח ע"ב תוס' ד"ה וכי מה בין:

תורה אור השלם

כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם [דברים כט, יד]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ב:
ב מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה א, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע חו"מ סי' קעב סעי' ז:
ד מיי' פב' מהלכות שכנים הלכה ז:
ה מיי' פז' מהלכות טומאת מת הלכה א:
ו טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ה:
ז מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ה יא:
ט מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה ו, סמג לאוין סה:
י מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה יא:
יא טוש"ע או"ח סי' שיד סעי' ה:
יב טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לה:
יג מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה יז, סמג לאוין סה:
יד טור או"ח סי' שיח:
טו מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה ט:
טז טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מה:
יז מיי' פכ"ב מהלכות שבת הלכה כ, סמג לאוין סה:

מסורת הש"ס

א בבא בתרא יא:
ב יומא מו:; יומא י:; לעיל עו.; יומא נ.; יבמות צז:; לעיל נט:; לעיל לט.; עבודה זרה ס.; חולין קו.; בבא בתרא קלח.; לעיל קטו.; עירובין נב.; פסחים כה:; עירובין פט.; ביצה לג.
ג לעיל מח.; לעיל קלו:; עירובין מד.; לעיל קכה:
ד ניטין לט.
ה עירובין מב.
ו לעיל סד:; ביצה ט.; עבודה זרה יב.

גליון הש"ס

גמ' אמר ר"ח למעלה מן היין זהו לשמר. גי' הרי"ף למעלה מן היין זהו לחזק למשה מן היין זהו לשמר רבה אמר למעלה וכו':
שם ומשום כבוד רבותינו לא ישב. עי' שבועות דף מז ע"א תוס' ד"ה הוה יתיב:

מְשׁוּם רֵיחָשָׁא וְאַטוּ פְּתָחָא אַחֲרִינָא דְּלֵיכָּא לְמִחַשׁ לְרֵיחָשָׁא לָא גָּזְרִינַן דִּדְוָקָא מְשׁוּם רֵיחָשָׁא. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אֵין מוֹסִיפִים — זִימְנִין דְּלָא אַטּוּ לוּל שֶׁל תַּרְנְגוֹלִין גָּזְרִינַן דְּלָא מַסְקִי אִינָשֵׁי אַדַּעְתַּיְיהוּ שֶׁיְּהֵא עָשׂוּי לְהַכְנִיס תַּקָּנְיהּ מֵעִיקָּרָא, וְאָתֵי לְאַרְווֹחֵי בֵּיהּ. דָּרֵשׁ רַב נַחְמָן מְשׁוּם רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּיֵשׁ אוֹמְרִים. אבוְשָׁוִין שֶׁנּוֹקְבִין נָקָב יָשָׁן לְכַתְּחִלָּה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּמָקוֹם הֶעָשׂוּי לְשַׁמֵּר, אֲבָל לְחַזֵּק — אָסוּר. הֵיכִי דָּמֵי לְשַׁמֵּר, הֵיכִי דָּמֵי לְחַזֵּק? אָמַר רַב חִסְדָּא: לְמַעְלָה מִן הַיַּיִן — זֶהוּ לְשַׁמֵּר, לְמַטָּה מִן הַיַּיִן — זֶהוּ לְחַזֵּק. רָבָא אָמַר: לְמַטָּה מִן הַיַּיִן נָמֵי זֶהוּ לְשַׁמֵּר. וְהֵיכִי דָּמֵי לְחַזֵּק — כְּגוֹן שֶׁנִּיקְּבָה לְמַטָּה מִן הַשְּׁמָרִים. ג-ה(א)אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרָבָא, תַּנְיָא דְּמִסַּיַּע לָךְ: בַּיִת סָתוּם — יֵשׁ לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת, פָּרַץ אֶת פַּצְימָיו — אֵין לוֹ אַרְבַּע אַמּוֹת. בַּיִת סָתוּם — אֵינוֹ מְטַמֵּא כָּל סְבִיבָיו, פָּרַץ אֶת פַּצְימָיו — מְטַמֵּא כָּל סְבִיבָיו. ת"(ב)גּוּבְתָּא, רַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. מְחַתֵּף לְכַתְּחִלָּה — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דַּאֲסִיר. אַהְדּוֹרֵי — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגִי דַּחֲתִיכָה וְלָא מְתַקְּנָא: מַאן דְּאָסַר גָּזְרִינַן דְּיִלְמָא אָתֵי לְמִיחְתַּךְ לְכַתְּחִלָּה, וּמַאן דְּשָׁרֵי לָא גָּזְרִינַן. (ג)כְּתַנָּאֵי: אֵין חוֹתְכִין שְׁפוֹפֶרֶת בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּשַׁבָּת. נָפְלָה — (אֵין) מַחֲזִירִין אוֹתָהּ בְּשַׁבָּת, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר בְּיוֹם טוֹב. וְרַבִּי יאֹשִׁיָּה מֵיקֵל. (ד)רַבִּי יאֹשִׁיָּה אַהֵיְיא? אִילֵימָא אַדִּישָׁא — הָא קָמְתַקֵּן מָנָא? אֶלָּא אַסִּיפָא — תַּנָּא קַמָּא נָמֵי מִישְׁרֵא קָשָׁרֵי? אֶלָּא דַּחֲתִיכָה וְלָא מְתַקְּנָא אֵיכָּא בֵּינַיְיהוּ, מָר סָבַר: גָּזְרִינַן. וּמָר סָבַר: לָא גָּזְרִינַן. דָּרֵשׁ רַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי מְשָׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יאֹשִׁיָּה. ה"וְאִם הָיְתָה נְקוּבָה וְכוּ'. מִישְׁחָא — רַב אָסַר, וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. מַאן דְּאָסַר — גָּזְרִינַן מְשׁוּם שַׁעֲוָה. וּמַאן דְּשָׁרֵי — לָא גָּזְרִינַן. אָמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר בַּר חָנָה לְרַב יוֹסֵף: בְּפִירוּשׁ אֲמַרְתְּ לַן מִשְׁמֵיהּ דְּרַב — מִישְׁחָא שָׁרֵי! ו"אֲמַר טָבוּת רִישְׁבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: הָאי טַרְפָּא דְּאָסָא — אָסוּר. מַאי טַעְמָא? רַב יֵימַר מִדְּפְתֵי אָמַר: גְּזֵירָה מְשׁוּם מַרְזֵב. רַב אֲשִׁי אָמַר: גְּזֵירָה שְׁמָא יִקְטוֹם. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּקִטִּים וּמַנַּח. ז-יג(ה)בֵּי סַדְיָא, רַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. בְּרַכִּין — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגִי — בְּמִיצָּעִי: מַאן דְּאָסַר — מִיחְזֵי כְּמַשּׁוֹ, וּמַאן דְּשָׁרֵי לָא מִיחְזֵי כְּמַשּׁוֹ. וְהָא דְּרַב, לָאו בְּפֵירוּשׁ אִיתְמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְמַר. דְּרַב אִיקְּלַע לְהָהוּא אַתְרָא דְּלָא הֲוָה לֵיהּ רָווּחָא, נְפַק יְתֵיב בְּכַרְמְלִית. אַיְיתוֹ לֵיהּ בֵּי סַדְיָא, לָא יְתֵיב. מַאן דַּחֲזָא סָבַר מְשׁוּם דְּבֵי סַדְיָא אָסִיר, וְלָא הֵיא, דְּרַב אַכְרוֹזֵי מַכְרִיז: בֵּי סַדְיָא שָׁרֵי, וּמְשׁוּם כְּבוֹד רַבּוֹתֵינוּ לֹא יָשַׁב עֲלָיו. וּמַאן נִינְהוּ — רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי. ד"ט(ו)מַתְנִי' נוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שְׁמוּר, וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּצָנְנוּ. וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיֶּחֱמוּ. מִי שָׁנְשְׁרוּ כֵּלָיו בַּמַּיִם — מְהַלֵּךְ בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הִגִּיעַ לְחֲצַר הַחִיצוֹנָה — שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה, אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם. גְּמ' מַאן דְּאָמַר: מַהוּ פְּשִׁיטָא! מַהוּ תֵּיתֵימָא: נִיגְזַר מִשּׁוּם אַשְׁווּיֵי גוּמּוֹת, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים. פְּשִׁיטָא! סֵיפָא אִיצְּטְרִיכָא לֵיהּ. וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה, הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: נִיגְזוֹר דִּילְמָא אָתֵי לְאַטְמוֹנֵי בְּרָמָץ, קָא מַשְׁמַע לַן. ט-יז(ו)מִי שָׁנְשְׁרוּ וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִיּשְׁחָא — רַב אָסַר, וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. מַאן דְּאָסַר — גָּזְרִינַן מְשׁוּם שַׁעֲוָה. וּמַאן דְּשָׁרֵי — לָא גָּזְרִינַן. אָמַר לֵיהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר בַּר חָנָה לְרַב יוֹסֵף: בְּפִירוּשׁ אֲמַרְתְּ לַן מִשְׁמֵיהּ דְּרַב — מִישְׁחָא שָׁרֵי! ז"אֲמַר טָבוּת רִישְׁבָּא אָמַר שְׁמוּאֵל: הָאי טַרְפָּא דְּאָסָא — אָסוּר. מַאי טַעְמָא? רַב יֵימַר מִדְּפְתֵי אָמַר: גְּזֵירָה מְשׁוּם מַרְזֵב. רַב אֲשִׁי אָמַר: גְּזֵירָה שְׁמָא יִקְטוֹם. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּקִטִּים וּמַנַּח. יב-יג(ז)בֵּי סַדְיָא, רַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. בְּרַכִּין — דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּשָׁרֵי. כִּי פְּלִיגִי — בְּמִיצָּעִי: מַאן דְּאָסַר — מִיחְזֵי כְּמַשּׁוֹ, וּמַאן דְּשָׁרֵי לָא מִיחְזֵי כְּמַשּׁוֹ. וְהָא דְּרַב, לָאו בְּפֵירוּשׁ אִיתְמַר אֶלָּא מִכְּלָלָא אִיתְמַר. דְּרַב אִיקְּלַע לְהָהוּא אַתְרָא דְּלָא הֲוָה לֵיהּ רָווּחָא, נְפַק יְתֵיב בְּכַרְמְלִית. אַיְיתוֹ לֵיהּ בֵּי סַדְיָא, לָא יְתֵיב. מַאן דַּחֲזָא סָבַר מְשׁוּם דְּבֵי סַדְיָא אָסִיר, וְלָא הֵיא, דְּרַב אַכְרוֹזֵי מַכְרִיז: בֵּי סַדְיָא שָׁרֵי, וּמְשׁוּם כְּבוֹד רַבּוֹתֵינוּ לֹא יָשַׁב עֲלָיו. וּמַאן נִינְהוּ — רַב כָּהֲנָא וְרַב אַסִּי. ד"ט(ח)מַתְנִי' נוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר בִּשְׁבִיל שֶׁיְּהֵא שָׁמוּר, וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים, בִּשְׁבִיל שֶׁיְּצָנְנוּ. וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה בִּשְׁבִיל שֶׁיֶּחֱמוּ. מִי שָׁנְשְׁרוּ כֵּלָיו בַּמַּיִם — מְהַלֵּךְ בָּהֶן וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. הִגִּיעַ לְחֲצַר הַחִיצוֹנָה — שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה, אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם. גְּמ' מַאן דְּאָמַר: מַהוּ פְּשִׁיטָא! מַהוּ תֵּיתֵימָא: נִיגְזַר מִשּׁוּם אַשְׁווּיֵי גוּמּוֹת, קָא מַשְׁמַע לַן. וְאֶת הַמַּיִם הַיָּפִים בָּרָעִים. פְּשִׁיטָא! סֵיפָא אִיצְּטְרִיכָא לֵיהּ. וְאֶת הַצּוֹנֵן בַּחַמָּה, הָא נָמֵי פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: נִיגְזוֹר דִּילְמָא אָתֵי לְאַטְמוֹנֵי בְּרָמָץ, קָא מַשְׁמַע לַן. ט-יז(ט)מִי שָׁנְשְׁרוּ וְכוּ'. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מִכָּל מָקוֹם שָׁאְסְרוּ חֲכָמִים מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן — אֲפִילּוּ בְּחַדְרֵי חֲדָרִים אָסוּר. תְּנַן: שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם! תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם. רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. אָמַר רַב הוּנָא:

הַמְנַעֵר

מִי שָׁנְשְׁרוּ שְׁנָפְלוּ לַמַּיִם בְּשַׁבָּת: לְחֲצַר הַחִיצוֹנָה הַסְּמוּכָה לְמָבוֹא הָעִיר בְּתוֹךְ הָעִיר שֶׁהוּא מָקוֹם מִשְׁתַּמֵּר: שׁוֹטְחָן בַּחַמָּה לְיַבְּשָׁן: אֲבָל לֹא כְּנֶגֶד הָעָם שֶׁיִּחְשְׁדוּהוּ שֶׁכְּבָסָן: גְּמ' פְּשִׁיטָא דְּנוֹתְנִין תַּבְשִׁיל לְתוֹךְ הַבּוֹר: גְּמוֹת שֶׁבַּקַּרְקַע הַבּוֹר שֶׁיִּהוּ שָׁוִין לְהוֹשִׁיב הַקְּדֵרָה:

[אב(א)]הַמְנַעֵר טַלִּיתוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּחַדְתֵי, אֲבָל בְּעַתִּיקֵי — לֵית לַן בַּהּ. וְלָא אֲמַרַן אֶלָּא בְּאוּכָמֵי, אֲבָל בְּחִיוָּרֵי וְסוּמָּקֵי — לֵית לַן בַּהּ, וְהוּא דְּקָפֵיד עֲלַיְיהוּ. עוּלָּא אִיקְלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, חֲזָא רַבָּנַן דְּקָא מְנַפְּצִי גְּלִימַיְיהוּ, אָמַר: קָמְחַלְּלִין רַבָּנַן שַׁבְּתָא. אֲמַר לְהוּ רַב יְהוּדָה: נְפוּצוּ לֵיהּ בְּאַפֵּיהּ, אֲנַן לָא קָפְדִינַן מִידֵּי. אַבָּיֵי הֲוָה קָאֵי קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף. אֲמַר לֵיהּ: הַב לִי כּוּמְתַּאי. [חֲזָא דְּאִיכָּא] טַלָּא עֲלֵיהּ, הֲוָה קָמְחַסֵּם לְמִיתְבֵהּ לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: נְפוֹץ שְׁדִי, אֲנַן לָא קָפְדִינַן מִידֵּי. [גד(ב)]אָמַר רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקוּפֶּלֶת מוּנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵיפוֹ בְּשַׁבָּת — חַיָּיב חַטָּאת. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: סוֹחֲרֵי כְּסוּת הַיּוֹצְאִים בְּטַלִּיתוֹת מְקוּפָּלוֹת וּמוּנָּחוֹת עַל כְּתֵיפָן בַּשַּׁבָּת — חַיָּיבִין חַטָּאת. וְלֹא סוֹחֲרֵי כְּסוּת בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם. אֶלָּא שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל מוֹכְרִין לָצֵאת כָּךְ. [ה(ג)]וְחֶנְוָנִי הַיּוֹצֵא בְּמָעוֹת הַצְּרוּרִין לוֹ בִּסְדִינוֹ — חַיָּיב חַטָּאת. וְלֹא חֶנְוָנִי בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם. אֶלָּא שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל חֶנְוָנִי לָצֵאת כָּךְ. וְהָרַטָּנִין יוֹצְאִין בְּסוּדָרִין שֶׁעַל כְּתֵיפָן. וְלֹא רַטָּנִין בִּלְבַד אָמְרוּ, אֶלָּא כָּל אָדָם. אֶלָּא שֶׁדַּרְכָּן שֶׁל רַטָּנִין לָצֵאת בְּכָךְ. [ו]אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּהוּרְקָנוֹס בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן הוּרְקָנוֹס שֶׁיָּצָא בְּסוּדָר שֶׁעַל כְּתֵיפוֹ בַּשַּׁבָּת, אֶלָּא שֶׁנִּימָא כְּרוּכָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ, וּכְשֶׁבָּא הַדָּבָר לִפְנֵי חֲכָמִים, אָמְרוּ: אֲפִילּוּ אֵין נִימָא כְּרוּכָה לוֹ בְּאֶצְבָּעוֹ. דָּרֵשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא: הֲלָכָה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין נִימָא כְּרוּכָה לוֹ בְּאֶצְבְּעוֹתָיו. עוּלָּא אִיקְלַע לְבֵי אַסִּי בַּר הִינִי, בְּעוֹ מִינֵּיהּ: מַהוּ לַעֲשׂוֹת מַרְזֵב בְּשַׁבָּת? אֲמַר לְהוּ, הָכִי אָמַר רַבִּי אִלְעַי: אָסוּר לַעֲשׂוֹת מַרְזֵב בְּשַׁבָּת. מַאי מַרְזֵב? אָמַר רַבִּי זֵירָא: כִּיסֵי בָּבְלָיָיתָא. [ח]רַבִּי יִרְמְיָה הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא. אֲמַר לֵיהּ: הָכִי מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אָסוּר. וְהָכִי מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אָסוּר. אָמַר רַב פָּפָּא: נְקוֹט הַאי כְּלָלָא בִּידָךְ: כָּל אַדַּעְתָּא לְכַנּוֹפֵי — אָסוּר, כֹּל דִּלְהִתְנָאוֹת — שְׁרֵי. כִּי הָא דְּרַב שִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב אִידִי מִתְנָאֶה בִּסְדִינוֹ הֲוָה. כִּי אֲתָא רַב דִּימִי, אָמַר: פַּעַם אַחַת יָצָא רַבִּי לַשָּׂדֶה וְהָיוּ שְׁנֵי צִידֵּי טַלִּיתוֹ מוּנָּחִין עַל כְּתֵיפוֹ. אָמַר לְפָנָיו יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֵירוּז בֶּן חָמִיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר: בָּזוֹ לֹא חִיֵּיב רַבִּי מֵאִיר חַטָּאת? אָמַר לוֹ: דִּקְדֵּק רַבִּי מֵאִיר עַד כָּאן? שִׁלְשֵׁל רַבִּי טַלִּיתוֹ. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: לֹא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן זֵירוּז הֲוָה אֶלָּא יְהוֹשֻׁעַ בֶּן כְּפוּסַאי הָיָה, חֲתָנוֹ שֶׁל רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר: בָּזוֹ לֹא חִיֵּיב רַבִּי עֲקִיבָא חַטָּאת? אָמַר לוֹ: דִּקְדֵּק רַבִּי עֲקִיבָא עַד כָּאן? שִׁלְשֵׁל רַבִּי טַלִּיתוֹ. כִּי אֲתָא רַב שְׁמוּאֵל בַּר רַב יְהוּדָה אָמַר: "נִשְׁאַל" אִיתְּמַר. מַתְנִי' הָרוֹחֵץ בְּמֵי מְעָרָה וּבְמֵי טְבֶרְיָא וְנִסְתַּפֵּג אֲפִילּוּ בְּעֶשֶׂר אֲלוּנְטִיאוֹת — לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ. אֲבָל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם מִסְתַּפְּגִין בַּאֲלוּנְטִית אַחַת, פְּנֵיהֶם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם, וּמְבִיאִין אוֹתָן בְּיָדָן. סָכִין וּמְמַשְׁמְשִׁין, אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין. וְלֹא מִתְגָּרְרִין. אֵין יוֹרְדִין לְקוֹרְדִּימָא, וְאֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטְוִיזִין, וְאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן, וְאֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר, מִי שֶׁנִּפְרְקָה יָדוֹ וְרַגְלוֹ לֹא יִטְרְפֵם בְּצוֹנֵן, אֲבָל רוֹחֵץ הוּא כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא. [ט]גְּמָ' קָתָנֵי מֵי מְעָרָה דּוּמְיָא דְּמֵי טְבֶרְיָא: מָה מֵי טְבֶרְיָא חַמִּין — אַף מֵי מְעָרָה חַמִּין. "הָרוֹחֵץ": דִּיעֲבַד — אִין, לְכַתְּחִילָּה — לָא. מִכְּלָל

דִּלְהִשְׁתַּטֵּף

רש"י

הַמְנַעֵר טַלִּיתוֹ מִן הֶעָפָר: חַיָּב חַטָּאת דְּזֶהוּ לִבּוּנָהּ: אֶלָּא בְאֻכְמֵי שֶׁהָאָבָק מְקַלְקֵל מַרְאִיתָהּ וְקָפֵד עָלֶיהָ: וְהוּא דְּקָפֵד עֲלַיְיהוּ לְלָבְשָׁן עַד שֶׁיְּנַעֲרֵם: קָמְחַלְּלִי שַׁבְּתָא וּגְלִימֵי אֻכְמֵי הֲווּ: לָא קָפְדִינַן לֹא אִכְפַּת לָן אִם יֵשׁ עָלֶיהָ אָבָק הִלְכָּךְ לָאו לִבּוּן הוּא: כּוּמְתַּאי כּוֹבָעִי: הֲוָה קָא מְחַסֵּם לְשׁוֹן לֹא תַחְסֹם (דְּבָרִים כֹּה): לְמֵיתְּבָא לֵיהּ שֶׁצָּרִיךְ לְנַעֵר הַטַּל מֵעָלֶיהָ: בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת לְאַחַר שֶׁנְּתָנָהּ עַל רֹאשׁוֹ הִגְבִּיהַּ שִׁפּוּלֶיהָ עַל כְּתֵפָיו: חַיָּב חַטָּאת שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ: וְהָרַטְנִין עַל שֵׁם מָקוֹם: נִימָא כְּרוּכָה עַל אֶצְבָּעוֹ שֶׁלֹּא יִפֹּל מִכְּתֵפָיו: בַּר הִינִי: מַרְזֵב מְפָרֵשׁ לְקַמֵּהּ: כִּסּוּי בַּבְלָיָיתָא שֶׁמְּסַלְּקִין בִּגְדֵיהֶם מִן הָאָרֶץ כְּשֶׁהֵן אֲרֻכִּין וְכוֹפְלִין אוֹתוֹ כְּלַפֵּי מַעְלָה פרונצי"ש (קְפָלִים) וּמַחֲזִיקִין אוֹתָן ע"י חוּטִין וְהַיְנוּ כְּמִין כִּיס וּכְמוֹ מַרְזֵב: אָסוּר מִשּׁוּם תִּקּוּנֵי מָנָא: הָכִי מַאי קוֹלֵט חֲלוּקוֹ (בְּפָנָיו) בְּעִנְיָן אֶחָד וְשׁוֹאֲלוֹ כְּגוֹן זֶה מַרְזֵב אוֹ לֹא וְחוֹזֵר וְקוֹלְטוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר וְשׁוֹאֲלוֹ: לְכַנּוֹפֵי שֶׁיְּהֵא מְתֻקָּן תָּמִיד לְהַעֲמִיד קִפּוּלוֹ לְעוֹלָם: לְהִתְנָאוֹת לְפִי שָׁעָה: מִתְנָאֶה בִּסְדִינוֹ אַחַר שֶׁנִּתְעַטֵּף הָיָה מְתַקְּנוֹ עַל גּוּפוֹ וּמְיַשְּׁבוֹ וּבְחוֹל קָאָמַר כְּלוֹמַר אַלְמָא דְּאוֹרְחֵהּ בְּהָכִי וה"ה לְשַׁבָּת: שְׁנֵי צִדֵּי טַלִּיתוֹ שֶׁבִּימִינוֹ וּבִשְׂמֹאלוֹ לְצַד הַקַּרְקַע: בֶּן זֵרוּז בְּזוֹ לֹא חַיָּב ר"מ חַטָּאת בִּתְמִיהַּ דְּאֵין זֶה דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ אֶלָּא דֶּרֶךְ מַשּׂוֹי: דִּקְדֵּק ר"מ ע"כ בִּתְמִיהַּ לְחַיֵּיב חַטָּאת בְּדָבָר הַדּוֹמֶה לִהְיוֹת מֻתָּר כָּזֶה שֶׁאֵינָהּ מְקֻפֶּלֶת וַאֲחוֹרֶיהָ נוֹפְלִין לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו אֶלָּא שֶׁצְּדָדֶיהָ הָיוּ מֻנָּחִין עַל כְּתֵפוֹ: שִׁלְשֵׁל הוֹרִידָהּ לְמַטָּה שֶׁקִּבֵּל דְּבָרָיו: נִשְׁאַל אִתְּמַר לֹא אֵרַע מַעֲשֶׂה זֶה לְרַבִּי אֶלָּא שֶׁאֲלוּ לְפָנָיו מַהוּ לָצֵאת בּוֹ וּבִקֵּשׁ לְהַתִּיר עַד שֶׁאָמְרוּ לְפָנָיו מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר חַיָּב חַטָּאת דְּאִיהוּ סָבַר הוֹאִיל וְאֵינָהּ מְקֻפֶּלֶת שֶׁהֲרֵי אֲחוֹרֶיהָ הָיוּ נוֹפְלִין לְמַטָּה מִן כְּתֵפָיו אֶלָּא שֶׁצְּדָדֶיהָ הָיוּ מֻנָּחִים עַל כְּתֵפָיו הֲוָה סָבַר דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ הוּא: מַתְנִי' מֵי מְעָרָה מֵי מִקְוֶה מְקֹרֶה שֶׁהוּא חַם וְאֵין חֻמּוֹ יוֹצֵא וְדַוְקָא חַמִּין נָקַט ומש"ה קָתָנֵי הָרוֹחֵץ דִּיעֲבַד: וְנִסְתַּפֵּג וְקִנֵּחַ: אַפִּי' בְּעֶשֶׂר אֲלֻנְטִיּוֹת סְדִינִין שֶׁמְּקַנְּחִין בָּהֶן וְסִפֵּג בָּהֶן זֶה אַחַר זֶה וּרְבוּתָא הִיא דְּלָא נְפִישֵׁי מַיָּא בְּכָל חַד אַפֵּ"ה לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ אַפִּי' ע"י עֵרוּב שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִסְחַט בְּבוֹאוֹ: אֲבָל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם הוֹאִיל וּמְרֻבִּין הֵן מַדְכְּרִי אַהֲדָדֵי: מִסְתַּפְּגִין בַּאֲלוּנְטִית אַחַת וְהַיְנוּ נָמֵי רְבוּתָא דַּחֲדָא אֲלוּנְטִית לַעֲשָׂרָה נְפִישָׁא בֵּהּ מַיָּא אֲפִלּוּ הָכִי מְבִיאִין אוֹתָהּ בְּיָדַיִם: פְּנֵיהֶם יְדֵיהֶם וְרַגְלֵיהֶם אוֹרְחָא דְמִלְּתָא נָקַט וה"ה לְכָל גּוּפָם: סָכִין שֶׁמֶן בְּשַׁבָּת: וּמְמַשְׁמְשִׁין בַּיָּד עַל כָּל הַגּוּף לַהֲנָאָה: אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין לְשַׁפְשֵׁף בְּכֹחַ: וְלֹא מִתְגָּרְרִין גָּרְסִינַן בְּמַגְרֶדֶת שֶׁקּוֹרִין אשטרייל"א דְּהָוֵי עֻבְדָּא דְּחוֹל: לְקוֹרְדִימָא שֵׁם הַנָּהָר וּבַגְּמָ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: אַפִּיקְטְוִיזִין לְהָקִיא: וְאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקָּטָן לְשׁוֹן יָדֶיךָ עִצְּבוּנִי (אִיּוֹב י':ח') שֶׁמְּתַקְּנִים וּמְיַשְּׁבִין עַצְמוֹתָיו וְחֻלְיוֹת שִׁדְרָתוֹ כְּמִדַּת צַלְמוֹ וּבַגְּמָרָא אָמַר טַעְמָא: וְאֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר עֶצֶם שֶׁנִּשְׁבַּר. כָּל רְפוּאָה אֲסוּרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין: נִפְרְקָה אלויישי"ר בְּלַעַז שֶׁיָּצָא הָעֶצֶם מִפֶּרֶק שֶׁלּוֹ: לֹא יִטְרְפֵם לְשׁוֹן בֵּיצִים טְרוּפוֹת בִּקְעָרָה (חֻלִּין דַּף סד.):

תוספות

הַמְנַעֵר טַלִּיתוֹ פֵּי' רַ"ח מִן הַטַּל שֶׁעָלָיו דְּהַיְינוּ כִּבּוּס וְלִבּוּן חַיָּב חַטָּאת וְכֵן מַשְׁמַע דַּהֲוֵי דּוּמְיָא דְּכֻמְתָא דְּרַב יוֹסֵף אֲבָל בְּנִעוּר מִן הֶעָפָר כְּדְפֵרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס אֵין נִרְאֶה שֶׁיְּהֵא שַׁיָּךְ לִבּוּן: הַיּוֹצֵא בְּטַלִּית מְקֻפֶּלֶת אַיְּדֵי דְּאַיְרִינַן בְּמֵי שֶׁנִּשְׁרוּ כֵּלָיו בַּדֶּרֶךְ שֶׁאָז דֶּרֶךְ הוּא לְקַפֵּל טַלִּיתוֹ נַקְטֵהּ הָכָא: הָרַטְנִין רַטְנִין כְּמוֹ הָרַהֲטָנִין (הֶעָרוּךְ פֵּי' הָרָצִים): מַהוּ לַעֲשׂוֹת מַרְזֵב נִרְאֶה לְרַבִּי דִּלְעִנְיַן אִסּוּר הוֹצָאָה אַיְּרֵי כְּמוֹ טַלִּית שֶׁל ד' כְּנָפוֹ' וְלוֹקֵחַ שְׁנֵי צִדֵּי רֹחַב טַלִּיתוֹ שֶׁל צַד יְמִינוֹ וְנוֹתֵן עַל כָּתֵף הַשְּׂמָאלִית וְאֵינוֹ פּוֹשְׁטוֹ עַל כָּתֵף אֶלָּא מְקַפֵּל וּמֵנָּח עַל כְּתֵפוֹ וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר מַאי מַרְזֵב כִּיסֵי בַּבְלָיָיתָא שֶׁקּוֹרִין פרונצדר"ה דִּכְשֶׁהוּא מֻנָּח כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי יֵשׁ בּוֹ כִּיסִים מְרֻבִּים וְכָל כִּיסָא וְכִיסָא נִרְאֶה כְּמִין מַרְזֵב וּמִבַּעְיָא לֵיהּ אִי אִיכָּא אִסּוּר הוֹצָאָה בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר כָּל אַדַּעְתָּא לְכַנּוֹפֵי אָסוּר דְּהַיְנוּ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁשְּׁנֵי צִדֵּי הַיָּמִין מְקֻבָּצִים וּמֻנָּחִים עַל כָּתֵף הַשְּׂמָאלִית שֶׁיָּכוֹל לֵילֵךְ בִּמְהֵרָה. וְלֹא יַכְבִּיד עָלָיו טַלִּיתוֹ אַדַּעְתָּא דִּלְהִתְנָאוֹת שַׁפִּיר דָּמֵי וְהַיְנוּ כְּשֶׁאֵין צִדֵּי טַלִּיתוֹ מְקֻבָּצִין אֶלָּא צַד אֶחָד מֻנַּחַת עַל כְּתֵפוֹ אֵצֶל צַוָּארוֹ וְצַד הָאַחֵר נוֹפֵל עַל שִׁכְמוֹ עַד הַזְּרוֹעַ וְאֵין בּוֹ שׁוּם כִּסּוּי וְהַיְנוּ שִׁלְשֵׁל רַבִּי טַלִּיתוֹ דִּבְסָמוּךְ שִׁלְשֵׁל אוֹתוֹ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי כְּעֵין לְהִתְנָאוֹת וְהַיְנוּ דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ וְכֵן פֵּרֵשׁ בֶּעָרוּךְ עֵרֶךְ מַרְזֵב אָסוּר לַעֲשׂוֹת מַרְזֵב בְּשַׁבָּת פֵּרוּשׁ כְּשֶׁיַּעֲטוֹף אָדָם טַלִּיתוֹ וִיקַפֵּל שְׁנֵי קְצוֹתָיו כְּעֵין דֶּרֶךְ קִפּוּל וְיַנִּיחֶנָּה עַל שִׁכְמוֹ הַשְּׂמָאלִית וְיַחֲזֹר וִיקַפֵּל שְׁאָר הַטַּלִּית שֶׁבְּצַד הַיָּמִין וְיַנִּיחֶנָּה בִּכְתֵפוֹ רַק מָה שֶׁפֵּרֵשׁ שֶׁקּוֹרִין מַרְזֵב מַה שֶּׁטַּלִּיתוֹ מְשֻׁפֶּלֶת מֵהַנֶּה וּמֵהַנֶּה וְחָלָל כְּנֶגֶד הַשִּׁדְרָה דְּנִרְאֶה כְּמִין מַרְזֵב אֵינוֹ נִרְאֶה לְרַבִּי דא"כ מַאי קָאָמַר בָּתַר הָכִי מַאי מַרְזֵב כִּיסֵי בַּבְלָיָיתָא הֲלֹא אֵינוֹ עָשׂוּי כְּעֵין כִּיסָא.

אַף מֵי מְעָרָה חַמִּין מ"ר: שֶׁהוּחַמּוּ בָּאוּר דְּאִי בְּחַמֵּי טְבֶרְיָא שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק כִּירָה (שַׁבָּת ד' מ. וְשָׁם) וְהִנִּיחוּ לָהֶן חַמֵּי טְבֶרְיָא וּבְפֶרֶק שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (ד' קט. וְשָׁם:): דִּיעֲבַד אִין אַמֵּי מְעָרָה קָאֵי וְלָא תְּנָא בְּמָתְנִי' חַמֵּי טְבֶרְיָא אֶלָּא לְמֵדַק אַף מֵי מְעָרָה חַמִּין:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שב סעי' א:
ב מיי' פי' מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' כט:
ד מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לב לג:
ו טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לד:
ז מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יט:
ח טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לא:
ט טוש"ע או"ח סי' שכו סעי' א:
י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כ:

מסורת הש"ס

א לעיל סב:; ברכות מג:; מנחות לא:; לעיל קיג.
ב לעיל נח.
ג תוספתא שבת

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חייב חטאת. דזהו ליבונה. עיין לעיל דף קמא ע"א רש"י ד"ה מבפנים וצ"ע:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מח:
ב מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יט:
ג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מח:
ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יט:
ה טוש"ע או"ח סי' שא סעי' לד:
ו מיי' פי"ט מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:
ז טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' ב:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' מב:
י מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כח, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שכז סעי' ג:
יב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ל:
יג טוש"ע או"ח סי' שא סעי' מו:
יד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' כט:
טו טוש"ע או"ח סי' שכח סעי' לט:
טז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא, סמג לאוין סה:
יז טוש"ע או"ח סי' של סעי' י:
יח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לא, סמג לאוין סה:
יט מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' כו:

דְּתַנְיָא א"ר כְּשֶׁהָיוּ לְמַדִּין תּוֹרָה כו' מִסְתָּמָא יְחִידִי הָיָה שֶׁלֹּא הָיָה אֶלָּא אֶחָד מִתַּלְמִידָיו עִמּוֹ כְּשֶׁהָיָה רוֹחֵץ כִּדְתַנְיָא בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ (פְּסָחִים דף נא.) שֶׁלֹּא יִרְחֹץ תַּלְמִיד עִם רַבּוֹ וְאִם הָיָה רַבּוֹ צָרִיךְ לוֹ מַתָּר וּמִסְתָּמָא ר"ש לֹא הָיָה צָרִיךְ אֶלָּא לְאֶחָד כְּשֶׁהָיָה רוֹחֵץ וּכְשֶׁהָיוּ שָׁבִים לְבֵיתָם הָיָה תַּלְמִיד נוֹשֵׂא הָאֲלוּנְטִית בְּפָנָיו עַצְמָהּ שר"ש לֹא הָיָה נוֹשֵׂא עִמּוֹ דְּהָא ס"ל שֶׁיְּחִיד מַתָּר לְהַבִּיאָהּ וְלָא אָתֵי לִידֵי סְחִיטָה, וְסֵיפָא רְבוּתָא קָא מַשְׁמַע לַן חֲשִׁינַן לְסְחִיטָה וְהָא דְּקָאָמַר הָיְנוּ ר"ל דְּנָפְשִׁי בָּהּ מַיָּא, כֵּיוָן דְּרַבִּים נִינְהוּ — מְדָקְרִי אַהֲדָדֵי. [אנ]תָּנוּ רַבָּנָן: מִסְתַּפֵּג אָדָם בַּאֲלוּנְטִית וּמַנִּיחָהּ בַּחֲלוֹן. וְלֹא יִמְסָרֶנָּה לָאוֹלְיָירִין, מִפְּנֵי שֶׁחֲשׁוּדִים עַל אוֹתוֹ דָּבָר. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מִסְתַּפֵּג בַּאֲלוּנְטִית אַחַת וּמְבִיאָהּ בְּיָדוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לְרַב יוֹסֵף: הִלְכָתָא מַאי? אָמַר לֵיהּ: הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָא רַבִּי, הָא שְׁמוּאֵל, הָא רַבִּי יוֹחָנָן. [גד]רַבִּי שִׁמְעוֹן הָא דַּאֲמַרַן. רַבִּי — דְּתַנְיָא, אָמַר רַבִּי: כְּשֶׁהָיוּ לְמִדִּין תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּתָקוֹעַ, הָיוּ מַעֲלִין שֶׁמָּן וַאֲלוּנְטִית מֵחָצֵר לַגַּג וּמִגַּג לְקַרְפֵּף, עַד שֶׁהָיוּ מַגִּיעִין אֵצֶל מָעָיו שֶׁהָיוּ רוֹחֲצִין בּוֹ. שְׁמוּאֵל — דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִסְתַּפֵּג אָדָם בַּאֲלוּנְטִית וּמְבִיאָהּ בְּיָדוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן — דְּאָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה מִסְתַּפֵּג אָדָם בַּאֲלוּנְטִית וּמְבִיאָהּ בְּיָדוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה, וּתְנַן: וְנִסְתַּפֵּג אֲפִילּוּ בְּעֶשֶׂר אֲלוּנְטִיּוֹת לֹא יְבִיאֵם בְּיָדוֹ! הָהוּא — כְּבָן חֲכִינַאי מַתְנִי לַהּ. [ח]אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָאוֹלְיָירִין מְבִיאִין בַּלְּדֵי נָשִׁים לְבֵי בָּנָי, וּבִלְבַד שֶׁיִּתְכַּסֶּה בָּהֶן רֹאשָׁן וְרוּבָּן. סְכָנְיָתָא צָרִיךְ לְקַשֵּׁר שְׁנֵי רֹאשֶׁיהָ לְמַטָּה. אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם. אָמַר לְהוּ רָבָא לִבְנֵי מָחוֹזָא: כִּי מְעַבְּרִיתוּ מָאנֵי לִבְנֵי חֵילָא, שַׁרְבִּיבוּ בְּהוּ לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם. [ט]סְכִין וּמַמְשְׁמְשִׁין. תָּנוּ רַבָּנָן: סְכִין וּמַמְשְׁמְשִׁין בִּבְנֵי מְעַיִים בְּשַׁבָּת, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה כְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחוֹל. הֵיכִי עָבֵיד? רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא אָמַר: סָךְ וְאַחַר כָּךְ מְמַשְׁמֵשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: סָךְ וּמְמַשְׁמֵשׁ בְּבַת אַחַת. [י]אֲבָל לֹא מִתְעַמְּלִין. אָמַר רַבִּי חִייָא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: סוּגְיָא זוֹ בְּתַלְמִיד שֶׁל חָכָם, אֲבָל בְּתַלְמִיד הָרְגִיל לְפָנָיו אֲפִילּוּ בְּחוֹל אָסוּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל יָמֶיהָ שֶׁל דְּיוֹמֶסֶת עֲשָׂרִים וְאֶחָד יוֹם וַעֲצָרֶת מִן הַמְּנָיָן. אִיבָּעְיָא לְהוּ: עֲצָרֶת בַּתְּחִלָּה לְהַאי גִּיסָא, אוֹ לְהַאי גִּיסָא? תָּא שְׁמַע דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: כּוּלְּהוּ שַׁקְיֵינֵי מְדִיבְחָא וְעַד עֲצַרְתָּא מְעַלּוּ! דִּילְמָא הָתָם הוּא דְּכַמָּה דְּקָרִיר עָלְמָא מְעַלֵּי, אֲבָל הָכָא מִשּׁוּם הַבְלָא הוּא, כֵּיוָן דְּחַמִּים עָלְמָא טְפֵי מְעַלֵּי. אָמַר רַבִּי חֲלַבּוֹ: חַמְרָא דִּפְרוֹגִיתָא וּמַיָּא דְּדְיוֹמֶסֶת קִיפְּחוּ עֲשָׂרֶת הַשְּׁבָטִים מִישְׁרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עָרָךְ אִיקְּלַע לְהָתָם, אִימְּשִׁיךְ בָּתְרַייְהוּ אִיעַכַּר תַּלְמוּדֵיהּ. כִּי הֲדַר אֲתָא, קָם לְמִיקְרֵי בְּסִפְרָא, בָּעָא לְמִקְרֵי "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם", אֲמַר "הַחֲרֵשׁ הָיָה לָכֶם". בְּעוֹ רַבָּנָן רַחֲמֵי עֲלֵיהּ וַהֲדַר תַּלְמוּדֵיהּ. [יא]וְהָיְנוּ דְּתָנוּ, רַבִּי נְהוֹרַאי אוֹמֵר: הֱוֵי גּוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה וְאַל תֹּאמַר שֶׁהִיא תָּבֹא אַחֲרֶיךָ, שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְּיָדֶךָ, וְאֶל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן. תָּנָא: לֹא רַבִּי נְהוֹרַאי שְׁמוֹ, אֶלָּא רַבִּי נְחֶמְיָה שְׁמוֹ. וְאָמְרִי לַהּ, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עָרָךְ שְׁמוֹ. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ רַבִּי נְהוֹרַאי? — שֶׁמַּנְהִיר עֵינֵי חֲכָמִים בַּהֲלָכָה. [יאיב]אֲבָל לֹא מִתְגָּרְרִין. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵין גּוֹרְרִין בְּמִגְרֶרֶת בַּשַּׁבָּת. רָבָן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אִם הָיוּ רַגְלָיו מְלוּכְלָכוֹת בְּטִיט וּבְצוֹאָה — גּוֹרֵר כְּדַרְכּוֹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ. רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה עֲבַדָא לֵיהּ אִימֵּיהּ מַגְרֶרְתָּא דְּכַסְפָּא. [יגיד]אֵין יוֹרְדִין לְקוֹרְדִימָא וְכוּ'. מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם פְּקָק. [טוש]וְאֵין עוֹשִׂין אַפִּיקְטוֹזִין בְּשַׁבָּת. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּסָם, אֲבָל בַּיִד — מוּתָּר. תָּנְיָא, רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל אָסוּר מִפְּנֵי הֶפְסֵד אוֹכָלִין. [יזיט]וְאֵין מְעַצְּבִין אֶת הַקֶּטֶן. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לַפּוֹפֵי יָנוֹקָא בְּשַׁבָּת שַׁפִּיר דָּמֵי. וְהָאָנַן תְּנַן: אֵין מְעַצְּבִין! הָתָם בְּחוּמְרֵי שְׁדָרָה, דְּמֵיחֲזֵי כְּבוֹנָה. וְאֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשָּׁבָר. אָמַר רַבִּי חָנָא בַּגְדָתְאָה אָמַר שְׁמוּאֵל:

הֲלָכָה:

גמ' דִּלְהַשְׁתַּטֵּחַ שׁוֹפְכָן עַל גּוּפוֹ דִּלְאו דֶּרֶךְ רְחִיצָה הִיא שָׁרֵי לְכַתְּחִלָּה אַפִּי' בְּחַמִּין: סִיפָא אֲבָל עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם כו': וּמַנִּיחָהּ בַּחֲלוֹן הַסְּמוּכָה לְכֹתֶל הַמֶּרְחָץ: לְאוֹלְיָרִין בַּלָּנִים: עַל אוֹתוֹ דָּבָר סְחִיטָה: הָא רַבִּי וְהָא ר"ש כו' הֲרֵי כָּל אֵלּוּ שְׁמָתְיִרִין: מֵחָצֵר לְגַג כו' ר"ש לְטַעְמֵהּ דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דף עד.) אֶחָד גַּגּוֹת אֶחָד חֲצֵרוֹת וְאַ' קַרְפֵּפוֹת כֻּלָּן רְשׁוּת אַחַת הֵן לְטַלְטֵל מִזֶּה לָזֶה וַאֲפִילּוּ שֶׁל בַּעֲלִים הַרַבֵּה: עַד שֶׁהָיוּ מַגִּיעִין כו' וּמִסְתָּמָא לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתָהּ עַל הַמַּעְיָן בְּמָקוֹם הֶפְקֵר: בְּגָד חֲכִינַאי מַתְנִי לַהּ דִּבְרֵי בֶּן חֲכִינַאי מְסַיֵּם בָּהּ וְלָאו סְתָמָא: הָאוֹלְיָרִין בַּלָּנִין: מְבִיאִין בַּלְּדֵי נָשִׁים סְדִינִים שֶׁהַנָּשִׁים מִסְתַּפְּגִין בָּהֶם מַתָּר לְהַבִּיאָן דֶּרֶךְ מַלְבּוּשׁ לְבֵית הַמֶּרְחָץ: סְכָנְיָתָא סוּדָר גָּדוֹל שֶׁתְּלוּי לוֹ בֵּין כְּתֵפָיו וְרֹאשׁוֹ עָטוּף בּוֹ: צָרִיךְ לְקַשֵּׁר שְׁנֵי רֹאשָׁיהָ זֶה בָּזֶה שֶׁלֹּא תִּפּוֹל מֵרֹאשׁוֹ: כִּי מְעַבְּרִיתוּ מָאנֵי לִבְנֵי חֵילָא כְּשֶׁתַּבִּיאוּ בִּגְדֵי הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבֵי בְּנֵי הַחַיִל הַמּוּטָלִי עֲלֵיכֶם לְשַׁמְּשָׁן וְאַתֶּם מְבִיאִים לָהֶם בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ רְשׁוּת הָרַבִּים: שַׁרְבִּיבוּ בְּהוּ לְמַטָּה מִכְּתֵפַיִם שֶׁלֹּא יִהְיוּ שׁוּלֵיהֶם מַנָּחִים בְּכִתְפֵיהֶם אֶלָּא מְשׁוּכִּי' לְמַטָּה שֶׁיְּהֵא נִרְאֶה לְבוּשׁ: סָךְ וְאַחַ"כ מְמַשְׁמֵשׁ [דְּקָסָבַר] בְּחוֹל מְמַשְׁמֵשׁ וְאַחַר כָּךְ סָךְ: דְּיוֹמֶסִית שֵׁם נָהָר שֶׁמֵּימָיו מְלוּחִים: שֶׁמְּעַמֶּלֶת מְחַמֶּמֶת: וּמַרְפֵּא שֶׁהַטִּיט מְלוּחַ: כָּל יָמֶיהָ יְמֵי רְפוּאָתָהּ: לְהַאי גִּיסָא כו' מִתְחִלַּת הַיָּמִים אוֹ בְּסוֹף: שַׁקְיֵנֵי מַשְׁקִין לְרַפּוֹאָה: מַדְבְּחָא לַעֲצֶרֶת אִלְמָא עֲצֶרֶת בְּסוֹף: חַמְרָא דִּפְרוֹגִיתָא שָׁם מְדִינָה שֶׁיֵּינָהּ מְשֻׁבָּח: קִפְּחוּ עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים שֶׁהָיוּ בַּעֲלֵי הַנָּאָה וַעֲסוּקִים בְּכָךְ וְלֹא הָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וְיָצְאוּ לְתַרְבּוּת רָעָה: לְהֶתֶם לְפוּרְגִיתָא וּדְיוֹמֶסִית: אִמְּשִׁיךְ בָּתְרַיְהוּ אַחַר הַיַּיִן וְהָרְחִיצָה: אֲעַקַּר תַּלְמוּדֵהּ נֶעֱקַר תַּלְמוּדוֹ וּשְׁכָחוֹ: הַחֹדֶשׁ הָיָה לָכֶם: הֲוֵי גּוֹלֶה לִמְקוֹם תּוֹרָה אִם ת"ח אַתָּה אַל תֵּשֵׁב אֶלָּא בִּמְקוֹם ת"ח חֲבֵרָךְ וְאַל תֹּאמַר תַּלְמִידִים הֵם יְבוֹאוּ אֵלַי וְדַי לִי בְּכָךְ לְמָה אֶהְיֶה גּוֹלֶה: שֶׁחֲבֵרֶיךָ יְקַיְּמוּהָ בְּיָדֶךָ שֶׁתְּהֵא רַגִּיל אֶצְלָם וּכְשֶׁתִּשְׁנֶה מַסֶּכֶת אַחַת וְהֵם אַחֶרֶת תִּשְׁמְעֶנָּה וְתֶהֱא סָדוּר בְּפִיךָ וְאַל תִּשָּׁעֵן אֶל בִּינָתְךָ: וְאַל בִּינָתְךָ אַל תִּשָּׁעֵן לוֹמַר חָכָם גָּדוֹל אֲנִי וְנִכְנַס וּכְשֶׁאֶחֱזֹר פָּרָק זֶה אוֹ מַסֶּכֶת זוֹ לֹא תִּשְׁתַּכַּח חֲבֵרְתָּהּ מִמֶּנּוּ: מְגֻרֶרֶת אשטרי"ל וְאָדָם מְגֻרֶר בָּהּ: מְגִירְתָּא דְּכַסְפָּא לְשַׁבָּת: מְשׁוּם פְּיקָא טִיט שֶׁל אוֹתוֹ נָהָר מַחֲלִיק וּבְגָדֵי הָאָדָם נִשְׁוָרִין בְּמַיִם כְּשֶׁהוּא נוֹפֵל וְאָתֵי לִידֵי סְחִיטָה: אֶלָּא בְּסָם דְּדָמֵי לִרְפוּאָה וּגְזֵרָה מִשּׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּנִין: אֲבָל בְּיַד לְהַכְנִיס יָד לְתוֹךְ גְּרוֹנוֹ עַד שֶׁיַּקִּיא מַתָּר: מִפְּנֵי הֶפְסֵד אוֹכָלִין שֶׁבְּמֵעָיו וּמִתּוֹךְ כָּךְ הוּא רַעֵב וְחוֹזֵר וְאוֹכֵל: לְפוּפֵי אונמלוטי"א כְּמוֹ שֶׁעוֹשִׂי' לְקַטָּן שֶׁיִּתְיַשְּׁבוּ אֲבָרָיו וְלֹא יִתְעַקֵּם: בְּחוּמְרֵי שְׁדָרָה חֲלָיוֹת שֶׁל שִׁדְרָה שֶׁנִּתְפָּרְקָה אַחַת מֵהֶן וּלְאַחַר זְמַן קְמַיְרֵי דְּאִי בְּיוֹם לַדָּה אָמְרִי' (לְעֵיל שַׁבָּת דף קכט:) כָּל הָאָמוּר בְּפ' תּוֹכְחָה דִּיחֶזְקֵאל עוֹשִׂין לַחַיָּה בְּשַׁבָּת:

מסורת הש"ס

א לעיל לט:
ב שבועות לג.; סנהדרין עו:; בבא מציעא צה:; קידושין נט.
ג עירובין פח.
ד תוספתא עירובין; עירובין צא.; מנחות עב.
ה סנהדרין קא.
ו תנא דבי אליהו רבה; משנה אבות; ברכות לט.; עירובין יג:
ז בבא מציעא קיג:

גליון הש"ס

גמ' אמר החרש היה לבם. עי' דבר נחמד בקרנים בליקוטים שבסוף הספר:
רש"י ד"ה אלא בסם וכו' משום שחיקת סמנין. ע"ל דף קכג ע"ב ברש"י ד"ה אפיקטוזין:

תורה אור השלם

הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים רִאשׁוֹן הוּא לָכֶם לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה [שמות יב, ב]

[א]הֲלָכָה: מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אִיקְּלַע לְפוּמְבְּדִיתָא, לָא עָל לְפִירְקֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה. שַׁדְּרֵיהּ לַאֲדָא דַּיָּלָא, אֲמַר לֵיהּ: זִיל גַּרְבֵּיהּ. אֲזַל גַּרְבֵּיהּ. אֲתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דְּקָא דָרֵישׁ: אֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. אֲמַר לֵיהּ: הָכִי אָמַר רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה — מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. אֲמַר לֵיהּ: הָא חָנָא דִּידַן, וְהָא שְׁמוּאֵל דִּידַן, וְלָא שְׁמִיעַ לִי — וְלָאו בְּדִינָא גְּרַבְתָּיךְ?! מִי שֶׁנִּפְרְקָה יָדוֹ כוּ׳. רַב אַוְיָא הֲוָה יָתֵיב קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, שַׁנְיָא לֵיהּ יְדֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: הָכִי מַאי? אָסוּר. וְהָכִי מַאי? אֲמַר לֵיהּ: אָסוּר. אַדְּהָכִי אִיתְפַּח יְדֵיהּ. [ב(א)]אֲמַר לֵיהּ: מַאי תִּיבְּעֵי לָךְ, הָא תְּנַן: מִי שֶׁנִּפְרְקָה יָדוֹ אוֹ רַגְלוֹ — לֹא יִטְרְפֵם בְּצוֹנֵן, אֲבָל רוֹחֵץ כְּדַרְכּוֹ, וְאִם נִתְרַפֵּא — נִתְרַפֵּא. אֲמַר לֵיהּ: וְלָא תְּנַן: ״אֵין מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר״, וְאָמַר רַב חָנָא בַּגְדָּתָאָה אָמַר שְׁמוּאֵל: הֲלָכָה — מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר! אֲמַר לֵיהּ: כּוּלְּהוּ בַּחֲדָא מְחִיתָא מְחִיתִנְהוּ?! הֵיכָא דְּאִיתְּמַר — אִיתְּמַר, הֵיכָא דְּלָא אִיתְּמַר — לָא אִיתְּמַר. הדרן עלך חבית

[גד]מַתְנִי׳ **שׁוֹאֵל** אָדָם מֵחֲבֵירוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ ״הַלְוֵינִי״. וְכֵן הָאִשָּׁה מֵחֲבֶירְתָּהּ כִּכָּרוֹת. וְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ — מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ, וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר שַׁבָּת. וְכֵן עֶרֶב פֶּסַח בִּירוּשָׁלַיִם שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ, וְנוֹטֵל אֶת פִּסְחוֹ, וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר יוֹם טוֹב. גְּמָ׳ אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: מַאי שְׁנָא הַשְׁאִילֵנִי, וּמַאי שְׁנָא הַלְוֵינִי? אֲמַר לֵיהּ: הַשְׁאִילֵנִי — לָא אָתֵי לְמִיכְתַּב, הַלְוֵינִי — אָתֵי לְמִיכְתַּב. וְהָא כֵּיוָן דִּבְחוֹל, זִימְנִין דְּבָעֵי לְמֵימַר לֵיהּ ״הַלְוֵינִי״ וַאֲמַר לֵיהּ ״הַשְׁאִילֵנִי״ וְלָא קָפֵיד עִילָּוֵיהּ — וְאָתֵי לְמִיכְתַּב, בְּשַׁבָּת נָמֵי אָתֵי לְמִיכְתַּב! אֲמַר לֵיהּ: (בְּחוֹל, דְּלָא שְׁנָא כִּי אָמַר לֵיהּ ״הַלְוֵינִי״ לָא שְׁנָא כִּי אֲמַר לֵיהּ ״הַשְׁאִילֵנִי״, לָא קָפְדִינַן עִילָּוֵיהּ — אָתֵי לְמִיכְתַּב.) בְּשַׁבָּת כֵּיוָן דְּ״הַשְׁאִילֵנִי״ הוּא דְּשָׁרוּ לֵיהּ רַבָּנַן, ״הַלְוֵינִי״ לָא שָׁרוּ לֵיהּ — מִינַּכְרָא מִילְּתָא, וְלָא אָתֵי לְמִיכְתַּב. [ה״ו(ב)]אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: מִכְּדֵי אֲמַרוּ רַבָּנַן: כָּל מִילֵּי דְּיוֹם טוֹב כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנִּינַן, הָנֵי נְשֵׁי דְּמָלְיָין חַצְבַּיְיהוּ מַיָּא, מַאי טַעְמָא לָא מְשַׁנְּיָין? מִשּׁוּם דְּלָא אֶפְשָׁר: הֵיכִי לַעֲבֵיד? דְּמָלְיָין בְּחַצְבָּא רַבָּא, לִימְלוֹ בְּחַצְבָּא זוּטָא — הָא קָא מַפְּשׁוּ בְּהִילּוּכָא. דְּמָלְיָין בְּחַצְבָּא זוּטָא, לִימְלוֹ בְּחַצְבָּא רַבָּא — קָא מַפְּשׁוּ בְּמַשּׂוֹי.

נִיפְרוֹס

רש״י

הֲלָכָה מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר סְבִירָא לֵהּ לִשְׁמוּאֵל מַחֲזִירִין תְּנַן: אַדָּא דַיָּלָא מנשטר״ל מְמֻנֶּה: גְּרָבֵיהּ קַח בִּגְדוֹ עַד שֶׁיָּבֹא: אֲתָא רַבָּה אַשְׁכְּחֵהּ לְרַב יְהוּדָה כוּ׳: הָא חָנָא דִידַן מִמְּקוֹמֵנוּ הוּא וְלֹא שָׁמַעְנוּ זֹאת מִפִּיו עַד הֵנָּה: וְלָאו בְּדִינָא גְּרַבְתִּיךְ בִּתְמִיהַ שֶׁאִלּוּ לֹא בָאתָ לֹא לָמַדְנוּ: שַׁנְיָא לֵיהּ יָדֵיהּ נִשְׁתַּנֵּית יָדוֹ מִמְּקוֹמָהּ אשולשיינ״ר בְּלַעַ״ז: הָכִי מַאי הָיָה עוֹשֶׂה בְּעִנְיָנִים הַרְבֵּה וְשׁוֹאֵל: בַּחֲדָא מַחִיתָא מְחִיתִנְהוּ בַּאֲרִיגָה אַחַת אֲרַגְתּוֹ: הֵיכָא דְּאִתְּמַר דְּמַתְנִיתִין לָאו דַּוְקָא תְּנַן אִתְּמַר: מַתְנֵי׳ שׁוֹאֵל. שֶׁלֹּא יֹאמַר הַלְוֵנִי מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא: שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת וְלֹא נִזְכַּר מע״ש לִקְנוֹת: לְאַחַר יו״ט לְיוֹם שְׁלִישִׁי: גְּמ׳ הַלְוֵנִי מַשְׁמַע לִזְמַן מְרֻבֶּה וקיי״ל בְּמַסֶּכֶת מַכּוֹת (דַּף ג:) סְתָם הַלְוָאָה ל׳ יוֹם וְאָתֵי מַלְוֶה זֶה לִכְתֹּב עַל פִּנְקָסוֹ כָּךְ וְכָךְ הִלְוֵיתִי כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכַּח: א״ל וְכֵיוָן דִּבְחוֹל נָמֵי זִמְנִין דְּבָעֵי לְמֵימַר הַלְוֵנִי וְאָמַר הַשְׁאִילֵנִי וְלָא קְפִיד עָלֶיהָ וְהָוְיָא הַלְוָאָה: בְּשַׁבָּת נָמֵי כִּי אָמַר הַשְׁאִילֵנִי סָבַר דְּהַלְוָאָה הִיא וְאָתֵי לְמִכְתַּב וּמַאי הֶכֵּר אִיכָּא: ה״ג א״ל בְּשַׁבָּת כֵּיוָן דְּהַשְׁאִילֵנִי שָׁרוּ לֵהּ רַבָּנַן הַלְוֵנִי לָא שָׁרוּ לֵהּ מִנַּכְרָא מִלְּתָא וְלָא אָתֵי לְמִכְתַּב: אָמְרוּ רַבָּנַן בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה: כָּל כַּמָּה דְּאֶפְשָׁר לְשַׁנּוּיֵי מְשַׁנֵּינַן דְּאָמְרִינַן הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקֻפָּה כוּ׳:

תוספות

מַתְנִ׳ שׁוֹאֵל אָדָם מֵחֲבֵרוֹ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ הַלְוֵנִי פֵּרֵשׁ רַשִׁ״י טַעְמָא מִשּׁוּם דִּסְתָם הַלְוָאָה ל׳ יוֹם וּלְפִי שֶׁהוּא לִזְמַן מְרֻבֶּה יוֹתֵר מִשְּׁאֵלָה אָתֵי לְמִכְתַּב וְקָשֶׁה לר״ת דִּסְתָם שְׁאֵלָה ל׳ יוֹם כִּדְאָמַר בִּמְנָחוֹת בְּהַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת דַּף מד.) טַלִּית שְׁאוּלָה כָּל ל׳ יוֹם פְּטוּרָה מִן הַצִּיצִית וְאָמְרִינַן נָמֵי הָתָם הֲדַר בְּאַכְסַנְי׳ בא״י וְהַשּׂוֹכֵר בַּיִת בְּחוּ״ל כָּל ל׳ יוֹם פָּטוּר מִן הַמְּזוּזָה מִכָּאן וְאֵילָךְ חַיָּב בִּמְזוּזָה אַלְמָא דִּסְתָם שְׁאֵלָה ל׳ יוֹם אִיתָא וּלְהָכִי פְּטוּרָה כָּל ל׳ יוֹם דְּאָמַר שְׁאוּלָה הִיא אֲבָל מִכָּאן וְאֵילָךְ נִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁלּוֹ וּמִיהוּ יָכוֹל לוֹמַר לְרַשִׁ״י לָאו מִשּׁוּם דְּאִי מִתְּבַע לֵיהּ לְדִינָא בְּתוֹךְ ל׳ יוֹם שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַחֲזִיר דְּוַדַּאי הָיָה חַיָּב לְהַחֲזִיר דַּעֲבִידִי אִינָשֵׁי דִּמְשַׁאֲלִי פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם אֲבָל טְפֵי לָא מְשַׁאֲלִי הִלְכָּךְ עַד ל׳ יוֹם אָמְרִי אִינָשֵׁי שְׁאוּלָה הִיא ור״י פֵּרֵשׁ לָנוּ דְּהַיְנוּ טַעְמָא בִּשְׁאֵלָה לְפִי שֶׁהִיא חוֹזֶרֶת בְּעַיִן לָא אָתֵי לְמִכְתַּב אֲבָל לְשׁוֹן הַלְוָאָה אֵינוֹ חוֹזֵר בְּעַיִן וְאָתֵי לְמִכְתַּב ואע״ג דְּכִי שְׁאֵל מִנֵּהּ כַּדֵּי יַיִן וְכַדֵּי שֶׁמֶן לָא הָדְרִי בְּעַיִן מ״מ מִתּוֹךְ שֶׁמַּזְכִּיר לוֹ לְשׁוֹן שְׁאֵלָה זָכוּר הוּא וְלָא אָתֵי לְמִכְתַּב. מ״ר וְכֵן פֵּרֵשׁ ה״ר פּוֹרַת: **אַתְקִין** רָבָא בְּמָחוֹזָא דְּדָרוּ בְּדַהְקָא כו׳ בְּרוֹב סְפָרִים אֵינוֹ כָּתוּב כָּאן וְלֹא בְּפֵרוּשׁ רַשִׁ״י וּבְרֵישׁ הַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן (בֵּיצָה דַּף ל. וְשָׁם) נִרְאֶה שֶׁהוּא מְקוֹמוֹ וְזֶה לְשׁוֹן פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס בְּבֵיצָה דְּדָרוּ בְּדַהְקָא מַשּׂוֹי שֶׁאָדָם יָחִיד נוֹשֵׂא בְּחוֹל עַל כְּתֵפוֹ בְּטֹרַח אִם בָּא לְשֵׂאתוֹ לְצֹרֶךְ יוֹם טוֹב ביו״ט כְּגוֹן חָבִית אוֹ שַׂק מָלֵא פֵּרוֹת יִשָּׂאֶנּוּ ביו״ט. בְּדִגְלָא עֶתֶר שֶׁקּוֹרִין פורק״א כְּדֶרֶךְ נוֹשְׂאֵי מֶלַח לִמְכֹּר מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁנּוֹת וּכְשֶׁמְּשַׁנֶּה יְשַׁנֶּה לְהָקֵל מַשָּׂאוֹ וְלֹא לְהַרְבּוֹת טֹרַח ביו״ט וְעֶתֶר זֶה נוֹחַ לָשֵׂאת בּוֹ מַשָּׂא כָּבֵד וּכְשֶׁנּוֹשֵׂא בּוֹ חָבִית הַנִּשֵּׂאת בְּכָתֵף יְשַׁנֶּה לְהָקֵל דְּדָרוּ בְּדִגְלָא מַשּׂוֹי חָבִית גְּדוֹלָה שֶׁרְגִילָה לָשֵׂאת בְּדִגְלָא לִדְרוּ בְּאַגְרָא יִשָּׂאֵהוּ ביו״ט בָּב׳ בְּנֵי אָדָם בְּמוֹט עַל כְּתֵפַיִם דְּהַיְנוּ נָמֵי שִׁנּוּי לְהָקֵל דְּדָרוּ בְּאַגְרָא בְּמוֹט עַל כְּתֵפַיִם לִדְרוּ ביו״ט אוֹתוֹ מַשּׂוֹי בְּאַכְּפָא בְּמוֹט בְּיָדַיִם מִשּׁוּם שִׁנּוּי וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ לְהָקֵל מ״מ שִׁנּוּי הוּא וְאֵינוֹ מַרְבֶּה טֹרַח בְּשִׁנּוּי דְּדָרוּ בְּאַכְּפָא נִפְרֹס סוּדָרָא קַל הוּא וְאֵינוֹ מַכְבִּיד וְשִׁנּוּי בְּעָלְמָא הוּא וּלְהֶצְנֵעַ עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ וּמַשְׁמַע מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ דְּכָל אֵלֶּה מַשּׂוֹי אֶחָד לָהֶם בְּשָׁוֶה וְאֵין זֶה נוֹשֵׂא יוֹתֵר אֶלָּא שֶׁנּוֹשֵׂא מַשָּׂאוֹ בְּעִנְיָן אַחֵר מִמַּה שֶּׁהָיָה רָגִיל וְזֶה דָּחְקוֹ שֶׁאִם נְפָרֵשׁ שֶׁכָּל אֵלּוּ מְמַעֲטִים מַשָּׂאָם מֵאֲשֶׁר הָיוּ רְגִילִים לָשֵׂאת קַשְׁיָא הָא דְּאָמַר בְּסָמוּךְ מַפְּשִׁי בְּהִלּוּכָא מַשְׁמַע מִפֵּרוּשָׁא דְּאַגְרָא נוֹשְׂאִים שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שַׁפִּיר בְּמוֹט בִּשְׁנַיִם וְיֵשׁ בּוֹ מַשּׂוֹי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁנּוֹשְׂאִים כָּל מַה שֶּׁרְגִילִין לָשֵׂאת בְּדִגְלָא וְדִגְלָא הִיא מַשּׂוֹי שְׁנֵי בְּנֵי אָדָם כִּדְמַשְׁמַע בְּבָבָא מְצִיעָא בס״פ הַשּׂוֹכֵר אֶת הָאֻמָּנִים (בָּבָא מְצִיעָא דַּף פג.) וְקַשְׁיָא לֵר׳ דְּהָתָם מַשְׁמַע נָמֵי דְּאַגְרָא אֵין בּוֹ מַשּׂוֹי לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם דְּאָמַר הָתָם דְּדָרוּ בְּאַגְרָא וְאִתְּבַר מְשַׁלֵּם פַּלְגָא מ״ט נְפִישׁ לְחַד וְזוּטַר לִתְרֵי וְדָמֵי לִפְשִׁיעָה וְדָמֵי לְאֹנֶס בְּדִגְלָא מְשַׁלֵּם כֻּלָּהּ מַשְׁמַע דְּלָא הָוֵי זוּטָר לִתְרֵי נִרְאֶה דְּאַגְרָא לְשׁוּם אָדָם אֵינוֹ נִרְאֶה עֲבְדָּא דְּחוֹל כְּמוֹ דִּגְלָא וּמִשּׁוּם הָכִי דְּדָרוּ בְּדִגְלָא לִדְרוּ בְּאַגְרָא ואע״פ שֶׁמַּפִּישׁ בְּהִלּוּכָא יָכוֹל לְשַׁנּוֹת כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה כָּל כָּךְ עֲבְדָּא דְּחוֹל וְהַשְׁתָּא אָתֵי שַׁפִּיר דְּדָרוּ בְּאַגְרָא לִדְרוּ בְּאַכְּפָא אע״פ שֶׁבְּוַדַּאי מַרְבֶּה בְּמַשָּׂאוֹ הוּא בְּנוֹשֵׂא בְּיָדַיִם הַמּוֹט מִכְּשֶׁנּוֹשְׂאוֹ עַל כְּתֵפוֹ מ״מ כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה עֲבְדָּא דְּחוֹל כְּמוֹ אַגְרָא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כְּעֵין שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי בְּהֵמָה מְסֻכֶּנֶת דִּתְנַן בְּבֵיצָה (דַּף כה.) שְׁחָטָהּ בַּשָּׂדֶה לֹא יְבִיאֶנָּה בְּמוֹט אֶלָּא מְבִיאָהּ בְּיָדוֹ אֵבָרִים אֵבָרִים וּתְנַן נָמֵי (דַּף כט: וְשָׁם) בְּהַמֵּבִיא כַּדֵּי יַיִן לֹא יְבִיאֵם בְּסַל וּבְקֻפָּה אֶלָּא מֵבִיא הוּא עַל כְּתֵפָיו אוֹ לְפָנָיו אַלְמָא הָנֵי אע״ג דְּמַפְּשִׁי בְּהִלּוּכָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה כָּל כָּךְ כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשֶׂה בְּחוֹל יֵשׁ לוֹ לְשַׁנּוֹת וְהַהִיא דִּבְסָמוּךְ דְּמָלְיָן בְּחַצְבָּא זוּטָא וּדְמָלְיָן בְּחַצְבָּא רַבָּה תַּרְוַיְהוּ עוּבְדָא דְּחוֹל וּבְעִנְיָן שֶׁנּוֹשְׂאִים זֶה נוֹשְׂאִים זֶה הִלְכָּךְ אֵין לוֹ לְשַׁנּוֹת לֹא לְהָקֵל וְלֹא לְהַכְבִּיד כִּדְפֵי׳ טַעְמָא וּבְהַהִיא דִּלְעֵיל בְּרֵישׁ מְפַנִּין (שַׁבָּת דַּף קכז.) לָא שַׁיְּכָא עוּבְדָא דְּחוֹל שֶׁאֵינוֹ מְטַלְטֵל אֶלָּא בְּבֵית מִזָּוִית לְזָוִית. מ״ר. וּבְהַהִיא דִּשְׁחָטָהּ בַּשָּׂדֶה פֵּרֵשׁ בְּרֵישׁ מְפַנִּין (ג״ז שָׁם) בע״א וּכְמוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ כָּאן עִקָּר וְעוֹד קָשֶׁה לִי לְפִי׳ הַקּוּנְטְרֵס דְּדָרוּ בְּאַכְּפָא אַמַּאי נִפְרֹס סוּדָרָא עָלֶיהָ הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר לִדְרוּ בְּאַגְרָא כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְשַׁנֶּה לְהַכְבִּיד יוֹתֵר מֵאַכְּפָא כְּמוֹ שֶׁמַּשְׁמַע נָמֵי מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁוֹ וּלְפֵרוּשׁ רַבִּי אָתֵי שַׁפִּיר:

עין משפט נר מצוה

א טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ מז:
ב טוש״ע או״ח סי׳ שכח סעי׳ ל:
ג טוש״ע או״ח סי׳ שז סעי׳ יא:
ד מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יב, סמג לאוין סה:
ה טוש״ע או״ח סי׳ שכג סעי׳ ה:
ו מיי׳ פה׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ א:
ז מיי׳ פה׳ מהל׳ שביתת יום טוב הל׳ ב, סמג לאוין עה:

מסורת הש״ס

א פסחים מב.; חולין נח:; משנה שבת; ברכות כד.
ב ביצה ל.

גליון הש״ס

מתני׳ שואל אדם מחבירו. עי׳ בירושלמי פ״ח דשביעית על מ״ד הובא בר״ש שם:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקכד סעי' א:
ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין עה:
ג טוש"ע או"ח סי' תרח סעי' ב:
ד מיי' פא' מהל' שביתת עשור הל' ז, סמג לאוין סה, סמג לאוין סט:
ה טוש"ע יו"ד סי' קסב סעי' א:
ו מיי' פי' מהל' מלוה ולוה הל' ב, סמג לאוין קצג:
ז טוש"ע יו"ד סי' קסב סעי' ג:
ח טוש"ע או"ח סי' תקכה סעי' א:
ט מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' כה:
י מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' ה, סמג עשין קמט:
יא טוש"ע חו"מ סי' סז סעי' לו:
יב מיי' פט' מהל' שמיטה ויובל הל' כח, סמג לאוין ערא:
יג מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יד:
יד מיי' פא' מהל' קרבן פסח הל' יט, סמג עשין רכג:
טו טוש"ע או"ח סי' תק סעי' א:
טז מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' יט, סמג לאוין עה:
יז טוש"ע או"ח סי' תקכד סעי' א:
יח מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה, סמג לאוין עה:

מסורת הש"ס
א בבא בתרא ס:; לעיל קמא.
ב ביצה ל.
ג בבא מציעא עה.; משנה בבא מציעא
ד משנה שביעית
ה גיטין לז:; משנה שביעית
ו משנה ביצה
ז תוספתא ביצה; ביצה לו:; פסחים סו:; משנה ביצה

תורה אור השלם
[דברים טו, ב]
[דברים יב]
[שמות יב, ד]
[ויקרא כג, כח]

נִפְרֹס סוּדָרָא עֲלֵיהּ אֲתֵי לְמִסְחֲטֵהּ מִכָּאן מַיְתֵי ר"ת רְאִיָּה דִּבְיָן וְשָׁמָן לָא שַׁיְכָא סְחִיטָה לְעֵיל בְּשִׁלְהֵי שְׁמוֹנָה שְׁרָצִים (שַׁבָּת דף קיא. בד"ה הַאי מְסוֹרְרִיתָא) פָּרְשָׁתִי: לֹא מְסַפְּקִין וְלֹא מְטַפְּחִין לֹא כְּפִי' הַקּוּנְטְרֶס מִשּׁוּם דְּא"כ מַאי אָרְיָא בְּיוֹ"ט אֲפִי' בְּחוֹל הַמּוֹעֵד נָמֵי אָסוּר כְּדִתְנַן בְּמוֹעֵד קָטָן פֶּרֶק בְּתְרָא (דף כֹּח:) נָשִׁים בְּמוֹעֵד מְעַנּוֹת אֲבָל לֹא מְטַפְּחוֹת אֶלָּא נִרְאֶה לְרַבִּי מִשּׁוּם שִׂמְחָה רִגּוּלִין לְסַפֵּק וּלְטַפֵּחַ בְּהַשְׁמַעַת קוֹל וְאָסוּר שָׁמַא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר כְּדִמְפָרֵשׁ בְּהֶמּוֹצֵא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין דף קד.): וְכֵן הָיָה הַלֵּל אוֹמֵר כְּרַבָּנָן דִּפְלִיגִי עֲלֵיהּ בְּאֵיזֶהוּ נָשָׁךְ (ב"מ ד' עה.) וּקְ"ל: רַבָּה אָמַר נִתְּנָה לִתְבַע הֲלָכָה כְּרַבָּה לְגַבֵּי רַב יוֹסֵף: וְרַב אַוְיָא וְרַבָּה בַּר עַלָּא מַחְמְרִי אַנַּפְשַׁיְיהוּ כ"ה בס"א דְּאִי אָמַרְתְּ נִתְּנָה לִתְבַע אַתְּ לְמִכְתַּב. אע"פ שֶׁמְּזַכִּיר לוֹ לְשׁוֹן שְׁאֵלָה: דְּאַגַּלַאי מִלְּתָא דִּבְחוֹל הָוְיָא וְרַב יוֹסֵף לָא מַיְרֵי אֶלָּא בְּשַׁבָּת וְיו"ט וְדַאי: וְהָא אָנַן תְּנַן אֵין נִמְנִין כו' פֵּרֵשׁ ה"ר פּוֹרַת בְּשֵׁם רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל דל"ג לֵיהּ חֲדָא דְּמָה שֶׁיֵּשׁ לְהַקְשׁוֹת מִנִּמְנִין שֶׁל רְשׁוּת לְנִמְנִין שֶׁל מִצְוָה וְעוֹד דְּמִפֶּרֶשׁ הָתָם בְּבֵיצָה פֶּרֶק אֵין צָדִין (בֵּיצָה דף כז:) מַאי אֵין נִמְנִין אֵין פּוֹסְקִין דְּמִים בַּתְּחִלָּה לִבְהֵמָה בְּיוֹ"ט הֲרֵי אֲנִי עִמָּךְ בְּסֶלַע הֲרֵינִי עִמָּךְ בְּשִׁתִּים אֲבָל אוֹמֵר לוֹ הֲרֵינִי עִמָּךְ לְשָׁלִישׁ וְלִרְבִיעַ: מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל הַקְּדָשִׁים בְּיוֹ"ט תְּמַהּ דְּאָמַר בְּפֶרֶק ב' דְּקִדּוּשִׁין (דף נג. וְשָׁם) דְּאֵין חוֹלְקִין זְבָחִים כְּגֶנֶד זְבָחִים וּמְנָחָה כְּגֶנֶד מְנָחָה וּמַפִּיק לֵהּ מִלְּכָל בְּנֵי אַהֲרֹן תִּהְיֶה אִישׁ כְּאָחִיו וְעוֹד דְּפָרִיךְ הָתָם מִוְּהָצְנוּעִים מוֹשְׁכִין יְדֵיהֶם וְהַגַּרְגְּרָנִים חוֹלְקִין מַאי חוֹלְקִין חוֹטְפִין כו' וְאוֹמַר רַבִּי דְּאֵין מוֹעֶלֶת בָּהֶם חֲלֻקָּה וְגוֹרָל שֶׁיְּהֵא מְמוּנֶה לְקַדֵּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה וּלְהוֹצִיאוֹ בְּדֵינִים אֲבָל מ"מ מְטִילִין הֵיכִי חֲלָשִׁין לָהֶת לְכָל א' חֶלְקוֹ פֶּן יְרִיבוּ בְּיָחַד כְּדִכְתִיב (הוֹשֵׁעַ ד) וְעַמְּךָ כְּמְרִיבֵי כֹהֵן וְהָא דְּמָשְׁנֵי הָתָם חוֹלְקִין לְאוּ דַּוְקָא אֶלָּא חוֹטְפִין וְלָא מָשְׁנֵי הֵכִי מָשׁוּ דְּחוֹלְקִין מַשְׁמַע כּוֹפִין לַחֲלֹק ע"כ מֻחֲמֶת שֶׁחוֹטְפִין אוֹתָן שֶׁאֵינָן שֶׁלָּהֶם. מ"ר:

וְאַתֵּי לִידֵי סְחִיטָה וּדְקָאָמַר בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה נִפְרֹס סוּדָרָא עֲלֵיהּ כו' [הָתָם] בְּדָבָר יֵשׁ קָא מַיְרֵי: בְּנָכְתָּמָא כְּסוּי: זְמָנִין דְּמִסְפָּק כו' כֵּיוָן דְּמַצָּרֶכֶת לֵיהּ כְּסוּי קָטָר לֵיהּ בְּכַד וְזְמָנִין דְּמִסְפָּק וְאַתֵּי לְמִקְטָרֵיהּ וְהִיא קְשָׁר שֶׁל קִנְמָא דְּאָסוּר מִדְּאוֹרָיְתָא: אֵין מְסַפְּקִין כְּפִי אֶל כְּפִי מִשּׁוּם אֲבֵל: מְטַפְּחִין עַל הַלֵּב: מְרַקְּדִין לְשַׂמְּחָה וְטַעְמָא מְפָרֵשׁ בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר: אַפַּמָּא דְּלֹחֲיֵא לְפִי שֶׁאֵין נִכָּר כָּל כְּךָ בֵּין מְבוֹי לרה"ר: וְאַתֵּי לַאֲתוּיֵי חֶפֶץ הַמִּתְגַּלְגֵּל תּוֹךְ ד' אַמּוֹת: וּמְגַנְּדָר חֲצֵרֵיהֶן וּמְיַתְּנִין לֵיהּ ל"ג: בְּשַׁבָּת הוּא דְּאָסוּר לוֹמַר הַלְוֵנִי מִשּׁוּם מִכְתָּב: הָא בְּחוֹל שָׁרֵי וְלָא חֵישִׁינַן לְרִבִּית וְאַף עַל גַּב דְּבָלְשׁוֹן הַלְוָאָה קָאָמַר לֵיהּ: בְּאַתְרָא דְּקָיְימָ דְּמִיהוּ דְּכִכְרוֹת לָא אַתֵּי לִידֵי רִבִּית שֶׁאִם יוֹקִירוּ יִתֵּן דְּמֵיהֶן: לֹא נִתְּנָה לִתְבַע בב"ד שֶׁאֵין ב"ד נִזְקָקִין לֵהּ לְעוֹלָם: בְּדִינָא וְדַיְינָא לֹא לְבֹא לְדִין וְלֹא לְבָרֵר דִּין וּלְהַטְרִיחַ אֶת עַצְמוֹ: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וְחֶלְקָהּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית לַלּוֹקְחִים וּבְהַקָּפָה וקיי"ל שְׁבִיעִית מְשַׁמֶּטֶת בְּסוֹפָהּ דִּכְתִיב מִקֵּץ: אִם הָיָה חֹדֶשׁ אֲלוּל מְעֻבָּר וְעָשׂוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁנֵי יָמִים מְשַׁמֶּטֶת דְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל סוֹף שְׁבִיעִית הָיָה וְנִמְצֵאת זוֹ הַלְוָאַת שְׁבִיעִית וְאִם לְאוּ הַוְיָא לָהּ הַלְוָאַת מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית וְאֵינוֹ מְשַׁמֵּט: ל"ג אִי אָמַרְתְּ בְּשִׁלְמָא כו' ה"ג וְאִם לֹא נִתְּנָה לִתְבַע מַאי מְשַׁמֵּט הוֹאִיל וְאֵין ב"ד נִזְקָקִין לְכוֹפוֹ שְׁמוּטָה הִיא וְעוֹמֶדֶת: דְּחוֹל הוּא שֶׁהֲרֵי חֹדֶשׁ מְעֻבָּר וְלָא הֲוֵי יו"ט עַד לְמַחַר הִלְכָּךְ אִי לְאוּ דִּשְׁבִיעִית הוּא הֲוָה גַּבֵּי: אִם לְאוּ אֵינוֹ מְשַׁמֵּט אַלְמָא נִתְּנָה לִתְבַע וּמְשַׁנֵּי מַאי אֵינוֹ מְשַׁמֵּט דְּאִי יְהֵב לֵהּ לָא שָׁקֵל: מִכְּלָל דְּרֵישָׁא אִי יְהֵב לֵהּ לָא שָׁקֵל בְּתְמִיהָה: רֵישָׁא דְּהַלְוָאַת שְׁבִיעִית הִיא אִי נָמֵי יְהֵב לֵיהּ לְוֶה צָרִיךְ לְמֵימַר לֵיהּ מַלְוֶה מְשַׁמֵּט אֲנִי: וְאִם אָמַר לְוֶה אעפ"כ אֵינִי חָפֵץ שֶׁיִּשְׁמְטוֹ יָקֵבֶל מִמֶּנּוּ: דְּבַר הַשְּׁמִטָּה אֲפִלּוּ מָקֵבֶל חוֹזֵר יַזְכִּיר לוֹ שְׁמִטָּה בְּדִבּוּרוֹ: שְׁקִיל מִשְׁכּוֹנָא בִּשְׁעַת הַלְוָאָה מֵהַלְוָאַת יו"ט: מַעֲרִים אֲעָרוֹמֵי לְאַחַר י"ט לוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ שׁוּם חֶפֶץ וּמַעֲבָבוֹ: פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת אִם חָל י"ד בְּשַׁבָּת: וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹ"ט בְּיוֹם הַקָּרְבָּתָהּ מַתִּיר לְהַקְדִּישׁ ואע"ג דְּתָנַן אֵלּוּ הֵן מְשׁוּם שְׁבוּת אֵין מַקְדִּישִׁין הֲנֵי כְּיָון דְּהַקָּרְבָּתָן דּוֹחָה קְדֻשָּׁתָן דּוֹחָה: בְּמַתְנָה אֲחֵרִים עִמּוֹ כְּדִכְתִיב (שְׁמוֹת יב ד) בְּמִכְסַת נְפָשׁוֹת: עַל פִּסְחוֹ שֶׁהָיָה קָדוֹשׁ וְעוֹמֵד מֵאֶתְמוֹל: אַקְדּוּשֵׁי לֵיהּ רוֹעֶה מע"ש שֶׁהֲרֵי יוֹדֵעַ שֶׁזֶּה סוֹמֵךְ עָלָיו: עִלּוּי מַעֲלָה בְּעָלְמָא שְׁיַקְדִּישׁוּ בְּעָלִים: הָא דְּקָתָנֵי אֵין מַקְדִּישִׁין בְּחוֹבוֹת שֶׁאֵין קַבּוּעַ לָהֶן זְמַן קַאֵי שֶׁאֵין הַקָּרְבָּתָן דּוֹחָה שַׁבָּת: מַתְנִי' פַּרְפְּרוֹתָיו מִינֵי מַעֲדַנִּים: אֲבָל לֹא מִן הַכָּתוּב אֵם כָּתוּב מע"ש כָּךְ וְכָךְ אוֹרְחִים פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי זְמַנְתִּי בְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁכְּחֵם לֹא יִקְרָא בְּאוֹתוֹ כָּתוּב בְּשַׁבָּת וּבְגֵמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: מִפִּיס לְשׁוֹן פַּיִס מַטִּיל פַּיִס לְחַלֵּק מִי מַגִּיעַ כָּל מָנָה וּמָנָה: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּן לַעֲשׂוֹת כו' שֶׁיְּהוּ הַמָּנוֹת שָׁוות וְלֹא תְּהֵא אַחַת גְּדוֹלָה וְאַחַת קְטַנָּה לִזְכוֹת בְּגְדוֹלָה הַוּכָּה ע"פ הַגּוֹרָל וְהַמְּתְחַיֵּב ע"פ הַגּוֹרָל לְקַטָּנָה יִשָּׁלֵנָּה וּבְגֵמ' מְפָרֵשׁ טַעְמָא: חֲלָשִׁים גּוֹרָלוֹת: עַל הַקָּדָשִׁים בֵּין הַכֹּהֲנִים: אֲבָל

נִיפְרוֹס סוּדָרָא — אֲתֵי לִידֵי סְחִיטָה. נָכְסֵייהּ בְּנָכְתָּמָא — זִימְנִין דְּמִיפְּסַק, וְאַתֵּי לְמִקְטָרֵיהּ. הִלְכָךְ לָא אֶפְשָׁר. אמ(א)וַאֲמַר לֵיהּ רַבָּא בַּר רַב חָנָן לְאַבָּיֵי: תְּנַן לֹא מְסַפְּקִין, וְלֹא מְטַפְּחִין, וְלֹא מְרַקְּדִין בְּיוֹם טוֹב. וְקָא חָזֵינַן דְּעָבְדִין, וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי! וּלְטַעְמָיךְ, הָא דְּאָמַר רַבָּא: לָא לִיתֵּיב אִינִישׁ אַפּוּמָּא דְּלָחְיָיא, דִּילְמָא מִיגַּנְּדַר לֵיהּ חֶפֶץ וְאָתֵי לְאֵיתוֹיֵי, וְהָא קָא חָזֵינַן נָשֵׁי דְּמַיְתְיָין חֲצָבֵי וְיָתְבָן אַפּוּמָּא דְּמָבוֹאָה, וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי! אֶלָּא: הָנַח לִישְׂרָאֵל, מוּטָב שֶׁיְּהוּ שׁוֹגְגִין וְאַל יְהוּ מְזִידִין. גד(ב)סְבוּר מִינָּה הָנֵי מִילֵּי בִּדְרַבָּנָן, אֲבָל בִּדְאוֹרָיְיתָא — לָא. וְלָא הִיא, לָא שָׁנָא בִּדְרַבָּנָן וְלָא שָׁנָא בִּדְאוֹרָיְיתָא. דְּהָא תּוֹסֶפֶת דְּיוֹם הַכִּפּוּרִים דְּאוֹרָיְיתָא הִיא, וְקָא חָזֵינַן לְהוּ דְּקָאָכְלִי וְשָׁתוּ עַד שֶׁתְּחַשֵּׁךְ וְלָא אָמְרִינַן לְהוּ וְלָא מִידֵּי. הון(ג)וְכֵן אִשָּׁה מֻחֲבֶרְתָּהּ כְּכָרוֹת. בְּשַׁבָּת הוּא דַּאֲסִיר, אֲבָל בְּחוֹל — שַׁפִּיר דָּמֵי? לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּהִלֵּל, דְּתָנַן: וְכֵן הָיָה הִלֵּל אוֹמֵר: לֹא תַלְוֶה אִשָּׁה כִּכָּר לַחֲבֶרְתָּהּ עַד שֶׁתַּעֲשֶׂנָּה דְּמִים, שֶׁמָּא יִוקְרוּ חִטִּין וְנִמְצְאוּ בָאוֹת לִידֵי רִבִּית! זאֲפִילּוּ תֵּימָא הִלֵּל, הָא — בְּאַתְרָא דְּקָיְימָ דְּמֵיהוּ, הָא — בְּאַתְרָא דְּלָא קָיְימָ דְּמֵיהוּ. חטוְאִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ. אֵיתֵימַר הָלְוּאוֹת יוֹם טוֹב, רַב יוֹסֵף אָמַר: לֹא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע, וְרַבָּה אָמַר: נִיתְּנָה לִיתֵּבַע. רַב יוֹסֵף אָמַר לֹא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע: דְּאִי אָמַרְתְּ נִיתְּנָה לִיתֵּבַע — אֵתֵי לְמִיכְתַּב. רַבָּה אָמַר נִיתְּנָה לִיתֵּבַע: דְּאִי אָמַרְתְּ לֹא נִיתְּנָה — לָא יְהֵיב לֵיהּ וְאָתֵי לְאִימְנוֹעֵי מִשְׁמְחַת יוֹם טוֹב. תְּנַן אִם אֵינוֹ מַאֲמִינוֹ — מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ: אִי אָמַרְתְּ בְּשִׁלְמָא לֹא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע — מִשּׁוּם הָכִי מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר שַׁבָּת. אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ נִיתְּנָה לִיתֵּבַע, אַמַּאי מַנִּיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ? לִיתֵּן לֵיהּ וְלִתְבָּעֵיהּ! אָמַר: לָא בָּעֵינָא דְּלֵילְיוּם בְּדִינָא וְדַיְינָא. ז(ד)מֵתִיב רַב אִידִי בַּר אָבִין: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפָּרָה וְחֵילְקָהּ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָיָה חֹדֶשׁ מְעוּבָּר — מְשַׁמֵּט. וְאִם לָאו — אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. וְאִי לֹא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע — מַאי "מְשַׁמֵּט"? שֶׁאֲנִי הָתָם דְּאִינַּלַּאי מִילְּתָא דְּחוֹל הוּא. תָּא שְׁמַע מִסֵּיפָא: אִם לָאו — אֵינוֹ מְשַׁמֵּט. אִי אָמַרְתְּ בְּשִׁלְמָא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע — "אֵינוֹ מְשַׁמֵּט". הַיְינוּ דְּקָתָנֵי "אֵינוֹ מְשַׁמֵּט". אֶלָּא אִי אָמַרְתְּ לֹא נִיתְּנָה לִיתֵּבַע, אַמַּאי אֵינוֹ מְשַׁמֵּט? דְּאִי יָהֵיב לֵיהּ — שָׁקֵיל. יאיב(ה)מִכְּלָל דְּרֵישָׁא אִי יָהֵיב לֵיהּ — לָא שָׁקֵיל?! רֵישָׁא — צָרִיךְ לְמֵימַר לֵיהּ "מְשַׁמֵּט אֲנִי", סֵיפָא — לָא צָרִיךְ לְמֵימַר לֵיהּ "מְשַׁמֵּט אֲנִי". כְּדְתָנַן: הַמַּחֲזִיר חוֹב בַּשְּׁבִיעִית, יֹאמַר לוֹ: "מְשַׁמֵּט אֲנִי". וְאִם אָמַר לוֹ "אַף עַל פִּי כֵן" — יָקֵבֵל מִמֶּנּוּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה". רַב אַוְיָא שָׁקֵיל מַשְׁכּוֹנָא. רַבָּה בַּר עוּלָּא מִיעָרַם אִיעָרוֹמֵי. יזוְכֵן עֵרֶב פֶּסַח. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַקְדִּישׁ אָדָם פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת, וַחֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב. נַיְמָא מְסַיַּע לֵיהּ: וְכֵן עֵרֶב פֶּסַח בֵּירוּשָׁלַיִם שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת מְנִיחַ טַלִּיתוֹ אֶצְלוֹ, וְנוֹטֵל אֶת פִּסְחוֹ וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבּוֹן לְאַחַר יוֹם טוֹב. הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן — בְּמַמָּנָה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל פִּסְחוֹ, דְּמֵעִיקָּרָא מִיקַּדַּשׁ וְקָאֵי. טושז(ו)וְהָא אָנַן תְּנַן: אֵין נִמְנִין עַל הַבְּהֵמָה בַּתְּחִילָּה בְּיוֹם טוֹב! שָׁאנֵי הָכָא, כֵּיוָן דְּרָגִיל אֶצְלוֹ — כְּמַאן דְּאִימְּנִי בֵּיהּ מֵעִיקָּרָא דָּמֵי. וְהָא תָּנֵי רַבִּי הוֹשַׁעְיָא: הוֹלֵךְ אָדָם אֵצֶל רוֹעֶה הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְנוֹתֵן לוֹ טָלֶה לְפִסְחוֹ וּמַקְדִּישׁוֹ וְיוֹצֵא בוֹ! הָתָם נָמֵי, כֵּיוָן דְּרָגִיל אֶצְלוֹ — אַקְדּוּשֵׁי [מַקְדֵּישׁ] לֵיהּ מֵעִיקָּרָא. וְהָא "מַקְדִּישׁ" קָתָנֵי? הָקְדֵּישׁ עִילּוּי מִדְּרַבָּנָן. יחיג(ז)וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הָלְכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה, וּתְנַן: לֹא מַקְדִּישִׁין, וְלֹא מַעֲרִיכִין, וְלֹא מַחֲרִימִין, וְלֹא מַגְבִּיהִין תְּרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת, כָּל אֵלּוּ — בְּיוֹם טוֹב אָמְרוּ, קַל וָחוֹמֶר בְּשַׁבָּת! לָא קַשְׁיָא: כָּאן בְּחוֹבוֹת שֶׁקְּבוּעַ לָהֶן זְמַן, כָּאן — בְּחוֹבוֹת שֶׁאֵין קְבוּעַ לָהֶן זְמַן. מַתְנִי' מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פַּרְפְּרוֹתָיו מִפִּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכְּתָב. מֵפִיס אָדָם עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵיתוֹ עַל הַשּׁוּלְחָן, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתְכַּוֵּין לַעֲשׂוֹת מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה. וּמְטִילִין חֲלָשִׁין עַל הַקָּדָשִׁים בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל לֹא עַל הַמָּנוֹת.

גְּמָ׳

לֹא עַל הַמָּנוֹת בַּגְּמָרָא מְפָרֵשׁ:

מסורת הש"ס

א לעיל יב:; משנה שבת

ב תוספתא שבת

ג בבא מציעא עה.

גליון הש"ס

גמ' אין רואין במראה בשבת. עי' ע"ז כט ע"א תוס' ד"ה המסתפר:

שם כתב המהלך תחת הצורה. עי' לעיל דף קטז ע"ב תוס' ד"ה וכ"ש בשטרי:

תורה אור השלם

אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וְאֱלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם [ויקרא יט, ד]

גְּמ' מ"ט אָבַל לֹא מִן הַכָּתוּב: שְׁמָא יִמְחֹק מִן הָאוֹרְחִין שֶׁיִּרְאֶה שֶׁלֹּא הֵכִין לָהֶם כַּל בְּשִׁטְרֵי הֲדְיוֹטוֹת פֵּי' בַּקוּנְטְ' שֶׁל מִקַּח וּמִמְכָּר וּלְעֵיל בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת דף קיז: וְשָׁם) פֵּרֵשׁ אִגְּרוֹת הַשְּׁלוּחוֹת לְמָצוֹא חֵפָּץ:

וְלָמָּ"ד שֶׁמָּא יִמְחֹק לְחוּשׁ שֶׁמָּא יִקְרָא וְלָא מַסִּיק אַדַּעְתֵּהּ גָּדָא בְּשִׁטְרֵי לָא מְחַלֵּף: **אֶלָּא** אִבָּא בֵּינַיְיהוּ דִּכְתִיב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי וְלָא יָדְעָנָא אֲמַאי נָקֵט מִתַּתַאי כֵּיוָן דס"ד דְּכ"ע אִית לְהוּ דְּרַבָּה: **אִלֵּימָא** דִּכְתִיב מִכְתָּב מ"ש הָכָא מ"ש פֵּרוּשׁ תַּרְוַיְהוּ יְהֵא אָסוּר שֶׁמָּא יִמְחֹק: **לְעוֹלָם** דְּכָתַב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי וּדְקָשְׁיָא לֵךְ דְּרַבָּה דְּרַבָּה תַּנָּאֵי הִיא לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרָס צ"ל דְּהַשְׁתָּא דְּמוּקֵי לַהּ דִּכְתִיב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי לְמָ"ד שֶׁמָּא יִמְחֹק אִיכָּא דְּאִית לֵיהּ דְּרַבָּה וְלָמָ"ד שֶׁמָּא יִקְרָא לֵית לַהּ דְּרַבָּה וְהַשְׁתָּא מַבָּעְיָא לָן לְמֵימַר דְּבִדְרַבָּה פְּלִיגִי תַּנָּאֵי כִּי הֵיכִי דְּפְלִיגִי אֲמוֹרָאֵי דְּהָכָא וּבְרֵיתָא קַמַּיְתָא מִתּוֹקְמָא שַׁפִּיר דִּכְתִיב מִכְתָּב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי דִּכּוּלְהוּ אֲמוֹרָאֵי גָּדָא בְּשִׁטְרֵי לָא מְחַלֵּף וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁ זֶה דְּהַשְׁתָּא לָא הָוֵה פְּלָגְתַּיְהוּ כְּדַהֲוָה מוּקֶמֶת לַהּ מַעִקְרָא לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק לָא חָיְשִׁינַן לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִקְרָא וְה"ר פּוֹרַת פֵּרֵשׁ דְּאַבָּיֵי וְרַב בְּנֵי תַּרְוַיְהוּ לֵית לְהוּ דְּרַבָּה דִּפְלִיגִי בִּכְתָב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק לָא חָיְשִׁינַן כֵּיוָן דְּמִדְּלֵי וְלֵית לָן דְּרַבָּה וּלְשֶׁמָּא יִקְרָא נָמֵי לָא חָיֵשׁ קַסָּבַר גָּדָא בְּשִׁטְרֵי לָא מְחַלֵּף וְלָמָ"ד שֶׁמָּא יִקְרָא חָיֵשׁ דְּקַסָּבַר גָּדָא בְּשִׁטְרֵי לָא מְחַלֵּף וְאַבָּיֵי לָא הָוֵה מוֹקֵי פְּלָגְתַּיְהוּ דְּרַבִּי אָחָא וְרַבָּנָן כְּרַבָּה דא"כ ר' אָחָא ע"כ לֵית לַהּ דְּאַבָּיֵי דְּשָׁרֵי בְּכוֹתָל אַלְמָא קַסָּבַר גָּדָא בְּשִׁטְרֵי לָא מְחַלֵּף וא"כ כְּמַאן סְבִירָא לַהּ דַּאֲפִילּוּ רַבָּנָן לָא פְּלִיגִי עֲלַהּ דְּר' אָחָא אֶלָּא מִשּׁוּם דְּאִית לְהוּ דְּרַבָּה וְנִזְרְינַן שֶׁמָּא יִמְחֹק אֶלָּא הָוֵה מְפָרֵשׁ אַבָּיֵי דכ"ע לֵית לְהוּ דְּרַבָּה וְלָא חָיְשִׁינַן לְשֶׁמָּא יִמְחֹק בְּמִדְּלֵי וּבְגָדָא בְּשִׁטְרֵי מְחַלֵּף פְּלִיגִי וְהָא דְּקָאָמַר ש"מ דְּרַבָּה תַּנָּאֵי הִיא הוּ"מ לְמֵימַר וַדַּאי לכ"ע לֵית לְהוּ דְּרַבָּה בְּדְמְפָרֵשׁ לְאַבָּיֵי אֶלָּא דְּלָא מְצֵי לְמוֹכַח הָא בְּהָדְיָא וּלְהֵכִי קָאָמַר דְּתַנָּאֵי הִיא וְלֵיכָּא לְאַקְשׁוֹיֵי לְרַבָּה וְהָא לָא מָצֵי לְמֵימַר דְּפְלִיגִי בַּחֵיק מִחֵק רַבִּי אָחָא וְרַבָּנָן וּבְגָדָא בְּשִׁטְרֵי מְחַלֵּף פְּלִיגִי אֲבָל כ"ע אִית לְהוּ דְּרַבָּה מִשּׁוּם דְּסָבְרָא הוּא כֵּיוָן דַּחֵיק וְאִיתָא נָמֵי בְּכוֹתָל פְּשִׁיטָא דְּבָהָא לָא הָוֵי אָמְרֵי רַבָּנָן דְּגָדָא בְּשִׁטְרֵי מְחַלֵּף וַצְרִיךְ לְאוֹקְמָא הַשְׁתָּא בְּרֵירְתָא דְּלְעֵיל דַּחֵיק מִחֵק לְמַאן דְּסָבַר גָּדָא בְּשִׁטְרֵי מְחַלֵּף וְקָשֶׁה קָצַת לְפֵרוּשׁ זֶה דה"ל לְמֵימַר דְּכ"ע לֵית לְהוּ דְּרַבָּה וְאַבָּיֵי וְרַב בְּבֵי בְּגָדָא אִי מְחַלֵּף בְּשִׁטְרֵי פְּלִיגִי: **וּדְיוֹקָנֵי** עֵצָמָהּ אַף בַּחוֹל אָסוּר נִרְאֶה דִּבְשַׁוְיָה לְשֵׁם אֲבָל לֹא מִן הַכָּתוּב: שְׁמָא יִמְחֹק מִן הָרְאוּי וְיִמְחֹק מִן הַכָּתוּב כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקְרְאוּ מִן הָרְאוּי וְיִמְחֹק מִן הַכָּתוּב. אַבָּיֵי אָמַר: גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִקְרָא בְּשִׁטְרֵי הֲדְיוֹטוֹת. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דִּכְתִיב אַכּוֹתָל וּמִדְּלֵי: לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק — לָא חָיְשִׁינַן, וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִקְרָא — חָיְשִׁינַן. [א]וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק, נֵיחוּשׁ שֶׁמָּא יִקְרָא! וְתוּ, לְשֶׁמָּא יִמְחֹק לָא חָיְשִׁינַן? וְהַתַּנְיָא: לֹא יִקְרָא לְאוֹר הַנֵּר. וְאָמַר רַבָּה: אֲפִילּוּ גַּבּוֹהַּ שְׁתֵּי קוֹמוֹת, אֲפִילּוּ גַּבּוֹהַּ שְׁתֵּי מַרְדְּעוֹת, אֲפִילּוּ עֲשָׂרָה בָּתִּים זֶה עַל גַּבֵּי — זֶה לֹא יִקְרָא. אֶלָּא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דִּכְתִיב אַכּוֹתָל וּמִידֵּי: לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק — חָיְשִׁינַן, לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִקְרָא — לָא חָיְשִׁינַן, גּוּדָּא בְּשִׁטְרֵי לָא מִיחַלֵּף. וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִקְרָא, לֵיחוּשׁ שֶׁמָּא יִמְחֹק! אֶלָּא, אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דַּחֵיק אַטַּבְלָא וְאַפִּינְקָס: לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק — לָא חָיְשִׁינַן, לְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִקְרָא — חָיְשִׁינַן. [ג](ב)וּלְמַאן דְּאָמַר שֶׁמָּא יִמְחֹק, לֵיחוּשׁ שֶׁמָּא יִקְרָא! וְכִי תֵּימָא: טַבְלָא וּפִינְקָס בְּשִׁטְרֵי לָא מִיחַלֵּף — וְהַתַּנְיָא: מוֹנֶה אָדָם כַּמָּה מִבְּפָנִים וְכַמָּה מִבַּחוּץ וְכַמָּה מָנוֹת עָתִיד לְהַנִּיחַ לִפְנֵיהֶם מִכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי הַכּוֹתֶל, אֲבָל לֹא מִכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא וּפִינְקָס! הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא דִּכְתִיב מִיכְתָּב — מַאי שְׁנָא הָכָא וּמַאי שְׁנָא הָכָא. אֶלָּא לָאו דַּחֵיק, וְקָתָנֵי: מִכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי הַכּוֹתֶל אֲבָל לֹא מִכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי טַבְלָא וּפִינְקָס: [ד]אֶלָּא לְעוֹלָם דִּכְתִיב אַכּוֹתָל וּמִידֵּי, וּדְקָא קַשְׁיָא לֵךְ דְּרַבָּה — דְּרַבָּה תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: מוֹנֶה אָדָם אֶת אוֹרְחָיו וְאֶת פְּרִפְרוֹתָיו מִפְּיו, אֲבָל לֹא מִן הַכָּתוּב. רַבִּי אַחָא מַתִּיר מִכְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּי הַכּוֹתֶל. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵּימָא דִּכְתִיב וּמִתַּתַאי — לֵיחוּשׁ שֶׁמָּא יִמְחֹק! אֶלָּא לָאו דִּכְתִיב וּמִידֵּי, וּשְׁמַע מִינַּהּ דְּרַבָּה תַּנָּאֵי הִיא. שְׁמַע מִינַּהּ. [ה]וְהָנֵי תַּנָּאֵי כְּהָנֵי תַּנָּאֵי. דְּתַנְיָא: אֵין רוֹאִין בְּמַרְאָה בְּשַׁבָּת. רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר בְּמַרְאָה הַקְּבוּעָה בַּכּוֹתֶל. מַאי שְׁנָא הַקְּבוּעָה בַּכּוֹתֶל — דְּאַדַּהְכִי וְהָכִי מִדְּכַר, שֶׁאֵינוֹ קָבוּעַ נָמֵי: אַדַּהְכִי וְהָכִי מִדְּכַר! [ו]הָכָא בְּמַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת עָסְקִינַן, וְכִדְרַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ מַרְאָה שֶׁל מַתֶּכֶת אָסוּר — מִפְּנֵי שֶׁאָדָם עָשׂוּי לְהַשִּׁיר בָּהּ נִימִין הַמְדוֹלְדָּלִין. [ז]תָּנוּ רַבָּנָן: כָּתָב הַמְהַלֵּךְ תַּחַת הַצּוּרָה וְתַחַת הַדְּיוֹקְנָאוֹת — אָסוּר לְקָרוֹתוֹ בְּשַׁבָּת. וּדְיוֹקְנָא עֲצָמָהּ — אַף בַּחוֹל אָסוּר לְהַסְתַּכֵּל בָּהּ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים". מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר רַבִּי חָנִין: אַל תִּפְנוּ אֵל מִדַּעְתְּכֶם. [ח]מֵפִיס אָדָם עִם בָּנָיו וְכוּ'. עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵּיתוֹ אֵין, וְעִם אַחֵר — לָא. מַאי טַעְמָא? כְּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּנֵי חֲבוּרָה הַמַּקְפִּידִין זֶה עַל זֶה — עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה וּמִשּׁוּם מְנָיָן, וּמִשּׁוּם לוּוִין וּפוֹרְעִין בְּיוֹם טוֹב,

וּכְדִבְרֵי עֲבוּדַת גִּלּוּלִים אָמַר אֲבָל לְנוֹי מֻתָּר כְּדַמְשַׁמַע מִבְּנָן שֶׁל קְדוֹשִׁים דְּלָא הָוֵי מִסְתַּכְּלִי בְּצָרְתָא דְּזוּזָא (ע"ז דף נ.) מִכְּלָל דְּאַחֲרִינֵי הָוֵי מִסְתַּכְּלִי: **בְּנֵי** חֲבוּרָה הַמַּקְפִּידִין זֶה עַל זֶה עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִשְׁקָל וּמִשּׁוּם מִדָּה וּמִשּׁוּם מְנָיָן פֵּרוּשׁ לְפִי שֶׁמַּקְפִּידִין זֶה עַל זֶה עוֹבְרִין אֲפִילּוּ עַל מָה שֶׁאֵין שְׁאָר בְּנֵי אָדָם עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה כְּדַאָמְרִינַן בְּבֵיצָה (דף כט.) יָכוֹל אָדָם לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ מִלָּא לִי כְּלִי זֶה אֲבָל לֹא בְּמִדָּה פֵּרוּשׁ כְּלִי שֶׁמּוֹדְדִין בּוֹ אָסוּר דְּדָמֵי לְמִקַּח וּמִמְכָּר וְהֵם כֵּיוָן שֶׁהֵם מַקְפִּידִים כָּל כְּלִים הָוֵי לְגַבֵּיהוּ מִדָּה לְפִי שֶׁמַּקְפִּידִין לַדַּע שֶׁיּוֹדְעוּ לְשַׁלֵּם לָהֶם הַכְּלִי וְכֵן מִשְׁקָל שֶׁשּׁוֹקְלִים וּמְכַוְּנִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה בַּיִּד וְאָמְרִינַן בְּבֵיצָה אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּמֹאזְנַיִם בְּיוֹם טוֹב וּמִשּׁוּם מְנָיָן כְּדַאָמַר בְּבֵיצָה (דף כט:) הוֹלֵךְ אָדָם אַצֶּל חֲנָוְנִי הָרָגִיל אֶצְלוֹ וְאוֹמֵר לוֹ תֵּן לִי כו' וּבְלֹבַד שֶׁלֹּא יַקְפִּיד לוֹ סְכוּם מִקַּח שֶׁאִם הָיוּ נוֹתְנִים מֵאָה אֲגוֹזִים בְּדִינָר וְלָקַח כְּבָר תִּשְׁעִים לֹא יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי עֲשָׂרִים אֲגוֹזִים שֶׁאִתְחַיֵּב לְךָ עֲשָׂרָה אֲגוֹזִים שֶׁנִּרְאֶה לְהַשְׁלִים הַדִּינָר אֲבָל יָכוֹל לוֹמַר לוֹ תֵּן לִי כ' אֲגוֹזִים סְתָם וּבְבְנֵי חֲבוּרָה הַמַּקְפִּידִים אָסוּר שֶׁיִּבָּא לִידֵי אִסּוּר שֶׁיִּזְקְפִירוּ לְהַשְׁלִים וּכְדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל אַף מִשּׁוּם רִבִּית דִּכְשֶׁהֵם מַחֲזִירִין זֶה לָזֶה הֵם מַקְפִּידִים מַה שֶּׁשָּׁוִוין יוֹתֵר וְקָשֶׁה לְפֵרוּשׁ זֶה דְּאִם הִלֵּל לֹא אֲיֵרֵי אֶלָּא בְּמַקְפִּידִין אִם כֵּן אַמַּאי קָאָמַר לְעֵיל לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּהִלֵּל וְהָא הִלֵּל בְּמַקְפִּידִין אֲיֵרֵי וּמַתְנִיתִין דְּלְעֵיל אַתְיָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּאֵין מַקְפִּידִין אֲיֵרֵי דְּקָתָנֵי שׁוֹאֵל דְּאִילּוּ לְמַקְפִּידִין אַסְרִינַן שְׁאֵלָה לְפִי מַה שֶּׁפֵּרֵשׁ: לְהֵכִי נִרְאֶה לְפָרֵשׁ עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה וּמִשּׁוּם מִשְׁקָל כְּלוֹמַר קְרוֹבִין לָבֹא לִידֵי כָּךְ שֶׁיִּתְעַבְּרוּ מִשּׁוּם מִדָּה שע"י שֶׁמַּקְפִּידִין זֶה ע"ז וּרְגִילִין לִקַּח בְּמִדָּה זֶה מִזֶּה גַּם בְּיוֹ"ט יַעֲשׂוּ כָּךְ וְגַם כָּל בְּנֵי אָדָם הָוֵי אָסוּרִין בְּכָלִי שֶׁל מִדָּה כְּדַאָמַר בְּבֵיצָה (דף כט: וְשָׁם) אֲבָל לְמַקְפִּידִין נוֹתֵן הוּא עֵצָה שֶׁלֹּא יִשְׁתַּתְּפוּ שְׁקָרוֹבִים הֵן לָבֹא לִידֵי אִסּוּר מִדָּה וְכֵן לִידֵי אִסּוּר מִשְׁקָל מִתּוֹךְ שֶׁרְגִילִים לִשְׁקֹל עַל יְדֵי הַקְּפָדָתָן גַּם בְּיוֹ"ט לֹא יַרְגִּישׁוּ עַד שֶׁיִּשְׁקְלוּ וְלִידֵי מִנְיָן כְּשֶׁיִּשְׁאַל אֶחָד מֵהֶן ס' אֲגוֹזִים יֹאמַר לוֹ תֵּן לִי מ' לְהַשְׁלִים ק' כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת וּמִשּׁוּם לוּוִין וּפוֹרְעִין בְּיוֹ"ט כְּדַאָמַר לְעֵיל דִּלְשׁוֹן הַלְוָאָה אָסוּר וְהֵם מִתּוֹךְ שֶׁמַּקְפִּידִים יַזְכִּירוּ לְשׁוֹן הַלְוָאָה לְפִי שֶׁיֹּאמַר לוֹ תֵּן לִי מ' לְהַשְׁלִים ק' כְּמוֹ שֶׁרְגִילִין דְּהָדְרָא בְּעֵינֵהּ לְכָךְ אוֹמֵר לְשׁוֹן הַלְוָאָה וּכְדִבְרֵי הַיַּלְּל אַף מִשּׁוּם רִבִּית דְּכָשְׁלוֹוִין זֶה מִזֶּה כְּבָר בָּאֵין לִידֵי רִבִּית לְפִי שֶׁפְּעָמִים שֶׁזֶּה מְשַׁלֵּם יוֹתֵר שֶׁאִם כֵּן הוּא בּוֹשׁ הוּא שֶׁלֹּא יְשַׁלֵּם כְּמוֹ שֶׁהִלְוָהוּ בְּשָׁבִיל שֶׁהֵהֵנָהוּ וְכֵיוָן שֶׁאֵינוֹ מוֹחֵל הֲוֵי רִבִּית אֲבָל שְׁאָר בְּנֵי אָדָם מְחֵלִי וְלָא הֲוֵי רִבִּית וְהַשְׁתָּא מַתְנִי' אֲיֵרֵי בְּמַקְפִּידִין דְּסָתָם שְׁכֵנִים שְׁאֵינָם חֲבֵרִים מַקְפִּידִין וּמ"מ דָּרְךְ שְׁאֵלָה מֻתָּר וּמַה שֶּׁדִּבְּרוּ כָּאן עַל מַקְפִּידִין לֹא אָמְרִינַן אֶלָּא גַּבֵּי חֲבוּרָה שֶׁרְגִילִים לְשָׁאֵל זֶה מִזֶּה וּמְזַמְּנִים זֶה לָזֶה אֲבָל שְׁכֵנִים שְׁאֵינָן תְּדִירִין כָּל כָּךְ לִשְׁאוֹל זֶה מִזֶּה מֻתָּרִים וְאֵין לְגֹזֹר בָּהֶם שֶׁמָּא יָבֹאוּ לִידֵי אִסּוּר וּלְהֵכִי לָא מְשַׁנֵּי כִּי אָמַר מַתְנִי' דְּלָא כְּהִלֵּל דְּמַתְנִיתִין אֲיֵרֵי בְּשָׁאֵין מַקְפִּידִין מִשּׁוּם דְּסָתָמָא דְּמַתְנִי' אֲיֵרֵי בְּמַקְפִּידִין כְּדְפֵרֵשִׁית. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שז סעי' יב:

ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שז סעי' יב:

ד מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שז סעי' יב:

ו מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' שב סעי' יג:

ח מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

ט טוש"ע או"ח סי' שב סעי' יג:

י מיי' פכ"ב מהל' שבת הל' יד, סמג לאוין סה:

יא טוש"ע יו"ד סי' קמב סעי' טו:

יב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יט, סמג לאוין סה:

יג מיי' פב' מהל' עבודה זרה וחוקות הגויים הל' ב, סמג לאוין יד:

יד מיי' פז' מהל' גניבה הל' ו, סמג לאוין עה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע חו"מ סי' שע סעי' ב:

ב מיי' פכ"ג מהל' שבת הל' יז, סמג לאוין עה, סמג עשין ריד, סמג לאוין עג:

ג מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' כ, סמג לאוין עה:

ד מיי' פד' מהל' שביתת יום טוב הל' כ, סמג לאוין עה:

מַאי טַעְמָא מִשּׁוּם קָבְיָא הַיְנוּ כְּרַבִּי יְהוּדָה בְּשֵׁם רַבִּי טַרְפוֹן דְּאָמַר אֵין אָדָם

מֻתָּן נָזִיר שֶׁלֹּא נִתְּנָה נָזִירוּת אֶלָּא לְהַפְלָאָה וּסְבִירָא לֵיהּ דְּלָא מַחֵית

אִינָשׁ לְסָפֵיקָא וְלֵית הִלְכְתָא הָכִי אֶלָּא כְּאִידָךְ דְּר' יְהוּדָה כְּדְפָסְקִינַן

בְּסַנְהֶדְרִין בְּפֶרֶק זֶה בּוֹרֵר (סַנְהֶדְרִין דַּף כֹּה. וְשָׁם). מ"ר:

וּכְדִבְרֵי בֵּית הִלֵּל אַף מִשּׁוּם רַבִּית. אִי הָכִי בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ נָמֵי! בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ הַיְינוּ טַעְמָא — כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: מוּתָּר לְהַלְווֹת בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ בְּרִבִּית כְּדֵי לְהַטְעִימָן טַעַם רִבִּית. אִי הָכִי, מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה נָמֵי! [א]אֵין הָכִי נָמֵי, וְחַסּוֹרֵי מִיחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: מֻפְּלָגִין אָדָם עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵּיתוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן אֲפִילּוּ מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה. מַאי טַעְמָא? — כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב. עִם בָּנָיו וְעִם בְּנֵי בֵּיתוֹ — אִין, עִם אֲחֵרִים — לָא. מַאי טַעְמָא? כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל. מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה — אַף בַּחוֹל לַאֲחֵרִים אָסוּר. מַאי טַעְמָא? — מִשּׁוּם קוּבְיָא. [ב]מְטִילִין חֲלָשִׁין עַל וְכוּ'. מַאי "אֲבָל לֹא עַל הַמָּנוֹת"? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרֵיהּ דְּבַת יַעֲקֹב: אֲבָל לֹא עַל הַמָּנוֹת שֶׁל חוֹל בְּיוֹם טוֹב. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: הוֹאִיל וּכְתִיב "וְעָמְדוּ כְּמְרִיבֵי כֹּהֵן", אֲפִילּוּ מָנוֹת דְּחוֹל נָמֵי. קָא מַשְׁמַע לַן. [ג]וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בְּרֵיהּ דְּבַת יַעֲקֹב: כָּל שֶׁחֲבֵירוֹ נֶאֱנָשׁ עַל יָדוֹ — אֵין מַכְנִיסִין אוֹתוֹ בְּמָחִיצָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. מְנָלַן? אִילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: "וַיֹּאמֶר ה' מִי יְפַתֶּה אֶת אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמוֹת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה בְּכֹה וְזֶה אֹמֵר בְּכֹה. וַיֵּצֵא הָרוּחַ וַיַּעֲמוֹד לִפְנֵי ה' וַיֹּאמֶר אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ וְגוֹ' וַיֹּאמֶר אֵצֵא וְהָיִיתִי רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי כָּל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תְּפַתֶּה וְגַם תּוּכָל צֵא וַעֲשֵׂה כֵּן", וְאָמְרִינַן: מַאי "רוּחַ", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: זֶה רוּחוֹ שֶׁל נְבוֹת. וּמַאי "צֵא" אָמַר רַב: צֵא מִמְּחִיצָתִי. וְדִילְמָא הָתָם הָיְינוּ טַעְמָא, דִּכְתִיב "הוֹבֵר שְׁקָרִים לֹא יִכּוֹן"?! אֶלָּא מֵהָכָא: "שָׁבְעָתְ קְלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל וְגוֹ'". "שָׁבְעָתְ קְלוֹן מִכָּבוֹד" — זֶה נְבוּכַדְנֶצַּר. "שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל" — זֶה צִדְקִיָּה. חָדָא, דִּכְוּלֵּיהּ קְרָא בִּנְבוּכַדְנֶצַּר כְּתִיב. וְעוֹד: צִדְקִיָּה צַדִּיקָא מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֵיעְבַּד לֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ וְכוּ'. [ב]אֶלָּא מֵהָכָא: "גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב", אֵין "לֹא טוֹב" אֶלָּא רָע, וּכְתִיב: "כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע" — צַדִּיק אַתָּה ה' וְלֹא יָגוּר בְּמָגוּרְךָ רָע. [ג]מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "חֲלָשִׁים" לִישָׁנָא דְּפוּרָא הוּא? — דִּכְתִיב: "אֵיפוֹ נָפַלְתְּ מִשְׁמַיִם הֵילֵל בֶּן שָׁחַר נִגְדַּעְתְּ לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם וְגוֹ'", אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֵטִיל פּוּר עַל גְּדוֹלֵי מַלְכוּת לֵידַע אֵיזֶה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁל מִשְׁכַּב זְכוּר. וּכְתִיב: "כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כּוּלָּם וְגוֹ'", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁנָּחוּ מִמִּשְׁכַּב זְכוּר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל יָמָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לֹא נִמְצָא שְׁחוֹק בְּפִי כָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָחָה שָׁקְטָה כָּל הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה", מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא הֲוָה רִנָּה. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לַעֲמוֹד בְּבֵיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם". וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּיקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע, לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, נִמְשְׁכָה עָרְלָתוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְהָיְתָה מְחַזֶּרֶת עַל כָּל הַמְּסִיבָּה כּוּלָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁבְעָתְ קְלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל", עָרֵל בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָוֵי. [ד]וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד אוֹתוֹ רָשָׁע לְגֵיהִנֹּם רָעֲשׂוּ כָּל יוֹרְדֵי גֵיהִנֹּם, אָמְרוּ: שֶׁמָּא לִמְשׁוֹל עֲלֵיהֶם הוּא בָּא, אוֹ לֵיחָלוֹת כְּמוֹתָם הוּא בָּא? שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם אַתָּה חוֹלֵית כָּמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ", יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "מִמִּי נָעַמְתְּ רָדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים". "אֵיפוֹ שָׁבַת נוֹגֵשׂ שָׁבְתָה מַדְהֵבָה", אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: שָׁבְתָה אוּמָּה זוֹ שֶׁאָמְרָה

מִדּוֹד

וּכְדִבְרֵי (בֵּית) הִלֵּל דְּחַיֵּישׁ שֶׁמָּא יוֹקִירוּ חֲטֵי בְּהַלְוָאַת כִּכָּרוֹת אַף מִשּׁוּם רִבִּית:

בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ נָמֵי לְחוּשׁ לְרִבִּית וְכָל הֲנֵי: בָּנָיו וּבְנֵי בֵּיתוֹ הַסְּמוּכִים עַל שֻׁלְחָנוֹ דִּכְיוָן דְּהַכֹּל מִשָּׁלוֹ אֵין כָּאן רִבִּית: לְהַלְווֹת מִשָּׁלוֹ: לְהַטְעִימָן טַעַם רִבִּית שֶׁיֵּדְעוּ כַּמָּה קָשֶׁה אַלְמָא כְּיָוֹן דְּמִשָּׁלוֹ הוּא אֵין כָּאן אִסּוּר רִבִּית וְהִלְכָךְ גַּבֵּי מִדָּה וּמִשְׁקָל וּמִנְיָן נָמֵי לָאו קְפִידָא הוּא אֶלָּא לְהַשְׁווֹתָם בְּלֹא קְנָאָה: אִי הָכִי מָנָה גְּדוֹלָה כְּנֶגֶד מָנָה קְטַנָּה נָמֵי דְּמוֹקְמִינַן טַעְמָא לְקַמָּן מִשּׁוּם קוּבְיָא וְאַפֵּי' בְּחוֹל אָסוּר וְכָיוָן דְּהַכֹּל מִשָּׁלוֹ אַמַּאי אָסוּר לְהַטְעִימָן טַעְמָא קוּבְיָא בְּעָלְמָא הוּא: מַאי טַעְמָא מָתַר וְלָא חַיֵּישׁ לְקוּבְיָא: כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב דְּלְהַטְעִימָן בְּעָלְמָא הוּא: עִם אַחֵר לָא כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל דְּכָיוָן דְּמַקְפִּידִין עוֹבְרִין מִשּׁוּם מִדָּה וּמִשְׁקָל וּמִנְיָן: מִשּׁוּם קוּבְיָא דְּגָזַל הוּא דְּאִסְמְכְתָא לָא קָנְיָא וְהָא אִסְמְכְתָא דְּסָמִיךְ עַל הַגְּוֹרָל אִם יִפֹּל גּוֹרָל אֲמָנָה הַגְּדוֹלָה אֲזָכָה בָּהּ וּלְפִיכָךְ תְּלָה עַצְמוֹ אַף לְגוֹרָל הַקְּטַנָּה עַל הַסָּפֵק וְאִלּוּ יוֹדֵעַ מִתְּחִלָּה שֶׁכֵּן לֹא הָיָה מִתְרָצֶה: שֶׁל חוֹל שֶׁל קְדֵשִׁים שֶׁל אֶתְמוֹל: כְּמְרִיבֵי כֹּהֵן כְּכֹהֲנִים אֵלּוּ שֶׁהֵם בַּעֲלֵי מְרִיבָה: אַפֵּי' דְּחוֹל נָמֵי לִשְׁתֵּרֵי לְהוּ לְהַפִּיס בְּיו"ט כִּי הֵיכִי דְּלָא לִגְּצוּ זֶה בָּכֹה אֲנִי אֲפַתֶּנּוּ בְּכֹה: שִׂבְעַת קְלוֹן בְּנִבּוּכַדְנֶצַּר מִשְׁתַּעֵי שֶׁהָיָה מֵטִיל מִשְׁכָּב זְכוּר עַל הַמְּלָכִים וּכְשֶׁהִגִּיעַ יוֹמוֹ שֶׁל צִדְקִיָּהוּ נִמְשְׁכָה עָרְלָתוֹ ג' מֵאוֹת אַמָּה וְהַיְנוּ שִׂבְעַת קְלוֹן: חָדָא דִּכְלֵּיהּ קְרָא בִּנְבוּכַדְנֶצַּר כְּתִיב. וְעוֹד: צִדְקִיָּה צַדִּיקָא מַאי הֲוָה לֵיהּ לְמֵיעְבַּד לֵיהּ, דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ וְכוּ'. [ב]אֶלָּא מֵהָכָא: "גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב", אֵין "לֹא טוֹב" אֶלָּא רָע, וּכְתִיב: "כִּי לֹא אֵל חָפֵץ רֶשַׁע אָתָּה לֹא יְגוּרְךָ רָע" — צַדִּיק אַתָּה ה' וְלֹא יָגוּר בְּמָגוּרְךָ רָע. [ג]מַאי מַשְׁמַע דְּהַאי "חֲלָשִׁים" לִישָׁנָא דְּפוּרָא הוּא? — דִּכְתִיב: "אֵיפוֹ נָפַלְתְּ מִשְׁמַיִם הֵילֵל בֶּן שָׁחַר נִגְדַּעְתְּ לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם וְגוֹ'", אָמַר רַבָּה בַּר רַב הוּנָא: מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מֵטִיל פּוּר עַל גְּדוֹלֵי מַלְכוּת לֵידַע אֵיזֶה בֶּן יוֹמוֹ שֶׁל מִשְׁכַּב זְכוּר. וּכְתִיב: "כָּל מַלְכֵי גוֹיִם כּוּלָּם וְגוֹ'", אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שֶׁנָּחוּ מִמִּשְׁכַּב זְכוּר. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל יָמָיו שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע לֹא נִמְצָא שְׁחוֹק בְּפִי כָּל בְּרִיָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָחָה שָׁקְטָה כָּל הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה", מִכְּלָל דְּעַד הַשְׁתָּא לָא הֲוָה רִנָּה. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אָסוּר לַעֲמוֹד בְּבֵיתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּשְׁעִירִים יְרַקְּדוּ שָׁם". וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁבִּיקֵּשׁ אוֹתוֹ רָשָׁע, לַעֲשׂוֹת לְאוֹתוֹ צַדִּיק כָּךְ, נִמְשְׁכָה עָרְלָתוֹ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אַמָּה, וְהָיְתָה מְחַזֶּרֶת עַל כָּל הַמְּסִיבָּה כּוּלָּהּ. שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁבְעָתְ קְלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם אַתָּה וְהֵעָרֵל", עָרֵל בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת הָוֵי. [ד]וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁיָּרַד אוֹתוֹ רָשָׁע לְגֵיהִנֹּם רָעֲשׂוּ כָּל יוֹרְדֵי גֵיהִנֹּם, אָמְרוּ: שֶׁמָּא לִמְשׁוֹל עֲלֵיהֶם הוּא בָּא, אוֹ לֵיחָלוֹת כְּמוֹתָם הוּא בָּא? שֶׁנֶּאֱמַר: "גַּם אַתָּה חוֹלֵית כָּמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ", יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: "מִמִּי נָעַמְתְּ רָדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת עֲרֵלִים". "אֵיפוֹ שָׁבַת נוֹגֵשׂ שָׁבְתָה מַדְהֵבָה", אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר רַב: שָׁבְתָה אוּמָּה זוֹ שֶׁאָמְרָה

מסורת הש"ס

א סנהדרין קב:; סנהדרין פט.

ב סוטה מב.; סנהדרין קג.; חגיגה יב:; נדה יג:

ג מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי

ד בבא מציעא עה.

גליון הש"ס

גמ' כל שחבירו נענש על ידו. עי' ב"ב דף כב ע"א תוס' ד"ה אנא ענשתיה:

תורה אור השלם

כִּי לֹא אֵל־חָפֵץ־רֶשַׁע אַתָּה לֹא יְגָרְךָ רָע [תהילים ה, ה]

גַּם עָנוֹשׁ לַצַּדִּיק לֹא־טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל־יֹשֶׁר [משלי יז, כו]

שָׁבְעָתְ קְלוֹן מִכָּבוֹד שְׁתֵה גַם־אַתָּה וְהֵעָרֵל תִּסּוֹב עָלֶיךָ כּוֹס וגו' [חבקוק ב, טז]

אַךְ אִישׁ אַל־רַב וְאַל־יוֹכַח אִישׁ וְעַמְּךָ כְּמְרִיבֵי כֹהֵן [הושע ד, ד]

לֹא־יֵשֵׁב בְּקֶרֶב בֵּיתִי עֹשֵׂה רְמִיָּה דֹּבֵר שְׁקָרִים לֹא־יִכּוֹן לְנֶגֶד וגו' [תהילים קא, ז]

וַיֹּאמֶר יְהוָה מִי יְפַתֶּה אֶת־אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת גִּלְעָד וגו' [מלכים א כב, כ-כב]

וַיֹּאמֶר יְהוָה מִי יְפַתֶּה אֶת־אַחְאָב וְיַעַל וְיִפֹּל בְּרָמֹת גִּלְעָד וגו' [מלכים א כב, כ]

אֵיךְ נָפַלְתְּ מִשָּׁמַיִם הֵילֵל בֶּן־שָׁחַר נִגְדַּעְתְּ לָאָרֶץ חוֹלֵשׁ עַל־גּוֹיִם [ישעיהו יד, יב]

כָּל־מַלְכֵי גוֹיִם כֻּלָּם שָׁכְבוּ בְכָבוֹד אִישׁ בְּבֵיתוֹ [ישעיהו יד, יח]

נָחָה שָׁקְטָה כָּל־הָאָרֶץ פָּצְחוּ רִנָּה [ישעיהו יד, ז]

וְרַבְצוּ־שָׁם צִיִּים וּמָלְאוּ בָתֵּיהֶם אוֹחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בְּנוֹת יַעֲנָה וגו' [ישעיהו יג, כא]

הוֹי מְשַׁכֵּה רֵעֵהוּ מַסֵּכָה חֲמָתְךָ וְאַף שַׁכֵּר לְמַעַן הַבִּיט וגו' [חבקוק ב, טו-טז]

כֻּלָּם יַעֲנוּ וְיֹאמְרוּ אֵלֶיךָ גַּם־אַתָּה חָלִית כָּמוֹנוּ אֵלֵינוּ נִמְשָׁלְתָּ [ישעיהו יד, י]

מִמִּי נָעַמְתְּ רָדָה וְהָשְׁכְּבָה אֶת־עֲרֵלִים [יחזקאל לב, יט]

וְנָשָׂאתָ הַמָּשָׁל הַזֶּה עַל־מֶלֶךְ בָּבֶל וְאָמַרְתָּ אֵיךְ שָׁבַת נֹגֵשׂ וגו' [ישעיהו יד, ד]

מְדוֹד וְהָבֵא. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי, שֶׁאָמְרָה ״מְאֹד מְאֹד הָבֵיא בְּלֹא מִדָּה״. ״וּרְבוּ יַתִּירָה הוּסְפַת לִי״, אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: מְלַמֵּד שֶׁרָכַב עַל אֲרִי זָכָר, וְקָשַׁר תַּנִּין בְּרֹאשׁוֹ, לְקַיֵּים מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: ״וְגַם אֶת חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ״. [א־ג(א)]מַתְנִי׳ לֹא יִשְׂכּוֹר אָדָם פּוֹעֲלִים בְּשַׁבָּת. וְלֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ לִשְׂכּוֹר לוֹ פּוֹעֲלִים. אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לִשְׂכּוֹר לוֹ פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּירוֹת, אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר, וּמֵבִיא פֵּירוֹת בְּיָדוֹ. כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ — רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו. [ד]גְּמָ׳ פְּשִׁיטָא מַאי שְׁנָא הוּא וּמַאי שְׁנָא חֲבֵירוֹ? אָמַר רַב פָּפָּא: חָבֵר גּוֹי. מַתְקֵיף לַהּ רַב אָשֵׁי: אֲמִירָה לְגוֹי שְׁבוּת! [הו(ב)]אֶלָּא אָמַר רַב אָשֵׁי: אֲפִילּוּ תֵּימָא חֲבֵירוֹ יִשְׂרָאֵל, הָא קָא מַשְׁמַע לַן: לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ ״שְׂכוֹר לִי פּוֹעֲלִים״, אֲבָל אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵירוֹ ״הֲנִרְאֶה שֶׁתַּעֲמוֹד עִמִּי לָעֶרֶב?״ וּמַתְנִיתִין מַנִּי — כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה. דְּתַנְיָא: לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵירוֹ ״הֲנִרְאֶה שֶׁתַּעֲמוֹד עִמִּי לָעֶרֶב״. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה אוֹמֵר: אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵירוֹ ״הֲנִרְאֶה שֶׁתַּעֲמוֹד עִמִּי לָעֶרֶב״. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה — דִּכְתִיב: ״מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר״. דִּיבּוּר — אָסוּר, הִרְהוּר — מוּתָּר. [(ג)]רָמֵי לֵיהּ רַב אַחָא בַּר רַב הוּנָא לְרָבָא: מִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן דִּיבּוּר אָסוּר הִרְהוּר מוּתָּר — אַלְמָא הִרְהוּר לָאו כְּדִיבּוּר דָּמֵי? וְהָאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בְּכָל מָקוֹם מוּתָּר לְהַרְהֵר, חוּץ מִבֵּית הַמֶּרְחָץ וּמִבֵּית הַכִּסֵּא! שָׁאנֵי הָתָם, דְּבָעֵינַן ״וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ״, וְלֵיכָּא. [זח(ד)]הָכָא נַמֵי, כְּתִיב: ״וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר״? הַהוּא, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַב יְהוּדָה. דְּאָמַר רַב יְהוּדָה גּוֹי עָרוֹם — אָסוּר לִקְרוֹת קְרִיַּת שְׁמַע כְּנֶגְדּוֹ. מַאי אִירְיָא גּוֹי, אֲפִילּוּ יִשְׂרָאֵל נָמֵי?! ״לָא מִיבַּעְיָא״ קָאָמַר: לָא מִיבַּעְיָא יִשְׂרָאֵל דְּאָסוּר, אֲבָל גּוֹי, כֵּיוָן דִּכְתִיב בֵּיהּ: ״אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם״, אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. אֵימָא הָכִי נָמֵי?! אָמַר קְרָא: ״וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ״. [טי(ה)]וְדִיבּוּר מִי אֲסִיר? וְהָא רַב חִסְדָּא וְרַב הַמְנוּנָא דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל מִצְוָה — מוּתָּר לְחַשְּׁבָן בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: פּוֹסְקִים צְדָקָה לַעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת. וְאָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְפַקְּחִין פִּיקּוּחַ נֶפֶשׁ וּפִיקּוּחַ רַבִּים בְּשַׁבָּת, וְהוֹלְכִין לְבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. [יא־יב]וְאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הוֹלְכִין לְטֵרַטְיָאוֹת וּלְקִרְקְסָאוֹת וּלְבָסִילְקָאוֹת לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי רַבִּים בְּשַׁבָּת. וְתָנָא דְּבֵי מְנַשֶּׁה: מְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לֵיאָרֵס בְּשַׁבָּת, וְעַל הַתִּינוֹק לְלַמְּדוֹ סֵפֶר וּלְלַמְּדוֹ אוּמָּנוּת?! אָמַר קְרָא: ״מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר״ — חֲפָצֶיךָ אֲסוּרִים, חֶפְצֵי שָׁמַיִם מוּתָּרִין. [יג־יד]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁל [מֶלֶךְ] וְשֶׁל מַה בְּכָךְ — מוּתָּר לְחַשְּׁבָן בְּשַׁבָּת. תַּנְיָא נָמֵי הָכִי: חֶשְׁבּוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ וְשֶׁעֲתִידִין לִהְיוֹת — אָסוּר לְחַשְּׁבָן. שֶׁל מֶלֶךְ

וְשֶׁל

מְדוֹד מָעוֹת וְדִינָרֵי זָהָב וְהָבָא: וּרְבוּ יַתִּירָה הוּסְפַת לִי לְאַחַר שֶׁהָיָה ז׳ שָׁנִים בְּהֵמָה וְחָזַר לְמַלְכוּתוֹ הָיָה מִשְׁתַּבֵּחַ כֵּן וּמַהוּ הַתּוֹסֶפֶת שֶׁקָּשַׁר תַּנִּין גָּדוֹל נָחָשׁ גָּדוֹל בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל אֲרִי כְּמִין אַפְסָר: מַתְנִי׳ לֹא יִשְׂכֹּר אָדָם פּוֹעֲלִים דִּכְתִיב (יְשַׁעְיָהוּ נח, יג) מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ: וְלֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ כו׳ בַּגְּמָרָא פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא כֵּיוָן דְּהוּא אָסוּר חֲבֵרוֹ נָמֵי אָסוּר דְּהָא יִשְׂרָאֵל הוּא וְהַשּׁוֹלְחוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל: אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְקָרֵב עַצְמוֹ בַּשַּׁבָּת עַד סוֹף הַתְּחוּם וּלְהַחְשִׁיךְ שָׁם שֶׁיְּהֵא קָרוֹב לִמְקוֹם הַפּוֹעֲלִים אוֹ לַפַּרְדֵּס לְהָבִיא פֵּרוֹת דְּכָל דָּבָר שֶׁאָסוּר לַעֲשׂוֹתוֹ בַּשַּׁבָּת אָסוּר לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו: אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִהְיוֹת קָרוֹב לָצֵאת לִשְׁמוֹר פֵּרוֹתָיו וְזֶה דָּבָר הַמֻּתָּר בְּשַׁבָּת לִשְׁמוֹר פֵּרוֹתָיו אִם הָיוּ בְּתוֹךְ תְּחוּמוֹ: וּמֵבִיא פֵּרוֹת בְּיָדוֹ הוֹאִיל וְעִקַּר מַחְשַׁבְתּוֹ לֹא הָיָה לְכָךְ: כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל נוֹתֵן הָיָה כְּלָל בְּדָבָר זֶה לְהוֹסִיף דְּבָרִים אֲחֵרִים כַּיּוֹצֵא בוֹ וּלְקַמֵּהּ מְפָרֵשׁ לְאַתּוּיֵי מַאי: כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ שֶׁאֲנִי רַשַּׁאי לְאוֹמְרוֹ לַחֲבֵרוֹ אוֹ לְנָכְרִי בְּשַׁבָּת לַעֲשׂוֹת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו: גְּמ׳ מַאי שְׁנָא כו׳ וּפְשִׁיטָא דְּכֵיוָן דְּאָמַר לֹא יִשְׂכֹּר ה״ה לֹא יֹאמַר לַחֲבֵרוֹ דְּהָא יִשְׂרָאֵל הוּא כְּמוֹתוֹ וְלָא מָצֵי לְאוֹגְרִינְהוּ: אֲמִירָה לְנָכְרִי שְׁבוּת וּכְבָר סְתָמָהּ רַבִּי לְמַתְנֵי׳ נָכְרִי שֶׁבָּא לְכַבּוֹת אֵין אוֹמְרִים לוֹ כַּבֵּה: הָא קמ״ל מִשְׁנָה יְתֵרָה בְּהֶדְיָא הוּא דְּלָא לֵימָא לֵיהּ אֲבָל סְתָמָא שָׁרֵי לֵיהּ לְמֵימַר: הֲנִרְאֶה עַכְשָׁו נִרְאֶה אִם תַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב אִם תָּבֹא אֵלַי לִכְשֶׁתֶּחְשַׁךְ וּשְׁנֵיהֶם יוֹדְעִין שֶׁעַל מְנָת לְשָׂכְרוֹ לִפְעֻלָּתוֹ הוּא מַזְהִירוֹ וְכֵיוָן דְּלָא מְפָרֵשׁ בְּהֶדְיָא שָׁרֵי כְּדִמְפָרֵשׁ טַעְמָא לְקַמָּן דִּבּוּר אָסוּר הִרְהוּר מֻתָּר: מֻתָּר לְהַרְהֵר בְּדִבְרֵי תוֹרָה: וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלָא כְּתִיב בֵּהּ דָּבָר אֶלָּא מְקוֹם חֲנִיָּתְךָ תְּהֵא בִּקְדֻשָּׁה וְטַעֲמָא מִשּׁוּם דְּיִשְׂרָאֵל מְהַרְהֲרִין תָּמִיד בְּדִבְרֵי תוֹרָה: עֶרְוַת דָּבָר אַלְמָא לָא אָסִיר לֵיהּ אֶלָּא בִּשְׁעַת דִּבּוּר: הַהִיא כְּדְרַב יְהוּדָה כְּלוֹמַר לְעוֹלָם וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ מִשּׁוּם הִרְהוּר תּוֹרָה וְאַפֵּי׳ אֵין דִּבּוּר וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר בְּמִלְּתָא אַחֲרִיתִי מַיְרֵי דְּאָסוּר בִּשְׁעַת הַדִּבּוּר וְלֹא בִּשְׁעַת הִרְהוּר כְּגוֹן לְהִסְתַּכֵּל בְּעֶרְוָה: עַכּוּ״ם עָרֹם כ״ש יִשְׂרָאֵל כְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל: אֵימָא שַׁפִּיר דָּמֵי דִּכְבְהֵמָה בְּעָלְמָא הוּא: וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם אַלְמָא עֶרְוָה הִיא בְּבֶן נֹחַ: וְדִבּוּר מִי אָסוּר וְהָא אָמַר רַב חִסְדָּא כו׳ וְכָל הָנֵי דִּבּוּר הוּא: פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ סַכָּנָה פִּקּוּחַ דִּיקוּמְבִּימוֹנ״ט: וּפִקּוּחַ דְּרַבִּים כְּגוֹן לִרְשׁוּת: טֵרַטְיָיאוֹת וְקִרְקְסָאוֹת וּבָסִילְקָאוֹת מִינֵי פָּלָטִין הֵן שֶׁשָּׁם נֶאֱסָפוּ לְבֵית הַוַּעַד: לְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת דְּהָא נָמֵי מִצְוָה הִיא דְּכֹל שֶׁאֵינוֹ מְלַמְּדוֹ אֻמָּנוּת מְלַמְּדוֹ לִסְטוּת וּמִצְוָה יָלְפִינַן מִקְּרָא בְּקִדּוּשִׁין בְּהָאִשָּׁה נִקְנֵית (ד׳ ל:): שֶׁל מֶלֶךְ שֶׁל עֵצָה שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ וְאֵין צָרִיךְ בְּכָךְ כְּגוֹן הָרוֹצֶה לִבְנוֹת בַּיִת כָּךְ וְכָךְ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בּוֹ ול״נ כְּמוֹ מַה לְּךָ מַה לְּךָ וְלַחֶשְׁבּוֹנוֹת הַלָּלוּ הֲרֵי אֵין צֹרֶךְ בָּהֶן לֹא לְךָ וְלֹא לְאַחֵר כְּגוֹן הַהִיא דְּפָרֵשִׁית:

וְאֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּרוֹת הַשְׁתָּא מַשְׁמַע דַּוְקָא עַל הַתְּחוּם אֲבָל בְּתוֹךְ הַתְּחוּם מַחְשִׁיכִין לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלֵי׳ וּלְהָבִיא פֵּירוֹ׳ וְקָשֶׁה לְרַבִּי דְּבְסוֹף פ׳ בַּכֹּל מְעָרְבִין (עֵירוּבִין דַּף ל״ח:) תַּנְיָא לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ לֵידַע מַה צְּרִיכָה כַּיּוֹצֵא בוֹ לֹא יְטַיֵּל אָדָם עַל פֶּתַח מְדִינָה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ מִיָּד וְאוֹמֵר רַבִּי דְּהָתָם מִנְּכְרָא מִלְּתָא דְּאֵינוֹ מְטַיֵּל אֶלָּא לִכָּנֵס לַמֶּרְחָץ מִיָּד אַחַר הַשַּׁבָּת שֶׁעַל פֶּתַח מְדִינָה רְגִילִים לִהְיוֹת מֶרְחֲצָאוֹת כִּדְאָמְרִי׳ בפ״ק דִּמְגִלָּה (דַּף ו:) ה׳ מֵאוֹת מַעֲלוֹת עָשָׁן חוּץ לַחוֹמָה אֲבָל הָכָא אֵין הוֹכָחָה כ״כ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם הַמַּחְשִׁיךְ לִשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּרוֹת וְכִי הַאי גַּוְנָא מְשַׁנֵּי הָתָם. מ״ר: מָה לִּי הוּא וּמָה לִּי חֲבֵרוֹ וְאִם תֹּאמַר וְנֵימָא דַּחֲבֵרוֹ הַיְנוּ דְּאָמַר לֵיהּ שְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים לְמָחָר וְי״ל דְּא״כ מַאי אִרְיָא חֲבֵרוֹ אַפֵּי׳ הוּא נָמֵי לָא מָצֵי לְמֵימַר אֶשְׂכֹּר פּוֹעֲלִים לְמָחָר דְּעַד כָּאן לָא קָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מֻתָּר לָאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ לְכְרַךְ פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר אֶלָּא מִשּׁוּם דְּשֶׁאִם יֵשׁ בִּרְגָנִין הוֹלֵךְ הָא לָאו הָכִי לָא: וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה הִיא יֵשׁ מְפָרֵשׁ דר״ע קָרוּי קָרְחָה שֶׁהָיָה קֵרֵחַ כְּדְתַנְיָא בְּפֶרֶק בָּתְרָא דִּבְכוֹרוֹת (דַּף נח. וְשָׁם) אָמַר בֶּן עַזַּאי כָּל חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין לְפָנַי כִּקְלִפַּת הַשּׁוּם חוּץ מִן הַקֵּרֵחַ הַזֶּה וְאוֹמֵר שֶׁזֶּה הָיָה ר״ע וְהָיָה לוֹ בֵּן שֶׁשְּׁמוֹ יְהוֹשֻׁעַ כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דִּשְׁבוּעוֹת א״ל ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ שֶׁל ר״ע לר״ע וְאֵין נִרְאֶה לר״ת דְּמַה שֶּׁקְּרָאוּ בֶּן עַזַּאי לר״ע קֹרֵחַ בִּבְדִיחוּתָא בְּעָלְמָא אֵין לָנוּ לִקְרוֹתוֹ כֵּן כָּל שָׁעָה דִּלְשׁוֹן גְּנוּת הוּא שְׁנָא׳ עֲלֵה קֵרֵחַ עֲלֵה קֵרֵחַ (מְלָכִים ב ב׳:כ״ג) וְאָמְרִינַן נָמֵי לְקַמָּן (שַׁבָּת דַּף קנב.) אֲמַר לֵהּ הָהוּא צְדוּקִי לְר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה מֵהָכָא לְקַרְחִינָאָה כַּמָּה הָוֵי הֲרֵי שֶׁהָיָה מְגַנֶּה אוֹתוֹ עַל שֶׁהָיָה קֹרֵחַ וְעוֹד אָמְרִי׳ בִּמְגִלָּה פֶּרֶק בָּתְרָא (דַּף כֹּח.) שָׁאַל רַבִּי אֶת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה בַּמָּה הֶאֱרַכְתָּ יָמִים כו׳ א״ל רַבִּי בָּרְכֵנִי א״ל יְהִי רָצוֹן שֶׁתַּגִּיעַ לַחֲצִי יָמַי וְאִי ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה בְּנוֹ שֶׁל ר״ע וְהָא קַיְמָא לַן דְּלָא נָשָׂא ר״ע בַּת כַּלְבָּא שָׂבוּעַ עַד שֶׁקִּבֵּל עָלָיו לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וְאָז הָיָה בֶּן מ׳ דְּתַנְיָא בְּסוֹף סִפְרֵי מ׳ שָׁנָה שִׁמֵּשׁ ת״ח מ׳ שָׁנָה פִּרְנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל וְכָל יָמָיו ק״כ שָׁנִים וְאָמְרִי׳ בְּקִדּוּשִׁין פֶּרֶק בָּתְרָא (דַּף עב.) עַד שֶׁלֹּא מֵת ר״ע נוֹלַד רַבִּי וַאֲפִלּוּ נוֹלַד ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁנְּשָׂאָהּ לֹא נִשְׁאַר כִּי אִם פ׳ שָׁנִים מר״ע וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בְּשָׁעָה שֶׁבֵּרַךְ אֶת רַבִּי הָיָה בֶּן ק״מ שָׁנִים לְכָל הַפָּחוֹת שֶׁבְּפָחוֹת מע׳ שָׁנָה לֹא הָיָה מְבָרְכוֹ וְאָז הָיָה רַבִּי לְכָל הַפָּחוֹת בֶּן ס׳ וא״כ לֹא הָיָה מְבָרְכוֹ רַק מִי׳ שָׁנִים וְעוֹד נִרְאֶה שֶׁלֹּא נְשָׂאָהּ עַד שֶׁעָסַק בֵּי רַב תְּרֵי סְרֵי וּתְרֵי סְרֵי שְׁנִין נִמְצָא כְּשֶׁהָיָה רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה בֶּן ק״מ הָיָה רַבִּי יוֹתֵר מֵחֲצִי יָמָיו לְכָךְ נִרְאֶה לר״ת דְּלָא ר״ע הָיָה אֶלָּא אִינִישׁ אַחֲרִינָא הָיָה שֶׁשְּׁמוֹ קָרְחָה וְקָרְחָה הוּא שֵׁם אָדָם כְּמוֹ קֵרֵחַ וְנוֹלַד הַרְבֵּה קֹדֶם ר׳ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ שֶׁל ר״ע. מ״ר: אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵרוֹ הֲנִרְאֶה שֶׁתַּעֲמֹד עִמִּי לָעֶרֶב י״א דְּדַוְקָא לַחֲבֵרוֹ אֲבָל לְנָכְרִי אָסוּר לְפִי שֶׁהוּא [עוֹשֶׂה] לְדַעַת אוֹתָהּ [אֲמִירָה] וְאֵינוֹ נִרְאֶה דְּהָא שָׁרֵינַן לֵיהּ הָכָא מִשּׁוּ׳ דְּדִבּוּר אָסוּר וְהִרְהוּר מֻתָּר [א״כ] ל״ש נָכְרִי ל״ש יִשְׂרָאֵל. מ״ר: וְדִבּוּר מִי אָסוּר פֵּי׳ מִן הַתּוֹרָה דְּהָא מִדְּשָׁרֵינַן דִּבּוּר שֶׁל מִצְוָה מִכְּלָל דְּמִדְּאוֹרַיְתָא שָׁרֵי: וְאָמַר ר״א פּוֹסְקִין צְדָקָה לַעֲנִיִּים בְּשַׁבָּת וא״ת מַה צָּרִיךְ לְאַתּוּיֵי הָא ה״ל לְאַתּוּיֵי מִלְּתַיְהוּ דְּבֵית הִלֵּל [בפי״ז] (בַּתּוֹסֶפְתָּא) דְּתַנְיָא אֵין פּוֹסְקִים צְדָקָה אֲפִי׳ לְהַשִּׂיא יָתוֹם וִיתוֹמָה וְאֵין מְשַׁדְּכִין עַל הַתִּינוֹקוֹת לֵאָרֵס בּוֹ דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִין וצ״ל דְּנִיחָא לֵיהּ לְאַתּוּיֵי מִלְּתָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר דְּמֵהָתָם לֹא הֲוָה שָׁמְעִינַן פְּסִיקַת צְדָקָה לַעֲנִיִּים דְּהָא לָא שָׁרֵי בֵּית הִלֵּל אֶלָּא לְהַשִּׂיא יָתוֹם וִיתוֹמָה:

עין משפט נר מצוה

א טור או״ח סי׳ שו, ש״ע או״ח סי׳ שז סעי׳ ח:
ב מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יב, סמג לאוין סה:
ג מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ג:
ד מיי׳ פו׳ מהל׳ שבת הל׳ א, סמג לאוין סה:
ה טוש״ע או״ח סי׳ שז סעי׳ ז:
ו מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ד, סמג לאוין סה:
ז טוש״ע או״ח סי׳ עה סעי׳ ד:
ח מיי׳ פג׳ מהל׳ קריאת שמע הל׳ טז, סמג עשין יח:
ט טוש״ע או״ח סי׳ שו סעי׳ ו:
י מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה:
יא טוש״ע או״ח סי׳ שו סעי׳ ו:
יב מיי׳ פכ״ד מהל׳ שבת הל׳ ה, סמג לאוין סה:
יג טוש״ע או״ח סי׳ שז סעי׳ ז:
יד מיי׳ פכ״ג מהל׳ שבת הל׳ יח, סמג לאוין סה:

מסורת הש״ס

א תוספתא שבת
ב תוספתא שבת; עבודה זרה ז.
ג לעיל מ:; זבחים קב:; ברכות כד:; עבודה זרה מד:; קידושין לג.
ד ברכות כה:
ה כתובות ה.

גליון הש״ס

גמ׳ חבר נכרי. עי׳ סוכה דף לט ע״א תוס׳ ד״ה הלוקח ועי׳ מג״א סימן תק ס״ק ג:

תורה אור השלם

בַּהּ־זִמְנָא מַנְדְּעִי יְתוּב עֲלַי וְלִיקַר מַלְכוּתִי הַדְרִי וְזִוִי יְתוּב עֲלַי וְלִי הַדָּבְרַי וְרַבְרְבָנַי יְבַעוֹן וְעַל־מַלְכוּתִי הָתְקְנַת וּרְבוּ יַתִּירָה הוּסְפַת לִי [דניאל ד, לג]

וְעַתָּה אָנֹכִי נָתַתִּי אֶת־כָּל־הָאֲרָצוֹת הָאֵלֶּה בְּיַד נְבוּכַדְנֶאצַּר מֶלֶךְ־בָּבֶל עַבְדִּי וְגַם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה נָתַתִּי לוֹ לְעָבְדוֹ [ירמיהו כז, ו]

כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶךָ לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ [דברים כג, טו]

וַתַּעְגְּבָה עַל פִּלַגְשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר־חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם [יחזקאל כג, כ]

וַיִּקַּח שֵׁם וָיֶפֶת אֶת־הַשִּׂמְלָה וַיָּשִׂימוּ עַל־שְׁכֶם שְׁנֵיהֶם וַיֵּלְכוּ אֲחֹרַנִּית וַיְכַסּוּ אֵת עֶרְוַת אֲבִיהֶם וּפְנֵיהֶם אֲחֹרַנִּית וְעֶרְוַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ [בראשית ט, כג]

אִם־תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ עֲשׂוֹת חֲפָצֶךָ בְּיוֹם קָדְשִׁי וְקָרָאתָ לַשַּׁבָּת עֹנֶג לִקְדוֹשׁ יְהוָה מְכֻבָּד וְכִבַּדְתּוֹ מֵעֲשׂוֹת דְּרָכֶיךָ מִמְּצוֹא חֶפְצְךָ וְדַבֵּר דָּבָר [ישעיהו נח, יג]

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שז סעי' ז:
ב טוש"ע או"ח סי' שז סעי' ח ט:
ג מיי' פכ"ד מהלכ' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ד טוש"ע או"ח סי' שז סעי' ח ט:
ה מיי' פכ"ד מהלכ' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ו טוש"ע או"ח סי' שו סעי' ג:
ז מיי' פכ"ד מהלכ' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:
ח טוש"ע או"ח סי' רצד סעי' א:
ט מיי' פכ"ט מהלכ' שבת הל' ה, סמג עשין כט:
י מיי' פב' מהלכ' תפילה וברכת כהנים הל' יב:
יא טוש"ע או"ח סי' רצט סעי' י:
יב מיי' פכ"ט מהלכ' שבת הל' ג, סמג עשין כט:

לְכָרְךָ פְּלוּגֵי אֲנִי הוֹלֵךְ תֵּמַהּ מַאי אִרְיָא הוּא אֶפְלוּ לַחֲבֵרוֹ נָמֵי יָכוֹל לוֹמַר לֵךְ וְשֶׁל מַה בְּכָךְ כְּגוֹן שֶׁכְּבָר הָיוּ לְצֹרֶךְ אֶלָּא שֶׁעָבְרוּ כְּגוֹן כָּךְ וְכָךְ הוֹצֵאתִי בְּבִנְיָן זֶה: חֻשְׁבּוֹנוֹת שֶׁעָבְרוּ לְקַמָּן מוֹקֵי לָהּ דְּלָא עָבְרוּ לְגַמְרֵי שֶׁעֲדַיִן שִׂכַּר הַפּוֹעֲלִים עָלָיו שֶׁלֹּא נָתְנוּ לָהֶן וְשֶׁל מַה בְּכָךְ שֶׁעָבְרוּ לְגַמְרֵי וְאֵין שִׂכַּר פּוֹעֲלִים עָלָיו: כָּךְ וְכָךְ הוֹצֵאתִי אֵלְמָא עָבְרוּ מַתִּירִין: תְּקֹשִׁי לָךְ הֵיא גּוּפָא בָּרִיתָא קַמַּיְיתָא רֵישָׁא קָתָנֵי שֶׁעָבְרוּ אֲסוּרִין וְסֵיפָא קָתָנֵי שֶׁל מַה בְּכָךְ מַתִּירִין דְּהַיְינוּ עָבְרוּ: צָלַף אֵילָן גָּדוֹל הוּא וּבַעַל עֲנָפִים הַרְבֵּה וּשְׁלֹשָׁה מִינֵי אֹכֶל יֵשׁ בְּפֵרוֹתָיו אֲבָיוֹנוֹת קַפְרִיסִין וְלוּלְבִין: שֶׁאִם יֵשׁ בָּרֶגֶן מֵע' אַמָּה לַע' אַמָּה הוֹלֵךְ אַפִּי' בְּשַׁבָּת שֶׁהַכֹּל חָשׁוּב כְּעִיר אַחַת וְכָל הָעִיר כְּד' אַמּוֹת כִּדְאָמְרִינַן בְּעֵירוּבִין (דף כא.) וְכֵיוָן דְּהוּא דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ הֶתֵּר עַל יְדֵי תַּקָּנָה בְּשַׁבָּת מַתִּיר לְאוֹמְרוֹ אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם הֶתֵּר: הַמְחַבְּרִים שא"א לְקָצְצָן בְּשַׁבָּת ע"י שׁוּם תַּקָּנָה: קֹשׁ זַנְבוֹת הַשְּׁבָלִים אשטרצי"א: בְּתִבְנָא סָרִיא שְׁאִפִּי' יֵשׁ מְחִצּוֹת אֵינוֹ מֵבִיא מִשּׁוּם דְּמַקְצָה הוּא: עַל עִסְקֵי כַּלָּה וַמֵּת אֵין דְּחֻפְצֵי שָׁמַיִם הֵן אֲבָל עַל עִסְקֵי אַחֵר אַפִּי' דּוֹמְיָא דְּכַלָּה לֹא: בִּשְׁלָמָא אַחֵר דְּמֵיָא דְּכַלָּה מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּאָסוּר לְהַחְשִׁיךְ כְּגוֹן לַחְתּוֹךְ מִן הַמְחֻבָּר: לְמֵגַז לָהּ אִסָּא דַּעֲבַדוּ לָהּ גְּנָנָא דְּאִסָּא לְכַלָּתָא: אֶלָּא עִסְקֵי מֵת מַאי הִיא הָבָאָה דְּאָרוֹן וְתַכְרִיכִין וְאַמַּאי לְאַחֵר לֹא לַיְמָא הוֹאִיל וְאִם יֵשׁ שָׁם מְחִצּוֹת מֵבִיא: לְמֵגַז לֵיהּ גְּלִימָא לְתַקֵּן לוֹ תַּכְרִיכִין דְּאֵין הֶתֵּר לְדָבָר הַיּוֹם כְּלָל: ואע"ג דְּלָא אַבְדִּיל אַסֵּיפָא דְּמַתְנִי' מֻתָּמָה דְּקָתָנֵי

לִי לְכָרְךָ פְּלוּגֵי לְמָחָר מַהַאי טַעְמָא דְּקַאָמַר מִדְּשָׁרֵי שְׁמוּאֵל לְקַמָּן לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ שְׁמֹר לִי פֵּרוֹת שֶׁבְּתְחוּמְךָ אֶפְלוּ בְּשַׁבָּת כ"ש שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שְׁמֹר לִי לְמָחָר וְאֵין לְפָרֵשׁ דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁהֵן בִּתְחוּמוֹ אֲבָל אֵין יָכוֹל לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ שְׁמֹר לִי פֵּרוֹת שֶׁחוּץ לִתְחוּמְךָ דְּנִרְאֶה הוּא שֶׁאֶפְלוּ זֶה יָכוֹל לוֹמַר מִכֵּיוָן שֶׁמְּתַר לְהַחְשִׁיךְ וצ"ל דְּלָא נָקֵט שְׁמוּאֵל דַּוְקָא לְכָרְךָ פְּלוּגֵי אֲנִי הוֹלֵךְ דְּהוּא הַדִּין לַחֲבֵרוֹ יָכוֹל לוֹמַר לֵךְ לִי

לְכָרְךָ פְּלוּגֵי לְמָחָר: **בְּשִׁלְמָא** קֹשׁ בְּמְחֻבָּר מִשְּׁכַּחַתְּ לָהּ ה"נ הו"מ לְמֵימַר מִטַּעַם מַקָּצֶה דְּהָא אֵינוֹ רָאוּי לְמַאֲכָל בְּהֵמָה כִּדְאָמַר לְעֵיל (שַׁבָּת דף קמא) הַקֹּשׁ שע"ג הַמִּטָּה לֹא יְנַעֲנְעֶנּוּ כו' אֶלָּא רְבוּתָא קָאָמַר דַּאֲפִילּוּ בְּמְחֻבָּר מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ: **בְּמְחֻבָּר** מִשְּׁכַּחַתְּ לָהּ אוֹמֵר רַבִּי דְּלָאו מִשּׁוּם תְּלִישָׁה נָקֵט לָהּ דאע"ג שֶׁמְּחֻבָּר לָאָרֶץ אֵין בּוֹ אִסּוּר תְּלִישָׁה כֵּיוָן שֶׁיָּבֵשׁ אֵינוֹ יוֹנֵק מִן הָאָרֶץ כִּדְמוֹכַח בְּחֵלִין פֶּרֶק הָעוֹר וְהַרְטֶב (חֵלִין דף קכז: וְשָׁם) דְּאָמַר תְּאֵנִים שֶׁצָּמְקוּ בְּאֵבֵיהֶן מְטַמְּאִין טָמְאַת אֳכָלִין וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת דַּוְקָא צָמְקוּ אֲבָל יָבְשׁוּ לֹא וְכֵן מִשְׁמַע בְּכָל הַסָּגְיָא דְּיָבְשׁוּ הֵן וְעַקְצֵיהֶן מְטַמֵּא טָמְאַת אֳכָלִין וְאֵין דִּינוֹ כְּלָל כִּמְחֻבָּר וְהָא דְּקָאָמַר הָכָא בְּמְחֻבָּר מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ הַיְנוּ מִשּׁוּם אִסּוּר יְפוּי קַרְקַע כִּדְאָמַר לְעֵיל הַתּוֹלֵשׁ עֲלָשִׁין בְּשַׁבָּת חַיָּב חַטָּאת בְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה (לְעֵיל שַׁבָּת דף קנג.) וְהָא דְּפָרִיךְ בְּפֶרֶק הַמּוֹצִיא תְּפִלִּין (עֵירוּבִין דף ק:) אַאִילָן יָבֵשׁ הָא קָא נָתְרֵי פֵּירֵי מַשְׁמַע שֶׁיֵּשׁ בְּיָבֵשׁ אִסּוּר תְּלִישָׁה אוֹמֵר רַבִּי דְּמֵירֵי הָתָם בְּיָבְשׁוּ הֵן וְלֹא עַקְצֵיהֶן: **בְּתִבְנָא** סָרִיא וְהָא דְּאָמַר לְקַמָּן מִי שֶׁהֶחְשִׁיךְ (שַׁבָּת דף קָנָה:) מְפָרְכִין תֶּבֶן וְאַסְפַּסְתָּא לִפְנֵי בְּהֵמָה וּמוּקֵי לָהּ בְּתִבְנָא סָרִיא מַשְׁמַע דַּחֲזֵי לִבְהֵמָה אוֹמֵר רַבִּי דְּמֵירֵי בְּגוֹן דְּלָא סָרֵי כֻּלֵּי הַאי: **אֶלָּא** מֵת מַאי נִיהוּ לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין תֵּמַהּ אַמַּאי לֹא קָאָמַר לְמֵגַז לֵיהּ אִסָּא שֶׁהָיוּ רְגִילִין לְהָבִיא אִסָּא לְמֵת כִּדְאַשְׁכְּחַן בְּנִדָּה (דף לז.) דְּשׁוֹר אִסָּא מֵעֲרָסָא לְעַרְסָא וי"ל ע"כ צ"ל אָרוֹן וְתַכְרִיכִין כִּדְקָתָנֵי בְּמַתְנִי' בְּהֶדְיָא. מ"ר: **אֲבָל** מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר וּמֵבִיא פֵּרוֹת בְּיָדוֹ מִתּוֹךְ פֵּרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס מִשְׁמַע לִשְׁמוֹר חוּץ לַתְּחוּם וְכֵן מִשְׁמַע פְּשָׁט הַמִּשְׁנָה וְקָשֶׁה לְרַבִּי מֵהָא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל בגמ' מֻתָּר לְאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ לְכָרְךָ פְּלוּגֵי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר וּפָרִיךְ תְּנַן אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְשָׁכוֹר פּוֹעֲלִים כו' וְהַשְׁתָּא מַתְנִיתִין גּוּפַהּ תְּקַשֵּׁי לֵיהּ דְּמוֹכְחָא מִלְּתָא דְּשְׁמוּאֵל מִדְּקָתָנֵי בְּסֵיפָא כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל כָּל שֶׁאֲנִי בַּאֲמִירָתוֹ יָכוֹל אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו וְקָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָ' דְּמַה שֶׁמֻּתָּר לוֹמַר מֻתָּר לְהַחְשִׁיךְ וא"כ מִדְּשָׁרֵינַן לְהַחְשִׁיךְ לִשְׁמוֹר חוּץ לַתְּחוּם אַלְמָא שָׁרֵי לְמֵימַר חוּץ לַתְּחוּם אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר דְּהָא תְּלָיָא וְהַיְנוּ כִּשְׁמוּאֵל וְאֵינִי יוֹדֵעַ מַאי קָשְׁיָא דְּאִי לְאו דִּשְׁמוּאֵל מַתְנִי' אִתְיָא שַׁפִּיר דְּהֵי"א אֵין לְךָ דָּבָר שֶׁלֹּא יְהֵא מֻתָּר לְאָדָם לוֹמַר עַל עִסְקֵי עַצְמוֹ וְאַפִּי' אֶשְׁכֹּר פּוֹעֲלִים לְמָחָר אוֹ אֶבְנֶה בִּנְיָן זֶה יָכוֹל לוֹמַר בְּשַׁבָּת דַּהֲוָה אָמֵינָא דַּוְקָא לַחֲבֵרוֹ אָסוּר לוֹמַר שְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים לְמָחָר דִּמְהַנֵּי אֲמִירָתוֹ אֲבָל עַל עַצְמוֹ יָכוֹל לוֹמַר כָּל מַה שֶׁיִּרְצֶה דְּלָא מְהַנֵּי אֲמִירָתוֹ וְכִי תֵּלֵי אַבָּא שָׁאוּל הַהַחְשָׁכָה ה"מ בַּאֲמִירָה לַחֲבֵרוֹ דְּיֵשׁ אִסּוּרָה וְיֵשׁ מֻתֶּרֶת אֲבָל אִם אֵיתָא לְדִשְׁמוּאֵל פֶּרִיךְ שַׁפִּיר דְּאָסַר כָּל אֲמִירוֹת אֲפִלּוּ עַל עַצְמוֹ אֶלָּא דַּוְקָא לְכָרְךָ פְּלוּגֵי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר מִשּׁוּם טַעְמָא דְּשָׁתְא פֶּרִיךְ כֵּיוָן דְּאִי לָאו הַאי טַעְמָא הָוֵה אָסְרַתְּ לֵיהּ אֶלָּא מִשּׁוּם הַאי טַעְמָא דַּוְקָא שָׁרֵית לֵיהּ א"כ מַתְנִי' נָמֵי תִּשְׁתְּרֵי לְהַבִיא פֵּרוֹת שֶׁאִם יֵשׁ מְחִצּוֹת מֵבִיא. נ"ל:

וְשֶׁל מַה בְּכָךְ — מוּתָּר לְחַשְּׁבָן. וּרְמִינְהוּ: חוֹשְׁבִין חֻשְׁבּוֹנוֹת שֶׁאֵינָן צְרִיכִין, וְאֵין מְחַשְּׁבִין חֻשְׁבּוֹנוֹת שֶׁצְּרִיכִין, בְּשַׁבָּת. כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לַחֲבֵירוֹ: ״כָּךְ וְכָךְ פּוֹעֲלִים הוֹצֵאתִי עַל שָׂדֶה זוֹ, כָּךְ וְכָךְ דִּינָרִין הוֹצֵאתִי עַל דִּירָה זוֹ״. אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: ״כָּךְ וְכָךְ הוֹצֵאתִי, וְכָךְ וְכָךְ אֲנִי עָתִיד לְהוֹצִיא״! [א]וּלְטַעְמָיךְ, קַשְׁיָא לָךְ הֵיא גּוּפַהּ! אֶלָּא: הָא — דְּאִיכָּא אַגְרָא דַּאֲגִירָא גַּבֵּיהּ. הָא — דְּלֵיכָּא אַגְרָא דַּאֲגִירָא גַּבֵּיהּ. אֵין מַחְשִׁיכִין. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּחָסִיד אֶחָד שֶׁנִּפְרְצָה לוֹ פִּרְצָה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְנִמְלַךְ עָלֶיהָ לְגוֹדְרָהּ, וְנִזְכַּר שֶׁשַּׁבָּת הוּא, וְנִמְנַע אוֹתוֹ חָסִיד וְלֹא גְּדָרָהּ, וְנַעֲשָׂה לוֹ נֵס וְעָלְתָה בּוֹ צָלָף, וּמִמֶּנָּה הָיְתָה פַּרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. [ב]אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר לָאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ ״לְכָרְךָ פְּלוּגֵי אֲנִי הוֹלֵךְ לְמָחָר״, שֶׁאִם יֵשׁ בּוּרְגָּנִין — הוֹלֵךְ. [ג]תָּנָן: אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְשָׁכוֹר פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּירוֹת. בְּשִׁלְמָא לְשָׁכוֹר פּוֹעֲלִים וּלְהָבִיא פֵּירוֹת, אֶלָּא לְהָבִיא פֵּירוֹת? לֵימָא: שֶׁאִם יֵשׁ שָׁם מְחִיצוֹת — מֵבִיא! מֵת נָמֵי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ בְּפֵירוֹת הַמְחוּבָּרִים. וְהָתָנֵי רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא תֶּבֶן וְקַשׁ. בְּשִׁלְמָא קַשׁ מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ בִּמְחוּבָּר. אֶלָּא תֶּבֶן, הֵיכִי מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ? בְּתִיבְנָא סָרְיָא. [ד]תָּא שְׁמַע: מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת. עַל עִסְקֵי כַּלָּה וָמֵת — אִין, עַל עִסְקֵי אַחֵר — לָא. בְּשִׁלְמָא אַחֵר דּוּמְיָא דְּכַלָּה מַשְׁכַּחְתְּ לַהּ לְמֵיגַז לֵיהּ אַסָּא. אֶלָּא מֵת מַאי נִיהוּ? — לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְקָתָנֵי מֵת — אִין, אֲבָל אַחֵר — לָא? תַּרְגְּמָא רַבִּי נָתָן בַּר אַמֵּי קַמֵּיהּ דְּרָבָא בֵּין הַגִּיתּוֹת שָׁנוּ. [ה]אָמַר לֵיהּ רַבִּי אַבָּא לְרַב אָשֵׁי: בְּמַעֲרָבָא אָמְרִינַן הָכִי: ״הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל״ וְעָבְדִינַן צוּרְכִין. אָמַר רַב אָשֵׁי: כִּי הֲוֵינָא בֵּי רַב כָּהֲנָא הֲוָה אָמַר ״הַמַּבְדִּיל בֵּין קוֹדֶשׁ לְחוֹל״ וּמְסַלְתִּינַן סִילְתֵּי. כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כֹּל שֶׁאֲנִי וְכוּ'. אִיבַּעְיָא לְהוּ: אַבָּא שָׁאוּל אַהֵיָיא? אִילֵימָא אַרִישָׁא קַאֵי: ״אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְשָׁכוֹר פּוֹעֲלִים לְהָבִיא פֵּירוֹת״ — הַאי

וּמֵבִיא פֵּרוֹת בְּיָדוֹ מִן הַמְחֻבָּר בְּלֹא הַגִּתּוֹת שָׁנוּ דְּאִיכָּא כּוֹס בַּשָּׁדֶה: בֵּין קוֹדֶשׁ לְחֹל לְהֶבְרָא בְּעַלְמָא לְלַוּוֹת אֶת הַמֶּלֶךְ: וְעַבְדִינַן צָרְכִין וְאַחַר כָּךְ אָנוּ מְבָרְכִין עַל הַכּוֹס בְּרָכָה גְּמוּרָה דְּהַבְדָּלָה וכ"ש דְּאִי אַבְדִּיל בִּתְפִלָּה מַתִּיר לְעָשׂוֹת צָרְכָיו וְחוֹזֵר וּמַבְדִּיל עַל הַכּוֹס: וּמְסַלְתִּינַן סִלְתֵּי חוֹטְבִין עֵצִים: אַהֵיָיא קַאֵי וּמְשַׁוֵּי כְּלָלָא: אִי נִימָא אַרִישָׁא דְּקָתָנֵי ת"ק לְאַסּוּרָא וְקָאָתֵי אַבָּא שָׁאוּל לְשַׁוְיָהּ בָּהּ כְּלָלָא א"כ דִּכְלָלָא לְאַסּוּרָא ה"ל לְמֵימַר בְּהֶדְיָא כֹּל שֶׁאֵינוֹ זַכַּאי בַּאֲמִירָה כְּגוֹן אֵלּוּ שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לוֹמַר לַחֲבֵרוֹ שְׁכֹר לִי פּוֹעֲלִים אוֹ הָבֵא לִי פֵּרוֹת לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת אֵינוֹ רַשַּׁאי לְהַחְשִׁיךְ מִבְּעֵי לַהּ:

מסורת הש"ס

א יבמות נח.; משנה שבת
ב מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי
ג תוספתא שבת; משנה שבת
ד משנה מכשירין; לעיל קכב.

אֶלָּא אַסֵּיפָא קָאֵי דְּקָאָמַר ת"ק לְהֶתֵּרָא אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר וַאֲתָא אִיהוּ וְשָׁוְיָהּ בֵּהּ כְּלָלָא לְהָבִיא כָּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן:

הַאי כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ רַשַּׁאי אֲנִי בַּחֲשִׁיכָתוֹ מִבְּעֵי לֵהּ תַּמָּהּ הָא דְּכִי לֵיהּ! אֶלָּא אַסֵּיפָא קָאֵי: ״אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר וּמֵבִיא פֵּירוֹת בְּיָדוֹ״ — הַאי ״כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ אֵינִי רַשַּׁאי בַּחֲשִׁיכָתוֹ מִבְּעֵי לֵיהּ! [א]לְעוֹלָם אַסֵּיפָא קָאֵי, וְאֲבָא שָׁאוּל אַהָא קָאֵי דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר לָאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ ״שְׁמוֹר לִי פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמְךָ, וַאֲנִי אֶשְׁמוֹר לְךָ פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמִי״. וְקָאָמַר אֲבָא שָׁאוּל לְתַנָּא קַמָּא: מִי לָא מוֹדֵית דְּמוּתָּר אָדָם לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ: ״שְׁמוֹר לִי פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמְךָ וַאֲנִי אֶשְׁמוֹר לְךָ פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמִי״. [ב-ד][ג]וְאֵימָא: ״כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ — רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו״. ״כְּלָל״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא בְּהֵמָה. הָיְתָה עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם — קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה. כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ — רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו. [ה]וּמַחְשִׁיכִין לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמְרִים לוֹ: ״לֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְאִם לֹא מָצָאתָ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי — הֵבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי״. ״לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה — הֵבֵא בְּמָאתַיִם״. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מִקַּח. [ו]מַתְנִי׳ מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים. גּוֹי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בְּשַׁבָּת — לֹא יִסְפּוֹד בָּהֶן יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ מִמָּקוֹם קָרוֹב. עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר — יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — לֹא יִקָּבֵר בּוֹ עוֹלָמִית.

[ז]גְּמ' מַאי מִמָּקוֹם קָרוֹב? רַב אָמַר: מִמָּקוֹם קָרוֹב מַמָּשׁ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא חוּץ לַחוֹמָה לָנוּ. דַּיְקָא מַתְנִיתִין כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, דְּקָתָנֵי: ״עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפַר לוֹ קֶבֶר — יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל״. אַלְמָא מִסְפֵּיקָא שְׁרֵי, הָכָא נָמֵי מִסְפֵּיקָא שְׁרֵי. [יא-ב][ח]וְתַנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְגוֹיִם דָּרִים בָּהּ, וְהָיְתָה בָּהּ מָרְחָץ הַמְרֻחֶצֶת בְּשַׁבָּת, אִם רוֹב גּוֹיִם — לָעֶרֶב רוֹחֵץ בָּהּ מִיָּד. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יַמְתִּין עַד כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין. מֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה — אָסוּר וַיַּמְתִּין עַד כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּאַמְבָּטִי קְטַנָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ רְשׁוּת רוֹחֵץ בָּהּ מִיָּד. מַאי ״רְשׁוּת״? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: אִם יֵשׁ בָּהּ אָדָם חָשׁוּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשָׂרָה עֲבָדִים שֶׁמְּחַמְּמִין לוֹ עֲשָׂרָה קוּמְקוּמִין בְּבַת אַחַת בְּאַמְבָּטִי קְטַנָּה — מוּתָּר לְרָחוֹץ בָּהּ מִיָּד. [יג]עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר וְכוּ'. אַמַּאי? הָכָא נָמֵי יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ! אָמַר עוּלָּא: בְּעוֹמֵד בְּאַסַרְטְיָא. תִּינַח קֶבֶר, אָרוֹן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בְּמוּטָל עַל קִבְרוֹ. [טז]מַתְנִי׳ עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת: סָכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזִּיז בּוֹ אֵבֶר. שׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו, וּמְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַחוֹל בְּשָׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין.

הַאי כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ רַשַּׁאי אֲנִי בַּחֲשִׁיכָתוֹ? ״כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ אֵינִי רַשַּׁאי בַּחֲשִׁיכָתוֹ מִבְּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא אַסֵּיפָא קָאֵי: ״אֲבָל מַחְשִׁיךְ הוּא לִשְׁמוֹר וּמֵבִיא פֵּירוֹת בְּיָדוֹ״ — הַאי ״כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ אֵינִי רַשַּׁאי בַּחֲשִׁיכָתוֹ מִבְּעֵי לֵיהּ! [א]לְעוֹלָם אַסֵּיפָא קָאֵי, וְאֲבָא שָׁאוּל אַהָא קָאֵי דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מוּתָּר לָאָדָם לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ ״שְׁמוֹר לִי פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמְךָ, וַאֲנִי אֶשְׁמוֹר לְךָ פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמִי״. וְקָאָמַר אֲבָא שָׁאוּל לְתַנָּא קַמָּא: מִי לָא מוֹדֵית דְּמוּתָּר אָדָם לוֹמַר לַחֲבֵירוֹ: ״שְׁמוֹר לִי פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמְךָ וַאֲנִי אֶשְׁמוֹר לְךָ פֵּירוֹת שֶׁבְּתְחוּמִי״. [ב-ד][ג]וְאֵימָא: ״כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ — רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו״. ״כְּלָל״ לְאֵתוֹיֵי מַאי? לְאֵתוֹיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: אֵין מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְהָבִיא בְּהֵמָה. הָיְתָה עוֹמֶדֶת חוּץ לַתְּחוּם — קוֹרֵא לָהּ וְהִיא בָּאָה. כְּלָל אָמַר אַבָּא שָׁאוּל: כָּל שֶׁאֲנִי זַכַּאי בַּאֲמִירָתוֹ — רַשַּׁאי אֲנִי לְהַחְשִׁיךְ עָלָיו. [ה]וּמַחְשִׁיכִין לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין. וְאוֹמְרִים לוֹ: ״לֵךְ לְמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְאִם לֹא מָצָאתָ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי — הֵבֵא מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי״. ״לֹא מָצָאתָ בְּמָנֶה — הֵבֵא בְּמָאתַיִם״. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזְכִּיר לוֹ סְכוּם מִקַּח. [ו]מַתְנִי׳ מַחְשִׁיכִין עַל הַתְּחוּם לְפַקֵּחַ עַל עִסְקֵי כַּלָּה, וְעַל עִסְקֵי הַמֵּת לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִים. גּוֹי שֶׁהֵבִיא חֲלִילִין בְּשַׁבָּת — לֹא יִסְפּוֹד בָּהֶן יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא אִם כֵּן בָּאוּ מִמָּקוֹם קָרוֹב. עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר — יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל. וְאִם בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל — לֹא יִקָּבֵר בּוֹ עוֹלָמִית.

[ז]גְּמ' מַאי מִמָּקוֹם קָרוֹב? רַב אָמַר: מִמָּקוֹם קָרוֹב מַמָּשׁ. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: חַיְישִׁינַן שֶׁמָּא חוּץ לַחוֹמָה לָנוּ. דַּיְקָא מַתְנִיתִין כְּווֹתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, דְּקָתָנֵי: ״עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפַר לוֹ קֶבֶר — יִקָּבֵר בּוֹ יִשְׂרָאֵל״. אַלְמָא מִסְפֵּיקָא שְׁרֵי, הָכָא נָמֵי מִסְפֵּיקָא שְׁרֵי. [יא-ב][ח]וְתַנְיָא כְּווֹתֵיהּ דְּרַב: עִיר שֶׁיִּשְׂרָאֵל וְגוֹיִם דָּרִים בָּהּ, וְהָיְתָה בָּהּ מָרְחָץ הַמְרֻחֶצֶת בְּשַׁבָּת, אִם רוֹב גּוֹיִם — לָעֶרֶב רוֹחֵץ בָּהּ מִיָּד. אִם רוֹב יִשְׂרָאֵל — יַמְתִּין עַד כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין. מֻחֶצָּה עַל מֻחֶצָּה — אָסוּר וַיַּמְתִּין עַד כְּדֵי שֶׁיֵּחַמּוּ חַמִּין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּאַמְבָּטִי קְטַנָּה, אִם יֵשׁ בָּהּ רְשׁוּת רוֹחֵץ בָּהּ מִיָּד. מַאי ״רְשׁוּת״? אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב יִצְחָק בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: אִם יֵשׁ בָּהּ אָדָם חָשׁוּב שֶׁיֵּשׁ לוֹ עֲשָׂרָה עֲבָדִים שֶׁמְּחַמְּמִין לוֹ עֲשָׂרָה קוּמְקוּמִין בְּבַת אַחַת בְּאַמְבָּטִי קְטַנָּה — מוּתָּר לְרָחוֹץ בָּהּ מִיָּד. [יג]עָשׂוּ לוֹ אָרוֹן וְחָפְרוּ לוֹ קֶבֶר וְכוּ'. אַמַּאי? הָכָא נָמֵי יַמְתִּין בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ! אָמַר עוּלָּא: בְּעוֹמֵד בְּאַסַרְטְיָא. תִּינַח קֶבֶר, אָרוֹן מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ: בְּמוּטָל עַל קִבְרוֹ. [טז]מַתְנִי׳ עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַמֵּת: סָכִין וּמְדִיחִין אוֹתוֹ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַזִּיז בּוֹ אֵבֶר. שׁוֹמְטִין אֶת הַכַּר מִתַּחְתָּיו, וּמְטִילִין אוֹתוֹ עַל הַחוֹל בְּשָׁבִיל שֶׁיַּמְתִּין.

עין משפט
נר מצוה

א סמג לאוין סה, טוש"ע או"ח סי' שז סעי' י:
ב טוש"ע או"ח סי' שז סעי' ח:
ג מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ג, סמג לאוין סה:
ד מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ה:
ה טוש"ע או"ח סי' שז סעי' ח:
ו מיי' פכ"ט מהל' שבת הל' ה:
ז טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' טו:
ח מיי' פו' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ט טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' טו:
י מיי' פו' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
יא טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' טז:
יב מיי' פו' מהל' שבת הל' ז:
יג טוש"ע או"ח סי' שכה סעי' יד:
יד מיי' פו' מהל' שבת הל' ח:
טו טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ז:
טז מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

קנא:

שואל פרק עשרים ושלשה שבת

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיא סעי' ז:

ב מיי' פכ"ו מהל' שבת הל' כ, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע יו"ד סי' שלט סעי' א:

ד מיי' פד' מהל' אבל הל' ה, סמג עשין ב:

ה סמג עשין עט:

ו טוש"ע יו"ד סי' רמז סעי' ג:

ז מיי' פי' מהל' מתנות עניים הל' ב:

ח מיי' פט' מהל' עבדים הל' ח:

שֶׁיְּמִתִּין שֶׁלֹּא יַסְרִיחַ מֻחֲמַת חֹם הַסְּדִין וְהַכָּרִים: קוֹשְׁרִין אֶת הַלֶּחִי שֶׁל מֵת שֶׁהָיָה פִּיו הוֹלֵךְ וְנִפְתָּח קוֹשְׁרִין אֶת לֶחְיָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּתֵחַ פִּיו יוֹתֵר: וְלֹא שֶׁיַּעֲלֶה לְהִסָּגֵר מֵמָּה שֶׁנִּפְתַּח דְּהַיְנוּ מְזִיז אֲבָר אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף לְפָתֵחַ: סוֹכְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל שֶׁהֲרֵי תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו: לֹא שֶׁתַּעֲלֶה דַּהֲוָה לַיהּ בּוּנָּה: גְּמ' וְאָמַר לוֹ אֵין סָכִין אֵלָּמָא דָּבָר הָאָסוּר לְטַלְטֵל אָסוּר לְסוּפֵי: קַרְקַע בְּקַרְקַע מְחַלַּף בְּלוּמַר אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף: סוֹכְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל שֶׁהֲרֵי תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו: לֹא שֶׁתַּעֲלֶה דַּהֲוָה לַיהּ בּוּנָּה: גְּמ' וְאָמַר לוֹ אֵין סָכִין אֵלָּמָא דָּבָר הָאָסוּר לְטַלְטֵל אָסוּר לְסוּפֵי: קַרְקַע בְּקַרְקַע מְחַלַּף בְּלוּמַר

(א)שֶׁיְּמִתִּין. קוֹשְׁרִין אֶת הַלֶּחִי, לֹא שֶׁיַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא יוֹסִיף. וְכֵן קוֹרֶה שֶׁנִּשְׁבְּרָה — סוֹמְכִין אוֹתָהּ בְּסַפְסָל אוֹ בַּאֲרוּכוֹת הַמִּטָּה, לֹא שֶׁתַּעֲלֶה, אֶלָּא שֶׁלֹּא תּוֹסִיף. (א)גְּמָ' וְהָאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מַעֲשֶׂה בְּתַלְמִידוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר שֶׁנִּכְנַס אֲחָרָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, בִּיקֵּשׁ לְהַדְּחֵי קַרְקַע, אָמַר לוֹ: אֵין מְדִיחִין. לְסוּפֵי קַרְקַע, אָמַר לוֹ: אֵין סָכִין. קַרְקַע בְּקַרְקַע — מְחַלְּפָא, מֵת בְּקַרְקַע — לָא מִיחַלַּף. "כֹּל" לְאֲתוֹיֵי מַאי? לְאֲתוֹיֵי הָא דְּתָנוּ רַבָּנָן: מְבִיאִין כְּלֵי מֵיקַר וּכְלֵי מַתָּכוֹת, וּמַנִּיחִין עַל כָּרֵיסוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּפּוּחַ. וּפוֹקְקִין אֶת נְקָבָיו כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּיכָּנֵס בָּהֶן הָרוּחַ. (ב)וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: "עַד שֶׁלֹּא יֵרָתֵק חֶבֶל הַכֶּסֶף" — זֶה חוּט הַשִּׁדְרָה. "וְתָרוּץ גּוּלַת הַזָּהָב" — זֶה אַמָּה. "וְתִשָּׁבֵר כַּד עַל הַמַּבּוּעַ" — זֶה הַכָּרֵס. "וְנָרוֹץ הַגַּלְגַּל אֶל הַבּוֹר" — זֶה פֶּרֶשׁ. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְזֵרִיתִי פֶּרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם". אָמַר רַב הוּנָא וְאָמְרִי לַהּ אָמַר רַב חֲגָא: אֲלוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁמַּנִּיחִין דִּבְרֵי תוֹרָה, וְעוֹשִׂין כָּל יְמֵיהֶם כְּחַגִּים. אָמַר רַבִּי לֵוִי אָמַר רַב פָּפַּי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: לְאַחַר שְׁלֹשָׁה יָמִים כָּרֵיסוֹ נִבְקָעַת וְנוֹפֶלֶת לוֹ עַל פָּנָיו, וְאוֹמֶרֶת לוֹ: "טוֹל מַה שֶּׁנָּתַתָּ בִּי". (ג)מַתְנִי' אֵין מְעַצְּמִין אֶת הַמֵּת בַּשַּׁבָּת, וְלֹא בַּחוֹל עִם יְצִיאַת נְפָשׁ. וְהַמְעַצֵּים עִם יְצִיאַת הַנְּפָשׁ — הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. גְּמָ' תְּנוּ רַבָּנָן: הַמְעַצְּמוֹ עִם יְצִיאַת הַנְּפָשׁ — הֲרֵי זֶה שׁוֹפֵךְ דָּמִים. מָשָׁל לְגֶר שֶׁכָּבָה וְהוֹלֶכֶת, אָדָם מְנִיחַ אֶצְבָּעוֹ עָלֶיהָ — מִיָּד כָּבְתָה. תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַצְּמוּ עֵינָיו שֶׁל מֵת — נוֹפֵחַ לוֹ יַיִן בְּחוֹטְמוֹ, וְנוֹתֵן שֶׁמֶן בֵּין רֵיסֵי עֵינָיו, וְאוֹחֵז בִּשְׁנֵי גִּידֵי רַגְלָיו, וְהֵן מִתְעַצְּמִין מֵאֲלֵיהֶן. (ד)תַּנְיָא, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי — מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵת — אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי מְחַלְּלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת, אָמְרָה תוֹרָה: חַלֵּל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמוֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵת אֵין מְחַלְּלִין עָלָיו, כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם בָּטֵל מִן הַמִּצְוֹת. וְהָיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: "בַּמֵּתִים חָפְשִׁי" — כֵּיוָן שֶׁמֵּת אָדָם, נַעֲשָׂה חָפְשִׁי מִן הַמִּצְוֹת. תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תִּינוֹק בֶּן יוֹמוֹ חַי — אֵין צָרִיךְ לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחוֹלָדָה וּמִן הָעַכְבָּרִים. אֲבָל עוֹג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן מֵת וְצָרִיךְ לְשׁוֹמְרוֹ מִן הַחוֹלָדָה וּמִן הָעַכְבָּרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה", כָּל זְמַן שֶׁאָדָם חַי — אֵימָתוֹ מוּטֶלֶת עַל הַבְּרִיּוֹת, כֵּיוָן שֶׁמֵּת — בָּטְלָה אֵימָתוֹ. (ה)אָמַר רַב פָּפָּא, נָקִיטְנִין: אַרְיֵה אַבֵּי תְּרֵי — לָא נָפֵיל. הָא קָא חָזֵינַן דְּנָפֵיל? הָהוּא כִּדְרָמֵי בַּר אַבָּא. דְּאָמַר רָמֵי בַּר אַבָּא: אֵין חַיָּה שׁוֹלֶטֶת בָּאָדָם עַד שֶׁנִּדְמֶה לוֹ כִּבְהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "אָדָם בִּיקָר בַּל יָלִין נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ". אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: אָסוּר לִישַׁן בַּבַּיִת יְחִידִי, וְכָל הַיָּשֵׁן בַּבַּיִת יְחִידִי — אוֹחֲזָתוֹ לִילִית. (ו)תַּנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: עָשָׂה עַד שֶׁאַתָּה מוֹצֵא לְךָ, וְעוֹדְךָ בְּיָדֶךָ. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: "וּזְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרוֹתֶיךָ עַד [אֲשֶׁר] (שֶׁ)לֹּא יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה" — אֵלּוּ יְמֵי הַזִּקְנָה, "וְהִגִּיעוּ שָׁנִים אֲשֶׁר תֹּאמַר אֵין לִי בָּהֶם חֵפֶץ" — אֵלּוּ יְמֵי הַמָּשִׁיחַ, שֶׁאֵין בָּהֶם לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. (ז)וּפְלִיגָא דִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אֵין בֵּין הָעוֹלָם הַזֶּה לִימוֹת הַמָּשִׁיחַ אֶלָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי "לֹא יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ". (ח)תַּנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר אוֹמֵר: לְעוֹלָם יְבַקֵּשׁ אָדָם רַחֲמִים עַל מִדָּה זוֹ, שֶׁאִם הוּא לֹא בָּא — בָּא בְּנוֹ, וְאִם בְּנוֹ לֹא בָּא — בֶּן בְּנוֹ בָּא, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי בְּגָלַל הַדָּבָר הַזֶּה". תְּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: גָּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. אָמַר רַב יוֹסֵף, נָקִיטְנִין: הַאי צוּרְבָּא מֵרַבָּנַן לָא מִיעֲנֵי. וְהָא קָא חָזֵינַן דְּמִיעֲנֵי! אִם אִיתָא דְּמִיעֲנֵי, אַהְדּוֹרֵי אַפְּתְחָא לָא מַהְדַּר. (ט)אָמַר לַהּ רַבִּי חִיָּיא לְדָבֵיתְהוּ: כִּי אָתֵי עַנְיָא — אַקְדִּימִי לֵיהּ רִיפְתָּא, כִּי הֵיכִי דְּלַקְדְּמוּ לְבָנַיִךְ. אָמְרָה לֵיהּ: מֵילְטָ קָא לָיְיטַתְּ לְהוּ?! אָמַר לַהּ, קְרָא קָא כָּתִיב: "כִּי בְּגָלַל הַדָּבָר הַזֶּה", וְתָנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל — גַּלְגַּל הוּא שֶׁחוֹזֵר בָּעוֹלָם. תַּנְיָא, רַבִּי גַּמְלִיאֵל בְּרַבִּי אוֹמֵר: "וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחֲמְךָ וְהִרְבָּךְ", כָּל הַמְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת — מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מְרַחֵם עַל הַבְּרִיּוֹת — אֵין מְרַחֲמִין עָלָיו מִן הַשָּׁמַיִם. "עַד אֲשֶׁר לֹא תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר" — זוֹ פַּדְּחַת וְהַחוֹטֶם, "וְהַיָּרֵחַ" — זוֹ נְשָׁמָה, "וְהַכּוֹכָבִים" — אֵלּוּ הַלְסָתוֹת, "וְשָׁבוּ הָעָבִים אַחַר הַגָּשֶׁם" — זוֹ מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁהוֹלֵךְ אַחַר הַבֶּכִי. אָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי דְּמָעָתָא — עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין הַדְרָא, מִכָּאן וְאֵילָךְ לָא הַדְרָא. וְאָמַר רַב נַחְמָן: הַאי כּוּחְלָא עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין — מַרְוִוחַ, מִכָּאן וְאֵילָךְ — אֲפִילּוּ מְלֵי כָּאסְכָּנָא דְּנַרְדָּאֵי — אוֹקוֹמֵי מוֹקֵים, אַרְווֹחֵי לָא מַרְוַוח. מַאי קָא מַשְׁמַע לַן? דְּכַמָּה דְּאֵלִּים מִכּוּחְלָא — טְפֵי מְעַלֵּי. (י)רַבִּי חֲנִינָא שְׁכִיבָא לֵיהּ בַּרְתֵּיהּ, לָא הֲוָה קָא בָכֵי עֲלַהּ. אֲמַרָה לֵיהּ דְּבֵיתְהוּ: תַּרְגְּגוֹלְתָּא אַפֵּיקְתְּ מִבֵּיתָךְ?! אָמַר לַהּ: תַּרְתֵּי — תְּכֻלָּא וְעִיזְרָא. סָבַר לַהּ כִּי הָא דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי בֶּן קִצְרָתָה: שֵׁשׁ דְּמָעוֹת הֵן — שָׁלֹשׁ יָפוֹת, וְשָׁלֹשׁ רָעוֹת. שָׁל עָשָׁן וְשֶׁל בְּכִי וְשֶׁל

מסורת הש"ס

א לעיל מ:

ב קוהלת רבה

ג יומא פה:; תוספתא שבת; לעיל קלה.; קוהלת רבה; פסיקתא רבתי; בראשית רבה; קידושין פב.; במדבר רבה; לעיל קטו.

ד ויקרא רבה; קוהלת רבה; איכה רבה פתיחתא כג

ה לעיל סג.; סנהדרין צט.; פסחים סח.; ברכות לד:

ו אוצר מדרשים לעולם

ז ויקרא רבה; דות רבה

ח אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רה

גליון הש"ס

גמ' קרקע בקרקע מיחלפא. כ"ה לעיל דף כט ע"ב ועי' בתוספות שם ד"ה גזירה:

תורה אור השלם

עַד אֲשֶׁר לֹא־[יַרְתֵּק] (ירחק) חֶבֶל הַכֶּסֶף וְתָרוּץ גֻּלַּת הַזָּהָב וגו' [קהלת יב, ו]

הִנְנִי גֹעֵר לָכֶם אֶת־הַגֶּרַע וְזֵרִיתִי פֶרֶשׁ עַל־פְּנֵיכֶם פֶּרֶשׁ חַגֵּיכֶם וגו' [מלאכי ב, ג]

בַּמֵּתִים חָפְשִׁי כְּמוֹ חֲלָלִים שֹׁכְבֵי קֶבֶר אֲשֶׁר לֹא זְכַרְתָּם וגו' [תהילים פח, ו]

וּמוֹרַאֲכֶם וְחִתְּכֶם יִהְיֶה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־עוֹף הַשָּׁמַיִם וגו' [בראשית ט, ב]

וְאָדָם בִּיקָר בַּל־יָלִין נִמְשַׁל כַּבְּהֵמוֹת נִדְמוּ [תהילים מט, יג]

זְכֹר אֶת־בּוֹרְאֶיךָ בִּימֵי בְחוּרֹתֶיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא־יָבֹאוּ יְמֵי הָרָעָה וגו' [קהלת יב, א]

כִּי לֹא־יֶחְדַּל אֶבְיוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל־כֵּן אָנֹכִי מְצַוְּךָ לֵאמֹר וגו' [דברים טו, יא]

נָתוֹן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא־יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתְּךָ לוֹ כִּי בִּגְלַל וגו' [דברים טו, י]

וְלֹא־יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן־הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְהוָה מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וגו' [דברים יג, יח]

עַד אֲשֶׁר לֹא־תֶחְשַׁךְ הַשֶּׁמֶשׁ וְהָאוֹר וְהַיָּרֵחַ וְהַכּוֹכָבִים וְשֹׁבוּ הָעֲבִים וגו' [קהלת יב, ב]

וְצָרוֹת רַבּוֹת עָלָיו: מְרַוַּח מְאוֹר עֵינַיִם: אֲפִילּוּ מִלְיָא בַּהֲלָא בְּעֵינָיו בְּמִכְחוֹל גָּדוֹל: כַּאֲבִיסָנָא שֶׁל גַּרְדַּאי כֹּבֶד שֶׁל גַּרְדִּיִּים אינשובל"ש בְּלַע"ז: אוֹקוֹמֵי הַמְאוֹר מוֹקֵם שֶׁלֹּא יַחְשִׁיךְ יוֹתֵר מִמַּה שֶׁהוּא: מַאי קמ"ל בְּהָא דְּאָמַר אֲפִי' כְּאֲבִיסָנָא דְּגַרְדַּאי: אֲלִים עב: מְכַחְלָא עֵץ שֶׁהוּא מְכַנִּיס בִּשְׁפוֹפֶרֶת וְנוֹתֵן בָּעֵינָיו וְקוֹרְסִין לוֹ מִכְחוֹל: תִּכְלָא וְעִיזְרָא שְׁיָכוֹל בָּנִים וְעוֹרוֹן הַדְּמָעָה: שֶׁל בְּכִי מִתּוֹךְ אֵבֶל וְצָרָה:

שואל פרק עשרים ושלשה שבת

מסורת הש"ס

א קוהלת רבה

ב קוהלת רבה

ג משנה קינים

ד אבות דרבי נתן; אוצר מדרשים חופת אליהו חופת אליהו רבה רה

תורה אור השלם

בְּיוֹם שֶׁיִּזְעוּ שׁוֹמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ אַנְשֵׁי הַחָיִל וּבָטְלוּ הַטֹּחֲנוֹת וגו' [קהלת יב, ג]

כִּי עֲשׂה נַעֲשָׂה אֶת־כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר־יָצָא מִפִּינוּ לִקְטֹר לִמְלֶכֶת הַשָּׁמַיִם וגו' [ירמיהו מד, יז]

מִפְּנֵי שִׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי וגו' [ויקרא יט, לב]

הִנֵּה נֶחְלַת יְהוָה בָּנִים שָׂכָר פְּרִי הַבָּטֶן [תהילים קכז, ג]

וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוק בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר וגו' [קהלת יב, ד]

בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הָאֵדַע בֵּין־טוֹב לְרָע אִם־יִטְעַם עַבְדְּךָ וגו' [שמואל ב יט, לו]

בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה [איוב יב, יב]

מַסִּיר שְׂפָה לַנֶּאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח [איוב יב, כ]

גַּם מִגָּבֹהַּ יִרָאוּ וְחַתְחִתִּים בַּדָּרֶךְ וְיִנָּאֵץ הַשָּׁקֵד וְיִסְתַּבֵּל הַחָגָב וגו' [קהלת יב, ה]

כִּי הוּא אָמַר וַיְהִי הוּא־צִוָּה וַיַּעֲמֹד [תהילים לג, ט]

וְהַסַּר כַּעַס מִלִּבֶּךָ וְהַעֲבֵר רָעָה מִבְּשָׂרֶךָ כִּי־הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל [קהלת יא, י]

אַךְ־בָּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל [איוב יד, כב]

וַיִּבְאוּ עַד־גֹּרֶן הָאָטָד אֲשֶׁר בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן וַיִּסְפְּדוּ־שָׁם מִסְפֵּד גָּדוֹל וגו' [בראשית נ, י]

וַתְּהִי רָאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאֶרֶךְ וְאַכַּד וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר [בראשית י, י]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רמ סעי' יד:

ב מיי' פ"ד מהל' דעות הל' יט:

ג טוש"ע יו"ד סי' שעו סעי' ג:

ד מיי' פ"ג מהל' אבל הל' ד, סמג עשין ב:

שֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא מִתּוֹךְ יִסּוּרִין: שֶׁל פֵּרוֹת כְּגוֹן רֵיחַ חַרְדָּל: הַכְּסָלִים לִיפְלַאנְק"ש: וְהַצַּלָּעוֹת שֶׁהֵן שׁוֹמְרִין בְּנֵי הַמֵּעַיִם וְחִיּוּתוֹ שֶׁל אָדָם וְסוֹגְרִין בַּעֲדָם: אֵלּוּ שׁוֹקִים שְׁכֹחוֹ שֶׁל אָדָם נִסְמָךְ עֲלֵיהֶם: לְבֵי אֲבִירֵי מָקוֹם הֶעָשׂוּי לְהִתְוַכֵּחַ שָׁם צַדּוֹקִים וּבַיְתוֹסִים עִם יִשְׂרָאֵל בַּמִּקְרָאוֹת: טוּר תלג הָהָר נַעֲשָׂה שָׁלֹג כְּלוֹמַר רְאֹשִׁי לְבָן: סְחַרְנִי גְּלִידִין סְבִיבוֹתַיי שֶׁל הַר מִלְּאוּ קֶרַח כְּלוֹמַר שְׂפָמִי וְזָקְנִי הִלְבִּינוּ: כַּלְבוֹהִי לֹא נִבְחִין קוֹלִי אֵינוֹ נִשְׁמָע: טַחֲנוּהִי הַשִּׁנַּיִם: אַדְלָא אֲבִידְנָא בְּחַשְׁנָא אַחַר מַה שֶׁלֹּא אָבַד מִמֶּנִּי אֲנִי מִפְּשַׁפֵּשׁ מֵרֹב זִקְנָה אֲנִי הוֹלֵךְ שְׁחוֹחַ וּמְנַעְנֵעַ וְנִרְאֶה כְּמִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ דִּינוֹ הַנֶּאֱבָד לוֹ: תַּרְתֵּי טַבָּא מִתְּלַת טוֹבִים ב' הַרְגָלִים שֶׁל יְמֵי בַּחֲרוּת מג' שֶׁל זִקְנָה שֶׁצָּרִיךְ מִשְׁעָנֶת עִם רַגְלָיו: וַי לְהּ חֲבָל עָלֶיהָ כְּלוֹמַר יֵשׁ לוֹ לְהִתְאוֹנֵן וְלִצְעוֹק וַי הֲהוֹלָכָת וְאֵינָהּ חוֹזֶרֶת: כְּלִילָא דְּוַרְדָּא גֶּזֶר שֶׁל וֶרֶד: חִילְפֵי אורטיא"ש: דּוֹק בְּכַכֵּי וְתַשְׁכַּח בְּנִגְרֵי אֲכֹל הַרְבֵּה וְתִמְצָא הֲאֲבִילָה בְּפִסְיוֹתֶיךָ שֶׁיֶּחֱזַק כֹּחֲךָ דּוֹק כְּמוֹ אֲכִלָה מְדֻקָּה (דְּנִיֵּאל ז':י"ט) לְשׁוֹן כּוֹסֶס: שְׂרֵי שָׂקֶיךְ פְּתַח פִּיךָ: גּוֹזָא סְרִיס וְצַדּוֹקִי הָיָה: מַהֲכָא לְקַרְחִינָא כְּמָה הֲוֵי כְּמָה מְהַלֵּךְ יֵשׁ מִכָּאן עַד הַקֶּרַח וּלְהַקְנִיטוֹ עַל קַרְחָתוֹ נִתְכַּוֵּן: כְּמַהֲכָא לְגוֹזָנָיא כְּמוֹ שְׁמִכָּאן עַד הַסְּרִיס: אָמַר לֵיהּ צְדוֹקִי בַּרְחָא קַרְחָא בְּאַרְבְּעָה שֶׁהַקֶּרַח לְקוּחַ בְּאַרְבָּעָה. בְּרַחָא קַרְחָא הוּא עז עַל שֵׁם שֶׁאֵינוֹ מְלַבֵּשׁ בְּצֶמֶר כְּרֵחֵל קְרוּי קַרְחָא: אָמַר לֵיהּ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: עִקְּרָא שְׁלִיפָא שֵׂה שֶׁבִּיצָּיו עֲקוּרִים וְנִתּוּקִין לוֹקְחִין בְּשִׂמְנָה: חַזֵּיהּ צְדוֹקִי לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּלָא סָיֵם מִסְאָנֵיהּ: אַרְחָא מְצַוְּינָא אַתָּה הַקֶּרַח בְּמִרְיָבָה אַתָּה בָּאתָ עִמְּדִי בְּתָמִיהָּ: אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עִקְּרָא שְׁלִיפָא תּוֹכְחָה אַתָּה הַסְּרִיס לְהַקְנִיטֵנִי וּלְהִתְוַכֵּחַ עִמִּי בְּאַתָּ: לֹא הִקְבִּלְנוּ פָּנֶיךָ לֹא הִקְבִּילַת פָּנֵי וְדֶרֶךְ עֲנָוָה קָאָמַר לֵיהּ: סְלָעִים קְטַנִּים נַעֲשׂוּ גְּבוֹהִים נִדְמִין לִי כְּרֻחוֹקִים: שְׁתַּיִם נַעֲשׂוּ לִי שָׁלֹשׁ שֶׁצָּרִיךְ אֲנִי מִשְׁעָנֶת: מֻשָּׁים שָׁלוֹם בַּבַּיִת אֵבֶר תַּשְׁמִישׁ: לְשָׁנָא אַחֲרִינָא קְרוֹבִים נַעֲשׂוּ רְחוֹקִים מֵרֹב חֻלְשׁוּת שֶׁל אָדָם כְּשֶׁמַּזְקִין צָרִיךְ לְהַרְחִיק רַגְלָיו זֶה מִזֶּה: שֶׁאֵינוֹ טוֹחֵן שֶׁאֵין בָּנַי מֵעַיו טוֹחֲנִין אָכִילְתּוֹ: קָרְקְבָן הוּא הַמְסָס שֶׁקּוֹרִין צינפי"ל: כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר כָּל קוֹלוֹת שֶׁל שִׁיר הֲוֵין לֵיהּ שׁוֹחֶה: שְׁדַעְתָּן שֶׁל זְקֵנִים מְשֻׁתָּנוֹת דְּכְתִיב הַאֲדַע בֵּין טוֹב לְרָע וּבְזִקְנָה מְרֻבָּה קָאָמַר: מִתְרַפְּטוֹת מִתְבַּקְּעוֹת כְּמוֹ מִנְעַל הַמְרַפֵּט (לְעֵיל שַׁבָּת דף קמא:): מִתְכַּבְּדוֹת כְּמוֹ וְאָזְנָיו הַכְּבֵד (יְשַׁעְיָהוּ ו): שְׁטוּחַ כְּמוֹ סוּס שׁוֹטֵחַ בַּמִּלְחָמָה (יִרְמְיָהוּ ח':ו') לְהוּט אַחַר הַדָּבָר וְרוֹדֵף: וְטַעַם זְקֵנִים יִקַּח וע"כ מְדַקְּשֵׁי קְרָאֵי אַהֲדָדֵי. חַד מִתּוֹקֶם בַּחֲכָמִים וְחַד בְּזִקְנֵי הַשּׁוּק: מְגֻבּוֹהַּ יִירְאוּ יֵרָאִים הֵם הַזְּקֵנִים מְגֻבָּשׁוּשִׁית שֶׁבַּדְּרָכִים וְאוֹמְרִים גְּבוֹהִים הֵם: תּוֹהִים פְּחָדִים: וְיִנָּאֵץ הַשָּׁקֵד אֵילָן שֶׁל שְׁקָדִים יֵצֵיץ וְיִהְיוּ בּוֹלְטִין נְצָצִים שֶׁלּוֹ: זוֹ קְלִיבוֹסֶת עֶצֶם שֶׁל הנק"א שֶׁהַיֶּרֶךְ תָּקוּעַ בּוֹ בּוֹלֵט וְיוֹצֵא מֵרֹב תַּשּׁוּת כֹּחוֹ: וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב דּוֹמֶה עָלָיו כְּסֶבֶל מַשָּׂא כָּבֵד: וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה תִּבָּטֵל הַתְּאֵוָה חָמְדַּת תַּשְׁמִישׁ: פְּסִיק סִדְרָא מְסַדֵּר פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁל פְּסוּקִים: נָגִיד וְאִתְנַח רב: חֶמְדַּהּ תַּאֲוָתוֹ: זוֹ אִשָּׁה אִם לֹא עַל פִּי גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ לֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְהִתְאַוּוֹת לָהּ שֶׁהִיא כְּחֶמֶת מְלֵאָה מְאוּס וְהַכֹּל רָצִים אַחֲרֶיהָ: מְדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ מְדֻלָּא כְּתִיב אֶל בֵּית הָעוֹלָם ש"מ כָּל אֶחָד וְאֶחָד לַבַּיִת הַמּוּכָן לוֹ: בְּשַׁעַר אֶחָד אַף כָּאן הַכֹּל מֵתִים בְּעִנְיָן אֶחָד: שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּיִלְדוּתוֹ רֹב תַּשְׁמִישׁ: מְשַׁחֲרִים פָּנָיו מַתִּישׁ כֹּחוֹ: שֶׁאֵין לוֹ מְנַחֲמִים אֵין לוֹ אֲבֵלִים שֶׁיִּהוּ צְרִיכִין לְנַחֲמוֹ: בְּמָקוֹמוֹ בְּמָקוֹם שָׁמֵת שָׁם:

וְשֶׁל בֵּית הַכִּסֵּא — רְעוֹת. שֶׁל סֵם וְשֶׁל שְׂחוֹק וְשֶׁל פֵּירוֹת — יְפוֹת. (א)"בַּיּוֹם שֶׁיָּזוּעוּ שׁוֹמְרֵי הַבַּיִת וְהִתְעַוְּתוּ וגו'". "בַּיּוֹם שֶׁיָּזוּעוּ שׁוֹמְרֵי הַבַּיִת" — אֵלּוּ הַכְּסָלִים וְהַצַּלָּעוֹת. "וְהִתְעַוְּתוּ אַנְשֵׁי הֶחָיִל" — אֵלּוּ שׁוֹקִים. "וּבָטְלוּ הַטּוֹחֲנוֹת" — אֵלּוּ שִׁנַּיִם. "וְחָשְׁכוּ הָרוֹאוֹת בָּאֲרוּבּוֹת" — אֵלּוּ עֵינַיִם. אָמַר לֵיהּ קֵיסָר לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה: מַאי טַעְמָא לָא אָתֵית לְבֵי אֲבִידָן? אָמַר לֵיהּ: טוּר תְּלַג סַחְרָנוּהִי גְּלִידִין. כַּלְבוֹהִי לָא נָבְחִין. טַחֲנוּהִי לָא טָחֲנִין. בֵּי רַב אָמְרִי: אַדְלָא אֲבִידְנָא, בְּחֵישְׁנָא. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בַּר קִיסְמָא אוֹמֵר: טָבָא תְּרֵי מִתְּלַת. וַוי לַהּ לַחֲדָא דְאַזְלָא וְלָא אָתְיָא. מַאי הִיא? אָמַר רַב חִסְדָּא: יַנְקוּתָא. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: יַנְקוּתָא — כְּלִילָא דַּוְורָדָא, סָבוּתָא — כְּלִילָא דְּחִילְפָא. תְּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: דּוֹק בְּכַכֵּי וְתַשְׁכַּח בְּנִיגְרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִשְׁכַּבַע לָהֶם וְנִהְיֶה טוֹבִים וְרָעָה לֹא רָאִינוּ". אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב יְהוּדָה: שִׁינָּנָא, שְׂרֵי שַׂקָּיךְ וְעַיֵּיל לְחַמָּךְ. עַד אַרְבָּעִין שְׁנִין — מֵיכְלָא מְעַלֵּי, מִכָּאן וְאֵילָךְ — מִשְׁתְּיָא מְעַלֵּי. אָמַר לֵיהּ הָהוּא גּוֹזְאָה לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: מֵהָכָא לְקַרְחִינָא כַּמָּה הֲוֵי? אָמַר לֵיהּ: כְּמֵהָכָא לְגוֹזָנָיָא. אָמַר לֵיהּ: בַּרְחָא קַרְחָא בְּאַרְבְּעָה. אָמַר לֵיהּ: עִיקְּרָא שְׁלִיפָא בְּתַמָּנְיָא. חַזֵּיהּ דְּלָא סָיֵים מְסָאנֵיהּ, אָמַר לֵיהּ: דְּעַל סוּס — מָלֵךְ, דְּעַל חֲמוֹר — בֶּן חוֹרִין, וּדְמַנְעָלֵי בְּרִיגְלוֹהִי — בַּר אִינָשׁ. דְּלָא הָא וְלָא הָא — דַּחְפִּיר וּקְבִיר טָב מִינַּיהּ. אָמַר לֵיהּ: גּוֹזָא גּוֹזָא, תְּלַת אָמְרַתְּ לִי, תְּלַת שָׁמְעַתְּ: הַדְּרַת פְּנִים — זָקֵן, שִׂמְחַת לֵב — אִשָּׁה, "נַחֲלַת ה' — בָּנִים". בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁמְּנָעָךְ מִכּוּלָּם. אָמַר לֵיהּ: קָרְחָא מְצַוְּינָא?! אָמַר לֵיהּ: עִיקְּרָא שְׁלִיפָא תּוֹכְחָה! אָמַר לֵיהּ רַבִּי לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן חֲלַפְתָּא: מִפְּנֵי מָה לֹא הִקְבַּלְנוּ פָּנֶיךָ בָּרֶגֶל, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִקְבִּילוּ אֲבוֹתֵי לַאֲבוֹתֶיךָ? אָמַר לֵיהּ: סְלָעִים נַעֲשׂוּ גְּבוֹהִים, קְרוֹבִים נַעֲשׂוּ רְחוֹקִים, מְשִׁתַּיִם נַעֲשׂוּ שָׁלֹשׁ, מֻשִּׁים שָׁלוֹם בַּבַּיִת בָּטֵל. (ב)"וְסָגְרוּ דְלָתַיִם בַּשּׁוּק וגו'" — אֵלּוּ נְקָבָיו שֶׁל אָדָם. "בִּשְׁפַל קוֹל הַטַּחֲנָה" — בְּשִׁבְיל קוֹרְקְבָן שֶׁאֵינוֹ טוֹחֵן. "וְיָקוּם לְקוֹל הַצִּפּוֹר" — שֶׁאֲפִילּוּ צִפּוֹר מְנַעֲרָתוֹ מִשְּׁנָתוֹ. "וְיִשְׁחוּ כָּל בְּנוֹת הַשִּׁיר" — שֶׁאֲפִילּוּ קוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת דּוֹמוֹת עָלָיו כְּשִׁיחָה. וְאַף בַּרְזִילַי הַגִּלְעָדִי אָמַר לְדָוִד: "בֶּן שְׁמֹנִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם הַאֵדַע בֵּין טוֹב לְרָע" — מִכָּאן שֶׁדַּעְתָּן שֶׁל זְקֵנִים מְשֻׁתָּנוֹת. "אִם יִטְעַם עַבְדְּךָ אֶת אֲשֶׁר אוֹכַל וְאֶת אֲשֶׁר אֶשְׁתֶּה" — מִכָּאן שֶׁשִּׁפְתוֹתֵיהֶן שֶׁל זְקֵנִים מִתְרַפְּטוֹת. "אִם אֶשְׁמַע עוֹד בְּקוֹל שָׁרִים וְשָׁרוֹת" — מִכָּאן שֶׁאָזְנֵיהֶם שֶׁל זְקֵנִים מִתְכַּבְּדוֹת. (ג)אָמַר רַב: בַּרְזִילַי הַגִּלְעָדִי שֶׁקָּרָא הַוָּה. דְּהַהִיא אִמְּתָא דַּהֲוַאי בֵּי רַבִּי בַּת תִּשְׁעִין וְתַרְתֵּין שְׁנִין, וַהֲוָת טָעֲמָא קִידְּרָא. רָבָא אָמַר: בַּרְזִילַי הַגִּלְעָדִי שָׁטוּחַ בְּזִמָּה הַוָּה, וְכָל הַשָּׁטוּחַ בְּזִמָּה — זִקְנָה קוֹפָּצֶת עָלָיו. תַּנְיָא, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בָּרְבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: תַּלְמִידֵי חֲכָמִים כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין — חָכְמָה נִתּוֹסֶפֶת בָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּישִׁישִׁים חָכְמָה וְאוֹרֶךְ יָמִים תְּבוּנָה". וַעֲמֵי הָאָרֶץ כָּל זְמַן שֶׁמַּזְקִינִין — טִפְּשׁוּת נִתּוֹסֶפֶת בָּהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "מֵסִיר שָׂפָה לָנֶאֱמָנִים וְטַעַם זְקֵנִים יִקָּח". "גַּם מִגָּבוֹהַּ יִירָאוּ" — שֶׁאֲפִילּוּ גַּבְשׁוּשִׁית קְטַנָּה דּוֹמָה עָלָיו כְּהָרֵי הָרִים. "וְחַתְחִתִּים בַּדָּרֶךְ" — בְּשָׁעָה שֶׁמְּהַלֵּךְ בַּדֶּרֶךְ נַעֲשׂוּ לוֹ תְּוָהִים. "וְיִנָּאֵץ הַשָּׁקֵד" — זוֹ קְלִיבוֹסֶת. "וְיִסְתַּבֵּל הֶחָגָב" — אֵלּוּ עֲגָבוֹת. "וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה" — זוֹ חֶמְדָּה. רַב כָּהֲנָא הַוָה פָּסִיק סִידְרָא קַמֵּיהּ דְּרַב. כִּי מְטָא לְהַאי קְרָא, נָגִיד וְאִתְּנַח. אָמַר, שְׁמַע מִינַּהּ בָּטֵל לֵיהּ חֶמְדֵּיהּ דְּרַב. אָמַר רַב כָּהֲנָא, מַאי דִּכְתִיב: "כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי" — זוֹ אִשָּׁה. "הוּא צִוָּה וַיַּעֲמֹד" — אֵלּוּ בָּנִים. תַּנָּא: אִשָּׁה חֲמַת מָלֵא צוֹאָה, וּפִיהָ מָלֵא דָּם — וְהַכֹּל רָצִין אַחֲרֶיהָ. "כִּי הוֹלֵךְ הָאָדָם אֶל בֵּית עוֹלָמוֹ", אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁכָּל צַדִּיק וְצַדִּיק נוֹתְנִין לוֹ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ. מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁנִּכְנַס הוּא וַעֲבָדָיו לָעִיר, כְּשֶׁהֵן נִכְנָסִין — כּוּלָּן בְּשַׁעַר אֶחָד נִכְנָסִין, כְּשֶׁהֵן לָנִין — כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתְנִין לוֹ מָדוֹר לְפִי כְּבוֹדוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב: "כִּי הַיַּלְדוּת וְהַשַּׁחֲרוּת הָבֶל" — דְּבָרִים שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה בִּילְדוּתוֹ מַשְׁחִירִים פָּנָיו לְעֵת זִקְנָתוֹ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק: קָשֶׁה רִימָה לַמֵּת כְּמַחַט בַּבָּשָׂר הַחַי, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב". אָמַר רַב חִסְדָּא: נַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְאַבֶּלֶת עָלָיו כָּל שִׁבְעָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל", וּכְתִיב: "וַיַּעַשׂ לְאָבִיו אֵבֶל שִׁבְעַת יָמִים". (ד)אָמַר רַב יְהוּדָה: מֵת שֶׁאֵין לוֹ מְנַחֲמִין — הוֹלְכִין עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וְיוֹשְׁבִין בִּמְקוֹמוֹ. הָהוּא דְּשָׁכֵיב בְּשִׁבְבוּתֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה, לָא הֲוָה לוֹ מְנַחֲמִין,

עין משפט
נר מצוה

א סמג עשין דרבנן:

עַד שֶׁיִּסְתֹּם הַגּוֹלֵל בְּכָל מָקוֹם מִפְּרַשׁ רַשִׁ"י דְּגוֹלֵל הוּא כְּסוּי אֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת וְדוֹפֵק דַּף שֶׁנָּתוּן מִצַּדּוֹ וְנִקְרָא דּוֹפֵק עַל שֵׁם שֶׁהַמֵּת דּוֹפֵק שָׁם כְּמוֹ חֲתִיכָה גּוּפָהּ תֶּהֱוֵי סִימָן אִי דְּאַדְּפָקָא אִי דְּאַטְמָא בְּפֶרֶק אֵלּוּ מְצִיאוֹת (ב"מ דף כג:) שְׁנִקְרָא דּוֹפֵק לְפִי שֶׁהַנִּשִׁימָה דּוֹפֶקֶת וְאֵין נִרְאֶה לר"ת מִדְּאָמַר בִּבְרָכוֹת פֶּרֶק מִי שֶׁמֵּתוֹ (בְּרָכוֹת דף יט: וְשָׁם) מְדַלְּגִים הֵיינוּ ע"ג אֲרוֹנוֹת לְקִרַאת מַלְכֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם וְאִי אֲרוֹן הַיְנוּ גּוֹלֵל וְדוֹפֵק הַיְאַךְ הָיוּ מְדַלְּגִין עֲלֵיהֶן וַהֲלֹא גּוֹלֵל וְדוֹפֵק מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל כִּדְאָמַר בְּחֵלֶק בְּפֶרֶק הָעוֹר וְהַרֹּטֶב (חֻלִּין דף קכו:) גּוֹלֵל וְדוֹפֵק מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְאֹהֶל וְאֵינוֹ מְטַמֵּא בְּמַשָּׂא וְעוֹד דְּאָמַר בְּעֵירוּבִין (דף טו:) כָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ לֹא גּוֹלֵל לְקֶבֶר וְלֹא דֹּפֶן לְסֻכָּה וְלֹא לָחִי לְמְבוֹי וְאִי כְּפִי' הַקּוּנְטְ' וְכִי דָּרֵךְ לַעֲשׂוֹת כְּסוּי אֲרוֹן מִבְּעֵלֵי חַיִּים וְעוֹד בְּפֶרֶק בְּהֶמָה הַמְקַשָּׁה (חֻלִּין עב.) מְרַבֵּינַן דּוֹפֵק דְּמַטְמֵא מִדְּכְתִיב עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּלְפִי' הַקּוּנְטְרֶס הוּא מָנוֹחַ בַּקַּרְקַע דְּהַיְנוּ אֲרוֹן וְלֹא עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְעוֹד דְּתָנַן בְּמַס' אָהֳלוֹת בפ"ב (מִשְׁנָה ד) דּוֹפֵק דּוֹפְקִים טָהוֹר וְאִי כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֶס וְכִי דָּרֵךְ לְהַנִּיחַ שְׁנֵי קְרָשִׁים מִימִין הַמֵּת וּפֵרֵשׁ ר"ת דְּגוֹלֵל הַיְנוּ אֶבֶן גְּדוֹלָה שֶׁעַל אֲרוֹנוֹ שֶׁל מֵת שְׁקוֹרִין מַצֵּבָה וְגוֹלְלִין אוֹתָהּ שָׁם הַקְּרוֹבִי' לְסִימָן וּלְשׁוֹן גּוֹלֵל נוֹפֵל בְּאֶבֶן כְּדִכְתִיב (בְּרֵאשִׁית כ"ט:ג') וְגָלְלוּ אֶת הָאֶבֶן וְגוֹלֵל אֶבֶן אֲלֵיהֶן תָּשׁוּב (מִשְׁלֵי כ"ו:כ"ז) וְדוֹפֵק הֵם שְׁתֵּי אֲבָנִי' שֶׁנּוֹתְנִין אַחַת לְרֹאשׁוֹ וְאַחַת לְרַגְלָיו לְצִיּוּן וּפְעָמִים שֶׁעֲדַיִן הָאֶבֶן אֵינָהּ מוּכָנָת לְשׁוּם שָׁם נוֹתְנִין שָׁם בְּהֵמָה אוֹ שׁוּם דָּבָר לְסִימָן עַד שֶׁיִּמְצְאוּ אֶבֶן וְהַיְנוּ דְּתָנַן בְּעֵירוּבִין (דף טו.) דְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵין עוֹשִׂין כו' וּבְהָהִיא דְּמַדְלְגִין הַיְינוּ ע"ג אֲרוֹנוֹת שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם לֹא גּוֹלֵל וְלֹא דּוֹפֵק וּמַחֲמַת הַמֵּת לֹא הַיְינוּ מְטַמְּאִים כְּדְמְפָרֵשׁ הָתָם שֶׁהָיָה בְּרוֹב אֲרוֹנוֹת חָלָל טָפַח וּמַרְבִּי נָמֵי שֶׁפִּיר גּוֹלֵל וְדוֹפֵק מֵעַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהָא דְּקָאָמַר דּוֹפֵק דּוֹפְקִים פְּעָמִים שְׁמַנִּיחִים הַגּוֹלֵל ע"ג שְׁתֵּי אֲבָנִים וְעוֹד מַנִּיחִין לְרֹאשׁ הַגּוֹלֵל אֶבֶן אַחַת וּלְסוֹפוֹ אֶבֶן אַחֶרֶת וְלֹא תִּקְשֶׁה לְר' יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר בְּפֶרֶק קַמָּא דִּכְתֻבּוֹת (דף ד: וְשָׁם) מַאֵימָתַי חָל אֲבֵלוּת מִשֶּׁיִּסְתֹּם הַגּוֹלֵל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין גּוֹלֵל מַתַּי חָל דִּי"ל מִכִּי אִהַדְּרִי אַפְּיְהוּ מִקְּבְרָא כִּדְאָמַר בְּמוֹ"ק (ד' כב.) בְּהָנְהוּ דְּלָא אָזְלִי בַּתַּר שִׁכְבָא מַנּוּ מִכִּי אִהַדְּרִי אַפְּיְהוּ וְיֵשׁ דּוֹחִין רְאָיָה שֶׁל ר"ת דְּמַאי דְּמַיְתִי רְאָיָה מִדְּמַדְלְגִין הַיְנוּ אַף עַל פִּי שֶׁהַגּוֹלֵל מְטַמֵּא בְּאֹהֶל מ"מ יְכוֹלִין הַיְינוּ לְדַלֵּג וּלְטַמֵּא עַצְמֵנוּ בְּגוֹלֵל דְּהָא תְּנַיָא כָּל טָמְאָה שֶׁאֵין הַנָּזִיר מְגֻלַּחַ עָלֶיהָ אֵין כֹּהֵן מְזָהָר עָלֶיהָ וְגוֹלֵל וְדוֹפֵק אֵין הַנָּזִיר מְגֻלַּחַ עָלֶיהָ כְּדִתְנַן בְּמַסֶּכֶת נָזִיר פֶּרֶק כ"ג (דף נד.) וְאָמַר ר"ת דְּמִשְׁבַּשְׁתָּא הַהִיא דְּמַסֶּכֶת שְׁמָחוֹת דְּהָא הַשַּׁ"ס עָרוּךְ דְּרַבִּיעִית דְּם אֵין הַנָּזִיר מְגֻלַּחַ עָלָיו כְּדִתְנַן הָתָם בְּנָזִיר וְכֹהֵן מְזָהָר וְאִם הִבְרִיחָא בְּהַשַּׁ"ס הָוֶה פֶּרִיךְ עֲלָהּ וּמְשַׁבֵּשׁ לָהּ כִּדְאִשְׁכְּחִינַן בְּכַמָּה דְּכָתִין דְּמִשְׁבֵּשׁ לְהוּ וַאֲפִילּוּ הָוֶיא מְתַרְצְתָא אַפִּתְי הֵיאַךְ מְדַלְּגִין הֲלֹא מֻטְמָאִים וְהַגּוֹלֵל וְדוֹפֵק לֹא הָיוּ חוֹצְצִין וּמַה שֶּׁהֵבִיא רְאָיָה מֵעֵירוּבִין יֵשׁ דּוֹחִין דאע"פ שֶׁאֵין רְגִילוּת לַעֲשׂוֹת כְּסוּי אֲרוֹן מִבַּעֲלֵי חַיִּים כְּמָה דְּבָרִים אֲשֶׁכְּחַן דְּלָא שְׁכִיחִי וּמַיְרֵי בְּהוּ הַשַּׁ"ס לְהַרָאוֹת לָנוּ הַדִּין וּדְרוֹשׁ וְקִבֵּל שָׂכָר כִּדְאָמְרִי' בִּבְהֵמָה הַמְקַשָּׁה (חֻלִּין דף ט.) בְּלַעְתּוּ חַלְדָּה וְהוֹצִיאַתּוּ וְהֶקִיאַתּוּ וְיָצָא מֵאֵלָיו מַהוּ הַדְּבִיק שְׁנֵי רַחֲמִים וְיָצָא מִזֶּה וְנִכְנַס לָזֶה מַהוּ וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה לֹא יִהְיֶה לְעוֹלָם וְעוֹד מְקַשִּׁינַן לְפֵרוּשׁ ר"ת מִדְּתָנֵי בְּתוֹסְפְתָּא דְּאָהֳלוֹת בְּפֶרֶק אֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹלֵל לְקֶבֶר הַמְּאָהִיל עַל גַּבֵּי שֶׁזֶּה לֹא יִהְיֶה לְעוֹלָם וְעוֹד מְקַשִּׁינַן לְפֵרוּשׁ ר"ת מִדְּתָנֵי בְּתוֹסְפְתָּא דְּאָהֳלוֹת בְּפֶרֶק אֵמֶר רַבִּי יְהוּדָה שְׁתֵּי אֲבָנִים גְּדוֹלוֹת שֶׁעֲשָׂאָן גּוֹלֵל לְקֶבֶר הַמְּאָהִיל עַל גַּבֵּי שְׁתֵּיהֶן טָמֵא נִטְלָה אַחַת מֵהֶן הַמְּאָהִיל עַל גַּבֵּי שְׁנֵיהֶן טָהוֹר מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לַטָּמֵא דֶּרֶךְ שֶׁתֵּצֵא וּמַה דֶּרֶךְ שֶׁתֵּצֵא שֶׁיֵּשׁ לְפָרוּשׁ ר"ת וּבָעֲרוּךְ פֵּרֵשׁ בְּעִנְיָן אַחֵר בְּעֵרֶךְ גִּלֵּל וּכְפֵרוּשׁוֹ יֵתֵכֶן מַה שֶּׁבַּתּוֹסְפְתָּא:

כָּל יוֹמָא ז' יְמֵי אֲבֵלוּת: גּוֹלֵל הוּא כְּסוּי שְׁנוֹתְנִים עַל אֲרוֹנוֹ: וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבַל כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּשָׂר יֵשׁ לוֹ לְנַפֶּשׁ צַד חֲיוּת לְהַבְאִין: וְיָשׁוּב הֶעָפָר גּוּפוֹ קְרוּי עָפָר וּמְשֻׁשָּׁב אֶל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה מִיָּד וְהָרוּחַ תָּשׁוּב שֶׁאֵין בּוֹ רוּחַ עוֹד: אֲשֶׁר נִתְּנָה קְרָא יְתֵרָה הוּא לְדָרֵשׁ חֲלֵי זְהִיר שֶׁתִּשְׁיבֶנּוּ אֵלָיו כְּמָה שֶׁנִּתְּנָה לְךָ נְקֵיָה בְּלִי עָוֹן: כְּלִי יִנָּתְנוּ לְאוֹצָר לְהַצְנִיעַן אַף זוֹ תִּנָּתֵן תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד: לְכוֹבֵס לְלַבְּנָן אַף זוֹ לְגֵיהִנֹּם לְצָרְפָם שָׁם: בְּבֵית הָאָסוּרִים בַּחֹשֶׁךְ בְּלֹא אוֹרָה וְשַׁלְוָה: כַּף הַקֶּלַע רֹחַב הַרְצוּעָה שֶׁנּוֹתֵן הָאֶבֶן לְתוֹכָהּ לְקֶלַע עֲשׂוּיָה כְּעֵין כַּף: בְּצְרוֹר הַחַיִּים וְגוֹ' אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ עִמּוֹ בְּכִסְאוֹ: זוֹמְמוֹת כְּמוֹ בְּזִמְמָא דְּפַרְזְלָא (לְעֵיל שַׁבָּת דף נא:) חֲבוּשׁוֹת בְּבֵית הַסֹּהַר: אֵלּוּ וְאֵלּוּ רְשָׁעִים וּבֵינוֹנִים: לְדוֹמָה מַלְאַךְ הַמְמֻנֶּה עַל הָרְוָחוֹת: דְּהָווּ עַפְרָא אַפְּלוּ צַדִּיקִים גְּרִיקִים וְנַעֲשִׂים אֲפָר: קַפּוֹלְאֵי חוֹפְרִים: נָחַר בְּהוּ רַבִּי אַחְאי שֶׁהָיָה נִקְבָּר שָׁם: דְּלָא יַדְעִנָא לֵיהּ וְאֵינִי חָשׁ לְדִבְרֵיהוּ: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה וְתַחֲרוּת עַל חֲבֵרוֹ: עַצְמוֹתָיו מַרְקִיבִים וְעָלָיו נֶאֱמַר וְיָשׁוּב אֶל הֶעָפָר: לַקּוּם מַר לְגַוֵּיהּ יָבֹא אֲדוֹנִי בְּצָרוֹר בִּצְרוֹר הַחַיִּים". עַל גּוּפָן שֶׁל רְשָׁעִים הוּא אוֹמֵר: "אֵין שָׁלוֹם אָמַר ה' לָרְשָׁעִים", וְעַל נִשְׁמָתָן הוּא אוֹמֵר: "וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע". (ג) תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּנוּזוֹת תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים". וְשֶׁל רְשָׁעִים זוֹמְמוֹת וְהוֹלְכוֹת, [וּמַלְאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּסוֹף הָעוֹלָם, וּמַלְאָךְ אַחֵר עוֹמֵד בְּסוֹף הָעוֹלָם, וּמְקַלְּעִין נִשְׁמָתָן זֶה לָזֶה,] שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֵת נֶפֶשׁ אוֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקֶּלַע". אָמַר לֵיהּ רַבָּה לְרַב נַחְמָן: שֶׁל בֵּינוֹנִים מַאי? אָמַר לֵיהּ: אֵיכוֹ שָׁכֵיבְנָא, לָא אָמְרִי לְכוּ הַאי הֲאֵין מִילְתָא, הָכִי אָמַר שְׁמוּאֵל: אֵלּוּ וְאֵלּוּ לְדוּמָה נְמְסָרִין. הַלָּלוּ, יֵשׁ לָהֶן מָנוֹחַ. הַלָּלוּ, אֵין לָהֶן מָנוֹחַ. אָמַר (לֵיהּ) רַב מָרִי: עָתִידִי צַדִּיקֵי דְּהָווּ עַפְרָא, דִּכְתִיב: "וְיָשׁוּב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה". הָנְהוּ קַפּוֹלְאֵי דַּהֲווּ קָפְלִי בְּאַרְעָא דְּרַב נַחְמָן. נְחַר בְּהוּ רַב אַחַאי בַּר יְאשַׁעְיָה. אָתוֹ וַאֲמַרוּ לֵיהּ לְרַב נַחְמָן: נְחַר בַּן גַּבְרָא. אָתָא וַאֲמַר לֵיהּ: מַאן נְיהוּ מָר? אָמַר לֵיהּ: אֲנָא אַחַאי בַּר יְאשַׁעְיָה. אָמַר לֵיהּ: וְלָאו אָמַר רַב מָרִי: עָתִידִי צַדִּיקֵי דְּהָווּ עַפְרָא? אָמַר לֵיהּ: וּמַנִּי מָרִי דְּלָא יַדְעִנָא לֵיהּ? אָמַר לֵיהּ: וְהָא קְרָא כְּתִיב: "וְיָשׁוּב הֶעָפָר עַל הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה"! אָמַר לֵיהּ: דְּאַקְרֵיְיהּ קוֹהֶלֶת, לָא אַקְרֵיְיהּ מִשְׁלֵי, דִּכְתִיב: "וּרְקָב עֲצָמוֹת קִנְאָה". כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קִנְאָה בְּלִבּוֹ — עַצְמוֹתָיו מַרְקִיבִים, כֹּל שֶׁאֵין לוֹ קִנְאָה בְּלִבּוֹ — אֵין עַצְמוֹתָיו מַרְקִיבִים. גַּשָּׁשִׁיהּ, חַזְיֵיהּ דְּאִית בֵּיהּ מְשָׁשָׁא. אָמַר לֵיהּ: לֵיקוּם מָר לְגַוֵּויהּ דְּבֵיתָא. אָמַר לֵיהּ: גַּלִּית אַדַּעְתָּךְ דַּאֲפִילּוּ נְבִיאֵי לָא קָרֵית, דִּכְתִיב: "וְיֹדַעְתֶּם כִּי אֲנִי ה' בְּפִתְחִי אֶת קִבְרוֹתֵיכֶם". אָמַר לֵיהּ, וְהָכְתִיב: "כִּי עָפָר אַתָּה וְאֶל עָפָר תָּשׁוּב"! אָמַר לֵיהּ: הָהוּא שָׁעָה אַחַת קוֹדֶם תְּחִיַּית הַמֵּתִים. אָמַר לֵיהּ הָהוּא מִינָא לְרַבִּי אֲבָהוּ: אָמְרִיתוּ נִשְׁמָתָן שֶׁל צַדִּיקִים גְּנוּזוֹת תַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד. אוֹבָא טָמְיָא, הֵיכָא אַסְקֵיהּ לִשְׁמוּאֵל בְּנְגִידָא? אָמַר לֵיהּ: הָתָם בְּתוֹךְ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הַגּוּף בָּטֵל וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וְיוֹרֶדֶת. לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הַגּוּף בָּטֵל וְנִשְׁמָתוֹ אוֹב בְּלֹשׁוֹן אֲרַמִּי:

מסורת הש"ס

א אוצר מדרשים מדרשי רבי עקיבא אלפא ביתא דרבי עקיבא נוסחא א כב

ב אבות דרבי נתן

גליון הש"ס

גמ' קרקע בקרקע מיחלפא. כ"ה לעיל דף כט ע"ב ועי' בתוספות שם ד"ה גזירה:

שם כל מי שיש לו קנאה בלבו. עי' ב"ב דף י' ע"א תוס' ד"ה שבעה:

תורה אור השלם

אַךְ בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאָב וְנַפְשׁוֹ עָלָיו תֶּאֱבָל [איוב יד, כב]

וְיָשׁב הֶעָפָר עַל־הָאָרֶץ כְּשֶׁהָיָה וְהָרוּחַ תָּשׁוּב אֶל־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר נְתָנָהּ [קהלת יב, ז]

יָבוֹא שָׁלוֹם יְנוּחוּ עַל־מִשְׁכְּבוֹתָם הֹלֵךְ נְכֹחוֹ [ישעיהו נז, ב]

וְנָקַם אָדָם לְרַדְפָהּ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשָׁךְ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה וגו' [שמואל א כה, כט]

אֵין שָׁלוֹם אָמַר יְהוָה לָרְשָׁעִים [ישעיהו מח, כב]

אֵין שָׁלוֹם אָמַר אֱלֹהַי לָרְשָׁעִים [ישעיהו נז, כא]

יְהוָה אֱלֹהַי אַתָּה אֵרוֹמְמֶךָּ אוֹדֶה שִׁמְךָ כִּי עָשִׂיתָ פֶלֶא וגו' [ישעיהו כה]

חַיִּי בְשָׂרִים לֵב מַרְפֵּא וְרִקְבָּב עֲצָמוֹת קִנְאָה [משלי יד, ל]

וְיָדְעוּ כִּי־אֲנִי יְהוָה בְּפִתְחִי אֶת־קִבְרוֹתֵיכֶם וּבְהַעֲלוֹתִי אֶתְכֶם מִקִּבְרוֹתֵיכֶם עַמִּי [יחזקאל לז, יג]

מסורת הש"ס

א קוהלת רבה; אבות דרבי נתן; משנה אבות

ב במדבר רבה; אוצר מדרשים מדרש תהלים הוספה למזמור קיט ח

ג תוספתא שבת

ד ברכות נג:; עבודה זרה עד:; בבא בתרא קמו.

ה יבמות קיג.; תוספתא תרומות

גליון הש"ס

גמרא בני גלילא אמרי עשה דברים לפני מטתך. מסכת שמחות פ"ג ה"ז:

תורה אור השלם

וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תַשְׂמְאִילוּ [ישעיהו ל, כא]

גַּם מִגֹּבַהּ יִרָאוּ וְחַתְחִתִּים בַּדָּרֶךְ וְיִנָּאץ הַשָּׁקֵד וְיִסְחַבֶּל הֶחָגָב וְתָפֵר הָאֲבִיוֹנָה כִּי־הֹלֵךְ הָאָדָם אֶל־בֵּית עוֹלָמוֹ וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים [קהלת יב, ה]

בְּכָל־עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל־רֹאשְׁךָ אַל־יֶחְסָר [קהלת ט, ח]

לָכֵן כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה הִנֵּה עֲבָדַי יֹאכֵלוּ וְאַתֶּם תִּרְעָבוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׁתּוּ וְאַתֶּם תִּצְמָאוּ הִנֵּה עֲבָדַי יִשְׂמָחוּ וְאַתֶּם תֵּבֹשׁוּ [ישעיהו סה, יג]

אִם בֶּן עוה"ב הוּא שֶׁאִם כֵּשֵׁר הָיָה הַכֹּל בּוֹכִין עָלָיו וּמוֹרִידִין דְּמָעוֹת וּמְסַפְּדִים שִׁבְחוֹ: וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה וְשׁוּב אֵינָהּ יוֹרֶדֶת אַף עַל פִּי כֵן כְּשֶׁהִיא רוֹצָה הִיא יוֹרֶדֶת

וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה, וְשׁוּב אֵינָהּ יוֹרֶדֶת. אָמַר רַב יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת מִשְׁמֵיהּ דְּרַב: מֵהָסְפֵּדוֹ שֶׁל אָדָם נִיכָּר אִם בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא הוּא, אִם לָאו. אִינִי? וְהָאָמַר לֵיהּ רַב לְרַב שְׁמוּאֵל בַּר שִׁילַת: אֲחֵים בְּהָסְפֵּדָא, דְּהָתָם קָאֵימְנָא! לָא קַשְׁיָא: הָא — דְּמְחַמּוּ לֵיהּ וְחָאֵים. הָא — דְּמְחַמּוּ לֵיהּ וְלָא חָאֵים. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרָבָה: כְּגוֹן מָר דְּסָנוּ לֵיהּ כּוּלְּהוּ פּוּמְבְּדִיתָאֵי, מַאן מַחֵים הָסְפֵּדָא? אָמַר לֵיהּ: מִיסְתַּאי אַתְּ וְרַבָּה בַּר רַב חָנָן. בְּעָא מִינֵּיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר מֵרַב: אֵיזֶהוּ בֶּן הָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לֵיהּ: "וְאָזְנֶיךָ תִּשְׁמַעְנָה דָּבָר מֵאַחֲרֶיךָ לֵאמֹר זֶה הַדֶּרֶךְ לְכוּ בוֹ כִּי תַאֲמִינוּ וְכִי תַשְׂמְאִילוּ". רַבִּי חֲנִינָא אָמַר: כָּל שֶׁדַּעַת רַבּוֹתֵינוּ נוֹחָה הֵימֶנּוּ. "וְסָבְבוּ בַשּׁוּק הַסּוֹפְדִים", בְּנֵי גְלִילָא אָמְרִי: עֲשֵׂה דְּבָרִים לְפְנֵי מִטָּתֶךָ, בְּנֵי יְהוּדָה אָמְרִי: עֲשֵׂה דְּבָרִים לְאַחַר מִטָּתֶךָ. וְלָא פְּלִיגִי: מָר כִּי אֲתַרְיֵהּ, וּמַר כִּי אֲתַרְיֵהּ. (א)תְּנַן הָתָם, רַבִּי אֶלְיעֶזֶר אוֹמֵר: שׁוּב יוֹם אֶחָד לִפְנֵי מִיתָתֶךָ. שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי אֶלְיעֶזֶר: וְכִי אָדָם יוֹדֵעַ אֵיזֶהוּ יוֹם יָמוּת? אָמַר לָהֶן: וְכָל שֶׁכֵּן, יְשׁוּב הַיּוֹם, שֶׁמָּא יָמוּת לְמָחָר, וְנִמְצָא כָּל יָמָיו בִּתְשׁוּבָה. וְאַף שְׁלֹמֹה אָמַר בְּחָכְמָתוֹ: "בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְגָדֶיךָ לְבָנִים וְשֶׁמֶן עַל רֹאשְׁךָ אַל יֶחְסָר". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי: מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁזִּימֵּן אֶת עֲבָדָיו לְסָעוּדָה, וְלֹא קָבַע לָהֶם זְמַן. פִּיקְחִין שֶׁבָּהֶן קִישְּׁטוּ אֶת עַצְמָן וְיָשְׁבוּ עַל פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ, אָמְרוּ: כְּלוּם חָסֵר לְבֵית הַמֶּלֶךְ? טִיפְּשִׁין שֶׁבָּהֶן הָלְכוּ לִמְלַאכְתָּן, אָמְרוּ: כְּלוּם יֵשׁ סְעוּדָה בְּלֹא טוֹרַח? פִּתְאוֹם בִּיקֵּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶת עֲבָדָיו. פִּיקְחִין שֶׁבָּהֶן נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהֵן מְקוּשָּׁטִין, וְהַטִּיפְּשִׁים נִכְנְסוּ לְפָנָיו כְּשֶׁהֵן מְלוּכְלָכִין. שָׂמַח הַמֶּלֶךְ לִקְרַאת פִּיקְחִים וְכָעַס לִקְרַאת טִיפְּשִׁים. אָמַר: הַלְלוּ שֶׁקִּישְּׁטוּ אֶת עַצְמָן לַסְּעוּדָה — יֵשְׁבוּ וְיֹאכְלוּ וְיִשְׁתּוּ, הַלָּלוּ שֶׁלֹּא קִישְּׁטוּ עַצְמָן לַסְּעוּדָה — יַעַמְדוּ וְיִרְאוּ. (ב)חָתְנוֹ שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיעֶזֶר: תְּרוּמַת חֵרֵשׂ, כִּי הֲהִיא דְּלָעֵיל דְּרַבִּי אֲחִי בַּר יֹאשִׁיָּה וּכְהֶהְיא מַעֲשֶׂה דְּר' בְּנָאָה דְּחֶזְקַת הַבָּתִּים (ב"ב דף נח. ושם) דַּהֲוָה מְצַיֵּן מְעָרְתָא כִּי מְטָא לְמְעָרְתָא דְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ אִשְׁתְּחִי לֶאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם דְּקַאֵי אַבְּבָא אָמַר לֵהּ מַאי קָא עָבֵד אַבְרָהָם כּוֹ' אָמַר לֵיהּ נְעוֹל וְנֵיתֵי כּוֹ' אע"פ שֶׁנִּשְׁמָתוֹ הָיְתָה גְּנוּזָה מִתַּחַת כִּסֵּא הַכָּבוֹד. מ"ר: **מַתְנִי'** מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ כּוֹ' חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן אע"ג דְּאָמַר לֵעֵיל בְּפֶרֶק כָּל כִּתְבֵי (שַׁבָּת דף קכא.) גְּבֵי קָטָן שֶׁבָּא לְכַבּוֹת דְּקָטָן הָעוֹשֶׂה לְדַעַת אָבִיו אָסוּר מִיהוּ הָכָא לֹא מַיְירֵי בְּגוֹן דַּעֲבִיד הַקָּטָן עֲקִירָה וְהַנָּחָה אֶלָּא כְּדַאֲמְרִינַן לְקַמָּן גְּבֵי חָמוֹר כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת מַנִּיחוֹ עָלֶיהָ וּכְשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת נוֹטֵל הַיְמָנָה. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

א מיי' פז' מהל' תשובה הל' ב:

ב טור או"ח סי' שמט, ש"ע או"ח סי' רסו סעי' ב ט:

ג מיי' פו' מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

ד מיי' פכ' מהל' שבת הל' ו:

ה מיי' פכ"א מהל' שבת הל' י:

ו מיי' פו' מהל' שבת הל' כב, סמג לאוין סה:

ז טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' א:

ח מיי' פו' מהל' שבת הל' כב:

ט מיי' פכ' מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:

י טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' א:

יא מיי' פכ' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:

יב טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ג ד ה:

יג מיי' פכ' מהל' שבת הל' ז:

יד טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ה:

טו מיי' פכ' מהל' שבת הל' ז:

מִי שֶׁהֶחֱשִׁיךְ בַּדֶּרֶךְ — נוֹתֵן כִּיסוֹ לְגוֹי, וְאִם אֵין עִמּוֹ גּוֹי — מַנִּיחוֹ עַל הַחֲמוֹר. הִגִּיעַ לָחֲצַר הַחִיצוֹנָה — נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּיטָּלִין בַּשַּׁבָּת. וְשֶׁאֵינָן נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת — מַתִּיר הַחֲבָלִים, וְהַשַּׁקִּין נוֹפְלִין (מֵאֲיֵלֵיהֶם). [ג]גְּמ' מַאי טַעְמָא שָׁרוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְמִיתַּב כִּיסֵּיהּ לְגוֹי? קִים לְהוּ לְרַבָּנַן דְּאֵין אָדָם מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ, אִי לָא שָׁרֵית לֵיהּ — אָתֵי לְאֵיתוֹיֵי אַרְבַּע אֲמוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. [ד]טו(ד)אָמַר רָבָא: דַּוְקָא כִּיסוֹ, אֲבָל מְצִיאָה — לָא. פְּשִׁיטָא, "כִּיסוֹ" תְּנַן! מַהוּ דְּתֵימָא הוּא הַדִּין אֲפִילּוּ מְצִיאָה, וְהַאי דְּקָתָנֵי "כִּיסוֹ" — אוֹרְחָא דְּמִילְּתָא קָתָנֵי, קָא מַשְׁמַע לַן. וְלָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא אָתֵי לִידֵיהּ, אֲבָל אָתֵי לִידֵיהּ — כְּכִיסֵּיהּ דָּמֵי. אִיכָּא דְּאָמְרִי, בָּעֵי רָבָא: מְצִיאָה הַבָּאָה לְיָדוֹ מַהוּ, כֵּיוָן דַּאֲתֵי לִידֵיהּ — כְּכִיסֵּיהּ דָּמֵי? אוֹ דִילְמָא כֵּיוָן דְּלָא טָרַח בַּהּ — לָאו כְּכִיסֵּיהּ דָּמֵי. תֵּיקוּ. [ה]יז(ה)אֵין עִמּוֹ גּוֹי. טַעְמָא דְּאֵין עִמּוֹ גּוֹי, הָא יֵשׁ עִמּוֹ גּוֹי — לְגוֹי יָהֵיב לֵיהּ. מַאי טַעְמָא? חָמוֹר — אַתָּה מְצַוֶּוה עַל שְׁבִיתָתוֹ, גּוֹי — אִי אַתָּה מְצַוֶּוה עַל שְׁבִיתָתוֹ. [ו]יח(ו)חָמוֹר וְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן — אַחֲמוֹר מַנַּח לֵיהּ, לְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן לָא יָהֵיב לֵיהּ. מַאי טַעְמָא? הָנֵי — אָדָם, הַאי — לָאו אָדָם. חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה — לְשׁוֹטֶה. שׁוֹטֶה וְקָטָן — לְשׁוֹטֶה. [ז]יט(ז)אִיבַּעְיָא לְהוּ: חֵרֵשׁ וְקָטָן מַאי? אֲלִיבָּא דְּרַבִּי אֶלְיעֶזֶר לָא תִּיבְּעֵי לָךְ, דְּתַנְיָא: רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְיעֶזֶר: תְּרוּמַת חֵרֵשׂ,

לֹא

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע יו"ד סי' שלא סעי' ל:
ב מיי' פד' מהל' תרומות הל' ב, סמג עשין קלד:
ג טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ז:
ד מיי' פכ' מהל' שבת הל' ז, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ב:
ו מיי' פכ' מהל' שבת הל' ו:
ז מיי' פי"ג מהל' שבת הל' יב:
ח טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' א:
ט מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
י טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' א:
יא מיי' פי"ג מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:
יב מיי' פא' מהל' שבת הל' א:
יג מיי' פא' מהל' שבת הל' ב:

כִּי תִּבְעֵי לָךְ אַלְבָּא דְּרַבָּנַן הָכָא מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כְּרַבָּנַן וּבְמַסֶּכְתָּ יְבָמוֹת פֶּרֶק חֲרֵשׁ (דף קיג.) מַשְׁמַע דַּהֲלָכָה כר"א דְּסָבִירָא לֵהּ לְרַב חִיָּא בַּר אָשֵׁי (ומר) שְׁמוּאֵל כְּוָותֵהּ. מ"ר: דְּחֵרֵשׁ אִתֵּי לְאַחֲלוֹפֵי בְּגָדוֹל פִּקֵּחַ תֵּמַהּ א"כ לְעֵיל נָמֵי אַמַּאי קָאָמַר שׁוֹטֶה וְקָטָן לְשׁוֹטֶה הָא אָמְרִינַן אָתָא לְאַחֲלוֹפֵי בְּגָדוֹל פִּקֵּחַ: בּוֹ בַּיּוֹם גָּדְשׁוּ סְאָה כו' נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חַרְדָּל וְהִיא מַחֲזֶקֶת ה"נ כְּשֶׁגָּדְרוּ י"ח דָּבָר הִיְתָה חֲסֵרָה גְּזֵרָה זוֹ שֶׁל נוֹתֵן כֵּיסוֹ לְנָכְרִי עַד שֶׁגָּדְרוּ עָלֶיהָ וּמָלְאוּ הַסְּאָה לְגַמְרֵי כְּמוֹ שֶׁנָּתְנוּ חַרְדָּל לְתוֹכָהּ: ר' יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר בּוֹ בַּיּוֹם מְחַקּוּ סְאָה כו' נוֹתֵן לְתוֹכָהּ אֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים וְהִיא מְקִיאָה. כְּמוֹ כֵן קֹדֶם שֶׁגָּדְרוּ עַל נְתִינַת כֵּיס לְנָכְרִי הָיוּ מַתִּירִין לְהוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת מִתּוֹךְ כְּדֵי אֹתֵי לְאַתּוֹיֵי ד' אַמּוֹת כַּעֲרֵכָה שֶׁהַיְתָה מְקִיאָה עַד שֶׁהֶסִּירוּ הָאֱגוֹזִים וְהָרִמּוֹנִים וְאַחַר שֶׁהֶסִּירוּ הָאֱגוֹזִים וְהָרִמּוֹנִים שׁוּב לֹא הֶקִיאָה יוֹתֵר כְּדֵי כְּשֶׁגָּדְרוּ לְתֵת כֵּיסוֹ לְנָכְרִי אָסְרוּ נָמֵי לְהוֹלִיךְ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת וְהַשְׁתָּא ר"א וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ שְׁנֵיהֶם לְשֶׁבַח וְלֹא כְּפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס דְּפֵרֵשׁ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ דְּאָמַר שֶׁלֹּא עָשׂוּ הֵיטֵב שֶׁהִרְבּוּ לִגְזֹר יוֹתֵר מִדַּאי דְּלֹא מַשְׁמַע הָכִי אֶמַּר לֵיהּ ר"א אִלּוּ הָיְתָה חֲסֵרָה וּמְלֵאָה יָאוּת חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה וְחִסְרוּהָ יָאוּת חֲבִית שֶׁהִיא מְלֵאָה שָׁמָן כָּל מַה שֶּׁאַתָּה נוֹתֵן לְתוֹכָהּ מַיִם הִיא מְפַגֶּרֶת הַשֶּׁמֶן. מ"ר: וְאַדַּרַבָּה נ"ל שֶׁהִירוּ קָשֶׁה לוֹ דְּלֹא שַׁיְּךְ לְמֵימַר גַּבֵּי מַיִם כְּמוֹ שמפר"י גַּבֵּי נוֹתֵן לְתוֹכָהּ אֱגוֹזִים וְרִמּוֹנִים: סוֹף סוֹף כִּי מְטֵי לְבֵיתֵהּ א"א דְּלָא קָאֵי וְקָא מְעַיֵּל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד תֵּמַהּ כְּדְשַׁרֵינַן לְהוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד' אַמּוֹת תִּקְשֵׁי לֵיהּ נָמֵי הָכִי:

לֹא תֵּצֵא לְחוּלִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק. אב(א)כִּי תִּיבְעֵי לָךְ אַלְבָּא דְּרַבָּנַן, דְּתַנַּן: חֲמִשָּׁה לֹא יִתְרוֹמוּ, וְאִם תָּרְמוּ אֵין תְּרוּמָתָן תְּרוּמָה, אֵלּוּ הֵן: חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן, וְהַתּוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, וְגוֹי שֶׁתָּרַם אֶת שֶׁל יִשְׂרָאֵל אֲפִילּוּ בִּרְשׁוּתוֹ אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. מַאי? לְחֵרֵשׁ יָהֵיב לֵיהּ, דְּקָטָן אֲתֵי לְאַחֲלוֹפֵי בְּגָדוֹל פִּיקֵּחַ. גאֵין שָׁם לֹא גּוֹי וְלֹא חֲמוֹר וְלֹא חֵרֵשׁ וְלֹא שׁוֹטֶה וְלֹא קָטָן, מַאי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה, וְלֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָהּ. מַאי ״עוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה״? מוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת. אַמַּאי לֹא רָצוּ חֲכָמִים לְגַלּוֹתָהּ? — מִשּׁוּם ״כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר וּכְבוֹד מְלָכִים חֲקוֹר דָּבָר״. וְהָכָא, מַאי ״כְּבוֹד אֱלֹהִים״ אִיכָּא? דִּילְמָא אָתֵי לְאֵתוּיֵי אַרְבַּע אַמּוֹת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים. (ב)תָּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם גָּדְשׁוּ סְאָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בּוֹ בַּיּוֹם מָחֲקוּ סְאָה. תָּנְיָא: מָשָׁל דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לַקּוּפָּה מְלֵאָה קִישׁוּאִין וְדִילּוּעִין, אָדָם נוֹתֵן לְתוֹכָהּ חַרְדָּל — וְהִיא מַחְזֶקֶת. מָשָׁל דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה — לַעֲרֵיבָה מְלֵאָה דְּבַשׁ, נוֹתֵן לְתוֹכָהּ רִימּוֹנִים וֶאֱגוֹזִים — וְהִיא מְקִיאָה. אָמַר מָר אֵין עִמּוֹ גּוֹי מַנִּיחוֹ עַל הַחֲמוֹר. וַהֲלֹא מְחַמֵּר, וְרַחֲמָנָא אָמַר ״לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה״! דחֲמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: מַנִּיחוֹ עָלָיו כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת. וְהָא אִי אֶפְשָׁר דְּלָא קָיְימָא לְהַשְׁתִּין מַיִם וּלְהַטִּיל גְּלָלִים, וְאִיכָּא עֲקִירָה וְהַנָּחָה! כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת — מַנִּיחוֹ עָלָיו, כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת — נוֹטְלוֹ הֵימֶנָּה. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ חֲבֵרוֹ נָמֵי! ז(ג)אָמַר רַב פָּפָּא: כָּל שֶׁבְּגוּפוֹ חַיָּיב חַטָּאת — בַּחֲבֵרוֹ פָּטוּר אֲבָל אִסּוּר, כָּל שֶׁחֲבֵרוֹ פָּטוּר אֲבָל אִסּוּר — בַּחֲמוֹרוֹ מוּתָּר לְכַתְּחִלָּה. חסאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הָיְתָה חֲבִילָתוֹ מוּנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵיפוֹ — רָץ תַּחְתֶּיהָ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. דַּוְקָא רָץ, אֲבָל קָלִי קָלִי — לָא. יא(ד)מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּלֵית לֵיהּ הֵיכִירָא, אָתֵי לְמִיעְבַּד עֲקִירָה וְהַנָּחָה. סוֹף סוֹף, כִּי מָטֵי לְבֵיתֵיהּ אִי אֶפְשָׁר דְּלָא קָאֵי פּוּרְתָּא, וְקָמְעֵיל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד! דְּוָרִיק לֵיהּ כְּאַלְמָא דְּלָקְטָן יָד. (ה)אָמַר רַבִּי בַּר חָמָא: הַמְחַמֵּר אַחֵר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד — חַיָּיב סְקִילָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבָּא: דְּאָמַר קְרָא: ״לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבְהֶמְתֶּךָ״ — בְּהֶמְתּוֹ דּוּמְיָא דִידֵיהּ: מָה הוּא — בְּשׁוֹגֵג חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד חַיָּיב סְקִילָה. אַף בְּהֶמְתּוֹ נָמֵי — בְּשׁוֹגֵג חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד חַיָּיב סְקִילָה. (ו)אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בְּדָבָר: חָדָא, דִּכְתִיב: ״תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה וְלַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה״ — הוּקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה: מָה עֲבוֹדָה זָרָה דְּעָבִיד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵיהּ, הָכָא נָמֵי עַד דְּעָבִיד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵיהּ. יב(ז)וְעוֹד, תְּנַן: הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְעַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. מִכְּלָל דְּאִיכָּא מִידֵי דְּאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְלֹא עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה, וּמַאי נִיהוּ, ״לָאו״ דְּמְחַמֵּר? לָא, תְּחוּמִין וְאַלְבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְהַבְעָרָה אַלְבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי.

לֹא תֵּצֵא לְחוּלִּין וְהַוְיָא תְּרוּמָה לֶאֱסֹר לְזָרִים וְיַחֲזֹר וְיִתְרֹם הַפְּקֵחַ אַחֶרֶת: שֶׁהוּא סָפֵק אִי דַּעַת צְלוּלָתָא הִיא אִי לָא וְלָד' יִצְחָק וַדַּאי לְקָטָן יֵהיב לֵיהּ דְּלָאו בַּר מִצְוֹת הוּא וְלֹא לְחֵרֵשׁ דְּסָפֵק חָיֵב בְּמִצְוֹת הוּא: אַלְבָּא דְּרַבָּנַן דְּאָמְרִי לָאו דַּעְתָּא צְלוּלָתָא הִיא וּלְעִנְיַן מִצְוֹת חֲרֵי הוּא כְּקָטָן: וְתוֹרֵם אֶת שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ בְּלֹא רְשׁוּת דִּכְתִיב (דְּבָרִים י"ד:כ"ב) תְּבוּאַת זַרְעֶךָ וְחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן דִּכְתִיב אֲשֶׁר יִדְּבֶנּוּ לִבּוֹ שֶׁיֵּשׁ לוֹ לֵב לְהִתְנַדֵּב בְּהַשֵּׂ"ס יְרוּשַׁלְמִי: אֲפִלּוּ בִּרְשׁוּת דְּשָׁלִיחוּת מַהֵיכָא אִתְרַבֵּי מִכֵּן תְּרִימוּ גַּם אַתֶּם גַּם לְרַבּוֹת שְׁלוּחֲכֶם וּמָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית אַף שְׁלוּחֲכֶם בְּנֵי בְּרִית: עוֹד אַחֶרֶת הָיְתָה תַּקָּנָה לְכֵיס לְהַצִּילוֹ: וְאַמַּאי לֹא רָצוּ לְגַלּוֹתָהּ לְהַעֲלִים דִּבְרֵי תוֹרָה: כְּבוֹד אֱלֹהִים הַסְתֵּר דָּבָר מַתִּיר לְהַסְתִּיר דִּבְרֵי תוֹרָה: וּכְבוֹד מְלָכִים חֲקוֹר דָּבָר אֵין לְהַסְתִּיר לְכְבוֹד עֹשֶׁר אָדָם וַחֲשִׁיבוּתוֹ אֶלָּא שֵׁב וְתַחְקֹרֵהוּ: בּוֹ בַּיּוֹם גָּדְשׁוּ סְאָה בַּיּוֹם שֶׁעָלוּ לָעֲלִיַּת חֲנַנְיָה בֶּן חִזְקִיָּה וְגָזְרוּ י"ח דָּבָר וְזוֹ אַחַת מֵהֶן הָיְתָה כְּדַאֲמְרִינַן בפ"ק (דף יז:) נוֹתֵן כֵּיסוֹ לְנָכְרִי בּוֹ בַּיּוֹם גָּזְרוּ שֶׁלֹּא יוֹלִיכֶנּוּ פָּחוֹת פָּחוֹת מִד"א אִם יֵשׁ שָׁם נָכְרִי אוֹתוֹ יוֹם הִרְבּוּ סְיָג לַתּוֹרָה בְּמִדָּה גְּדוֹשָׁה וְיָפָה מִדָּדוּ לְהַרְבּוֹת גָּדֵר בְּיִשְׂרָאֵל: מָחֲקוּ סְאָה בְּמִדָּה מְחוּקָה מִדְּדוּ בּוֹ בַּיּוֹם שֶׁהִרְבּוּ לִגְזֹר יוֹתֵר מִדַּאי וְאֵין יְכוֹלִין לַעֲמֹד בְּגָזֵרָתָם וּמִתּוֹךְ כָּךְ עוֹבְרִין עַל דִּבְרֵי תוֹרָה נִמְצֵאת מִדָּתָם מְחוּקָה מִטְּפִיפָתָהּ וְטוֹב הָיָה לָהֶם לִהְיוֹת מִדָּתָם טְפוּפָה וְלֹא תָּבֹא לִידֵי מְחָק מֵרֹב גְּדֹשָׁהּ: וְהֵיא מְחֻזֶּקֶת אֶת הַחַרְדָּל שֶׁנּוֹפֵל בֵּין הַקִּשּׁוּאִין אַף כָּאן יָפָה תִּקְנוּ וְהוֹסִיפוּ דָּבָר הַמִּתְקַיֵּם: וְהֵיא מְקִיאָה אֶת הַדְּבַשׁ שֶׁהָיָה בָּהּ רִאשׁוֹן אַף אֵלּוּ ע"י גְּזֵרָתָם גָּרְמוּ לַעֲבֹר דְּשָׁמָּא לֹא יַאֲמִין אֶת הַנָּכְרִי וְהֵם לֹא הִתִּירוּ לְהוֹלִיכוֹ פָּחוֹת פָּחוֹת מֵאַרְבַּע וְאָדָם אֵינוֹ מַעֲמִיד עַצְמוֹ עַל מָמוֹנוֹ וְאֹתֵי לְאַתּוֹיֵי ד' אַמּוֹת: וַהֲלֹא מְחַמֵּר מַנְהִיג חֲמוֹר טְעוּנָה קְרוּי מְחַמֵּר: וְרַחֲמָנָא אָמַר לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבְהֶמְתֶּךָ וְאֵיזוֹהִי סְתָם מְלָאכָה הָעֲשׂוּיָה עַל יְדֵי שְׁנֵיהֶם זוֹ הִיא שֶׁהִיא טְעוּנָה וְהוּא מְחַמֵּר: מַנִּיחוֹ עָלָיו כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת לְאַחַר שֶׁנֶּעֱקְרָה לְגַמְרֵי עֲקִירָה הִיא כְּדְאָמַר בפ"ק (דף ג.) גַּבֵּי הִטְעִינוּ חֲבֵרוֹ אֲכָלִין וּמַשְׁקִין וְכֵיוָן דְּאָדָם לָא מְחַיֵּב בָּהּ חַטָּאת כִּי הַאי גַּוְנָא כָּאן מָתַר דְּהָכָא נָמֵי מְלָאכָה כְּתִיב וְהָא לְאוּ מְלָאכָה הִיא: וְקָאָתֵי לְמֶעְבַּד עֲקִירָה וְהַנָּחָה כְּשֶׁחוֹזֶרֶת וְנֶעֱקֶרֶת לְגַמְרֵי אַחַר הַטְלָּתָהּ מַיִם אוֹ גְּלָלִים: נוֹטְלוֹ הֵימֶנָּה וּלְאַחַר שֶׁתַּחֲזוֹר וְתַעֲקֹר רֶגֶל יַנִּיחֶנּוּ: אִי הָכִי אֲפִלּוּ עַל אָסוּר — בַּחֲמוֹרוֹ מוּתָּר לְכַתְּחִלָּה. חסאָמַר רַב אַדָּא בַּר אַהֲבָה: הָיְתָה חֲבִילָתוֹ מוּנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵיפוֹ — רָץ תַּחְתֶּיהָ עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ. דַּוְקָא רָץ, אֲבָל קָלִי קָלִי — לָא. יא(ד)מַאי טַעְמָא? — כֵּיוָן דְּלֵית לֵיהּ הֵיכִירָא, אָתֵי לְמִיעְבַּד עֲקִירָה וְהַנָּחָה. סוֹף סוֹף, כִּי מָטֵי לְבֵיתֵיהּ אִי אֶפְשָׁר דְּלָא קָאֵי פּוּרְתָּא, וְקָמְעֵיל מֵרְשׁוּת הָרַבִּים לִרְשׁוּת הַיָּחִיד! דְּוָרִיק לֵיהּ כְּאַלְמָא דְּלָקְטָן יָד. (ה)אָמַר רַבִּי בַּר חָמָא: הַמְחַמֵּר אַחֵר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד — חַיָּיב סְקִילָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רָבָא: דְּאָמַר קְרָא: ״לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה אַתָּה וּבְהֶמְתֶּךָ״ — בְּהֶמְתּוֹ דּוּמְיָא דִידֵיהּ: מָה הוּא — בְּשׁוֹגֵג חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד חַיָּיב סְקִילָה. אַף בְּהֶמְתּוֹ נָמֵי — בְּשׁוֹגֵג חַיָּיב חַטָּאת, בְּמֵזִיד חַיָּיב סְקִילָה. (ו)אָמַר רָבָא, שְׁתֵּי תְּשׁוּבוֹת בְּדָבָר: חָדָא, דִּכְתִיב: ״תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה וְלַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה״ — הוּקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה: מָה עֲבוֹדָה זָרָה דְּעָבִיד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵיהּ, הָכָא נָמֵי עַד דְּעָבִיד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵיהּ. יב(ז)וְעוֹד, תְּנַן: הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְעַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. מִכְּלָל דְּאִיכָּא מִידֵי דְּאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְלֹא עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה, וּמַאי נִיהוּ, ״לָאו״ דְּמְחַמֵּר? לָא, תְּחוּמִין וְאַלְבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא, וְהַבְעָרָה אַלְבָּא דְּרַבִּי יוֹסֵי.

רַב חֲבֵרוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כֵּן כֵּיוָן דְּלָאו אִסּוּרָא הִיא גַּבֵּי כֵּיס שֶׁרִי: כָּל שֶׁבְּגוּפוֹ חַיָּב חַטָּאת כִּי עָבִיד לֵיהּ אִיהוּ כּוּלֵּיהּ כְּגוֹן מַעֲבִיר ד' אַמּוֹת בִּרה"ר אַפִּי' עָקְרוּ מִן הָאָרֶץ דָּרְכּוֹ הֲלִיכָתוֹ חַיָּב דְּהָא אִיכָּא עֲקִירַת חֻפָּץ בְּיָדַיִם וְלָא בָּעֵינַן עֲמִידָה אֶלָּא בְּטָעוּן וְעוֹמֵד מִבְּעוֹד יוֹם אוֹ כְּשֶׁהִטְעִינוּ חֲבֵרוֹ דְּלָא עָקַר לֵיהּ לְהַאי חֻפָּץ אֲבָל הָכָא עָקַר לֵיהּ הִלְכָּךְ כִּי עָבִיד לֵיהּ חֲבֵרֵיהּ הֲוֵי לֵיהּ שְׁנַיִם שֶׁעָשָׂאוּהוּ וְאָסוּר מִדְּרַבָּנָן וְלָא שְׁרִיוּהוּ גַּבֵּי כֵּיס: מַנַּחַת לוֹ עַל כְּתֵפוֹ מבעו"י וְקִדֵּשׁ עָלָיו הַיּוֹם: רָץ תַּחְתֶּיהָ וְכָל כַּמָּה דְּלָא עָמַד לְפוּשׁ אֵין כָּאן עֲקִירָה לְאָסוּר: קָלִי קָלִי מֵעַט מֵעַט כְּלוֹמַר בְּנַחַת: לְמֶעְבַּד עֲקִירָה וְהַנָּחָה כְּלוֹמַר דְּזִמְנִין דְּקַאֵי וְלָאו אַדַּעְתֵּהּ אֲבָל רָץ הֻכְּרָא אִיכָּא: כְּלָאַחַר יָד שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ זְרִיקָה כְּגוֹן מִכְּתֵפָיו וְלָאֲחוֹרָיו: בְּשׁוֹגֵג בְּמְלָאכָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְבַדּוֹ: אַף בְּהֶמְתּוֹ אַף מְלָאכָה שֶׁעוֹשֶׂה עַל יְדֵי בְּהֶמְתּוֹ דְּהַיְנוּ מְחַמֵּר אַחֵר חֲמוֹר טְעוּנָה: חֲדָא דִּכְתִיב תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם וְגוֹ' עַד דְּעָבֵד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵיהּ כְּדִכְתִיב לְעוֹשֶׂה בִּשְׁגָגָה וְהָכָא לָא קָא עָבִיד מְלָאכָה אֶלָּא דִּבּוּר בְּעָלְמָא שֶׁמְּנַהִיג בְּקוֹל הַרֵי דִּבְשׁוֹגֵג אֵינוֹ חַיָּב קָרְבָּן: וְעוֹד דְּקָאָמְרִתְּ נָמֵי בְּמֵזִיד חַיָּב סְקִילָה קַשְׁיָא דְּתַנַּן בְּסַנְהֶדְרִין (דף נג.) גַּבֵּי נִסְקָלִים הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת נִסְקָל אִם חָלַלוֹ בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִים עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְעַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה: מִכְּלָל דְּאִיכָּא חִלּוּל דְּאֵין חַיָּבִין עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת וְלֹא עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה: וְאִלְבָּא דר"ע דְּאָמַר דְּאוֹרָיְתָא נִינְהוּ וְהַוֵי מְחַלֵּל וּמֵיהוּ אֵין חַיָּבִין לֹא עַל שִׁגְגָתוֹ חַטָּאת כו': אַלְבָּא דר' יוֹסֵי דְּאָמַר בְּפֶרֶק כְּלָל גָּדוֹל (לְעֵיל שַׁבָּת דף ע.) הַבְעָרָה לְלָאו נָצְאת:

מסורת הש"ס

א יבמות קיג.; גיטין כג.; משנה תרומות
ב תוספתא שבת
ג לעיל קיב.; ביצה לג:
ד בבא קמא לב:
ה לעיל ו:; עבודה זרה טו.
ו יבמות טו.; לעיל סט.; הוריות ח.; כריתות ג.
ז סנהדרין סו.
ח יבמות קיג.; תוספתא תרומות

תורה אור השלם

[משלי כה, ב]
[שמות כ, טו]
[שמות יב, י]
[שמות כ, י]
[פירושי רד"צ הופמן על שמות כ:י, ג]
[במדבר טו, כט]
[במדבר כט, ל]

מסורת הש״ס

א בבא בתרא קלא:

ב שבועות ד.; סנהדרין פו:; עירובין יז:; בבא קמא עד:; מכות יג:

ג סנהדרין סו.

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה בלאו נמי וכו׳ בסה״ד נראה לר״י עיקר. עיין סנהדרין דף סג ע״א בתוספות ד״ה משום דהוי:

עין משפט נר מצוה

א מיי׳ פכ׳ מהל׳ שבת הל׳ א:

רַב זְבַד מַתְנֵי לְהָא דְּרַמֵּי בַּר חָמָא הָכִי: אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת דְּיִלְפִינַן מע"ז דְּעַד דַּעֲבִיד מַעֲשֶׂה בְּגוּפֵּהּ: אֲבָל בְּמֵזִיד חַיָּב סְקִילָה מֵהֶקֵּישָׁא דְּאִתָּה וּבְהֶמְתֵּךְ דִּילְעֵיל: מִי קָתָנֵי הָךְ דִּיוּקָא דְּדָיְקִינַן הָא אֵין חַיָּב כוּ' דִּלְמָא הָכִי קָאָמַר הַמְחַלֵּל בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת [חַיָּבִים עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה] הָא דָּבָר שֶׁאֵין חַיָּבִים עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת יֵשׁ מֵהֶן שֶׁחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה וְיֵשׁ שֶׁאֵין חַיָּבִין וּמַאי נִיהוּ דְּחַיָּבִין [עַל זְדוֹנוֹ] סְקִילָה וְאֵין חַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת מְחַמֵּר: וְאָמְרִי לַהּ אֲבוּהּ דְּרַב מָרִי אִסּוּר גִּיּוֹרָא בַּר רַחֵל ל"ג דְּאֲבוּהּ דְּרַב מָרִי אִסּוּר גִּיּוֹרָא שְׁמֵהּ וּמַאן דְּגָרַס לֵיהּ גֵּרֶס בְּתַרָּהּ הָכִי לְהַהּ לְשָׁנָא בָּתְרָא קַשְׁיָא לְרַב מָרִי בַּר רַחֵל וּמַנְּיֵהּ בְּפוּרְסֵי דְּבָבֶל וְהַהּ מִלְּתָא בְּמַסֶּכֶת יְבָמוֹת הִיא (דף. מה:) בְּפֶרְסֵי בְּלַע"ז מנשטר"ל הֵן שׁוֹטְרִים וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר מָר כָּל מִשִּׁימוֹת שֶׁאַתָּה מֵשִׂים לֹא יְהוּ אֶלָּא מִקָּרֵב אַחֵיךָ הַאי כֵּוָן דְּאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל מִקָּרֵב אַחֵיךָ קָרֵינַן בַּהּ: לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין דְּשָׁאַר מִלְאכוֹת דְּשַׁבָּת נַמִּי מֵהַאי קְרָא נָפְקָא לְהוּ אַזְהָרָה הִלְכָךְ לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין נָתַן דָּלָא עָנַשׁ מִיתָה אֶלָּא אִם כֵּן הִזְהִיר הִלְכָךְ עִקַּר אַזְהָרָתוֹ לְמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ מִיתָה אֲתַאי וְלֹא לְמַלְקוּת:

רַב זְבִיד מַתְנֵי הָכִי: אָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: הַמְחַמֵּר אַחַר בְּהֶמָה בְּשַׁבָּת, בְּשׁוֹגֵג — אֵינוֹ חַיָּב חַטָּאת, בְּמֵזִיד — חַיָּב סְקִילָה. מֵתִיב רָבָא: הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת — חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. הָא אֵין חַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת — אֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה! מִי קָתָנֵי "הָא אֵין חַיָּבִין כוּ"? הָכִי קָאָמַר: דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת — חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. וְיֵשׁ דָּבָר שֶׁאֵין חַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת — וְחַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה, וּמַאי נִיהוּ? — מְחַמֵּר. רָבָא אָחוּהּ דְּרַב מָרִי בַּר רָחֵל, וְאָמְרִי לַהּ אֲבוּהּ דְּרַב מָרִי בַּר רָחֵל. לְיִשָּׁנָא בָּתְרָא, קַשְׁיָא הָא דְּרַב אַכְשְׁרֵיהּ לְרַב מָרִי בַּר רָחֵל וּמַנְּיֵהּ בְּפוּרְסֵי דְּבָבֶל. דִּילְמָא תְּרֵי מָרִי בַּר רָחֵל הֲווֹ. א(א)הֲוָה מַתְנֵי לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן לִפְטוּר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הַמְחַמֵּר אַחַר בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת פָּטוּר מִכְּלוּם. בְּשׁוֹגֵג לָא מְחַיַּיב חַטָּאת — דְּהוּקְּשָׁה כָּל הַתּוֹרָה כּוּלָּהּ לַעֲבוֹדָה זָרָה. בְּמֵזִיד נָמֵי לָא מִיחַיַּיב — דְּתָנַן הַמְחַלֵּל אֶת הַשַּׁבָּת בְּדָבָר שֶׁחַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת וְעַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. הָא אֵין חַיָּבִין עַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת — אֵין חַיָּבִין עַל זְדוֹנוֹ סְקִילָה. (ב)בְּלָאו נָמֵי לָא מִיחַיַּיב — דַּהֲוָה לֵיהּ לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין, וְכָל לָאו שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין אֵין לוֹקִין עָלָיו.

וַאֲפִילּוּ וְאָמְרִי לַהּ רָבָא אֲבוּהּ דְּרַב מָרִי בַּר רָחֵל לָא גָּרְסִינַן לֵיהּ דְּהָא מוּכָח בִּיבָמוֹת דְּאֲבוּהּ דְּרַב מָרִי גֵּר הָוָה דְּאָמַר בְּהַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת מה: וְשָׁם) רַב אַכְשְׁרֵהּ לְרַב מָרִי בַּר רָחֵל וּמַנְּיֵהּ אַפַּרְסֵהּ דְּבָבֶל וְקָאָמַר כֵּוָן דְּאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל מִקָּרֵב אַחֵיךָ קָרֵינַן בַּהּ וְלֵיכָּא לְמֵימַר דְּרָבָא אֲבוּהּ דְּרַב מָרִי נָמֵי גֵּר הָוָה דְּאִמַּר בְּהַחוֹלֵץ לֵיהּ לְמֵימַר רָבָא גִּיּוֹרָא כִּדְאָמַר הַשַּׁ"ס בְּעַלְמָא אִסּוּר גִּיּוֹרָא וְעוֹד דְּאָבִיו שֶׁל רַב מָרִי בַּר רָחֵל מַשְׁמַע בְּבָבָא בָּתְרָא פֶּרֶק מִי שֶׁמֵּת (בָּבָא בָּתְרָא דף קמט. וְשָׁם) דַּהֲיָנוּ אִסּוּר גִּיּוֹרָא דְּאָמְרִינַן אִסּוּר גִּיּוֹרָא הָוָה לַהּ תְּרֵיסַר אַלְפֵי זוּזֵי בֵּי רָבָא וְרַב מָרִי בְּרֵהּ הוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה וְלַדְתּוֹ בְּקִדֻּשָּׁה הָוָה אע"ג דְּהָתָם לָא גָּרְסִינַן רַב מָרִי בַּר רָחֵל בְּרֵהּ דּוֹמֶה הוּא שֶׁאוֹתוֹ הָיָה מִיהוּ אִי אָמְרִינַן שֶׁהוּא הָיָה רַב מָרִי בַּר רָחֵל צָרִיכָא לְמֵימַר דְּאִסּוּר גִּיּוֹרָא בָּא עַל רָחֵל בַּת מַר שְׁמוּאֵל קוֹדֶם שֶׁנִּתְגַּיֵּר דְּהָא קָאָמַר הָתָם דְּהוֹרְתוֹ שֶׁלֹּא בְּקִדֻּשָּׁה הָוָה וְרָחֵל בַּת מַר שְׁמוּאֵל הָיְתָה כִּדְאָמַר בְּכַמָּה דַּכְתִּין רַב מָרִי בַּר רָחֵל בְּתָמֵר שְׁמוּאֵל וְאָמְרִינַן בִּכְתֻבּוֹת (דף כג.) דִּבְנוֹתֶיהָ דְּמַר שְׁמוּאֵל אִשְׁתַּבְּחָן וְשָׁמָא אִז בָּא עָלֶהָ וְאַף עַל גַּב דְּאָתוּ לְקַמֵּהּ דר"ח וְאָמְרוּ נִשְׁבַּעְתִּי וּטְהוֹרָה אֲנִי לְאוֹ כַּלְּהוּ אָמְרוּ הָכִי מִיהוּ תַּמָּה אִי רַב מָרִי בְּרֵהּ דְּאִסּוּר גִּיּוֹרָא הַיְנוּ הַהוּא דְּיָבְמוֹת אֵיךְ חֵי אִסּוּר כָּל כָּךְ מֵימוֹת רַב עַד רָבָא וְהָא רַב יְהוּדָה תַּלְמִידוֹ שֶׁל רַב וְאָמְרִינַן בְּקִדּוּשִׁין (דף עב:) יוֹם שֶׁמֵּת רַב יְהוּדָה נוֹלַד רָבָא וַאֲפִלּוּ רַב מָרִי בְּנוֹ כְּבָר הָיָה גָּדוֹל בַּתּוֹרָה הַרְבֵּה בִּימֵי רַב מִדְּמַנֵּיהּ אַפַּרְסֵהּ דְּבָבֶל וְרַב מָרִי נָמֵי אֵיךְ יִתְכֵּן שֶׁחֵי כ"כ וְנִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ ר"ח דְּגָרְסִינַן בִּיבָמוֹת דְּרַב אַשִׁי אַכְשְׁרֵהּ לְרַב מָרִי בַּר רָחֵל ואע"ג דְּיָתֵר עַל שֶׁמֵּת רָבָא נוֹלַד רַב אַשִׁי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁהָיָה רַב מָרִי קָטָן בִּימֵי רָבָא וּבִימֵי רַב אַשִׁי כְּבָר הָיָה גָּדוֹל בַּתּוֹרָה וְגָקֵן וּמִנָּהוּ אִפּוּרְסָיֵהּ דְּבָבֶל וְכֵן וַדַּאי נִרְאֶה דְּיֵשׁ בְּסְפָרִים רַבִּים שֶׁכָּתוּב בָּהֶם בְּשִׁמְעָתָא לְאָמְרֵי לַהּ וְהַקְשָׁה דְּרַב אַשִׁי אַכְשְׁרֵהּ לְרַב מָרִי בַּר רָחֵל וּמְשַׁנֵּי

תְּרֵי רַב מָרִי הֲווּ וּפְרוּשׁ הוּא שֶׁנִּכְתַּב בַּסְּפָרִים. מ"ר: **בְּלָאו** נָמֵי לָא מְחַיַּיב דה"ל לְאוֹ שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד תַּמָּה לר"י מַה בְּכָךְ מ"מ יִלְקֶה עַל לְאוֹ דְּלָא תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה דְּכֵיוָן שֶׁבָּא לְהַזְהִיר עַל מַחַמֵּר וּבְמַחַמֵּר לֵיכָּא מִיתָה אע"פ שֶׁבָּא לְהַזְהִיר נָמֵי עַל שְׁאָר מְלָאכוֹת דְּשַׁיָּךְ בָּהּ מִיתָה מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ לוֹ לִלְקוֹת כְּדַאֲשְׁכְּחַן בְּבָבָא קַמָּא (דף עד: וְשָׁם) דִּפְלִיגִי ר' יוֹחָנָן ור"א הָתָם בְּעֵדִים שֶׁהַכְחָשׁוּ בְּנֶפֶשׁ וּלְבַסּוֹף הוּזַמּוּ דְּחַד אָמַר נָמֵי אֵין נֶהֱרָגִין וְחַד אָמַר נָמֵי אֵין נֶהֱרָגִין וְאָמְרִינַן נָמֵי תִּסְתַּיֵּם דְּר' אֶלְעָזָר דְּאָמַר אֵין נֶהֱרָגִין דְּאָמַר ר"א עֵדִים שֶׁהַכְחָשׁוּ בְּנֶפֶשׁ לוֹקִין וְאֵי ס"ד ר"א דְּאָמַר נֶהֱרָגִין אַמַּאי לוֹקִין הָוֵה לֵיהּ לְאוֹ שֶׁנִּיתַּן לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד אֶלָּא ש"מ ר"א דְּאָמַר אֵין נֶהֱרָגִין תִּסְתַּיֵּם אַלְמָא מִשּׁוּם דְּאֵין נֶהֱרָגִין כְּשֶׁהַכְחָשׁוּ בַּתְּחִלָּה לוֹקִין ואע"ג דִּבְעַלְמָא נִתַּן לָאו דְּלָא תַּעֲנֶה לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד הֵיכָא דְּהוּזְמוּ תְּחִלָּה וְעוֹד תַּמָּה לר"י דְּכָל לְאַוִּין שֶׁנִּתְּנוּ לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד יִהְיוּ לוֹקִין עֲלֵיהֶם כְּשֶׁלֹּא הִתְרוּ בָּהֶם לְמִיתָה אֶלָּא לְמַלְקוּת מֵהֶהוּא טַעְמָא דְּלָא נִתְּנוּ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד וְנִרְאֶה לר"י דְּשָׁאנֵי לָאו דְּלָא תַּעֲנֶה דְּגַלְּי בַּהּ קְרָא דְּנִתַּן לְמַלְקוּת דְּאַשְׁכְּחַן בֵּהּ גְּרוּשָׁה כְּדִמְפָרְקִינַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף ב: וְשָׁם) מִזֶּה לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד וְנִרְאֶה לר"י דְּשָׁאנֵי לָאו דְּלָא תַּעֲנֶה דְּגַלְּי בַּהּ קְרָא דְּנִתַּן לְמַלְקוּת בְּדַאֲשְׁכְּחַן גְּבֵי עֵדוּת בֵּן גְּרוּשָׁה כְּדִמְפָרְקִינַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף ב: וְשָׁם) מִזֶּה לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד וְנִרְאֶה לר"י דְּשָׁאנֵי לָאו דְּלָא תַּעֲנֶה דְּגַלְּי בַּהּ קְרָא דְּנִתַּן לְמַלְקוּת בְּדַאֲשְׁכְּחַן גְּבֵי עֵדוּת בֵּן גְּרוּשָׁה כְּדִמְפָרְקִינַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף ב: וְשָׁם) מִזֶּה לְאַזְהָרַת מִיתַת ב"ד וְנִרְאֶה לר"י דְּשָׁאנֵי לָאו דְּלָא תַּעֲנֶה דְּגַלְּי בַּהּ קְרָא דְּנִתַּן לְמַלְקוּת בְּדַאֲשְׁכְּחַן גְּבֵי עֵדוּת בֵּן גְּרוּשָׁה כְּדִמְפָרְקִינַן בְּרֵישׁ מַסֶּכֶת מַכּוֹת (דף ב: וְשָׁם)

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ט:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' רסו סעי' ט:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' י, סמג לאוין סה:
ה טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יח:
ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' י:
ז טוש"ע או"ח סי' שה סעי' יח:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' י:
ט טוש"ע או"ח סי' תרכח סעי' ג:
י מיי' פד' מהל' שופר וסוכה ולולב הל' ו:

וְהָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ פְּרַשְׁנוּ לְמַעְלָה בְּפֶרֶק כִּירַיִם (שַׁבָּת דף מג.): בְּחִבּוּר גְּוָלְקֵי שְׁנֵי שִׁקִּין אֶחָד בִּימִין הַחָמוֹר וְאֶחָד מִשְּׂמֹאלוֹ וּבְרֹאשׁ כָּל אֶחָד מִן הַשִּׁקִּין רְצוּעָה אַחַת וְקוֹשְׁרִין אוֹתָן שְׁתֵּי הַרְצוּעוֹת יַחַד וְעַכְשָׁו מַנַּח הַקֶּשֶׁר בְּגֶגֶד גַּבּוֹ שֶׁל הַחָמוֹר וְהַשִּׁקִּין מִכִּבְּידִין לְכָאן וּלְכָאן וְאִי אֶפְשָׁר לְהַתִּיר הַקֶּשֶׁר אִם לֹא יַגְבִּיהוּ הַשִּׁקִּין מְעַט וְנִסְמְכִין שְׁתֵּי הַשִּׁקִּין בְּכֶרֶס שֶׁל הַחָמוֹר וְהוּא לְהוּ כִּצְדָדִים:

שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן בְּסַפָּה בפ"ב (דף כב: וְשָׁם) תְּנַן הָעוֹשֶׂה סַפָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָאִילָן יֵשׁ לְפָרֵשׁ בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים הָעוֹשֶׂה סַפָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָאִילָן כְּגוֹן שֶׁהַסַּכָּךְ שֶׁל סַפָּה עַל גַּבֵּי הָאִילָן וְהָאִילָן סוֹמֵךְ אוֹתָהּ שֶׁאֵין יְכוֹל לַעֲלוֹת עַל אוֹתוֹ סַכָּךְ אֶלָּא אִם כֵּן יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן שִׁרְגִּילִין הָיוּ לָתֵת כְּלֵיהֶן עַל הַסַּכָּךְ א"נ יֵשׁ לְפָרֵשׁ שֶׁהַתִּקְרָה סְמוּכָה בְּאִילָן שֶׁבְּנָאוּהָ בְּגֹבַהּ וְתַחְתֶּיהָ עַל הָאִילָן דְּהַשְׁתָּא כָּל שְׁעָה שֶׁהוּא מְהַלֵּךְ בַּסַּפָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן:

(א)וַאֲפִילּוּ לְמַאן דְּאָמַר לוֹקִין, לִיכְתּוֹב רַחֲמָנָא "לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה וּבְהֶמְתֶּךָ", "אַתָּה" לְמָה לִי? הוּא נִיהוּ דְּמִיחַיֵּיב, בִּבְהֶמְתּוֹ לָא מִיחַיֵּיב. הֲגֵי לָחֵצֶר הַחִיצוֹנָה. אָמַר רַב הוּנָא: הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה כְּלֵי זְכוּכִית, מֵבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וּמַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָ, וּמַתִּיר הַחֲבָלִים וְהַשִּׁקִּין נוֹפְלִים. וְהָאֲנַן תְּנַן: נוֹטֵל אֶת הַכֵּלִים הַנִּיטָּלִין בְּשַׁבָּת? (אב)כִּי קָאָמַר רַב הוּנָא, בְּקָרְנֵי דְּאוּמָּנָא, דְּלָא חָזְיָא לֵיהּ.

וְהָא קָא מְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ! בִּשְׁלִיפֵי זוּטְרֵי. מֵיתִיבִי: הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה טָבֶל וַעֲשָׂשִׂיוֹת — מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים וְהַשִּׁקִּין נוֹפְלִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין. הֵיכִי דָּמֵי? אִילֵימָא דְּלָא נָמֵי, דְּקָתָנֵי דִּימְיָא דְּטָבֶל. מָה טָבֶל — דְּלָא חָזֵי לֵיהּ, אַף הָכָא נָמֵי לָא חָזֵי לֵיהּ. (ג)וּמַאי "אַף עַל פִּי שֶׁמִּשְׁתַּבְּרִין" — מַהוּ דְּתֵימָא לְהֶפְסֵד מוּעָט נָמֵי לָא מְבַטֵּל, קָא מַשְׁמַע לַן. (ד)תָּנָיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: הָיְתָה בְּהֶמְתּוֹ טְעוּנָה שִׁלְיַח שֶׁל תְּבוּאָה — מְנִיחַ רֹאשׁוֹ תַּחְתֶּיהָ, וּמְסַלְּקוֹ לְצַד אַחֵר, וְהוּא נוֹפֵל מֵאֵלָיו. חֲמוֹרוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל הָיְתָה טְעוּנָה דְּבַשׁ וְלֹא רָצָה לְפוֹרְקָהּ עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מֵאי חָזֵי? לְכְתָיתָא דְּגַמְלִי. (ה)וַיְתִיר חֲבָלִים וְיִפְּלוּ שַׁקִּין! מִיצְטָרוּ זִיקֵי. וְיָבִיא כָּרִים וּכְסָתוֹת וְיַנִּיחַ תַּחְתֶּיהָן! מִטַּנְפִּי, וְקָמְבַטֵּל כְּלִי מֵהֵיכָנוֹ. וְהָאֵיכָּא צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים! קָסָבַר: צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים דְּרַבָּנַן. אַבָּיֵי אֲשְׁכְּחֵיהּ לֵיהּ לְרַבָּה דְּקָא מְשַׁפְשֵׁף לֵיהּ לְבֵרֵיהּ אַגַּבָּא דְּחַמְרָא. אָמַר לֵיהּ: קָא מְשָׁתַּמֵּשׁ מָר בְּבַעֲלֵי חַיִּים! אָמַר לֵיהּ: צְדָדִין הֵן, וּצְדָדִין לָא גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנַן. מְנָא תֵּימְרָא — דְּתָנַן: מַתִּיר חֲבָלִים וְהַשִּׁקִּין נוֹפְלִין. מַאי לָאו — בְּחָבֵר גְּוָלְקֵי, דְּהָווּ לְהוּ צְדָדִין וּצְדָדִין, לָא גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנַן. לָא — בְּאָבֵר גְּוָלְקֵי, דְּלָא הָווּ צְדָדִין. אִי נָמֵי, בְּלַכְתְּחִלָּה. (ב)אֵיתִיבֵיהּ: שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם, וְאַחַת בְּאֵילָן — כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. מַאי לָאו, דְּחַק בִּיהּ בְּאֵילָן [וְסַכְּיֵהּ בֵּיהּ] דְּהָווּ לְהוּ צְדָדִין, וּצְדָדִין אֲסוּרִין! לָא, דְּכַפְּיֵהּ לְאֵילָן וְאַנַּח סִיכּוּךְ עֵילָוֵיהּ, דְּקָמְשַׁתַּמֵּשׁ בְּאֵילָן. אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: שָׁלֹשׁ בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בְּאֵילָן כְּשֵׁרָה, וְאֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. וְאִי דְּכַפְּיֵהּ לְאֵילָן, אַמַּאי עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב? (ט)וְאֶלָּא מַאי, צְדָדִין אֲסוּרִין? סוֹף סוֹף אַמַּאי עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב? אֶלָּא: הָתָם בִּגְוָאנָא פַּרְסְכְנָא, דְּאִילָן גּוּפֵיהּ דּוֹפֶן בְּעַלְמָא הוּא דְּשַׁוְּויֵהּ. דַּיְקָא נָמֵי — דְּקָתָנֵי: זֶה הַכְּלָל, כָּל שֶׁאֵילּוּ יִנָּטֵל הָאִילָן וְיִכּוֹלָה לַעֲמוֹד — עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. שָׁמַע מִינַּהּ. (ה)לֵימָא תְּנָאֵי, אֵין עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. מַאי לָאו, בְּהָא קָמִיפַּלְגִי: דְּמָר סָבַר צְדָדִין אֲסוּרִין, וּמָר סָבַר מוּתָּרִין? אָמַר אַבָּיֵי: לָא, דְּכוּלֵּי עָלְמָא צְדָדִין אֲסוּרִין, וְהָכָא בְּצִדֵּי צְדָדִין קָמִיפַּלְגִי: מָר סָבַר צִדֵּי צְדָדִין אֲסוּרִין, וּמָר סָבַר צִדֵּי צְדָדִין מוּתָּרִין. רָבָא אָמַר: מַאן דְּאָסַר בְּצְדָדִין — אָסַר נָמֵי בְּצִדֵּי צְדָדִין, מַאן דְּשָׁרֵי בְּצִדֵּי צְדָדִין — שָׁרֵי נָמֵי בְּצְדָדִין. אֵיתִיבֵיהּ רַב מְשַׁרְשִׁיָא לְרָבָא: נָעַץ יָתֵד לֹא גָּזְרוּ בָּהּ: מַאי לָאו בְּחָבֵר גְּוָלְקֵי דְּהָווּ לְהוּ צְדָדִין גְּוָלְקֵי עשקנ"ס חָבֵר גְּוָלְקֵי שְׁתַּיִם מְחֻבָּרוֹת יַחַד בִּרְצוּעוֹת וּמַרְכִּיבִין עַל הַחֲמוֹר זוֹ מִכָּאן וְזוֹ מִכָּאן וְצָרִיךְ לְסַלְקָן יַחַד וְלִקָּרֵב אֵצֶל הַחֲמוֹר וּמְשַׁפְשֵׁף עַצְמוֹ וְנִשְׁעָן גּוּפוֹ בְּצִדֵּי הַחֲמוֹר: בְּחָבֵר אַגְּלוּקֵי שְׁתַּיִם מְחֻבָּרוֹת יַחַד אֶלָּא עַל יְדֵי טַבָּעַת מְהֻדֶּקֶת שֶׁבְּרֹאשׁ הָרְצוּעָה וּבוֹ מַסְמֵר קָטָן בָּעַיִן שֶׁעוֹשִׂין לְחַבֵּק שְׁקוֹרִין צינגל"א שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ אֶלָּא לְמַשֵּׁךְ מְעַט וְהַמַּסְמֵר יוֹצֵא וְהֵן מִתְנַתְּקוֹת זוֹ מִזּוֹ: אִי נָמֵי בְּלַכְתְּחִלָּה כְּעֵין שֶׁעוֹשִׂין לַדֶּרֶדּוּר יֵין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן טַבָּעוֹת שֶׁל חֶבֶל לְכָל אֶחָד וְאֶחָד וּמַכְנִיס טַבַּעַת בְּטַבַּעַת וְנוֹטֵל עֵץ כָּפוּף קָטָן וּמַכְנִיסוֹ בַּפְּנִימִי וְשׁוּב אֵינוֹ יוֹצֵא מֵחֲבֵרוֹ וּכְשֶׁבָּא לְסַלְקוֹ מוֹשֵׁךְ הָעֵץ אֵלָיו וְהֵן מִתְנַתְּקִין זֶה מִזֶּה וְנוֹפְלִין: שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם וְאַחַת בְּאִילָן גַּבֵּי סַפָּה תְּנַן שֶׁכְּשֵׁרָה בַּג' דְּפָנוֹת וְאִם עָשָׂה שְׁתַּיִם כְּהִלְכָתָן וְהַשְּׁלִישִׁי עָשָׂה בְּאִילָן כְּשֵׁרָה דְּפָנוֹת לֹא אִכְפַּת לַן אִם מְחֻבָּרוֹת הֵם וה"ה אִם כֻּלָּן נִקְבָּעוֹת בָּאִילָן וְהָא דְּנָקֵט שְׁתַּיִם בִּידֵי אָדָם רְבוּתָא אַשְׁמוּעִינַן דַּאֲפִילּוּ הָכִי אֵין עוֹלִין לָהּ לָאֳכֶל וְלִישַׁן בְּאוֹתָהּ סַפָּה בי"ט מִפְּנֵי שֶׁסְּכָכָהּ קָשׁוּר בְּדָפָנֶהָ וְנִשְׁעָן עָלֶיהָ וְהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ עַל סְכָכָהּ וְנוֹתֵן כֵּלָיו וְנִמְצָא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאִילָן כָּל כְּנִיסָה דְּסַפָּה נָקֵט בִּלְשׁוֹן עָלֶיהָ בְּמִסֶּכֶת סַפָּה לְפִי שֶׁרֻבָּן עוֹשִׂין סְכוֹתֵיהֶן בְּרֹאשׁ גַּגָּן דִּבְכְמָה דָּכְתִיב תְּנַן בָּהּ הָכִי אֵין מַטְרִיחִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת אֲמַר לָהֶם הָעֲלוּם לְסַפָּה אֲבָל מוֹרִיד הוּא אֶת הַכֵּלִים וְכֵן הָרַבָּה: מַאי לָאו דְּחַק בָּהּ בְּאִילָן וְאוֹתִיב בָּהּ קָנִים שֶׁל דְּפָנוֹת בַּנְּקָבִים שֶׁנִּקֵּב הָרַבָּה בְּגוּפוֹ שֶׁל אִילָן וְסַכֵּךְ שוב על אוֹתָן דְּפָנוֹת ומ"מ אֵין כָּאן תַּשְׁמִישׁ אֶלָּא בְּצִדֵּי אִילָן: דְּכַפְּיֵהּ לְאִילָן לַעֲנָפָיו הָעֶלְיוֹנִים הַשָּׁה לְצַד אִילָן אַחֵר וְכֵן שֶׁל זֶה לְזֶה וּקְשָׁרָן אֵלּוּ עִם אֵלּוּ וּמֵהֶן נַעֲשָׂה הַדֹּפֶן: אַמַּאי עוֹלִין לָהּ בי"ט הָרֵי הַסְּכָךְ נִשְׁעָן עָלָיו וְהוּא מְשָׁתַּמֵּשׁ בּוֹ: ה"ג אֶלָּא מַאי צְדָדִין אֲסוּרִין סוֹף סוֹף אַמַּאי עוֹלִין לָהּ בי"ט אֶלָּא הָתָם בִּגְוָאנָא פַּרְסְכְנָא שֶׁאִילָן גּוּפֵיהּ דּוֹפֶן הוּא וְלֹא סָמוּךְ הַסְּכָךְ עֲלֵיהֶן וּלְהֵכִי נָקֵט גְּוָאנָא וְלָא שַׁבֶּקֵהּ כְּדְקָא ס"ד בְּדַכְפֵיהּ וְלִישְׁנֵי דְּגוֹן דְּלָא סָמוּךְ הַסְּכָךְ עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם דְּכֵינִין דְּדָפָן רְבִיעִי הוּא שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְסַכֵּךְ דְּהָא בג' כְּשֵׁרָה וְהַסְּכָךְ נָמֵי לֹא סָמוּךְ עֲלֵיהֶן לֹא טָרַח לְמַעְבַּד לוֹ דֹּפֶן לְהֵכִי אוֹקְמָא בִּגְוָאנָא פַּרְסְכְנָא וּמִמֵּילָא הוּא בְּלֹא טָרְחָא: מַאי לָאו בְּהָא קָמִפַּלְגִי כו' וּכְגוֹן דְּחַק בְּאִילָן וּמוֹתֵב קָנִים בְּצְדָדִין וְסִכֵּךְ עֲלֵיהֶן דַּהֲוֵה לֵיהּ מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּצְדָדִין כְּשֶׁמִּשְׁתַּמֵּשׁ עַל יְדֵי סַכָּה דְּאִי לָא בְּהָא פְּלִיגִי בְּמַאי מוֹקְמָא פְּלִיגְיהוּ דְּהָא כְּלֵי עַלְמָא סָבְרִי אֲסוּרִין מִשּׁוּם מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן: אָמַר אַבָּיֵי א"נ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאִילָן דְּכֵלִי עַלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאָסוּר וְהָכִי פְּלִיגִי לֵיכָּא לְמֵימַר דְּסָבְרָא לֵיהּ (לת"ק) צְדָדִין מַתִּירִין דְּהָנֵי לָאו צְדָדִים נִינְהוּ אֶלָּא צְדֵי צְדָדִים שֶׁהַקָּנִים הַנְּתוּנִים בַּנְּקָבִים צְדָדִין וְהַסִּכּוּךְ הַנָּתוּן עַל גַּבָּן צְדֵי צְדָדִים וּבְצִדֵּי צְדָדִים פְּלִיגִי:

מסורת הש"ס

א יומא פא.
ב סוכה כב:; משנה סוכה
ג יבמות קכ.; קידושין מז.

מסורת הש"ס

א תוספתא עירובין; עירובין לב:; משנה עירובין

ב ביצה ב:; ביצה כו:

גליון הש"ס

גמ' והלכתא צדדים אסור. עיין עירובין דף לג ע"א:

תוס' ד"ה למטה מי' ובו' א"נ כרבי וכו'. ותמוה דא"כ אפי' לא נעץ יתד נמי דשימוש באילן הוי רק שבות ול"ג בה"ש. אח"כ ראיתי שתמה כן בתשובת מעיל צדקה סימן ט' ולענ"ד י"ל דנ"מ בע"ש שחל להיות ביו"ט והניח עירוב בערב יו"ט בכלכלה זו שיהיה עירוב ליו"ט ושבת. ולפי דב' קדושות הן צריך שיהיה עירובו קיים ביה"ש דקודם שבת ובזה אם לא נעץ לא מהני עירובו לשבת דבה"ש אינו יכול ליטול עירובו דהא בממנ"פ אסור אי הוי יום והוא יו"ט או לילה והוא שבת אסור בשימוש במחובר אבל בנעץ יתד דמצד שלטול מכרמלית לרה"ר ליכא איסור הוצאה ביו"ט ובה"ש מותר דמשום שבות לא גזרינן בה"ש דלמא עדיין יום וליכא איסור הוצאה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שה סע' יח:

ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' ט, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ד:

ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח:

ה טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ד:

ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח:

ז טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ח:

ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח:

יָתֵד נָגָר: וְתֵלָה בָּהּ כַּלְכָּלָה וְנָתַן בָּהּ עֵרוּבוֹ וְהוּא נִתְכַּוֵּן לְשָׁבוֹת לְמַטָּה תַּחַת לְמַטָּה מִי' טְפָחִים עֵרוּבוֹ עֵרוּב קֶשֶׁה אֲמַאי עֵרוּבוֹ עֵרוּב כֵּיוָן שֶׁרַחְבָּה אַרְבָּעָה וְאָסוּר לְטַלְטֵל לרה"ר וי"ל אֵין כַּרְמְלִית בְּכֵלִים כְּדִפְרֵישׁ בַּקּוּנְטְרֵס בפ"ק דִּמְכִילְתִין (דף ח.) גַּבֵּי הַיְתָה קַפּוֹתוֹ מֻנַּחַת כו' אִי נָמֵי כְּרַבִּי דְּאָמַר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא מִשּׁוּם שְׁבוּת לֹא גָּזְרוּ עָלָיו בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת:

אָמַר רַב פָּפָּא הָכָא בְּכַלְכָּלָה דְּחוּקָה עָסְקִינַן מִדְּמְשַׁנֵּי רַב מַשְׁמַע דִּסְבִירָא לֵיהּ צָדָדִין מֻתָּרִין וְרַב אַשִׁי מַשְׁמַע בְּסָמוּךְ דְּסָבַר דַּאֲסוּרִין מִדְּאָמַר רַב אַשִׁי בְּסָמוּךְ הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ צָדָדִין אֲסוּרִין מִדְּרַבָּנַן וְקָשֶׁה לִי הָא אִפְּכָא שְׁמָעִינַן לְהוּ בְּמַסֶּכֶת חֲגִיגָה בפ"ב (דף יז. וְשָׁם) דְּאָמַר רַב פָּפָּא שְׁמַע מִנַּהּ צָדָדִין אֲסוּרִין דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ צָדָדִין מֻתָּרִין נִסְמוֹךְ אַרִישָׁא דְּצָדָדִין נִינְהוּ רַב אַשִׁי אָמַר אֲפִלּוּ תֵּימָא צָדָדִין מֻתָּרִין כָּל דְּלַהֲדֵי גַּבָּהּ כְּגַבָּהּ דָּמֵי:

וְהִלְכָתָא צָדָדִין אֲסוּרִין צַדֵּי צָדָדִין מֻתָּרִין וְתַמָּה לְרַבִּי אַמַּאי לָא חָשִׁיב הָנֵי בַּהֲדֵי יַעֵ"ל קַנַּ"ם דַּהֲלָכָה כְּאַבַּיֵּי (בְּבָבָא מְצִיעָא דף כב:) דְּאָמַר רָבָא מַאן דְּאָסַר בְּצָדָדִין אָסַר נָמֵי בְּצַדֵּי צָדָדִין וְאַבַּיֵּי אָמַר בְּצָדָדִין כָּלֵי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי [דְּאָסוּר] וּבְצַדֵּי צָדָדִין פְּלִיגִי:

רַב יְהוּדָה אָמַר הָנֵי הָנֵי פְּקִיעִין כו' וה"ק מַתִּירִים פְּקִיעֵי עָמִיר כו' פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֵס דְּהַתֶּרֶת פְּקִיעִים הָוְיָא שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא וְצָרִיךְ לְפָרֵשׁ נָמֵי בְּהָא דְּרַב יְהוּדָה חָשִׁיב הַתֶּרֶת פְּקִיעִין שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא וְרַב הוּנָא לָא חָשִׁיב לָהּ שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא מִדְּשָׁרֵי לָהּ וְאֵין נִרְאֶה לְרַבֵּינוּ תֻּם לְאַפְלוֹגֵי בְּהָכִי אֶלָּא לְתַרְוַיְהוּ לָא הָוְיָא הַתֶּרֶת פְּקִיעֵי עָמִיר לָא שַׁוְיָא אוּכְלָא וְלָא מִטְרַח בְּאוּכְלָא דְּלָא שַׁיְיךְ טִרַח בְּהַתֶּרָה וּלְהָכִי שָׁרֵיָא לְתַרְוַיְהוּ. מ"ר:

(א)יָתֵד בָּאִילָן וְתָלָה בָּהּ כַּלְכָּלָה. לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב. לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים — עֵירוּבוֹ עֵירוּב. טַעְמָא דְּנָעַץ יָתֵד בָּאִילָן, הָא לֹא נָעַץ, אֲפִילּוּ לְמַטָּה מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב. וְהָא הַאי תַּנָּא דְּקָאָסַר בְּצָדָדִין, וְקָשְׁרֵי בְּצַדֵּי צָדָדִין! (א)אָמַר רַב פָּפָּא: הָכָא בְּכַלְכָּלָה דְּחוּקָה עָסְקִינַן, דְּבַהֲדֵי דְּשָׁקֵיל לֵיהּ לְעֵירוּב — קָמְנַיֵּד לֵיהּ לְאִילָן, וְקָמְשָׁתַמֵּשׁ בְּאִילָן גּוּפֵיהּ. וְהִלְכְתָא: צָדָדִין אֲסוּרִין, צַדֵּי צָדָדִין מוּתָּרִין. אָמַר רַב אַשִׁי: הַשְׁתָּא דְּאָמְרַתְּ צָדָדִין אֲסוּרִין, הַאי דַּרְגָּא דְּמַדְלְיָא — לָא לַיְתְחֵיהּ אִינִישׁ אַדִּיקְלָא, דְּהָווּ לְהוּ צָדָדִין. אֶלָּא, לַיְתְחֵיהּ אַגְּוואזֵי לְבַר מִדִּיקְלָא, וְכִי סָלֵיק — לָא לִינַּח כַּרְעֵיהּ אַגְּוואזֵי, אֶלָּא לִיתְנַח אַקְנִין. מַתְנִי׳ מַתִּירִין פְּקִיעֵי עָמִיר לְפָנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסְפְּסִין אֶת הַכִּיפִּין, אֲבָל לֹא אֶת הַזִּירִין. אֵין מְרַסְקִין לֹא אֶת הַשַּׁחַת וְלֹא אֶת הֶחָרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה וּבֵין גַּסָּה. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בֶּחָרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה וּבֵין גַּסָּה. (ב)גְּמ׳ אָמַר רַב הוּנָא: הֵן הֵן פְּקִיעִין, הֵן הֵן כִּיפִּין. פְּקִיעִין תְּרֵי, כִּיפִּין תְּלָתָא, זִירִין — דְּאַרְזֵי. וְהָכִי קָאָמַר: מַתִּירִין פְּקִיעֵי עָמִיר לְפָנֵי בְּהֵמָה, וּמְפַסְפְּסִין. וְהוּא הַדִּין לְכִיפִּין, אֲבָל לֹא אֶת הַזִּירִין — לֹא לְפַסְפֵּס וְלֹא לְהַתִּיר. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי טַעְמָא דְּרַב הוּנָא קָא סָבַר לְמִטְרַח בְּאוּכְלָא — טָרְחִינַן, לְשַׁוּוֵי אוּכְלָא לָא מְשַׁוִּינַן. (ג)רַב יְהוּדָה אָמַר: הֵן הֵן פְּקִיעִין, הֵן הֵן זִירִין. פְּקִיעִין תְּרֵי, זִירִין תְּלָתָא, כִּיפִּין — דְּאַרְזֵי. וְהָכִי קָאָמַר: מַתִּירִין פְּקִיעֵי עָמִיר לְפָנֵי בְּהֵמָה, אֲבָל פַּסְפּוֹסֵי — לָא, וְכִיפִּין — פַּסְפּוֹסֵי נָמֵי מְפַסְפְּסִינַן, אֲבָל לֹא הַזִּירִין, לְפַסְפֵּס אֶלָּא לְהַתִּיר. אָמַר רָבָא: מַאי טַעְמָא דְּרַב יְהוּדָה — קָסָבַר: שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא — מִשַּׁוִּינַן, מִטְרַח בְּאוּכְלָא — לָא טָרְחִינַן. (ד)תְּנַן: אֵין מְרַסְקִין אֶת הַשַּׁחַת וְאֶת הֶחָרוּבִין לְפָנֵי בְּהֵמָה, בֵּין דַּקָּה וּבֵין גַּסָּה. מַאי לָאו, חָרוּבִין דּוּמְיָא דְּשַׁחַת: מָה שַׁחַת דְּרַכִּיכָא, אַף חָרוּבִין דְּרַכִּיכֵי. אַלְמָא לָא טָרְחִינַן בְּאוּכְלָא — וּתְיוּבְתֵּיהּ דְּרַב הוּנָא! אָמַר לְךָ רַב הוּנָא: לָא, שַׁחַת דּוּמְיָא דְּחָרוּבִין: מָה חָרוּבִין דַּאֲקוֹשֵׁי, אַף שַׁחַת דַּאֲקוֹשֵׁי. הֵיכִי מַשְׁכַּחַתְּ לַהּ? בְּעִילֵּי זוּטְרֵי. תָּא שְׁמַע: רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בֶּחָרוּבִין לַדַּקָּה. לַדַּקָּה — אִין, לְגַסָּה — לָא. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא תַּנָּא קַמָּא סָבַר: מִיטְרַח בְּאוּכְלָא לָא טָרְחִינַן, שַׁוּוּיֵי מְשַׁוִּינַן, הַיְינוּ דְּקָא אָמַר רַבִּי יְהוּדָה חָרוּבִין לַדַּקָּה נָמֵי שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא הוּא. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ תַּנָּא קַמָּא סָבַר: מִיטְרַח בְּאוּכְלָא לָא שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא לָא מְשַׁוִּינַן, מִיטְרַח בְּאוּכְלָא טָרְחִינַן — רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בֶּחָרוּבִין לַדַּקָּה, כָּל שֶׁכֵּן לְגַסָּה! מִי סָבְרַתְּ "דַּקָּה" — דַּקָּה מַמָּשׁ? מַאי "דַּקָּה" — גַּסָּה, וּמַאי קָרֵי לַהּ "דַּקָּה" — דְּדָיְיקָא בְּאוּכְלָא. הָא מִדְּקָתָנֵי רֵישָׁא: "בֵּין דַּקָּה וּבֵין גַּסָּה", מִכְּלָל דְּרַבִּי יְהוּדָה "דַּקָּה" — דַּקָּה מַמָּשׁ קָאָמַר! קַשְׁיָא. (ב)תָּא שְׁמַע: מְחַתְּכִין אֶת

טָרְחִינְהוּ אֲבָל לֹא הַזִּירִין לֹא לְפַסְפֵּס וְלֹא לְהַתִּיר דְּכֵיוָן דְּמַעְקְרָא סְתָמֵיהוּ לְאוּ אוּכְלָא וְהַשְׁתָּא הוּא דְּמְשַׁוֵּי לְהוּ אוּכְלָא ה"ל אוֹלוֹדֵי אוּכְלָא בְּשַׁבָּת: מִטְרַח בְּאוּכְלָא בְּדָבָר שֶׁתְּחִלָּתוֹ אֹכֶל קֹדֶם תִּקּוּן וְזֶה טָרְחִינַן וּמַכְשְׁרִינַן לַיְפוֹתָן לָהּ: הֵן הֵן פְּקִיעִין הֵן הֵן זִירִין שְׁנֵיהֶן בָּקָשִׁים שֶׁל שִׁבֳּלִים וּמַה שֶּׁהַתִּיר בָּזֶה הִתִּיר בָּזֶה וּדְקָתָנֵי אֲבָל לֹא הַזִּירִין אֲפִסְפּוּס קָאֵי: וה"ק מַתִּירִין פְּקִיעֵי עָמִיר דְּכָל זְמַן שֶׁהוּא קָשׁוּר לְאוּ אוּכְלָא הוּא וּמַתִּירוֹ לְשַׁוּוֵי אוּכְלָא וּמְשׁוּם צַעַר בְּהֵמָה שָׁרֵי אֲבָל פִּסְפּוּס לֹא דְּסָגֵי לֵיהּ בְּהַתֶּרָה וְאַתָּבֵיד אוּכְלָא וּפִסְפּוּסֵיהּ לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא הוּא וּמִטְרַח בְּאֹכֶל בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּבָר אֹכֶל בְּלֹא תִּקּוּן וְזֶה לֹא טָרְחִינַן וּמְפַסְפְּסִין אֶת הַכִּפִּין דְּאַרְזֵא דְּבָלְאוֹ פִּסְפּוּס לָא הֲוֵי אוּכְלָא אֲבָל לֹא אֶת הַזִּירִין לְפַסְפֵּס אֶלָּא לְהַתִּיר שְׁלֹשָׁה אוֹגְדִיהֶן בְּפְקִיעִין דְּהַתֶּרֶת אוֹגְדִיהֶן שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא הוּא: אֵין מְרַסְקִין סִיפָא דְּמַתְנִיתִין הִיא וְחַד טַעְמָא: דַּרְכִּיכֵי כְּגוֹן חָרוּבִין לְחֵין דְּרָאוּיִין לְמַאֲכַל בְּהֵמָה בְּלֹא רִסּוּק וְרִסּוּק דִּידְהוּ לְתַעֲנוּג בְּעָלְמָא: דַּאֲקוּשֵׁי קְשִׁין כְּגוֹן שְׁיָבְשׁוּ: בְּעִילֵּי זוּטְרֵי עֲיֵירִים קְטַנִּים שֶׁאַף הַשַּׁחַת קָשָׁה לָהֶם וְצָרִיכָה רִסּוּק לְשַׁוּוֵי אוּכְלָא: לְדַקָּה אִין דַּהֲוָה לַהּ שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא: לְגַסָּה לָא דַּהֲוָה לַהּ שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא: אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא שָׁמַע רַבִּי יְהוּדָה לת"ק דְּאָמַר מִטְרַח בְּאוּכְלָא אָסוּר וְאֵין מְרַסְקִין בְּרַכִּיכֵי קָאָמַר אֲבָל שַׁוּוּיֵי אוּכְלָא שְׁרֵי הַיְנוּ דְּקָאָמַר לַהּ רַבִּי יְהוּדָה חָרוּבִין לַדַּקָּה לֵית לָן לְמֵיסַר דְּשַׁוּוּי אוּכְלָא הוּא וְאע"ג דְּרַכִּיכֵי אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ קָסָבַר ת"ק מִטְרַח בְּאוּכְלָא שְׁרֵי שַׁוּוּי אוּכְלָא אָסוּר וְאֵין מְרַסְקִין דְּקָאָמַר בְּדַאֲקוּשֵׁי קָאָמַר דְּשַׁוּוּיֵי אוּכְלָא הָוֵי: רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר בֶּחָרוּבִין לַדַּקָּה בִּתְמִיהֵי הָא כָּל שֶׁכֵּן דְּלְגַסָּה לְמִטְרַח בְּאוּכְלָא הוּא וְשָׁרֵי הָכִי ה"ל לְמִתְנֵי וְר' יְהוּדָה מַתִּיר בְּחָרוּבִין לְגַסָּה דַּהֲוָה לֵיהּ מִטְרַח בְּאוּכְלָא וְהָא לֵיכָּא לְמֵימַר דְּר' יְהוּדָה מִפֵּיהּ דְּשַׁוּוּיֵי אוּכְלָא שָׁרֵי מִטְרַח בְּאוּכְלָא אָסִיר דְּהָא ת"ק בְּדַאֲקוּשֵׁי קָאָמַר וְגַבֵּי גַּסָּה נָמֵי שַׁוּוּיֵי אֲכָלָא הוּא וה"ל לְמִתְנֵי וְרַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר סְתָמָא בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה וְעוֹד הֲוָה לֵיהּ לְמִשְׁרֵי נָמֵי זִירִין לְהַתִּיר וּלְפַסְפֵּס דְּשַׁוּוּיֵי אוּכְלָא נָמֵי הוּא: דְּדָיְיקָא כּוֹסֶמֶת יָפָה וּמְדֻקֶּקֶת אוֹכְלִין בְּפִיהָ: וְהָא מִדְּקָתָנֵי רֵישָׁא בֵּין דַּקָּה בֵּין גַּסָּה שָׁמַע מִנַּהּ דַּקָּה מַמָּשׁ וְרַבִּי יְהוּדָה אַת"ק קָאֵי:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ו ז:
ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ט:
ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לה:
ה טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ט:
ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לה:
ז טוש"ע או"ח סי' שכד סע' י:
ח מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לו:
ט טוש"ע או"ח סי' שכד סע' יא:
י מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לו:
יא טוש"ע או"ח סי' שכד סע' יא:
יב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לו:
יג מיי' פכ' מהל' טומאת מת הל' ד:
יד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לה:
טו טוש"ע או"ח סי' שכד סע' ג
טז מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לד:

אֵין אוֹבְסִין אֶת הַגָּמָל וכו'. וְהָא דְּאָמְרִינַן בְּעֵירוּבִין פֶּרֶק עוֹשִׂין פַּסִּין (עירובין דף כ: וְשָׁם) גָּמָל שֶׁרֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ מִבַּפְּנִים אוֹבְסִין אוֹתוֹ מִבַּפְּנִים הוֹאִיל וְאֵבִיסָה לְאוֹ הֵינוּ אֲבִיסָה מַמָּשׁ דְּהָא אָמְרִינַן הָכָא אֵין אוֹבְסִין כו' וְהָהִיא אֲבִיסָה הֵינוּ הַלְעָטָה וְכֵן פֵּרֵשׁ רַבֵּינוּ שְׁמוּאֵל: אֶלָּא קָמַח דְּבַר גִּבּוּל הוּא פֵּרַשְׁתִּי לְעֵיל בפ"ק (שבת דף יח. וְשָׁם):

אֶת הַדִּלּוּעִין הַתְּלוּשִׁין וְלֹא אָמְרִינַן מֻקְצֶה הֵן לִבְהֵמָה דְּמֵאֲכַל אָדָם הֵן: אַשּׁוּנִי קְשִׁין: א"נ כְּלָבִים דְּקָאָמַר בְּגָרְיָתָא זוּטְרֵי דְּכָל נְבֵלָה קָשֶׁה לָהֶן: וּמְעָרְבִין הַתָּבָן וְהָאַסְפַּסְתָּא יַחַד וְהַבְּהֵמָה אוֹכֶלֶת הַתָּבָן בִּשְׁבִיל הָאַסְפַּסְתָּא: תֶּבֶן בְּתִבְנָא סָרְיָא דְּלָא חָזְיָא וְהַשְׁתָּא מְשַׁוֵּי לַהּ אוּכְלָא וְהַאי סָרְיָא לָאו סָרְיָא לְגַמְרֵי דַּהֲהִיא לְטִינָא קָיְמָא וַאֲסוּרָה לְסַלְטָל: מַתְנִי' אֵין אוֹבְסִין מַאֲכִילִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה עַל פִּרְחוֹ וְתוֹחֲבִין לוֹ בְּגָרוֹנוֹ וּבְגָמָרָא מְפָרֵשׁ לְשׁוֹן אוֹבְסִין עוֹשִׂין לַהּ בְּמִין אֲבוּס בְּתוֹךְ מַעֶיהָ: וְלֹא דּוֹרְסִין שֶׁדּוֹרֵס לַהּ בְּתוֹךְ גְּרוֹנָהּ אֶת הַשְּׂעוֹרִין וּמֵיחוּ לָא הֲוֵי כְּל כָּךְ כְּמוֹ אוֹבְסִין: אֲבָל מַלְעִיטִין מְפָרֵשׁ בְּגָמָרָא: אֵין מַאֲמִירִין מְפָרֵשׁ בְּגָמָרָא: מְהַלְקְטִין מְפָרֵשׁ בְּגָמָרָא: אֵין נוֹתְנִין מַיִם לִפְנֵי דְּבוֹרִים וְלִפְנֵי יוֹנִים שֶׁבַּשּׁוֹבָךְ, אֲבָל נוֹתְנִין מַיִם לִפְנֵי אֲווֹזִין וְתַרְנְגוֹלִין, וְלִפְנֵי יוֹנֵי הַרְדְּיסָיוֹת. טַעְמָא בְּגָמָרָא מְפָרֵשׁ בְּגָמָרָא: אֵין נוֹתְנִין מַיִם לִפְנֵי דְּבוֹרִים מִפְּנֵי שֶׁמְּטַנְּפִין עַל גַּבֵּי הַמְּעָרָה לְמִזּוֹנוֹת שֶׁלָּהֶן: וְלִפְנֵי יוֹנִים שֶׁבַּשּׁוֹבָךְ מִפְּנֵי שֶׁמְּטַנְּפִין עַל גַּבֵּי הַמְּעָרָה לְמִזּוֹנוֹת שֶׁלָּהֶן: אֲבָל לִפְנֵי אֲווֹזִין וְתַרְנְגוֹלִין מִפְּנֵי שֶׁיְּכוֹלִין לְהַחֲזִיר מְזוֹנוֹתֵיהֶן עֲלֵיהֶן בְּתוֹךְ הַבַּיִת: גְּמ' כִּי הַאי גַּוְנָא שַׁיְּאֲכִילֵנָּה כָּל כָּךְ שֶׁיַּרְחִיבוּ מֵעֶיהָ כְּאֲבוּס: אַטְעֲנָהּ כּוֹרָא עַל גַּבָּהּ לְמִזּוֹנוֹת לַדָּרָךְ לְבַד שֶׁאֵר מַשָּׂאוֹת: לִמְקוֹם שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַחֲזִיר שֶׁתּוֹחֲבוֹ לַהּ לִפְנִים מִבֵּית הַבְּלִיעָה: בְּכְלִי בְּתַרְוֹד: דְּסָפֵי בְּיָדַיִם תּוֹחֲבוֹ לְתוֹךְ פִּיו: אֶלָּא יוֹנֵי שׁוֹבָךְ וכו' בְּתִמְיהָ וְאַמַּאי לָא מַאי טַרְחָא אִיכָּא: אֶלָּא לָאו כו' וּמִדְּמְהַלְקְטִין דְּמַתְנִיתִין לְמָקוֹם שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַחֲזִיר נַמִּי שְׁרֵי שְׁמַע מִנַּהּ מַלְעִיטִין דַּעֲגָלִים וּגְמַלִּים לְמָקוֹם שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לְהַחֲזִיר וְשָׁרֵי אֶלָּא דְּגַבֵּי בְּהֵמָה קָרֵי לַהּ הַלְעָטָה וְגַבֵּי עוֹפוֹת קָרֵי לַהּ הַיְלָקוּט וְעַל כָּרְחָךְ אֵין מַאֲמִירִין דְּקָאָסַר בְּכְלִי הוּא: לְעוֹלָם מְהַלְקְטִין דְּסָפֵי לַהּ בְּיָדַיִם וּלְמָקוֹם שֶׁיְּכוֹלָה לְהַחֲזִיר: אֵין מְזוֹנוֹתָן עָלֶיךָ דְּשָׁכִיחִי לְהוּ בְּדַבְרָא: חָזִיר אֵין מְזוֹנוֹתָן עָלֶיךָ דְּאָרוּר יְהוּדִי שֶׁיְּגַדֵּל חֲזִירִים: מַתְנִי' נָמֵי דְּוַקָא דַּאֲפִילּוּ שָׁדַי קַמַּיְהוּ נָמֵי לָא: דְּשָׁכִיחִי בְּאַגְמָא אֲבָל מְזוֹנוֹת לָא שָׁכִיחִי לְהוּ: שְׁמְזוֹנוֹתָיו מוּעָטִין שֶׁאֵין אָדָם חָס עָלָיו לָתֵת לוֹ מְזוֹנוֹת הַרְבֵּה: כַּמָּה תִּשְׁהֶה בְּמֵעָיו דְּהַכָּלֵב שָׁאֲכַל בָּשָׂר מֵת וּמֵת הַכֶּלֶב בַּבַּיִת תּוֹךְ ג' יָמִים מְטַמֵּא בְּאֹהֶל אֲבָל בְּחַיָּיו לֹא מְטַמֵּא דְּטַמְאָה בְּלוּעָה בְּבַעֲלֵי חַיִּים לֹא מְטַמֵּא כְּדְאָמַר בְּהֶמָה הַמְקַשָּׁה (חלין דף עא:): שְׁמַע מִנָּה מִדְּקָאָמַר שֶׁהַקְּפִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל מְזוֹנוֹתָיו: מַשָּׂא אֲדָנֶהָ מְעַט כְּמוֹת אָזְנוֹ וְחוּטְרָא בְּתָרֵהּ יַבְהוּ בְּמַקֵּל מִיָּד שֶׁלֹּא יְהֵא מַרְגִּילוֹ אֲצָלוֹ: אֲבָל בְּמָתָא לָא לִיתֵיב לַיהּ מִדֵּי אִי לָאו דִּידֵהּ הוּא: מְשׁוּם דְּאָתֵי לְמִסְרַךְ בְּתָרֵהּ וַיַּפְסִידוּ: לֵית דְּעָתִיר מַחֲזִירָא שָׁכִיחַ מַאֲכַל רָאוּי לוֹ וּמוֹצֵא לָאֲכֹל וְאַף מַאֲכִילִין לוֹ הַרְבֵּה: כְּוָתֵהּ דְּרַב יְהוּדָה שֶׁהַמַּרְאָה לְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר: פּוֹקֵס אֶת פִּיהָ נוֹתֵן חַכָּה לְתוֹךְ פִּיהָ שֶׁלֹּא תּוּכַל לִסְגֹּר פִּיהָ: וּמַאֲכִילַהּ כַּרְשִׁינִין וּמַיִם בְּבֵת אַחַת וְהַמַּיִם מַבְלִיעִין הַכַּרְשִׁינִין לְתוֹךְ בֵּית בְּלִיעָתָהּ עַל כָּרְחָהּ: מַאֲכִילָהּ מְעַמָּד נוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ וְכָל זְמַן שֶׁאֵינוֹ מַרְגִּישָׁה אֵינוֹ יָכוֹל לְתָחֹב כָּל כָּךְ וְיָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ: מַתְנִיתִין מִנַּי דְּקָתָנֵי נוֹתֵן מַיִם לְתוֹךְ הַמַּרְסָן דְּנָתִינַת מַיִם לֹא זֶהוּ גִּבּוּלוֹ: אַפֵּי' ר' יוֹסֵי מוֹדֶה דְּזֶהוּ גִּבּוּלוֹ: קָלִי קָמַח שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁנִּתְבַּשְּׁה כְּשֶׁהֵן קָלִיוֹת בַּתַּנּוּר וְאוֹתוֹ קָמַח לְעוֹלָם מְתוֹק וְהוּא קָמְחָא דַּאֲבָשׁוּנָא וְעוֹשִׂין מִמֶּנּוּ שְׁתִיתָא מְשָׁמָן וּמַיִם וּמֶלַח שֶׁמְּעָרְבִין בּוֹ:

מסורת הש"ס

א משנה אהלות
ב ביצה ב.; ביצה כז:
ג תוספתא שבת

גליון הש"ס

גמרא מאי לאו דלועין. כעין זה בב"מ דף קט ע"ב ועיין שיטה מקובצת שם ד"ה ה"נ:

תורה אור השלם

יָדַע צַדִּיק דִּין דַּלִּים רָשָׁע לֹא־יָבִין דָּעַת [משלי כט, ז]

רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה הִיא (דְּאִי רַבִּי לָא מְהַנֵּי לֵיהּ שְׁנוּי דְּמִנְּתִינַת מַיִם מִחַיֵּב אַפְּלּוּ בְּמִידֵי דְּלָאו בַּר גְּבוּל כְּדְאָמְרִינַן גַּבֵּי מַרְסָן אֲבָל לְרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה) דְּאָמַר עַד שֶׁיַּגְבֵּל הָכָא גּוּבְלִין כְּלָאַחַר יָד דְּמִפְרַשׁ וְאָזֵל וְהנ"מ הוּא דְּקָא מְשַׁנֵּי: שְׁבוֹחֲשִׁין בְּתַרְוָד דְּהֵינוּ גּוּבְלִין: וְשׁוֹתִים זֵיתוֹם הַמְצָרִי בְּלָאו רְפוּאָה נָמֵי מַשְׁקֶה הוּא דְּתָנַן כָּל הַמַּשְׁקִין שׁוֹתָה אָדָם לִרְפוּאָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קט:): בְּעָבָה אֵין גּוּבְלִין בָּרָכָה בּוֹחֲשִׁין שֶׁאֵין זוֹ לִישָׁה: בְּחוֹל נוֹתֵן הַחוֹמֶץ כוּ' כְּלוֹמַר כֵּן דַּרְכּוֹ בְּחוֹל: לְגַבְּלָא דְּבֵי נְשֵׂה שׁוֹמֵר בְּהֵמוֹת אֲבִיו וּמְגַבֵּל מֵאֲכָלָן: דְּקָא גָּבֵל מַרְסָן ע"י שְׁנוּי: בְּטֵשׁ בֵּה דְּהָא לְכַלֵּי עִלְּמָא אֲבָל לֹא גּוּבְלִין תָּנֵן: גּוּבְלִין מַרְסָן ע"י שְׁנוּי בְּדִמְפָרֵשׁ וְאָזֵל וְהוא דְּקָא מְשַׁנֵּי: וּדְלָא לְקִיט בְּלִשָּׁנָה עֲנָל קָטָן שֶׁעֲדַיִן אוֹתָן: וּדְלָא לְקִיט בְּלִשָּׁנָה עֲנָל קָטָן שֶׁעֲדַיִן לֹא לוֹמֵד לֶאֱכֹל: וְהָנֵי מִילֵּי דַּאֲמָרַן דַּמְתַּר לְגַבֵּל מַרְסָן: שְׁתֵּי וְעֵרֶב פַּעַם אַחַת מוֹלִיךְ הַמִּקֵּל שְׁתֵּי וּפַעַם אַחַת עֶרֶב: מְנַעֲרוֹ לְכִלְיוֹ וְהוא מִתְעָרֵב מֵאֵלָיו: אִפְּינְקָסָה לוּחוֹת קְשׁוּרוֹת זוֹ עִם זוֹ כְּאוֹתָן שֶׁל סוֹחֲרִים: אֲמֶרֶת קַמַּהּ רַבִּי רַבִּי לֵוִי מִשְׁתַּעֵי דְּהוּא אָמַר קַדָּם רַבִּי עַל הָנֵךְ אִינָשֵׁי דְּגָבְלִין שְׁתִיתָא: מַהוּ לְפָרֵק לְתַת מִתּוֹךְ כְּלִי שֶׁלִּפְנֵי בְּהֵמָה זוֹ וְלִתֵּת לִפְנֵי חֲבֶרְתָּהּ: חָדָא קַמֵּי חָדָא מִלְתָא בְּאַפֵּי נְפְשָׁהּ הִיא חָדָא מִדָּה שָׁרְגִילִין לִתֵּת לִפְנֵי בְּהֵמָה מֵתֶר לִתֵּת לִפְנֵיהָ בְּשַׁבָּת וְכֵן תַּרְתֵּי קַמֵּי תַּרְתֵּי הָאוֹכְלוֹת בְּאֲבוּס אֶחָד: אֲבָל תְּלָתָא קַמֵּי תַּרְתֵּי הוֹאִיל וּבְחוֹל לָא יְהֵיב לְהוּ כִּי הַאי הֲוֵי טִרְחָא דְּלָא צָרִיךְ וכ"ש תַּרְתֵּי קַמֵּי חָדָא: מָדָר' יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה בַּר פְּלֻגְתָּהּ דְּהָוָה שָׁרֵי לְעֵיל אַף בְּעָבָה וְעַל יְדֵי שְׁנוּי וְהֵיוּ נוֹהֲגִין כְּמוֹתוֹ: הַאי מַאן דְּבָחַד בְּשַׁבָּא הִנּוֹלַד בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת: יְהֵא גְּבֵר וְלָא חָדָא בֵּהּ יְהֵא אֶחָד שָׁלֵם בְּמִדָּה אַחַת יְהֵא וְלֹא אַחַת בּוֹ מִמִּדָּה אַחֶרֶת וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ לֵהּ וְאָזֵל: וְהוּא רֵישׁ גְּנָבֵי דְּמַאן דְּבָחַד בְּשַׁבָּא יְהֵא רֹאשׁ כְּמוֹ שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ לְמַעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית מִיהוּ שְׁמַע מִנֵּה דְּנוֹלָדִים בּוֹ צַדִּיקִים וּרְשָׁעִים: דְּאִפְּלִיגוּ מַיָּא כְּהָ הוּא יִבְדֵּל מִכָּל אָדָם: זַנַּאי נוֹאֲף: דְּאִבְּרוּ בֵּהּ עֲשָׂבִים דַּכְּתִי' (בְּרֵאשִׁי' א) תַּדְשֵׁא הָאָרֶץ וְהוּא דָּבָר שֶׁפָּרֶה וְרָבֶה מְאֹד וּמְמַהֵר לִגָּדֵל וְלִצְמֹחַ דְּהוּא עִנְיַן פְּרִיצוּת אשווי"א בְּלַע"ז [ל"א] דְּלָא כְּתִיב לְמִינֵהוּ בַּעֲשָׂבִים בְּצִוּוּיִם (וְעוֹד) שֶׁיּוֹצְאִין בְּעֵרְבּוּבְיָא וְיוֹנְקִין זוֹ מִזּוֹ: וְנֶהֱרָ זִיוְתָן: דְּאִתְּלוּ בֵּהּ מְאוֹרוֹת וּכְתִיב וְתוֹרָה אוֹר: דְּאִבְּרוּ בֵּהּ דָּגִים וְעוֹפוֹת שֶׁאֵין טוֹרְחִין לְאָכְלָן אֶלָּא נִזּוֹנִים בְּחַסְדּוֹ שֶׁל הקב"ה: חַזָּרָן מְחַזֵּר אַחַר מְצָוֹת: חַזָּרָן בְּמִצְוֹת שָׁכֵן דָּרֵךְ ע"ש לְחַזֵּר אַחַר מִצְוֹת שַׁבָּת: וְקַדִּישָׁא רַבָּה יִתְקְרֵי שֶׁיְּהֵא פָּרוּשׁ וְקָדוֹשׁ דִּכְתִיב (שְׁמוֹת כ) וַיְקַדֵּשֵׁהוּ: אָמַר לְהוּ רַבִּי חֲנִינָא לְתַלְמִידִים שֶׁקָּרְאוּ פִּנְקָסוֹ שֶׁל ר' יְהוֹשֻׁעַ: מַזָּל שָׁעָה ז' מַזָּלוֹת הֵן הַמְשַׁמְּשִׁין אֶת הַשָּׁעוֹת חנכ"ל שצ"ם חַמָּה הֵינוּ חַמָּה מַמָּשׁ וְהוּא אֶחָד מִן הַמַּזָּלוֹת וְכֵן לְבָנָה וְהַשְּׁאָר הַיְינוּ כּוֹכָבִים: זִיוְתָן כַּשְׁמָשׁ הַמְאִיר: אֲכִיל מִדֵּילֵהּ כַּשְׁמָשׁ שֶׁאֵינוֹ מַסִּיג גְּבוּל רֵעֵהוּ לְמָשָׁל בַּלַּיְלָה: וְרָזוֹהִי גְּלִיין אֵין לוֹ רְשׁוּת לְכַסּוֹת סוֹדוֹ וְנִסְתְּרוֹתָיו אֶלָּא כַּשְׁמָשׁ הַזֶּה שֶׁהוּא פָּמְבִּי לְכֹל: דְּתָלֵי בֵּהּ נוּרָא אֵשׁ תְּלוּי בְּאוֹתוֹ מַזָּל יֵצֶר שֶׁל תַּשְׁמִישׁ בּוֹעֵר כַּתַּנּוּר: מַזָּל כּוֹכָב הוּא סוֹפֵר שֶׁל מַזָּל חַמָּה לְכְתֹּב דֶּרֶךְ הִלּוּכוֹ וּתְקוּפוֹתֶיהָ וּמַצּוּ אֲצְלוֹ תָּמִיד: סָבִיל מַרְעִין כְּלָבְנָה זוֹ שְׁמִתְנַוְּנָה וְהוֹלֶכֶת: בַּנַּאי וּסְתִיר כְּלָבְנָה זוֹ שֶׁגְּדֵלָה וּמִתְמַעֶטֶת: אֲכִיל לָא דִּילֵהּ כְּלָבְנָה הַמַּסֶּגֶת גְּבוּל הַחַמָּה לְמָשָׁל אַף בְּיוֹם: וְרָזוֹהִי כַּסְיִין כְּלָבְנָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה: דְּבְשַׁבָּתַאי מַזָּל כּוֹכָב שֶׁשְּׁמוֹ שַׁבְּתַאי: בְּטֵלִין כְּמוֹ לֹא יִשְׁבְּתוּ (בְּרֵאשִׁית ח): צְדָקָן בְּמִצְוֹת צְדָקָה לַעֲנִיִּים דְּקָרֵי לֵיהּ מִצְוָה (בְּכָל) לְשׁוֹן אַגָּדָה: גַּנָּבָא לְסָטִים הַהוֹרֵג נֶפֶשׁוֹת: אֲמַנָּא מַקֵּיז דָּם: עָנִישׁ בְּנֵי אָדָם הָעוֹבְרִין עַל דִּבְרֵיו: מַזָּל מַחֲזִיקִים לְפִי הַמַּזָּל הִיא הַחַמָּה כְּדְאָמַר דִּבְחַמָּה נָהֵר וְחַכִּים וַיֵּשׁ מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין תְּפִלָּה וּצְדָקָה מְשַׁנֶּה אֶת הַמַּזָּל: אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל דְּעַל יְדֵי תְּפִלָּה וּזְכוּת מִשְׁתַּנֶּה מַזָּלוֹ לְטוֹבָה: אִצְטַגְנִינוּת חָכְמַת הַמַּזָּלוֹת: צֵא מֵאִצְטַגְנִינוּתְךָ הֵינוּ דִּכְתִיב וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה חוּץ מֵאִצְטַגְנִינוּתוֹ:

מַהוּ לְפָרֵק פֵּרֵשׁ בַּקּוּנְטְרֶס לְפָרֵק מִלְּפָנֵי בְּהֵמָה זוֹ וְלִתֵּן לִפְנֵי אַחֶרֶת וְכֵן פֵּרֵשׁ בָּעֲרוּךְ בְּעֵרֶךְ פֶּרֶק וְקָשֶׁה לר"י דְּהַיְינוּ מַתְנִיתִין גַּבֵּי בְּהֵמָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קמ:) וְנִרְאֶה לר"י לְפָרֵק הַיְינוּ לְהָרִיק הַמַּיִם וְגַם הַמַּרְסָן מִכְּלִי אֶל כְּלִי שֶׁתִּגְבֵּל הֵיטֵב וּבָעֲרוּךְ פֵּרֵשׁ כַּמָּה לְשׁוֹנוֹת: אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל וְהָא דְּאָמַר רַבָּא בְּשִׁלְהֵי מו"ק (דַּף כח.) וְשָׁם) בְּנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי לָאו בְּזְכוּתָא תְּלִיָא מִלְּתָא אֶלָּא בְּמַזָּא תְּלִיָא מִלְּתָא מִכָּל מָקוֹם עַל יְדֵי זְכוּת גָּדוֹל מִשְׁתַּנֶּה אֲבָל פְּעָמִים שֶׁאֵין הַמַּזָּל מִשְׁתַּנֶּה כְּדְאָמַר בִּיבָמוֹת פֶּרֶק הַחוֹלֵץ (יְבָמוֹת דַּף נ. וְשָׁם) זָכָה מוֹסִיפִין לוֹ לֹא זָכָה פּוֹחֲתִין לוֹ (דְּאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל):

אַרַבִּי יוֹסֵי בָּרַבִּי יְהוּדָה הִיא. וְהָנֵי מִילֵּי הוּא דְּמְשַׁנֵּי: הֵיכִי מְשַׁנֵּי? אָמַר רַב חִסְדָּא: עַל יָד עַל יָד. גוְשָׁוִין שֶׁבּוֹחֲשִׁין אֶת הַשְּׁתִית בַּשַּׁבָּת וְשׁוֹתִים זֵיתוֹם הַמְצָרִי. וְהָאָמַרְתְּ ״אֵין גּוּבְלִין״! לָא קַשְׁיָא: הָא בָּעָבָה, הָא בְּרֵכָה. וְהָנֵי מִילֵּי הוּא דְּמְשַׁנֵּי. דהן(א)הֵיכִי מְשַׁנֵּי? אָמַר רַב יוֹסֵף: בְּחוֹל נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִית, בְּשַׁבָּת נוֹתֵן אֶת הַשְּׁתִית וְאַחַר כָּךְ נוֹתֵן אֶת הַחוֹמֶץ. לֵוִי בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא בַּר חִיָּיא אַשְׁכְּחֵיהּ לְגַבָּלָא דְּבֵי נְשֵׂיהּ דְּקָא נָבֵיל וְסָפֵי לֵיהּ לְתוֹרֵיהּ. בְּטֵשׁ בֵּיהּ. אֲתָא אֲבוּהּ אַשְׁכְּחֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ: הֵכִי אָמַר אֲבוּהּ דְּאָמַךְ מְשַׁמֵּיהּ דְּרַב, וּמַנּוּ — רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא: גּוּבְלִין וְלֹא מַסְפִּין, וּדְלָא לָקֵיט בְּלִישָׁנֵיהּ — מַלְקִיטִין לֵיהּ. וְהָנֵי מִילֵּי הוּא דְּמְשַׁנֵּי. הֵיכִי מְשַׁנֵּי? אָמַר רַב יֵימַר בַּר שֶׁלֶמְיָא מִשְּׁמֵיהּ דְּאַבָּיֵי: שְׁתִי וְעֵרֶב. וְהָא לָא מְעָרַב שַׁפִּיר? אָמַר רַב יְהוּדָה: מְנַעֲרוֹ לְכִלְיוֹ. כְּתִיב אִפְּינְקָסֵיהּ דְּזַעֲירִי: אֲמֶרִית קָדָם רַבִּי, וּמַנּוּ — רַבִּי חִיָּיא: מַהוּ לְגַבֵּל? אָמַר: אָסוּר. מַהוּ לְפָרֵק? אָמַר: מוּתָּר. אָמַר רַב [מְנַשְּׁיָא]: חַד קַמֵּי חַד, תְּרֵי קַמֵּי תְּרֵי — שַׁפִּיר דְּמֵי. תְּלָתָא קַמֵּי תְּרֵי — אָסִיר. רַב יוֹסֵף אָמַר: קַב וַאֲפִילּוּ קַבַּיִם. עוּלָּא אָמַר: כּוֹר וַאֲפִילּוּ כּוֹרַיִם. כְּתִיב אִפְּינְקָסֵיהּ דְּלֵוִי: אֲמֶרִית קָדָם רַבִּי, וּמַנּוּ — רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל דַּהֲווֹ גְּבָלִין שְׁתִיתָא בְּבָבֶל, וַהֲוָה צָוֹחַ רַבִּי (וּמַנּוּ? — רַבִּינוּ הַקָּדוֹשׁ, עַל דַּהֲווֹ גְּבָלִין שְׁתִיתָא), וְלֵית דְּשָׁמַע לֵיהּ, וְלֵית חֵילָא בִּידֵיהּ לְמֵיסַר מִדְּרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה. כְּתִיב אִפְּינְקָסֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַאי מַאן דְּבָחַד בְּשַׁבָּא, יְהֵי גְּבַר וְלָא חָדָא בֵּיהּ. מַאי [״וְלָא חָדָא בֵּיהּ״]? אִילֵּימָא: וְלָא חַד לְטֵיבוּ, וְהָאָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא בְּחַד בְּשַׁבָּא הֲוָאי! אֶלָּא לָאו חָדָא לְבִישׁוּ, וְהָאָמַר רַב אַשִׁי: אֲנָא וְדִימִי בַּר קְקוֹזְתָא הֲוֵינַן בְּחַד בְּשַׁבָּא, אֲנָא מָלֵךְ, וְהוּא הֲוָה רֵישׁ גַּנָּבֵי! אֶלָּא: אִי כּוּלֵּיהּ לְטֵיבוּ, אִי כּוּלֵּיהּ לְבִישׁוּ. מַאי טַעְמָא? דְּאִיבְּרוּ בֵּיהּ אוֹר וְחוֹשֶׁךְ. הַאי מַאן דְּבָתְרֵי בְּשַׁבָּא יְהֵי גְּבַר רַגְזָן. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיפְּלִיגוּ בֵּיהּ מַיָּא. הַאי מַאן דְּבִתְלָתָא בְּשַׁבָּא — יְהֵי גְּבַר עַתִּיר וַזַּנַּאי יְהֵא. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיבְּרוּ בֵּיהּ עֲשָׂבִים. הַאי מַאן דְּבַאַרְבָּעָה בְּשַׁבָּא — יְהֵי גְּבַר חַכִּים וְנָהִיר. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיתְּלוּ בֵּיהּ מְאוֹרוֹת. הַאי מַאן דְּבַחֲמִשָּׁה בְּשַׁבָּא — יְהֵי גְּבַר גּוֹמֵל חֲסָדִים. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיבְּרוּ בֵּיהּ דָּגִים וְעוֹפוֹת. הַאי מַאן דְּבַשִּׁשָּׁה בְּשַׁבָּא — יְהֵי גְּבַר עַתִּיר וְנָהִיר. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיתְּלוּ בֵּיהּ מְאוֹרוֹת. הַאי מַאן דְּבְשִׁבְעָה בְּשַׁבָּא — יְהֵי גְּבַר חַכִּים וְנָהִיר. מַאי טַעְמָא? מִשּׁוּם דְּאִיתְּלוּ בֵּיהּ מְאוֹרוֹת. וְרָזוֹהִי כַּסְיִין כְּלָבְנָה שֶׁאֵינָהּ מְאִירָה: דְּבְשַׁבָּתַאי מַזָּל כּוֹכָב שֶׁשְּׁמוֹ שַׁבְּתַאי: בְּטֵלִין כְּמוֹ לֹא יִשְׁבְּתוּ (בְּרֵאשִׁית ח): צְדָקָן בְּמִצְוֹת צְדָקָה לַעֲנִיִּים דְּקָרֵי לֵיהּ מִצְוָה (בְּכָל) לְשׁוֹן אַגָּדָה: גַּנָּבָא לְסָטִים הַהוֹרֵג נְפָשׁוֹת: אֲמַנָּא מַקֵּיז דָּם: עָנִישׁ בְּנֵי אָדָם הָעוֹבְרִין עַל דִּבְרֵיו: מַזָּל מַחֲזִיקִים לְפִי הַמַּזָּל הִיא הַחַמָּה כְּדְאָמַר דִּבְחַמָּה נָהֵר וְחַכִּים וַיֵּשׁ מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל שֶׁאֵין תְּפִלָּה וּצְדָקָה מְשַׁנֶּה אֶת הַמַּזָּל: אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל דְּעַל יְדֵי תְּפִלָּה וּזְכוּת מִשְׁתַּנֶּה מַזָּלוֹ לְטוֹבָה: אִצְטַגְנִינוּת חָכְמַת הַמַּזָּלוֹת: צֵא מֵאִצְטַגְנִינוּתְךָ הֵינוּ דִּכְתִיב וַיּוֹצֵא אוֹתוֹ הַחוּצָה חוּץ מֵאִצְטַגְנִינוּתוֹ:

דקאי

מסורת הש"ס

א פסחים מ:

ב פרקי דרבי אליעזר; איכה רבה ג נדרים לב.

גליון הש"ס

גמרא אתא אבוה אשכחיה. עי' לעיל דף כג ע"ב תוס' ד"ה דבי נשא:

רש"י ד"ה אביל דלא דיליה כלבנה המסגת. עיין דבר נחמד בזה בכתונת אור לבעל פמ"א בפ' בראשית:

תורה אור השלם

כה אָמַר יְהוָה אֶל־דֶּרֶךְ הַגּוֹיִם אַל־תִּלָּמָדוּ וּמֵאֹתוֹת הַשָּׁמַיִם אַל־תֵּחַתּוּ כִּי־יֵחַתּוּ הַגּוֹיִם מֵהֵמָּה [ירמיהו י, ב]

וַיּוֹצֵא אֹתוֹ הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַבֶּט־נָא הַשָּׁמַיְמָה וּסְפֹר הַכּוֹכָבִים אִם־תּוּכַל לִסְפֹּר אֹתָם וַיֹּאמֶר לוֹ כֹּה יִהְיֶה זַרְעֶךָ [בראשית טו, ה]

וַיֹּאמֶר אַבְרָם הֵן לִי לֹא נָתַתָּה זָרַע וְהִנֵּה בֶן־בֵּיתִי יוֹרֵשׁ אֹתִי [בראשית טו, ג]

וְהִנֵּה דְבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר לֹא יִירָשְׁךָ זֶה כִּי־אִם אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ הוּא יִירָשֶׁךָ [בראשית טו, ד]

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יד:

ב מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לג, סמג לאוין סה:

ג טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יד:

ד מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לג, סמג לאוין סה:

ה טוש"ע או"ח סי' שכא סעי' יד:

ו מיי' פכ"א מהל' שבת הל' לג, סמג לאוין סה:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' רמז סעי' ד:
ב טוש"ע או"ח סי' ב סעי' ו:
ג טוש"ע או"ח סי' שכד סעי' ו ז:
ד מיי' פכ"א מהלכ' שבת הל' יח, סמג לאוין סה:
ה מיי' פב' מהלכ' שביתת יום טוב הל' טז, סמג לאוין עה:

כַּלְדָּאֵי בְּכָלָּה סָגְיָא מַשְׁמַע דַּהֲיָנוּ חוֹזִים בַּכּוֹכָבִים וְלֹא כְּמוֹ שפירש"י בְּעַרְבֵי דְּקָאֵי צָדֶק שֶׁהוּא מַזַּל שֶׁלּוֹ: בַּמַּעֲרָב שֶׁהוּא מָקוֹם מְצֻנָּן וְאֵין רָאוּי לְהוֹלִיד כָּךְ פְּסָחִים (דף קיג:) מְנַיִן שְׁאֵין שׁוֹאֲלִין בְּכָלְדָּאִים שֶׁנֶּאֱמַר תָּמִים תִּהְיֶה וְגוֹ' דְּקָאֵי צָדֶק בְּמַעֲרָב — מְהַדְּרֶנָא וּמוֹקֵימְנָא לֵיהּ בְּמִזְרָח. וְהַיְינוּ דְּכְתִיב: "מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ". וּמִדְּשְׁמוּאֵל נָמֵי אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. דִּשְׁמוּאֵל וַאֲבָלֵט הֲווּ יָתְבִי, וַהֲווֹ קָאָזְלִי הָנָךְ אִינָשֵׁי לְאַגְמָא. אָמַר לֵיהּ חִיוָּא וּמָיֵית. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: אִי אָזֵיל וְלָא אָתֵי, טָרֵיק לֵיהּ חִיוָּא וּמָיֵית. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: אִי בַּר יִשְׂרָאֵל הוּא, אָזֵיל וְאָתֵי. אַדַּיְתְבִי אָזַל וַאֲתָא. [א]קָם אַבָּלֵט שַׁדֵּיהּ לְטוּנֵיהּ, אַשְׁכַּח בֵּיהּ חִיוָּא דְּפָסִיק וּשְׁדֵי בְּתַרְתֵּי גּוּבֵּי. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל: מַאי עֲבַדְתְּ? אָמַר לֵיהּ: כָּל יוֹמָא הָוָה מַרְמִינַן רֵיפְתָּא בַּהֲדֵי הֲדָדֵי וַאֲכָלִינַן. הַאִידָּנָא הָוָה אִיכָּא חַד מִינַּן דְּלָא הָוָה לֵיהּ רֵיפְתָּא, הָוָה קָא מִיכְסַף. אָמֵינָא לְהוּ: אֲנָא קָאֵימְנָא וּמַרְמֵינָא. כִּי מְטָאי לְגַבֵּיהּ, שַׁוְאי נַפְשַׁאי כְּמַאן דְּשְׁקִילִי מִינַּיהּ, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיכְסְיף. אָמַר לֵיהּ: מִצָּוָה עֲבַדְתְּ. נָפַק שְׁמוּאֵל וּדְרַשׁ: "וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת", וְלֹא מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה, אֶלָּא מִמִּיתָה עַצְמָהּ. וּמִדְּרַבִּי עֲקִיבָא נָמֵי אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. דַּרְבִּי עֲקִיבָא הֲוָיָא לֵיהּ בְּרִתָּא, אָמְרִי לֵיהּ כַּלְדָּאֵי: הַהוּא יוֹמָא דַּעֲיְילָה לְבֵי גְּנָנָא, טָרֵיק לַהּ חִיוָּא, וּמִיתָא. הָוָה דַּאֲזַל אַמִּילְתָא טוּבָא. הַהוּא יוֹמָא שְׁקַלְתַּהּ לְמַכְבַּנְתָּא, דַּצְתַּהּ בְּגוּדָּא, אִיתְרְמִי אִיתִּיב בְּעֵינֵיהּ דְּחִיוָּא. לְצַפְרָא כִּי קָא שָׁקְלָה לַהּ, הָוָה קָא סָרִיךְ וְאָתֵי חִיוָּא בָּתְרַהּ. אָמַר לַהּ אֲבוּהּ: מַאי עֲבַדְתְּ? אָמְרָה לֵיהּ בְּפַנְיָא אָתָא עַנְיָא, קְרָא אַבָּבָא וַהֲווֹ טָרִידִי כּוּלֵּי עָלְמָא בְּסָעוּדְתָּא, וְלֵיכָּא דְּשָׁמְעִיהּ. קָאֵימְנָא, שְׁקַלְתֵּיהּ לְרֵיסְתָּנַאי דְּיַהֲבְתְּ לִי, יַהֲבְתֵּיהּ נַיְהֲלֵיהּ. אָמַר לַהּ: מִצָּוָה עֲבַדְתְּ. נָפַק רַבִּי עֲקִיבָא וּדְרַשׁ: "וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת", וְלֹא מִמִּיתָה מְשׁוּנָּה, אֶלָּא מִמִּיתָה עַצְמָהּ. [ב]וּמִדְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק נָמֵי אֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל. דְּאִימֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמְרִי לַהּ כַּלְדָּאֵי: בְּרִיךְ גַּנָּבָא הָוָה. לָא שְׁבַקְתֵּיהּ גַּלּוֹיֵי רֵישֵׁיהּ. אֲמָרָה לֵיהּ: כַּסֵּי רֵישֵׁיךְ, כִּי הֵיכִי דְּתִיהְוֵי עֲלָךְ אֵימָתָא דִּשְׁמַיָּא, וּבְעֵי רַחֲמֵי. לָא הָוָה יָדַע אַמַּאי קָאֲמְרָה לֵיהּ. יוֹמָא חַד יָתֵיב קָא גָּרִיס תּוּתֵי דִּיקְלָא, נָפַל גְּלִימָא מֵעִילָּוֵי רֵישֵׁיהּ, סְלֵיק, פַּסְקֵיהּ לְקִיבּוֹרָא בְּשִׁינֵּיהּ. [ג](א)מַתְנִי' מְחַתְּכִין אֶת הַדְּלוּעִין לִפְנֵי הַבְּהֵמָה, וְאֶת הַנְּבֵלָה לִפְנֵי הַכְּלָבִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם לֹא הָיְתָה נְבֵלָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אֲסוּרָה — לְפִי שֶׁאֵינָהּ מִן הַמּוּכָן. גְּמ' אִיתְמַר: (עַרֵל שַׁחַז סִימָן.) אָמַר עוּלָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה (וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן). וְאַף רַב סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. מִדְּכָרֵכִי דְּזוּזֵי, דְּרַב אָסַר וּשְׁמוּאֵל שָׁרֵי. וְאַף לֵוִי סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. כִּי הָא דְּלֵוִי כִּי הֲוָו מַיְיתִי טָרֵיפְתָּא לְקַמֵּיהּ בְּיוֹמָא טָבָא, לָא הָוָה חָזֵי לַהּ אֶלָּא כִּי יָתֵיב אַקִּיקְלִיתָא. דַּאֲמַר: דִּילְמָא לָא מִתַּכְשְׁרָא, וַאֲפִילּוּ לִכְלָבִים לָא חָזְיָא. [ה](ב)וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְאַף זְעֵירִי סָבַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. דְּתָנַן: בְּהֵמָה שֶׁמֵּתָה — לֹא יְזִיזֶנָּה מִמְּקוֹמָהּ, וְתַרְגְּמַהּ זְעֵירִי: בְּבֶהֱמַת קָדָשִׁים. אֲבָל בְּחוּלִּין — שַׁפִּיר דָּמֵי. וְאַף רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. וּמִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הָכִי? וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה, וּתְנַן:

אֵין מַצָּאתִי בְּהַשֵּׁ"ס רַבֵּינוּ הַלָּוִי: בְּמִזְרָחוֹ שֶׁהוּא מָקוֹם חֹם: צֶדֶק הקב"ה קְרָאוֹ לַהֲבִיאוֹ לְמִזְרָח: לְרַגְלוֹ בְּשִׁבִילוֹ: אַבָּלֵט שֵׁם חָכָם נִבְרִי הָיָה וְחוֹוֶה בַּכּוֹכָבִים: אָזֵל וְאָתֵי דְּאֵין מַזָּל לְיִשְׂרָאֵל וְיוֹעִיל לוֹ תְּפִלָּה: בָּתַרְתֵּי גַּבֵּי בְּשָׁבְתֵי חֲתִיכוֹת שֶׁקְּצָצוּ עִם הַקָּנִים בְּלָא יוֹדֵעַ: מַרְמִינַן בַּהֲדֵדֵי מְטִילִין פַּת [לַפַּת] לְכָל הַחֲבוּרָה כְּאֶחָד וְאוֹכְלִין יַחַד וְהָאֶחָד גּוֹבָה מִכֻּלָּן: אֲנָא קָאֵמְנָא וּמַרְמֵינָא אֲגֻבָּה וְאֲשִׁים בַּפַּל: שַׁוְאי נַפְשַׁאי כְּמַאן דְּשָׁקְלִי מִנַּהּ עֲשִׂיתִי עַצְמִי כְּגוֹבָה מִמֶּנּוּ וְנָתַתִּי מִשֶּׁלִּי חֶלְקוֹ: לֹא מִמִּיתָה מְשֻׁנָּה וּמִיהוּ מִיתָה הַגּוּנָה יָמוּת אֶלָּא מִמִּיתָה עַצְמָהּ מַצָּלַת וְנוֹתֶנֶת חַיִּים: כַּלְדָּאֵי חוֹזִים בַּכּוֹכָבִים: דַּצְתַּהּ תְּחַבְתַּהּ: לְמַכְבַּנְתָּא [אישפינגלי"ז בְּלַעַ"ז] נוֹשְׁקָא שֶׁל זָהָב שֶׁיֵּשׁ כְּמוֹ טַס בְּרֹאשָׁהּ: רֵיסְתָּנַאי אמנשטריישו"ן: וּבְעֵי רַחֲמֵי בְּקֵשׁ רַחֲמִים שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט בְּךָ יֵצֶר הָרַע: קְבוּרָא אֶשְׁכּוֹל תְּמָרִים וְהַדֶּקֶל לֹא שָׁלוּ הָיָה: מַתְנִי' אֶת הַדְּלוּעִין הַתְּלוּשִׁין וּמִיהוּ סְתָמָן לְאוֹ לְמַאֲכַל בְּהֵמָה קְיָמִי אֶלָּא לְאָדָם: וְאֶת הַנְּבֵלָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה הַיּוֹם וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת הָיְתָה עוֹמֶדֶת לְאָדָם וְאַפִּ"ה מְחַתְּכִין: גְּמ' כר"ש דְּלֵית לֵיהּ מַקָּצָה: מְדְּכָרֵכִי דְּזוּזֵי מַחְצָלוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְסִפְּנוֹת לְכַסּוֹת פְּרַקְמַטְיָא שֶׁבְּתוֹכָן. זוּזֵי סִפְּינוֹת בִּלְשׁוֹן אֲרַמִּי כְּךָ מָצָאתִי בִּתְשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים: כִּי הֲוֹ מַיְתִי טָרֵיפְתָּא לְקַמֵּיהּ בְּהֵמָה שֶׁנּוֹלַד בָּהּ סְפֵק טְרֵפוּת וּצְרִיכָה לְהוֹרָאַת חָכָם: אַקִּקְלִיתָא עַל הָאַשְׁפָּה שֶׁאִם יִרְאֶנָּה טְרֵפָה יַנִּיחַהּ שָׁם: וַאֲפִילּוּ לִכְלָבִים לָא חָזְיָא דְּנִשְׁחֲטָה הַיּוֹם וְלֹא יוּכְלוּ לְטַלְטֵל בְּרַבִּי יְהוּדָה: תַּרְגְּמָא זְעֵירִי בְּמַסֶּכֶת בֵּיצָה בְּבֶהֱמַת קָדָשִׁים דְּאָסוּרָה בַּהֲנָאָה וְלֹא חָזְיָא לִכְלָבִים הָא דְּחֻלִּין שַׁפִּיר דְּמֵי לְהַאֲכִילָהּ לִכְלָבִים:

מסורת הש"ס

א ביצה כו:; ביצה ו:; פסחים נו:; חולין יד.
ב בבא מציעא לג.; ביצה לו:; משנה ביצה

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אקלקילתא על האשפה. מאשפות ירים אבין (תהלים קלג) תרגום מקלקלתא מרים חשוכה רש"י ע"ג דף כח ע"א ד"ה ויקרא:
תוס' ד"ה תרגמא וכו' דהכי קים ליה. עיין לעיל דף ט ע"ב תוספ' ד"ה הא לן ורש"נ:

תורה אור השלם

מִי הֵעִיר מִמִּזְרָח צֶדֶק יִקְרָאֵהוּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו גּוֹיִם וּמְלָכִים יַרְדֶּךָ יִתֵּן כֶּעָפָר חַרְבּוֹ כְּקַשׁ נִדָּף קַשְׁתּוֹ [ישעיהו מא, ב]
לֹא־יוֹעִילוּ אוֹצָרוֹת רֶשַׁע וּצְדָקָה תַּצִּיל מִמָּוֶת [משלי י, ב]

אֵין

מוֹכַח מֵהָכָא דְּלָא ס"ל כר"ש דְּהַהִיא וַדַּאי כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּשָׁמְעָא אִית לַהּ לְרַבִּי יוֹחָנָן מִגּוֹ דְּאִתְקָצַאי לְבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת אִתַּקְצַאי לְכַלֵּי יוֹמָא וְקוֹרֵה שְׁנִשְׁבְּרָה אֲפִילּוּ לְר"ש אִתַּקְצַאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת קְדֵם שְׁבִירָתָהּ דַּהֲוַאי מַקָּצָה מֻחְמֶּמֶת חֶסְרוֹן כִּיס דְּמוּדֶה בָּהּ ר"ש אֲבָל בְּמַתְנִיתִין לָא אִתַּקְצַאי בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת קְלִית לֵיהּ הַהִיא מַקָּצָה מַה שֶּׁהִיא עוֹמֶדֶת לְאָדָם וְהָיָה רוֹצֶה רַבִּי לְתָרֵץ דְּאִי אִית לַהּ לְר' יוֹחָנָן מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי הָיָה אוֹסֵר וַדַּאי לְטַלְטֵל בְּהֵמָה שֶׁנִּתְנַבְּלָה בְּשַׁבָּת שֶׁהֲרֵי נִהֵי שֶׁהָיְתָה רְאוּיָה לִכְלָבִים בְּלֹא שְׁחִיטָה כַּדְּפָרֵישׁ לְעֵיל מִיהוּ לְטַלְטֵל הָיְתָה אֲסוּרָה דְּכֵלֵי עֲלְמָא מוֹדוּ דְּבַעֲלֵי חַיִּים הֵם מַקְצִים הֲוָה לָן לְמֵימַר מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי וַדַּאי כַּיָּוֹן שֶׁהִיא רְאוּיָה לִכְלָבִים מִשּׁוּם שֶׁהִיא מַקָּצָה לְטַלְטֵל אֵין לָנוּ לַאֲסָרָהּ לְטַלְטֵל נְבֵלָה בְּשַׁבָּת מִדֵּי דַּהֲוָה אַפְּרוֹת הַנּוֹשְׁרִין דְּתַלְיָנַן טַעֲמָא בְּרֵישׁ בֵּיצָה (דף ג.) שֶׁמָּא יַעֲלֶה וְיִתְלֹשׁ וּמִשּׁוּם מַקָּצָה לָא אֲסִירֵי לְטַלְטֵל כֵּיוָן דַּחֲזוּ לְעוֹרְבִים בְּעוֹדָן מְחֻבָּרִין אע"פ שֶׁבָּעֵת חִבּוּרָן הָיוּ אֲסוּרִין לְטַלְטֵל וְתָרֵץ רַבִּי דְּמִסְתָּמָא מַתְנִיתִין בְּכָל עִנְיָן אַיְירֵי בֵּין אוֹתָן שֶׁרְאוּיִין לִכְלָבִים בְּעוֹדָן חַיִּים בֵּין שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִכְלָבִים דִּבְכוּלְּהוּ קָאֵי רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּמַתְנִיתִין וְלֹא לְמֶחֱצָה אַלְמָא לֵית לַהּ מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי. מ"ר: וְהָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן הֲלָכָה כְּסָתָם מִשְׁנָה בְּרֵישׁ בֵּיצָה (דף ב.) אָמְרִינַן גַּבֵּי שַׁבָּת דְּסָתָם לַן תְּנָא כר"ש מַשְׁמַע דְּחַשֵּׁב לְסָתָמָא דְּמַתְנִי' סָתְמָא. אָמַר רַבִּי לָאו מִשּׁוּם סָתְמָא קָאָמַר דְּוַדַּאי לָא חַשֵּׁיב כְּסָתָם מִשְׁנָה בְּרֵישׁ בֵּיצָה וְהָכָא מִשּׁוּם דְּבַעֲלֵי חַיִּים הֵם מַקְצִים הֲוָה לָן לְמֵימַר מִגּוֹ דְּאִתַּקְצַאי וְלָא אָמְרִינַן כְּסָתָם. מ"ר:

מסורת הש"ס

א ביצה ל.; ביצה ב:; משנה ביצה ב לעיל מה:; משנה ביצה; ביצה מ.

ג תוספתא שבת; ביצה ב:; משנה שבת; לעיל קמג.

ד תוספתא שבת; עירובין לה.; לעיל קכג:; משנה שבת

ה נדרים עז.

ו משנה נדרים; נדרים עט.; נדרים עו:

אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים מִן הַקּוֹרוֹת סָוְאר שֶׁל הַקּוֹרוֹת הַמְּקֻצּוֹת וּסְדוּרוֹת לִבְנְיָן: וְלֹא מִן קוֹרָה הַיְּשָׁנָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַיּוֹם וּמַהֲשָׁתָא לְהַסָּקָה קָיְמָא וְאַפִּ"ה אָסוּר הוֹאִיל וּבֵין הַשְּׁמָשׁוֹת לָא אַתְכֵי לְהָכִי: מַתְחִילִין לְהַסִּיק בְּעַרְמַת הַתֶּבֶן קֹא סָלְקָא דַּעְתָּךְ בְּתַבְנָא סָרְיָא דְּסָתְמָה לְהַסָּקָה: אֲבָל לֹא בְּעֵצִים שֶׁבַּמְּקָצָה שֶׁהֵנִיחָם בְּרַחְבָּה שֶׁאָחוֹרֵי בֵּיתוֹ וְהַקָּצָם לִימוֹת הַסְּתָיו. מְקֻצָּה רְחָבָה שֶׁאָחוֹרֵי בָּתִּים שֶׁהַקָּצָה אָחוֹרֵי בֵּיתוֹ לְהַכְנִיס שָׁם דָּבָר לְאוֹצָר: בְּאַרְזֵי וְאַשּׁוּחֵי אֶרֶז זָכָר וְאֶרֶז נְקֵבָה שֶׁעוֹמְדִין לַבְּנְיָן: מֹשְׁקִין אוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקֵט מִשּׁוּם סְרָכָא דְּמַשְׁכָא שֶׁתְּהֵא נוֹחָה לְהַפְשִׁיט: מִדְּבָרִיּוֹת שֶׁרוֹעוֹת בְּאַפָּא תָּמִיד וְלָנוֹת בְּתוֹךְ הַתְּחוּם: סְתָמָא אַחֲרִינָא בֵּית הַלֵּל חָשִׁיב כְּסָתְמָא: כָּל הַכֵּלִים נִטָּלִין וְאַפִּ' מְלַאכְתָּן לְאִסּוּר וְרַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא: חוּץ מִן הַמַּסָּר הַגָּדוֹל מְגֻרָּה שֶׁהִיא לְאֻמָּנִין לְקוֹץ בָּהּ עֵצִים וּמַקָּצָה מֻחֶמֶת חֶסְרוֹן כִּיס הוּא שֶׁלֹּא יִשְׁתַּבְּרוּ חֲרִיצִים שֶׁהוּא עָשׂוּי כְּסִכִּין מָלֵא פְּגִימוֹת: וְיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה הַחוֹפֵר אֶת הַקַּרְקַע קולטר"א בְּלַע"ז: מַתְנֵי' מְפֻרִין בַּעַל לְאִשְׁתּוֹ: וְנִשְׁאָלִין לְחָכָם: שֶׁהֵן לְצֹרֶךְ הַשַּׁבָּת כְּגוֹן שֶׁנָּדַר שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל [הַיּוֹם]: וּפוֹקְקִין אֶת הַמָּאוֹר כְּרַבָּנָן דְּאָמְרִי (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף קכה:) פּוֹקְקִין פְּקָק הַחַלּוֹן: וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקֻוֶה בְּמִדָּה שֶׁיֶּהֱא שָׁם עִמְּק שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת מַיִם וְרֹחַב אַמָּה עַל אַמָּה: וְאֶת הַמַּטְלִית שֶׁתְּהֵא שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת כְּגוֹן אִם הָיְתָה טְמֵאָה וְנִגְעָה בְּטָהֳרוֹת: בְּטָפְיַחּ פַּךְ שֶׁל חֶרֶס וַחֲבֵרוֹ בפי"ז (דַּף קכה:) זְמוֹרָה שֶׁהִיא קְשׁוּרָה בַּטָּפְיַחּ מִמַּלְאֵין בָּהּ בְּשַׁבָּת: מִקְוֶה כְּלִי חֶרֶס: לְיַדַּע אִם יֵשׁ בַּגִּיגִית פּוֹתֵחַ טָפַח בַּגֻּמְרָא מְפָרֵשׁ לָהּ: וּמוֹדְדִין לְהִתְלַמֵּד עַל דָּבָר הוֹרָאָה: וְקוֹשְׁרִין קֶשֶׁר שֶׁאֵינוֹ שֶׁל קַיְמָא אֲפִלּוּ לְכַתְּחִלָּה: גְּמ' אִבָּעְיָא לְהוּ הֶפְרֵה דְּמַתְנִיתִין בֵּין לְצוֹרֶךְ [בֵּין שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ] הַשַּׁבָּת דְּגַבֵּי הֶפְרֵה בְּיוֹם שְׁמוּעוֹ כְּתִיב (בְּמִדְבַּר ל':ו') וְאִם לֹא מֵפֵר הָאֲדָנָא שׁוּב אֵינוֹ מֵפֵר: וּשְׁאֵלָה לְצוֹרֶךְ אֵין שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ לָא דְּיָכוֹל לְשַׁאֵל לְמָחָר וּמְשׁוּם הָכִי מְפַלֵּג לְהוּ מְחַדְּדֵי וְלָא קָתָנֵי מְפֻרִין וְנִשְׁאָלִין לִנְדָרִים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת דִּלְא קָאֵי לְצוֹרֶךְ אֶלָּא אֲשָׁאֵלָה: בֵּית דִּין חָכָם: הָכִי גָּרְסִי' ל"א אִבָּעְיָא לְהוּ (בְּמַסֶּכֶת נְדָרִים דַּף עז.) לְצוֹרֶךְ אִתַּרְוַיְהוּ קָאֵי אַהֶפְרֵה וְאַשְׁאֵלָה אֲבָל הֶפְרֵה שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ לָא אִלְּמָא הֶפְרַת נְדָרִים מֵעֵת לְעֵת וְזֶה שֶׁשָּׁמַע בְּשַׁבָּת יָכוֹל לְהָפֵר מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ בְּתוֹךְ מֵעֵת לְעֵת שֶׁל שְׁמִיעָה הִלְכָּךְ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ לָא שָׁרֵינַן בְּשַׁבָּת: כָּל הַיּוֹם עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ וְתוּ לָא וְאַפִּלּוּ שָׁמַע סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה הִלְכָּךְ אַפִּ' שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ שֶׁאִם לֹא יָפֵר עַכְשָׁו לֹא יָפֵר עוֹד: לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אִלְּמָא הֶפְרַת נְדָרִים מֵעֵת לְעֵת שֶׁל שְׁמִיעָה הִלְכָּךְ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ לֹא מִדְּלָא שָׁרֵי אֶלָּא לְצוֹרֶךְ: לְהַקֵּל וּלְהַחְמִיר כְּלוֹמַר פְּעָמִים שֶׁיֵּשׁ שְׁהוּת גָּדוֹל וּפְעָמִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מְעַט: אִבָּעְיָא לְהוּ הָא דְּקָתָנֵי נִשְׁאָלִין לִנְדָרִים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ: כְּשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ פְּנַאי לְשָׁאֵל. מֵעֶרֶב שַׁבָּת קָאָמַר אוֹ אֲפִילּוּ כְּשֶׁהָיָה לוֹ פְּנַאי: הִלְכָתִי קְטָנָה שְׁבִיל קָטָן בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים:

א"ג(א)אֵין מְבַקְּעִין עֵצִים מִן הַקּוֹרוֹת, וְלֹא מִן הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה בְּיוֹם טוֹב. רַבִּי יוֹחָנָן, הָהוּא — כְּרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה מַתְנֵי לַהּ. תָּא שְׁמַע: מַתְחִילִין בַּעֲרֵימַת הַתֶּבֶן, אֲבָל לֹא בָּעֵצִים שֶׁבַּמּוּקְצֶה! הָתָם בְּאַרְזֵי וְאַשּׁוּחֵי, דְּמוּקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה. ד"(ב)תָּא שְׁמַע: אֵין מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַמִּדְבָּרִיּוֹת, אֲבָל מַשְׁקִין וְשׁוֹחֲטִין אֶת הַבַּיְּיתוֹת! (ג)רַבִּי יוֹחָנָן סְתָמָא אַחֲרִינָא אַשְׁכַּח: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מַגְבִּיהִין מֵעַל הַשֻּׁלְחָן עֲצָמוֹת וּקְלִיפִּין, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מְסַלֵּק אֶת הַטַּבְלָה כּוּלָּהּ וּמְנַעֲרָהּ. וְאָמַר רַב נַחְמָן, אָנוּ אֵין לָנוּ אֶלָּא בֵּית שַׁמַּאי כְּרַבִּי יְהוּדָה, וּבֵית הִלֵּל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. (ד)פְּלִיגִי בַּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא, חַד אָמַר: בְּכָל הַשַּׁבָּת כּוּלָּהּ הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, לְבַר מִמּוּקְצֶה מֵחֲמַת מִיאוּס, וּמַאי נִיהוּ? — נֵר יִשָּׁן. וְחַד אָמַר: בְּמוּקְצֶה מֵחֲמַת מִיאוּס נָמֵי הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, לְבַר מִמּוּקְצֶה מֵחֲמַת אִיסּוּר, וּמַאי נִיהוּ? — נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בָּהּ בְּאוֹתָהּ שַׁבָּת, אֲבָל מוּקְצֶה מֵחֲמַת חֶסְרוֹן כִּיס, אֲפִילּוּ רַבִּי שִׁמְעוֹן מוֹדֶה. דִּתְנַן: כָּל הַכֵּלִים נִיטָּלִין בַּשַּׁבָּת, חוּץ מִמַּסָּר הַגָּדוֹל וְיֶתֶד שֶׁל מַחֲרֵישָׁה. מַתְנֵי' מְפִירִין נְדָרִים בַּשַּׁבָּת, וְנִשְׁאָלִין לִנְדָרִים שֶׁהֵן לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. וּפוֹקְקִין אֶת הַמָּאוֹר, וּמוֹדְדִין אֶת הַמַּטְלִית, וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקֻוֶה. וּמַעֲשֶׂה בִּימֵי אֲבִיו שֶׁל רַבִּי צָדוֹק וּבִימֵי אַבָּא שָׁאוּל בֶּן בָּטְנִית שֶׁפָּקְקוּ אֶת הַמָּאוֹר בַּטָּפְיַחּ, וְקָשְׁרוּ אֶת הַמְּקִידָה בְּגֻמִּי לֵידַע אִם יֵשׁ בַּגִּיגִית פּוֹתֵחַ טָפַח אִם לָאו, וּמִדְּבָרֵיהֶם לָמַדְנוּ, שֶׁפּוֹקְקִין וּמוֹדְדִין וְקוֹשְׁרִין בְּשַׁבָּת. ד"גְּמ' אִבָּעְיָא לְהוּ: הֶפְרֵה בֵּין לְצוֹרֶךְ וּבֵין שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ, וּשְׁאֵלָה לְצוֹרֶךְ — אֵין, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ — לָא. וּמִשּׁוּם הָכִי קָפָלְגִינְהוּ מֵהֲדֵדֵי, אוֹ דִילְמָא: הֶפְרָה נָמֵי לְצוֹרֶךְ — אֵין, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ — לָא, וְהָא דְּקָא פָלֵיג לְהוּ מֵהֲדֵדֵי מִשּׁוּם דַּהֶפְרָה אֵין צָרִיךְ בֵּית דִּין, וּשְׁאֵלָה צְרִיכָה בֵּית דִּין? (ה)תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי [רב] זוּטֵי דְּבֵי רַב פַּפִּי: מְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת אִין, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת — לָא. לִישָּׁנָא אַחֲרִינָא, אִיבָּעְיָא לְהוּ: "לְצוֹרֶךְ" אַתַּרְוַיְהוּ קָתָנֵי, וְשֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ — לָא, אַלְמָא הֶפְרַת נְדָרִים מֵעֵת לְעֵת, אוֹ דִילְמָא כִּי קָתָנֵי "לְצוֹרֶךְ" — אַשְׁאֵלָה הוּא דְּקָתָנֵי, אֲבָל הֶפְרַת נְדָרִים אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ, אַלְמָא הֶפְרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם. תָּא שְׁמַע, דְּתָנֵי רַב זוּטֵי דְּבֵי רַב פַּפִּי: מְפִירִין נְדָרִים בְּשַׁבָּת לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת. לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת — אִין, שֶׁלֹּא לְצוֹרֶךְ הַשַּׁבָּת — לָא, אַלְמָא הֶפְרַת נְדָרִים מֵעֵת לְעֵת. ז"(ו)אָמַר רַב אָשֵׁי: וְהָאֲנַן תְּנַן: הֶפְרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם, וְיֵשׁ בַּדָּבָר לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כֵּיצַד? נָדְרָה לֵילֵי שַׁבָּת — מֵיפֵר לֵילֵי שַׁבָּת וְיוֹם הַשַּׁבָּת עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. נָדְרָה עִם חֲשֵׁכָה — מֵיפֵר עַד שֶׁלֹּא תֶּחְשַׁךְ, שֶׁאִם לֹא הֵפֵר מִשֶּׁחֲשֵׁכָה, אֵינוֹ יָכוֹל לְהָפֵר. תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: הֶפְרַת נְדָרִים כָּל הַיּוֹם. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ: מֵעֵת לְעֵת. ח"(ז)וְנִשְׁאָלִים לִנְדָרִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: כְּשֶׁלֹּא הָיָה לוֹ פְּנַאי, אוֹ דִלְמָא אֲפִילּוּ הָיָה לוֹ פְּנַאי? תָּא שְׁמַע דְּאָזְדְּקִיקוּ לֵיהּ רַבָּנַן לְרַב זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב זֵירָא וּשְׁרוֹ לֵיהּ נְדָרֵיהּ, וְאַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ פְּנַאי. שֶׁפָּקְקוּ אֶת הַמָּאוֹר בַּטָּפְיַחּ וְקָשְׁרוּ אֶת הַמְּקִידָה בְּגֻמִּי. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: הִילְקְטִי קְטָנָה הָיְתָה בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים, [וְטוּמְאָה הָיְתָה שָׁם] וְגִיגִית דִּמְיָן כִּדְאָמַר בְּפֶרֶק כִּירָה (לְעֵיל שַׁבָּת דַּף מה:): לְבַר מִמַּקָּצָה מֵחֲמַת אִסּוּר וּכְגוֹן אִסּוּר דְּדַחֲזֵיהּ בְּיָדַיִם כְּגוֹן נֵר שֶׁהִדְלִיקוּ בְּאוֹתוֹ שַׁבָּת כִּדְפָרֵשְׁתִּי בפ"ק בְּסוֹפוֹ: וְהִלְכָתָא מֵעֵת לְעֵת לֹא גָּרַס בְּפֵרוּשׁ ר"ח דְּבִנְדָרִים מַשְׁמַע דְּלֵית הִלְכְתָא הָכִי דְּאָמַר בְּפֶרֶק נַעֲרָה הַמְאֹרָסָה (כְּתֻבּוֹת דַּף עו:) אֵין הֲלָכָה כְּאוֹתוֹ הַזּוֹג. מ"ר: הֲלָקְטֵי קְטַנָּה מְפֹרָשׁ בַּקּוּנְטְרֵס שְׁבִיל קָטָן הָיְתָה בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים וְהַגִּיגִית סְדוּקָה מַנַּחַת עַל גַּבֵּן וְהַמַּיִם מַטָּל בְּהֲלָקְטֵי תַּחַת הַגִּיגִית נֶגֶד הַסֶּדֶק וְקִשְׁרוּ הַמַּקֵּדָה לַדַּע אִם יֵשׁ בְּסֶדֶק פּוֹתֵחַ טָפַח וּלְהַאי פֵּרוּשָׁא קְשָׁה לר"י דְּאַפִּ' אֵין בְּסֶדֶק פּוֹתֵחַ טָפַח כֵּיוָן שֶׁהַמַּיִם נֶגְדּוֹ לֹא חֲשִׁבִינַן לֵהּ כְּמַאֲהִיל עַל הַמַּיִם כֵּיוָן שֶׁאֵין [זֶה] דֶּרֶךְ מַאֲהִיל כִּדְמוֹכַח בְּמַסֶּכֶת אֲהָלוֹת (פ"י מ"ה) וּמַיְתֵי לֵהּ בְּסוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּסַכָּה (דף יח. וְשָׁם) אֵין בְּאַרְבָּה פּוֹתֵחַ טָפַח וְהַמַּיִם בַּבַּיִת מַה שֶּׁבַּבַּיִת כְּנֶגֶד אַרְבָּה טָהוֹר הַמַּיִם כְּנֶגֶד אַרְבָּה מַה שֶּׁבַּבַּיִת טָהוֹר וְכֵיוָן שֶׁהַמַּיִם הָיָה נֶגֶד הַסֶּדֶק מַה הָיָה לָהֶם לִקְשׁוֹר הַמַּקּוֹדָה וְעוֹד פֵּרֵשׁ שִׁלְּבֵי מוֹת הַמַּיִם פָּקְקוּ הַמָּאוֹר בְּטָפְיַחּ וְלֹא הֵבִין רַבִּי לְפָרוּשׁוֹ הֲלֹא אוֹתוֹ מַיִם לֹא הָיָה מֵת שֶׁלֹּם שֶׁהָרֵי לֹא יָדְעוּ אִם לְמַעְלָה הַיְמֶנּוּ הָיָה פּוֹתֵחַ טָפַח וְהַמַּיִם הָיָה כָּלוּ תַּחַת הַסֶּדֶק אֶלָּא וַדַּאי כְּזֵית מִן הַמַּיִם הָיָה וְא"כ לֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר לְפָנַי מוֹת הַמַּיִם אֶלָּא לְפָנַי שֶׁבָּא כַּזַּיִת מִן הַמַּיִם לְשֶׁם וּמִיהוּ יִתְכֵּן לוֹמַר שֶׁהַמַּיִם הָיָה כָּלוּ מֻטָּל תַּחַת הַגִּיגִית שֶׁלֹּא כְּנֶגֶד הַסֶּדֶק וְהַגִּיגִית הָיְתָה סְדוּקָה בְּאֶמְצַע מֵרֹאשָׁהּ לְסוֹפָהּ וְאִלּוּ הָיָה בְּאוֹתוֹ סֶדֶק עַל פְּנֵי כָּלוּ פּוֹתֵחַ טָפַח לֹא הָיְתָה טְמֵאָה עוֹבֶרֶת דְּלָא חָשִׁיב כְּאֹהֶל אֶחָד אֲבָל אֵין בּוֹ פּוֹתֵחַ טָפַח כְּאִלּוּ אֵין כָּאן סֶדֶק וַחֲשִׁיב כְּאֹהֶל אֶחָד וּמֵבִיא אֶת הַטֻּמְאָה לַבַּיִת וְקָשְׁיָא רֹאשׁוֹנָה מִכָּל מָקוֹם בְּמִקּוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְנִרְאֶה כְּפֵרוּשׁ ר"ח דִּמְפָרֵשׁ דְּהֲלָקְטֵי הָיְתָה תֵּל הַמִּתְלַקֵּט וְאוֹתָהּ הֲלָקְטֵי הָיְתָה בֵּין שְׁנֵי בָּתִּים וְהַמַּיִם הָיָה בְּבַיִת אֶחָד וְאוֹתָהּ הַגִּיגִית הָיְתָה לְמַעְלָה מִן הַתֵּל עַד לְתַקְרָה וְאוֹתָהּ הַגִּיגִית לֹא הָיְתָה טְמֵאָה שֶׁהָרֵי בָּטְלָה שָׁם וְאִם לֹא הָיְתָה סְדוּקָה לֹא הָיָה הַבַּיִת אֶחָד טָמֵא אֶלָּא הַגִּיגִית הָיְתָה סְדוּקָה מִצַּדָּהּ וְהַשְׁתָּא אִתֵּי שַׁפִּיר דְּקָתָנֵי סְדוּקָה לְפִי שֶׁהִיא מִצַּדָּהּ אֲבָל לְפֵרוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס לֹא אִתֵּי שַׁפִּיר דְּכֵיוָן דְּפֵרֵשׁ שֶׁהַסֶּדֶק לְמַעְלָה מִן הַגִּיגִית הָיָה לוֹ לוֹמַר פְּתוּחָה וְלֹא סְדוּקָה אֲבָל לפר"ח אִתֵּי שַׁפִּיר שֶׁהַסֶּדֶק הָיָה מִן הַצַּד וְקִשְׁרוּ אֶת הַמַּקֵּדָה לַדַּע אִם יֵשׁ פּוֹתֵחַ טָפַח וְיֵשׁ לָנוּ לוֹמַר שֶׁאוֹתוֹ חוֹר הָיָה עָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ דְּחוֹר הֶעָשׂוּי לְתַשְׁמִישׁ שְׁעוּרוֹ בְּפוֹתֵחַ טָפַח וְאִם הָיָה פּוֹתֵחַ טָפַח הַבַּיִת אֶחָד טָמֵא וְאִם לָאו טָהוֹר וּמִיהוּ קָשֶׁה לר"י לְפֵרוּשׁ ר"ח דְּלָא הָוֶה לֵיהּ לְמֵימַר עַל גַּבֵּן אֶלָּא עַל גַּבֵּהּ. מ"ר:

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' תקיח סעי' ו:

ב מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' יב, סמג לאוין עה:

ג מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' יא:

ד טוש"ע או"ח סי' תצ סעי' ג:

ה מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' יז, סמג לאוין עה:

ו מיי' פכ' מהל' שביתת יום טוב הל' ב:

ז טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' ג:

ח מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ו:

ט מיי' פי"ג מהל' נדרים הל' ח, סמג לאוין סה, סמג לאוין רסח:

י טוש"ע יו"ד סי' רלד סעי' כא:

יא מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' טו, סמג לאוין רמב:

יב טוש"ע יו"ד סי' רכח סעי' ג:

יג מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ו:

יד מיי' פו' מהל' שבועות הל' ו, סמג לאוין סה, סמג לאוין רמב:

עין משפט
נר מצוה

א טוש"ע או"ח סי' שיז סעי' א:
ב מיי' פי' מהל' שבת הל' ו, סמג לאוין סה:
ג טוש"ע או"ח סי' שו סעי' ו:
ד מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' ה, סמג לאוין סה:

בְּאַוָּנָא דְּמַיָּא אַמְבָּטֵי שֶׁל מַיִם וְכָךְ פֵּרֵשׁ בָּעָרוּךְ: **מְדִידָה** דְּמִצְוָה דְּלָאו דְּמִצְוָה מִי אָמוּר כו' בְּפִקְיקָה לְא בָּעֵינַן שֶׁל מִצְוָה כִּדְפֵרֵשׁ' לְעֵיל בְּשִׁלְהֵי כָּל הַכֵּלִים (שַׁבָּת דף קכו:) אֶלָּא דַּוְקָא בְּמְדִידָה בָּעֵינַן שֶׁל מִצְוָה:

וְגִיגִית סְדוּקָה מַנַּחַת עַל גַּבָּיו וְהַמַּת מֻטָּל בַּהֲילָקְטֵי תַּחַת הַגִּיגִית [כְּגֶגֶד] הַסֶּדֶק וְלִפְנֵי מוֹת הַמֵּת פָּקְקוּ בְּשַׁבָּת הַמָּאוֹר בְּטָפִיחַ שֶׁמָּא אֵין בְּסֶדֶק הַגִּיגִית פּוֹתֵחַ טֶפַח וְנִמְצָא הַמֵּת מֻטָּל בָּאֹהֶל שֶׁאֵין לוֹ מָקוֹם לְצֵאת דֶּרֶךְ מַעֲלָה וְחֹר שֶׁבֵּין שְׁנֵי בָּתִּים מַכְנִיס אֶת הַשָּׁמְאָה לְצַד שֵׁנִי בְּמֹלֹא אֹגֶרוֹף לְפִיכָךְ סְתָמוּהוּ בִּכְלִי חֶרֶס וְגַבּוֹ כְּנֶגֶד הַהֶלֶקֶט וּכְלִי חֶרֶס אֵינוֹ מְטַמֵּא מִגַּבּוֹ וְחוֹצֵץ: וּקְשָׁרוֹ מִקֵּדָה שֶׁהִיא רְחָבָה טֶפַח: בְּגֶמִי לַדַּע אִם תִּכָּנֵס בְּסֶדֶק הַגִּיגִית וּבְמַסֶּכֶת אֹהָלוֹת (פ"י) שָׁנִינוּ (דְּאֵין) חִלּוּק בָּאֲרֻבָּה שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּיִת וְטָמְאָה מִקְצָתָהּ כְּנֶגֶד אֲרֻבָּה וּמִקְצָתָהּ בְּתוֹךְ הַבַּיִת בֵּין יֵשׁ בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח לְאֵין בָּאֲרֻבָּה פּוֹתֵחַ טֶפַח וַאֲנִי לֹא יָכֹלְתִּי לְהָבִין בּוֹ וּלְהָכִי נָקֵט גֶּמִי שֶׁרָאוּי לְמַאֲכַל בְּהֵמָה וְלֹא מִבְטָל לִיהְיוֹת קָשֶׁר שֶׁל קַיְמָא דְּמְנַתֵּק כְּשֶׁיְּבַשׁ: בְּאַוָּנָא בְּגִיגִית מְלֵאָה מַיִם: מִתְעַסֵּק שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ אֶלָּא לְאִיעַסּוּקֵי בְּעַלְמָא:

אבוְגִיגִית סְדוּקָה מוּנַּחַת עַל גַּבָּן. וּפָקְקוּ אֶת הַמָּאוֹר בַּטָּפִיחַ, וְקָשְׁרוּ אֶת הַמְקִידָה בְּגֶמִי לֵידַע אִם יֵשׁ שָׁם בְּגִיגִית פּוֹתֵחַ טֶפַח אִם לָאו. גוּמִדְּבְרֵיהֶם לְמַדְנוּ שֶׁפּוֹקְקִין וּמוֹדְדִין וְקוֹשְׁרִין בְּשַׁבָּת. עוּלָּא אִיקְּלַע לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא. חֲזָיֵיהּ לְרַבָּה בַּר רַב הוּנָא דְּיָתֵיב בְּאַוָּנָא דְּמַיָּא וְקָא מָשַׁח לֵיהּ. אֲמַר לֵיהּ: אֵימַר דְּאָמְרִי רַבָּנַן מְדִידָה דְּמִצְוָה, דְּלָאו מִצְוָה מִי אָמוּר? אָמַר לֵיהּ: מִתְעַסֵּק בְּעַלְמָא אָנָא. הדרן עלך מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

חִדּוּשֵׁי הֲלָכוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף ב.

פרש"י בד"ה פשט העני וכו' ונתן לתוך ידו דבעה"ב דעביד ליה עקירה ברה"ר והנחה ברשות היחיד ובד"ה או שנטל כו' דעביד ליה עקירה ברשות היחיד והנחה ברשות הרבים הס"ד וכצ"ל:

תוס' בד"ה יציאות השבת כו' אין שורין דיו וסמנים כו' ואין צולין בשר כו' ואח"כ במה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ואח"כ במה בהמה ובמה אשה כו' הנוהגים בשבת כו' עכ"ל. ק"ק אמאי ניחא ליה בהאי סידרא דבמה בהמה ובמה אשה דתקשי ליה נמי כיון דדיני דהוצאת שבת גופי' הם היה לו לשנות נמי במה בהמה ובמה אשה יוצאה בתר פרק כלל גדול כדקשיא ליה ביציאות שבת דקתני הכי ויש ליישב דבמה בהמה ובמה אשה לא איירי בדיני הוצאת שבת גופייהו כי הכא אלא באיזו כלים ותכשיטים יוצאים בשבת דהך מילתא עיקרא בע"ש שיכין לו קודם השבת באיזו כלים שיוצאים בשבת אבל עיקר דיני הוצאה דקתני הכא קשיא ליה שפיר דה"ל למתני בתר פ' כלל גדול ודו"ק:

בא"ד אע"ג דלא שנה המלבן משום אין נותנין כלים כו' עכ"ל. ק"ק דמלתא דאין שורין דיו כו' דנקטו לעיל בדבריהם ה"ל למנקט נמי הכא וכ"ה לשון הר"ן ואע"פ ששנה ולא יקרא כו' ואין שורין דיו ולא הקדים לשנות אבות כו' עכ"ל ע"ש ויש ליישב דברי התוספות דהא דאין שורין דיו כו' לאו משום אב מלאכה נגעו בה אלא משום שביתת כלים לב"ש כדלקמן אבל אין נותנין כלים כו' ניחא דמשום אב מלאכה דמלבן נגעו בה וק"ל:

בא"ד ולא המבעיר משום במה טומנין כו' עכ"ל ה"ל למנקט בדבריהם פרקים הקודמים דנקטו לעיל ולא המבעיר משום במה מדליקין וכירה וק"ל:

בד"ה פשט בע"ה כו' ותדע מדאיצטריך תרי קראי בהוצאה כו' עכ"ל. ה"מ למימר תדע מדאיצטריך כלל קרא להוצאה אע"ג דהוה במשכן ולשאר אבות לא בעינא קרא אלא כל דהוה במשכן וכן הוא התדע בתוס' ר"פ שבועות שתים ויש ליישב דברי התוס' דהכא מה שהוצרכו לומר מדאיצטריך תרי קראי ודו"ק:

בא"ד והתם פירשנו דהיינו דמלאכה גרועה היא כו' עכ"ל. כצ"ל ור"ל דהתם בתוספות פירשו דמשום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרוייהו חד לעני כו' ע"ש. ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות לאין צורך וק"ל:

בא"ד מה צריך תו בהזורק לקמן לפרושי כו' עכ"ל ר"ל בפרק הזורק לקמן ומהרש"ל מחק מלת לקמן ולא ידעתי למה וק"ל:

בא"ד וגבי הכנסה נמי אמרי' כו' הם העלו הקרשים כו' עכ"ל. ר"ל דלכאורה גבי הכנסה נמי לכך דחיק לאשכוחי שהיתה במשכן אע"ג דתולדה דהוצאה היא משום דמלאכה גרועה היא אבל משום הך קושיא מה צריך לומר בפרק הזורק דסברא היא מה לי לאפוקי ומה לי עיולי כו' אית לן למימר ע"כ דלא תנא ליה דהוה במשכן אלא משום איידי דהוצאה דתני נמי התם ודו"ק:

דף ב:

בפרש"י בד"ה הא דומיא כו' שבאיזה מהן שנטמא בה ונכנס למקדש כו' עכ"ל. התוס' בפ"ק דשבועות דחו פירוש זה דאם כן היינו ידיעות הטומאה אלא לענין קרבן לאחר שנטהר מנגעו ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה ידיעות הטומאה כו' ידיעות שבועות וידיעות שבת כו' עכ"ל בתוס' דפרק קמא דשבועות לא נקטו בהך מלתא רק ידיעות שבת ושם בחידושינו פירשנו בזה ע"ש:

בד"ה מראות נגעים כו' התם חשיב פתיכים ונגעי אדם כו' עכ"ל. הוא מגומגם וכי מראות נגעים דהכא לאו בנגעי אדם משתעי אבל לשון רש"י ס"פ המזבח מקדש מדוקדק בזה ו"ל פתיכים של לבן אדמדם ולבנים של נתקי ראש וזקן ושל נגעי בתים כו' ע"ש וק"ל:

בד"ה וכ"ת מהן כו' ולפי שיטתו היה לו לפרש שתים כו' עכ"ל. פירש"י שלפנינו הוא כשיטתו דשתים דהוצאה לפטור בעקירות דבע"ה אלא שהיה לבעל התוס' זה פי' אחר מפרש"י כמ"ש מהרש"ל:

בד"ה והא יציאות כו' משכחת להו כולהו ביציאות כגון שלא יהיו כולם לחיובא כו' עכ"ל. פי' לדבריהם הא ודאי דאי נמי דאיירי מתני' בהוצאות והכנסות לא משכחת הכא כולהו לחיובא אלא ר"ל דאפילו הנך שתים בפנים ושתים בחוץ דקתני לא הוה כולה לחיובא בהוצאת רק חדא משתים דפנים וחדא משתים דבחוץ הוי לחיובא ונקט שתים בפנים היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא וכן בשתים בחוץ היינו חדא דחיובא עם הך חדא דפטור אבל אסור דאתי לכלל חיוב חטאת דהוי דומה קצת לחיובא ושהן ארבע דקתני היינו ביציאות הגרועות טפי לפטור דהיינו בפנים חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכן בחוץ שהן ד' היינו חדא דלא אתי לכלל חיוב חטאת וחדא דפטור ומותר וכל זה דקדקו התוספות דיתכן לפי' ריב"א שפי' דאתי לכלל חיוב חטאת היינו אותו שפושט ידו ומוציאה דלא הוי רק חדא דיציאות דאתי לכלל חיוב חטאת בפנים וכן חדא בחוץ וכן דלא אתי לכלל חיוב חטאת הוי חדא בפנים וחדא בחוץ אבל לפי' רש"י דאזל בתר תחלת עקירה לא יתכן לפרש כולהו שתים שהן ארבע בשמנה יציאות שלא יהיו כולן לחיובא דכיון דלפירוש רש"י אותן ב' יציאות דאתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בפנים ואותן ב' יציאות דלא אתיין לכלל חיוב חטאת הויין כולן בחוץ אם כן יקשה לך דלמה נקט שתים בפנים וכן בחוץ דהא בין בפנים ובין בחוץ לא הוי רק חדא לחיובא ואם נאמר דנקט שתים בפנים עם דאתי לכלל חטאת היינו תחלת עקירות הרי שתים הן ביציאות לעומד בפנים וה"ל שלש עם אותה חדא דחיובא ושהן ארבע בפנים נמי לא ניחא דהא לא הוי רק חדא דפטור ומותר והל"ל ג' שהן ד' ואם תצרף אותן ב' דאתי לכלל חיוב חטאת עם הפטור ומותר הל"ל אחת שהן ארבע וע"ז הדרך למה נקט שתים בחוץ לפירש"י דהא הוצאה דחיוב לא הוי רק חדא ועם אותן שתים דלא אתי לכלל חיובא הרי שלש והוה ליה למימר ג' שהן ארבע ואם תצרף שתים דלא אתי לכלל חיובא להך חדא דפטור ומותר הל"ל א' שהן ארבע ודו"ק היטב כי הדברים ברורים למבין:

דף ג.

פירש"י בד"ה פטורי דאתי כו' ריקנית הא תרתי וכן באידך ורבותינו אומרים כו' תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור כו' כצ"ל נ"ל:

תוס' בד"ה פטורי דאתי כו' ועוד דלפירוש הקונטרס קחשיב לבעה"ב שלש יציאות והכנסה אחת כו' ועוד דלא חשיב תרתי לפטור דעני כו' עכ"ל. ר"ל דקשיא להו הדחוקים לפירוש הקונטרס דקחשיב לבעה"ב שלש יציאות כו' דהשתא לא הוי דומה שתים שהן ארבע בפנים דשתים היינו הוצאה אחת דחיובא והכנסה אחת דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הוצאה וכן ב' שהן ד' בחוץ דשתים היינו אחת דהוצאה דחיובא ואחת הכנסה דחיובא ושהן ד' מוסיף לך ב' דפטורי דכולהו הכנסה ולא הוה נמי דומה שהן ד' בפנים ושהן ד' בחוץ אבל לפירוש ריב"א ניחא דהוי דומה דשהן ארבע שמוסיף ב' הן בפנים הן בחוץ היינו נמי אחת הוצאה דפטור ואחת הכנסה דפטור ועוד הקשו ועוד דלא חשיב תרתי לפטור כו' לכאורה דר"ל דלפי' הקונט' דחוק דלא חשיב תרתי לפטור בעני בבבא אחת וכן דעשיר לא חשיב תרתי לפטור דידיה בבבא אחת אלא דחשיב לפי' הקונט' פשט העני כו' היא הכנסת עני ואו שנתן לתוכה היא הוצאת בעל הבית בבבא אחת וקחשיב נמי פשט בעה"ב כו' היא הוצאת בעה"ב ואו שנתן לתוכה היא הכנסת עני אבל קשה דמאי קושיא דהא ודאי היה צריך להאריך הרבה אם היה בא לפרש הוצאות בעה"ב לבד והכנסת עני לבד לפי פ"ה וטפי ניחא ליה למיתני בקצרה כמ"ש התוס' לעיל ועוד דאדרבה הכא ניחא ליה למתני לערב הוצאות והכנסות יחד כמו ברישא דמערב הוצאות והכנסות וזה הביאנו שלמדתי בכוונת דברי התוס' מדברי בעל המאור שהקשה לפי' רש"י דלמה ליה למתני תרי הכנסות לפטור בעני דסגי באחת וכן תרי הוצאות לפטור בעשיר דסגי באחת ולא הוה ליה למחשביה בתרתי וזה שכתבו התוספות ועוד קשה לפירוש רש"י דלא חשיב תרתי לפטור דעני באחת דאינו רק אחת כיון דתרוייהו הכנסות נינהו בעני וכן תרתי הוצאות לפטור בעשיר דאינו רק אחת כיון דתרוייהו הוצאות נינהו בעשיר אבל לפירוש ריב"א ניחא דחדא הוצאה לפטור בעני וחדא בעשיר וכן בהכנסה חדא לפטור בעני וחדא בעשיר וכולה איצטריכא דלא גמרינן דעני מעשיר ולא דעשיר מעני כמו שכתבו התוספות לעיל ודו"ק כי הדברים ברורים למבין:

בד"ה שניהם פטורים כו' שהרי רישא דשניהם פטורים דהיינו פשט העני כו' עכ"ל. ר"ל רישא דשל שניהם פטורים היינו בבא דפשט העני כו' חייב קמסיק לקמן עלה אמאי חייב כו' ואם כן הכא ע"כ לאו אסיפא קפריך דאין דרך התלמוד להקשות אסיפא ובתר הכי אדרישא אלא קאי אדברי המתרץ דקאמר פטורי דאתי בה לידי חיוב כו' ויש לדקדק דמ"מ אמאי לא נטר המקשה עד לקמן ולפרוך הכי אסיפא דמתניתין ויש ליישב דאמתניתין בלאו דברי המתרץ לא הוי קשה מידי דאימא דקושטא דמלתא דבכה"ג באתי לידי חיוב חטאת ועשה הגמר מלאכה חייב חטאת משום דאיתעבידא מלאכה מבינייהו אבל לדברי המתרץ דע"כ דלא חשיב ארבע פטורים במתניתין אלא באתי לידי חיוב חטאת והוי בכלל הני ארבע פטורים וגם מי שעל ידו נגמרה המלאכה ולהכי פריך והא איתעבידא מלאכה מבינייהו וק"ל:

בד"ה עקירת גופו כו' דקתני או שנטל כו' ליכא למפשט דאיכא לאוקמא שהניח כו' עכ"ל. ויש לדקדק דאכתי תפשוט דהנחת גופו הוי הנחה מדחייב העני שעקר מיד בעה"ב אלמא הנחת חפץ ביד בעה"ב הוה הנחה וכה"ג דקדקו התוס' לקמן לפירוש רש"י ואין לחלק דהתם הוה הנחת הגוף הנחה לגבי עקירה דבתרה ולא תפשוט מיניה בהנחת הגוף דבתר עקירה דהוה הנחה מכל מקום תפשוט מרישא בנתן העני תוך ידו של בעה"ב דחייב דהוי הנחת הגוף דבתר עקירה הנחה ויש ליישב דודאי הגוף המונח כבר הוי הנחה בין שנותן לתוכה בין נוטל מתוכה אבל בגוף ההולך עם החפץ איכא למבעי אי הוה הנחת הגוף כשעומד הנחה או לא עד שיניח החפץ בקרקע ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא ידו כו' אלמא הנחת החפץ ביד בעה"ב כו' וכיון דהוי הנחה כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עוקרו כו' עכ"ל. יש לדקדק לפי סברתם זו אם כן תקשי להו דתפשוט ליה דעקירת גופו הוי עקירה ממתניתין כיון דהויא הנחה הרי כשעוקר גופו עם זה שבידו הרי עקרו ממקום הנחה ויש ליישב ודו"ק:

דף ג:

בד"ה מי קנסוה כו' וני"מ דאסור בשוגג מבעוד יום עכ"ל. מהרש"ל הגיה בשוגג או מבעוד יום עכ"ל ואין צורך להגיה דודאי למאי דעבדוה ככרמלית בהנך תרתי בשוגג ומבעוד יום נמי אסור כמו שכתבו התוס' לקמן דמשני בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום כו' עכ"ל והיינו לפי הדחייה דלאו ככרמלית הויא אבל אי הוה ככרמלית אסור אפי' בכה"ג ודו"ק:

בד"ה בשוגג לא קנסוה ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למיפשט כו' עכ"ל. כתב מהרש"ל התוס' אינן תופסים סברת רש"י כו' אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאם לא כן אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כל שכן משחשיכה עכ"ל אבל הר"ן כתב שהתוס' לא ס"ל כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' וז"ל על פירוש רש"י אבל התוספות סוברין דמזיד דהכא כמזיד דהתם דהכא נמי מלתא דלא שכיחא היא דכולי יומא לנקוט פירי הלכך במזיד דהכא ודהתם כל דלא נתקיימה מחשבתו כו' ומאי דמשמע הכא דבמזיד אפי' לאותה חצר אסור כגון שהוציא ידו מבעוד יום שא"א לו לבא לידי סקילה עכ"ל והשתא לפי מה שהבין הר"ן דברי התוס' הרי לך בהדיא מה שכתבו התוספות ומיירי מבעוד יום דהשתא ליכא למפשט כו' קאי נמי אמזיד דקאמר תלמודא ומה שהקשה מהרש"ל בזה אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד מאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה עכ"ל אין כאן קושיא שהרי התוס' הקשו כן הכא אשינויא קמא נפשוט בעיא דרב ביבי כו' דאי מבעו"י לא התירו כ"ש משחשיכה וי"ל דאין לפשוט דהתם מה שלא התירו משחשיכה כו' עכ"ל והאי תירוצא עולה גם לשנויא בתרא דמחלק בין שוגג למזיד וזה שדקדקו התוס' הכא לומר משנויא קמא נמי נפשוט כו' דר"ל מהאי שנויא בתרא דמחלק בין שוגג ומשנויא קמא נמי דמחלק בין למטה מי' בין למעלה מי' נפשוט בעיא דרב בבי ודו"ק:

בא"ד אבל גבי רדיית פת לעולם אימא דהתירו עכ"ל. יש לדקדק דהא מה"ט דאסור להחזיר ידו משחשיכה משום דהוה כחוכא וטלולא להתיר במשחשיכה ולאסור מבעוד יום מה"ט גופיה תאסור רדיית הפת במשחשיכה משום דהוה כחוכא וטלולא כיון דאסור מבעוד יום ולפי מה שחילק רש"י בין מזיד דהכא למזיד דהתם וכמ"ש מהרש"ל דהתוספות נמי מחלקין בהכי ניחא אבל לפי דברי הר"ן שהתוס' אינן מחלקין בין מזיד דהכא למזיד דהתם קשה ויש לומר דגבי החזרת יד ודאי דהוי ליה כחוכא וטלולא שיצטער כולי יומא למנקט פירי המוציא ידו מבעו"י בשעת היתרא והמוציא ידו בשעת איסור משחשיכה לא יצטער ויחזיר ידו אבל גבי רדיית פת דאין כאן מצטער למה יתירו בחנם במבעו"י וגם אם יתירו במשחשיכה משום שלא יבא לידי איסור חמור לא הוי כחוכא וטלולא ודו"ק:

דף ד.

בד"ה ואלא דאהדר כו' תימה אימא לידי איסור חטאת כו' עכ"ל. גבי סקילה ודאי דמצינן לאשכוחי שפיר לידי סקילה ממש אם לא ירדה בלי רשות ב"ד כמ"ש התוס' לקמן אבל מלשון איסור סקילה משמע דאפילו אין כאן חיוב סקילה כגון שלא התרו ביה דלא הוי רק איסור סקילה ודו"ק:

בד"ה קודם שיבא כו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק הוא כו' עכ"ל קצת קשה אמאי לא הקשו כן בפשיטות אמתניתין דכלל גדול דחשיב אופה בכלל ל"ט מלאכות ואמאי והא לא אתי לידי חיוב סקילה דהתראת ספק היא ויש ליישב דבלא הדביק פת בתנור כי הכא מצינן לאשכוחי אופה להדיא דהוי התראת ודאי וק"ל:

בד"ה אבל למעלה כו' א"כ לימא הכא אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן כו' ומיהו אינו הוכחה כו' עכ"ל. יש לדקדק דאכתי יש הוכחה דע"כ למטה מי' חייב במושיט דאם ת"ל פטור אם כן באידך גיסא דקאמר דפליגי בלמעלה מי' אי ילפינן זורק ממושיט או לא אבל למטה מי' ד"ה חייב דקלוטה כו' לימא אבל למטה מי' ד"ה פטור דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי אבל אי למטה מעשרה חייב במושיט אז לא מצי למימר ד"ה פטור בלמטה מי' דהא מאן דיליף זורק ממושיט חייב אע"ג דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ויש לומר דלא ניחא ליה למבעי אי ד"ה קלוטה לאו כמי שהונחה דמי דאם כן מתניתין דהכא דאית לה קלוטה כמי שהונחה דמי לדעת רבה דלא כמאן ומה שיש לדקדק על זה מפירוש ר"י לקמן ע"ש:

בד"ה אבל למטה כו' וכדמשמע קצת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחרים משמע כו' היכי קאמר הכא ד"ה חייב כו' עכ"ל. יש לדקדק אמאי לא הקשה בפשיטות טפי דקאמר הא מני רבי ורבנן פליגי עליה בהדיא בברייתא ולית להו קלוטה כמי שהונחה דמי דלמאי דדחי נמי דלא מחייב רבי אלא ברשות היחיד מקורה מכל מקום רבנן דפליגי ע"כ סבירא להו דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ואם כן תקשי ליה הני רבנן מני גם בעיקר תמיהתו של ר"י תמיה לי דמאי משמע ליה מדקאמר ר' זירא הא מני אחרים דפליגי רבנן עליה והיא ברייתא מני אימא דמשכח תנא דאית ליה הכי דקלוטה כמי שהונחה דמי היפך סברת המקשה דפריך והא בעינן עקירה כו' שפירש ר"י גופיה דפריך הכי משום דאל יצא איש קאי נמי אחפץ כו' כמו שכתבו התוספות לעיל וצ"ע ויש מדקדקים עוד בזה לפי מה שפירש ר"י הכא דאיכא ברייתא דלית לה קלוטה כמי שהונחה דמי אם כן מי הכריח לר"י לעיל לפרש דפריך והא בעינן עקירה כו' דמכח קרא דאל יצא איש ממקומו פריך אימא דמכח ברייתא פריך דיש לומר דא"כ הוה המקשה מייתי הך ברייתא דאין כל הברייתות ידועות אבל אקרא דאל יצא איש ממקומו וגו' שפיר קסמיך וק"ל:

בד"ה דאמרינן קלוטה כו' ואומר ר"י דה"פ כו' איכא נמי לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' כי פליגי בדיוטא א' כו' עכ"ל. לפי הסברא שכתבו לעיל דמושיט פטור למטה מי' המ"ל בפשיטות דאיכא לספוקי דילמא לכולי עלמא לא אמרינן קלוטה כו' ולמטה מעשרה פטור לכולי עלמא ובלמעלה מי' פליגי אי ילפינן זורק ממושיט או לא אלא דכבר כתבו דמשמע להו קצת דמושיט נמי חייב למטה מי' ואין להקשות נמי דמאי פריך דאיכא לספוקי דילמא לכ"ע לא אמרינן קלוטה כו' דאימא דאם כן מתניתין דאית לה קלוטה כו' דלא כמאן דיש לומר דהכי קפריך כיון דלא משכחת טעמא דמתניתין משום דקלוטה כמי שהונחה דמי אלא משום דמשכחת דרבי עקיבא סבירא ליה הכי הא איכא לספוקי ביה נמי דילמא לכ"ע קלוטה לאו כמי שהונחה דמי וא"כ אכתי לא ידעינן טעמא דמתניתין מאי ניהו ודו"ק:

דף ד:

בד"ה זרק ונח כו' ויש לומר דבלאו הכי פריך שפיר אבל קשה לספרים דגרסי כו' אם כן מה תירץ רב יוסף הא מני רבי היא כו' עכ"ל. משמע להו דרב יוסף ודאי ידע הך קושיא דפריך לעיל מיניה לרבה דמוקי לה כרבי עקיבא ודילמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי וע"ז תירצו דבלאו הכי פריך תלמודא שפיר ודחי ליה דרב יוסף לא מההיא דזיז קאמר הא מני רבי אלא מההיא דתניא זרק מרשות הרבים כו' קאמר רב יוסף הא מני רבי ואהא קשיא להו לספרים דגרסי לקמן בהזורק כו' דהשתא ע"כ רב יוסף לאו מההיא דזרק מרשות הרבים כו' קאמר הא מני רבי היא דהא רב יוסף לא ס"ל דמחייב רבי שתים אלא דקושטא הוא דמההיא דזיז קאמר רב יוסף הא מני רבי היא ומההיא דזרק מרה"ר כו' תלמודא גופיה קאמר לה דרבי היא וכמ"ש מהרש"ל וא"כ הדרן קושיין לדוכתין מה תירץ רב יוסף מהך דזיז אכתי תקשי דילמא הנחה הוא דלא בעי כו' כדפרכינן לעיל לרבה וק"ק אמאי לא תקשי להו בפשיטות משמעתין מה תירץ ר' זירא מהא דאחרים דאכתי תקשי ליה דילמא הנחה כו' כדפרכינן לעיל לרבה וע"ק לתירוצם דקושטא דרב יוסף מההיא דזיז קאמר וכיון דבעי הנחה ע"ג זיז כל שהוא ה"ה דלעקירה כו' הא ע"כ רבי לא בעי זיז כל שהוא מההיא דזרק מר"ה לרה"י כו' דהא רב יוסף ידע לה כדמוכח בפרק הזורק ואכתי תקשי כדפרכינן לעיל לרבה דמוקי לה כרע"ק דהא מתני' נמי בהנחה כל שהוא איירי אלא כיון דלרבי עקיבא בלאו הנחת כל שהוא סגי פרכינן ודילמא הנחה כו' ה"נ הכא לרבי כיון דע"כ סגי בלאו הנחת כל שהוא מההיא דזרק מר"ה כו' אם כן נפרוך נמי ודילמא הנחה כו' ויש ליישב בזה כיון דרבי בעי כל שהוא בההיא דזיז אית לן למימר בההיא דזרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע כו' דהיינו נמי בהנחת כל שהוא ברה"י א"נ דר"י מפרש להההיא דזרק מרה"ר לרה"ר כו' ברה"י מקורה כדמסיק תלמודא ודו"ק:

בד"ה באילן העומד כו' וי"ל דברה"ר לא מצי לאוקמא דאי הנוף למטה מג' כו' עכ"ל. ולפי זה ליכא נ"מ הכא בנוף הא דבעי מקום ד' ברה"ר וי"ל דלענין קלוטה כמי שהונחה ברה"ר נ"מ הא דבעי מקום ד' ודו"ק:

בא"ד והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר כו' עכ"ל. הקשה מהרש"ל ותימה סוף סוף נוקי הכי ונימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו ומצאתי בגליון תוס' כו' ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר כו' עכ"ל ע"ש ותירוץ זה הוא סברא בלי שום ראיה ול"נ במה שכתבו דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם ברה"ר דמ"ש ואין זה גמר תירוצם דבהא לא יתורץ רק קושיית התוס' דמעיקרא אמאי לא מוקי לה דכולו עומד ברה"ר ויש בעיקרו ד' כו' אבל קושיית רשב"א דמשכחת להו דשדי נופו בתר עיקרו בנוף למעלה מג' לא יתורץ בזה כקושיית מהרש"ל שכתב בשם הגליון אבל הוא מתורץ בסוף דבריו שכתב ורב חסדא נקט רה"י משום כו' ואיידי דנקט איהו רה"י נקט נמי אביי בתר הכי ברה"י כ"ע לא פליגי כו' ומסיים ומוקי פלוגתייהו נמי באילן העומד ברה"י כו' מיהו פשיטא דה"מ נמי לאוקמא פלוגתייהו באילן שעומד כולו בר"ה כמ"ש הרשב"א וכקושיית מהרש"ל בשם הגליון דרבנן פליגי וחשבי ליה מקום פטור דלא שדינן נופו בתר עיקרו אלא דניחא ליה לאוקמא פלוגתייהו דומיא דכ"ע לא פליגי דקאמר דמיירי ברה"י ובהכי יתיישב מה שהקשה מהרש"ל ותימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה כו' לא מוקי באילן העומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' כו' עכ"ל דלפי תירוץ רשב"א בסוף דבריו הוא מתורץ דמוקי לה פלוגתייהו בעומד ברה"י דומיא דנקט רב חסדא רשות היחיד ותו לא מידי ודו"ק:

דף ה.

בד"ה אמאי חייב כו' שיקבלנו שני מידו עכ"ל. כצ"ל נ"ל:

גמ' הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים כו' נראה דנקט חצר חבירו דומיא דמתניתי' דהכניס ידו לרשות חבירו פשט העני כו' וק"ל:

דף ה:

תוס' בד"ה בשלמא כו' וכן קלוטה לרבי עקיבא אם אמר כמי שהונחה דמיא חוץ לד' כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא מספקא ליה לריב"א נמי לר"ע בזורק ונח בתוך ד' אמות דכיון דבזורק ארבע אמות ברשות הרבים לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמי אע"ג דבעלמא כמי שהונחה לר' עקיבא אם חייב לרבי עקיבא אפילו זרק ונח תוך ארבע אמות אם לאו דדומיא דהכי מספקא ליה לבן עזאי במהלך כעומד אם עמד לפוש תוך ד' אמות ויש ליישב ודו"ק:

דף ו.

בד"ה מידי דהוה כו' הוי ליה למנקט המוציא כו' נקט ליה נמי השתא ובכל עניני העברה כו' עכ"ל. הוצרכו לכל זה דמשום דנקט לקמן מעביר לא ה"ל למנקט הכא מעביר אלא המוציא דקתני בברייתא אם לא דבכל עניני העברה ברה"ר קאמר ומשמע נמי המוציא דקתני בברייתא מיהו הך מלתא בלחוד אינו מספיק בזה דלא ה"ל לשנות לישנא המעביר במקום המוציא כלשון הברייתא דקתני המוציא אלא דשני ליה הכא לישנא משום מעביר דנקט לקמן ודו"ק:

בד"ה יתר ע"כ כו' דה"א טעמא דר"י משום דקסבר לחי וקורה משום מחיצה כו' עכ"ל. מיהו תלמודא בפרק כל גגות מוכיח מהך ברייתא דיתר ע"כ אמר ר"י כו' דס"ל לר"י שתי מחיצות דאורייתא ולא ניחא ליה למימר דסבר לחי וקורה משום מחיצה ודו"ק:

דף ו:

בד"ה ואמאי קרי כו' ישבה בדוחק לפי הגמרא עכ"ל כצ"ל. ר"ל דאין לשון גמורה מל' גמור אלא מלשון גמר לפי מה שנגמרו מחיצות שלה כפי' רש"י זו היא שנגמרו מנין מחיצות כו' אבל דר"י לא נגמרו כו' וק"ל:

בד"ה הא קמ"ל כו' דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתניתין כו' עכ"ל. בדברי איסי נמי יש לדקדק מנינא למה כמו שהקשו התוס' לקמן והיינו למאי דגרסי בדברי איסי ואינו חייב אלא אחת אבל למאי דמסיק לומר ואינו חייב על אחת מהן ניחא מנינא דהכי קאמר ל"ט מלאכות הן ואינו חייב רק ל"ח חטאות שעל א' מהן אינו חייב חטאת אבל ממתני' דפ' כלל גדול דקתני מנינא ולא קתני ואינו חייב על א' ע"כ דעל כל ל"ט חייב חטאת ואיסי לא פליג אמתניתין וא"כ ע"כ דלא איירי איסי אלא בסקילה שעל א' אינו חייב סקילה אבל חטאת חייב על כל אחת ואחת מהל"ט מלאכות כמתני' דפ' כלל גדול ודו"ק:

דף ז.

פירש"י בד"ה אלא בד' כו' ובד"ה אבל כו' ובדבר המסוים כגון ראש עמוד כו' פשיטא דלמעלה מי' לא הוה כרמלית דהא אפילו עמוד בר"ה כו' עכ"ל. אין זה מדוקדק לכאורה דמאי קאמר דהא אפי' עמוד בר"ה כו' דהא בהך מלתא קיימינן מדקאמר בתר הכי ואי כדקאי בכרמלית כו' משמע דעד הכא בראש עמוד וגבי לבינה דקאי בר"ה קיימינן וע"ק דמהיכא פשיטא ליה דאימא דהך מלתא גופא אשמעינן רב ששת דלמעלה מי' לא הוי כרמלית כדאשמעינן ר"י דפחות מארבעה לא הוי כרמלית ולשון רש"י שכ' הר"ן הוא מדוקדק בזה וז"ל ובדבר המסויים כגון ראש עמוד וגבי לבינה ליכא לאוקמא דאי אית ביה ד' היכי אמרינן למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור והא אפילו עמוד ברה"ר גבוה י' ורחב ד' רה"י הוא כו' עכ"ל דהכי משמע ליה למעלה מי' קאמר רב ששת הוי מקום פטור ולא רה"י דומיא דקאמר ר"י אין כרמלית פחות מד' דבפחות מד' הוי מקום פטור ולא רה"י וכן הוא בלשון הרי"ף במסקנא ומקולי ר"ה דעד עשרה הוא דהוי כרמלית למעלה מי' לא הוי כרמלית אלא מקום פטור ואפשר שכן היה בנוסחת גמרא שלהם ויש לפרש לשון רש"י שלפנינו שנתכוון לזה וה"ק דאי אית ביה ד' פשיטא דלמעלה מי' לא הוי כרמלית דהא אפילו כו' רה"י הוא ולא מקום פטור ומדברי רב ששת משמע דתופסת עד י' אבל למעלה מי' הוי מקום פטור דומיא דאין כרמלית פחותה מד' דפחותה הוי מקום פטור כמ"ש לעיל ודו"ק:

בא"ד ואי דלית ביה ד' ולמטה מי' מי הוה כו' ואי כדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה ד' הוי שם אויר כרמלית עליו כו' עכ"ל. כצ"ל מלשון רש"י שכתב הר"ן וק"ל:

תוס' בד"ה וטח בפניה כו' וריב"א פי' דאף למעלה מג' לא בעי שיהא בפני הלבינה וכותל ד' כו' עכ"ל. מפירש"י נמי משמע כן שפי' הכא סתם לבינה ארכה ורחבה ג' ואין לעוביה שיעור כו' עכ"ל. דר"ל דאזקיפת הלבינה שהיא עוביה של הלבינה קמפרש והוא שגבוהה ג' אבל בארכה ורחבה שהיא פני הלבינה מסתמא דהוי ג' כדאמרינן בריש פ"ק דב"ב ויש מקשין בזה כיון דלפי

רש"י הכא בטח בפניה לא בעי מקום ד' כפי' ריב"א תקשי ליה מה שהקשו התוס' לעיל לפירושו דפליגי רבי ורבנן בשדי נופו והוי כמונח ברה"ר ע"ג מקום ד' דאי אפשר להעמידה דאי למטה מג' לא בעי רוחב ד' לכ"ע ולמעלה מג' לא הוי רה"ר אם לא נעמיד בדבילה שמינה כו' כמו שכתבו התוס' לעיל דהשתא הא בדבילה שמינה נמי א"א להעמידה דא"כ מאי טעמא דרבנן דפטרי דאי נמי לא שדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי בנוף מקום ד' יתחייב דהא לא בעי מקום ד' כפירושו הכא ויש ליישב ודו"ק:

דף ז:

בד"ה התם לא ניחא כו' וצידי רשות הרבים כו' לרבנן אע"ג דניחא תשמישתיה טפי כו' עכ"ל יש לדקדק דרבא דהקשה לאביי ממימרא דר"י מקרן זוית טפי ה"ל לאקשויי מצדי רשות הרבים לרבנן דלאו כרה"ר דמי דמתני' היא דדומה טפי לחורי ר"ה דניחא תשמישתיה טפי מקרן זוית מיהו בהא איכא למימר דניחא ליה לאקשויי מקרן זוית לכ"ע אפילו לר"א אך קשה דא"כ כיון דרבא לא ידע לאפלוגי בין ניחא תשמישתיה ללא ניחא תשמישתיה תקשי ליה טפי לרבי אלעזר מ"ש קרן זוית דמודה ביה ר"א טפי מצדי רה"ר ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה והלכה ונחה וכו' ולכ"ע הוי חור רה"י וכו' על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' בין שאין שם ד' כו' עכ"ל. לכאורה מאי משמעו מן הירושלמי הזה דאדרבה הכי משמע בין שאין שם ד' כלל דהיינו חור כל שהוא ונראה לפרש דבריהם משום דקשיא להו מעיקרא מההיא דכיפה דאין אומרין ביה חוקקין להשלים לר"מ אלא ביש שיעור קצת בגובה הפתח דהיינו ביש ברגליה ג' ובעי נמי גובה י' ובעי נמי שיעור קצת ברוחב דהיינו דבעי רוחב ד' עד ג' טפחים גובה וכיון דשיעור רשות היחיד נמי בעי גובה עשרה ורוחב ארבע א"כ אין תירוצו של ר"י מספיק שכתב דאיירי בחורין שדרכן כו' ובצד רשות היחיד הם רחבים ארבע כו' מ"מ כיון דמסתמא אין בגובה אותן חורין עשרה גם אין בהם שלש ברוחב ארבע ואכתי תקשי הכא אמאי אמרינן חוקקין להשלים בגובה והתם לא אמרינן אלא ביש ברגליה שלש וגובה עשרה כו' ואהא תירצו ולכולי עלמא הוי חור רשות היחיד כו' ר"ל דלענין גובה לא בעינן הכא חוקקין להשלים דהוי חור רה"י ולא בעינן בחור גובה עשרה דשדינן ליה בתר הרשות היחיד גופיה שהוא גובה עשרה אלא דלענין לשוייה מקום ד' על ד' פליגי דברה"י נמי בעינן הנחה על מקום ארבע על ארבע ולרבי מאיר כיון דמצד רה"י הוי רוחב ד' אמרינן ביה חוקקין ברוחב לשוייה מקום ד' על ד' ואהא הביאו ראיה מן הירושלמי דמשמע דלענין מקום ד' על ד' קאמר חוקקין דקאמר התם על דעתיה דר"מ בין שיש שם ד' ובין שאין שם ד' רואין כו' הרי לא הזכיר שם חוקקין רק ארוחב מקום ארבע ולא אגובה דהיינו עד עשרה משום דחורי רה"י לא בעי בהו גובה עשרה ובזה יתבררו ויתלבנו כל דברי התוספות בזה באין גמגום ודו"ק:

בא"ד דאי לאו הכי ה"ל למפרך בהדיא וכ"ת כו' אמאי כזורק בארץ עכ"ל. מיהו מסיפא ודאי נמי דה"מ להוכיח דלא איירי בלית ביה ד' על ד' אלא דמרישא גופה דקיימינן בה השתא ניחא ליה לאוכוחי דסתמא כר"מ ואין להקשות לפירש"י דע"כ אסיפא סמיך דלא נימא דאיירי בחור כל שהוא די"ל דס"ל כתירוץ קמא של התוס' דסתם חורין כך הם דרחבים ד' מצד אחד וק"ל:

דף ח.

פירש"י בד"ה שדי נופו כו' ודרב חסדא דלא כרבי ולא כרבנן לישנא אחרינא אמר אביי בדרב חסדא דהוי ברשות היחיד כו' וכי פליגי רבנן בשדי נופו כו' עכ"ל. לשון ראשון שפירש רש"י הוא הלשון שפירש"י ג"כ לעיל דאיירי בזרק ד' אמות ברשות הרבים ונח על נופו ופליגי אי הוה כמונח ברשות הרבים על מקום ד' דעיקר שהוא מקום ד' מחשיב ליה לנוף עכ"ל ע"ש ולישנא אחרינא שפירש"י הכא הוא הפי' שכתבו התוס' לעיל דמיירי אפי' באין בעיקרו ד' דרבי סבר שדי נופו בתר עיקרו והויא כרה"י כו' ורבנן סברי לא אמרי' שדי נופו כמו שכתבו התוס' לעיל עיין שם ומהרש"ל שכתב ודעת לישנא אחרינא כבר פרשתי לעיל דף ד' כו' עכ"ל אין זה מבורר דאין זה אלא פי' ראשון של פירש"י גם מה שכתב מהרש"ל במה שפירש"י ללשון ראשון דלא כרבי ודלא כרבנן כו' נ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק כו' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי כו' עכ"ל ולי נראה בזה בפשיטות דאי לא הוה בעינן מקום ד' ברה"י לא הוה העיקר שהוא ברה"י מחשיב ליה לנוף שהוא מקום ארבע ברה"ר כיון דהעיקר גופיה ברה"י הוא לא איכפת לן שם במקום ד' וק"ל ואין לתמוה על לשון ראשון בסוגיא זו דקאמר לימא רב חסדא דאמר כרבי ולא כרבנן והמתרץ השיב לו דר"ח דלא כמאן די"ל כמ"ש בעל הליכות עולם דאיכא סוגיא לימא בתלמוד דפריך דה"ל לפסוק הלכה וה"נ פריך הכא לימא ר"ח דאמר כרבי וה"ל לפסוק הלכתא כוותיה ומשני אביי דאיכא למימר דלא פליגי בדרב חסדא כלל וכ"ע לית ליה דרב חסדא ואי הוה פסק הלכתא כרבי לא הוי שמעינן מיניה מלתיה דרב חסדא אלא דשדי נופו כו' כרבי אבל קושטא הוא דפליגי בדרב חסדא ודו"ק:

בד"ה רחבה ו' פטור כו' וא"ת בדלא גבוה י' נמי רשות לעצמה היא דהא שמה כרמלית כו' עכ"ל. אבל לעיל בגבוה י' ואינו רחב ו' ודאי דלא קשיא ליה הכי דהא מקום פטור הוא דמ"מ אינו רשות לעצמה מקרי כיון דשרי להוציא ממנו לרה"ר ומרה"ר למקום פטור ויש לדקדק דמאי קשיא ליה הכא בכוורת דהא שמה כרמלית כו' כיון דכלי הוא ולא גזור ביה רבנן לבטולי מתורת כלי כמו שפירש"י לקמן גבי קופה וכ"כ התו' לעיל וי"ל דלא קאמר התם דלא גזרו ביה רבנן לבטולי מתורת כלי אלא שלא להחמיר בכלי כשאר כרמלית שאין מטלטלין (בו) [מתוכו] אבל הכא להקל ביה דהוה רשות לעצמה קאמר ולהכי הוצרך הכא לומר דלא הוה רשות אלא מדרבנן ואין כח ביד חכמים להקל על ד"ת וכו' ודו"ק:

בד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה ששה כו' עכ"ל. דלפירושו עובי השולים נמי מצטרפין לגובה עשרה ואם כן אי הוה רחבה ו' כי מטיא פחות מג' סמוך לקרקע שהיא כמונחת הוה ליה גובה י' ורחבה ד' והוה ליה רה"י ופטור אבל השתא דאינה רחבה שש הוה ליה מקום פטור המונח כולו בר"ה וחייב וכ"כ בעל המאור והר"ן לדעת רש"י מיהו יש לדקדק לפירש"י דא"כ דומיא דהכי בגבוה ז' ומחצה דפטור אפי' באינה רחבה ו' דאמרינן לבוד במחיצותיה אע"ג דאין שם רוחב מקום ד' על ד' שלא כדברי התוס' שכתבו הכא וזה סותר גם פירושו דלקמן בשמעתתא דאסקופה משמשת ב' רשויות כו' שפירש"י שם דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות כו' והלכה למשה מסיני גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' כו' ע"ש ודו"ק. ועיין במה שיש לדקדק בפירש"י ותוס' בשמעתין בדברי בעל המאור ומלחמות ה' ובר"ן:

תוס' בד"ה רחבה ו' כו' והוי כזורק מרה"י לרה"ר דרך מקום כו' עכ"ל. נ"ל דלא ניחא להו כפרש"י דאנן ממשכן גמרינן כו' ולא היו זורקין רשויות כו' עכ"ל. דא"כ מהאי טעמא כרמלית ומקום פטור אף על גב דלא הוו רשות לעצמן מכל מקום רשויות אחרות מקרו אף מדאורייתא ובאלו רשויות נמי לא היו זורקין אלא מחטיהן כו' כפירש"י ודו"ק:

בא"ד והא דפשיטא ליה לר"י כו' משום דדילמא עקירה בעינן שתהא חשובה כו' עכ"ל ודקאמר ואת"ל כיון דלא הוה מחיצה י' מעיקרא לא מחייב כו' נמי ר"ל משום דעקירה בעינן שתהא חשובה וק"ל:

דף ח:

בפרש"י בד"ה למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב קס"ד דיכול ליטלו בשבת עכ"ל בשנוייא קמא דמשני לה הוא ועירובו בכרמלית כו' קאי הך מילתא דיכול ליטלו בשבת אלא משום דבשנוייא בתרא דמשני לה הוא ברשות הרבים ועירובו בכרמלית ורבי היא כו' לא קאי הא דיכול ליטלו בשבת גופיה אלא בבין השמשות יכול ליטלו משום הכי קאמר דקס"ד הכי וק"ל:

תוס' בד"ה לימא תיהוי כו' שהעבירו לפניו נגד גופו דה"א כיון שהגיע כו' עכ"ל דהשתא א"ש דהך דהכא ודרבא וההיא דעומד אדם ברשות היחיד כולהו בגוונא חדא קמיירי שהאדם עומד במקום א' ואינו זז ממקומו ומעביר החפץ מכאן לכאן דרך גופו וכמ"ש התוס' פרק המוצא תפילין ומיהו הך דהכא הוי טפי נח מההיא דרבא דכיון שהאדם נח על האסקופה שהוא מקום פטור והחפץ כשבא כנגדו במקום פטור מקרי שפיר נח מה שאין כן בההיא דרבא ובהך דעומד אדם ברשות היחיד כו' וק"ל:

דף ט.

פירש"י בד"ה פתח פתוח כו' ולחיו לפנים מן האסקופה כו' עכ"ל לפום מאי דקיימינן השתא דאית באסקופה רוחב ד' במשך עובי החומה שהוא שיעור מבוי אין לעובי חומה זו שהוא רוחב ד' דין לחי ומש"ה הוצרך לפרש שיש לו לחי לפנים מן האסקופה בזולת עובי החומה אבל למאי דבעי למימר דלית ביה רוחב ד' קאמר דאין לך לחי גדול מעובי החומה כיון דאין לעובי חומה הזה רוחב ד' שהוא שיעור מבוי יש לו שפיר דין לחי ואין צריך לחי אחר מיהו מה שכתב כאן ולחיו לפנים מן החומה כו' לאו דווקא אלא דה"ה בלחי הזקוף על האסקופה כמו שפירש"י לקמן אלא לאפוקי בלחי העומד מבחוץ כמו שפירש"י ואע"ג דלית ליה לחי העומד מבחוץ כו' אבל התוס' מיאנו בכל זה דמשמע להו דבבית וחצר נמי קמיירי ולא איירי בהכשר מבוי כלל דהיינו לחי ומש"ה הוצרכו לפרש דקס"ד דלית ליה לחי כלל ואפ"ה היכא שהפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים כו' ודו"ק:

תוס' בד"ה אע"ג דלית כו' ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת כו' עכ"ל לא הוי צריכי לדחוק בזה אלא בפשיטות טפי ה"מ לפרש דהוי כלחוץ לענין איסור טלטול ד' אמות בתוך הפתח וק"ל:

בד"ה תוך הפתח כו' לוקי הכא בפתוח לרשות הרבים ולאביי כו' עכ"ל אין להקשות בזה ומאי קושיא לפי מה שכתבו התוספות לעיל דיש ליישב כלחוץ כגון שפתוח לכרמלית אם כן מהאי טעמא לא מצי מוקי להך דהכא בפתוח לרשות הרבים די"ל דלישנא דכלחוץ לא קשיא להו בפתוח לרשות הרבים אלא לעיל למאי דקיימינן דאית בה ארבע על ארבע דהשתא בשלש מחיצות הוי רשות היחיד גמורה אבל למאי דקיימינן השתא דלית באסקופה ארבע על ארבע לא הוי רשות היחיד גמורה בג' מחיצות כיון שאין בין חלל המחיצות ד' אינן מחיצות כפירש"י ושפיר מצי מוקי לה בפתוח לרשות הרבים דהוי כלחוץ בנעול ודו"ק:

בא"ד וכי קאמר וכי תימא דלית ביה ד' ה"מ למפרך אפילו נעול כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דהא ודאי לרבא בפתוח לרה"ר ולאביי בגבוה ג' בלית ביה ד' לא בעי תיקון כלל ובנעול נמי הוי כלפנים כמ"ש התוספות גם שם לתרץ קושייתם אבל הכא בפתוח לכרמלית לרבא ואינו גבוה ג' לאביי מהיכא פסיקא להו דלא בעי תיקון דהא לפי האמת צריך לחי אחר להתירו אפילו בלית ביה ד' ואימא לפי דעת המקשה נמי וודאי דבעי תיקון אלא דקס"ד דבפתח פתוח בטל אותו עובי למה שבפנים כו' וכמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה אמר רב יהודה כו' דוקא באסקופת מבוי כו' כיון שהקורה ראויה להתיר כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כפירש"י דסתם בית פתח שלו יש לו משקוף כו' ונמצא עובי הפתח כולו מקורה כו' דהא המקשה הוה ניחא ליה לאוקמא גם בבית ואינו מקורה כמו שכתבו התוס' לעיל ואם כן לא הוה אצטרך לשנויי דאיירי במבוי אי לא מטעמא שכתבו דדוקא מבוי שהקורה ראוי להתיר כו' אבל באסקופת חצר כיון שהקורה אינו ראוי להתיר כו' ודע דלפי טעם ופירוש זה שכתבו התוס' כתב בעל המאור שהקורה שעל מקצת האסקופה מושכת גם מה שבחוץ לפנים כל זמן שהפתח פתוח כו' אבל בבית שאין הקירוי מתיר אין כח בקירוי למשוך מה שבחוצה לה להיות כלפנים כו' עכ"ל. ע"ש ובר"ן ונראה שכן דעת התוס' בלשונם שכתבו מ"מ כיון שראויה להתיר את המבוי מצטרף יחד והוי כאלו מקורה ד"ט כו' גם מה שהוצרכו לומר גבי נעול וקירויו בחוץ דחודו יורד וסותם כדמסיק בפ"ק משמע דלעיל גבי פתח פתוח וקירויו בפנים הכל שרי מטעמא אחרינא דהיינו דהוי כאלו מקורה ד' טפחים ודו"ק היטב:

דף ט:

פירש"י בד"ה אין מפסיקין כו' ובגמרא מפרש בדאיכא שהות לגמור כו' עכ"ל אם ר"ל בדאיכא שהות וכמ"ש התוס' דהכי משמע מדקאמר בגמרא במנחה לא שכיח שכרות משמע כו' אין זה מקרי מפרש בגמ' ואפשר דר"ל בגמרא מפורש דאיירי בדאיכא שהות ביום טובא דהיינו מנחה גדולה ולא איירי במנחה קטנה דליכא שהות ביום טובא כדאמר בגמ' נימא תיהוי תיובתא דריב"ל כו' וק"ל:

שם פירש"י הא לן והא להו ובני א"י לא היו נוהגין כן בהתרת חגורה קודם נט"י עכ"ל דאחר נט"י קודם אכילה אף בני בבל לא היו נוהגין בהתרת חגורה משום הפסק בין נטילה לאכילה וק"ל:

תוס' שם בד"ה ואם התחילו כו' והכי נמי משמע בגמרא דקאמר כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' עכ"ל דבריהם מפורשים במרדכי ז"ל ונראה לר"י דאפי' התחילו באיסור כו' דהכי משמע מדאמרינן מדשרא המייניה לא מטרחינן ליה והיינו כי התיר חגורה לאחר שבא זמן תפלת ערבית דאם לא בא הזמן למה יש לו לעמוד ומדפריך עלה והא תפלת מנחה כו' ש"מ מתני' בהגיע זמן קאמר עכ"ל וביאור לדבריו דלא מצינו דאסרו לישב לפני הספר כו' וכל הני דמתני' סמוך לערבית

אלא כשבא הזמן של ערבית אסרו בו לאכול ולמ"ד ערבית חובה מטרחינן ליה נמי להפסיק וא"כ אם לא בא הזמן בערבית ודאי דאין לו לעמוד אבל הכא במנחה הוה איכא לפרושי הא דאם התחילו אין מפסיקין קאי דוקא אסמוך למנחה דקתני ברישא דאסרו בו לישב כו' לכתחלה אבל אחר שבא זמן מנחה דהיינו שהתחיל באיסור לא קאמר ביה דאין מפסיקין אבל מדפריך אדערבית מתפלת מנחה ע"כ דתפלת מנחה נמי בכה"ג מיירי דאין מפסיקין אפילו בהתחיל אחר שבא זמן תפלת מנחה דאם לא כן לא הוה פריך מידי ודו"ק:

בד"ה בתספורת של בן כו' וממאי דקאמר לקמן מאימתי כו' דאיכא למימר דקאי אאם התחילו כו' עכ"ל נראה דהא ודאי דכל הני מאימתי התחלת כו' קאי אאם התחילו כו' כפירש"י וכדמוכח בגמרא דקאמר ותנן אם התחילו אין מפסיקין ואמר ר"ח משיתיר כו' אלא דמשמע להו דקאי נמי כל הני מאימתי התחלת כו' על לכתחלה דאסור לישב כו' ובכל הני מאימתי כו' איכא לפרושי הכי בין אאיסורא דלכתחלה ובין אהיתרא דאם התחילו כו' אבל לרב אחא ב"י קשיא להו גבי מאימתי התחלת דין כו' דא"א לפרושי אאיסורא דלכתחלה דהיינו גמר דין דלא שייך ביה משיפתחו בעלי דינים ולזה הוצרכו לומר דאיכא למימר גבי מאימתי התחלת דין כו' דלא קאי כלל אאיסורא דלכתחילה אלא אהיתרא דאם התחילו כו' ודו"ק:

שם בגמ' כיון דשרא המייניה לא מטרחינן כו' יש לדקדק דמאי טירחא איכא לחגור השתא דהא אם לא יחגור השתא ע"כ דצריך לטרוח אחר הסעודה לחגור עצמו קודם התפלה מיהו הכא בערבית ניחא דמשום טירחת חגורה השתא יכול לאכול עתה ולבטל התפלה בדליכא שהות כנראה מדברי התוס' שכתבו בשם ר"י דאפילו למ"ד תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם אלא בשביל שום צורך כמו שרא המייני כו' אבל מה שאמרו ולמ"ד חובה מטרחינן ליה כו' קשה כיון דלמ"ד חובה ודאי דאין לבטל התפלה בדליכא שהות וא"כ ע"כ בדאיכא שהות קמיירי כמ"ש התוס' לעיל גבי מנחה ומאי טרחא איכא דמה ירויח שיחגור עצמו אחר הסעודה לתפלה או קודם הסעודה לתפלה ומיהו גבי מנחה איכא למימר דהטירחא אינו דצריך לחגור שנית אלא שצריך להסיר שנית החגורה קודם אכילה משא"כ אם יתפלל אח"כ שלא יצטרך להסיר חגורה שנית אבל לגבי ערבית למ"ד חובה א"א לומר כן דבהסרת חגורה נמי לא ירויח כלום שהרי אם יתפלל אח"כ נמי יצטרך להסיר חגורה שנית קודם שינה שאין לך אדם ישן בבגדיו ומ"ל חוגר עצמו ומתפלל ומסיר החגורה קודם הסעודה או שיחגור עצמו אחר הסעודה ומתפלל ומסיר החגורה בשעת השינה וע"כ נראה דהא דקאמר דלא מטרחינן ליה לאו טירחא ממש היא אלא ר"ל טרחא דהשתא דכיון דכבר הסיר החגורה בשביל הסעודה לא מטרחינן ליה השתא בשביל התפלה אלא שיטרח עצמו לאחר הסעודה וכן נראה להוכיח מהתחלת דין דלקמן דמפרש משיתעטפו הדיינין דהא ודאי ליכא טרחא שיתפלל כך וידון אח"כ אלא דהיינו טירחא כיון שהתחיל בדבר השייך לדין לא מטרחינן ליה להתפלל השתא עד אח"כ ודו"ק:

דף י.

תוספות בד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עכ"ל מ"ש מהר"י קארו בזה בח"מ עיין בחידושינו פ"ק דב"ב בזה לקיים פי' התוס' וק"ל:

דף י:

פרש"י בד"ה הוה נקיט כו' ובימי רב נחמן ב"י נהוג כוותיה בראשית הגז ולא במתנות כו' עכ"ל הוצרך לזה דמשמע ליה דרב נחמן ב"י היה בזמן רב חסדא והרי נהוג היו במתנות דלא כרבי אלעאי וכן מוכח בפרק הזרוע דכולהו אמוראי נהוג היו במתנות גם רב נחמן ב"י גופיה קניס גלימא אבל רש"י בפ' ראשית הגז פי' הא דקאמר רב נחמן בר יצחק נהוג כוותיה בראשית הגז וה"ה במתנות עכ"ל גם התוס' שם קיימו פירושו וכתבו ליישב לפירושו הך דפרק הזרוע ע"ש:

תוס' בד"ה ומתרגמינן אלהא כו' דהתם קראו שלום ע"ש שהוא עושה שלום כו' עכ"ל. ר"ל שלא ע"ש אותו המעשה שיעשה שלום לו אלא סתמא קאמר עושה שלום לכל עולם וע"כ נקרא שמו שלום אבל בהאל הנאמן מפורש בו לאוהביו וגו' ואינו נקרא שמו כן דלאו סתמא נאמן נקרא ודו"ק:

בד"ה ה"ג נתגלגל כו' שהרי ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק כו' עכ"ל כתב מהרש"ל בתוס' מדוייקים אינו כו' אבל הגלות של ד' מאות שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק כו' עכ"ל ע"ש באורך והנראה לקיים כל נוסחות התוס' שלפנינו כפי מה שאמרו חז"ל דקרא דומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות וגו' התחיל מגזירת בין הבתרים וכתבו המפרשים כי ארבע מאות שנה הוא מיום שנולד יצחק שנאמר כי גר יהיה זרעך וגו' והשלשים הנוספים היו מיום צאת אברהם מארצו ויהיה פי' הכתוב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים עד מלאת ת"ל שנה להיותם גרים הם ואבותיהם בארץ לא להם עכ"ל הרמב"ן והשתא אותן שלשים שנה קודם שנולד יצחק נמי הוו בכלל הגזירה שאז היתה גזירת בין הבתרים להתחיל מיד באברהם וזרעו להיותם גרים בארץ לא להם והשתא שפיר כתבו התוס' שהרי גזירת ארבע מאות שנה שנגזר על יצחק שיגור בארץ לא להם כבר נגזר לי' שנה קודם שנולד יצחק דהיינו בגזירת בין הבתרים על אברהם ודו"ק:

בד"ה ושל סדום כו' ובסדר עולם משמע שהיה בן ע"ה שנה כשהכה את המלכים כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בכל זה עיין בתוספות פרק קמא דברכות:

דף יא.

בפירש"י בד"ה כיוצא בו כו' לא יאכל הזב עם הזבה וכ"ש טהור וכו' עכ"ל כתב מהרש"ל מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמ' אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל עכ"ל דבריו תמוהים כיון דבזמן הזה אין דין טהרה נוהג מאי כ"ש איכא בטהור עם הזבה דבין בזב עם הזבה ובין בטהור עם הזבה ליכא אלא משום הרגל עבירה אבל דברי רש"י דכ"ש טהור עם הזבה הוא ע"פ מה שאמר רשב"א בגמרא בא וראה עד היכן פרצה טהרה בישראל שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה אלא לא יאכל הזב כו' והיינו בזמנם שהיו אוכלים חוליהן בטהרה כפרש"י לקמן וזהו כ"ש הטהור עם הזבה שכתב רש"י דבלאו האי טעמא משום הרגל עבירה נמי לא היה אוכל הטהור עם הזבה וזהו ברור:

תוס' בד"ה ולא תחת כו' כדפרש"י בפרק שני דגיטין כו' ובד"ה כגון רשב"י כו' דאמר לקמן פרק ב"מ כי הוה כו' ובד"ה שמא ישכח כו' בפ' שני דב"ק הכיר כו' כצ"ל:

בד"ה לא יעמוד כו' פי' אפי' רבנן כו' דכיון דצריך לשתות איכא למיחש כו' עכ"ל ר"ל דכיון דצריך לשתות ה"ל כחפץ הצריך לו ולאפוקי ממאן דמפרש דה"נ איירי בשותה בכלי הצריך לו ועיין בר"ן וק"ל:

דף יא:

גמרא וכן בגת לענין מעשר דתנן שותין כו' וכרבי מאיר אתיא וכן בגת כ"כ התוספות פרק המוצא תפילין מיהו כחכמים נמי מצינן לאוקמא ובצונן וק"ל:

שם לא נצרכה אלא לבו ביום וכו' וה"ה דה"מ לאוקמא תרוייהו בבעל ג' ראיות חדא דראה בו ביום ואידך דלא ראה בו ביום אלא דניחא ליה לאוקמא תרוייהו לבו ביום וק"ל:

דף יב.

תוספות בד"ה שמא יהרוג כו' לכך נראה לר"ת כו' וכינה הרוחשת שרי להרוג כב"ה המתירין כו' עכ"ל לכאורה אין לפסק זה מקום כאן לפי' ר"ת דלפי' הר"ר יוסף הוא בהיפך זה דשחורה הקופצת שרי להרוג כב"ה כו' ואפשר דמשמע להו דמאכולת דנקטי בה היינו כינה הרוחשת ומה שהביאו מהא דרבה מקטע להו בשבת ר"ל נמי דהך דבית הלל הלכתא נינהו ודו"ק:

בד"ה נוטל וזורק כו' דאבא שאול כרבנן וגזר מלילה עכ"ל. ות"ק נמי דאמר מולל וזורק ולא יהרוג נמי כרבנן דר"א אלא דניחא טפי אליביה דלא הוי רק חדא גזירה הריגה דכינה אטו הריגה דפרעוש מיהו ק"ק לפריב"א דרבה מקטע להו בחול קאמר אמאי לא פירשו דהך ברייתא בפרעוש איירי ולכ"ע הריגה חייב בה ואבא שאול נמי לא גזר רק חדא גזירה מלילה אטו הריגה ויש ליישב דמפלה את כליו משמע בכל גוונא אפי' במפלה את כליו משום כינה ובהכי ניחא הא דמבעיא לן לעיל אמתניתי' לא יפלה כו' שמא יהרוג ור"א היא כו' ולא קאמר לכ"ע שמא יהרוג ובמפלה כליו משום פרעוש והיינו משום דמפלה כליו משמע בכל גוונא גם משום כינה ודו"ק:

בד"ה רבה מקטע כו' ואנן סמכינן ארש"י דפי' בשבת וקיימא כב"ה כו' עכ"ל ר"ל דאע"ג דלפרש"י רבה דלא כת"ק ודלא כאבא שאול ואפ"ה אנן סמכינן למיעבד כרבה דקיימא כב"ה כו' ולפי זה הני תנאי דלא כב"ה אבל הרא"ש כתב ליישב בזה דהני תנאי מצי סברי כב"ה דשרו להרוג ע"ש:

דף יב:

בד"ה רבי יהודה כו' קשה לר"ת מה מועלת תפלה כו' משמע דלר"מ ולר"י לא מהני כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"ל לאקשויי מברכות י"ח ברכת רפאנו דמצלינן בכל יום דהא לא מתרצא במה שתירצו הכא דאיירי בשבת שבין ר"ה ויוה"כ וכן הקשו התוספות בפ"ק דר"ה ויש ליישב דהתוס' דהכא ניחא להו בתפלת רפאנו דתפלות דרבים שאני אבל המקום ירחם עליך כו' דהכא לא הוה תפלת רבים וע"ש בתוס':

בד"ה שמש שאינו כו' ור"ת גריס הא והא בשמש שאינו כו' דשמש שאינו קבוע בודק יפה שלא יעברוהו כו' עכ"ל והרי"ף גורס כגירסת ר"ת אבל הר"ן פי' בו טעמא אחרינא דשמש שאינו קבוע צריך עיון הרבה ע"ש וק"ל:

דף יג.

בד"ה מיתיבי כו' אבל הכא דקתני מסדרין משמע שמותרין כו' עכ"ל ומה שהוצרך רש"י לפרש לפי' שני במתניתין ל"א חזן כו' ורואה היכן יתחילו למחר כו' ולא קאמר היכי יתחילו בלילה לאור הנר היינו משום אוקימתא קמייתא דהכא דבתינוקות של בית רבן נמי מסדרין ראשי פרשיות קאמר ודו"ק:

בד"ה ופליגי דר' פדת וכו' ועוד וכי לית ליה דאשת רעהו הוא בבגדו כו' עכ"ל. היינו לפי שיטת רש"י דהכא ולפי שטתו דלעיל דפסיקא ליה באשת רעהו דהוא בבגדו כו' דאסור כיון דאפילו ייחוד אסור מדאורייתא מכ"ש הך דהוא בבגדו כו' דהוי טפי קרוב לקירוב בשר קשה להו וכי לית ליה לר' פדת דאשת רעהו כו' דהא ודאי ליכא למאן דפליג בייחוד דמדאורייתא הוא דאסור באשת רעהו אבל לשיטת התוספות דלעיל דלא פסיקא ליה לאסור הוא בבגדו כו' באשת רעהו אלא משום סברא בעלמא ודאי דאיכא למימר הכא דר' פדת פליג ולית ליה האי סברא ובאשת רעהו נמי הוא בבגדו כו' נמי שרי כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש לית לן למיסר מדרבנן אלא קירוב בשר וכמ"ש התוס' לפי' ר"ת דר' פדת פליג ולית ליה הך סברא דלעיל אלא הוא בבגדו כו' באשת רעהו נמי שרי כיון דאיכא דיעות ושינוי ומהרש"ל כתב בזה דרך אחרת והוא דחוק ואין להאריך בזה כי דברינו אלה ברורים למבין ודו"ק:

בא"ד לא יקרב היינו תשמיש ממש שוב כו' לאפוקי לשון קריבה ממשמעותיה כו' עכ"ל. היינו לענין לאסור הוא בבגדו כו' דמפיק ליה מהאי קרא דלא יקרב אבל לענין לא יאכל הזב כו' דלא מפיק מהאי קרא ניחא לאסור בו וק"ל:

בא"ד ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טמא משמע תשמיש ממש כו' עכ"ל. ק"ק דאימא לפר"י דקושטא הוא דלא מפקינן טמא ממשמעו ולא אסרי' הוא בבגדו כו' אפילו באשת רעהו אליבא דר' פדת וכמ"ש לפי' ר"ת ויש ליישב דה"ק כיון דתלמודא סבר דאין להוציא קריבה ממשמעות לרבי פדת תקשה לר"ע לשון טמא דודאי תשמיש ממש משמע ואפ"ה איכא מאן דאסר ביה הוא בבגדו כו' אבל לפ"ז תקשי להו האי ודוחק כו' גם לפירוש ר"ת ודו"ק:

דף יג:

בד"ה בימי ליבוניך כו' ור"ת פי' שהיו רגילין לטבול ב' טבילות כו' עכ"ל. נראה דלפי' ר"ת יש לקיים פרש"י ור"ח מילתא דשמואל היינו בימי ליבונה וכן הוא מפורש בתוס' פ' אע"פ אבל מדברי הרא"ש פ' אע"פ נראה דאף לפי' ר"ת אין נראה פירש"י ור"ח ואפשר דאף שיש לחלק בזמנם בין נדות לליבון כפי' ר"ת בהך מלתא דשמואל אין נראה לו לחלק ודו"ק:

בא"ד ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול כו' עכ"ל לכאורה שבאו לומר דאין מכאן ראייה לאסור הושטה מידו לידה דיכול להיות שלא נענש רק על השכיבה וא"א לפ' דבריהם כן דודאי ליכא להביא ראייה מאיסור אכילה עמה אהושטה מידו לידה דאל"כ אמאי לא הביאו ראייה לרש"י לאסור הושטה מידו לידה בימי נדותה ממתני' דקתני לא יאכל הזב עם הזבה אלא ע"כ דאכילה עמה הוי הרגל עבירה טפי מהושטה מיד ליד וע"כ נראה לפרש דבריהם דקאי אתחלת

דבריהם שכתבו לא משום שיש לחלק בין נדות לליבון כו' שבאו להוציא מלבן דעת המנהג שמחלקין גם בזמנינו בין ימי נדה לליבון ומתירין לאכול עמה בימי ליבון בקערה אחת כמ"ש האחרונים בשם ראבי"ה ודחו התוס' מנהג הזה מההיא דהרי היא בנדתה עד שתבא במים וכתבו גם ר"ח ורש"י דמחלקין בפרק אע"פ אין נראה אלא כמו שפי' ר"ת דהיינו דוקא בימיהם שהיו רגילים לטבול ב' פעמים וכתבו דמה שהכריח רש"י לפרש שם דאיירי בימי ליבונה היינו משום דרש"י היה נוהג איסור להושיט כו' וא"כ לא היה מיחלפא דביתהו דשמואל אפילו בידא דשמאלא מידה לידו כיון דהושטה אסור בימי נדותה אי לאו דבימי ליבונה היה וע"ז כתבו ונראה לר"י שיש סמך וכו' וכתבו שוב ומהכא דקאמר אכל כו' ר"ל דהשתא חזרו לדבריהם הראשונים דמהכא אין לדחות המנהג שנהגו לאכול עמה בימי ליבונה אפילו בזמן הזה והכא קאמר דהיה נענש על שאכל עמה בימי ליבונה אף בזמנם די"ל שלא הקפיד אלא על השכיבה בימי ליבונה אבל על שהיה אוכל עמה לא היה נענש בימי ליבונה ודו"ק:

בד"ה והשותה משקין כו' דמשקין לא שכיח כו' דוקא משקין דחמירי אבל כו' עכ"ל. ויש לדקדק דבהך סברא לחוד דבמשקין חמירי ליעביד כולה צריכותא דאי הוה תנא אוכלין ה"א משקין דחמירי טמויי נמי מטמא ול"ל לתלמודא למימר משקין לא שכיח וכה"ג כתבו לעיל גבי אוכל ראשון ושני דאי הוה תני אוכל שני ה"א דאוכל ראשון טמויי מטמא וי"ל דתלמודא ודאי דלא נחית למיעבד צריכותא על התנא ל"ל למיתני כולהו אלא על עיקר הגזירה קאמר דקחשיב י"ח והא הך דגזירת משקין היינו הך דגזירת אוכלין דכבר גזרו בו דמשום דמשקים חמירי ודאי דלא גרע מאוכלים וטמויי מטמא נמי ודאי דלא הוה במשקין אי לא גזרו בו כלל אע"ג דחמירי ואהא הוצרך שפיר לשנויי משום דלא שכיח ה"א דגרע מאוכלים שכבר גזרו בהם לפסול ובריישא גבי אוכל ראשון ושני לא הוה קשיא להו לתלמודא כיון דכבר גזרו באוכל ראשון למה גזרו שוב באוכל שני דהא ודאי אי אוכל ראשון חמיר מאוכל שני לא הוה גזרינן באוכל שני אי לא הוו גזרי ביה אח"כ ועוד דקושטא הוא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו כמ"ש התוספות לקמן בסוף הסוגיא ע"ש אבל התוספות הכא נחתי למיעבד צריכותא על התנא ל"ל למתני כולהו בודאי דהמ"ל נמי שפיר דאי הוה תני אוכלין ה"א משקין חמירי טפי וטמויי נמי מטמא כמ"ש התוס' גבי אוכל ראשון ושני אלא דניחא להו למימר בהא הך סברא דנקט תלמודא דמשקין לא שכיח ואי לא הוה תני ליה לא הוה גמרינן להו מאוכלין לפסול ודו"ק:

דף יד.

פירש"י בד"ה האוכל אוכל ראשון נעשה גופו ראשון ומטמא כו' עכ"ל. ולפי טעמא דקאמר תלמודא דזמנין דאכל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה כו' בשני נמי הוה סגי אלא דר"א משווה מדותיו כו' כ"כ התוס' פ"ב דחולין וכה"ג כתב הר"ש פ"ב דטהרות גבי שלישי לקודש אע"ג דלא שייכא בהו גזירה כו' לא חלקו חכמים כו' עכ"ל והיינו דלא שייך טעמא דאוכל אוכל שלישי ושתה משקה דקודש משום דליכא שום דבר שתייה של קודש ודו"ק:

בד"ה שלישי שני כו' וחיישינן באוכל שלישי דידיה דילמא ראשון הוא כו' עכ"ל. לא ידענא מי הכריח אותו דטהרתה של תרומה טומאה היא וכ"ש לגבי קודש דחיישינן בשלישי דילמא ראשון הוא דאימא דלא חיישינן ביה אלא דשלישי דילמא שני הוא והאוכלו שני וכן פירש"י בפ"ב דחולין וי"ל דלישנא דטהרתה טומאה כו' משמע טומאה מדאורייתא ושני אין לו טומאה מדאורייתא אלא פסול ודו"ק:

בד"ה ופסול להו והתורה הזהירה על התרומה לשומרה בטהרה כו' עכ"ל לא הוה צריך לפרש כן אלא דעדיפא מיניה דקאכיל תרומה טמאה שהיא במיתה ודו"ק:

תוס' בד"ה ושקיל משקין וכו' ופסיל להו משום דאכתי קודם י"ח דבר לא גזרו וכו' עכ"ל ואע"ג דבדעתם היה לגזור כמ"ש התוס' לעיל מ"מ שפיר קאמר ופסיל להו כיון דאכתי לא גזרו שיהיו תחלה וק"ל:

בד"ה האוחז ס"ת כו' קצת משמע דלאו דוקא ס"ת דהא כל כתבי הקודש תנן וכו' עכ"ל. ואפילו למאי שכתבו התוספות לעיל דהך דכל כתבי הקודש מטמאין את הידים איירי לקודש מ"מ משמע דבקודש נמי ליכא טעמא אחרינא אלא משום איסורא לאחוז כל כתבי קודש ערום מיהו קשה דמאי איריא ידים הבאים מכתבי קודש משום דרבי פרנך ולקודש הא אפילו כל הפוסל את התרומה מטמא ידים להיות שניות לקודש כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דהא גזור ברישא בידים הבאים מכתבי קודש לטמא בקודש ומטעם דרבי פרנך ובתר הכי גזרו בכל פוסל תרומה דמטמא ידים לקודש מטעמא אחרינא אך קשה דקאמר לקמן דשלמה גזר על סתם ידים לקודש והא תו ל"ל למגזר ידים הבאים מכתבי קודש לקודש ודוחק לומר דהא גזור ברישא קודם שגזר שלמה על סתם ידים וי"ל דנפקא מיניה לגבי בכתבי קודש אחר נטילה דפסול לקודש ואע"ג דמילתא דלא שכיחא היא גזור לקודש דחמור טפי מתרומה דלא גזור ביה מילתא דלא שכיח כמ"ש התוס' לקמן ועי"ל דלפי האמת ודאי דהך דכל כתבי קודש מטמא הידים בתרומה איירי אלא משום דלכאורה מצינו לאוקמא בקודש ניחא ליה לאתויי ברייתא דקתני בהדיא תרומה וק"ל:

דף יד:

בד"ה כיון דהך כו' ומיהו השתא דגזור ידים מחמת כו' שלא חלקו עכ"ל הוצרכו לזה דאל"כ הך ברייתא דמתני' בתר דתקנו י"ח דברים דבכללן גזרו על סתם ידים לא אשמעינן מידי אי לאו דגזירת ידים דמחמת ספר לא חלקו בו דאפילו נוגע סמוך לנטילה גזרו עליה ודו"ק:

בד"ה ואילו שמאי וכו' אבל הכא דכל היום נחלקו ולא הושוו עד למחר כו' עכ"ל והא דקאמר תלמודא דנחלקו ולא הושוו עד למחר אימא דנחלקו ואח"כ הושוו באותו יום כמו בבוצר לגת כו' ולהכי לא מנו להו בהדי ג' דברים די"ל דנחלקו בי"ח דקאמר שמואל לא משמע ליה דהושוו באותו יום אלא עד למחר ואין להקשות דאכתי בבוצר לגת דמסיק לקמן נמי כי הכא דאתו אינהו וגזור ולא קבלו מינייהו אתו תלמידייהו כו' אמאי לא קאמר ביה הלל וסיעתו ושמאי וסיעתו דהתם ליכא למפרך דהא לא נחלקו אלא בג' מקומות דאיכא למימר כדמשני לקמן הא קא שתיק ליה הלל לשמאי די"ל כיון דבוצר לגת מכלל י"ח דברים הוא ע"כ דלא היה שמאי והלל עצמן בו ביום שגזרו נמי תלמידייהו בבוצר לגת כו' וק"ל:

בא"ד ואע"ג דקצת משמע שהיו שמאי כו' דהא כי היכי כו' אותו היום היה הלל כפוף כו' ה"נ קתני בתוספתא דשבת גבי י"ח דברים כו' עכ"ל לכאורה דר"ל כי היכי דקתני בבוצר כו' היה הלל כפוף כו' כך קתני גבי י"ח דברים הלל היה כפוף כו' וא"א לומר כן דא"כ לא ה"ל למתלי י"ח דבר בבוצר לגת ועוד מה תירצו בזה דצ"ל ב' מעשים היו מ"מ ע"כ היו שמאי והלל בי"ח דבר שהרי קתני בתוספתא גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' ועוד שראיתי שם בתוספתא ולא קתני שם גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' אלא דהך מלתא קתני שם כמו בבוצר לגת והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל וכן נ"ל להגיה הכא בתוס' דכצ"ל כי היכי דקתני גבי בוצר כו' הלל היה כפוף ויושב לפני שמאי והיה קשה לישראל כיום שנעשה בו את העגל ה"נ קתני בתוספתא כו' כצ"ל ור"ל דהיה קשה לישראל כיום כו' קתני נמי בתוספתא גבי י"ח דבר כדקתני לקמן גבי בוצר לגת כו' ומשמע דמעשה א' היה וא"כ ע"כ דהיו שמאי והלל עצמן גבי י"ח דבר שהיה הלל כפוף כו' דלכך היה קשה לישראל כפירש"י לקמן וע"ז תירצו דצ"ל דב' מעשים היו ובב' הימים האלו היה קשה לישראל כו' וגבי י"ח דבר לא היה קשה לישראל משום שהיה הלל כפוף כו' כפירש"י לקמן גבי בוצר לגת כו' שהרי לא היו שמאי והלל עצמן שם אלא שהיה קשה לישראל כו' משום מחלוקת תלמידיהם בו ביום בי"ח דבר עד שהושוו למחר וק"ל:

גמרא שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים כו' בפ' עושין פסין ל"ג נטילה אלא עירובין וידים כו' והוא יותר נכון למאי דמסיק שלמה גזר לקדשים כו' ולא סגי בנטילת ידים לקדשים אלא טבילה כדתנן פרק אין דורשין נוטלין לידים לחולין ולמעשר ולתרומה ולקודש מטבילין כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה דכתיב וכל משקה כו' והני שניים נינהו שהכלי היה ראשון והם שניים כו' עכ"ל ולמאי דמוקי במשקין הבאים מחמת ידים וגזירה כו' ה"ה דה"מ לאוקמא בהכי משקין הבאים מחמת אויר כלי חרס וגזירה משום הבאים מחמת שרץ והוי ניחא טפי דגזרו בהו דמשקין הבאין מחמת שרץ ממשקין הבאין מחמת אויר כלי חרס קאתי מק"ו אלא דקושטא קאמר ולרבותא דאף במשקין הבאים מחמת ידים גזרו ביה כמ"ש התוס' דהיינו הך גזירה דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחלה ודו"ק:

בד"ה אלא בבאין מחמת שרץ כו' משום משקה זב וזבה שהן אב כו' עכ"ל ואע"ג דכלי שנגע במשקה דזב וזבה הוי ראשון סגי להו למגזר בכלי שנגע במשקה הבא מחמת שרץ דליהוי מיהת שני ודו"ק:

דף טו.

פרש"י בד"ה שני גרדיים כו' במסכת עדיות מפרש למה הוזכר שם כו' עכ"ל. לא מצאתיו שם במשנה ולא בגמרא ירושלמי אבל בתוספתא דעדיות איתא ע"ש:

דף טו:

תוס' בד"ה אתו אינהו כו' דמכלי זכוכית לא תירץ כלום כו' עכ"ל. ולולי דבריהם אפשר לומר דמכלי זכוכית לא הוה קשיא ליה משום דאיכא למימר דמעיקרא גזור למקדש ואתו אינהו וגזור אף לתרומה כדמשני לעיל גבי ידים אבל לענין ארץ עמים ליכא למימר הכי דמילתא דלא שכיחא הוא כלל להביא גוש עפר ארץ עמים למקדש ובודאי משום מקדש לחוד לא הוו גזרי וק"ל:

בא"ד מעיקרא גזור ולא קבלו מנייהו ואתו רבנן כו' עכ"ל מפרש מהרש"ל דהמקשן ידע ששורפין אגושא מכח משנה דו' ספיקות כו' עכ"ל ע"ש הוצרך לזה משום דאימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ולזה פי' דידע המקשה דדין ידים הוא לשריפה מכח משנה דששה ספיקות אבל אין זה מספיק דכיון דהמקשה ידע דהך דו' ספיקות באושא גזור אכתי אימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו ואתו באושא וגזרו אף לשרוף אלא דאית לן למימר כיון דסתמא אמר דמעיקרא גזור כו' ואתו רבנן דפ' שנים וגזור כו' משמע ליה דגזור לשריפה מיהו למאי דמפרש ומסיק דאתו אינהו וגזור אגושא לתלות אאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזרו אידי ואידי לתלות כו' מי הכריחו למתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא כדבעי למימר מעיקרא דאינהו גזור אגושא לתלות ולא קבלו ואתו רבנן דפ' שנים וגזרו לתלות אגושא וקבלו אבל אאוירא לא גזור כלל ובאושא גזור לשרוף ונ"ל דפסיקא להו משום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא והיינו מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כדמוכח הך מתניתין דאהלות דארץ עמים אינו מטמא באוהל כמ"ש התוס' ובזה יתישב במה שתירצו התוס' בשנוייא מציעא אמאי קאמר ועל אוירא ולא כלום לימא דמעיקרא גזור על תרווייהו כו' ותירצו בו דמוכח ממתני' דאהלות דלא גזרו מתחלה אאוירא דאכתי קשה דמי הכריח להמתרץ להזכיר גזירת אוירא כלל לימא דמעיקרא גזור לתלות אגושא ואאוירא ולא כלום ואתו רבנן דפ' שנים גזור לשרוף אגושא ואאוירא כדקאי קאי ולא כלום אלא ע"כ דקים ליה לתלמודא בשום דוכתא או ממנהגא דתולין אאוירא וע"כ מרבנן דפ' שנים דרבנן קדמאי לא גזרו אאוירא כלל כדמוכח מהך מתני' דאהלות כמ"ש התוס' ודו"ק:

בד"ה על ספק כו' וא"כ לחכמים אמאי קאמרי אף ספק מגע ברה"י תולין כו' עכ"ל לפי מ"ש הר"ש בפי' המשנה לפי הגירסא שלפנינו דגרסינן וחכ"א כו' דאיכא תלתא תנאי ה"מ לדקדק כן את"ק דקאמר על ודאי מגען כו' שורפין ואי הוה ספק דאורייתא אפילו על ספק מגען נמי שורפין אלא דניחא להו לדקדק אדברי חכמים בפשיטות ולא אדיוקא דת"ק ועוד דאפשר לפרש דאין כאן דעת שלישית אלא דמעיקרא תני דעל ודאי מגען לכ"ע שורפין אבל בספק מגען פליגי ר"י וחכמים והא דלא קשיא להו בפשיטות למאי דקאמר דגזרו על הו' ספיקות ואי הוה איירי בשדה שאבד בו קבר דהוי ספיקא דאורייתא למה להו למגזר כן דהא מדאורייתא נמי טמא מספק די"ל דאע"ג דמדאורייתא טמא מספק מכל מקום לא היו שורפין מספק דאסור לשרוף תרומה וקדשים ולכך הוצרכו למגזר בהו אף לשרוף על ספיקות אלו והא דלא תקשי להו אספק רוקין כפרש"י דדילמא דזב נינהו וכן ספק כלים הנמצאים דהוי ספיקא דאורייתא אמאי קאמרי חכמים דתולין אספק מגען ברה"י די"ל דהיכא דלא אתחזק לן טומאה כמו בספק רוק וספק כלים לא הוי ספיקא דאורייתא אפי' ליטמא דאית לן למיזל בתר רובא דעלמא דאינן זבין וכלים טהורים משא"כ בשדה שנאבד בה קבר דאתחזק שם טומאה דהוי ספיקא דאורייתא ודו"ק:

בד"ה ועל בגדי ע"ה דגזרו עליהן שיהיו כזבין כו' ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה הן כו' עכ"ל נראה מדבריהם דודאי בגדים של ע"ה נמי ספק הוא דגזרו ביה לשרוף משום דעשאום כזבים ודומיא דספק בית הפרס וספק ארץ עמים דוודאן נמי ספק הוא וא"כ מה שכתבו ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן שמא של ע"ה כו' אין רצונם ברוק הנמצא דחיישינן דמספקא לן שמא של ע"ה הן דהא בודאי רוק של ע"ה נמי לא הוי רק ספק לשרוף כמו בבגדי ע"ה דמדינא לא הוו כזבים אלא דגזור בהו שיהיו כזבים לכל דבריהם ווודאן נמי ספק הוא אבל שיעור דבריהם כן הוא ועל ספק רוקין נמי דקאמר דחיישינן לשרוף שמא דפירושו נמי בודאי רוק של ע"ה דהוי ספק

רוק כמו בגדי ע"ה דמתפרש הכי דודאי נמי ספק הוא אלא הכא כיון דנקט סתם ספק רוקין איכא לפרושי בה נמי בספק ממש דדילמא דזב נינהו כפירש"י ודו"ק:

בד"ה אלמה תנן אלו כו' וליכא למימר דההיא טבילה לכלים חדשים כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דלפום הך סברא דשוינהו ככלי חרס קושטא הוא דלא נצריך טבילה בכלי זכוכית חדשים כמו בכלי חרס חדשים דהא דקאמר התם דבעי טבילה בכלי זכוכית היינו מטעמא דכי נשתברו יש להם תקנה בכלי זכוכית שוינהו ככלי מתכות והכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך טעמא אלא דלגמרי ככלי חרס דמי וא"כ לא בעי בהו טבילה בחדשים וי"ל דלענין להצריכן טבילה בכלים חדשים אסיק המקשה אדעתיה האי טעמא וכה"ג כתבו התוס' לקמן לרב אשי ע"ש ודו"ק:

בד"ה וחכמים מטהרין כו' אבל אין לפרש דרבנן מטהרין לגמרי כו' כלי חרס שטיהר שעה א' כו' דא"כ מנליה דר"מ אזיל כו' עכ"ל ויש להקשות כיון דמצינו דפליגי בהכי ר"מ וחכמים בתוספתא א"כ אימא דבהכי פליגי הכא ר"מ ורבנן דר"מ מטמא מתורת כלי חרס משום דמקבלים טומאה מכאן ולהבא ורבנן מטהרין לגמרי משום דכלי חרס שטיהר שעה א' כו' ומנליה לתלמודא למימר דר"מ אזיל בתר המעמיד וי"ל דאית ליה לתלמודא דלא אמרי רבנן בתוספתא הך סברא כיון שטיהר שעה א' כו' אלא בחתיכת חרס שפירש מן החבית ויש בה כשיעור ונקבה וסתמה אבל לא בכלי שלם שניקב וסתמו כמ"ש התוס' פ"ק דר"ה והר"ש בפ"ב דכלים ע"ש שכתבו ראיות בזה והכא בכלי שלם שניקבה וסתמה איירי ומדרבנן מיהת טמא מכאן ולהבא אפי' לחכמים מתורת כלי זכוכית ולר"מ מטמא מדאורייתא דאזיל בתר המעמיד ומשום שיש לבעל דין לחלוק ולומר דאין לחלק בין כלי שלם לשבר כלי ולכך רבנן מטהרין לגמרי כתבו דע"כ אין לפרש כן דע"כ תלמודא מחלק בין כלי שלם לשבר כלי דא"כ מנליה דר"מ כו' וק"ל:

דף טז.

בד"ה אלא מעתה כו' וכי משני כו' מפני שנראה תוכן כברן כו' אכתי ליטמאו מאוירן כו' עכ"ל אבל להאי תירוצא דכיון דכי נשתברו כו' שוינהו ככלי מתכות ודאי דלא מיטמאין נמי מאויר ככלי מתכות כמו שכתבו התוס' לעיל ולקמן דמה שמטמאין מתורת כלי חרס שורפין היינו בנגיעת תוכן דהוה נמי מתורת כלי חרס אבל מאויר ודאי דלא מיטמאין כיון דשוינהו ככלי מתכות וק"ל:

בד"ה לא ליטמא כו' דתוספתא דכלים פ' מחט וטבעת שולי כלי כו' כצ"ל:

בד"ה ה"ג רש"י כו' בת"כ מרובה מדת לטמא כו' ואין מיטמא מאחוריו כו' א"נ אינו מיטמא מאחוריו מדאורייתא כו' א"נ אפילו כו' עכ"ל ק"ק להנך תירוצים דבפשיטות טפי המ"ל דמרובה מדת לטמא מליטמא שמטמא אחרים מגבן ואין מיטמא מגבן ודו"ק:

בא"ד לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וחקק הוי בכלל אוירא כו' עכ"ל לכאורה מדבריהם אלו דאחוריו דמטמא ומיטמא לגירסת רש"י היינו אפילו אוירא וא"א לומר כן דא"כ מה כתבו לעיל דבמה שמטמא אחרים מאחוריו אין חידוש דאפי' מגבו נמי כו' דהא ודאי חידוש הוא שמטמא בלא נגיעה אלא מאויר אחוריו משא"כ בכל הכלים וע"כ הנראה ליישב דבריהם דהכא דאע"ג דמאחוריו אינו מטמא ומיטמא אלא בנגיעה מ"מ בכלל אוירא הוא דהא דמיטמא אחוריו מדרבנן טפי מבגבן היינו משום דדומה אחוריו לתוכו שיש לו אויר מיהו לא גזרו ביה טומאה אלא בנגיעת אחוריו דאשכחן טומאה לטמא אחרים בנגיעת אחוריו מדאורייתא אבל מאוירא לא אשכחן טומאה כלל באחוריו מדאורייתא וק"ל:

דף טז:

נמרא איכא בינייהו דרצפינהו כו' ול"ל דאיכא בינייהו כלי שהעריב שמשו ולא הטבילו דליכא למיגזר ביה שמא יאמר טבילה בת יומא כו' דיחזרו לטומאה ישנה משמע דבעי נמי טבילה והיינו משום דלא תיהוי כחוכא וטלולא לטהרו בהערב שמש בלא טבילה וק"ל:

דף יז.

תוס' בד"ה ששמע השומע כו' לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחיבורים כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לפרושי ולקיים פירש"י שטמאו לאיכר טומאת ערב וכמו שפירשו לר' עקיבא שהיה סודר מפסיק בין המרדע לבשרו שהסודר טמא טומאת שבעה והאדם טמא טומאת ערב מדאורייתא וכיון שאין טומאת חיבורין פשוט השומע טעה לומר שטמאוהו ז' משום אהל שמביא הטומאה בעובי המרדע אלא דניחא להו לפרש הכי בפשיטות טפי לר' טרפון כיון שאין טומאת חיבורים פשוט בלאו סודר המפסיק בין מרדע לבשרו איכא טעות כשטמאוהו ז' היה סבור דמשום אהל כו' ודו"ק:

בד"ה אמר ר"ע כו' דהיינו חבורי אהל במת והאדם כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל דחק לקיים דברי התוספות שלפנינו ואין להאריך ודו"ק:

בד"ה ועל שאר כו' וא"ת למה טמאוהו ז' משום חיבורין לרבי טרפון כו' עכ"ל ר"ל לר"ט דהאי עובדא היה במרדעת למה טמאוהו ז' כפי שיטת התוס' דלעיל וכן לפרש"י יש להקשות למה טמאוהו טומאת ערב לר"ט אבל לר"ע ניחא דלא הוה עובדא כלל אלא משום כלי אחר שיש בו בית קבול ויש בו עובי כמרדע גזרו במרדע ובכל מטלטלין אפילו פשוטי כלי עץ כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה גזרני כו' מוהל השמן כשמן י"ל דהיינו במוהל היוצא לאחר אציצתא לאחר כו' שאדם יוצא לכרמו לידע אם הגיעו ענביו לבצור נמי לא שייך בהן ואתא שפיר דתניא לקמן כו' לידע אם הגיעו זיתיו למסוק כו' כצ"ל:

דף יז:

בפי' רש"י בד"ה אי חשידי כו' לא ליפרשו אלא חטה אחת מן הכרי כו' עכ"ל הד"א ור"ל הא דפריך אפרושי נמי ליפרשו סמיך אדלקמן כשמואל דחטה אחת פוטרת וא"כ לא ליפרשו אלא חטה אחת כדי לתקן טבלה אלא ע"כ דלא חשידי להכי משום גזילת כהן אבל דלא ליפרשו כלל ודאי דלא פריך ליה דמשום איסור טבל ודאי כ"ע חוששין וק"ל:

בד"ה אוכלין וכלים מטמאין משקין חדא כו' עכ"ל כ"ה בכל ספרים ישנים שבפרש"י ומהרש"ל הגיה בפרש"י אוכלין וכלים שנטמאו במשקין כו' ולפי הגהתו זו מחק בגמ' שנטמאו במשקין שזה הוא שהוסיף רש"י בפירושו לפי דעתו וא"א ומי הוא שישגיח במחקים כאלו אבל כל ספרים הישנים נכונים הם בגמרא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין כו' שהוא לשון המשנה בעצמו שהביא לעיל גם כל פירש"י שלפנינו ישרים הם ור"ל אוכלים וכלים ודאי ב' דברים הם אלא דמטמאין של שניהם חד הוא דהיינו משקין מש"ה חשיב להו כחדא וק"ל:

תוספות בד"ה דילמא משהי כו' אלמא לכהנים שרי וי"ל כיון דאין כו' עכ"ל נקטו הכי למאי דס"ד מעיקרא התם דשרי לאכול לכהנים ולא אסור אלא לזרים אבל למסקנא אסור לאכול אף לכהנים ולאו משום טעמא דהיסח הדעת כמ"ש מהרש"ל דהאי טעמא נמי לא קאי התם אלא משום מעלה עבוד רבנן דלא תיהני זריעה להיתר אכילה אפילו לכהנים כדמסיק התם אבל לטהר מידי טומאה ודאי דמהני זריעה וזה שדקדקו בתירוצם משום ריוח (פורתא) שמטהרין לא כו' דהיינו למסקנא שאין כאן ריוח אלא לטהר דלאכילה לכהנים נמי אסור גם מה שנדחק מהרש"ל לומר שר"ל דרש"י ג"כ נתכוין כדברי התוס' אין צורך דגזור שתהא בשמה הראשון והרי היא תרומה טמאה עכ"ל מרש"י ודאי לא משמע כן ודו"ק:

בד"ה הניחא כו' אוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו א"נ הבא ראשו כו' עכ"ל ק"ק מאי קשיא להו לעיל גבי ידים הבאות מחמת ספר נמי בו ביום גזרו והוי טפי מי"ח דבר אימא דאוכל ראשון ואוכל שני חדא חשיב להו והבא ראשו ורובו כו' וטהור שנפלו כו' נמי חדא חשיב להו דהשתא א"נ ידים מחמת ספר בו ביום גזרו לא הוי טפי מי"ח דבר ודו"ק:

ודע שבעל המאור לא חשיב אין פולין ואין קורין בכלל י"ח דבר שנחלקו בו וצ"ל שהוא מפרש בי"ח גזרו ובי"ח נחלקו דאמר שמואל היינו בי"ח דבר גזרו בלא מחלוקת ובי"ח אחריני נחלקו ודקאמרי לעיל אין פולין ואין קורין כו' ואלו מן הלכות היינו מן י"ח הלכות שגזרו בו ביום ולא הוו מי"ח שנחלקו בו וכ"כ הרמב"ם בפי' המשנה בי"ח גזרו ובי"ח אחריני נחלקו מיהו מה שהוסיף בפי' הרמב"ם לומר עוד י"ח אחריני שהושוו בהן אינו ע"פ תלמוד שלנו דמסיק אהא דתני הושוו דהיינו באותן שנחלקו בו ביום למחר הושוו בהם והוא ע"פ הירושלמי כמ"ש בספר הראב"ן ע"ש ודו"ק:

בד"ה אין נותנין כו' אבל קבלנות דמחובר דהוי ברשות ישראל כו' עכ"ל לאו דוקא ברשות ישראל דצורך מחובר אף ברשות נכרי מפרסמא מילתא ואסור והכי מוכח בירושלמי שהביאו דאמר בד"א בתלוש אבל במחובר אסור דהיינו ע"כ אפילו ברשות נכרי צורך מחובר כמו לסתת אבנים הוא דאסור דבבית ישראל תלוש נמי אסור וכ"ה בתוס' סוף פ"ק דע"ז ובראש"ש ע"ש וק"ל:

דף יח.

בא"ד אין נותנין כו' בשבת ובאבל ובע"ז הלכה כו' עכ"ל ברא"ש בפ"ק דע"ז אינו ובע"ז אלא בשבת ובאבל הלכה כו' אבל בירושלמי ראיתיו ולא ידענא מה היא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה לא קעביד כו' ולב"ש כיון דמונחין בגווה כו' עכ"ל ולפי דברי התו' שכתבו לרבה דטעמא דב"ש משום גזירה דאתי למיעבד בשבת ה"מ לפרושי ה"נ הכא לרב יוסף אליבא דב"ש דטעמא דב"ש משום גזירה והיינו למאי דס"ד השתא לרב יוסף דהך דרחיים כב"ה אתי ולא כב"ש דלב"ש איך שיהיה הטעם אמאי שרי מוגמר וגפרית דלא ניחא ליה למימר השתא דטעמו משום שביתת כלים ומוגמר שרי דדחיק ליה למימר כדמסיק דמנח אארעא אבל למאי דמסיק הא דרב אושעיא דע"כ רב יוסף הך דרחיים כב"ש מוקים לה וע"כ במתני' נמי טעמיה דב"ש משום שביתת כלים ואע"ג דלא קא עביד מעשה אסור דאי משום גזירה תקשי ליה מוגמר בברייתא דשרי לב"ש דנהי דמונח אארעא מ"מ נגזור משום דאתא למיעבד בשבת ודו"ק:

תוס' בד"ה ולימא כו' וא"ת לרבה הך ברייתא דשביתת כלים אמאן תרמייה וי"ל כו' עכ"ל דע"כ ב"ה לית להו שביתת כלים אפילו בעביד מעשה מדאוקי' רבה טעמיה דרחיים לב"ה משום השמעת קול ולב"ש נמי כיון דאליביה דרבה טעמיה דב"ש במתני' משום גזירה ולא משום שביתת כלים וא"כ אמאן תרמייה הך ברייתא דשביתת כלים ואהא תירצו דשביתת כלים לב"ש היינו בעביד מעשה דוקא ומתני' כולה איירי בלא עביד מעשה ולהכי איצטריך לטעמא דגזירה במתני' ודו"ק:

דף יח:

בד"ה גזירה שמא כו' תקשי ליה מתני' דבשר בצל וביצה וחררה כו' עכ"ל ק"ק אמאי שבקו פת דתני ליה מקמיה דחררה דהך דאין נותנין פת בתנור נמי טעמא משום חיתוי וכמו שהקשו התוס' לקמן לרב אשי מהך דפת ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד שאין דבר מפסיק בינו לגחלים עכ"ל אין ר"ל שאין דבר מפסיק בינו לגחלים שהוא מונח על הגחלים דהא אכתי לא אסיק אדעתיה דהך מתני' בשר בצל וביצה איירי בבשרא אגומרי עד לבסוף לרב אשי אלא דר"ל בשר בצל וביצה דא"נ דלא מנחי אגומרי מ"מ אין דבר מפסיק בין דבר המתבשל לגחלים משא"כ בהך ברייתא דאיירי בדבר המונח בכלי בקדירה או בחבית שהוא מפסיק בין דבר המתבשל בו לגחלים וק"ל:

בד"ה דילמא מגיס בה והוי צובע עכ"ל ר"ל כיון דמיירי בעקורה נראה להו דלא שייך בה משום מבשל אלא משום צובע ומהרש"ל כתב דגם כוונת רש"י שפי' מגיס מהפך בה וכמבשל כו' ג"כ כוונתו כך הוא ואין נראה כן מדברי הרא"ש אלא משום מבשל ממש קאמר לפי' רש"י ע"ש:

בד"ה ביורה עקורה וטוחה ואין לחוש שמא יגלה ויגיס שאין דרך כו' עכ"ל הוצרכו לזה ללישנא קמא דאסר רב ירמיה מדפתי נמי דברחא ושריק ודו"ק:

בד"ה התם בשרא כו' והא בלאו הכי נמי שרי כדמפרש לקמן וי"ל דמיירי שהתנור פתוח כו' עכ"ל והך ברייתא דלעיל לא תמלא אשה קדירה כו' נמי רב אשי מוקי לה הכי בתנור פתוח ועוד י"ל דמוקי לה כב"ש משום שביתת כלים כדס"ד לעיל משא"כ מתני' דבשר בצל וביצה דלא ניחא להו לאוקמא כב"ש כיון דהלכתא כב"ה ויש לדקדק לפי דבריהם שכתבו דאיירי התם בתנור פתוח א"כ מאי פריך לקמן אהך דמשלשלין את הפסח הא לאו הכי לא והא אמר מר גדיא בין שריק כו' והא הך דגדיא לא אייר בפתוח והך דמשלשלין כו' אייר בפתוח די"ל דההיא סוגיא אתיא כרב ירמיה מדפתי דלא איצטריך ליה לדחוקי לאוקמיה דאיירי מתני' בפתוח וכ"כ התוס' לקמן דתירוצא דלקמן התם מינתח כו' נמי אינו אלא לרב ירמיה מדפתי דאסר וק"ל:

דף יט.

גמרא והלא קצץ אמר רב ששת ה"ק כו' ויש לדקדק מאי קושיא והלא קצץ דאימא דאתי כת"ק דפליג אדר"ע לעיל וסבר הכי לב"ה כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה גבי מכירה ושאלה דהוי כמו קצץ וי"ל דמשמע ליה מהא דקתני ברישא אא"כ קצץ לו דמים סתמא דשרי בכל גוונא לב"ה

ומש"ה קשיא ליה והלא קצץ וקשה מסיפא דלא שרי ב"ה בקצץ אלא כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה אריש דקתני סתמא לב"ה דשרי בקצץ בכל גוונא וק"ל:

תוספות בד"ה רבי ישמעאל כו' ועוד תימה דרבי עקיבא דאמר לא יגמור כב"ש ולא כב"ה כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דא"נ דמתני' דקתני ושוין כו' לא אתיא כרבי עקיבא וכל דאתי ממילא נמי חייב חטאת אי עביד בשבת מ"מ לבית הלל שרי מבעוד יום וא"כ רבי עקיבא דאמר לא יגמור ע"כ כבית שמאי ס"ל דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת גזרו ביה מבעוד יום וזהו התימה דנימא דר' עקיבא דלא כב"ה דהא קי"ל [הלכה] כר"ע מחבירו ואנן קי"ל הכא כבית הלל ועוד דרבי עקיבא לא שמותי מבית שמאי היה אלא מבית הלל כדמוכח מהך דצרת הבת בפ"ק דיבמות כמ"ש התוס' סוף פרק מי שמת ע"ש וזהו שדקדקו התוס' בשני התירוצים שכתבו דבהא שא"צ להסיר הקורה סבר רבי עקיבא כב"ה ולשון ספרים הישנים בתוס' שלפנינו שכתבו תימה דר"ע דאמר לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה כו' א"א לקיים דודאי שפיר סבר ר' עקיבא כב"ש דכל מידי דכי עביד בשבת חייב חטאת אסור מבעוד יום ומידי דאתי ממילא נמי חייב חטאת בשבת לר"ע ולא פליג ר"ע אלא אתנא דמתני' שהוא ר' ישמעאל דסבר דכל דאתי ממילא אינו חייב חטאת ודו"ק:

דף יט:

בד"ה שמן של בדדין כו' דמחמת קורות והעיגול שעליו לא היה ראוי בין השמשות כו' ולא דמי לזיתים כו' וכן השום והבוסר כו' עכ"ל נראה מדבריהם דהך דשום ובוסר לא איירי בטעון עליהם קורה ועיגול בין השמשות ופלוגתייהו דר"י ור"ע לא הוה אם צריך לסלק טעינת הקורה מבעוד יום או לא אלא פלוגתייהו אי לענין אכילה אי לענין סחיטה בידים כמו שכתבו התוס' לעיל וקצת קשה דא"כ מאי מייתי פלוגתייהו אמתני' הא במתני' לכ"ע אסור לאכול משום נולד דהא איירי בטעון קורה ועיגול מבעוד יום כמו שכתבו התוס' הכא וי"ל דמ"מ לענין מידי דאתי ממילא אם חייב חטאת אם לא מייתי שפיר מפלוגתייהו אמתני' ודו"ק:

בד"ה הני כרכי כו' ובפרק כירה משמע דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס כו' חוץ מן הנר כו' עכ"ל ומהך דנר שהדליקו בו באותו שבת דאסור לר"מ ליכא לאוכוחי דאית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור דיש לומר דאימא היינו דוקא באיסור דדחייה בידים כגון נר שהדליקו בו באותו שבת אבל באיסור דממילא כגון שנתנבלה בשבת לא כמו שכתבו התוס' בפ"ב בהדיא ומזה יתיישב דלא ה"מ התוס' לאתויי בפשיטות דמוקצה מחמת איסור חמיר ממחמת מיאוס מהא דאמר פ"ב וח"א במוקצה מחמת מיאוס נמי הלכה כר"ש לבד ממוקצה מחמת איסור דאימא כדמפרש התם ומאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת דהיינו דדחייה בידים ודו"ק:

דף כ.

בד"ה איבעיא כו' מיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו' ריב"א עכ"ל מפסקי התוס' נראה דריב"א מפרש לה בהיפך דהך דגבי תנור ממהר לקרום ור"א להקל בא וצ"ל לפי זה הא דקאמר בירושלמי בלחם הפנים עד שיקרמו פניו בתנור לאו היינו פנים המדובקים בתנור קאמר דההיא קרימה כל דהו סגי בשבת הכא כדקאמר הכא לר"א אלא עד שיקרמו כל פניו של לחם הפנים שבתנור קאמר ודו"ק:

סליק יציאות השבת פרק ראשון

דף כ:

בד"ה אנן שירא כו' אבל מטכסא לאו היינו שירא פרנדא דלא הוה אחר החורבן כו' עכ"ל ולפ"ז לא גרסינן בגמ' תיובתא דרבין דלדידיה מטכסא דהיינו כלך לאו שירא פרנדא הוא דלא הוה לאחר החורבן אלא דהקושיא הוא לאביי דאמר דכלך דמתני' היינו שירא פרנדא וכן מחקו מהרש"ל גם הגיה תירוץ ב' ואיבעית אימא פירושי קמפרש כו' ורצה לומר דכלך הוא פירוש דשיריים אילו לא מצא כן בספרים ישנים היה לבעל דין לחלוק דלא שייך בזה פרושי קמפרש כיון דשירא הוה ידיע להו וכלך לא הוה ידיע להו כדמוכח בשמעתין ואם דחקו לישנא דאיבעית אימא בתר תיובתא הרי מצינו סוגיא כזו בפרק הניזקין דאמרי' תיובתא ובתר הכי אמר כתנאי ועיין בתוס' פ' הפרה וק"ל:

בד"ה ותנא דידן כו' וי"ל דהוסיפו היינו טעמא מפני שאין מושכין כו' עכ"ל נראה מדבריהם דטעמא דפסול פתילות במתני' נמי מפני שאין השמן נמשך יפה אבל בגמרא לקמן לא משמע כן אלא דפסול פתילות הוא משום שהאור מסכסכת בהן ואפשר דר"ל משום שהאור מסכסכת בהן אין השמן נמשך אחריהן מיהו בעיקר תירוצם ק"ק דאין זה מספיק דאכתי מאי הוסיפו בטעמא ומנ"מ שהרי האי טעמא אחרינא דצמר כויץ ושער מחריך פשוט טפי מדלא איצטריך ליה למתני' במתני' ודוחק לומר דתנא דברייתא פליג ולית ליה טעמא דצמר כויץ ושער מחריך ודו"ק:

דף כא.

בד"ה למאי נ"מ כו' פשיטא ליה כו' כדאמרי' שעוה קירותא כו' עכ"ל ר"ל מזה שאמר שעוה קירותא פשיטא ליה שוב שהיו מכירין השעוה דקירותא היו מכירין וא"כ לא אצטריך ליה למימר שוב דשעוה פסולת דדובשא לכך קאמר עלה למנ"מ כו' וק"ל:

בד"ה שמחת בית כו' מאי פריך ממכנסי כהנים הלא היו כו' עכ"ל ממכנסי כהנים ודאי דלא פריך מידי שהרי היה כולו פשתן אלא דר"ל ממתני' דמכנסי כהנים כו' דקתני בה ומהמיניהם פריך דהוה כלאים וכפרש"י מאבנט פריך וק"ל:

בד"ה ומותר להשתמש כו' לא המ"ל מדליקין סתם דה"א דוקא בחול אבל בשבת אין מדליקין כו' עכ"ל ויש לדקדק דלעיל נמי לרב הונא אימא דלא המ"ל סתם אין מדליקין דה"א דוקא בשבת משום שמא יטה דמותר להשתמש לאורה אבל בחול מדליקין דכבתה אין זקוק לה וי"ל דסתמא דחנוכה בדין חנוכה קמיירי ולא בדין שבת ומש"ה לעיל לרב הונא הל"ל סתמא אין מדליקין דמשמע נמי חול מדין חנוכה משום דכבתה זקוק לה דאי דוקא בשבת קאמר הוה ליה למימר בהדיא אין מדליקין בשבת כיון דמדין שבת נגעו בזה משום שמא יטה אבל הכא אי הוה קאמר סתם מדליקין ה"א דוקא בחול ולא איצטריך ליה למימר הכא בהדיא חול משום דסתמא בדיני חנוכה איירי אבל באיסור שבת לא איירי דבשבת אין מדליקין משום שמא יטה כו' ועוד יש ליישב בזה בדרך אחרת ואין להאריך:

ודע עוד מה שכתבו בזה עוד דבסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש כו' אין זו הסברא מוכרחת מסתמא אלא דאיכא למטעי למימר הכי דאל"כ רב הונא דקאמר בין בחול בשבת אין מדליקין ולא קאמר סתם אין מדליקין בהן משום דאסור להשתמש לאורה אי הוה סברא זו פשוטה ומסתמא לא הוה איצטריך למימר הכי אלא ע"כ דאין זה סברא פשוטה מסתמא לומר דמותר להשתמש לאורה משום דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא דחד טעמא אית להו בין בחול בין בשבת משום דכבתה אין זקוק לה ובהכי מתיישב נמי רב חסדא דקאמר מדליקין בהן בחול אבל לא בשבת אמאי לא קאמר סתם מדליקין בהן והייתי אומר מסתמא בחול אבל לא בשבת דלא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה אלא ע"כ דאין זה סברא פשוטה דאיכא למטעי נמי לאידך גיסא כיון דסתמא קאמר מדליקין משמע בין בחול בין בשבת דאסור להשתמש לאורה ומיהו בלאו הכי ניחא הא דרב חסדא דלכך נקט חול ושבת משום דקאי אדרב הונא דאיצטריך למנקט בין בחול בין בשבת ודו"ק:

דף כא:

בד"ה מצוה להניח כו' נר שיש לה ב' פיות כו' משמע לב' בתים כו' עכ"ל אבל רש"י פי' (לקמן) [לעיל] לב' בני אדם למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד עכ"ל והוא לשיטתו דפי' נמי בשמעתין דאין מניחין על פתח החצר אלא על פתח בתיהם בחצר והתוספות לא משמע להו לפרש לקמן כפירוש רש"י דהוה ליה למימר עולה לאיש וביתו כלישנא דקאמר הכא אלא לב' בני אדם היינו לב' בתים ועוד לפי שיטת התוס' לעיל מהדרין מן המהדרין אין עושין נר לכל אחד ואחד ודו"ק:

בד"ה שהיה מונח כו' ואם כבר גזרו על הנכרים להיות כזבים כו' עכ"ל הא דגזרו על תינוק נכרי שמטמא בזיבה והיינו בן ט' שנים ויום אחד דהוא ראוי לביאה כדמסיק פרק אין מעמידין והיא גזירה מי"ח דבר הוא שגזרו תלמידי שמאי והלל כדאמרי' לעיל בפירקין וחשמונאי מקדמי טובא הוו דיש לומר דכבר גזרו על הזב נכרי שמטמא בזיבה כמו ישראל אבל על תינוק נכרי אע"פ שאינו זב לא גזרו רבנן קמאי ואתו תלמידי שמאי והלל וגזרו בו וכן נראה מפרש"י לעיל ודו"ק:

דף כב.

בד"ה אסור להסתפק כו' כולי יומא של ספק ח' וט' אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' ולא איתסר בספק שמיני אלא משום דאתקצאי כו' ואע"ג דבין השמשות של שמיני נמי אסור כו' עכ"ל כל דבריהם אלו למאי דמסיק התם פרק לולב וערבה ואנן דאית לן תרי יומי היכי עבדינן אמר אביי שמיני ספק שביעי אסור תשיעי ספק שמיני מותר וכן הוא בהדיא במרדכי סוף פרק לולב וערבה בשם ר"י ע"ש ואף שמה שכתבו בתחלת דבריהם מפרש בפרק לולב וערבה משום דסוכה בספק ז' יתובי כו' אמרו כן לבני א"י דלכך סוכה אסורה להם בח' ה"ה והוא הטעם לדידן לאסור סוכה בתשיעי וכ"ה גם כן בהדיא שם במרדכי ז"ל דהא כל יום ח' יתובי יתבינן מש"ה אמרינן איתקצאי לכולי יומא דט' כו' ע"ש מיהו הא שכתבו אבל אתרוג אינו ניטל בספק ז' וח' כו' לא אמרו כן שם בבני א"י אלא דלכך מותר בח' לבני א"י משום דאתרוג לא חזי בין השמשות משיצא בו שחרית ולכך הוצרכו לומר לדידן דאתרוג אסור בח' ומותר בט' משום כיון דבח' אינו ניטל ולא איתקצאי בח' משום דהוקצה ביה למצוה דהא אינו ניטל בו אלא דאסור לדידן בח' משום דאיתקצאי בין השמשות של ז' דבז' הוקצה למצוה דניטל בו ביום ולכך הוקצה לכולי יומא דשמיני ואע"ג דבין השמשות של ח' נמי אסור משום שהוא ספק יום כו' לא איתקצאי בכך כולי יומא כיון דלא הוקצה בשמיני משום מצוה כן נראה לי לפרש דבריהם והוא היותר מבואר במרדכי שכתב ולא נאסרת ביום ח' אלא משום דאיתקצאי לבין השמשות דסוף שביעי ולא משום מצוה דיום ח' כו' משמע דביום ח' גופיה שפיר איתקצאי לאסור בו משום דבין השמשות שלו שהוא סוף ז' הוקצה משום מצוה דניטל בו ביום ומיהו ק"ק לפ"ז ומהאי טעמא יאסור אביי נמי אתרוג בח' לבני א"י כיון דאית ליה דסוף ז' הוקצה למצוה איתקצאי לכולי יומא דח' וי"ל דלדידן יש לאסור טפי משום דיום ח' הוא ספק ז' והאי בין השמשות דז' איכא לספוקי ביה שהוא יום ואת"ל שהוא לילה שמא האי ח' ז' הוא וכן נראה מפירש"י שם שפי' ואנן דאית לן בח' תרי יומא היאך עבדינן מי אסרינן ליה ביומא קמא משום ספק ז' כו' עכ"ל וקרוב לזה כתב הרא"ש דלכך אסור טפי לדידן גם בח' משום דשמא אם יבא אליהו ויאמר דז' הוא גם התוס' כתבו בזה שם טעם לאסור לדידן טפי ביום שמיני משום גזירה דסוכה ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' לקיים דבריהם לבני ארץ ישראל אבל דברי התוס' הם מעורבים בגמגומים רבים ואין להאריך בהם כי לדברינו דברי התוס' יבואו על נכון בלי מחק וגמגום גם דברי המרדכי סוף פרק לולב וערבה אי אפשר להגיה ע"פ הגהתו כאן ודו"ק:

בד"ה סוכה תניא כו' ואפילו נפלו ואפילו בחול המועד כו' עכ"ל לצדדין קאמר אפילו נפלו ביום טוב ושבת ומשום מוקצה ואפילו בחול המועד ולא נפלו דהוי מיהת ביזוי מצוה וכ"ה בהגהת אשר"י וק"ל:

בא"ד ופריך למימרא דמהני כו' ומשני סיפא אתאן כו' ובתר הכי פריך כו' לא בעי לשנויי כו' עכ"ל ר"ל דלא בעי לשנויי בקושיא קמייתא כדמשני בבתרייתא דהכל לפי תנאו בקמייתא דקאי אעצי סוכה משמע בכל הסוכה אבל בבתרייתא ניחא דקאי אנוי סוכה וק"ל:

דף כב:

בד"ה ובה היה מסיים כו' אפשר להדליק מהישנה כו' ובד"ה והא הכא כו' כמ"ד בפ"ב דמדות דנר של כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה מאי הוי כו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה עיקר ומבעיא ליה אי הנחה כו' עכ"ל ולא ניחא להו לפרש בפשיטות כיון דאינו תופס דברי רבה עיקר מבעיא ליה אי הלכה כרב אי כשמואל וכן כתב הרא"ש דאי אינו תופס דברי רבה עיקר ודאי דלא הוה קמבעיא כיון דהלכה כרב באיסורי ועוד לפום הסברא דהדלקה עושה מצוה אכתי לא פשיט מידי דאימא דהלכה כשמואל דשרי אפי' בקינסא ודו"ק:

בא"ד ואסר רב פירוש דהנחה עושה מצוה ולא דמי למנורה ודוקא מנר לנר שרי שמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין סברא לומר לשמואל דשרי מנר לנר אפילו אי הנחה עושה מצוה דמשמע מכל דבריהם דאי הנחה עושה מצוה אסור מנר לנר כמו בקינסא ואם נאמר דלשמואל לא קמבעיא ליה דודאי הדלקה עושה מצוה א"כ לא פשיט מהא דרבא סבר דהדלקה עושה מצוה אימא דכשמואל ס"ל דהלכתא כוותיה ויש ליישב ודו"ק:

דף כג.

בד"ה מכבה כו' מי גרע דלוקה כו' ויש לומר דמיירי שהדליקה מתחלתה לצורך שבת כו' עכ"ל אבל דלוקה ועומדת אפילו מאתמול למצות חנוכה כפירש"י לא גרע מהדליקה חש"ו בעתה כיון

דמאתמול נמי לשם חנוכה הדליקה ודו"ק:

בד"ה מריש כו' ומשום טעמא דמסיק דנפיש נהוריה טפי כו' עכ"ל נראה דהיינו דמסיק דמהדר אמשחא דזיתא משום דצליל נהורא דהיינו נפיש נהוריה דלכך יפה לנר חנוכה ומעיקרא דהוה מהדר אמשחא דשומשמי משום דמשיך נהוריה טפי אין ר"ל דמשיך אחר הפתילה טפי דודאי דמשחא דזיתא משיך אחר הפתילה טפי מכולהו ויפה לשבת אלא משיך נהוריה היינו כפירש"י דאינו ממהר לכלות כשמן זית ודו"ק:

דף כג:

בד"ה ה"ג חזא כו' ולקמן אמר חזא דהוה רגילה האשה כו' עכ"ל ול"ג לקמן דהוה רגיל כמו שהוא בגמרות שלנו ונפיק חד גברא רבה בזכותו שהרי לפירוש ר"ת כבר נפטר אביו דרב שיזבי מדקאמר דבי נשא ולגירסת הר"ן נמי דגרס בקמייתא בשרגי ובבתרייתא בשרגא ניחא נמי דבזכות נר של שבת שהוא תדיר טפי והות רגילה ביה האשה ודו"ק:

בד"ה גזירה כו' דאביי ורבא לקמן כו' ולית להו האי גזירה אלא קיימי כו' עכ"ל ר"ל דלית להו טעמא דאין מדליקין בשמן טמאה של תרומה משום גזירה דקדשים דאין שורפין ביו"ט כפירש"י לקמן אלא דקיימי אדינא דאמר אין שורפין קדשים ביו"ט מה"ט אבל בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט לא הוה ידיע ליה לאביי ולהכי פריך אלא מעתה ביו"ט לישתרי והשתא שפיר גרסינן בתרוייהו רבה או רבא דהכא בטעמא דאין מדליקין בשמן שרפה ביו"ט קאמר דגזור יו"ט אטו שבת והתם אדינא דאין שורפין קדשים ביו"ט קאי לפרושי ולית ליה גזירה תרומה אטו קדשים ודברי מהרש"ל אינן מבוררין לי בזה וק"ל:

בא"ד ולפי זה מתיישב לישנא אלא מעתה דמשמע שיש לפרש בענין אחר כו' עכ"ל דלתירוצם שכתבו דלא קאי אביי לקמן אטעמא דאין מדליקין שמן שרפה ביו"ט אלא אדינא דאין שורפין קדשים הרי שלא ידע אביי לפרש בענין אחר וא"כ אין לשון אלא מעתה מתיישב ודו"ק:

דף כד.

בא"ד אע"ג דבחלב מהותך גזרינן גזירה לגזירה כו' הא לא חשיב גזירה כו' עכ"ל ר"ל שלא תאמר אע"ג דבחלב מהותך גזרינן כו' וא"כ ע"כ הא דלא גזרינן בנתן שמן לתוך חלב מהותך דהוה שלשה גזירות הא ליתא דהא לא חשיב גזירה לגזירה כו' וא"כ בנתן שמן בתוכו לא הוי רק שני גזירות ולא גזרינן ותקשי לרבה דגזר יום טוב אטו שבת ושבת גופיה שמא יטה הוא דמשום דמצוה הוא לית לן למימר דודאי יטה וק"ל:

בד"ה גזירה יום טוב כו' וצריך לדחוק דגזרינן חלה אטו שמן עכ"ל ויש להקשות דהא הוה גזירה לגזירה דגזירה חלה אטו שמן ושמן גופיה שמא יטה וי"ל דר"ל דצריך לדחוק דגזרינן גזירה לגזירה לרבה ולעיל גבי נתן שמן לתוך חלב מהותך דלא גזור היינו משום דהוה שלשה גזירות כמו שרצו התוס' לומר לעיל ודו"ק:

בד"ה דתני רב אושעיא כו' ומיהו אף בחנוכה כו' בתפלה אין מחזירין כדתניא כו' עכ"ל ר"ל דמהך ברייתא דתעניות ומעמדות דאין מחזירין ודאי ליכא הכרע למפשט מיניה חנוכה ופורים כמ"ש לעיל מיניה לגבי בהמ"ז מיהו בתוספתא דברכות מפורש דבחנוכה ופורים נמי אין מחזירין וק"ל:

בד"ה תעניות כו' וקשה לר"י א"כ היאך לוה אדם תעניתו ופורע הלא ימצא שקרן כו' עכ"ל מה שלא היו חוששין בדורות הראשונים לשמא יארע לו אונס חולי כו' כדקתני הכא בברייתא תעניות ערבית ושחרית כו' אומר מעין המאורע לא תקשי ליה לגאונים שחששו לשמא יארע אונס כו' כדאמרי' בעלמא דבדורות אחרונים הוספה חולשה בעולם אבל מה דאדם לוה תעניתו כו' קשיא ליה שפיר כיון דכבר התפלל תפלת תענית ודאי ימצא שקרן וק"ל:

דף כד:

בד"ה איכא בינייהו כו' וטעמא דת"ק נמי איכא למימר כו' דומיא דזפת ושעוה כו' עכ"ל נראה שהוא כמו תירוץ שני לקושייתם דא"כ לא הוה שלשה תנאים כיון דמוכח קצת דתנא קמא להחמיר דומיא דזפת ושעוה ומיהו לא מסיימי בהכי דתנא קמא להחמיר משום דאיכא למימר לאידך גיסא דתנא בתרא לטפויי אתא ולהכי לא מסיימי מי הוא המחמיר וכה"ג עיין בתוספות לקמן וק"ל:

בד"ה לפי שאין כו' ואם תאמר ומאי אירא כו' לגזור משום תרומה שלא לצורך כו' עכ"ל ר"ל כיון דע"כ השתא דנגזור משום קדשים היינו שלא לצורך בקדשים דהא אסור ליהנות בשרפתן וא"כ נגזור משום תרומה גופה דשלא לצורך כו' ואין להקשות דאם נגזור תרומה דלצורך משום תרומה דשלא לצורך תקשי דא"כ למה לא נגזור גם בחולין דלצורך משום חולין דשלא לצורך דיש לומר דבתרומה שייך למגזר טפי משום שלא לצורך כיון דצורך הוא קצת דיש מצוה בשריפתה מיהת מדרבנן ודו"ק:

בד"ה ולא מילה כו' ורבא לא קאי אשריפת קדשים כו' עכ"ל דבשריפת קדשים ליכא האי ק"ו מנדרים ונדבות כמו במילה א"כ לא הוה צריך ביה קרא לבדו למיסר וק"ל:

דף כה.

בד"ה הא בחול כו' ואם תאמר הכא אסרי' הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה כו' עכ"ל קצת קשה ומאי קושיא דאימא דבמעשר גלי קרא לא בערתי דאין ליהנות ממנו אף בשעת ביעור ובקדשים נמי יליף ליה ממעשר אי בק"ו כדאמר הכא אי בהיקשא כדאמר פרק כל שעה אבל בערלה מהיכי תיתי לאסור בהנאה אף בשעת ביעור דאי ממעשר הא איכא למפרך שכן הד"ס ט"ב ואי מקדשים איכא למפרך שכן פנ"ק עכ"ס ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה פיגול היינו חישב לאוכלו חוץ למקומו כו' ולא כמו פיגול שבכל התלמוד כו' עכ"ל ולא ניחא להו כפירש"י דפיגול היינו חישב לאוכלו חוץ לזמנו ממש כמו בכל התלמוד דא"כ אמאי לא חשיב נמי הך חומרא דחוץ למקומו אלא ע"כ פיגול ונותר דהכא כההיא דאם עון פיגול הוא נושא כו' בפ"ק דפסחים ובפרק קמא דיומא ע"ש:

בד"ה כרת שאינו כו' ומיתה האמורה בתורה דקאמר התם היינו כו' עכ"ל כצ"ל:

דף כה:

בד"ה חובה לגבי רחיצת ידים בחמין קרי ליה חובה דלא הוי כ"כ מצוה ומים כו' עכ"ל כל זה לשיטת ר"ת דמצריך ברכה בהדלקת הנר ועיין ברא"ש:

בד"ה סדין כו' פירוש א"כ כיון דהלכה כב"ה למה עושין כן שמתמיהין עליו כו' עכ"ל כצ"ל מפרש"י פרק התכלת ע"ש:

בא"ד ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב"ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו ובכל דוכתא קי"ל דעשה דוחה ל"ת וילפינן לה מכלאים בציצית עכ"ל הרא"ש בהלכות ציצית ע"ש וכן תפרש הקושיא הכא בתוס' ודו"ק:

בא"ד ה"ל למנקט כלאים בציצית ונראה לר"ת כו' ולא קתני סדין בתכלת כדאר"א כו' עכ"ל שינה ר"ת לשונו בתירוצו סדין בתכלת במקום כלאים בציצית משום דלפי קושייתם לפרש"י דלב"ש ה"ל כלאים בציצית דלא דרשו סמוכים לא הוה ליה למנקט סדין בציצית אלא כלאים בציצית הוה ליה למנקט בפלוגתייהו בין חוטי פשתן בצמר ובין חוטי צמר בפשתן אבל לפר"ת דלכ"ע ליכא כלאים בציצית וטעמא דב"ש משום כסות לילה שפיר נקט סדין ולא סתם כלאים בציצית ומדנקט סדין בציצית ולא נקט סדין בתכלת כדאמר ר"א כו' היינו משום דאפילו במינו גזרו מיהו לפי טעמא דשמא יקרע ה"מ למנקט ר"ת בדבריו כלאים בציצית כדלעיל אלא לפי האי טעמא דכסות לילה נקט הכי ודו"ק:

דף כו.

בד"ה אין מדליקין כו' ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל לא כו' עכ"ל כצ"ל מלשון המשנה דתרומות ועיין על דברי התוס' שם בר"ש:

בד"ה איכא בינייהו כו' והשתא תרווייהו לא סברי בכולה מלתא כו' ובקונטרס דחק לפי שפי' כו' עכ"ל ר"ל לפי מה שפירש דשמן דגים היינו קרבי דגים ע"כ האי תנא דסבר הכא אין מדליקין בחלב מהותך בעיניה דומיא דהכי ומדליקין בשמן דגים אפילו בעיניה ומש"ה דחק לפרש דההוא תנא דקאמר בחלב מהותך דאסור להדליק אפילו בתערובות סבר בשמן דגים מדליקין היינו בתערובות אבל לא בעיניה דהשתא בהך מילתא דקרבי דגים סבר רב ברונא מיהת כהאי תנא ובחלב מהותך סבר כאידך תנא אבל אם נאמר להאי תנא דסבר אין מדליקין בחלב מהותך (אפילו בעיניה) [ע"י תערובות] דסבר בשמן דגים נמי כאידך תנא דשרי אפי' בעיניה וא"כ לא אתיא דרב ברונא בהך מלתא דקרבי דגים דלא כמאן ועוד דהויא סברתו הפוכה מההוא תנא דרב ברונא מיקל (בשמן) [בחלב] מהותך טפי מההוא תנא דסבר אין מדליקין בו אפילו בתערובות וקרבי דגים מחמיר רב ברונא לאסור בעיניה וההוא תנא סבר דשרי אפילו בעיניה וזה דחקו לפרש דפליגי הני תנאי נמי בשמן דגים דהשתא רב ברונא בחדא סבר כהאי תנא ובחדא כאידך תנא ודו"ק:

בד"ה אין בו כו' קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפילו בשל פשתן כו' עכ"ל דהכי משמע דאין בו משום שלש כו' קאי גם אחוץ פשתן וה"מ להקשות הכי אהך משמעות מהאי דמשמע לקמן דחוץ מפשתן היינו בטווי ולא בגד אלא דניחא להו להקשות כן לקמן אדאביי גופיה דאיהו קאמר רשב"א וסומכוס אמרו ד"א ולדידיה עיקר מלתיה דשלש על שלש משום פשתן נקט ודו"ק:

דף כו:

בפירש"י בד"ה רשב"א כו' ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט כו' עכ"ל כצ"ל:

תוס' בד"ה השתא שתי כו' וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו כו' דאריג שלשה על שלשה עדיף כו' עכ"ל כצ"ל ועיקר קושייתם אשלשה על שלשה דקאי גם לפי המסקנא דאתי בק"ו דשתי וערב וכיון דשתי וערב לא קים לן בשלש על שלש אלא בתר דקים לן באריג שלשה על שלשה ושלש על שלש א"כ ליכא ק"ו ואהא תירץ גם הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא כו' ר"ל דבתר דקים לן בשלש על שלש ומינה נמי בשתי וערב איכא ק"ו משתי וערב לשלשה על שלשה ואף שאין צריך ק"ו דבכלל בגד הוא נקטיה לרווחא דמלתא ומהרש"ל הגיה בתוס' דאריג שלש על שלש עדיף משתי כו' ולפי הבנתו דעיקר קושייתם אשלש על שלש הגיה דיבור חדש גבי ומפרש הרב פורת כו' ואין צורך להגהתו בכל ספרי התוס' שלפנינו אלא דעיקר קושייתם אק"ו דשלשה על שלשה דהאי ק"ו קאי למסקנא אבל אשלש על שלש לא קשיא להו כיון דלא קאי האי ק"ו גם דאין כאן מקום הקושיא לשלש על שלש ודו"ק:

בד"ה אתי בק"ו כו' מוכח מדברי רבא דאמר שלשה כו' דילמא איצטריך קרא לבגד שלם כו' עכ"ל יש לדקדק ומאי קושיא דאימא דהא לא אימעיט שאר בגדים בנגעים מתרי קראי אלא חד למעוטי שלש על שלש וחד למעוטי שלשה על שלשה אבל בגד שלם לא אימעיט כלל ולא אצטריך לרבות בשרצים אלא ג' על ג' דלא הוי בכלל בגד ואתי או בגד בשרצים לרבות ג' על ג' ואם נאמר דמשמע להו לעיל מתנא דבי ר"י דאף כל צמר ופשתים למעט שאר בגדים אפילו בגד שלם קאמר א"כ אמאי לא מוכיח הרב פורת בפשיטות דאי לא הוה ג' על ג' בכלל בגד שלם למאי דמיעט נמי שאר בגדים בנגעים מתרי קראי חד לשלש על שלש וחד לשלשה על שלשה אכתי בגד שלם לא אימעיט בנגעים וי"ל למאי דמיעט לעיל מתרי קראי מיעט נמי בגד שלם כמו שפירש ר"י מעיקרא דהוי קרא בבגד צמר פרט אחר כלל למימר דאפילו גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים כו' אבל הכא בשרצים או בגד ודאי ריבויא בעלמא הוא ואימא דלא אתא לרבות אלא בגד שלם להוציאו מכלל ופרט דגבי נגעים אבל לא שלשה על שלשה אי לאו דשלשה על שלשה בכלל בגד הוא אך קשה לפירש"י דאם נדרוש קרא דבבגד צמר במדת כלל ופרט לפי האמת למה [לי] תרי קראי למעוטי דמחד קרא נמי אימעיט אף בגד שלם במדת כלל ופרט ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ואימא לרבות כו' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים כו' עכ"ל פירוש לפירושם דודאי שלש על שלש בצמר ופשתים אתי מריבויא דוהבגד אלא אימא דמרבינן נמי מוהבגד שלשה על שלשה בשאר בגדים דכל מה דאיכא לרבות מוהבגד מרבינן ואי לאו מיעוטא דצמר ופשתים הוה מרבינן נמי שלש על שלש בשאר בגדים ומהרש"ל כתב פירוש לדבריהם ומזה לא יכול לסייע להרב פורת דשמא ה"ק מדממעט ג' על ג' ממילא שלשה על שלשה איתרבי עכ"ל ואין להאריך בדחוקיו ועל פי דרכו זה גם לקמן בתוס' בד"ה ואימא כי אימעיט כו' איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כתב מהרש"ל פירוש לגופיה גבי צמר ופשתים ומנלן שאר בגדים עכ"ל ואין לדברים אלו הבנה בדברי התוס' ולפי דרכינו יתפרש בפשיטות דר"ל לקמן כיון דבשאר בגדים ג' על ג' לא אתי בק"ו

משתי וערב דבהדיא צמר ופשתים כתיב בשתי וערב ע"כ איצטריך ריבוי מוהבגד לג' על ג' כו' כצ"ל לקמן והיינו בשאר בגדים ואע"ג דג' על ג' בצמר ופשתים נמי אתי מהאי ריבויא כל מה דאיכא לרבות מרבינן מיניה ומרבינן מיניה נמי ג' על ג' בשאר בגדים כמ"ש התוס' הכא וכן מוכיחין דברי התוס' לקמן בד"ה תרי מיעוטי כו' ע"ש ודו"ק כי הדברים ברורים למבין:

בד"ה תרי מיעוטי כו' הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה כו' וג' על ג' בצמר כו' עכ"ל לשיטת התוס' ניחא אבל לשיטת הרב פורת לא יתיישב בזה דא"כ לא לכתוב שום מיעוטא ואנן ידעינן לרבות ג' על ג' בשאר בגדים דהוי בכלל בגד דכתיב בקרא גם מה שכתבו באידך קושיא לשתוק מריבויא דוהבגד כו' הוה ידעי' דשלשה על שלשה בשאר כו' שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא כו' כל זה לשיטתם אבל להרב פורת לא ידעינן שלשה על שלשה מק"ו כלל אלא שהוא בכלל בגד ודו"ק:

דף כז.

תוס' בד"ה נפקא ליה כו' דהא אביי מודה כו' לרבות שאר בגדים אפילו לג' על ג' כו' עכ"ל ומשום דקתני בלשון הברייתא שלשה על שלשה בשאר בגדים ולאביי מרבה אפילו שלש על שלש בשאר בגדים לית לן למימר דל"ג דתניא דאביי מצי להגיה בה ג' על ג' במקום שלשה על שלשה דטעות כזה קל הוא ליפול בברייתא וק"ל:

בא"ד ולרבא דאמר דאידך כו' לא מפיק האי תנא דבי ר"י מאידך עכ"ל כל זה לשון גליון בתוס' ואין לו מקום כאן בתוס' כמ"ש מהרש"ל וק"ל:

בד"ה ת"ל או בגד כו' ומ"מ כי פריך ואביי האי או בגד מאי עביד כו' עכ"ל דליכא למימר דפריך כיון דלא דריש ליה לשאר בגדים ע"כ לא תדרוש נמי מיניה אריג כל שהוא כיון דשקולים הם ב' הדרשות דא"כ לא הוה משני מידי ודו"ק:

בד"ה שכן מטמא כו' ונימא ק"ו מה שתי כו' ג' על ג' שמטמא בשרצים א"ד שמטמא בנגעים כו' עכ"ל דהאי ק"ו ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכעדשה דהא לא ילפינן נגעים משרצים אלא דילפינן ג' על ג' החמור משתי וערב שהוא קל משלש על שלש וכה"ג יליף לקמן בגמרא ק"ו לטמא עור בהמה טמאה באהל המת מק"ו דנגעים ולא פריך מה לנגעים שכן מטמא בכגריס משום דלא יליף אהל המת מנגעים אלא דיליף עור בהמה טמאה החמור מנוצה של עזים שהוא קל מעור בהמה טמאה וק"ל:

בא"ד וי"ל דכלים יוכיחו שמטמא בשרצים כו' עכ"ל לפי הסוגיא דלקמן המ"ל בפשיטות דנוצה של עזים יוכיח דמטמא בשרצים ולא בנגעים והיינו לאידך תנא דבי ר"י דמרבינן שאר בגדים בשרצים אבל הכא קיימינן לאביי דס"ל לההוא תנא דבי רבי ישמעאל דבשרצים נמי דוקא צמר ופשתים דהשתא ליכא למימר נוצה של עזים יוכיחו ודע דאיכא לאקשויי נמי בהיפך דנימא ק"ו ומה כלים דטהור בנגעים טמא בשרצים שלשה על שלשה דטמא בנגעים אינו דין שיטמא בשרצים וכן מצי למיעבד ק"ו מנוצה של עזים למאי דמסיק לקמן דנוצה של עזים טמא בשרצים אלא דאיכא למימר אהאי ק"ו שתי וערב יוכיח דטמא בנגעים וטהור בשרצים אף אני אביא שלשה על שלשה ודו"ק:

בא"ד וכי תימה מה לכלים שכן אין מטמאין ואין נעשין אהל המת במחובר כו' עכ"ל חדא מילתא היא שאין הכלים מטמאין טומאת עצמן באהל המת במחובר אלא דבר שהיה במשכן כדלקמן בשמעתין דכל היוצא מן העץ כו' וק"ל:

בד"ה אלא הא כו' צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל כו' וי"ל דה"א דוקא העלאה אבל בלבישה כל תרי כו' עכ"ל ר"ל אע"ג דאף כל לאתויי ציצית דפרט לך בגד סתם לא ליכתוב בכלאים נמי צמר ופשתים ונילף ליה נמי מדפרט לך ביה בגד סתם דהוי בכלל ופשתים ומיהו ק"ק לתירוצם אכתי קשה דלא לכתוב ובגד כלל גבי העלאה א"נ דלכתוב האי ובגד גבי לבישה ולא לכתוב צמר ופשתים גבי לבישה ומדלא אסור בלבישה אלא צמר ופשתים כ"ש דגבי העלאה לא נאסור כל שאר תרי מיני ויש ליישב ודו"ק:

דף כז:

בד"ה אונין כו' ונראה לר"י דאונין היינו מטוה כו' עכ"ל והא דאמר כמאן כי האי תנא כו' ליכא לפרושי כלשון אחר שפירש"י דהא אונין שהוא שתי וערב של פשתן כפי' התוס' ודאי ליכא למאן דפליג ולא מטמא ליה בנגעים אלא שיש לפרש כפירוש ראשון שפירש"י מדלא מחלק סומכוס בטווי משמע דבין בשתי ובין בערב מטמא מיד והיינו כר"מ וק"ל:

בד"ה כל היוצא כו' פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס כו' עכ"ל בפי' הקונט' שהיה לפניהם לא היה כתוב כאן גבי הדלקה דאין לעשות מקנבוס וצמר גפן כמ"ש בפירש"י שלפנינו אלא דלעיל בברייתא גבי טומאה פי' בקונט' כן ומינה כתבו דא"כ יהא אסור להדליק כו' וק"ל:

דף כח.

בד"ה ויפרוש כו' יריעות עזים כו' כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל כו' עכ"ל ואע"ג דגבי ועשית מכסה לאהל לא משמע דמכסה היינו אהל אלא משום דאהדדי' קרא כדמסיק וכן ועשית קרשים למשכן דקרשים לאו היינו משכן הכא גבי ועשית יריעות לאהל דכתיב בתר הכי על המשכן משמע דה"ק ועשית יריעות עזים שיהיה אהל על המשכן דהיינו יריעות וק"ק דה"ל לאתויי קרא דמייתי בשמעתין ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו וגו' דמשמע אהל מועד היינו יריעות עזים ודו"ק:

בא"ד וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים ואחר כך הקרשים וכתיב כו' עכ"ל כצ"ל והבריחי' והעמודים שזכר בקרא אחר הקרשים לא חשו התוס' להזכיר דלא נחתי למימר אלא דבסדר הקמתן על הקרשים היינו תחלת ההפרשה יריעות שש משזר ויש לדקדק דא"כ לפי סדר הקמתן דכתיב בתר ויפרוש את האהל וגו' וישם את מכסה וגו' דהיינו מכסה עורות אילים מאדמים ועורות תחשים אמאי לא זכר מקמי' דמכסה הפרשת יריעות עזים לפי סדר הקמה וי"ל דודאי ויפרוש את האהל משמע בפשיטות הפרשת יריעות עזים אלא דדייק דמשמע נמי הפרשת יריעות שש משזר לפי סדר הקמה אחר הקרשים וק"ל:

בד"ה ריבה עור כו' דלהכי איצטריך לרבויי עור בהמה טמאה כו' עכ"ל וליכא למימר דאיצטריך לרבות עור בהמה טמאה בנגעים דלא נילף לטהר בנגעים עור בהמה טמאה בק"ו מטומאת אהל ומה נוצה של עזים שמטמא באהל המת אינו מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שאינו טמא באהל המת אינו דין שלא יטמא בנגעים דאיכא למימר שתי וערב יוכיח שאינו מטמא באהל המת וטמא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' וגבי שרצים נמי שכתבו התוס' טעם דאיצטריך ריבוי לטמא עור בהמה טמאה ולא ניחא להו למימר משום דלא נילף לטהר שרצים בעור בהמה טמאה מק"ו דאהל המת דהא איכא למיפרך מה למת שאינו מטמא בכעדשה ודו"ק:

בד"ה מה לשרצים וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו כו' עכ"ל הכא ליכא ק"ו דין אהל המת משרצים דליכא מלתא דמטמא באהל המת ולא יטמא בשרצים אלא דהק"ו הוא אהל המת משרצים דאהל המת חמור שמטמא טומאת ז' ושרצים אינן מטמאין רק טומאת ערב מיהו קשה דהא איכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין כלים משא"כ אהל המת דקיימינן ביה הכא דהיינו במחובר לטמא טומאת עצמן שאינן מטמאין כלים אלא שהיו במשכן ויש ליישב ודו"ק:

דף כח:

בד"ה אתיא ק"ו כו' לשתוק קרא משרצים ותיתי בק"ו מנגעים דהשתא ליכא כו' עכ"ל ואין להקשות איפכא ל"ל קרא בנגעים תיתי בק"ו משרצים ומה שתי וערב שאינו מטמא בשרצים מטמא בנגעים עור בהמה טמאה שמטמא בשרצים אינו דין שיטמא בנגעים דליכא למימר כלים יוכיח כמ"ש התוס' דלעיל דמה לכלים שכן אין נעשין אהל המת במחובר די"ל דנוצה של עזים יוכיח שמטמא בשרצים ולא בנגעים אף אני אביא עור בהמה טמאה כו' ודו"ק:

בד"ה תפילין בהדיא כו' מלתא אחריתא אתא לאשמעינן ודרשה דמן המותר בפיך כו' עכ"ל משום דאיכא למימר דניחא ליה למימר בהדיא האי דינא לא הוכשרו במלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה דהיינו לתפילין מלומר מן המותר בפיך דאפשר דלא הוה ידעינן מיניה הך מילתא דעור בהמה טהורה לתפילין וע"ז קאמרי דהך דרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה דהיינו ר"ל עור בהמה טהורה ולא אצטריך לאשמעינן לא הוכשרו כו' אלא עור בהמה טהורה ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק ודחוק ואין להאריך ודו"ק:

דף כט.

גמרא ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר"י ור"ש מתיר מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר"י ור"ש מתיר כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה מכוונת כו' ולאו משום דאי הוה טפי דלא מיטמי דכ"ש כו' ובד"ה מסיקין בתמרים דאגב דמטלטל כו' כצ"ל:

תוספות בד"ה והא דרב כו' דרב אוסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי כו' עכ"ל ק"ק דטפי ה"ל לאתויי משמן של בדדין דאסר רב בספ"ק משום נולד כמ"ש התוספות שם אבל כרכי דזוזי לאו משום איסור נולד נגעו בה אלא משום איסור מוקצה וע"ש בתוספות ודו"ק:

דף כט:

בד"ה ה"ג מחלוקת כו' דבפרק כל שעה משמע דטפי שרי היכא דלא אפשר כו' עכ"ל מהא דקאמר רבי ירמיה רבה אימור דאמר רבי שמעון בגדולים דלא אפשר בקטנים מי אמר ה"מ לאוכוחי הכי דהך גירסא ליתא דאם לא כן הוה ליה סברת עולא הפוכה מדרבי ירמיה אלא דניחא ליה לאתויי מפרק כל שעה דכל הסוגיא התם אית ליה הך סברא דטפי שרי היכא דלא אפשר וליכא מאן דפליג התם כי הכא דפליגי וק"ל:

דף לא:

בד"ה וסותר כו' משכחת לה דמתקן כדפי' כגון לעשות פחמין כו' עכ"ל היינו כדפרש"י לעיל דכבוי כדי לעשות פחמין ה"ל מלאכה הצריכה לגופה וה"ה דהוי מצי למנקט הך גופא שכתבו כגון פתילה שצריכה הבהוב אלא דנקטו הך כיבוי גופיה דהוה במשכן לעשות פחמין כמ"ש לקמן וק"ל:

דף לב.

בד"ה על שקורין לארון כו' כדאמר ט' וארון מצטרפין עכ"ל ומה שקראוהו התם ארון דהתם מוכחא מלתא דאארון קודש קאמר ולא הוה ביזוי אבל ליכא למימר דלשון תרגום ארנא לחוד ולשון משנה ארון לחוד ולא הוה ביזוי דאין קורין כן לשאר כלים ומגדלים דהא תנן במסכת עדיות ובמסכת כלים ארון של גרוסות כו' וק"ל:

דף לב:

בפרש"י בד"ה אל תתן כו' לחטיא את בשרך לחייב את בניך עכ"ל מפירושו נראה דבשרך היינו בנים אבל א"כ לא הוה אצטריך ליה למדרש וחבל וגו' איזהו מעשה ידיו כו' וק"ל:

תוס' בד"ה ר"י הנשיא כו' כדמשני לקמן גבי אף על לשון הרע כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאתויי מהך דבסמוך דח"א בעון ביטול תורה דאף בעון ביטול תורה קאמר דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו אלא דניחא להו לאתויי מתנאי דהנהו אמוראי נינהו מיהו ק"ק ל"ל לתלמודא למימר ולדחוקי טעמא דעון ביטול תורה משום דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו הא איכא למימר כדאמר לעיל מדכתיב לשוא הכיתי כו' ולעיל ודאי דל"ק אמאי לא מייתי הך דרשא דמקרא נדרש לפניו ולפני פניו דא"כ אמאי לא נקט רבי במילתיה נמי מזוזה ואפשר שדרך התלמוד למנקט כל הדרשות שבכל ענין וכן רב נחמן ב"י דקאמר למ"ד בעון נדרים נמי מהכא לשוא כו' ורבי גופיה מקרא אחרינא מייתי לה אלא דרב נחמן קאמר דגם מהאי קרא איכא למדרש הכי וק"ל:

דף לג.

בפרש"י בד"ה והא רבא כו' צואה רבה הדרוקן רבה שעל שהיית כו' עכ"ל ולא חשיב ליה הכא דעל שהיית נקבים נמי הדרוקן בא דלא חשיב הכא רק שלשה מיני הדרוקן ואפשר דהך בכלל אחד מג' המינין הדרוקן דנקט וק"ל:

דף לג:

בד"ה דברים טמאים כו' דבשלמא לשון הרע כו' דכתיב מלשני בסתר כו' עכ"ל דבהאי קרא מפורש לשון הרע אבל בקרא דמייתי לעיל כי יסכר פי דוברי שקר לא משמע כ"כ לשון הרע ולא מייתי לעיל אלא לסמך בעלמא דיסכר הוא לשון אסכרה וק"ל:

דף לד.

תוספות בד"ה כל היכא כו' כדפי' בנדה בפרק כו' מקום טומאה כו' עכ"ל ר"ל ולא היה מעשה נסים כפירש"י והוא לשיטתם דעבד איהו הכי לא קאי אבן זכאי דהיה מקצץ תורמסין אלא אתיקן מילתא דיעקב אבינו וק"ל:

בד"ה שניהם קנו כו' תרומה ונטמאה ספק עירוב כשר אלא משום חזקה כו' עכ"ל כצ"ל ובראי"ש ל"ק ליה מהכא אלא מהניחו בין השמשות דלא הוה ליה מעולם חזקת עירוב אבל מנאכל בין השמשות לא קשיא ליה דה"ל חזקת עירוב אבל הכא בתוספות קשיא להו גם מנאכל בין השמשות דאין זה חזקת עירוב כיון דידוע דנאכל בין השמשות מה שאין כן התם דלא ידיע לן אם נשרף או נטמא בין השמשות ותלינן ליה דלא נשרף ונטמא אלא משחשיכה וק"ק אמאי לא דחו התוס' לעיל פר"ת דבערובי תחומין מערבין בין השמשות לכתחלה מהך דמייתי הכא דלר' יוסי אפילו בדיעבד אינו עירוב היכא דלא הוה חזקה כי הכא ויש ליישב ודו"ק:

גמרא סימן בגופיה זימרא ציפרא כו' סימן הוא להלכות ולמימרות שאמר רבי אבא בשם רב חייא בר רב אשי שאמר משום רב במסכת שבת והלכותיה והך שלא נטעה בגברי נתן סימן בגופיה היינו הך דהכא הא גופיה קשיא כו' ב' זימרא פרק כלל גדול זומר חייב משום נוטע ג' ציפרא ס"פ הארוג נכנסה צפור תחת כו' ד' בחבלא פ' אלו קשרים מביא אדם חבל כו' ה' דמלתא פ' כל הכלים מכבדות של מלתא ובקצת מהם נפל טעות בגמרא כגון בזומר שאמר משום רבי אמי וכן בחבל שאמר משום ר' יוחנן ועיין (בראי"ם) [ברי"ף] ובראי"ש שם:

דף לד:

תוס' בד"ה ספק לטומאה כו' ובכל שהוא שבה"ש יש להסתפק שמא כולו מן היום כו' עכ"ל ולפי זה לא אצטריך לן למימר דאיכא לאסתפוקי בכל בין השמשות או כוליה מן היום או כוליה מן הלילה אלא דודאי הוא מן היום ומן הלילה אלא דבכל כל שהוא ממנו איכא לאסתפוקי שמא הוא כולו יום או שמא כולו לילה או שמא הוא משניהם יום ולילה והברייתא נמי איכא לפרושי הכי דאכל כל שהוא קאמר דאיכא לאסתפוקי ביה הני תלתא ספיקי אבל שיהיה כל הבין השמשות כולו יום או כולו לילה לא איצטריך לן לאסתפוקי הכא לענין טומאה אלא דבהך דהעושה מלאכה בשני בין השמשות שפירושו בו על כרחך שעשה כל בין השמשות על כן אית לן למימר דאיכא לאיסתפוקי נמי בכל בין השמשות אי כולו מן היום אי כולו מן הלילה דאם לא כן הוה ליה לחיובי ב' חטאות ודו"ק:

בא"ד וספק לקרבן שמא הראשון מן היום ומן הלילה או הראשון יום כו' עכ"ל ובכלל זה ששניהם מן היום ומן הלילה וק"ל:

דף לה.

בד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה ליכא כו' עכ"ל לאו דוקא משקיעת החמה אלא משהכסיף התחתון כו' הוי תרי תלתי מיל אבל משקיעת החמה הוי קצת יותר דהיינו פלגא דדנקא ולא דק בפלגא דדנקא ועיקר קושייתם משקיעת החמה דהכא נקטו אההיא דפסחים דמשקיעת החמה עד צה"כ הוי ד' מילין ומהרש"ל הגיה ליכא אלא תלתא רבעי מיל אבל א"כ צריך להגיה נמי בהתחלת הדיבור תלתא רבעי מיל במקום תרי תלתי מיל ודו"ק:

בא"ד אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוה לילה כו' עכ"ל לכאורה נראה לפרש דלרבה קשיא להו כיון דבתחילת בין השמשות לא פליגי רבי יודא ור' נחמיה דלכ"ע משתשקע החמה הוא א"כ במאי פליגי דבסוף בין השמשות ליכא למימר דפליגי דהא לכולי עלמא בין לר"י בין לרבי נחמיה סופו הוי צאת הכוכבים דהוי תחלת לילה אבל מדברי התוספות פרק ב' דמגילה נראה דקשיא להו דמאי פליגי כלל בבין השמשות הא ליכא לאיסתפוקי ביה כיון דצאת הכוכבים הוי ודאי לילה ומקמיה הוי ודאי יום וכן יש לפרש קושייתם הכא וגם אידך קושיא שהקשו וע"ק דנחזי אנן כו' דליכא לאסתפוקי בבין השמשות כלל אלא כל ד' מילין שאדם בינוני הולך מתחילת שקיעת החמה ודאי יום הוא ודו"ק:

בד"ה וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה בכאן וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול ותו לא כו' עכ"ל ובכל תוספות ליכא הך קושיא גם נראה דלאו קושיא היא דאף על גב דהעלייה לא בעי מבעוד יום נקט לה משום שיעורא דבין השמשות מהיכא מתחיל דהיינו כשיעור הירידה וטבילה ועלייה אחר שיניח חמה כו' ולא קשיא לפירוש הקונטרס דהאיך נקט סימנא דטבילה אלא משום דטבילה פסולה היא מספקא בבין השמשות וק"ל:

בפרש"י בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה כתב מהרש"ל דכאן הס"ד ור"ל דאפילו בבין השמשות דר' יודא כו' עכ"ל אבל לא שייך למימר דמעריב שמשיה בבין השמשות דרבי יודא כיון דאפי' בסופו עדיין לאו לילה ודאי היא לרבי יוסי דאכתי בתר הכי איכא בין השמשות דידיה אלא כמו שכתוב בכל הפירושים ניחא דבבין השמשות דרבי יוסי מעריב שמשיה דהיינו בסופו מעריב שמשיה להתירו באכילת תרומה וק"ל:

דף לה:

תוס' בד"ה אלא לענין כו' דכהרף עין דר' יוסי אינו מיד אחר בין השמשות דרבי יודא ומתאחר כו' עכ"ל ולפ"ז ליתא הך גירסא שכתב רש"י לעיל דקאמר אלא בין השמשות דר' יוסי לר' יהודה כו' דאם כן מאי פריך והא בעי הערב שמש כפירוש רש"י לעיל הא איכא למימר דבין השמשות דר' יודא מתאחר הרבה אחר הרף עין בין השמשות דר' יוסי ומצי שפיר טביל מקמי בין השמשות דר' יודא וק"ל:

בד"ה הקשה כו' לאשמועי' רבותא דאפי' בשבת דחמיר מיקל רבי יוסי כו' ואפילו בתרומה כו' מחמיר ר"י כו' עכ"ל וה"ה דה"מ למנקט בהיפך לרבותא דר' יודא דאפי' בשבת דחמיר מיקל ר' יודא כמ"ש ואפי' בתרומה דקיל מחמיר ר' יודא לענין טבילה ולא טביל בבין השמשות דר"י וק"ל:

בד"ה והתניא כו' ומיהו כו' משמע דשופר הוי מלאכתו להיתר עכ"ל דהשתא עיקר תמיהת ר"י לאו קושיא היא דהא דשופר מטלטלין היינו אפילו מחמה לצל מיהו ק"ק דאכתי אימא דאתי כר' נחמיה דלא שרי מחמה לצל אפילו בדבר שמלאכתו להיתר לרבא כדאמר פרק כל הכלים כמו שכתבו התוספות לקמן ויש ליישב ודו"ק:

דף לו.

בד"ה למחט כו' כדקתני בתר הכי וקמ"ל דמצד אחד כשירה אף על גב דניקב עור א' שלם כו' עכ"ל בפרק אלו טריפות ובפרק לולב הגזול כתבו התוס' כל זה לפירוש ר"ת וכבר כתבנו בחדושינו שם דלפרש"י לא הוצרכו לזה אלא דב' צדדין טריפה היא גופא איצטריכא ועיין שם אבל התוספות דהכא כתבו כל זה גם לפירוש רש"י וכתב מהרש"ל על דברי התוספות דהכא דר"י מביא ראיה דשפיר תירץ דאי נקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמצד אחד כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שנקבו לחוץ כו' עכ"ל ע"ש ואין ראייה זו מכרעת וכי משום דתני במתניתין לא מצי מתני ליה נמי בברייתא דכמה דברים אשכחן בכמה דוכתין השנוי' במשנה ותני להו שוב בברייתא גם שאר דבריו אינן מבוררין ואין להאריך בהן אבל הנראה לי ליישב דעת התוספות דהכא דלפירש"י נמי הא דב' צדדין טריפה מילתא דלא צריכא היא למתני גבי בית הכוסות דודאי לא עדיף בית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו מב' צדדין מהמסס שניקב לחוץ וכיון דלא תני בברייתא טריפות דהמסס בניקב לחוץ לא הוה איצטריך ליה למתני נמי טריפות דבית הכוסות בניקב לחוץ ממש דהיינו ב' צדדין דטריפה ואהא תירצו דעיקר מילתא דקמ"ל דמצד אחד כשירה בבית הכוסות דהא לאו פשיטה הוא דכשירה דאף על גב דנשאר עדיין עור אחד שלם שלא ניקב מכל מקום כיון דניקב מיהת עור א' שלם ה"א דטריפה וסד"א דגרע מהמסס דלא ניקב עור א' שלם בניקב לצד חוץ דטריפה קא משמע לן דכשר משום דנשאר עור שלם ועדיף מהמסס דלא נשאר עור שלם ואיידי דאיצטריך למתני בבית הכוסות דמצד אחד כשירה תני נמי גבי בית הכוסות דבב' צדדין טריפה אף על גב דמלתא דפשיטא היא דלא עדיף מהמסס דניקב לחוץ טריפה א"נ מב' צדדין טריפה נמי חידוש דה"א דעדיף מהמסס שניקב לחוץ דס"ד שמגין כו' והדברים ברורים ליישב דברי התוס' דהכא בלי גמגום וק"ל:

סליק פרק במה מדליקין

דף לו:

בפירש"י בד"ה קש זנבות השבולין עכ"ל ר"ל שנקרא ראש השבולת בקרא וכל השאר נקרא זנב השבולת ויהיה זנבות השבולין שבפרש"י הוא הנקצר עם ראש השבולת וגבבא הוא הנשאר בשדה נקרא אישטובל"א ולדברי התוספות יהיה בהיפך וק"ל:

בד"ה פליגי כו' את המותר לשהות כגון חמין כו' עכ"ל דדבר האסור לשהות לבית שמאי לא הוה איצטריך ליה לאסור בלהחזיר וק"ל:

תוספות בד"ה לא יתן כו' ולא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה כו' עכ"ל עיין בזה באורך בר"ן:

בד"ה חמין ותבשיל כו' ודילמא מתניתין אפילו כרבנן ומתניתין בחמין ותבשיל כו' עכ"ל אבל לא קשיא להו דא"כ מתניתין דלא כחנני' דמתיר נמי בלא בשיל כל צרכו דאיכא למימר דמתניתין נמי ס"ל הכי ולא נקט בשיל כל צרכו אלא לרבותא דלא יחזיר אבל לרבנן קשיא להו שפיר דאימא דמודו בבשיל כל צרכו ולא פליגי אחנניא אלא בלא בשיל כל צרכו ומתניתין לענין לשהות נמי דוקא בשיל כל צרכו נקט מיהו לפי האמת רבנן פליגי אדחנני' נמי בבשיל כל צרכו דהא למאי דבעי למימר לשהות תנן מתניתין כרבנן וסתם חמין ותבשיל כל צרכו נמי משמע ודו"ק:

בא"ד ואפי' אי סתם חמין ותבשיל לא הוי בשיל כו' עכ"ל ר"ל אפילו אם סתם חמין ותבשיל דנקט גבי דין שהיי' לא בשיל כל צרכו דוקא משמע לענין חזרה ע"כ אפילו חמין ותבשיל שבשלו כל צרכן משמע לב"ש בגרופה ולב"ה באינה גרופה מדקאמר ואף רבי אושעיא כו' ואין להקשות דאכתי מנא ליה מדר' אושעיא דמחזירין אפילו בשבת דאימא דהוחם בכירה שהוסק בקש ובגבבא דמודו ביה ב"ש דמותר לשהות על גביו די"ל דמכל מקום כיון דהיתרא דמתניתין בלשהות לגבי קש וגבבא אפילו בשבת הוא אית לן למימר דומיא דהכי איירי היתרא דלשהות לב"ה בגפת ובעצים דאפילו בשבת הוא אך קשה דאימא דהך דרבי אושעיא בהוחם ע"י סמיכה דשרי לכולי עלמא כדלקמן ולהכי שרי ביה חזרה אפילו בשבת ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד וא"ת ואם סתם חמין כו' בין בשיל כל צרכו בין לא כו' עכ"ל אי הוה איירי דוקא בלא בשיל כל צרכו לא הוי קשיא להו דמ"ש חמין מתבשיל לב"ש דאיכא למימר בחמין לא שייך בישול כמו בתבשיל וכן אי הוה איירי דוקא בבשיל כל צרכו איכא למימר דתבשיל מצטמק ויפה לו הוא ואסור משא"כ חמין שהוחמו כל צורכן דמצטמק ורע לו הוא דהכי אמרינן בהדיא לקמן בברייתא אבל כיון דמתניתין בין בבשיל כל צורכו ובין לא בשיל כל צורכו איירי קשיא להו שפיר מבשיל כל צורכו דאסור בתבשיל משום דיפה לו אלא בשיל כל צורכו דחמין דיפה לו נמי הוא ודו"ק:

בד"ה וב"ה אומרים אף כו' דבחול לא הוה צריך למיתני נוטלין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהא לקמן בשמעתין אמרינן דקתני נוטלין משום מחזירין ויש לומר דלקמן ניחא דתנא נוטלין משום מחזירין דקתני בסיפא אבל הכא נוטלין משום לא מחזירין דבסיפא לא הוה ליה למתני אי לאו דאפילו בשבת ולקמן לא בעי למימר דתנא נוטלין דאפילו בשבת דאם כן תקשי כדפריך לקמן דקתני קטמה אין לא קטמה לא אבל הכא במתניתין לא קתני בהדיא קטמה גבי נוטלין וק"ל:

בא"ד ואי לא יתן לא יחזיר בשבת הוא איך יגרוף או יקטום בשבת כו' עכ"ל ר"ל לפום מאי דבעי למימר לא יתן לא יחזיר אבל למאי דמוקמי ליה לא יתן לשהות תנן לא קשיא מידי ודו"ק:

דף לז.

בפרש"י בד"ה ולב"ה בתרתי כו' והכא קתני דבגרוף חמין כו' וכשאינה גרוף אין משהין כלל כו' עכ"ל הני תרתי כחדא חשיב להו משום דבמתני' לא שני ליה בין גרוף לשאינה גרוף ושרו ב"ה להשהות חמין ותבשיל וק"ל:

תוס' בד"ה אא"ב להחזיר כו' דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות אמאי צריכין לדייק מחנניא ממתניתין גופא איכא למידק כו' ואם כן ממילא כה"ג ב"ה שרו כו' עכ"ל ע"ש תירוצו באורך ועוד נראה כמו שכתבנו כבר כנראה מדברי התוספות דלענין לשהות אינו מוכרח לומר דמתניתין איירי בין בבשיל כל צרכו ובין לא בשיל וא"כ לענין לשהות מצי איירי מתניתין דוקא בלא בשיל ואינו מוכח דב"ה שרי מצטמק ויפה לו אלא אי מתניתין איירי בין בבשיל בין בלא בשיל כמ"ש לעיל ועוד מה להו להוכיח ממתניתין כיון דמתניתין גופא דאיירי בלא בשיל אינו מוכח אלא מהא דקאמר תלמודא מתניתין כחנניא ואם כן ניחא להו לאתויי מחנני' גופיה גם מה שתמה אמאי לא דייק מגופא דחנניא כיון דשרי אפילו בלא בשיל כל צרכו דהא למאי דבעי למימר לשהות תנן מתניתין כרבנן וסתם חמין ותבשיל כל צרכו נמי משמע ודו"ק:

בד"ה ולב"ה בתרתי כו' והכא קתני דבגרוף חמין כו' וכשאינה גרוף אין משהין כלל כו' עכ"ל הני תרתי כחדא חשיב להו משום דבמתני' לא שני ליה בין גרוף לשאינה גרוף ושרו ב"ה להשהות חמין ותבשיל וק"ל:

תוס' בד"ה אא"ב להחזיר כו' דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ואין להקשות אמאי צריכין לדייק מחנניא ממתניתין גופא איכא למידק כו' ואם כן ממילא כה"ג ב"ה שרו כו' עכ"ל ע"ש תירוצו באורך ועוד נראה כמו שכתבנו כבר כנראה מדברי התוספות דלענין לשהות אינו מוכרח לומר דמתניתין איירי בין בבשיל כל צרכו ובין לא בשיל וא"כ לענין לשהות מצי איירי מתניתין דוקא בלא בשיל ואינו מוכח דב"ה שרי מצטמק ויפה לו אלא אי מתניתין איירי בין בבשיל בין בלא בשיל כמ"ש לעיל ועוד מה להו להוכיח ממתניתין כיון דמתניתין גופא דאיירי בלא בשיל אינו מוכח אלא מהא דקאמר תלמודא מתניתין כחנניא ואם כן ניחא להו לאתויי מחנני' גופיה גם מה שתמה אמאי לא דייק מגופא דחנניא כיון דשרי אפילו בלא בשיל כל צרכו דהא למאי דבעי למימר לשהות תנן מתניתין כרבנן וסתם חמין ותבשיל כל צרכו נמי משמע ודו"ק:

איתא שם בין דבר שבישל כל צורכו ובין לא בישל וכ״ש מצטמק ורע לו כו׳ ובראב״ש שהביא דברי הרי״ף נפל טעות ויפה לו במקום ורע לו וכן מצאתי מוגה בראב״ש ורע לו במקום ויפה לו וכן מוכח דצריך להיות בדברי הרי״ף כיון דנקיט במלתי׳ בין בבשיל ובין לא בשיל ועלה קאמר וכ״ש מצטמק ע״כ דהיינו מצטמק ורע לו דהוה כ״ש מתרווייהו אבל מצטמק ויפה לו לא הוי כ״ש מבשיל כל צורכו ודו״ק:

בד״ה מהו לסמוך כו׳ ואי להחזיר תנן כו׳ בעי להחזיר ולהשהות היכא כו׳ עכ״ל ר״ל בעי להחזיר בכל גוונא אפילו בבשיל כמאכל בן דרוסאי אבל להשהות לא בעי אלא היכא כו׳ וק״ל:

דף לז:

בפרש״י בד״ה להחזיר תנן כו׳ הלכך עקר לא יחזיר הואיל כו׳ עכ״ל כתב מהרש״ל האי לישנא דהלכך מגומגם הוא כו׳ עכ״ל ונראה לפי סוגיית התלמוד אין כאן גמגום דהא רבא דפריך לרב ששת תרוייהו תנינהו ע״כ דהוה ס״ד דרב ששת תרתי אשמעינן חדא דשרי לשהות באינה גרופה ועקר לא יחזיר והיינו משום דקסבר מתניתין להחזיר תנן ומוכח מיניה דעקר לא יחזיר אבל לשהות משהין וכו׳ ואהא פריך ליה רבא דא״נ לשהות תנן תרוייהו שמעינן ממתניתין דשרי לשהות ממתני׳ דאין נותנין פת כו׳ ולהחזיר מסיפא דמתניתין דאף מחזירין דע״כ לא שרו ב״ה כו׳ ומשני ליה דודאי לענין חזרה לא אצטריך רב ששת לאשמעינן אלא לענין לשהות אשמעינן דיוקא דמתניתין אי כפרש״י ואי כפירוש התוספות והשתא לפום מה שהבין רבא דתרוייהו בעי רב ששת לאשמעינן ועלה קאמר דקסבר להחזיר תנן הוצרך רש״י לפרש הלכך עקר לא יחזיר כו׳ והדברים ברורים באין גמגום ודו״ק:

תוספות בד״ה ש״מ מצטמק ויפה כו׳ דאי חשובה קטומה אמאי נקט בישל כל צורכו כו׳ נראה לו כו׳ דסברא הוא דלא הדרא כו׳ עכ״ל יש לדקדק קיצור בתירוצם דמי הכריחם לכל זה דהוה קשיא ליה אמאי נקט בישל כל צורכו כו׳ אלא דאיכא לפרושי דמעיקרא נמי דהוי בעי למימר דהדרא למלתא קמייתא לא מסברא הוא לומר כן אלא דבלאו מלתא מכח סברא ה״א דלא הדרא ומכח קושיא זו דמאי למימרא אי הוה איירי בקטמה בעי למימר נמי מעיקרא דאיירי בלא קטמה והמתרץ הבין דמכח סברא הוה פריך מעיקרא והשיב לו דאינו כן אלא דאיירי בקטמה והשתא המקשה מפרש קושייתו דמעיקרא דלא מכח סברא פריך אלא דאי הכי מאי למימרא כו׳ כיון דמסברא לא הדרא למלתיה קמייתא וק״ל:

בא״ד דאפילו ר״מ דמחמיר כו׳ שרי בחמין כו׳ דאי לא קטמה אפילו בישל כל צורכו אסור משום דמצטמק ויפה לו כו׳ עכ״ל לגבי חמין ליכא לדיוקי הכי דהא הוחם כל צורכו מצטמק ורע לו הוא כדאמר לקמן אלא לגבי בישל איכא לדיוקי הכי דנקט בישל כל צורכו לאשמעינן דאי לאו קטומה אפילו בישל כל צורכו אסור וגבי חמין דנקט הכי שהוחמו כל צורכן לא לדיוקי אתי אלא איידי דנקט בתבשיל נקט נמי הכי בחמין ואף על גב דעיקר קושיא שכתבו התוספות הוא מחמין היינו לרבותא אפילו לרבי מאיר דמחמיר מיהו לפי האמת לר׳ יהודה תקשי נמי מתבשיל דשרי אף בלא בישל אמאי נקט בישל כל צורכו ודו״ק:

בד״ה מהו להשהות כו׳ או במצטמק ויפה לו עכ״ל אבל מצטמק ורע לו ודאי דלא הוה קמבעיא ליה לאביי מרב יוסף כיון דליכא שום אמורא דאסר ליה אבל מצטמק ויפה לו אע״ג דחנניא שרי ליה מ״מ מבעיא כיון דאיכא אמוראי רב ושמואל דאסרי ליה וק״ל:

דף לח.

בפירוש רש״י בד״ה וקשיא דר׳ יהודה כו׳ דהתם אמר רבי יהודה חמין ותבשיל כו׳ עכ״ל ולא ניחא ליה למקשה למימר דתבשיל דנקט לעיל היינו מצטמק ורע לו דומיא דחמין דא״כ הוה מפרש ליה כדמפרש ליה הכא וק״ל:

בד״ה עבר ושהה במזיד מאי כו׳ עכ״ל ויש לדקדק לפירושו דהא כבר פשט לעיל לאיסורא במזיד בין קודם גזירה ובין לאחר גזירה ובבשיל כל צורכו נמי לר״י במזיד וודאי דאוסר וי״ל דר״ל במזיד שנתכוין לשהות והיה סבור מותר וקיל טפי משוכח דפשע וכן פי׳ הר״ן בשם הראב״ד ע״ש וכן מוכח מפירש״י דלאו במזיד ממש קאמר ממה שפירש לא לשבת הבאה אסר להן עכשיו שלא לעשות כן כו׳ עכ״ל ואי במזיד ממש קאמר כיון דכבר ידעו דאסור ועברו עליה במזיד מה יועיל דאסר להן בשבת הבאה אבל באומר מותר ניחא ודו״ק:

תוספות בד״ה הא לכתחלה כו׳ אלא צריך לשנויי כדמשני כו׳ ואדר״י נמי צריך לשנויי כו׳ עכ״ל ולא משני תרוייהו שינויי בדר״מ וכן בדר״י דניחא ליה לשנויי תרתי דפרכינן אתבשיל חדא אדר״מ וחדא אדר״י וממילא בהיפך תתרץ תרתי דאיכא למפרך אחמין חדא בדר״מ וחדא בדר״י ודברי מהרש״ל בזה אינן מבוררין לי וק״ל:

בד״ה עבר ושהה כו׳ ואליבא דר׳ יהודה אף על גב דאין הלכה כו׳ עכ״ל ר״ל דהלכה כחנניא דמתיר אפילו מצטמק ויפה לו וכר׳ יוחנן דפסק לעיל הכי מיהו איבעיא דלעיל שכח קדירה כו׳ ניחא להו לפרושי אליבא דהלכה כחנניא ודו״ק:

בא״ד ואומר רשב״א דקודם גזירה בעי כו׳ עכ״ל הוא מקיים פר״י דאליבא דר׳ יהודה בבשיל ובשוגג קמבעיא ליה אלא דקודם גזירה קמבעי ליה אי אסור השוגג בבשיל אבל לאחר הגזירה כיון דבמזיד אוסר ודאי דבשוגג נמי אוסר מטעמא דקאמר משרבו משהין במזיד ואמרו שוכחין אנו כו׳ וק״ל:

דף לח:

גמרא על גבי ממש אבל לסמוך ש״ד כו׳ אלא לאו לסמוך וקתני הרי הוא כתנור ואסור כו׳ יש לדקדק כיון דבין לרב יוסף ובין לאביי מוכח ממתניתי׳ דבכירה שרי לסמוך אפילו באינה גרופה אמאי לא פשיט לה לעיל אבעיין ממתניתין דהכא ויש לומר דאיכא למדחי לאוקמא מתניתין דהכא כולה בגרופה כדרב אדא בר אהבה וליכא למפשט מינה למישרי לסמוך באינה גרופה אפילו בכירה וק״ל:

תוספות בד״ה תניא כוותיה כו׳ דאי גרסינן סומכין איכא לאוקמא בגרופה כו׳ עכ״ל והיינו דוקא בכופח דבגרופה אין חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא לאביי כמ״ש התוספות אבל בתנור אסור לסמוך אף בגרופה ובמתניתין דקתני אף בגפת ועצים הרי הוא כתנור דמפרש לה אביי באינה גרופה ולסמוך משום כופח נקט באינה גרופה אבל בתנור אפילו בגרופה אסור לסמוך וק״ל:

בד״ה מעשה והביאו כו׳ אך בגמרא מדמי לה להטמנה מבעוד יום כו׳ עכ״ל עיקר דקדוקם הכא דאיירי מבעוד יום ובזה נדחה פירוש בתרה דלא איירי שהיו מתערבין בשבת על ידי פתיחת הנקבים אלא שהיו מתערבין מבע״י כפי׳ קמא שכתבו ושוב כתבו ולר״י נראה דמה כו׳ לא הוה דמי להטמנה כו׳ ובזה נדחה גם פי׳ קמא דלא איירי כלל בעירב צוננין עם חמין וק״ל:

דף לט.

בד״ה כל שבא כו׳ היינו דוקא תבלין שהן עשויין למתק את הקדירה כו׳ עכ״ל ק״ק דהא גבי שמן בעין אמרי׳ לקמן דאין כלי שני מבשל ושמן בעין לא שייך ביה למתק וי״ל דשאני התם דמפסיק כלי דכה״ג משני לקמן ודקאמר התם ש״מ דכלי שני אינו מבשל היינו נמי דבכה״ג אינו מבשל היכא דמפסיק כלי וק״ל:

בד״ה שמא יטמין כו׳ ואטו סודרין שנתחממו באור לא בעי רבי יוסי למגזר כו׳ עכ״ל ולעיל דאמרי׳ דלא גזרי׳ תולדות חמה אטו תולדות אור לר׳ יוסי היינו נמי בהפקעת סודרין ומשום דאין דרך לחממן כו׳ כמ״ש התוס׳ הכא ומיהו ק״ק דא״כ גבי ולא יטמינהו בחול ובאבק אמאי לא קאמר לר״י טעמא דגזרו משום תולדות אור וצ״ל נמי התם דאין דרך לחמם חול ואבק דרכים ולקמן נמי מייתי דרבנן לר׳ יוסי ממעשה דאנשי טבריי׳ דתולדות חמה הוא וגזרו ביה משום תולדות אור אהפקעת סודרין צ״ל נמי לדברי התוספות דאין דרך הטמנה בתולדות אור בכך כמעשה דאנשי טבריא וצ״ע:

בד״ה מפני שמזיז כו׳ וקשה לריב״א דהא ליכא איסורא דאורייתא כו׳ לר״ש דאמר מלאכה שאינה כו׳ עכ״ל ואע״ג דאיסורא דרבנן ודאי איכא נמי לר״ש במלאכה שאינה צריכה לגופה כמ״ש התוס׳ בפ״ק דביצה מ״מ קשיא ליה כיון דאיירי בעפר דבוק וקשה לפירש״י ולאו ודאי יזיז לית לן למגזר ביה שמא יזיז דהא אי נמי יזיז ליכא איסורא דאורייתא דה״ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וק״ל:

בא״ד ובלאו הכי איכא בינייהו כו׳ וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין כו׳ עכ״ל יש לדקדק דהא ליכא בינייהו דלמ״ד נמי שמא יזיז הא מסיק דאוסר ר׳ יוסי מעשה דאנשי טבריא משום דתולדות אור הוא וי״ל דכגון מעשה דאנשי טבריא כו׳ לאו מעשה דאנשי טבריא גופיה קאמרי דההיא ודאי דליכא בינייהו אלא בכגון זה דהיינו שאם הטמין צוננין בחמי חמה דומיא דמעשה טבריא דשייך שמא יטמין ולא שייך שמא יזיז ומהרש״ל כ׳ דה״פ דשייך יטמין וא״כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין ביצה בחול אף מבע״י אבל למ״ד מפני שמזיז כו׳ עכ״ל ואין דבריו מובנים דהא למ״ד נמי משום שמא יזיז מודה דמבע״י אסור להטמין ביצה בחול משום שמא יטמין ברמץ כמ״ש התוס׳ בהדיא לקמן אלא דבשבת הוצרך לטעמא דשמא יזיז וא״כ אכתי ליכא מידי בינייהו וק״ל:

בא״ד ועוד פי׳ ר״ת כו׳ שמזיז עפר ממקומו והוי חופר שהוא תולדה דחורש כו׳ עכ״ל ולפירושו יש לקיים פירש״י דמעיקרא דבעי העפר לכסות הביצה וה״ל מלאכה שאינה צריכה לגופה וכיון דודאי מזיז בעפר תיחוח איסורא דרבנן איכא ולכך קאמר ליגזור דאיסורא דרבנן הם גזירה כמ״ש התוס׳ לעיל ומהרש״ל כתב בזה דחוקים ואין להאריך בהם וק״ל:

בד״ה איכא בינייהו כו׳ והא דמשמע בביצה דבעפר תחוח נמי שייך גומא כו׳ עכ״ל ולא ניחא ליישב לפרש״י כפי׳ ר״ת לעיל דעפר תחוח דהכא איירי בתיחוח כ״כ שנטמנת הביצה בו מאליה ולא שייך ביה קעבד גומא דא״כ לא הוצרך רש״י לפרש גבי שמא יזיז דאיירי בעפר הדבוק וקשה אלא בעפר תיחוח נמי כההיא דפ״ק דביצה נמי שייך גומא וק״ל:

בד״ה ואין מגלגלין כו׳ ולמ״ד דשמא יטמין ברמץ א״ש כו׳ דבחול נמי אם אינו מטמינו בו אלא מגלגלו ע״ג שרי עכ״ל אבל למ״ד שמא יזיז אף אם אינו מטמינו אלא מניחו בחול ע״ג אסור וכ״כ הרא״ש ולפי זה המ״ל בגמרא דאיכא בינייהו הך מלתא דאם אינו מטמינו אלא מניחו ע״ג החול למ״ד משום שמא יטמין ליכא ולשמא יזיז איכא וק״ל:

בד״ה אלא למ״ד שמא יזיז וא״ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא כו׳ כצ״ל וכ״ה בספרים מדוייקים ומלת ולגזור טעות הוא שנפל בתוס׳ ואהך פירכא בתרייתא דפריך ממעשה דאנשי טבריא למ״ד שמא יזיז מאי איכא למימר קשיא להו ומאי קשיא דהא ע״כ רב יוסף דאית ליה שמא יזיז אית ליה נמי שמא יטמין ושפיר מייתי מאנשי טבריא דדמיא להטמנה על הטמנת ביצה בחול ותירצו דלית ליה למגזור שמא יטמין אלא מבע״י והך דביצה בחול לא איירי במתניתין אלא בשבת ומשום שמא יזיז ומאי מייתי ממעשה דאנשי טבריא דדמיא להטמנה וה״מ התוס׳ להקשות הך קושיא לעיל אהא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח דלמ״ד שמא יזיז ליכא הא ע״כ דאית ליה נמי שמא יטמין וכמו שהקשו התוס׳ על דברי המקשה אלא משום דאיכא לפרושי הא דקאמר איכא בינייהו עפר תיחוח היפך מפירש״י דלמ״ד שמא יטמין ליכא ומשום שמא יזיז איכא כמ״ש הר״ן בשם רבינו האי והשתא אין מקום לקושית התוס׳ לעיל רק הכא ולפי הטעות שנפל בספרים שלפנינו בתוס׳ אלא למ״ד שמא יזיז לגזור וא״ת לרב יוסף כו׳ הבין מהרש״ל שקושיות התוס׳ הוא אפירכא קמייתא והאריך בדחוקים רחוקים ואינו כן אבל מלת לגזור הוא טעות בתוספות וכאן מקום קושייתם בפירכא בתרייתא והדברים ברורים ודו״ק:

דף לט:

בד״ה ממעשה כו׳ דמשחשיכה אפילו בדבר שאינו מוסיף כו׳ עכ״ל וה״ה דמהך דמייתי בסמוך דקתני טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן ה״מ לאוכוחי דאי משחשיכה איך טומנין בהן והא אסור לטלטלן דמשחשיכה ליכא לדחויי ולאוקמא כרבי ודו״ק:

בד״ה אלא פניו כו׳ בלא הך ברייתא כו׳ מדקתני ואסורין בשתיה כ״ש פניו כו׳ עכ״ל ר״ל כיון דע״כ אסורין ברחיצה דרישא רחיצת פניו ידיו ורגליו נמי משמע דומיא דהכי ואסורין ברחיצה גבי י״ט פניו ידיו ורגליו הוא ולימא סתמא כב״ש כו׳ אבל למאי דמסיק דהאי רחיצה דמתניתין בשטיפ׳ קמיירי ולא איירי ברחיצה כלל מצינן למימר שפיר דברחיצת פניו ידיו ורגליו שרי בי״ט כב״ה ויש לדקדק לפי קושית רשב״א דפסיקא ליה דטפי יש לאסור רחיצת פניו ידיו ורגליו משתיה א״כ אף לפי מאי דמסיק דרחיצה דמתניתי׳ בשטיפ׳ קמיירי איכא למידק הכי מסיפא דמתניתין גופה מדקתני גבי י״ט אסורין ברחיצה ומותרים בשתיה ולא קתני רבותא טפי דמותרים אפי׳ ברחיצת פניו ידיו ורגליו ע״כ דאסורין ברחיצה דסיפא נמי ברחיצת פניו ידיו ורגליו הוא ולא אתיא כב״ה דשרו בי״ט וי״ל דמסיפא ליכא לאוכוחי מידי דאימא דקתני גבי י״ט מותרים בשתיה בסיפא איידי

דקתני ברישא ואסורין בשתיה לרבותא גבי שבת ומהרש"ל האריך בענינים לאין צורך ואין לי להאריך ודו"ק:

בד"ה והא מעשה כו' ולהכי פריך והא מעשה כו' דהא לר"מ אי הוה אוסר להו בהוחמו בשבת בהוחמו מע"ש נמי כו' עכ"ל דליכא למימר הא אוקמינן מתניתין כר' שמעון ואליביה איכא לפלוגי בין הוחמו בשבת ובין הוחמו מע"ש דאם כן הוו פליגי נמי בשבת ולא אשכחן פלוגתא בשבת דר"ש יחמיר ור"מ יהיה מיקל ועוד דאם כן יהיה סברתם הפוכה דבשבת מחמיר ר"ש טפי ואוסר אף בקרקע ובע"ש מחמיר ר"מ לאסור בכלי ור"ש מתיר ודו"ק:

בד"ה אמר רבה כו' אע"ג דסבר דר"ג מכריע כו' הלכה כר"ג דה"ל כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד אי לאו הכרעה הוי הלכה כסתם מתניתין כו' עכ"ל ק"ק כיון דקי"ל סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא הלכה כסתם דמתניתין אמאי עדיפא ליה הך מתניתין דהתם משום דהוי מחלוקת ואחר כך סתם והלכה כסתם הכי נמי הכא סתם במתניתין ומחלוקת בברייתא והלכה כסתם ויש ליישב ודו"ק:

דף מ.

בד"ה דילמא ה"מ כו' א"ר גמליאל אני אכריע כו' פר"ת התם דהוי כהכרעות שבכל כו' עכ"ל כצ"ל וכתב מהרש"ל ותימה לי לפר"ת כו' הא ר"ג הוי תלמיד לגבי ב"ש כו' עכ"ל הוא הבין כי ב"ש וב"ה הם הלל ושמאי ואינו כן דשמאי והלל גופייהו לא פליגי אלא בהלכות מועטות כדאמרינן פ"ק אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי ותלמידי הלל והשתא ר"ג בדורו שהיו מחולקין תלמידי שמאי ותלמידי הלל והם היו חבריו והוא הכריע ביניהם וכצ"ל מה שכתבו התוספות דרבי ישמעאל ב"י היה דור שלישי לב"ש וב"ה כו' דלאו היינו שמאי והלל שהיו הרבה דורות מקודם אבל ב"ש וב"ה הם תלמידי שמאי והלל והם ר"ע וחביריו היו מחולקין בדבר הזה ור' ישמעאל ב"י היה דור שלישי להם הכריע ביניהם והיינו דור שלישי דורו של ר"ע ואח"כ דורו של רבי יוסי אביו של רבי ישמעאל שהוא היה מתלמידי רבי עקיבא ואח"כ דורו של רבי ישמעאל הוא דור שלישי ודו"ק:

גמרא דלמא לא שמיע כו' מפירש"י נראה דל"ג דלמא גם מהרש"ל מחק מלת דלמא והיינו טעמא דאי הוה מספקא ליה אי שמיע ליה אי לא מאי פריך ואי לא שמיע ליה ודאי עביד כו' ואימא דבהכי מספקא ליה אך מה שפי' מהרש"ל לא שמיע ליה פירוש לא סבירא ליה כו' עכ"ל ע"ש אפשר שדחקו לפרש כן מדקאמר רבה מתני לה כו' ואיתיביה כל הני תיובתא כו' ואינו מוכרח דאיתיביה כל הני תיובתא לאו ארבה קאמר אלא תלמודא קאמר למאי דמתני רבה איכא למפרך כל הני תיובתא ומיהו רבה אפשר דלא שמע להו ומה שלא רצה רש"י לפרש לא שמיע ליה אדרב יוסף דלא הוה שמיע' ליה הנך תיובתא דהא אאביי נמי קשיא לן מאי תבעי ליה דקאמר לא ידענא ולא ניחא למימר דאביי נמי לא הוה שמיע' הנך תיובתא ועוד דהל"ל לא שמיעי להו בלשון רבים ודו"ק:

תוספות בד"ה אלא שחמין כו' פי' בקונט' כו' ושמא יחלק בין שבת ליום טוב כו' עכ"ל מיהו ברש"י שלפנינו פי' הכא שמא נתחממו בשבת כו' וע"כ דאין מחלק בזה בין שבת לי"ט וק"ל:

דף מ:

גמרא תדע דאמר רב יהודה כו' כתב מהרש"ל יש להקשות כאן מאי אולמא האי עובדא דר"מ מעובדא דלעיל כו' עכ"ל ע"ש והאריך לאין צורך דודאי מהך עובדא דר' אינו מוכח כ"כ דלאפרושי מאיסורא הוה כיון דלא קאמר אל תתן בכלי ראשון אלא תן בכלי שני אבל בהך עובדא דר"מ מוכח בפי' דהך מלתא גופה דקאמר לו אין מדיחין ואין סכין דלאפרושי מאיסורא קא"ל הכי ושוב מצאתי קרוב לזה בר"ן ע"ש:

דף מא.

תוספות בד"ה ומוליאר כו' דאנטיכי אוסר בכל ענין כו' אפילו בהשהאה ואי להחזיר תנן כו' עכ"ל לכאורה קשה דבפשיטות ה"ל לאקשויי דאיך שיהיה פי' המתניתין מיהת בכירה גרוף וקטום מותר להשהות ואף להחזיר והכא אוסר באנטיכי אע"פ שגרופה ויש ליישב שהוצרכו לכל זה משום שיש לבעל דין לחלוק דאנטיכי מוסיף חום טפי מכירה וה"ל כתנור דאיכא למ"ד לעיל דאסור אפי' בגרופה וקטומה ואהכי קאמרי דמ"מ תקשי דאי להחזיר תנן משהין בין בכירה בין בתנור אע"פ שאינו גרוף וקטום כמ"ש התוספות לעיל בד"ה תנור שהסיקוהו כו' ע"ש והכא באנטיכי אוסר שהיי' אפילו בגרוף וקטום ודו"ק:

בא"ד ועוד אי משום מוסיף הבל כו' תקשה לרבה ורב יוסף דשרו לעיל בשכח כו' עכ"ל ומהך מתניתין דמעשה דחמי טבריה דאסרי בשתיה לא קשיא להו דתקשי לרבה ורב יוסף דשרו בשכח כו' די"ל דמעשה דחמי טבריה איסור הטמנה נגעו ביה וגזרו ביה טפי לאסור אף בדיעבד בשתיה משא"כ בהך דרבה ורב יוסף דלא איירו רק באיסור שהייה אבל מתניתין דהכא דמיירי נמי באיסור שהייה ואסור בשתיה תקשי להו לפירש"י לרבה ורב יוסף דשרו בשכח כו' וק"ל:

דף מא:

בד"ה מיחם שפינהו כו' וצ"ל דלא הוי פסיק רישיה שיכול להיות שלא יצרף כו' עכ"ל דליכא למימר דאע"ג דהוי פסיק רישיה מתיר ר"ש במצרף משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וכמ"ש התוספות לקמן אהך דכריתות וכנראה מדבריהם דלקמן דמצרף הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה דמה"ט לא הוי קאמר אפי' שיעור לצרף מותר דמלאכה שאצ"ל לר"ש נמי פטור אבל אסור הוא אי לאו משום דהוי דבר שאין מתכוין וא"כ ע"כ לא הוי פסיק רישיה ולא ידענא אמאי מחשבי ליה התוס' למצרף מלאכה שאינה צ"ל כיון דאנן סהדי דניחא ליה בצירוף וחיזוק הכלי ודומה לההיא דפ' הבונה דאע"פ שלא נתכוון לייפות דאנן סהדי דניחא ליה ולא ה"ל מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

בד"ה לא שנו כו' ומשמע אפילו במתכוין ולהכי כו' עכ"ל צ"ע למאי דאוקמא בשיעור לצרף אמאי לא משמע ליה נמי אפילו במתכוין כדהוה משמע ליה מעיקרא ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בא"ד א"נ פינהו עם המים כאביי ומיירי כשיש בו שיעור כו' עכ"ל ואביי לא בעי לאוקמא הכי ולחלק בין מתכוין לאין מתכוין וכר"ש דהלכתא כוותיה לאביי היינו משום דדייק ליה לאביי פינהו דוקא הא פינה ממנו אסור בכה"ג דמותר בפינהו וא"כ ע"כ לא אתיא מתניתין כר"ש אלא כר"י אבל רב לפום סברא דהשתא אפשר דלא דייק ליה פינהו ומוקי ליה בפינהו וה"ה בפינה ממנו ומחלק בין מתכוין לאין מתכוין כר"ש ולקמן לשמואל דמשמע להו דדייק ליה פינהו היינו מדנקט במלתי' לישנא דרב אף שיעור לצרף דבפינה ממנו לא שייך למימר הכי כיון דבכל שעה יש שיעור לצרף ודו"ק:

דף מב.

בד"ה אפי' של כו' גחלת של כו' דשמואל אע"ג דבמלאכה שאינה צ"ל סבר כר"י דחייב מתיר באין מתכוין כו' עכ"ל כצ"ל מספר מדויק:

בא"ד וכיון דבשבת אסור אין מתכוין כ"ש בעלמא כו' עכ"ל ואע"ג דאין שבות במקדש היינו באיסורי שבת אבל בשאר איסורים כההיא דאיירי התם מביאו ומזלפו ע"ג אישים ליכא לפלוגי בין מקדש ובין גבולין וליכא למימר בהא דדיו לבא מן הדין שאר איסורין כנדון כאיסור שבת דאינו אלא גלוי מלתא בעלמא לאסור אין מתכוין ובשאר איסורין ודאי דליכא לפלוגי ודו"ק:

בד"ה מי סברת כו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתא לאשמעי' דשרו בכוס עכ"ל ויש לדקדק כיון דלפי זה רב יוסף לאו אליבא דר"ש בן מנסיא אתא לאשמעי' אלא אליבא דתנא קמא דמתיר בכוס לב"ה בכל גוונא א"כ מי הכריח לתלמודא למימר לרב יוסף דר"ש בן מנסיא ארישא קאי אימא דקאי ר"ש בן מנסיא שפיר אסיפא אלא דרב יוסף אליביה דת"ק לב"ה דמתיר בכוס בכל גוונא קאמר דספל הרי הוא כאמבטי ואינו מותר אלא בחמין לתוך צונן ולא צונן לתוך חמין ור' חייא דתני ספל אינו כאמבטי אליביה דר"ש בן מנסיא קאמר דאמבטי אסור בכל גוונא וספל אינו כן דאינו אסור אלא בצונן לתוך חמין אבל חמין לתוך צונן מותר כמ"ש התוס' לקמן דהכי מתפרש הך ברייתא דספל אינו כאמבטי אי לאו אידך ברייתא דרבי חייא דמייתי לקמן דמתיר בכל גוונא בספל וי"ל דלא ניחא ליה למימר דעיקר לישנא דרב יוסף ספל כאמבטי לאו אליבא דהלכתא קאמר אליבא דת"ק משא"כ השתא דר"ש בן מנסיא ארישא קאי נהי דלא איצטריך ליה למימר ספל הרי הוא כאמבטי לר"ש בן מנסיא אלא לת"ק מ"מ לישנא דקאמר ספל הרי הוא כאמבטי ניחא גם לר"ש בן מנסיא ודו"ק:

דף מב:

בד"ה ואין נאותין כו' איכא לאוקמא כר"ש דמתיר כו' והטלטול דנר כו' עכ"ל ר"ל מדקתני אין נאותין כו' דהיינו אין נהנין ממנו משמע דאיסור טלטול אין בו אלא איסור הנאה ע"כ אית לן למימר דלא מתוקמא הך מילתא כרבי יהודה דאית ליה מוקצה מחמת איסור לטלטל אלא כר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור שהרי מתיר מותר שמן שבנר גם בהנאה לאחר שכבה אלא בשעה שהוא דולק קאמר גם מטפטף ממנו אסור בהנאה משום דהוקצה למצותו אבל איסור טלטול אין בו דאין ביטול מצוה במה שמטלטלו ולכך לא קתני הכא אלא אין נאותין מהן אבל טלטול מותר בו לר"ש דלית ליה מוקצה מחמת איסור וטלטול דנר עצמו בשעה שהוא דולק לר"ש אינו מטעם דהוקצה למצותו שאין ביטול מצוה במה שמטלטלו אלא משום בסיס לדבר איסור שהנר והשמן והפתילה הם בסיס לשלהבת שהוא דבר איסור ע"ש ודו"ק:

בד"ה הצלה כו' משום טירחא הס"ד ואח"כ מ"ה שאינה מצויה כו' לא שכיחו כולי האי שיחושו כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל נתינת כלים משום טפטוף הוא שכיח ביותר ויחושו בו לתת כלי שם מבע"י ולא הוה הך הצלה מצויה בשבת משא"כ ניצוצות דלא שכיחי כולי האי לחוש לתת שם כלי מבע"י והוה הך הצלה מצויה בשבת וק"ל:

דף מג.

בגמרא איתיביה אביי כו' בין לטעמא דרבה ובין לטעמא דרב יוסף קאמר דמותיב להו אביי והא דלא פריך אגופה דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר כו' אפשר דהוה מפרש למתניתין בטעמא דר"י דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והוה משני כל הני תיובתא בצריך למקומו ולכך לא פריך אלא לטעמא דידהו וק"ל:

תוס' בד"ה טבל מוכן כו' עוד הקשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל כו' משמע דאסור להניח כו' עכ"ל ובלאו האי שינויא דהכא דטבל מוכן הוא אגופה דברייתא דקתני הכא דמניח כלים תחתיה והתם משמע דאינו מניח כלים תחתיה לא קשיא דהכא בחבית שנשתברה הפסד מרובה הוא משא"כ התם דאיירי בהפסד מועט דהכי נמי משני התם אעששית ע"ש:

בא"ד ועוד הקשה היכא דאית ליה פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאתקצאי כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא הך סתמא דמתני' כר"ש דלית ליה מגו דאתקצאי כו' כמ"ש התוס' לקמן וכן בשמעתין כל הני תיובתא ממתניתין לר' יצחק לא בעי לשנויי דאתיין כר"ש כיון דסתמא דמשניות טובא מתניין אליבא דר"י דאית ליה מוקצה ודו"ק:

בד"ה בעודן עליו כו' למ"ד דיש מוקצה כו' אסור לטלטלו אף אחר שירדו כו' עכ"ל דליכא למימר כיון דבידו להפריחם הוי גמרו בידי אדם כו' דא"כ גבי בעודן עליו בין השמשות נמי מה"ט ליהוי גמרו בידי אדם כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו כו' עכ"ל אבל כל זמן שלא ירדו אסור לטלטל הסל משום דהוה בסיס לדבר האסור דאפרוחין מוקצין הן אפי' לר"ש וכן כתבו התוספות בהדיא לקמן וכן יש לדקדק מפירש"י לקמן גבי דבורים דמוקצה דבעלי חיים הוא מוקצה גם לר"ש ודו"ק:

ודע דלא אמרו דמוקי כר"ש אלא הך מתני' דכופין הסל אבל הך ברייתא דקתני אע"פ שעודן עליו אסור לא מצי אתיא אלא כר"י ולא איצטריך לאוקמא השתא בעודן עליו כל בין השמשות כיון דיש מוקצה לחצי שבת ומ"ד נמי דאין מוקצה לחצי שבת נמי ה"מ לאוקמא מתני' דכופין הסל כר"ש אלא דניחא ליה לתלמודא לאוקמא סתמא דמתני' כר"י דאית ליה מוקצה וברייתא נמי דתני עלה דאף על פי שאין עודן עליו אסור לא מתוקמא אלא כר"י ודו"ק:

בא"ד דלדידיה לא מבטל כלי מהיכנו כו' וי"ל דלא דמי כו' עכ"ל ר"ל אבל התם כיון דאסור לכבות הנר ביטול כלי מהיכנו מקרי ואע"ג דבשמן המטפטף איירי מתני' ומותר לטלטלו אלא שאין נהנין ממנו כמ"ש התוספות לעיל מ"מ מקרי ביטול כלי מהיכנו כיון שכל זמן שהנר דולק שמן המטפטף בתוך הכלי אסור ליהנות ממנו דהוקצה למצותו ואם מריקו מכלי זה לכלי אחר הרי מבטל כלי שני מהיכנו ודו"ק:

בד"ה ושני ליה בצריך כו' וגבי נצוצות דבתר הכי אשמועינן דבצריך למקומו שרי כו' עכ"ל לכאורה אין זה מספיק דאכתי אמאי קתני הך מלתא גבי נצוצות דגבי כלי תחת הנר לקבל שמן המטפטף

דקתני ברישא נמי ה"מ למתני דבצריך למקומו שרי וי"ל דנצוצות קתני לרבותא דלא תימא דאפי' בצריך למקומו אסור משום דילמא אתי לכבויי כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד דלגבי נצוצות אצטריך כו' דילמא אתי לכבויי וכן ההיא דכופין כו' עכ"ל ואע"ג דכבר בהך דנצוצות שמעינן דלא חיישינן דלמא אתי לכבויי איצטריך לאשמעינן הכי בהך דכופין הקערה כו' דאפשר דהוה טפי למיחש ביה דאתי לכבויי וכן צ"ל למאי דמוקי הנך משניות בהצלה מצויה איצטריך כולהו לאשמעינן דבכה"ג דמקרי הצלה מצויה וכן למ"ד אסור לבטל כלי מהיכנו איצטריך כולהו לאשמעינן דלאו מבטלי כלי מהיכנו הם ולהאי תירוצא שכתבו לעיל דר' יצחק נמי אית ליה דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוו צריכי להכי אלא לתירוצם קמא ויש לדקדק אמאי לא תירצו נמי הך מתני' דכופין את הסל כו' כיון דכבר תנן בנצוצות דשרי בצריך למקומו אע"ג דאיכא למיחש דאתי לכבויי מכ"ש בכפיית הסל דליכא למיחש להכי וי"ל דלא חשו לתירוצו כיון דלמ"ד נמי דאסור לבטל כלי מהיכנו ע"כ למ"ד יש מוקצה לחצי שבת כבר כתבו התוס' דמוקי ליה כר"ש דלית ליה מוקצה כלל איכא למימר דה"נ רבי יצחק מוקי לה כר"ש ודו"ק:

דף מג:

בד"ה שלא יעשנו כו' דאסור והא לא משמע מברייתא כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה כבר תירגמה כו' אף לדבר שאינו ניטל דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור עכ"ל ולא ניחא להו למימר דמשום הפסד מרובה חששו להתיר איסור דהצלה שאינה מצויה כיון דלא מצינו דרב הונא אית ליה איסור דהצלה שאינה מצויה משא"כ איסורא דאין כלי ניטל כו' מצינו בשמעתין דאית ליה לרב הונא ודו"ק:

בד"ה זה זוקף כו' מוקי לה במחיצה רביעית שסוכה כשירה כו' עכ"ל לכאורה קשה דתינח זוקף את המטה אית לאוקמא במחיצה רביעית פירס סדין מאי איכא למימר שהרי המחיצות התחתונות כבר עשויות ובפירס סדין עלייהו הוא עושה אהל כדרך עושה אהל כמ"ש התוספות לעיל וי"ל דמיירי שכבר מבע"י יש סכך על המחיצות השלשה וסוכה כשרה היא אלא אף שצלתה מרובה מחמתה יפול החמה על המת וע"כ הוא פורס סדין ואין זה אלא כמוסיף אהל וק"ל:

בא"ד א"נ שיש אוכלין עם המת הס"ד ואח"כ מ"ה ונשמט והולך כו' כצ"ל וחדא מלתא קתני על המת ועם האוכלין וק"ל:

בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא בשכח מדשרי שמואל ודבר שדעתו כו' כל השבת אפילו מניח כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל הכא בשכח דמיירי דמת בשבת מדשרי שמואל דבמניח לא הוי שרי שמואל כמ"ש הרא"ש ואם תוקמא במניח ע"כ מדשרי שמואל תוקמא בכה"ג בדבר שדעתו ליטלו בשבת כו' דאפי' מניח חשוב כשכח כי ההיא כו' וא"כ אמאי אוסר רב וכן כתבו התוספות בפרק חלון ע"ש ומהרש"ל הבין דברי התוס' שלא כוונו לזה ונעלם ממנו דברי התוס' פרק חלון:

דף מד.

בא"ד דסתם לפת וצנונות לאו דצה כו' רב הונא ושמואל הוו ידעי לה דמתניתין כו' עכ"ל הוצרכו לכל זה לפי' זה דמשום גומא אסרי ליה דלפי' רש"י דמשום טלטול דמן הצד אסרי ליה ניחא דודאי סתם לפת וצנונות לאו דצה ושלפה הוא ורב הונא ושמואל ודאי דהוו ידעי להך מתניתין דאמוראי הוו בקיאי במתניתין אלא כיון דאיכא תנאי דפליגי בטלטול מן הצד אינהו ס"ל כרבנן דפליגי אר"א בן תדאי ואסרי טלטול מן הצד ומיהו תלמודא קאמר עלייהו תיובתא מסתמא דמתניתין דשרי טלטול מן הצד משום דמשמע ליה דמתניתין אתיא אפי' כרבנן דאסרי טלטול מן הצד במכוסה מדקתני מקצתו מגולה וכפירש"י שם דמשום שבת נקט מגולה דלר"א בן תדאי בכולה מכוסה נמי שרי מיהו אינהו מוקי לה כר"א בן תדאי ובמכוסה נמי שרי ולא נקט מגולה אלא משום כלאים ושביעית כמו שהקשו התוספות שם לפי' הערוך ע"ש אבל לפר"י דמשום גומא הוי אסרי ליה וליכא תנאי דפליגי בהכי תקשי לרב הונא ושמואל דאסרי ממתניתין דשרי ולזה הוצרכו לדחוק דאע"ג דתלמודא משמע ליה דסתם לפת וצנונות דצה ושלפה הוא אינהו דחקי לאוקמי בדצה ושלפה והדברים ברורים למבין ומהרש"ל האריך בזה בדרך רחוק ודחוק שאינו מכוונת התוס' ואין להאריך וק"ל:

בפרש"י בד"ה חוץ מן הנר הדולק כו' אסור שמא יכבה הנר עכ"ל לא קאי הכי לקמן אלא דמסיק טעמא דאסור משום דהוה הנר והשמן והפתילה בסיס לדבר האיסור ע"ש:

בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך כו' עכ"ל הכי משמע מדקאמר עלה ואפי' בשעה שהנר דולק ע"כ דהאי כבה לא כבה ממש לגמרי אלא שמתחיל להיות כבה והולך ובהא פליג אאבוה וק"ל:

בד"ה כבה אין לא כבה כו' דקשרי במתניתין אלא מותר שמן כו' כצ"ל לענין טלטול ודאי דשמעינן נמי ממתניתין דכל הנרות מטלטלין כו' דהיינו לאחר שכבה ובברייתא נמי בהדיא קתני כבתה מותר לטלטל אבל לענין מסתפק דפליגי הכא לא שמעינן אלא מהך ברייתא דלעיל מותר שמן כו' משמע לאחר שכבה ודו"ק:

תוספות בד"ה לדברי המתיר כו' לדברי האוסר היינו ר"מ ור"י דאסרי בנר כו' דאיכא תרתי כו' ומסיק אפי' בשל מתכת אסר ר"מ וה"נ כו' עכ"ל ר"ל למאי דמסיק ד"ה אסור ולא ניחא ליה למימר אכתי לדברי האוסר מתיר היינו ר"מ משום דפסיקא ליה דרבי מאיר נמי לא בעי תרתי בההיא דחולין דלא שרי בשוחט משום דהוה מוקצה לאיסור וק"ק כיון דלא מייתי הכא בשמעתין הא דר"מ וסמך המתרץ עצמו אההיא דחולין אימא דהמקשה נמי הוה ידע הא דר"מ מההיא דחולין אלא דלדברי האוסר מתיר בעי לומר דהיינו ר' יהודה דבעי תרתי וק"ל:

דף מד:

בפרש"י בד"ה אין עליה מעות בשבת מותר לטלטל דאף על גב דהניח עליה מעות בחול עכ"ל רבותא טפי ה"מ למנקט דאפי' אם היה מונח בשבת אם אין עליה עתה מותר לטלטלה דהא לא קפיד בסיפא אלא שלא היה עליה בין השמשות וכן נראה לפרש מדברי התוס' ממה שהקשו אמאי לא מוכח מהכא דאין מוקצה לחצי שבת כו' והיינו ממאי דשרי באין עליה מעות עתה אפי' אם היה כבר מונח היום בשבת מדלא קפיד אלא אבין השמשות ואפשר דנקט הניח עליה בחול דבשבת איך יניח עליה לדעת כמו שהקשו התוס' ודו"ק:

תוספות בד"ה יש עליה כו' דבשכח תנן פ' נוטל מנער הכר והן נופלות כו' עכ"ל דליכא למימר דאיירי בטלטול גמור דאסור אפילו בשוכח וכמו שהקשו התוס' לקמן בהך דמוכני דטלטול גמור פשיטא דאסור והתם במתניתין דמוכני איכא למימר דמשום סיפא דאינה נשמטת קתני לה דשרי אפילו טלטול גמור כמ"ש התוס' לקמן משא"כ הסיפא דהכא דאין עליה מעות דלא שייך ביה טלטול גמור אלא טלטול המטה וה"נ צ"ל ביש עליה מעות דאסור דאיירי בטלטול המטה על ידי שמנער הכר ודו"ק:

בא"ד כגון שהניחה לדעת ישראל כדי להסירה כו' והוי כגמרו בידי אדם כו' עכ"ל יש להקשות דדומיא דהכי בהיו עליו בבין השמשות אם היה דעתו להסירם אחר שעה בשבת הוי כגמרו בידי אדם דאין לחלק בזה בין ביום השבת ובין בין השמשות כדמוכח מדברי התוס' לעיל גבי אפרוחים דאי הוה מקרי גמרו בידי אדם ביום השבת מקרי נמי גמרו בידי אדם בבין השמשות וי"ל דודאי לעיל גבי אפרוחים אי משום דבידו להפריחם הוי מקרי גמרו בידי אדם אין לחלק בין בשבת ובין בבין השמשות אבל הכא יש לחלק דבשבת כיון דא"א להניח ולהסיר אלא ע"י נכרי מקרי שפיר גמרו בידי אדם דהנכרי מניחו ומסירו בהיתר לדעת ישראל משא"כ בבין השמשות דמסתמא הישראל גופיה מניחו מבע"י ודעתו נמי שהוא יסירו אין זה גמרו בידי אדם כיון שבאיסור יסירו אך קשה אכתי כיון דדעתו להסירו דומיא דהכי בבין השמשות נמי תשתרי דהוי כשכח כמ"ש התוס' לעיל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' אפי' מניח חשיב כשכח כי ההיא דמנער את הכיסוי ע"ש ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בד"ה ואין מצלת כו' וקשה דמי יביא טומאה על הכלים כו' עכ"ל היינו לפי מה שפירש רש"י דהמוכני מפסיק מן הצד כמו שפי' שהכלים עולין למעלה מדופני השידה ואין השידה חוצצת עליהם אלא שהמוכני עליה יותר בגובה מהשידה גם מהכלים וחוצץ בפניהם מן הצד וע"ז הקשה דמי יביא טומאה על הכלים כיון דבב"ה הוא לא יביא שום טומאה מן הצד ומלמטה נמי הרי שידה חוצצת על הכלים אבל לפי מה שפי' רע"ב בפירוש המשניות שהכלים בולטין מחוץ לדופני השידה ומאהילים על הקברות והמוכני שתחתיהם חוצצת עליה אין מקום לקושיית התוס' ודו"ק:

בא"ד ויש בשידה נקב מתחתיה כנגד המוכני והיא בב"ה כו' עכ"ל ר"ל לפירושו יש לקיים שהיא בב"ה שהטומאה יבא מלמטה דרך הנקב על הכלים משא"כ לפי' ריב"א שהטומאה נכנסת מן הצד דאין לפרש אלא בשהיא באהל המת וק"ל:

בד"ה הא אין עליה כו' אפי' בשכח שהוא טלטול גמור וקמ"ל דבאינה נשמטת כו' עכ"ל דבנשמטת ולטלטל טלטול גמור פשיטא דאסור לגוררה אלא משום סיפא דבאינה נשמטת דשרי לגוררה טלטול גמור קתני לה ואין להקשות דהשתא נמי מאי פריך הא אין עליה מעות שריא ואימא דה"ה אין עליה מעות דאסור אלא דקתני ברישא יש עליה משום רבותא דסיפא דבאינה נשמטת שרי לגוררה אפי' ביש עליה וי"ל דמשום רבותא דסיפא לא ה"ל למשבק רבותא דרישא דאסור אפי' באין עליה משא"כ אי איירי בטלטול גמור דליכא למתני שום רבותא ברישא ואיכא למימר דשפיר קתני לה משום סיפא ודו"ק:

בא"ד ומיהו מטה שיחדה והניח כו' ופר"ת דהכל מודים כו' ולפי זה לא קשה לעיל כו' עכ"ל כל דברים אלו עד סוף הדיבור דברי התוס' הם ואין להם מקום כאן רק בסוף הדיבור שאחר זה המתחיל הנ"מ דרב כו' וקרוב לדברי התוס' כתב הרא"ש בזה בשם רבינו תם ע"ש ומשום דהך דמטה שיחדה כו' בשמעתין היא ואי הוה אתיא דוקא כר"י ודאי דה"ל לאתויי טפי מינה אלא דאיכא למימר דאתיא כר"ש ומהרש"ל דחק עצמו לגמגם בזה בחנם וק"ל:

דף מה.

בד"ה מקמי חברי כו' ומאי דקמבעיא ליה כו' טפי מבנר שבת כו' עכ"ל לכאורה כבר הרגיש רש"י בזה במה שפי' שלא יראוהו בחצר כו' בטפח הסמוך לר"ה וידעו כו' משא"כ בנר של שבת שהוא בבית ולא יראוהו וי"ל דאין זה כוונת רש"י דודאי ידקדקו אחר גזירתם לחפש גם בבית אבל כוונתו לההוא פירושא שגזרו על נר חנוכה ולא על שאר נרות במה ידעו שהיה נר חנוכה ויאמר להם הישראל שלא היה נר חנוכה וקאמר משום שיראוהו בחצר בטפח הסמוך כו' דאין דרך להדליק שם נרות אי לאו נר חנוכה אבל להך פירושא דביום אידם לא היו מניחין שום נר דגזרו על כל הנרות ובודאי שמחפשין אחריהן אף בבית הוצרכו התוס' ליישב ומאי דקמבעי' ליה בנר חנוכה טפי מבנר שבת כו' ודו"ק:

בד"ה ואם התנה כו' בריש המביא פריך עלה והא קא סתר כו' וברעועה דמאתמול כו' עכ"ל וכה"ג כתבו התוס' לעיל בד"ה שבנר ושבקערה כו' דבמסכת סוכה מוקי בסוכה דעלמא ורעועה כו' ע"ש אבל לא מצאתיו כן לא במסכת סוכה ולא בפרק המביא אלא דאהך דר"ש מתיר בלא תנאי פריך בפ' המביא והא סתר אהלא ומוקי לה בנפולה ולית ליה מוקצה דתנן מותר השמן כו' ופריך מי דמי התם יושב ומצפה כו' הכא אדם יושב ומצפה מתי תפול סוכתו דבמוקצה מחמת איסור כי הא מודה ר"ש דדמיא לכוס וקערה ועששית דמודה בהו ר"ש כמ"ש הר"ן שם ומוקי לה בסוכה רעועה כו' אבל הך סיפא דאם התנה עליה הכל לפי תנאו מוקי לה התם בסוכה דעלמא וצריך לאוקמא נמי בנפולה משום דאי לאו הכי הוה סתר אהלא אבל דאיירי נמי ברעועה ליכא למאן דמפרש ליה הכי דכיון דהתנה עליה בבריאה נמי דעתיה עילויה וכן נראה מדברי הרי"ף והרא"ש והטור סי' תקי"ח וצ"ע לדברי התוס' ודו"ק:

בד"ה וכן אתה אומר כו' אע"פ שאין מתקלקלין כ"כ מקצה כו' עכ"ל מיהו מתקלקלין קצת והוצרכו לזה דאל"כ אדפריך הכא אדשמואל ליפרוך נמי מהכא לעיל אדרבי יוחנן דמתיר בחיטין שזרען וביצים שתחת התרנגולת לר"ש אע"ג דדחייה בידים והכא אוסר אפרסקין לר"ש אלא ע"כ דאית לן למימר דשאני אפרסקין דלא חזי כ"כ כמו חיטין שזרען כו' ודו"ק:

דף מה:

בד"ה הב"ע דאית ביה כו' דלא נקט בדאית ביה אפרוח חי משום כו' ואין נראה דההיא דכופין את הסל כו' משמע דאסור לטלטל כו' עכ"ל דאין לומר דההיא דכופין את הסל כו' אתיא כר"י דהא מ"מ כיון דלר"י ע"כ אפרוח לא חזי אית לן למימר לר"ש נמי הכי דבמידי דלא חזי לא פליג ר"ש והא דנקט אפרוח מת ולא נקט אפרוח חי לא חשו התוס' לתרץ דאיכא למימר לפי מה שפירשו התוס' לקמן דלאו לענין טלטול גמור קמבעיא ליה דהא ודאי אסור אפי' בשכח כמ"ש התוס' לעיל אלא דקמבעיא ליה אי שרי לטלטולי על ידי ניעור אי חשוב כשכח ושרי או כמניח ואסור והשתא ליכא למיבעי הכא באפרוח חי כיון דבידו להבריח אפרוח חי מתוך הקינה ואין צריך ניעור וכן מצאתי במ"י שכתב כפי' ה"ר יוסף דנקט מת משום דחי חזי לשתק בו התינוק ושוב כתב א"נ אי הוה חי הוי שרי לטלטלה ע"י דידוי והברחה עכ"ל ודו"ק:

בד"ה דאית ביה ביצה דאסור משום נולד צ"ע דר"י כו' משקין שזבו ואפשר כו' עכ"ל נקטו בדבריהם משום נולד נראה משום דעיקר קושייתם לדברי המקשה דפריך דלית ליה מוקצה לית ליה נולד הא לר"י דקיימינן הכא טעמא דביצה דאסור משום משקין שזבו וא"נ דלית ליה מוקצה איכא האי איסורא דמשקין שזבו ואהא תירצו דמה"ט דמשקין שזבו לא הוה אסור לטלטל הביצה שנולדה אבל ק"ק דאין זה מספיק דאכתי המקשה לא ה"ל לאתויי הא דרב נחמן דאמר דלית ליה מוקצה לית ליה נולד אלא מדר' יוחנן גופיה ה"ל לדחויי דהא ביצה שנולדה לא אסר לטלטולי כלל כיון דלית ליה התם טעמא דביצה אלא משום משקין שזבו ויש ליישב דפריך דאף אם נאמר הכא דר' יוחנן למאן דאית ליה נולד קאמר האמר רב נחמן דלית ליה מוקצה כו' ויש מפרשים דברי התוס' הכל בלשון קושיא וצ"ע דר"י כו' משום משקין ואפשר כו' אלא לאכילה וא"כ לא משני מידי ולשון התוס' דחוק גם לא הוו צריכי למנקט בדבריהם דאסור משום נולד ועוד כיון דהקשו קושייתם בלשון אפשר טפי ה"ל לאקשויי אם ר"י אוסר נמי טלטול משום משקין שזבו דא"כ לא פריך מידי ודו"ק:

בד"ה אין לנו כו' קשה לרשב"א כו' היכי שרי ר"ש הא אמרינן כו' הכל מודים כו' עכ"ל דליכא לפלוגי הכא לר"ש כמ"ש לקמן למסקנא דקביעות מקום דמנורה לא הוי קביעות מקום כמו ההיא דפרק כל הכלים דהא כיון דע"כ ר"ש מודה היכא דאיכא קביעות מקום כההיא דפרק כל הכלים מנ"ל לר"י לפלוגי אליבא דר"ש למימר דבמנורה לא הוה קביעות מקום כיון דאיהו גופיה לא מפליג וסבירא ליה דאיכא קביעות מקום למנורה אלא ע"כ דהשתא דאית ליה לר"י קביעות מקום במנורה אית לן למימר דה"נ לר"ש וכמ"ש התוס' דה"ק אין לנו שיתיר ר"ש כו' אבל במנורה גם ר"ש אוסר ולמאי דמסיק ומדמה מנורה לכילת חתנים לכ"ע במנורה לא הוה קביעות מקום ודו"ק:

דף מו.

בפירש"י בד"ה איבעיא כו' כדרך שהיה ר"ש מתיר בנר ישן או כו' וכר"ש הורה בנר להתיר עכ"ל אליבא דריב"ל דקיימינן הכא דפסק לעיל כר"ש הוי מצי למנקט אף כדרך שהיה מתיר בנר הדולק בשבת לאחר שכבה אלא מילתא דפסיקא נקט אף לר"י דפסק כר"י במוקצה מחמת איסור במוקצה מחמת מיאוס דהיינו נר ישן פסק כר"ש וק"ל:

תוס' בד"ה הורה במנורה כו' ורש"י פי' הורה במנורה כו' וחדא הוראה הוי כו' ואין נראה דאין לתלות מנורה כו' עכ"ל צ"ע דלעיל לא כתבו סברא זו רק לתירוץ לקושייתם והכא דחו בזה פירש"י כאילו היא מוכרחת וי"ל דודאי לפום מה דהקשו לעיל אמאי לא מבעיא ליה הכא כי התם דבמנורה כי נר להיתרא לר"ש ובנר לא ס"ל ואוסר אין סברא זו מוכרחת דאפשר כיון דע"כ נקט במלתיה איסורא בנר תלה המנורה בו להיתרא אליבא דר"ש אלא דמ"מ יש לתרץ כך דלא ה"ל למתלי מנורה בנר אבל הכא לפירש"י דתלה המנורה בנר להיתרא לר"ש וחדא הוראה היא דבנר לא שמעינן מידי לא להיתרא ולא לאיסורא שפיר קשיא למה נקט נר כלל במלתיה למתלי מנורה בו כיון דטעם אחד לשניהם ודו"ק:

בא"ד ועוד דאכתי ה"ל למבעיא א"ד תרווייהו להיתרא עכ"ל ר"ל כי התם דמבעי לי' הכי ולפירושם לא קשה למבעי התם בטרפחת להיתרא כרבי בזפק וחדא הוראה היא כפירש"י הכא דלפירושם אין דבר זה מבעיא בשום מקום מיהו לפירש"י דהכא קשה אמאי לא קמבעיא ליה התם כי הכא בטרפחת להיתרא כרבי בזפק וחדא הוראה היא ואפשר דכוונת רש"י נמי הכא דלאו חדא הוראה היא אלא כי התם דבנר לא ס"ל כר"ש אבל התוס' לא ניחא להו לפרש הכא הכי דהל"ל הכא וכר"ש בנר לא ס"ל כדקאמר התם וכרבי בזפק לא ס"ל ודו"ק:

דף מו:

בד"ה והתנן רש"א כו' משמע דאביי סבר כו' היכא דנפל בו מום מעי"ט אם בקרו מבוקר כו' וא"כ דשני ליה כו' עכ"ל ובפשיטות לא תקשי להו לפי מה שהוכיחו לעיל דאביי גופיה מקשה מדקתני אינו מן המוכן דמיירי אפילו בנפל מום מעי"ט דאם בקרו אינו מבוקר די"ל דהיינו במום עובר אבל ההיא דאדא בר אוכמי דאם בקרו מבוקר היינו במום קבוע שנפל מעי"ט אבל במום עובר מודה דאינו מבוקר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בא"ד וי"ל דחזר בו אביי כו' עכ"ל ואע"ג דלמאי דחזר בו איכא לפלוגי בין הך דהתם דאיכא מיהת חדא מי יימר משא"כ הכא דליכא מי יימר כלל אביי לא הוה מפליג מידי ודו"ק:

בד"ה מי יימר כו' נראה דכל הני מי יימר דקאמר רבה לאו דוקא כו' דהא קאי ארבי יהודה כו' עכ"ל כבר הוכיחו דאביי ע"כ חזר בו ואוסר אפילו בדיעבד לר"ש אפילו במום קבוע מעי"ט אלא דאפשר דרבה המתרץ מדנקט תלתא מי יימר במלתיה סבר כאדא בר אוכמי דמתיר במום קבוע מעי"ט ע"כ כתבו דע"כ רבה נמי תלתא מי יימר לאו דוקא קאמר דהא ר"ש ארבי יהודה קאי דמיירי במום קבוע מעי"ט ומסתמא משמע דאוסר בכל גוונא אפילו בדיעבד אע"ג דלא הוי רק חד מי יימר ואפילו לאדא בר אוכמי כו' דאית לן למימר דר"ש לא קאי אר' יהודה בכל גוונא אלא לענין לכתחלה אבל בדיעבד אינו אוסר במום קבוע מעי"ט דהיינו חד מי יימר מ"מ במום עובר מודה דליכא אלא תרתי מי יימר וע"כ לאו דוקא נקט רבה תלתא וניחא לן למימר דרבה סבר במסקנא דחזר אביי ובחד מי יימר סגי ולאו דוקא נקט תלתא ודע אתה המעיין שמה שכתבו התוס' דנראה כו' דר"ש אוסר אפילו בנפל בו מום קבוע מעי"ט כו' אין זה הדיקא נמי דקאמר התם באין צדין לאסור בדיעבד מום קבוע מעי"ט דההוא ודאי דלא דייקא ליה לאדא בר אוכמי אלא הכא מסברא דנפשם קאמרי דאוסר ר"ש אפילו במום קבוע מעי"ט מדקאי ארבי יהודה והך סברא דייקא נמי לרב אדא בלכתחילה ודו"ק:

בד"ה מי יימר כו' תימה מי דמי התם ודאי לא מזדקק ליה חכם דאין רואין כו' אבל הכא דאין לך איסור בדבר כו' עכ"ל ויש לדקדק דאכתי תקשי להו הך קושיא גבי נשאלין לנדרים מאי פריך ולימא מי יימר כו' מי דמי התם לא מזדקק חכם דאין רואין כו' אבל הכא אין איסור בדבר מזדקק ליה חכם דאין לתרץ כי הכא דלא יהיה ניחא ליה לחכם להתיר נדרים שנדר לדבר מצוה דודאי לא יתיר ועוד מאי משני דסגי ליה בג' הדיוטות דאין סברא לחלק שג' הדיוטות לא יחושו לה על נדרים שנדרה לדבר מצוה טפי מחכם ומבעל ועוד יש לדקדק בדבריהם לקמן שהקשו במומין נמי הרי שלשה מתירין את הבכור ומאי קושיא הרי אמרו דוקא במקום שאין שם מומחה ומאין להם לומר דמיירי הכא באין כאן חכם להתיר וי"ל שכבר הוכיחו התוס' דבחד מי יימר סגי ושאלין לנדרים בפשיטות פריך מי יימר דמזדקק ליה חכם ר"ל דלא ימצא לו ת"ח להתיר כיון דהיתר נדרים אסור בשבת אלא לצורך שבת מסתמא לא היה דעתו אתמול להתיר ולקמן מבעיא לן דאפילו בצורך שבת אם היה לו פנאי אם מתירין לו בשבת ואפשר שלא ימצא לו ת"ח וכה"ג ודאי אמרינן מי יימר דנפל ביה מום ומי יימר דנפיל ביה קבוע ה"נ מי יימר דיהיה לו מצוי ת"ח כיון דלא היה דעתו אתמול על כך ולא הזמין והכין לו חכם שיתיר ומשני דסגי ליה בג' הדיוטות דודאי יהיו מצוים לו בכ"מ ואין להקשות לרבי יהודה דמתיר לראות מום בי"ט מי יימר דיהיה לו ת"ח מצוי די"ל כיון דרואין מומין ואין איסור כלל בדבר אף אם יהיה לו פנאי אתמול מסתמא היה דעתו להתיר הבכור והזמין לו חכם שימצא לו להתיר והשתא ניחא לפום דקיימינן השתא שלא יהיה לו ת"ח מצוי במקומו הקשו שפיר דהא ג' מתירין המומין במקום שאין חכם מצוי ודו"ק:

בד"ה התם אי לא מזדקק כו' אבל הכא כו' ואע"ג דבפ"ק כו' שלשה מתירין את הבכור כו' עכ"ל אע"ג דשלשה מומחין ודאי דלא הוו מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין בי"ט כמו שכתבו התוס' בסמוך דה"נ המ"ל מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות כו' מ"מ תקשי להו דע"כ מדקאמר דבנדרים סגי ליה בג' הדיוטות הכא מי יימר דמזדקק ליה חכם ולא קאמר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות משמע דשלשה הדיוטות אין מתירין את הבכור כלל בלאו טעמא דמי יימר כו' ותקשי להו שפיר דהא בלאו טעמא דאין רואין מומין ביו"ט ג' מתירין את הבכור במקום שאין מומחה ותירצו דמשום מומין שאינן מובהקין נקט כהאי גוונא וה"נ המ"ל כו' ובמומין מובהקין אלא דנקט בכהאי גוונא דבכל מומין איירי דאינו מתיר רק חכם ודו"ק:

דף מז.

בד"ה הנח לנר שמן כו' אצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס כו' עכ"ל כיון דאיסור טלטול בשמן אינו רק ע"י נר לא הוה אצטריך למימר ביה דנעשה בסיס אלא דאי לא תימא הכי גם הנר לא היה אסור לטלטל כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה נוטל אדם כו' ורבי יוחנן שמעינן ליה דכרבי יהודה ס"ל עכ"ל לכאורה קשה כיון דהאי אפר מוקצה הוא לר"ש נמי נעשה המחתה בסיס לדבר איסור כמו במטה שיש עליה מעות וכמו קינה דאית ביה ביצת אפרוח וכמו נר ושמן ופתילה דכל הנהו נעשו בסיס לדבר האיסור אף לר"ש וי"ל דהאפר גופיה לר"ש לא נעשו מוקצה כיון דחזו למידי בשבת לכסות רוק וצואה משא"כ כל הנהו דלא חזיין למידי בשבת ועדיף הך אפר מצרורות אע"ג דחזייה לכסות מנא ודו"ק:

תוס' בד"ה בגדי עניים כו' דבפ' כ"ח דכלים תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלשה על שלשה כו' עכ"ל כצ"ל כך נראה להגיה וכמ"ש הר"ש שם דשלשה על שלשה גרסי' כו' ע"ש:

דף מז:

בד"ה רשב"ג כו' ועוד תקשי לרב יהודה הך ברייתא דליכא תנא דמחייב חטאת כו' עכ"ל כיון דהנך תנאי ליכא מאן דמחייב חטאת ברפוי לית לן למימר דהך ברייתא המחזיר קנה מנורה חייב חטאת הוה דעת שלישית ומחייב חטאת אפילו ברפוי אלא דלא פליג אהני תנאי ולא מחייב אלא באינו רפוי ותקשי לרב יהודה וק"ל:

בד"ה מפני שמקרב כו' ור"ת גרס כפי' ר"ח כו' אבל לרבנן אפילו מחיצות של מים מותר ובפרק כל כתבי כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דדוחק לומר דתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי כו' בשלמא מה שהירושלמי כו' עכ"ל ועוד האריך ע"ש ודבריו תמוהים דע"כ תלמוד שלנו יחלוק על הירושלמי בדין נצוצות דמתני' דלתלמודינו אתיא נמי כרבנן ואסור ולפי הירושלמי לא אתיא מתני' אלא כר"י ולרבנן שרי ויהיה גם דין מחיצות מים כמוהו חדא דהא ר"ת מדמה ליה לנצוצות דמתני' דלתלמודינו אסור גם לרבנן ולפי הירושלמי מותר לרבנן ועוד האריך מהרש"ל לפי דרכו שאינו מדרך התוס' ואין להאריך בהם כי הדברים ברורים שהתוס' הביאו מירושלמי דרבנן שרו במחיצות של מים ומוכח מהתלמוד שלנו בפרק כל כתבי שגם הוא סובר כן דמחיצות של מים שרי לרבנן דהא שרו התם טלית שאחז כו' דהיינו דומיא דמחיצות של מים ובזה נדחה פי' ר"ת שאוסר מחיצות של מים לגירסת ר"ח דגרס מפני שמקרב כיבוי דר"ל שהכיבוי שהוא המים הוא מקורב אצל האש לכבות דאין מחיצה אחרת מפסקת ביניהם דגם בטלית אין מחיצה מפסיק ביניהם ושרי ושוב כתבו דנראה לפי תלמוד שלנו דודאי מחיצות של מים דמותר כמו ההיא דטלית דפרק כל כתבי ולא כפי' ר"ת ומיהו יש לקיים גירסת ר"ח ולאסור דוקא נצוצות שמקורב כיבויו טפי שהאש נופלת להדיא לתוך המים משא"כ בהך דמחיצות של מים והך דטלית אע"ג דאין דבר מפסיק מ"מ אין האש נופלת להדיא תוך המים ושוב כתבו ועוד דאיכא למימר כו' ר"ל דאיכא לקיים אף פי' ר"ת לפי גירסת ר"ח דמחיצות של מים אסור כמו נצוצות דמודו ביה רבנן לפי תלמוד שלנו ופליג אירושלמי גם בדין מחיצות של מים דשרי התם לרבנן ולתלמודינו אסור כמו נצוצות דמודו ביה רבנן דאסור מפני שמקרב כיבויו ואין מחיצה אחרת מפסיק ביניהם וההיא דטלית דפרק כל כתבי דשרי לרבנן לא דמיא למחיצות של מים שאינן אלא שלא להתפשט האור ואין קירוב מחיצות המים ניכר אצל האש והדברים ברורים למבין ודו"ק:

סליק כירה פרק שלישי

בפרש"י בד"ה גפת פסולת של בית הבד של שמן כו' עכ"ל הכא סתם דבריו לפרש שמן סתם אי משומשמין אי מזיתים כדמבעיא לן הכא בגמרא דהגפת כמו שהוא של זיתים מסיק הבלא טפי מדשומשמין אבל בריש פרק כירה פרש"י בפשיטות גפת פסולת של שומשמין עכ"ל והיינו משום דאיירי בגפת שהוסק בו ופשיטא ליה דאפילו דשומשמין מסיק הבלא ודו"ק:

דף מח.

תוס' בד"ה מאי שנא כו' ותנן נמי המיחם שפינהו לא כו' ואי להפשיר כו' והא תניא כו' עכ"ל לכאורה קשה אדקשיא להו מברייתא טפי ה"ל להקשות מעיקרא מהך סיפא דמתני' דמיחם שפינהו כו' שהביאו כבר דקתני בסיפא אבל הוא נותן לתוכו דהיינו מים מרובים כדי להפשירן וכמו שהקשו לקמן מהך סיפא ויש ליישב דודאי מהך סיפא דמתני' לא הוה קשיא להו מעיקרא דהכא להפשיר המים הצוננין שהן בעין אפשר דאסור אבל התם שלא נתכוין אלא להפשיר המים החמין ומתערבין בהן שרי ולכך הקשו מברייתא דבשביל שתפיג צינתן דשרי דהיינו להפשיר הצוננין כי הכא אלא אהאי תירוצא שכתבו דבדבר שאינו אצל האש גזרו שמא יבא לטעות להתיר ויניח עד שיתבשל קשיא להו שפיר בהך סיפא דמיחם דמיירי נמי שאינו אצל האש אמאי לא נגזור אטו מים מועטים שיבא גם ליתן מים מועטים ומזה הוצרכו לומר דלאו משום גזירה אסרי הכא באינו אצל האש שיבא לטעות להתיר במזיד עד שיתבשל אלא דנראה לרשב"א דבהאי כלי גופיה חששו בו דילמא משתלי להניח עד שיתבשל דהך חששא ליכא למיחש במיחם שכבר ניתן בו מים מרובים

ובהך דלתת קיתון של מים כנגד המדורה דבודאי היכא דאיכא למיחש ביה דילמא משתלי להניח שם עד שיתבשל דאסור אפילו להפשיר אלא דמיירי ברחוק מן המדורה כו' ודו"ק:

בד"ה וכי מפני שאין כו' אך קצת קשה דמאי משני בסמוך מ"ד כו' כיון דאיירי בשל הפתק היכי כו' עכ"ל ויש להקשות כיון דע"כ לפירושו הך סתמא דמתני' השחור והזוג כו' כרבי יהודה אתיא אמאי לא נימא נמי דהך ברייתא דהכא אתיא כוותיה דכל פרק בפ"ע טמא ומדאורייתא אינו חיבור לטומאה ולא להזאה אלא מדרבנן גזרו ביה שיהא חיבור לטומאה משום דכל אחד טמא בפני עצמו כמו בשלל כובסין ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד והא דאמר דגזרו כו' אע"ג דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כו' עכ"ל היינו לפי' רשב"א דכל אחד טהור בפני עצמו הוא וא"כ אפילו אם נטמא בשעת מלאכה הרי אח"כ שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור ה"ל כל אחד בפני עצמו וטהור כמו שברי כלים אבל לפי' ר"י אע"ג דצריכים זה לזה מ"מ כ"א בעצמו נמי ראוי למלאכה וטמא ויש לדקדק לפ"ז תקשי להו שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור וכ"א בעצמו טהור א"כ לא תועיל הזאה אף על אותו חלק שהוזה ועוד גם אם הזה על שניהם לא תועיל להם הזאה כיון דלא היה עליהם שום טומאה שלא בשעת מלאכה דאינו חיבור וה"ל כאלו כ"א בפני עצמו וטהור וכשחזר ועושה בו מלאכה תחזור לטומאה ישנה ונגזור ביה נמי שעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה וא"כ לא תמצא שום הזאה וטהרה במספורת של פרקים ויש ליישב בדוחק דעל אותו חלק שהזה שלא בשעת מלאכה נאמר שפיר שיועיל לו הזאה ולא תחזור לטומאה ישנה דאם נאמר שלא יועיל כיון שלא היה חיבור א"כ הרי הוא טהור אלא דעל אותו חלק שלא הזה נימא דלא היה חיבור ולא נטהר בהזאה של שניה גם לא נטהר שלא בשעת מלאכה כשברי כלים כיון דאינו חיבור משום דחזור לטומאתו הישנה ודו"ק:

דף מט.

תוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה כו' נראה דר' אושעיא פליג כו' עכ"ל דהא במתני' גבי טומנין בכסות ובפירות לא מפליג בין לחין ובין יבישין כדמפליג במציעתא גבי תבן וזגין כו' ומה שיש לדקדק בזה יתבאר בסמוך וק"ל:

בד"ה כאלישע כו' ואין תימה על מה שמצוה זו רפויה בידינו שגם בימי כו' כדתניא בפר"א כו' כל מצוה שלא מסרו עצמן כו' עכ"ל לכאורה ראייתם תמוה מהתם דאימא דגם בידם היתה רפויה מטעם זה דא"א לאדם להזהר להיות גוף נקי והכי משמע התם דמייתי שם אהך דעדיין רפויה היא בידם מהך דרבי ינאי דתפילין צריכין גוף נקי כאלישע וכן נראה מפירש"י התם ע"ש ואפשר שסמכו עצמם אמה שכתבו שם בשם רבינו שמואל דמייתי הך דר' ינאי מהך דאלישע שלא מסר עצמו לומר תפילין הן עכ"ל ולכך היתה עדיין רפויה בידם אבל גוף נקי היה לו לאלישע כדא"ר ינאי גופיה ודו"ק:

נמרא איבעיא להו ר"י אנסורת כו' או אנעורת כו' ביש ספרים מוגה או דלמא אתרווייהו קאי ונראה דאין צורך להגיה דלמאי דקאמר נמי אנסורת של חרשין קאי ר"ל דאנסורת של חרשין נמי קאי דאנעורת של פשתן דקתני בסיפא ודאי דקאי וק"ל:

דף מח:

בד"ה וכי מה כו' משמע דשרי רשב"ג אפילו בגוף החבית כו' עכ"ל דאל"כ לישני התם זה חיבור וזה אינו חיבור דההיא דאסר למבריז היינו בגוף החבית שהוא חיבור וההיא דרשב"ג אינו חיבור אי הוה איירי במגופה כפירש"י אלא ע"כ דרשב"ג איירי נמי בגוף החבית דהוי חבור וה"ל לשנויי הכא כי התם דהכא בפתח בית הצואר לפתחא קמכוין ובההיא דרשב"ג לעין יפה קמכוין ואיך שיהיה בין לפרש"י ובין לפי' התוס' יש לדקדק המקשה דהכא דלא ידע לפלוגי למימר דזה חיבור וזה אינו חיבור אמאי לא אקשי בההיא דפ' חבית גופיה דבגוף החבית אסור לנקוב לכ"ע ובמגופת חבית חכמים מתירין וע"כ דהיינו טעמא דזה חיבור וזה אינו חיבור וי"ל דודאי אסיק אדעתיה למימר הך סברא דזה חיבור וזה אינו חיבור אלא דהוי ס"ל דפתח בית הצואר נמי אינו חיבור כמו מגופת חבית ודו"ק:

בד"ה אי חיבור כו' דבשלל כו' תקשי לן הכי אי חיבור כו' ורבא נמי כו' עכ"ל הוא כעין קושיא אחת לדברי המקשה ולדברי המתרץ דהמקשה אמאי לא תקשי ליה הכי בשלל של כובסים ואם ניחא ליה משום דכולה הטומאה גזרו ביה מדרבנן א"כ מאי קשיא ליה נמי הכא כיון דאיכא לתרץ כי התם ורבא נמי אמאי לא מתרץ הכא כמו בשלל של כובסין וק"ל:

בא"ד דשלל של כובסין ודאי לא הוי חיבור אלא מדרבנן אפילו בשעת מלאכה כו' עכ"ל ק"ק דאכתי כיון דבשלל כובסין ליכא טומאה דאורייתא כלל ואפ"ה גזרו בה מדרבנן מי הכריח לרבא למימר הכא דגזרו שלא בשעת מלאכה משום שעת מלאכה דהוי דאורייתא דאימא דגזרו אשלא בשעת מלאכה מחמת עצמה וי"ל דבשלל כובסין נמי ליכא למגזר בשלא בשעת מלאכה אי לאו דכבר גזרו אשעת מלאכה ומ"מ לא הוי גזירה לגזירה דאי לא קיימא הא לא קיימא הא ודו"ק:

בא"ד שמשמשין שניהם תשמיש אחד וצריכין זה כו' עכ"ל ומיהו במקל שעשה יד לקורדום אע"ג דשניהם משמשין תשמיש אחד וצריכין זה לזה לא הוי חיבור דבר תורה כמ"ש התוס' לקמן דלא חשיב כלל בית יד בשום פעם כיון שהוא עשוי לזורקו כל שעה וק"ל:

בא"ד כל פרק בפני עצמו טהור מדאורייתא לרבנן כו' ולפי זה הא דאמר השחור כו' אתי כר"י כו' עכ"ל יש להקשות כיון דע"כ לפירושו הך סתמא דמתני' השחור והזוג כו' כרבי יהודה אתיא אמאי לא נימא נמי דהך ברייתא דהכא אתיא כוותיה דכל פרק בפ"ע טמא ומדאורייתא אינו חיבור לטומאה ולא להזאה אלא מדרבנן גזרו ביה שיהא חיבור לטומאה משום דכל אחד טמא בפני עצמו כמו בשלל כובסין ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד והא דאמר דגזרו כו' אע"ג דשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא ואין צריך הזאה כו' עכ"ל היינו לפי' רשב"א דכל אחד טהור בפני עצמו הוא וא"כ אפילו אם נטמא בשעת מלאכה הרי אח"כ שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור ה"ל כל אחד בפני עצמו וטהור כמו שברי כלים אבל לפי' ר"י אע"ג דצריכים זה לזה מ"מ כ"א בעצמו נמי ראוי למלאכה וטמא ויש לדקדק לפ"ז תקשי להו שלא בשעת מלאכה כיון דאינו חיבור וכ"א בעצמו טהור א"כ לא תועיל הזאה אף על אותו חלק שהוזה ועוד גם אם הזה על שניהם לא תועיל להם הזאה כיון דלא היה עליהם שום טומאה שלא בשעת מלאכה דאינו חיבור וה"ל כאלו כ"א בפני עצמו וטהור וכשחזר ועושה בו מלאכה תחזור לטומאה ישנה ונגזור ביה נמי שעת מלאכה אטו שלא בשעת מלאכה וא"כ לא תמצא שום הזאה וטהרה במספורת של פרקים ויש ליישב בדוחק דעל אותו חלק שהזה שלא בשעת מלאכה נאמר שפיר שיועיל לו הזאה ולא תחזור לטומאה ישנה דאם נאמר שלא יועיל כיון שלא היה חיבור א"כ הרי הוא טהור אלא דעל אותו חלק שלא הזה נימא דלא היה חיבור ולא נטהר בהזאה של שניה גם לא נטהר שלא בשעת מלאכה כשברי כלים כיון דאינו חיבור משום דחזור לטומאתו הישנה ודו"ק:

דף מט.

תוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה כו' נראה דר' אושעיא פליג כו' עכ"ל דהא במתני' גבי טומנין בכסות ובפירות לא מפליג בין לחין ובין יבישין כדמפליג במציעתא גבי תבן וזגין כו' ומה שיש לדקדק בזה יתבאר בסמוך וק"ל:

בד"ה כאלישע כו' ואין תימה על מה שמצוה זו רפויה בידינו שגם בימי כו' כדתניא בפר"א כו' כל מצוה שלא מסרו עצמן כו' עכ"ל לכאורה ראייתם תמוה מהתם דאימא דגם בידם היתה רפויה מטעם זה דא"א לאדם להזהר להיות גוף נקי והכי משמע התם דמייתי שם אהך דעדיין רפויה היא בידם מהך דרבי ינאי דתפילין צריכין גוף נקי כאלישע וכן נראה מפירש"י התם ע"ש ואפשר שסמכו עצמם אמה שכתבו שם בשם רבינו שמואל דמייתי הך דר' ינאי מהך דאלישע שלא מסר עצמו לומר תפילין הן עכ"ל ולכך היתה עדיין רפויה בידם אבל גוף נקי היה לו לאלישע כדא"ר ינאי גופיה ודו"ק:

נמרא איבעיא להו ר"י אנסורת כו' או אנעורת כו' ביש ספרים מוגה או דלמא אתרווייהו קאי ונראה דאין צורך להגיה דלמאי דקאמר נמי אנסורת של חרשין קאי ר"ל דאנסורת של חרשין נמי קאי דאנעורת של פשתן דקתני בסיפא ודאי דקאי וק"ל:

תוס' בד"ה טומנין כו' צ"ל לפירושו דאיירי בשיחדו כו' עכ"ל אבל הך דהכא ליכא לאוקמא בשיחדו לישיבה דא"כ לענין טומאה נמי בלאו עבודין נמי הוה מנא כמו שכתבו התוס' לקמן מההיא דפרק דם חטאת וק"ל:

בא"ד ור"ת מפרש דהכא מיירי ביבישין כו' עכ"ל וההיא דעור גדי דפרק כל כתבי נמי איכא לאוקמא ביבשין לפי' ר"ת וכ"כ התוס' פרק דם חטאת ואין להקשות אמאי לא מפליג הכא במתני' גבי שלחין בין לחין ובין יבישין כדמפליג לעיל גבי תבן כו' דהא לא מפליג אלא לענין הטמנה משום מוסיף הבל אבל לענין איסור טלטול לא מפליג במתני' ודו"ק:

דף מט:

בד"ה כנגד כל כו' ועוד דמאן דלית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה מנליה דחשיב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם ומאי קושיא דההוא מ"ד דאית ליה דרשה דמלאכה ומלאכה ודאי ס"ל הכי דאי משום כנגד עבודת המשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים אבל מאן דלית ליה הך דרשה דמלאכה ומלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד לית ליה הך סברא אלא דכל מידי דהוי במשכן אף שהיו דומות קצת זו לזו חשיב ליה בשתים דע"כ הכי אית לן למימר נמי לפי האמת וכדמוכח הך דפ' כלל גדול שהביאו ויש ליישב דלא ניחא להו למימר דפליגי בהך סברא דכיון דמ"ד כנגד כל מלאכה ע"כ יליף ליה נמי ממשכן אלא דס"ל דאי ממשכן לחוד לא הוה חשיב זורה ובורר בשתים ה"ל לתלמודא לפרש דבהכי פליג עליה דהא מאן דאמר כנגד עבודת המשכן לחוד לא חש להך קושיא אלא ע"כ דאית לן למימר דהך סברא פשוטה היא מבחוץ ולא איצטריך ליה לתלמודא לפרש והשתא קשיא להו שפיר דאם להך סברא פשוטה היא תקשה למאן דלית ליה דרשה דמלאכה ויליף ליה ממשכן לחוד מנלן מחשב זורה ובורר בשתים ומשום דאיכא למימר דאית ליה נמי שום דרשה וייתור למחשב זורה ובורר בשתים מש"ה הוסיפו בקושייתם מההיא דפרק כלל גדול משום דההוא במשכן לחוד אע"ג דדמיא לה חשיב לה וע"כ הך סברא אדחייא ודו"ק:

דף נ.

בד"ה ואם יצא כו' מאי אריא צבען אפילו חשב כו' כיון דמתיר יצא כו' עכ"ל ורבותא טפי מאי אריא צבען אפילו יצא לא קשיא להו כיון דקתני יצא בסיפא ניחא דתני צבען ברישא בדרך לא זו אף זו אבל חישב ה"ל למיתני ברישא במקום צבען דהוי רבותא טפי ועיין בזה ברא"ש באורך:

דף נ:

בפרש"י בד"ה במאי אוקימתא כו' דהכי תני בה לא יחוף בהן שערו אבל פניו כו' עכ"ל ואין זה מוכרח דאפשר דבהך דתני גבי כלים לחוף בנתר וחול אסור תני בה אבל פניו ידיו ורגליו מותר לחוף ואפשר דמשמע ליה דאימא סיפא דקאמר הכא קאי אאימא סיפא דלעיל דהיינו הך דתני מותר וק"ל:

בד"ה פשיטא שפיר קאמרי רבנן ומ"ט דר"א עכ"ל כצ"ל וכ"ה בכל ספרים ישנים בגמרא פשיטא וכמ"ש התוס' ובספרים חדשים הגיהו ע"פ מהרש"ל ואין צורך:

תוס' בד"ה ובמאי אוקימתא כו' בשלמא אי כר"ש אתי כו' עכ"ל ר"ל דלר"ש לא הוי קשיא ליה לתלמודא אלא ההיא דנזיר אבל הך סיפא ודאי הוה אתי שפיר כו' ומיהו בלאו הנך אוקימתות בהני ברייתא ה"מ לאקשויי בהך סיפא גופה דאי כר"י מ"ש שערו דאסור מפניו ידיו ורגליו דמותר ואי כר"ש קשיא הך דנזיר ודו"ק:

בד"ה מקצת עליו כו' ואין להקשות לפי' הערוך דמאי פריך מיניה לשמואל כו' עכ"ל דלפ"ה דמקצת עליו מגולין לא נקט אלא משום נטלין בשבת ניחא דשפיר פריך לשמואל דע"כ הך מתני' כרבנן דר"א בן תדאי אתיא מדלא קתני בכל הני אפילו במכוסין דר"א מתיר בשבת אפילו לכולה מכוסה ונוטל ע"י כוש וכרכור אבל לפירוש הערוך אימא דאתיא שפיר מתני' כר"א דמתיר אפילו במכוסה ולא נקט עליו מגולין אלא משום אחריני ולא משום שבת ולפי הפי' שכתבו התוס' לעיל בשם ר"י דהכא משום איסור גומא נגעו בה ולא משום איסור טלטול לא הוה קשה מידי אלא שרוצים ליישב פי' הערוך גם ההוא פירושא משום איסור טלטול מן הצד נגעו בה הכא א"נ לפי' הערוך דמיירי דגם מקצת האמהות מגולין לא משמע להו לפרש דמשום איסור גומא נגעו בה ודו"ק:

דף נא.

בד"ה אילו היה כו' אבל אח"כ נתחכם רבי כדקאמר התם ורבי חמא סבר כו' עכ"ל ר"ל דהאי עובדא דהכא כבר נתחכם רבי מההוא טעמא דשכיחי רבנן גבי כו' דמה"ט הוה טעי רבי חמא וסבר הכי בעובדא דהתם ומיהו באותה שעה ודאי עדיין לפי האמת לא נתחכם כ"כ וכמ"ש לו ר' ישמעאל בר' יוסי שמניח דברי הרב כו' וק"ל:

בד"ה כיצד הוא כו' שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר כו' עכ"ל משום דמשמע ליה דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף וכן לגלות ולהחזיר אסר וא"כ מתני' דלעיל דמשמע דמתיר לגלות אף בידים ולהחזיר בשבת כמ"ש התוס' לעיל ע"כ לא אתיא כת"ק אלא כרשב"ג כיון דמתיר להחליף כ"ש דמתיר לגלות ולהחזיר אותו דבר כו' כן נראה לפרש דבריהם מתוך דברי הרא"ש ע"ש:

בד"ה או שטמן כו' ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' א"כ במגולה מקצתה היאך נוטל ומחזיר מה בין זה לאבן כו' עכ"ל משום דלפי' הקונטרס דחשיב הך הטמנה כמניח וא"כ ליכא בין מגולה מקצתה ובין שאינה מגולה מקצתה אלא דבמגולה מקצתה יכול לאחוז למעלה בקדירה באותו מקצת המגולה ומטה ומצדד הקדירה והכיסוי נופל מאליו ואין זה מקרי טלטול אבל באינה מגולה מקצתה כיון דלא יוכל לאחוז הקדירה למעלה רק בדפניה א"א לו להטותו ולצדדו כי אם שיגביה הקדירה וזה שהוסיפו בדבריהם בלשון הקונטרס ויאחזנה בדפניה ויגביהנה כו' ואהא קשיא להו שפיר דהא בהך דאבן ברישא אסרינן במניח אפילו בשיוכל להטותו על צדה בלי הגבהה כלל וא"כ אמאי יועיל הכא מקצתה מגולה כיון דהוה כמניח וע"ק לר"ת דהא תנן נוער את הכיסוי והן נופלות אפילו אינן מגולות מקצתן דע"כ לא יכול לנער כי אם בהגבהה לפי סברת רש"י ואפ"ה שרי וא"כ ע"כ דלא הוי כמניח והדברים ברורים ודו"ק:

בא"ד והכא מיירי בכיסוי כעין כלי חרס כו' וא"א לנער הכיסוי אא"כ יגביה כו' עכ"ל לכאורה שהכיסוי שהוא הכלי חרס הוא דבר הניטל שאין לך כלי שאסור לטלטל לצורך מקומו כי הכא אלא

שעל הכיסוי הניח דבר שאינו ניטל וא"כ אכתי קשה אמאי לא יגביה את הכיסוי מצדדיה מלמטה ואח"כ ינער ממנו הדבר שאינו ניטל כי הך דאבן ע"פ החבית דבשכח שרי להגביה החבית מצדדיה עם האבן שעל גבו ומנערו וי"ל דכעין כסוי כלי חרס קאמר דהיינו שנעשה כך שהקדירה בלועה מיהו לאו כלי הוא שאינו דבר הניטל ולכך א"א להגביהה ולאוחזה בידים בצדדים דה"ל טלטול נמור ואסור ודוחק ודו"ק:

בא"ד ור"י מפרש כו' ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל כו' עכ"ל פירושו מבואר שהקופה רחבה גם גבוה יותר מן הקדירה דהשתא מן הצדדים של הקדירה מניח דבר הניטל ולמעלה מן הקדירה מילא כל הקופה בדבר שאינו ניטל שא"א לו כו' אבל הך דתנן נוער את הכיסוי והן נופלות אף שאיירי שטמן גם בדבר שאינו ניטל מ"מ כיון שהכיסוי גופיה דבר הניטל הוא אע"ג שהניח עליו דבר שאינו ניטל יוכל לאחוז בכיסוי מצדדיו ומלמטה ולנערו וק"ל:

דף נא:

נמרא וקדירה ע"ג קדירה וקדירה ע"ג מיחם אבל לא מיחם ע"ג קדירה כו' כצ"ל לפי היש ספרים שכתב רש"י וכ"ה בספרים מדויקים ולפי התוס' ומיחם ע"ג קדירה יהיו כולהו להיתרא כמ"ש הרי"ף והרא"ש ומהרש"ל הבין לפי היש ספרים ולקיים הגירסא שלפנינו בגמרא ולדברי התוס' יהיה קדירה ע"ג מיחם אסור ואינו כן דבהדיא ראיתי בתוספתא שכתוב שם כולהו להיתרא כדברי הרי"ף והרא"ש ואין להאריך עוד בשאר דחוקיו שאין לשון רש"י סובל הבנתו וכוונתו וק"ל:

תוס' בד"ה אין מרסקין כו' בשלג וברד בשבת ומים שמתקרשים ויש ברד כו' עכ"ל כצ"ל:

בגמרא לובדקים וגמל יוצאים באפסר כו' והרי"ף והרא"ש כתבו שהביא תלמודא הך ברייתא הכא למפשט בעיין גמל באפסר אין בחטם לא אלמא כל נטירותא כו' ויש לדקדק דמאי אולמיה דהך ברייתא מהך ברייתא דלעיל ddחינן לה לא למעוטי נאקה באפסר וי"ל דהתם למנינא נחית ד' בהמות יוצאות באפסר כו' למעוטי נאקה באפסר משא"כ הכא דלא נחית למנינא וליכא למעוטי נאקה באפסר אלא למעוטי גמל (דנקט) בחטם וצ"ע:

דף נב.

נמ' או דילמא זימנין דרפו ונפיל ואתי לאתויי ד' כו' יש לדקדק למה ליה למימר האי טעמא דילמא נפיל ואתי לאתויי ד' כו' נימא מטעמא דלעיל כיון דזימנין דרפו ונפיל מיניה ולא מינטרא ביה והוי משאוי ועז שחקק בקרניה דקאמר נמי מה"ט דקאמר דאי לאו בקרניה דילמא שלפא ליה מרישא כו' כפרש"י ולא מינטרא ביה והוי משאוי וי"ל דעז ודאי מינטרא בלאו הכי כמו פרה לקמן וה"ל האפסר לעז נטירותא יתירתא כמו בפרה דאיכא למ"ד דשרי ומש"ה קאמר טעמא דילמא אתי לאתויי ד' כו' דמהאי טעמא תיאסר לכ"ע ודו"ק:

שם רבינא אמר במורדת כו' וחמור שעסקיו רעים צריך לומר דמינטר טפי באפסר מפרה המורדת דאל"כ לא הל"ל דהלכה כחנניה דלמ"ד נמי דנטירותא יתירתא אסור שרי הכא במורדת וק"ל:

שם דאי ס"ד דרב דימי נמשכין קאמר מדרב יהודה אמר שמואל כו' וליכא לאקשויי דרב דימי אתא לאשמעינן דמעשה רב וקי"ל הכי וכה"ג כתבו התוס' לעיל בפרק במה טומנין גבי אבא שלחא הוה די"ל דהתם ניחא כיון דאיכא פלוגתא בהכי באומן איצטריך למעשה רב אבל הכא בנמשכין ליכא מאן דפליג ולא הוה איצטריך למעשה רב וק"ל:

דף נב:

שם טהורות א"ר יצחק נפחא בבאין כו' דתנן כל הכלים כו' וטבעת בהמה וכלים ושאר כו' והתנן מחט שניטל חורה או כו' והתנן מחט שהעלתה חלודה כו' כצ"ל דהני כולהו משניות נינהו פ' י"ג דכלים ולכך פריך מהנך משניות מקמיה דפריך מהך ברייתא והתניא מחט בין נקובה כו' דמההיא טפי ה"ל למפרך מעיקרא דאיירי נמי בשלימה לפי סברת המקשן דומה ממש לשאלתו דאיירי בנקובה ובשאינה נקובה כגון אישפילג"א אלא דניחא ליה למפרך מעיקרא מהנך כיון דמשניות נינהו ודו"ק:

תוס' בד"ה והתניא מחט כו' ותימה לר"י כו' א"כ בלא"ה תקשי ליה לרבא כו' עכ"ל לכאורה נראה דלק"מ דאי בלאו הך דהכא איכא לאוקמא הך דאינה נקובה כגון אישפילג"א כסברת המקשה דהכא אבל מדקא"ל הכא דא ודא אחת ע"כ דלא מתוקמא בהכי ודפריך ליה לרבא נמי מהך דאינה נקובה בריש פ' כל הכלים היינו נמי ע"כ דסמך אהא דקאמר הכא דא ודא אחת היא דע"כ דלא מתוקמא באישפילג"א וי"ל דודאי בלאו הך דהכא ה"מ למפרך לרבא דהא מה"ט דלא מתוקמא ליה לרבא בניטל חורה או עוקצה לא מתוקמא ליה נמי באישפילג"א כדקאמר התם מדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין שבת נמי לאו מנא הוא דליכא למימר דהוה ס"ד למימר התם באישפילג"א דהוה מנא לענין טומאה ע"י יחוד הוה לענין שבת נמי מנא אף בלא יחוד דהכי אמרי' נמי למאי דמוקי ליה בגלמי כמ"ש התוס' לעיל בפרק במה טומנין בד"ה לא אמרו עבודין כו' דהא ודאי באישפילג"א לא שייך יחוד כיון שאינה עומדת לינקב משא"כ בגלמי שעומדת לינקב ודו"ק:

דף נג.

בפירש"י בד"ה ה"ג א"ל מותר כו' כסבור הא דאשתיק משום דלא אשגח ביה דסבר אוכף נמי שרי כו' עכ"ל נראה מלשונו דלא קאי הכי אלא דלמסקנא לרב נמי אוכף ליטול אסור והיינו להאי שינויא דשאני אוכף דאפשר דנפל ממילא אבל להאי שינויא דמפליג כאן לחממה כאן לצננה ע"כ הך ברייתא דאוסר ליטול אוכף לא קיימא כרב דלרב שרי כיון דמתיר בטרסקל דלא הוי רק תענוג וכמ"ש התוס' לקמן מיהו להניח אוכף על החמור אפשר דלא תליא כלל בפלוגתא דרב ושמואל אלא בהך דפליגי ת"ק ורשב"ג בקשורה לו מע"ש אם שרי כמו מרדעת ודו"ק:

תוס' בד"ה והוא שקשורה כו' ועוד י"ל דבאינה קשורה מע"ש מחזי כמתכוין להוצאת כו' עכ"ל צ"ע לחלק בין פירש"י ובין פי' זה דהוצאת המרדעת נמי לא הוי אלא משום משאוי דכל הני יציאות דקתני משום משאוי הוא ודוחק לומר לפירש"י דבקשורה בשבת דהוי ודאי משאוי כיון דלא גלי דעתו מאתמול שתהא צריכה לכך שיהא לה למלבוש כפירושו לקמן אבל לפירוש זה אינו ודאי משאוי אלא דמתחזי כהוצאות וכמשאוי בשבת ודו"ק:

בד"ה אילימא שאינה קשורה לו כלל כו' מדאיצטריך למתני בזמן שהיא קשורה כו' וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה כו' עכ"ל ר"ל דאדרבה דהכי הוה מסתבר טפי למימר דתפסת מועט תפסת להתירא ואי לא תניא בהדיא קשורה ה"א דוקא בקשורה מע"ש כו' ולכך הוסיף למתני בהדיא קשורה דהיא מלתא יתירתא לומר דאפילו בקשורה בשבת אבל השתא דדייק איפכא מסיפא ליכא למימר ברישא הכי וליכא לאקשויי דאימא נמי בסיפא דתפסת מועט תפסת לאיסורא ואיירי דוקא בשאינה קשורה כלל ואיצטריך ליה למתני לדיוקא מיניה אבל קשורה אפילו בשבת שרי דמ"מ מלתא דסיפא לא הוה איצטריך ליה לגופיה כלל כיון דהוה מלתא דפשיטא ועוד דאדרבה בסיפא לאיסורא אית לן למימר דתפסת מרובה תפסת דהיינו לאסור אף באינה קשורה מע"ש ודו"ק:

בד"ה מהו ליתן כו' דבהמה חשיבא כדבר הניטל כיון דיכול למושכה כו' עכ"ל ולעיל בפרק כירה בד"ה ופורסין כו' שכתבו התוס' שם גבי דכרי דרב הונא דה"ל דבר שאינו ניטל משום דאין דרך למושכן ולהוליכן באחיזת יד כמו חמור דהכא וק"ל:

דף נג:

בגמרא והאנן תנן ולא בקמיע שאינה מומחה כו' ופירש"י מ"ש בהמה מאדם עכ"ל ולמאי דלא אסיק אדעתיה השתא לומר דזה חומר בבהמה מבאדם קאי אסנדל אלא אקמיע אברייתא גופא ה"מ למפרך דמ"ש בבהמה מבאדם אלא כיון דלא קאי הכי ניחא ליה למפרך ממתני' ודו"ק:

שם בגמרא ומי איכא מומחה לאדם ולא הוה מומחה לבהמה אין אדם דאית ליה מזלא כו' משמע מזה דמומחה לבהמה מכ"ש דהוה מומחה לאדם דאית ליה מזלא וקשה דא"כ מאי פריך אי הכי מאי זה חומר כו' דהא שפיר איכא חומר בבהמה דמומחה לאדם לא הוי מומחה לבהמה דלית לה מזלא ומומחה לבהמה הוי מומחה לאדם מכ"ש דאית ליה מזלא ונ"ל בדוחק דפסיקא ליה לתלמודא משום טעמא דמומחה לבהמה נמי לא הוי מומחה לאדם ודו"ק:

בפרש"י בד"ה תנאי היא במתני' ר"מ שרי כו' עכ"ל דסתם מתני' ר"מ היא והוצרך לזה דאל"כ לא הוו תנאי דמתני' מסיימי טפי מתנאי דברייתא ורב יוסף דקא קשיא תנאי שקלת כו' משמע דר"ל דאיכא תנאי דמסיימי וק"ל:

בד"ה ליבש כו' ולענין משאוי נמי כו' ליחלב הוה משאוי כו' עכ"ל שינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' ליבש דמיהדק שפיר דליכא למיחש דילמא נפיל ואתא לאתויי אבל ליחלב דלא מיהדק שפיר חיישינן עכ"ל ולאו משום משאוי נגעו בה כפירושו הכא ויש ליישב דבמתני' פי' כן לפום ריהטא כשינויא דרב יהודה אברייתות דמוקי להו הא דמיהדק הא דלא מיהדק והכי מפרש לה רב יהודה ליבש אבל לא ליחלב דמתני' כפירש"י במתני' וכצ"ל לדברי התוס' שכתבו רב יהודה ידע שפיר כו' אלא דניחא ליה לאוקמא כו' אליבא דחד תנא עכ"ל דלכאורה אין זה מספיק דאכתי תקשי ליה אמאי לא מוקי לה כחד תנא דמתני' דהיינו ר"י וכאן ליבש וכאן ליחלב אלא ע"כ דאית לן למימר דקושטא הוא דרב יהודה מוקי להו בהכי והא דמיהדק והא דלא מיהדק היינו הך דהא ליבש והא ליחלב וכפירש"י במתני' אבל הכא דקאמר ואיבעית אימא כו' כאן ליבש וכאן ליחלב ע"כ דליכא לפרש דהיינו הא דמיהדק הא דלא מיהדק דא"כ היינו שינויא דרב יהודה ומאי קאמר ואיבעית אימא כו' ומזה הוצרך רש"י לפרש הכי דלאו משום דילמא אתי לאתויי נגעו בה הכא אלא משום משאוי וק"ק כיון דרב יהודה נמי מוקי לה כאן ליבש כאן ליחלב דהיינו מיהדק ולא מיהדק א"כ כי משני הכא כאן ליבש וכאן ליחלב והיינו משום משאוי הוי עיקר תירוצא חסר מן הספר וצ"ל כאן ליבש וכאן ליחלב משמע טפי משום משאוי וכצ"ל הא דקא"ל רב יוסף לרב יהודה תנאי שקלת מעלמא אע"ג דאיהו נמי מוקי לה כחד תנא דמתני' כר"י מ"מ לרב יוסף לא משמע ליה לפרושי מתני' ליבש אבל לא ליחלב אלא משום משאוי אף קשה במה שפירש"י לעיל אהך ברייתא ולא עזים בכיס שבדדיהן לקבל חלב הנוטף א"נ שלא ישרטו דדיהן כו' עכ"ל מה שפי' לקבל חלב הנוטף היינו אוקמתא דהכא כאן ליחלב ומשום משאוי כפירש"י הכא אבל מה שפי' א"נ שלא ישרטו דדיהן קשה דלא הוי כחד מכל הני אוקמתות דהכא וע"ק מאי איסורא איכא בשלא ישרטו דדיהן טפי מליבש כיון דלצורך שמירת גופן הוא ולא הוי אלא כמלבוש ואפשר ממאי דמייתי הכא בתר כל הני אוקמתות הא דתניא ר"י אומר כו' כדי שלא ישרטו דדיהן משמע ליה דהיינו אוקמתא אחריתא דהך דולא עזים בכיס כו' היינו כדי שלא ישרטו ואע"ג דלא הוי משאוי משום דלא מיהדק הוא ואתא לאתויי ואפשר דהיינו שינויא דרב יהודה וסמך עצמו אהא דמייתי ברייתא כדי שלא ישרטו כו' והיינו דקא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא דהיינו מתוך הברייתא אבל ליבש אבל לא ליחלב דמתני' לא משמע אלא משום משאוי וצריך עיון:

תוס' בד"ה כאן ליבש כו' ור"י פי' דבין ליבש כו' לפי שמהדקו כו' אבל לחלב כו' אינו מיהדק כו' עכ"ל והיינו דמייתי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו כו' בתר האי שינויא אבל קשיא להאי פי' דאימא דרב יהודה נמי להכי נתכוון דהא דמיהדק היינו ליבש והא דלא מיהדק היינו ליחלב ומשום דלא אתא לאתויי ומוקי לה כחד תנא דמתני' כרב יהודה ומאי קא"ל רב יוסף תנאי שקלת מעלמא כו' ומאי קאמר ואי בעית אימא כו' דהא רב יהודה נמי הכי קאמר וי"ל דמשמע ליה לרב יוסף דאם רב יהודה נתכוון לכך לא ה"ל לפלוגי במיהדק ולא מיהדק אלא ה"ל לאתויי הך ברייתא דכדי שלא ישרטו וכאן ליבש וכאן ליחלב נמי הכי משמע דמיהדק ולא מיהדק ודוחק ודו"ק:

דף נד.

בפרש"י בד"ה כת"ק דמתני' דשרי בתרוייהו עכ"ל מה שפירש כת"ק דמתני' ולא ניחא ליה לפרש למאי דקיימינן הכא כת"ק דברייתא דמתיר ליבש אבל לא ליחלב משום דמשמע ליה דכי אתא רבין אר"י מלתא באנפי נפשיה הוא ולא קאי אמלתא דשמואל וא"כ לא ה"ל למנקט ת"ק דברייתא אלא ה"ל למנקט כרבי יהודה דמתני' אבל לפי הגי' של התוס' דרב ושמואל מתני להא אברייתא ניחא דרב נקט ת"ק דברייתא ולא ר' יהודה דמתני' משום דשמואל בעל פלוגתיה דוקא אברייתא קאי כמ"ש התוס' דנקט ר"י בן בתירא ולא ר' יוסי כו' ולפי אותה גירסא נמי גרסינן וכן אמר רבין אמר ר"י כו' דכן אמר כרב וקאי אברייתא ודו"ק:

תוס' בד"ה רב אמר כו' וי"ל דאיכא דמפכי להו עכ"ל ר"ל משום דהוה פסיקא להו דאיכא דמפכי לפלוגתא דתנאי בהך מלתא ולא הוו מסיימי דבריהם ולכך הוצרכו לפסוק הלכה ולפרש דבריהם ולזה בד"ה הלכה כר"י בן בתירא שכתבו הא דנקט ר"י בן בתירא ולא נקט ר' יוסי כו' לא ניחא למימר להוא לישנא נמי דלכך לא נקט רבי יוסי משום דאיכא דמפכי להו לתנאי דא"כ נמי השתא אפשר דמפכי להו לתנאי דברייתא הא דרבי יהודה בן בתירא ות"ק דידיה דאיירי נמי בהך מילתא אלא ע"כ להוא לישנא דלא פירשו דבריהם לא חשו לאפוכי תנאי והא דלא נקט ר"י משום כו' וק"ל:

בד"ה והתנן כו' והא דקתני ובלבד כו' ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט כו' עכ"ל ר"ל לרב חסדא דמוקי לה משום דאין שורפין קדשים ביו"ט וכ"ה ברא"ש אבל לרבה דמוקי טעמא דמתני' משום

שמא יטה וגזרינן יו"ט אטו שבת שפיר דקתני לה גבי מלתא דשבת ואע"ג דרב חסדא נמי מוקי לה ביו"ט שחל להיות בע"ש לאו במלתא דשבת תליא מלתא דהא מטעם דאין שורפין קדשים ביו"ט בשאר יו"ט נמי אין מדליקין בו וק"ל:

דף נה:

בפירש"י בד"ה והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרבי יהושע כו' קשה בעיני שם חכם הנזכר כו' עכ"ל כן היה הגירסא בגמרת רש"י ור"ל דק"ל שם חכם הנזכר רבא בריה דרב יהושע הנזכר כאן ולא נזכר בכולה תלמודא ומזה צריך לומר כי טעות גדול הוא ולא גרסינן להא מלתא כלל שהרי כו' שמזה מוכח ג"כ שטעות הוא שנפל בספרים ומהרש"ל הגיה בפירש"י רב הונא בריה דרב יהושע ולא הבנתי כוונתו דמאי קשה בעיניו שם חכם הנזכר כאן וק"ל:

דף נז.

תוספות בד"ה במה אשה כו' דאם יהא זכור שבת בשעת התרה כו' עכ"ל מבואר יותר ברא"ש ע"ש:

בפרש"י בד"ה הא נמי אריג כו' אבל במידי דלא מיהדק ועיילי ביה מיא מאי חוצץ כו' עכ"ל דליכא למימר דהך לישנא דאמר משום דלא קפדן אית ליה דמידי דאריג מיהדק וחוצץ ופליג אהך לישנא דסבר כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דהכי קמבעי ליה מעיקרא תיכי חלילתא מאי אי הוה חציצה או לא דלא ניחא ליה למימר הכי לפי האמת אלא דכ"ע אית ליה כל שהוא אריג לא גזרו ולא מיהדק דבפשיטות מייתי לקמן מהך דכל שהוא אריג לא גזרו לכל מידי בין לענין חציצה בין לענין דלמא מפסיק כדלקמן מיהו מה שכתב רש"י שוב ואי אתי למימר דהאי חוצץ דהתם לא דק כו' היכי אמרינן הכא הא נמי אריג הוא ומותר כו' עכ"ל יש לדקדק בו ומאי קושיא דאימא דודאי האי לישנא דקאמר כל שהוא אריג לא גזרו לא ס"ל הכי אלא דחוצץ דהתם דק בלישני' ובעי מידי דמיהדק וקפיד ויש ליישב דדחיקא ליה למימר דפליגי הנך לישני בפירושא דהך הלכתא למשה מסיני אי מיירי במידי דמיהדק או לא ודו"ק:

תוס' בד"ה השתא קשה כו' דקשה ע"ג רך חייץ כו' ורך ע"ג קשה לא חייץ כקשה ע"ג קשה כו' עכ"ל ולפי זה למאי דקאמר ואלא למעוטי דחוטי פשתן כו' ה"מ לדחויי השתא רך ע"ג קשה חוצץ קשה ע"ג רך מבעיא אלא דניחא ליה לדחויי מפשתן גופיה ודו"ק:

דף נז:

בד"ה אי כבלא כו' ולקמן דפירש"י דבסיפא מודו כ"ע דכבול כיפה כו' קשה לר"י דהא משמע הכא כו' שרי כיפה של צמר אף לר"ה עכ"ל ר"ל והתם קתני כבול שרי בחצר משמע אבל לא לר"ה וק"ק דטפי ה"ל לאקשויי מהך מתני' (דהכא למאי) [דהתם למאי] דפירש"י] דבכבול של כיפה דוקא אייריי לכ"ע דשרי בחצר אבל בכבלא דעבדא לכ"ע אסור אף בחצר ובמתני' דהכא קתני למאן דמפרש לה בכבלא דעבדא דדוקא בר"ה אסור אבל בחצר שרי ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה אין בה משום כו' שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן כו' עכ"ל אורחא דמלתא נקט אם נתן בתוכן בלאי בגדים אינו מדקדק בין של צמר ובין של פשתן מיהו בשל פשתן לא איכפת לן אלא בשל צמר כיון שהכיסוי הוא של פשתן וחוט התפירה מחברן ולא אתא אלא לאפוקי אם נותן בתוכן רק גיזי צמר שאין החוט דתפירה מחברן כלל לכיסוי של פשתן וק"ל:

בד"ה ואין מטמאה כו' דבעינן טוי ואריג כו' מק"ו דפכין קטנים שטהורין כו' עכ"ל ודבעינן בטומאת מת ושרץ טווי ואריג היינו בדבר שאינו ראוי למדרס הזב וק"ל:

דף נח.

נמרא ומי אמר שמואל הכי כו' יוצא העבד בחותם שבצוארו כו' מגופא דמתני' ה"מ לאקשויי אדשמואל דאמר יוצא העבד כו' דא"נ כבול היינו כיפה של צמר הא קאמר דכ"ש כבלא דעבדא אלא דניחא ליה לאקשויי דשמואל אדשמואל וק"ל:

תוס' בד"ה והאמר שמואל כו' ולא בעי לאוקמא מתני' בחותם שבכסותו כו' עכ"ל ודלא מוקי ליה מתני' נמי בחותם של מתכות ואפילו בשל רבו כדלקמן משום דסתם חותם של טיט הוא כפירש"י לקמן וק"ל:

בד"ה במאי אוקימתא כו' ליכא למיחש דילמא פסיק ליה בידים כו' עכ"ל דבדעבד ליה איהו לנפשיה איכא נמי קצת קפידא כמ"ש התוס' לעיל אבל בכסותו כשיהיה מקופל לא חייש אף לקפידא קצת כיון דיכול להראותו לרבו מחובר בכסותו וק"ל:

בד"ה לא תצא כו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא ולא קאמר כו' עכ"ל לכאורה דר"ל דאיירי הכא לפירש"י אריג ולהכי ליכא למיחש לדילמא מפסיק ואתי לאתויי אלא משום דמחזי דאזיל לחינגא וכ"כ התוס' אמתני' דפרק במה בהמה ע"ש אבל קשה אמאי לא תקשי להו הכא גבי בהמה כמו שתקשה להו לקמן גבי עבד דכי היכי דזוג איירי במחי ה"נ איירי בחותם שבכסותה וא"כ אמאי אסור דהא באריג ליכא למיחש לשמא יפסוק ואינו דומה לומר דבחותם של בהמה דמתחזי כמאן דאזיל לחינגא דלא משמע כן מדברי התוס' שכתבו ולא קאמר דלמא מפסיק דומיא דחותם ויש ליישב דר"ל דמחזי הכא בברייתא איכא לאוקמא גבי בהמה בלא אריג דומיא דחותם ואיכא טעמא דמשום דלמא מפסיק אלא דמ"מ טעמא שפי' הקונטרס הכא משום דמחזי כאזיל לחינגא גם הוא אמת כדמפרש ליה לעיל בפרק במה בהמה במתני' ומיהו לא איצטריך להך טעמא אלא התם באריג וק"ל:

דף נח:

בד"ה מתיב רבא כו' ש"מ דכי נתפרדו כו' ואע"ג דהדיוט יכול להחזירה כל כמה כו' וקשה לר"י כו' עכ"ל אין לפרש שהבינו מפירש"י גם הכא מטעם דהדיוט יכול להחזירה לאביי דאינו טהור מטומאה שהיה כבר עליו אבל אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא והמקשה רבא בא למימר דאפילו מטומאה שהיה עליו כבר נטהר דכל כמה דלא הוו אהדדי לאו שלם הוא דאם כן תקשי להו הכא לפירש"י לרבא מההיא דפ' שלשה שאכלו דמוכח בהדיא דלטומאה שהיתה כבר עליהן תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה כמו שהקשה ר"י גופיה לקמן לפירש"י גבי הואיל וראוי להקישו אלא נ"ל דהכא יש לקיים פירש"י ונוכל לומר דודאי מטעם דהדיוט יכול להחזירה לא פרחה הטומאה שכבר היה עליו אלא דאביי בעי למימר מטעם דהדיוט יכול להחזירה שהיה כל אחד טמא בפני עצמו כאילו היה מחובר ואהא מתיב רבא מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו כו' ואין כ"א טמא בפני עצמו כאילו היה מחובר ואהא קשה לר"י דהא מעיקרא נמי כו' וע"כ הוסיף הרב פורת בשם ר"ש לומר דלפי סברת אביי מטעם דהדיוט יכול להחזיר אמר שכ"א טמא בפני עצמו השני נטמא ממנו בחיבורו דכיון דלא חזי השתא למידי ואי לאו כמחובר כו' וע"ז הקשה רבא מהנהו דמספורת ואיזמל דקתני בהו בהדיא דכל אחד נטמא בפני עצמו ואפ"ה לא יטמא השני ממנו אלא בשהיה מחובר בשעה שנגע האחד בטמא דבשלא בשעת מלאכה לא יטמא אלא דומיא דשעת מלאכה ודו"ק:

בד"ה אלא אמר רבא כו' והר"ם הביא ראיה מחמת שתפרה כו' אע"ג דחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון מקבל כו' עכ"ל לכאורה אם פסיקא להו בשום מקום דחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון שמקבל טומאה מהך גופה בפשיטות הוה ליה לאקשויי לפירש"י דס"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה וצ"ל דלא פסיקא להו הכי בשום מקום אלא מהך שהביא דקתני חמת שתפרה ושייר פחות ממוציא רימון דטהורה מלקבל טומאה איכא למידק מיניה הכי מדלא תני רבותא טפי דאפילו בחמת שלם שנקרע פחות ממוציא רימון דטהור מלקבל טומאה ודו"ק:

דף נט.

בא"ד דהאי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה לא מהני לקבל בה טומאה כדקתני התם החזירוה כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דהא אין כאן ראיה מהתם דאיירי בנגנבה כו' שאין סופו לחברה ולכך אי לאו דהחזירוה לא היה מקבל טומאה מכאן ולהבא אבל הכא אימא שפיר דמטעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא כמו שאין הטומאה פורחת הכא מה"ט ותדע דאין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהטומאה שהיתה כבר נמי פורחת מהן ולא מהני בה האי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה והכא פסיקא להו מהאי טעמא דהואיל והדיוט יכול להחזירה שאין הטומאה פורחת ועוד קשה לפי סברתם תקשי להו מהתם לאביי דבעי למימר הכא דמשום דהדיוט יכול להחזירה מטמא אף מכאן ולהבא והתם קתני דוקא החזירוה מקבל טומאה מכאן ולהבא ויש ליישב דמהא דפרח טומאה התם ודאי אין לדמות הך דהכא לדהתם דנגנבה כו' דהא התם אפילו בהחזירוה אינו מקבל טומאה למפרע כדקאמר התם כיון דפלגו לה פרח לה טומאה מינה אבל לענין לקבל טומאה מכאן ולהבא ודאי דיש לדמות הך דהכא לדהתם דבנגנבה כו' נמי בהחזירוה מקבל טומאה מכאן ואילך כי הכא אבל בלא החזירוה אפילו שסופו לחברה כגון שנמצא אינו מקבל טומאה מכאן ולהבא ולא מהני בזה טעמא דהואיל והדיוט כו' מיהו אביי דסבר הכא דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא מהני נמי טעמא דהואיל והדיוט כו' מחלק בין הך דהכא לדהתם דכיון דמעיקרא נגנבה כו' ולא היה סופו לחברה לא מהני בה טעמא דהואיל והדיוט כו' לקבל טומאה נמי מכאן ולהבא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה איכא בינייהו דמאיס כו' ורב סיכה לית ליה כו' ה"ה בין לרב ובין לר"י איכא בינייהו דמאיס עכ"ל יש לדקדק בזה דא"כ מאי מייתי תלמודא ראיה מכאן דרבי יוחנן בעי מעין מלאכה ראשונה אימא דאיצטריך ר"י להאי טעמא בשעה שהוא בורח כו' משום דמאיס וסיכה לית ליה כו' כדסבר רב ונ"ל דקושטא הוא הא דקאמר תלמודא מאי בין רב לרבי חנינא כו' הם דברי המדחה דע"כ בין רב לרבי חנינא איכא בינייהו דמאיס וה"נ איכא למימר דאיכא בין רב לרבי יוחנן וסיכה נמי לית ליה כמו רב וא"כ ליכא ראיה מהתם כלל דבעי ר' יוחנן מעין מלאכתו ראשונה ודו"ק:

תוס' בד"ה ורבי יוחנן כו' וגם עתה הדיוט יכול להחזירה אית כו' חשיב כלי אפילו בלא ייחוד כו' עכ"ל וכן בהך דאר"י אף אומרים בטמא מת עמוד כו' איירי בכה"ג דהדיוט יכול להחזירה וכן בהך דסנדל של בהמה משא"כ בההיא דפ' המצניע דאיירי בניקב ואין הדיוט יכול להחזירה ובעי ייחוד וק"ל:

דף נט:

בד"ה מאן דרכה כו' והביא ראיה כו' דאפילו לרבנן כו' מודו בשאר תכשיטים אליבא דשמואל כו' עכ"ל ק"ק דאין זו הראיה מכרעת דאימא אכתי דאיצטריך ליה לעולא האי טעמא הואיל ואיכא תורת כלי עליהן אליבא דרב דלא שרי לרבנן בשאר תכשיטים אפילו לאשה חשובה ויש ליישב וק"ל:

בד"ה הא יש עליה חותם כו' אסיפא סמיך דקתני בהדיא כו' עכ"ל דמדיוקא איכא למידק איפכא הא יש עליה חותם יוצאת לכתחלה כדין האיש וק"ל:

בד"ה ר' נחמיה כו' דלא בעי למימר הלך אף אחר חותמה כו' וכן משמע בהדיא כו' עכ"ל יש לדקדק דאמאי לא הוכיחו כן מגופא דשמעתין דאם הולך אף אחר חתימה קאמר ומדמה נמי בהיא של מתכות וחותמה של אלמוג דאין חותם עיקר האיך מתוקמא הך מתני' הא יש לה חותם חייבת כר' נחמיה כיון דאין עיקר הטבעת אדעתא דחותם ה"ל גוף הטבעת תכשיט ואמאי חייבת וי"ל דודאי לרבנן דהטבעת עיקר והחותם בטל לגביה הוי כולו תכשיט אבל לר' נחמיה נהי דהחותם אינו עיקר מ"מ הטבעת נמי אינו עיקר דליהוי החותם בטל לגביה וכיון דהחותם אינו תכשיט לאשה הוי משוי וחייבת וכן הך דואלו הן תכשיטי נשים כו' נמי אע"ג דלפום סברא דהשתא לרבי נחמיה אין החותם עיקר יותר מגוף הטבעת מ"מ כיון דהטבעת נמי אינו עיקר ואין החותם בטל לגביה לא הוי ליה למקרי טבעת שיש עליה חותם תכשיט נשים ולא מצי אתיא כרבי נחמיה ודו"ק:

דף ס.

בד"ה ותהוי כבירית כו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס כו' עכ"ל לפירוש הקונטרס לא קשיא להו הכי דכיון דראשה האחד אוגרת בה שערה ממש ולא שלפה ומחויא לה א"נ דראשה השני הוא טס של זהב והוי תכשיט מ"מ לא שלפא משום ההוא צד דאוגרת בה השער דעבידא לצניעות אבל לפר"י דלאו משום דלא משלפא ומחויא נגעו בה דאינה אוגרת בה השער ממש אלא שתוחבת המחט בתוך השבכה כמו שכתבו התוס' לעיל וכמו שפי' הרא"ש דברי התוס' אלא דלא הוי תכשיט כלל דה"ל כטבעות הכלים שפיר תקשה להו דאימא דבראשה השני יש לה כמין טס ושלפה ומחויא לה כדמשני לקמן ואהא תירצו דאם היתה אוגרת כו' ואינה חשובה תכשיט אלא טס כו' כצ"ל מספרים מדויקים ור"ל דאינה חשובה תכשיט אלא במניח הטס שם כנגד פדחתה אם היתה אוגרת בה שערה דהיינו שתוחבת בתוך השבכה לעולם לא היה בא צד השני של הטס כנגד פדחתה ודו"ק:

בא"ד וצ"ל דאטומאה נמי פריך ותיהוי טהורה כבירית שהיא טהורה וגם תשתרי כו' עכ"ל ולפי האמת דקאמר הואיל ואשה חולקת כו' צ"ל דלא עבידא שום מחט לכך דאוגרת בה שערה דאל"כ אכתי תקשה דע"כ טהורה היא כבירית דלענין טומאה דא ודא אחת היא אלא דלמאי דבעי למימר דמחט דמתני' היינו דאשה אוגרת בה שערה קאמרי קושטא היא דתקשי ליה נמי אטומאה דקאמר דדא ודא אחת היא והך מחט דמתני' דאוגרת בה השער ע"כ דטהורה היא כבירית ודו"ק:

דף ס:

בד"ה השתא חמש כו' משהה אדם עם אשתו אפילו שתים ושלש שנים כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לענין זה דנקט שתים לרבי דבתרי זימני הוי חזקה וג' לרשב"ג כמ"ש לקמן אהך דפרק הזרוע ב' וג' ודו"ק:

בא"ד אבל הכא ליכא לפרושי ד' וה' אפילו טובא דא"כ התרתה כו' עכ"ל אע"ג דבנשרו איירי ובנעקרו כדמסיק מ"מ כיון דדינו של נעקרו כשאר סנדל המסומר אם נימא אפילו טובא אם כן התרתה כו' וק"ל:

דף סא.

בד"ה דעבד הכי עבד פירוש דברייתא לא פליגא אר"י כו' עכ"ל דלא ניחא להו לפרש כדאמרינן בעלמא כיון דלא איפסק הלכתא לא כמר ולא כמר דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד דא"כ לא הוה מקשה ליה אביי דלמא ר"י הא מתני' כו' דהא השתא נמי מספקא לן בהלכתא מאי ודעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד אלא דלרב יוסף לא פליגי מידי ואביי מקשה להו דאימא דפליגי ואהא קשיא להו דא"כ לרב יוסף דלא פליגי ויכול לנעול לעולם איזו שירצה תחלה אמאי הקפיד ר"י על רב שמן כו' ותירץ ר"י דודאי לא פליגי אלא מי שרוצה לחבב כו' דהיינו דלעולם יעשה אדם או כר"י בשמאל או כברייתא בימין ולא פעם בימין ופעם בשמאל ור"י דהקפיד על רב שמן משום שהיה רב שמן יודע מנהגו של ר"י שהיה דרכו לעולם בשמאל ומהרש"ל בחנם הגיה ורב שמן לא היה כו' וק"ל:

בד"ה אע"ג דלא מימחי כו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה דאיתמחי גברא ולא קמיע כו' עכ"ל עיקר קושייתם למאי דמסיק תלת קמיע לתלת גברי ג' ג' זימני איתמחי גברא ואתמחי קמיע ובחד וימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי דלמאי נ"מ כיון דהאיש מומחה לכתוב לחש זה א"כ לא גרע ממנו לחש שכתב כבר שנעשה הגברא מומחה על ידו ולא איצטריך לן בהמחאת קמיע וק"ל:

דף סא:

בד"ה תלתא קמיעי לתלתא כו' קמיע שלישית היכי איתמחי הלא מיד כשנתרפא כו' בקמיע שלישי פ"א איתמחי גברא כו' עכ"ל דליכא לשנויי הכא שאחר שנתרפא האדם שלישי בקמיע שלישי פ"א ואתמחי גברא אבד הוא מחאתו שכתב ג' קמיעות ולא הועילו ושוב אח"כ ריפא הקמיע שלישי את האדם השלישי תרי זימני דהשתא איתמחי קמיע השלישי ג"כ בתלת זימני דליכא למיתלי בהמחאת גברא שכבר אבד המחאתו דהא משמע דבשעה דאתמחי גברא איתמחי נמי הקמיע וק"ל:

בא"ד והקמיע שלישי לחד מהנך תרי גברא כו' מימחו כבר תרי קמיעי וגברא וקמיע שלישי כו' עכ"ל היינו לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא לא אתמחי גברא קאמר בכולהו ג' קמיעי תלתא זימנא דכולהו איתמחי כה"ג שכתבו התוס' אבל לפום הסברא דתלתא קמיעי לחד גברא איתמחי גברא צ"ל דקושטא הוא דקמיע השלישי לא איתמחי דא"נ ריפא הקמיע השלישי חד מהני תרי גברא תרי זימני איתמחי מיד גברא וקמיע השלישית עדיין לא איתמחי והיאך אתמחי שוב קמיע שלישי כיון דאתמחי כבר גברא ודאי שאותה אגרת מועיל מכאן ואילך כמ"ש התוס' ובלאו הכי צ"ל דלאו דוקא קאמר בכולהו תלת תלת זימני דהמ"ל חד תלת זימני כו' כמ"ש התוס' ודו"ק:

בד"ה תלת קמיעי לחד כו' דה"ק שעשה אדם לחש זה בג' אגרות לג' אנשים כו' וגם זה אין נראה לר"י דאם בענין זה נמי קרוי חד קמיע כו' עכ"ל ק"ק בפשיטות הוה ליה לדחויי איך שיהיה הא ג' אגרות לג' אנשים כו' היינו תלתא קמיעי לתלתא גברי חד זימנא הא אמרינן דגברא איתמחי ולא קמיע ויש ליישב בדוחק:

בד"ה הא לאמחויי כו' אע"פ שר"ל הקונט' שרופא אחד כתבם מדפירש ואין לומר כו' עכ"ל כל אלו הקושיות שהקשו לפ"ה בדבור זה ובדבור שאחריו המתחיל איתמחי קמיע כו' מסתירת דבריו זה לזה אינו אלא כפי הבנתם דהנהו ואין לומר מזל הרופא כו' ואין לומר החולה כו' שכתב רש"י קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אבל לולי דברי התוס' היינו יכולין לפרש שהכל דבור א' בפירוש הקונט' איתמחי גברא כו' ואיתמחי קמיע כו' והנהו ואין לומר כו' שבפירוש הקונט' לא קאי אלפניו אאיתמחי קמיע כו' אלא אלפני פניו אאיתמחי גברא כו' דבאיתמחי קמיע ודאי דלק"מ כמו שפ"ה לקמן דהתם חדא קמיע הוא וליכא למיתליה בשום מזלא דגברא אלא בקמיע ולא מסתבר ליה לפלוגי בין הוחזק כבר גברא קודם שהוחזק הקמיע ובין לא הוחזק הגברא מקודם כמו שחילק מהרש"ל אלא בכל גוונא אית לן למתלי בחדא קמיע אבל הכא באתמחי גברא דע"כ בגברא תלו ליה קאמר שפיר דאין לומר שלא לתלות בהמחאת הגברא בכל קמיעות שבעולם אלא במזל הרופא בעלמא וקאמר דודאי אין הדבר תלוי במזל הרופא אלא בחכמתו וכיון דהוחזק בחכמתו בג' מיני קמיעות הוחזק בחכמתו נמי לכל קמיעות שבעולם וקאמר דאין לומר נמי החולה גרם כו' ואין לתלות דגברא אתמחי אלא כדמספקא לן לקמן בחולה וקאמר דלקמן היינו לחד גברא אבל הכא בפשיטות לג' אנשים חולים אין לתלות בהם אלא בחכמת הרופא ואיתמחי גברא והשתא מה שפי' גבי איתמחי קמיע דמומחים מיד כל אדם מצי שפיר איירי בג' רופאים אבל ברופא אחד לא נעשה מומחה רק מיד אדם זה כמו שפי' בהדיא הקונטרס לעיל והשתא נמי ממה שפ"ה גבי תלת תלת כו' ואפילו אדם אחד נמי לא חזר בו דמה שפירש ואין לומר מזל כו' שהרי בשלשה אנשים הוחזק לא קאי כלל אאיתמחי קמיע אלא אאיתמחי גברא והשתא נמי מה שהקשו נמי לפ"ה בד"ה איתמחי קמיע כו' משמע שרוצה ליתן טעם אמאי איתמחי קמיע כו' ולא ידע רשב"א מה טעם כו' לא קשה מידי דרש"י לא בא ליתן טעם כלל הכא אאיתמחי קמיע שלפניו אלא אאיתמחי גברא דלפני פניו ותו לא מידי והדברים ברורים למבין ודו"ק:

בא"ד איירי נמי ברופא א' כמו רישא כו' דאי מיד רופא זה הא בלא"ה הוא מומחה בכל כו' עכ"ל יש לדקדק בזה ומאי קושיא דהא כה"ג הקשה רשב"א לעיל גם לשיטת ר"י ותירץ דנ"מ אם אבד המחאתו כו' אם הומחה הקמיע מועיל אפילו אבד האדם המחאתו וא"כ ה"נ נימא הכא לשיטת הקונטרס ויש לומר דלעיל ודאי דהוי ניחא להו בהאי תירוצא לפי מה שפר"י לשיטתו בהומחה הקמיע דאותה אגרת לבדה היא שהומחת ניחא גם אם אבד הגברא מחאתו הקמיע היא גופה הומחת אבל לשיטת הקונטרס שפירש דהומחה הקמיע ע"י אדם זה דהיינו שהוא מומחה לכתוב לחש זה תקשי להו שפיר דמאי נ"מ בזה אם כבר הומחה גברא הרי הוא מומחה כבר אף בכל קמיעות שבעולם דליכא למימר דנ"מ באבד המחאתו דהא כיון דאבד המחאתו בשאר קמיעות שבעולם אבד נמי המחאתו בלחש זה ולמה יועיל ע"י אדם זה במומחה הקמיע ולא יועיל אלא אותה אגרת לבדה שהומחה כמו שפר"י לשיטתו אך קשה דבפשיטות טפי ה"ל לאקשויי לשיטת הקונטרס שפירש במומחה הקמיע שנעשה הקמיע מומחה ע"י אדם זה מאי קאמר בתלתא קמיעי לתלתא גברי חד חד זימנא דגברא איתמחי קמיע לא איתמחי הא כיון דאתמחי האי גברא בכל קמיעות שבעולם לא יגרע כחו בלחש זה שכתב פעם אחת וצ"ע:

דף סב.

בד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי עכ"ל ר"ל דהתם הוה שפיר חילוף באיש מבאשה דבאשה קתני חייבת ביש עליו חותם ובאיש חייב באין עליו חותם אבל הא דקתני באין עליו חותם דבאשה פטור אבל אסור משום דשלפא ומחויא ליה לא הוה חילופו באיש ביש עליו חותם פטור אבל אסור אלא דמותר לכתחלה דלא שייך באיש שליף ומחוי ועיין ברא"ש:

דף סג:

בד"ה בירית כו' וקשה לפ"ז דא"כ בכבלים אמאי אין יוצאין כו' עכ"ל וה"ה דיש לגמגם בפירוש הקונטרס כיון דכבר פירש בבירית דלאו לגוי הוא כו' לא איצטריך ליה לפרש דליכא למיחש למשלף ואחוי משום דלא מגלי שוקא דהא בלא"ה כיון דלאו לגוי הוא ואינו תכשיט ודאי דלא שייך ביה למיחש למשלף ואחויי וק"ל:

דף סד.

גמרא איכא למיפרך מה לשרץ שכן מטמא בכעדשה כו' הא דלא ניחא ליה לתלמודא הכא בהך פרכא דנקט בברייתא אם הרבה בטומאת שרץ שהיא מרובה כו' די"ל דאין זה דבר חמור למפרך ליה הכא אג"ש אלא דבברייתא אמה מצינו פריך ליה דבטומאת שרץ שמצינו בה שהיא מרובה הרבה בה הכתוב ועוד דהכא אג"ש קמייתא ע"כ דצריך למפרך בה דבר חמור כמ"ש לקמן בשם הראב"ן ניחא ליה למנקט לג"ש בתרייתא פרכת דבר חמור ודו"ק:

בפרש"י בד"ה דאיכא למפרך כו' וה"ה דמצי למימר הכי אג"ש קמייתא כו' עכ"ל הא ודאי דהך פרכא דמה לשרץ דמטמא בכעדשה לא שייך למפרך בג"ש קמייתא דיליף מג"ש משרץ לטמא מת דאינו מטמא באינו טווי ואריג וכן דיליף מג"ש מטמא מת לטמא כל מעשה עזים דאדרבה סייעתא היא דמחומר בכעדשה מטעם זה יש להחמיר בשרץ טפי אלא דר"ל הך פרכא דמופני דאי לא מופני כו' איכא למיפרך בג"ש קמייתא דיש ג"כ הרבה חומרות בטמא מת משא"כ בשרץ כגון אבי אבות הטומאה וטומאת ז' וטומאת אהל אלא דנטר בהך פירכא דמופני כו' עד לסוף למפרך לה אבל הג"ש דנקט בברייתא ומשום דסליק מינה בהך ג"ש בתרייתא נקט למילתא בחומר דשייך בהך פירכא בתרייתא כן תוכן דברי הראב"ן לבאר פירש"י ע"ש:

תוס' בד"ה מנין לרבות כו' אך קשה דלעיל פרק במה מדליקין מפיק דבר הבא מן העזים כו' מאו בגד וקילקלי כו' ומפיק להו הכא מאו שק כו' עכ"ל לכאורה קשה לדבריהם למאי דלא אסקי אדעתייהו דאיכא תרי גוונא נוצה תקשי להו בפשיטות משק גופיה דהיינו נוצה של עזים ול"ל התם קרא לדבר הבא מן העזים וכמו שהקשו התוס' שם פרק במה מדליקין ותירצו כה"ג ע"ש וע"ק דא"כ קילקלי וחבק גרעו טפי דהא כתיב שק בקרא ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק וכן במת כתיב בהדיא מעשה עזים ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ולפי תירוצם נמי כיון דשק וקילקלי וחבק כולהו מנוצה גסה ואפ"ה איצטריך ריבויא לקילקלי וחבק ע"כ היינו משום דגריעי משק הם וא"כ מאי קשיא להו הכא דאימא אע"ג דאתרבו התם מעשה עזים מאו בגד איצטריך הכא רבויא לקילקלי וחבק דגריעי ויש ליישב דבריהם דהכא למאי דלא אסקי למימר דאיכא ב' גווני נוצה משמע להו הא דאיצטריך התם או בגד לרבות נוצה של עזים היינו כמו קילקלי וחבק דלא אתיין משק משום דגריעי ואהא קשיא להו שפיר הכא דהתם מרבה קילקלי מאו בגד והכא מרבה להו מאו שק וע"ק דהתם מרבה לנוצה לג' כו' ואילו שק כו' ר"ל דודאי לא עדיפי קילקלי וחבק משק דלא מטמא אלא בד':

ודע איך שיהיה צ"ל דכל דבריהם אלו אינו אלא למאי דבעי למילף מעיקרא קילקלי וחבק מאו שק אבל לפי האמת יליף לה מג"ש וכדמסיק וא"כ התם נמי דיליף נוצה דקה מאו בגד היינו מקמי דליתי' ג"ש אבל לבתר דאתי ג"ש לא איצטריך נמי התם או בגד להכי דאתי נמי מג"ש אלא למילתא אחריתא אתא או לג' על ג' כדקאמר פרק במה מדליקין ובהכי ניחא דקשיא מאי פריך בשמעתין והא אפיקתיה לקילקלי וחבק כו' וכי לא דאה בברייתא דיליף מג"ש כל מעשה עזים בשרץ ממת דאיכא למימר דהוה סבר דלא יליף מג"ש לטמא מעשה עזים בשרץ אלא נוצה דקה אבל קילקלי וחבק לא יליף מג"ש אלא מאו שק כדנקט לה בברייתא ולהכי פריך שפיר והא אפיקתיה כו' ומשני השתא דאתי ג"ש קילקלי וחבק נמי אתו מיניה ואייתר להו או שק לזנב הסוס כו' ודו"ק:

דף סד:

בד"ה ובלבד כו' וע"כ לא אסרי' להחזיר הרטיה אלא משום שמא ימרח כו' עכ"ל דודאי דשייך נמי שחיקת סממנין גם ברטיה אלא ע"כ מדנקט רטיה משום איסור שמא ימרח הוא והתוס' כתבו שם ליישב דנקט רטיה לרבותא דאפ"ה מחזירין במקדש וק"ל:

בד"ה רבי עננ כו' ור"י תנא הוא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך כו' עכ"ל לכאורה מלשון ועוד משמע שהוא הוכחה אחרת ואינו כן דמהא דר"י תנא הוא ופליג לחוד ודאי דליכא לאוכוחי דהלכתא כוותיה דאימא אדרבה דהלכתא כתנא דמתני' אבל צ"ל דאין זה אלא הוכחה אחת ור"ל דאי לאו איכא תנא דפליג לא הוה הלכתא כר' עננ דהוה אמורא ואדרבה מתני' תקשי ליה אבל כיון דר"י תנא ופליג אמתני' ועוד איכא דבשל סופרים כו' אית לן למימר דהלכה כרבי עננ וק"ל:

בא"ד דבחצר מעורבת ליכא שום חדוש כו' עכ"ל ודבריהם תמוהים דהא מטעם דאוסר רב לצאת אפילו בחצר משום דמרגלא ליה ונפקא לר"ה כפירש"י אין סברא לחלק בין חצר שאינה מעורבת ובין חצר מעורבת וא"כ ודאי דאיכא חידוש להתיר בחצר מעורבת לאפוקי מדרב דאסר לה דליכא למימר דהתוס' לא ס"ל טעמא לאסור בחצר לרב משום דמרגלא לר"ה כפירש"י אלא דאין לאסור בחצר לרב אלא בשאינה מעורבת משום דדמיא לר"ה אבל חצר מעורבת שרי דלא דמיא לר"ה דלא משמע כן מדבריהם פרק כירה אהא דהרי הן ככל הכלים הניטלים בחצר ואמר עולא עלה מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן וכתבו התוס' שם דהיינו כמאן דאסר להתקשט בהן בחצר וקאמר דהרי הן ככל הכלים שמלאכתן לאיסור דשרי לצורך גופו ומקומו כו' עכ"ל ע"ש והשתא [אי נימא] דרב לא קאסר להתקשט אלא בחצר שאינה מעורבת אבל בחצר מעורבת שרי אכתי לא איצטריך ליה למימר לעולא מה טעם הואיל ואיכא תורת כלי עליהן דהיינו שמלאכתו לאיסור אלא דכיון דשרי להתקשט בהן בבית ובחצר מעורבת ה"ל ככלי שמלאכתו להיתר ככל הכלים שמשתמשין בהן בבית ובחצר מעורבת ועוד מדבריהם דהכא ג"כ יש להוכיח דלרב דאוסר היינו אפילו בבית ובחצר מעורבת ממה שכתבו אם כן דהלכה כרבי ענני נשים מותרות להתקשט בבית ובחצר כו' משמע אבל לרב אסור אפילו בבית ובחצר המעורבת ומשום טעמא דמרגלא לר"ה ויש ליישב בדוחק דודאי גבי שאר תכשיטין ודאי דאיכא חידוש גם בבית ובחצר מעורבת דשרי דהא רב אסר כמ"ש אלא דר"ל בכבול דתני במתני' דשרי בחצר ליכא שום חידוש בחצר מעורבת דהא מרישא שמעינן לה דקתני ולא בכבול לר"ה דמשמע מיניה אבל לבית וכן לחצר מעורבת שרי ולא איצטריך ליה למתני בסיפא דשרי בכבול לחצר אלא אפילו לחצר שאינה מעורבת וא"כ ר' ענני דקאמר הכל ככבול היינו נמי אפילו לחצר שאינה מעורבת ותו לא מידי ודו"ק:

דף סה.

בפירש"י בד"ה הא דמהדק כו' ל"א מתלמידי כו' ר"י ובית מדרשו סמוך לביתו הוה כו' עכ"ל לכאורה ה"מ לפרש גם לפי' זה דהיה רה"ר מפסיק ודר"י קשור הוה ובפשיטות פריך על דחלוקין עליו חבריו לאסור אף בקשור והתני רמי כו' וי"ל דלפירוש זה ודאי דמדקדק אמאי נקט בי מדרשא דלא ניחא ליה למימר דמעשה שהיה כך היה דמ"מ ה"ל למנקט נמי דהוה בי מדרשא והוה רשות הרבים מפסקת שזהו עיקר החידוש ודו"ק:

בד"ה אבל של כסף כו' ויש לתרץ דרבנן מיסר קאסרי מ"מ כו' עכ"ל ר"ל דנהי דרבנן נמי לאו לאתויי חיישינן מ"מ רבנן אסרי לשל זהב מטעמא אחרינא משום דחייכי ותלמודא לא קחשיב אלא הני תנאי דאסקי למלתייהו להיתרא ודו"ק:

תוס' בד"ה ליעביד ליה כו' וי"ל דצורת סלע צריך עכ"ל ויש לדקדק לפ"ז מנליה דכולהו מעלי אימא דצורת סלע בעי וי"ל דתלמודא סמך עצמו דאי משום צורת סלע לחוד ליעביד ליה של עץ בצורת סלע אי לאו דבעי נמי שוכתא ולא חש התלמוד להאריך בזה מיהו איך שיהיה הפי' גם לפרש"י אכתי מנליה דאקושא מעלי לה וי"ל דפסיקא ליה לתלמודא דאיכא מידי אחרינא דאית ביה שוכתא ותקשי ליעבד ליה צורת סלע אי לאו דבעי נמי אקושא וההוא מידי אחרינא לאו אקושא הוא והתלמוד לא חש להאריך בזה ודו"ק:

דף סה:

בד"ה סהדא רבה כו' וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב כו' עכ"ל וכ"כ התוס' פרק לא יחפור שגן עדן במזרחו של עולם וארבע הנהרות יוצאים מג"ע אבל התוס' פ"ב דבכורות כתבו דג"ע במערב ע"ש:

בד"ה דאמר שמואל כו' שאין לך טפח כו' שאין טפחיים עולים כנגדם כו' אלא יובל שמו כו' כצ"ל:

בפרש"י בד"ה אין מים מטהרין כו' שהנוטפין שבתוכן מטהרין בריבוי כו' זב וזבה טובלין כו' עכ"ל הזבה לא בעי מים חיים כמו שפרש"י לעיל אלא לענין זה קאמר שהנוטפים מטהרין בריבוי הזוחלין שתהיה הזבה טובלת בהם דרך זחילה ולא בעי מקוה ואין חילוק בין פרש"י ובין הפירוש ששמע בבכורות אלא דלפירושו קאי מלת מטהרין אאדם וכלים הטובלין בהם ולפי' ששמע בבכורות קאי מלת מטהרין אנוטפין ודו"ק:

תוס' בד"ה הקיטע יוצא כו' ראש שוקו בתוכו והוא נסמך עליו כו' עכ"ל כ"ה בספרים מדוייקים וכן נראה דודאי למאי דלא אסקי השתא אדעתייהו לפרש"י דאיירי בנושא מקל בידו ועיקר הליכתו בסמיכת המקל כפירוש ר"י לקמן א"כ ע"כ דהוא נסמך על ראש שוקו של רגל הנקטע דבלא"ה אין לו אלא רגל א' ואי אפשר לו לזוז ממקומו אך קשה למאי שהבינו השתא מפרש"י שהוא נסמך ממש על ראש שוקו של רגל הנקטע ולא איירי בנושא מקל בידו לסמוך עליו תקשי להו אמאי לא מטמא ליה אביי משום מדרס והיאך קאמר אביי דהכא לא סמיך עליה ודו"ק:

דף סו.

תוס' בד"ה טמא מדרס כו' הואיל ואין רגילות לעשות מנעל להילוך כמותו דכוותיה בשפופרת כו' עכ"ל אין דומין ממש דבסנדל מטעם זה הואיל ואין רגילות כו' לא מטמא מדרס אבל בשפופרת לר' עקיבא נמי לא מטמא מדרס אלא דמטעם זה לר"י בן נורי בשפופרת כיון שאין רגילות לעשות מקנים לא חשיב כלל אף לטמא טומאת מת וק"ל:

בד"ה כוורת כו' ר' עקיבא מטמא וא"ת היכי מטמא כו' ולענין טומאת מת כיון דלא חזי לישיבה כו' עכ"ל ר"ל דאי הוה חזי לישיבה והוה מטמא מדרס הוה ניחא דהוה מטמא נמי טומאת מת אע"ג דלאו עץ נינהו כדתנן דכל הטמא מדרס טמא טומאת מת אבל כיון דע"כ אינו חזי לישיבה ולא יטמא מדרס מדקתני רבי עקיבא מטמא סתם ולא קתני מטמא מדרס א"כ טומאת מת נמי לא יטמא דהא לא כתיב בפרשה דטומאת מת אלא עץ ועור כו' וק"ל:

בפרש"י בד"ה ורבי יוחנן כו' ור"י בן נורי מטהר בכלי קש דלאו עץ נינהו כו' כצ"ל יש לדקדק לפי זה דהך ברייתא הודו לו כמאן אתיא דהא ר"מ במתני' נמי לא קאמר דהוי מנעל אלא בשל עץ אבל בשל קש אפשר דס"ל נמי כר"י בן נורי דמטהר מיהו הא ודאי לא קשה לרב הונא לפי' זה דלא פירש כן אלא לרב יוסף דקאמר מאן לא הודו לו ר"י בן נורי דאיירי בקש ע"כ דהך דסנדל של סיידין מתוקמא נמי בהכי אבל לרב הונא אייר היא דסנדל של סיידין לכל הפירושים בשל עץ ויש ליישב לרב יוסף נמי הא דאיכא לפלוגי בין של עץ ושל קש לר"י בן נורי היינו לענין טומאת מת דלא כתיב בפ' אלא כלי עץ כו' כמ"ש התוס' אבל לענין הכשר חליצה אין לחלק בין של עץ לשל קש ושפיר אתיא הך דהודו לו כר"מ ורב יוסף נמי מודה דהך דקתני לא הודו לו לענין חליצה איכא למימר דהיינו רבי יוסי דמתני' כדקאמר רב הונא אלא דבעי רב יוסף לאשכוחי נמי לא הודו לו לענין טומאה דהיינו ר"י בן נורי ודו"ק:

דף סז.

תוס' בד"ה בני מלכים כו' כדאמרינן לעיל גבי עבד דלא יצא בחותם כו' עכ"ל וכבר הקשו לעיל כן מזוג גופה דקתני גבי עבד ולא יצא בזוג שבצוארו ומפרש לה התם דילמא מיפסיק ואתי לאתויי ותירצו שם כמו שתירצו הכא דמיירי בתלויים בשלשלת כו' וכמו שהקשו בירושלמי מלא יצא בזוג שבצוארו ולא ידענא מה חידשו התוס' הכא להקשות מחותם ולא מזוג גופיה ואפשר דנקטו בדבריהם חותם שהוא תחלת הברייתא שם ובאו לחדש הכא להביא בזה פי' ריב"א ע"פ הירושלמי וק"ל:

בא"ד ומיהו כל אדם דקתני במתני' קטנים בין עניים בין עשירים מתניתא פליגא כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה הירושלמי באורך ואין צורך וגם בהגהתו נפל טעות רבי זעירא במקום רבי עולא ע"ש בירושלמי וק"ל:

סליק פרק במה אשה

דף סז:

תוספות בד"ה כל היודע כו' דהא בזדון שבת קצר וטחן אפ"ה לא הוה ידיעה וחשיב העלם א' כיון שלא נודע כו' עכ"ל הגם לכאורה שיש לחלק דהתם אע"פ שידע שאותו יום שבת הוא לא מקרי ידיעה כיון דשגג במלאכה משא"כ הכא שהיה זדון מלאכה וגם ידע עתה שאותו יום שבת הוא אלא שלא נזכר במלאכה מקרי שפיר ידיעה לא מסתבר להו לחלק בכך כיון דמ"מ ידיעת השבת שיודע עתה משוי ליה ידיעה וק"ל:

בא"ד אלא כשטבלה ימי היתר שבינתיים אע"פ דלא ידע כמי שידע כו' עכ"ל דהכא איכא למימר כפירש"י שאי אפשר שלא שמע שאותו יום שבת כו' אבל התם מסתמא דלא ידע שטבלה וכמי שידע דמי ודו"ק:

דף סח.

בד"ה גבי שביעית כו' ועוד כלל אחר כו' כל שאינו מאכל אדם ומאכל בהמה כו' מתקיים כו' כצ"ל:

בד"ה דאית ביה כו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכות כו' עכ"ל ר"ל דלא שייך להזכיר כלל גדול משום דאיכא אבות ותולדות אלא במידי דאית ביה איסור מלאכות אבל אבות ותולדות ודאי דאיכא נמי במידי דלית ביה איסור מלאכות כגון אבות ותולדות דגבי נגעים ודגבי נזיקין ומהרש"ל כתב בזה דרך רחוק מן דברי התוס' וק"ל:

בא"ד וי"ל דלא צריך למתני דאכלל גדול קמא קאי כו' עכ"ל ובבא אחריתי התם דתני שוב כלל גדול משום דכבר הפסיק בכלל אחר דלא תני ביה כלל גדול וק"ל:

בד"ה גדול עונשו כו' ולהכי לא קאמר גדול שבת ושביעית ממעשר כו' עכ"ל ובשמעתין נמי לבר קפרא המ"ל גדול שביעית ומעשר מפאה דאילו שביעית ומעשר איתנהו בתאנה ובירק משא"כ פאה אלא משום אחרים דלא תני כלל גדול במעשר וגבי שביעית תני כלל גדול הוצרך להך סברא משום דגדול עונשו של שביעית ממעשר דאילו שביעית איתא בין במאכל אדם בין כו' ודו"ק:

ודע שהרמב"ם בפי' המשנה כתב מפני זה אמר כלל גדול מפני היות שבת עונשו חמור משאר עונשים לפי שהוא בסקילה עכ"ל וזה סותר לכאורה סוגיא דשמעתין וצ"ל שהוא מפרש דתרתי תרתי קאמר וה"פ גדול עונשו של שבת משל שביעית לענין סקילה ועוד מלתא אחריתא דגדול שבת דאילו שבת איתא בין בתלוש כו' וכן גדול עונשו של שביעית משל מעשר כדאמרי' בעלמא גדול עונשו של שביעית לסוף מוכר מטלטלין לסוף מוכר ביתו כו' ועוד מלתא אחריתא דאלו שביעית איתא בין במאכל כו' וכן גדול עונשו של מעשר משל פאה דמי שלא מעשר פירותיו עונשו מיתה משא"כ בפאה ועוד מלתא אחריתא דאילו מעשר איתא בתאנה כו' ודו"ק:

דף סח:

בד"ה אבל לא שכחה כו' והשתא דייק שפיר כו' מדלא תני בבבא אחריתא דאינו חייב אלא על כל שבת כו' עכ"ל ואע"ג דליכא למטעי בהכי למימר ביודע עיקר שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ אדתני בסיפא היודע שהוא שבת כו' ליתני היודע עיקר כו' דחייב על כל מלאכה ומלאכה דהוי רבותא טפי כדפרישי' בסמוך דמ"מ פריך הכא דלא ה"ל לתנא דמתני' לסמוך עצמו בהא דמדלא תני רבותא בסיפא דאיכא דלא מרגיש בהא אלא דה"ל למתני בהדיא ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה וכן צריך לומר גם לפירש"י דדייק ליה מדלא כייל להו כו' ולאשמעינן דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אע"ג דמכח דיוקא דסיפא שמעינן לה מדלא תני ביה רבותא מ"מ תקשי ליה דה"ל למתני בהדיא הכי ביודע עיקר שבת כו' דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה ודו"ק:

בד"ה וכ"ש האי כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו' עכ"ל כתב מהרש"ל ול"נ שאין צריך לכל זה דבודאי לפי האמת כו' אבל לפי הס"ד דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה כו' ה"ה נמי איפכא כו' עכ"ל ע"ש באורך ואין דבריו נוחין דא"כ הא בהא תליא וא"א לומר כן דהא למאן דפליג עליה דרבה ס"ל ביודע עיקר שבת דאינו חייב [אלא] על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה וביודע שהוא שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה וחייב נמי על כל שבת ושבת ודו"ק:

בד"ה כי הכיר כו' דמ"מ ליתנייהו וליתני נמי בתר הכי הכיר כו' דכה"ג פריך לעיל כו' כדפרישית ונראה לר"י כו' אבל השתא דקתני דאינו חייב אלא אחת כו' נקט הכיר כו' עכ"ל לא הבנתי תירוצו דאין זה מספיק לקושייתו למאי שהקשה שפירש לעיל דפריך דליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש יודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ולא הוה צריך למתני בהאי בבא אלא ה"ל למיתני בבבא אחריתא היודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה וה"נ פריך אבל לא שכחה דחייב על כל מלאכה מדלא תני נמי בבא אחריתא דאינו חייב על כל מלאכה וא"כ ה"נ הכא אמאי לא תני בבא אחריתא בתינוק שנשבה דחייב מיהת אחת ואהא לא תירץ ר"י כלום דהא דכמו בסיפא דקתני חייב על כל שבת דחיובא אתא לאשמעינן דהוי רבותא טפי בהכיר ולבסוף שכח ואפ"ה פריך ליה דליתני נמי בבא אחריתא לאשמעינן פטורה ביודע עיקר שבת דאינו חייב על כל מלאכה ה"נ הכא ברישא דנהי דפטורא אתא לאשמעינן בהכיר ולבסוף שכח דהוי רבותא טפי דאינו חייב אלא אחת ליתני

נמי בבא אחריתא לאשמעינן חיובא בתינוק שנשבה דחייב מיהת אחת דליכא למימר דלא דמיא לדלעיל דה"ל למתני בבא אחריתא משום דאיכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה אבל הכא דליכא למטעי בתינוק שנשבה למימר דפטור ולא צריך למיתני בבא אחריתא דזה אינו דאדרבה בתינוק שנשבה ודאי דאיכא למטעי טפי דפטור לגמרי כר"י ור"ל כמו שהקשו בתר הכי ולעיל ליכא למטעי ביה דחייב על כל מלאכה דא"כ הוה תני רבותא בסיפא כדפריך אדתני היודע שהוא שבת כו' וכמ"ש לעיל ועוד דזה התירוץ והחילוק עיקר חסר מן הספר ותירוצו אינו מספיק כלל לקושייתו וצ"ע:

בד"ה אבל תינוק כו' ורבא פריך ליה אומר מותר אנוס הוא ולא ה"ל למיתני בברייתא כו' עכ"ל הוצרכו לזה לפי דרכם דאומר מותר חייב בכל מקום אבל לפרש"י דאומר מותר אנוס הוא ומסברא הוא פטור לר"י ולר"ל פריך שפיר התם בפשיטות דאומר מותר אנוס הוא ולא איצטריך קרא וק"ל:

בפרש"י בד"ה ליתני הכיר ולבסוף כו' דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו התוס' פרש"י במתני' מהכא ממה שפירש שם ביודע עיקר שבת דחייב על כל שבת ושבת מטעמא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק שא"א שלא שמע דהא הכא בעי למימר בהכיר ולבסוף שכח נמי חייב על כל שבת ושבת אע"ג דליכא למימר ימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק אלא ע"כ דגזירת הכתוב הוא וכמו שפירשו התוס' ויש ליישב ודו"ק:

דף סט.

בד"ה הכל מודים כו' דלישמעינן דמודה מונבז בהא דאמרי' שגגת כו' דמהיכי תיתי והא ק"ו הוא כו' עכ"ל לרווחא דמלתא פי' כן דהא הכא אכתי לא אסיק אדעתיה הך סברא מדמקשה פשיטא אלא ודאי דלא גרע האי קרבן משאר קרבן דבכל התורה כולה וק"ל:

תוס' בד"ה אלא למונבז כו' וליכא נמי למימר שגג בלאו וקרבן דסברא כו' עכ"ל ובברייתא לקמן תני בהדיא דלא בעי למונבז שגגת לאו אלא שגגת קרבן כמ"ש התוס' לקמן אהך סברא נמי סמיך ולקמן בתוספות דבעי למימר לר"ל דמונבז בעי נמי שגגת לאו אי לאו דקתני בברייתא שגגת קרבן גרידא דמהך סברא שכתבו התוס' הכא ליכא למידק מידי לר"ל דקרא דלא תעשנה בשגגה דמשמע דבעי לאו איכא למימר דמפיק ליה מהך סברא אפילו למונבז והך סברא שכתבו הכא איכא למימר דדוקא לר"י הוא ולכך הוצרכו לדחות לר"ל נמי מברייתא דלקמן דלא בעי רק שגגת קרבן ודו"ק:

בד"ה כגון ששגג כו' אבל לרבי דנפקא לן מג"ש דעליה מודה ר"י דבעי עד שישגוג בלאו כו' עכ"ל לכאורה קשה דע"כ רבי כמונבז ס"ל כיון דדרשה דריב"ל מפיק ליה מעליה א"כ תורה אחת מאי עביד ליה אי לאו דדריש ליה כמונבז דאקיש שוגג למזיד מה מזיד שהיתה לו ידיעה כו' ולא בעי רק שגגת קרבן וי"ל דודאי רבי כרבנן דמונבז ס"ל ודרשה דתורה אחת מפיק ליה כדדרשינן בפ"ק דיבמות לפי שמצינו שחילק הכתוב כו' יכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת כו' והכי אמרי' בהדיא שם לרבי ולעיל דמוקי לה לרבנן דמונבז לכדריב"ל ה"ה דהוי מצי לאוקמא להך דרשה דהתם דיכול לחלוק בקרבנותיהן ת"ל תורה אחת אלא דסוגיא דהכא מסיק לה לכדריב"ל אליבא דרבנן דרבי דהתם ודו"ק:

דף סט:

בד"ה הא מני מונבז כו' בשבועות פ"ג וכלשון אחר שפי' בקונט' מוכח בשבועות פ"ג דאמרי' כו' עכ"ל כצ"ל דהא דמסיק התם אפילו תימא רבנן כו' היינו כלשון אחר שפי' הקונט' דמסיק נמי הכא אלא לאו רבנן היא מיהו סוגיא דהתם קצת משונה מהך דהכא דהתם הוה ניחא ליה נמי כמונבז אלא דקאמר אפילו תימא רבנן כו' והכא מוקי לה דוקא כרבנן דלמונבז קשיא פשיטא וק"ל:

בא"ד דמהאדם בשבועה לא ממעט אלא כשסבור שבשעת שבועה שבאמת נשבע כו' עכ"ל לאו דוקא נקט בכה"ג אלא דה"ה ביודע בשעת שבועה שאינו נשבע באמת אלא כסבור שאין בו איסור כלל וק"ל:

בפרש"י בד"ה בלאו שבה כסבור חולין ואין כאן לאו עכ"ל ק"ק דבפשיטות טפי ה"ל לפרש שלא ידע שיש בה לאו דומיא דשגג בכרת ומיתה דקאמר דהיינו שלא ידע שיש בו כרת ומיתה שהרי הזיד בלאו וק"ל:

דף ע.

תוס' בד"ה יכול שאם כו' והשתא מוכיח שפיר בהזורק דרבי לא כו' עכ"ל ואדרשה דלא תבערו לחלק יצאת סמיך נמי התם כיון דילפינן מיניה חילוק מלאכות ע"כ מנינא לא אתא למימר שאינו חייב עד שיעבור על כל ל"ט מלאכות אלא למימר דדוקא אל"ט חייב על כל אחת ואחת אבל לפי הפירוש שכתבו לעיל דאי לאו לא תבערו ה"א דמנינא אתא לאשמעינן דכולהו חשובות מלאכות להתחייב עליהן השתא נמי דכתיב לא תבערו לחלק איכא למימר מנינא אתא להך מלתא וא"כ לא פריך מיניה מידי ודרשה דלא תבערו ה"ל לאתויי ודו"ק:

בד"ה ועל כולן כו' דהוו ב' כתובים כו' וכה"ג אמרינן בפרק ד' מיתות כו' בכלל כל המכשפים היו כו' ופריך וליהוי אוב וידעוני ב' כתובים כו' עכ"ל ודאי דבכמה דוכתי אמרי' דב' כתובים הבאין כאחד אין מלמדין אלא משום דהנך ב' כתובים דהכא בחריש ובקציר וגו' יצאו מן הכלל דלא תעשה כל מלאכה ויש לבעל דין לחלוק דאין להם דין ב' כתובים שאין מלמדין ולהכי הביאו ראיה מהך דפרק ד' מיתות דכה"ג אוב וידעוני בכלל כו' ופריך כו' וק"ל:

בא"ד מדלא כתבינהו או כולהו בלאו או כולהו כו' עכ"ל לענין מדת דבר שהוא יצא מן הכלל כתבו התוס' דלא אשכחן בשום מקום דלא דיינינן ליה בכה"ג אבל לענין מדת ג' כתובים מסברא דלא דיינינן ליה בכה"ג דזיל בתר טעמא דמדת ג' כתובים דאין מלמדים משום דאל"כ כולהו קראי ל"ל והיינו כדהוו כולהו בלאו או כולהו בעשה אבל כדהוו קראי בלאו וקראי בעשה ודאי איצטריכו כולהו משום לאו ועשה ושפיר ילפינן מינייהו וק"ל:

דף ע:

בד"ה א"ל הרי כו' התם שפיר דמהדר ליה לחומרא והא כו' עכ"ל אין לפרש דס"ל דמספיקא אית לן למיזל לחומרא לאפושי בקרבנות דהא חומרא דאתא לידי קולא הוא להביא חולין בעזרה אלא דר"ל כיון דהעלם טומאה נמי אית ביה איכא לחיובי מיהת משום העלם טומאה וכן בהעלם שבועה אבל הכא קסבר שגגת שבת עיקר כו' ועיין בזה בתוס' פ"ק /פ"ב/ דשבועות וכאן בספר בעל המאור וק"ל:

בד"ה חזינן כו' אלא לא שנא כו' ותרוייהו תיבעי כו' עכ"ל ר"ל ותרוייהו אכתי מבעי לן ורש"י שפירש אלא לא שנא כו' נתכוין ג"כ לזה דאכתי מבעיא לן ולכך אינו מביא אלא אחת כדי שלא יביא חולין לעזרה וכן פירש"י פ"ג דשבועות גבי העלם טומאה אלא ל"ש ופטור היינו נמי מה"ט ודו"ק:

בא"ד ורשב"א כו' אי משום שבת קפריש שהשבת שכוחה יותר כו' עכ"ל ר"ל שהשבת שכוחה יותר שהוא בעצמו אומר כן והיינו כפרש"י ואי כי מודעת ליה כו' דהיינו העלם זה וזה בידו וס"ל דחייב על כל אחד ואחד משום דהעלם מלאכות בידו ולא תקשי ליה אדרבה העלם שבת בידו ואינו חייב אלא אחד דאפשר שהוא סבר דאזלינן גם הכא לחומרא כיון דאית ביה נמי העלם מלאכות ולא ס"ל שגגת שבת עיקר והשתא הוי כההיא דשבועות ודפריך ליה כלום פריש משבת אלא משום מלאכות מתפרש כפר"י כיון ששניהם שכוחין במה שזה שכוח יותר מזה לא נ"מ מידי אדרבה כו' אבל הא דפריך כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת ע"כ לא מתפרש הכי וכפר"י דא"כ לא הוי פריך מידי דהא בשניהם שוין ס"ל דחייב על כל אחד ומשום דאזלינן לחומרא אלא דמתפרש בע"א וה"פ אלא משום שבת ותהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא כן נראה לפרש שיטת רשב"א:

בד"ה נודע לו כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן כו' עכ"ל ק"ק דמבבא דמקמיה ה"מ להוכיח כן דקאמר על השלישי שלישי ושני מתכפרין כו' דאלמא אע"ג דנודע לו הראשון תחלה הואיל ועדיין לא הפריש קרבן עליו אינו גורר האמצעי שלא יתכפר עם השלישי רק עם הראשון שמביא ויש ליישב ודו"ק:

בא"ד והא דנקט ונודע לו על שגגת שבת היינו כלומר שלבסוף כו' עכ"ל ר"ל דנקט בכה"ג דאינו מביא רק א' על שגגת שבת ונגררין על שגגת מלאכות עמהם שמזה דקדק הר"ש דמיירי דוקא שנודע לו והפריש קרבן אבל אם לא הפריש עדיין אם ירצה יפריש ב' קרבנות של שגגת מלאכות כו' כדלעיל וא"כ לפר"י דהכא מיירי נמי שלא הפריש עד אחר שחזר ונודע לו גם על שגגת מלאכות צ"ל הא דנקט לה בכה"ג היינו כלומר שלבסוף הפריש על שגגת שבת אבל אם לא הפריש לבסוף קושטא הוא אם ירצה יקריב ב' קרבנות על שגגת מלאכות כו' ודו"ק:

דף עא.

בפרש"י בד"ה קצירה גוררת כו' סוף סוף העלם אחד הוא דלא כו' עכ"ל יש מדקדקים לפירש"י דאם בכה"ג שהעלם ב' חלוק מהראשונה מקרי העלם אחד א"כ מאי קשיא לתלמודא לעיל אהא דאם עשאן כולן בהעלם אחד חייב עכאו"א דהיכי משכחת לה הא משכחת לה שפיר בכה"ג שעשה ל"ח מלאכות בזדון שבת ושגגת מלאכות ומלאכה א' עשה בשגגת שבת וזדון מלאכה דחייב על כל אחד ואחד די"ל דודאי אין זה מקרי העלם אחד בסתמא אלא דה"ק הכא בשתי קצירות כה"ג דין העלם א' יש להן ואינו חייב אלא אחת ודו"ק:

תוס' בד"ה גרירה דגרירה כו' שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב כו' עכ"ל כצ"ל:

בד"ה אנן אסיפא כו' ולאפוקי מר' יהושע דאמר תמחויין מחלקין אפילו לקולא כו' עכ"ל רצונם לומר ולתנא דמתני' תמחויין אינן מחלקין אפילו לקולא וק"ל:

דף עא:

בד"ה מכלל דרישא כו' לעיל לא בעי למפרך מכלל דסיפא משני מינין ושני תמחויין כו' עכ"ל לכאורה קשה ומאי קושיא דאין זה דומה דהכא פריך שפיר דע"כ רישא במין א' ותמחוי א' דאי במין א' ושני תמחויין תקשי רישא לסיפא דברישא מחייב ליה ובסיפא פוטר אבל לעיל ברישא בכל גוונא במין א' בין בתמחוי א' בין בב' תמחויין [חייב] ובסיפא בשני מינין בכל גוונא בין בב' תמחויין ובין בתמחוי א' פטור וי"ל דבסיפא נמי בשני מינין ובתמחוי א' נמי תקשה צ"ל כדמקשה לעיל אלא דר"ל כיון דבשני מינין ליכא לאוקמי אלא במין א' ובשני תמחויין ותקשה מסיפא דפוטר לרישא דמחייב ודו"ק:

בפרש"י בד"ה וחזר ונודע כו' והא דאביי ורבא וכו' ואינהו דאמרי קודם הפרשה נודע כו' עכ"ל אהך דקצר וטחן כגרוגרת כו' דפליגי בה נמי אביי ורבא תקשי ליה דחדא הוא דמחייבי להו כבר דחקו בזה התוס' לעיל לפרש בשם ר"י דאיירי נמי בנודע קודם הפרשה וק"ל:

תוס' בד"ה מ"ד אשם כו' וליתא כו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' עכ"ל ר"ל מדברי שניהם דהיינו ר' טרפון ור' עקיבא לאפוקי מחכמים דפוטרים התם במתני' מאשם תלוי במעילות ומפרש לה בגמרא דאית להו דאין מביאין אשם תלוי אלא בדבר שזדונו כרת והיינו מ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ומהרש"ל כתב בזה דחוקים רבים ואולי נעלם ממנו מתני' דהתם ע"ש וק"ל:

דף עב.

בפירש"י בד"ה בעל ה' כו' והא מלתא דעולא נקט לה הכא משום דרב דימי כו' עכ"ל ק"ק דמלתא דעולא גופא שייכא הכא בשמעתין דלר"י נמי דסבר לעיל ידיעות מחלקות אשמועינן עולא דבאשם למאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות בשפחה חרופה אפילו בין ביאה לביאה ויש ליישב וק"ל:

תוס' בד"ה ה' בעל ה' כו' וי"ל דאפילו אם אין אשם תלוי כו' יכול להביא אשם על תנאי ולהתנות בשלמים כו' עכ"ל ואין להקשות לחכמים דפוטרין נמי התם מאשם תלוי במעילה מ"מ יתנה בשלמים כמו בשפחה חרופה הכא די"ל כיון דלדידהו לא אשכחן אשם תלוי במעילה ס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה בתחלה ולא קאמר דסגי ליה שיתנה בשלמים בשפחה חרופה אלא למאן דאית ליה אשם תלוי במעילה ולא בעי ידיעה בתחלה נימא נמי דה"ה באשם של שפחה חרופה דלא בעי ידיעה בתחלה ומצי להתנות בשלמים ובספק חטאת נמי לא מצי להתנות בשלמים של נקיבה שהרי התורה הקפידה להביא אשם תלוי על הספק וק"ל:

בד"ה מתקיף כו' דהכי פריך כיון דלאו מחלקת בין ידיעות שבין מעשים לבין ידיעות שלאחר מעשים כו' עכ"ל יש לדקדק כיון דאי לאו דעולא הוה מסתבר ליה למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים אפילו בשפחה חרופה א"כ מאי פריך לקמן לרב דימי מהא דפליגי ר"י ור"ל אימא דהיינו דוקא בידיעות שאחר כל המעשים פליג ר"ל אבל בידיעות שבין

המעשים כי הכא אפילו בשפחה חרופה מודה ר"ל דמחלקות וי"ל דמה שכתבו התוס' הכא דאי לאו דעולא הוה מסתבר למקשה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים היינו לפום הסברא דקיימינן בה לעולא דאשם ודאי לא בעי ידיעה אבל לפום הסברא דקאמר רב דימי דאשם ודאי בעי ידיעה לא מסתברא ליה לחלק בין ידיעות שבין המעשים לידיעות שאחר כל המעשים וק"ל:

דף עב:

בד"ה ע"כ לא בעא כו' דאם לא נודע לו מעולם כו' דדוחק להעמיד בתינוק כו' עכ"ל לעיל לרב ושמואל בעי לאוקמא מתני' דריש פרקין בתינוק כו' היינו נמי כעין תינוק כו' דלא נודע לו איסור שבת מעולם אבל הכא בע"ז ליכא לאוקמי נמי כעין תינוק דהיינו לא נודע לו איסור ע"ז דאם כן אינו ישראל כלל כו' ובתינוק שנשבה כו' לחוד נמי דוחק להעמידה ולא ניחא להו לתרוצי נמי הכא דלהכי מפרש לאומר מותר דהכא בהעלם זה וזה משום דדילמא אפילו תרתי מחייב ולכך לא הקשה נמי משוכח עיקר שבת כמ"ש התוס' דהכא הכי קא קשיא להו דמאי פריך כלל דאימא דרבא כרבי יוחנן ור"ל ס"ל דאמרי' לעיל בתינוק שנשבה לבין הנכרים דפטור לגמרי בשבת ואהא תירצו דהכא בע"ז נמי איירי וליכא לאוקמי לא כעין תינוק כו' דהיינו שלא נודע לו מעולם דא"כ אינו ישראל כלל ובתינוק כו' גופיה לחוד נמי דוחק להעמידה ודו"ק:

בד"ה רבא אמר כו' הכל היה בכלל לא תעבדם כו' משמע דלא מפיק אלא אונס מיתה כו' עכ"ל לפי תירוצם הך דבפרק רבי ישמעאל דאמר רבא דאפילו בע"ז בצנעא וחי בהם כו' איכא לאוקמא אליבא דמ"ד בפרק בן סורר ומורה דאין חייב למסור עצמו אפילו בע"ז א"נ דההיא לענין עונש איתמר שאם עבר אינו נהרג כמו שכתב הסמ"ג וכמ"ש כל זה מהרש"ל מיהו הך דהכל היה בכלל לא תעבדם כו' לא משמע להו לאוקמא בהכי אלא בחיוב מיתה בב"ד איתמר ולהכי קשיא להו שפיר משמע דלא מפיק אלא אונס כו' ודו"ק:

בא"ד ומההיא גופה נמי יש כו' דמשמע דאסר נעבד כהמן דומיא כו' והיינו בלא קבלו כו' עכ"ל ק"ק דמה דקדוק יש כאן דהא ע"כ רבא מוקי לה התם כהמן ולא כהמן כהמן דהוה גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה וא"כ כיון דאיירי בלאו מיראה ע"כ דקבלו באלוה איירי ויש ליישב וק"ל:

בא"ד והא דלא דחי ראיות דאביי כו' משום דסתם עובד כו' עכ"ל וכצ"ל הכא בשמעתין דפריך לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ולא מוקי לה בעובד מאהבה ויראה סתם וק"ל:

דף עג.

בד"ה אלא לאו כו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין כו' וליכא לאוקמא נמי דמיירי כשנעשה כו' עכ"ל כל מה שיש לדקדק בדבריהם בארנוהו בחדושנו פרק ד' מיתות ע"ש באורך:

בא"ד דבין לאביי ובין לר' אבהו לרבי עקיבא אינו חייב כו' כצ"ל ועיין בפ' ד' מיתות:

בד"ה העושה ב' בתי כו' באורג ובפוצע ובתופר כו' עכ"ל כצ"ל:

דף עג:

בד"ה משום זורע כו' ולר"א דמחייב כו' ולא משני כו' דצריך להתרות אתולדה משום אב עכ"ל כצ"ל ויש לדקדק דנהי דאין צריך להתרות אתולדה משום אב וחייב אם התרו בו סתם משום התולדה גופה כמו אל תשמר מ"מ כיון דחייב נמי אם התרו בו משום אב כמו בורר למאן דאית ליה ומרקד למאן דאית ליה א"כ אכתי ה"ל לשנויי התם לר"א דלכך קרי ליה אב דאם התרו בו נמי משום אב חייב אתולדה וי"ל דגם אם היו שניהם אבות אם הם דומים מעין מלאכה אחת חייב אהך חדא אם התרו בו נמי משום אידך כמו שובט ומדקדק דלקמן דהוו אבות והוו בכלל מסיק ואורג וכן כותש הוי בכלל דש ודו"ק:

פירש"י בד"ה משום מעמר שאף הוא מאסף בשבלין הוא עכ"ל כ"ה בכל הפירושים ור"ל דלכך מדמה מי שמאסף ומקבץ המלח למעמר משום דמלאכת מעמר נמי מידי דאסיפה וקיבוץ שהוא מאסף בשבלין ומהרש"ל הגיה בזה לאין צורך וק"ל:

דף עד.

בד"ה שכן עני כו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת כו' עכ"ל יש לדקדק מי הצריכו לזה דהא אמרינן כל דדמיא לה חשיב לה ולא תקשי מכותש שכן עני כו' ודוחק לפרש דקשה ליה ממרקד לא לתני שכן עני אוכל פתו בעיסה בלוסה כו' כמו שהקשו התוס' דא"כ הוה ליה לפרש דבריו ולא לסתום ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה וכי מותר לאפות פחות כו' והמתרץ ס"ד דפחות כו' עכ"ל הוצרכו לזה לרב חסדא שהוא המתרץ הכא וקשיא ליה לעולא וכי מותר לאפות לבו ביום תקשה ליה לדידיה נמי וכי מותר לאפות פחות כו' וכה"ג הקשו לקמן לפי' הקונט' לרב המנונא דקשיא ליה לרב יוסף מידי נפה וכברה קתני תקשה ליה נמי לדידיה מידי פסולת קתני כו' וק"ל:

בד"ה מתקיף לה כו' ועוד בסמוך פי' הקונטרס והתניא חייב דהיינו הך דהכא כו' והיכי משני מידי נפה כו' עכ"ל לפי פי' התוס' לקמן דהך דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתא היא ולא קשיא לן בה מידי נפה וכברה קתני כדמקשה ליה אביי מידי אוכל מתוך פסולת קתני דלא קשיא לן הכי אלא בהך ברייתא דהכא דקתני בה ברישא בורר ואוכל כו' דאיירי באוכל מתוך פסולת והסיפא איירי בפסולת מתוך אוכל וה"ל לברייתא לפרושי הכי ולא לסתום וכן אי איירי הרישא בורר ואוכל ביד והסיפא בנפה וכברה ה"ל לפרושי בברייתא דלא איירי בגוונא חדא אבל בברייתא אחריתי דלקמן לפי פי' התוס' אפשר דלא תני אלא הך בבא דחיובא ומצינן שפיר לפירושה אף לאביי בנפה וכברה אלא דמפי' הקונט' דלקמן קשיא להו לפי' הקונט' דהכא כיון דרב המנונא הכא קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני היאך בעי תלמודא לאוקמא לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה אלא דע"כ דרב המנונא לא חש להכי מידי נפה כו' אלא מידי קנון ותמחוי קתני דכיון דנחת לפרושי כו' כמ"ש התוס' מיהו ק"ק דאיך שיהיה תקשי לפ"ה דלקמן דהא אביי קשיא ליה מידי אוכל מתוך פסולת קתני וא"כ קשיא ליה נמי מידי נפה וכברה קתני והיאך מוקמת לה לקמן לפ"ה בנפה וכברה וע"ק לי בדבריהם דהא לפי' הקונט' דהך ברייתא דהכא מוקמי לה לקמן בנפה וכברה והבין ר"י מפירושו לקמן דדוקא לבו ביום אסור אבל לאלתר אפילו בנפה וכברה שרי א"כ לא תקשי מידי נפה וכברה קתני כיון דכולה ברייתא בנפה וכברה מצינן לאוקמא וצ"ע:

בפירש"י בד"ה ושדא קמייהו כו' ובשטוח זה נפרש האוכל כו' עכ"ל לכאורה שהוצרך לזה דלפום דמספקא ליה דאוכל מתוך פסולת אסור א"כ היאך יאכלוהו התלמידים ר' אמי ור' אסי דשדא קמייהו ולזה קאמר דבשטוח זה נפרש האוכל ממילא ושפיר אכלוהו בלי בירה אבל קשה דאכתי לא הוצרך לזה דא"נ יבררו התלמידים האוכל מתוך פסולת שרי כשיאכלוהו לאלתר לכ"ע כמ"ש התוס' ודו"ק:

דף עד:

תוס' בד"ה מהו דתימא כו' ה"פ ואין בישול כלל קמ"ל כו' לשרורי מנא קמכוין כו' עכ"ל ולענין בישולי נכרים הקילו אבל לענין שבת הכא החמירו כיון דגם מבשל ועיין בתוס' שם:

דף עה.

בד"ה הצד חלזון כו' הכא שמא חלזון דרכו לפרכס כו' עכ"ל ק"ק דלא הוו צריכי לזה אלא כדמסיק דבנטילת נשמה הכא בחלזון לא ניחא ליה וק"ל:

בד"ה טפי ניחא כו' ה"מ במידי דניחא ליה אי מתרמי כו' אבל במידי דלא אכפת ליה כו' עכ"ל ק"ק לפי זה לא הוה איצטריך ליה למימר דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' אלא דא"נ לא אכפת ליה בנטילת נשמה סגי וק"ל:

בד"ה כי היכי כו' ועל דם אחר היוצא עמו נמי לא מיחייב דלא ניחא כו' עכ"ל ר"ל דבנטילת דם אחר היוצא עמו ודאי דלא מחייב הכא משום נטילת נשמה דלא הוה צריך לגופו של דם אחר היוצא עמו ומשום נטילת נשמה ממש נמי לא מחייב דלא ניחא ליה כי היכי דליצליל צבעי' וק"ל:

דף עה:

פירש"י בד"ה משום נטילת נשמה כו' ותחש וחלזון עכ"ל לא ה"ל למנקט חלזון דהא אמרי' לעיל דלית ביה משום נטילת נשמה דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא כו' וק"ל:

מכאן עד סוף הפרק לא ראיתי להעלות על ספר מחדושי הלכות מפני שלא למדתי אז בישיבה בהיותי בירידו לובלין:

דף עו:

תוספות בד"ה חלב כדי כו' דבפ' בתרא דיומא כו' איכא דמחייב ברביעית ואיכא כו' א"כ הוו יותר מדאי חלוקים כו' עכ"ל ר"ל דאין סברא התם ביום הכפורים לענין יתובי דעתא שיהיו חלוקים יותר מדאי דרביעית הוא יותר מהגרוגרת לפי החשבון דט' סעודות יש בקב נמצא דפ"א גרוגרות יש בקב ורביעית אין בקב רק י"ו אבל מתוך שמעתין דתנא קמא סבר חלב כדי גמיעה ור"ש פליג ואמר דכולן ברביעית ליכא לאוכוחי דא"כ היו יותר מדאי חלוקים זה מזה דלענין שבת ודאי מידי דחשיב בעינן ולמר בכדי גמיעה הוי חשיב ולמר ברביעית ולא שייך כאן חלוקים יותר מדאי וק"ל:

בא"ד ומיהו כגרוגרות דהמצניע איירי ביבש אפשר שבתחלה היה יותר מכדי גמיעה כו' דסתם חלב הוי לגבינה כו' עכ"ל דהשתא כיון דהחלב בלח היה כ"כ שיהיה ביבש כגרוגרות שהיא שיעור מוציא אוכלין איכא למימר שפיר דסתם חלב לגבינה אבל לעיל לתירוץ ר"י דהחלב בלח אינו אלא כגרוגרות ליכא לחיובי ביה כיון שאין כאן כ"כ ביבש שיהיה שיעור מוציא אוכלין וע"כ הוצרכו להוסיף בדבריהם לעיל דמש"ה חייב כיון דמפרש לה לגבינה אחשוביה אחשביה לשיעור גרוגרות הלח כאילו הוא כן ביבש ומה"ט לא שייך לעיל לתירוץ ר"י סתם חלב לגבינה דהא בעי לפרושי לגבינה לאחשוביה שיהיה שיעור גרוגרת הלח כאילו הוא יבש ואין להקשות דאימא דאם הוא מתחלה כדי גמיעה בלח נעשה ממנו ביבש כגרוגרת דהשתא השיעורים דהכא ודהתם שוין ולא צריכין לפלוגי בין סתם חלב לגבינה או לגמיעה דמ"מ קשה אשינוי לשון דהכא במוציא נקט כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח והתם בחלב נקט שיעור גרוגרת שיהיה ביבש ולא נקט שיעור כדי גמיעה לפי מה שהוא בלח כי הכא וק"ל:

בד"ה כדי שימזגנו כו' ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזוג ולא כו' עכ"ל מה שהוצרך להכי ולא סגי ליה דבברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כו' עיין ברא"ש בפ' שלשה שאכלו וק"ל:

בד"ה ויעמוד על רביעית כו' ועי"ל דדוקא מקדש עכ"ל צ"ע לחלק בין כוס של קידוש לשאר כוסות של ברכה דהא בהדיא אמרינן בע"פ ד' כוסות הללו צריך שיהא בהן כדי מזיגת הכוס יפה והיינו כדי מזיגה לכל אחד ואחד והיינו כדי רביעית לכולם כמ"ש לקמן וע"כ בד' כוסות הללו איכא נמי כוס של קידוש ולא בעי כדי מלא לוגמיו אלא רביעית כשאר ג' כוסות וק"ל:

דף עז.

תוס' בד"ה אמר רבא כל חמרא כו' דא"כ מאי פריך אביי לוקי מתני' כו' עכ"ל והא דלא קשיא ליה דא"כ מאי מייתי רבא ממתני' לחייב ברובע רביעית דאדרבה לוקי מתני' דהכא בשאר בני אדם די"ל דרבא לא מוכיח ממתני' אלא דהוי עם המזיגה רביעית אבל רובע חי לא מוכיח ממתני' אלא דמוקי למתני' דהכא לפי טעמיה ומזיגתיה דידיה דרי על חד תלת כמ"ש התוס' לעיל אלא דאביי לא פריך ליה מידי ממתני' דנדה דאיכא לאוקמא בשאר בני אדם ודו"ק:

בד"ה ועוד מים כו' ואע"פ שאינו ראוי לכוס של ברכה בלא מים כו' עכ"ל ר"ל דאינו ראוי הכוס של ברכה לשתיית הנאה בלא מים כמ"ש התוס' לקמן אבל לברך עליו ודאי דראוי בלא מים כמ"ש התוס' לקמן בסיפא דברייתא דאחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' וק"ל:

בא"ד אחד חי ואחד מזוג ה"פ אחד ישתה אותו רובע רביעית כמו שהוא חי כו' עכ"ל לאביי הוצרכו לפרש כן דליכא שיעורא דכוס כלל ברביעית אבל לרבא דשיעורא דכוס יפה ברביעית קאי שפיר אחד ישתה חי ארביעית גופיה וכן פי' רשב"ם שם ודו"ק:

בא"ד ומיהו קשה לר"י כו' משמע דס"ל לאביי דכוס של ברכה בעי רביעית יין חי כו' עכ"ל דליכא למימר דאביי מוקי הך דר' נתן כר"ש דמתני' דס"ל דיין בעי רביעית וכן רב יוסף דמוקי לה דאמרו

דבר אחד היינו דרבי נתן כר"ש די"ל דא"כ מנלי' לרב יוסף דר' נתן ור' יוסי בר"י אמרו דבר אחד דאימא דר' נתן ס"ל כת"ק דמתני' ובפחות מרביעית נמי הוי יבש כזית ודו"ק:

בא"ד ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה כו' משום דלא נטעה עכ"ל המ"ל נמי הכי דלהכי תני ליה באנפי נפשיה למיתלי' במזיגת כוס לאשמעינן אי מפסיל מכוס של ברכה ע"י פגימה או בנגיעת נכרי דלא מחייב כמ"ש התוס' בסמוך אהא דלא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית ויש ליישב דאי לאו הך טעמא משום דלא נטעה כו' תקשה אכתי אמאי לא תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית דע"כ היינו יין חי קאמר דראוי לכוס של ברכה ולמעט פגום ונגיעת נכרי דאל"כ אמאי תני ליה באנפי נפשיה אבל השתא דאיכא טעמא אחרינא דלכך תני ליה באנפי נפשיה משום דלא נטעה כו' שפיר איכא למימר דאי נמי הוה תנא בהדיא המוציא יין חי ברביעית לא הוה אתי למעט פגום ונגיעת נכרי אלא משום דלא נטעה כו' ודו"ק:

בא"ד והא דלא תני בהדיא המוציא יין חי כו' עכ"ל לא ניחא להו למימר הכא כמ"ש לעיל לרבא דמלתא אגב אורחיה קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית כו' דודאי לרבא דלא מצי לכלליה בכלל שאר משקין דהוו ברביעית כמו שהן בלא מזיגה ועיקר מלתיה הכא לענין הוצאה דמוכח דהוי מיהת ברביעית משקין ואגב אורחיה כדי מזיגת הכוס דקתני בא ללמד ונמצא למד דהוי נמי ברביעית אבל לאביי דמצי לכלליה בשאר משקין דהוו רביעית כמו שהן לא שייך למתני הוצאה כלל אגב אורחיה דכוס של ברכה כיון דלא איצטריך למתני הוצאת יין כלל כיון דהוי בכלל שאר משקין אלא דפשוט לו לתנא שיעור דכוס של ברכה ברביעית יין כמו שהוא ותלי ביה הוצאה כדי שלא נטעה לומר כדרבא דאי לא הוה פשיטא ליה בכוס של ברכה כ"ש דהשתא נטעה לומר כדרבא דלא הוה בכלל שאר כל משקין דהוו ברביעית כמו שהן ודו"ק:

דף עז:

בד"ה דרשב"א סבר אבר כו' וי"ל דלמאי דמשני הוי סברא איפכא כו' עכ"ל אע"ג דלמאי דמשני נמי לישנא דמתני' דהיינו לישנא דר' נתן אבר קטן של קטן משמע ליה מ"מ כיון דע"כ למאי דמשני לישנא דרשב"א משמע אבר קטן של קטן דהיינו איפכא מסברת המקשה ע"כ לישנא דרבי נתן נמי איפכא משמע דאל"כ במאי פליג ר' נתן עליה דרשב"א ודו"ק:

דף עח.

גמרא חלב אכילתו שכיחא רפואתו לא שכיחא כו' יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' במתני' דכדי נמיעה היינו דוקא במפרש בהדיא לשתייה א"כ מאי אהני ליה הא דשכיחא דהא דומיא דהכי במפרש לרפואה דאזלי נמי רבנן בתריה וי"ל דנ"מ במפרש דלא הוציא לגבינה ואינו מפרש לא לשתייה ולא לרפואה אזלינן בתר שתייה דשכיחא טפי וק"ל:

תוס' בד"ה אטו מצניע כו' דה"פ אטו מצניע כו' דמדלא קתני אבל המצניע כו' עכ"ל הוצרכו לפרש דברי המקשה לפי פירושם ולא ניחא להו כפשטיה כפרש"י דאל"כ לא הוה איצטריך ליה לאביי להוסיף בתירוצו דאיירי בתלמיד דכ"ע מודו ביה אלא דהו"מ לאוקמא כפשטיה כשהוציאו המצניע גופיה אבל לפירש"י ניחא כיון דאתא כרשב"א ניחא ליה לאוקמא אף בשלא הוציאו המצניע כיון דאשכחן בהדיא דרשב"א סבר הכי וק"ל:

דף עח:

גמרא המוציא כו' ושטרא פרוע כו' כדי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה כו' לכאורה לכל הנהו אמוראי דאסור להשהות שטר פרוע ולוה נמי לא משהי ליה הך ברייתא לא אתיא כרבנן דפטרי לקמן בשטר פרוע דאין צריך לו כלל וכר' יהודה נמי לא אתיא דבשטר קטן נמי חייב דצריך לו וראיתי בתוספתא דרבנן לא פליגי אדר' יהודה אלא בשטר קטן אבל בגדול דראוי לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון מודו רבנן דחייב והיינו אף דלא משהי ליה מ"מ האי שיעורא דשל פלייטון חשוב לרוב בני אדם ודו"ק:

תוס' בד"ה ת"ק סבר כו' מה תועלת יש בשטר כיון שאינו יכול לקיימו כו' עכ"ל ויש לדקדק ומאי קושיא דאימא דנהי דלא חזי השטר לגבות חובו הרי ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו וי"ל דסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן בפרעו אמאי פטור והא ראוי הוא לצור ע"פ צלוחיתו ותירצו בו דאסור להשהותו שמא לבסוף יקיימנו כו' ה"נ נימא הכא בלא פרעו כיון דאין יכול לקיימו יפרע לו הלוה ולא איכפת ליה ללוה שיחזיר לו השטר ושמא לבסוף יקיימנו ויגבה בו שנית כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בא"ד וא"ת ואמאי לא קאמר איפכא דת"ק כו' ומשפרעו הוי כמשמעו כו' עכ"ל ק"ק דלא תקשי להו אמאי לא קאמר דמשפרעו הוי כמשמעו ובהא פליגי דת"ק סבר צריך לקיימו ואין צריך השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דא"נ לא מיהדר ליה לא איכפת ליה ללוה כיון דאינו יכול לתובעו שהרי צריך לקיימו ורבי יהודה סבר אין צריך וצריך ליה השטר למלוה כדי שיחזירו ללוה דאי לא מיהדר ליה חוזר ותובע לו בו ויש ליישב ודו"ק:

דף עט.

בפירש"י בד"ה והכא בכותבין כו' אלא מחזיר לו ושורפו ואסור להשהותו עכ"ל אין פירושו שצריך להחזיר ללוה דא"כ מאי קאמר ואסור להשהותו דלא שייך איסורא דשהייה בלוה ועוד דאי הוי צריך להחזיר ללוה א"כ צריך ליה המלוה כדי לאהדורי ללוה ואמאי פטור אלא דר"ל או מחזירו ללוה או שהוא המלוה שורפו מיד דאסור להשהותו וק"ל:

בא"ד וא"נ לא מהדר ליה מלוה לא איכפת ליה ללוה כו' עכ"ל ולא יחוש הלוה שמא יאבד שוברו וזה חוזר וגובה בו שהרי אסור לו למלוה להשהותו וצריך לשורפו וק"ל:

תוס' בד"ה אלמא כיון כו' ה"ל למנקט כיון דלאריגה כו' עכ"ל בכל נוסחות סדר המשנה בפרק האורג לא קתני גבי אריגה סיט כפול אלא כמלא רוחב סיט והיינו דאורג ב' חוטין כמלא רוחב סיט קתני דהיינו שיעורא דסיט כפול בטוויה ומהרש"ל דחק בזה בדברי התוס' ואין להאריך וק"ל:

דף עט:

בד"ה קלף ודוכסוכטוס כו' דא"כ פסול לכתוב עליהן ס"ת כו' ולקמן משמע דכשרין כו' עכ"ל האי לישנא דכשרין משום ס"ת נקטו כדמסיק כתבה על הקלף כו' כי תניא ההיא בס"ת אבל בתפילין דוקא בקלף וכן במזוזה דוכסוסטוס למצוה וק"ל:

בד"ה ור' אחאי מכשיר וא"ת ואי סבר רב כרבי אחאי לימא נמי קלף הרי הוא כו' עכ"ל לפי מה שכתבו התוס' לקמן דמלתיה דרב סתמא נשנית כו' דקלף ודוכסוסטוס שוים כו' עכ"ל איכא למימר שפיר דסבר כרבי אחאי ובתרוייהו מכשיר ודו"ק:

בד"ה אלא לאו אתפילין והא דקתני כתבה לשון נקבה כו' עכ"ל לכאורה קשה דבכ"מ קרי לתפילין בלשון נקבה כדאמר פרק הקומץ תפלה של יד כותבה על עור אחד ואם כתבה כו' ואמרינן שם שאם יש לו ב' תפילין של ראש שטולה עור על א' ומניחה כו' וכן בכל הסוגיא שם ואפשר דר"ל דקתני כתבה בלשון נקבה יחידה ולא בלשון נקבות לרבים דה"ל למתני כתבן בלשון רבים דהיכא דקתני לשון תפלין הוא לישנא דרבים כדאמר התם תפילין כל זמן שפני טבלא קיימות כשרות כו' וכ"ה בכל הסוגיא שם וק"ל:

בד"ה תפילין אגויל כו' אמאי לא קתני נמי שתפילין ומזוזות אינן נכתבין על הגויל כו' עכ"ל אפשר דפסיק להו במזוזה דפסולה על הגויל דהכי מסקנא דשמעתין להכשיר מזוזה גם על הקלף אבל לא על הגויל דהך ברייתא דמכשיר בה גויל לא מתוקמא אלא בס"ת וכן נראה דפסיקא להו במזוזה דפסולה על (עור) [נייר] שאינו מחוק היינו נמי דהכי משמע לפי המסקנא כמ"ש ודו"ק:

בד"ה השתא דאתית כו' והא דתניא לעיל שינה בזה ובזה פסול אידי ואידי אתפילין כו' עכ"ל נראה דאע"ג דלמאי דמסיק נמי השתא להכשיר קלף במזוזה איכא לאוקמא שינה בזה ובזה אידי ואידי אמזוזה קלף במקום שער ודוכסוסטוס במקום בשר וכמ"ש לעיל למאי דבעי להכשיר דוכסוסטוס בתפילין דאיכא לאוקמא אידי ואידי אתפילין בכה"ג אלא שסמכו עצמם אסוגיא דהקומץ דמסיק אידי ואידי אתפילין לפי המסקנא דהכא והיינו נמי משום דניחא ליה לקיומי שינויא קמא דהך דקתני פסול משמע לפסול לגמרי דוכסוסטוס או קלף והיינו למאי דבעי למימר מעיקרא מתוקמא במזוזה לפסול קלף לגמרי ולמסקנא לפסול דוכסוסטוס בתפילין לגמרי ועיין בתוס' פרק הקומץ דרך אחרת בזה ודו"ק:

דף פ.

בד"ה והא אמר כו' דלקמן בהזורק תנא מרה"י לר"ה ועבר כו' עכ"ל מהרש"ל הגיה תנא הזורק מרה"י כו' ולא ידענא מי הכריחו לכך והתם נמי לא קתני הזורק גם למאי שתירצו דלוקמא במתגלגל אין נראה דתנא הזורק מרה"י כו' ודו"ק:

בד"ה אבל פיסלא כו' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דללישנא קמא צריך לפרש הכא שהוא ר"ה כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דלפי לישנא בתרא ניחא כפשטיה דהוה מקום פטור ולאביי לא מפסיק משום דמותר להשתמש בשניהם ובלבד שלא יחליף כדאמרינן פ"ק ולרבא כיון דמ"מ רשות אחר הוא מפסיק אלא ללישנא קמא דפיסלא הוי כרמלית הוצרכו לדחוק כיון דאביי סבר דכרמלית מפסיק פיסלא אמאי לא מפסיק ודו"ק:

בד"ה אם לרפואה כו' כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא כדי לקשט כו' עכ"ל ר"ל אם לא הצניעו לרפואה כמו שאמר לא הוי שיעורו כדי לכחול עין אחת אלא כדי לקשט כו' דסתמו עומד לקישוט וק"ל:

דף פ:

בד"ה למימרא כו' חשוב הוא הרבה הס"ד ואח"כ מ"ה חף ס"ד שהוא כצ"ל:

דף פא.

בד"ה חפי פותחת כו' וכן משמע כו' ושל גל אע"פ שחברן לדלת כו' דמשמע מה שקבען כו' עכ"ל לכאורה קשה מאי משמע כפירושם דהא לפירוש הקונטרס דקודם שלא נקבעו אינן ראויין לכלום נמי ניחא דקאמר אע"פ שחברן לדלת כו' וקבען לדלת יש לו לגרום טומאה משום פשוטי כלי עצם דהוי כמתכת וטמא אלא כיון שקבוע בגל הוי מחובר לקרקע וטהור וי"ל לפי מה שנדקדק בדברי התוס' שהקשו לפ"ה ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף אדרבה כו' עכ"ל ולכאורה לא פ"ה כן אלא דיש לחפים טומאה מצד עצמם דהיינו משום דפשוטי כלי עצם טמאים וע"כ נראה דשיעור דבריהם כן הוא דבקבעו בפותחת יש לפרש ב' טעמים לפ"ה אי משום דפשוטי כלי עצם טמא אי משום דמקבל טומאה מן הפותחת דפותחת יש לה בית קיבול וטמא וכל המחובר לטמא טמא וע"ז הקשו דאי משום פשוטי כלי עצם דחו את זה ממשנה ערוכה דהא תנן בהדיא דפשוטי כלי עצם טהורים ואי משום דפותחת גורם לה טומאה משום דכל המחובר לטמא טמא הא אדרבה תנן במסכת כו' והשתא לפי דרך השני זה דיש קצת לקיים פ"ה דהפותחת גורמת לה טומאה כתבו הכא דלא משמע כן ממה שאמרו דאע"פ שחברן לדלת כו' דלפי טעם לטמא החף ממחובר לפותחת משום דהפותחת גורם לה טומאה דכל המחובר לטמא טמא לא שייכא הכא לטמא במחובר לגל ולא לפותחת דהא הגל אינו טמא ודו"ק:

בד"ה אסור למשמש כו' וי"ל דהכא במשמש צרור כו' עכ"ל אין לחלק בין צרור דהכא לחרס דלקמן דהא דומיא דהכא בקנוח לא חיישינן להשרת נימין בצרור כמו בחרס אלא דר"ל לחלק בין משמוש דהכא לקנוח דלקמן וק"ל:

בד"ה ואם לאו כהכרע נראה לר"ת כגירסת ר"ח ואם לאו כו' עכ"ל אע"פ שהמלות אינן משתנין מ"מ יפול בו לשון גירסא לפי שהענין משתנה בלשון אם הוא מלתא באנפי נפשיה אם לאו וק"ל:

דף פא:

בד"ה והניחו ע"ג כו' הא בשמעתין חשבינן ליה כמחובר כו' עכ"ל דליכא למימר דלהכי לא מחייב משום תולש משום דכשהיה מונח ע"ג קרקע נמי לאו מחובר הוה דהא לכ"ע התם במונח ע"ג קרקע חייב במעשר והוי מחובר ודו"ק:

בד"ה והאר"י הלכה כו' או סתם במתני' ומחלוקת בברייתא כו' עכ"ל אין לזה מקום כאן גם בדברי התוס' דפרק החולץ אינו ויש ליישב דבריהם דהכא דנראה להם להשוות מחלוקת וסתם במשנה בתרי מסכתי כסתם במתני' ומחלוקת בברייתא במסכת אחת לר"י דהוי הלכה בשניהם כסתם כדמוכח הכא במחלוקת וסתם בב' מסכתא וכדמוכח בפ' כירה בתוס' בד"ה אמר רבה בב"ח כו' דהלכה כסתם במתני' ומחלוקת בברייתא וק"ל:

בא"ד ואין לנו לומר שסתם רבי קודם ושוב חזר כו' עכ"ל כתב מהרש"ל חוזר אהא דלעיל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם ואפילו בתרי כו' משום שאין לנו לומר כו' עכ"ל וכדבריו מוכיחין דברי התוס' דפרק החולץ ע"ש אבל מה שכתבו התוס' בתר הכי ואמוראי נינהו אליבא

דר"י כו' אין לו מקום ולא שייך הכא כלל אם לא נאמר להגיה א"נ אמוראי נינהו ואליבא כו' ועוד נראה לקיים כל נוסחות לשון התוס' שלפנינו דלא כתוב בהן א"נ אלא דאינו חוזר אדלעיל והוא מלתא באנפי נפשיה ור"ל ואין לנו לומר לר"י נמי במחלוקת וסתם בתרי מסכתות שסתם רבי קודם ושוב חזר כו' כדאמרי' בפ"ק דע"ז והך סוגיא דהכא לא תקשה משום דאמוראי נינהו ואליבא דר"י דאיכא מאן דסבר לר"י בסתם ואח"כ מחלוקת נמי הלכה כסתם ופליג אהך דפרק החולץ כדאמר בפרק אלו טריפות דאיכא אמוראי אליבא דר"י דאין לומר כן והיינו משום דלאו בכה"ג קאמר התם דאיכא אמוראי אליבא דר"י ע"ש ודו"ק:

דף פב:

תוס' בד"ה אבניו כו' ע"ז שנשתברה מאליה כו' עכ"ל ומההיא דלקמן דע"ז אינה לאברים ליכא לאתויי ראייה דלא איירי מאליה וק"ל:

בד"ה באבן מסמא כו' א"כ אפילו כלים שאינן ראויין כו' ובת"כ כו' דכלים שאין ראויין למשכב ומושב אין כו' עכ"ל דלמאי דמוקמינן בפ' בנות כותים האי קרא דוכל אשר יהיה תחתיו לעליונו של זב ניחא הוא דקושטא דאפילו כלים שאין ראויין יש להן טומאה קלה כמו שפירש"י לקמן בשמעתין אהך דהזב בכף כו' אבל באבן מסמא דנדה יושבת עליו ע"ג יתידות כו' כפירש"י לא עדיף להו מיושבת ממש על הכלי דבאין ראויין למשכב ומושב אין להם טומאה קלה ודו"ק:

בא"ד וא"ת בריש פרק דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא כו' עכ"ל מה שיש לדקדק בזה בדבריהם עיין בחידושינו שם בר"פ דם הנדה וק"ל:

בד"ה ולרבי עקיבא כו' הא אצטריך לאפוקי שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' עכ"ל יש לדקדק לפי הפי' שכתבו התוס' לקמן אהא דפריך ולוקשיה לנבילה דה"ל טפי לאקושי לנבילה דדמיא ממש לנבילה כו' איכא לתרוצי הכא דע"כ לא אצטריך לאקושי לשרץ שלא יטמא ע"ז באהל המת דא"כ לאקושי לנבילה דדמיא לנבילה בטומאת משא אבל לשרץ לא דמי דשרץ אינו מטמא במשא משא"כ בע"ז וכה"ג יש לדקדק לקמן לרבנן דפריך ולוקשיה לנבילה ומשני אלא מה נדה כו' אכתי תקשי דמ"מ לא נוקשיה לשרץ אלא לנבילה דדמיא טפי לנבילה ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ולוקשה כו' אמאי דהוקשה למת ליכא כו' עכ"ל דנבילה נמי בכזית וטפי הוה ליה לאקשויי לנבילה דאינה מטמאה באהל המת וק"ל:

בא"ד דהכי פריך ולוקשה לנבילה משום דאז לא הוה צריך לאקושה לשרץ עכ"ל ואין להקשות דאי הוה מקשי ליה לנבילה ולא לנדה ושרץ הוה אמינא דאצטריך נבילה לאפוקי שלא יטמא באהל המת ולא הוה מקשינן ליה לנבילה לחומרא לטמא במשא דהא ודאי כיון דליכא שום היקשא אחר לאקשויי שלא יטמא במשא לכולה מלתא הוה מקשינן ליה לנבילה אף לטומאת משא ועי"ל דהכי פריך ולוקשה לנבילה ולכתוב דרשה דתזרם גבי נבילה דהשתא הוה מקשינן ליה לנבילה נמי ע"כ לחומרא לטמא במשא מיהו לפי זה ק"ק תקשי ליה בפשיטות דלא לכתוב היקשא דנדה ולכתוב דרשה דתזרם גבי מת דהשתא הוה מקשינן ליה לשרץ שלא יטמא באהל המת והוה מקשינן ליה לחומרא למת שיטמא במשא ויש ליישב דלא הוה ידעינן הי מינייהו מפקא אי למעט אהל המת מדאתקש לשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא במשא ואי להיפך למעט משא מהיקשא דשרץ ולהקשות למת לחומרא לטמא באהל המת ודו"ק:

בא"ד דאז לא הוי צריך לאקשויי לשרץ עכ"ל ולכך גבי דהוקשה למת לא תקשי ליה לאקושי לנבילה דאכתי הוה צריך לאקושי לשרץ דלא נילף מנדה לטמויי באבן מסמא דלחומרא הוה מקשי לנדה דאצטריך נבילה לטמויי בכזית ודו"ק:

דף פג.

גמרא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כו' אלא לרבה קשיא משמע ליה ע"ז כשרץ בכל מילי אף במשא לרבנן דומיא דמשמשיה נמי כשרץ כמ"ש התוס' דתרוייהו כשרץ מדמי להו וקשיא לרבה אבל מהא דא"ר עקיבא ע"ז כנדה כו' לא קשיא לר' אלעזר דע"ז כנדה לאו בכל מילי קאמר [אלא] הוי דומיא דמשמשיה כשרץ וק"ל:

שם הן שהסיטו כו' ע"ז שהסיטה אחרים טהורין כו' היינו היסטן דברייתא ואחרים שהסיטו כו' היינו הן שהסיטו דברייתא והקדים המאוחר למוקדם בברייתא ולפי פירוש רבותיו ניחא קצת וק"ל:

בפרש"י בד"ה ר' עקיבא כו' פירושו מאי הן דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו' עכ"ל דרבי עקיבא לא נקט במלתיה אלא ע"ז לחוד במאי דפליג את"ק וק"ל:

דף פג:

תוס' בד"ה ע"ז ישנה כו' ולא משום היקשא דנדה פשיטא ליה כו' עכ"ל ה"מ לאוכוחי דע"כ בלאו היקשא דנדה ידענא ליה בנשתברה דטהורה דהא כיון דאפילו איסור הנאה דאורייתא ליכא ביה מכ"ש דלא מטמא כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

דף פד.

בד"ה ולחנניה כו' ועוד דנראה דספינת הירדן מטלטלה אפילו ע"י בני אדם כו' עכ"ל ר"ל ועוד תימה אמאי נקט חנניה כיון דע"כ ספינת הירדן מיטלטלת אפילו ע"י בני אדם דאל"כ ממתני' דכלים כו' וא"כ מהיכא פסיקא ליה טפי לחנניה דטלטול שוורים שמיה טלטול דהא דמטמא ספינת הירדן אימא היינו משום דמיטלטל אפילו ע"י בני אדם וק"ל:

בד"ה אלא אמר כו' דלמה לו להגיה של עץ כו' לא ה"ל אלא לאפוכי שינויא קמא כו' עכ"ל ולא ניחא לו כפירש"י דלכך נקט ספינת הירדן דשל עץ הוא ושכיחא טפי משל חרס משום דא"כ רב זביד נמי ה"ל למנקט ספינת הירדן בפלוגתייהו משום דשכיחא טפי וליכא למימר נמי דלכך הגיה ספינת הירדן דלפי זה הוצרך להגיה נמי ושל עץ בין מדרסו ובין מגעו כו' דאל"כ לא הוה שייך כלל ספינת הירדן שהיא של עץ לכלי חרס דנקט ברישא ומשום דהשתא לפי מה שהגיע התלמוד קאי שפיר אף דקאמר ר' יוסי אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר בשל עץ מגעו טמא כמו לפי גירסת ר"ח דלא ניחא ליה דקאי אף אדקדוק דבריו של ת"ק דמ"מ לא הוצרך התלמוד להגיה כן אלא להגיה נבי כלי חרס ומגעו טמא ולאפוכי שינויא קמא דהשתא נמי קאי שפיר אף דקאר"י אעיקר מלתיה דת"ק דקאמר גבי כלי חרס דמגעו טמא:

ודע שמה שהסכים ר"ת לגירסת ר"ח ולא הניח גירסת רש"י ולאפוכי שינויא קמא משום דלא מצא ר"ת הך גירסא לא לפירש"י ולא לפי' ר"ח וצ"ל לגירסת ר"ח דלא חש התלמוד להך קושיא שפירש"י דמאי אף כיון דלא טיהר ת"ק ממגע דנימא אף זו כיוצא וכמו כן לפירש"י דלא הוה חש רב זביד לקושיית מאי אף וע"כ קושיית מאי קאמר דקאמר תלמודא מעיקרא הוא קושיא אחרת דהוה חש לה רב זביד:

ודע בין לפירש"י בין לגירסת ר"ח לא הוצרך להגיה בין לשינויא דרב זביד ובין לשינויא דרב פפא מלתיה דת"ק אלא דמלשון ר"י אומר משמע ליה דאיכא ת"ק דפליג ודו"ק:

בא"ד אלא אמר רב פפא כו' עכ"ל מה שדקדקנו בזה בחדושינו קרוב להם מצאנו בדברי בעל המאור ע"ש:

בפרש"י בד"ה מפץ של קנים כו' לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ כו' טהורין מטומאת מגע שרץ עכ"ל לא ידענא אמאי נקט מגע שרץ אם רצונו פשוטי כלי עץ דחזי למדרס הני במגע שרץ נמי טמא מהאי ק"ו דבשמעתין כדאמרי' בהדיא פרק כיצד הרגל ואם ר"ל בפשוטי כלי עץ דלא חזי למדרס ה"ל למנקט טומאת מגע טמא מת גופיה דטהורין דבהנהו ליכא ק"ו לטמא ודו"ק:

תוספות בד"ה מפץ במת כו' ושל גמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן כו' כדפי' לעיל פרק במה אשה כו' עכ"ל לא מצאתיו בתוספות פ' במה אשה גם לכאורה הוא תמוה מה שכתבו דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' שזה אינו שהרי יש לו גם טומאת טמא מת מק"ו דבשמעתין גם טומאת מגע שרץ מק"ו וכדאמרי' פ' כיצד הרגל ויש ליישב דר"ל דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבד מטומאת מדרס כו' היינו נמי דאתי מק"ו טומאת מדרס מפכין קטנים דהיינו טמא מת ומגע שרץ ולא אתי אלא לאפוקי נבילה ושאר טומאות דלא אתיין מק"ו דשמעתין וק"ל:

דף פד:

בפירש"י בד"ה דאפילו יחדו כו' ואי טמא מדרס היכי מציל והא כל דבר טומאה אינו חוצץ כו' עכ"ל נראה מדברי התוס' דלפרש"י איירי בישבה ממש עליה אשתו נדה וק"ק דא"כ אמאי הוצרך לפרש דאי טמא מדרס היכי יציל כו' תיפוק ליה בפשיטות דאי כלי חרס טמא מדרס אמאי טהור מה שבתוכו ליטמא מן המדרס ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה מה פכין כו' וי"ל דמה להנך שכן נעשין אב הטומאה כו' עכ"ל ואף שיש לומר פכין גדולים יוכיחו ניחא ליה למילף חדא מחדא ולא חדא מתרתי ולפי מה שכתבו דמפכין קטנים נמי ליכא למילף אלא חדא מתרתי מ"מ ניחא ליה למיעבד ק"ו מפכין קטנים שטהורין מכל טומאה בזב דמה"ט לא עביד ק"ו מפכין גדולים כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

בא"ד מה לפכין קטנים שכן מטמאין מאוירן תאמר במפץ כו' עכ"ל ור"ל שמטמאין מאוירן בלא נגיעה ע"י שער של מת או בכעדשה משרץ כמו שכתבו התוס' פרק כיצד הרגל אבל משער הזב לא מיטמא אלא כלי הראוי לנגיעת בשר כמו שפירש"י וכן מה שמיטמא באויר באהל המת אין זה חידוש דה"נ מפץ מיטמא באויר אהל המת וק"ל:

בא"ד דמה [לזב שכן] מטמא משכב ומושב כו' עכ"ל בחדושינו פרק כיצד הרגל הוה קשה לן דא"כ כדקאמר מפץ שמטמא בזב א"ד שמטמא במת נימא משכב ומושב יוכיחו שמטמא בזב ואינו מטמא במת ע"כ וכשזכינו לכאן ניחא לן דלא שייך בכה"ג לומר יוכיח כיון דמשכב ומושב נמי מטמאין מיהת טומאת מגע מת אף אני אביא מפץ שיטמא מיהת טומאת מגע מת וק"ל:

בד"ה והא לית ליה כו' אהני נמי לפשוטי כלי עץ כו' עכ"ל ק"ק [הא] לא אהני לן האי ק"ו מפכין קטנים כלום לגבי פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס דהא משאר כלים לחוד איכא למילף ק"ו מסאה ותרקב כו' דהשתא ליכא למפרך כמ"ש התוס' לעיל דמה לשאר כלים שכן נעשין אב הטומאה הא פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס נמי נעשין אב הטומאה כיון דאית להו טהרה במקוה אבל מפכין קטנים לחוד ליכא למילף מידי דאיכא למפרך שכן מטמאין מאוירן כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בד"ה מי לא עסקינן כו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יציל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דאי כלי חרס טמא מדרס בישבה עליו לא יציל בצמיד פתיל אע"ג כו' ומהרש"ל הגיה דאי ייחד לטמא לא כו' ואין הגהתו מבוררת וק"ל:

בד"ה מנין לערוגה כו' י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כו' נמי כן היא עכ"ל הס"ד ור"ל דודאי דינא דבמקום שהוא ו' על ו' שמותר לזרוע בתוכה ה' זרעונין נפקא לן שפיר מקרא דמייתי שנאמר כי כארץ תוציא וגו' וקים להו לרבנן כו' כדמסיק אבל הא דקאמר מנין לערוגה שהיא ו' על ו' כו' דמשמע דסתם ערוגה הכי שיעורה לא נפקא לן מהתם אלא מדכתיב לחייו כערוגת וגו' ונ"מ לענין מקח וממכר כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

בד"ה ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע הרוח כו' לפי מה שאפרש בעז"ה כו' עכ"ל ר"ל דלא כפרש"י דממלא כל רוח הערוגה עד סמוך לקרן ולא כאית דמפרשי ד' גרעינין בד' רוחות אלא באמצע הרוח יותר מגרעין א' אלא זורע בכל אמצע רוח רוחב טפח וג' חומשין דהוי האלכסון יותר מג' טפחים כמ"ש לקמן בשם ר"ת וק"ל:

בא"ד ואין נראה לומר כו' משום דבספ"ק דקידושין מפיק הרכבת אילן משדך לא תזרע כלאים ועוד כו' עכ"ל לא ידעתי מאי דחק להם בזה הא כיון דכלאי זרעים שרי מדאורייתא ודאי דלא איירי קרא דלא תזרע כלאים אלא בהרכבת אילן ושפיר קרי ליה כלאי זרעים ויותר נראה לי דהאי מלת ועוד טעות הוא דהשתא שיעור דבריהם כך ואין נראה לומר דלהרכבת אילן קרי כו' דהתם בקידושין אמר אההיא מילתא גופה כו' וא"כ ע"כ כיון דכלאי זרעים אסירי מדאורייתא הך דפרק כ"ה נמי בכלאי זרעים ממש קמיירי וק"ל:

דף פה.

בד"ה וקים להו כו' וא"ת אכתי ינקי מהדדי כו' דחסר מקום הזרעים כו' וא"ת יזרעו ט' מינין בערוגה ד' בד' קרנות כו' עכ"ל ואין להקשות לדבריהם למתרץ ב' הקושיות חדא בחדא דד' זרעים היינו בד' קרנות שיש מקום לזרעים אבל הד' שבאמצע לא יזרעו משום דחסר מקום הזרעים די"ל דמשמע ליה לתלמודא ה' זרעונין ד' על ד' רוחות כו' האי לישנא לא משמע קרנות אלא ברוחות שבאמצע וק"ל:

בא"ד יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח כו' עכ"ל ר"ל כשיעור רוחב טפח וג' חומשין כפי' ר"ת לקמן אבל לא לכל רוח כפירש"י דס"ל לתוספות דבעי הרחקה ג':

בד"ה לא תסיג וגו' וא"ת הזורע כלאים ילקה שתים משום כו' עכ"ל הכי משמע להו הכא ובתוס' פרק אותו ואת בנו דלענין כלאים מידרש הכא האי קרא לא תסיג גבול רעך וגו' ויהיה רעך נאמר כאן ע"ש שישראל הם ריעים לה' אבל מפירש"י גבול רעך ליטע סמוך למיצר כו' נראה דהכא ה"נ לענין השגת גבול ממש מידרש ולא לענין כלאים ותו לא מידי וק"ל:

בד"ה אמר רב כו' והא איכא מקום קרנות שיכול לעשות שם ערוגות כו' עכ"ל וציורו כזה:

בא"ד בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון וכו' כאשר תצייר כזה:

בא"ד גרעין אחד בכל זרע החיצונות כו' עכ"ל וציורו כזה כן נראה לצייר דבריהם ואין להקשות לצייר לשון התלמוד והאיכא מקום קרנות בפשיטות טפי וציורו כזה די"ל דמה שמדמה לקמן לראש תור לא משמע כציור זה אלא כציור שכתבו לעיל דראש תור משמע שהקרן הולך כנגד הרבוע כמ"ש התוספות לקמן וק"ל:

בא"ד שיוכל עדיין לזרוע גרעין אחד בכל קרן החיצונות כו' עכ"ל. כי החיצונות עומדות באלכסון נגד הפנימית והאלכסון הולך מן סוף הקרן החיצונות עד חמשה טפחים אשר שם הוא מכוון כנגד קצה הפנימית וכיון דאלכסונו ה' טפחים נמצא המרובע ממנו ג' טפחים הרי לך דמקצ הפנימית עד סוף קרן החיצונות שלשה טפחים במכוון וק"ק ומאי קושיא שהרי כתבו לעיל דבענין זה אסור פן לא ידקדק לזרוע ממש בסוף הקרן ויש ליישב דהכא אין לחוש שמא לא ידקדק רק בשנים שהם הקרן הסמוך לפנימית ומצד הפנימית ודו"ק:

בפרש"י בד"ה בממלא את הקרנות כו' אבל המזרחי והמערבי זורע מעט כו' עכ"ל במתני' פירש"י בפשיטות טפי דבכל הרוחות בשוה ממלא כל הרוח עד סמוך לקרן עכ"ל. ור"ל שבקרנות לא יזרע כלום והרי יש כאן היכר בשזו הרוח זרועה צפון ודרום וזו זרועה מזרח ומערב אבל הכא דמוקי לה בממלא את הקרנות שגם הקרנות זרועים ברוח צפון ודרום מן המזרח למערב הוצרך לפרש דרוח מערב ומזרח לא נזרע רק מעט ולא נזרע עד הקרנות דאל"כ לא הוי היכר כיון דגם הקרנות נזרעו וק"ל:

דף פה:

תוס' בד"ה ושמואל כו' דאפילו מלא הקרנות כו' דסבר דיש ראש תור כו' ובד"ה והא כו' שעליהן שלמעלה מעורבבין יחד ואע"ג דאיכא ראש תור כו' עכ"ל ק"ק דא"כ מאי קא קשיא ליה לעיל לרב ולא יהא אלא ראש תור ואימא דאע"ג דאיכא ראש תור מלמטה אסור כיון דמערבבי מלמעלה כסברת המקשה דהכא ויש ליישב דהמקשה דלעיל הוה ידע בשינויא דהכא דאיכא לאוקמא בנוטה שורה וכו' אך קשה ומאי קשיא ליה לשמואל דאימא דשמואל לא איירי בממלא הקרנות דגוואי ויזרע שפיר מאבראי ופליג ארב בהא דלא גזור שמא ימלא הקרנות ושפיר מצי סבר נמי שמואל דאין ראש תור בערוגה ולא תקשי ליה והא קמערבבי וכו' ודו"ק:

בד"ה אמר עולא וכו' ותלם היינו שורה ובני א"י וכו' עכ"ל הוצרכו לזה משום דלפי פירושם לא הוי פי' שורה דקאמר הכא בנוטה שורה לכאן וכו' כדלעיל וק"ל:

בד"ה אמר ר"י וכו' ובלבד שיהא ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' עכ"ל ר"ל שלא לזרוע כל הקרנות אלא שישאר בין הקרנות ג' טפחים בלא זרע ולא יזרע בכל קרן בסופו (רק) טפח אחד כדי שיהיה ג' טפחים בין זרע קרן זה וכו' וק"ל:

דף פו.

בפירש"י בד"ה לג' ימים כו' וקס"ד עם יום הפרישה קאמר דבד' כו' עכ"ל ק"ק מאי קאמר דקס"ד עם יום הפרישה הא קאי הכי לכולהו תנאי דשמעתין למר ג' ימים ולמר ד' ימים עם יום הפרישה קאמר ויש ליישב דאליבא דחכמים דמצרכי לקמן ו' עונות שלמות לא הוי הפרישה בתוך הימים ולא קאי הא דקס"ד עם יום הפרישה לכולהו תנאי דשמעתין ועוד י"ל דקס"ד דקרא דהיום ומחר עם יום הפרישה קאמר ותקשי למ"ד ד' ימים כדלקמן עד דמסיק דהיום ומחר בלאו יום הפרישה דהיום כמחר כו' כדלקמן וק"ל:

דף פו:

בד"ה וליטבלו ביני שמשי כו' והכי פריך לר"ע דאמר הקפידה תורה על מנין עונות כו' ואיכא ו' עונות עכ"ל ויש לדקדק דמאי קושיא דאימא דקושטא דר"ע לית ליה נמי בהשכמה עלה אלא מכח הך קושיא דלקבלוה התורה ביני שמשי קאמר רבי עקיבא דהקפידה תורה גם על הלילה כדי שיהיו ה' עונות ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ליטבלו בשבתא בצפרא ולמה הוצרך לומר בהשכמה דיום כו' עכ"ל דליכא למימר דלכך הוצרך לירד בהשכמה לאשמעינן דאעונות קפיד קרא אבל אם לא ירד בהשכמה לא הוה ידעינא בעלמא אי אעונות קפיד אי אימים כנראה מדברי התוס' די"ל דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה כיון דהוו מצי טבלי בצפרא וכה"ג צריך לומר לעיל דפריך ל"ל למימר להו והאמר רב הונא ישראל קדושים כו' דליכא למימר דאיצטריך למימר להו לאשמעינן בעלמא דאעונות קפיד קרא דמ"מ במתן תורה לא הוה צריך לירד בהשכמה וק"ל:

תוס' בד"ה וכתיב התם כו' פריך אהאי קרא גופיה ממאי דבריש ירחא כו' עכ"ל דליכא למימר דהכא פסיקא ליה דבריש ירחא הוה למאי דמסיק התם דיליף מדבר ממדבר דא"כ לא ה"ל לתלמודא להשמיט מלאתויי הכא הך דרשה דמדבר ממדבר וק"ל:

דף פז.

בפירש"י בד"ה שלישי בשבת כו' קשיא לרבנן כו' וא"כ ע"כ בתרי כו' ובז' נתנה תורה כו' עכ"ל בפשיטות טפי ה"מ לפרש דפריך למאי דמפרש רבא פלוגתייהו קשיא לרבנן דשלישי בחדש לא הוה שלישי בשבת אלא משום דלא נזכר מפורש דבר זה בפלוגתייהו מפרש הפירכא במאי דמפורש בפלוגתייהו דקאמרי רבנן בו' בחדש ניתנה תורה והכא מוכח דבז' ניתנה וק"ל:

בד"ה לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברים שהתחיל משה להמשיך לבם כו' עכ"ל דענין זה להמשיך לבם כו' א"ל משה גם בר"ח דליכא למימר דלא א"ל ולא מידי משום חולשא דאורחא אלא בדבר ששמע משה מפי הקב"ה שיאמר כן לישראל כגון פרישה והגבלה וק"ל:

דף פז:

תוס' בד"ה כאשר צוך כו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דאין כאן מקומו ושייך לקמן בסוף הדבור ויניחו וגו' ויהי ביום השביעי כו' עכ"ל לפי הגהתו יהיה עיקר הוכחה כאן דויסעו מאלים כו' בשבת היה ובחד בשבתא ירד להם המן שנאמר ששת ימים תלקטוהו כו' אבל א"כ לא הוו צריכי לפרושי בועוד מקשים כו' ראשונה כשנסעו מאלים ואחר אותה שבת ירד כו' וע"כ נראה לקיים נוסחות לשון התוס' שלפנינו דהוכחה זו בפשיטות לפי דברי התלמוד דאותו יום שבת היה ובתר הכי כתיב ששת ימים וגו' ויהי ביום השביעי יצאו וגו' א"כ ע"כ לאו בשבת ראשונה יצאו אבל לדברי ועוד מקשים משמע להו פשטיה דקרא ששת ימים וגו' דנכתב אחר שירד מן שבוע מיום אחד שעבר כשהגידו העדה למשה שלקטו לחם משנה כו' כמ"ש התוס' כל זה לקמן וא"כ אחרי הששת ימים נאמר ויהי ביום השביעי וגו' משמע שבשבת שלישית כו' וק"ל:

בד"ה לרבנן ח' חסרין כו' נקט נמי לרבנן שמנה עכ"ל כתב מהרש"ל ודוחק כו' דהא מסקינן לעיל דעברוה לאייר ע"כ כו' לרבנן ח' חסרין עביד דנהי דבין ניסן לניסן כו' אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' כו' עכ"ל לא ידענא אמאי לא קשיא ליה הכי לפירש"י דפי' בהדיא לרבנן ח' חסרין עביד כו' ונמצא דאשתקד בע"ש עכ"ל ולעיל מסקינן דעברוה לאייר לרבנן אלא ע"כ דאית לן למימר דהשתא למאי דקאמר לרבנן ח' חסרים לא קאי אהא דקאמר לעיל דעברוה לאייר והנהו ברייתות דלעיל כר' יוסי אתיין והכי משמע להו ח' חסרין עביד לרבנן היינו מניסן לניסן דומיא דשבעה חסרין עביד לר' יוסי דהיינו נמי מניסן לניסן אבל אי הוה עברוה לאייר לא הוי ח' חסרין מניסן לניסן ותו לא מידי וק"ל:

דף פט:

בד"ה תבלין כו' משכחת לה שני מינין משם א' כו' אבל תימה וכי כו' עכ"ל ממה שלא כתבו כן בדברי ת"ק נראה דלא הוו גרסי בדברי ת"ק משלשה מינין ושם אחד כו' אלא או משלשה מינין אסור כו' וכן הוא בסדר המשנה גם רש"י בפ"ב דע"ז פי' כן דאפילו שלשה מינין משלשה שמות מצטרפין משום דתבלין למתק באו והוו כאלו טעם אחד ומין אחד הוא אבל בדברי ר"ש הוו גרסי ב' מינין משם א' אין כו' כמו שהוא בסדר המשנה ומשמע להו דבשאר מינין דאינן תבלין ולא באו למתק איירי מדתלה לה בשם א' ומש"ה קשיא להו שפיר וכי בשביל כו' דהא ודאי אין מצטרפין כיון שהם ב' מינין ואין טעמם שוה שלא באו למתק והתוס' לפי שיטתם דב' שמות היינו ב' איסורים מה שכתבו לקמן לאביי דרבנן פליגי עליה דר"מ בב' מינין וס"ל דאין מצטרפין היינו ב' מינין דאינן תבלין ולא באו למתק אבל ב' מינין תבלין דבאו למתק מודו לרבנן דמצטרפין כדקתני במתני' דהכא ואביי מוקי אפילו אליבא דרבנן ודו"ק:

בד"ה אסורין כו' מצטרפין הן למלקות וכן מוכח במעילה כו' אבל לאכילה מצטרפין והא כו' לר"ש דאמר ב' שמות כו' עכ"ל ואע"ג דלר"ש לאכילה מצטרפין דקאמר היינו ע"כ לאיסור קאמר ולא למלקות דהא אית ליה דכל שהוא למכות מ"מ משמע להו לרבנן דפליגי עליה הא מצטרפין אף למלקות כי הכא במתניתין דמצטרפין היינו למלקות ודו"ק:

בא"ד ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא אלא הוי כו' ולא למלקות אי נמי אסורין כו' עכ"ל כצ"ל:

דף צ.

בתוס' בד"ה תרי גווני כו' או לגירסא אחרת תרי גווני אהל כו' עכ"ל מהרש"ל מחק כל זה מדברי התוס' ואפשר שהוא הבין דאהל היינו אהלא ואינו כן דלפי דברי התוס' דהכא נראה דאהל בלא אלף ואהלא באלף אפילו שם אחד לא הוו ותלתא גירסאות הוו חדא דגרסי' לעיל מאי בורית זה חול ולגירסא אחרת לעיל מאי בורית זה אהל ולגירסא שלישית לעיל מה בורית זה אהלא ולפי אותה גירסא כתבו דא"ש דה"ק לעולם כו' והשתא דברי התוס' קיימים על נכון בלא מחק ודו"ק:

בד"ה המוציא כו' ומיהו היה לו להזכיר רבי יהושע עכ"ל מהרש"ל הגיה בסוף דברי התוס' אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב עכ"ל אולי הוא מצא כן בתוספות ישנים ולולי דבריו הייתי אומר דר"ל ר"א דמחייב בקצר וחזר וקצר בהעלמה א' כהעלמות הרבה שלא תאמר כן במינים הרבה ודו"ק:

סליק פרק רבי עקיבא

דף צא.

תוספות בד"ה או דילמא כו' ולא מבעי ליה אקמייתא כו' עכ"ל ובבעיא דלעיל בהוציא חצי גרוגרת לזריעה ותפחה ונמלך כו' לא תיקשי להו דאכתי תיבעי ליה אי הוה דיחוי אצל שבת וכגון שנמלך לאכילה ואח"כ תפחה דאין סברא לימלך לאכילה קודם שתפחה כיון שאין בה שיעור אכילה וכן בהך איבעיא דהוציא גרוגרת לאכילה וצמקה כו' לא קמבעיא ליה בנמלך לזריעה קודם שצמקה דאז לא הוי דיחוי דאין סברא לימלך לזריעה קודם שצמקה כיון שיש בו שיעור אכילה ודו"ק:

בד"ה אי לענין כו' כגון דאיכא פחות מכביצה אוכלין כו' מצטרף כו' עכ"ל ק"ק התם ל"ל למימר בכה"ג דלא הוי כביצה אלא ע"י צירוף הא איכא למימר דאיכא מעיקרא בכביצה דאיסורו בפסח חושבו לטמא טומאת אוכלים ובשאר ימות השנה אי קפיד כו' ודו"ק:

בא"ד ועוד דלא כו' מדקתני לא פסל אלא מקום מגעו כו' עכ"ל פירוש דבריהם בתוס' פרק אלו עוברין אמאי פסול מקום מגעו ותו לא כיון דחשיב כמו כולה תרומה ע"י דימוע יפסול הכל או לא כלום עכ"ל ע"ש:

בא"ד ורש"י חזר בו בכריתות וגבי פרה מטמא טומאת אוכלין כו' עכ"ל הלשון מגומגם דהך דפרה מטמא טומאת כו' ליתא בכריתות אבל בפרק אותו ואת בנו איתא ובפרש"י שם מהך דכריתות פרק דם שחיטה דאיירי הכא וק"ל:

בד"ה כגון דאיכא כו' אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר כו' עכ"ל נ"ל דר"ל אבל לבית טהור כו' ולאשכוחי דאתיין בהדי הדדי כגון דזרק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים דהוו אתיין איסור שבת ואיסור זרות בהדי הדדי ואהא תירצו כיון דאיסור זרות לא בא ע"י הוצאה זו עכ"ל ר"ל דאילו לא היה כאן נמי בית ורשות אחרת היה בא איסור זרות ע"י צירוף ואיסור שבת לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת אבל בבית טמא ניחא דאיסור טומאה נמי לא בא אלא ע"י בית ורשות אחרת ואילו לא היה כאן בית לא היה טמא כלל ודו"ק:

דף צא:

בפירש"י בד"ה בהדי הדדי כו' לא קבל טומאתו מן האויר דהא כו' עכ"ל מהרש"ל מחק זה מפירש"י דבכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התוס' שפחות מכביצה לא מקבל טומאה כו' ולעיל פי' דאיירי כו' עכ"ל ממה שפירש לעיל ועל ידי הנחה זו נטמאו עכ"ל נמי משמע דלענין טומאת עצמו קאמר אבל אין כל זה מוכרח דטומאת עצמו נקט כדי לטמא שוב אחרים כמו שפי' בכל דוכתא ועיין בפירש"י בפרק אלו עוברין גבי בצק שבסדקי ערובה שפירש כן דנגעה בהן טומאה ואיטמו והדר נגעו בהן אוכלין טהורים עכ"ל והתוס' שכתבו לעיל דמשמע להו מהכא דלענין קבלת טומאת עצמן קאמר ולא כדי לטמא שוב אחרים נראה דהיינו שסמכו עצמם במה שכתבו דנקט כזית תרומה מגו דחל ע"י צירוף איסור טומאה מצטרף לענין שבת לא שייך למימר הכי אלא בטומאת עצמם אבל לטמא אחרים אכתי לא חל השתא איסורו ודו"ק:

דף צב.

תוס' בד"ה במרפקו כו' ועוד דבפרק האומר משקלי כו' ומשני דאורייתא קיבורת כולה כו' משמע דמקום תפילין למעלה מן העציל עכ"ל זו הראייה ה"מ נמי לאתויי לעיל דע"כ מרפק לאו היינו אשיל"ש כפירש"י אלא הוא קוד"א כיון דע"כ מקום תפילין למעלה מן העציל אצל הגוף אם נאמר דעציל ומרפק היינו אשיל"ש דהיינו בית השחי א"כ מקום תפילין למעלה ממנו אצל הגוף היכן הוא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה תלתא מלעיל כו' למעלה מראשיהם או מכתיפו כו' עכ"ל הכא איכא לפרושי תלתא מלעיל היינו מראש או לעיל מכתף שנושא עליו דבין כך ובין כך הוי יותר מי' טפחים עד למטה ולכך פי' קרוב לשליש של עשרה אמות ולא במכוון משום דאיכא לאסתפוקי בתלתא מלעיל אי מראש אי מכתף אבל לקמן גבי ארון כתב רש"י וארון אינו תלוי למטה מכתפיהן אלא ששה טפחים וב' כו' דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא לעיל מראש שהרי הי"ח טפחים הן מכתף כמ"ש התוס' ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ואיבעית כו' לא גביהי אלא ז' אמות ואין כו' אלא ב' או ג' טפחים כו' עכ"ל גם אם נפרש דתלתא מלעיל היינו לעיל מכתף ולא מראש הוי במכוון עד למטה ב' טפחים אלא דמסתפקא ליה דאימא לעיל מראש ולכך נקט נמי או ג' טפחים וק"ל:

דף צב:

תוס' בד"ה ואת"ל אנשי כו' ופריך בית מנשיא הוי רובא דעלמא ומשני אין כו' עכ"ל לעיל גבי ואנשי הוצל רובא דעלמא כו' הוה להו למסמך קושייתם זאת אלא כדי לחזק קושייתם נטרי עד הכא בקושייתם דהכא אפילו לגבי עצמן של עיר לא הוי אתרא דאנשי הוצל רובא דעלמא ובטלה דעתן כו' והתם אמרינן דאתרא דערבייא הוי רובא דעלמא אפילו למיזל בתרייהו במקומות אחרים ודו"ק:

בד"ה רבי יהודה כו' כלומר שחוזר דבענין זה מיירי רישא דברייתא עכ"ל דברישא נמי גבי אשה החוגרת נקט במלתיה ראוי להיות חוזר ושייך לומר שכן לבלרי כו' ולאפוקי מפרש"י דלא שייך לומר שכן לבלרי כו' כיון שלא נזכר זה לעיל מיניה וק"ל:

דף צג.

בד"ה אמר מר זה יכול וזה אינו יכול נראה לר"י דהאי אינו יכול היינו כו' עכ"ל נראה דלעיל גבי זה אינו יכול וזה אינו יכול לא פירש כן לר"ש דפוטר משום דלעיל לא פוטר ר"ש משום דמסייע הוי אלא משום דגלי קרא לפטור אע"ג דכל אחד ואחד כולה מעשה עביד כמ"ש התוס' לקמן והשתא איכא למימר דתפשת מועט תפשת ולא פוטר קרא אלא באינו יכול כלל אבל תופסה בענין שאינו יכול ויכול הוא בכחו לא פטר קרא אבל הכא בזה יכול וזה אינו יכול לא פטר ליה קרא אלא דאנן מסברא פטרינן לזה שאינו יכול דה"ל מסייע א"כ מה לנו לכחו כיון דהשתא מיהא אינו יכול והשני יכול לא ה"ל זה שאינו יכול אלא מסייע בעלמא וק"ל:

בד"ה הי מינייהו כו' אפילו שאינו יכול כמו לר"י ור"מ דאמרי לעיל זה אינו יכול כו' עכ"ל אע"ג דר"ש פוטר בזה אינו יכול וזה אינו יכול ומשמע דלד"ה קאמר הכא לפטור מדכתבו דלהתחייב נמי זה שאינו יכול י"ל דר"ש דפוטר לזה אינו יכול וזה אינו יכול היינו משום דגלי קרא בעשותה כמ"ש התוס' לקמן אבל בזה יכול וזה אינו יכול כיון דזה היכול ודאי חייב אימא דלחייב נמי זה שאינו יכול כמו לר"מ ור"י כו' ודו"ק:

בד"ה מפני כו' כיון דזימנין עקרה כו' כזב המתהפך ואפילו בר"ה טמא עכ"ל ר"ל דליכא לאוקמא הך דתחת רגלי בהמה טהורות משום ספק טומאה בר"ה דטהור בעלמא דספק טומאה כה"ג דודאי איכא רגלים מינייהו דטמאות בשעה שעקרה אחת הני ג' אחרים טמאים אלא דלא ידעינן הי מינייהו יטמא אפילו בר"ה כמ"ש בכמה דוכתין מהך דב' שבילין וק"ל:

בפרש"י בד"ה מפני שיכול כו' ואינו אלא מסייע וסתמא כר"י דזה יכול כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה כיון דמדמה הך דתחת רגלי הבהמה טהורות לזה יכול וזה יכול וסתמא כר"י ומייתי מיניה לזה יכול ולזה אינו יכול א"כ מדר' יהודה גופיה דסבר גבי שבת בזה יכול וזה יכול דפטור ה"ל לאתויי אזה יכול וזה אינו יכול דגבי שבת אבל התוספות נשמרו מזה דמדמין הך דתחת רגלי בהמה טהורות לזה יכול וזה אינו יכול דהשתא מייתו ליה שפיר אזה יכול וזה אינו יכול ויש ליישב פרש"י לפי מה שנדקדק דכתב טעמא לפטור זה יכול וזה יכול לרבי יהודה משום דלאו אורחיה למיעבד בתרי משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול דאורחייהו למיעבד בתרי ול"ל האי טעמא הא איכא טעמא אחרינא דהיינו דזה יכול וזה יכול אינו אלא מסייע בעלמא משא"כ זה אינו יכול וזה אינו יכול דכל אחד כולה מעשה עביד כפירש"י הכא אלא דאי ליכא טעמא דזה יכול וזה יכול אלא משום דמסייע א"כ תפשוט מדרבי יהודה גופיה דפוטר זה יכול וזה יכול אזה יכול וזה אינו יכול אלא דליכא למפשט משום דאיכא למימר בזה יכול וזה יכול טעמא אחרינא דהיינו דלאו אורחייהו למיעבד בתרי משא"כ זה יכול וזה אינו יכול ולכך הוצרך לאתויי דתחת רגלי בהמה טהורות דזה יכול וזה יכול הוא ולית ביה טעמא אלא משום דמסייע וה"ה לזה יכול וזה אינו יכול וכיון דבזה יכול וזה יכול הכא ליכא טעמא אלא משום דמסייע אית לן למימר דזה יכול וזה יכול גבי שבת לפטור לרבי יהודה נמי טעמיה משום דמסייע הוא וסתמא דהכא כר"י ודו"ק:

דף צג:

תוס' בד"ה ויכול לעמוד כו' דבעיא הוא בפרק הוציאו לו בהניח סיב כו' עכ"ל נראה לי ליישב דבריהם על מכונם דלהכי לא הביאו התוס' דהכא להקשות נמי אמאי דמבעיא לן התם אפילו במין במינו כגון מזרק בתוך מזרק אם הוא חוצץ אם לאו ולחד לישנא מסיק התם בפשיטות דמין במינו אינו חוצץ והכא קאמר באבן על הרצפה דהוי מין במינו וחוצץ משום דמסיק התם בהדיא אקושיא דהתם דמזרק בתוך מזרק מבטל ליה וא"כ מכ"ש אבן דהכא אבל עיקר קושייתם מסיב דלא אסקי אדעתייהו דמבטל ליה ולהכי הקשו מהא דמבעיא התם בסיב אם חוצץ אם לאו וכדי לחזק קושייתם קאמרי דה"ק מין במינו חוצץ דאבן מין רצפה הוא וכ"ש מין בשאינו מינו דודאי חוצץ וכדקאמר נמי הכא גבי כלי והתם מבעיא לן במין בשאינו מינו דהיינו סיב אם חוצץ או לא וכ"ש במין במינו דקמבעיא לן אם הוא חוצץ או לאו ואהא תירצו דודאי סיב נמי מבטל ליה כמו שתירצו שם בגמרא גבי מזרק בתוך מזרק אבל כלי ואבן דהכא לא כו' ותו לא מידי ומהרש"ל האריך בזה ואין דבריו ברורים לי ואין להאריך בזה ודו"ק:

בד"ה אמר מר כו' דהא דלא נקט זה אינו יכול כו' משום דאין רגילות כו' עכ"ל אבל ניחא ליה לתרוצי הכא דבאינו יכול כולהו מודו דשיעור אחד לכולן כו' כמ"ש ר"י גופיה לקמן שלא כתב כן לדחוקי בהכי לקמן אלא מכח קושיא דאטו מי לא שמיע ליה מתני' כו' אבל האי תירוצא דאין רגילות כו' שכתבו כאן סברא הוא וק"ל:

בד"ה ששגג על כו' איירי הכל לענין סקילה וה"פ דברייתא המוציא כו' עכ"ל הוצרך לפירושו לפרש גם הרישא לענין סקילה משום דלישנא דסיפא דואם היה כלי צריך לו כו' משמע דאיירי בגוונא דרישא אבל לפירש"י ורשב"ם דא"נ איירי הרישא לענין חטאת איירי הסיפא קצת בגוונא דידיה אי בחטאת על האוכלין לגירסת רש"י אי בחטאת על הכלי לגירסת רשב"ם ודו"ק:

דף צד.

בד"ה אבל אדם כו' אך קשה לן דבפרק מפנין תנן מדדין כו' ופי' התם בקונט' כו' אבל בנה א"נ כו' מודו רבנן כו' עכ"ל ואין להקשות דתקשי להו בפשיטות למאי דס"ד המקשה בשמעתין דבאדם נמי פליגי רבנן וסברי דאינו נושא את עצמו הך מתני' דפרק מפנין כמאן אתיא די"ל דודאי אין פ"ה מוכרח התם ולמאי דס"ד הכא המקשה הוה מפרש לה דבבהמה חיישינן שמא יגביהנה שלא תשמט מידו ותברח משא"כ בבנו הקטן דליכא למיחש להכי ורש"י פירש התם לפי המסקנא דהכא דמודו רבנן באדם ודו"ק:

בפרש"י בד"ה דבי וייאדן כו' ומינו לצוד שאר עופות ולא משרבטי כו' עכ"ל משום דרבי נתן נמי מודה בכפות וקשור דהנהו ודאי משרבטי נפשייהו ומש"ה פירש דאיירי בעופות הצודין כגון נץ ומינו כיון דאינם קשורין לא משרבטי נפשייהו לרבי נתן אבל עופות הניצודין כיון דקשורין מודה בהו ר' נתן בכפות ומהרש"ל הגיה לאין צורך ודו"ק:

תוספות בד"ה ר' שמעון פוטר כו' וכן סותר על מנת לבנות נמי לא מחייב רבי שמעון כו' כגון שסותר על מנת לתקן יותר ממה שהיה בתחלה כו' עכ"ל ויש לעיין בזה דבסותר ע"מ לבנות ממש לכאורה אי יליף ממשכן הא אשכחן במשכן דהיה סותר ולא היה בבנין האחרון טוב יותר מהראשון כמו הקמת המשכן וכה"ג כתבו התוס' פרק במה מדליקין דבמשכן לא היה מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם דבסתירה לא משכחת לה שיהא מתקן בסתירה זו יותר משלא היה בנוי שם מעולם והיינו כהקמת המשכן ויש ליישב דברי התוס' דהכא ודאי מהקמת המשכן לא ילפינן כלום שלא גמרינן ליה מלאכה דשבת אלא ממעשה המשכן וסותר על מנת לבנות דומיא דמכבה על מנת להבעיר שהיה מכבה ע"מ שיהיה בבנין האחרון יותר טוב מן הראשון כגון לעשות פחמין למלאכת המשכן שיותר טוב לצורפן בפחמין מאילו היה העץ לא נשרף כלל וזה שדקדקו לשנות פירושם ונאדו התוס' הכא ממה שפירשו בפרק במה מדליקין דודאי בסתירה א"א לאשכוחי שיהא מתקן בסתירה יותר משלא היה בנוי שם מעולם כמ"ש שם התוס' אבל הך מילתא אפשר לאשכוחי דסותר על מנת לבנות ממש שיהיה בנין אחרון יותר טוב מהראשון ודו"ק:

בא"ד ואע"ג דבהוצאה לא בעי ר"ש שיהא לגמרי כמו שהיה במשכן כו' שבמשכן הוצאת הנדבה היתה כדי לתקנה כו' עכ"ל דמסברא לא תלה הכתוב במשכן אלא בצריך לגופו ולא בצריך לגופה של הכלי אבל במקלקל מסברא לא תלה הכתוב שיהיה מלאכה ותיקון אלא בשניהם שהיו במשכן וק"ל:

דף צד:

גמרא והתניא חצי זית חייב מאי לאו הא כו' ואי לאו הך ברייתא דתני חצי זית חייב אפשר לאוקמא מתני' דפטור חצי זית באפיק חצי זית מכזית ואע"ג דאהני מעשיו לטהר הבית מטומאה לא מחייב באיסורא דשבת דהא לא אהני ליה לגבי שבת וליכא נמי שיעורא דאיסורא כלל לא לשבת ולא לטומאה וליכא לחיובי בשבת אלא בהוציא כזית דהוי שיעור מיהת לענין טומאה ולכך מייתי הך ברייתא דבכה"ג בהוציא חצי זית מכזית דחייב וע"כ ליכא לאוקמי פטורא דדיוקא דמתני' אלא בהוציא חצי זית מכזית ומחצה ועוד י"ל דאי לאו ברייתא לא הוי יכול למידק דפטורא דמתני' היינו באפיק חצי זית מזית ומחצה דאי מכזית למה יהא פטור באם אפיק חצי זית הא אהני מעשיו לטהר הבית דאימא דהכי אזלא הדיוק דמתני' [אילו היה כזית בבית אף אחצי זית] חייב דמטהר הטומאה מבית אבל אי לא הוי בבית אלא חצי זית פטור משום שלא אהני מעשיו כלל אבל השתא דע"כ צריכים אנו לתרץ הברייתא דאיירי שהיה יותר מכדי הוצאה א"כ גם המתני' צ"ל כן שהיה שם יותר מכדי הוצאה דלא ניחא ליה למימר שיהיו מחולקים בזה וא"כ ע"כ צריך לומר דמתני' איירי באפיק מכזית ומחצה ודו"ק:

תוס' בד"ה אבל בכלי כו' והא דקאמר מהו דתימא כו' פי' דסבירא להו כר"ש עכ"ל ר"ל לפום סברא דהשתא דקתני זו בזו להודיעך כחו דר"א אית לן למימר שפיר דרבנן בכלי כר"ש סבירא להו וק"ל:

דף צה.

בד"ה המכבד כו' דאי פסיק רישיה הוא היכי שרי לקמן ר"ש לכתחלה כו' עכ"ל והוא הדין ממאי דלא קאסרי ליה חכמים הכא אלא משום שבות ה"מ לאוכוחי דאי פסיק רישיה הוא לכולי עלמא חייב חטאת כמ"ש לקמן לר"א וכדמוכח בתוס' בפרק כירה ואפשר דלא פסיקא להו כ"כ למימר

הכי דפסיק רישיה לכולי עלמא חייב חטאת אבל הך מילתא ודאי פסיקא להו בכמה דוכתין דבפסיק רישיה מודה ר״ש דלכל הפחות לא שרי לכתחלה וק״ל:

בד״ה שרא זילחא כו' אבל לרבנן לא חמיר האי שבות כו' הלכך אינו נוהג במקדש עכ״ל אע״ג דמחוץ לעזרה נמי שרי לרבנן במקום רצפה כדקאמר דשרא זילחא במחוזא קאמר תלמודא התם לרבנן דאין שבות במקדש דאי נמי לא הוי רצפה במקדש הוי שרי משום דאין שבות במקדש ר״ל שבות כי האי דמחוץ לעזרה נמי לא הוי אלא איסורא דרבנן לרבנן ובזה יתיישב נמי דמעיקרא בעיקר קושייתם לא קשיא להו התם [אלא] לר״א דקאמר דשלא ברצון חכמים היינו ר״א ולא קשיא להו נמי לרבנן דלא שרו התם אלא משום דאין שבות במקדש והכא שרו מקום רצפה אפילו מחוץ לעזרה דאיכא למימר דלרבותא קאמר התם לרבנן דאפילו לא הוי רצפה במקדש שרי משום דאין שבות כו' ודו״ק:

בד״ה ורמינהו ר״ש כו' וצ״ל לפ״ז דאין תורמין לר״ש מן הנקוב על כו' כמו באינו נקוב דאזלינן לחומרא כו' עכ״ל לכאורה דבריהם תמוהים דמאי דוחקא דצ״ל לפי זה דהא ודאי לכל הפירושים למאי דמסיק נמי דלכל מילי לר״ש כתלוש משוי ליה צ״ל כן דאין תורמין לר״ש מן הנקוב כו' ויש ליישב דבריהם דקשיא להו השתא דמשוי נקוב ואינו נקוב לחומרא לענין תורם לא הווין שוין דהתורם את שאינו נקוב על גידולי קרקע ודאי דלא חל שם תרומה עליה כלל ותורם עלה ממקום אחר וחל שם תרומה עלה מדינא אבל תורם מנקוב על גידולי קרקע ספק אם חל שם תרומה עלה ואם תורם עלה ממקום אחר ספק אם חל [נמי] שם תרומה עלה וספק טבל היא דשמא כבר חל שם תרומה על הנקוב ולזה כתבו דצ״ל לפ״ז לדחוקי דהא דמשוה נקוב ואינו נקוב גבי תרומה היינו דאין תורמין מהם לכתחלה על הגדלים בקרקע דאזלינן לחומרא אבל לענין שאם תרם ודאי דלא משוה מה שאין כן למאי דמסיק דלכל מילי הוי כתלוש אפילו להקל ניחא דבדיעבד אם תרם נמי משוה להו דלא חל שם תרומה כלל נמי על הנקוב ותורם עלה ממקום אחר וחל שם תרומה על מקום האחר מדינא כמו באינו נקוב דאינו חל שם תרומה כלל עלה ודו״ק:

דף צה:

בא״ד והשתא משני שפיר שאני לענין טומאה כו' עכ״ל אבל לפירוש ר״ת לא אתי להו שפיר כ״כ האי שינויא דאע״ג דגלי קרא בהכשר זרעים דהוי כמחובר הוה לן להחמיר לשוייה כתלוש כיון דבשבת הוי כתלוש אפילו לקולא ואקרא גופיה קשיא הך סברא כיון דכתלוש הוי אפילו להקל לענין שבת אמאי לא משוי ליה כתלוש להחמיר בהכשר זרעים כסברת המקשה וק״ל:

בד״ה ומודה רבי שמעון כו' אבל בכלי המיוחד כו' דאפילו לרבנן לא חשבי ליה כמחובר כו' עכ״ל יש לדקדק ומאי ראיה משם דאימא דההיא נמי דוקא בכלי שאינו מיוחד למשקין איירי אבל במיוחד למשקין סגי בכונס משקה אפילו בהכשר זרעים דהכא משמע דאיירי באינו מיוחד למשקין דומיא דבתר הכי ועדיין כלי הוא לקבל בו זיתים כו' דאיירי באינו מיוחד למשקין דבעי כמוציא זית ונראה ליישב דמשמע להו דשיעורא דשורש קטן דנקט בהכשר זרעים איירי אפילו בכלי המיוחד למשקין דאל״כ הא איכא עוד מדה אחרת דלא חשיב לה בהכשר זרעים במיוחד למשקין דשיעורו בכונס משקין אבל הא לא קשיא אמאי לא חשיב מדה אחרת לקבל טומאה בכונס משקין בכלי המיוחד למשקין דאל״כ הוי כתלוש ולא מקרי כלי כ״ש דלא הוי כלי וטהור מלקבל טומאה אם הוא מיוחד למשקין כמ״ש התוס' בסמוך אבל הכשר זרעים דלא תלי מלתא בכלי אלא במחובר לא הוי בכלל הא דתני דטהור מלקדש וה״ל למיתני ו' מדות אי לאו דאפילו במיוחד למשקין שיעורו כשורש קטן ודו״ק:

בפרש״י בד״ה טהור מלהכשיר זרעים לרבנן דהוי כו' עכ״ל ה״ה לר״ש דבהכשר זרעים לא פליגי ואפשר דנקט רבנן דמשמע להו דהנהו ה' מדות לרבנן נקט להו דלענין שבת הוי שיעורו כמו בהכשר זרעים אבל לר״ש דבהכשר זרעים איכא שיעור אחרת משבת ובשבת איכא עוד מדה כדמסיק לעיל בניקב למטה מרביעית וא״כ הוי ליה למחשב ו' מדות ודו״ק:

תוס' בד״ה ניקב כמוציא כו' דהמ״ל שש מדות בכלי חרס כו' עכ״ל המדות הם הכלים הראוים לכל אחד ואחד אבל הנקבים ודאי דחשיב ששה דהיינו מוציא משקה וכונס משקה ושורש קטן וניקב כמוציא זית וניקב כמוציא רימון ונפחת רובו אלא דהכלים הראויים לא חשיב אלא ה' מדות דהיינו מוציא משקה ראוי לכלי למי חטאת וכונס משקה ראוי לכלי להכשיר זרעים ושורש קטן ראוי לכלי לקבל טומאה עד מוציא זית ומוציא זית ראוי לכלי לקבל טומאה במיוחד לרימונים עד מוציא רימון ומוציא רימון ראוי לכלי בצמיד פתיל עד שיפחת רובו דהיינו ה' כלים הראויים אחר הנקיבה ולזה הקשו דליחשב נמי דמוציא רימון ראוי לכלי עדיין לקבל טומאה במייחד השברים לגיסטרא ודו״ק:

דף צו.

בד״ה הא ברברבי כו' ובזוטרי שמוציא רימון הוא יותר מרוב סגי ברוב כו' עכ״ל ולא ניחא להו לקיים פירש״י דברברבי שהרוב יותר מרימון בעי רובא אבל בזוטרי שהרימון יותר מרוב בעי מוציא רימון דלא מסתבר למימר הכי כיון דברברבי יפסל ברוב למה לא יפסל גם הזוטרי ברוב וכ״ש הוא שהרי בנפחת רובו ברברבי נשאר יותר מנפחת רובו בזוטרי ואם הגדול יפסל ברוב כ״ש דהקטן יפסל ולא תבעי מוציא רימון ודו״ק:

בד״ה ולענין צמיד כו' וההיא דהגוזל כו' מיירי כשנפחת רובו כו' ובעי סתימא מעלייתא כו' עכ״ל הך דבין מפיהם ובין מצידיהן כו' נמי הוי מצי לאוקמי בהכי אלא דניחא להו לאוקמי בפשיטות שהנקב קטן אלא שהוא לצורך פתח וק״ל:

בא״ד וריב״א הקשה כו' העשוי למשקין שיעורן כמשקין כו' ובנקב כי האי נכנסת הטומאה כו' עכ״ל ובלאו הך שיעורא דקאמר הכא עד שיפחת רובו לא תקשי ליה הך דשיעורן במשקין בכונס משקה אהך דבין מפיהן ובין מצידיהן דמשמע אפילו בנקב קטן פחות משיעור זית לאוכלין ופחות מכונס משקה למשקין נכנסת הטומאה דאיכא לאוקמא הך דבין מפיהן כו' בניקב כשיעור מוציא זית לאוכלין וכשיעור הכונס משקה למשקין דבעי בהו סתימה מעלייתא ובפחות משיעורן ודאי דלא בעי סתימה כלל וכן צ״ל לפירוש ר״ת שכתב דההיא דחבית שניקבה וסתמוה שמרים מיירי כשלא נפחתה כשיעור וסתמו שמרים כל הנקב עכ״ל הא דקאמר דלא נפחתה כשיעור היינו דלא נפחתה ברובא מיהו נפחתה כשיעור מוציא זית לאוכלין ושיעור כונס משקה למשקין ולכך בעי סתימת כל הנקב אבל בפחות אפילו מהאי שיעורא דמוציא זית ומכונס משקין לא בעי סתימה כלל ושלש מדות הן לר״ת בנפחת רובו לא יועיל סתימה ובנפחת כמוציא זית בעי סתימה ובניקב פחות מהן לא בעי סתימה כלל ודו״ק:

דף צו:

תוס' בד״ה הכנסה מנלן כו' וא״ת מאי צריך להאי סברא כו' משמע גבי זריקה כו' עכ״ל ואע״ג דבהוצאה לא מהני ליה שהיתה במשכן אי לאו דכתיבה משום דמלאכה גרועה היא מ״מ משמע להו דבתר דגלי קרא בהוצאה מהני נמי בזריקה מה שהיתה במשכן ומהך זריקה דבסמוך דקשיא להו היינו זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אבל מזריקה מרשות היחיד לרשות הרבים דקתני במתני' דחייב משום דהיתה במשכן לא קשיא להו דהתם ודאי איכא נמי סברא פשוטה דמה לי הוצאה מרה״י לרה״ר ע״י העברה ומה לי הוצאה מרה״י לרה״ר ע״י זריקה מיהו מה שתירצו התוס' אהך זריקה דבסמוך דהיינו זריקת ד' אמות ברה״ר דאיכא סברא מה לי ע״י הוצאה מה לי ע״י זריקה הוא מגומגם לכאורה דמה שייכא זריקת ארבע אמות ברה״ר להוצאה מרה״י לרה״ר ומדברי בעל המאור איכא להשוותם שכתב וכולהו תולדות דרה״י לרה״ר נינהו לפי שד' אמות של אדם קונות לו בכל מקום וכרשותו דמיין וכשמוציא חוצה להן כזורק או (כמעביר) [כמוציא] מרה״י לרה״ר דמי ולכך נתכוונו התוס' דאיכא סברא מה לי הוצאה דאינו רק מלאכה גרועה והיא מרשות לרשות אחר ומה לי זריקה ד' אמות דמלאכה גרועה היא מרשות לרשות אחר ויש בכל זה דרך אחרת בתוס' פ״ק דשבת ע״ש וק״ל:

בא״ד ואי לא הות נמי במשכן לא הוה מחייבינן עלה כו' עכ״ל וגבי הוצאה נמי אע״פ דכתיבא הא איצטריך נמי שהיתה במשכן שהורידו הקרשים מעגלה כו' ועיין בתוספות ברפ״ק וק״ל:

דף צז.

בפרש״י בד״ה ועבר גרסינן מרה״י לרה״י ועבר כו' עכ״ל הד״א ור״ל דל״ג אלא שעבר ברה״ר דהשתא מצי מיירי במעביר ממש ול״ג הזורק ברישא דא״כ האי עבר ע״כ ע״י זריקה ולא הוה ליה לאסתפוקי ובמאי אילימא במעביר כו' וק״ל:

בד״ה אסור לזרוק כו' דאי משלו לשל חבירו לא הוי שרי שמואל עכ״ל וה״ה דהכי הוי מצי למידחי דאי משלו לשל חבירו אמאי נקט הכא בב' צידי רה״ר ודו״ק:

דף צז:

בד״ה דאיתעביד ליה מחשבתו כו' ונעקרה ומונחה משום דהוי תולדה במקום אב עכ״ל לפום מאי דקיימינן השתא כגון דאמר עד דנפקא לר״ה תנוח לא אצטריך האי טעמא דהויא תולדה במקום אב אלא דאהעברה לא מחייב משום דלא נתקיימה מחשבתו דאי להכא אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי דתנוח וליתא לזריקה כו' כדפרכינן לקמן אהא דסלקא דעתין מעיקרא וק״ל:

בד״ה ואי להכא אצל היציאה כו' והכא עם יציאת הפתח הא לא נח והעביר כו' עכ״ל ודאי דעם יציאת הפתח לא נח דהא אצל היציאה קבעי לה קיימינן השתא אלא דר״ל דהא עם יציאת הפתח לא נח על דעת להעביר עד סוף ד' דנחייב גם אהעברה ולא מחייב אלא אהוצאה דנתקיימה מחשבתו לנוח עם יציאת הפתח וק״ל:

תוס' בד״ה לא ס״ד כו' א״נ לא מחייבי רבנן כו' ולדבריו דרבי יהודה כו' עכ״ל להאי תירוץ בתרא נמי צ״ל כמו כן לרבנן דשובט ומדקדק לאו היינו תולדה אלא היינו ממש מיסך ואורג וק״ל:

בד״ה הרי כתב כו' דלא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אלא כו' עכ״ל דלפשוט איבעיא דיליה נתכוין לזרוק ד' וזרק ח' הוה ליה להשיב בפשיטות דהיכא דבעי הא לא נח ולא הוה ליה לאתויי מלתא דרבינא אי לאו לסתור גם פשיטותיה דיליה וק״ל:

בד״ה ה״ג כו' ולספרים דגרסי אמר מר פריך לפי מה דס״ד כו' עכ״ל ומי דמי כו' הוא לשון קושיא וצ״ל דהקושיא קיימת ולא קאמר קשיא וכה״ג איכא בתלמוד ודו״ק:

דף צח.

בפרש״י בד״ה כי קאמר רב תחתיהן ר״ה עכ״ל אפשר דנקט תחתיהן משום דמיניה עיקר הקושיא אבל מצידיהן וביניהן איכא למימר דלא קשיא משום דהא איכא ריוח כשמונחין על רחבן היה ריוח החריצין שבכל קרש למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כפרש״י לקמן וכן כשהיו מונחין על חודן כשמחסר מן הידות מב' צידיהן בגובה אמה הוה ריוח הרבה בין ב' קרשים כשמונחין זה אצל זה עם הריוח שביניהן ואף לפירש״י שהקרשים ע״כ היו נוטים למעלה מן האהלים והחצירות ב' אמות כמ״ש התוס' לקמן מ״מ אפשר לפרש מצד שלמטה של הקרשים אשר היו שם החריצין היה מונח ביניהן ולכך לא הוה עיקר הקושיא הכא אלא מתחתיהן ודו״ק:

בד״ה כמה מותיב כו' ועוד מפני בליטת הטבעות כו' עכ״ל גם לפי שיטתו של רש״י דאטבעי דקאמר לאו היינו טבעות ואפשר דלא היו זקופין אלא שוכבין מ״מ גם בשוכבין היו בולטין קצת וא״א להושיב חמש בחמש וק״ל:

בד״ה אמר רב כהנא כו' לפיכך מושיב ב' זו אצל זו בראש כו' עכ״ל וה״ה דאיכא לפרושי שהיו מושיבים הפנימים זו אצל זו באמצע ופונה הטבעות לחוצה להן זו שלא כנגד זו דע״כ אף לפי פי' רבותיו שלא היו הטבעות זקופין יותר מחצי אמה דא״כ השתא נמי דמושיבין כ״א אצל החיצונה לא יוכלו לעמוד זו כנגד זו בשביל הטבעות אלא דלפי פירוש רבותיו לא הרגישו לפרש שהיו מונחין הטבעות זו שלא כנגד זו דא״כ תקשי להו כקושיית רש״י לקמן לשלחפינהו לקרשים כו' שלא יהיו טבעותיהן מכוונים זו כנגד זו דהיינו ר״ל שכל הטבעות יהיו פונים לצד מזרח או לצד מערב או ששנים זה אצל זה יהיו פונים לצד מזרח ושנים האחרים זה אצל זה יהיו פונים לצד מערב דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים וגם אם נדחוק לפרש קושיות רש״י לשלחפינהו לקרשים כו' ר״ל שיהיה קרש אחד יוצא ואחד נכנס ויבאו הטבעות זו אצל זו ולא זו כנגד זו ע״כ אית לן למימר דמסתמא לא היו הטבעות זקופין יותר מב' טפחים דאל״כ לא היה ריוח ביניהן בשוה דבין האמצעית יהיה ריוח יותר מב' טפחים ועוד מוכח מפירש״י לקמן שלא היו הטבעות זקופין יותר מטפח וחצי ע״ש ודו״ק:

תוס' בד״ה הניחא כו' ויחזיקו ששה סדרים ג' אמות כו' וכי שדית להו ביני כו' עכ״ל ר״ל דיש לחלק ריוח בין כל ו' סדרים גם בין חודו של זה לעוביו של זה ולא להניח חודו של זה אצל עוביו של זה בלא ריוח וק״ל:

בא״ד וא״ת מנלן דילפינן ממה שאינו מקורה נילף מן המקורה שבו כו' עכ״ל נראה מדבריהם דלא קשיא להו אלא למ״ד דכלין והולכין עד כאצבע ואפשר משום דלמ״ד דלמעלה נמי עוביין אמה

הוה איכא למימר דליכא למילף ממקורה שהיה שם דאימא דקושטא הוא דההוא מקורה נמי רה"י הוה כיון דרחבה אמה אפילו אי מונחין על חודן אמרי' פי תקרה יורד וסותם מכל צד אבל למ"ד דכלין והולכין עד כאצבע ליכא למימר פי תקרה יורד וסותם כה"ג וליכא פי תקרה רק מב' צדדין והוה המקורה נמי רה"ר ונילף מיניה ודו"ק:

דף צח:

בפירש"י בד"ה הא עייל כו' קרש של מקצוע בולטת ויוצא לדרום כו' עכ"ל המקשה נמי ידע שהקרש שבמקצוע היה משופע בעוביו לצד מערב כמו קרשים אחרים אלא ברוחבו מצד דרום ומצד צפון לא הוה ידע שהיה נמי משופע וא"כ האי עייל כו' ולא מקרי יחדיו ומשני ליה דשפי ליה כי טורין שהם משופעים משני צדדין כך היה הקרש שבמקצוע משופע משני צדדין וק"ל:

בד"ה לרבי יהודה כו' חרוצין למטה באמצע חצי אמה רחב בגובה אמה כו' עכ"ל אבל בחומש פירש"י שהיה החריץ באמצעו חצי רוחב הקרש כו' והקשה עליו הרמב"ן דא"כ יהיה עובי שפת האדן רביע רוחב הקרש כו' וא"כ כשאתה חורץ הקרשים מג' צידיהן כך לא ישאר בהן כלום ושפתי אדנים היו שוות בכל צד כו' עכ"ל ולפירושו דהכא ניחא דגם אם שפתי האדנים שוות בכל צד יהיה עובי שפת אדן רוחב רביע אמה וישאר לידות חצי אמה דהיינו רביע אמה לכל יד לרוחב הקרש וחצי אמה לכל יד בעוביו של קרש וק"ל:

תוס' בד"ה דל עשר כו' נימא שלא היה עוביין אלא חצי אמה כו' עכ"ל ולפי זה לר"י נמי הא דכתיב אמה מזה ואמה מזה לא היו מכסין כל האמה של אדנים רק חצי אמה של אדנים וכן לרבי נחמיה תסרח מחברותיה יהיה אמה וחצי נגררת ודו"ק:

דף צט.

בפירש"י בד"ה בד' ופלגא סגי שאם מסדרן על רוחבן כו' והרי בד' ומחצה יכול כו' עכ"ל השתא לא אסיק אדעתיה דאמתא באמתא לא יתיב עד דמשני ליה דלא לידחקן אם בא לסדרן על רוחבן ולהכי לקמן דפריך באמתא כו' פירש"י וישכיבם כו' דכיון דאסיק אדעתיה דאמתא באמתא כו' א"א להשכיבן אלא על רחבן וק"ל:

בא"ד מפני הפסקה כו' ובפלגא כו' תסגי עכ"ל צ"ל דאף לשיטת רבותיו שהיו טבעות זקופין יותר מטפח ואם לא היה מסדרן זו אצל זו לא היה הריוח ביניהם שוה דבין האמצעות היה יותר מב' טפחים מ"מ יותר מטפח וחצי טפח לא היה זקוף כ"א מהם וא"כ בפלגא אמה תסגי ליה דשלחפינהו שלא יהיו הטבעות מכוונים זו כנגד זו כקושייתם דלעיל וק"ל:

תוס' בד"ה כי היכי כו' אם לא שיש ריוח גדול ביניהן ודוחק עכ"ל כצ"ל ור"ל שזה הפירוש הוא דחוק דמשום שיש ריוח גדול ביניהן לא יהיו משתרבבין כל כך וק"ל:

בד"ה ל"ל באמתא ופלגא סגי עכ"ל כצ"ל:

בא"ד ועוד היאך היו יכולין כו' א"כ היו הקרשים נוקשין זה בזה כו' וליכא למימר שלא היו הקרשים סמוכים באמצע בין העגלות והיו נוטים על האהלים ועל החצירות יותר מב' אמות מכל צד דא"כ דלא היו מונחין על אמצען טפי לא היו יכולין לעמוד על אמתא ופלגא ועוד דאם היו יכולין לעמוד כך בשלא היו מונחין על אמצען א"כ אפשר להיות נוטים יותר על האהלים והחצירות ולא היו מצריכין ריוח ה' אמות בין העגלות ודו"ק:

בא"ד ולא כפירוש הקונט' שפי' אמה ורביע כו' עכ"ל דלשיטת ר"ת א"א לפרש כן שלא היה בכל צד רק אמה ורביע דא"כ לא היה מגיע אורך הקרש שהוא י' אמות על שני דופני החיצונה וצ"ל נמי לפר"ת דהדופנים גופייהו לא הוו בכלל צידיהן אלא בכל רוחב העגלה דאל"כ לא היה מגיע אורך הקרש על הדפנים ולא כפירש"י דלעיל שפירש דעובי הדופן בכלל צידיהן ואין להקשות לשיטת ר"ת כיון דכל צד העגלה הוא ב' אמות וחצי ה"ל צידיהן באמצע עגלות ה' אמות וא"כ בכלל צידיהן היינו ביניהן די"ל כיון דשתי העגלות היו בעץ א' ארוך ה"ל כעגלה א' ואין ה' אמות שבאמצען קרוי צידיהן אלא ביניהן ודו"ק:

דף צט:

בד"ה אלא אם כן עשו כו' או בור הרבים עכ"ל כצ"ל:

בד"ה א"ד כו' ואמרינן לעיל המוציא משוי למעלה מעשרה חייב כו' עכ"ל וליכא לאקשויי דהא מייתינן לעיל בפירקין הך דמוציא משוי למעלה כו' גבי זריקה דלמעלה מעשרה לכ"ע פטור וא"כ ע"כ זורק ומוציא אינן דומין ותיקשי להו מזורק דלעיל דאמרינן למעלה מי' לכ"ע פטור והכא קמבעיא ליה לחייב די"ל דלעיל איירי בזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהיינו מקום פטור דה"ל עקירה דהיתירא והנחה דהיתירא ומקום פטור באמצע דפטור לכ"ע משא"כ הכא דמבעיא ליה לחייב בזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור ה"ל עקירה באיסור והנחה באיסור ולכך קשיא להו ממוציא משוי למעלה מי' כו' דמשמע נמי במוציא מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור וחייב התם ה"נ ליחייב הכא בזורק דאין לחלק בין מוציא לזורק בכה"ג דאיכא עקירה והנחה באיסור ומיהו ק"ק דא"כ מאי מייתי לעיל מהך דמוציא משוי למעלה כו' לחייב המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' דהא ע"כ גבי זריקה אינן דומין הזורק מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור דהיינו למעלה מי' לזורק מרה"י לרה"י דרך רשות הרבים למעלה מי' דפטור לכ"ע וי"ל דהתם לא מייתי אלא מהאי טעמא דקאמר דחייב במוציא משוי למעלה מי' שכן משא בני קהת הכי נמי איכא לחייב מה"ט המעביר מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מי' משום שכן היה משא בני קהת משא"כ בזורק דכה"ג מפליג במתני' בין זורק למושיט ודו"ק:

בא"ד והא דמייתי ראיה מהנושא ונותן ע"ג כו' דמיירי בכל ענין בין בזורק כו' עכ"ל וק"ק דאמאי לא מוקי נמי הך בזורק ממש על גביו שלא הלכה באלכסון כהך דאחד הזורק חייב דפ"ק דמוקי לה בכה"ג וי"ל בדוחק דהך הזורק דפ"ק משמע להו לאוקמי בכה"ג שלא הלכה באלכסון דומיא דמוציא ומושיט דקתני נמי התם אבל בזורק דהכא משמע דאיירי בכל ענין דומיא דזורק דרישא דאיירי בכל ענין ודו"ק:

בד"ה ואמאי והא כו' והרי הוא ככותל עב כו' ואם זרק מחט או קוץ ד' אמות היה פטור כו' עכ"ל והא דפסיקא ליה לפטור על המחט יותר מעל הדבילה היינו משום דהדבילה כיון שהיא רואה את הקרקע חשיב כמונח על גבי הקרקע משא"כ המחט שמונחת על גבי הדבילה שאין המחט רואה הקרקע והרי היא כמונחת על הכותל ופטור עליה וכה"ג כתבו התוס' פ"ק דף ז' בד"ה וטח בפניה כו' ע"ש וק"ל:

בד"ה זרק דף כו' וא"ת אפילו ליכא בקיעת כו' מ"ש מטרסקל ועמוד ברשות הרבים כו' עכ"ל מעמוד ברשות הרבים גבוה כו' ניחא דקשיא להו דאיירי דליכא בקיעת גדיים כדאמרי' לקמן אבל מטרסקל דקשיא להו הוא מגומגם דהא ודאי אית ביה בקיעת גדיים כדמוכח הסוגיא לקמן ולא מחייב אפילו על גביו לרבנן דפליגי עליה דר"י בר יהודה וצ"ע וק"ל:

דף ק.

פירש"י בד"ה לרבנן דפליגי כו' ונ"מ נמי לזורק ד' אמות וכשבא כו' עכ"ל דלהך מילתא דלעיל בזורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה דאפילו תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו לא אצטריך ליה לרבא לאשמעינן דכיון דאין סופו לנוח בר"ה ממתני' ור' יוחנן נמי שמעינן ליה אלא דנ"מ נמי להך מילתא לזורק ארבע כו' דאע"ג דסופו לנוח אשמעינן רבא דאפילו תוך ג' צריך הנחה ע"ג משהו כדמסיק בגמרא וק"ל:

תוס' בד"ה פירות מבטלי כו' ואפילו בחריץ כו' אע"ג דהוי לקולא כו' עכ"ל דבאיסורא דרבנן כגון ב' חצירות אמרו דאינו ממעט אע"ג דהוי לקולא דבאיסורא דאורייתא לא הוה אזלינן ביה לקולא דאינו ממעט כיון דמן התורה ממעט והוצרכו לזה דאל"כ לא ה"ל למיסתם למימר כל דבר הניטל אינו ממעט כו' כיון דלחומרא נמי נימא דממעט ודו"ק:

בד"ה והא לא נח וא"ת מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב כו' עכ"ל ולעיל גבי הזורק בארץ חייב דפריך נמי והא לא נח כו' לא קשיא להו מאי פריך והתניא לעיל תוך ג' ד"ה חייב די"ל דא"כ לא ה"ל לאפלוגי במתניתין בין למטה מי' ובין למעלה מי' אלא ה"ל לאפלוגי בין למעלה מג' ובין למטה מג' ודו"ק:

בא"ד ואין נראה לומר דאתוך ד' אמות כו' וא"כ כשנח אח"כ חוץ לד' אמות כו' עכ"ל דהכא אירשא ליכא לאקשויי מאי פריך ואימא תוך ג' הוי וכמי שהונחה דמי ופטור עליה די"ל דלא שייך למימר קלוטה כמי שהונחה דמי אלא כשבאת לרשות אחר דאיסורא כגון המוציא מרה"י לרה"י דרך רה"ר וכגון חוץ לד' אמות אבל תוך ארבע אמות דרשות דהיתרא נינהו לא שייך למימר ביה דכמי שהונחה דמי תדע דאל"כ לא לחייב לעולם למ"ד קלוטה כמי שהונחה דמי בזורק חוץ לד' אמות דבכל תוך ד' אמות נימא דקלוטה כמי שהונחה דמי ודו"ק:

בא"ד [מתני'] נמי הכי משמע דאחוץ כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר דודאי עיקר הקושיא מרישא דהסיפא ודאי איכא לאוקמי תוך ג' ד"ה חייב אלא כיון דע"כ הרישא לא מתוקמא אלא בנח ע"ג משהו מוקמינן הסיפא נמי בהכי דמ"מ הסיפא לא ה"ל לאוקמא בהכי כיון דקודם דנח ע"ג משהו ובא לתוך ג' ד"ה חייב ודו"ק:

בד"ה אחזתו כו' ונראה דע"ג קרקע אפילו לר"י דהיינו רבנן דקאמר רבא כו' עכ"ל הוצרכו לזה משום דקשיא להו דר"י אדר"י דלעיל בפרקין סבר ר"י דקלוטה כמי שהונחה דמי ובפרק בתרא דעירובין מוכח דאליבא דר"י נמי קאמר רבא דצריך הנחה ע"ג משהו וכל זה מפורש בתוס' פרק המוציא יין בד"ה והאמר רבא כו' ע"ש וק"ל:

דף ק:

גמרא לרב חסדא כו' שופכין דידיה היכי שדי להו כו' לכאורה לרב הונא הוה ניחא ליה דשופכין שדי להדיא מתוכה לים אף בלא זיז משום דלא הוה אלא כחו במקום פטור ושרי אבל ק"ק דא"כ מאי מייתי דכחו בכרמלית שרי מהא דתניא ספינה כו' מטלטלין מתוכה לים כו' דש"מ כחו בכרמלית לא גזרו דאימא דלאו היינו טעמא דבכרמלית לא גזרו אלא דהוי מקום פטור כרב הונא דאין ספינה מהלכת בפחות מעשרה ולהכי שרי דהוי כחו במקום פטור ויש ליישב דלרב הונא נמי לא הוי ניחא ליה בשופכין דידיה אלא ע"י זיז ושדי ליה במקום זיז דלא מאיס המקום שימלא שם והשתא מייתי שפיר מהך ברייתא דקתני מטלטלין מתוכה לים אבל לא כו' דע"כ לרב הונא נמי בדליכא זיז איירי דאל"כ מן הים לתוכה נמי שרי ע"י זיז כמ"ש התוס' לקמן ואפ"ה בלא זיז שרי מן הים לתוכה משום דלא הוי אלא כחו ה"נ א"ל דכחו בכרמלית שרי ודו"ק:

תוס' בד"ה גמירי כו' מיהו צ"ל דאף הכלי שדולה כו' הוי למעלה מי' עכ"ל לר"י דשרי לקמן לטלטל ברשויות דרבנן דרך מקום פטור לא הוי צריכי להכי דה"נ הכא א"נ דהכלי נשקע במים ולא הוי למעלה מעשרה לקרקע והוי מקום כרמלית מ"מ כשמביאין לספינה למעלה מי' דרך מקום פטור הוא אלא לרבנן דר"י דסברי לקמן ברשויות דרבנן נמי אסור לטלטל דרך מקום פטור הוצרכו לזה דאי הוה נשקע למטה מי' לקרקע באו המים מכרמלית לרה"י דרך מקום פטור ואסור אבל אם לא נשקע במים ונשאר למעלה מי' הרי באו ממקום פטור לרשות היחיד מיהו בעי זיז משום היכירא כיון דלא ניכר דבאו ממקום פטור ועיין בזה לקמן ודו"ק:

דף קא.

בד"ה ר' יהודה כו' אלא בעמוקה י' וגבוה י' כו' דרך מקום פטור אסור כו' עכ"ל. וצ"ל דהא דאסרינן הכא מתוכה לים היינו לשפוך להדיא לים אבל על דופני הספינה דהיינו כחו שרי אפילו לרבנן דהא בסיפא מודו לר"י דשרי מתוכה לים ע"י כחו אפילו באינו גבוה י' וק"ל:

בד"ה עמוקה י' כו' דהכא מיירי בדליכא זיז כ"ש כו' עכ"ל. ואפ"ה ברישא בעמוקה י' וגבוה י' שרי אפי' מן הים לתוכה אפילו בלא זיז דכיון דגבוה דופני הספינה י' מן הים הכל יודעין דרשויות דרבנן (הוי) [שרי] דרך מקום פטור כה"ג נמי ביבשה וק"ל:

בד"ה הני ביציתא כו' ויש להם דפנות וקרקעית העשויות נסרים כו' עכ"ל ר"ל דפנות שלמים אלא שהקרקעית עשוים נסרים ויש חלל כו' וכן נראה מדבריהם לקמן שכתבו כאלו דופני הספינה עקומין ומסבבים הנסרים כו' ועוד שכתבו לקמן בספינה שיש מחיצה י' כו' וכן נראה מלשון הערוך בערך ביצית ע"ש וק"ל:

בד"ה וזרק ונח כו' למאי דס"ד השתא דאין חילוק בין מחיצות דמים כו' וס"ד נמי דלא פליגי רבנן עלה כו' עכ"ל. דבריהם צריכין עיון דלפי סברת האמת נמי דמחיצה דמים מהני טפי כפי שיטת רש"י כיון דס"ד השתא דלא פליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה תקשה להו מהך דגזוטרא דבעי מחיצה אהך דטרסקל דלא בעי מחיצת י' ועוד דלפי האמת נמי דפליגי רבנן עליה דר"י בר יהודה בטרסקל כיון דמיהת מודו ליה בהך דעמוד ברה"ר גבוה כו' כשיטת רש"י דליכא ביה מחיצה גבוה י' כיון דלית בקצר שלו אלא ג' דאין המחיצות עשויות למקום ארבע ותקשי להו בגזוטרא אמאי בעי מחיצה גבוה י' דליכא למימר דמחיצות העמוד כיון שיש לו עובי ארבע ובקצר שלו נמי מיהת יש לו עובי ג' כפי' התוס' לקמן מקרי שפיר מחיצות שלו עשויות למקום ד' דאם כן לפי התירוץ שכתבו

דגזוזטרא בעי מחיצה י' דהיינו לטלטל אבל לזרוק לא בעי י' ומטרסקל שפיר פריך כיון דבטרסקל דאין שם י' הוי מחיצה בלזרוק ה"נ בספינה שיש מחיצה י' כו' ואם נאמר דהך דעמוד ברשות הרבים לא מקרי מחיצה גבוה י' ניחא דפריך נמי מיניה בכה"ג אבל אם נאמר דעמוד ברשות הרבים מקרי מחיצה י' יקשה לך דאכתי מאי פריך מעמוד ברשות הרבים כו' דאימא דלא מהני מחיצה י' רק לזרוק אבל לטלטל בספינה לא מהני נמי מחיצה י' גם ממה שכתבו התוס' לעיל בפרקין אהך דעמוד ברה"ר כו' דחייב היינו ע"ג אבל תחתיו לא מוכח דהמחיצות שלו אינו מקרי מחיצות גבוהות י' דאל"כ אמאי לא מהני מחיצות י' שלו גם לטלטל תחתיו כמו בגזוזטרא דמהני המחיצות י' לטלטל גם למטה והוכחה זו יש לדחות דבגזוזטרות עשויות המחיצות לשם כך ולכך מהני גם לטלטל למטה משא"כ בעמוד ברה"ר כו' דאין המחיצות לשם כך ולא מהני לטלטל תחתיו כמ"ש התוס' לעיל גם ההוכחה קמייתא יש לדחות קצת דאימא דהתוספות מספקי להו אי מקרי מחיצות עמוד ברה"ר כו' מחיצות גבוהות עשרה ולכך לא רצו להקשות מיניה לפי האמת אהך דגזוזטרא אלא דלפי תירוצם שכתבו דאיכא לפלוגי בין לזרוק ובין לטלטל אית לן למימר דתלמודא ס"ל דאין מחיצות עמוד מקרי מחיצות גבוהות י' והשתא ניחא שהוצרכו למ"ש וס"ד נמי דלא פליגי רבנן כו' אבל מ"ש למאי דס"ד דאין חילוק בין מחיצות כו' לא יתיישב אכתי מי הכריחם לזה ואולי שהתוס' מפרשים כשיטת רבותיו של רש"י דבקיעת (גדיים) [דגים] מהני טפי להוי מחיצה ולמימר גוד אחית כו' והשתא ניחא ס"ד שכתבו בקמייתא ובבתרייתא אבל ממ"ש לקמן בד"ה ויש בקצר כו' ומבטלי בקיעת גדיים גוד אחית כו' נראה שהם מפרשים כשיטת רש"י ולא כרבותיו ודו"ק:

בא"ד גזוזטרא שהיה כו' אא"כ עשו לה מחיצה כו' יש לדקדק דמהך מתניתין תקשי לרב הונא דס"ל הכא בספינה דאית לה נמי מחיצה י' ולא אמרי' גוד אחית ומ"ש מגזוזטרא דאמרי' בה גוד אחית וי"ל דאיכא למימר דשאני גזוזטרא שהמחיצות נעשית לשם כך משא"כ בספינה דלא נעשית לשם כך להתיר טלטול בשבת ומיהו ק"ק לפי זה מאי קשיא להו לקמן אהא דקאמר תלמודא ומנא תימרא וכו' וא"ת אמאי לא פשיט ממתני' כו' דאימא דשאני התם דהמחיצות עשויות לשם כך וי"ל דמ"מ ה"ל למפשט שפיר מהך מתני' דגזוזטרא דבקיעת גדיים לא שמה בקיעה ודו"ק:

דף קא:

בפירש"י בד"ה הא איכא כו' ועוד מאי דוחקיה דרב יוסף לשנויי הכי נימא כו' ואביי גופיה מאי מותיב כו' עכ"ל ר"ל לפרש"י ניחא דאביי מוקי הך דעמוד כו' אפי' כרבנן דסתמא קתני ונ"ל דוחק לאוקמי כר"י בר"י אלא דרבנן נמי דפליג עלה דר"י ב"י בטרסקל מודו בעמוד וכדמסיק מאי אריא כו' הכא ה"ל מחיצה שאין הגדיים כו' וא"כ ה"ה ספינה ה"ל מחיצה שאין הגדיים כו' אבל לשיטת רבותיו של רש"י דע"כ ההיא דעמוד כו' כר"י ב"י אתיא דלדידיה מהני מחיצות שהגדיים כו' גבי טרסקל למימר גוד אחית אבל רבנן הא פליגי גבי טרסקל ומינה בעמוד ברה"ר כו' דלא מהני מחיצות שהגדיים בוקעין בה למימר גוד אחית ואם כן כיון דאין נראה לרב יוסף דוחק לאוקמא הך דעמוד כר"י ב"י אם כן מאי דוחקיה לשנויי הכי מאי אריא כו' ולפלוגי בין עמוד לספינה ה"ל לשנויי בפשיטות דהך דעמוד אתיא כר"י בר יהודה ורבנן פליגי עליה כדמתקיף לה רב יוסף גופיה ועוד אביי גופיה דמותיב לה מהך דעמוד כו' כיון דלא ידע לאוקמא אלא כר"י בר יהודה כמו בטרסקל מאי מותיב ליה ואת לא תסברא כו' דלא חזינן וחכמים פטרי וכו' ומהרש"ל כתב ליישב שיטת רבותיו ולחלק בין טרסקל לעמוד ואין לי להאריך כי דברים דחוקים הם בפרש"י וק"ק בעיני רש"י דמקשה לרבותיו מפ"ק בתרי דוכתי דבקיעת גדיים מעכבי גוד אחית אמאי לא קשי' ליה בפשיטות מסוף סוגיא דשמעתין דאין מחיצה תלויה מתרת אלא במים מוכח מזה אדרבה דבקיעת גדיים מבטל מחיצה ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה פשיטא כו' שמא כו' ומטלטל מרה"י לכרמלית כו' עכ"ל. נ"ל דר"ל דאפשר שלא יכול להגיע מתוך הספינה אל החפץ בידו ויצטרך ליטול קנה ארוך בידו להושיטו מחוץ לספינה אל המים להגיע אל החפץ והשתא שפיר קאמרי שיטלטל הקנה ארוך מרה"י לכרמלית ואתי לאתויי שוב מכרמלית לרה"י החפץ והקנה וק"ל:

בד"ה כי אתמר כו' והא דקאמר שכל מחיצה כו' ומסיפא דקתני כו' פריך לרב נחמן כו' עכ"ל. מבואר יותר ברא"ש ע"ש:

דף קב.

בפרש"י בד"ה כגון שנתכוון כו' ואע"ג דאוגדו בידו לאו משום זריקה כו' ר"ל דלא שייך אוגדו בידו לענין מלאכת שבת אלא באיסור הוצאה וזריקה ולא באיסור חבורה וק"ל:

בד"ה והא כי קתני כו' ואי סתם זורק כו' עכ"ל. אע"ג דזה הכלל איירי במעביר דהוי בידו כמו זורק דאיירי בלכתא ומתנא דהוי בידו והוי שפיר דומה מ"מ משמע ליה כיון דזה הכלל איירי במעביר סתם דומיא דהכי איירי זורק סתם וק"ל:

תוס' בד"ה אלא אמר רבא כו' למה הוצרך להשמיענו ההיא דחבורה כו' וכן לרבא כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דמשמע דלרב אשי לא קשה להו מידי ואמאי הא כיון דקתני בזורק ד' אמות ונזכר ולא חזר ושכח דפטור ל"ל למתני הכי גבי חבורה דמ"ל חבורה ומ"ל זורק ד' אמות ועוד כיון דאפילו בשוין קשיא להו ל"ל למתני חבורה תקשי להו בפשיטות לרבא דקאמר תרתי קתני ל"ל למתני זה הכלל דבכ"מ מוסיף זה הכלל על המילתא דקתני ברישא וכאן אדרבה כ"ש הוא כיון דזורק ונזכר פטור כ"ש במעביר דהוי בידו ויש ליישב דאי לא הוה קתני זה הכלל ה"א דחבורה איירי דוקא בלכתא ומתנא ולא הוה תנינן ברישא א"נ קלטה כו' אבל השתא דקתני זה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן והא זה הכלל דקתני אזריקה כו' ומה"ט נמי ל"ק להו לרב אשי דהוא לא הגיה המשנה אלא שהוא מפרשה כך כמ"ש התוס' לקמן ואי לא הוה תני חבורה הוה מפרשינן הזורק ונזכר כו' דרישא כפשטיה אע"ג דלא חזר ושכח חייב וסיפא דזה הכלל בלכתא ומתנא אבל השתא דקתני [חבורה] וזה הכלל ליכא למימר הכי כדפרכינן לקמן והא זה הכלל כו' אבל לרבא דקאמר תרתי והגיה המשנה א"נ לא נזכר כו' דהשתא זורק ונזכר כפשטיה דמשום זכירה הוא מפטר לא ה"ל למתני בתר הכי חבורה דמ"ש דליכא למימר השתא דלא הוה תנינן ברישא א"נ קלטה כו' והוה מוקמינן זה הכלל בלכתא ומתנא הא (כל) זה הכלל לאתויי אתא כל מילי משמע אפי' בלאו לכתא ומתנא וע"כ ברישא א"נ קלטה תנינן להו ודו"ק:

בד"ה והוציאן חייב כו' ואע"ג דפיו למעלה מי' ואינה רחבה כו' ודמי לטרסקל כו' עכ"ל. קצרו בדבריהם וזה ביאורם דקשיא להו כיון דלפי האמת פיו הוא למעלה מי' ואינה רחבה ד' אמאי משוי ליה מחשבתו למקום ד' טפי מבוכיאר וירעיה דמקרי מקום פטור ולא אמרינן ביה דמחשבתו משוי ליה מקום ותירצו דלא דמי דפיו אינו מקום קביעות כמו בוכיאר ולכך משוי ליה מחשבתו מקום ד' ובטל אגב רה"ר דאין רה"ר פחות מד' משא"כ בוכיאר אע"ג דאיכא מחשבתו לא משוי ליה מקום ד' דאינו בטל אגב רה"ר כיון דקביעות הוא טפי וכתבו דהך דהכא דבטל אגב רה"ר הוא כמו טרסקל דאמר בפ"ק דלמטה מי' אע"ג דגבוה ג' ורחב ד' הוה דינו ככרמלית אמרי' ביה דבטל אגב רה"ר כמ"ש התוס' שם דאין כרמלית בכלים והיינו משום דבטלי אגב רה"ר ה"נ אית לן למימר הכא גבי פיו דלמעלה מי' אע"ג דדינו כמקום פטור בטל הוא אגב רה"ר וכתבו ועוד דמעביר למעלה מי' כלמטה כו' כדאמרינן ברישׁ פירקין שכך היתה משא בני קהת משא"כ בוכיאר דלא מצינו ביה דהוי כאלו הוא רשות הרבים ודו"ק:

סליק פרק הזורק

דף קב:

תוס' בד"ה לול של כו' דלא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אבל בהנך כו' כצ"ל ור"ל משום דבפרק חבית קאמר דלול של תרנגולים עביד פיתחא לעיולי אוירא ולאפוקי הבלא קאמר דשמואל לא חשיב להאי פתח עשוי להכניס ולהוציא ופליג אסוגיא דהתם ובד"ה אבל בהנך כו' קשיא להו לפי הצריכותא דעבדו לא הוה אצטריך למציעתא דלרב דמשוה לבתרייתא דרך בנין מכ"ש מציעתא ולשמואל דקמייתא לא חשיב בנין כ"ש מציעתא ולא הוה אצטריך פלוגתייהו אלא קמייתא משום רבותא דשמואל ובתרייתא משום רבותא דרב וקאמרי דפסיקא ליה לתלמודא שום סברא דמקמייתא ובתרייתא לא הוה ידעינן מציעתא אי לרב אי לשמואל וק"ל:

דף קג.

בד"ה אם לבהמה כו' דאל"ה מחייב אשיעורא זוטא כדאמר לעיל כו' עכ"ל מהא דפריך אטו כולהו לאו לייפות נינהו אין ראיה דמחייב אשיעורא זוטא דהיינו משום דמלאכת השיעורא זוטא נמי נעשה ממילא שהרי הקרקע מתייפה מאליו משא"כ אם להיסק דשיעורא הזוטא לבהמה כמלא פי גדי לא נעשה ממילא ולכך הוצרכו לראיה מדאמר לעיל וק"ל:

בד"ה באגם שנו ומתניתין דלא שייך לאוקמא באגם כו' דאיירי באילן יבש כו' עכ"ל דהך דקתני בברייתא התולש כו' אם לאכילה כו' שייך לאוקמא באגם דאינו מייפה שם הקרקע אבל במתני' דלא קתני אלא המלקט עצים כו' אם להיסק כו' ולא קתני תולש לא שייך לאוקמא באגם דודאי שם נמי האילן מתקן כל שהוא אי לאו באילן יבש והברייתא לא שייך לאוקמא ה"נ ביבש דמ"מ בתולש הקרקע מתייפה בכך וק"ל:

בד"ה לא צריכא כו' דהא מפיס מורסא כו' ממחט של יד ליטול בה כו' עכ"ל דמטעמא דקאמר הכא דפטור משום דקעביד בארעא דחבריה ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופא כמ"ש התוס' לקמן ומש"ה מדמו להו הכא למפיס מורסא כו' ולמחט של יד כו' דהוו נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה וק"ל:

דף קג:

בד"ה א"א דאאזרך כו' דהא ת"ק פטר אפילו שתי אותיות משם אחד כו' ר"ל אפי' שש תת כו' דהוי שם במקום אחר *שש* מלשון *ששה* וכן תת מלשון נתינה משא"כ א"א דאינו שם גם במקום אחר ומשום ר"ש נקטיה דמחייב אפי' בכה"ג דאם לא כן תקשי ר"ש היינו רבי יהודה וק"ל:

דף קד.

בד"ה גרועי קא כו' ועוד אי ר"ח בר אבא בסתומה איירי תקשה נמי כו' עכ"ל. ר"ל דהתם לא אסיק אדעתיה מעיקרא לאפלוגי בין סתומות ובין פתוחות ומקשה מהא דאין נביא רשאי לחדש כו' ומקשה ועוד לפי הסברא דבסתומות איירי הא דר"ח בר אבא תקשה נמי הא דרב חסדא אלא ע"כ בפתוחות איירי הא דר"ח בר אבא ולא תקשו הא דרב חסדא אלא הך דאין נביא רשאי לחדש כו' והשתא מסקנת סוגיא דהתם כי הכא ומה שיש לגמגם שם בדברי התוס' ע"ש בחדושנו באורך ודו"ק:

דף קד:

בד"ה נתכוון כו' מאי אריא נתכוון לכתוב ח' כו' אפי' נתכוון כו' עכ"ל. קצת יש לגמגם בזה אדרבה בנתכוון לכתוב ח' וכתב ב' זיינין נתקיימה מחשבתו טפי שהרי ב' זיינין הם בכלל ח' משא"כ נתכוון לכתוב ז' אחת שלא נתכוון כלל על ב' זיינין וק"ל:

בא"ד ואע"ג דהשתא מיהת לא' כו' דוודאי איירי שהיה צריך לכתוב שתי אותיות דאל"כ לא מחייבי כלל אלא דהשתא מיהת לא' הוא דמתכוון ועלה בידו ב' וק"ל:

בד"ה אמר רב חסדא כו' לא קאמרי כו' אבל גבי גט כו' עכ"ל ולא ניחא להו לאוקמא מתני' דהכא בס"ת דמטעמא דמשום זה אלי ואנוהו לא מסתבר שיהיה פסול מדאוריי' וא"כ לענין חיוב שבת הוי כתב מן התורה וק"ל:

בא"ד ומשמע ליה דמתני' דהכא איירי בכל ענין כו' דלא ניחא להו למימר דלר"ח אין חילוק בין כשמתקן ובין אינו מתקן באחרון יותר מן הראשון דהך סברא פשוטה לחלק שהרי לא הוזכר בדברי ר"א ב"י וע"כ הוא מפליג בהכי ור"ח לא פליג עליה אלא בהך טעמא דזה אלי וגו' וק"ל:

דף קה.

בד"ה והתניא פטור כו' אבל מברייתא דקתני סתמא פריך שפיר אבל קשה וכו' דפריך מיניה אמאי נקט כו' כצ"ל וצ"ע כיון דהך דקתני פטור סתמא קתני אמאי לא קשיא להו מאי פריך מיניה הא ע"כ הך דקתני לכתוב אות א' ועלה בידו ב' חייב איירי בצריך לכתוב ב' אותיות ואם כן הך דקתני נמי סתמא לכתוב אות א' ועלה בידו ב' פטור תוקמא באינו צריך לכתוב ב' אותיות דפטור דהוי כמו כוון לזרוק שתים וזרק ארבע דפטור כמ"ש התוספות לעיל ודו"ק:

סליק פרק הבונה

דף קה:

תוס' בד"ה הא ר' יהודה כו' ולא במת דעלמא כדקתני בברייתא דלעיל כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאוכוחי דע"כ לא איירי במת דעלמא דא"כ הוה מקלקל גמור ולכ"ע פטור מקלקל דקריעה והך דקתני בעל מתו חייב כמאן אלא דהאמת כתבו דבהדיא קתני בה יצא ידי קריעה דהיינו מת דידיה וק"ל:

בא"ד ואם כן הוי מלאכה וכו' צורך מצוה כו' היינו ממ"ש כן לרבי אבהו לקמן אליבא דר"ש דילף דאף מקלקל גמור חייב בצריך לגופא מדאיצטריך למשרי מילה וא"כ ע"כ צורך מצוה צורך גופו מקרי ואם כן בהאי שנוייא דלר"ש פוטר בחמתו משום דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ל"ל בעל מתו דהוה מלאכה שצריכה לגופה לר"ש וא"ל נמי דלכך פטור לר"ש אף בצורך מצוה משום דהוי מקלקל גמור כמו מילה ור"ש הרי מודה בשאר מקלקלין דאינו חובל ומבעיר דאם כן לר' יהודה נמי פטור דס"ל דכל המקלקלין פטורין אלא ע"כ אית לן למימר דבמת דידיה לא הוה מקלקל גמור דכיון דאיכא מצוה חשיב מתקן אע"ג דלקמן כו' התם הוה מקלקל לגמרי כו' כמ"ש התוס' לקמן ודו"ק:

דף קו.

בתוס' בד"ה חוץ מחובל כו' דרבי אבהו כו' אע"פ שאינו צריך לכלבו כו' האי אינו צריך לכלבו ר"ל שאינו צריך לו עתה לאחר שחבל כגון שהוא איסור הנאה ומש"ה הוה מקלקל גמור כמ"ש התוס' לקמן מיהו איירי דבשעה שחבל היה טועה וסבר שיכול ליתן לכלבו דאל"כ לא הוה צריך לגופה ור"ש אינו מחייב מקלקל וחובל אלא בצריך לגופה כמ"ש התוס' לקמן ומהרש"ל דחק עצמו בזה לקמן ודו"ק:

בא"ד אבל לר"י אפי' צריך לאפרו ולכלבו פטור דאין זה תיקון חשוב כו' עכ"ל ולא ניחא להו למימר לר' יוחנן דר"י לא פליג עלה דר"ש בהא דבכמה דוכתין בתלמודא אמרינן דפליגי ר"י ור"ש במקלקל בחבורה והבערה ולא מסתבר דר' יוחנן פליג אכל הנהו סוגיות שבתלמוד וצ"ע:

בא"ד אע"ג דכל שוחט מקלקל הוא כו' מודה ר"י דלענין שבת דחייב כו' עכ"ל דלר"ש דמקלקל גמור בחבורה חייבה התורה לענין שבת ניחא בשוחט דלענין ע"ז מקלקל גמור הוא מותר לשחוט בסכין של ע"ז שהרי לא נהנה כלום אבל לר"י דמקלקל בחבורה פטור וע"כ שוחט מתקן הוא ולכך חייב בשבת וא"כ תקשי לך בע"ז נמי יהא אסור לשחוט בסכין של ע"ז ולזה הוצרכו למימר דלענין שבת חייב דהוי תיקון כיון דדרך לשחוט ואינו דומה לחובל ומבעיר דאין דרך לחבול כו' ומיהו לענין ע"ז הוי השוחט מקלקל כיון שהוא יתר על תקונו וק"ל:

בד"ה בחובל כו' וא"ת ור' אבהו כו' וא"ת צריך לכלבו כו' עכ"ל היינו לר' יוחנן לשיטת התוס' ויש לדקדק דמתוך הך קושיא אמאי לא דחו בפשיטות פירש"י בצריך לכלבו דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וא"כ אמאי מחייב ר"ש דהא לא מחייב ר"ש מקלקל אלא בצריך לגופה וכן דחו התוס' פרש"י דהכא בר"פ הנחנקין ויש ליישב דהתוס' דהכא לא משמע להו לדחות פרש"י מכח זה דאיכא למימר לפרש"י בצריך לכלבו ודאי ר"י דמחייב משום דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה ור"ש פוטר בזה אלא דר"ש מחייב במקלקל גמור בהבערה כגון באיסורי הנאה ומשכחת לה בצריך לגופה שהיה סבור לבשל בו קדרה וכיוצא בזה בחובל א"נ מקלקל גמור בצורך מצוה שאינו מילה דמיקרי צריכה לגופה וחייב לר"ש אבל לר"י דפוטר כל המקלקלים פוטר נמי בצריכה לגופה ודו"ק:

בא"ד באיסורי הנאה כו' ולבשל בו קדרה כו' עכ"ל נקטו לבשל במקום שסבור ליהנות מאפרו משום דכל הנשרפין באיסורי הנאה יכול ליהנות מאפרו אבל לבשל אסור והוה שפיר מקלקל וק"ל:

בד"ה מ"ל לבשל כו' ובפ"ק דיבמות כו' דהוה ס"ד למשרי כו' עכ"ל ומיהו ילפינן נמי לר"י הבערה ללאו יצאת או לחלק מדכתיב לא תבערו דמשום דהוה ס"ד למשרי מק"ו כו' לא הוה אצטריך למכתב אלא לא תעשו מלאכה בכל כו' ועיין בתוס' פ"ק דיבמות וק"ל:

דף קו:

בד"ה ואין נותנין כו' ועוד דבסמוך כו' עכ"ל נראה מלשונם דהך אוקימתא דמפליג הא בביבר מקורה הא באינו מקורה לא קאי דלמאי דקאמר הכא בצפור דרור עסקינן כו' הך ברייתא דאין צדין מהן עופות בי"ט נמי בצפור דרור איירי ואפי' בביבר מקורה כמו בית ולכך לא הקשו הכא למאי דאוקמא הכא בצפור דרור כיון דבב' מינין אוקמא למתניתי' וברייתא ליכא לאקשויי אלא הקושיא שכבר הקשו בב' מינין גבי דגים וחיה דליכא מילתא דפסיקא דלזה המין מצויים יותר מזונות ממין אחר אבל הוסיפו בקושייתם ועוד דאף במין א' למאי דבעי לאוקמא כו' בביבר שאינו מקורה כו' אבל מפרש"י הכא ובריש פרק אין צדין נראה דלא מוקי בצפור דרור אלא מתניתי' דהכא וקאי האי תירוצא דמפליג בין מקורה ובין אינו מקורה אמתני' ובברייתא דמתניא גבי י"ט וע"ש בחדושנו באורך אך ק"ק דאשינויא קמא גבי חיה תקשי להו דאכתי אמזונות לא משני מידי ויש ליישב דלמאי דאוקמא כתנאי והך דאין צדין ואין נותנין מזונות כר"י אתיא איכא לפרושי דמשום איסור מוקצה נגעו בה דמצינו בכמה דוכתין דר"י מחמיר במוקצה מיהו לפי המסקנא גבי חיה הא בביבר גדול הא בביבר קטן ה"מ לאקשויי וכי בשביל שהוא ביבר קטן מצויים להן מזונות וכ"ה הקושיא בתוס' ר"פ אין צדין ודו"ק:

בא"ד ולמאי דפי' הכא אתי שפיר כו' וא"כ מחוסר צידה דאורייתא כו' עכ"ל יש לדקדק לפי' בפשיטות טפי ה"ל למפרך אמזונות גופייהו ממתניתי' דפ"ב דכיון דרשב"ג אריישא קאי ואוסר באומר הבא מצודה כו' ליתן להם מזונות והרי אווזין ותרנגולין כו' ותנן בפ"ב נותנין מים בפני אווזין ותרנגולין כו' ויש ליישב בדוחק כיון דטעמא דאיסור מזונות אינו אלא משום איסור צידה ניחא להו למיפרך מברייתא דאיסור מכח איסור מזונות דמתני' ודו"ק:

בד"ה הלכה כו' משום דהתם קתני כו' וקבעי ה"ד מחוסר כו' אבל אחיה לא קבעי כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דע"כ הא דמפרש התם בעופות מחוסר צידה שאמר הבא מצודה ואינו מחוסר צידה שאינו אומר הבא כו' לאו היינו ביבר מקורה וביבר אינו מקורה דקאמר לעיל מיניה התם דא"כ בעופות נמי כבר פי' כן כמו חיה וא"כ ה"ל לאפלוגי לעיל בין אם צ"ל הבא מצודה ובין אינו אומר הבא מצודה כדמפליג לעיל בין ביבר גדול ובין ביבר קטן ועיין מ"ש בחידושנו ריש פרק אין צדין וק"ל:

דף קז.

בד"ה וממאי דפטור כו' דאתיא כר"ש א"ש דמיירי אפילו ודאי כו' עכ"ל והוא הדין דאתיא נמי כר"י ואפילו ודאי חביל למאי דמסיק דמשום מקלקל שרי אלא דנקטו ר"ש דקיימינן הכא אליביה לאתויי דפטור ומותר במפיס מורסא ולמאי דס"ד מעיקרא היינו דלא ידע למשרי משום מקלקל לר"י אלא משום דהוי דבר שאינו מתכוין וא"כ ע"כ איירי באינו ודאי חביל דא"כ הוה פסיק רישיה וחייב חטאת לר"ש וכתבו התוס' דאפילו לפום אותה סברא דאינו ודאי חביל מייתי הכא שפיר מיניה למפיס מורסא למשרי משום צערא דגופה דמדברי ר"י נשמע לר"ש ודו"ק:

תוספות בד"ה אמר שמואל כו' תימה לר"י כו' דלמא כו' עור של עגל כו' עכ"ל אע"ג דלקמן לר"י דמוקמינן הברייתא כוותיה דלית להו עור גם לענין שבת ולא תקשי מעור של עגל הרך דאיכא לפלוגי מכל מקום לשמואל קשיא להו טפי מנליה דאיכא לפלוגי ואימא דרבנן מודו לענין שבת כיון דלא מצינו דפליגי עלה דר"י וק"ל:

בד"ה ע"כ לא פליגי וכו' ופי' בקונטרס התם כו' ואיכא למימר כו' עכ"ל ק"ק אמאי לא דחו פי' הקונטרס דהתם דאי רבנן לא דרשי הטמאים כלל וטעמייהו משום גישת' לחוד אמאי מוקי לקמן הברייתא טפי כר"י מהנהו רבנן ודו"ק:

דף קז:

גמרא תריץ הכי כו' אין עור למה שמנו כו' יש לדקדק כיון דמחק מלת אלא מלשון הברייתא א"כ אתיא לשון הברייתא בפשיטות לענין שבת כדמקשינן אדרבא למה שמנו כו' אין להם עור ומי הכריחו להוסיף ולהגיה עוד בברייתא לענין טומאה ואפשר שהגיה בברייתא לענין טומאה איירי כדי שלא תקשה מיניה לרב ורבא ורב אדא לתרץ את רב קאתו וקרוב לזה כתב מהרש"ל וק"ל:

דף קח.

שם מתיב ר' זירא בכנפיו כו' ואי ס"ד כו' יש לדקדק אמאי לא קשיא להו הכי אגופה דמתני' דקתני החובל בהן חייב וליכא למימר דאגופה דמתני' לא קשיא ליה דאע"ג דחשיב עור לענין שבת הוה כבשר לענין הקרבה ומשום דרכיכין וכיוצא בזה כתבו התוספות לעיל ואדרב הונא פריך שפיר שהכשיר לכתוב תפילין דמה"ט דרכיכי' דמרבי ליה דהוי כבשר לענין הקרבה לא ה"ל להכשיר נמי לתפילין דאם כן מאי פריך לרב הונא לעיל תנינא ממתניתין דחובל חייב דאימא דהא קמ"ל אע"ג דרכיכא לא הוי כבשר לענין תפילין ועוד אדמקשה מהקרבה אתפילין דהוי דומה לו תקשי בפשיטות מטומאה דהוי כבשר וע"כ נראה דודאי לענין הקרבה ותפילין ליכא לאשוויי כבשר אלא דאמתני' לא הוה קשיא ליה לר' זירא מההיא דבכנפיו הכשיר את העור דאימא דאע"ג דהוי עור לענין שבת מ"מ לענין הפשט עור בהקרבה לא הקפיד הכתוב אלא על עור שלם כמו בבהמה אבל השתא דמשני דאע"ג דאית ביה נקבים לא חשיב נקב כיון דהדיו עוברת עליו א"כ לענין הקרבה נמי מקרי עור שלם ואמאי מרבי ליה קרא ודו"ק:

דף קח:

שם אמר רב יהודה להתיר מדלא קתני (לאסור) [ר"י אוסר] כו' דאסוף דברי ת"ק דקאמר אבל עושה מי מלח כו' סגי ליה דהל"ל ר"י אוסר אבל ר"י מתיר לא שייך למיתני דהא ת"ק נמי מתיר למי מלח ועוד י"ל כיון דלישנא דר"י משמע הכי ומשמע הכי ע"כ כוונתו להתיר מדלא קתני בהדיא ר"י אוסר דלא ניתי למיטעי למימר להתיר אבל השתא לא תקשה הא דלא קתני ר"י מתיר דלא אכפת ליה אם נטעה לאסור וכיוצא בסוגיא זו איתא בפרק אלו טריפות גבי צלע וחוליא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה תקצץ ולא תגע שוב כו' עכ"ל. דהכא גבי פי הטבעת לא משמע ליה לפרושי דומיא דכל הני דלעיל לענין נטילת שחרית משום דעיקר הנטילה בשחרית שרוח רעה שורה על הידים וזה אינו תלוי באמה אלא בכל היום קאמר שאם נגע בפי הטבעת בעי נטילה ולא תגע שוב בעין או באוזן קודם נטילה ובפי' שני כתב דלא לענין נטילה כלל קאמר אלא שלא יהא רגיל למשמש בה מפני תחתוניות וק"ל:

דף קט.

תוס' בד"ה לדידי אפילו כו' ויכול להיות שמהנה אותו כו' עכ"ל. דאי לאו דמהנה אותו בשום ענין לא היו אוכלין אותו כיון דמזקת אותו אלא משום דמהנה אותו בשום דבר מזה יבואו לטעות וסבורין שיש בו רפואה וק"ל:

בד"ה הא ר"מ כו' תימה כו' לפלוגתא דלעיל כו' עכ"ל ע"כ רב נחמן בר יצחק לא קשיא ליה אלא אימור דפליגי כו' בלא ראיה לחלק בין טומאה לשבת אבל התוס' הוסיפו בתמיהתם דהיאך ס"ד דר"י לדמות הא פלוגתא לדלעיל דאם כן כיון דלכ"ע כל הימים חוץ מים הגדול שוים לענין טומאה וטהרה תקשי לתרוייהו מימה של סדום דאינה שוה גבי שבת לשאר ימים אע"כ דלעיל איירי ברפואה וליכא לדמות לדהכא דאיירי לענין טומאה וטהרה וק"ל:

דף קט:

גמרא רוחצין במי טבריא ובמי משרה כו' בד"א שלא נשתהא כו' צ"ל דהאי בד"א לא קאי אמי טבריא שהרי בהנך תרתי לעיל דאיירי בנשתהא ואפ"ה התיר בה מי טבריא ועי"ל דהכא איירי ביש לו חטטים בראשו דנראה טפי לרפואה להכי לא שרי אפילו במי טבריא אלא בלא נשתהא ודו"ק:

דף קי.

תוס' בד"ה חויא דרבנן כו' אע"ג דלא הוה ליה אסותא שהרי מת כו' עכ"ל בהך גופא דהתם קשה דאמר לא עבר על דברי חכמים ולא טרקיה חויא דרבנן מה הוה מועיל לו שהרי השתא נמי מת ולא הוה ליה אסותא וע"ש בתוס' בזה וק"ל:

בד"ה וליתא אגנא כו' ויש לומר דהתם לא ממש שחליים כו' דאמר התם וכו' והיו קורין אותו כו' עכ"ל ר"ל דהתם בפרק שני דע"ז דאמר אין בהם משום גילוי לא איירי בשחליים ממש אלא איירי התם בהנך דאמר התם בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים וצ"ל להאי תירוצא דליכא לפרושי כמ"ש התוס' בפ"ב דע"ז שהיו קורין אותן שחליים לפי שהיו רגילין להניח בו חומץ כמו בשחליים כו' ע"ש דא"כ היה בו משום גילוי כדמסיק אבל אית בהו חלא מיגרי בהו ודו"ק:

בא"ד וה"נ חמרא מיגרי בהו עכ"ל. ולפי האי תירוצא ליכא לפרושי כפרש"י התם בפרק שני דע"ז דשחליים יין או מים נתונים בו דביין הוי משום גילוי שהרי בחמרא מיגרי בהו וק"ל:

דף קי:

בד"ה והתניא כו' ובאשה דלא שייך סירוס אוקי כו' בעקרה וזקנה ולא מוקי ביש לה כו' עכ"ל וה"ה דמדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' ה"מ לאוכוחי כן דכיון דלא פריך הכא מפריה ורביה משום דאיכא לשנויי ביש לו בנים מאי פריך לרבי יוחנן בן ברוקא הא איכא לאוקמא נמי ביש לו בנים ויש ליישב דהמקשה לקמן ודאי כיון דלית ליה לאקשויי מסירוס גבי אשה מקשה מפריה ורביה ומהדר לאוקמא אפילו באין לה בנים אבל הכא גבי זכר ניחא ליה לאקשויי מסירוס ואפי' ביש לו בנים ומיהו מדברי המתרץ לקמן הוכיחו שפיר כיון דמוקי לה דדוקא בעקרה וזקנה ה"נ ה"ל לאוקמא דלא איירי אלא ביש לו בנים ועוד נכתוב לקמן ישוב לזה בפשיטות טפי ודו"ק:

בד"ה ת"ל כו' דשמואל סבר כר"ש כו' דפסיק שמואל התם כר"ש דשרי להקיז ופריך עד השתא כו' עכ"ל מהא דפסיק שמואל כר"ש דשרי להקיז מוכח שפיר דס"ל כר"ש בכל התורה דדבר שאין מתכוין שרי אלא שהביאו גם ראיה ומסתמא דתלמודא דאינו מחלק בין שבת לדעלמא מדפריך עד השתא לא כו' וכן הוא הראיה ברא"ש מסתמא דתלמודא דפריך עד השתא כו' וק"ל:

דף קיא.

בד"ה בזקנה ובעקרה באשה נמי לא שייך מסרס אחר כו' עכ"ל ולעיל מיניה אהא דמשני אלא באשה לא הוצרכו לפרש זה דבאשה לא שייך בה סירוס דאיכא למימר דה"ק כפירש"י אלא באשה שאינה מצווה על פריה ורביה כו' ולכך אין בה נמי איסור סירוס אבל הכא דאליבא דריב"ב קיימינן דאמר על שניהם כו' ומוקי לה בעקרה ע"כ אית לן למימר דלא שייך בה סירוס ובזה יתיישב שהתוס' לעיל הוכיחו מהמסקנא דמוקי בזקנה ועקרה ולא מוקי ביש לה בנים ולא הוכיחו כן מדברי המקשה דפריך ולריב"ב כו' דאפשר דהמקשה הכי פריך לר' יוחנן ב"ב כיון דמצווה על פריה ורביה אית בה משום סירוס אבל דברי המתרץ בזקנה ועקרה ליכא לפרושי אלא דלא שייך סירוס באשה כמ"ש התוס' הכא ודו"ק:

בד"ה לא ס"ד כו' וא"ת ונוקי הך ברייתא כו' ורבא כמ"ד לאו מצוה כו' עכ"ל דהשתא לא הוה רבא הדר אלא מחדא מילתא דהוה ס"ל טעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי וס"ל דאסור לטבול ביוה"כ משום דטבילה בזמנה לאו מצוה ולית ליה הואיל דבשבת כו' ואין זה חזרה מתרי מילי דמהאי טעמא גופיה דהדר מטעמא דהואיל אסור לטבול ביוה"כ וקצת קשה דלפי מאי דס"ד השתא לפי קושייתם דמשום טבילה בזמנה מצוה שרינן איסור תיקון אמאי לא קשיא להו בפשיטות טפי דאימא רבא לא הדר אלא מטעמא דהואיל אבל טעמא דנראה כמתקן קאי ומיהו סבירא ליה דטובלין אף ביום הכפורים משום דטבילה בזמנה מצוה וי"ל דאי משום טבילה בזמנה מצוה לא הוה ליה לחלק בין טבילת כלים לאדם לרבא אבל הך מתני' דכל חייבי טבילות כו' שפיר מצינן לאוקמא דאפילו כלים טובלין ודו"ק:

בא"ד וליכא למימר שתועיל טבילה שיוכל להזות למחר דהא כו' עכ"ל וטובל היום אע"פ שלא יוכל להזות עד למחר משום דס"ל דטבילה בזמנה מצוה דהכי מוקמינן הך ברייתא בסוף פ"ב דיומא ע"ש:

בא"ד דטבילה היא כתחלת הזאה כו' א"נ התם כו' כדאמר בספרא הקדים טבילה כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל כמ"ש מהרש"ל ע"פ דברי התוס' דפ' שני דמגילה דב' טבילות הן אחת קודם הזאה ובההיא איירי מתני' טובל בלילה ומזה ביום דהיינו ביום שטבל וא' אחר הזאה כדאמר בספרא ובההיא איירי התם בפרק ב' דיומא כגון שהזה מאתמול ועכשיו הוא טובל בשמיני ביוה"כ אבל הרמב"ם והרע"ב בסוף מסכת פרה פי' דחדא טבילה היא אלא שאם טובל בז' כמצותו מזה ואח"כ טובל אבל כשבא להזות בשמיני בתשיעי ובעשירי יכול להקדים טבילה להזאה ע"ש ודו"ק:

בד"ה למימרא כו' ות"ק אסר ליה אפי' לתענוג משום דזמנין לרפואה כו' ור"ש דמיקל כו' עכ"ל. ות"ק דשרי לבני מלכים לסוך אפילו על מכותיהן משום דאפילו על גבי מכה אין נראה דעושין אלא לתענוג ורבי שמעון סבר דכל ישראל בני מלכים הן ואין ניכר דעושין אלא לתענוג וצ"ל דאפילו ע"ג מכה לא ודאי מסי דאם כן הוי פסיק רישיה וק"ל:

בד"ה האי מסוכרייתא כו' ובפרק תולין כו' לא ליהדוק אינש אודרא כו' דילמא אתי לידי סחיטא כו' עכ"ל הכא בשמן איירי דאין אדם חושש לסוחטו כמו יין כמ"ש התוס' לעיל היינו דאין חוששין לסוחטו אחר מעשה זה כמו במסננין את היין בסודרין דבשעת סינון לא עביד הסחיטה ואין אנו חוששין לסחוט אח"כ כיון דאין יכול לנקותו מריחו וחזותו אבל במעשה הראשון איכא חששא דעביד ביה סחיטה ודאי דחוששין כדאמר באודרא אפומא דשישא דילמא אתי לידי סחיטה דהיינו במעשה זה גופיה דמהדק את האודרא אפומא דשישא כמ"ש התוס' לקמן דלא הוי פסיק רישי' באודרא דמהדק אפומא דשישא ודו"ק:

דף קיא:

בא"ד מפי הנשים שהתיר ר"ת ליטול ידיה ולקנח ידיה בבגד כו' עכ"ל כצ"ל מדברי הרא"ש בפרק קמא דיומא ומדברי המרדכי פרק ואלו קשרים וק"ל:

סליק פרק שמנה שרצים

דף קיב.

פירש"י בד"ה טהור דתו לא מתקני ליה וא"נ מתקני ליה חידוש כו' עכ"ל. ר"ל דא"נ מתקני תרוייהו טהור משום דפנים חדשות באו לכאן כדלקמן נפסקה שניה ותקנה טהור וק"ל:

דף קיב:

בד"ה אימא וכן לחליצה כו' ואליבא דרבנן כו' כיון דלמילתיה מנא הוא הא בהדיא תנן לה במתני' ומשום כו' עכ"ל. ק"ק דהיכן מצינו לרבנן בנפסק חיצונה דלמלתיה דהיינו ברגל שעשוי לו הוא מנא לענין טומאה דהא לא הוי מנא נמי אלא משום דאי בעי הוה מפיך ליה ונמצאת חיצונה נעשית פנימית כפרש"י גופיה לעיל ויש ליישב דה"ק לעיל דלענין טומאה ושבת לרבנן בנפסק חיצונה מנא הוא אפילו ברגל שעשו לו כיון דאי בעי הוה מפיך ליה ונמצאת החיצונה פנימית ואם כן לא הוה איצטריך לאשמעינן הכא לרבנן וכן לחליצה כיון דבשל שמאל הוי מנא ודאי דכשירה החליצה בימין כדקתני במתניתין אבל לרבי יהודה שפיר איצטריך לאשמעינן דסד"א דאע"ג דלענין טומאה ושבת ברגל העשוי לו לא הוי מנא מטעמא דאי בעי מפיך ליה מ"מ לענין חליצה דקושטא הוא דבשל ימין חולצו הוי מנא ושל ימין מקרי קמ"ל כיון דלמלתיה לאו מנא הוא דהיינו ברגל שמאל שעשוי לו מעיקרא ברגל ימין נמי לאו מנא הוא לענין חליצה ודו"ק:

תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' ואגב דנקט ברישא ותקנה נקט נמי בסיפא כו' עכ"ל וכן צריך לפרש לפי' הקונטרס דנקט ברישא ותקנה משום רבותא דאפ"ה כי נפסקה שניה טהור מן המדרס הא דנקט בסיפא אינה אלא משום אגב דנקט ברישא אבל לא ניחא להו למימר בתקנה בסיפא דנקט לרבותא דאפ"ה בנפסקה טהור מן המדרס דהא לא חידוש כלל דהא כיון דבחד אוזן סגי לטמא מדרס כדקתני נפסקה א' כו' טמא מדרס משום דשניה קיימת ואפ"ה בנפסקה שניה אע"ג דתיקן הראשונה טהור מלטמא מדרס משום דפנים חדשות באו לכאן בתקון ראשונה א"כ לא איצטריך בתיקון השניה למתני' דטהור כיון דלא איכפת לן בתיקון שלה ולא הוי נמי רק פנים חדשות וק"ל:

בד"ה אבל טמא כו' אלא ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה בא לו מגע כו' עכ"ל דהשתא אפילו בלא דרס הזב יחף בא לו מגע מדרס לפי שנוגע בעצמו אחר שנטמא מדרס ע"י שדרס עליו הזב ומשום הכי קשיא להו השתא דאם כן נימא דשבע לה טומאה אבל הך קושיא דהקשו לעיל דא"כ איכא פנים חדשות למגע מדרס כמו למדרס מיתרצא שפיר דודאי לעיל כיון דמגע מדרס לא בא רק מן הזב גופיה כמו המדרס שלא היה אלא בשעה שדרס עליו הזב אם כן כיון דפרחה טומאת מדרס על ידי שנפסקה השניה ואפילו נתקנה הראשונה משום דפנים חדשות באו לכאן פרח נמי בזה טומאת מגע מדרס שלא היה נמי רק בשעת שנגע בו הזב אבל לפירושם השתא דלא בא טומאת מגע מדרס ע"י הזב גופיה שדרס עליו אלא אחר שדרס הזב עליו ונעשה מדרס הזב בא לו טומאת מגע מדרס בכל שעה משום דנגע בעצמו בכל שעה הך טומאה לא פרחה בשנפסקה השניה כיון דמגע מדרס בא לו גם אחר שנפסק הראשונה שנגע בעצמו שהיה טמא מדרס אז כיון דעדיין השניה היתה אז קיימת ולא שייך בזה פנים חדשות כיון דטומאת מגע בא לו נמי אחר שנפסקה הראשונה והיא עדיין קיימת שהרי תקנה מקודם ומזה דקדקו לומר אחר שנטלה הראשונה ונתקנה כו' ר"ל דאף אחר שנתקנה הראשונה בא לו טומאת מגע מדרס דהשתא לא פרחה טומאתה בשנפסקה השניה כיון דהראשונה עדיין קיימת ולגבי מגע מדרס לא הוי פנים חדשות כיון שאחר שנתקנה הראשונה בא מגע מדרס ומהרש"ל נדחק בזה לאין צורך שכתב דמ"ש התוס' אחר שנטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה כו' ומשום הכי דייקי התוס' אחר שניטלה כו' דאם לא כן לא הל"ל אחר שנתקנה כו' עכ"ל דבר תמוה הוא ואי אפשר לומר כן דאם לא בא טומאת מגע מדרס אלא אחר שנטלה קודם שנתקנה ודאי דאיכא פנים חדשות דהא אפילו בדהוו תרווייהו בשעת טומאה ונפסקו אחר כך ונתקנו שוב תרווייהו הוו פנים חדשות מכ"ש בשלא היה בשעת טומאה רק אחד ונפסק ונעשו ונתקנו תרתי דהוו פנים חדשות שהאחד הוא חדש ממש שלא היה כלל בשעת טומאה ומה שדקדק מהרש"ל דלא הל"ל אלא אחר שנתקנה הראשונה עכ"ל אין כאן מקום דקדוק דאין להם לומר נתקנה בלא ניטלה ואין להאריך עוד בזה בדחוקיו וק"ל:

בא"ד ולפי' הקונט' קמא ניחא דאפי' נפסקו כו' עכ"ל וכמו שפירש מהרש"ל דאיירי שדרס עליו הזב יחף כו' דאפילו נפסקו שניהם שייך מגע וכו' עכ"ל אבל מ"ש עוד מהרש"ל בזה וה"ה שנוכל לומר שלא דרס עליו הזב יחף אלא משום שנגע בעצמו מתחלה כו' עכ"ל אין נראה דהא ודאי דמטמא בדריסת הזב טומאת מדרס מקודם דמטמא טומאת מגע מדרס ע"י טומאת עצמו וא"כ אכתי תקשי דהא שבע ליה טומאה ואין כאן טומאת מגע כלל כדמוכח מקושייתם דלעיל ודו"ק:

בא"ד ולפירושו אתיא כר"מ דאמר טומאת בית הסתרים כו' עכ"ל ר"ל לפי' הקונטרס דטומאת מגע בא לו מטומאת עצמו ועיין בתוספות בפרק ב' דעירובין וק"ל:

בא"ד ונראה לר"י כשתקן אוזן הראשונה באה לו כו' והסנדל בטל לאוזן דא"א להיות טומאה כו' עכ"ל ר"ל דהשתא לא בא לאוזן הטומאה מטומאת בית הסתרים דבנטילתו פרחה לו הטומאה ושוב בנגיעה ממש על ידי תיקון האוזן הראשונה לסנדל בא לו לאוזן שוב טומאת מדרס שהוא בטל לסנדל וגם מגע מדרס שהרי נוגע לסנדל שטמא כבר מדרס ושוב אחר כך הסנדל בטל לגבי אוזן שיבא לו גם כן טומאת מגע מדרס דאע"ג דלגבי הסנדל שיש לו כבר טומאת מדרס אית לן למימר דלא יחול עליו מגע מדרס דשבע ליה טומאה מ"מ כיון דאי אפשר להיות טומאה לזה בלא זה שהרי כלי אחד הוא ע"י תיקון נימא כיון דיש לאוזן מגע מדרס בטל הסנדל לגביה אית ליה נמי טומאת מגע מדרס ודו"ק:

בד"ה ניפלוג כו' תקשי ליה גופה דברייתא אמאי טמא מגע כו' עכ"ל והיינו לר"י דבנפסקה חיצונה לחוד ולא נפסקה הפנימית כלל בטל לה מתורת כלי אבל לרבנן אע"ג דנפסקה גם הפנימית מתחלה בנפסקו ב' אזניו מודו דבטל ליה מתורת כלי מ"מ הכא כיון דנתקנה הראשונה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס כמ"ש התוס' לא בטל ליה מתורת כלי דלא הוי אלא כנפסק אחד מהם ובהכי יתיישב נמי הא דפריך אי הכי אדתני נפסקה כו' נפלוג וליתני בדידיה כו' אבל חיצונה כו' דליכא למימר דלהכי קתני דנפסקו שניהם לרבותא דאפילו נפסקו תרווייהו טמא מגע מדרס דהא לר"י דקיימינן אליביה תקשי כמו שהקשו התוס' אמאי טמא כיון דנפסקה החיצונה לבסוף ולרבנן נמי ליכא רבותא דכיון דנתקנה קודם שבא לו טומאת מגע מדרס ה"ל כאלו לא נפסקה כלל לגבי טומאת מגע מדרס ודו"ק:

דף קיג.

בד"ה כלל אמר כו' וי"ל דה"ק כל קשר כו' ואפילו עניבה ולאפוקי מדרבנן כו' עכ"ל ר"ל דכל קשר דאר"י משמע אפילו בעניבה ולאפוקי מדרבנן דנקטו קושרין כו' אבל לא בחבל דמשמע דוקא קשירה וק"ל:

בפירש"י בד"ה ובלבד שלא יענבנו לחבל כו' עכ"ל ולאפוקי שלא נפרש ובלבד שלא יענבנו לפונדא ולפסקיא ועיין בתוס' בפרק קמא דפסחים וק"ל:

גמרא אמר רבי אבא א"ר חייא בר אשי אמר רב מביא אדם כו' כצ"ל מדברי הרא"ש ובתוס' והוא מימרא א' מסימן שבסוף פ' במה מדליקין ע"ש בחידושינו וק"ל:

דף קיד.

תוס' בד"ה ואפי' במס' כו' ומיהו בפר"ח בקידושין אין כתוב בהן דבר אחד כו' מסכת כלה היינו דרשות הסדורות כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל בפירושו של ר"ח אין כתוב בהן מלת אחד אלא שכתוב בהן דבר בתלמודו כמו שכתוב בפירוש ר"ח בערוך בערך כל וכ"ה ברי"ף שלא כתוב בו מלת אחד

דהשתא מפרש ר"י ונקט לה לפי דרכו של ר"ח בפי' מלת כלה דהיינו דרשות כו' עיין שם בערוך ובר"ן שם בשם ר"ח ובא להשוות ההיא דקידושין להך דהכא למאי דלא כתוב בהן מלת אחד דהוה משמע כמו שכתבו התוס' לגריעותא דאפילו דבר אחד הימנה ממסכת כלה אלא דכתוב בהן דבר בתלמוד דהיינו כל מסכת כלה בכל מקום שישאלו באותה מסכת דהיינו ממש כהך דהכא דבציר מהכי אין ראוי למנותו פרנס על הציבור זהו הנכון בדברי התוס' ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' כפי' רש"י ולא ידעתי מאין לו גם פירושו בדברי התוס' אינו מבורר לנו ודו"ק:

דף קיד:

בד"ה ליתקע כו' ולא תקעו להודיע דחלבי שבת כו' עכ"ל לכאורה דלאו ראיה הוא דלפי מאי דמשני ואסיק הכא כהנים זריזין הן ניחא נמי התם משום דכהנים זריזין הן אלא דראייתם למאי [דלא] אסיק אדעתיה הכא למימר דכהנים זריזין הן ובעי למימר דאי רבי ישמעאל כו' ליתקע כי היכי כו' אמאי לא תקשי ליה לכ"ע בסמוך יו"ט שחל במו"ש כו' ליתקע להודיע דחלבי שבת קריבין ביו"ט אלא ע"כ דלא תקעי אלא בהכנסת חמור ומיהו אכתי לאו ראיה גמורה היא דאימא דאמוראים דהכא לא הוו ידעי ברייתא דבסמוך דבמ"ש מבדילין ולא תוקעין ודו"ק:

בד"ה וליתקע כי כו' אליבא דר"י ליתקע כו' שמציעין את המטות מיוה"כ לשבת כו' עכ"ל מיהו קשה דהא לא מיתרצא בשינויא דרב שישא דמציעין את המטות מיוה"כ לשבת שבות קרובה היא וכי לא ידע רב שישא מתני' דמציעין כו' ודו"ק:

בד"ה ואמר רב יוסף כו' לעיל כי פריך ליתקע כו' לא ה"מ לשנויי הכי כו' אלא חומרא הוא כו' עכ"ל ובשנויא דרב שישא ודאי מתרצת שפיר הך דלעיל דשבות רחוקה לא התירו אלא כיון דלא קאי שינויא דרב שישא לא חש ליה לתלמודא לתרץ הכי לעיל אבל שינויא דרב יוסף כיון דקאי אי הוי מיתרצא נמי הך דלעיל ה"ל לתלמודא למימר הכא אלא אמר רב יוסף כו' וק"ל:

בד"ה ואמאי ליתקע כו' דשרי בשחיטה לא להודיע דיו"ט קיל כו' וכן אור"י מה שתוקעין במוצאי יוה"כ כו' עכ"ל מיהו התם במוצאי יוה"כ שרינן לתקוע כיון דבא להודיע שהוא לילה הוה חול ומותר לתקוע בו אבל הכא גבי שחיטה דא"נ דהוי לילה מ"מ יו"ט הוא ואסור לתקוע בו משום שבות דאין דוחין שבות להתיר וק"ל:

דף קטו.

פירש"י בד"ה טעונין כו' ורבותי פירשו דהאי בכל לשון דקאמר אכתובים קאי ולא אנביאים כו' עכ"ל. ק"ק לפי' זה מאי פריך לקמן מהך דהיו כתובין תרגום וכל לשון מצילין כו' אימא דאנביאים קאי דלכ"ע ניתן לכתוב ולקרות ודו"ק:

בד"ה לא ניתנו רשב"ג פליג עלה ואמר אף כו' ובד"ה ר"ג אבי כו' ר"ג הזקן ור"ג זה שהיה בדורו של כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לא נתנו כו' דהא שרי למימר בע"פ תרגום כדמתרגם רב יוסף עכ"ל ולפי מה שכתבו התוס' בפ' קמא דבבא קמא ז"ל כדמתרגם רב יוסף נקט רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום שיש כמה עניני תרגום ולא כדפי' בעלמא לפי שהיה סגי נהור ודברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם בעל פה ולכך היה אומר תרגום דמשום עת לעשות לה' אמר התם דשרי ואין לך עת לעשות גדול מזה עכ"ל דהשתא אין להם ראייה הכא מדמתרגם רב יוסף דשרי לומר בע"פ תרגום דאימא דהוה שרי ליה נמי תרגום משום עת לעשות לה' אלא שהתוס' דהכא ודאי ס"ל כדפירשו בעלמא לפי שהיה סגי נהור והיה אסור בכתב דאי אתה רשאי לומר בע"פ ולכך היה אומר תרגום דשרי לומר בע"פ כמו שכתבו הכא ומה שהקשו התוס' בזה שם דהא אף בדברים שבכתב הוה שרי לומר בע"פ משום עת לעשות לאו קושיא היא דבפרק הניזקין מוכח בהדיא דרב יוסף לית ליה היתרא דעת לעשות והא דנקטו התוס' הכא כדמתרגם רב יוסף ולא הוכיחו כן בפשיטות מתרגום של יונתן שאמרו בע"פ כפירש"י ז"ל יש לומר כדברי התוספות דפרק קמא דבבא קמא דבכל מקום נקט התלמוד נמי רב יוסף לפי שהיה בקי בתרגום ועי"ל משום דלפי' רבותיו של רש"י תרגום של נביאים שעשה יונתן ניתן גם ליכתב הוצרכו לדאייה מרב יוסף כיון שהיה סגי נהור ע"כ דלא היה יכול לומר נמי כתובים אלא בתרגום בע"פ ודו"ק:

בד"ה עילמית יוונית כו' אבל רבנן שרו אף בשאר ספרים כו' עכ"ל לאו היינו רבנן דפליגי התם אדרשב"ג דהנהו שרו אף בשאר ספרים אף בכל לשון אלא דהיינו רבנן דפליגי אדרבי יהודה אליביה דרשב"ג וס"ל דרשב"ג מתיר אף בשאר ספרים בלשון יונית ע"ש וק"ל:

בד"ה ובידו ספר כו' וכן תניא בפרק שלישי דמגילה בהלל ומגילה אפילו י' קורין וי' מתרגמין אע"פ שיונתן לא כו' כצ"ל:

דף קטו:

פרש"י בד"ה שכתבו מקרא התרגום שבעזרא כתבו כו' עכ"ל מהרש"ל מחקו מפרש"י ונראה לקיים כל פירש"י הישנים משום דהך ריישא תרגום שכתבו מקרא איירי שהשאר הספר נכתב כהלכתו וכן הבינו התוספות שמועה זו בפרק קמא דמגילה אהא דקתני התם מקרא שכתבו תרגום כו' אינו מטמא הידים בשלמא תורה איכא יגר שהדותא וקשה אמאי מפסלה בהכי והלא אלו חסר כל אלו הג' תיבות לא מיפסל כו' ספר שחסר יריעה אחת אין קורין משמע בחסר פסוק אחד דקורין כו' עכ"ל ע"ש וא"כ ה"נ הכא בס"ת שנכתב כולה כהלכתה רק שכתוב יגר שהדותא מקרא וכן בנביאים שכתב כולה כהלכתה רק כדנא תימרון להון שכתב מקרא ודאי דלא איצטריך למתני בהו דמצילין דהא קורין בהן אפי' בחסר מהן אלו תיבות אלא בעזרא ודניאל שכתוב בהן תרגום יותר מיריעה א' אצטריך לאשמעינן אם כתב את כל התרגום מקרא אפילו הכי מצילין אע"ג דלא היו קורין בהן בחסר כ"כ וק"ל:

תוס' בד"ה מגילה עד כו' משום דבעי ספר וכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר כו' עכ"ל לכאורה קשה דבפשיטות ה"ל לאקשויי אגופה דקתני הכא דמגילה בעי ספר מכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר ויש ליישב דזו הראייה דכ"ש ס"ת דנקראת כמה פעמים ספר אינו ראייה גמורה כ"כ וטפי נראה להם לאוכוחי מעיקרא מהא דתניא בהדיא בגמרא דידן דספר תורה פסולה על הנייר משום דבעי ספר אלא משום דלא מפורש בהדיא בגמרא דידן דפסולה נמי על הדיפתרא מהאי טעמא דבעי ספר הוצרכו למימר דהכי נמי לא חשיב לה לענין כשרות והביאו ראיה ממ"ס דפוסל בהדיא בס"ת דיפתרא ועוד ראיה מדפוסל במגילה וסוטה מטעם דבעי ספר מכ"ש בס"ת כו' ודו"ק:

בד"ה מיתיבי כו' משמע דמלשון ללקט כו' משמע הא יש בו ללקט מצילין כו' עכ"ל ק"ק דתקשי להו נמי כיון דאבעיא דלעיל נמי במפוזרות קמיירי מאי קא קשיא ליה לעיל ותבעי לך פ' ויהי בנסוע גופה הא איכא למימר דבמכונסות כגון ויהי בנסוע גופה לא קמבעיא ליה ומאי פשיט נמי לעיל מההיא דיגר שהדותא דאיירי במכונסות ועוד יש לדקדק דאמאי לא פשיט הך אבעיא דלעיל ומסייע ליה מהך ברייתא דס"ת שבלה אם יש כו' ואם לאו אין מצילין ויש ליישב בזה דלהך מלתא במפוזרות שאין בה כדי ללקט פ"ה אותיות ידע שפיר למימר דבלה שאני וק"ל:

דף קטז.

גמרא הגליונין וספרי מינין כו' מאי לאו גליונין של ס"ת כו' והכא ליכא לאוקמי בגליון במקום הכתב שנמחק דלא מקרי סתם גליון ועוד דגליונין לשון רבים לא משמע כן אלא דבין דף לדף ושל מעלה ושל מטה ושבין פרשה כו' וק"ל:

תוס' בד"ה ספרי מינין כו' אור"י דמיירי בנמצאו ביד מין כו' הא אמרינן פרק השולח נמצא ביד מין יגנז כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם כיון דע"כ לרבי יוסי נמצא ביד מין יגנז דקאמר התם לאו אכולה ס"ת קאמר אלא אאזכרות אבל השאר שורפין א"כ ה"נ איכא למימר בהיפך דהכא איירי בכתבו ודקאמר התם כתבו ישרף היינו השאר אבל האזכרות יגנז כדאמר רבי יוסי הכא וי"ל דהתם דינא סתמא קאמר יגנז וישרף והשתא אי בנמצא קאיירי הכא שפיר קאמר התם סתמא יגנז מדינא דאזכרות ובשאר לא קאמר מידי דאי בעי ישרוף ואי בעי נמי יגנז אבל אי מיירי הכא בכתבו לא הול"ל התם סתמא ישרף מדינא כיון דבאזכרות מדינא קאמר הכא יגנז ולא שרי לשרוף ודו"ק:

דף קטז:

תוס' בד"ה וכ"ש בשטרי כו' ואפילו בחול לא ידע ר"י מי התיר כו' עכ"ל. משמע דאמלחמות הכתובין בלע"ז קאי אבל אכתב שתחת הצורה מוכח בהדיא התם דשרי מדקאמר ודיוקנא עצמה אף בחול אסור משמע שכתב שתחתיו אינו אסור אלא בשבת ואפשר דלא הוי מושב לציים כ"כ כיון שאינו אלא דבר מועט משא"כ אותן מלחמות כו' דהוי הרבה ומושכין לבא לקרות בו ולבטל מדברי תורה ועוד יש לדקדק דכתב שתחת הצורה לא אסרו שם אלא משום גזירה שמא יקרא בשטרי הדיוטות כפרש"י שם ואמאי לא נגזור כן באגרות אף שא"צ למה שכתוב בהן כו' לפי' ר"ת לעיל ויש לחלק ודו"ק:

פרש"י בד"ה יומא דאסתנא כו' אבל אסתנא ע"כ צפונית היא ונוחה כו' עכ"ל זו היא עיקר הראיה דהא דקאמר דצריכה שמעתא צלותא כיומא דאסתנא כו' משמע דנוחה היא וכולה צוננת כמו רוח דרומית אינה נוחה אלא צפונית דאינה חמה ולא צוננת היא ודאי נוחה ודקאמר שוב ורוח דרומית היא בלשון ארמי כו' אינה ראיה אלא דקושטא אשמעינן דזו היא שמה ועיין בתוספות פ"ג דגיטין:

גמרא ור"י בנו של ריב"ב האי פעל כו' שלא יוציא כו' מ"ט א"ר הונא כו' ולעיל הוה ניחא ליה לר"י בנו של ריב"ב דקאמר בשלמא לר"י בנו של ר"י ב"ב דהא כו' וי"ל משום דהוה סבירא ליה דאי אפשר להוציא אמורים אלא בהפשטת עור עד החזה אבל השתא דקאמר דלית ביה טעמא אלא משום דפעל ה' למענהו הוא שפיר קשיא ליה מיניה כו' מה טעם דפעל ה' למענהו דמשום כבוד אית ביה ודו"ק:

דף קיז.

בפרש"י בד"ה מי דמי תיק כו' המותר לטלטלו בלא שום דליקה דספר בר כו' עכ"ל. ואפילו כתובים שאין קורין בהן בר טלטול הוא כיון ששונין ודורשין בהן וכ"כ בעל המאור ומשמע להו לפרושי דמותר לטלטל בלא שום דליקה קאמר דומיא דנעשה בסיס לדבר האסור דהיינו בלא שום דליקה וק"ל:

תוס' בד"ה הכא נעשה כו' דא"כ היכי קאמר לא נטלטל עור כו' עכ"ל דליכא למימר דקושטא דתלמודא פריך הכי מי דמי כו' הכא נעשה בסיס לדבר האסור לר"י בנו של ריב"ב ומאי אהדרו ליה לא נטלטל עור אגב בשר דא"כ מאי משני אלא ה"ק ליה אם כו' ואע"פ שיש בתוכו מעות לא נטלטל עור אגב בשר איך שייך לר"י בנו של ריב"ב כיון דהבשר גופיה דבר אסור הוא כדפריך מעיקרא לפרש"י וק"ל:

בד"ה מי דמי התם כו' דאין נראה לו לחלק כיון דהשתא סבור שיכול לנער כו' ה"ה דשרי להביא תיק כו' עכ"ל יש לדקדק לפ"ז כיון דהוי סבר דיכול לנער כו' ואין לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין לדבר האסור גרידא אמאי הדר ביה ממאי דבעי למימר מעיקרא שהשיבו לו מהא דמצילין תיק הספר עם הספר ובתוכו מעות אלא שהושיבו לו מה דמביאין תיק ובתוכו מעות מעלמא כו' הא שפיר השיבו לו כדמעיקרא מתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות כיון דאין לחלק לפי סברתו דהשתא שיכול לנער כו' כמו שכתבו התוספות ויש ליישב דמהאי טעמא כיון שיכול לנער כו' אין נראה לו לחלק בין נעשה בסיס לדבר האסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא היינו לגבי תיק ובתוכו מעות מעלמא כיון דהתיק גופיה נמי בר טלטול הוא מה שאין כן לגבי בשר דנעשה בסיס לדבר אסור והעור גופיה נמי לאו בר טלטול הוא שפיר ידע דאיכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין לאסור גרידא ומיהו בין עור ובשר בין תיק ובתוכו מעות גרידא אין נראה לו לחלק מה"ט דהתיק גופיה בר טלטול הוא כיון דמ"מ התיק נעשה בסיס לדבר שכולו אסור וצ"ל נמי למאי דמסיק ומחלק מי דמי התם אדהכי והכי נפל דליקה כו' היינו לגבי תיק ובתוכו מעות גרידא אבל לגבי עור ובשר לעיל ליכא לפלוגי בהכי כיון דהבשר מתלכלך נמי לא מצי למשדינהו לעור ולכך הוצרך לחלק לעיל לגבי עור ובשר כיון דנעשה בסיס לדבר אסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר אסור גרידא ודו"ק:

בפרש"י בד"ה כדאמרינן מעיקרא וכו' וליכא שהות למשדינהו וה"נ אגב צרכי גבוה דכל פעל גו' עכ"ל הא ודאי דר"י בנו של ריב"ב לא מוקי ליה כל פעל ה' גו' בכה"ג מ"מ רבנן אהדרו ליה אמאי לא מוקי ליה בהכי דלא גרע מהא דמצילין מעות אגב ספר וליכא לאקשויי הכא לגביה דהפשטה מי דמי התם אדהכי והכי נפל דליקה כו' כדפריך לעיל גבי טלטול דאינו אלא משום שלא יתלכלך הבשר וליכא למשרי כיון דמצי למשדינהו דרך ביאתו אבל הכא גבי הפשט את כולו אע"ג דמצי למשדינהו לבתר שהפשיט עד החזה ולא יפשיט עוד כיון דאיכא טעמא דרב יוסף ורבא משום שלא יסריח ושלא יהא מוטל כנבילה אין לחלק בהכי ודו"ק:

תוספות בד"ה אדהכי כו' ואם כן כשאינו מופשט אלא עד החזה מותר לכ"ע לטלטל כו' עכ"ל וצ"ל דפסיקא ליה לתלמודא בשום מקום דכשאינו מופשט אלא עד החזה דמותר לטלטל דאל"כ אימא דבהכי פליגי דהשתא שפיר אהדרו ליה רבנן דתיק הספר עם הספר ובתוכו מעות להא דמיא דה"נ באינו מופשט אלא עד החזה לא מצי למשדינהו ולפי מה שכתבנו לעיל יש לדחות דמ"מ איכא לפלוגי בין נעשה בסיס לדבר איסור ולדבר מותר ובין נעשה בסיס לדבר איסור גרידא ודו"ק:

בד"ה דשקיל כו' וקשה דה"ל למתני כו' בהדי הנהו שבות כו' ונראה לר"י דליכא אפי' שבות עכ"ל. והוא הדין דה"מ לתרוצי נמי הכא דבפלוגתא לא קמיירי דלרבי ישמעאל לא דחי ליה וכמ"ש לקמן לגבי דחיית מלאכת הפשט וכצ"ל למאי דבעי למימר דבטלטול פליגי הא דלא חשיב ליה התם גבי דדחו שבות צ"ל דבפלוגתא לא קא מיירי דלר"י אסור לטלטל בהפשט כולו מיהו ק"ק דבאינו מופשט רק עד החזה דשרי לטלטל לכ"ע ודוחה שבות ואמאי לא חשיב ליה התם וי"ל ודו"ק:

בא"ד דשקיל כו' ואם תאמר לפי זה ה"ל למחשב התם דחיית הפשט כו' עכ"ל היינו במלאכות הדוחות שבת דחשיב שם ולר' ישמעאל דדוחה הפשט עד החזה לא קשיא להו אמאי לא חשיב התם דהוי בכלל הקטרת אימורים וכך כתבו התוס' שם וק"ל:

בד"ה ועוד לרבנן כו' ואדמפלגי בין חצר מעורבת למבוי כו' עכ"ל ר"ל הך מתני' דהכא ודאי איירי אפי' במבוי שאין בו עירוב ושיתוף שמצילין בה כתבי קודש אלא דהכי קאמר דאי הוה איירי הכא במבוי המתוקן במחיצות כ"כ שאם היה בה שיתוף ניתרת לכל דבר אף לאוכלין ומשקין לא ה"ל למתני בסיפא חצר מעורבת להציל בה אוכלין ומשקים אלא דה"ל למתני בה נמי מבוי כזה אלא שהוא משותף וכן פירש"י במתניתין דמתניתין דהכא לגבי הצלת כתבי קודש איירי בחסר עירוב ושיתוף ומה שפירש"י כאן כלומר מבוי הניתר בכל הלכותיו בין בעירוב כו' עכ"ל. אין רצונו דקושטא הוא שיש בו עירוב אלא ר"ל נמי מבוי המתוקן כ"כ שאם היה בה עירוב היה ניתר לכל דבר וק"ל:

בד"ה אלא אמר רבה כו' דאינו נ"ל סברא שיסברו כרבי יהודה לחצאין כו' לא סברי רבנן כר"א כו' ואפילו לרבי אליעזר כו' עכ"ל ויש לדקדק דלשנויא דרבה נמי אימא הכי דלאו היינו כר"י לחצאין אלא דרבנן דפליגי אדר' יהודה נמי מודו בכתבי קודש דסגי בב' מחיצות וב' לחיין וי"ל מדקאמרי רבנן אין מערבין רה"ר בכך דמשמע דדין רה"ר ממש יש לתיקונו דנקט רבי יהודה בב' מחיצות וב' לחיין ואי הוו מודו לר"י בכתבי קודש דמצילין לתוכה ע"כ דלאו דין רשות הרבים יש לו דלגבי רה"ר ממש ודאי דלא התירו כתבי קודש אלא דהנהו רבנן דפליגי אדרבי יהודה סברי כב"ה בכל מילי ודו"ק:

דף קיז:

בד"ה הא דתניא כו' כגון שהחבית בכרמלית דחיישינן שמא יעביר כלי ארבע אמות כו' עכ"ל ולא ניחא למנקט רה"ר דנקט תלמודא וכגון שהחבית עומד שם (ברה"ר) וחיישינן שמא יעביר שם כלי ארבע אמות דאין דרך להניח חבית עומד ברה"ר כל יום השבת וק"ל:

דף קיח.

בד"ה והא דתנן כו' וא"כ תקשי נמי לרבנן וכי אזיל כו' ריקם כו' עכ"ל. יש לדקדק כיון דהמקשה לא הוה ידע הא דמשני ליה כגון דאיכא סעודה בהדיה דאמרי' ליה אכליה א"כ מאי קאמר לימא רבנן היא כו' דהא לרבנן נמי בלאו קושיא דאזיל ריקם תקשי ליה דחסר ליה סעודת ע"ש שהרי אין נותנין לו כ"א שלש סעודות דסגי לשבת וכי כולי יומא דמעלי שבתא מותבינן ליה בתענית כדפי' לעיל וי"ל דהמקשה לא נחית מעיקרא לאקשויי אלא אשבת גופיה דלרבנן ניחא דנותנים לו ג' סעודות לשבת אבל לרבי חידקא לשבת גופיה הא נמי חסר ליה סעודה אחת והשתא איכא למימר דלא הוה קשיא ליה לרבנן אלא הא דאזיל ריקם וכעין שכתבו התוס' לקמן דהוה ידע שפיר דאיכא סעודה בהדיה ואוכלה בע"ש ולא ניחא לאקשויי אלא אשבת גופיה ולרבנן ניחא דהנהו שלש סעודות שנותנין לו הן לשבת אבל לרבי חידקא בשבת גופיה לא סגי ליה בשלש סעודות שנותנין לו והמתרץ היה סבור שפשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' ולכך היה סבור שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו כמ"ש התוס' לקמן ולא נחית לאקשויי מסעודת ע"ש לרבנן אלא אשבת גופיה דלרבנן סגי ליה בג' שנותנין לו ולרבי חידקא הא חסר ליה בשבת גופיה סעודה אחת ולהכי משני ליה דאיכא סעודה בהדיה דאוכליה בשבת והמקשה משיב לו דפשיטא ליה דאיכא סעודה אך קשה ליה כדמתרצת דאכיל נמי לר' חידקא בשבת האיכא בהדיה וכי אזיל בריקם אזיל שכמו שהביא עמו כן ישאנה עמו בצאתו ומשני דמלוינן כו' והתוס' הקשו ע"ז הפירוש דאכתי לרבי חידקא לפי המסקנא נמי חסר ליה סעודה אחת ודו"ק:

בא"ד המתרץ היה סבור שהיה פשוט להמקשה שהסעודה שיוליך עמו נותנין לו באחד בשבת כו' עכ"ל. ק"ק דלא הוה צריכי לזה אלא דהמתרץ היה סבור שהמקשה ידע נמי דאיכא סעודה בהדיה אלא דלא ידע דלא אוכלה בשבת משום דבעי שיוליך עמו והמתרץ משיב לו דהך דאיכא בהדיה אוכליה בשבת וק"ל דא"כ כי אזיל כו' ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה דמלוינן כו' וא"ת א"כ אמאי נותנין לו ב' סעודות כו' עכ"ל אבל אי לא הוה ליה סעודה ביום א' בהדיה הוה ניחא להו מיהת ביום ראשון דבעי ב' סעודות א' שיאכל ואחת יוליך עמו ובימים אחרים ה"א קושטא הוא דאין נותנין לו רק סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה וק"ל:

בא"ד וי"ל דאין מחלקין תמחוי בלילה אלא כו' עכ"ל ויש לדקדק כיון דביום א' מלוינן בהדיה ומחלקין בבקר כשהולך לדרכו אף שלא בזמן סעודה א"כ בכל יום במקום שהיה לן ה"ל ליתן לו בבקר סעודה אחת דמלוינן בהדיה כמו ביום א' והשתא אכתי תקשי דבכל מקום לא יתנו לו רק אחת ויאכל אחת והאחת יוליך עמו ויש ליישב דאין דרך לחלק תמחוי בבקר רק בזמן סעודה ולכך בכל יום היו נותנין לו ב' סעודות בזמן סעודה אלא ביום א' הוצרכו ליתן לו סעודה דמלוינן בהדיה בבקר שלא היו נותנין אותה לו בע"ש לפי שאינו הולך מיד וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

דף קיח:

בד"ה אילו היו כו' מה איסור יש בזר העולה לדוכן אם כו' עכ"ל הקשה מהרמא"י בטור א"ח סי' קכ"ח דהא יש איסור עשה בזר הנושא כפיו כדאמרינן בפ"ב דכתובות ופירש"י שם מדכתיב כה תברכו אתם ולא זרים ולאו הבא מכלל עשה עשה ויש ליישב דמשמע ליה עלה לדוכן בעלמא שעלה ועמד במקום דוכן שהכהנים עומדים שם אבל הוא לא היה מברך עמהם וע"כ אמר דלא ידע ר"י מאי רבותיה דרבי יוסי כי מה איסור יש בזר העולה לדוכן ואינו מברך אם לא שנאמר שהיה מברך ורבותיה משום ברכה לבטלה דלא תשא זה אינו דודאי משום דלא עבר על דברי חבריו לא עבר על לאו דלא תשא והוא הדין דהוי מצי למימר דודאי דלא היה בירך משום איסור עשה דזר נושא כפיו אלא דחדא מתרתי נקט וק"ל:

דף קכ.

בפרש"י בד"ה י"ח כלים כו' ואינו פושטן לחזור וללבוש כו' עכ"ל היינו לרבי יוסי דהכי משמע בברייתא לקמן בגמ' דבהא פליג ר"י אדר"מ ודקתני הכא במתני' וחוזר ולובש ומוציא כו' לא אתיא כר"י אלא כת"ק וכ"ה ברא"ש ע"ש וק"ל:

בתוס' ד"ה אידי ואידי כו' דלקפל היינו אפילו בא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאפילו בבא לקפל שרי באותה חצר וה"ה דהמ"ל אידי ואידי בבא להציל כו' ואפי' להציל לא שרי בחצר אחרת אלא דחדא רבותא מתרתי נקט וק"ל:

בא"ד ה"ל לאוקמי כו' בחצר אחרת וכאן בבא לקפל כו' עכ"ל ר"ל דאמאי נאדי משינויא קמא דה"ל לאוקמא בחצר אחרת וכשינויא קמא דכאן בבא לקפל כו' ודו"ק:

בפרש"י בד"ה אטעייה כו' והאי דמקפל ונותן כו' דהא מעט מעט הוא [כופל ומטלטל] בו כו' עכ"ל צ"ע מאי קא מדמי דודאי בקיפול דהכא אפי' במנא חד איכא טרחא טפי מבא להציל משא"כ התם דליכא טרחא טפי בנופל ומטפטף בחד מנא מאם הציל בפעם אחת ואדרבה טפי איכא להתיר בטיף טיף כמ"ש התוס' לעיל בשם ר"ת בנסדקה ועושה טיף טיף מותר להביא אפי' לצרף ולקלוט דאינו בהול כ"כ כו' ע"ש ודו"ק:

דף קכ:

תוס' בד"ה פותח ונועל כו' ומתרחק השמן כו' והוי מכבה או כו' עכ"ל לעיל במנער את הטבלא כו' שפי' ר"י דמיירי דליכא שמן בנר כו' דאם לא כן הוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי כדפריך לקמן בפשיטות גבי דלת כו' אי ברוח שאינה מצויה מ"ט דמאן דשרי משום דהוי פסיק רישיה וליכא מאן דשרי ואם כן צ"ל הכא בנר שאחורי הדלת כו' דמתיר בברייתא דלא הוי פסיק רישיה כ"כ אלא דרב לייט עליה ומחשיב ליה בפסיק רישיה וליכא לאקשויי דאימא דה"נ דהכא איירי בלית ביה שמן בנר כדלעיל במנער את הטבלא ולית ביה פסיק רישיה ואמאי לייט רב עליה די"ל דודאי לעיל במנער את הטבלא ולית ביה נמי שמן אצטריך לאשמעינן דשרי לנערה ולא חיישינן שע"י הניעור מכבה הנר הדולק כיון שאינו מכוין לכבותה אבל הכא בנר שאחורי הדלת כו' לא שייך כלל כיבוי בנר הדולק גופיה בלא שמן אלא ביש בו שמן וע"י הנדנוד מתרחק או מתקרב השמן והוי מכבה או מבעיר וק"ק לפירוש התוספות אמאי נקט אם כבתה כבתה ולא נקיט נמי ואם הבעיר הבעיר ויש ליישב דאפשר דהנך תרתי בריייתות חדא הוא דנר שעל גבי הטבלא כו' ואידך הך דנר שאחורי הדלת כו' מתניין בהדדי ולא תני בקמייתא גבי שע"ג הטבלא בהדיא אם כבתה כבתה כדמוכח בירושלמי ובבתרייתא גבי נר שאחורי הדלת כו' תני אם כבתה כבתה אלא דתלמודא דידן מפרש לה דקאי נמי אם כבתה כבתה אקמייתא והשתא ניחא משום דלא שייך אם הבעיר הבעיר בקמייתא לא תני לה נמי בבתרייתא כיון דהך דאם כבתה אתרווייהו קאי ודו"ק:

בא"ד ועוד דא"כ הל"ל פותח אדם דלת כנגד הנר וכו' עכ"ל. יש לדקדק בדבריהם דע"כ לפירוש זה דמשום כיבוי הרוח הוא כפירש"י וכמו שכתב הרא"ש בשמו האי כיבוי הרוח קרוב לפסיק רישיה הוא ולכך לייט עלה רב משום דמחשיב ליה פסיק רישיה וא"כ מאי קא קשיא להו למנקט הכא פותח אדם דלת כנגד הנר כו' דההוא רוח אי מצויה הוא לאו פסיק רישיה הוא כלל ואי ברוח שאינה מצויה ליכא מאן דשרי דהוי פסיק רישיה לכ"ע כדאמר בסמוך גבי מדורה וי"ל דודאי גבי מדורה שהוא הבערת האור אמרי' הכי אבל הכא גבי כיבוי דנר אין לחלק בין רוח דאחורי הדלת ובין רוח דפותח הדלת כנגד הנר דתרווייהו קרוב לפסיק רישיה ולא הוי ממש פסיק רישיה ולכך התירו בברייתא ורב מחשיב ליה פסיק רישיה ודו"ק:

בד"ה וכי תימא כו' דנקט בברייתא כלי מתכות משום דאין חילוק כו' עכ"ל. וכה"ג צ"ל דלא תקשה אף לפי האמת דבמתני' לא אסר ר"י אלא חרס חדש ובברייתא אסר אפי' ישן מדנקט כלי כפר שיחין כו' די"ל דנקט כלי כפר שיחין כו' משום דאין חילוק בהם בין חדשים לישנים וה"ה שאר כלי חרס ישן וק"ל:

דף קכא.

בד"ה ה"ג ר' יוסי כו' והתניא נעילה מתפלל שבע ומתודה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד אפילו טמא מת וטמא שרץ שאין צריכין טבילה לתפלה כו' עכ"ל. הכי איתא בפרק מי שמתו דכל הטמאים מותרים בד"ת ותפלה חוץ מבעל קרי וצ"ל לפי דבריהם דטובלין דחייבי טבילות דרישא היינו דיכולים לטבול אבל טובל והולך דקתני בסיפא דבעל קרי היינו דחייב לטבול עד המנחה מיהו יכול לטבול עד הלילה כשאר חייבי טבילות ודברי מהרש"ל בזה אינן מבוררין לי ודו"ק:

בד"ה ר' יוסי ב"י היא וא"ת וא"כ כו' מנליה לרב כו' ות"ק דהכא הוא ר' יוסי דהתם כו' עכ"ל ר"ל כיון דאיכא תרתי ר' יוסי דהיינו ר"י בן חלפתא ור"י ב"י מנליה לרב דפליגי כלל בטבילה התם אימא דלא פליגי בהנך תרתי בריייתות אלא בטבילה בזמנה ות"ק דהתם הוא ר"י בר יהודה ות"ק דהכא הוא ר"י בן חלפתא דהתם וק"ל:

דף קכא:

בד"ה כל המזיקין כו' ומה"ט נמי פליג רב הונא כו' עכ"ל וה"ה דהמ"ל דמה"ט לא קשיא ליה מהך ברייתא דהני הוא דשרי להרוג אחריני לא אמתניתין דשרי צידה אף באחריני וק"ל:

בד"ה ברצין אחריו וכו' דאי ברצין אחריו אמאי כו' איכא פקוח נפש וכו' עכ"ל. וליכא למימר דרב הונא ס"ל דאפילו ברצין אחריו ליכא פקוח נפש ופליג אדריב"ל וכן כתבו לפירוש ר"י דבשארי אסור להורגן אפילו ברצין אחריו לרב יהודה וע"כ דס"ל לרב יהודה דאפילו ברצין אחריו ליכא פקוח נפש די"ל דלא מסתבר דפליגי ריב"ל ורב הונא בהא אי הוה פקוח נפש או לא בשארי שרצין אחריו ובהכי ניחא לפירוש ר"י שהוצרכו לומר דריב"ל כר"ש דשרי שארי אפי' באין רצין אחריו ורב הונא כו' ולא ניחא להו למימר דריב"ל כר"ש ושרי שארי ברצין אחריו דהשתא שפיר סבר רב

הונא כריב"ל די"ל דלא מסתבר דפליגי ר"י ור"ש בהא אי הוה פקוח נפש בשארי הרצין אחריו או לא ודו"ק:

דף קכב.

בד"ה ואם בשביל כו' ואף על גב דישראל המבשל בשבת בשוגג כו' עכ"ל ולפי התירוץ שכתבו התוס' לעיל דבדבר שאינו קל לא גזרינן שיעשה הישראל בידים וא"כ נכרי שבישל בשבת נמי שרי לישראל וכ"ה במרדכי מיהו היינו בנכרי שבישל לעצמו אבל בשביל ישראל ודאי דאסור ולכך ל"ק להו אלא מישראל המבשל בשוגג דההוא מסתמא בשביל ישראל הוא ושרי וק"ל:

בד"ה משקה אחריו כו' דוקא להשקות בהמתו אסור כו' אבל הוא עצמו שרי דמטפס כו' עכ"ל. אבל אין לומר דנקט בהמתו לרבותא דרישא דאפילו לבהמתו דלא שייך בה מטפס כו' שרי במילא לעצמו דהא מילתא מרישא דנכרי שהדליק הנר נמי שמעינן ליה דשרי אע"ג שהישראל לא היה יכול לעשות כן וק"ל:

בא"ד מיהו לענין אותו ישראל עצמו לא מצינו כו' עכ"ל. בפי' ראשון שפי' מהרש"ל דלישראל אחר מצינו חילוק בין איתעביד איסורא דאורייתא לדרבנן כמ"ש לעיל דבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום מותר לישראל אחר ובאיסורא דאורייתא כי הכא אסור לכל ישראל אבל לישראל עצמו שנעשה האיסור בשבילו לא מצינו בשום מקום חילוק בין איסור דאורייתא לרבנן וכיון דבהך דפירות שיצאו כו' וחזרו שלא הפסידו היתרן הראשון ומותרין לכל ישראל ה"ה הכא גבי מים כראייתו ר' אליהו ואין להקשות לפר"י שכתבו לקמן דהכא גבי מים בכרמלית דלא הוה איסורו נמי רק מדרבנן ואמר דשרי לישראל אחר ולא לאותו ישראל וגבי פירות שיצאו וחזרו כו' אמרינן דמותרין לכל ישראל די"ל דר"י לא ס"ל הא דמחלק ר"ת דנקט דוקא בהמתו משום דאדם מטפס כו' אלא באדם נמי לא אמרינן דמטפס כו' ואסור ולא נקט בהמתו אלא לרבותא דרישא דלא גזרינן בה דילמא אתי לאפושי כו' ודו"ק:

בפרש"י בד"ה אבל מכירו אסור קס"ד דעביד נמי אדעתא דידיה עכ"ל ולכך היה המקשה רוצה לאסור במכירו אפילו בהך דר"ג דלא שייך ביה שמא ירבה בשבילו אבל למאי דמסיק נר לאחד נר למאה שרי אף במכירו אפילו אי עביד נמי אדעתיה דידיה צ"ל דמכירו אסור משום דשמא ירבה בשבילו ודו"ק:

תוס' בד"ה ואמר כו' והכא איירי כשאין הבהמה יכולה לבא כו' עכ"ל זה התירוץ אינו אלא לפי' ר"ת דבהכי איירי הא דנכרי שליקט עשבים כו' דקאי בתרי עברי נהרא מדאסר לה בשביל ישראל אבל לפר"י ליכא לשנויי הכי דמנליה למקשה דאיירי הכי ואימא דאיירי כשהבהמה יכולה לאכול מן המחובר כהך דר"ח דמעמיד אדם כו' ולא הוי מוקצה כלל וק"ל:

דף קכב:

בד"ה אהדרינהו כו' דמשום נר לא' נר כו' עכ"ל לעיל גבי מרחץ וגבי מסיבה ברוב ישראל ומחצה על מחצה לא הוצרכו לכך דאפשר דנר לאחד נר למאה לא שייך כלל ברוב ישראל ובמחצה על מחצה אלא הכא דע"כ מדמהדר מעיקרא שמואל אפיה היינו משום דרוב ישראל היה או מחצה על מחצה ושוב כד אייתי שטר וקרי הוה שרי היינו משום דנר לאחד נר למאה ואם כן תקשי ליה מעיקרא נמי מה"ט דנר לאחד נר למאה לא הוה ליה למהדר אפיה ואהא תרצו דמשום נר לאחד כו' אלא היכא שניכר כו' כי הכא דאייתי שטרא וקרי ביה ומיהו בנכרי וישראל לחוד לא אצטריך לן היכרא דודאי עיקר אדעתיה דידיה עבד כו' כפרש"י ודו"ק:

סליק פרק כל כתבי

בפירש"י בד"ה ה"ק כו' ואע"פ לא ארבותא כו' אלא ארבותא דנתפרקו בין בחול בין בשבת כו' עכ"ל מפירושו נראה דל"ג בגמרא אע"פ שנתפרקו בחול ניטלין וכן נראה דהא לא קתני בחול במתני' וכה"ג דקדק הר"ן מפירוש רש"י דל"ג במתני' אע"פ שנתפרקו בשבת מדפירש אבשבת דקתני רישא קאי כו' וק"ל:

תוס' בד"ה לעולם קסבר כו' ופריך והא נמי נוטלין קתני כו' עכ"ל ר"ל נוטלין בוי"ו משמע סילוק מהיכר ציר אבל לשון טלטול ניטלין ביו"ד קתני ליה בכ"מ ומלת נמי לכאורה אין לו מקום כאן בלשון התוספות ויש ליישבו דר"ל דאין המכוון ממנו נוטלין קתני דשרי ולא ניטלין דהיינו טלטול דאסור דהא ודאי טלטול מכ"ש דשרי כסברת אביי למשרי טפי טלטול וכדקתני בהדיא במתני' דטלטול שרי אלא דר"ל דנוטלין קתני נמי דשרי דהיינו סילוק ומכ"ש טלטול וק"ל:

בד"ה רחת כו' וא"ת והאמר רב יהודה כו' מדבעי מיניה מרב יהודה כובד עליון כו' משמע דס"ל הכי כו' עכ"ל לכאורה בפשיטות הוה ליה לאקשויי מהך דבעי להו מרב יהודה בכובד עליון כו' והוה רפיא בידיה והכא פשיטא ליה לאסור ויש ליישב דמהך אבעיא לחוד ליכא לאקשויי דאימא דהכא דקאמר לאסור היינו הך דקאמר התם ולאו דלפעמים קאמר לאיסורא משום דהוה רפיא בידיה ומספקא ליה בכל כלי שמלאכתו לאיסור אבל מהא דמשמע דסבירא ליה הכי בכלי קיואי דפשיטא ליה להתיר קשה שפיר אדהכא ודו"ק:

דף קכג.

בד"ה פגה כו' מיירי שהניחה על מנת ליטלה כו' עכ"ל דבהניח לכל השבת לכ"ע תקשי דהוי בסיס לדבר איסור ואפילו במגולה מקצתה ליאסר אבל אי מיירי בהניחה על מנת ליטלה ל"ק להו הכא מאי טעמא דמאן דאסר דהא כשכח דמי ואפי' טלטול גמור שרי כו' וכ"ש טלטול מן הצד כדקשיא להו לקמן גבי פוגלא די"ל דאימא דמאן דאסר הכא דהיינו ת"ק תנא הוא ופליג וס"ל דטלטול מן הצד וכ"ש טלטול גמור אסור שפיר בשכח והך דהתם כר"א בן תדאי אתיא אבל גבי פוגלא קשיא להו שפיר לרב נחמן מסתמא דמתני' דמתיר אפי' טלטול גמור בשכח ולכך הוצרכו לדחוק ולחלק אליביה דאע"ג דכשכח דמי כו' מכל מקום לא היה להניח באותו ענין כו' כמ"ש לקמן ודו"ק:

בד"ה האי פוגלא כו' אי במניח מ"ט דשרי מלמטה למעלה הא אפילו ניעור לא שרי כו' עכ"ל וליכא לאקשויי לפי האמת מנליה לאוקמא האי פוגלא במניח על מנת ליטלה ותקשי ליה מדרב נחמן אדרב נחמן ומסיק דהדר ביה מההיא אימא דלא הדר ביה מהך דפוגלא וקושטא דאיירי במניח שם לכל השבת דיש לומר דבמניח לכל השבת לא הוה אצטריך ליה לרב נחמן לאשמעינן דאסור טלטול מן הצד כיון דאפילו ניעור אוסר ביה ודו"ק:

בד"ה מדלענין כו' תימה הא דתנן לקמן כל הכלים הניטלין שבריהן כו' עכ"ל ויש לדקדק אמאי לא תקשי להו מהך דתנן בסמוך גבי קנה של זיתים שאם אין בראשו קשר אינו מקבל טומאה וניטל בשבת דהכא אפילו ע"י יחוד לא הוי לטומאה מנא כיון שהוא פשוטי כלי עץ והר"ן תירץ בזה וז"ל וכי אמרינן דשבת וטומאה כי הדדי נינהו הני מילי בדבר שהוא כלי מעיקרו ונשבר כגון מחט שניטל חורה או עוקצה אבל בכלי מעיקרו שבת וטומאה לאו כי הדדי נינהו כו' עכ"ל אבל התוס' אי הוו נמי סברי האי תירוצא א"כ לכאורה לית ליה ראייה מגלמי דאימא דהוי כלי לענין שבת משום דהוי כלי מעיקרא וי"ל כיון דלא נעשה הגלמי מעיקרא על דעת זה שיהיה כלי כמו שהוא ה"ל כמו שברי כלים ואי לאו שראוי לייחדה כך לא הוה מנא נמי לשבת וק"ל:

דף קכג:

בד"ה איתיביה כו' לדידי מוקמינן לצורך מקומו וה"מ לשנויי כר' נחמיה כו' עכ"ל מדבריהם נראה דלמאי דמסיק נמי רבה לעיל גבי עלי טעמא משום דקפיד גבי מדוכה קאי האי תירוצא דאתיא כרבי נחמיה וכן נראה מדברי בעל המאור דליכא קפידא כ"כ במדוכה כמו בעלי לרבה וכן מוכח דקמסיק רבה דכולהו לאחר התרת כלים נשנו ומדוכה כרבי נחמיה ולא קאמר מדוכה משום דקפיד אבל רש"י פירש לעיל למאי דמסיק רבה בעלי משום דקפיד ה"נ במדוכה קשה למה לא אמר רבה לקמן מדוכה משום דקפיד מיהו משום דאין זה הוכחה אלא דאיכא למימר נמי כתירוצא קמא דאתיא כר' נחמיה וכדמסיק לקמן ואין להקשות בעלי כיון דמשני ליה רבה לעיל משום דקפיד מאי פריך אביי הכא לרבא די"ל דהאי תירוצא דקפיד נראה להם לאביי ורבא דחוק דליכא קפידא בעלי כמו בסיכי זורי ומזורי אבל האי תירוצא גבי מדוכה כרבי נחמיה דקושטא דרבי נחמיה סבר הכי וליכא דחוקי במלתא אלא מהאי טעמא דלית הלכתא כוותיה וליכא לאקשויי נמי כיון דאביי הכא ניחא ליה לאוקמא בצורך מקומו מאי פריך ליה לרבה דאימא דרבה נמי אוקמה בהכי דאוסר נמי לצורך מקומו ולא התיר אלא לצורך גופו די"ל דאביי לעיל הוה סבר כרב יהודה דאף לצורך גופו אסור והוה משמע ליה אין מטלטלין אותן בשום ענין אבל הכא בשמעתין הדר ביה אביי לגבי רבה להתיר לצורך גופו כפרש"י וכדברי בעל המאור והוה משמע ליה שפיר אין מטלטלין בצריך למקומו ודו"ק:

בד"ה ה"נ מחמה לצל והא דנקט לקצב עליו בשר כו' עכ"ל ר"ל דהיינו לצורך גופו של שמחת יו"ט דמשמע ולא שאר צרכי גופו או מקומו וה"ה דהמ"ל כן לאביי אלא דהך קושיא חזקה יותר וק"ל:

דף קכד.

בפרש"י בד"ה שומטה מפתח כו' ואע"פ שמלאכתו להיתר לא כו' עכ"ל קרי ליה מלאכתו להיתר שהרי עשוי לנעול בו ומיהו צריך שיהיה בו גלוסטרא להיות ראוי לדוך בו כדפרש"י לעיל דתהוי תורת כלי עליו משום דביו"ט ודאי בקעת נמי מקרי מלאכתו להיתר כדלקמן שעומד מסתמא להסקה שמותר בי"ט אבל בשבת שאינו עומד להסקה אי לאו דתורת כלי עליו הוה אסור לטלטלו וק"ל:

גמ' לרבה למר אליבא דר' נחמיה הני קערות היכי מטלטלינן כו' קצת קשה דלרבא נמי תקשה ליה קודם התרת כלים הני קערות היכי כו' ויש ליישב ודו"ק:

תוס' בד"ה הא ר"א כו' והא דדייק התם הא לענין מכשירין זה וזה שוין לא דייק כו' עכ"ל ודאי דאיכא לדיוקי הכי נמי אהך דפרק משילין אלא דלא נחית בפ' קמא דמגילה לדיוקי הכי אלא כדי לאוכוחי דמתני' לא אתיא כר"י אבל הך דפרק משילין דא"נ תידוק בה הכי מצי אתיא כר"י דלא פליג אלא במילי דאורייתא וק"ל:

דף קכד:

בגמרא אילימא דנשברה מעי"ט עצים בעלמא כו' לגבי הסקה בי"ט פשיטא ליה לתלמודא דהוכנו מעי"ט דסתם עצים להסקה נתנו אבל בנשברו מע"ש דבעי לאחר שבירה תורת כלי לא פסיקא ליה דהוכנו מע"ש למלאכה אחרת ובעי למימר דפליגי בהכי וק"ל:

דף קכה.

תוס' בד"ה מחצלת כו' לרווחא דמלתא כו' כדאמר רב נחמן לעיל חרס כו' עכ"ל. בנפרדה המחצלת בע"ש לא הוי צריכי ראיה מרב נחמן דהא לכ"ע מסיק לעיל דלא בעי ביה מעין מלאכה ראשונה אלא משום דאיכא לאוקמא בנפרדה מחצלת בשבת גופיה ולרבא דאית ליה מוקצה וכ"ש נולד ניחא דבעי ביה מעין מלאכה הראשונה כמ"ש התוס' לעיל דגבי חרס בע"ש דווקא איירי ולכך הביאו מרב נחמן דאמר הכי אליביה דשמואל דס"ל בסוף מכילתין כר"ש דלית ליה מוקצה וע"כ הך דחרס קטנה דלעיל בשבת נמי איירי דלא בעי מעין מלאכה ראשונה ואם כן הכא דאליבא דשמואל נמי קיימינן נהי נמי דבשבת איירי ע"כ דלרווחא דמילתא ובהכי ניחא שלא פירשו התוס' כן לעיל גבי חרס דאיירי בע"ש אלא לרבא אבל לשמואל ודאי דמיירי נמי בשבת ודו"ק:

גמ' ורבנן סברי טמאים יהיו לכם מ"מ ורבנן כו' יותץ ההוא לאידך גיסא כו' ואי לאו יתורא דטמאים יהיו ולא הוה כתיב נמי יותץ לא הוה מטמאינן במחובר לקרקע כלל ולא היסק ראשון אפילו בתלוש אלא היסק שני בתלוש וק"ל:

שם אדמפלגי בשברי תנור ליפלוגי בתנור גופה כו' יש לדקדק דאימא דלרבותא דר"מ נקט שברי תנור דהוי מנא ותנור גופה מבעיא ויש ליישב דלרבי יהודה קשיא ליה טפי דלא ניחא למיתני שברי תנור מב' צדדין דליתני אי תנור גופיה דהוי רבותא טפי ואי דליתני שאר שברי כלים דהוי נמי רבותא טפי כדפרכינן לעיל אבל לר"מ אי הוה תני תנור גופיה לא הוה קשיא לן מב' צדדין אלא חדא דליתני אפילו שברי תנור דהוה רבותא טפי ודו"ק:

דף קכה:

בפרש"י בד"ה ל"ש דמותר לטלטל החבית והאבן עליה דקתני ואם היתה בין החביות כו' עכ"ל לכאורה פירושו קשה דמי הכריחו לפרש הך מימרא אסיפא דהך מתני' לענין טלטול החבית כיון דארישא מייתי לה הכא אניעור וכן פי' רש"י גופיה לקמן דארישא קאי וניעור בעלמא נמי אסור במניח וכ"כ התוס' לעיל בפרקין ובפ' במה טומנין ויש ליישב דלכך לא פי' הכא כך דקאי ארישא דלא ליהוי פלוגתא דרבי אמי ורבי אסי הכא פלוגתא רחוקה כ"כ בתלתא דרגי דלרבי אמי אסור במניח אפילו ניעור ולרבי אסי שרי במניח אפילו האבן גופיה לטלטל להדיא אבל אי קאי אסיפא דאיירי בטלטול החבית גופיה לא הוה פלוגתא רחוקה כ"כ אלא בתרי דרגי דלרבי אמי אסור במניח טלטול החבית גופיה ולרבי אסי שרי לטלטל אף האבן להדיא אבל בניעור אפשר דלא פליגי ולכ"ע

שרי ועי"ל דלכך פי' הכא לענין טלטול החבית ולא בניעור משום דומיא דמייתי עלה ואזדא לטעמייהו כו' דפליגי נמי בטלטול גופיה ולא בניעור ודו"ק:

בד"ה צאו ולמדום כו' לפי שאין הזמנה אפילו במעשה חשוב כו' עכ"ל ר"ל שאפילו מעשה חשוב יותר משפשוף לא מהני לאבן ליגע בהן למחר ולסדרן למחר ולכך היה מצריך לסדרן בע"ש ולא ליגע בהן ביד כלל למחר אלא לישב עליהן ומהרש"ל הגיה בפרש"י לאין צורך וק"ל:

בד"ה שאין עושין כו' ופקק החלון דמתניתין משום דבנין קבוע ומחזי כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה ע"פ דברי התוס' דפרק מי שהוציאוהו ע"ש אבל עיין בר"ן לקיים פרש"י דהכא בלי מחק והגה"ה וק"ל:

תוס' בד"ה ואזדו כו' התם רב אסי גרסינן כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהכא רבי אסי קאמר שהיה תלמידו של ר' יוחנן חבירו של רבי אמי אבל התם רב אסי גרסי' דפליג התם עם רב ושמואל שהיה תלמיד חבר לרב כמ"ש התוס' פרק קמא דחולין וק"ל:

בד"ה הכל מודים כו' לאו משום דאי הוה אמר אין מטלטלין כו' הוה ניחא ליה אלא אז נמי היה קשה היכי עביד כו' עכ"ל ולשיטת רש"י נמי אי נמי דהוה אמר נמי אין מטלטלין כו' לא הוה ניחא דהוה קשה דהיאך היה מטלטל הגלימא ד' אמות אלא דלפירושו ודאי ניחא להו למפרך האמת דסבר זה מטלטל כו' ושפיר היה מטלטל הגלימא מה שאין כן לפירוש של התוס' דאין זה סברא פשוטה כ"כ לומר דהיכא דאין המחיצה באה להתיר דשרי לעשות מחיצה ודו"ק:

דף קכו.

בד"ה בין קשור כו' ופריך ולימא מר בין תלוי כו' והוא שקשור כר"י כו' עכ"ל ר"ל דהשתא שפירש והוא שמתוקן לאו של מעשה הוא פריך שפיר ולימא דבעי קשור אבל אי הוה פי' והוא שמתוקן בתיקון של מעשה לא הוה פריך מידי דהא דבעי בנגר קשירה היינו משום שלא עשה בו מעשה אבל הכא דעביד ביה מעשה והכינו לכך יש תורת כלי עליו ולא בעי קשירה וק"ל:

בד"ה והמונח כו' ליכא איסורא אלא משום טלטול וכי ההיא דקנה כו' דמיירי משום טלטול כו' עכ"ל. וכן האריכו התוס' לקמן להוכיח מההיא דקנה כו' וממאי דפריך עליה מחריות של דקל דכולה שמעתין לרבי אבא בר כהנא ולר"י משום איסור טלטול הוא ולא משום איסור בנין ויש לדקדק דאמאי שבקו התוס' בכל זה ראייתם דלעיל שכתבו בפשיטות דטעמא דנגר הנגרר ע"כ משום טלטול דאם לא כן מאי ראיה מנגר לפקק דלא שייך ביה בנין אלא תוספת אהל ושרו רבנן בלא קשירה כדמוכח במי שהוציאוהו ונראה ליישב שבעלי התוס' לא נראה להם ראיה גמורה לומר לר' יוחנן בתוספת אהל ולא שייך בנין ולא בעי קשירה ולית להו ראיה גמורה דכולה שמעתין בטלטול איירי אלא מההיא דקנה כו' ומדפריך עלה מחריות כו' כמ"ש התוס' לקמן אלא שהוצרכו לראייתם דלעיל משום דקשיא להו מנליה דתלמודא דר' יוחנן משום איסור טלטול נגע ביה בנגר הנגרר בההיא דקנה כו' ופריך עליה מחריות כו' דאימא דר"י נמי משום איסור בנין נגע ביה כמו שמואל דסבר הכי בעירובין כמ"ש התוס' לקמן ואהא תירצו לעיל דמשמע ליה לתלמודא דר' ירמיה וכן ר"י דמדמה הך דפקק לנגר הנגרר ע"כ משום איסור טלטול הוא דאי משום בנין לא הוה מדמה ליה פקק לנגר הנגרר דלא שייך בפקק בנין כו' ודו"ק:

בד"ה שקשור ותלוי כו' והשתא א"ש הא דתנן כו' דאי אמרת דוקא נקט כו' אם כן השתא לא הוי מונח דר"י כמונח דתנא קמא כו' עכ"ל לכאורה קשה דבנגר גופיה דקיימינן ביה ה"מ לדקדק כן דאי אמרת דוקא נקט ראשו מגיע לארץ כו' א"כ לא היה נגרר דר' יהודה כמו נגרר דת"ק דנגרר דר"י ע"כ אפי' שני הראשים מונחים בארץ אלא שקשור ולא תלוי ור"י לא אוסר אפי' במדינה אלא שאינו קשור כלל ונגרר דת"ק דשרי במקדש לא הוי אלא דוקא בקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ויש ליישב דמנגרר לא הוי קשיא להו כ"כ דאימא דתרווייהו נגרר מקרו ות"ק לא התיר אפי' במקדש אלא ההוא דנגרר דקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ ואסרו במדינה ובא ר"י להתיר בתרווייהו באותו נגרר דאיירי ביה ת"ק דשרי אף במדינה והוסיף להתיר אף בנגרר ושני ראשין מונחים לארץ אף במדינה אבל ממונח קשיא להו שפיר דא"נ תרווייהו מונח מקרי מכל מקום דחוק דר"י לא איירי כלל בההוא מונח דאיירי ביה ת"ק דא"כ היכי קאמר המונח במקדש ההוא במדינה נמי שרי כו' ודו"ק:

דף קכו:

גמרא וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי כו' הקשה מהרש"ל ותימה גדולה לפר"י דלעיל שפירש חריות של דקל דאוין הן לישיבה כו' א"כ איך פריך הכא לרב אסי כו' הלא בע"כ לא דמו להדדי כו' עכ"ל ול"נ דלק"מ דהא לפירוש התוס' השוו לעיל ישיבת החריות לשפשוף אבנים וכמו שבשפשוף אבנים לא בעי תורת כלי כמו בשאר כסוי כלים משום כיון דמסותת ומרובע סגי להו בשפשוף שא"צ עוד תיקון כו' כמ"ש לעיל ור"ל דדבר זה משוה אותן תורת כלי ה"נ בחריות לרב אסי כיון דראויים הם לישיבה ע"י מעשה ישיבה בע"ש הוכנו ומשוה אותן תורת כלי אבל לרשב"ג דלא בעי מעשה כלל בחריות אלא מחשבה בעלמא קשיא ליה שפיר והא בעינן תורת כלי דהיינו שום מעשה שהכינו לכך דהמחשבה בעלמא ודאי אינו משווה אותן תורת כלי והדברים ברורים למבין ודו"ק:

תוס' בד"ה וכ"ת ה"נ כו' פירש בקונטרס שיהא ראוי לעשות שום תשמיש אחר ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל הרא"ש כתב ליישב פירש"י לשיטתו שפי' כולה שמעתין לענין איסור בנין כו' עכ"ל ע"ש ור"ל אבל באיסור טלטול לא בעי שיהא כלי אלא לדבר זה ומיהו אין זה מספיק דא"כ מאי מקשה מחריות דלא הוה רק איסור טלטול וק"ל:

סליק פרק כל הכלים

דף קכז.

תוס' בד"ה דכ"ע למעוטי כו' דההיא דקתני ד' וה' קופות כו' דא"כ ה"ל למתני בעשר וט"ו כשיעור ה' קופות כו' עכ"ל. וממתניתין דקתני בה נמי אפי' ד' וה' קופות לא הויא קשיא ליה לתלמודא ליתני בעשר וט"ו דלא נחית למתני ד' וה' קופות אלא דהיינו שיעור ה' קופות ומיהו אפשר דמצי למעוטי במשא לפנות בכלים קטנים ולישא בעשר וט"ו פעמים אבל בברייתא דקתני ד' וה' קופות של כדי שמן כו' דמשמע דנחית למתני שיעור כדין גדולים כשיעור הקופות דהיינו ד' וה' ואי הוה סבר למעוטי במשא ה"ל למתני עשר וט"ו כדין קטנים כשיעור ה' קופות ודו"ק:

בא"ד שחטה בשדה כו' התם שאני דאיכא טירחא יותר כו' עכ"ל ובר"פ שואל תירצו משום דמחזי כעובדא דחול ע"ש:

בד"ה אע"ג דאית ליה כו' מכאן יש להוכיח כו' דאי הא נמי לפי האורחים אמאי נקט ד' וה' כו' עכ"ל דממתני' גופא ליכא לאוכוחי מידי דאימא ודאי באדם אחד הוה לפי האורחין עד ד' וה' קופות ונקט ד' וה' קופות משום דבאורחין טובא דצריכי טפי מד' וה' אין מפנין טפי מד' וה' אבל אי הוה אמרי' דבטובא נמי הוה לפי אורחין כדאמר הכא א"כ אמאי נקט כלל ד' וה' אי לאו משום דבאדם אחד נמי ד' וה' מיהו הראיה שנית שכתבו ועוד מדלא מספקא כו' משמע הא אם אמר אע"ג דמתרמי כו' ואי אמרי' ד' וה' קופות הוה לפי אורחין אכתי איכא לספוקי כו' עכ"ל אין זו הראייה מכרעת דאימא דודאי כן הוא לפום אותה סברא דבאורחין טובא נמי לא רק ד' וה' איכא למימר דבאדם א' נמי ד' וה' דאין חילוק בין מועטים למרובין אבל לפום הסברא דקיימינן דבטובא הוה לפי האורחין ה"נ אית לן למימר באדם אחד הוה לפי אורחין ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה אוכל מפירותיהן כו' שקולה מכרעת דשכר מצוה בהאי עלמא איכא עכ"ל כצ"ל ור"ל דהך מתני' דקתני בהנך דאוכל מפירותיהן בעוה"ז כו' ולא במצות אחרות היינו לענין זה דבהנך אם היה שקולה מכרעת משא"כ באחריני אבל שכר מצוה ודאי דאיכא נמי בכל מצות בעוה"ז כדקתני התם כל העושה מצוה אחת מטיבין לו כו' והכי מפרש לה התם בגמרא ומהרש"ל הגיה באריכות לאין צורך גם מ"ש שאין זה תלוי בזה אינו כן דשפיר תלוי זה בזה וק"ל:

דף קכז:

בד"ה האי אידגן מדנקט אידגן משמע אפילו לא ראה כו' אכתי אפילו הקדימו בכרי נמי לא לחייב כו' עכ"ל ר"ל מדתלה הדבר באידגן לחוד משמע דאפילו לא ראה פני הבית ולא חלה עליו עדיין חובת תרומה מ"מ כיון דאידגן אם הקדים מעשר ראשון לתרומה גדולה אין הלוי פטור מתרומה גדולה ואהא קשיא להו מנליה הא דהא מה"ט דמוקמינן קרא לפטור בהקדימה בשבולין משום דעדיין לא חל עליו חובת תרומה איכא לאוקמי נמי האי קרא לפטור אפילו באידגן אם לא ראה פני הבית כיון דלא חל עליו נמי חובת תרומה ותירצו די"ל דאי לא כתיב והרמותם כו' ר"ל דאי לא כתיב מיעוטא כלל לפטור הקדים מעשר ראשון לתרומה ודאי דה"א דבכל גוונא חייב בהקדים ואפילו בלא אידגן דמהיכא תיתי לפטור הקדים השתא דכתיב מיעוטא לא מוקמינן ליה אלא במסתבר למעט דהיינו לא אידגן משום דאז אפילו היה רואה פני הבית לא היה חל עליו חובת תרומה משא"כ באידגן דיש לחייבו בהקדים אפילו לא ראה פני הבית כיון דאילו היה רואה אז פני הבית היה חל עליו חובת תרומה וא"נ י"ל הא דנקט אידגן היינו ככל דינו שראה כו' אבל בלא ראה פני הבית קושטא הוא דאפי' באידגן יש לפטור בהקדים וק"ק להאי תירוצא דלא הוה ליה למנקט בשבלין דבהקדים נמי באידגן נמי איכא פטור בלא ראה פני הבית ויש ליישב דנקט בשבלין לרבותא דאפי' בראה פני הבית פטור בהקדים אבל התוס' בפרק בכל מערבין ובפרק קמא דביצה מוכיחין כתירוץ הראשון שכתבו התוס' הכא ע"ש:

דף קכח.

בד"ה דג תפל כו' וי"ל דדג תפל אינו ראוי לכלבים כו' עכ"ל ור"ל דמידי דלא חזי כלל אפילו לכלבים ר"ש נמי מודה ביה דאסור לטלטלו וק"ל:

בא"ד ובשר תפל מותר לטלטלו לר"י מפני שהוא מאכל לחיה עכ"ל ומטעם דכל ישראל בני מלכים הן כמ"ש התוס' לקמן ואין להקשות אמאי לא משני לעיל לרב הונא דס"ל כרבי יהודה לגמרי דאסר מוקצה אפילו לטלטל ובשר תפל מותר לרב הונא משום שהוא מאכל לחיה די"ל דא"כ הוה סבר דכל ישראל בני מלכים הן כהנהו תנאי דסברי הכי לעיל ואנן קיי"ל דלית הלכתא כוותייהו דכה"ג שיטה נינהו כמ"ש הרי"ף והרא"ש ודע דלפי תירוץ זה של התוס' ליכא ראייה מהך ברייתא דהלכה כרב הונא דשרי לטלטל בשר תפל כמ"ש הרי"ף והרא"ש דהא לא שרי ליה אלא משום שהוא מאכל לחיה וכל ישראל בני מלכים הן ואפילו לר"י שרי מה"ט ורב הונא נמי מודה דלית הלכתא הכי אלא דשרי ליה משום דס"ל כר"ש דמתיר מוקצה כדמסיק לעיל ודו"ק:

דף קכח:

בד"ה אין עוקרין כו' ותו סיפא דמוקמת לתרנגולת דאין מדדין ברה"ר ולעיל קתני דאפי' בחצר לא כו' עכ"ל ק"ק דאימא דקושטא הוא דאפילו בחצר לא וכדקתני לעיל והכא לאו לדיוקא אתא דאין מדדין ברה"ר אבל מדדין בחצר אלא לגופה אתא דאפי' ברה"ר דוחין אותה עד שתכנס י"ל דאי משום דוחין קתני ברה"ר תקשי ליה ממתני' דקתני דוחין סתם אלא ע"כ לענין דוחין ודאי אין חילוק בין בחצר בין ברה"ר ולא קתני ברה"ר אלא משום דיוקא דאין מדדין ברה"ר ואם כן תקשי דלעיל קתני דאפי' בחצר לא וק"ל:

דף קכט.

בד"ה רבא משמיה כו' דמסתמא ביום ח' היה קודם מילה כו' דלאחר מילה כו' עכ"ל לא הוו צריכי לכל זה הכא דאיך שיהיה בין קודם מילה בין לאחר מילה הוי לאחר ז' ויש ליישב אם נימא דדין ג' וז' לענין פתיחת הקבר הוי מע"ל ואם כן ודאי אם נימא דלאחר מילה היה הרי א"נ דילדה ביום הרי הוא לאחר ז' משעת לידתה אבל אם היה קודם מילה יש לבעל דין לחלוק שילדה ביום שהיה זה קודם מילה תוך ז' ללידתה מע"ל ולא הוי רבא דהתם לטעמיה אלא כנהרדעי דפתיחת הקבר לא הוי אלא עד ג' ולכך בעי התם לומר צריכה אני תוך ז' ומהא קאמרי דמ"מ משמע דהיינו לאחר ז' דסתמא קאמר התם ואפילו בילדה בלילה דא"נ קודם מילה הוה לאחר ז' הוא ודו"ק:

דף קכט:

בפרש"י בד"ה דקיימי מאדים כו' ושל שלישי בשבת מאדים נמצא מאדים כו' בשעה שמינית ביום והוא זוגות כו' עכ"ל. ובערוך בערך זוו פי' יום ג' יבא מאדים ב' פעמים בזווי בשעה ח' ובשעה כ"ב משום הכי חיישינן כו' זהו פר"ח עכ"ל. ור"ל דכיון דההקזה אינו אלא ביום מתחיל הסכנה מתחלת היום עד כ"ד שעות מתחלת יומו וכיון שיש ב' פעמים מאדים בזיווי ביום ג' מתחלת היום עד כ"ד שעות דהיינו שעה ח' ושעה כ"ב מתחלת יומו בתוך כ"ד שעות סכנה היא למקיז וכן ביום ו' יש ב' פעמים בזיווי מתחלת יום ו' בשעה ו' ובשעה כ' מתחלת היום בתוך כ"ד שעות והוצרך לפרש כך לתרץ קושית התוספות דביום ד' לא הוי ב' פעמים בזיווי מתחלת היום תוך כ"ד שעות ומיהו ביום ב' וה' נמי תמצא ב' פעמים בזיווי בתוך כ"ד שעות מתחלת יומו אלא דניחא ליה בטעמא דקאמר משום בית דין של מעלה ומטה וכצ"ל לפירוש התוס' ודו"ק:

דף קל.

פרק רבי אליעזר דמילה

תוס' בד"ה ר"א אומר כו' וא"ת ויביאו התינוק כו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל כו' עכ"ל. ר"ל מדאורייתא ליכא איסור שבת כלל כיון דחי נושא את עצמו לכ"ע באדם כדאמרינן בפרק המצניע ומיהו איסורא דרבנן ודאי דאיכא כדמוכח בפ' מפנין דאשה מדדה את בנה אפי' ברה"ר דא"נ מגבה ליה חי נושא את עצמו כפרש"י שם משמע דאינה נושאה להדיא בנה ונראה דלא נחתי הכא לאקשויי הכי ויביאו התינוק כו' מההיא דר"ל דכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב כו' דבלאו הכי קשיא להו לקמן מיניה דר"ל אהך דר"א והניחו הדבר בקושיא אלא דמסברא נחתי הכא להקשות אמאי (לא) נקט לר"א תיקון דהבאת איזמל טפי ה"ל למינקט הבאת תינוק כו' ובתירוצם שני שכתבו הכא כדי למהר המצוה לא ניחא להו לתרץ הך דר"ל לקמן דכיון דיכול לקיים שניהם משום כדי למהר המצוה לא אמרי' ליה לעבור עבירה ולא דמי להההיא דהתם באומר אבי הבן לקוץ כו' דמסיק בדליכא אחר דהתם כיון דליכא אחר ואם נמתין עד שיבא אחר תעבור זמן מילה משא"כ הכא דכך יעשה המצוה בזמנה דרך חצירות וגגות כמו דרך רה"ר ואין לחוש אם יתאחר קצת ודו"ק:

בד"ה שש אנכי במדרש למנצח על השמינית כתיב הנדרש כו' עכ"ל ר"ל דרשה שהביא רש"י שהיה דוד משמח עצמו בבית המרחץ כיון שנסתכל במילה דרשינן לה במדרש מהאי קרא למנצח על השמינית מזמור שהיה משמח ואמר שירה על המילה שנתנה בשמינית והכי איתא פ' התכלת ע"ש ומהרש"ל הגיה לאין צורך וק"ל:

דף קל:

בפרש"י בד"ה מהו לטלטל כו' ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור כו' עכ"ל. ר"ל פשיטא לן דאסור למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לר"ש דאית ליה גגין וחצירות וקרפיפות ומבוי רשות אחד הן פשיטא לן דאסור בכלים ששבתו בבית אבל כלים ששבתו בחצר מותר להוציא מחצר למבוי כמ"ש רש"י לקמן ולרבנן דפליגי אסור בכל גוונא להוציא מחצר למבוי וק"ל:

בד"ה מותר לטלטל כו' ולדברי חכמים גגין וחצירות רשות אחד כו' עכ"ל. מפירש"י פ' כל גגות לא שיטלטל מגג לגג אם חלוקין בעליהם משום דגגין לרבנן כבתים משוי להו על ידי חילוק של מטה כו' ומגג לחצר דרבים מטלטלין ואע"ג כו' עכ"ל ע"ש. וכן מוכחא שמעתין דהתם דהכא דרבנן מחמרי טפי מר"מ דר"מ שרי דרך גגות מגג לגג ורבנן אסרי ליה משום חילוק רשויות של מטה ור"מ מחמיר טפי מגג לחצר של רבים משום דאין תשמישן שוה וק"ל:

בד"ה ואייתוה מהאי רישא שהיה התינוק בבית כו' ואיזמל בבית שבראש כו' עכ"ל לכאורה פירושו תמוה היאך הביאו האיזמל מן הבית והיאך הביאוהו לבית התינוק דאפילו ר"ש דשרי מחצר למבוי כדלקמן לרב בלא עירוב ולרבי יוחנן אף בעירוב כמ"ש התוס' היינו משום דחצר ומבוי רשות אחד הן לר"ש אבל מן הבית למבוי ודאי דאסור לכ"ע בלא שיתוף דאל"כ שיתוף ל"ל ונראה לומר ע"פ מ"ש הרי"ף סברת רבוותא דההוא דאמרי' דהעמידו דבריהם במקום כרת בהאיזמל לא אתיא כר"ש והרי"ף דחה דבריהם דלר"ש נמי העמידו דבריהם בכלים ששבתו בתוך הבית אבל הנראה ליישב דעת הרבוותא דלא העמידו דבריהם באיזמל במקום כרת אלא לרבנן דאפילו בכלים ששבתו בתוכה אותם אסור לטלטל דרך גגות וחצרות וקרפיפות ומשום הרואה דמטלטל האיזמל דרך גגות כו' ואתי נמי להתיר לדבר הרשות אבל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו אפילו לדבר הרשות לא ניחא דהעמידו דבריהם בכלים ששבתו בבית דלית ביה כ"כ למיחש משום הרואה דמי ידע שהכלים שבתו בבית ולא אתו להתיר לדבר הרשות והשתא לא צריכין אנו לדחוקי כמ"ש התוס' לעיל לר"ש דשרי בכלים ששבתו בתוכו וכן היה אותו איזמל עכ"ל אלא מדלא פירש התלמוד כן לר' שמעון לעיל נראה לרבוותא דבאיזמל שרי אפילו לא שבתו בתוכו וזו היא גם דעת רש"י שלא פירש כן לעיל דבאיזמל נמי איירי ששבתו בתוכו אלא דאפילו לא שבתו בתוכו שרי באיזמל לר' שמעון דלא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת דלאו כולי עלמא ידעי שהוא כלי ששבת בבית והשתא ניחא דלדברי הרי"ף והתוס' צ"ל נמי בהך עובדא דהכא לדחוקי דאתויי מהאי רישא כו' שהיה התינוק במבוי גופה בראש זה ואיזמל בראש אחר במבוי גופה ולא היה אחד מהן בבית כלל דאל"כ אף לר"ש העמידו דבריהם במקום כרת בכלים ששבתו בבית אבל לדעת הרבוותא וזו היא שיטת רש"י גם כן דפירש היו שניהם בבית זה בראש מבוי זה וזה בבית בראש מבוי אחר ולא העמידו בכה"ג דבריהם במקום כרת כיון דמותר לטלטל בכולו בכלים ששבתו בתוכו לר"ש ואפי' מתוכו לחצר דס"ל דחצר ומבוי רשות אחד הן כדלקמן ולית ביה משום הרואה דלא ידעי שהוא כלי ששבת בבית זהו הנראה לי ליישב פירש"י מסכים לדעת הרבוותא שכתב הרי"ף ודו"ק:

תוס' בד"ה ומי שרי כו' א"נ לישנא דשכחו כו' לא הל"ל שכחו כו' כיון דבשבת אפשר להביא בהיתר כו' עכ"ל ובאידך עובדא דלקמן דקאמר בה נמי שכחו ומסיק דמבוי שלא נשתתפו הוה ואייתוה מהאי רישא כו' דס"ל מותר לטלטל בכולו ובכלים ששבתו בתוכו הוה לפי שיטת הרי"ף והתוס' כמ"ש לעיל היינו נמי דאפילו הכי לא שרי אלא לר' שמעון כדמסיק לקמן מי גרם לחצירות שיאסרו כו' דלר' שמעון קאמר הכי משום דגג וחצר ומבוי חדא רשות הוא ועוד י"ל ר' אושעיא דמסיק דלא היה מעשה כך קאמר נמי דלא היה מעשה בשכחו ודו"ק:

בד"ה ניתקו חצרות כו' ומיהו חצר לא חשיב כליתא אע"פ שאסור לטלטל כו' עכ"ל אין זה מוכרח דאפשר דהוה ידעי דרב סבר כר' שמעון ומותר לטלטל מחצר למבוי אם לא ערבו אלא הך סברא דקאמר רב אשי מי גרם לחצירות כו' לא אסיק אדעתיה דהכי משמע מדלא מייתי רב אשי הא דרב דסבר כר"ש וק"ל:

דף קלא.

בד"ה לא לכל כו' דמילה דין הוא כו' דהיא עצמה דוחה שבת כו' עכ"ל והתלמודא לקמן דלא פריך הך פירכא אלא פריך מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג בריתות היינו משום דלא ליתו מיניה עומר וב' לחם דהן עצמן נמי דוחין שבת והתוס' הכא דלא נקטי הך פירכא די"ג בריתות משום דלא לכל אמר ר"א מכשירי כו' דקאמר משמע דאמילה דקתני במתני' קאי ובא למעט ציצית ומזוזה כדמסיק דלא נילף ממילה מדאצטריך ג"ש בשתי הלחם אבל אי לאו ג"ש לב' לחם והוי גמר לה ממילה ע"כ דלא פריך פירכא די"ג בריתות והוה גמרינן נמי ציצית ומזוזה ממילה ואהא קשיא להו שפיר דא"נ יליף ב' לחם ממילה מ"מ ליכא למילף ציצית ומזוזה דאין במצותן דחיית שבת ממילה דהיא נופה דוחה שבת ומיהו הך פירכא דקאמר לקמן תלמודא גבי ציצית ומזוזה הואיל ובידו להפקירן ה"מ התוספות נמי למינקט הכא דא"נ דהוה גמר ב' לחם ממילה ולא פריך י"ג בריתות מ"מ ליכא למילף ציצית ומזוזה ממילה כיון דבידו להפקירן דלכך לא נילף להו מסוכה כמ"ש התוספות לקמן ואפשר דנקטו התוספות דהך פירכא דקשיא להו נמי למאי דבעי למימר למעט לולב או סוכה או מצה דהא א"נ דהוה גמר ב' הלחם ממילה מ"מ הני ליכא למילף דאין במצותן דחיית שבת כמילה דהיא עצמה דוחה שבת ודו"ק:

בד"ה תאמר בשתי כו' יצא קצירת עומר שהיא מצוה וגלי רחמנא כו' דאם לא כן מ"ש דיליף טפי גבי עומר כו' עכ"ל דבריהם מגומגמים לכאורה ונראה לפרש בכוונת דבריהם משום דהך לישנא דקאמר בחריש ובקציר תשבות גו' יצא קציר עומר שהוא מצוה כו' יש לו שני משמעות לכאורה דמשמע שהוא קציר של מצוה שהבאת עומר מצוה הוא וע"כ צריך לקוצרו ואם מצאו קצור אינו קוצר ומשמעו נמי דהקצירה גופה מצוה היא ואפילו מצאו קצור קוצר לשם מצות עומר ואהא הוכיחו התוספות דע"כ דמשמעו דהקצירה גופה מצוה היא מדנקט התם טפי עומר משתי לחם ואם כן ע"כ אית לן למימר דלא נילף ליה אלא לגבי עומר דאל"כ לא לכתוב כלל קצירה גבי עומר ואנן שמעינן ליה שפיר בין בעומר בין בשתי הלחם מהאי קרא דבחריש ובקציר תשבות גו' דמשמע יצא קציר של מצוה בין בעומר ובין בשתי הלחם דהקצירה גופה מצוה היא אלא ע"כ מדכתיב קציר בעומר גלי לן קרא דלא נימא יצא קציר שהוא מצוה דהיינו שהקצירה גופה מצוה היא אלא בעומר ודו"ק:

דף קלא:

בפירוש רש"י בד"ה ונכתוב רחמנא בהדיא במצה ונגמר הנך כולהו כו' עכ"ל ר"ל דלא נכתוב כלל בעומר ושתי הלחם ובלולב ולא איצטריך לן נמי הך ג"ש דט"ו ט"ו מסוכה וסוכה גופה מלולב אלא דנכתוב בהדיא במצה וליגמרו כולהו מיניה אבל לעיל גבי סוכה לא פירש כן דנכתוב בהדיא בסוכה ולא נכתוב בכולהו משום דאין אתה מרויח כלום דמה לי לכתוב בהדיא בלולב או בסוכה ואע"ג דלא הוה איצטריך הג"ש דשבעת ימים אפשר דאצטריכא נמי למלתא אחריתא ולהכי לא פירש לעיל אלא דלא נכתוב עומר ושתי הלחם אבל לולב ודאי דנכתוב מיהו לפי מה שפירש לעיל דאין הג"ש משבעת ימים מופנה אלא דלולב גילוי מלתא הוא מדגלי בעומר ושתי הלחם א"כ ע"כ אי לאו דכתיבי עומר ושתי הלחם לא היה ילפינן סוכה מלולב אם כן ע"כ דלא תקשי נמי לעיל אלא דלכתוב סוכה בהדיא וי"ל דמה שכת' בסוף דבריו גמגום ר"ל דצריכין לומר דהג"ש מופנה היא וכמ"ש התוספות ואתיא נמי למלתא אחריתא כמ"ש לעיל ודו"ק:

תוס' בד"ה סד"א נילף כו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש כו' עכ"ל אין ר"ל דהך גזירה שוה שבעת ימים דלולב וסוכה נתנה בעלמא למדרש ליגמר בג"ש מהדדי למלתא אחריתא דאם כן מאי קאמר בתר הכי ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא כו' הא ע"כ פסיקא ליה לתלמודא שנתנה למדרש למלתא אחריתא אלא דר"ל דשמא בעלמא במקום אחר דכתיבי בתורה שבעת ימים ניתנה למדרש שבסיני נאמר לידרש תיבה זו וסד"א דניתנה מסיני לידרש גבי לולב וסוכה קמ"ל דלא ניתנה כלל גבי לולב וסוכה אלא במקום אחר דכתיב נמי שבעת ימים ואהא קשיא להו שפיר לפי האמת האי שבעת ימים דהכא למאי אתא לרבנן ודו"ק:

בד"ה שבעת ימים כו' לא הוה צריך למכתב כלל שבעת דה"מ כו' עכ"ל ורש"י דלא ניחא ליה בהכי משום דשבעת ודאי אינו מופנה דהך דרשה דפ"ק דפסחים שהביאו התוספות לעיל דאצטריך שבעת מה שביעי לחג אף ראשון כו' משמע דאתיא אפילו כר"א ודו"ק:

דף קלב.

בד"ה הא אהדריה כו' וקשה אמאי לא קאמר דאהדריה קרא מדכתיב כהן כו' עכ"ל ר"ל דאכתי לא איצטריך קרא למעט לילה בדלות כיון דאהדריה לכהן וק"ל:

בד"ה ת"כ דר' יוחנן כו' אף על גב דר"י אית ליה הלכה כר' אלעזר אצטריך למילה גופה כו' עכ"ל כצ"ל ר' אלעזר בלא יו"ד והיינו ר' אלעזר בן פדת אמורא שאמר אתיא אות אות ורב נחמן ב"י מפרש דבריו ומסיים להו דאתיא אות ברית דורות ונקטו ר' אלעזר במקום רב נחמן ב"י דנקטו כבר משום דר"א מרא דשמעתין דאמר אתיא אות הוא בכ"מ בר פלוגתא דר"י ומשמע לכאורה דבגוונא חדא איירי דכמו דאליבא דר"י ביום אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא התנא דר' אלעזר ה"נ לר' אלעזר אות ברית דורות אתא למכשירין ומילה גופה הוי הלכה אליבא התנא דר"א ואם כן הוי ת"כ נמי דלא כר' אלעזר ומש"ה קאמרי דאינו כן דלא בגוונא חדא איירי דאע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה אליבא דר"א מ"מ לר' אלעזר לאו הלכה הוא אלא דאות ברית ודורות אתא למכשירין וביום למילה גופה ואתיא שפיר ברייתא והמגיה בדפוס חדש בלובלין דלר"י אית ליה הלכה אליבא דר"א והברייתא אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"א דביום אתא למילה גופה גם אם מצא להגיה כך אינו נכון דאם נימא לר' יוחנן דהברייתא אתיא דוקא כרבנן א"כ אמאי הויא ת"כ דלא כרב אחא ב"י דהא לדידיה נמי איכא למימר דאתיא ברייתא כרבנן ולא כר"א ולכך לא בעי למדרש שמיני אלא שכן נראה דלרבי יוחנן אתיא סתמא דברייתא ככ"ע למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה לרבנן במילה גופה ולר"א במכשירין ומילה גופה הלכה וכן לרב נחמן ב"י אתיא סתמא דברייתא ככ"ע ובמילה גופה אייתי הברייתא ולר"א במכשירין אתיא מאות ברית דורות אבל לרב אחא ב"י לא אתיא סתמא דברייתא ככ"ע דע"כ לא אתיא כר"א כדמוכח מיניה בהדיא דלא בעי למדרש שמיני והדברים ברורים למבין ודו"ק:

בד"ה מה צרעת כו' ולימא ק"ו איפכא כו' ומה שבת שדוחה את המילה ומילה כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ למיעבד ק"ו ומה שבת החמורה עבודה דוחה אותה צרעת לכ"ש דה"נ עביד לקמן ק"ו גבי מילה שתהא דוחה צרעת וי"ל דהשתא אכתי לא אסיק אדעתיה הא דשבת חמורה משום דיש בה עונשין כו' עד דקאמר או אינו כו' וניחא להו בהאי קל וחומר גופיה דקאמר הכא וק"ל:

דף קלב:

בא"ד קבורת מת מצוה תוכיח דעדיפא ממילה כו' ואפ"ה לא דחיא שבת כו' עכ"ל ואין להקשות דנימא ק"ו ממת מצוה שלא תדחה מילה השבת ומה קבורת מ"מ שדוחה המילה שבת דוחה אותה אינו דין שתדחה שבת המילה די"ל דאיכא למפרך מה לקבורת מת מצוה שדוחה את העבודה תאמר בשבת שאינו דוחה העבודה ואין להקשות אק"ו דקאמר תלמודא אמאי לא תקשי להו מילה שלא בזמנה יוכיח שדוחה הצרעת ואינו דוחה השבת די"ל לפום סברא דהשתא דנימא האי ק"ו קושטא הוא דמילה שלא בזמנה נמי אית לן למילף מהאי ק"ו דדחי שבת והני קראי דלקמן דילפינן

מנייהו דמילה שלא בזמנה לא דחיא י"ט לא הוה מוקמינן להו להכי אלא לשריפת קדשים דאינה דוחה י"ט כדאמרינן בפרק במה מדליקין אלא לבתר דמסיק הכא או אינו וליכא הכא ק"ו כלל ממעטינן מהנהו קראי נמי למילה שלא בזמנה דאינו דוחה י"ט וק"ל:

בד"ה הדר אמר כו' והא דפשיט להו לרבה ולרב ספרא דצרעת דוחה עבודה מצינן למימר דמקרא נפקא להו כו' עכ"ל ויש לדקדק לרבה ולרב ספרא מאי או אינו דקאמר בברייתא קמייתא כיון דלית להו הך סברא משום דגברא לא חזי ע"כ דצרעת חמורה ואין נראה לומר דמפרשי ליה או אינו משום דרציחה או מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוספות לעיל דלא ה"ל לתלמודא להשמיט מלומר כן לרבה ולרב ספרא דהך יוכיח אינו כ"כ פשוטה כיון דבעי למעבד ק"ו מעיקרא ונ"ל לפום כל נוסחות ישנות שבגמרות שלפנינו דקאמר ומאי או אינו כו' דלמא שבת חמירה שכן יש בה עונשין כו' א"נ ממאי משום דחמירא צרעת כו' דר"ל ב' פירכות הווין חדא דליכא למילף מהאי ק"ו משום דצרעת חמירא בהך מילתא דדוחה עבודה דה"נ איכא בשבת חומרא שכן יש בה עונשין כו' וא"נ פירכא אחרת דליכא חומרא כלל בצרעת דדוחה עבודה דאינו אלא משום דלא חזי השתא ניחא דרבה ורב ספרא מפרשי לה או אינו דקאמר בברייתא קמייתא משום הך פירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת מיהו צרעת ודאי דחמירא בהא דדוחה עבודה ובהכי יתיישב לקמן בשמעתין גבי מילה שלא בזמנה דאינו דוחה יו"ט מלבדו משום דאתיא בק"ו שפירש"י דהיינו מק"ו דהכא דיש מקשים בלאו קושיא שהקשו התוספות בפרק ב"מ לפירש"י דהא רבא גופיה לית ליה האי ק"ו דס"ל דצרעת לאו משום דחמירא ליה אלא משום דלא חזי יש להקשות דהיאך מפרש או אינו דקתני בברייתא קמייתא דמוכח מיניה בהדיה דלאו ק"ו הוא ולפי נוסחא הישנה דגרסינן א"נ ממאי משום דחמירא כו' ניחא שהוא מפרש או אינו דבברייתא קמייתא כפירכא קמייתא דמפרש תלמודא דאיכא נמי חומרא בשבת משום עונשין כו' מיהו צרעת ודאי דחמירא בהא דדוחה עבודה והשתא הא ק"ו קאי לקמן ביו"ט דליכא התם הך פירכא דיו"ט לא חמיר שהרי אין בה עונשין ואזהרות הרבה כמו בשבת מיהו מפרש"י גבי דלמא שבת חמורה כו' נראה דל"ג אי נמי (ואי) [ואולי] [ודאי] טעות (כולי האי) נפל בפירש"י שם זהו נ"ל ברור בדברי התוס' הכא ובפרש"י בק"ו דלקמן גבי יו"ט ודו"ק:

ועוד יש לדקדק בזה לרבה ולרב ספרא דצרעת חמירא ומקרא נפקא ליה דעבודה אינו דוחה צרעת אם כן תקשה בברייתא בתרייתא דעביד ק"ו דמילה דוחה צרעת ומה שבת חמורה מילה דוחה צרעת לא כ"ש נימא דעבודה תוכיח שדוחה שבת ואינה דוחה הצרעת ולרבא דקאמר לאו משום דצרעת חמירא אלא משום דלא חזי לעבודה ניחא דליכא יוכיח לגבי מילה אבל לרבה ולרב ספרא קשה דשפיר הוי מצי למימר עבודה יוכיח וי"ל דניחא ליה לסתור הק"ו שאינו ק"ו כלל ודו"ק:

בד"ה האי עשה ולא כו' וא"ת והא קי"ל דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה נגמר כו' וי"ל מה למילה שכן נכרתו עליה י"ג כו' עכ"ל וכה"ג פריך בפ"ק דיבמות דליגמר מנזיר מצורע דעשה דוחה לא תעשה ועשה ומשני לה התם אך יש לדקדק דאין תירוצם מספיק הכא דאכתי קשה לרב אשי דלקמן דמילה שלא בזמנה אינה דוחה יו"ט משום דה"ל יו"ט עשה ולא תעשה ואין עשה דוחה עשה ול"ת נגמר מהכא ממילה שלא בזמנה דלא הוה אלא עשה ודוחה צרעת דהוה עשה ול"ת ואחר העיון בזה בסוגיא דפ"ק דיבמות ראיתי אהא דמסיק התם דעשה דוחה ל"ת ילפינן ליה מכלאים בציצית הקשו התוספות שם ואם תאמר אדילפי מכלאים בציצית דדחי גילף משריפת קדשים דלא דחי כדדרשינן כו' עד בקר ליתן בקר שני לשריפתו ויש לומר דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יו"ט ומכל מקום אי לאו בקר שני לא הייתי מחלק וה"א דדחי כו' עכ"ל והשתא ניחא נמי הכא דאין ללמוד מילה שלא בזמנה שתהא דוחה יו"ט דהוה עשה ול"ת ממילה שלא בזמנה שדוחה צרעת דהוה עשה ול"ת כיון דהתם לא בטלה מצותו ויכול למולו אחר י"ט דהא אפילו ל"ת לחוד בכה"ג גלי קרא דלא דחי כגון שריפת קדשים שיכול לשורפו אחר יו"ט כמ"ש התוספות שם ועיקר קושייתם דנילף ממילה שלא בזמנה דדוחה צרעת דעשה דוחה עשה ול"ת בדבר דבטל מצותו כגון מילה בצרעת דאין זמן לרפואת הצרעת דומיא דילף התם מכלאים בציצית דעשה דוחה ל"ת דהיינו בדבר דבטל מצוותו וזה ברור ודו"ק:

דף קלג.

בד"ה ואביי כו' ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתיא מביניא מצי למימר דסבר רבי יונתן כו' עכ"ל דלא ניחא להו למימר דאביי פליג בהא ארבא ולית ליה האי קל וחומר דרבא וכדאמר רב ספרא דאם כן הול"ל נמי דאביי כתנאי אלא דאביי נמי מצי סבר האי קל וחומר אליבא דרבי יונתן אלא דבהא פליג ארבא דלית ליה לאוקמא לקרא באם אינו ענין לזמנה תנהו לשלא בזמנה אלא דשלא בזמנה אתיא מביניא בין לר' יאשיה ובין לר' יונתן ולא הוה צריך קרא לר' יונתן במילה בזמנה כיון דאתיא בק"ו אלא דטרח וכתב ליה קרא ודו"ק:

בד"ה ותנן נמי כו' מ"מ לאלומי פסקי דמילה פסיק נמי גבי פסח כו' עכ"ל והיינו אלומי פסקי דאפי' בפסח דאיכא כרת לא דחי ומכ"ש גבי מילה דליכא כרת וק"ל:

דף קלד:

בפירש"י בד"ה אי אמרת בשלמא תנא קמא מזלפין ביום ראשון קאמר ולא אייתי בהרחצה כו' אלא אי אמרת ת"ק כו' ולא פליג ר' אליעזר כו' עכ"ל לכאורה מפירושו דבלהדי תרגימנא דסבי נמי מרחיצין דר"א מיהת הרחצה ממש הוא אבל לא יתכן לומר כן דאם כן לדידהו נמי ה"ל למתני אף מרחיצין כיון דלרבנן אינו אלא מזלפין אפילו ביום ראשון ולר"א מרחיצין ממש אף ביום ג' אלא דנראה לומר דלדידהו מרחיצין דר"א דומיא דמרחיצין דת"ק דהיינו מזלפין ואע"ג דאכתי ה"ל לר"א למימר אף ביום השלישי דרבנן לא סברי מזלפין אלא ביום ראשון וביום שלישי פליגי בזילוף מכל מקום כיון דלא מפורש בדברי תנא קמא לחלק בין יום ראשון ליום שלישי לא שייך למיתני בדברי ר"א אף ביום שלישי והכי מוכח נמי משמעתין ממה שהיה דואג רבא דאורי כשמעתיה דאם נימא דלר"א מרחיצין ממש קאמר אפילו לדידהו נמי שפיר עביד דאינהו נמי ודאי דס"ל הלכה כר"א כדלקמן דליכא מאן דפליג בהא לקמן אבל השתא דמרחיצין דר"א נמי מזלפין קאמר ניחא דהוה אורי דוקא כשמעתי' ומיהו לפ"ז ה"מ לפרושי דאורי כשמעתיה מרחיצין ממש וביום ג' כר"א אלא דניחא ליה לרש"י לפרש דאורי כשמעתיה ביום ראשון ואליבא דכ"ע ובהכי יתקיים כל פירש"י הישנים שפי' בד"ה דאי ס"ד כו' והכא אסרי רבנן בשלישי לגמרי עכ"ל דודאי כן הוא דרבנן אסרי בשלישי אפילו זילוף דבהא פליג ר"א עלייהו לפי תרגימנא דסבי דהוא נמי לא התיר אלא זילוף בשלישי ומהרש"ל מחק מלת לגמרי מפרש"י ולפי דרכינו אין צורך והדברים ברורים למבין:

בד"ה וקדם רב יוסף ושניה ליה כו' ולר"א אף בג' מפני שמניעת חמין סכנה כו' עכ"ל דמיירי בהוחמו בשבת פסיקא ליה לרב יוסף מהאי טעמא דמניעת חמין סכנה היא לו אבל הרחצת כל גופו לא פסיקא ליה מה"ט כדאתקיף רב יוסף גופיה ולא שני לך בין חמין כו' מיהו לר' אלעזר ולר"י לקמן דפסקו כראב"ע פסיקא ליה נמי הרחצת כל גופו מהאי טעמא דסכנה היא לו כדקאמרינן לקמן וק"ל:

דף קלה.

תוספות בד"ה ולא ספק כו' דעיקר האי קרא אתא לאנדרוגינוס כו' ונולד כשהוא מהול כו' עכ"ל ולא דמי להנהו ספיקי דלעיל דערלה גמורה הן אלא דספק הוא אם חייב למולו בשבת אם לא ולא איצטריך קרא למעט ספיקא מה שאין כן הכא בהני דאצטריך קרא למעט משום דמשונין הן ערלתן לא חשיבי ערלה ובחול נמי לא איצטריך למולן כדאמרי ב"ה בנולד כשהוא מהול דאין צריך להטיף ממנו דם ברית וב"ש נמי דמצרכי להטיף ממנו דם ברית אינו אלא מדרבנן וכן צריך לומר באנדרוגינוס וכהאי גוונא כתבו התוספות לקמן דאנדרוגינוס ודאי הוא או זכר או נקבה ומיעטו מביאת מקדש משום דמשונה הוא ודו"ק:

בד"ה מכלל דתנא קמא כו' והשתא דייק שפיר מכלל דתנא קמא סבר כו' פי' רשב"א עכ"ל לא ניחא להו כנראה מפרש"י דמכלל דת"ק סבר ד"ה מחללין כו' תנא בעלמא הוא ואנא דאמרי כוותיה דמתוך הסוגיא משמע דאדרשב"א קאי כדמקשה ואדשמואל לא עבר דפסיק כרשב"א ומסיק דס"ל דודאי ערלה כבושה היא כדאמר רב יוסף ומייתי מנא אמינא לה מיהו למאי דמסיק דילמא ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה י"ל אי אדרשב"א קאי רבי אלעזר הקפר מאי אתי לאשמעינן דבחול צריך להטיף דם ברית לכ"ע הא רשב"א נמי קאמר הכי ומדברי בעל המאור למדתי דקאמר ר"א הקפר נמי לא נחלקו אדרשב"א דקאמר פליגי בגר מהול וקאמר איהו דלא נחלקו בהא אלא דלכ"ע צריך להטיף ממנו דם ברית אבל לפי זה העיקר חסר מדברי ר"א הקפר דלא הזכיר אלא דלא נחלקו בנולד מהול וטפי ה"ל להזכיר דלא נחלקו בגר מהול דבהא פליג אדרשב"א ולפירוש רש"י דלא קאי אהך ברייתא דרשב"א ניחא ודו"ק:

דף קלה:

בפירש"י בד"ה מקנת כו' משכחת כו' והא דשני מקנת כסף נימול לאחד לר' חמא מלת"ק כו' עכ"ל ולא ניחא להו בפשיטות כמ"ש לעיל דרבותא אשמועינן דאפילו בטבלה ואח"כ ילדה משכחת לה דהא בת"ק נמי איכא קצת הך רבותא לאשמועינן אפילו בלקחה מעוברת אלא שלקח זה שפחה וזה עובר וכמו שהקשו התוספות ודו"ק:

תוספות בד"ה כתנאי יש כו' משום דבענין אחר אינה חשובה גיורת כו' עכ"ל דת"ק דלא תלי בטומאת לידה ה"נ לא תלינן בטבילה שתהא חשובה גיורת דהני קראי קודם מתן תורה כתיבי דלא שייך נמי טבילה שתהא גיורת אבל למאן דתלי בטבילה ולאחר מתן תורה מי יימר לן דתלי לה טפי בהך מצוה דטומאת לידה אימא דבכל המצות הדבר תלוי דלא הוי גיורת עד שתטבול וא"כ לא תיליף מיניה יוצא דופן ומהרש"ל פי' דבענין אחר אינה חשובה גיורת כו' ולא הוי דומיא דלכם כו' עכ"ל אינו נכון דלמאי דתלי לה במצות טומאת לידה נמי לאו טעמא משום דלא הוה דומיא דלכם כדמוכח מיוצא דופן ודו"ק:

בד"ה כגון שלקח כו' אלא ודאי זה לקח שפחה וזה לקח עובר הוי שפיר דומיא דלכם כו' עכ"ל דאע"ג דלא קנה השפחה כיון דקנה העובר והוא בעולם במעיה הוי דומיא דלכם משא"כ בלוקח שפחה לעוברה כיון דהעובר עדיין אינו בעולם והשפחה הרי לא קנה לא הוי דומיא דלכם למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ודו"ק:

בא"ד ועוד אומר ר"י משום דהנך קראי כו' כל מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים עכ"ל וכן נראה ליישב למאי דמסיק לת"ק יליד בית נימול לא' היינו כגון שלקח שפחה ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ודאי דבמקנת כסף נמי ה"מ למימר כה"ג בלקח שפחה מעוברת ע"מ שלא להטבילה דלאו דומיא דלכם הוא ונימול לא' אלא די"ל דגבי מקנת כסף כיון דמצי לאשכוחי בכה"ג דהוה קודם מתן תורה ניחא ליה טפי אלא ביליד בית הוא דליכא לאשכוחי אלא לאחר מתן תורה בלקחה ע"מ שלא להטבילה וק"ל:

ודע שרש"י פי' בחומש על פסוק קמא שנאמר בו לח' ימים יליד בית שילדתו השפחה בבית מקנת כסף שקנאו משנולד עכ"ל והוא לכאורה אינו לפי ההלכה דמקנת כסף שבפסוק ראשון נמי ילדתו בבית אלא שלקחה מעוברת ומקנת כסף שקנאו משנולד שפי' רש"י הכא בפסוק ראשון היינו שלקח שפחה וולדה עמה דנימול לאחד האמור בפסוק שני וי"ל דלשון לידה שבפי' רש"י בחומש אינו לידה ממש רק לשון עיבור דע"כ לכך קרי ליה יליד בית בפסוק ראשון ע"ש שהעיבור היה בביתו של ישראל דהלידה במקנת כסף שבפסוק ראשון נמי בבית הוא וזה שאמר יליד בית שילדתו השפחה בבית דהיינו שנתעברה בבית של ישראל ומקנת כסף שקנאו משנולד דהיינו שקנאו משנתעברה כבר ומצינו לשון לידה בזכר ע"ש עיבור דלידה ממש אינו נופל בו גם מה שפירש"י בחומש בפסוק שני המול ימול יליד ביתך כו' ללמדך שיש יליד בית נימול לאחר ח' ימים כו' עכ"ל שינה לשון התלמוד דקאמר הכא רבא לרבות שנימול אף ליום א' כפירש"י הכא בכולה שמעתין ואולי כי טעות נפל בפירש"י בחומש שהיה כתוב בו נימול לא' בד' כדאמרי' בשמעתין וטעה הטועה דנימול לאחר ברי"ש ופי' בו דהיינו לאחר ח' ימים וכן נראה מדברי הרא"ם שלא היה כתוב בו בפירש"י אלא נימול לאחד בד' אבל דברי הרא"ם בעצמם בזה תמוהים שכתב דתרי קראי כתיבי כו' ומסתברא דיליד בית הנימול לח' הוא כשלקח שפחה מעוברת וילדה בתוך ביתו וכ"ש כשנתעברה וילדה בתוך ביתו שהוא בכלל ימול לכם כשלכם ויליד בית הנימול לא' כו' או כשלקחו שנים שפחה אחת זה השפחה וזה העובר כו' עכ"ל שכל זה אינו ע"פ סוגיא דשמעתין דשפחה מעוברת וילדה בתוך ביתו אינו בכלל יליד בית אלא בכלל מקנת כסף הנימול לח' גם כשלקחו שנים שפחה אחת זה השפחה וזה העובר כו' אינו בכלל יליד בית הנימול לא' אלא בכלל מקנת כסף הנימול לא' ולפום חורפיה לא עיין ודו"ק:

דף קלו.

תוס' בד"ה מימהל היכי כו' ועוד אמרי' לקמן נפל מן הגג כו' ואי בודאי בן ח' איירי היכי תיסיק אדעתיה לומר דברי הכל חי כו' עכ"ל דאע"ג דבהך דבפרק הערל קאמר דרבי סבר אפי' בודאי בן ח' דחי הוא ותלינן דבר ז' הוא ואשתהי היינו דוקא לאחר ששהה ל' יום דהא דמוקמינן התם כרשב"ג ס"ל דבעי נמי ל' יום וכן כתב שם הרא"ש בהדיא דרבי בעי נמי ל' אבל הכא בנפל מן הגג כו' ותוך ל' ליכא מאן דס"ל דחי הוא בודאי בן ח' ואביי נמי דבעי למימר כתנאי כו' ומ"ד דשחיטתו מטהרתו בודאי בן ח' סבר דחי הוא אין רצונו דחי הוא ולא הוי בכלל נפל אלא דחי הוא להך מלתא דאינו כמחתך בבשר והויא חבורה כסברת המקשה הא לא שהה ספיקא הוה מימהל היכי מהלינן כו' דהוה ס"ל למקשה דאע"ג דנפל הוה ה"ל מחתך עושה חבורה וכן פירש"י בהדיא דאהך מלתא קאמר כתנאי אבל נפל הוה לכ"ע כיון שהוא תוך ח' ודו"ק:

בא"ד והשתא נמי א"צ לדקדק מכל דבלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות כו' עכ"ל ר"ל השתא דסמכינן אדשמואל בהא דפליגי רבנן עליה דרשב"ג בכולה מלתא סמכינן עליה דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי מדנקט הלכה כרשב"ג ולא נקט רבי וע"כ דשמואל הוה ידע דפליגי רשב"ג ורבנן בסתם ולדות ואין אנו צריכין לדקדק ממלת כל דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי כמ"ש התוס' לעיל אבל למאי דמבעיא ליה מעיקרא אי פליגי רבנן עליה בסתם ולדות ע"כ הא דפסיקא ליה מיהא דרשב"ג בסתם ולדות נמי איירי היינו ממלת כל כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

בפרש"י בד"ה שפיהק כו' חיות מעט כו' נ"ב אבל סתם מת בתוך ל' הוי כאכלו ארי כדמוכח לקמן עכ"ל מהרש"ל ועיין בזה בר"ן באורך בשם רבינו יונה והרז"ה:

דף קלו:

תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' והא אדרבה צריך מיעוט גבי ערכין למעוטי אנדרוגינוס כו' עכ"ל ר"ל מדאיצטריך מיעוט בערכין דלא הוי זכר ש"מ דלגבי מילה הוי זכר אע"ג דממעט ליה נמי בערכין מנקבה ליכא למשמע מיניה מדאיצטריך דבמילה הוה נקבה אלא דהוה נקבה מצד נקבותיו במלתא דשייך בנקבה אבל דהוי נמי זכר מצד זכרותו לגבי מילה מדאיצטריך למעטיה מזכר בערכין וק"ל:

בא"ד ועוד אומר רבי כו' ולא גבי חובה הלכך לא שייך התם יושב ובטל כיון כו' עכ"ל ודאי דכן הוא כדברי מהרש"ל שהוא תירוץ אחר דבנדבה אם אינו קדוש הוי קולא וכמ"ש התוס' בהדיא פ' המפלת אבל דברי התוס' כאן מגומגמים ויש בהם עירבוב וכצ"ל תחלתו וסופו להחמיר הוא הלכך לא שייך התם יושב ובטל ועוד סבר רבי כו' ולא גבי חובה והוי קולא כיון שאינו מחוייב שום קרבן עכ"ל כצ"ל נ"ל:

בד"ה הזכר כו' טומטום קדוש מספיקא משום דכל כמה דמצינן לאוקמא קרא למעט אנדרוגינוס ממעטים כו' ולית לן לאוקמי קרא למעוטי טומטום כו' עכ"ל ר"ל דהיכא דליכא אלא חד מיעוטא אית ליה לרב חסדא דליכא לאוקמא מסברא אלא לאנדרוגינוס דהוי בריה בפני עצמה לרב חסדא ולא למעוטי טומטום דלא הוי רק ספיקא אבל היכא דאיכא יתורא דמיעוטא ודאי דמעטינן מיניה נמי טומטום אפי' לרב חסדא דומיא דעשירי ספק ובהרת ספק וכל זה לרב חסדא דס"ל אנדרוגינוס בריה הוא אבל למ"ד אנדרוגינוס ספיקא הוא אדרבה לית לן לאוקמי כלל אפי' יתורא דקרא למעט אנדרוגינוס כדפריך התם גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא וכמ"ש התוס' לעיל וק"ל:

בא"ד וקשה לי לרב חסדא אמאי ממעט רב בנדה טומטום שראה לובן כו' עכ"ל לא ידענא מאי קושיא דרב חסדא נמי לא קאמר דמסברא אית לן לאוקמא קרא לאנדרוגינוס ולא לטומטום דהוי ספיקא אלא למ"ד דאנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוי והשתא כיון דרב ס"ל בהדיא בפ' הערל כמ"ד דאנדרוגינוס נמי ספיקא הוי וכמ"ש התוס' לקמן א"כ ליכא שום סברא לאוקמא מיעוטא טפי באנדרוגינוס מלאוקמא בטומטום ואדרבה באנדרוגינוס איכא למיפרך איצטריך קרא כו' וכמ"ש התוס' לקמן וצ"ע:

בא"ד מיהו הא ל"ק דה"א כשראה לובן ואודם כא' יתחייב ממ"נ כו' עכ"ל דבריהם צריכין ביאור דהא לפי מה שכתבו לעיל בהך דבכורות דפריך גבי אנדרוגינוס איצטריך קרא למעוטי ספיקא כו' דאם הוא אמת שהפסוק חושבו זכר למה ימעטנו שלא יהיה קדוש כו' א"כ תיקשי נמי הכא כיון שהאנדרוגינוס ספק למה ימעטנו כשראה לובן ואודם דאם הוא זכר יתחייב אלובן ואם הוא נקבה יתחייב אאודם אבל דבריהם מבוארים בזה בתוס' פרק המפלת וז"ל שם דהתם בבכורות פריך שפיר דממעט אנדרוגינוס מהזכר יתירא דכתיב גבי עולה ולהכי פריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא כיון דקמי שמיא גליא אם נקבה הוא אמאי צריך למעוטי ואם הוא זכר ובא למעוטי משום דמשונה משאר זכרים א"כ ש"מ דזכר הוא ולא ספק אבל הכא דכתיב מזכר ועד נקבה איכא למימר דממעט ליה משום דמשונה הוא והוי ספיקא משום דלא ידענא אי מזכר ממעט ליה והוי זכר או מנקבה ממעט ליה והוי נקבה כו' עכ"ל ע"ש וע"פ דברים אלו יתפרשו דבריהם דהכא שהקשו בזה תימה כיון דסבר רב אנדרוגינוס ספיקא הוא אמאי קאמר רב מזכר ועד נקבה זכר ודאי כו' ר"ל דקשיא להו אלישנא דתלמודא כיון דאנדרוגינוס ספק הוא לא הל"ל למעוטו מזכר ודאי ונקבה ודאית דמשמע ולא אנדרוגינוס שהוא ספק דלא איצטריך למעוטי ספיקא אלא שימעטו משום דמשונה הוא והכי הל"ל דאם הוא זכר ימעט אנדרוגינוס מזכר משום דזכר משונה הוא ואם נקבה הוא ימעט אותו מנקבה משום דנקבה משונה הוא והתוס' דהכא קצרו קצת בדבריהם בזה ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' פ"ק דחגיגה ע"ש בחידושינו באורך:

דף קלז:

בד"ה אבי הבן כו' והדר המברך אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו למול את הגרים ונראה כו' עכ"ל דלמול נמי להבא משמע ואפ"ה אומרה אחר שמל אלא ע"כ דאית לן למימר דלשעבר נמי משמע כמ"ש התוס' לקמן וה"נ איכא למימר במילת קטן דנראה שזהו כנגד ברכת אבי הבן וק"ל:

בא"ד ברוך כורת הברית דמשמע דכל זה הוא אחר המילה כו' עכ"ל ר"ל דומיא דכורת הברית במילת קטן דהיא לכ"ע אחר המילה ודו"ק:

בד"ה ידיד כו' וג' האבות נזכרים חק בשארו שם הוא יצחק כו' עכ"ל בתוס' פרק כל המנחות דבריהם מבוארים יותר וז"ל אור"ת ידיד מבטן היינו אברהם שנקרא ידיד כדאמרי' הכא וקדשו הקב"ה מבטן שדורש במדרש דכתיב באברהם כי ידעתיו וכתיב בירמיה בטרם אצרך בבטן ידעתיך חוק בשארו שם זה יצחק שקראו הקב"ה יצחק עד שלא נולד וצאצאיו כו' עכ"ל ע"ש ונראה לפרש לפי דבריהם דשארו קאי על אברהם ואין שארו אלא אשתו ור"ל דבעוד שהיה יצחק בבטן אשתו של אברהם שם חק לו וק"ל:

דף קלח.

בתוס' בד"ה כסא גלין כו' אלא היינו מטה שפורסין כו' ואסור משום אהל כו' עכ"ל הך מטה דפ' כירה ודאי לאו משום איסור אהל קאמר אלא משום שמא יתקע כדאמר בהדיא התם אלא כסא דהכא באיסור אהל איירי ושגירת לישנא דמטה דהתם נקטו הכא מטה במקום כסא גם משום דראייתם מפוריא דאסור ממטה למעלה וק"ל:

בד"ה בנא מיניה כו' והריב"ם פי' התם שכשהיה עוסק באימרי שאלו כו' עכ"ל פי' כשהיה עוסק באימרי רבבי והיינו אבעיא מצינתא שהשיב לו עלה דאף בחתול אין דרוסה לו וק"ק אמאי שבקי קמייתא שהיה עוסק בעופות ושאל אם יש דרוסה לחתול והשיב לו דאף לחולדה יש דרוסה וק"ל:

דף קלח:

בתוס' בד"ה שאין בשיפועה כו' ואין נראה לר"י כו' עכ"ל מפי' מהרש"ל ול"נ לפרש שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' כו' ר"ל שיהא למטה ב' טפחים כו' עכ"ל וא"א לומר כן דע"כ אם הוא טפח בפחות מג' סמוך לגג מתרחב בגובה י' יותר מג' טפחים דבכל ג' טפחים גובה עכ"פ מתרחב הגג טפח כשיעור שהיה מתרחב בפחות מג"ט הסמוך לגג וא"כ הני ב' לא אמרן סותרים אהדדי דהא ביש בשיפועה נמי טפח למטה דהיינו שמתרחב למטה ב' טפחים בגובה י' לא הוי בפחות מג' סמוך לגג טפח ואסור ללא אמרן בתרא ולפי לא אמרן קמא מותר ודו"ק:

בגמ' אלא לידע אם ראשונה היא אם שניה כו' ק"ק למאי דמסיק דמסתפקא להו בהא דתניא יכול יהו הכלים מטמאין באויר כלי חרס כו' אמאי לא קאמר כדמעיקרא דמסתפקא להו בטומאה וטהרה גופיה ובכלי שטף אם יטמא באויר כלי חרס משום דכמאן דמלי טומאה הוא אם לאו י"ל דודאי הך מלתא דברייתא ודאי נמי דהוו ידעי דמדכתיב בקרא מכל האוכל אשר יאכל אוכל מטמא כו' ואין כלים מטמאין מאויר כלי חרס אלא דאין מבין היינו דלא הוו ידעי טעמא דהך מלתא דלהכי קאמר קרא דאין כלים מטמאין באויר כלי חרס משום דלא הוה כמאן דמלי טומאה ולכך הוה מסתפקא להו שפיר באוכל שמטמא באויר כלי חרס אם הוא ראשונה או שניה ודו"ק:

דף קלט.

בתוס' בד"ה וליתן ליה לתינוק כו' ולא דמי לכוס דיוה"כ כו' כיון שנעשה מנהג לשתות בכל שנה כו' עכ"ל וכשותא דשמעתין נמי כמו מנהג הוא לזרוע בכל שנה ושנה ועיין בר"ן וק"ל:

דף קלט:

בפירש"י בד"ה מת ביו"ט ראשון כו' מת שנשתהה כגון שמת בשבת ולמחר כו' עכ"ל מפירושו נראה דרבא דוקא באשתהי איירי וקשה דא"כ מאי מייתי אהך דבני בשכר דדוחק הוא דמיירי נמי דוקא באשתהי ויש ליישב דלפירושו נמי הא דקאמר רבא מת ביו"ט שני יתעסקו בו ישראל איירי אפי' בלא אשתהי וכדמוקי לה רב אשי התם ועיין ברא"ש בזה בפ"ק דביצה ודו"ק:

תוס' בד"ה יו"ט שני כו' ושמע רבי דטעמו משום דמסיק רבינא כו' ושלח להו ר"ת בני בשכר אינן בני כו' עכ"ל ר"ל אף ששלח להם מטעמא דבני בשכר אינן בני תורה כו' ואתי לזלזולי ביה כמ"ש התוס' לבסוף עיקר טעמו היה כמו ששמע רבי משום דמסיק כו' וגם יש לירא פן יצוו השרים כו' כן נראה מדברי התוס' פ"ק דביצה וק"ל:

בד"ה תלא דבישרא כו' במוקצה לטלטל ס"ל כר"ש כו' והשתא א"ש באיסור דתלא כעין כישא דירקא כו' עכ"ל ר"ל דכמו שהירק גופיה ודאי חזי למאכל בהמה ושרי לטלטל אלא בכישא של הירק דהיינו בדבר שאוגדין בו הירק קמיירי אם הוא חזי אם לאו כו' בתלא בבישרא ודכוורא לא איירי בבשר ודגים גופיה אלא בתלא של בשר ושל דגים דהיינו דבר שתולין בו בשר ודגים וק"ל:

בפרש"י בד"ה ונותנין ביצה כו' ובמסנת של חרדל הוא דשרי משום שינוי כו' עכ"ל הקשה לי אחד מהחכמים לפר"י הלוי מאי קפריך מהך מתני' דהכא בפ' ר"א דמילה אהא דקתני התם אין מסננין החרדל במסנת שלו דאימא דהתם אסור חרדל במסנת שלו דליכא שינוי משא"כ הכא ביצה במסנת של חרדל דהוי שינוי לפי' ר"י הלוי ונראה ליישב כיון דהתם ביו"ט קמיירי כפירש"י שם דביו"ט קמיירי הך דאין מסננין את החרדל במסנת שלו קפריך שפיר כיון דהכא בשבת שרי ע"י שינוי ה"ל למשרי ביו"ט בלא שינוי כלל כהך דלקמן דהני פלפלין מידק דייק חדא חדא בשבת משום שינוי וביו"ט שרי אפי' בלא שינוי כמ"ש התוס' שם ודו"ק:

דף קמ:

בד"ה ארישא פליג כו' וקא מכוין לאשוויי גומות שלא יפלו כו' עכ"ל וכ"כ התוס' משום דלר"ש דבר שאין מתכוין מותר אבל מלשון התלמוד דאמר ואיבוס של קרקע מי איכא למ"ד דשרי הא קא משוי גומות נראה דודאי משוי גומות והוי פסיק רישיה דמודה ר"ש וכ"כ הר"ן ע"ש:

דף קמא.

תוס' בד"ה הני פלפלי כו' דקשה למ"ד דשרי מוריקא לו משום דאין כל הקדירות כו' אם כן יהא מותר לקוצרו כו' עכ"ל בפשיטות ה"מ לאוכוחי מתבלין גופייהו דקאמר בהו טעמא דאין כל הקדירות צריכות תבלין א"כ יהא מותר לקוצרו כו' אלא משום דאיכא למימר דמ"ד נמי טעמא משום דאין כל הקדירות כו' אית ליה נמי טעמא משום דמפיגין טעמן ותרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה ובדבר דמפיג טעמו אבל מהא דקאמר א"נ מוריקא על כרחך דליכא למימר הכי אלא דאיכא למימר כמ"ש התוס' דבעי נמי קצת הפגת טעם ומיהו לפ"ז משום מלח דבעי למתני שינוי לא הוה איצטריך ליה להאי טעמא דכל הקדירות צריכין מלח דאי נמי אין כל הקדירות צריכין מלח כמו תבלין ממש בעי שינוי כיון דלית ביה הפגת טעם כלל אלא דהאמת קאמר דתבלין נמי היכא דידע מאי בעי בישוליה צריך שינוי דתרתי בעי דלא ידע מאי בעי בישוליה וגם קצת הפגת טעם כמו מוריקא ודו"ק:

דף קמא:

גמרא הב"ע ברפוי דתניא ר"י אומר אם רפוי כו' והשתא ה"מ לאוקמא הני תרתי בריית כרבנן והא ברפוי והא באינו רפוי וכן לרבא הוי מצי לאוקמא כר"א אלא כיון דתרוייהו סתמא קתני להו

משמע בחדא גוונא איירי ודו"ק:

תוס' בד"ה במנעל כו' אמאי גזרי' בפ' מצות חליצה מנעל אטו כו' עכ"ל כצ"ל:

סליק פרק תולין

תוספות בד"ה תינוק כו' והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור שלא הוציא כו' עכ"ל ביש ספרים מוגה א"נ שלא הוציא כו' ואין צורך דחדא תירוצא הוא. וה"פ דלגבי תינוק מת שא"צ לו לטייל ה"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה ולגבי עצמו נמי אע"ג דצריך לו הא לא הוציא כדרך המוציאין וק"ל:

דף קמב.

בד"ה ונשדינהו כו' וא"ת מ"ש דלא שרינן לטלטל תינוק כו' וא"ת אפילו אין הכלכלה מליאה כו' עכ"ל הני קושיות אין כאן מקומם ויש ליישב ודו"ק:

בד"ה ה"נ כו' אבל אם מונחת כו' כי הכא שהפירות כו' לא אמר שביק לה לטמאה כו' עכ"ל לא הוצרכו לזה בטמאה וטהורה אלא דבפירות ואבן מיירי שהם מונחים ביחד בלא שום כלי ובזה נוחין דברי התוספות שכתב מהרש"ל דלא נקט הכא אלא בפירות ואבן אבל טמאה וטהורה אין דרך להניח יחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו גם קצת קשה לדברי התוספות שלפנינו דאי איכא לאשכוחי נמי בטמאה וטהורה בכה"ג שהם מונחים ביחד בלא שום כלי אם כן לוקמא הך ברייתא דקתני בין שטהורה כו' ובין שטמאה למעלה כו' בכה"ג שהם מונחים בלא כלי דבהא לא אמר שביק לטמאה ושקיל לה לטהורה ויש ליישב דבברייתא ודאי [א"א] כיון דקתני בה נמי עם החולין ואין דרך תרומה וחולין להניחן ביחד בלא כלים ודו"ק:

בד"ה שנפלה כו' ורש"י לא פירש כן בפרק גיד הנשה כו' עכ"ל ר"ל שפירש שם דבעי ק"א של היתר וז"ש דמסקנא לא קאי התם הכי דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה ואחד של היתר אבל במסקנא לא קאי כמ"ש התוס' שם ודברי רש"י הכא קצת מגומגמין גם בזה שפירש ומדמע עד צ"ט שכנגדו דמשמע דבק' של היתר ודאי דעולה וממ"ש בתר הכי ואם יש חולין יותר מק' כנגדו עולה משמע דבעי היתר יותר מק' ודו"ק:

דף קמב:

בד"ה שאוכל מרובה כו' והא דמוקי לה בסוף פ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא כו' עכ"ל ר"ל כיון דלפי ר"ת הא דאוכל מרובה כו' ופסולת מרובה כו' לענין ביטול קאמר ומרובה בשיעורא קאמר אם כן ע"כ הא דמוקי התם הא דפסולת מרובה על האוכל כגון דנפיש בטירחא וזוטר בשיעורא לא קאי על הפסולת דההוא ודאי מרובה בשיעורא הוא אלא האוכל ממנו קאמר דזוטר בשיעורא ונפיש בטירחא הוא ולא הוי הקושיא התם פסולת מרובה על האוכל מי איכא מאן דשרי ואפילו לטלטל כו' דהוה ליה ככוליה פסולת ולא חזי כפרש"י התם דא"כ לא הוי משני מידי בהא דזוטר האוכל בשיעורא לפירוש ר"ת דמה"ט תיבטל לגבי פסולת כסברת המקשה אלא לפי' ר"ת גרסי' התם כדגרסי ספרים אחרים פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי ר"ל פשיטא דנוטל האוכל ולא הפסולת דמי איכא דשרי כיון שהוא מרובה ומשני כגון דהאוכל מרובה וזוטר בשיעורא מ"ד כיון דנפיש האוכל בטירחא מיעוטא בטירחא עדיף ונוטל הפסולת קמ"ל דנוטל האוכל וכן פי' הר"ן שם לדעת ר"ת וכבר כתבנו כל זה בחידושינו פ"ק דביצה ע"ש:

בד"ה לא שנו כו' דה"א אבן ודאי שרי בשכח שנראה טפי ככסוי אבל כו' עכ"ל ולא זו אף זו קתני במתני' אבל בתרתי דרב ליכא למימר הכי דהא כיון דאשמעינן בקמייתא דאע"ג דנראה ככסוי חבית אסור במניח אין צריך לומר בתרייתא דאסור במניח וק"ל:

דף קמג.

בד"ה התם כיון כו' אע"ג דבשער של אפונין כו' מ"מ הכא שרי כדפי' כו' עכ"ל אע"ג דגרעינין הוי כנולד מדמו להו הנך מיעיה נמי דהוי כנולד כיון דמבעו"י עדיין אין מסריחין אלא דמהנו בהו טפי הא דדעתייהו עלייהו מבעו"י כמ"ש התוס' התם ובהכי ניחא נמי דמייתי הכא אבני מיעיה מהא דאוד דנשבר כו' דה"ל נולד כפירש"י דה"נ הכא בבני מיעיה ה"ל כנולד ואסור אי לאו דדעתו עלייהו מאתמול וניחא נמי מה שהביאו התוס' לקמן אהך דגרעינין מהך דנבילה שנתנבלה בשבת דדמי נמי לנולד כיון שמתה בשבת ולא היה דעתיה עלה מאתמול ואין מקום שם לתמיהת מהרש"ל ודו"ק:

בד"ה רבא מטלטל כו' ואנוחי לקנא דמיא היכי שרי לכתחלה כו' עכ"ל ר"ל דהא לא איירי הכא בשכח דאנוחי לקנא דמיא בשבת הוי כלכתחלה ולא אמרו ביה לטלטל אגב באיסור מוקצה לרבא כי הכא בגרעינין דלא שרו אביי ורבא לעיל אלא בכיפין דחזי למזגא ובר יונה דחזי לאומצא וק"ל:

בא"ד ואפי' לר' יהודה שרי אף לאדם חשוב כו' כצ"ל:

סליק פרק נוטל

דף קמג:

בד"ה ור' יוחנן כו' ואוכלה בשני וכן ביצה כו' בשני אין כו' א"כ אמאי נקט הכא כו' כצ"ל:

בד"ה הלכה כרבי יהודה כו' וי"ל דשייך טפי לגזור בביצה לפי שהיא עומדת ליסחט מן התרנגולת ועוד דדרך לגומעה כו' עכ"ל כצ"ל ורבי יוחנן גופיה דרמי בריש ביצה מהך דאין סוחטין אההיא דביצה בשני אין בראשון לא היינו לפי שיטתו בשמעתין דפליגי נמי בזיתים ועובים דהנהו ודאי עומדין ליסחט כמו ביצה ודו"ק:

בד"ה חלב האשה כו' דומיא דכי יתן כו' אבל הכא מיירי בשעת פרישה מן האשה או מן הבהמה עכ"ל הס"ד אבל מפי' רש"י בפ' אמרו לו נראה דהכא בחלב אשה דמטמא לרצון ושלא לרצון נמי תלי בהך דרשה דומיא דכי יתן דניחא ליה כו' ע"ש ודו"ק:

דף קמד.

בד"ה תותים כו' מאי קשה כו' הנ"מ במשך דוקא והכא בלא משך כו' עכ"ל יש להקשות דאימא דלשמואל פריך שפיר דלא מפליג בין משך ובין לא משך כמ"ש התוס' לעיל וי"ל דמה שכתבו התוס' לעיל דלשמואל איירי אפי' בלא משך היינו דלא צריכין אנו לחלק לדשמואל לעיל בין משך ובין לא משך כמו לר"י ולרב וסמכו אדברי המקשה דהכא דמוכח דאיירי שמואל אפי' בלא משך דאל"כ מאי קא מקשה הכא אבל הכא הכי קשיא להו לתוס' דקושטא הוא מנליה למקשה דאיירי שמואל אפי' בלא משך אימא דשמואל נמי מפליג בין משך ובין לא משך כדמפליג ר"י ורב ולא תקשי ליה מידי וצ"ע ודו"ק:

בד"ה לא לרצון כו' ואת"ל דאינו מזכיר מעיין אלא כלומר כמשקה חשיב כו' עכ"ל ולפום סברא דהשתא לא יסבור רבא כסברת המקשה דמפליג וסבר אע"ג דחלב אשה משקה הוא בפי תינוק שזהו מאכלו חשיב כאוכל אלא דסבר הכא דאין חילוק דבפי תינוק נמי משקה הוא ואהא קשיא להו דמדקתני לרצון מטמא נמי ה"מ לאוכוחי דמשקה הוא אבל אי מעיין ממש קאמר ניחא דמדקתני לרצון מטמא ליכא לאוכוחי דמעיין הוא אלא משקה הוא אבל מדתני שלא לרצון מטמא דהיינו דלא ניחא ליה דלא הוה משקה וע"כ דאינו מטמא אלא משום מעיין ממש אך קשה דבפשיטות ה"מ לדחויי דע"כ מעיין ממש קאמר דאל"כ מאי קא מקשה ליה מהיא דט' משקין בזב כו' דאי רבא לא קאמר דהוה מעיין ממש אלא כמשקה הוא שפיר קתני התם דלית ביה טומאה חמורה וי"ל דהכי קאמרי דאת"ל דלאו מעיין ממש קאמר אלא כמשקה מנליה למקשה להקשות מהיא דט' משקין כו' ואהא תירצו דשפיר פריך ליה דע"כ מעיין ממש קאמר דאי כמשקה קאמר מדקתני לרצון ה"מ למפרך כו' ודו"ק:

בא"ד וההיא דנטף חלב מדדיה ונפל לתוך התנור כאומר לא ניחא כו' כיון שהלך לאיבוד כו' עכ"ל ולא הוה תורת משקה מעולם על הך טיפה דנפל מדדיה כיון דלאיבוד הלכה והתנור טמא מטיפה המלוכלכת ע"פ הדד כמ"ש התוס' לעיל אע"ג דבנופלת לתוך התנור נמי הולכת לאיבוד מ"מ כיון דכבר משקה היה ע"פ הדד לא בטיל מינה תורת משקה בנפילתה וק"ל:

דף קמד:

בד"ה חולב אדם כו' לא חזיא לשחיטה כמו דש חשיבה שהבהמה היא כפסולת כו' עכ"ל הוא מגומגם דבתחלת דבריהם נראה דתולדה דדש הוי חולב בשבת כיון דלא חזיא לשחיטה וכ"כ התוס' בפ' כלל גדול דחולב הוי משום מפרק והוי תולדה דדש אבל ממה שכתבו בסוף דבריהם וכשחולב הוי כנוטל אוכל מתוך פסולת והיינו תולדה דבורר ובמרדכי נמי לא זכר דהוי כדש אלא דנוטל אוכל כו' ע"ש וכ"ה לשון הר"ן למאן דאוסר הכא בשבת חולב לתוך הקדירה כיון דמ"מ ה"ל כבורר האוכל מתוך פסולת עכ"ל ודו"ק:

בא"ד ומיהו סחיטת זיתים וענבים דשרי לעיל לתוך הקדירה היינו אפילו בשבת כו' עכ"ל מתני' דקתני אין סוחטין פירות להוציא מהן משקין כו' היינו נמי דוקא לתוך הקערה וכ"כ הרי"ף ואין להקשות כיון דע"כ מתני' דהכא אוקמא דוקא לתוך הקערה מאי קשיא להו מזב החולב ומטמא מת שסחט כו' דהא איכא לאוקמא נמי בחולב וסחט לתוך הקערה די"ל כיון דסתמא קתני בה לא משמע להו לאוקמא תוך הקערה מה שאין כן הכא במתניתין דקתני להוציא מהן משקין דמשמע היינו תוך הקערה וק"ל:

דף קמה.

בפירש"י בד"ה אלא במשקה כו' ה"מ היכא דקא שריף ליה א"נ שטר ביה ריפתא כו' עכ"ל שריף הוא לשון גמיעה ושטר הוא לשון טיבול מלשון הגמרא בפרק אלו עוברין ופרק ג' מינים גבי כותח אי דקא שריף לה משריף בטלה כו' ואי משטר קא שטר לא משכחת כו' ע"ש וק"ל:

תוס' בד"ה כביצה מכוונת כו' שאע"פ שהאוכל טמא אינו כו' והאי טעמא לא ניחא כו' עכ"ל נראה פירוש דבריהם דמשמע להו מה שפירש"י שאף על פי שהאוכל טמא כו' היינו שכבר הוכשרו הענבים ממקום אחר והרי הוא טמא מיד שנגע הזב בו מ"מ אינו מטמא הטיפה היוצאת ממנו שאין אוכל מטמא אחרים בפחות מכביצה ואהא כתבו דלא ניחא האי טעמא אלא למ"ד כו' דהכי פריך תלמודא התם למאי דס"ד דאיירי בענבים שכבר הוכשרו אי אמרת בשלמא מפקד פקידי מש"ה טהורין אלא למ"ד מבלע בליעי אמאי טהורין דמיד שיוצאת הטיפה ונעשית שם משקה ונוגעת באוכל מיטמאה מן האוכל שקבל טומאה כבר בפחות מכביצה אלא צ"ל למ"ד מבלע בליעי כדמשני התם בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו כי סחיט להו בציר להו שיעורא וכתבו מה שהקשה ר"ת לפי' רש"י דהיינו למאי דמשני נמי דאיירי בענבים שלא הוכשרו כיון שאוכל מקבל טומאה בכ"ש מכי נפיק פורתא מתכשרי ומיד מקבל טומאה כל אוכל הנשאר דמשקין מבלעי בליעי כדפירשו לעיל לתרץ בשם הרב פורת בפ' המצניע ע"ש אבל מהרש"ל הבין דבריהם בענין אחר ולפי דרכו הגיה ועוד הקשה ר"ת כו' ע"ש ואין צורך כי הדברים ברורים כמו שכתבנו בלי הגה"ה ודו"ק:

בד"ה ור' יוחנן כו' ויש שמעמידין דברי רב ושמואל ביו"ט כו' עכ"ל יש לדקדק דאם נימא לחלק בין יו"ט לשבת והך דסוחט אדם אשכול כו' דוקא ביו"ט איירי א"כ מאי מקשה מדג לצירו אי שמואל קאמר לה אהך דשלקות אסר שמואל למימיהן נימא דדג לצירו לא שרי אלא ביו"ט דבהכי איירי רישא דהך מילתא דסוחט אדם כו' והכא בשלקות דאסר למימיהן בשבת דוקא איירי דומיא דאיירי ביה ר' יוחנן בהך מימרא ויש ליישב דבריהם דודאי רב ושמואל מילתייהו דסוחט אדם אשכול כו' אף לענין שבת מתאמרו אלא דר"ל אנן דקי"ל כר' יוחנן לגבי שבת דלא מפליג בין קדירה לקערה מעמידין דברי רב ושמואל אליבא דהלכתא לענין יום טוב והיינו מדדייק רב חסדא מינייהו בחולב עז לענין יום טוב ותו לא מידי ודו"ק:

דף קמו.

גמרא אבל לא מפקיע כו' הא ר' נחמיה דתניא כו' ואיירי בגרוגרות המפוזרות דבדרוסות הא קתני במתני' דשרי אפילו לרבי נחמיה ואע"ג דקתני הכא בברייתא נמי גרוגרות איירי במפורדות דהא קתני נמי הכא ושל תמרים דהיינו שאר פירות וק"ל:

תוס' בד"ה שובר כו' והלא יכול לשבר ולפתוח המגדל כו' כי היכי דשרי הכא לשבר החבית כו' עכ"ל קצרו הכא וסמכו עצמם אמה שכתבו לקמן גבי מפקיע וחותך דסתם מגדל שבתלמוד הוא כלי כמו כו' והוי שרי לשבר כמו חבית כו' ודו"ק:

בא"ד ואם באת לחלק בין נטילת עירוב לנטילת הגרוגרות כו' עכ"ל ר"ל דנטילת גרוגרות הוא צורך אכילה ממש משא"כ נטילת עירוב דלאו צורך אכילה הוא ומהרש"ל דחק בזה בסברא דחוקה ואין להאריך וק"ל:

בא"ד דרבנן ל"פ אדרבי אליעזר דאמר לא יקטמנו כו' אלא משום דאיהו ס"ל דבקטימת קיסם חייב כו' עכ"ל דבריהם מבוארים יותר בתוספות בפרק בכל מערבין גם ברא"ש כאן עיין שם:

בא"ד בגמרא ירושלמית כו' הדא דתימא במגדל של אבן אבל כו' עכ"ל כתב מהרש"ל דקאי אפלוגתא דר"מ ורבנן דר"מ סבר פותח כו' עכ"ל ואינו כן דבפרק בכל מערבין כתבו התוס' בהדיא דקאי אמתני' גבי עירוב נתנו במגדל ונעל בפניו ואבד המפתח ה"ז עירוב עיין שם והוצרך לאוקמא במגדל של אבן דאי במגדל של עץ לא הוה קאמר רבי אליעזר התם דאינו עירוב כיון דיכול לשבור המגדל כשובר החבית ולא מוקי לה בירושלמי שובר חבית במוסתקי וכמ"ש התוס' ודו"ק:

בד"ה מתיר מפקיע כו' היינו דקטיר במיתנא אבל פותח של עץ כו' עכ"ל והך דלא מפקיע וחותך לא בעי לאוקמא הכא ובפרק המביא דאיירי בפותחת ממש של עץ ושל מתכת דהנך חותמות דהתם וכן חותלות דקתני הכא משמע דאיירי בגוונא חדא דהיינו בקטיר במיתנא ולא בפותחת ממש וק"ל:

דף קמו:

בד"ה פרץ פצימיו כו' די"ל שלא חלקו חכמים במת ועוד כו' דבית כו' מטמא הנוגע בכתלים כו' עכ"ל אבל בחצר הקבר שהמת במערה גופה נמי אינו מונח אלא בכוכין שם מקרי שפיר מסיימי מחיצתא ולתירוצם שני נמי לכך אינו מטמא שם בנוגע בכותל המערה ודו"ק:

בד"ה מי שנשרו כליו בדרך גרסינן לשון נפילה כו' עכ"ל ר"ל דגרסי' שנשרו הנו"ן בקמץ מלשון נפילה מעליו במים ול"ג שנשרו הנו"ן בחירק מלשון שריה וכיבוס ע"י מי גשמים וק"ל:

דף קמז.

בפירש"י בד"ה מתנאה כו' ובחול קאמר כלומר אלמא דאורחא כו' עכ"ל כצ"ל דאי בשבת איירי לא ה"ל לתלמודא למימר אלא דלהתנאות שרי כדרב שישא בריה דרב אידי אלא דהך דרב שישא מתנאה בסדינו הוה בחול קאמר ומייתי מיניה דאורחא למיזל הכי וממילא דשרי נמי בשבת וכה"ג מייתי לעיל גבי סחיטת רמונים משל בית מנשיא כו' וק"ל:

תוספות בד"ה אף מי מערה כו' ובפרק שמונה שרצים פירשנו דיעבד כו' כצ"ל:

דף קמז:

בד"ה דתניא כו' גרסינן לקמן בפ' שואל תלמידו כו' עכ"ל וכל הענין בלשון יחיד שנכנס אחריו בקש כו' אמר לו ול"ג שנכנסו ובקשו ואמר להם וק"ל:

בד"ה אין מעצבין את הקטן פי' בשלהי במה אשה עכ"ל ובתוס' שלפנינו אינו שם אבל הוא בתוס' בריש פ' כל הכלים ע"ש:

דף קמח.

בתוס' ד"ה אתקין רבא כו' לידרו באכפא אע"פ שבודאי מרבה במשאוי הוא בנושא בידים כו' עכ"ל אם נפרש דר"ל מרבה במשאוי כמפיש במשאוי דבשמעתין דפ' מפנין דהיינו שהוא נושא משאוי יותר גדול בפעם א' וממעט בהילוך א"כ לא הוו צריכי לטעמא דהיתרא משום עובדא דחול דבלאו הכי שרי דממעט בהילוכא עדיף אע"ג דמרבה במשאוי דהכי מסיק בר"פ מפנין וע"כ נראה לפרש מרבה במשאוי דקאמרי לאו היינו דממעטי בהילוכא אלא דאותו משאוי שנושא באגרא בקל על כתיפו אינו נוח לו לישא אותו בידים ומרבה לו במשאוי שהוא כבד לו יותר והראיה שהביאו מבהמה מסוכנת ומהמביא כדי יין דמפיש בהלוכא ושרי עיקרא להך דדרו בריגלא לידרו באגרא דהוי נמי ממעט בהילוכא ושרי מהאי טעמא כיון שאינו נראה עובדא דחול כל כך ומיהו להא דדרו באגרא לידרו באכפא נמי הוה ראיה דאע"ג דמרבה במשאוי שרי נמי מה"ט דאינו נראה נמי עובדא דחול כ"כ ודו"ק:

דף קמח:

בד"ה נפרוס סודרא עליה אתי לידי סחיטה מכאן מייתי ר"ת ראיה כו' עכ"ל עיקר ראייתם סמך דבהך סוגיא דבריש פ' המביא כדי יין דקאמר שם לגבי כדי יין ושמן דדרו באכפא נפרוס סודרא עלייהו ולא חייש לסחיטה וכ"כ בתוס' המביא כו' גם במרדכי ישן הביא דברי ר"ת אהך דדרו באכפא דנפרוס סודר וק"ל:

דף קמט.

בד"ה לעולם דכתיב אכותל כו' לפירוש הקונטרס צ"ל דהשתא דמוקי לה כו' ולמ"ד שמא יקרא לית ליה דרבה כו' עכ"ל אין זה מפורש בפירש"י שלפנינו אבל הפי' זה נמצא בבעל המאור ואפשר שדקדקו כן מפירש"י שלפנינו ממה שפירש לעולם דכתב אכותל ומידלי שאינו יכול למחוק ולשמא יקרא לא חיישינן דגודא כו' עכ"ל שסתם דבריו דמשמע דלכ"ע בין לרב ביבי ובין לאביי גודא בשטרא לא מיחלף ואם כן ע"כ ל"פ אמוראי אלא במאי דקאמר דפליגי נמי תנאי דהיינו בדרבה וכצ"ל בדברי התוס' והשתא מבעי לן למימר דברבה פליגי אמוראי כי היכי דפליגי תנאי דהכא כו' דהשתא ניחא דתלו לא תניא בדתניא ודו"ק:

בא"ד ובריית קמייתא מתוקמא שפיר דכתיב מכתב אכותל ומידלי כו' עכ"ל צ"ע למאן דאית ליה דרבה ע"כ לא מתוקמא הכי אלא בדחייק מיחק דליכא למימר דרב ביבי נמי דאית ליה דרבה מוקמי לה בהכי ואתיא כרב אחא א"כ לקמן נמי לפירוש הרב פורת מי הצריכים לאוקמא לאביי דסבר גודא בשטרא מיחלף דלא מתוקמא בריית אלא בדחייק מיחק הא מצי נמי לאוקמא דמכתב אכותל ומידלי אלא דאתיא כרב אחא ויש ליישב בדוחק ודו"ק:

בא"ד וק"ק לפי' זה דהל"ל דכ"ע לית להו דרבה ואביי ורב ביבי בגודא כו' עכ"ל כבר כתבו דכדי שלא יקשה לרבה קאמר דפליגי תנאי בדרבה אלא דר"ל דהך פלוגתא דאמוראי בגודא מיחלף (בשטרא) לפי' הרב פורת חסר מן הספר ולא ה"ל לתלמודא לסתום ולאשתמוטי מלומר דבהכי פליגי אמוראי בגודא מיחלף בשטרא ודכולי עלמא לית להו דרבה וק"ל:

בד"ה בני חבורה כו' וכן משקל שמכוונים זה כנגד זה ביד ואמרינן כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל לפי' זה דדבר המותר לשאר בני אדם שאינו טבח אומן כדאמרינן התם דהיינו לשקול ביד אסור לאלו המקפידים כמו בכף מאזנים לכל אדם וכן נראה מדברי התוס' בסוף פרק א"נ ובמרדכי ישן וק"ל:

בא"ד ומשום מנין כו' ובלבד שלא יזכיר לו סכום מקח כו' תן לי כ' אגוזים שאתחייב לך י' אגוזים שנראה שעושה להשלים הדינר אבל כו' עכ"ל כצ"ל יש לדקדק שהזכירו כאן לפי' זה איסור סכום מקח במקום איסור סכום מנין דקיימינן ביה הכא ולאידך פירושא שכתבו לקמן שינו פירושם למינקט איסור מנין גופיה ויש ליישב דלפי פי' זה דכל הני איסורי דנקט היינו דבשאר בני אדם שרי אלא בבני חבורה המקפידים אסור ניחא להם ליישב מה שנתקשו התוס' בפרק איזהו נשך לפי גירסת הספרים דגרסינן בס"פ אין צדין סכום מדה במלתיה דת"ק וסכום מקח במלתיה דרשב"א א"כ לא מצינו איסור מנין במשנה ובברייתא וא"כ מנליה לשמואל איסור מנין דמשמע שידוע לנו כמו מדה ומשקל עכ"ל שם דלפי פי' זה ניחא דאיסור מנין בעלמא ודאי בשאר בני אדם שרי אלא דקאמר דבמקפידין יש לאסור מנין בעלמא כמו איסור מקח לשאר אדם ודומיא דהכא בכל הני איסורי דנקט במקפידין ולשאר אינשי שרי אבל לאידך פירושא שכתבו התוס' לקמן דכל הני איסורי דנקט הוי איסורא נמי לשאר אדם הוצרכו לומר כמ"ש התוס' בסוף פ' איזהו נשך דגרסינן בפ' אין צדין סכום מנין במילתיה דת"ק או דרשב"א ודו"ק:

דף קמט:

בא"ד דהא רישא באין מקפידין איירי דקתני שואל דאילו למקפידין אסרינן שאלה לפי מה שפי' כו' עכ"ל אין זה מפורש בדבריהם אבל ר"ל לפי מה שפירש דאיסור מדה ומשקל ומנין דנקט דלא הוה אלא למקפידין ולא לשאר בני אדם ע"כ אית לן לפרושי נמי משום לוין ופורעין דלא הוה איסור אלא למקפידין והיינו שאלה דשרי לשאר בני אדם אסור למקפידין משום לוין ופורעין לשאר אדם וכן וכדברי הלל אף משום רבית דלא הוה אסור לשאר אדם וזה שדקדקו לפרש באידך פירושא דמשום לוין ופורעין גופיה קאמר ובשאר אדם נמי אסור אבל שאלה למקפידין נמי שרי ורישא דמתניתין נמי סתמא במקפידין כמ"ש לקמן לההוא פירושא ודו"ק:

בא"ד דכשלוין זה מזה כבר באין לידי רבית כו' וכיון שאינו מוחל הוי רבית כו' עכ"ל דלפירוש ראשון לא הוי זה רבית אלא דגזרו לאסור במקפידין כדי שלא יבא לידי רבית גמור דומיא דכל אינך איסורי דנקט אבל לפי' שני דהכא בכל הנך איסורי גופה דאיסורא נינהו ובכל אדם נמי אסור צ"ל דדומיא דהכא שזה גופיה בא לידי רבית כגון שמקפיד ואינו מוחל וכל סתם בני אדם דלאו חברים כגון שכנים נמי לא מחלי בכה"ג אבל שאר בני אדם מחלי היינו חברים אין מקפידים מסתמא ולא אשמועינן עצה טובה אלא בחברים שידוע לנו שמקפידין ודו"ק:

בא"ד ומה שדברו כאן על מקפידין לא אמרינן אלא גבי חבורה שרגילים כו' עכ"ל נ"ל דברים אלו מקומן כאן והוא קושיא לפ"ז כמ"ש התוס' ס"פ איזהו נשך כיון דסתם בני אדם מקפידין אמאי נקט שמואל בני חבורה המקפידין ולא נקט סתם ב"א דנקט בני חבורה שרגילות כו' עכ"ל ע"ש באורך וע"פ דבריהם שם תפרש דבריהם דהכא גבי חבורה אשמועינן עצה טובה שלא ישתתף עמו דמתוך שרגילין לישאל זה מזה אף בחול יבא לידי איסור משא"כ בשכנים לא שייך למימר בהו עצה טובה כיון שאין רגילין לישאל מהן מיהו לשון התוס' דהכא קצת מגומגם שכתבו אבל שכנים שאינם תדירים כל כך לישאל זה מזה מותרים כו' דהא ודאי בשכנים סתם המקפידין נמי איסורא איכא לישאל מהן לפי פירוש שני וי"ל ודו"ק:

דף קנ.

בפרש"י בד"ה של מלך של עצה שאינה שלו כו' כצ"ל גם בגמ' ומלך מלשון עצה כמו צא והמלך בגבורה וק"ל:

תוס' בד"ה מה לי כו' וי"ל דא"כ מאי אריא חבירו אפי' הוא כו' דשאם יש בורגנין הולך כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דהך מלתא ממשנה יתירא לא הוי ליה לאשמועינן בחבירו אלא אפילו באיהו גופיה אבל למאי דמסיק דהא קמ"ל כו' אבל יאמר אדם לחבירו הנראה כו' הך מלתא ודאי לא שייכא באיהו גופיה וק"ל:

בד"ה אומר אדם כו' עמי לערב י"א דדוקא כו' שהוא עושה לדעת אותה אמירה ואין נראה דהא כו' והרהור מותר וא"כ לא שנא נכרי כו' כצ"ל מצאתי מוגה וק"ל:

דף קנ:

בד"ה אבל מחשיך כו' וא"כ מדשרינן להחשיך כו' אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך מחר כו' עכ"ל יש לדקדק לדבריהם דתקשי להו היא גופה בהחשכה דקתני שרי להחשיך לשמור מחוץ לתחום מטעמא דאם יש בורגנין הולך שם א"כ אמאי אינו מחשיך להביא פירות שאם יש מחיצות מביא ואם איכא שום טעמא אחרינא בלשמור מחוץ לתחום א"כ ליכא למשמע מיניה כלל למשרי לומר חוץ לתחום אני הולך למחר ושפיר הוצרך לאקשויי לשמואל ולא אמתני' ויש ליישב דודאי אמתני' אהחשכה גופה מצו להקשות כן דליכא טעמא בלשמור מחוץ לתחום אלא משום שאם יש בורגנין הולך ולא נקטו בדבריהם אלמא שרי למימר חוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום דאהכי מקשה התלמוד אדשמואל ולולי דבריהם הייתי אומר דלק"מ דודאי אמתני' ליכא לאקשויי מידי דבמתני' לא שרו החשכה אלא דלשמור אפי' מחוץ לתחום כיון דהשמירה אפילו מחוץ לתחומו אפשר ע"י אחר דאהכי קאמר כל שאני זכאי באמירתו דהיינו שמור לי פירות שבתחומך כו' כדלקמן משא"כ הבאת פירות דאי אפשר על ידי אחר ומהאי טעמא איכא למימר דשרי לומר לחבירו חוץ לתחום אני הולך למחר כיון דאפשר ע"י אחר של אותו תחום משא"כ הבאת פירות אבל לשמואל דלא שרי ליה לומר מחוץ לתחום אני הולך למחר אלא משום שאם יש בורגנין הולך קפריך שפיר דמהאי טעמא נמי איכא למשרי להביא פירות שאם יש מחיצות מביא אבל התוס' אין נראה להם לחלק בזה כנראה מדבריהם גם לקמן בד"ה לכרך פלוני כו' ודו"ק:

בד"ה לכרך פלוני כו' מה"ט דקאמר ועוד מדשרי שמואל לקמן כו' כצ"ל:

דף קנא.

בד"ה לעולם כו' וכ"ש מה שאני זכאי כו' אע"פ שאינו רשאי לילך שם כו' עכ"ל כצ"ל ולא ניחא להו כפרש"י דזכאי אני באמירתו קאי אדרב יהודה אמר שמואל דפשיטא להו לת"ק ואבא שאול כיון דהך אמירה לא תנן ה"ל תלי תניא בדלא תניא כסברת המקשה ולכך פירשו הא דקאמר אבא שאול כל שאני זכאי באמירתו כו' עיקר מלתא במחשיכין על התחום לפקח על עסקי כלה כו' כדקתני בסיפא דמתני' אלא דאיכא למשמע מיניה במכ"ש מה שאני זכאי לומר לעשות היום כו' כמ"ש התוס' אך קשה לדבריהם ומאי כ"ש איכא הכא דהא בלפקח על עסקי כלה כו' משום מצוה נגעו בה דשרי אפילו למיגז אסא במחובר ובאחר דומיא דכלה לא כדאמרינן לעיל ויש ליישב בדוחק דמשמע ליה כיון דבעסקי כלה שרי לומר לעשות למחר דבר איסור בשבת ורשאי להחשיך עליו כ"ש דדבר היתר בשבת כגון שמור לי פירות שבתחומך כו' דשרי ורשאי נמי להחשיך עליו אפילו במקום דלאו מצוה הוא ודו"ק:

בד"ה נכרי שהביא כו' ע"כ נראה דלא יספוד כו' כדי שיבואו דסתם חלילין אין כו' עכ"ל דמה"ט דחלילין אין מביאין לשם אדם אחד כו' לא בעי אלא כדי שיבואו ולא החמירו בהן לאסור עולמית כמו קבר שנעשה לשם אדם ישראל אחד ועיין בזה בר"ן לפי שיטת הרי"ף טעמא אחרינא דהך דבשביל ישראל לא יקבר בו עולמית איירי באסרטיא ואסיפא פריך לקמן אמאי ה"נ ימתין בכדי שיעשו כו' וצ"ל לדברי התוס' דע"כ שמואל דאמר מספיקא שרי ולא בעי אפילו כדי שיבואו א"כ הא דפריך לקמן אריש דעשו לו קבר כו' כפרש"י ה"נ ימתין בכדי שיעשו אע"פ דלא הוי רק ספיקא לא פריך לשמואל אלא לרב דאסר ספיקא וק"ל:

בד"ה אלא אם כן באו כו' הלא הביאם דרך רה"ר כו' וי"ל דהביא כו' עכ"ל מפירוש הרמב"ם בפי' המשנה נראה שהוא מפרש דברי שמואל כקושייתם דלהחמיר קאמר חיישינן שמא חוץ לחומה לנו והביאם דרך רה"ר גם ברי"ף מפורש דברי שמואל להחמיר ע"ש:

דף קנב:

בד"ה עד שיסתום כו' שנקרא דופק לפי שהנשימה דופקת כו' עכ"ל ר"ל כפי' שני שפרש"י התם דדפקא הוא חתיכה שקורין פלאנקין כשהבהמה יגעה היא דופקת ע"י נשימה וק"ל:

בא"ד הלא מחמת המת היו מטמאין והגולל ודופק לא היו חוצצין כו' עכ"ל משום דאפילו כי מוקמי לה ביש בהן חלל טפח כדאמר התם מ"מ ע"י המת הן מטמאין שמאהילין על המת כיון שהגולל הוא טמא וכל דבר טמא אינו חוצץ בפני הטומאה משא"כ לפר"ת דכיסוי הארון לא מיטמא כלל ושפיר חוצץ בפני המת שמאהילין עליו וק"ל:

בא"ד ובערוך פי' בע"א בערך גלל כו' עכ"ל ובתוספות פרק קמא דכתובות כתבו שהוא כעין פרש"י ע"ש ובערוך:

דף קנג:

גמרא א"א דלא קאי פורתא וקמעייל מרה"ר לרה"י כו' נראה לפרש דר"ל דה"ל עקירה ברה"ר דקאי שם פורתא קודם שיבא לביתו שא"א להלך מהר שם להדיא והנחה ברה"י שמכניס החבילה ומניחה שם ומשני דזריק לה כלאחר יד דלא הוה עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ומיהו הנחה ודאי איכא כשעומד פורתא לפני הבית ואע"ג דהנחה בלא עקירה אסורה כדאמרי' פ"ק הכא משום הפסד חבילתו התירו לו ועי"ל דכשזורק לה כלאחר יד אפשר דמצי למעבד בלי שיעמוד שם פורתא מיהו לעיל גבי מחמר דמסיק כשהיתה עומדת נוטלה הימנה ודאי דלא קשה דמ"מ הא איכא הנחה מיד כשעומדת דבחמור שרי כה"ג כיון דליכא עקירה דכל שבחבירו פטור אבל אסור בחמורו מותר לכתחלה אך ק"ק דהך קושיא דפריך אמימרא דרב אדא הכא א"א דלא קאי פורתא וקמעייל וה"ל עקירה ברה"ר והנחה ברה"י ה"ל למפרך הכי לעיל אאוקימתא דרב אדא במתני' דהיאך מניחו על החמור שהרי כי מטי לביתיה א"א דלא קאי פורתא וקמעייל כו' ויש ליישב דלעיל הוה ניחא ליה דאפשר כי מטי לביתיה נוטל הימנה וכשעקרה ליכנס לבית מניח עליה ולא הוי עקירה ברה"ר אלא הנחה בבית ובחמור כה"ג שרי לכתחלה כיון דבחבירו פטור אבל אסור ודו"ק:

תוס' בד"ה דחרש אתי כו' תימה א"כ לעיל נמי אמאי קאמר שוטה וקטן לשוטה הא כו' עכ"ל ולולי דבריהם היה נראה דלק"מ דמה"ט דקאמרי' לעיל דחרש ושוטה לשוטה יהיב ליה משום דשוטה לית ביה דעת כלל וחרש אית ליה דעת קלישתא הך סברא בקטן נמי עדיפא ליה דאית ליה דעת קלישתא ועוד דאתי נמי לכלל דעת גמורה ומ"ה לשוטה יהיב ליה ולא חיישינן לאתי לאחלופי בשוטה דהנך סברות דבקטן עדיפא ודו"ק:

דף קנד.

בד"ה בלאו נמי כו' וחכ"א כל המשלם אינו לוקה כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד היה רגיל לתרץ כו' כאילו נכתב אבן גרושה ואגלות וכאילו כו' בממון ולבן גרושה כו' ונכתב על מיתה וממון ביחד כו' עכ"ל דבריהם צריכים ביאור דהיה רגיל לתרץ הנך קושייתם אדהתם כמו שהקשו לעיל דכיון דלא תענה התם סתם כתיב וקאי נמי אבן גרושה וגלות וכאילו נכתב בהדיא אבן גרושה וגלות והתם ודאי לא בעי לא תענה לאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם דהא ממעטינן להו התם דלא הוו הזוממין בני גרושה וחיובי גלות אלא ע"כ דאתי לא תענה למלקות אבל בממון היה אפשר לומר שבא לא תענה לאזהרת זוממין לעונשו מכאשר זמם ואהא קאמרי כיון דנכתב לא תענה שקר בממון ובן גרושה כו' ר"ל ביחד בחד לאו אית לן למימר דבממון דומיא דבן גרושה דלא בעי לאזהרת זוממין אלא למלקות ומשום דממון נמי לא בעי אזהרה אבל במיתה אכתי איכא למימר דלא בעי אלא לאזהרת זוממין ואהא קאמרי כיון דנכתב על ממון ומיתה ביחד כו' אית לן למימר נמי מיתה דומיא דממון דבהזמת מיתה נמי ניתן ללקות עליו כ"ז שלא יוכל לבא לידי מיתה דהשתא יתורצו כל הקושיות אדהתם שכתבו לעיל אבל קשה דבכל כו' דהך דהכא לא יתיישב לפי תירוץ זה כן נראה בכוונת דבריהם ודו"ק:

בא"ד אפילו לא התרו ביה למיתה דכל סתם הוצאת שבת איתא בקרא דויכלא כו' עכ"ל ר"ל דהוצאה נמי נפקא לן מקרא דויכלא העם מהביא וגו' כמ"ש התוס' בריש פרק קמא ובההיא קרא מלאכה כתיב וסתם מלאכה דשבת היינו מיתה כמ"ש לעיל בתוס' ספ"ק דעירובין וק"ל:

דף קנד:

נמרא דיקא נמי דקתני דומיא דטבל מה טבל לא חזי כו' לכאורה קשה מאי קאמר דיקא נמי דהא המקשה נמי יודע דאיירי בלא חזי ומקשה לרב הונא כפירש"י דאי הוי ס"ד דאיירי בדחזי תקשי ליה מברייתא אמתני' דקתני נוטל את הכלים הנטלים בשבת כדמקשה לעיל לרב הונא למאי דס"ד דאיירי בדחזי ויש ליישב דה"ק דאיירי הכא בכולסא דליכא פסידא דומיא דטבל דיקא נמי דאית לן למימר דומיא דאל"כ תקשי לך אמתני' אלא ע"כ דאמרי דומיא קתני דטבל דלא חזי וא"כ לרב הונא נמי לא תקשי דמיירי דומיא דטבל דליכא פסידא וה"ה דה"מ לאוקמא הך ברייתא בשליפי רברבי ולא תקשי לרב הונא וכ"כ התוס' בפרק כירה ע"ש ודו"ק:

שם אלא התם בגואזא ופרסכנא כו' ופירש"י ולא סמך הסכך עליהן כו' עכ"ל ק"ק דא"כ דומיא דהכא באינו סומך ברישא בב' בידי אדם ואחת באילן דעולין לה ביו"ט ואפשר לומר דנקט בכה"ג ברישא שתים בידי אדם ואחת באילן דמסתמא על אותה מחיצה דאילן הגג סמך דקשה לסמוך הגג על ב' מחיצות אבל בסיפא בדופן ד' ודאי דא"צ לסמוך הגג וק"ל:

דף קנה.

בפירש"י בד"ה ר"י מתיר כו' הא כ"ש דלגסה למיטרח באוכלא כו' עכ"ל כל דבריו צריכין ביאור וה"פ כיון דלרב הונא משוי אוכלא אסור ומטרח באוכלא שרי ע"כ הא דמתיר ר"י בדקה היינו משום דס"ל דלא משוי אוכל הוא דמעיקרא אוכל הוא אלא דמטרח באוכל הוא ושרי ואם כן לא הל"ל מתיר בדקה דמשמע דוקא בדקה כיון דלא קאמר אפילו בדקה וזה אינו דכ"ש דשרי בגסה דלא הוה לגבה משוי אוכל אלא מטרח באוכל אלא דהכי ה"ל למתני לפום הך סברא דר"י הוא תני להיפך דמתיר בחרובין לגסה דלגבה שרי דמעיקרא אוכל הוא לגבה אבל לגבי דקה ששיניה דקות משוה אוכל הוא ואסור והא ליכא למימר דר"י מפיך מסברת ת"ק דשויא אוכל שרי ולכך מתיר בדקה מטרח באוכל אסור וגבי גסה מטרח באוכל הוא ואסור ולכך נקט דוקא מתיר בדקה דהא ת"ק בדאקושי קאמר וגבי גסה נמי שוי אוכלא כו' ואע"ג דהוה ניחא ליה מעיקרא דלר"י מעיקרא אוכל הוה ומטרח באוכל מקרי כדקאמר כ"ש לגסה דמטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי וכן למאי דמסיק ובעי למימר מאי דקה גסה כו' דדייקא באוכלא ודוקא גסה שרי דלגבה מטרח באוכל הוא אע"ג דת"ק בדאקושי איירי י"ל דלפום אותה הסברא ניחא דר' יהודה נמי שוי אוכל אסור ומטרח באוכל שרי אלא דבהא פליג וסבר דלאו משוי אוכל הוה דמעיקרא אוכל הוא ומטרח באוכל הוא ושרי אבל השתא דפליג ר"י את"ק בדינא וסבר בהיפך דמשוי אוכל שרי ומטרח באוכל אסור אין סברא דפליג נמי בהא וסבר דלא מקרי משוי אוכל אלא מטרח באוכל ודו"ק:

בא"ד ועוד ה"ל למשרי נמי זירין להתיר ולפספס דשוי אוכלא הוא עכ"ל אבל הא לא קשיא ליה דה"ל למיסר התרת פקיעין וכיפין דלמטרח באוכל הוא לרב הונא כפרש"י לעיל ור"י אוסר מטרח באוכל למאי דקיימינן השתא די"ל דאיכא למימר השתא לרב הונא אליבא דר"י כדסבר רב יהודה אליבא דתנא קמא דהתרת פקיעין וכיפין שויא אוכל הוא כשיטת רש"י גבי התרת פקיעין כמו שכתב התוספות ולדברי התוס' ניחא טפי דהתרת פקיעין לא הוי שויא אוכל ולא מטרח באוכל וכן יש לומר בכיפין לר"י וק"ל:

תוס' בד"ה רב יהודה כו' פי' בקונטרס דהיתר פקיעין הוי שויא אוכלא כו' ורב הונא כו' ואין נראה לר"ת כו' עכ"ל וכן ה"מ לדקדק לעיל שפירש"י דהיתר פקיעין לרב הונא מעיקרא אוכל הוא ושרי למטרח באוכל א"כ ע"כ לרב יהודה לאו מטרח באוכל הוא מדשרי ליה ואין סברא לאפלוגינהו בהכי כו' וק"ל:

דף קנו:

בד"ה ר' יהודה כו' לעולם מוכן לאדם הוי מוכן לכלבים כו' מוקצה מחמת איסור כו' עכ"ל וה"ה דה"מ לאקשויי כך הכא בשמעתין דמוכח דזעירי סבר הלכה כר"ש מדתרגמא בבהמת קדשים אימא דהתם ביו"ט קאי דאפי' ר"י מודה ביה דשרי משום דאינו מוקצה מחמת איסור ומוכן לאדם הוי מוכן לכלבים אלא דהכא בשבת אוסר משום דהוי מוקצה מחמת איסור כו' כמ"ש התוס' אלא דניחא להו להקשות כן אההיא דפרק מקום שנהגו דהתם מפורש טפי טעמא דר"י דאוסר משום דמוכן לאדם לא הוי מוכן לכלבים וק"ל:

בד"ה תרגמא כו' היכי מוכח מהכא דס"ל כר"ש כו' ומשום כו' ומשום דמתני' נמי דיקא כו' ודחיק ר"י לתרץ כו' עכ"ל ויש לדקדק אכתי תקשי להו מאי פריך והאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן אין מבקעין כו' אימא דסתמא אחרינא אשכח הך בהמה שמתה לא יזיזנה ממקומה דאיצטריך לאוקמא בקדשים מכח דיקא דהתם הא חולין שפיר דמי והיינו סתמא כר"ש וי"ל דאין זה מקרי סתמא כיון דלא תני בהדיא דבחולין ש"ד דאימא דקתני קדשים דלכ"ע הוי מוקצה אבל בחולין איכא פלוגתא דר"י אוסר ור' שמעון מתיר ודו"ק:

דף קנז.

בד"ה הלקטי כו' וקושיא ראשונה מ"מ במקומה עומדת כו' עכ"ל אע"ג דהשתא איירי שהמת מוטל תחת הגיגית ולא כנגד הסדק דכיון דבאין בו פותח טפח חשיב כאהל אחד כאילו הוא סתום ואין כאן סדק כלל מה"ט נמי ברישא באין פותח טפח והמת בבית אמאי יהא טהור מה שכנגד הארובה שהרי הוא כסתום ומאהיל גם על הכלים וכן נמי בסיפא שהמת נגד הארובה אמאי יהא טהור כל מה שבבית כיון שהוא כסתום הרי הוא מאהיל גם על המת דהא ודאי לא עדיף אין בו פותח דהתם שהוא אינו אלא סדוקה באמצע מהך דהכא שהיא סדוקה מראשה לסופה וחשבינן לה כסתום ודו"ק:

בא"ד תל המתלקט כו' ואותה הגיגית היתה למעלה מן התל כו' עכ"ל ר"ל שאלו ב' בתים היה להם תקרה א' ולא היה מחיצה מפסקת ביניהם אלא התל הזה כפירוש הערוך ע"ש היה מפסיק ביניהם ולא היה מגיע עד התקרה וע"כ הניחו שם הגיגית על התל להשלים המחיצה ביניהם עד התקרה ובטלוה שם משום דדבר הטמא אינו חוצץ וכתבו דיש לנו לומר שאותו חור היה עשוי לתשמיש כו' דלפירש"י ניחא שהחור לאו היינו הסדק שבגיגית למעלה אלא שהיה חור בכותל שבין ב' הבתים ובודאי היה עשוי להשתמש אבל לפר"ח דהיינו חור היינו הסדק שהיה בין ב' הבתים שהרי לא היה מחיצה אחרת ביניהם ע"כ הוצרכנו לומר נמי לפר"ח דאותו הסדק וחור היה עשוי לתשמיש כו' ולפרש"י ניחא נמי לשון על גביו בלשון רבים דהיינו על ב' מחיצות משא"כ לפר"ח הל"ל על גבה דהיינו על התל וק"ל:

דף קנז:

בפרש"י בד"ה וקשרו כו' ובמסכת אהלות שנינו דאין חילוק בארובה שבתוך הבית וטומאה מקצתה כו' ואני לא יכולתי להבין כו' עכ"ל מזה נמי נראה שר"ל שהיה מת שלם ודו"ק:

בד"ה מתעסק שלא לצורך כו' עכ"ל דאין פירושו מתעסק לצורך היתר ועלה לו איסור כמו שנתכוין לחתוך תלוש וחתך את המחובר דקרי ליה מתעסק דהכא לא נתכוין כלל אלא מתעסק שלא לצורך וזה שדקדק לומר מתעסק בעלמא אנא וק"ל:

סליק פרק מי שהחשיך וסליקא לה מסכת שבת

חִדּוּשֵׁי אַגָּדוֹת – מַהַרְשָׁ״א

דף י.

מניחין חיי עולם כו' שהתורה היא חיי עולם דהיינו לעולם כמ"ש בה כי הוא חייך ואורך ימיך חייך בעוה"ז ואורך ימיך בעוה"ב שכולו ארוך אבל התפלה אינו רק חיי שעה כפרש"י דהיינו לחיי עוה"ז דנותן לו זמן ושעה:

קרי עליה מסיר אזנו משמוע תורה גם תפלתו וגו'. והכי משמע לו גם אם מסיר אזנו משמוע תורה משום שרוצה להתפלל כמו שעשית אף על פי כן תועבה היא תפלתך:

תורתו מתי נעשית אלא כו'. ובמכילתא אמרו וכי מן הבקר עד הערב היה משה דן והלא אין הדיינין דנין אלא עד זמן הסעודה כו' ויש לדקדק כיון דלא היה דן משה מבקר עד ערב אלא עד זמן סעודה ולאכתיב קרא מבקר עד ערב אלא לומר כו' כאלו נעשה שותף כו' א"כ היאך קאמר יתרו וכל העם נצב עליך מן בקר עד ערב דדוחק לומר דיתרו אמר כן על כוונה זו דכאלו נעשה שותף כו' דהא לא הקפיד אלא על עמידתם לפניו כל היום וכפירוש רש"י בחומש ובמ"ש הרא"ם על דברי ראב"ע וכצ"ל ודאי דעמידת בעלי דינים ילפינן במסכת שבועות מהאי קרא אלא דקפיד יתרו אכל היום וי"ל דודאי משה היה יושב כל היום כמשמעות הכתובאלא שלא היה דן רק עד זמן סעודה ושוב אחר כן היה עוסק בתורתו כדקאמרינן דאל"כ תורתו מתי נעשית אלא שיתרו חשב שבאו כולם לעמוד לפניו כל היום למשפט ולזה אמר מדוע אתה יושב לבדך לדון כל העם הזה הנצבים לפניך היה לך להושיב דיונים אחרים ולא היה לך לדון בעצמך כל היום אלא שאתה עושה זאת לעמוד לפניך דרך שררה שיעמדו לפניך כל היום וכמ"ש הרא"ם והשיב משה כי לא באו כלם לדון לפניו אלא יש בא ושפטתי בין איש וגו' והיינו עד זמן סעודה ואח"כ יש בא ללמוד תורה דהיינו והודעתי להם את וגו' וכמ"ש במכילתא שהם ב' דברים וע"ז השיב לו יתרו דאעפ"כ לא טוב הדבר כי כבד ממך השני דברים לא תוכל עשוהו לבדך אלא חדא מהם תעשה היה אתה לעם וגו' והזהרת אתהם את החוקים וגו' אבל דבר הב' שהוא לדון את העם ואתה תחזה וגו' ולא תדון אתה אותם כלל וכן מפורש בת"י ע"ש ולפי שמשמעות הכתוב וישב משה לשפוט את העם וגו' מן הבקר עד הערב משמע דהיה דן כל היום מש"ה קאמר תורתו מתי כו' שהרי מוכח מתוך תשובתו שלא היה דן כל היום אלא עד זמן סעודה ואח"כ נעשית תורתו וקאמר דודאי כן הוא דתורתו נעשית אחר זמן סעודה אלא שתלה ישיבתו לשפוט מבקר עד ערב לומר לך כאלו נעשה שותף כו' וענין שנעשה שותף כו' מפורש בטור ח"מ סי' א' ולישנא דאמת לאמתו מפורש בתוס' ועיין ע"ז בב"י בח"מ סי' א' ובחדושינו פ"ק דסנהדרין כתבנו לדחות פירושם ע"ש:

ושריך בעת יאכלו וגו' היינו זמן סעודה לכל אדם שהיא ברביעית כדלקמן וכ"ה בת"י ורבוניך בתר דמקריבין תמידא אכלין לחמא בזמן ד' שעין כו' ובהפך גבי שריך בבקר יאכלו ת"י עד דלא יקרבון תמידא כו' והיינו בבקר שהוא זמן קרבן תמיד של שחר דכתיב ביה את הכבש האחד תעשה בבקר וגו' והוא קרב עד ארבע שעות ביום כדאמרי' בפ' ת"ה וק"ל:

בזורק אבן לחמת. פירושו שאין בו תועלת כלל אלא למלאות החמת אם הוא חסר:

דף י:

שם גופיה אקרי שלום כו'. יש לעיין בזה דגם לפי דברי התוס' שיש לחלק דהכא גבי שלום מוכח דקראו לשם שלום (וכמ"ש פירוש לדבריהם בת"ה)ע"ש מ"מ טעמא איכא בזה כיון דשניהם עושה ה' למה אקרי שמו שלום טפי מנאמן ועוד בכל הכינויים כגון רחום וחנון אמאי לא קאמרינן הכי דהכי נמי כתיב אל רחום וחנון וגו' וי"ל בזה ע"פ מה שאמרו חסד אומר יברא שהוא ג"ח אמת אומר אל יברא שהוא כולו שקר צדק אומר יברא שהוא עושה צדקות שלום אומר אל יברא שהוא כולו קטטה והשתא בכל כנויין הנמחקין כגון רחום ותנון ורב חסד וארך אפים כדאמרינן במסכת שבועות כיון שהאדם משותף בו לעשות חסד ורחמנות וחנינות אין שמו של הקב"ה נקרא כן אלא אל רחום וחנון וחסד הוי כמו אלהא המרחם וחנון וכמ"ש באל הנאמן הכא ושרי לאומרה בבהכ"ס כמ"ש הרמב"ם מש"כ שלום שאין מדה זו באדם כלל ושמו יתברך ב"ה מקרי שפיר שלום ע"ש שהוא עושה שלום וכן למדת אמת כיון שאינה באדם חותם של הקב"ה נקרא שמו אמת כמ"ש בכמה דוכתין ע"ש ובתוס' פ"ק דסוטה מוכח דשלום אינו נמחק ומיהו לא הוזכר גבי אמת שיהא אסור לומר בבהכ"ס ושלא נמחק כמו גבי שלום כיון דשמו ית' ב"ה גופיה לא אקרי אמת רק חותמו וק"ל:

בבית גנזי כו' למסקנא דמוקי לה במתן שכרה דלא עבידא לאגלויי ניחא דמתנה טובה היא שבת דעוה"ב שכולו טוב ושבת והיינו בבית גנזי ע"ש שהוא רב טוב הצפון לצדיקים לעוה"ב שנאמר בו עין לא ראתה אלהים וגו' אבל השתא דס"ד דאשבת דעוה"ז גופיה קאמר הכי דהיינו דעבידא לאגלויי נראה לפרש דהיינו מתנה טובה שניתן למנוחה דמלאכת ו' ימים הוא מכלל קללות אדה"ר דכתיב בעצבון תאכלנה וגו' בזעת אפיך תאכל וגו' וע"כ בן נח אסור בו דאמרינן בפרק ד' מיתות בן נח ששבת חייב כו' והיינו בבית גנזי כמו קודם שחטא אדם שהיה לו מנוחה בכל הימים ועיין עוד בזה במס' ביצה:

תרתי מתנתא כו'. פירש"י זוג של זרוע לחיים וקיבה כו' ע"ש ועי"ל תרתי מהנהו ג' מתנות שהיו בידיה קאמר ואי הוה נקיטנא אחריתי כו' דקאמר היינו השלישית וק"ל:

הכי אמר רב הנותן מתנה. כו'. מכל הנך מימרות דבשמעתין ידוע רבא בר מחסיא משמיה דרב לא קא"ל אלא הך ואפשר משום דהך היא קצת מענינו שהודיע לחבירו מקודם שנותן מתנה וק"ל:

בתרייתא עדיפא לי מקמייתא. אע"ג דקמייתא מייתי ליה מקרא ובתרייתא אינה אלא מדאמרי אינשי י"ל דה"ק דבתרייתא לי עדיפא שהוא דבר הנוגע בי וחביב עלי שמעתתא דרב משא"כ קמייתא שהוא דבר הראוי לכל אדם לעשות כן ודו"ק:

משקל ב' סלעים כו'. עי' פירש"י ר"ל דכולה מילת ודאי דהוה משקלו טפי מב' סלעים אבל אין לפרש דר"ל דמסתמא לא ידע רב דכך היה משקלו בצמצום ב' סלעים דא"כ לא תיקן כלום בפי' ר"י הלוי וק"ל. ועוד דאין סברא דכל הבגד לא היה רק משקל ב' סלעים אע"ג שיש בגדים דקים מאד כדאיתא בהניזקין מ"מ סתם כתונת לא הוי כך וק"ל:

ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו וכתבו התוס' ואע"ג דבלאו הכי כו'. ע"ש ועוי"ל דה"ק דאי לא משקל ב' סלעים כו' לא היה נתגלגל ירידתם בעבירה זו במכירת אחיהם אלא בדרך אחר שלא בעבירה ומה שיש לדקדק עוד בדבריהם עיין במהרש"ל ובחדושי הלכות:

דמקרבא וזוטא כו'. מתחלת דבריו משמע דל"ק ליה רק אמלת קרובה ובסוף הקושיא נקט גם וזוטא שהוא פירושו של מצער והיינו משום דמצער מתפרש שפיר כפירש"י הכא ובחומש לפי שהיא זוטא ואנשים בה מעט אין לך להקפיד עליה אבל כיון דכתיב קרובה דהיינו דמקרבא קשיא לי' נמי וזוטא הא קחזי לה אלא מתוך שישיבתה קרובה עונותיה מוצערים דעדיין לא נתמלא סאתה כפירש"י בחומש:

ושל סדום נ"ב שנה כו'. לפי דברי התוס' הפיכת סדום שנה אחת קודם ללידת יצחק ומזה הוצרכו התוס' הכא לדחוק דצ"ל שהיתה סדום ב' בשלוה מתחלה עכ"ל אבל לפי שיטת התוס' בפ"ק דר"ה דבתשרי באו המלאכים ובפסח נולד יצחק נמצא שהפיכת סדום ולידת יצחק היה בשנה אחת דהיינו בשנת ק' לאברהם יש לפרש דשנת מ"ח לאברהם שבה מת פלג אינו ממנין נ"ב שנה שאחר שמת נפלגה הארץ והיא שנת מ"ט ומשנת מ"ט עד שנת ע"ד הרי כ"ה שנים שאין בהן שלוה ובשנת ע"ה שאז הכה המלכים מתחילין שנות שלוה עד שנת ק' לאברהם והויין כ"ו ודו"ק:

דף יא.

תחת ישמעאל ולא תחת כו'. עיין פירש"י ובערוך פירש ולא תחת סתם נכרי ולא תחת חבר שהיו פרסיים קורין לכומרים חברין והיו אותן חברין רעים מאוד ומצירין לישראל. ולא תחת ת"ח לפי שת"ח אין לו אימה וממשלה וכו' ויש לו אימה טפי מיתום ואלמנה כן פירש בערך חבר ובערך אסי והאריך ע"ש:

כאש לנעורת כו'. הדמיון כמו שהנעורת שהוא דבר הגרוע מן הפשתן נשרף בקל ע"י האש כן הרע מן החלום נתבטל מיד ע"י תענית בו ביום:

דף יב.

אומר שבת היא מלזעוק כו'. דלא התירו לזעוק בשבת על חולה וכדאמר לקמן דבקושי התירו אפילו לבקר משום דשמא יזעוק כפי' הרי"ף ואמר דא"כ יהיה לו מניעה בשבת שלא יבא לידי רפואה כמו בחול שיכול להתפלל על רפואה ע"כ אמר רפואה קרובה לבא בשבת בלא תפלה כמו בתפלת חול ור"מ אמר על דרך זה גם כי לא הותר לו להתפלל על כך בשבת יכולה היא שתרחם בלא תפלה ופי' הרי"ף יכולה היא שבת שבזכותה תרחם ור"י אומר המקום ירחם כו' ר' יהודה ורבי יוסי בשבת נמי איירי ומסתמא דלא פליגי אהני תנאי דס"ל דלא הותר לזעוק בשבת אלא דס"ל דלשון זה המקום ירחם עליך דעם החולה מדבר לא משמע ליה לשון תפלה אלא דגם שלא הותר לזעוק בשבת המקום ירחם עליך כו' בלא תפלה מותר בשבת ושבנא הוסיף ע"ד ת"ק שיאמר לחולה כי רחמיו של הקב"ה מרובים להביא רפואה בלא זעקה אך שבתו ונוחו בשבת לשלום כפירש"י ונראה דכן יאמר (לך) לשלום בלמ"ד ולא בשלום בבי"ת וכ"ה בגירסת הרי"ף וכדאמרינן בסוף ברכות הנפטר מחבירו יאמר לו לך לשלום ולא בשלום שהרי יתרו כו' ויש לקיים גירסת הספרים דיש לחלק דהתם שחברו הולך ממנו לא יאמר לו אלא לך לשלום אבל הכא שהוא הולך מחברו יש לו לומר(לך) בשלום וטעמא רבה איכא בהך מלתא כמ"ש בסוף מסכת ברכות ע"ש ועוד הוסיף שבנא דבכניסתו יפתח במלת שלום וביציאתו יסיים במלת שלום דגם כי אסור לזעוק שאלת שלום שהיא בשמו של הקב"ה כדאמרינן לעיל הותר לו וק"ל:

מנין שהשכינה סועד כו' פירש"י סועד סומך ומשום רבינו יעקב סוער תרגום פוקד כלומר מבקר כו' ע"ש. ולא הוה הוצרך להנך ראיות דגמרא ערוכה היא פ' אין בין המודר לא ליסעור אינש קצירא לא כו' ומייתי לה נמי שם מניין לביקור חולים מן התורה שנאמר ופקודת כל אדם גו' ותרגמינן וסעורא וק"ל:

מניין שהקב"ה זן כו'. מפורש בפרק אין בין המודר:

דף יג.

נוטלת תפיליו נטלה תפיליו לעגמת נפש להראות בב"ה ובבה"מ שותעוררו על מיתתו ודו"ק:

דף יג:

בתי בימי נדותך מה כו' התחיל לשואלה בעבירה התלויה בה שהיא מרגילתו בכך וע"כ מת קודם זמנו במיתת כרת כדין בועל נדה וכן בימי ליבוניך דהוי בכלל בנדת טומאתה מרבויא דקרא דתהיה בנדתה כפירש"י והיינו שלא נשא פנים לתורה לדרוש מריבויא איסורא דבימי ליבון ודו"ק:

שהיו מחבבין את הצרות כו. פירש"י שנגאלין מהם כו' ולשון את הצרות לא משמע כן אלא שמחבבין הצרות ממש כדאמרינן ביסורין חביבין עליך יסורין ולכך עושין בו ביום שנגאלו י"ט דמתוך זה יזכור יום הצרה דחביבה לו וכמ"ש כשם שמברכין על הטובה כך מברכין על הרעה ולזה נקרא ספר מגילת תענית דהיו"ט הנזכרים בו עיקרן לא נתייסדו אלא ע"ש התעניות שהיו להם בעת צרה והשתא ניחא דהמשלים שהביא הוו מן הדומה דאין שוטה נפגע ואין מרגיש בפגעיו לפי שהורגלו בהן כך הורגלו בצרות עד שאין מרגישין בהן לעשות ביום שנגאלו ממנו יו"ט וכן אין בשר המת שבחי כו' היינו מתוך שהוא בצרה ביותר אינו מרגיש בו בחיתוך איזמל כך מתוך שהורגלו בצרה אינו מרגיש בו לעשות יו"ט ביום שנגאלו מהצרה:

וקשה רמה למת כו' שנא' אך בשרו גו'. יפורש לקמן פרק שואל:

ג' מאות גרבי שמן. בהאי לשנא איתא נמי בפ' מקום שנהגו ושותה ג' מאות גרבי יין וכתב הערוך היאך יתכן לאדם שישתה ג' מאות חבית כו' והוא גוזמא כו' ע"ש:

דף יד:

יצתה בת קול ואמרה חכם בני וגו'. וברייש פ"ק דברכות מייתי נמי הני קראי על כלאב בן דוד שהיה מכלים פני מפיבושת בהלכה ושם פירשנו דדוד אמר כן ע"ש אבל הכא ליכא לפרושי הכי אלא

ב"ק אמרה בשם הקב"ה על שלמה על שתקן עירובין דהיינו בני אם חכם לבך לעשות גדר לאיסור הוצאה בשבת ישמח לבי גם אני שיתקיים מצות שבת באיסור הוצאה דאורייתא ובענין נעילת ידים אמר חכם בני ישמח לבי על תיקון נט"י שהוא גדר לסרך תרומה ולפי שיש המזלזלין בנט"י במ"ש בכמה דוכתי ע"כ אמר ואשיבה חורפי דבר:

האוחז ספר תורה ערום. מפורש במס' מגילה ספ"ד ע"ש:

דף טו.

אמור לנו ג' דברים שאמרת לנו כו'. אינו דומה שאמרן להו כבר והם שכחו אותן אלא דר"ל שאמרת לנו שיש בידך מאביך ולא אמרי להו עדיין וק"ל:

ק"פ שנה כו' דיני קנסות ס"ד כו' ושלא דנו ד"נ כו' הכל מפורש באורך בגמרא בפ"ק דע"ז ע"ש:

אלא שלא דנו ד"נ כו'. כתבו התוס' תימה דוקמת ועלית אל המקום דדרשי' מיניה מלמד שהמקום גורם לא כתיב אלא בזקן ממרא כו' ע"ש באורך אבל ב"ק דע"ז קמייתי תלמודא בהדיא מהאי קרא מלמד שמקום גורם אהך שלא דנו ד"נ ומה שהקשו התוס' הכא דהא לא כתיב אלא בזקן ממרא כבר תירצו בו שם בתוס' ע"ש:

דף כא:

טעמא כנגד פרי החג כו'. יש לעיין דודאי לא פליג ב"ש בהא דמעלין בקודש דילפינן מקרא כפירש"י ובפרי החג ודאי דאיכא טעמא כדאמרינן לפי שהם נגד ע' אומות עובדי כוכבים שיהיו פוחתין והולכין וי"ל דה"נ איכא טעמא כמ"ש הב"י והרא"ם בתירוץ א' שהיה הנס גם בליל ראשון לפי שהיה מעיקרא מתחלק לח' חלקים נמצא ח' חלקים שמן היו פוחתין והולכים מלילה ללילה וה"ק ב"ש כנגד פרי החג כיון דאיכא טעמא לית לן למיחש להא דמעלין בקודש כו' ה"נ הכא איכא האי טעמא וק"ל:

מאי חנוכה כו'. ופירוש הר"ן כלומר חנו בכ"ה כו' ע"ש וק"ק מאי חניית שייך הכא כיון דהותר בהן מלאכה ולא נתנו לי"ט אלא להלל ולהודות ונראה לפרש דנקרא חנוכה ע"ש חנוכת המזבח כדאמרי' בפרק ר' ישמעאל דבית חשמונאי גנזו אבני מזבח ששקצו אנשי עו"ג לע"ז והוצרכו לבנות מזבח חדש ולכך נקרא חנוכה ולא קאמר הכא מאי חנוכה אלא מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות גם לפי מדרש ב"ר שמלאכת המשכן נגמרה בכ"ה בכסליו ולא חנכוהו עד ר"ח ניסן ושבו נולדו האבות והקב"ה שילם לו בימי מתתיהו כו' היינו נמי שהיה כמ"ש ששילם לו להיות ביום חינוך המזבח ע"י מתתיהו ששקצו אנשי עו"ג מזבח הישן:

טמאו כל השמנים כו'. ולא היה אפשר לתקן שמן טהור עד ח' ימים לפי שהיו טמאי מתים כמ"ש הב"י והרא"ם בביאוריו לסמ"ג וע"ש ברא"ם במה היו הנכרים מטמאין גם כתב שם כיון דהיו כולן טמאי מתים היאך הדליקו המנורה והרי טמאו את השמן בהדלקתן ותירץ שהדליקו אותו על ידי פשוטי כלי עץ עכ"ל ואין זה מספיק דמ"מ כיון דכולן טמאי מתים היו היאך נכנס המדליק במקדש בטומאה וע"כ נראה דלא היו כולן טמאי מתים אלא מאיזו סיבה היה שלא היה להם שמן טהור וכמ"ש הר"ן שהיה להם שמן רחוק ד' ימים כו' ע"ש ובזה יתיישב נמי מה שהקשה הרא"ם היאך הדליקו במנורה טמאה כו' עיין שם דהשתא כיון דלא היו כולן טמאי מתים היו יכולין לעשות מנורה חדשה והרא"ם כתב לפי דרכו שהיו כולן טמאי מתים וי"ל שהיו עושין מנורה של עץ כדתניא בפרק כל הצלמים ר"י אומר של עץ לא יעשה כדרך שעשו בית חשמונאי כו' ע"ש ולא ידעתי מה תיקן בזה דהא נטמאה המנורה בנגיעה בעשייתה גם בשל עץ שהרי היה למנורה בית קיבול ור"י נמי לא קאמר דהיה של עץ אלא משום דהיה בית חשמונאי עניים אז ויש ליישב לפי דרכו שהיה מנורה של עץ עשויה כבר ביד מי שהוא במקום אחר ולא נטמאה שם ונטלוה ע"י פשוטי כלי עץ ונשאוה למקדש וצ"ל דאותו האיש שעשאה כבר כתבנית המנורה גם בשל עץ עשאה באיסור לר"י דשל עץ נמי אסור מריבוי דקרא ודו"ק:

בתוס' ד"ה שהיה מונח כו'. עי' בר"ן וברא"ם תירוצים אחרים על זה (ועיין בחולין פ"ג ועיין בחידושי הלכות):

דף כב:

אלא עדות כו'. כהאי גוונא כתיב גבי מזבח הקטרת ונתת אותו לפני הפרוכת אשר על ארון העדות וגו' ולא שייך למדרש הכי וי"ל דפרוכת לא היה על העדות שהן הלוחות שבארון אלא על הארון שבו היה העדות קאמר קרא היה הפרוכת משא"כ הכא דלא כתיב ארון אלא על העדות ולכך דרשי בו מאי עדות שייך הכא ועי"ל דהכא סמיך אקושיא וכי לאורה הוא צריך כו' ולפי' התוס' שכתבו דקאי אאהרן ניחא בפשיטות גבי מזבח הקטורת לאו לצורך אהרן שייך ביה ולפי' שני דקאי אשכינה וכי לאורה הוא צריך כו' י"ל דגבי קטורת ושאר קרבנות דשייך בהו ריח ניחוח אע"ג דכל העולם ומלואו שלו ואין צורך לו בהם שייך נחת רוח שנעשה רצונו משא"כ באורו דלא שייך לומר כן כיון דלאורו הלכו במדבר וק"ל:

דף כג:

הרגיל בנר הויין כו'. בכל אינך אמר לשון הזהיר במזוזה בטלית בקידוש משום דבכל הנך האיש מוזהר עליהן ביותר משא"כ בנר דעיקר המצוה באשה לא קאמר גבי איש רק הרגיל דהיינו מרגיל את אשתו להיות רגילה בנר ולגבי האשה הא תנן לקמן במתני' לשון זהירות על ג' דברים נשים כו' על שאינן זהירות כו. ודו"ק:

הזהיר בקידוש כו'. זה השכר נמי הוה מן הדומה דעיקר קידוש היום הוא ביין כדאמרי' זכור את יום השבת וגו' זכרהו על היין דכתיב ביה זכרו כיין לבנון כמ"ש התוס' בפ' ע"פ ודו"ק:

אמר תרי גברי כו'. כתבו התוס' דה"ג חזא דהוו רגילי כו' פירוש הבעל והאשה כו' ולקמן גרסי' חזא דהוה רגילה האשה לבדה כו' עכ"ל והוא דחוק דמשמע בעברם שם באמש בליל שבת ראו הרבה נרות דולקים אבל אינו דומה דבעברם שם ברחוב ראו מי שהדליקם וע"כ נראה לפרש ולקיים גירסת כל הספרים אלא דרב הונא ראה שהיו רגילים בבית רבי אבין בשרגי טובא בין בליל שבת ובין בחנוכה אפילו בחול אמר תרי גברי כו' אבל רב חסדא לא ראה דהוו רגילין אלא באחד מהם או בשבת או בחנוכה לא אמר אלא גברא רבה כו' וק"ל:

משלים כו'. פירוש עמוד ענן בא ביום לנחותם הדרך ועמוד אש בא בלילה להאיר להם ומייתי כמו דעמוד אש מקדים לבא ביום בעוד עמוד ענן קיים כן יש להקדים בעוד יום נר שבת גם שלא בא רק להאיר בלילה:

דדחיל הוה איהו גופיה כו' מעלת מדת האהבה בכ"מ ודאי דהיא יותר גדולה מן היראה אלא כיון דכבר הוא רחים רבנן הרי הוא ודאי כבר ת"ח דאל"כ לא היה אוהב את הרבנן כדאמרינן פרק אלו עוברין (פסחים דף מח) גדולה שנאה ששונאין ע"ה לת"ח כו' וקאמר שם דאמר ר' עקיבא כשהייתי ע"ה אמרתי אנשכנו לת"ח כחמור כו' וקאמר דזוכה נמי דרחים רבנן בבנין רבנן ודו"ק:

דף כה:

ודומה למלאך כו'. אמר כן משום דמלאכים מקפידים אהא כדאמרי' פרק התכלת (דף לז' דמלאכא אשכחיה לרב קטינא ואמר קטינא קטינא בקייטא כו' דס"ל " למלאך דהלכה כב"ה ולא גזור משום כסות לילה ע"ש:

ותזנח משלום וגו'. משום דכל הפרשה דאני הגבר וגו' קובל בו על הצרות שנתחדשו להו בחורבן הבית אבל האי לישנא ותזנח ונשיתי לא משמע אלא שקובל על דבר העדר טובה שנתהוה לו עכשיו וקאמר דמסתם קרא מהו אית לן למימר דסמך עצמו אדבר תמיד ותדיר שהיה לו בכל שבת שלום בית וטובת מרחץ וק"ל:

כל שיש לו נחת כו'. עיין פירש"י ויותר נראה לפרש דמיירי בעושר שיש לו רב וכמו שאמר קהלת גם כל האדם אשר נתן לו האלהים עושר ונכסים [וכבוד] והשליטו לאכול ממנו וגו' וז"ש שיש לו נחת רוח בעשרו דהיינו שנהנה מעושרו זה מקרי עשיר כמ"ש בהאי קרא זה מתת אלהים הוא ובהיפך אמר איש אשר יתן לו האלהים עושר וגו' ולא ישליטנו האלהים לאכול ממנו וגו' זה הבל וגו' ואינו מקרי עושר וק"ל:

כל שיש לו ק' כו'. נראה לפרש דעות וסברות דהני תנאי משום דיש עשיר שמאסף לכבוד שיהיה לו שם בגדולים ולהיות נקרא עשיר ויש שמאסף עושר משום שחושב שצריך הרבה לפרנסת אשתו בשאר וכסות שחייב לה ויש שמאסף שחושב שיהיה צריך לו באם יבא עליו חולי שלא יצטרך לבריות וקאמר ר"ט כלפי מי שמאסף לכבוד להיות נקרא עשיר ודרך גוזמא קאמר שאינו נקרא עשיר אלא שיש לו ק' כרמים כו' וה"ה ביותר דאוהב כסף לא ישבע כסף וא"כ לא הגיע לתאותו להיות נקרא עשיר לעולם וכלפי שמאסף לצורך אשתו שצריכה הרבה להיות נאה בקישוטים קאמר ר"ע דאין זה עשיר דלעולם לא תסתפק דהיא מבקשת לימודה ביותר אבל זה נקרא עשיר שיש לו אשה נאה במעשיה ואינה מבקשת מבעלה קישוטים ודי לו במועט ונקרא עשיר כאמרם השמח בחלקו ונתכוין ר"ע על אשתו בת כלבא שבוע שהיתה מסתפקת במועט ואמרה להו יודע צדיק נפש בהמתו כשאמרו לה שאלי מאני לבושי בפ' אע"פ (כתובות דף ס) וכלפי מי שחושב שיהיה צריך לעשירות בעת שלא יהיה בריא קאמר דדבר זה גם כן אין לו שיעור אבל אמר שיהיה נקרא עשיר וישמור בריאותו שיהיה לו בהכ"ס סמוך לשולחנו ולא יבא לידי חולי כמ"ש בר"י בר אלעאי בפרק הנודר מן המבושל (נדרים דף נ) דאמר ליה מינא לר"י פניך דומין או כמלוי ברבית כו' וקא"ל כ"ד בהכ"ס אית לי מביתי כו' עכ"ל:

דף כח:

תחש שהיה בימי משה כו'. האי בריה בפני עצמה לא הוי ממש כמו במקומות אחרים אלא דהיינו ספק כדקאמר ולא הכריעו בו כו' וכה"ג כחבו התוס' פרק הערל גבי אנדרוגינוס בריה בפני עצמה ולא הכריעו בו אם זכר כו' ע"ש:

לפי שעה כו'. ומ"ש ואנעלך תחש היינו נמי בדור המדבר לפי אותה שעה:

שור שהקריב כו'. מפורש פ' אלו טריפות ע"ש:

דף ל.

אן סוכלתנותך כו'. וסוכלתנותך כמו תבונתך דתרגומו של תבונה סוכלתנו א"נ סכלות ושטות ממש קאמר עשה"כ שאמר שלמה ופניתי אני לראות חכמה והוללות וסכלות וגו' וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות וגו' ולבי נוהג בחכמה ולאחוז בסכלות וגו' ודו"ק:

בטל מן התורה והמצות כו'. והיינו כו'. לכאורה קשה אין זה צריך ראיה דמה עשיית מצות שייך בקבר ו"ל דאפילו מצות דאפשר לקיים בקבר כגון שלא לקוברן בכלאים אינו צריך והכי קאמרינן בהדיא בנדה בפ' האשה לר"י דדרש חפשי מן המצות ואפילו למ"ד התם דאסור לקוברו בכלאים היינו משום דלעתיד מצות אינן בטלות וציצית דרמינן להו אינו אלא משום לועג לרש ועיין בתוס' שם ודו"ק:

ואמר כמה תפלות ותחנונים כו'. הכי משמע מתוך המקראות בפרשת עקב דכתיב ואתנפל לפני ה' את ארבעים יום ואת ארבעים לילה כו'. דהיינו כמה תפלות ותחנונים ולא נענה עד דבתר הכי כתיב זכור לאברהם וגו' וכתיב בעת ההיא וגו' לסוף ארבעים יום נתרצה להם וי"ל בזה דקאמר עמד משה כו' ולא נענה דהיינו בזכותו כפירש"י וזה סותר לכאורה מה שאמרו פ"ק דברכות משה תלה בזכות אחרים זכור. לאברהם וגו' ותלו לו בזכות עצמו חזקיהו כו' הא משה נמי תלה בזכות עצמו בכמה תפלות ותחנונים עד שראה שלא היה נענה בזכותו תלה (לו) בזכות אחרים ויש ליישב ודו"ק:

ואלו משה רבינו גזר כו'. עיין פירש"י ודחק לפרש כן משום דשאר התורה אמרה משה מפי הקב"ה א"כ מה יאמר שגזר כמה גזירות ולשון כמה תקנות נמי משמע הרבה תקנות ולולי פירושו נראה דאכל התורה קאמר ולפי שיש בה חוקים דהיינו גזירות ויש בה מושכלות דהיינו תקנות קאמר דכל גזירותיו ותקנותיו מתקיימין כפי שאמרן מפי הקב"ה והרי אני משבח את המתים בגזירתן ותקנתן שגזרו ותקנו מפי הקב"ה יותר מגזירת מלך ב"ו שעדיין חי לפי שגוזר מעצמו ואינו מתקיים:

מאי דכתיב עשה עמי אות וגו' מחול לי על אותו עון וכו'. מפורש בפרק חלק ע"ש:

והיינו דכתיב ויהי ביום השמיני וגו' שמחים שמצאו וכו'. מפורש בפרק קמא דמועד קטן:

כי לכלב חי הוא טוב כו'. לכאורה דכלב לאו דוקא קאמר למאי דמסיק אדעתיה לעיל דדבריו סותרין זה את זה אלא דטוב לשפל החי מחשוב המת וא"כ המ"ל דהיינו טעמא דחי חשוב יותר מהמת מטעמא דקאמר לעיל כיון שמת בטל מן המצות ואין להקדוש ברוך הוא שבח בו וצ"ל דניחא ליה לפרש כלב כמשמעו וכן אריה ע"ש המלוכה מיהודה גור אריה ודו"ק:

הודיעני ה' קצי כו'. ר"ל קיצו של אדם ממש שנגזר עליו מיום הולדו כמה שנים יחיה ובאיזה חודש ויום שימות באותה שנה וא"ל גזירה היא מלפני שאין מודיעין כו' מטעמא שיהיה כל ימיו בתשובה שכל שעה וכל יום וכל שנה הוא זמן מיתתו ואילו היה יודע זמן מיתתו ממש לא היה שב עד קרוב

לאותו זמן ושוב בקש גם שלא הודעתני קיצי ממש ובאיזו שנה וחדש ויום הודיעני מיהת מדת ימי דהיינו באיזה זמן מהשנה כי יש ימים ארוכים בשנה ויש קצרים דהיינו מדת הימים שיהיו באותו זמן שאמות דהשתא מיהת כל שנה ושנה יהיה בתשובה באותן מדת הימים שיודיעו וא"ל שגם זה נזירה היא מלפני מטעמא דלעיל דלא יהיה זה כל ימיו בתשובה רק בכל שנה באותן מדת הימים וכמו שאמר שלמה כי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים וגו' ושוב בקש דלכל הפחות אדע מה חדל אני דהיינו שלא אדע איזה שנה וחדש ויום לפי הגזירה מהלידה גם באיזה מדת הימים שיהיו באותו זמן אבל אדע באיזה יום מהשבוע דהשתא מיהת כל שבוע יהיה בתשובה באותו יום וקרוב לו וזה הודיע לו כי בשבת תמות כו':

אמר לו כי טוב יום בחצריך. מפורש פ"ק דמכות ע"ש:

דף ל:

ולענין שאלה כו'. עיין פירש"י ובפרק שואל מפורש שהוא ממש דומה לשאלה דלעיל בדרשת במתים חפשי כו' דקאמרינן נמי התם תינוק בן יומו חי מחללין עליו השבת אמרה תורה חלל עליו שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו השבת כיון שמת אדם בטל מן המצות כו' דכתיב במתים חפשי כיון שמת אדם נעשה חפשי מן המצות והתם נמי צ"ל דסמך אדרשה דוחי בהם ולא שימות בהם כפירוש רש"י. דההוא טעמא כדי שישמור שבתות הרבה אידחי בפי"ה ע"ש ודו"ק:

שתחלתו ד"ת כו'. הכא גבי קהלת הוצרך לומר טעמא דלא גנזוהו מפני שמצאו בו תחלתו ד"ת כו' אבל בפ"ק גבי ספר יחזקאל שדרשוהו שלא יהא סותר ד"ת ולא קאמרי התם טעמא היינו משום דיחזקאל מוחזק לנביא היה ודבריו כולם נבואה משא"כ קהלת כדאמרי' פ"ק דמגילה דאינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה היא מש"ה אי לאו דתחלתו ד"ת כו' לא הוה דרשוהו לתרץ סתירת דבריו זה ע"ז ומה"ט נמי לקמן בספר משלי דהוה גנזוהו ולא הוה דרשוהו אי לאו דעיינינן בספר קהלת ואשכחינן טעמא כו' דבספר משלי נמי בעי למימר התם דמשלים בעלמא הן ולא נאמרו ברוח הקדש מיהו לא קאי התם הכי ודו"ק:

תחת השמש כו'. עיין פירש"י ולפי זה תחת השמש קאי על העמל ועוד נראה לפרש דקאי על היתרון והשכר של העמל דבדבר שנברא בעוה"ז תחת השמש אין לו יתרון ושכר בכל עמלו אבל בדבר שנברא קודם השמש דהיינו בג"ע שנברא קודם השמש יש לו יתרון ושכר בעמלו בתורה ורש"י בספר קהלת לקח לעצמו דרך אחרת בדרש זה שפירש תחת השמש תמורת התורה שקרויה אור כו' ע"ש ולא ידעתי למה הניח דברי התלמוד דשמעתין וק"ל (מפורש בפ"ק דברכות):

ומאי דבריו סותרין כו' טוב כעס כו'. הא דלא קאמר הא דלעיל דכתיב ושבח אני את המתים וגו' דכתיב כי לכלב חי הוא טוב וגו' ואי משום דאיכא תירוצא ה"נ הכא איכא תירוצא לסתירתו אלא די"ל דע"כ רב לא איכוין להך סתירה דלעיל דא"כ הל"ל נמי דדבריו סותרין דברי אביו שאמר לא המתים יהללויה וק"ל:

אמרתי מהולל כו'. יש לעיין בזה מי הכריחו לומר שהוא מלשון הלול ושבח ואימא שהוא מלשון הוללות וערבוב ושטות כפירוש התרגום ופירש"י שם וכמה מקראות יש בזה הלשון ולא הוה סתרן קראי ואפשר לומר דתלמודא משמע ליה דאי הוה מלשון ערבוב ושטות הוה מלת מהולל יתירא דה"ל למכתב לשחוק ולשמחה אמרתי מה זו עושה דהיינו שסופה תוגה וערבוב וק"ל:

שכועס הקב"ה כו'. וסיפא דקרא כי ברוע פנים ייטב לב יתפרש כתרגומו שם ויש ליישב בזה אמאי לא מתרץ קראי כפשטיה ע"פ מ"ש בפרק אין עומדין דאסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז שנא' אז ימלא שחוק פינו וגו' דהשתא לשחוק אמרתי מהולל בעוה"ב וטוב כעס משחוק וגו' היינו בעוה"ז משום דסיפא דהאי קרא כי ברוע פנים וגו' לא יתפרש שפיר לפי זה ועוי"ל דטוב כעס לא משמע לי' כפשטיה דהכעס ממדה הרעה ביותר כמ"ש בפסחים כל הכועס נבואתו וחכמתו מסתלקת ממנו ובנדרים דה"ל כל הכועס כאלו עובד ע"ז וכל מיני גיהנם שולטין בו:

וז שמחה של מצוה כו'. והכי מפרשי קראי ושבחתי אני את השמחה ואשר אין השמחה טוב לאדם היא השמחה שתחת השמש אבל השמחה שקודם השמש כדלעיל דהיינו השמחה של מצוה ע"פ התורה שהיא קודם השמש היא שאני משבח דהיינו כ"א לאכול ולשתות ולשמוח כפירש"י דאכילה ושתיה דבקהלת אינה אלא תלמוד תורה כו' ע"ש ושאינה של שמחה דהיינו ולשמחה מה וז עושה מצדה אם היא אינה של מצוה וקאמר ללמדך שאין השכינה כו' דהרי המצוה היא משרה שכינה על העושה ובעי שמחה והיינו לא מתוך עצבות אלא מתוך דבר שמחה שנאמר ועתה וגו' שהיה צריך לנגן לפניו להסיר ממנו התוגה והכעס שעל ידי הכעס היתה נבואתו מסתלקת ממנו כדאמרי' פרק א"ד וכל השאר דנקט לא מתוך עצלות ולא מתוך שחוק כו' לא מקרא אימעוט אלא מתוך סברא קאמר להו כן וכן קאמר להו בר"פ אין עומדין לענין תפלה מסברא וגרסינן התם בסיפא דמלתא אלא מתוך שמחה של מצוה היינו לגבי תפלה אבל הכא לגבי שריית שכינה ל"ג ליה דהא מקרא לא מייתי אלא דבעי שמחה כמו באלישע שאמר ועתה קחו לי מנגן וגו' ושריית שכינה גופיה היא המצוה ומיהו בפ' ע"פ גרסינן ליה ע"ש:

אל תקרי שושנים אלא ששונים ואל תקרי מור אלא מר כו' כצ"ל וכ"ה הגירסא בפרק ע"פ ששונים מלשון משנה וכ"ה בתרגום ושפוותיה חכימוי דעסיקין באורייתא כו' וק"ק לפי זה למה נקט התלמוד דיוקא דקרא במלתיה כל שיושב כו' ואין שפתותיו נוטפות כו' דגופיה דקרא הוי ליה למנקט שישב אדם לפני רבו ושפתותיו נוטפות מר וע"כ נראה לפרש אל תקרי שושנים אלא ששונים מלשון ששון ושמחה וה"ק קרא שפתותיו ששונים ושמחים בפני רבו ה"ז מר עובר שהוא מעביר המרירות והאימה ממנו בפני רבו וראוי שתכוינה שפתותיו והשתא ניחא דמגופיה פריך מששון ושמחה דאסר הכא בת"ח בפני רבו וק"ל:

הא בד"ת הא כו'. הנהו תרי קראי דסמיכי אהדדי נינהו וכל חד נלמד מענינו דבההיא קרא דאל תען כסיל כאולתו מסיים ביה פן תשוה לו גם אתה דהיינו כהך דר' שבא לעשות בני רבי ממזרים והרי הוא ממזר כדאמרי' כל הפוסל במומו פוסל ואם אתה תענה לו כן שאתה ממזר הרי יאמרו גם עליך כן דכל הפוסל כו' ותשוה לו אתה ועד"ז אמר יחוסתא דבבל שתיקותא כמ"ש במקומו פ' עשרה יוחסין ובהאי קרא דענה כסיל כאולתו מסיים ביה פן יהיה חכם בעיניו דהיינו כהך תלמידא דר"ג דאם לא היה ר"ג משיב לו היה זה התלמיד נחשב בעיני עצמו כחכם ולא כתלמיד שהיה חושב דר"ג לא יוכל להשיב לו וק"ל (מורה ח"ב פכ"ח):

ההוא דאתא לקמיה דר' חייא אמר ליה אמך כו'. בע"י גרס בהאי עובדא נמי רבי וכן משמע קצת מדאמר ר"ח אהניא ליה צלותיה דרבי דלא לשויה ממזרא ויש לקיים כאן גי' כל הספרים ולקמן גרסי' דלא לשויה בני ממזרא ומאי דאהני ליה לרבי חייא דלא לשויה ממזרא ר"ל דסמך אמה שאמרו פרק הפועלים גדולים מעשה חייא ודו"ק:

אחוי ליה תרנגולת כו'. עיין פירש"י אבל לא שיהיה הריון והלידה לולד א' ביום א' דזה בתרנגולים נמי אינו דאמרינן פ"ק דבכורות תרנגולת לכ"א יום ופירש"י שם לאחר שנתעברה מן התרנגול שוהה ביצתה ליגמר עד אחר כ"א יום עכ"ל ע"ש:

אחוי ליה צלף כו'. עיין פירש"י והיינו שטוען פירות בכל יום דאחר שנלקט זה גדל פרי אחר ועי' בתוס' פרק ח"ה:

עתידה א"י שתוציא גלוסקאות וכו'. מפורש סוף מסכת כתובות פרק אחרון וע"ש:שתהלתו

דף לא.

אותו היום ע"ש היה והלל חופף כו'. כל זה עשה בזמן שיקניטנו מהר שלא יהיה לו פנאי אז להשיב וע"כ עבר ג"כ על פתח ביתו ולא נכנס לביתו כדי שיצא לקראתו אולי בזה יקניטנו ביותר וכן מ"ש מי כאן הלל כו' כאילו לא הכיר אותו והוא היה נשיא בישראל מפורסם וניכר לכל שבאלו דברים יקניטנו שמחשיבו לשפל שאינו ניכר:

מפני מה ראשיהם כו' אמר ליה בני שאלה כו'. יש שאלה בזה כיון דשאלה. זו לאו בדברי תורה הויא רק במילי דעלמא גם אם היה הלל ענותן לא היה לו להשיב על שאלות אלו כמו שאמר שלמה ב"ה אל תען כסיל כאולתו ונראה בזה לומר דמתוך ענותנותו [לא] חשב הלל דודאי זה בא להקניטו באלו שאלות אלא שרמז לו בשאלות הנוגעות בדברי תורה ובשלש השאלות נתכוין לג' מדות הרעות הללו שהם רוח גבוה ועין רעה ונפש רחבה שנזכרו בתלמידי בלעם דהיינו מה ששאל מפני מה ראשיהם כו' נתכוין למדה הרעה דרוח גבוה ע"פ מה שכתוב בסוף פרק הישן מפני ד דברים נכסי בעלי בתים יוצאין לטמיון כו' ועל גסות הרוח ופרש"י שמשתררים ומתגאים על אחיהם כו' ע"ש וז"ש דבבבל יש ראשיהם העשירים סגלגלים שגלגל החוזר בהם לירד מנכסיהם מפני מה הוא באיזה עון והשיב לו על זה בדרך רמז מפני מה שאין להם חיות פקחות דהיינו בעון שאינן פקחות דהיינו שגסות הרוח גברה בהן דכל מי שמתגאה הוא שוטה וזו המדה רעה איכא בבבל כדאמרינן פרק זה בורר דחנופה וגסות הרוח ירדו לבבל וזה הביאם שראשיהם סגלגלים לירד מנכסיהם כהך דפרק הישן. ואמר מפני מה עיניהם של תרמודיין כו'. חשב הלל שנתכוין למדת הרעה הב' דעין רעה על פי מ"ש פרק חלק דור המבול לא נתגאו אלא בשביל גלגל העין כו' ופירש"י שהיו מגביהין עיניהם ומנאפים אחר עיניהם עכ"ל. ובכמה מקומות כינה את הזנות על שם העין וכמ"ש גבי שמשון הלך אחר עיניו לפיכך כו' וז"ש דבתרמוד האנשים רעים במדה זו והיינו עיניהם טרוטות ע"ש שהם רעים כפירוש רש"י א"נ כדפירש רש"י במקומות אחרים טרוטות כמו עגולות וכמ"ש פרק חלק גלגל העין כו' והשיב לו מפני שדרות בין החולות ע"פ מ"ש סוף פרק קמא דיבמות פסולי דתרמוד משום עבדי שלמה והיינו בין החולות מלשון חול שאין בהן קדושה וגדר ערוה כמו שיש במיוחסים שבישראל:

מפני מה רגליהם של אפרקיים כו'. חשב הלל שנתכוין למדה הרעה הג' שהיא נפש רחבה לאסוף ממון הרבה ורגליהם רחבה דקאמרינן ע"פ מ"ש את כל היקום אשר ברגליהם זה הממון שמעמיד את האדם על רגליו והשיב מפני שדרים בין בצעי מים רמז ע"ש שדרים שם בין הנכרים אוהבים הבצע והממון דבני אפריקי הם מבני כנען שפנה מארץ ישראל כדאיתא בר"פ חלק ומצינו בע"פ שאמרו בכנען שצוה לבניו אהבו הגזל והבצע ודו"ק:

מתיירא אני שמא תכעוס כו'. נתן לו מקום שראוי לכעוס אולי יקניטנו בזה אם אתה הוא לא ירבה כמותך כו' כאלו לא היה מכירו כבר ושא"ל מפני שאבדתי וכו' ר"ל דע"כ אני אומר לא ירבו כמותך בענווה בישראל שאין לאדם להיות עניו כ"כ ואמר ליה הוי זהיר ברוחך וכו' ר"ל שטעית בדבורך לומר שאבדת ארבע מאות זוז אלא כדאי הוא הלל בענוותו שתאבד ארבע מאות זוז ועוד ארבע מאות. והיינו ארבע מאות זוז שאבדת שהיית מרויח אילו תקניטני ועוד ארבע מאות והוא שאבדת מכיסך על שלא הקניטתני וק"ל:

יומא קמא א"ל אבג"ד וכו' דהא ודאי יש טעם לסדר האותיות מאל"ף ועד תי"ו כגון לענין מספר ולשאר דברים וע"כ א"ל אתמול לא אמרת לי סדר האותיות הכי וא"כ לא ידעתי איזה הסדר הוא עיקר ואמר ליה כיון דע"כ עלי דידי סמכת להודיע לך איזה עיקר הסדר דע"פ נמי כו' וק"ל:

על רגל אחת וכו'. נראה שגם הוא נתכוין לפי התשובה דהלל דהיינו שילמדנו שכל התורה תהיה לה רגל ויסוד אחד ואמר שדחפו שמאי באמת הבנין ולעיל לא אמר אלא שגערו בנזיפה והיינו משום דהכא רמז לו כמו שהבנין אי אפשר לו לעמוד ביסוד אחד כן התורה רחבה במצותיה אי אפשר לה ליתן יסוד אחד וכן רמז לו לקמן באמת הבנין גבי על מנת שיעשוני כהן גדול דאין התורה עומדת על יסוד הכהונה לבד. ואמר דהלל למדו דעלך סני לחברך לא כו'. והיינו דכתיב בתורה ואהבת לרעך כמוך וגו' ויש לעיין בזה גם שאמר ליה בלשון תרגום שכן היה לשונם אז בירושלים מכל מקום אמאי שינה לומר לו בלשון שלילה דעלך סני כו' דתרגום מלישנא דקרא הל"ל ותרחמיה לחברך כוותך כת"א וי"ל דמשמע ליה דקרא לא איירי אלא בכי האי גוונא בל"ת דגביה לא תקום ולא תטור כתיב ועלה קאי ואהבת לרעך וגו' שלא תעשה לו רעה מכל דסני לך כו' אבל לגבי לעשות לו טובה לא קאמר ואהבת לרעך כמוך כדאמרינן חייך קודמין לחיי אחיך וכן מוכיחין דברי ת"י ע"ש ודו"ק:

אמר ליה מקרא כו'. ומעיקרא לא הוי בעי הלל למימר הכי משום דלא הוה מקבל עליו לגייר ומיהו קצת קשה הא אין מקבלין גרים משום שלחן מלכים ולא משום אישות ולא עדיף זה שגייר עצמו משום כהונה שילבש בגדי כבוד וצ"ל הא דקאמר בא לפני הלל וגיירה כו' לאו דוקא אלא דלא גיירה עד לבתר הכי שידע דגר אסור בכהונה ולא קאמר לעיל דגיירה אלא שקבל עליו לגייר ומתוך שלא לשמה בא לשמה ואין להקשות דא"כ היאך למדו תורה קודם שנתגייר הא אמרינן בפרק ארבע מיתות דעובד כוכבים הלומד תורה חייב מיתה די"ל דהכא כיון שבא לגייר שרי ללמוד תורה:

א"ל כלום ראוי אני להיות כהן גדול כו'. ר"ל דבכך הוה ליה לדחוני מעיקרא שלא אתגייר ולא בכעס באמת הבנין:

אמונת זו סדר זרעים כו'. עיין פירש"י ותוס' ועי"ל דעל מסכת ברכות שהיא הראשונה בסדר זרעים קאמר אמונת ע"ש מאה ברכות שנזכרים בה וגדול העונה אמן עליהם:

ועתך זה סדר מועד. שבאו לעתים כמ"ש יודעי בינה לעתים:

וחוסן זה סדר נשים. כפירוש רש"י גם נוטריקון מאותיות דחסן חלק סדר נשים וכה"ג דרשו נוטריקון:

וישועות זה סדר נזיקין. ע"פ מ"ש בריש פ"ק דבבא קמא דנזקי דארעא ד' אבות רומזים על נזקי שמים ד' דבעי רחמי להושיע אותנו ולהצילנו מהם:

וחכמה זה סדר קדשים ודעת זו כו' כפירש"י דעת עדיף מחכמה עכ"ל כ"ה ודאי כדמוכח קרא דפרשת כי תשא בחכמה ובתבונה ובדעת שהיא רוח הקודש כפירש"י שם אבל אם כן הול"ל בהפך חכמה זה סדר טהרות ודעת זו סדר קדשים דהא קדושה עדיף מטהרה בכמה מעלות כדמוכח הסוגיא ספ"ק דע"ז וי"ל דקושטא דהכי הוא אלא דנקט להו כסדרן שסדר קדשים קודם סדר טהרות ואמר אפ"ה יראת ה' היא אוצרו כו' מפורש פ' אין עומדין ע"ש:

בשעה שמכניסין אדם לדין כו'. ולעיל מהאי קרא אמונת עתך וגו' כתיב נשגב ה' וגו' מלא ציון משפט וצדקה דהיינו במשפט לעתיד אומרים לו אלו דברים נשאת ונתת באמונה כו'. מה שיש לדקדק מכאן אהא דאמרינן פרק קמא דסנהדרין תחילת דינו של אדם על ד"ת כו' מפורש שם. ואמר קבעת עתים. שני עתים אחד ביום ואחד בלילה כהא דאמרינן יזיף ביום ופרע בלילה. ואמר עסקת בפ"ו. לא אמר קיימת פ"ו אלא עסקת דהיינו להשיא יתום ויתומה. ואמר צפית לישועה. דהיינו ישועות בלשון רבים לפי שהמצפה ומקוה לישועה בכל שעה הם רבים. ואמר פלפלת בחכמה. דהיינו שלא יהא אדם מפלפל פלפול של הבל אלא שיהא כוונתך לפלפל בשכל וחכמה ודעת. ואמר הבנת דבר מתוך דבר. כפירוש רש"י בחומש בפרשת כי תשא גבי בחכמה ובתבונה ובדעת פירש רש"י דתבונה היינו מבין דבר מתוך דבר אבל דעת הוא רוה"ק דהיינו כיון דכתיב גבייהו ותבונה שפירושו מבין דבר כו' ע"כ דדעת הוא מעלה יתירה שהיא רוח הקודש אבל הכא דלא כתיב ותבונה בתר חכמה אית לן לפרושי דעת שהוא מבין דבר כו'. ואמר ואפילו הכי יראת ה' היא אוצרו כו' משל כו' העלה לי חטין כו'. דהיינו להעלותן לאוצר אין להם קיום אי לאו חומטין הכי נמי ביראת ה' נתקיימו כולן באוצר הזה ודו"ק:

דף לא:

דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות כו'. דהיראה קודמת לחכמה כמו ששנינו כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ודומה לדעיל דיראה היא מקיימת מה שבפנים כאוצר בחומטין הזה. ומייתי עלה נמי חבל על דלית ליה דרתא כו'. שהתורה אינו רק שער ליכנס ליראת שמים לכך צריך שתקדים לו יראת שמים כן פירש רש"י בפרק בא לו ע"ש:

שנאמר והאלהים עשה וגו'. היינו שעשה את עולמו ובפרק הרואה דריש ליה בכה"ג לענין חלום ולענין רעמים ושם מפורש:

נברא דדחיל כו'. בקרא דמצות הקימה לא איירי רק בגברא דבר אוריין דהיינו זקן זה שקנה חכמה אלא דודאי באם אין בו יראת שמים דאין עומדין מפניו דאפילו בגברא דבר אוריין הוא אם הוא פלגאה לא ניקום מקמיה כדאמרינן פ"ק דגיטין גבי גניבא וגברא דדחיל חטאין נמי ולא הוה בר אוריין ודאי דלא משתכחת כמ"ש דאין בור ירא חטא אלא דה"ק דיותר יש לנו לתלות ביראת חטאו מלתלות בחכמתו כדמסיק אין לו להקב"ה בעולמו כו' וק"ל:

אלא יראת שמים כו'. יש לפרשו ע"פ מ"ש במסכת ברכות מהאי קרא גופיה דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים שנאמר מה ה' וגו' דהיינו שאין להקב"ה בעולמו מן האדם אלא יראת שמים דהיא בבחירתו של אדם והאי קרא דאיוב מפורש נמי הכי לאחת הן אחת ממנו על ידי בחירתו והיא יראת ה' ואמר דבלשון יון קורין לאחת הן והיא מפורשת בערוך בערך הן וז"ל הן עם לבדד ישכון כו' הן בלשון יון אחת אינן מתחשבין עם אומה אחרת תדע שכן הוא חשוב כל האותיות ואתה מוצא כולן יש להן זוג וה' וג' אין להם זוג כמ"ש בערך אטב"ח עכ"ל:

הרבה הוא כו'. מייתי ליה הכא משום דלפום ריהטא מהאי קרא נמי הוה ראוי לגונזו דדבריו סותרין דברי תורה דמשמע מעט הוא דלירשע והא דאל תהי צדיק הרבה וגו' ידע לפרושי שאל תהי צדיק ביותר מאשר צוך ה' כגון שאול שחמל על אגג כפירוש רש"י בספר קהלת אבל אל תרשע הרבה וגו' ליכא לפרושי הכי אי נמי דאל תהי צדיק הרבה וגו' יש לומר על פי מה שאמרו דלעולם יחשוב אדם את עצמו בינוני והיינו אל תהי צדיק הרבה בעיניך דהיינו רובך זכאי אבל גבי אל תרשע ליכא לפרושי הכי דאם כן הוה ליה למימר נמי בהאי לישנא אל תהי רשע הרבה דהיינו רובך חייב וכמו שפירש הרמב"ם והרע"ב בהא דאל תהי רשע בפני עצמך אבל אל תרשע משמע דלא תוסיף לעשות רשע עוד. ולכך פריך עליה הא מעט לירשע ומשני אלא מי שאכל שום וריחו נודף יחזור כו' כפירש"י אבל בגירסת הילקוט מי שאכל שום ואין ריחו נודף יחזור כו' דהיינו מי שאכל שום מעט ואין ריחו נודף עדיין וכי יחזור כו' הכי נמי מי שהרשיע מעט ועדיין אין רובו חייב וכי יוסיף רשע להיות רובו חייב ודו"ק:

שאינן חרדים ועצבין כו'. דהיינו שאין עצבין על העבר שהרשיע מעט ואין חרדין מיום המיתה על להבא מלהרשיע עוד אבל רצונם להיות בעוה"ז בטובתן כבריא אולם והיינו דשייך האי דרשה לדלעיל. וקאמר זה דרכם לעיל מיניה כתיב קרבם בתימו וגו'. כפירש"י והיינו דקאי אקרא דלפני פניו ויותר נראה לפרש דקאי אקרא דלפניו דכתיב ואדם ביקר בל ילין וגו' שיודעין שזו דרכם שלא ילין ביקר וגו' אבל חלב הכסל מעכבן דהיינו טובות שהיה להם בעולם הזה:

ושמא תאמר שכוחה כו'. תלמוד לומר ואחריהם בפיהם וגו' כפירוש רש"י הכא. (ועיין פירוש רש"י בתהלים):

דף לב.

ראשית קראתי אתכם כו'. בירושלמי קאמר כל הנהו אאדם הראשון ולפי שהאשה גרמה לו המיתה מסרו אלו המצות לאשה שהיא נענשה עליהם אם אינן זהירות בהן ולפי תלמודינו צ"ל בנדה ודאי הוא דבר התולה בה ובחלה [ובנר] נמי מצוה המוטלת עליה טפי שהם צרכי בית והאשה מצויה שם כדאמרינן גבי צדקה וקרוב לזה פירש רש"י והכוונה באלו השלשה דברים על פי הירושלמי גם על פי תלמודינו כי האדם נברא בשלש נפשות חלוקות שהם טבעית רוחנית שכלית וע"פ המקובלים נפש רוח נשמה שהנפש מתדבק ברוח ורוח בנשמה וז"ש רביעית דם כו' כי הדם הוא הנפש וראשית קראתי כו' ע"ש הרוח שניתן באדם כמפורש בירושלמי אדם הראשון חלה טהורה היה דכתיב וייצר וגו' אדם עפר מן האדמה דהיינו הרוח טהרה שניתן בו מה שאין כן בשאר בעלי חיים וכמ"ש מי יודע רוח בני האדם העולה היא למעלה וגו' דהיינו שמתדבק בנשמה שלמעלה ושוב הנפש מתדבק בהם דהיינו כחלת עיסה הטהורה הנקראת ראשית. ואמר נשמה שנתתי בכם כו'. כמשמעו. ואמר אם אתם מקיימין ג' מצות אלו שכנגד ג' נפשות אלו מוטב ואם לאו הריני נוטל נשמתכם כו'. שהיא עיקר וחלק אלוה וב' נפשות האחרים לא יהיו דבקים בנשמה ויהיו מוטלות לפניך ודו"ק:

שטנא בתרי אומי לא שליט כו'. וההיא דיונה לא תקשי דקושטא הוא דלא הוה שליט אלא ביונה ולא חשבה האניה להשבר אלא מחמת יונה וכדי שיטילוהו לים כמוזכר בקרא וק"ל:

ואם עושין לו מנכין כו' מאי קרא קטנתי מכל וגו'. ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ"ק דברכות וירא יעקב שמא יגרום החטא מפורש באורך שם ועיין פרש"י בחומש וטענת הרמב"ן ונראה ליישב טענותיו מה שטען ואינו נכון בלשון הכתוב עכ"ל. ור"ל שמלת קטנתי הוא מאמר הכמות בכ"מ אבל נתמעטו זכיותיו הוא באיכות ועוד שמקרא קצר הוא שחסר מן הכתוב זכיות שלא נזכר בקרא מדבר מה נתמעט י"ל בזה דגם לפי הדרש דהכא מלת קטנתי אינו יוצא ממשמעו ופירושו שנעשיתי קטן ושפל כמו כי קטן יעקב ודל ע"י שנתמעטו זכיותי כי בהיות זכיותי מרובים הייתי גדול וחשוב בעיניו ונתמעטו זכיותי דקאמר אין זה פי' של מלת קטנתי אלא שהוא בכח המאמר דע"י שנתמעטו זכיותי נעשיתי קטן ושפל וכן משמע הנוסחא של ע"י במסכת תענית שאמרו כל נס שאתה עושה לי אתה מנכה מזכיותי ונמצאתי קטן ועוד דמצינו בכה"ג בהפך שדרשו כי אתם המעט וגו' הממעטין עצמכם כו' דהוי כמו המקטינין עצמכם ומה שטען עוד כי אמר אחר כך ואתה אמרת היטב איטיב וגו' מה יועיל הבטחון ההוא אם גרם החטא אחר כך כו' ע"ש י"ל דמכל מקום אם לא יגרום החטא יועיל הבטחון שינצל מעשו דמיעוט זכיותיו לחוד לא יבטלו ההבטחה כמ"ש בזה בפ"ק דברכות ותדע דלפי מאי דמוקי בפרק קמא דברכות הא דכתיב וייצר וגו' משום שמא יגרום החטא ואמר אחר כך ה' האומר אלי שוב וגו' ואיטיבה עמך וגו' א"כ תקשי ליה נמי מה יועיל הבטחון ההוא אם יגרום החטא אלא על כרחך צ"ל דמכל מקום יעקב התפלל שלא יגרום לו החטא ותועיל לו ההבטחה ולא תבטל במיעוט זכיותיו שנתמעטו ע"י החסדים כמ"ש אח"כ קטנתי וגו' ומה שטענן עוד כי הזכיר גם הבטחה שהיה בחרן כו' והנה אח"כ לא הטיב כלום בכל החסדים שיתמעטו הזכיות ע"י כו' עכ"ל התימה ממנו למה לא נחשב זה לו לחסד גדול שעשה הש"י עמו שהצילו מיד לבן אחר ההבטחה זה שהיתה בחרן שביקש להרע לו לולא שאמר לו הש"י השמר לך מדבר עם יעקב וגו' ודו"ק:

ממנו להביא ראיה כו'. דרשו כן שיהיה כינוי דממנו קאי אדסמיך ליה אנופל ולא אגג כפשטיה דכתיב ברישא דקרא וכן לדרוש שמגלגלין כו' וחובה ע"י חייב דקאי כינוי ממנו אבעל הבית שהוזכר בסמוך ולא תשים דמים וגו' ולא אגג דכתיב לפני פניו ודו"ק:

קראו נופל כו'. עיין פירש"י גם שמצינו בכמה מקומות שהכתוב מדבר על העתיד היכא דאיכא למדרש דרשינן ועי"ל דהכא ה"פ דמשמע בקרא כי יפול הנופל זה שכבר נפל הוא יפול והיאך קראו נופל כיון שעדיין לא נפל וקאמר דעל שם שכבר ראוי ליפול קראו נופל קודם שנפל ודו"ק:

א"ל התודה שכן כל המומתין כו' פירש"י שכן מצינו בעכן שא"ל כו' עכ"ל ולשון המומתין ודאי הכי משמע דאיירי בחייבי מיתה בב"ד כדאמרי' פ' נ"ה ומסברא קאמר הכא דה"ה בכל הנוטה למות דמ"ש. (וסנהדרין פ' נ"ה וע"ש):

אלו הן פרקליטין של אדם תשובה ומע"ט כו' ומייתי לה שנא' אם יש עליו מלאך מליץ וגו' מזה נראה מפורש כדעת חכמי האמת שכל מצוה שעושה אדם בורא לו הקב"ה מלאך מליץ ופרקליט טוב וכן בהיפך בעושה מעשה רע בורא לו מלאך רע וקטיגור ומיהו קצת דחוק לפי זה לר"א דאפילו תתקצ"ט באותו מלאך לחובה היאך אפשר דבמעשה אחד יהיה תתקצ"ט פנים לחובה ואחד לזכות ויש ליישב:

נשים מתות ילדות כו'. קאי נמי על ג' עבירות דמתניתין כדמוכח לקמן ומ"ט דאלו הג' כדלעיל אמר הקב"ה רביעית דם כו' ולכך נענשו הנשים בילדותן קודם זמנן טפי מאנשים ופרש"י דרבי אחא דקאמר משום עון דמכבסות כו' קאי אהא דילדות מתות ולכאורה אין זה מוכרח אלא דמצי ס"ל נמי דבשעת לידתן מתות בעון זה ומשום דהשטן מקטרג בשעת סכנת לידתן כדלעיל גבי שלש עבירות וי"ל דמשמע ליה דקאי אילדות דיש להם בנים קטנים שמלכלכים אותם בצואה ולכך בהך על שקורין לארון כו' לא פירש כלום דההוא ודאי מצי נמי קאי איולדות וק"ל:

שקורין לבית הכנסת בית עם כו'. נראה דכשם דבית הכנסת אינו מוזכר של מי היא אלא של כנסיה וכולל עם ישראל את הקב"ה כמו כל כנסיה שהיא לשם שמים כו' וכמ"ש פרק קמא דברכות מנין שהקב"ה מצוי בבהכ"נ שנאמר אלהים נצב וגו' מה שאין כן בית עם כאלו היא מיוחדת לעם לצרכם ואין חלק אלהים בה וק"ל:

בדקי מיתה כו'. עיין פירש"י ועיין לעיל מלשון מקרא בדק הבית שהוא לשון שבר דהיינו בעת לידתן ולמאן דאמר דבקי מיתה ע"ד שאמרנו לעיל בדבוק שלש נפשות זה לזה שאלו שלש עבירות הן מיתתן להתפרד זה מזה קודם זמנן וק"ל:

הלכות הקדש כו'. נראה דשייך הכא לומר דמחמת זה עמי הארץ מתים שהחברים סומכין עליהם ונכשלין על ידיהם בגופי תורה פירש"י בהקדש שמא הקדיש וחזר בו כו' ע"ש והיינו נמי והחברים מועלין בהקדש על ידו ולכך לא בעי לפרש כגון שאומר בקרבן שהקדיש והוא לא הקדיש ונמצא שהביא חולין לעזרה דאין בזה מכשול לחברים ודו"ק:

דף לב:

בעון נדרים כו'. משמע ליה דאי משכבך ממש קאמר למה נקט ליה טפי מבשאר כלי הבית אלא על אשתו קאמר וא"כ אי כפשטיה דמיירי לעיל מיניה בערב בעד חברו שלוקח משל הערב בעד התשלומין הא ודאי דאינו לוקח את אשתו בתשלומין אלא ואין לו לשלם אנדרים קאי שאשתו מתה גם אין לו לשלם והיינו משום דלא היה ליה לנדור כמ"ש טוב אשר לא תדור משתדור ולא תשלם דהיינו אפילו באין לו לשלם ודו"ק:

בעון נדרים בנים כו' שנאמר אל תתן את פיך וגו'. מפורש במס' כתובות פ' המדיר:

אלא למ"ד בעון בטול תורה מאי קראה כו'. וק"ק אמאי לא קאמר דמקרא נדרש לפני פניו כדלקמן וי"ל דאם כן הוי ליה למנקט במילתיה נמי מזוזה דכיון דדריש לפני פניו מכל שכן דדריש לפניו

כדמוכח לקמן דקאמר למאן דאמר בעון ביטול תורה מקרא נדרש לפניו ולפני פניו וקאי אאמורא קמא דקאמר בעון מזוזה וקאמר איהו אף בעון ביטול תורה אבל הכא כיון דתנא קמא ר"א לא הזכיר אלא בעון נדרים הוי ליה איהו למנקט מזוזה בהדי ביטול תורה וק"ל:

בעון נדרים נמי מהכא כו'. וק"ק רבי יהודה הנשיא דהוא רבי לבתר דקבלה נמי מר"א בר"ש דבעון נדרים הוא לא מייתי לה מהאי קרא דלשוא הכיתי וגו' אלא מקרא דאל תתן את פיך וגו' כדקתני בהדיא לעיל וי"ל דמשמע ליה לרב נחמן בר יצחק דאי מההוא קרא דאל תתן את פיך וגו' הוי ליה לראבר"ש למנקטיה להההוא קרא במילתיה כדנקט ליה רבי לעיל במילתיה אלא דאהאי קרא לשוא הכיתי וגו' תרוייהו תנאי סמכי וכצ"ל לקמן לרב נחמן בר יצחק למ"ד בעון מזוזה נמי מהכא כו' כיון דאחד קרא סמכי לא נקטוהו במילתייהו וק"ל:

גם וגו' נפשות אביונים נקיים וגו'. פירש"י בנים קטנים שלא חטאו עכ"ל ונראה דדרש נוטריקון אביונים אב ובנים כמ"ש אבנים אב בנים ור"ל הכא שנמצאו דם נפשות על האב משום בנים שמתו לו בעון ציצית וק"ל:

בעון מזוזה נמי מהכא כו'. ויש לדקדק מי הכריחו לזה הדרשה דהא מקרא מלא הוא בתורה לאומרו בכל יום ב' פעמים וכתבתם על מזוזות וגו' למען ירבו ימיכם וגו' וי"ל דמההוא קרא לא משמע ליה דמשום מצוה זו לא ימותו הבנים בקטנותם אלא דמשום מצוה זו יאריכו ימים על האדמה היפך שאמר לעיל ואבדתם מהרה מעל (האדמה) וגו' וק"ל:

בכנף איש וגו'. דאי ממש שיחזיקו בכנף איש יהודי לאמר וגו' הוא דבר שא"א שיחזיקו ת"ש אנשים בכנף איש אחד וע"כ דרשו בכנף כמו בשביל כנף אחד של ציצית שהיו בו יחזיקו בו באיש יהודי להיות לו כולם משמשין ומעלת מצוה זו לפי שהוא זכר לכל המצות ולהגין מעבירה כההוא עובדא דפרק התכלת ועיין בנ"י וק"ל:

במכונס כו'. היינו באוצרות כו' כפירש"י דדרכם לבא הברכה לשם כדאמרינן פרק המפקיד אין ברכה מצויה אלא בדבר הסמוי מן העין ובשביל עון חלה יהיה המכונס בכלל מכלה עינים דקאמר קרא ומארה משתלחת בשערים הוי בכלל מדיבות נפש ורש"י פי' שיצא להם זה מלשון והפקדתי עליכם כמו לא נפקד ממנו כו' ע"ש אך ק"ק דאמאי לא קאמר נמי דבשביל עון חלה השחפת והקדחת באה כדכתיב בהאי קרא ואי משום דמפורש ביה לא הוצרך להזכיר ה"נ וזורעין זרעין ואחרים כו' מפורש ביה ואפשר דשייך שחפת וקדחת נמי בכליון של תבואה ובכללו אין ברכה במכונס כו' ודו"ק:

אל תקרי בהלה אלא בחלה כו'. משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב את הבהלה כמו את השחפת ואת הקדחת וגו' וע"כ דרשו ב' בהלה כמו בשביל חלה וה' מתחלף בח' באותיות אחה"ע וק"ל:

ואם נותנים מתברכין כו' להניח ברכה אל ביתך כו'. ובפרק הבע"י מפורש דהאי ביתך היינו אשה לפי שמצות חלה מוטלת עליה ביותר כדאמרינן לעיל וק"ל:

והשכר אבד כו'. פירש"י שכר הריוח עכ"ל ויותר נראה לפרש ששכר פועלים אבד שלא יהיה להם שום מלאכה בשדות כיון שהארץ לא תתן יבולה:

ובני אדם רצין אחר פרנסתם כו'. היינו נמי שהעניים לא ימצאו בשדות לקט שכחה ופאה והשתא ניחא דנפקא להו כולו מיגזלו מימי שלג דשכר ריוח כפירש"י אינו מפורש בקרא ודו"ק:

שצויתי אתכם בימות החמה לא עשיתם כו'. יש לעיין היכא כתיב לא עשיתם וי"ל דמלת יגזלו מושכת עצמה ואחרת עמה וכאלו כתיב ציה גם חום יגזלו יגזלו מימי שלג דהיינו מה שצויתי לכם בימות החמה יגזלו מליתן ע"כ יגזלו מכם מימי שלג ודו"ק:

והריקותי לכם ברכה וגו' עד שיבלו שפתותיכם וגו'. מפורש פ"ב דמכות ע"ש:

בעון הגזל הגובאי כו' שנאמר שמעו וגו' וכתיב הכתי וגו' וכתיב יתר הגזם וגו' וכתיב ויגזור וגו'. הני קראי מג' נביאים הוא מעמוס ויואל וישעיה ולא הוזכר בקראי דיואל וישעיה כלל עון גזל באותו ענין ואפשר משום כיון דאלו נביאים בחד זמן הוו כדמוכחי קראי משמע להו דבא עמוס וגילה דהגובאי בא בשביל הגזל כדכתיב העושקות דלים וגו' וכתיב בתר הכי בסמוך לו והכיתי וגו' וזיתכם יאכל הגזם ובא יואל והוסיף על דבריו ויתר הגזם אכל הארבה וגו' ולא פירש מה עלתה ביה ובא ישעיה ופירשו ויגזור על ימין ורעב וגו' בשר זרועו וגו' ועיין ס"פ לא יחפור בפי' הפסוק הזה:

דף לג.

עוות הדין וקלקול הדין כו'. עיין פירש"י ועוד נראה לפרש עוות הדין על שהדיין מעוות הדין וקלקול הדין גם שהדיין פוסק דין אמת יש קלקול הדין ע"י הסופרים והשוטרים שהם השמשים שבדור הזה ויש לדיין להזהירם ולזרזם ע"כ וק"ל:

חרב וביזה ושבי כו'. כ"ה בגי' ילקוט ונראה שהם שבע על חטאתיכם דקאמר בענינא א' החרב דכתיב והבאתי עליכם חרב ב' ביזה דכתיב ונאספתם אל עריכם משום ביזה דמחוץ לעיר ג' שבי דכתיב ונתתם ביד אויב וגו' ד' דבר דכתיב ושלחתי דבר וגו' ה' ובצורת באה דכתיב בשברי לכם מטה לחם ו' ובני אדם אוכלים ואינן שבעין דכתיב ואכלתם ולא תשבעו ז' ואוכלין לחם במשקל דכתיב ואכלתם לחמכם במשקל והא דואפו עשר נשים וגו' בכלל בצורת הוא ולמאי דל"ג ושבי איכא למימר דואפו י' נשים דהיינו חוסר עצים כפירש"י בחומש וחשיב ליה מלתא אחריתי ודו"ק:

במשפטי מאסו וגו'. התימה בזה דהאי ובמשפטי מאסו דבסוף הפ' כפירש"י אהני ז' פורעניות וקללות קאי ולא אאחריני דכתיבי בהאי פרשתא דתוכחות דהא מ"ה קללות ותוכחות כתיבי בה וי"ל דאתחלת פרשה קסמיך דכתיב ואם את משפטי תגעל נפשכם לבלתי עשות את כל מצותי להפרכם את בריתי משמע מזה דגיעול המשפט הוי בכלל הפרת הברית שהיא התורה והרי כתיב הכא נקם ברית ודו"ק:

ואם באלה לא תוסרו לי כו'. משום דגבי שאר פורעניות לא כתיב האי לישנא אלא ואם עד אלה וגו' ואם תלכו עמי וגו' ואם בזאת וגו' וכאן שינה לכתוב באלה מלשון אלה ושבועה דהיינו אם בעונש אלה ושבועה דלעיל דכתיב והשלחתי בכם וגו' לא תוסרו לי וגו' ה"נ כתיב שבע כחטאתיכם והכא לא חשיב רק ארבע ועיין פירש"י בחומש:

בעון ש"ד בה"מ חרב ושכינה מסתלקת מישראלכו'. אע"ג דקרא על חורבן בהמ"ק קאי יש ליישב דסמיך אסיפא דקרא אשר אני כו' שוכן בתוך בני ישראל הא אם אתם מטמאין אותה אין אני שוכן בתוכם:

גלות בא כו' ובאין אחרים ויושבין כו' ונראה דבאין אחרים כו'. נפקא להו מסיפא דקרא ולא תקיא וגו' כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם דהיינו כשקאה את הגוי אשר לפניכם באתם אתם לישב במקומן כן כשתקיא אתכם יבואו אחרים לישב במקומכם ודו"ק:

ובע"ז כתיב ונתתי וגו'. ולא קאמר נמי הכא בע"ז דבהמ"ק חרב כדאמר לעיל גבי ש"ד משום דהכא ודאי איכא שבע פורעניות כדכתיב ויסרתי אתכם אף אני שבע וגו' כפירש"י בחומש אלא דלא נקט הכא רק הקשה בכולם שהוא הגלות דהכל בכלל והא דקאמר נמי באין אחרים ויושבין במקומן נמי פורענות הוא ונפקא ליה מדכתיב ושממו עליה אויביכם היושבים בה וכפרש"י וגם אשמעינן מהאי קרא דזו מדה טובה לישראל שלא יהיה לאויבים נחת רוח עליה כפרש"י בחומש וכת"י ע"ש מ"מ יותר היה טובה להם לישראל שלא היו יושבין במקומן כלל ודו"ק. בעון נבלות פה כו' שנאמר על כן כו'. יש לדקדק אמאי תלה הכל בנבול פה דהא חנופה ומרע נמי כתיבי בהאי קרא והל"ל בעון חנופה ומרע ונבלות כו' וי"ל דמשמע ליה סיפא דקרא ובכל זאת לא שב וגו' ועוד ידו נטויה לא קאי רק אנבול פה ויתר הדברים בזה עיין בחדושינו פ"ק דכתובות:

כל המנבל כו' שנאמר שוחה עמוקה פי זרות כו'. לפי פשוטו בע"ז קמשתעי קרא אבל מדכתיב זרות בלשון רבים משמע ליה דבאשה זרה ממש שהוזכר שם נמי קמיירי וק"ל:

אף שומע כו' יפול שם. ויהיה יפול שם כמו שוכן שם וכן על פני כל אחיו נפל כפירוש רש"י וצ"ל דיפול שם מושכת עצמה ואחרת עמה דמשמע נמי כפשטיה יפול שם בגיהנם וק"ל:

כל הממרק עצמו לעבירה כו'. כל עבירה סתם דקאמר בכ"מ היא עבירה זנות ואמר שנדון בהדרוקן שהיא מכת חדרי בטן ע"פ מ"ש לעיל היא קלקלה בחדרי בטן תלקה בחדרי בטן:

שלשה מיני הדרוקן הן של כו' ולא קחשיב מין רביעי דאמרינן פרק הרואה עמוד החוזר מביא לידי הדרוקן אפשר דההוא לית ביה סימן מיוחד כי הני ג' דקחשיב וק"ל:

והא רבא כו'. פרש"י הא לא הרעיב עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהיה רע בעיניו כו' עכ"ל וראיה דחוקה היא דנימא מדקאמר ידענא ביה בנחמני משמע שהיה זה רע בעיניו ונראה דאהך גופיה דקאמר נפישי קטילי קדר כו' דמוכח מיניה ששהיית נקבים רע בעיניו כפרש"י מוכח נמי דנפיחי כפן רע בעיניו דמשמע דזה רע יותר מזה שהוא ג"כ רע וק"ל:

סימן לשנאת חנם ירקון כו'. גם שיש לתלות בסילון החוזר שמביא לידי ירקון כדאמרינן פרק הרואה אפשר שיש סימן בין זה לזה כמו שיש סימן בין הדרוקן וק"ל:

דף לג:

והמלך ישמח גו' כי יסכר פי דוברי שקר כו'. לשון הרע נופל בין אומר אמת ובין אומר שקר אבל האי קרא אדובר לשה"ר שקר קאי כהך דאמרינן פרק הערל בדואג שאמר לו לשאול על דוד עד שאתה שואל עליו אם הגון הוא למלכות שאל עליו אם הוא ראוי לבא בקהל דמרות קאתי כו' וזה שבקש דוד על עצמו והמלך ישמח באלהים שיברר שהוא כשר וראוי למלכות ויתהלל כל הנשבע בו דהיינו מי שנשבע במלך חי אדוני המלך יתהלל בו כי שפיר נשבע וכן היה דרכן לישבע בחי המלך כמפורש בכמה מקראות ואמר וזה יבורר כי יסכר וגו' דהיינו שימות דואג במיתת אסכרה שהיא מיתת בעלי לשה"ר וק"ל:

אע"פ שכליות יועצות ולב כו'. מפורש פרק הרואה ע"ש:

בעון ביטול תורה כו'. פירש"י דענוש נמי מיתה כדאמרינן מקרא נדרש לפני פניו למען ירבו ימיכם כו' עכ"ל וק"ק דא"כ תקשה מר"ש אההוא אמורא דס"ל לעיל דאין מקרא זה נדרש לפני פניו וע"כ נראה דהכא לא אצטריך לו להך דרשה דלפני פניו אלא במיתת המבטל עצמו דקיימינן הכא נפקא לן שפיר מכי הוא חייך ואורך וגו' הא אם לא תלמוד יתמעט וק"ל:

נכרים יוכיחו כו'. וא"ת תקשי נמי לנפשייהו בין למר משום לשה"ר ובין למר משום דברים שאינן מתוקנין הא הנכרים אינן מצוין על כך וי"ל דלדידהו ניחא דאע"ג דנכרים לא נצטוו על לשה"ר ועל שאינו מתוקן מ"מ שייך בהו לקיים אותן משא"כ בת"ת דהנכרי אסור בה וחייב מיתה עליה אם הוא לומד אותה כדאמרינן פרק ד' מיתות ומאשה נמי דפריך היינו נמי משום דאסורה בת"ת כדאמרינן בסוטה הלומד את בתו תורה כאלו מלמדה תפלות ומתינוקת דפריך נמי משום דלא שייכים כלל בת"ת דאינן בני לימוד כלל ודו"ק:

אם לא תדעי לך גו' צאי לך בעקבי וגו'. עיין פירש"י והוא דחוק ונראה לפרש הדרש זה לפי שאמרו לעיל מיניה שלמה אהיה כעוטיה גו' דהיינו בגלות כאבילה זו והשיב להם רוח הקודש אם לא תדעי לך גו' למה הוא הנני מודיעך שזה תיקונך צאי לך בעקבי הצאן דהיינו בעקבי דור המדבר דכתיב בהו נחית כצאן עמך וגו' צאי לך בעקביהן שלמדו תורה במדבר ואז רעי לך גדיותיך שהן תלמידי של בית רבן ע"ד שאמרו גדיים נעשו תיישים ואותן גדיים הן הן משכנות על הרועים ר"ל במקום הרועים שהם הצדיקים והמנהיגים שאם אינן בדור יהיו הגדיים שהם תשב"ר נתפסים תחתם על הדור וק"ל:

כמה נאים כו' תקנו שווקים כו'. לכאורה דברים אלו הם בעצמם התנצלות של האומות לעתיד ביום הדין ודברי ר"ש הם בעצמם דברי הקב"ה לאומות העולם ביום הדין לעתיד כדאיתא בהדיא ברפ"ק דע"ז וצ"ל דוודאי רבי יהודה נמי מודה כמ"ש בסוגין דהתם שהשיב להם הקב"ה מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם כו' וכדאמר ר"ש הכא שהרי לא קאמר ר"י דתקנו שווקים כו' כלום לא עשו אלא בשביל ישראל כו' כמ"ש שם שכן יאמרו או"ה לעתיד אלא ר"י סתם דבריו מפני יראת מלכות ואמר כמה נאים כו' תקנו שווקים כו' מיהו שפיר מצינן למימר שלצורך עצמם עשו כתשובת הקב"ה דהתם ודו"ק:

איתרחיש ניסא ואיברו להו חרובא כו'. אפשר דנקט חרובא דהיה נס בתוך נס דאינו טוען פירות עד שבעים שנה מנטיעתו וכאן טען פירות מיד וק"ל:

בעידן צלויי לביש ומכסי כו' לאו משום שלא יהא לבו רואה את הערוה דהא מכסי בחול הוו כפרש"י אלא משום הכון לקראת אלהיך וגו' כדאמרינן בפ"ק וק"ל:

משפט רשעים בגיהנם כו'. מפורש במס' עדיות ע"ש:

אמר ליה בני די לעולם אני ואתה כו'. פרש"י די לעולם בעוסקי תורה אני ואתה עכ"ל ויותר נראה לפרש ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה שאמר רשב"י כי ראיתי בני עליה והנם מועטין כו' אם שנים הן אני ובני כו' ומסיק שם דהיינו דעיילי[בלא] בר ע"ש:

חד כנגד זכור וחד כנגד שמור כו'. דאע"ג דזכור ושמור בדבור אחד נאמרו כדאמרינן פרק שבועות שתים מ"מ הוו תרי מילי זכור הוא עשה ושמור הוא לא תעשה כמפורש בדברי הרמב"ן וכבר הארכנו בזה פרק שבועות שתים ע"ש ומטעם זה דאחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור נהגו נמי בנר של שבת ליטול ב' נרות וכמו שבנרות זוכין לבנים חכמים כמ"ש לעיל ה"נ הדסים ע"ש בנים צדיקים שנקראו הדסים:

שלם בגופו שלם כו'. משמע ליה שלם בכל מיני השלימות שהם שלשה גוף וממון ונשמה דמנייהו מפקת עיין פירש"י הכא ובחומש הוסיף וז"ל שלם בגופו שנתרפא מצלעתו ושלם בממונו שלא חסר כלום מכל אותו דורון ושלם בתורתו שלא שכח תלמודו בבית לבן עכ"ל והיינו דאתרחיש ליעקב ניסא בכל אלו ג' השלימות:

ויחן את פני גו' מטבע תיקן להם כו'. נראה שדרשו כן כיון דכבר כתיב ויבא יעקב שלם עיר שכם דמשמע שבא לעיר ואח"כ כתיב ויחן את פני העיר דמשמע שלא בא עדיין ובב"ר דרשו מזה שנכנס עם דמדומי חמה וקבע לו תחומין מבע"י כו' ע"ש והכא דרש מיניה שחנן את הפנים שבעיר למר מטבע דדרך הוא לעשות על המטבע צורה ופנים של עיר וכן למר בשווקים ולמר במרחצאות שחנן פנים של עיר ורש"י פירש דדריש ויקן את חלקת וגו' מלשון תיקון עכ"ל והוא דחוק דלא מצינו לשון תיקון רק בקהלת ולא נמצא בזולת תי"ו השורש ודו"ק:

דף לד.

וכל היכא כו'. עיין בחידושי הלכות:

ונעשה גל של עצמות. התוספת בשם ר"ת ל"ג ליה ע"ש והוא מפורש במקום אחר:

מה"מ אריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום וגו' מדברי הרא"ש ומפי הר"ן דאכל ג' דברים דמתני' קאמר מה"מ כו' אבל רש"י לא פי' כלום בזה ונראה דמשמע ליה דלא קאי אעשרתם וערבתם כלל כיון דידוע דבעי עישור ובעי עירוב בשבת ידע שפיר דמשום זה צריך לומר כן בביתו אבל הדליקו אה הנר דצ"ל כן מה"מ דצריך כלל נר בשבת ומייתי כולה מהאי קרא וידעת כי שלום אהלך היינו נר של שבת וקאמר ופקדת נוך דהיינו בני ביתן. עד"ז דהיינו לומר הדליקו את הנר ואז לא תחטא ולענין נר לא הוצרך רש"י לפרש דסמך עצמו אדרשא דלעיל ותזנח משלום נפשי זו נר של שבת ודו"ק:

אנא לא שמיע לי כו' וקיימתי ומסברא כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין פ"ק דגיטין:

סימן בגופיא זימרא ציפרא בחבלא דמלתא כו'. מפורש בחידושי הלכות ע"ש:

דף מא.

כל האוחז באמה כו' כאילו מביא מבול כו'. מפורש פרק כל היד:

כל המניח ידיו כו' כאילו כופר בבריתו של אברהם כו'. לא הול"ל אלא כאלו כופר בברית מילה אבל נקט אברהם משום דלנח ובניו שהיה להם זוהמת ערלה וכמ"ש מגונה הערלה כו' וע"כ היה אסור להם לגלות ערוותם בפני הבריות כמפורש ביה וילכו אחורנית ויכסו את ערות אביהם וגו' אבל אברהם בא ותקן זה מכל דורות שהיו לפניו להסיר זוהמת ערלה מעליו במצות הש"י על המילה וע"כ המכסה ברית מילתו הוא עושה מעשה נח ובניו ובהיפך הוא מראה מעשה אברהם אבינו וק"ל:

כל העולה מבבל לארץ ישראל עובר כו'. מפורש פרק ב' דייני גזרות ע"ש:

דף מט.

נוף נקי כאלישע בעל כנפים כו'. מפורש בפ' ר' אליעזר דמילה:

דף מט:

כנגד כל מלאכה שבתורה כו'. עיין בח"ה על דברי התוס':

והוא כמ"ד לעשות צרכיו נכנס כו'. מפורש במס' סוטה פרק א"נ:

והאי והמלאכה היתה דים ה"ק כו'. עפרש"י וכן פרש"י בחומש לפי פשוטו ועיין ברא"ם ונראה למאי דמסיק בקרא דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הוה ממנינא אי לא ה"נ ע"כ דהוה מספקא ליה בקרא דוהמלאכה היתה דים אי הוה ממנינא אי לאו ולא נקט בבעייתו קרא דויבא הביתה וגו' אלא משום שהוא מוקדם בתורה ונראה נמי ליישב בזה הא דקתני במתניתין אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ולא קתני אבות מלאכות ל"ט דרמז לנו דוודאי כתיבי בתורה מלאכות ארבעים אלא דחסר אחת מהן דלא משמע מלאכה ממש אי הך דויבא הביתה לעשות מלאכתו אי הך דוהמלאכה היתה דים וגו' כדמספקא ליה לרב יוסף ודו"ק (ועיין בח"ה ובסוטה פרק אלו נאמרין):

דף נ:

רוחץ אדם כו' ידיו ורגליו כו'. שנאמר כל פעל ה' למענהו פרש"י בשביל כבוד קונו דכתיב כי בצלם אלהים וגו' ועוד דהרואה כו' ע"ש לכאורה בפניו ניחא דוקא דשייך ביה בצלם ואיכא למימר דגם בידיו ורגליו נברא האדם דוגמא שלמעלה בעשר אצבעות ידיו ורגליו כדעת המקובלים ועוד יפורש פרק אמר להם הממונה:

דף נא.

כבר הורה זקן. פרש"י גדלו ונשאו עליו עכ"ל ממה שחזר רבי מדבריו הראשונים אין ראיה שגדלו ונשאו אלא משום דת"ח שהתיר אי אתה רשאי לאוסרו אלא מלשון זה דכבר הורה זקן משמע כן דגדלו ונשאו עליו ודו"ק:

דף נג:

כמה גרוע אדם זה שנשתנו כו' פרש"י ולא זכה ליפתח לו שערי שכר עכ"ל גם כי בוודאי היה לו זכות שנעשה לו נס כזה מ"מ גרוע הוא שמנכין לו מזכיותיו כדאמרינן בפרק ב"מ בעושין לו נס דמנכין לו מזכיותיו ונראה דלא שייך ב"ה לומר הא אין כל חדש תחת השמש כדהשיב ההוא תלמיד לר"ג דאיכא למימר כיון דדדים יש באיש כמו באשה הרי זה אין חדש דהוה מיהת בכח אלא שהפעולה נתחדשה וז"ש דלא איברו מזוני כפרש"י שימצאו חטים גדילים באוצרותיהם עכ"ל היינו משום דאין זה בכח ושייך ביה אין כל חדש גו' ודו"ק:

דף נד.

אמר ר"י עקד עקידת יד ורגל כיצחק בן אברהם כו' וכן תני לקמן בברייתא ולפום ריהטא כיון דלא קאמר הכי להאי תנא דס"ל דעקוד שתי ידים ורגלים דהוי כיצחק כו' דפסיקא להו בשום דוכתא דויעקוד דיצחק דלא הוי רק יד ורגל אחד אבל לא ידענא מהיכא גם רש"י בפירש החומש כתב גבי ויעקוד דיצחק דהוי הידים ורגלים ביחד כו' ע"ש ע"כ נראה דלא קאמר הכא כיצחק כו' אלא לראייה דעקוד מלשון קשר הוא וק"ל:

דף נה.

מ"ד ה' גו' אם שרים חטאו זקנים מה כו'. זקנים הם החכמים ע"ש זה קנה חכמה ומצינו חטאים גם בזקנים דכתיב זקני בית ישראל עושין גו' אלא משום דהכא לעיל בההוא ענינא גבי ספור חטאים כתיב שריך סוררים גו' כלו אוהב גו' ולא הוזכרו זקנים שם ולזה קאמר אם שרים חטאו כדכתיב שריך סוררים גו' זקנים שלא הוזכרו שם מה חטאו שיבא ה' במשפט עמם ואמר מפני שלא מיחו בשרים וק"ל:

לא סבר לה מר אוטם אזנו גו' לכאורה האי לישנא מגומגם דהל"ל הא כתיב אוטם אזנו גו' אלא משום דפשטיה דהאי קרא איירי לענין צדקה לעני ודל קא"ל לא סבר ליה מר דלענין משפט נמי נאמר האי קרא דהכי משמע דההיא איתתא דקצווחא על דינא הוא כדמייתי דינו לבקר משפע וגו' וק"ל:

רישך בקרירי כו' ורישא דרישך בחמימי. נראה דנקיט האי לישנא ע"פ המקרא דמייתי דינו לבוקר משפט גו' פן תצא כאש חמתי ובערה גו' דהיינו רישא דרישך מר עוקבא שהוא מבית דוד נכווה בהנך חמימי דנקט בקרא וק"ל:

מעולם לא יצתה מדה טובה מפי הקב"ה וחזר כו' מה שיש לדקדק בזה אההיא דפ"ק דברכות שאמרו שם שמא יגרום החטא כו' מפורש שם ע"ש:

ועל מצח רשעים תי"ו של דם כו'. כתבו התוס' מסברא קאמר הכי דהא כו' ע"ש ולא ידענא מאי סברא כיון דהצדיקים היה עליהם תיו של דיו שלא יגעו בהם כמפורש בקרא ממילא אילו שלא היו להם תיו רשעים הם ונתנו למשחית ואפשר משום בינונים דלא היו ראוים להנצל ולא להשחית וכן משמע לישנא דהללו צדיקים גמורים והללו רשעים גמורים ועוד נראה בזה דמשמע לתלמודא שהיה על הרשעים תיו של דם דתיו גופיה לא הוי סימן כדלקמן דתיו תחיה ואיכא תיו תמות וכן לאינך אמוראי אבל אי הוה בשניהם התיו בצדיקים בדיו רמז על תחיה וברשעים בדם רמז על תמות ובקרא נמי איירי בשניהם מדכתיב לשון כפול נאנחים ונאנקים משמע ליה נאנחים היינו צדיקים שמתאנחים ומצטערים על כל התועבות ונאנקים היינו רשעים שיהיו נאנקים אחרי הריגתם כמ"ש יאנק חלל בירמיה ובאנק חלל ביחזקאל וגבי דם גופיה כתיב ביחזקאל האנק דם שהיה על הרשעים תיו של דם על שיהיו עתידים בהריגתם נאנקים כחלל הזה על תועבות שעשו ודו"ק:

אמרה מדת הדין כו' כפרש"י נראה דכל זה מוכח מדכתיב אח"כ ממקדשי תחלו דהיינו ממקודשי שקיימו את התורה כו' כדלקמן אבל א"כ לא ה"ל לאתויי כלל בתר הכי הא דכתיב ויחלו באנשים הזקנים וגו' דאדרבה מההוא קרא מוכח שהתחיל להשחית בזקנים כדכתיב ברישא דקרא זקן בחור ובתולה גו' וכאן כתיב וממקודשי תחלו וא"כ סתרי קרא אהדדי וי"ל דזקנים משמע ליה ת"ח זה קנה חכמה ור"ל אשר לפני הבית שהם זקני סנהדרין שהיו יושבין בלשכת הגזית אשר לפני ב"ה וק"ל (עי' ברש"א בפ"ק בע"ז דף כ"ב):

שקיימו כו' מא' ועד תי"ו כו' דמ"ה שקטרגה שיחזור הקב"ה אמרה שסימן התיו ירמוז גם שהם צדיקים מא' ועד תי"ו יהיו בכלל הגזירה כיון שלא מיחו בהם ורמז בקרא וממקודשי תחל"ו דהיינו שקיימו עד תיו חלו להשחית וק"ל:

ומיד והנה ששה אנשים באים וגו' האי קרא לעיל מיניה כתיב אלא דר"ל דלכך הקדים האי קרא לומר שיהיו כבר אילו ו' אנשים מוכנים לקיים מיד הגזירה שנאמרה אחריה וק"ל:

מזבח הנחושת מי הוה כו'. כתבו התוס' וא"ת והא כתיב בד"ה ויעש מזבח הנחושת וי"ל דדרשינן ליה כי הכא שאמרו לפניו שירה בכלי נחושת עכ"ל והוא דחוק דלמה לו להזכיר זה התם בקרא דהכא נקט ליה לרמוז על הלוים שנתנו לפני המשחית להתחיל בהם ולולי דבריהם נראה דל"ק מידי דהתם ה"ק דתחת המזבח של נחושת שנעשה בימי משה עשה שלמה מזבח אבנים אבל הכא ל"ל להזכיר כלל שעמד בפני מזבח שהיה תחת מזבח של נחושת שהיה כבר בימי משה וק"ל:

קצף אף וחימה כו'. כתבו התוס' קשה לרשב"א כו' ע"ש וכתבנו בזה פ"ק דע"ז ופ"ק דב"ב ע"ש:

ומ"ש תיו תחיה תיו תמות. פירוש תיו בדיו תתיה לצדיקים ותיו דם תמות לרשעים ולמ"ד תמה זכות אבות הוא רמז לשניהם לצדיקים שתמה זכות אבות ובצדקתם וזכותם ינצלו ולרשעים שאין להם זכות עצמם והרי גם זכות אבות תמה וכן למ"ד תחון זכות אבות לצדיקים שמעשה אבותיהם בידיהם משא"כ לרשעים ולמ"ד תיו סוף חותמו כו' אמת דהיינו רמז שהוא סוף וגזר דין חותם של הגזירה לצדיקים ולרשעים ומ"ד אילו בני אדם שקיימו כו' היינו תיו של דיו לצדיקים ותיו של דם לרשעים הוא בהיפך אילו שלא קיימו מא' ועד תיו והשתא לא פליגי הני אמוראי אלא בפירוש רמז התיו בין לצדיקים בין לרשעים אבל מדברי התוספות נראה בשם ר"י דלשמואל דאמר תמה היינו לרשעים ולר"י תחון לצדיקים והוא דחוק ודו"ק:

מימות יהושע כו' שנאמר אגלה גו' עיין פרש"י ועי"ל דנפקא ליה מועתה אגלה גו' דר"ל עד היום הייתי חס על כבודה מפני כבוד מאהביה שהם האבות ומהיום אגלה נבלותה לעיני מאהביה שהם האבות ולא אחוס עוד על כבודה וק"ל:

מימי חזקיהו שנאמר למרבה גו' פרש"י קנאת ה' צבאות תעשה זאת ולא זכות אבות עכ"ל ועי"ל דנפקא ליה מדכתיב להכין ולסעדה במשפט וצדקה אבל לא בזכות אבות וק"ל:

אין מיתה בלא חטא ואין כו'. לכאורה קשה דהמיתה וודאי קשה מיסורין וא"כ לפי הסברא יהיה בהיפך דהיינו דאין מיתה בלא עון שהוא המזיד ואין יסורין בלא חטא שהוא שוגג ולפי מ"ש התוספות דמיירי הכא ביסורין שהם מכוערים י"ל שהם קשים טפי ממיתה ומ"מ יש לעיין בזה דיסורי איוב וודאי מכוערין היו ואינו דומה שהיה בו עון מזיד דמפורש ביה איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע ודו"ק:

דף נה:

אף משה כו' שנאמר יען לא האמנתם בי גו' ומ"ד שמתו בלא חטא מפרש ליה להאי קרא יען לא האמנתם גו' לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ גו' הא האמנתם בי זכיתם להכניסם לא"י אבל אין זה כדאי להיות מתים אי לאו דיש מיתה בלא חטא ודו"ק:

לבר מישי אבי דוד כו' מפורש ספ"א [דב"ב] (דב"ק):

בעטיו של נחש כו' פרש"י מלשון עצה ובערוך פי' עוד פ"א מלשון קולמוס כמו עט סופר גו ע"ש וכתבו התוספות ד' מתו כו' והא דכתיב כי אדם אין צדיק גו' ברוב בני אדם קאמר עכ"ל ועי"ל גם שיש בו קצת חטא אינו ראוי למות באותו חטא וכה"ג כתבנו לעיל דמוכח כן מקרא דיען לא האמנתם גו' למ"ד דיש מיתה בלא חטא ממשה ואהרן מיהו למסקנא מוקי לה כרשב"א דמשה ואהרן מתו בחטאם ואפ"ה ס"ל דיש מיתה בלא חטא כגון הנך ד' שמתו בעטיו כו' וא"ת מי עדיפי ממשה ואהרן וי"ל דלא הוו חשיבו כוותייהו ומחטא נמי לא חטאו עכ"ל וק"ל:

כל האומר ראובן חטא כו' פרש"י במעשה בלהה עכ"ל דקדק לומר דבמעשה בלהה כמשמעו לא חטא אבל וודאי חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר דמעלה עליו כו' וז"ש רשב"א לקמן מוצל אותו צדיק מאותו עון כו' דהיינו מאותו עון ממש דמעשה בלהה אבל בחטא דבלבול יצועי אביו לא היה מוצל וכה"ג פי' התוס' לקמן גבי בני עלי לא חטאו:

שנאמר ויהיו בני יעקב י"ב מלמד כו' כפרש"י ור"ל כיון דמתחיל ענין אחר והוא נפסק לפסוק אחרת ה"ל נמי לאפסוקי לפסוק אחר אי לאו להאי דרשה דמוסב אדלעיל דגם שהיה בראובן זה הגנות וישכב גו' מ"מ י"ב בניו היו שקולים כמו שלא היה באחיו זה הגנות ממש דוישכב כך לא היה בו זה הגנות ממש דוישכב גו' ולא נכתב בו כן אלא ע"ש בלבול יצועי ונראה בזה מה שכינה בלבול יצועי לשכיבתו עם בלהה אשת אביו לפי מ"ש כי רחל היתה עקרת הבית וכל עצמו של יעקב לא עבד אלא ברחל ועל ידה נשא גם לאה והשפחות וע"כ בחיי רחל היה מטתו תדיר באוהל רחל ולכבודה גם אחר מותה העמיד מטתו באוהל בלהה שפחת רחל ולפי מה שבארנו במסכת יבמות שאמרו שם שהיה אברהם וזרעו אסורים לישא שפחה והוא נשא את הגר שפחת שרה לפי שנשתחררה הגר ממילא כדין הנושא לעבדו בת חורין דיוצאת לחרות וה"נ צ"ל ביעקב שהותר בשפחות אילו לפי שנשתחררו ממילא כשנתנו לו וראובן טעה בזה וחשב שלא נשתחררו בלהה וזלפה ממילא ולכך אמרו שקראו לבני השפחות עבדים כי וולד שפחה כמותה ולזה לפי דעתו שבלהה היתה שפחת רחל ולא נשתחררה תבע עלבון אמו שתהא שפחת אחות אמי כו' ולזה אמר לפי דעתו שבלהה עדיין שפחה ולא נשתחררה ואינה אשת אביו כלל שאין קידושין תופסין בה ואינה אסורה לו לראובן באשת אביו מעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה דלפי דעתו הותר לו שכיבתו עמה ומטעם זה נראה שאמר הכתוב בד"ה כי בחללו יצועי אביו נתנה הבכורה ליוסף כמפורש פ' י"נ לפי שע"י בלבול יצועי של בלהה פגע בכבוד רחל שהיתה עקרת הבית כמ"ש לעיל ע"כ ניטלה הבכורה ממנו ונתנה ליוסף שהוא בכור של רחל ודו"ק:

ויבא חטא זה לידו כו' עיין פרש"י והלשון דחוק ויותר נראה לפרש בהיפך וה"פ כיון שנגזר שיהיה עתיד זרעו מן המקללים לא ה"ל להקב"ה להביא חטא זה לידו ואפשר שמיאן לפרש כן משום דאמרי' הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים וק"ל:

אל תקרי יצועי אלא יצועיי כו' מפרש"י נראה דל"ג ליה וכן במדרש ילקוט אינו ועיין פרש"י מהיכא יליף דב' מצעות בלבול ועי"ל דדריש ליה מדכתיב משכבי בלשון רבים הא' משכב אביו ממש והב' משכב השכינה אביו שבשמים וק"ל:

שנא' פחז גו' רא"א פזת חבת כו'. דרשו נוטריקון משום דלפי פשוטו ה"ל למכתב פחזת וע"כ דרשו מיניה פזתה שמיהרת לעבור בשתים דהיינו חבת באיסור א"א וזלת בכבוד אביך דהיינו באיסור אשת אב וכיוצא בזה א"ר יהושע פסעת על דת אעפ"י שאין בן נח מוזהר על אשת אב מ"מ עברת על דת התורה שעתידה ליאסר אשת אב וחטאת בזה נגד אביך וזנת דהיינו באיסור א"א:

פללת פרש"י להנצל מן החטא עכ"ל ולאפוקי דלא נפרש שהתפלל אחר החטא דהא לר"ג משמע דבקש לחטוא ולא חטא מדאמר ר"ג צריכין אנו למודעי ור"ל חלתה ופללתה כו' לשון כפול להנצל מב' עבירות דלעיל ונראה דמש"ה קאמר ר"ג עדיין אנו צריכין למודעי משום דבדרש ר"ג יש לפרש דחטא והתפלל על חטאו למחול לו וע"כ אמר צריכין אנו למודעי לדרש בהיפך זעזעת כו' דא"א לפרש אלא שלא חטא כלל וא"כ גם דרשת פללת כו' פי' להנצל מן החטא ולא חטא ונראה דהני תנאי בתראי דסברי נמי דלא חטא היינו דלא חטא במעשה בלהה ממש אבל חטא בבלבול יצועי אביו כדקאמר כתנאי דאתי הך דתבע עלבון אמו כו' כר"ג ור"א המודעי אבל בפי' האב"א על מדרש רבתי כתב דג' מחלוקת בדבר כו' ע"ש ולא משמע כן מתוך סוגי' דשמעתין ויתיישב לדברינו נמי במה שכינה בלבל יצועי בלשון שכיבה כי באמת בתחילה היה מחשבתו לחטוא ממש בשכיבה עם בלהה וע"י תפלתו ניצל מאותו עון כר"ג וכר"א המודעי ומ"מ מחשבתו זאת נעשית קצת בפועל לבלבל יצוע אביו משום עלבון אמו וע"כ כינה אותו בלשון שכיבה לפי מחשבתו וק"ל:

שנא' ושם שני בני עלי חפני כו' דהאי קרא מיותר ואין לו ענין במקומו אי לאו לדרשה זו להשוותם מה פנחס לא חטא כו' וכתבו התוס' דלא חטאו במאי דכתיב אשר ישכבון אבל מבזין קדשים היו כדכתיב בטרם יקטירון גו' ע"ש וכפרש"י לרב דפנחס לא חטא בא"א דאשר ישכבון כו' ע"ש דמשמע דבטרם יקטירון גו' חטא ולכך לא פריך מיניה לרב אלא מאשר ישכבון ולא פריך מבטרם יקטירון וק"ק דא"כ מאי פריך מאל בני כי לא טובה השמועה גו' דאימא על שמבזין קדשים היה אומר להם כך וכן לגירסא דפריך ממעבירין מלשון עבירה ואימא על עבירת בזיון קדשים קאמר וי"ל דלפי אותה גירסא סמיך אסיפא דקרא דכתיב מעבירים עם ה' דמשמע שבניו מביאים עם ה' לידי עבירה והיינו עבירה אשר ישכבון את הנשים דהיינו עם ה' אבל עבירות בזיון קדשים לא הוי עבירת עם ה' כלל אלא עבירתם כלפי שמיא ועי"ל דהאי קרא אל בני כי לא טובה גו' לעיל מינה כתיב אשר ישכבון גו' דעלה קאי:

לא יהיה לו ער בחכמים כו' מפורש פ' הנשרפין ע"ש:

והא כתיב מעבירים כו' עיין פרש"י ובחדושינו בהלכות פירוש לפירושו:

והא כתיב בני בליעל כו' האי קרא אע"ג דגבי בזיון קדשים כתיב מ"מ משום זה לא הוי קרי להו בני בליעל אלא משום דאשר ישכבון גו' דהיינו א"א דאשכחן לשון זה גבי זנות דא"א בני בליעל נסבו את הבית גו' בני בליעל אשר בגבעה גו' וק"ל:

דף נו.

שלא עשו כמעשה אביהם כו' והיינו שלא הלכו בדרכיו בדרך שהלך שמואל בכל שנה לסבב העיירות ולשופטן שם אלא ישבו בעריהם כדי להרבות שכר לחזניהן כו' ר"ל לחזניהן ולסופריהן שבעירן דאילו סבבו גם הם עמו אפשר היתה הוצאתם מרובה על שכרן גם בעירם אפשר ששאלו יותר מכדי שכרן לומר שאין להם פנאי מפני שיש להם עסקי עירן המוטל עלייהן והיינו ויטו אחרי הבצע להרבות להן ממון דרך איסורא ע"ז ויקחו שוחד דהיינו שע"י שהיו מרבין להן שכר באו השמשים והחזנים ליקח שוחד דהיינו ליקח מא' מהם שכר הרבה יותר מלחבירו ועי"ז אמר ויטו משפט שהשמשים והסופרין משנין להטות משפט כמ"ש בפ' ב"מ שזהו קלקול הדין שאמרו שם וק"ל:

רמ"א חלקם כו' רי"א מלאי כו' עיין בכל זה פרש"י ועי"ל ע"פ מ"ש בר"פ ב' דייני גזירות דאסור לדיין ליטול אגרא דהוי בכלל מקבלי שוחד אם לא שכר בטילה דמוכחא והם שאלו חלקם ושכרם מן הדין בפיהם גם באגרא דלא מוכח' ור"י דא' מלאי הטילו כו' והיינו ויקחו שוחד ויטו משפט דכתיב בהו כדאמרי' פ' בתרא דסוטה משרבו מטילי מלאים על ב"ב רבה השוחד והוטה המשפט כו' ע"ש:

ור' עקיבא אומר קופה יתירה כו' פרש"י יותר מן הראוי עכ"ל והוא דחוק דא"כ באוכלי טבלים שהוא במיתה נחשדו ואין זה בכלל ויטו אחרי הבצע גו' ונראה לפרש ע"פ מ"ש דטובת הנאה בנותן מעשר הוא לבעלים ליתן לאיזה לוי שירצה וקאמר דאותה קופה יתירה דהיינו המעשר שהפריש בע"ב מגרנם ליתן לאיזה לוי שירצו נטלו הם בזרוע ור' יוסי שאומר מתנות כו' ע"פ מ"ש בפ' הזרוע מדכתיב במתנות מאת העם מספקא לן בלוים אי מקרו עם אם לאו ואין נוטלין מהם והם אין ניטלין מאחר וקאמר התם ההוא ליואה דחטף מתנתא כו' ה"נ הכא קאמר ר"י בבני שמואל דהוו חטפי מתנתא מאחרים בזרוע וק"ל:

לעשות הרע כו' משונה רעה זו כו' וכאן כתיב לעשות שבקש כו' באחאב נמי כתיב כה"ג התמכר לעשות הרע גו' אלא דהא כתיב ביה נמי ויעש הרע גו' ולא כתב באחאב לעשות רק גבי התמכר דהיינו שמסר עצמו לעשות הרע וכן גבי מנשה כתיב לעשות הרע הא כתיב ביה נמי ויעש הרע אלא דגבי ויתעם דקאי על ישראל כתיב לעשות משא"כ בדוד דלא כתיב בעשייתו הרע ויעש הרע אלא לעשות הרע וק"ל:

שבקש לעשות כו' עיי' פרש"י שבקש לשכב עמה קודם שקבלה גט שהיה בעלה שולח כו' עכ"ל גם כי לשון כל היוצא למלחמת בית דוד כו' משמע קודם שיוצא הוא נותן לה גט מההיא דמייתי עלה ואת ערובתם תקח גו' משמע דמתוך המלחמה דרך לשלוח גט אחר שרואה מקום סכנה שמא יהרג ולולי פירושו נראה בפשיטות שקודם שיוצא למלחמה היה נותן גט לאשתו אלא דאחי דוד עברו על הדרך מלתת גט קודם שיצאו ושלח אביהם ישי להם שישלחו גט לנשותיהם מתוך המלחמה והא דקאמר הכא שבקש לשכב עמה באיסור היינו לפי מחשבתו שלא ידע אז שימות אוריה ויתקיים התנאי למפרע ושלא חטא לפי האמת שנתקיים התנאי שמת במלחמה והוי גט ולפי' ר"ת שכתבו התוס' שהיה מגרשה לגמרי בלא שום תנאי היינו נמי שבקש לעשות לפי מחשבתו שלא ידע שהיה מגרשה לפי שהיו מגרשין בצנעא דלכך קרי לה ספק א"א כמ"ש התוס' ודו"ק:

היה לך לדונו בסנהדרין כו' לפרש"י שהיה גט על תנאי אם ימות במלחמה י"ל דנתכוון דוד שלא לדונו בסנהדרין דא"כ לא הוה מתקיים התנאי ולא הוי גט למפרע ולפי' ר"ת שהיה מגרשה לגמרי בצנעא צ"ל הא דלא דנו בסנהדרין משום שלא יחשדוהו שבא עליו בעקיפין כדי ליקח אשתו ודו"ק:

לקוחין יש לך בה כו' כתבו התוס' אע"ג דאפי' חטא כו' משמע שלא היה בה עבירה עכ"ל ועי"ל דלקחת משמע דמתחלת לקיחה היה בה ליקוחין קודם שמת אוריה וא"כ ע"כ משום גט על תנאי כפרש"י או גט גמור בצנעא כפי' ר"ת ודו"ק:

שנא' ואת חריצי כו' ואת ערובתם תקח כו' האי קרא לאו במלחמת בית דוד כתיב אלא במלחמת בית שאול ולא מייתי מיניה אלא שכן היה דרכן של בני ישי ומסתמא דוד היה נוהג כן במלחמותיו וק"ל:

ואותו הרגת גו' מה חרב בני עמון כו' דרשו כן דיתורא דקרא הוא דכבר כתיב בהאי קרא את אוריה החתי הכית בחרב גו' וע"כ דרשו מיניה מה חרב בני עמון אי אתה נענש כו' והיינו דלא נענש אפי' בדינא זוטא כגורם אינו נענש דבדינא רבה וודאי דלא אצטריך האי קרא דהא קיי"ל כמ"ד האומר לשלוחו צא הרוג את הנפש הוא חייב ושולחיו פטור אלא דאצטריך האי קרא דאפי' בדינא זוטא כגורם לא היה נענש דוד ובעי מ"ט וקאמר משום דמורד כו' וכן מוכחת סוגיא דפ' האיש מקדש ע"ש ודו"ק:

דא"ל ואדוני יואב כו' עיין פרש"י והתוס' דחו פירושו דאין זה מרד שלא בא להמליכו כו' ע"ש ונראה לקיים פירושו דמ"מ מקרי מרידה במה שהשוה כבוד עבד שהוא יואב לכבוד המלך דוד שקראו שניהם אדונים בפני המלך וק"ל:

קבל דוד לה"ר כו' דכתיב הנה הוא בית כו' וכתיב וישלח כו' פרש"י בלא דבר אינו חכם והוא מצאו מלא דבר עכ"ל ובכל הספרים בקרא בלו דבר בי"ו וכן מלו דבר ונראה לפרש בלו דבר ר"ל שהיה לו דברים עליך דהיינו לישנא בישא והוא מצאו מלו דבר שהיה נקי מזה מדבר עליו וניחא השתא דקאמר מכדי דחזייה דשיקרא כי הדר אלשין כו' דלפרש"י קשה מאי כי הדר אלשין כו' וק"ל:

דברים הניכרים חזא ביה דכתיב לא עשה את רגליו גו' ופרש"י אעפ"י שמקודם זה אמר הנה לך כל אשר למפיבושת אין זו קבלה כו' דלא א"ל אלא על תנאי אם יראה אמת כו' עכ"ל וקצת משמע כן דע"ת א"ל כן אם יראה אמת בדבריו ממה שאמר ציבא אמצא חן בעיניך גו' בלשון עתיד ולא אמר מצאתי חן בעיניך מיהו קצת דחוק כיון דעיקר מלתיה דרב דקבל לה"ר הוא מהאי קרא דהנה לך כל אשר למפיבושת מאי קאמר שמואל דחזא ביה דברים ניכרים ממה שנעשה אח"כ וי"ל דרב נמי דמייתי מקרא דהנה לך כל אשר למפיבושת סמוך אדבתר הכי שהאמין לציבא וא"ל שיחלקו השדה ואהא השיב שמואל שפיר דדברים ניכרים חזא ביה ופרש"י דהיינו דחזא ביה דברים ניכרים שבא לפניו ולא עשה את רגליו ושפמו כסבור כו' אבל ממאי דמייתי תלמודא כל הני קראי בדברים שנפלו ביניהם נראה דדברים ניכרים ממש חזא ביה דממה שלא עשה רגליו גו' עדיין היה מסתפק בו אם על שנצטער על חזרתו כדברי ציבא אם בהיפך שהיה מצטער על שנטרד דוד

ממלכותו עד שבא בשלום וא"ל דוד למה לא הלכת גו' והשיב לו עבדי רמני גו' לפי פשוטו חסר מן הכתוב הרמאות ונראה לפרש דוירגל אינו מלשון רכילות אלא מלשון הולך רגל שאמר כי עבדו ציבא רמוהו שא"ל לחבוש לו החמור כדי לרכוב עליו אחר המלך כי פסח אני וא"א לי להלוך ברגל אבל הוא לא רצה בכך ולקח החמורים עמו כמפורש בקרא ויאמר ציבא החמורים לבית המלך לרכוב גו' וירגל בי דהיינו שאלך אני ברגלי בדבר שא"א לי כי פסח אני ואדוני המלך כמלאך אלהים לידע שהאמת אתי שכן הוא כדברי ולא כדברי עבדי ובכל הדברים אלו היה דוד מסתפק בדבריהם עם מי האמת וא"ל למה תדבר עוד דבריך גו' שאין אתה מדמה האמת בדברים אם אין לך עדים בדבר שכן הוא וע"כ אמרתי כמסתפק שאתה וציבא תחלקו את השדה כי ממון המוטל בספק חולקין והיה לו למפיבושת לבקש עוד מן המלך אבל אמר בדרך מריבה אחר שאתה נוטל החצי גם את הכל יקח אחרי אשר בא גו' שאין ענין זה לזה וכי משום שבא המלך בשלום יקח את הכל וע"כ אמרו שאמר כן בדרך תרעומות ומריבה על מי שהביאך בשלום דהיינו מריבה כלפי שמיא ובאלו דברים ניכרים חוא ביה שלבו בל עמו ודברי העבד אמת הן וע"כ הניח הדבר במוחלט שיחלקו השדה והיינו דכתיב ובן יונתן מריב בעל וכי כו' כיון דמצינו בקרא בס' שמואל דהיה לו ליהונתן בן נקרא מפיבושת ובד"ה לא חשיב בן ליהונתן רק מריב בעל א"כ ע"כ דהיינו מפיבושת היינו מריב בעל וע"ש שעשה מריבה כו' ועיין בפרש"י בד"ה דמשעה שעבדו ישראל את הבעל נקרא הבעל בשם בושת דכתיב לקטר לבושת גו' כי בעל ובושת שם א' הוא עכ"ל ע"ש:

וירב בנחל כו' על עסקי נחל כו' מפורש פרק בראשונה:

בשעה כו' א"ל רחבעם וירבעם יחלקו כו' והיינו במדה שאמר שיחלקו השדה האדון והעבד כן יחלקו המלכות המלך והעבד וק"ל:

ולא עבדו ישראל ע"ז כו' כפירוש רש"י שעל ידי שנחלקה העמיד ירבעם עגלים כו' ע"ש ואמר ולא גלינו כו' כדאמרינן פרק במה מדליקין בעון ע"ז גלות בא לעולם כו' וק"ל:

שלמה חטא אינו כו' פרש"י בע"ז עכ"ל אבל במה שלא מיחה בנשיו חטא כדלקמן א"נ במה שנשא את נשים הנכריות חטא וודאי אע"ג דאמרי' פ' הערל דלא עבר על לאו דיתחתן דלא נסיב מידי אלא בזנות בא עליהן הא אמרי' שם דמעלה עליו הכתוב כאילו נתחתן בהן וק"ל:

נשיו הטו את לבבו ללכת אחרי אלהים גו' בקרא לא כתיב ללכת אלא דתלמודא קאמר לה דהטו משמע ללכת אחרי גו' ולא הלך:

והכתיב אז יבנה שלמה במה לכמוש גו' האי קרא ויעש שלמה הרע גו' דפריך מיניה בתר הכי לקמן כתיב מקמיה דהאי קרא דאז יבנה שלמה גו' וי"ל דמש"ה פריך מהאי קרא דאז יבנה גו' מקודם משום דמפרש ביה טפי חטא דע"ז וק"ל:

שבקש לבנות ולא בנה אלא מעתה אז יבנה יהושע גו' ק"ק המקשה דלא ידע ההוא היקשא דר"י אמאי לא תקשי ליה מגופיה הא כתיב גבי מעשה דיאשיהו אשר בנה שלמה גו' וי"ל דההוא קרא דאז יבנה שלמה מוכח אההוא קרא דאשר בנה שלמה נמי לאו דווקא הוא אלא שבקש לבנות ולא בנה וק"ל:

אשר מימין להר המשחה פרש"י לשון שמן כדמתרגמינן משחה כו' ע"ש אבל בכל הספרים כתיב מימין להר המשחית גו' מיהו דהיינו נמי הר המשחה ושינה שמו לגנאי כפרש"י שם וק"ל:

אפשר בא אסא ולא בערם כו' ברפ"ק דחולין קאמר נמי כה"ג והוסיף לפרש והלא כל ע"ז שבעולם אסא ויהושפט בערו כו' דמצינו בהו שבערו כל ע"ז דכתיב באסא ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר כל הגלולים כו' וביהושפט כתיב ויתר הקדש אשר נשאר גו' בער מן הארץ מיהו הכי ה"מ לאת נמי שבא חזקיהו דכתיב ביה הוא הסיר את הבמות גו' וכתת נחש הנחושת גו' ודו"ק:

והכתיב ויעש שלמה הרע בעיני גו' דלא ניחא לאוקמא בנשא נשים נכריות דבעיני ה' משמע דבענין ע"ז איירי ומשני דלא מיחה בנשים היינו נמי בעע"ז וק"ל:

נוח לו לאותו צדיק כו' ר"ל שהוא צדיק ולא עבד כלל ע"ז היה נוח לו שהיה עובד קצת לשימוש ע"ז ואל יכתב בו ויעש הרע כאילו עבד ממש ע"ז וק"ל:

בשעה שנשא שלמה את בת פרעה כו' יש רמז בענין זה שאמר הכתוב והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות ופרט את בת פרעה ומסיים בענין ויהי לו נשים שרות ז' מאות ופלגשים ג' מאות גו' ודריש שרות מלשון שיר וזמר כמו בקול שרים ושרות גו' עשיתי לי שרים ושרות גו' הרי לך מאלף הנשים אלף כלי שיר וזמר ומסיים ויטו נשיו את לבו דהיינו לע"ז כדמפורש בההוא ענינא וק"ל:

בשעה כו' ירד גבריאל ונעץ כו' מפורש באורך מסכת סנהדרין פ"ב:

אותו יום שהעמיד ירבעם כו' כי זה הוא תחלת הגלות כמ"ש ועבדתם אלהים אחרים גו' ואבדתם מהרה מעל הארץ גו' והיינו שנבנה צריף א' כי לא נתמלאה צור אלא מחורבנה של ירושלים ותחלת בנינו באותו יום לא נבנה בו רק צריף א' שהוא בית ודירה שפילה כמו יושבי צריפין דפ' כיצד מעברין:

כל דין שדן מבן ח' עד י"ח החזירן כו' ומזה המאמר כתב הטור ח"מ סי' ח' די"א שאין הקטן ראוי לדין עד שיהיה בן י"ח שנה כו' ע"ש אבל קשה מהיכא נפקא מקרא דעד בן י"ח שנה היה מחזיר דבן ח' מפורש בקרא שבן ח' מלך יאשיהו אבל עד בן י"ח לא מצינו כו' ועוד דלא קאמר הכא אלא עד י"ח ולא קאמר עד בן י"ח כמ"ש מבן ח' וע"כ נראה לפרש דה"ק מבן ח' שמלך כמפורש בקרא עד י"ח שנה למלכותו כמפורש בקרא ויהי בי"ח שנה למלך יאשיהו גו' וכל הענין שם שמצא חלקיהו את הספר כו' כפרש"י ובההוא ענינא כתיב וכמוהו לא היה מלך אשר שב גו' והיה אז בן ששה ועשרים וחומרא יתירה נהג בעצמו להחזיר כמ"ש גם הטור ודו"ק:

ת"ל בכל מאודו שנתן כו' ויש לדקדק דמהיכא משמע ליה דלא קאי אשר שב רק אבכל מאודו הא בההוא קרא כתיב נמי בכל לבבו ובכל נפשו וי"ל דלעיל מיניה כבר כתיב ויכרות את הברית גו' בכל לב ובכל נפש להקים גו' ובהאי קרא דאשר שב הוסיף לכתוב בכל מאודו דמשמע מיניה דעליה קאי שהחזיר להם משלו ורב דפליג ואמר אין לך גדול בבעלי תשובה יותר מיאשיהו היינו דמשמע ליה דקאי אשר שב נמי אבכל לבבו ובכל נפשו וק"ל:

נתן דצוציתא כו' עיין פרש"י ותוס' ובערוך ערך נתן כתב פ"א שהיה לו חלוק של שער עזים ששורט בשרו שיהא לו כפרה שהיה בעל תשובה ועיין בספר יוחסין:

דף נט.

לוי לר' אפס הוה כייף ליה כו'. מפורש פ' הנושא ע"ש:

דף סב:

ראשית שמנים ימשחו זה פלייטון ופרש"י ראשית כמו מובחר ע"ש ועוד נראה ראשית כמשמעו דהיינו ביוצא מן הזית בראשונה ע"י כתישה שאין בו שמרים כו' כפרש"י בר"פ תצוה וההוא נקרא פלייטון עם בשמים משובחין המעורבים בו כפי' הערוך:

השותים במזרקי יין כו' קני שקנין כו' לפי פשטיה דקרא הוא כלי גדול שאין דרך לשתות ממנו אבל אינו דרך תענוג כראשית שמנים גו' דכתיב בהאי ענינא וק"ל:

השוכבים על מטות גו' מלמד שהיו משתינין כו'. בפ"י יוחסין הסוגיא ע"ש:

המשתין מים בפני מטתו ערום כו' פרש"י ערום אורחא דמלתא נקט מתוך שהוא ערום אינו יוצא לחוץ כו' עכ"ל ומה"ט נמי לפני מטתו אורחא דמלתא נקט שדרך אדם לעמוד ממטתו ערום ולהשתין שם וה"ה ומכ"ש במקומות אחרים כגון לפני שלחנו וכיוצא בו דמביא לידי עניות משום מאיסותא וק"ל:

אבל משא ולא משא כו' ולאו מלתא היא כו' פרש"י כגון רביעית מצומצם עכ"ל ועי"ל דאפי' בפחות מרביעית וכגון דאתו משירי טהרה והיינו דמשא שיוצא ידי נט"י אבל לא משא ידיו שפיר בפחות מרביעית מלכלוך שעל ידיו והשתא ניחא דקאמר אנא משאי ידי מלא חפני ולא מחפן ידיו של איש אחר דהיינו משירי טהרה שאין חפני מלא ממנו וק"ל:

וה"מ דאית ליה ולא עביד כו' הא וודאי דאיירי באית ליה דבדלית ליה והוא עני כבר לא שייך למימר ביה שמביאו לידי עניות אלא כלומר בדאית ליה כל צרכו ויש לו גם כדי לקנות תכשיטיה ולא רצה לקנות לה וק"ל:

יען כי גבהו גו' בקומה זקופה דכי גבהו משמע שהיו עושין עצמן בגובה והיינו בקומה זקופה ואמר ותלכנה נטויות כו' שהיו מהלכות עקב כו' הלוך וטפוף שהיו מהלכות ארוכה כו' בילקוט גרסי בהיפך ותלכנה נטויות גרון שהיו מהלכות ארוכה בצד קצרה דהיינו שהיתה נטויות גרון על חברתה שאצלה והלוך וטפוף שהיו מהלכות עקב בצד גודל דהיינו שהיתה מכוונת פסיעותיה במדה ישרה כמו לא מחוקות ולא גדושות אלא טפופות דפ' הוציאו לו ואמר ומסקרות עינים דהוו מלאן כוחלא לענייהו ומרמזן כו' ויהיה לשון מסקרות יוצא לשתים מלשון סיקרא ומלשון הבטה ורש"י בס' ישעיה פירשו בשני פירושים ע"ש ואמר וברגליהם תעכסנה כו' כארס בכעוס כפרש"י ממלות הפוכות עכס כעס וכן שמלה שלמה כבש כשב וק"ל:

מקום שהיו חוגרות בצלצול כו' שדרך נשים זונות חוגרות בו להתנאות כדאמרי' בסוטה היא חגרה לו בצלצול כו' ובסוף מנחות חגרו בצלצול כו' ע"ש:

ואומר ותחת מקשה כו' שהיו מתקשטות כו' פרש"י דומה למקשה נטריקון עכ"ל ובקרא כתיב מעשה מקשה דהשתא יש לפרש כמשמעו ותחת שהיה לה תכשיטים מזהב מעשה מקשה להתקשט בו יהיה לה קרחים וכן פרש"י בספר ישעיה ואמר כי תחת יופי פרש"י כי כל אלה יבאו לך תתת יפייך עכ"ל פי' לפי פשוטו אבל לפי הדרש יהיה כי מלה קצרה כמו כיבא וק"ל:

דף סג.

ומשתכח בגזאי דצמצמאי מלכתא פרש"י כך שמה עכ"ל ובערוך בערך צם הביא לשון הפסיקתא כשעמדו ישראל על הר סיני היו מצמצמין עצמן ככלה כו' והיו מקשטין עכ"ל וה"נ יש לפרש דמשתכח בגזאי דהיינו באוצר המלך ומקשטין בו המלכתא ולא שימוש אחר כמו שהיו משתמשין בו בירושלים וק"ל:

אין בין עה"ז לימות המשיח אלא שיעבוד כו' דישראל לא יהיו להם שעבוד מלכיות אבל גוי אל גוי ישא חרב והאי קרא דלא ישא גוי אל גוי חרב לא איירי לימות המשיח אלא לעה"ב ואין להקשות דהדרן קושיין לדוכתין מפני מה הן בטלין לעה"ב דאיכא למימר כדלעיל לפי שאינן צריכין אבל אין לומר דעה"ב אין בו שום מעשה אדם כדאמרי' ס"פ היה קורא עה"ב אין בו לא אכילה ולא שתייה כו' אלא צדיקים כו' ונהנין מזיו השכינה כו' דהא ע"כ האי קרא לא איירי בזמן שאין בו מעשה אדם דהא כתיב וכתתו חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות וע"כ אית לן לפלוגי בין עולם הנשמות לעה"ב לזמן התחייה וק"ל:

כל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח כו'. מפורש ס"פ אין עומדין:

האי בד"ת כתיב כו' דכל המזמור רחש לבי דבר גו' עט סופר וגו' הכל נדרש בת"ח העוסק בד"ת וא"ל אין מקרא כו' דוודאי הנמשל הוא ד"ת אבל המשל שהוא משמעות ופשוטו של קרא איירי בגבור ממש דהדר לו החרב על הירך ופרש"י בד"ת כתיב הוי זהיר לחזר כו' שתהא מזומנת לך כו' כחרב על ירך כו' ע"ש ועי"ל ע"פ מ"ש חמוקי ירכיך גו' מה ירך בסתר אף ד"ת בסתר וק"ל:

אל תקרי והדרך אלא וחדדך כו' משום דהאי והדרך הוא קרא יתירא דכבר כתיב בסיפא דקרא דלעיל מיניה והדרך וע"כ דרשו והדרך דאידך קרא כמו וחדדך צלח שהחידוד מצליח התורה בהן והר' מתחלף בד' בצורת הכתב ואמר ולא עוד אלא שעולין לגדולה שנאמר ורכב כו' דהרכיבה מורה בכ"מ על הגדולה כמ"ש ירכיבהו על במתי ארץ וכמו שמצינו ביוסף ובמרדכי ואמר יכול אפילו שלא לשמה דהיינו דיש מחדדין עצמן בפלפול של הבל דהיינו שלא לשמה וע"כ אמר בתנאי על דבר אמת שכן יהיה הפלפול והחידוד לבא על אמיתית התורה ואמר יכול אפילו הגיס כו' דהיינו שיחדד עצמו לקפח חבירו בהלכות ת"ל וענוה צדק בדרך ענוה ונחת רוח עם חבירו כדלקמן ואם עושין כן זוכין לתורה כו' דעד השתא קרוין ת"ח שעדיין לא הגיעו להוראה והשתא זוכין להיות כ"א חכם מורה הוראה דהיינו ותורך נוראות ימינך שכן נתנה שנ' מימינו אש דת גו' ומ"ד זוכין לדברים שנאמרו בימינה כו' כדלקמן אורך ימים בימינה למיימינין בה וק"ל:

למשמאילים בה כו' אורך ימים ליכא כו'. כפי' שני שבפרש"י וכדאמרינן פ' כ"ג וזאת התורה אשר שם גו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' ע"ש וק"ל:

אין דיבור אלא לשון נחת כו' בפ"ק דמכות מפורש באורך מה שיש לדקדק בזה ע"ש:

אפי' חישב לעשות מצוה ונאנס כו' מפורש ספ"ק דקידושין ע"ש:

העושה מצוה כמאמרה כו'. דהיינו שנאמרה לעשותה לשמה וברמז כמאמרה ממש לש"ש דאותיות מצוה הוא אותיות שם בן ד' דמ' וצ' בא"ת ב"ש י"ה וע"ז כוונו לומר אין המצוה קרויה אלא על מי שגומרה דאותיות ו"ה שהם גמר השם הם כמפורש באותיות מצוה משא"כ אותיות י"ה שהם אותיות תחלת השם הם ברמז מ' וצ' שהם י"ה בא"ת ב"ש והיינו דקאמר שומר מצוה דשומר עליה כמאמרה ולא קאמר עושה מצוה דיש עושה שלא לשמה וקאמר אפי' הקב"ה גוזר

כו' שנא' באשר דבר מלך שלטון גו' ר"ל דאותו דבר מלך שלטון גו' לא ידע אותו דבר מי ששומר מצוה וק"ל:

ואם אין עושין כן גורמין כו' לכאורה הוא מגומגם דהיכא מפורש בקרא ואם אי אתה עושה כן ונראה לפי ת"י וכל המדרשות דברח דודי ר"ל מארץ טמאה מח"ל על הרי בשמים במקום המקדש וה"ק נמי הכא דאם אי אתה עושה כן כו' שהרי אם אתם עושין כן ומקשיבים זה לזה קאמר ברח דודי גו' על הרי בשמים שגורם להשרות השכינה במקום המקדש ומכלל הן אתה שומע לאו שאם אין מקשיבין זה לזה גורמין לשכינה שתסתלק וק"ל:

ב' ת"ת המדגילין כו' שנא' ודגלו עלי אהבה גו' רישא דקרא הביאני אל בית היין שהוא מיוחד לתורה כתיב ואמר ודגלו עלי גו' מלשון אסיפה כפרש"י ואינו יוצא ממשמעו מלשון דגל שע"י הדגל כ"א מתאסף לדגלו וק"ל:

ומטיל בכיס יותר מכלם כו' לפי שאין דרך להלוות הרבה שאפשר שישתכר בו רק כדי שיתפרנס בהלוואה ואחר שיוציאם בפרנסה ולא יהיה לו ממה לשלם יתבייש ממנו כדאמרי' ס"פ איזהו נשך שאסור לעבור לפני מי שחייב לו ואין לו לשלם שנא' לא תהיה לו כנושה אבל מטיל מלאי לכיס וודאי דיתן לו בידו הרבה שאפשר להשתכר ולהרויח בהם כדי פרנסתו ותשאר קרן ההלוואה קיימת לשלם לו ממנו וק"ל:

אם ת"ח נוקם ונוטר כנחש חגריהו כו' דודאי אדם ירא לחגור ולכרוך נחש על מתניו אבל מנטירת ת"ח שהיא כנחש אל תירא חגרהו והדבק בו ובהיפך קאמר אם ע"ה חסיד כו' דכבר שנינו ולא ע"ה חסיד ואם תראה ממנו חסידות אל תאמן לו והרחק עצמך ממנו וק"ל:

כל המגדל כלב בתוך ביתו מונע כו' כבר אמרו במס' ב"ק אסור לאדם לגדל כלב רע בתוך ביתו שנאמר לא תשים דמים בביתך אבל הכא הוסיף דאל יגדל כלב אפי' הוא יודע בו שאינו כלב רע ומשום דמונע חסד גו' דהאורחים והעניים לא ידעו בו שאינו רע וסוברים שהוא רע ויראים ממנו מלבא לביתו וכדמייתי הך עובדא דלא היה הכלב רע ולא היה יכול להזיק ומתוך שהיתה סבורה שהוא רע הפילה ואמר ויראת שדי יעזוב דפורק ממנו כו' דדרך מגדל הכלב להעמידו על הפתח לשמירת ביתו ויראת שדי שהיא על המזוזה לשמירת פתח ביתו הוא יעזוב ופורק :

דף סג:

מ"ד שמח בחור גו' ע"כ דברי יצה"ר כו' פרש"י ע"כ עד ודע כי על כל אלה גו' עכ"ל הכא גבי יצהר ויצ"ט ניחא אבל גבי תורה ומ"ט לא יתיישב שפיר וכי על דברי תורה אין ליתן דין והרי אמרו תחילת דינו של אדם על ד"ת ונראה לפרש דה"ק שמח בחור בילדותך גו' עד והלך בדרכי לבך. גו' זו דבר יצה"ר מכאן ואילך והלך בדרכי לבך גו' זו דברי יצ"ט וכת"י ואזיל בענוותנותא עם אורחי לבד ותהי זהיר בחזיוני עינך גו' כי על כל אלה שהן דרך יצה"ר ודרך יצ"ט תביא במשפט ליתן לן. עליהם שכר ועונש ר"ל אמר ע"כ לד"ת דהיינו שמח בחור גו' עד והלך גו' שילמוד האדם מנעוריו לשמח בה מטוב לב ומכאן ואילך והלך בדרכי גו' למ"ט שילך האדם בדרך טובים ובמראה עיניך גו' ולא תסתכל בביש כפי' ת"י ועל כל אלה שהן ד"ת ומ"ע יביאך האלהים במשפט ועל ר"ת קודם שהוא תחילת דינו כמ"ש ואח"כ על המעשים ודו"ק:

ציץ כמין טס כו' ומוקף מאחן לאחן כו' ובקרא כתיב על מצחו ומתרגם בין עינוהי ויש לפרש דמקום הכתב קודש לה' וודאי היה בין העינים אבל הטס היה משוך יותר דהיינו מאחן לאחן והכוונה בו כי היה מונח הציץ על המצח במקום המוח אשר שם כח הנשמה הטהורה וע"כ היה הציץ בין החושיים אלו הרוחניים ביותר שהם הראות והשמע שיהיו קודש לה' וכדכתיב בהו ולא נתן ה' גו' עינים לראות ואזנים לשמוע עד היום גו' וק"ל:

דף סד.

עגול זה דפוס של דדין כו' וקרא כתיב ועגילין על ידיך ואפשר דעגיל הוא מלשון דבר העגול ונופל בין על תכשיט שעל היד ובין על דפוס של דדין ששניהם בצורת עגולים הם וכן בתכשיט נזם מצינו נזם באף ומצינו נזם באוזן וחבירו מוכיח עליו הכא דכתיב גבי כומז שפירושו ג"כ דפוס בית הרחם וניחא בזה שלא פירש שם כומז אקרא דלעיל מיניה בפ' ויקהל דכתיב חח וכומז גו' משום דהכא בא לפרש שניהם עגיל וכומז דשניהם משתעי בענין אחד ע"ש דפוס וק"ל:

ויקצוף משה גו' שמא חזרתם לקלקולכם כו' פרש"י לקלקולכם של מעשה כו' לכך אתם צריכין קרבן עכ"ל ופי' דחוק דהיכן הוזכר כלל גבי ויקצוף משה גו' ענין הקרבן דלא כתיב ונקרב את קרבן ה' גו' עד אחר ולא נפקד ממנו גו' אבל יש לפרש בפשיטות שמא חזרתם לקלקולכם ולכך החייתם כל נקבה כמפורש בקרא וע"ז השיבו לו ולא נפקד ממנו גו' דלא נחסר מאתנו מדת יהודים בזה כפרש"י וגם שזה המקרא הוא רחוק מקרא דויקצוף משה גו' אין כל זה מפסיק שהוא מענינו ומדסמך ליה ונקרב את גו' אמרו שגם זה תשובה שראה משה מהם שבאו להביא קרבן ה' וע"ז שאל אותם דא"כ הוא כאשר אמרתם ולא נפקד גו' ולא עשיתם עבירה כפרה זו למה וע"ז השיבו לו בהביאם קרבן ה' שהם כולם תכשיטים לאשה דאם מידי כו' מידי הרהור ע"י תכשיטים הללו לא יצאנו ולכך הביאו אותם לכפרה שהם הביאו אותם לידי הרהור דהיינו שזנו עיניהם מן הערוה ומדהביאו נמי טבעת לכפרה שהוא תכשיט שמבחוץ קאמר רב ששת דכל המסתכל כו' ולכך בתכשיט טבעת שמבחוץ קאמר נמי זנו מן הערוה ופרש"י זנו מלשון מזון ואין צורך דיש לפרש מלשון זנות ממש דהיינו מהרהור עבירה של זנות וק"ל:

דף סז.

לאישתא צמירתא כו' ולימא וירא מלאך ה' גו' ולימא ויאמר משה אסורה גו' כו' יש לכוון בזה שנקטו ג' פסוקים הללו לרפואות חולי זה הוא מבואר כמ"ש הרמב"ם בשמונה פרקים דרפואות הנפש הם כעין רפואות הגופות וכמ"ש ושמתם נמשלה התורה לסם משל לאדם שיש לו מכה הניח עליה רטייה כו' בראתי יצ"ה בראתי לו תבלין שהיא התורה וחולי הגופות חולה כחולי הנפש כמ"ש בכמה מקומות בפרט בתוכחה והוא ענין הכתוב והיה אם שמוע תשמע גו' שהיא התורה רפואת הנפש אז כל המחלה גו' לא אשים גו' מסיים כי אני ה' רופאך דהיינו שנתתי לך רטייה ותבלין שהיא התורה ואע"ג דאסור להתרפאות בד"ת להגן שאני כדאמרי' בפ"ק דשבועות דריב"ל הוה קרי וגני כו' מיהו ק"ק מההיא דחש בראשו יעסוק בתורה כו' חש בכל גופו כו' שנא' ולכל בשרו מרפא הא אמרי' דאסור להתרפאות בד"ת ולפי דרכנו קצת ניחא דוודאי אם האדם לומד משום רפואת הנפש שהיא התורה וממילא יתרפא גוף החולה ברפואת הנפש שרי ולא אסרו להתרפאות בד"ח אלא בלוחש על המכה ולא נתכוון לרפואת הנפש כלל וכן משמע בפ' חלק דלא אסור אלא בלוחש לרפואת הגוף לבד אבל בלימוד לרפואת הנפש מועיל לרפואת הגוף ממילא ויש לדקדק גם ב"ה שאמר חש בראשו יעסוק בתורה ולא קאמר יעסוק בד"ת כמו שאנו אומרים בברכת לעסוק בד"ת ויש ליישב בזה ע"פ מ"ש במס' נדרים שהדיבור קשה לכאב עינים ולמיחוש הראש וע"כ אמר גם שא"א לעסוק בדיבור של תורה שהדיבור קשה לו מ"מ יעסוק בתורה במחשבתו או במעשה הנוגע לתורה ויהיה לו רפואת הנפש ג"כ רפואה לחולי ראשו וע"פ הדברים האלה יתפרשו דברי המאמר ולפי שמראה זו שראה משה באש השכינה בסנה היא רמז למכות מצרים כמו שיורו ע"ז כמה כתובים והיו אז גם ישראל חולי הנפש שהיו שטופים בתועבות מצרים ולא היו ראוים להנצל מחולי הגופות שבאו על המצרים כ"א למען שמו וברית עם האבות וע"כ היה משה מתמה מדוע לא יבער הסנה דבאיזו זכות יצילם הקב"ה וירא ה' כי סר לראות בעין שכלו מאיזה זכות ינצלו מן חולי ומכות המצריים ויאמר אנכי אלהי אביך גו' דהיינו בזכות אבות וזכות התורה שיקבלו ולפי שאילו ג' פסוקים מורים על רפואת הנפש כמ"ש לקחו אותן לרפואת הגוף לאשתא צמירתא שלג' ימים ששם ג"כ מראה השכינה על אש התולה כמ"ש ה' יסעדנו על ערש דוי והוא התימה בחולי הגוף זה מדוע לא יבער גו' כדאמרינן פרק אין בין המודר גדול נס שנעשה לחולה יותר מנס של חנניא כו' דהתם אש של הדיוט כו' וזה אש של שמים מי יכול לכבותה והיינו דמסיים ביה הכא כי היכי דחמיתיה אשתיה לחנניא כו' ואמר ולימא הכי הסנה לאו משום דגביהת כו' לפי שעיקר רפואת הנפש שישפיל אדם עצמו ויתרפא כדאמרינן במצורע ואמרו שע"כ נאמר בבשר ונרפא אם משים אדם עצמו כבשר כו' ודו"ק:

טמא טמא כו' צריך להודיע צערו כו' מה שיש לדקדק בזה על פירוש רש"י מפורש פרק אילו נאמרין וק"ל:

דף סז:

ר' יודא אומר גד אינו אלא לשון ע"ז כו' פרש"י ע"ז ממש וחייב משום קורא בשם ע"ז עכ"ל ולפי זה פליג ר"י את"ק דאמר דאין בו אלא משום דרכי אמורי והוא מזל בעלמא אבל מפרש"י בספר ישעיה דר"י לפרש דברי ת"ק אתא שם ע"ז העשויה ע"ש המ"ל וק"ל:

שנא' הנשבעים גו' וחי אלהיך דן כו' והוא העגל שעשה והעמיד ירבעם בדן:

אמר חיי וחמרא לפום רבנן חמרא וחיי כו' ע"פ מ"ש בפ' ח"ה בראש כל חיין אנא חמרא כו' והיינו אם ישתהו במדה ובשיעורו כפרש"י שם וכמ"ש פ' י"ה כתיב ויין ישמח וקרינן ישמח זכה לשתות לפי מדה משמחו לא זכה ששותהו יותר מדאי משממו וה"נ הכא קאמר להו ר"ע לרבנן חמרא וחיי אם ישתו אותו לפי מדה שמביא שתיית החמרא את החיים ואמר אם גם ישתו הרבנן אותו יותר מן המדה בא ר"ע לברכם שלא יבואו לידי סכנה ולכך היפך הדבר חיי וחמרא והקדים החיים לחמרא שיהיו חיים וקיימים לעולם כמו קודם שישתו אותו יותר מדאי ומסיים בזו החלוקה גם לפום תלמידהון לפי שמדרכם ביותר לשתות טפי מהמדה והשיעור ודו"ק:

דף עה.

כל היודע לחשוב תקופות ומזלות כו'. לאו לענין חשבון קביעות המועדים קאמר דזה תלוי ביותר בחשבון מהלך הלבנה אבל לענין שינוי זמנים לפי הילוך החמה והמזלות שזו שנה גשומה וזו שחונה כפרש"י שזה תלוי לפי שינוי ד' התקופות ומזלות אבל חדשי הלבנה לא ישתנו ומייתי לה דכתיב ואת פועל ה' לא יביטו ואת מעשה ידיו לא ראו כפל הענין כי יבא האדם לחכמה זו בראייה החוש ממש גם בראייה השכלית לפי החשבון כמו שעשו התוכניים שהיו להם כלים מיוחדים לראות ממש ע"י מהלך החמה והמזלות ואח"כ לחשוב אותו מהלך לפי עתי השנה ודוק:

שנא' כי היא חכמתכם ובינתכם גו' איזו חכמה ובינה כו' דחכמה ובינה בתורה לא תמצא בעמים אלא דזו חישוב תקופות כו' שהיא חכמה ובינה גם לעיני העמים שידעו בחכמה זו ומצינו בחכמה זו לשון בינה כדכתיב יודעי בינה לעתים גו' ודו"ק:

דף עז:

כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמו וכו'. לא בא כאן לתת טעם על כל הנבראים למה נבראו דא"כ הני גופייהו צרעה וחפפית ועקרב למה נבראו אלא משום דהני מינים שבלול ויתוש וזבוב וסממית בריאות קטנים וחלשים הם ונראים שאין צריך להם בעולם הוצרך לומר בהו דגם באילו יש צורך גדול לרפואה מן המזיקין הללו והני צרעה ונחש ועקרב וחפפית שהם מזיקין לא אצטריך לומר בהו טעם דוודאי נבראו להזיק ולייסר בהם הבריות ואהא מייתי ה' אימות הן מדבר קטן וחלש על הגבור כו' לומר לך דאל יסמוך אדם על גבורתו ומעלתו דהרבה שלוחים למקום דאילו ה' מינים קטנים וחלשים מפגיע ויתוש סממית וסנונית וכילבית לא יהו נראים בעיניך כאילו הם לבטלה אבל הם שלוחי המקום על הגבור דאימת מפגיע כו' וע"כ גם האדם לא יסמוך על מעלתו וגבורתו ואל יתייאש האדם מן הפורעניות כי הרבה שלוחים למקום ובהכי איירי האי קרא דמייתי המבליג שוד על עז שלא יסמכו ישראל על גבורתם וק"ל:

מ"ט עיזי מסגן כו' ומ"ט הני מכסיין כו'. גם שנתנו חכמי הטבע טעם ליצירה בכל דבר ומצינו כה"ג בקצת בתלמוד כההיא דפ"ק דכתובות מפני מה אוזן כולה קשה והאליה רכה כו' ומפני מה אצבעותיו דומות ליתדות כו' מ"מ טעם דעיזי מסגן ברישא כו' משום דברישא חשוכא כו' וטעם דהני מכסיין כו' משום דמכסינן מינייהו כו' הוא דחוק לפי פשטיה וע"כ נראה דנתכוונו בכל זה לדברים המגיעים לתורה בדרך משל גם בכתוב ז"ש מ"ט עיזי מסגן כו' ע"פ מ"ש דמלכות יון נמשל לעז כמ"ש בדניאל וצפיר העזים הגדיל גו' וישראל נמשלו לשה כמ"ש שה פזורה ישראל גו' ולפי שבבית שני לא עמדו מלכים לישראל מלכי חשמונאי והורדס עד שמלכו בזמן הבית מקודם מלכות יון אלכסנדר מוקדן ואחריו מלכים אחרים מיון אמר ע"ז מ"ט עיזי שהוא מלכות יון אזלן ברישא למלוך בבית שני ואחר כך אמרי שהוא מלכות ישראל וא"ל שכבר נרמז זה בברייתו של עולם דברישא חשיכה כו' שנאמר וחושך על פני תהום גו' והדר נהורא כדכתיב יהי אור ואמרו בב"ר וחושך על פני גו' זו יון שהחשיכה עיניהם כו' ואח"כ מלכות חשמונאי שהוא אור שמלכו בנס נרות של חנוכה ואמ' עוד מ"ט הני מכסיין כו' ע"פ מ"ש פ"ק דיומא ראשונים דבית ראשון נתגלה עונם נתגלה קיצם אחרונים שבבית שני לא נתגלה עונם לא נתגלה קיצם וז"ש הני דבבית שני דמכסיין מנייהו עונם מכסיין גם בקיצם והנהו דבבית ראשון דלא מכסיין עונם גם קיצם מגלין לשבעים שנה ואמר מ"ט גמלא זוטר גנובתיה כו' ומ"ט תורא כו' ע"פ מ"ש פ"ק דע"ז כשהקב"ה

דן את ישראל אינו דן אותם כעובדי כוכבים שנאמר עוה עוה גו' אלא אני נפרע מהן כפיד כו' ועוד אמרו שם מאוהבו נפרע מעט מעט משונאו נפרע בבת אחת כו' ואהא קאמר הכא גמלא זוטר נגובתיה כו' מלת זנב מלה מושאלת על השפלות והירידה וגמלא הוא מלכות בבל כדרשינן בב"ר ואת הגמל זו בבל עש"ה אשרי שישלם לך את גמולך גו' והיינו דזוטר גנובתיה ושפלותיה דלא ניתן ארכא לירידה ושפלות של בבל כמפורש בקרא בלשצר מלכא עבד לחם רב וסיים בענין ביה בליליא קטל בלשצר מלכא גו' ודריוש מדאה קבל מלכותא דהיינו דנפרע ממנו בבת א' וקאמר משום דאכל כיסי עש"ה כי אכל את יעקב וכמ"ש פ' הכונס בזמן שהרשעים בעולם הפורענות מתחיל מן הצדיקים שנאמר כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש גו' וע"י נהרגו כמה צדיקים וע"כ לא ניתן להם ארכא ואמ' בהיפך זה תורא אמאי זנביה אריכה כו' ותורא היינו מלכות ישראל שנקרא בכ"מ ע"ש יוסף בכור שור גו' אמאי ניתן להם לירידתם ושפלותם ארכא כ"כ ליפרע מהם מעט מעט כמפורש בכמה מקראי ולמה ניתן להם ארכא והרי כל מלכי ישראל עע"ז היו והשיב משום דדיירי באגמי ובעי לכרכושי בקי כו' דהיינו זבובים קטנים הנושכים כפי' הערוך וע"ש העונות שנאמר בהם זבובי מות גו' דהיינו שאין הקב"ה מצרף עונותיהם אלא שנפרע מהן במעט מעט כל עון עון כמו שהוא פוקד עליהן כמ"ש שם ואמ' מ"ט קרנא דקמצא רכיכא כו' מבואר כי ישראל בגלותן נדמו לקמצי ולתולעת שאין להם כח אלא בפה כמפורש בריש פ' הרואה גבי עוג ששדר הקב"ה קמצי ונקבוה ואף גם זאת בגלותם יש להם קרן שולטנות של מלכות כמ"ש לא יסור שבט מיהודה זו ר"ג שבבבל ונשיא שבא"י וז"ש אמאי יהיה אותו קרן רכיכא דהיינו שיהיו נכנעים בגלותן והשיב ע"ד שאמרו לעולם יהא אדם רך כקנה ואל יהא קשה כארז דע"כ קרנא שלהם רכיכא בגלות להיות נכנע משום דדיירי ביני חילפי שהוא ערבה רמז למלכי רשעה ואילו היו קשים ומתגאים היו נדים בגלות ולא היה להם קיום בין הרשעים ומתעוורא ח"ו עיניהם לסתום מאור הגולה (פ' בנות כותים ע"ש):ואמר מ"ט האי תימרא דתרנגולתא מדלי כו' מדמה להו לישראל לתרנגולתא כדאמרינן פ"ק דע"ז בההיא דמיית לן לעיל דאני נפרע מהן מעט מעט כפיד של תרנגולת וע"פ מ"ש בפרק מצות חליצה דאיכא למ"ד דעיניו למעלה בשעת תפלה וכבר כתבנו שם דהיינו בהיותנו בגלות דאיכא סילוק שכינה מלמטה למעלה אבל בזמן שבה"מ קיים כ"ע מודו דעיניו ולבו למטה שנאמר עיני ולבי שם כל הימים והכי איתא בהדיא בירושלמי והכא ה"ק מ"ט תימרא דתרנגולתא שהם ישראל מדלי לעילא דהיינו דעיניו למעלה והא כתיב עיני ולבי שם וגו' דמיניה ילפינן דעיניו ולבו יהיו למטה וקאמר משום דדיירי אדפי במקום סכנת נפילה ח"ו בגלות ובעי רחמי שמיא טפי וע"כ עיניהם למעלה כיון דסילוק שכינה היא למעלה ולולי שתבקש רחמי שמיא מלמעלה היה עשן שהוא מורה על הגלות כמ"ש והנה תנור עשן ולפיד גו' ואמרו בב"ר שהראה לו גיהנם וגלות היה אותו עשן מעויר אותם להחשיך ולסתום ח"ו עיני אור הגולה:

דשא דרך שם דרגא דרך גג כו' לפי שהתרגום הוא קרוב ללשון הקודש בכמה מלות ע"כ בא לומר דגם אילו דברים בלשון תרגום אינן אלא קיצור מלה"ק דשא דרך שם דלפי התרגום אורחי שם וכן דרגא דרך גג לפי התרגום אורח איגרא וכן על הרוב שנגזרו מלשון הקודש בדרך קיצור לשון:

מתכוליתה כו' עיין פרש"י ובערוך פי' עוד פ"א ע"ש:

כוף ותיב כו' עיין פרש"י ובערוך פי' כלי שיש לו בית קיבול אומרים כוף הפוך הכלי מאחוריו ושב ע"ש:

כוזא כזה כו' פרש"י כלי חרס קטן כזה כלומר כו' זהו מהו חשוב כו' עכ"ל ועי"ל כזה כל פכין קטנים שאמרו בכמה מקומות הוא כזה וק"ל:

אסיתא חסירתא כו' ברי"ש ובערוך י"ג חסידתא בדל"ת כלי שסובל מכות כחסיד הנעלב ע"ש ועיין בפ' בנות כותים בחדושינו וק"ל:

גלימא כו' כגולם כו' פרש"י שאין לו חיתוך אברים עכ"ל ובערוך פ"א כשיושב עטיף בו נראה כאדם שאינו יודע לעשות כלום כמו וחילופיהן בגולם כו' ע"ש:

סודרא סוד ה' ליראיו כו' בגדי אדם מרמזים על מדותיו של אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' ובמעלות המדות היא היראה וע"כ שם הסודר המורה ע"ז הוא מיוחד ליראי ה' וק"ל:

דף פ.

מאי בשמן המור כו'. מבואר פ"ק דגילה ע"ש:

דף פא.

אמרו אינהו מילתא שריוה א"ל מאי איעביד כו' מבואר בחידושינו פרק כ"ה:

דף פג:

וישימו להם בעל ברית גו' זה זבוב כו'. פי' בתוס' דמייתי מהכא שהיה קטן כו' מדכתיב בעל ברית משמע שכרתו לו ברית להיות כל שעה אצלם כו' עכ"ל והנני מוסיף על דבריהם מהיכא משמע לה דכרתו לו ברית בדבר זה ונראה משום דפרשה דלעיל מיניה סיפר במעשה גדעון כי נתן את מזבח הבעל והאשרה אשר עליו כרת גו' וע"כ קראו אותו ירבעל ע"ש ירב בו הבעל וגו' ואחר שכתב וימת גדעון וגו' אמר ויהי כאשר מת גדעון וישובו גו' ויזנו אחרי הבעלים שביטל גדעון בחייו וכדי שלא יבא עוד איש אחר לבטלו שמו להם ברית עם הבעל שלא יבטלהו כמו שעשה גדעון שבטל מקומו וכרת אשרתו ומהו הברית שלא יבטלהו עוד איש אחר במקום שהוא עומד ואמר דהיינו שכ"א עשה לו דמות יראתו בביתו כו' ומסברא שהוא זבוב בעל עקרון כמ"ש התוס' ודו"ק:

לעולם אל ימנע כו'. כבר אמרו בפ"ק דחגיגה שאמר ר' יהושע דאין בית המדרש בלא חידוש אבל הוסיף רב הכא לומר דגם בדבר שנשנה כבר יש בו לחדש דהיינו טעמו של דבר וג"מ לספינת הירדן כדלעיל וק"ל:

אל ימנע כו' ואין ד"ת מתקיימין כו' שנאמר אדם כי ימות גו'. יצא להם זה הדרש דכתיב בריש הפ' ואת חקת התורה גו' וחזר לכתוב בטומאת אהל וזאת התורה ולא כתב כן בטומאת מגע ומשא לדרוש מיניה הנך דרשות ועיין בפ' הניזקין:

ואפי' בשעת מיתה כו' נראה דהאי אפי' לא קאי אלא אדברי תורה דנקט ולא קאי נמי אבית המדרש דלא שייך בשעת מיתה וק"ל:

דף פה.

יושבי הארץ אטו כ"ע יושבי רקיע כו' בכמה מקראות מצינו כיוצא בו יושב הארץ היינו כשמזכיר בפירוש הארץ מיוחדת משא"כ הכא דכתיב יושבי הארץ סתם ולא פי' איזהו ארץ דמשמע יושב ארץ עולם התחתון ולכך פריך אטו כ"ע יושבי רקיע כו' וק"ל:

וחורי שהיו מריחין את הארץ כו' ממלות הפוכות כמו כשב כבש שמלה שלמה ולכך לא הביא רש"י בחומש דרשה זו אלא כמ"ד הכא חורי מלשון בן חורין שהוא יותר פשוט ודרשו כן מהחורי שהוא שם משום דלא מצינו ה' הידיעה בשמות אלא בשם היתום כמו הראובני השמעוני הכנעני החוי בשמות שכבר נזכרו בקרא אבל החורי לא נזכר כבר בקרא ולכך לא נראה להם לפרש שהוא שם היחוס אלא להך דרשות וק"ל:

כחויא כו' וכתבו התוס' דלאו החוי הנזכר בז' אומות קדריש דהא לא דריש כולם אלא בני שעיר אקרי חוי כדכתיב בת צבעון החוי עכ"ל ונראה שהוציאו הכא החוי מפשוטו שהוא שם המיוחס לאחד מבני כנען בכמה מקומות לפי שאהליבמה הנזכרת היא יהודית הנזכרת בפרשה תולדות כפירש"י בחומש וכמפורש בדברי הרא"ם ולפי שבפרשה תולדות ייחסה למשפחת חתי דכתיב יהודית בת בארי החתי והכא יחסה למשפחת חוי דכתיב אהליבמה בת ענה בת צבעון החוי ע"כ דרשו הכא דלא נתייחסה הכא למשפחת החוי אלא שהוא שם התואר שהיו טועמין כו' והרא"ם כתב על פירש"י בחומש ונתייחסה לחתי וחוי כמו כו' שבאו חתי וחוי על אשה אחת ונולד ממנה צבעון ואין דבריו מובנים שהרי צבעון בן שעיר היה והחתי והחוי אינן אלא שם הייחום לו ועוד דא"כ גם צבעון ממזר היה ולא חשיב בב"ר ובתנחומא רק ג' דהיינו ענה ואהליבמה ותמנע וי"א אף קרח כמפורש בפירש"י בחומש גם נעלם מעיני הרב סוגיא דשמעתין דלכך דרשו החוי אבל החתי ודאי שם הייחוס הוא כמ"ש ודו"ק:

דף פו.

מנין שמרחיצין את המילה ביום ג' כו' מבואר בפרק הפועלים ע"ש. מנין לסיכה שהיא כו' יבואר פ' יוה"כ:

מנין לפולעת ש"ז כו' שנאמר היו נכונים וגו' עיין בתוס' ונראה להוסיף על דבריהם דאפילו לרבי יהודה בן בתירא נמי דאמר התם אין ד"ת מקבלין טומאה וגם בעל קרי מותר בה איכא למימר במתן תורה מעלה עשה הקב"ה בקבלתה להיות בעל קרי אסור בתורה משום דבא מקלות ראש ומה שיש לדקדק בהלכה זו תמצא בחידושי הלכות:

בהשכמה עלה וכו'. יש לדקדק דאכתי מנין דכל עליותיו היו בהשכמה נימא דזו העלייה היתה כן משום שכן צוה לו הקב"ה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' וי"ל דבהשכמה הוא דבר נוסף אבוקר דבוקר משמע עד ד' שעות ביום כדאיתא פ' ת"ה אבל בהשכמה משמע קודם זה ולפי שלא כתיב בצווי אלא שיעלה בבוקר כדכתיב ועלית וגו' בבוקר וגו' ומשה הוסיף לעלות בהשכמה אית לן למימר שעשה כך לפי שכל עליותיו היו כך בזולת ציווי הקב"ה ומשום דזריזון מקדימין למצוה כדדרשינן בוישכם אברהם וגו' ומדלא ה"ל למיכתב אלא לך ועלית וגו וכתיב לך רד ועלית וגו' דרשו להקיש ירידה לעלייה כו' ודו"ק:

דף פו:

ולקבלו תורה ביני שמשי כו'. מפורש במדרש תנחומא שמעו זאת היא התורה שנאמר וזאת התורה אשר שם משה וגו' כי לא מראש דהיינו בתחלת נתינתה לא דברתי אותה בסתר דהיינו בלילה אלא בגלוי ביום וכמ"ש שלא ליתן לאו"ה פתחון פה לעתיד אילו נתת בפרהסיא קבלנוה ודו"ק:

כתיב הכא ביום הזה וגו' דה"ל למיכתב ביום ההוא באו וגו' וכה"ג דרשו גבי בנינו זה וגו' ולכך דרשו הכא דזה אתי לג"ש והתם ודאי איצטריך הזה לגופה דאמרי' במדרש שאמר הקב"ה למשה כזה ראה וקדש שהראה לו באצבע ומה שיש לדקדק ע"ז עיין בתוס' וק"ל:

דף פז.

א"ל מצות הגבלה וכו' עיין פירושו בתוס' פי' לדבריהם דודאי באמצעית נמי כתיב הנה אנכי בא אליך וגו' אלא דלא כתיב באותה אמירה מידי שיהיה שב עליה ויגד משה וגו' דמה א"ל הקב"ה למשה שיאמר לישראל ושאמרו ישראל שוב למשה על כך שהוצרך משה להגיד למקום ב"ה אלא זו מצות הגבלה והכי מפורש בהדיא לקמן בברייתא ודו"ק:

בתרי בשבתא עיין פירש"י וכתב הרא"ם ואי קשיא א"כ הא דאמר רבא וכו' בחד בשבתא לא אמר להו ולא מידי משום חולשא דאורחא כו' מאי חולשא דאורחא דקאמר הא בלאו חולשא דאורחא א"א בו ביום משום דכל עליותיו בהשכמה היו י"ל דהא דאמרינן כל עליותיו בהשכמה היו אינן אלא בעליותיו שעלה מעצמו אבל בעליות שע"פ הדבור א"א להעביר וכו' עכ"ל ע"ש ואין תירוץ זה מחוור דהא מהאי קרא דיליף דכל עליותיו בהשכמה היו דהיינו וישכם משה בבקר ויעל וגו' מפורש בו שהיה ע"פ הדבור דכתיב לעיל מיניה ועלית בבקר אל הר סיני וגו' ועוד דלשון כל עליותיו בהשכמה היו לא משמע כן ונראה לפרש משום דסבר רבא דלא פסיקא לן ואפשר דבהשכמה באו להר סיני דהכי מסתבר דזריזין מקדימין למצות ואתמול חנו ישראל קרוב להר סיני וא"כ בו ביום שבאו היה ג"כ יכול משה לעלות בהשכמה אי לאו משום חולשא דאורחא דאתמול והכי נמי למאן דאמר לעיל דירד נמי בהשכמה ביום רביעי צ"ל דעלה ואח"כ ירד הכל היה בהשכמה דהיה שהות בהשכמה לעלות ולהשיב ולירד אחר כך לצוות מצות פרישה הכל בהשכמה הכי נמי היה שהות בהשכמה לבא ממקום קרוב ולעלות להר סיני אי לאו משום חולשא דאורחא ודו"ק:

היום כמחר וכו' עיין בתוס' ונראה דאף לפי הדרש דהיום כמחר לא זז נמי מהיום ממש דהיינו יום רביעי דאל"כ לא הוה הפרישה רק ד' עונות ולרע"ק לעיל בשמעתין דמסיק דסבר כר' יוסי ומצריך ה' עונות שלימות ודו"ק:

ומה ישראל וכו' עיין בתוס' ובפרק הבע"י תירצו עוד דאטו משום שצוה לבטל פ"א מפריה ורביה יבטל הוא לעולם וק"ל:

וקבע להם זמן כתבו התוס' תימה לר"י וכו' ע"ש באורך ועוד י"ל דחדא מילתא היא ומה ישראל וכו' אלא שעה א' ולאותה שעה גופה קבע להם זמן אני שכל שעה שכינה מדברת עמי בוודאי בלי קביעות זמן על אחת כמה וכמה ותו לא מידי וק"ל:

ומנין דהסכים כו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק שובו לכם או שובו לאהליכם וכתיב בתריה ואתה פה עמוד עמדי וגו' דאי כפשטיה לא לכתוב רק פה עמוד ול"ל לכתוב עמדי אי לאו להך דרשה לפרוש מן האשה ובמסכת מגילה דריש נמי מיתורא דעמדי דהרב יהיה עומד עם התלמיד ושקולים הם וכתבו התוס' ואם תאמר מנלן דפירש מדעתו קודם כו' נימא זה הוא צווי גמור שצוה לפרוש כו' ע"ש גם בתוס' פרק הבע"י בקצת שנוי באורך וק"ל:

פה אל פה אדבר בו כו' בסוגיא דפרק הבע"י ל"ג ליה ורש"י בחומש פירש פה אל פה אמרתי לו לפרוש מן האשה והיכן אמר לו בסיני לך אמור להם שובו לכם לאהליכם וגו' עכ"ל אבל מלשון התלמוד הכא ואית דאמרי כו' משמע שהוא מלתא וראיה אחריתא והיינו דמה שא"ל הקב"ה לא כן עבדי משה וגו' פה אל פה אדבר בו וגו' הרי הסכים הקב"ה עם משה על שהתרעמו עליו שפירש מן האשה וק"ל:

שבר הלוחות מאי דרש ומה פסח כו' מפורש פרק הבע"י ע"ש:

יום אחד הוסיף משה מדעתו כפירש"י דליום השלישי לרבי יוסי נמי לא משמע אלא לפרוש ד' וה' דכך א"ל הקב"ה אלא דמשה הוסיף יום אחד דהיינו גם יום ו' ואמר היו נכונים לשלשת ימים דהיינו ימים שלמים ולרבנן צ"ל דלשלשת ימים נמי לא משמע אלא ד' וה' ולא ג' ימים שלמים וכתב הרא"ם ראיה לזה מקרא דויאסף אותם אל משמר שלשת ימים ושם כתוב ויאמר אליהם ביום השלישי וגו' ע"ש ואין ראייתו זו מכרעת דאע"ג דביום השלישי לכ"ע אף לר' יוסי לא משמע ימים שלמים מ"מ ביום השלישי משמע שפיר ימים שלמים כדפירש"י בהדיא בשמעתין לרבי יוסי אקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיות הבוקר דימים שלמים קאמר ודו"ק:

וישב משה וגו' ויגד משה גו' עיין פירש"י וכמו שפירשו התוס' לפירושו כיון דלא כתיב ביה מידי כו' אית לן למשדי מצות הגבלה אההיא אמירה כו' ע"ש ולי נראה דבהך אמירה גופה ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן וגו' מפורש בה מצות הגבלה כי מצינו בכתוב שמשה לבד נגש אל הערפל שהוא עב הענן והוא אל ההר כמ"ש ויבא משה בתוך הענן ויעל אל ההר ולזה אמר בכאן הנה אנכי בא אליך בעב הענן כי לך ניתן רשות לעלות על ההר תוך עב הענן אבל העם ישמעו תחת ההר בדברי עמך ועי"ז גם בך יאמינו לעולם בנבואתך גדולה שהרי לא ניתן רשות לעלות לשם רק אתה וק"ל:

בתחלה פירש עונשן ולבסוף פירש מתן שכרן. נראה דכל זה היה לפי הדין בגרים דאז נכנסו ישראל לברית ונעשו גרים ואמרינן פרק החולץ גר שבא להתגייר כו' מודיעין אותו עונשן של מצות כו' וכשם כו' כך מודיעין אותו מתן שכרן כו':

בפרש"י בד"ה לכדתניא כו' וה"ק יום ג' לדברות התחילו כו' עיין בחדושי הלכות:

דף פז:

כאשר צוך במרה מ"ם אתחומין לא איפקוד ומ"ס אתחומין נמי איפקוד כו' ומה שיש לדקדק כאן בשמעתין עיין בדברי התוס' ובחידושי הלכות:

ואותו יום ה' בשבת היה כו' עיין בתוס' אבל בטור א"ח סימן ת"ל הביא המדרש הזה בע"א שהיו שיניהם קהות על ששוחטין אלהיהם ולא היו רשאין לומר דבר כו' ע"ש ואחרי הדקדוק במאמר כפי מה שכתבו התוס' כשלקחו פסחיהם נתקבצו בכורות כו' מפני מה נתקבצו הבכורות מעיקרא יותר משאר העם שהרי עדיין לא הגידו להם שיהרוג בכורי מצרים אבל הכוונה כי מזל טלה הוא ראש ובכור לכל המזלות והוא עצמו מזלן ואלהיהן של מצרים ומהבכורות ועל כן נתקבצו הבכורות טפי כשלקחו פסחיהן שהיה טלה שהוא מזלן ואלהיהן של הבכורות והיו שיניהם קהות כו' והלכו אצל אבותיהם כו' דהשתא ב' המדרשים נתכוונו לדבר אחד וק"ל:

עשר עטרות נטל אותו יום כו' יש לדקדק ממאמר הזה למאמר דפרק הניזקין דח' פרשיות נאמר בו ביום אמאי לא חשיב נמי הכא ראשון לשילוח טמאין ולאיסור שתויי יין דחשיב התם דנאמרו בו ביום וכן לא חשיב הכא ראשון ללוים ומיהו הא דלא חשיב הכא ראשון להדלקת נרות משום דהוי בכלל ראשון לעבודה גם קשה אמאי לא חשיב בתרתי ראשון לחודש וראשון לחדשים כמו דחשיב ראשון למעשה בראשית ואמאי לא חשיב נמי ראשון להקמת המשכן והתוס' תירצו בזה דאקרא קאי שהזכיר בו הקמת המשכן אבל קשה דא"כ לא יזכיר נמי ראשון לחדשים שהזכר בקרא בחודש הראשון ובכלל קשה מאי רבותי' דהנך עשר עטרות דמפיק ליה מהאי קרא הוא מבואר ע"כ מ"ש דראשון הנאמר בו יתברך ברוך הוא כמו שנאמר אני ראשון אינו כלשון ראשון הנאמר בשאר דברים דההוא משמע ראשון משום דיש שני אחריו ואפשר שהראשון פחות במעלה מהשני כמ"ש גדול יהיה כבוד הבית האחרון מן הראשון אבל ראשון הנאמר בו יתברך ב"ה הוא ראשון ואין שני ואחרון לו כמ"ש אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים ר"ל לא כשאר ראשונים שיש להם שנים ואחרונים כי אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלהים שני ואחרון ועד"ז אמרינן במדרש דלכך נאמר יום אחד ולא יום ראשון להורות שה' אחד ואין שני לו שביום ראשון בבריאה היה ה' אחד וביום שני התחיל השניות ולכך נאמר אחד במקום ראשון שראשון של ית' ב"ה והוא מורה על אחדותו שאין שני לו וע"ז כוונו בענין דהכא במדרש רבה דהל"ל יום ראשון ושני ושלישי כו' אתמהא פרע להם הקב"ה להלן בהקמת המשכן שנאמר ויהי המקריב ביום הראשון לבריאת עולם כאלו בראתי עולם באותו יום תניא י' עטרות כו' דר"ל דלפי הלשון ה"ל למכתב נמי בבריאת עולם יום ראשון כמו שני ושלישי אבל כתב אחד להורות על אחדות שהוא ראשון ואין שני לו אבל פרע להן הקב"ה לכתוב ראשון במקומו בהקמת המשכן שהיה ג"כ יום ראשון לבריאת עולם כאלו כתוב אותו ראשון בבריאת עולם ממש שהיה ראוי לכתוב שם אלא שנכתב שם לשון אחד להורות על ראשון שלו שהוא ממש אחד ואין שני לו והשתא קאמר על אותו יום של יום הקמת המשכן שנכתב בו הראשון שהיה לו י' עטרות להורות על מדותיו עשר ספירות שהם אחדות הגמור עד כתר העליון וכל הנהו י' ראשון דחשיב הכא הם מורים על זה שהוא ראשון ואין שני לו. וחשיב ראשון למעשה בראשית כמ"ש שע"כ נאמר כאן ראשון במקום אחד שנאמר במעשה בראשית להורות על ראשון שלו שאין לו שני:

וראשון לנשיאים מפורש במדרש רבה נשיא אחד ליום וגו' א"ל כו' משה כו' נתנו פניהם בנחשון שקידש שם שמים על הים כו' כדאמרינן במסכת סוטה ור"ל דנשיא אחד ליום שהוא יהיה הראשון ע"ש שקידש וייחד שמו של הקב"ה שאין שני לו ואמר וראשון לכהונה שהיה עבודתו ביחוד לה' כמ"ש באהרן להקדישו קודש קדשים דהיינו מכלל הלוים:

ראשון לעבודה דהיינו קרבן צבור כבש האחד בבוקר וגו' שישתתפו בו כל ישראל כאיש אחד לעבודת הא' האמיתי שאין שני לו:

ראשון ליריד אש שהוא משגיח בכל העולם ובורא אחד לכלם ואמר:

ראשון לאכילת קדשים שיטהר ויקדש האוכל עצמו לידבק בשכינה להיות האוכל ג"כ מעין דוגמא דלמעלה בקדושה ואין לו שני למטה ואמר:

ראשון לשכון בישראל שיהיו כלל ישראל עם אחד למטה דוגמתו למעלה שאין שני כמ"ש ונפלינו אני ועמך וגו':

וראשון לברך את ישראל שזה הוא דבר הנוגע באחדותו שאין שני לו לבטל ברכתו יתברך ב"ה כמו שמצינו בענין בלעם:

וראשון לאיסור במות שיהיה מקום מיוחד לעבודת ה' במקום אשר יבחר והוא מורה על אחדות וראשון הגמור שאין שני לו:

וראשון לחדשים שהוא חודש מיוחד לעשות בו ניסים ושהוא אחד לבטל כח ראש המזלות שהוא טלה וכמ"ש בש"ר א"ל הקב"ה אין לך חודש גדול מזה לפיכך נקרא ראשון כו' ד"א כביכול הקב"ה שנקרא ראשון שנאמר אני ראשון וגו' וע"פ הכוונה שאמרנו והשתא ניחא דלא חשיב רק י' ראשון והם י' עטרות נגד י' ספירות המורים על שהוא אחד וראשון ואין שני לו ודו"ק:

דף פח.

בחמישי בנה מזבח כו' כיון שלא עלה בה' מסתמא לא הלך בטל באותו יום אלא שבנה מזבח כו' וכל הענין בפרשת משפטים ואין מוקדם ומאוחר בתורה כפירש"י בחומש ע"ש:

בששי לא היה לו פנאי כו' אין לפרש דלא היה לו פנאי משום טורח שבת ואל"ה היה נותן הקב"ה תורה בו ביום בע"ש דהא לר"י קיימינן הכא דס"ל דמשה הוסיף יום א' מדעתו משום פרישה ודריש היום כמחר דלילו עמו אלא דר"ל דמשום טורח שבת לא עלה בו ביום בע"ש כמו שעלה בג' ימים שלפניו ומיהו אי לאו משום פרישה לא היה מוסיף משה יום א' משום טורח שבת דלא הוה שביק קבלת התורה משום טורח שבת וק"ל:

אוריין תליתאי כו' נתכוון לחשוב כל הני תליתאי בנתינת תורה שהם על כוונה אחת דהיינו שהראשון יש לו שום מעלה והשני מוסיף במעלה על הראשון והשלישי עולה במעלה על גביהן וז"ש אוריין תליתאי שהראשון במעלה הם כתובים שניתן ברוה"ק ולמעלה ממנו דהיינו נביאים שנאמר בנבואה ולמעלה מהם התורה שנתנה על ידי משה רבינו באספקלריא המאירה כמ"ש פה אל פה אדבר בו ומראה ולא בחידות וגו' ולעם תליתאי דהיינו ישראל קדושים הם במעלה להבדילם מן האומות ולמעלה מהם הלוים בקדושה כמ"ש והבדלת את הלוים ולמעלה משניהם כהנים כמ"ש ויבדל אהרן להקדישו קודש קדשים וע"י תליתאי דהיינו שמרים היתה לה למעלה בנבואה אך בדברים שאינן נוגעין במצות התורה ויותר ממנה במעלה אהרן שכמה פרשיות בתורה נאמרו לו מפי הקב"ה ויותר מהם במעלה נבואת משה שלא קם כמוהו וכל התורה נקראת על שמו וביום תליתאי דיום הראשון מהפרישה לא היו פרושים מתשמיש של לילה ולמעלה ממנו כל יום שני של הפרישה שהיה לילו עמו ולמעלה מהם יום ג' שנגמרה הפרישה להיותם טובלים אז וטהורים לקבל את התורה ובירחא תליתאי לפי שישראל כשהיו במצרים היו שטופים בעבירות כמעשה מצרים ולא היו ראוים לקבל התורה עד אחר נ' יום כדי שיזדככו באותן ימים ובחודש ראשון שהוא ניסן נתן להם הקב"ה עול שני מצות שהם מילה ופסח כדי שיפרשו עצמן ממעשה מצרים כדאיתא במדרשות ובחדש השני היה (לשם) מעלה יתירה להם כמה מצות שנתנו במרה ובמן כדאמרינן לעיל ובחדש הג' באו למעלה עליונה עד שהיו ראויים לקבל התורה ודו"ק:

שכפה עליהן ההר כגיגית כו'. מדלא כתיב תחת ההר וכתיב בתחתית משמע בתוך התחתית כגיגית שמוקפת גם מצדדין והיינו נמי שם תהא קבורתכם כקבר המוקף גם בצדדין ועיין עוד בזה פ"ק דמסכת ע"ז וק"ל:

בתוס' כפה עליהם כו'. ואע"פ כו' ועוד י"ל דבדבורם שהקדימו נעשה לנשמע אין זה קבלה גמורה עד שקבלו עליהם אח"כ בכריתת ברית ובשבועה וק"ל:

קיימו מה שקבלו כבר כו'. דלפי פשטיה דקאי אמגילה ה"ל למכתב קבלו וקיימו דקבלה ודאי קדמה לקיומה וה"נ מה"ט דרשו מינה נמי במגילה קיימו למעלה מה שקבלו למטה ובמס' שבועות דריש מינה עוד אמגילה דדבר שנתחדש כגון מקרא מגילה נאמרה מהר סיני שנאמר קיימו וקבלו קיימו מה שקבלו כבר והדרשות שקולים הם ויבאו כולם וק"ל:

משמים השמעת דין ארץ יראה כו' פרש"י דין תורה עכ"ל ויותר נראה לפרש דין ממש השמעת בשעת מתן תורה לעשות דין בארץ שיחזור לתוהו ובוהו אם לא יקבלוה ועניני מפורש פ"ק דע"ז ע"ש:

יום הששי ה' יתירה ל"ל מלמד שהתנה כו' מפורש פ"ק דע"ז ע"ש:

בשעה שהקדימו כו'. קשרו לו ב' כתרים כו' עיין בתוס' והוא מבואר שע"י כתר תורה זכו עוד לשני כתרים שהם המלכות והכהונה וז"ש במ"ת ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגו' דהיינו כתר מלכות וכתר כהונה ומשום שהקדימו נעשה לנשמע דהיינו שקבלו עליהם שני חלקי התורה הא' עשיים שבתורה דהיינו נעשה והב' הלאוין שבתורה דהיינו נשמע והקדימו לקיים העשיים קודם שמיעת הלאוין זכו עוד לב' כתרים הללו דהיינו מלכות וכהונה וכל מלאך משלים רבוא נשא ב' כתרים האחד בימין כנגד הכהונה שהיא מדת חסד וכתר הב' בשמאל היא כתר מלכות על שם מדת הדין ובדוגמא זו נגד נעשה שהם העשיים על שם מדת הרחמים ונשמע שהם הלאוין על שם הדין ואמר כיון שחטאו בעגל ועברו על עשה של אנכי ועל הלאו דלא יהיה לך דמפי הגבורה שמענום כדאמרי' במס' מכות ירדו ק"כ רבוא מלאכי חבלה שאז שלט בהם מלאך המות כדאמרי' פ"ק דמס' ע"ז מדכתיב אכן כאדם תמותון וגו' ופרקו מהם הב' כתרים שהם המלכות והכהונה שניתן בזכות שאמרו נעשה ונשמע שהוא עשיים ולאוין והיינו שפרקום כשגלו ישראל בחטא עגל כמ"ש וביום פקדי ופקדתי וגו' ואמרינן פרק חלק דהיינו בזמן החורבן שנאמר קרבו פקודות העיר וגו' ואז בטל ונכרת מהם המלכות והכהונה כמ"ש שני זיתים נכרתים וכתיב הסר המצנפת והרם העטרה וגו' שהן מלכות וכהונה כמפורש בפ"ק דגיטין ומייתי ליה מדכתיב ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב דהיינו בזמן המקדש שנקרא הר יהיה חרב ומפרש לה רבי חמא דבחורב טענו ובחורב פרקו כו' ולא הוזכר חורב במפורש אלא גבי פריקה דכתיב ויתנצלו וגו' מהר חורב על כוונה זו דהפריקה מב' כתרים שהם כהונה ומלכות יהיה בחורב דהיינו בשעת חורבן שאז יתקיים וביום פקדי וגו' כמ"ש

לעיל וכפל במלאכי חבלה ק"כ רבוא ע"ש שבשני חורבנות יפרקו מישראל המלכות והכהונה בכל חורבן ס' רבוא ואמר וכולן זכה משה ר"ל דשני כתרים אלו שהם מלכות וכהונה ודאי דתלוים בכתר תורה דאין לך גדול ממשה בתורה שנקראת על שמו ולכך זכה למלכות שהיה מלך וזכה לכהונה בז' ימי מלואים כמפורש במסכת זבחים וזה שנסמך ומשה יקח את האהל דהיינו האהל של תורה ולכך זכה גם לב' כתרים האחרים ולא פירקום ממנו ואמר גם כשנפרק מישראל אלו ב' כתרים בשעת החורבן עתיד הקב"ה להחזירן להם ולא יפרקו מהן לעולם שנאמר ופדויי ה' וגו' דהיינו בגאולה העתידה שתהיה ע"י הקב"ה ולא ע"י מלאך כמו שהיו גאולת עוה"ז שנאמר בהם ומלאך פניו הושיעם אז שמחה שעל ראשם דהיינו ב' הכתרים יהיו לעולם ועד:

מי גילה לבני רז זה שמ"ה כו' דזהו דבר סודי שהמלאך כולי רוחני ואין לו דעת אחרת כ"א לעשות רצונו ית' ב"ה והוא מוכן כאלו עשה משא"כ האדם מחובר בגוף ונפש שיש בו גם דעת היצה"ר ואינו מוכן לעשות רצון אביו שבשמים כי היצה"ר מסיתו לרעה אבל ישראל במ"ת נגלה להם סוד זה להיות להם דעת א' להיות מוכנים לעשות רצון אביהם שבשמים כמ"ש מי יתן והיה לבבם זה וגו' דהיינו שב' הלבבות שהם ב' יצרים היו להם דעת אחד כמלאכים הללו שהם מוכנים לעשות קודם שמיעה וק"ל:

דכתיב כתפוח וגו' סיפא דקרא כתפוח בעצי היער כן דודי וגו' ולפי הענין הקב"ה נמשל לתפוח כת"י וכפירש"י שם וכל דודי הנזכר בשה"ש כן הוא דקאי אהקב"ה ואפשר לפי הדרש דהכא קאי אסיפא דקרא דלעיל דכתיב כן רעיתי בין הבנות דהיינו ישראל בין האומות ועלה שפיר קאי כתפוח בעצי היער כן ישראל בין האומות וקאמר לומר לך מה תפוח זה פריו וכו' מדמה המעשה לפרי והשמיעה לעלין כי המעשה עיקר כמ"ש ולא התלמוד עיקר אלא המעשה וק"ל:

דף פח:

תומת ישרים וגו' עפירש"י ועי"ל ע"ד בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו והיינו תומת ישרים שרוצים לילך בדרך ישר גם כי קשה עליהם לעשות תנחם לסייעם מן השמים וההפך סלף בוגדים לילך דרך סלוף ואינו ישר ישדם דהבא לטמא פותחין לו וק"ל:

לכשתעשי כו' נ"ל שיש לאדם ראייה חושיית וראייה שכלית והן הן הב' עינים בתחלה היה לבך שלם באחת מעיניך היינו ראיה שכלית שאמרת נעשה ונשמע ולכשתקיים ותעשי יהיה לבך שלם עמי בב' עיניך גם בראיה חושית שנופל בולשון העשייה ממש וק"ל:

עלובה כלה כו' דכתיב נתן ולא הסריח כו' ות"ר הנעלבין כו' מפורש פרק השולח:

ה' יתן אומר גו' כל דיבור ודיבור כו'. נחלק לע' לשונות כו' שלא ליתן פתחון פה לאו"ה לעתיד אלו שמענוה בלשוננו קבלנוה ומייתי ליה מקרא דכתיב ה' יתן אומר דהיינו אמירה אחת מבשרת לצבא רב לכל האומות ותנא דבי ר"י מייתי ליה מקרא דכתיב וכפטיש יפוצץ סלע כו' עי' בזה בדברי התוס' פאד"מ והכא ובחידושנו שם:

סמא דחייא כו' עפרש"י וענינו למיימינים בה היינו לשמה ולמשמאילים בה היינו שלא לשמה וכי האי גוונא דרשו בפרק בא לו וזאת התורה אשר שם וגו' זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם המות כו' וכן הוא בפירוש הריעב"א שם:

ד"א נגידים כו' דנגיד מלשון שררה וכתר מלכות הוא ונגידים בלשון רבים מיעוט רוב שנים וענינו ב' כתרים לכל דבור שמשמעו שני פנים דהיינו הנגלה והנסתר ולכל אחד משני הפנים קשרו לו כתר א' דהיינו ב' כתרים לנגלה ונסתר וק"ל:

אע"פ שמיצר כו' עיין פירש"י ועי"ל ע"ש בכל צרתם לו צר שהש"י עמנו בכל גלות וז"ש אע"פ שמיצר וממר לי בגלות בין שדי ילין עש"ה בצל שדי יתלונן וק"ל:

מי שהכל שלו כו' ויותר נכון גי' הילקוט איש שהכל שלו ושייך בהקב"ה איש שנאמר בו ה' איש מלחמה וכה"ג קאמרינן בסוטה פ"ב אשכלות איש שהכל בו ואמר מכפר על עון גדי עיין פירש"י ולפי מה שפירשו בלא תבשל גדי דאף עגל וכבש במשמע שאין גדי אלא לשון ולד רך ממש כו' וכפירש"י בחומש ניחא כפשטיה דעין גדי משמע שפיר עון עגל וק"ל:

שכרמתי לי כו' פירש"י שאספתי להתאוות כו' ולישנא דמכנש גרסינן בנו"ן ומדברי הערוך ערך כרם נראה דגרס לישנא דמכבש הוא בב' מלשון כבישה הוא שכובשין הבגדים עליו כדי שיהיה מקופל ומשים עליו מכבדות מלמעלה וק"ל:

לחייו כערוגת וגו' כל דבור ודבור שיצא כו' לחייו מלשון לוחות דהיינו כל דבור ודבור שבלוחות שיצא כו' וענין הבשמים להשיב נפשם כי היו חלשים מחרדת הקולות ואמר והיה מעביר ראשון פירש"י לג"ע עכ"ל דג"ע ודאי מחזיק את כל הבשמים אכל דבור ודבור שהעולם אינו רק א' מס' בג"ע כדאמרי' במס' תענית:

ואמר א"ת שושנים אלא ששונים כו' נראה דלפי דרש הזה הוא מלשון שינו דהיינו ששינה בכל דבור ודבור להוציא רוח להעביר המור ובפ' ב"מ דרשוהו בע"א ע"ש וק"ל:

יצאה נשמתן כו' ריב"ל דהוא מרא דהני דרשות לכאורה הוא סותר דבריו שאמר לקמן שחזרו לאחוריהן י"ב מיל אבל לא מתו ולעיל נמי אמר שנתמלא עולם כולו בשמים כדי להשיב נפשם כדאיתא במדרשות משמע דלא מתו וי"ל דכתות כתות היו לפי הטבע יש מהן דמחרדת הקולות נעשו חלשים ולא מתו לאותן הועילו הבשמים ויש מהן יותר חלושים בטבע עד שמתו ויש מהן שחזרו לאחוריהן:

דבור שני היאך קבלו כו' וה"ה דהמ"ל היאך חיו אח"כ אלא דרבותא אשמעינן די' פעמים מתו ושוב חיו דהיינו בין כל דבור ודבור ומייתי ליה מדכתיב גשם נדבות בלשון רבים ולעיל מיניה כתיב ארץ רעשה וגו' דהיינו שעל ידי זה מתו ואתה גשם נדבות תניף וגו' להחיותם וקרי לטל גשם נדבות שהוא בא בנדבה לעולם שהטל אינו נעצר משא"כ הגשם לא בא אלא בזכות וק"ל:

ידודון ידודון א"ת כו' מכפל ידודון דריש ליה דהראשון כמשמעו הם עצמם המלאכים ידודון והשני ידדון את האחרים שחזרו לאחור וק"ל:

מה לילוד כו' קיצר בדברי הפסוקים ומדרשים במזמור הזה ה' אדונינו מה אדיר וגו' וע"פ שאמרו שיש לתורה נגלה ונסתר באו המלאכים לקטרג בנתינת התורה לישראל ואמרו מה לילוד אשה בינינו דמקומו בארץ וא"ל הקב"ה לקבל תורה מן השמים לארץ בא וא"ל:

חמדה גנוזה כו' היינו נסתר וגנוזה התורה והיינו ממה שאמרו מה אדיר שמך בכל הארץ וגו' ליפרע מן הרשעים כמ"ש יבא אדיר הקב"ה ויפרע מאדירים מפרעה וזהו הסבה אשר תנה הודך שהוא סודות התורה על השמים ולא על הארץ שע"כ לא נתנה תורה בדורות הקודמים תתקע"ד דורות קודם שנברא עולם וכ"ו דורות משנברא לפי שאינן ראויים לכך גם עתה לפי שהם ילוד אשה מוטבעים בחומר ואין ראוי להיות להם עסק בנסתרות והיה התשובה ע"ז מפי עוללים ויונקים וגו' ע"פ מ"ש פ' כל כתבי אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל פיהם של תשב"ר דאינו דומה הבל שיש בו חטא לאין בו חטא ור"ל גם שהגדולים אינן ראויין ליתן להם התורה הנה מפי עוללים וגו' יסדת עוז שהיא התורה שאין בהם הבל של חטא וא"ל עוד לא די שנתינת התורה לישראל היא קיומה של עולם התחתון אלא שהיא גם קיומה של עולם האמצעי כי אראה שמיך וגו' ירח וכוכבים אשר כוננת כי כן ויסוד שלהן הוא התורה שנא' אם לא בריתי חקות שמים וארץ לא שמתי וגו' שוב קטרגו המלאכים:

מה אנוש כי תזכרנו וגו' ובפ' אחד ד"מ אמרו שאמרו מ"ה מה אנוש כי תזכרנו בשעה שבא הקב"ה לברוא את האדם וי"ל מדכתיב הענין כפל דהיינו זכירה היינו פקידה דרשו דתרתי הוא דמה אנוש כי תזכרנו אמרו מ"ה קודם שנברא האדם ולא נקרא אדם אלא אחר בריאותו כמ"ש ויקרא את שמם אדם ובן אדם כי תפקדנו אמרו מ"ה במתן תורה שהיו ישראל בני אדם וניחא דאמרינן לקמ' בשכר שקראוך אדם וכו' דלא קרו אותו אלא בבריאת עולם ואמרו ותחסרהו מעט מאלהים היינו לגלות לו נסתר של התורה כמ"ש מ"ט שערי בינה נגלו לו למשה וכבוד והדר תעטרהו היינו שני עטרות וכתרים שנתנו להם בסיני שהם המלכות והכהונה כמ"ש לעיל ואין ראויין לזה כי הם באים מילוד אשה ואינן מוכנים לקבל נסתר של התורה שהוא דבר רוחני אבל תנה הודך שהוא נסתר התורה על השמים למ"ה שהם מוכנים לקבל דברים הרוחנים וא"ל הקב"ה חזור להם תשובה וא"ל מתיירא אני שמא ישרפוני בהבל כו' ר"ל שינצחוני בהבל פיהם שהוא כולו רוחני מוכן יותר להשיג דבר רוחני מבן אדם המוטבע בחומר או ר"ל ינצחוני בהבל פיהם שאינו של חטא משא"כ הבל פיהם של בן אדם שהוא בחטא כמ"ש לעיל וא"ל הקב"ה אחוז בכסא כבודי ר"ל גם שהאדם מוטבע בחומר הגוף כי הוא ב"ו מ"מ מצד שהוא אחוז בכסא כבודי שנשמות הצדיקים צרורות בצרור החיים תחת כסא הכבוד מוכן הוא לקבל דברים הרוחניים ומושכלים גם דברים נסתרים וזה שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו אצילות רוחני לקבל סודות ונסתרות ומעתה בא משה בטענה מאחר שדרך הנסתר של התורה ראוי ג"כ לבן אדם ראוי ליתן לו התורה יותר מליתנה על השמים מצד הנגלה דמה כתיב בה אנכי וגו' ותשובה זו אפשר שהוא מפורש במזמור זה תמשילהו במעשי ידיך כל שתה וגומר כמ"ש ורדו בדגת הים ובעוף השמים ופרע כל מיני בע"ח צונה ואלפים וגו' וא"כ אם לא תתן להם תורה ומצות לא יהיו ראוים לכך כמ"ש ע"ה אסור לאכול בשר אבל מצד הנשמה שבהם שקיבלו תורה ומצות ה' זכו להיות מושלים על כל ואמר מיד הודו המ"ה שראוי ליתן התורה לישראל יותר מליתן הוד וסוד התורה בשמים משום הנגלה דאינו שייך בשמים שנאמר ה' אדונינו וגו' ואלו תנה הודך גו' ואמר עוד שראו ושמעו מפי הקב"ה שהאדם מוכן גם לקבל סתרי תורה מצד הנשמה והשכל כ"א מהמקטרגים נעשה לו אוהב לגלות לו דבר מרזי התורה ומייתי ליה שנאמר עלית למרום שבית שבי דהיינו הנגלה שהוא כמו שבי במרום כי אין שם מקומו אצל מלאכים כטענת משה גם לקחת מתנות דהיינו סוד התורה שנתן לו כ"א מהמלאכים ואמר בשכר שקראוך אדם ואין אתה ראוי לקבל סתרי תורה כמ"ש ובן אדם כי תפקדנו וגו' עתה שראו תשובתך הנצחי נתנו לך סתרי תורה במתנה ואמר שגם מלאך המות שהוא עיקר מהמקטרגים נתן לו מתנה ומסר לו דבר שנאמר ויתן את הקטורת וגו' ופרש"י מנא ידע הלא בתורה לא נכתב עכ"ל ואע"ג דמצינו כמה דברים דלא נכתב ציווי שלו בתורה ומתוך הספור ידענו אותו שנצטווה משה על כך מהקב"ה הכא מסברא אית לן למימר דלא נצטווה על כך מפי הקב"ה לכפר עליהם בקטורת דהא לעיל מיניה בסמוך כתיב שאמר הש"י הרומו מתוך העדה ואכלה אותם וגו' אלא דלא ידע אותו משה אלא מפי מלאך המות גופיה במתנה זו וק"ל:

דף פט.

בא שטן ואמר רבש"ע תורה כו' כתבו התוס' וכי לא היה יודע השטן כו' אבל ריב"ל גופיה אמר לעיל דמלאך המות מסר לו דבר כו' דמשמע דידע שמשה קבל התורה במרום ונראה דהוא השטן והוא היצר הרע הגם שהודו כל המלאכים על נתינת התורה אמר אחר שירד משה בא לקטרג ולהסית שיחזרו מלקבלה מפני עומק המושג וקוצר המשיג של בעלי חומר וא"א להם לקיימה למטה וז"ש:

תורה היכן היא איזה מקום למטה שתוכל להתקבל התורה שהרי ארוכה מארץ מדה וא"ל הקב"ה: נתתיה לארץ שהוא כלל עולם התחתון:

הלך אצל ארץ דהיינו לשר הממונה על הארץ וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דחולין גבי גנאי נהרא וא"ל:

תורה היכן היא שהרי ארוכה מארץ מדה והמיעוט אינו מחזיק המרובה ואי אפשר להתקיים בה א"ל:

אלהים הבין דרכה והוא ידע מקומה דהיינו באיזה מקום בעולם התחתון שתוכל להתקבל ולהחזיק אותה ולהתקיים בה וכן:

הלך אצל ים שהוא שר של ים א"ל:

תורה היכן היא שהרי היא רחבה מני ים ואמר ג"כ:

אין עמדי מה"ט שאין העולם מחזיק אותה וכן השיב התהום:

לא בי היא כי לא תוכל להחזיק אותה ג"כ התהום:

הלך אצל אבדון ומות שהוא שר ממונה על הגיהנם כי שם אפשר שתנתן התורה מצד מקומו שהוא גדול הרבה כמ"ש העולם אחד משש משים בגן וגן אחד מס' בעדן ועדן א' מס' בגיהנם ואמר:

באזנינו שמענו שמעה דהיינו שלא קבלנוה אבל שמענוה בנתינתה כמ"ש בפ"ב דזבחים וישמע יתרו מתן תורה שמע כשנתן הקב"ה תורה לישראל היה קולו הולך מסוף העולם ועד סופו כו':

חזר ואמר כו' חפשתיה בכל הארץ דהיינו בכלל כל העולם התחתון ולא מצאתי שתוכל להתקבל שם כי המועט אינו מחזיק המרובה וא"ל:

לך אצל בן עמרם כו' קראו בן עמרם במקום הזה שהורה להשטן שנתנה התורה ליד בן מי שהוא אביו כמלאך ה' שאין מלאך המות שולט בו כמ"ש דעמרם מת בעטיו של נחש ומלאך המות לא השגיח בזה והלך אצל משה כאלו לא היה מיוחס לבן עמרם:

וא"ל תורה שנתן הקב"ה לך היכן היא שא"א לך לקיימה מעומק המושג וקוצר המשיג דילוד אשה אתה:

א"ל וכי מה אני שנתן לי הקב"ה כו' כאלו הודה לדבריו שאין סוד ונסתר של התורה נתנו לו כי אם הנגלה מטעם כי הסוד ונסתר התורה עמוק הוא מי ימצאנו בילודי אשה:

וא"ל הקב"ה למשה בדאי אתה כו' שהרי תוכל לקבל גם הנסתר כדאמרינן לעיל שפירש שדי מזיו שכינתו עליו דהיינו על הנשמה האחוזה בכסא כבוד והשיב משה:

חמדה גנוזה כו' דהיינו סתרה וגנוזת התורה שאתה משתעשע בכל יום אני אחזיק טובה לעצמי שהרי מצדי שאני ילוד אשה לא הייתי ראוי לכך אי לאו שפרשת מזיו שכינתך עלי:

וא"ל הקב"ה הואיל ומעטת עצמך כו' ולא החזקת טובה לעצמך אלא תלית בי גם אני תולה התורה בך שתקרא על שמך שנאמר זכרו וגו' ודו"ק:

שהיה קושר כו' והם התגין והזיינין כפרש"י והם רומזין לפי הנסתר גם לפי הנגלה כמ"ש בפרק הקומץ ברבי עקיבא שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות ע"ש:

וא"ל משה אין כו' כלום יש עבד שנותן כו' והתוס' הקשו ע"ז מהא דאמרינן כדי שאילת תלמיד לרב ע"ש ונראה ליישב דשאילת שלום ונתינת שלום תרתי מילי נינהו דשאילת שלום היינו שבעל הבית שואל את האורת הבא אצלו אם היה שלום לו בדרך וממקום שבא וזהו שייך ג"כ בתלמיד לרב אבל נתינת שלום הוא שהאורח נותן לבעל הבית שלום וזה אינו בתלמיד לרב:

וא"ל הקב"ה היה לך לעזרני כפירש"י וכן מצינו בבועז שאמר לקוצרים ה' עמכם והצדיקים בדיבורם מוסיפין כח וגבורה בפמליא של מעלה ז"ש ועתה שאתה אומר לעזרך בדיבורי הרי יגדל כח ה' כאשר דברת לי לאמר שאומר אני והאי קרא אינו כתוב לגבי מתן תורה אלא בשילוח מרגלים ואפשר דה"ל לריב"ל קבלה שהאי קרא נאמר אדהכא ואין מוקדם ומאוחר בתורה וכל דברי המאמר לא מצינו לו רמז בקרא אלא דברי קבלה הם ודו"ק:

אלא באו שש כו' דלפי פשוטו מלשון איחור כמו בושש רכבו לא הזכיר הכתוב במה ראו עכובו בו ביום יותר מבכל הימים שעברו וע"כ דרשו ממה שא"ל בו ביום מ' בבוא שש אני בא ופירש"י דעיקר טעותם שחשבו שאותו יום שעלה מן המנין כו' ע"ש באורך וכן פירש בחומש אבל התוס כתבו דע"כ דקושטא הוא דאותו יום מן המנין כדאמרינן פ"ק דיומא וכו' כ"ד דסיון ושיתסר דתמוז מלו להו מ' יום ובי"ז בתמוז נחית כו' ע"ש ואין כאן קושיא דחשיב מ' יום מכ"ד דסיון עד י"ז דתמוז היינו לפי שטעו והיו סבורים שאותו יום שעלה הוא מן המנין כפירש"י אבל לפי האמת לא היה אותו יום שעלה מן המנין כיון דאין לילו עמו ותדע שהרי משה לא ירד עד שבעה עשר בתמוז ומה שהקשו עוד אם לא תחשוב יום עלייה לא ישלמו מ' יום אחרונים עד אחר יום הכפורים כו' כבר תירצו בזה התוס' סוף פרק מרובה הא דכתיב כימים הראשונים היינו כימים ולא כלילות האחרונים היו חסרים לילה א' ועוד תירצו בזה דההוא שתא עברוה לאלול עיין שם באורך וכתבו שם דבסדר עולם איתא כפירש"י וניחא לפירש"י א"ל באו שש ולא השגיחו עליו משום שגם הם היו מסתפקים שמא מ' יום ולילו עמו קאמר משה עד שהראה להם שהוא מת כמ"ש כי זה משה וגו' דזה משמע שהראוהו להם כמ"ש גבי החודש הזה וגו' כזה ראה וקדש ושאמרו לא ידענו מה היה לו גם שהראוהו להם מת היו מסתפקים בקצת דשמא מעשה שטן הוא וק"ל:

מאי הר סיני א"ל וכו' כדמסיק דס"ל דחורב הוא עיקר שמו שהוא שם הראשון שנקרא בו בתורה כמ"ש ומשה היה רועה וגו' ויבא אל הר האלהים חורבה ומ"ד דסיני עיקר שמו היינו משום דעל הרוב נקרא כן בשם סיני בכתוב וקאמר ה' שמות יש לו וכו' היינו ה' שמות יתירות לו ע"ש התואר ושם הששי אי למ"ד חורב הוא שם העצם לו להר וכתבו התוס" בזה דהכל מדבר א' וגדול היה וכו' ומיהו קשה לר"י דהא מדבר קדמות היה במזרחה של ארץ ישראל וכו' ע"ש באורך וע"פ דבריהם נראה דודאי כל התורה לאו במקום אחד ממש נתנה דיש בה מצות מסיני ויש מאהל מועד ויש שנשנו בערבות מואב וע"ז כוונה התורה בשמות הללו מדבר ציון שנצטוו ישראל עליו הם המצות שנצטוו מסיני ומדבר קדש הן המצות שנצטוו ממקום שנתקדשו ישראל עליו דהיינו מאהל מועד ומדבר קדמות הוא מזרחה של א"י והוא בערבות מואב כמ"ש התוס' והיינו דקאמר שנתנה קדומה עליו ר"ל התורה הקדומה כבר בסיני נתנה שנית עליו שהיא משנה התורה ואמר פארן שפרו ורבו וכו' כפירש"י דכ"א נתעברה אשתו זכר במצות וכו' ולא ידענא היכא רמיזא עכ"ל וי"ל דלהתירים בתשמיש כדאמרינן לעיל ובפ"ק דביצה ה"ל לפרושי כן אלא שבא לבשרם שובו לכם לאהליכם להנאתכם דהיינו בשורה שיולידו זכרים וק"ל:

דף פט:

כשנים הללו שסדורות ובאות וכו' היינו לענין רבוי חטא כשיעור שנים ומסתמא כשנים הסדורות ובאות משמע ימי בראשית דאין לומר כשני שנים דמיעוט רוב שנים דבתרתי חטאים מאי רבותיה הא אמרינן פ"ק דר"ה ראשון ראשון מעביר ולא בעי כשלג ילבינו וק"ל:

לכו נא אל אבותיכם ויוכיחו וכו' מבואר ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה ג' כתות הן ליום הדין א' של צדיקים נחתמים לאלתר לעה"ב וא' של רשעים וכו' בינונים יורדין וכו' וכה"א ורב חסד מטה כלפי חסד והשתא הכא בבינונים מיירי וא"ל הקב"ה אבותיכם יוכיחו אתכם על מחצה עונות ועבירות שבידכם כפי הדין בב"ד של מטה ודקדק לומר אבות כי בודאי רחמי אב על הבן והיתה תשובתם:

אצל מי נלך אצל אברהם שאמרת לו ידוע תדע וגו' והוא לא בקש לפי רחמים שלך כי לפי מדת טובך ורחמיך ורב חסד מטה כלפי חסד וראשון ראשון אתה מעביר ולא היינו ראויים לעונש כי גר יהיה זרעך לפי מדת טובך שהיה לך להעביר על אותו חטא אחר שאמר במה אדע וגו' נשתעבדו בניו למצרים כדאמרינן פ"ג דנדרים והוא לא בקש לפי מדת טובך גם עתה מה לנו לילך אליו ואמר שגם יצחק אמר כאשר תריד וגו' וכן יעקב כו' ולא בקשו רחמים להעביר להם ראשון ראשון והוא שמדרך הצדיקים שלא לבקש לילך עמהם בדרך החסד בעה"ז כדי למרק עונותיהם בעה"ז ולזכותם בעה"ב וא"כ עתה בעה"ב אליך אנו באים לבקש שתעשה עמנו בדין עה"ב כפי מדת טובך ורחמיך להעביר (להם) ראשון ראשון מטה כלפי חסד ואז יאמר להם הקב"ה לפי שתליתם עצמכם בי לפי מדת טובי ורחמים שלי דמטה כלפי תסד הרי אם יהיו חטאיכם כשנים וגו' גם לפי זה הדרש יהיה כשנים מלשון שנה אלא דהיינו כמו שני שנים דמיעוט רוב שנים ואשמעינן אם יהיו חטאיכם כשנים דהיינו ב' חטאים כשלג ילבינו דאני מעביר ראשון ודו"ק:

אתה ה' אבינו גואלנו וגו' מדכתיב בסיפא דקרא אתה ה' אבינו וגו' משמע ליה כי אתה אבינו דרישא דקרא דלא כתיב ביה ה' כמ"ש בסיפא דקרא לא קאי אהקב"ה אלא על יצחק קאי ולא על אברהם ויעקב דהא עליהם קאמר ולא ידענו ולא יכירנו ומשום שאמר אברהם ימחו על קדושת שמך ויש במשמעות זה שני פנים הא' לטובה והב' לרעה אם לרעה שימחו ח"ו ישראל בקידוש שמך ואם לטובה שימחו עונותיהם בקדוש שמך כמ"ש וכפר על חטאתינו למען שמך וכן יעקב השיב בלשון הזה ימחו על קידוש שמך שיש להסתפק במשמעו אם לטובה ואם לרעה וע"כ אמרו לא בסבי טעמא כו' דאין להכריע בדבריהם לא טעם ולא עצה אם כוונתם לטובת ישראל או לרעה ח"ו והיינו דלא ידענו ולא הכרנו כוונתם אם שימחו ישראל חס ושלום ואם שימחו עונותיהם ואמר ליצחק וכו' והקדים לומר ליעקב כן מטעם דקאמר משום דהוי ליה צער גידול בנים אפשר דבעי אפושי ברחמי טפי ואמר בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם בני בכורי וגו' הוא מגומגם דכבר קודם מ"ת שהקדימו נעשה לנשמע בתחלת שליחות משה אל פרעה כתיב כה אמר ה' בני בכורי ישראל ובילקוט כל זה אינו עד ועוד כמה חטאו וכו' ויש לקיים גרסת כל הספרים דהכי קאמר דעל כן קראום אז במצרים בני בכורי ע"ש העתיד שידע הקב"ה שיקדימו נעשה לנשמע וכדקאמרינן לעיל שע"י זה זכו לב' כתרים דהיינו המלכות וכהונה שמצינו הכהונה היה מתחלה בבכורות וכן המלכות כדאמרינן בפ' הנושא מדכתיב ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור ואמר:

כמה חטאו כו' דל עשרין כו' ודל כ"ה כו' לפי שהאדם נברא לכבודו לעובדו בכל שנה ויום ושעה שאפשר ז"ש דל הני שנין דא"א ולא פשו דק י"ב ופלגא והאדם נידון ע"פ הרוב והרי מיעוט שנים בחטא ותכפר להן אם אתה סובל את כולם דהינו שחטאו בינם לבין המקום מוטב ואם לאו שיש להם גם חטאים בינם לבין הבריות וצריכים לפייסם הרי פלגא של בינך לבינם עליך ופלגא דבינם ובין הבריות יהיו עלי ואת"ל כולם עלי דהיינו שכולם בינם לבין הבריות הא קריבית כו' ואני אוכל לסבול כולם וע"ז אמרו וכו':

אתה אבינו על יצחק שאתה סובל כל חטאים שלנו בזכות שקריבית נפשך ומחוי להו יצחק אהקב"ה דאפשר דכל חטאיכם הם ביניכם לבינו יתברך ברוך הוא מיד כו' ואמרו כי אתה ה' אבינו וגו' לכפר למען שמך וק"ל:

בחבלי אדם וגו' ר"ל בזכותו של יעקב משכו אותו בחבלי אדם דהיינו ע"י יוסף ולא בשלשלאות ובעבותות אהבה של יוסף כמ"ש וישראל אהב את יוסף מכל בניו מן הראוי שהיה לו ליוסף לבא אל אביו לארץ כנען אבל בשביל גזירת גלות שירדו למצרים אהי להם כמרימי עול וגו' ר"ל כפרה זו החורשת כשבאים ליתן לה מאכל מרימין ומקילין העול מעל צוארה שתוכל לאכול בנקל ולפעמים המאכל רחוק ממנה ומטה לה הנותן ומראה לה האוכל שתלך לשם אל האוכל כן עשה הקב"ה ליעקב שהראה והטה אליו שם האוכל כדי שיבא לשם וכמ"ש וכלכלתי אותך שם כי עוד חמש שנים רעב פן תורש אתה וביתך וגו' וק"ל:

דף צב.

אין הנבואה שורה על חכם גבור ועשיר כו' מפורש פ' אין בין המודר ופ"ק דב"ב:

דף צו:

וימצאו איש מקושש כו'. אף כאן צלפחד כו' מפורש פרק י"נ ע"ש:

דף צז.

אלא מהיכא הוה כו'. עי' בפירש"י דמשמע ליה לתלמודא דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש דהיינו בחטאו המפורש בקרא ומשני דמויעפילים היה דמפורש בקרא ויעפילו לעלות אל וגו' ויכום ויכתום וגו' וק"ל:

ההוא בנזיפה כו'. ולפי שמרים פתחה בדיבור כדאיתא במדרשות ותדבר מרים ואהרן וגו' מלמד שמרים פתחה שלא היתה רגילה לדבר בפני אהרן כו' וכדאמרי' שאמרה צפורה למרים אוי להן לנשותיהן של אלו כו' הלכה אצל אהרן ואמרה לו לכך נצטרע מרים ולא אהרן ולמ"ד נמי דגם אהרן נצטרע צ"ל הא דנתרפא אהרן מיד ולא כן מרים היינו נמי מה"ט לפי שהיא פתחה לדבר במשה ואמר כמ"ד שאף אהרן נצטרע דכתיב ויפן וגו' שפנה מצרעתו משום דהו"ל למכתב וירא אהרן והנה היא מצורעת וק"ל:

החושד בכשרים כו'. נראה שהוקשה לו בנתינת אות זה להיות נלקה בגופו וע"כ אמרו בעבור שחשדם משה שלא יאמינו לו ובקש לתת להם אות ניתן לו לתת אות להיות נלקה בו על שחשדם דהחושד כו' אמנם יש לעיין בזה דמה חטא משה בזה דהא גם אם קמי שמיא גליא דיאמינו לו קמי משה לא גליא וכי כל אדם שבא לדבר נבואה יאמינו לו בלא אות ועוד מאי מייתי ראיה שהם מאמינים מדכתיב ויאמן העם וגו' דכתיב בתר ויעש האותות לעיני העם וגו' הרי משה נמי (לא)אמר דלא יאמינו אליו בלי אות וביקש ליתן להם אות שיאמינו לו ע"י האות והנראה כלפי שאמרו במדרשות והביאו רש"י בחומש שהקב"ה אמר למשה ושמעו לקולך וגו' שהיה סימן מסור ביד זקני ישראל שבלשון פקד פקדתי יהיו נגאלים ולזה אמר שכבר אמר הקב"ה למשה ושמעו לקולך וגו' בדבר אמוניי מקובל מאבותיהם היו דברי משה שלא כהוגן במה שאמר ולא יאמינו לי וקרוב לזה מפורש בש"ר ולזה מבואר נמי שהזכיר כאן שהם בני מאמינים כו' דר"ל שהם בני מאמינים ויש להם דבר מקובל מאבותיהם המאמינים ובש"ר מפורש שעשה לו הקב"ה ג' אותות כנגד אברהם יצחק ויעקב ומייתי שהם מאמינים דכתיב ויאמן העם וגו' דמסיים בהאי קרא וישמעו כי פקד ה' וגו' דמשמע מיניה דבזולת האותות שקדמו האמין העם מטעם ששמעו כי פקד וגו' שהוא ל' שהיה מסור בידם והזכיר כאן אתה אין סופך להאמין ע"פ מ"ש בש"ר דבכל ג' אותות השיבו לו הקב"ה כשיטתו כו' תפש מעשה הנחש כו' כלומר עשית מעשה נחש כו' והנה ידו מצורעת וגו' מכאן אתה למד שהחושד כו' ולקחת ממימי היאור רמז לו שעתידה כו' והוא ילקה על ידם ע"ש באורך וז"ש כאן שרמז לו באות ג' שהמים שנהפך לדם שאתה אין סופך להאמין וילקה ע"י המים כדכתיב יען לא האמנתם וגו' ודו"ק:

ממהרת לבא כו'. תרווייהו בצדיק אמור כמפורש בש"ר מכאן שהפורענות שוהה על הצדיקים לבא ומדת הטוב ממהרת לבא ולא שייך הא דאמרי' מדה טובה מרובה על מדת פורענות ה' מאות דהתם במדת הצדיק לטוב לגבי מדת הרעה לרעה קאמר ונראה שזכר זה כאן לפי שעשה משה אלו האותות לעיני ישראל שיאמינו בו שהוא נביא ה' ואולי יחשבו שעושה כן בלהט וכישוף כמו שחשב פרעה ועבדיו ע"כ אמר שבאות זה ראו שהוא מעשה אלהים שהטובה ממהרת לבוא לצדיק ולא כן

פורעניות ששוהה לבא כי לא כן מדת הלהט והכישוף שהוא ודאי משוה מדותיו לטובה ולפורעניות וק"ל:

נס בתוך נס. עיין פירש"י נראה מפירושו דנס אחד היא הבליעה גופה גם אם היה תנין ועוד נס שני שבלעו אחר שנעשה מטה אבל בתנחומא קאמר דאם היה בלעו כשהוא תנין לא היה זה נס כלל שאמר נס גדול נעשה במטה שאלו בלע תנין את התנינים כן דרך לבלוע זה את זה אלא נעשה מטה ובלען כו' ואלו היה עושה אדם כל אותן המטות שהשליכו ונעשו תנינים חבילות היו י' עומדים ובלען מטה אהרן ולא נתעבה יותר כו' ע"ש ויתיישב השתא שפיר לישנא דנס בתוך נס כי בתוך נס הבליעה כשנעשה מטה היה עוד נס אחר בתוכו שלא נתעבה המטה ע"י הבליעה אבל לפירש"י לא הי"ל אלא ב' נסים היו וק"ל:

דף צח:

חרוצים היו קרשים כו'. הוא מבואר ע"פ מ"ש המפרשים במעשה המשכן שהיא דוגמת ג' עולמות חצר המשכן נגד עולם התחתון והמשכן עם יריעותיו נגד עולם האמצעי כמ"ש נוטה שמים כיריעה ולפנים מן הפרוכת נגד עולם העליון ששם השכינה שרויה על הכרובים כמו בעולם עליון וז"ש חרוצים היו הקרשים וחלולים היו האדנים שהם דמיון לעמודי השמים שעליהם פרושים היריעות וה ע"ג זה כמו השמים שנאמר בהם נוטה שמים כיריעה וז"ש דבדמיון זה היו הקרסים נראין בלולאות של היריעות ככוכבים ברקיע ואמר עוד על כוונה זו שהיו יריעות זו ע"ג זו כמו השמים ושמי השמים וגדולה חכמה כו' כמ"ש בשמים מה רבו מעשיך ה' והם השמים כמ"ש כי אראה שמיך מעשה אצבעותיך וגו' ומסיים בהו כולם בחכמה עשית וגו' אלא שאמר גדולה חכמה שנאמר בעליונים כו' דהיינו דומיא דשמי שמים דשם חכמת העליונים דאלו בעליונות כתיב בחכמה טוו את העזים כו' דהיינו מן העזים ע"ש הטהרה גמורה שיהיה טווי בב"ח דלא שייך טומאה כלל מחיים משא"כ יריעות התחתונות של תכלת כו' דהוה שייך במעשיהם בתלוש טומאה וק"ל:

דף קג:

נאמר בשני ונסכיהם כו'. מכאן לניסוך המים כו' מפורש פ"ק דתענית:

דף קד.

מנצפ"ך צופים אמרום כו'. מה שיש לדקדק בזה עיין בתוספות הכא ובריש פ"ק דמגילה ובחידושי הלכות:

אלה המצות כו'. האי קרא אלה המצות והמשפטים וגו' בסוף ספר במדבר כתיב ולפי ענינו לא אצטריך האי קרא התם אלא למעט אתא שאין לחוש רק על המצות ומשפטים שנאמרו בד' ספרי החומש וספר אלה הדברים אינו בא לחדש אלא שהוא משנה תורה ודו"ק:

מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס כו'. מדכתיב משני עבריהם משמע ליה שהיה חקוק מעבר צד זה עד עבר צד השני וכפירש"י בחומש מב' עבריהם היו האותיות נקראות ומעשה נסים היה עכ"ל ע"ש:

מבפנים ומבחוץ כו'. יש לדקדק בזה מאי קמ"ל דהיא היא דקאמר מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס כו' כפירש"י שהיה החקק נוקב כל הלוחות וא"כ ודאי דנקרא גם מבחוץ וי"ל משום דלא תימא דמבחוץ היה נקרא ג"כ נבוב בהר סרו אלא דמבפנים נקרא מצד ימין לצד שמאל כמו כתב העבריים ומבחוץ נקרא מצד שמאל בהיפוך האותיות והיינו נבוב בובן בהר רהב סרו ורס דאיכא שום כוונה ודרש בקריאת התיבה בהיפך כדלקמן באותיות הא"ב דדרש בהיפך א"ת ב"ש כו' וכן לקמן בס"פ אנכי למפרע יהיבה כתיבה נאמנין אמריה ודוק:

אתו דרדקי כו'. עיין פירש"י ויש בו כמה דחוקים ואין להאריך בהם אבל המאמר אומר דרשני ונראה כמ"ש כבר בכמה מקומות כי אותיות התורה הן הן שמותיו של הקב"ה ולכך נקראו אותיות כמ"ש מקדש ניתן בין שתי אותיות וכך היתה כתובה לפניו באש שחורה כו' ויש בהן סודות בצורות הכתיבה ובקריאה. ואמר דאפי' בימי יהושע כו' ע"פ מ"ש לעיל דמנצפ"ך צופים אמרום דשכחום וחזרו כו' דהיינו דשכחום אחרי מות משה בימי יהושע כדאמרינן נמי במס' תמורה דג' מאות הלכות נשתכחו בימי יהושע וא"כ הני דרדקי שמצאו לדרוש בכל הכפולים הרי בימי יהושע לא היה אפשר דאיתמר כוותייהו שהרי נשתכחו מהם הכפולים מנצפ"ך. ואמר אלף בינה כו'. התחיל בעמוד התורה שהוא נגד כולם משום דהבינה היא מעלה עליונה שמבין דבר מתוך דבר ואין צריך לרב ללמוד קאמר אל בינתך אל תשען שאפשר שיטעה בהבנתו והיינו אלף בינה שתלמוד גם הבינה מרבך ואלף נאמר על הלומד מאחר כמ"ש ואאלפך חכמה וגו':

נמול דלים כו'. שהוא עמוד גמ"ח לפי שגמ"ח גדולה יותר מצדקה שהוא בין לעניים ובין לעשירים כדאמרינן ס"פ לולב וערבה ואמר דמ"מ היא גדולה יותר בעניים ודלים שאינו מקוה לתשלום גמול וכמ"ש שם שהיא בין לחיים בין למתים שהוא חסד של אמת למתים וכן לעני שהוא חשוב כמת שאינו מקוה לתשלום גמול רק למצוה לשמה:

מ"ט פשוטה כרעיה דג' כו' שכן דרכו של גמ"ח כו'. ע"פ מ"ש פ' לולב וערבה גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה שנא' זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד דהיינו שהצדקה היא הנתינה והחסד הוא שמטריח עצמו להביאה לבית העניים כפירש"י שם וכמפורש פ"ק דע"ז וז"ש שכן דרכו של גמ"ח בעושה צדקה לרוץ אחר העניים להביא להם הצדקה לידם דהיינו ממש כרעיה דג' לגבי ד'. ואמר מ"ט פשוטה כרעיה דד' כו'. דלימצי נפשיה כו' היינו שלא יטריח העני את הנותן ביותר דזה הוא בכלל גמ"ח שגם העני מצווה עליה כיון שהוא בגופו:

מ"ט מהדר אפיה דד' מג' דליתן לו בצנעא כו'. עפמ"ש פ"ק דב"ב צדקה תציל ממות איזו היא שמצלת ממיתה משונה כו' נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה והיינו כדי שלא לכסוף מיניה. ואמר ה"ו זה שמו של הקב"ה הן ב' אותיות משם של ד' הרומזים על ב' המדות חסד ואמת והם ב' עמודי עולם תורה וגמ"ח. ואמר ז"ח ט"י כ"ל. כמ"ש ספ"ק דב"ק כל העוסק בתורה ובגמ"ח זוכה לנחלת ב' שבטים כו' כמפורש שם זוכה לכילה שהוא חן ואפריון כיוסף וזוכה לתורה כישששכר וז"ש שאם אתה עושה כן בב' עמודי עולם שהם תורה וגמ"ח שזכר הריני זן אותך וחן אותך כיוסף שזכה לזון ולפרנס גם אחרים ומטיב לך בשביל התורה ונותן לך נחלת התורה בירושה כמ"ש מורשה היא וקושר לך כתר לעוה"ב דהיינו כתר תורה. ואמר מ"ם סתומה כו'. מאמר סתום כו' ע"ש מ"ש בעשרה מאמרות נברא העולם ופריך בספ"ב דר"ה ט' הוו ומשני לה דבראשית נמי מאמר הוא והכוונה בו שמאמר הראשון לא איצטריך לזוכרו דודאי במאמר היה דהיה יש מאין כמפורש שם והיינו מאמר סתום הוא מאמר ראשון דבראשית ומאמר פתוח כל שאר ט' המאמרים. ואמר נו"ן כפופה כו' נאמן כפוף כו'. ע"פ מ"ש פרק ראוהו ב"ד דאיכא למ"ד שופר של ר"ה בכפופין דכמה דכייף איניש מעלי טפי ופירש"י כבוש בקרקע דכתיב והיו עיני ולבי וגו' ואיכא למ"ד דכמה דפשיט איניש דעתיה מעלי טפי דכתיב נשא לבבנו אל כפים לא פליגי אלא התם דא"א בתרווייהו משא"כ הכא דאפשר בתרווייהו וכדאמרי' בפ' מצות חליצה בתפלה דעיניו למטה ולבו למעלה. והיינו נאמן כפוף עיניו למטה ונאמן פשוט ליבו למעלה וכן יתפרש בצדיק כפוף וצדיק פשוט ולכך פריך דהיינו הך ומשני לה הוסיף לך כפיפה על כפיפתו לענין עיניו למטה וע"ד שאמרו מאד מאד הוי שפל רוח בלשון כפול ועד"ז תסמוך לשנויי להוסיף פשיטות על פשיטתו לענין לבו למעלה:

ס"ע סמוך עניים כו'. דהיינו שיסמוך אותם בדברים כדאמרי' פ"ק דב"ב כל הנותן פרוטה לעני מתברך בו' ברכות והמפייסו בדברים מתברך בי"א ברכות דזה בגופו וזה בממונו:

ל"א סימנין עשה וקנה כו'. ר"ל שלא יהיו לך הסימנין בעיקר לימודך אלא קנה אותה על ידיהם של הסימנין תבא לקנין התורה. ואמר פה כפופה פה פשוטה כו'. ע"פ מ"ש פרק המפלת הולד במעי אמו פיו סתום לומד תורה וצופה מסוף עולם ועד סופו כשיצא לאויר עולם משכח התורה ופיו פתוח והיינו דבמעי אמו פיו סתום ואינו לומד תורה רק בעיון אבל כשיצא לאויר עולם פיו פתוח ללמדה בפה ולא תתקיים בזולת פה והיינו פיו סתום שצריכה התורה לעיון וצריכה ג"כ לגרוס אותה וללמדה בפה דהיינו פה פתוח. ואמר קוף קדוש. והיא בגימטריא מקו"ם שהוא מקומו של עולם. וריש רשע מפורש באותיות דרבי עקיבא. ואמר מ"ט מהדר אפיה דקוף כו'. לישנא מעליא הוא כפירש"י והא דלא מיהדר אפיה דק' מר' דבהכי הוה ניחא טפי כדי שלא להסתכל ברשע י"ל דא"כ היה עומד הק' מצד שמאל של ר' ולאו אורח ארעא וכדאמרי' דימינו פשוטה לקבל שבים. והיינו דמסיק הכא ומ"ט כרעיה דק' תלויה היינו לגבי ר' דאי הדר כו' וזה אינו אלא בימין וזה הכוונה במזמור אליך ה' נפשי אשא שיש בו כל הא"ב חוץ מק' וגם הר' כפולה במקום הק' כי הק' שהוא קדוש הוא מימין הר' שהוא רשע לקבלו בתשובה ודוד התפלל נגד אויביו הרשעים שלא יעמוד הקב"ה לימינם וז"ש במזמור ק"ע הפקד עליו רשע ושטן יעמוד על ימינו שהשטן ג"כ הוא נקרא רשע כמ"ש צופה רשע לצדיק ובקש דוד עד אויביו הרשעים אל תעמוד הק' שהוא הקב"ה לימינו לקבלו בתשובה אבל הפקד עליו רשע והוא השטן שיעמוד לימינו לשטנו ולזה במזמור אליך ה' נפשי אשא שזכר ברי"ש אויביו שנאמר ראה אויבי כי רבו וגו' דהיינו אויביו הרשעים הקדים הרי"ש במקום הקו"ף על כוונה זו שיעמוד הרשע שהוא השטן על ימינו של רשעים אויביו. ואמר מ"ט כרעיה דקו"ף כו'. מסייע ליה לר"ל כו' בא ליטמא פותחין כו' מייתי ליה הכא לגבי הק' כו' על הכוונה זו ובפ' התכלת מייתי ליה ג"כ לענין הה' דכרעיה תלויה ושם מפורש. ואמר שי"ן שקר כו'. שעד כאן לא נמצא בא"ב אותיות שקר. וכן תי"ו אמת שבה נשלם אותיות אמת. וקאמר שקר מקרבן כו'. שקרא שכיח וכו' וכדאמרי' אמת אומר אל יברא שכולו שקר כו'. ואמר שיקרא אחדא כרעא כו'. עיין פירש"י ויותר נראה לפרש דאמת מלבן כו'. שכל אותיותיו שוין למטה ואין הא' מאריך על האחרים משא"כ שקר שהקו"ף בצורתה מאריך למנוה יותר מרי"ש והשי"ן והיינו הרגל האחד שהוא כרעא דקו"ף שזכר לעיל. ואמר דקושטא קאי כו'. היינו שיש לו קיום משא"כ השקר או ע"ש שהאמת הוא א' מעמודי עולם דהיינו דקאי עולם עליה משא"כ השקר הוא מהרס עולם בקיומו שע"כ אמת הוא חותם של הקב"ה שהוזכר במעשה בראשית. ואמר א"ת ב"ש כו'. אח"ס בט"ע כו' א"ל ב"ס אלו חלופי אותיות הם בספר יצירה הם בסודות נסתרים בחילוף אותיות ואלו ינוקי הוו דרשי להו ברמיזות לשכר הצדיקים ולעונש הרשעים. וז"ש א"ת ב"ש אותי תעב כו'. כי הא' רמז על האחד אמיתי דהיינו אותי תעב ע"ש התי"ו ואמר דאעפ"כ אתאוה לו שישוב שהקב"ה מצפה ומתאוה שישוב מרשעתו ואמר ב"ש הב' כמו שהיא בנקודת חירי"ק משמעו בי רמז על הקב"ה ולא חשק נמי משמעו מן הב' שהוא מורה על השניות דהיינו שלא חשק אל א' ובחר בשני אעפ"כ שמי שהוא הוראות השי"ן כמ"ש כי שם ה' נקרא עליך וגו' זו שי"ן של תפילין יחול עליו להיות יראתי עליו לשוב וכמ"ש אע"פ שחטא ישראל הוא כי אפשר שישוב. ואמר ג"ר גופו טימא כו'. הג' מורה על הגומל נפשו בתאוות המותרות דהיינו שטימא את עצמו אעפ"כ ר' רחום שהוא הקב"ה מרחם עליו אם ישוב. ואמר דלתותי נעל כו'. ר"ל באם אחר כל המעשים שאני מצפה לו לתשובה דלתותי נעל שהם שערי תשובה או ע"ש דלתות בהכ"נ ובהמ"ד שנעל כמו שעשה אחז המלך:

קרניו. רמז הק' שהוא קרן של אדם לעוה"ב לא אגדע בתמיה וכמ"ש וכל קרני רשעים אגדע תרוממנה קרנות וגו' דהיינו צדיק יורש חלק הקרן של הרשע בעוה"ב כמפורש בפרק אין דורשין ואמר ע"כ ועד ה' ו' שהם ממש אותיות שמו של הקב"ה דרשי במדות הרשעים אבל במדות צדיקים יש לדרוש כל האותיות כמשמען דהיינו א"ת ב"ש אם אתה בוש שאתה ירא אלהים כמ"ש בנדרים איזו יראה שהיא בפנים הוי אומר זה הבושה תזכה לגור בדוק היינו למעלה בעולם הנשמות כמו שאמר בושת פנים לג"ע ואמר ה"ץ ו"ף חציצה כו'. מצינו ה' מתחלף בח' ור"ל שגם בעוה"ז תזכה שה"ו של השם יהיה לך חציצה להצילך מן האף והף' מורה בכ"מ על האף כמ"ש נגף שצף אנף כמ"ש המפרשים. ואמר ז"ע ח"ס ט"ן כו' ר"ל אם אתה זע ממנו יתברך ברוך הוא כמ"ש שאתה בוש הרי הקב"ה חס עליך להצילך משטן שלא תהא זע ממנו כמ"ש הבא ליטהר מסייעין אותו. ואמר י"ם כ"ל אמר שר כו'. אותיות י"ם יש לחלק ור"ל אמר שר של גיהנם לים שהוא שמו של הקב"ה מכל תן לי דהיינו גם מרשעי ישראל. אמר הקב"ה אח"ס בט"ע גי"ף. כפירש"י שיש לחוס עליהם להצילם מגיהנם על שבעטו בגי"ף שהוא זנות וכמ"ש אברהם יושב על פתחו של גיהנם וכל מי שעבר עבירה בזנות נמשך ערלתו ולא מבשקר ליה. ואמר דכ"ץ דכים הם כו'. אמר כן נגד כתות שיהיו לעתיד כדאמרי' פ"ק דר"ה צדיקים בינונים רשעים נגד רשעים אמר כנים הם באמונתם שלא עברו רק ע"י היצה"ר ונידונים בגיהנם ועולים דכים הם. הם הבינונים שיזכו בדין לעתיד כדאמרי' שם ורב חסד מטה כלפי חסד וצדיקים הם כמשמעו וע"כ אמר הקב"ה הל"ק ה' במקום ח' דהיינו שיש לכולם חלק לעוה"ב כמ"ש ועמך כלם צדיקים ואין לך חלק בהם. ואמר ומר ז"ן ש"ת דהיינו שאמר הגיהנם לה"ו שהוא שמו של הקב"ה מר מלשון רבינו זנני מזרעו של שת דהיינו ז"ן ש"ת דהאי לישנא אשכחן בגיהנם שלש הנה לא תשבענה שאול וגו' א"ל הקב"ה א"ל ב"ם ג"ן ד"ם אוליכם לגן כו' הכ' מתחלף בב' בצורתה כדאמרי' לעיל ביתיו כפין כפין ביתין ואמר גן הדס ע"ש והוא צג בין ההדסים וגו' ואמר ה"ע ו"ף אמרה גיהנם כו' עיף אנכי כו' דהיינו שאמר הגיהנם להקב"ה שהוא ה' עיף אנכי פירש"י הנני עף ברעב כמ"ש בעשו כי עיף אנכי ועי"ל ע"ש עיפה נפשי להורגים. וא"ל הקב"ה ז"ץ ח"ק הללו זרעו של יצחק כו'. כמפורש לעיל בפ' רע"ק דאברהם ויעקב לא יבקשו רחמים על ישראל בדין לעתיד רק יצחק ואנו אומרים

בדין ר"ה ועקידת יצחק היום לזרעו כו' וכן יהיה לעתיד. ואמר ט"ר י"ש ב"ת ר"ל כי ט"ר ושמור לישראל י"ש עולמות אבל אני נותן לך כתות של עובדי כוכבים תחתיהן כמ"ש בחגיגה דהרשע נוטל חלק הצדיק בגיהנם כמ"ש משנה שברון ירשו ורש"י פי' בכמה דברים בסוגיא זו בענין אחר ואתה המעיין ראה אשר תבחר לך ודו"ק (תענית פ"ק ע"ש):

דף קה.

כי אב המון כו'. דרשו כן מפני שנראה כי תיבת המון מיותר אשר לזה נתוספה ה"א דסגי ליה בהערה זה לכתוב אב לגוים וגו' דהיינו בתחלה אב לארם ועכשיו אב לגוים ומש"ה דרשו כן המון לנוטריקון ומדהא לדרשה אב נמי לדרשה נוטריקון וכולהו מפורשים במקרא א' אב באומות דכתיב והיית לאב וגו' ב' בחיר דכתיב ובחרת באברם גו' המון ה' חביב ה' מתחלף בח' בצורתה כדאמרי' ה' בח' ח' בה' ועוד שהם ממוצא א' ומצינו באברהם שהיה אהוב וחביב דכתיב זרע אברהם אוהבי מ' מלך דכתיב נשיא אלהים אתה וגו' ו' ותיק לשון ותיק פירש"י פ"ק דברכות איש עניו ומחבב מצות עכ"ל ומצינו באברהם שהיה עניו דכתיב ואנכי עפר וגו' ומחבב מצות דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה גו' וגם מנהג ותיקון שהיו גומרין ק"ש ותפלה עם הנץ החמה מייתי ליה מאברהם שתיקן תפלת שחרית וישכם אברהם בבקר נ' נאמן דכתיב ביה ומצאתו נאמן לפניך ודו"ק:

אנא נפשי כו'. דהוי סגי למכתב אני וע"כ דרשו כולה לדרשה אנא נפשי כו'. ר"ל שהקב"ה בעצמו נתנה כתובה וכדכתיב והלוחות מעשה אלהים וגו' ורבנן אמרי דבר נוסף להרחיק הגשמיות דלא נאמר כתובים באצבע אלהים אלא כדי לשבר את האוזן וז"ש אמירה נעימה כתיבה כו'. שהאמירה הנעימה היוצאת מפי הגבורה נכתבה בלוחות מעצמה וכ"ה בת"י ובמדרשות ע"ש וא"ד למפרע יהיבה כו'. להורות שהתורה נתונה כתובה ולא בע"פ דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרם על פה והוא כדי שיהיו נאמנין כי הדיבור שבע"פ יפול בו מהשינוי ענין וק"ל:

יראה ראתה כו'. משום דלפי פשוטו הוא סותר מה דכתיב לעיל מיניה שהקב"ה הסכים על הליכתו שנאמר קום לך אתם וגו' וע"כ דרשו יר"ט נוטריקון שעל האתון קאמר יראה ראתה נטתה גם שראתה ונטתה מפרש בקרא ותראני האתון ותט וגו' הא דמשום יראה היא אינו מפורש:

כר מלא כו'. עיין פירש"י הכא ובספר ישעיה פי' כר נרחב מלשון ככר הירדן וכמו כרמל כר שהוא מלא תבואה עכ"ל וק"ל:

נוטריקון נואף כו'. דהו"ל למכתב קללה נמרצה בה' אבל התי"ו מורה על הרבים לדרוש נוטריקון נואף כו' וק"ל:

מה נצטדק נכונים כו'. דלפי משמעו מה נצטדק שאין לנו מקום להצטדק וזה סותר כל ענין שאח"כ ויגש יהודה וגו' שא"ל שבעלילה בא עליהם כפירש"י בחומש וע"כ דרשו שגם כאן רומז לו על כך כי תואנה הוא מבקש מהם כי נכונים כו' ואולי אלו לשונות לפי מ"ש במדרשות שיוסף הזכיר להם מעשה תמר ומעשה בלהה והריגת שכם עם מעשה הגביע וע"כ ענו ואמרו גם הם ע"ז בהרבה לשונות נכונים כו' וק"ל:

דף קה:

ע"ב מפני שלא בכה כו'. והיינו במדה זו דמתים בניו כשהם כשרים בקטנותם בלא חטא שיבכה עליהם ואם בוכה כו' מוחלין לו עונותיו שלא ימותו הבנים בעון אבותם ואמר בשביל כבוד שעשה לו מיירי באדם כשר גם שאינו בעל תורה דאלו בבעל תורה יש לבכות על התורה שהיה לו והיא חסירה לדורו במותו וק"ל:

שכך אומנתו כו'. ר"ל באומנות עושה כך להביא את האדם מעבירה קטנה לגדולה כמ"ש אקרא דמושכי עון בחבלי שוא וכעבות עגלה וגו' דמקרע בגדיו כו' ודאי דנמי עבירה היא דעובר בבל תשחית הוא והנהו רבנן נמי דקא עבדי בחמתם למרמי אימתא אאינשי ביתייהו היינו נמי בדבר דלא שייך בל תשחית דשלף מצבייתא ותבר מני תבירי ודו"ק:

שימה דמעתי בנאדך וגו'. משמע ליה דלא איירי האי קרא אלא במוריד דמעות על מת דבלאו הכי אסור לאדם להצטער ולבכות דלא הותר בכיה אלא למת וענין שסופרן הקב"ה ומניחן בבית גנזיו כו' ר"ל דמחשיב ליה בכלל יראת שמים כדאמרי' דאין לו להקב"ה באוצרו אלא יראת שמים כו' וק"ל:

לקוברו בחייו כו'. נראה מדה כנגד מדה דקאמר בסמוך קאי נמי אהא דכל זמן שמתעצל בהספד של חכם המת הרי הוא מחשיבו כחי והרי הוא כאלו הוא חי בקבר לפי דעתו אף הוא ראוי לכך לקוברו בחייו ומייתי ליה מקרא שנאמר ויקברו וגו' בהר אפרים מצפון להר געש כו' דמאי סימנא מצפון להר געש דתלי תניא בדלא תניא דהר אפרים מפורש בכמה מקראות ולא כן הר געש וע"כ דרשו דמצפון לאותו הר שזכר דהיינו אפרים געש ורעש עליהם להורגן כו' ודו"ק:

ימים האריכו כו'. פירש"י ימים האריכו שבלו ימיהם בטוב דחשיב אריכות ימים כדאמרי' כו' וכי יש שנים של חיים כו' אלו שנותיו של אדם שמתהפכות כו' עכ"ל והוא דחוק דאדרבה אשנים קאמרינן התם הכי ולא אימים וע"ק כפי מה שפירש"י שם שמתהפכות השנים מרעה שבילדותו לטובה בזקנותו כו' ע"ש מה שייך הכא דהא נקצרו שנותיהם ומתו מהר ולא באו אחרי מות יהושע מילדות לזקנה ואולי דאיכא לפרושי הכא בהיפך כפי אותה הסוגיא דהתם וה"ק הכא ימים האריכו דהיינו שחיו הרבה שנים אלא שבאותן שנים לא היה להם טובה וכאלו הוו מתים והיינו דשנים לא האריכו שלא היה להם שנות חיים להתהפך להם מרעה לטובה להיות חי מתוך מיתה כפירש"י שם ותו לא מידי ודו"ק:

דף קז.

ידאגו כו'. ר"ל ידאגו ובעו לאפושי ברחמי טפי נגד מה"ד ששלנו בהן וכה"ג אמרי' במס' מ"ק במשפחה שמת לה מת וק"ל:

דף קח.

יושב הקב"ה וזן מקרני ראמים כו'. מפורש פ"ק דע"ז:

דקדלו כו'. עיין ברש"י ובתוס' והוא דחוק וי"ל שידע שמואל שאותו גדול הבא חש במעיו ואפשר דשמע נמי שמואל שהגדול בא אליו לרפאותו שהיה שמואל רופא מומחה ושמואל וקרנא יתבי אגודא דנהרא כדי להקביל פני גדול וכשראה שגם המים דלו לאקבולי אפיה א"ל לקרנא זיל תהי כו' ודקאמר שהיו המים עכירי בזה ראה שאין המים הולכין כדרכן מלמעלה למטה מארץ ישראל לבבל אלא דהוו קדלו ממטה למעלה כדי לאקבולי אפיה ולכך הוו עכירי לפי שהלכו שלא כדרכן:

מלה"ד כו' א' הרגו מלך וא' הרגו כו'. במלתא דעלמא הוא דאוקמיה להאי בייתוסי ועיקר טעמא דע"כ תורת ה' גו' מן המותר בפיך היינו ממין המותר בפיך דבעור לא שייך המותר בפיך דאינה ראויה לאכול אלא ממין המותר בפיך קאמר ומה"ט נחורות ועקורות מותרין כמ"ש התוס' וק"ל:

דף קט.

בת חורין היא זו כו'. פי' בערוך יש לה כבוד ברוחות כבי חורין בבני אדם ע"ש:

דף קיג.

קרי למאני מכבדותיה כו'. ולקמן יליף שינוי בגדים מאהרן ומצינו ביה האי לישנא דכתיב ועשית בגדי גו' לכבוד ולתפארת:

הלוכך של שבת כו'. ומסיק דהיינו פסיעה גסה ובחול נמי אסור משום סכנה ואשמעינן האי קרא דבשבת איסורא נמי איכא והא דלא דריש נמי הכא דרכיך אסורין דרכי שמים מותרין משום דאע"ג דאיסורא ליכא סכנה מיהת איכא וק"ל. (כיצד מברכין ע"ש זבחים פי"ד ע"ש). :

דף קיג:

דבורך כו'. כאלו כתיב מדבר דבר דמ' מעשות חפציך קאי נמי אדבר דבר וענינו שהדבור במלאכת שבת כמעשה כמ"ש בבריאת שמים וארץ דכתיב (כי בו שבת) [וישבות] מכל מלאכתו אשר עשה וכתיב בדבר ה' נעשו וק"ל:

כאלו אוכל מבשר כו'. פירש"י אבותיו שמתו שם בגולה עכ"ל דאי משום מתי מבול לאו אבותיו הוא ומש"ה לא פריך הא אתמחי אתמחי אלא למ"ד משום כאוכל שקצים ורמשים דמבול דכתיב ביה וימח וגו' ונראה דבא"י אין לחוש משום אבותיו שמתו בא"י כיון דמציינין קברות ומטהרין אותם אין לחוש שיאכל עפר המת דמה"ט גזרו טומאה על ארץ נכרים אגושא ואאוירא ולא גזרו על כך בא"י וק"ל:

אלו בגדי שבת כו'. עיין פירש"י ועי"ל מדכתיב שמלותיך לשון רבים ולא כתיב שמלתך דרשו אלו בגדי שבת דלבשה בגדי חול וגם בגדי שבת לקחה עמה ולא הלבשתן עד אחר שירדה לגורן כדי שלא יאמרו זונה היא ובהא נעמי נמי חשה שלא תלבשה בגדים נאים של שבת עד אחר שתרד לגורן והיינו דכתיב ושמת ולא כתיב והלבשת והיינו תן לחכם בלבישה ויחכם עוד ברחיצה וסיכה ודו"ק:

דאלו עלי קא"ל שכב וגו' ואמרת דבר ה' וגו' ויאמר שמואל דבר וגו'. יש לעיין בזה מאי תן לחכם ויחכם עוד דמה חכמה נתן לו אם שיאמר ה' א"כ מאי ויחכם עוד שהרי שמואל לא אמר כן וי"ל משום דכל ג' פעמים ראשונים דקרא אותו הקב"ה והוא לא ידע לא אמר רק הנני ולא אמר כי שומע עבדך שחשב שעלי היה קוראו וא"ל עלי שהקב"ה קורא אותו וע"כ יאמר דבר ה' כי שומע עבדך והיינו תן לחכם והוא התחכם עוד מן הספק שאמר כמ"ש לו עלי לומר כי שומע עבדך דשמא הקב"ה קוראו ולא אמר ה' דשמא אין זו שכינה ודו"ק:

שהלכה ובאת כו'. במדרש עד לא אזלת אתת והוא אומר ותבוא ואח"כ ותלקט אלא שהיתה מסמנת הדרכים כו' כפירש"י בספר רות ע"ש והכא דרשו מכח הך קושיא ותבא ואח"כ ותלקט וגו' שהלכה ובאת למצוא בני אדם המהוגנים כו' ופירש"י מהוגנים שבקוצרים לילך עמהן עכ"ל ולא ניחא ליה לפרש שהלכה ובאת למצוא עניים מהוגנים שילקטו עמה דמה היה לה לחוש על כך אבל על קוצרים ודאי דהיה לה לחוש ועוד שלא הוזכר בקרא שלקטו אחרים עמה אבל הקוצרים הוזכרו בקרא וק"ל:

דבר חכמה כו'. נקט הכי דדינא הכי הוא אליבא דב"ה ממתני' דמס' פאה וקשה דשאר עניים ודאי נמי היו מדקדקין בכך לב"ה ב' לקט וג' אינו לקט לב"ש ג' לקט וד' אינו לקט ומאי דבר חכמה ראה בה ונראה לפרש ע"פ שמפרשים פלוגתייהו בירושלמי טעמא דב"ה ב' שנאמר לעני ולגר תעזוב אותם וטעמא דב"ש ג' שנאמר לגר ליתום ולאלמנה ע"ש בפי' הר"ם והר"ש והשתא רות שהיתה גיורת ועניה ואלמנה והיתה ראויה ליטול גם שלש דאפשר דב"ה מודה בהא דיש לעזוב לה ג' וקאמר דבר חכמה היה בה שלא תהיה נחשבת לג' המדוכים האלה וע"כ לא נטלה רק שתים לקט כשאר סתם בני אדם אליבא דב"ה וק"ל:

וכי דרכו של בועז לידבק כו'. לכאורה ממלת תדבקין שאמר לה ודאי דלא משתמע שדרכו לידבק עם הנשים דלא קא"ל אלא שהיא תדבק בנערותיו וי"ל דמ"מ לא הל"ל לה לישנא דדבוק דנאמר בדבוק נשים כמ"ש ודבק באשתו וגו' ותדבק נפשו בדינה וגו' אלא דהל"ל וכה תהיה עם נערותי אלא לדרשה וא"ל הכי לרמז שנאמר ורות דבקה בה אמר דשרי לאידבוקי בה ולא תאסר לבא בקהל דמואבי ולא מואבית כמפורש במס' יבמות ודו"ק:

עתידה מלכות כו'. דמלת הלום הוא מיותר דלא הל"ל לה אלא גשי ואכלת מן הלחם אלא דרמז לה שמלכות בית דוד יצא ממנה דכתיב כי הביאתני עד הלום וע"ש הראוי למלכות בית דוד כתר הולמתו כדאמרי' פ' כל הצלמים ולכך הלם חסר וי"ו ע"ש הולמתו וק"ל:

שהחומץ כו'. דמאי רבותיה שא"ל וטבלת פתך וגו' שזה ודאי מאכל פועלים אלא אשמעינן קרא למר שהחומץ יפה לשרב ולמר רמז לה כו'. שמעשיו קשין כחומץ ומנו מנשה דלא מצינו בכל מלכי יהודה שהרשיעו כל כך כמנשה ונתיישן כ"כ במלכותו חמשים וחמשה שנים כחומץ הזה שכל עוד שמתיישן הוא יותר קשה וק"ל:

ולא בתוך כו'. עיין פירש"י ובפשיטות י"ל דמצד הקוצרים קרא דלא צריכה אלא לדרשה לדיוקי מיניה ולא בתוך הקוצרים היינו שלא יהיה מלכות בית דוד בתוך ישראל רק מצדם שיהי' להם מלוכה אחרת:

ותאכל בימי דוד כו'. גם זה קרא דלא צריכה אלא דרמז לה ותאכל בימי דוד כו' כפירש"י לשון עושר הוא דוד ושלמה וחזקיהו כו' ע"ש ונראה לפום הך דרשה קמייתא דוד ושלמה וחזקיה יש לפרש כמשמעה על רות גופה ותאכל בימי דוד ותשבע בימי שלמה שהיתה חיה עדיין בימי דוד ושלמה כדאמר ר"א גופא בס"פ הספינה וישם כסא לאם המלך היא רוח אמה של מלכות ותותר בימי חזקיהו שלא חיתה כ"כ וכן לדרשה בתרייתא ותאכל בעולם הזה כו' יש לפרש על רות גופה וק"ל:

ותחת כבודו כו'. פירש"י ה"ג כו' ולפירושו לא פליגי ר"י ור"א אלא במשמעות דורשין ובתרתי בלשון כבודו ובלשון תחת וזהו דוחק ואינו מוכרח אלא דר"א נמי קרי למאני מכבדותיה ולא פליג בהא אר"י אלא בהא פליג דתחת משמע ליה לשון חליפין וס"ל דבגדים נשרפו והכא קאמר כבודו ממש דהיינו בגדים נשרף ותחתיו יהא אפר ושרפה כיקוד אש והשתא ניחא דג' מחלוקת בדבר לר"י נשרף הגוף ולר"א נשרפו הבגדים ולרשב"נ שריפת הנשמה ודו"ק (כיצד מברכין ע"ש):

דף קיד.

מנין לשינוי בגדים כו'. לענין שינוי בגדי שבת מייתי לה דה"נ בע"ש בגדים שבישל בהן כדכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו גו' אל ימזג בהן כוס לרבו דהיינו כסא דקידושא במעלי שבתא וק"ל:

גנאי הוא לת"ח שיצא במנעלים כו'. מפורש פ' כיצד מברכין:

כל משנאי אהבו וגו'. דהך פרשתא כולה בתורה קמשתעי ומסיים כי מוצאי מצא חיים וגו' ואמר גם בזה האיש שהוא מוצאי דהיינו ת"ח אם הוא משניאי בפני הבריות ברבים כפירש"י אהבו וגו' לא ימצא חיים וק"ל:

הא בגלימא הא בלבושא כו'. יש לכוין בזה ע"פ מ"ש פ' המוציא יין לבושא לא בושה גלימא שנעשה בו כגולם כי המדות של אדם הם בגדי אדם כמ"ש בכל עת יהיו בגדיך לבנים והמדות הבאים מצד החומר הם כגלימא שנעשה ע"י הגולם והחומר והבאים מצד הצורה הם נקראים לבוש שהחומר מקבל הצורה והיינו לא בושה על המדות הבאים מצד הצורה וז"ש תתהפך כחומר חותם ויתיצבו כמו לבוש דהיינו שיחזור לעתיד החומר להתלבש בצורה וע"ז אמרו בפ' חלק צדיקים יעמדו בלבושיהן כו' דקדק לומר בלבושיהן ולא אמר בבגדיהן דהיינו שיעמדו בבגדים לבנים מקבלים צורה ולא יבושו משא"כ הרשעים דיבושו לעמוד בגלימא שהוא סומק ור' ינאי לא החזיק עצמו כצדיק לעמוד בלבנים והיה מסתפק אם יתביישו חבריו ממנו שהוא יזכה להתלבש בצורה לעמוד בלבנים או שהוא יתבייש מחבריו שהם יתלבשו בצורה וק"ל:

בבגדים בלואים כו'. ועדיין ממש ויחף ממש ודאי דלא הלך כן שלש שנים אלא בבגדים מטולאים כו' קאמר ומייתי ליה הכא גם שהוא בכלל משניאי ע"פ הדבור שאני וק"ל:

בבנינו של עולם כו'. דהיינו בתורה שהיתה אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם וע"כ הם מקפידין ביותר אפי' מצד אחד על הטומאה וק"ל:

המקפיד על חלוקו כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דמה ענינו לכאן ונראה לפרש דה"ק איזהו ת"ח כו' המקפיד על חלוקו דקאי שפיר אלעיל דשל בנאין מצד א' ומפרש לה ר"י דבנאין היינו ת"ח ומייתי עלה דהיינו דאר"י איזה ת"ח כו' המקפיד על חלוקו להפכו גם אם לא יראה בו רבב מצד אחד הופכו על צד השני שמא ימצא בו רבב דמצד אחד נמי חוצץ בבגדו של ת"ח שהן בנאין ודו"ק:

איזהו ת"ח שבני עירו כו'. בכל הני קרא ת"ח בשם לויי דאינו ת"ח לכל דבר רק לאותו דבר דאיזה ת"ח שמחזירין כו' אף שאינו ת"ח גמור כיון שיש בו מדה זו להקפיד בעינו לעיין בבגדו אפי' מצד אחד יש להאמינו במדה זו על האבידה בטביעת עין ואיזה ת"ח הממנין כו' ר"ל על כל דבר שממנין את האדם מקרי פרנס לאותו דבר כיון ששואלין אותו דבר הלכה ר"ל בדבר הלכה של אותו דבר שמינו אותו עליה ולא בעי לידע שאר הלכות וכן איזהו ת"ח שבני עירו כו' לא איירי בת"ח גמור אלא שעוסק בחפצי שמים כגון בצרכי צבור אבל איזהו ת"ח כל ששואלין כו' הוא סתם ת"ח גמור בלא שם אחר והיינו כל ששואלין אותו הלכה בכ"מ ואמר דנ"מ למנויה פרנס על הצבור בכל מילי אי באחריה או לריש מתיבתא כדמסיק ודו"ק:

דף קטו:

סימניות מלמעלה כו'. סימניות אלו הן כמין נוני"ן הפוכין ולמ"ד שאין זה מקומה אלא כדי להפסיק בין פורענות כו' כדמסיק יש לכוין שע"כ באו אלו הסימנין בנוני"ן הפוכין כי הנו"ן מורה על פורענות כמ"ש פ"ק דברכות שע"כ לא נכתב נו"ן באשרי לפי שהיא מורה על הנפילה וע"כ הם הפוכים שיתהפך הנפילה לטובה ע"ש סומך ה' לכל הנופלים כמ"ש שם ולמ"ד ספר חשוב בפני עצמו ע"ש חצבה עמודיה שבעה באו הנוני"ן בספר זה שהוא קטן שבספרים שאין בו רק שני פסוקים לרמז שגם ספר הזה כולל נ' שערי בינה והם הפוכים שהם מתהפכים מדעת בן אדם שלא יוכל לעמוד עליהם וגם משה הנזכר בשני פסוקים האלה לא זכה רק למ"ט פנים כמ"ש ותחסרהו מעט מאלהים כדאמרי' במס' נדרים וענין שרמז שנחלקה התורה לז' ספרים כמ"ש שהיא אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם בז' ימי בראשית כמ"ש ואהיה אצלו אמון והיינו חצבה התורה עמודיה של עולם שבעה שהם שבעת ימי בראשית:

דף קטז.

שסרו מאחרי ה' כו'. וכמ"ש התוס' ואיתא במדרשות ומשום דלא מצינו שנקרא הר ה' רק מקום ב"ה שנתקדש לעולם אבל מקום שנתנה בו התורה לא נקרא רק הר האלהים או הר חורב והר סיני וע"כ דרשו שנסעו מאחרי ה' כתינוק הבורח מבית הספר לבטל מד"ת כי מנסיעתם מהר סיני שהיה בית המדרש שלהם נעשו בתי כנסיות של ע"ה לילך אחרי תאות לבם דמר"ח סיון בשנה ראשונה שבאו לסיני עד כ' אייר בשנה שנייה היו בבית הספר ולא חטאו עד אחר כך שחטאו מיד במתאוננים ושלוח מרגלים וכל השאר ואמר דדרך ג' ימים במדבר כו' עד כדי שלא ילינו ג' ימים בלא תורה שלא תתחזק להם ביטול תורה בג' ימים כמפורש בחידושינו שם וז"ש ואהרן ברית ה' נוסע לפניהם דרך ג' ימים לפי שהם סרו ממנו בד"ת דרך ג' ימים וזה פורענות ראשונה והפסיק בין פורענות זה לפורענות שנייה בפסוק ויהי בנסוע וגו' שאמר הכתוב ויהי בנסוע הארון להרחיק עצמו מהם דרך ג' ימים כדכתיב לעיל שהיה זה בעבור עונשן שהרחיקו עצמן מבית הספר ג' ימים התפלל משה ואמר קומה ה' ויפוצו אויביך שהם כנוסן של ע"ה כדאמרי' פזורן של רשעים טובה להן ולעולם וינוסו משניאיך שהם משניאי כמ"ש כל משנאי אהבו מות והם גם הת"ח היושבים בכנוסן של ע"ה כמפורש פ' אלו עוברין ואמר ובנחה הוסיף משה להתפלל שובה ה' להתקרב עוד להשרות שוב שכינתו בינינו עכ"פ על רבבות אלפי ישראל וגו' שהם כ"ב אלף משבט לוי שלא היו בכלל מבטלי התורה ולא הרחיקו עצמן מבית הספר שהוא מחנה לויה ושם היה משה רבן וגם הלוחות והארון קרוב להם ולא היו הלוים בכלל כל חוטאי דור המדבר כמפורש במדרשות ודו"ק:

ואחר הדלת והמזוזה וגו'. סיפיה דקרא כי מאתי גלית ור"ל שהשלכתני אחר הדלת כפי' רש"י ובמקום סתר שהוא בין הדלת למזוזה שמת זכרונך כינוי הוא במקום זכרוני גם כי מאתי גלית שאתה מכיר אותי וק"ל:

בין ישראל כו'. דהיינו שאומרים שהקב"ה החליף ישראל באומה אחרת מפני השנאה ומייתי ליה מדכתיב הלא משנאיך ולא כתיב שונאיך דהיינו משנאיך שעושין את ישראל כאלו אתה שונאן אני אשנא ובמתקוממך שהם הקמים על ה' באמונתך אתקוטט להתווכח עמהם וע"כ תכלית שנאה שנאתים ולא שנאת תנם אבל לאויבים היו לי דעתם להרגני כאויב הזה כדמסיק זימנא חדא אזיל ובעי לסכוניה ע"י הויכוח וק"ל:

דיקלא פלניא כו'. עיין פירש"י ויש ליישב דיקלא פלניא ר"ל התורה אית לי באורחא שקשה לי לעבור על ד"ת ויש לה דמיון לדקל כדאמרי' במס' ב"ק מאי סגולה מ"ד ס"ת ומ"ד דקל והשיב המין נעקריה דהיינו בויכוח שלהם נעקריה לתורה שהחליף אותה בדת אחרת כדלקמן אתבטלת אורייתא דמשה ואתייהב כו' ואמר להו דוכתיה קשי לי ר"ל קשי לי לקבל שאתם אומרים שהיא בדוכתא ובמקום התורה ח"ו כי תורתנו הקדושה לא תקבל שינוי ותמורה ודו"ק:

דף קטז:

בעו לאחוכי ביה עיילה ליה כו' לא קאמר שנתנה לו דודאי משום דבעו לאחוכי ביה לא הוו מפסדי להו שרגא דדהבא וחמרא לובא אלא דעיילה ליה לביתו שרגא והראתה לו בסתר שזה תתן לו שחד וכן ר"ג הוה עייל ליה חמרא ועדיין לא נתן אותו אלא שהבטיח אותו על כך ולבסוף אחיכו ביה ולא נתנו לו כלום וגם אמרו לו כן בדרך חוכא וטלולא תבעו זה את זה דודאי ידעו דין תורה דבמקום ברא ברתא לא תירות וכמ"ש לו נהור נהוריך כו' ואתא חמרא כו' דמזה ודאי הבין גם הוא דדרך חוכא וטלולא קאתו לתבוע זה את זה וק"ל:

דף קיז:

הני תלתא היום כו'. דכולהו יתורא דקרא הוו דה"מ למכתב ויאמר משה אכלוהו היום כי שבת היום לה' לא תמצאוהו וגו' וכתב ג' פעמים היום דכולהו קאי אאכלוהו דרישא דקרא כאלו כתיב ג"פ אכלוהו היום דהיינו ג' סעודות והרמז בא במלת ג"פ יום כדלקמן דניצול מג' פורעניות דכתיב בהו יום דכל הצלה וגאולה נקראת ע"ש יום והצרה ע"ש לילה וק"ל:

דף קיח.

מחבלו של משיח כו'. חבלו של משיח הוא קודם בוא משיח כפירש"י דור שבן דוד בא וכו' וקרא דמייתי לפני בא יום וגו' הוא יום שמשיח בא וי"ל דה"ק שיהיה נצול מחבלו של משיח ויזכה ליום בואו והוא מבואר שהוא ניצול מג' ימי צרה אלו כי אחר אלו ימי צרה יבואו ימי השביתה ומנוחה לצדיקים אשר השבת מורה עליהם וע"כ המשמרו ומעננו כראוי בג' הסעודות ראוי שגם אלו ימי צרה יהיו לו ימי מנוחה ושלום ואין צרה שוב אחריה וק"ל:

נותנין לו נחלה כו'. כתב הב"י בטור א"ח סי' רמ"ב שהוא מדה כנגד מדה שכשם שהוא מפזר מעות בלי שיעור לצורך שבת כן יתנו לו נחלה בלי שיעור כו' ע"ש ועי"ל דעונג שבת הוא נוגע לדבר רוחני לנפש יתירה לזכות בה ליום שכולו שבת דאין לה גדר במקום כך שכר עונג ההוא אין לו גדר במקום דאין לו שיעור ויהיה לפי דרשה דהכא לשון ופרצת מלשון פריצת והריסת גדר שלא יהיה לנחלתו גדר ומיצר ולא מלשון חוזק כפי' רש"י בחומש לפי פשוטו ונראה מה שנתנה ברכה זו ליעקב ולא לאברהם ויצחק לפי שבזכותם נתנה גם ארץ מיוחדת ונחלה שיש לה מיצר גם לשאר אומות דהיינו ללוט ולבני עשו כדכתיב לבני לוט נתתי את ער ירושה ולבני עשו וגו' אמנם בזכות יעקב שנשתלשלו הזכיות מאבות לבנים נתוסף להם ברכה זו ליתן להם נחלה בלי מצרים וק"ל:

דף קיח:

עונג זה איני יודע כו'. ר"ל דלא מצינו שיהא מותר להתענג לילך אחר המותרות אלא בשבח שנאמר בו וקראת לשבת עונג והוא מפורש שנותנין לו משאלות לבו מהטעם שהמפזר בסעודת שבת משום שהוא מצווה על העונג וכיון דאסור לאדם לשאול צרכיו בשבת אל ידאג על הוצאתו הגם שלא תשאל צרכיך בפה יתן לך הקב"ה משאלות לבך למלא הוצאתך כמ"ש הכל קצובין מר"ה חוץ מהוצאות שבת ויו"ט אם מוסיף מוסיפין לו וק"ל:

כאנוש כו'. נקט אנוש שדורו היו תחלת הקלקול לעבוד ע"ז כדכתיב ביה אז הוחל לקרא וגו'. ואמר מחללו אל תקרי כו' אלא מחול לו. דרשו כך דה"ל למכתב מחלליה בלשון נקבה גם שמצינו שבת לשון זכר מ"מ האי לישנא כתיב ביה מחלליה מות יומת בלשון נקבה ועי"ל דמלת מחללו כולה יתורא הוא דלא הול"ל אלא שומר שבת ושומר ידו וגו' כמו ושמרו בני ישראל וגו' ולא כתיב ביה מחללו וק"ל:

וכתיב בתריה ויבא עמלק כו'. ויש לדקדק בזה דהא לא סמך כלל פרשת המן לפרשת עמלק דפרשת מסה ומריבה מפסקת בין שניהם שהיא אחד מעשרה נסיונות וטפי הוה ניחא לן למימר דמשום נסיון דמסה ומריבה בא עמלק דסמיך ליה ועוד דכל זה נעשה ברפידים משא"כ מעשה שבת שנעשה כבר במדבר סין וי"ל אי משום נסיון דמריבה בא עמלק א"כ בנסיון דמרה שהתלוננו ג"כ שם על המים למה לא בא עמלק אלא ע"כ דנסיון דמי מריבה ומסה לא היה כדאי שיבא עליהם עמלק אלא דחילול שבת דפרשת מן היה מביא עליהם עמלק ונסיון דמסה ומריבה לא היה הפסק כיון דנעשה ברפידים כמו מעשה עמלק ועד"ז יתיישב שאמרו פ"ב דבכורות רפידים שרפו ידיהם מד"ת ולכך ויבא עמלק משום דכבר ע"י נסיון דמסה ומריבה מוסב שם רפידים מסה ומריבה כמפורש בקרא א"כ אח"כ דכתיב ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים לא ה"ל לקרות בשם רפידים אלא בשם מסה ומריבה שכן הוסב שמו לעיל מיניה וע"כ דרשו מיניה רפידים ע"ש שרפו ידיהם מד"ת והיינו שחללו שבת ששקולה כנגד כל התורה ואי לאו חילול שבת לא היה שולט בהם אומה ולשון ומ"ש שבת ראשונה אע"ג דכבר נצטוו במרה נקרא זה שבת ראשונה כמבואר בתוס' פ' ר"ע:

ב' שבתות כו'. טעם שני שבתות מבואר בפ' בנות כותים גבי מ"ש שם חסידים הראשונים לא היו משמשין מטותיהם אלא בד' כו' משום חילול שבת עי"ש:

יהא חלקי מאוכלי כו'. כל הני יהא חלקי דנקט במלתיה משום דהני מילי לא חשיבי בעיני עלמא לדקדק בהן אמר הוא שיהא חלקו עמהם וכדי לזרז בהן את הבריות אמר כן וק"ל. ה"ז מחרף כו'. משום דהלל נתקן בימים מיוחדים על הנס לפרסם כי הקב"ה הוא בעל היכולת לשנות טבע הבריאה ששינה בימים אלו ונמצא מי שאומרו בכל יום לא יתפרסם אומרו על הנס גם בימים

הראוים לפרסם נסי הש"י וה"ז כמחרף ומגדף שאין בידו חלילה לשנות טבע הבריאה ומשני בפסוקי דזמרה כפירש"י ב' מזמורים של הלולים כו' דאינן באים לפרסם נסיו אלא שהם דברי הלול ושבח דבעי בכל יום כדאמרי' לעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואח"כ יתפלל וק"ל:

מצוה להתפלל עם דמדומי כו'. שנאמר ייראוך גו' מפורש בפ' ת"ה:

ממתים בדרך מצוה כו'. לא שייך בזה דשלוחי מצוה אינן נזוקין דהיינו ע"י עסק המצות לא היו נזוקין והכא מיירי בדרך מצוה במת בעת שעסק במצוה ולא ע"י עסק מצוה:

וממוציאי שבת בצפורי כו'. ר' יוסי עיקר דירתו בצפורי היה כדאמרי' פ' אד"מ אחר ר' יוסי לצפורי אלא לזרז את אחרים אמר כן שיהו מאחרים לצאת מן השבת כמ"ש לעיל וק"ל:

מיושבי ב"ה כו'. עיין פירש"י ועי"ל דדרכן בב"ה דיש מהן היו יושבין שורות ויש מהן עומדין וע"כ אמר יהא חלקי מיושבי ב"ה שהן אין ממהרין לצאת מבהמ"ד משא"כ העומדין שקשה להן העמידה והם ממהרין לצאת וע"כ נסמך זה המאמר לדלעיל דאיירי קצת בכה"ג ודו"ק:

נטעתי ה' ארזים כו'. לפי שחשובים היו בישראל שנסמכו כולם ע"כ כינה אותם לארזים שכן מצינו בקרא החוח וגו' שהוא שפל שלח אל הארז שהוא החשוב וכן בהרבה מקומות בקרא והא דפריך והאיכא ורדימס ולא קאמר שלא נסמך ולא נקרא רבי ורדימס ולא ארז מקרי ולכך לא חשיב ליה בהדייהו דהני חמשה דנסמכו מקרו ארזים די"ל דמ"מ פריך דלא הוה קאמר ה' בעילות כו' כיון שהוליד גם השני ורדימס ומשני דאין זה שמו אלא דהיינו מנחם שנזכר כבר בשם רבי אלא דקרי ליה ורדימס כו' וק"ל:

לא קריתי לאשתי כו'. עיין פירש"י והוא דחוק וכי היה ר"י מתפאר בכך שאף שיחת חולין שלו הן דברי חכמה ויש לפרש דקרא לאשתו ביתו ע"ש שהיא עיקר הבית וכדי שתהא זריזה בכל צורך מלאכה בבית וכדאמרי' אעשה לו עזר וכי חטין כוסס כו' וכה"ג קרא לשורו שדה שיהיו עבדיו זריזין במלאכת השדה בשור דהיינו כדאמרי' שרוב שוורים עומדין לרדיא ולא לנכסתא ודו"ק:

במילה כו'. נקט מילה ולא ערוה ע"פ מ"ש פ' כירה דאסור להניח ידו כנגד פניו של מטה משום המילה אעפ"כ קאמר אני לא נסתכלתי בה ומשום צניעות בעלמא וקאמר דמלתא אחריתא הוה ברבי שלא הכניס ידו למטה כו' דהיינו משום הרהור עבירה ולכך נקרא קדוש דכ"מ שתמצא גדר ערוה נאמר בו קדושה:

אם אומרים לי חבירי עלה לדוכן כו' מה שיש לדקדק בזה עיין בחידושי הלכות:

מימי לא אמרתי דבר וחזרתי כו'. מפורש בפ' אין נערכין ע"ש:

תיתי לי דקיימית ג' כו'. פירש"י תיתי לי ישולם שכרי עכ"ל וק"ק וכי היו מבקשים שכר על קיום המצות והרי אמרו אל תהיו כעבדים כו' נראה לפרש ע"פ מ"ש בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו והבא לטהר מסייעין אותו דהיינו דמסייעין אותו מן השמים לקיים וז"ש תיתי לי כו' דמתוך שאני מקיים ג' סעודות תיתי לי סייעתא משמיא שאזכה שאוכל לקיימן וכמ"ש עשירים במה הן זוכין שמכבדין את השבת וכן רב יהודה קאמר אחרי שאני מעיין בתפלתי תיתי לי סייעתא משמיא שאוכל לעיין בתפלתי ובכוונת הלב כדברי התוס' וכן תפרש כל הני תיתי לי אחריני שאני בא לטהר ומהדר להחזיק בזו המצוה תיתי לי סייעתא משמיא לקיים רצוני וק"ל. (הרי"ף פי' תיתי לי אף שעברתי על רבי חדקא מ"מ ג' סעודות קיימתי וכן עיון תפלה אע"פ שאין אדם ניצול מג' דברים בכל יום לה"ר והרהור עבירה ועיון תפלה מ"מ מאחד מהן שהוא עיון תפלה נצלתי):

דלא סגינא ד' אמות בגילוי כו'. מפורש פ"ק דקדושין ע"ש:

דקיימית מצות תפילין כו'. עיין פירש"י דאל"כ מאי רבותיה דקיים מצות תפילין וציצית שהם מצות המפורשים בתורה וטעם שיעור ד' אמות בתפילין וציצית מטעם שלא ילך ד' אמות בגילוי ראש כמפורש שם:

צורבא מרבנן כו'. התחיל בצורבא מרבנן ומסיים ברבנן עבידנא יו"ט לרבנן ר"ל דכי חזינא לתלמידים שהם מקרו צורבא דרבנן או שפי' חוזק מדרבנן כפי הערוך והם ודאי יחידים דשלמו מסכת ללמוד כולה בשלימות עבידנא יומא טבא לכל רבנן כאלו חזינא דכולם למדו בשלימות עד סיומא וסמך לזו הסעודה איתא במדרש דעושין סעודה לסיומא של תורה וע"כ נקראת הסעודה זו בלשון סיום דבעי דשלים מסכתא וק"ל:

דף קיט.

אבי סדיא כו'. ר"ל שלא אתן שינה לעיני עד שאמצא לו זכות והיינו משום דלא חשיד הת"ח בעיניו ומר בר רב אשי הוסיף לומר משום דאוהב לו כגופו פסול הוא ליה לדינא וק"ל:

נצא לקראת שבת כו'. ואמר בואי כלה כו' מפורש פ' המניח ע"ש. צנורא דדשא. הוא החור ונקב שלמטה שהדלת סובב בו והוא קצת מקום מוצנע למעות להניח שם כמ"ש בפ"ב דברכות זיל שקלינהו מתחת צנורא דדשא וכן בפ' מציאת האשה דהוה שדי להההוא עניא ד' זוזי בצנורא דדשא וה"נ הכא הוה משלים להו ר"א בצנורא דדשא ששם ימצא מעותיו מהר וק"ל:

מדליק שרגא כו' דהוא מרא דשמעתין בפ' ב"מ דאמר הרגיל בנר כו' דמשמע דהאיש נמי חייב בנר וכמ"ש התוס' דהוו רגילי בנר הבעל והאשה ע"ש:

יוסף מוקיר שבי אכיל להו כו'. עיין פירש"י וי"ל אכיל להו כמשמעו שכבר אכיל להו כשיעורא לכבוד שבת ויבואו אלו לתשלומין כדמסיק דפרעיה שבתא וכל זה חזו כלדאי בככבים וק"ל:

בתליסר עיליתא כו' עיין פירש"י והוא דחוק שכוונו במספר י"ג בדרך גוזמא שאין זה מספר המשלים העשיריות ולא המאות כמ"ש בכ"מ ששים שהוא משלים העשיריות ונראה לכוין בזה המספר י"ג הנוגע לכל דבר שבקדושה כגון י"ג מדות של הקב"ה ומלת אח"ד שהוא גימטריא י"ג מורה עליהם שמדות הללו סובבים על אחדותו ואינן משתנים בריבוים רק לפי פעולת המקבל גם מדות התורה הקדושה הם י"ג שהתורה נדרשת בהם גם מדות האדם כשבא לכלל קדושת המצות הם י"ג שנים ולזה בקדושת השבת לעיל דזבן ר' אבא לכבוד השבת במספר הזה בתליסר איסתרי מתליסר טבחי על כוונה זו וזה יוסף מוקיר שבי מסתמא נמי דהיה קונה לכבוד שבת במספר הזה י"ג ועל כן זכה למספר הזה לי"ג עיליתא דדינרי והני תליסר גמלי ספיקי כו' נקנט נמי במספר הזה שהוא ודאי נוגע בדבר קדושה הנאמר באיסורי מאכלות וכן בפ' סדר תעניות דא"ל יהיבנא לך י"ג נהרי דמשכי אפרסמון דכייתא כו' דמענגת בהו על כוונה זו בקדושת עוה"ב ודו"ק:

עשר תעשר עשר בשביל כו'. יפורש פ"ק דתענית ע"ש:

וט"ז שלשלאות כו'. גם במספר הזה ודאי דיש לדקדק ומאי רבותיה דט"ז שלשלאות של כסף לגבי ט"ז משאוי בני אדם שהיה של זהב ויש לכוין ע"פ מ"ש במדרשות דמלאך דמדת הדין יש לו ט"ז פנים וכנגד זה העמיד ט"ז פנים של בני אדם סביב זה השלחן בנושאם אותו וכענין מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב וגו' להצילו ממלאכי משחית כמפורש בפ' מי שאחזו. ומסיים הכא וקערות וכוסות כו'. ועליו כל מיני מאכל כו' דע"י זה גם מלאך רע יענה אמן כדלקמן ודקדק נמי לומר ט"ז שלשלאות כו' שהיו בו לרמוז שיהיו הט"ז אפי של מלאך רע אסורים בט"ז שלשלאות כההיא דפ' מי שאחזו באשמדאי מלכא דשידא דיהבו עליה שושילתא ודו"ק:

וכשמסלקין כו' והארץ וגו'. בפ' כיצד מברכין אמרי' ר"ל רמי כתיב לה' הארץ וגו' וכתיב והארץ נתן לבני אדם ל"ק כאן קודם ברכה וכאן לאחר ברכה והשתא כשמניחין אותה אומרים לה' וגו' ניחא דהיינו קודם ברכת הנהנין ברכת הלחם כפירש"י אבל כשמסלקין אותה אומרים והארץ נתן וגו' אינו מבורר לן דמשמע לכאורה כשמסלקין את השלחן דהיינו אחר אכילה וזה אינו אלא לאחר הברכה קודם הסעודה ואכילה מיירי קרא והארץ נתן וגו' כדמוכח ההיא דברכות ויש ליישב דהיו מסלקין זה השלתן הזהב קודם הסעודה והאכילה ולא היו מניחין את השלחן הזה אלא משום כבוד שבת בכניסתו וכן היה דרכן לאכול בשלחנות קטנים לפני כ"א כמפורש בתוס' לקמן בשמעתין דבימיהן היו להן שלחנות קטנים לפני כל א' וא' ולא היו מביאין אותן לפניהם עד אחר הקידוש וק"ל:

זו לכבוד שבת כו'. זו היא מדת ב"ש שאמרו בפ' יו"ט מצא בהמה נאה אמר זו לשבת ואפשר דמדתו מרובה שהיה קצב ואפשר היה לו לסמוך למצוא אח"כ נאה הימנה ואעפ"כ לא סמך והניח הנאה לכבוד שבת וק"ל:

תבלין א' יש לנו ושבת כו'. שמעתי לפרש כי רמז לו תבלין ושמו שבת שיסבור הקיסר שהוא מין ירק עביד לריח ולטעם כמו ששנינו בסוף מס' עוקצין השבת משנתן טעם בקדירה וכוונת ריב"ח האמיתית על השבת גופיה ולפי הבנתו של הקיסר שהוא מין ירק דעביד לריח אמר לו הקיסר תן לי ממנו מאותו המין ירק וא"ל שאינו מועיל אלא למי ששומר שבת דהיינו כוונתו האמיתית ששבת שמה שמועיל למי ששובת בה ודו"ק:

ולקדוש ה' מכובד זה יוה"כ שאין כו'. עיין פירש"י ור"ל דוקראת לשבת עונג משמע בעונג אכילה ולקדוש ה' משמע דכולו לה' בלא אכילה וכה"ג אמרי' פ' אלו דברים הכל מודים בשבת דבעינן לכם דכתיב וקראת לשבת עונג ובעצרת פליגי דכתיב לה' וכתיב לכם וא"כ ע"כ ולקדוש ה' דמשמע כולו לה' לא איירי בשבת ולא מתוקמא אלא ביוה"כ שהוא נמי מקרי שבת. ואמר כבדהו בכסות כו'. הנהו אמוראי דהכא לא ס"ל כר"י דפ' ואלו קשרים דקרא למאני מכבדותיה ולכך לא מייתי ליה הכא אלא דע"כ כיון שאין לכבד יוה"כ באכילה ושתייה ע"כ מתוקמא מכובד בכסות נקייה וכן שמואל ורב דמפרשי בוכבדתו דכתיב גבי שבת לאחר ולהקדים לא ס"ל כר"י דמוקי לה לשינוי בגדים לעיל בפ' ואלו קשרים וה"נ פליגי אמוראי לעיל אר"י ונראה משינוי לישנא דלעיל גבי שבת קאמר שלא יהא מלבושך של שבת כו' והכא גבי יוה"כ קאמר בכסות נקייה דהיינו דבר נוסף על השבת שיהא שינוי המלבוש ביוה"כ בנקיות וע"ז סמכו ביוה"כ בבגדים לבנים נקיים וכדאיתא במדרשות דוגמת מלה"ש וק"ל:

רב ששת בקייטא כו'. פירש"י סגי נהור כו' אין פירושו מבורר לי ובפשיטות נראה לפרש דרב ששת רצה שיקדימו התלמידים בשבת כרב דאמר להקדים ולכך הושיב אותן בשבת במקום שיצטערו דהיינו בקייטא במקום החמה ובסיתוא בצל כדי שימהרו מתוך צערן לשוב לביתן לאכול סעודת שבת וק"ל:

דף קיט:

כאלו נעשה שותף כו'. כי האומר ויכולו הרי הוא מעיד על מעשה בראשית והרי הוא נעשה שותף עם הקב"ה כי בלתי עדותו לא יוודע עשייתו וכמו שהעשייה לא היה רק במאמר כדמייתי עלה בדבר ה שמים נעשו כן עדותו במאמר והו"ל כאלו נעשה שותף במאמר והוא מבואר שאמר אפי' יחיד כו' צ"ל ויכולו ר"ל אפי' יחיד שאין עדותו עדות גמור במקום אחר אעפ"כ צ"ל ויכולו להעשות שותף של הקב"ה בעדותו זאת באמירה בעלמא ודו"ק:

וסר עונך וחטאתך וגו'. דהאומר ויכולו הרי הוא נעשה שותף במעשה בראשית כדלעיל והיינו על אותה שעה דנאמר ויכולו במעשה בראשית בהכנסת שבת ואותה שעה נתכפר גם אדם הראשון על עונו כמפורש במדרש והאי קרא בישעיה כתיב שאמר לו המלאך כן ונקטו ליה ג"כ כאן בהאי לישנא לאמירת המלאכים:

אחד טוב כו'. מבואר כי יש לכל מצוה שבתורה מלאכים ממונים עליה האחד מסטרא דימינא שיהיה סניגור לאדם על קיום המצוה והא' מסטרא דשמאלא שיהיה קטיגור לאדם לעובר על המצוה והן הן ב' מלה"ש שאמרו כאן שהן ממונים על מצות שבת ואמר בקיום המצוה זו דמלאך טוב אומר יה"ר כו' ומלאך רע יענה אמן בעל כרחו יותר מתקיים באומרו אמן ע"ד שאמרו הודאת בעל דין כמאה עדים דמי וכן בהיפך שמלאך טוב אומר אמן והודאתו כמאה עדים דמי וק"ל:

שאינו צריך אלא לכזית כו'. ר"ל גם שא"צ אלא לכזית כגון שהוא שבע מסעודת מצוה שהיה לו בע"ש מ"מ משום כבוד שבת הבא יסדרו כאלו צריך לכל דבר כמו בשבת אחר וכן בסעודת לויה במ"ש שהוא שבע כבר מסעודת שבת מ"מ קאמר כה"ג משום כבוד שבת יסדרו בכל דבר וק"ל:

פת חמה כו'. טעם הדבר דיש לכבד השבת בסעודת לויה בדבר חדש שנתחמם אחר השבת ליהנות ממנו שהיה אסור בו ביום חמין ופת חמה וקרוב לזה טעם ברכת מאורי האש במ"ש וביוה"כ על הנר שהוא דבר שנתחדש ליהנות בו עתה שהיה אסור בו ביום שבת העבר ומשום דרוב אכילות ומשקין בשבת קרים רע לחולים קאמר דהחמין בסעודת לויה במוצאי שבת הם רפואה כמו מלוגמא וק"ל:

ואתא אריא ואכליה כו'. גם כי הוה קושטא דהוה סגי ליה בכל מ"ש בסעודת לוית מלכא בכוליא א' אין זה כבוד סעודת הלוית מלכתא שתהיה מכוליא א' שנתותרה מסעודת שבת אבל בעי סעודה באנפי נפשיה כדקאמר לעולם יסדר אדם כו' כמ"ש לעיל:

בכל כחו כו'. ראיתי מפרש כינוי דכחו אקב"ה וכמ"ש משה יגדל נא כח ה' וגו' שהצדיקים בתפלתן מטילין כח וגבורה בפמליא של מעלה והיינו לקרוע גזר דינו כמ"ש ויאמר ה' סלחתי כדברך ומייתי לה בפרוע פרעות גו'. לפי זה הדרש יהיה בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון פורענות כפירש"י ולדרוש דאפי' יש בו שמץ של ע"ז כו' יהיה ג"כ בפרוע מלשון ביטול ופרעות מלשון גילוי שמץ של

ע"ז כפירש"י בחומש גבי כי פרעה אהרן לשמצה גו' ע"ש ועיין בסוף נזיר ובפ' אלו דברים מעלת וגודל עניית אמן ובחדושינו:

שערי ג"ע כו'. כי הג"ע יש לו הרבה שערים מחיצה לפנים ממחיצה וכמ"ש כל צדיק וצדיק נכוה מחופתו של חבירו ובפ' שואל אמרו כה"ג כל צדיק וצדיק יש לו מדור לפי כבודו ואמר שזה העונה אמן בכל כחו שפותחין לו כל השערים מחדרי ג"ע. ומייתי לה אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרין כו'. והא' נחה במלת שומר א"נ דמלת שומר במקומו עומד מלשון המתנה והיינו שממתין בכל סוף ברכה לדקדק איזה ברכה היא לומר אמן עליה שלא יהא אמן יתומה ואל תקרי דקאמר לאו דוקא וכן מצינו בכמה מקומות בתלמוד ודו"ק:

אל מלך נאמן כו'. האל הנאמן קרא הוא ומפורש בפ"ק ומתרגמינן אלהא מהימנא והשתא העונה אמן מוסיף ברמז מלך שהאל נאמן הוא המלך הנאמן והיינו דבכל השנה אומרים האל הקדוש האל המשפט שהוא בעל היכולת והוא נותן כח וממשלה לכל כדאמרי' והמתנשא לכל לראש דאפי' ריש גרגותני משמיא מוקמי ליה אבל בר"ה ויוה"כ אומרים המלך הקדוש והמלך המשפט שהוא אז מלך על כל העולם לדונם ביחידי שע"כ שמע ישראל וגו' ה' אחד הוא מהמלכיות שבר"ה וז"ש אל מלך נאמן כי שם אל שנקרא הקב"ה בכל השנה ושם מלך שנקרא בר"ה ויה"כ הוא נאמן ואמיתי בו משא"כ שם אל שנאמר בע"ז לא תשתחוה לאל אחר ושם מלך שנאמר במלכי בני אדם אינו נאמן בהם רק מלה מושאלת ולא שם אמיתי בהם ודו"ק:

אין הדליקה מצויה כו'. כבר כתבנו בריש פ"ק דב"ק דאין לך פורענות כמו האש שמכלה את הכל כמ"ש בסדום וה' המטיר על סדום אש וגו' וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ולא כסדום ממש ע"פ מ"ש בפ"ק דקדושין דדרש מזמור לאסף באו גוים שאמר שירה על שכילה ה' חמתו על העצים ועל האבנים והותיר לנו שריד וכה"א כלה ה' חמתו ויצת אש בציון וגו' ע"ש וז"ש דמשום חלול שבת הדליקה מצויה שהיא הגדולה שבפורענות שנאמר ואם לא וגו' והצתי אש בשעריה וגו' דהיינו לא כליון גמור כמו בסדום אלא על עצים ואבנים של שעריה ואמר דא"כ מאי לא תכבה דלפי פשטיה משמע ח"ו כליון גמור ומשני בשעה שאין בני אדם כו' דהיינו שרוב שריפות באים ביום השבת שאין בני אדם כו' ויש רמז בזה בקרא שע"כ לא תבערו אש יצא לחלק מכל ל"ט מלאכות כדי שלא תבערו אש וגו' שלא תבוא עליכם פורענות של אש ודו"ק:

בשביל שחללו בה שבת כו'. לכאורה דכל הני אמוראי דכל חד אמר לא חרבה ירושלים אלא בשביל זה כו' וכל חד נקט מלתא אחרינא דפליגי אהדדי אבל מדלא קאמר ר' אבהו אמר כו' וכן בכל אינך אלא וא"ר אבהו כו' משמע דלא פליגי ונראה משום דכל מעשה אדם גם מאורעותיו הם נמשכים ומסוגלים לפי מעשה ז' ימי בראשית כמו שהאריכו בזה חז"ל בס"פ מי שהחשיך דאיכא למ"ד מזל יומא גרים כו' ע"ש ואיכא למ"ד מזל שעה גורם דהיינו שצ"ם חנכ"ל והוא ג"כ לפי התחלת ז' ימי יצירה וע"ז אמר הכתוב ויספתי ליסרה אתכם שבע על חטאתיכם וגו' וכמ"ש כל זה בפ' הניזקין גבי מעשה אשה ושבעה בניה כו' ע"ש באורך והוא ענין דשמעתין דכ"א מהאמוראים אמר חורבן ופורענות של ירושלים הבאה לפי מזל היום שהיה הרע כפי החטא שהיה בה והתחיל מיום השבת כי הוא הקדוש ואמר לא חרבה ירושלים בפורענות של שריפת אש כמ"ש ויצת אש בציון אלא בשביל שחללו בה השבת שנאמר ומשבתותי העלימו וגו' הרבה עבירות חשב שם באותו ענין שנאמר כהני חמסו תורתי גו' אבל ממה שהזכיר זה הפורענות ואשפוך חמתי באש וגו' מוכרח דבשביל חלול שבת בא זה הפורענות כמ"ש לעיל דבשביל חילול שבת הדליקה מצויה כו' ומשבתותי העלימו דקאמר אכהנים קאי שהם מורי התורה ולפי שאיסורי שבת אין ידועין להמון עם כמ"ש הרמב"ם כגון הקשירה וטלטול והליכה ודבור שלא לצורך וראוי לת"ח שהוא הכהן להודיען לע"ה אבל הם הכהנים העלימו עיניהם של ע"ה בכל זה ועי"ז אחל בתוכם כמ"ש אות היא ביני וביניכם וגו'. ור' אבהו אמר לא חרבה ירושלים בפורענות הגלות אלא בשביל שבטלו ק"ש שחרית כו' שנאמר הוי משכימי וגו' כי כן דרך המשכרים במ"ש לכבוד סעודת לוית מלכתא שמבטלין ק"ש של ערבית ולמחר גם בשחרית עוברים זמן ק"ש ואומרים הוי כי עדיין ראשי דוי. ואמר וכתיב והיה כנור ונבל וגו'. קיצר הכא התלמוד וסמך אהך דפ"ב דסוטה כל השותה בד' מיני זמר מביא ה' פורענות כו' כי תחת שהיה לו לקרא ק"ש בד' ברכותיה בלילה הוא שותה יין בד' מיני זמר ונעשה שכור ומבטל ק"ש בד' ברכותיה שנאמר ואת פועל ה' וגו' ע"ש:

ורב המנונא אמר לא חרבה אלא בשביל שבטלו בה תינוקות של בית רבן קראן בשם בית רבן ע"ש דעיקר לימודן בבית ולא בחוץ וכמ"ש לקמן אין עולם מתקיים אלא בהבל תינוקת של בית רבן וז"ש שפוך חמת ה' בשביל שהעולל בחץ ולא בבית רבן ואמר וסוד בחורים שהולכים כן ביחד ברחובות כאלו יש להן סוד לדבר זה עם זה ואינן יושבין באהל בית מדרשם וסיים הפורענות בזה כי איש וגם אשה ילכדו וגו' שאביהם ואמם ילכדו בעון זה שהיה להם להשגיח על בניהם שלא ילכו בחוץ ולהוליכם לבית רבן:

ואמר עולא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא היה להם בושת פנים כו' שנאמר הובישו וגו'. פתח בלשון נוכח הובישו וסיים בלשון נסתר לא יבושו וגו' כי הבושה היא היראה כמ"ש למען תהיה יראתו על פניכם היא הבושה ואמרו יה"ר שתהא מורא שמים עליכם כמורא ב"ו לפי שמכמה עבירות אדם מחרחק מפני שהוא לפני ב"ו וע"כ אמר הנביא אל הרואים בעון חבריהם הובישו אתם שהייתם נקל ושפל לפני חבריכם שתועבה עשו בפניכם ובוש לא יבושו מכם גם הכלם לא ידעו הקטנים בכלל הכלמה כמ"ש דמכלמו ליה ומכלם ואתם אפי' הכלמה אין בכם וע"כ יפלו בנופלים לגיהנם כמ"ש עז פנים לגיהנם כו':

שהשוו בה קטן כגדול כו'. ע"פ מ"ש בסוטה מיום שגברה החנופה כו' אין אדם יכול לומר מעשי נדולים ממך שהחנופה מביא לעשות קטן כגדול וז"ש כעם ככהן לא אמר עם ככהן דהוה משמע שמניח לכהן מעלתו אלא שמחשב גם העם כמעלת כהן וכן לא אמר כהן כעם דהוה משמע שמשפיל הכהן כעם ומניח העם במעלתו אבל אמר כעם ככהן כ' הדמיון בשניהם שהוא מחשיב העם כראוי לכהן ומשפיל הכהן כראוי לעם והיינו לענין תורה ויחס עם נגד כהן וכן תפרש כעבד כאדוניו וכמלוה כלוה וגו' ואמר בפורענות בזה הבוק תבוק הארץ גו' שמביא לארץ חסרונות וריקות במורי התורה ובשאר דברים שזכר:

אלא בשביל שלא כו'. שריה הם הם המוכיחים לאחרים אבל זה לזה לא הוכיחו וחיישינן לגומלין ודימה אותם לאילים שראשו של זה בצד זנבו של זה הוא משל שאין משגיח בכל מעשה חבירו מראשו ועד סוף רק על זנבו וסופו בקצת ואמר בפורענות לא מצאו מרעה דהיינו כי גם שרים הם אשלח עליהם מכת רעב:

ואר"י לא חרבה ירושלים אלא שביזו בה ת"ח שנאמר ויהיו מלעיבים במלאכי האלהים ובוזים וגו'. מלאכי אלהים משמע ליה דהיינו ת"ח דהא בנביאיו כתיב בהאי קרא ומתעתעים בנביאיו וכדאמרי' כי מלאך ה' צבאות הוא אם הת"ח הוא כמלאך כו' ואמר בפורענותן דאין מרפא למכתן דאמר לעיל מיניה וישלח ה' וגו' השכם ושלוח ביד מלאכיו לשוב מחטאם והם מוסיפין סרה ומלעיבים במלאכיו ובוזים אותן ע"כ אין למכתן רפואה וכמ"ש על מה תכו דהיינו שהמלאך שהוא הת"ח מוכיח אתכם על מה תכו ואתם תוסיפו סרה לבזותו ע"כ כל ראש לחלי וגו' לא זורו ולא חבשו וגו' דהיינו מכה שאין לה רפואה:

ובנביאי וגו'. משום דלעיל מיניה כתיב באבותינו הצדיקים שהיו בארץ אויביהם והקב"ה הצילם כמ"ש ויתהלכו מגוי אל גוי וגו' לא הניח אדם לעשקם וגו' וכאן כתיב בלשון צווי אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו דא"א לפרש למשיחי ממש שהם המלכים והכהנים ולנביאי ממש דלמי צוה כן וע"כ דרשו על התינוקות של בית רבן ועל התלמידי חכמים צוה כן שלא יגעו בהן בתינוקות של בית רבן ולא ירעו להם לת"ח ומשיחי הן תשב"ר ע"ש גדולתן וחשיבותן כדאמרי' למשחה לגדולה כדמסיק שאין בהן הבל של חטא ורש"י פי' בע"א:

הבל שיש בו חטא כו'. ר"ל דגם התורה שהיא רק בהבל פיו של אדם אינו דומה כו' דהבל שאינו של חטא הוא יראת ה' טהורה כמ"ש נושא אשה ואח"כ לומד תורה הוא יראת ה' טהורה וק"ל:

ואמר רבה לא חרבה ירושלים אלא בשביל שפסקו ממנה אנשי אמנה שנאמר שוטטו בחוצות ירושלים וגו' ובקשו ברחובותיה ר"ל במקום משא ומתן של הבריות אם תמצאו איש ר"ל אם תמצא אותו איש שאינה אותך כי מיד שמאנה חברו במשא ומתן הרי הוא מחביא עצמו כדי שלא ימצאהו הלוקח מהר וישהה ביד הלוקח החפץ כדי שיראה לתגר ואם גם תמצאהו בשוק אם יש עושה משפט מבקש לעשות משא ומתן באמונה מה כתיב הכם אריה מיער זאב וגו' שהם העובדי כוכבים שמבקשין ממון ישראל. והנה רוב עונות וכמעט כולם הם בדור הזה בעו"ה. איסורי שבת מעט מזעיר שנזהרים בהם ורבים שאינן יודעין באיסורן וראוי בכל קהלה להודיע ברבים לדרוש להן ולהודיע איסורן. ובכל מ"ש רבים הם שדרך חיוב הוא להם להשתכר במ"ש ולבטל ק"ש של שחרית בזמנו. ביטול תינוקות של בית רבן הוא מצוי בכל קהלה גם הבחורים מבטלין רוב הימים בבין הזמנים והולכים ברחובות בביטולים וטיולים. בענין שהשוו קטן כגדול הוא פרוץ בדור הזה שכ"א רוצה להיות רב ואב"ד באין תורה והוא בכלל רבים חללים וגו' וכ"א רוצה להנהיג עצמו בעשירות בין בבגדים בין בבתים ובכל דבר וזה יבא לגזול חבריו. ההוכחה בעיקרי הקהלות אינה כלל שאומר כ"א על חבירו ראוי לחוש על כבודו. ביזוי ת"ח ושלא לקבל תוכחתם מצוי הוא בכל יום. משא ומתן אינו באמונה בכל מיני אונאה ורבית וגזילה עד שנעשה כהיתר למי שבא לידו ממון חבירו ואינו משלם ויש לכל יראי ה' וחרד לשום לבו לכל זאת ומי שבידו למחות ימחה ויוכיח זה את זה על כל זאת והיה ראוי להאריך בכל זה אך אמרתי לי אולי לא יהיה משגיח בדבר וכבר אחז"ל בכל כיוצא בזה מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין:

כי יתפוש איש באחיו כו'. דרשוהו לענין תורה דלפי פשוטו היאך יטעו לומר על מה שאין לו שיש לו בדבר שיש מראית עין ועוד שהם אינן אומרים רק שמלה לך וחשוב אתה בענינו והוא מוסיף לומר ובידי אין לחם ואין שמלה ולכך דרשו דלענין תורה מדבר שמלה לך דברים שבני אדם מתכסין בהם כשמלה ודברים שאין בני אדם עומדין כו' עיין פירש"י כאן אבל בספר ישעיה פירש בע"א דברים שמחוורים כשמלה כו והמכשלה שאנו מוכשלין באיסור כו' ע"ש דהשתא ניחא שהם א"ל שמלה לך דהיינו שבא לכלל הוראה שהוא מחוור כשמלה והוא מוסיף לומר שלא יטעו בו שאפי' מקרא אינו יודע דהיינו לחם והשתא ניחא דפריך דלמא כו' ואמרי ליה אימא לן דאשמלה שבא לכלל הוראה עדיפא ה"ל למפרך דלמא שאני התם היאך יקבל עליו להורות להן כיון שאינו יודע להורות כלל אלא מהא דהוסיף לומר אין לו לחם דהיינו מקרא שאין בכלל מקרא כדי להורות קאמר דלא פסקו מהן אנשי אמנה וקאמר דלמא משום דא"ל אימא לן ודו"ק:

דף קכא.

ולא הניחן מפני כבוד השבת כו'. לא אמר משום איסור שבת אפשר דהוא גם ידע דליכא איסורא כדמסיק דאצ"ל אל תכבה אלא משום כבוד שבת בעלמא החמיר על עצמו וכדי שלא יחשדוהו שהוא א"ל כבה וק"ל:

דף קכז.

גדולה הכנסת אורחים כו' דכתיב ויאמר ה' וגו'. כמ"ד במס' שבועות דהאי שם קדש ומאין יצא להם לדרוש כן מפורש באורך בפ' הפועלים ולא תקשי אההיא דאמרינן התם חזייה להקב"ה דקאי אבבא כו' והיינו דכתיב אל נא תעבור וגו' כמו שהקשו התוס' שם הכל יבואר שם ועיין ג"כ בפ' שבועות העדות בזה וע"ד זה יש לפרש מה שאמר הכתוב ויבא אהרן וגו' לאכל לחם עם חותן משה לפני האלהים דהיינו שבאו לאכול לחם עם חותן משה שהיה האורח לפניו וקודם קבלת השכינה כי מצות הכנסת אורחים מוקדמת מהקבלת פני השכינה ולפני בזמן כמו לפני בא יום ה' הגדול וגו':

שלא כמדת הקב"ה כו' נראה שהוא נותן טעם אל ענינו גם כי בב"ו לפי מדתו לאו אורח ארעא שיאמר הקטן אל הגדול שימתין עליו שהוא פוחת כבודו שהקטן ילך אחר עסקיו והגדול ימתין עליו עד שיחזור אליו אבל בהקב"ה לפי מדתו כי מלא כל הארץ כבודו וגם אם אין מסתלק גילוי שכינתו וממתין עד שיחזור אברהם אליו אין שם ח"ו פחת כבוד המקום ב"ה שע"כ נקרא מקום כי הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו וק"ל:

אוכל מפירותיהן בעוה"ז כו'. עיין בתוס' ובחידושינו בהלכות:

דף קכז:

הני בהני שייכי זו היא גירסת רש"י כמ"ש הר"ש בריש פ"ק דמס' פאה ע"ש ופירש"י הכנסת אורחים וביקור חולים היינו גמ"ח ועיון תפלה היינו בכלל גמ"ח דכתיב גומל נפשו וגו' ובפירוש הר"ש הוסיף דנפש זו תפלה דכתיב ואשפוך את נפשי לפני ה' וגו' ע"ש ול"נ לפרש דעיון תפלה בכלל הבאת שלום הוא דהתפלה מביאה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים ולרבותא נקט והבאת שלום בין אדם כו' וק"ל:

שמא פרקמטיא כו'. יש לדקדק אמאי לא הוה אמר ליה תן לי מזו פרקמטיא דהא אפי' קרקע רצ ליקח ועוד לפי מה שכתבו התוס' בריש פרק הפרה בשם ר"ת דבשכיר אפי' לית ליה זוזי לשוכר אמרי' ליה זיל טרח ואייתי זוזי דגבי פועל כו' ע"ש וא"כ היה לו לטרוח ולמכור פרקמטיא שלו

במזומנים ולתת לו שכרו במעות וי"ל שהיה עי"ה כדלעיל ולא היה לו קונה באותה שעה לפרקמטיא זו וכצ"ל בפירות שמא אינן מעושרות ולא היה לו שהות בעי"ה לעשר פירותיו והשכיר מיהר לילך לביתו בו ביום ובכל הני המ"ל נמי דשמא הקדיש כל נכסיו לשמים כמו שאמר לבסוף נבי תן לי כרים כו' אלא כל זמן שהיה לו לתלות במלתא אחרינא לא תלה הדבר בהקדיש כל כו' עד שח"ל תן לי כרים וכסתות כו' שראה אותן בביתו ולא היה לו לתלות בשום דבר רק בהקדיש כו' ודו"ק:

א"ל העבודה כך כו'. לאו בעבודת המקדש קאמר דהא מעשה דחסיד א' הוא ר"י בר אלעאי או ר"י בן בבא אחר החורבן היה אלא דכך היה שבועתם העבודה לשמים וברמז נקודות עבודה הם נקודות שם של ד' וק"ל:

כך המקום כו'. גם שאמרו בפ' כל כתבי יהא חלקי עם מי שחושדין אותו ואין בו מ"מ אין אדם רוצה שיהיה נחשד וגם נראה שלא אמר כך יהא חלקי כו' אלא במי שלא היה מביא את עצמו לידי חשד אבל בכל הני דשמעתין דמתוך מעשיו מביא עצמו לידי חשד לא אמר ר"י יהא חלקי עמו דלא היה לו להביא עצמו לידי חשד וק"ל:

דף קכח.

בני מלכים הן כו'. בספר ישן אין כוונתם בזה אלא לפרש מה שכתוב בתורה בנים אתם לה' וגו' וכתיב יאמר להם בני אל חי וגו' לפי שישראל בני מלכים הן ולא בני עשרה שליטים אשר הם בכוכבים ולא בני שרים ומושלים כי חלק ה' עמו וגו' עכ"ל ודו"ק:

דף קכט.

ול"ש בימות החמה איתמר נמי א"ר חייא בר אבין כו'. הקיז דם ונצטנן כו' כן נראה גירסת הרי"ף והרא"ש ומיירי נמי הך דהקיז דם ונצטנן כו' דיעשו לו מדורה ואפי' בתקופת תמוז היינו אפי' בשבח דהוי כחולה שיש בו סכנה ודוחה שבת אבל א"כ קשה דהאיך בא אביי למימר והא קעבר משום בל תשחית הא אין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש ואפי' שבת הוא דוחה אבל בכל נוסחאות גמ' שלפנינו לאגרסי איתמר נמי אלא גרסי אמר רב חייא ב"א כו' הקיז דם ונצענן כו' ומלתא באנפי נפשיה היא ולא אייר בשבח כלל אלא בחול והוי כחולה שאין בו סכנה ותו לא מידי ודו"ק:

ויקח מנעלים כו'. פירש"י שאין לך בזיון מן המהלך יחף כו' עכ"ל ולפי סוגיין דשמעתין נראה דמשום צינה נגעו בה וכדאמרי' פ' יוה"כ חיה תנעול סנדל כל שלשים יום משום צינה וה"פ ימכור אדם קורות ביתו גם שהוא קשה מחמת השמש דזרחה עליו תמיד כדלקמן מ"מ ימכרם כדי לקנות לו מנעלים שלא ילך יחף דיותר קשה משום צינה ואם אין לו מה יאכל ביום הקזה הוא יותר קשה מהולך יחף וע"כ ימכור מנעליו ויספוק כו' וק"ל:

נפשא חלף נפשא כו'. כמ"ש כי נפש כל בשר דמו הוא וגו' וסומקא חלף כו' דעיקר שתייתו ושכרותו ביין אדום כמ"ש חכלילי עינים מיין וגו' ואל תרא יין כי יתאדם וק"ל:

דף קכט:

בתלתא בשבתא מ"ט לא משום דקיימא ליה מאדים בזיווי כו'. עיין בחידושי הלכות:

דנפיק ביה זיקא ושמיה טבוח כו'. מפורש באורך בפ' נגמר הדין גבי זובח יצרו כו' ע"ש:

דף קל.

עיר א' בא"י שהיו כו' והיו מתים בזמנן כו'. והוא מדה כנגד מדה על שהיו מדקדקין לעשות כלי מילה אפי' בשבת כדי לקיים מצות מילה בזמנה גם הם מתו בזמנן ואע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר יצחק היה הראשון שנימל לח' בזמנו מת בזמנו אברהם שנימול שלא בזמנו מח ה' שנים קודם זמנו כדאמרי' פ"ק דב"ב וק"ל:

שש אנכי על אמרתך כו'. עי' פירש"י ויתפרש האי קרא שש אנכי וגו' ע"פ הדרש שהביא והוא בפ' התכלת דדוד היה מצטער כשראה עצמו במרחץ ערום בלא מצוה אחרי זאת כשמצא המילה היה שש עליה כמוצא שלל רב בלי טורח מלחמה כן מצא בגופו המילה תמיד בלי טורח ומעשה כלל משא"כ התפילין והציצית ומזוזה שאין תמיד עליו בלי עשייה וק"ל:

בוכה למשפחותיו על עסקי משפחותיו כו'. מפורש פ' יוה"כ:

כאלישע בעל כנפים כו'. כתבו התוס' פ' במה טומנין מדנעשה לו נס מסתמא היה זהיר בהן והיה לו נוף נקי כו' ע"ש ובהאי לישנא דקראו אותו בעל כנפים רמזו בו שהיה גוף נקי כמלאכים הללו שנאמר בהו ובעל כנפים יגיד דבר וק"ל:

ינקרו את מותו כו'. שהוא מקום תפילין שבראש ועל של ראש גזרו שהיא מונחת בגלוי ונאמר בה וייראו ממך וגו':

מ"ש כנפי יונה כו'. ר"ל דודאי דהוצרך לו למנקט במלתיה שום דבר כדי להציל עצמו ושפיר קאמר כנפים אבל יונה לא הוה איצטריך ליה למנקט במלתיה אלא הוי ליה למימר סתם כנפים ויהיה במשמע נמי של שאר עופות ומשני משום דדמי כ"י ליונה כו' כנפים מגינות כו' עי' פירש"י אבל התוס' פ' במה טומנין פירשו בע"א ע"ש:

מצות מגינות עליהם כו'. היינו כמ"ש בפ' היה נוטל דמצוה אגוני מגנא מן הצרה אבל אצולי מן החטא לא מצלי וכפי' הר"ש בתוס' שלא עשה כהוגן במה שלא מסר עצמו לומר תפלין הן:

דף קלג:

זה אלי ואנוהו התנאה לפניו כו'. מפורש במכילתא ר"י אומר וכי אפשר לאדם להנוהו לקונה אלא התנאה לפניו במצות כו' וכה"ג דרשו פ"ק דסוטה אחרי ה' תלכו וגו' וכי אפשר לאדם להלך אחר השכינה אלא להלוך אחר מדותיו מה הוא חנון רחום כו' דהיינו כדאמר אבא שאול הכא הוי דומה לו כו' ורש"י פי' הוי דומה לו כמו אני והוא כו' ולולי פירושו נראה דלאבא שאול נמי פי' ואנוהו התנאה לפניו במעשים וק"ל:

דף קלז:

אשר קדש ידיד כו'. עי' פירש"י ותוס' ועי"ל דאכלל ישראל אמר אשר קדש ידיד שקראן הכתוב ידיד כדכתיב מה לידידי בביתי וגו' כפירש"י לפי פשוטו בספר ירמיה וכתיב את ידידות נפשי וגו' ואמר בהם מבטן עש"ה העמוסים בני בטן ואמר חוק בשארו שם לא כשאר חוקים שאינן בגופו של אדם כמו התפילין והציצית אבל זה החוק הוא למעלה בגופו של אדם כההיא דפ' התכלת שכתבנו לעיל ואמר וצאצאיו של אברהם הנזכר לעיל חתם באות ברית קודש שהמילה היא אות ברית כמ"ש לאברהם והיה לאות ברית ביני וגו' והוא חותם הקודש ע"ש גדר ערוה דכ"מ שתמצא גדר ערוה נאמר בו קדושה וכמ"ש שהמילה באה למעט תאות המשגל ועל כן בשכר זאת צוה הקב"ה לאברהם להציל ידידות שאריתנו דהיינו גופינו משחת דהוא הגיהנם כמ"ש בפ' עושין פסין שאברהם יושב על פתחו של גיהנם ומסיק משם למי שאין בו דבר ערוה ועבירה וכל הבא על הנכרית נמשכה ערלתו ולא מבשקר ליה והיינו למען בריתו אשר שם כו' ודו"ק:

שאלמלא דם ברית חקות שמים וארץ לא נתקיימו כו'. מפורש פ"ד דנדרים ע"ש:

דף קלח:

כשהוא אומר כו'. לכאורה קשה כיון דמקרא דכתיב בתורה ליכא למילף אלא מכח קראי דנביאי לא הוה ליה לאתויי אלא האי קרא דנביאים דמפורש ביה דאבדה חכמת וגו' דהיינו תורה וי"ל דמייתי האי קרא דתורה משום פירושא דקרא דנביאי דמאי לשון הנני יוסיף להפליא וגו' ומאי לשון הפלא ופלא כפול אבל השתא דהפלאה זו שנאמרה בתוכחה והפלא ה' וגו' היא שכחת התורה יתפרש האי קרא דנביאים שפיר דבתוכחה לא נאמרה רק חד והפלא ואפשר שיתפרש על שכחת הנסתר של התורה ובא הנביא לומר הנני יוסיף את העם להפליא על פליאה א' דכתיב בתוכחה דהיינו הנסתר אלא שיהיה הפלא ופלא שתהיה הפליאה כפולה בהם דהיינו שגם הנגלה של תורה תשתכח כדמסיק ולא ימצאו דבר ה' זו הלכה עתידה אשה כו' ופי' בה הכפול חכמת חכמיו תאבד בנגלה ובינת נבוניו תסתתר בנסתר ודו"ק:

כי לא תשכח כו'. דוענתה השירה הזאת דכתיב בהאי קרא משמע ליה כל התורה וכן כתבו לכם את השירה הזאת וגו' מוקמינן לה בפרק כ"ג בתורה שצריך לכתוב ס"ת ומאן דפליג לעיל ואמר דהתורה תשתכח מוקי ליה האי קרא כי לא תשכח וגו' בשירה גופה וק"ל:

דף קלט.

במקום א' כו'. ר"ל אפי' במקום א' מכל המקומות שזכר לא ימצאו הלכה ברורה כדמשמע קרא דגם אחר שישוטטו בכל המקומות לא ימצאו וק"ל:

לפיכך כו' פורעניות כו'. מפירש"י נראה דמלת לפיכך קאי אדלעיל אג' עבירות שזכר ולא משמע כן גם יש לדקדק במה שאמרו אלא שתלו בטחונם במי שאמר כו' הול"ל לישנא דקרא שבטחו בה' כדכתיב ועל ה' ישענו ונראה ע"פ מה שכתבנו בריש פ"ק דב"ק שפורענות אש היא הקשה שבכל פורענות שמכלה את הכל וע"ז אמר כמעט כסדום היינו וגו' ע"ש באורך ולזה אמר שכל פורעניות וכו' היינו פורעניות אש הכולל כל פורעניות שהוא מכלה הכל לא באה אלא בשביל דיינים כמו שהיה בסדום כמפורש פ' חלק והוא הטעם שהדין ישר הוא קיומו של עולם וההיפך המעוות משפט הוא מהרס קיומו של עולם והיה ראוי לבא עליהם פורענות זה המכלה הכל אלא לפי שבטחו במי שאמר והיה העולם דהיינו כיון שבראו באמירה יקיימו ג"כ הוא גם אם אנו מעוותים המשפט לפיכך ר"ל שתלו מיהת בטחונם בו מביא הקב"ה עליהם ג' פורענויות על ג' עבירות לא בכלין גמור כמו בסדום דהיינו ציון שדה תחרש ויהיה ראוי לזריעה וירושלים לעיים והר הבית לבמות יער שיהיה מיהת דבר הצומח ולא כלין גמור כמו בסדום שנאמר בו וה' המטיר וגו' גפרית ואש וגו' ויהפוך את הערים וגו' וצמח האדמה וק"ל:

אין ירושלים נפדית כו'. אי בטלי יהירי בטלי כו' הכל מפורש פ' חלק ע"ש:

אלו הדיינין כו'. מקרא זה בנבואת בבל כתיב אלא מדכתיב לעיל מיניה ונשאת המשל הזה על מלך בבל וגו' משמע ליה דמלך בבל הוא הנמשל ממנו והמשל הוא לדיינין כמו שהדיינין הן מטה ומקל לחזניהם הרשעים הרודין בעם שלא כדין להחזיק מעשיהן כך היה מלך בבל מטה ומקל לרשעים שהן הכשדיים ושבט מושלים אלו ת"ח שבמשפחות כו' רש"י פי' שבט ג"כ מלשון מקל ויותר נראה לפרש לפי הדרש מלשון שבט ומשפחה שזה הת"ח שהוא משבטו וממשפחתו של הדיין הוא מחזיק דבריו גם אם שלא כדין היה דן וק"ל:

כי כפיכם כו'. כפירש"י ע"י שוחד שלוקח בכף הוא מטה הדין ונוטל נשמתו ע"ש כי הדם הוא הנפש ועי"ל דם מלשון דמים ומעות וק"ל:

ולקדקד נזיר וגו'. לאו נזיר ממש קאמר דהא כתיב ויגלח ויחלף וגו' אלא נזיר יין היה ונראה טעם שפירשו מיין לפי שקלקול המכירה בא להן מתוך אכילה ושתייה כמ"ש בפירש"י פ' וישב לרעות את צאן וגו' לרעות א"ע וכתיב וישבו לאכול וישאו עיניהם וגו' וכמ"ש הרואה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין אך קשה דודאי יוסף שהכירם שהם אחיו ניחא שהותר לו הנדר אבל הם שלא ידעו עדיין אם הוא יוסף למה הותר היום נדרם יותר מכל הימים שהיה יוסף פרוש מהם וי"ל מפני אימת המלכות התירו היום נדרם ומה"ט נמי לפי דעתם שתו סתם יינם אע"פ שלעתיד יהיה אסור מדרבנן ולפי"ז איכא למימר נמי דיוסף נזיר ממש היה אלא מפני כבוד מלכות גילח עצמו תוך ימי נזירותו וניחא השתא למאן דאמר שאף הם לא שתו יין ולמה הוא נקרא נזיר ולא אחיו לפי שהוא היה נזיר ממש משא"כ אחיו שלא היו נזירים אלא כפרושים מיין ועי"ל שהוא נקרא נזיר למעלתו אע"פ שלא היה ברשות עצמו והיה בין הנכרים אעפ"כ היה נזהר בפריישות יין וק"ל:

זכה לחושן כו'. דבלבו יתורא דקרא הוא להורות שהיה שמח בכל לבו ולא שיהיה מראה עצמו לעיניו שהוא שמח ובלבו יתקנא בו והכי מפורש בש"ר ואמרו ע"ש הלב ששמח בגדולת אחיו ילבש אורים כו' ע"ש:

דף קמ:

בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא לא ליבצעי כו'. עיין פירש"י ועוי"ל דלא נפיש ליה ריפתא לא ליבצע ברכת המוציא משום דאינו בוצע ליתן פרוסות המוציא בעין יפה וכבר אמרו דבע"ה בוצע משום טוב עין הוא יבורך וק"ל:

ואמר רב חסדא האי מאן כו'. בכולהו אמר בר בי רב דדרך עצה טובה קאמר להו משא"כ הכא משום בל תשחית נגעו בה ואחרים נמי מצויין עליה וק"ל:

ואמר רב פפא האי מאן דאפשר למשתי שיכרא כו' ולאו מלתא היא כו'. ורב פפא לטובת עצמו אמרה שהוא היה עושה שכר כדאמרי' פ' ע"פ דאמר רב פפא אי לאו דעבדי שיכרא לא איעתרו וק"ל:

דף קמה:

למדבר עזה. פירש״י והיא מא״י עכ״ל ולמאי דמסיק טעמא משום דגלו מא״י נ״ב שנה צ״ל דמדבר עזה גם שהיא ג״כ מא״י לא גלו העופות ממנה שהיא מארץ פלשתים מכלל א״י וק״ל:

מפני שהן עניים כו'. דעיקר שמחה במועד לאנשים ביין כדאמרי' פ' ע״פ ובא״י היין מצוי להם כל השנה משא״כ בבבל שהן עניים ואין היין מצוי להם וק״ל:

אמור לחכמה אחותי וגו' אם ברור לך כו'. מפורש במס' סנהדרין (דף ז' ע״ש):

שאנן מואב וגו'. מייתי ראיה ממואב על בבל היינו דמצינו מי שאינו גולה עומד בשמנו וטעמו כדמסיים בהאי קרא על כן עמד טעמו בו וריחו וגו' וק״ל:

בהמ״ה גימטריא נ״ב כו'. דמלת בהמה יתורא הוא דבכלל מקנה הוא ועוד דהי״ל להקדים בהמה לעוף כמו זאת תורת הבהמה והעוף וגו' וכן רבים וע״כ דרשו דבהמה גופה ודאי בכלל מקנה הוא ועד בהמה גימטריא הוא דעד נ״ב שנין נדדו וגלו ולא יותר ואהא מייתי דכולן חזרו חוץ מקולייס כו' בקרא אינו מפורש דהדגים גלו כלל ואפשר לומר דלמדו לומר כן דגלו מדלית ליה לקולייס בא״י וק״ל:

והשבתי כל משושה כו'. לכאורה קשה דבאותה קללה בא״י הוזכר נמי חדשה ושבתה וא״כ הל״ל דבבל נמי לא היה באותה קללה של חדשה ושבתה וי״ל דכל משושה משמע דלא קאי רק אחגה דסמיך ליה דכתיב ביה שמחה בתורה ולמילי אחרנייתא קאמר והשבתי חדשה ושבתה וק״ל:

וכתיב חדשיכם ומועדיכם וגו'. משום דכתיב במועדים אלה מועדי ה' וגו' ר״ל שגם השמחה יהיה לה' לשם שמים אבל חדשיכם ומועדיכם הם שאתם משמחים בהם שלא לש״ש והיו עלי רק לטורח לידע איזו גזירה אביא עליהם מאחר שהם מקיימים שמחת יו״ט אלא שאינו לש״ש רק להרבות ולמלא תאותם ואמר שזו הגזירה מביא הקב״ה אין לך כל רגל ורגל כו' שחיל המלך יעלו סעודתם ומבטל מהם שמחתם שהיה להם שלא לש״ש ודו״ק:

אלו ת״ח כו'. ר״ל אותן של יעקב הבאים לבבל הם שרשם בתורה כדאמרי' פ' המגרש צדקה עשה הקב״ה כו' ועדיין גלות יכניה קיימת שנא' החרש והמסגר בשעה שפותחין נעשו הכל כחרשין וכיון שסוגרין אינן פותחין וק״ל:

דף קמו.

בשעה שבא נחש כו' ישראל שעמדו כו'. מפורש פרק מצות חליצה:

מזלייהו הוה כו'. כל דורות העתידים לבא הוו נמי בכלל אשר איננו פה וגו' כדאמרי' בר״פ שבועות הדיינין אלא לגבי ישראל איכא למימר אע״ג דגופן לא הוו נשמותיהן הצרורות בצרור החיים הוו אבל בגרים לא שייך למימר הכי אלא דמזלן הוה וק״ל:

עד ג' דורות כו'. מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו' שכן בשת הוא אומר כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל וכתיב ויולד בדמותו כצלמו משא״כ בהבל וקין והוא סוד עכ״ל:

דף קמז:

חמרא דפרוגיתא כו'. מפורש קצת בקרא שנאמר השותים במזרקי יין וגו' לכן עתה יגלו וגו' דשתו אותו דרך הנאה כמפורש פ' במה אשה:

החודש הזה לכם כו'. כאן התחיל לפי שהיא מצוה ראשונה בתורה כמ״ש ר״י לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם ואמר דאיעקר תלמודיה ואמר החרש היה לבם דהיינו הרי״ש במקום ד' והב' במקום כ' שהם קרובים להתחלף במכתב בצורתן כדאמרי' פ' הבונה וכצ״ל י' במקום ז' קרובים קצת כדאמרי' שם כו' ונפל טעות זה בפיו לפי ענינו שנעשה לבו לב אבן וחרש מלהבין אחרי אשר היה לבו כמעיין המתגבר בחבורו לחכמים:

הוי גולה למקום כו' שחבירך יקיימוה כו'. עיין פירש״י ועיין ברע״ב פ״א:

דף קמט:

מאי רוח זה רוחו של נבות כו' ומאי צא וכו' מפורש פרק חלק ע״ש:

שבעת קלון וגו'. דלעיל מיניה מפורש דמשתעי בהכי דכתיב הוי משקה וגו' ואף שכר למען הבט אל מעוריהם וגו' כפירש״י ז״ל שם לראות את ערותם זה נ״נ הרשע שהיה משקה המלכים ומשכרם ושוכב עמם משכבי אשה עכ״ל ואהא קאמר כשבקש אותו רשע לעשות כן לאותו צדיק צדקיהו שבעת קלון מכבוד וגו' ובעי למימר דשתה גם אתה וגו' קאי על צדקיהו שהוא נכלל באותו קלון כיון שנענש נ״נ על ידו. וקאמר חדא דכוליה קרא בנ״נ כתיב בפירש״י והערל והתערל וה' משמשת בתיבה בל' התפעל כמו האסף אל עמך כפירש״י שם ונראה משום דמשמע יתורא דריש מיניה לקמן ערל גימטריא ש' וקאמר ועוד דגם אם נאמר דמיירי קרא גם בצדקיהו מ״מ ע״כ לאו לענין עונש קאמר דמאי ה״ל למיעבד כו':

שנחו ממשכב זכור כו'. סיפא דהאי קרא כלם שכבו בכבוד איש בביתו דעד השתא שכבו בקלון בביתו של אותו רשע וק״ל:

ושעירים ירקדו וגו'. עיין פירש״י ועי״ל דאסור משום דשמא יזיקו השדים לעומד שם בגבולם וק״ל:

רעשו כל יורדי גיהנם כו'. נראה כל זה מפורש שם בענינו כדכתיב שאול מתחת רגזה לך לקראת בואך וגו' מכסאותם כל מלכי גוים כלם יענו ויאמרו גם אתה חולית כמונו וגו' דהיינו מכסאותם בגיהנם יעמדו ויענו כן לנ״נ:

רדה והשכבה את וגו'. האי קרא ביחזקאל כתיב בנבואת מצרים ולא בבבל וי״ל משום דבקרא דלקמיה כתיב נהה על המון מצרים והורידוהו וגו' את יורדי בור וגו' לא ה״ל למכתב שוב על מצרים ממי נעמת רדה וגו' אלא דעל בבל כתיב האי קרא ממי נעמת וגו' דמתוך חשיבותך כסבור אתה להיות בנועם יותר ממצרים ומשאר אומות דחשיב שם שהם כולם יורדי בור אבל אתה כא' מהם וק״ל:

דף קנ בפרש״י בד״ה של מלך של עצה שאינה שלו כו' כצ״ל גם בגמ' ומלך מלשון עצה כמו צא והמלך בגבורה וק״ל:

תוס' בד״ה מה לי כו' וי״ל דא״כ מאי אריא חבירו אפי' הוא כו' דשאם יש בורגנין הולך כו' עכ״ל כצ״ל ור״ל דהך מלתא ממשנה יתירא לא הוי ליה לאשמועינן בחבירו אלא אפילו באיהו גופיה אבל למאי דמסיק דהא קמ״ל כו' אבל יאמר אדם לחבירו הנראה כו' הך מלתא ודאי לא שייכא באיהו גופיה וק״ל:

בד״ה אומר אדם כו' עמי לערב י״א דדוקא כו' שהוא עושה לדעת אותה אמירה ואין נראה דהא כו' והרהור מותר וא״כ לא שנא נכרי כו' כצ״ל מצאתי מוגה וק״ל:

דף קנ.

מדוד והבא כו'. שדרך המעות ליתן במנין אבל הם אינן מבקשין במנין שהוא טורח גדול בהרבה מעות אלא מבקשים הרבה בדרך מדה ומ״ד שאמרה מאד הבא בלא מדה היינו דכ״כ מבקשין בהרבה מעות דאפי' מדה אין להם וק״ל:

וקשר תנין בראשו כו'. דתנין שהוא נחש בכלל חיה הוא שנאמר והנחש היה ערום מכל חית השדה ופירש״י תנין בראשו נחש גדול בראשו של ארי כו' ע״ש ועי״ל בראש עצמו דנעשה לו תנין כמין כתר לראשו והכוונה בו שרכב על ארי כי הוא מזלו של נ״נ כמ״ש עלה אריה מסבכו וע״כ נחרב הבית על ידו בחודש אב שמזלו אריה ותנין שעל ראשו הוא רמז על נחש הקדמוני שהוא מזלו וכחו של עשו אשר בית שני נחרב ע״י וכבר כתבנו דשני החורבנות כאחת הם תחלת החורבן ע״י נ״נ בבית ראשון וסוף החורבן ע״י זרעו של עשו בבית שני וכן נזכרו במפלתם לעתיד במזמור על נהרות בבל וגו' אשרי שיאחז ונפץ וגו' זכור ה' לבני אדום וגו' ודו״ק:

דף קנ:

ונמלך עליה לגודרה ונזכר ששבת כו'. ונמלך משמע במחשבה ואע״ג דהרהור מותר כדאמרי' לעיל גם שהיה שוגג בהרהור כדאמר ונזכר ששבת היה מ״מ ממדת חסידות הוה שנמנע מלגדור ולכך נעשה לו נס כו' ודו״ק:

דף קנא:

פרש דרש פרש כפול על הפורשים מד״ת ובקהלת פירש״י גלגל על העין ולא ידענא לפ״ז מאי פרש:

כחגין כו'. אמר שמניחין ד״ת משמע ליה מדכתיב כפול לשון פרש לדרוש על הפורשים מד״ת ועושים כל ימיהם כחגין דהיינו חגיכם ולא חגי ה':

וכיון שמת נעשה חפשי מן המצות כו'. מפורש פ' ב״מ:

כל זמן שאדם חי כו'. דריש וחתכם וחיותכם דאל״כ במוראכם הוה סגי ומדכתיב ומוראכם וחתכם בלשון רבים דריש אבי תרי לא נפיל דמיעוט רוב שנים:

נמשל כבהמות נדמו. דלפי פשוטו הוא כפול דהיינו נמשל והיינו נדמו ולכך דרשו נמשל מלשון ממשלה שהתיה מושלת בו ע״י שנדמה לה האדם כבהמה ובענין דאימת האדם על החיות משום הנשמה שבו שהיא צלם אלהים וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלהים אזל לו ממנו והרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה:

עשה עד שאתה מוצא כו'. דהיינו שאתה מוצא עני ולך מצוי ולאפוקי ימות המשיח דאין אתה מוצא עני:

ועודך בידך ר״ל בכחך לעשות. ולאפוקי ימי הזקנה וז״ש ואף שלמה כו' ורש״י פי' בע״א ודו״ק:

על מדה כו'. ר״ל כיון דמדה זו גזירה היא מלפניו ית' ב״ה שאם הוא לא בא כו' יבקש אדם רחמים על עצמו שלא יבא הוא לידי כך ע״ד שאמר רק שלום יהיה בימי ועי״ל דודאי מדה זו במזלא תליא כדאמרי' חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא אלא במזלא ומיהו באפושי רחמים אפשר לשנות המזל כמפורש כל זה בפ' מי שהחשיך וע״כ אמר יבקש אדם רחמים על מדה זו לבטלה אף לדורותיו ואם כל א' מהם יבקש רחמים שלא תבא עליו ודאי דיותר טוב שמבטלין מדה זו ולפי זה יש לפרש גלגל החוזר בעולם היינו ממש גלגל המזלות החוזר בעולם על מדה זו וק״ל:

לא מיהדר כו'. דגם אם אין לו מסתפק במועט ואינו מזלזל עצמו לבקש על הפתחים א״נ דא״צ להחזיר על הפתחים משום דיש לו מרחמים טפי ליתן לו כדאמרי' פ״ק דב״ב דרבי פתח אוצרות כו' ע״ה אל יכנסו ועוד אמרי' התם המחזר על הפתחים אין נזקקין ליתן לו מעות ודו״ק:

מרחמין כו' מייתי לה הכא לענין צדקה דכל המרחם על הבריות ליתן צדקה מרחמין כו' כדאיתא במס' ביצה ועד״ז יש לכוין שאמר מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד אמר גם שהמדה היא אחר שמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כדקאמר כל המרחם כו' וכן בקרא דמייתי ונחן לך רחמים שתרחם על הבריות ואח״כ ורחמך שמרחמין עליך מן השמים באנו לבקש מהר יקדמונו רחמיך קודם שאני מרחם כי דלונו מאד ואין בידי ליתן צדקה ולרחם על הבריות מקודם וק״ל:

והאור זו החוטם כו'. כל הסוגיא מפורש בפירש״י בספר קהלת גם בתרגום בקצת בע״א ע״ש:

דף קנב.

אלו עינים כו'. לעיל קמפרש חשכת עינים מדכתיב ושבו העבים אחר הגשם היינו חשכת עינים הבא ע״י בכי והכא מתוך הזקנה גופה קאמר וק״ל:

לא טוחנין כו'. פירש״י טחנוהי השינים עכ״ל וטפי נראה לפרש קורקבן כדלקמן בשפל קול הטחנה בשביל קורקבן שאינו טוחן וק״ל:

דורדא כו'. דהורד הוא דבר חשוב ואינו מתקיים כינקותא דאזלא כו' משא״כ כלילא דחילפי שהוא קמשונים כפי הערוך הוא יותר מתקיים או ע״ש השער שבראש שמשתנין שבינקותם הם צהובים ובסבותא הם לבנים וק״ל:

ותשכח בנגרי שנאמר כו'. לענין ימי הזקנה מייתי לה הכא וי״ל ע״פ מ״ש לעיל עד שלא יבואו ימי הרעה אלו ימי הזקנה וה״נ אמר כאן ונשבע לחם דהיינו דוק בככי ונהיה עובים ורעה שהם ימי זקנה לא ראינו לחוש עליהם ומייתי עלה בגמ' הא דשמואל עייל לחמך עד מ' שנין ומכאן ואילך כו' אהאי קרא נמי קסמיך ונשבע לחם ונהיה טובים דהיינו דמיכל מעלי עד שלא ראינו ימי הרעה דהיינו הזקנה דמשם ואילך משתי מעלי וק״ל:

מהכא לקרחינאה כמה כו'. עיין ברש״י ול״נ דבא לזלזל בו ולענין מעלה וחשיבות קמכוין מהכא לקרחינאה כמה חשיבות ומעלה יש והשיב לו כי אני חשוב כמוך דהיינו כמהכא לגוזינא. ושוב בא לזלזל בו ברחא קרחא בד' שאין אתה חשוב רק כעז שאינה שוה רק ד' זוזים והשיב לו דרך קנטור דאתה ודאי יותר שוה ממני דתיש מסורס מובחר לאכילה ושוה תמניא לגבי שאינו מסורס ואמר

חזייה דלא סיים מסאני כו'. אינו דומה שהלך יחף אלא דאפשר שהיה ביום שאסור בנעילת הסנדל כמו ביוה"כ או בט"ב. וא"ל קרחא מצויינת ר"ל שיש לך ציון וסימן בקרחת והוא א' מהמומין כדאמרי' בבכורות. והשיב לו עקירא שליפא שאתה מסורס הוא תוכחה יותר מהמומין שנזכרו בתורה ומעוך וכתות ונתוק וכרות אבל הקרחא אינו מום בזקנים ומצינו במס' מגילה בר' יהושע ב"ק שהאריך ימים ובדבר זה שייך הך עובדא דריב"ק הכא דמשתעי בימי הזקנה ודו"ק:

שאפי' צפור כו'. ר"ל דאחרים מעמידין להם צפורים משוררים עליהם בעת השינה שמביא לו שינה ולזה הזקן אדרבה שיר של הצפור מנערתו וק"ל:

משתנות כו'. היינו לטפשות כדקאמר האדע בין עוב לרע וכדמסיק לקמן בזקני ע"ה דבזקני ת"ח חכמה נתוספת בהם כמפורש במס' קנים וק"ל:

נעשו לו תוהים כו'. וח' מתחלף בה' בכתב כדאמרי' פ' הבונה גם באותיות אחה"ע וכן לקמן החגב אלו עגבותיו כו' דהעי"ן מתחלף בחי"ת באותיות אחה"ע אבל רש"י פי' בספר קהלת וחתחתים מלשון תחת והלשון כפול כמו גלגלים כו' ע"ש:

וו אשה כו'. לפי שיש ב' טעמים במצות עונה הא' כדי למלא תשוקתה כמ"ש ואל אישך תשוקתך והב' כדי לקיים מצות פ"ו כמ"ש הטור בשם הראב"ד ולזה כדי למלא תשוקתה לאיש אמר כי הוא אמר ויהי גזרת המלך לאשה להתאוות לה ולמלא תשוקתה וכי הוא צוה ויעמוד היינו שצוה על מצות פ"ו כדי להעמיד תולדות ודו"ק:

מלא דם כו'. ר"ל פיה של מטה כמו ומחתה פיה ואמרה וגו' וק"ל:

כולן בשער א' כו'. עיין פירש"י ועי"ל דהכל נכנסין בשער א' היינו בשער ג"ע מיהו גם שם כל צדיק כו' יש לו מדור לעצמו לפי כבודו:

כי הילדות והשחרות כו' משחירים פניו כו' דלפי פשוטו שאדם בנערות שחור ראש כפי' התרגום ורש"י שם לא פסיקא ליה דיש מהם בשער צהוב וה"ל למכתב הנערות או הבחרות כדכתיב בתר הכי בימי בחורותיך וגו':

מתאבלת כו'. ר"ל נפשו של אדם שהיא הנשמה מתאבלת עליו דהיינו על הגוף שהלך למקום עפר רמה ותולעה כי הנשמה אפשר שתזכה כדלקמן והרוח תשוב אל האלהים וגו' ונשמתן של צדיקים גנוזות תחת כסא כבוד אבל על הגוף שזכה ג"כ בתורה ובמצות בחייו ע"י הנשמה יש לה להתאבל ומייתי ליה דהאי אבלות ז' מדכתיב ביוסף ויעש לאביו אבל שבעת ימים וגו' ודין אבלות ז' ימים דלא יליף לה בפ' ואלו מגלחין מהאי קרא ע"ש בתוס' תירוצים לזה וק"ל:

שאין לו מנחמין כו'. פירש"י אין לו אבלים כו' והלשון דחוק ולולי פירושו נראה לפרש דקאי אדלעיל שאמר שהנשמה מתאבלת על הגוף כל ז' שנאמר ונפשו עליו תאבל דהשתא יש כאן אבל דהיינו הנשמה וצריכה למנחמין והיינו דאתחזאי ליה לרב יהודה אותו הרוח והנשמה בחלום לומר הנחת את דעתי בתנחומין ודו"ק:

דף קנב:

עד שיתעכל הבשר שנאמר אך וגו' ונפשו וגו'. ולעיל דיליף מהאי קרא ונפשו עליו תאבל דהיינו רק ז' היינו לענין אבלות הנשמה על הגוף אבל לענין ידיעה מדמה הנפש לבשר כפירש"י לזמן שיש לו בשר יש לו נפש כו' ע"ש וק"ל:

והרוח תשוב אל וגו'. הרוח היא הנשמה כמ"ש ויפח באפיו נשמת רוח וגו' וק"ל:

בקופסא כו'. ליכא לפרושי דהניחום בקופסא ולא שמשו בהם כלל דא"כ למנ"מ החליקום דאינו דומה דהחליקום דרך פקדון דא"כ הטפשים עשו שלא כהוגן דשלחו יד בפקדון אלא דהחליקום דרך שאלה שישתמשו בהם עד זמן מה ולא קבע להם זמן בפירוש הפקחים שבהם לא שימשו בהם רק שימוש נקי שלא יבואו בגדי מלכות לידי לכלוך וכשיבואו לעשות מלאכה נמבזה קפלום והניחום בקופסא והטפשים עשו בהם כל מלאכתם לימים כו' דהיינו לזמן סוף השאלה וכן הענין בנשמה שהוא הכלי שלא נתנה להגוף רק דרך שאלה לזמן מה כפי הגזרה ולא נקבע לה זמן זה בפירוש:

על גופן של צדיקים אומר יבא שלום וגו' ועל גופן של רשעים כו' אין שלום כו'. מפורש פ' הנושא ע"ש:

והיתה נפש אדוני צרורה וגו'. אביגיל היא אמרה כן לדוד שהיתה מכלל ז' נביאות פ"ק דמגילה ונתנבאה על עולם הנשמות שיהיה נפש דוד שם צרורה בצרור החיים דהיינו גנוזות תתת כסא כבוד והיא שאמרה ג"כ לו ואת נפש אויביך וגו' והא ודאי דלאו על שאול נתנבאה כן כדמשמע ריש דקרא ויקם אדם לרדפך וגו' דהא דרשינן דא"ל שמואל לשאול מחר אתה ובניך עמי וגו' עמי במחיצתי אלא על דואג א"נ על נבל אישה אמרה כן ויש בזה המאמר סוד גלגול נשמות שנפש אדם שלא זכה בחייו תנתן עד ג"פ בגוף אחרים אולי יזדכך הנשמה שם וסמכוהו אקרא הן כל אלה יפעל אל פעמים שלש עם גבר משא"כ נפש הצדיק גמור במותו נשאר כך ולא בא לגוף אחר וז"ש נפשותם של צדיקים גנוזות תחת כסא כבוד שנאמר נפש אדוני צרורה בצרור החיים נשאר שם באוצר החיים משא"כ נפש הרשע יקלענה בכף הקלע מגוף לגוף והיינו המשל שינתנו לכביסה אולי יזדכך ויתכבס בגוף אחר היותר נקי וק"ל:

נמסרים לדומה כו'. יש לדקדק בזה הא אמרי' פ"ק דר"ה בבינונים ורב חסד מעה כלפי חסד וי"ל דהיינו בדין לעתיד אבל בעולם הנשמות להיותם גנוזות תחת כסא הכבוד לא יזכו בו רק צדיקים גמורים אבל הבינונים תלוים ועומדים ביד דומה מלאך הממונה עליהם ויש להם מנוחה שם עד יום הדין לעתיד וק"ל:

עתידים צדיקים כו' א"ל ומנו מרי כו'. יש לדקדק בכל זה אמאי לא הקשה לו מעיקרא מקרא דכתיב באורייתא כי עפר אתה ואל עפר וגו' כדפריך ליה לבסוף וע"ק אמאי קאמר אהא דרב מרי לא ידענא הא איכא לאוקמא נמי בשעה אתת קודם תחיית המתים וע"ק מאי קאמר חזייה דאית ביה מששא כו' הא ע"כ מעיקרא נמי חזא ביה מששא מדפריך ליה והא קרא כתיב וישוב העפר אל וגו' מבואר בזה ע"פ מ"ש פ' המפלת שלשה שותפין באדם מן האשה אודם ובשר מן האיש עצמות וגידין מהקב"ה הנשמה ומזה נחלקו באדם ג' חלקי מדות הן לטוב הן לרע דיש טוב לשמים ולבריות ולעצמו ובהיפך לרע דהיינו הא' לשמים מן הנשמה הב' לבריות מן האשה שהיא ב"ו הג' לעצמו מאביו כמשמעו עצמות מאביו ואלו השנים יש להם השארות לאחר מות האדם דהיינו הנשמה מהקב"ה והעצמות מאביו שעצם א' נשאר ממנו עתיד להחיות כדאיתא במדרשות ועד"ז אמרו כשהצדיק נפטר ג' כתות מה"ש יוצאות כו' ובשעה שהרשע נאבד מן כו' דידוע הוא כי בכל מעשה אדם הן לרע הן לטוב נברא לו מלאך לפי המעשה וכמ"ש העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד וקונה מלשון קונה שמים וארץ וגו' ולזה כשהצדיק נפטר ואינו אבד ויש לו השארות יבואו לו ג' כתות מה"ש מג' פעולות מצוה שהן לטוב לשמים ולבריות ולעצמו א' אומרת יבא שלום ע"ש שהיה לו שלום וטוב לבריות ואחת אומרת הולך נכחו ע"ש פעולות עצמו לטוב דהיינו נוכח עצמו ואחת אומרת ינוחו על משכבותם ע"ש הנשמה שאין לה מנוחה בעוה"ז בגוף ואמר שבשעה שהרשע נאבד ממש שאין לו השארות לעוה"ב ג' כתות מלאכי חבלה יוצאים לקראתו לפי פעולותיו אחת אומרת אין שלום וגו' שהיה רע לבריות ולא היה לו נחת ושלום עמהם ואחת אומרת למעצבה וגו' שהיה רע לעצמו ואחת אומרת רדה והשכבה וגו' ע"ש שהיה רע לשמים ושכב עם ערלים שאין להם תקומה לעוה"ב ובענין השארות של הצדיקים נגעו בו ג"כ הכא ולפי שרב מרי סתם דבריו עתידים צדיקים להיות עפרא דמשמע כל הגוף כלה ולא ישאר בו רק חלק אלוה שהיא הנשמה. א"ל ומנו מרי דלא ידענא ליה וא"ל ר"נ והא קרא כתיב כדאמר רב מרי וישוב העפר וגו'. וא"ל דאקרייך קהלת לא אקרייך משלי שהוא ודאי עיקר דאיכא למ"ד קהלת אינו מטמא את הידים. וכתיב ביה ורקב עצמות קנאה. דכל מי שיש לו קנאה בלבו דהיינו מדת רע לעצמו:

עצמותיו מרקיבין שהוא חלקו מאביו אבל כל שאין לו קנאה כו' והשתא וישוב העפר וגו' מיירי גם בצדיקים דהיינו העפר שהוא חלקו מאמו אבל העצמות שהוא חלקו מאב נשאר קיים. ואמר דחזייה דאית ביה מששא כו' דהיינו דבר נוסף שגם בשרו שהוא חלק האם לא היה נרקב כמ"ש בפ' הפועלים גבי ראב"ש שהיה טוב גם לבריות. וא"ל ליקום מר כיון שכל ג' החלקים קיימין בך. א"ל אפילו נביאי שהוא יותר עיקר ממשלי שאינו רק רוה"ק לא קרית:

דכתיב כי אני ה' בפתחי את קברותיכם וגו' גם שכל ג' חלקים קיימין צריך פתח ממנו ית' ב"ה שבידו מפתח של תחייה. ומקשה הכתיב כי עפר אתה ואל עפר וגו' באדם הראשון וכל גופו אף העצמות היה מן העפר וא"כ לא היה לו השארת הגוף ובאגדה דפ' ח"ה מוכח דיש גם לאדם הראשון השארות דאמרינן שם בדיוקני עצמה לא תסתכל ובב' עקיביו הסתכל. וא"ל ההיא שעה אחת קודם תחייה כו'. והטעם בו כדי שיהיה נברא יש מאין כמו שנברא בז' דימי בראשית ודו"ק:

היכי אסקיה כו'. דהא ודאי אין כח לאובא טמיא בשמים תחת כסא הכבוד ועוד עולים מן הארץ כתיב ומשמע ליה דנשמתו העלתה מדכתיב ויאמר שמואל וגו' ואין כח לגוף בלא נשמה לדבר וק"ל:

דף קנג.

מהספדו של אדם ניכר כו'. דמחיים של אדם גם אם מספרים שבחו אפשר שמחנפין לו כההיא דאמרי' פ' א"נ מיום שגברה החנופה אין אדם יכול לומר מעשי גדולים ממעשיך ועוד אפשר שמפני הירא אומרין כן לספר בשבחו משא"כ במותו בהספדו דאין כאן חנופה ולא יראה ממנו ואעפ"כ מספרין שבחו דברים ניכרים שהאמת כן וק"ל:

ואחים כו'. עיין פירש"י והוא דחוק דאיירי דוקא בזקן אלא די"ל דחמומי בעי שאפשר שאין בני אדם נכמרים עליו משום דסנו ליה דמוכח להו במילי דשמיא ומיהו לאדם חסיד כי מחממו בכו כולהו כההיא דמייתי בסמוך דא"ל אביי לרבה כו' מאן אחים כו' וק"ל:

תשמענה דבר מאחריך וגו'. ור"ל אחריך לאחר מטתך כדלקמן כי אתריה א"נ אחריך אחר מותך כמו ואחריך לפלוני כו' ואמר לאמר זה הדרך וגו' דהיינו שמספרין עליו בשבח אלו המדות הדרך זו גמ"ח ילכו זו ביקור חולים בה זו קבורה כי תימינו זה הדין וכי תשמאילו לפנים משורת הדין דכה"ג דרשינן בפ' אלו מציאות אקרא דוהודעת להם את הדרך ילכו בה וגו' כמפורש שם וק"ל:

בגדיך לבנים וגו'. פירש"י בגדיך נשמתך טהורה כו' ע"ש ומל' בגדיך בלשון רבים נראה לפרש דבגדיך לבנים כינוי למעשים טובים שהם נקראו מדות כמו מדו בד וכשיהיו בגדיך ומדותיך לבנים מבלי כתם וחטא דהיינו כל ימיו בתשובה אז שמן שהיא הנשמה ואותיותיו נשם וע"ש דכתיב נר אלהים נשמת אדם שהיא על ראשך ממש כי הנשמה היא במוח אל יחסר לה בסעודה דלעוה"ב. ואהא מייתי משל ממש למלך כו'

פקחין שבהן קשטו כו'. דהיינו לפי הנמשל שקשטו עצמן במדות ומע"ע כו' וניחא השתא דלא מייתי האי קרא דבכל עת יהיו בגדיך לבנים וגו' במשל דלעיל מלך ב"ו שמחלק בגדי מלכות וכו' דהתם ודאי איירי בבגד מלכות שהיא הנשמה גופה שנתנה לו דרך שאלה כמ"ש לעיל אבל האי קרא לא משמע ליה אלא בגדיך לבנים הם מדות ומע"ט:

יעמדו וירא כו'. דהיינו ירא ויבושו כמ"ש וירא שונאי ויבושו ועל זה קאמר חתנו של ר"מ כו' אף הן נראין כמשמשין ואין כאן בושה כפירש"י אלא אלו ואלו כו' שנא' הנה עבדי יאכלו וגו' הנה עבדי ירונו וגו' ומשמע ליה דבדין דלעוה"ב משתעי הני קראי דבעוה"ז בדין הרשעים כתיב לעיל מיניה ומניתי אתכם לחרב וכלכם לטבח וגו' וק"ל:

אלו מצות כו'. ע"פ מ"ש בר"פ התכלת התכלת אינו מעכב את הלבן כו' וז"ש בכל עת גם בזמן שאין תכלת יהיו בגדיך בציצית לבנים. וכן תפרש

ושמן על ראשך וגו'. אלו תפילין ע"פ מ"ש שם תפילין של יד אינה מעכבת את של ראש וז"ש ושמן שהיא תפילין של ראש כפירש"י על ראשך אל יחסר גם בשאין לך של יד וה"ה בהיפך אלא דקמא נקט והוא העיקר ודו"ק: סליק פרק שואל פרק מי שהחשיך

דף קנג:

לא רצו חכמים לגלותה משום כבוד גו'. מפורש בחידושי הלכות בסוף מס' עירובין ע"ש:

בו ביום מחקו כו'. עי' פירש"י וקשה למה אמרו כך בהך גזירה דנותן כיסו לנכרי טפי מבשאר י"ח דברים שגזרו שנזכרו בפ"ק גם לפי' התוס' כשגזרו י"ח דבר היתה חסירה גזירה זו שלנותן כיסו כו' ומלאה הסאה כו' עכ"ל הוא דחוק דמהיכא פסיקא להו שגזירת נותן כיסו כו' היתה באחרונה ונ"ל לפרש משום דבפ"ק דחשיב שם כל י"ח גזירות נקט הגזירה על דבר האיסור ופסול דע"ז יפול שפיר לשון גזירה להחמיר לאסור ולפסול דבר המותר והטהור מן התורה חוץ מבזו הגזירה דנותן כיסו לנכרי דנקטיה במילתייהו ההיתר כדאמרי' בהדיא פ"ק נותן כיסו לנכרי בו ביום גזרו ולפום ריהטא לא יפול בדבר המותר שום גזירה ומש"ה פליגי בה ר"א ור"י דר"א קאמר גדשו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בכלל הגזירה דאי לאו ההיתר דשרי ליתי כיסו כו' לא היה מתקיים איסורא דלא יוליכנו פחות פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ומיהו הרוצה לקיים שניהם דהיינו דלא יוליכנו כו' ולא יתנהו גם לנכרי ויניחנו שם עד מ"ש תע"ב והיינו דמדמה ליה

לסאה גדושה מלאה דלועין וקישואין דהניח מקום ריוח בסאה להחזיק גם החרדל אם ירצה ליתן שם כן הדבר הזה שגזרו לאסור פחות מד' אמות והניחו בו ריוח לנותן כיסו כו' מיהו אם ירצה להחזיק גם אותו ריוח גם שלא יתן כיסו לנכרי תע"ב ור"י פליג וקאמר דמחקו סאה דגזירת היתר נותן כיסו לנכרי היה בהחלט דצריך להציל כיסו וליתן לנכרי ולא יניחנו שם דשמא אח"כ יהיה לו דעת אחרת להציל כיסו ולא ימצא לו נכרי והיינו דמדמה ליה לעריבה מלאה דבש ולא הניח בו שום מקום ריוח להחזיק שום דבר אחר דאם נותן לתוכה רמונים הרי מקיאה הדבש כן הדבר הזה שאסרו פחות מד' אמות ולא הניחו שום ריוח לאסור נותן כיסו לנכרי דאם יחזיק לאסור גם בזה מקיאה ותיבטל איסורא דלא יוליכנו פחות מד"א משום דאדם בהול על ממונו ולא ימצא לו אח"כ נכרי כמ"ש לעיל ותו לא מידי ודו"ק היטב:

דף קנה:

יודע צדיק דין דלים כו'. לפי פשטיה איירי באדם הצדיק שיודע ליתן צדקה לעניים כדמוכח סיפא דקרא רשע לא יבין דעת ליתן לעני אבל לשון דין לא יפול בזה וע"כ דרשו צדיק הוא הקב"ה ויודע דין דלים שהם הכלבים שהדין מתוחה עליהם שמזונותיו מועטין ואינן מצויין לו בריוח כמו בעופות ודגים וק"ל:

למשדא כו'. היינו אפי' בכלב דלאו דידיה הוא דבהכי מיירי כפירש"י אבל במתא לא כו' אי לאו דידיה הוא עכ"ל דבכלב דידיה לא הוה איצטריך למימר ש"מ מהכא דהא בהדיא תני לעיל דאפי' בשבת נותנין מזונות לפני כלב דמזונותיו עליך וכדאמרי' ס"פ מרובה דמגדלין כלבים בקשור בשלשלאות או סמוך לספר וק"ל:

דף קנו.

אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו כו'. אין לפרש דחד מהני נגזר אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו דהא אמרי' בפ' כל היד ואילו צדיק או רשע לא קאמר דהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים אלא ר"ל דנגזר לו לפי בחירתו אי כוליה לטיבו אי כוליה לבישו. ומ"ט דאיברו ביה אור וחושך. ובמדרש ילקוט ויקרא אלהים לאור יום זה יעקב ולחושך קרא לילה זה עשו כו' ע"ש:

משום דאיפליגו ביה מיא כו'. והכי אמרי' במדרש נטל הקב"ה כל מי בראשית ונתנם חצים ברקיע וחצים באוקיינוס הה"ד פלג אלהים מלא מים כו' וע"ש למה אין כתיב בשני כי טוב אר"ח לפי שבו נברא המחלוקת שנאמר ויהי מבדיל בין מים כו' ע"ש:

האי מאן דבג' בשבתא כו' זנאי יהא מ"ט דאיברו ביה עשבים כו'. ע"פ מ"ש פ"ק דר"ה איזה חודש שהארץ מלאה דשאים הוי אומר זה ניסן ואותו הפרק זמן בהמה וחיה שמזדווגין כו' ע"ש:

מאן דבד' בשבא יהא גבר חכים ונהיר משום דאיתלו ביה מאורות כו'. עש"ה והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' ככוכבים לעולם ועד ועיין פירש"י:

משום דאיברו ביה דגים דלא כתיב ברכה רק בדגים ועופות וכדאמרי' דצריכי ברכה משום דצדין מהן והיינו שגמל חסד עמהם ליתן להם ברכה שלא יהיו חסרים ורש"י פירש בע"א וק"ל:

חזרן במצות כו'. פירש"י שכן דרך ע"ש לחזר כו' עכ"ל והנראה דבכולהו קאמר טעמא לפי הבריאה דימי בראשית וה"נ הכא במעלי שבתא יהיה אדם חזרן בז' מצות כדאמרי' פ' ארבע מיתות ויצו ה' אלהים וגו' ויצו אלו הדינין כו' ה' זו ברכת השם כו' אלהים זו ע"ז כו' האדם זו ש"ד לאמר זו ג"ע מכל עץ וגו' ולא גזל כו' ע"ש:

על דאחילו כו'. ומה"ט כדי שלא יתחלל שבת היו חסידים מכוונין לשמש מטותיהן בד' כדי שלא ילדו נשותיהן בשבת כדאמרי' פ' יוצא דופן ורבא בר שילא דקאמר וקדישא רבה יתקרי אינו דומה דפליג ונראה לפרש דה"ק משום דמצינו הרבה בני אדם דנולדו בשבת ואינן מתים בשבת קאמר רבא בר שילא דלא אמרו כן דמת ג"כ בשבת אלא בצדיק דקדישא רבה יתקרי דהקב"ה ממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום כדאמרי' פ"ק דקדושין הגם שבלידתו נתחלל שבת על ידו במותו יתקדש שבת על ידו כדאמרי' בפירקין דלעיל תינוק בן יומו חי דהיינו ביום שנולד מחללין עליו את השבת דוד מלך ישראל מת אין מחללין עליו את השבת וכדאמרי' פ' ב"מ שמת דוד בשבת:

דבחמה כו'. נקט סדר חנכ"ל שצ"ם ולא ידענא למה דהא לפי סדר ימי השבוע אינו כן דבתחלת לילותא משמש כצנ"ש חל"ם ובתאלת הימים משמש חל"ם כצנ"ש ולפי סדר תחלת שמושן דבתחלת ליל ד' נתלו המאורות הרי סדרן שצ"ם חנכ"ל כפירש"י בס"פ מפנין ויש ליישב דהפך סדרן חנכ"ל שצ"ם להתחיל בחמה שהיא עיקרן של המאורות ומזלות כו':

דאתלו ביה נורא כו'. ע"ד שאמרו פ' עשרה יוחסין נורא בי עמרם ע"ש:

משום דספרא דחמה הוא כו'. דכל הכוכבים הם כלם צבא הלבנה למשול בלילה אבל זה המזל כוכב מז' המזלות הוא ספרא דחמה למשול ביום:

סביל מרעין כו'. שמצינו בלבנה שסבלה למעט את עצמה:

מחשבתיה בטלין כו'. אמרו בזה זה הכוכב שבתאי הוא משמש בתחלת יום שבת לפי סדר תחלת הימים חל"ם כצנ"ש והוא ממונה על החורבן וביטול והשבתת כל דבר ולכך מלאכה אסורה בו ביום והיינו גבר דמחשבתיה בטילין וכדאמרי' באותו חסיד שחשב בשבח לגדור שדהו ובטל אותו מחשבה ולא גדרה לעולם ונעשה לו נס כו':

אי מוהלא כו'. ה"נ יש לפרש דלא נגזר אלא שיהא אשיד דמא ולפי בחירתו של אדם אי אומנא שהוא רשות אי גנבא שהוא איסור ואי מוהלא שהוא מצוה:

אין מזל לישראל כו'. כתבו התוס' והא כו' בני חיי ומזוני כו' אלא במזלא כו' מ"מ ע"י זכות גדול משתנה כו' עכ"ל וק"ק דא"כ לר' חנינא דאמר יש מזל לישראל אפי' ע"י זכות גדול לא משתנה וכל יעודי התורה בברכות אם תשמעו ובקללות אם לא תשמעו אין מורין כן אלא שתולה בזכות ישראל או בחובתם וי"ל דודאי יעודי התורה נאמרו על כלל ישראל וזכות הרבים ודאי דאינו תולה במזל כלל ולא פליגי הכא אלא ביחיד דלר"ח מזל מחכים מזל מעשיר לאותו יחיד ור"י אמר דאין מזל לישראל אפי' ליחיד ולהכי הקשו התוס' מההיא דבני חיי ומזוני כו' דמיירי נמי ביחיד וכן ההוא דזכה מוסיפין לו אייר ביחיד ודמייתי לר"י גוים יחתו ולא ישראל משמע ליה אפי' ישראל יחידי ובפ' הישן מוקי להאי קרא בזמן שישראל עושין רצונו של מקום דהיינו ע"י זכות משתנה כמ"ש התוס' ודו"ק:

ויוצא אותו החוצה וגו'. דלפי פשוטו הוציאו מאהלו לחוץ לראות הכוכבים כפירש"י בחומש קשה כיון דבמחזה ראה הכוכבים לא הוה איצטריך למיכתב שהוציא אותו חוצה להראותו הכוכבים דבמחזה באהלו נמי יכול להראותו וע"כ דרשו שהוציאו מחוץ לאיצטגנינות שלו שנסתכל שאינו ראוי להוליד בן כו' ומה שיש לדקדק בזה אההיא דפ' ד' נדרים שאמרו שם הסתכלתי במזל שלי ואין לי אלא בן אחד כו' מפורש באורך שם:

דף קנו:

צדק במערב כו'. מזלו של אברהם היה צדק כדאמרי' לעיל מאן דבצדק יהא גבר צדקן במצות וכתיב באברהם כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט וגו' וק"ל:

ממזרח צדק וגו'. לכאורה כפי פירש"י ה"ל לכתוב למזרח בל' וצריך לומר דה"פ מי העיר ממזרח לשנות טבע הצדק שהוא מצונן מצד מערב ולהביאו למזרח שיהיה נעשה חם ממזרח וק"ל:

אזיל ואתי כו'. ר"ל דאפשר דאתי ע"י זכות יהיה ניצול דהא אכתי לא ידע ביה שמואל דה"ל זכות כדקא"ל לבסוף ומאי עבדת והא דשמואל לא היה מוחה בההוא גברא דלא ליזול שה משום דאפשר דטריק ליה חויא כיון דלא ידע מאי עביד י"ל דמ"מ ה"ל ס"ס ספק אם ישראל הוא ואת"ל ישראל הוא שמא יהיה לו זכות ואין מזל לישראל וק"ל:

אלא ממיתה עצמה כו'. ובפ"ק דב"ב מוקי האי קרא וצדקה תציל ממות ממיתה משונה וי"ל דהכא הכי קאמר ולא ממיתה משונה לחוד אלא אף ממיתה גופה שהרי האי גברא נשאר חי ומציל נמי ממיתה משונה כדקאמר התם דהיינו גם מי שמת בזמנו מצילו דלא ימות בזמנו במיתה משונה ודו"ק:

טריק לה חויא כו'. הרבה שלוחים למקום ונקט בהני תרי עובדי טריק לה חויא דהוא הנחש היא הביאה המיתה לעולם ע"י חטא אכילת אדם וחוה ולא ניתן כח בארס שלה להמית האדם כמ"ש ואתה תשופנו עקב ולכך זו הצדקה של אכילת חלקה דנקט בהני תרי עובדי מציל מאותה מיתה וק"ל:

שקלתיה דסתנאי דיהבת לי כו'. פי' חלק שלי כן פי' הערוך בערך דסתן ע"ש:

כלדאי ברייך גנבא הוה כו'. לפי' התוס' לעיל כלדאי היינו חוזי כוכבים ומזלות ואפשר דהוו ידעי דגנבא הוה למאן דאמר דמזל שעה גורם דהוו ידעי ביה דנולד במזל לבנה כדלעיל אבל למאן דאמר דמזל יום גורם גם אם היה נולד בחד בשבת דאמרי' ביה דהוה ריש גנבא הא מסיק לעיל או כוליה לטיבו כו' וק"ל:

גילוי רישא א"ל כו'. בשאר אינשי נמי אמרי' פ"ק דקדושין דבעי כיסוי ראש ומשום דשכינה למעלה מראשו ומאי רבותיה דרב נחמן ב"י ואיכא למימר דאימיה דרב נחמן ב"י דקדקה לכסות ראשו טפי שיהיה לו כובד ראש ביותר משום יראה שלא יהיה גנב וניחא השתא דאמר דנפל גלימא מעל רישיה ואנן אמרי' דרבנן הוה להו פריסת סודר על רישיהון כדאמרי' פ' המוציא יין סודרא סוד ה' ליראיו פי' הערוך יראי ה' יוצאין בו ובפרק ע"פ סודריה דמר כדרבנן כו' אלא דאית לן למימר דאימיה דרב נחמן ב"י הוסיפה לכסות ראשו בגלימא כדי שיהיה לו כובד ראש טפי משום הך יראה דא"ל כלדאי וק"ל:

ובעי רחמי כו'. שלא ישלוט בך יצה"ר כפירש"י גם שהכל בידי שמים חוץ מיראת שמים מ"מ יבקש אדם רחמים על כך ובדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו ומן השמים מסייעין אותו:

מַהֲרַ״ם

דף ב.

ברש״י ד״ה יציאות השבת הוצאות שמרשות לרשות וכו'. הוצרך לכתוב זה משום דלשון יציאה לא שייך אכלי שמוציא מרשות אחד לשני אלא על האדם היוצא מרשות לרשות ולכך שינה הלשון וכתב הוצאות שהוא שייך על החפץ שמוציאים אותו מרשות לרשות ולזה נתכוונו התוס' בדבור השני וכתבו יציאות הוצאות הל״ל וכו':

בא״ד ובגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי יציאות וכו' כתב זה לומר שמשום זה פירש הוצאות שמרשות לרשות סתם ולא פירש הוצאות שמוציא מרשות רבים לרשות יחיד כדי לכלול ג״כ הכנסות שהן ג״כ בכלל הוצאות מרשות לרשות משום דהא בגמ' מפרש דהכנסות נמי קא קרי התנא יציאות הואיל ומוציא מרשות לרשות והקדים רש״י כל זה משום שדעתו לפרש ב' שהן ד' דקתני מתני' דהיינו הוצאה והכנסה דבעל הבית שהוא בפנים וב' אלו הן מן התורה והוסיפו חכמים עוד הוצאה והכנסה דבעה״ב שהוא פטור אבל אסור מדבריהם והיינו פי' שתים שהן ד' בפנים וכן לעני העומד בחוץ והיינו ב' שהן ד' בחוץ:

ד״ה ב' שהן ד' וכו' ובפ' הזורק נפקא לן וכו' ע״ש בריש פרק הזורק ורש״י לא הביא כאן הא דפריך התם אשכחן הוצאה מן התורה הכנסה מנלן ומסיק שם סברא הוא מכדי מרשות לרשות הוא מה לי אפוקי מה לי עיולי:

בתוס' ד״ה יציאות השבת וכו' דקתני הוצאות בסוף והוי ליה להתחיל כסדר וכו' מתוך לשון התוס' נראה כאלו מקשה דמב' טעמי לא היה לו להתחיל בדיני הוצאות א' דהיה לו לשנות דין הוצאות בפרק כלל גדול גבי מנין דאבות מלאכות דשם סיים מניינם בדין המוציא מרשות לרשות ותיכף לאחר זה ה״ל לשנות משנה זו דיציאות השבת ב' שהן ד' וכו' דשם הוא מקומו ומטעם שני דהיה לו להתחיל כסדר בדינים השייכים לע״ש לא יצא החייט במחטווכו':

בא״ד וכן בב״ק השור והבור וכו' ולא נקט כסדר הפרשה שם בב״ק דף ב' ד״ה השור והבור כתבו שם התוס' פי' בקונטרס כסדר שנכתבו בפרשה סדדן במשנה וכו' למ״ד מבעה זה אדם אע״ג דלבתר הבערה כתיב בפרשת אמור מכה בהמה ישלמנה וכו' ור״ת פי' דשם אדם כתיב בפרשה קודם כי יגנוב איש שור והוא א' מאבות נזיקין וכו' ע״כ משמע דר״ת ס״ל דהתנא דהתם כסדר הפרשה שנאן שם והכא פי' ר״ת דלא שנאן כסדר הפרשה וצ״ל שמה שפירש שם ר״ת לא פי' זה אלא אליבא דרש״י אבל רבינו תם בעצמו סבירא ליה כמו שפי' כאן דלא נקט אותם התנא שם בסדר הפרשה כ״א דבר ההוה נקט ברישא והילוק סברת רש״י ור״ת הוא זה דרש״י סבירא ליה דמה ששנה התנא השור והבור הוא כסדר דשור שהמית אדם כתיב בפרשה קודם דין בור ואע״ג דהתנא לא איירי השתא בדין שור שהמית אדם כי אם בדין שור שהמית שור למאן דאמר תנא שור לקרנו מ״מ תנא התנא שור שהזיק בקרן והכל נכלל בין שור שהזיק אדם בין שהזיק שור למאן דאמר תנא שור לרגלו אע״ג דלא איירי בדין שור שהזיק בנגיחה כלל מכל מקום שם שור דהיינו נגיחת קרן כתיב בפרשה קודם בור לכך הקדימו התנא ג״כ אף על גב דלא איירי השתא בנגיחה כלל כמו שכתבו התוספות שם לפי פירש״י וכמו שפי' שם ר״ת למ״ד מבעה זה אדם אליבא דרש״י רפירש דהתנא סדרן כסדר הפרשה אבל ר״ת דהכא סבירא ליה דהתנא לא שנאן כסדר הפרשה דהא לא איירי שם בדין שור שהמית אדם כ״א בדין שור שהמית שור או בקרן למ״ד תנא שור לקרנו או בדגל למ״ד תנא שור לרגלו ושור שהזיק דהיינו שהמית שור כתיב בפרשה אחר בור כי יגח שור איש את שור רעהו ואותו שור כתיב בפרשה אחר בור וא״כ היה לו להקדים בור אלא שהתנא דבר ההוה שנה תהלה וק״ל:

בא״ד ועוד מפרש ר״ת דפתח ביציאות משום לא יצא החייט במחטו וכו' ר״ל דאין הכי נמי דהתנא התחיל כסדד בדברים דמיירי בע״ש מבעוד יום דהיינו לא יצא החייט במחטו אלא שהוצרך להקדים להודיע דהוצאת חפצים מרשות לרשות אסור בשבת כדי לשנות אחר כך דבשביל זה לא יצא החייט במחטו דגזרינן שמא ישכח ויצא בו בשבת לרה״ר ואע״ג דלא שנה דליבון כלים דהיינו כיבוס אסור בשבת קודם דין אין נותנין כלים לכובס וכן דין הבערה קודם אין טומנין היינו משום דכיבוס כלים והבערה ובישול מפורסם הוא שהן מלאכות גמורות שאסורות בשבת ולא הוצרך להקדימן אבל הוצאה דמלאכה גרועה היא דמה לי מוציא מרה״י לרה״ר או מרה״י לרשות היחיד ולא היה מפורסם שאסורים בשבת ולכך הוכרחו להקדים דין איסור הוצאה קודם ששנה דין לא יצא החייט במחטו וק״ל:

ד״ה שתים שהן ארבע בפנים וכו' מדקאמר בגמרא דיקא נמי דקתני יציאות וקמפרש הכנסות לאלתר ולא דייק מדקתני בפנים ר״ל דבגמדא דייק דהתנא הוצאות קרי ליה הכנסות מדמפרש לאלתר כיצד פשט העני את ידו וכו' דהיינו הכנסה ולפירוש רש״י דהתם הוה למידק דהתנא הכנסות קרי הוצאות דהא תנא שתים שהן ארבע בפנים ובפנים הוי פירושו הכנסה לפירש״י דהתם:

ד״ה פשט בעל הבית את ידו וכו' לא הוה גמרינן הוצאה דעני מבעל הבית וכו' פי' משום דהוה אמרינן אין לך בו אלא חדושו:

בא״ד ובסוף פ״ק דעירובין נפקא לן מקרא אחרינא דדרשינן אל יצא איש ממקומו אל יוציא והתם פרישית והיינו משום דמלאכה גרועה היא וכו' כצ״ל והיינו בוי״ו ולא דהיינו בדלי״ת ור״ל דהתם בספ״ק דעירובין פרישית שדרוש זה מוסכם אליבא דכ״ע וקאי הכי במסקנא וא״כ אית לן תרי קראי בהוצאה והיינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך תרי קראי חד לעני וחד לעשיר וכו' וכוונת התוספות בזה במת שכתבו ושם פרישית ע״ש בתוספות בסוף פ״ק דעירובין ד״ה לאו שניתן לאזהרת מיתת ב״ד וכו' משום דשם במסקנא דשמעתתא איתא אמר רב אשי מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב פי' ואתי לאיסור תחומין משמע דלרב אשי לא ילפינן איסור הוצאה מקרא זה ופירשו שם התוס' דגם לפי המסקנא דקאמר רב אשי מי כתיב וכו' אפי' הכי מ״מ ילפינן איסור הוצאה ג״כ ממקרא זה ע״ש:בא״ד ואו״ת כיון דאיכא סברא אמאי איצטריך בבמה טומנין למימר דהכנסה היתה במשכן וי״ל דתנא ליה איירי וכו' עיין לקמן בפרק הזורק (שבת דף צ״ו) בתוספות ד״ה הכנסה מנלן דפירשו שם התוספות בענין אחר ע״ש:

ד״ה שבועות ב' שהן ד' וכו' והוה אתי כולה כרבי ישמעאל וכו' פירוש דשם פריך מתני' מני לא ד״י ולא ר״ע דאי ר״י קשיא שבועות דהא לר״י ליכא ר' בשבועות משום דאיהו לא מחייב אלשעבר כגון אכלתי ולא אכלתי ואי ר״ע קשיא ידיעות הטומאה דליכא ד' לד״ע משום דאיהו ס״ל דלא מחייב כי אם אהעלם טומאה ולא אהעלם מקדש ומסיק דרבי בשבועות ס״ל כר״י ובידיעות ס״ל כר״ע:

בא״ד ונראה דלכך פירש״י בריש שבועות שאינו שונה אלא דבר וחילופו וכו' ר״ל דהא דקתני ב' שהן ד' כל עניני שבועות להבא ולשעבר שהן הן ולאו בכלל שהוא דבר וחילופו שלא בא לומר שלא יתחייב אלא בשבועה דאוכל ולא אוכל שהוא להרע או להטיב דוקא אלא כל מה שהוא דבר וחילופו הוא גם כן בכלל החיוב כגון אזרוק ולא אזרוק זרקתי ולא זרקתי וכולהו לא מקרי אלא ב' שהן ד' שכולהו אינו אלא דבר וחילופו וכל עניני הן ולאו שהן להבא נכללים בשתים וכל עניני הן ולאו שהן לעבר נכללים בכלל שהן ארבע וק״ל:

דף ב:

ברש״י ד״ה מתניתן דהכא נמי דייקי וכו' וע״כ לא מצי מפרש לה דיציאות לחודיה קאמר ומה שהן ד' חיובי ופטורי וכו' אע״ג דע״כ לא מצי לאשכוחי שתים שהן ד' הכל בהוצאות ובחיובי ופטורי כ״א ע״ד פי' ריב״א שכתבו התוספות ואלו לפי פירושו של רש״י שפירש דגבי פטור אבל אסור עקירות דוקא קא חשיב לא משכחת דפטור אבל אסור גבי עני כ״א בהכנסות ולא ביציאות וא״כ לא משכחת גבי עני ב' שהן ד' הכל ביציאות אפילו בחיובי ופטורי כאשר כתבתי זה באריכות בפי' התוספות ע״כ צ״ל דמה שכתב רש״י כאן ומה שהן ד' חיובי ופטורי לא כתב זה אלא דרך את״ל ור״ל אפילו את״ל דתוכל לפרש למצוא שתים שהן ד' בחיוב ופטור הכל בהוצאות ולא בהכנסות אפילו הכי ע״כ א״א לפרש כן משום דהא התוספות גופיה קא מפרש השתים שהן ד' בהכנסות וק״ל:

בתוס' ד״ה ידיעות הטומאה וכו' דלא מצי למפרך הני תמניא הוו וכו' ר״ל דהתם במסכת שבועות בפרק ידיעות הטומאה פריך אמתניתן דקתני ידיעות הטומאה שתים שהן ד' ידיעות תמניא הוו ידיעות הטומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ואכל קודש וידיעות הטומאה תחלה וסוף והעלם טומאה בנתיים ונכנס למקדש וכן ידיעות קדש תחלה וסוף והעלם קדש בנתיים ואכל קדש וכן ידיעות מקדש תחלה וסוף והעלם מקדש בנתיים ונכנס למקדש משום דבפרק קמא דשבועות ילפינן מקראי דלא מחייב קרבן מטומאה כי אם בידיעה תחלה וסוף משא״כ בכל קרבנות שבתורה דלא בעי ידיעה בתחלה אבל ידיעה בתרייתא בעי בכל התורה דאם לא נודע לו שחטא היאך יביא קרבן ומשני תרי שינויי לחד לישנא ידיעות קמייתא קא חשיב דחידוש נינהו דליתנהו בכל התורה ולאידך לישנא ידיעות בתרייתא קא חשיב דעל ידיהן הוא בא לכלל הקרבן דאם אין ידיעה בסוף לא היה מביא קרבן והיינו שמתרצין התוספות כאן וי״ל דנקיט ידיעות כדמפרש התם ידיעות קמייתא דליתנהו בכל התורה וכו' ר״ל דאע״ג דמן הראוי היה לו למתני העלמות אפ״ה נקט ידיעות דחידוש הוא דבעי ידיעות קמייתא משא״כ בכל התורה ולאידך לישנא דידיעות בתרייתא קא חשיב דאינן חידוש אפ״ה לא קתני העלמות אלא ידיעות משום דניחא ליה לתנא למנקט ליחשב ולמנות דברים המביאים לידי קרבן דהיינו הידיעות הבתרייתות והיינו נמי דמסיימו התוס' ולההיא לישנא דידיעות קמייתא קא חשיב לא שייך למתני גבי שבועות ושבת ידיעות וכו' ר״ל דלהאי לישנא א״ש משום דלא תנא התנא גבי טומאה ידיעות אלא משום להשמיענו חידוש דידיעות קמייתא אבל גבי שבועות ושבת ליתנהו ואין שם שום חידוש בידיעות ולכך לא קתני גבייהו ידיעות אבל להך לישנא דידיעות בתרייתא קחשיב דאין בהן חידוש דהא איתנהו בכל התורה ואפ״ה לא תני גבי טומאה העלמות הטומאה אלא ידיעות משום דניחא ליה למינקט דבר המביא לידי קרבן א״כ גבי שבועות ושבת הוי ליה למתני דהיינו ידיעות בתרייתא המביאים לידי קרבן ותירצו דלהך לישנא נמי וכו' לא תני בהו וכו':

ד״ה התם דלאו עיקר שבת וכו' וא״ת והא במראות נגעים תני אבות ותולדות וכו' ע״ש בתוס' במס' שבועות דאיתא נמי התם הך ותירצו שם התוס' קושיא זו בענין אחד:

ד״ה והא דומיא דמראות נגעים קתני וכו' משום דאינהו גופייהו לא ידעינן וכו' ד״ל דהתם כי משני לעולם מתני' אתיא או כר״ע או כר״י וקתני שתים שהן ארבע לר' ישמעאל גבי שבועות ולר״ע גבי ידיעות הטומאה מהן לחיוב ומהן לפטור פריך והא דומיא דמראות נגעים קתני מה התם כולהו לחיובא וכו' ומחמת קושיא זו הדר משינויא זה ע״ש:

ד״ה התם דלאו עיקר שבת וכו' וגם המקשה לא הקשה וכו' ר״ל המקשה שהקשה מ״ש הכא דקתני שתים שהן ארבע בפנים וכו' ומ״ש התם דתני שנים שהן ארבע ותו לא היתה כוונתו לומר ולהקשות דליתני התם כי הכא ב' שהן ד' בפנים וכו' אלא שקושייתו היתה דליתני הכא כי התם ב' שהן ד' ותו לא כן הוא כוונת התוס' בזה אבל פי' דחוק הוא דמאי פריך המקשה וכי בשביל דצריך לתנא למיתני הפטור אבל אסור במס' שבועות משום דהתם הוכרח למתני דומיא דמראות נגעים לא היה לו למתני ג״כ הכא הא עכ״פ מוכרח הוא להשמיענו במקום אחר דין הפטור אבל אסור ולכך תני לה הכא במנין ב' שהן ד' ותני ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ והתם בשבועות תירצו שם התוס' בענין אחר הא דהוצרך לומר התם דלאו עיקר שבת וכו' ע״ש ובספר ח״ש ראיתי שכתב דדבור זה של התוס' דהכא הוא גליון:

ד״ה וכי תימא מהן לחיוב ומהן לפטור רש״י לא פי' כאן לפי שיטתו וכו' ר״ל דלפי' רש״י שפירש בסמוך דלא חשיב לענין פטור אבל אסור כ״א העקירות דאתו לידי חיוב חטאת א״כ השתא דקאמר דלא חשיב כ״א יציאות ב' לחיוב וב' לפטור א״כ השני פטורים של היציאות תרווייהו גבי בעה״ב הן ולא גבי העני דלגבי העני ליכא עקירות גבי ההוצאות כי העקירות של העני תרווייהו הן גבי הכנסות חדא בבא דפשט העני את ידו ונטל בעה״ב מתוכה דהעני עשה העקירה להכנסה והב' בבבא דפשט בעה״ב את ידו וכו' או שנתן העני לתוכה והכניס הבעה״ב שעשה ג״כ העני עקירה להכנסה והעקירות של ההוצאות הן גבי בעה״ב חדא בבא דפשט העני את ידו וכו' או שנתן בעה״ב לתוכה והוציא שעשה בעה״ב העקירה להוצאה וחדא בבא דפשט בעה״ב את ידו ונטל העני מתוכה שעשה ג״כ הבעה״ב עקירה להוצאה וכאן היה כתוב בפירש״י של התוס' משמעות

שהיה מפרש דהיציאות של פטור היא חדא גבי עני וחדא גבי בעה"ב כמו שפי' ריב"א בסמוך דפירש דבבבא דפשט העני את ידו השני פטירים אבל אסור תרווייהו הן גבי עני חדא דהכנסה וחדא דהוצאה דנוטל בעה"ב מתוכה הוא פטור של העני של הכנסה או שנתן בעה"ב לתוכה והוציא העני הוא ג"כ פטור של העני אע"ג שהבעה"ב עשה העקירה דלא בעקירה תליא מלתא כ"א בפשיטת יד וגבי אותו שייכא לומר פטורי דאתי לידי חיוב חטאת קא חשיב וכן בבבא דפשט הבעה"ב את ידו השני פטורים הן של בעה"ב חדא דהוצאה וחדא דהכנסה אע"נ דהעקירה של הכנסה עשה העני לכך כתבו התוס' רש"י לא פי' כאן לפי שיטתו שפי' לקמן דעקידות קחשיב וכיון דהשתא לא בעי למתני כי אם השני פטורים של היציאות היה לו לפרש שתים לפטור דיציאות שתיהם בעקירות דבעה"ב אבל בפי' רש"י שלפנינו אין משמעות רש"י כאן כמו שכתבו התוס' אלא שאין הכי נמי השני פטורים של היציאות מפרש רש"י לפטור בעקירות הוצאות דבעה"ב ודו"ק:

ד"ה והא יציאות קתני כו' ר"ל שתים ההוצאה שיש בה חיוב וההוצאה שהיא פטור אבל אסור דהיינו פשט העני את ידו ונתן בעל הבית לתוכה והוציא עני דאתי בה לידי חיוב חטאת לפי פירוש ריב"א שהן ד' פטור אבל אסור דלא אתי בה לידי חטאת דהיינו פשט בעל הבית את ידו והוציא ונטל העני מתוכה ופטור ומותר דהיינו כשפשט בעל הבית את ידו ונתן לתוך ידו של העני וכן כה"ג ב' שהן ד' בבעל הבית כולן ביציאות וזה לא שייך ע"כ לפירש"י כ"א לפירוש ריב"א:

בא"ד ולהכי לעיל כי משני הכא דעיקר שבת תנא אבות ותולדות לא הוה מצי למפרך והא יציאות קתני נראה דר"ל משום דאי הוה פריך הכי הוה מצי לשנויי ליה דאפילו לא איירי אלא ביציאות אפ"ה אשכחן שפיר ב' שהן ד' בפנים וב' שהן ד' בחוץ:

ד"ה מי לא עסקינן וכו' ותירץ ריב"א וכו' ועיין בשבועות דשם תרצו התוספות משום דהוצאה מלאכה גרועה היא ע"ש:

ד"ה רשויות קתני וכו' ויציאות נראה לריב"א דהוי כמו תוצאות דאשכחן רשויות דמקרי תוצאות דכתיב והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותייהו כצ"ל:

דף ג.

ברש"י ד"ה פטורי דאתי בהו וכו' עד דהוו להו תרתי בעני ותרתי בבעל הבית כל חיוב ופטור וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה בבא דרישא וכו' דמושיט כוס יין לנזיד מוקי לה בפ"ק דע"ז וכו' כצ"ל:

בא"ד וי"ל דמיירי בנכרי והחפץ של נכרי וכו' וא"כ צריך לומר דמתני' לצדדין קתני פשט העני את ידו וכו' העני חייב אם הוא ישראל ובעל הבית פטור אם העני נכרי ואם תקשי לך לתני שיתסרי והיכי דגם העני הוא ישראל דאז אין בעל הבית פטור ומותר אלא אסור משום לפני עור ואפילו היכי דיכול ליטול מכל מקום אסור מדרבנן משום שחייב להפרישו מאיסור אין זה קושיא דלא תנא הכא אלא איסורי שבת ולא איסורי דלפני עור ועיין באשר"י ובהר"ן וק"ל:

ד"ה בר מהני תלת וכו' דהא מוקי לה כר"ש וכו' ר"ל דמשמע דר"י דאית ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב אינו פטור ומותר ואי איירי בסכנת נפש הוא מותר אליבא דכ"ע:

ד"ה מאי טעמא ידו לא נייח וכו' ואין נראה דבכל ענין שהטעינו חבירו וכו' דהא קתני או שנטל מתוכה וכו' נראה דאין דקדוק זה הוכחה אלא לאחר שפשט דעקירת גופו הוי עקירה אז יש להוכיח מדקדוק זה דאין חילוק בין הטעינו על כתפו בין הטעינו על ידו כיון שמצינו דמה שמונח בתוך ידו של בעל הבית שגופו וידו כרשות אחת חשוב כדמוכח לענין שחשוב עקירה כשעוקר העני החפץ מתוך ידו כאלו עוקרו מכתפו וה"ה כשהטעינו חבירו בפנים לידו ועקר גופו עם מה שבתוך ידו ויצא הוי ג"כ עקירה כמו שהטעינו בידו לאפוקי ממה שמשמע מפרש"י שאפי' לפי מה שפשט לו דעקירת גופו הוי עקירה היינו כשהטעינו על גופו דהיינו כתפו אבל הטעינו על ידו לא אבל כל כמה דלא ידעינן דעקירת גופו הוי כעקירת חפץ ליכא להוכיח כלל ממתני' דהא אע"ג דידו של בעל הבית שהוא וירו ברשות אחת הויא הנחה ונתחייב העני כשעוקר החפץ בידו מידו של בעל הבית מכל מקום לא שמעינן מזה היכי שאינו עוקר החפץ ממקומו בידו אלא שהטעינו חבירו והוא עוקר את גופו עם החפץ שיהא עקירה ולכך א"ש דלא פשיט בעייתו ממתניתין ודו"ק נ"ל:

דף ג:

בגמרא אדרבה איפכא מסתברא וכו' ומדלא קא משנינן הכי תפשוט דרב ביבי וכו' יש לדקדק למה הוצרך לומר אדרבה איפכא מסתברא וכו' היה לו למפרך בלא איפכא מסתברא אלא בפשיטות מדקאמר כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דמשחשיכה ס"ל לתנא קנסו רבנן ולא חשו דלמא שדי ליה מידו ואתי לידי חיוב חטאת מדמתוקמא תירוצא הברייתא אם כן תפשוט מהברייתא בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות את הפת אבל נראה דמזה לא היה יכול לפשוט מידי משום דאי באת לפשוט הוי מצי למדחי דהברייתא מתוקמא בשינויא קמא ואי בעית למפשט משנויא קמא בעיא דאביי הוה דחי ליה בשנויא השני ושנויא השני בעצמו היינו יכולים להפך הסברא ולשנויי איפכא וזיל הכא קא מדחי ליה לכך הוכרח לומר אדרבה איפכא מסתברא ר"ל רבא לפשוט מסברת בני המדרש ולא מהתנא דברייתא דמדלא שני איפכא ש"מ דלא ס"ל לבני בית המדרש סברא זו כלל שנאמר שרבנן יבטלו דברי גזרתם וקנסותם בשביל שלא יבא איסור חמור מזה וגם צריך לומר דהא דקאמר מדלא קא משנינן הכי ס"ל פירוש איפכא וכו' דאין ר"ל דהוה ליה לשנויי סברא זו ההפוכה לבד בלא סברא זו הפשוט דא"נ שני איפכא ובאת למיפשט מינה לא קנסו משחשיכה ש"מ דהתירו לרדות את הפת הוה מצי למידחי ולשנות איפכא ולומר דהברייתא מתורצת איפכא דמבעוד יום לא קנסו ומשחשיכה קנסו אלא דד"ל דהוה להו לבני בית המדרש לחלק שנויא השני בתרי השנויי ולומר ל"ק כאן מבעוד יום כאן משחשיכה מבעוד יום לא קנסו ואיבעית אימא איפכא מבעוד יום קנסו משחשיכה לא קנסו משום דלא ליתי לידי חיוב חטאת ומדלא הזכירו בני בית המדרש סברא זו ההפוכה כלל ש"מ דלא סבירא להו סברא זו כלל ואם כן תפשוט מהבני בית המדרש בעיא דרב ביבי וק"ל ועל פי דרך זה יבואו דברי התוספות על נכון:

ברש"י ד"ה בשוגג לא קנסוה רבנן וכו' דהתם ליכא למיחש דלמא לישדינהו שיתחייב מיתת בית דין וכו' ר"ל דהתם ליכא למיחש שישליך אותו מידו משום דהא יודע שכשישליך אותו מידו יתחייב מיתת בית דין דהא השתא במזיד איירי לכך ודאי הוא שיהיה נזהר להחזיק בידו עד שתחשך אבל דדיית הפת אי לא שרית ליה לרדות ממילא אתי לידי חיוב חטאת כשיאפה ומה לו לעשות ולכך אימא לך דהתירו לו לרדות וק"ל. ובשנוייא דלעיל דמשני כאן מבעוד יום כאן משחשיכה דקאמר עלה ותפשוט דרב ביבי ליכא לחלק ולומר דהכא שאני דליכא למיחש דלמא שדי ליה משום שהוא בעצמו יהא נזהר שלא להשליכו כדי שלא יבא לידי חיוב דאורייתא דלא שייך זה כ"א גבי מזיד שיתחייב מיתת בית דין וכשנוייא דהשתא דמשני כאן בשוגג כאן במזיד אבל בכל שנויי לא איירי אלא בשוגג אלא שעדיין יש לדקדק שהיה יכול לחלק דשאני הכא דלא אתי בודאי לידי איסור דאורייתא אלא דאיכא למיחש דלמא שדי ליה אבל התם גבי פת בודאי אתי לידי חיוב דאורייתא דהא הפת יאפה ממילא ועיין ברבינו נסים שמחלק בסברא זו במשנה דשמעתין:

ד"ה בשוגג לא קנסוהו רבנן עד קודם שיבא לידי חיוב חטאת לא בטלו גזירתם ולאיסור נמי וכו' הכל דבור אחד:

בתוס' ד"ה מי קנסו רבנן וכו' ונ"מ דאסור בשוגג ומבעוד יום כצ"ל ור"ל ונ"מ בין שנוייא דמשנינן דדמיא לכרמלית ובין הא לישנא דמשנינן דלא דמיא לכרמלית אלא דקנס והו רבנן כיון דגם בהאי לישנא דאמרינן דדמיא לכרמלית הוי נמי קנס נ"מ דכי אמרינן דעבדוה דדמיא לכרמלית אסור בשוגג וגם אסור אפילו מבעוד יום אבל להאי לישנא דלא עשאוהו דדמיא לכרמלית אלא דקנסוהו אינו אסור בשוגג וגם אינו אסור מבעוד יום וק"ל:

ד"ה התירו לו לרדות וכו' כדאמרינן בפרק כל כתבי לא ירדה במרדה אלא בסכין פירוש שם קאי אהיכא ששכח פת בתנור וקידש עליו היום מצילין ממנו ג' סעודות משום כבוד שבת וטעם דלא ירדה במרדה מפרש התם משום דכמה דאפשד לשנויי משנינן ונראה מדבדי התוס' דהכא דאע"ג דחכמה היא ואינה מלאכה מכל מקום אסור מדרבנן ולא התירו לרדות אלא דאיכא מצות כבוד שבת דהיינו ג' סעורות של שבת ואפילו בזה כל מה דאפשר לשנות משנינן ובהך דדב ביבי ליכא כבוד שבת דהא עדיין לא נאפה ולא יהא חזי לאכילה אלא שבא לרדותו קודם שיאפה כדי שלא יבא לידי איסור דאורייתא ולכך בעי אם התירו לו חכמים לרדותו או לא התירו ואפי' ע"י שינוי כגון בסכין וכן נראה מדברי רב אלפס ע"ש:

בא"ד הא (אנשים)' [נשים] מעכבים כצ"ל:

ד"ה ואי בעית אימא לעולם לא תפשוט וכו' מבני המדדש מדלא משני איפכא וכו' כבר מבואר ממה שכתבנו למעלה:

בא"ד ולהרשב"א נראה וכו' ולעיל ה"פ מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל דלא בעי למפשט מדברי בני המדרש אלא מדברי הברייתא גופא דהיינו מדלא היה אפשר לתרוצי הברייתות איפכא משום דהוי כחוכא וכו' א"כ לא אפשר למתוקמא הברייתות כ"א דס"ל דמבעוד יום לא קנסו ומשהשיכה קנסו א"כ תפשוט מינה בעיא דרב ביבי דלא התירו לרדות הפת מדחזינן הכא דמשהשיכה קנסו ולא השו דלמא שרי ליה ואתי לידי חיוב חטאת דהא השתא ליכא למימר דאיכא למידחי ולתרוצי הברייתא איפכא ואף על גב דעדיין יש לדחות ולתרץ הברייתא בשנוייא קמא דליכא למפשט מינה בעיא דרב ביבי ואם באת למפשט בעיא דאביי איכא למדחי להאי שנוייא דמשחשיכה קנסו וזיל הכא קמדחי וכו' מ"מ חדא מנייהו מפשטא ממ"נ כך הם המשך דברי התוספות:

בא"ד והשתא א"ש וכו' ולא דרב ביבי ובשוגג לא קנסו וכו' והכל דבור אחד:

בא"ד וא"ת משנוייא קמא נמי נפשוט בעיא דדב ביבי וכו' יש לדקדק מאי מקשי התוס' דלמא אין ה"נ והא דלא פריך אשנוייא קמא תפשוט דרב ביבי משום דהא ע"כ צריך לומר דהתרי שינויי שייכי להדדי וכאלו אמר דמהכא ליכא למפשט בעיא (דאביי) משום דאיבעית אימא דכ"ע ס"ל דככרמלית דמיא ואיבעית אימא דכ"ע ס"ל לאו ככרמלית דמיא ולכך ליכא למשמע מינה דאל"כ מה דחה הדחיין את הפשטן בשנוייא קמא אדדבה עדיפא מיניה קאמר דהפשטן רצה למפשט דפליגי בהכי ואיהו דחי ליה דכ"ע ס"ל דככדמלית דמיא א"כ כ"ש שנפשטה בעייתו (דאביי) וא"כ כיון דהתרי שינויי שייכי להדדי אי בעית למפשוט בעייתו דרב ביבי משנוייא קמא הוי דחי ליה לשנוייא בתרא ואם בא למפשט משנויא בתרא דמדקנסו משחשיכה ש"מ דלא התירו לרדות היה אפשר לדחות ולומר דאיפכא משנינן דמבעוד יום קנסו ומשחשיכה לא קנסו לכך קאמר אדרבה וכו' מדלא משנינן הכי וכו' ר"ל כיון דגם בשנויא בתרא א"א להפך הסברא כדלעיל וע"כ צריך לשנויי דמבעוד יום קנסו ומשהשיכה לא קנסו א"כ ממ"נ איפשטא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ויש לפרש דהתם לא אדברי הגמרא מקשין התוס' דהא דברי הגמרא נוכל לפרש כדכתיבנא אלא מלשון דברי הרשב"א קא מקשי התוס' דקאמר לעיל מינה ואע"ג דאיכא למדחי בשנוייא קמא וכו' מכל מקום חדא מינייהו מפשטא וכו' ועל זה מקשה התוס' הא משנוייא קמא נמי נפשוט ויש לפרש דברי הגמרא שמקשה דממ"נ איפשטא בעיא דרב ביבי בין משנויא קמא בין משנויא בתרא ולמה דחק הרשב"א לפרש ולומר דר"ל דממ"נ חדא מינייהו איפשטא ותירצו וי"ל דאין לפשוט כו' משום הכי הוכיח הרשב"א לפרש כמו שפירש:

בא"ד היינו משום מבעוד יום וכו' ר"ל כיון דע"כ הוצרכו לאסור מבעוד יום א"כ באותו איסור נאסר ג"כ משחשיכה דאין סברא לאסור מבעוד יום ומשחשיכה מותר וק"ל ובמסקנא דשמעתין דמשני כאן לאותה חצר כאן לחצר אחרת אם יש חילוק בהאי שינוייא בין מבעוד יום בין משחשיכה ובין שוגג ומזיד עיין בהרי"ף ושם בהר"ן וגם קצת מזה בדברי הרא"ש:

דף ד.

ברש"י ד"ה ולא אדכר קודם אפייה על שגגתו וכו' הכל דבוד אחד:

ד"ה בהדיא סקילה וכו' לא בלשון בעיא מתני רב אחא בריה דרבא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה וכי אומרים לו לאדם חטא וכו' ואומר ריב"א ואפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו' י"ל בפירוש דריב"א בא לתרץ דמכל מקום למה לא פשטינן בעיא דרב ביבי התם דניחא ליה לחבר דליעבד איסורא קלילא שלא יעשה חבירו על ידו איסור חמור כ"ש הכא במדביק שהוא בעצמו יבא לידי איסור חמור לכך קאמר ריב"א דאפילו מדביק עצמו אין לפשוט וכו':

בא"ד וגבי חצייה שפחה וחצייה בת חורין שנהגו בה מנהג הפקר וכו' ר"ל והתם פשעו בעצמם אותן שנהגו בה מנהג הפקר ואפ"ה כפו את רבה ותירצ דכיון שהיתה היא מחזרת וממצאת עצמה לזנות דמו לאונסים ולא פושעים והוי נמי מצוה דרבים פירוש ועוד טעם אחר משום דהוי נמי מצוה דרבים:

ד"ה קודם שיבא לידי איסור סקילה וכו' וא"ת והיכי אתי לידי חיוב סקילה והא התראת ספק היא וכו' יש לדקדק מה מקשים התוספות אהא מ"מ איסור סקילה הוא אף על גב דאינו חיוב מיתת סקילה ממש מחמת דלא הוה התראתו התראה ולעיל גבי הא דפריך גמ' ואלא לאו דאהדר ואדכר

מי מחייב הקשו התוס' תימה נימא איסור חטאת כדבסמוך קודם שיבא לידי איסור סקילה ונראה דבשלמא לעיל מקשין התוס' שפיר דנימא איסור חטאת דאע"ג דהשתא ליכא חיוב חטאת כיון דאהדר ואדכר מ"מ כיון דאי לא אדכר היה כאן חיוב חטאת השתא נמי מקרי איסור חטאת אבל הכא דקאמר גמ' קודם שיבא לידי איסור סקילה פשוט הוא שלא איירי שהתרו בו בהמדביק שיהא חייב מיתה ממש אלא דקרי ליה איסור סקילה משום שאם היה שעשו בו התראה היה בא לידי חיוב מיתת סקילה ולכך מקשים התוספות הא אפילו היכא דהתרו בו א"א שיבא לידי חיוב מיתה לעולם משום דהוי התראת ספק א"כ השתא דלא התרו בו כלל לא מקרי אפילו איסור סקילה כיון דא"א שיוכל לבא לידי חיוב מיתת סקילה לעולם:

בא"ד ומה שלא רדה שמא שכח וכו' ר"ל שאם היה התראה לא תדביק שאם תדביק תתחייב מיתה הוי התראת ספק דשמא ירדה אותה קודם שתאפה ואם היה לשון התראה שירדה אותה קודם שתאפה שיבא לידי חיוב מיתה לא הוי נמי התראה שיתחייב עליה מיתה דמה שלא רדה שמא שכח כן נ"ל דאל"כ יהיו דברי התוס' דברי מותר ודו"ק:

ד"ה והא בעינן עקירה והנחה וכו' דדרשינן בעירובין דאל יצא וכו' עיין בסוף פ"ק דעירובין דבמסקנא שם לא דרשינן הכי בהדיא אלא אדרבה קאמר התם מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב עיקר קרא אתי לאיסור תחומין אלא שמפרשים התוספות דאף לפי המסקנא אתי נמי לאיסור הוצאה דהכי משמע פשטא דקרא אל יצא איש ממקומו בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שהיו עושין בחול והכא דכתבו התוספות מ"מ משמע נמי מקום החפץ וכו' צ"ל דס"ל דגם לפי המסקנא דהתם אע"ג דעיקר קרא אתי לתחומין ואל יצא ממקומו אמקום האדם קאי מ"מ כיון דמפשטיה דקרא משמע נמי מיניה איסור הוצאות קרינן נמי אל יצא אל יוציא ומקומו קאי נמי אחפץ ודו"ק:

ד"ה אבל למטה מי' ד"ה חייב וכו' וכדמשמע קצת בסמוך דאמר רבי זירא הא מני אחדים היא וכו' הא דנקטי תוס' מדקאמר הא מני אחרים מכלל דפליגי רבנן עליה ולא הביאו התוס' פלוגתא דר"ע ורבנן דר"ע דאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא לא בעי מקום ד' על ד' ורבנן בעו ד' על ד' ונראה דמדרבנן דר"ע לא מצי למידק דס"ל דבעי מקום ד' על ד' דאיכא למימר דדוקא כשזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר דלא נח כלל ברה"י הוא דלית ליה קלוטה כמי שהונחה דמיא אבל כשנח אפי' על כל שהוא אימא לך דגם רבנן ס"ל דחייב ולא בעי מקום ד' על ד':

ד"ה דאמרינן קלוטה כמי שהונחה וכו' אך אין נראה שיהיה מדברי רבה ר"ל לא דרבה גופיה אומר אלא הא מני ר"ע דאמר לא בעינן ד' על ד' דתנן הזורק וכו' וחכמים פוטרים ותו לא אלא גמרא הוא דמפרש דבריו דהיינו ר"ע סבר אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ורבנן סברי לא אמרינן וכו' כי כך היא תמיד סוגיית הגמרא:

בא"ד ועוד אמר ר"י וכו' אבל לר"י לאו כמי שהונחה דמיא וכו' דאי סבר וכו' לא הוי מצי למילף זורק ממושיט פירוש שלמעלה מי' משום דהוי מקום פטור אי היה אמרינן כמי שהונח באויר דכל למעלה ברה"ר מקום פטור הוא כמו שיתבאר בגמ' לקמן וא"כ היכא קאמר השתא דבמעלה מי' פליגי ובהא פליגי דרבי עקיבא סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' אלא ודאי גמרא ה"ק דבלמעלה מי' פליגי וכו' אבל למטה מי' ד"ה חייב אבל לא מטעם אחד אלא רבנן מחייבי מטעם דאמרינן קלוטה כמי שהונחה ור"ע מחייב מטעם דמחייב בלמעלה מי' דהיינו משום דילפינן זורק ממושיט וק"ל:

דף ד:

ברש"י ד"ה זרק מרשות הרבים ונחה על גבי זיז כל עץ וכו' הכל דבור אחד:

בתוס' ד"ה ודלמא הנחה הוא דלא בעי ועוד דבסמוך אמר ר"י וכו' כלל הענין החילוק שיש בין פירושו של רש"י ובין פירוש התוס' הוא זה דהא דפריך גמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי ס"ל לרש"י דמסברא לא מצי למיפרך דמהיכא תיתי לן לחלק בין הנחה לעקירה ולזה הוכרח רש"י לפרש דלא מסברת עצמו קא פריך אלא מכח הדיוק שהוכיח בהדיא שמחלק ר"ע בין עקירה להנחה דהיינו מדלא מחייב שתים אחת משום הוצאה ואחת משום הכנסה ולכך הקשו התוספות דמדיוק זה אינו מוכרח דהא אפשר הוא דאין ה"נ דמחייב ר' עקיבא שתים אע"ג דאינו מפורש בדבריו דהא בדברי רב נמי דאינו מפורש בדבריו ואפ"ה קאמר ר"י וכו' ה"נ ר"ע אע"ג דלא פירש כן שום אמורא דבריו שמחייב שתים מכל מקום אינו מוכרח דאפשר הוא דגם הוא מחייב שתים וא"כ היאך יכולה הגמרא להכריח מדבריו דמחלק בין עקירה להנחה אבל התוספות מפרשים דהא דפריך הגמרא ודלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי היינו משום דס"ל להגמרא דהסברא נותנת כן דיש לחלק בין הנחה לעקירה משום דכן מצינו במשכן וכו' או דכן מוכיח קרא דאל יצא דילפינן מיניה הוצאות שבת דמשמע מיניה דבעינן מקום חפץ איירי בעקירה וא"כ אי אפשר לתרץ פירכא זו דפריך הגמרא אלא מצינו תנא דמפרש בדבריו בהדיא דלא מחלק בין הנחה לעקירה וממילא נהיה מוכרחים לומר דלא ס"ל סברא זו כלל דנבעי הנחה או עקירה ממקום ד' על ד' ולכך ר"ע אף על גב דאפשר הוא דמחייב שתים מטעם דס"ל קלוטה כמי שהונחה מכל מקום כל כמה דלא מפרש כן בהדיא בדבריו איכא למפרך ודלמא הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב כ"א אחת וכ"ת מאי מייתי מרבי הא בדברי רבי עצמו ג"כ אינו מפורש דמחייב שתים אלא שרב יהודה מפרש כן דבריו וכמו כן היה יכול לפרש דברי ר"ע צ"ל דס"ל להגמרא מדמפרש רב יהודה דברי רבי דמחייב שתים ע"כ הוא שכך קבל רב יהודה מרבותיו שהיה רבי מחייב שתים אבל ר"ע דלא מצינו שום אמורא שפירש דבריו שמחייב שתים ולכך פריך הגמרא עליה ודלמא ר"ע הנחה הוא דלא בעי אבל עקירה בעי ולא מחייב שתים וק"ל:

ד"ה אלא אמר רב יוסף וכו' והא דקאמר לקמן הוה אמינא ה"מ היכא דאחשביה היינו משום דקאמר דידו של אדם חשובה לו וכו' ר"ל דכל מה דעדיין דלא מסיק גמרא דידו של אדם חשובה לו כד' וכו' לא היה אפשר לתרץ דמחשבתו משויא ליה מקום כיון דאין כאן הקפדה אם מקבל ליה בידו או בענין אחר אלא שגם לאחר שמסיק טעמא דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' קאמר דאי לאו מימרא שניה דרבי יוחנן ה"א אפילו טעם זה דידו של אדם חשובה לו וכו' אינו מועיל לבדו אלא היכא דיש עוד לצרף לזה גם כן מחשבתו אף על גב דמחשבה זו אינה חשובה בפני עצמה מחמת דאינו מקפיד אם נתנה לו בידו בע"א מכל מקום בצירוף אל זה טעם דידו של אדם חשובה כד' מטעם שני הטעמים יחד מתחייב אבל לעולם מטעם מחשבתו זו לבד לא עלה על שום דעת לשוויה מקום וק"ל:

ד"ה זרק ונח על גבי זיז וכו' וי"ל דבלאו הכי פריך שפיר ר"ל דלא בעי גמרא לומר שיהא האמת כן שמה שאמר רב יוסף הא מני רבי היא היה כוונתו למשנה זו של רבי אלא כוונתו היה לרבי דמסיק בתר הכי דהיינו רבי דברייתא דקאמר עלה ר"י שמחייב היה רבי שתים דליכא למפרך עליה תו דלמא הנחה לא בעי עקירה בעי ולא הביא גמרא האי רבי דזיז כל שהוא אלא דרך משא ומתן ודרך דחייה קאמר אילימא דלזה רבי נתכוון רב יוסף זה אינו דהתם כדאביי והיה יכול למדחייה בקושיא זו דדלמא הנחה הוא דלא בעי וכו' אלא שבלאו הכי דחי ליה שפיר והקשו התוספות על זה דא"כ הוא דאמת הוא שרב יוסף נתכוין לרבי דברייתא דאמר עליה ר"י מחייב היה רבי שתים יש להקשות דזה אינו דהא לרב יוסף לא היה מחייב רבי שם שתים ולא תני רב יוסף להא דרב יהודה כלל על דברי רבי ופירשו בענין אחר ויש לומר דסבר רב יוסף וכו' ר"ל דלעולם האמת הוא דרב יוסף במה שאמר הא מני רבי היא רצונו לומר האי רבי דזרק ונח על גבי זיז כל שהוא ס"ל האי אוקימתא דאביי דלקמן והא פירכא דפריך גמרא לעיל אמילתא דר"ע ודלמא הנחה לא בעי הא עקירה בעי סבר רב יוסף דלא קשיא כלל כ"א על דברי ר"ע דקאמר קלוטה כמי שהונחה דמיא ולא בעי להנחה שום מקום כלל אפילו כל שהוא לא בעי ועליה יש לפרוך דדלמא גבי עקירה דבעינן מקום בעינן דוקא מקום ד' על ד' אלא שגבי הנחה לא בעי מקום כלל משום דלא מצינו בקרא דליבעי להנחה שום מקום אבל רבי דהצריך גבי הנחה מקום כ"ש א"כ ע"כ צריך אתה לומר דגם גבי הנחה ס"ל לרבי דצריך מקום כמו גבי עקירה דאל"כ כל שהוא נמי לא ליצטריך דס"ל דמקום כל שהוא חשיב מקום א"כ ה"ה נמי גבי עקירה סבירא ליה לרבי דמקום כל שהוא חשיב מקום ולא ס"ל לרבי דקלוטה כמי שהונחה דמיא כלל והא דתניא בברייתא זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב וכו' שפיר ידע רב יוסף דלא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה ומטעם דביתא כמאן דמליא דמיא ומיהו גמרא דבסמוך לית להו סברא דרב יוסף דפריך ארבי זירא וכו' ולא סגי בכל שהוא וכו' דס"ל להתוספות דלאחרים נמי צריך עכ"פ כל שהוא מדקתני עמד במקומו וקיבל חייב דמשמע דקבלו בידו או בתוך איזה כלי ועכ"פ אינו פחות ממקום כל שהוא אבל אינו מוכרח דדלמא נקט ליה הכי משום דבעי למתני אחר זה עקר ממקומו וקבל פטור וכבר הארכתי בזה ע"פ דרכי לימוד החידוד בישיבה ולפי דרך זה דרכ יוסף לא נתכוון אלא לההיא דרבי דזרק ונח על זיז כל שהוא גמרא דחי ליה במאי דקאמר התם כדבעינן למימר לקמן כדאביי ולא נתכוון רב יוסף כלל להביא דרבי דברייתא דקתני זרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע והא דקאמר גמרא אלא הא רבי דתניא זרק מרה"ר לרה"ר וכו' אין רצונו לומר דלהא רבי נתכוון רב יוסף דהא רב יוסף לא מתני ליה כלל למילתיה דרב יהודה דמחייב שתים אמלתיה דרבי אלא גמרא קאמר דאנן דסבירא לן דרב יהודה תני מילתיה דמחייב שתים אמילתא דרבי א"כ אנן נוקמי מתני' דידן דלא הצריכה מקום ד' על ד' כהאי דרבי ודחי לה ג"כ דאפילו לדידן ליכא לאוקמי מתניתין כהאי רבי משום דהא איתמר עלה דרבי אייר ברה"י מקורה ולר"ת נראה וכו' ואתי שפיר דרב יוסף הוה מתני דברי רב יהודה ארבי ר"ל ורב יוסף דקאמר הא מני רבי לא היתה כוונתו להאי רבי דזרק ונח ע"ג זיז כ"ש אלא להאי רבי דזרק מרה"ר לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע דעלה אמר ר"י דמחייב רבי שתים וא"כ בין להנחה בין לעקירה לא בעי רבי מקום ד' על ד' וגמרא דחי לה גם האי אוקימתא מטעם דהא אתמר דרבי לא מחייב אלא ברה"י מקורה והארכתי בביאור דבור זה מפני שראיתי הרבה תלמידים נבוכין בו:

ד"ה באילן העומד ברה"י וכו' דאי הנוף למטה מג' לא הוי פטרי רבנן אע"ג דליכא וכו' כצ"ל:

בא"ד ולהרשב"א נראה וכו' כגון שעיקרו פחות מג' או גבוה ט' וכו' כצ"ל רוצה לומר דכל למטה מג' הוי כארעא סמיכתא והוי רה"ר או גבוה ט' דרבים מכתפים עליו אע"ג דאינו רוחב ד' הוי נמי רה"ר כדלקמן (שבת דף ח') אבל אי לא מכתפי עליו כל למעלה מג' אי הוי רוחב ד' הוי כרמלית ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ואי הוי גבוה עשרה אינו ראוי לכתף ואי הוי רוחב ד' הוי רה"י ואי לא הוי רוחב ד' הוי מקום פטור ולכך לא משכחת לה שיהא רה"ר כ"א בגבוה ט' ונופו עולה למעלה מג' דהוי כרמלית או מקום פטור וכן אם עולה למעלה מט' ולא הוי רוחב ד' הוי נמי מקום פטור ואיירי שזרק ברה"ר מתחלת ד' לסוף ד' ונח על גבי הגוף דלרבי שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף רה"ר וא"כ כשנח בסוף ד' נח ברה"י וחייב ולרבנן לא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו והוי הנוף מקום פטור וא"כ זרק למקום הפטור לכך פוטרים רבנן כך הם פשטי הדברים של דברי הרשב"א אך מה שמסיים והא דלא מוקי לה אביי הכי משום דרב חסדא לא בעי מקום ד' גם בר"ה דמ"ש לא יתיישב כלל דהא השתא לא בעי למימר דליפלגי בשדי נופו בתר עיקרו לענין מקום ד' אלא לענין דליקרי רה"ר ולא ליקרי מקום פטור ויש ליישב קצת דה"ק דכיון דס"ל דגם ברה"ר לא בעי מקום ד' לא שייך ג"כ דליפלגי אי אמרינן שרי נופו בתר עיקרו לענין דלא ליקרי מקום פטור דפשיטא הוא דמקרי רה"ר גמור לכולי עלמא משום דכיון דעיקרו שלמטה מן הנוף הוי רה"ר מפני מה אית לן למימר שהנוף שעליו לא לקרי רה"ר כמו עיקרו אי משום שאינו רחב ד' הא סבירא ליה דלא בעינן מקום ד' גם ברח"ר ולא דמי לעמוד ברח"ר (ולא) שגבוה יותר מג' דאי הוה רחב ד' הוי כרמלית ואם אינו רחב ד' הוי מקום פטור משום דהתם כיון שהעמוד הוא דבר מסויים בפני עצמו ולא הוי כקרקעית הרה"ר וגם בעמוד גופיה אין בו שום חילוק רה"ר ולכך הוי או כרמלית או מקום פטור אבל הכא דעיקרו של הנוף רה"ר גמור א"כ גם הנוף היוצא ממנו כמוהו דלמה יגרע אי משום דאין מקום ד' הא השתא ס"ל לרב הסדא דלא בעינן מקום ד' לא ברה"ר ולא ברה"י וק"ל כך יש ליישב דברי הרשב"א קצת בדוחק:

דף ה.

בגמ' אמר רבי אבין אמר רבי יוחנן הכניס ידו לתוך חצר חבירו וקיבל מי גשמים והוציא חייב ומתקיף לה רבי זירא וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לא חייב רבי וכו' נראה לרשב"א מדלא נקט וכו' כתב זה משום דקשה ליה מנא להו לרב ושמואל לדחוקי ולאוקמי הא דרבי ברשות היחיד ולא אמרי' דפליגי רבי ורבנן באי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא כההיא פלוגתא דרבי עקיבא ורבנן ותירץ הרשב"א דמשמע להו לרב ושמואל זה מדלא נקט בפלוגתא דרבי ורבנן מרשות היחיד לרה"י ורשות הרבים באמצע אלא ודאי דוקא ברה"י באמצע סבירא ליה לרבי דחייב משום דביתא כמאן דמליא הוי כמונח על מקום חשוב ולא מטעם קלוטה:

בא"ד לא סברא דרב ושמואל וכו' פירוש ההיא סוגיא דהתם לא סברא דרב ושמואל דהכא ולדידהו פירוש רב ושמואל דאמרי דלא חייב רבי אלא ברה"י מקורה כמאן מוקי ההיא מתניתין דגיטין דקתני כיון שהגיע לאויר הגג מגורשת:

ד"ה כאן למטה מי' וכו' בלא פירכא דרבי יוסי וכו' פירוש השתא דאוקי מתני בטרסקל אפילו אי לא הוי קשיא לן האי פרכא דרבי יוסי אלא דכ"ע הוי ס"ל דלא הוי רה"י אפילו הכי ע"כ הוי צריך

לאוקמי בלמטה מי' דכל למעלה מי' בר"ה הוי מקום פטור אם לא בעמוד גבוה יותר מי' ורוחב ד' דאז הוי דה"י א"כ ע"כ מתני' דחשבה לה יד רה"ר ע"כ איירי בלמטה מי' ורבי יוסי ברבי יהודה ע"כ לא איירי בלמטה מי' אלא בלמעלה מעשרה דלמטה מי' ברה"ר לא אשכחן דבר דהוי דה"י ואם כן המקשן הוה ידע ע"כ דמתניתין איירי בלמטה מעשרה ורבי יוסי איירי בלמעלה מעשרה ואם כן מאי פריך:

ד"ה כגון ששלשל ידו וכו' מאי אריא דנטל עני מתוכה וכו' דמסתמא יד בעה"ב ויד עני מיירי בענין אחד דהא כי נטל וכו' רצה לומר ואם כן אפילו כי נתן בעל הבית לתוך ידו של עני והוציאה יהא עני חייב משום דמיד שנתן הבעל חבית לתוך ידו של עני נעשית ידו של עני כארעא סמיכתא וכאלו מונח החפץ על גבי קרקע וכשהוציא אותו העני הוי כאלו עקר אותו מרה"י והוציא ועשה הנחה ברה"ר אלא ודאי אגד יד שמיה אגד הואיל והיד מחוברת להגוף של העני העומד בחוץ וגגרר אהר הגוף שבחוץ ולכך לא שייך דהוי ארעא סמיכתא:

ד"ה ה"מ היכא דאהשבה לידיה וא"ת ולימא הך ולא ההיא דלעיל וכו' נראה בעיני דקושיא זו אינה קושיא כלל דאי לאו ההיא דלעיל לא הוה ידעינן טעמו של דבר דהוי מטעם דידו של אדם חשובה וכו' אלא הוה ס"ד דטעמו הוא משום דלא בעינן מקום ד' על ד' תדע דהא מתניתין נמי קתני נתן לידו וכו' חייב ואפילו הכי שקלינן וטרינן עד השתא בטעם הדבר עד דמסיק לבסוף משמיה דרבי יוחנן דהוי מטעם דידו של אדם חשובה לו כד' על ד' ודו"ק:

דף ה:

בגמ' בעי אביי אגוז וכו' נראה לי שצ"ל בעי רבא וכן הוא בהזורק:

ברש"י ד"ה אינו חייב עד שיעמוד וכו' דעמידת גופו ודאי כעמידת חפץ דמי הלכך וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא:

בתוס' ד"ה אגוז על גבי מים כו' ספינה מינח נייחא פירוש ומה שמונח בתוך הספינה נקנה לבעל מדין חצר אע"ג דקיימא לן דחצר מהלכת לא מקרי חצר ולא קני אמרינן ספינא מינח נייחא וכו':

בא"ד ובעי אגוז בכלי וכו' אע"ג דודאי לאו כמונח דמי וכו' פירוש משום דהכא אין בעייתו תלויה באי הוי כמונח או כמהלך אלא אם דרך להצניע חפץ בכך או לא:

ד"ה בשלמא לבן עזאי וכו' דאי משום דמודה בזורק קאמר האי טעמא פירוש דמוכרח גמרא לומר האי טעמא משום דאי הוי טעמו של בן עזאי משום דלא אשכחן כהאי גוונא דחייב תקשה לן אם כן אמאי מודה בן עזאי בזורק שחייב אבל השתא דקאמר דטעמא של בן עזאי משום דמהלך כעומד א"ש דמודה בזודק משום דהתם אין שום מהלך כלל ועל זה מקשים התוספות הא אכתי לא ידע דמודה בזודק דאי ידע וכו' ולפי המסקנא א"ש הא דמודה בזודק משום דבן עזאי נמי מודח דהיה כה"ג במשכן כגון מוציא מרה"י לרה"ר דרך צידי רה"ר כדמסיק אליבא דרבנן אלא דסבירא ליה דאע"ג דאשכחן כה"ג במשכן אפילו הכי אינו חייב משום דמהלך הוי כעומד והוי הנחה במקום פטור אבל זודק ומושיט דליכא למימר גבייהו מהלך כעומד ילפינן שפיר מזורק ומושיט דרך צידי ר"ה שהיה במשכן וכן פירשו התוספות לקמן בסמוך:

דף ו:

בתוס' ד"ה הא קמ"ל כרב וכו' דלא פליג אמתני' דכלל גדול דקתני מניינא למימר דחייב על כל אחת ואחת פירוש דחייב על כל אחת ואחת מכל מ' מלאכות דקא מני ולית שום אחת מהן בתוכם שלא יתחייב עליה חטאת:

בא"ד ולא מצי למימר דידע בדאיסי דהא אכולהו חייב פי' כיון דעל כל האבות מלאכות דקא חשיב התנא חייב על כולן בזדון שבת ושגגת מלאכות דהיינו שסבר שכל המ' מלאכות הן מותרות בשבת ועשה כולן בהעלם אחת אם כן לא מצי למימר דידע ליה לשבת במלאכה אחת שבתוך מנין המ' מלאכות א"כ לא היה מתחייב על אותה מלאכה כיון שעשאה במזיר והתנא תנא מניינא לומר שיתחייב על כולן:

בא"ד והא דאמרינן לקמן בפרק בתרא לרמי בר חמא כצ"ל וכו' צריך אני להציע הסוגייא שם ומתוכה נבא לתמצית הענין והכי איתא התם רב זביד מתני הכי אמר רמי בר חמי המחמר אחר בהמה בשבת בשוגג אינו חייב הטאת במזיד חייב סקילה מתיב רבא המחלל את השבת בדבר שמחויבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבים על זדונו סקילה ומשני מי קתני הא אין חייבים וכו' ה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים על שגגתו חטאת וחייבים על זדונו סקילה ומאי נינהו מחמר עכ"ל והשתא יש לדקדק למה הקשו התוספות כאן קושייתם לשינוייא דמשני אליבא דרמי בר חמא הא בלא האי שינוייא מפשטא דברייתא נמי משמע הכי דכל שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה וא"כ קשה לאיסי דקאמר דיש אחת מהן שחייבים על שגגתה חטאת ואין חייבים על זדונה סקילה ונראה לי דמפשטא דברייתא לא הוה קשה מידי דה"א דהברייתא לא אתיא אלא למידק מינה הא כל שאין חייבים על שגגתו חטאת אין חייבין כלל על זדונו סקילה אבל אין הכי נמי אשכחן שפיר דאפילו בהנך שחייבים על שגגתו חטאת אפ"ה יכול למצא יש מהן שאין חייבים על זדונו סקילה וברייתא ה"ק כל שחייבים על שגגתו חטאת יש מהן שחייבים על זדונו סקילה ויש ג"כ שאין חייבים סקילה הא אין חייבים על שגגתו חטאת א"א הוא שיתחייב על זדונו סקילה והשתא לא קשה לאיסי מידי אבל לפי השנוייא דמשני לרמי בר חמא דה"ק דבר שחייבים על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה ויש דבר שאין חייבים וכו' א"כ ע"כ צ"ל דה"ק דכל שחייבים על שגגתו חטאת א"א שלא יתחייב סקילה ואין שום דבר בעולם שחייב חטאת ולא יהיה חייב סקילה אלא שיש דבר שאף על גב שאין חייבים על שגגתו חטאת אפ"ה חייבים על זדונו סקילה ומאי ניהו מחמר וא"כ קשה לאיסי דלדידיה יש דבר שחייבים על שגגתו חטאת ואפ"ה אין חייבים על זדונו סקילה וק"ל:

ד"ה ואמר ר' יוחנן שאם עשאן וכו' אלא שמדברי איסי נמי יש לדקדק וכו' מקשין התלמידים א"כ כיון דאיסי נמי קתני מניינא דמ' מלאכות ויש לדקדק ג"כ מדבריו כל שיש לדקדק מדברי המתניתין א"כ למה כתבו התוספות בדבור שלפני זה וז"ל אבל כי מפרש דאינו חייב על אחת מהן קאמר איסי אז ידע שפיר דלא איירי איסי אלא בסקילה דלא פליג אמתני' דכלל גדול וכו' ולמה להו להתוספות למידק ממתניתין הא מדברי עצמו יש לדקדק כל מה שיש לדקדק ממתניתין ואינה קושיא כלל דודאי הא דלא נימא שאם עשאן כולן בהעלם אחת לא יתחייב על כולן כ"א חטאת אחת אלא שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו ודאי דבר זה יש לדקדק מדברי איסי כמו מדברי מתני' דאל"כ מניינא דאיסי למה לי אבל הא דלא נימא שנמצא אחת מהן בתוכן שלא יתחייב עליה חטאת זה אין לדקדק מדברי איסי דהא נוכל לומר שפיר דתני איסי מניינא לומר שאם עשאן כולן בהעלם אחת שיתחייב חטאת על כל אחת מאותן מלאכות שחייבים עליהם חטאת לאפוקי דלא נימא חטאת אחת על כולם ואפ"ה מסיים איסי שפיר דיש אחת מהן דאין חייב עליה חטאת כלל אפילו היכי דעשאה לבדה דהכי תני איסי בהדיא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ואינו חייב על אחת מהן אבל מהמתני' דקתני סתמא אבות מלאכות ארבעים חסר אחת ותני מניינא לומר שאם עשאן כולם בהעלם אחת שיתחייב על כל אחת ואחת חטאת בפני עצמו דהיינו מ' חטאות חסר אחת משמע שפיר שעל כולן חייב ולא נמצא כלל בתוכו אפילו אחת מהם שלא יהא חייב עליה חטאת ולכך קאמרו התוס' שפיר דע"כ איסי בסקילה איירי דאי בחטאת מסתמא לא פליג אמתני' דמשמע מיניה דלא נמצא אפילו אחת מהן שלא יהא חייב עליה חטאת וק"ל:

דף ז.

ברש"י ד"ה כגון דאית לה וכו' עד סמוך לה קודם היקף ולענין לטלטל וכו' הכל דבור אחד הוא:

בא"ד כראמרינן בעירובין אין מטלטלין בו וכו' כצ"ל:

ד"ה וטח על פניה וכו' ובלבד שיניח למטה מג' וכו' כצ"ל:

ד"ה אפי' הזמי והיגי וכו' ורב אשי אמר אפילו צואה חוא סוף דבור ואחר כך מתחיל הדבור ה"ג אין כרמלית וכו' כצ"ל:

ד"ה וקירויו משלימו וכו' ער ואי בדקאי בכרמלית וכיון דלית ביה וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לא נצרכה אלא לקרן זוית וכו' משום דלרבי אליעזר כרה"ר דמיא פי' ובעי לאוקמי חברייתא ככ"ע גם כרבי אליעזר או שמא מספקא ליה וכו' ר"ל וכיון דמספקא לא בעי לאוקמא דאתי לאתויי צידי ד"ה משום דשמא לרבי הוי לעולם רה"ר אפילו אית בהו חיפופי ואם כן לא אתי כרבי אליעזר:

דף ז:

ברש"י ד"ה והשלימו וכו' כמו כותלי רשות היחיד ובהם וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה והלכה ונחה וכו' תימה לר"י דבפ"ק דעירובין וכו' נ"ל שצ"ל פ"ק דיומא:

תוס' ד"ה והלכה ונחה בחור כל שהוא כו' אבל אין ברגליה ג' וכו' פירוש דלא אמר ר"מ חוקקין להשלים אלא היכא שיש כבר המשך מקום בגובה ג"ט רחב ד' אז אמרינן חוקקים שיהא רוחב ד' על גובה י' אבל היכא דאין כאן כבר שום המשך שיש בו כשיעור לא אמרינן חוקקים להשלים וא"כ היכי אמרינן הכא בחור כל שהוא חוקקים כיון שאין כאן שום מקום שיהא בו רוחב ד' ותירצו שגם הכא מיירי שיש כבר רוחב ד' בחור בצד האחד דהיינו באותו צד וקצה שברשות היחיד ולכך אמרי' חוקקים להשלים כאלו היה ג"כ בצד רשות הרבים רחב ד':

בא"ד והא דלא אוקמינן בחור כל שהוא ממש ר"ל מאי משני הא אכתי תקשה לך לוקמא דנח בחור מאי אמרת אי איירי בכותל שיש בו חור א"כ למעלה מעשרה נמי יהא חייב לוקמא דאיירי בחור כל שהוא ממש שאין בו שום מקום רחב ד' דגם בצד רה"י אין בו רחב ד' דלא שייך ביה לומר חוקקים לר"מ ולכך פטור בזורק למעלה מעשרה ותירצו ועוד דע"כ וכו' ר"ל דליכא לאוקמי דנח בחור דממ"נ אי איירי בחור רחב ד' א"כ בלמעלה מעשרה נמי יהא חייב ואי איירי בחור כל שהוא ממש א"כ בלמטה מעשרה נמי יהא פטור משום דלא נח על מקום ד' וא"כ ע"כ אתה צריך לומר דאיירי שבצד אחד יש בו רחב ד' וס"ל כר"מ דחוקקין להשלים ולכך חייב מלמטה מעשרה א"כ בזורק למעלה מעשרה נמי נימא דחוקקים להשלים ויהא חייב משום דהוי כזורק לרה"י והשתא א"צ לומר כפירש"י וכו' אלא ע"כ צריך לאוקמא כר"מ זהו תמצית פשטות הדברים של התוס':

בא"ד ומיהו יש ליישב פירש"י וכו' יש לדקדק מה יישוב הוא זה שכתב ראי לאו הכי הוי ליה למיפרך בהדיא הא יש להקשות דהכל טעמא מאי למה לא פריך הכי בהדיא בקיצור יותר ונראה דר"ל דגמ' ס"ל דע"כ מתני' ר"מ היא דסתם משנה ר"מ היא ולכך אי איירי מתני' בנח בחור ע"כ איירי אפי' לית ביה ד' ממש דהא ר"מ אית ליה דחוקקים וא"צ ד' ממש ולכך פריך גמ' בכה"ג ור"ל וכ"ת מתני' דלית ביה ד' זה אינו דא"כ בסיפא בלמטה מי' אמאי חייב אלא ע"כ צריך לאוקמי דאיירי דאית ביה בצד רה"י ד' ובצד השני אמרי' חוקקים משום דמתני' ר"מ היא א"כ בלמעלה מי' נמי יהא חייב אלא שמע מינה מתני' בכותל דלית ביה חור ולכך מתני' ע"כ צריך לאוקמא בדבילה שמינה וק"ל:

דף ח.

בגמ' אמר עולא עמוד תשעה ברה"ר ורחב ארבע. האלפסי וכן האשר"י לא גרסי ורחב ד' וכן משמע מפירש"י דכתב בתר הכי בין רהב ובין קצר וכן פי' הר"ן:

ברש"י ד"ה כפאה על פיה וזרקה אאינה רחבה ו' קאי ר"ל דאם רחבה ו' אפי' אינה גבוה כ"א ז' ומשהו פטור משום דהוה רשות לעצמה וק"ל והתוס' לא כתבו כן:

ד"ה לא אריש אגבוה עשרה ורחבה ד' דהוה וכו' כצ"ל:

בתוס' ר"ה אמר אביי וכו' דלשינוייא דאביי דלא שייכא פלוגתייהו בדרב חסדא וכו' משום דהתוס' פירשו הא דמשני הכא באילן העומד ברה"י ונופו נוטו לרה"ר וכו' דלא פליגי כלל אי בעינן ד' או לא ומצי אייתי בדאיכא בעיקרו רוחב ד' או בדליכא ד' ולא פליגי אלא אי הוי הנוף רה"י או לא מר סבר שדינן נופו בתר עיקרו ומקרי נוף רה"י ומר סבר לא שדינן ולא הוי הנוף רה"י ואייתי דלא זרק מתחלת ד' לסוף ד' אלא אי שהנוף עומד בתוך ד' לתחלת הזריקה ופליגי אם הוא חייב מדין מכניס מרה"ר לרה"י ומצי סברי תרווייהו ר"מ ורבנן דבעינן ארבעה על ארבעה וא"כ לית ליה שום סיוע לרב חסדא מברייתא אפי' אחד מ"ד והברייתא דלקמן בהזורק אתיא בפשיטות דלא כוותיה ולכך כתבו התוס' דלשינויא דאביי כל שכן דקשה לרב חסדא:

ד"ה רחבה ששה פטור וכו' דהלכתא גידוד חמשה ומחיצה חמשה מצטרפים וכו' פירוש והתוס' סבירא להו דגידוד היינו תל כמו שמסיימו בסוף וכמו שהתל מצטרף להמחיצה לגובה ה"נ מצטרפים השוליים עם הדפנות של המחיצה:

בא"ד ואין נראה פי' ר"ח דהא עובי חוליית הבור מצטרפים וכו' ר"ל הא דפירש ר"ח דבעינן אויר ד' דהיינו ה' טפחים וג' חומשין לבד עובי הדפנות של הכוורת שאין עובי דפנות הכוורת מצטרפים לחלל לאויר ד' זה אין נראה דהא עובי חוליית הבור מצטרף ה"נ עובי הדפנות מצטרפים דעובי

הדפנות חזי נמי להשתמש על עוביין הואיל וכן חשבינן אויר ד' עם הדפנות מבחוץ והואיל והכוורת רחב ששה מבחוץ עם הדפנות א"כ יתירי תרי חומשים דהא לא יצטרך כ"א ח' טפחים וג' חומשים עם הדפנות אלא צריך לומר דלא רק כמו שפירש רש"י:

ד"ה כפאה על פיה וכו' וד"ה ז' ומחצה וכו' הכל דבור אחד:

דף ח:

ברש"י ד"ה ומאי למטה וכו' והניחו למטה מי' תחתונים אמאי עירובו וכו' הכל דבור אחד:

ד"ה אלא לאו וכו' דהוי הבור חללו י' וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה לא מחייב וכו' והוי כמו עומד לכתף דאמרינן לעיל וכו' כצ"ל:

ד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו' לכך נראה כפירוש ר"ח וכו' שהעבירו לפניו נגר גופו דם"ר אמינא כיון שהגיע וכו' כצ"ל:

דף ט.

ברש"י ד"ה וכ"ת דלית ביה רחב ד' וכו' ואין לך לחי גדול מעובי החומה וכו' בדבור זה משמע מדברי רש"י שאין שום לחי עומד על האסקופה אלא שהפתח עומד בתוך החומה מצוייר כזה* שהחור שבין שני החומות הפתח ועובי החומה שמצד זה וכן מצד השני הן הן הלחיים כמו פתח שיש לה פצימין והיינו מה שכתב ואין לחי גדול וכו' רוצה לומר שעובי החומות בעצמן הן הן הלחי שאין לך לחי טוב וגדול מזה וזה אינו מתיר אלא לטלטל בתוך המבוי עד הפתח דהיינו עד התחלת החומה חודה הפנימית שהיא לצד המבוי אבל אסור לטלטל בתוך הפתח עצמו אע"כ העמיד עוד לחי בפני עצמו מן החוץ בצד חודה של החומה לצד רה"ר אבל בדבור שלפני זה לא משמע כן שכתב צריך לחי אחר להתירו שהלחי המתיר את המבוי סתמיה נגד האסקופה וזקוף עליה משמע מדבריו שלחי עומד על האסקופה ואורך גבהו עומד זקוף עליה רחבו כרוחב האסקופה וצד רחבו של צד המבוי הוא נקרא חוד הפנימי ועד שם מותר לטלטל בתוך המבוי אבל לא בתוך הפתח דהיינו על האסקופה אא"כ העמיד לחי אחר מבחוץ לצד רה"ר וצריך לומר דאיירי כשאין כאן חומות משני צדי הפתח ולכך צריך להעמיד לחי על האסקופה ועיין מזה במס' עירובין בדף ח' וכו' ושם נתבארו כל הענינים האלו:

ד"ה פתח נעול וכו' עד שהרי יש בחלל עביו ד' מן הדלת וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אמר רב יהודה וכו' עד אע"ג דאוקי אסקופה דאיירי בה ת"ק באינה רחבה וכו' ר"ל אדם עומד על האסקופה וכו' דאוקי לעיל באסקופה כרמלית דלית בה ד' וכו'. :

דף ט:

בגמ' ולא למרחץ לכולה מלתא דמרחץ וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מנחה קטנה וכו' כדאמרינן בתמיד נשחט סמוך לה מתחלת עשירי כצ"ל:

ברש"י והיינו כסוס יכסמו את ראשיהם כצ"ל ופסוק הוא ביחזקאל מ"ד:

בתוס' ד"ה לא ישב אדם וכו' דהא דאמרי' בפרק ערבי פסחים ערבי שבתות ויו"ט וכו' פירוש דשם קתני בערבי שבתות ויו"ט לא יאכל סמוך למנחה עד שתחשך דמשמע הא בשאר ימים מותר לאכול סמוך למנחה וק"ל:

ד"ה ואם התחילו אין מפסיקין וכו' וה"נ משמע בגמ' דקאמר כיון דשרי המייניה לא מטרהינן ליה ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' כצ"ל פירוש והכי משמע בגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דקאמר גבי תפלת ערבית כיון דשרי המייניה לא מטרחינן ליה וכו' ופריך עלה ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת חמנחה דלכ"ע חובה הוא ותנן אם התחילו אין מפסיקין ומדפריך עלה ממתני' ע"כ צ"ל דס"ל לגמ' דמתני' איירי אפי' אם התחילו באיסור דהיינו לאחר שהגיע זמן תפלת המנחה דומיא דתפלת ערבית דפריך עלה דאיירי בשכבר הגיע זמן התפלה וכן הוא מבואר בדברי הרא"ש בהדיא והא דקאמר יתיישב נמי הא דקשה בגמ' וכו' רוצה לומר דקשה מאי פריך מדריב"ל הא ריב"ל איירי בהתחיל באיסור ומתני' לוקמיה דהתחיל בהיתר אלא ודאי משמע ליה לגמ' דמתני' איירי אפי' בהתחיל באיסור וכן מפרשים התוס' בסמוך בד"ה לימא תיהוי תיובתא וכו':

בא"ד ויתיישב נמי הא דקשה בגמ' גבי לימא תהוי תיובתא דריב"ל כצ"ל וכמו שפירשו חתוס' לקמן:

ד"ה בתספורת של בן אלעשה וכו' ושרי סעודה קטנה וכו' פי' שרי להתחיל סעודה קטנה במנחה גדולה עד זמן תפלת פירוש מנחה קטנה דאז לא מיבעיא דאסור להתחיל אפי' סעודה קטנה אלא אפי' אם חתחיל מפסיק כמו שמפרשין התוס' סוף דבור זה אבל אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה דקתני מתני' דאם חתחילו אין מפסיקין אינו מפורש בתוס' אם הוי פירושו אין מפסיקין כשמגיע מנחה גדולה אבל כשמגיע מנחה קטנה צריך להפסיק או נימא אפי' כשמגיע למנחה קטנה א"צ להפסיק כיון שהתחיל קודם מנחה גדולה וכן סעודה קטנה אע"ג שפסקו התוס' שמותר אפי' להתחיל סמוך למנחה גדולה אבל אינו מפורש בדבריהם אם צריך להפסיק כשמגיע זמן מנחה קטנה ובאשר"י כאן כתב דאפי' אם התחיל סעודה גדולה סמוך למנחה גדולה אינו צריך להפסיק אפי' כשמגיע זמן מנחה קטנה ע"ש ובאשר"י דברכות פרק תפלת השחר כתב עוד שם בענין אחר דסעודה קטנה מותר להתחיל אפי' סמוך למנחה קטנה ע"ש:

בא"ד דאיכא למימר דקאי אאם התחילו אין מפסיקין ר"ל דהא דקאמר אימתי התחלת דין אין ר"ל התחלת תחלת הדין ולדקדק מזה דס"ל סתמא דגמ' דמתני' איירי בתחלת הדין דיכול להיות דהגמ' ס"ל שפיר דמתני' איירי בגמר דין כרב אחא והא דקאמר אימתי התחלת דין ר"ל גמר דין ואאם התחילו דמתני' קאי דקתני ואם התחילו דהוי פירושו גמר דין לרב אחא אין מפסיקין ועל זה קאמר אימתי נקראת התחלה אלא שלפי זה לא יתיישב דעת האומר משיפתחו בעלי דינים דזה אין שייך לומר אלא בהתחלת תחלת דין ולא בהתחלת גמר דין וצ"ל בדוחק דהא ע"כ איירי דלא חיה התחלת הדין וגמר הדין הכל במושב אחד אלא דאתמול שמעו טענות הבעלי דינים ונשאו ונתנו בדבר והיום באים לגמר הדין דאל"כ לא יתיישב נמי הא דקאמר הא דלא עסקו ואתו בדינא וא"כ י"ל דכיון דלא היה הכל ביום אחד כשבאים היום לגמור הדין חוזרים ושומעין הטענות מפי הבעלי דינים קודם שגומרים את הדין וק"ל:

דף י.

בגמ' אי נמי במנחה כיון דקביע ליה זימנא מרתת וכו' וכה"ג הוי מצי לשנויי שם בסוכה דף ל"ח גבי מי שבא בדרך ואין בידו לולב וכו' ופריך למימרא דמפסיקים וע"ש בתוס':

יש שם מקרא ותפלה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מרחצאות וכו' היו לו פנימי להקיז וכו' ס"א להזיע וכו':

בתוס' ד"ה אי איכא וכו' התם בדיינים שאינן מומחים וכו' כצ"ל:

ד"ה דין אמת לאמתו לאפוקי דין מרומה עיין במה שכתבתי בביאורי על הטורים בטור ח"ה סי' א':

דף י:

ברש"י ד"ה ומלי ליה כוחלא וכו' וכן לשונו בגמ' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ומתרגמינן אלהא דמהימנא וכו' וי"ל דהתם קראו שלום וכו' ר"ל שקרא שם הקב"ה שלום ע"ש שהוא עושה שלום בעולם דבקריאת שם לא שייך לקרותו ע"ש שעושה לו לבדו שלום אלא ע"ש שהוא עושה בכל העולם שלום ולכך כתיב שלום שהוא שם הכולל בלשון רבים אבל אי לא קראו שלום ושלום אינו שמו של הקב"ה אלא ר"ל ה' שעושה לו שלום לא הוי ליה לומר שלום שהוא שם הכלל אלא ה' שלומו שפירושו לו לשון יחיד לבדו:

ד"ה ה"ג נתגלגל חדבר וכו' ר"ל אבל לא גרסי' נגזר דהא לא בשביל זה נגזר אלא כבר נגזר בברית בין הבתרים כמו שדרשו רז"ל בשביל שאמר אברהם במה אדע וכו' אלא נתגלגל גרסי' ור"ל שע"י הכתונת פסים נתגלגל שירדו למצרים עתה תיכף בימי יוסף והתחיל בהן השעבוד של הגלות שאלו לא היתה הסיבה של הכתונת פסים לא היה יוסף נמכר למצרים והיה הגלות מתאחר עדיין להתחיל אז בהם כ"א בדורות שאחריהם ואעפ"כ היה מונה הקב"ה מנין הארבע מאות שנה משנולד יצחק שהיה לאברהם זרע ושייך לומר כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם כי מאז היו בארץ לא להם כי גרות נגזר עליהם ארבע מאות שנה אבל מה שאמר ועבדום וענו אותם לא נגזר עליהם כמה שנים יהיה העינוי והשעבוד דהא גם עתה שירדו למצרים בימי יוסף לא היו ימי השעבוד והעינוי ד' מאות שנה כי מנין הד' מאות שנה כבר התחיל הקב"ה למנות משנולד יצחק וא"כ אלו לא היתה הסבה שנתגלגל שע"י הכתונת פסים נתקנאו האחים ביוסף ומכרוהו למצרים היה השעבוד מתאחר להתחיל עוד יותר וחיו ימי השעבוד מועטים ביותר זאת היא כוונת התוס' בדבור זה וכך צריך לגרוס שהרי ד' מאות שנה התחילו משנולד יצחק והמגיה שהגיה קודם שנולד יצחק ל' שנה לא דק וע"ש ברש"י בפרשת בא אל פרעה פסוק ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים וגו':

ד"ה ושל סדום וכו' וצ"ל שהיתה בשלוה ב' שנים בתחלה פירוש קודם שהתחילו לעבוד את כדרלעומר ואחר שנהרג כדרלעומר היו בשלוה כ"ד שנה ובין הכל הם כ"ו שנה:

דף יא.

בגמ' שנאמר לרומם בית אלהינו ולהעמיד חרבותיה ולתת לנו גדר ביהודה כן סוף הפסוק וזה שמסיים רש"י וע"י כן זכינו לתת לנו גדר ביהודה:

ברש"י ד"ה ולא תחת עכו"ם אדומים שהיו כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ולא תחת חבר כו' והר"ר יעקב מפרש דחברים היו כומרים מפרסיים כו' והיינו דשקל הכומר שרגא כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה כגון אנן מפסיקין בין לק"ש בין לתפלה כו' וי"ל תורתו היתה אומנתו או עדיין לא היתה שעה עוברת לפי הנראה מדברי המפרשים והפוסקים דהא דקתני מתני' אם התחילו אין מפסיקים אפי' מסעודה לתפלה היינו היכא דאיכא עדיין שהות להתפלל כמו שכתבו התוס' לעיל והא דקתני סיפא מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה דמוקמינן לה בתורתו אומנתו היינו אפי' היכא דשעת התפלה עוברת דאי בשאין השעה עוברת פשיטא דהא קתני רישא דאפי' מסעודה אין מפסיקין והא דקאמר נמי בגמ' כגון אנו שאין תורתנו אומנתנו מפסיקין לק"ש ולתפלה היינו נמי דוקא שהשעה עוברת אבל היכא שאין השעה עוברת אין מפסיקין מתורה לתפלה אפי' אנו שאין תורתנו אומנתנו דלא גרע תורתנו מסעודה שאין מפסיקין ממנה לתפלה היכא שאין השעה עוברת והיינו דקא מתרצי או עדיין לא היתה השעה עוברת ר"ל ולכך אין תורתו אומנתו אין מפסיקין מדברי תורה לתפלה אבל יש להקשות מה הוא טעמו של ר' ירמיה שהיה ממהר לצאת ממנה וכל שכן לשינוייא קמא שהיתה תורתו אומנתו וכי לא ידע מתני' דקתני מפסיקים לק"ש ואין מפסיקים לתפלה ומוקמינן לה בתורתו אומנתו ויש לתרץ דר' ירמיה לא היה מחזיק עצמו לתורתו אומנתו כל כך אבל אין לתרץ דהא דקתני מתניתין אין מפסיקין לתפלה למי שתורתו אומנתו הוי פירושו שאין חייב להפסיק אבל אם רצה להפסיק מפסיק ולכן היה ר' ירמיה מסרהב לעמוד דאם כן לא יתיישב מה שכתכו התוס' בדבור שאחר זה כגון רבי שמעון וחביריו והא דקאמר לקמן כי הוה מטי זמן תפלה לביש ומכסי ומצלי דהוה מצלי היינו ק"ש ואי הוה פירושו דמתניתין אין מפסיקין אין חיוב להפסיק ואם רוצה להפסיק מפסיק לא היה קשה מידי דשמא מחמיר על עצמו היה והיה מפסיק ולביש ומכסי ומצלי וק"ל:

ד"ה שמא ישכח כו' אלא שמא ישכח את המחט וכי' ולבסוף וכו' ושכח שהוא שבת והא דלא פירשו בקונטרס שמא ישכח השבת ויצא דא"כ יקשה לך ולמה לא הצניע את המחט קודם השבת ולא שייך לומר ששכח שהוא שבת ולכך לא הצניע אותה זה לא שייך דא"כ כל דיני השבת שאמרו חכמים שיש לאדם לעשות בע"ש ניחוש שמא ישכח שהוא שבת אלא ודאי כל אדם הוא נזהר בע"ש לזכור יום השבת אלא בשעת יציאה לרה"ר פעמים שאדם יוצא פתאום עם מה שבידו ושוכח שהוא שבת ולכך אמרו שמא ישכח שהוא שבת ויצא עם המחט וק"ל:

ד"ה לא יעמוד וכו' בחפצים הצריכים לו וכו' דכיון דצריך לשתות וכו' ר"ל כי היכי דמודו דבנן דאם היה הדבר המטלטל חפצים הצריכים לכבודו שלא יעמוד ברה"ר ויטלטל ברה"י דמתוך שצריך חיישינן שמא יביאנו אליו ד"נ כשעומד ברה"ר ושותה ברה"י אפילו הוי המשקה בכלי שא"צ לו מ"מ היה צריך הוא לשתות ומתוך זה יביאנו אצלו כן משמע מפי' רש"י לקמן ועיין בהר"ן:

בא"ד דהכי אמרינן התם השתין מים ודק חייב חטאת פי' אם עומד ברה"ר ומשתין או רק לרה"י חייב חטאת אלמא דעקירת השתן או הרוק מתוך גופו חשיב עקירה וא"כ ה"ה נמי שהנחת המשקה ששותה ונח בבטנו חשיב הנחה:

בא"ד ורש"י תירץ בהמוצא תפילין בענין אחד ובפרק ב' דעירובין פרישית כצ"ל וד"ל דבפ"ב דעירובין דף כ' מביאים שם התוס' פירש"י דפ' המוצא תפילין וכותבין בשם רש"י איך שהוא מתרץ דהפה הוא מקום פטור וא"כ נחים המים ששותה בפיו במקום פטור קודם שנחים בבטנו ומקשים שם עליו ומסקנא דמלתא שם מפרשים בשם ר"ת דהבליעה חשיב הנחה וא"כ כשראשו מבחוץ ורוקו בפנים הוו העקירה וההנחה בחדא רשותא ע"ש אבל תימה לי דכד מעיינת בפי' בפרק המוצא תפילין נראה מדברי רש"י שהוא מתרץ ג"כ כתירוץ התוס' דהכא ולא בענין אחר ואולי שגירסא אחרת היה להתוס' בפירש"י דבהמוצא תפילין ודו"ק:

דף יא:

בתוס' ד"ה אמר אביי מנא אמינא לה וכו' דוקא בהוצאה גזר אביי וכו' וצריך ליתן טעם למה גזר אביי בהוצאה יותר מבשאר מקומות ויש לתרץ משום דגבי הוצאה מקרי חדא גזירה דאין פשוט כ"כ לרוב ההמון לחלק בין כרמלית לרה"ר ואי שרית בכרמלית בודאי אתי גם כן למשרי ברה"ר כנ"ל:

ד"ה ואם יצא פטור אבל אסור וכו' במחט נקובה חייבת חטאת וכו' פי' ושם מסיים דברי רבי מאיר ואע"ג דהתם נמי אין האשה נושאת המחט בידה כ"א בצעיפה וכיוצא:

דף יב.

ברש"י ד"ה הא לא דמיא וכו' משנה היא במס' מכשירין השנויה אחר הסיפא דהכופה וכו' הניחה שירד הדלף לתוכה וכו' ומכל מקום יש לשמוע מהך סיפא כדגרסינן בספרים נתנה לעריבה זו וכו' כצ"ל וד"ל אע"ג שבסדר המשנה לא תנא ושבתוכה הרי זה בכי יותן כמ"ש בספרים הכא בשמעתין מ"מ יש לשמוע כך מלשון המשנה דמדקתני ובמים הניתזין והצפין דהיינו שצפין ועולין מתוך הכלי פליגי בהו ב"ש וב"ה משמע הא במים הנשארים בתוך הכלי כ"ע מודו שהן בכי יותן כמו שכתבו התוספות בעמוד זה בד"ה ושבתוכה וכו':

ד"ה שבת היא מלזעוק צריך להרחיב דעתם וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מי אלימא ממתניתין וכו' ממתניתין דקתני ולא יפלה את כליו ר"ל דברייתא דקתני אין פולין ואין קורין משמע דשניהם ענין אחד ושניהם נמשך וקאי לאור הנר דקתני בסיפא אבל במתני' דקתני ולא יפלה בוא"ו לא יקרא לאור הנר משמע דמילי מילי קא חשיב וכל אחד הוא ענין בפני עצמו:

ד"ה נוטל וזורק וכו' ורש"י פי' דכר' אליעזר ס"ל וקשה דמשמע דר' אליעזר ס"ל דלפלות נמי אסור כצ"ל ר"ל ואי ס"ד דאבא שאול כר"א למה מתיר לטלטל ולזרוק הא לר"א אפילו לפלות דהיינו ליטלן מהבגדים ולזרוק נמי אסור:

בא"ד ומיהו י"ל דלעיל לא קאי הכי ר"ל דלא קאמר דלרבי אליעזר אסור אפילו לפלות אלא לפי מאי דבעי למימר דלא יפלה דמתניתין הוי פירושו אפילו ביום אבל לפי מה דמסיק דלאור הנר קאי אתרווייהו אלא יפלה ואלא יקרא ותרווייהו משום שלא יטה ס"ל דגם לר"א מותר לפלות ביום אלא שלא ימלול:

דף יב:

בגמ' באמת אמרו החזן וכו' והאמרת רישא רואה מאי לאו לקרות לא לסדר ראשי פרשיותיו כצ"ל:

בתוס' ד"ה ר' נתן אומר קרא והטה וכו' ובבראשית רבה אמרי' רבי ירמיה שלח ליה לרבי זירא וכו' ולא כחמורו של ר' פינחס בן יאיר כוונת התוס' לומר שהביא ראיה שיש חילוק בין דורות הראשונים ובין דורות האחרונים ור"ל ובזה מתורץ נמי ההיא דערבי פסחים דלא פריך עליה ומה בהמתן וכו' והוי זה כמו תירוץ אחר:

דף יג.

ברש"י ד"ה גילוי עריות תשמיש ממש ושאר קורבה ואפילו קירוב בשר מדרבנן וכו' וליכא למגזר ר"ל כיון דאפילו קירוב בשר אינו אסור אלא מדרבנן אם כן הוא בבגדו והיא בבגדה ואפילו מדרבנן ליכא למיגזר משום דליבא למיגזר ולאסור מדרבנן כי אם קירוב בשר:

תוס' ד"ה מה אשת רעהו וכו' ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה כך הגירסא במקצת ספרים ורצה לומר דלפירוש רש"י דתלי איסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש ואיסור יחוד ומטעם יחוד קא אסיר ליה מכלל זה משמע דנדה נמי דיליף לה מאשת איש לאסור הוא בבגדו והיא בבגדה איתא נמי באיסור יחוד דהא הא בהא תליא וזה אינו דזה פשוט הוא דלכ"ע אין איסור יחוד בנדה כדילפינן מפסוק סוגה בשושנים אבל לפי' התוס' דאיסור הוא בבגדו וכו' באשת איש אינו מטעם יחוד אלא לפי דיצרו תקפו אתי שפיר:

בא"ד תימה דיחוד דאסור מן התורה וכו' קושיא בפני עצמה היא ולפי' התוס' דמפרשי טעמא דאיסור הוא בבגדו והיא בבגדה באשת איש אינו אלא מסברא דיצרו תקפו קא מקשה והא דקאמר הוא בבגדו והיא בבגדה דלא הוי אפי' באשת איש אלא מדרבנן ר"ל מסברא דיצרו תקפו:

בא"ד ולמשרי הוא בבגדו והיא בבגדה בלא יחוד כגון שפתח פתוח וכו' כצ"ל:

ד"ה ופליגא דרבי פדת וכו' ורש"י דפי' כאן כיון דמדאורייתא לא אסר אלא תשמיש ממש מדרבנן לא אסור אלא קירוב בשר וכו' כצ"ל:

בא"ד דמסתמא לא פליג אמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה פי' א"כ ש"מ דגזרו מדרבנן אפי' היכא דליכא קירוב בשר ועוד וכי לית ליה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ר"ל והא סברא הוא לפי שיצרו תקפו:

בא"ד ומפרש ר"ת וכו' וסבר ר' פדת דאפי' באשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה שרי ר"ל ולא אזלינן בתר סברא דאדרבה סברא הוא דלא לאסור היכא דאיכא דעות ושיניי ונ"ל דר"ל דוקא היכא דליכא יחוד כגון בפתח פתוח:

בא"ד ודוחק הוא דהא אשת רעהו לא טימא משמע תשמיש ממש ואפ"ה אסרינן הוא בבגדו וכו' ר"ל דהא לא טמא כ"ע מודו ופשוט הוא דמשמע תשמיש ממש ואפ"ה יליף מיניה רב יוסף מהקישא ואמר מה אשת איש הוא בבגדו והיא בבגדה אסור וכו' וא"כ דלמא ה"נ לר' פדת אע"ג דלשון קריבה משמע תשמיש ממש אפ"ה מצי יליף מיניה מהקישא דהוא בבגדו אסור ומנלן דפליג:

דף יג:

רש"י ד"ה אין אנו מספיקין לפי שהן תדירות ל"א אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום כצ"ל ולישנא קמא הוי פירושו אין מספיקין לכתוב מפני שהן תדירות וללישנא אחרינא הוי פירושו אין אנו מספיקין לעשות יו"ט בכל יום ויש מוחקין תיבת לישנא אחרינא והכל לשון א' ור"ל לפי שהן תדירות אין אנו מספיקין לעשות בכל יום יו"ט:

בתוס' ד"ה בימי ליבונך מהו אצלך וכו' ורש"י היה נוהג איסור להושיט מפתח וכו' ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי יכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה מסידור רבני תוס' נראה דמהכא רצה להוכיח שאסור להושיט מפתח או ד"א מידו לידה וע"כ כתבו דאין ראיה מכאן דיכול להיות שלא הקפיד אלא על השכיבה אבל א"א לי לישבו ע"ד זה כי מה ענין זה לזה כאשר מובן מעצמו ונראה דאלעיל קאי אמאי דכתבו התוס' לעיל ור"ח ורש"י דיש להקל קצת יותר בימי ליבונה ופירש ההיא דפרק אע"פ ההיא דשמואל מחלפא ליה דביתהו וכו' דאיירי בימי ליבונה וכתבו התוס' ע"ז ואין נראה כדפי' רש"י ועל זה קאי ומהכא דקאמר אכל עמי ושתה עמי וכו' בימי ליבונה ואמר לה אליהו ברוך המקום שהרגו א"כ ש"מ דגם בימי ליבונה צריך להתרחק שלא לאכול עמה וה"ה לשאר הרחקות שאין לחלק בין ימי נדה לימי ליבונה וע"ז קאמרו התוס' דאין מכאן ראיה דלעולם אימא לך דבימי ליבונה אין צריך להרחיק שלא לאכול עמה ואליהו לא הקפיד אלא על השכיבה ששכב עמה בקירוב בשר וע"ז הקפיד ואמר ברוך המקום שהרגו אבל אם לא היה שוכב עמה דלמא אין ה"נ שלא היה מקפיד ולא היה אומר ברוך המקום שהרגו:

ד"ה מטה חדא הואי ופלמי בן ליש שנעץ חרב בינו לבינה וכו' צריך לומר דהתוס' ס"ל דהא דנעץ חרב להפסיק בינו לבינה לא עדיף ממטה רחבה שהיה ג"כ הפסק ביניהם ואעפ"כ נענש ולכך הוקשה להם מפלטי בן ליש שלא נענש אע"פ ששכב עמה במטה אחת ע"י הפסקת חרב אע"ג שהיא היתה עליו באיסור אשת איש שהרי מיכל היתה מקודשת לדוד ועוד הוקשה להם שאפי' משום יחוד היה אסור דבשלמא בנדה אין איסור יחוד כדלעיל אבל באשת איש יש ג"כ איסור יחוד ותירצו שפלטי בן ליש רחוק היה ממנה ביותר ר"ל שבזולת החרב היה עוד הפסקה גדולה ביניהם וגם היה פתוח לרה"ד שלא היה משום יחוד:

ד"ה רש"י גריס וכו' בספר ח"ש גריס רש"י וכן ר"ת ואלו תנן וכו' וטעמא משום דהתוס' כתבו אח"כ ומביא ראיה וכו' וזה לא נמצא ברש"י וע"כ גריס וכן ר"ת והשתא קאי ומביא ראיה ארבינו תם שהוא הביא ראיה דיש לגרוס בגמ' ואלו תנן הני דאמרינן דכל מקום ואלו בוי"ו אלעיל קאי:

ד"ה ש"מ ואלו תנן דלא תנן בתר הכי וכו' קשה להם מאי פשט מהברייתא ומי אלימא ממתני' דהא במתני' נמי קתני לעיל מזה לא יפלה ולא יקרא ובתר הכי קתני ואלו מן ההלכות ואעפ"כ קא מבעיא ליה לאביי אי ואלו קתני או אלו ותירצו דברייתא ע"כ ואלו תנן וקאי אאין פולין ואין קורין לאור הנר דבברייתא לא שייך למיגרס אלו ולפרש דקאי אהנהו דקתני בתר הכי דהיינו אין צולין בשר ואין שורין דיו וכו' דהא בברייתא לא קתני מידי בתר הכי:

ד"ה והשותה משקין וכו' קשה להו למה לא תנא נמי גבי משקין ראשון ושני ותירץ דגבי משקין טמאים לא שייך וכו' ואע"ג דאכתי לא נגזר פי' שבעת שגזרו גזירה זו עדיין לא גזרו באותו זמן שיהו המשקין תחלה מ"מ דעתן היה אז לגזור שיהיו תחלה לכך לא נקט גבייהו ראשון ושני:

בא"ד כדאמר בסמוך דהך דמשקין לא שכיח וכו' והא דלא קאמרה גמ' דאי קתני אוכלין ולא קתני משקין ה"א דמשקין טמויי נמי מטמא משום דמשקין חמירי שמסיימים התוס' בסוף דבור זה וכמו שתידצו התוס' לעיל מזה גבי אוכל ראשון ואוכל שני משום דגמ' עדיפא מינה משני:

בא"ד ואי תנא משקין ה"א דוקא משקין דחמירי וכו' פי' מפני שהן עלולין לקבל טומאה וצריך לומר גמי ע"כ דנוכל לומר נמי איפכא דאוכל אוכל ראשון חמיר משותה משקין טמאים משום דמשקין טמאים ר"ל אפי' אינם ראשונים דאל"כ ליתני אוכל שני ומשקין מאי אמרת דה"א אוכל ראשון טמויי נמי מטמא הא השתא השותה משקין טמאים דחמירי לא גזרו שיטמא אלא פוסל האוכל אוכל ראשון מיבעיא:

דף יד.

ברש"י ד"ה בחולין שנעשו וכו' כלומר באיזה חולין אתה וכו' כצ"ל:

ד"ה אי לאו דגזור וכו' לא קיימא גזרה וכו' כצ"ל:

ד"ה עסקניות הן כו' שמא נגעו ידיו בטומאה ונטמא וכו' כצ"ל:

ד"ה אי נימא הא וכו' דסתם ידים לא גזרו לנטילתן וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה זימנין דאכל וכו' וחצי חצייה וכו' אכבר של עירוב תחומין קאי שהוא שמנח ביצים וחצייה הוא ד' ביצים הוא נקרא כדי אכילת פרס שהוא חצי ככר וחצי חצייה דהיינו שני ביצים הוא נקרא חצי פרס ועיין בעירובין בפ' כיצד משתתפין (עירובין דף פ"ב) במתני' שם ברש"י:

בא"ד ולכך גזרו דהאוכל אוכלים טמאים כחצי פרס שגופו נפסל מלאכול תרומה אבל למגע לא גזרו ודוקא כחצי פרס וכו' כצ"ל וד"ל דהגזירה הקדמונית לא היתה אלא האוכל אוכלין טמאים יהיה גופו פסול לאכול תרומה אבל לא גזרו שהאוכל אוכלין טמאים יפסול תרומה במגעו וגם לא גזרו אז כ"א דוקא כשאוכל חצי פרס דהיינו שני ביצים דנשאר לכל הפחות כשיגיע לתוך המעיים כביצה דהוא שיעור אוכל המקבל טומאה דפחות מכביצה לא נקרא אוכל כ"א דוקא כביצה דאז שייך לומר שיטעו לומר כמו שמותר לאכול תרומה אע"פ שנוגע במעיו באוכלים טמאים וכו' אבל כשאוכל כביצה אז נחסר משיעור ביצה קודם שיגיע למעיו וליכא למטעי ולומר שמותר להגיע תרומה לאוכלים טמאים דהכל יודעים דפחות מכביצה לא מקרי אוכל והשתא גזרו דאפי' האוכל אוכלין טמאים כביצה יפסול את התרומה במגעו משום גזירה משום דזימנין דאכיל אוכלים טמאים ושקיל משקים דתרומה ושרי לפומיה ופסיל להו דבשעה שהאוכל טמא בפיו עדיין לא נחסר משיעור ביצה וק"ל:

ד"ה אף הידים וכו' וא"כ הוי טפי מי"ח דבר ר"ל דלקמן בסוף הסוגיא מפרש הגמ' מנין הי"ח ומנו אלו הפוסלין את התרומה בתשעה ועוד מונה שאר דברים שגזרו בו ביום עד תשלום י"ח ולכך מקשין התוס' כיון דבו ביום גזרו ג"כ על הידים הבאות מחמת ספר א"כ הוה להו טפי מי"ח דבר:

דף יד:

בגמ' והדר גזוד בכולהו ידים וטבול יום וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ובא השמש וטהר וכו' ואפי' לנגיעה אשכחן קרא התם כל כלי אשר יעשה מלאכה בהם במים יובא וטמא עד הערב וטהר והאי נגיעה היא ובעינן הערב שמש וכו' דהאי כלי לאו בר אכילה הוא ומיהו טמויי לא מטמאינן וכו' כצ"ל ופסוק זה הוא בפ' שמיני וע"כ לענין נגיעת תרומה איירי דהא בכלי לא שייך אכילה ומדכתיב לאחר הערב שמש וטהר מכלל דקודם הערב שמש אינו טהור גמור ולמאי נפקא מינה אלא לענין שאם נוגעת הכלי בתרומה נפסלה התרומה אבל מקרא דובא השמש וטהר אינו מוכרח דאיירי בפסול תרומה בנגיעתו דדילמא הא דקאמר קרא וטהר דמשמע דעד השתא אינו טהור לגמרי היינו שאדם אוכל בתרומה קודם הערב שמש דההוא קרא באדם שהוא טבול יום ומיהו טמויי לא מטמאינן פי' והא דטבול יום פוסל את התרומה בנגיעתו ולא מטמאה לגמרי משום דהא לאו טמא אקרי טבול יום אלא מדכתיב ובא השמש וטהר משמע דעד השתא לא הוי טהור גמור אבל מ"מ לא אקרי טמא ואע"ג דגבי כלי כתיב וטמא עד הערב וטהר וא"כ קראו הכתוב טמא כיון דגבי אדם שהוא טבול יום לא כתיב טמא לא עדיפי כלים מאדם והאי טמא דכתיב גבי כלי ודאי אתי לשום דרשה ודו"ק:

ד"ה אלא בבאין וכו' דלאו אב הטומאה הן והכלי אינו מקבל וכו' כצ"ל:

ד"ה ובי"ח דבר וכו' כלומר אותם י"ח שגזרו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ואילו שמאי והלל לא נחלקו וכו' ואע"ג דקצת משמע וכו' דהא כי היכי דקתני גבי בוצר לגת וכו' ה"נ קתני וכו' גבי י"ח דברים מ"מ צ"ל דשני מעשים הוו כצ"ל ור"ל דלמה אמרי' רבוצר לגת הוי נמי מי"ח וגבי בוצר קתני שהיה הלל יושב כפוף לפני שמאי והאי לישנא קתני נמי בתוספתא גבי הי"ח דבר בכלל וא"כ מסתמא חדא מעשה היה והכפיפה דקתני גבי בוצר וקתני גבי י"ח בכלל היה הכל כפיפה אחת וא"כ דלא חשבינן ההיא דהבוצר בכלל הדברים שנחלקו הלל ושמאי עצמן משום דהלל שתק והיה יושב כפוף לפני שמאי ה"נ הי"ח דבר אע"ג שהלל ושמאי עצמן היו שם ונחלקו בהן כיון דשתיק הלל והיה יושב כפוף לפני שמאי להכי לא חשבי בהדי הנך דברים שנחלקו בהן הלל ושמאי עצמם מ"מ צריך לומר דב' מעשים היו וגבי ההוא דבוצר שתיק ליה הלל מיד ובו ביום שהוסיפו לגזור כל הי"ח לא היו שם הלל ושמאי עצמם כ"א ב"ה וב"ש ונחלקו בו ביום ולמחר הושוו א"נ יש לפרש דר"ל שני מעשים היו ר"ל ההוא מעשה דתוספתא והוא מעשה דהכא דקאמר עלה רב יהודה אמר שמואל י"ח דבר גזרו ובי"ח נחלקו שני מעשים היו ובההוא מעשה גזר שמאי י"ח דבר והיה הלל כפוף לפניו אבל לא קבלו ממנו ובמעשה דהכא לא היו שמאי והלל עצמן אלא תלמידי בית שמאי ובית הלל ובו ביום נחלקו ולמחר הושוו ודו"ק:

דף טו.

בגמ' עד שלא חרב הבית פשטה מלכות הרשעה על ישראל וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה קב ומחצה ירושלמית שהן ז' לוגין וביצה וחומש ביצה וכו' פי' קב ומחצה ירושלמית והן ו' לוגין ירושלמיות דהקב הוא ד' לוגין שהן ז' לוגין וביצה וחומש למדה מרברית ר"ל שהעשירית האיפה שהיה במדבר שהוא שיעור חלה למדת המדבר היה ז' לוגין וביצה וחומש שהן מ"ג ביצים וחומש ביצה כי כל לוג הוא ו' ביצים ואח"כ הוסיפו המדות בירושלים שתות נמצא ששה לוגין מדבריות נכנסו בחמשה לוגין ירושלמיות והלוג וביצה וחומש הנשארים מהז' לוגין מדבריות אינן רק לוג אחד למדה ירושלמית נמצא שהז' לוגין וביצה וחומש ביצה מדברית אינן כי אם ו' לוגין ירושלמיות שהוא קב ומחצה ירושלמית:

ד"ה שחייב אדם וכו' כלומר הין אינו לשון משנה כצ"ל:

ד"ה מלכות רומי פשטה וכו' כצ"ל:

ד"ה מאה שנה אחרונים וכו' ופרנסו אלו ארבעה ק' שנה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אלא שלמה גזר וכו' והשתא מאי קא פריך רבה והא ידים דקדש דמיירי התם שלמה גזר וכו' ר"ל והא ידים דקדש דמיירי מינה ר"ע אותן ידים שלמה גזר והידים דגזרו בי"ח דבר שבו ביום גזרו על הכלים אותן ידים לא איירי בקדש אלא לתרומה כדאמר בשמעתין וא"כ שפיר קאמר רב יהודה דמשני ידים קודם גזירת כלים נשנו ושפיר קאמר ג"כ ר"ע זכינו שאין טומאת ידים במקדש ר"ל דכשגזר שלמה על הידים לקדשים לא גזר אלא על ידים של סתם בני אדם שהם חוץ למקדש שיטמאו אם נגעו בקדשים אבל על ידים שבמקדש דהיינו על ידים של כהנים לא גזר ותירצו התוס' וי"ל ר"ע אי"ח דבר קאי ר"ל דאין לפרש דר"ע קאי אגזירת ידים דשלמה דמסתמא ר"ע אי"ח דבר קאי שהיה מחדש והכי קאמר כשעסקו בי"ח דבר בדיני ידים והוסיפו לגזור על גזירת שלמה וגזרו על הידים אף לתרומה לא רצו אז להוסיף לגזור לקדשים אף על הידים שבמקדש והשתא שפיר פריך רבה הא בי"ח דבר כשעסקו אז בטומאת ידים לתרומה בו ביום נמי גזרו על הכלים ורב יהודה דשני ידים קודם גזירת כלים נשנית דהיינו בימי שלמה ידע גם הוא שפיר דר"ע לא קאי כי אם על גזירת י"ח דבר אלא דשני אע"ג דר"ע קאי אי"ח דבר אעפ"כ נקט ידים משום דידים לקדשים היתה גזירה קדומה בימי שלמה וקאמר דמעולם מימי שלמה ואילך היה זכות זה במקדש שלעולם לא נגזר טומאה על ידים במקדש לא בימי שלמה ולא בי"ח דבר ואפ"ה חזר ומקשה לו רבה והא תרווייהו וכו' משום דלא משמע ליה הכי לישנא דר"ע דאמר זכינו וכו' לפרש כדשני רב יהודה אלא דמשמע כפשוטו כשעסקו בי"ח דבר לא רצו לגזור על הידים במקדש לקדשים ולהכי הדרא קושיא לדוכתא לימא שאין טומאת ידים וכלים במקדש והארכתי בזה משום שדברי התוס' הללו אין מובנים קצת להתלמידים וק"ל:

ד"ה שמאי אומר מקב וכו' משום דאיפה י"ח קבין וכו' דאיפה היא שלש סאין וכל סאה הוא ששה קבין ממילא עשירית האיפה שהוא שיעור חלה הוא שני קבין לב"ה דס"ל דעשירית מלבר בעינן וב"ש נמי ס"ל דהעומר שהוא עשירית האיפה הוי קביים אבל ס"ל דמן העומר א' צריך ליטול שתי פעמים חלה משום דעומר היה שיעור שתי אכילות לכל אכילה קב אחד ומכל אכילה שהוא קב היו נוטלים חלה שקב אחר היה עיסת המדבר ועליו נאמר ראשית עריסותיכם חלה תרימו:

דף טו:

בגמ' אמר עולא אלו ששה ספיקות כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אתי אינהו כו' ולספרים דגרסי הכא וכו' למימרא דחדא גזירה היא והאמר אילפא כו' יש לדקדק לגירסא זו מאי פריך למימרא וכו' ומי בקש זאת לומר שארץ העמים גזרו עליהם מתחלה לשריפה דפריך עלה מהא דאילפא וראיתי בספר ח"ש שתירץ וז"ל שהמקשה ידע ששורפין אגושא בודאי מכח המשנה דששה ספקות ואם כן מאחד דשני ליה התרצן דאתו אינהו ולא קבלוה עד דאתו הלל ושמאי וא"כ ע"כ גזירה קדומה היתה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא כו' הא ע"כ גזירה קדמונית לא היתה לשרוף עכ"ל אבל בעיני פירושו דחוק דלפי פירושו קשה מאי תלי קושיא זו של המקשה במה שמשנה התרצן אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה ואתו רבנן דשמנים שנה וגזור וקבלוה תקשה ליה להמקשה המימרא דאילפא על מתניתין דתנן על ששה ספקות שורפים את התרומה ועוד מה תלי קושיא זו של המקשה במה ששתי גזרות היו שיוסף בן יועזר גזר עליה וגם רבנן דשמנים שנה גזרו על זה לא יהא אלא חדא גזירה וע"כ צריך אתה לומר דלשריפה היתה דהא תנן על ששה ספקות שורפין כו' וא"כ תקשה עלה מהמימרא דאילפא ועוד קשה בסוגיא דשמעתא לפי מאי דמקשה המקשן למימרא דחדא גזירה הוה לשריפה משמע שהוא רוצה לומר תחלת הגזירה לא היתה לשריפה כי אם לתלות אם כן מה הקשה הא רבנן דפ' שנים הא איהו גופיה ידע דמתחלה לא גזור אלא לתלות וק"ל ונ"ל דלגירסא זו המקשה זה שהקשה למימרא דחדא גזירה הואי לשריפה אינו המקשה הראשון אלא מקשן אחר ומקשה על התרצן זה מדדחיק לשנויי אלא מעיקרא גזור ולא קבלוה וכו' ולא שני דמעיקרא גזור לתלות ואתו אינהו וגזור לשרוף מכלל דס"ל דחדא גזירה הואי לשרפה והאמר אילפא וכו' ואע"ג דיש לדחוק ולומר דמשום הכי דחיק לשנויי מעיקרא גזור ולא קבלוה משום זכוכית מ"מ ארץ העמים שהיה יכול לשנויי בשנויא דעדיפא מיניה לא ה"ל לשנויי בדוחק דגזרו ולא קבלוה ולפי מאי דמסיק אתי שפיר דאין ה"נ דקושיא דארץ העמים מתרץ לה דמתחלה לא גזור אלא לתלות וכו' וקושיא דכלי זכוכית דלא שייך לשנויי בשנויא דלתלות ולשרוף תירץ בשינויא קמא דמעיקרא גזרו ולא קבלו מינייהו ואתו אינהו גזור וקבלו מינייהו ודו"ק:

ד"ה על ששה ספקות וכו' כגון סככות ופרעות פירוש סככות הוא ענף היוצא מן האילן וטומן תחתיו ופרעות הוא אבן היוצא מן הכותל ועי' במס' אהלות פ"ח ובמס' נדה פ' בתרא:

ד"ה על ספק בית הפרס וכו' ואם כן לחכמים אמאי קאמר וכו' פירוש אלא ודאי לא איירי הכא בשדה שאבד בה קבר אלא בשדה שנחרש בה קבר:

ד"ה ועל בגדי ע"ה וכו' ואפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא וכו' רצה להוכיח מזה דאין הטעם משום מגע נדה כפירוש רש"י אלא משום דעשאום כזבים דאי משום מגע נדה הא אפילו טמא מת רוק שלו אינו טמא אלא הטעם הוא שעשאום כזבים כו':

ד"ה אלמה תניא כו' דהא קתני סיפא כו' על השולחן ועל הדרגש כו' וא"כ אין לפרש דאיירי בטבילת כלים חדשים דההיא טבילה ליתא אלא בכלי אכילה:

ד"ה וחכמים מטהרים וכו' אבל אין לפרש דרבנן מטהרים לגמרי וכו' דא"כ מנלן דר"מ אזל בתר מעמיד וכו' אלא משום דאזיל לטעמיה וכו' ויש לדקדק ואימא ה"נ דר"מ דמטמא לא משום כלי מתכות מטמא אלא משום דאזיל לטעמיה דס"ל דכלי חרס אע"ג דטיהר שוב יש לו טומאה וחכמים דמטהרין סבירא להו אע"ג דהוי סתימה מעלייתא מ"מ כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה ולכ"ע לא אזלינן בתר המעמיד ויש לומר דסבירא להו לגמ' דלא אמרו חכמים דכלי חרס דטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אלא היכא שנשבר לגמרי ולא נשאר אלא קרקעיתו או דפנותיו ושיפן ועשאו כלי חדש בזה אמרו הכמים כיון שטיהר שעה אחת שוב אין לו טומאה אבל היכא שלא נשבר לגמרי אלא שניקב כיון שראוי לסותמו באבר סתימה מעלייתא לא מיקרי כלל טיהר שעה אחת ויש לו טומאה לאחר שסתמו אפי' לרבנן וא"כ על כרחך הא דמטהרי רבנן לא לגמרי מטהרין ליה דהא חזר שפיר לטומאתו הראשונה אלא ודאי מטומאה דאורייתא היא דמטהרי ליה דהיינו מטומאת כלי מתכות משום דלא אזלי בתר המעמיד אבל מדרבנן מיהא מטמא משום כלי זכוכית כמו שהיה מטמא מתחלה וממילא צ"ל על כרחך דהא דמטמא ר"מ היינו טומאה דאורייתא מדין כלי מתכות משום דאזיל בתר המעמיד דאל"כ במאי פליג אחכמים דהא אינהו נמי מטמאין ליה טומאה דרבנן וק"ל:

דף טז:

בגמ' אמר רב משרשיא דבי רב אמרי הכל מודים כצ"ל:

ברש"י ד"ה לעולם וכו' ואין בהם טומאה ישנה כצ"ל:

ד"ה דרצפינהו וכו' שמא לא יקרבנו ליכא ושמא יאמרו איכא ואיכא דאמרי וכו' כצ"ל:

דף יז.

בגמ' רבא אמר גזירה משום הנושכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה פעמים שאדם הולך לכרמו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ששמע השומע וכו' אמר ר"ע אני אתקן וכו' שני דבורים הללו וכן הדבור הג' המתחיל ועל שאר אדם וכו' הכל דבור אחר:

בא"ד דהיינו חיבורי אדם במת והאדם אינו טמא וכו' הלשון מגומגם ור"ל דכה"ג שהסודר טמא טומאת שבעה משום טומאת חיבורים דכתיב בתורה דהיינו היכא שהכלי מחובר במת והאדם מחובר בכלי אז האדם הוא טמא טומאת ז' ה"ה כגון הכא שהכלי שהוא המרדע הוא מחובר או מאהיל על המת והסודר מחובר בכלי שהוא המרדע אז הסודר טמא טומאת ז' אבל האדם אינו טמא טומאת ז' כיון שהסודר מפסיק בינו ובין המרדע הלכך אינו טמא מדאורייתא כ"א טומאת ערב וק"ל:

בא"ד שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא אפי' בכל שהוא וכו' חרב הרי הוא כחלל אפי' ע"י אהל וכו' פי' אפי' אין החרב והברזל נוגעין במת אלא שמאהילים על המת הרי הן כמת עצמו והא דקאמר שאם יש דרבן שהוא הברזל בתוך המרדע היה מטמא אפי' בכ"ש כל מה שתחתיו פי' משום אהל לכאורה משמע שאפי' כל מה שתחת המרדע שהוא העץ מטמא משום אהל דכיון שהברזל קבוע בו והוא הקתא של הברזל כמו חקתא של חרב גם הקתא של החרב הוי כחלל ומטמא כל מה שתחתיו בכ"ש אע"ג שאינו רוחב טפח אלא שלפי זה יש לדקדק לקמן בסמוך בדבור זה שכתבו התוס' מלמד שבלע דרבן פי' שהדרבן שהוא הברזל הוא נבלע בתוך המלמד שהוא המרדע שהוא העץ ונכנסו לאהל המת שהדרבן טמא והמלמד טהור וכתבו התוס' שאיירי בכגון שאי אפשר להוציא הדרבן מתוך העץ אא"כ ישבר בית קיבולו ולכך לא חשיב בית קבול ואינו מקבל טומאה עכ"ל והשתא לפי סברא זו דאמרי' דכיון דהיכא שהמרדע מחובר בהברזל והוא בית שלו חשוב ג"כ כחלל א"כ אע"ג דאין לו בית קיבול לטמא מטעם דחרב הרי הוא כחלל צ"ל דשם איירי שאין הברזל יוצא ממנו כלום חוץ מן העץ רק כולו נבלע בתוך העץ ולכך היכא שנכנסו באהל

המת אפי' הברזל עצמו אינו טמא מטעם חרב הרי הוא כחלל כיון שאינו יוצא כלל לחוץ ואינו נטמא אלא מדין כלי הנכנס לאהל המת ואע"ג שכולו נבלע בתוך המרדע שהוא העץ מ"מ אין העץ מצילו מטומאת אהל שאין מציל מטומאת אהל אלא כלי שיש לו תוך המוקף צמיד פתיל וע"ש באהלות בפי' ר"ש ולכך נמי העץ שהוא המרדע אינו נטמא מטעם שנוגע בברזל שנטמא באהל משום דכיון שאין לו בית קבול כיון שא"א להוציא הברזל אא"כ ישבר בית קיבולו לא הוי אלא כפשוטי כלי עץ ואינו מקבל טומאה ודו"ק:

בד"ה גוזרני טומאה וכו' מוהל השמן כשמן יש לומר דהיינו במוהל היוצא לאחר אציצה וכו' ופעמים שאדם יוצא לכרמו נמי לא שייך בהן והשתא אתי שפיר הא דתני לקמן בריש חבית וכו' אם הגיעו זיתיו למסוק אם לאו לא הוכשר כן צריך להגיה דבור תוספות זה והכל דבור אחד הוא:

דף יז:

בגמ' אמר רבא אי חשידי אפרושי נמי לא ליפרשו אלא כיון דאפשר למיעבד חטה אחת כדשמואל וכו' מהימני אלא נזירה משום תרומה מטאה וכו' כך נראה שהיתה הגירסא לפירוש התוס' ומפירש"י נראה שגורס אי חשידי להכי לא לפרשו אלא חטה אחת מן הכרי כדשמואל אלא גזירה משום תרומה טמאה וכו':

ברש"י ד"ה שמטמא בזיבה ואפילו אינו זב כצ"ל:

ד"ה אוכלין וכלים שנטמאים במשקין וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה כיון דאפשר למיעבד כדשמואל מהימני הקשה ריב"א תרומת מעשר דלא אפשר למיעבד כשמואל ליגזר ר"ל למה הוצרך למיהדר משינויא קמא וקאמר אלא גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן נימא דהא דגזרי גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו בתרומת מעשר שמפריש הלוי שלא יהיה עינו צרה לתתו לכהן ויזרענה לבטלה מתורת תרומת מעשר דהתם ליכא להוכיח דמהימני דהא התם לא אפשר למיעבד כשמואל להפריש חטה אחת דזה אינו כ"א גבי תרומה גדולה דלא נתנה בה התורה שיעור ותירץ ר"י דמ"מ אמת הוא וכו' ורוצה לפרש טעם אחד בכולן ר"ל לכך קאמר משום תרומה טמאה ביד כהן כזה הטעם שייך גם בתרומה גדולה:

ד"ה דלמא משהי להו וכו' וקשה לר"י דאמר בהדיא פרק כל שעה טהורות מלטמא ואסורים מלאכול וכו' אלמא לכהנים שרי יש לתמוה על דברי התוספות הללו דהא התם בפרק כל שעה לא קאי הכי במסקנא אלא מסיק שם דמעלה עשו בתרומה דאין זריעה מועלת בה לטהרה מתורת תרומה טמאה להתידה באכילה לכהנים והא דקתני טהורה מלטמא היינו שאינה מטמאה לאחרים בנגיעתה אבל לענין אכילה נשארת בטומאתה ואסורה באכילה אף לכהנים כמו שפירש"י כאן וצ"ל על כרחך דלא מקשה ר"י קושיא זו אלא לפי מה דהוה סלקא אדעתא דהתם מעיקרא דהוה מפרש דהא דקתני ואסורים באכילה היינו לזרים אבל לכהנים שרי לפי אותו ס"ד מקשה ר"י והיאך היה ס"ד לפרש הכי הא מסיק הכא דהא דגזרו על גידולי תרומה שיהיו כתרומה היינו גזירה משום תרומה טמאה ביד כהן דלמא משהה לה ואי אמרת דלאחר זריעה נטהרה מטומאתה ומותרת לכהנים באכילה א"כ השתא נמי משהה לה כדי לטהרה שתהא מותרת באכילה לכהנים ותירץ דמשום האי רווחא פורתא לא ישהה אותה וכו' וכן משמע שם בתוספות ד"ה טהורות מלטמא כן נ"ל ליישב בדוחק אבל אין לשון התוספות דהכא משמע כן דמדהקשו קושיא זו על פירוש הקונטרס דפירש דגזרו דאפילו יזרענה דהויא טמאה משמע מלשונם דלפי האמת מקשו דאל"כ למה תלי קושיא זו בפירוש רש"י ודו"ק:

ד"ה על פתן וכו' שלא בפני ע"ז פי' כל מקום שמוצא הנכרי יין הוא מנסכו לע"ז אע"פ שאין אז הע"ז בפניו:

ר"ה הניחא לר"מ וכו' מדקתני בברייתא אלו מן ההלכות וכו' פירוש לשון רבים ולא קתני כי אם הני תרתי ש"מ דבתרי קא חשיב להו:

בא"ד ומיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב וכו' ולפי זה אוכל ראשון ואוכל שני וכו' פירוש ולפי זה דאנו צריכין למנות הך דלא יאכל הזב עם הזבה צריך לומר דאוכל ראשון ואוכל שני הדא חשיב להו וכו':

ד"ה אין מוכרין לנכרי כו' אע"ג דאי עביד להו בשבת לא מחייב חטאת וכו' פירוש ולקמן בגמרא מפרש דלא גזרי ב"ש אלא בהנך דאי עביד להו בשבת הוה חייב חטאת מ"מ בהנך גזור כיון שנעשית בידים על ידי נכרי ואהנך לא קאמר בגמרא דבעי חיוב חטאת אבל בהנך דברים דרישא דאינו עושה איסור בידים וכו' פירוש כגון אין שורין ואין נותנין ואין פורשין דאין עושה המלאכה בידים אלא שנעשית מאליה ולכך לא גזרו עליהם בע"ש סמוך לחשיכה אלא היכא שהוא באותו ענין שאם עשה אותה בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת כגון בפורשין מצורות לא גזרו עליהם אלא היכא שהוא בענין שלפעמים שבשעת פרישתו ילכוד ואם עשה כן בשבת הוי אתי לידי חיוב חטאת אז גזרו עליהם בע"ש וכמו שמשמע מדברי התוס' לעיל בד"ה אין פורשין אבל אם הוא בענין שא"א שבשעת פרישתו ילכוד דאז אפילו אם היה פורש בשבת עצמו לא אתי לידי חיוב חטאת לא גזרו עליו בע"ש וכן תנן בסוף מתניתין ושוין אלו ואלו שטוענין קורות בית הבד וכו' ומפרש בגמרא דטעמא דלא גזרו ביה ב"ש משום דאפילו אי עביד להו בשבת ליכא חיוב חטאת וכפירוש רש"י שם משום דנעשית מאליהן:

בא"ד והיינו טעמא דאין נותנין עורות לעבדן ר"ל דאע"ג דאף אם היה נותנן לעבדן נכרי בשבת אין בזה חיוב חטאת דאין בנתינה חיוב חטאת מ"מ כיון שהנכרי עושה בשבת בידים דבר שישראל אסור מן התורה גזרו ביה רבנן עם חשיכה:

בגמ' מאי טעמא אמר רבא מפני כו' כצ"ל:

דף יח.

בתוס' ד"ה ולימא מר משום שביתת כלים וא"ת למאי דמסיק וכו' מאי פריך רב יוסף ולימא מר וכו' וכי אינו יותר טוב וכו' ע"כ צריך לומר שהתוס' סוברים דהא דמסיק והשתא דאמר רב אושעיא וכו' מאן תנא שביתת כלים דאורייתא ב"ש כל זה הוא מדברי רב יוסף דאל"כ לא הוו מקשו התוס' מידי וק"ל:

ע"ב בגמ' ת"ר לא תמלא אשה וכו' גזירה שמא יחתה בגחלים יש לדקדק לפי טעם זה אין לאסור אלא לכתחלה דשמא יבא לידי חיתוי אבל אם עשה כן ולא חיתה אין כאן מקום לאסור ובברייתא קתני אם עשה כן למוצ"ש אסורים בכדי שיעשו ופירשו כדי שלא יהנה ממלאכת שבת ומה מלאכת שבת איכא כאן הא לא נאסר אלא משום גזירה דשמא יחתה וצריך לומר דחיישינן שמא חיתה בגחלים ולאו אדעתיה והשתא איכא מלאכת שבת ולכך אסורין למוצ"ש בכדי שיעשו וק"ל:

בתוס' ד"ה התם בבישרא אגומרי וכו' והא בלאו הכי שרי כדמפרש לקמן נ"ל להגיה כדפריך לקמן ועיין לקמן בדף ק':

דף יט.

ברש"י ד"ה שכיח במתא וכו' דאין משלחין בלא קיצץ כלל דלא קביע וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה רבי ישמעאל אומר יגמור וכו' ור"ע דאמר לא יגמור לא שצריך להסיר הקורה דסבר כב"ה אבל לא יגמור כדי לאכול משקידש היום כצ"ל:

דף יט:

בגמ' הורה רבי יוסי בר חנינא כרבי ישמעאל שמן של בדדים כו' כן צריך להיות:

במתניתין אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיתבשלו וכו' ס"א כדי שיצולו וכן הוא באלפסי:

ברש"י ד"ה ומאחיזין את האור וכו' כדאמרינן בזבחים הואיל ורצפה מקדשתו וכו' ע"ש בזבחים פ"ב דף כ"ד ששם ברש"י משמע שצ"ל הואיל ורצפה מקודשת וכלי שרת מקודש אבל לפירוש התוספות שם יש לגרוס מקדשת ופירוש מקדשת האדם שעובד עבודה שם וגם שם ברש"י אינו מביא הפסוק דכתיב ביום ההוא קידש המלך וכו' אלא פירוש הואיל ורצפה מקודשת לעמוד לשרת שהרי דוד קדשה בשתי תודות וכו' וכדאמרינן לקמן בשמעתין כי קדש חד וכו' וכן כתבו שם התוספות שדוד קדש הרצפה ע"ש ופסוק זה שמביא רש"י כאן בשמעתין כתיב גבי שלמה ואותו קידוש שקידש שלמה הוא ענין אחר שקידש הרצפה בקדושת מזבח כי המזבח היה קטן מהכיל את כל העולות והמנחות כדכתיב שם בקרא וכבר נתעורר לזה הרב בספר ח"ש:

דף כ.

בגמרא כתנאי רבי חייא אומר כדי שישחת העץ ממלאכת האומן ר"י בן בתירא אומר כדי שתאחז האש משני צדדים אע"פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר שני קצותיו אכלה האש ותוכו נחר היצלח למלאכה וכו' מתוך פירש"י והתוס' נראה דה"פ שמביא תנאים שרבי חייא ס"ל רוב עביו דמדאמר כדי שישחת וכו' ופשיט ליה לגמרא שאינו נשחת ממלאכת האומן אלא היכא שנאחז האור ברוב עביו ורבי יהודה בן בתירא שאמר כדי שתאחז האש משני צדדין פירוש משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב הקיפו ומביא רבי יהודה בן בתירא זכר לדבר דכשהאור נאחז בשני צדדיו אז הולך ודולק מעצמו מדכתיב ביחזקאל גכי עצי גפן את שני קצותיו אכלה האש וגו' ומפ' שני קצותיו היינו שני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו ואע"ג דשם כתיב היצלח למלאכה דמשמע דמשתאחז האש בשני צדדיו נשחת ממלאכת האומן ובדברי ר"י בן בתירא משמע דכשנאחז האש משני צדדים אינו נשחת ממלאכה עצי גפן שאני דהן נשחתים במהרה משא"כ שאר העצים ומ"מ מביא קצת זכר לדבר גם לשאר עצים דמשנאחז האש משני צדדיו הוא הולך ודולק מעצמו דמנקט קרא את שני קצותיו אכלה האש ש"מ בדרך דליקת אש הוא בהכי גם בשאר עצים דכשמדליקין אותן משני קצותיו דהיינו משני צדדיו מבחוץ דהיינו רוב היקפו הוא הולך ודולק מעצמו ודו"ק:

ברש"י תני רבי חייא וכו' וקשה לי וכו' דרמי בר חמא קתני לה התם בפרק במה מדליקין והכא תני לה רבי חייא ועוד דלאו מתני' היא פי' האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה אינו מדברי הברייתא דתני רמי בר חמא דהברייתא לא תני שם אלא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בהן במקדש משום שנאמר להעלות נר תמיד ומפרש רמי בר חמא הברייתא מדעתו דהכי משמע להגמרא מהאי קרא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה וכו' ועיין לקמן בגמרא בדף שאחר זה א"כ מבואר הוא שלשון זה אינו מדברי הברייתא ובברייתא דרבי חייא דהכא תנא בגוף הברייתא בהדיא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה א"כ ש"מ דלאו היינו הברייתא דלקמן בפ' במה מדליקון ושאר רבותינו פליגי אר"י הלוי וסבירא להו דברייתא זו לר' חייא לא מיתנייא לענין מנורה אלא לענין מדורה שמדליקין בע"ש אבל אני מצאתיה כו' לגבי מנורה פירוש שבספרי בפרשה אמור בפסוק להעלות נר תמיד גבי מנורה תגי האי לישנא כדי שתהא השלהבת עולה מאליה ר"ל וא"כ הדרא קושיא לדוכתא כן הוא המשך דברי רש"י הגם שדברים פשוטים הם כתבתי שלא יצטרכו התלמידים להטריד שכלם בזה:

בתוס' ד"ה איבעיא להו וכו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא וכו' עד שיקרמו פניו בתנור פי' שצריך לחשהותו בתנור עד שיקרמו פניו לגמרי וא"כ משמע דהכי ס"ל לר"א דסגי בקרימה כל דהו וא"כ משמע דהכא רבי אליעזר להקל על דברי חכמים בא ומדקתני הכא בברייתא בדברי ר"א כדי שיקרמו פניו המדובקים בתנור ש"מ דפניו המדובקים בתנור ממחרים לקרום שהרי ר"א להקל בא והוי פי' הבעיא והפשיטותא בהפוך ממה שפירשו התוספות לפי פי' רש"י וק"ל:

ד"ה למשרי אברים ופדרים וכו' וקאמר דס"ד אמינא הואיל ובענין מועדות כתיבי תבעי קדוש ב"ד כמועדות קמ"ל לא מלא תבערו אש בכל מושבותיכם דריש וכו' כצ"ל:

דף כ:

בגמ' תני רב יוסף ד' מדורות אין צריכין רוב של זפת וכו' ושל גבינה וכו' עיין בדברי הרי"ף והרא"ש שגורסים בענין אחר:

בגמרא מיתיבי השירים והכלך וכו' תיובתא דרבין תיובתא לפי גירסא זו צריך לפרש דמטכסא היינו עיקר המשי ועליו אמר רבין שהוא כלך דמתני' וא"ל אביי דזה אינו שהרי מטכסא שהוא עיקר המשי אנן שירא פרנדא קרינן ליה ולא כלך וא"כ רבין סבירא ליה דשירים ושירי פרנדא שהוא עיקר המשי וכלך הכל אחד וע"ז מותיב מיתיבי השירים והכלך וכו' דש"מ דשירים לאו היינו כלך תיובתא דרבין אבל לאביי לא קשה מידי דלדידיה מטכסא דהוא שירא פרנדא הוא עיקר המשי דהוא השירים דקתני גבי ציצית וכלך דמתני' הוא משי אחר גרוע ממנו ואפשר שהוא הפסולת של המשי אבל לפי פירוש דתוספות שפירשו דהא דקאמר אביי אנן שירא פרנדא קרינן ליה קאי אכלך דמתני' אבל מטכסא לאביי לאו היינו כלך דכלך הוא שירא פרנדא שהוא חשוב ואינו נמצא אחר החורבן ומטכסא הוא מין אחר גרוע ממנו אבל רבין ס"ל דכלך דמתניתין הוא מטכסא שהוא הגרוע ושירים הוא ענין חשוב ממנו והשתא לפי זה המיתיבי דמותיב ממתני' דהכלך והשירים לא שייך למותיב לרבין דהא לדידיה לא קשה מידי אלא לאביי הוי תיובתא וא"כ ליכא לגרוס בגמרא

תיובתא דרבין אלא ה"ג מיתיבי השירים והכלך וכו' חייבים בציצית תיובתא וקאי התיובתא לאביי ולא לרבין ודו"ק:

ברש"י ד"ה כיתנא דדייק ולא נפיץ ונעורת הוא הדק שבו כצ"ל ד"ל דחוסן הוא הפשתן דדייק ולא נפיץ ונעורת הוא הדק שמנפצין מן החוסן והכי קאמר קרא וכו' והא דנקט קרא והיה החסון וגו' שהוא הפשתן שאינו נפוץ ולא נקט קרא הפשתן הנפוץ ר"ל דלענין חוזק הפשתן שאינו נפוץ הוא חזק יותר מהנפוץ אלא שהנפוץ הוא רך ויפה יותר וקרא לא קפיד כי אם אחוזק:

ד"ה גושקרא וכו' והוא בית התולעת וכו' ונופצים אותו וטווהו ועושה ממנו בגד ואסור לעשות ממנו פתילה וכו' כצ"ל:

ד"ה שעוה וכו' והפתילה לתוכה וכו' כצ"ל:

דף כא.

בגמ' איתיביה כרך דבר שמדליקין וכו' קתני מיהת מדליקין פי' קתני מיהת גבי פתילות שאין מדליקין בהן אם כרך עליהם דהוי כמו על ידי תערובות דבר שמדליקין בו מדליקין בהן ולא גזרינן כרך אטו לא כרך א"כ ה"ה בשמנים הפסולים על ידי תערובות שרי דלא גזרינן עירב אטו לא עירב:

בתוס' ד"ה למאי נפקא מינה וכו' פשיטא ליה לגמרא שהיו מכירין השעוה וכו' כתבו זה משום דקשיא להו להתוס' מאי פריך למאי נפקא מינה ומפרש למקח וממכר דלמא לא אתי רמי בר אבין אלא לפרש מהו עטרן ומהו שעוה כדי שנדע באיזה דברים אין מדליקין בשבת לכך פירשו התוספות פשיטא ליה לגמרא וכו' לכך קאמר למקח וממכר יתן פסולתא דדובשא פירוש וזה ר"ל במאי דקאמר שעוה פסולתא דדובשא לפיכך מי שמכר שעוה יתן בו פסולתא דדובשא בלא שום תיקון:

ד"ה חלב מהותך וכו' דשמן דגים שרי ליה מתני' ר"ל במתניתין דלקמן:

ד"ה שמחת בית השואבה וכו' אבל במקדש לא שייכא הך גזירה ר"ל משום דכהנים זריזים הן ולא אתי למטעי:

בא"ד כיון שאין מן הפשתן אלא רביע כצ"ל:

דף כא:

בתוס' ד"ה דאי לא אדליק מדליק אבל מכאן ואילך פירוש לאחר שכלה רגל מן השוק עבר הזמן לא ידליק עוד ומטעם זה אמר הר"י פורת דיש ליזהר להדליק בלילה מיד כדי שלא יבא לאחר יותר מדאי עד שתכלה רגל מן השוק דהא אז לשינויא קמא כבר נגמר הזמן מ"מ פסק אם איחד ידליק מספק דשמא אין הלכה כשינוייא קמא דמשני דהא דיהיב שיעורא עד שתכלה וכו' הוא לענין אם לא הדליק בתוך אותו הזמן שוב לא ידליק אלא הלכתא כשינוייא בתרא דמשני א"נ לשיעורא:

ד"ה מצוה להניח על פתח ביתו ומיירי דליכא חצר וכו' וחתוס' פליגי ארש"י דהא לפירוש רש"י אפילו איכא חצר מניחו בביתו ודו"ק:

דף כב.

בתוס' ד"ה אסור להסתפק ממנו עד מוצאי יום טוב האחרון כו' מפרש פרק לולב וערבה משום דסוכה בספק ז' ספק ח' יתובי יתבינן כו' נ"ל דכל דבור תוספות הוא מוטעה שהרי בשמעתין דקתני בברייתא עד מוצאי יו"ט האחרון אינו מיירי כ"א בשמיני של חג הסוכות שהוא נקרא יו"ט אחרון של חג ולא יום הט' של חג שהרי בזמן התנאים שהיו בארץ ישראל לא היו עושים החג ט' ימים וגם הסוגיא דפרק לולב וערבה לא איירי שם כלל מיום הט' כי אם מיום השמיני ואין הסוגיא שם כלל בלשון זה שמביאים התוספות בדבור זה אלא הכי איתא התם א"ר יוחנן אתרוג בשביעי אסור בשמיני מותר סוכה אפילו בשמיני אסור ואמרינן התם מאי שנא סוכה ומ"ש אתרוג ומשני סוכה דחזי לבין השמשות פי' בין השמשות של מוצאי שביעי ותחלת שמיני דאי מתרמי ליה סעודתא בעי למיתב בגווה ומיכל בה אתקצאי לבין השמשות ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא דשמיני אתרוג דלא חזי לבהש"מ פי' במוצאי ז' שהרי יצא בו בשחרית לא אתקצאי לבין השמשות ולא אתקצאי לכולא יומא דשמיני פירוש ולכך מותר בשמיני ומקשו שם התוס' ובפ"ק דסוכה דף י' אע"ג דאתרוג נמי מוקצה בבין השמשות דמוצאי ז' משום דשמא יום הוא והוי ז' של חג לא שייך כי האי גוונא לאוסרו בשמיני במגו דאתקצאי כו' מאחר דלא נאסר אלא מחמת יום שעבר ומביאים ראיה מביצה שנולדה בזה מותרת בזה כמו שכתבו התוספות גם כן הכא וכתבו עוד שם ולא דמי לסוכה דאמרינן משום דאי אתרמי ליה סעודתא בין השמשות אע"ג דלא מחייב למיכל בה אלא משום ספיקא יום שעבר שאני סוכה דמ"מ חייב למיכל בה מחמת מה שיהיה וכו' ע"ש וכשיטה זו צריך לגרוס גם כן הכא בתוספות אלא שנפל הטעות בספרים משום דלדידן אנו עושין שני ימים יו"ט אחרון בכל שני יו"ט של גליות ובשמיני הוא ספק שביעי וקי"ל דבשמיני יתבינן בסוכה אבל ברוכי לא מברכינן משום דספק הוא ולדידן אי מתרמי ליה סעודתא אפילו בבהש"מ דמוצאי שמיני חייב למיתב בסוכה ולמיכל בה ומגו דאתקצאי לבין השמשות אתקצאי לכולא יומא ולדידן באמת הסוכה אפילו בט' אסור מהאי טעמא דספק ח' הוא והתשיעי לדידן כמו הח' לדידהו אבל אתרוג אינו אסור כי אם בז' אבל בה' הוא מותר אפילו לדידן שהרי גם לדידן אין נוטלין האתרוג כי אם עד שחרית יום ז' ותו לא ואפשר דלדידן כיון דשמיני ספק שביעי אסור האתרוג גם בח' דהב' ימים כחדא יומא הוא לענין זה אבל אינו מוכרח ומסבה זו נתפשטה הגירסא זו שלפנינו בתוספות בדבור זה אבל האמת הוא שהתוספות לא איירי אלא בשמיני לחוד ולא מתשיעי כאשר כתבנו ועיין בסוכה בפ"ק דף י' ותמצא כל השיטה זו מבוארת היטב ודו"ק אבל במסכת ביצה דף ל' ע"ב ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון של חג מפרשים שם התוספות יום האחרון גם על יום התשיעי ע"ש:

דף כב:

בתוס' ד"ה ובה היה מסיים וכו' וקשה לריב"א שאם אפשר להדליק מהישנה כצ"ל אלא בעוד שהפתילה הישנה בנר מערבי היה מדליק ממנה השאר והיה מטיב וכו' כצ"ל ור"ל שאין הפירוש כפירש"י שפי' שהוציא הפתילה הישנה מתוך הנר והניחה ע"ג איזה כלי ועדיין היא דולקת והוא מטיב הנר המערבי ונותן לתוכו שמן ופתילה חדשה ואז לקח הישנה הדולקת ומדליק בה את החדשה ואח"כ מדליק ממנה שאר הנרות אין הפירוש כן אלא קודם שהוציא הישנה המערבית מהנר הדליק ממנה שאר הנרות ואח"כ מכבה הנר המערבי ומטיבה ונותן לתוכה שמן ומדליקה מן שאר הנרות וכו':

ד"ה והא הכא כיון דקביעי נרות וכו' כמ"ד במנחות בפרק שתי מדות דנר של פרקים היה כצ"ל ושל פרקים לאו דוקא דהא ההוא מ"ד ס"ל דגם הנרות היה מקשה כמו המנורה עצמה והכל היה מחתיכה אחת אלא ר"ל שהיו הקנים שהנרות מחוברים להם דקים בענין שכשהיו באים להטיבן היו יכולין להפכן לכל צד ולזרוק מתוכן הדשן וע"ש:

ד"ה מאי הוי עלה וכו' וצ"ל דאינו תופס דברי רבה לעיקר וכו' ר"ל אלא ס"ל לגמרא דאפילו בהא קי"ל כרב באיסורי ולכך מיבעי ליה אליביה דרב אי הנחה עושה מצוה וכו':

דף כג.

בתוס' ד"ה כל השרפין יפין לדיו וכו' וע"כ היה פוסק ר"ת שאין כותבים ס"ת אלא בדיו שלנו דשאר לא מקרי דיו כצ"ל:

דף כג:

בגמ' א"ר חנינא מסורא מאי טעם קאמר מ"ט אין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב וכו' כן נ"ל להגיה ודו"ק:

בתוס' ד"ה הדר פשטה כו' ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח משום דבקריאת התורה דמצי למיעבד תרווייהו וכו' ר"ל ומה שמקדימין לקרות בשל ר"ח ולא אמרינן כיון דפרסומי ניסא עדיף ליקדמא לקרות בשל חנוכה משום דבקריאת ס"ת כיון דמצי למיעבד תרווייהו ואין צריכין לדחות זו את זו ועבדינן תרווייהו ראוי להקדים תדיד אבל היכא דלא אפשר למעבד תרווייהו וצריכין אנו לדחות האחד אז אמרינן פרסומי ניסא עדיף ודחינן התדיר דלענין קדימה תדיד קודם ועדיף אבל לענין דחייה פרסומי ניסא עדיף ועיין באשר"י ותמצא מבואר:

ד"ה גזירה יו"ט אטו שבת וכו' הקשה הר' אליעזר וכו' ולקמן מפיק מקרא דהוא לבדו וכו' פירוש דלקמן בדף שאחד זה איתא שם בגמ' אמתניתין דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב מ"ט לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומפרשין שם התוספות דר"ל דכיון דאוסר לשרוף קדשים ביום טוב אסרו נמי שריפה דהיינו שמן שנטמא להדליק ביום טוב גזירה אטו שריפת קדשים ואמרינן שם מנא הני מי לי דאין שורפין קדשים ביו"ט ויליף לה אביי מעולת שבת בשבתו ורבא יליף מקרא דהוא לבדו וא"כ משמע דס"ל לאביי ורבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה הוי מטעם דגזרינן אטו שריפה דקדשים והכא מפרש רבא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביו"ט משום דגזרינן אטו שבת וזה נמי פירוש התוספות שמקשים בתר הכי אך קשה מאי פריך הכא אביי וכו' והוא גופיה מפיק לקמן דאין מדליקין בשמן שריפה מעולת שבת בשבתו וכו' פירוש דאביי מפיק לקמן דאין שורפין קדשים ביו"ט מקרא דעולת שבת בשבתו וגזרינן שאין מדליקין בשמן שריפה גזירה אטו שריפת קדשים:

בא"ד ונראה לפרש וכו' ולית להו האי גזירה וכו' פירוש דלעולם רבא ואביי סבירא להו כמו שהשיבו רבא לאביי הכא דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב הוי משום דגזרינן יו"ט אטו שבת ולית להו האי גזירה דלקמן דקאמר דטעמא דאין מדליקין בשמן שריפה לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב וגזרינן שמן שריפה אטו קדשים לית להו אותה גזירה והא דקאמר אביי לקמן טעמא מקרא דעולת שבת בשבתו ורבא מקרא דהוא לבדו לא קיימי למיהב טעמו למתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה דהא סבירא ליה דטעמא הוי דגזרינן אטו שבת כדקאמר הכא אלא דקאי בעלמא לפרושי טעמא דאין שורפין קדשים ביום טוב אלא דגמרא קבע לה הכא אמאי דקאמר לקמן לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב דקאמר מנא הני מילי שאין שורפין קדשים ביום טוב ומייתי עלה טעמא דחזקיה ואביי ורבא דקאמרי טעמייהו בעלמא למילף דאין שורפין קדשים ביום טוב אבל טעמא דקאמר אמתניתין דקתני דאין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין קדשים ביום טוב זה לא אתי כרבא וכאביי אלא אותו טעם אתי אליביה דרב חסדא דקאמר הכא אלא חכא ביו"ט שחל להיות בערב שבת עסקינן וכו' ודו"ק:

דף כד.

בתוס' ד"ה דתני רב אושעיא כוותיה וכו' מהכא לא הוה בעי מפשט לעיל דאינו מזכיר חנוכה בבהמ"ז וכו' פירוש דהא דקתני דבתענויות ומעמדות דמשום שאין בהם קרבן מוסף אין בהם אזכרה בבהמ"ז וא"כ ה"ה נמי חנוכה דהא חנוכה נמי אין בהן קרבן מוסף דזה אינו דאיכא למדחי דדוקא נקט תעניות וכו' וכ"ת אם איתא דבחנוכה מזכירים אם כן הוה ליה למתני ברישא רבותא דאפילו היכא דאין בהם מוסף יש הזכרה בברכת המזון משום פרסומי ניסא דאיכא למימר דהא גופא אתא לאשמעינן דבר"ח מזכירין דאע"ג דאין בו פרסומי ניסא וליכא להקשות דליתני תרוייהו ברישא ר"ח וגם חנוכה דאין טעמם שוה דזה הוה משום תפלת מוסף וזה משום פרסומי ניסא וק"ל וכבר הארכתי בענין זה בפלפול הישיבה ועתה ראוי לקצר ואיפכא ליכא למפשט דדלמא תעניות ומעמדות משום שאין בהם תפלת מוסף והוא הדין חנוכה כצ"ל וו"ל וכ"ת נפשוט איפכא דבחנוכה יש הזכרה בברכת המזון דמדקתני תעניות ומעמדות אין בהם הזכרה ולא קתני חנוכה משמע דוקא תעניות ומעמדות שאין בהם פרסומי ניסא אבל חנוכה שיש בהם פרסומי ניסא מזכירין זה אינו דאיכא למימר דלמא קתני תעניות ומעמדות דאין בהם הזכרה בברכת המזון משום שאין בהם מוסף ואם כן הוא הדין חנוכה ולא איצטריך למתני חנוכה:

בא"ד ומיהו אף בחנוכה ופורים אם לא אמר בתפלה וכו' חוזר אדלעיל דאמר דליכא למפשט דין ברכת המזון דחנוכה מברכת המזון דתעניות ומעמדות משום דאיכא למימר דלא דמיין להדדי דהתם אין פרסומי ניסא אבל גבי חנוכה איכא פרסומי ניסא מיהו מ"מ לענין הא דקתני גבי תעניות ומעמדות דאפי' בתפלה אם לא אמר אין מחזירין אותו בזה שוה חנוכה לתעניות ומעמדות דבחנוכה ג"כ אם לא אמר אין מחזירין אותו:

דף כד:

בתוס' ד"ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' וטעמא דת"ק נמי איכא למימר וכו'. נראה לי דהוי כאלו אמר ועוד י"ל ור"ל דהא ליכא לאקשויי נימא תנא בתרא לטפויי אתא משום דאיכא נמי הכא סברא לומר דת"ק מחמיר טפי ואסר אפילו נתינת שמן בחלב דהא קתני ולא בחלב דומיא ולא בשעוה ומשמע דכי היכי דבשעוה אסור אפילו בנתינת שמן לתוכו ה"נ בחלב ואיכא נמי סברא

לומר דתנא בתרא מחמיר טפי משום דכל תנא בתרא לטפויי אתא ומשום דאיכא סברא להכא וסברא להכא לכך קאמר דלא מסיימי וק״ל:

ד״ה בקר שני לשריפתו וכו' וי״ל דהא דאין שורפין בלילה וכו' כצ״ל ור״ל וכיון דאית לן טעמא לומר על הא דאין שורפין בלילה בלא טעם דגזירת הכתוב לא מסתבר ליה לגמרא לומר דהא דאיצטריך בקר שני ולא בי״ט גבי קרבן פסח הוי מטעם גזירת הכתוב אלא אמרינן דהוי מטעם דאין שורפין קדשים בי״ט ובכל קדשים ובכל י״ט הוי דינא הכי דאין שורפין אותן ביו״ט:

ד״ה ולא מילה שלא בזמנה וכו' ורב אשי הוא דמשני די״ט עשה ולא תעשה וכו' ר״ל וכ״ת דלהכי איצטריך רבא למימר ק״ו משום דאיהו נמי סבירא ליה די״ט הוי עשה ולא תעשה זה אינו דאם כן למה ליה לרבא לאתויי קרא דהוא לבדו הוה ליה לשנויי בקצרה דהא דאין שורפים קדשים ביו״ט הוי משום דשריפת קדשים הוי עשה וי״ט הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רב אשי הוא דסבירא ליה די״ט הוי עשה ולא תעשה אבל רבא לא סבירא ליה הכי:

בא״ד וקשה לר״י דבפ״ק דביצה וכו' אלא אמר רבא וכו' ודוחק לומר דגמרא ניחא ליה למיפרך דיו״ט עשה ולא תעשה וכו' כצ״ל ור״ל דהא דנקיט התם הפירכא דאין כיסוי דוחה י״ט משום דיום טוב עשה ולא תעשה גמרא הוא דנקט לה הכי משום דקי״ל כרב אשי אבל רבא בעצמו לא בשביל פירכא זו הוכרח ליה לשנויי מה דמשני התם ואמר אלא אמר רבא וכו' אלא משום פירכא אחרת דאיהו נמי סבירא ליה מטעם אחר דאסור לכסות ביום טוב מקרא דלבדו דמיניה ילפינן מילה שלא בזמנה דמצוה שאין זמנה קבוע ויכול לעשותה למחר אינו דוחה יו״ט וא״כ הוא הדין נמי כיסוי אלא שיש לדקדק למה יקרא כיסוי מצוה שיכול לעשותה למחר הלא המצוה היא על השוחט לכסות הדם לאחר השחיטה שאם ימתין עד למחר יבלע הדם בקרקע ולא יהיה רשומו ניכר וצ״ל משום שהוא יכול לשחוט ולכסות מערב יו״ט ודו״ק:

בא״ד ורבא לא קאי אשריפת קדשים וכו' משום דאם כן הוה ליה לשנויי בקיצור דמש״ה אין שורפין קדשים ביו״ט משום דיו״ט הוי עשה ולא תעשה כדמשני רב אשי אלא ודאי רבא לא קאי אלא אמילה שלא בזמנה אלא דגמרא מייתי ליה נמי הכא משריפת קדשים וק״ל:

דף כה.

ברש״י ד״ה וחומש בזר וכו' וד״ה ויסף חמישיתו עליו וכו' הכל דבור אחד:

בתוס' ד״ה הא בחול שפיר דמי וכו' וקרא גופיה אסר בהנאה כשנטמא אפי' אותו קודש שהוא מותר בהנאה וכו' דאל״כ לאן דמי לתרומה שהיא מותרת בהנאה:

בא״ד ולקמן לא סמיך אק״ו וכו' ר״ל בסמוך דקאמר א״ה תרומה נמי לימא ק״ו הוא:

בא״ד ולא משכחת סתם עצים וכו' בשרשיפא וכו' פירוש לעשות מהן שרשיפא ויש מקשין מאי מקשי התוס' דדלמא שאני הכא בשמעתין דאמרי' הא גבי קדשים שנטמאו בהדלקה והסקה משום דילפינן ליה בק״ו ממעשר אבל אינה קושיא כלל דלא ילפינן ממעשר אלא כשם שהאכילה אסורה בקדשים שנטמאו אפי' באופן שהיו מותרים קודם שנטמאו כך הנאה אסורה גם פירוש לא בערתי ממנו בטמא הכתוב בקרא אין פירושו הסקה אלא ביעור מן העולם אלא דגמ' דשמעתין ס״ל דהדלקה והסקה נמי מקרי הנאה לכך הקשו התוס' מערלה דמפורש בקרא דאיסורי הנאה היא ולא צריך שום ק״ו ואפ״ה איתא בפ' כל שעה דשרי בהדלקה והסקה משום דלא מטיא ההנאה אלא לאחר שכלה האיסור וק״ל:

ד״ה פיגול היינו חישב לאכלו חוץ למקומו וכו' פירשו כן משום שהוקשה להם דאי כפי' רש״י יקשה למה לא הזכיר כאן לא חישב לאכול חוץ למקומו ולא אכל חוץ למקומו אבל לפי' התוס' אתי שפיר דחוץ למקומו היינו פיגול:

בא״ד והוי האי פיגול ונותר כי ההוא דאם עון פיגול הוא נושא וכו' ר״ל דההוא פיגול ע״כ איירי בחוץ למקומו דגביה כתיב לא יחשב וגבי נותר דהיינו חוץ לזמנו כתיב לא ירצה ועוד דהתם על כפרת הציץ קאי והציץ אינו מכפר אלא להכשיר את הקרבן דהיינו בחשב בשעת שחיטה מחשבה הפוסלת את הקרבן לא בנותר ממש שאחר שהקריב הקרבן בהכשר הותיר ממנו ועיין במס' פסחים ברש״י ובתוס' שם דף ט״ו ד״ה ה״ג אם עון פיגול וכו':

ד״ה כרת שאינו מגיע לס' וכו' ומיתה וכו' היינו שמת קודם ס' וכו' אלא על בני עשרים שימותו קודם ס' וכו' כצ״ל:

בא״ד ערירים דכתב רחמנא גבי דודתו ל״ל וכו' פירוש כיון דאתקיש כל העדיות להדדי בסוף הפרשה לענין כרת:

בא״ד ולפירוש ריב״א א״ש דמצינן למימר דממעט לה מערירים וכו' פי' דגבי אשת אח ערירי כתיב דגם זרעו נכרת מכרת זה ממעט אשת אחיו מאמו אבל מסתם כרת לא ממעט ליה אבל לפיר״ת דס״ל דבכל כריתות זרעו נכרת קשה וק״ל ועיין בגמ' דיבמות פרק הבא על יבמתו ושם בתוס' ובתוס' במשנה דיבמות ד״ה אשת אחיו מאמו:

דף כה:

ברש״י ד״ה ב״ש פוטרין ואע״ג דציצית חובה היא בכל טליתות וכו' אפי' מונחים בקופסא כתב רש״י זה כדי לתרץ מפני מה לא קתני אוסרין ותירץ משום דקאי אטלית ולכך שייך לישנא דפוטרים ועיין בתוספות:

בתוספות ד״ה הדלקת נר בשבת וכו' אבל מהדלקת נר גופה לא הוה פריך אביי וכו' ר״ל דאין לפרש דהדלקת נר בשבת חובה היינו הדלקה גופה וא״כ ע״כ צריך לפרש הא דקאמר רבא מתוך שריחו רע גזירה שמא יניחנו ויצא הוי פירושו שיניחנו ולא ידליק כלל וע״ז פריך אביי ויצא ולא ידליק והשיב לו רבא שאני אומר הדלקת נר בשבת חובה דזה אינו דעל זה לא היה פריך אביי דיצא ולא ידליק כלל אלא ודאי דרבא מחייב שתהא הסעודה במקום הנר ועל זה פריך אביי דלאחר שהדליק מה בכך שיצא ולא יסעוד שם וע״ז השיב רבא שאני אומר שחובה חוא שיסעוד במקום סעודה:

ד״ה חובה לגבי וכו' עד כדאמר ליה ההוא סבא תנא ובלבד וכו':

ד״ה סדין בציצית וכו' א״ר א״כ למה אסרוה פירושו א״כ כל שמתמיהין עליו למה עושין כן כצ״ל ור״ל א״כ דב״ה מחייבים והלכה כדבריהם כל הני דמתמיהין ואוסרים למה עושין כן כיון דהלכה כב״ה ומשני גזירה שמא יקרע וכו' ולפי' רש״י ר״ל דאפי' ב״ה מודו דמדרבנן אסור גזירה שמא יקרע:

בא״ד ועוד דרב עמרם גאון פוסק כב״ש בששה דברים וחשיב הך בהדייהו וכו' ר״ל דאי כפירש״י מה צריך למחשב הך בהדייהו דמשמע דאליבא דב״ש דוקא אסור בכלאים בציצית ולא אליבא דב״ה ולפירש״י הא מסקי' דאפילו לב״ה אסור גזירה משום כסות לילה וא״כ לא ה״ל למחשב בהדי הנך דהלכה כב״ש:

בא״ד פטרי אפי' ממינו וכו' פירוש והשתא א״ש דקתני פוטרין ולא קתני אוסרין דאי קתני אוסרין הוה משמע דוקא כלאים להכי תני פוטרים דאפי' ממינו פוטרים:

בא״ד וכב״ש קי״ל כדמשמע בהך סיפא דברייתא ר״ל דקתני א״ר אליעזר כל המטיל תכלת בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומסיק משום דגזרינן אטו שמא יקרע או משום כסות לילה וצריך ליישב לפר״ת הא דאיתא בסיפא דההיא ברייתא א״ר א״כ למה אסרוה וכו' אמאן קאי א״כ וכו' ונראה דאב״ש קאי א״כ וכו' וה״ק א״כ כיון דמקרא ילפי' דסדין בציצית חייב מפני מה אסרוה ב״ש מפני מה היה מן המתמיהין בירושלים ומשני גזירה וכו' אבל ב״ה לית להו גזירה כלל והלכה בזה כב״ש והשתא אתי שפיר דחשב לה רב עמרם בהדי הנך דהלכה כב״ש וע״ש בפ' התכלת בפי' רש״י דפירש שם בתרי לישנא הא דקאמר רבי א״כ מפני מה אסרוה וגם התוס' פירשו שם חד פירושא מפירש״י לפי' ר״ת קצת בענין אחר ממה שכתבנו ודע שבריש יבמות יליף מכלאים בציצית דדרשינן סמוכים דדחי עשה דציצית לאו דכלאים ילפינן מיניה לכל התורה דדחי עשה את לא תעשה וא״כ לפי' רש״י דפירש דב״ש לא דרשי סמוכין לית להו ג״כ בכל התורה דעשה דחי את לא תעשה וזה דוחק ודו״ק:

דף כו.

ברש״י ד״ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' א״נ דאכשיר חלב מהותך בתערובות וכו' פי' דרב ברונא קאמר דבשניהם בין בחלב ובין בשמן דגים צריך ליתן לתוכה שמן כל שהוא ובשניהם מותר כשנותן לתוכן ומה שהוצרך רש״י לפרש דחד מהנך תנאי סבר דרב ברונא דחלב ניתר בתערובות אבל שמן דגים אפי' בעיניה ולא פירש דשמן דגים שרי דוקא בתערובות והוי ממש כרב ברונא משום דע״כ הני תנאי לא משווי חלב ושמן דגים דהא סומכוס קתני כל היוצא מן הבשר דהיינו חלב אין מדליקין בו אלא שמן דגים מדליקין וכן ר' יוחנן בן נורי דקאמר אין לך אלא מה שאמרו חכמים דהיינו מתני' דקתני ולא בחלב ובשמן דגים קתני דמדליקין ולכך הוצרך רש״י בכל תנא לחלק בין חלב לשמן דגים והא דפירש ומר סבר שמן דגים ע״י תערובות אבל חלב כלל לא ולא פירש ומר סבר שמן דגים בלא תערובות וחלב כלל לא משום דא״כ לא הוי ס״ל לגמ' בשום דבר כרב ברונא ורוצה רש״י לפרש דכל תנא סבר קצת דרב ברונא:

בתוס' ד״ה איכא בינייהו דרב ברונא וכו' ונראה לר״ת וכו' והשתא חד מינייהו סבר לגמרי כרב ברונא ר״ל דבשמן דגים לא פליגי דכ״ע מודו אפי' רב ברונא דמותר אפי' בעיניה דלא אמר רב ברונא אלא בקרבי דגים ולא פליגי התנאים אלא בחלב דמר סבר דמותר ע״י תערובות כרב ברונא ומר סבר דאסור אפי' ע״י תערובות ודלא כרב ברונא:

ד״ה ולא מסיימי וכו' דמוכח קצת דת״ק להחמיר וכו' ר״ל וכיון דיש כאן שתי סברות סברא אחת דתנא בתרא לטפויי אתא ויש סברא לומר בהיפוך דמוכח שת״ק הוא המחמיר לכך קאמר ולא מסיימי:

ד״ה אין בו משום ג' על ג' וכו' ותירץ דהתם איירי דבאו מבגד גדול וכו' כצ״ל:

בא״ד ויש לומר דהתם מיירי שאין בדעתו לארוג וכו' פי' והשתא אין אנו צריכין לתירוצא דלעיל ואפי' בא מבגד גדול דוקא כשיש בו ג' על ג' אבל אין בו ג' על ג' אינו טמא ועי' בפ' במה אשה (שבת דף ס״ג) בתוס' ד״ה מנין לאריג וכו' וגם שם צריך ליישב דברי התוס' כאשר נכתוב לקמן אי״ה:

דף כו:

בתוס' ד״ה השתא שתי וערב מטמא. תימה לר״י דלמא הא דתנן וכו' גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה וא״כ היכי אתא שלשה על שלשה וכו' כצ״ל ור״ל אע״ג דתנן דשתי וערב מטמא בפקיעה שיהא בו בכדי לארוג שלש על שלש היינו לפי האמת בתר דילפינן מקרא וקי״ל בארוג דמטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן וכו' גם שתי וערב דכתיב בקרא בצמר ופשתים ה״א דלא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו בגד שלם וא״כ היכי מצי למילף מיניה בק״ו אפי' שלשה על שלשה וכ״ש דלא מצי למילף מיניה שלש על שלש:

בא״ד ותירץ ר״י וכו' דאריג ג' על ג' עדיף וכו' ויש גורסין דאריג שלש על שלש וטעמם כדי לתרץ ג״כ הא דפריך אי הכי ג' על ג' נמי ליתי בק״ו וק״ל:

בא״ד ולרשב״א נראה וכו' אבל שתי וערב השיעור תלוי בסברא דהיינו ג' על ג' וטפי כדי לארוג ג' על ג' כדתנן במתני' דנגעים כדלעיל משום דשתי וערב אפי' אין בו אלא כדי לארוג ג' על ג' נמי חזי בין לעניים בין לעשירים דחזי האי שתי לאצטרופי לשתי אחר לעשות ממנו בגד גדול הלכך אפי' קודם דקי״ל דבארוג מטמא בג' על ג' הוה ידעינן שפיר מסברא דשתי וערב מטמא בפקיעה כדי לארוג בו ג' על ג':

בא״ד ובלאו ק״ו וא״צ רבוי לג' על ג' וכו' כצ״ל:

ד״ה ואימא לרבות שלש על שלש וכו' פי' שנרבה שלש על שלש בשאר בגדים דהא ליכא מיעוט ר״ל הא דקאמר גמרא ואימא לרבות שלש על שלש אינו ר״ל ריבוי ממש מקרא דוהבגד דהא צריך והבגד לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דאי לא אתי רבוי דוהבגד לג' על ג' אם כן השתא דבעי לומר דשלשה איתא בשאר בגדים מיעוטא דצמר ופשתים למאי אתא אלא על כרחך ר״ל דרבוי דוהבגד אתי לג' על ג' בצמר ופשתים ומיעוטא דצמר ופשתים אתי למעוטי ג' על ג' בשאר בגדים וממילא בלא שום רבוי אתרבאי ג' על ג' בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעטינהו:

ד״ה ואימא כי אימעוט מג' על ג' וכו' אבל בשאר בגדים דלא אתי בק״ו וכו' איצטריך והבגד לשלשה על שלשה כצ״ל ור״ל אפי' נימא דריבוי דוהבגד אתי גם לשאר בגדים א״א לומר דלסליק אדעתיה דלרבויי מיניה שאר בגדים לג' על ג' דבשלמא צמר ופשתים דכתיב גבי שתי וערב ע״כ אתי ריבוי דוהבגד לרבות אפי' ג' על ג' דשלשה על שלשה לא איצטריך שום ריבוי דהא אתי מק״ו דשתי וערב הלכך על כרחך לג' על ג' אתי אבל בשאר בגדים דלא מטמא גבייהו שתי וערב ליכא למימר דג' על ג' אתי בק״ו משתי וערב אפי' את״ל דריבוי דוהבגד אתי נמי לשאר בגדים לשלשה על שלשה אתו ולא לג' על ג' וא״כ למה לי מיעוטא דצמר ופשתים למעט שאר בגדים מג' על ג'

בלא שום מיעוט מהיכא תיתי לרבינהו אלא ודאי לשלשה על שלשה א"צ שום ק"ו והשתא פריך שפיר ואימא כי אימעט מג' על ג' דאי לאו מיעוטא ה"א דריבוי דוהבגד דמרבה שלש על שלש אתי נמי לשאר מינים:

דף כז.

בגמ' שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא ליה נפקא ליה מאו בגד וכו'. כלל הענין דבנגעים לכ"ע אינו טמא אלא צמר ופשתים אפי' ג' על ג' אבל שאר מינים לא מטמאו כלל אפי' בשלשה על שלשה ואפי' בבגד שלם ול"פ אביי ורבא אלא בשאר טומאות כגון בשרצים דלאביי מטמא רשב"א בשרצים אפי' בשאר מינים ג' על ג' דנפקא ליה מאו בגד דכתיב גבי שרצים:

ברש"י ד"ה ה"ג דרב פפא וכו' הלכך לרב פפא לא מפיק וכו' והך פירוקא דסיפא איהו אמרה ולא איתמר וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה נפקא ליה מאו בגד וכו' אבל לאידך תנא דר' ישמעאל אתא או לרבות וכו' כדפריישית לעיל וה"נ דהוי מצי למבעי הכא וכו' כצ"ל והשאר הוא ט"ס:

בא"ד דלא פליגי אביי ורבא אלא אליבא דרשב"א וכו' כצ"ל:

ד"ה תלמוד לומר או בגד תימה דלקמן בפ' במה אשה יוצאה גרסי' דאריג כל שהוא טמא וכו' ע"כ צריכין אנו לפרש דר"ל כשאין דעתו לארוג בו יותר כמו שפירשו התוספות לעיל בדף כ"ו סוף ע"א בד"ה אין בו משום ג' על ג' ודברי התוספות הללו תמוהים מאד וצ"ע ליישבן דהא ע"כ קושית התוס' כך הוא דמקשו דהא תנא דר"י יליף מאו בגד דכתיב גבי שרצים דאתיא לרבות שאר בגדים ולקמן בפרק במה אשה דרשינן מאו בגד דאריג כל שהוא טמא ומאי מקשו אי ר"ל דדרשינן לקמן דאפולו בשאר מיני ארוג כל שהוא טמא א"כ מאי מקשו דדלמא אין ה"נ דהאי תנא דר' ישמעאל דקתני מנין לרבות צמר גמלים וכו' ת"ל או בגד ר"ל נמי אפי' בארוג כל שהוא טמא או מאי קאמר וכ"ת שקולים וכו' ואי נימא ליישב דהכי מקשו מנלן למדרש לקמן מאו בגד דארוג כל שהוא טמא אפי' בשאר מינים הא בעי קרא דאו בגד לרבות שאר מינים גופייהו לשלשה על שלשה או ג' על ג' ומנא לן לרבויי אפי' ארוג כל שהוא וקאמר וכ"ת שקולין הן ויבואו שניהם ר"ל כיון דמרבינן שאר מינים דג' על ג' הבא מבגד גדול או שלא בא מבגד גדול כלל שמעולם לא היה ארוג יותר אלא שהיה בדעתו לארוג יותר הוא הדין ארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר נמי טמא דשקולין הן ויבאו שניהם מאו בגד וכן משמע לקמן בפ' במה אשה בתוס' (שבת דף ס"ג) ד"ה מנין לארוג כל שהוא א"כ לא מתיישב מה דקאמרי התוס' בתר הכי מ"מ כי פריך לאביי וכו' לימא דאיצטריך לארוג כל שהוא וכו' הא אי ארוג כל שהוא טמא בשאר בגדים כל שכן ג' על ג' ואביי ס"ל דלרשב"א ולתנא דר' ישמעאל דלעיל שאר מינים לא מטמאים כלל וא"כ פריך שפיר לאביי ויש ליישב דהכי מקשי התוס' דלקמן דרשינן מאו בגד דשרצים דארוג כל שהוא טמא והך איצטריך נמי לצמר ופשתים שיטמאו בארוג כל שהוא דאי מוהבגד לעיל לחוד לא הוה שמעינן מיניה אלא ג' על ג' דוקא וא"כ מנא ליה לרבות מיניה שאר בגדים הא בעינן לצמר ופשתים גופיה והא דקאמרי בתר הכי וכ"ת שקולים הם צריך ליישב דה"ק וכ"ת דג' על ג' והיה בדעתו לארוג יותר וארוג כל שהוא ואין בדעתו לארוג יותר שקולין הן כיון דרבינן לעיל מוהבגד ג' על ג' בצמר ופשתים הוא הדין נמי בארוג כל שהוא כשאין בדעתו לארוג יותר א"כ לא צריכין קרא דאו בגד דכתיב גבי שרצים לצמר ופשתים וע"כ אתיא לרבות שאר בגדים ובענין אחר א"א לפרש דלא נוכל לפרש דר"ל לארוג כל שהיא בצמר ופשתים וג' על ג' בשאר מינים שקולים הן דמה ענין זה לזה דלמא שאר מינים לא אקרו כלל בגר לכך צריך לפרש לפי דרך זה כאשר כתבתי ועל זה קאמר מ"מ כי פריך ואביי וכו' לימא דאיצטריך ליה קרא דאו בגד לארוג כל שהוא ר"ל גבי צמר ופשתים דאביי ס"ל דלא אתי ארוג כל שהוא מקרא דוהבגד דלעיל דלא אמרי' דשקולין הן וא"כ איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא גבי צמר ופשתים ולא ילפינן מיניה שאר מינין אלא שעדיין צריך ליישב זה שכתבו התוס' בתר הכי ואפי' אם נמחק שם הספרים שכתוב בהן או בגד ונגרוס דיליף מאו בגד ופשתים דכתיב גבי נגעים חניחא לרבא וכו' אלא לאביי מאי איכא למימר דאם רצו בזה דקשה לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל דיליף מאו בגד דשרצים שאר מיני בגדים הא איצטריך קרא דאו בגד דשרצים לארוג כל שהוא בצמר ופשתים דאע"ג דדרשינן ליה מאו בגד דכתיב גבי נגעים איצטריך נמי קרא גבי שרצים משום דס"ל דלא ילפינן שרצים מנגעים מאי מקשו הא על כרחך צ"ל דנם אביי מודה דהך תנא דר' ישמעאל ס"ל דילפינן שרצים מנגעים לענין צמר ופשתים ולכך דרש מאו בגד לרבות שאר מינים דאלת"ה בלא ארוג כל שהוא דלקמן עדיפא מיניה הו"ל לאקשויי אהך תנא דר' ישמעאל דהא בענין קרא דאו בגד דגבי שרצים לג' על ג' בצמר ופשתים לאביי כדאמר לעיל אלא ע"כ צ"ל דמורה אביי דלהך תנא ילפינן שפיר שרצים מנגעים ולא קאמר אביי לעיל דילפינן שרצים אלא אליבא דרשב"א ותנא דר' ישמעאל דלעיל וצ"ל דלא לאביי אליבא דהך תנא דר' ישמעאל פריך אלא לאביי דקא משני לעיל אליבא דרשב"א ותני רבי ר' ישמעאל דלעיל דאו בגד אתי לרבות ג' על ג' בשרצים בצמר ופשתים מנא לן ארוג כל שהוא בשרצים בצמר ופשתים כיון דס"ל השתא דלא ילפינן שרצים מנגעים וק"ל:

בא"ד ואפי' אם נמחק שם ספק וכו' נ"ל שכן צ"ל פסוק או ספרים וכו':

ד"ה שכן מטמא בכעדשה וכו' והקשה הר"ר יעקב מקורביל הקדוש ונימא ק"ו מה שתי וערב דטהור בשרצים טמא בנגעים וכו' ר"ל דהשתא ליכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאים בכעדשה דהק"ו הוא דילפינן ג' על ג' בנגעים משתי וערב דנגעים:

ד"ה הדר ביה רבא מההיא וכו' וא"ת וכו' הא רבא אית ליה דאף כל קאי אשרצים וכו' ר"ל ולא אציצית יש לדקדק מה ענין קושיא זו של התוס' להשתא דקאמר הדר ביה רבא מההיא וכו' הא לפי מה דקאמר רבא מעיקרא דלתנא דר' ישמעאל לא מטמא כלל בשאר בגדים גם בשאר טומאות דאפי' בג' על ג' כ"ש דס"ל דאף כל קאי אשרצים ונ"ל דהתוס' הקשו קושיא זו הכא ולא לעיל משום דלא תימא דסוגיא דהתם אתיא לפי מאי דהדר ביה רבא מההיא דלעיל לכך הקשו הכא לומר דהא אפי' למאי דהדר מההיא ס"ל על כל פנים דאף כל קאי אשרצים דאי לא קאי אשרצים א"כ הו"ל למימר דבשרצים אפי' בג' על ג' מטמאים בשאר מינים מקרא דאו בגד ואיהו קאמר כי לית ליה לר' ישמעאל בשאר בגדים בג' על ג' וכו' אלא ודאי צ"ל דרבא ס"ל אפי' למאי דהדר דאף כל קאי נמי אשרצים לכך הוכרח רבא לומר דבג' על ג' ס"ל לתנא דר' ישמעאל דאינו מטמא בשאר מינים בטומאת שרצים וא"כ מאי פריך שם גמ' והא תנא דר' ישמעאל לית ליה דרבא הא שפיר איכא למימר דאית ליה דרבא והא דקאמר התנא אף כל צמר ופשתים לא קאי אציצית אלא אשרצים זהו פי' דברי התוס' בדבור זה אלא שיש לדקדק דלפי מה דסלקא דעת התוס' השתא דסוגיא דהתם לא אליביה דרב נחמן קאי עדיפא מזה הזה להו להתוס' להקשות אתחלת הקושיא של אותו המקשה דפריך דלתנא דר' ישמעאל טעמא דכתיב צמר ופשתים דהוא מופנה למדרש סמוכים דכלאים שרי בציצית הא בלא דרוש זה שמעינן דכלאים בציצית שרי דהא בציצית בגדיהם כתיב ותנא ר' ישמעאל דכל בגדים סתם שבתורה הוא צמר ופשתים וקאמר רחמנא דלעבד תכלת שהוא צמר בבגד פשתים והוה להו להתוס' להקשות ומאי פריך הא לרבא ולאביי דהכא אף כל דקתני תנא דר' ישמעאל קאי אשרצים ולא אציצית ודו"ק התם:

בא"ד אבל השתא דאמר וכו' איצטריך או לרבות ג' על ג' בשאר בגדים אבל שלש וכו' כצ"ל:

ד"ה אלא האי דרב פפא בדותא היא וכו' וא"ת לתנא דר"י צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל דמדכתיב ובגד כלאים וכו' פי' גבי העלאה ותנא דר"י ס"ל כל מקום דכתיב בגד סתם הוי צמר ופשתים ונילף לבישה מהעלאה וע"ש ביבמות ותמצא שם הכל מבואר:

דף כז:

בגמ' בין במינן בין שלא במינן שאר בגדים וכו' נ"ל כצ"ל שאר מינין:

בתוס' ד"ה אונין של פשתן וכו' דהשתי הוא מן הלשונות של צמר וכו' כצ"ל:

ד"ה ואין מטמא טומאת אוהלים כו' וי"ל דאיירי בסדינים של משי וכו' שאינן מטמאין וכו' פירוש משום שלא היו במשכן:

דף כח.

ברש"י ד"ה שזורין וכו' כלים ואדם וכו' מנלן דמטמו בספרי תניא וכו' מה מצורע וכו' ר"ל יליף ממצורע כל המאהילים לענין להביא את הטומאה על אדם וכלים שתחתיו אבל אהל קבוע המחובר שיהא עצמו מקבל טומאה אינו אלא מה שקרוי אהל במשכן ועי' בתוס' בעמוד זה ד"ה א"כ ג"ש מאי אהני ואי לאו דילפינן ממצורע ה"א דכמו שאינו נקרא אהל לענין ליטמא במחובר כך אינו נקרא אהל להביא את הטומאה:

ד"ה מאי קא מבעיא ליה הא ממשכן גמר לה ר"א והתם טהורה היא דהואי וכו' פי' דאילים מאדמים טהורים הוו:

ד"ה או בעור גבי נגעים כתיב כצ"ל:

בתוס' ד"ה ויפרש את האהל וכו' וי"ל דדייק משום דקרא כתיב וכו' ונ"ל דלפ"ז יריעות עזים פשיטא דמקרו אהל ומטמאות אלא אפי' יריעות דפשתן יליף נמי מקרא זה דאקרי אהל:

ד"ה אלא גמר וכו' כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים כצ"ל:

ד"ה מה לשרצים וכו' ועוד י"ל דג"ש לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר כצ"ל פי' דאותה גזירה שוה דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא איירי לענין דברים שמקבלין טומאה באהל המת אבל יש לדקדק א"כ מה ס"ד דרבא דבעי למילף טומאת אהל המת מנגעים ומשרצים אי לאו דאיכא למיפרך הא בלא שום פירכא נמי ליכא למילף מינייהו משום דג"ש דאהל אהל סתרה לה ועוד דהא דמטמא אייר כמו שמתרצין התוס' השתא אבל בעיני כל זה אין קושיא כלל דאי לאו דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים הוה ילפינן שפיר מינייהו דעור בהמה טמאה מטמאה ג"כ באהל המחובר במה מצינו לענין שאר טומאות דלא חילקה התורה בהן בין עור בהמה טהורה לטמאה הוה אמרינן נמי דהוא הדין לענין טומאת אהל כיון דלא ידעינן שום חומרא גבייהו יותר מלגבי אהל המת והג"ש דאהל אהל הוי אמרינן דסברא הוא לאוקמא דלא בא אלא למעט אהל היוצא מן העץ דלא מטמא אלא פשתן אבל השתא דאיכא למיפרך אנגעים ואשרצים וא"כ ליכא למילף מנגעים ושרצים בפשיטות במה מצינו דהאיכא סברות ופירכות דאיכא לפלוגי בין נגעים ושרצים ואהל המת ואין לנו שום סברא לאוקמא ג"ש דאהל אהל למחצה לומר דאיירי דוקא לענין דבר היוצא מן העץ אלא דבעית השתא למילף מג"ש דבגד ועוד לכך סברא לומר כיון דג"ש דאהל אהל סתרה לה מה חזית דניזול בתר ג"ש דבגד ועור נימא דניזול בתר ג"ש דאהל אהל ועוד דאיכא למימר דג"ש דבגד ועור לא סתרה להך ג"ש דאהל אהל משום דג"ש דבגד ועור לא איירי בטומאת אהל עצמו המחובר אלא לענין דברים המקבלים טומאה מהמת אהל וק"ל:

דף כח:

בגמ' ואלא הא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא וכו' לא לרב יוסף גופיה פריך דהא רב יוסף יליף מיניה דעור בהמה טמאה אינו מטמא באהל כדמשמע לעיל אלא לרבא מברנש פריך דאיהו מפיק דילפינן מק"ו מנוצה של עזים דעור בהמה טמאה מטמא באהל א"כ תקשה לדידיה דאותה ברייתא דתני רב יוסף לא הוכשרו וכו' למאי הלכתא מתניא:

מאי הוה עלה דתחש שהיה בימי משה וכו' אע"ג דפי' התוס' דאברייתא דתני רב יוסף לא בעי למימר דאתא לאשמעינן דתחש טהור היה וכו' וכן פירושו לעיל למאי הלכתא דמאי דהוה הוה היינו משום דבברייתא משמע דאתא לאשמעינן שום צורך הוראה אבל גמרא מ"מ בעי למידע אי טהור הוא או לא ע"ד דרוש וקבל שכר:

בתוס' ד"ה אתי ק"ו מנוצח של עזים וכו' ועוד אומר רש"י דשרצים לא אתי מק"ו מנגעים דאיכא למיפרך פשוטי כלי עור יוכיחו וכו' פי' פשוטי כלי עור שלוק שאינו יכול לקבל בו שום דבר דבשרצים דומיא דשק בענין המטלטל מלא וריקן ועי' לקמן פ' במה אשה בתוס' (שבת דף ס"ג) ד"ה מנין לארוג וכו' ויש גורסים הכא פשוטי כלי עור ועץ יוכיחו וטעות הוא בידם כאשר תראה מהתוס' פרק במה אשה הנ"ל וגם מצר עצמו א"א לגרוס כן מחמת כמה קושיות הזקות אשר אין להאריך בזה:

דף כט.

בגמ' אמר רב יהודה אמר רב וכו' ואין מסיקין בשברי כלים דברי ר' יהודה ור"ש מתיר מסיקין בתמרים אכלן אין מסיקין בגרעיניהן דברי ר' יהודה מסיקין באגוזים אכלן אין מסיקין בקליפותיהן דברי ר' יהודה ור"ש מתיר וצריכא וכו' כצ"ל:

והא דרב לאו בפירוש איתמר וכו'. דברי הגמ' הללו צריכין ביאור כאשר מובן מעצמו ונראה דהכי פירושו דהא דאמר רב יהודה משמיה דרב דאמר דלר' יהודה אין מסיקין בגרעינין לא אמרה בפירוש אלא בשביל ששמע רב יהודה מרב אותו מעשה שאכל תמרי וכו' וא"ל ר' חייא כנגדו ביו"ט אסור והיינו ע"כ אליבא דר' יהודה דאית ליה מוקצה מזה היו אומרים משמיה דרב דאית

ליה לר' יהודה דאין מסיקין בגרעינין אבל אפשר הוא דאע"ג דאמר ר' חייא לרב הכי לא ס"ל לרב כן שיהא אסור לר' יהודה להסיק בגרעינין ולכך בעי נמרא קבלה מיניה או לא קבלה מיניה ר"ל יש לפשוט ממקום אחר אם קבלה רב מיניה או לא וק"ל:

ואמר עולא ואי תימא רבה בר בר הנה א"ר יוחנן וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה לדבריו דרבי אליעזר וכו' האי דאוקים להו רב אדא וכו' כצ"ל:

ד"ה מכוונות מצומצמות וכו' והיינו הך דרב יוסף לאו משום דאי הוה טפי לא מטמי אלא כצ"ל:

תוס' ד"ה והא דרב לאו בפירוש איתמר הא פשיטא דרב אסר נולד כר' יהודה מכרכי דזוזי אלא דמייתי ראיה וכו' דמעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה וכו' דברי התוס' אינם מדוקדקים דמתחיל במה דרב אסר נולד ומסיים אלא דמייתי ראיה במה דאסר ר' יהודה גרעינין ועוד כרכי דזוזי לא נולד הוא אלא מוקצה מחמת מיאוס ויש ליישב דר"ל כיון דאשכחן דרב אסר כרכי דזוזי דהוא מוקצה מחמת מיאוס וע"כ אליבא דר' יהודה ס"ל הכי דלא אשכחן תנאי דפליגי במוקצה כ"א ר' יהודה ור"ש וא"כ כ"ש דס"ל לרב דלר' יהודה אסור נולד דמוקצה דנולד חמור טפי ממוקצה מחמת מיאוס אלא שעדיין יש לדקדק דא"כ מאי צריכין התוס' לאתויי ראיה מהניא דכרכי דזוזי דאית ליה לרב דלר' יהודה אסור נולד הא מתני' היא בפ' מי שהחשיך דפליגי ר' יהודה ור"ש בנבילה שנתנבלה בשבת אם מותר לחתכה לפני הכלבים ויתר המשניות שמביא שם ובפ"ק דביצה וכן לעיל בפלוגתא דמטלטלים נר חדש וכו' וצריך לפרש הכי דהתוס' ס"ל דהא דקאמר נמרא והא דרב לאו בפירוש איתמר כוונת הגמ' בזה דבעי לאתויי ראיה דרב ס"ל הכי לפסק הלכה ולכך קאמרי התוס' הא פשיטא דס"ל לרב דאסור נולד כר' יהודה מההיא דכרכי דזוזי ולא איצטריך למייתי ההיא עובדא דר' הייא אלא דמייתי ראיה דאף בגרעינין דאיכא למימר מעיקרא גרעינין והשתא גרעינין אסר ר' יהודה ר"ל ורב סבירא ליה דהלכתא כוותיה דר' יהודה גם בזה ודו"ק:

ד"ה בין מן המוכן וכו' דלא גריע כולי האי טפי ממגוד דלהוי מוכן לגביה כצ"ל:

דף ל:

גמ' אמר ר"ח אהניא לי צלותא דרבי דלא לישויי ממזירא כנ"ל לגרוס ור"ל שגם רבי חייא צלי בכל יום צלותיה דרבי וק"ל:

דף לא:

ברש"י ד"ה אמינא אנא לך כלומר אתה וכו' כצ"ל:

ד"ה אפי' בפתילה וכו' על הפתילה וכו' כצ"ל:

ד"ה לעולם כר' יהודה וכו' וד"ה כל המקלקל וכו' הכל דבור אחד:

דף לב.

בגמ' ת"ר על שלש עבירות וכו' ר' אליעזר אומר נשים מתות ילדות וכו' כצ"ל:

דף לג:

בגמ' נענה ר' שמעון בן יוחאי ואמר וכו' תקנו שווקים להושיב בהן זונות וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה של אומה זו ארמיים כצ"ל:

דף לד.

בגמ' מנה"מ אמר ריב"ל אמר קרא וידעת כי שלום אהלך וכו' כתב הרא"ש וידעת כי שלום זו הדלקת הנר שלום בית ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה ולא תחטא זו תיקון המעשרות שלא יחסר המזון עכ"ל פי' תחטא לשון חסרון כמו והייתי אני ובני שלמה חטאים אלא שיש לדקדק שמה שכתוב ופקדת נוך זה עירובי חצירות תיקון הנוה זה לא יתיישב דהא מסיק בגמ' כאן בעירובי תחומין כאן בעירובי חצירות ולפי' רש"י שהוא עיקר רישא איירי בעירובי תחומין וצריך לומר דתחומין נמי מקרי תיקון הנוה דע"י הנחת העירוב הוא קונה שביתה ודירה במקום שהעירוב מונח:

הא גופא קשיא אמרת ג' דברים כו' והדר תני וכו' מקשין העולם מאי פריך דלמא ה"פ לכתחלה צריך לערב דוקא עם חשיכה ולא בספק חשיכה אלא שאם לא עירב עם חשיכה מותר עדיין לערב בספק חשיכה דהא הטמנה נמי אע"ג דקתני במתני' דבספק חשיכה טומנין את החמין ואפ"ה משמע מפירש"י בסמוך דסתם הטמנה מבעוד יום ולא בספק חשיכה והטעם נראה דכיון דמשחשיכה אסור אין אדם מכניס עצמו בספק ונראה דמשמע ליה לגמ' דהני ג' דברים דהצריכו חכמים להזכירם ולאומרם בתוך ביתו עם חשיכה היינו משום דאין עוד שהות לעשות דומיא דהדלקת הנר דאם היה שהות עדיין לעשותם בספק השיכה אם לא עשאם כבר מקודם זה היה להם לחכמים לתקן שיזכירם בתוך ביתו בבין השמשות דהיינו ספק חשיכה דמסתמא כל בני אדם רגילים לעשות כל אלו הדברים מבעוד יום אלא שתקנו חכמים להזכירם בתוך ביתו בסוף זמנם שאם שכחו ולא עשו אותם כבר יעשו אותם עתה שאם שהו עדיין יבא זמן איסורן וק"ל:

ברש"י ד"ה ה"ג אמר רבא מפני מה וכו' וסתם הטמנה בדבר שאינו מוסיף הבל דאילו בדבר המוסיף הבל אפי' מבעו"י אין מטמינים וכו' ובסמוך פירש"י מפני מה אמרו אין טומנין בדבר המוסיף הבל אפי' מבעוד יום וכו' ואע"ג דסתם הטמנה מבע"י דהא אסרנא משחשיכה עכ"ל דברי רש"י נראים כסותרים דלעיל משמע דמוכיח ודייק דמשחשיכה אסור אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל בשום דבר דאילו בדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום והדר דייק דבדבר המוסיף הבל אסור אפי' מבעוד יום משום דהא אסרנא משחשיכה אפי' באינו מוסיף הבל וצ"ל דבסמוך ה"פ דדייק דהא דתנן לקמן אין טומנין לא בגפת ולא בזפת וכו' מסתמא איירי בסתם הטמנה דהוא מבעוד יום דהא אסרנא להטמין משחשיכה וא"כ מסתמא אין אדם מכניס עצמו בספק לילה ומטמין מבע"י ובאותו זמן אסרו אפי' בדבר המוסיף הבל דהיינו מבעו"י וק"ל:

בתוס' ד"ה לא קשיא כאן בעירובי תחומין וכו' ומעיקרא היה מפרש ר"ת דעירובי חצירות חמירי טפי דאין מערבים אלא בפת וכו' ויש לדקדק דאע"ג דממה דאין מערבין אלא בפת וכו' יש ראיה דהחמירו שפיר בעירובי חצירות מ"מ צריך ליתן טעם לפי סברא זו דהכל טעמא מאי ומאיזה טעם החמירו בעירובי חצירות יותר מעירובי תחומין ונראה דטעם סברא זו הוא משום דכשמטלטלים מבתים לחצר נראה כאלו מוציא מרה"י לרה"ר דהחצר יש בו רשות לכל דיורים שבכל בתי החצר ולכך ג"כ עירובי חצירות הוא תיקון גמור אבל עירובי תחומין אינו שום תיקון לטלטל ולהוציא שום דבר ואינו אלא היתר הליכה שאין בו שום איסור מלאכה ולכך אינו חמור כ"כ כעירובי חצירות ודו"ק:

ד"ה שניהם קנו עירוב וקשה לרשב"א דר' יוסי לית ליה וכו' אלא משום חזקה וכו' פי' דנפל עליו גל או נשרף או שעירב בתרומה ונטמאה וספק אם אירע זה מבע"י וספק משחשיכה דאית ליה לר' יוסי דאוקמינן העירוב אחזקתו ואמרי' דקיים היה בבין השמשות וכשר:

דף לד:

בתוס' ד"ה ור' יוסי אמר בין השמשות כהרף עין וכו' אבל אין לפרש דר' יוסי אין מסתפק בביה"ש כלל וכו' ויודע אני מתי הוא וכו' ולפי זה צריך לפרש הא דאיתא בגמ' בספרים שלנו וא"א לעמוד עליו הוי פירושו שאין לו שיעור שנוכל לשער אותו אבל אין לו ספק מתי הוא וק"ל:

דף לה.

בגמ' א"ל מי סברת פני מזרח ממש לא פנים המאדימים את המזרח וכו' ויש לדקדק לפ"ז למה נקיט התנא זה הלשון ולא קתני כל זמן שפני מערב מאדימים ולמאי נפקא מינה במאי דקתני פני מזרח כלל ונראה דנקט האי לישנא דצ"ל במערב אדמומית חמה כל כך גדול שמכח אדמומית זה מתאדמים פני מזרח שכנגדו וכו' וא"כ למה צריך להביט למערב יביט לכתחלה למזרח אם נמצא שם אדמומית מה י"ל שלפעמים אין ניכר האדמומית במזרח מחמת איזה סיבה ולכך צריך להביט למערב מקום שהחמה שם:

ברש"י ד"ה ספק הוא לדידיה וכו' ולאו מלתא היא וכו' מדקאמר בסיפא אלא דר' יהודה לר' יוסי וכו' ר"ל דלפי גירסא זאת צריך ג"כ לגרוס בסוף אלא ביה"ש דר' יהודה לר' יוסי פשיטא וכו' כמסקנת הגירסא שלפנינו דאל"כ במאי מתוקמא מלתיה דשמואל ודו"ק:

בתוס' ד"ה תרי תילתי מיל קשה דחכא משמע דמשקיעת דחמה עד הלילה ליכא אלא תרי תילתי וכו' כך היא הגירסא לפנינו אבל ס"א גרסי' ג' רבעי מיל וכן הוא בהר"ן וגירסתם מתיישבת טפי והשתא מקשו התוס' אפי' למ"ד ג' רבעי מילא וכ"ש שיקשה למ"ד תרי תילתי מילא דהוא שיעורא דזוטר טפי:

בא"ד וצאת הכוכבים לילה הוא וכו' כתבו התוס' זה כדי שלא תאמר דצאת הכוכבים אינו התחלת הלילה אלא זמן מה נמשך בתוך הלילה ממש ולכך קאמר התם דמשקיעת החמה עד צאת הכוכבים הוי ד' מילין לכך קאמרו דזה אינו אלא דשם בפ"ק מוכח דצאת הכוכבים הוי התחלת הלילה ועד צאת הכוכבים הוי יום ממש:

בא"ד דמיניה מפיק בפ"ב דמגילה דמעלות השחר יממא הוא ר"ל ש"מ דדרשה גמורה היא:

בא"ד אבל תימה לר"י דבמאי פליגי דהא ודאי משעת צאת הכוכבים הוי לילה ר"ל דעד צאת הכוכבים הוא יממא ודאי ומשעת צאת הכוכבים הוי לילה ודאי וא"כ א"א שיהא כאן שום זמן שיהא ספק לילה המשך גדול בבין השמשות דר' יהודה אבל אפשר הוא שיהא ביה"ש כהרף עין כשיעורו דר' יוסי וא"כ במאי פליגי ר' יהודה ור' יוסי הא ודאי שאין ביה"ש אלא כהרף עין והוכרחתי לפרש כן משום שא"א לפרש שכוונת התוס' הוא להקשות ולומר שאין כאן שום זמן שיהא ביה"ש שהוא ספק לילה דא"כ לא הוה ליה לאקשויי במאי פליגי דאין קושיא זו תליא בפלוגתא דידהו ואין כאן מקומה אלא ה"ל להקשות אצל מקום שנזכר בגמ' ביה"ש שהוא ספק לילה אבל לפי מה שפירשתי מיושב שפיר:

בא"ד וע"ק דניחזי אנן באדם בינוני וכו' ד' מילין פי' ועד שילך ד' מילין הוא ודאי יום ובתשלום ד' מילין הוא זמן צאת הכוכבים הבינונים שהוא ודאי תחלת הלילה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא במאי פליגי ד' יהודה וד' יוסי וק"ל:

דף לה:

בגמ' תוקעין ומריעין הוו להו חמשה אלא וכו' כצ"ל:

דף לו.

בגמ' למאי נפקא מיניה למחט שנמצאת בעובי בית הכוסות מצד אחד כשרה משני צדדים טרפה אמר רב אשי וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מצד אחד שלא ניקב וכו' משני צדדין שניקב שניהן טרפה ובבית הכוסות וכו' כצ"ל:

דף לו:

ברש"י כירה עשויה כעין קדירה וכו' לקמן בדף ל"ח ע"ב מפרש בגמ' צורת כירה ומשם נלמד שהוא כלי חרס שיש לו תוך והוא כשיעור מקום שיוכלו לעמוד בתוכו שתי קדידות לבשל ורחבו כשיעור רוחב קדירה ופתוח למעלה וגבהו הוא שוה למעלה כמו למטה לאפוקי תנור הוא רחב למטה וקצר למעלה ומחמת זה נקלט חומו בתוכו טפי וא"כ מה שפירש כאן כעין קדירה אינו ר"ל שהוא קצר למטה כקדירה אלא ר"ל שהוא כלי חרס עשוי מטיט וחרסית כקדירה ויש לה חלל ותוך שיכולים ליתן קדירה בתוכה אבל לפעמים נותנים ג"כ הקדירה ע"ג דהיינו על הפתח הפתוח למעלה שמניחין עליו כיסוי מתכת שמעמידים עליו קדירה או על עובי שפתו כמו שמבואר לקמן ולכך קתני במתני' נותנים עליה תבשיל וכתב רש"י כל זה כדי שלא תבין שכירה השנויה במתני' היא עשויה כעין כירות שלנו שאין להם שום תוך ולכך אין דינם כדין המשנה:

ד"ה עד שיגרוף הגחלים משום דמוסיף הבל וכו' דין דברים המוסיפין הבל מפורש לקמן בפ' במה טומנין בדבר המוסיף הבל דהיינו שמעמידים קדירה רותחת במוכין או בצמר או לתוך גפת או זבל וכדומה ומכסין הקדירה כדי שתהא נשארת רותחת ולעיל בפ' במה מדליקין (שבת דף ל"ד) אמרו בגמ' מפני מה אין מומנין בדבר המוסיף הבל ואפי' מבעוד יום גזירה שמא יטמין ברמץ שיש בה גחלים ויטמין גזירה שמא יחתה בגחלים והטעם כיון שהם דברים המוסיפים הבל יש להם דמיון לרמץ שמוסיף הבל ולכך גזרו אלו גזירות אטו רמץ ולא התירו להטמין מבעוד יום אלא בדברים שאין מוסיפין הבל כגון סדינים וכיוצא בהן ומתני' דהכא איירי בדין שהיית קדירה דהיינו שמעמידים הקדירה ע"ג כירה ואין טומנין הקדירה בתוך הגחלים וגם אין מכסים אותה אלא שמשהין הקדירה ע"ג כירה עד שחשיכה או עד למחר אלא שרש"י מדמה דין שהייה לדין הטמנה דטעם דמתני' נמי משום דאם לא גרפו או לא נתנו אפר על גבי גחלים הוא מוסיף הבל וגזרינן שמא

יחתה אבל אם גרפו הגחלים מן הקדירה לצדדים או נתנו עליהם אפר שוב אין מוסיף הבל ולא נזרינן שמא יחתה ועיין בהר"ן שמפרש מה הביאו לרש"י לפרש כן:

ד"ה אבל לא תבשיל וכו' ואתי לחתויי אע"ג דבגרוף וקטום אייריי גזרי ב"ש גרוף וקטום אטו אינו גרוף א"כ פי' גרופה וקטומה אין פירושו שהוציא כל הגחלים לחוץ אלא שגרפם לצדדים מן הקדירה ועי' ברבינו נסים אי נמי נתקיימה מחשבתו וכו' ר"ל שכוונתו ומחשבתו הוא שיתבשל הקדירה ונעשה ונתקיים ונגמר רצונו בשבת ולכך מחזי כמבשל בשבת ובספר ח"ש כתב בכאן חסר דבור אחד ברש"י וצ"ל לא מחזירין משום דמחזי כמבשל עכ"ל אבל מ"מ טעמו של ב"ה א"א לפרש אלא מטעם חיתוי דכשאינה גרופה לא יחזיר דחיישינן לחיתוי אבל בגרופה וקטומה יחזיר דליכא למיחש לחיתוי וכן משמע בתוס' לקמן בדף ל"ח ע"ב ד"ה פינה ממיחם למיחם רבהזרה נמי שייך טעם גזירת חיתוי:

בתוס' ד"ה כירה ותבן הוא הנקצר וצריך לומר דלפי סברת התוס' גבבא היינו מה שנקצר עם השיבולין ולכך נקרא גבבא שנגבב ונקצר מן השדה:

בא"ד בתבנא סרי' ע"ש דקאי אהא דתני התם דאסור להחשיך בשבת על התחום להביא קש ותבן ומתחלה ס"ד דטעמא דמחובר הוא ואי אפשר לטלטלו בשבת ולכך פריך בשלמא קש וכו' ומשני בתבנא סרי' וטעמא דאסור להחשיך על התחום משום דהוי מוקצה אבל קש גם במסקנא לפי התרצן הוי איסורו מטעם מחובר אלמא מה שנשאר בשדה במחובר נקרא קש גם לפי המסקנא ולכך אתי שפיר דהביאו התוס' הא דמסיק בתבנא סרי' לומר שגם במסקנא של התרצן מסיק הכי ולא הדר מסברת המקשה וצריך ליישב לפירש"י סוגיא דפרק שואל דרחוק הוא שנעלמה מרש"י ויש ליישב דרש"י ס"ל דלעולם זנבות השיבולין מה שנקצר עם השיבולין נקרא קש ואע"ג שרוב פעמים הוא נקצר עם השיבולין מ"מ אפשר שימצא במחובר כגון שלא קצרו ולכך קאמר שם בגמ' בשלמא קש משכחת במחובר ר"ל שאפשר לאשכוחי במחובר אע"פ שרוב הוא נקצר עם השיבולין אבל שם תבן ס"ל לגמ' דלא נקרא תבן אלא מה שבתלוש יהיה מה שיהיה הן מה שרגילין לקצור עם השיבולין הן מה שאין רגילין לקצור לעולם לא נקרא תבן אלא בהיותו כבר תלוש אבל במחובר לא נקרא תבן ולכך פריך אלא תבן היכי משכחת לה:

ד"ה לא יתן עד שיגרוף וכו' ועוד דחנני' שרי להשהות אף כשאינה גרופה וכו' ר"ל ואהא דתנן לקמן דאין טומנין בדבר המוסיף הבל ליכא מאן דפליג אלא ודאי לא אסרו מוסיף הבל אלא בהטמנה דהיינו כשטומנין ומכסין הקדירה לצורך מחר שבזה שייך לגזור שמא יטמין ברמץ ויחתה בגחלים כדי שלא יצטנן עד למחר אבל כשתהיה הקדירה מגולה ועומדת בכירה וגם א"צ לחתות לצורך הלילה אם היא גרופה וקטומה אע"ג שמוסיף הבל מותר לכ"ע דלא דמיא זה להטמנה ברמץ אבל כשאינה גרופה אסרי רבנן דחנניא אפי' בחמין ותבשיל שנתבשל כל צרכו אפי' מצטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לקמן לדברי ר"מ ור' יהודה בד"ה אי אמרת להחזיר תגן משום דכיון דהגחלים הן בעין לפנינו גזרינן דלמא אתי לחתויי אע"ג שאינו צריך וחנניא ס"ל דכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי משהין על גבי כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה דכיון שכבר נתבשל שליש יתבשל מעצמו ולא יצטרך לחיתוי ועיין בהר"ן ותמצא כל ענין זה מבואר באריכות וגם עיין לקמן בתוס' בדבור ראשון דף' במה טומנין:

ד"ה חמין ותבשיל וכו' ואמאי דלמא מתני' אפי' כרבנן ומתני' בחמין ותבשיל שנתבשלו כל צרכן דמודו רבנן דמשהין וכו' אין לפרש דס"ל להתוס' דהאמת הוא כן שרבנן מודו בתבשיל שנתבשל כל צרכו דמשהין אפי' ע"ג כירה שאינה גרופה וקטומה דהא פירשו התוס' לקמן בדף שאחר זה בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן דר"מ ור' יהודה דהיינו רבנן דפליגי אחנניא דהא לא אשכחן בברייתא שום פלוגתא דחנניא אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו וגם כתבו שם דרב דמתיר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ורע לו ואוסר בנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו וכן רבי יוחנן דאוסר בלא נתבשל כל צרכו ומתיר בנתבשל כל צרכו אתי דלא כשום תנא אלא ודאי צריך לפרש דברי התוספות דר"ל למה אמר גמרא ומני חנניא היא מנא ליה הא דלמא מתני' אתי לפי סברא זו נמי אפי' כאותן תנאים דפליגי אחנניא ודלמא תנא דמתני' לא פליג אחנניא אלא בתבשיל שלא נתבשל כל צרכו אבל בתבשיל שנתבשל כל צרכו מודו אבל לפי האמת לא אשכחן תנא בהדיא דסבר הכי:

דף לז.

בגמ' אי ר"מ קשיא לב"ש בחדא ולב"ה בתרתי וכו' בחדא היינו שקשיא בדין שהייה לחוד ובתרתי היינו דקשיא בדין שהייה גם קשיא בדין חזרה וזה מקרי תרתי:

דלמא שאני התם דכיון דמדליא שליט בה אוירא פי' דכיון דאין הקדירה עומדת למטה סמוכה לדופן הכירה שאינה קטומה רק שעומדת בגובה על הכירה הגרופה אע"ג שהיא סמוכה להדופן המפסיק בינה ובין הכירה שאינה גרופה מ"מ כיון שעומדת בגובה שליט בה אוירא והיינו מה שפירש"י דמדליא על גבי חבירתה ר"ל הקדירה מדליא ועומדת על גובה הכירה השנית הגרופה וק"ל:

בתוס' ד"ה א"א בשלמא להחזיר תנן וכו' אבל בחזרה ניחא ליה שפיר לחלק ר"ל בלהחזיר ע"ג כירה גרופה וקטומה ניחא ליה שפיר לגמ' לחלק בין תוכה לעל גבה דאל"כ מאי משני מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי דהיינו דין חזרה דאיירי בגרופה וקטומה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ל תוכה ומ"ל על גבה והיינו מה שכתבו התוס' אמאי דמשני מי סברת וכו' אלא ודאי דוקא כשקאי אדין שהייה לא ניחא ליה לחלק בגרופה וקטומה בין תוכה לעל גבה אבל כשקאי אדין חזרה א"ש דמחלק בין תוכה לעל גבה ולכך המקשה דהוה ס"ד דר' חלבו אדרישא קאי פריך בפשיטות א"א בשלמא דהדרישא בלהחזיר תנן היינו דשני בין תוכה לעל גבה משום דבלהחזיר ניחא דמחלק בין תוכה לעל גבה אלא א"א דהדרישא לשהות תנן מה לי וכו':

בא"ד דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו דהא דתנן אין צולין בשר וביצה אתיא כחנניא וכו' מקשין העולם מה צריכין התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה דחנניא שרי במצטמק ויפה לו תיפוק ליה מדשרי חנניא תבשיל שלא נתבשל כל צרכו אלא כמאכל בן דרוסאי להשהות בכירה שאינה גרופה וקטומה כ"ש שמתיר בתבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו אבל אין זו קושיא דאינו מוכרח כל כך דנוכל לומר דשמא מה דשרי חנניא תבשיל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי ע"ג כירה אע"ג שאינה גרופה וקטומה היינו בתבשיל שמצטמק ורע לו משום דאע"ג שלא נתבשל כל צרכו כיון דאין הבישול יפה לו אלא עד כדי צרכו ממילא יתבשל בלא שום חיתוי ולכך ליכא למגזר דלמא אתי לחתויי כמו שכתבו התוס' לעיל בד"ה חמין ותבשיל כו' גבי חמין אבל בתבשיל שמצטמק ויפה לו אימא לך דלא שרי חנניא אפי' בנתבשל כל צרכו וכיוצא בסברות אלו תמצא בהר"ן על דברי בעל המאור לכך הוצרכו התוס' להביא ראיה ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' דלחנניא שרי אפי' לא נתבשל כל צרכו ואפי' בתבשיל שמצטמק ויפה לו ואע"ג דלפי האמת הסברא הפשוטה היא דכל מקום שמותר תבשיל שלא נתבשל כל צרכו כ"ש שמותר תבשיל שנתבשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו כדמשמע בדברי הרא"ש בלשון הרי"ף שמביא הרא"ש וכן התוס' מצי סברי סברא זו מ"מ מחמת שאינו מוכרח כל כך ניחא להו להתוס' להביא ראיה מוכרחת ממתני' דאין צולין בשר וביצה וכו' וק"ל ועיין בספר ח"ש שכתב ג"כ מזה:

בא"ד דהא ר"מ ור' יהודה אסרי באינה גרופה אפי' במצטמק ורע לו פי' דהא סתם חמין מצטמק ורע לו ואפ"ה משמע בדבריהם בגרופה שרי אבל באינה גרופה אפי' חמין אסורין:

דף לז:

בגמ' אמר רבא תרוייהו תנינהו לשהות תנינא אין נותנין את הפת וכו' ואם תקשה לך א"כ מאי קא מבעיא לעיל לשהות תנן או להחזיר תנן וכו' תפשוט ממתני' דאין נותנין את הפת וכו' ולא חדרה וכו' דלהחזיר תנן אבל להשהות משהין אע"פ שאינו גרוף וקטום עיין באשר"י ותמצא הכל מבואר באריכות גם תמצא מבואר שם פי' הרי"ף שפוסק דמתני' להשהות תנן ולא כחנניא ופירושא דסוגיא זו דקאמר רבא תרוייהו תנינהו דמשמע דס"ל דמתני' להחזיר תנן כר' יוחנן ורבא בתראה הוא ועיין לעיל בפ"ק (שבת דף י"ח) דקאמר קדירה וכו' בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור ואיך פוסק הרי"ף דלא כחנניא וע"ש בדברי הר"ן גם בפרק זה בדברי הר"ן מבואר באריכות סברת הרי"ף והחולקים עליו:

ורב ששת דיוקא דמתני' קמ"ל ופירש"י משום דלא תני בהדיא הא קרמו פניה שרי וכו' ולפירושו הא דקאמר דיוקא דמתני' ר"ל מתני' דאין נותנין את הפת וכו' ומקשין התלמידים הא רבא קא מקשי ואמר תרוייהו תנינהו לשהות תנינא וכו' להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים וכו' וגמ' לא חשיב כ"א על קושיא דלהשהות תנינא ועל קושיא דלהחזיר תנינא לא השיב כלום ויש ליישב דכמו דאיצטריך לאשמעינן דיוקא דהא קרמו פניה וכו' משום דלא מתני ליה בהדיא כ"ה נמי גבי להחזיר אע"ג דהאמת הוא כן כדקאמר דעד כאן לא קא שרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה אבל כשאינה גרופה וקטומה לא מ"מ כיון דלא מתני לה בהדיא אתי רב ששת לאשמעינן עקר לא יחזיר עד שיגרוף ולפי התוס' שפירשו דדיוקא דמתני' ר"ל דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן וחסורי מיחסרא והכי קתני אתי נמי שפיר דהא דקאמר רבא לחחזיר נמי תנינא בית הלל אומרים אף מחזירים וכו' הא היינו נמי מתני' דכירה דכיון דמשני גמ' דיוקא דמתני' דכירה אתי לאשמעינן קאי האי שינויא אתרוייהו תנינהו דקאמר רבא אלהשהות ואלהחזיר וק"ל:

ברש"י לחחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדקאמר לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר וכו' כתב בספר ח"ש האי לישנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפי' אם לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא נ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום עכ"ל והא דכתב דהא אפי' אם לשהות קתני אסור להחזיר כמו שפי' לקמן ר"ל הא דקאמר רבא לקמן להחזיר נמי תנינא ב"ה אומרים אף מחזירים ועד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה וכו' אבל לפי מה שכתבתי לעיל בפי' דיוקא דמתני' קמ"ל דזה קאי נמי אקשיא דלהחזיר נמי תנינא משום דאע"ג דהאמת הוא כדקאמר רבא דעד כאן לא קשרו ב"ה אלא בגרופה וקטומה מ"מ כיון דאינו מפורש בהדיא כן במתני' איצטריך רב ששת לומר עקר לא יחזיר וכו' אתי נמי שפיר האי לישנא דכתב רש"י להחזיר תנן וכו' ופירוקא דמתני' כדאמרינן לעיל חסורי מיחסרא הלכך עקר לא יחזיר ר"ל כיון דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף וכו' היינו לא יחזיר וע"כ צריכין אנו לומר חסורי מיחסרא והכי קתני וכו' והך חזרה דאמרי לך לאו דברי הכל הוא וכו' וא"כ רישא דמתני' דקתני לא יחזיר עד שיגרוף דברי ב"ה הן וא"כ שמעינן בהדיא דלא שרו ב"ה להחזיר עד שיגרוף הלכך קאמר ר' יוחנן עקר לא יחזיר דכן הוא מפרש במתני' בהדיא כד מחסרת לה אבל אי מתני' לשהות תנן אינו מפרש כל כך בהדיא דהא דקתני בסיפא וב"ה אומרים אף מחזירים דאגרוף וקטום קא מהדר דנוכל לומר דלישנא דרישא דמתני' דקתני לא יתן עד שיגרוף הם דברי ב"ש אבל ב"ה אימא לך דמתירים אף להחזיר אפי' באינה גרופה וקטומה וכ"ש להשהות ודו"ק:

בתוס' ד"ה ש"מ מצטמק ויפה לו מותר וכו' וקשה לר"י הא איצטריך לאפוקי מדר"מ ור' יהודה דאסרי בשאינה גרופה אפי' חמין דמצטמק ורע להם וכו' ר"ל דע"כ המקשה ס"ל השתא דקטמה והובערה הדרא למלתא קמייתא וחשובה כאינה גרופה וקטומה כלל ולכך פריך כמתמיה אמאי שרי תבשיל שנתבשל כל צרכו ש"מ מצטמק ויפה לו מותר ולכך מקשים התוס' על פירש"י דדלמא לעולם אימא לך דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ורע לו וליכא לאקשויי מאי אתי לאשמעינן פשיטא דשרי הא לא פשיטא הוא דהא ר"מ ורבי יהודה אסרו אפי' בחמין דוודאי מצטמק ורע להן:

בא"ד ונראה לר"י דהשתא ס"ד דלא חשיבה קטומה כלל וכו' התוס' מתחילין לתרץ תחלה הקושיא שניה שהקשו דמאי פריך מאי למימרא וכו' ומתרצין דהא דס"ד מעיקרא דקטמה והובערה לא חשיב קטומה כלל לא מסברא היה סבר כן דאדרבה הסברא היא בהיפוך אלא מכח שהיה מכריח זה בדברי ר' יצחק דנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו וחמין שהוחמו כל צרכן דמשמע הא לא נתבשלו כל צרכן לא ואי חשיב כגרוף וקטום אפי' לא נתבשל כל צרכו נמי ובפרט בחמין דאליבא דכ"ע אפי' לר"מ דמחמיר טובא שרי בחמין שלא הוחמו כל צרכן ולכך הוה ס"ד להמקשה מעיקרא דלא חשיב ליה ר' יצחק כקטומה אבל בתר דשני ליה שאני הכא דקטמה ולעולם ר' יצחק חשיב לה כקטומה לגמרי וה"ה אפי' לא בישל כל צרכה וכו' פריך שפיר א"ה מאי למימרא דאי אתי לאשמעינן איסורא דאי לא קיטמה אפי' נתבשל כל צרכה אסור הוי ליה למימר בלשון איסור ונימא כירה שאינה גרופה וקטומה אסור להשהות עליה אפי' תבשיל שנתבשל כל צרכו ומסברא הוה ידעינן דאם קיטמה והובערה השיב כקטומה דהסברא הכי היא דהא השתא אי אמר בלשון איסור כדאמרן לא הוי לן שום דיוק והכרח מדבריו דלא חשיב לה כקטומה דמעיקרא דהוה ס"ד דחשיב לה כאינה קטומה דלא מסברא הוה ס"ד הכי אלא מחמת שכך דקדק והכריח מדברי ר' יצחק אבל אי אמרה בלשון איסור כנזכר לא היה לנו שום דיוק. וקושיא הראשונה שיישב רש"י מנלן דר' יצחק איירי בתבשיל שמצטמק ויפה לו דלמא איירי במצטמק ורע לו תירצו התוס' בתוך דבריהם בקוצר משום דסתם תבשיל מצטמק ויפה לו פריך המקשה הכי כך הם המשך דברי התוס' והארכתי בזה אף שדברים פשוטים הם שכך הם כוונת דברי התוס' כדי להקל העיון מהתלמידים וק"ל:

בא"ד ועוד י"ל שאני הכא דקטמה וכו' ר"ל שהמקשה הקשה כמו שפירשו התוס' למעלה שהכריח מדברי ר' יצחק דחשיב לה כאינה קטומה מדנקט תבשיל שנתבשל כל צרכו ולכך פריך ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דאל"כ ליאסר אפי' בישל כל צרכה ומשני שאני הכא דקיטמה והובערה חשיב קצת קטומה ולא לגמרי ולכך תבשיל שנתבשל כל צרכו מותר אפי' במצטמק ויפה לו ולא נתבשל כל צרכו אסור אבל באינה קטומה לגמרי אפי' נתבשל כל צרכו אסור דמצטמק ויפה לו אסור וק"ל:

ד"ה דיוקא דמתני' קמ"ל וכו' ונראה לפרש דיוקא דמתני' דכירה אתא לאשמעינן דלהחזיר תנן ר"ל אבל אי מתני' דכירה הוה דייקא דלשהות תנן אע"ג דמהך מתני' דאין נותנין הפת ולא חררה וכו' שמעינן מינה דסתם לן רבי כחנניא לא הוה קי"ל הלכתא כההוא סתמא אלא כמתני' דכירה דבתראה היא והוה חזינן דהדר ביה רבי מההוא סתמא דפ"ק ולכך איצטריך לן רב ששת לאשמעינן דמתני' דכירה להחזיר תנן ובספר ח"ש קיצר לשונו:

דף לח.

בגמ' ולא שנא פירש"י בין שוגג למזיד וכו' גבי שכח בעצמו לא שייך לומר מזיד אלא צריך לפרש ל"ש שכח דהיינו שוגג ולא שנא עבר ושהה כמזיד וק"ל:

בתוס' ד"ה הא לכתחלה הא דיעבד וכו' ואדר' יהודה נמי צריך לשנויי הא לכתחלה הא דיעבד וכו' כצ"ל ובספר ח"ש האריך כאן לתרץ הא דלא אתמר בגמ' התרי שינויי אר"מ לחור וממילא הוה נמי מתורץ קושיא דרבי יהודה אדר' יהודה או הו"ל למימר התרי שינויי אדר' יהודה וקושיא דר"מ אדר' מאיר הוה מתורץ ממילא כיון דלתרוייהו צריכי תרי השינויי אבל לא עמדתי על סוף כוונתו כי לשונו הוא מגומגם אבל לי נראה דאין זו קושיא כלל דעיקר הקושיא הוא מתבשיל אתבשיל אבל קושיית דחמין אחמין אינן מפורסמות כל כך והראיה שלא הזכיר אותן גמ' לכך נקט גמ' הנך שינויי מהנך קושיות בתבשיל אתבשיל ובהנך שינויי מיתרצי נמי לכל חד מה שהקשה לכל א' חמין בחמין וק"ל:

ד"ה עבד ושהה מאי בדלא בשיל כמאכל ב"ד ליכא לאוקמי וכו' ר"ל בשיל כמאכל בן דרוסאי הא קי"ל כחנניא דאפי' לכתחלה מותר להשהות אפי' בכירה שאינה גרופה וקטומה:

בא"ד ונראה לר"י דמבעיא ליה בבשיל ר"ל בבשיל כל צרכו וכ"ש בלא בשיל דלר"י דהא בלא בשיל כל צרכו בין לר"מ בין לר"י במזיד אסור ולא פליגי אלא בנתבשל כל צרכו ואי בבשיל כל צרכו מיבעיא לר' יהודה אי אסיר ליה אפי' בשוגג כ"ש בלא נתבשל כל צרכו וק"ל:

בא"ד ואמר רשב"א דקודם גזירה בעי וכו' על כרחך צריך לומר דהרשב"א נמי מפרש דהבעיא היא בשוגג ואליבא דר' יהודה כמו שפי' ר"י דאי בלא בשיל כמאכל בן דרוסאי ואליבא דחנניא כדקי"ל לא הוה בעי מידי בקודם גזירה דהא קודם גזירה פשיטא שבשוגג מותר ובמזיד אסור אלא ע"כ גם הרשב"א מפרש הבעיא בבשיל ואליבא דר' יהודה ומבעיא ליה אי אסר לה ר' יהודה אפי' בשוגג ואפי' קודם גזירה ולפי זה לא איצטריכא גזירה זו אליבא דר' יהודה כ"א אליבא דר"מ או דלמא לא אסר לה ר' יהודה קודם גזירה כי אם במזיד אבל לאחר הגזירה פשיטא דאסור בשוגג כמו במזיד:

ד"ה לא לשבת הבאה כו' והיינו כרב וכו' והא דכתבו התוס' לעיל בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן וכו' וי"ל דבלאו הכי לא סבר לה רב כשום תנא וכו' נ"ל דה"ק בלא"ה אפי' לא יסבור רב כחנניא וסבר דמתני' לשהות תנן אפ"ה לא סבר לה כשום תנא מאותן תנאים דפליגי אליבא דב"ש וב"ה כגון ר"מ ור' יהודה אכל כר' יוסי דהכא מצי סבר שפיר וק"ל:

דף לח:

בגמ' אלא לאו לסמוך קתני הרי הוא כתנור ואסור וכו' מקשין העולם כיון דבאינו גרוף מוקים לה אביי א"כ ליכא למידק מהכא אלא דכופח ותנור כשאינם גרופים וקטומים אסור אפי' לסמוך אבל מנא לן לומר בתנור הגרוף וקטום או שהוסק בקש ובגבבא שיהא אסור אפי' לסמוך ונראה לתרץ דמהא דייק לה מדקתני בסיפא בגפת ובעצים הרי הוא כתנור וזה איירי על כרחך בלסמוך כדדייק ולא נזכר שום איסור מקודם זה בתנור כ"א ברישא בהוסק בקש ובגבבא והרי הוא כתנור ר"ל כדין התנור הנזכר ברישא ש"מ דגם הרישא איירי בלסמוך וכיון דשמעינן דקתני ברישא גבי תנור דאפי' הסיקוה בקש ובגבבא אסור לסמוך הוא הדין בגפת ובעצים אפי' גרוף דחד דינא אית להו ושוין הן לפי סברת אביי וק"ל:

איבעיא להו גלגל מאי וכו' בתולדות האור במיחם קא מבעיא ליה ועיין בהר"ן:

בתוס' ד"ה אפי' בשבת פי' בקונטרס וכו' ולמאי דפרישית דעיקר פלוגתייהו בחול וכו' כצ"ל ומה שפירש"י אפי' בשבת ביום המחרת משום שהיה קשה לו מאי קמ"ל רב ששת לדברי האומר מחזירין מחזירין אפי' בשבת פשיטא דפלוגתייהו בשבת דאי בחול איך יעלה על הדעת דאסרי ב"ש להחזיר לכך פירש"י דרב ששת אתא לאשמעינן אפי' בשבת היינו אפי' ביום המחרת ביום השבת בעצמו ולכך כתבו התוס' ולמאי דפרישית לעיל במתני' בריש פירקין דעיקר פלוגתייהו בחול אתי שפיר דאיצטריך רב ששת לאשמעינן אפי' בשבת וא"צ לדחוק ולחלק בין משחשיכה ובין יום השבת בעצמו וק"ל:

ד"ה פינה ממיחם למיחם וכו' ואומר ר"ת דהכא גבי השהה וכו' אבל גבי הטמנה שרי טפי וכו' לשון זה של התוס' מיושב שפיר דכי תעיין שם בפ' במה טומנין תמצא מבואר שם דאיירי כשבא להטמין בשבת עצמו דאסרו להטמין אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל והטעם מפורש בפ' ב' שמא ימצא קדירתו צוננת כשירצה להטמינה וירתיחנה בשבת ולכך אמרו שם בפ' במה טומנין דלא אסרו להטמין בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל אלא באותו מיחם דהתם הוא דאיכא למיגזר שמא ירתיח אבל כשפינוהו ממיחם למיחם מותר דליכא למיגזר שמא ירתיח דהשתא אקורי מיקר לה במתכוון ארתוחי מירתח לה בתמיה וכן פירש"י התם:

ד"ה אילימא בשאינה וכו' לא הוי מצי למיפשט מידי וכו' כצ"ל:

ד"ה תניא כוותיה דאביי וכו' ונקט גפת ועצים לרבותא וכו' ואע"ג דפירשו התוס' לעיל בד"ה אילימא כשאינה גרופה וכו' דלאביי לא מתוקמא בגרופה דבגרופה לא מסתבר שיהא חילוק בין גפת ועצים לקש וגבבא אפ"ה רבותא היא קצת וק"ל:

ד"ה מעשה והביאו סילון וכו' אך בגמ' מדמה לה וכו' ויליף מינה לאסור הטמנה מבעוד יום וכו' ר"ל ולפי פי' זה שהיו בה נקבים והיו פותחין הנקבים בשבת וא"כ היו מערבים המים צוננים בחמין בשבת והיאך יליף מינה לאסור מבעוד יום ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין וכו' ר"ל דגם פי' הראשון של התוס' ליתא דמה שהיו מתערבין צונן בחמין לא דמי להטמנה וכו':

דף לט.

בגמ' אלא למ"ד שמזיז עפר ממקומו לגזור לפי' התוס' שפירשו מפני שמזיז עפר דהיינו שע"י שתוחב ומטמין הביצה בחול הוא מזיז העפר יש להקשות מאי פריך המקשה הא אינו מטמין ותוחב הביצה אלא מגלגל ויש ליישב דאעפ"כ א"א שע"י הגלגול הוא מזיז עפר קצת:

ברש"י ד"ה כל שבא וכו' שהרי נתקן כבר כצ"ל והוא ס"ד:

ד"ה מדיחין וד"ה אבל לא הכל דבור אחד הוא:

ד"ה ובא מעשה וכו' דליכא למיגזר שמא יזיז ואסרו להו כצ"ל והוא סוף דבור:

תוס' ד"ה מפני שמזיז עפר וכו' והשתא א"ש דסתם גג לית ביה עפר כ"כ שיוכל להטמין ר"ל שיתחוב ויטמין הביצה בתוך העפר וע"י אותה התחיבה יזיז את העפר:

בא"ד וכגון מעשה דאנשי טבריא דשייך יטמין ולא שייך יזיז ר"ל וא"כ לרב יוסף הוא שרי והיינו אם חמי טבריא מקרו חמי חמה אבל אם הם חמי האור כדמסיק לר' יוסי משום דמחלפי אפיתחא דגיהנם גם ר' יוסי מודה דאסור אפי' לרב יוסף ודו"ק:

בא"ד ועוד פירש ר"ת וכו' והוי חופר שהוא תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח וכו' אבל מ"מ צ"ל דלאו דוקא קאמר תולדה דחורש בעפר תיחוח והוי איסור דאורייתא דא"כ קשה אמאי קאמר לגזור הל"ל ליתסר כמו שהקשו התוס' לעיל דאי הוי איסור דאורייתא לא שייך לתרץ הכא כמו שתירצו לעיל מזה משום דכל איסורי דרבנן הם גזירה וכו':

בא"ד וקשה לפירושו דאמאי פליג רבה וכו' ר"ל בשלמא לפי' קמא דר"ת דפירש משום טלטול עפר מוקצה איכא למימר דרבה סבר דטלטול מן הצד אינו טלטול וכן לפירש"י דפירש דשמא יזיז היינו דגזרינן שמא יחפור בקרקע קשה איכא למימר דרבה ס"ל דלא חיישינן להכי לשמא יחפור אבל לפי' זה של ר"ת שמפרש שע"י שהוא תוחב הביצה בחול הוא עושה גומא והוי תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח א"כ הוא עושה בודאי גומא ומזיז העפר כשמטמין ותוחב הביצה א"כ אמאי פליג רבה אהאי טעמא:

ד"ה איכא בינייהו עפר תיחוח וכו' והא דמשמע בביצה דבעפר תיחוח נמי שייך גומא וכו' עיין בהר"ן דמתרץ לפירש"י דבעפר תיחוח לגמרי לא שייך גומא שהביצה נשקעת מאליה כמו שכתבו התוס' לעיל אבל נ"ל דלא מתיישב תירוץ זה לפירש"י דא"כ למה כתב דשמא יחפור בקרקע קשה הא בלא חפירה אפי' כשהעפר תיחוח שייך גומא אא"כ יהיה תיחוח ביותר אבל תימה לי מאי מקשין התוס' על פירש"י דלמא רש"י ס"ל כמו שכתבו ותירצו התוס' לפי' ד"ת אליבא דרבה דלא שייך גומא אלא כשנוטל העפר בידו ונשאר מקום הגומא אבל בנעיצת הביצה לא שייך גומא לפי שאינה ניכרת ודו"ק:

ד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת לרב יוסף אטו מי לית ליה גזירה שמא יטמין ברמץ וכו' הא דלא הקשו התוס' קושיא זו לעיל בפלוגתא דרבה ורב יוסף יש ליישב דלעיל ה"א דאין ה"נ דלא פליגי אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי אבל השתא מדפריך המקשה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור משמע דלרבה ניחא א"כ ש"מ דפליגי וסברא הוא כמו שרבה לא ס"ל טעמו של רב יוסף כמו כן רב יוסף לא ס"ל טעמו של רבה לכך מקשין התוס' כאן וא"ת אטו לרב יוסף מי לית ליה גזירה שמא יטמין וכו' ויש מוחקין בתוס' תיבת לגזור וגורסין אלא למ"ד שמא יזיז וכו' וקאי דבור זה אהא דפריך גמ' ממעשה דטבריא בשלמא למ"ד גזירה שמא יטמין ברמץ היינו דמיא להטמנה אלא למ"ד שמא יזיז מאי איכא למימר:

בא"ד ו"ל דמבעוד יום איכא למיגזר וכו' יש לדקדק א"כ לפי זה כשמטמין הביצה בחול או בעפר דרכים מבע"י גם זה רב יוסף מודה דאסור משום גזירה שמא יטמין ברמץ ולא פליג רב יוסף אטעמא דשמא יטמין ברמץ אלא היכא שמטמין בשבת עצמו ומעשה דטבריא מבע"י היה כדמשמע בגמ' לקמן בסמוך ומתני' דלא יטמיננה בחול ובאבק וכו' מיירי בשבת וא"כ יש להקשות מאי מייתי ממעשה טבריא דהיה מבעוד יום הא מבעוד יום כ"ע מודו ובשלמא לרבה דמעשה טבריא קאי אסיפא דלא יטמיננה בחול וכו' דמודה בה ר' יוסי איכא למימר היא גופה אתא לאשמעינן דכמו דמעשה דטבריא אסרו מטעם דדמיא להטמנה ה"נ הא דקאמר לא יטמיננה בחול וכו' הוי נמי מטעם הטמנה לאשמעינן דאין חילוק בין מטמין מבעוד יום ובין מטמין בשבת דלעולם בשמטמין בדבר המוסיף הבל גזרינן שמא יבא להטמין ברמץ כדאמר רבה אבל לרב יוסף דס"ל דמעשה דטבריא ארישא קאי אולא יפקיענה בסודרין דמיירי בשבת ורבנן הוא דמייתי לה להוכיח דגזרינן תולדה דחמה אטו תולדות האור א"כ מאי מייתי ממעשה דטבריא הא מעשה דטבריא הוה מבע"י ואסרו מטעם הטמנה כשמטמין מים צוננים בחמין המוסיפין הבל אפי' חמין מתולדות חמה לא גרע ממטמין מבע"י בצמר ובמוכין המוסיפין הבל דגזרו משום שמא יטמין ברמץ אבל במפקיע בסודרין דליכא איסורא אלא משום גזירה תולדה דחמה אטו תולדות האור אימא לך דלא גזרינן ומותר ויש ליישב דרב יוסף דאמר דמעשה דטבריא ארישא קאי ורבנן הוא דאמרי לה ס"ל דמעשה טבריא לא מטעם הטמנה אלא משום דבסילון היו נקבים וכשהיו רוחצין בשבת היו פותחין הנקבים ומתערבים המים הצוננים בחמין וגזרו מערב בתולדות חמה אטו מערב בתולדות אור ולכך מייתי רבנן שפיר ראיה מינה דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות האור ור' יוסי השיב להן דחמי טבריא לאו תולדות חמה הן אלא תולדות האור כדמפרש ואזיל וק"ל:

דף לט:

בגמ' והתניא חמין שהוחמו וכו' אלא פניו ידיו ורגליו אימא סיפא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו וכו' ומיהו קשה לרשב"א דמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' הפשט פשוט דהתוס' ר"ל כיון דעיקר קושיות המקשה היא דמוכיח מהברייתא דרחיצה דרישא דמתני' לא מצי איירי ברחיצת כל גופו אלא אפי' רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת וא"כ ממילא נמי רחיצה דסיפא דאיירי נמי ביו"ט אייר נמי ברחיצת פניו ידיו ורגליו וא"כ אתיא כב"ש ודלא כב"ה לכן מקשין התוס' דמגופא דמתני' ובלא הך ברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש וכו' הוה מצי למיפרך דמדקתני רישא דמתני' כחמין שהוחמו בשבת ואסורים ברחיצה ושתיה ע"כ הך רחיצה איירי דאסור אפי' פניו ידיו ורגליו דנאסרו אפי' בשתיה כ"ש שאסור לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו אימא סיפא וכו' ר"ל וא"כ ממילא הך איסור רחיצה ביו"ט דבסיפא איירי נמי

בפניו ידיו ורגליו א"כ אתי כב"ש ולא כב"ה אלא שלפי זה יש להקשות הא נמי לפי מאי דמסיק דלהשתטף בהן כל גופו עסקינן מ"מ עדיין איכא למיפרך מגופא דמתני' מדקתני אסורים בשתיה כל שכן לרחוץ פניו ידיו ורגליו דאסירי וא"כ על כרחך הא דקתני ברישא אסורים ברחיצה איירי נמי בפניו ידיו ורגליו ואימא סיפא וכו' דממילא נמי רחיצה דסיפא איירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ אתי כב"ש ולא כב"ה והדרא קושיא לדוכתא ונ"ל דאע"ג שכתבו התוס' שקשה לרשב"א שמגופא דמתני' הוי מצי למידק וכו' מ"מ לפי האמת חזינן דלא הויא ניחא ליה לגמ' למידק הכי ואי הוה מצינן לאוקמיה רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו ולא הוה קשה לן דיוקא הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים והתניא וכו' הוי מוקמינן לה ברחיצת כל גופו אע"פ שלפי האמת גם רחיצת פניו ידיו ורגליו אסור בחמין שהוחמו בשבת כדמשמע מגופה דמתני' דקתני אסורים בשתיה וכ"ש רחיצת פניו ידיו ורגליו גם בלא שום דיוקא דמתני' אטו לא ידעינן דאסור להחם חמין בשבת לרחוץ בהן פניו ידיו ורגליו דע"כ לא פליגי ב"ש וב"ה אלא ביו"ט אבל בשבת ליכא מאן דפליג דאסור מ"מ קתני רחיצת כל גופו למידק מיניה הא חמין שהוחמו מע"ש מותרים ואפי' ברחיצת כל גופו וגם כדי למתני עלה הסיפא דקתני ביו"ט כחמין שהוחמו ביו"ט לאשמעינן דאסור לרחוץ בהן כל גופו אבל פניו ידיו ורגליו מותר אלא שהיה קשה להמקשה הברייתא דקתני חמין שהוחמו בע"ש למחר רוחץ בהן וכו' אבל לא כל גופו ומחמת זה היה מוכרח לפרש רחיצה דרישא בפניו ידיו ורגליו לכך פריך אימא סיפא וכו' וא"כ השתא דמסיק דלהשתטף בהן כל גופו עסקינן ואתי כר"ש דמתיר להשתטף כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש לא קשיא מידי מהברייתא דלעיל וא"כ מתקיימא שפיר רחיצה דרישא ברחיצת כל גופו דהיינו להשתטף אע"ג דלפי האמת בשבת אפי' פניו ידיו ורגליו אסירי וביו"ט מותר פניו ידיו ורגליו אפי' ברחיצה גמורה כדכתיבנא ודו"ק ובספר ח"ש האריך כאן אבל לא עמדתי על סוף דבריו ואינם מובנים לי כי מתוך דבריו משמע לי שהיה מפרש קושית הרשב"א שחקשה דמגופא דמתני' הוי מצי למידק באופן אחר ממה שכתבנו אבל מה שכתבנו נ"ל אמת ברור ואתה המעיין תראה ותבחר:

ד"ה אא"כ ראויין לשתיה וכו' ונראה לר"י דיכול לחמם אפי' ביותר וכו' ר"ל הא דכתב ר"י כן משום דהוה קשה לו כיון דב"ש אסרי אע"פ שראויין לשתיה אא"ב הוחמו לשתיה אמאי קתני אא"כ דאויין לשתיה הל"ל אא"כ הוחמו לשתיה לכך קאמר ונ"ל דלכך נקט אא"כ ראויים לשתיה דיכול לחמם אפי' ביותר וכו' ועיין בביצה דף כ"א שם בתוס':

בא"ד בכדי שיעור לרגליו וכו' והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' ר"ל וכ"ת כיון שב"ש איירי שהוחמו המים לשתיה אלא שיכול לחמם ביותר מכדי שתיה בכדי שיעור שצריך לרגליו א"כ אפי' בכדי שצריך לרחוץ כל גופו נמי דהא ב"ש וב"ה איירי בדין דאורייתא קודם שגזרו על הרחיצה ביו"ט אפי' בחמין שהוחמו מעיו"ט לכך כתבו והיינו טעמא שהבלנים חשודים וכו' לכך אפי' קודם שנזרו על הרחיצה ביו"ט לא רצו להתיר להחם יותר מכדי שתיה בכדי שיעור לרחוץ גופו מפני שפעמים שיחממו עיקרן לרחיצה:

ד"ה וב"ה מתירין וכו' שאם לא כן לא היו גוזרין על הזיעה ר"ל דלא גזרו על הזיעה אלא משום רחיצה ועל הרחיצה מפני שלא יבואו להחם מים ביו"ט לצורך רחיצה ואם היה שב"ה מתירין מן התורה להחם אפי' לרחוץ כל גופו לא היה לגזור כלום אלא ודאי אפי' ב"ה מודו דאסור מה"ת להחם מים לרחוץ כל גופו לכך גזרו על הזיעה משום רחיצה וא"כ תימה מ"ש להחם לצורך זיעה מלצורך רחיצה הא זיעה נמי לא הוי אוכל נפש:

בא"ד והא דקתני מרחץ שפקקו נקביו וכו' ה"ה אפי' הוחם בו ביום וכו' ר"ל משום דהא ברייתא זו נשנית קודם גזירת זיעה שהרחיצה היתה אסורה והזיעה היתה מותרת ביו"ט:

ד"ה אמר רבה בר בר חנה הלכה כר' יהודה וכו' וי"ל דסתם דהכא גריעא מההיא סתמא דהכא סתמא במתני' ומחלוקת בברייתא וכו' ר"ל דרתחם מחלוקת במתני' ואח"כ סתם ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אפי' נגד מכריע וק"ל אבל הכא המחלוקת היא בברייתא ולא נשנית במתני' קודם הסתם ולכך הלכה כמכריע וק"ל:

דף מ.

בגמ' דילמא לא שמיע ליה וכו' האי לישנא דדילמא גמ' קאמר לה כלומר דילמא יש לתרץ דרב יוסף לא שמיע ליה דאיתותב רב אבל אין לפרש דרב יוסף היה מסופק דלמא לא שמיע ליה לרבה דאיתותב רב דא"כ מאי פריך בתר הכי ואי לא שמיע ליה ודאי עביד וכו' ר"ל ומאי קא מיבעיא ליה לרב יוסף נימא דהא גופא קא מבעיא אם שמיע ליה לרבה הא דאיתותב רב ודאי לא עביד כוותיה או אם לא שמיע ליה דאיתותב ואז ודאי עביד כוותיה דרב ויש מוחקין בגמ' תיבת דלמא:

בתוס' ד"ה דלמא ה"מ במתני' וכו' אע"ג דלא קאמר במשנתנו פי' דלא קאמר ר' יוחנן כל מקום שאתה מוצא במשנתנו שנים חלוקים וכו' אלא סתמא קאמר כל מקום שאתה מוצא משמע אפי' בברייתא מ"מ הכא משמע דאין הלכה כר"י משום דסתם מתני' דלא כוותיה אלא כר"ש כדלעיל ולכך סברא לומר דלא אמר ר' יוחנן הלכה כדברי המכריע אלא כשהמכריע במתני' אבל בברייתא כגון רב יהודה לא וק"ל:

ד"ה למוצאי שבת רוחץ בה מיד וכו' דעובדא דמייתי בשבת הוי פירוש דעובדא דמייתי לקמן בגמ' אמר ר"ש בן פזי אריב"ל בתחלה היו רוחצין בשבת הוה ולכך הוה מוקמינן נמי הא דקתני בברייתא משרבו עוברי עבירה התהילו לאסור פי' הזיעה קאי נמי דוקא אשבת ויש לפרש ג"כ דר"ל וכי תימא והיאך הוה ס"ד למימר דהא דקתני משרבו עוברי עבירה אסרו הזיעה קאי דוקא אשבת ולא איו"ט והא ההוא עובדא דקתני א"ר יהודה מעשה במרחץ של בני ברק וכו' דעלה קתני משרבו עוברי עבירה וכו' היה ביו"ט לכך קאמר דהוה אמינא נמי דההוא מעשה של בני ברק דמייתי הוה נמי בשבת אע"ג דבספרים שלנו כתוב בפירוש באותו מעשה שפקקו נקביו מעיו"ט בזמן התנאים לא היו הברייתות בכתב כ"כ ולכך ה"א דמעשה הוי נמי בשבת וק"ל:

דף מ:

בגמ' איבעיא להו שמן מהו אמר תנא קמא וכו' הלשון מגומגם ונ"ל להגיה איבעיא להו שמן מהו לת"ק וק"ל:

ש"מ תלת וכו' ש"מ כלי שני אינו מבשל וש"מ הפשרו זהו בישולו כך הגירסא לפירש"י אבל הרי"ף גורס ש"מ הפשרו לא זהו בישולו ע"ש וטעמו משום דאי גרסינן הפשרו זהו בישולו א"כ היאך התיר להפשיר בכלי שני כיון דהיינו בישולו מה לי כלי ראשון מה לי כלי שני כיון שהוא מתבשל גם בכלי שני ומפני שרש"י הרגיש בזה לכך פי' ש"מ הפשרו במקום הראוי לבישול זהו בישולו וכו' ר"ל לאפוקי בכלי שני כיון שאינו ראוי לבישול גמור מותר להפשיר:

תדע דאמר רב יהודה אמר שמואל מעשה בתלמידו של ר"מ וכו' מקשין העולם מאי אולמא האי מעשה דר"מ ממעשה דרבי דלעיל דקאמד עלה תדע וכו' ונ"ל לתרץ דבההוא מעשה דרבי לא הורה בפירוש שאסור להגיה בכלי שני אלא שא"ל דרך דברים בעלמא טול כלי שני ותן ולא היו הדברים דרך הוראה ומ"מ לא גרע ממהרהר בדברי תורה והוי על כל פנים הרהור הוראה ולכך פריך היכי עביד הכי והא א"ר יוחנן וכו' חוץ מבית המרחץ שאסור להרהר אבל בההוא מעשה דר"מ הורה בפירוש שהרי אמר אין מדיחין אין סכין שאמר ליה דרך הוראה בפירוש לכך קאמר תדע וכו' ר"ל מאי פרכת אמעשה דרבי דלא היה הוראה ממש בפירוש אלא הרהור הוראה תקשה לך ממעשה דר"מ שהיה הוראה ממש אלא על כרחך צריך לומר דאפרושי מאיסורא שאני ובספר ח"ש תירץ באופן אחר אבל תירוצו דחוק מאד כאשר תראנו משם:

בתוס' ד"ה ובלבד שלא יביא קומקומוס וכו' פי' כל זמן שהאלונטי' שם וכו' והא דלא רצו התוס' לפרש כפירש"י דחיישינן שמא ישפכו עליו ונמצא רוחץ בשבת בחמין דנראה להם רוחק משום דהוי כאלו גזירה לגזירה דהא ע"כ איירי בחמין שהוחמו בע"ש ומן חדין היה מותר לרחוץ בהן והם עצמן גזירה משום שמא יבא להחם בשבת ואנו נגזר שלא יביא קומקומוס בחמין שהוחמו בע"ש להחם ממנו בני מעיו משום שמא ישפוך ונמצא רוחץ בשבת וק"ל:

דף מא.

במתני' המיחם שפינהו כו' או לתוך הכוס וכו' פי' כשנותן לתוך הכוס שהוא כלי שני בכל ענין שרי שחומו הוא הפשרו שהרי כלי שני אינו מבשל ועיין ברבינו נסים לקמן גבי הא דאיתא בנמ' ספל אינו כאמבטי וכו':

בתוס' ד"ה מוליאר הגרוף וכו' ועוד דדוחק לומר דמתני' איירי כשעשה האיסור וכו' ר"ל דאי טעמא דמתני' משום דמוסיף הבל וס"ל למתני' דאסור בדבר המוסיף הבל אפי' לשהות בלא הטמנה א"כ ע"כ צריך לומר דמתני' דקתני דאין שותין ממים שבאנטיכי המוסיף הבל איירי כשעשה האיסור ושתה מים באנטיכי בשבת באיסור וקאמר מתני' דאין שותין מהן:

דף מא:

בגמ' אלא אמר אביי וכו' ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל וכ"ת והכל טעמא מאי דקתני מתני' מיחם שפינהו ונקט דינא כשנשארו המים בתוך המיחם ולא קתני מיחם שפינה ממנו מים ולכך קא מסיים אביי ומיחם שפינה ממנו מים וכו' ר"ל נקט פינהו למידק מיניה הא מיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר וק"ל:

בתוס' ד"ה מירי מיחם כו' לא הוי ליה למינקט פינהו אלא פנה ממנו מים כיון דאיכא למיטעי ר"ל כשכוונת התנא לומר שפינו המיחם עם המים אין הלשון נופל לשנות בלשון אחר כי אם פינוהו אבל אם התנא רוצה לומר שפינו ממנו המים איכא לשנות בלשון אחר למתני שפינו ממנו המים ולכך מדלא תנא הכי איכא למטעי ולומר שבודאי התנא ר"ל שפינוהו עם המים וק"ל:

ד"ה מיחם שפינה ממנו מים וכו' לכך נראה לפרש התם וכו' פי' מותר לר' יהודה וכו' ולא אסר ליה אלא מדרבנן פי' ובמקדש מותר לגמרי משום דאין שבות במקדש:

בא"ד אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוון וכו' כצ"ל:

בא"ד דהתם הוי פסיק רישא וכו' וחשיב מלאכת מחשבת וכו' ויש לדקדק א"כ ביומא דקא משני אביי אפי' תימא כשהגיע לצירוף ודבר שאין מתכוין מותר מה"ת ולא אסר ר"י דשא"מ אלא מדרבנן ופריך עלה מברייתא דימול בשר ערלתו וכו' דמוקי לה אביי דלא נצרכה קרא אלא לר' יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור ומדאיצטריך קרא ש"מ דאסור מן התורה ומאי פריך הא שאני ההיא דימול אפי' במקום בהרת דהוי פסיק רישא ולכך הוי אסור מן התורה אי לא קרא דימול אבל צירוף דעששית לא הוי פסיק רישא כדמשמע הכא דצירוף לא הוי פסיק רישא כמו שכתבו התוס' לעיל מזה ועוד אם איתא דצירוף עששית הוי פסיק רישא א"כ לא יתיישב הא דמשני עלה התם הני מילי בכל התורה וכו' אבל צירוף דגבי שבת לא אסור אין מתכוין אלא מדרבנן דהא פי' התוס' השתא ההוא דספק אכל דכיון דהוי פסיק רישא חשיב מלאכת מחשבת וחייב מדאורייתא ומצאתי שם בתוס' ביומא דתירצו קושיא זו באופן זה דהמקשה פריך שם שפיר אעששית מההיא דימול בשר ערלתו מדקאמר שם אביי אההיא דימול לא נצרכה אלא לר' יהודה וכו' אלמא דאז לא הוי שני ליה לאביי בין פסיק רישא לאין פסיק רישא דאי שני ליה אפי' כר"ש ה"ל לאוקמי וכי תימא דאעפ"כ לא אתי כר"ש משום דר"ש ס"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה זה אינו דהני מילי גבי שבת אבל בשאר איסורים חייב גם לר"ש וכמו שכתבו התוס' בדף שאחר זה בסוף ד"ה אפי' של עץ נמי וכו' ואע"פ דבפ' ר"א דמילה (שבת דף קל"ג) הדר בית אביי מסברא זו וגם ס"ל דבפסיק רישא מורה ר"ש מ"מ מדמוקי אביי מעיקרא ההיא דימול כר"י ואז לא הוי שני ליה בין פסיק רישא לאין פסיק רישא מכלל דס"ל לר"י כל דבר שאין מתכוין אסור אפי' היכא דלא הוי פסיק רישא לכך איצטריך גמ' לתרץ ביומא הני מילי בכל התורה אבל בשבת לא אסר ר"י דבר שאין מתכוין אלא מדרבנן אבל לפי האמת היכא דהוי פסיק רישא אפי' גבי שבת מחייב ר"י מדאודייתא כדמוכח מההיא דספק אכל כן נראה שהוא כוונת התוס' שם ביומא הגם שאין זה לשונם ממש כמו שכתבתי ודו"ק ועוד מקשין התלמידים על מה שכתבו התוס' לעיל מזה בדבור זה וצ"ל דלא הוי פסיק רישא שיכול להיות שלא יצטרף דבפסיק רישא מורה ר"ש וכו' ומקשין דלמא לעולם אימא לך דהוי פסיק רישיה ואפ"ה לא מחייב משום מצרף לר"ש משום דכשנותן המים לתוך המיחם אין כוונתו לצירוף ואינו צריך אלא לחמם המים ולהפשירן והוי מלאכה שאינה צריכה לגופה וגם זה אינו קושיא דבמתני' מתיר ליתן לכתחלה לתוך המיחם להפשיר ומלאכה שאינו צריך לגופה לר"ש אע"ג דפטור עליה מ"מ איסור דרבנן איכא כדמשמע ברף שאחר זה ע"א ד"ה של עץ וכו' ועוד אי הוה מצרף פסיק רישא לא מקרי מלאכה שאינה צריכה לגופה דאנן סהדי דניחא דליצרוף כלי שלו כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה על ההיא דהתולש לאכילה וכו' ודו"ק:

ד"ה לא שנו אלא להפשיר. מתוך פי' הקונטרס משמע דמפרש הסוגיא כן ל"ש אלא בדבר שאין שייך לצירוף וכו' דייקי התוס' מדברי רש"י שמפרש כן מרפירש"י אבל לצרף שפינהו ממנו החמין משמע מלשונו שהוא מפרש דלהפשיר היינו שפינו המיחם עם המים ולצרף היינו שפינו ממנו החמין:

דף מב.

בתוס' ד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן וכו' דא"כ יקשה מהכא למ"ד עילאה גבר וכו' ואע"ג דהא דקתני נותן אדם חמין לתוך צונן וכו' דברי ב"ש הן מ"מ ע"כ לא פליגי ב"ה אלא בכלי שני אבל בכלי ראשון מודים לב"ש וא"כ אם איתא דטעמא הוי משום דתתאי גבר יקשה למ"ד עילאה גבר בין מדברי ב"ש ובין מדברי ב"ה ועיין בהר"ן:

ד"ה מי סברת ר"ש בן מנסיא וכו' וי"ל דרב יוסף לב"ה אתי לאשמעינן פי' הנפקא מינה דהא אליבא דב"ה לפי מאי דסבר רב יוסף דספל הוי כאמבטי אליבא דכ"ע הוה כאמבטי לכל תנא כדאית ליה ואי הוה ס"ל לר"ש בן מנסיא דאמבטי אפי' חמין לתוך צונן א"כ בספל הוה נמי אוסר אפי' חמין לתוך צונן ולכך פריך לעיל בגמ' ולמאי דס"ד מעיקרא וכו' אלא רחיצה בשבת בחמין ליכא וק"ל:

ד"ה נותן אדם קיתון וכו' ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא וכו' ע"כ צריך לומר דלאו תרי שינויי הן דא"כ לפי התירוץ הראשון של התוס' יקשה דליתני הך דהכא לחוד ול"ל למתני גם ההיא דלעיל אלא ודאי הכל תירוץ אחד הוא ולא היו התוס' יכולין לתרץ השני קושיות שהקשו בקצרה ולומר דהכל היא ברייתא אחת וההיא דלעיל היינו הך דהכא אלא דלעיל קיצרה וא"כ לא יקשה לך למה לא מייתי ההיא דלעיל דהיא היא וגם לא יקשה לך ג"כ הקושיא השניה דמאי איצטריך ר' חייא למתני תרווייהו דהא אינן אלא אחת דעדיין תקשה לך ולמה לא שנה ר' חייא באמת בקצרה כמו דמייתו לה לעיל או למה לא מייתי לה גמ' הכא בלשון דמייתי לה לעיל לכך הוצרכו התוס' לכתוב דהשתא קמ"ל בין חמין לתוך צונן בין צונן לתוך חמין וכו' לכך איצטריך למתני כלישנא דהך דהכא ועל קושיא השניה ואמאי הא איצטריך למתני תרווייהו תירצו ואפשר ההיא דלעיל היינו הך דהכא ודו"ק:

דף מב:

בגמ' אמר רבה מ"ט דרב חסדא וכו' מתוך הסוגיא ומפי' רש"י והתוס' מבואר דרבה מפרש אליבא דרב חסדא טעמא דמתני' דאין נותנין כלי תחת הנר וכו' משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו ורב יוסף מפרש טעמא דמתני' משום דמבטל כלי מהיכנו ור' יצחק מפרש טעמא דמתני' משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אלא שיש לדקדק לאביי דפריך אמילתיה דרבה וגם פריך אמילתיה דרב יוסף א"כ לא הוה ס"ל דטעמא דמתני' כמו דמפרשים רבה ורב יוסף מכח כל הני תיובתי דמותיב עלייהו א"כ בלא מימרא דר"ח היאך היה אביי מפרש ומתרץ המתני' דקתני דאין נותנין כלי תחת הנר לקבל השמן וקתני נותנים כלי תחת הנר לקבל הנצוצות מ"ש הכא דאין נותנין ומ"ש הכא דנותנין אפ"ל דאין ה"נ שלא ידע טעמא דמתני' ורבה שהיה רבו של אביי כשהיה לומד לתלמידיו המתני' דאין נותנין וכו' הביא להם עלה מימרא דרב חסדא דאמר אע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת וכו' דשמעינן לה מדיוקא דמתני' כמו שכתבו רש"י והתוס' ואגב פי' טעמא דרב חסדא יתפרש נמי להם טעמא דמתני' ויכול להיות ג"כ לפי סברת התוס' דאביי היה מפרש טעמא דמתני' משום אין כלי ניטל אלא לדבר הניטל והא דקתני נותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות איירי בצריך למקומו אבל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו לא הוה ס"ל דצריך למקומו לא מהני מידי לטעם דאסור לבטל כלי מהיכנו ודו"ק ועיין לקמן בסמוך בתוס' בד"ה ושני ליה בצריך למקומו:

ברש"י ד"ה אבל כופה עליה כלי ולא תימא וכו' אלא לצורך דבר הניטל ויש לחוש וכו' כצ"ל והכל דבור אחד הוא:

בתוס' ד"ה אבל נותן הוא לתוך הקערה וכו' והתניא מנין שאף בכלי נחושת כן וכו' אית לן למימר כלי נחושת בלע וכו' ר"ל דבשלמא גבי כלי חרס שייך לומר דאע"ג דעירוי אינו מבשל מ"מ כלי חרס בולע מן העירוי דכלי חרס רך לבלוע אבל כלי נחושת אם איתא דעירוי אינו מבשל אין סברא לומר שכלי נחושת בולע ע"י עירוי וק"ל:

ד"ה ואין נאותין ממנו וכו' והטלטול דנר עצמו וכו' נ"ל דהוצרכו התוס' לכתוב זח משום דלא תקשה לך דלעולם אימא לך דהא דקאמר מודה ר"ש בשמן שבנר וכו' היינו בנר עצמו ממש שמן המטפטף מאי אמרת הא ההוא אסור בלאו הכי משום מכבה ולמה ליה לטעמא דמוקצה דלמא מש"ה איצטריך לטעמא דמוקצה כדי לאסור הנר עצמו גם בטלטול לכך קאמר והטלטול דנר עצמו אין לאסור מטעם מוקצה וכו' וא"כ ע"כ צריך לומר דלאו שמן שבנר עצמו קאמר דא"כ לא איצטריך לטעמא דמוקצה אלא ודאי שמן המטפטף קאמר וק"ל:

בתוס' ד"ה הצלה שאינה מצויה לא התירו וכו' ועוד דבפ' כל כתבי משמע בהדיא דלא גרסינן בברייתא דהכא טבל וכו' ואין להקשות דהכל טעמא מאי כיון דגם בטבל נמי הוי דינא הכי כדתני בהדיא בההיא ברייתא דבסמוך דפריך אביי ארב יוסף א"כ למה לא תנא נמי בהך ברייתא דפריך ארבה טבל דאיכא למימר דהתנא איצטריך למתני הכא בלא טבל כדי להשמיענו דין נזדמנו לו אורחים וכו' דקתני בתר הכי בהך ברייתא וק"ל:

בא"ד אפי' בדבר הניטל משום טירחא הוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שאינה מצויה וכו':

ד"ה שאינה מצויה וכו' לא התירו וכו' ונצוצות וכו' לא שכיחי כולי האי וכו' ר"ל דשמן כיון דשכיח לגמרי א"כ אדרבה מחמת דחשיב הצלה שאינה מצויה בשבת משום דכיון דשכיח כולי האי רגילות הוא ליתן כלי תחת הנר מבעוד יום ונצוצות דלא שכיחי כולי האי ואין חוששים כ"כ עלייהו ליתן שם כלי מבעוד יום להכי חשיב הצלה מצויה וק"ל:

דף מג.

בגמ' א"ר אבהו בעודן עליו כל בין השמשות וכו' פי' אבל מתני' דקתני כופין את הסל וכו' על כרחך לא איירי בעודן עליו כל בין השמשות אלא כשכופה את הסל ונותנין עליו משחשיכה דאין אסור לטלטל אלא בעודן עליו ולכך לא מקרי מבטל כלי מהיכנו וק"ל:

בתוס' ד"ה טבל מוכן הוא וכו' עוד הקשה דבפ' בתרא תניא היתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' יש לדקדק אביי דלא הוי ס"ל טעמא דאסור לבטל כלי מהיכנו מדמותיב עליה דרב יוסף א"כ קשה עליה ההיא ברייתא דפ' בתרא ואפי' לפי' ר"י דפי' דאע"פ דמשתברין לא קאי אלא אעששית מ"מ תקשה ליה לאביי מעששית דמדקתני אע"ג שמשתברין משמע דאסור להניח תחתיהן כרים וכסתות וע"כ טעמא הוי משום דאסור לבטל כלי מהיכנו ודוחק לומר דאביי לא הוה ידע ההיא ברייתא ולפי מה שכתבתי לעיל דיכול להיות דאביי הוה ס"ל טעמא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל דאביי הוה מפרש דטעמא דברייתא דפ' בתרא דמשמע מינה דאסור לחניח כרים וכסתות תחת עששית הוי מטעם דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל ואיירי באין צריך למקומו והך ברייתא דהכא דחבית של טבל שנשברה וכו' דפריך מינה לרב יוסף אייר בצריך למקומו ולכך נוטל כלי אחר ומניח תחתיה ומ"מ מותיב לרב יוסף דאמר דאסור לבטל כלי מהיכנו משום דלטעם זה אינו מועיל מידי מה שצריך למקומו כמו שכתבנו למעלה ודו"ק:

ד"ה בעודן עליו וכו' וי"ל דלמ"ד יש מוקצה לחצי שבת וכו' מוקי כר"ש דלדידיה ודאי שרי לטלטל הסל כשירדו וכו' פי' בעודן עליו אסור לטלטל אפי' לר"ש דמודה ר"ש במוקצה דבעלי חיים ועיין לקמן בתוס' (שבת דף מ"ה) בד"ה אפרוח מת וכו':

ד"ה ושני ליה בצריך למקומו ההיא דנותנין כלי תחת הדלף איכא נמי לשנויי בדלף הראוי וכו' נראה דה"ה נמי ההיא דחבית של טבל שנשברה איכא נמי לשנויי טבל מוכן הוא אצל שבת כדשני לעיל ואפשר נמי לומר דההיא דחבית של טבל שנשברה איצטריך דוקא לאוקמי בצריך למקומו דטעמא דטבל מוכן הוא אצל שבת אינו מועיל אלא לענין שאינו נקרא מבטל כלי מהיכנו אבל לענין טעם שאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל אינו מועיל דהא מ"מ בשעה שהוא מטלטל הכלי בשבילו דבר שאינו ניטל הוא דעדיין לא נתקן וק"ל:

דף מג:

ברש"י ד"ה ופורסין על ראשן וכו' כי ההוא דאמרי' הא מדורתא מלמעלה למטה שרי וכו' דהוי ליה מלמטה למעלה כדרך בנין וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שלא יעשנו כעין מצודה וא"ת מאי קמ"ל פשיטא וכו' והא לא משמע מברייתא דאע"ג דאינו מתכוין אסור כן הגיהו בספרים ור"ל דליכא למימר דאתי לאשמעינן דאם עשאו כעין מצודה ולא שביק רווחא אז אסור אע"ג דלא נתכוין לצוד הואיל וממילא ניצודין דזה אינו נשמע מהברייתא דהא משמעות הברייתא הוא בהיפוך דבמתכוין לצוד דוקא אסור ולא בשלא במתכוין אבל במס' ביצה פרק משילין פריך שם גמ' בפשיטות פשיטא ומשני מהו דתימא במינו ניצוד אסור שלא במינו ניצוד מותר קמ"ל ומדפריך גמ' בפשיטות פשיטא משמע דפריך כיון שעשאו כעין מצודה ניצודין ממילא בודאי והוי פסיק רישא פשיטא דאסור אפי' בלא נתכוין אליבא דכ"ע וע"ש בתוס' ואפשר שזה התוס' דברים שכתוב בספרים הכא והא לא משמע מברייתא וכו' אינו מדברי התוס' רק איזה תלמיד הגיהו וגוף דברי התוס' כצ"ל וא"ת מאי קמ"ל פשיטא דאי עביד כעין מצודה דאסור אע"ג דאינו מתכוין וי"ל דאמר פ' משילין וכו' ודו"ק:

ד"ה כבר תירגמא וכו' וכן משמע דקאמר התם וכו' דמה חששו להתיר אם לא זה האיסור פי' דהתם כי פריך על רב הונא מההיא דהיתה בהמתו טעונה טבל ועששית וכו' דקתני אע"פ שמשתברים דש"מ דאסור להניח תחתיהם כרים וכסתות מוקי לה התם בכילסא פי' חתיכות של זכוכית גדולות ואינן כלים אלא שעושין מהם חלונות דליכא בהן פסידא כולי האי פריך מאי אע"פ שמשתברים פי' הא ליכא בהן פסידא דבלאו הכי סופן להחתך בחתיכות קטנות וקאמר מהו דתימא וכו' ר"ל דה"א כמו שהתירו בההיא דרב הונא בהפסד מרובה כשהבהמה טעונה כלי זכוכית חששו והתירו בעששית דהוי הפסד מועט ואיזה איסור התירו בההיא דרב הונא דהא כיון דמוקי לה התם בשליפי זוטרי דלית בהו משום מבטל כלי מהיכנו אין כאן שום איסור אלא ודאי האי איסור התידו דאין כלי ניטל:

דף מד.

בגמ' מ"ש הני אמר עולא וכו' כצ"ל:

וכי קשרי ר"ש בנר דזוטא וכו' כצ"ל:

שם ור"א בר"ש אומר מסתפק מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף וכו' מפי' רש"י משמע שלא התיר ר"א בר"ש אלא כשמתחיל הנר לכבות מעצמו אז מותר להסתפק מן השמן שאז כיון דכבה והולך מעצמו לא מחייב תו משום מכבה אבל בעוד שהוא דולק ממש מודה ר"א בר"ש שאסור להסתפק ממנו ולפי זה הא דקאמר בתר הכי אמר אביי וכו' ופליג עליה בחדא דאלו אבוה סבר כבה אין וכו' ואיהו סבר אע"ג דלא כבה הוי פירושו אע"ג דלא כבה עדיין לגמרי אלא שמתחיל לכבות וכבה והולך:

בתוס' ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד שמיה טלטול וכו' ומוקי לה רב התם בשוכח וכו' והכא בשוכח מדשרי שמואל דכל דבר שדעתו ליטלו בשבת ולא להניחו כל השבת אפי' מניח חשוב כשוכח כן צריך להגיה לשון התוס' שלפנינו וכולה חדא מילתא היא אבל מדברי האשר"י משמע דר"ל דהכא איירי בשוכח ממש דהכי הוא לשון הרא"ש ואע"ג דהתם מוקי לה בשוכח וכו' ה"נ על כרחך צריך להיות בשוכח כגון שמת בשבת דאי במניח לא הוי שרי שמואל עכ"ל ואם באנו לפרש דברי התוס' כדברי הרא"ש צריך לחגיה בתוס' והכא בשוכח כגון שמת בשבת מדברי שמואל ועוד כל דבר שדעתו ליטלו בשבת וכו' אפי' מניחו חשיב כשוכח וכו':

דף מד:

בא"ד ונראה לר"י דרב הונא ושמואל לא אסרי התם משום טלטול וכו' ואיידי דאיירי לעיל בגומא וכו' ר"ל וכ"ת אי הוי טעמייהו משום גומא למה נקטי התם דבשלמא אי הוה טעמייהו משום טלטול מן הצד איידי דמיירי התם בענין חזרת הקדירה לתוך הקופה שטמן בה בתוך מוכין וגיזי צמר המוקצין דאסור להחזיר משום דמטלטל הגיזי צמר מן הצד כשמחזירה לתוך הגומא שייך נמי הא דשמואל ורב הונא התם דאיירי נמי בטלטול מן הצר אבל אי הוה טעמייהו משום דמרחיב הגומא לא שייך לסוגיא דהתם לכך כתבו דלפי טעם זה נמי שייך לסוגיא דהתם דאיידי דאיירי התם בגומא וכו'. בא"ד ומותיב מהטומן לפת וצנון וכו' ר"ל ואם תקשה לפי טעם זה דמשום גומא מאי מותיב עלה התם מהטומן לפת וצנון דלמא האי דהטומן לפת וצנון איירי בדצה ושלפה ולכך שרי דבשלמא אי הוי טעמייהו משום דמזיז ומטלטל העפר מן הצד ולכך אסרי בה דצה ושלפה פריך שפיר דבהטומן לפת וצנון אפי' בדצה ושלפה כשמוציאה מן הקרקע והגומא א"א שלא יזיז עפר שעל גבי הצנון מלמעלה אפי' היכא שמקצת עלין מגולין ומוציאה על ידם ואפ"ה שרי וא"כ הוי תיובתא לדידהו אבל לפי מאי דמפרשינן דטעמייהו הוי משום גומא מאי מותיב מהטומן לפת וצנון דלמא התם איירי בדצה ושלפה ואינו מרחיב גומא ולכך שרי ותירצו דלכך מותיב מהטומן לפת וצנון משום דסתם לפת וצנונות לאו דצה ושלפה ומאי דמסקי התוספות ורב ושמואל הוי ידעי לה וכו' ר"ל והשתא נמי אתי שפיר דלפי' רש"י דאפי' מיירי ההיא דהטומן בדצה ושלפה הוי תיובתא לדידהו

יש לתמוה וכי לא הוי ידעי רב הונא ושמואל ההיא דהטומן דהא מתני' היא בסדר זרעים אבל השתא לפי מה דפירשנו דלא מותיב מההיא דהטומן אלא משום דסתם לפת וצנון לאו דצה ושלפה אתי שפיר דרב הונא ושמואל הוו ידעי לה אלא דדחקי לאוקמי בדצה ושלפה וכו' וק"ל:

ד"ה שבנר ושבקערה אסור וכו' מסוכה רעועה דעלמא פירוש שאינה של מצוה דבסוכה של מצוה יליף במס' ביצה דף ל' מקראי דלא מהני בה תנאי:

בד"ה לדברי המתיר כו' וה"נ אמרי' בפ"ק דחולין ע"כ לא שרי ר"מ פי' בשוגג במבשל אבל בשוחט לא משום דהוי מוקצה מחמת איסור אלא שצריך ליישב למה להו להתוס' להביא ראיה זו לפי פי' ר"ת ור"ח יותר מלפי' רש"י דהא לפי' רש"י נמי מסיק נמ' דמוקצה מחמת איסור לחודיה דהיינו פמוט של מתכת שהדליקו עליו בשבת אסור לכ"ע דהיינו אפי' לר"מ וק"ל:

דף מה.

בגמ' והוא שלא היו עליה בין השמשות וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ומה נר דלהכי עבידא וכו' תקשה ליה מנר של מתכת וכו' ר"ל אם איתא דגמ' דייק רייחוד לחוד לא מהני מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י א"כ ה"נ נידוק דאפי' ייחוד והניח לא מהני מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בה בשבת ולא קתני חוץ מן הנר שייחדו והדליקו בחול:

בא"ד ונראה לר"י דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן וכו' ר"ל דלא דייק כלל מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא ייחד וכן נמי ליכא למידק דלא מהני ייחד והניח מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ולא קתני ייחדו והדליקו בו בחול ולהכי אתי שפיר למאי דמסיק שייחדה והניח עליה מעות כו' והא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' לא פריך משום דיוק אלא מן הסברא ומנר של חרס קא פריך דתחלת עשייתו הוא להדלקה והוי תיכף נמי שיחדו להדלקה ואפ"ה מטלטלים נר חדש א"כ ש"מ דמחמת יחור לחוד אינו נאסר והוא הדין מטה שייחדה למעות כן הם המשך דברי התוס' והארכתי אף שדברים פשוטים הם מפני שיש בהן מקומות לטעות:

בא"ד אע"פ שייחדה והדליקו בה בחול שרי וכו' כצ"ל:

ד"ה הא אין עליה מעות שרינן וכו' ומיהו מטה שייחדה והניח עליה מעות וכו' דמדקפיד עליה ר"ל על המטה שהמעות מונחים עליה מייחד לה מקום ומקצה אותה בידים:

בא"ד והא דפריך לעיל מנר פי' ומאי פריך נימא דמטה שמייחד למעות שאני דאין לחלק אלא כשהניח עליה מעות ר"ל אבל בייחוד לחוד אין סברא לחלק בין מטה לנר ולפי זה לא קשה לעיל אפירוש הקונטרס וכו' ר"ל דנוכל לומר דלעולם הא דפריך ומה נר דלהכי עבידא וכו' פריך מטעם דדייק מדקתני אבל לא ישן ולא קתני אבל לא המיוחד כדפי' רש"י מאי אמרת א"כ לפי מאי דמסיק נמי מטה שייחדה והניח עליה מעות תקשה ליה נמי מדקתני גבי נר של מתכת חוץ מן הנר שהדליקו בו בשבת ש"מ דייחוד והדליקו בו בחול לא מהני לאסור זה לא קשיא דשאני מטה שייחדה למעות והניח עליה מעות מדקפיד עליה מייחד לה מקום כן הוא המשך דברי התוס' אבל ראיתי בס' ח"ש שכתב שכל הדברים הללו שכתב ומטה שייחדה וכו' אינם מגוף התוס' אלא גליון הוא שאל"כ יהיו דברי התוס' סותרים זה את זה בדבור שאחר זה מבואר בהדיא דס"ל שמטה שייחדה למעות והניח עליה מעות שריא לר"ש וכתב עוד שיש מגיהין התוס' ואומרים שהאי ומיהו וכו' שייך להיות בסה"ד שאחר זה ור"ל שקאי אמאי שאמרו שם בכמה מקומות אשכחן דרב סבר כר' יהודה דאסר מטה שייחדה למעות וכו' ודכרכי דזוזי וכו' ועל זה קאי ומיהו מהא דמטה שייחדה למעות וכו' אין להוכיח דסבר כר' יהודה דאיכא למימר דמודה בה ר"ש אלא שהוא כתב על אותם שמגיהין כן שטעות הוא בידם דלא שייך לומר על זה ומיהו וכו' דנהי דממטה אין ראיה מ"מ איכא ראיה מדכרכי דזוזי וכו' עכ"ל אבל בעיני אין בזה שום סתירה על אותן המגיהים די"ל דשפיר שייך לומר ומיהו וכו' וה"ק ומיהו ממטה אין ראיה אלא מהא דכרכי דזוזי לחור יש ראיה וק"ל:

בתוס' ד"ה מקמי חברי וכו' משום דלצורך אכילה היו מניחין ר"ל אבל נר של חנוכה שאסור להניחו על השלחן היו צריכין להסתיר אותו מקמו חברי:

בא"ד לאו סכנת חברים קאמר אלא סכנת גזירה שגזרו וכו' כצ"ל:

ד"ה אלא שמן שבנר וכו' ומשום דהוקצה למצותו לא אסיר נר הדולק וכו' ר"ל ואין לומר דשמן שבנר דוקא נקט והא דהוצרך לטעמא דמוקצה משום כדי שיהא אסור לטלטל גם את הנר בעצמו זה אינו דמשום דהוקצה למצותו לא אסיר נר הדולק:

בא"ד אלא גרוגרות וצמוקים וכו' דלא אתקציאו לא מחמת מצוה ולא מחמת איסור וכו' כצ"ל:

ד"ה עד מוצאי יו"ט האחרון וכו' ואע"ג דהוקצה בין השמשות למצותו משום יום הבא וכו' ר"ל וכ"ש דאינו אסור משום דאתקצי בין השמשות מחמת יום שעבד וק"ל:

ד"ה ולא מן הסמוך לה וכו' והשתא אי גרסינן בברייתא דהכא וכו' בצ"ל:

ד"ה ואם התנה וכו' ומוקי לה בסוכה נפולה ורעועה וכו' ע"ש בפ' המביא דהא דתניא ור"ש מתיר מוקי בסוכה נפולה וברעועה דאי לא נפלה תקשה והא קא סתר ואי לא הוה רעועה הוי מוקצה דעד כאן לא שרי ר"ש אלא בנר דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו וכו' ע"ש:

דף מה:

בתוס' ד"ה הב"ע דאית ביה אפרוח מת פי' ה"ר יוסף דלא נקט אפרוח חי וכו' ואין נראה וכו' ולפי' התוס' צ"ל הא דלא נקט אפרוח חי משום דאורחא דמלתא נקט דאין דרך לטלטל הקינה עם האפרוח חי שבתוכה אלא שמפריחין האפרוח מתוכה ועוד דהא כתבו התוס' לקמן בסמוך שהבעיא היא אי שרי לטלטלו ע"י שינער משם האפרוח או הביצה אי חשיב כמו מניח או כשוכח וגבי אפרוח חי א"צ שום ניעור אלא שמפריח משם האפרוח:

ד"ה דאית ביה ביצה וכו' ואפשר דמש"ה לא הוה אסר ד"ש לטלטלה וכו' והשתא לר' יוחנן אסר ביצה מתרי טעמי מטעם נולד וגם מטעם משקין שזבו ואיצטריך טעמא דנולד כדי שיאסר אפי' בטלטול וטעמא דמשקין שזבו כדי לאסור אפי' היכא דלא שייך טעמא דנולד כגון בתרנגולת העומדת לאכילה:

ד"ה דאית ביה ביצת אפרוח וכו' וקא מיבעיא ליה וכו' נראה דקשה להו להתוס' א"כ מאי קא מיבעיא ליה להוא סבא הא פשיטא דאסור לטלטל הקינה עם ביצת האפרוח משום דהוי בסיס לדבר האיסור כיון דאיירי בביצת אפרוח דהוי מוקצה לכ"ע כמו כר שעליו מעות וכיוצא ועוד מה השיב לו ר' יוחנן כלום עשוי אלא לתרנגולים הא לאו מהאי טעמא אסר לה ר"י אלא ביצת אפרוח לכך פירשו דקא מבעיא אי הוה כמניח או כשוכח וכו':

ד"ה א"ל מנרתא שאני וכו' אפי' בשמיני אסורה אלמא אית ליה מיגו דאיתקצאי וכו' כר' יהודה פי' כר' יהודה דאית ליה בנר מיגו דאיתקצאי וק"ל:

ד"ה אין לנו אלא בנר כר"ש וכו' וריב"ל אברייתא דממלטלין נר חדש קאי וכו' הא דלא פירשו התוס' דעל מתני' קאי דהא במתני' נמי קתני בהדיא ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מן נר הדולק בשבת צ"ל משום דבמתני' לא הזכיר ר' יהודה בפירוש אלא סתמא קתני מטלטלין נר חדש וכו':

בסוף אותו דבור כדמוכח בפ' בתרא וכו' והא כילת חתנים דאדם קובע וכו' הספרים הגיהו ועושין מזה דבור בפני עצמו אבל נראה לי שאינו צריך לזה שהתוס' מפרשים והולכים הסוגיא לפי סברת הרשב"א וק"ל:

דף מו.

בגמ' אתיבי אפוריא קמיה דרבא איקפד רבא בעא לצעוריה וכו' פירוש רבא לר' אויא:

בתוס' ד"ה הורה במנורה וכו' וא"ל ר' יהושע טועה בדבר משנה אתה וגרסי' התם וכו' ר"ל וכך גרסי' באיבעיא להו דהתם:

ד"ה דנפטא אסור וכו' רב יוסף נמי משמע דאית ליה מוקצה בפ' נוטל דאמר כמה חריפא שמעתתא וכו' כצ"ל:

דף מו:

בגמ' מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת וכו' בספרים הוגה כאן ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת וטעותם שמצאו בפי' רש"י שפי' כאן מפירים נדרים וכו' ונשאלים לנדרים לחכם וכו' אבל טעות הוא בידם שאין לגרוס נשאלים בתיובתא קמייתא דהא בתר הכי מותיב מינה ורש"י לא בא עתה אלא לפרש החילוק שיש בין מפירין לנשאלין אבל אין כוונתו שגורס כאן בתיובתא קמייתא ונשאלים וכו' וק"ל:

בתוס' ד"ה ואמר עולא וכו' אמר כגון זה מבטל רשות לרבי יהודה וע"ש בפ' הדר:

ד"ה והא תנן ר"ש אומר וכו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כאדא בר אוכמי וכו' אין לשון הסוגיא דהתם כהאי לישנא דכותבים התוס' וע"ש ועיקר הענין הוא דאביי הוה ס"ד מעיקרא דבנפל בו מום מעיו"ט ס"ל לר"ש דאם ביקרו מבוקר משום דאין כאן כ"א חד מי יימר וא"כ מאי פריך מנר שכבה הא אתי שפיר דס"ל לר"ש דמותר ותירצו התוס' דאביי חזר בו וס"ל דגם בנפל בו מום מעיו"ט ס"ל לר"ש דאם ביקרו אינו מבוקר אע"ג דאין כאן כ"א חד מי יימר ולכך רמי לה אהך מתני' דנר דהוה ס"ד דאביי דגבי נר איכא נמי חד מי יימר דהיינו מי יימר שיכבה נרו והשיב לו רבה דגבי נר אפי' חד מי יימר אין כאן דאדם יושב ומצפה אימתי תכבה נרו כן הוא קישור התוס' ושיטת ההלכה לפי פירושם:

ד"ה מי יימר דנפיל וכו' דהא פריך וכו' ואם לאו לא ישחוט פשיטא וכו' כצ"ל:

ד"ה מי יימר דמיזדקיק לה בעל וכו' אי נמי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם מקשין התלמידים דמ"מ יש להקשות מנא ליה להמקשה להקשות מההיא דמפירים נדרים ולפרש דמיירי בפירות שלה ואסרתן לכל אדם דלמא לא איירי אלא שאסרה עליה איזה פירות שלא לאוכלם וי"ל דהכי מקשה דמסתמא הא דקתני מפירין נדרים בשבת איירי בכל מיני נדרים שהן לצורך שבת בין שאסרה על עצמה בין שהיו הפירות שלה ואסרתם לכל אדם וא"כ מוקצים הן דמי יימר דמזדקק לה בעל:

ד"ה מי יימר וכו' תימה מי דמי וכו' דבעל נמי לא ניחא ליה להזדקק דזימנין דשרי נדרים של מצוה יש מקשין היאך מתורץ בתיובתא דמותיב בתר הכי מי יימר דמזדקק לה חכם תקשה לך קושיא זו של התוס' מי דמי דגבי חכם אין איסור בדבר וכ"ת חכם נמי לא ניחא ליה להזדקק משום דזימנין דשרי נדרים של מצוה א"כ מאי משני נמ' סגי לה בג' הדיוטות וכ"ת דהדיוטות לא אסקי אדעתייהו דזימנין דשרו נדרים של מצוה ולכך ודאי מזדקקי א"כ מאי כתבו התוס' בדבור שאחר זה וה"נ דהוה מצי למימר מי יימר דמזדקקי ליה ג' הדיוטות דודאי לא מזדקקי ליה משום דאין רואין מומין ביו"ט הא ג' הדיוטות לא אסקי אדעתייהו שיש שום איסור בהתרת נדר וה"ה בראיית מומים ולדידהו לא קשה מידי דדוקא בהא דזימנין דשרי נדרים של מצוה לא אסקי אדעתייהו ג' הדיוטות ואפי' אי ידעי אחריני מזה אין שום חיוב למחות בידם להתיר אבל האי דינא דאין רואין מומין ביו"ט דינא הוא ולמ"ד דאין רואין מומין ביו"ט כ"ע ידעי מזה וכל מי שרואה שרוצה לעבור ולראות מומים חייב למחות בידו ולכך כתבו דודאי לא מזדקקי משום דאין רואין מומין ביו"ט וק"ל:

ד"ה כבתה אין וכו' כן דרך הגמ' דאע"ג דהוי מצי לאתויי ריישא וכו' מקשין העולם הא לעיל בדף ל"ט דפריך גמ' מאי רחיצה אילימא רחיצת כל גופו וכו' כתבו התוס' הכל היה יכול לדקדק מסיפא וכו' אלא דרך הגמ' מה שיכול לדקדק מריישא מדקדק ונראה דכשהגמ' מקשה איזו קושיא והקושיא מהריישא והסיפא אחת היא כגון הכא דדייק כל זמן שלא כבתה אסור לטלטל זה מבואר בריישא כמו בסיפא אורחא דגמ' שתופס להקשות ממה דמסיים דהיינו מסיפא אבל לעיל מדקדק גמ' דלא ידע פירוש דרחיצה מאי היא והריישא צריכה פירוש כמו הסיפא ואפשר ג"כ שהריישא לא תהא מתפרשת בפירוש דיתרץ ויפרש הסיפא לכך כל מה שיכול להקשות ולדקדק מריישא שיקשה עליו פירושא מקשה ומדקדק לפרש ואם מוצא דרך שתתפרש הריישא ולא יקשה עליה כלום מקשה אח"כ מהסיפא כמו שהוא בסוגיא דלעיל וק"ל:

דף מז.

בגמ' מיתיבי ושוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל פי' אע"פ שיש ג"כ שמן בנר ולא אמרי' שיהא מותר לטלטל השברי פתילה אגב השמן:

בתוס' ד"ה הנח לנר שמן ופתילה וכו' איצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' וא"ת פתילה אמאי קאמר דהוי בסיס וכו' נראה דהמשך דברי התוס' הוא כאלו נאמר בשלמא הא דאיצטריך למימר בשמן דנעשה בסיס וכו' אתי לן שפיר משום דהוא עצמו הוי דבר היתר ואי לא דהוה בסיס לדבר האיסור לא היה הנר אסור לטלטל וכו' אבל פתילה יש להקשות אמאי קאמר דהוי בסיס לדבר

האיסור הא הוא עצמו הוי דבר האסור וכו' והשתא לפי זה אתי שפיר הא דהקשו התוס' מתחלה משמן להודיה ואח"כ הקשו מפתילה בפני עצמו וק"ל:

ד"ה בגדי עניים וכו' וע"כ בעשירים איירי דבפ' כ"ח תנן התם בגדי עניים אע"פ שאין בהן שלש על שלש טמאים מדרס וכו' ע"ש ברבינו שמשון שכתב דלכאורה היה נראה דשלשה על שלשה גרסינן וכו' ומסיים ומיהו שאין להגיה הספרים דבכולהו כתוב בהו ג' על ג' ומיירי שבלתה פי' שנקרעה הטלית במקומות הרבה עד שאין מן השלם במקום אחד ג' על ג' והקרעים מכל צדדים כל אחד מחובר בראשו עם שאצלו וקמ"ל דטמא מדרס אע"פ שאין כאן שלש דחשובים חיבור אבל חתיכה קטנה בפני עצמה שאין בה ג' אין מקבלת טומאה כלל עכ"ל ועל כל פנים מביאים התוס' כאן ראיה דבעניים אפי' לענין טומאת מדרס לא בעינן ג' על ג' וממילא שמעינן דהאי דמתני' דקתני דבגד מטמא משום ג' על ג' למדרס איירי בעשירים וקתני בה ומשום ג' על ג' לטמא מת ש"מ דאפי' בעשירים מטמא טומאת מת בג' על ג':

בא"ד וא"ת הכא דפריך מברייתא אמאי לא פריך ממתני' דפ' כ"ה דכלים וכו' ד"ל דשם מבואר שיש חילוק בין עני לעשיר דבגדי עשיר מטמאים טומאת מדרס בג' על ג' דוקא ובגרי עניים אפי' בפחות מג' אשכחן בהו טומאת מדרס:

בא"ד ואר"י וכו' אבל שאר בגדים בעי ג' על ג' ר"ל בין בעניים בין בעשירים:

ד"ה הוה מטלטלינן כנונא אגב קיטמא וכו' ואור"י דשיורי כוסות לא חשיבי וכו' טפי גריעי משברי עצים שעם הקיטמא כצ"ל והכי פריך התם דכי היכי דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא ה"ג מותר לטלטל שיורי כוסות אפי' לבדן אגב הכוס כיון דאין חשובים:

ד"ה אע"ג דאיכא עליה שברי עצים וכו' דאל"כ מאי קמ"ל פי' מאי קמ"ל דמותר לטלטל שברי עצים אגב קיטמא הא במתני' נמי מתיר לטלטל הכלכלה שיש בתוכה אבן כשיש ג"כ פירות בתוכה ועוד אדמקשי ליה מברייתא דושוין וכו':

ד"ה בגלילא שנו וכו' ואין נראה דכיון שלא היתה להם יין לשפות הקילור פי' מחמת עניות א"כ בודאי שנותנין מים מחמת עניות ולא יין ושתית מים היה שם שכיח טובא יותר מרפואה דיותר צריך האדם ומצוי לשתיה מלרפואה והתם פ' המוציא יין משמע דשתית מים לא היה אצלם שכיחא טפי מלרפואה. בא"ד ואמרינן בעלמא וכו' כלומר ועוד סתירה אחרת דאמרי' בעלמא וכו' משמע דעשירים היו ורש"י פירש שהיו עניים:

דף מז:

בתוס' ד"ה מפני שמקרב את כיבויו וכו' דהוה כמחיצות מים דאסורים פי' אפי' לרבנן וקשה לפירושו דבירושלמי מוקי מתני' כר' יוסי אבל לרבנן אפי' מחיצה של מים מותר ואע"ג דעכ"פ הגמ' ירושלמי פליג אגמ' שלנו דגמ' שלנו מוקי לה למתני' דהכא אפי' כרבנן וגמ' ירושלמית מוקי לה כד' יוסי ולא כרבנן וא"כ מאי מייתי מהירושלמי לסתור פירושו של ד"ת דפירש לפי גמ' שלנו מ"מ ס"ל להתוס' דאע"ג דפליגי השני חכמים באוקימתא דמתני' דהכא מ"מ בהא דאיתא בגמ' ירושלמי בהדיא דלרבנן דר' יוסי דפ' כל כתבי אפי' מחיצה של מים מותר לעשות בפני הדליקה בהא לא פליגי והא ראיה דהא גם בגמ' שלנו איתא בפ' כל כתבי דשרי לרבנן דר' יוסי בטלית שאחז בו האור מצד אחד ליתן עליו מים מצד אחד ואם כבתה כבתה וא"כ ה"ה מהיצה של מים דמותר לרבנן ועיקר קושית התוס' הוי מההיא דטלית שאחז בה האור וכו' הוא ולא מהירושלמי:

בא"ד ונראה דלפי גמ' שלנו יש לחלק וכו' ר"ל דלעולם פירושו של ר"ת ע"פ גירסת ר"ח הוא אמת דגמ' דשלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן הוי מטעם דאין הפסק בין מים לניצוצות ואע"ג דגם לגמ' שלנו לרבנן שרי להפסיק דלמא במחיצה של מים ס"ל לגמ' שלנו דיש לחלק דבמחיצה של מים כו' ואע"פ דהא דכתב ר"ת דנתינת מים דמתני' דהכא הוי כמחיצת מים דאסירה דס"ל לר"ת דמחיצת מים אסור לרבנן זה ליתא אבל מ"מ פירושו דפירש דטעמא דמתני' דהכא משום דאין הפסק בין מים לניצוצות הוא אמת ואסור אפי' לרבנן דהא יש לחלק בין מחיצת מים לנתינת מים בכלי ועוד דאיכא למימר דהגמ' שלנו אוסר במחיצה של מים לרבנן וכו' ר"ל ועוד איכא למימר דגם מ"ש ר"ת דלרבנן אסור מחיצה של מים הוא אמת ופירושו אמת ואין חילוק בין נתינת מים בכלי לקבל ניצוצות ובין מחיצת מים בפני הדליקה דגמ' שלנו פליג אירושלמי דהא בהא תליא דגמ' שלנו דמוקי מתני' דהכא אפי' כרבנן משום דהוי כמו מחיצת מים ס"ל דמחיצת מים לרבנן אסור וגמ' ירושלמי דמוקי מתני' כר' יוסי ולא כרבנן ס"ל דלרבנן אפי' מחיצה של מים שרי ומה שהבאתי ראיה דגם בגמ' שלנו מתיר בטלית שאחז בו האור ליתן עליו מים מצד אחר לא דמי למחיצה של מים דשאני גבי טלית דאינו אלא כדי שלא יאחז בו האור הלכך יש לקיים פירושו של ר"ת כנ"ל פירוש וכוונת התוס' בדבור זה וראיתי בספר ח"ש דדחק עצמו ופירש דברי התוס' בדרך רחוק ולא יררתי לסוף כוונתו:

דף מח.

בתוס' ד"ה דזיתים מסקי הבלא וכו' ואע"ג דבפ"ק תנן אין צולין בשר בצל וביצה וכו' אע"פ שלפעמים אוכלין בצל חי מ"מ אינו ראוי לאכול כמו תפוחים ורוצה להפיג חרופותם וכו' ר"ל שהתפוחים ראוים לאכול לגמרי חיים אלא שרוצה להפיג קצת חריפותם ולמתקן בבישולו:

ד"ה מ"ש ממיחם וכו' ה"ד אי יד סולדת בו וכו' פי' אם מים שבתוך הכוזא שנותן אפומא דקומקומוס מתחממים כ"כ עד שהיד סולדת בהם דזה מקרי בישול היכי הוה בעי למשרי וכו' ואי להפשיר וכו' והא תניא בפ' כירה וכו' והא דלא מייתי התוס' דלהפשיר מותר מסיפא דמתני' דמיחם שפינהו דקתני אבל נותן הוא לתוכו להפשירן משום דה"א דשאני התם דכבר סילק המיחם מן הכירה והכא איירי שהקומקומוס עומד עדיין ע"ג כירה נגד המדורה לכך מייתי מהברייתא דאפי' נגד המדורה נותן קיתון של מים כדי להפשיר ודו"ק:

ד"ה מאי שנא מפרונקא וכו' אפלגא דכובא שרי אבל אכולא דכובא אסור משום דהוי אוהל ולא חיישינן שמא יסחוט וליתסר אפי' אפלגא דכובא:

ד"ה וכי מפני שאין לו קופה וכו' וליכא למימר דמתני' איכא לאוקמא בשל הפתק פי' גיזה העומדת לסחורה ולכך אסורה לטלטל אף לאחר שהטמין בה ואביי אשמועינן דאפי' כשהמוכין אינן של הפתק אסורין לטלטל אף לאחר הטמנה ולכך לא מייתי סייעתא דמתני' ע"כ סוגיא דהכא לא ס"ל וכו' דא"כ גם מברייתא לא היה יכול למייתי סייעתא דהוי נמי מצי לאוקמי בשל הפתק:

בא"ד ואע"ג דרבא קאמר לקמן דאפי' גיזי צמר טמן בהם מטלטלין יש לדקדק מאי מקשין התוס' מרבא אדאביי וכי לא ידעינן דרבא ואביי פליגי בכל מקום וי"ל דבהא ס"ל להתוס' דדוחק לומר דפליגי כיון דבעל הגמ' לא קבע מזה מימרא דפליגי בהא אבל בלאו הכי צריך לתרץ דמאי תלי הך קושיא בפירושו של ר"י ונראה דיש לתרץ הכל בדרך זה דהתוס' מקשין לפי ר"י דפי' דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים א"כ רבא דאמר לקמן טמן בגיזי צמר מותר לטלטלן הוי פלוגתא רחוקה מאביי דאיהו אוסר לטלטל אפי מוכין שטמן בהן ורבא מתיר אפי' בגיזי צמר שחשובים טפי ותירצו התוס' ואין לחוש וכו' כיון דלא קיימא מלתא דרבא דהא מותיב עליה לקמן ממתני' דקאמר דבגיזי צמר אסורים לטלטל ואוקמא דלא שרי רבא לטלטל אלא בייחדן להטמנה וכ"ת ולמאי דמשני רבינא מלתא דרבא ואמר דלעולם דרבא שרי לטלטל אפי' בלא ייחדה להטמנה ומתני' דאסרה לטלטל איירי בשל הפתק ורבא איירי באינן של הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהוי פלונתא רחוקה דרבא מתיר אפי' בגיזי צמר ואביי אוסר אפי' במוכין אומר רשב"א דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דבעי רב ארא בר מתנא מאביי והשיב לו דאסור לטלטל איירי נמי בשל הפתק דוקא והא דלא מסייע ליה ממתני' דקתני בהדיא ואין מטלטלין אותן אפי' לאחר שהטמין בהן משום דגיזי צמר חשיבי טפי ממוכים כדלעיל והשתא לא הוי פלוגתא רחוקה דרבא לא איירי בשל הפתק ולכך שרי אפי' בגיזי צמר ואביי איירי בשל הפתק ולכך אסר אפי' במוכים:

בא"ד אך קצת קשה דמאי משני וכו' ר"ל דלפי זה דפרישית דלמאי דמשני רבינא מוקי נמי הא דאביי בשל הפתק תקשה עליה נמי לימא מסייע ליה מברייתא דקתני ואין מטלטלין ולכל הפחות איירי בשל הפתק דאי תימא דאיירי באינה של הפתק ואפ"ה אסורים לטלטל כ"ש דתקשה לאביי וע"כ יצטרך לדחויי הסייעתא כדדחי לה השתא דהא דקתני ברייתא ואין מטלטלין הכי קאמר לא טמן אין מטלטלין ותקשה ליה אי הכי מאי למימרא ותצטרך ג"כ לשנויי מ"ד חזי למזגי וכו' וכיון דאיירי בשל הפתק היכי ס"ד דשרי משום דחזי למזגי וכו' כך הן המשך דברי התוס' אלא שעדיין צריך ליישב מאי מקשו התוס' בזה דלמא הא דמצריכין לאוקמא הברייתא בשל הפתק היינו כשאיירי לאחר הטמנה אבל כשדחינן לה הכי קאמר לא טמן בהן אין מטלטלין איירי באינו של הפתק ולכך הוה סלקא דעתך דשרי לטלטל משום דחזי למזנא עלייהו וי"ל דס"ל להתוס' דהשתא דאביי דאסר לטלטל איירי בהפתק ורצה לאתויי ליה סייעתא מברייתא דאסור לטלטל במוכין של הפתק ע"כ הדיחוי הוא דלעולם בהטמין בהן אפי' בשל הפתק שרי לטלטלו והא דקתני ברייתא דאין מטלטלין אותן איירי בלא הטמין בהן ולכך ע"כ בשל הפתק איצטריך לאוקמה דבטמן בהן מותר לטלטל ובדלא טמן אסורין לטלטל אבל כשאינן של הפתק אפי' לא טמן בהן מותרין לטלטל משום דאין סברא לומר בטמן בהן יהא מותר לטלטלן אפי' בשל הפתק ובלא טמן יהא אסור לטלטל אפי' בשאינן של הפתק ולכך מקשים התוס' דכיון דבשל הפתק איירי הברייתא תקשה מאי למימרא דליכא לשנויי מ"ד דחזי למזגא דהיכי ס"ד דמשום דחזי למזני שרי לטלטל הגה הארכתי בפירוש דבור תוס' זה אף שנראים דברים פשוטים משום שראיתי התלמידים נבוכים בו:

ד"ה הכי קאמר אם לא טמן וכו' דגיזי צמר אפי' טמן אין מטלטלין כדתנן במתני' טומנין בגיזי צמר ואין מטלטלין אותן וכו' כמ"ש התוס' לעיל מזה:

דף מח:

בגמ' רמי ליה וכו' תנן שלל של כובסים וכו' וע"ל שצריך לגרוס תניא וכו' דברייתא היא ולא מתני' וכן כתבו התוס' בעמוד זה ד"ה חבור עד שיתחיל כו' וכן ברבינו שמשון במס' פרה דף ק"ו:

שם אמר דב יהודה אמר רב ר"מ היא דתנן בית הפך וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה חיבור בשעת מלאכה וכו' והכא בית יד וכו' לכל תורת כלי או אוכל וכו' כצ"ל והכל דבור אחר:

ד"ה להא שמעתין וכו' מאן תנא וכו' הכל דבור אחד:

ד"ה כל המחובר וכו' וד"ה ונטמא וכו' הכל דבור אחד:

ד"ה ואין מטמאין מהמת אויר שאם וכו' כצ"ל:

בתוס ד"ה וכי מה בין זה למגופה כו' והא דאסור למברז חביתא היינו בגוף החבית וכו' ר"ל וא"כ ההיא דמתיז בסייף איירי נמי אפי' בגוף החבית דאל"כ לא הוה פריך מינה מידי והוה ליה לרב ששת לשנויי דהתם שאני דאינו בגוף החבית וק"ל:

דף מט.

בא"ד ופר"ת וכי מה בין זה למגופת החבית וכו' מה שלא מותיב ליה רב כהנא דהכא מההיא דרבן שמעון בן גמליאל דמתיז אפי' בגוף החבית משום דידע שפיר דיש לחלק דהתם לעין יפה קא מכוין אבל לא ידע שיש חילוק בין חיבור לאינו חיבור אלא הוי סבר דחכמים דמתירין לנקוב מגופה ה"ה דמתירין לנקוב אפי' בגוף החבית כשהוא נוקב למעלה שלא תהא (חיבור) פתח משום דאין דרך לעשות פתח למעלה והא דנקיט מגופה אורחא דמלתא נקיט אבל מן הצד אפי' חכמים מודו דאסור כדמסיים שם במתני' דפרק הבית בדברי חכמים ולא יקבנה מצדה ע"ש ומשני לעולם אין חילוק בין למעלה בין מן הצד אלא בין חבור לשאינו חבור:

ד"ה אי חבור הוא וכו' ואע"ג דאיכא למימר דהתם מיירי כשאינה של פרקים פי' אלא של פרק אחד ונחלקה ר"ל נשברה מ"מ גמ' ס"ל דגם בשל פרקים ונחלקה מטהרים חכמים ולפי זה הא דאמרי' השחור והזוג של מספרים וכו' טמאים אתי כד' יהודה משום דאי אפשר לפי' הרשב"א לאוקמא כחכמים דהא חכמים מטהרים אפי' בשל פרקים שנחלקה אבל בלא פירושו של הרשב"א היה אפשר לאוקמא אפי' כחכמים והא דמטהרי חכמים לעיל היינו כשאינה של פרקים ונשברה והא דשחור וזוג של מספרים דקתני אע"פ שנחלקו טמאים איירי בשל פרקים:

בא"ד והא דאמר דגזדו על הזאה וכו' ואע"ג דבשלא בשעת מלאכה טהור גמור הוא וכו' ר"ל דבשלמא בלא פירושו של דרשב"א הוי סבירא לן דאע"ג דאמרי' בגמ' דשלא בשעת מלאכה אינו חיבור לא לטומאה וכו' היינו שאם נגע טומאה בהלק זה לא נטמא בשביל נגיעת חלק זה פרק השני אבל מ"מ כל פרק מקבל טומאה בפני עצמו אם נגע בטומאה ולכך אתי שפיר שאינו חיבור להזאה שלא בשעת מלאכה משום דשמא כל פרק נגעה בו טומאה ונטמא כל אחד בפני עצמו וכל אחד צריך הזאה בפני עצמו ולא עלתה לו הזאה שיזה על פרק השני לבדו כי אינם חבור או אם נגעה טומאה בפרק אחד ושמא הוא לא יזה על הפרק ההוא שנגעה בו הטומאה אלא על הפרק השני ולא עלתה לו אותה הזאה כיון שאינן חיבור או שמא נטמאו בשעת מלאכה דאז הן חיבור ואפי'

נגע טומאה באחד נטמא גם השני מן הדין וכשיזה הזאה שלא בשעת מלאכה על אחד מהן לא תעלה אותה הזאה על השני כיון שאינם חבור ולכך גזרו נמי על הזאה שבשעת מלאכה משום הזאה שלא בשעת מלאכה אבל לפי' הרשב"א קשה דס"ל דכל חלק בפני עצמו טהור מן התורה וכיון דשלא בשעת מלאכה אינו חבור הוי כאלו נחלקו ואין כאן שום טומאה מדאורייתא אלא מדרבנן הוי חבור לטומאה א"כ להוי נמי חבור לענין הזאה דאם ההזאה אינה כלום גם הטומאה אינה כלום מאי אמרת דלמא יטמא בשעת מלאכה שהם טמאים מדאורייתא ויזה עליהם שלא בשעת מלאכה ואז אינן חבור ולא תעלה להן ההזאה שיזה על אחד מהן גם לזה אין לחוש דהא אפי' נטמאו בשעת מלאכה מיד אחר המלאכה אינן חבור ונחשבים כאלו נחלקו ונשברו וכלי שנטמא ונשבר בטלה ממנו טומאה וא"כ מה לי בכך שיעשה ההזאה שלא בשעת המלאכה אם אין כאן הזאה מן התורה אין כאן שום טומאה מן התורה וא"צ הזאה כלל מן התורה ותירצו התוס' דהטעם הוא דאית למיחש שיקבלו טומאה בשעת מלאכה שאז טמאים מדאורייתא והוא יזה עליהם שלא בשעת מלאכה מאי אמרת הלא לאחר מלאכה יתבטל מהן הטומאה מ"מ כשיחזרו ויעשו בהן מלאכה הן חוזרין לטומאתן הישנה וההזאה שנעשה שלא בשעת מלאכה אינה כלום שאז אינן חבור וההזאה שהזה על פרק אחד לא הועילה לשני וכשחוזר ועושה בהן מלאכה חוזרת הטומאה למקומה ואע"ג דטומאה ישנה אינה אלא מדרבנן כדאיתא לעיל בפ"ק (שבת דף ט"ז) מ"מ החמירו חכמים בטומאה ישנה כאלו הוה מדאורייתא שלא תועיל לו ההזאה שהזה שלא בשעת מלאכה כיון שאינו חבור מדאורייתא וגזרו גם על ההזאה שבשעת מלאכה שלא יהא חבור וכשמזה על פרק אחד לא יעלה לשני כן הוא הצעת הפשט של התוס' בדבור זה והא דאיצטריך הגמ' לומר וגזרו טומאה שלא בשעת מלאכה משום טומאה שבשעת מלאכה משום דאי לאו שגזרו שיהא חבור לטומאה שלא בשעת מלאכה מהיכא תיתי הוה לן למימר שיהא חבור להזאה שלא בשעת מלאכה וא"כ הוה ליה למימר דבשעת מלאכה הוי חבור בין לטומאה בין להזאה דלא הוה שייך למגזר כלל אטו שלא בשעת מלאכה והא דגזרו טומאה גבי שלל של כובסים ואפי' שלא בשעת מלאכה הוי חבור אע"ג דאפי' בשעת מלאכה לא הוי התם חבור מדאורייתא כמו שכתבו הכא היינו משום דהתם אפי' שלא בשעת מלאכה ניחא ליה בההוא חבור כדאמרי' לעיל דאי מטנפי וכו' ואפי' שלא בשעת מלאכה מקרי שעת מלאכה וראוי לגזור טומאה ולומר חבור משום דכל בגד טמא בפני עצמו מן התורה כמו שמפרשים התוס':

בגמ' אמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים מאי טעמא אביי אמר שלא יפיח בהן הר"ן גורס למאי הלכתא אביי אמר שלא יפיח בהן וכו' ע"ש:

ר' יהודה אנסורת של חרשים קאי. פי' וכל שכן אנעורת של פשתן דקה שהוא מוסיף הבל יותר איכא דאמרי אנעורת של פשתן דוקא קאי:

ברש"י ד"ה כנפי יונה וכו' והויא להם ככנפים ליונה וכו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אבל לא בכסות לחה וכו' נראה דר' אושעיא פליג אמתני' פי' אמתני' דלקמן בסמוך דקתני בה טומנין בכסות ובפירות ולא מחלק בין יבשין ללחין:

ד"ה כאלישע בעל כנפים וכו' ומזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' נראה דהמשך וקישור דברי התוס' בדבור זה הוא כן דלפי שראה שבני דורו לא היו נזהרין במצות תפילין בשביל שהיו מתנצלין באמרם שצריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים לכך אומר שלא יפה הן עושין שמזה הטעם אין אנו יכולין ליפטר וכו' והא דאמר ר' ינאי תפילין צריכין גוף נקי וכו' לאו למימרא דכל שאינו כאלישע הוא פטור מתפילין אלא לומר שכל המניח תפילין יזהר שלא יפיח ולא יישן בהם אבל באמת כל אדם יכול ליזהר מזה ואינו פטור מלהניחן וכי תימא א"כ מה היא הסיבה שמצוה זו רפויה בידינו ולא הזהירו ולא זירזו חכמי הדורות את העם על מצוה זו ע"ז אמר ואין תימא וכו' לכך הניחו להעם התנצלותם שאין נזהרים במצות תפילין מפני שאומרים שאין להם נוף נקי הגם שלא יפה הן עושין וכ"ת היאך יניחו להם התנצלותם כיון שאינו יפה באמת ויהיו כל העם שאין מניחין אותם נמנין בכלל פושעי ישראל לכך מסיים אומר ר"ת וכו' דלא מקרי פושעי ישראל אלא כשאין מניחין מחמת שהמצוה בזויה עליו ושוחק ומלעיג ברצועות שבזרועם ובראשם אבל כשהן מתנצלין לומר שיראים מלהניחם משום דבעי נוף נקי לא מקרי בשביל זה פושעי ישראל בגופן וע"ש במס' ר"ה בתוס' והדר קאמר וכ"ת דבשביל זה מצות תפילין רפויה משום דאיתא במדרש תפילין מפני מה לא החזיקו בהן וכו' אין נראה לר"י וכו' וכן משמע בהגהות אשר"י דהאי והא דאמרי' במדרש חוזר אלעיל ע"ש ודו"ק נ"ל:

ד"ה טומנין בשלחים כו' והא דתנן בפ' כל כתבי פורסים עור גדי וכו' צריך לומר לפירושו דמיירי כשייחדו לישיבה והא דלא תירץ רש"י דהאי דהכא נמי איירי בייחדו לישיבה דא"כ לא הוה קא מיבעיא ליה שלחין של בעה"ב א"ד של אומן תנן דאי איירי בייחדו לישיבה פשיטא שאין לחלק בין בעה"ב לאומן וק"ל:

בא"ד וד"ת מפרש דהכא מיירי ביבשים לפי' ר"ת צריך לומר ג"כ דההיא דפורסים גדי וכו' איירי נמי דוקא ביבש אבל רש"י פי' שם לקמן דאיירי בעור גדי לח שאותו אינו נשרף ומנין על התיבה ע"ש ומפירש"י דבסמוך לקמן גבי עורות עבודין משמע דאין לחלק בין בעה"ב לאומן אלא בעורות עבודין דאומן דאחר שעבדן קפיד שלא לטנפן משמע דבשאינן עבודין פשיטא דאף בשל אומן מותר לטלטלן והא דקא מבעיא ליה לעיל אי שלחין של בעל הבית וכו' לא קא מבעיא ליה אלא בעורות עבודים:

דף מט:

בגמ' משום דכתיב והמלאכה היתה דים ממנינא הוא כצ"ל:

ברש"י ד"ה כנגד עבודות המשכן וכו' ופרשת שבת נסמכה וכו' כצ"ל:

ד"ה לא זזו משם וכו' ומיהו מדפרכינן לה נמי בקדושין גבי וי"ו דגחון וכו' כצ"ל:

בא"ד ש"מ לענין אותיות איתמר פי' אבל מ"מ לא ידענא אהיכא ומאיזה אותיות איתמר והכא ליכא לשנויי פירוש דלא שייך למימר גבי תיבות שלימות אינהו הוי בקיאים טפי כ"א גבי חסירות ויתירות:

ד"ה והאי והמלאכה כו' שלא היו צריכין עוד וכל וכו' כצ"ל:

ד"ה הם זרעו וכו' וד"ה ואופה וכו' הכל דבור אחר:

ד"ה עגלה רה"י שגבוה י' וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה כנגד כל מלאכה שבתורה לכאורה נראה דיליף נמי ממשכן וכו' פי' ר' יונתן שאמר כנגד מלאכה ומלאכות וכו' לא פליג ארבי חנינא בר חמא אלא איהו ס"ל נמי הא דר' חנינא בר חמא דאמר כנגד עבודות המשכן אלא שהוסיף על דבריו לומר דילפינן ממלאכה ומלאכות דתרווייהו בענין דלענין דידעינן הי נינהו אבות והי נינהו תולדות איצטריך למילף ממשכן אלא משום דאשכחן מלאכות דמיין להדדי ומתני' דכלל גדול חשיב להו בתרתי לענין ארבעים מלאכות חסר אחת לענין שאם עשה כולן בהעלם אחת שחייב חטאת על כל אחד ואחד וזה לא היה שום סברא לכך איצטריך נמי לומר דלכך חלקום משום דילפינן ממלאכה ומלאכות הכתובים כדמפרשי התוס' אבל ר' חנינא א"א לומר דס"ל נמי הא דר' יונתן דהא איהו קאמר דבריו ברישא ולא שייך לומר שבא להוסיף על דברי ר' יונתן והיינו דקאמרי התוס' בתר הכי ועוד למ"ד דלית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים ר"ל דאפי' את"ל דר' יונתן לא פליג אר' חנינא מ"מ ע"כ ר' חנינא פליג אר' יונתן ולית ליה דרשה דמלאכות ומלאכה א"כ מנא ליה דחשיב זורה ובורר בשתים אלא ע"כ צריך לומר דס"ל דסברא הוא דמהאי טעמא דילפינן לה ממשכן אית לן לחשבינהו בתרתי כיון דהוו במשכן ועוד דבהדיא משמע לקמן דמטעמא כנגד עבודות המשכן אית לן להשבינהו בתרתי וכו' וסבר ר' חנינא א"כ לר' יונתן נמי אם איתא דילפינן ממשכן למה ליה דרשה דמלאכות ומלאכה דאין סברא לומר דפליני בהך סברא דר' חנינא ס"ל דמטעמא דילפינן ממשכן אית לן לחשבינהו בתרתי ור' יונתן ס"ל דמהאי טעמא לית לן לחשבינהו בתרתי זה אין סברא דליפלגו בהא אלא על כרחך ר' יונתן פליג אר' חנינא ולית ליה טעמא דכנגד המשכן כלל כך הם הצעת דברי התוס' אלא שלפי זה יש להקשות וכי ר' יונתן פליג אמתני' דהזודק דתנן בהדיא המושיט חייב שכן היתה עבודת הלוים דבשלמא הא דנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן איכא למימר שאית ליה דרשה אחדינא דלכך נסמכה לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה שבת או שאר דרשה אבל הך קשה דהיאך יחלוק על מתני' דהזורק ויש ליישב בדוחק דהושטה מדיוטא לדיוטא מלאכה גרועה ואי לאו דמצינו גם כיוצא בה במשכן לא הוה מחייבינן עלה אבל לעולם שאר מלאכות לא איצטריכו למילף ממשכן אלא דילפינן להו ממלאכות ומלאכה דכתיבי בתורה ועיין בתוס' ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו וכו' ודו"ק:

ד"ה הם העלו וכו' ובראשו טרסקל וכו' פי' ואע"ג דהטרסקל הוי רוחב ד' כיון שתחתיו רה"ר לא אמרי' גוד אחית ולא מקרי הטרסקל רשות הרבים וא"כ בעגלה דהוי נמי תהתיה רה"ר נימא נהי דלא הוי רה"י לרבנן אעפ"כ מודו הכא בעגלה וכו':

ד"ה ואתם אל תכניסו ואפ"ה לא הוי אב כדפרישית לעיל ריש פירקין ד"ה פשט בעה"ב את ידו:

דף נ.

בגמ' אבל אם היה מאכל בהמה או שהיה עליו כר וכו' כצ"ל:

ומאי תנא דפליג עליה דרשב"ג וכו' כצ"ל:

ואי ר"ש משרי קשרי דתנן גזיר חופף וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה שגידרן כל קציצת לקיטת וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אלא אי איתמר וכו' דלכאורה משמע דלרבא עצמו היה מקשה ר"ל ורבא עצמו הוא משיב וא"כ כשעצמו משיב לא שייך לומר אלא אי איתמר וכו' ואם חוזר מדבריו הראשונים שייך לומר אלא אמר רבא:

בא"ד דרבינא לפלוגי אתא ר"ל דבשלמא אי גרסי' אלא אי איתמר וכו' ובא הגמ' להגיה דבריו של רבא אתא רבינא לומר ולאוקמי דברים הראשונים של רבא כפשוטן אבל אי גרסינן אלא אמר רבא ורבא גופיה חזר מדבריו דראשונים וא"כ רבינא דאתא לקיים דבריו הראשונים של רבא פליג על רבא ועל דבריו האחרונים וק"ל:

ד"ה ואם יצא בהן וכו' אע"פ שלא צבען ולא כרכן במשיחה וכו' והיינו כרב אסי כצ"ל:

בא"ד ותירץ דהאי דקאמר צבען וכו' ואח"כ נמלך פי' ולא יצא בהן מבעוד יום דהשתא לא היה כאן לא מעשה ולא מחשבה לצורך שבת ואפ"ה יכול לצאת בהן בשבת וכ"ש חישב עליהן לצאת בהן בשבת דעדיף טפי מצבען לצורך חול ונמלך ולא יצא בהן והשתא הוי צבען דרישא רבותא טפי מחישב ומ"מ צריך לומר דאפי' היכא דצבען לצורך חול דהיינו כדי לצאת מבעוד יום ולא לצורך שבת מ"מ כיון שעשה מעשה בגוף הכלי עדיפא עכ"פ מיצא בהן מבעוד יום ולא צבען ולא חישב ולכך איצטריך נמי למתני בסיפא ואם יצא בהן שעה אחת וכו':

ד"ה ולא ידענא אי בית האכל הוה פי' אי משום בית האבל התיר וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא תטעה לפרש שר"ל ולא ידענא אי משום דהוה בית המשתה או בית האבל התיר או שלא היה לא זה ולא זה אלא שהתיר בכל ענין משום דס"ל דבמחשבה לחוד מהני והיינו ממש כרשב"ג ולא כת"ק לכך פי' דהכי קאמר דעל כל פנים הוה חד מינייהו או בית המשתה או בית האבל אלא שלא ידענא איזה מהן הוה אבל בעלמא לא הוה מתיר וק"ל או כדי שלא תפרש שר' חנינא בן עקביא אמר כך לתלמידיו צאו וחשבו כדי שנשב עליהם למחר ולא ידענא מה יהיה למחר או בית המשתה או בית האבל לכך כתבו התוס' פירוש אי משום בית האבל התיר וכו' ורב דימי קאמר לה:

דף נ:

בתוס' ד"ה במאי אוקימתא וכו' בשלמא אי כר"ש אתי שפיר וכו' יש להקשות מ"מ האי דמקשה אפי' למאי דס"ד דבהא פליגי דמר סבר דבעינן מעשה ומ"ס לא בעינן מעשה מ"מ היאך הוה ס"ל דהך ברייתא דקתני דמותר לחוף הכלים בנתר וחול אבל לא יחוף בהן ראשו אבל פניו ידיו ורגליו מותר ממ"נ כמאן אתי אי כר"ש קשיא דקתני אבל לא יחוף בהן ראשו וגבי נזיר קתני חופף ומפספס וכו' ואי כר' יהודה קשיא פניו ידיו ורגליו ויש ליישב דבשלמא לפי סברת המקשה דהוה ס"ל דהאי מלתא לענין מוקצה אי בעינן מעשה במידי דלאו בר מעשה הוא אתיא כתנאי אתיא לה שפיר דהנך תרי ברייתות דנתר וחול פליגי לענין מוקצה אי בעינן מעשה או לאו ותרוייהו ס"ל דפשיטא הוא דכלי כסף לא גריר כלל והשתא אתי ליה שפיר דהאי ברייתא קתני דכלי כסף בנרתיקין אסור אבל בנתר וחול מותר משום דלא גריר כלל ומשום מוקצה נמי מותר בהכניס מלא קופתו דלא בעינן מעשה אבל לא יחוף ראשו משום דשערות ראשו פעמים דגריר ואתי כר' יהודה דס"ל דדבר שאין מתכוין אסור אבל פניו ידיו ורגליו מותר דאינן נושרות ע"י נתר וחול כלל והיא ברייתא דקתני דבנתר וחול נמי אסור ס"ל נמי דבכלי כסף לא גריר כלל אלא דמשום מוקצה הוא דאסור משום דס"ל דבעינן מעשה אבל השתא דמוקי דהך ברייתא דקתני אסור ס"ל דנתר וחול

אפי' בכלי כסף גריר וכיון דאיכא מ"ד דס"ל דאפי' בכלי כסף זימנין דגריר אין סברא לומר דהאי תנא ס"ל דאפי' בשערות פניו ידיו ורגליו לא גריר כלל אלא ודאי אפי' אי ס"ל האי תנא דבכסף לא גריר כלל מ"מ סברא הוא דמודה דבשערות בין דראשו בין דפניו ידיו ורגליו זימנין דגריר ולכך פריך אימא סיפא אבל פניו ידיו ורגליו מותר הא מעבר שער וא"כ אמאי מותר כיון דמוקמת לה כר' יהודה:

ד"ה אי לא נתקלקלה הגומא פשיטא וכו' כך היה גירסת התוס' אבל מתוך פי' רש"י משמע שגורס שפיר קא אמרי רבנן ומש"ה פירש"י ומ"ט דר"א וק"ל:

ד"ה הטומן לפת וכו' דאפילו השרישו לא שייך מעשר וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה יכול לאוקמא דמיירי דהשרישו הוי אתי לן שפיר דנקט מעשר לאשמעינן הא גופא דאפי' השרישו אין בו משום מעשר כיון דליכא תוספת אבל השתא דמיירי בלא השרישו א"כ קשה אמאי נקטיה למעשר גבי לא השרישו הא אפי' בהשרישו לא שייך מעשר כיון דליכא תוספת וק"ל:

ד"ה מקצת עליו מגולין וכו' דגרס אם היו מקצתן מגולין פי' מקצת האמהות היו מגולין:

בא"ד ואין להקשות לפי' הערוך דמאי מקשה מינה לשמואל וכו' ר"ל דבשלמא לפירש"י דלא בעי למתני אם היו מקצתן מגולין אלא משום שבת פריך שפיר דע"כ האי מתני' כרבנן אתיא דלא שרי טלטול מן הצד לכך בעינן שיהיו מקצתן מגולין דאי ר"א בן תדאי למה לי מקצתן מגולין אפי' כולן מכוסין נמי מותר ע"י כוש כמו גבי חררה אבל לפי' הערוך אימא לך דלעולם בר"א בן תדאי אתי והא דקתני אם מקצתן מגולים משום אחריני נקטי ולא משום שבת וע"ל בפ' כירה בתוס' דף מ"ד ד"ה דכ"ע טלטול מן הצד וכו' דלפי מאי שפי' שם ר"י דטעמא דרב הונא ושמואל דהכא לא הוי משום טלטול מן הצד אלא משום דמרחיב גומא אין מקום לקושיית התוס' על פי' הערוך ויותר קשה מזה דבערוך ערך סליקתא משמע שם שהוא מפרש טעמא דרב הונא ושמואל משום דאי לא דצה ושלפה נעשית כמחובר בטיט ואסור לעוקרה והשתא פריך שפיר דהתם תנן וניטלין בשבת בלא דצה ושלפה ולא חשבינן ליה כעוקר ונראה דהתוס' לא ס"ל אותו טעם שפי' הערוך דאי טעמא משום דנראה כעוקר מן המחובר למה נקט מילתיה דרב הונא ושמואל הכא אמתני' דהכא דאיירי בטלטול או גומא וקושית התוס' אינו אלא ע"פ פירש"י דטעמא דרב הונא ושמואל משום מזיז עפר וק"ל:

דף נא.

בגמ' השתא אקורי קא מקיר לה ארתוחי קא מירתח לה וכו' נ"ל דזה אינה מן הברייתא רק פירושא הוא לפי גירסת רש"י וק"ל:

ברש"י ד"ה אכל טמן וכיסה כו' בדבר שאינו ניטל אם אין מקצת פיה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה כסהו ונתגלה ובו' אבל אם גילהו בידים מבעוד יום כדי לכסותו משתחשך וכו' כן הוא בתוס' בספרים שלפנינו אבל באשר"י וכן בטור א"ח סי' רנ"ז כתוב אבל אם גילהו מבעוד יום אדעתא שלא לכסותו משתחשך ע"ש:

ד"ה אלו היה ר' יוסי קיים וכו' ור"ת מפרש וכו' אח"כ נתחכם רבי פי' ונעשה גדול מר' יוסי בתורה והיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו כדקאמר התם ור' חמא סבר רבי ריש מתיבתא וכו' פי' שם במס' נדה קאמר גמ' ור' חמא מ"ט אמר כדברי רבי אמר ליה משום דסבר ר' חמא רבי ריש מתיבתא וכו' וכוונת התוס' בזה לומר דמשום האי טעמא דהוי רבי ריש מתיבתא וכו' נעשה באמת רבי חכם גדול לבסוף יותר מר' יוסי עד שהיה ר' יוסי כפוף ויושב לפניו והיינו הך דהכא ומה שמפרש ר"ת בענין זה משום דקשה לו על פירש"י דאי משום נשיאותו היה כפוף ויושב לפניו אבל באמת היה ר' יוסי כל ימיו רבו של רבי מאי קאמר רב פפא בא וראה כמה מחבבים זה את זה משום דאמר רבי כבר הורה זקן וכי בשביל שהיה רבי נשיא לא היה לו לפסוק הלכה כרבו וע"ש בנדה בתוס':

ד"ה כיצד הוא עושה וכו' נראה לר"י ולהר"ר פורת דלא גרסינן כיצד הוא עושה וכו' ר"ל דמשמע דרבי שמעון בן גמליאל מפרש דברי ת"ק וזה אינו דת"ק איירי במוסיף ורשב"ג איירי במחליף ואין ענין זה לזה אלא לא גרסי' כיצד ורשב"ג הוא פליג את"ק דת"ק לא שרי אלא להוסיף אבל להחליף ובין ליטול ולהחזיר אותו דבר לא ורשב"ג שרי אף להחליף וכ"ש ליטול ולהחזיר אותו דבר ומדברי הרא"ש נראה שלפי סברת ר"י לא שרי ת"ק לגלות בידים ולחזור ולכסותו ואם באנו לאוקמי מתני' דלעיל דקתני כסהו ונתגלה מותר לכסותו כת"ק דהלכה כמותו צריכין אנו לפרש דוקא כסהו ונתגלה מותר לכסותו אבל לכתחילה לגלותו בידים ולחזור ולכסותו אסור זה תמצא בלשון הרא"ש ולפי זה הא דכתבו התוס' לעיל בדבור כסהו ונתגלה וכו' ונראה לר"י דה"ה דמותר לגלותו בידים ולחזור ולכסותו כו' צ"ל דלא כתב ר"י זה אלא לפי סברת רשב"ג ומוקי מתני' כרשב"ג וא"כ צריך לומר דס"ל דהלכה כרשב"ג ולא כת"ק ושלא כדברי הרא"ש ודו"ק:

בא"ד והיינו דקאמר וכן היה רשב"ג אומר וכו' ר"ל דהשתא דאמרי' דרשב"ג פליג את"ק ומיקל טפי שייך שפיר לומר וכן היה רשב"ג אומר כלומר שהיה מיקל עוד קולא אחריתי גבי הטמנה אבל אי גרסי' כיצד ורשב"ג לא פליג אלא מפרש דברי ת"ק לא שייך לומר וכן כו' שהיה מיקל עוד קולא אחריתי שהרי הוא אינו מיקל טפי מת"ק וק"ל:

ד"ה או שטמן בדבר הניטל וכו' והכא מיירי בכסוי כעין כלי חרס וכו' שהקדירה בלועה בתוכה וכו' לכאורה נראה שר"ל שהניח ע"ג הקדירה כיסוי כעין כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוך אותו כיסוי ועל הכיסוי מונח דבר שאינו ניטל ולפי זה צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס הוא ג"כ אינו ניטל בשבת דאל"כ מה בכך שהוא מובלע יגביה בידים אותו הכיסוי וינער ממנו הדבר שאינו ניטל המונח עליו אלא ודאי צ"ל שגם אותו הכיסוי שהוא כעין כלי חרס אינו ניטל בשבת וזה דוחק דהיכן מצינו כלי שהוא כעין כיסוי שיהא אסור לטלטל בשבת דלא גרע מהקדירה עצמה שמותר לטלטל וגם לא יתיישב הא דקתני אח"כ אם היה מקצתו מגולה דמה בכך שמקצתו מגולה אם היה אותו כיסוי אינו ניטל ונראה דהכי פירושו דהא דקתני וכיסה בדבר שאינו ניטל הוי פירושו שעשה מאותו דבר שאינו ניטל כעין כיסוי כמו שעושין כיסוי כלי חרס שהקדירה מובלעת בתוכו כמו כן עשה מאותו דבר שאינו ניטל כגון גיזי צמר וכיוצא עשה ממנו כעין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ואפי' יאחז הקדירה בדפנותיה וינערה לא יפול הכיסוי אא"כ יגביהנו בידים ממש וזה א"א כיון שהוא דבר שאינו ניטל וגם צ"ל שבתחתית מונח על גבי הקדירה איזה דף וכיוצא ועליו עשה מדבר שאינו ניטל כמין כיסוי והקדירה מובלעת בתוכו ולכך קתני אח"כ אם היה מגולה מקצתו נוטל ומחזיר וכו' ודו"ק:

דף נא:

בגמ' וקדירה ע"ג קדירה וכו' כך הוא בתוס' ולכך צריך לגרוס בגמ' לגירסת רש"י וקדירה על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם ומיחם על גבי קדירה ולפי הי"מ שכתב רש"י היה כתוב כך וקדירה על גבי קדירה וקדירה על גבי מיחם אבל לא מיחם על גבי קדירה ודו"ק:

בתוס' ד"ה אין מרסקין וכו' ופעמים שמתקרשים המים ויש ברד מעורב בהן וכו' כצ"ל:

דף נב.

בגמ' אמר ר' ירמיה בר אבא פליגי בה וכו' כצ"ל:

לאו למעוטי גמל בחטם סמי הא מקמי הא כצ"ל:

מאי יוצאים ומאי נמשכין וכו' ושמואל אמר יוצאין נמשכין כצ"ל:

אמר שמואל מחליפין היו לפני בית רבי כצ"ל:

מזין עליהם למימרא דבני קבולי טומאה נינהו והא תנן וכו' טבעת בהמה וכלים ושאר כל הטבעות טהורות וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אדרבה תסתיים דשמואל חוא דאמר וכו' דכל זה הוא מדברי שמואל פי' וא"כ אדרבא שמואל קאמר דדחי האי פשיטותא דר' ישמעאל בר' יוסי ולא אתא למעוטי אלא נאקה באפסר אבל גמל בחטם מותר:

ד"ה בבאין מנוי אדם וכו' אלא בשינוי מעשה כדמוכח בפ"ק דסוכה וכו' והא דלא מייתי התוס' ראיה ממתני' דהביא בשמעתין דקתני כל הכלים יורדים לידי טומאתן במחשבה ואין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה משום דמצינו למימר דלא איירי שאין עולין ליטהר מטומאתן שכבר נטמאו אלא לענין שלא יקבלו טומאה מכאן ואילך וק"ל:

ד"ה מזין עליהם וכו' והזה על הבהמה אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל:

ד"ה וטובלן במקומן וכו' אבל ברייש במה אשה דמיירי בדיני כלים ואשמועינן דין טבילת אשה פריך שפיר וכו' וליכא למימר דאגב דתני דיני אשה באיזה כלים תצא האשה בשבת אגב אורחיה אשמועינן שאר דינים דהיינו דין טבילה דא"כ לאשמועינן נמי שאר דיני אשה וק"ל:

דף נב:

בגמ' ודאצבע דא ודא אחת היא והתנן טבעת כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה והא איכא חציצה וכו' והר"ר פורת פי' והא איכא חציצה לפי שהוא דבוק בצואר הבהמה ולפי זה צריך לפרש הא דמשני בשרתכן קאי אשיר וכן הא דמשני במחוללין הוי פירושו שהשיר נעשה מעשה שרשרות שהמים יכולים לבא לשם בלא חציצה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה:

ד"ה היא של אלמוג וכו' והא יש בה בית קיבול וכו' כצ"ל:

ד"ה והתניא מחט בין נקובה בין אינה נקובה וכו' אלא אליבא דרבא פריך וכו' פי' דרבא אית ליה התם דמחט שניטל חורה או עוקצה כיון דלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ולכך ליכא לפרש האי ברייתא במחט שניטלה חודה:

בא"ד ותימה לר"י כיון דלא ידע המקשה וכו' בלאו הכי תקשה ליה לרבא וכו' ר"ל בלאו הך דהכא דקאמר דא ודא אחת היא תקשה ליה הך ברייתא לרבא דאמר דמדלענין טומאה לאו מנא הוא לענין טלטול שבת נמי לאו מנא הוא ובברייתא זו קתני דלענין שבת בין נקובה בין אין נקובה מותר לטלטל והוי מנא ולענין טומאה לאו מנא הוא אא"כ נקובה במאי מוקי לה לרב דלא אשכחן לדידיה דלא הוי מנא לענין טומאה ולענין שבת הוי מנא אלא בגולמי וכיון דהשתא לא ידע המקשה דמיירי בגולמי א"כ תקשה ליה הך ברייתא לרבא וק"ל:

דף נג.

בגמ' ומה התם דמשום תענוג שרי הכא דמשום צער וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ופוקקין לה וכו' ומוליד קול לכך פוקק וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה והוא שקשורה לו מע"ש וכו' הוי מלבוש אבל באינה קשורה הוי משוי ר"ל דכשהיא קשורה מע"ש ויצאה בו מע"ש מוכח שזהו מלבוש של החמור ואינו משוי אבל כשהיא קשורה לו בשבת ולא היתה מלבושו קודם זה אינו מוכרח שהוא לבושו של החמור א"כ הוי משוי ועוד יש לפרש וכו' דמחזי כמתכוין להוצאת המרדעת ר"ל דמחזי דאינו קושר המרדעת על החמור לצורך החמור אלא שהוא להוציא המרדעת לרה"ר וקשרה בו כדי להוציאו וק"ל:

ד"ה אילימא שאינה קשורה כלל פשיטא ולא בעי למיפרך דמריש שמעינן לה ר"ל דלא בעי למיפרך בלא פשיטא דסיפא הוי פירוש שאינה קשורה לו מע"ש דאי אינה קשורה לו כלל הוי משנה שאינה צריכה דזה שמעינן מדיוקא דרישא אלא ודאי הסיפא אתא לאשמועינן דאע"ג שהיא קשורה בו בשבת אלא שלא קשרה לו מע"ש אין יוצא בו לא רצה למיפרך הכי דאי לאו דקשה פשיטא הוה אמינא דפי' שאינה קשורה היינו שאינה קשורה לו כלל ואע"ג דזה שמעינן מרישא לא הויא משנה יתירה דדדך המשניות כן וכו':

בא"ד וי"ל דמרישא לא תפשוט דאדרבה ה"א דלהכי תנן בזמן שהיא קשורה לאשמעינן דאפי' קשורה לו בשבת וכו' פי' דהוה ניחא לן טפי לפרש מתני' דלגופא אתא לאשמועינן דהיינו היתרא דבזמן שהיא קשורה בו בכל אופן שהוא מותר לצאת בו מלפרש דלדיוקא אתא ולומר דוקא כשהיא קשורה בו מע"ש אבל אינה קשורה בו מע"ש אסור לצאת דסברא הוא יותר לפרש דאתא לגופא מלפרש דאתא לדיוק ודו"ק:

ד"ה מהו ליתן וכו' ואע"ג דשריא קרצוף וכו' פי' שמסרקים הבהמה במסרק:

ד"ה דשמעינן דקא מסיים וכו' ובריייתא דאוכף נמי קיימא כשמואל למאי דמשני כאן לחממה כאן לצננה ר"ל דאילו לרב דשרי טרסקל דלא הוי אלא לתענוג כ"ש דשרי ליטול האוכף כדי לצננה אבל להאי שינוייא דמשני התם אפשר דממילא נפיל אתיא האי ברייתא נמי כרב דאע"ג דרב מתיר אפי' טרסקל להניח מ"מ אוכף אינו מותר ליטלו משום כיון דאפשר דממילא נפיל אבל להניח אוכף אפשר דמותר ודו"ק:

דף נג:

בגמ' אמר מר ולא בקמיע אע"פ שהוא מומחה והא אנן תנן וכו' הא מומחה שפיר דמי מקשין התלמידים לפי מה דס"ד השתא דהא דקתני זה חומר בבהמה מבאדם קאי אקמיע מומחה למה ליה להמקשה לאתויי מתני' ולא בקמיע שאינה מומחה וכו' הוי ליח לאקשויי בקצרה מגופא דברייתא דקתני הברייתא זה חומר וכו' ר"ל דבהמה אינה יוצאה אפי' בקמיע המומחה ואדם יוצא בקמיע המומחה ומאי שנא בהמה מאדם ויש ליישב דאי לאו דאשכחנא במתני' דאדם מותר לצאת בקמיע המומחה גם המקשה לא היה עולה על דעתו לפרש דהא דקתני זה חומר בבהמה וכו' קאי אקמיע ועל כרחך היה צריך לפרש דקאי איתר דברים דקתני בברייתא והכי פריך והא אנן תנן ולא בקמיע וכו' הא מומחה שפיר דמי וא"כ ממילא הא דקתני בברייתא זה חומר בבהמה וכו' קאי מסתמא אקמיע ומאי שנא בהמה מאדם ודו"ק:

אמר מר לא יצא הזב וכו' ולא העזים וכו' הא דמיהדק הא דלא מיהדק הצעת הפשט הוא כן דרב יהודה הוא דמשני הא דמיהדק הא דלא מיהדק נקט לה מסברת עצמו משום דליכא תנא דלישרי מירי דלא מיהדק דאפי' ת"ק דמתני' דקתני יוצאות העזים וכו' ע"כ איירי במיחדק דאי לא מיהדק פשיטא דאסור א"כ לדידיה אתו הברייתות תרווייהו כת"ק והיינו אליבא דחד תנא שכתבו התוס' דהיינו ת"ק אבל אין לפרש דר"ל דהאי חד תנא הוא ר' יוסי דמתני' דהא לר' יוסי אפי' מיהדק אסור משום משוי דאיהו לא חשיב ליה לבוש ואוקימתא זו נראה דוחק ואין סברא דהברייתות דתנא חדא יוצאות וחדא אין יוצאות דאתא למימר דדוקא היכא דמיהדקי יוצאות והיכא דלא מיהדקי אינן יוצאות אין זה תלוי בדין יציאת העזים דכל מידי דעלמא אין יוצאין במידי דלא מיהדק משום גזירה דאתי לאתויי וכן לעיל בדף נ"ג גבי מרדעת החמור פריך אילימא שאינו קשור כלל פשיטא דלמא נפלה וכו' ולהכי הקפיד עליו רב יוסף וקאמר תנאי שקלת מעלמא הא איכא תנאי במתני' דפליגי מצר הלבשת העזים גופייהו דת"ק דמתני' מתיר משום דאקרי לבוש העזים ולא הוי משוי ור' יוסי אוסר משום דמקרי משוי ואפי' אי מיהדק אסור מטעם משוי והיינו נמי פלוגתא דהברייתות דלעיל דחדא כת"ק דמתני' דהוא ר"מ דסתם מתני' ר"מ וחדא כר' יוסי ואיבעית אימא הא והא ר' יהודה ולא מטעמא דמיהדק כדקאמרת אלא כאן ליבש דבליבש ליכא משוי וכאן ליחלב ואיכא ביה משום משוי כדפי' רש"י וזה טעמו של רש"י ששינה כאן פירושו ממה שפי' במתני' דלעיל דבמתני' פי' לחלב משום דלא מיהדק וכאן פי' הטעם משום משוי משום דא"כ תקשה היינו שינוייא דרב יהודה ולפי פירושו של הר"ר יוסף פורת שכתבו התוספות שפירש דברי רב יהודה הא ליבש דמותר משום דמיהדק הא ליחלב דאסור משום דלא מיהדק צריך לומר דאיכא בין שינוייא דרב יוסף לשינוייא דרב יהודה דאלו לשינוייא דרב יהודה אוקמי התרי ברייתות כת"ק דמתני' דת"ק נמי מודה דהיכא דלא מיהדק אסור ודין דלא מיהדק אינו תלוי בדין יציאת העזים כמו שכתבנו למעלה ולהכי מוקי רב יוסף בשינוייא בתרא הא והא כר' יהודה כאן ליבש כאן לחלב פי' דבלחלב אפי' כי מיהדק אינו יוצא דאי אפשר למיהדק שפיר כיון שרוצה לחלב והשתא אתי שפיר הא דתני הברייתא העזים אינן יוצאות בכיס שבדדיהם דאיירי לחלב דשייך דין זה גבי עזים דכיון דרוצה לחלב אפי' במיהדק אסור משום דלא מיהדק שפיר כנ"ל ודו"ק וראיתי מי שפי' שיטה זו גם רש"י והתוס' בדרך זר ורחוק גם פי' האוקימתא דרב יהודה דמוקי הא דמיהדק והא דלא מיהדק כוונתו דאוקים תרווייהו כר' יהודה דמתני' וזה דבר שאיגו דא"כ מה בין אוקימתא דרב יהודה לבין אוקימתא דאיבעית אימא דרב יוסף ויתר הבטולים שאין להאריך בהם:

ברש"י ד"ה ומשום צער ואפ"ה לבהמה לא וכו' כצ"ל:

ד"ה לא דגמר וכו' וסיכה ופירכוס משום תענוג וכו' כצ"ל:

ד"ה גסין גדולים וכו' ומסרטין דדיהן הוא סוף דבור ותיבת וסרטו הוא נמחק:

דף נד.

בגמ' כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהיאך וכו' כצ"ל:

מאי ארץ כבול אמר רב הונא שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל:

ברש"י ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר ולחלב אסור כצ"ל:

בתוס' ד"ה רב אמר ליבש מותר וכו' דאיכא דמפכי להו פי' דמפכי דר' יוסי לר' יהודה לכך איצטריכו רב ושמואל לפרש בהדיא כל אחד דעתו:

ד"ה הלכה כר' יהודה וכו' וד"ה אמר רב הלכה כת"ק וכו' הכל דבור אחד:

בא"ד ולא נקיט ר' יוסי וכו' מקשין התלמידים לישני נמי כדלעיל משום דאיכא דמפכי ר' יוסי לר' יהודה וכ"ת א"כ ברייתא נמי דלמא מפכי דר"י ב"ב לדברי ת"ק זה אינו חדא בשביל דאיכא דמפכי במתני' ר"י ור' יוסי ליהפכו נמי דברי ת"ק ור"י ב"ב דברייתא ועוד דלישנא דר"י ב"ב אינו נופל כ"א על דברי ת"ק וא"כ נצטרך לשנות כל לשון הברייתא וליתני הכי העזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב דברי ר"י ב"ב והכ"א כך הלכה אבל מי מפיס וכו' ואין זה שיטת הגמ' דכל היכא דאמרי' דלא מסיימי התנאים אין משגיס שום לשון של המשנה או ברייתא אלא שמהפכים שמות התנאים ונראה דס"ל להתוס' דאין דרך להעמיד דברי תנא דברייתא במקום שתנאים דמתני' פליגי ביה ואם איכא דמפכי הל"ל הלכה כמ"ד דבין ליבש בין ליחלב אסור כדלעיל מיניה לכך צריכין התוס' לומר דר' יוסי ור"י ב"ב אינם בשיטה אחת ושמואל פסק הלכתא כר"י ב"ב ולא כר' יוסי דאוסר אפי' במקום שאין עושין כלל אלא ליבש:

בא"ד ור' יוסי אוסר משום דלמא נפיל תמיה לי דלא משמע מתוך המשנה ולא מתוך הסוגיא שיהא טעמו של ר' יוסי משום דחיישינן דנפיל אלא אפי' היכא דמיהדק שפיר אסר ליה ר' יוסי מטעם משוי דלא חשיב ליה מלבוש של עזים ועוד דהא משמע מכל הסוגיא דבליבש לא שייך למגזר דלמא נפיל ואתי לאתויי ואי לא מסתפינא אמינא דטעות נפל בספרים וכצ"ל ור' יוסי אוסר משום משוי:

בא"ד ר"ת גריס אמר רב הלכה כת"ק וכו' והד"א ופי' הלכה כת"ק הוא ת"ק דברייתא דאתי כר' יהודה דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב וכן כי אתא רבין אמר ר' יוחנן הלכה כת"ק פי' כת"ק דברייתא דהוא ר"י ובאשר"י גורס ואמר שמואל הלכה כר"י בן בתירא ורב אמר הלכה כת"ק וכן כי אתא רבין וכו' הלכה כת"ק וגירסא זו מתיישבת יותר דמשום דשמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא דברייתא עני בתריה רב ואמר דאין הלכה כר' יהודה בן בתירא אלא כת"ק דברייתא אבל לפי גירסת התוס' דגרסי מתחלה אמר רב הלכה כת"ק והדר גריס ושמואל אמר הלכה כר' יהודה בן בתירא יש להקשות כיון דרב פסק הלכה כר' יהודה דמתני' דאמר יוצאות צרורות ליבש אבל לא ליחלב הוי ליה למימר הלכה כר"י דמתני' ולמה ליה למימר הלכה כת"ק דברייתא וק"ל:

ד"ה והתנן אדם מותר עם כולן וי"ל דה"ק וכו' והא דקתני ובלבד שלא יכרוך בחול קאמר כצ"ל:

בא"ד כדאוקימנא לעיל ולא בשמן שריפה דאיירי ביו"ט פירוש כמו דלעיל פ' במה מדליקין דכל מתני' דפירקין איירי בשבת וקתני בה ולא בשמן שריפה סתמא ואפ"ה אוקימנא לעיל (שבת דף כ"ג) דאיירי ביו"ט ה"נ הא דקתני ובלבד שלא יכרוך אע"ג דקתני לה גבי מילי דשבת לאו אשבת קאי אלא אחול ומשום כלאים:

בגמ' כדי שלא יעלו עליהן הזכרים מאי משמע דהאיך וכו' כצ"ל:

מאי ארץ כבול אמר ר"ה שהיו בה בני אדם וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ואיכא דמתני להא דשמואל וכו' דליבש מותר וליחלב אסור כצ"ל:

דף נד:

רש"י בד"ה מתנו בכולי סדר דמועד כו' ארבעתן יחד חלופי ר' יוחנן יש מחליפין ר"י וכו' כצ"ל ומלשון רש"י משמע שהוא מפרש מתני בכולי סדר דמועד וכו' פירוש דכל האי זוגא ארבעתן יחד הוי מתנו כל סדר מועד והדר קאמר שיש מחליפין ר' יוחנן ומעיילים רבי יונתן:

בתוס' ד"ה רב ור' חנינא וכו' פי' מתנו הך שמעתא וכו' ר"ל הך שמעתא כל שאפשר למחות לאנשי ביתו וכו' והשתא פסק הגמ' למלתיה וכו' וזהו שלא כפי' רש"י וק"ל:

דף נה.

בגמרא ומיד והנה ששה אנשים באים וכו' לפי גירסא זו דקאמר ומיד וכו' משמע דקאי אדלעיל דהיינו לאחר שאמר הקב"ה וממקדשי תחלו על זה קאמר ומיד והנה ששה אנשים אבל יש לתמוה דהא האי קרא והנה ששה אנשים כתיב קודם האי קרא דיהתותית תיו על מצחות האנשים וגו' ועוד מאי קאמר ומיד וכו' הא כבד כתיב וממקדשי תחלו ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית דמשמע מיד שאמר הקב"ה וממקדשי תחלו דהיינו הצדיקים עשו כן והתחילו באנשים הזקנים הצדיקים ואי לא מסתפינא אמינא דטעות סופר הוא הא דכתיב בספרים ומיד והא דקאמר והנה ששה אנשים ענין בפני עצמו הוא ודו"ק:

בתוס' ד"ה ועל הרשעים וכו' היינו בצדיקים גמורים ר"ל אבל לא כתיב בקרא כלל שצוה לרשום תיו על מצחות הרשעים:

ד"ה קצף אף וחימה וכו' ואההיא דע"ז קשה וכו' עיין מה שכתבתי ע"ז בפ"ק דמס' ע"ז:

דף נה:

ברש"י ד"ה אחת של שכינה וכו' מלשון רש"י משמע שהיה לו מטה אחת של שכינה בכל אהל ואהל בפני עצמו אבל בספר ח"ש משמע שהוא מפרש בענין אחר והביא רש"י שבפי' החומש אבל ל"נ כאשר פירשתי ופי' דהכא אינו כפירש"י דחומש ודו"ק:

ד"ה והא כתיב מעבירים אמר רבא בריה דרב יהושע מעבירם כתיב קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן וכו' נראה לי דר"ל כי בשלמא אי לא היה נזכר שום שם חכם בתירוץ זה אלא סתמא מעבירם כתיב הוה אמינא בפשיטות דטעות הוא דהוה אמינא דאיזה תלמיד טועה ראה דפריך גמ' מישכבון ומבניי ותירץ ישכבן כתיב בני כתיב הוסיף גם הוא מעבירם כתיב אבל השתא דנזכר השנויא בשם חכם קשה לומר דטעות הוא דא"כ היאך טועה להזכיר שם חכם זה שלא נזכר מקודם בענין זה לכך כתב רש"י קשה בעיני שם החכם הנזכר כאן ר"ל קשה בעיני שנזכר כאן שם חכם כי אומר אני שטעות גדול הוא ול"ג להא מלתא וכו' אלא שקשה עלי שנזכר כאן שם החכם וק"ל וראיתי מי שמפרש שרש"י ר"ל שקשה בעיני שם הכם הנזכר כאן שהוא רבא בריה דרב יהושע ולא מצינו שם זה בגמ' אבל פי' זה נראה בעיני דחוק דמה לו לרש"י לדקדק בשמות האמוראים ועוד היאך נמשך לזה מ"ש רש"י אח"כ כי אומר אני שטעות גדול הוא וכו' כי מה ענין זה לשם חכם לפי פירוש זה ומה נתינת טעם זה למעלה וק"ל:

דף נו.

בתוס' ד"ה רק בדבר אוריה החתי קשה הא איכא מעשה דהסתה ברייש פ"ב דיומא וכו' כצ"ל:

דף נו:

בתוס' ד"ה אלא מעתה אז יבנה יהושע וכו' ואומר ר"י דמ"מ פריך מדלא כתיב שביקש לבנות אלא יבנה ש"מ שר"ל שבנה כההוא דיהושע וכו' כצ"ל ור"ל דהמקשה פריך דמנא ליה לדרוש לשון יבנה שביקש לבנות דכיון דמצינו גבי יהושע דכתיב יבנה והאמת הוא שבנה אלא שמלשון יבנה דמשמע לעתיד דרשינן שמרמז ג"כ לתחיית המתים אבל מ"מ האמת הוא שעתה בנה מזבח א"כ ה"נ הכא אין לנו לדרוש שלא בנה (אלא) אית לן למימר שבנה באמת ולשון יבנה דהוא לשוי עתיד אתי לשום דרשה דעלמא ודו"ק:

דף נז.

בגמ' למעוטי מאי אילימא למעוטי דצואר כו' והא דלא משני דאתי למעוטי חוטין שבאזניהן חדא דמשמע ליה דדומיא דחיטים דבראשיהם דאיירי בכרוכין ולא בתלויין אתי למעוטי דהיינו בכרוכין בצואר ועוד דאי חוטין התלויין באזניהם אתי למעוטי מאי קמ"ל ממתני' דמייתי בסמוך שמעינן לה דקתני הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהם וכו':

שם ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקים שבצואריהן אמאי לא פי' דבשלמא אי אמרי' אשה חונקת עצמה וחוצצין אתי שפיר דאין יוצאין בחבקין משום דלמא איתרמי לה טבילה של מצוה ותצטרך לפותחה ואתי לאתויי ר"א ברה"ר:

ברש"י ד"ה דמיטנפי וכו' ואע"ג דלענין איהדוקי לא חייצי וכו' פי' דאפי' להאי לישנא דמטנפי מ"מ מודה הוא דלענין חציצה לא חייצי כיון דלא מיהדק דבהא לא שייך לאפלוגי דהא עינינו רואות שנכנסין המים לתוכו:

בא"ד ואי אתית למימר דההוא חוצץ דהתם לא דק בלישניה וכו' פי' וכי תימא טעמא דרובו ומקפיד דלא עלתה לו טבילה לא הוי מטעם חציצה אלא אפי' היכא דהמים נכנסין לתוכו אפ"ה לא הוי טבילה משום דכך היא הלכה למשה מסיני דכל דבר המקפיד מעכב הטבילה:

בתוס' ד"ה במה וכו' ולא בחוטי צמר וכו' ה"נ יש איסור בסתירת קליעה פי' ולכך כל אשה שצריכה לטבול בשבת היא סותרת קליעת שעריה מע"ש ומוציאה החוטים הקלועים מתוכן וכל אשה שלא סתרה קליעת חוטין מע"ש בודאי לא צריכה לטבול בשבת וק"ל ועיין באשר"י:

בא"ד דאם יהא זכור שבת וכו' ואם לא זכור וכו' לא יועיל פי' אבל בדברים שדרכן לשלפי ולמחוי או שצריכה להסירם משום חציצה חששו שמא יזדמן לה טבילה של מצוה או אם הוא תכשיט חיישינן שתשליף אותו כדי להראותו לחבירתה פתאום ותשכח אז שהוא שבת ואתי לאתויי ולכך אסרו לצאת בהן כלל מתחלה שכל אדם יודע בכניסת שבת ולא תלבש אותו כלל וכי תימא א"כ ה"נ בכל דבר ודבר שיכול להתירו ולקשרו בשבת לא יגזרו על ההתרה והקשירה אלא יגזרו ג"כ חכמים שלא לצאת בו בשבת משום שמא יתירנו בשבת פתאום וישכח אז שהוא שבת ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר י"ל כיון שאין רגילות הוא להתירו ולהסירו בשבת לא רצו לגזור ולאסור לצאת ולא דמי לתכשיטין או לדברים שחוצצין שרגילות ודבר מצוי הוא להסירן משום דאשה שלפה ומחויא וכן כשתזדמן לה טבילה של מצוה על כרחה היא צריכה להסירו אם הוא דבר שחוצץ ולכך אסרו חכמים לצאת כלל בשבת ודו"ק:

דף נז:

בתוס' ד"ה תניא נמי הכי וכו' מדתני וסרביטים הקבועים בה ודרך לקבוע איפזיינו בסבכה וכו' ואע"ג דבמתני' דידן נמי קתני ולא בטוטפת ולא בסרביטים בזמן שאינן תפורים דהיינו מחוברים וא"כ מאי איצטריך לאתויי סייעתא מהברייתא ליסתייע ממתני' גופא י"ל דבמתני' אינו מפורש במה הן תפורין אבל בברייתא משמע שקבועים בסבכה דהיינו המצנפת שבראשה ואין דרד חומרתא דקטיפתא לקבוע בסבכה וק"ל:

ד"ה אי כבלא דעבדא תנן ולקמן פירש"י דכבול דסיפא מודו כ"ע דכיפה של צמר וכו' פי' דלקמן תנן יוצאה אשה בכבול ובפאה נכרית בחצר ומפרש בגמ' משום שלא תתגנה על בעלה ופי' רש"י דכבול דסיפא כ"ע מודו דלא הוי פירושו כבול דעבדא אלא כיפה של צמר של אשה ופירש"י כן משום דקשיא ליה דאי הוי פירושו כבול דעבדא מפני מה התירו לצאת בו בחצר הא כל דבר שאסרו לצאת בו ברה"ר אסרו כ"ג לצאת בו בחצר כדלקמן דהא בכבול דעבדא התם לא שייך טעמא דלא תתגנה ואפי' מ"ד דכבול דרישא דקתני בה אין יוצאין ברה"ר איירי בכבול דעבדא מ"מ כבול דסיפא דקתני יוצאת בחצר איירי בכיפה של צמר אבל כבול דעבדא אין ה"נ דאפי' בחצר אסור לצאת והא דקתני רישא ולא בכבול לרה"ר לאו דוקא ואפשר דלפירש"י מ"ד כבול דעבדא לא גריס ברישא ברה"ר או נקיט ברה"ר משום דאיכא כבול דהיינו כיפה של צמר דמותר בחצר לכך מקשין התוס' הא משמע הכא דמ"ד כבול דעבדא תנן שרי כיפה של צמר אפי' ברה"ר וא"כ קשיא למה איצטריך כלל למתני סיפא דכבול דהיינו כיפה של צמר לכ"ע מותר לצאת בחצר הא אפי' ברה"ר שרי ואם גם למ"ד זה הגירסא רישא ברה"ר קשה ג"כ למה נקט ברישא ברה"ר דמשמע דיש כבול דאינו אסור אלא ברה"ר ומותר בחצר והא ליתא דממ"נ אי כבול דעבדא אפי' בחצר אסור ואי כיפה של צמר אפי' ברה"ר מותר למ"ד זה והתוס' מקשין הכל על פירש"י בין מן הסיפא בין מן הרישא וק"ל:

ד"ה אין בו משום כלאים וכו' ואומר ר"ת וכו' הכא משמע מדברי ר"ת דכל שאינו שוע טוי ונוז והוא קשה מותר אפי' ללבוש בהעלאה וכן אפי' דבר שהוא שוע טוי ונוז והוא קשה שרי דוקא להציע כיון דהצעה הוי דרבנן אבל דבר שהוא שוע טוי וגוז בהעלאה אסור אע"ג שהוא קשה אבל ביומא פירשו שם התוס' בשם ר"ת בענין אחר וע"ש:

בא"ד השיב ר' יצחק שאם יש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן דברי התוס' אינן מדוקדקים דבתחלת דבריהם משמע דאינו אסור אלא היכא שיש בתוכן בלאי בגדים של צמר ושל פשתן אבל של בגדי צמר לבד אינו אסור ובסוף דבריהם משמע דדוקא כשיש בתוכם גיזי צמר אז דוקא שרי וצ"ל דר"ל דבשיש בתוכן בלאי בגדי צמר וגם בגדי פשתן אז אסור אפי' היכא שתפורין בין שני בגדים של משי או של צמר גפן אבל אם הבגדים שהם למעלה ולמטה הוא של פשתן אפי' אין בתוכן כי אם בלאי בגדי צמר או אם הבגדים שלמעלה ולמטה של צמר אפי' אין בתוכן כ"א בגדי פשתן הוא אסור אבל אם יש בתוכן גיזי צמר אע"ג דהב' בגדים של מעלה ושל מטה הן של פשתן הוא מותר ודו"ק כן נמצא בפוסקים:

ד"ה ואין מטמא בנגעים וכו' ואומר ר"י דמטמא במת ושרצים בק"ו וכו' איסטמא שטמא בזב דשייך ביה מרדס וכו' ולפי זה צ"ל דהא דבעינן לקמן במת ושרץ טוי וארוג היינו דוקא בדבר שאינו ראוי למדרס וק"ל:

דף נח.

בגמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ומי אמר שמואל הכי וכו' השתא שסובר המקשה דלשמואל כבלא דעבדא שרי אינו רוצה לומר שיפרש שמואל כבול דמתני' בכבלא דעברא א"כ במאי נקיט שמואל למתני' אי בכיפה של צמר הא קאמר לעיל דלמ"ד כיפה של צמר אסור כ"ש כבלא דעבדא וצ"ל או שהמקשה סובר ששמואל מפרש כבול דמתני' במלתא אחריתי או שיפרש לה בכיפה של צמר ולית ליה דכ"ש כבול דעבדא דבכיפה של צמר דהוה תכשיט ואשה שלפא ומהויא ואתי לאתויי ארבע אמות ברה"ר לכך אסור משא"כ בכבול דעבדא וק"ל:

בתוס' ד"ה והאמר שמואל וכו' דניחא ליה לאוקמי בדעבד איהו וכו' וכי תימא מ"מ יש להקשות מאי ס"ד דהמקשה הא ודאי יש לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו י"ל דהמקשה נמי היה נראה לו דוחק לאוקמי מתני' בחותם שבכסותו דוקא דסתמא קתני ולא בכבול וק"ל:

ד"ה במאי אוקימתא להא דשמואל וכו' דבצואדו ליכא למיחש דלמא פסיק ליה בידים וכו' נראה דהאי פסיק ליה בידים שכתבו התוס' אין רצונם לומר שישבור החותם בידים דאי ישבור מה בכך הא כיון דבחותם של טיט איירי כיון שנשבר לא שוה כלום ולמה ליה לאתויי בידים:

ד"ה לא תצא בהמה וכו' דהא לעיל מפרש דזוג אסור משום דמחזי כמאן דאזיל לחינגא כו' ואם תקשה לך דהכל טעמא מאי דלמה ליה לגמ' לעיל בפ' במה בהמה טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה דאסור מטעם דלמא מפסיק כמו גבי חותם דאיכא למימר דמטעם זה אסור זוג גבי בהמה אפי' היכא דליכא למיחש דמיפסיק כגון היכא דארוג אלא שלפי זה צ"ל דחותם דקתני גבי בהמה לא בצואדה ולא בכסותה איירי דוקא היכא שאינו ארוג דאי אפי' בארוג דגזרו אטו שאינו ארוג כמו גבי עבד כמו שכתבו התוספות בסמוך ד"ה הכא במאי עסקינן דמחי א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמה ליה לגבי זוג טעמא דמחזי כמאן דאזיל לחינגא תיפוק ליה מטעם דלמא מיפסק דאסור באדוג כמו גבי חותם אלא ודאי על כרחך צדיך לומר דגבי בהמה לא אסרו חותם אלא היכא שאינו ארוג דוקא ויש לדקדק דמאי שנא גבי עבד דגזרו בחותם אפי' בארוג אטו שאינו ארוג ונ"ל דדוקא גבי עבד איכא למיגזר טפי דלמא מפסיק ואתי העבד ונופה לאתויי מחמת אימת רבו משום פסידא לכך לא חילקו בין ארוג בין לא ארוג אבל גבי בהמה דהחשש הוא דלמא מיפסק ואתי בעל הבהמה לאתויי ואינו מצוי כל כך שיהיו הבעלים אצל הבהמה כשיפסק דאתי לאתויי ועוד דמסתמא חותם של בהמה אינו חשוב כל כך ואין הבעלים מקפידין עליו כל כך משום פסידא ולכך לא גזדו אלא היכא דאינו ארוג ודו"ק:

ד"ה מ"ש זוג שבצואדו וכו' ולמאי דמוקי בגמ' באריג בכסותו וכו' פי' לקמן מוקי רבא ההיא מתני' דבני מלכים יוצאים בזוגים וכו' באריג בכסותו ועיין לקמן (שבת דף ס"ו:)

ד"ה הב"ע דמחי וכו' עד ואינה יכולה ליפול אלא ע"י חתיכה הוא סוף דבור ואח"כ מה"ד כדרב הונא וכו':

דף נח:

בגמ' במאי אוקימתא בדלית ליה עינבל וכו' אי דלית ליה עינבל מי מקבל טומאה כו' דברי המקשה נראים כסותרים דהא לעיל מזה פריך גבי בהמה אי לאו מנא הוא עינבל משוי ליה מנא וצריך לחלק בין כלי דבהמה לכלי דאדם ולעיל קאי אכלי דבהמה ודו"ק:

בתוס' ד"ה אין כדר' שמואל וכו' דחשיב ליה כלי תשמיש דאדם משום דבעי ליה לקלא וכו' פי' ואפ"ה איצטריך ר' שמואל קרא להכי למילף מיניה דמידי דליכא ביה תשמיש אחר אלא דבעי ליה לקלא דמקרי כלי תשמיש בשביל הקול ודו"ק:

ד"ה מתיב רבא הזוג והעינבל חיבור פי' בקונטרס מדקרי ליה חיבור ש"מ דכי נתפרדו הוי כלי שניטל מקצתו וכו' וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא וכו' הפשט הוא מבואר שרש"י מפרש דאביי תירץ דאע"ג דהשתא שניטל העינבל לא חזי למידי מ"מ כיון דהדיוט יכול להחזירו חשוב כאלו עדיין שלם ולא חשיב ניטל מקצתו לענין שמקבל טומאה או לענין שאם נטמא כבר קודם שניטל העינבל דלא פרחה ממנו הטומאה כדין כלי שנשבר ופריך ליה רבא הזוג והעינבל חיבור מדקרי ליה חיבור משמע דכל זמן שנפרד ולא נתחבר לא חשיב שלם אלא הוי כלי שניטל מקצתו אע"ג דהדיוט יכול להחזירו וכי תימא הא דקתני הזוג והעינבל חיבור אינו רוצה לומר דכשנתחבר אלא רוצה לומר שגם בעודו עדיין נפרד השיב כאלו הוא מחובר והא תניא מספורת של פרקים וכו' וההיא דמספורת מיתני' גבי ההיא דהזוג והעינבל וכמו שההיא דמספורת איירי במחוברים דוקא ה"ה ההיא דהזוג והעינבל איירי נמי במחוברים דוקא אבל כל זמן שהן נפרדין חשיב כלי שניטל מקצתו כך היא שיטת רש"י ולהכי מקשו התוס' וקשה לר"י הא מעיקרא נמי הוה ידענא וכו' מה שפי' נמי והתניא וכו' גבי ההיא וכו' ר"ל דההיא דמספורת מיתני' גבי ההיא דהזוג והעינבל וכו' לא עיין וכו' לכך פי' הרר"י פורת שיטה אחדת דהיינו שהמקשה הבין מדברי אביי דס"ל דאע"ג דהשתא כשהם פרודין בלא עינבל לא חזי למידי וא"כ אפי' כל אחד בפני עצמו אינו ראוי לקבל טומאה מ"מ הואיל והדיוט יכול להחזירן חשובין כאלו הן מחוברין ואפי' אם לא נגעה טומאה כ"א באחד מהן כגון בעינבל נטמא גם הזוג אפי' היו פרודים בשעה שנגעה הטומאה בעינבל ועל זה מתיב רבא הזוג והעינבל חבור פי' אם נגעה הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אע"ג שלא נגעה בו הטומאה דכיון שהשני מספריים מחוברים חשובים ככלי אחד וה"מ דוקא כשהן מחוברים אבל כשאינן מחוברים אם נטמא זה לא נטמא זה וכ"ת ה"ק אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי פי' והא דקתני הזוג והעינבל חבור ר"ל אפי' כשהן נפרדין הוי כאלו חן מחוברים ואם נגעה טומאה באחד מהן נטמא גם השני מטעם הואיל והדיוט יכול להחזירו דהיינו כאביי והתניא מספורת של פרקים והתם בהדיא קתני ברישא דכשאינן מחוברים מקבל כל אחר טומאה בפני עצמו פי' אם נגע הטומאה באחד מהן לא נטמא השני וכשהן דוקא מחוברין הוי חבור לטומאה פי' ואם נגע הטומאה באחד מהן נטמא גם השני אבל לא להזאה וכדפי' רבא דבשעת מלאכה הוי חבור מן התורה ושלא בשעת מלאכה הוי חבור מדרבנן גזירה אטו שעת מלאכה אכל כשהן עדיין פרודין אם נטמא זה לא נטמא זה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירו וקשה לאביי זו היא שיטת התוס' ואע"ג שדברים פשוטים הם לכל מי שיש לו עיון בתוס' מ"מ כתבתי זאת מחמת שראיתי הפירושים הנדפסים חדשים מקרוב באו וראיתי שפירשו דברי התוס' ורש"י בדרך זר ורחוק ובדרך שאינו נכון ע"כ כתבתי זאת שלא יטעו אחריהם:

ד"ה מתיב רבא וכו' וד"ה וכי תימא וכו' וד"ה אלא אמר רבא הואיל וכו' הכל דבור אחד ותיבת וכי תימא הנרשם בדבור השני ותיבת אלא הנרשם בדבור השלישי הם טעות סופר וכצ"ל אלא דניחא ליה לאקשויי וכו' לאביי דאיירי נמי בזוג ועינבל והתניא מספורת של פרקים וכו' ואם נטמא זה לא נטמא זה דלא חייש למה שהדיוט יכול להחזירו אמר רבא הואיל ויכול להקישו וכו':

ד"ה אלא אמר רבא וכו' פי' הקונטרס דטומאה לא פרחה ממנו כשנפרד משמע שר"ל דמכאן ואילך לא מקבל טומאה דברי התוס' תמוהים דאדרבא בכל פירש"י דשמעתין משמע מדבריו שהוא מפרש דהא דקתני נטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהם דאיירי בין לענין שאם כבד נטמאו קודם שנטלו עדיין הן בטומאתן ואם נטלו קודם שנטמאו מקבלים טומאה מכאן ולהבא וכן בסוף הסוגיא כתב רש"י נטלו ענבליהן בין לפני טומאה בין לאחר טומאה וכו' ודו"ק:

בא"ד והר"ם הביא ראיה מחמת שתפרה וכו' פי' כשעדיין חדשה ולא גמר כל התפירה אלא ששייר אפי' פחות ממוציא רימון טהורה ואע"ג דחמת ישנה ושלימה שכבר נגמרה מלאכתה רק שנקרע אח"כ פחות ממוציא רימון מקבל טומאה א"כ גבי זוג נמי אע"ג דכשלא היה בו עינבל מעולם לא מקבל טומאה מ"מ כשהיה בו עינבל רק שניטל אח"כ מקבל טומאה ולא היה יכול להביא ראיה בקצרה לסתור דברי רש"י מהא דחמת שנקרעה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה דדלמא גבי המת גם כשתהיה חדשה ושייר בה מתחלה פחות ממוציא רימון מקבלת טומאה גם בכאן כתב אותו מפרש בדברי התוס' דברים שאינם נכונים:

דף נט.

בא"ד ולא איצטריך כלל לטעמא דהקשה אלא לענין לקבל טומאה וכו' דהאי טעמא דהדיוט יכול להחזירו לא מהני לקבל טומאה כדקתני התם החזירוה מקבלת טומאה וכו' ר"ל דמשמע הא כל זמן שלא החזירוה דהיינו חזרו וחברוה אינה מקבלת טומאה ויש לדקדק למה לא מותיב מינה רבא לאביי להוכיח משם דכל זמן שלא חברה אינה מקבלת טומאה דהא אביי לענין קבלת טומאה איירי כמו שמפרשין התוס' הכא וי"ל דלא היה יכול רבא למותיב משם לאביי משום שהיה יכול לתרץ

דשאני התם דאיירי שכבר נגנבה או נאבדה או שחלקוה אחים דבטלה מתורת כלי לגמרי ולא היתה סופה להחזירה ולכך אינה מקבלת טומאה עד שיחזרו ויחברוה ועוד שהיה יכול לפרש הא דקתני החזירוה מקבלת טומאה וכו' לא הוי פירושא שהחזירוה וחברוה אלא שחזרו האחים והביאו החלקים זה לזה או הגנב החזיר מה שגנב ואז מקבלת טומאה מכאן ולהבא אע"ג שעדיין לא חברוה מטעם שהדיוט יכול להחזירה אבל השתא דמותיב רבא מהיא דהזוג ומההיא דמספורת והוכיח משם דכל זמן שלא חיברן לא הוו חיבור לטומאה ולא חיישינן להא דהדיוט יכול להחזירה לענין קבלת טומאה מפרשינן נמי השתא הא דקתני התם החזירוה מקבלת טומאה מכאן ולהבא הוי פירושו נמי שהחזירוה וחברוה דוקא אבל לא חברוה אע"ג דכל החלקים הם כאן והדיוט יכול להחזירה אין מקבלת טומאה ודו"ק ועדיין יש לדקדק כיון שכתבו התוס' דאליבא דכ"ע לענין טומאה שהיתה עליה שלא תפרח מהני שפיר טעמא דהדיוט יכול להחזירה א"כ מאי מותיב רבא לאביי דלמא הא דקאמר אביי טעמא הואיל והדיוט יכול להחזירה היינו משום דאיהו מפרש הא דקתני ניטלו ענבליהם עדיין כו' איירי דוקא לענין שאם כבר נטמאו אין הטומאה שהיתה עליהן פורחת מהן ולא איירי אביי לענין קבלת טומאה מכאן ולהבא וי"ל דס"ל לרבא דמסתמא מפרש אביי סיפא דמתני' דלעיל דומיא דרישא דקתני אין להם ענבל טהורים דעל כרחך הוי פירושא טהורים מלקבל טומאה משום דעדיין לא נגמר מלאכתן וא"כ ד"ה הא דקתני ניטלו ענבליהן עדיין טומאתן עליהם איירי נמי לענין קבלת טומאה וא"כ אביי נמי הוי בעי למימר דמשום דהדיוט יכול להחזירה מקבלת טומאה מכאן ולהבא ולכך פריך רבא שפיר ודו"ק:

דף נט:

בגמ' א"ל רב שמואל בר וכו' לרב יוסף בפירוש אמרת לן משמיה דרב כלילא שרי כתב הרא"ש והיינו כרב אשי דמתני לקולא וכו' וא"כ לפי זה הא דאמר רבא משמיה דרב דכלילא שרי היינו בדארוקתא אבל בדניסכא ס"ל לרב דאסור אפי' לרב יוסף:

קמרא שרי וכו' מידי דהוה אטלית מוזהבת פי' דלא מקרי משוי אלא תכשיט ולמשלף ולאחויי נמי לא חיישינן כדפירש"י וכן מידי דהוה אאבנט של מלכים הוי נמי פירוש דלא הוי משוי:

בתוס' ד"ה מאן דרכה למיפק בכלילא וכו' דוקא בכלילא שרי שמואל פי' לאשה חשובה אבל שאר תכשיטים דגם שאר נשים דרכן למיפק בהו ואתי למשלף ואחויי ולכך אסורות ג"כ גם לנשים חשובות:

בא"ד ומה דחק לומד כן וכו' ר"ל אם איתא דשמואל דשרי כלילא לאשה חשובה שרי נמי כל תכשיטים א"כ על כרחך צ"ל דהסברא היא דעד כאן לא אסרו חכמים אפי' לאשה חשובה אלא דוקא בעיר של זהב שהוא כלי חשוב ביותר והוא דבר חדוש ולכך אפי' באשה חשובה איכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל כלילא דלא חשיב כולי האי מודו רבנן אליבא דשמואל דשרי לאשה חשובה וכן בשאר תכשיטים אפי' לרב דאסר בכלילא משום דס"ל דגם כלילא הוא כלי חשוב דאיכא למיחש דשלפא ומחוויא אבל בשאר תכשיטים דלא חשיבי כולי האי גם רב מודה דשרי לאשה חשובה אפי' לרבנן וא"כ למה איצטריך עולא לעיל לומר דהשירים והנזמים מותרים לטלטל בחצר לצורך גופן ומקומן משום דהוי תורת כלי עליהם תיפוק ליה דראויין לצאת בהן נשים חשובות אלא הסברא היא בהיפך דאפי' ר"א ושמואל לא שרו אלא בעיר של זהב ובכלילא שאין דרך שאר נשים לצאת בהן אבל שאר תכשיטין אסירי לכ"ע אפי' לנשים חשובות ולכך איצטריך עולא לדחוק ולומר הטעם דתורת כלי וק"ל כן הוא המשך פי' דברי התוס' בדבור זה:

ד"ה אאבנט של מלכים וכו' ח"נ שרי האי קמרא לאתתא דמלבושה היא וכו' ר"ל ולא כפירש"י דפירש הטעם משום דכל ישראל בני מלכים הם דלפי אותו הטעם לא אתי אליבא דכ"ע אלא כר"ש ראית ליה כל ישראל בני מלכים הן בפ' שמונה שרצים ולקמן בפירקין ע"ש:

דף ס.

בגמ' סנדל המסומר מ"ט אמר שמואל שלפי הגזירה וכו' כצ"ל:

כסבורין הם אחד מהן יצא וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה המעמיד וכו' והערסא הוא עץ ארוך וכו' הלשון מגומגם מאד שאם באנו לפרש שמה שכתב רש"י שהקנה וכו' הוא הקנה שבו תלוים השתי כפות כמבואר בסוף פרק הספינה א"כ מהו העץ ארוך שכתב רש"י וכולן העץ ארוך מעמידן גם לא יתיישב מה שמסיים רש"י שב' כפות המאזנים תלויות בשני ראשין שפשיטא הוא שזה חוץ להקנה שבו תלוים השתי כפות ועוד למה לא הזכיר רש"י ג"כ הנפש של מאזנים שהוא הברזל או העץ החלול שהלשון מתנועע בתוכו ונראה שמה שכתב רש"י והערסא הוא עץ ארוך ר"ל הוא מה שקורא אותו בפ' הספינה קנה שהכפות תלויות בשני ראשיו ומ"ש שהקנה שקורין יישא וכו' ר"ל הוא הקנה החלול שקורא בגמ' פ' הספינה נפש מאזנים שהלשון תחובה והולכת בתוכו והשלשלת תחובה בקנה ר"ל שבאותו קנה החלול תחוב בקצהו העליון שלשלת קצה אחד תחוב באותו קנה החלול וקצה השני של שלשלת תחוב בגג הבית ובו תלוין המאזנים בידוע ומה שכתב וכולן העץ ארוך מעמידן הוא העץ הארוך שקוראים בגמרא קנה שבו תלוין בשני ראשיו שלשלאות ובהם תלוין השתי כפות גם הלשון תחובה באמצעיתו וגם אותו קנה החלול שבו הולכת הלשון תחוב ג"כ באותו עץ ארוך שהוא הקנה באמצעיתו ע"נ הלשון וא"כ כל המאזנים העץ הארוך הזה מעמידו ולכך מסיים רש"י שפיר ששתי כפות המאזנים תלוין בשתי ראשין אבל בספר ח"ש מגיה במקום והשלשלת דשלשלאות גם כתב ששתי כפות תלוין בשתי ראשין פי' בקנה משמע מדבריו שהוא מפרש הקנה שבדברי רש"י כפשוטו שהוא הקנה שבו תלויות הב' כפות אבל לא יתיישב שפיר ומה שכתבתי נ"ל נכון:

בתוס' ד"ה ותהוי כבירית וכו' וא"ת אמאי לא משני השתא כמין טס וכו' ר"ל טס שמניחתו על פדחתה ולכך הוי שפיר תכשיט ונוי לאשה ושייך בה שלפה ומחוי':

בא"ד וי"ל דאם היתה אוגרת בה שערה וכו' ר"ל דדוקא כדמשני שהיא חולקת בה שערה שייך לומר כמין טס וכו' ואחר שחלקה בה שערה מניחתו כנגד פדחתה והוי לה נוי ותכשיט אבל לשינויא קמא שאמר שאוגרת בה שערה ותמיד הוא תחוב בשבכה לאגור בה שלא יצא שערה א"כ א"א לה לעולם להניח הקצה שבו הטס על פדחתה א"כ לא הוי תכשיט אלא טס וק"ל:

ד"ה ושמעו קול וכו' של סנדל המסומר מפירש"י משמע שההריגה נעשית ע"י שדחקו עצמן בסנדליהם שהיו בהן מסמרות של ברזל והרגו זה את זה באותן מסמרות ולכך אסרו חכמים אותן סנדלין שתקלת ההריגה נעשית במסמורים אבל מדברי התוס' משמע שע"י שהיו סנדליהן במסמרין והלכו יהודים ע"ג המערה או לאחורי ב"ה ואותן שהיו יושבין בתוך המערה או בב"ה שמעו הקול של המסמרים מאותן שהיו הולכין ע"ג המערה והיו סבורין שאויבים הולכין ע"ג המערה לבקש אותן וכן בב"ה ודחקו זה את זה וע"י הדחיקה הרגו זה את זה אפי' בלא מסמרים אלא שהמסמרות היו גורמין הקול ששמעו לא יתיישב לפי זה טעם דראשון שאמר נהפך סנדלו של אחד מהן וכו' מה תלי זה במסמרות וצ"ל ג"כ שע"י שהיו בו מסמרות היתה ניכר ההפיכה שהיה נראה כאלו אחד מהם יצא ומחמת זה דחקו עצמן וא"כ באה התקלה מחמת המסמורין ולכך אסרוהו וק"ל:

דף ס:

בגמ' דתניא ר' נהוראי אומר ה' מותר וז' אסור כצ"ל:

ברש"י ד"ה ואפי' לר' חנינא וכו' ולא על הגשר ולא ישיטם וכו' צ"ע דבהדיא איתא התם דלא גזרו על הגשר אפי' לרבנן ע"ש:

ד"ה שתים מכאן וכו' לצד פנימי לעבר בין הדגלים כצ"ל:

ד"ה סנדל הנוטה וכו' כצ"ל ומה שנרשם תחלת הדבוד בתיבת הנוטה הוא ט"ס:

דף סא.

בגמ' השתא דתניא הכי ואמר רבי יוחנן הכי כצ"ל:

ברש"י ד"ה דמומחה גברא וכו' ומומחה קמיע שנעשה לג' אנשים וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה דעבד הכי וכו' ורב שמן בר אבא היה יודע וכו' ר"ל שקשה לתוס' א"כ למה הקפיד עליו רבי יוחנן כיון דרשות הוא אלא שהיה יודע מנהגו ולכך הקפיד עליו נ"ל ודו"ק:

ד"ה אע"ג דלא מימחו וכו' קשה לרשב"א היכי משכחת לה וכו' נ"ל שקושיות הרשב"א אינה אלא לפי מאי דמסיק שאפי' המחאת גברא שרי בלא המחאת קמיע וכן להיפך וא"כ מאי האי דקאמר רב פפא בסמוך פשיטא לי וכו' עד חד חד זימנא גברא אתמחי קמיע לא איתמחי ר"ל דאין יוצאין באותה קמיע בשבת ומאי נפקא מינה בהמחאת קמיע תיפוק ליה דשרי לצאת בה מכה המהאת גברא ודו"ק:

דף סא:

בגמ' או דלמא מזלא דהאי גברא הוא כצ"ל:

ברש"י ד"ה מזלא דהאי גברא וכו' הלכך מבעיא לן במאי נתליה כצ"ל:

בתוס' ד"ה תלתא קמיעים וכו' קשה לרשב"א וכו' ודאי שאותה האיגרת תועיל מכאן ואילך ור"ל ודלמא מה שהועילה הקמיע זה היה מכח המחאת גברא ולא מכח המחאת הקמיע ואם יאבד גברא המחאתו איך יועיל המחאת הקמיע לבד נ"ל ודו"ק:

דף סב.

בגמ' ויעבירנה ד' אמות ברה"ר אלא הכי במאי עסקינן במחופה וכו' כצ"ל:

דף סב:

אלא אמר רב יוסף קסבר עולא נשים וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה וחילופיהן באיש אור"ת דאחיוב חטאת קאי ר"ל דבאיש חייב חטאת באין עליו חותם אבל ביש עליו חותם שרי באיש לצאת בו בשבת לכתחלה דאיש לא שליף ומחווי כי אם בנשים שייך לומר שלפא ומחויא ועיין באשר"י:

דף סג:

בגמ' וכתוב עליו בשני שיטין יו"ד ה"א למעלה וקדש למ"ד למטה כצ"ל:

אני ראיתי ברומי וכתוב וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ההוא במדין כתיב וכו' דמה למת שכן טומאה חמורה ומשני גמר כלי כלי וכו' כך היא גירסת התוס' ולא כספרים שלנו:

דף סד.

בגמ' מנין לרבות הקילקלי וכו" כצ"ל:

לאי אפנויי מופני מכדי שרץ איתקש לשכבת זרע דכתיב איש כי תצא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מנין לרבות את הקילקלי וכו' והתם מיירי בדקה שעושה ממנה בגדים וכו' כצ"ל:

ד"ה מידי הרהור וכו' כדאמרי' וחשקת בה ולא בחבירתה ר"ל ושמא הרהרו בחבירתה:

דף סד:

בגמ' בשלמא זקנה בשל ילדה שבה הוא לה אלא ילדה וכו' כצ"ל:

ותנו עלה פוקק לה זוג בצוארה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ובלבד שלא תצא וכו' אמאי איצטריך לאשמעינן דלא תצא פשיטא וכו' כצ"ל:

דף סה.

בגמ' איתמר נמי אמר רב נחמן בר אושעיא וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה יוצאה בה וכו' וד"ה דמיגלי וכו' הכל דבור אחד:

דף סה:

בתוס' ד"ה פסולות לכהונה וכו' לית הלכתא כאבא ולא כברא עד וכו' כצ"ל ופי' ברא הוא בנו של רב הונא ואבא הוא רב הונא דקאמר נשים המסוללות וכו' וקאמר התם דלית הלכתא כוותיה וכו': ד"ה שמא ירבו וכו' עד וההיא דיין נסך דקאמר קמא קמא בטיל וכו' וא"ת מה חידוש הוא זה דאשמעינן שיהא בטל עד ששים וי"ל דאתי לאשמעינן דאע"ג דמין במינו במשהו הנ"מ בנפל היתרא לגו איסורא אבל איסורא לגו היתרא קמא קמא בטל כן הוא בתוס' בע"ז בדף הנ"ל ע"ש:

דף סו.

ברש"י ד"ה טהור מכלום וכו' ואע"ג דמסתמיך עליה לפרקים וכו' לא דפשוטי כלי עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה כוורת וכו' כיון דלא חזו לישיבה לא מטמא מדרס הא לא וכו' כצ"ל ור"ל דאין לומר דמטמא טומאת מת דכל דבר הטמא מדרס טמא טומאת מת דהא לא מטמא מדרס ואי טמא משום כלי הא לא כתיב בפרשה וכו':

דף סז.

בגמ' אלא ליומא קמא לימא וירא מלאך ה' ולמחר לימא ויאמר משה וכו' כצ"ל:

דף סז:

ברש"י ד"ה המבקעת בצים כו' ואית דגרסי בצים מבקעת וכו' כצ"ל:

דף סח.

בגמ' אלא לאו היינו טעמא גדול עונשו של שבת יותר משל שביעית דאלו שבת איתא בין בתלוש בין במחובר וכו' נראה דשפיר הוה מצי למימר דגדול עונשו של שבת משל שביעית דאלו בשבת איתא מיתת סקילה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה וכן גבי שביעית הוי מצי נמי לומר דגדול עונשו מצד עצמו יותר משל מעשר שהרי ידוע הוא שעונש של שמיטה הוא גדול אלא משום דגבי מעשר אליבא דבר קפרא לא הוה מצי לומר הכי לכך נקיט לה גמ' בהאי לישנא ודו"ק:

וגר שנתגייר בין הנכרים וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה גבי שביעית נמי וכו' ועוד כלל אחר אמרו כל שהוא מאכל אדם ומתקיים כו' ומתקיים בארץ עיין בסדד המשנה דאין הגירסא שם כלשון זה של התוס':

ד"ה דאית ביה אבות ותולדות וכו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסוד מלאכה דברי התוס' הללו תמוהים דהא אשכחן דקתני אבות ותולדות אפי' במילי דלאו איסור מלאכה דהא בריש ב"ק תני ארבע אבות נזיקין ומפרש התם אבות ותולדות וכן מייתי התם אבות הטומאה השרץ והשכבת זרע וכו' וצ"ל דהא דכתבו התוס' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה לאו דוקא אלא ר"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות אלא במילי דאיסור מלאכה וכיוצא בה שהסברא היא שהתולדה מלאכה גרועה ופחותה מן האב וכן גבי נזיקין התולדה היא גרועה ואין נראה כ"כ מזיק להתחייב עליו כמו על האב וכן גבי טומאה התולדות הן ראשון ושני לטומאה אבל גבי מעשר שהאבות הן דגן תירוש ויצהר והתולדות הן שאר מיני פירות כגון תאנים ורמונים מן הסברא אין נראים שאר פירות פחותים שלא להתחייב במעשר כמו הגפן אלא שגזירת הכתוב הוא שלא לחייב במעשר אלא בדגן תירוש ויצהר לכך לא שייך להזכיר גבי מעשר אבות ותולדות וכ"כ בספר ח"ש אלא שאין זה לשונו:

בא"ד וי"ל דלא צריך למיתני דאכלל גדול קמא קאי וכו' מקשין התלמידים א"כ גבי שביעית דקתני התם בבא אחריתי כלל גדול אחר למה איצטריך למתני גדול יותר מלגבי הכלל השני אבל אין זה קושיא כלל דהכלל השני גבי שבת וגבי שביעית הוא נשנה תיכף ובאותו פרק של כלל גדול הראשון לכך לא איצטריך למתני גדול אלא תנא סתם ועוד כלל אחד אמרו ור"ל ועוד כלל אחד גדול אמרו אבל הכלל הג' הוא בפרק בפני עצמו מופלג מן הראשון ולא שייך לומר ועוד כלל אחד גדול דלא קאי אראשון לכך תני נמי גדול וק"ל:

ד"ה ואילו פאה וכו' והא דדריש בת"כ מניין שאני וכו' ת"ל ובקצרכם את קציר ארצכם מה קציר שהוא אוכל וכו' כצ"ל:

דף סח:

בגמ' אבל לא שכחה מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה אדתני היודע וכו' יש להקשות בין לפרש"י דמפרש דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא כריך ותני מי שידע עיקר שבת ושכחה וכן היודע עיקר שבת וכו' ובין לפירוש התוס' דמפרשי דדייק דחייב על כל מלאכה ומלאכה מדלא תני בבא אחריתי דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולכך פריך אדתני וכו' מאי מקשה אדרבא נימא דאקושייתו דפריך סמיך התנא ולעולם אימא לך שהתנא ס"ל דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה אלא על כל שבת ושבת לבד והא דלא כריך ותני או דלא תני עוד בבא אחריתי דביודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משום דלא איצטריך למתני הכי משום דליכא למטעי ולומר דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא דאדתני היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל מלאכה ומלאכה ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא וכן לעיל דפריך ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא הוה מצי למיפרך שפיר כפשטות דלא ה"ל למתני כלל להא דהיודע עיקר שבת דהא כ"ש הוא ולא מצינן למטעי ולומר שחייב על כל מלאכה ומלאכה דא"כ תקשה לן הסיפא אדתני היודע שהוא שבת וכו' ליתני היודע עיקר שבת וק"ל כבר הארכתי בתירוץ קושיא זו בדרכי לימוד הישיבה:

מ"ט דמונבז דכתיב תורה אחת יהיה ופירש"י מ"ט דמונבז אבנין אב ודאי לא סמיך וכו' ויש לדקדק למה נקיט מונבז לעיל בדבריו הבנין אב כלל ויש לתרץ דמונבז עיקר טעמו דאהיקשא דהכא סמיך ונקיט נמי הבנין אב דמזיד אקרי חוטא משום דאי לאו הבנין אב דאשכחן דמזיד נמי אקרי חוטא לא הוה מסתבר ליה כלל למילף בהאי היקשא לדמות שוגג למזיד דהא שוגג חילוף דמזיד כפירש"י אלא ע"כ הוה מוקי גם הוא האי היקשא למילתא אחריתי כרבנן דו"ק נ"ל:

בתוס' ד"ה אבל לא שכחה וכו' אלא ה"פ מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת וכו' משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן וכו' ולא הוה צריך למתניא בהאי בבא אלא הוה ליה למתני בתר הכי בבבא אחריתא וכו' יש לדקדק בדברי התוס' הללו דנראה מדבריהם שמפרשים שהמקשה פריך לעיל בתרי מילי ובשני אופנים ובחדא הוי סגי דהיינו שהיה יכול להקשות לעיל ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת דלמא אי הוי תני הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך תני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת לאשמעינן פטורה דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה זה אינו דהא מדקתני חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דעיקר מתני' חיובא אתא לאשמעינן ולא פטורא וכן היה יכול המקשה להקשות באופן זה לחוד דהיינו לתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא מאי אמרת אי הוה תני הכיר וכו' ה"א דיודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה הול"ל בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ונראה דע"כ הוכרחו לפרש דהמקשה פריך לעיל בהנך שני אופנים דלא מצי למיפרך בהאי אופן לחוד דהיינו מדלא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתי לאשמעינן ולא פטורא דמצי למדחייה ולמימר דבאמת דהשתא דלא קתני הכיר ולבסוף שכח דחייב על כל שבת ושבת אלא קתני היודע עיקר שבת וכו' לא אתי לאשמעינן אלא חיובא ולא פטורא משום דמהיכא תיתי לן למימר שיהא חייב על כל מלאכה ומלאכה אבל אי הוה תנא דאפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ה"א דיודע עיקר שבת ולא שכחה דעדיף טפי חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך נצטרך לומר דפריך נמי דנתני אח"כ בבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ומהא לחוד לא מצי למיפרך משום דהוה מצי למימר דלעולם אימא לך דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת מאי אמרת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וליתני אח"כ בבבא אחריתי היודע עיקר שבת אינו חייב אלא על כל שבת ושבת דלמא בבבא זו עצמה דקתני היודע עיקר שבת אתא לאשמעינן פטורא ולא אתא לאשמעינן חיובא כלל דחיובא לא איצטריך לאשמעינן דהא אפי' הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ולא תני בבא זו דהיודע עיקר שבת אלא לאשמעינן פטורא דאינו חייב על כל מלאכה ומלאכה לכך הוכרח לפרש דפריך נמי דמדקתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ולא קתני אינו חייב אלא על כל שבת ושבת משמע דחיובא אתא מתני' לאשמועינן ולא פטורא ודו"ק:

ד"ה כי הכיר ולבסוף שכח דמי פי' בקונטרס דלהכי לא תני במתני' שכח מעיקרו דהיינו תינוק שנשבה דלא תימא דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת וקשה לר"י וכו' מקשין העולם דעדיפא הוה ליה לר"י לאקשויי על פירש"י דהיאך יכול לפרש דאי תני תינוק שנשבה ה"א דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת א"כ תקשה לן הא דפריך לעיל ארב ושמואל דמדתני היודע עיקר שבת חייב על כל שבת ושבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא וכל הנך קושיות דבתר הכי לעיל אבל אין זה קושיא כ"כ על פירש"י דאיכא לתרץ דהתנא לא רצה לסמוך על הני דיוקי דפריך המקשה לעיל דדלמא מצי לתרוצי להו באיזה שינויא דחיקי לכך ניחא ליה לתנא טפי למתני בהדיא כל השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת:

בא"ד ונראה לר"י דודאי אי הוה תני חייב וכו' ר"ל דלעולם אין הפי' כרש"י דפי' דמש"ה לא תני במתני' תינוק שנשבה דלא תימא הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת אין הפי' כן ואין התנא מתיירא מזה ואפ"ה אין להקשות מפני מה תנא במתני' השוכח חייב ולא תני תינוק שנשבה דהוי רבותא טפי דודאי אי הוי תני חייב וכו' הוי תינוק שנשבה רבותא טפי אבל התנא לא אתא לאשמעינן חיובא אלא פטורא אתא לאשמעינן ולגבי פטורא אדרבה הכיר ולבסוף שכח הוי רבותא טפי מתינוק שנשבה ומיהו קשה לר"י דליתני תרווייהו לאשמעינן חיובא גבי תינוק שנשבה והדר ליתני פטורא בהכיר ולבסוף שכח וק"ל:

ד"ה וחייב על הדם אחת וכו' אך קשה לרשב"א דמה איצטריך תו לאשמעינן ולמיתני על החלב אחד ר"ל דבתירוץ זה מתורץ הא דתני על הדם אחד אבל עדיין קשה למה איצטריך למתני ועל החלב אחד:

דף סט.

בגמ' הכל מודים בשבועת ביטוי וכו' פירש"י בשבועת ביטוי דלהבא כגון שנשבע שלא אוכל ואכל אינו חייב ופי' עד שישגוג בלאו שבה דהיינו ששכח שבועתו וטעמו של רש"י דבלשעבר כגון שנשבע אכלתי ולא אכל א"א לפרשו דאם שגג ושכח שאכל ה"ל אנוס וכן אם שגג ואינו יודע שיש לאו בשבועה פטור דכתיב האדם בשבועה ולכך פירש"י בשבועת ביטוי להבא והיה קשה לרש"י בלהבא נמי אם בשעה שנשבע אינו יודע שיש לאו בשבועה ה"ל ג"כ אנוס וס"ל לרש"י דדוחק לפרש כפי' התוס' דבשעת השבועה היה יודע הלאו שבה ובשעה שאכל ועבר על השבועה היה סבור שמותר לעבור על השבועה ולא היה יודע בלאו שזה רוחק שאם אינו יודע בשעת האכילה גם בשעה שנשבע לא היה יודע ואם היה יודע בשעה שנשבע דוחק לומר ששכח התורה בשעת האכילה לכך פירש"י דלעולם יודע הוא שיש לאו בשבועה אלא ששכח שנשבע ואכל וזה מיקרי שגג בלאו:

שם סד"א הואיל וחידוש הוא דבכל התורה כולה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה בתחומין דאינן בקרבן נראה דכתב רש"י כן דלא תקשה דאי מתני' ר"ע א"כ ליתני מתני' ארבעים מלאכות בלי חסר וליחשב נמי תחומין דחייב נמי עליה חטאת אם עשאה בהעלם אחד עם שאר מלאכות כשעשה כולם בהעלם אחד וכ"ת דלא קתני לה משום דע"כ איצטריך דידע ליה לשבת באחר מהן ולכך נקט ארבעים חסר אחת תקשה לך מ"ש דנקיט תנא דידע ליה לשבת בתחומין וכל שאר מלאכות כולן נעלמות ממנו חייב עליהן ל"ט חטאות ולא נקיט דידע ליה לשבת בחרישה או בקצירה ותחומין נעלם ג"כ ממנו וחייב גם עליה חטאת ולכך איצטריך רש"י לפרש דתחומין אינן בקרבן לכך נקט ליה התנא הכי וק"ל:

ד"ה הכל מודים וכו' וד"ה אלא לרבנן וכו' הכל ד"א:

בתוס' ד"ה מה ע"ז שחייבים על זדונו כרת וא"ת מ"מ הקישא דשוגג למזיד ל"ל דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה ילפינן שפיר מע"ז וכו' יש להקשות מה מקשין התוס' חא על כרחך איצטריך למכתב והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' ונכרתה למילף מיניה דאין חייבין קרבן אע"ז אא"כ עבדה בדבר שחייבים על זדונה כרת דהיינו השתחואה וזיבוח וקיטור אבל מחבק ומנשק לא וכן מוכח הסוגיא פ"ק דיבמות דף ט' דמייתי התם מתני' דהוריות דקתני ולא בע"ז אלא בדבר שחייבים על זדונה כרת וכו' ופירש"י כגון זיבוח וקיטור וניסוך והשתחואה אבל מחבק ומנשק לא ופריך שם מנלן ויליף לה רבי התם קרבן צבור בע"ז בג"ש דמעיני מעיני מפר העלם דבר ופר העלם דבר יליף בג"ש דעלוה עליה ויחיד ונשיא יליף שם מקרבן צבור והקשו שם התוס' וא"ת תיפוק ליה דכתיב בע"ז כרת בהדיא כי היכי דדרשי רבנן בסמוך וי"ל דלרבי ההוא כרת במברך השם כתיב דכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה את ה' הוא מגדף ונכרתה וס"ל לרבי דמגדף היינו מברך השם וכו' עכ"ל התוס' כלל הדבר דגם רבי מודה דהפרשה שם איירי בקרבן ע"ז אלא שהכרת דכתיב שם בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה לא כתיב בע"ז אלא במברך השם ולכך הוצרך רבי למילף לה בגזירה שוה וכ"ת מ"מ ליליף לה רבי בהקישא ממברך השם כמו שכתבו התוס' הכא אליביה דר"ע רבי איצטריך ליה הקישא דתורה אחת למלתא אחריתי כדאיתא התם ורבנן ס"ל דהכרת דכתיב בפסוק והנפש אשר תעשה ביד רמה איירי בע"ז למילף מיניה דלא חייב בקרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון זיבוח וקיטור וילפינן כל התורה מע"ז

בהיקש דתורה אחת וכו' וא"כ מאי מקשין התוס' דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' הוה ילפינן שפיר מע"ז וכו' ונראה דהתוס' אין ר"ל דלא לכתוב קרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה כלל דאדרבה עיקר הלימוד הוא אתא מקרא דוהנפש וגו' כנזכר למעלה אלא ר"ל דנכתוב קרא דוהנפש וגו' בפרשה זו דקרבן ע"ז ונילף מיניה דאין חייבים קרבן אע"ז אלא בדבר שזדונה כרת כגון קיטור וניסוך וכיוצא בו אלא דגבי האי הקישא דתורה אחת לא איצטריך למכתביה דמשמע דמדמה ומקיש שוגג למזיד וזה לא איצטריך אלא לכתוב קרא דוהנפש בפני עצמו ובהקישא לא לכתוב אלא קרא דתורה אחת לחוד דמקיש כל התורה לע"ז ואנן נימא מה ע"ז לא מחייב קרבן אלא בדבר שזדונו כרת כדילפינן מקרא דוהנפש אשר תעשה ביד רמה דכתיב גבי קרבן ע"ז אף כל התורה כן והיינו דדייקו התוס' בלישנייהו וכתבו דאפי' לא הוה כתיב התם קרא דוהנפש וגו' ר"ל התם גבי הקישא דתורה אחת אבל מ"מ איצטריך למכתביה בפרשה זו דקרבן ע"ז ולפ"ז הא דתירצו התוס' וכתבו וי"ל דלית לן לאקושי לע"ז אלא במידי דכתיב בהאי פרשה וכו' לשון בהאי פרשה בכל דבור זה לאו דוקא אלא ר"ל במידי דכתיב בסמוך בהאי קרא דהאי הקישא דתורה אחת וכן מה שכתבו התוס' כדמשמע מתוך פי' הקונטרס ר"ל שפירש"י מה ע"ז קרבן שלה אינה באה אלא על עבירה גמורה וכו' ר"ל זיבוח וקיטור וכתב דסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו' ומדדייק רש"י וכתב דסמיך ליה משמע דס"ל דלא מקשינן בהאי הקישא אלא במידי דכתיב בסמוך ליה בהאי קרא גופיה דכתיב ביה האי הקישא ודו"ק כן נ"ל ומתוך מה שכתבנו מבואר ג"כ כדפדיך הכא ורבנן האי תורה אחת מאי עביד ליה הוה מצי לשנויי דמבעי להו להאי דרשה דדריש לה רבי התם אלא דניחא טפי להגמ' לאוקמי רבנן דהכא דמוקי האי הקישא להא דר' יהושע ב"ל דילפינן כל התורה מע"ז ולענין קרבן כדי דאייתר לן קרא דעליה לאסור ייבום בערוה וצרת ערוה כדקי"ל ביבמות:

ד"ה אלא למונבז שגגה במאי לא מצי למימר ששגג בלאו והזיד בקרבן וכו' נ"ל דר"ל והזיד בקרבן וגם בכרת אבל אין ר"ל ששגג בלאו וכרת והזיד בקרבן לחוד דהא כתבו בתר הכי דסברא הוא דכיון דמקיש למזיד אפי' הזיד בכל דבר ושגג רק בדבר אחד יש לנו לחייבו וק"ל:

ד"ה אמר קרא אשר לא תעשינה בשגגה וכו' ומונבז לא בעי שגגת לאו אלא שגגת קרבן גרידא דבהדיא תניא וכו' הא דאיצטריכו התוס' להביא דבהדיא תניא וכו' אע"ג דבהדיא קאמר הכא בשמעתין אלא למונבז שגגה במאי ומשני כגון ששגג בקרבן פי' בקרבן גרידא מ"מ הוה אמינא דדלמא ריש לקיש לא ס"ל כהאי שינויא אלא ס"ל דלמונבז בעינן כגון ששגג בלאו וקרבן ולכך מייתו התוס' ראיה מהברייתא דמוכח מינה דלמונבז לא בעי אלא שגגת קרבן גרידא:

ד"ה דידע לה בתחומין לא מצי למימר דידע לה בדאיסי וכו' פי' דאיסי תני מ' מלאכות חסר אחת ויש אחת בהן שאין חייבים עליה וא"כ נימא דידע ליה לשבת באותה מלאכה דלא מיחייב עליה חטאת לכך קאמר דבההוא נמי חייב חטאת ולא קאמר איסי אלא שאין חייב עליה סקילה ועיין לעיל בפ"ק בתוס' (שבת דף ו':)

בגמ' והאי בחמשה בשבתא נמי נפיק וכו' כצ"ל:

דף סט:

ברש"י ד"ה בלאו שבה כסבור חולין ואין כאן לאו הכא גבי חומש היה יכול רש"י לפרש כפשוטו עד שישגוג בלאו שבה היינו שאינו יודע שיש לאו באכילת תרומה דגבי שבועת ביטוי דוקא לא היה יכול לפרש כפשוטו כאשר כתבתי למעלה משום דכתיב האדם בשבועה משא"כ הכא גבי חומש אלא משום דלעיל גבי שבועת ביטוי הוצרך לפרש דברי אביי דעד שישגוג בלאו שבה ששכח השבועה דזהו שגג בלאו שבה פי' ג"כ הכא דברי אביי כסבור חולין וכו' כדי שיהא פי' דברי אביי דומה להדדי א"נ דרש"י אתא לאשמעינן דזה נמי מקרי שגג בלאו שבה וק"ל:

בתוס' ד"ה הא מני מונבז וכו' ור"ע מחייב בהדיא על שעבר בפ"ג דשבועות וכלשון אחר שפי' בקונטרס מוכח בשבועות פ"ג כצ"ל ור"ל דשם מוכח דרבנן נמי אית להו שבועת בטוי בלשעבר דבשגגת קרבן לחוד סגי גבי שבועת בטוי דחדוש הוא:

בא"ד ומיהו קשה דבלאו הך ברייתא הוה מצי למפרך וכו' ר"ל קושיא זו קשיא לכל הלשונות דכיון דהשתא ס"ל דאי לא מודו רבנן דשבועת בטוי סגי בשגגת קרבן לא משכחת לדידהו דחייב בשבועת בטוי לשעבר א"כ בלאו הך ברייתא הוי מצי למיפרך וכו' ע"כ נראה כפי' רבינו שמואל כו' ור"ל דשפיר אשכחן שבועת בטוי לשעבר אפי' אי בעינן שגגת לאו וקרבן ולכך לא הוי מצי למיפרך אלא מברייתא זו דקתני יודע אני כו' אבל איני יודע אם חייבים עליה קרבן דמשמע מינה דבשביל שגגת קרבן לחוד חייב ומשני ללישנא קמא דאתי כמונבז אבל לרבנן לאביי בעי ג"כ שגגת לאו אלא שסבור שיש בה עשה וההיא דשבועות דבעי מיניה רבי וכו' פליג אדאביי וללישנא בתרא איתותב אביי ולפי' התוס' גם הלשון אחר של רש"י אתי שפיר וק"ל:

דף ע.

בגמ' דתניא ר' יוסי אומר ועשה מאחת מהנה כו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה דברים משמע תרי ה' לרבות חד וכו' הד"א:

ד"ה בכלל היתה וכו' כל שאר המלאכות שנכלל עמה בכלל וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה יכול שאם עשאן כולן בהעלם אחד וכו' ונראה לר"י דגרסי' הכא כמו במכילתא וכו' והשתא הצעת הפשט לפי גירסא זו כך הוא לפי שנאמר ויקהל משה כו' יכול שהמנין בא ללמדנו שאינו חייב אלא עד שיעבור כולן ת"ל בחריש ובקציר ועדיין אני אומר כו' על כולן אינו חייב אלא עד שיעשה כולן ת"ל לא תבערו וגו' מה הבערה חייבים עליה בפני עצמה פי' אפי' לא עשאה אלא היא לבדה אף כל וכו' וא"כ מה בא המנין ללמדנו אלא ודאי המנין אתא ללמדנו שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל אחד ואחד והשתא לפי זה עיקר הלימוד דשאם עשאן בהעלם אחד חייב על כל אחד ואחד ילפינן ממנינא ומלא תבעדו לא ילפינן אלא דלא תימא שאינו חייב בכלום עד שיעבור על כולם אלא שלפי זה יהיה עיקר הטעם חסר בגמ' ודו"ק:

דף ע:

בגמ' אדרבה הרי העלם מלאכות וכו' כצ"ל:

וחזר וטחן כגרוגרת כצ"ל:

ברש"י ד"ה זה וזה שבת וכו' וממתני' דהשוכח כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שם משמעון וכו' דאפי' שריטה אחד על שני נסרים כו' פי' משום דס"ל דהכי היו מסמנים הקרשים במשכן כדי שידעו איזה שייכים זו לזו ולא היתה במשכן כתיבה אחרת מזו וע"כ צ"ל דר' יוסי יליף זה ממאחת וצ"ע היאך יליף ר"י זה מתיבת מאחת דבשלמא אשם משמעון מתיישב שפיר אבל אשריטות לא יתיישב וצריך לומר דבא ללמדנו אפי' היכא דהיה צריך לסרוט שני סריטות בכל נסר ונסר וסרט אחד אפ"ה חייב כיון דבנסר הוי סריטה אחת סימן והיינו מאחת כמו גבי שם משמעון וק"ל:

בא"ד אלא דניחא ליה למינקט לישנא דמתני' דהבונה וכו' אע"ג דשם במתני' תנא ג"כ לישנא דר"י דפליג אר' יהודה ואמר דאפי' לא סרט אלא סריטה אחת וכו' אפשר דר"י בר' חנינא שבא לפרש דברי ר"י דהכא לא ס"ל בסריטות כר"י אלא כר' יהודה דלא מחייב אלא בכותב שם משמעון לכך נקט הדרוש דאחת מאחת בהאי לישנא וק"ל:

ד"ה חזינן כו' דשיילינן ליה ואומר דאי הוה מודעי ליה וכו' כצ"ל:

בא"ד שפי' ר"י אכתי הוה צריך לפרושי וכו' ר"ל דמשום זה לבד דצריך הודעת מלאכות להודעת שבת לא נחשב בשביל זה שגגת מלאכות אלא צריך עוד לצרף לזה חלוקה אחרת דהיינו דכי מודיעים ליה מלאכות א"צ לאודועי ליה שבת אז הוא נחשב שגגת מלאכות:

בא"ד ורשב"א מקיים הגירסא וכו' אי משום שבת קפריש וכו' פי' אי ידעינן בבירור שהשבת היה שכוח ממנו יותר דהיינו כשמודיעין שהוא שבת (אע"ג) דא"צ לאודועי ליה מלאכות ואי אודיעו ליה מלאכות צריך לאודועי ליה שבת כדלעיל אז אין חייב אלא אחד אבל תרווייהו שוין שהעלם זה וזה בידו חייב על כל א' וא':

בא"ד והא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת הכי פירושא וכו' והא דצריכין התוס' לפרש הקושיא השניה דקאמר כלום פריש ממלאכות כו' יותר מהא דקאמר כלום פריש משכת אלא משום מלאכות משום דזה אתי ליה שפיר דה"פ כלום פריש משבת וכו' דמה נפקא לי' מינה דזה שכוח ממנו יותר דסוף סוף כיון דשניהם שכוחים הוי העלם זה וזה וא"כ לפי סברתך שאתה מחייב על כל א' וא' כשהעלם זה וזה בידו גם בזה היה לך לחייב על כל א' וא' אבל הא דקאמר כלום פריש ממלאכות אלא משום שבת מה פריך אי ר"ל כלום פריש ממלאכות ולא מקרי שגגת מלאכות לבד אלא הוי שגגת שבת ושגגת מלאכות יהא כך הא איהו ס"ל השתא דבהעלם זה וזה חייב על כל א' וא' ולכך פירש דפריך שתהא שגגת שבת עיקר ולא מחייב אלא חדא והיינו דסיימי התוס' דבענין אחר לא הוה פריך מידי אלא שלפ"ז יהיו הקושיות סותרות זו את זו דמעיקרא פריך כלום פריש משבת וכו' ולכך גם בזה יהא חייב על כל אחד ואחד והדר פריך כלום פריש ממלאכות ואפי' בזה לא יהא חייב אלא אחד דשגגת שבת עיקר אלא שי"ל דמעיקרא לא פריך אלא לפי סברתו דס"ל דבהעלם זה וזה בידו חייב על כל אחד ואחד גם בזה יהא חייב והדר פריך אעיקרא דמלתא דהיאך יסבור דבהעלם זה וזה יהא חייב על כל א' וא' הא שגגת שבת הוא עיקר כמו שהשיב רב נחמן וק"ל:

ד"ה נודע לו על הקצירה ועל הטחינה וכו' נ"ל לגרוס כן ודוקא הפריש קרבן אבל אם לא הפריש קרבן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של שגגת שבת יביא שירצה איזה שירצה וכו' והמשך דברי התוס' כך הם פי' רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן וקודם שנתכפר וכו' דאי אייתי אחר שנתכפר לא אתיא רישא שפיר דקתני קצירה גוררת קצירה ונתכפר הכל בקרבן אחד ואי אייתי לאחר כפרה לכ"ע כפרה מחלקת ואיירי דוקא בהפריש דאי בלא הפריש לא אתיא הסיפא שפיר דקתני אבל נודע על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת דמשמע דכיון שנודע לו הקצירה של שגגת מלאכות חייב להביא קרבן על אותה קצירה כדי שהטחינה השניה תעמוד במקומה ואין בידו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת כדי לפטור מכולן וזה אינו כדאמר רבא בסמוך וכו' אלמא אע"ג שכבר נודע לו על הראשון יש לו רשות להביא קרבן על האמצעי כדי לפטור מכולן ה"נ הכא אלא ודאי אייתי דוקא שכבר הפריש קרבן על הקצירה של שגגת מלאכות ואח"כ נודע לו הקצירה והטחינה של שגגת שבת ולכך חייב להביא אותו קרבן שהפריש על הקצירה של שגגת מלאכות וגוררת הקצירה של שגגת שבת וטחינה שעמה וטחינה שכנגדה במקומה עומדת אבל אם לא הפריש אפי' היכא שנודעו לו תחלה הקצירה והטחינה של שגגת מלאכות ואה"כ נודע לו הקצירה והטחינה של שגגת שבת אפ"ה יש לו רשות להביא קרבן על הקצירה של שגגת שבת ולפטור מכולן כן נ"ל דאי כגירסת הספרים שלפנינו שכתוב בהן וחזר ונודע לו על הקצירה וטחינה של מלאכות יביא איזה שירצה דמשמע דאתא לאשמעינן דאע"ג שהיה יכול לפטור את עצמו בקרבן אחר יש לו רשות להביא ב' קרבנות ומסיים אלמא אע"ג שנודע לו על הראשון כו' אלא אם ירצה יביא קרבן על האמצעי ויתכפרו כולן משמע דפטורא אתא לאשמעינן ולא חיובא ודו"ק נ"ל ואם באת ליישב גירסת הספרים צ"ל שהתוס' הקשו שני דברים דברישא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה וטחינה של שגגת שבת מביא דוקא אחר ואסור לו להביא שנים וכן בסיפא משמע דאם נודע לו תחלה על הקצירה של שגגת מלאכות מביא דוקא שנים ואינו יכול לפטור עצמו באחד ובסמוך בדברי רבא לא משמע הכי לכך פירשו דלקמן איירי שעדיין לא הפריש והכא איירי שהפריש כבר אבל אם עדיין לא הפריש אין ה"נ שיש לו רשות בין ברישא לחייב עצמו שנים בין בסיפא לפטור עצמו באחד ויביא איזה מהם שירצה אלא לפ"ז יהיו דברי התוס' חסרים וק"ל:

בא"ד וי"ל דאיכא למדחי דהכא מיירי שלא הפריש עד אחר שנודע לו גם על שגגת מלאכות וכו' ויש להקשות דהא לעיל מזה פירש ר"ש שדוקא איירי שכבר הפריש על הראשון שנודע לו ואח"כ נודע לו על הקצירה והטחינה האחרון וכאן פירש שאיירי שנודע לו על כולן ואח"כ הפריש וא"כ קשיא לן הא דרבא בסמוך דמשמע מיניה דקודם שהפריש אע"פ שנודע לו על הראשון יש לו רשות להביא על איזה שירצה כדי לפטור עצמו באחת ונראה דהשתא הוו המשך דברי רבא הכי קצר וטחן כגרוגרת וכו' וחזר וטחן וכו' וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת פי' ונודע היינו שהפריש קרבן על קצירה וטחינה של שגגת שבת אחר שנודע לו על כולן אז פטור מכולן שהרי אע"ג שכבר נודע לו על כולן כל זמן שלא הפריש יש לו רשות להפריש להביא קרבן על איזה מהן שירצה דהיינו על קצירה של שגגת שבת כדי לפטור עצמו בקרבן אחר אבל נודע לו על הקצירה של זדון שבת ושגגת מלאכות פי' שהפריש קרבן על הקצירה של שגגת מלאכות אחר שנודעו כולן אז כיון שכבר הפריש ע"כ קצירה גוררת קצירה וטחינה שעמה אבל הטחינה שכנגדה במקומה עומדת והשתא הוי פירוש דברי רבא דהכא ממש כדברי רבא דבסמוך ודו"ק נ"ל:

דף עא.

בגמ' מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא וכו' י"ל מאי קאמר מלתא דפשיטא להו וכו' מבעיא ליה לר"ז וכו' מדברי רבי ירמיה מבואר דפשיטא ליה דאם קצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות בהעלם אחת דחלוקים לחטאות וגם משמע דעד כאן לא קא מבעיא ליה לר' זירא אלא אם מצטרפים לכגרוגרות אבל גם הוא היה ס"ל דחלוקים לחטאות וכן נראה ממה דפריך בתר הכי וכל היכא דחלוקים לחטאות לא מצטרפים וכו' ונראה דה"ק מלתא דפשיטא להו לאביי ורבא דאפי' היכא דאין ההעלמות שוות דאפ"ה אין חלוקים לחטאות אלא מביא חטאת אחת לכל הפחות מבעיא ליה לר' זירא ר"ל דיכול להיות אפי' דהוה פשיטא ליה דחלוקים לחטאות אבל עכ"פ לא היה פשיטא ליה דאין מחלקין דאי הוה פשיטא ליה דאין חלוקים לחטאות פשיטא דמצטרפים ולא היה צריך למבעיא ליה אי מצטרפים או לא אלא ע"כ נצטרך לומר או שהיה פשיטא ליה שחלוקים לחטאות ואפ"ה קמבעיא ליה אי מצטרפין כדאשכחן באכלו בשני תמחויין דחלוקין לחטאות ואפ"ה מצטרפים כדפריך בתר הכי או נוכל לומר שגם לענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה כשאין ההעלמות שוות וקא מבעיא ליה אם מצטרפים וה"ה נמי דלענין חילוק חטאות הוה קמבעיא ליה וחדא מינייהו נקט והוה ס"ל דאפי' את"ל דחלוקים לחטאות אפ"ה איכא למימר דמצטרפין ולכך כשהשיב לו חלוקים לחטאות ואין מצטרפין פריך ליה וכל היכא דחלוקים אין מצטרפין והתנן וכו' אבל עכ"פ א"א לומר שהיה פשיטא לו דאין חלוקים לחטאות ולכך קאמר מלתא דהוה פשיטא להו וכו' קמיבעיא לר' זירא וכו' ודו"ק:

ברש"י ד"ה מלתא דפשיטא להו וכו' ולא אמרי' כשני העלמות נינהו וניחייב חד אזדון שבת ושגגת מלאכות וחד אשגגת שבת וזדון מלאכות וכו' היכא דלא עשה בזדון שבת ושגגת מלאכות כ"א מלאכה אחת ודו"ק:

ד"ה תוטני שני תמחויין כו' צ"ל תוטני שם הכם והוא סוף דבור ואח"כ מתחיל הדבור שני תמחויין וכו':

ד"ה דאמר תמחויין וכו' וד"ה דמהו דתימא וכו' הכל ד"א:

בתוס' ד"ה גרירה דגרירה כו' כדפי' בקונטרס דמה שגוררת קצירה לקצירה לא חשיב גרירה כצ"ל:

בא"ד וקשה לרשב"א לפי זה לא הוה מצי למצוא פלוגתייהו וכו' כגון שקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וחזר וקצר בזדון שבת ושגגת מלאכות וכו' וחזר וקצר בשגגת שבת וזדון מלאכות וכו' והא דנקטי התוס' הכי ולא נקטי דחזר וקצר הקצירה הג' ג"כ בזדון שבת ושגגת מלאכות כמו השניה משום דבכהאי גוונא אין שום גרירה דגרירה אלא גרירה אחת דהיינו הקצירה הראשונה עם הקצירה השניה כיון שלא היו ההעלמות שוות מקרי גרירה אבל הקצירה הג' עם הקצירה השניה לא מקרי גרירה כלל כיון ששני ההעלמות היו שוין בזדון שבת ושגגת מלאכות דמתכפר עמה בלא גרירה כמו שכתב ר"י לעיל מזה דההיא דטחינה לא מיקרי גרירה דגרירה מטעם זה וק"ל:

דף עא:

ברש"י ד"ה על חטאתו והביא קרבנו שעירת עזים וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מאן דאמר אשם ודאי לא בעי ידיעה וכו' מדברי שניהם נלמד אשם ודאי לא בעי ידיעה כו' ולפ"ז כיון דבין לר"ע ובין לר"ט אשם ודאי לא בעי ידיעה הא דקאמר הכא בשמעתין למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה וכו' צריך לומר דידוע להגמ' דאיכא מ"ד אחר זולת ר"ע ור"ט דס"ל דאשם ודאי בעי ידיעה:

בא"ד וא"ת לר"ע אמאי מביא וכו' וכשיודע אז יביא מעילתו והא דמקשין התוס' קושיא זו השתא אר"ע ולא הקשו בלא זה על ר"ט דלמה לו להביא עכשיו מעילתו עם האשם אפי' כשהוא מרובה ואם לא יודע לו לעולם יהא הקדש לנדבה ויתנה לא יביא כי אם האשם לבד ויתנה וכשיודע לו יביא מעילתו משום דלר"ט אתי שפיר משום דאיהו ס"ל דאינו יוצא אפי' מידי ספק עבירה אם לא יביא תיכף המעילה עם האשם ויתנה ואפי' אינו רוצה להתנות אלא רוצה עתה להביא אשם תלוי וכשיודע רוצה להביא אשם ודאי עם המעילה אפ"ה אינו יוצא עם האשם תלוי מידי ספק עבירה עד שיביא עמו המעילה ויתנה אם לא יודע יהיה נדבה וא"כ למה לו לשני אשמות אלא יביא אשם אחר עם המעילה ויתנה ולפי מאי דס"ד להתוס' מתחלה שר"ט לא קאמר שאינו יוצא עד שיביא אשם ומעילה ויביא ויתנה אלא שעצה טובה קמ"ל שלא יצטרך להביא שני אשמות הא דלא הוקשה להם להתוס' לר"ט למה צריך להביא המעילה לא יביא כ"א אשם אחד ויתנה וכשיודע יביא המעילה צ"ל דהוה ס"ל להתוס' דלא קאמר ר"ט שמחייב להביא עתה מעילתו אלא ר"ל שאם רוצה יביא עתה גם המעילה ויהיה פטור לגמרי ויוצא ג"כ בזה מידי כל העבירות שגם המעילה יכול להביא בתנאי אבל אין ה"נ אם רוצה שלא להביא עכשיו המעילה עד שיודע לו בודאי הרשות בידו ולכך לא הוה קשה להו מידי על דברי ר"ט אבל השתא לר"ע דס"ל דכשמביא האשם תלוי הוא יוצא מידי עבירה אפי' אינו מביא המעילה וגם ס"ל דבמעילה מועטת מביא אשם אחד ומתנה אלא בשהמעילה מרובה ס"ל דמביא ב' אשמות ולא אשם א' בתנאי כדי שלא יצטרך להביא אז גם המעילה המרובה קשה יביא א' ויתנה ולא יביא עכשיו המעילה לכך תירצו דגם ר"ע מודה דכשמביא אשם א' ומתנה עליו שאם ודאי מעל שיהיה האשם ודאי אינו יוצא עד שיביא עמו המעילה דבאשם ודאי המביא אשמו עד שלא הביא מעילתו לא יצא ודו"ק:

דף עב.

ברש"י ד"ה א"ל אביי דלמא הא דפשטת דלמאן דבעי ידיעה חייב ואפי' לריש לקיש במעשה דלאחר הפרשה קאמרת וכו' מלשון רש"י משמע דמפרש בפי' התוס' דלרב דימי אליבא דר"ל אפי' הפרשה אינה מחלקת אפי' בין ביאה לביאה אלא למ"ד דבעי ידיעה ולכך קאמר רב דימי למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה כו' ולקמן בדברי רבין פירש"י והכל מודים ואפי' ר"ל דיש חילוק ואפי' לר"ט כגון בביאה של אחר הפרשה וכו' א"כ מפרש דלרבין הפרשה מחלקת אפי' למאן דלא בעי ידיעה א"כ רב דימי ורבין פליגי ביה:

ד"ה כדעולא וכו' דאפי' ר' יוחנן מודה דלר"ט וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה בעל ה' בעילות וכו' אמר ליה חייב על כל א' וא' ומ"ש מה' העלמות בשפחה אחת וכו' והיינו למאן דלא בעי ידיעה וכו' לא היו התוס' צריכים לכתוב זה לענין הראייה שרוצים להביא השתא שאין הידיעות מחלקות לעולא למ"ד זה אפי' בין ביאה לביאה דהא אי איירי ההיא דד' מחוסרי כפרה למ"ד דבעי ידיעה מכ"ש נשמע דאין מחלקת למאן דלא בעי ידיעה אלא דכתבו זה דלא תימא דמאי מייתי ראיה משם הא ע"כ ההיא פליגי אסוגיא דהכא דהא הכא קאמר לר' יוחנן דאפי' ידיעות דלאחר המעשים מחלקים והתם קאמר דאפי' בין ביאה לביאה אין מחלקים לכך כתבו התוס' דדברי ר' יוחנן דהתם קאי למאן דלא בעי ידיעה מ"מ שמעינן מהתם דלמאן דלא בעי ידיעה אין הידיעות מחלקות אפי' בין ביאה לביאה וק"ל:

ד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' תימא מאי פריך רב המנונא אי קסבר וכו' כלל קושית התוס' הוא זה דמאי פריך רב המנונא מהפרשות אידיעות הא ע"כ לא דמיין דהא הפרשות מחלקים במזיד וידיעות אין מחלקים ואי ס"ל דגם הפרשות במזיד אין מחלקים א"כ גם בשוגג אין מחלקין ומאי פריך אלא מעתה בעל והפריש קרבן ואמר המתינו וכו' ה"נ דאינו חייב אלא א' הא איהו גופיה ס"ל דאין ה"נ דאינו חייב אלא א' כיון דאין הפרשות מחלקות ועכ"פ משמע מדברי התוס' דהא דפריך אלא מעתה וכו' ואמר המתינו וכו' אינו רוצה לומר שאבעול במזיד אלא ר"ל עד שאבעול עוד בשוגג ודו"ק:

בא"ד ואפי' לר"י א"ל דהכא מודה וכו' פי' לפי מאי דאם תמצא לומר רבהפרשה פליגי ולא קאמר ר' יוחנן דמחלקי אלא בהפרשות וק"ל:

דף עב:

בגמ' אלא באומר מותר ע"כ לא בעיא מיניה רבא מרב נחמן וכו' פירש"י ע"כ לא קמבעיא מיניה וכו' העלם זה וזה בידו מהו לעיל בפירקין דהיינו אומר מותר דאמר אין שבת בתורה היינו העלם זה וזה עכ"ל משמע מלשונו זה שהוא מפרש הבעיא דלעיל דהעלם זה וזה בידו היינו שאומר שאין שבת בתורה ולעיל פירש"י העלם זה וזה בידו וכו' וממתני' דהשוכח עיקר שבת דאינו חייב אלא אחת לא שמעינן ליה וכו' וכי מבעי לן ביודע עיקר שבת וכו' עכ"ל וא"כ דברי רש"י נראין כסותרין ונראה דלפירש"י ה"פ פשטא דגמ' ע"כ לא קמיבעיא לרבא מרב נחמן אלא בהעלם זה וזה ויודע עיקר שבת אם חייב אחת או שתים אבל מיפטר לגמרי אפי' היכא שאינו יודע עיקר שבת דזה מיקרי ג"כ העלם זה וזה כלל לא דהא היינו מתני' דהשוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת כנ"ל בפירש"י אלא שתקשה לך לפירש"י למה ליה לאתויי מבעיא דרבא לייתי ממתני' גופא דקתני השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת ואחת מיהא חייב ואינו פטור לגמרי וזה קשה על פשטא דפירש"י בלאו הכי כמו שהקשו התוס' וק"ל:

בתוס' ד"ה נתכוין להגביה את התלוש וכו' א"כ הא דפליגי במתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר משמע לחתוך תלוש וחתך מחובר אחר וכו' פי' מדפירש"י כגון סכין מוטל בערוגה וכו' ולא פי' כפשוטו כגון שהיה סובר שירק זה הוא תלוש ונתכוין להגביהו ונמצא שהיה מחובר ובהגבהתו תלשו וחתכו מן המחובר וא"כ רוצה רש"י לפרש דמיירי דוקא כשנתכוין לזה וחתך דבר אחר וממילא נמי הא דפליגי בנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר מפרש ג"כ בהאי גוונא דהיינו שנתכוין לחתוך זה וחתך ירק אחר שהיה מחובר וקשה לר"ת דבס"פ ספק אכל אמר שמואל וכו' ר"ל דכה"ג דפירש"י לא אתי פטורו מפסוק אשר חטא בה ומטעם מתעסק אלא שפטור מטעם דבעינן מלאכת מחשבת שתתקיים מחשבתו וזה לא נתכוין לדבר זה כלל ואפי' נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר פטור משום דלא נתקיימה מחשבתו לכך פי' ר"ת דשני דינים הן דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר פטור מטעם דשמואל מטעם דבעינן מלאכת מחשבת ואביי ורבא פליגי בדברי ר"א דדריש אשר חטא פרט למתעסק ופליגי אינהו מה נקרא מתעסק אביי ס"ל נתכוין להגביה את התלוש ונמצא שהוא מחובר וחתכו זה לא נקרא מתעסק ורבא ס"ל דגם נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר נקרא ג"כ מתעסק ופטור זהו כלל העולה מדברי התוס' אלא שיש לדקדק תרי קראי למה לי דלכתוב אשר חטא בה דילפינן מיניה פרט למתכוין לחתוך את התלוש ונמצא מחובר דנתכוין לזה שחתך ואפ"ה פטור וכ"ש הא דשמואל דנתכוין לזה וחתך מחובר אחר דלא נתקיימה מחשבתו דפטור אבל אין זה קושיא כלל דאי לאו קרא דמלאכת מחשבת לא הוה אמרי' דתלי מידי בקיום מחשבתו והוה אמרי' דדוקא שנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור משום דנתכוין לדבר היתר אבל נתכוין לחתוך מחובר זה וחתך מחובר אחר דנתכוין לדבר איסור חייב לכך איצטריך קרא דמלאכת מחשבת ואי כתב קרא דמלאכת מחשבת ולא כתב קרא דאשר חטא ה"א איפכא דדוקא נתכוין למחובר זה וחתך מחובר אחר הוא דפטור משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל נתכוין לחתוך את התלוש ונמצא שהוא מחובר שנתקיימה מחשבתו שהרי חתך אותו שנתכוין לו אימא חייב לכך איצטריך ג"כ קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ומתכוין לדבר היתר ודו"ק:

ד"ה הניחא לאביי וכו' דהא אם חלל שבת מאהבה ומיראה נמי חייב כו' יש לדקדק למה כתבו התוס' דגם לאביי לא מתוקמא ברייתא שפיר הא איכא לאוקמא שפיר דהא דקתני שבשאר מצות שגג בלא מתכוין חייב היינו בעובד ע"ז מיראת מיתה דס"ל לאביי דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור ולכך במזיר חייב מיתה ובשוגג קרבן משא"כ בשבת דהא אם אומרים לו חלל את השבת או תהרג מותר לחלל את השבת דהא דוחין את השבת מפני פקוח נפש ולכך פטור וי"ל דמ"מ גם לאביי לא מתוקמא שפיר דכיון דמצינו גם בשבת שגג בלא מתכוין שחייב כגון חלל שבת מאהבה או מיראת עונשים שאין בהם חשש מיתה ואין כאן פקוח נפש שזה ג"כ מקרי שגג בלא מתכוין וחייב גם בשבת לכך לא אתי הברייתא שפיר דלא הו"ל למיתני סתמא משא"כ בשבת כיון דמצינו ג"כ בשבת שוגג בלא מתכוין דחייב כגון במקום דליכא פיקוח נפש וק"ל:

ד"ה ע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ וא"ת אמאי לא מייתי מתני' דהשוכח עיקר שבת וכו' ולא הוי פטור לגמרי וכו' ר"ל ואי הוה האי אומר מותר דנתעלמה ממנו לפי שעה כמו שפירשו התוס' בתר הכי כ"ש דקשה ממתני' דהא אפי' היכא ששכח לגמרי עיקר שבת אפ"ה אינו פטור לגמרי וכ"ש באומר מותר דהכא דנתעלמה ממנו לפי שעה כ"ש דאינו פטור:

בא"ד וי"ל דניחא ליה לאתויי מרבא דמספקא ליה בהעלם זה וזה וכו' פי' מספקא ליה לרבא בהעלם זה וזה אי מחייב חדא או תרתי וא"כ ה"ה הכא באומר מותר יכול להיות לא מבעיא דלא פטור לגמרי אלא אפי' תרתי נמי מחייב אם עשה שתי עבודות בהעלם אחד דהא ע"כ האי אומר מותר דהכא היינו שנתעלמה ממנו ע"ז לפי שעה לא שלא ידע מאיסור ע"ז ושבת מעולם כדמשמע מפירש"י דומיא דהעלם זה וזה דבעי רבא דאיירי בכה"ג דהיכא דנשכח ממנו לעולם פשיטא דאינו חייב שתים כדקתני במתני' השוכח עיקר שבת אינו חייב אלא אחת והאי אומר מותר דהכא אייר נמי דנשכח ממנו לפי שעה ולכך פריך דיכול להיות דאפי' תרתי מיחייב וק"ל:

ד"ה לרבא דאמר פטור וכו' א"כ דטעמא דרבא דפטר הוי מש"ה מאי מייתי אביי וכו' ר"ל אלא ודאי מדאביי ש"מ דרבא דאמר למלתיה דפטור אליבא דכ"ע אפי' לאותו מ"ד דס"ל יהרג ואל

יעבור א"נ רבא גופיה הא דקאמר בפ' ר' ישמעאל במס' ע"ז דאפי' בע"ז בצנעא וחי בהם ולא שימות בהם לא קאמר להא אלא אליביה דההוא תנא דהתם כדמשמע התם אבל לדידיה לא ס"ל הכי משום דקי"ל הלכתא כמ"ד דאפי' בצנעא יהרג ואל יעבור וא"כ ליכא לתרוצי דהא דפטר רבא מיראה הוי טעמיה משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' ר' ישמעאל ואע"ג דהתוס' היו יכולים לסתור תירוץ זה בלאו הכי דאי טעמיה דרבא משום דאזיל לטעמיה דאמר בפ' ר' ישמעאל התינח דפטר מיראה דנוכל לומר דאיירי מיראת מיתה מאהבה מאי איכא למימר אמאי פטר רבא מ"מ סתרו ליה התוס' הכא דאפי' הא דפטר רבא מיראה ואפי' איירי מיראת מיתה לא א"ש:

בא"ד וקשה לרשב"א וכו' אבל שאר אונסים הוי בכלל לא תעבדם והכא פטר אפי' מאהבה כו' כלומר דבהאי שינוייא דמשנינן דס"ל לרבא דאע"ג דחייב למסור עצמו למיתה מ"מ אם לא מסר אינו חייב אלא פטור אינו מתורץ אלא הא דפטר מיראה אבל מ"מ קשה אמאי פטר מאהבה הא התם לא הוי אונס מיתה והוי בכלל לא תעבדם:

בא"ד דומיא דהמן דמייתי עלה כו' פי' אביי מייתי התם סיוע לדבריו דחייב עובד מיראה מדקתני בברייתא יכול אפי' נעבד כהמן ת"ל לא תעבדם והמן הוי מיראה א"כ ש"מ דמיראה חייב ודחי לה רבא דהתם כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה הוה ע"ז ולא כהמן דאלו המן הוה מיראה אבל קרא דלא תעבדם לא איירי מיראה אלא דנתכוין לעבדו אבל מיראה פטור דומיא ממש כהמן מ"מ שמעינן מהא דלא פטר רבא אלא דומיא דחיובא דאביי היינו דומיא דהמן שהכל היו יודעים שהיה מיראה ואדרבה מההיא ברייתא יש לדקדק דהוי האדם ע"ז ואינו מפורסם שעובדים אותו מיראה והוא השתחוה לו בסתם אפי' לא קבלו עליו באלוה חייב והוי בכלל לא תעבדם דהא ע"כ איירי חיובא דמסיים בברייתא בסיפא דומיא דאדם שכמותך דריישא דאיירי דלא קבלו עליו כ"ה המשך דברי התוס' בד"ז וק"ל:

בא"ד והא דלא דהי ראיה דאביי בעובד מאהבה ומיראה סתם משום דסתם כעובד מדעתו דמי עכ"ל נראה דבזה מתורץ ג"כ מה שיש להקשות בשמעתין מהא דקאמר הניחא לאביי דאמר חייב אלא לרבא דאמר פטור מאי איכא למימר ומאי פריך הא כיון דרבא לא פטר אלא כשמפרש שעובד מאהבה או מיראה או כשהוא ידוע שהכל אין עובדין אותה אלא מיראה אבל כשעבד בסתם אפי' אינו מקבל עליו לאלוה חייב אפי' לרבא א"כ לוקמא הך ברייתא דהכא דמחייב בעובד מאהבה ומיראה בעובד בסתם דחייב אפי' לרבא אבל לפי מה שכתבו התוס' דעובד בסתם כעובד מדעתו דמי א"ש דליכא לאוקמי ברייתא בהכי דאי איירי בעובד בסתם לא הוי קרי ליה שוגג בלא מתכוין דכעובד מדעתו וכמתכוין דמי וק"ל:

דף עג.

בגמ' אבל נתכוין לחתוך את התלוש וכו' כצ"ל:

לאביי דאמר כי האי גוונא חייב משכחת לה וכו' וקא טעה בשיעורים אלא לרבא דאמר פטור היכי משכחת לה יש להקשות הא לרבא נמי משכחת כגון דידע לשבת וגם ידע שכל המלאכות אסורים אלא דקא טעה בדין השיעורים כגון שהיה סובר דאין איסור בזורק ארבע אמות ברה"ר אלא דוקא כשזורק ח' וכן טעה בשיעור כל המלאכות כיוצא בזה שהרי לכולן יש שיעורין וצ"ל דלרבא כה"ג נמי פטור כיון שיודע שהיום הוא שבת וגם יודע שהמלאכה היא אסורה זה לא מקרי שוגג שאינו אלא כשסבור שאין היום שבת או סבור שהמלאכה זו מותרת כמו שפירש"י בתחלת הסוגיא אבל כשסבור שהשיעור זה מותר הוי כמו חלב וסבור שחוא שומן ודוחק וק"ל:

והמעבד את עורו והמוחק וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אלא לאו רישא בע"ז וכו' תימה לר"י דלוקמא בשאר מצות וכו' ושגג בלא מתכוין כגון שנתכוין לשחוט בהמת חולין והיה צריך לשל חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה בשבת נתכוין לחתוך תלוש ונמצא מחובר אחר וכו' כצ"ל והא דנקטי התוס' בכה"ג ולא נקטי כגון שנתכוין לשחוט בהמת קדשים זו ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת נתכוין לחתוך מחובר זה ונמצא מחובר אחר משום דזה לא מקרי שוגג בלא מתכוין כיון דעל כל פנים נתכוין לאיסור וכן לא מצי למינקט כגון ששגג והיה סבור ששחוטי חוץ מותר אלא שנתכוין לשחוט בהמה זו של קדשים ונמצא בהמה אחרת של קדשים ודכוותה גבי שבת דזה ג"כ לא מיקרי שוגג בלא מתכוין דשוגג גמור הוא כיון שנעלם ממנו איסור שחוטי חוץ או איסור מלאכה זו של שבת אלא שנצטרף לזה ענין מתעסק שנתכוין לזה ונמצא אחר וק"ל אלא שעדיין יש לדקדק בקושיא זו של התוס' דמאי מקשו דלוקמיה שוגג בלא מתכוין בשאר מצות שחייב דהיינו כגון שנתכוין לשחוט בהמה זו של חולין ונמצאת אחרת של קדשים דכוותה גבי שבת וכו' דבשחוטי חוץ חייב משום דלא בעינן מלאכת מחשבת ובשבת פטור דמלאכת מחשבת בעינן הא מ"מ ליפטר בשחוטי חוץ מטעם מתעסק דילפינן מפסוק דאשר חטא בה פרט למתעסק דקאי אכל איסורים שבתורה כמו על שבת כמו שכתבו התוס' עצמם בתר הכי אלא שגבי עריות וחלבים חייב משום שכן נהנה וצריך לומר דהשתא הכי מקשו התוס' דמנ"ל להגמ' לדחוק ולאוקמי ברייתא זו רישא בע"ז וסיפא בשאר מצות ופי' אביי לפי סברתו ורבא לפי סברתו לפי מה דס"ל כר"א דדריש אשר חטא בה פרט למתעסק דלמא האי תנא דברייתא לא דריש כלל קרא דאשר חטא בה פרט למתעסק ולכך (פטור) [חייב] בנתכוין לשחוט בהמה של חולין ונמצאת אחרת של קדשים וגבי שבת דפטור בכי ה"ג כדקתני משא"כ בשבת משום דגבי שבת בעינן מלאכת מחשבת וא"ש רישא וסיפא בשאר מצות ודו"ק:

ד"ה הקושר והמתיר כו' ומדלא תני ליה כדתני מוחק ע"מ לכתוב א"ל דה"נ לא קתני סותר ע"מ לבנות כו' כצ"ל:

בא"ד ולפי מה שפי' רש"י בגמ' דאי מתרמי ליה ב' קיטרי בב' חוטים שרי וקטיר וכו' ר"ל דרש"י מפרש לה בב' חוטין זה אצל זה וכו' וגריס בגמ' דאי מתרמי ליה ב' חוטין בהדי הדדי שרי חד וקטיר חד כמו שכתוב לקמן בגמ' בספרים שלנו גירסת רש"י אבל ר"ח לא גריס כגירסת רש"י:

בא"ד והא דלא תני במתיר ובסותר פירשתי בפ' במה מדליקין כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם דמתחלה קאמרי ואין לדקדק דמדלא תני גבי מתיר ע"מ לקשור ש"מ שחייב במתיר אפי' שלא ע"מ לקשור דאין זה ראיה דה"ג לא תני גבי סותר ע"מ לבנות ואפ"ה בעי ע"מ לבנות כדאיתא בפ' במה מדליקין וא"כ צריך אתה ליתן טעם למה לא תני ליה גבי סותר ובאותו טעם יתורץ ג"כ במתיר מה דלא תני גבי ע"מ לקשור אע"ג דבעי ע"מ לקשור ובסוף מסיים דלפי פי' ר"ח משמע בגמ' דבעי מתיר ע"מ לקשור כמו גבי סותר אע"ג דלא תני ליה וכ"ת ומה טעם נוכל לומר בסותר ומתיר זה פירשתי בפ' במה מדליקין וק"ל ועיין לעיל בתוס' בפ' במה מדליקין (שבת דף ל"א) ד"ה וסותר ע"מ לבנות דמשמע מדבריהם דגרסי הכא במתני' והקורע ע"מ לתפור שתי תפירות ע"ש:

דף עג:

ברש"י ד"ה משום מעמר וכו' שאף הוא כמאסף בשבלין הוא כצ"ל:

ד"ה המנפץ וכו' והמנפץ צמר גפן בקשת כדרך האומנים כצ"ל:

בתוס' ד"ה משום זורע אין להוכיח מכאן דצריך להתרות אתולדה משום אב פי' כגון הזומר צריך להתרותו אל תזמור משום שתתחייב משום נוטע אבל אם התרה בו סתם לא תזמור שהוא מלאכה אינו חייב זה אינו דהא לא קאמר וכו' ומשמע מדברי התוס' שהם מפרשים דהא דקאמר בגמ' זומר חייב משום נוטע הוי פירושו לענין שאם התרה בו משום נוטע חייב וכן הא דפריך אהא דקאמר המבריך והמרכיב חייב משום זורע משום זורע אין משום נוטע לא וכו' הוי נמי פירושו שאם התרה בו משום נוטע לא בתמיה ומשני אף משום זורע פי' היכא שאם התרה בו משום נוטע פשיטא שחייב אלא אף אם התרה בו משום זורע נמי חייב ולא כפי' רש"י דמפרש דאיירי לענין דאם עביד ליה בהדי זורע מחייב חדא ותו לא שזה שמעינן מברייתא דלעיל דתנא הזורע והזומר והנוטע כו' כולם מלאכה אחת הן כדאמר לעיל מזה בגמ' אלא שלפי פי' זה של התוס' נצטרך לומר דהא דהנוטע והמבריך וכו' חייב משום זורע ר"ל ג"כ שאם התרה להנוטע משום זורע חייב וזה דוחק קצת דהא נוטע גופיה אב הוא וק"ל:

בא"ד דקאמר משמר משום מאי מתרינן ביה רבא אמר משום בורר וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שלפנינו משום מאי מתרינן ביה שיהא חייב רבא אמר וכו' דמשמע דבלשון הגמ' כתוב שיהא חייב ט"ס הוא שהרי זהו פירושו של התוס' שמפרשין כך בתר הכי לשון הגמ' וק"ל:

ד"ה זומר וצריך לעצים וכו' ואע"ג דהכא אמר חייב משום נוטע וכו' פי' וא"כ התם דאיירי לענין שביעית אע"ג דבשביעית ליכא איסור קצירה כשאינו קוצר מן המשומר מ"מ ליחייב משום נוטע דאסור בשביעית:

ד"ה וצריך לעצים נראה דאפי' לר' יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל א"כ ה"נ נימא הכא כשזומר כדי לחצמיח הגפן אע"ג שא"צ לעצים וא"כ הוי הקצירה מלאכה שאינה צריכא לגופה שאין כוונתו לקצור ואינו קוצר אלא ע"מ להצמיח אפ"ה יהא חייב ג"כ משום קצירה זה אינו אלא אפי' לר' יהודה בענין שיהיה צריך לעצים דאם לא צריך לעצים לא מקרי קצירה אלא הוי דומה כקורע ע"מ לתפור או מוחק ע"מ לכתוב דאינו חייב תרתי משום כותב ומשום מוחק אלא משום כותב לחודיה ה"נ כשקוצץ וזומר ע"מ להצמיח הגפן אינו חייב אלא משום צומח לחודיה דהיינו נוטע אבל משום קוצר לא היה חייב כיון שאינו צריך לעצים וק"ל:

בא"ד ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה וכו' ר"ל הא אפי' למ"ד מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור מ"מ פטור אבל אסור היא ואמאי שרי לגופן לכתחלה וק"ל:

ד"ה ואחת משום מפרק אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשאו וכו' טעמא שאין נראה לו פי' רש"י משום דלפי' רש"י קשה דמאי איריא דנקיט רב פפא תמרי אפי' בוצר ומוסק ואורה ובכל האילנות שייך פירוק ממשאו ועיין בהר"ן:

ד"ה מפרק פי' רש"י דהוי תולדה דדש וכו' כדאמרי' פ' השוכר את הפועלים וכו' יצא החולב וכו' הוצרכו התוס' להביא הפלוגתא דהפוצע חלזון וכו' ולא הקשו דאי הוי מפרק תולדה דדש מקרי חולב דישה ובפ' השוכר את הפועלים אמר מה דיש וכו' יצא החולב אלמא חולב לא מקרי דש משום דה"א דשאני התם דמיעטיה קרא דמה דיש שהוא מחובר לקרקע אבל לענין שבת דליכא מיעוט חולב נמי חייב משום דש דכל הדומה לדש חייב משום דש גבי שבת והראיה לפי האמת לר' יהודה דלענין שבת אפי' פציעת חלזון מקרי דישה וכ"ש חולב ולענין אכילת פועל לא פליג אהא דאמרי' מה דיש וכו' יצא החולב ולכך הוצרכו התוס' להקשות מדרבנן דפליגי אר' יהודה וס"ל דגבי שבת נמי לא מקרי דש אלא בגדולי קרקע משום דילפינן לה מסממנין דהוו במשכן דהוו גדולי קרקע:

בא"ד ונראה לר"ת דמפרק חייב משום ממחק וכו' ולפי' ר"ת צריך ג"כ לומר הא דקאמר רב פפא האי מאן דשדי פיסא לדיקלא וכו' חייב שתים וכו' ואחת משום מפרק לא הוי חיובו משום דש כפירש"י וכפי' רבינו שמואל שכתבו התוס' לעיל אלא צריך לומר דכשהוא מכה בתמרים על הקליפה העליונה הוי כמו ממחק ודוחק וק"ל:

בא"ד ונראה דלפי' הקונטרס הלכה כר' יהודה ר"ל דלפירש"י ההיא ברייתא דהמצניע דקתני דחולב בשבת חייב משום מפרק דהיינו דש לפירש"י אתיא ההיא ברייתא דוקא כר' יהודה וחולב בשבת הוי איסור דאורייתא וא"כ כיון דפסקינן בפרק אף על פי הלכתא כר' מרינוס דמשמע דוקא גונח יונק בשבת דהוי תרתי לטיבותא מפרק כלאחר יד וגם צערא מכלל דס"ל דחולב הוי איסור דאורייתא שמעינן מינה דהלכה כר' יהודה דאמר דבכל מילי שייך איסור דש אף בדבר שאינו גידולי קרקע ודלא כרבנן דפליגי עליה דאלו לרבנן לפירש"י דחולב אינו אסור אלא משום דש ליכא בחולב שום איסור דלרבנן אין דש אלא בגידולי קרקע אבל לפי' ר"ת אפי' לרבנן איכא איסור דאורייתא בחולב דהיינו ממחק א"כ אין ראיה מכאן דהלכה כר' יהודה וק"ל:

בא"ד וא"צ לומר דאף לרבנן אסור מדרבנן משום דמחזי כמפרק פי' חולב מחזי ודומה כמפרק ודש בגידולי קרקע ולכך אסור מיהא מדרבנן:

בא"ד ואע"ג דלא אסירא אלא מדרבנן לא שרי אלא משום דאיכא תרתי וכו' כצ"ל והמשך דברי התוס' כך הם ואין נראה לומר דלעולם אין הלכה כר"י והא דאיפסקא הלכתא כר' מרינוס דשמעת מינה דחולב אסור אתיא נמי כרבנן דר' יהודה דאינהו אסרי נמי לחלוב מיהא דרבנן מחמרי נמי דלא שרינן לה אלא היכא דאיכא תרתי זהו דוחק ואין נראה לומר כן אלא ודאי כר' יהודה אתיא והלכה כוותיה:

דף עד.

בגמ' וכי מותר לאפות וכו' וכי מותר לבשל וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה שכן עני אוכל פתו וכו' וזורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו וכו' יש לדקדק בדברי רש"י הללו מאי קסבר אי קסבר דזורה ובורר ומרקד נמי שכן עני אוכל פתו בלא הרקדה ולכך הוקשה לו למה תנינהו ומתרץ דאי משום דסידורא דפת נינהו גבי עשיר תנינהו א"כ כותש נמי ליתני דהוא ג"כ סידורא דפת גבי עשיר ואי קסבר רש"י דזורה ובורר ומרקד אפי' עני עביד להו

ואינו אוכל פתו זולתן למה ליה לרש"י הא דכתב דתנינהו משום דסידורא דפת נקט לימא דמשום דאפי' העני אינו אוכל פתו בלא זורה ובורר ומרקד ולכך תנינהו ונראה הא דכתב רש"י טעמא דסדורא דפת נקט לא בא ליתן טעם למה שתנא זורה ובורר ומרקד דבלאו הכי אתי שפיר דתנינהו משום דאפי' עני עביד להו אלא שהוקשה לרש"י קושיית התוס' דאע"ג דעני אוכל פתו בלא כתישה מ"מ כיון דהואי במשכן בסממנין וגבי סממנין אפי' בעני איתא א"כ הוה ליה למיתני במתני' ומתרץ רש"י דכולהו דקתני במתני' זורה ובורר ומרקד סידורא דפת נינהו ולא סידור דבישול סממנים אע"ג דבמשכן לא היה סידורא דפת אלא סידורא דבישול סממנים מ"מ כיון דהוו במשכן ואיתנייהו בסידורא דפת אפי' בעני תנינהו אבל כתישה ליתא בסידורא דפת כי אם גבי עשירים ולא גבי עניים דעניים לא טרחי וכו' ולכך לא תני התנא כתישה כיון דאינה בסידורא דפת גבי עני אע"ג דאיתא גבי סממנים ומיהו ודאי אב מלאכה היא וכו' ואפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב על הכתישה בפני עצמה כיון דהוה במשכן כמו בזורה ובורר ומרקד כן נ"ל המשך דברי רש"י ודו"ק:

ד"ה ושדא לקמייהו ולא רצה לברור האוכל וכו' ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו כתב רש"י זה משום שהיה קשה לו דא"כ הוא דהוא עצמו לא רצה לברור הפרי משום שהוא סבר דאפי' בורר אוכל מתוך פסולת אסור א"כ מה הועיל במה ששדא קמייהו והא אינהו כשיטלו מהן לאכול הוי בורר אוכל מתוך פסולת על כן כתב ובשטוח זה נפרש האוכל מאליו וכשיקחו כל א' מהן לאכול לא יהיה ברירה אבל לפי זה צריך לומר השתא דרב ביבי הוה ס"ל דאפי' בורר ואוכל לאלתר אסור אפי' אוכל מתוך הפסולת ולעיל מזה בד"ה והתניא וכו' פירש"י בעצמו ואי בבורר ומניח לאלתר מותר לכתחלה הוא וכו' ומדפי' רש"י על המקשה דלעיל כן משמע דס"ל לרש"י דבורר ואוכל לאלתר ליכא למאן דאמר שיהא אסור אפי' לכתחלה דצ"ל דלעיל לא פירש"י כן אלא להמקשה דפריך ארב אשי ומסתמא רב אשי ס"ל דאוקימתא דברייתא דלעיל הוא כמו דמסיק אביי ולפי אותה אוקימתא היכא דבורר ואוכל לאלתר מותר אפי' לכתחלה אבל רב ביבי ס"ל לרש"י דאפשר שהיה לו אוקימתא אחרת בברייתא דלעיל וס"ל דאפי' אוכל מתוך הפסולת ואפי' לאלתר אסור לכתחלה אבל התוס' לא נראה להם לפרש כן כאשר אכתוב בפירוש דברי התוס':

בתוס' ד"ה מתקיף לה רב המנונא מידי קנון ותמחוי קתני כו' והכי משני מידי נפה וכברה קתני וכו' והלשון מגומגם ויש גורסין והיכי משני ר"ל והיכי משני בסמוך הא בנפה וכברה הא איכא למיפרך מידי נפה וכברה קתני כמו דפריך השתא ארב המנונא ול"ג דהכי גרסי' ומשני דבנפה וכברה מיירי והכי פריך מידי נפה וכברה קתני ולפי זה יתיישב לשון התוס' שפיר והא דהקשו התוס' בלשון זה ועוד בסמוך פי' הקונטרס וכו' היינו ברייתא דלעיל וכו' משום דאי לאו האי ברייתא דלעיל היה אפשר לתרץ דדוקא אברייתא דלעיל דנחית לפרושי חלוקי הדינים דביד מותר ובנפה וכברה חייב חטאת שייך למיפרך מידי נפה וכברה קתני אבל ברייתא זו דלא קתני כי אם חיוב דחטאת לחוד אין להקשות מידי נפה וכברה קתני דסתם חיוב חטאת היא בנפה וכברה ודו"ק:

בא"ד ונראה לרבינו יצחק וכו' וה"פ מידי קנון ותמחוי קתני כיון דנחית לפרושי וכו' דרב המנונא לא חשיב בעיניו קושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו למתני ולפרש ולא פריך מידי קנון ותמחוי קתני אלא משום דנחית התנא לפרושי והשתא א"ש דמשני רב המנונא בורר ואוכל אוכל מתוך הפסולת וכו' ולא הוה קשה ליה מידי אוכל מתוך הפסולת קתני דאיהו לא חשיב זה לקושיא גם לא חשיב לקושיא מידי נפה וכברה קתני ולכך אתי שפיר דאוקמא לחיובא דברייתא לקמן בנפה וכברה אלא שיש להקשות הא מ"מ אביי דפריך אשינוייא דרב המנונא מידי אוכל מתוך הפסולת קתני ש"מ דחשיב ליה לקושיא היכא דלא תני התנא דבר שהיה לו לפרש א"כ ה"ה נמי חשיב לדידיה קושיא מידי נפה וכברה קתני ולפי הנראה מסקנא דשמעתין הוא כאוקימתא דאביי ומסתמא רב אשי דהוא בתראה הכי ס"ל וא"כ היכי משני לקמן לרב אשי הא בנפה וכברה צ"ל דס"ל להתוס' השתא דגם אביי לא פריך קושיא זו אלא דוקא באם בא התנא לחלק בין בורר אוכל מתוך הפסולת ובין פסולת מתוך האוכל דזה צריך לן לפרושי איזו מהן לא חשיב בורר כדרכו ואיזו מהן חשיב בורר כדרכו שהרי יש בזה סברות חלוקות כמו שכתבו התוס' בדבור שאחר זה ולכך פריך מידי אוכל מתוך פסולת קתני אבל במילי אחרנייתא כגון להקשות מידי נפה וכברה קתני גם לאביי לא חשיב לה קושיא ובזה יתורץ ג"כ שיש להקשות מאי משני אביי בורר ואוכל לאלתר וכו' ולבו ביום לא יברור כו' הא לדידיה נמי תקשה מידי בו ביום קתני כו' ודו"ק:

ד"ה והתניא חייב וכו' ועוד לכאורה לעולא דלעיל כו' מקשין העולם מאי מייתי התוס' להקשות מעולא הא רב אשי מסתמא קאי לאוקימתא דאביי לאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת ולכך פריך ארב אשי דאי איירי רב אשי לאלתר הא מותר לכתחלה ואי איירי לבו ביום הא חייב חטאת ואוקמא דהא דקתני בברייתא דלבו ביום חייב חטאת איירי בנפה וכברה אבל לעולא דאוקי לעיל בו ביום נמי שרי והא דקתני חייב חטאת איירי בבורר למחר ונ"ל דס"ל להתוס' דמסתמא עולא ואביי לא פליגי בשום דבר באוקימתא דברייתא אלא שמה שעולא מתיר לבו ביום אסור לאביי בו ביום ושרי לאלתר וא"כ בכה"ג דמותר לאביי לאלתר שרי לאביי לבו ביום וק"ל:

בא"ד והכא דמוקמי לה בנפה וכברה ברייתא אחריתי חיא ואפי' לאלתר חייב חטאת יש להקשות אי ברייתא אחריתא קתני דאפי' לאלתר חייב חטאת מאי פריך מינה לרב אשי בלא רב אשי ה"ל למירמי אברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ועוד יש להקשות מה היה צריך המקשה להקשות ארב אשי מברייתא אחריתי ולמה לא הקשה לו מהברייתא דלעיל דקתני דלאלתר מותר ולבו ביום חייב חטאת אבל פטור אבל אסור ליכא וי"ל דהמקשה לא רצה למירמי הברייתות אהדדי דאיכא לתרץ דהא דשרי בברייתא דלעיל לאלתר היינו ביד והא דקתני בהברייתא האחריתי חייב חטאת איירי בבלי וכן מהברייתא דלעיל לא היה יכול להקשות ארב אשי משום דה"א דהברייתא דלעיל איירי ביד ורב אשי ככלי אבל השתא קשה ממ"נ אי איירי רב אשי ביד א"כ הא מותר לכתחלה לאלתר ואי איירי בכלי הא קתני דחייב חטאת ומשני דבכלי גופיה יש חילוק בנפה וכברה חייב חטאת ובקנון ותמחוי פטור אבל אסור ודו"ק:

ד"ה ולא ידענא וכו' אבל אין לפרש מה שלא ביררם בשעה שהניח לפניהם וכו' דהא לכ"ע שרינן יש להקשות א"כ רב ביבי נהי דלא רצה לבררם קודם שהביאם לפניהם משום שהיה סבור אוכל מתוך הפסולת אסור מ"מ למה לא ביררם בשעה שהניח לפניהם כיון דלכ"ע שרי וצ"ל משום דלאו אורחא להביא פירות לפני אורחים או לסעודה והם ימתינו עד שיבררום לפניהם וק"ל:

דף עד:

בגמ' וכי תימא דאי מיתרמי ליה תרי חוטי וכו' לפי' ר"ח שהביאו התוס' לעיל בדף ע"ג ד"ה הקושר והמתיר צ"ל דגורס בגמ' דאי מיתרמי תרי קטרי בהדי הדדי שרי וקטיר חד פי' שרי הב' קשרים וזורק לחוץ החוט הקצה האמצעי שהיה בין שני הקשרים וחוזר וקושר שני הראשים בקשר אחד צריך ליישב מה שפריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושים כן וכו' דאם ר"ל שמתחלה נזהרים שלא יזדמנו תרי קיטרי להדדי זה א"א כשנפסק החוט במקום א' ע"כ צריך לקשרו ומה יעשה ואיך יזהר שלא יפסק עוד במקום אחר ואם אירע שנפסק פעם שנית ע"כ צריך לעשות עוד קשר שני או יתיר קשר הראשון וישליך כל אותו החוט האמצעי ויקשור השני הראשים יחד וצריך לומר דלפי' ר"ח איירי הכל שקודם שהתחילו לארוג היה נפסק החוט בשעה שמסדרים השתי על זה פריך השתא לפני מלך ב"ו אין עושין כן אלא כשרואים שהחוט אינו חזק ונפסק שני פעמים זה אחר זה אין קושרים אותו עוד כלל אלא משליכין אותו כולו מתוך השתי ולוקחין חוט אחד במקומו:

תוס' ד"ה מהו דתימא וכו' דבפ' אין מעמידין אמרי' וכו' והא דאמרי' הכא מהו דתימא לשרורי מנא קא מכוין קמ"ל דמירפא רפיא וכו' ואקרי בשולי והתם אמרי' מהו דתימא לבשולי קא מיכוין קמ"ל לשרורי מנא קא מיכוין משום דהתם באיסור בישולי נכרים דקיל לא חשוב לבישול גרוע כזה אבל הכא גבי איסור שבת החמירו כן פירשו שם התוס':

דף עה.

ברש"י ד"ה והלומד וכו' המגוש מין הממשיכו וכו' כצ"ל:

ד"ה וחד אמד גדופי מין האדוק וכו' כצ"ל:

ד"ה לעיני העמים וכו' ומולדותיה במזל תלוי הכל לפי השעה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה הצד חלזון כו' צ"ע דבירושלמי משמע דצד חלזון לא מחייב משום צידה בירושלמי דפירקין על מתני' ובריייתא זו היא ומשמע דהטעם דחיה טהורה ברא הקב"ה למשה במדבר למלאכת המשכן כלומר ולא הוצרכו לצידה ובאמת שדברי תימה הן שהרי במתני' מני הצד צבי במנין אבות מלאכות שהיו במשכן:

ד"ה וליחייב נמי משום נטילת נשמה וכו' ומיהו שמעתין אתיא אפי' לר"ש דמחייב מקלקל בחבורה מדמשני מתעסק הוא וכו' יש לדקדק מה צריכין התוס' להוכיח מזה דשמעתין אתיא כר"ש הא בהדיא קא פריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו מודה ר"ש בפסיק רישא וכו' ועלה משני שאני הכא דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה וכו' הרי מבואר הוא דשמעתין אתיא נמי כר"ש מה צריכין לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' ויש לתרץ דאי לאו דקדוק זה די"ל דהא דפריך והא אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' הכי פריך והא אביי ורבא וכו' דאפי' לר"ש דפטר דבר שאין מתכוין לא מיקרי זה דבר שאין מתכוין וכ"ש לר"י דס"ל דבר שאין מתכוין חייב ומשני שאני הכא וכו' ולכך פטור הכא לר"י דאית ליה מקלקל בחבורה פטור ולעולם ה"א דשמעתין אתיא כר"י דוקא ולא כר"ש דאית ליה מקלקל בחבורה חייב לכך הוצרכו התוס' לדקדק מדמשני מתעסק הוא וכו' משמע דגמ' רצה לאוקמא דאתיא אפי' כר"ש דס"ל מקלקל בחבורה חייב אפ"ה הכא פטור משום דהוי דבר שאין מתכוין ודו"ק:

ד"ה טפי ניחא ליה כו' תימה דבסוף פ"ק דחגיגה משמע וכו' וא"כ בחבורה דלא בעי מלאכת מחשבת ליחייב בה מלאכה שאינה צריכה לגופה עכ"ל ול"נ דיש לתרץ דשאני הכא דתרתי לגריעותא הוא דהוי דבר שאין מתכוין וגם מלאכה שאינה צריכה לגופה ולא ניחא ליה כלל דלימות ולכך פטור אפי' למ"ד מקלקל בחבורה חייב ובזה יתיישב נמי דלמה צריך ליה לשנויי מתעסק הוא אצל נטילת נשמה פי' דהוי דבר שאינו מתכוין כמו שפירשו התוס' בדבור שלפני זה הוי להו לשנויי משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה דלא ניחא ליה דלימות וליכא שום תיקון כלל ודו"ק נ"ל:

ד"ה כי היכי דליציל צבעיה כו' אבל אין לפרש דנטילת נשמה היינו שמחליש וכו' וגבי מילה מה צריך לחלישות התינוק וכו' ר"ל והוי מתעסק אצל חלישות האשה והתינוק וגם הוי מלאכה שאין צריכה לגופה דפטור אפי' בנטילת נשמה כדמפרשינן ליה הכא בשמעתין והתם משמע דבאשה ובתינוק הוה לן לאסור משום חובל דהיינו נטילת נשמה:

דף עה:

בגמ' אלו לאפוקי מדר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' יש להקשות מה צריך למתני אלו לאפוקי מדר"א וכן חסר א' לאפוקי מדר' יהודה הא מדקתני מניינא והוינן לעיל מניינא למה לי ואמר ר' יוחנן שאם עשאן כולם בהעלם א' חייב על כל א' וא' ופירש"י ובא להודיעך שאם נתעלמו כל הלכות שבת ממנו כמה חטאות חייב עליו וא"כ מכלל זה נשמע ג"כ דלא מחייבינן אתולדה במקום אב דא"כ הוי ליה טובא וכדדייק לקמן בפ' הזורק והביאו התוס' לעיל (שבת דף ע') ד"ה יכול שאם עשאן וכו' דפריך התם אדברי רבי למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים וכו' ופי' רש"י התם דהכי פריך הואיל ומניינא לא אתא אלא לחילוק חטאות אי סלקא דעתך דמחייב אתולדה במקום אב טובא ה"ל למימר וא"כ כהאי גוונא נמי נוכל לדקדק ממתני' ומזה נשמע ג"כ לאפוקי מדר' יהודה דאי כר' יהודה היה חייב טפי מארבעים חטאות חסר אחת ועוד יש להקשות כיון דתנא אלו לאפוקי מדר' אליעזר למה צריך מיעוטא אחרינא לאפוקי מדר' יהודה הא כבר תנא אלו ותו לא וכן יש לדקדק בתוס' ד"ה הרי אלו לאפוקי מדר"א שכתבו וא"ת מרישא שמעינן לה וכו' וי"מ דה"א מעין מלאכה אחת היינו שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה דידיה מחייב תרתי קמ"ל עכ"ל ויש להקשות א"כ כיון דצריך למתני בסיפא אלו דמשמע מינה דוקא אבות אבל לא תולדות למה ליה דתני רישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת וכו' ונראה לתרץ דאע"ג דבפ' הזורק דייקי הכי ארבי דדריש מנין המלאכות מקרא דדברים הדברים אלה הדברים מ"מ אמנין דמתני' אע"ג דבא להשמיענו דאם עשאן כולן בהעלם א' חייב על כל א' וא' כנזכר למעלה מ"מ לא נוכל להכריח מכח זה דלא מיחייב אתולדות במקום אב דהוה אמינא דדלמא לעולם חייב אתולדות במקום אב ותנא דנקט מניינא לומר שאם נתעלמו ממנו כל המלאכות וחלל השבת בכולן שחייב ארבעים חטאות חסר אחת לא נקיט רק האבות לסימנא בעלמא דנשמע מיניה דכל היכא שעושה מלאכות הרבה בהעלם א' חייב על כל א' וא' ואין כוונתו לומר דדוקא מ' חטאות חסר אחת הן ולא יותר אי הוה אמינא דנקט האבות מלאכות שהן אליבא דכ"ע ואליבא דכ"ע עכ"פ חייב מ' חטאות חסר אחת ולא פחות אבל בתולדות במקום האבות איכא פלוגתא ולכך נקט מ' חסר אחת דהוא

החשבון הברור אליבא דכ"ע ולכך צריך למתני אלו לאשמעינן דדוקא על האבות חייב ולא אתולדות דלשון אלו בא ע"כ למעט איזה דבר דאי לא תני אלא האי מיעוטא לבד ה"א רלא בעי למעט אלא כשעושה שתי תולדות מאב א' אבל אב ותולדה שלו חייב על האב בפני עצמו ועל התולדה בפני עצמו ולכך איצטריך נמי למתני ג"כ הרישא העושה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת דהוה להו תרי מיעוטי כדי למעט הן ב' תולדות מאב א' הן תולדה ואב שלו ואי לא תני המיעוט דחסר אחת שבסיפא ה"א דלא נמעט ממיעוטא דאלו אלא תולדות הנזכר למעלה אבל הנך אבות דר"י לא נמעט מאלו לכך הוצרך ג"כ מיעוטא דחסר אחת וכל זה לא שייך לתרץ ולומר אלא אמנין של התנא אבל אמנין דקרא דדברים הדברים לא שייך לומר כל זה כמובן מעצמו וקרא דוקא נקיט למילף מיניה דאם חלל השבת בכל המלאכות שאינו חייב כ"א ארבעים חטאות חסר אחת לכך דייק מיניה שפיר לקמן בפ' הזודק דאין חייב אתולדות במקום אב דו"ק נ"ל:

בתוס' ד"ה חסר אחת לאפוקי מדר"י כו' ול"ל תני ושייר דהא אלו קתני וכו' משמע שגירסת התוס' היתה כן במתני' אלו אבות מלאכות ארבעים חסר אחת וכו':

בא"ד ומיהו הא ליכא לאקשויי וכו' דאיכא למימר דנקיט ברישא אלו אבות משום דקאי אמתני' דלעיל וכו' וצ"ל דס"ל להתוס' דאע"ג דמהאי טעמא לא חשיב אלו דרישא מיעוט גמור כדי שנמעט מיניה הא דר"א מ"מ לענין דלא נוכל לומר תני מנינא ושייר חשיב שפיר אע"ג דקאי אמתני' דלעיל ולכך הקשו דנמעט ממנינא דרישא הא דר"י וק"ל:

ד"ה הא דלא כר"ש כו' ואומר ר"י דיש ליישב וכו' כמו שפי' התם א"כ כולהו ה"מ למימר וכו' פי' דאי למצניעין אפי' כל שהוא דהיינו מצניע לרפואה דמ"ש דהא כיון דהצניע ע"כ לצורך הצניעו וק"ל:

בא"ד דאי מיירי במצניעין לאותו דבר עצמו וכו' א"כ כולהו הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור וכו' ר"ל כיון דאפי' לר"ש כל דבר שהוא לרפואה חייב המוציא אותו אפי' בכל שהוא א"כ ל"ל לר"ש שיעור דמתני' להמצניע עצמו הא כיון דהצניע אותו כל שהוא ע"כ צריך ליה לרפואה וכיוצא לכך נתחייב כשמוציאו אח"כ א"כ אפי' איין וחלב ושאר הדברים נמי ליחייב בכדי שיפת קילור שהוא לרפואה אלא ודאי הא דקאמר ר"ש לא נאמרו שיעורים הללו אלא למצניעיהן ר"ל לסתם בני אדם שדרכן להצניע שיעורים הללו כשמוציאים אותו שיעור חייבים עליהם אפי' לא הצניע אותו דבר עצמו שהוציא שום אדם בעולם ודו"ק:

דף עו.

בגמ' ואין מצטרפין זה עם זה מפני שלא שוים וכו' כצ"ל:

וכל דלא שוו בשיעורייהו מי מצטרפין וכו' ותני עלה הבגד והשק השק והעור העור והמפץ מצטרפין זה עם זה וכו' ואמר ר"ש מאי טעמא וכו' כצ"ל:

טעמא דראוין כו' אבל אין ראוי וכו' לא פירוש מסתמא איירי אפי' החמור לקל דאלו להשלים הקל את החמור פשיטא דאין מצטרף:

ברש"י ד"ה הואיל וראויין לטמא מושב וכו' ששיעורו לענין מושב טפח אם קצע משנים וכו' כצ"ל ופי' לשון רש"י כך הוא דשיעור של בגד לענין טומאת מדרס הזב דהיינו משכב ומושב הוא שלשה טפחים על שלשה וכן השק ארבע על ארבע וכן העור והמפץ כל אחד לפי שיעורו דכן הוא שיעור שיהיו ראויין למשכב ומושב אבל אם קצע מאיזה אחד מהן או מכולן יחד טפח על טפח ותקנו וייחדו לטלאי מרדעת החמור לישב עליו על החמור ששיעורה טפח על טפח כי כן הוא הדרך לטלות טפח על טפח באמצע המרדעת לישב עליו אז הוא מטמא במושב הזב והיינו הא דתנן המקצע מכולן טפח על טפח וכו' ואמרי' בפ"ק דסוכה למאי חזי דראוי לטלות על גבי מרדעת החמור ולשון וראוי דקאמר בגמ' לאו דוקא כמו שכתבו התוס' וע"ז קאמר ר"ש מ"ט מפני שראויין ליטמא מושב והפי' כך הוא לפירש"י מ"ט מצטרפין הבגד והשק לשיעור הגדול שהוא ד' על ד' ליטמא מדרס כשייחדו לסתם מושב מפני שראויין לטמא מושב פי' שראויין להצטרף לשיעור טפח על טפח כשמקציע לטלות ע"ג מרדעת החמור דשם אינו מקפיד אם הוא משני מינים לכך מצטרפים ג"כ להשיעור ליטמא סתם מדרס:

תד"ה אכילה ע"י הדחק וכו' ה"מ לענין נזיקין דלא חשבינן ליה משונה וכו' פי' שלא הוי תולדה דקרן לשלם סתם חצי נזק:

ד"ה ואמר ר"ש וכו' דהא כיון דמצטרפין זה עם זה א"כ ראוי לחברן כו' הלשון קצת מגומגם דמאי קאמר כיון דמצטרפין וכו' דהא השתא עלה קיימינן ואמרי' מ"ט מצטרפין וי"ל דה"ק כיון דקתני דדוקא בכה"ג דהיינו בגד לשק ושק לעור ולא באופן אחר ש"מ דבכה"ג ראויין לצרף ולחברן וחזו בכה"ג למדרס וכיון דחזו למדרס פשיטא דמצטרפין וכו' דאפי' כופת שאור שייחדה לישיבה טמאה וכו' ומדברי התוס' משמע דהא דתנן הבגד ג' על ג' וכו' איירי נמי דדוקא כשייחדן לישיבה דאל"כ לא מייתי מידי ראייה מכופת שאור דהוי דוקא בייחדה לישיבה:

בא"ד מדקאמר הבגד ג' על ג' פי' טפחים דלענין טומאת מת אפי' ג' על ג' פי' אצבעות:

בא"ד והכי איתא במס' כלים בפ' כ"ז הבגד מטמא משום ג' על ג' טפחים למדרס ומשום ג' על ג' לטומאת מת וכו' כצ"ל:

בא"ד ועל טומאת מת קאמר מ"ט מצטרפין בשלא ייחדו למדרס וכו' פי' דאלו ייחדו למדרס דמטמא טומאת מדרס בזב פשיטא דמטמא נמי ג"כ בטומאת מת דקי"ל כל המטמא טומאת מדרס מטמא טומאת מת מק"ו מפכים קטנים דאין מטמאין טומאת מדרס ומטמאים במת:

ד"ה תוספתא המקצע למשכב וכו' ולמעמד כל שהוא עכ"ל פי' היינו לאחיזה דתנן במס' מעילה ומפרש ר"ל שכן עומד לטלאי פירש"י שהאורגים כורכים באצבע בגד כ"ש ונוטל סובין ומחליק המטוה של האריגה. (עיין במס' מעילה דף י"ח):

דף עו:

בתוס' ד"ה המוציא כו' וכן מוכה דכרי גמיעה נפיש וכו' ר"ל וכ"ת דאימא איפכא דסתם חלב לגבינה דשיעורו כגרוגרות דנפיש מגמיעה והכא מיירי בחולב לגמיעה דאחשובי אחשביה זה אינו דכן מוכח דכדי גמיעה נפיש ודו"ק:

בא"ד ובעירובין משמע דט' סעודות יש בקב כצ"ל:

בא"ד ומיהו כגרוגרות דהמצניע וכו' ר"ל דלעולם אימא לך איפכא כדלעיל ואע"ג דמוכח מהא דיומא דגמיעה נפיש מגרוגרת היינו מגרוגרת לח והיא דהמצניע איירי בגרוגרת יבש דגפיש מגמיעה וק"ל:

בא"ד וי"מ דכשהחלב כבר בעין מיחייב בכדי גמיעה וכו' ר"ל דלעולם אימא לך דסתם חלב לאכול ולשתות ולכך שיעורו בכדי גמיעה ואפ"ה בחולב אינו חייב אלא כגרוגרת ואפי' בחולב סתם משום דאין אדם טורח וכו' דכה"ג אמרי' לקמן דכשמוציא טיט בעין הוי שיעורו בכדי לעשות פי כור שיעור קטן ובמוציא מים שופכין שאין ראויים אלא לגבל בהן את הטיט שיעורן ברביעית שהוא כדי לגבל בהן טיט הרבה יותר מכדי לעשות פי כור אבל הוציא שופכין בכדי שיהא בהן לגבל את הטיט לעשות פי כור אינו חייב משום שאין אדם טורח לגבל טיט לעשות פי כור ועיין לקמן וע"ז נמשך שפיר מה שכתבו התוס' ומיהו אר"י דלא דמי וכו':

ד"ה כדי גמיעה וכו' ולא משמע כן במס' יומא וכו' ר"ל משום דאיפלגו ב"ש וב"ה ושאר תנאי לענין השותה ביוה"כ דמר אמר דשיעורו ברביעית ומר אמר מלא לוגמא ומר אמר כמלא לוגמא ומר אמר בכדי גמיעה ע"ש מכלל דמלא לוגמא וכדי גמיעה כל א' שיעור אחר הוא וק"ל:

ד"ה צריך שיהא בו רובע רביעית וכו' דכוס הוי רביעית של תורה וכו' פי' רביעית של תורה היא רביעית יין של נזיר ורביעית שמן לרקיקי נזיר ושם בערבי פסחים קאמר דשיעור הכוס המחזיק רביעית של תורה הוא אצבעיים על אצבעיים וכו' ומוכיח שם החשבון מתוך חשבון המקוה שהיא אמה על אמה ברום שלש אמות ומחזיקות המים של המקוה שהן ארבעים סאה ומתוך אותו חשבון מוכח דרביעית של תורה הוא רביעית הלוג:

ד"ה כדי שימזגנו וכו' ור"ת מפרש דחי דקאמר היינו מזוג ולא מזוג וכו' ובברכת הארץ מוסיף מים עד שיהא מזוג כדאי כדאמר בפרק שלשה שאכלו שמוסיף בברכת הארץ וכו' מקשין התלמידים על פי' ר"ת דלמה לו לפרש דחי פירושו מזוג ולא מזוג לימא דחי הוי חי ממש והא דמשמע הכא בשמעתין דכוס של ברכה טעון מזיגה היינו שימזגנו בברכת הארץ כדאמר בפרק שלשה שאכלו אבל אין זה קושיא כלל דבפרק שלשה שאכלו קאמר ומוסיף עליו בברכת הארץ ומפרש ר"ת דהיינו שמוסיף מים ולישנא דמוסיף לא שייך לומר אם לא נתן לתוכו שום מים מקודם זה רק היה חי לגמרי ועתה בברכה זו הוא תחלת המזיגה ונתינת המים לא שייך לומר מוסיף מים וק"ל:

ד"ה אף אנן נמי תנינא וכו' אע"פ שיכול להוסיף עליהן כדמסיק ודקאמרת מים וכו' כצ"ל:

דף עז.

בגמ' רבי נתן הא דאמרן ור' יוסי בר יהודה דתנן ר' יהודה אומר ששה דברים וכו' כצ"ל:

א"נ התם משום חזותא כצ"ל וכן משמע ברש"י ובתוס':

בתוס' ד"ה דאמר כו' ונראה לר"י דקרא דאל יחסר המזג ביין השרוני משום דליכא לאוקמא לקרא וכו' ר"ל וכי תימא אם איתא דרבא למה דחקו חכמים לדרוש אם יש כ"ג יוצא דהיינו שליש סנהדרין ולאוקמי קרא ביין השרוני לדרשו אם יש כאן רביעית סנהדרין יוצא ולוקמי קרא דאל יחסר המזג ביין סתם ובסתם מזיגה דהיינו תלתא חלקים מים לרבא ותירצו התוס' משום דליכא לאוקמי קרא בסתם מזיגה וכו' וק"ל:

בא"ד ומיהו לההוא לישנא דהתם משום חזותא וכו' ר"ל להאי שינוייא המשני הכא א"כ חתם משום חזותא וכו' דקאמר דדוקא התם בנדה דאיירי לענין מראית דם קתני שני חלקי מים אבל במזיגה דשתיה אפי' ביין השרוני ס"ל לרבא דדרי על חד תלת מיא וא"כ לא נמצא לרבא שום מזיגה בשום יין כ"א תלתא חלקי מים במאי מוקי לרבא קרא דאל יחסר המזג ותירצו וי"ל דהא דקאמר משום חזותא הוי פי' כשהאדם אינו רוצה שיפסיד המראה דדך למזגו על חד תרין אפי' לרבא ומתני' דנדה דקתני ב' חלקי מים איירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה וא"כ יש לאוקמי קרא דאל יחסר המזג דאיירי נמי כשאינו רוצה להפסיד המראה שאז מזגו על חד תרין:

ד"ה ועוד מים בכד וכו' ומה ששנה במתני' יין באנפי נפשיה וכו' הא דלא תירצו התוס' כדלעיל דמלתא אגב אורחא קמ"ל דכוס של ברכה ברביעית יין חי לאביי משום דבשלמא לעיל לרבא דבעי למתני עכ"פ כדי מזיגת רביעית נקט מזיגת כוס של ברכה להשמיענו אגב אורחא דכוס של ברכה בעי רביעית אבל הכא בדאביי לא ה"ל למתני כלל שיעוד דיין דהא נכלל הוא במה דקתני במתני' וכל שאר משקין ברביעית ולא שייך לשנויי מלתא אגב אורחא וכו' אלא שיש לדקדק דה"ל להתוס' לתרץ קושיא זו כמו שכתבו בתר הכי דמש"ה נקט כדי מזיגת כוס של ברכה לאשמעינן הא אם נפגם או שנגע בו נכרי לא מיחייב תו בהוצאתו בשבת והוה ליה לתרוצי הכל בחד תירוצא ול"ל להא תירוצא משום דלא נטעה כדרבא וצ"ל דהשתא לא צריכה לההוא תירוצא דנראה דחוק קצת ועדיפא מיניה מתרץ השתא דלא נטעה לומר כדרבא אלא שעדיין הוקשה להם דליתני בהדיא המוציא יין חי ברביעית הוכרחו ע"כ לתרץ רבא לאשמעינן דאם נפגם ונפסל מכוס של ברכה דלא מחייב ואין ה"נ דלאחר שמתרץ ההוא תירוצא אין אנו צריכין תו לתירוצא דלעיל מיניה שתירץ דלא נטעה לומר כדרבא וכו' ודו"ק:

בא"ד דלא מצנעי כשיעור זוטר כולי האי הואיל ולא חזי וכו' כמו קלף דלא חשיב כשיעור קשר וכו' כצ"ל:

דף עז:

בגמ' ולובן של ביצה כדי לסוך במשיפה קילור כדי וכו' כצ"ל:

דבש כדי ליתן על הכתית תניא כדי ליתן וכו' כצ"ל:

לימא כתנאי שמן כדי לסוך וכו' לא דכ"ע וכו' וליתא דר' ינאי וכו' סוגיא זו תמוה דהמקשה פריך לימא כתנאי והתרצן משיב דאפי' כחד מינייהו לא אתי וצ"ל דהכי פריך לימא כתנאי ואתי ר' ינאי כרשב"א וא"כ קשה לימא ר' ינאי סתמא הלכה כרשב"א ותו לא ומשני דנוכל לומר דכ"ע ליתא דר' ינאי ובהא פליגי וכו' ולכך הוצרך ר' ינאי להשמיענו דבריו בפירוש ולא ר"ל סתמא הלכה כרשב"א וק"ל:

ברש"י ד"ה קמצא וכו' קמצא נמלה כצ"ל:

דף עח.

בגמ' בגלילא שנו וכו' עיין לעיל בפרק כירה (שבת דף מ"ז) בתוס' ד"ה בגלילא שנו וכו' דפירשו שם התוס' הא דשמעתין דלא כפירש"י:

אמר מר מודים חכמים לר"ש וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ומטללי וכו' ונגלדין כמין דבק וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה אטו מצניע וכו' ודוחק לומר דלא מחייב ר"ש וכו' טעמם של התוס' שכתכו ודוחק לומר וכו' דמדקתני לעיל בברייתא (שבת דף ע"ו) כלל אמר ר"ש וכו' ש"מ דבכל מצניע קאמר:

דף עח:

במתני' עור כדי לעשות קמיע קלף כדי לכתוב עליו פרשה קטנה וכו' ומה שכתוב בספרים דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה טעות הוא וכן מוכח ג"כ לקמן (שבת דף ע"ט ע"ב) בגמ' שם ובתוס' ע"ש:

כפיפה מצרית פי' רש"י סל שעשוי מצורי דקל פי' סיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו או מנצרים של דקל ועיין בסוטה דף ז' ודף י"ד שם בפירש"י:

ת"ר הוצין כדי לעשות אוזן לכפיפה וכו' כצ"ל:

תנא כמה קשר מוכסין שתי אותיות ורמינהו וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים של קשר מוכסין ליתא באלפסי ובאשר"י:

ברש"י ד"ה כפיפה וכו' מצורי דקל בסוטה דף ז' פי' רש"י חבל מצרי עשוי מצורי דקל מסיב הגדל סביב הדקל וכרוך עליו ובדף י"ד שם פירש"י כפיפה מצרית סל עשוי מנצרי דקל וכו' ע"ש:

ד"ה מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו ולומר לא פרעתי וכו' מדברי רש"י משמע שהוא מפרש צריך לקיימו היינו הלוה ולא משמע כן בגמ' דכתובות וכן בכל המפרשים דהא פשוט הוא דצריך לקיימו קאי אמלוה שאע"פ שהלוה מודה שהוא כתבו ונתנו למלוה ואינו מזוייף ואפ"ה צריך המלוה לקיימו דאי לא מקיים נאמן הלוה לטעון פרעתי ויתר טענות במגו דמזוייף וק"ל:

בתוס' ד"ה ת"ק סבר מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' וא"ת כי לא פרע נמי אמאי חייב וכו' פי' כי לא פרע כלומר עד שלא יאמר פרעתי אמאי חייב כשמוציא השטר מה תועלת יש בשטר וכו' ויש מקשין דלמה לא תירצו התוס' דצריך ליה לצור ע"פ צלוחיתו דהכא ליכא למימר דאסור להשהות שטר פרוע וכו' דהא עדיין לא אמר הלוה פרעתי וגם המלוה אכתי לא אמר אין לי עדים ואין לי ראיה דנימא דנוציאנו מיד המלוה כמו שכתבו התוס' לבסוף אבל שיבוש הוא כי אין שום מלוה לוקח שטר חוב כדי לצור על פי צלוחיתו ודוחק לתרץ דכשלקהו היה סבור שימצא עדים לקיימו ועכשיו נודע לו שלא נמצא עדים כלל לקיימו ויחזיקו כדי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ אין דרך לשום מלוה לצור ע"פ צלוחיתו שט"ח שעדיין לא תבע בו את הלוה לכך עדיפא מינה משני התוס' שאפי' לצורך החוב בעצמו צריך השט"ח ומועיל לו דע"י השט"ח מתוך כך נזכר הלוה:

בא"ד א"נ לטרוף ממשעבדי אם יודה הלוה וכו' כצ"ל אבל מ"מ דברי תימה הן שבשביל הודאתו של הלוה יטרוף המלוה ממשועבדים בשטר שאינו מקויים ודו"ק:

בא"ד ואי לא הוי טענינן ללקוחות וליתומים וכו' הוה אתי שפיר דאסור להשהותו משום שמא ישהנו ויוציאנו לאחר זמן על היתומים ועל הלקוחות ולא ידעי למטען מזוייף ואנן לא טענינן להו וק"ל:

ד"ה רש"י גרס דכ"ע מודה בשטר שכתבו צריך לקיימו וכו' ר"ל שרבא היה יכול לאסוקי דכ"ע מודה בשטר שכתבו אינו צריך לקיימו ופלוגתא דר' יהודה וחכמים איירי בפרע לו החוב ממש ובכותבים שובר פליגי אלא שאמר כ"ע מודה בשטר שכתבו שצריך לקיימו משום דהכי הלכתא:

דף עט.

בגמ' תנן זרעוני גינה כגרוגרת וכו' לקמן (שבת דף צ') שנויה משנה זו וגרסינן בה פחות מגרוגרת ע"ש:

ברש"י ד"ה והכא בכותבים שובר וכו' וה"ג ת"ק סבר כותבין שובר וכו' פי' ואע"פ שכותבין שובר אסור למלוה להשהותו לצור על פי צלוחיתו כמו שכתב רש"י לעיל מזה וגם להלוה אינו צריך להחזירו ואינו עומד אלא לשריפה ולכלום נחשב ולכך אם הוציאו פטור:

בתוס' ד"ה ת"ק סבר וכו' וקשה דהרי צריך להחזירו ללוה וכו' פי' דאע"ג דס"ל דכותבים שובר אם לא היה ביד המלוה בשעת התביעה אבל כשישנו ביד המלוה צריך להחזירו וגם המלוה בעצמו מחזירו כדי שלא יצטרך לכתוב שובר אלא ודאי הכא איירי שלא היה השט"ח ביד המלוה בשעת התביעה וכתב לו שובר ונתן לו ואחר זמן נמצא ולכך אם הוציא פטור:

ד"ה אלמא וכו' אלא שמא לאו כולהו קיימי לאריגה כצ"ל ר"ל שיש מלבן ומנפץ שלא קיימי לאריגה אבל מ"מ כולהו קיימי לטוויה:

ד"ה קתני מיהת וכו' קשה לר"י דלא הוה ליה לאתויי מלתא דאביי הכא נראה דטעמו הוא דלעניו הקושיא שהקשה המקשה אינו צריך למילתיה דאביי דמאי נ"מ דאפי' יהא השיעור קטן או גדול מ"מ שמעינן מהא דשיעור עור שעדיין אינו מעובד ועור שכבר מעובד קצת דהיינו חיפה אינן שווין שזה שיעורו כדי לעשות קמיע וזה שיעורו כדי לצור בו משקולת קטנה ויש שרוצים לפרש דר"ל דמאחר שכבר הביאו דברי אביי לעיל מזה בסמוך לא הוה צריך לאתויי ליה בסיום הקושיא דקתני מיהת וכו' ולא נהירא לי דאדרבה אם היה צריך לאתויי ליה לענין הקושיא כסיום הקושיא היה צריך לאתויי ליה וק"ל:

דף עט:

בגמ' מכלל דרישא במזוזה עצמה עסקינן אלא הכי קתני קלף וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה תנן קלף כדי לכתוב עליו וכו' אין לפרש דהכי פריך מדנקיט קלף וכו' ואין להקשות דהכל טעמא מאי הא שפיר יש לדקדק ממתני' דמדנקט קלף מכלל בדוכסוסטוס לא דיש לומר דגמ' ס"ל דאין זה דיוק דמתני' לא אתיא לחלק אלא בין עור ובין קלף שזה שיעורו בכדי לעשות קמיע וזה בכדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין ונוכל לומר דבלשון התנא דקתני קלף נכלל ג"כ דוכסוסטוס דשיעורו ג"כ כדי לכתוב עליו פרשה קטנה של תפילין:

דף פ.

בגמרא דבק כדי ליתן בראש השפשף וכו' תנא כדי ליתן בראש וכו' כצ"ל ומה שכתוב בספרים שעוה כדי ליתן וכו' תנא כדי ליתן ע"פ נקב וכו' ט"ס הוא:

וזפת וגפרית כדי לעשות וכו' שעוה וכו' תנא כדי ליתן וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם כו' ב' בתים פתוחים אחר לרשות הרבים זה ואחד לרשות הרבים זה מדברי רש"י משמע שמצריך דוקא הוצאה משתי רשויות לשתי רשויות ולא משמע כן מתוך הסוגיא ואפשר דרש"י אורחא דמלתא נקט משום דאין בנמצא שיהא רה"י אחד כגון בית עומד נגדו שיהיה רחבו ב' רשות הרבים ורשות היחיד ביניהם א"נ או או ר"ל או משני בתים לרשות הרבים א' או מרה"י לשתי רה"ר דאם לא כן דבריו סותרין זה את זה שהרי בתר הכי כתב גבי פיסלא והוציא חצי גרוגרת מביתו מכאן וחצי גרוגרת מביתו מכאן משמע אפילו מבית א' וק"ל והציורים שבספר ח"ש א"א ליישבם ואפשר שטעות המציירים הוא:

בתוס' ד"ה והאמר רבא וכו' ותירץ דרבא ס"ל כר"י דהמוצא תפילין וכו' ר"ל דרבי יהודה פליג אברייתא דהזורק דקתני תוך ג' לדברי הכל חייב:

בא"ד ומאי פריך התם וכו' פירוש בפרק המוצא תפילין:

בא"ד ומיהו תימה לר"י דלקמן בהזודק קתני מרשות היחיד לרה"ר ועבר ד' כצ"ל:

ד"ה בהעלם אחד ונראה לו כגירסת ד"ה מרשות א' חייב מב' רשויות פטור וכו' ולפירוש זה הא דקאמר בגמרא אמר רבה והוא שיש חיוב חטאת ביניהם היינו רה"ר בין ב' רה"י או רה"י בין ב' רה"ר ומכניס מב' רה"ר לרה"י א' וק"ל:

ד"ה אבל פיסלא לא וכו' א"נ גבוה י' ואינו רחב ד' ואומר ריב"א דללישנא קמא צריך לפרש וכו' כצ"ל אבל צ"ע שם דבספרים שלפנינו אין כתוב כ"א הלשון האחד ועוד דמשמע מדברי התוס' דהכא דללשון הב' א"ש טפי ואדרבה דלשון הב' שאיירי שגבוה עשרה א"כ אפילו אינו כ"א ד' טפחים הוי רשות היחיד וחייב חטאת כמבואר במסכת זו בכמה מקומות ואם כן למה אינו מפסיק ונראה לפי מה שמפרשים התוס' דאיירי שרבים מכתפים עליו והוי רה"ר צ"ל שאיירי שמפסיק בין שתי ר"ה ומוציא משתי רה"ר לרה"י אחת דהיינו הכנסה לגירסת ד"ח ומאחר שפיסלא זו הוי גם כן רה"ר לא מקרי הפסקה ולא הויא העקירה משתי רשויות ופטור וללישנא בתרא דהוי הך פיסלא רה"י איירי שמפסקת בין שתי רה"י ומוציא מהשתי רה"י לרה"ר אחד וכיון דגם הפיסלא הויא רה"י אינה מפסקת ולא הויא העקירה משתי רשויות כל זה היא על פי גירסת ר"ח ולרבא מפסקת משום דסבירא ליה דרשות שבת כרשות גיטין ובגיטין חולקת פיסלא רשות לעצמה אפילו בחצר וע"ש:

ד"ה אם לרפואה וכו' ואם לקשט כלומר אם לא הצניעו לרפואה אלא כדי לקשט שתי עינים כצ"ל:

דף פ:

בגמרא א"ל מידי שמיע לך בהא א"ל הכי אמר רב ששת וכו' כצ"ל:

דף פא.

בגמרא ת"ר חפי פותחת וכו' ושל גל אף על פי שחיברן בדלת וקבען במסמרים טהורין כצ"ל ומפי' רש"י משמע דל"ג בדלת ודו"ק:

ברש"י ד"ה חף קס"ד דפותחת של עצם וכו' כצ"ל:

ד"ה טמאים דכלי עצם ככלי מתכות כו' ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל דהשינים הן של עצם והפותחת עצמה היא של עץ ופשוטי כלי עץ טהורים הם אלא שיש לדקדק כיון שמפרש דהפותחת עצמה יש לה בית קיבול ומקבל טומאה והשיניים מחוברים לה למה ליה לפרש דהשיניים טמאים דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים תיפוק ליה דמקבלים טומאה מטעם שמחוברין לפותחת והיא יש לה בית קיבול ומקבלת טומאה וכל המחובר לה גם כן מקבל טומאה דהא הכל כלי א' הוא כדמשמע מדבריו דקאמר ואי משום דמחובר לפותחת וכל המחובר לטהור טהור וא"כ ה"ה הואיל ויש לו בית קיבול וכל המחובר לטמא טמא ונראה דאין ה"נ דס"ל לרש"י דפותחת גורמת טומאה לחף וכדמשמע ג"כ מדברי התוס' דמשמע כן בדברי רש"י והא דאצטריך לפדש דהשיניים הן כלי עצם ויש להם דין כלי מתכת היינו משום דקשה לו למה ליה צריך התנא למתני כלל חפי פותחת דהיינו קודם שחיברן טהורים פשיטא אפילו היו ראויים לשום דבר כלי פשוט הוא ואינו מקבל טומאה לכך פירש דכלי עצם ככלי מתכות ופשוטיהן טמאים הלכך אם היו ראויים לכלום עד שלא חברן היו טמאים וכשחברן בפותחת מקבלין טומאה ג"כ מחמת עצמן אלא שאם לא היה לפותחת בית קיבול אף השיניים לא היו מקבלים טומאה מטעם דכל המחובר לטהור טהור דס"ל לרש"י דהפותחת היא עיקר דאזלינן בתר המעמיד דו"ק נ"ל:

ד"ה כזית כאגוז וכו' מקנח פי הרעי בקטנה וכו' כצ"ל:

בא"ד שהגדולה פוחסת וכו' צ"ל פורסת כן הוא בהר"ן:

בתוס' ד"ה למימרא דשיעוריה דרבי יהודה נפיש וכו' וחף ס"ד שהוא חף גל וכו' ר"ל אפי' יהא כן דאיירי בתרווד קטן אפילו הכי קשה מאי פריך למימרא דשיעוריה דר"י נפיש נימא ליה דחף הוא זוטר יותר אפילו מתדווד קטן לכך כתבו דס"ד דחף הוא חף של גל שהוא גדול וכו' ומשמע לי מדברי התוס' דס"ל דבדלת לא היו עושים פותחת אלא שיניים גדולים בלא פותחת והיו עשוין שהדלת נסגרת ע"י ובכלים ובתיבות היו עושים השיניים בתוך הפותחת והיינו דקא מסיימי ומשני בחפי פותחת שהן קטנים ודו"ק וכן משמע בדברי התוס' לקמן בדבור שאחר זה ודו"ק:

ד"ה חפי פותחת וכו' לא דק דהתם לא איירי אלא בגולמי כלי עצם וכו' פי' דאדרבה דהתם קאמר דגולמי דהיינו כלי שעדיין לא נגמרה מלאכתו לגמרי טמא בכלי עץ וטהור בכלי מתכות ומפרש התם הטעם דבכלי מתכות דמיהם יקרים ועד שנגמרה מלאכתן שעבידן לנוי לא חזו למילתייהו ולכך לא מקבלי טומאה ועל זה קאמד התם דגולמי כלי עצם הוי כגולמי כלי מתכות משום דכלי עצם נמי דמיהם יקרים אבל לא לענין פשוטיהן ע"ש כן הוא פירוש התוס' ול"נ דטעמו של רש"י הוא מדקאמר התם עלה דהך מילתא ואזדא ר"נ לטעמיה דאמר ר"נ כלי עצם ככלי מתכות דמי ומפרש רש"י דאזיל ר"נ לטעמיה דאמר בעלמא פשוטי כלי עצם ככלי מתכות דמי ה"נ לענין גולמי כלים כלי עצם לכלי מתכות דמי:

בא"ד קשה לר"י דגבי כלי מתכות מיתנא וכו' פירוש הך ברייתא דקתני חפי פותחת טהורים לא איירי בכלי עצם אלא בכלי מתכות:

בא"ד ועוד דפי' דפותחת גורמת טומאה לחף ר"ל שרש"י כתב ואי משום דמחובר לפותחת וכו' משמע דס"ל לרש"י דהכל הולך אחד הפותחת עצמה דאם הפותחת טהורה ואינה מקבלת טומאה גם החף טהור ואם הפותחת טמאה גם החף טמא אפילו לא הוה של עצם אכל לפי האמת הכא דהחף היא של עצם כלא הפותחת אם היה החף ראוי לכלום היה לו דין קבלת טומאה לפי סברת רש"י דס"ל דפשוטי כלי עצם טמאים אלא שאינם ראויים לכלום בלא פותחת ובהתחבר החף

להפותחת אם לא היה להפותחת בית קיבול אע"ג דהחף מצד עצמה היא ראוייה לקבל טומאה הואיל והיא של עצם אפ"ה היה טהור מטעם דכל שמחובר לטהור וכו' ודו"ק:

בא"ד ואף על גב דמשמע דאתיא כרבי נחמיה וכו' דברי התוס' הללו תמוהים מאד בעיני דאדרבה המעיין באותה משנה יראה דמבואר בה דאתיא כרבנן דלא אזלי בתר החותם אלא בתר הטבעת דתני בה בהדיא תיקף אחד בבא זו טבעת של מתכות וחותמה של אלמוג טמאה וכו' א"כ מבואר בהדיא דאתיא כרבנן דאזלי בתר הטבעת שהוא העיקר אלא שס"ל דגבי פותחת נמי החף הוא העיקר והפותחת משמש לה וע"ש בפירוש ר"ש ודו"ק:

בא"ד וכן משמע בסמוך וכו' דמשמע מה שקבען לדלת יש לו לגרום טומאה אלא כיון שאין להם פותחת וכו' ודברי התוס' הללו אינן מיושבים דנראה מתוך דבריהם שנותנים שני טעמים למה שקבען בדלת טהורים וזה דברי מותר דהא הטעם הוא מפני שמחובר לקרקע כמבואר בברייתא עצמה גם מ"ש דמשמע מה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה ר"ל משום גמר מלאכה וזה לא יתכן דאם סבירא להו להתוס' דגם בחף של דלת צריכין לפותחת א"כ עדיין לא נגמרה מלאכתן לכך נ"ל דט"ס הוא וכן צ"ל דמה שקבען בדלת יש לו לגרום טומאה כיון שאין להם פותחת אלא כיון דקבוע בגל טהור ור"ל דהתוס' ס"ל דאף של דלת אין עושין לה שום פותחת כאשר כתבתי למעלה ואם כן כבר נגמר מלאכתן תיקף שקבען בדלת ואע"ג שכלים פשוטים הן הא פשוטי כלי מתכות מקבלים טומאה לכך תני בברייתא ושל גל אע"פ שחברו בדלת ובזה נגמרה מלאכתן והיה להם לקבל טומאה אפ"ה טהורים מפני שכל המחובר לקרקע וכו' אבל לפירש"י לא יתיישב דמאי קאמר אע"פ שחברן בדלת וכו' הא פירש דבלא פותחת אין ראויים לכלום ובשביל זה דחק רש"י וכתב אע"פ שחברן בפותחת וכו' ודו"ק:

ד"ה אסור למשמש וכו' וי"ל דהכא במשמוש צרור הוי פסיק רישיה פירוש אבל ר"י לקמן קאי אמקנח בחרס דלא הוי פסיק רישיה:

ד"ה ואם לאו כהכרע וכו' דבור זה ודבור שאחר זה המתחיל אמר רב ששת הר"א:

דף פא:

בתוס' ד"ה מהו להעלותם וכו' ונראה לר"י דהכא מבעיא ליה וכו' כצ"ל:

ד"ה והניחו על גבי יתידות וכו' האי חייב מכת מרדות מדרבנן וקשה לר"י וכו' התוס' מפרשים דלכך לא מחייב מדאורייתא משום דגם לאחר שהניח על גבי יתידות חשיב עדיין כמחובר ולכך אינו חייב משום תולש מדאורייתא וכן כשהיתה מונחת על גבי יתידות והניחה על גבי קרקע אינו חייב משום נוטע משום דגם כשהיתה מונחת על גבי יתידות היתה מחוברת ונטועה לכך הקשה ר"י וכו' וכי תימא דמנא להו להתוס' לפרש חכי נימא דמשום הכי אינו חייב משום תולש מדאורייתא משום דגם כשהיתה מונחת ע"ג קרקע לא חשיבי כמחובר זה אינו דהא התם בגיטין משמע דכשהספינה נושאת בקרקע הוי לכ"ע כמחובר בין לרבי יהודה בין לרבנן וע"ש ונראה לר"י דשמעתין לא סברא דיחוי דרבא ר"ל אלא כדיחוי קמא דקאמר דלמא ע"כ לא קאמר רבי יהודה אלא בספינה משום דעשויה לברוח וכו' ע"ש:

ד"ה והאמר רבי יוחנן וכו' בסופו ואמוראי נינהו אליבא דר"י וכו' נראה לי דהוי כמו והשתא א"ש דלפי מה דס"ד דהא דקאמר ר"י הלכה כסתם משנה קאי דווקא במחלוקת ואחר כך סתם כחדא מסכתא א"כ יקשה לן הא דקאמר בפרק אלו טריפות דאמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן וס"ל לחד אמורא דלא אמר ר"י הלכה כסתם משנה וזה דוחק דהא קיי"ל בכל מקום דמחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם אבל השתא איירי בתרי מסכתות א"ש דפליגי בה אמוראי וק"ל:

דף פב.

ברש"י ד"ה ואינו מקנח בעשבים כו' ורבותינו מפרשים משום תלישה וכו' כראמרי' בעירובין פ"ג דלא אסרו אלא באילן וקנין ועוזרדין ופירושן קשין כן הוא בספרים שלנו ויש ספרים שגורסים לפי שהן קשין ול"נ שיש לגרוס ופירושו קשה וקאי אפירוש של רבותינו וק"ל:

דף פב:

בתוס' ד"ה אמר רבה וכו' קשה לר"ת מאי טעמא דרבנן אי אית להו הא דאמר סוף שמעתין טומאה דע"ז דרבנן היא לקולא מקשינן וכו'. כצ"ל נימא דהיקשא דנדה דאינה מטמא לאברים פי' אפילו בנגיעה ואי סברי רבנן דלחומרא מקשינן וכו' כצ"ל:

בא"ד ואתא למימר אע"ג דשאר קראי נדרשות לקולא וכו' מנדה ילפינן לחומרא וכו' כצ"ל והשתא מתורצת קושיית ר"י דלעולם ס"ל לרבנן דדרשת ההיקש דשרץ לקולא מקשינן חוץ ההיקש דילפינן מנדה צריכים אנו למילף לחומרא מקרא דתזרם כמו דוה ולכך ס"ל לרבנן דמטמא במשא:

ד"ה באבן מסמא וכו' והיסט היינו משא וכו' וא"ת בריש דם הנדה דממעט דם הנדה ממשכב ומושב מהיא יושבת וכו' כצ"ל:

ד"ה ולרבי עקיבא למאי הלכתא איתקיש לשרץ וכו' לאפוקי שלא יטמא באהל כמת וכו' כצ"ל ר"ל דלקמן בשמעתין אמרינן דע"ז איתקיש למת מה מת מטמא בכזית אף וכו' ואי לאו היקשא דשרץ הוה אמינא נמי דמטמא באהל כמת דהוה מקשינן ליה לגמרי כמת בין לקולא בין לחומרא מקשין התלמידים הא תירצו התוס' לעיל דכל הדרשות מקשינן לקולא חוץ מהיקשא דילפינן מנדה דילפינן לחומרא וא"כ אפילו בלא היקשא דשרץ לא הוה ילפינן ממת לחומרא אלא לקולא ואינה קושיא כלל דאע"ג דאמרינן דכל שאר קראי נדרשות לקולא היינו כיון דאית לן קרא אחרינא דסותר החומרא דבקרא קמא אבל היכא דליתא קרא אחרינא דסותר החומרא הוה ילפינן מקרא קמא בין לקולא בין לחומרא דאין היקש למחצה והראייה דהשתא נמי דכתיב היקשא דנדה דילפינן לחימרא וכתיב ג"כ היקשא דשרץ דילפינן לקולא לר"ע לענין משמשי ע"ז ולרבנן דלא מטמא באבן מסמא עדיין אנו צריכין להיקשא דמת למילף דאפילו ע"ז שלימה לא מטמא פחות מכזית ואי לאו היקשא דמת ה"א כיון דאיתקש לשרץ מה שרץ מטמא בכעדשה אף ע"ז מטמא בכעדשה דה"א לגמרי מקשינן ליה לשרץ בין לקולא בין לחומרא לכך צריך קרא אחרינא דהיינו היקשא דמת לסתור החומרא ועוד ראייה דהא לד"א למסקנא דסוף שמעתין דאמרינן טומאה נדה דרבנן לקולא מקשינן אפ"ה צריכין אנו לכל הג' קראי היקשא דנדה דלא מטמאה לאברים דשרץ דלא מטמא במשא דמת דלא מטמא בכעדשה ואי לא הוי כתיב אלא היקש דנדה ה"א דמטמא נמי במשא דהוה מקשינן בין לקולא בין לחומרא וכן שרץ וכן במת אי כתיב אותו היקש לחוד אע"ג דס"ל דלקולא מקשינן לשרץ לכך הקשו התוס' שפיר דה"ה נמי השתא (לרב) [לרבה] אליבא דר"ע אי הוה כתיב היקש דנדה והיקשא דמת לחוד הוה ילפינן היקשא דנדה דמטמאה במשא ובאבן מסמא לר"ע ומהיקשא דמת הוה ילפינן בין לקולא דלא מטמא פחות מכזית ובין לחומרא דמטמא באהל דהיקשא דנדה אינו סותר דלא נילף החומרא דמת משום דמנדה לא ילפינן שום קולא ותירצו התוס' דלענין דלא יהא בע"ז חומרא דמת היינו אהל שפיר הוה ילפינן מנדה לכך איצטריך היקשא דשרץ אלא למשמשיה כו' כנ"ל ודו"ק היטב:

ד"ה למשמשיה וכו' ונראה לר"י דאי לאו דאיתקש משמשיה לשרץ לא הוה מטמאינן להו כלל וכו' ואם תקשה לך א"כ דרשינן מקרא דשרץ לחומרא דהא אי לאו קרא דשרץ לא הוו מטמו משמשיה כלל ולעיל תירצו התוספות דבשאר קראי לבד מנדה דרשינן לקולא ועוד דהקשו התוס' לעיל ולרבי עקיבא נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהוקשה לשרץ למשמשיה לימא לטמוי בכעדשה ומאי קשיא הא הך דרשה דדרשי' למשמשיה נמי הוי חומרא דאי לאו שרץ לא הוה מטמינן למשמשיה כלל ונראה לומר דמכל מקום הא דדרשינן קרא דשרץ לדרוש דמשמשיה הוא מטעם דסבירא לן דשאר קראי לקולא דרשינן דאי ס"ל דלחומרא מקשינן הוה הסברא נותנת לדרוש היקשא דשרץ לענין שיטמא אפילו בכעדשה והיקש דמת שיטמא ע"ז אפילו באהל וממילא כיון דחמירא ע"ז כ"כ הוי הסברא אפילו לר"ע למדרש לרבות מקרא דכי חרם הוא אפילו משמשיה אבל השתא דס"ל דשאר קראי לקולא דרשינן ס"ל לר"ע דמוקמינן קרא דשרץ למשמשיה כדי שלא לדרוש מיניה שיטמא ע"ז בכעדשה ודו"ק:

ד"ה ולוקשה רחמנא לנבילה אמאי דהוקשה למת וכו' פירוש דהוקשה למת שיטמא בכזית ליכא למיפרך דלוקשה לנבילה דמטמא נמ כן בכזית משום דהיקשא דמת איצטריך גם כן להא דדרשינן בפרק נגמר הדין:

דף פג.

בגמ' נכרי ונכרית ע"ז ומשמשיה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ור"ע אומר וכו' והם פי' וכו' כיון דר"ע אע"ז לחוד קאי וכו'. ר"ל דבשלמא הן והיסטן דקאמרי רבנן קאי אנכרי ונכרית וגם על ע"ז אבל לר"ע לא איירי אלא בע"ז לחוד דהא בנכרי ונכרית לא פליג את"ק:

בא"ד כיון דאמרינן דמתני' מחסרתא היא וכו' שפיר מיתניא בה הן לר"ע בין לרבה דקאמר ר"ע אכולהו קאי וקאמר הן והיסטן ואבן מסמא של הן כצ"ל פי' אכולהו היינו אנכרי ונכרית וע"ז ולר"א נמי קאי אכולהו דה"ק ר"ע לענין היסט וכו' פי' לענין היסט כולהו שוין נכרי ונכרית וע"ז הן והיסטן אלא שלענין אבן מסמא אינן שוין וק"ל:

בתוס' ד"ה ומשמשיה וכו' משום דהוי בכלל הן ולא הסיטן דברייתא וכו' ר"ל דלשינוייא קמא הוי פירוש הן היינו מגע היסטן היינו משא אם כן הן ולא היסטן דקתני בברייתא הוי כפשוטו מגע ולא משא וקאי אמשמשיה לחוד ולא צריך שום פירוש והוספה אבל לשינוייא דרב אשי הוי פירוש הן משא והסיטן היינו שהם הסיטו את אחרות אם כן לא יתישב הן ולא היסטן דקתני בברייתא אפילו אמשמשיה דהא משמשיה לא מטמאו בהיסט במשא לכ"ע צריך להגיה לא הן ולא היסטן וק"ל:

דף פג:

בגמרא לימא דלא כר"ע דאי כר"ע אי איכא נמי ע"ז פירוש לרבה פריך דסבירא ליה דלר"ע מטמאה באבן מסמא וס"ל:

בתוס' ד"ה כי תבעי לך וכו' ולעיל נמי מייתי אפלוגתא דר"ע ורבנן ולענין איסור דאורייתא לא שייך למילף מנדה כצ"ל ר"ל דמדמייתי לה לעיל אפלוגתא דר"ע ורבנן דפליגי אי ילפינן לה מנדה או משרץ מכלל דלענין טומאה איירי דאי לאיסור הא לא שייך למילף מנדה ולא הוי שייך לפלוגתא דר"ע ורבנן:

ד"ה מה מת בכזית וכו' תימה לר"י לר"ע אי ישנה לאברים וכו' ר"ל תפשוט מהכא דלר"ע אינה לאברים דאי ישנה לאברים היכי יליף מהאי היקשא דע"ז שלימה אינה מטמאה פחותה מכזית ניקום האי היקשא דבעי כזית אאברים אבל שלימה אפילו אין בה כזית טמא וכו':

בא"ד כחוליא אחת פירוש חוליא מן אבר אחד ולא אבר שלם:

דף פד.

ברש"י ד"ה טמאה טומאת מת וכו' אף אומר בטומאת מת עמוד ונעשה מלאכתנו וכו' ור"ל דאף במת צריך להיות מיוחד למת ולא למלאכה אחרת:

בא"ד דעל ידי מת נעשה אב הטומאה כמו על ידי מדרס וכו' כצ"ל:

ד"ה מפץ של קנים וכו' לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ מנין שכלי הראוי למשכב ומושב מקבל טומאת מגע מת כצ"ל והכל ד"א ומלשון זה של רש"י משמע שר"ל מדנקט התנא מפץ במת דלא בעי התנא אלא כלי עץ הפשוט הראוי למשכב ומושב שטמא במת מק"ו דפכים קטנים אבל בשרץ אינו מטמא אפילו הראוי למשכב ומושב ולכך כתב רש"י לפי שמצינו שפשוטי כלי עץ טהורים מטומאת מגע שרץ ר"ל אפילו היכא דראויין למדרס לכך בעי התנא מנין שיהיו טמאים במת אבל בפרק כיצד הרגל מסיק דהאי תנא מפץ בשרץ יליף מהאי ק"ו דפכים קטנים וה"ק מפץ בשרץ מנין ע"ש ורש"י פירש הכא לפי הס"ד דמעיקרא דהתם אבל לכל הדעות פשוטי כלי עץ שאינן ראויים למדרס אפילו במת אינן טמאין ודו"ק:

בתוספות ד"ה ולחנניא כו' תימה לר"י אמאי נקט חנניא הא רבנן לא פליגי בהא וכו' ר"ל דבשלמא אי הוה פלוגתייהו דרבנן וחנניא בהא דרבנן הוה סבירא להו דטלטול דספינת הירדן לא שמיה טלטול כיון שאינו מיטלטל על ידי בני אדם וחנניא ס"ל דשמיה טלטול הוי אתי שפיר דנקיט חנניא אבל כיון דלא פליגי בהא אלא טעמייהו דרבנן משום דספינה איתקש לים אבל כלי אחר גדול שאינו ספינה גם רבנן מודו דשמיה טלטול ומקבל טומאה אם כן לא הוה ליה למנקט חנניא טפי מרבנן ועוד דנראה דספינת הירדן מיטלטלת על ידי בני אדם דאי אינה מיטלטלת אלא ע"י שוורים למה ליה לאתויי ראייה ממתניתין דג' עגלות וכו' ממתניתין דספינת הירדן טמאה גופיה דאתי ע"כ כחנניא כדמשמע בגמרא הוי מצי לאוכחי דס"ל לחנניא דטילטול ע"י שוורים שמיה טלטול אלא ודאי מדלא הוכיח מספינה צריך לומר דספינה מיטלטלת על ידי בני אדם ולכך א"ש דמטמא לחנניא אפילו אי ס"ל דטלטול ע"י שוורים לא שמיה טלטול א"כ רבא רבא לאשמעינן דטלטול

ע"י שוורים שמיה טלטול למה ליה דנקיט חנניא דענין זה אינו ענין לפלונתא דחנניא ורבנן אלא הוה ליה למנקט אליבא דכ"ע וק"ל:

ד"ה אלא אמר רב פפא וכו' ע"כ נראה לר"ת כגירסת ר"ח וכו' מאי אף דהשתא לא קאי אעיקר מילתא דת"ק וכו' ר"ל משום דת"ק לא קתני בהדיא מגעו טמא אלא מדיוקא שמעינן ליה וליכא למימר מכל מקום ל"ל לאפוכי נגיה במילתיה דת"ק דתנא בהדיא ומנעו טמא דאם כן מה אתא ת"ק לאשמעינן פשיטא דמנעו טמא:

בא"ד רבי יוסי אומר אף הספינה טהורה וכו' כמו מדרס כלי חרס דקתני ת"ק בחדיא וכו' פירוש ולא חייש ר"ח למה שכתב רש"י לפי גרסתו דאתקפתא דרב פפא ע"כ טהורה ממגע קאמר ומאי אף הא לא טיהר ת"ק כלי ממגע דנימא אף זו כיוצא בה וכו' דסבירא ליה לר"ח דשפיר שייך לומר אף הספינה טהורה כמו מדרס כלי חרס דמיתניא במלתיה דת"ק בהדיא אלא שיש לדקדק למה דחה ר"ת גירסתו של רש"י ונראה לו יותר גירסתו של ר"ח הלא לא הקשה על גירסת רש"י אלא דלמה לו להגיה של עץ וכו' אם כן היה לו להניח גירסתו של רש"י ולמחוק מה שהגיה ושל עץ וכו' ונראה לי שטעמו של ר"ת משום דס"ל דלא הוגה כל זה בספרים אלא כדי שלא יקשה דלא שייך לרבי יוסי לומר אף אמאי דלא מתני במלתיה דת"ק בהדיא ולכך הגיה כן כתירוצו של רב פפא א"כ מכלל דאתקפתא דרב פפא דפריך מאי אף היתה ג"כ הכי וגם היה נראה לו דוחק להגיה כן במילתיה דת"ק כל כך ומגעו טמא ושל עץ בין מגעו ובין מדרסו טמא וגם אם לא נגיה כי אם ומגעו טמא לחוד הוא דוחק דלמה ליה לת"ק למתני זה וכי לא ידעינן דכלי חרס מטמאים במגע כמו שכתבנו לכך נראה לו גירסת ר"ח דלא צריך להגיה כ"כ ודו"ק:

ד"ה מה הוא דאית ליה טהרה במקוה וכו' לאפוקי כלי חרס הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור בפני עצמו דלית ליה טהרה במקוה ויכול להיות דסוף הדבור הוא דאית ליה טהרה ולאפוקי כלי חרס וכו' הוא התחלת הדבור האחר ודו"ק:

בד"ה לאפוקי כ"ח תימה דהא כופת שאור וכו' אע"ג דלית ליה טהרה במקוה פירוש לשאור שהרי אוכלין אין להם טהרה במקוה:

בא"ד ואומר ר"ת דיש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה וכו' פירוש דהרי שאור גידולי קרקע הוא כמו העץ ונראה לי דקושיא זו וגם תירוצו של ר"ת לא שייך כל זה אלא לאחר הפירוקא דמשני רבי חנינא בגמרא שאני התם הואיל ואיכא במינו ועל זה הקשו התוס' תימה דהא כופת שאור וכו' כלומר דאף לפי שינוייא דר"ח קשיא ותירץ ר"ת דלפי שינוייא דרבי חנינא דמשני הואיל ואיכא במינו מתורץ גם כן קושיא זו דהכי נמי יש במינו בגידולי קרקע טהרה במקוה דהיינו כלי עץ אבל לרבי אילעא דמותיב ממפץ ולא ידע שינוייא דהואיל ואיכא במינו גם מכופת שאור היה יכול להקשות אלא דניחא ליה טפי ואלימא ליה לאותיב מברייתא דמפץ ולא מההיא דכופת שאור שהיא מימרא דאביי פרק העור והרוטב:

ד"ה מפץ במת מנין וכו' אומר ר"ת דהכא במפץ של שיפה וגמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן לבר מטומאת מדרס כדפירש לעיל בפרק במה אשה וכו' ור"ל דלעיל פרק במה אשה דס"ו ד"ה כוורת הקש ושפופרת של קנים וכו' דתניא שם בברייתא ר"ע מטמא פירשו שם התוס' דהך טומאה דאפילו במת דרבנן היא בשאינו ראוי לישיבה ולמדרס וע"ש ובמה שכתבתי שם ואי לאו ק"ו דפכים קטנים אפילו אם היו ראויים למדרס כגון מפץ לא היה טמא בשום טומאה והשתא בהך ברייתא דהכא מייתי לה בק"ו מפכים קטנים שיהא טמא במת וזהו כוונת התוס' שכתבו דאין שום טומאה וכו' אלא במדרס ר"ל אי לאו הק"ו דהכא לכך אתי הך תנא למילף ליה טומאה במת מק"ו וראיתי בדברי אחד בזמנינו שכתב כאן בביאור דברי התוס' אלו וז"ל לא מצאתיו בתוס' פרק במה אשה גם לכאורה הוא תמוה וכו' שהרי יש לו גם כן טומאת מת וכו' עכ"ל וכאשר תראה שם דבריו אבל ממה שכתבתי אתה רואה שהוא לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש ושגגה היא בידו:

דף פד:

ברש"י במתניתין דהערוגה ד"ה ואחת באמצע כו' אבל כין זרע האמצעי לזרע הרוחות צריך הרחקה כדי יניקה וכו' ואע"ג דטעם ההרחקה אינו מטעם יניקה אלא דצריך הרחקה והיכר דלא להוי עירבוב מ"מ הגכילו החכמים גבול ההיכר כשיעור היניקה וק"ל ויש מקשין הא באמצע נמי אפשר לזרוע עד לזרע הרוחות שלמעלה ולמטה ממנו לשייר הפרש היכר ביניהם כציור זה* וי"ל דחששו חכמים פן לא ידקדק ויקרב השורה האמצעית אל הצדדים ודוגמת זה פירשו התוס' לקמן בסמוך ד"ה וקים להו לרבנן וכו':

בא"ד והמפרש ד' גרעינן טועה דאי ההרחקה משום יניקה וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מה פכים קטנים וכו' תימה דמסאה ומתרקב וכו' וי"ל דמה להנך שכן נעשים אב הטומאה מה שאין כן במפץ וכו' ר"ל דמפץ אפילו היכא שהוא טמא כגון במדרס הזב או במת לאחר דאייתינן ליה בק"ו ואפ"ה אינו נעשה אב הטומאה ולכך לא היה יכול התנא למילף ליה מק"ו דכל הכלים דאינן ראויים למדרס לחודייהו בלא פכים קטנים אבל לפי האמת אין ה"נ דאתי מק"ו מפכים קטנים ומשאר כלים כדמסקי התוס' בסוף דבור זה אלא שהשתא הקשו התוס' דנילף ליה משאר כלים לחוד:

בא"ד מה לפכים קטנים שכן מטמאין מאוירן וכו' פירוש אפילו בלא שום נגיעה אלא שתלה שער של מת דרך פיו לתוכו או בכעדשה מן השרץ:

בא"ד מה למת שאין מטמא משכב ומושב וכו' פירוש אפילו בשאר כל הכלים וכן בכל בגד ועור הטמאים במגע מת ובאהל המת כל הכלים אפילו ראויים למשכב ומושב אינן מטמאין במת כ"א במגע ובאהל אבל לא במשכב ובמושב דלא שייך טומאת משכב ומושב כ"א גבי זב וזבה שמטמאים טומאת מדרס ומשכב ומושב אפילו כלא שום מגע ולכך לא שייך למיעבד ק"ו למילף מפץ שאין לו שום טומאה שיטמא במת מק"ו דזב וזבה משום דאיכא למיפרך מה לזב וזבה דחמור דמטמאין משכב ומושב ולכך מטמא בהן גם כן מפץ מה שאין כן במת דקיל דלא שייך גביה טומאת משכב ולכך ע"כ צ"ל שהתנא יליף הק"ו כלי מכלי דהיינו מפץ מפכים קטנים דהשתא לא שייך למפרך מה לזב שכן מטמא משכב ומושב דהק"ו לא הוי מת מזב אלא כלי מכלי וגם לא שייך לומר טומאת משכב ומושב יוכיח דטמא בזב ואינו טמא במת דהא לא מת מזב ילפינן אלא מפץ מפכים קטנים שמטמאים במת ופכים עצמן גם כן אין טמאין מדין משכב ומושב וא"כ הדרא קושיא לדוכתא הא איכא למפרך מה לפכיס דמטמאים מאוידן וק"ל הארכתי בדבדים הללו הפשוטים כדי להוציא מלב המעיין הדברים שאינם אמתיים שכתב כאן אותו המפרש הנזכר לעיל מיניה בסמוך שממה שכתבתי יבין המעיין שאין מקום לדבריו והן דברים שאין ראויין ליכתב ואין צריכין סתירה כי הן נסתרים מעצמן:

בא"ד מה לכלים שמטמאין באב הטומאה פכים קטנים יוכיחו הוא סוף הדבור ואחר כך מתחיל דבור אחר שטהורים בזב וכו':

ד"ה מי לא עסקינן וכו' ור"י מפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין וכו' דאין כלי חרס מטמא מדרס דאי טמא לא יציל וכו' כצ"ל פי' דגמרא סבירא ליה דאפילו כלי שאינו נטמא באהל המת אם ייחדו לדבר שיכול לקבל טומאה ממנו אע"ג שעדיין לא נגעה בו אותו טומאה אפ"ה אינו מציל עוד באהל המת והכי דייק (רב אשי) [רבא] דכלי חרס אינו מטמא מדרס דמדכתיב קרא סתמא דכל כלי הצמיד פתיל מציל באהל המת מי לא עסקינן דקרא איירי אפילו בכלי שייחד לישיבת אשתו נדה ואם איתא דכשתשב עליו יטמא טומאת מדרס אם כן אפילו היכא שעדיין לא ישבה עליו לא יציל (אבל) [אע"כ] אין שום כלי חרס מטמא מדרס ואע"ג דמכל מקום הא ראוי הוא ליטמא בהיסט אפילו הכי מציל שפיר משום דלהיסט לא שייך יחוד והא דהוצרך ר"י לפרש דלא בעי למימר דמיירי בכל ענין אפילו היכא דכבר ישבה עליו דאם כן נימא דמיירי נמי אפילו היכא דכבר הסיטה אותו כיון דאמרת דמיירי בכל ענין וזה אינו שהרי מטמא עכ"פ בהיסט ואם שכבר נטמא בהיסט האיך יציל ודו"ק:

ד"ה מנין לערוגה וכו' י"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן וכו' מכלל דערוגה נמי כן היא הוא סוף הדבור ויש לדקדק לפי סברת הי"א דערוגה ו' על ו' נפקא לן מלחייו א"כ ל"ל לגמרא למימר וקים להו לרבנן דחמשא בשיתא לא ינקי מהדדי וכו' הא סתם ערוגה היא ו' עיל ו' וממילא קרא דכי כארץ תוציא צמחה דשמעינן מינה דזודעים ה' זרעים בערוגה אחת איירי בסתם ערוגה שהיא ו' עליו' ונראה דעיקר הטעם הוא משום דקים להו לרבנן וכו' וקראי דהיינו קרא דלחייו כערוגת הבושם וכי כארץ תוציא צמחה כולהו אסמכתא בעלמא הן וכיון דהתנא הביא אסמכתא על ה' זרעים הביאו הי"א ג"כ אסמכתא על ערוגה שהיא ו' על ו' אבל אי לאו דקים להו לרבנן שהמשה בשיתא לא ינקי מהדדי לא היו מתירין לזרוע כלאים בערוגה אחת וכן כתבו התוס' לעיל בריש פרקין דכל הני קראי אסמכתא בעלמא הן ע"ש והא דטיהרו במתניתין ספינה מקרא דדרך אניה בלב ים וסבירא ליה לתנא דמתניתין דאפילו ספינה של חרס ישן ספינת הירדן טהורה אף על פי שמן הראוי לטמא אותה אי לאו קרא דדרך אניה בלב ים כמבואר מתור הסוגיא דלעיל אף על גב דקרא אסמכתא היא י"ל דעיקר הטעם הוא הואיל וכל תשמיש דספינה הוא ע"ג מים הוי כמחובר למים וטהור למים עצמם כמו שטיהרו כל המחובר לקרקע כדאיתא לעיל בסוף פרק המוציא גבי חף ושל גל וכו' טהורין שכל המחובר לקרקע כקרקע ודוק כן נראה לתרץ ולפרש לדברי הי"א אבל ר"ת לא מפרש הכי ועביד צריכותא דתרוויהו צריכין קרא וקים להו לרבנן וכו' כמו שכתבו התוס' בסמוך:

ד"ה ד' על ד' רוחות הערוגה באמצע רוח וכו' פירוש שבאמצע כל רוח ורוח זורע רוחב טפח וג' חומשים וכמו שמפרשים התוס' לקמן בגמרא ד"ה אמר רב וכו' ודלא כפירש"י דפירש שממלא כל הרוח עד סמוך לקרן:

בא"ד דהא תעבתי לך הוא. פירוש מדקאמר גמרא דהוי בכלל תועבה וגו' הכתוב בתורה ש"מ דס"ל לגמ' דכלאי זרעים אסירי מדאורייתא:

בא"ד ואין נראה לומר דלהרכבת האילן קרי כלאי זרעים דבסוף פ"ק דקדושין מפיק כו' ר"ל ואין נראה לומר דהך דפ' כל הבשר לא איירי בכלאי מיני זרעונים אלא במרכיב מין אילן במין אילן אחר וקרי ליה כלאי זרעים בשביל דבספ"ק דקדושין מפיק הרכבת אילן מקרא דשדך לא תזרע כלאים דדוחק לומר כן דקרי גמרא כמסתמא להרכבת האילן כלאי זרעים ולא קרי ליה בשמו הרכבת האילן והא דמפיק ליה בסוף פ"ק דקדושין מקרא דשרך לא תזרע כלאים היינו מדסמיך להו קרא להדדי בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ודרשינן מה בהמתך בהרבעה אף שדך בהרכבה אבל אי לאו האי היקשא לא הוי מוקמינן ליה להרכבת האילן משום דהרכבת האילן לא מקרי כלאי זרעים סתמא וק"ל:

בא"ד ועוד דהתם בקדושין וכו' ופריך ואלא הא כתיב שדך פירוש דמשמע מיעוטא דוקא בא"י דבח"ל אינו קרוי שדך ומשני ההוא למעוטי זרעים שבח"ל פירוש דתרי מילי שמעינן מהאי קרא הרכבת האילן מדסמיך בהמתך לא תרביע כלאים ומדכתיב בלשון לא תזרע מפקינן נמי מיניה כלאי זרעים והרכבת האילן אסור בין בא"י בין בח"ל דומיא דבהמתך לא תרביע אבל כלאי זרעים אינו אלא דוקא בא"י ומיעוטא דשדך דממעט ח"ל אתי לכלאי זרעים א"כ מזה מבואר בהדיא דכלאי זרעים אסורים מדאורייתא כן הוא כוונת התוס' ופירושם בדבור זה אבל שם בסוף פרק קמא דקדושין (פירש"י) [פירש"י] הא דמשני ההוא למעוטי כלאי זרעים הוי פירושו כלאי הכרם ומשמע שם דהתוס' מסכימים שם לפירוש רש"י דהא כתבו אבל אין לפרש דכלאי זרעים דקרקע וכו' ע"ש וצריך לומר דר"י דתוספות דהכא לא סבירא ליה כפירוש התוס' דהתם ודוק היטב וראיתי באותו מפרש הנזכר שמוחק בתוספות תיבת ועוד אבל לפי מה שכתבתי עולה הכל כהוגן ואין צריך לשבש דברי התוספות:

דף פה.

בגמרא דאמר רבי חייא בר אבא א"ר יוחנן מאי דכתיב לא תסיג גבול רעך אשר גבלו ראשונים גבול שגבלו ראשונים וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה והא איכא מקום קרנות וכו' ג' ערוגות שהן ח' וכו' וכן כולם אחת משוכה הנה ואחת הנה כזה* וק"ל הא לך הציור הערוגה לפי פירש"י:

בתוס' ד"ה וקים להו לרבנן וכו' ואם תאמר אכתי ינקי מהדדי וכו' דחסר מקום הזרעים וכו' נראה דעיקר קושית התוס' הוא מהזרע האמצעי דבינו ובין זרע ד' הרוחות אין כאן ג' טפחים אבל בין זרע שבמזרח ומערב ובין זרע שבדרום וצפון לא קשיא מידי דהא פירשו התוס' לקמן ד"ה אמר רב ערונה בחורבה שנינו דקס"ד השתא שאינו זורע בכל רוח אלא באמצע כל רוח טפח וג' חומשין ומניה לכל צד לצד הקרנות טפחיים וחומש חרב דהשתא זרעוני רוח זה רחוקים מזרעוני רוח אחרת אלכסון של טפחיים וחומש על טפחיים וחומש דהוי ג' טפחים ויותר שני חומשי חומש כדלקמן בתוספות הלכך קושיא זו של התוס' אינו אלא על זרע האמצעי דכי חסרת מקום הזרע אין בינו לזרע שבד' רוחות ג' טפחים:

בא"ד ואומר ר"י וכו' דהא נמי גמירי דחמשי בשיתא לא ינקי עם מקום הזרע כצ"ל והאי לישנא דכתבו ואומר ר"י אינו מדוקדק דהוה ליה למימר ור"י אומר כו' שהרי ר"י פליג אתירוצו של ר"ת:

בא"ד וא"ת יזרעו ט' וכו' אבל בחמשה זרעונים יכול לזרוע מד' מינים הרבה לכל רוח וכו' פירוש מכל אמצע רוח זורע מין אחד טפח וג' חומשין כדלקמן וראיתי שהקשה אותו המפרש הנזכר לתרץ הב' קושיות של התוס' חדא בקושיא השנית ר"ל דמה שהקשו התוס' לעיל מזה דחסר מקום הזרעים לתרץ דמשום קושיא זו לא זרעינן ט' זרעים דיחסרו מקום הזרעים אלא זרעינן ח' זרעים ד' נרעינין בד' הקרנות וגרעין אחד באמצע דהשתא כל הזרעים מופלגים זה מזה ביותר בלא מקום הזרעים ותירץ מה שתירץ אבל מי שיש לו עינים לראות יראה שקושיא זו טעות גמור הוא משום דס"ל להתוס' דליכא לפרש מתניתין דקתני שזורעים בה ה' זרעונים שר"ל ד' גרעינים בד' קרנות וא' באמצע דא"כ למה לי שיהא הערוגה ו' על ו' בה' על ה' סגי כמו שכתבו התוס' בסוף דבור זה ולכך ע"כ צריך לפרש מתניתין דה' זרעונים זורעים מכל מין הרבה באמצע בכל רוח לכך הקשו והא יחסר מקום הזרעים בין הזרע שבאמצע להזרעים שברוחות כאשר כתבתי למעלה ותירצו ר"ת לפי דרכו ור"י לפי דרכו אלא שאחר כך הקשו דיזרעו ט' מינים ולא יזרעו הרבה מכל מין ותירצו דה' מינים עדיף טפי ואח"כ הקשו והאי מתניתין ע"כ צריך לאוקמי דזורעים הרבה מכל מין באמצע כל רוח ורוח דאל"כ ל"ל ו' על ו' אבל יש להקשות מנלן לתנא דמתני' לאוקמי קרא בהכי נימא דאין ה"נ דקרא לא איירי בערוגה ו' על ו' אלא בערוגה ה' על ה' ולא יזרע אלא ד' בד' הקרנות ואחד באמצע ותירצו דליכא להעמיד המקרא בענין זה וכו' וק"ל:

ד"ה לא תסיג גבול רעך וכו' וא"ת א"כ הזורע כלאים ילקה שתים משום לא תזרע ומשום לא תסיג גבול וכו' משום דס"ל להתוס' [הא] דדרשינן הכא מלא תסיג וכו' גבול שגבלו ראשונים לא תסיג לא הוי פירושו כפירש"י דאיירי לענין שלא יטע סמוך למיצר חבירו אלא לענין כלאים מדרש והכי פירושו לא תסיג גבול לזרוע שני מינים זה בתוך גבולו של זה בתוך שיעור היניקה אשר גבלו ראשונים:

בא"ד ובפ' אותו את בנו אמר הזורע כלאים וכו' פירוש שתי פעמים כלאים:

בא"ד דקרא נמי איירי בהשגת גבול וכו' פי' לענין ממון דאין לוקין עליו משום דניתן להישבון לכך אינו לוקה גם כן משום לאו זה ע"ל זריעת כלאים:

ד"ה דתנן רבי יהודה אומר וכו' אלא בהפסק שבין עבודת ירק לירק אחר וכו' והא דסגי לרבי יהודה בהפסק מלא רוחב פרסה אף על גב דשיעור היא ג' טפחים ע"ש בפ"ג דכלאים בפי' ר"ש ובפי' הרמב"ם:

ד"ה אמר רב ערוגה וכו' וד"ה כאשר תצייר וכו' וד"ה גזירה וכו' הכל דבור אחד:

בא"ד כשיעור אלכסון וכו' דהוה ג"ט ויותר שני חומשי וכו' פי' לפי חשבון כל אמתא בריבוע אמתא ותרי חומשי באלכסונא:

בא"ד ומשני בממלא את הקרנות של מזרח ומערב וכו' פירוש של ב' רוחות דהיינו מזרח ומערב מילא הקרנות ובשני רוחות האחרים דהיינו צפון ודרום לא מילא הקרנות רק שזרע ברוח צפון גרעין אחד באמצע הרוח כדי שיהא ג' טפחים מקרן רוח מזרח ומקרן מערב וכן ברוח דרום זרע גם כן גרעין אחר באמצע הרוח מטעם הנזכר דו"ק היטב נ"ל והא לך הציור לפירוש התוספות לפי דעת המקשן (ולפ"ז יהיה הציור שבמהר"ם כמו שהוא במהרש"א. והציורים במהרש"א לא נמצאו בכל ספרי מהרש"א ואף לא בספר חדושי הלכות שנדפס בחיו שנת שפ"א והמבין יבין מדעתו) והא לך הציור לפירוש התוס' כפי דעת התרצן שמשני בממלא הקרנות של מזרח ומערב וברוח צפון ודרום גרעין אחר וכמו שפירשתי לעיל:

דף פה:

בתוס' ד"ה ושמואל אמר ערוגה וכו' וד"ה בנוטה שורה לכאן וכו' הד"א:

דף פו.

בגמ' רישא טהורה שמענא ליה כצ"ל:

ברש"י ד"ה לג' ימים דהקפיד הכתוב וכו' וקס"ד עם יום וכו' נ"ל שצ"ל וקסבר עם וכו' דו"ק היטב:

דף פו:

ברש"י ד"ה ראויה קאמינא וכו' וקסברי הני תנאי וכו' כל ג' ימים האמורים לענין וכו' כצ"ל:

ד"ה ליטבלו בשבתא וכו' בהשכמה דיום ד' אי פירשו וכו' ביה תרי לישנא וגרסינן הכי וכו' לר' ישמעאל לישמשו בלילא דחמשא לר"ע לישמשו ביממא דארבעה וכו' הד"א:

בתוס' ד"ה וליטבלו וכו' וה"י אומר דאדר' אלעזר בן עזריה כו' כצ"ל:

ד"ה וכתיב התם וכו' ומסיק דיליף מדבר ממדבר כו' ר"ל הא דכתיב בפרשת בהעלותך גבי ויעשו בני ישראל את הפסח:

דף פז:

גמ' ראשון לברכת ישראל כצ"ל:

דהאי שתא חדא בשבת דאשתקד ד' בשבת כצ"ל:

דתניא אחרים אומרים אין בין פסח לפסח ואין בין ר"ה לר"ה וכו' ואם היתה שנה מעוברת ה' ה"ל וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה לשכון בישראל וכו' דעד השתא לא שכן כצ"ל:

ד"ה ז' חסרים עבוד כצ"ל:

בתוס' ד"ה כאשר צוך וכו' והא לא היתה שבת ראשונה דכתיב ויסעו מאילים ויבואו וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ואמר בסמוך דאותו היום וכו' כצ"ל:

בא"ד ויניחו אותו עד הבקר ויאמר משה אכלוהו היום וגו' ששת ימים תלקטוהו וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' כצ"ל:

ד"ה ואותו יום וכו' וע"כ קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה נס וכו' כצ"ל:

דף פח.

בגמ' ההוא מינא דחזייה לרבא כצ"ל:

ברש"י ד"ה מאה ועשרים כל אחד נוטל כתר א' כצ"ל והוא ס"ד:

בתוס' ד"ה ירדו ק"כ וכו' ויתנצלו דריש תרי זימני ויש ספרים שכתוב בהם בהדיא וינצלו לא נאמר וכו' כצ"ל:

דף פט:

בגמ' ושם אחד אסור ומצטרפין וכו' נ"ל דלפירש"י לא גרסינן ליה וכן הוא במס' ע"ז ע"ש:

בתוס' ד"ה אסורין כו' היינו לאסור את הקדירה וכו' פי' שיש בקדרה כדי לבטל כל אחד מהן בפני עצמו אבל אין בו כדי לבטל שניהם מצטרפים שניהם ואוסרין הקדרה הואיל ואין בו לבטל שניהם ולמלקות היינו בלא תערובת אלא שאוכל בעין חצי זית מזה וחצי זית מזה מצטרפין לכזית וחייב מלקות ור"ש אית ליה דהיכא דאוכל בעין אפי' כל שהוא חייב מלקות אבל בתערובת לאסור הקדירה אין מצטרפין ואם יש בקדירה כדי לבטל כל אחד בפני עצמו מותרת כמו שמפרשים התוס' לקמן בדבור זה ועיין בתוס' במס' ע"ז (שבת דף ס"ח) ובמעילה דף י"ח:

בא"ד ומיהו לפי זה מצטרפין דרישא לא הוי פי' כמו וכו' כצ"ל:

דף צ.

ברש"י ד"ה שיש לו עיקר וכו' דבר שאין לו שורש הוא כמו וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה תרי גוונא וכו' ולעיל דלא שני תרי גווני חול משום דקים ליה וכו' כצ"ל:

ד"ה המוציא וכו' ור"י מצא וכו' לא נצרכא אלא לר' אלעזר שלא תאמר וכו' כצ"ל:

דף צב:

בגמ' והתנן לאחר ידו וכו' נ"ל דברייתא היא זו וכן משמע לעיל בתוס' בד"ה לאחר ידו לכן צ"ל והתניא וכו':

ברש"י ד"ה דיוקא דמתני' קשיא וכו' כצ"ל:

דף צג.

ברש"י ד"ה לארכן כגון וכו' או פרקדן וארכו מוטל על אורכן כצ"ל:

בתוס' ד"ה אמר רב זביד וכו' קשה לר"י דהכא אית ליה וכו' כצ"ל:

בא"ד אמר ליה איכא רב זביד דקאי וכו' כצ"ל:

ד"ה ור"ש וכו' ואין נראה לרשב"א דשאני התם וכו' כצ"ל:

ד"ה מפני שיכולה וכו' עד והג' אחרים כו' והוא סה"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ וכיון דזימנין וכו' הוא חתחלת דבור אחר:

דף צג:

ברש"י ד"ה שיעור צידה כו' ומדר' יהודה נשמע לר"מ בשניהם יכולין כצ"ל:

בתוס' ד"ה ואמאי וכו' דתשלומי כפל נוהג וכו' כצ"ל:

ד"ה דלמא וכו' עד לארוג מפה לזה ולזה חייב הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אלא אימא וכו' הוא התחלת דבור אחר:

ד"ה ששגג על וכו' ונראה דהשתא דמוקי בהזיד בכלי איירי ובו' וצ"ל דלפי זה לא גרס בגמ' כגון ששגג על האוכלין וכו' אלא כגון שהזיד בכלי:

דף צד.

בתוס' ד"ה ר"ש וכו' דהא בעי במר לעשות בו טס וס"ת כדי להגיה בו וכו' כצ"ל:

בא"ד אי נמי מפיס מורסא וכו' ס"א א"כ מפיס מורסא וכו':

דף צה.

ברש"י ד"ה המחבץ וכו' ונתן הקום כתוכו וכו' ס"א ונתן הקפוי וכו':

דף צו.

במתני' היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה פטור וכו' שלא היתה עבודת הלוים כך וכו' אלא לעגלה שלפניה שארבע עגלות היו וכו' כצ"ל:

ד"ה והמושיט חייב כו' ומפרש ואזיל כיצד מצינו וכו' כצ"ל:

דף צו:

ברש"י ה"ג ודלמא שואליהן גביהן הוו יתבי טעמא של רש"י דגרס כן משום דלא שייך לגרוס כאן ודלמא גבי הדדי הוו יתבי כדלעיל פי' האורגים דא"כ לא הוה פריך מידי משום דאע"ג דכל האורגים הוו יתבי גבי הדדי מ"מ אפשר שהשואל היה יושב בקצה זה והמשאיל בקצה השני דבשלמא גבי זורקין מחטיהן אין דרך לזרוק זה לזה אלא לזה היושב בצידו ולכך פריך לעיל גבי הדדי הוי יתבי ולא היה ביניהם ד' אמות אלא בשואלין דרך להשאיל אפי' לזה שרחוק ממנו ולכך לא שייך למיגרס דלמא גבי הדדי הוו יתבי דהוה משמע דקאי אכל האורגים אלא גרסי' ודלמא השואלים גבי הדדי הוו יתבי ולא השאילו זה לזה מקצה אל קצה וק"ל:

בתוס' ד"ה וממאי דבשבת קאי וכו' דהא רחמנא קרייה מלאכה כדכתיב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' וכתיב ויכלא העם מהביא ר"ל דהא דקאמר קרא אל יעשו עוד מלאכה הוי פירושו מלאכת ההבאה מדכתיב בתר הכי ויכלא העם מהביא מכלל דהא דקאמר אל יעשו עוד מלאכה הוי פי' שלא יוסיפו עוד להביא וכיון דקרייה רחמנא מלאכה ממילא ידעינן דחייב עליה בשבת אפי' לא קאי ההוא קרא דמשה בשבת:

ד"ה הכנסה מנלן סברא הוא וכו' דהא בסמוך משמע גבי זריקה וכו' פי' דקאמר בסמוך והזורק ארבע אמות ברה"ר מנלן ומשני שכן אורגי יריעות וכו' ודחי לה דלא הות במשכן משמע דאי הות במשכן הוה אתי ליה שפיר וס"ל להתוס' דגם זריקה דהעברת ד' אמות ברה"ר הוה תולדה דהוצאה וכן משמע בתוס' דיש מכילתין וכן לקמן ברש"י (שבת דף צ"ז ע"ב) ד"ה ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא וכו' אלמא כיון דהוצאה גופא כתיבא והתולדה הות במשכן אתי לן שפיר ולא איצטריך עוד לשום סברא וא"כ הכנסה נמי דהות במשכן למה לי סברא דניהוי תולדה דהוצאה

אלא דלא יתיישב הא דקא משני התוס' וי"ל דבזריקה נמי איכא סברא מה לי ע"י הוצאה מה לי ע"י זריקה דהא לא קאי בסמוך אמוציא ע"י זריקה אלא אמעביר ד' אמות ע"י זריקה והכי ה"ל למימר מה לי ע"י העברה מה לי ע"י זריקה אלא שיש ליישב כיון דגם זריקת ד' אמות ברה"ר הויא נמי תולדה דהוצאה לכך קאמרי התוס' לשון זה ור"ל מה לי מוציא מרשות לרשות מה לי זורק ד' אמות ברה"ר דהוי נמי כמוציא מרשות לרשות דכל חוץ לד' אמות הוי מוציא מרשות:

בא"ד דאי לאו סברא לא הוי מחשבינן ליה תולדה וכו' חזר ג"כ לעיל אהכנסה וק"ל אלא שעדיין יש לדקדק דהזורק מרה"י לרה"ר דקאמר לעיל דהוי תולדה דהוצאה כדקאמר מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא וכו' אע"ג דזריקה כה"ג לא אשכחן דהות במשכן וצריך לומר דכיון דהוא מוציא מרה"י לרה"ר ע"י זריקה היינו הוצאה ממש דמה לי ע"י זריקה ומה לי ע"י הוצאה והוצאה גופא כתיבה הוה נמי כאלו הוצאה ע"י זריקה נמי כתיבה אבל הכנסה הוא ענין אחר לכך פריך הכנסה מנלן ומשני סברא היא וכו' והוי נמי כאלו כתיב כמו הוצאה:

ד"ה ולר' אליעזר דמחייב אתולדה במקום אב כו' הוי מצי למימר דנפקא מינה לענין התראה וכו' פי' לענין שצריך להתרות על התולדה בשם האב ואיכא למימר דהיינו דקא משני וכו' ר"ל הך דהות במשכן חשיבא צריך להתרות בשם המלאכה שהיתה במשכן:

בא"ד אבל אי גרסי' הך דהות במשכן חשיבא וקרי ליה אב וכו' ולפי זה צריך לומר הא דהכנסה קרי ליה תולדה אע"ג דהוה במשכן היינו משום דמלאכה גרועה היא וק"ל:

ד"ה אי נמי הך דכתיבה וכו' הך לישנא לא איצטריך אלא משום דהוצאה לא חשיבא ומלאכה גרועה היא לכך צריך לטעמא דכתיבה אבל שאר אבות מלאכות שאינם מלאכות גרועות מיקרי אבות מטעם דהוו במשכן לחוד אע"ג דלא כתיבי דהא כל ארבעים אבות מלאכות חוץ מהוצאה לא אשכחן דכתיבי:

דף צז.

בגמ' או דלמא למעלה מעשרה פליגי וכו' דמר סבר ילפינן זורק ממושיט וכו' נראה דלהך לישנא למ"ד דילפינן זורק ממושיט דהיינו ר"ע דמתני' ס"ל דאין חילוק בין אם השני רה"י שזורק מזה לזה עומדים בשורה אחת ובין הן זה כנגד זה דהא כיון דס"ל דילפינן זורק ממושיט לא איצטריך ליה למיהוי ממש דומיא דמשכן אלא ס"ל מה לי מושיט מה לי זורק ה"נ ס"ל מה לי זה אחר זה או זה כנגד זה וכן משמע במתני' דר"א ס"ל דזורק מרה"י לרה"י ורה"ר באמצע בכל ענין שעומדים הרשויות חייב וק"ל:

בתוס' ד"ה גזירה שוה לא גמיר וכו' ואור"ת שהיה להם בקבלה מנין ג"ש וכו' מלשון התוס' שכתכו שהיה להם בקבלה משמע שגם לר"ע היה לו בקבלה מנין ג"ש וא"כ נצטרך לומר או שהיה אותו מנין מקובל לר"ע ג"ש אחת יותר ממנינו של ר' יהודה או ששניהם קבלו מנין א' בשוה אלא שר"ע היה מוציא ג"ש אחרת שלא היה לומר במקום ג"ש זו וק"ל:

דף צז:

ברש"י ד"ה מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות משמע דרש"י ס"ל כפי' הראשון של התוס' דס"ד דרבנן נמי מחייבי אתולדות במקום אבות ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק וקאמר ר' יהודה דאף שובט ומדקדק הוו נמי תולדות מיסך ואורג ולכך כתב רש"י מאי מוסיף הלא לא נמנו אלא אבות ר"ל בשלמא אי פליגי בהא דרבנן סברי דלא הוו אבות אלא הני ארבעים חסר אחת דקחשיב במתני' דפ' כלל גדול אבל שובט ומדקדק לא הוו אבות קאי שפיר עלה דר' יהודה מוסיף שובט ומדקדק וקאמר דהני נמי מקרי אבות אבל אי פליגי דרבנן סברי דלא הוו אפי' תולדות ור' יהודה מוסיף דהוו תולדות מאי מוסיף הלא לא נמנו התולדות בדברי רבנן דקאמר עלה דר' יהודה מוסיף:

ד"ה ולמאי דסלקא אדעתא וכו' הכא לאו תרתי וכו' והד"א:

בא"ד הכא לא מחייב אהעברת ד' דלא עבר מתחלת ד' לסוף ד' ברה"ר אלא אהוצאה לחודא הוא דמחייב וכו' כצ"ל:

ד"ה ואי להכא אצל היציאה קבעי לה דתנוח הכא לסוף ד' לא בעי לה דתנוח וכו' דבעינן עקירה בתחלת ד' ברה"ר והנחה בסוף ד' ברה"ר כצ"ל ומיהו אהוצאה הוא דמחייב וכו' כצ"ל והא דכתיב ברש"י שלפנינו והכא עם יציאת הפתח הא לא נח וכו' עד דניחייב אתרווייהו לשון מיותר הוא וק"ל:

בתוס' ד"ה למימרא דמחייב רבי וכו' ובפלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וכו' לשון זה אינו מדוקדק דמשמע דרבי ורבנן פליגי בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל וזה אינו דהא רבנן פטרי לגמרי דאפי' אחת לא מחייבי אלא ר"ל דלמא הא דקאמר רב יהודה דרבי מחייב שתים היינו כשהידיעות מחלקות וכאותה פלוגתא דר' יוחנן וריש לקיש וס"ל לרב יהודה כמ"ד דידיעות מחלקות ואפשר שצ"ל וכפלוגתא בכ"ף:

בא"ד דא"כ לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש מקשים העולם הא טובא משמיענו לאפוקי ממ"ד דס"ל דידיעות אינן מחלקות ואין זה קושיא דאי הא אתא לאשמעינן למה ליה לרב יהודה לומר זה אמלתייהו דרבי ורבנן חו"ל לפסוק דין זה אכל אב מלאכה אם עשה ב' פעמים ונודע וחזד ונודע דידיעות מחלקות וה"פ לא היה רב יהודה משמיענו שום חידוש אמלתיה דרבי אלא הו"ל להשמיענו בעלמא דידיעות מחלקות וק"ל:

ד"ה לא ס"ד וכו' אמאי נקט טפי שובט ומדקדק וכו' פי' בין במילתיה דר' יהודה בין במילתיהו דרבנן ותירץ איכא למימר דס"ד דרבנן נמי מחייבי כו' ולא פליגי אלא בשובט ומדקדק וכו' והשתא אתי שפיר דנקט שובט ומדקדק דרבנן לא פליגי אלא אשובט ומדקדק ור' יהודה קאמר דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב דהיינו במקום אורג ומיסך וכ"ש שאר תולדות במקום האבות שלהן א"נ לא מחייבי רבנן אתולדות במקום אב בשום מקום והא דנקטי במלתייהו שובט ומדקדק ואמרי שובט הרי הוא בכלל מיסך וכו' לדבריו דר' יהודה קאמרי וה"ק לדידן אפי' שאר תולדות לא מיחייבי במקום אב אלא לדידך אם ס"ל דחייב אתולדות במקום אב מ"מ בשובט ומדקדק לא היה לך לחייב דשובט הוא בכלל מיסך וכו' ור' יהודה דנקט שובט ומדקדק לרבותא נקט דאפי' שובט ומדקדק חייב במקום אב וק"ל:

ד"ה מאי לאו דעבדינהו לתרווייהו וכו' נראה דגי' רש"י מתיישבת טפי דגריס דעבדינהו לכולהו בהדי הדדי וק"ל:

בא"ד וה"פ לעולם דעבד האי לחודיה והאי לחודיה ופליגי במזיד ולענין התראה וכו' פי' ולא בשוגג לענין שיתחייב חטאת אתולדות במקום אב וה"ה דהוי מצי למדחי דעבדינהו לתרווייהו וכו' פי' ולענין שוגג להתחייב אתולדה במקום אב אלא דניחא ליה וכו':

ד"ה הרי כתב שם משמעון וכו' דאי דמי לא הוה פריך מידי דהא כי קא בעי דתנוח בסוף ד' וכו' כצ"ל:

בא"ד דלא הוי ליה לאתויי מילתיה דרבינא וכו' פירוש אלא הו"ל למימר ולאו היינו דאמר רב אשי באומר כל מקום שתרצה תנוח:

דף צח.

ברש"י ד"ה כמה מותיב כמה סדרים הוא מסדר ארבע דעל כדחך כל מה שיכול לסדר וכו' כצ"ל:

ד"ה אמר רב כהנא באטבעי וכו' ואותן טבעות זקופים היו וכו' וא"א לעמוד זה כנגד זה פי' אם לא היה פונה הטבעות זה כנגד זה דהשתא היה צריך ר' רווחים לד' טבעות שבד' קרשים פשיטא שלא היה אפשר להושיבן אלא אפי' אם פונה הד' קרשים באופן שבריוח האמצעי היו פונים הטבעות של הקרשים של שני הצדדים זה כנגד זה לא היו יכולין לעמוד אם היה אמה ריוח ה"ז נחלקה בין כל קרש וקרש והיו דוחקין זה את זה וק"ל:

בתוס' ד"ה הניחא למ"ד קרשים מלמטה עוביין אמה וכו' יכולים לסדר ששה סדרים וכו' פי' ששה קרשים זה אצל זה דהא כל כמה שהיה יכול לסדר על פני אורך העגלה היה מסדר כדי שלא יצטרך להגביה להושיב הקרשים זה ע"ג זה:

בא"ד ור' יצחק אומר דשמא מחציין ולמעלה היו כלין וכו' פי' וכיון שלא היה מתחיל השיפוע שהיו כלין והולכין מתחלת עוביין אלא מחציין לא מסתייעא שיהיו יכולין ליתן חודו של זה כנגד עביו של זה שיהיו מונחים שני קרשים באמה אחת דהא לא הוי יכולין להיות מונחים שיפוע זה כנגד שיפוע זה כ"א עד חציו וחצי הקרש שהוא צד העבה של זו וזו ארכן של כל אחת היה צריך להיות נמשך לחוץ מרוחב העגלה וא"א להתקיים כאשר מובן מעצמו:

דף צח:

בגמ' שנאמר יהיו תמים על ראשו ולהלן הוא אומר תמו נכרתו והא כתיב תמים ההוא דליתו שלימים וכו' ואע"ג דר' יהודה יליף מקרא דתמו נכרתו דתמים דהכא הוי נמי לשון כלייה לא דריש הכי אלא משום דמייתר ליה תיבה דתמים לכך דריש שהיו כלין והולכין אלא משום דאי לאו אשכחן בשום מקום דלישנא דתמים הוי לשון כלייה לא הוי שייך למדרשיה הכי לכך איצטריך לאתויי קרא דתמו נכרתו אבל לא משום דהוה ג"ש גמורה אכל ר' נחמיה ס"ל דלא הוי תמים מיותר דמבעי ליה למדרש דליתו שלימים וכו' לכך לא איכפת ליה בראייה דמייתי מקרא דתמו נכרתו וק"ל:

בתוס' ד"ה דל עשר לאיגרא וכו' ומאי חזי למימר איפכא וכו' ואמה רוחב להיות כנגד עובי הקרש הדרומי והצפוני וכו':

ד"ה תנא בנס היה עומד וכו' אלא היו שם ה' שנים למעלה א' מתחיל וכו' כצ"ל ור"ל חמשה היו בכל רוח ורוח שנים למעלה אלא שאותן השנים לא היו מקצה לקצה אלא אחד מתחיל מתחלת אורך עד חציו וכו' וכן השנים שלמטה אבל האמצעי היה מקצה אל קצה פי' מקצה רוח מזרח לרוח מערב וכן ברוח הצפונית וכן ברוח מערבית כיוצא בזה אבל לא היה מקיף הבריח האמצעי כל שלשה הרוחות וק"ל:

דף צט.

בתוס' ד"ה שתי גזוזטראות כו' או שיש מחיצות למעלה מן הגזוזטרא וכו' פי' שהגזוזטרא אינו שטח פתוח אלא שמוקפת מחיצות גבוה עשרה טפחים ולכן הוי רה"י אע"פ שגדיים בוקעים וכן העגלה יש מגוף העגלה כמו מחיצות עד למעלה מן הקרשים המונחים עליה הרבה יותר מעשרה:

ד"ה בין עגלה לעגלה וכו' לסימנא בעלמא נקטיה וכו' נ"ל דכוונת התוס' בזה הוא משום דמשמעות הלשון דקאמר בין עגלה לעגלה כמלא אורך עגלה משמע דזה תלוי בזה דמוכרח הוא להיות בין עגלה לעגלה כאורך עגלה וזה אינו דא"כ הו"ל למימר בקיצור בין עגלה לעגלה חמשה אמות ורוחב העגלה שני אמות ומחצה וכו' כדי שנלמוד מזה שרוחב רה"ר הוא ט"ז אמות ומה לו להזכיר מדת אורך העגלה ותירץ דהא דנקט כאורך העגלה לא משום דזה תלוי בזה אלא נקטי לסימנא בעלמא שיהא לסימן שריוח שבין עגלה לעגלה היה כמדת אורך העגלה וכ"ת למה צריך להזכיר מדת אורך העגלה כלל לכך קאמר ואגב אורחא קמ"ל דאורך העגלה ה' אמות ודו"ק:

ד"ה למה לי וכו' ובין עגלה לעגלה כמו אורך עגלה פי' בין דופן עגלה זו וכו' וצד דופן העגלה עם האופן וכו' התוס' הוכרחו לפרש כן כדי שנמצא שמדופן החיצון של עגלה זו עד דופן החיצון של עגלה השניה הוי י' אמות כאורך הקרשים דאלו לפירש"י יהיה י"ב אמות וחצי ודו"ק:

ד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' תנינא חדא זימנא בפ"ב דעירובין וכו' ומוקי לה ר"י בגמ' בסמוכה לה וקמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים וכו' ואע"ג דרב הונא מוקי לה התם באוקימתא אחריתי מ"מ מקשו התוס' לר"י דמוקי לה דהתם נמי קמ"ל דבור וחולייתו מצטרפים לעשרה א"כ תרתי מתני' למה לי:

בא"ד א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפין לארבע וכו' והא דקאמר בגמ' מסייע ליה לר"י דאמר ר"י בור וחולייתו מצטרפים לעשרה צ"ל דה"ק דכשם שמצטרפין לעשרה עומק ה"נ מצטרפין לרוחב ארבעה וק"ל:

דף צט:

בתוס' ד"ה אא"כ עשו לו מחיצה וכו' אלא בבאר מים חיים או בור ברה"ר וכו' פי' בור ברה"ר והיא של רבים:

ד"ה או דלמא כיון דממקום פטור קאתי וכו' המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב פי' וסטיו הוי מקום פטור:

בא"ד אבל אם זרק ממש כנגד העמוד וכו' ודאי חייב פי' ולכך גבי מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב אפי' בזורק דהתם לא שייך שום אלכסון ופיסוק כח:

בא"ד ודוקא בזורק מיבעיא ליה אבל במוציא ומכניס פשיטא דחייב נ"ל דר"ל וה"ה במושיט חייב ג"כ ככל ענין דהתם נמי לא שייך פיסוק כה אפי' באלכסון והשתא יתיישב שפיר הא דקאמר בתר הכי והא דמייתי ראיה מהנוטל והנותן ע"ג חייב משום דמשמע ליה בכל ענין בין בזורק וכו' ר"ל וכיון דבמושיט אין חילוק אלא בכל ענין חייב אפי' באלכסון ה"נ בזורק דהא מדמי להו מתני' לחדדי דאל"כ תקשה עדיין מה מייתי ראיה מהנוטל והנותן וכו' ואע"ג דאיירי בין במושיט בין בזורק דלמא איירי שלא באלכסון אלא שזרק ממש כנגד העמוד אבל לפי מה שכתבתי יתיישב שפיר וק"ל:

בא"ד והשתא לא דמי למוציא מחנות לפלטיא וכו' דהתם מכחו בא לרה"ר פי' ולכך חייב אפי' בזורק ודו"ק:

ד"ה לאחרים עושה מחיצה וכו' גבי חוליות הבור לא שייך למימר הכי וכו' כוונת התוס' בזה כדי שלא יקשה אמה שפירשו התוס' לעיל בד"ה מסייע ליה לר' יוחנן וכו' א"נ מייתורא דמתני' שמעינן דמצטרפים לארבע וכו' ומיירי כשהחוליא גבוה י' וכו' ולמה לי גבוה י' נוקמא כגון שאין הבור עמוקה י' כ"א בצירוף החוליא ולכך כשנוטל ונותן ע"ג החוליא חייב אע"ג שאין החוליא גבוה י' וגם אינה רחבה ד' מטעם כיון דלאחרים עושה מחיצה דהיינו הבור לעצמו לא כל שכן לכך כתבו התוס' דלגבי חוליא דבור לא שייך למימר הכי וכו':

ד"ה כגון שזרק דף וכו' ט"ס וכצ"ל תחלת הדבור זדק דף וכו' הנחת חפץ ועשיית מחיצה וכו' וקאי אלישנא דבעי רבא זרק דף ונח ע"ג יתידות וכו':

בא"ד משמע דוקא על גביו אבל תחתיו לא וכו' פי' דבשלמא אי הוה תחתיו ג"כ רה"י הוי כאלו זרק הדף לתוך רה"י והוי שייך לומר הנחת חפץ ועשיית מחיצה בהדי הדדי קא אתו אבל השתא דאפי' לאחר הנחת הדף לא הוי רה"י תחתיו א"כ היאך יתיישב בזריקת הדף הא לא זרק הדף לתוך רה"י ואמר ר"י כגון שיש מחיצה וכו' פי' ולכך ע"י הדף נעשה תהתיו רה"י וק"ל:

דף ק.

בגמ' לאביי דפשיטא ליה דמחצלת מבטלת מחיצה וכו' וצריך ליתן טעם כיון דס"ל דמחצלת מבטלת מחיצה והנחה וסילוק מחיצה בהדרי קא אתו ס"ל דפטור א"כ גבי עמוקה עשרה וזרק לתוכה מחצלת נמי ליפטר דהא ממעט עומק הבור כמו נתן לתוכה חוליא וצ"ל דכשנותן המחצלת לתוכה אין דרך ליתן אותה שם לבטל עומק הבור אלא להצניע אותה בתוכה אבל כשחולקה במחצלת נתכוין למעט ולהפסיק רחבה:

בתוס' ד"ה פירות מבטלי מחיצה וכו' א"נ דבילה דבר מועט הוא וכו' יש לדקדק לעיל כי פריך תפשוט מדידיה וכו' וא"ר יוחנן בדבילה שמינה שנו הו"ל לשנויי שאני דבילה דדבר מועט הוא וצ"ל דעדיפא מיניה משני דחילוק זה דטעם דדבילה משום דדבר מועט הוא לא ס"ל לאביי ודו"ק:

דף קב:

בגמ' כירה קטנה לשפות עליה קדרה קטנה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה המצדד את האבן וכו' עד שמתיישבת בקרקעית וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה לול של תרנגולים וכו' עד עשוי להכניס ולהוציא הוא ס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ אבל בהנך תרתי וכו' הוא התחלת דבור השני:

דף קג.

ברש"י ד"ה ושבקיה בגוויה לתלות בה כצ"ל:

ד"ה מרדדי טסי וכו' שמכין ג' על הטס וכו' כצ"ל:

ד"ה ביצה קלה כגרוגרת מביצה וכו' כצ"ל:

ד"ה כל השם התיבה וכו' כצ"ל:

דף קג:

ברש"י ד"ה אלא ב' אותיות וכו' כגון שש משבצר וכו' תת מתתראו מתתנו וכו' כצ"ל:

ד"ה וכי תימא אלף וכו' שהם שתי אותיות מתיבה גדולה וכו' כצ"ל:

ד"ה כיון דאית וכו' בלשון לטין של מינין קלוטרוס וכו' כצ"ל:

ד"ה אחת מאחת וכו' כתב מהנה מ"ם יתירה ומאחת יתירה וכו' נ"ל שצ"ל ומהנה יתירה:

בא"ד כתבינהו ודרוש אחת הנה וכו' אחת שהיא הנה וכו' כצ"ל והכל ד"א:

בתוס' ד"ה דגלטורי כעלמא וכו' ורבנן דפטרי במתני' וכו' ר"ל במתני' דלקמן דפליגי ר"י ורבנן בנוטריקון:

דף קד.

בגמ' מאי טעמא מהדר אפיה דקו"ף מרי"ש כצ"ל:

וליעול בהך וכו' קושיא היא:

אני חס עליהם מפני שבעטו בגיף וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה ע"כ מדת הרשעים כן הוא נדרש אצל וכו' כצ"ל:

דף קד:

בגמ' אמר לו שוטה היה ואין מביאים ראיה מן השוטים כתב במשקים וכו' כצ"ל:

דף קה.

בתוס' ד"ה והתניא וכו' אבל קשה דאי ברייתא היא הא דפריך מינה אמאי נקט נתכוין וכו' כצ"ל:

דף קז:

בגמ' והא קתני ר' יוחנן בן נורי אומר ח' שרצים יש להן עורות ולא מטמאין אלא אמר רב אדא בר מתנה וכו' כצ"ל:

אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא וכו' כצ"ל:

דף קח.

בגמ' ואי ס"ד עוד הוא היכי מרבי ליה קרא וכו' כצ"ל:

וקא דלו מיא לאקבולי אפיה זיל תהי אקנקניה וכו' כצ"ל:

ואינו צריך לומר על גבי עור נבלה וטרפה וכו' כצ"ל:

אלא מעתה על גבי עור נבלות וכו' כצ"ל:

דף קח:

בגמ' אלא אמר רבה לאסור וכן אמר ר' יוחנן וכו' כצ"ל:

ואמרו במערבא מלחי בישרי כו' פי' בחול אלמא [חשיב] תיקון הוא. כן משמע בפוסקים:

כי ה ה דרבין הוה שקיל וכו' אמר ליה מהו למימשי מהני מיא וכו' כצ"ל:

וחד אמר רוק תפל אפי' על גבי העין אסור וכו' כצ"ל:

דף קט.

ברש"י ד"ה לגיגית וכו' תקצץ דלא תגע קודם וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שריקא וכו' ממעי אבטיח וכו' צ"ל מעי אבטיה ופי' מעי אבטיח הזרע והרוטב שבתוכו והוא הפנימי שלו עיין בערוך ערך מעי ושרק ובפי' הרמב"ם ממס' עריות:

דף קי.

בגמ' מאן דתנא מי דקרים שהם דוקרים את המרה וכו' בצ"ל:

שיוצאין מן שני דקלי מאי מי דקלים וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה וליתי אגנא וכו' לא תיכול מהני תחלי דטעמינהו היויא וכו' כצ"ל:

בא"ד אבל אית בהו חלא מיגרי וכו' במס' ע"ז פירש"י החומץ מתגרה ונלחם בחכן של נחשים ואין שותין ממנו ונראה שהתוס' שבעמוד זה מפרשין פי' הגמ' שם בהיפך נ"ל ודו"ק:

ד"ה סיסאני וכו' בשילהי במה אשה משום דשערי לא כתיב בסמ"ך ר"ל אבל סיסאני יכולין לכתוב ג"כ בשי"ן:

דף קי:

בתוס' ד"ה ת"ל וכו' מה לי בארץ מה לי בחו"ל אלא האי בארץ וכו' כצ"ל:

דף קיא.

בגמ' שנאמר ומעוך וכתות ונתוק וכרות אם על כרות חייב וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה לא ס"ד וכו' עד כדאמר בסיפא הקדים טבילה וכו' צ"ל בספרי דאין שם שום סיפא ר"ל דחייב לטבול שני פעמים אחת קודם ההזאה לקבל ההזאה ואחת לאחר ההזאה כרי לטהר והכא מיירי שכבר הזה בז' שחל ערב יוה"כ וביוה"כ טובל ועיין במגילה דף כ' בתוס' ותמצא הכל מבואר וכאשר הגהתי:

דף קיב.

בגמ' ויש שמותרין לכתחלה ומאי ניהו קושרת מפתח חלוקה מפתחי חלוקה פשיטא וכו' כצ"ל:

או שניטל רוב הכף שלו טמא שתי אזניו וכו' כצ"ל:

והוינן בה רבה אליבא דמאן וכו' ס"א ר' יוחנן אליבא דמאן:

ברש"י ד"ה חייסה וכו' שמא תצא בדוחק וכו' נ"ל שצ"ל שתוציא בדוחק וכו':

שם ד"ה מהו דתימא מבטל ליה וכו' כצ"ל:

דף קיב:

בתוס' ד"ה סנדל וכו' דהך משנה במס' כלים פ' כ"ו ולא הספיק וכו' ורש"י בעצמו חזר בו והגיה אבל טמא במגע מדרס וכו' כצ"ל:

דף קיג.

בגמ' וחלבי שבת קריבין ביוה"כ ולא של יוה"כ קריבין בשבת ר"ע כו' כצ"ל:

דף קיג:

בגמ' איתמחויי איתמחי אלא כיון וכו' כצ"ל:

ההוא גברא דאכל גרגישתא וכו' טיט יוצר כן פירש בערוך:

דף קיד.

בגמ' רבינא אמר רבד ולא פליגי וכו' כצ"ל:

ת"ר עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל:

ר"ע אומר עולת שבת בשבתו לימד וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ואפי' וכו' ונראה דהכא משמע דנקיט וכו' כצ"ל:

ד"ה הא בלבושא וכו' דהיא סומקי וכו' נ"ל דצ"ל דהוי סומקי:

ד"ה חלבי שבת וכו' אין בין עצרת לעצרת אלא ד' ימים בלבד וכו' ר"ל דס"ל דלא דחינן שום חדש לצורך אלא הכל הולך לפי חדשי מולד הלבנה ולכך לא משכחת בין ר"ה לר"ה או עצרת לעצרת כ"א ד' ימים כי כן הוא החשבון לפי מולד הלבנה שהן שנ"ד יום כמו שפירש"י לעיל (שבת דף פ"ז) אבל לרבנן דפליגי עלייהו דמעברין דדחינן חדש משום צורך ולכך לא אשכחן דמקלע יוה"כ בא' בשבת דדחינן ליה משום ירקא ומשום מתיא ועיין בסוכה דף נ"ד:

דף קיד:

ברש"י ד"ה ולא מבדילין בתפלה וכו' דלא תקנו לומר הבדלה וכו' כצ"ל:

דף קטו.

ברש"י ד"ה רבן גמליאל אבי אביך הוא רבן גמליאל הזקן ואותו רבן גמליאל שהיה בדורו וכו' כצ"ל:

דף קטו:

בגמ' אמר רב אשי כדתנא אין בין ספרים למגילה וכו' נכתב בגליון דעמוד זה על הך דאמר רב אשי כדתני וכו' וז"ל מגילה דף ח' וצ"ע כי משנה זו אינה שם בצורה זו ע"כ לשון הגליון ונ"ל שאין כאן מקום לעיון זה כי הך דהכא לאו היינו המשנה דמגילה אלא ברייתא היא כדמשמע בתוס' וצ"ל כדתניא וכו':

ברש"י ד"ה נשרפין במקומן כצ"ל:

ד"ה הא רב המנונא תנא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה היו כתובים וכו' משמע דפשיטא ליה וכו' ר"ל אפי' לפי הברייתא דלקמן דאל"כ היה בעי מיניה אי קורין כמו דבעי מיניה אי מצילין דו"ק וק"ל:

דף קטז.

ברש"י ד"ה ז' ספרי תורה דפרשה זו ספר לעצמה נמצא של מעלה ספר לעצמו ושל מטה ספר לעצמו הואיל וזה מקומה נמצא ספר וידבר נחלק לג' ספרים כצ"ל והוא ס"ד:

דף קטז:

ברש"י ד"ה פסקי סדרי בכתובים היו נוהגים לקרות בבהכ"נ פרשה של כתובים כצ"ל והוא סוף דבור:

דף קיח.

בגמ' אי רבנן חמסרי הויין אי ר' חידקא וכו' ר"ל עם הסעודה של מוצ"ש שכן דרך העולם לאכול סעודה אחת שחרית ואחת ערבית רק שבשבת מוסיפין אחת באמצע לת"ק ושתים לר' חידקא וק"ל:

דף קיט:

בגמ' ואכלה ארמנות ירושלים ולא תכבה מאי ולא תכבה אמר רב נחמן וכו' כצ"ל:

דף קכ.

ברש"י ד"ה בבא להציל שהכל בסל וכו' כצ"ל:

ד"ה בבא לקפל וכו' לטרוח ולאוספם ולחזור ולהוציא וכו' כצ"ל:

ד"ה אטעייה וכו' והודה לו רב חסדא ואהא מתני' דאמרן וכו' כצ"ל:

ד"ה והכי קאמר וכו' אלא לאו הכי קאמר הני יראי שמים וכו' לאו אדעתא דשכר פעולה נחות עושין וכו' כצ"ל:

דף קכא.

בתוס' ד"ה אין אומרים לו כבה אפי' באיסור וכו' ר"ל דהא כיבוי אינו אלא מדרבנן לר"ש דקי"ל כוותיה כמו שפירשו התוס' בסמוך בד"ה שמע מינה:

דף קכא:

בגמ' ואלו הן זבוב שבמצרים וצרעה וכו' כצ"ל:

אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי ריש גלותא זוזי אייתי וכו' ר"ל אייתי לאבא בר מניומי:

דף קכב.

בגמ' והיתה בה מרחץ מחממת בשבת וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה משקה אחריו וכו' אומר ר"ת דהתם נמי וכו' ולא דמי דהתם כו' מיהו לענין אותו ישראל עצמו וכו' ר"ל על כל פנים לאותו ישראל בעצמו שהוא בשבילו אין ראוי להתיר אע"פ שהיה יכול בעצמו לילך לשם מ"מ היה צריך להטריח ועתה הנכרי טרח בשבילו ולא מצינו חילוק בזה להתיר כן משמע באשר"י וי"ל כוונת התוס' בהיפוך ור"ל לאותו ישראל בעצמו לא מצינו חילוק בין איסור דאורייתא לדרבנן ומאחר שבפ' מי שהוציאוהו התיר הפירות אפי' לאותו ישראל א"כ ה"ה הכא ושפיר הביא ר' אליהו ראיה משם להתיר ודו"ק וק"ל:

דף קכב:

בגמ' במתני' כל הכלים וכו' אע"פ שנתפרקו שאינן דומין וכו' כצ"ל וה"ק שניטלו אין מחזירין וכו' נראה דלפי' התוס' לא גרסינן ליה אין מחזירין ודו"ק בתוס':

דף קכג.

בתוס' ד"ה האי פוגלא וכו' אי במניח מ"ש דשרו מלמטה למעלה וכו' ר"ל מדאמר למימרא וכו' משמע דלר"א בן תדאי מותר וק"ל:

בא"ד הא אפי' ניעור וכו' ר"ל משום בסיס:

בא"ד מגביה ומטה כ"ש טלטול מן הצד וי"ל וכו' כצ"ל:

דף קכג:

בתוס' ד"ה מקצוע וכו' עד וצלוחיות היו מטלטלין הס"ד ומה שכתכו התוס' אח"כ איתיביה אביי וכו' הוא תחלת דבור השני:

דף קכה.

בגמ' ואידך נמי הא כתיב טמאים יהיו לכם ההיא כדר' יהודה וכו' כצ"ל:

דף קכה:

במתני' ר"א אומר בזמן שהוא קשור ותלוי פוקקין בו וכו' וחכ"א בין כך ובין כך פוקקין בו ע"כ הוא סוף המשנה ומה שכתוב בספרים כל כיסוי כלים וכו' עד סוף המשנה הוא ט"ס:

ברש"י ד"ה צאו ולמדום וכו' אפי' במעשה כל דהו מועלת וכו' כצ"ל:

ד"ה שאין עושין אהל וכו' כדאמרי' בעירובין בעובדא דשמואל ופקק החלון וכו' יש מגיהין ופקק וכו' הוא למעלה בגג ולא מן הצד אבל בהר"ן משמע דגריס ברש"י כמו בעמוד ופי' דפקק חלון הוי מחיצה אפי' לפירש"י ומה שמשמע בשמעתא דהוי אסור לעשות לכתחלה אפי' לרבנן היינו מטעם דהוה בנין קבוע ואסור מן הצד כמו גג באהל עראי ע"ש:

דף קכו.

בגמ' ותניא איזהו נגר הנגרר וכו' כצ"ל:

אמר ר' יהושע בר אבא משמיה דעולא מאן תנא וכו' נ"ל הא דאמר ואמר ר' יהושע הוי כמו ועוד דאמר ר' יהושע וכו' ודו"ק נ"ל:

ברש"י ד"ה נועלין וכו' דכיון דקשור בו מיוחד וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה הכל מודים וכו' כדאיתא בעירובין וכו' דפריך התם והא אמר רבה בר בר חנה וכו' דהיינו נמי תוספת אהל עראי דפליגי בה ר"א ורבנן וכו' דמהאי טעמא היה מקפיד רב וכו' ר"ל ע"י עשיית המחיצה דס"ל וכו' וא"כ לדידיה הרי מחיצה זו להתיר כן משמע באשר"י:

ד"ה בין קשור בין שאינו קשור וכו' והא בפקק לא שייך בנין אלא תוספת אהל עראי ותוספת אהל עראי שרו רבנן וכו' כצ"ל:

ד"ה והמונח וכו' אכיסוי קרקעות שהחמירו וכו' כצ"ל:

בא"ד ואסרו טלטולם במקדש בקנים ובמקלות וכו' כצ"ל:

ד"ה שקשור ותלוי וראשו מגיע לארץ וכו' והשתא אתי שפיר הא דתנן במשנה והמונח כאן וכאן אסור היינו וכו' כצ"ל:

דף קכו:

ברש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר כל זה הוא ט"ס ולא גרסי' ליה:

בתוס' ד"ה וכי תימא וכו' ועוד אי תורת כלי עליהם ממש צריכא למימר וכו' ר"ל בתמיה:

בא"ד והא דאמרי' בעירובין וכו' כדמוכח בברייתא שהביא למעלה דקתני נגד וכו' כצ"ל:

דף קכז.

בגמ' ת"ש דאמר רבה אמר ר' חייא וכו' ומצא שדה מלאה עומרים ועימד רבי כל השדה כולה ורב יוסף אמר ר' הושעיא פעם אחת וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה דכ"ע וכו' התם כמו שנהגו למלאות וכו' נ"ל שצ"ל כיון שנהגו למלאות וכו':

ד"ה אוכל מפירותיהן וכו' בפ"ק דקדושין מפרש וכו' והך משנה דהכא פליגא אדר' יעקב דאמר ר"י:

בא"ד אם היתה שקולה מכרעת וכו' פי' מכרעת שאם היה מחצה עונות ומחצה זכיות ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאלו הוי רובא זכיות דא"ל שאם עשה אחת מאלו ותו לא דהא הוי רוב עונות אם לא קיים שאר מצות ע"ש גם בתוס':

דף קכז:

בתוס' ד"ה דאי בעי וכו' המ"ל כדלעיל כיון דחזי וכו' ר"ל כיון דחזי לעני דתנן וכו' כצ"ל:

דף קכח.

בגמ' ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה במוקצה לאכילה סובר וכו' כצ"ל:

בשר בין תפל ובין מליח מותר לטלטלו ת"ר מטלטלין וכו' כצ"ל. בתוס' ד"ה מטלטלין את העצמות וכו' כגון שלא היה עליהם בשר מאתמול ר"ל ומאתמול לכלבים קיימי:

דף קכח:

במתני' וסייחין אשה מדדה את בנה וכו' כצ"ל:

בגמ' אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין לא אמרה צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל פי' דהיינו סתמא אבל אם אמרה אין צריכה אני בפירוש אין מחללין את השבת:

ברש"י ד"ה כופין סל וכו' ור' יצחק משני לה בפ"ג וכו' כצ"ל:

ד"ה מדדין עגלים אוחזן בצואלן וכו' כצ"ל:

דף קכט.

בגמ' בריש הדף בין לא אמרה צריכה אני אין מחללין וכו' פי' וכ"ש אם אמרה בהדיא אין צריכה אני שאין מחללין:

מר זוטרא מתני הכי אמר רב יהודה אמר שמואל חיה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה וכו' פי' וכ"ש אם לא אמרה כלל:

נסתם הקבר אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל סתמא שלא אמרה אין צריכה אני מחללין ועיין בהר"ן ובאשר"י ודו"ק שכצ"ל בכל העמוד כמו שהגהתי:

אמרי נהרדעי חיה שלשה וכו' בין אמרה צריכה אני ובין אמרה אין צריכה אני מחללין וכו' כצ"ל ופי' וכ"ש אם [לא] אמרה כלל:

שבעה אמרה צריכה אני מחללין וכו' אמרה אין צריכה אני אין מחללין וכו' כצ"ל ופי' אבל אם אמרה בהדיא אין צריכה [אין] מחללין והיינו כמו שמתני מר זוטרא:

ל"ש בימות הגשמים ול"ש בימות החמה דאיתמר וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה רבא משמיה דרב יהודה וכו' דמסתמא ביום השמיני היה וכו' כוונת התוס' להוכיח שמיד אחר שבעה היה:

דף קכט:

ברש"י ד"ה דקיימא ליה מאדים וכו' משמש בו בשעות זוגות וכו' ר"ל בשעה שמינית וששית דהיינו זוגות ארבע פעמים ב' ג' פעמים ב':

דף קל.

במתני' פחמין לעשות ברזל וכו' אמר ר"ע וכו' מילה שא"א לעשותה וכו' כצ"ל וכן הגירסא ברי"ף ובהרא"ש אבל יש לדקדק דלפי זה לא בא ר"ע אלא ליתן טעם דמפני מה מכשירין אינן דוחין את השבת ומילה עצמה דוחה וקאמר דמכשירין אפשר לעשותן מע"ש ולכך אין דוחין השבת ומילה עצמה א"א לעשותה מע"ש ולכך דוחה השבת וא"כ לא שייך בזה לומר כלל אמר ר"ע דמה כללא איכא הכא ונראה דכל הדברים הצריכים קודם המילה דהיינו חתיכת הערלה כגון סכין וכיוצא נקראים מכשירי מילה וכל הדברים הצריכים לאחר חתיכת הערלה כגון פריעה מציצה איספלנית וכמון ושאר דברים המבוארים כמשנה שאחר זו נקראים צרכי מילה ולזה קאמר כלל אמר ר"ע דבין מכשירי מילה ובין צרכי מילה כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת וכדתנן לקמן אם לא שחק מע"ש לועס בשיניו ואם לא טרף יין ושמן מע"ש ינתן זה בעצמו וזה בעצמו וכו' דהיינו דרך שינוי אבל אסור ללעוס ולטרוף וק"ל:

בגמ' אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני ובשעת הסכנה מכסהו על פי עדים בסכנה אין וכו' ונראה דדייק לה דאם איתא דה"ה דגם שלא בשעת הסכנה מכסה ע"פ עדים א"כ לא הו"ל למתני בשעת הסכנה כלל אלא הכי הל"ל אם לא הביא כלי מע"ש מביאו בשבת מגולה או מכסהו על פי עדים ואנא ידענא דבשעת הסכנה דא"א להביא מגולה מביאו מכוסה ע"פ עדים אלא ודאי להכי תני ובשעת הסכנה למידק מינה דדוקא בשעת הסכנה מביאו מכוסה ע"פ עדים אבל שלא בשעת הסכנה דוקא מביאו מגולה אבל מכוסה על פי עדים לא ודו"ק:

לוי איקלע וכו' כי אתא לקמיה דרבי אמר ליה אמאי לא תשמתינהו וכו' כצ"ל ולא גרסי' רבי אמי וכן הוא בחולין דף קי"ג דתנן ר' יוסי הגלילי אומר וכו':

ברש"י ד"ה ר"א אומר וכו' וקאי אמתני' דפרקין וכו' הוקשה לו לרש"י למה לא הוזכר שם מילה כלל בדברי ר"א כיון דבמילה איירי לכך כתב וקאי אמתני' דפרקין דלעיל וכו' ולכך לא הוצרך להזכיר מילה דבמילה איירי לעיל וק"ל:

ד"ה נאמר לא תאכלו כל נבלה וכו' כל האסור משום נבלה נוהג בו איסור בשר בחלב פי' אפי' חיה לאפוקי ר"ע דדריש ג' פעמים כתיב גדי בתורה ואתי למעוטי גדי ולא חיה גדי ולא בהמה טמאה גדי ולא עופות:

ד"ה דאמר ר' ינאי וכו' אלמא לא זהירי בהו ושמעינן מינה דלא מסרו עליה אלא אלישע לבדו עכ"ל משמע מפירש"י דגמ' הביא ראיה מר' ינאי לתרי מילי חדא מדקאמר צריכין גוף נקי כאלישע וכו' ש"מ דלא הוו כ"ע זהירי בהו ולהיות להם גוף נקי כ"א אלישע וגם לא מסרו עליה אלא אלישע וק"ל:

בתוס' ד"ה ר"א אומר וכו' דהשתא ליכא איסור שבת כלל וכו' ע"כ צ"ל דלישנא דכלל דכתבו תוס' לאו דוקא הוא דע"כ אית ביה על כל פנים איסור דרבנן דאל"כ לא יתיישב לפי התירוץ השני שמשני ועוד יש לפרש כיון דיותר בקל יביא הכלי וכו' שרי ר"א כדי למהר המצוה כדמוכח בגמ' דאמר פעם אחת שכחו וכו' ולקמן בסמוך בדף זה ע"ב ד"ה ומי שרי כתבו התוס' בהדיא דבמקום דיכול להביאו בהיתר גמור לא שרי ר"א להביאו דרך רה"ר וק"ל:

בא"ד דקטן צריך לאמו הוא וכו' פי' וא"כ לא ירויח במה שיוליך התינוק אל הסכין שהרי אח"כ יצטרך לחזור ולהביאו לאמו דרך רה"ר דהוי איסור שבת דאורייתא דבחזרה לאלתר הוי התינוק חולה והוי ככפות דלא שייך ביה חי נושא את עצמו וכיון דע"כ יצטרך לבא לידי איסור אף כשיביא התינוק אצל הסכין א"כ עדיף וקל טפי להביא הסכין אצל התינוק וק"ל:

ד"ה שש אנכי במדרש למנצח על השמינית כתוב הנדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' לשון זה קשה ליישבו ובספר ח"ש הגיה במזמור למנצח על השמינית וכו' ופי' בו פי' דחוק כאשר יעויין משם אבל ל"נ להגיה כן במדרש למנצח על השמינית הכתוב נדרש על המילה שניתנה בשמיני וכו' וכוונת התוס' בזה להביא ראיה שהפסוק שש אנכי נאמר על המילה שהרי גם הכתוב למנצח על השמינית נדרש ג"כ על המילה ששמח בה דוד ואמר עליה מזמור והביאו עוד לראיה יותר וכן אמרי' ויעש אברהם משתה דרשו ג"כ שעשה משתה ביום המילה ועשה בה שמחה ועל זה קאמר גמ' שקבלוה בשמחה וק"ל והא דמביא גמ' פסוק דשש אנכי ולא הביאו לראיה פסוק מזמור למנצח על השמינית משום דפסוק שש אנכי נאמר בשם כנסת ישראל כולה וכן משמע מפירש"י משא"כ המזמור שלא אמרו דוד אלא על עצמו ודו"ק:

ד"ה אמר ליה כנפי יונה הרי שלא מסר עצמו וכו' כוונת התוס' לומר שהגמ' מביא ראיה שגם אלישע עצמו לא מסר נפשו עליה ומה שפירשו התוס' כן ושינו מפירושו של רש"י שפי' שמביא ראיה שלא מסרו עליה אלא אלישע משום דהוה משמע דלא מקרי מסרו עצמן אא"כ מסרו כולם וזה אינו דהא אפי' בע"ז לא מסרו כולם עליה למיתה כדאשכחן בימי נבוכדנצר שלא מסרו עצמן למיתה אלא חנניה מישאל ועזריה ומה שפירשו התוס' שלא מסר עצמו לומר תפילין הן ולא פירשו שלא מסר נפשו שנטלן מראשו עיין לעיל בתוס' פ' במה טומנין ד"ה נטלם מראשו שפי' שם דבזה לא עשה שלא כהוגן ע"ש:

דף קל:

בגמ' אלא ברצון ר"ש וכו' הא דאיצטריך גמ' לומר אלא ברצון ר"ש משום דהכא משמע לישנא דר' אבא דקאמר שלא ברצון ר"א דמשמע אלא כרצון תנא אחר ובזה יתורץ ג"כ הא דמקשין העולם על הא דפריך רב יוסף שלא כרצת ר"א אדרבה ר"א הוא דשרי וכו' ומאי פריך נימא דלא שרי ר"א אלא היכא דלא היו יכולין להביאו דרך היתר גמור והכא איירי שהיו יכולין להביא דרך חצר המעורבת בהיתר גמור אלא ודאי א"א לתרץ הכי דאל"כ תקשה לן הא דקאמר שלא ברצון ר"א וכו' אלא ברצון מי:

בתוס' ד"ה שלא ברצון ר"א וכו' קשה לרשב"א הא אמרי' לקמן וכו' מקשין העולם דלמא שאני הכא דאיכא מיהור מצוה לכך שרי לעשות איסור דאורייתא כדי למהר המצוה אע"ג דאפשר לעשות שלא יהא בו אלא איסור דרבנן כמו שכתבו התוס' בריש פירקין ונראה דס"ל להרשב"א דע"כ הא דקאמר ריש לקיש כל מקום שאתה מוצא וכו' אם אתה יכול לקיים שתיהן מוטב וכו' איירי אפי' היכי דממהר המצוה כשמקיים העשה ודוחה הלאו אפ"ה הואיל ויכול לקיים את שניהם אסור לדחות הלאו דאל"כ מאי קמ"ל פשיטא כיון דיכול לקיים את שתיהם ואין נפקותא במה שדוחה הלאו מהיכי תיתי לן למימר לדחות הלאו וק"ל:

ד"ה ומי שרי והתניא כו' א"נ לישנא דשכחו לא משמע כן וכו' מקשין התלמידים הא לקמן בסמוך קאמר נמי במעשה דר' יהודה הנשיא פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש וכו' ומסיק דמבוי שלא נשתתפו בו הוה דמותר לטלטל בכולה ואפ"ה קאמר לישנא דשכחו אבל אין זה קושיא כלל דחדא דהא דקאמר בסמוך לישנא דשכחו היינו משום דהוה ס"ד דחכמים דדרך רה"ר הביאוהו בשבת ולכך היה קשה בעיניהם ולפי ס"ד דידהו קאמר לישנא דשכחו ועוד דמבוי שלא נשתתפו בו אינו פשוט כ"כ שמותר לטלטל בכולו כדמשמע לקמן מפירש"י דאינו מותר אלא לר"ש דס"ל דגג וחצר ומבוי רשות אחת ולכך שייך שפיר לישנא דשכחו אבל חצר המעורבת אין לך היתר גדול מזה ולכך לא שייך לומר שכחו:

ד"ה ברצון ר"ש ה"ה דה"מ למימר ברצון ר"מ שהביאו דרך גגות מגג לגג וכו' וצ"ל לדברי חכמים אע"ג דס"ל דגגות וחצרות רשות אחת הן מ"מ ס"ל דאסור לטלטל מגג לגג ומחצר לחצר דאל"כ אלא דלכ"ע שרי מגג לגג א"כ מאי קאמרו התוס' דה"ה דה"מ למימר ברצון ר"מ וכו' הא תקשה לן א"כ לא שייך לישנא דשכחו כדלעיל ועי' בסוגיא בפ' כל גגות:

דף קלא.

בגמ' לא לכל אמר ר"א מכשירי מצוה דוחין את השבת כו' יש לדקדק מהיכא תיתי הוה ליה למילף דכל מכשירי מצוה דוחין את השבת אי ממילה הא איכא למיפרך מה למילה דנכרתו עליה י"ג בריתות כדלקמן ונראה משום דהוה ס"ד לומר דהא דקאמר ר"א דמכשירי מילה דוחין את השבת לא מקרא יליף לה אלא מסברא דכשם שהמצוה עצמה דוחה את השבת כך מכשיריה דוחין את השבת ולכך הוה סלקא אדעתיה דה"ה בכל מילי ס"ל לר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת מסברא כמו במילה אבל מדחזינן בשתי הלחם דלא למדן ר"א אלא בג"ש א"כ ש"מ דלא מסברא ס"ל ר"א דמכשירי מצוה דוחין את השבת אלא בכל דוכתין דס"ל דמכשירין דוחין את השבת אית ליה ריבוי ולימוד מקרא ובזה שכתבנו יתורצו קושיות הרבה בסוגיא זו ודו"ק:

ברש"י ד"ה שתי הלחם וכו' ולא למדן ר"א דאפייתן תדחה שבת אלא בג"ש וכו' מלשון רש"י משמע דאע"ג דילפינן שתי הלחם מעומד בג"ש לא לגמרי משוינן להו דהא לגבי עומר אפי' קצירה וטחינה ויתר הדברים דוחין את השבת ואלו גבי שתי הלחם האפייה דוקא דוחה את השבת ולא הקצירה והטחינה והיינו טעמא משום דאי מצא קצור אינו קוצר דבסמוך:

בתוס' ד"ה לא לכל וכו' וה"פ לא לכל מצות הנוהגות בשבת וכו' ר"ל דלא שייך לפרש לא לכל מצות הדוחים את השבת אמר ר"א שמכשירים דוחין את השבת שהרי בציצית ומזוזה אין במצותן דחיית השבת:

ד"ה תאמר בשתי הלחם וכו' א"נ י"ל דהא לא מצי למימר וכו' דברי התוס' הללו צריכין פירוש דמה דמקשה לא משני ונראה דהכי הוא פי' דברי התוס' דמדאפיק קרא האי ריבוייא דנילף מיניה דמכשירי עומר דוחין שבת בהאי לישנא דבחריש ובקציר תשבות דהוא לישנא דקרא דלא כתיב כי אם גבי עומר ש"מ דגלי לן קרא דלא נימא דקצירה דחיא שבת כי אם גבי עומר דוקא דכתיב ביה וקצרתם והבאתם ולא בשתי הלחם וכיון דשמעינן דקצירה דגבי שתי הלחם לא דחיא שבת ממילא ידעינן דלא הויא ביה קצירה מצוה אלא אם מצא קצור אינו קוצר דאם הויא הקצירה גבי שתי הלחם מצוה הוי נמי דחיא שבת ומדגלי לן קרא דלא דחיא ממילא ידעינן דלא הויא מצוה וק"ל:

ד"ה ושוין נמחק כצ"ל תחלת הדבור מ"ט וכו':

בא"ד היינו מצוה עצמה וכו' דשחוט לי וכו' היינו כבוד עצמו וכו' ר"ל וא"כ אין ענין זה למכשירי מצוה אלא דהתם המצוה אינה נוהגת בשבת:

דף קלא:

בגמ' נפקא ליה מביום הכפורים תעבירו שופר בכל ארצכם וגמרי מהדדי וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה וניתי הנך עומר ושתי הלחם מינה מלשון רש"י משמע דלא פריך גמ' דנכתוב בהדיא בסוכה ונילף עומר ושתי הלחם ולולב מינה דא"כ הו"ל לרש"י לפרש כן בהדיא כמו שפי' לקמן בסמוך גבי מצה דפריך ונכתוב רחמנא בהדיא במצה ונגמר הנך כולהו מינה ועוד הוה ליה לפרש וניתי הנך עומר ושתי הלחם ולולב מינה אלא ודאי רש"י מפרש דלא פריך גמ' אלא דנכתוב לולב וסוכה כדהשתא דאתיא סוכה בג"ש מלולב וניתי עומר ושתי הלחם מינה וא"כ יש לדקדק מאי פריך דלא נכתוב עומד ושתי הלחם הא אי לאו עומר ושתי הלחם סוכה נמי לא אתיא בג"ש מלולב כיון דאינה מופנה משני צדדים הוה פרכינן מה לולב כו' דהשתא נמי לא אתיא אלא כיון דגלי רחמנא בעומד ושתי הלחם כדפירש"י לעיל מזה ויש לפרש דרש"י ר"ל דנכתוב רחמנא ג"ש המופנה משני צדדים דשפיר אתיא סוכה מלולב ולא פרכינן ולא נכתוב עומד ושתי הלחם ואי תקשה לך ומאי דוחקיה לרש"י לפרש כן ולא פי' הא דפריך גמ' ולכתוב רחמנא בסוכה דר"ל דלכתוב בהדיא כמו שפי' גבי מצה בסמוך משום דלאו אורחיה דגמ' למיפרך הכי דא"כ כל מקום דמצינו ג"ש מופנה משני צדדים דאיכא למיפרך כמו לעיל גבי שתי הלחם דאתי מג"ש דעומר נפרוך נמי לא לכתוב הג"ש ונכתוב גבי שתי הלחם בהדיא וניתי עומר מיניה וכן בכל מקום דאיכא ג"ש אבל לקמן גבי מצה דמצריך ג"ש מצה מסוכה וסוכה מלולב פריך שפיר דנכתוב גבי מצה בהדיא:

בתוס' ד"ה ס"ד גילף שבעת ימים משבעת ימים וכו' וי"ל דשמא בעלמא ניתנה למדרש הס"ד קמ"ל ולא ידענא וכו' הוא תחלת דבור שני אלא ששני הדבורים סתרי אהדדי דבדבור דלעיל מיניה מסיים דשמא בעלמא ניתנה למדרש ובדבור שני כתב ולא ידענא וכו' ויש לפרש דר"ל דשבעת ניתנה למדרש בעלמא לג"ש אלא דתיבת ימים לא ידע למאי אתא ויש לפרש ג"כ דהא דקאמר לעיל דשמא בעלמא ניתנה למדרש אינו ר"ל דשבעת ימים דגבי לולב ניתנה למדרש לג"ש אלא ר"ל דשבעת ימים דעלמא קבלו מסיני דניתנה למדרש לג"ש והוה סד"א דשבעת ימים דכתיב גבי לולב הוא דהוי אותה ג"ש וק"ל:

ד"ה נפקא ליה וכו' כדדרשינן בר"ה שיהא כל וכו' כצ"ל:

דף קלב.

בגמ' ור' יוחנן אמר אמר קרא ביום ביום אפי' בשבת ופירש"י מדלא כתיב בשמיני ימול וכו' ולר"א דאפקיה למכשירי מילה עצמה הלכה היא עכ"ל מקשין העולם הא מן הסברא הוה לן לומר איפכא דקרא אתיא למילה עצמה ומכשירים אתיא מהלכה אבל ל"נ דהטעם הוא דדבר שהוא מותר מהלכה למשה מסיני לא אשכחן ביה פלוגתא שיהיו מקצתן מורין לאיסור ומקצתן להיתר רק רגיל להיות שנתפשט היתרו לכל אבל דבר שבא ממדרש הפסוקים אשכחן טובא דתנא זה יליף היתרו או איסורו מאיזה ריבוי דקרא ותנא אחר מפיק ליה לקרא לדרוש אחר ולכך ע"כ צ"ל דמילה עצמה שנתפשט היתרה אליבא דכ"ע אתיא מהלכה ומכשירים אתיא ממדרש קרא דביום לר"א וק"ל:

ברש"י ד"ה אלא אתיא ברית ברית וכו' אלא הך דברית ברית נאמרה בסיני בשבת כתיב ברית וכו' כצ"ל:

ד"ה ביום וכו' ומדלא כתיב בשמיני ימול וכו' כצ"ל:

ד"ה מחוסרי כפרה וכו' שהוצרכו לקרבן זב וזבה יולדת כו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה ההיא מבן שמונת ימום נפקא וכו' וי"ל דסמיך אבן ח' ימים ודרשה פשוטה נקט ר"ל דלפי פשוטו אתי ביום ללמדנו דאין מלין אלא ביום אבל לפי האמת מביום ילפינן אפי' בשבת וביום ולא בלילה ילפינן מבן שמנת ימים אבל יש לדקדק דלמאי דילפינן ליה מבן שמנת ימים לט' ולי' ולי"א מנין שאינו נימול אלא ביום דבשלמא לפי מאי דילפינן מוביום אתי שפיר דאתי לן מהוי"ו דוביום אבל השתא דמפיק ליה מקרא דבן שמנת ימים קשה וצ"ל דלפי מאי דמפקינן ליה מבן שמנת ימים ימול ס"ל דלנימול לט' לי' ולי"א לא צריך קרא דאין נימולין אלא ביום דמהיכא תיתי לן לחלק כיון דשמעינן מקרא דמילה היא ביום ולא בלילה וק"ל:

ד"ה תניא כוותיה דר' יוחנן וכו' ודלא כרב נחמן בר יצחק דאמר אתיא אות ברית דורות לא הוי דאיהו מורה דדרשינן ביום כדדרשינן בברייתא ואות ברית דורות אתיא למכשירים וכו' ואע"ג דר"י אית ליה הלכה כר"א כדפירש"י והאי ברייתא דדרשינן ביום אתי כרבנן דביום איצטריך למילה נופה וכו' כצ"ל ור"ל דלר' יוחנן אתיא הך ברייתא דוקא כרבנן דאלו לר"א אתי ביום למכשירים ומילה עצמה הוי הלכה מסיני אבל לר"נ ב"י אתיא נמי ברייתא זו אפי' כר"א דר"א נמי מצי ס"ל דמילה עצמה אתיא מביום כהך ברייתא ומכשירים אתי מג"ש מאות ברית דורות אבל לר' יוחנן לא נוכל לומר דלר"א ילפינן מילה עצמה מביום ומכשירין הוי מהלכה מסיני כמו שפירשתי לעיל בפירש"י אבל לרב נחמן בר יצחק נוכל לומר שני דרכים או שר"א יליף נמי מילה עצמה מביום ומכשירין מאות ברית דורות ואתיא הברייתא אפי' כר"א ורבנן לא גמירי נ"ש דאות ברית דורות או שר"א יליף מכשירים מביום ומילה מאות ברית דורות ואתיא ברייתא כרבנן דוקא אבל ניחא לן טפי לומר דר"א נמי יליף מילה עצמה מביום כדי לאוקמא הברייתא ככ"ע אלא שיש לדקדק הא בהדיא משמע מסוגיית הגמ' דלעיל דלרב נחמן בר יצחק מילה עצמה אתי מאות ברית דודות ומכשירים מביום דהא פריך בגמ' אבל מילה גופה דברי הכל דוחה שבת מנלן ועל זה קאמר אמר עולא הלכה ור"א ורב נחמן בר יצחק אמרי אתיא מאות ברית דורות ור"י מביום וכולהו קאי אמילה נופה כי היכי דר' יוחנן קאי דוקא אמילה גופה כדלעיל וצ"ל דרב נחמן בר יצחק לא אתי לומר להחליט הענין דמילה גופה דוקא אתי מאות ברית וכו' ומכשירין דוקא מקרא דביום אלא אתי לומר לן דאית לן עוד קרא אחרינא דהיינו אות ברית דורות וכיון דאית לן תרי קראי נוכל לומר להך גיסא או להך גיסא דנוכל לומר דאליבא דכ"ע מילה גופה ילפינן מקרא דביום ואתיא הברייתא אפי' כר"א אלא דר"א יליף מכשירים מג"ש דאות ברית דורות ורבנן לא גמירי להו ג"ש זו או נוכל לומר דמילה גופה יליף ר"א מאות ברית דורות ומכשירין מביום אלא שעדיין יש לדקדק מנלן דברייתא זו אתיא דלא כרב אחא בר יעקב דלמא אתיא נמי כרב אחא ורב אחא נמי מצי ס"ל דלכ"ע מילה נופה אתיא מקרא דביום כמו דתנינן בברייתא אלא דס"ל דר"א יליף מכשירין מקרא דשמיני אפי' בשבת ואתיא ברייתא ככ"ע א"נ לר"א דמילה גופה מקרא דשמיני ומכשירים מביום וברייתא אתיא כרבנן ונראה דזה א"א לומד דא"כ קרא דשמיני לרבנן למאי אתא דליכא למימר דהוה ידע רב אחא דלרבנן אתי שמיני לאפוקי תשיעי א"כ לר"א נמי ליכא למילף מיניה כלל דלא שייך לומר דפליגי רבנן ור"א בהא אלא ודאי ע"כ צריך לומר דלרב אחא בין רבנן ובין ר"א נפקי מילה עצמה מקרא דשמיני וקרא דביום לר"א אתיא למכשירים ולרבנן אתיא לביום ולא בלילה ודו"ק:

ד"ה מה צרעת שדוחה את העבודה וכו' וי"ל דה"נ המ"ל איפכא וכו' אלא דניחא ליה לומר שתהא דוחה דנפקא ליה מביום וכו' כצ"ל ר"ל דהא דרצה מתחלה לאתויי מק"ו דמילה דוחה שבת לא היה הכוונה להחליט הענין דגם הוא ידע אז דיש לדחות ולסתור הק"ו בכמה סתירות אלא משום דניחא ליה לתנא ותכלית כוונתו היה מתחלה לאסוקי דמילה דוחה שבת מקרא דביום כדמסיק לבסוף אלא שהתנא נושא ונותן בדבר באם היה איזה צד להוציא דין זה מי"ג מדות התורה באופן שלא היה התורה צריכה למיכתב קרא ועשה מתחלה ק"ו כאלו אמר וכ"ת ל"ל קרא הוצא דין מן הק"ו זה אינו דאין ללמור דין מן הק"ו דיש לסתור הק"ו והיה יכול לסתור הק"ו מכה הנך קושיות שהקשו התוס' לעיל אלא דפריך ליה וסותר אותו מיניהוביה וק"ל:

דף קלב:

בגמ' וממאי דצרעת חמירא וכו' שכן יש בה עונשים ואזהרות הרבה וממאי משום דחמירא צרעת היא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה הדר אמר וכו' ועוד למאי דקאמר השתא מנלן דצרעת דוהה את העבודה וכו' וצ"ל דגרסי' רבה הכא ולית ליה דרבא דלקמן וכו' וצ"ל דלפי סברת רבה ורב ספרא האי או אינו דקאמר בברייתא דלעיל לא דחי הק"ו מטעם וממאי משום דצרעת חמירא דלמא משום גברא דלא חזי כדאמר רבא לעיל אלא דאינהו מפרשי האי או אינו דברייתא דלעיל דדחה התנא הק"ו מטעם דא"ל רציחה או קבורת מת מצוה תוכיח כמו שהקשו התוס' לעיל:

בא"ד ועוד נראה לרשב"א כו' והכא ולקמן על מילתיה דרבא דחינן בע"א כו' כצ"ל:

בא"ד ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ק"ו דעבודה תדחה צרעת כו' דדלמא אין לתלות משום חומרא כו' מקשין העולם מאי תירץ בזה הא השתא בהאי דחייה דדחי השתא האי ק"ו וקאמר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא ס"ל השתא הא דמצורע אין עובד עבודה תלי הענין משום חומרא ולא משום גברא לא חזי וא"כ מאי פריך דלמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה אדרבה נימא דעבודה דוחה את הצרעת מק"ו דשבת דחמירא דוחה צרעת לא כ"ש אבל לדידי נראה דאין זה קושיא כלל דהא הק"ו דקאמר השתא אינו בסגנון הק"ו דברייתא דלעיל אלא דילפינן הק"ו בקוצר ומה שבת דחמיר שיש בה כמה עונשין ואזהרות מילה דוחה אותה צרעת לא כ"ש ודחי ג"כ בקוצר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא טפי משבת שהרי דוחה את העבודה ועבודה דוחה שבת וא"כ נימא דאע"ג דמילה דוחה את השבת לא תדחה את הצרעת והשתא אין מקום לקושיא דלעיל דהא השתא פריך שפיר ממאי דס"ל לאורייתא דשבת חמירא דלמא התורה ס"ל צרעת חמירא והא דכתיב בתורה וישלחו מן המחנה דילפינן מיניה דצרעת דוחה הפסח היינו אפי' רוצה לקוץ בהרתו כדי לעבוד עבודה אסור משום דעבודה חמירא ומנא לך לומר דהוי מטעם דגברא לא חזי ותרצה למילף דמילה דוחה צרעת דלמא אינו אלא מטעם דצרעת חמירה ומילה אינה דוחה הצרעת אע"ג דדוחה את השבת והשתא ליכא להקשות דנימא דעבודה דוחה הצרעת וליכא פירכא דזה אינו דבשלמא בברייתא דלעיל יליף בק"ו דמילה תדחה את השבת דמה צרעת דחמיר דוחה את העבודה ועבודה דוחה את השבת מילה דוחה אותה כו' התם הוי שייך שפיר להקשות דמה חזית למילף מכח דין זה דעבודה נדחית מפני צרעת דמילה תדחה שבת נימא איפכא דמילה אינה דוחה שבת ונילף מינה בק"ו דעבודה דוחה את הצרעת ונימא הכי ומה שבת שדוחה את המילה ומילה דוחה את הצרעת וכו' כמבואר בתוס' דלעיל אבל הכא דלא יליף שום ק"ו מכח זה אלא דפריך אק"ו דיליף שמילה תדחה צרעת מק"ו שדוחה את השבת ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שדוחה את העבודה ותלי הענין בחומרא צרעת כנזכר למעלה לא שייך להקשות ולומר דאין זו פירכא משום דנילף נמי דידחה עבודה הצרעת מק"ו משבת דחמירא ועבודה דוהה אותה ק"ו שתדחה את הצרעת דאף בזה אנו נאמר ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שדוחה את המילה ולכך ליכא למילף שום ק"ו אלא שיש להקשות דלפי האמת דמילה דוחה את הצרעת מקרא לרב ספרא וגם קי"ל דצרעת דוחה את העבודה כיון דתלי בחומרא לרב ספרא נילף דעבודה תדחה את הצרעת מק"ו דדוחה את השבת דחמיר דהשתא לפי האמת דיליף מקרא דמילה דוחה את הצרעת לית לן שום פירכא על זה סיימו התוס' ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ק"ו דעבודה תדחה צרעת וכו' ר"ל לפי האמת דמילה דוחה את הצרעת משום דדלמא אין לתלות משום חומרא אלא משום גברא דלא חזי כנ"ל ודו"ק:

ד"ה האי עשה ולא תעשה וכו' וא"ת והא דקי"ל דאין עשה דוחה את ל"ת ועשה נגמר ממילה בצרעת הא דמקשו התוס' ממילה דדוחה צרעת ולא מקשו מהא דמילה דוחה את השבת צ"ל דס"ל דשבת לא הוי עשה ול"ת אלא הוי לאו שיש בו מיתה וכרת וכן משמע פ"ק דיבמות דף ה' דפריך התם אשכחן דאתי עשה ודחי ל"ת גרידא ל"ת שיש בו כרת היכא אשכחן וכ"ת נילף ממילה מה למילה שנכרתו עליה י"ג בריתות ע"ש אבל תימה הוא בעיני דהא אשכחן כמה מצות עשה דכתיבי גבי שבת כגון זכור ושמור וצריך לומר דלאו לענין איסור מלאכה איירי אלא לקדשו בשאר מיני קדושות:

דף קלג.

בגמ' לעשות אי אתה עושה וכו' בפירש"י משמע דלא גרסי' הא אלא ה"ג לעשות עושה אתה בסיב וכו':

שם לבדו כו' ולא מילה שלא בזמנה דאתי מק"ו וכו' ע"ל בפ' במה מדליקין (שבת בדף כ"ד) ד"ה ולא מילה שלא בזמנה:

ברש"י ד"ה ה"ג לעשות עושה אתה בסיב שעל רגלו ובמוט שעל גבי כתפו ואינו צריך וכו' כצ"ל:

ד"ה שאין ת"ל וכו' והנותר באש תשרפו אלא בשריפה קאי וכו' כצ"ל:

ר"ת ומוצצין את הדם כו' אלא ע"י חבורה כצ"ל:

בתוס' ד"ה ואביי אליבא דר"ש וכו' ולאביי נמי דאמר לעיל דבינוני אתי מביניא וכו' ואע"ג דאביי אתי כר' יאשיה ולא כר' יונתן דהא לאביי יליף מילה עצמה מבשרו ולא מק"ו ובינוני אתי מביניא מ"מ מקשה התוס' לפי סברת אביי דאית ליה דבינוני נוכל למילף מביניא א"כ קשה לר"י דאית ליה ק"ו קרא דבשרו למאי אתי ואע"ג דלא הוי אתי מילה בעצמה אלא מק"ו ולא מקרא בהדיא ס"ל להתוס' דאפ"ה שייך למילף מן הצד דקטן וגדול ותירצו מצי למימר דסבר דמלתא דאתי בק"ו טרח כתב קרא ולכך לר' יהודה הוי אתי לן שפיר אפי' לר' יונתן אבל לר"ש דס"ל דדבר שאין מתכוין מותר לא צריך שום קרא לא למילה בזמנה ולא לבינוני א"כ קרא דבשרו למאי אתא לכך פריך בגמ' דוקא לר"ש:

ד"ה ותנן גבי פסח כה"ג כו' מ"מ לאלומי פיסקי דמילה פסק נמי גבי פסח מקשין התלמידים א"כ ל"ל לגמ' למעבד צריכותא אי אשמעינן גבי מילה כו' דליכא כרת ואי אשמעינן גבי פסח דלא נכרתו עליה י"ג בריתות נימא דמש"ה איצטריך לפסוק הלכתא גבי פסח ומילה דתילף מינה שפסק ברור הוא ויש לתרץ דלא מצי למימר דלכך איצטריך לפסוק גבי פסח ומילה כדי לאלומי פיסקא בלא צריכותא דעביד דבשלמא השתא דקאמר אי אשמעינן מילה משום דליכא כרת וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי פסח דאיכא כרת ואפ"ה מכשירין אין דוחין השבת הוי שפיר אלומי פיסקא וכן אי אשמעינן גבי פסח לחוד ה"א משום דלא נכרתו עליה י"ג בריתות וכו' לכך כשפסק ג"כ גבי מילה הוי אלומי פיסקא אבל בלא הני סברות ליכא אלומי פיסקא ויש מקשין דלפסוק גבי פסח לחוד ואנא ידענא דהנפקא מינה הוא לענין מילה דאל"כ הוי הלכתא למשיחא וזה ג"כ אינו קושיא דאע"ג דהוה ידעינן דהנפקותא הוא לענין מילה מ"מ לא הוה ידעינן שפסק ברור הוא אבל השתא דפסק בתרווייהו גבי פסח ומילה אע"ג שיש בזה חומרא מה שאין בזה הוי שפיר אלומי פיסקא ופסק ברור וק"ל:

דף קלג:

בגמ' וד' מקדימין לפניהם שנים ליטול שני סדרים וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מפשיט הפסח עד החזה והיינו פירשה ר"ל דכיון שהגיע עד החזה נקרא פרישה:

בא"ד דיכול להוציא אימוריו בלא נימין פי' שערות של צמר הנדבקים באברים וע"ל פרק כל כתבי (שבת דף קט"ז:)

דף קלד.

ברש"י ד"ה הספניתא וכו' ואני אומר שהוא מין שחין שקורין וכו' והוא חדס שכתוב בתורה כצ"ל:

חזי לחולה שאין בו סכנה הס"ד ואח"כ מתחיל הדבור יבטלו בחייך והאי נמי חולה כצ"ל ור"ל האי נמי פי' חש במעיו חולה הוא:

דף קלה.

בתוס' ד"ה לא נחלקו על נולד כשהוא כו' עד ור"ח פסק איפכא וכו' דאיהו פסיק כרשב"א מדפליגי רבה ורב יוסף אליביה ועיין באלפסי ובאשר"י:

ד"ה מפני הסכנה וכו' ולא חיישינן שמא תטלטל וכו' אע"פ שמלאכה שאין צ"ל חמיר וכו' נראה דשרי מידי דהוה וכו' כצ"ל: :

דף קלה:

בגמ' דאע"ג דאין אמו טמאה לידה נימול לח' בשלמא לר' חמא משכחת וכו' כצ"ל:

דף קלו.

בגמ' ועביד להו עיגלא תילתא וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה מימהיל וכו' דלקמן מוקמינן וכו' עד והשתא נמי א"צ לדקדק מכלל דבלאו וכו' ס"א מכלל דבלאו הכי וכו' כמו שהוכחתי כצ"ל:

דף קלו:

בתוס' ד"ה ואם אשת כהן היא וכו' דתנן התם אם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם וכו' והא דקתני התם אם כנסו דוקא דיעבד היינו משום חלוצת אחיו ולא משום כהונה ע"ש:

ד"ה דתניא הזכר וכו' הא מזכר ונקבה לחוד לא הוה ממעט להו אלא מיתורא דואם כו' והא דאיצטריך כל זכר וכו' לרבות אנדרוגינוס כי היכי דלא נילף כו' והשתא מאי קפריך דבלא יתור כו' כצ"ל:

בא"ד ועוד אומר רבי דההוא קרא וכו' כצ"ל ותירוץ הוא אקושיא דלעיל:

בא"ד כיון שאינו מחייב שום קרבן מ"ר ר"ל והוי קולא:

ד"ה הזכר ולא טומטום וכו' וכיון דאמרת דספיקא הוא איצטריך קרא כו' למה ימעטנו שלא יהא קדוש לעולה וכו' כצ"ל:

בא"ד ונראה לרבי דשפיר פריך דהתם וכו' דהיכי נעביד מספיקא וכו' אסור לסמוך משום עבודה בקדשים אם לא כו' נ"ל להגיה ואסור לסמוך משום עבודה בקדשים ועולת נדבה פסולה אם לא וכו':

בא"ד וקשה לי לרב חסדא וכו' וכ"ת משום דאיכא קרא יתירא דדריש לה לטומטום וכו' כצ"ל:

בא"ד ואם הוא נקבה ימעט אותו מנקבה וכו' ר"ל אם התורה חושבו זכר א"כ הוא ממועט מתיבת זכר וכן אם חושבו נקבה ממעט אותו מנקבה דהא ליכא ספיקא קמי שמיא ולמה תפס רב שניהם דמשמע דממעטו מכח בריה נ"ל ודו"ק:

דף קלז.

בגמ' רב הונא מתני חייב דתניא אמר ר"ש וכו' כן הוגה בספרים רב יהודה מתני פטור דתניא אמר ר"מ וכו' כצ"ל:

ושניהם לא למדוה וכו' ר"א סבר כע"ז מה ע"ז אמר רחמנא וכו' כצ"ל:

לא נחלקו ר"א ור' יהושע על מי שהיו לו וכו' על מה נחלקו על מי שהיו לו שתי וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה נולד לבין השמשות נימול לט' שהרי יום שמיני של מחר הוא נימול וכו' בצ"ל:

דף קלז:

בתוס' ד"ה אבי הבן אומר וכו' ור"ת החזיר המנהג לקדמותו וכו' כשם שהכניסו לברית מכלל שכבר הכניסו וכו' ר"ל וברכה זו קאי על ברכת האב שמברך להכניסו וכו' וממילא גם ברכת האב הוא אחר המילה:

ד"ה ידיד מבטן אומר ר"ת שהוא אברהם אבינו וכו'. כתב הר"ן ומנא לן דאברהם נתקדש מן הבטן י"ל דדלמא קי"ל דילפינן בג"ש דידיעה ידיעה באברהם כתיב כי ידעתיו ולהלן הוא אומר בטרם אצרך בבטן ידעתיך עכ"ל:

דף קלח.

בגמ' ואם יצתה חייבת חטאת דברי ר"מ וחכ"א וכו' כצ"ל:

אמר רבה כוותי דידי מסתברא וכו' כצ"ל:

וילון מותר לנטותו וכו' לשון האשר"י דאין אהל למחיצה בלא גג אלא היכא דעשויין להיתר טלטול או להכשר סוכה:

בתוס' ד"ה כסא טרסקל וכו' וד"ה כל הנהו דאסרינן בביצה כו' הד"א:

דף קלח:

בגמ' גזירה שמא יתקע וכו' בפירש"י משמע דאמלתיה דת"ק קאי:

ברש"י ד"ה שמא יתקע כשמחבר לה דגל וכו' כצ"ל:

בתוס' ד"ה שאין בשיפועה טפח וכו' ועוד קשה מלקמן גבי כפיפה מצרית כצ"ל פי' דלקמן משמע דאפי' טפח חשיב אהל:

בא"ד ובשם רבינו שמואל פירש וכו' כצ"ל:

דף קלט.

בתוס' ד"ה ולישלח להו וכו' ולא קי"ל כר' יאשיה וכו' כצ"ל:

דף קלט:

בתוס' ד"ה יו"ט ב' יתעסקו בו ישראל וכו' ומעשה היה וכו' ולדידן אע"ג דליכא למיחש כו' פי' דליכא האידנא חברים אפ"ה יש לאסור כיון דמסיק הכי בגמ' דהאידנא דאיכא חברים וכו' אין לנו להתיר מה שכבר נאסר בגמ' גם מן הדין יש לאסור גם בזמן הזה אע"ג דליכא חברים משום דיש לירא פן יראו השרים ויצוו להתעסק במלאכתם וזה היה טעמו של ר"ת שכעס אלא שמה שמסיימו התוס' שלח להם ר"ת בני בשכר אינם בני תורה וכו' דמשמע שטעמו של ר"ת היה בשביל שבני מילואי"ן לא היו בני תורה זה סותר הדברים שכתבו למעלה ששמע ר"י שטעמו של ר"ת היה בשביל שמסיק שם והאיכא חברי כו' דשני טעמים הם ועיין במס' ביצה דף ו' שם בתוס' ד"ה והאידנא וכו' דמתחלה שלח להו ר"ת הטעם דבני בשכר אינן בני תורה ובני מילואי"ן בני תורה ופליג שם הר"י על טעם זה משום דאשכחן דלכמה דברים אינן בני תורה וכו' ומסיק בסוף ועוד אומר ר"ת דבזמן הזה יש ג"כ יהודים שמשועבדים למלכות לעשות מלאכה ואם יראו שיעשו מלאכה למת יכופו אותם לעשות מלאכה למלכות ע"ש ועכ"פ דברי התוס' דהכא אינם מדוקדקים דהאי שמסיימי ושלח להם ר"ת אינן ענין למה שכתבו למעלה מזה וק"ל:

ד"ה ציצית חשיבי וכו' שחשובים בעיניו שדעתו ליתן בטלית ציצית רביעית פר"ת כצ"ל והוא סה"ד פי' אע"ג שנעקרה ציצית אחת אעפ"כ הציצית הנשארות חשובים בעיניו מפני שדעתו ליתן ולצרף הציצית רביעית להציצית הראשונות ולפ"ז אפי' בזמן הזה דליכא תכלת אסור להוציאה ולאפוקי מפירש"י דשרי בזמן הזה ומה שכתבו התוס' אח"כ הא לא חשיבי ובטלי הוא התחלת דבור השני:

ד"ה מ"ש מהא דתניא וכו' בספרים שלנו הוגה כך מ"ש מהא דתניא וכו' וס"ל כר"י דאמר מערימים לעיל בפ' כל כתבי:

דף קמ.

בגמ' אביי ורבא דאמרי תרווייהו וכו' קם ר' יוחנן בשיטתיה דר' אלעזר קם ר' אלעזר וכו' כצ"ל:

דף קמא.

בגמ' איתמר מר בריה דרבינא אמר א' זה וא' זה אסור רב פפא אמר א' זה וכו' כצ"ל ועיין באלפסי ובאשר"י ובהר"ן:

ברש"י ד"ה אודרא וכו' שסותמין בהן פי הפך שלא ישפך כצ"ל והס"ד והתחלת דבור השני הוא מכסכסו וכו':

דף קמב.

בגמ' המוציא כליו מקופלות ומונחים על כתפו וסנדליו וטבעותיו בידו וכו' בתוס' גריס ברישא בקימצו וכן הוא ברש"י בעמוד ולפי זה צריך להגיה ברש"י מדלא תנא בקומצו כדנקט רישא ודו"ק נ"ל:

דף קמב:

בתוס' ד"ה שהאוכל מרובה וכו' והא דמוקי לה בספ"ק דביצה כגון דנפיש בטירחא וכו' זה לשון הגמ' פ"ק דביצה פסולת מרובה על האוכל מי איכא למאן דשרי ופירש"י מי איכא מאן דשרי אפי' לטלטלו והא בטילי ליה מיעוטא לגבי רובא והוו כאלו כולו פסולת ומשני לא צריכא דנפיש בטירחא וכו' ופי' וה"ק בד"א בזמן שטורח האוכל מרובה וכו' אבל טורח הפסולת מרובה ד"ה וכו' ונ"ל דלפי' התוס' דהכא דמפרשי דתירוצא דנפיש בטירחא קאי אאוכל לא גרסי כגי' הקונטרס אלא ה"ג פסולת מרובה על האוכל פשיטא מי איכא מאן דשרי וכן היא הגירסא באלפסי וה"פ פשיטא דנוטל האוכל ומניה הפסולת מאחר דהפסולת מרובה ומשני לא צריכא דנפיש וכו' ר"ל האוכל והפסולת הוא מרובה בשיעורא זוטר' בטירחא מהו דתימא ניטל הפסולת קמ"ל דמאחר דפסולת מרובה אסור ופי' זה מצאתי בהר"ן שם דבענין אחר לא יתיישב הגמ' שם לפי' התוס' דהכא דו"ק נ"ל:

דף קמג.

במתני' וחכמים אומרים בין כך ובין כך מקנחים בו וניטל בשבת וכו' כצ"ל:

דף קמג:

בתוס' ד"ה ור' יוחנן כו' תנן ר' יהודה אומר אם לאוכלין כו' ורמינהו ועוד א"ר יהודה מתנה אדם על הכלכלה של פירות ביום טוב ראשון ואוכל בשני וכן ביצה שנולדה בראשון תאכל בשני בשני אין וכו' כצ"ל:

בא"ד בפ' הגוזל קמא דתנן גזל בהמה והזקינה עברים והזקינו וכו' כצ"ל:

ד"ה שמשך מהן וכו' דלמא יהיב דעתיה לסחוט משקה וכו' כצ"ל:

ד"ה חלב האשה וכו' עד אבל הכא מיירי בשעת פריישה מן האשה או מן הבהמה הוא סוף דבור ומה שכתבו התוס' אח"כ לרצון ושלא לרצון וכו' הוא התחלת דבור השני:

דף קמו.

בתוס' ד"ה שובר אדם כו' הכא במגדל של לבנים עסקינן כו' כצ"ל:

דף קמו:

בגמ' מי שנשרו כליו במים בדרך מהלך בהן וכו' כ"ה באשר"י שגורס במים בדרך וכו' ופי' נשרו לשון נפילה כדעת התוס':

בתוס' ד"ה מי שנשרו כליו במים בדרך גרסי' וכו' כדתנן מי שנשרו כליו במים בדרך וכו' כצ"ל:

דף קמח.

בתוס' ד"ה שואל אדם מחבירו וכו' מתבע ליה לדינא בתוך ל' יום אינו חייב להחזיר דודאי וכו' כצ"ל:

ד"ה אתקין רבא וכו' ברוב ספרים אינו כתוב כאן ולא בפירש"י ובריש המביא כדי יין נראה שהוא מקומו וזה לשון וכו' כצ"ל:

בא"ד ובענין שנושאין זה נושאין זה הלכך וכו' כצ"ל:

בא"ד כמו שמשמע נמי מתוך פירושו לפי' כו' כצ"ל:

דף קמח:

בתוס' ד"ה נפרום וכו' מכאן מייתי ר"ת ראיה וכו' פי' דהוקשה לו ג"כ קושית הקונטרס דהא קאמר במס' ביצה נפרום סודרא עלויה ותירץ דהתם מיירי ביין ושמן דלא שייך בהן סחיטה והכא

מיירי במים ואם כן מכאן ראיה וכו' נ"ל ודו"ק:

דף קנ.

בתוס' ד"ה אומר אדם לחבירו וכו' שהוא לדעת אותה מלאכה וכו' ס"א שהוא רוצה לדעת וכו':

דף קנא:

ברש"י ד"ה וחתכם לשון חיותכם כן צריך להיות:

דף קנג:

ברש"י ד"ה והיא מחזקת את החרדל שנופל החרדל וכו' כן צ"ל:

דף קנד.

בתוס' ד"ה ואמרי לה וכו' יכול להיות שהיה רב מרי קטן בימי רבא ובימי רב אשי וכו' כצ"ל:

בא"ד ומשני תרי רב מרי הוו ופי' הוי שנכתב וכו' ס"א הוא שנכתב וכו' ור"ל דאינו מגוף הגמ' רק שהיה פירוש מבחוץ ונכתב בספרים בפנים:

ד"ה בלאו נמי וכו' כדמפקינן בריש מס' מכות מוהרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע וכיון דכתוב דלא תענה וכו' דוהרשיעו הרשע קאי אאתו עדים אחריני והרשיעו עדים ראשונים והצדיקו הנידון ועליה כתיב והא אם בן הכות הרשע דהיינו העדים שנמצאו רשעים ע"ש:

בא"ד והוצאה נמי אע"ג דנפקא מאל יצא בהדי תחומין וכו' ר"ל דשניהם למדנו מאל יצא הוצאה ותחומין ותחומין הוו במלקות לחד מ"ד:

דף קנה.

בגמ' אמר רב פפא הכא בכלכלה דחוקה עסקינן וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה מפספסין וכו' שכשהן דחוקין מתחממין וכו' ס"א דחוקין מסתממין וכו':

דף קנו.

בגמ' אמר רב מנשיא חד קמי חד וכו' כצ"ל:

אמר להו ר' חנינא פוקו אמרי ליה וכו' כצ"ל:

האי מאן דבהמה יהיה גבר וכו' הא דנקט בסדר הזה משום דביום א' מתחיל חמה וחוזרת באותו יום בסדר הנכ"ל שצ"ם וק"ל:

ואף רב סבר אין מזל לישראל כצ"ל:

ברש"י ד"ה דאיברו ביה וכו' ועוד שיוצאין בערבוביא וכו' נ"ל דהאי ועוד צ"ל למעלה גבי דלא כתב למינהו ודו"ק וק"ל:

בתוס' ד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה זו וכו' וקשה לר"י דהיינו מתני' גבי בהמה וכו' פי' בפ' תולין דתנן נוטלין מלפני בהמה זו ונותנין לפני בהמה אחרת דף ק"מ עיין בהר"ן:

ד"ה אין מזל לישראל כו' וכדאמר ביבמות פ' החולץ זכה מוסיפין וכו' ר"ל מביא ראיה שפעמים משתנה ע"י זכות:

בא"ד לא זכה פותחין לו הס"ד ומה שכתבו התוס' אח"כ דאין מזל לישראל הוא ט"ס:

דף קנו:

בגמ' אמר עולא הלכה כר' יהודה ואף רב סבר הלכה כר' יהודה וכו' כצ"ל:

ברש"י ד"ה את הדלועין וכו' ומיהו סתמן לאו למאכל בהמה קיימי וכו' ועיין באשר"י:

בתוס' ד"ה והא א"ר יוחנן וכו' נהי שהיתה ראויה לכלבים בלא שחיטה כדפי' לעיל וכו' כצ"ל:

דף קנז.

בתוס' ד"ה הלקטי כו' והמת בבית כנגד ארובה מה שבבית טהור וכו' כצ"ל :

מַהַרְשַׁ״ל – חָכְמַת שְׁלֹמֹה

דף ב.

רש"י בד"ה פשט כו' בתוכו הס"ד:

בד"ה ונתן כו' עקירה והנחה עקירה מרה"ר והנחה ברה"י כצ"ל:

תוס' בד"ה פשט בעל הבית כו' ולא בעה"ב מעני ותדע כו' והתם פריך מי כתיב אל יוציא והיינו משום כו' כצ"ל:

דף ב:

גמ' ידיעות הטומאה שתים שהן ד' יציאות השבת ב' שהן ד' מראות נגעים שתים שהן ד' מ"ש הכא כו' כצ"ל. ונ"ב אמת שמראות נגעים היה לו לשנות אחר ידיעות הטומאה אלא ששנה באחרונה כדי להשמיע דכל הני דרישא הוי כולהו דחיובא כמו מראות נגעים ודו"ק:

תוס' ד"ה וכי תימא כו' כל אותו הדבור הג"ה הוא ונ"ב אותו הגה"ה לא היה לפניו פירש"י שלנו וק"ל:

בד"ה רשויות קתני כו' רשויות דאיקרי הוצאות כו' כצ"ל:

בא"ד והיו תוצאותיו הימה ומתרגמינן רשוותיה כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

דף ג.

רש"י בד"ה בבא דרישא כו' שהאחד הניחה בידו כצ"ל:

בד"ה פטורי כו' חיוב חטאת כגון כו' לא מצי למיתי לידי חיוב חטאת כו' ורבותינו אומרים פשיטות יד לפנים לגבי שניהם בין כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

בא"ד וההוא הוא כו' כצ"ל:

בא"ד וכן באידך נמחק ונ"ב בס"א אינו:

תוס' בד"ה בבא כו' לנזיר מוקי בפרק קמא כו' כצ"ל:

בד"ה פטורי דאתי קא חשיב לבעל הבית שלש יציאות כצ"ל ונ"ב פי' א' דחיובא ושנים דפטור והכנסה אחת לחיוב וכן גבי הכנסה וכו' וק"ל:

בא"ד ודעשיר באחת כדחשיב חיובא ברישא ומפרש ריב"א כו' כצ"ל:

בד"ה בעשותה כו' וזה מניח ולשנים שעשו כו' כצ"ל:

דף ג:

גמ' מ"ט ידו לא נייח גופו נייח כו' כצ"ל:

שם דכ"ע בכרמלית כו'. נ"ב תימה איך דחי הך פשיטותא ואמר דפשטינן מינייהו טפי ונראה דהך שינויא והך איבעית אימא דבתריה הוא חד שינויא וכאלו אמר תרתי ואיבעית אימא כלומר לא תפשוט מידי דאפשר כ"ע סבירא דיד בכרמלית דמיא או לאו בכרמלית דמיא כו' וא"ל מאחר שהוא דברי יחיד א"כ למה לא משני כשינויא קמא ויאמר ואי בעית אימא כ"ע לאו בכרמלית דמיא וקנסו אותו וכאן למטה מעשרה וכאן למעלה מעשרה וי"ל משום דבעי לאשכוחי חילוק בין כרמלית לקנסה דהיינו מבעוד יום או שוגג כמו שמשני לקמן וכמו שמשמע מדברי התוס' ודו"ק:

רש"י בד"ה וכרה"י כו' לרה"ר הס"ד:

תוס' בד"ה היה טעון כו' ונקט מבעוד יום לאשמעינן כו' דאפילו אי עקירה כו' כצ"ל:

בד"ה מי קנסוה כו' מי אסרוה ולא גרס כו' או מבע"י כצ"ל (עיין במהרש"א):

בד"ה שוגג לא קנסו אינו דבור בפני עצמו אלא הכל ד"א הוא עם אותו שלפניו:

בא"ד דהשתא ליכא למיפשט כו'. נ"ב התוס' אינם תופסים סברת רש"י שמחלק בין שבות לדברים אחרים כו' ומשום הכי מוקמי לה מבעוד יום אבל גבי מזיד סבירא להו כדברי רש"י שמחלק בין מזיד דהכא כו' דאל"כ אמאי לא הקשו התוס' דליפשוט ממזיד ומאחר דמבעוד יום לא התירו כ"ש משחשיכה ודו"ק (עיין במהרש"א):

בא"ד דלא התירו דלמטה מעשרה אסור כו' כצ"ל:

דף ד.

גמ' מתקיף לה רב ששת כו'. נ"ב צ"ל רב אשי כו' ודו"ק:

שם אמר רבה הא מני כו' דפשיטא ליה לרבה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכי אומרים כו' ודומה לאנוסין כצ"ל:

בא"ד והוי נמי כו' נ"ב הוא כמו ועוד וכן להדיא בפ' השולח ע"ש:

דף ד:

רש"י בד"ה שדי נופו כו' והוי כמונח ברשות הרבים על מקום ד'. נ"ב תימה לרש"י דמפרש דברה"ר בעי מקום ד' א"כ למה מוקי אביי באילן עומד ברה"י ולא מוקי באילן עומד ברה"ר כמו שהקשו התוס' ואפשר דאביי דייק מדקתני זיז שסתמא הוא דבר היוצא מן הכותל דהיינו מרה"י לרשות הרבים וקתני כל שהוא דמשמע דזרק ד' אמות ברה"ר אלא לענין הנחה הוא דפליגי דאי משום דחשבינא כרה"י ולא איירי בזורק ד' אפילו בזיז רחב נמי פליגי וק"ל. ורבותא קמ"ל דדוקא לענין זה הוא דפליגי אי שדינן נופו בתר עיקרו וליהוי כרה"י בזה כ"ע מודו דלא שדינן וכן דייק רש"י בלישניה דעיקר מחשיב ליה לנוף פי' לענין חשיבות אבל לא לענין שינוי רשות ודו"ק:

תוס' בד"ה זרק ונח כו' דברי רבי יהודה כו' כצ"ל וכן אח"כ:

בא"ד וי"ל דסבר רב יוסף כו' נ"ב ולפי זה צ"ל הא דקאמר תלמודא אלא הא דתני זרק מר"ה אין הפי' שרב יוסף דמוקי כרבי שאמר על הברייתא דהכא דהא רב יוסף לא ס"ל דרבי מחייב שתים וג"כ איירי בקלוטה דאיכא למימר דוקא בהנחה ולא בעקירה אלא מדברי התלמוד הוא אלא הא דתניא פי' אם נבוא ונוקמא כרבי א"א לומר אלא האי ודו"ק:

בד"ה באילן העומד ברה"י כו' והא דלא מוקי לה אביי הכי כו'. נ"ב ותימא סוף סוף נוקי הכי ונימא דרבנן חשבי ליה למקום פטור מאחר דלא שדינן נופו בתר עיקרו. ומצאתי בגליון תוס' שכתבו שלא נתיישב זה אליבא דרשב"א ואני אומר אפשר דרשב"א סבר דאף רבנן מודו דשדינן נופו בתר עיקרו ולא הוי מקום פטור אלא רה"ר בפרט מאחר דלא בעי מקום ד' ברה"ר אם כן לא בא לכלל מקום פטור וחשיב כל האילן כרה"ר ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף ה.

גמ' והא לא נח כדאמר רבא כו'. נ"ב נראה בעיני שהוא רבה בה"א שהוא רבו של רבא דאל"כ לא שייך לומר הא דלקמן אלא אמר רבא וק"ל:

רש"י בד"ה נעקר צ"ל עקר כו':

בד"ה דפשיט כנפיה כנף בגדו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כגון ששלשל כו' יהא חייב העני כיון כו' כצ"ל:

דף ה:

גמרא אלא אמר רבא כו' ואזדא רבא לטעמיה דאמר רבא כו' בעי רבא כו' כצ"ל. ונ"ב כן הוא להדיא בפ' הזורק ע"ש:

שם א"ר אילעאי אמר ר"י כו' והוא שעומד לפוש אבל עומד לכתף פטור ממאי מדקאמר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שמן צף כו' יין מחלוקת ר"י ורבנן הס"ד והד"א:

דף ו ע"ב תוס' בד"ה ואמאי כו' ורש"י ישבה בדוחק לפי הגמרא נ"ב ס"א לפי' גמורה:

דף ז.

בגמ' כיון דלא מסתגי להו בהדיא כו' אמר רבי זירא אמר ר"י איצטבא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ועולא צ"ל עולא:

בד"ה בין העמודים שהיו עמודים כו' כצ"ל:

בד"ה וטח על כו' ובלבד שינוח למטה מג' כו' כצ"ל:

בד"ה דעד י' כו' ראש עמוד וגב לבינה כו' בכרמלית וכיון דלית כו' כצ"ל:

בד"ה אילימא כו' ובטל אף לגבי רה"ר. נ"ב פי' נגד אויר רה"ר ודו"ק:

דף ז:

גמ' רבי מחייב וחכמים פוטרים אמר אביי כו' כצ"ל ונמחק השאר:

דף ח.

ר"י בד"ה שדי נופו כו' דלא כרבי ודלא כרבנן כו'. נ"ב נ"ל דדייק מדלא קאמר דפליגי באילן העומד ברה"ר וזרק אנופו שאין בו ד' אי לאו דברה"י נמי בעי ד' ואביי גופא דמוקי באילן העומד ברה"י דייק מדקתני זיז כל שהוא סתם זיז הוא דבר היוצא מן הכותל שהוא רה"י ודו"ק. ודעת לישנא אחרינא כבר פירשתי לעיל בדף (שבת ד' ע"ב:)

בא"ד מודו וכי כו' הכל דבור אחד:

בד"ה רחבה ששה פטור כו' וא"ת בדלא גבוה עשרה נמי כו'. נ"ב פי' כשהיא רחבה ששה:

תוס' בד"ה אמר אביי כו' פלוגתייהו לדרב חסדא כו' ונח בחור כ"ש כו' כצ"ל:

בד"ה כפאה על פיה נראה לריב"א דארחב ששה קאי כו'. נ"ב פי' אף ארוחב ו' חייב וכ"ש כשאינו רחב ששה רק דשבעה ומחצה פטור איירי דוקא ברחב וק"ל:

ד"ה שבעה ומחצה כו' ד"א עם אותו שלפניו:

בא"ד עשר לבד השולים. נ"ב ולפי זה מחצה דוקא קאמר ולא כפירש"י דב' משהויין סגי וכן פירש הר"ן:

בד"ה אמר ליה כו' כמו בקופה מיהו האי וכן דקיימינן ביה לפי זה לאו דוקא כצ"ל והוא סוף דבור:

דף ח:

גמ' אגב דמטניף מקרי ונחית כצ"ל ונ"ב עי' לקמן בפ' הזורק (שבת דף ק':)

רש"י בד"ה ומאי למטה כו' תחתונים אמאי כו' הד"א:

בד"ה אלא לאו כו' דהוי בור חללו כו' כצ"ל:

בד"ה אסקופת כו' רחבה ד' היכא כו' הד"א:

תוס' בד"ה לימא כו' שהעבירו לפניו מימינו לשמאלו נגד גופו דסד"א כיון שהגיע כו' דאין זו הנחה דרך עצמו כצ"ל והס"ד:

דף ט.

רש"י בד"ה צריך לחי אחר להתירו כו' נ"ב עיקר הפשט שהפצימין שהן עובי החומה הן מתירין המבוי והן לחי שלו רק שצריך עוד לחי להתיר בין הפצימין שהוא רוחב האסקופה וכן פירש רש"י בפ"ק דעירובין דף ט':

ע"ב תוס' בד"ה ואם התחילו כו' הא דקשה בגמ' כו' כצ"ל:

בד"ה לימא כו' הכי אמר רב להבדלה כו' כצ"ל ונ"ב בערבי פסחים דף ק"ה:

דף י.

תוס' בד"ה טריחותא כו' שלא יהא לבו רואה את הערוה כו' נ"ב ז"ל הר"ן ומהא דהכון שמעינן אפילו מי שלובש מכנסים שאין לבו רואה את הערוה אסור להתפלל בלא חגורה משום הכון ודוקא

תפלה אבל שאר ברכות שריין בלא חגורה דהא חברין דבבלאי שרי המייניהו והוי מברכין המוציא וברכת המזון ע"כ:

ע"ב גמ' אמר רבי אבין מאי קרא נ"ב ס"א א"ר יצחק ישיבתה של צוער נ"א שנה דכתיב אמלטה נא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ה"ג כו' ת' שנה התחילו משנולד יצחק כצ"ל והס"ד והשאר נמחק ונ"ב זה הדבור בתוס' מדוייקים אינו אלא גליון הוא וע"כ אינו מתוקן שהרי הד' מאות שנה מתחילין משנולד יצחק ודוקא קרא דומושב בני ישראל וגו' מתחיל מגזירת בין הבתרים אבל הגלות של ארבע מאה שנה אינו מתחיל אלא משנולד יצחק ואם נאמר דאיירי אליבא דבני אפרים שטעו וחשבו הקץ וסברו שאף הגלות של ד' מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנה כמו שמוגה במקצת גמרות תימה אמאי מייתי ראיה מן הטעות של בני אפרים לייתי ראיה מן האמת שהגלות התחיל משנולד יצחק אף שלא ירד שם כן היה אפשר נמי ביעקב ע"כ נראה עיקר כמו שהגהתי (עיין במהרש"א):

דף יא.

רש"י בד"ה כיוצא בו כו' וכ"ש טהור עם הזבה נ"ב מה שפסק רש"י כ"ש אינו כן בגמרא אלא רש"י לזמן הזה פסק דאין דין טהרה נוהג עיין לקמן וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף יא:

תוס' בד"ה לא כו' בשעת בליעה כדפריישית כו'. ובפ"ד דעירובין פירשתי כו' כצ"ל:

דף יב.

רש"י בד"ה הא לא דמיא כו' השנויה אחר הסיפא כו'. נ"ב פי' יש עוד בבא אחרת קודם התחלה משנה זו:

תוס' בד"ה רבה מקטע להו כו'. נ"ב והרא"ש אוסר הריגת כינה במפלה בגדיו אם לא בראש דאין שייך לגזור אטו הריגת פרעושים ע"ש:

דף יב:

גמ' אמר רבה אפי' גבוה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שבנא איש ירושלים כו' כדאמר בסוטה נ"ב פ' היה נוטל:

בא"ד אלא כהלל ושבנא דהלל ושבנא אחים היו ונראה לר"י כו' כצ"ל:

בא"ד דשפיר גרסינן שבנאן נ"ב פי' אף התם וק"ל:

בסוף הדבור ושבנא הסופר היה אחר נ"ב ובתוס' פרק הממונה פירשו דהכל אחד הוא:

בד"ה ר' נתן כו' ומסיק בין דין כו'. נ"ב יש מגיהים האי מסיק עלה כו' וכאלו הוא שינויא לקושיא ובכל התוס' מדויקים אינו אלא כמו שכתוב כאן ומ"ש ובבראשית רבה אמרי' הוא כמו ועוד והוא שינוי אחר על הא דמסכת ר"ה וערבי פסחים ר"ל שאינו קשה מן האמוראים כי הדורות נתמעטו כו' ודו"ק:

דף יג.

רש"י בד"ה אל ההרים כו' בפ' ואלו הן הנשרפין בסנהדרין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מה אשת כו' ואין נראה דמשמע דרוצה לאסור יחוד בנדה כו' כצ"ל ונ"ב פי' וזה ליכא לכ"ע ודו"ק:

בד"ה ופליגא כו' הוא בבגדו והיא בבגדה אסור כו'. נ"ב פי' מאחר דסברא הוא לאסור משום דיצרו תקפו עליו כדפירשו התוס' לעיל אם כן משמע דליכא לאיפלוגי עליה ואם כן מאחר שמצינו שאסרו חכמים גזירה על גזירה כמו בא"א ש"מ אף בנדה ס"ל לרבי פדת הכי ומנלן דפליגי אר' פדת אבל לפי' ר"ת לקמן דפי' הא דר' פדת כיון דלא אסרה תורה אלא קריבה של גלוי עריות אין לנו לאסור אלא כעין של תורה א"כ אין תלוי מידי בסברא ואפילו יש שם סברא לאסור גבי אשת איש אין לנו לאסור אלא כעין של תורה ובע"כ פליגי עליה ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף יג:

רש"י בד"ה מחבבין כו' והנס תביב עליהן כו'. נ"ב ומ"מ קשה דהל"ל מחבבין את הנסים וצ"ל דהכי פירושו שמחבבין את הצרות ומקבלים עליהם יסורים באהבה ומצדיקין הדין עליהן שראוין לכך ומתוך זה כשהש"י עושה נס ומוותר להן חביב עליהן הנס לאפוקי מי שבועט ביסורים וק"ל:

תוס' בד"ה רש"י גרס וכן ר"ת ואלו כו" כצ"ל:

דף יד.

רש"י בד"ה ג' אינו כו' טעמא דתרווייהו. נ"ב פי' ר"א ור' יהושע:

בד"ה עסקניות כו' ורבותי מפרשי כו' שנגעו ידיו בטומאה ונטמא כו' כצ"ל:

בד"ה אי נימא הא כו' מכלל סתם ידים וכו'. נ"ב ס"א הא גזרו סמוך לנטילתה מגע התרומה:

דף יד:

רש"י בד"ה ובא השמש וטהר ומקמי הכי לא כו' ומיהו מטמויי לא מטמינן כו' כצ"ל. ונ"ב מה שפירש"י יותר ומיהו לא מיקרי טמא ר"ל הנוגע בו לא איקרי טמא ועוד שמעתי ליישב דקאי אפילו אטבול יום גופא וה"פ ומיהו לא איקרי טמא לבד אלא וטהר כתיב ביה משמע שאינו טמא אלא לפסול דאי לטומאה לגמרי מאי אהני וטהר כן שמעתי שמדרש הוא בת"כ. גליון:

בד"ה אלא בבאין וכו' הטומאה הן וכלי אינו כו' כצ"ל:

בד"ה דכתיב וכל וכו' את התרומה הא גמרינן כו' וכיון דמקבלי טומאה כו' כצ"ל:

דף טו.

רש"י בד"ה קב ומחצה כו'. וביצה וחומש ביצה וכו' נ"ב להכי פירש"י משום דקשה לו מאחר ששיעור חלה קב ומחצה נמצא שהן ל"ו ביצים וכבר ידוע שהחלה היא מ"ג ביצים כמנין חלה וק"ל וזאת המדה היא לעולמית לשער במ"ג ביצים אע"פ שהמדות נתוספו מנין הביצים כדקאי קאי ומה שהוסיפו המדות היינו לפי חשבון הביצים הוסיפו ומשום ה"ק ר"י מאחר שהביצים שלנו קטנות מן הראשונות צריך להוסיף עליהן עיין בתוס' דפרק כיצד משתתפין (עירובין דף פ"ד:)

בד"ה ושמעון הוא שנקרא רשב"ג הנהרג כו' כצ"ל:

בד"ה ק' שנה כו' הלל ופרנסו אלו ארבעה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שמאי אומר כו' ועשירית מלבר כו'. נ"ב אבל חכמים סוברים דחשבי' העשירית מלגיו וי"ח קבין הן ע"ב לוגין שהן ד' מאות ביצים ול"ב ביצים דהיינו העשירית מ"ג ביצים וחומש מכוון וק"ל:

דף טו:

תוס' בד"ה אתו אינהו כו' והאמר אילפא כו'. נ"ב פי' שהמקשן ידע ששורפין אגושא בודאי מכח המשנה דששה ספיקות וא"כ מאחר דשני ליה התרצן דאתו אינהו ולא קבלוה עד דאתו הלל ושמאי וא"כ בע"כ גזירה קדמאי הוה לשרוף כמו לבסוף ועל זה פריך למימרא דחדא גזירה הוא הא בע"כ גזירה קדמונית לא הוה לשרוף עד דמשני אלא תחלה לתלות ולבסוף לשרוף ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה על ששה ספיקות כו' כגון סככות ופרעות כו'. נ"ב הוא ענף היוצא מן האילן והטומאה תחתיו ופרעות הוא אבן הבולט מן הכותל כו' כצ"ל:

דף טז.

גמרא שוה מיטמאין ומטמאין מאויריהן ומיטמאין מאחוריהן ואין מיטמאין מגביהן כו כצ"ל:

רש"י בד"ה מטמאין כו' צ"ל ומיטמאין מטמאין כו'. וכן תוס' בד"ה ה"ג כו' בד"ה יחזרו כו' צ"ל חזרו כו':

דף טז:

רש"י בד"ה גללים שייש. נ"ב זהו פי' הרמב"ם ובכל דוכתא רגי רש"י לפרש צפיעי בקר:

דף יז.

גמ' משום הנושכות רב נחמן אמר רבה בר אבוה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אקפח את בני כו' מצטער היה על תורה כו'. ונ"ב ותימה גדולה בניו מה חטאו ורש"י עצמו חזר מזה בפ' השוכר את הפועלים ופי' לשון שבועה גבי יש בן לאותו צדיק שקפח את בניו כו':

בד"ה ששמע כו' בכל שהוא וטמאוה כו' הד"א:

בד"ה אני אתקן כו' מדבריהם גזרו היקפו כו' דכיון דמטמאות ליה ע"כ טומאה כו' כצ"ל:

בא"ד והוא לא נגע במת כו'. נ"ב פי' עם המרדע לא נגע במת ודו"ק:

תוס' בד"ה ששמע כו' המרדע אר"ע כו' הד"א:

בא"ד דהיינו חיבורי אדם במת כו'. נ"ב פי' חיבורין הכתוב בקרא דהיינו יקרב בדיקרב איירי בחיבורי אדם במת ועתה נטמא הסודר באותה טומאה של חיבורי אדם במת והאדם אינו נטמא בחיבורין אלא בטומאת מגע דהיינו טומאת ערב וק"ל(עיין במהרש"א):

בא"ד הטעם ועל שאר הד"א:

דף יז:

גמ' אלא אמר רבא ישראל נמחק:

שם אלא אמר רבא גזירה משום כו' כצ"ל. ונ"ב אף שלא מצאתי נ"ל להגיה כן כי כך משמע מפירש"י ואף מדברי התוס' למעיין בהם ודו"ק:

תוס' בד"ה דילמא כו' וי"ל כיון כו'. נ"ב נראה בעיני מדלא כתבו התוס' אלא צריך לפרש כו' וכתבו וי"ל כו' משמע שאינם סותרים פירש"י כי מה שפירש"י הוא לפי המסקנא דהתם דאוסר אף לכהנים וכן פסק בסמ"ג בהלכות תרומה אלא שהתוס' הקשו מתחלת הסוגיא דהתם דאינו אוסר אלא לזרים איך מבינים הך גזירה כו' וק"ל. ומה שפירש"י דאפי' יזרענה דהוי טמאה לאו דוקא קאמר שהרי בהדיא שנינו שם שטהורין אלא כלומר שנשארו באיסורן כאילו הן טמאין לענין זה שאסורים לכהנים והטעם שנפסלו בהיסח הדעת כדאיתא התם להדיא ולא מהני האי גזירה אלא שדין תרומה עליהן ופסולין בהיסח הדעת לאפוקי אם היו חולין גמורים הוי שרי וק"ל (עיין במהרש"א):

דף יח.

גמרא ב"ש היא ולא ב"ה הא מני ב"ש היא ולב"ש בין כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שטוענין כו' בעיגולין ושוין כו' הד"א:

בד"ה מידי גבי הדדי תנינהו להו וחד תני לתרווייהו וכיון דלא גבי הדדי תנינהו חדא כו' כצ"ל:

בד"ה ברחיים כו' בהמתו שיטחנו הד"א:

תוס' בד"ה ומתרפאת והולכת כו' ומניחין תחת העין בשבת כו'. נ"ב בגמ' שם ע"ג העין וכן מביא הסמ"ג ומ"מ נראה שהיא היא וק"ל:

דף יח:

רש"י בד"ה מגיס מהפך בה וכמבשל כו'. נ"ב פי' וא"כ הכא הוי צובע ודו"ק בפי' התוס':

בד"ה האי קדרא חייתא כו' ול"ד לעסיסיות ותורמסין שאין כל הלילה והיום די להן כצ"ל. ונ"ב נ"ל לפרש מקצת יום אבל אי הוה בעי למוצאי שבת ממש פשיטא דשרי וכן מצאתי אף שברא"ש לא משמע הכי אכן בטור איתא להדיא כדברי נ"ל:

תוס' בד"ה והשתא דאמר ר' אושעיא כו' וקי"ל כר' אושעיא כו'. נ"ב והמרדכי והסמ"ג כתבו מאחר דלרבה לית ליה שביתת כלים לב"ה אפי' היכא דעביד מעשה כו' משום הכי מותר להשאיל כו':

דף יט.

רש"י בד"ה והלא קיצץ צ"ל והלא קצן:

בד"ה שכיח כו' כלל דלא כו' הד"א:

דף יט:

גמ' הורה ר' יוסי בר חנינא כר' ישמעאל שמן של בדדין כו' איבעי ליה למעבד הכי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ומאחיזין את האור כו' דכתיב ביום ההוא קדש המלך כו'. נ"ב ותימה שרש"י פי' להדיא בזבחים פ' ב' דדוד קדשה וכן פי' להדיא בתוס' אף ששלמה בנה את הבית מ"מ דוד קדשה וכן איתא להדיא שם בסוגיא דדוד קדשה ועוד תימה הלא קרא דשלמה לא איירי בסתם קידש אלא שקידש הרצפה קידושין יתירה שתהא ראויה להקריב על הרצפה כמו על המזבח דברי ר' יהודה וכן ממשמעות המקרא דכתיב אחריו כי קטן מזבח הנחושת מהכיל את העולה ואת המנחה ר"ל שהוצרך להקריב על רצפת החצר ורבי יוסי אומר הרי כתיב אלף עולות יעלה שלמה על המזבח שעשה משה ושל שלמה היה גדול ממנו אלא מה אני מקיים קידש המלך וגו' שבנה שלמה מזבח של אבנים מחובר ברצפה כו' וכן הביא רש"י וקמחי אלמא דההיא לא איירי בסתם קידש כי דוד המלך קידשה כדאי' בזבחים:

תוס' בד"ה שמן של בדדין כו' ולא קיבלה כו'. נ"ב פי' מר' חייא שהיה אוסר לו:

בד"ה הני כרכי כו' מי שמעת ליה משמע כו' כצ"ל:

דף כ.

גמ' מותר להשהותו ע"ג כירה כו' כצ"ל:

שם ואע"פ שאין ראיה לדבר כו'. נ"ב נ"ל שהוא דברי רבי חייא ומביא זכר לדבר שמצינו שהקפיד הכתוב גבי שריפת עצים שאינה ראויים למלאכה ה"ה לענין איסור חשבינן כאילו נשרף מבעוד יום כשאינם ראוים למלאכה אבל מפירש"י יראה שרבי יהודה מביא זכר לדבר ומביא קצת ראיה שמצינו שכשה ודלק משני קצותיו הוי שוב הולך ודולק אפי' בכל העצים ונהי שאינו דומה שאר עצים לעצי גפן במה שידוע שניחר מבפנים אבל (לב"ה) [לכה"פ] שמעי' ששוב הולך ודולק ודו"ק:

תוס' בד"ה איבעיא להו כו' תנור והא דקאמרי כצ"ל:

דף כ:

גמ' אין צריכין רוב של זפת כו'. נ"ב והר"ן גורס גפת ופירושו פסולת של זיתים ושומשמין וכן הרא"ש:

שם של גפרית ושל רבב ושל גבינה כו' כצ"ל. ונ"ב ברי"ף ור"ן לא גרסי גבינה אלא קירא שהוא שעוה ע"ש:

דף כא.

גמ' מכלל דחוסן לאו נעורת הוא נמחק:

שם ושירא פרנדא לחוד ואב"א פרושי קמפרש כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה בעמרניתא כו' כל היוצא מן הענן כו'. נ"ב אבל הסמ"ג כתב בשם ר"א ממיץ הא דקאמר כל היוצא מן הע"ץ כו' היינו קליפה עליונה ומש"ה הוצרך לשנות לכש ופתילת האידן שהוא תחת קליפה העליונה ועשויה מקליפה דקה הסמוכה לגוף האילן ומש"ה מותר נמי להדליק בצמר נפן שקורין קוטא כו' ע"ש:

גמ' מדליקין א"ל מ"ט א"ל לפי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שמן כל שהוא כו' ששמן הניתן בתוכו כו' כצ"ל:

בד"ה זקוק לה כו' הלכך בשבת אסור כו'. נ"ב פירוש אבל בחול אין כאן איסור ממש אלא שלכתחלה יעשה יפה ודו"ק:

תוס' בד"ה שמחת וכו' אלא רביעי בטל כו' כצ"ל:

דף כא:

רש"י בד"ה בחותמו צ"ל מונח בחותמו כו'. ונ"ב נ"ל:

תוס' בד"ה מצוה כו' אתי שפיר. נ"ב פי' דלשניהם הוא משמאל הפתח:

דף כב.

תוס' בד"ה אסור להסתפק כו' איתקצי כולי יומא של ספק שמיני ותשיעי כו'. נ"ב מה שכותבין התוס' של ספק שמיני ותשיעי בגמ' לא נאמר רק יום שמיני היינו לבני א"י וממילא לדידן אפי' ביום ט' משום ספיקא דיומא וכן אתרוג האידנא אף ביום השמיני אסור מכח ספיקא דיומא וכן איתא התם להדיא וק"ל:

בא"ד ולא איתסר בשמיני משום דאיתקצי כו' דבין השמשות של שביעי נמי אסור כו' כצ"ל. ונ"ב כאשר הגהתי כן מצאתי בגליון תוס' ישנים וכ"ה להדיא בתוס' פרק קמא דסוכה ובאשר"י פרק לולב וערבה ואע"ג שבגמ' לא מפרש טעמא דסוכה דמיתב יתבינן כו' ואתרוג אינו ניטל כו' אלא עיקר טעמא דאתרוג משום דכבר נפיק ביה בשחרית ולא איתקצי בין השמשות מ"מ נראה ליישב דהתוספות מפרשים טעמא אמאי אתרוג נמי לא איתקצי בין השמשות דילמא נמי אי איתרמי ליה דלא נפיק ביה בשחרית כמו שהקשה הר"ן בסוכה ע"כ מפרשים דבאתרוג לא שייכא הא כמו שאינו ניטל לדידן בספיקא דיומא ביום שמיני הוא הדין בספק בין השמשות וסוכה כמו שאט יושבין עתה ביומא דשמיני מכח ספיקא ה"ה בבין השמשות אפילו לבני ארן ישראל וק"ל (עיין במהרש"א):

בד"ה סוכה תניא כו' ומשני סיפא כו'. נ"ב פירוש דקתני ואם התנה עליהן כו' אע"פ דלעיל מיניה תניא ושוין בסוכת החג בחג שאסור ליטול ממנה עצים סיפא דואם התנה כו' איירי בסוכה דעלמא וק"ל:

דף כב:

רש"י בד"ה שנותנין צ"ל שנותן לתוכן שמן כו' ידלק ביום בלילות הקצרים כו' ועד בקר כצ"ל והס"ד:

בד"ה ובה היה מסיים כו' לפני ה' והכי אמרינן כו'. נ"ב פי' מביא ראיה דדוקא נר א' קרוי מערבי ואין שום אחר וא"כ ממילא השני שהוא קודם במעלה יש לו מעלות נר המערבי אף שכל האחרונים יותר הם לפני ה' ומביא ראיה דדרשינן דדוקא אחד קרוי מערבי דמאן דס"ל מזרח ומערב היו מונחים דייק מיערוך אותו לפני ה' ולא אחר ואם היו מונחין צפון ודרום היו כולם לפני ה' ואין אחד קודם לשני בשום מעלה ואידך מתרץ דמצדד צדודי כו' סוף סוף שמעינן דבעינן שיהא א' נר מערבי ודו"ק:

תוס' בד"ה וכי לאורה כו' מסתכל בטפיח כו'. נ"ב בסוף המסכת פירש"י כלי חרס:

בד"ה ובה היה כו' להדליק מן הישנה כו' כצ"ל:

דף כג:

תוס' בד"ה והדר פשטה כו' תרווייהו ותדיר קודם אבל כו' כצ"ל:

בד"ה גזירה י"ט כו' ולית להו האי גזירה כו'. נ"ב פי' דשמא יטה וסבירא להו כרב חסדא כל זאת ליתא אלא כו' (עיין במהרש"א):

דף כד.

גמ' אמר רבא אמר רב סחורה כו' שני וחמישי ותעניות כו' אלא שני וחמישי של תענית כו' כצ"ל:

שם ואין בהן קדושה על הכוס נמחק ונ"ב בס"א אינו וכן ברא"ש רש"י בד"ה של חנוכה כו' חנוכה מהו כו' הד"א:

תוס' בד"ה גזירה יו"ט כו' עליה ועל חלה כו'. נ"ב פי' על הבהמה שמתה:

דף כד:

תוס' בד"ה איכא בינייהו כו' דומיא דזפת ושעוה כו' כצ"ל:

בד"ה לפי שאין וכו' והכי מפרש ר"י כו'. כצ"ל ונ"ב ס"א והכא:

דף כה.

רש"י בד"ה שכן כו' לכל הנהנין מהן כו'. כלל וכרת כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ולא מילה כו' מן ואיכא למימר התלמוד כו' עד יו"ט מלבדו גליון הוא:

בד"ה הא בחולה כו' מה למעשר שכן הד"ס ט"ב כצ"ל ונ"ב הד"ס ט"ב סימן ה"באת מקום וידו"י אסו"ר לאונן האוכלו בטומא"ה לוקה וחייב בביעו"ר:

בא"ד אלא בשרשיפא וצריך כו' כצ"ל:

דף כה:

רש"י בד"ה הדלקת כו' והלך באפילה. נ"ב בס"א ואוכל באפילה:

דף כו.

רש"י בד"ה איכא בינייהו כו' אי נמי דאכשר כו'. נ"ב פי' אפילו בשומן דגים וכן מה שהוכשר חלב מהותך כל זה איכא בינייהו וכמו שפי' אח"כ ומוכרח לפרש כך מדלא אכשר הנך תנאי אלא בשומן דגים ולא בחלב ודו"ק:

תוס' בד"ה איכא בינייהו וכו' ובקונטרס דחק כו'. נ"ב פי' הוא דחק ופי' דרב ברונא לא אתא כא' מהם כי מה יעשה מאחר שפי' במשנה כו' א"כ ע"כ לא סברי כוותיה לאפוקי ר"ת לא דחק אף שפי' נמי בקונטרס דבהכי פליגי תנאי מ"מ אתא רב ברונא כחד תנא ודו"ק:

דף כו:

גמ' תרי מיעוטי כתיבי בגד צמר ופשתים כצ"ל. ונ"ב פי' דכתיב בבגד צמר או בבגד פשתים וכתיב בגד הצמר או הפשתים ומה שהזכיר רש"י הוא המיעוט השני וק"ל:

תוס' בד"ה השתא שתי וערב כו' דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול הס"ד (עיין במהרש"א):

בד"ה ואימא לרבות כו' בשאר בגדים כו'. נ"ב ומזה לא יכול לסייע להרב רבי פורת דשמא ה"ק מדאמעט שלש ממילא שלשה אתרבי ודו"ק:

בד"ה ואימא כי אימעוט כו' בשאר בגדים לא אתי בק"ו כו' לשלש על שלש כו'. נ"ב פי' לגופא גבי צמר ופשתים ומנא לן שאר בגדים ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף כז.

גמרא הא רב פפא אמרה דרב פפא אמר אף כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דתניא כו' לא גרסי' דאי מתני' כו' כצ"ל:

בד"ה ה"ג דרב פפא אמר כל לאתויי כו' כצ"ל. ונ"ב ולא שייך למגרס דאמר רב פפא שהרי לא אמר בדוכתא אחריתי אלא כאן תירץ ומ"מ גרסינן דרב פפא אמר ר"ל מאחר שרב פפא תירץ א"כ אמרינן דסיפא נמי איהו אמרה וכדפירש"י וק"ל:

תוס' בד"ה נפקא ליה כו' דלרבא דאמר דאידך תנא כו'. נ"ב גליון עד האי דבי רבי ישמעאל מאידך:

בא"ד עביד ליה דלא פליגי כו' כצ"ל:

בד"ה ת"ל כו' מאו בבגד פשתים דכתיב כו' כצ"ל:

בד"ה אי ס"ד נגעים כו' ג' על ג' בצמר ופשתים. נ"ב ול"נ כפשוטו דלרבא שרצים חמירי שהן טמאים כשאר בגדים בג' על ג' כמו שפירש"י לקמן ודו"ק:

בד"ה שכן מטמא כו' ק"ו הכי מה שתי כו' כצ"ל:

דף כח.

גמ' מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן כו' כצ"ל:

שם ת"ל אהל אהל ריבה כו'. נ"ב פי' כמה אהלים כתיב בפ' מת כן פירש"י בפ' שני דסוכה:

שם ודומה כמין תלא אילן כו' נ"ב תלא אילן הוא חיה קטנה כמין חתול מרוקם כו' עיין בערך תלא:

רש"י בד"ה שזורין כו' משזר הס"ד:

תוס' בד"ה א"כ גזירה שוה כו' לא למעט ולא לרבות הס"ד והשאר נמחק:

בד"ה ריבה עור כו' ואין נאכל עד שתהא כו'. נ"ב פי' מנין לנו עוד כל אינך עד שתרצה לרבות אפי' שרצים:

בא"ד ת"ל או בעור כו' טהרה מאילים כצ"ל:

דף כח:

גמ' כיון דאיכא קרש דמין כו' כצ"ל. ונ"ב וקרש אע"פ שאין לו אלא קרן אחת חלבו מותר וא"ת בפ' במה מדליקין אמרי' תחש קרן אחת היה לו במצחו וטהור היה מדאמרי' ורב יהודה דאמר שור שהקריב אדה"ר קרן אחת היה לו במצחו והיכי דייק מדרב יהודה שהיה תחש טהור והלא כל אותן שיש להן קרן אחת אינן שוין דהא איכא קרש שהוא חיה ושור שהוא בהמה וי"ל דסמך אמתני' דבא סימן דכל שיש לו קרנים יש לו טלפים מסתמא אפי' בקרן אחת איירי מדאשכחן שור שהקריב אדה"ר קרן אחת היה במצחו וטהורים ומיהו כמו כן היה לו לדקדק מקרש דהא חזינן שאין לו אלא קרן אחת והוא מעלה גרה ומפרים פרסה עכ"ל רש"י בחולין:

רש"י בד"ה אלא לנכרכות כו' בהמה טהורה הס"ד ואח"כ מה"ד בשערן בשער של מין הקלף ונתפרות בגידין של מין הקלף כלומר בשל טהורה:

תוס' בד"ה תפילין בהדיא כו' ודרשה דמן המותר בפיך היתה פשוטה כו'. נ"ב פי' מאחר שמילתא אחריתא בא להשמיענו שהוא פחות מתפילין א"כ יוקשה למה אינו משמיע לנו תפילין גופא והיה לו להביא הקרא אלא צ"ל שהדרשה היתה פשוטה כמו שמסיק ג"כ לקמן ולעיל שאמר הו"ל לאתויי קרא היינו באם תמצא לומר שאינה פשוטה והוא בא להשמיענו א"כ ה"ל לאתויי קרא כו' ודו"ק (ועיין במהרש"א):

דף כט.

גמ' נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקה ביו"ט כו'. נ"ב ס"א נכרי שחקק קב בבקעת ישראל מסיקין בה ביו"ט:

שם הכא בפחות משלשה על שלשה עסקינן כו' כצ"ל. ונ"ב פי' דאלו פחות משלש אין מועיל שום הכנה בעולם שיהא טמא וכ"כ הרמב"ם:

שם דתנן פחות מג' על ג' שהתקינו כו'. נ"ב וכ"ש כשלא התקינו עיין ברי"ף:

דף כט:

תוס' בד"ה גזירה כו' זילחא כו'. נ"ב פירש"י לרבץ הבית:

דף ל.

גמ' על כל הטובה כו' לדוד עבדו ולישראל עמו וילכו לאהליהם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מדת ימי כמה ימי חיי לישנא אחרינא קצי מנין שנותי מדת ימי באיזה יום בשנה לדעת מנין ימי שאני מתקיים בשנה אחרונה כצ"ל:

דף ל:

גמ' ואין שפתותיו נוטפות מר תכוינה שנאמר כו'. נ"ב ומה שקשה מנא לן תכוינה אמינא דסמך אסיפא דקרא ידיו גלילי זהב ממולאים בתרשיש וגו' והמבין יבין:

שם ובניך בני כו' א"ל רצונך שתשתה כו'. נ"ב ע"ד הפסוק אם רעב שונאך האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים כי גחלים אתה חותה על ראשו וה' ישלם לך כך נמצא בפירוש ממהר"ר אברהם מפראג ז"ל. ואני אומר שאין דומה דברי הכסיל לדברי יצה"ר שנקרא חכם וק"ל:

דף לא.

רש"י בד"ה שהמרו נתערבו כו'. נ"ב נ"ל לשון עירובין וכן פירש"י במס' שבועות דף ל"א גבי משחק בקוביא שהוא לשון עירובין והמראה:

תוס' בד"ה אמונה כו'. שמאמין כו'. נ"ב גם נ"ל לפרש שאסור לנסות ה' יתברך אולי לא יצליח ויתחרט חוץ ממעשרות שמובטח שיתעשר שנאמר בחנוני נא וגו' א"כ היא המביאה לידי אמונה שלימה ודו"ק:

דף לא:

נמרא ותרעא לדרתא עביד כו' פי' שער לחצר:

רש"י בד"ה לעולם כר' יהודה כו' מפני שנעשית פחם כצ"ל ונ"ב ס"א:

בא"ד ורבותי מפרשים כו' כצ"ל:

דף לב.

רש"י בד"ה תפיס כו' תרבה תירוס פשע והתרסה מחטרא כו' הד"א:

דף לב:

גמ' לא במחתרת מצאתים כו' נמחק:

שם נמי מהכא דכתיב לא במחתרת מצאתים שעשו פתחים כמחתרת כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לשוא הכיתי בתמיה וכי בחנם כו'. נ"ב ול"נ כפשוטו כי בחנם הכיתי אותם שהם נקיים מהחטא אלא בעבורכם וק"ל:

בד"ה והא בעון נדרים כו' דמשמע מר"ש אבוה דהוה רביה כו'. נ"ב נ"ל דקשה לרש"י הלא רבי אמר דבריו בתר ר"א ב"ר שמעון אלמא דלא קבל דבריו על כן מפרש דבתר דשמעיה לר"א ב"ר שמעון דשמע מאבוה דהוה רביה אז הדר רבי מדבריו וקבלו:

בד"ה גם בכנפיך כו' נפשות הס"ד:

בד"ה במחתרת כו' צ"ל כמחתרת כו' במחתרת פתחיהון מצאתי כו' כל אלה דהאי קרא כו' כצ"ל:

דף לג.

גמ' נקם ברית וגו' ואין כו' כצ"ל:

שם אלא כל המנבל פה כו'. נ"ב בכאן יש להקשות מנא לן דמשום נבול פה לחוד דלמא משום חנף ומרע דהיינו חניפות ומעשים רעי. ע"ק איך בא לכאן הכל ' יודעים כלה כמה נכנסה לחופה כו' מאחר שלא בא אלא לתרן הפסוק ונראה דהאי כולו חנף ה"ק יש ב"א שמקבלין בשמחת נישואין לחנוף לבעלי הסעודה ושושבינים והוא חנף ומרע כמשמעו ולא לטוב א"נ לשון מריעות שעושין דרך חניפות ומריעות אף הני נענשים דהכל ודעין כלה למה נכנסה לחופה וסעד מן המקרא דלא כתיב כלו חנף ומרע ופה דובר נבלה אלא שקאי אכולו חנף ר"ל אותו כולו חנף הן כ פה דובר נבלה ודו"ק:

דף לג:

גמ' שמבטלין את אביהן כו'. נ"ב ר"ל ע"כ דברי הברייתא וק"ל:

דף לד.

גמ' וידעת כי שלום אהלך כו'. נ"ב וידעת כי שלום אהלך זו נר של שבת כדאמרי' לעיל. ותזנח משלום נפשי זו הדלקת נר בשבת ופקדת נוך זו עירוב דבר הצריך לנו לטלטל מבית לבית ולא תחטא זו מעשר כלומר שלא לאכול דבר שאינו מעושר כדכתיב ולא תשאו עליו חטא עכ"ל הר"ן:

תוס' בד"ה כל היכא כו'. אמר להו הביאו כו' כצ"ל:

דף לה.

רש"י בד"ה פשיטא דלר' יוסי כו' ומעריב שמשיה הס"ד. ונ"ב פי' אפי' בבין השמשות דר' יהודה דהוא נפיש טובא ועדיין לא ידע דאיירי שטובל בסוף בין השמשות ודו"ק:

תוס' בד"ה וירד ויטבול כו' ועלה לו הערב שמש כו'. וקשה לרשב"א דלפי זה לא היה לו להזכיר עלייה אלא כשירד ויטבול ותו לא וה"ה דלפי זה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפירש"י ל"ק מידי דבין השמשות דר"י הוא משוך טפי אבל השתא דמפרש שיעור שלפני בין השמשות א"כ ה"ה לר' יהודה וק"ל (עיין במהרש"א):

דף לו.

רש"י בד"ה מצד אחד כו' צריך להתחיל נמצא מחט מצד א' כו' סותמו הס"ד:

תוס' בד"ה הא רבי יהודה כו' הא דפריך לאביי ורבא ממנעל כו' כצ"ל:

בד"ה למחט שנמצאת כו'. כדתני בתר הכי וקמ"ל כו' כצ"ל. ונ"ב פי' במתניתין דואלו כשירות וק"ל. ועוד נ"ב וקמ"ל דמצד א' כשרה כו' עד קמ"ל דהכא טריפה כו':

בתוס' ד"ה למחט וכו' באלו טריפות ובתוס' פרק לולב הגזול כתבו כל זה אחר דברי ר"ת כמ"ש לקמן קצת לזו הנוסחא והא דקתני בברייתא בבית הכוסות לאשמעינן כו' ומ"מ נראה שא"צ להגיה ושפיר הוא מדברי ר"י ומביא ראיה דשפיר תירץ דאי ניקבו לחוץ כפשוטו מאי קמ"ל תנא דברייתא בבית הכוסות דמצד אחד הוא כשירה הא כבר תנן בטריפות דידהו שניקבו לחוץ אלא ניקבו לחוץ לאפוקי מבפנים קאמר ואם כן מכח סברא אין להכשיר מאחר שניקבו עור שלם אבל מב' צדדים טריפה אין חידוש אלא נקט אגב דרישא מצד אחר כשר אי נמי הוא חדוש בפני עצמו כו' ומ"מ אין סברא דנקט רישא אגב סיפא ודו"ק:

דף לו:

רש"י אחר ד"ה אבל לא תבשיל כו'. צ"ל ד"ה לא מחזירין בשבת דמחזי כמבשל והס"ד:

תוס' בד"ה חמין ותבשיל כו' דמודו רבנן כו'. נ"ב הכל בלשון דילמא הוא אבל לפי האמת אינו כן כדמוכח לקמן ודו"ק:

דף לז.

תוס' בד"ה אי אמרת בשלמא כו' ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח כו'. נ"ב פי' דאי כפרש"י דלא ניחא ליה לחלק בחזרה אלא בהשהאה באינה גרופה אבל לא בחזרה א"כ מאי משני אסיפא קאי הא לא ניחא ליה לחלק בחזרה ודו"ק:

בא"ד דהא חנני' שרי במצטמק ויפה לו כו'. נ"ב וא"ל למאי צריכים לדייק מחנניא ממתני' גופה איכא למידק דהא בית שמאי אין אוסרין תבשיל שנתבשל כל צורכו אלא במצטמק ויפה לו כמ"ש התוס' וא"כ ממילא כה"ג בית הלל שרו משום דמתניתין איירי סתמא אפילו בלשהות בגרוף וקטום וכי האי גוונא צריכין לומר דטעמא דב"ש משום דמצטמק ויפה לו אבל אי מתניתין בלהחזיר קתני אבל לשהות שרי אפילו באינו גרוף כו' אין אנו צריכין לשום טעם אמאי קאסרי בית שמאי נתבשל כל צרכו משום דאינו גרוף וקטום הוא ובאינו גרוף לא חילקו באיסור וכמו שלא חלקו לענין חזרה ודו"ק:

בא"ד אתיא כחנניא כו'. נ"ב ותימה אמאי לא דייק מגופא דחנניא דשרי אפי' לא בישל כל צרכו וכ"ש מצטמק ויפה לו וכ"כ הרי"ף והרא"ש דכ"ש הוא ולפ"ז הוי ליה נמי לדייק ממתני' מאחר דשרי ב"ה אפילו בלא בישל כל צרכו כ"ש מצטמק ויפה לו אלא בודאי לא ס"ל התוס' הכי וסברי דילמא מצטמק ורע לו אפי' לא בישל כל צרכו עדיף ממצטמק ויפה לו בבישל כל צרכו משום דממילא יתבשל כל צרכו ולא יחתה מאחר שמצטמק ורע לו כמו שכתבו התוס' לעיל גבי חמין א"כ שמא גם בתבשיל נאמר הכי ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף לז:

גמ' משהין עליה חמין שהוחמו כ"צ ותבשיל שבישל כל צרכו אפי' כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה להחזיר תנן כו' חסורי מחסרא הלכך עקר כו'. נ"ב האי לישנא דהלכך מגומגם הוא דהא אפילו לשהות קתני מ"מ אסור להחזיר כמו שפי' לקמן אלא צ"ל דהכי פי' הלכך דוקא עקר לא יחזיר ר"ל אבל לשהות שרי אף באינו גרוף וקטום ודו"ק:

תוס' בד"ה ש"מ מצטמק כו' שרי בחמין שלא הוחמו כו'. נ"ב פירוש וקשה אמאי נקט לב"ה גבי חמין שהוחמו כל צרכן וק"ל:

בד"ה דיוקא דמתני' כו' ונראה לפרש דדיוקא דמתני' כו'. נ"ב פי' כדי שלא תאמר מתני' דכירה בלשהות איירי ואסור בלא גריפה ואם כן פליגא הך סתמא אסתמא דפ"ק ולא חררה על גבי גחלים כו' ואם כן סתמא בתרייתא עיקר ודו"ק:

דף לח.

רש"י בד"ה קתני מיהת כו' בין לרבה ולרב יוסף כו'. שוגג הס"ד כצ"ל:

בד"ה לפני גזירה כו' השוכחים וכי כו' הד"א:

תוס' בד"ה הא לכתחלה הא דיעבד כו'. נ"ב וצ"ע א"כ אמאי לא משני תרווייהו אליבא דר"מ ויאמר וכן אליבא דר' יהודה או יפרש נמי תרווייהו כדר' יהודה דמאחר דקשה נמי לר"מ חמין אחמין הו"ל לשנויי מיד וק"ל. ונראה דזהו פשוט לתלמודא דאיכא לשנויי חמין אחמין בין לר"מ בין לר"י דזו איירי לכתחלה וזו דיעבד וכן זו בגרופה וזו באינו גרופה אבל מה שקשה מתבשיל לתבשיל דהתם קאמר חמין ולא תבשיל והכא אמר חמין ותבשיל ולישנא דחמין ותבשיל משמע קצת דפליג אמאן דאמר חמין ולא תבשיל ומחלק ביניהן אלא חמין ותבשיל לשניהן שוין בכל מילי אם כן אזלי כל הני שינויי בין לר"מ בין לר' יהודה משום הכי מוכרח התלמוד לשינויא להשמיע דאף בכה"ג איכא שינויא ולאו דוקא חמין ותבשיל קאמר שיהיו שוין לגמרי ודו"ק:

דף לט.

רש"י בד"ה והא דתניא כו'. צ"ל והא דתנן כו' בפ' חביות נותנין כו' והד"א:

תוס' בד"ה מפני שמזיז כו' ליגזר שמא יחפור כו' כצ"ל:

בא"ד מעשה דאנשי טבריא כו'. נ"ב הכי פריך דשייך יטמין א"כ מעשה אסיפא קאי ויהיה אסור להטמין ביצה בחול אף מבעוד יום אבל למ"ד מפני שמזיז א"כ מעשה דאנשי טבריא ארישא קאי וא"כ הא דלא יטמיננה בחול כו' דוקא בשבת איירי עיין באשר"י:

בא"ד והוה חופר שהוא תולדה דחורש. נ"ב ואין להקשות א"כ אמאי קאמר ליגזור הא דאורייתא הוא שחופר גומא די"ל דה"ק אפילו את"ל דאינו חופר גומא ממש אף לר' יוסף משום דלא שייך גומא אלא כשנוטל עפר בידו מן הקרקע ונשאר גומא כו' כמו שמפרשים התוס' לקמן מ"מ אסור מדרבנן א"כ ליגזור נמי הכא כו' ודו"ק:

בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז כו'. נ"ב נ"ל דמשום הכי מקשי התוס' הכא מדפריך המקשה מרשב"ג אלא למ"ד כו' מאי פריך דילמא איהו אליבא דר' יוסי קאמר ורשב"ג לא ס"ל הכי אלא ש"מ אליבא דכ"ע אמר שהטעם הוא משום מזיז ולא משום שמא יטמין כו' א"כ קשה אטו מי לית ליה גזירה דהטמנה כו' ודו"ק. א"נ לעיל ליכא לאקשויי דדילמא רב יוסף מוסיף אדרבה וסבירא ליה תרווייהו טעמי ומאי ביניייהו דקאמר לאו דוקא מאי ביניייהו בין רבה ובין רב יוסף אלא רצה לומר מאי ביניייהו בין הני תרי טעמי ודו"ק. (עיין במהרש"א היטב) (תירוץ האחרון מצאנו במקום אחר מכתיבת ידי הרב ז"ל):

דף לט:

רש"י בד"ה והאי תנא כו'. ואפי' ב"ה כו' אלא לפניו ידיו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלא פניו ידיו ורגליו כו' כ"ש פניו ידיו כו'. נ"ב ואין לומר דה"ה פניו ידיו ורגליו אסור ולא תנא רחיצת כל גופו אלא למידק מיניה מבעוד יום שרי ומש"ה פריך מן הברייתא דאסור זה אינו דלמה ליה למיתני רחיצת כל גופו בשבת כדי למידק מבעו"י ליתני רבותא כדי לאשמעינן גופא דדינא בשבת דאפילו פניו ידיו ורגליו אסירי והא דתירץ במשתטף כל גופו קאמר ליכא למיפרך הא פניו ידיו ורגליו שרי דגריעי טובא מלהשתטף כל גופו כדמוכח להדיא בסוגיא זו ל"ק מידי אמת דגריעי מיניה אבל בתחלה מוכרח התנא להשמיע לן דאסרי שיטוף כל גופו דלא תימא לא אסרי אלא רחיצה אפילו פניו ידיו ורגליו אבל לשיטוף בעלמא ליכא צד איסור קמ"ל ודו"ק. אבל תימה דלמא לא איצטריך לאשמעינן דפניו ידיו ורגליו אסירי מאחר דתנא שאסורים בשתיה א"כ מכ"ש היא ולא תנא רחיצה אלא כדי למידק דבש"ש שרי כל גופו וצ"ל דמאחר דפניו ידיו ורגליו נמי אסירי א"כ מה שתנא סתמא אסורים ברחיצה הוה כאילו תנא להדיא דאיירי נמי בפניו ידיו ורגליו וא"כ יש להקשות אימא סיפא ומה משני דאיירי בשיטוף ולא ברחיצה וזה אינו שייך אלא בכל גופו ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה אלא אם כן ראויין כו' דהא לית להו מתוך כו'. נ"ב היינו פ"ק דביצה דף יג:

בא"ד והיינו טעמא שהבלנים חשודין כו' כצ"ל. ונ"ב הכי פירושו מאחר דב"ש אסרי להחם מים לרחוץ פניו ידיו ורגליו ואפ"ה התירו כשמחמם לשתיה והותיר לפניו ידיו ורגליו ואע"פ שהמבשל לחולה אסור לבריא משום שמא ירבה בשבילו הכא התירו משום שמחת יום טוב כמו ממלאה אשה קדירה של בשר אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת וכמו שפירשו התוס' בפרק קמא דגיטין א"כ אמאי לא שרי בית שמאי נמי להותיר אף כשיעור רחיצת כל גופו דהא ב"ש הוו קודם גזירה שגזרו על רחיצה בחמין ביום טוב אפילו בחמין שהוחמו בעיו"ט על כן משני דהיינו טעמא דאפילו בימי ב"ש לא רצו להקל ולהתיר שירבו כדי שיעור רחיצה כי הבלנים הם לעולם היו חשודין כו' ודו"ק:

בד"ה אמר רבה בר בר חנא כו' דהכא סתם במתני' כו'. נ"ב פי' אבל התם הוי מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם וק"ל:

דף מ.

גמ' דהא איתותב לא שמיע כו' כצ"ל ונמחק דילמא. ונ"ב פי' לא ס"ל כלומר לא חש להאי תיובתא ודו"ק נ"ל (עיין במהרש"א):

שם אמר רבא האי מאן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואי לא שמיע כו' לרב יוסף הא כו' הד"א:

בד"ה מחופים בנסרים כו' לחוש שמא נתחממו כו'. נ"ב מה שפירש"י בשבת לאו דוקא אלא ביו"ט וה"ה בשבת:

תוס' בד"ה דילמא ה"מ כו' אע"ג דלא קאמר במישנתנו כו'. נ"ב פי' שלא קאמר הלכה כדברי המכריע במשנתנו אלא סתמא קאמר הלכה כדברי המכריע בכל מקום:

בד"ה הלכה כדברי המכריע כו' ולא נהירא דלא הוי הכרעה כו'. נ"ב והא דהלכה כמותו משום דמפרש ונותן טעם לדבריו ותימה לי לפי' ר"ת דס"ל דהוי מכריע ממש הא ר"ע הוי תלמיד לגבי ב"ש וב"ה ואין התלמיד יוכל להכריע (עיין במהרש"א):

בד"ה למוצאי שבת כו' ולא ביו"ט דעובדא דמייתי כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הא דריב"ל התחילו הבלנים וק"ל:

דף מ:

גמ' תדע דאמר כו'. נ"ב יש כאן להקשות מאי אולמא האי עובדא דר"מ מהאי עובדא דלעיל דר' וצ"ל דלא תימא לעולם אסור לומר ד"ת בבית המרחץ אפי' כדי לאפרושי מאיסורא אלא שרבי לא רצה שיחם בכלי ראשון אלא כדי שיפשור מעט וק"ל. והאי ש"מ תלת בע"כ נמי ליתא לכך מביא ראיה להדיא מהא דר"מ דשרי לאפרושי מאיסורא וק"ל (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה סולדת כו' ואסלדה בחילה כו'. נ"ב במענה (ג') [ב] דאיוב:

בד"ה לא ישוט דאע"ג דליכא למיגזר אסור. נ"ב פי' לחבית של שייטין:

דף מא.

רש"י בד"ה שותין ממימיו כו' ועוד דנחושתא דתנן באנטיכי כו'. נ"ב ר"ל תחתית של יורה וכן לענין ערות קלון אשה כדכתיב יען השפך נחושתך ותגלה ערותך ר"ל תחתון של אשה ע"כ:

דף מא:

תוס' בד"ה מיחם שפינה כו' שאין מתכוין אלא מדרבנן כו'. נ"ב פי' ואין שבות במקדש כמו שמסיק בסוף המסקנא ודו"ק:

דף מב.

רש"י בד"ה גחלת כו' לחון פסולת של כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה נותן אדם כו' שאמר ר"ת דחמין לתוך צונן כו'. נ"ב והר"ן כתב מאחר שמתערבין בעירויין אין בהם כח לבשלן כו' ע"ש:

דף מב:

גמ' אמר רבה מ"ט כו' והתניא נשברה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה חוץ מדבר שיש בו חומץ או ציר שהן כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה והיינו דרב נחמן הכא הלכה כלישנא בתרא כו'. נ"ב ושיטת הרי"ף והרמב"ם לעולם לישנא בתרא עיקר וכ"כ הרא"ש בב"ק:

דף מג.

גמ' באבנים מקורזלות. נ"ב פי' בערוך מקורזלות מתוקנות ואין בהם חידודין פי' אחר שאין ראשיהן חדין פי' אחר אבנים רכות וע"ש:

תוס' בד"ה בעודן עליו כו' כי שדינהו בקדרה כו' כצ"ל:

דף מג:

רש"י בד"ה ב' חלות כו' עושין אותה הדבורים כו' חלות דסתמא כו' כצ"ל:

בד"ה זה זוקף כו' אבל לאתויי מעיקרא. נ"ב פי' לזקוף אותה:

דף מד.

רש"י בד"ה מטלטלין כו' לאשתמושי ביה שלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה דכ"ע טלטול כו' והכא חשוב כשוכח מדשרי שמואל כל דבר שדעתו ליטלו בשבת כו' כצ"ל. נ"ב והאשר"י נמי כתב דאיירי בשוכח אבל לא מטעם התוס' שפי' שלא היה דעתו שיונח במקום זה כל השבת אפילו בחמה אלא מאחר דמת בשבת הוה כשוכח ודו"ק (עיין במהרש"א):

בא"ד ופי' בקונטרם לקמן דאסור משום טלטול מן הצד כו' כצ"ל. ונ"ב ברש"י שלפנינו לא מצאתי אלא מפני שמזיז עפר ויכול להיות כפי' ר"י ע"ש:

בא"ד ואיידי דאיירי לעיל מיניה בגומא נקטי ומותיב כו' כצ"ל. ונ"ב הכי פריך בשלמא לפי' הקונטרם דפי' דהא סליקוסתא דרב הונא משום טלטול מן הצד הוא היינו דשייך בסוגיא דלעיל מיניה אמתניתין דקופה מטה על צדה כו' ואמרינן עלה הכל מודים שאם נתקלקל הגומא שאסור להחזירה והיינו משום טלטול מן הצד אבל השתא דאיירי משום שמזיז עפר וחופר גומא לא שייך כלל לסוגיא דלעיל דאיירי בטומן בגיזת צמר על כן משני אפ"ה שייך להא דלעיל דאיירי בעשיית גומא נקטה נמי הכא ר"ל דהכא נמי אסור משום חופר גומא וק"ל. ונכתב עוד בצידו כך הקישור בשלמא לפי' הקונ' איכא למימר דהכי מקשה מאחר שטמן הלפת וצנונות בתוך העפר א"כ אפי' מקצת עליו מגולים מ"מ א"א שלא יהא טלטול מן הצד לעפר שעל ראשן ואפ"ה שרי וה"ה לסליקוסתא אפי' לא דצה ושלפה דהרי אין בו איסור אלא משום טלטול מן הצד שמזיז עפר מן הצד לפירש"י וגבי טומן לפת אפי' דצה ושלפה אינו מועיל למה שלא יזיז עפר שעליו וכן פירשו התוס' בפ' חלון דהטומן לפת בכה"ג איירי אבל לפי' התוס' דמשום חופר גומא הוא ואינה אלא בלא דצה ושלפה אם כן מאי פריך מהאי ברייתא דהטומן לפת כו' דלמא איירי שלא בדצה ושלפה דחופר גומא אינו שייך אלא למטה בקרקע על כן משני דמשום הכי פריך דסבירא ליה לסתמא דתלמודא דסתם מתני' איירי אפילו בלא דצה ושלפה כו' ומסקי התוס' ותדע דלפ"ה קשה וכי רב הונא ושמואל לא הוי ידעי מתניתין דזרעים אבל לפירוש התוס' שפיר ידעי אלא דדחקי לאוקמי בדצה ושלפה ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה שבנר ושבקערה כו' ומדליקים כו' כבה כו' כצ"ל:

בא"ד להנאתו בא כו'. נ"ב פי' ולאחר שכלה הנאתו יושב ומצפה כו' וק"ל:

בד"ה לדברי המתיר כו' בפ"ק דחולין כו' נ"ב פי' אע"ג דלית ליה מוקצה מחמת מיאוס מוקצה מחמת איסור אפילו לחוד אית ליה וק"ל:

דף מד:

תוס' בד"ה ואין מצלת כו' כל הבית טהור לפי כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מן הבור לעלייה ודו"ק:

בא"ד פירשן על כו' רישא דמפסיק בין כו' כצ"ל:

בד"ה הא אין עליה כו' ומיהו מטה שיחדה כו' עד סוף הדבור. נ"ב גליון הוא והדבור שאחריו יוכיח ודו"ק. ויש מגיהין האי ומיהו אחר דבור של אחריו דהיינו ה"נ מסתברא כו' וטעות הוא בידם דלא שייך לומר ומיהו כו' דנהי דממטה אין ראיה מכל מקום איכא ראיה מכרכי דזוזי כו' וק"ל:

דף מה.

תוס' בד"ה ה"נ מסתברא כו' ואלו לר"ש שרי. נ"ב זהו לפי סברת ר"י בד"ה ומה נר כו' והקשה על רש"י כו' ומתוך דבריו משמע דלא מחלק בין מטה לנר לענין יחדו אבל רשב"א ס"ל דר"ש מודה נבי מטה כמ"ש בדבור שלפני זה שר"ש מודה וכן ס"ל לרשב"א בהיפך הדף בד"ה אין לנו כו'. (זה מצאנו בכ"י הרב ז"ל במקום אחר):

בא"ד ודכרכי בזוזי כו'. נ"ב פי' דרב אסר לעיל בפרק קמא ומיניה דייק תלמודא בפ' מי שהחשיך דרב כר' יהודה ס"ל וק"ל:

בד"ה אלא שמן שבנר כו' דמוקצה למצותו לא אסור לטלטל כו' דלא איתקצו לא מחמת מצוה כו' כצ"ל:

דף מה:

גמ' פצעילי תמרה כו' נ"ב פ"ה תמרים שאינם מתבשלים באילן לעולם וגודרין אותם מן הדקל ועושין להן חותלות וכונסין לתוכן ומתבשלות ומבעיא לר"ש מהו לאכול מהם ביו"ט ולא נהירי דפצעילי תמרה לא משמע הכי אלא פי' דהוה פגי תמרה שסופן להיות נגמרים ומתוקנין יפה יפה ועדיין לא נתבשלו ופוצעין אותם א' לשנים בסכין ומעלין אותן לגג ליבשן ולא הוי כגרוגרת וצימוקין דלא דחינהו בידים דלא היו ראוים מעולם:

שם ר"ש אפילו בב"ח כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה לדבריו כו' צ"ל וא"א לדבריו כו':

בד"ה דאית ביה ביצה כו' אוסר ר"ש לטלטלה כו'. נ"ב אבל הרא"ש מוכיח בסוף ביצה דר' יוחנן אפילו לטלטלה אוסר מהאי טעמא אלא הוי מצי לשנויי כו':

דף מו.

גמ' דהואיל וחזי לכסות ביה מנא נמחק. ונ"ב בס"א אינו וכן משמע מעובדא דלקמן:

תוס' בד"ה דחוליות כו' דבפ"ב דביצה כו' כצ"ל:

דף מו:

גמ' נדרים בשבת ונשאלין לנדרים שהן לצורך שבת כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ואמר עולא כו' אמר כגון זה מבטל רשות כו' כצ"ל ונמחק נותן רשות. ונ"ב פי' ולא חשבינן כמומר ממש שאינו יכול לבטל בלא שכירות לאפוקי ר"מ דאמר אפילו מחלל שבת בפרהסיא מבטל רשות ע"ש:

בד"ה והא תנן כו' וא"ת דבביצה משמע דאביי סבר כהך ברייתא דתלתא בבא דאמרי לר"ש היכא דנפל בו מערב יום טוב אם בקרו מבוקר דאמר אביי התם כוותיה דרבה בר רב הונא מסתברא מדקתני שלשה בבי בברייתא וא"כ דשני ליה כו' כצ"ל. ונ"ב כך הוא ראוי להגיה דמה תלוי באדא בר אוכמא כי רק לפי האמת דבעי למימר ברייתא משבשתא היא מוקי כאדא כלומר שהוא רגיל לשנות הברייתא בשבוש שהיה שוכחן וכן פירש רש"י ודו"ק:

בא"ד ולית ליה הך ברייתא משמע מתניתא דרבי אושעיא דאדא בר אוכמא הוה משבש ותני כו' כצ"ל:

דף מז.

גמ' עליה שברי עצים כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דאית כו' ולבונה חזיא להריח ואגב לבונה מטלטל כו' לתוכה כצ"ל והס"ד:

בד"ה אגב כו' רבותא דאע"ג כו' אשמעינן כגון דאיכא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הוה מטלטלינן כו' או צואה וקשה דמשמע כו' גרעי משברי עצים כו' כצ"ל:

דף מז:

תוס' בד"ה מפני שמקרב כו' ומיד נכבית אבל לרבנן אפי' מחיצות של מים כו'. נ"ב ודוחק לומר דתלמודא שלנו יחלוק על דין הירושלמי במה שאינו תלוי בסוגית התלמוד בשלמא מה שהירושלמי מוקי כר' יוסי ותלמוד שלנו מוקי כרבנן ל"ק מידי כי זה תלוי בסוגית התלמוד המשתנה ביניהן אבל מה שפסק להדיא בירושלמי להתיר מחיצה של מים לרבנן ונאמר דתלמודא דדידן לא ס"ל זהו דוחק ואח"כ מסיק ונראה כו' ר"ל בשלמא בלא פי' ר"ת וגירסתו א"ל מאחר שהירושלמי מתיר להדיא מחיצה של מים לרבנן והכא אוסר בנתינת מים תחת הנר אפילו נפרש מפני שמקרב כפשוטו בלא גזירה דשמא יגביה אלא שקרב כיבוי אסור אפילו לרבנן מ"מ יש לחלק ביניהם כו' אבל פירוש ר"ת עדיין בקושיא עומד ומסיק ועוד כו' ר"ל ואפי' לפי' ר"ת יש ליישב ולומר מה שהירושלמי מתיר תלוי בשינוי הסוגיא ואינו תמיה במה שפליגי אהדדי ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף מח.

תוס' בד"ה דזיתים מסקי כו' אבל תנור או חפירה שיש אויר כו'. נ"ב ובמרדכי ארוך כתוב בשם מהר"ם דאפילו בתנור מגופה דמוסיף הבל טובא מותר ואין לדמות כו' כמ"ש כאן:

בד"ה מ"ש כו' נותן אדם קיתון כו' כצ"ל:

בד"ה וכי מפני כו' צ"ל הדיבור מוכין שטמן בהן מהו לטלטל בשבת א"ל וכי מפני כו':

ע"ב גמ' בכלאים חיבור עד שיתחיל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה להא שמעתין דלקמיה מאן כו' הד"א:

בד"ה בית הפך כו' להפשיר הס"ד:

תוס' בד"ה וכי מה בין כו' וא"ת התם לכ"ע כו' כצ"ל:

בד"ה אי חיבור כו' הא דאמר השחור והזוג כו'. נ"ב פי' הרמב"ם ז"ל מספרים קטנים:

דף מט.

גמ' בפיסקא ולא בעשבים כו' נמחק וצ"ל בזמן שהן לחים:

איבעיא להו כו' בעל כנפים מאי היא אביי אמר כו' כצ"ל:

ע"ב גמ' לרבא טומנין בגיזי צמר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לא אמרו כו' או עוקצה לא מהני כו' שניטל חורה או כו' כצ"ל:

בד"ה כנגד כו' אף על גב דאיכא דדמיא לה כו' כצ"ל:

דף נ.

גמ' בזמן שצבען בשמן נמחק בשמן וכן בתוס'. ונ"ב בס"א אינו וכן ברמב"ם אלא צבען לחוד והוא תכשיט לנוי. ולרש"י צ"ל צבען כמו טבלן כתרגומו וטבל וצבע:

רש"י בד"ה שגידרן צ"ל שגידדן כל קציצת תמרים קרי גדידה כצ"ל:

בד"ה אבל כו' משאוי ואין כו' הד"א:

דף נא.

רש"י בד"ה גלופקרא כו' הסדינין ונוטל כו' הד"א:

דף נא:

גמ' מניחין מיחם ע"ג מיחם כו'. נ"ב גירסא זו היא ממש ביש ספרים למעיין בהם רק שינוי הלשון (עיין במהרש"א):

רש"י בד"ה קדרה כו' ומיחם על גבי קדרה. נ"ב לכאורה נראה אבל קדרה על גבי מיחם אסור והרי"ף גורס הכל להיתר וכן בס"א:

דף נב.

מרא נאקתא חיורתי כו'. נ"ב בערך ערך נאקא פירש גמלתא נקבה גדולה הראויה למשאוי:

תוס' בד"ה חמרא לובא כו' ביחזקאל פוט ולובים היו בעזרתך וגו' כצ"ל. ונ"ב ביחזקאל לא מצאתיו כי אם בנחום האלקושי וכך כתיב כוש עצמה ומצרים ואין קצה פוט ולובים היו בעזרתך:

גמ' א"ר ירמיה כו' וכלים ושאר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מזין עליהם כו' אם יש באזוב לא ישנה כצ"ל. ונ"ב פרש"י דנפסלו במלאכה של הזאה דבהמה דלא הוי שם הזאה עליה והוי ליה כמים שנעשה בהם מלאכה פ"ק דיומא דף י"ד:

דף נב:

גמ' וטובלן במקומן והאיכא כו' דאי לענין טומאה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה טהורה כו' ועומדת לרצועה ומיהו כו' כצ"ל:

בד"ה יוצאות כו' שפיר וליכא למיחש כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה היא של אלמוג כו' יש כו' יש בה בית קיבול כו' כצ"ל:

דף נג.

רש"י בד"ה אבא חברי כמו אברך. נ"ב כך מצא רש"י בגירסא עיין בפרק א"ט דף מ"ה:

בא"ד אבא למלכא. נ"ב והכי נמי פירוש אבא לכל החברים פי' ראש החכמים:

תוס' בד"ה אריוך שם מלך כו' לשון ארי נ"ב פי' שהוא לשון מלכות ע"ש גור אריה יהודה ודינא דמלכותא דינא והלכתא כשמואל בדיני רש"י בריש פרק התכלת:

בד"ה דשמעי' כו' רב קאי כשמואל כו'. נ"ב ובאשר"י פרק כירה כתב אפילו לגבי תרווייהו כחדא הלכה כרבי יוחנן:

דף נד.

גמ' בפיסקא הרחלים יוצאות נמחק:

רש"י בד"ה למילת כו' כלי מילת. נ"ב פי' צמר לבן ורך מאד כך פי' בערוך שנקרא מילת:

בד"ה בשלייתה כו' ול"נ כו'. נ"ב דוקא הא דברייתא מפרש כך אבל לעולם במשנה שלא נאמר להדיא זנבו מפרש מרדעת ודו"ק:

תוס' בד"ה רב אמר כו' וי"ל משום דאיכא דמפכי להו לתנאי כצ"ל:

דף נד:

גמ' קמיה דרב נחמן כו' כצ"ל:

דף נה.

רש"י בד"ה רישך בקרירי כו' אינו נכוה כו' אבל מעט צער יש כי אינם קרים ממש אלא נגד מר עוקבא וק"ל נ"ל:

בא"ד יכוה בחמין הס"ד:

תוס' בד"ה אין מיתה כו' פי' לפי שהגזרה באה כו' כצ"ל:

דף נה:

גמ' אל תקרי יצועי אלא יצועיי נימחק. ונ"ב בס"א אינו וכן נראה מפירש"י:

רש"י בד"ה אחת של שכינה כו' שהוא רואה בו שכינה הוא בא ולן באותו הלילה כצ"ל. ונ"ב פי' והיה לו מטה אחת של שכינה ובעבור שרחל היתה חביבה עליו קבע אותה באהלה ואחר מותה קבע באהל בלהה וכן פירש רש"י בחומש:

בד"ה פחז נוטריקון הוא כצ"ל:

דף נו.

גמ' בירושלים וגו' כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דברים הניכרים כו' עצמו ועד עתה היה מצפה כשיבא ויושיבוהו במלכות יתנאה ויסתפר לכך לא קבל דבריו כו' כצ"ל. ונ"ב פי' של מפיבושת ודו"ק:

בא"ד והוא השיבו קשה כו'. נ"ב פי' זה מוכיח על הדברים הניכרים שראה:

דף נו:

גמ' ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך כו' כצ"ל. ונ"ב היינו שלא רצה לקבל התנצלות שלו ומ"ש אמרתי אתה וציבא כו' היינו מה שאמר בתחלה הנה לך כל אשר למפיבושת כלומר כל אשר למפיבושת יהא לך וברשותך כמו לו והיינו תחלקו וק"ל והמפרש בע"א טועה נ"ל:

שם להר המשחה. נ"ב בסוף מלכים כתיב שם המשחית וע"ש בפירש"י:

שם אבוה דרבי ירמיה כצ"ל. ונמחק בר אבא וכן ברש"י:

רש"י בד"ה על עסקי נחל ומה אם על נפש כו' כצ"ל:

בד"ה כדרבי יונתן צ"ל כדרבי נתן:

דף נז.

רש"י בד"ה חבקין כו' צינגל"ה שאוסרים בו את הסוס כצ"ל:

תוס' בד"ה במה אשה כו' בקליעת השער אבל חוטין הנתונים בקליעת שער יוצא בהן דבהנהו כו' כצ"ל:

דף נז:

גמ' בחוטי צמר אלא מודים איתמר אמר רב יוסף א"ר יהודה אמר שמואל כו' אפוזייני תניא כו' של צמר תנן וכל שכן כבלא דעבדא איתמר רב אמר כבול של צמר תנן ושמואל אמר כבול של עבדא תנן אמר רבי אבהו כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א וכן ברי"ף:

רש"י בד"ה מכלל כו' בשער ש"מ כו' הד"א:

קודם ד"ה חומרתא כו' צ"ל ד"ה אלא מודים איתמר כו' ה"ג בספר הישן:

בד"ה אפודייני כו' צ"ל אפוזייני. ונ"ב פי' הרי"ף ציץ בד"ה המקפת כו' מאזן לאזן הס"ד:

בד"ה בכבול כו' איסטמא ומדקתני כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אי כבלא כו' יוצאה בכבול כו' דעבדא תנן אמאי כו' כצ"ל:

בד"ה אין בה כו' כצ"ל:

בא"ד האי נמטא גמדא כו'. נ"ב לבד קשה:

בא"ד בין רך וקשה כו'. נ"ב פי' לענין העלאה דאסורה מן התורה אין חילוק בין רך וקשה מאחר שהוא שוע טוי ונוז ודו"ק:

בא"ד מדאורייתא להציען. נ"ב פי' אפילו לישראל:

בא"ד של צמר ושל פשתן כו'. נ"ב כזה הלשון מצאתי במקצת מרדכי אבל בספרים שלנו אינו ועל כל פנים לאו דוקא קאמר דבבלאי בגדים של צמר לבד אסור בתוך סדינים ולא שרי אלא בגיזי צמר לחוד וכן איתא להדיא בהג"ה אשר"י סוף פ"ק דביצה א"נ לצדדין קאמר בבלאי של צמר והכיסוי הוא של סדינים או בבלאי בגדים של פשתן והכיסוי הוא מבגד צמר אפילו הכיסוי הוא של משי או מבגד צמר גפן ומ"מ אסור וק"ל:

בא"ד או של משי שלא התירו כו' כצ"ל:

בד"ה ואין מטמאה לס"ת טהור כו'. נ"ב עי' בפרק נגמר הדין (סנהדרין בדף מ"ח:)

דף נח.

גמ' טיט וכדרב נחמן כו' מ"ש זוג שבצוארו דלא דילמא כו' אמר מר לא תצא בהמה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שמואל אמר כו' כבלי דעבדא כו'. נ"ב מפרש"י משמע דל"ג לעיל איתמר פלוגתא דרב ושמואל כמו ביש ספרים ודו"ק:

בד"ה כסות עושים כו' צ"ל שבכסותה עושים כו':

בד"ה אלא אי כו' כלי חרס אלא כלי אדמה כו' כצ"ל והד"א:

דף נח:

גמ' ואמר רבה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הזוג כו' הרי הן כלי אחד כו' כצ"ל:

בד"ה אלא אמר רבא כו' דודאי לאו חד מנא כו' כצ"ל:

בא"ד ואינו מקבל טומאה הזוג לעצמו ומיהו לענין מפרח טומאה מיניה לא פרחה מיניה משקבלה כצ"ל והס"ד והשאר נמחק. ונ"ב ס"א ועיקר:

תוס' בד"ה מתיב רבא כו' בלא חזרה מתיב רבא כו' ועינבל וכי תימא כו' להחזירו אלא אמר כו' הד"א:

דף נט.

רש"י בד"ה הואיל וראוי להקישו על גבי כו' כדקתני במתני' קמייתא כו' נטלו עינבליהן אחרי טומאתן טמאין כו' כצ"ל:

בד"ה ר"א אומר במדרסות כו' כגון ג' על ג' כו'. נ"ב פי' שלשה על שלשה:

בא"ד והרי עתה אינו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ור"י כו' וע"כ איירי בלא יחדו כו' כצ"ל:

דף נט:

גמ' אריכא דאיטלע לוי כו' לוי לר' אפס מיכף הוה כייף ליה כצ"ל. ונ"ב אף דר' חנינא לא רצה למיכף ליה היינו דלא רצה לסרב כ"כ נגד רבי שגזר עליו נשיאות לכך היה יושב בחוץ כעין שב ואל תעשה ודו"ק:

שם אמר ר"י אמר רב ששת קמרא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כלילא כו' לדידיה בארוקתא כצ"ל:

בד"ה מנקטא פארי כו'. נ"ב עיין לעיל ברש"י (שבת דף נ"ז) ע"ש:

כלבוס כזה:

בד"ה וטבעת כו' עליה כו' הס"ד:

בד"ה הא ר' נחמיה כו' תכשיט הוא רבנן הד"א:

בד"ה הלך אחר כו' הם טמא כס"ד ואח"כ מה"ד סמלונין כו':

תוס' בד"ה מאן דרכה כו' לנשים חשובות דאפילו כו'. נ"ב פי' דלא תימא מש"ה לא מוקי בנשים חשובות משום דלרבנן אפי' נשים חשובות אסורות כמו בעיר של זהב ע"כ מסקי דאפי' רבנן מודין כו' אי לאו דלא שייך לומר נשים חשובות אלא בעיר של זהב או כלילא ודו"ק:

בד"ה מנקטא פארי כו'. נ"ב ומנקטא לשון מקבלת כעין שפרש"י לעיל:

דף ס.

גמ' בערסא הלך כו' חותם תכשיט דאיש כו' חותם תכשיט דאשה כו':

שם נחבאין במערה ואמרו כו' אחד מהם יוצא כו' מעל גבי המערה כסבורים היו שבאו עליהם אויבים דחקו כו' היו שבאו עליהם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה המעמיד כו' השתי ראשין. נ"ב פי' של קנה:

בד"ה סנדל המסומר של עץ הוא ותוחבין מסמרות לחזק העליון עם התחתון ובגמ' מפרש מ"ט גזרו ביה כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה והרגו זה כו' בדחיקתן הס"ד ואח"כ הה"ד שהיו סנדליהן מסומרין כו' כצ"ל. ונ"ב ומש"ה אסרו דוקא סנדל המסומר וק"ל וכן פי' הרמב"ם:

בד"ה אלמה תנן במס' ביצה משלחין כלים כו' הד"א:

תוס' בד"ה ושמעו קול כו' של סנדל המסומר. נ"ב נ"ל דהתוס' פירשו מש"ה אסרו סנדל המסומר ולא פי' כרש"י כו' שהרגו בסנדליהם אלא מחמת דחיקה הרגו אפילו לא היו מסומרין כלל אלא התקלה באה מכח המסומר שאם לא היו המסמרים לא היה נדמה בעיניהם כקול אויבים כו' ולעיל גבי היוצא אל יצא כו' לפירוש התוספות צ"ל דאם לא היו המסמרים לא היה ניכר מנעל הפוך וק"ל:

בד"ה לא בסנדל כו' צ"ל לא סנדל המסומר ולא מנעל שאינו כו':

דף ס:

בגמ' משלחין כלים ביו"ט בין תפורין בין שאינן תפורין נמחק:

רש"י בד"ה לסורא חסר תרתי דומה אצל דומה כצ"ל. ונ"ב נ"ל אדם שבא מפומבדיתא דהתירו לו כ"ד מסמרות ואח"כ בא לסוריא אם כן נפלו לו ב' בדרך אם כן נוהג כמותם והוא דרך משל דומה בא אצל דומה ודו"ק:

דף סא.

רש"י בד"ה דמומחה כו' קמיע שנעשית קמיע זו לשלשה אנשים כו' כצ"ל:

בד"ה נכפה כו' במוחו ומפילו כצ"ל:

תוס' בד"ה דעבד הכי כו' ונראה לר"י דה"פ כו'. נ"ב סוף סוף נשמע שינהוג כאחד מהן ויכוין לאחד אבל לא היום בימין ולמחר בשמאל ויאמר שמכוין לשניהם:

דף סא:

רש"י בד"ה יגוד יקוץ כו'. נ"ב אבל כערוך גורס יגור ברי"ש ופי' יגור אותו במגירה ע"ש:

תוס' ד"ה הא לאמחויי כו' ודבור שאחריו אתמחי קמיע כו'. נ"ב הוא תוס' רשב"א והן כנגד תוספות של ר"י שכתב למעלה וזה ברור למעיין בו:

בסד"ה הא לאמחויי כו' אלא אם כן ריפא שלשה אנשים. נ"ב פי' ואף על גב דלגבי איתמחי קמיע לא צריכא שלשה גברי מכל מקום הכא דכבר הוחזק גברא קודם שהוחזק הקמיע אם כן ראוי לתלות או בהמחאת גברא או במזל החולה ולא בהמחאת קמיע כלל ומשום הכי פירש רש"י שהרי הוחזק בשלשה אנשים ודו"ק:

דף סב.

גמ' בד"ה אלא הב"ע כו' בשקין אלא אר"י כו' אמר רבא תרצת אשה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה במכוסה צ"ל אלא במכוסה כו':

דף סב:

רש"י בד"ה ותלכנה כו' שיהיו מסתכלין בה כו' כצ"ל:

בד"ה דמרמזן כו' דסיקור נמי לשון הבטה כצ"ל:

דף סג.

גמ' שנא' והדרך צלח א"ת כו' שנא' רכב יכול כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה המחדדין כו' להתחדד הס"ד:

בד"ה במיימינין כו' טעמיהן בדיקדוק ובוררן. נ"ב בדוקיין ובירורן כצ"ל:

בד"ה מי יאמר צ"ל ומי יאמר:

דף סג:

גמ' ע"כ לדברי תורה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ועשו כו' כלי דלא תקבל טומאה כו' כצ"ל:

דף סד.

תוס' בד"ה מנין כו' ומשיחות ושק כצ"ל:

דף סד:

גמ' שבח הוא לה אלא ילדה כו' כצ"ל ונמחק ואתיא לאחוויי:

רש"י בד"ה בין משל כו' סוס הס"ד:

בד"ה וחכמים כו' נקט דוקא דלא מאיס דליכא למימר דשלפא ליה כו' ל"א כו' דרבי ורבנן וה"ק כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ובלבד כו' אסרינן להחזיר הרטייה כו' כצ"ל:

בד"ה ובלבד כו' לאשמעינן דלא תצא פשיטא כו' כצ"ל:

דף סה.

רש"י בד"ה אבל של כסף כו' ומ"ש רבי דקשרי משום דחשיב כו' כצ"ל:

בד"ה יוצאה בה כו' ומחויי דמיגלי כו' הד"א:

דף סה:

רש"י בד"ה פסולות לכהונה כו' לאו אורת ארעא. נ"ב אבל הרמב"ם כתב דתרבות רעה היא ומכין עליה מכת מרדות וכן בסמ"ג:

בד"ה וסבר כו' וחזרתי ובדקתי לפרש כו'. נ"ב פי' כדי ליישב ולקיים פי' רבינו הלוי ויגעתי ולא מצאתי וק"ל:

בא"ד נוטפין כשאובין ולאו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה פסולות כו' בפ' הערל דקאמר התם לית הלכתא לא כברא ולא כאבא כו' עד דקאמר כו' כצ"ל:

בד"ה סהדא כו' שהרי בבל במזרח א"י קאי כו'. נ"ב לאו דוקא ממש למזרח דהא מסקינן בפרק קמא דגיטין דבבל לצפונה דא"י קיימא אלא משוכה לצד המזרח רחוק מן המערב ודו"ק:

בד"ה שמא כו' רוצה להטבילן בהן משום כו' כצ"ל:

בד"ה דאמר כו' טפחיים עולים כנגדה כו' דבכורות דתניא כו' אלא יובל שמו כו' הד"א וכצ"ל:

בד"ה הקיטע כו' אבל הכסא שבידו כו' כצ"ל:

דף סו.

רש"י בד"ה טמא מקבלין צ"ל טמא ומקבל טומאת כו':

בד"ה ואין יוצאין כי' דמשתלפי הס"ד:

בד"ה טהור מכלום כו' טומאה ולא מטמא מדרם משום כו' עץ הוא אלמא אע"ג דזימנין דמסתמיך עליה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה רבא אמר כו' ל"ל בית קבול כתיתין כו' נ"ב פי' דס"ל השתא דבכל ענין ראוי למדרס ואף א"ת שהאמת כן הוא שאף בלא כתיתין טמא מדרס ולא תני כתיתין אלא משום טומאת מת תיפוק ליה כו' ולאו דוקא שקשר הקושיא לדברי הרב פורת דבזולתו יותר יוקשה ל"ל בית קיבול כתיתין ודו"ק אלא משום דסליק בהאי עניינא טהור לגמרי מקשה ל"ל כו' ואדרבה יטמא לגמרי ודו"ק:

דף סו:

גמ' פיסקא כסא וסמוכות שלי טמאין כו' כי היכי דציל הא כו' שיעא כו' גמלי דדרי מידי כו' דאיקלע לי' ולהדר כו' נהרא נהרא שקיל מיא דיהבה לי' דאורחא כו' כצ"ל:

דף סז.

רש"י בד"ה חמרא דאכפא חמור שנושאין אותו בכתפים הלצנים כו' כצ"ל:

בד"ה קשרי פואה גרנצ"א קושרים כו' כצ"ל:

בד"ה דרב הונא כו' רבו וכן כו' חייא ורבי כו' הד"א:

בד"ה מתני' כו' שמועות דאיירי בקטנים היה כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

בד"ה תרווייהו געגועים ולפופי כצ"ל:

בד"ה בשמא כו' בן פלונית. נ"ב דוקא נקט פלוני בן פלונית שבני אדם מכירין האשה שהיא אם הולד יותר מאביו כך שמעתי:

בד"ה ולימא ליה לשומשמנא הס"ד:

גמ' וירא מלאך ה' אליו וגו' ויאמר משה וגו' ולמחר לימא וירא ה' כי סר לראות ולמחר ויאמר אל תקרב הלום כו' כצ"ל:

שם ובמסמר מן הצלוב כו'. נ"ב פי' מן עץ צלוב עיין בערוך:

שם דעבדי לזירפא:

נ"ב והרמב"ם פי' שהוא מועיל לקדחת שלישית ע"ד סגולה ע"ש:

שם סוקרו בסיקרא וטוענו כו' כתריס שייא שייא כצ"ל וכן ברש"י:

רש"י בד"ה לאישתא תלתא כו' שחפת שלישית כו'. נ"ב והוא שאנו קוראין קדחת רביעית:

בד"ה כולהו אית כו' דרכי אמורי אלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה בני מלכים כו' דילמא מיפסק ואתי כו' כל אדם דקתני במתני' בין קטנים עשירים בין קטנים עניים וכר' שמעון ר' זירא אומר בזוג שבכסותו ומהו כל אדם דקתני במתני' בין גדולים בין קטנים ומתני' פליגא כו' שבצוארו אלא כאן בגדולים כו' דאי מיפסיק אתי לאתויי כו' כצ"ל (עיין במהרש"א):

בא"ד יש לדקדק אמאי נקט בני מלכים. נ"ב פי' מאי חילוק יש ביניהם שצריך אח"כ לרבות כל אדם משום שכל ישראל בני מלכים הם אפילו לא יהיו בני מלכים מאי אסור איכא בקטנים ודו"ק:

בא"ד אבל בני מלכים לא מחייכי א"כ אפי' כו' כצ"ל:

דף סז:

גמ' בכותל בפני האפרוחים וגו' דרכי האמורי אבל נותנין כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה המבקעת כו' ואית דגרסי מקבעת כו' הקליפות במקל וקובעתן בכותל לפניהם כו' כצ"ל:

בד"ה ומכסה צ"ל דמכסי כו' למעלה ממהר כו' הד"א:

דף סח.

רש"י בד"ה ועשה מלאכות כו' שלא שמע בינתיים שאותו היום כו' כצ"ל:

בד"ה היודע כו' אב מלאכה אחת חטאת אחת ואע"פ כו' הכי דמשום הפסק ימים כו' כצ"ל:

גמ' וגבי שביעית נמי כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס':

רש"י בד"ה כל שהוא כו' לשון רבינו הלוי סטיס ווישרא וורנצא כצ"ל ונ"ב כן פי' הר"ש בזרעים דף ג' [פ"א מ"ד] אבל רש"י פי' בפ' מקום שנהגו (פסחים דף נ"ג) ובפ' בא סימן (נדה דף נ') סטיס מוריקא קרוגא וקוצה ווישרא ובפ' בא סימן קוצה גויטרא:

תוס' בד"ה וגבי שביעית כו' ואין לו ולדמיו ביעור כו' בבבא אחריתא כלל גדול אמרו בשביעית כו' כצ"ל:

בד"ה דאית ביה אבות כו' דלא שייך להזכיר אבות ותולדות כו'. נ"ב ותימה הא תנן אבות נגעים ותולדת אע"ג דליכא איסור מלאכה וצ"ע ואין לומר דתולדות נגעים כתיבי כמו שכותבין התוס' בריש מכילתין וה"ק כל היכא דלא כתיבי תולדות לא שייך לומר תולדות אלא במידי דאיסור מלאכה ודו"ק. זה אינו דהא קתני אבות נזיקין והתולדות לא כתיבי ונראה בעיני ליישב דדווקא באיסור מלאכה שהאב יותר נראה למלאכה מהתולדות וכן לענין נזיקין האב נראה יותר למזיק מהתולדה משא"כ באיסור אכילה דמאיזה צד נראת הזית או הגפן לאב יותר מהרימון או האתרוג ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף סח:

גמ' ולבסוף שכח דמי והכי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה חייב על כו' ה"ל למיפרך ולמתני כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכ"ש האי ה"נ כו' ואינו כן לרבה דכריתות כו'. נ"ב ול"נ שאינו צריך לכל זה דבודאי לפי האמת דיודע עיקר שבת כו' אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא אכל מלאכה ה"ה היודע שהוא שבת כו' אינו חייב אלא אכל מלאכה ולא אכל שבת כדעת רבה דכריתות אבל לפי ס"ד דהשתא דהיודע עיקר שבת חייב נמי אכל מלאכה משום דחילוק שבתות גורם שמביא קרבן אף אחילוק מלאכות ה"ה נמי איפכא כשיודע שהוא שבת כו' דחילוק מלאכות גורם שמביא נמי אחילוק שבתות ודו"ק (עי' במהרש"א):

דף סט.

גמ' הואיל וחידוש הוא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אלא מונבז כו' צ"ל ואלא:

בד"ה הכל מודים כו' בהא דשגגת קרבן כו' חידוש בקרבן דידהו אמר מונבז דמחייב בשגגת קרבן הכא דחידוש הוא כו' לכ"ש אלא לרבנן כו' כצ"ל והכל דבור אחד:

בד"ה ומאן הכל כו' בעינן שישגוג בלאו כצ"ל:

תוספות בד"ה דידע בדאיסי כו' כצ"ל. ונ"ב דף ו':

דף סט:

גמרא ל"א מני אילימא מונבז פשיטא כו' עד תיובתא. נ"ב אין זה לשון התלמוד אלא שרש"י מצא בספרים גירסא זו וק"ל:

שם ואמר אביי כו' כדי פרנסתו בר מההוא יומא והוא יומא ולימות לעביד מאתמול כו' בחמשא בשבתא נפיק כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הא מני כו' בשבועות בפרק ג' כו'. נ"ב וכלשון אחר שפירש בקונטרס מוכח בשבועות פרק ג':

דף ע.

גמ' בני ישראל וגו' כו' ועשה מאחת מהנה פעמים כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כאן כו' צריך להביא הס"ד:

בד"ה כאן מידיעה כו' ידע וכי אמרי כו' כצ"ל:

בד"ה ועל כולן כו' למכתב חד הס"ד:

בד"ה אחת מאחת כו' מהנה למדרש ודרוש אחת כו' הנה עשייתו הנה וחייב אחת כו' ומ' יתירה דרוש הכי לרבות כו' חטאת מהנה כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה יכול כו' ומיהו ממתני' דמ' מלאכות דייק שפיר כו' כצ"ל:

דף ע:

גמ' דידע ליה שבת בלאו כו' דידע ליה שבת במאי דידע ליה בתחומין כו' חזר וקצר וטחן כו' על קצירה ועל טחינה של זדון כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ונודע לו כו' על שתיהן הס"ד:

תוס' בד"ה חזינן כו' דשיילינן ליה ואמר דאי הוי כו' כצ"ל:

בד"ה נודע לו על הקצירה כו' אם כן רבה ואביי דסברי כו' כצ"ל:

דף עא.

גמ' בעי מיניה ר' זירא מר' אסי קצר וטחן כו' כצ"ל. ונ"ב יש שהגיהו מלבם וא"ל בעי ר' זירא מרבי ירמיה וטעות הוא בידם כי ר' זירא רבו של ר' ירמיה היה ור' ירמיה בעי מיניה וכן איתא להדיא בהגהות בפרק בהמה המקשה ע"ש:

רש"י בד"ה תלוקין לחטאות כו' הלכך לא מצטרפי. נ"ב ופליג על אביי ורבא וסבר דהעלמות חלוקות ולא גרירה:

תוס' בד"ה גרירה דגרירה כו' קצירה וטחינה שעמה כו' קצירה וקצירה שעמה כו' הקצירה שעמה היא נגררת כו' כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה אנן אסיפא כו' אפילו מרישא הוי מצי לשנויי כו' כצ"ל:

דף עא:

גמ' ספוקי מספקא להו ואם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מכלל דרישא דאמר חייב הס"ד:

בד"ה על חטאתו כו' תמימה נקבה על כו' כצ"ל:

בד"ה קמ"ל כו' בהדי דזית בלא שום כו' כצ"ל:

בד"ה ה"ג כו' וכי פריך בעל התלמוד כו'. נ"ב מש"ה כינהו רש"י בעל התלמוד ליישב הלשון דאת"ל קאמר לשון יחיד וק"ל:

בא"ד הוא דמחייב לר' יוחנן תרתי אבל כו' מודה ליה לא הוה כו':

בא"ד הוא ולפרושי כמו מ"ט כו'. נ"ב פירוש שמפרשים שחוזר הפשטן אחר שאמר לו הבעיין ודילמא ספוקא מספקא ליה א"ל איהו אנא נמי לאו למיפשט קבעינא דפליגי בתרווייהו אלא את"ל קאמרינן כלומר כך היה קשה לי את"ל כו' א"כ במאי מוקי ליה כלומר מאי טעם הוצרך לאוקמא בכזית ומחצה כו' ולא הוכחתי רק שא"א שיהא בודאי קודם הפרשה פליגי או אחר הפרשה פליגי וממילא דמסתבר לי דבתרווייהו פליגי אבל אין לי ראיה על זה ודוק היטב:

בא"ד דואם ת"ל קמא ולהגיה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מאן דאמר כו' מדברי שניהם נלמוד כו'. נ"ב יש מפרשים ומאן דפליג התם הוא ר' יוסי דס"ל התם דלית ליה תנאי בקרבנות וליתא דשמא דוקא גבי שנים שיביאו קרבן אחד בתנאי לית ליה אבל אחד מביא קרבן אחד בתנאי וכן מוכח מרבי גופא שם שיש לחלק כהאי גוונא ואולי האמוראים מצאו מאן דאמר להיפך בתוספתא ודו"ק:

דף עב.

רש"י בד"ה בעל ה' כו' א' אבל כו' הד"א:

דף עב:

רש"י בד"ה אלא גבי כו' דפטור הס"ד:

תוס' בד"ה רבא אמר כו' לימא דאתיין כמאן דאמר כו'. נ"ב אלא בודאי מאן דסבר רבא הכא פטור אתיא לכ"ע וכמו שמשני כו' ואין להקשות סוף סוף קשה על רבא מה שאמר במס' ע"ז דגבי ע"ז בצנעא אמרי' וחי בהם כו' ובפ' בן סורר ומורה ס"ל יהרג ואל יעבור והכי קי"ל הלכתא משום דאיכא למימר דרבא בפרק רבי ישמעאל אליבא דר"י אמר וליה לא סבירא ליה כמ"ש הסמ"ג והתוס' כותבין בשמו דאיכא למידחי מה שאמר וחי בהם ולא שימות היינו לענין עונש שאם עבר אינו נהרג אבל מחוייב למסור את עצמו כו' ע"ש:

בא"ד יכול אפילו נעבד כהמן כו'. נ"ב פי' אביי מייתי האי ברייתא לסיוע דחייב ורבא דחי התם כהמן ולא כהמן כהמן דאיהו גופיה ע"ז ולא כהמן דאלו המן מיראה והכא לאו מיראה סוף סוף שמעינן מאי דמחייב אביי בעובד מיראה איירי דומיא דהמן וכהאי גוונא פוטר רבא וק"ל:

בא"ד ומההיא גופא נמי יש לדקדק כו' כצ"ל:

דף עג.

גמ' ושגג בלא מתכוין בשאר מצות כו'. המחובר פטור ואביי שגג כו' פטור אבל נתכוין כו' פטור דהא לא קמיכוין כו' לזריקה דארבע אביי כו' ל"ל ואמר ר"י כו' בשלמא לאביי דאמר כה"ג כו' אלו אבות מלאכות כו' את עורו והממחקו והמחתכו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דסבור כו' פטור ואביי כו' הד"א:

בד"ה דהא לא כו' במלאכה אבל כו' הד"א:

בד"ה כותב ומוחק כו' שכן רושמין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלא לאו כו' ור' אבהו נמי דפליג כו'. נ"ב פי' וסבר דלר"ע מחייב שתים ולא דרש שם תעשה וק"ל:

בד"ה הקושר כו' או לא ומדלא תני כו' כצ"ל:

דף עג:

גמ' מאי קמ"ל הא קמ"ל העושה כו' כצ"ל:

שם הבוצר והגודר כו'. נ"ב הערוך כתב שהוא גודד בדלי"ת והוא מלשון גודו אילנא ע"ש בערך גד:

רש"י בד"ה דכניף כו' ואותו חריץ קרי מילחתא כצ"ל:

בד"ה משום מעמר שאף הוא כמאסף השבלין הוא כצ"ל:

תוס' בד"ה משום כו' חייב רבה אמר משום כו' כצ"ל:

דף עד.

גמ' ובנפה ובכברה לא יברור כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מתקיף לה כו' מידי אוכל מתוך פסולת כו' מיירי והיכי משני הכא דמידי נפה כו' כצ"ל:

בד"ה והא תניא כו' בבורר ביד והכא כו' כצ"ל:

דף עד:

גמ' אהלים אמר ליה אביי ההוא קשר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מסרח כו' ונמאס הלכך ההוא כו' כצ"ל:

בד"ה דפריס סילקא כו' בהעור והרוטב מאי קיפה פורמה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' הדק שבשולי קדירה:

בד"ה דמרפי רפי כו' והמים שבתוכו יוצאין כצ"ל:

בד"ה והקוטמו כו' בכר וכסת ולצד זנבו כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה וקטר חד. נ"ב התוס' פירשו בע"א לעיל (שבת דף ע"ג:)

תוס' בד"ה מהו דתימא כו' אי קבר בה ישראל כו'. נ"ב פי' שהטמין ישראל את הדלעת קודם שהוסק התנור ואחר כך בא הנכרי והסיק ושדא ביה סיכתא אפילו הכי לא נאסר משום בישולי נכרים דלא איכוין האי נכרי לשם בישול אלא לתיקון מנא:

בד"ה חביתא כו' ואין נראה כו'. נ"ב וממילא מפיק חד מנהון וק"ל:

דף עה.

גמ' דאי ס"ד חרשי הא כתיב לא תלמד כו' מ"ט דרבנן קסברי אין דישה כו' אפי' תימא שפצעו חי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לעיני כו' במזל תלוי הכל כו' כצ"ל:

בד"ה הפוצעו כו' דמו הס"ד:

תוס' בד"ה מתעסק כו' ולא חיישינן למלאכת מחשבת כו' אינו חייב אלא מצניעו כו' כצ"ל:

דף עה:

גמ' אמר ר"י בר חנינא האי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה משום נטילת נשמה כו' ותחש וחלזון. נ"ב מה שפרש"י חלזון הוא אליבא דרבי יוחנן וכשפצעו חי ודו"ק:

בד"ה מילתא כו' דבר תימה אמרת כו' כצ"ל:

בד"ה לאפוקי כו' חטאת ודלא כו' הד"א:

תוס' בד"ה הא דלא כר"ש כו' ולקמן פי'. נ"ב בריש המוציא יין:

בא"ד פי' דמה שמצריך כו' כצ"ל:

דף עו.

גמ' שם בפיסקא מפני שלא שוו בשיעוריהן כו' בשיעורייהו מי מצטרפים כו' עם זה ואמר ר"ש כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין מצטרפין כו' לכשיעור תבן כו' הד"א:

בד"ה מצטרפין צ"ל מי מצטרפין:

תוס' בד"ה הא דלא כו' כמו שפי' כאן דאי מיירי במצניעין לאותו דבר כו' כצ"ל:

בא"ד הוה מצי למימר בכל שהוא בכדי שיפת קילור כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מה שאמר לקמן במשנה מים כדי לשוף בהן הקילור לאו למצניעו עצמו קאמר דא"כ הוה מצניעו לרפואה ממש ובכדי שיפת הקילור דקאמר היינו בכל שהוא א"כ הוא הדין יין שמן חלב ודבש כולהו הוה ליה למימר בכה"ג בכדי שיפת הקילור דהיינו כל שהוא ומ"ש דנקט מים בשלמא אם אינו איירי במצניע עצמו לאותו דבר להוציא אלא אפילו אדם אחר שהוציאו חייב מאחר ששיעור חשוב הוא ועומד לכך א"כ דוקא מים דראוי סתם לקילור וראוי להצניען לקילור משום הכי חייב אפי' לא הוציאן לקילור ולפ"ז בכדי שיפת הקילור שיעורא בעלמא קאמר ולאו דוקא בכ"ש ומש"ה יין ושמן כו' כולהון מן הסתם אינם עומדים לכך ולא שכיחא כדאיתא לקמן (שבת דף ע"ח) ודו"ק:

בד"ה ואמר ר"ש כו' במס' כלים פרק כ"ז הבגד שלשה על שלשה לטומאת מדרס ושלש על שלש לטומאת מת כצ"ל:

בד"ה הואיל וראויין כו' ועור למפץ אי לא חזי לאיצטרופי מושב נמי לא יטמאו ודוקא נקט כו' מאיזה מהן שיקצע יהא כו' כצ"ל:

דף עו:

גמ' מאי טעמא לא אמר ר' אבהו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ה"נ חזי ביחד הס"ד:

דף עז.

גמ' ולא נאמרו כל השיעורין כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה תני בתוס' המוציא יין כו' הד"א:

תוס' בד"ה חלב כדי גמיאה כו' לחלוב בפחות מגרוגרות. נ"ב פירוש גבינה ביבש שהוא יותר מכדי גמיאה בלח:

בד"ה צריך שיהא כו' משמע דהיינו רביעית כו'. נ"ב פירוש רביעית של תורה הוא רביעית הלוג:

בד"ה ויעמוד כו' אלא כדי שיסלקו לצד אחד כו' כצ"ל:

בד"ה אף אנן כו' דכוס של ברכה ברביעית כו' כצ"ל:

גמ' ור' יוסי בר' יהודה דתניא רי"א כו' כצ"ל וכן ברש"י. ונ"ב כן מוכח להדיא במנחות פרק י"ב ור' יוסי בר"י הוא דמוסיף על דברי אביו והוא ברייתא ודו"ק:

שם כזית הוי יותר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ועוד מים כו' שיעור מים וכו' הד"א:

בד"ה והא חשיב כו' צ"ל הא כו':

בד"ה ב"ש מטהרין דאינו כבשר לטמא כו' ולא תורת משקה לטומאה קלה כצ"ל ונ"ב פי' לקבל טומאת אוכלין:

תוס' בד"ה ועוד מים כו' כשאר משקין אלא כו' כולי האי הועיל ולא חזי כו' כצ"ל:

דף עז:

גמ' כדי גמיאת חלב כו' כצ"ל:

שם כדי ליתן במשיפה קילור כו' כצ"ל. ונ"ב קילור הוא ענין בפני עצמו וקאי אמוציא קילור וכן בכל הספרים וברי"ף ובאשר"י וכן מוכח להדיא ברמב"ם:

בפיסקא דבש כדי ליתן על הכתית כו' לאפוקי הדר הודרני דלא כו':

שם אימת סממית כו'. נ"ב תרגום ירושלמי הלטאה סממית אי נמי ל' שממית והוא עכביש. ערוך:

שם תורא אריכא גנובתיה כו'. נ"ב פי' יותר מן הסוס שהוא בינוני ודו"ק:

שם א"ל דבי ר' ינאי לא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה עוממות כו' בכיצד צולין ולקח מלא המחתה גחלי אש גחלים יכול כו' כצ"ל:

בד"ה שבלול לימצא. נ"ב הוא פי' של חומט וכן פירש"י בדף ו' דמ"ק:

בד"ה לכתית מניחה עליו כצ"ל:

בד"ה קמצא ארבה ול"נ קמצא נמלה כצ"ל ונמחק שבלול. ונ"ב זה בע"כ טעות דהא רש"י פי' שבלול חומט שקורין (בל"א שנע"ק) אלא הכי צ"ל נמלה וכן פירש"י בריש הרואה וק"ל:

בד"ה כוזא כלי חרס קטן הס"ד:

בד"ה שטותא נראה המרקד כשוטה. נ"ב נ"ל על דרך הא דאמרינן פ"ק דכתובות אהני שטותא להאי סבא:

בד"ה בוכנא כלי כו'. נ"ב ס"א עלי:

בד"ה דר' שמעון כו' בן יומו ור' נתן כו' הד"א:

דף עח.

גמ' שכן כוחלין לברקת ומאי כו' כצ"ל וכן ברש"י:

רש"י בד"ה רפואתו כו' שיעור גדול וכן כו' הד"א:

בד"ה דבר כו' המוציאו ורשב"א כו' כצ"ל:

דף עח:

גמ' דוכסוסטוס כדי לכתוב מזוזה כל זה נמחק:

שם כדי לעשות אוזן לכפיפה כו' ר"י אומר אף משהראהו למוכס כו' אביי אמר דכ"ע כו' כצ"ל:

רשי בד"ה משפרעו פטור כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ת"ק סבר כו' אם יודה הלוה שאינו מזויף כו' כצ"ל. ונ"ב ולא חיישינן לקנוניא מאחר דליכא רעותא בשטר ולא אמרינן חיישינן לקנוניא אלא היכר דאיתרע שטר כגון שנפל ומצאו כו':

בא"ד ואי לא הוה טענינן ללקוחות כו' עד ושם הארכתי צ"ל קודם וי"ל דמיירי כגון כו':

דף עט.

גמ' המעבדו בכמה א"ל ל"ש לעבדו בכמה כו' כצ"ל:

שם והאורג ב' חוטין שיעורו כמלא הסיט אלמא כו' כצ"ל. ונ"ב כך הוא להדיא ברמב"ם ועוד נ"ב פי' ב' חוטין של ערב כשיעור רוחב הבגד כמלא הסיט אף שלא ארגו על פני כולו רש"י לקמן:

שם שיעורו כמעובד שלא לעבד כו' בגד קטן לפי סבכה כו' תנן זרעוני גינה פחות מכגרוגרת כו' מודים חכמים לר"ש במוציא כו' והוינן בה שופכין למאי חזי ואמר רבי ירמיה כו' שיעורו כדתנן עור כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אלמא כיון דלטוייה קא ה"ל למנקט כו'. נ"ב אם אין כאן ט"ס צ"ל שהתוס' סוברין ששיעור אריגה כשיעור טויה וכתב נמי שם סיט כפול ואפילו גורסין כמלא הסיט לחוד ואפ"ה אפשר מפרשין דה"ה גבי אריגה כפול וסמיך אריש והא דמחלקים לתרתי בבא משום דשיעור אריגה דוקא בב' חוטין משא"כ בטויה וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף עט:

גמ' קלף אין דוכסוסטוס לא. נ"ב היא גי' רש"י ובס"א ליתא:

שם אגויל מי כתבינן אלא כי תניא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שעורו צ"ל שיעורן:

תוס' בד"ה קלף ודוכסוסטוס כו' בהקומץ רבה דקאמר קרע הבא בב' יתפור כו'. נ"ב פי' שבא בתוך הכתב ב' שיטין כו':

בד"ה תנן קלף כו' אלא הכא סמך אברייתא דלעיל. נ"ב פי' מה שאומר קלף אין כו' ובס"א ליתא אפילו האי אלא תנן קלף כדי לכתוב עליו כו':

דף פ.

גמ' גרוגרות א' והניחה ראשונה נעשית כמי שקלטה כלב או כו' כצ"ל:

שם פיסקא שעוה כו' עד דבק נמחק:

שם פיסקא זפת וגפרית כדי לעשות כו' נמחק ונרשם שם שעוה כדי ליתן כו' תנא כדי כו' כצ"ל:

שם אימא כדי לסוד פטפוט. נ"ב פי' כדברי ר"י:

שם סובין כדי ליתן על פי כור של צורפי זהב נמחק. ונ"ב נ"ל דבכאן אינו ראוי להיות פיסקא זו אלא קאי אחרסית דאיירי בעשיית פי כור ולא אסובין דאיירי בהיסק כמו שפרש"י:

רש"י בד"ה והוא שיש חיוב חטאת כו' שמופסקות ברשות היחיד כו'. נ"ב פירוש כציור זה א או כציור ב לפי' ר"י דלא גריס מב' רשויות ודו"ק. אבל גבי כרמלית ופיסלא אין לצייר אלא על דרך ציור הראשון בב' בתים ודו"ק:

בד"ה כרשות גיטין כו' לדביתהו בחצירו איגנדר כו' ואוקי התם שהשאיל לה מקום כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה והעבירה כו' ג' טפחים חייב כו'. נ"ב פי' מצומצמות ודו"ק:

בד"ה והאמר רבא כו' תוך ג' ד"ה חייב כו' אמרה לשמעתיה דע"כ כתנאי אמרה כו' דהתם אמרה לשמעתיה כו' בהזורק תנא הזורק מרה"י לרה"ר ועבר כו' כצ"ל (עיין במהרש"א):

בא"ד וחכמים פוטרין לגמרי כו'. נ"ב פי' אהוצאה לחוד ואהעברה ברה"ר פטור לפי שאינו חייב אתולדה במקום אב ורבנן דפטרי לגמרי סברי מאחר דאמר תנוח מיד כדנפקא לרה"ר ולא נחה דקלוטה לא הוי כמו שהונחה א"כ לא אתקיים מחשבתו וק"ל:

בא"ד לרבי יהודה והא דקשה כו' כצ"ל:

בד"ה בהעלם כו' דבעינן עקירה ממקום אחד כו' כצ"ל:

בד"ה אבל פיסלא כו' ואינו רחב ארבע אומר ריב"א כו' כצ"ל:

דף פ:

גמ' את הטיט טיט כדי לעשות פי כור כו' כצ"ל:

שם רב הונא בר חייא אמר סטכת כו'. נ"ב בריש אלו עוברין פרש"י לא איתפרש ול"נ שמן העשוי ומתוקן בבשמים קרוי בלשונם סטכת וה"נו כמו שפי' הערוך מירא דכיא היינו שפי' מר לשון בושם אבל ר' ירמיה אמר שמן שלא הביאה שליש ולא על שם בישומו קרוי המור אלא על שם מרירתן ודו"ק:

שם דההוא בר גלילאה איקלע לבבל דאמרו כו' כצ"ל:

שם במעשה מרכבה דרש להו ואמר להו כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א:

שם כדדרש ר' נחמיה לחבריה ונפקת כו' באנדיפא ומית ואמר ליה מן כו' שמיע לך בהא אמר ליה הכי אמר רב ששת כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה שער יפה לטיט הס"ד:

בד"ה שנתות סימנים כלי חרס גדול וישבו כו' כצ"ל:

בד"ה כדתניא צ"ל כדתנן:

אחר ד"ה שנתות היו בהין צ"ל דבור ע"כ לפר חצי ההין והס"ד:

בד"ה ע"כ לכבש רביעית ההין דכתיב חצי ההין יהיה לפר וגו' כן כו' כצ"ל:

בד"ה אנפרות כו' לאחר שקנאו והוציא את מעותיו דחייש שמא תמות כי ברתיה כו' כצ"ל:

בד"ה טרכסיד טיט חזק. נ"ב פי' אע"פ שמשחירו מכל מקום מאחר שמתקנו בחיזוק זו היא נוי שלו ואסור וק"ל:

דף פא.

גמ' אע"פ שחברן בדלת וקבען כו' ת"ד שלשה אבנים מקורזלות כו' כצ"ל:

שם והמקנח בסיד ובחרסית ובצרור שקינח בו חבירו כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל דלא גריס רש"י והמקנח וגריס שמונה דברים וכן בס"א:

שם ובחרסית כו'. נ"ב כתישת לבינה:

שם אף התולה עצמו בבית הכסא יותר מדאי לא קשיא כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א. רש"י בד"ה חף קס"ד פותחת של עץ ושיעורה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' חף הוא לשון פותחת של עץ כו' וכאן הוא של עצם ודו"ק:

בד"ה ושל גל כו' אלא של גל כגון טרוקו גלי כגון דלתות כו' כצ"ל:

בד"ה כזית כאגוז כו' פי הרעי בקטנה כו' כצ"ל:

בד"ה מקורזלות בקיר"ש בלע"ז שיהיו חדודות ראויות לקינוח כצ"ל:

בד"ה מותר כו' דלא ליתסר לטלטלינהו כצ"ל:

בד"ה ונטשטשו אותו עד הס"ד. תוס' בד"ה חפי פותחת טהורין כו' שאין עליהם פותחת כו'. נ"ב פי' קבוע בפותחת וק"ל. בא"ד וחף קבוע בגל טהור. נ"ב פי' או שאין עליהם פותחת או שיש עליהם פותחת אלא שחף קבוע בגל טהור ודו"ק:

בד"ה ואם לאו כו' של בשמים וא"ר ששת כו' כצ"ל והד"א:

בא"ד דכיון דיש עליהן עד כו'. נ"ב לפי זה טוב יותר לפרש כמו עד דנדה שהוא מטלנית דבר המקנחין בו וכן פי' הרי"ף אכן הרא"ש פי' נמי כגירסת ר"ח ומ"מ פי' עד שהוא קנוח כפירש"י:

דף פא:

גמ' משום דרבה דאמר רבה היתה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מותר לקנח כו' שהוא צרור ואינו עפר כצ"ל:

בד"ה שקיל מעילאי ממקום גבשושית הס"ד:

תוס' בד"ה וחכמים אומרים כו' לא נתנו עצים אלא להסקה כו'. נ"ב פי' והוי מוקצה אפילו ביו"ט והוא פירש"י דהתם אבל התוס' גופייהו פירשו שם דאסור משום גזירה שמא יקטום ע"ש:

בא"ד ומגבב מן החצר ומדליק כו'. נ"ב פי' אלמא דסבר אפי' מן החצר שרי משום דקיימי להדלקה וא"כ למה ס"ל מגבב מלפניו לחצון בו שיניו וק"ל:

בד"ה והאמר ר' יוחנן כו' דמסתמא סתם לבסוף ואין לנו כו' כצ"ל. ונ"ב חוזר אהא דלעיל במחלוקת ואח"כ סתם דהלכה כסתם אפי' בתרי מסכתות דאין סדר למשנה משום שאין לנו לומר שסתם רבי קודם כו' ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פב.

גמ' לא ימצא במכיתתו חרש לחתות כו' משם ראיה ולחשוף מים מגבא כו' כצ"ל. ונ"ב סיפא דקרא הוא וק"ל:

שם איבעיא להו שיעורא דר"מ נפיש או שיעורא דר' יוסי נפיש כו' נמחק:

שם מסברא שיעורא דר' יוסי נפיש ומקרא כו' במנא רבה אמר אביי מתני' נמי לחתות אש כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואינו מקנח כו' במחוברין ומקנח בהן כו' דלא אסרו אלא באילן ובקנים עוזרדין לפי שהן קשין כצ"ל. ונ"ב ראיתי בגמ' שהגיה רבי אברהם מפראג ופירות קשין וטעות הוא כי אין חילוק בין פירות קשין כלל אלא שהקנה צ"ל קשה וזהו עוזרדין שאם הוא רך אין עליו תורת אילן ע"ש דף ל"ד:

בד"ה בין פצים לחבירו כשמסדרים פצימין ועמודין וקורות ועושין סואר של קורות כו' כצ"ל. ונ"ב אותן המושכבות לארץ כסדר לבנין סוואר שמם וכן בריש המביא:

בא"ד ויש חלל בין זה לזה סומכין מתחתיו כו'. נ"ב פי' מסדרין העצים לבנין על הארץ דרך ריבוע ואי אפשר בענין זה שלא יפסיק בין קורה לקורה נ"ל:

בד"ה לחשוף כו' ושריעות נהרות. נ"ב פירוש שגדל הנהר וכסה עין הדרך לשון שרוע וקלוט רש"י בריש המניח:

בד"ה מסתברא צ"ל מסברא כו' נפיש ומקרא שיעורא כו' נפיש לייט לה כו' כצ"ל הד"א:

דף פב:

שם במתני' צא תאמר לו. נ"ב לשון צואה ומה שדרשו צא תאמר הכנס אל תאמר דרשה בעלמא הוא:

שם גמ' מי שהיה כותלו סמוך לע"ז כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אמר ר"ע מניין כו' וקרא דתזרם כו'. נ"ב ול"נ דמשום עון ע"ז היה מקלל אותם לא ימצא במכיתתו חרס וגו' וק"ל:

דף פג.

גמ' דלא מטמיא דהא איתקש לשרץ כי פליגי כו' כצ"ל:

שם ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ למשמשיה נמחק. ונ"ב לפי' הקונטרס לא גרסינן:

רש"י בד"ה באבן מסמא אבן המונחת ע"ג יתידות ונדה יושבת עליה וכלים תחת האבן טמא מכל אשר יהיה וגו' כצ"ל והשאר עד סה"ד נמחק:

בד"ה אליבא דר"ע כו' דאקשה לנדה אבן מסמא מי אמרי' כו' כצ"ל ונמחק למשא:

תוס' בד"ה אמר רבה כו' דאמר קרא ל"ל נכרינהו כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל:

בד"ה באבן מסמא כו' ומסמא משמע היינו אבן גדולה שצריכה שימה והשתא א"ש הא דמייתי בפרק בתרא דנדה והיתית אבן חדא ושומת על פום גובא שצריכה שימה ואתויי אך קשה כו' והיסט היינו משא כו' כצ"ל:

בא"ד ואור"י דאבן מסמא נפקא לן כו'. נ"ב פי' מה שנטמא באבן מסמא אינו מטמא אלא אוכלין ומשקין אבל פשיטא שהאבן מסמא מטמא הכל ודו"ק:

בד"ה ולר"ע כו' שלא יטמא באהל המת דמנדה כו' מיהא אומן יכול להחזירן כו' כצ"ל:

גמ' ה"נ אלא מה נדה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה בשלמא כו' השתא היסטן טמא כו'. נ"ב פי' בהסיטן טמא פליגי מכלל דהן עצמן בודאי טמאין דאל"כ היסט מנא לן כמו שפירש"י לקמן וק"ל:

בד"ה אלא הא כו' לתרוצי ורבה כו' הד"א:

בד"ה ר"ע כו' ע"ז היא ולא היסטה כו' כצ"ל:

בא"ד דאתקפתא דרב אשי אדרבי עקיבא קאי כו'. נ"ב אבל הן ולא הסיטן דרבנן ל"ק להו דאי קודם שמוסיפין המשנה בחסורי מחסרא קאי הן נמי אנכרי ואנכרית ואי לאחר שמתרצין המשנה לרבה הן והסיטן קאי אנכרי ואנכרית ומלת ולא קאי אע"ז וחסירה המשנה בין מלת הן למלת ולא וכן להוסיף אחר ולא אבן מסמא שלה ולר"א מלת והן לחוד קאי אנכרי ואנכרית וחסורי המשנה מלת ולא הסיטה קאי אע"ז ולא דייק תלמודא כולי האי להקשות בין הסיטן להיסטה וק"ל. א"נ הן ולא הסיטן קאי אע"ז ומשמשיה וכך מוכרחני לפרש כי לפי' רבותיו בשינויא קמא לא נחית לפרושי כלל משמשיה לא כדברי ת"ק ולא כדברי רבי עקיבא וקס"ד דלת"ק ע"ז ומשמשיה חד דינא הוא ובפרט לרבנן דלית להו מיעוטא למשמשיה ומשום ה"ק בכל שינויא בין לרבה בין לר"א ע"ז היא כו' ור"ע לא איירי כלל במשמשיה ומשום הכי הקשה רב אשי והלא הן קתני אלא ה"ק כו' ונחית לפרושי ולחלק בין ע"ז למשמשיה בין בדברי ת"ק בין בדברי ר"ע ודו"ק היטב:

בא"ד משמע ליה שהוסטו והסיטן משמע ליה שהסיטו ועוד דסוף סוף כו' כצ"ל:

בד"ה כרע הזב כו' מגעו שהוא כולי ואיזה זה כולי כצ"ל:

דף פג:

גמ' דמסברת דמי כי כו' דמתברא דמי או דלמא כו' הנך דכתיבי גבי שק כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כל הטמאות כו' שהסיט את חבירו טהורין שלא מצינו כו' אלא בזב הס"ד כצ"ל והד"א:

בד"ה ורבנן כו' במשא למאי כו' הד"א:

בד"ה ספינה כו' לשק הס"ד:

תוס' בד"ה מה כו' תימה לר"י לר"ע כו' כצ"ל:

דף פד.

גמ' שמיה טלטול דתנן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כקתידרא כו' צדדין הס"ד:

בד"ה ושל אבנים כו' אבנים הס"ד:

בד"ה ואמר כו' עץ הוא ואיתקש כו' כצ"ל:

בד"ה טמאה טמא כו' אב הטומאה כמו ע"י מדרס כו' כצ"ל:

בד"ה משכבו לו הוא כו' כצ"ל:

בד"ה מפץ של קנים הס"ד:

בד"ה מפץ במת מנין כו' מגע שרץ מנין כו' הד"א:

תוס' בד"ה ולחנניא כו' אפי' ע"י בני אדם כו'. נ"ב פי' א"כ בע"כ רבנן דמטהרי משום אניה בלב ים ואם כן יותר חיזוק לתימה הראשונה אמאי נקט חנניא ודו"ק:

בד"ה אלא אמר כו' כמו מגע דכלי חרס ופריך כו' כצ"ל:

בד"ה מה הוא כו' לאפוקי כלי חרס הס"ד ואח"כ מה"ד דלית ליה כו':

דף פד:

רש"י בד"ה ודין הוא כו' של חרס הס"ד:

בד"ה וטעמא מאי כו' אע"ג דבדידיה ליכא מיטמא נימא הואיל כו' כצ"ל:

בד"ה כתיב במשכבו מקיש משכבו לו כצ"ל והס"ד:

בד"ה וכתיב וכל כו' משכבו [והוא ס"ד] וכתיב וכל כלי פתוח כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה ואחת באמצע כו' רוח זו זרועה צפון ודרום כו'. נ"ב כמו מצפון לדרום ודו"ק:

תוס' בד"ה מה פכים קטנים כו' פכים קטנים יוכיחו הס"ד ואח"כ מ"ה שטהורין בזב כו':

בד"ה מי לא כו' דאי ייחד לטמא לא יציל כו' כצ"ל:

בד"ה מנין לערוגה כו' ד' על ד' רוחות הערוגה כו' מ"ה חדש:

דף פה.

גמ' ומנלן דהא דקים להו לרבנן מילתא היא כצ"ל ונמחק דחמשא בשיתא:

רש"י בד"ה וקים צ"ל קים כו' הנזרעת בחמשה זרעונים כו' ג' טפחים ומאלו השנים כו' כצ"ל והד"א עם הד"ה תוציא כו':

בא"ד מדלא קבע מקום לזרע הנזרע אצל גבול להמשיכו אצל כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ולא לזרוע באמצע הרוח כלל וק"ל:

בא"ד היכרא הלכך כו' הד"א:

בד"ה חוי צ"ל וחוי למה נקרא חוי הס"ד:

בד"ה כחיויא כו' [עפר הס"ד ואח"כ מ"ה שנעשין כו'] יירשום הס"ד:

בד"ה והאיכא כו' צריך להמשיכן כו' כצ"ל:

בא"ד אלא הפרש טפח כו'. נ"ב ס"א מעט אבל בהיפוך הדף פירשו התוס' להדיא אליבא דרש"י טפח:

תוס' בד"ה לא תסיג גבול כו' הזורע כלאים כלאים לוקה שתים כו' בהשגת גבול ממש דאין לוקין כו' כצ"ל:

בד"ה דתנן כו' כדאי' בפ"ג דכלאים כו' כצ"ל. בד"ה אמר רב כו' כל רוח טפח כו' כצ"ל:

בא"ד כאשר תצייר כו' בצדו מצוייר כזה*:

דף פה:

גמ' רב אשי אמר אין עירובו מבטל את השורה וביטל השורה את הערוגה כצ"ל. ונ"ב כך צ"ל לרש"י:

רש"י בד"ה ולא יהא כו' כראש תור. נ"ב ס"א כראש שור ונ"ב כאן משמע שרש"י פי' ראש תור ראש שור אבל בריש סוכה פי' בענין אחר כי שורת התלם נקרא תור על דרך תורי זהב וכן עיקר ע"ש:

בד"ה שורה אחת מכל א' הוי עירבוב דלא חשיבא כל חד שדה לנפשה אלמא תלם א' הוי עירבוב כצ"ל והס"ד:

בד"ה עבודת ירק כו' כדי עבודתו הס"ד:

תוס' בד"ה אמר רב ערוגה כו' הד"א עד (מנין לפולטת) [גזירה] כו':

בד"ה גזירה וכו' אע"ג דלית הרחקה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה והאיכא ביני וביני אמר רב ערוגה כו' שהאלכסון של טפח על טפחיים כו'. נ"ב פי' האלכסון של טפחיים על טפח אינו עדיף מטפחיים כמו שהאלכסון טפח על טפח עדיף מטפח ודו"ק:

דף פו.

גמ' דאי כראב"ע טהורה שמענה ליה כו' כצ"ל ונמחק רישא נמי:

דף פו:

רש"י בד"ה ראויה קאמינא כו' וקסברי הני תנאי כו ' כצ"ל:

בא"ד הלכך כל ג' ימים האמורים לענין פרישה הוזקקו להיות קודם טבילה כו' כצ"ל. ונ"ב לאו דוקא אלא ר"ל קודם טבילת טהרה כלומר שכל הג' ימים יהיו בטהרה ודו"ק:

בד"ה ליטבלו בשבתא וכו' ואת אמרת ניתנה תורה לטבולי יום כו'. נ"ב פי' ראויה דהא לעיל נתנה קאמר ואפילו הכי מפרשים דראויה קאמר וק"ל:

בא"ד לר"א לישמשו כו'. נ"ב וקס"ד דר"א סבר ג' עונות ור' יוסי סבר ד' עונות ור"ע ה' עונות ודו"ק:

בא"ד לר' ישמעאל לישמשו בליליא דחמשה לר"ע לישמשו ביממא דארבעה כו' כצ"ל:

בד"ה בששה בחודש כו' זה היה מעשה אחר עשרת הדברות ורבי יוסי סבירא ליה כו' כצ"ל והד"א:

דף פז.

גמ' פה אל פה אדבר בו וכו'. נ"ב פירוש ליפרוש מן האשה:

שם התורה כולה כאן וישראל וכו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אמר לך וכו' ד' וה' והוא הוסיף וכו' הכל דבור אחד:

בד"ה תא שמע בחודש היה שלישי וכו' ג' בחודש הס"ד והד"א:

בד"ה וישב ויגד כו' בא וגו' הס"ד:

דף פז:

גמ' ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין וגו' בה' וכו' ראשון לשכון בישראל ראשון לברך ישראל כו':

דאשתקד בד' בשבת וכו' ואין בין ר"ה לר"ה ואין בין פסח לפסח אלא ד' ימים וכו' כצ"ל:

רש"י בד"ה למסען אף למסען וכו'. נ"ב פי' ביום א' נסעו ולא נסעו כלל בשבת אלא תחלת הנסיעה מרפידים והמנוחה במדבר סיני הכל היה ביום א' וק"ל:

בד"ה ריש ירחא וכו' הוא לעולם הס"ד:

בד"ה וריש ירחא דסיון בא' בשבת שהרי אייר וכו' כצ"ל והד"א:

בד"ה חיסר צ"ל חסר אייר עשאהו חסר כסדרן כצ"ל והס"ד והשאר נמחק:

בד"ה עטרות צ"ל עשר עטרות ואח"כ מ"ה שכן ראשון לברך וכו':

בד"ה ד' ימים חוץ מד' ימים הס"ד:

תוס' בד"ה כאשר צוך וגו' ויהי ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט וגו' נמחק. ונ"ב אין כאן מקומו ושייך לקמן בסה"ד ויניחו אותו עד הבקר וגו' וכתיב ביום השביעי יצאו מן העם ללקוט ולא מצאו משמע וכו' כצ"ל ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה וכתיב ששת ימים וגו' והמן כבר ירד מיום ראשון שעבר. נ"ב לפי האמת אבל ק"ל מנא לן דילמא ירד באמצע השבוע מאחר דלא אמר ששת ימים תלקטוהו כי אם בשבת אחר שירד כבר המן ואמר על ששת ימים שיהיו אחר השבת שילקטוהו ששת ימים וק"ל:

בד"ה לרבנן וכו' נקט נמי לרבנן שמונה. נ"ב ודוחק גדול בעיני דמשום איידי דר' יוסי נקט ח' והוא שקר דהא מסקי לעיל דעברוה לאייר ע"כ נראה בעיני דשפיר קאמר תלמודא לרבנן ח' חסרים עבוד דנהי דבין ניסן לניסן לא תמצא כי אם ז' חסרים אבל בין סיון לסיון בע"כ איכא ח' חסרים שאם לא כן לא יבא החשבון מכוון שיהיה ר"ח ניסן ביום א' כ"א ביום ב' לפי שסיון יהיה ביום ה' והאמת שח' חסרים הוא חדוש גדול וצריך להיות ה' חסרים זו אחר זו מרחשון כסליו טבת שבט אדר ובחשבון שלנו מעולם לא תמצא ה' חסרים בשנה תמימה שמיום ליום ותתחיל באיזה חודש שתרצה כי אם ז' חסרים ונקראת שנה חסרה והכא חסרים הרבה על כן אמר לרבנן עבוד ח' חסרין ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף פח.

גמ' אכתי בפזיזותייכו קיימיתו כו' כצ"ל וכן ברש"י:

רש"י בד"ה ושוב לא עלה כו' שעלו כולם הס"ד:

בד"ה אלא אימא כו' לא עלה הס"ד:

בד"ה ק"ך כל אחד ואחד נטל את כתרו כצ"ל והס"ד:

בד"ה טענו הכתרים והכי משמע את עדים אשר היה להם מהר חורב פצ"ל והס"ד:

בד"ה בחורב פירקו דמשמע נמי ויתנצלו את עדים מהר חורב כצ"ל והס"ד:

בד"ה עושי לשמוע כו' צ"ל נעשה לנשמע מוכנין כו':

תוס' בד"ה אמר רבא כו' התם רבה א"ש כו' כצ"ל:

בד"ה ירדו כו' ויתנצלו דריש תרי זימנא וי"ס שכתב בהן להדיא וינצלו כו' כצ"ל:

דף פח:

גמ' בתחלה באחת מעיניך כו'. נ"ב פי' נגד נשמע ובסוף נגד נעשה וצ"ל דקרא ה"ק לבבתני עתה בשתי עיניך מאחר שכבר לבבתני באחת מעיניך ומ"מ דוחק הוא שהיה לו למכתב לבבתני באחת מעיניך לבבתני אחותי כלה וצ"ל משום שבאמת לא נשאר להם אלא לבוב אחת מעינים שהרי קלקלו בעשיה ועשו את העגל והפסידו נעשה ולא נשאר אלא נשמע וע"ד המדרש הטו אזנכם ולכו אלי שמעו ותחי נפשכם כו' ומשום הכי מקושר המאמר של אחריו אמר עולא עלובה כלה כו':

שם מאי דכתיב ה' יתן אומר כו' שגנזוה לתתקע"ד דורות כו' כצ"ל ונמחק משמת ימי בראשית:

רש"י בד"ה בין שדי ילין כו' לעשות לו משכן להיות מצומצם כו' כצ"ל:

דף פט.

רש"י בד"ה בא השטן כו' העולה ומסטין והאומר שהוא מדת הדין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה תורה היכן היא כו' לפניו ילך דבר כו'. נ"ב והאי קרא במתן תורה כתיב בחבקוק:

בד"ה לסוף מ' יום כו' ועוד אם לא תחשוב יום עלייה כו' נ"ב פירוש וקבלה בידינו שעלה בר"ח אלול כדאיתא בפירקי דר"א ומצינו לפרש שעלה בראש חדש ר"ל ביום ראשון של ר"ח שהוא ל' באב כי אב מלא ומשום הכי תוקעין ביום רחשון לר"ח של אלול אבל לרש"י שאינו מונה יום העליה א"כ המנין מתחיל בראשון לאלול א"כ לא יגיעו מנין הארבעים כלל ליום כפורים אבל לפירוש התוס' שיום העלייה מן המנין א"כ שלמו הארבעים ביום כפורים ובאותו יום אמר לו הקב"ה סלחתי כדבריך ונהי שלא ירד עד למחרתו של יום הכפורים להשלים יום העלייה הראשונה שחסרה מכל מקום יום כפורים יום רצון וסליחה שהוא כלות הארבעים יום וכן פי' הרמב"ן שלמחרת יום כפורים ירד כך נישמע דברי התוס' דהכא אבל בסוף מרובה פירשו להדיא שירד בעשירי בתשרי ומ' יום האחרונים לא היו שלמים עם הלילות א"כ לפי זה לא קשה לרש"י דלעולם אינו מונה יום העליה לפי שאינו שלם אבל בימים האחרונים שלא היו שלמים מונה יום העליה ואפשר משום הכי מקשים אח"כ על מה שפירש רש"י בי"ט עלה כו' שזה אין לו ישוב כלל דאמצעיים לכ"ע שלמים א"כ כלו המ' יום ביום שלשים לאב ואם כן על כרחך באחד לאלול עלה אם כן אינם כלים הארבעים יום בי"כ אף שהתוס' בפרק מרובה רוצים לדחוק ולמצוא שבה' עלה משה וירד ביום ב' ומפרשי שבכ"ט באב ירד ועלה כו' וא"כ לרש"י נמי לדחוק הכי ונימא שבל' באב ירד ועלה זה אינו דרש"י בע"כ לא ס"ל הך סברא שהרי דחק ופירש בי"ט עלה ולא פי' בי"ח ששרף את העגל עלה אלא משום דס"ל כל עליותיו בהשכמה היו ודו"ק:

בא"ד בסופו מ' יום האחרונים ביוה"כ. נ"ב ואומר אני דאין לתמוה על רש"י כי כך תמצא בתנחומא ואמת שהתוס' במרובה הקשו על התנחומא וכתבו שאין ליישב אם לא שנאמר דעברוה לאלול ע"ש ורבי אליהו מזרחי לא דק בפי' החומש ע"ש:

בד"ה מדבר ציז כו' בתחלת דרומה כו' נ"ב פי' מקצוע מזרחית דרומית:

בא"ד וכתיב ונסב לכם הגבול כו'. נ"ב שהוא הרבה רחוק מן המקצוע משוך לצד מערב שהרי מעלה עקרבים וצינה בין מדבר ציז לקדש ברנע ור"ל:

בא"ד וחשוב כמה מסעות כו'. נ"ב כ"א מסעות נסעו מרתמה שהיא פארן עד אשר הגיעו למדבר ציז:

בא"ד וכן בין פארן לסיני כו'. נ"ב היה לו להביא נמי ממסעות דכתיב ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאוה ויסעו מקברות התאוה ויחנו בחצרות ויסעו מחצרות ויחנו ברתמה שהיא מדבר פארן נ"ל:

בא"ד שהבאתי ואיך יתכן כו' כצ"ל:

בד"ה אע"פ כו' שייך לעיל במתני':

דף פט:

גמ' אתה ה' אבינו גואלנו כו':

שם או משלשה מינין ושם אחד אסורין כו' כצ"ל. ונ"ב לשון המשנה או ממין ג' אסורים אבל הרמב"ם פי' להדיא דהיינו ג' מינים ושם א' וכבר פי' התוס' ודרך התלמוד לשנות לשון המשניות שמביא מסדר זרעים או טהרות אבל לפירש"י לא יתכן וק"ל:

רש"י בד"ה שפרו ורבו כו' ולא ידענו היכא רמיזא. נ"ב ואני אומר ויש הוכחה ברורה מאחר דילפי' גבי חינוך בית המקדש אצל שלמה המלך שמצאו נשותיהם טהורות וכל אחת ילדה זכר ק"ו במצות מתן תורה וגם שם נאמר וילכו לאהליהם והכא שובו לאהליכם וק"ל:

בד"ה ארד עמך כו' כאן רמז ד' גליות נ"ב פי' והיה לו לבקש על שאר הגליות אבל על גלות מצרים כבר נגזר בימי אברהם ולא התפלל ודו"ק:

בד"ה ואמר חזקיה כו'. נ"ב רש"י פי' בע"ז פ' בתרא דמין ג' ואפי' בג' שמות קאמר ומש"ה צריך חזקיה לומר טעמא אמאי מצטרפין מאחר שג' מיניס הם וג' שמות לפי שכולן באין למתק הקדירה וכאלו טעם א' הן ומין א' הוא ע"ש:

תוס' בד"ה אסורין כו' דחלב ופיגול ונותר כו' ומיהו לפי זה מצטרפים לא הוי כו' למלקות א"נ אסורין כו' כצ"ל:

דף צ.

גמ' עד מ' יום נתר כו' הוסיפו עליהן החלביצין והלעונין כו' כצ"ל וכן ברש"י:

שם והתניא הבורית והאהל אלא כו' שמיה ומשתכח בנוקבא כו':

[שם] ת"ר האומר הרי עלי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה במיני כו' ומתני' לא מפליג כצ"ל:

בד"ה שיש לו כו' שאין לו עיקר הוא כמו זה ולא כמו שמפרשין אותו פיונא כצ"ל. ונ"ב פי' והוא מין ארז:

בד"ה שלוף דוץ לא אתפרש כו' ועי' בערוך [ערך] אשלג שמפרש שהוא עשב שמייבשין אותו וטוחנין אותו ורוחצין בו את ידיהם והוא מוציא את הזוהמא:

בד"ה צנורא מזלג קטן שמוחטין בו פתילות ומנקבין ראשיהן כו' כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה מקק כו' איילא פה והה כצ"ל והס"ד ונמחק דתאני דרמוני:

תוס' בד"ה תרי גווני כו' תרי גווני חול משום דקים ליה כו' כצ"ל והשאר נמחק (עיין במהרש"א):

אחר ד"ה מכליא עורב נ"ב כליא עורב פי' בקונטרס מסמרים חדים תוחבין בראש גג ההיכל לכלות העורבים שלא ישבו עליו ובמקום אחר פי' כמין טבלא חדא זקופה על צידה וחדודה לחתוך כמו סכין עכ"ל תוספות במנחות דף ק"ז:

בד"ה המוציא כו' אלא לר"א שלא תאמר מינין הרבה יעשו כהעלמות הרבה ויהא חייב על כל אחת ואחת קמ"ל פי' דסלקא דעתיה כו' כצ"ל:

בא"ד ומיהו היה לו להזכיר ר' יהושע אלא ר"ל ר"א דמחייב אתולדה במקום אב כצ"ל והס"ד. (עיין במהרש"א):

דף צ:

רש"י בד"ה המוציא חגב חי טהור כל שהוא כו' כצ"ל:

בד"ה הא דזריע כו' א' מהם אבל כו' הד"א:

בד"ה אי הכי טהור כו' משום בל תשקצו דכל דבר מאיס אית ביה משום בל תשקצו במסכת מכות כדרב כהנא כו' כצ"ל והד"א:

דף צא.

רש"י בד"ה חזר כו' והכניסו אינו חייב כו' הכל דבור אחד:

דף צא ע"א רש"י בד"ה התם הוא כו' היה בו כשיעור למחשבתו ושיעור למחשבתו שנייה כו' כצ"ל:

בד"ה יש דיחוי כו' בינתיים אלו כו' לא מיחייב הס"ד והד"א:

תוס' בד"ה אי לענין כו' למ"ד משקין מיבלע בליעי כו'. נ"ב פי' בלועין הן בתוך הזגין והיכא דנטמאו הזגין מבחוץ נטמא אף היין הבלוע בו ולא אמרינן מיפקד פקיד ולא בלוע כי היכי דלא תיהוי חיבור ולא נטמא היין שבפנים לעולם עד שיצא וק"ל:

בא"ד וכן בפרק אלו עוברין וכו'. נ"ב פי' ג"כ לשם יש לדקדק דמשמע דלא כרש"י אלא שצריך ליישבו ודו"ק:

בא"ד אי לא קפיד אלא רוצה בקיומו לא אלא כו' כצ"ל:

בד"ה כגון כו' בהדי הדדי קא אתין כו' כצ"ל:

דף צא:

רש"י בד"ה שיעורן כו' בשבת הס"ד:

בד"ה בהדי הדדי וכו' לא קיבל טומאתו מן האויר דהא נמחק. ונ"ב בכאן משמע להדיא דס"ל כפי' התוס' שפחות מכביצה לא מקבל טומאה והכא איירי לענין קבלת טומאה ולעיל פי' דאיירי לענין שיכול לטמא טומאת אוכלין והיינו כפירושו בכל דוכתא דלא בענין בכביצה אלא לטמא ולא ליטמא ע"כ נראה בעיני שפירוש זה אינו מפירש"י הוא אלא מי שהוסיף בהגה"ה אליבא דתוס' ודו"ק (עיין במהרש"א):

בד"ה מלאכתו כו' עקירה ממקום חיוב והנחה במקום חיוב נמחק:

בד"ה אלא אסקופה כו' ועד ט' ולא ט' בכלל ואינו כו' כצ"ל:

בד"ה בד"א כל הקופה הס"ד:

בד"ה ר"י כו' אף זו דסיפא מוכחא דקתני כל הקופה כו' כצ"ל:

דף צב.

גמ' מה משכן י' אמות אף מזבח כו'. נ"ב ומה שפירש"י בפרשת תרומה דיליף מגזרה שוה דרבוע כו' הוא תחלת הברייתא דפ' קדשי המזבח ובסוף יליף מהיקש זו והתוס' הקשו לשם א"כ ג"ש דריבוע ל"ל ע"ש:

רש"י בד"ה ביד כו' גרירא בכלי כו' הד"א:

בד"ה שכן משא כו' שמן א' בימין ושמן א' בשמאל כו' כצ"ל:

בד"ה המוציא כו' מן הארץ עשרה קאמר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אשתכח כו' וכן כולהו וראשיהם היו וכו' כצ"ל:

דף צב:

תוס' בד"ה הא לאחריו ובא לאחריו פטור לעיל כו' כצ"ל:

דף צג.

גמ' ואם לאו פטורין כו' ורבי שמעון לטעמיה דאמר יחיד שעשאה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ור"ש כו' לישנא אחרינא נמחק עד ואפי' מסייע לא הוי. ונ"ב פי' של תוספות הוא:

תוס' בד"ה הי מנייהו כו' לא בעי למימר שיהא פטור כו'. נ"ב אבל מלשון רש"י דפי' לא מיפטר לא משמע אלא שאחד יהא חייב והשני פטור ודו"ק:

בד"ה ור' שמעון מטהר כו' ואין נראה לרשב"א כו' כצ"ל:

בד"ה מפני כו' אחרים יכולין הס"ד:

בד"ה וכיון כו' כזב המתהפך כו' כצ"ל:

בד"ה לאורכן כו' מסייע שאין בו ממש כו' כצ"ל:

דף צג:

רש"י בד"ה נעל כו' היא צידתו הס"ד:

בד"ה ורבי שמעון פוטר כו' אפילו שאינה צריכה אלא לסלקה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ויכול לעמוד כו' חוצץ דאבן הוא ממין הרצפה ומין בשאינו מינו דחוצץ כו' כצ"ל ונ"ב פירוש הדיבור הזה מגומגם מאד דמה צ"ל מין בשאינו מינו דחוצץ מאחר דהכא אפילו מין במינו חוצץ גם מה צ"ל גבי סיב דודאי מבטל ליה ולא אמר סתמא התם מבטל ליה אבל הכא לא מבטל ליה. ועוד הלא מסקינן לשם דאינו חוצץ אפילו בכלי כגון הניח מזרק בתוך מזרק דאיבעי ליה נמי התם אי חוצן או לא ומסיק דאינו חוצץ ומסתמא גבי כלי ליכא למימר דודאי מבטל ליה ונראה בעיני אם אין טעות סופר צריך ליישבו בדוחק דה"ק מהכא ליכא למיפשט דמין במינו חוצץ והתם במסקנא קאי דאינו חוצץ ומין בשאינו מינו נמי מצינו הכא דחוצץ והתם קמבעיא ליה משום דגבי סיב בודאי מבטל ליה ומ"מ קמיבעיא ליה מאחר שהוא מין בשאינו מינו אבל אם אינו ברור דמבטלינן ליה הוה בודאי חוצץ דגבי מין במינו הוא דאיבעיא לשם בפרק הוציאו לו אי חוצן כו' ובעי למיפשט מהא שהניח רגלו על רגל חבירו שחוצן ואומר שאני רגל דלא מצי מבטל ליה פי' אבל מזרק בתוך מזרק מצי מבטל ליה ומשמע דוקא במין במינו הוא דקבעי בתחלה אי חוצן הא בשאינו מינו בודאי חוצץ דהיינו דומיא דמזרק דמצי מבטל ליה וא"כ מאי קמיבעי ליה בסיב כו' אי לאו דבודאי מבטל ליה משום הכי קמיבעיא וא"כ הכא גבי אבן דודאי לא מבטל ליה משום תקלה וכ"ש כלי על גבי רצפה דהוא תקלה וג"כ אין דרך לבטל כלי על הארץ משא"כ במזרק דאפשר מבטל ליה ודו"ק והלשון שכתבתי דהמסקנא גבי מין במינו דאינו חוצץ ומשמע דיוקא דוקא מין במינו קמיבעיא אבל מין בשאינו מינו בודאי חוצץ תמצא בתוס' דפ' לולב הגזול ותוס' דפרק הוציאו לו:

בד"ה ואמאי כו' שיעור דתשלומי כפל כו' כצ"ל:

דף צד.

גמ' אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דבי וייאדן כו' שנותנין על הסוס כו' עד סוף הדיבור נמחק ונ"ב בכל ספרי רש"י אינו וא"א לפירושו דפירש לעיל משרבטו כו' לפי שהן נשמטין מתחתיהם כו' ובעופות הציידים כגון נץ ומינו להיפוך מוכנים לעוף ומקילין עצמם וק"ל אלא הוא בע"כ פי' דקאי אעופות חיין הניצודין אף שהן קשורין מ"מ אינן כפותים או מושיבין אותן בכלוב של עופות על הסוס ופי' זה הוא פי' ר"ת והוא פי' משרבטי נפשייהו הוא דרך טבע שלהם אפילו אין רוצה להשמט ודו"ק:

בא"ד נץ ומינו לצוד שאר עופות ומשרבטי נפשייהו אף דלא קשירי כצ"ל (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה אבל אדם כו' בסה"ד דחי נושא את עצמו ושמא בפרק נוטל איירי בתינוק בן יומו כצ"ל והס"ד:

בד"ה ר"ש כו' דלא בעי גבי מר כו' וספר תורה כדי להגיה לא הוי כו' כצ"ל:

בא"ד קשה מסותר על מנת לבנות כו'. נ"ב ולעיל בשמעתין דחס על הפתילה פירשו התוס' בענין אחר ע"ש:

דף צד:

גמ' לעשות לו טס ס"ת להגיה קמ"ל כצ"ל:

שם א"ל האלהים דעיילת ביה את כו'. נ"ב ס"א עיילת ביה את בלא דל"ת:

שם ואפי' לרבי יהודה דמי קאמינא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה וכן הפוקסת כו' במסרק או בידיה ויש כו' כצ"ל:

בד"ה כלפי מעלה לצד הצפורן כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אבל בכלי כו' רש"י פי' דפטרי משום כו' כצ"ל:

דף צה.

גמ' ת"ר החולב והמחבץ כו'. נ"ב ונחלקו הראשונים ז"ל בביאור ברייתא זו יש מהן מי שסובר שחכמים נחלקו על כולן שאינן אלא משום שבות ויש מי שפי' שלא נחלקו אלא מהמכבד ואילך וכן הכריע ר"ח ז"ל בראיות וכ"כ הרב אלפ"ס ז"ל בתשובה וזה דעת רמב"ם עכ"ל מ"מ:

שם רבי שמעון פוטר בזה ובזה אלמא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה המחבץ כו' ונותן הקפוי בתוכו כו' כצ"ל:

דף צה:

בד"ה המכבד את הבית הס"ד:

בד"ה חייב חטאת לקמיה מפרש טעמא דהרודה חלת דבש כו' כצ"ל והד"א:

בא"ד מחבן חייב משום בורר נמתק:

דף צו.

גמ' אמר אביי ואי איתמר להא דר"ז כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ורמינהו ר"ש כו' ור"י פי' דהכי פריך כו'. נ"ב והנראה בעיני דה"ק מדקתני ר"ש פוטר בזה ובזה ולא קתני רבי שמעון פוטר אף בנקוב אלמא דהכי קאמר פוטר בזה כמו בזה כלומר שאין שום צד לחלק בין נקוב לשאינו נקוב כי הכל אחד הוא ורמינהו כו' אלמא דמחלק בין נקוב לשאינו נקוב כגון לענין זרעים ומשני לעולם שוין הן לכל מילי ומכח סברא אין לחלק ביניהם לשום דבר אם לא בזרעים דגלי קרא ודו"ק:

רש"י בד"ה שאין אומרים כו' חסין עליו ומשום נקב כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הא ברברבי כו' וקשה לר"י דאין זה שיעור מה קרוי רברבי כו' לידע איזה הוא כמוציא כו' כצ"ל:

בד"ה לענין כו' כי האי איך נכנסת כו' כצ"ל:

בא"ד וסתמו שמרים כל הנקב כו'. נ"ב דאי לאו כל הנקב א"כ נכנסה הטומאה בנקב קטן אפי' בכונס משקה וק"ל:

בא"ד דבעי רבא סתם אגף חציה מהו כו' כצ"ל:

דף צו:

רש"י בד"ה כיצד כו' קאמרי להו הס"ד:

בד"ה פטור כו' אלא לעגלה שלפניה שארבע כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה הזורק כו' דמוקי פלוגתא כו'. נ"ב לעיל בריש פרקין (שבת דף ד') מסיק תלמודא בתר דבעי הדר פשטה ומוקי פלוגתייהו בקלוטה כו':

דף צז.

גמ' ארבעים חסר אחת ואינו חייב אלא אחת כצ"ל ונמחק ואם עשאן כולן בהעלם אחת:

תוס' בד"ה הכנסה מנלן כו' ואי לא הות נמי במשכן כו'. נ"ב ולפי זה צ"ל דזריקה הות במשכן מרשות היחיד לרשות הרבים מכח סברא כמו שהיתה הוצאה ומשום הכי פרש"י גבי קרשים מתוך כובדן לא היו נזרקין ודו"ק:

בד"ה ולר"א כו' בסופו לפי זה התולדות לא היו במשכן נ"ב פי' שאר תולדות חוץ מהוצאה ודו"ק:

גמ' אמר רב חסדא אמר רב יהודה כו' יתיב רב חסדא וקא קשיא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מויעפילו כו' כ"כ בחילול השם כצ"ל והס"ד:

בד"ה ועבר גרסי' צ"ל ועובר גרסינן מרה"י לרה"י ועובר ברה"ר כו' והד"א:

דף צז:

גמ' ממאי דלמא לעולם דעבדה להא לחודא והא לחודא ור"י אתולדה במקום אב לא מחייב כל זהנמחק. ונ"ב ס"א לא לעולם אימא לך דר' יהודה לא מיחייב אתולדה במקום אב ובהא כו':

רש"י בד"ה אמר ליה רב יוסף לרב חסדא כצ"ל והס"ד:

דף צח.

רש"י בד"ה מצטרפות כו' אף בהעלם אחת כו'. פי' כשהוציא חצי זית וחזר והוציא חצי זית :

דף צח:

רש"י בד"ה אמר שמואל כו' דמתוך שהסדר גבוה ג' קרשים כו' כצ"ל:

בד"ה לר' יהודה כו' ומחסר מן הידות מבחון ומשני צידיהן כו'. נ"ב פי' כדי שיהיה חרון מכל ג' צדדין זולת מה שחרוץ מבפנים שעל ידו נעשית ידות וכן מה שפירש"י בחומש חרוצים מג' צדדין פירושו נמי הכי וק"ל:

בד"ה לי מהן וכו' העודפות לר' יהודה כו' הד"א:

בד"ה לר' נחמיה כו' ועודפת של יריעה זו לכסות כו' כצ"ל:

דף צט ע"א רש"י בד"ה הוה נקט לה כו' ודוחק עצמו לעמוד בחצי אמה. נ"ב פי' בין האהלים והחצרות לצד דופן החיצון של כל עגלה יש חצי אמה ודו"ק:

דף צט.

רש"י בד"ה ממקום פטור כו' כנגד רה"י אבל האי כו' כצ"ל:

דף ק.

רש"י בד"ה וזרק לתוכן מחצלת משום כו'. מקום מחצלת כצ"ל והס"ד:

בד"ה תל המתלקט כו'. ונ"ב פי' ממקום שיגיע שיפועו לעשרה משם והלאה אם יש ד' על ד' הוי רה"י אבל מלשון הרמב"ם משמע כפשוטו שהתל גופו נעשה רה"י וצ"ע:

תוס' בד"ה והא לא נח כו' וי"ל דפריך לרבא דאמר כו'. נ"ב פי' כמו שרבא פליג אברייתא דאמר תוך ג' ד"ה חייב כך ר' יוחנן נמי פליג אהך ברייתא ולא ס"ל כברייתא אלא כסברא דרבא דבעי לעולם הנחה על גבי משהו ומאן דפריך והא לא נח הוא ר' יוחנן בעצמו או א' מבני ישיבתו וס"ל כסברא דרבא וק"ל:

בד"ה אחזתו הרוח כו' ונראה דע"ג קרקע כו'. נ"ב פי' דוקא ברוח בעינן הנחה ע"ג משהו אבל בקרקע לא בעינן הנחה ואפי' בנתגלגל קרוי הנחה ודו"ק:

בא"ד כדפי' לעיל (שבת כו'.) נ"ב דף פ' ד"ה והאמר רבא כו':

דף ק:

רש"י בד"ה כרמלית מארעא משחינן י' של אויר כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה עושה מקום ד' כו' אלא עושה מקום כו'. נ"ב פי' מה שאמר עושה מקום ד' לאו למעוטי מחיצה עשרה אלא מש"ה תפס ארבעה בדבריו שקאי על הזיז שאמר רב הונא בכל שהוא פליגי הני עליה ואומרים דבעינן שיהא רחב ד' וממילא דבעי נמי מחיצה עשרה ודו"ק:

דף קא.

רש"י בד"ה עמוקה הספינה הס"ד:

דף קא:

בד"ה עשרה לתוכה דהויא רה"י הס"ד:

בד"ה אבל לא כו' עמוקה עשרה דאי כו' להגביה את ידו כו' כצ"ל:

בד"ה הני ביצייתא כו' לטלטל בכולה מתקיף לה הד"א:

דף קב.

גמ' דכתיב בחלל חרב דחרב הרי הוא כחלל אין אבל לענין שבת כיון דיכול להעמידה אפי' בחוט הסרבל כצ"ל והשאר נמחק:

רש"י בד"ה הא איכא כו' ועל מה שפירשו כו' לאביי הכי מידי איריא הך דעמוד התם משום כו' כצ"ל. ונ"ב ולפי דעת רבותיו צ"ל דטרסקל גרע טפי מעמוד שאין לו מחיצות ראויות כל עיקר לומר עליהן גוד אחית ומש"ה פליגי רבנן עליה דריב"י משא"כ כשיש לו מחיצות ראויות וראוי לומר עליהן גוד אחית מאחר שהגדיים בוקעין בה ואין להקשות א"כ גבי מחיצה תלויה אמאי התירו חכמים יותר מבחורבה הלא כשהגדיים בוקעים בה מועיל לגוד אחית ולא קשה מידי כי יש חילוק בין גוד אחית שאין כאן מחיצה למחיצת עשרה אלא שהיא תלויה ובאת להתיר אפי' למטה ממנה שאין לה אפי' שורש אחת אלא הכל אויר ומשום תלויה באת להתיר כאלו קבוע היא למטה דאז בודאי גדיים בוקעין גורעין אותה מלהיות למטה אלא במקומה עומדת אבל גוד אסיק אינו שייך אלא להמשיך המחיצה כדי לעשות למעלה רה"י ואז מועיל בקיעת גדיים שהרי צריך להמשיך המחיצות כדי להיות רה"י למעלה ובמקום בקיעת גדיים במקומה עומדת והוא רה"ר או כרמלית ודו"ק:

בד"ה ואמר שמואל כו' להיות אב הטומאה והספינה את הכלים שבתוכו דחרב הרי הוא כחלל והוי אבי אבות הטומאה כצ"ל ונ"ב ס"א:

בד"ה בדבר שאינו כו' המעמידה בנין כל שהוא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה פשיטא כו' וכשאינן קשורות כצ"ל:

בד"ה נפסקו כו' שלשה בתים ונפל האמצעי כו' כצ"ל:

בד"ה כי איתמר כו' הראשון אף במזיד כו' דאפי' היכא דע"י כו' כצ"ל:

גמ' ר"מ אומר אף אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה קלטה אחר כו' וקבל או שקלטה כו' הד"א:

בד"ה אתאן ללכתא כו' נושאים דרדורים של יין כו'. נ"ב פירש"י בע"ז פרק אין מעמידין לגינין קטנים והערוך פי' שהיא חבית עגולה של עץ:

בד"ה אכילה אחת זית אחד. נ"ב לאו דוקא דהא ביוה"כ בעינן ככותבת ודו"ק:

תוס' בד"ה ר"מ כו' אף משום שבת ויוה"כ כצ"ל והס"ד:

דף קב:

גמ' משום מכה בפטיש נמחק:

שם דימוס אבנים כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כל העושה מלאכה ומלאכתו מתקיימת שיש מתקיימת כיוצא בו ואין מוסיף עלה כצ"ל:

בד"ה מבשלי כו' וחסרה למלאכתן והוצרכו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה האי מאן כו' בהחזרת תריסין או כו' כצ"ל:

בד"ה לול של תרנגולין כו' דלא חשיב להאי פתח כו'. נ"ב ואע"פ דלקמן פ' חבית אמרי' להדיא דעשוי ג"כ להכניס ולהוציא ע"ש דף קמ"ו היינו משום דאי לאו הכי לא הויא פתח כלל אבל מ"מ אינו עשוי להכניס שמה כשאר פתח שיהא שם בונה עליו ודו"ק:

דף קג.

רש"י בד"ה הקודח כו' בשלמא לרב דאמר נקב הוי כו' כצ"ל:

בד"ה מרדדי טסי משכן לציפוי קרשים עושין כן מכין כו' כצ"ל:

בד"ה בינה קלה כגרוגרת כו' כצ"ל:

גמ' פשיטא מ"ש כו' נמחק פשיטא:

וללמדו אומנות דאמר קרא כו' חשבונות של מלך ושל כו' לחשבון של מלך ושל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין מחשיכין כו' פירות דכל דבר כצ"ל:

בד"ה הא קמ"ל כו' למימרא הס"ד:

בד"ה טרטראות וקרקסאות ובסילקאות מיני פלטין הם ששם כו' כצ"ל והד"א ואח"כ מה"ד ללמדו כו'. בד"ה של מה לך צ"ל של מלך של עצה כו' ול"נ כמו מה לך מה ולחשבונות כו' דפרישית ושל כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה וא"ר אלעזר כו' מה צריך לאתויי הא הוי ליה כו' כצ"ל:

בא"ד אין פוסקין צדקה אפי' להשיאו יתום כו'. נ"ב בספרים שלנו אינו בפ"ק ובוודאי חסרון ספרים הוא:

דף קג:

גמ' וכ"ת אלף אלף דאאזרך וכו' וכן אח"כ דאאזרך כו' כצ"ל וכן ברש"י וכן בתוס'. ונ"ב פסוק הוא בישעיה סי' מ"ה אאזרך ולא ידעתני וגו':

גמ' ונמלך עליה לגודרה כו'. נ"ב נ"ל במחשבה ואף דהרהור מותר אדם חשוב וחסיד שאני והחמיר על עצמו שלא להוציא מכח אל הפועל אותה מחשבה ולא רצה ליהנות ממנה ודו"ק:

שם הוה אמר המבדיל בין קדש כו' כצ"ל:

שם איבעיא להו נמחק:

רש"י בד"ה המבדיל בין קדש לחול כו'. נ"ב משמע בלא שם ומלכות וכן פי' עליו הר"ן שכך דעתו אלא שלא הסכים עמו בדינו ע"ש:

תוס' בד"ה במחובר כו' יבש הא קא נתרי פירי כו' כצ"ל:

דף קד.

רש"י בד"ה מכאן כו' כלומר אלמא מ"ס דונסכיהם כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה עלויי כו' התם וה"נ מיהוי הוה תרווייהו ולא ידעי כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה גר דק כסאי כו' דוק שמים כצ"ל:

בד"ה אמרה גיהנם לים שלי תן כו' כצ"ל:

דף קד:

רש"י בד"ה על לווחי כו' צ"ל על שני לווחי כו' בשעור על ב' כו' כצ"ל והד"ח:

בד"ה סקרתא אמיני"א צ"ל מינים כו':

בד"ה קומא גומא. נ"ב פי' בלע"ז וכן בערוך:

בד"ה במי טריא י"א מין פרי כו'. נ"ב ובגיטין פי' מין פרי שהוא כעין עפצים:

תוס' בד"ה אמר רב חסדא כו' אבל לרב אחא בר יעקב ע"כ מתני' כו'. נ"ב פי' שיהיה הא דרב חסדא אתיא אליבא דכ"ע וק"ל:

דף קה.

גמ' הא דבעי זיוני כו'. נ"ב עיין בסמ"ג מה שפירש הא דבעי זיוני בהלכות גיטין כו':

שם רב אחא בר יעקב אמר והוא קללני כו' כצ"ל:

דף קה:

רש"י בד"ה ר' אליעזר אחא לפרושי שיעור כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א ר' אליעזר אתא לפלוגי אשיעור שמנו חכמים:

דף קו.

רש"י בד"ה כי כסתא כו' ומולל לפנים והתפירה מתיישבת הסיט כו' כצ"ל:

בד"ה הסיט כפול שבין אצבע לאמה כמו כו' כצ"ל:

בד"ה נראה בעיני כו' בחמתו ובאבלו ועל כו' ובאבלו ועל מתו כו' כצ"ל:

בד"ה והא מתו נמי קתני במתני' כצ"ל:

בד"ה ופרכינן ואי חכם הוא זה שמת חיובי וכו' כצ"ל והד"א:

תוס' אחר ד"ה לא צריכא כו'. נ"ב ד"ה שרגש עליהן ההר להורגן כו' משום שלא אשכחן דכתיב ביה ויבכו אותו שלשים יום במשה ואהרן ע"כ תוס' שנ"ק:

רש"י בד"ה חוץ מחובל כו' פטור מכולם מפני כו' כצ"ל:

בד"ה וברייתא כו' עצים באור לקדרתו כו' כצ"ל:

בד"ה הצד כו' בלע"ז חייב דזו היא כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה בחובל וצריך כו' אפי' באין צריך לכלבו כו'. נ"ב לאו דוקא אלא כלומר מקלקל גדול שאין בו תיקון כלל והשתא ס"ד אפי' באין צריך כו' אבל לפי האמת לא מחייב ר"ש אלא בצריך לכלבו אף לר' אבהו ומ"מ איירי בדלית ביה תיקון כלל כגון שהוא באיסורי הנאה אלא מחמת שהוא סבר שמותר ליהנות בו כו' וצריך לו הוי צריכה לגופה ור' יוחנן פוטר כה"ג אף לר"ש דסוף סוף מקלקל גמור בלי תיקון הוא ודו"ק:

דף קו:

גמ' וצבי לגינה ולחצר ולביברין חייב רשב"ג כצ"ל:

רש"י בד"ה המחוסר כו' כדמפרש לקמן בגמ' כצ"ל:

דף קז.

רש"י בד"ה תחת כנפיו כו' שננעל בפניו מאליו כצ"ל:

דף קז:

רש"י בד"ה אלה הטמאים בתר והאנקה והכח כתיב כו' כצ"ל:

דף קח.

גמ' ולא מטמאין אמר רב אדא בר מתנה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה למה שמנו כו' משבשתא הוא אדרבה כו' הד"א:

בד"ה אילימא דקאי כו' ונמר ממש אמר קרא שהוא מנומר בגוונים כצ"ל:

בד"ה הטפויין שירוץ. נ"ב שירונ"ש בלע"ז ס"א:

תוס' בד"ה אמר אביי כו' ותימה הוא כיון כו'. נ"ב ונראה בעיני דהאי אמר ליה רבא שינויא הוא והוי כמו הא א"ל רבא כו' ודו"ק:

רש"י בד"ה בכנפיו כו' ומקטים הס"ד:

בד"ה והתנן כו' ועצמות הדג נמי דכלי עצם דמקבלים טומאה כו' כצ"ל:

דף קח:

גמ' במשנה נותן שמן לתוך המים או לתוך המלח בתחלה כו' כצ"ל:

שם טבולי מטבילנא כו' כצ"ל:

שם למאי נפקא מינה כי האי דרבנן הוי שקיל כו' כצ"ל ונ"ב ס"א כי הא דרבין:

רש"י בד"ה תקצץ ולא תגע שוב כו'. נ"ב הוא פירוש הראשון נוח לו שיתקצץ כדי שלא יגע שוב בעין כו':

דף קט.

רש"י בד"ה יד לפה או לחוטם הס"ד:

בד"ה שריקה כו' משחשיכה שרי כו' הד"א:

תוס' בד"ה שריקה כו' שמסננין ממעי אבטיח כו' כצ"ל:

דף קט:

גמ' אין אוכלין אזוב יון בשבת כו' כצ"ל וכן ברש"י:

שם מאמגוזא אליבא ריקנא כו'. נ"ב פי' אגוז והוא כמו אמגוזא ופלגא אמגוזא דגיטין:

רש"י בד"ה הא דאשתהי בגווייהו הס"ד:

דף קי.

גמ' ובליליא לותביה לפוריה אארבע חביתא כו':

שם וכמונא נמחק:

שם שיוצאין מן ב' דקלי אמר רבה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה חיויא דרבנן כו' ישכנו נחש דלא הוה ליה אסוותא כו' כצ"ל:

בא"ד דלית ליה אסוותא. נ"ב פי' משום חוויא דרבנן וק"ל:

דף קי:

גמ' ואי לא ליכול כרתי כו' אושלן גלימא ואיגני כו' גנא ביה כד איחמם וקם נפל כו' מיניה לירוקא תרין כו' כצ"ל:

דף קיא.

גמ' שנאמר לא תאפה חמץ לא תעשה כו' כצ"ל. ונ"ב פסוקים הם בויקרא כתיב לא תעשה חמץ ואח"כ בפרשת צו את אהרן כתיב לא תאפה חמץ חלקם ומש"ה פירש"י שפיר אפייה בכלל עשייה היתה וק"ל:

תוס' בד"ה לא סלקא דעתך כו' דהוא עצמו כו' טובל בלילה כו'. נ"ב רישא דמתני' אין טובלין האזוב בלילה ומזין ביום אבל הוא כו':

בא"ד א"נ התם איירי בטבילה כו'. נ"ב פי' וצריך ב' טבילות אחת לפני הזאה כו' ונכתב עוד בצדו פי' ויו"כ היה בשמיני שלו והוא הזה כבר מן השביעי כך מצאתי בתוס' שנ"ץ ופירשו שקרוי טבילה בזמנה דכל מה שיש לו להקדים הטבילה ולעשות מיד קרוי זמנה אבל בסוף פ"ק דמגילה הקשו התוס' א"כ לא תהיה טבילה בזמנה והיכי דוחה יו"כ וצ"ל שקבל הזאה ביו"כ מקטן או בשוגג או שעבר והזה:

בא"ד דאיכא נמי טבילה לאחר הזאה כצ"ל (עיין במהרש"א):

דף קיא:

רש"י בד"ה אע"ג כו' אלא במקומו הוא דשכיח דסכין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה האי מסוכרייתא כו' מיטמיש במיא ואתי כו' כצ"ל. ונ"ב פי' ישרה במים:

בד"ה ושלש מחלוקת כו'. ונ"ב פי' במקצת ספרים היה כתוב וג' מחלוקת בדבר ת"ק סבר אע"ג דשכיח אסור ור"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר כו':

דף קיב.

גמ' בעי רב אחדבוי אחוה דמר אחא כו' כצ"ל. ונ"ב ס"א דמן אחא ושם מקום הוא וכן מצאתי בתוס' שנ"ץ בשם ר"ח:

רש"י בד"ה קטרא דקטרא בזממא כצ"ל וכן בריש דף קי"ב:

בד"ה איסטרידא כו' רצועה בנקב שבראש הספינה כו' כצ"ל:

גמ' ותניא סנדל שנפסקה שתי אזניו כו' טהור א' מאזניו כו' טמא כצ"ל:

רש"י בד"ה בדרבנן כשקושרין כו'. נ"ב והסמ"ג פי' בשם ר"י בענין אחר וכן המרדכי שאדרבה הת"ח קושרין כי אין חולצין מנעליהן מרגליהן אלא בליל שבת לפי שלומדין בכל הלילות ושוכבים מעט במלבושים ומש"ה פטור אבל אסור כו' ע"ש:

דף קיב:

גמ' נפסקה שניה ותיקנה טהור מלטמא מדרס אבל טמא מגע מדרס כל זה נמחק:

רש"י בד"ה אבל טמא כו'. דעדיין כלי הוא לאשתמושי ביה תשמיש אחרינא ומאב הטומאה טהור דלא הוי מיוחד עוד למנעל והוי ראשון דחזי למלתא כו' כצ"ל ונ"ב ס"א:

בד"ה חמורו דר' פנחס כו' ודר' חנינא במס' תענית הס"ד. ונ"ב לא דק כי הוא במס' שקלים בירושלמי ומעשה דתענית הוא דר' יוסי דמן יוקרת דכי הוי אגרו לה הוי משדרו אגרא אגבה ואי טפו לה כו' לא הוה אזלא ע"ש:

תוס' בד"ה סנדל שנפסקה כו' והגיה אבל טמא במגע מדרס כו' כצ"ל ונמחק טמא מגע מדרס:

בא"ד אפי' מגע מדרס כדקתני סיפא כו' כצ"ל. ונ"ב פי' סיפא דלעיל במס' כלים וק"ל:

בד"ה אבל טמא כו' ע"כ אחר שניטלה הראשונה ונתקנה כו'. נ"ב לאו דוקא שאח"כ בא לו המגע ולא בתחלה שהרי כל עת היה נוגע בעצמו אלא ר"ל שלא נחשב מה שנגע בעצמו כי אם מה שנגע בעצמו אחר שניטלה אוזן הראשון וכיון שנתקנה ושוב ניטלה השניה לא שייך לומר פנים חדשות שהרי בא טומאת מגע מדרס כשחסרה אוזן אחת ועכשיו נמי לא נחסרה אלא אחת ומה שכתבו התוס' אחר שניטלה הראשונה ונתקנה לאו דוקא שבא אחר התיקון אלא אחר שניטלה והתיקון בעינן באמצע שלא יהיו שניהם ניטלים כאחד ומש"ה דייקי התוס' אחר שניטלה הראשונה כו' דאל"כ הוי ליה למימר אחר שנתקנה הראשונה ודו"ק. בא"ד ולפ"ה קמא ניחא כו'. נ"ב פי' לעולם איירי שדרס עליו הזב יחף ומ"מ לא אמרי פנים חדשות למגע מדרס דאפי' נפסקו שניהם שייך מגע מדרס והוא הדין שנוכל לומר שלא דרס עליו הזב אלא משום שנגע בעצמו בתחלה מיד כשנעשה המדרס אליבא דרש"י ודו"ק:

בא"ד בפ"ב דעירובין פי' בקונטרס. נ"ב דף כ"ד ושם מבואר:

בא"ד והסנדל בטל לאוזן כו'. נ"ב פי' א"כ הוי נמי לסנדל גופא מגע מדרס ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף קיג.

רש"י בד"ה וקושרו בפרה ראשה א' והשני כו' הד"א:

בד"ה מקצת עליו כו' לאוחזה הס"ד:

בד"ה ישנים קיפולן כו' שהחדשין קשים כו'. נ"ב אבל בסמ"ג פי' משום שהחדשיה מתמעכין ומתלכלכים מיד אם לא מקפלין ע"ש:

בד"ה ממצוא חפצך כו' מה היא צריכה אחר השבת כצ"ל והס"ד:

דף קיג:

גמ' שכל מתי מבול נצטללו לשם וי"א כאלו אוכל שקצים ורמשים והא ודאי אתמחויי אתמחי אלא כיון דמלקין כו' כצ"ל. ונ"ב מתי ס"א מימי עולם:

רש"י בד"ה ה"ג כו' כר' יוחנן מדדריש ותחת כבודו כו' הד"א:

דף קיד.

גמ' ואמר רב חייא כו' כצ"ל:

שם רבינא אמר רבד איתמר כצ"ל ונמחק שנאמר מרבדים רבדתי ערשי. ונ"ב אינו מן הגמ' והוא מלשון רש"י וברי"ף ובאשר"י אינו:

שם ואמר ר' חייא כו':

רש"י בד"ה רבד איתמר שכבת זרע וכו'. ונ"ב והרי"ף פי' בע"א ע"ש:

בא"ד בבשמים מינים כו' כצ"ל. ונ"ב צ"ל וזנים ופסוק הוא בדברי הימים בשמים וזנים מרוקחים:

בד"ה אלו כלים כו' אוליירין בלנים כו' מעט ובנאים כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ואפי' במס' כלה כו' בפ' האיש מקדש גבי כו' ומיהו בפירש"י דקדושין אין כתיב בה דבר א' מתלמודו כצ"ל:

בא"ד ור' יצחק מפרש דהאי מס' כלה כו'. נ"ב פי' הענין שהלשון אפי' במס' כלה משמע לגריעותא ובפרט בקדושין שהרי מסיק לשם אין אומרים כשמעון בן עזאי כו' והכא מוכרחים לפרש לשבח דאי לגריעותא וכי בעבור מס' כלה לחוד ראוי למנותו פרנס ומש"ה פי' כאן רש"י לשבח אלא שקשה לבעל התוס' סוף סוף דוחק הוא שלשון א' ישתנה בפירושו שהרי לשם אומר ממש כמו כאן ע"כ פי' שאף הכא לגנאי אלא שאין מס' כלה ברייתא לחוד אלא הדרשות הצריכין לרגל כו' ומ"מ דוחק הוא למנותו בעבור זה פרנס בכלל מאחר שאינו אלא במס' זו לבד לכך פי' שאינו ראוי למנותו לפרנס אלא באתריה כדלקמן ודו"ק:

דף קטו.

גמ' מותר בקניבת ירק וכן מפציעין כו' כצ"ל והשאר נמחק:

דף קטו:

גמ' שם והן מתאבדים מאליהם כצ"ל ונמחק מרקיבין:

רש"י בד"ה ואפ"ה כו' מיהא טעונין גניזה כצ"ל והס"ד:

בד"ה ר"ג כו' הזקן ור"ג שהיה בדורו כו' כצ"ל:

בד"ה גב מעלה שבהר הבית היו כו' כצ"ל:

דף קטז.

גמ' אלא נשרפין במקומן הן ואזכרותיהן מכאן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ישרפו צ"ל נשרפין:

בד"ה הא רב המנונא תנא מצילים כצ"ל:

בד"ה תרגום שבתורה יגר שהדותא ושנביאים כגון כו' להון שכתבו מקרא כתב עברי כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה עשה לה סימניות כו' מן הסמוכות לה הס"ד ואח"כ מה"ד למעלה ולמטה בתחלה ובסוף ויהי בנסוע הארון. ונ"ב בפירש"י מדוייק ראיתי כתוב כך נו"ן הפוכה # ויהי בנסוע הארון כו' # ועל זה סומכין הנקדנים לעשות ב' נוני"ן אחת קודם ויהי בנסוע ואחת אחריה אבל במדוייקים לא ראיתי וקרוב בעיני שפסולה לפי מה שפסלינן בחסר ויתיר אפי' אות א' ולכתחלה לכ"ע אסור והסימנים

שנאמרו כאן ר"ל שעשה פרשה לפניה ולאחריה ואולי זה הציור של נו"ן הפוכה תלמיד אחד הגיה נ"ל:

גמ' עמודיה שבעה אלו שבעה ספרי תורות. נ"ב נ"ל ז' ספרים של תורה:

שם משום ההוא דגייז כו':

ת"ש הגליונים וספרי מינים אין מצילין אותן מפני הדליקה מאי לאו גליונים דס"ת לא גליונים דספרי מינים וספרי מינים גופייהו מצילים אלא ה"ק כצ"ל:

רש"י בד"ה שאין זה מקומה כו' אלא בדגלים היתה ראויה ליכתב כו' כצ"ל:

בד"ה לא מן כו' מהר סיני איירי כדכתיב לעיל מיניה כו' כצ"ל:

בד"ה ז' ספרי תורה כו' נמצא שלמעלה ספר לעצמו ושלמטה ספר לעצמו הואיל כו' כצ"ל והד"א ואח"כ בסוף הדבור נמחקו ושלמטה ספר לעצמו:

בד"ה מקום הכתב שנמחק הס"ד ואח"כ מה"ד לא מבעיא לי כו':

תוס' בד"ה פורענות כו' אלא נפסוק פרשה כו' כצ"ל:

בד"ה פילסופא כו' ורבי שמע מיהודי אחד שבא מארץ יון ואמר דבלשון יון כו' כצ"ל:

דף קטז:

גמ' אתיתי ולא לאוספי על כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה נהיר נהורך כו' רמזה שנתנה לו כו' כצ"ל:

בד"ה אמר ליה רבן גמליאל כו' נצחתי בשוחד והכל כדי שישמעו המתאספים שם נבלותו ומי הוא כו' כצ"ל והס"ד:

בד"ה פסקי סדרי בכתובים היו רגילין לקרא בבהכ"נ פרשה בכתובים כצ"ל והס"ד:

בד"ה יומא דאסתנא כו' שהיא בינונית לא חמה ולא צנה כו' כצ"ל:

בד"ה בתרתי פליגי כו' לטלטל הפסח אחר כו' כצ"ל:

דף קיז.

רש"י בד"ה אי נימא כו' עם הספר הס"ד:

בד"ה התם כו' בתוכו הס"ד:

בד"ה דלמא אדהכי והכי נפלה כו' כצ"ל:

בד"ה יציל כו' ומשקין הס"ד:

תוס' בד"ה מי דמי כו' כיון דהשתא סבר שיכול לנער כו'. נ"ב פי' קודם שהשיב אדהכי והכי נפלה דליקה ודו"ק:

בד"ה דשקיל ליה בברזי כו' הוה ליה למחשב התם דחיית הפשט כו'. נ"ב פי' אצל מלאכות ממש כגון שחיטה והקטרה וק"ל:

בד"ה ועוד לרבנן נציל לתוכו אוכלין ומשקין ואדמפלגי בין חצר כו' כצ"ל ונמחק ואמאי נקט חצר מעורבת:

דף קיז:

גמ' הוה בצע אכוליה שירותיה כו'. נ"ב הרשב"א כתב שהיה בוצע על שתיהן עיין בר"ן:

רש"י בד"ה ויצרף סמוך כו' בגומא מצרף כו' הד"א:

דף קיח.

רש"י בד"ה מכלל כו' ס"ל הס"ד:

בד"ה אין פוחתין כו' אצלם הס"ד:

בד"ה חבלו של כו' דוד בא בא קטיגוריא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה במנחה מצילין כו' י"ד שחל להיות בשבת כו' כצ"ל:

בא"ד חשיב כסעודה אחת כו'. נ"ב פי' לענין שיור:

בד"ה והא דתנן כו' וכי אזיל ריקם כו'. נ"ב פי' אפי' את"ל דהך דמוצאי שבת לא חשיב כדשני לעיל מאי דהוה ליה למיכל באפוקי שבתא כו' מ"מ קשה וכי אזיל ריקם וק"ל:

דף קיח:

גמ' אפי' עובד ע"ז כדור אנוש כו' כצ"ל:

שם אמר רב פפא לדידי חשדן כו'. נ"ב נראה דאפשר מכוון על האי עובדא דב"ב דרב פפא הוה סליק לדרגא כו' דאמר ליה רב חייא בר רב מדפתי לרב פפא שמא עני בא לידך ולא פרנסתו כו' ודו"ק:

שם ואמר ר' יוסי כו' כצ"ל בכל העמוד:

רש"י בד"ה ממעמידי כו' הגיע עת לעמוד ולאכיל כצ"ל:

בד"ה לא ראו קורות כו' כשפושט חלוקו ולא היה הופכו מרוב צניעות שכשפושטו כמו שהוא דרך ראשו כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה עיון תפלה כו' ועיון תפלה ומוסר דינו לשמים על חבירו והא דאמר כו' כצ"ל:

דף קיט.

גמ' אמר באו ונצא כו'. נ"ב משמע שהיה יוצא לשוק למהר ולטרוח לכבוד שבת והכי אמרי' בב"ק פוטר היה (ר' יוסי) [איסי] בע"ש בין השמשות מפני שהוא רץ ברשות מאי ברשות מצוה כי הא דר' חנינא כו' תוס':

שם ר' ינאי לביש מאניה מעילי למכסי ואמר כו' כצ"ל:

שם רב הונא מדליק שרגא כו'. נ"ב מצאתי בתוס' ארוכים וז"ל והיו שם הרבה נרות והיתה אשתו מדלקת אחרת עכ"ל ואני אומר דיכול להיות שהוא הדליק תחלה כדי שאשתו תהיה מדלקת נר של מצוה וק"ל:

שם אמרתי לו אשריך שזכית וברוך המקום שזיכך לכך כצ"ל:

רש"י בד"ה ומוסיף נורא כו' דשאגא תדהר. נ"ב כדלקמן בפ' מפנין (שבת דף קכ"ט) פי' כסא של עץ ששמו שאגא ובלשון המקרא תדהר ובריש פ' אין מכירין מפרש מאי תדהר שאגא כו':

דף קיט:

גמ' כי תועבה עשו וגו' כצ"ל ונמחק גם בוש לא יבושו:

רש"י בד"ה במשיחי כו' בשמן הס"ד:

תוס' בד"ה ומצא נר דלוק כו' וקשה לטלטלם. נ"ב פי' ויש תיקון אחר לכסות את הפת עד אחר הקידוש כו':

דף קכ.

גמ' והמכשלה הזאת תחת ידך כל זה נמחק:

שם ולא תלמוד וממאי דלמא כו' אמר להו גמרינא אמרו ליה כו':

שם פיסקא ולהיכן מצילין כו' צ"ל קודם מ"ש הכא כו':

רש"י בד"ה דאי אמר כו' תורה הס"ד:

בד"ה בבא להציל שהציל בסל א' כדקתני סל מלא כו' כצ"ל:

בד"ה מהפקירא כו' ליה למיתני הס"ד:

בד"ה פרגוד כו' מבפנים הס"ד:

בד"ה וסודר כו' ראשיו בפניו כו' כצ"ל:

דף קכ:

רש"י בד"ה אף כלי כו' ואין מסתבר אלמא כו' הד"א:

תוס' בד"ה פותח ונועל כו' שע"י כן מתנדנד הנר כו'. נ"ב פי' והנרות קבועים בגוף הדלת ולא כפירש"י עיין באשר"י:

דף קכא.

רש"י בד"ה בעל קרי כו' אוכל טהרות טובל כל היום כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה הא כל המכבה אינו מפסיד כו' ונכרי מדעתיה דידיה עביד שרי כצ"ל:

בד"ה כופין קערה כו' הנר ואע"פ כו' בשבת ואותיבנא כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ה"ג כו' לתפלה יכולין לטבול כו'. נ"ב לאו דוקא וה"ה שצריכים לטבול כדי להתפלל בטהרה והכי פירושו בשלמא אי גרסינן אינו צריך אבל יכול לטבול א"כ משום תפלה ג"כ יכול לטבול וצריך לטבול לאפוקי אי גרסי' אינו יכול לטבול א"כ ה"נ גבי טמא מת ושרץ אין יכולין לטבול מאחר שאין צריכין טבילה לתפלה ודו"ק:

דף קכא:

גמ' ואפקוה באשפה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה א"ל רבה לתנא כו' על כן אין רוח כו' דאי לא מזיקו השתא כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה רוק דורסו כו' דממילא ממרח הוא כו' כצ"ל:

דף קכב.

רש"י בד"ה אי משום כו' לעיל גבי שבת נקט כו' כצ"ל:

בד"ה מעמיד בו מחוברים הס"ד:

תוספות בד"ה משקה אחריו כו' להביא הבהמה לשם ואין זה דוחק דדומיא דמתניתין איירי האי בתרי עברי דנהרי שאין הבהמה יכולה לירד לבור ואף על גב דהך בבא כו' כצ"ל:

בא"ד מיהו לעניין אותו ישראל כו'. נ"ב יש לפרש להיתר וי"ל מאחר שלאותו ישראל עצמו לא מצאנו חילוק בין איסורא דאורייתא לרבנן והתם שרי אף לישראל עצמו שהוציא הפירות חוץ לתחום וק"ל: אם כן יש ראיה משם להיתר ויש מפרשים לאיסור וקאי אמה שלמעלה דאין ראיה משם משום דהתם איתעביד איסורא דרבנן מיהו היכא דאיתעביד איסורא ובאתה להתיר אף לאותו ישראל שנעשה המלאכה בשבילו משום שהיה יכול בעצמו לילך וליהנות משם חילוק זה לא מצאנו וכן משמע באשר"י ע"ש (עיין במהרש"א):

דף קכב:

גמ' ואת המלוג לתת עליו לקטן כו'. נ"ב באלפסי גרס לתת עליו פת לקטן:

שם אמר ליה רבה אלא מעתה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה נוטלין כו' בשבת מהיתר ציר שלהן כצ"ל:

בד"ה לול בנין העשוי לתרנגולין הס"ד:

בד"ה לצורך גופו שגופו ראוי עוד כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לעולם קסבר כו' דלא דמיא כלל למאי דאיירי בה כו' כצ"ל:

בד"ה רחת ומזלג כו' מדבעו מיניה כו' כצ"ל:

דף קכג.

גמ' מתיב אביי לרבה כו' כצ"ל:

שם איתיביה ושוין שאם קיצב עליו כו' כצ"ל והשאר נמחק:

רש"י בד"ה דבר שמלאכתו לאיסור אם צריך לגופו בשבת מלאכה כו' הד"א וכצ"ל:

בד"ה פגה תאנה הס"ד:

תוס' בד"ה בסיכי זיירי כו' מזורי דין חביט ביה בוכנא דין בטיש ביה ולפ"ה כו' כצ"ל:

דף קכג:

גמ' וחזרו והתירו לצורך מקומו כו' כצ"ל ונמחק דבר שמלאכתו להיתר:

אם יש בו שום כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אפיקטוזין קיא שותה משקים ומקיא כו' ולשתות היום הרבה כו' כצ"ל:

בד"ה ואמאי כי יש קשר בראשו כו' כצ"ל:

בד"ה ג' כלים כו' מפני שהיו מקילין בה כצ"ל והס"ד:

בד"ה התירו עוד כו' והתירו לקמן מפרש מאי כולהו הנך התירו כצ"ל והס"ד:

בד"ה התירו לטלטל דבר שעיקר מלאכתו בחול כו':

בד"ה כל הכלים הללו ולמה שאמרנו חוץ מן המסר הגדול דלא שרי לא לצורך גופו כו' כצ"ל:

בד"ה ולא נטילתן כו' ישנה הס"ד:

דף קכד.

גמ' דתניא ר' יהושע אומר נגר שיש בראשו גלוסטרא שומטה כו' כצ"ל:

שם אמר רבה לצורך כו' אמר ליה אביי לרבה למר כו' וכן בדלת והא בקעת ביו"ט כו' ומי לא גזרינן כו' אמאי דלמא עד כאן לא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואם לאו כו' לגופה אלא למקומה אלא כו' כצ"ל:

בד"ה והא בקעת כו' וכ"ש לצורך מקומה כצ"ל:

בד"ה לא קשיא כו' ממון ר' יהושע כו' הד"א:

דף קכד:

גמ' על גב אביהן מותיב כו' לטלטולינהו דחזי למיזגא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אפי' בכרמלית כו' דאזלי ליתבי כו' כצ"ל:

דף קכה.

רש"י בד"ה שאם מסיקין כו' בתוכו לאור דרך שוליו או כו' כצ"ל. ונ"ב דרך שוליו פי' דרך נקב שוליו כי אין לו שולים כך גירסא הנכונה וכן מצאתי בפי' מדויק וכן מצאתי בפי' המשניות דכלים להרב ר' עובדיה ע"ש:

דף קכה:

רש"י בד"ה דהתם כו' הדקה בטולי כו' הד"א ואח"כ מה"ד להוסיף כגון כו' והשאר נמחק. ונ"ב בלשון הזה הביאו התוס' בפ' מי שהוציאוהו (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה ואזדו לטעמייהו כו' וי"ל כו'. נ"ב ובתוס' ארוכים מצאתי ונראה לר"ת דל"ג אמר רב אסי א"ר יוחנן אלא אמר רב יוסף אר"א דר' יוחנן מצריך מעשה לקמן גבי עובדא דרבי ולקמן גבי כסוי כלים מצריך ר' יוחנן תורת כלי אלא רב אסי גופיה הוא דאמר כאן מהני הנחה ואזיל לטעמיה דאמר לעיל גבי חריות של דקל מהני ישיבה נעלמא ולקמן מייתי ראיה מדרב אסי צאו ושפשפום אמר להו ומיקל מר' אמי ואינו מצריך ללמדם ש"מ דה"נ מיקל מר' אמי אבל איהו גופא לא קאי אליבא דר' יוחנן דאמר רבי הצריכה למעשה ואיהו סבר דרבי לא הצריכה למעשה אלא לשפשוף וא"ת סוף סוף אמאי בעי גבי אבנים שפשוף וגבי חריות של דקל אפי' בישיבה בעלמא סיי וי"ל דחריות יותר הן ראוין לישיבה מאבנים כי אבנים מוקצות הם לבנין ומה שאמר לקמן אמר רב אסי אמר ר"י והוא דאיכא תורת כלי כו' צ"ל דתרי אמוראי אליבא דרב אסי כי רב יוסף אמר משום רב אסי הא דהכא דלא מצריך שום מעשה גבי אבנים ואבן על פי החביות בהנחה סגי והוא אליבא דרב אסי דלעיל בפ' במה טומנין גבי חריות של דקל כו' והא דלקמן הוא רב יהודה בר שילת משמיה דרב אסי ולא ס"ל כל הא דלעיל מיהו אומר ר"י דיש לתרץ דלא תיקשי מר' יוחנן ומרב אסי כו' כמ"ש בפנים:

בד"ה הכל מודים כו' דופן סוכה דפריך התם והאמר רבה כו' ורבנן איתא באהל כבעשיית דופן כו' כצ"ל:

דף קכו.

גמ' ומי אמר ר"י הכי והתנן כסוי הכלים כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ר' יהודה כו' ור' יוחנן לרב יהודה כו'. נ"ב פי' עם רב יהודה:

דף קכו:

גמ' וכ"ת ה"נ דאיכא תורת כלי עליו ומי בעי רשב"ג תורת כלי עליה כו' כצ"ל. ונ"ב ותימה גדולה לפי' ר"י דלעיל שפי' חריות של דקל ראוים הן לישיבה ומש"ה לא בעי קישור לרב אסי אף דסבר הכא דבעי תורת כלי ויש ג' חלוקים. כסוי כלי בעי תורת כלי. אבנים לישיבה בעי שפשוף. וחריות לא בעי אלא ישיבה או מחשבה כדמוכח לעיל בפ' במה טומנין א"כ איך פריך הכא לרב אסי א"ר יוחנן הלא בע"כ לא דמי להדדי לדעת רב אסי משום ר' יוחנן וצ"ל דבודאי לא דמי ומ"מ שפיר קאמר הכא וכ"ת הכא דאיכא תורת כלי דמסתמא מ"ש ר' יוחנן סתם גבי התקינו אע"פ שלא קשרו איירי כפשוטו שהתקינו במחשבה אף בלא תורת כלי דאין לומר סתמא קאמר אלא בתורת כלי והא אשכחן גבי חריות דקל דמצריך ת"ק קשירה דעדיף מתורת כלי והוא לא מצריך מידי א"כ מן הסתם ג"כ לא נאמר דאיירי לעיל גבי קנה בדאיכא תורת כלי ודו"ק:

שם למדנו שפוקקין כו' א"ל אביי מאי דעתיך כו' כצ"ל:

שם ל"א כי פליגי כו'. נ"ב אין לשון האחרון חולק על הראשון אלא שלשונו משונה מן הראשון. תוס':

רש"י ד"ה תורת כלי עליו אפי' אינו ראוי לדבר אחר כל זה נמחק ומתחיל הדבור סבר ליה כוותיה בחדא כו':

בד"ה מדבריהם למדנו בפ' בתרא בימי אביו של ר' צדוק ובימי אבא שאול כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה וכי תימא כו'. נ"ב בתוס' ארוכים פסק ר"ת דהלכה כר' יוחנן דהכא דמצריך תורת כלי לאותה מלאכה ולא בעי קשירה וא"כ לא מצריכים לנגר קשירה אלא תורת כלי ולעיל היה מצריך באבנים סיתות או למוד ובעי נמי קישור בחריות כדפרישית לעיל כו' עיין בגליון דלעיל בהיפוך הדף:

דף קכז.

גמ' והתורמוס. נ"ב תורמוס פירש"י בפ' אין צדין מין קטנית עגול כמין עדשה ורחב כמעה קטנה והוא מר מאד עד ששולקין אותו ז' פעמים ונעשה מתוק כו':

שם איכא דאמרי ד' מאוצר קטן נמחק:

רש"י בד"ה מפנין כו' ומה הן מפנין כו' כגון אלו תרומה כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה מפנין כו' דתנינן ג' קופות של ג' סאין. נ"ב פי' גבי תורמין את הלשכה ושמעינן מינה דסתם קופה ג' סאין הן:

גמ' דלמא אתי לאשוויי גומות נמחק:

שם אבל עושה בו שביל כו' כצ"ל:

שם ש"מ הכל לפי האורחין נמחק:

רש"י בד"ה בד' וה' כו' בפעם אחת אבל טפי כו' הד"א:

בד"ה אכדים כו' דכדים ואיירי בכדים כו' כצ"ל:

בד"ה דחוק לתלמידים הס"ד:

תוס' בד"ה אע"ג כו' דאי הא נמי כו' כצ"ל:

בד"ה דכתיב כו' שלמלאכים היה מדבר כו'. נ"ב ואל תעבור דיבר עם החשוב שבהם כמו שפירש"י בחומש:

בד"ה אוכל כו' אם היתה שקולה מכרעת והך משנה דהכא פליגא אר' יעקב דס"ל בסוף פ"ק דקדושין דשכר מצוה כו' כצ"ל. ונ"ב פי' לפי שדייק שם ממשנה דקתני התם אפי' עושה מצוה אחת מטיבין לו בעוה"ז כו' והכא קא חשיב דוקא אלו דברים ומשני התם איירי שעושה מצוה אחת יתירה על העונות והך מתני' דקחשיב אלו דברים כו' היינו שאפי' היו זכיותיו ועונותיו מחצה ואחת מאלו ביניהם מכרעת ואע"פ שבלאו הכי מטה כלפי חסד היינו להיות בינוני אבל הכא הוי צדיק ומה שכתבו התוס' אח"כ והך מתני' פליגא כו' אינו תלוי כלל בהא דלעיל ובתוס' ארוכים מצאתי בתוס' הך משנה פליגי כו' קודם מה שכתב ובפ"ק דקדושין מפרש שאם היתה שקולה ושני ענינים הם ודו"ק (עיין במהרש"א):

דף קכז:

גמ' דלא חזינא ליה אסור כו' והוי עני וחזי ליה כו' תרימו וגו' כצ"ל:

דף קכח.

גמ' מפני שהוא מאכל כו' וכצ"ל בכל העמוד:

שם דתנן בני מלכים סכין על גבי כו' מפשיטין אותו בו כו':

שם וכן באמיתא וכן בפיגם כו'. נ"ב בשביעית אמרי' פיגם מין ירק הוא ואין מרכיבין אותו בקידה לבנה:

שם מאי אמיתא ניניא כו'. נ"ב מפרש לקמן בפרק תולין שטוב הוא לערבו עם שחלים:

שם סיאה אמר רב יהודה כו' כצ"ל. ונ"ב הערוך כתב כולן מיני אזוב הן והרמב"ם כתב בפ"ח דשביעית שהן עשבים הידועים לרופאים:

שם וסתמא כר"ש ונמחק:

רש"י בד"ה על מכותיהן בשבת ולא כו' כצ"ל:

בד"ה שכן דרכו צ"ל דרכן:

בד"ה שלא יקטום כו' שלא ימלול בידו הרבה כו' כצ"ל:

בד"ה וכן באמיתא כו' אמיתא ניניא כו' הד"א:

בד"ה במוקצה לאכילה כו' לאוכלה ובמוקצה לאיסור טלטול סבר לה כר"ש כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה ונתן הכסף כו' ר' חנינא ביומא דרתח לא מצלי שנאמר בצר אל יורה כו' כצ"ל. ונ"ב ועיקר הפסוק היערוך שועך לא בצר כן פי' ר"ת פרק הדר (עירובין דף ס"ה:)

בא"ד אחר הפה. נ"ב ויליף שם דף נ"ו מכאשר פתר לנו כן היה:

בא"ד קרקע נמי ומנלן שנאמר ופדה בערכך יכול בעבדים כו' ת"ל ופדה בערכך א"כ כו' כצ"ל:

דף קכח:

גמ' בין לא אמרה צריכה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מדדין כו' ומסייעו לילך ומנענע לו ברגליו כצ"ל:

דף קכט.

גמ' ובין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת שבעה אמרה צריכה אני מחללין עליה את השבת אמרה אין צריכה אני כו' כצ"ל. ונ"ב הא סתמא מחללין גירסת הרי"ף והרמב"ם:

שם ואמטו לערסא בתריה דרבא כו'. נ"ב עיין בתוס' פ' כל היד (נדה דף ט"ו) בד"ה ילדה דבזיז כו':

שם בימות החמה מדאמר ר' חייא כו':

שם יומא דנפלה ביה תקופת תמוז. נ"ב ס"א טבת אי פגע בשכבא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה פתורא כו' אמר בויי"ש. נ"ב פי' עצי ברותים:

בד"ה דטחלי טחול סומקא כו' הד"א:

בד"ה היכא כו' בהם נכרכת ומתגלגלת כו' כצ"ל:

בד"ה שב לבני כו' מוטלין לרחבן כו'. נ"ב לאו למעוטי אורכן דהא אורך ורוחב שוה דלבינה הוה ג' על ג' אלא למעוטי עובין אי נמי אגב אריח קאמר שרחבו טפח ומחצה וארכו ג' וק"ל:

תוס' בד"ה רבא כו' והיינו לאחר ז' כו'. נ"ב פי' כמו נהרדעי תוך ז':

דף קכט:

תוס' בד"ה מאה רישי כו' ראשי בני אדם שהיה מנהג קצוב כו' כצ"ל:

סליק פרק מפנין :

דף קל.

רבי אליעזר דמילה פרק תשעה עשר :

גמ' והיו מתים בזמנם כו'. נ"ב ואע"פ שאין הלכה כר"א היינו משום דרבים פליגי עליה אלו ואלו דברי אלהים חיים. תוס':

בעל כנפים מאי היא אמר אביי שלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שש אנכי וגו' במזמור למנצח על השמינית כתוב כו' כצ"ל. ונ"ב פי' שם כתיב אמרות ה' אמרות טהורות וא"כ שמעינן שאמרת האל היא המילה א"כ שש אנכי על אמרתך קאי על המילה שהיא אמרת האל וק"ל (עיין במהרש"א):

דף קל:

גמ' כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין כו'. נ"ב האי ברייתא אתיא כר"ע ואף כר"ש ולדידיה איירי שלא שבתו הכלים בחצר אלא בבית ולא בא להשמיע לנו אלא שהעמידו דבריהם כמו בשל תורה וכן איתא באשר"י:

שם וא' חצרות כולן רשות אחת הן כו' נשתתפו בו הוי ואתיוה כו' בכולו אמר לי אין אמר ליה והא זימנין כו' רהיט לך גמרך וא"ל כו' נשתתפו בו עירובי חצירות כו' רב חנינא חוואה לרבא מ"ש כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה קרפיפות כו' מטלטל בכולו כצ"ל. ונ"ב א"נ בכולן ור"ל מקרפף לקרפף בכולן וק"ל:

תוס' בד"ה דר"א כו'. אמר ר' אסי מתני' אמרה כן לאחר כו' כצ"ל. ונ"ב ופשיטא דב"ש הודו לב"ה ואמר עלה ר' אסי ממתני' נמי דייקא כו':

דף קלא.

רש"י בד"ה מצד אחד כו' הבאת דעומר כו' לגופה ושמעינן כו' כצ"ל והד"א:

דף קלא:

גמ' אמר מר נמחק:

דף קלב.

רש"י בד"ה עקיבא כו' אתה בא ללמוד בק"ו ואין דנין כו' כצ"ל והד"א:

בר"ה דורות כו' בסה"ד. נ"ב ואע"פ דכתיב נמי והקימותי את בריתי בינך וגו' לדורותם לברית עולם וקאי נמי אאברהם שהיה גדול מ"מ מאחר דאשכחן להדיא דדורות כתיב גבי קטן אמרי' האי דורות קמא נמי אקטן דוקא קאי ודו"ק:

דף קלב:

רש"י בד"ה אלא אמר רב אשי כו' דמיעקר לאו מקיים עשה כו' ומקיים עשה אבל כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה מה צרעת כו' וכי תימא מילה עדיפה כו'. נ"ב לדחייה בעלמא קאמרי אבל אין האמת כן אלא אומרים תוכיח אפי' מצד א' מאחר שסותר הק"ו אף שאינו דומה לדבר הלמד מק"ו וכן מוכיח בתוס' דפ' אחד דיני ממונות:

בא"ד רציחה תוכיח וכן מצאתי פה בתוס' ארוכים:

בא"ד אלא דניחא ליה לומר שיהא דוחה דנפקא ליה כו' כצ"ל:

בא"ד בסופו ופריך ליה מיניה וביה ונוכל לומר דהאי תנא באו אינו דקאמר כולהו פריך ואימא איפכא או מת מצוה תוכיח כו' כצ"ל:

בד"ה הדר אמר כו' ומה שבת חמורה צרעת לא כל שכן ואומר ר"י דלהאי לישנא צ"ל דגרס רבה כו' כצ"ל:

בד"ה האי עשה כו' מדכתיב לשמור ועי"ל תרי לעשות כתיבי בקרא זה חדא לעשה וחדא לעושה בסיב וכו' וכן פירש"י השמר לא תעשה הוא ולעשות ככל אשר יורו היינו עשה וא"ת והא דקי"ל כו' כצ"ל:

דף קלג.

גמ' דבר שאין מתכוין אסור כו'. נ"ב פי' מן התורה ומה שאמרי' דר' יהודה אינו אוסר דבר שאינו מתכוין אלא מדרבנן היינו באיסורי שבת משום דבעינן מלאכת מחשבת אבל בשאר איסורים אוסר דבר שאין מתכוין אף מן התורה כן פי' התוס' להדיא בפ' כירה ע"ש:

שם לא דחו שבת דליכא כרת אבל פסח כו'. נ"ב אמאי לא קאמר דקמ"ל גבי פסח אע"ג דהרכבתו והבאתו כולהו שבותים נינהו ואפ"ה אוסר וכדמוכח להדיא בסוף המוצא תפילין ע"ש:

רש"י בד"ה ואביי כו' דסברא האי בשר כו' והד"א:

בד"ה דאתיא בק"ו כו' שבת שנדחית כו'. נ"ב מה שמקשים העולם רבא ארבא דלעיל דס"ל צרעת קילא והא דדחי עבודה משום דלא חזי ליה כבר הקשו התוס' עליו בפרק במה מדליקין (שבת דף כ"ה:)

בד"ה מילה שלא בזמנה כו':

בד"ה גבי פסח כו' לעשות מע"ש כגון כו' כצ"ל:

בד"ה ומוצצין אלא ע"י החבורה כצ"ל:

דף קלג:

גמ' אלא אמרי נהרדעי כו'. נ"ב נראה בעיני לפרש דהאי אלא דאמרי נהרדעי ר"ל אלא מה שהקשו בני הישיבה מאן תנא פירש אינו חוזר לא שהקשו מאן תנא דס"ל דפי' אינו חוזר כי מן הדין אפי' פירש היה לו לחזור כדסלקא דעתין מעיקרא אלא הכי מקשה מאן תנא דס"ל פי' במקצת שסילק את ידיו שאפי' כה"ג חשיב פירש ממש ואינו חוזר רבנן דפליגי עליה דר' יוסי הוא ודו"ק היטב:

רש"י בד"ה כל זמן כו'. בה ציצין בין מעכבין כו' עד שיחתכם בין שאין כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה מפשיט הפסח כו' ונתנו למי שזכה בו ואח"כ הכרעיים כו' מירק והפשיט כו' שמעינן מיניה כו' כצ"ל. ונ"ב מירק והפשיט פי' גומר ומפשיט:

בא"ד וגבי עולה כו'. נ"ב פי' זהו התמיד:

בא"ד ומנתח הידים תחלה כו'. נ"ב לאו דוקא שהרי הן אחר הכרעיים וגם אחר גמר ההפשט קורע את לבו ומוציא את דמו ואח"כ חותך את הידים אלא שהן תחלה לחיתוך שאר אברים:

בא"ד ולהוציא אימוריו בלא נימין כו'. נ"ב פי' שעכשיו לא יתלכלכו בצמר של בהמה שהרי הופשט עד החזה כדלעיל פ' כל כתבי (שבת דף קי"ז:)

בד"ה מהו דתימא כו' עלה דדם כו' הד"א:

בד"ה קמ"ל מדקתני במתני' כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה גדול בהדיא כו' גדול שלא מל כו' כצ"ל:

דף קלד.

גמ' הוא ניהו דמחמיר כו' כיסתתא לפלגא אמר אביי כו':

שם הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית נמחק:

שם המתינה לו עד שנבלע בו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לפניה לסטריה כו' החלוק מעל המילה כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה כיסתתא כו' כיס כו' מתוכו בתוך החלוק כו' כצ"ל:

בד"ה וליעפפיה כו' ראש העליון החלוק כו' כצ"ל:

בד"ה לכרכי הים הס"ד:

בד"ה ה"ג כו' ירוק הצצתי בו הד"א:

דף קלד:

רש"י בד"ה אי אמרת בשלמא ת"ק מזלפינן ביום הראשון קאמר ולא איירי כו' כצ"ל:

בד"ה אמר אביי כו' אתקפתא זו כדשני ליה כו' כצ"ל:

בד"ה ערלתו כו' דבהאי קרא וביום השמיני כו' בשבת כתיב כו' כצ"ל (עיין במהרש"א):

תוס' אחר ד"ה ואין מונעין צ"ל ד"ה הלכה כר"א בין בחמין שהוחמו בשבת כו' פי' שהוחמו ע"י נכרי מעצמו ולא שיאמר לנכרי בשבת שיחמם כדמוכח בעירובין דאמר נישייליה לאימיה וניחום אגב אימיה ע"כ. ונ"ב וכן באשר"י אלא שכתב לאחר המילה מחמם אפי' הישראל עצמו ע"ש:

דף קלה.

רש"י בד"ה חיישינן הא דאר"ש בן אלעזר כו' ולענין שבת ודאי כו' כצ"ל:

בד"ה ה"ג כו' דלא נחלקו בדבר זה אלא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מפני הסכנה כו' ולא ידע רשב"א מאי איריא כו' כצ"ל:

דף קלה:

גמ' רבי חמא אמר הטבילה ואח"כ ילדה זהו ילד בית הנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו ילד בית שנימול לאחד ות"ק כו' שלקח שפחה מעוברת כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ה"ג כו' דרב אחאי כיצד כו' שנימול לח' לקח כו' ונתעברה אצלו וילדה זהו ילד כו' ילדה זה ילד בית שנימול לח' ילדה ואח"כ הטבילה זהו ילד בית שנימול לא' בשלמא כו' דהא דלא גרס בשאלתות כגון שלקח זה שפחה וזה עוברה משום כו' שנימול לאחד כצ"ל והד"א והוא ס"ד:

בד"ה מקנת כסף כו' מעוברת וילדה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה כתנאי יש ילד בית כו' דבענין אחר אינה חשובה כו'. נ"ב פי' ולא הוי דומיא דלכם וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף קלו.

רש"י בד"ה לאכלה כו' מפרסת פרסה ואיננה מעלת גרה וגו' כו' ודאי לאכלה כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה שפיהק כו' חיות מעט כו'. נ"ב אבל סתם מת בתוך ל' הוי כאכלו ארי כדמוכח לקמן ודו"ק:

בד"ה הוי אכלא מיניה כו' ממקום אחר ואמר ספיקא כו' כצ"ל. (עיין במהרש"א):

תוס' בד"ה מימהל היכי כו' היינו בסתם ולדות כו'. נ"ב פי' ורבנן פליגי עליה בתרתי בודאי בן ח' ושהה רשב"ג חושבו כחי גמור ואמרי' אשתהי ורבנן חשבי ליה כמת והיכא שאינו ודאי בן ח' אלא ספק כסתם ולדות רבנן חשבי ליה כחי אפי' לא שהה ורשב"ג סבר איפכא מאחר דלא שהה לא חשבינן ליה כחי:

דף קלו:

רש"י בד"ה הזכר כו' ואנדרוגינוס והא כו' הד"א:

תוס' בד"ה דתניא הזכר כו' ועוד אומר רבינו דההוא כו' כצ"ל. ונ"ב תירון הוא כדמוכח להדיא בפ' המפלת בתוס':

בא"ד הלכך לא שייך התם כו'. נ"ב פי' והוא קולא כמשמעו שאינו קדוש כלל ולא משום שהוא יושב בטל ולא צריכא להאי שינויא דחיקא דלעיל ודו"ק:

בד"ה הזכר ולא טומטום כו' אלא טומטום ודאי צריך קרא שיש מהן זכרים כו' אנדרוגינוס דממעטי כו' וקשה לרבי אמאי כו' הא אשה לא כו' כצ"ל:

דף קלז.

גמ' שני ימים של ר"ה כו'. נ"ב כאחרים דלית להו דחיית אד"ו א"נ בה"ו קאמר ודו"ק:

רש"י בד"ה א למול כו' בשבת ר"א כו' הד"א ונרשם גמ' בסה"ד:

בד"ה נולד בין השמשות נימול לט' שהרי ליום ח' כו' לט' היה היום כו' כצ"ל והד"א:

דף קלח.

תוס' בד"ה כל צ"ל וכל הנהו כו' אפי' מלמטה למעלה כו' י"ל שיש להם מחיצות מ"ר כצ"ל:

בד"ה מי סברת אדר"א קאי דר"מ כו' כצ"ל:

דף קלח:

גמ' רב אמר אפי' חד נמי אסור כו'. נ"ב כן הוא באשר"י בפנים אבל בס"א גרסי' אמר רב גזירה שמא יתקע וכגי' זו משמע כפירש"י בהדיא ונכון:

שם הא נמי מתני' היא כו'. נ"ב לאו דוקא ממתני' פריך הא עתידה תורה שתשתכח אלא קס"ד שדין פשוט הוא מן התורה כמו ששנה התנא במשנה וק"ל:

תוס' בד"ה שאין בשיפועה כו' ואין נראה לר"י כו'. נ"ב ונ"ל שאין בשיפועה טפח תוך גובה י' פי' שיהיה גובה י' ועדיין לא הוי שיפוע טפח ר"ל שיהא למטה שני טפחים אבל אחר שעברו י' טפחים גובה אפי' למטה רחב השיפוע הרבה אין בכך כלום ודו"ק. (עיין במהרש"א):

דף קלט.

גמ' האידנא לא ואידך שיכרות כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ולישלח להו כו' לא צהריתו ולא קי"ל כו' כצ"ל:

דף קלט:

רש"י בד"ה ואומר כו' מיכוינא הס"ד:

בד"ה שלא יעשה כו' כי עובדא דחול כו' כצ"ל:

בד"ה לא ליהדק אינש ציניתא כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מ"ש מהא דתניא כו' פי' וס"ל כר"י ב"י דאמר מערימין לעיל בפ' כל כתבי וכ"ה להדיא בפ' מי שהפך כצ"ל והס"ד:

בד"ה תלא דבישרא כו' ואמרי' לעיל כו' ובלא בשר אלא כו' כצ"ל:

בא"ד והוי מוקצה מחמת מיאוס כו'. נ"ב פי' ורב כר' יהודה ס"ל דאית ליה מוקצה מחמת מיאוס וכ"ש מחמת איסור ולא אמרי' לעיל דבמוקצה לטלטל ס"ל כר"ש אלא במוקצה שמקצה מדעתו כגון עיסקא דהיינו לסחורה תוס' לעיל סוף פ"ק גבי כרכי דזוזי ע"ש:

דף קמ.

גמ' הלכה כר' יוחנן. נ"ב פי' ומה שאמרו אין הלכה כר' יוחנן ר"ל מה שאמר קודם שחזר וק"ל:

שם ונותן לתוכו דבש ולא יטרוף כו'. נ"ב פי' הדבש וכן להדיא בס"י:

שם אתאי אשקייה חד כסא כו' כצ"ל:

שם דלמא מנכי ליה מזכותא כו'. נ"ב ותימה לי לפירש"י איך ברירה ליה שלא היה מת והל"ל הואי מסתפינא דמיתנא ולכן אמרתי לפרש כמשמעו שינכו לי מזכיותי מרוב עונג שוב בדקתי בתוס' שנ"ץ ומצאתי ממש כדברי:

שם ופשיט לי ותפשוט ליה כו' כצ"ל ונמחק לאיסורא. ונ"ב זה אינו מגמ' אלא מפירש"י והרבה מפרשים פירשו להתירא והר"ן דייק כן מדקאמר סתמא ופשט לי ותו לא כו' ע"ש:

רש"י בד"ה אבל כו' החומץ ומטבל בו מאכלו כו' כצ"ל:

בד"ה שאין שולין את הכרשינין כו' הקש כצ"ל:

בד"ה תבן כו' שמחתכין אותו כו' כצ"ל:

בד"ה מוץ הוא מזקן השבולת כו' כצ"ל:

דף קמ:

גמ' ואמר רב חסדא בר בי רב דלא נפיש ליה ריפתא לא ליכול ירקא כו' כצ"ל:

שם לא ליבצע בצועי ואמר רב חסדא כו' כצ"ל והשאר נמחק:

שם ואשכחי ביה כל צרכי ואמר ר"ח כו' כצ"ל:

שם לא תיכלון נהמא באפי גברייכו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דלית ליה כו' שמן קודם מים אחרונים כו' כצ"ל:

בד"ה לא תימרון מנו מי הוא לשון זכר לא תרגילו כו' כצ"ל:

בד"ה אידי ואידי כו' סבירא להו מקמי כו' לפני שור מקמי כו' הד"א:

דף קמא.

גמ' במתני' מתיר את כולו וכו'. ונ"ב ס"א מתיר את כליו ושומטו:

שם ואם היה מאכל כו' כצ"ל:

שם רב פפא אמר אחד זה כו' כצ"ל. ונ"ב עיין באשר"י והר"ן בנה יסודו על זה וע"ש:

רש"י בד"ה דאית ליה רירי כו' כדמפרש ואזיל פיה יפה דלית ליה רירי פיה רע כו' קוצים וברקנים כצ"ל והד"א:

בד"ה מכבש כו' בעמודים וכפי מה שהוא כו' כצ"ל:

בד"ה א' זה וא' זה מותר אין דרך מתכוין בכך כו' כצ"ל:

דף קמא:

רש"י בד"ה אף מעלין כו'. ובגמ' מפרש טעמא כצ"ל. בד"ה מלאכה שאינה צריכה לגופה כו' מיבטיל ליה לגבי תינוק שמת ולא חשיב כו' כצ"ל:

דף קמב.

גמ' ונינקטינהו בידים כדר' אילעי כו' אע"ג דנפלו בזה אחר זה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה כר"א כו' בעינא מחתה כו' כצ"ל:

בד"ה וחכמים כו' אם מתחילה נדמע כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה ונשדינהו לפירי כו' אלא כשיש לו געגועים כו'. נ"ב פי' אפי' בלא געגועים על אביו יהא שרי רק שצ"ל שהתינוק יבכה אם ישליכו מידו וק"ל:

בא"ד בטלה אגב כלכלה כו' הכוס אגב הכוס כו' כצ"ל:

דף קמב:

אחר דבור זה צ"ל ד"ה ונשדינהו לפירי ונשדייה לאבן כו' וא"ת מ"מ נינקטינהו לפירי בידים ויניח האבן בכלכלה והא אמרי' לקמן לא שנו אלא שטהורה למטה וטמאה למעלה וכל טהורה למעלה וטמאה למטה שקיל לה לטהורה ושביק לה לטמאה והיינו ע"כ בידיו דאי זריק לה בכלי א"כ גם בטמאה למעלה יכול לזורקה בכלי אלא ש"מ דשקיל לה בידיו וא"כ ה"נ לישקלינהו לפירי בידיו וי"ל דמיירי שפי הכלכלה צר הוא ואינו יכול להכניס שם ידיו א"נ י"ל דההיא דלקמן מיירי בתרומה שהוא בכלים קטנים בתוך הקופה שאין דרך להניח טמאה וטהורה ביחד אלא בכלים זה בפני עצמו וזה בפני עצמו ולהכי מצי שקיל לטהורה שהיא למעלה בידיו אבל כלכלה דהכא אין כאן כלים ולא מצי נקיט להו בידיו פן יפלו לארן והשתא לא צריכנא לשינוייא קמא דפירות המיטנפין דהא כיון דאבן עצמה הוי דופן לכלכלה אפי' הוי שדי לפירות ולאבן והדר שקיל לפירי ושביק לאבן לא הוי ליה במאי לאנחינהו כיון שהכלכלה פתוחה שהאבן נעשה לה דופן והא דלא קאמר אלא לפי שלא הוזכר אמורא לעיל. א"נ השתא יש להעמיד נמי בפירות המטונפין דאל"כ נוכל להשליך הסל בקרקע ולהוליך בכלכלה מעט מעט כמה שתוכל להחזיק עד מקום הפחת מ"ר. (עיין במהרש"א):

דף קמג.

גמ' קודם מאן תנא כו'. צ"ל פיסקא:

שם נמי לא ולא אמרו ככר כו' והאמר רבא לשמעיה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה בטל במאה והוו להו ככולהו חולין כו' כצ"ל:

בד"ה דר' יהודה כו' ליתן עיניו כו' כצ"ל:

בד"ה דסתם כו' ומיהו כיבוס ממש לא כו' כצ"ל:

מה"ד בורר אוכל יאוכל:

בד"ה כיון דאי כו' מן החבית לא כו' הד"א:

בא"ד דאי בתחלתו מגבה ליה לאבן סוף סוף מיבעי ליה כו' כצ"ל ונמחק לא מגבה ליה לחביות. ונ"ב ס"א:

בא"ד בטירחא הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג:

תוס' בד"ה שאוכל מרובה כו' ולא אפסולת כו'. נ"ב פי' היכא דפסולת מרובה על האוכל ולומר דנפיש בטירחא וזוטר בשיעור א"כ מאחר דזוטר בשיעוריה יכול ליטול גם הפסולת שהרי בטל הוא לגבי אוכל ע"ש :

רש"י בד"ה עור בית אחיזה בית אחיזה של עור כו' כצ"ל:

בד"ה אין מקנחין בו שכשאוחזו כו' כצ"ל:

בד"ה כל צרכו משתמש בו ואין כאן כו' כצ"ל:

בד"ה גרף כו' אותן מפניו כגרף כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שמואל מטלטל כו' אע"ג דכר"ש ס"ל כו'. נ"ב ותימה גדולה מה מתמה הא גרעינין דפרסייתא אסירי משום נולד דאי לא הוה אלא מוקצה לא היינו אוסרים הגרעינים דהא קי"ל כר"ש במוקצה ומזה הוכיח ר"ת דיש לחלק בין נולד למוקצה כאשר כתב הסמ"ג ונבילה אין בה אלא איסור מוקצה כדמוכח שם ואפשר דסמך על הא דלעיל פ"ק דשבת גבי שמן של בדדין כו' דשרי שמואל אפי' בנולד כמ"ש התוס' לשם אבל מ"מ תימה מהא דלעיל ה"ל למיפרך דשרי שמואל נולד וכן הקשו התוס' בפ"ק ותירצו כמו הכא דמחמיר ע"י עצמו היה ודו"ק:

בד"ה רבא מטלטל להו כו' דאית ליה מוקצה כו'. נ"ב פי' דהא לעיל אי לא הוי חזי לאומצא דשרי אף לר' יהודה לא הוה מנח סכין עליה וק"ל:

בא"ר אפי' לר"י ואף לאדם חשוב כו' כצ"ל:

דף קמג:

תוס' בד"ה ובלבד שלא יספוג כו' כדרך שעושה בחול. נ"ב ונ"ל דלפירש"י קאי דוקא אולא יטפח בשמן לחודיה:

בד"ה חלב אשה כו' מן הבהמה הס"ד ואח"כ מה"ד לרצון ושלא לרצון כו':

דף קמד.

רש"י בד"ה ואב"א כו' דדוקא נקט סלין כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לא לרצון כו' וא"צ הכשר משמע ליה דמה שהוא כו' כמו שאם היה מעיין וא"צ הכשר כו' אלא אמר רבא כו' כצ"ל:

בא"ד אתי שפיר דהכא אמר לא ניחא כו'. נ"ב פי' לא ס"ל שלא לרצון הוא פי' לא ניחא ליה אלא סתמא כמו שפי' לקמן במסקנא אי הכי מאי שלא לרצון כו':

בא"ד ותימה הוא לומר דמה שהוא חוזר כו'. נ"ב פי' אלא הכל תלוי במעגל ויוצא ומסיק ומ"מ כן הוא שתלוי ג"כ בחוזר ונבלע כו':

בא"ד מהכא דאינו חוזר כו' כצ"ל:

דף קמד:

רש"י בד"ה בפגעין פרונ"ש בלע"ז. נ"ב פליימן בל"א ובפרישין קודוניי"ץ נ"ב קווייט"ן בל"א:

בד"ה ובעוזרדין קורמש. נ"ב שפייארלינג בל"א:

בד"ה ושל בית כו' אלמא איכא דסחיט כו' כצ"ל:

בד"ה אלא מאי כו' מהשתא אפי' כו' הד"א:

בד"ה כרב חסדא כו' כיון דאחשיב איהו כו' כצ"ל:

בד"ה בתחלה בתחלת טעינתן של זיתים כצ"ל:

בד"ה וא"א אוכל הוא הא אין אוכל כו' כצ"ל:

בד"ה בטיפה כו' מלכלכת בה פי הדד כו' כצ"ל:

בד"ה טמא מת כו' וענבים כביצה כו' הד"א:

דף קמה.

גמ' הא יותר מכביצה טמא כו'. נ"ב אפי' אם גרסי' הא אין בכך כלום שדרך התלמוד לדייק מרישא אף שתני להדיא בסיפא וכן פירשו התוס' לעיל במכילתא:

רש"י בד"ה המחליק בענבים כו' הוכשר האוכל כו'. נ"ב שהפת בודאי כבר מוכשר וק"ל:

תוס' בד"ה כביצה כו' מיבלע בליעי וטמאין המשקין מאליהן כיון שנגע באוכל ובאוכל איכא ביצה ומשני התם למ"ד מיבלע בליעי דאיירי מתני' בענבים שלא הוכשרו לאימת מתכשרי לכי סחיט להו בציר משיעוריה והשתא לפירש"י מה בכך מיד כשיצאה הטיפה ראשונה נטמאה הואיל ואוכל מקבל טומאה כצ"ל. (עיין במהרש"א):

בא"ד ומה שהקשה ר"ת כו'. נ"ב ר"ל קושיא זו ועוד מה שהקשה ר"ת לפירש"י הכל כדפירשתי לעיל (שבת כו':)

בד"ה דכ"ע משקה כו' דכ"ע אוכל הוא כו'. נ"ב אבל באלפסי משמע דגרסי' דכ"ע אוכל הוא אלא מחמת שהולך לאיבוד ולא בא ממש לאוכל אינו אוכל וכן מוכח באשר"י ודו"ק:

בד"ה ור' יוחנן כו' סתמא בשלקות למימיהן. נ"ב צ"ל בכבשים ודו"ק:

דף קמה:

גמ' קמטין ובעל זמורה כו'. נ"ב מצאתי בעלי זמורה ליצנים לשון זמר כך הגיה מהר"ר אברהם מפראג:

שם לפי שאינן במקומן דאמרי כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הני מרדי כו' מן הקרקע ודרך כו' כצ"ל:

דף קמו.

רש"י בד"ה אבל מפורדות כו' לחתכן לא יטלטל בה החבית דמתני' ר' נחמיה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה שובר אדם כו' של בנין עסקינן כו'. נ"ב בגמ' שלנו גרסי' של לבנים והיא היא פי' אבנים מסודרות ובנויות זו על זו בלא טיט ובלא סיד ע"ש:

בא"ד בין נטילת העירוב כו'. נ"ב פי' נהי דמותר לשבר מ"מ כל זמן שלא שיבר אמרי' הוא במקום אחד ועירובו במקום אחר שהרי הוא סתום ואינו עומד לישבר וק"ל:

בא"ד ס"ל דבקטימת קיסם חייב חטאת כו'. נ"ב פי' ורבנן סברי דאסור מדרבנן לקוטמו לחצות בו שיניו ומש"ה להריח שרי אפי' לכתחלה אבל אי הוי ס"ל דבקטימת קיסס לחצות בו שיניו הוי חייב חטאת הוי נמי גזרי בקטימת הדם להריח כמו ר"א א"כ קשה מ"ש משובר חבית כו' ודו"ק:

בא"ד ובגמרת ירושלמי בפ' בכל מערבין מצאתי הדא דתימא כו' כצ"ל. נ"ב קאי אפלוגתא דר"מ ורבנן שר"מ סבר פותח ונועל לכתחלה ורבנן אסרי דוקא במגדל של אבן אבל של עץ לית ביה פלוגתא ושרי לכ"ע ושמעינן מן הירושלמי דמגדל של עץ שרי כמו חבית ולא איירי במוסתקי וק"ל. (עיין במהרש"א):

דף קמו:

גמ' איכא בינייהו דקטים ומנחי כו'. נ"ב עיין בטור א"ח בסוף סי' שי"ד ותמצא פירוש דקטים ומנחי:

רש"י בד"ה זמנים צ"ל זמני:

בד"ה בית סתום כו' אינו מפסיד דין פתחו כו' כצ"ל:

בד"ה שמא יקטום כו' וכיון דקטמיה הוה ליה כמתקן כלי כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה פורץ פצימיו כו' גבי חצר הקבר כו'. נ"ב פי' חצר שלפני המערה:

דף קמז.

גמ' אבל טובל הוא כדרכו כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הכי מאי קולט חלוק בענין אחד כו' כצ"ל:

דף קמז:

גמ' עצרת להאי גיסא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה סכניתא כו' עטוף בו צריך לקשר כו' הד"א:

בד"ה כי מעברינן מאני לבני חילא כו' כצ"ל:

בד"ה הוי גולה כו' למה אהיה גולה כצ"ל והס"ד:

בד"ה משום פיקא טיט של אותו נהר כו'. נ"ב וכתב הרא"ש לפירוש רש"י הוא מלשון פיק ברכים. בד"ה בחומרי כו' בפ' תוכחה דיחזקאל עושין לחיה בשבת כצ"ל:

דף קמח.

גמ' אבל טובל הוא כדרכו כו' כצ"ל:

דף קמח:

גמ' בשבת נמי אתי למכתב א"ל בשבת כיון דהשאילני הוא דשרו ליה כו' כצ"ל והשאר נמחק:

רש"י בד"ה הלוני כו' לי יום אתי כו' הד"א:

תוס' בד"ה אתקין רבא כו' מזוית לזוית ובההיא כו' כצ"ל:

דף קמט.

רש"י בד"ה ואתי למיקטריה כו' דאסור מדאורייתא הס"ד:

בד"ה אין מספקין כף על כף משום אבל. נ"ב אבל בפ' משילין פי' מספקין כף על ירך ומטפחין יד על יד ופי' זה הביאו הסמ"ג:

בד"ה ואם לאו כו' אינו משמט דאי כו' הד"א ואח"כ מה"ד מכלל דרישא אי יהיב כו' כצ"ל:

בד"ה רישא כו' משמט אני ואם אמר לו הלוה אעפ"כ כצ"ל והד"א:

רש"י בד"ה ומידלי כו' למחוק הס"ד:

בד"ה כל הני כו' נמחק עד סוף הדבור:

בד"ה דחייק כו' העץ בטבלא כו' הד"א:

בד"ה אבל לא כו' כתב שעל גבי טבלא כו' כצ"ל:

בד"ה אין רואין כו' ויגלחם במספרים כצ"ל והס"ד:

בד"ה כתב המהלך כו' וכותבין תחתיה זו צורת חיה פלוני כו' כצ"ל:

דף קמט:

גמ' את אחאב מלך ישראל ויעל כו':

שם לא טוב אין לא טוב אלא רע כו' אתה לא יגורך רע צדיק אתה ה' ולא יגור במגורך רע כצ"ל. ונ"ב צדיק אתה ה' הוא פסוק בתמניא אפין ואין שייך לכאן אלא שהגמ' מזכירו לתואר הפשט ולצחות הלשון צדיק אתה ה' מש"ה לא יגור במגורך רע וק"ל:

שם אמר רבה בר רב הונא מלמד שהיה מטיל כו' למשול עליהם הוא בא כו' גם אתה חלית כמונו כו' כצ"ל:

ממי נעמת. ונ"ב פסוק הוא ביחזקאל סי' ל"ב בפורענות מצרים אלא י"ל שגם על נבוכדנצר נאמרה ע"י ב"ק כמ"ש למצרים ע"י נבואה ומש"ה אמרו יצאת ב"ק ודו"ק:

רש"י בד"ה משום קוביא כו' אסמכתא הוא להסמך כו' תלה עצמו אף כו' כצ"ל:

בד"ה שבעת כו' אמה כדלקמן והיינו כו' כצ"ל:

בד"ה חדא כו' שהיית מקלה אותן כו' כצ"ל:

בד"ה גם אתה כו' וגו' חלית כמונו או אלינו כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה בני חבורה כו' כבר לידי רבית. נ"ב פי' וא"כ אפי' בלא חברים נמי ודו"ק:

בד"ה מטילין כו' לחלוק בע"כ מחמת שחושבים אותן שלהן מ"ר כצ"ל:

דף קנ.

גמ' פשיטא מ"ש כו' נמחק פשיטא:

וללמדו אומנות דאמר קרא כו' חשבונות של מלך ושל כו' לחשבון של מלך ושל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין מחשיכין כו' פירות דכל דבר כצ"ל:

בד"ה הא קמ"ל כו' למימרא הס"ד:

בד"ה טרטראות וקרקסאות ובסילקאות מיני פלטין הם ששם כו' כצ"ל והד"א ואח"כ מה"ד ללמדו כו'. בד"ה של מה לך צ"ל של מלך של עצה כו' ול"נ כמו מה לך מה לך ולחשבונות כו' דפרישית ושל כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה וא"ר אלעזר כו' מה צריך לאתויי הא הוי ליה כו' כצ"ל:

בא"ד אין פוסקין צדקה אפי' להשיאו יתום כו' נ"ב בספרים שלנו אינו בפ"ק ובוודאי חסרון ספרים הוא:

דף קנ:

גמ' ונמלך עליה לגודרה כו' נ"ב נ"ל במחשבה ואף דהרהור מותר אדם חשוב וחסיד שאני והחמיר על עצמו שלא להוציא מכח אל הפועל אותה מחשבה ולא רצה ליהנות ממנה ודו"ק:

שם. הוה אמר המבדיל בין קדש כו' כצ"ל:

שם. איבעיא להו נמחק:

רש"י בד"ה המבדיל בין קדש לחול כו' נ"ב משמע בלא שם ומלכות וכן פי' עליו הר"ן שכך דעתו אלא שלא הסכים עמו בדינו ע"ש:

תוס' בד"ה במחובר כו' יבש הא קא נתרי פירי כו' כצ"ל:

דף קנא.

רש"י בד"ה האי כל כו' היתר דאמירה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה לעולם אסיפא כו' ויכול לומר לחבירו כו' להחשיך עליה וכ"ש מה שאני כו' כצ"ל:

דף קנב.

גמ' כלילא דחילפי כו'. נ"ב רש"י פי' עשבים שקורין נעשטלי"ן בל"א והערוך פירש שהוא לשון דקדחינהו חילפי בפרק אלו מציאות והוא מיני קמשונים:

תוהים תוהים וינאץ כו':

רש"י בד"ה דוק כו' ותמצא האכילה בפסיעותך כו' כצ"ל:

בד"ה מהכא לקרחינאה כו' יש מכאן עד הקרח ולהקניטו כו' כצ"ל. ונ"ב נראה בעיני לפרש דמקום היה ששמו קרתה ושאל אותו כמה יש מפה לשם וכדי להקניטו על הקרח שלו נתכוין דאל"כ אין זה אפי' מדרך המליצה ושחוק וכן גוזינאה הוי שם מקום וק"ל ואף שרש"י לא פי' כן:

בד"ה כל בנות כו' לי שיחה הס"ד. ונ"ב פי' כדבור בעלמא וק"ל:

דף קנב:

גמ' א"ל איכא שכיבנא כו'. נ"ב ר"ל אי שכיבנא. שם אמר רב מרי כו' דלא ידענא ליה אמר ליה והא קרא כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה לכובס צ"ל לכבוס כו':

דף קנג.

גמ' אם בן עוה"ב הוא כו' וכן ברש"י:

שם זה הדרך לכו בו כי תאמינו וכי תשמאילו ר' חנינא כו' משל למלך שזימן כו' שנאמר לכן כה כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אזניך כו' לכו בה מאחרי כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה וכל שכן כו' יום ימות וטובה כו' כצ"ל:

בד"ה כלום יש כו' יצטרכו לטרוח ולזמן צרכי סעודות של בית המלך ויש לנו שהות כו' כצ"ל:

בד"ה אלו תפילין שהם שם כו'. נ"ב ע"ד שמן תורק שמך:

תוס' בד"ה ונשמתו כו' כשהיא כו'. נ"ב לאו בכל אדם אלא בחסידי ותקיפי עלמא והבן:

גמ' במתני' מתיר החבלים כו' רבנן למיהב כיסיה כו'. כצ"ל.

דף קנג:

גמ' שוטה וקטן והתורם את כו' רמונים ואגוזים והיא מקיאה כו' ועל זדונו סקילה מכלל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ואליבא צ"ל אליבא כו':

בד"ה וכבוד מלכים כו' להסתיר לכבוד כו'. נ"ב פי' אין להסתיר דברי תורה בעבור כבוד אדם עשיר אפי' מלך:

בד"ה בו ביום כו' אם יש שם נכרי אותו יום כו' כצ"ל:

בד"ה ורחמנא כו' סתם מלאכה העשויה ע"י כו' כצ"ל:

בד"ה כל שבגופו כו' ולא שריוה גבי כיס כצ"ל ואח"כ מה"ד מונחת לו על כו':

בד"ה חדא כו' וגו' עד דעביד כו' לא קא עביד מעשה אלא כו' כצ"ל והד"א:

דף קנד.

רש"י בד"ה מי קתני כו' על שגגתו חטאת חייבים על זדונו סקילה הא דבר כו' ומאי נינהו דחייבים על זדונו סקילה כו' כצ"ל:

בד"ה ואמרי לה כו' דאבוה דר' מרי איסור כו' במס' יבמות היא כו' בפורסי כצ"ל:

תוס' בד"ה וא"ל כו' ופי' הוא שנכתב כו' כצ"ל:

בד"ה בלאו נמי כו' מאל יצא בהדי תחומים דבמלקות כו'. נ"ב פי' לר' חייא דסבר בעירובין לוקין דבר תורה על תחומין מאל יצא איש וגו' אפ"ה אין לוקין על הוצאה:

בא"ד דכל סתם הוצאה דשבת כו' כצ"ל:

בא"ד בקרא דויכלא העם מהביא כו'. נ"ב פי' ונקראת מלאכה דכתיב ברישא דקרא איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כדאיתא בריש הזורק:

בא"ד ותירוץ ראשון כו' כצ"ל:

דף קנד:

גמ' ומתיר החבלים כו' כצ"ל ואח"כ שם בגואזא פרסכנא כו' כל אילו שינטל האילן כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה מאי את כו' לבדה הס"ד:

בד"ה שליף כו' ומוקצה הוא ואפי' לכהנים לא חזו נמחק:

בד"ה מאי לאו כו' בצד החמור הס"ד:

בד"ה א"נ בלכתא כעין שעושין כו' כצ"ל. ונ"ב עיין לעיל בסוף הזורק:

בא"ד בפנימי ושוב אינו יוצא כו' כצ"ל:

בד"ה שתים בידי כו' אם כולן נקבעות באילן כו' כצ"ל:

בד"ה אמאי עולין לה ביו"ט הרי כו' הד"א:

בד"ה ה"ג כו' סוף סוף אמאי עולין לה ביו"ט אלא התם בגואזא פרסכנא דאילן גופא דופן כו' כצ"ל:

בד"ה מאי לאו הא כו' כ"ע סברי אסור להשתמש באילן כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד אמר אביי כו':

בא"ד דס"ל לר"ש בן אלעזר צדדין כו' כצ"ל. ונ"ב נ"ל. בא"ד אלא צידי צדדין שהגזע צדדין והקנים הנתונים בנקבים צידי צדדים ובצידי צדדים פליגי. נ"ב כן הוא בס"א אבל בפנים הוא עיקר:

דף קנה.

גמ' בכלכלה דחוקה עסקינן כו' לא לינח כרעיה כו' כצ"ל:

שם אבל לא את הזרדין כצ"ל וכן בכל העמוד וכן ברש"י קא סבר מטרח באוכלא כו' אבל לא הזרדין לפספס אלא כו' אמר רב יהודה חרובין לדקה נמי שווי אוכלא כו' כצ"ל:

שם דמתיר בחרובין לדקה כו'. נ"ב פי' וסבר דחרובין לדקה מטרח באוכלא הוא:

רש"י בד"ה למטה מי כו' בר"ה אבל כו' הד"א:

בד"ה האי דרגא כו' סולם שעולין בו כו' כצ"ל:

בד"ה פקיעי כו' שבלים שאוגדים כו' כצ"ל:

בד"ה מפספסין כו' ואינה מריחה ריחה כו' כצ"ל:

בד"ה את הכפין כו' וכן זירין כצ"ל:

בד"ה הן הן כו' פקיעין תרי שאינן כו' ראשים כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד כפין תלת קשורין ג' אגודים והס"ד:

בד"ה מטרח כו' קודם תקון זה טרחינן כו' כצ"ל:

בד"ה ומפספסין כו' אלא להתיר ג' אוגדיהן כו' כצ"ל:

בד"ה בדקה צ"ל לדקה וצ"ל קודם ד"ה לגסה:

בד"ה אי אמרת שמע ר' יהודה כו' כצ"ל:

בד"ה ר' יהודה כו' באוכלא הוא ושרי כו' לאוכלא הוא והוי ליה כו' כצ"ל:

בד"ה והא מדקתני רישא בין דקה בין גסה שמע מינה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה אמר רב פפא כו' נסמוך אדישא כו'. נ"ב פי' על הקרבן ביו"ט:

בא"ד כל דלהדי גבי כו'. נ"ב כמו ראש:

בד"ה והלכתא כו' ואביי אמר בצדדין כו'. נ"ב פי' ומאן דשרי בצידי צדדים שרי אף בצדדים ופסק להקל באיסורי דרבנן ודו"ק:

בא"ד לא פליגי דאסור ובצידי כו' כצ"ל:

בד"ה רב יהודה אמר הן הן פקיעים כו' והכי קאמר מתירין כו' אוכלא וצריך לפרש כו' כצ"ל:

דף קנה:

גמ' דשדי ליה קמיה אלא דיוני שובך כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אטענה כורא כו' לבד שאר משאות כצ"ל:

בד"ה דספיה צ"ל דספי:

בד"ה אלא יוני שובך וכו' בתמיה ואמאי כו' כצ"ל:

בד"ה אין מזונותיו כו' בדברא הס"ד:

בד"ה כמה תשהה במעי הכלב כו' הד"א:

בד"ה ומאכילה כו' בליעתה עכ"ל כצ"ל:

בד"ה קלי קמח כו' שנתייבשה כשהיא קליות כו' כצ"ל:

דף קנו.

גמ' אמר רב חסדא יד על יד כו' כצ"ל. ונ"ב פי' מעט מעט אלפסי:

שם דקא גביל וספי ליה לתוריה. נ"ב פי' בהלעטה אבל לא ע"י המראה וק"ל:

שם ודלא לקיט בלישניה מהלקטין ליה כו' כצ"ל. ונ"ב פירוש אבל לא מספין ליה וקמ"ל דמהלקטין ליה דלא תימא מאחר שיכול לינק מאמו לא הוה מטרחינן ליה אפי' לכלקיט אי נמי קמ"ל אפי' בעגל קטן שלא למד כו' כמו שפי' רש"י אפ"ה מהלקטין וזהו חידוש שלא נאמר במשנה ודו"ק:

שם אמר רב יהודה מנערו לכלי כו' אמר רב מנשיא חד כו' מאי ולא חדא ביה אילימא כו' כצ"ל:

שם כולו לבישו כו'. נ"ב ומ"מ יהא ראש או לכשרים או לפועלי און וק"ל:

שם מאי טעם דאיברו ביה אור וחושך נמחק:

שם ימות על דאחילו כו' וקדישא רבא יתקרי דבכוכב חמה יהא כו' אי גנבא אי טבחא אי מוהלא כו' מזל מחכים מזל מעשיר ואף רב סבר אין מזל כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה ר' יוסי בר יהודה הוא דאמר עד שיגבל כו' כצ"ל והשאר נמחק:

בד"ה מהו לפרק לתת כו' כצ"ל:

בד"ה חדא כו' בשבת וכן תרתי כו' הד"א:

בד"ה אמרי קמיה כו' קדם רבי על הנך כו' הד"א:

בד"ה דאיברו ביה עשבים כו' לישנא אחרינא דלא כתיב כו' כצ"ל:

בד"ה נהיר צ"ל ונהיר:

בד"ה סביל מרעין כלבנה זו שמתנוונה והולכת כצ"ל:

בד"ה ובשבתאי כו' צ"ל דבשבתאי מזל כוכב ששמו שבתאי:

בד"ה בטלין כמו לא ישבותו הס"ד:

בד"ה וצדקן במצות כו' דקרי ליה מצוה לשון אגדה כצ"ל. ונ"ב כדלקמן מצוה עבדת כו' והוא צדקה:

בד"ה מזל מחכים לפי המזל היא החכמה כו' כצ"ל:

תוס' בד"ה מהו לפרק פי' בקונטרס לפרק מלפני בהמה כו' כצ"ל:

דף קנו:

גמ' קם אבלט שדייה לטוניה אשכח כו' קא מכסיף כו' מטאי לגביה כו' דשקילי מיניה כו' אמר עולא הלכה כר"י ואף רב סבר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה דקאי צדק כו' שלך הס"ד:

בד"ה במערב שהוא מקום מצונן כו' כצ"ל:

בד"ה במזרחו שהוא מקום חום כצ"ל:

בד"ה מרמינן כו' פת לסל לכל כו' כצ"ל:

בד"ה אנא כו' ואשים בסל כצ"ל:

אחר ד"ה כלדאי צ"ל ד"ה דצתא תחבתא:

בד"ה למכבנתא אישפינגלי"ז בלע"ז נושקא כו' כצ"ל:

בד"ה דסטנאי צ"ל רסטנאי ונ"ב פי' חלק סעודה שלי:

תוס' בד"ה ר' יהודה כו' שלא היתה ראויה חיה לאדם ותירץ ר"י כו' כצ"ל:

בא"ד דאפי' הוי מוכן לאדם לגמרי שלא היה כו'. נ"ב פי' וכגון שהיה חולה בין השמשות וק"ל:

בד"ה תרגמה כו' ומודה היה ר' שמעון בבעלי חיים כו'. נ"ב פי' ומוקי מתני' דהכא במסוכנת והא הכא דוקא קדשים תניא הא דחולין שריא ומשני דההיא מתני' דהתם נמי במסוכנת איירי:

בד"ה והא א"ר יוחנן כו' לכלבים בלא שחיטה כו' לטלטל נבילה בשבת כו' כצ"ל:

דף קנז.

גמ' אין מבקעין עצים מן הקורות ולא כו' ההוא כר' יוסי בר יהודה כצ"ל. ונ"ב פי' מסיים בה דברי ר' יוסי בר יהודה וכן פירש רש"י לעיל בסוף חבית גבי בבן חכינאי מתני לה ע"ש:

שם הטבלא כולה ומנערה ואמר רב נחמן אנא כו' כצ"ל:

בפיסקא שפקקו את המאור כו' בין שני בתים וטומאה היתה שם וגיגית כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה אין מבקעין סואר של הקורות כו'. נ"ב הקורות הסדורות על הארץ לבנין סואר שמם כדלעיל בסוף המוציא:

בד"ה מדבריות שרועות באפר תמיד הס"ד:

בד"ה ונשאלין לחכם הס"ד:

בד"ה שהן לצורך שלא יאכלו היום כו' כצ"ל:

בד"ה ומודדין את המקוה במדה שיהא שם עמוק ג' אמות כו' כצ"ל:

בד"ה ואת המטלית לידע אם יש בה שלש על שלש כו' כצ"ל:

בד"ה בטפיח פך של חרס הס"ד והשאר נמחק עד סה"ד:

בד"ה איבעיא להו כו' לצורך השבת בין שלא לצורך שבת דגבי הפרת כו' כצ"ל:

בד"ה ב"ד חכם הס"ד ואח"כ מה"ד ה"ג לשון אחר איבעיא להו לצורך כו' לא שרינן בשבת כצ"ל והד"א:

בד"ה כל היום כו' אפי' שלא לצורך שבת זו נמי שאם לא יפר עכשיו לא יפר עוד כצ"ל והס"ד ואח"כ מה"ד לצורך שבת אלמא כו':

בד"ה כשלא היה כו' קאמר או אפי' כו' הד"א:

בד"ה הילקט כו' בין ב' בתים גיגית כו' כצ"ל והד"א:

תוס' בד"ה אין משקין כו' בבמה מדליקין נמחק וצ"ל בכירה:

בד"ה לבד ממוקצה כו' בפ"ק בסופו נמחק וצ"ל בפ' כירה:

בד"ה והלכתא כו' הלכתא הכי דאמר בפ' נערה המאורסה אין הלכה כו' כצ"ל:

בד"ה הלקטי קטנה כו' והמת בבית מה שבבית כנגד הארובה כו' היה מת שלם שהרי כו' ואם היה פותח טפח הבית אחר כו' כצ"ל:

רש"י בד"ה הילקט קטנה כו' הגיגית כנגד הסדק ולפני מות המת פקקו כו' מוטל באהל שאין לו מקום לצאת דרך מעלה וחור שבין כו' כצ"ל והד"א:

בד"ה וקשרו מקידה כו' אהילות שנינו חילוק בארובה שבתוך הבית כו' ומקצתה בתוך הבית בין יש כו' כצ"ל:

מַהֲרַ״ם שִׁיף

דף ב:

אמר המעתיק (הראשון) לפי איזה דפין שבא לידינו ממסכת זו נראה שהאריך הגאון המחבר זצ״ל בכל שיטותיה וראוי להתאונן ולקונן על העלמן ואנו אין לנו אלא מה שעינינו רואות והנה מאותן ארבעה דפין שבידינו ששנים הראשונים מהן הם בשיטת קלוטה כמי שהונחה דמיא דף צ״ז סוף ע״א וע״ב ואחריו בשיטת קרשים ופרק ר״א דמילה אבל בשיטת קלוטה כו'. אין לנו תחלתו אלא מאמצע השיטה והוא מהחילוק שכתב הגאון ז״ל לכך לא מנעתי ידי מלהעתיקן ולהעלותם לזכרון על הספר אחרי ראותי שיש בהן תועלת גדול להמעיינים ואפשר שסופו יוכיח על תחלתו קצת ממה שחסר ממנו מכתיבת יד הגאון המחבר זצ״ל וזהו: (ע״כ דברי המעתיק הראשון).

ואנחנו לא באנו למלאות העדר הקודם. כי לזה צריך עת ופנאי לשום עיון תחת עיון בכדי לבנות ולטעת נטיעות חדשות ולהרכיב הרכבה קולטת קלוטה כמי שהונחו מדעת הגאון עצמו בקומתו ובצביונו לעשות קומה שלימה וכולי האי ואולי לא זאת היתה כוונתו ולא לבו הוליד זאת. ואנו אין אתנו שעת הכושר וזמן מוכשר לזה. כי לימודינו בזה בעת ההדפסה. והפועלים אצים למהר ולכלות מלאכתנו. גלל כן לא באנו רק לתקן מה שלפנינו במה שבגדר האפשר לפי השקפת השכל. ואנחנו בשם ה' נזכיר הוא יושיענו. ובמסלול האמת ידריכנו. ושערי כוונת הגאון יפתחו לפנינו. וזה החילונו. למה שנראה מכללות כוונתו פה להכריח שכוונת הפשטן לסתור אף מה דפשיטא ליה בנתכוין לזרוק שמונה וזרק ד' (כו'):

דף ג:

לפרש בענין אחר [דמוכח דכוונת הפשטן לסתור אף הפשיטות דאל״כ הו״ל לפשוט האיבעיא מאוקימתא דלפי האמת דר״י מחייב אחת ורבנן פטרי לגמרי משום דאמר עד דנפקא ליה לר״ה ולא איתעבידא מחשבתי'] והיינו ממש בעצמו כחלוקת נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמה לי נתכוין להוצאה קטנה ונעשה הוצאה אריכא או זריקה קטנה כו' אלא צ״ל (נמחק תיבה או שתים) [דבא] לסתור אף מה דפשיטא ליה. ולזה נתכוונו התוספות באמת לפי דעתי [במ״ש בד״ה הרי כו'] דלא הו״ל לאתויי מלתא דרבינא כו' רק האמת וק״ל. וכ״ת בע״כ זה כוונת הפשטן. דמוכרח מיניה וביה [דרוצה לסתור אף הפשיטות]. דאל״כ לא לייתי דרבינא רק דרב אשי וכ״ת ולטעמיך [דבא לסתור נמי הפשיטות] נמי לא לייתי רק דרב אשי דכי היכי דנפשט האיבעיא מדרב אשי מדהוצרך לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח ה״נ נסתר הפשיטות [מדלא אוקי באומר בסוף ד' תנוח] י״ל מדרב אשי לחוד דלמא אמרה אס״ד [דשמואל אמרה אהך] דרבי דלעיל אף דבאמת נסתר מכח דרבי לא מחייב אתולדה במקום אב מ״מ לסלקא דעתין דקארי לה מאי קארי [דשם נמי קשה אי להכא קבעי לה כו'] או לפחות כדי לישב גם אסלקא דעתן אדרבי אמרה ובדין דשם משמעון פליגי ר״י ור״ש בפרק הבונה ומפורש להדיא בגמ' דף ק״ג ע״ב (נרשם כאן על הגליון). והכא לא קאמר רק פשיטא כו' הרי כתב שם משמעון [ואף דאיכא פלוגתא בהא מ״מ הכי נמי קאמר] וכי היכי דפליגי שם פליגי נמי בהא ולכל מ״ד כדאית ליה. [ע״כ עה״ג] ורבי מצי סבר כר״ש דלא חייב אשם משמעון ולזה מוקמינן לה טפי באומר כל מקום שתרצה תנוח דע״כ צ״ל באומר [תנוח לסוף ד' בדר״י ובדרבי תנוח בר״ה] וכיון דלא נשמע היאך סבר רבי טפי נוקמי באומר באופן אף אם סבר כר״ש [דהיינו באומר כל מקום שתרצה] לזה מייתי דרבינא דמפרש בהדיא לרבי יהודה כו' וכיון דרבי יהודה הוא ניהו המ״ד דמחייב אשם משמעון ״מאי ״דוחקי ״לאוקמא דוקא באומר כל מקום שתרצה תנוח אף באומר (עד דנפיק לר״ה) [לסוף ד'. כצ״ל] כו' חייב. ואפשר שלזה נתכוונו התוספות שכתבו ורבינא נמי דפריך לרב אשי אמלתא דרב״י יהוד״ה כו' דייקא ולהכי קאמר כו' דלא הו״ל לסיומי מלתא דרבינא כו'. ועוד אף אם לא הזכיר רבינא לרבי יהודה מ״מ מדרב אשי ליכא למיפשט דניחא ליה טפי לאוקמי באומר כל מקום שתרצה תנוח דלמא רבי ס״ל כר״ש אבל רבינא דמקשה מנ״ל להקשות דלמא רבי ס״ל כר' יהודה [אבל אם נאמר דלא בא לסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא לא הו״ל לסיומא מלתא דרבינא דזה נפשט מרב אשי גופיה] וק״ל. ז״א די״ל דלמא לעולם לא לסתור הפשיטות רק לפשוט האיבעיא ומדרב אשי לא נשמע רק מכח דיוקא משא״כ רבינא אמר בפירוש אי להכא כו' לזה הוצרכתי להכריח מכח קושיא הראשונה. קשה הא לא דמיא זה לזה כלל דיש לחלק דשם משמעון כוונתו אכתיבת הרבה אותיות וכתב מקצת מכוונתו וממלאכתו כאלו נתכוין לחרוש שדה גדולה כולה וחרש מקצת ממנה וכן נתכוין לזרוק שמונה ועשה מחשבתו זריקה קטנה היינו הך ממש (למאי דלא אסיק אדעתיה סברא הוא כמה דלא זריק ארבע לא מזדרקי כו') משא״כ אי בעי שינוח בסוף ארבע לענין זריקת ארבע אמות בר״ה אף כי אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא בתחלת ר״ה לענין הוצאה אין סברא לומר לענין מעביר ארבע אמות ברשות הרבים אף שיש להולמו וק״ל:

אלא תיקשי בלא״ה ברש״י בד״ה ואלו הכא כו'. לשונו קשה המובן א' מה שכתב דבענין עקירה מתחלת ארבע בר״ה כו' למה לי' זה ותיפוק ליה דלא נתקיימה מחשבתו ואף אם נניח דמחייב בלי עקירה מתחלת ד' ברשות הרבים רק בזורק ארבע אמות מרשות היחיד לר״ה [מיחייב ג״כ משום מעביר] סוף סוף כאן לא היה מחשבתו לזה. הב'. מ״ש דהא נח ברשות הרבים שנצטרך לדחוק שר״ל ע״י קלוטה וזה דוחק שאין זה במשמעות הלשון כלל וכלל. ונראה משום דרבינא מקשה למאי דס״ד כו' ולס״ד בא להכריח [דר״י מחייב שתים] דאי חדא מחייב מכלל דרבנן כו' הא אפיק כו' ואם ס״ד הלזה אסיק אדעתיה סברת קושיא של רבינא לפי מובן הפשוט דאי להכא קבעי כו' אצל היציאה לא נתקיימה מחשבתו כי נח בסוף ארבעה [ודלא כמפרש לה רש״י וכקושיתו] א״כ שפיר פטרי רבנן ודלמא בהכי קמיירי ומה המכריח דאי ס״ד חדא הוא דמחייב מכלל דרבנן כו' מנ״ל הך באומר [דתנוח לסוף ד'] דלמא הך באומר [עד דנפקא לרשות הרבים. וכדמתרץ לה באמת] דהא לסברת הס״ד נמי ס״ל לרבנן קלוטה לאו כמי שהונחה דמיא כמ״ש רש״י בד״ה ה״ג ואחת משום העברה כו' דהיינו הס״ד ורבנן פטרי אהעברה משום דלא ס״ל קלוטה כמי שהונחה דמיא כו' אלא הכרח הס״ד היה משום דהוא ס״ל אף באומר עד דנפקא לרשות הרבים תנוח כו' מ״מ לרבנן אין שייך לפטור משום דמ״מ נתקיים מחשבתו כסברת האיבעיא נתכוין לזרוק ארבע וזרק שמונה דמספקא ליה לחיוב אף דשם לא שייך קלוטה דהכל ברשות אחד [א] או [הבעיא] אזיל לרבנן כמו שצ״ל בלא״ה ע״כ אפ״ה יש לחייב ומיקרי נתקיים מחשבתו ה״נ לרבנן [דרבי יהודה] אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מ״מ יש לחייבו דנתקיימה מחשבתו ולזה מכריח שפיר [דר״י מחייב תרתי] ולזה אתי שפיר שהוצרך להאריך בשינויא אמאי דלמא כו' ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כמי שהונחה דמיא ולא איתעביד ליה מחשבתיה דסברת הס״ד אף דקלוטה לאו כמי שהונחה דמיא מכל מקום מיקרי קיום מחשבתו. ולזה פירש ואי להכי כו' דבעינן עקירה כו' דאלו משום דמחשבתו לא היה רק עד יציאת הפתח מכל מקום מיקרי קיום מחשבה כי היכי דהיה חייב משום הוצאה לסברת הסלקא דעתך משום דחשבינן כאלו היה דעתו אזריקת ארבע לזרוק למקום שזרק באמת ה״נ מהאי טעמא גופיה היה מיחייב משום העברת ארבע אמות אלו היה הדין שחייב משום ארבע אמות ״ברשות הרבים״ אם זרק מרשות היחיד לרשות הרבים. וכסברת (התוספות) [הס״ד כצ״ל] [ב] לזה פי' דמכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים לא מיחייב אף אם נחשב כאלו מחשבתו הוי לזרוק לכאן ומיקרי קיום מחשבה מכל מקום לא מיחייב לה דבענין עקירה מתחלת ארבע ברשות הרבים כו' וזה על כל פנים אי אפשר לומר דנחשב כאלו היה מחשבתו לכך ולכך אף אם מיחייב משום הוצאה וכמו שמכריחים מכל מקום משום זריקת ארבע אמות ברשות הרבים אין לחייבו ולזה מסיים שפיר ומיהו אהוצאה כו' דהא נח ברשות הרבים בלא טעמא דקלוטה כמי שהונחה דמיא רק כפשוטו ואף לרבנן דלא ס״ל קלוטה כמי שהונחה דמיא מ״מ חייב לסברת הס״ד ועיין היטב [ג] (כאן חסר דיבור שלם):

בגמ' לעיל מר אהא כו' אנן אדרבי יהודה כו'. למה לא שנאו רב יוסף אר״ע דמתניתין דמ״ש. לעיל מוקדם אשמואל גופיה דמתני ארבי לא קשיא די״ל שאין המכוון של שמואל לאשמעינן חיוב תולדה במקום אב רק שלא תימא החיוב משום מעביר [ד' אמות בר״ה. וכדאמר לקמן ריש ע״א] קמ״ל רשויות מצטרפות דלא כו' דלא הוה נ״ט [ד] דלא כמשמעות פירש״י לכאורה. אבל כאן קשה. וכ״ת דמוקי פלוגתא דר״ע למעלה מעשרה קשה א״כ מנ״ל מקורה בשלמא בל״ז אי פליגי למטה מעשרה ולרבנן קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא י״ל דמשמע ליה דכ״ע סברי כרבנן מדמציירו בענין אחר בהיפך ממתניתין [דנקיט מרה״י לרה״י כו'] אבל אי למעלה מעשרה פליגי קשה ממה נפשך אי למטה קלוטה כמי שהונחה דמיא לכ״ע למה נפרש הך כ״ע סותר ממש בהיפך לכ״ע דלעיל ואי משום דמשמע ליה מדמצייר כן מ״מ במתני' נימא טפי דפליגי בקלוטה כמי שהונחה דמיא וק״ל אלא בתרתי פליגי וכר״א לעיל או למטה לכ״ע קלוטה [לאו] כמי שהונחה דמיא א״כ קשה מנ״ל דוקא מקורה דלמא לרבותא דרבנן נקיט כן ובל״ז י״ל דלא ניחא לומר לרבותא כיון שי״ל דוקא נקיט גם לא נכון לעשות פלוגתא רחוקה אך עתה קשה וק״ל ועוד אי כר״א צ״ל בריית״א דר״ה עצמה להודיעך כחו כו' ולא מפרש בדוקא נקיט [ה] וק״ל. ואפשר לומר בקצרה יותר לעיל נפשט לפי האמת דבקלוטה למטה מעשרה פליגי [וא״כ קשה אמאי לא שנאו רב יוסף אר״ע דמתני' אי למטה דוקא פליגי] ועכ״פ למטה נמי ואת״ל למעלה נמי פליגי [ולכך לא שייך לשנות אר״ע דמחייב שתים כיון דלמעלה מעשרה אינו חייב אלא אחת מ״מ] צ״ל להודיעך כו' וא״כ מנ״ל מקורה [דוקא דלמא לרבותא דרבנן וכמש״ל] עיין לעיל בתוס' ריש (שבת דף ה' ע״א). בל״ז י״ל דהכא איירי במתגלגל וכמ״ש התוס' לעיל (שבת דף פ' ע״א) בד״ה והאמר רבא דקשה דר״י אדר״י דהכא ס״ל קלוטה כמי שהונחה דמיא ובעירובין ס״ל דצריך הנחה ע״ג משהו [ומזה הוכיח דר״י איירי במתגלגל] ע״ש ובזה חייב שתים אבל אם קלט באויר נהי דהנחה אין צריך במקום ארבע עקירה ממקום ארבע בעינן וכדלעיל כל הפלפול בפ״ק דף ד' ולזה דוקא בפלוגתא דרבי דמקורה כמליא דמי מיקרי עקירה ממקום ארבע או במתגלגל [דרבי יהודה] משא״כ בר״ע דנקיט הזורק ובר״ה שם אין ה״א לחייב שתים (ועיין לעיל בתוס' ריש פרק כלל גדול דעת ר״ע לענין תולדה במקום אב וכאן בר״ן) [דכתב להדיא דמוכח בכריתות דלא מחייב ר״ע תולדה במקום אב וממילא נסתר קושיתו] אך עתה נסתר דא״כ היאך פשיט לחיובא ולאו היינו דאמר ליה רבינא דאיירי במתגלגל אזורק דמיבעיא ליה. בל״ז פושט במכ״ש. עיין לקמן בתוס' (שבת דף ק' ע״א) בד״ה אחזתו הרוח חילוק בין קלוטה למטה משלשה מן הארץ או למעלה משלשה ובהכי מתרצין דר״י אדר״י [ו] ועיין בתוס' עירובין דף צ״ח ע״ב בד״ה לימא כתנאי חילוק בין אם תחלת זריקה לפחות משלשה או תחלת זריקה למטה מעשרה והלך אח״כ לפחות משלשה:

דף צז:

בתוס' בד״ה לא ס״ד כו' דס״ד דרבנן נמי מחייבי אתולדה במקום אב כו'. קצת קשה א״כ התרצן אמאי נדי מהך סברא ומוקמי בהיפך מסברת הס״ד דלס״ד לר״י תולדה ולרבנן אב ודוחה בהיפך לר״י אב ולרבנן תולדה יניח סברת הס״ד דלרבנן אב היינו מיסך ממש ודוחק לומר דלס״ד צריכין מכח הכרח לדחוק בכך אבל למאי דדוחה מוקמי ברווחא. ואפשר לומר דמוסיף לא אתי שפיר לפי״ז דגם לרבנן הוא אב רק ר״י מחלק לשובט ממיסך מיבעיא ליה משא״כ לס״ד בלא״ה מוסיף לא אתי שפיר אליביה. ועוד דלפי״ז הוא פלוגתא רחוקה דלרבנן מיסך ממש ולר״י אפילו מיניה תולדה לא הוי רק אב אחרינא משא״כ לס״ד או למאי דדחי השתא קרובים בסברתן וק״ל:

דף צח.

גמ' מעביר ד' אמות בר״ה מקורה פטור. עיין ברש״י פרשת נשא עגלת צב אין צב אלא מחופין א״כ נקשה עגלה גופא מקורה הוי ע״ש:

גמ' מי סברת כו' אפותייה הוו כו'. אין להקשות ממה נפשך אי קים להו לתלמודא היאך הוה פלפול זה למה להו אלא שרצו להכריח מכח הכרח א״כ דלמא אפותייה מנח להו. אפשר לומר דמשמע לתלמודא שאינן נוחין להשכיבן אפותייה מפני הטבעות וזהו בעצמו סברת המי סברת אפותי׳ כו':

בתוס' בד״ה הניחא כו' הקשה הרב פורת כו' ששה סדרים כו'. מציירין באופן שיהיו כל הסדרים שוין שני קרשים זה על גב זה וכן י״ל בשמעתין בפותייה נקיט שלשה סדרים ויהיו ארבעה זה ע״ג זה בשוה ובחודן ארבעה ויהיה שלשה זה ע״ג זה בשוה משא״כ חמשה או מספר אחר. ואין צורך למ״ש רש״י בזה [בד״ה כמה מותיב כו' דחמשה בחמשה לא יתבי כו']. ואפשר לומר נמי משום הטבעות לא כתבו סדרים יותר:

לקושית הרב הר״ר פורת אין לומר דהקצר בצד העב היו מניחין בסמוך לו ממש בלי ריוח בינתים וא״כ לא יהיה רק שני רווחים לכל אחד כמעט אמה. דאין זה כלום. (דמ״ה שכתב״ו) [דמאי שנא כצ״ל] העב והקצר סמוכין זה לזה משום שיכולין להשכיבן יחד בדיבוק היטב ה״נ יכולין להשכיב כולן יחד בלי ריוח אם ירצה בדיבוק בלי ריוח כלום בינתים דמאי שנא אע״כ שהיו מחלקין הריוח בשוה:

בא״ד ור״י אמר דשמא מחציין ולמעלה כו'. לכאורה מיד אם אין השיפוע מתחיל מלמטה אי אפשר להשכיבן באופן זה אם לא שיהיו מחותכין באופן שיזווגו יחד כזה דרך משל. ובאופן זה אם הוא מחציין ולמעלה דוקא אי אפשר להניח. וכן אם נאמר שהאדנים היו נשארין עם הקרשים כשהיו מניחים על העגלות כי לא מצינו בכולי שמעתין היאך היו מניחין האדנים ובמקרא מפורש שהיו שוכבין על הארבע העגלות הללו ואי תימא למטה מהקרשים תוך העגלה א״כ העגלה היה מקורה על ידן ולמעלה על הקרשים אין סברא גם לקושרן בחבלים בצדי העגלה ודו״ק:

בא״ד וא״ת מנ״ל כו' נילף מן המקורה כו'. א״ל דלמא רב קאמר המעביר בר״ה שכולה מקורה פטור אבל חציו מקורה חייב דומיא דעגלות וק״ל. ועיין לקשר הוא״ת במה שקודם גם [לקשר הוא״ת] בתפיסת התחלת הדיבור הניחא כו' ולא מוקדם:

דף קטו:

גמ' בעי מניה ר״ה בר חלוב כו'. בעיא דר״ה מצי למיפשט מברייתא [דבסמוך] ס״ת שבלה כו' ויש ליישב [עיין במהרש״א]:

גמ' עשה להם הקב״ה סימניות כו'. עיין בח״ש שהנונין הן טעות ע״ש ועיין בשו״ת רש״ל. ואפשר שכן דרך לעשותו כחצי עיגול כזה () והוא שאין זה מקומו:

ברש״י שכתבו מקרא התרגום כו'. בח״ש מוחק ויש לישבו [עיין במהרש״א]:

בתוס' בד״ה היו כתובין כו' וקשה לרשב״א כו'. אין רצונו להקשות רעגענשבורג כיש משבשים [א וק״ל

בתוס' בד״ה מגילה כו' וא״ת א״כ כו'. דא״ל הא קאמר תיבעי למ״ד אין מצילין כו' ואף שריש גלותא פשיטא ליה שאין קורין כאן [כן כתוב לפנינו ואפשר לומר שצ״ל בהן] ואפ״ה מסתברא ליה לומר כאן מצילין טפי מדלעיל [הואיל וכתובין בלשון הקודש] מ״מ מקשו שפיר מבכל לשון דקתני בברייתא הכא וא״ל דלמא הך ברייתא ס״ל ניתנו ליקרות ואינהו פליגי לעיל למ״ד לא ניתנו ליקרות מ״מ הקשו שפיר [דהא אין בין ספרים כו' אלא שהספרים נכתבין בכל לשון ומגילה כו' אשורית על הספר ובדיו משמע דשארי ספרים מצילין אף שנכתבו בכל לשון ושלא בספר ודיו דודאי דלא ניתנו לקרות משום ריעותא דאינן בספר ודיו וגרועין מהך דסם וסיקרא דלעיל כיון שאינן בלשון הקודש] ודו״ק:

דף קטז.

כדי להפסיק בין פורעניות כו'. ובפ״ק דב״ב סדרן של נביאים ירמיה ישעיה כו' סמך פורעניות לפורעניות כו' ובסוף מועד קטן כתבו התוספות שסידרו חמש עשרה נשים אחר מועד קטן להסמיך פורעניות כו'. י״ל פורעניות מענין אחד מועד קטן ויבמות איירי הכל ממיתה ירמיה וסוף מלכים חורבן זכר לדבר אין מפסיקין בקללות משא״כ פה שני מיני עניני פורעניות ודו״ק או הכא שלשה פורעניות דהוי חזקה:

דף קיח.

בתוס' בד״ה והא דתנן כו' ומיהו איכא למימר דבסמוך לרבנן נמי פריך אבל קשה כו'. לרבי חידקא כו'. יש לראות דקארי לה מאי קארי לה בתחלה דלא אסיק אדעתא האי סעודה דאיכא בהדיך אוכליה לא היה ניחא ליה לרבנן [וכי כולי יומא דמעלי שבתא בתעניתא מותבינן ליה כו'] וצ״ל דהמקשה ידע האי סעודה דאיכא כו' וגם ידע כי מלוינן כו' רק מ״מ לרבי חדקא חסר חד סעודה כמו שהקשו התוס' באמת והמתרץ לא הבינו ואין אחריות עלינו לפרש היאך [הבין] המתרץ להמקשה למה ניחא לרבנן ובכמה דוכתי הו״מ למימר ולטעמיך אף לרבנן לא ניחא והתוס' עדיפא מקשו היאך מתורץ לפי האמת לרבי חידקא ודו״ק

בא״ד והמקשה משיב דפשיטא ליה כו'. יש לראות תחלה מקשה אסעודת מוצאי שבת א״כ מה יאכל במוצאי שבת כמ״ש התוספות והתרצן לא הבינו וה״ל לחזור ולהקשות קושיתו הראשונה ולא וכי אזיל כו' ואם הבין [המקשה] שהשיב שסעודת מוצאי שבת יאכל מסעודה שהביא עמו הו״ל להקשות לפי סברתך וכוליה יומא דערב שבת בתעניתא מותבינן ליה ונראה לי שלזה דקדקו אך קשה ליה כיון דמתרצת דאכיל לכולהו דמשמע ליה תירוצו כל מה דאיכא בהדיה אוכליה ואל תעכבם לצורך הדרך ודוחק (עה״ג נמצא כתוב כזה ולא נרשם איה מקומו) ונראה לי ששייך לכאן. וזהו. ואפשר שהמקשן היה סבור [בדעת התרצן] שקושיתו היתה על מוצאי שבת אך לא מטעמיה משום דצריך לו סעודה בדרך דלא אסיק אדעתיה סעודה זו רק היה סבור [שהמקשה לא היה יודע שהביא סעודה עמו] כו' [ולזה השיב לו המקשה וכי אזיל בריקן אזיל ומטעם זה הקשיתי בתחלה אמוצאי שבת דאסקית אדעתאי דצריך לו סעודה לדרך]. (ע״כ עה״ג מלבד מה שהגהנו בפנים) ולא הבינותי למה להו לומר המתרץ לא הבין להמקשה כו' הלא אתי שפיר בפשיטות והבינו זה לזה היטיב והמקשה הקשה לרבנן אתי שפיר דאוכל שתי סעודות שנותנין לו בערב שבת אחת ביום הששי ואחת בליל שבת כבשאר ימים וביום השבת יש לו שלשה שנותנין לו לשחרית ומנחה ומוצאי שבת ולענין סעודה דמלוינן ניחא בממה נפשך אם חיוב לתת לו סעודה ללות אם כן כבר יש בידו שהביא עמו ואותה או חילופה יחזור ויקח עמו על הדרך ואם אינו חיוב ואינו בידו א״כ אין חיוב לתת לו אבל אר' חידקא פריך והא בציר ליה סעודה בשבת ומשני דאית ליה סעודה בהדיה ואותה אוכל בשבת והשתא פריך שפיר דאם חיוב לתת לו סעודה ולכך פסיקא ליה דיש סעודה בידו מסתמא ואותה אוכל לצורך שבת א״כ בריקן אזיל והו״ל לתת לו יותר משלש סעודות ומשני דמלוינן ליה כו' רק כיון דהמתרץ ראה בהמקשן שעיקר טעותו שסבור שסעודה שהביא עמו מעכב עמו לדרך ולא אסיק אדעתיה שנותנין לו [ביום א'] סעודה על הדרך [ולזה השיב לו דאמרינן ליה כל מה דאיכא בהדך אוכליה] הול״ל [מיד] העיקר דמלוינן ליה עוד סעודה בהדיה ומינה שסעודה שבידו אוכל בשבת והיינו צריכין לומר דלא שבקי' לאסוקי כוליה מלתא ופרכינן וכי אזיל כו' ואפשר שזה דוחק בעיניהם:

יש אומרים מה שהתוספות מפרשים שלא כפשוטו שבת שבא סמוך לשבת [דכבר לקח ב' סעודות לע״ש במקום שבא משם והג' סעודות הם בשביל שבת] משום דאין מחלקין תמחוי בלילה. ולי נראה דאה״נ התוס' מפרשים כן שבת אם בא לשבות שם בין שבא ע״ש שחרית או ערבית נותנין לו בשביל שבת ג' סעודות מלבד שתי סעודות שנותנין לו בע״ש כבשאר ימים דהא תנן אין פותחין לעני כו' ומלתא פסיקא נקיט דלעולם אין פוחתין ממזון שתי סעודות ובשבת מוסיפין כו'. ומ״ש ונראה לר״י דכשבא ע״ש לעת האוכל כו' לאפוקי פירוש הראשון שכתבו [דבין הכל נותנין לו שלש סעודות]:

בתוס' בד״ה דמלוינן סעודה בהדיה כו' ולכך נותנין לו שנים כו'. דהשתא יש לו שלש עם אותה שיש בידו כבר שליוו לו ביום א' שיאכל אחת מיד ואחת בלילה ואחת להוליך עמו ובכל יום אין נותנין לו במקום שעובר רק שתי סעודות אחת לשחרית ואחת לערבית ואחת יש בידו מיום א' דמלוינן בהדיה וביום ראשון דמצריכין ללותו משום דביום השבת אכל שם סעודה שיש בידו ממקום אחר ללות כן צ״ל לכאורה המכוון דא״ל שיתנו לו כל יום סעודה יתירה לצידה לדרך. אך לעיל בד״ה והא דתנן כתבו אע״פ שבשאר ימים נותנין לו סעודה שיוליך עמו עם האחרות כו' [דמשמע לכאורה דנותנין לו סעודה בכל יום ללותו מלבד הב' סעודות] וצ״ל שכוונתם נמי כן שבמקום שיבא לא היה לו לתתו רק סעודה אחת ויאכל סעודה שהביא עמו בשחרית וסעודה שנותנין לו בערבית. ולמחר כשילך נלוה אחת בהדיה רק נותנין לו מיד שתי סעודות יחד [כדי שישאר לו אחת שהביא בהדיה להוליכה לדרך]

דף קל.

גמ' תניא נמי הכי כו'. מיתורא דאינו מביאו מכוסה משמע ליה אפילו מכוסה על פי עדים לא [דהא גם מתני' פי' מגולה אין מכוסה לא] ורש״י שכתב טעמא דר״א דאמר מגולה אין כו' ר״ל והדיוק מכוסה לא ר״ל בלא עדים:

גמ' ת״ש ובסכנה כו'. [אף דגם בברייתא קתני עדים ומ״מ מיבעי ליה. מ״מ פשיט ממתני' טפי] מלשון מכסהו ע״פ עדים דמשמע ראובן מכסה ע״פ עדים אחרים חוץ מהמכסה משא״כ לשון שהיינו מביאין מכוסה סובל לפרש שהבאה היה ע״פ עדים עם המכסה. ואפשר לומר עוד מה שמביא האריכות ובסכנה כו' אף דלכאורה עלה [על לשון עדים] קאי [האיבעיא] דס״ד דהפשטן דהאיבעיא לא מסופק מעולם בלשון עדים דמשמע תרי חוץ ממנו רק דלמא נוהגין כו' במעשה שהיה כך היה וה״ה בחד להלכה ופשיט ממתני' דקתני דינא. ודוחה כו':

גמ' שאין לו חלב אם. כבר אמרנו על ויקח חמאה וחלב כו':

גמ' שמסרו ישראל עצמן כו' כחנניה מישאל ועזריה וכמו שאמרו מה ראו חנניא מישאל ועזריה שמסרו עצמן וכו'. וכל שלא מסרו עצמן כו' [כאלישע] דרך מלפניו כו' [וכפי׳ תוס' בד״ה אמר ליה. ולא כטעמייהו]:

גמ' ולא אמר ליה שאר עופות כו'. איונה נתן טעם שנמשלו ליונה בקרא. והטעם כמו שאמר במדרשים מה יונה זו פושטת צוארה לשחיטה כו'. ואכנפים נתן טעם משום מגינות. ולכך א״ל דמייה לחרטום של שאר עופות. ואולי מה יונה מיוחדת בהגנה שלה מכל העופות אף ישראל מיוחדים בהגנה שלהם מכל האומות:

ברש״י בד״ה משום חשדא וסיפא דמתניתין כו' ודאי משום חשדא כו'. דאלו (כאן חסרים איזה תיבות) [שייך בע״פ עדים ג״כ חיבוב] מצוה במה שמפרסם לעדים תיבעי ליה הכל בסברת חיבוב מצוה אי רישא דוקא מגולה [ולא מכוסה ע״פ עדים אף דאיכא נמי חיבוב מצוה] כיון דאפשר וכן צ״ל הא דלא מבעיא הכל בחשדא דס״ל לתלמודא אלו היה בעל פי עדים ג״כ קצת חיבוב מצוה פשיטא דרישא לאו דוקא מגולה וכן בחשדא כיון דבעדים ניצול מחשדא אף דבמגולה עדיפא קצת להוציא מחשדא מ״מ לולי סברת חיבוב מצוה דיש במגולה ולא בע״פ עדים פסיקא ליה דרישא לאו דוקא:

ברש״י בד״ה נאמר לא תאכלו כו' ונאמר באותו פסוק עצמו לא תבשל כו'. לאשמעינן דגדי לאו דוקא וה״ה שאר בהמות וחיה יכול אף עוף כו׃

ברש״י בד״ה שש אנכי כו' אמירה יחידה כו'. מדלא כתיב אמרתיך ביו״ד:

בתוס' בד״ה ר״א אומר כו' מביאו בשבת כו' ליכא איסור שבת כלל כו'. מדאורייתא דמדרבנן אסור כדמשמע סוף מפנין אשה מדדה את בנה כו' ע״ש ברש״י. וכן צ״ל לועי״ל [דעכ״פ איכא איסורא דרבנן] דאל״כ כיון שיש להביאו בהיתר גמור משום למהר לא שרי כמ״ש התוס' בסמוך [ע״ב בד״ה ומי שרי] ועיין לעיל (שבת דף צ״ד) בתוס' בד״ה אבל אדם נושא את עצמו דרשב״א ס״ל דקתן שאני ואולי לכך העמיד הרשב״א קושיתו בגמרא [ריש ע״ב] בתוס' בד״ה שלא ברצון כו' דמשום שיביאו התינוק לא קשה דקתן ככפות דמי או משום דכאן י״ל יש לומר הראשון׃

אין להקשות אמאי הקשו כאן בוא״ת בלא ר״ל ובקשה לרשב״א בסמוך ע״ב הקשו מר״ל דלא קשה מידי דכאן דלא אסקו אדעתייהו עדיין סברא למהר מצוה שייך שפיר להקשות אליבא דכ״ע בלא ר״ל מכח סברא דלמה נעשה איסור דאורייתא שלא לצורך קיום מצוה ותירצו בועי״ל כיון דיותר כו' לזה הוצרכו לסתור סברא זו מר״ל דלקמן (שבת דף קל״ג ע״א) דבאיכא אחר היה צריך לחזר עליו על מי שאינו מתכוין לתקנו בקציצת הבהרת ולא אמרינן כדי למהר המצוה שרי אפילו באבי הבן עצמו:

בתוס' בד״ה אמר ליה כנפי יונה כו'. לפירוש רש״י אתרווייהו מייתי ראיה מר' ינאי [אהך דלא מסרו עצמן כו׳ ושעדיין הוא מרופה בידם. משא״כ לפי' תוס' מייתי אהך דלא מסרו מאלישע דאף הוא לא מסר עצמו ושעדיין רפוי מדר' ינאי] ומיאנו בפירושו דאע״ג דבע״ז נמי לאו כולי עלמא מסרו עליה רק יחידי סגולה מצינו כחנניה מישאל ועזריה וה״נ מצינו אלישע. ולפירושם אלישע גופיה אף שלא מסר עליה אפ״ה לא היתה מרופה בידו שהרי זהיר בה טובא כמו שאמרו צריך גוף נקי כאלישע כו' אפשר דמרופה פירושו דלא זהירי בה רובא דעלמא. ועיין לעיל פרק במה טומנין (שבת דף מ״ט) מ״ש התוס' שם:

דף קל:

גמ' דאמר ר״נ כו' מבוי שלא נשתתפו כו'. הא דלא אמר רב לא נשתתפו אין מטלטלין מחצר למבוי בעירבו ומטלטלין בלא עירבו דזה כבר אשמעינן בעירובין הלכה כר״ש בלא עירבו כו' והכא רבותא אשמעינן דאפילו בתוכה אין מטלטלין בעירבו:

ברש״י בד״ה מותר מה שנמצא בתוכו או בגדיו שהוציאן כו'. ולעיל [בד״ה ששבתו] פי' שכשקידש היום היו בתוכו כו' [דאלו שבתו כלים בבית כו' אלא אפי' עירבו כו'] וע״כ דנקיט [רש״י הכא] אורחא דמלתא היאך בא לחצר כיון שלא עירבו דהו״ל לפרש כן [לעיל] על ולא כלים ששבתו בתוך הבית א״כ היאך באו לחצר לרב דמפרש ר״ש דוקא כשלא עירבו וכדפריך תלמודא באמת (חסר תיבה) [ומשני] בעירובין [דף צ״א] ע״ש ועוד דלעיל פי' דאפי' עירבו ומטלטל מבית לחצר לא יוציאו כו' ולא עדיף דרך מלבוש מעירבו ומיהו (חסר תיבה) [לעיל] איירי מחצר לחצר וכן מ״ש אח״כ דג' מחלוקות כו׳ כלים ששבתו בתוכה כו' היינו מחצר לחצר והכא מיירי באותו חצר גופא רק גם בבעיא דמבוי לא הו״ל לפרש כלים ששבתו בתוכו דמשמע שקנה שביתה שם כשקידש היום [ובאמת ה״ה שבתו בבית או בחצר והוציאן דרך מלבוש] ועיין:

ברש״י בד״ה ואתיוה כו' בבית כו'. יש מגיהין בחצר. וצ״ע ליישב כוונתו למה ליה פירושו טפי מלעיל גם בית במבוי מאי עבידתיה דבתים פתוחין לחצר ועוד בכלים ששבתו בבית לכ״ע אסור. ואמרתי דרך ישיבה דרש״י פי' לעיל באיבעי בד״ה מהו לטלטל בתוכה כו' ולהוציא מן החצר לתוכה פשיטא לן דאסור כו' ולמסקנא אף מן החצר שרי בלא עירבו וצ״ל דר״ל [במה שפי' לעיל דפשיטא לן דאסור] בעירבו [מבית לחצר] ומאי דוחקי'. והנראה דר' זירא דמיבעיא ליה מרב אסי ובסמוך קאמר בפשיטות. גם כאן מיבעיא ליה מטעם מידי דהוי אחצר שהבתים ג״כ אוסרין עליה אפ״ה שרי לטלטולי מינה ובה ה״נ לא שנא ולפי״ז מאי פשיט דדלמא אינהו כר״ש ס״ל דחצר ומבוי רשות אחת הן ואין כאן מה שיאסור אבל לרבנן אסור ולא דמיא לחצר שיש לו ד' מחיצות כו'. לזה פי' שהיה כאן בית שבראש המבוי כו' בית שבראש כו' והיאך שהביאו מבית למבוי בזה לא קאיירי ואולי הביאו מע״ש רק מה שטלטלו בשבת במבוי גופיה מהאי רישא להאי רישא אף שהיו בתים פתוחין לתוכה דאסרי ודאי אמבוי דבית ומבוי ליכא למ״ד שיהיה חד רשות וליכא למישרינהו לר״ש טפי מלרבנן ע״כ מטעמא מידי דהוי אחצר דבתים אסרי נמי אחצר ואפ״ה שרי לטלטולי בתוכה וק״ל. והיה ניחא אם אפשר ליישב הטלטול מבית למבוי [דדוחק הוא לפרש דברי רש״י דהביאו מע״ש] ודו״ק. ומ״ש מהר״ש באורך ע״פ שיטת הדעה שהביא הרי״ף ע״ש באורך. וצ״ל אף שהאיבעיא ודאי לא בעי אדבר מצוה [מ״מ אי הוי אסור לטלטל בכלים ששבתו בתוך המבוי לדבר הרשות לא מהני לענין זה דבר מצוה דהעמידו דבריהם במקום מצוה דכאן לא שייך טעם מהרש״א] ע״ש

הא דאמר שכחו משום דרבנן פליגי אדר״ש. ולמ״ש לעיל [ברש״י בד״ה ואתיוה דמיירי מבית למבוי אין לחלק בזה בין רבנן לר״ש] נקיט שכחו בה״א שהיו סבורין שטלטלו דרך רה״ר וכר״א [ולמה דאמר רב אושעיא דמבוי שלא נשתתפו הוי באמת לא כך היה מעשה דלא שכחו]:

ברש״י בד״ה לא עירבו כו' מותר כו' כלים ששבתו בתוכו כו'. וה״ה מחצר למבוי למאי דמסיק:

בתוס' בד״ה ברצון כו' ה״ה דהומ״ל ברצון ר״מ כו'. ושכחו משום רבנן דפליגי במגו לגג. ומ״ש או דרך חצירות מחצר לחצר לפי״ז לא אתי שפיר שכחו דבמחצר לחצר לא פליגי רבנן כמ״ש רש״י פרק כל גגות (עירובין דף צ״א ע״א). ויש לראות אמאי לא הקשו טפי דהול״ל ברצון רבנן והביאוהו מגגין לחצירות. ושכחו. דר״מ פליג בזה גזירה משום תל ברה״ר. ובתירוצם ניחא נמי. ואפ״ל דמשמע להו דחכמים דהכא כיון שלא נזכרו שם בפלוגתא וכן כל מי שלא נזכר שם מסתמא הוא בכלל חכמים שמה וכן ר״א דהכא כיון שלא פליג שמה מסתמא רוא בכלל חכמים וא״כ אם היה המעשה כן לא הול״ל שלא ברצון ר״א הא אף ר״א כיון דלדידיה הוי היתר גמור אין להביאו דרך רה״ר [כמ״ש תוס' לעיל בדיבור הסמוך] [א] ולזה אמר כרצון ר״ש או הול״ל כרצון ר״מ כו' באופן שלא יהיה היתר גמור אליבא דר״א גופיה וכן האמת וק״ל

חילוקי בקצרה. למ״ש התוס' בד״ה לכלים כו' וכן היה אותו אזמל קשה מאי מסיק רב אשי שלא ברצון ר״א כו' וכפירש״י גלי אדעתייהו דאין מכשירי מילה דוחה שבת דלמא ס״ל כר״א דדוחה רק למאי דס״ל הלכה כר״ש ושרי לטלטל אפילו לדבר הרשות א״כ כיון שיכול להביאו דרך היתר גמור אפילו ר״א מודה [כמ״ש תוס' בד״ה ומי שרי] ואפשר ר״א גופיה ס״ל לענין רשויות כר״ש דהלכה כוותיה דמהי תיתי לא יסבור כן הא לא איירי מידי ברשויות כמו כן יכול לומר שלא כרצון ר״ט (ד״א) [ומ״ד אחר] שלא קאמר מידי ברשויות ואף באת״ל שאפשר יסבור ר״א כרבנן מ״מ למה דס״ל לאותן האנשים כר״ש לענין רשויות שפיר מצי סברי כר״א דהכא דמכשירי מילה דוחה ובמאי גלי דלא סבירי ליה כוותיה שיאמר שלא כרצון ר״א. בל״ז מנ״ל דמודה ר״א דרך היתר גמור דלמא למאי דס״ל דוחה למהר המצוה עדיף וכ״ת מכח וא״ת שבתוס' [בד״ה ומי שרי] וכ״ת [כתירוץ] אי נמי י״ל דאי נמי ליתא מתרי טעמי חדא [הא] דקאמר שכחו משום ר״א דפליג עלייהו דלדידיה למהר המצוה עדיף ואף דהלכה כרבנן [דר״א] השתא נמי הלכה כר״ש ואפ״ה קאמר שכחו משום דפליגי. וגם לרבנן גופיה עכ״פ מועיל סברת למהר המצוה להביאו מע״ש בשביל כך דהא לר״א מועיל אפילו לדחות איסור דאורייתא [ולכן לולי ששכחו היו מצריכין להביאו מע״ש לכ״ע כדי למהר] ועוד דהא עיקר המכוון להשמיענו שלא עשו כר״א וקמ״ל אף דשכחו דבמזיד שמא ר״א טפיה לא ס״ל דהא אם לא הביא קאמר [וכיון דנסתר האי נמי מוכח לכאורה מכח וא״ת דמודה ר״א דרך היתר] י״ל דוא״ת יש לתרץ בענין אחר ואין מוכרח יש לומר הראשון מדנקט והביאוהו בשבת מאי קמ״ל בהבאה לא הול״ל אלא [לא] הביאוהו דרך רה״ר בשלמא היכי תימא [שבגמרא] או למסקנא קמ״ל מידי בהבאה [דשרי דרך חצירות כו' כר״ש] כלל העולה דאין מוכרח דמודה ר״א אם יכול להביאן בדרך היתר. יש רצו להכריח ממתניתין דנקיט אם לא הביא ואלו שרי דרך רה״ר אפילו כשיכול להביאו דרך היתר גמור א״כ ממילא ס״ל דאף לכתחלה רשאי להביא בשבת. דזה אינו כלום דודאי בחנם אין ה״א לדחות איסור דאורייתא שלא לצורך רק למהר המצוה וכמ״ש התוס' לעיל [ריש ע״א] ושפיר נקיט אם לא הביא דלכתחלה עליו להביא מע״ש אך אם לא הביא דלמא ס״ל למהר המצוה עדיף דרך רה״ר מלסבב דרך עקלתון גגות חצירות קרפיפות וזה פשוט ולכך כתבו התוס' גופיה אי נמי דאין מוכרח י״ל הראשון. אך עתה קשה למה הדר מוכי תימא דלמא התם ברייתא ה״ק כשם כו' דר״א מתיר אפילו [דרך רה״ר] משום כדי למהר המצוה ולזה אמר לא מיבעיא דדרך רה״ר אסור [אם אפשר בדרך היתר אלא אפילו דרך גנות דהוא איסור דרבנן לא שרי משום כדי למהר באפשר בענין אחר בהיתר] אבל היכא דאי אפשר בענין אחר לעולם לא העמידו דבריהם במקום כרת. בל״ז אי אפשר לפרש הברייתא כן דה״א גם ר״א מודה בזה כיון דאפשר דרך היתר לא שרינן משום מיהור המצוה אפילו איסור דרבנן אלא בע״כ אותה הברייתא איירי באי אפשר בענין אחר אך עתה נסתרו התירוצים זה בזה [אם מודה ר״א באפשר דרך היתר קשה קושיא א' ואם פליג אף באפשר דרך היתר למה הדר מוכ״ת] הכל בל״ז ה״א קושיא א'. תירוץ א' [דר״א פליג אף בדרך היתר]. וקושיא ב'. תירוץ ב' ודקאמר כשם תליא תניא בדלא תניא הא ר״א פליג בתרווייהו.(מכאן ואילך חסרים כמעט ג' שורות הנימוקים מרוב הימים והמעיין יחזירם בפלפולו [ב]) הכל בל״ז ק' ג' תירוץ ב' דאיזמל לא שבת בתוכו וכמ״ש רש״א באורך ברש״י בסמוך וק״ל () לא אתי כרבנן וק״ל אבל זה נסתר מתוספות

בתוס' בד״ה ניתקו חצירות כו'. אע״פ שאסור לטלטל מתוכו למבוי כו'. בה״א קודם בואינו דרב לטעמיה דפסק כר״ש

דף קלא.

גמ' מי גרם לחצירות כו'. לא משני בקצרה דבעירבו ניתקו חצירות ונעשו בתים ובתים אסרי וכי ליכא חצירות מאי הוי [דבית חוסר] משא״כ בלא עירבו דחצר איכא בית ליכא וחצר אינו אוסר. דמ״מ ליאסר מטעם דאין המבוי ניתר עד שיהיו בתים כו' לזה צ״ל דזה מיקרי בתים וחצירות וכפרש״י. ומה שלא אמרו בקצרה כיון דאפילו מחצר למבוי מותר כ״ש במבוי גופא ולמה לי האריכות דהוי כנשתתפו [כמו שפירש״י] נראה משום דלא תלוי זה בזה דמחצר למבוי שרי משום דהוי רשות א' לר״ש ולא הוי כמטלטל מרשות לרשות [לאסור אף בתוך ד'] והוי הכל כמבוי אחד ומ״מ בתוכה גופא אפשר אסור לטלטל [ביותר מד״א אפי'] מידי דהוי במבוי גופא לזה מסביר דהוי כאלו נשתתפו כו':

ברש״י בד״ה בתים הוא דגרמי ליה כו' ולהצטרך לשיתוף כו'. כצ״ל

גמ' מה לעומר שכן אם מצא קצור קוצר כו'. אין להקשות מנ״ל שאר מכשירין דדחי שבת בעומר דלמא דוקא קצירה שהיא בעצמה מצוה. דמה תועלת בקצירה אם לא יטחון וירקד:

בתוספות בד״ה לא לכל כו'. ותימה הוא היכי שייך למילף כו'. אין רצונם להקשות פירכא דא״כ הו״ל להקשות פירכא דקאמר תלמודא גופא אי ממילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות ועוד דבה״א דלא פרכינן פירכא קאמרינן דה״ק לא לכל אמר רבי אליעזר כו' ותאמר שלא פרכינן פירכא שגילוי מילתא בעלמא הוא או מסברא כי היכי דמילה נוהג בשבת ומכשירין דוחה ה״נ כל המצות בכלל או מכח קי״ל וכה״ג דא״כ בשתי לחם נמי לא נפרוך פירכא ונילף מעומר [וה״ה ממילה] ולמה ליה לר״א גזירה שוה אלא בע״כ פרכינן פירכא כו'. רק קושית התוס' אף אם תמצא לומר שלא פרכינן פירכא מכל מקום היכי שייך כו' דאין לו דמיון דאין במצותן דחיית שבת וגמרא דלא פריך לקמן [שבת דף קל״ב דקאמר וליתי הנך וליגמר מניה] קושית התוספות משום אחרינא בעומר וכה״ג שיש במצוותן דחיית שבת. ולהכי נמי לא הקשו התוספות פירכא שכן בידו להפקירן דבה״א קיימינן דלא לכל כו' ולא פרכינן: (מכאן ואילך נתאכלו שורות שתים ושלש עד סוף המאמר הלזה)

בתוס' בד״ה ושוין כו' מה לסוכה שכן אם עבר זמנה בטלה כדפריך במסקנא דשמעתין דמסתברא כו' כצ״ל וק״ל. ולכאורה אין צורך לכל זה דמבינייא מצינו למילף אי לאו פירכא שכן בידו להפקירן וע' בסמוך ע״ב בד״ה אי מעומר כו' [בתירוץ הר״ר פורת]ודלמא זהו הפירכא בעצמו שידע התלמוד [לענין ציצית ומזוזה שכן בידו להפקירן] ואף שאין כוונת הגמרא להודיענו פירכא של בייניהו [כמ״ש הרב פורת] שאני באידך דלא איכפת לן מידי בזה [דלפי האמת בכולהו איכא ילפותא דדחי. ולא חש לעשות צריכותא מבייניהו אבל הכא דקשה אגופא דדינא אמאי אין מכשירין ציצית ומזוזה דוחה הוצרך למיהב טעמא דלא נילף מבייניא]

דף קלא:

גמ' נפקא ליה מביום הכפורים תעבירו שופר כו'. ויום הכפורים גופיה [דתקיעת שופר דוחה שבת] נלמד מהיקישא דחודש השביעי מר״ה. או כיון דדחיא יוה״כ מה לי יוה״כ בחול או בשבת וכל מלאכות האסורים בשבת אסורים ביוה״כ. ועיין ברמב״ן בחומש רק מ״מ דדחיא מכשירין יוה״כ נמי צריך לימוד. יש לכוין תקעו בחודש שופר מיתורא דבחודש [דגבי יוה״כ] מלמד שיהיו כל תקיעות כו' א״כ בכסא ליום דכתיב בחגנו הוא מכוסה למה לי דאי משום דדחי שבת ביום אפילו בשבת הא מצי לאגמורי מהדדי מיתור דבחודש [ג] לזה אמר כי חק כו' צריכותא דתלמודא אי מתקיעת שופר דיוה״כ כו' דאמר מר תקעו ב״ד שופר נפטרו עבדים לבתיהם ושדות כו' כמו שאמרו במ״ר[פ' נג]יצחק יצא חק דרוריא לעולם וק״ל. אי מר״ה משפט כו' שכן מכנסת זכרונות לאבינו שבשמים. מיהו תלמודא לא קאמר רק דבעלמא לא מצי למילף מינייהו [לא על מה דלא ילף ר״ה ויו״כ חדא מאידך]

ברש״י בד״ה וניתו הנך עומר ושתי הלחם מינה. מדלא פי' בהדיא [ר״ל דלכתוב רחמנא בסוכה בהדיא] כדבסמוך אח״כ [בד״ה ונכתוב רחמנא בהדיא במצה] גם לא הזכיר לולב משמע שהגזירה שוה יהיה עומר ללמוד סוכה מלולב וא״כ מאי פריך הא כיון דאינו מופנה משני צדדין ועומר ושתי הלחם לא נכתב תו ליכא גילוי מילתא לחוד [דפירש״י לעיל בד״ה גמר ז׳ ימים כו׳] ולכאורה תלמודא ידע האמת דסוף סוף יש לימוד לסופר ומילה וכה״ג וא״כ יהיו הם הגילוי מלתא ורש״י נקיט בדיבור הקודם כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם כו' לפי שכבר פירש לימודן. ומיהו לא הו״ל לרש״י לפרש כן דעדיין במקום הזה לא ידעינן שום לימוד באחרינא ויותר [משמע ד] פריך לילף כולהו אחרינא מינה [וע״כ דהיינו שיכתוב בהדיא בסוכה] ועיין. ובפשיטות אומר [כ״ע] דבסמוך מרויחין הרבה ב' גזירה שוה מצה מסוכה וסוכה מלולב משא״כ כאן רק גזירה שוה אחד דז' מופנה מצד אחד [ד] ואפשר לומר עוד בדרך רחוקה דלולב דדחיא שבת אינו רק ביום ראשון דיום ראשון מורה דדחי שבת וכן הוא ר״פ לולב וערבה ע״ש ואם נלמד סוכה מלולב דיו לבא מן הדין כו' וקושטא דאינו דוחה אלא יום ראשון. ולזה לא מקשה דלכתוב בהדיא בסוכה דא״כ היו דחיות כל הימים שוין דבסוכה לא כתיב ראשון רק ז' ימים וזה אין קושיא דלכתוב נמי ראשון דבלולב איצטריך ראשון משום דבמדינה יום א' ובמקדש ז' [אבל בסוכה לא שייך למיכתב ראשון] מה שאין כן במצה דפירש״י ליל ראשון חובה פריך שפיר ולכתוב בהדיא כו':

בתוס' בד״ה סד״א כו'. וי״ל דשמא כו' כן הוא מנוקד בגמרא שלי:

למידרש. הסוף דיבור. [מנוקד בגמרא שלי]:

בתוס' בד״ה קמ״ל ולא ידענא כו'. ר״ל בדרבנן דקיימינן בהו דר״א איצטריך כדבסמוך ד״ה שבעת ימים:

בתוס' בד״ה שבעת ימים כו' לא הוי צריך למיכתב שבעת כלל כו'. דמשמע להו דלימוד דפ״ק דפסחים דלעיל [בד״ה סד״א] אתיא לרבנן וע״ש:

דף קלב.

גמ' ק״ו מהלכה מי אתי כו'. וכן בסמוך ברבי יוחנן פי' רש״י בד״ה ביום כו' ולר״א כו' אלא מקרא נפקא ליה כו' ע״ש [קשה הא לר״א אפשר] דמכ״ש נלמד פקוח נפש בק״ו ממכשירין כיון דאתיא קרא [ביום] למכשירין ולולי הלכה מ״מ אתיא קרא למילה גופיה [ונמצא דשפיר נלמד לר״א הק״ו מקרא או ממכשירין או לולי הלכה ממילה גופיה. וא״כ מאי פריך מראב״ע דלמא סובר כר״א. וכן קשה ארש״י לקמן] ודוחק לומר דלמכשירי פקוח נפש קאמר דהשתא אי לאו הלכה לא ידעינן מכשירי פקוח נפש דאכתי מנ״ל להקשות דלמא ראב״ע פקוח נפש ממש קאמר. ואם נאמר דאי לאו הלכה הוי מוקמינן קרא לביום ולא בלילה רק (דלית לן הלכה למילה) לבתר דאשכחן הלכה למילה גופא דדחי שבת מוקמינן ביום למכשירין ולפי״ז מקושר קצת אלא מעתה מחוסר כפרה לר״י דוקא [דלית ליה הלכה למילה. ואפ״ה דרשי' ביום אפילו בשבת לא למעט לילה. מחוסר כפורים נמי] ודו״ק:

כל פילפולא דר״ל צריך לראות קצת היאך ניחא ליה בלא״ה דהא ביום ולא בלילה נלמד בלא״ה מביום צוותו וק״ל

בתוס' בד״ה ההוא כו'. תפסו כאן דאזלא לכ״ע. דלעיל [בר״א] י״ל דהכא דוקא לר״א קאי [והך דת״כ לרבנן]:

בא״ד דסמך אבן כו'. ובן שמונת ימים והוי״ו דוביום אתיא חד לבזמנו וחד לשלא בזמנו:

בתוס' בד״ה הא אהדרי' קרא כו' וקשה ואמאי לא קאמר דאהדרי' קרא כו'. הלשון אינו מדוקדק דמשמע אלו קאמר כן היה ניחא הא א״כ הדרא קושיות ר״ל לר״י לדוכתא וק״ל:

בתוס' בד״ה תניא כוותיה דר״י כו' אע״ג דר״י אית ליה הלכה לר״א כדפי' בקונט' והך ברייתא דדרשי ביום אתיא אפי' [א] לרבנן דביום איצטריך למילה כו'. כן הוא מוגה בגמרות שלי ודבריהם מבוארין בפשיטות דלא כר״נ בר יצחק לא הוי דר״נ בר יצחק גופיה אפשר ס״ל לימוד דביום כו' ומ״מ לא שייך לומר תניא כוותיה דר״נ בר יצחק דהא הוא לא הזכיר לימוד דביום ואולי ס״ל הלכה אבל כר״י אתי שפיר. אבל עכ״פ הוי דלא כרב אחא בר יעקב דמברייתא שמעינן דשמיני ימול בלא ביום ליכא לימוד כלל דאדרבה דלמא מחלליה דוקא ושמיני ימול חוץ משבת ש״מ בהדיא דמשמיני ימול ליכא למילף מידי ורב אחא בר יעקב משמע ליה שמיני ימול לימוד. ואותם שאין להם מוח בקדקדם מפקפקין דלמא למילה עצמה לא משמע ליה להברייתא ללימוד אבל למכשירין מצי לילף מני' [ור״א בר יעקב אמכשירין קאי כמ״ש לרנב״י] והבל יהבלון. גם מפקפקין דשמעתין משמע דלימוד דרב נחמן ב״י ור״י ורב אחא בר יעקב הולך הכל על מילה גופא כו' ואין בזה ממש דכיון שיש לן ב' לימודים נוכל ללמוד אח״כ כאשר נרצה:

בתוס' בד״ה מה צרעת כו' תימה ולימא ק״ו איפכא. א״ל דידע מקרא דצרעת דוחה עבודה כמ״ש בד״ה הדר דהא הך ברייתא סיימא או אינו כו' דלמא משום גברא דלא חזי ש״מ דלית ליה קרא כמ״ש [בדיבור הנ״ל] דלרבא אין צריך קרא:

דף קלב:

גמ' שכן יש בה עונשין כו'. ואין להכניסו בק״ו: [ב] דפירכא הכתובה בתורה הוא. ובק״ו דברייתא הראשונה א״ל מילה שלא בזמנה יוכיח דדוחה צרעת ולא שבת דהוא גופא נלמוד בק״ו זה [שידחה שבת וכך כתוב במהרש״א בביאור יותר עיין שם]:

גמ׳ מילה בזמנה לא צריך קרא כו'. וכמ״ש התוספות בד״ה רבא אמר באם אינו ענין ובה״א דברייתא נקיט קרא דביום השמיני כיון דלא יליף מבשר רק עשה [דוחה] לא תעשה הו״ל לתפוס עשה דמילה שלא בזמנה המול לכם כל זכר רק בה״א מ״ש דבא להורות לנו שעשה דוחה ל״ת וכן באידך ומשום מסקנא דברייתא דיליף מבשר וק״ל:

גמ' נגעים טהורים מאי איכא למימר. דמוזהר מלקוץ ואינו מחוסר טבילה כשילך הבהרת כי אינו מטמא רק אסור מלעבוד כל זמן שהוא עליו [ואפ״ה אסור לקוץ ע״כ שצרעת חמירא]:

בתוס' בד״ה הדר אמר כו' צ״ל דגרסינן רבה הכא כו'. ואיהו מפ' לאו אינו דלעיל כלשון ראשון שכן יש בו עונשין כו' [לנוסחא ישנה דגריס אי נמי] או כפירכת התוס' לעיל בדבור הקודם ורבא דלעיל מפרש או אינו דבהך ברייתא כלישנא אחרינא וכמ״ש התוספות בסמוך:

בא״ד ועוד נראה לרשב״א כו'. אפ״ל בהסברתו דודאי מתחלה דהוה משמע להו דאם טעמא משום חומר דצרעת דוחה כו' כגון לרב ספרא דלא אמרינן כלל סברת גברא לא חזי לזה הוצרכו לומר שישנו קרא כו' אך עתה שאפשר לומר הכי והכי לזה אף שאין קרא מ״מ י״ל דצרעת דוחה עבודה והתורה לא הוצרך לכותבו משום דסמכה עצמה שאנחנו מ״מ נאמר צרעת דוחה משום סברת גברא לא חזי אבל אפשר דהאמת של התורה דצרעת חמירא לא משום גברא לא חזי רק אף אם חזי רק לא הוצרך לקרא יתירא לכך דאנחנו נדע מכח סברא גברא לא חזי משא״כ קודם הרשב״א חשבו לרב ספרא סברת גברא לא חזי אינו סברא [לומר] או משום גברא לא חזי או משום חומר בעצמו לזה זיל להכא כו' רק בתחלה הבינו דסברא חדא מוחלטת לרבא גברא לא חזי ולרב ספרא חומרא ולזה הקשו מתחלה ועוד למה כו' אימור דעבודה דוחה צרעת כו' דא״ת שיש כאן לימוד א״כ בהכרח מדאיצטריך לקרא נשלל סברת גברא לא חזי דהא לרבא אין צריך קרא [וקשה מברייתא דלעיל] לזה תירצו שישנו קרא וגרסי׳ כאן רבה ולעיל רבא אבל לרשב״א אף דצ״ל עכ״פ נמי דגרסי' לעיל רבא וכאן רבה [דהא לרבא ע״כ סברת האו אינו דברייתא דלעיל היא סברא מוחלטת דהא מינה יליף בק״ו דמילה בזמנה דוחה צרעת] מ״מ י״ל דאתי שפיר הכל לרב ספרא כו' ודו״ק. עכ״פ צריך הסברת מאי זיל הכא כו' שייך כאן דמ״מ מאי פריך או אינו כו' דלמא צרעת חמירא הא ממ״נ הק״ו דמילה דוחה צרעת הוא בתוקפו דא״ת סברת גברא לא חזי ליכא כאן פירכא ואם לא תאמר הוא גופיה נמי נילף ועיין

בתוס' בד״ה האי עשה כו'. וא״ת והא קיי״ל כו' נגמר ממילה בצרעת כו'. לא הקשו משבת דמילה דוחה אותה שהוא ל״ת ועשה ועיין בריש פרק קמא דיבמות:

דף קלג.

גמ' ואביי אליבא דר״ש האי בשר כו'. ולא מקשה האי לעשות ודוחק לומר שיתורץ ג״כ במתכוין לעבור. אפשר לומר כמ״ש התוס' לעיל בד״ה האי עשה לעשות היינו עשת

גמ' ואי איכא אחר. עיין בזה בטור בהלכות מילה סי' רס״ו בשם ר״א הלוי שהאב אסור למול בשבת בדאיכא אחר ע״ש ולכאורה הא כ״ז הולך בה״א אבל למסקנא דמודה ר״ש בפסיק ריישה מתכוין ושאינו מתכוין שוה דו״ק היטב ועיין בת״ה באורך בזה [ג]

ברש״י בד״ה ה״ג לעשות אותה בסיב כו'. בגמ' שלי מוגה ע״ש ולכאורה מוגה בטעות:

ברש״י ואי איכא אחר כו' ולא ליקו אב להתם כו'. לפי״ז לא שייך [הני] פירכות תינח גדול כו' ואי איכא אחר כו' [דלפירש״י דאין היתר באיכא אחר רק בדלא ליקו להתם להכי לא שייך להקשות לעיל בגדול ואי איכא אחר]

גמ' רבא אמר כו' דאתיא מק״ו כו'. נראה דתחלה אמר מנא ה״מ משום דס״ד די״ט אינו רק ל״ת ויבא עשה וידחה כו' משא״כ בשבת שיש בו כמה לאוין ועשה [איצטריך לעיל רבויא אפילו למילה בזמנה דדחי] אבל רבא דס״ל די״ט נמי עשה ול״ת וכמ״ש התוס' לעיל פ' במה מדליקין [שבת דף כה ע״א בד״ה ולא מילה] וגם הוא מצריך לימוד מיוחד למילה משא״כ אינך דממילא משתמע נמי מילה מינה לזה הוצרך לומר משום דאתיא בק״ו. אך הק״ו ליכא ק״ו דרבא ס״ל משום דגברא לא חזי עיין בזה בתוס' במה מדליקין [בדיבור הנ״ל שהקשו זה] וצ״ע:

גמ' והו״ל י״ט עשה ול״ת. לוי״ל שכתבו התוס' בסמוך לעיל ע״ב בד״ה האי עשה נקשה דאכתי נילף מילה שלא בזמנה דדחי ל״ת ועשה די״ט ממה דדוחה מילה שלא בזמנה עשה ול״ת דצרעת ואולי יש לפרוך דלמא י״ט חמירא מטעם מה ועיין בהרז״ה ובפרק קמא דיבמות:

בתוס' בד״ה ואביי אליבא דר״ש כו' ולאביי נמי כו'. משום דתלמודא לא קאמר רק הא דרבא ורב ספרא תנאי דרב ספרא ודאי תנאי אבל אביי מצי סבר כמ״ש דאף דהק״ו הוא טוב מ״מ לא מוקמי אמילה שלא בזמנה רק אבזמנה דמלתא דאתיא בק״ו כו' [עיין במהרש״א]:

בתוס' בד״ה ותנן נמי גבי פסח כו' מ״מ לאלומי פסקא כו'. ומכח סברא שהזכירה גמרא שיש בזה ואין בזה [דפסח בכרת] ואפ״ה פסק כן מכח זה מיקרי אלומי פסקא [דאי משום דבשני המקומות פסק כן בשביל מילה לא הוה צריכא תלמודא למימר הצריכותא]:

פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ

דף ב.

בעזרת האל אשר שבת : אתחיל לפרש מסכת שבת

יציאות השבת שתים שהן ד' והקשו בתוס' בשם ריב"א למה פתח בזאת המשנה כו' ולענ"ד לא ידענא מאי קשיא להו דהא שפיר פתח בדיני הוצאה דהא מקרא דאל יצא איש ממקומו הוא דילפינן מיניה דין הוצאה כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה יציאות דמשו"ה לא קתני הוצאות דלישנא דקרא נקט וא"כ האי קרא דאל יצא הוא מוקדם בכתוב דכתיב בפרש' בשלח במן שנצטוו במרה משא"כ כל הנך מלאכות אתיין מקרא דלא תעשה מלאכה דכתיב ביתרו שנצטוו בסיני. מיהו לריב"א גופא שהקשה כן ולא ניחא ליה לתרץ כדפרישית אפשר דקאי בשיטת התוס' בריש מסכת שבועות שכתבו שם דהא דקחשיב לעני ועשיר בתרתי היינו משום דקס"ד דעיקר הוצאה היינו שהאדם עצמו יוצא מרה"י לרה"ר והפירות בידו ומדנקטו האי לישנא נ"ל בכוונתם משום דקרא דאל יצא דכתיב בלוקטי המן היינו בהאי ענינא גופא וכתבו שם דהאי הוצאה שלישית לא קתני במתניתין. ונראה משום דמילתא דפשיטא הוא ולא קתני אלא הוצאות והכנסות דעני ועשיר ע"י הושטה זה לידו של זה וע"כ דהנך הוצאות לא יליף מהאי קרא דאל יצא אלא מיתורא דקרא דמייתי הש"ס בר"פ הזורק מויעבירו וכמ"ש רש"י כאן ובכך פירשתי יפה בר"פ הזורק דקשיא ליה מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא ולא מייתי קרא דאל יצא אע"כ כדפרישית דההיא באדם שיוצא עם הכלי איירי וא"כ זריקה ודאי לאו תולדה דהאי הוצאה היא שהרי הזורק עומד במקומו ולא עביד עקירה והנחה אלא בחפץ דומיא דהנך הוצאות דאיירי הכא ומקשה הך הוצאה גופא היכא כתיבא ומייתי מיתורא דקרא דויעבירו וכמו שאפרש שם בעזה"י לנכון סוגיא דהתם. נקטינן מיהא כיון דהנך הוצאות דמתניתין לא אתיין מקרא דאל יצא אלא מקרא דויעבירו דכתיב בסוף לאחר כל המלאכות שנאמרו בהדי פרשת המשכן בכי תשא וא"כ יפה הקשה ריב"א למה פתח בזו הו"ל להתחיל בלא יצא החייט במחטו דילפינן שפיר מקרא דאל יצא שהאדם יוצא עם הכלי כנ"ל נכון בשיטת ריב"א כמו שאבאר עוד בלשון התוס' משא"כ לשיטת התוס' בסמוך בד"ה פשט והיא שיטת ר"ת בריש שבועות דהך הוצאה דעני ועשיר הוא דילפינן מתרי קראי דאל יצא ומויעבירו וכמו שאבאר דפשטא דקראי הכי כתיבי אל יצא היינו הוצאה דעני. ומויעבירו היינו הוצאה דבע"ה. ולא משמע להו לר"י ולר"ת לחלק בין יציאת האדם גופא או הוצאה דע"י הושטת יד כיון דעיקר איסור הוצאה אחפץ קאי. ואם כן שפיר מצינו למימר שהתחיל התנא בזו כיון דהוצאה דעני מיהא ילפינן מקרא דאל יצא שהתחיל בה הכתוב תחילה ולא הוצרך ר"ת לפרש בענין אחר ויבואר עוד בלשון התוס' ודו"ק:

בפרש"י בד"ה שתים שהן ד' בפנים ובפרק הזורק בריש נפקא לן מויצו משה כו' עכ"ל. כבר פירשתי בסמוך דלשיטת ריב"א כולהו הוצאות דמתני' לא אתיין מאל יצא אלא מויעבירו. אמנם אף אם נאמר דרש"י לא נחית להכי אפ"ה אתי שפיר דלא מייתי קרא דאל יצא אלא קרא דויעבירו דמייתי הש"ס גופא בר"פ הזורק משא"כ ילפותא דאל יצא לא פסיקא ליה לתלמודא לא מיבעיא למ"ד תחומין דאורייתא א"כ מפיק לקרא דאל יצא לתחומין כדמסיק הש"ס בספ"ק דעירובין הובא בתוס' כאן מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב אלא דאפילו למ"ד תחומין דרבנן נמי מצינו למימר דטעמייהו דוקא לבתר דאשכחן בלא"ה דהוצאה הוי מלאכה מקרא דויעבירו מש"ה מוקמינן נמי קרא דאל יצא בהוצאה גופא חד להוצאה דעני וחד להוצאה דעשיר דנהי דצריכי אכתי סברא יש להשוותן וניחא להו בהכי טפי ממה שנאמר דאל יצא איירי באיסור חדש דתחומין. דהא בלא"ה הוצרך להזהירן שאל יצאו עם הכלי ללקוט המן ותרתי מנא לן ועוד דאדרבה אי הוי פשיטא להו איסור הוצאה בכל פרטיה לא הוצרך להזהירן נמי דאל יצא משום איסור תחומין דהא בלא"ה נמנעו לצאת וללקט משום איסור הוצאה והכנס'. ולע"ד נראה ג"כ לפ"ז לא קשיא לן מי כתיב אל יוציא דקאמר רב אשי בספ"ק דעירובין דאיהו גופא לא מפרש אלא למ"ד תחומין דאורייתא ולוקין עליו ומקשינן התם לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא. וא"כ סבר המקשן לסברא פשוטה דמאל יצא ילפינן ג"כ איסור הוצאה שהיא אזהרת מיתה והא דפשיטא ליה להמקשה נ"ל לפרש משום דע"כ הכי הוא דאלת"ה אלא הוצאה גופא מויעבירו לחוד יליף לה א"כ לא שמעינן אלא הוצאה גמורה שהאדם יוצא עם החפץ דומיא דמשכן משא"כ כשמוציא החפץ והאדם במקומו מנא לן. אע"כ דאיכא תרי קראי ומייתורא ידעינן אינך הוצאות וא"כ הו"ל שפיר לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד וא"כ שכך היתה סברת המקשה משני רב אשי שפיר אי ס"ד דאל יצא איצטריך נמי להאי הוצאה גופא הו"ל למכתב אל יוציא דמינה הוי שמעינן שפיר דקפידא דקרא אהוצאת החפץ לחוד ולא הוי איצטריך נמי תרי קראי אע"כ דבלא"ה אין סברא לחלק כלל בין הוצאת האדם עם הכלי או הוצאת הכלי לחוד וא"כ ע"כ אל יצא לתחומין הוא דאתא ולא להוצאה ותו לא הו"ל לאו שניתן לאזהרת מיתה. נמצא דכל זה מסיק רב אשי בטעמא דמ"ד לוקין על התחומין משא"כ למאי דקי"ל תחומין דרבנן אתי שפיר בין לשיטת ר"י ור"ת דאצטריכו תרי קראי להכי חד לעני וחד לעשיר ולא סבירא להו כלל לחלק בין הוצאה דאדם עם הכלי ובין הוצאת הכלי לחוד. וא"כ לא אצטריך למכתב אל יוציא דבאל יצא לחוד סגי:

ולפי ריב"א נמי שכתבתי דקאי בשיטה ראשונה שכתבו התוס' בריש שבועות דיש סברא לחלק בין יציאת האדם עם הכלי או הוצאת הכלי לחוד. אכתי מצינן למימר דלמ"ד תחומין דרבנן נמי לא איצטריך למכתב אל יוציא דבאל יצא לחוד הוי סגי ליה למשה באותה שעה לענין לוקטי המן שהוצרכו לצאת עם הכלי ולא הזהירן על שום מלאכה כ"א מהצורך לפי שעה ואח"כ בשעת הקמת המשכן שפירש להם כל דיני שבת הוצרך להזהירן ג"כ על היאך הוצאת הכלי דלא שמעינן להו מאל יצא. ויתכן יותר לומר דמשה גופא לא הוי משמע ליה לחלק כלל בין הוצאה להוצאה אלא לאחר שבאו איש איש ממלאכתו ואמרו מרבים העם להביא והיינו ע"י הוצאה כי הנך כמו שיבואר בסמוך בלשון התוס' הוצרך להכריז בשעת מעשה כן נ"ל נכון. ונתיישב' קושיית התוס' בספ"ק דעירובין ע"ש ודוק היטב. ועי"ל דניחא ליה לרש"י לאתויי קרא דויעבירו משום דמתניתין אתא לאשמעינן חיוב חטאת והא ילפינן מויעבירו דקריא רחמנא מלאכה משא"כ מקרא דאל יצא א"א לידע הא:

בא"ד ועל שתים אלו חייבים על שגגתן חטאת ועל זדונן כרת ועל התראתן סקילה עכ"ל. נראה שהוצרך לזה כיון דממה שפירש בתחילה דהוצאה נפקא לן מויעבירו וע"כ היינו משום דמלאכה גרועה היא איצטריך קרא באפי נפשיה טפי משאר מלאכות שהיו במשכן דילפינן להו בכללן מלא תעשה כל מלאכה משא"כ בהוצאה דלא הוי בכלל לא תעשה מלאכה שהזהירן מקודם ואם כן נהי דאשכחן בהוצאה לאו מויעבירו אכתי לא שמעינן אלא אזהרה למלקות אבל עונש דסקילה וכרת וחטאת לא שמעינן כיון דלא הוי בכלל כל העושה מלאכה יומת שנאמר להם קודם שהזהירן אאיסור הוצאה:

ובאמת מוכח מהאי מתניתין דידן דשייך בהו חטאת וכרת כדמסקינן לקמן עקירות דאתי לידי חיוב חטאת קחשיב ולקמן דף ו' ע"ב מייתי הש"ס ברייתא דאפילו לאיסי בן יהודה מודה דהוצאה מהנך דלא מספקא דחייב כרת ונסקל. ולקמן בפרק במה אשה במשניות טובא מחלק בין הוצאות חפצים שחייבים חטאת ואיזו אין בהם חיוב חטאת לכך הוצרך רש"י לפרש דאע"ג דילפי' מויעבירו אפ"ה שייך בהו חטאת וכרת וסקילה כמו בשאר מלאכות והיינו משום דבהאי קרא גופא דויעבירו כתיב אל יעשו עוד מלאכה והיינו דלא תפיקו א"כ משמע דנקרא' מלאכה והוי בכלל כל העושה מלאכה יומת ואע"ג דלפרש"י ותוס' בר"פ הזורק ולגרסתם דגרסי ממאי דבשבת הוי קאי ומסיק בג"ש דהעברה העבר' א"כ משמע דאי בחול הוי קאי לא הוי ילפינן מפשטא דקרא דאל יעשו מלאכה דהוצאה נקרא מלאכה ודלא כגירסת הגאונים ורבינו חננאל שהביאו התוס' בפרק הזורק דמפקא לה מפשטא דקרא אפילו אי בחול הוי קאי מ"מ לרש"י ותוס' נמי נהי דבחול הוי קאי לא הוי אמרינן דאל יעשו מלאכה אהוצאה קאי אלא כמו אם לא שלח ידו במלאכת רעהו דהחפץ גופא נקרא מלאכת מ"מ לבתר דילפינן בג"ש דמשום איסור דשבת הכריז משה דאל יעשו מלאכה ממילא שמעינן דהוצאה נקרא מלאכה כן נ"ל נכון ליישב המשך לשון רש"י ז"ל:

מיהו בלא"ה נ"ל דפשיטא דשייך חיוב כרת וחטאת בהוצאה כיון דאיצטריך קרא יתירא לקמן דף הסמוך בעשותה למעוטי זה עוקר וזה מניח מחטאת וכמו שכתבו התוספת לקמן אם כן ממילא שמעינן דשייך חטאת בהוצאה ודו"ק:

בד"ה שהן ארבע מדבריהם הוסיפו כו' עכ"ל. לכאורה אין זה מוכרח דמצינן למימר דמדאורייתא נמי אסור בזה עוקר וזה מניח דהא מדאיצטריך למעוטי זה עוקר וזה מניח אלמא דיש סברא לומר דחדא לחוד נמי מלאכה מיקרי כיון דמסתמא כן היה במשכן כמ"ש התוס' בדף הסמוך בד"ה בעשותה ועיין בתוס' בפרק המצניע דף צ' וא"כ מצינן למימר דלא ממעט קרא זה עוקר וזה מניח אלא מכרת וחטאת דאיירי קרא דבעשותה משא"כ לענין לאו במלתיה קאי כיון שהיה במשכן ובכלל קרא דאל יעשו מלאכה וכמו שאבאר ובאמת שכן נראה לכאורה מלשון הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות שכתב להדיא דשניהם פטורין דמתניתין היינו ממיתה וכרת וחטאת אבל חייבין מלקות משמע כדפרישית אלא שבחבורו בפרק י"ג מהל' שבת כתב להדיא דחייבים מכת מרדות וא"כ מסתמא לכך נתכוון בפי' המשניות והיינו כפי' רש"י ותוס' וטעמא דמילתא כיון דאימעטי מכרת וחטאת ולא הוי בכלל כל העוש' מלאכה יומת אלא עוקר ומניח ממש א"כ האי קרא דאל יעשו עוד מלאכה דויעבירו נמי מוקמינן לה בכה"ג דעוקר ומניח ממש באדם אחד ולקמן אבאר עוד בזה באריכות אי"ה ודו"ק:

בד"ה או שנטל מתוכו והוציא החפץ והניח ברה"ר עכ"ל. וכ"כ בסמוך בד"ה או שנתן לתוכה ולכאורה נראה מדבריו להדיא דהיכא שלא הניח העני ברה"ר אלא שעדיין בידו לא מיקרי הנחה ואפשר דאזיל לשיטתו וגירסתו לקמן דף הסמוך דגרסינן גופו נייח ידו לא נייח ולא גרסי' ידו בתר גופו גרירא משא"כ לשיטת התוס' וגירסתם לקמן ממילא דאפילו לא הניחו העני ע"ג קרקע אלא שהוציא ועודנו בידו מיקרי נמי הנחה דהנחת ידו נמי כהנחת חפץ דמי כיון שידו וגופו ברשות אחד ידו בתר גופו גרירא וכי היכא דהנחת גופו מיקרי הנחה כשעמד ה"ה להנחת ידו כיון שעמד וכ"כ הרמב"ם ז"ל להדיא בפי"ג מהל' שבת דאע"פ שלא הניח החפץ אלא שהוא בידו הרי הוא כמונח ע"ג קרקע כך נראה לכאורה לפרש שיטת רש"י ותוספות כ"א לפי גרסתו אלא דבלא"ה אין צורך לזה ואפושי פלוגתא לא מפשינן לדינא בין רש"י ותוס' ואפשר דרש"י נמי מודה לדינא וכמו שאבאר במקומו בדף הסמוך אף לפי גרסתו. אלא דמ"מ כיון דלקמן מיבעיא לן אי עקירת גופו כעקירת חפץ דמי ומשמע דה"ה בהנחה מיבעיא לן ולא איפשטא ומתני' דהכא דקתני או שהוציא ע"כ משום דמתני' מצינן לאוקמי שהניחו ע"ג קרקע כמ"ש התוס' לקמן משום הכי ניחא ליה לרש"י נמי לפרש מתניתין במילתא דפסיקא ודו"ק:

בתוס' בד"ה יציאות השבת כו' הקשה ריב"א כו' והו"ל להתחיל כו' כגון לא יצא החייט במחטו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה כיון דריב"א גופיה משמע ליה דשייך להתחיל בלא יצא החייט א"כ ממילא הוצרך להתחיל בעיקר דין הוצאה וכדמתרץ ר"ת בסוף ומאי קשיא ליה לריב"א ולמאי דפרי' אתי שפיר דריב"א ס"ל דלא קתני הכא במתניתין אלא הוצאות דע"י פשיטת יד וכשיטת התוס' בריש שבועות דהוצאה שלישית שיוצא האדם עם הכלי לא קתני במתני' והיינו כדפרישית דלא איצטריך למיתני דהיינו קרא דאל יצא וקרא דויעבירו וא"כ ממילא דענין לא יצא החייט במחטו לא דמי להך דמתני' אלא להך הוצאה שלישית דלא איצטריך למיתני ושפיר הו"מ להתחיל בלא יצא החייט ואי משום דמהך הוצאה שלישית דפשיטא מקרא דאל יצא אכתי לא שמעינן לאיסורא דחייט במחטו דעיקר החיוב היינו שמא יעמוד דהא לא שכיח שיניח החייט ע"ג קרקע. ועוד דאף אם יניחו מ"מ עקירה לא הוי בשבת אלא ע"י עקירת גופו. וא"כ לא פשיטא לן מהוצאה שלישית דאל יצא שעושה הנחה ממש. אלא דלפ"ז אכתי לבתר דקתני כולה בבא דמתניתין דהכא נמי לא ידעינן אסורא דחייט במחטו דהא מתני' דקתני והוציא מצינן לפרש שהניחו ע"ג קרקע כמ"ש בסמוך בשיטת רש"י ז"ל ומש"ה לא ניחא ליה לריב"א לתרץ כן. אבל לר"ת לתירוצו האחרון בסוף הדיבור ניחא ליה בהכי דנהי דמההיא דמתניתין לא מצינן למיפשט דהנחת גופו וידו כשעמד מיקרי הנחה ואיצטריך ליה לרבי למיפשט לרב מסברא מ"מ כיון דרבי גופא דפשיטא ליה הכי סתם המשנה ממילא שפיר מפרשינן המשנה שסתם רבי כפשוטה דנטל מתוכה והוציא דקתני היינו דבמה שהוציא לחוץ חייב דעמד והחפץ בידו מיקרי הנחה וא"כ שפיר דמי ללא יצא החייט והתחיל בזו מה"ט גופא כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה שתים שהן ארבע כן נראה כמו שפירש"י כאן כו' ובשבועות פירש"י כו' עכ"ל. ולענ"ד דאף דלכאורה נראה דברי רש"י כסותרין זה את זה אינן סותרין דאלו ואלו דברי אלקים חיים דהכא דעיקר שבת מפרש רש"י לשון המשנה כפשטה דלפי האמת והמסקנא דשמעתין ודאי לשון המשנה וצורתה נראה כפרש"י כאן כיון דעלה קתני כיצד העני עומד בחוץ ובע"ה בפנים וא"כ משמע דבפנים וחוץ דקתני ברישא מפרש ואזיל דבפנים היינו הבע"ה ובחוץ היינו העני ולמה נוציא לשון המשנה מפשטיה ועוד דלא שייך להקדים התולדה לאב ועוד דהו"ל למיתני בהדיא שתים שהן ד' דהכנסה וב' שהן ד' דהוצאה אע"כ כפירושו כאן משא"כ בשבועות דלא מפרש רש"י התם אלא במאי דמייתי שם מתניתין דהכא לשקלא וטריא למירמי עליה דהאיך מתניתין דהתם כבשמעתין ולפי שקלא וטריא דשמעתין נראה שהוצרך רש"י לפרש כן דהכי סבר המקשה וכן לשינויא קמא דאי סבר המקשה כפרש"י כאן מאי קשיא ליה דליתני נמי התם תרי בבי בשתים שהן ד' דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני תרי בבי דאע"ג דאי לא הוי קתני אלא סתמא הוי שמעינן שפיר דאיירי בין בהוצאה דעני ובין בהוצאה דעשיר אפ"ה כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא איצטריך למיתנייהו בהדיא כמ"ש התוס' בד"ה פשט משא"כ התם בשבועות לא שייך למיתני תרי בבי בדעני ובדעשיר כיון דבמאי דקתני סתמא תרוייהו בכלל אע"כ דהמקשן סבר בפשיטות דאפילו במתניתין דהכא דעיקר שבת הוא נמי לא שייך לחלק כ"כ בין הוצאה דעני להוצאה דעשיר לעשות מהן תרי בבי לגמרי ומלבד כמה דקדוקים דלא משמע לפרש כן ומש"ה פשיטא ליה למקשה דבפנים וחוץ דקתני בתרי בבי היינו הוצאה והכנסה דשייך לעשות בכ"א מהם בבא בפני עצמו וא"כ מקשה שפיר דאדרבא התם בשבועות דמינקט ואזיל לכולהו כללי דאשכחן בהו שתים שהן ד' וא"כ הו"ל למיתני יציאות שתים שהן ארבע והכנסות שתים שהן ארבע כדקתני הכא ואהא משני הש"ס שפיר בשינויא קמא דהתם אבות קתני בהו שתים שהן ד' דומיא דכל הנך דשבועות ודמראות נגעים דשתים קמייתא אבות נינהו משא"כ בהכנסה לא שייך למיתני התם שתים שהן ארבע כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא הוי דומיא דהנך וכמו שאבאר אי"ה בלשון הגמרא לקמן בענין יותר נכון. נמצינו למדין דלהאי שינויא קמא נמי דקתני שתים שהן ארבע היינו ביציאות לחוד. וא"כ צ"ל דהיינו כפרש"י שם. דהכא נמי במתניתין דידן ניחא לן לפרש חד בבא דשתים שהן ארבע שהן כאותן ששנויין שם דהיינו הוצאות ואידך בבא דשתים שהן ד' בהכנסה דמאי דשייר התם קתני הכא בבא בפני עצמו. וכל זה לשקלא וטריא דשמעתין משא"כ למסקנא דרב פפא ורבא דהכא קתני חיובי ופטורי והתם לא קתני אלא חיובא ולא מפלגינן בין אבות לתולדות א"כ ניחא לן לפרש המשנה דהכא כמו שפירש"י כאן כן נ"ל נכון ליישב לשון רש"י דהכא ודהתם דלא קשיין אהדדי:

מיהו התוס' לא משמע להו לפרש כן כוונת רש"י דלהמקשה ולשינויא קמא מפרשי כפרש"י שם דא"כ מאי כתבו בסוף הדיבור דנראה כמו שפרש"י כאן מדקאמר תדע דמפרש הכנסה לאלתר ולא קאמר תדע מדנקט בפנים ובחוץ ולמאי דפרישית לא שייך לומר כן דהא למאי דס"ד מעיקרא שפיר הוי משמע ליה בפנים ובחוץ אע"כ דהתוס' לא נחתו להכי אלא דלשונות רש"י סותרים זה את זה והנלענ"ד כתבתי ודו"ק:

ודע שהתוס' בשבועות דף ה' כתבו עוד שני פירושים אחרים במתני' דהכא והמעיין שם ישפוט בצדק שהביאם לכל זה כדי לפרש חד שתים שהן ד' דמתני' דהכא מאותן ששנויים שם ואידך בבא היינו מאי דשייר התם וא"כ מזה סיוע למה שכתבנו בפרש"י דהתם לפי השקלא וטריא דמעיקרא משא"כ למסקנא דשמעתין לא ניחא ליה לפרש כאותן פירושים אחרים שכתבו התוס' שם שהם דוחק גדול ואף שהפירוש האחרון שכתבו שם התוס' דחד בבא היינו דחיובא ואידך בבא דפטורא הוי לגמרי כסדר דמפרש להו תנא דמתני' אפ"ה לא ניחא ליה רש"י לפרש דבפנים היינו קרבן ובחוץ היינו פטור קרבן שהוא דוחק לכך הוכרח רש"י לפרש כפירושו כאן לפי המסקנא. ולענ"ד בירושלמי דשמעתין ובריש פ"ק דשבועות מיבעיא ליה אי כפרש"י כאן או כפירוש האחרון שכתבו שם התוס' דמעיקרא ד' לחיובי ואידך בבא ד' דפטורי אלא שהתוס' בשבועות כתבו דהירושלמי מספקא ליה אי כפירש"י אי כפירוש ריב"א שם ולא ידעתי לפרש כן לשון הירושלמי וצ"ע ודו"ק:

בד"ה פשט בע"ה תימא לר"י אמאי צריך למיתני תרתי כו' ונראה לר"י כו' ולא הוי גמרינן הוצאה דעני מבע"ה ולא דבע"ה מעני עכ"ל. לכאורה עשה דבריהם כדברי נביאות דכיון דלא ידעינן שום טעם לחלק בין עני לעשיר ואפ"ה איצטריך למיתנייהו א"כ בודאי דכמה מיני ועניני הוצאות הוי מצי למיתני טובא דלא ידעינן חד מאינך ועוד מי גרע מהכנסה דילפינן מהוצאה משום סברא מה לי אפוקי מה לי עיולי כ"ש הכא דאיכא סברא מה לי הוצאה דעני או הוצאה דעשיר ובודאי דלא מצינן לפרש דיש לחלק בין פשיטות יד דעני לפשיטות יד דעשיר דאיכא למימר דשייך יותר לומר דיד בטל לגבי רה"י או לרה"ר וכמו שאני מפרש בפירוש התוס' דפ"ק דשבועות שהביאו ראיה נכונה מדאמרינן לקמן דידו של אדם אינו לא כרה"י ולא כרה"ר אלמא דלכל חד מינייהו איצטריך לאתויי ראיה וכמו שאבאר במקומו בעזה"י אלא דלשון ר"י כאן לא משמע לפרש כן שהרי כתב מדמצרכינן תרי קראי ופשטא דקרא ודאי בהוצאה גמורה איירי ולא על ידי פשיטת יד דשייך בתרי נברי שהאחד עומד בפנים והשני בחוץ ומושיטין זה לזה ואפ"ה בעי תרי קראי לעני ולעשיר ולכאורה היה נ"ל לפרש דהא דבענין תרי קראי לעני ולעשיר היינו משום דהוצאה דעני והכנסה דידיה הוא לצורך עצמו להביא טרף לביתו והיינו ממש קרא דלוקטי המן שהיו יוצאין עם הכלי ללקוט ולהכניס לביתן. ובכה"ג הוי שפיר מלאכת מחשבת ואפילו בסדורא דפת מישך שייכא דאע"ג שנגמרו כל מלאכות התבואה בשדה העיקר חסר להכניסו לבית שהוא גמר מלאכה ואפילו למעשרות ותרומה משא"כ הוצאה דבע"ה ליד העני דלא מיקרי כ"כ מלאכת מחשבת לגבי בע"ה שהיציאה אינו לצורך עצמו אלא לסלקה מעליו סד"א דלא ליחייב עליו מש"ה איצטריך אידך קרא דנדבת מלאכת המשכן והיינו הוצאה דבע"ה ליד הגזבר וכדאיתא בירושלמי וכמו שאבאר וכיוצא בזה נ"ל מלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב לחלק בין הוצאה דעני שמושך אליו ובין הוצאה דבע"ה שמוציא ממנו ואפשר שנתכוון למה שכתבתי אלא דלפמ"ש הוצאה דעני לעולם חשיבא טפי מהוצאה דבע"ה ואפ"ה לא תקשי א"כ קרא דאל יצא ל"ל דהא אכתי לא נאמרה אידך הוצאה דמשכן ומשו"ה כי אזהיר לשעתא אזהיר ללוקטי המן וכדמסיק ג"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש. אלא דלפ"ז לא אתי שפיר מה שכתב ר"י דעני מדבע"ה נמי לא ידעינן ולפמ"ש אתיא בק"ו ואפשר דאיכא סברא למימר נמי איפכא דהוצאה דבע"ה חשיבא טפי דבמה שנותן ליד העני נגמר מלאכתו ומחשבתו דלא מחסר מידי משא"כ הוצאת העני אכתי מחוסר מעשה שהרי מוציאו ע"מ לחזור ולהכניסו כגון בלוקטי המן שהוציאו הכלי ע"מ ללקוט ולהביאו לביתו. וכה"ג בהכנסת העני דמתני' שמכניס הכלי ע"מ שיתן הבע"ה אוכלין לתוכו ויחזור ויוציאו ואפשר שרוצה העני עוד להביאו לביתו. ונמצא שלא נגמרה מלאכתו ואפ"ה אסור ומש"ה איצטריך קרא כנ"ל אלא דאכתי אין זה כוונת ר"י מדמסקי התוס' דאע"ג דהכנסה דעני הוי במשכן גבי קרשים ואפ"ה ילפינן מינה הכנסה דבע"ה דלא אשכחן גבי קרשים א"כ לענין האי הכנסה דומיא דקרשים דעבודת הלוים לא שייך האי סברא אם לא שנאמר דר"י אית ליה נמי האי סברא דמחלקי תוספות בענין הושטה דעני להושטה דעשיר בפ"ק דשבועות כמ"ש לעיל:

אלא דלפ"ז קשיא לי איפכא כיון דליציאה דעני ודעשיר ממש שיוצאין עם הכלי נמי איצטריכו תרי קראי וא"כ כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא אכתי כל הני הוצאות דמתניתין שהאדם עומד במקומו ומושיט לחבירו בהושטה בעלמא מנא לן דאסור דהא פשטא דקראי וודאי לאו בהכי איירי וכדאמרינן להדיא בספ"ק דעירובין שהביאו התוס' כאן מי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב. והנלע"ד בזה דודאי כולהו אתיין מדרשא דהאי קרא דויעבירו ובהכי אתיא ליה שפיר הא דקתני הנהו בבי דשתים שהן ארבע ומפרשינן בכל מקום דשתים הן אבות דכתיבי בהדיא ואינך אתיין מדרשא וה"נ דכוותיה והיינו לפי מה שמצאתי בירושלמי דשמעתין דהכנסה נמי ילפינן מויעבירו שנמנעו הבעלי בתים להוציא מבתיהן ליתן להגזברים ונמנעו הגזברים ליטול מבע"ה להכניס ללישכה. ונ"ל דעיקר הילפותא מדכתיב ויכלא העם מהביא ולמאי דמסקינן לקמן בפרק הזורק דלאו משום דשלימו עבידתא הוא דאכריז ונמנעו להביא דאפשר שעדיין היו מתנדבים והולכים ויהיה המותר לבדק הבית כדכתיב והמלאכה היתה דים והותר אלא דהכל היה משום איסור שבת הוצרכו למנוע בע"כ להביא. וא"כ אי ס"ד דאין איסור הוצאה אלא כשעושה כל המלאכה ממש שיוצא עם החפץ ומניחו בר"ה ממש. אם כן אכתי אמאי נמנעו להביא יוציאו מביתם ויתנו ליד הגזבר כמו שהיו עושין סתמא בלא"ה כמ"ש התוספות להדיא לקמן דף ד' ע"ב בד"ה ודילמא הנחה אע"כ דבכהאי גוונא נמי הנחה מקרי אלא דאכתי למה נמנעו יוציאו מביתם למחנה לויה ושם יטלנו הגזבר מידו דבכה"ג הבע"ה פטור דלא עביד הנחה אע"כ דהכנסה נמי אסור ואם כן אם יטול הגזבר מידו ויביאו ללשכה יעבור הגזבר דעביד עקירה והנחה וא"כ ממילא שמעינן דהכנסה נמי אסור ושמעינן נמי דבכה"ג מקרי עקירה במה שנוטלו מיד חבירו. ולפ"ז אתי שפיר הא דמסקינן לקמן דעקירת גופו כעקירת חפץ דמי ובאמת הן עיקר דיני הוצאות דמכילתין דפרק במה אשה כמו שיבואר בעזה"י והא מנ"ל כיון דהוצאה מלאכה גרועה היא אין לך אלא חדושו ולמאי דפרישית א"ש דהא נמי מויעבירו ילפינן מדהוצרך להכריז בכל מחנה ישראל במהלך י"ב מיל ולא הוי סגי להכריז במחנה לויה לחוד שלא יטלו כלום מידי הבעלי בתים וא"כ מסתמא לא יעשו הנחה שלא לצורך ויחזירו החפצים לבתיהם. אע"כ דאפ"ה ליחייבו כיון שעמדו הוי ליה כהנחת חפץ. ואפשר דמאל יצא דמן נמי ילפינן שפיר שהרי יודע היה משה שלא ימצאו ללקוט ואם כן לא יניחו הכלי על גבי קרקע אלא יחזירום ריקן לביתם אע"כ דאפ"ה הוי הנחה כיון שעמדו מסתמא לפוש כנ"ל ואע"ג דלקמן מיבעיא לן אי עקירת גופו הו"ל כעקירת חפץ וכן בהא דידו של אדם הוי כמקום ארבע ולא פשטינן להו מסברא היינו דודאי אי לא הוי תנינן להנך בהדיא לית לן למפשט מסברא דנפשיה דויכלא העם מהביא היינו דליכא שום צד היתר אלא קרא כפשטיה איירי אבל לבתר דתנינן להו בהדיא לאיסורא שפיר איכא למימר דמסמכינן להו אהאי קרא ודוק היטב:

בא"ד וא"ת כיון דהכנסה היתה במשכן כו' דהזורק ד"א ברה"ר משמע דאי הוי משכחת לה במשכן הוי ניחא ליה אע"ג דהתם ליכא סברא עכ"ל. עיין בתוס' לקמן בר"פ הזורק שכתבו דבזורק נמי איכא סברא. ולפ"ז בכל עניני הוצאות בין באבות ובין בתולדות כיון דמלאכה גרועה היא לעולם בענין תרתי סברא דמיא להוצאה דאורייתא ממש ודהוי נמי במשכן. ולפ"ז לא קשיא נמי קושיא השניה דתוס'. ולכאורה בלא"ה נראה פירושם דהתם מוכרח דהא בכל תולדות של כל המלאכות בענין נמי סברא דמיא לאב דאל"כ לא שייך לקרותן תולדה ואי משום דהוי במשכן א"כ לחשבו לאב בפ"ע אע"כ כדפרישית דמשום דהוי סברא דמיא לאב מיקרי תולדה אלא דסברא לחוד לא מהני כיון דמלאכה גמורה היא ואין לך אלא חדושו מש"ה בענין נמי דהוי במשכן וא"כ מדגלי רחמנא בחדא דמיחשבא בכלל מלאכת המשכן ה"ה להנך דדמיין כנ"ל ואי תקשי אם כן במעביר ד' אמות ברה"ר דמסקינן לקמן דהילכתא גמירי לה ומשמע דליכא סברא א"כ אמאי קרי לה תולדה דהוצאה הו"ל למחשבא לאב בפ"ע אלא שכבר כתב בעל המאור ז"ל דמעביר נמי איכא סברא כיון שכל אדם יש לו ד' אמות הוי ליה רה"י וכשמעביר חוץ לאותן ד' אמות הו"ל כמוציא מרה"י לרה"ר וכמו שאבאר לקמן בעזה"י אלא שהתוס' דהכא לא נחתו להכי ופשיטא להו דבזורק ליכא סברא התם בר"פ הזורק למאי דאכתי לא הוי מסיק מעביר גופא ברה"ר וכמ"ש במקומו בעזה"י אלא כיון דהוי במשכן או כדמסקינן התם דהילכתא גמירי לה ואפ"ה לא הוי אב בפ"ע כיון דמי מיהא קצת להוצאה והיינו נמי טעמא דמעביר ודו"ק:

בא"ד וא"ת כיון דאיכא סברא אמאי אצטריך בבמה טומנין וכו' אף ע"ג דהוצאה נפקא לן מקרא וכו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל שפיר איצטריך בבמה טומנין לומר בהוצאה והכנסה דהוי במשכן דמהוצאה לא ילפינן אלא הוצאה גמורה שהאדם יוצא עם הכלי וכדדייקינן להדיא בספ"ק דעירובין. ומי כתיב אל יוציא אל יצא כתיב. ואיצטריך למילף ממשכן דקרשים הוי הוצאה ע"י פשיטת יד לחוד וממילא שמעינן דאין לחלק והוי נמי בכלל הוצאה אלא דנראה מזה דהתוס' בכל הדיבור לא נחתו לחלק בין הוצאה גמורה להוצאה דפשיטת יד אלא דבכל חדא מינייהו יש לחלק בין דעני לעשיר כדפרי' בכוונת ר"י ודוק היטב:

ועוד יש ליישב קושיית התוס' דהכא דאי לאו הא דאמרינן בבמה טומנין דהוצאה הוי במשכן אלא מקרא דויעבירו או אל יצא אכתי לא הוי שמעינן מיתה וחיוב חטאת וכרת ודהוצאה מלאכה גמורה היא והוי אמרינן דללאו יצאה אבל מדאשכחן נמי במשכן הוי בכלל כל המלאכות שנסמכו במשכן וכדפרישית לעיל אלא דאיכא למימר דבלא"ה ידעינן מיתה וכרת בהוצאה מדאיצטריך למעוטי זה עוקר וזה מניח כדפרישית נמי לעיל ודוק היטב:

בד"ה שבועות שתים וכו' וא"ת וגבי שבת אמאי קתני שתים שהן ד' ותו לא ליתני נמי מושיט ומעביר כו' עכ"ל. נראה דאמתניתין דהכא לא מצי לאקשויי הכי דודאי לא קתני אלא הוצאה והכנסה דמפרש להו בהדיא דשייך בהו שתים שהן ד' בפנים וכן בחוץ בהאי גוונא גופא וכ"ש אם נפרש כפי' רש"י בשבועות דבפנים היינו הכנסה ובחוץ היינו הוצאה וא"כ לא שייך למיתני מושיט ומעביר דלא שייך בהו הני חלוקים אלא דעיקר קושייתם אמתני' דשבועות דקתני שתים שהן ארבע סתמא ולא מפרש להו וא"כ קשיא להו שפיר דלא שייך כלל האי לישנא דשתים שהן ד' כיון דאיכא נמי מושיט ומעביר ואמאי סמך התנא לסתום דבריו דאכתי לא ידעינן אותן שתים שהוסיפו מאי נינהו אי הכנסות או מושיט ומעביר והו"ל למיתני בהדיא שתים שהן שש ועי"ל דבמתניתין דהכא א"ל דהנהו דפשיטא לן לא קחשיב כלל כמ"ש התוס' לענין אזרוק ולא אזרוק ולא קתני

הכא אלא הנך הוצאות והכנסות דלא מפרשן כלל ואשמעינן כמה חדושי דינים כמ"ש התוס' בד"ה יציאות. וכן נראה באמת לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת דהנך פשט יד דמתניתין לאו בעיקר הוצאה שהוא אב איירי אלא מושיט קדי להו והוי תולדה ע"ש במגיד משנה ובזה נתיישב קושית הרמ"ך שם שהביא הכסף משנה ע"ש והיינו דלמאי דפרישית לא איירי הרמב"ם ממושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דריש פ' הזורק אלא ממושיט דפשיטת יד דמתני' דהכא מרה"י לרה"ר או איפכא נקטינן מיהא מלשון הרב המגיד דהנך דמתני' לאו אבות נינהו וכיון דלא איירי מתני' מעיקר הוצאה כ"ש דלא שייך להקשות ליתני נמי מושיט ומעביר אלא דעיקר קושיית התוספות אמתניתין דשבועות דקתני אבות ותולדות דומיא דאינך אם כן מקשה שפיר תולדות טובא נינהו דאיכא נמי מושיט ומעביר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף ב:

בגמרא ומ"ש התם דקתני שתים שהן ד' ותו לא ולכאורה יש לתמוה מעיקרא מאי קא קשיא להו דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני חיובי ופטורי אבל אסור משא"כ התם הא לא קתני בכולהו בבא אלא חיובי לחוד וכדמסקינן התם לענין שבועות וידיעות דבכולהו בעינן דומיא דמראות נגעים ואפילו בלא דומיא נראה סברא גדולה דלא שייך למיתני התם אלא מילי דחיובא מדאורייתא דפטורי טובא איכא וכ"ש דקשי' יותר בסוגיא דשבועות דלבתר דדייק הש"ס טובא במילי דשבועות וידיעות דמתוקמי דוקא כולהו לחיובא ואפ"ה פריך בתר הכי ביציאות השבת מ"ש. ולכאורה היה נראה לי בזה דודאי מעיקרא הוי ס"ד דה"נ במתני' דידן לא שייך למיחשב פטורי דטובא איכא כגון בכרמלית וחצי שיעור ומלאכה שא"צ לגופה והרבה כיוצא באלו וכמו שאבאר עוד לקמן בשמעתין. ועוד דאפילו בהנהו דקתני הא מקשה בסמוך תרתי סרי הויין מכל זה סבר המקשה דהכא נמי לא תני אלא כולהו לחיובא והכי קאמר דשתים כתיבי להדיא בפנים והיינו הוצאה והכנסה גמורה שיוצא האדם עם הכלי והן ד' דעני ודעשיר או להיפך שתי הוצאות דעני ודעשיר שהן ד' עם הכנסות. ועוד שתים שהן ד' בהוצאה והכנסה דע"י פשיטת יד שהן נמי ד' דעני ודעשיר וכנ"ל בסברת ר"י וכסברת התוס' דשבועות ובהכי הוי שפיר נמי לישנא דמתני' דשייך עיקר הוצאות והכנסות גמורים דלא איצטריך למיתנייהו בפרטות ולא פרט התנא אלא אותן שהוסיפו לחיוב ויש בהן חידוש והיינו דע"י פשיטות יד:

נמצא דלפ"ז דבהני תרי בבי דרישא דקתני חייב של כל עניני שתים שהן ד' דפנים ודחוץ כולהו לחיובא ואינך בבי דקתני בתר הכי דשניהם פטורין לאו אשתים שהן ד' קאי אלא דיני שבת דפטורי אבל אסור נקיטי ואזיל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר דהתם בשבועות אדרבא טפי שייך למיתני כל שתי' שהן ד' דמשכחת לחיובא וא"כ הו"ל למיתני שתים שהן ד' בפנים דהכנסה ושתים שהן ד' בהוצאה וע"ז משני שפיר דהתם לא קתני ושתים שהן ד' בהכנסה כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא קתני שתים אלא אותן שהן אבות דומיא דאינך ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוס' לענין מראות נגעים דנהי דקתני תולדות היינו בשהן ד' אבל בשתים לעולם לא תני אלא אבות. וע"ז מקשה הש"ס אבות מאי ניהו יציאות תרי הוויין והיינו דמקשה ממ"נ אי קחשיב הנך הוצאות דע"י פשיטת יד אע"ג דהוי תולדות א"כ הכנסה נמי הו"ל למתני ולא שייך שהן ד' הא טפי הוויין דאע"ג דס"ד דהכנסה לאו הוצאה מיקרי מ"מ לא שייך למיתני כהאי לישנא דיציאות ולומר שהן ד' כיון דלקושטא דמלתא טפי הוויין ואי הנך דע"י פשיטת יד חשיבי כמו אבות כיון דמסברא דמיין להוצאות א"כ הכנסות נמי אבות מקרי דהא דמי לגמרי להוצאה כדאמרי בר"פ הזורק מה לי עיולי מה לי אפוקי וכו' דאתא שפיר טפי לפמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל דהנך דמתני' נמי לאו יציאות מיקרי אלא מושיט וא"כ כל כמה דלא ס"ד דעקירת חפץ הוצאה קרי ליה נמי לא הוי בכלל יציאות. ועוד דעכ"פ הוצאות הו"ל למיתני דיציאות משמע שהאדם יוצא עם הכלי כמ"ש התוס' לעיל. וע"ז מסיק ואזיל וכ"ת מהן לחיוב מהן לפטור והיינו יציאות גמורים דעני ודעשיר שהן ד' שאינו עושה אלא עקירה או הנחה. כגון שיצא מרה"י לרה"ר עם הכלי ובא אחד ונטלו ממנו או שלא עמד לפוש או שלא הניחו ע"ג מקום ד' וכן בעקירות כן נ"ל נכון ליישב סוגיית הש"ס אלא דמלשון רש"י ותוס' לא משמע כן:

בפרש"י בד"ה מהן לחיוב ומהן לפטור כו' וכגון פשט העני כו' הרי פטור שני של הוצאה שהוא אסור כו' עכ"ל ובנסחאות הש"ס חדשים מקרוב באו בדפוס פ"פ דמיין כתוב נוסחא דספרים אחרים הרי פטור שני של הוצאה של עני שהוא אסור עכ"ל. ולענ"ד נראה ברור שזו הנוסחא אמיתית ולכן כתבו התוס' בד"ה וכ"ת דרש"י לא פי' כאן לפי שיטתו. ולפ"ז בחנם כתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שדברי התוס' הג"ה הוא ולא מלשון התוס' ויותר מזה נ"ל דאף לפי כל הנסחאות הישנות דלא גרסי בלשון רש"י של עני אפ"ה צריך לפרש כן בדבריו מדכתב לעיל בזה הדיבור הרי פטור של בע"ה והכא לא כתב כן אלא הרי פטור שני של הוצאה סתמא ואדרבא הכי הוי צריך לפרש טפי הרי הוצאה שניה דפטור של בע"ה כיון דבפשט העני קמיירי ועלה קתני ונתן בע"ה לתוכו והוציא הרי דעל העני קתני והוציא והו"ל לרש"י לפרש דאפ"ה אבע"ה קאי אע"כ דקושטא דמילתא אעני קאי אלא דרש"י לשיטתו במשנתינו דבמה שהוציא העני ידו מלאה והוציאה אכתי לא הוי הנחה עד שיניחו ברה"ר וכמו שפירשתי שם בדבריו דבענין אחר לא מחייב חטאת משא"כ לענין איסורא ודאי יפה כתב רש"י כאן דלכתחלה אסור לעני להוציא ידו מלאה מפנים לחוץ כדמסקינן לקמן דף הסמוך במימרא דאביי גבי ידו של אדם הוי ככרמלית היכא דאיכא למיחש דלמא שדי לה ויעשה הנחה ברה"ר וע"ש בפרש"י בד"ה מבעוד יום דמשמע להדיא דאסור להחזיר ידו אפילו בכה"ג וכמו שאבאר לקמן והיינו נמי מהטעם שכתב רש"י כאן דלמא אתי למיעבד הנחה גמורה ברה"ר על עקירתו דאע"ג דלאו עקירה גמורה מיקרי כיון שנתן הבע"ה לידו מ"מ מיקרי מיהא עקירה דאיסורא שעקר החפץ ממקומו מבפנים לחוץ. וזה ממש כפי' ריב"א לקמן בד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת דהיינו בכה"ג שזה עיקר האיסור דאתי לידי חיוב חטאת כיון שעושה כמעט כל המלאכה ולא חיסר אלא מעט ואף ע"ג דלשיטת רש"י דבמה שהוציאה לחוץ לא מקרי הנחה עד שיניח ברה"ר וא"כ כיון דאפילו אם יניח ברה"ר נמי לא אתי לידי חיוב חטאת דהא לא עביד עקירה גמורה וא"כ הו"ל גזירה לגזירה דגזרינן שמא יעשה הנחה גמורה דהו"ל חצי עיקר המלאכה אפ"ה אסור לכתחילה דע"כ גזרינן בכה"ג אפילו גזירה לגזירה כדמוכח להדיא לקמן בדף הסמוך מלשון רש"י בד"ה מבעוד יום וכמו שאבאר במקומו בעזה"י ושם מייתי רש"י ראיה מפטור אבל אסור דמתניתין והיינו ע"כ כדפרישית. ואע"ג דלכאורה נראה דוחק לפרש כן בל' רש"י שכתב דלמא אתי למיעבד הנחה על עקירתו דמשמע דבעקירה גמורה דאיסורא איירי דהיינו עקירות בע"ה מ"מ כד מעיינינן בה נראה איפכא דאדרבא עקירה דבע"ה לא מיקרי עקירה גמורה דלא עביד אלא מפרשן כלל ואשמעינן כמה חדושי דינים כמ"ש התוס' בד"ה יציאות. וכן נראה באמת לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת דהנך פשט יד דמתניתין לאו בעיקר הוצאה שהוא אב איירי אלא מושיט קדי להו והוי תולדה ע"ש במגיד משנה ובזה נתיישב קושית הרמ"ך שם שהביא הכסף משנה ע"ש והיינו דלמאי דפרישית לא איירי הרמב"ם ממושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דריש פ' הזורק אלא ממושיט דפשיטת יד דמתני' דהכא מרה"י לרה"ר או איפכא נקטינן מיהא מלשון הרב המגיד דהנך דמתני' לאו אבות נינהו וכיון דלא איירי מתני' מעיקר הוצאה כ"ש דלא שייך להקשות ליתני נמי מושיט ומעביר אלא דעיקר קושיית התוספות אמתניתין דשבועות דקתני אבות ותולדות דומיא דאינך אם כן מקשה שפיר תולדות טובא נינהו דאיכא נמי מושיט ומעביר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף ב:

בגמרא ומ"ש התם דקתני שתים שהן ד' ותו לא ולכאורה יש לתמוה מעיקרא מאי קא קשיא להו דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני חיובי ופטורי אבל אסור משא"כ התם הא לא קתני בכולהו בבא אלא חיובי לחוד וכדמסקינן התם לענין שבועות וידיעות דבכולהו בעינן דומיא דמראות נגעים ואפילו בלא דומיא נראה סברא גדולה דלא שייך למיתני התם אלא מילי דחיובא מדאורייתא דפטורי טובא איכא וכ"ש דקשי' יותר בסוגיא דשבועות דלבתר דדייק הש"ס טובא במילי דשבועות וידיעות דמתוקמי דוקא כולהו לחיובא ואפ"ה פריך בתר הכי ביציאות השבת מ"ש. ולכאורה היה נראה לי בזה דודאי מעיקרא הוי ס"ד דה"נ במתני' דידן לא שייך למיחשב פטורי דטובא איכא כגון בכרמלית וחצי שיעור ומלאכה שא"צ לגופה והרבה כיוצא באלו וכמו שאבאר עוד לקמן בשמעתין. ועוד דאפילו בהנהו דקתני הא מקשה בסמוך תרתי סרי הויין מכל זה סבר המקשה דהכא נמי לא תני אלא כולהו לחיובא והכי קאמר דשתים כתיבי להדיא בפנים והיינו הוצאה והכנסה גמורה שיוצא האדם עם הכלי והן ד' דעני ודעשיר או להיפך שתי הוצאות דעני ודעשיר שהן ד' עם הכנסות. ועוד שתים שהן ד' בהוצאה והכנסה דע"י פשיטת יד שהן נמי ד' דעני ודעשיר וכנ"ל בסברת ר"י וכסברת התוס' דשבועות ובהכי הוי שפיר נמי לישנא דמתני' דשייך עיקר הוצאות והכנסות גמורים דלא איצטריך למיתנייהו בפרטות ולא פרט התנא אלא אותן שהוסיפו לחיוב ויש בהן חידוש והיינו דע"י פשיטות יד:

נמצא דלפ"ז דבהני תרי בבי דרישא דקתני חייב של כל עניני שתים שהן ד' דפנים ודחוץ כולהו לחיובא ואינך בבי דקתני בתר הכי דשניהם פטורין לאו אשתים שהן ד' קאי אלא דיני שבת דפטורי אבל אסור נקיטי ואזיל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר דהתם בשבועות אדרבא טפי שייך למיתני כל שתי' שהן ד' דמשכחת לחיובא וא"כ הו"ל למיתני שתים שהן ד' בפנים דהכנסה ושתים שהן ד' בהוצאה וע"ז משני שפיר דהתם לא קתני ושתים שהן ד' בהכנסה כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא קתני שתים אלא אותן שהן אבות דומיא דאינך ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוס' לענין מראות נגעים דנהי דקתני תולדות היינו בשהן ד' אבל בשתים לעולם לא תני אלא אבות. וע"ז מקשה הש"ס אבות מאי ניהו יציאות תרי הוויין והיינו דמקשה ממ"נ אי קחשיב הנך הוצאות דע"י פשיטת יד אע"ג דהוי תולדות א"כ הכנסה נמי הו"ל למתני ולא שייך שהן ד' הא טפי הוויין דאע"ג דס"ד דהכנסה לאו הוצאה מיקרי מ"מ לא שייך למיתני כהאי לישנא דיציאות ולומר שהן ד' כיון דלקושטא דמלתא טפי הוויין ואי הנך דע"י פשיטת יד חשיבי כמו אבות כיון דמסברא דמיין להוצאות א"כ הכנסות נמי אבות מקרי דהא דמי לגמרי להוצאה כדאמרי בר"פ הזורק מה לי עיולי מה לי אפוקי וכו' דאתא שפיר טפי לפמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל דהנך דמתני' נמי לאו יציאות מיקרי אלא מושיט וא"כ כל כמה דלא ס"ד דעקירת חפץ הוצאה קרי ליה נמי לא הוי בכלל יציאות. ועוד דעכ"פ הוצאות הו"ל למיתני דיציאות משמע שהאדם יוצא עם הכלי כמ"ש התוס' לעיל. וע"ז מסיק ואזיל וכ"ת מהן לחיוב מהן לפטור והיינו יציאות גמורים דעני ודעשיר שהן ד' שאינו עושה אלא עקירה או הנחה. כגון שיצא מרה"י לרה"ר עם הכלי ובא אחד ונטלו ממנו או שלא עמד לפוש או שלא הניחו ע"ג מקום ד' וכן בעקירות כן נ"ל נכון ליישב סוגיית הש"ס אלא דמלשון רש"י ותוס' לא משמע כן:

בפרש"י בד"ה מהן לחיוב ומהן לפטור כו' וכגון פשט העני כו' הרי פטור שני של הוצאה שהוא אסור כו' עכ"ל ובנסחאות הש"ס חדשים מקרוב באו בדפוס פ"פ דמיין כתוב נוסחא דספרים אחרים הרי פטור שני של הוצאה של עני שהוא אסור עכ"ל. ולענ"ד נראה ברור שזו הנוסחא אמיתית ולכן כתבו התוס' בד"ה וכ"ת דרש"י לא פי' כאן לפי שיטתו. ולפ"ז בחנם כתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שדברי התוס' הג"ה הוא ולא מלשון התוס' ויותר מזה נ"ל דאף לפי כל הנסחאות הישנות דלא גרסי בלשון רש"י של עני אפ"ה צריך לפרש כן בדבריו מדכתב לעיל בזה הדיבור הרי פטור של בע"ה והכא לא כתב כן אלא הרי פטור שני של הוצאה סתמא ואדרבא הכי הוי צריך לפרש טפי הרי הוצאה שניה דפטור של בע"ה כיון דבפשט העני קמיירי ועלה קתני ונתן בע"ה לתוכו והוציא הרי דעל העני קתני והוציא והו"ל לרש"י לפרש דאפ"ה אבע"ה קאי אע"כ דקושטא דמילתא אעני קאי אלא דרש"י לשיטתו במשנתינו דבמה שהוציא העני ידו מלאה והוציאה אכתי לא הוי הנחה עד שיניחו ברה"ר וכמו שפירשתי שם בדבריו דבענין אחר לא מחייב חטאת משא"כ לענין איסורא ודאי יפה כתב רש"י כאן דלכתחלה אסור לעני להוציא ידו מלאה מפנים לחוץ כדמסקינן לקמן דף הסמוך במימרא דאביי גבי ידו של אדם הוי ככרמלית היכא דאיכא למיחש דלמא שדי לה ויעשה הנחה ברה"ר וע"ש בפרש"י בד"ה מבעוד יום דמשמע להדיא דאסור להחזיר ידו אפילו בכה"ג וכמו שאבאר לקמן והיינו נמי מהטעם שכתב רש"י כאן דלמא אתי למיעבד הנחה גמורה ברה"ר על עקירתו דאע"ג דלאו עקירה גמורה מיקרי כיון שנתן הבע"ה לידו מ"מ מיקרי מיהא עקירה דאיסורא שעקר החפץ ממקומו מבפנים לחוץ. וזה ממש כפי' ריב"א לקמן בד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת דהיינו בכה"ג שזה עיקר האיסור דאתי לידי חיוב חטאת כיון שעושה כמעט כל המלאכה ולא חיסר אלא מעט ואף ע"ג דלשיטת רש"י דבמה שהוציאה לחוץ לא מקרי הנחה עד שיניח ברה"ר וא"כ כיון דאפילו אם יניח ברה"ר נמי לא אתי לידי חיוב חטאת דהא לא עביד עקירה גמורה וא"כ הו"ל גזירה לגזירה דגזרינן שמא יעשה הנחה גמורה דהו"ל חצי עיקר המלאכה אפ"ה אסור לכתחילה דע"כ גזרינן בכה"ג אפילו גזירה לגזירה כדמוכח להדיא לקמן בדף הסמוך מלשון רש"י בד"ה מבעוד יום וכמו שאבאר במקומו בעזה"י ושם מייתי רש"י ראיה מפטור אבל אסור דמתניתין והיינו ע"כ כדפרישית. ואע"ג דלכאורה נראה דוחק לפרש כן בל' רש"י שכתב דלמא אתי למיעבד הנחה על עקירתו דמשמע דבעקירה גמורה דאיסורא איירי דהיינו עקירות בע"ה מ"מ כד מעיינינן בה נראה איפכא דאדרבא עקירה דבע"ה לא מיקרי עקירה גמורה דלא עביד אלא מפרשן כלל ואשמעינן כמה חדושי דינים כמ"ש התוס' בד"ה יציאות. וכן נראה באמת לשון הרמב"ם ז"ל בפ"ג מהלכות שבת דהנך פשט יד דמתניתין לאו בעיקר הוצאה שהוא אב איירי אלא מושיט קדי להו והוי תולדה ע"ש במגיד משנה ובזה נתיישב קושית הרמ"ך שם שהביא הכסף משנה ע"ש והיינו דלמאי דפרישית לא איירי הרמב"ם ממושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דריש פ' הזורק אלא ממושיט דפשיטת יד דמתני' דהכא מרה"י לרה"ר או איפכא נקטינן מיהא מלשון הרב המגיד דהנך דמתני' לאו אבות נינהו וכיון דלא איירי מתני' מעיקר הוצאה כ"ש דלא שייך להקשות ליתני נמי מושיט ומעביר אלא דעיקר קושיית התוספות אמתניתין דשבועות דקתני אבות ותולדות דומיא דאינך אם כן מקשה שפיר תולדות טובא נינהו דאיכא נמי מושיט ומעביר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף ב:

בגמרא ומ"ש התם דקתני שתים שהן ד' ותו לא ולכאורה יש לתמוה מעיקרא מאי קא קשיא להו דהא בפשיטות מצינן למימר דהכא דעיקר שבת הוא איצטריך למיתני חיובי ופטורי אבל אסור משא"כ התם הא לא קתני בכולהו בבא אלא חיובי לחוד וכדמסקינן התם לענין שבועות וידיעות דבכולהו בעינן דומיא דמראות נגעים ואפילו בלא דומיא נראה סברא גדולה דלא שייך למיתני התם אלא מילי דחיובא מדאורייתא דפטורי טובא איכא וכ"ש דקשי' יותר בסוגיא דשבועות דלבתר דדייק הש"ס טובא במילי דשבועות וידיעות דמתוקמי דוקא כולהו לחיובא ואפ"ה פריך בתר הכי ביציאות השבת מ"ש. ולכאורה היה נראה לי בזה דודאי מעיקרא הוי ס"ד דה"נ במתני' דידן לא שייך למיחשב פטורי דטובא איכא כגון בכרמלית וחצי שיעור ומלאכה שא"צ לגופה והרבה כיוצא באלו וכמו שאבאר עוד לקמן בשמעתין. ועוד דאפילו בהנהו דקתני הא מקשה בסמוך תרתי סרי הויין מכל זה סבר המקשה דהכא נמי לא תני אלא כולהו לחיובא והכי קאמר דשתים כתיבי להדיא בפנים והיינו הוצאה והכנסה גמורה שיוצא האדם עם הכלי והן ד' דעני ודעשיר או להיפך שתי הוצאות דעני ודעשיר שהן ד' עם הכנסות. ועוד שתים שהן ד' בהוצאה והכנסה דע"י פשיטת יד שהן נמי ד' דעני ודעשיר וכנ"ל בסברת ר"י וכסברת התוס' דשבועות ובהכי הוי שפיר נמי לישנא דמתני' דשייך עיקר הוצאות והכנסות גמורים דלא איצטריך למיתנייהו בפרטות ולא פרט התנא אלא אותן שהוסיפו לחיוב ויש בהן חידוש והיינו דע"י פשיטות יד:

נמצא דלפ"ז דבהני תרי בבי דרישא דקתני חייב של כל עניני שתים שהן ד' דפנים ודחוץ כולהו לחיובא ואינך בבי דקתני בתר הכי דשניהם פטורין לאו אשתים שהן ד' קאי אלא דיני שבת דפטורי אבל אסור נקיטי ואזיל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר דהתם בשבועות אדרבא טפי שייך למיתני כל שתי' שהן ד' דמשכחת לחיובא וא"כ הו"ל למיתני שתים שהן ד' בפנים דהכנסה ושתים שהן ד' בהוצאה וע"ז משני שפיר דהתם לא קתני ושתים שהן ד' בהכנסה כיון דשתים נמי תולדות נינהו ולא קתני שתים אלא אותן שהן אבות דומיא דאינך ובזה נתיישב' ג"כ קושיית התוס' לענין מראות נגעים דנהי דקתני תולדות היינו בשהן ד' אבל בשתים לעולם לא תני אלא אבות. וע"ז מקשה הש"ס אבות מאי ניהו יציאות תרי הוויין והיינו דמקשה ממ"נ אי קחשיב הנך הוצאות דע"י פשיטת יד אע"ג דהוי תולדות א"כ הכנסה נמי הו"ל למתני ולא שייך שהן ד' הא טפי הוויין דאע"ג דס"ד דהכנסה לאו הוצאה מיקרי מ"מ לא שייך למיתני כהאי לישנא דיציאות ולומר שהן ד' כיון דלקושטא דמלתא טפי הוויין ואי הנך דע"י פשיטת יד חשיבי כמו אבות כיון דמסברא דמיין להוצאות א"כ הכנסות נמי אבות מקרי דהא דמי לגמרי להוצאה כדאמרי בר"פ הזורק מה לי עיולי מה לי אפוקי וכו' דאתא שפיר טפי לפמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל דהנך דמתני' נמי לאו יציאות מיקרי אלא מושיט וא"כ כל כמה דלא ס"ד דעקירת חפץ הוצאה קרי ליה נמי לא הוי בכלל יציאות. ועוד דעכ"פ הוצאות הו"ל למיתני דיציאות משמע שהאדם יוצא עם הכלי כמ"ש התוס' לעיל. וע"ז מסיק ואזיל וכ"ת מהן לחיוב מהן לפטור והיינו יציאות גמורים דעני ודעשיר שהן ד' שאינו עושה אלא עקירה או הנחה. כגון שיצא מרה"י לרה"ר עם הכלי ובא אחד ונטלו ממנו או שלא עמד לפוש או שלא הניחו ע"ג מקום ד' וכן בעקירות כן נ"ל נכון ליישב סוגיית הש"ס אלא דמלשון רש"י ותוס' לא משמע כן:

בפרש"י בד"ה מהן לחיוב ומהן לפטור כו' וכגון פשט העני כו' הרי פטור שני של הוצאה שהוא אסור כו' עכ"ל ובנסחאות הש"ס חדשים מקרוב באו בדפוס פ"פ דמיין כתוב נוסחא דספרים אחרים הרי פטור שני של הוצאה של עני שהוא אסור עכ"ל. ולענ"ד נראה ברור שזו הנוסחא אמיתית ולכן כתבו התוס' בד"ה וכ"ת דרש"י לא פי' כאן לפי שיטתו. ולפ"ז בחנם כתבו מהרש"ל ומהרש"א ז"ל שדברי התוס' הג"ה הוא ולא מלשון התוס' ויותר מזה נ"ל דאף לפי כל הנסחאות הישנות דלא גרסי בלשון רש"י של עני אפ"ה צריך לפרש כן בדבריו מדכתב לעיל בזה הדיבור הרי פטור של בע"ה והכא לא כתב כן אלא הרי פטור שני של הוצאה סתמא ואדרבא הכי הוי צריך לפרש טפי הרי הוצאה שניה דפטור של בע"ה כיון דבפשט העני קמיירי ועלה קתני ונתן בע"ה לתוכו והוציא הרי דעל העני קתני והוציא והו"ל לרש"י לפרש דאפ"ה אבע"ה קאי אע"כ דקושטא דמילתא אעני קאי אלא דרש"י לשיטתו במשנתינו דבמה שהוציא העני ידו מלאה והוציאה אכתי לא הוי הנחה עד שיניחו ברה"ר וכמו שפירשתי שם בדבריו דבענין אחר לא מחייב חטאת משא"כ לענין איסורא ודאי יפה כתב רש"י כאן דלכתחלה אסור לעני להוציא ידו מלאה מפנים לחוץ כדמסקינן לקמן דף הסמוך במימרא דאביי גבי ידו של אדם הוי ככרמלית היכא דאיכא למיחש דלמא שדי לה ויעשה הנחה ברה"ר וע"ש בפרש"י בד"ה מבעוד יום דמשמע להדיא דאסור להחזיר ידו אפילו בכה"ג וכמו שאבאר לקמן והיינו נמי מהטעם שכתב רש"י כאן דלמא אתי למיעבד הנחה גמורה ברה"ר על עקירתו דאע"ג דלאו עקירה גמורה מיקרי כיון שנתן הבע"ה לידו מ"מ מיקרי מיהא עקירה דאיסורא שעקר החפץ ממקומו מבפנים לחוץ. וזה ממש כפי' ריב"א לקמן בד"ה פטורי דאתי לידי חיוב חטאת דהיינו בכה"ג שזה עיקר האיסור דאתי לידי חיוב חטאת כיון שעושה כמעט כל המלאכה ולא חיסר אלא מעט ואף ע"ג דלשיטת רש"י דבמה שהוציאה לחוץ לא מקרי הנחה עד שיניח ברה"ר וא"כ כיון דאפילו אם יניח ברה"ר נמי לא אתי לידי חיוב חטאת דהא לא עביד עקירה גמורה וא"כ הו"ל גזירה לגזירה דגזרינן שמא יעשה הנחה גמורה דהו"ל חצי עיקר המלאכה אפ"ה אסור לכתחילה דע"כ גזרינן בכה"ג אפילו גזירה לגזירה כדמוכח להדיא לקמן בדף הסמוך מלשון רש"י בד"ה מבעוד יום וכמו שאבאר במקומו בעזה"י ושם מייתי רש"י ראיה מפטור אבל אסור דמתניתין והיינו ע"כ כדפרישית. ואע"ג דלכאורה נראה דוחק לפרש כן בל' רש"י שכתב דלמא אתי למיעבד הנחה על עקירתו דמשמע דבעקירה גמורה דאיסורא איירי דהיינו עקירות בע"ה מ"מ כד מעיינינן בה נראה איפכא דאדרבא עקירה דבע"ה

דף ג.

בתוס' בד"ה בבא דרישא כו' וא"ת והא עבר אלפני עור כו' וי"ל דמיירי בעכו"ם כו' עכ"ל. ועיין בלשון הרא"ש שהקשה על זה דמתניתין ע"כ לא איירי בעכו"ם ומסיק דמתני' לא איירי אלא באיסורי שבת ולא באיסור דלפני עור ע"ש. ולענ"ד דהתוס' נמי מסקו אדעתייהו האי תירוצא דהרא"ש ז"ל לענין לישנא דמתני' אלא דאכתי קשיא להו לישנא דגמרא דקרי לה פטור ומותר דמשמע דמותר לגמרי ואהא מסקו שפיר דאין ה"נ דזימנין דמותר לגמרי כגון בחפץ של עכו"ם כנ"ל וק"ל:

בד"ה פטורי דאתא לידי חיוב חטאת. עיין במהרש"א ובעיקר פי' ריב"א אבאר לקמן גבי בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה כרמלית עי' עליו:

בד"ה שניהם פטורין כו' אינו קאי אמתניתין כו' עס"ה. וכתב מהרש"א ז"ל והא דלא מקשה באמת אמתניתין היינו משום דמצי למימר דאין ה"נ דשניהם פטורין לא קאי אלא אעקירה דעני ועקירה דבע"ה וכ"כ בחידושי מהר"י טראני וזה דוחק גדול. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב דאפשיטות לשון דמתני' גופא דקתני שניהם פטורין לא מצי להקשות דאיכא למימר דמתני' במזיד איירי וחייבין ופטורין היינו לענין מיתה ומלקות ובהא הוי ידע שפיר שאין שום סברא לחייב לכל אחד מיתה או מלקות כיון שלא עשה מלאכה שלימה וכ"ש דלא שייך לומר שיתחייבו לחצאין דלא שייך במיתה ובמלקות נמי קי"ל דאין משלשין במכות משא"כ מדמסיק פטורי דאתא לידי חיוב חטאת קחשיב משמע דמתניתין איירי בשוגג ולענין חטאת ואהא מקשה שפיר אמאי שניהם פטורים והא אתעביד מלאכה מבינייהו וא"כ יביאו שניהם קרבן אחד ואהא מייתי שפיר ברייתא דרבי והיינו כגירסת כל הספרים שכתבו התוס' דגרסינן תרווייהו העושה כולה ולא העושה מקצתה יחיד ועשה אותה חייב שנים ועשאוה פטורין והיינו כדפרישית בשנים ועשאוה פטורין היא עיקר שנויא דגמר' שאין לומר דשנים יביאו קרבן אחד והיינו מדילפינן לקמן בפרק המצניע מנפש אחת בעשותה אלא דמייתי נמי אגב גררא דאין לומר ג"כ שכ"א יביא קרבן וילפי' נמי שפיר מבעשותה דאפי' זה יכול וזה יכול פטורין כ"ש היכא שכל אחד לא עשה מלאכה שלימה כן נ"ל נכון וברור בעזה"י לולי שהתוס' לא כתבו כן ועיין בסמוך:

בא"ד אלא אשני קא פריך שיתחייב לפי שע"י נגמרה המלאכה עכ"ל. לכאורה היה נ"ל דלפ"ז עיקר הקושיא אהאי בבא שבע"ה נתן לידו של עני והוציא העני דא"כ עשה העני עיקר המלאכה וגמרה על ידו משא"כ היכא שפשט בע"ה את ידו לחוץ עם החפץ ונטל העני ממנו בחוץ אין סברא לחייבו דטלטול בעלמא עביד שעומד ברה"ר ומטלטל ברה"ר וא"כ מהיכא תיתי ליחייב דאצטריך למעוטי כמו שכתב ר"י ז"ל שהקשה על פירש"י לענין עקירות בדיבור הקודם. אלא מסתימת לשון התוספות נראה דבכל ענין קשיא להו שיתחייב האחרון כיון שנגמר על ידו הנחת החפץ ממקום למקום דמי קצת לאחד על האריג או למי שכתב אות אחת והשלים השם דחייב לרבי אליעזר ואע"ג דרבנן פליגי עליו היינו נמי לבתר דקי"ל דרשה דבעשותה דבעינן העושה את כולה אבל לסברת המקשה הוי סבר דבכל ענין יש לחייב האחרון שגומר העשייה וקרינן ביה בעשות'. עוד נ"ל דסברת המקשה דכיון דכתיב מאחת מהנה משמע דעושה מקצתה נמי חייב כדדרשינן אחת מאחת ואע"ג דדרשינן ליה לענין שם משמעון דוקא היינו לבתר דקים לן מיעוטא דבעשותה אבל מעיקרא הוי סבר דאחת מאחת משמע דאפי' במקצתה מחייב האחרון ועיין בפרק הבונה ותמצא שיש מקום לדברי אלה לפי לשון הברייתא שם. והשתא דאתינן להכא נתיישב' ג"כ קושיית מהרש"א דלעיל דאף לפירוש התוס' לא מצי להקשות אמתניתין שיתחייב האחרון דאי מפרשינן למתני' לענין מלקות ומיתה כדפרישית אין שום סברא לחייב האחרון דהא ועשה מאחת מהנה לא קאי אמזיד ואדרבא במזיד כתיב כל העושה מלאכה יומת דמשמע מלאכה שלימה וכן לענין מלקות כתיב לא תעשה כל מלאכה דמשמע כולה ולא מקצתה אלא דוקא לבתר דמסיק הש"ס דמתני' לענין חטאת איירי מקשה שפיר שיתחייב האחרון דקרינן ביה ועשה מאחת מהנה דמשמע מקצת המלאכה ואית לן למימר דגזירת הכתוב הוא דלענין קרבן יתחייב אפילו במקצת מלאכה והיינו מי שגמרה דהוי דומיא דאחת וכדאיתא בפרק הבונה. כן נראה לי נכון ודוק היטב:

בד"ה בעשותה כו' אך קשה דבפרק המצניע משמע כו' נפקא מנפש או מאחת כו' עכ"ל. ולא ידענא מהיכא פסיקא להו הכי דהא למאי דמסקינן התם דלרבי מאיר תרי מיעוטי דנפש א' חדא ובעשותה תרתי כפרש"י שם וא"כ אפשר דלר"מ מסתבר יותר לאוקמי מיעוטא דאחת ליחיד שעושה בהוראת ב"ד ומיעוטא דבעשותה למעט זה עוקר וזה מניח דהכי משמע העושה כולה ולא מקצתה וכ"ש לפירוש התוספות בדיבור הקודם דעיקר הילפותא למעט דלא נימא שהאחרון לחוד חייב וקמ"ל דלא וא"כ לא שייך למעט הא מלתא מאחת דהא באמת אתי קרא למעט דאפילו נפש אחת נמי לא לחייב כיון שלא עשה אלא מקצתה והיינו ממיעוטא דבעשותה ואפשר דעיקר דיוקא דהתוס' מדנקיט התם זה עוקר וזה מניח ברישא משמע דמקרא קמא ממעט לה ולא מבעשותה דכתיב בסוף ובאמת משום הא לא איריא דאפילו אי נימא דאי לא הוי כתיב אלא חד מיעוטא הוי מוקמינן לה טפי לזה עוקר וזה מניח מ"מ השתא דכתיבי כולהו מסתבר טפי לאוקמי מיעוטא דזה עוקר מבעשותה כדפרישית ודו"ק:

מיהו למאי דפרישית לעיל בלא"ה אתי שפיר דזה עוקר וזה מניח דהתם היינו שלא נאמר דעקירה לחוד והנחה לחוד מיקרי מלאכה משא"כ הכא שלא בא אלא דלא תימא דניחייבו תרווייהו קרבן א' מייתי שפיר מבעשותה ודו"ק:

בגמרא בעי מיניה רב מרבי הטעינו חבירו כו' ולכאורה האי איבעיא נמי לא שייך הכא אלא לקמן אפיסקא דפשט העני דלקמן בעיקר דיני עקירה והנחה משא"כ הכא דכולה שקלא וטריא דלעיל לא איירי אלא במנינא דשתים שהן ד' דחיובי ופטורי וכמו שדקדקו התוספות בד"ה שניהם פטורין ונ"ל דהכא נמי אשקלא וטריא דלעיל קאי דלבתר דילף רבי בטעמא דמתניתין דממעטינן זה עוקר וזה מניח מקרא דבעשותה ומשמע דאי לאו מיעוטא דקרא הו"א דאפילו בידו הוי שייך חיובא בכה"ג אלא דקרא ממעט לה אם כן שפיר בעא מיניה רב מרבי אי ממעטינן נמי מהאי קרא בכה"ג דהטעינו חבירו דכיון שהטעינו חבירו לא קרינן ביה באידך בעשותה דהא נמי עושה מקצתה מיקרי או דלמא כיון דעקירת גופו עדיף מעקירת ידו מוקמינן לקרא בדדמי דוקא לענין עקירת ידו אמרינן דמקרי אידך עושה מקצתו משא"כ בעקירת גופו. משא"כ בלא ברייתא דרבי דהו"א דמסברא ממעטינן דכיון דהוצאה מלאכה גרועה היא לא מחייב אלא בעקירה והנחה גמורה דחפץ גופא ממש לא הוי שייך האי איבעיא דרב כן נ"ל:

בתוס' בד"ה עקירת גופו כו' נראה לר"י דה"נ מצי למיבעיא לענין הנחה כו' עכ"ל. ואף על גב דלקמן לענין דבעינן עקירה מע"ג מקום ארבעה משמע דלענין הנחה שייך לחייב יותר כדמקשה הש"ס שם ודלמא הנחה הוא דלא בעי אלא דהתוספת לשיטתייהו שכתבו שם דהיינו משום דהנחה מסתמא כן היה במשכן או משום דכתיב אל יצא איש ממקומו דקאי אעקירה משא"כ הכא לא שייך לומר כן דאדרבה אי אמרינן דעקירת גופו לאו כעקירת חפץ דמי כ"ש בהנחה דמדכתיב אל יצא איש ממקומו ולא כתיב אל יוציא משמע קצת דאיציאות איש נמי קפיד דיציאתו ממקומו הוי כעקירת החפץ ואפ"ה מיבעיא ליה כ"ש דבהנחה שייך האי איבעיא כנ"ל וק"ל:

אחר זה מצאתי בתוספת ישנים שכתבו להדיא בשם רשב"א דלענין הנחה פשיטא ליה דהנחת גופו כהנחת חפץ דמי ועמ"ש בזה דף ה' ע"ב:

בא"ד וממתניתין דקתני או שנטל כו' דאיכא לאוקמי שהניחו ע"ג קרקע עכ"ל. וכבר כתבתי בלשון משנתינו בפרש"י ד"ה פשט העני ובד"ה או שנטל דמלשון רש"י שם משמע דלקושטא דמילתא איירי מתניתין שהניחו העני בר"ה והיינו לפי שיטתו וגרסתו כאן דידו לא נייח וא"כ לא מקרי הנחה. ועי"ל דאפילו לאידך גירסא נמי סבר רש"י דהא דהנחת גופו מהני היינו במהלך ולבסוף עמד משא"כ בידו דמתניתין שעמד מתחלה ועד סוף לא הוי הנחה ומש"ה מפרש במתני' שחזר והניחו אבל התוס' לשיטתייהו וגירסתם בדיבור הסמוך דגרסינן ידו בתר גופו גרירא וא"כ לקושטא דמלתא היכא דידו וגופו ברשות א' הוי הנחת ידו ועמידתו נמי כהנחת חפץ אלא דאפ"ה כתבו כאן שפיר דלמאי דמיבעיא ליה לרב היינו משום דאפשר לאוקמי מתניתין בהכי שחזר והניחו וק"ל:

בא"ד וא"ת אמאי לא פשיט ממתניתין דלא יצא החייט כו' עד סוף הדיבור. נראה דקושיתם ותירוצם דוקא לפירושם הקודם דלענין הנחה נמי מיבעיא ליה וא"כ מקשי שפיר דליפשוט ממתני דלא יצא החייט דקס"ד דלא שייך לגזור בכה"ג שמא יטול המחט ממקום הנחתו ממש ויצא לרה"ר ויניח המחט ברה"ר דהוא מלתא דלא שכיח כלל שיניח המחט ברה"ר משא"כ אי הוי אמרי' דבהנחה פשיטא ליה דכשעמד ברה"ר הוי הנחת גופו כהנחת חפץ ולא מבעיא ליה אלא לענין עקירה תו לא שייך להקשות דלפשוט ממתניתין דלא יצא החייט דודאי פשיטא להו דיש לומר דאפילו משום איסור עקירה דרבנן שייך לגזור דלא יצא כדשקיל וטרי הש"ס טובא לקמן בסוגיא דלא יצא החייט איירי אפילו משום איסור דרבנן כגון שתחובה בבגדו ע"ש ואע"ג דהתם אליבא דאביי קיימינן מ"מ איכא למימר דרבא נמי מודה בהאי דהכא דלא חשיב גזירה לגזירה כיון דשכיח טובא שנוטל החייט המחט ממקום הנחתו ולא פלוג רבנן אבל מהנחה דלא שכיח כלל מקשו שפיר ומתרצין דאפ"ה סבר רב דאיכא למימר דלא פלוג רבנן כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה מאי טעמא כו' ורש"י פירש כו' משמע אפילו הוא וידו במקום א' כו' ואין נראה כו' עכ"ל. ולכאורה מלשון הברייתא דבסמוך דתניא היה טעון אוכלין ומשקין מבע"י והוציאן משחשיכה חייב לפי שאין דומה לידו משמע קצת כי האי פירושא דאפילו ברשות אחד דומיא דהיה טעון נמי קתני לפי שאין דומה לידו דבידו כה"ג פטור דעקירת ידו לאו כעקירת חפץ דמי ומה שהקשו התוספת ממשנתינו אפשר דלסברא זו אמרינן דלענין הנחה שאני דהנחה בידו ודאי מקרי הנחה מטעם שכתבו התוספת לקמן דמסתמא כך היה במשכן שהיה נותן ליד הגזבר משא"כ לענין עקירה לעולם עקירה חשובה בעינן ועקירת ידו לעולם דלא הוי עקירה ולפ"ז קתני שפיר בברייתא לפי שאין דומה לידו והיינו דאפילו בכה"ג גופא שנתן חבירו לידו או אף שנשאר ביד עצמו מבעוד יום נמי פטור דלא מקרי עקירה ודוקא עקירת גופו הוי שפיר עקירה כן נ"ל אח"ז מצאתי להדיא בתוספת ישנים שכתבו בשם הרשב"א ז"ל דלענין הנחה לא קמיבעיא ליה לרב והיינו כדפרישית ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדולים בעזה"י לפי שיטת רש"י ז"ל ודו"ק:

דף ג:

בגמרא א"ל רב חייא לרב בר פחתי לאו אמינא לך כי קאי רבי כו' השתא מיהא שפיר משני לך כו'. ויש לתמוה כיון דשפיר משני ליה א"כ מאי קאמר ליה לאו אמינא לך הא קמן דאע"ג דקאי רבי במס' אחריתא אפ"ה שפיר משני ליה. ועוד דמעיקרא קאמר דמשני לך שינוייא דלאו שינוייא הוא ולבתר הכי קאמר שפיר משני לך דתניא ומאי אולמא האי דברייתא טפי מדרבי גופא דתנא רבה הוא ואדרבא בעלמא אמרינן רבי לא שנה ר' חייא מנ"ל. ולענ"ד יש ליישב לפי הגירסא דגרסינן מ"ט גופו נייח ידו לא נייח וא"כ אם נאמר דרבי גופא קאמר לה בהאי לישנא אתי שפיר דקאמר רב חייא לרב לאו אמינא לך דהא קמן כיון דקאי רבי במסכתא אחריתא משני לך שינוייא דלאו שינוייא דבאמת אין לחלק בהאי טעמא נמי סבר רש"י דהא דהנחת גופו מהני היינו במהלך ולבסוף עמד מקרי הנחה ועקירה והא ודאי ליתא דאין לחלק בין ידו לגופו כשהכל ברשות אחד וכמו שהקשו בתוספת אלא דהשתא מיהא לענין דינא שפיר משני לך כדקתני בברייתא לפי שאין דומה לידו והיינו מאידך טעמא דידו בתר גופו גרירא כנ"ל נכון לפי שיטת התוספת דלמסקנא דמלתא עיקר הטעם דידו בתר גופו גרירא:

אמנם לפי השיטה שכתבתי בסמוך בשיטת רש"י יש ליישב גם כן לאידך גיסא דבמאי דקאמר רבי ואינו דומה לידו דמשמע דאידך דמתניתין קאי שהיא ברשות אחרת א"כ תו לא שייך שפיר האי טעמא דידו לא נייח דא"כ מה"ט אפי' כשידו וגופו ברשות א' נמי לא הוי עקירה ואם נאמר דאין ה"נ דרבי סבר דבכה"ג יש לחלק בין ידו לגופו א"כ מאי ואין דומה לידו דקאמר דתלי תניא בדלא תניא ואדרבא איפכא הול"ל וידו אין דומה לזה משא"כ בלישנא דברייתא אתי שפיר דקתני לפי שאין דומה לידו דמשמע להדיא דאפילו בכה"ג גופא שהכל ברשות א' נמי לא הוי עקירת ידו כעקירת גופו והא דקתני לפי שאין דומה לידו טעמא הוא דקיהיב דכיון דמסברא הוי מחייב לעולם בהנחה לחוד אלא דקרא ממעט זה עוקר וזה מניח מבעשותה א"כ מוקמינן קרא בדדמי טפי דהיינו לענין ידו ולא לענין גופו כיון דיש סברא לחלק ביניהם כן נ"ל ודו"ק היטב:

בגמ' אמר אביי פשיטא לי ידו של אדם כו' ופרש"י לענין דלעולם אין ידו נזרקת אחר גופו כשגופו ברשות אחרת. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דלפ"ז לא הוי הך פשיטותא דאביי מענין הא דקמבעיא ליה אי הוי ככרמלית לענין דאסור לאהדורי לגביה אם כן משמע דהיינו לענין דידו הוי כאותו הרשות שהיא פשוטה לתוכה והדבר ברור דרש"י ז"ל הוכרח לפרש כן לפי גרסת הספרים שלנו דגרסינן כרה"ר לא הוי מידו דעני והיינו בפירש"י:

אלא דבאמת גרסת הגאונים להיפך כרשות היחיד לא הוי מידו דעני וא"כ הך פשיטא לי דאמר אביי היינו מענין האיבעיא והכי קאמר פשיטא לי דמדאורייתא אין ידו של אדם הפשוטה לרשות אחרת נידונית כאותו הרשות שפשוטה לתוכו כי היכא דנאמר דאסור להחזירה מדאורייתא וקפשיט לה מידו דעני ודבע"ה להיפך כמ"ש בעל המאור ע"ש. אלא דקשיא לי על גרסא זו דהיאך

קאמר אביי הכא דפשיטא לי הא מילתא ממתניתין ותיפוק ליה דבהא מלתא גופא פליגי אביי ורבא לקמן בפרק המצניע דף צ"ב במוציא פירות לרה"ר דאמר אביי בידו חייב ורבא אמר פטור ומקשינן התם דאיפוך ומקשינן ממתני' עליה דרבא ומסקינן התם למעלה מג' הכא למטה מג' א"כ למאי דס"ד מעיקרא דאביי הוא דאמר חייב קשיא דידיה אדידיה דהא חזינן הכא דידו של אדם נידונית כאותו הרשות שפשוטה לתוכה דמה"ט מחייב ליה אלא אפילו למאי דמסקי' התם איפוך דאביי אמר פטור אפילו תוך שלשה משום דאגד ידו שמיה אגד ומש"ה אינה נידונית כרשות שפשוטה לתוכה אכתי לא מדייק לה אביי שפיר דפשיטא ליה ממתניתין דהא מתניתין איכא לאוקמי כדרבא דאיירי בלמעלה מג' ומשום דלא מקרי הנחה לעולם דהיכא דהוי הנחה כגון למטה מג' הוי ידו של אדם שפיר כהרשות שפשוטה לתוכה משא"כ לגירסת רש"י אתי שפיר אלא דעל גרסת רש"י נמי יש לי לדקדק אם כן במאי קאמר אביי דפשיטא ליה שאין ידו נזרקת אחר גופו. דלכאורה לא נפקא מיניה מידי בהא מלתא אם לא בגוונא דמתני' ממש דאי הוי ידו של אדם נזרק אחר גופו הוי מחייבינן למי שנטל מתוכו או הניח לתוכו ואם כן אטו אביי מתניתין קמ"ל. ויש ליישב בדוחק דנ"מ נמי בפשיטות דאביי לענין דעומד אדם ברה"י ומטלטל ברה"ר או איפכא אף ע"ג דתנינן לה להדיא בפרק בתרא דעירובין כמו שהובא בתוספות כאן מ"מ הו"א דהתם איירי דמטלטל ע"ג קרקע ממש או לתוך ג' דוקא אבל למעלה מג' סד"א דשדינן לידו בתר גופו והוי כרשות האחרת ממש ואהא קאמר דפשיטא ליה דבכל ענין לא שדינן ליה בתר גופו והיינו מידו דעני דמתניתין דמסתמא איירי אף למעלה כדרך סתם פשיטת יד ואפ"ה לא הוי כאותו הרשות שגופו בתוכו כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם בעי אביי ידו של אדם מהו שתעשה ככרמלית מי קנסוה רבנן כו' וקשיא לי אההיא גירסא דקנסוה במאי מספקא ליה לאביי דכיון דלא אסיק אדעתיה דאביי מהך ברייתא דבסמוך דקתני אסור להחזירה כדמשמע לכאורה מלשון הסוגיא אם כן מהיכא תיתי נאמר מסברא דקנסוה דכולהו קנסי דקנסו רבנן כה"ג היכא דאיתמר איתמר. ועוד דאף לגירסת הספרים דגרסי מי אסרוה כמ"ש התוספת ואף אם נפרש דהיינו איסור ממש מ"מ מה סברא יש בזה דבשלמא כשגופו ברה"י וידו ברה"ר אפשר דידו חשובה ככרמלית ולא בטל לגבי רה"ר דנימא דהוי כמקום פטור משא"כ איפכא כשגופו ברה"ר וידו ברה"י מאי ס"ד דליהוי ככרמלית דהא רה"י כמאן דמליא דמי ולא שייך ביה חילוק רשות דכרמלית כלל. והנלע"ד ליישב דמילתא דאביי אשקלא וטריא דלעיל קאי דמסיק אביי גופא דשניהן פטורין היינו פטור אבל אסור וכבר כתבתי בשיטת פי' ריב"א לעיל מי שפושט את ידו מיקרי פטור דאתי לידי חיוב חטאת דאפשר דאתי לידי הנחה ושפיר י"ל דמש"ה אסור לכתחילה משא"כ בפטורא דבע"ה שנוטל מידו של עני וה"ה איפכא שהעני נוטל בחוץ מידו של בע"ה לכאורה אין טעם לאסור לכתחילה כיון דלא עביד אלא טלטול בעלמא ומש"ה קס"ד דאביי דאפשר דטעמא דאסור היינו משום דידו של אדם הוא ככרמלית ואע"ג דברה"י לא שייך כרמלית אפשר דאפ"ה אסור לכתחלה דגזרינן הא אטו הא אלא משום דלא פסיקא ליה לאביי הך מלתא דאפשר נמי דאסור לכתחלה משום דאתעביד מלאכה מבינייהו מהא נמי איכא למימר דאף על גב דלכאורה נראה מסוגיא דלעיל דודאי יש לאסור מה"ט דאיתעביד מלאכה מבינייהו אפ"ה מידי ספיקא לא נפקא דאפשר דטעמא נמי משום כרמלית והשתא אתי שפיר טובא לישנא דעשאוהו ככרמלית אף לגירסא שלנו דגרסינן מי קנסוה. דלפ"ז יש לתמוה כיון דמשום קנסא אתינן עלה אמאי מפיק לה אביי בלישנא דמהו שתעשה כרמלית. ולמאי דפרישית אתי שפיר דעיקר ספיקא דאביי אמתני' קאי דמספקא ליה אי הוי טעמא משום כרמלית או לא מש"ה מספקא ליה נמי חדא מגו חדא דאפשר דלא עשאוה כרמלית אלא היכא דאיתעביד מלאכה מבינייהו משא"כ לענין אהדורי לגביה לא רצו להחמיר עליו ולעשות ככרמלית דא"כ כ"ש דשדי ליה ואתי לידי חיוב חטאת או דלמא דאפ"ה קנסוה דלא פלוג רבנן. כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מי קנסוה רבנן נראה לר"י דגרסינן מי אסרוה כו' ושמא הא דעבדוה ככרמלית נמי הוי קנסא ונ"מ דאסור בשוגג מבעוד יום עכ"ל וכגי' מהרש"ל ז"ל בשוגג או מבע"י ומהרש"א ז"ל השיג עליו מלשון התוס' דלקמן בסמוך ע"ש באריכות. ולכאורה לענ"ד אין דברי מהרש"א ז"ל מוכרחין דלשון התוס' לקמן הם כשיטת הרשב"א ז"ל בד"ה ואב"א דגריס לעולם לא תפשוט ולשיטה זו ודאי צריך לפרש לקמן דהא דמסיק הש"ס לחלק בין מזיד לשוגג היינו אידי ואידי מבע"י כי היכי דלא תפשוט האיבעיא דרב ביבי משא"כ כאן בדיבור זה קיימי התוספות אשיטת ר"י ז"ל ואיהו לא גריס לקמן בשמעתין לעולם לא תפשוט דודאי נפשטא האי בעיא דרב ביבי. וא"כ לפ"ז אין צורך לפרש בשינויא דכאן בשוגג כאן במזיד דאיירי מבע"י מסתמא איירי אידי ואידי משחשכה דכיון דלאו ככרמלית דמיא ולא הוי אלא משום קנסא בעלמא לא מסתבר להחמיר כ"כ לקנוס מבע"י ונהי דמעיקרא הוי ס"ד דע"כ קנסוהו רבנן מבע"י היינו לאוקמי הברייתא בהכי דמשחשכה או אפשר דלא תיפשוט האיבעיא דרב ביבי משא"כ לבתר דמסיק דנפשטא האיבעיא דרב ביבי אם כן הדרינן לסברא קמייתא דלא איירי אלא משחשכה וזה פשוט ואם כן שפיר משמע טפי בגירסת מהרש"ל ז"ל ומכ"ש אם נאמר דהאי ושמא שכתבו תוספת כאן הם דברי ר"י עצמו. אלא דמ"מ אין הכרח להגיה הספרים ודא ודא אחת היא. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב ג"כ דנ"מ דאם הוציא בשוגג מבע"י אסור אלא משום מילתא אחריתא הוא דאיהו גריס מי אסרוה דלפ"ז ודאי אסור אף מבע"י כיון דמדינא שוינהו ככרמלי' ודוק היטב:

דף ד.

פיסקא פשט העני את ידו אמאי חייב והא בעינן עקירה והנחה מעל מקום ד' על ד' וליכא וכתבו התוספות דפשיטא ליה לתלמודא הכי משום דמסתמא כך היה במשכן או משום דקרא דאל יצא משמע הכי. וקשיא לי על פירושם דאם כן מאי משני הש"ס ר"ע היא או רבי או אחרים דאכתי תקשי הך קושיא גופא אהנך תנאי ומאי אולמא הך ברייתא דיחידאה טפי מהך סתם מתני' דידן דסברה בפשיטות דלא בעינן. ואטו הנך תנאי כיפי תלו להו ובלא"ה לא ידענא מי הכריחם לפרש כן דהא בפשיטות מצינו לפרש דמסוגיא דעלמא מקשה הש"ס בפשיטות כדאשכחן כה"ג טובא בש"ס ואם כן כיון דלקושטא דמלתא קי"ל בכמה דוכתא דבעינן מקום ד' על ד' היכא דלא שייך שום חשיבות מקום או דמחשבתו משוויא ליה מקום כמימרא דרבה ורב יוסף שהביאו התוספת לקמן בשמעתין בד"ה אלא אמר רב יוסף וא"כ למאי דס"ד השתא דבידו ליכא שום צד חשיבות ודאי מקשה שפיר אכל הנך אמוראי ואסוגיא דעלמא ודתלמודא דתיקשי להו מתניתין דהכא ואהא משני שפיר דפלוגתא דתנאי היא וקמה לה מתניתין דלא כהלכתא. ולבסוף מסיק רבא דידו של אדם חשובה. ועוד דלענין ידו של אדם בר"ה ודאי בלא"ה מקשה שפיר טובא בפשיטות דכיון דלא הוי מקום ד' על ד' הו"ל מקום פטור דנהי דהיכא דהוי מקום ד' על ד' באדם ואין גבוה י' לא שייך לומר דהוי ככרמלית מהטעם דמסיק הרשב"א ז"ל בחידושיו מק"ו דאין כרמלית בכלים וכ"ש באדם מ"מ לענין מקום פטור משמע לכאורה דאין לחלק למאי דלא ס"ד דידו של אדם חשובה:

מיהו ע"כ ליתא לסברא זו דאם כן לא הוי משני הש"ס שפיר דר"ע או רבי היא דהא במלתייהו לא שייך הך מלתא דמקום פטור אע"כ דפשיטא לתלמודא טובא דלא שייך נמי מקום פטור בידו של אדם דודאי לא בטלה לגבי הרשות וכמ"ש לעיל במימרא דאביי. אבל אכתי קושיא קמייתא קשיא. והנראה מזה דהתוספות לשיטתייהו שכתבו לקמן בשמעתין ד"ה באילן דשקלא וטריא דשמעתין שייך נמי ארשות היחיד כדמשמע נמי לכאורה דקאי אהך פיסקא דפשט העני דאיירי דידו של בע"ה היא ברשות היחיד ואפי' הכי מקשה אמאי חייב. ולפ"ז צ"ל דסברי התוס' דלקושטא דמלתא לענין רה"י קי"ל דלא בעינן מקום ד' על ד' לענין הנחה כסברת כמה פוסקים שהביא הרב המגיד פי"ד מהלכות שבת וכסברת הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין. אלא שהוא סובר דהשקלא וטריא בשמעתין נמי לא קאי ארה"י ע"ש באריכות ולשיטת התוספת ע"כ סוגיא דשמעתין קאי נמי ארשות היחיד כמ"ש להדיא בד"ה באילן. מיהו לענין פסק הלכה איכא למימר דסברי כהרשב"א דלמסקנא מיהת ברה"י לא בעינן כמימרא דרב חסדא דלקמן דף ה' ע"ב בנענע קנה וכדמשמע נמי מלשונם שם דף ח' בד"ה אמר אביי ולפ"ז שפיר הוצרכו לפרש כאן דהא דמקשה מעיקרא בפשיטות אמאי חייב בין אעקירה ובין אהנחה אפילו ברה"י ע"כ היינו מסברא דמסתמא כך היה במשכן או מקרא דאל יצא כן נ"ל לפי פירוש התוס' אלא דאכתי לא אתי שפיר הא דמשני הא מני ר"ע היא או רבי היא דמאי אולמייהו מסתם מתניתי' כיון דמסברא מקשה כמו שדקדקתי בתחלת דברי:

ומה שהוצרכתי להאריך בכל זה היינו לפי מה שראיתי בל' הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין שכתב ג"כ כל' התוספת והוסיף עוד טעם אחר כמו שאבאר בסמוך ומדבריו מבואר להדיא דאלשון המקשה דהכא קאי. משא"כ לפי לשון התוספת ז"ל שלפנינו אין צורך לכל זה. ובפשיטות מצינו לפרש דבריהם שהוצרכו לכך אף לפי המסקנא דקי"ל דבעינן הנחה ועקירה מע"ג מקום ד' ומה טעם יש בדבר והוצרכו לאהדורי אטעמא דמשכן או דהכי משמע קרא דאל יצא. ואם כן כל מה שכתבתי כאן היינו לפרש שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו. וכן נראה מל' המהרש"א ז"ל שהבין בכוונת התוספת כאן דאסברת המקשה דוקא קאי:

בתוס' ד"ה והא בענין כו' אור"ת דאין רגילות כו' ומסתמא כן היה במשכן כו' ואע"ג דבמושיט סתמא דמילתא הכי הוא וכן היה במשכן כמ"ש התוספת לעיל דף ג' בד"ה בעשותה דעיקר חיובא דמושיט היינו שמושיט ליד חבירו ולא כשמניחו על רה"י ע"ש אפ"ה מקשה הכא שפיר דלענין הוצאה דאיירי מתניתין אין לחייבו כשנותנו ליד חבירו. כיון דהוצאה כה"ג לא היה במשכן והוצאה ודאי לא ילפינן ממושיט לכ"ע ואהא משני רבה שפיר דמתני' כ"ע היא והיינו לבתר דפשיטא ליה לרבה דר"ע נמי לא יליף זורק ממושיט ואפ"ה מחייב למטה מעשרה בזורק משום קלוטה אלמא דלא בעינן ד' על ד' ומכ"ש דאתי שפיר טפי כל השקלא וטריא דהכא לענין רשות הרבים דהא במושיט גופא לא אשכחן הנחה ליד חבירו אלא ברשות היחיד וא"ש נמי טפי לענין עקירה דאפילו במושיט נמי לא אשכחן ודוק ועיין בסמוך:

בד"ה אבל למעלה מעשרה כו' א"כ לימא נמי הכא אבל למעלה מיו"ד לכ"ע חייב כו' עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה דמעיקרא מאי סלקא אדעתא דתוס' כלל דנימא לכ"ע חייב כיון דבההיא מתניתין גופא דפליגי ר"ע ורבנן בר"פ הזורק קתני בהדיא דמושיט חייב וזורק פטור כמו שכתבו התוספת בסוף הדיבור אף שהיה בלבי ליישב בכמה דרכים אלא שכולם לא ישרו בעיני משום דבלא"ה מגומגם לשון התוספת בסוף הדיבור במה שכתבו דאם כן הא דתנן לקמן בהזורק ומה לשון לקמן בהזורק ותיפוק ליה דאיבעיא דרבה אהך מתניתין גופא קאי. ויש ליישב בדוחק לפמ"ש התוס' בר"פ הזורק דאיכא מ"ד דלא גריס כיצד וא"כ הך דגזוזטראות בבא בפני עצמה היא:

בד"ה דר"ע סובר ילפינן כו' וא"ת הא ע"כ זורק מרה"י לרה"י דרך ר"ה לא היה במשכן דאם היה במשכן כו' עכ"ל. כאן נמי יש לתמוה מה הוצרכו להוכחה זו ותיפוק ליה דבמתניתין גופא מסיק דמושיט חייב וזורק פטור שכן היתה עבודת הלוים במשכן שמושיטין הקרשים מזה לזה אבל לא זורקין ונהי דהוי אפשר לומר דבהא גופא פליגי ר"ע ורבנן אפשר דס"ל דהוי במשכן מ"מ מה זה שכתבו התוס' ומ"ט דרבנן דפטרי דהא רבנן מסקו טעמייהו להדיא דזורק לא הוי במשכן:

אמנם כן נלע"ד ליישב קושיית התוספת בענין אחר כשנעמוד על עיקר הדבר בהא דמחייבינן מושיט למעלה מעשרה מרה"י לרה"י דרך ר"ה משום שכן היתה עבודת הלוים וקשיא לן בגווה מה נתינת טעם הוא זה דאע"ג דהוי במשכן אפ"ה אין סברא כלל לחייב במה שאינו מלאכה כלל וכיון דלמעלה מעשרה מקום פטור הוא ומרה"י לרה"י נמי לא מקרי מלאכה כלל אע"ג דודאי היה במשכן אפ"ה שרי כיון דלא מקרי מלאכה ואם כן ה"נ דכוותיה ואטו מי לא אשכחן כמה דברים שהיו עושין במשכן ואפ"ה שרי היכא דליכא מלאכת איסור כלל וזה א"צ לפנים וכמו שאבאר לקמן דף הסמוך גבי מוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו ע"ש וכה"ג גופא קשיא לי אהא דאמרי' לקמן פ' המצניע דף צ"ב אמר ר"א המוציא משוי למעלה מעשרה חייב שכן משא בני קהת ואכתי אמאי ליחייב כיון דקי"ל למעלה מיו"ד מקום פטור הוא ומאי קעביד. והנלע"ד בכל זה הוא משום דאשכחן דרחמנא קריה למלאכות נושאי המשכן וכליו עבודה עבודת משא בקראי טובא וכתיב נמי להדיא כל הבא לצבא לעשות מלאכה באוהל מועד ואמשא בני קהת דכתיב בתריה קאי א"כ א"ש דכיון דעיקר עבודת בני קהת היה בכתף למעלה מעשרה ואפ"ה קריה רחמנא מלאכה ועבודת משא אלמא דבכה"ג הוי מלאכה וכה"ג לענין מושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר דהוי מלאכה מה"ט גופא. דלכאורה לא אשכחן לבני מררי שום מלאכת עבודת משא אלא במה שהיו מושיטין הקרשים וא"כ איכא סברא מה לי מרה"י לרה"ר או מרה"י לרה"י דרך רה"ר דהוי מלאכה טפי ואי משום דלמעלה מעשרה לא איכפת לן דהא דלמעלה מעשרה בר"ה מקרי מקום פטור היינו משום דאין דרך רבים להשתמש למעלה מעשרה דרך הליכתן דרוב תשמישי בני אדם ברה"ר למטה מעשרה משא"כ במושיט מרה"י לרה"י דרך רה"ר כיון דרה"י גבוה הרבה אם כן דרך תשמיש מיקרי בדרך רה"ר אף שהוא למעלה מעשרה משו"ה חייב מיהו אי לאו דאשכחן דהוי במשכן לא הוי מחייבינן ליה משום הך סברא כמ"ש התוספת בריש מכילתין וכמ"ש ג"כ כאן אבל כיון דהוי במשכן ואיכא נמי סברא מש"ה חייב לכ"ע מה"ט גופא דמחייבינן במוציא משוי למעלה מעשרה כיון דהוי במשכן וקריה רחמנא מלאכה ועבודת משא והיינו משום דאורחא בכך וה"נ דכוותיה משא"כ בזורק מרה"י לרה"י למעלה מעשרה דרך רה"ר שפיר פליגי ר"ע ורבנן דר"ע יליף זורק ממושיט כיון דאיכא סברא ומסתמא נמי היה כן במשכן דאע"ג דבעגלות לא אשכחן לה

אפ"ה חייב משא"כ רבנן דר"ע סברי דאף ע"ג דהוי במשכן אפ"ה אין לחייב בזורק כיון דלמעלה מי' מקום פטור הוא ולא אשכחן דקריה רחמנא מלאכה אלא במושיט דהוי בעגלות מש"ה לא ילפינן זורק ממושיט כן נ"ל והוצרכתי להאריך בזה כדי ליישב בסברא זו כמה סוגיות שלפנינו בעזה"י:

אמנם כאן לא הוצרכנו לכך דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו להתוספת דהא איכא למימר בפשיטות דלמאי דס"ד השתא דר"ע ורבנן פליגי אי ילפינן זורק ממושיט או לא היינו דבהאי סברא גופא פליגי דלר"ע לא בעינן כלל שיהא התולדה במשכן אלא כיון שהאב היה במשכן אף שהתולדה לא היה במשכן אפ"ה חייב כיון דאיכא סברא ורבנן דלא ילפי זורק ממושיט היינו משום דסברי דלעולם בעינן שיהא התולדה ג"כ במשכן והיינו הך ברייתא דפרק במה טומנין שהביאו התוס' בריש מכילתין והביאו כאן בלשונם שממנה למדו הך סברא מדאיצטריך לאסוקי בהך ברייתא דהכנסה היה במשכן אע"ג דאיכא סברא. ושפיר מצינן לאוקמי הך ברייתא כרבנן דר"ע מיהו לפי האמת דפשיטא ליה לרבה דר"ע ורבנן בלמטה מי' פליגי ולכ"ע לא ילפי' זורק ממושיט היינו משום דבעינן שהתולדה יהיה גם כן במשכן ומתוקמא ברייתא דבמה טומנין ככ"ע כן נ"ל נכון ולדעתי יש לתמוה על התוס' שהוצרכו לידחק ולפרש בענין אחר ולא ניחא להו בפשיטות כדפרישית וצ"ע ודו"ק:

בד"ה דאמרינן קלוטה כו' וקשה לר"י דמאי פריך כו' אבל אליבא דרב מספקא ליה כו' עכ"ל. לכאורה עדיפא הוה ליה לאקשויי דלקושטא דמלתא אף למסקנא דפשיטא ליה לרבה דבקלוטה פליגי אפ"ה לא פסיקא מלתא דרבה בעי לאוקמי מתניתין דוקא כר"ע ולא כרבנן לגמרי דהא אכתי אפשר לומר דאתיא נמי כרבנן דלא פליגי רבנן עליה דר"ע אלא לענין דלא ס"ל קלוטה כמי שהונחה אבל לעולם דבמאי דלא בעי ר"ע מקום ארבעה מודו ליה דאפושי פלוגתא לא מפשינן ולכ"ע בעקירה והנחה ע"ג משהו סגי. וע"פ סברא זו היה נ"ל להכריח דהא דמסיק הש"ס ורבנן סברי לא אמרינן קלוטה כו' היינו מדברי רבה גופא ודלא כסברת התוספת שכתבו בפשיטות דאין נראה שיהא מדברי רבה ולכאורה נראה כוונתן בזה דרבה אף לבתר דפשיטא ליה דבקלוטה פליגי אפ"ה לא היה צריך לאסוקי במלתא סברא דרבנן אלא קסבר ר' עקיבא קלוטה כמי שהונחה דמי אע"כ משמע להו להתוס' דסתמא דתלמודא מסיק כל האי לישנא כדי לפרש טעמא דרבה במאי דמוקי לה דוקא כר"ע ולא כרבנן כן נראה לי ברור בכוונת התוספות ועיין במהר"ם:

אמנם למאי דפרישית נראה להיפך דאי סתמא דתלמודא מסיק ליה קשה יותר דאכתי מצי לאוקמי נמי אפשר אפילו אליבא דרבנן אע"כ דרבה גופא הוא דמסיק לה והא דאיצטריך לאסוקי מלתא דרבנן היינו כדפרישית לעיל בל' הגמרא דמטעמא דרבנן הוא דדייק רבה למילתיה בטעמא דר"ע דאל"כ הו"א טעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא משום דיליף זורק ממושיט אלא דא"כ הוי קשיא ליה טעמא דרבנן דהא לענין זורק ממושיט לא אשכחן פלוגתא בעלמא משא"כ לענין קלוטה אשכחן פלוגתא דתנאי אף בעלמא כדפרישית כן נ"ל ודו"ק:

דף ד:

בא"ד ועוד אומר ר"י כו' היינו לרבנן אבל לר' עקיבא קלוטה לאו כמי שהונחה דמי כו' עכ"ל. לכאורה בזבחים פרק דם חטאת דף צ"ג משמע ממימרא דרבה גופא דר"ע ורבנן פליגי לענין טומאה אי אמרינן קלוטה כמו שהונחה ולר"ע אית ליה טפי קלוטה אף שיש לחלק (ובמשניות דמסכת פרה כתב הרמב"ם והברטנורה בזה דר"ע לטעמיה דס"ל קלוטה כמי שהונחה ע"ש) מ"מ הו"ל כסברות הפוכות. תו קשיא לי בדבריהם דא"כ מעיקרא מאי מספקא ליה לרבה דמהיכי תיתי נוקמי פלוגתא דר"ע ורבנן לומר דפליגי בתרתי ויותר ראוי לומר דלא פליגי אלא בקלוטה לחוד:

אלא דלענ"ד בלא"ה הוי מצי לפרש דלפום איבעיא דרבה אף את"ל דר"ע נמי סבר קלוטה וחייב אף למטה מעשרה היינו משום דלא בעינן מקום ד' בזורק דיליף זורק ממושיט דידו של אדם לא הוי מקום ד' ואפ"ה חייב וה"ה לזורק אבל במוציא מרה"י לרה"ר דאיירי מתניתין לעולם דר"ע נמי מצריך מקום ד' והאיך פשיט מוציא מזורק כן נ"ל ודוק היטב. ומה שיש להקשות על פירוש ר"י יבואר לקמן פרק הזורק דף צ"ז ע"ש ותמצא נחת:

בא"ד דהא לא דמי כלל דכיון דכמו שהונחה דמי הו"ל כזורק מרה"י למקום פטור כו' עכ"ל. נראה מדבריהם דמאן דאית ליה קלוטה כמו שהונחה אף לקולא נמי אמרינן הכי ודלא כמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו דלקולא ליתא למ"ד דאמרינן קלוטה דאל"כ זורק ד' אמות ברה"ר היכי משכחת לה דחייב עכ"ל ולהתוס' צ"ל דמשום הא לא איריא דשאני ד' אמות ברה"ר דהלכתא גמירי לה כמ"ש התוספות לקמן דף הסמוך בד"ה בשלמא לבן עזאי ע"ש:

בד"ה ודלמא הנחה כו' פירש"י דדייק מדלא מחייב שתים כו'. וקשה דלמא משום דלא מחייב אתולדה במקום אב ועוד דבסמוך קאמר ר"י כו' עכ"ל. ולענ"ד נראה דלא משמע ליה לרש"י כלל דהמקשה יקשה בפשיטות אמתני' דלא מיתוקמא אפילו כר"ע ולחלק בין עקירה להנחה דמהיכי תיתי נוקי מתני' דלא כמאן משום הך סברא. לכך הוכרח לפרש דמילתא דר"ע גופא הכי דייק ליה דאל"כ ליתני דר"ע מחייב משום הכנסה ומשום הוצאה. דאע"ג דלא מחייב אתולדה במקום אב. אפ"ה משכחת לה שפיר בנודע לו וחזר ונודע לו כמו שהקשה מהר"י פור"ת לקמן פרק הזורק (דף צ"ז ע"ב ד"ה למימרא) ע"ש ובחידושינו. ומה שתירצו התוספות שם דכה"ג מלתא דפשיטא היא מ"מ לר"ע ודאי איכא רבותא דלא תימא דר"ע לא ס"ל קלוטה כמו שהונחה והא דמחייב היינו משום דיליף זורק ממושיט משא"כ אי הוי תני חייב משום הוצאה ומשום הכנסה הוי ידעינן שפיר דחייב משום קלוטה אע"כ דלעולם לא מחייב אלא משום הוצאה ולא משום הנחה דעקירה ודאי בזה. ובזה מתורץ ג"כ קושיא השני' של תוס' ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה זרק מרשות הרבים מתחלת ד' עד לסוף ד' כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לתמוה מי הכריחו לפרש כן דמלבד מה שהקשו בתוספות דבכה"ג מקום פטור הוא והוצרכו לידחק אלא דרש"י ז"ל גופא לקמן דף ז' ע"ב מהא דמקשה הש"ס אדר"ח בנענ קנה לימא כרבי ס"ל ומייתי הך ברייתא דזרק ונח ע"ג זיז כל שהוא ומפרש רש"י שם דקס"ד דמרה"ר לרה"י איירי וא"כ אמאי מפרש כאן בענין אחר ונראה ליישב דמדמייתי הש"ס הכא למילתא דאביי דקאמר לה אדר"ח דנענ קנה א"כ משמע דבשמעתין ידע שפיר להא דרב חסדא ומשמע לרש"י כאן דהא דר"ח הלכה פסוקה היא למסקנא דהתם וליכא מאן דפליג עליה דברה"י לא בעינן ד' והיינו כלשון אחר שכתב רש"י ז"ל שם וכמו שכתב הרמב"ם ז"ל ואם כן קשיא ליה לרש"י דמעיקרא מאי ס"ד לאוקמי מתני' דידן כרבי דזיז דאכתי תיקשי אמתניתין תינח ברה"י אבל ברה"ר ביד העני אמאי חייב הא בעינן מקום ד' כדמקשה נמי בסמוך. לכך הוכרח רש"י לפרש דהכא קס"ד דרבי איירי בזורק ברה"ר גופא מתחלת ד' לסוף ד' דסתם לשון זרק הכי משמע ועוד דסתם זיז יוצא מכותל רה"י וא"כ כיון דכל שהוא הוא לא מקרי רה"י ולא משמע ליה לאוקמי שיוצא מכותל לתוך אויר החצר וזורק מרה"ר לרה"י דרך אויר חצר אע"כ דבזרק ברה"ר גופא איירי ואע"ג דזיז כל שהוא מיקרי מקום פטור ברה"ר אפ"ה כיון דהשתא בעי למימר דרבי ס"ל קלוטה אף ברה"ר דמסתמא כר"ע ס"ל אם כן כיון דמטי לאויר הזיז שהוא תוך עשרה מיד נתחייב מטעם קלוטה וא"כ במה שנח אח"כ על זיז כל שהוא אין לפוטרו כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל כאן משא"כ לקמן דמייתי לה מעיקרא למימר דרב חסדא כרבי א"כ ע"כ הוצרך רש"י לפרש דקס"ד דאיירי מרה"ר לרה"י והיינו דרך אויר החצר שהוא ג"כ רה"י ודוק היטב:

בתוס' בד"ה זרק ונח כו' וא"ת אכתי תקשה לך דלמא הנחה כו' אבל קשה לספרים דגרסי כו' אכתי תקשי דלמא הנחה עכ"ל. עי' במהרש"א ז"ל שהקשה אמאי לא תיקשי להתוס' בפשיטות אשינויא דרבי זירא דמוקי לה כאחרים ולענ"ד יש ליישב דר' זירא גופא אפשר דלא חייש כלל לקושיא דודלמא הנחה כי היכי דלא חייש רבה להך קושיא ואפ"ה לא שייך להקשות אדרבי זירא מאי דוחקיה לאוקמי כברייתא דאחרים ולא מוקי לה כרבה כר"ע דמתניתין דפרק הזורק אלא דאיכא למימר דרבי זירא סובר דטעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא משום דיליף זורק ממושיט כדמספקא להו לרבה ולרב חסדא מעיקרא משא"כ אליבא דרב יוסף דקאי אקושיא דמקשינן לרבה ודלמא. ועוד דהא רב יוסף גופא קאמר בפרק הזורק דרב המנונא פשיט ליה לרב חסדא דטעמא דר"ע ורבנן דפליגי בקלוטה ואם כן מדלא מוקי רב יוסף נמי כר"ע ע"כ היינו משום הך קושיא דודלמא הנחה דלא בעי אם כן מקשו התוספות שפיר כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בא"ד וי"ל דסבר רב יוסף דדוקא אקלוטה כו' אבל ארבי דבעי הנחה כו' ה"ה דלעקירה סגי בכל שהוא עכ"ל. גם בזה עיין במהרש"א. מיהו בעיקר דברי התוס' לא זכיתי להבין דבריהם. דלפי הטעמים שכתבו לעיל בד"ה ודלמא לחלק בין הנחה לעקירה שייכי הנך טעמי טפי לחלק נמי לענין כל שהוא:

ועוד דאדרבא לענין כל שהוא שייך להקשות יותר ודלמא הנחה הוא דלא בעי משום דמחשבתו משויא ליה מקום משא"כ לענין עקירה דמתניתין דנטלו מידו של חבירו לא שייך לומר כן. דאפשר דהוי ניחא ליה טפי ליטלו ממקום ד'. אלא דממילא איתרמי ליה ולא אחשביה. ואף שהתוספת כתבו בדיבור הקודם דלא אמרינן מחשבתו משויא מקום. אלא היכא דאי אפשר בענין אחר. היינו לפי האמת אבל ודאי דשייך מיהו שום סברא לחלק בין עקירה להנחה מה"ט כדמחלקינן לענין קלוטה וכדפרישית:

מיהו אפשר דהתוספות משמע להו דהאי זרק ונח ע"ג זיז כ"ש נמי לא איירי כשזרקו בכוונה על הזיז אלא דממילא נפל על הזיז דהכי משמע לישנא דזרק ונח כדאמרינן נמי לקמן במימרא דרבי יוחנן זרק חפץ ונחה בתוך ידו של חבירו ומסקינן דאיירי בדלא אחשבה כפי' רש"י שם וה"נ דכוותיה אלא אבבא קמייתא קשה מיהו השתא דאתינן להכי נ"ל דאין מקום לקושי' התוס' מעיקרא דאפשר דהא דמסקינן ומקשינן אליבא דרבה ודלמא הנחה הוא דלא בעי היינו מה"ט גופא דמחשבתו משויא ליה מקום דהא ע"כ בהכי איירי שרוצה שתנוח ע"י קלוטה כדמסקינן לקמן בפרק הזורק דאיירי באומר כל מקום שתרצה תנוח. וע"כ איירי כשרוצה שתנוח ע"י קלוטה ברה"ר. ומש"ה מחייב דמחשבתו משויא ליה מקום. משא"כ לענין עקירה דמתני' לעולם דבעינן מקום ד'. והשתא פשיט רב יוסף שפיר מזיז כל שהוא. דאיירי שלא נתכוון בפירוש שינוח דווקא על הזיז. אלא דממילא נח על הזיז. ולפ"ז לא שייך טעמא דמחשבתו משויא מקום ואפ"ה מחייב רבי. א"כ ה"ה לענין עקירה דמעתה אין סברא לחלק ביניהם כיון שאין אנו צריכין לסברת התוספת בד"ה ודלמא כן נ"ל נכון. כל זה כתבתי לפי שיטת התוספת. אמנם בסמוך אפרש עוד בענין אחר דרב יוסף פשיט נמי שפיר מהא דאר"י אמר שמואל ודוק היטב:

שם בגמרא אלא הא רבי דתני זרק מרה"ר כו' ואמר ר"י אמר שמואל מחייב היה רבי שתים כו'. ולכאורה הסוגיא תמוה דאכתי תקשה אדשמואל גופא מנ"ל הא דרבי מחייב שתים דלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי כיון דפשיטא ליה להמקשה הך סברא דמקשה אסתם מתני' דהכא דמחייב אף בעקירה ומאי אולמא הך דשמואל טפי מסתם מתניתין דידן. ומדר"ע דקתני נמי סתמא ואפ"ה מפלגינן אליביה בין הנחה לעקירה. ואמאי פשיטא ליה לשמואל אליבא דרבי טפי מדר"ע. ובשלמא למסקנא אתי שפיר דכיון דלא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה והיינו כמ"ש התוספת בסמוך בשם הרשב"א דדייק לה מדלא קתני איפכא וא"כ ע"כ הך דיוקא היינו דוקא לענין עקירה דבענין מקורה וברה"ר פטור משא"כ לענין חדא חיובא דהנחה ודאי לרבי אפילו איפכא נמי מחייב כר"ע דלא ניחא ליה לשמואל למימר דשלשה מחלוקות בדבר לר"ע אף ברה"ר ובאינו מקורה חייב בהנחה ולר' דוקא במקורה ולרבנן דרבי אף ברה"י מקורה נמי לא. ומש"ה משמע ליה לשמואל דהא דנקיט רבי איפכא היינו דלחייבו שתים. משא"כ למאי דס"ד השתא דרב יוסף לית ליה הך מלתא דאיירי דוקא ברה"י מקורה א"כ הדרא קושיא לדוכתיה מנ"ל דשמואל מחייב שתים. ואפשר דבאמת זו קושית המקשה דמקשה והא אתמר עלה פי' דהא בהא תליא כדפרישית וכמו שאבאר עוד בסמוך. ועי"ל דלמאי דס"ד השתא קסבר דשמואל לית ליה הך אוקימתא דאביי בזיז דמכיון דאשכחן דרבי מחייב מיהו בהנחה אף לענין קלוטה תו ל"ל למימר דטעמא דרבי לעיל משום שדי נופו בתר עיקרו כיון שאין צורך לכך אלא מוקמינן לברייתא דזיז כפשטא ולא שני ליה לשמואל בין הנחה כל שהוא לקלוטה. וא"כ מדאיפלגי רבי ורבנן בתרתי ע"כ היינו לאשמועינן דלרבי מחייב בין בעקירה ובין בהנחה ולרבנן בהנחה גרידא נמי פטרי. ולפ"ז השתא נמי קאי הש"ס במלתא קמייתא דהיינו רבי דזיז אלא דמעיקרא דחי לה הש"ס דמהכא ליכא לאוכוחי מידי דאיכא לאוקמא כדאביי. ואהא גופא מייתי ברייתא אחריתא דמתרווייהו שמעינן למילתא דשמואל דרבי מחייב בין משום עקירה דהוצאה ובין משום הנחה דהכנסה. ולפ"ז ממילא נתיישב' ג"כ קושיית התוספת דלרב יוסף הא לא מחייב רבי בתולדה במקום אב כדמקשה לקמן בפרק הזורק. ולמאי דפרישית אתי שפיר דלקמן נמי לא קאמר ר"י אלא דלשון חייב שתים לא א"ש אהא דרבי אלא אהא דרבי יהודא מתני לה בהאי לישנא דחייב שתים אבל לעולם לענין עיקר מימרא דרב יהודא אמר שמואל דרב יוסף נמי מודה דע"כ לעולם מחייב רבי חדא בין משום הוצאה לחוד ובין משום הכנסה ונ"מ למזיד לענין מלקות היכי דאתרו ביה בהא ולא אתרו ביה באידך וכן בשוגג לענין חזר ונזכר וכן לענין אם נתכוון שתנוח בא' מהמקומות ולא ניחא ליה במקום השני. וזימנין נמי דחייב שתים בנודע לו וחזר ונודע לו. וכל זה מוכח מדפליגי רבי ורבנן בתרתי למאי דס"ד השתא מיהו למסקנא דאיירי ברה"י מקורה מדייק לה שמואל דחייב בלא"ה מדלא נקיט איפכא כמ"ש התוס'.

ולפ"ז לעולם דשמואל נמי מוקי להך דזיז כדאביי ושני ליה בין קלוטה לכל שהוא כן נ"ל נכון ודוק היטב:

ומכ"ש דאתי שפיר טפי לפי שיטת רש"י ז"ל בד"ה ודלמא הנחה הוא דלא בעי ולפירושו מצינו למימר בפשיטות דפשטא דלישנא דרבי משמע שרוצה לחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה וכדפרישית דאוא"כ הו"ל לפרושי בהדיא דחייב משום הכנסה והא דדייקינן מעיקרא אדר"ע איפכא היינו כמ"ש בכוונת רש"י ז"ל דלר"ע אדרבה אי ס"ד דחייב שתים הו"ל לפרושי כי היכי דלא ניטעי ונימא דטעמא דר"ע משום דילף זורק ממושיט וכדפרישית ועי"ל דבלא"ה פשיטא ליה לשמואל דע"כ לרבי מחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה דאלת"ה אמאי קתני כלל לפלוגתייהו בזורק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע ליפלגו בקלוטה בעלמא בלא הנחה כגון שקלטה כלב או שנשרפה או שנזכר קודם הנחה או שזרק מרה"י לכרמלית דרך רה"ר אע"כ דנקיט דוקא בכה"ג לאשמועינן דאף לענין עקירה אמרינן קלוטה משא"כ לעיל במתניתין דהזורק בפלוגתא דר"ע ורבנן לא שייך למידק הכי דשפיר איצטריך למתני בכה"ג דזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר לאשמועינן דאף על גב דבמושיט כה"ג חייב אפי הכי בזורק פטרי רבנן כדקתני להדיא כיצד. ולר"ע נמי פטור בלמעלה מעשרה ובזה נתיישבו כמה קושיות וזה נ"ל יותר נכון ודו"ק:

דף ה.

ע"א בתוספת בד"ה לא מחייב רבי כו' נראה לרשב"א דמשמע ליה מדלא נקט מרה"י לרה"י כו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח כ"כ דאיכא למימר דהא דלא נקיט איפכא היינו דלא נימא דטעמיה דרבי דמחייב היינו משום דילף זורק ממושיט אלא דאפשר דלרב ושמואל לא משמע להו כלל הך סברא דזורק ממושיט. ומה שהוכרח הרשב"א לפרש כן היינו משום דקשיא ליה מנ"ל לרב ושמואל דרבי פליג אדר"ע דס"ל אף ברה"ר קלוטה כמו שהונחה דמיא:

אמנם מתוך מה שכתבתי ממילא נתיישב' סברת המקשה דגיטין שכתבו התוס' כאן דלית ליה הא דרב ושמואל משום דהמקשה דהתם מדקאמר כמאן כרבי ולא קאמר כר"ע ע"כ היינו משום דס"ל דאפשר דטעמא דר"ע לאו משום קלוטה אלא משום דילף זורק ממושיט. ועמ"ש בזה בחידושי גיטין שם. וא"כ לפ"ז אליבא דרבי נמי אין הכרח לדרב ושמואל כיון דבלא"ה לא מצי למינקט איפכא מטעמא דפרישית:

מיהו למאי דפרישית לעיל אין צורך לכל זה דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דרב ושמואל מסברא דנפשייהו משמע להו הכי דהא דקאמרי לא מחייב רבי אלא ברה"י מקורה לאו אהנחה קאי אלא בהא דמחייב רבי נמי אעקירה פשיטא להו מסברא דנפשייהו דאין לחייבו אלא ברה"י מקורה אבל באינו מקורה לכ"ע בעינן עקירה במקום ד' ור"ע גופא נמי הכי ס"ל וכ"ש לפי מ"ש בשיטת רש"י דע"כ ר"ע הכי ס"ל מדלא נקיט ר"ע מחייב שתים והיינו כדפרישית לעיל. והשתא לפ"ז מתוקמא כולהו שמעתתא ברווחא בהא דמקשה בפשיטות אמתניתין דלמא הנחה הוא דלא בעי הא עקירה בעי והיינו כר"ע וכרב ושמואל. דע"כ חשבינן לסברא פשוטה דאין לחייב בעקירה אלא במקום ד' כנ"ל ודוק היטב ותו לא מידי:

בד"ה כאן למטה מעשרה כו' קשה לר"י מה עלה על דעת המקשן כו' עד סוף הדיבור. ועיין בזה בחידושי הרשב"א ז"ל באריכות שמתרץ דהמקשה סבר דיש כרמלית בכלים והוי ליה כרמלית לרבי יוסי בר"י עכ"ל:

אמנם לפי ענ"ד אין צורך לכל זה דבלא"ה מצינן למימר דהמקשה ס"ד דאיירי ששפתו העליונה של הטרסקל הוא למעלה מעשרה משא"כ תחתיתו שהוא שולי הטרסקל מונח על ידו של עני שהוא למטה מעשרה שכן נראה ממה שפירש"י ז"ל דטרסקל היינו סל וא"כ יש לו בית קיבול למטה. ולפ"ז מקשה שפיר ולדעתי צ"ע למה לא תירצו כן התוס' והרשב"א ז"ל ודו"ק . אחר זה מצאתי כן בתוס' ישנים:

דף ה:

בגמרא אלא אמר רבא כגון שקלט מע"ג גומ' כו' ונראה דעיקר הרבותא במים שקלט ממה שע"ג הגומא דאי מתוך הגומא פשיטא דהיינו הנחתן דמאי שנא גומא ומ"ש כלי אבל בע"ג הגומא שצפין קצת על הקרקע איצטריך לאשמועינן דאפ"ה היינו הנחתן דא"א לצמצם ולפ"ז יש ליישב הא דנקיט רבי יוחנן במילתיה לעיל הכניס ידו לחצר חבירו וקיבל מי גשמים משום דבחצר דידיה ליכא רבותא כולי האי כיון דניחא ליה באותן המים שצפין על הגומא א"כ הא אחשבינהו והו"ל עקירה מעליא משא"כ בחצר חבירו דאפשר דלא ניחא ליה לחבירו שיציפו המים על הגומא וסד"א דלאו היינו הנחתן כיון דליכא למימר הא אחשבינהו וקמ"ל דאפ"ה חייב כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר רבי אבין אמר ר"א אמר ר"י היה טעון וכו' אינו חייב עד שיעמוד ופירש"י עד שיעמוד ואח"כ יעקור כו'. ולכאורה אע"ג דפרש"י מוכרח מלשון הגמרא דדייק עליה מטעמא דשלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך אי לישנא דהיה טעון מדלא קאמר נטל אוכלין ומשקין ונכנס ויוצא כו' אע"כ כפרש"י דעקירה ראשונה לאו עקירה מקרי ומש"ה הוכרח נמי לפרש כאן דהאי עד שיעמוד היינו ע"כ שיעמוד ויחזור ויעקור גופו:

אלא דאפ"ה צריך לפרש ג"כ דאינו חייב עד שיעמוד ויעקור ויחזור ויעמוד או שיניח הנחה גמורה וכ"כ בעל לחם משנה על הרמב"ם ז"ל פי"ג מהלכות שבת ע"ש אלא דאכתי קשיא לי בגווה דא"כ מאי קאמר בסמוך מאי קמ"ל דלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך דמשמע דליכא רבותא אחריתא אלא הא ותיפוק ליה דשמעינן נמי מהך מימרא דרבי יוחנן ממילא דמהלך לאו כעומד דמי דאי כעומד דמי הוי מחייב אף כשלא עמד. ועוד דלפ"ז לא הוי מקשה שפיר האמר ר"י חדא זימנא דאכתי מאידך דר"י לא שמעינן שפיר דמהלך לאו כעומד דמי משא"כ מההיא מימרא דהכא דקאמר אע"פ שנכנס ויוצא כל היום משמע שפיר דאיירי במהלך ואפ"ה צריך שיעמוד. ולכאורה היה נ"ל מזה לסייע לשיטת הרי"ף ז"ל שהביא הרא"ש לקמן בדף הסמוך דמשמע מלשון הרי"ף דרבי יוחנן ס"ל כבן עזאי דמהלך כעומד דמי מדאמר ר"י מודה בן עזאי בזורק ואפ"ה לא תיקשה מהנך מימרי דר"י בשמעתין דאפשר דבן עזאי גופא לא קאמר מהלך כעומד דמי אלא לענין הנחה משא"כ לענין עקירה לעולם בעינן עקירה גמורה וכמו שכתבתי לעיל בשם תוספת ישנים לענין עקירת גופו כעקירת חפץ דבהנחה פשיטא לן טובא וכדמפליג הש"ס נמי אליבא דר"ע לענין קלוטה בין עקירה להנחה וכתבו התוספת משום דקרא דאל יצא איש ממקומו אעקירה קאי וא"כ ה"נ דכוותיה דלענין עקירה לא אמרינן מהלך כעומד דמי דממקומו משמע ממקום קביעתו ולא דרך הלוכו משא"כ לענין הנחה בכל דהו מיקרי הנחה:

נמצא דלפ"ז אתי שפיר טובא הא דפשיטא ליה להש"ס דעיקר טעמא דרבי יוחנן משום שלא היתה עקירה משעה ראשונה לכך הא אם היה עקיר' לשם כך הוי חייב אע"ג שלא עמד דאפ"ה הוי הנחה דמהלך כעומד דמי לענין הנחה כך היה נ"ל לכאורה אמנם מה שיש לדקדק על זה יבואר עוד בסמוך:

בגמ' ת"ר המוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו חייב בן עזאי פוטר. לכאורה יש לדקדק אמאי לא נקיט לפלוגתייהו איפכא במוציא מחנות לסטיו דרך פלטיא דרבנן פטרי דמהלך לאו כעומד דמי ובן עזאי מחייב והכי הוי שפיר טפי למיתני כח דהתירא אליבא דרבנן לשיטת רוב הפוסקים שפסקו כחכמים אלא דאיכא למימר דאיפכא לא פסיקא ליה כיון דסתם רה"ר הוי רחב ט"ז אמה למאי דקי"ל צידי רה"ר לאו כרה"ר דמי וא"כ אפילו לרבנן איכא למימר דחייב משום דמעביר ד"א ברה"ר דאע"ג דלא אשכחן כה"ג במשכן רה"ר איכא למימר דחייב משום דמעביר ד"א ברה"ר גופא לא הוי במשכן אלא הילכתא גמירי לה וכיון דהלכתא היא אפשר דבכל ענין מחייב לא שנא מהלך ל"ש עומד:

ועוד דאף את"ל דבכה"ג נמי סברי רבנן דמהלך לאו כעומד דמי כדמשמע לכאורה מהא דקיי"ל בכל דוכתי דמותר להעביר פחות פחות מד"א וכדמשמע נמי ממימרא דרבה לעיל בסמוך דמחלק בין עומד לפוש או לכתף אלא דאפ"ה לא מצי למתני איפכא דנהי דרבנן פטרי משום דמהלך לאו כעומד דמי אפ"ה סד"א דבמוציא מחנות לפלטיא דרך סטיו נמי פטרי רבנן משום דלא אשכחן כה"ג דחייב כדשקיל וטרי בסמוך משא"כ השתא דנקיט פלוגתייהו בכה"ג ממילא שמעינן תרתי דשייך נמי פלוגתייהו איפכא. ועי"ל דהא דאמרינן בכל דוכתי כח דהיתירא עדיף היינו היכא דמותר לכתחלה. משא"כ הכא דלא פליגי בן עזאי וחכמים אלא לענין חיוב חטאת דלכ"ע מיהא אסור לכתחלה ככל פטורי דשבת דפטור אבל אסור. א"כ הוי רבותא טפי דרבנן מחייבי חטאת ולא אמרינן דמייתי חולין בעזרה כנ"ל:

שם בשלמא ב"ע קסבר כו' אלא רבנן נהי דקסברי כו' היכא אשכחן כה"ג דחייב ופרש"י דעיקר הקושיא כיון דמפסקא רשותא אחריתא מנ"ל דחייב דלמא לא חייב רחמנא אלא במוציא להדיא מרה"ר לרה"י. ומשמע מלשונו דאפילו בזורק ומושיט נמי קשיא ליה כה"ג וכמבואר להדיא משיטת התוס' שהוצרכו לידחק בשקלא וטריא דשמעתין אליבא דבן עזאי ומה שיש לדקדק על שיטה זו יבואר מאליו:

אמנם לולי פירושם בזה היה נ"ל דהשתא נמי אסיק הש"ס אדעתא הא דמודה בעל הבית בזורק ואפ"ה לא שייך כלל להקשות היכא אשכחן כה"ג דחייב דמהיכי תיתי לפטור דאין שום סברא לומר דבשביל שהפסיקו רשות אחר יפטור דסוף סוף איתעביד מחשבתו שהוציא החפץ מרה"י לרה"ר ועוד דהא נמי לא פסיקא דלא הוי במשכן ואדרבא לכאורה משמע דעיקר הוצאה דמשכן הוי בכה"ג דהא אמרינן להדיא בר"פ הזורק משה היכא הוי יתיב במחנה לויה וא"ל לא תפיקו מרה"י דידכו לרה"ר דידי. א"כ משמע דמחנה ישראל לא הוי רה"ר ואין סברא ג"כ לומר שכל המחנה כאחד היה רה"י גמור דמהיכי תיתי דמסתמא הי' ריוח בין אהל לאהל כדאמרינן בפרק חזקת שאין פתחי אהליהם מכוונין זה כנגד זה אלמא שהיה ריוח בין הדבקים כמו מבואות וא"כ הו"ל לגמרי מוציא מרה"י לרה"ר דרך מקום פטור או כרמלית מכל זה נראה דעיקר סברת המקשה דמקשה בפשיטות היינו דוקא למאי דאסיק אדעתיה דפלוגתא דב"ע ורבנן היינו דוקא כשהפסיק בהילוך דמש"ה פוטר ב"ע ואהא קשיא ליה שפיר א"כ מ"ט דרבנן דנהי דס"ל לרבנן דמהלך לא הוי כמו עומד ממש לענין הפסק אפ"ה ודאי מיהא דמהלך הוי מעשה הפסק וכי היכי דעומד גופא לא קים לן דפטור אלא מסברא כדתנן להדיא במשנה פרק המצניע דף צ"א ע"ב גבי אסקופה דהיכא דנח בכרמלית פטור מפני שלא עשה מלאכתו בבת אחת ומהתם יליף נמי לעומד דשייך נמי לומר כה"ג דלא עשה מלאכתו בבת אחת וכמו שאבאר שם במקומו בעזה"י וא"כ מקשה שפיר דבמהלך נמי שייך לפטרו מה"ט גופא דלא עשה מלאכתו בב"א כדפרישית דפשיטא ליה טובא דהילוך הוי מעשה הפסק משא"כ בזורק ומושיט פשיטא ליה דחייב שהרי עשה מלאכתו בב"א והא"ש דלפי מה דהוה פשיטא ליה להמקשה הך סברא דיש לפטרו בכה"ג ממילא הוי ס"ד דאית לן למימר דמסתמא לא הוי כן בהוצאה דמשכן אלא דכל המחנה כאחד הוי רה"י גמור שלא היו שם מבואות אלא סתומים ומוקפים מכל צד כמו היקף שיירא וכיוצא בו וכמו שיבואר בר"פ הזורק אי"ה כן נ"ל נכון לולי דרש"י ותוספת לא כתבו כן ועיין בסמוך ויותר נ"ל דהא דמקשה מעיקרא היכא אשכחן כה"ג דחייב היינו משום דאיכא למימר דבמשכן היו המבואות עצמן מפולשין לרה"ר ורוחב שש עשרה אמה והא דאמרינן בפרק הזורק משה היכא הוה יתיב במחנה לויה היינו משום דאותן המבואות לא היו בוקעין בהם ס' רבוא או שלא היו מפולשין משער לשער משו"ה הוצרך לומר דמ"מ מחנה לויה גופא רה"ר הוא ומילתא דפסיקא קאמר אפילו את"ל דהמחנה ישראל לא הוי רה"ר גמור מחנה לויה מיהא רה"ר גמור הוא כן נראה לי נכון:

דף ו.

תוספות בד"ה מידי דהוי אמעביר חפץ ברה"ר הו"ל למינקט המוציא דאיירי ביה לעיל כו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד למאי דפרישית לעיל אתי שפיר בפשיטות גמור דעיקר סברת הש"ס לאתויי דאשכחן כה"ג דודאי חייב אף ע"ג דאיכא הפסק מעשה הילוך ולפ"ז לא הוי מצי לאתויי ממוציא דאכתי תקשי היא גופא מנ"ל דלעולם איכא למימר דמוציא לא מחייב אלא כשהוציאו מרה"י והניח לאלתר בר"ה אבל ממעביר מייתי שפיר דאע"ג דאהילוך גרידא לא מחייב דכמה דנקיט ליה ואזיל פטור ואפ"ה כי מנח ליה חייב ולא אמרינן דהילוך חשיב הפסק ועוד דקושטא דמלתא הכי הוא דחייב בכה"ג דאלת"ה מעביר ד"א בר"ה היכי משכחת ליה דחייב וכמו שכתבו התוס' בשם הירושלמי. ואף לפמ"ש התוס' דמעביר הלכתא גמירי לה אפ"ה מייתי שפיר דלרבנן אשכחן מיהו בכה"ג דחייב ולא הוי הילוך הפסק וה"ה למוציא דגילוי מילתא בעלמא הוא כנ"ל נכון לולי שהתוס' לא כתבו כן ודו"ק:

בגמרא הניחא לרבנן כו' אלא לר"א בן יעקב דאמר צידי רה"ר כרה"ר דמו כו'. כך הגרסא בכל הספרים ונוסחא מוטעת היא אלא ר' אליעזר סתם גרסינן דפליג בפרק כל גגות וכמו שנראה מפרש"י:

שם אמר רבי יוחנן ומודה בן עזאי בזורק תניא נמי הכי וכתב הרא"ש ז"ל דממה שהביא הרי"ף ז"ל מימרא דרבי יוחנן והתניא כוותיה נראה מכוונתו שרוצה לפסוק הלכה כב"ע והשיג עליו וכן השיבוהו רבינו יונה והרשב"א והר"ן ז"ל ע"ש. ולענ"ד יש לתמוה יותר האיך אפשר לומר דרבי יוחנן ס"ל כבן עזאי הא ס"ל לר"י הלכה כסתם משנה ולקמן בפרק המצניע במשנה המוציא אוכלין

ונתנן על האסקופה מסיק הש"ס דמתניתין דלא כבן עזאי ובלא"ה נמי קשיא לי טובא על הרי"ף והרא"ש ז"ל דלאיזה צורך הביאו לגמרי פלוגתא דבן עזאי ורבנן דהא לא פליגי אלא לענין חיוב חטאת לחוד אבל איסורא ודאי איכא אף לבן עזאי גופא וידוע שאין מדרך הרי"ף והרא"ש לאתויי מידי דנפקא מינה לקרבן מיהא בהא מצינו למימר דממילא נ"מ מהך פלוגתא נמי לענין איסורא מכרמלית לר"ה או לרה"י דרך מקום פטור דאפשר דבכה"ג ב"ע מתיר אף לכתחלה למאי דס"ל מהלך כעומד דמי ועוד דאפשר דאף מרה"ר לרה"י דרך מקום פטור מותר לב"ע ודוקא בהנהו שהוא כרמלית קתני דפטור אבל אסור ודבר זה תלוי בפלוגתא דר' דימי וזעירי אליבא דר' יוחנן בעירובין פרק חלון דף ע"ז ובפרק כיצד משתתפין דף פ"ז ע"ש. והשתא דאתינן להכי נראה לע"ד דהרי"ף ז"ל גופא לאו משום שרוצה לפסוק כבן עזאי מייתי למימרא דר' יוחנן ודתניא כוותיה אלא משום דלא ניזיל בתר איפכא לאידך גיסא ולמימר דלא מחייבי רבנן דפליגי אדבן עזאי אלא במוציא משום דס"ל מהלך לאו כעומד דמי משא"כ בזורק אפשר דמודו דפטור משום דס"ל קלוטה כמו שהונחה דמיא אי משום דרבה ורב יוסף בעי לאוקמי מתניתין דריש מכילתין כר"ע וכרבי לענין קלוטה ונהי דרבא ור' יוחנן מוקי לה בטעמא אחרינא אפ"ה אפשר דלענין דינא קי"ל כרבה ור"י ואשכחן נמי בפרק מרובה דף ע' דרב פפא מוקי התם לסתם מתניתין כר"ע וכן בגיטין פרק הזורק משמע מסתם מתניתין דהתם דקלוטה כמי שהונחה דמי. ועוד דמצינו למימר דר"ע ורבנן למעלה מעשר' פליגי ולעולם דלכ"ע קלוטה כמי שהונחה דמי ועוד מצ"ל דאף לרבנן דר"ע דלא אמרי' קלוטה כמי שהונחה לענין שבת היינו לענין חיובא דלא מחייב אלא דומיא דמשכן שהיה עקירה והנחה גמורה ממקום חשוב משא"כ לקולא סד"א דלכ"ע קלוטה כמי שהונחה כסתם מתניתין דגיטין וא"כ אפשר דלכ"ע בזורק פטור בכה"ג דכמי שהונח בכרמלית דמי ולא נעשית מלאכתו בבת אחת ואפשר נמי דלענין זריקה לאו במשכן תליא מלתא דבלא"ה אפשר דלא הוי זריקה במשכן ממש אלא מעגלות לקרקע והתם לא הוי חיפופי וכמו שיבואר לקמן בר"פ הזורק וע"ש בירושלמי ומש"ה הוצרך הרי"ף ז"ל לאתויי הא דרבי יוחנן ודתניא כוותיה דאדרבא בזורק אף לב"ע חייב משום דקלוטה לאו כמי שהונחה דמי ולא פליגי אלא לענין מוציא וממילא דהלכה כרבנן וכסתם מתניתין דפרק המצניע. ולפ"ז לכ"ע אסור לזרוק אף מכרמלית לרה"י או לרה"ר דרך מקום פטור כן נ"ל בשיטת הרי"ף ז"ל ודו"ק:

שם ת"ר ד' רשויות לשבת כו' ואיזה רה"י גדר שהוא גבוה י' ורחבה ד' כו'. והא דלא קתני עיקר רה"י שהוא מקום המוקף מד' מחיצות גמורות נ"ל דהא לא איצטריך לאשמעינן דהא עיקר הוצאה דכתיב באורייתא בקרא דאל יצא איש ממקומו ומקרא דויעבירו קול במחנה דלא תפיקו מרה"י דידכו איירי מסתמא בכה"ג במקום דירה ממש מש"ה לא איצטריך למיתני אלא הנך דקתני שיש בהם חידוש דאף בעמוד גבוה י' ורחב ד' שאינו מיוחד לדירה והמחיצות נמי אינן אלא על ידי גוד אסיק וקתני נמי חריץ שעמוק י' ורחב ד' דלא הוי נמי מקום דירה וכי היכי דלא נימא שאין מחיצות אלא בגובה ולא בעומק קמל"ן דאפ"ה דינו כמו רה"י גמורה ובזה יתיישב לשון גמורה כמו שאבאר לקמן בשמעתין. ועוד נ"ל דלא מצי למיתני מקום המוקף ד' מחיצות דהא לקושטא דמילתא אפילו בשלשה מחיצות הוי רה"י לחייב הזורק מרה"ר לתוכו ואפילו בשתי מחיצות ולחי קיי"ל בעירובין דהזורק לתוכו חייב ולא מצי למתני נמי שלש מחיצות או שתי מחיצות ולחי כיון דמ"מ לא הוי רה"י מדרבנן דהא אסור לטלטל בתוכו יותר מארבע אמות משא"כ הנך דקתני הוי רה"י גמור בין מדאורייתא ובין מדרבנן כן נראה לי:

בתוס' בד"ה יתר על כן אמר ר' יהודא כו' וא"ת אמאי לא מייתי הכא מתני' דפרק כל גגות דקתני התם ועוד אמר רבי יהודה מערבין למבוי המפולש כו' עכ"ל. כוונתם מבואר כיון דלקושטא דמלתא מסקינן התם דטעמא דרבי יהודא דמערבין למבוי המפולש היינו משום דקסבר שתי מחיצות דאורייתא אפילו בלא לחי וקורה עיין שם. אלא דלכאורה קשיא לי טובא דטפי הו"ל לאקשויי אלישנא דגמרא בשמעתין גופא דקאמר דזו היא רה"י היינו למעוטי הך דר' דיתר על כן דתני' בתוספתא ואמאי לא קאמר דזו היא רה"י היינו למעוטי הך דר' יהודא דרישא דמתני' דכל גגות דקתני הבונה עלייה על גבי שני בתים וכן גשרים המפולשין דלר"י הוי רשות היחיד גמורה ומש"ה קתני הכא זו היא רה"י למעוטא דלא הוי רה"י כלל לא לטלטל בתוכו והזורק בתוכו ג"כ פטור. והנראה בזה ליישב היינו לפי פירש"י ותוספת בסמוך דהא דקאמר גמורה היינו שנגמרו מחיצות שלה שיש לה מחיצות מכל צד משא"כ הך דיתר על כן אפילו לרבי יהודא גופא הרי לא נגמרו מחיצות שלה אלא משני צדדין. והשתא לפ"ז תו לא מצינו למימר דזו היא רה"י גמורה אתי למעוטא הך דר"י דרישא דמתני' דפרק כל גגות דבונה עלייה ע"ג שני בתים וגשרים המפולשים דהא התם כיון דטעמא דר"י היינו משום דאית ליה פי תקרה יורד וסותם אפי' משני רוחות זה כנגד זה א"כ הרי נגמרו מחיצות שלה מכל צד כנ"ל. ומה שיש לדקדק עוד בזה יבואר בסמוך:

דף ו:

תוספות בא"ד ויש לומר דמתניתין איכא לפרושי דמערבין בצורת הפתח כו' עכ"ל. לכאורה טפי הוי מצי לפרושי דאי ממתני' הו"א דמערבין למבוי המפולש היינו בדלתות כדאיתא להדיא בפ"ק דעירובין דף ז' ע"ב אלא כיון דלקושטא דמלתא אפילו בצורת הפתח לחוד הו"ל שלש מחיצות גמורות דאפי' לרבנן דר"י הוי רה"י דאורייתא מש"ה ניחא להו לפרש כן. אלא דאכתי קשיא לי כיון דבאמת לרבנן בשתי מחיצות וצורת הפתח הוי ג' מחיצות ודינו כרה"י גמורה מדאורייתא לחייב הזורק לתוכו ואפ"ה לא קחשיב להך רה"י בברייתא דידן בהדי גדר וחריץ ולא ממעט לה נמי מזו היא רה"י גמורה שהרי אע"פ שלא נגמרו ד' מחיצות שלה אפ"ה הוי רה"י מדאורייתא. ולפ"ז ע"כ דזו היא לאו דוקא דתני ושייר. א"כ אכתי איכא למימר דשייר נמי הך דרבי יהודה דאפילו בב' מחיצות גרידא נמי הוי רה"י מדאורייתא. דמ"ש ב' מחיצות מג' דסוף סוף לא נגמרו ד' מחיצות שלהן. ובכה"ג גופא יש לדקדק על מה שכתבתי בסמוך לענין רישא דמתניתין דפ' כל גגות דבונה עלייה וגשרים המפולשין דשייר להו בברייתא דידן וצ"ע: אמנם לפי מה שאפרש בסמוך בל' התוס' בד"ה ואמאי קרי ליה גמור' מסבר' דנפשאי יתיישב הכל על נכון בעזה"י:

בא"ד א"נ ה"א דמתני' כו' ואע"ג דבפ"ק דעירובין כו' לא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמות ושליש היינו מדרבנן אבל מדאורייתא אפילו ברוחב י"ו כו' עכ"ל. עיקר הך מלתא דלא התיר רבי יהודה אלא עד י"ג אמה ושליש היינו גבי פסי ביראות משא"כ בהך דרחב מעשר לא פסיקא מלתא כ"כ בפ"ק דעירובין דהא דחי לה ש"ס התם ע"ש:

מיהו לכאורה דעיקר שיעורא די"ג אמה ושליש לרבי יהודה הוי מלתא בלא טעמא. מ"מ נ"ל דכיון דכל שיעורא דשבת בעינן הן ואלכסונן ומש"ה מחמרינן מדרבנן מי"ג ושליש ואילך דכיון דכל אמתא בריבועא אמתא ותרי חומשא באלכסונא א"כ צא וחשוב י"ג מרובעים דפסי ביראות הן ואלכסונן הו"ל שש עשרה אמה מכוונות שהוא שיעור רה"ר גמור מדאורייתא וכי היכי דלא ליתי לאחלופי החמירו מי"ג ואילך כנ"ל ומ"מ מסקי התוס' הכא שפיר דמדאורייתא אין לחלק לר"י בין י"ג לי"ו דאין שום סברא לחלק כיון דלר"י אית ליה שתי מחיצות דאורייתא והוצרכתי לזה לפי שראיתי למהרש"א ז"ל בפ"ק דעירובין דף ו' ע"ב בלשון התוס' שכתב שם דמה שכתבו דמדאורייתא אין חילוק בין י"ג לי"ו היינו דבי"ג ושליש לר"י נמי הוי רה"ר גמור מדאורייתא ובאמת אין שום סברא לומר כן דבכל הש"ס משמע בפשיטות דשיעור רה"ר דאורייתא לא הוי אלא בי"ו אמות וילפינן לה מעגלות דמשכן וגם לא ידעתי מי הכריחו למהרש"א לפרש כן ואין כאן מקומו להאריך והנלענ"ד כתבתי בכוונת התוס' ודוק היטב:

בא"ד ואו"ת והא מדקתני סיפא דמבואות המפולשין כו' וי"ל דמסיפא כו' דקסבר לחי וקורה משום מחיצה כו' עד סוף הדיבור. וקשיא לי בדבריהם היאך אפשר לומר כן הא מדקתני סיפא במבואות שאינן מפולשין עירבו מותרין והאי עירבו ע"כ היינו בלחי או קורה דהא בלא"ה אסור מיהא מדרבנן וא"כ משמע להדיא דבמבואות המפולשין דרישא לא מהני לחי וקורה. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי איצטריך למעוטי דר"י דמגופה דברייתא שמעינן לה שפיר ויש ליישב אמנם לפי מה שיבואר בסמוך יתיישב הכל על נכון בעזה"י:

בד"ה ואמאי קרי ליה גמורה כו' אומר ר"י דלשון גמורה אדרבא איפכא מסתברא כו' ורש"י יישבה בדוחק לפי הגמרא עכ"ל. אמנם לע"ד תמה אני על אבות העולם רש"י ותוס' ורשב"א בחידושיו שנתקשו ביותר לפרש לשון גמורה ולפמ"ש לעיל בלשון הברייתא א"ש סוגיא דהכא לפרש לשון גמורה בתכלית הפשיטות והיינו למאי דפרישית דפשטא דלישנא דזו היא רה"י גמורה היינו לאשמועינן דגדר וחריץ שגבוהין עשרה ורחבן ארבעה אע"ג דלאו היינו רה"י גמור' שכתוב בתורה בקרא דאל יצא איש ממקומו ומקרא דויעבירו קול במחנה דהנך ודאי איירי בסתם רה"י ממש שעשויין לדירה ויש להן ג' או ד' מחיצות משא"כ הך דגדר וחריץ שאין עשויין לדירה וקס"ד דלא הוי רה"י גמור מדאורייתא לחייב המכנים והזורק מרה"ר לתוכו. וקמ"ל דהנך כהנך דכולהו הוי רה"י גמורה הנזכר בתורה לחיוב כרת וסקילה. אלא דאפ"ה ל' מיותר הוא כיון דקתני סיפא בהדיא ענוש כרת ונסקל. ומש"ה מסיק הכא שפיר דל' גמורה איצטריך לדיוקא דדוקא הנך דגדר וחריץ דינן כרה"י גמורה שנזכר בתורה לחיוב משא"כ הך דיתר על כן כיון דליכא אלא שתי מחיצות תו לא הוי כרה"י גמורה לרבנן דר"י אפי' לחומרא לחייב הזורק מרה"ר לתוכו וכ"ש שאין דינו כרה"י לקולא להתיר לכתחלה לטלטל בתוכו מדרבנן כיון דאפילו אי הוי דינו ככרמלית הוי אסור כנ"ל נכון בעזה"י בלי שום גמגום ואולי הניחו לי מקום מן השמים:

בגמ' והכרמלית אטו כולהו לאו כרמלית נינהו כי אתא רב דימי אר"י לא נצרכה אלא לקרן זוית כו'. ויש לדקדק אכתי אמאי קרי להאי כרמלית טפי מאינך דלעיל ים ובקעה ואסטוונית. ויש ליישב ע"פ מה שכתבו תוס' לעיל בשם הירושלמי דכרמלית היינו מלשון כרמל דכתיב בקרא שפירושו לא לח ולא יבש אלא בינוני והיינו שדומה קצת ללח ויבש א"כ לא שייך הך מילתא אלא לענין קרן זוית הסמוכה לר"ה דוקא דא"כ דמי קצת לר"ה כיון דזימנין דחקי ביה רבים ודומה קצת לרה"י כיון שהוא בקרן זוית הסמוכה לרה"י דא"כ הוא באמת של יחיד כמו שפירש"י משא"כ בים ובקעה לא דמי כלל לא לר"ה ולא לרה"י דהא לא שכיחי בי' רבים ולית להו מחיצות כנ"ל וק"ל:

שם מאי ותופסת עד עשרה אילימא דאיכא מחיצה יו"ד כו' ופרש"י דהיינו לענין בקעה שמוקפת מחיצות והתוס' פירשו הראוי למחיצות יו"ד כו' ע"ש. ויש לתמוה מעיקרא מאי ס"ד לאוקמי מילתא דרב ששת במילתא דחיקא במאי דלא שייך בכל הנך כרמלית דקחשיב בברייתא כגון ים ובקעה ואיסטוונית וקרן זוית שהוא סתם כרמלית ובכל הנך לא שייך מחיצות ואמאי לא מוקי מילתא דר"ש בפשיטות לענין דאין אויר למעלה מעשרה בכרמלית כדמסיק ואטו בלאו מימרא

דשמואל לרבי יהודא לא הוי ידע דאין כרמלית למעלה מיו"ד במכ"ש דר"ה דלא הוי למעלה מיו"ד דמה"ת נחמיר במילי דרבנן טפי מדאורייתא. ועוד דשמואל גופא אמאי איצטריך לאשמעינן הא מלתא כיון דמלתא דפשיטא היא והנראה לענ"ד בזה דמעיקרא הוי פשיטא ליה דהא דקיי"ל דאין ר"ה למעלה מיו"ד כדתנן הזורק למעלה מיו"ד כזורק באויר היינו לענין חיוב חטאת דוקא אבל לעולם איסורא מיהא איכא דכל למעלה מיו"ד אפילו בר"ה הוי כרמלית דאסור מדרבנן והכי מסתבר דנהי דלענין פחות מד' בר"ה דהוי מקום פטור מותר לכתחילה כדתניא בברייתא עומד אדם על האסקופה ולא החמירו חכמים היינו משום שהוא דבר מסויים ובין ד' לפחות מד' לא טעו אינשי כיון דמסיים מחיצתא משא"כ למעלה מיו"ד שהוא באויר ואינו מורגש ודאי מסברא הוי פשיטא ליה מעיקרא דיש להחמיר מדרבנן ומש"ה איצטריך לאתויי הך מימרא דשמואל דאיצטריך טובא לאשמעינן במאי דאמר ליה ר"י שיננא לא תהא רה"ר למעלה מיו"ד לאשמעינן הך מלתא גופא דלמעלה מיו"ד מותר לכתחלה כמו בפחות מד' והיינו מהאי טעמא גופא דא"א לומר דלמעלה מיו"ד אפי' בר"ה הוי כרמלית כיון דאין כרמלית למעלה מיו"ד וזה חידוש גדול דלא הוי ידעינן לה בלא מימרא דשמואל. ונראה דשמואל גופא דייק לה מהנך מתניתין ובריתות דפרק המוצא תפילין גבי הקולט מן הצינור ולענין נטילת המפתח מחלון דמשקלא וטריא דהתם איכא למשמע דלמעלה מיו"ד מותר לכתחילה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אילימא דעד יו"ד כו' פירש"י כגון בקעה וקשיא לר"י דהא רה"י הוא כו' עכ"ל. ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דמה בכך דהוי רה"י לענין דהזורק לתוכו חייב מ"מ כיון דהוי כרמלית לענין דאסור לטלטל בו א"כ שפיר אמרינן דאי איכא מחיצה יו"ד הוא דהוי כרמלית ואסור לטלטל בו ואי לא שאין גבוה יו"ד לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כדמסיים ואי לא לא הוי כרמלית והך סברא לא קשיא להו להתוספות ולא מידי ואי לאו מימרא דרב גידל הוי אתי ליה שפיר דעיקר תקנת חכמים לענין איסור טילטול היינו דוקא במחיצה יו"ד ומש"ה מקשה ליה שפיר מרב גידל דאיפכא שמעינן לה ומה שהקשו עוד מים ובקעה דלית להו מחיצות נמי לק"מ למאי דפרישית דמעיקרא הוי ס"ד דאי אפשר לאוקמי מימרא דרב ששת לענין אויר למעלה מיו"ד וא"כ ע"כ דר"ש לא איירי אלא בבקעה דאית לה מחיצות דוקא דקס"ד דכל מחיצה למעלה מיו"ד לא הוי כרמלית אלא מקום פטור כמו בפחות מד' כנ"ל ועדיין צ"ע:

בפרש"י בד"ה עד יו"ד הוי כרמלית כו' ואי בדקאי בכרמלית נמצא חומר בכרמלית כו' עד סוף הדיבור. ונראה דלאו לענין דינא פשיטא ליה לרש"י דאין להחמיר בכרמלית דהא ודאי אשכחן אמוראי טובא בפ"ק דעירובין ובפרק חלון דסברי לקושטא דמלתא דלענין פחות מד' מחמרינן בכרמלית טפי מר"ה אי משום דחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה או משום דמצא מין את מינו וניעור ור"י גופא ס"ל הכי אלא דעיקר כוונת רש"י לענין פירושא דשמעתא דע"כ הא דמסקינן דמימרא דר"ש היינו דעד יו"ד הוא דהוי כרמלית ע"כ היינו לענין אוירא דא"א לפרש דהא דמסקינן דעד יו"ד הוא דהוי כרמלית איירי לענין דבר מסויים דהא לא משכחת לה אלא דקאי בכרמלית וא"כ להך מלתא אפילו את"ל דאסור בכרמלית טפי מרה"ר מ"מ לא שייך בכה"ג לישנא דגמרא דאמר ואקילו ביה רבנן דהא ודאי מחמרינן אע"כ דפירושא דשמעתין איירי לענין אוירא ובכה"ג קולי משכחת לה חומרי לא משכחת לה כנ"ל נכון וברור. ולפ"ז בחנם תפסו הר"ן ז"ל ושאר מפרשים על פירש"י בזה כיון דרש"י גופא לאו לענין דינא פירש כן אלא לענין פירוש דשמעתא דוודאי איירי באוירא מדנקט לישנא והקילו. אבל לענין דינא בדבר מסויים ודאי תליא בפלוגתא דאמוראי ורש"י גופא מודה דלענין הלכה החמירו בכה"ג טפי בכרמלית מבר"ה ודוק היטב:

דף ז:

בגמרא וכ"ת דלית ביה ד' על ד' והאמר רב יהודא אמר ר"ח ופירש"י בד"ה ר"מ סבר כו' וסתם מתני ר"מ. ולכאורה יש לתמוה דאמאי איצטריך לאתויי הך מימרא דר"מ ופלוגתא דר"מ ורבנן ות"ל דבלא"ה א"א לאוקמי בדלית ביה ד' דא"כ קשיא סיפא למטה מעשרה אמאי כזורק בארץ הא לית ביה ד' כמו שהקשו בתוספות על פירש"י ומה שתירצו דהוצרך רש"י לפרש דקושיית הגמרא משום דסתם מתני' ר"מ מדלא פריך הש"ס בהדיא מבבא דסיפא ולענ"ד אכתי קשיא במ"ע על סוגית הש"ס גופא כדפרישית. ולענד"נ ליישב דוודאי מבבא דסיפא לא מצינו למידק מידי מרישא אסיפא דאכתי מצינו לאוקמי מתני' בחור דלית ביה ד' וכיון דלית ביה ד' לא הוי רה"י כלל ומש"ה זרק למעלה מיו"ד הוי כזורק באויר דלא הוי לא רה"ר ולא רה"י דאין רה"ר למעלה מיו"ד ואין רה"י בפחות מיו"ד ואפ"ה הוי אתי שפיר בבא דסיפא דקתני למטה מיו"ד כזורק בארץ ואע"ג דאין כאן עקירה והנחה ממקום ד' מ"מ הוי מצי ר"י לאוקמי מתני' כהנך תנאי דלא בעי הנחה על גבי מקום ד' כדמשמע לעיל בשמעתין דמעיקרא הוי ס"ד דמתני דריש מכילתין סברה הכי. ולפ"ז אי ס"ד דסבר ר"י חורי ר"ה כר"ה דמי שפיר הוי מצי לאוקמי מתני' בהכי כתנאי ולא הוי צריך לאוקמי בדוחקא דאיירי דוקא בדבילה שמינה מש"ה מייתי בגמרא מימרא דר"ח דאפילו לשויא רה"י מחייב ר"מ בחור כל שהוא דבכל ענין ס"ל דחוקקין להשלים וכיון דסתם מתני' ר"מ היא משו"ה לא מצי לאוקמי ר"י מתני' כר"מ ואיצטריך לאוקמי בדבילה שמינה ולעולם מצינן למימר דר"י סבר חורי רה"י כר"ה דמי כנ"ל נכון:

אלא דאכתי קשיא לי אסוגיא דהש"ס גופא אפילו את"ל דסתם מתני' ר"מ היא אפ"ה שפיר איכא למידק מר"י דחורי ר"ה לאו כר"ה דמי דאי ס"ד דכר"ה דמי אמאי דוחקא לאוקמי בדבילה שמינה לוקמי בכותל דאית ביה חור וא"כ א"ש הסיפא דלמטה מיו"ד כזורק בארץ ואפ"ה אתי שפיר נמי הרישא דלמעלה מיי"ד כזורק באויר אפילו לר"מ דאמר חוקקין להשלים אפ"ה מצי לאוקמי שפיר בכותל דלית בה ד' דנהי דאפ"ה הוי רה"י כדמסקינן לקמן בפרק הזורק והיינו משום דביתא כמאן דמליא דמי וא"כ מה"ט גופא חורי רה"י הוי כרה"י כיון דכמאן דמליא דמי משא"כ כשהחור אינו פתוח לרה"י אלא לרה"ר כגון בבא דרישא שפיר מצינן למימר דאפילו ר"מ מודה דלא הוי רה"י בכה"ג כיון דאין שייך לומר דחוקקין להשלים כיון שאין בכל רוחב הכותל ד' והאי השלמה מהיכא כיון דלא שייך נמי למימר בכה"ג דביתא כמאן דמליא דמי כדפרישית. מיהו לפי' התוספת א"ש דע"כ איירי הכא בחורין המפולשין מרה"ר לרה"י דהכי אורחא דמלתא לעשות כן בשעת הבנין כנ"ל נכון ודו"ק :

דף ח.

בפרש"י בד"ה שדי נופו כו' ודר"ח דלא כרבי ודלא כרבנן. לכאורה יש לתמוה דאין זה סוגיית הש"ס דמעיקרא הוה קשיא ליה דר"מ הוי דלא כרבי והשתא משני דלא הוה לא כרבי ולא כרבנן.

ונ"ל ליישב דרש"י לשיטתו כמ"ש התוספות בסמוך בשמו בד"ה רחבה ששה פטור דהך דגידוד חמשה ומחיצה חמשה דאמר ר"ח בעירובין ובגיטין דאין מצטרפין ומפרש רש"י כגון שבור עמוק חמשה ומחיצה שעל גביו חמשה אלא שהתוס' מקשים על זה בסמוך דא"כ תקשה ליה מתני' דחוליית הבור והסלע וכבר כתבתי בחידושי גיטין דר"ח מפרש למתני' לענין דמצטרפין לרוחב ד' ולא לענין גובה יו"ד ע"ש באריכות. נמצא דלפ"ז ע"כ איירי מתני' שהחוליא עצמה בלא הבור אין רוחב ד' ואפ"ה קתני הנוטל מהם והנותן ע"ג חייב אם כן ממילא שמעינן דברה"י לא בעינן עקירה והנחה ע"ג מקום ד' אם כן ר"ח ס"ל כתנא דמתניתין דחוליית הבור כן נ"ל נכון בעז"ה ודוק היטב:

בגמרא אמר אביי זרק כוורת כו' ואינה רחבה ששה חייב רחבה ששה פטור. מכאן קשיא לי טובא על שיטת ר"ת שהביא הרא"ש ז"ל בפ' מי שהוציאוהו דף נ"א דכל מקום שאמרו בגמרא לענין שבת דבעינן ד' על ד' או גבוה יו"ד ורחב ד' לעולם בעינן שיהיה באורכן ורחבן ד' על ד' מכוונות הן וחומשיהן. ולפ"ז צריך שיהיה העמוד רחב ה' אמות וג' חומשין על רוחב ה' אמות וג' חומשין. וא"כ לפ"ז האיך אמר אביי דאם רחבה ששה דפטור והיינו לפי שהוא רשות היחיד דהא אכתי לא הוה רשות היחיד שהרי אי אפשר לעשות ריבוע בכוורת של ששה אמות שיעלה הריבוע מתוכה חמשה אמות וג' חומשין על ה' אמות וג' חומשין שהרי לפי החשבון לשיטת ר"ת צריך שיעלה האלכסון של עמוד קרוב לשמונה אמות וליכא למימר דלשיטת ר"ת מפרשים הא דאמר הכא אינה רחבה ששה היינו ג"כ שש אמות ואלכסון שהן ח' אמות וב' חומשין דהא וודאי ליתא דהא אפילו שמונה אמות לא בעינן אם לא שנאמר דלשיטת ר"ת נמי לא דק אלא דלפ"ז יש לתמוה אלשון הרא"ש ז"ל בערובין שהקשה על שיטת ר"ת מסוגיא דהכא דאמאי נקיט רחבה ששה הו"ל למינקט רחבה ד' ע"ש מה שתירץ בדוחק ומעיקרא מאי קשיא ליה ותיפוק ליה שהוכרח לומר רחבה ששה דבעיא הן ואלכסונן כנ"ל. ונמצא שדברי הרא"ש עצמותן סותרים זא"ז אע"כ דהרא"ש סובר דשיטת ר"ת היינו דוקא היכא שנזכר בגמרא ד' על ד' משא"כ הכא דנקיט רחבה ששה מפרשים כפשטיה ששה ממש בלא החומשין ואם כן הדרא קושיא לדוכתא אמאי פטור הא לאו רה"י בכך וצ"ע טובא ליישב ודו"ק:

בתוס' בד"ה רחבה ששה פטור פי' ר"ח כו' אע"ג דרש"י פי' דגידוד ה' כו' אין פירושו נראה כו' וא"כ היאך פליג ר"ח עכ"ל. ולפי מה שהעליתי בחידושי גיטין דף ט"ז אין מקום לקושיא זו דאדרבה דפשט לשון המשנה מסייע לר"ח ומתני' לא אתי לאשמעי' אלא דמצטרפין לרוחב ד' בלבד ע"ש באריכות:

בא"ד ואין נראה פי' ר"ח דהא עובי חוליית הבור מצטרף נמי לחלל הבור. ואני בעניי לא יכולתי לעמוד על סוף דבריהם בזה דנהי דחוליית הבור מצטרפת לרוחב ארבעה היינו לפי שהחוליא מרובעת ואין בו מקום שלא יהיה רחב ד' משום הכי מצטרפת שפיר החוליא דהא חזי למינח עלה מידי ולהשתמש ע"פ כולה ברוחב ד' משא"כ הכא בכוורת שהיא עגולה ואפילו עושה החלל שמן הדופן עד שיגיע הכוורת לרוחב ד' אין עולה לחשבון ריבוע כלל וא"כ כ"ש דלא שייך לצרף דופן הבור עצמו לרוחב ד' כיון שאין אותו המקום רחב ד' כיון שמקום הדפנות לעולם אין מגיעין החלל שיש בו רוחב ד' שהדפנות לעולם אין מגיעין לאותו הריבוע שרחב ד' וצ"ע לעיל:

בתוס' בד"ה אמר אביי תימא לר"י דטפי ניחא ליה כו' דהא איכא ברייתא לקמן בהזורק כו' עכ"ל. ונ"ל ברור דר"י מפרש כפירוש שני שכתב רש"י דאילו לפירוש ראשון לא הוה צריך לאתויי מברייתא דלקמן דמהך ברייתא דרבי ורבנן גופא הוה מצי לאקשויי ע"ד ר"ח כמ"ש רש"י דהוי דלא כרבי ולא כרבנן מיהו בעיקר קושיית התוס' היה נ"ל ליישב דמברייתא דלקמן נמי לא קשה מידי דמצינו למימר דהא דפטרי רבנן בחור כ"ש לאו משום דלא הוי עקירה והנחה מע"ג מקום ד' אלא משום דבחור כ"ש למעלה מי' ברה"ר לא הוי רה"י כלל כיון דלא ס"ל חוקקין להשלים ולעולם ברה"י לא בעיא הנחה ע"ג מקום ד' והיינו כר"ח וכן מצאתי שתירץ הרשב"א ז"ל. ולמאי דפרישית בסמוך מצינו למימר דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דע"כ הך ברייתא דלקמן היינו בחורין שדרכן לעשות בשעת הבנין שרחבים ד' לצד רה"י דאל"כ ר"מ נמי מודה דלא אמרינן חוקקין להשלים לשויא רה"י כדמשמע סוגיא דעירובין שהביאו התוס'. נמצא דלפ"ז ע"כ לא משכחת לפלוגתא דר"מ ורבנן אי חוקקין להשלים אלא לענין אי הוה הנחה בכך על מקום ד' אבל רה"י הוי לכ"ע וא"כ מקשו התוס' הכא שפיר אלא דבהא נמי איכא למישדי ביה נרגא דנהי דלעיל מקשי רבא לאביי ממתני' דפ' הזורק ומשני ליה אביי שפיר דמתני ע"כ איירי דלית ביה חור ומסיק עלה וכ"ת דלית ביה ד' והאמר ר"י כו' באנו למחלוקת ר"מ ורבנן והיינו משום דאביי לשיטתו דאמר בעירובין דבאין רחבה ד' כ"ע מודו דלא הוה רה"י א"כ ע"כ דפלוגתא דר"מ וחכמים לענין הנחה ע"ג מקום ד' וכדפרישית בסמוך משא"כ הכא דאליבא דר"ח איירי שפיר מצינו למימר דר"ח לית ליה הך מימרא דאביי דעירובין ולפ"ז מצי לאוקמי פלוגתא דר"מ וחכמים בחור כ"ש ממש ופטרי רבנן דלא הוה רה"י כלל אבל ברה"י ממש לעולם דלא בעינן הנחה ע"ג מקום ד':

מיהו נראה דאפ"ה מקשו התוספות שפיר כיון דאביי גופא משני הכי אליבי' דר"ח א"כ מאי דוחקיה לאוקמי מילתא דר"ח דלא כוותיה וטפי הו"ל לאוקמי כדמעיקרא ודו"ק. מיהו למאי דפרישית בלשון רש"י לא הוה מקום לקושית התוס' דר"ח סבר כמתני' דחולית הבור:

בפרש"י בד"ה רחבה ששה פטור כו' ואנן ממשכן גמרינן כו' עכ"ל. לכאורה יש לדקדק דכיון דהאי טעמא לא נזכר בדברי אביי כלל אלא דרש"י כתב כן מסברא דנפשיה אמאי לא מפרש רש"י בפשיטות כפי' התוספת שהדבר מבואר בכמה דוכתי. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל דלא ניחא ליה לפרש כן דלדבריה' לא שייך הך מלתא אלא כשמשלשל הכוורת מרה"י לר"ה דרך זריקה כדי שיעמוד על שוליו ופיה למעלה משא"כ בסתם זריקה שלרוב הפעמים נופל על צדיו א"כ ליתא להך דינא דהא לא הוי רה"י כיון שאין גבוה יו"ד לאחר נפילה בשעת הנחה משא"כ לפירש"י דטעמיה משום דלא הוי במשכן א"כ אפילו כשנופל על צידו מ"מ כיון שעיקר תשמישיה של כוורת היינו כשעומד על שוליו וא"כ הוי רה"י ולא הוי דומיא לזריקת כלים שהיה במשכן דומיא דמחטין וא"כ אפילו כשמוטל על צידו אכתי לא הוי דומיא דמשכן ומש"ה פטור כך היה נ"ל אלא לפ"ז אכתי קשה לי אליבא דרבא דאמר אפי' אינה רחבה ששה פטור משו' קרומיות דלפ"ז לא שייך הך מלתא אלא דוקא בזריקה דרך שלשול בענין שעומדות שוליו על הארץ לכך נראה דמה שלא רצה רש"י לפרש כפי' התוספת היינו משום קושית התוספות מהאי דמחצלת ולא ניחא ליה בהאי סברא שכתבו תוספות לחלק כן נראה לי ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה רחבה ששה פטור שהכוורת עצמה נעשה רה"י כשתנוח כו' עכ"ל. ונראה דמה שלא רצה התוספת לפרש כפירש"י ואף על גב דלכאורה סברא פשיטא היא שלא הקשו תוספת על זה

כלום אלא משום דלשיטת רש"י שייך הך מלתא אפילו בזורק ד"א בר"ה ואם כן אמאי לא קאמר אביי בזריקה כה"ג משא"כ לפי התוספת לא שייך מימרא דאביי כלל בזורק בר"ה עצמו כן נ"ל:

בגמרא רבא אמר אפילו אינה רחבה ששה פטור מ"ט א"א לקרומיות כו' וקשיא לי מסוגיא דהכא על מה שכתבו תוספת בפ"ק דעירובין ובפ"ק דסוכה לענין פרוץ כעומד שהוכיחו לפסק הלכה דקי"ל כרבי יוסי הגלילי דבידי אדם אי אפשר לצמצם ואם כן אפילו בלא האי טעמא דקרומיות היאך משכחת לה דחייב דהא ע"כ לא משכחת להך מלתא אלא בעשרה טפחים מצומצמות לגמרי דבכל שהוא פחות מיו"ד לא הוי רה"י כלל ובכה"ג כל שהוא למעלה מיו"ד נמי פשיטא דפטור כיון דאוגדו למעלה מיו"ד ולא נח כולה ברה"ר ולא מצאתי שום סברא לחלק בענין צמצום דמחצה על מחצה ופרוץ כעומד ובין צמצום דיו"ד טפחים דמאי שנא ובשלמא לשינויא קמא שכתבו התוספת בעירובין ובסוכה דהיכא דאיכא איסור דאורייתא אפשר לצמצם ע"י מדידה א"ש משא"כ לתירוץ השני שכתבו התוספת שם בשם רבינו שמעי' דלעולם לא שרינן בפרוץ כעומד אלא משום דאיכא תרי ספיקי לקולא ספק שמא הם שווים וספק שמא העומד מרובה משא"כ בחד ספיקא אמרינן להחמיר. וא"כ לפ"ז הקושיא במ"ע דהכא הוי איפכא דלעולם לא משכחת דחייב אלא במצומצמות ממש. והנלע"ד ליישב בזה כשנדקדק עוד בעיקר מימרא דאביי מאי שייך הך מימרא דאביי הכא בשמעתין דבפרק הזורק הו"ל לאתויי ואי משום דאתי לאשמעינן עיקר מלתא דכוורת הוי רשות לעצמו אע"פ שהיא עגולה ואנן בשיעורא דשבת מרובעת בענין אפ"ה ברחבה ששה ויש בו כדי לרבעה הוי רה"י כמו עמוד וגדר דלעיל. אלא דלפ"ז לא שייך הך מלתא בענין שזורק הכוורת בעצמה מרה"י לרה"ר דלא איירי בה בפירקין כלל ובפשיטות הו"ל למימר דכוורת עגולה שרחבה ששה הזורק מרה"ר ונחה על הכוורת חייב אבל אינה רחבה ששה פטור. ונראה דוחק לומר דנקיט ליה בכה"ג דשייך ביה הך מלתא דרבא והאי דכפאה על פיה. ועוד דאכתי קשה מה שהקשיתי לעיל דבזורק הכוורת ונופלת על צידה לא שייך הך מילתא דאביי ורבא כלל. ויותר קשיא לי על רבינו הגדול הרב אלפס ז"ל אמאי מייתי הך מלתא דכוורת כלל דלא נפקא מיניה מידי אלא לענין חטאת וסקילה דהא קי"ל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור ואין דרך הרי"ף להביא דיני חיוב חטאת ומיתה. לכך נ"ל ליישב חדא מגו חדא דעיקר מימרא דאביי ורבא היינו בזורק דרך שלשול שתעמוד על שוליה ופיה למעלה ואם כן נ"מ טובא לענין מי שמשלשל הכוורת בשוגג וכשמגיע סמוכה לארץ הוי דרך זריקה שתעמוד על שוליה ובתוך כך נזכר שהוא שבת ואם כן אי שייך בכה"ג חיוב סקילה אנו מתירין לו להחזירה ברה"י לכתחילה כדי שלא יבא לידי איסור סקילה כדאיתא בריש פירקין משא"כ היכא דליכא חשש איסור סקילה אין מתירין לו להחזירה ברה"י דלפ"ז נתיישבו כל הקושיות דשייך הך מלתא בפירקין כדפרישית וא"ש נמי מימרא דרבא שהוצרך לומר אי אפשר לקרומיות ולא סגי ליה בטעמא דאי אפשר לצמצם דהא אכתי יש כאן חשש איסור סקילה אם הם עשרה טפחים מצומצמות באמת משא"כ בטעמא דאי אפשר לקרומיות דלפ"ז אי אפשר שיבא לידי חשש איסור סקילה מש"ה אסור לו להחזירה לרה"י כדפרישית בשיטת הרב אלפס ז"ל כן נראה לי ודו"ק:

בפרש"י בד"ה כפאה על פיה אאינה רחבה ו' קאי כו' והקשה מהרש"א ז"ל אם כן לא אתי שפיר הא דמסיק שבעה ומחצה פטור דהא כתב רש"י לקמן גבי אסקופה בד"ה פתח נעול כו' וז"ל כל מחיצה שאין בין חלל המחיצה ד' אינה מחיצה ואם כן לא הוי רה"י והניח בקושיא. ולענ"ד נראה דלק"מ דוודאי מה שכתב רש"י לקמן דבכה"ג לא אמרינן גוד אחית ולבוד אלא במחיצה גמורה היינו משום דלקמן סתמא דתלמודא מסיק והיינו למאי דקי"ל כרב אשי דהכא בשמעתין אפילו בשבעה ומחצה דחייב משום דמחיצות לתוכן עשויות אלמא דלא אמרינן לבוד בגוד אחית אלא במאי דהוי מחיצה גמורה משא"כ בפירש"י דהכא שהוא אליבא דאביי ורבא דע"כ לית להו להאי סברא דרב אשי בסמוך אלא אפילו במידי דלא הוי מחיצה גמורה אמרינן לבוד א"כ כ"ש מידי דהוי מחיצה גמורה אפילו בדליכא ד' על ד' הוי מחיצה לענין לבוד כנ"ל נכון וברור בעזה"י:

בד"ה לתוכן עשויות כו' הלכך אין כאן תורת לבוד. מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן בסוגיא דאסקופה בלשון רש"י בד"ה פתח נעול ע"ש:

דף ח:

בגמרא אילימא אסקופת רה"ר כו' ופירש"י כגון אסקופת מבוי שאין עליה תקרה ואין גבוה ג' מן הקרקע ולחי של מבוי לפנים ממנו. ויש לדקדק מי הכריחו לפרש כן דהא בכה"ג גופא הו"מ לפרש דאסקופה דר"ה היינו שהרה"י גמור כגון בית או חצר פתוח לרה"ר כפשטא דלישנא דברייתא דקאמר נוטל מן העני ונותן לבע"ה האי לישנא משמע דאורחא דמלתא הכי הוא שהעני עומד ברה"ר ובעה"ב עומד בביתו בחצירו ונותן לעני כדאיתא להדיא במכילתא שהעני עומד בחוץ וב"ה בפנים והיינו רה"י ורה"ר גמורות ואם כן האי דהכא נמי יש לפרש כן כגון שאין גבוה ג' מן הקרקע והו"ל רה"ר גמור ואי משום שכן היה דרכם שהבתים פתוחים לחצר והחצירות למבוי א"כ השתא נמי דמפרש לה באסקופת מבוי מפרש ולחי שלפנים הימנו אף על גב דסתם אסקופות הם מקורות כדמשמע לקמן אם לא שהאסקופות הם לגמרי חוץ למבוי דאפ"ה קרי לה שפיר אסקופה דהכי אורחא דמלתא לעשות אסקופה לפני הבתים מרה"ר לפני המבוי. דאם כן לפי זה לא היה צריך לפרש דהלחי לפנים הימנו דע"כ בהכי איירי לכך נראה דמה שפירש"י הכא לענין אסקופת מבוי היינו משום דלקושטא דמלתא בהכי איירי כנראה מפירושו בהא דמקשינן בסמוך אמלתא דאחרים ואע"ג דלית לה לחי וכמו שיבואר בסמוך:

בתוס' בד"ה לימא תיהוי תיובתא דרבא פירש"י כו' ולא נהירא דא"כ הו"ל למיפרך מרבנן דאמרי כו' עכ"ל. ולענ"ד יש ליישב שיטת רש"י בפשיטות דהא לעיל שם מקשינן בגמרא באמת אמילתא דרבנן נהי דקסברי מהלך לאו כעומד דמי היכי אשכחן כה"ג דמחייב ושקיל וטרי טובא בהא דמשמע דתליא במידי דאשכחן במשכן. ואם כן לפ"ז לא שייך לומר דרבא דאמר כרבנן דהא כה"ג דמעביר דרך רה"ר למעלה מעשרה לא אשכחן כה"ג במשכן אלא במוציא משא על כתפו דוקא וכמשא בני קהת ודרך הוצאות משאות בכך. וא"כ מקשה שפיר מברייתא דהכא דמשמע נמי דכיון שאין דרך המוציאין בכך פטור וכ"ש במעביר ובהכי א"ש נמי הא דמקשה ארבא טפי מדר"א דאמר לקמן בפרק המצניע המוציא משא למעלה מעשרה חייב והוא הלכה פסוקה ולמאי דפרישית א"ש. ומה שהקשו עוד מסוגיא דהמוצא תפילין כבר נזהר בזה רש"י בעצמו שם ופירש שם דמסתמא העומד ברה"י ומוציא לרה"ר עומד בגובה למעלה מעשרה ואדרבא על פירוש ר"ח יש לדקדק מסוגיא דהתם דאטו לא מצינו למימר דהא דקאמר ובלבד שלא יוציא חוץ לד"א היינו שלא כנגד גופו כנ"ל ודו"ק:

דף ט.

בגמרא ואף על גב דלית ליה לחי ופרש"י קס"ד במבוי שהכשירו בלחי כו' ונראה דהא דקס"ד הכי היינו משום דאע"ג דסתמא דלישנא דברייתא איירי בבית ממש כדפרישית בסמוך וכ"ש במילתיה דאחרים דנקטו כלפנים וכלחוץ דמשמע דאיירי ברה"י ורה"ר גמורות כמ"ש תוספת אפ"ה קס"ד דבמלתיה דאחרים א"א לפרש כן כיון שסתם אסקופות בית מקורות ברוחב ד' ואם כן אפילו פתח נעול אמאי הוי כלחוץ אע"כ דבמבוי שיש לו לחי איירי ובמאי דפרישית נתיישב' גם כן קושיית התוספת על פירש"י מהא דקאמר רב אשי לעולם באסקופת בית דוודאי שייך שפיר לשון לעולם כיון דהכי הוא פשטא לישנא דברייתא ורב אשי אתא לאפוקי נמי מסברת המקשה שרצה להכריח דלא מצי איירי באסקופת בית משום דמסתמא שהן מקורות משום הכי קאמר רב אשי לעולם באסקופת בית עסקינן וכגון שקירה בשתי קורות כו' ומכ"ש דאתי שפיר טפי למאי דפרישית בסמוך דהא שקלינן וטרינן לעיל במלתיה דאסקופה דת"ק דאיירי נמי בבית ממש אם כן א"ש טובא הא דקאמר רב אשי לעולם באסקופת בית דלפ"ז הוי אסקופת בית דומיא דאסקופה דת"ק כנ"ל נכון בעזה"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה אף ע"ג כו' ואסור לטלטל מבפנים לעובי הפתח דרך נקב אם יש בדלת עכ"ל. וכדבריהם מבואר להדיא בירושלמי דשמעתין ע"ש דמסיע טובא לפי' התוספת לשיטתם. ומההיא ירושלמי גופא יש לדקדק ג"כ על שיטת הפוסקים שפסקו כאחרים והתם משמע דרב נתן פליג אדאחרים ואפשר משום דלא מייתי הך דרב נתן בשמעתין דכל הנך אמוראי דשקלי וטרי במילתא דאחרים היינו משום דס"ל דהלכה כאחרים וק"ל:

בד"ה תוך הפתח כו' וא"ת לרבא דמוקי לה כו' דהיינו דוקא בפתוח לכרמלית. ולכאורה יש לתמוה דטפי הו"ל לאתויי ממימרא דרב גופא דאמר בפרק חלון ובפרק כיצד משתתפין דוקא בכרמלית חמירי משום שהחכמים עשו חיזוק לדבריהם אבל בפתוח לר"ה שהוא מן התורה לית ליה דרב דימי כיון דרב חמא בר גוריא דמייתי בשמעתין משמיה דרב אמר לה ה"ל לאקשויי מדרב אדרב. ויותר יש לתמוה דלמאי דמסקי דאיירי הכא בכרמלית אם כן מאי מקשה הכא ממימרא דרב אמילתא דאחרים דהא מסקינן להדיא בפרק כיצד משתתפין (דף פ"ז ע"ב) דהא דרב דימי תנאי היא ומש"ה רב לית ליה דר"ד ואם כן בפשיטות מצינו למימר דאחרים סברי כהאי תנא דלית ליה דרב דימי וצ"ע ליישב ודו"ק :

בפירש"י בד"ה פתח נעול כו' דכל מחיצה שאין בין חלל המחיצות ד' אינה מחיצה ולא שייך בהו תורת גוד אחית ולבוד כו' ובד"ה באסקופת בית מפרש יותר וז"ל הלכך פתח נעול בטלה מתורת קורה וכו' דהל"מ גוד ולבוד ודופן עקומה במקום ד' כו' עכ"ל. והרמב"ן ז"ל בספר מלחמות מביאו הרשב"א ז"ל בחדושיו מפרש גם כן בענין זה ע"ש באריכות דמשמע מלשונם בהדיא דבכלים לא שייך הל"מ בגוד אחית ולבוד ולענ"ד יש לתמוה טובא דהא לעיל ד' ה' מבואר להדיא דשייך גוד אחית אפילו בכלים דהא טרסקל כלי גמור הוא וכמ"ש התוס' שם להדיא ולקמן בפרק הזורק אמרינן להדיא דטעמא דר"י בר' יהודא היינו משום גוד אחית ורבנן נמי לא פליגי עליה אלא משום דהוי מחיצה שהגדיים בוקעין בו אבל בעלמא מודו לר"י בר"י אלמא דשייך גוד אחית אפילו בכלים אם כן ה"ה ללבוד וכה"ג גופא יש להקשות על מימרא דרב אשי דלעיל גבי כוורת אפילו גבוה ז' ומשהו חייב משום דמחיצות לתוכן עשויות ומש"ה לא אמרינן ביה לבוד וגוד אחית וא"כ היאך פליג רב אשי אהך ברייתא דטרסקל דמשמע דשייך גוד אחית אף ע"ג דמחיצות דטרסקל אינם עשויין אלא לתוכן. מיהו דלרב אשי אפשר ליישב ולומר דמפרש להך ברייתא דנעץ קנה ברה"ר ובראשו טרסקל איירי שהטרסקל קבוע בקנה דרך בנין וא"כ בטל מתורת כלי אלא דעל לשון התוס' לעיל דף ה' וודאי קשה שהרי כתבו בהדיא דטרסקל דהתם יש עליו דין כלי מדכתבו אין כרמלית בכלים וצע"ג ליישב ודי"ק:

דף ט:

במשנה לא ישב אדם לפני הספר כו' ופירש"י דהא דתניא הכא היינו משום דדמי להא דתני גבי לא יצא החייט במחטו כו'. ואף על גב דלפי זה הו"ל למיתני הך דלא יצא החייט ברישא אלא משום דלקמן תני נמי סמוך ללא יצא החייט הנך דאין פולין ואין קורין דשייכי לי"ח דבר מש"ה נקיט לכולא מתניתין בסוף:

מיהו לפי פי' ריב"ם ז"ל יתכן יותר שכתב דכולה פירקין דיציאות השבת נמי מי"ח דבר אחרים נינהו רק חשיב נמי כל הנך דמתני' דידן ע"ש:

בגמרא הי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא האיכא שהות ביום טובא. ויש לדקדק דאכתי כי איכא שהות ביום טובא מאי הוי הא קי"ל בכל התורה כולה זריזין מקדימין למצוות אף בדבר שזמנו כל היום או כל הלילה ועוד דבפסחים בפ"ק אמרינן נמי לענין בדיקת חמץ דלא ליפתח באורתא דתליסר דנהי ארביסר אע"ג דאיכא שהות טובא כל הלילה. ולכאורה היה נ"ל דשאני הכא דנהי דזמן מנחה מתחיל ממנחה גדולה אפ"ה עיקר זמנה אינה אלא בשעת מנחה קטנה שהוא עיקר זמן הקרבת תמיד ברוב השנה כפירש"י בסמוך אם כן אפילו משום זריזין ליכא בשעת מנחה גדולה ואף ע"ג דביומא ר"פ אמר להם הממונה אמרינן דצלותא דאברהם אבינו הוי מכי משחרי כותלי נ"ל דהיינו משום דעיקר הקרבת התמיד מדאורייתא הוי מכי משחרי כותלי והיינו נמי משום דזריזין מקדימין משא"כ לאחר שתקנו חכמינו דהקרבת התמיד לאחר שמנה ומחצה וקרב בט' ומחצה משום נדרים ונדבות ולא חשו לטעמא דזריזין אם כן בתפלת מנחה נמי עיקר שעתא מהאי זימנא הוא ואפילו משום זריזין לא שייך ביה. ועוד דהא קי"ל בברכות דיש להתפלל בשעה שהציבור מתפללין וזמן תפילת ציבור במנחה הוי בהאי שעתא משא"כ באברהם דאכתי לא הוי שום תפילת ציבור מש"ה היה מקדים מכי משחרי כותלי משום זריזין ואם כן מקשה הכא שפיר סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות טובא אפילו להתחלת עיקר זמן מצוותה כנ"ל:

ועוד יש לפרש עיקר קושיית הגמרא אהא דמחמרינן כולי האי דלא ישב לפני הספר אפילו קודם שהגיע זמנו ואהא מתמה שפיר דלא שייך לעשות גדר בקודם זמנו כיון דאיכא שהות מיהא בדיעבד כנ"ל:

בתוס' בד"ה ואם התחילו אין מפסיקין אפילו התחילו באיסור כדמוכח בסוכה כו' עד סוף הדיבור. לכאורה אכתי סוגיית הגמרא גופא קשה דמאי פריך בשמעתין אדריב"ל דלמא יש לחלק בין התחיל בהיתר להתחיל באיסור וכ"ש דקשה יותר אסוגיא דסוכה מאי פריך בפשיטות כיון דקושטא

דמלתא התם איירי בהדיא בהתחיל באיסור לפי שיטתם אלא דאיכא למימר דלשון המשנה דהכא משמע להו להדיא דאיירי בהתחילו באיסור דהא דקתני ואם התחילו אדלעיל קאי שהתחיל סמוך למנחה ואף על גב דאכתי מצי לאפלוגי בין התחיל באיסור דקודם זמן המצוה ובין התחיל באיסור לאחר שקבוע זמן המצוה ממש מ"מ לא משמע לתלמודא לפי סברת התוספות לחלק בכך כיון דאידי ואידי לא הוי אלא איסורא דרבנן לא שנא בהגיע זמנה ל"ש סמוך לזמנה ואף שכל זה פשוט הוא הוצרכתי לכתוב כן בכוונת התוספות כדי לברר היטב סוגיא דשמעתין לשיטתם כמו שאכתוב בסמוך:

בא"ד וה"נ משמע בגמרא דקאמר כיון דשרי המייניה כו' לכאורה נר' שסמכו על מה שכתבו בסמוך דע"כ הא דשרי המייניה איירי שכבר קרא ק"ש. ואם כן כבר הגיע זמן תפילת ערבית והרי שהתחיל באיסור למשרי המייניה ואפ"ה משמע דלא היה צריך להפסיק אף למ"ד חובה אי לאו דמסיק בגמ' דבתפלת ערבית יש לחוש יותר כך היה נ"ל לכאורה אלא דמהרש"א ז"ל כתב שמצא במרדכי בשם ר"י בעל התוספות בענין אחר. ולפ"ז צ"ל דהך מלתא דק"ש לא פסיקא ליה כ"כ אי צריך לאזור חלציו וא"כ לגבי ק"ש לא הוי התחלה כיון שיכול לקרות ק"ש ולחזור לאכילתו וכמו שאבאר עוד לקמן:

בד"ה בתספורת כו' נראה דהכי הלכתא כו' ומיהו סמוך למנחה קטנה אסור אפילו סעודה קטנה עד סוף הדיבור. ויש לתמוה על דבריהם בזה שהוא נגד מסקנת הש"ס בסוכה פרק לולב הגזול דמסקינן להדיא דכל מידי דרבנן לעולם אין מפסיקין אף בהתחיל באיסור אא"כ היכא דליכא שהות א"כ ה"נ אפילו סמוך למנחה קטנה ואף בהגיע זמן מנחה קטנה אמאי יפסיק הא איכא שהות ביום כדי להתפלל והיה נ"ל ליישב בזה דמשהגיע זמן תפילת מנחה קטנה כליכא שהות דמי והיינו לפי מה שפירשתי בסמוך דעיקר זמן תפילת המנחה היינו באותו שעה שהוא נגד זמן הקרבת התמיד ברוב השנה שלא היו רגילין לאחרה יותר כדפרש"י בשמעתין ולפ"ז מצינו לחלק שפיר דנהי דבכל מצות דרבנן אם התחילו אין מפסיקין אא"כ דליכא שהות כלל היינו משום דכל היום כשר ואין הכשר מצוה בזמן מוקדם טפי מבמאוחר אלא משום דזריזין מקדימין מש"ה לא אטרחוהו רבנן להפסיק במידי דרבנן משא"כ הכא בזמן מנחה קטנה דמלבד טעמא דזריזין איכא נמי הכשר מצוה טפי באותו זמן מטעם שפירשתי ומכ"ש אם נאמר שהוא זמן תפילת ציבור והוי שעה שהציבור מתפללין ומה שנהגו להתפלל בפלג המנחה היינו בדורות האחרונים להסמיך לתפילת ערבית שלא להטריח הציבור שני פעמים כמ"ש בפרק תפלת השחר וכמבואר קצת בפוסקים א"כ שפיר נוכל לומר מכל הנך טעמי דמשהגיע אותו הזמן אפילו סמוך לה מיקרי ליכא שהות כך היה נ"ל לכאורה בכוונת התוס' אמנם לפי' הרא"ש ז"ל בשיטת רבינו תם ז"ל בשמעתין ובפ' תפלת השחר דבהתחיל קודם מנחה גדולה או אפילו לאחר מנחה גדולה אין מפסיק אף בהגיע זמן מנחה קטנה אבל בהתחיל סמוך למנחה קטנה אף סעודה קטנה צריך להפסיק מיד כשהגיע זמן מנחה קטנה וכן הוא בטור א"ח סימן רל"ב ובש"ע שם ואם כן הדרא קושיא לדוכתא דממ"נ אי חשבינן לזמן מנחה קטנה כליכא שהות אם כן אפי' בהתחיל סמוך למנחה גדולה ומכ"ש אחר מנחה גדולה אמאי לא יפסיק משהגיע זמן מנחה קטנה דהא בדליכא שהות אמרינן בפרק לולב הגזול דאף בדרבנן מפסיק ואי לאיכא שהות מדמינן לזמן מנחה קטנה אם כן בהתחיל סמוך למנחה קטנה אמאי יפסיק הא אכתי איכא שהות להתפלל דרך כלל שמלשון הרא"ש ז"ל נראה דמחלק בין התחיל באיסורא רבה ובין התחיל באיסורא זוטא וכבר כתבתי בסמוך בלשון תוספת דע"כ משמע להו דאין לחלק בכה"ג לענין הפסקה כדמוכח מסוגיא דלולב הגזול עצמה לכן כעת לא מצאתי מקום ליישב ועיין עוד בסמוך:

אמנם בעיקר שיטת התוספת וסייעתם נחלק עליהם בעל המאור ז"ל בשמעתין וכתב דכל הסוגיא דשמעתין היינו דוקא אליבא דריב"ל משא"כ למאי דקיי"ל דלית הלכתא כריב"ל אם כן מוקמינן למתניתין בפשיטות דאיירי סמוך למנחה קטנה ואפ"ה אם התחילו אין מפסיקין וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין שכן נראה לו עיקר ובסמוך אבאר דלכאורה סוגיא דשמעתין מסייעא להדין פירושא אלא דשיטת התוספת וסייעתם אינו כן דמשמע להו מדלא מייתינן בשמעתין שום אוקימתא בסמוך למנחה קטנה ממילא משמע דפשיטא לתלמודא דסמוך למנחה קטנה מפסיק אף מסעודה קטנה ומש"ה מפסקו למימרא דר"י ב"ל בתרתי לפסק הלכה:

אלא דאכתי בכל זה לא הונח לי דאף לפי סברתם בזה אפ"ה מצינו למימר איפכא דאדרבא מהאי טעמא דלא קיי"ל כלל כדר"י ב"ל דמש"ה לא מצי לאוקמי מתניתין סמוך למנחה קטנה דאי בסעודה קטנה אפילו לכתחילה מותר לגמרי וע"כ בסעודה גדולה מוקמת לה ואם כן ודאי כ"ש לתלמודא דלקושטא דמלתא סעודה גדולה מסברא יש לאסור אף סמוך למנחה גדולה ועוד דבסעודה גדולה סמוך למנחה קטנה פשיטא ליה לתלמודא טובא דאף אם התחיל צריך לפסוק אי משום דשכיח שכרות כמ"ש הפוסקים ושאר טעמי אחריני ואם כן הדרא הקושיא לדוכתא ומנ"ל לתוספת וסייעתם להחמיר כ"כ לאסור אף בסעודה קטנה סמוך למנחה קטנה ואף לענין הפסקה שהוא כנגד משמעות הש"ס כיון שאין הכרח לזה כלל ולענ"ד צריך עיון גדול ליישב ועיין עוד בסמוך:

בד"ה למאן דאמר תפילת ערבית רשות לא מטרחינן ליה וא"ת ת"ל משום ק"ש עכ"ל. ואע"ג דלמסקנא דטעמא דצריך למיסר המייניה בשעת תפלה היינו משום הכון א"כ משמע דדוקא לתפלה צריך לחגור ולא לק"ש וכמבואר באמת בפוסקים מ"מ יש לומר דסברת התוספת דסוף סוף א"א לו לאכול מיד שהרי צריך להפסיק מאכילתו לק"ש א"כ אזלה לה התחלת אכילה אף משהתיר תגורו או שנאמר דקושיית התוספת היינו לפי סברת המקשה דלא אסיק אדעתיה טעמא דהכון ועיין מ"ש בסמוך:

בגמ' ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכו"ע חובה כו' מכאן נמי קשיא לי על שיטת התוספ' דלעיל דלפי פירוש הרא"ש ז"ל דכשהתחיל סמוך למנחה קטנה אף בסעודה קטנה פוסק א"כ מאי מקשה הכא דהא ודאי אי הוי סבר לה דתפילת ערבית חובה היה צריך להפסיק דהוי מדמינן לה להתחיל סמוך למנחה קטנה כיון שכבר הגיע עיקר זמן תפילת ערבית כמ"ש לעיל באריכות דע"כ לדידהו צריך לחלק בכך וכה"ג גופא קשה אסוגיא דפרק לולב הגזול דמקשה מלולב אהתחיל סמוך למנחה גדולה ואדרבה לסייע מהתחיל סמוך למנחה קטנה כיון דעיקר מצות לולב כבר הגיע זמנה:

אמנם לשיטת בעל המאור והרשב"א ז"ל א"ש טובא דהשקלא וטריא דהכא ודפרק לולב הגזול היינו לדידן דלא קיי"ל כריב"ל ומפרשינן למתניתין כפשטא דאיירי סמוך למנחה קטנה ככל לשון סמוך למנחה דכולא תלמודא ואפ"ה קתני אין מפסיקין מיהו לשיטת הרי"ף ז"ל נמי מצינן למימר דלק"מ דעיקר סברת הרי"ף דנהי דלא קיי"ל כר"י ב"ל מ"מ כיון דרב אחא בר יעקב דחיק להחמיר כ"כ דאף סעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אסור ע"כ לאו משום דריב"ל אסיק הכי דהו"מ למימר כשינויא קמא ולא לעשות פלוגתא רחוקה אע"כ דלקושטא דמלתא מסברא משמע לרבי אחא ב"י דאף סמוך למנחה גדולה אסור לכ"ע כיון שהגיע זמן מיהא בשום ענין וחיישינן דלמא אתי לאמשוכי וא"כ לענין הפסקה בסמוך למנחה קטנה דלא איירי ביה הרי"ף ז"ל שפיר מצינן למימר דא"צ להפסיק למאי דלא קיי"ל כריב"ל משא"כ לשיטת התוספות והרא"ש והטור והש"ע צריך עיון ודו"ק:

דף י.

ע"א בתוספת בד"ה טריחותא למיסר המייניה כו' ולא חייש לשנויי קושיא קמייתא עכ"ל ולולא דבריהם היה נ"ל דשפיר מתרצא נמי קושיא קמייתא דדוקא למאי דלא אסיק אדעתיה טעמא דהכון וקס"ד דמה שצריך חגורה בשעת תפלה היינו משום הפסקה וכיסוי בעלמא כמו לענין ק"ש וא"כ בזה לא הוי טרחא כלל משא"כ למסקנא דחגורה היינו משום הכון א"כ אפשר דאיכא טרחא דבלא"ה הא פירש"י דבני בבל היו רגילין לאזור בחוזק וא"כ כ"ש לענין תפלה שצריך לחגור היטב ולציין בגדיו כעומד לפני המלך וכדאיתא בזבחים דף י"ט בעובדא דר"ה בר נתן ואזגדר מלכא ע"ש כנ"ל. וכל זה דלא כמחזור ויטרי שכתב דהא נמי הוי טעמא משום שלא יהא לבו רואה את הערוה ובלא"ה קשיא לי לדברי המחזור ויטרי א"כ מאי מקשה מעיקרא ליקו הכי וליצלי אטו מי לא הוי ידע דאסור להתפלל אם לבו רואה את הערוה ובפי' רש"י בברכות פרק מי שמתו מבואר להדיא כמו שכתבתי והובא ג"כ בב"י א"ח סימן צ"א ע"ש:

דף י"א.

ע"א במשנה לא יצא החייט במחטו סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא לכאורה לשון ויצא אינו מדוקדק שהרי כבר יצא מרה"י לרה"ר שמא יכניסנו הו"ל למיתני ואפשר דהאי ויצא היינו שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר ומשום דהכא במתניתין דריש פירקין נקיט בלשון הוצאה משום דמעביר בכלל הוצאה הוא מש"ה נקיט נמי לשון ויצא ובהא דלא נקיט שמא יכניסנו יש לפרש כמו שכתבו התוספת בכמה דוכתי דליכא למיחש כ"כ להכי דמרה"ר לרה"י אית ליה הכירא משא"כ במעביר ליכא היכרא וק"ל:

בתוס' בד"ה שמא ישכח ויצא אליבא דרבא דאמר לא גזרו גזירה לגזירה כו' דאפילו יצא ליכא איסור דאורייתא כדאמרינן בפ"ב דב"ק כו' עד סוף הדיבור. ואף שכתבו בתוספת בכמה דוכתי דאשכחן דגזרו חכמים גזירה לגזירה היכא דאי לא קיימי הא לא קיימי הא מ"מ הכא לא משמע להו לפרש כן דהא לא שייך למימר שהוצרכו לגזור אפילו בהכיר בה ושכחה אטו לא שכחה כלל הא וודאי ליתא דלא שייך לחוש שיצא במזיד משתחשך מרה"י לר"ה ואי הוי חיישינן להכי לא הוי צריך למיתני שמא ישכח ויצא אלא הו"ל למיתני שמא יצא משתחשך אע"כ כדפרישית ואם כן לפ"ז לשון גזירה לגזירה שכתבו התוס' באמת אינו מדוקדק דהא אפילו למאן דחייש לגזור גזירה לגזירה אפ"ה לא שייך לגזור בכה"ג אלא דנראה שסברת התוספת היא דלרבא דאמר לא גזרינן גזירה לגזירה לענין כרמלית היינו משום דסובר לענין גזירת חכמים לא שייך לומר כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וא"כ לפ"ז כתבו שפיר דמה"ט לא שייך לגזור ג"כ שמא ישכח ויצא כיון דליכא אלא איסורא דרבנן כנ"ל בכוונתם אלא דאכתי הלשון גזירה לגזירה אינו מדוקדק ובר מן דין צ"ל דבחנם נדחקו התוספת משום קושיא זו לפרש לשון שמא ישכח בשני ענייני שכחה שזה יותר דוחק ובפשיטות הו"מ לחלק דוקא בסמוך לגבי כרמלית סבר רבא דלא גזרינן כיון דבהנך מילתי גופא לא שייך חשש איסור דאורייתא כלל אלא משום דגזרינן כרמלית אטו רה"ר דאתי למיטעי בפעם אחרת וכה"ג הא דמקשה בסמוך דמאי דס"ד דמתניתין איירי בתחובה לו בבגדו כיון דבכה"ג א"א לבא לידי חשש איסור מלאכה דאורייתא בהוצאה כזו משא"כ למאי דמסקינן דאיירי בדנקיט ליה בידו אליבא דרבא א"כ אם ישכח ויצא אע"ג דפטור מחטאת בהכיר בה ושכחה מגזירת הכתוב מ"מ מתעביד מיהו ע"י איסור מלאכה גמורה דאורייתא שהוציא מרה"י לרה"ר כנ"ל לולא דשיטת התוספת לא כתבו כן:

דף י"א:

תוספות בד"ה אמר אביי כו' דוקא בהוצאה גזר אביי כו' אבל בעלמא לא גזר דהא ברייש ביצה כו' עכ"ל ואכתי יש לדקדק דבפ"ב דביצה דף י"ח בהא דאמר רבה דטעמא דטבילת כלים בשבת היינו משום שמא יעבירנו אקשי ליה אביי יש לו בור בחצירו מאי א"ל כו' ואקשי ליה נמי אי איתא נגזור השקה אטו הטבלה ומשמע שם להדיא דאביי גופא הוא דמקשה ליה לרבה כל הנך תיובתא וכן לרב יוסף לענין טעמא דסחיטה אמרינן דאותביה אביי כל הנך תיובתא אלמא אפי' לענין העברת ד"א ברה"ר שהיא בכלל הוצאה אפ"ה סבר אביי דאין לגזור גזירה לגזירה מדמקשה נגזור השקה אטו הטבלה ואפשר דאביי לבתר דשמעה מרבה קיבלה מש"ה קאמר הכא מי גזרינן כל זה כתבתי לפי שיטת התוספת מיהו לולא דבריהם היה נ"ל שאין צורך לדחוק כ"כ לחלק בין הוצאה לשאר מלאכות דהא אדרבה הוצאה מלאכה גרועה היא אלא דעיקר טעמא דאביי בכרמלית היינו דכיון דחכמים החמירו בכרמלית ועשאוהו כרה"ר להחמיר אמרינן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי שרית ליה בכרמלית אתי ליה למשרי נמי ברה"ר וא"כ לפ"ז לק"מ מהאי דפירות הנושרין דהתם לא שייך לומר כן כנ"ל:

דף י"ב:

ע"ב פיסקא ולא יקרא לאור הנר אמר רבה אפילו גבוה שתי קומות כו' חד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי והתניא כו' לכאורה יש לתמוה דמאי דיוק הוא זה למידק ממתני' דחד הוא דלא ליקרי כו' דהא בלא"ה כולה מתני' בלשון יחיד מתני לה ומה"ת ליתני לשון רבים ונ"ל ליישב דממילתא דרבה גופא דייק לה משום דלכאורה קשיא אמילתא דרבה דאמר אפי' גבוה ב' קומות ולפ"ז הוי מתני' דלא כר"מ דשמעינן ליה לקמן בפרק השואל דף קמ"ט דלית ליה דרבה ע"ש וא"כ מאי דוחקו דרבה לאוקמי מתני' דהכא דלא כר"מ דהא קי"ל סתם מתני' ר"מ היא ומה שיש ליישב בזה היינו משום דמתני' גופא קשיתיה לרבה מ"ש ברישא דמתני' דמפרש טעמא שמא ישכח ויצא וכן בסיפא דמתני' דקתני לא יאכל הזב מפני הרגל עבירה וא"כ ה"נ במציעתא הו"ל לפרש טעמא דלא יקרא שמא ישכח ויטה אע"כ דכוונת התנא לאשמעינן הא מלתא גופא דאפילו

היכא דלא שייך שמא יטה כגון בגבוה ב' קומות אפ"ה מלתא דפסיקא קאמר דלא יקרא לאור הנר כלל והיינו כדרבה ודלא כר"מ וא"כ לפ"ז שפיר מדייק הש"ס דרבה סבר דחד הוא דלא ליקרי הא תרי שפיר דמי דאם לא כן אכתי הו"מ לאוקמי מתני' כר"מ דמתיר בגבוה טובא והא דלא קתני טעמא שמא יטה היינו דאתי לאשמעינן דאפילו איכא תרי דלא שייך חשש שמא יטה שאם ישכח אחד יזכירנו חבירו וסד"א דמותר כדאשכחן כה"ג בענין חששא דהרגל עביר' וכן לקמן לענין העלאת בשר עוף והלב בשני אכסנאין וכמו שיבואר קמ"ל אפ"ה לענין שבת דחמור אסור אע"כ דלקושטא דמלתא סבר רבה דאין לחלק בין איסור שבת לשאר איסורין לענין תרי כיון דמסתמא יזכירנו חבירו וא"כ מקשה שפיר והתניא לא אחד ולא שנים וא"כ שפיר מצינו לאוקמי מתני' כר"מ והא דלא קתני שמא יטה היינו דאפילו בתרי אסור וע"ז משני שפיר כאן בענין אחד כאן בב' ענינים וכיון דבב' ענינים אכתי שייך האי חששא גופא דשמא יטה א"כ שפיר הו"מ למיתני במתניתין דשמא יטה ואפ"ה הוי ידעינן דאסור אפי' בתרי כנ"ל ודו"ק :

דף יג.

בגמרא איבעיא להו נדה מהו שתישן עם בעלה היא בבגדה והוא בבגדו יש לדקדק טובא בזו הסוגיא דהא לכאורה משמע דעיקר מלתא דהיא בבגדה והוא בבגדו דקמיבעיא ליה היינו משום דבכה"ג הוי שינוי וא"כ מאי קפשיט ליה רב יוסף ממתני' דעוף וגבינה ת"ל דהתם ליכא שינוי ומאי איצטריך נמי לשנויי שאני התם דאיכא דיעות דטפי הו"ל לשנויי שאני הכא דאיכא שינוי שהרי מזה היה עיקר האיבעיא ועוד דאדפשיט ליה רב יוסף מעוף וגבינה אמאי לא פשט מעיקרא ממתני' דלא יאכל הזב עם הזבה דהיא מוקדמת במשנה ואיירי בהאי ענינא גופא דנדה דאיבעיא לן בה ואף דבהא איכא למימר דהך פשיטותא דלא יאכל הזב עם הזבה אפשר דלאו ר"י הוא דקאמר לה אלא סתמא דתלמודא אלא דמלשון רש"י ותוספת משמע דכל הני פשיטותא רב יוסף גופא הוא דקאמר להו. ועוד קשה דבמסקנא דעוף וגבינה דמסיק הש"ס התם דיעות איכא שינוי ליכא הכא איכא דיעות ואיכא שינוי אמאי הזכיר דיעות כלל דהא עיקר התירוץ הוא משום שינוי מלבד שאר דקדוקים. והנראה לענ"ד בזה דאדרבה עיקר האיבעיא דנדה היינו משום דמספקא ליה בטעמא דמתני' גופא דקתני לא יאכל הזב עם הזבה משום הרגל עבירה לפי שהלשון הזה סובל שני פירושים דלכאורה פשטא דטעמא דמתני' משמע דעיקר חשש שמא ישכח שהיא זבה ויבא לבעול זבה שהיא בכרת והיינו דומיא דטעמא שמא ישכח ויצא ושמא יטה דאיירי בהו מתני' או אפשר דלהכי לא חיישינן שהרי התירו לו לייחד עמה ולא חיישינן שמא יבא עליה שהרי התורה העידה סוגה בשושנים ומה"ט התירו לייחד אלא דעיקר הטעם דלא יאכל היינו דכיון שאוכל עמה ואיכא קירוב הדעת טובא יבא לידי חיבוק ונישוק שאסור מן התורה להרמב"ם ז"ל ולשאר פוסקים מדרבנן ולפ"ז לאו דוקא באשתו זבה אלא אפי' זבה דעלמא א"כ בהא גופא מספקא ליה לבעל האיבעיא אי אמרינן דטעמא הוי שמא יבא עליה לחוד בהא ווודאי מהני היא בבגדה והוא בבגדו דהוי שינוי טובא לענין ביאה כמו שפירש"י ותו לא אתי לידי שכחה משא"כ אם נאמר דטעמא דמתני' הוי משום חיבוק ונישוק א"כ היא בבגדה לא הוי שינוי כלל להך מלתא ומש"ה פשיט ליה רב יוסף מעוף וגבינה דאע"ג דלא הוי אלא מדרבנן כדמסקינן התם אפ"ה אסרי ב"ה א"כ ה"ה וכ"ש לענין נדה דחיישינן לחיבוק ונישוק אפי' אי הוי מדרבנן וכ"ש למאן דסובר דהוי דאורייתא בלאו וא"כ לפ"ז לא מצי למידחי שאני התם דליכא שינוי דהא הכא לענין חיבוק ונישוק נמי לא הוי שינוי כדפרישית ומשני שאני התם דאיכא דיעות ומייתי ה"נ מסתברא וכיון דהדר ומקשה לאו איתמר עלה כו' א"ש הא דמסיק הכא איכא דיעות ואיכא שינוי דכיון דאיכא דיעות לא חיישינן לחיבוק ונישוק שהיא לא תתרצה לזה וכיון דאיכא שינוי בזה לא חיישינן לשכחה דביאה והשתא א"ש הא דהדר מייתי ופשיט מהך מתני' דלא יאכל היינו כיון דהשתא אתינא להכי שיש לחלק בין מכירין לאין מכירין משום טעמא דדיעות וא"כ תו לא מצינו לפרש דמתני' דלא יאכל הזב עם הזבה באשה דעלמא שאינה אשתו איירי אם כן מ"ט דאסור דהא איכא דיעות אע"כ דבאיש ואשתו מיירי דאע"ג דלא חיישינן לביאה דהא לא חמיר מיחוד שהתורה העידה סוגה בשושנים והיינו כיון שיש היתר לאיסורה לא תקיף יצרו כ"כ אפ"ה אסור לאכול עמה דחיישינן לחיבוק ונישוק א"כ שפיר איפשוט האיבעיא דכ"ש דאסור לישן במטה אחת דחיישינן לחיבוק ונישוק דלהך מלתא ליכא שינוי וליכא דיעות:

ובזה נתיישב היטיב ג"כ הא דמסקינן מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור ונדחקו רש"י ותוספת מה פשיטותא דאסור ולמאי דפרישית א"ש דהא לענין אשת רעהו לא שייך שמא ישכח וא"כ מאי מהני הוא בבגדו שהרי עיקר החששא שמא יתקוף יצרו ויבא עליה וא"כ אפילו באשתו נדה דהוי שינוי דהיא בבגדה אפ"ה ע"כ הקישן הכתוב לאשת רעהו ואשתו נדה כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מה אשת רעהו כו' ורש"י פירש כו' טפי הוי לן למיסר יחוד מהקישא כו' עד סוף הדיבור נראה דסברת התוספות דהיא בבגדה והוא בבגדו דשמעתין היינו בלא יחוד אלא דסברת רש"י אינו כן דסתמא הוי ביחוד דאיש ואשתו ישינים במטה אחת והיינו ביחוד דהא קיי"ל דאסור לישן בכילה שאיש ואשתו ישינים אפילו באשתו נדה כדאיתא בעירובין ועוד אפילו בלא יאכל הזב עם הזבה במתני' פירש"י מתוך שמתייחדין וא"כ לפ"ז וודאי הוא בבגדו דשמעתין חמיר טפי מיחוד גרידא ובר מן דין יש ליישב שיטת רש"י לפי מאי דפרישית בסמוך דנהי דלענין יחוד א"א לאוקמי הקישא דקרא כיון שהתורה העידה סוגה בשושנים והיינו כיון דיש היתר לאיסורה לא תקיף יצרו כ"כ לבא עליה באיסור כרת משא"כ דהוא בבגדו דשמעתין דעיקר חשש הוא משום חיבוק ונישוק כיון שישנים במטה אחת א"כ שפיר מהני הקישא להך מלתא וכדפרישי' ודו"ק:

דף יג:

בגמרא אלו דברים פוסלין את התרומה האוכל אוכל ראשון ושני כו' וכתבו תוספת אי תנא אוכל ראשון לחוד לא הוי ידעינן אוכל שני כו' עד סוף הדיבור ולכאורה לענ"ד אכתי לא סגי בהכי דליתני האוכל אוכלין טמאים סתמא וממילא ידענא דראשון ושני כהדדי נינהו לפסול את התרומ' אלא דאיכא למימר דלא מצי למיתני סתמא לאפוקי מדר"א דאמר אף שלישי בכלל והיינו נמי לפסול את התרומה כדכתב התוי"ט בשם הרא"ש ז"ל בפ"ב דטהרות:

מיהו השתא דאתינן להכי תו אין אנו צריכין לדחוק במה שכתבו התוס' בד"ה והשותה משקין טמאין כו' מ"מ היה בדעתם לגזור אמשקין כו' וזה דוחק גדול ולמאי דפרישית אתי שפיר טובא בפשיטות כיון דבאוכלין גופא יותר שייך למיתני בקצרה האוכל אוכלין טמאין ממילא דראשון ושני בכלל אלא דאיצטריך לאפוקי שלישי ודבר ידוע דלא משכחת אוכל שלישי אלא בחולין שנעשו על טהרת קדש והך מילתא לא שייך אלא באוכלין משא"כ במשקין לא אשכחן דשייך שעושה חולין על טהרת קודש משום דליכא משקין ראויין לשתיה כמ"ש ר"ש והביאו מהרש"א בשמעתין כנ"ל ועדיין צריך עיון:

ברש"י בד"ה האוכל אוכל ראשון כו' ומצאתי בערוך משונה טומאה זו כו' דתניא בספרי אין האוכל אוכלין טמאין כו' טמא טומאת ערב ולכאורה יש לתמוה מהא דהביא ראיה מספרי והלא משנה היא במס' פרה דכל הטעון ביאת מים מד"ס לאחר ביאתו מותר בכולן והיינו לאשמעינן דלא בעי הערב שמש:

והנראה דמשום הא לא אריא דאפשר דהאי כללא לאו דווקא דקי"ל אין למידין מן הכללות כו'. ותדע דבלא"ה צ"ל כן שהרי התוס' בריש פרק חומר בקודש הביאו שם פלוגתא דאמוראי בכל הטומאות דרבנן אי בעי הערב שמש או לא והאריכו בזה הרבה ע"ש ומייתי נמי הך מתניתין דכל הטעון ביאת מים ואפ"ה הביאו פלוגתא דאמוראי בירושלמי ומדלא מותבינן תיובתא מהך משנה אמ"ד דצריך הערב שמש ע"כ היינו כדפרישית וכן מצאתי בכ"מ בפ"י מהלכות אבות הטומאה לכן מייתי ראיה מספרי דקתני בהדיא האוכל אוכלין טמאין כו' וע"כ דצריך לחלק דיש טומאה דרבנן דבעי הערב שמש ויש דברים דלא בעי וכבר בארתי מילתא בטעמא ויבואר קצת בסוגיא שלפנינו ומה שהקשו תוספת יבואר לקמן בלשון התוספת:

אמנם הא דמייתי רש"י הך מילתא דבעי הערב שמש אף ע"פ שאינו ענין לעיקר הלכה וידוע דרש"י פרשן הוא ולא פסקן אף בדברים הנוהגים מכ"ש בכה"ג. אלא דנראה דסוגיא דשמעתין הכריחו לפרש כן דאס"ד דטומאה דרבנן נמי בעי הערב שמש א"כ לא הוי מקשה מידי לקמן בשמעתין ט"י דאוריית' הוא דהא שפיר מצינן למימר בפשיטות דהאי ט"י אהנך גופיה קאי שהן מדרבנן אלא ע"כ דסוגיא דשמעתין סובר דהנך טומאות דמתני' לא בעי הערב שמש כנ"ל נכון:

ודע דשיטת הרמב"ם כשיטת רש"י והערוך דהאי אוכל ראשון ושני דהכא היינו פסול גוייה ואינו טמא אלא כשיעור חצי פרס וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות:

דף יד.

בתוס' בד"ה ר"י אומר האוכל אוכל ראשון כו' וא"ת מאי צריך התם להאי טעמא כו' וי"ל משום דדמי לחוכא ואיטלולא עכ"ל נראה בכוונתן דדוקא בהך גזירה דאוכל אוכל שני סבר ר"א דדמי לחוכא ואיטלולא שאוכל ראשון ואוכל ב' יהיה לשניהם דין אחד לעשות ב' משא"כ בהאי דשני עושה שני ע"י משקין לא דמי לחוכא ואיטלולא כיון שא"א ליגזור בענין אחר שהרי עיקר גזירה זו משמע לקמן משום דגזרינן במשקין הבאים מחמת ידים אטו משקין הבאים מחמת שרץ וא"כ ממילא דהמשקין נעשים תחילה והוי הך גזירה כמו כל גזירות דאשכחן בש"ס דגזרינן הא אטו הא שדין אחד להם כך נ"ל בכוונת התוס'. ועוד נ"ל דבשביל הך גזירה דזימנין דאכיל אוכלים טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה לא היו צריכין לגזור שהאדם יפסול תרומה במגעו והוי סגי לגזור שיפסול גוף האדם מלאכול תרומה כמ"ש ר"ת ז"ל בפסול גוייה דגזירה קדמונית היתה כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה זימנין דאכיל כו' אומר ר"ת דפסול גוייה הנזכרת בכל מקום כו' גזירה קדמונית היתה כו' דמהך טעמא דהכא אפילו כביצה פסול כו'. עד סוף הדיבור וכ"ז דלא כפי' רש"י דלעיל בסמוך וכבר כתבתי שהרמב"ם ז"ל סובר כשיטת רש"י דהאוכל אוכל ראשון שגזרו בי"ח דבר היינו פסול גוייה ששיעורו כחצי פרס ומאי דקשיא לר"ת מסוגיא דיומא נראה לי ליישב לשיטת רש"י והרמב"ם דבלא"ה ע"כ דמאי דבעי למימר התם מעיקרא דטומאת גוייה הוה מדאורייתא מקרא דאל תטמאו ונטמאתם ע"כ לאו אטומאת אוכלין טמאין דעלמא קאי דהא האי קרא דאל תטמאו בכל אלה ונטמאתם לא איירי אלא באכילת שרצים ונבילות דכתיב לעיל מיניה אלא מדאפקיה רחמנא בלשון טומאה אע"ג דבלא"ה שרצים ונבילות מטמאין אדם בנגיעה אפ"ה קס"ד מעיקרא דאיצטריך קרא דנטמא האדם אע"ג דלא נגע בהם כגון שתחב לו חבירו בבית הבליעה דומיא דנבילת עוף טהור דמטמא בבית הסתרים דלפי סברת המקשה דהתם לית ליה להאי תנא דהתם הך דרשה דלא יאכל לטמאה בה שהביא רש"י ז"ל לעיל בד"ה אוכל אוכל ראשון ואפ"ה מקשה התם שפיר דרב פפא אדרב פפא דהא אמאי דמקשה רבא התם ככותבת בכדי אכילת פרס וחצי פרס בכדי אכילת פרס הך קושיא שייכי נמי אפילו אי הוה אמרינן דשרצים ונבלות פוסלין את הגוייה ושיעורן בכדי חצי פרס דהא שיעורין הל"מ הם כדאמרינן התם שמזה היו עיקר הקושיות בכל השקלא וטריא דהתם ואקושיא דרבא משני ר"פ הנח לטומאת גוייה דלאו דאורייתא וא"כ מקשה הש"ס שפיר דר"פ אדרב פפא דהא אמר ר"פ דאשכחן מיהו לטומאת גוייה עיקר מן התורה בשרצים ונבילות דא"כ אכתי הדרא קושיא דרבא לדוכתא אמאי בעיא בהנך כחצי פרס ובככותבת נקט כדי אכילת פרס נמצא דכ"ז למאי דהוה ס"ד מעיקרא משא"כ למאי דמסיק הש"ס התם דהאי דרשא דר"פ מקרא דאל תטמאו ונטמאתם לא הוה אלא אסמכתא בעלמא היינו דאפילו בשרצים ונבילות גופייהו נמי טומאת גוייה דידהו לא הוה אלא מדרבנן והיינו מהך דרשא שהביא רש"י ז"ל לעיל ד"ה אוכל אוכל ראשון דכתיב בנבילת עוף טהור לא יאכל לטמאה בה והיינו דוקא מי שאין לו טומאה אלא באכילתה יצתה זו כו' והיינו משום דטומאת בית הסתרים חידוש הוא ולא מטמאה אלא בנבילת עוף טהור בלבד נמצא דלפ"ז אין מקום להוכחת ר"ת ז"ל ונתיישב היטב שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ובר מן דין יש לדקדק על שיטת ר"ת ז"ל דלפי פירושו צריך לומר דהא דאמרינן בעירובין וביומא בברייתא בחצי חציה לפסול את הגוויה היינו אחר תקנה קדמונית וקודם י"ח דבר ואילך הוה אפילו פסול גוייה כביצה אפילו לטמא תרומה בנגיעות האדם וכ"ש דבפסול גופו מלאכול בתרומה דהוי כביצה וזה דוחק:

ועוד דאכתי קושיית ר"ת גופה במקומה עומדת דאטו למאי דהוה ס"ד מעיקרא דפסול גוייה הוה דאורייתא לא הוה ידע הך תקנה קדמונית ואף שאיני כדאי להשיג על שיטת ר"ת ז"ל מ"מ הנראה לענ"ד כתבתי ליישב שיטת רש"י ורמב"ם ז"ל על מכונם היטב:

בפירש"י בד"ה ופסיל להו והתורה הזהירה כו' וכתב מהרש"א ז"ל דעדיפא מיניה הו"מ לפ' דקאכיל תרומה טמאה שהיא במיתה ובמחילת כבודו דברי שגגה הם דלא אשכחן חיוב מיתה אלא באוכל תרומה טהורה בטומאת הגוף משא"כ בטהור שאוכל תרומה טמאה ליכא חיוב מיתה אלא לאו גרידא ולשיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו אפילו לאו נמי ליכא ע"ש ודו"ק :

בגמ' האוכל אוכל ראשון מ"ט כו' דזימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה. לכאורה טפי הוה ליה למימר דשקיל אוכלין תרומה ושדי לפומיה דהא שכיח טפי אלא

משום דאיכא למ"ד בפסחים דף ט"ז בשיטת רבי חנינא סגן הכהנים דאין אוכל מטמא אוכל אפילו בתרומה וקדשים אלא מדרבנן מש"ה נקיט משקין דמקבלין טומאה מן האוכל אפילו מדאורייתא:

ובזה נתיישב לי גם כן הא דהוה קשיא לי דלפי האי טעמא דשקיל משקין דתרומה ושדי לפומיה לא שייך לגזור אלא בכהנים דאוכלים תרומה ואכתי אמאי גזרו סתם אפילו בישראל שלא יאכל אוכלין טמאים וליכא למיחש נמי בישראל זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל משקין דקודש ושדי לפומיה דהא ליכא משקה קודש כלל כמ"ש מהרש"א ז"ל וכדפרישית לעיל אבל למאי דפרישית א"ש דבישראל נמי איכא למיחש זימנין דאכיל אוכלין טמאין ושקיל אוכלי קודש ושדי לפומיה דהאוכל מטמא אוכל מיהא מדרבנן וכ"ש למ"ד בפסחים דבקדשים אוכל מטמא אוכל אפילו מדאורייתא ומש"ה השוו חכמים מדותיהם לגזור בין בכהנים בין בישראל אף ע"ג דעיקר התקנה הוה משום כהנים ומטעם דפרישי כן נ"ל ודו"ק:

שם שותה משקין טמאים מ"ט כו' מה"ד הא שכיחא והא לא שכיחא. והא דלא חיישי' במשקין למילתא דשכיחא והיינו דזימנין דאכיל אוכלי תרומה ושקיל משקין טמאים ושדי לפומיה ויפסול התרומה שבפיו כבר תרצה הרשב"א ז"ל בחידושיו דבכה"ג לא שייך לגזור דעיקר הגזיר' היתה שהאוכל אוכל ראשון אסור ליגע בתרומה היינו שמתוך כך יזהר כל האדם שלא יאכל אוכלין טמאין מה"ט גופא דשמא ישכח ושקיל משקין דתרומה אבל ודאי לא שייך למיגזר איפכא שלא יאכל אדם תרומה טהורה דא"כ בטלי מצות אכילת תרומה ולאחר שכבר אכיל תרומה טהורה בהיתר תו ליכא למיחש לגזור שלא ישתה משקין טמאים דממ"נ אי יהיה זכור בתרומה טהורה שבפיו ודאי לא ישתה משקין טמאים במזיד לפסול את התרומה ואם ישכח מאכילת תרומה תו לא מהני הך תקנה דגזירת משקין טמאים כלל וכתב עוד שם תי' אחר ע"ש ותיתי לי דקיימתי לכל מ"ש הרשב"א ז"ל מסברא דנפשאי בילדותי טרם שנדפסו חידושי הרשב"א ז"ל ותלי"ת שכוונתי לדעת הגדול:

בגמרא והבא ראשו ורובו במים שאובין מ"ט גזרו כו' שהיו אומרים לא אלו מטהרין כו'. ולכאורה יש לתמוה דהאיך אפשר לטעות ולומר שאלו השאובים הם היו מטהרין דא"כ למה היו טובלים מעיקרא במים סרוחים בוודאי שאין שום אדם עושה לכנוס תוך מים סרוחים כ"א לטהר מטומאתו ונראה דוחק לומר שעיקר החשש אינו אלא מפני הרואים דאיכא דחזי במים שאובים ולא חזו הך טבילה דסרוחים זה דוחק. ועוד דא"כ לא א"ש לישנא שהיו אומרים לא אלו מטהרין:

ויותר קשיא לי דא"כ מאי תקנתא איכא בהא דפסלי תרומה להך חששא תינח כהנים דאכלי תרומה אבל שאר טמאים ישראלים אכתי הך חששא גופה במקומה עומדת שיטבלו בשאובין שיאמרו שהשאובים מטהרין ויאכלו קדשים ויכנסו למקדש. ועוד נשים נדות לבעליהן מא"ל דשייך בהו הך חששא:

אמנם כן ראיתי בלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט מהלכות שארי אבות הטומאה שהעתיק לשון הגמרא והוסיף בלשונו שהיו טובלים בזלזול בלא כונה וכ"כ בפי' המשניות סוף מסכת זבים בהרחבת ביאור קצת ולכאורה דבריו תמוהי מאד ומתוך דבריו נ"ל ברור דהיינו משום דקשיא ליה הך קושיא גופא שהקשיתי. לכך בא לתרץ דודאי לא אתי למיטעי שטבילתן במקוה היה שלא לצורך אלא דתרווייהו בעי דשניהם מעכבין ועיקר הטבילה שמטהרת מטומאתו בכלל פרטי טומאתם הם השניים מתוך כך יטבלו ראשונה שלא בכוונה לכך תקנו שפוסלין את התרומה כנ"ל ברור בכוונת הרמב"ם:

בתוס' בד"ה תנא אף הידים כו' משום דמצינו למימר דה"מ לקדש כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דהיאך אפשר לומר דה"מ לקדש דא"כ תיקשה ליתנייהו גבי מעלות דחומר בקדש מבתרומה בחגיגה דכה"ג מקשי הש"ס בכמה דוכתי ואפשר דכיון דלא הוי מצי לאתויי ממתניתין דמסכת ידים לחוד והוי צריך לאתויי נמי האי דיוקא דחומר בקדש מבתרומה מש"ה ניחא ליה לאתויי הך ברייתא דמפרש להדיא דפסלי את התרומה וכיוצא בזה כתב מהרש"א ז"ל בהא דלא תיקשי הא שלמה נזר לקדשים אפילו בסתם ידים ע"ש:

מיהו לולא דברי התוספת היה נראה לי דהא דמייתי הך ברייתא דאף ידים הבאים מחמת ספר היינו לאשמעינן דידים מחמת ספר נמי מי"ח דבר נינהו ולפ"ז נתיישב נמי לשון אף ממה שדקדקת' דברי התוספת בסמוך ודו"ק :

בא"ד דקאמר מצינו שני עושה שני ע"י משקין דהומ"ל דמצינו דע"י ספר כו' עכ"ל ולכאורה יש לתמוה דמאי אלימא ידים הבאות מחמת ספר דשני עושה שני מהך דאוכל אוכל שני שכתבו התוספת לעיל דאי לאו דמצינו ששני עושה שני ע"י משקין הוי דמיא לחוכא וטלולא א"כ לפ"ז מצינו למימר דמה שידים הבאות מחמת ספר שני עושה שני הוי דמיא נמי לחוכא וטלולא אי לאו דאשכחן כה"ג ע"י משקין. מיהו למאי דפרישית לעיל בכוונת התוספת דדווקא באוכל אוכל שני הוי דמיא לחוכא וטלולא במה שאנו מדמין אותו לגמרי לאוכל אוכל ראשון וא"כ לא שייך הך מילתא בידים הבאות מחמת ספר וכן לפי' השני שכתבתי לעיל דהיכא שאי אפשר לגזור בענין אחר לא דמי לחוכא וטלולא וא"כ לפ"ז ידים הבאים מחמת ספר ג"כ לא היה אפשר לגזור בענין אחר דלא הוי סגי' במה שיגזרו על ידים הבאות מחמת ספר שיטמאו האדם לאכול בתרומה דאפ"ה לא היה נמנעין בשביל כך מליגע בספר כיון דאפשר בנטילת ידים אם ירצה לאכול תרומה דבלא"ה אפילו באכילת חולין צריך נ"י לכתחילה ועוד דפסול דאכילת תרומה לא שייך אלא בכהנים ולא בישראל מש"ה הוצרכו לגזור על ידים הבאים מחמת ספר שיפסלו התרומה בנגיעתן דהשתא אפי' ישראל נזהרים מליגע בספר שמא ישכח ויגע בתרומה שהפריש בתוך ביתו ויטמא אותה וא"כ תו לא דמיא לחוכא וטלולא כיון דאי אפשר בענין אחר כנ"ל ודו"ק:

דף יד:

בגמרא טבול יום דאורייתא הוא. כבר כתבתי לעיל בתחל' הסוגי' בלשון רש"י דהא דלא מוקי לה בטבול יום מטומאה דרבנן מהנך דפסלי את התרומה כדקתני לעיל מיניה היינו משום דכבר נזהר רש"י ז"ל מזה והביא לשון הספרי דאוכל אוכלין טמאין והשותה משקין טמאים אין צריך הערב שמש ואף דאכתי הוי מצי לאוקמי בשאר טומאות דרבנן דטעונין הערב שמש כמ"ש הכסף משנה בשיטת הרמב"ם ז"ל. וכה"ג אשכחן נמי בירושלמי דפסחים בשיטת רבי חנינא סגן הכהנים דמפרש דשמן שנפסל בטבול יום דהתם היינו בטבול יום דבית הפרס שהוא מדרבנן כמו שהובא בתוספות בפסחים דף י"ד וא"כ כה"ג הוי מצי לאוקמי סתם טבול יום דהכא נמי לענין טומאה מדרבנן אלא משום דבהך מתני' גופא קתני לעיל מיניה אוכל אוכל ראשון ואוכל שני אין צריך הערב שמש תו לא מצינן לפרש סתם לשון טבול יום בטומאה דרבנן אלא בדאורייתא ודו"ק:

שם והאוכלין שנטמאו במשקין במשקין דמאי אילימא במשקין הבאין מחמת שרץ דאורייתי' נינהו כו' כאן לא שייך לפרש דאע"ג דהוי דאורייתא אפ"ה חשיב לה שפיר בהך מתני' בהדי הנך דפסלי את התרומה וכמ"ש התוספת לענין טבול יום בד"ה סמי מכאן אלא שכבר כתבו התוס' דהוי בקיאי טובא בי"ח דבר וא"כ הוי קים להו דאוכלין שנטמאו במשקין הוי מי"ח דבר וא"כ מקשה שפיר אלא דאכתי למאי דמסיק לקמן (דף י"ז ע"ב) בסוף הסוגיא דאוכלין וכלים שנטמאו במשקין כחדא חשיב ליה א"כ לא הוי מקשי הכא מידי לכך נראה דכיון דלקושטא דמילתא אפילו משקין הבאין מחמת ידים פוסלין את התרומה כיון דמשקין לעולם נעשין תחילה וכמ"ש התוספת דהך גזירה דמשקין נעשין תחילה מי"ח דבר הוא מש"ה מוקי לה תלמודא בהכי ועיין בסמוך ובחידושי פסחים שלי בשיטת ר"ח סגן הכהנים:

בפרש"י בד"ה דאורייתא הוא כו' דלא אשכחן רביעי בקדש אלא בהכי דהא אין טומאה עושה כיוצא בו כו' עכ"ל וקשיא לי טובא הא לא אשכחן רביעי בקדש גופא דטמא מן התורה משום קרא אלא מתורת ק"ו למדנו בסוטה בפ' כשם ממחוסר כפורים שמותר בתרומה ופסול בקדש שלישי שפוסל בתרומה אינו דין שיעשה רביעי בקדש וא"כ לפ"ז איכא למימר דאה"נ דלמ"ד דאין טומא' עושה כיוצא בו אפילו בקדשים לא משכחת רביעי בקדש וממילא בטל הק"ו דאין דנין אי אפשר מאפשר. תו קשיא לי דלפירש"י למ"ד טומאה עושה כיוצא בו בקדשים דלפ"ז שפיר משכחת רביעי בקדש ע"י אוכלין זה מזה א"כ מנ"ל דמשקין שנגעו בשרץ עושין שני מדאורייתא דילמא שלישי הוי ואמרינן דיו ונראה דוחק לומר דבאמת סובר דלא הוי דאורייתא והנלע"ד בזה דרש"י נמי סובר כשיטת התוספות דאין סברא לומר דמה שנגע בשרץ יהא שני אלא דאפ"ה לא סגי ליה בהכי כדי שנאמר דהמקשה דהכא פשיטא ליה דהוי דאורייתא מהך סברא דבאמת אין סברא זו מוכרחת כל כך דהא טבול יום שהוא אב הטומאה נמי הוי שני לגבי תרומה דלאו דווקא שני ממש אמרינן אלא דין שני וא"כ ה"נ דכוותיה. ועוד אדרבה פשטא דלישנא דמתני' דקתני אוכלין והכלים שנטמאו במשקין משמע אפילו במשקין הבאים מחמת שרץ כדמוקמינן להדיא בסמוך לענין כלים אפ"ה לא הוי אלא מדרבנן ואם כן באוכלין נמי בהכי איירי דהא הנך תרתי כחדא חשבינהו לקמן בסוף הסוגיא לכך הוכרח רש"י לפרש דאפ"ה פשיטא ליה להמקשה דהוי דאורייתא מהך סברא דאל"כ למ"ד דאין טומאה עושה כיוצא בו תו לא משכחת רביעי בקדש דתנינן להדיא בברייתא דסוטה דרביעי בקדש טמא מדאורייתא וכדמשמע נמי בפסחים בשיטה דר"ח סה"כ ואם כן ע"כ דסברא זו מוכרחת כל מה שנגע בשרץ הוי ראשון:

ועוד מצינן למימר דרש"י גופא אקרא דחגי סמך דכתיב הן ישא איש בשר קודש וגו' דדרשי בפסחים דאיירי לענין רביעי בקדש אלא אפ"ה איצטריך רש"י לאתויי האי ק"ו דמקרא דחגי לחוד לא הוי אלא דברי קבלה והכא אמרינן דהוי דאורייתא אלא ע"כ דחגי נמי מתורת ק"ו יליף לה וא"כ הוי מדאורייתא ממש וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל ע"ש בחידושיו כנ"ל לפי שיטת רש"י מיהו התוספת שלא כתבו אלא מסברא לחוד ולא מייתי הך מילתא דרביעי בקדש היינו משום דאזלי לשיטתם שכתבו בפסחים דבלא"ה משכחת רביעי בקדש ע"י עצים ולבונה דמטמאו מדאורייתא כמ"ש התוספת עוד בכמה דוכתי ודו"ק :

בתוס' בד"ה אלא במשקין הבאים מחמת ידים וא"ת מה הוצרכו לגזרה זו כו' וי"ל דכל הפוסל את התרומה היינו הך גזרה גופא דמשקין נעשין תחילה. ולכאורה תירוצם נראה דוחק דא"כ לא הו"ל למיתני במשקין סתמא אלא הו"ל לפרושי בהדיא בהאי לישנא דתנינן לה במסכת פרה כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה ולולא פירושם היה ונראה לי דהך גזרה דכל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה גזירה קדמונית היתה ולא מי"ח דבר אלא דגזרה קדמונית לא היתה אלא בכל הפוסל את התרומה מדאורייי' דוקא אבל מי"ח דבר ואילך גזרו אף על האוכלין שנטמאו במשקין הבאים מחמת ידים אע"ג דלא הוי אלא מדרבנן וה"ה מחמת כל פסולי טומאה מדרבנן ועיין מ"ש בזה בפסחים בשיטת ר"ח סגה"כ:

בגמרא וידים תלמידי שמאי והלל גזור כו' ואכתי שלמה גזר. לכאורה הך קושיא הו"ל לאתויי מעיקרא ועוד דאדרבה לפום האי שקלא וטריא דמעיקרא דאיצטריך לדחוקי ולשנויי דשמאי והלל גזרו ולא קיבלו מינייהו כו' ולא משני בפשיטות דשמאי והילל גזרו לקדשים ותלמידייהו גזרו לתרומה משמע דהיינו משום דאסיק אדעתיה דלקדשים שלמה גזר וא"כ לפ"ז לא מקשה מידי ונראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי לא מצי לאקשויי מעיקרא דשלמה גזר משום דהוי מסיק אדעתיה דיש לחלק בין קדשים לתרומה לענין טומאת ידים כדאשכחן קושטא דמילתא דלתרומה סגיא בנטילה ולקדשים מטבילין כדאית' בפרק חומר בקדש ועוד הוי מצי לשנויי דשלמה גזר לתלות ותלמידי שמאי והלל גזרו לשרוף דאפילו אי הוי אסיק אדעתיה הך דאילפא אפ"ה אפשר לומר דאילפא לא קאי אתקנת שלמה כלל אלא אתקנת דידים שנתקנה בימי המשנה ואדרבה מצינו למימר דעיקר מימרא דאילפא דפשיטא ליה דידים תחילת תקנתן לשריפה משא"כ בשאר תקנות טומאה היינו משום דבידים לא שייך כל כך לומר תחילת גזרתן כיון דכבר היתה תחלת תקנתן בימי שלמה מש"ה מקשה מעיקרא והא שמאי והלל גזרו טומאה על הידים ומדנקיט סתמא על הידים משמע דאיירי בין לקדשים ובין לתרומה דומיא דארץ העמים וטומאת כלי זכוכית וכלי מתכות דתנא להו בהך ברייתא גופא דאיירי בין לקדשים ובין לתרומה דכמוכחת הסוגיא דלקמן דאפילו על ספק עפר הבא מארץ העמים שורפין התרומה ואהא מסיק הש"ס דשמאי והילל גזרו ולא קבלו מינייהו והנראה מזה שאין הכוונה לומר דלא קיבלו מינייהו כלל דמה טעם יש בדבר ועוד דמדקתני שמאי והילל גזרו משמע דקיבלו מינייהו לכך נראה דהכוונה לומר דאינהו גזרו על שריפה ומש"ה לא קיבלו מינייהו דהוי כחוכא וטלולא דאתמול הוי שרי לגמרי והשתא גזרו לשרוף. וע"ל דמה"ט גופא לא גזרו בשום טומאה לכתחילה לשרוף וא"כ לפ"ז מקשה שפיר ואכתי שלמה גזר ואפי' אם תמצא לומר דשלמה לא גזר אלא לקדשים אפ"ה תו לא הוי חוכא וטלולא לגזור אף בתרומה דהא ברוב תקנות טומאה דתרומה וקדשים שוין וכ"ש בטומאת ידים דטעם גזירתן מפני דידים עסקניות הן והאי טעם שייך בין בקדשים ובין בתרומה וא"כ לפ"ז אין טעם לומר דשמאי והילל גזרו ולא קיבלו מינייהו וע"ז משני הש"ס שלמה גזר לקדשים והיינו שגזר טומאה ממש בטומאת ידים שיהא כטמא גמור וצריך טבילה כדקתני בחגיגה דלקודש מטבילין משא"כ שמאי והילל שגזרו על התרומה שיטמאו הידים לבד וסגיא להו בנטילה מש"ה לא קיבלו מינייהו לשרוף אלא לתלות כדפרישית ואתו תלמידייהו וגזרו לשרוף וקיבלו מינייהו כנ"ל נכון ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים כו' כתב מהרש"א ז"ל דבפרק עושין פסין גרסינן עירובין וידים וכבר בדקתי בנוסחאות הגמרות שלפנינו דבפרק עושין פסין נמי גרסינן בלשון הגמרא ובלשון התוספת ונטילת ידים אלא דמלשון פירש"י שם משמע כנוסחת מהרש"א מיהו מה שהביא

מהרש"א ז"ל ראיה לדבריו דלמסקנא דשמעתין שלמה לא גזר אלא לקדשים א"כ ע"כ לא גרסי' ונט"י דהא תנן בקדש מטבילין ולענ"ד דמשום הא לא איריא דהאי בקדש מטבילין לאו מתקנות שלמה היא אלא לאח"כ נתקנה דומיא דשאר מעלות דקתני התם בחגיגה אדרבה נ"ל להביא ראיה דבפ' עושין פסין גרסינן ונטילת ידים דומיא דנטילת ידים בחולין דאיירי התם לעיל מיני' במעשה דר"ע כשהיה חבוש בבית האסורין כנ"ל ועיין בסמוך:

דף טו.

בתוס' בד"ה אלא שלמה גזר לקדשים תימא דבפ"ק דפסחים כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה תירוצם דוחק הוא מאד בפי' הסוגיא דפסחים ולענ"ד לולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות ע"פ הדרך שכתבתי בסמוך דלמאי דגרסינן שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים משמע שגזר על כל דיני נטילת ידים בין לחולין ובין לתרומה ובין לקדשים ומה"ט גופא סבר המקשה דשלמה גזר על כל פרטי דיני נטילת ידים השנויין בחגיגה והיינו בחולין גזר איסורא בעלמא שאסור לאכול בלא נט"י ובתרומה גזר טומאה על הידים ולקדש גזר טומאה ממש דטעון טבילה כדקתני על הקדש מטבילין והיינו דמקשה אכתי שלמה גזר ובדפרישית משא"כ להמסקנא דמשני הש"ס השתא דשלמה גזר לקדשים וא"כ לפ"ז ע"כ דלשון נטילת ידים לאו כללא הוא לכל כללי דיני נט"י אלא פרטא בעלמא והשתא לפ"ז מצינן למימר שפיר דשלמה לא גזר אפילו לקדשים אלא נטילה בעלמא והיינו לאיסורא ולא לטומאה כדמשמע פשטא דלישנא שתיקן נט"י ולא קאמר שגזר טומאה על הידים וכל דיני טומאת ידים השנויים בחגיגה לא איירי מתקנות שלמה אלא מתקנות חכמי המשנה וא"כ לפ"ז א"ש טובא סוגיא דפסחי' דלענין טומאת ידים לא נתקן בימי שלמה אלא מ"ח דבר הוי והיינו דמקשה והא תרווייהו בו ביום גזרו כנ"ל נכון:

ובזה נתיישב הא דמשמע מלשון התוספת דגרסתם היתה אלא שלמה גזר לקדשים ולכאורה לשון אלא אין לו מקום ולמאי דפרישית א"ש דהשתא הדר ביה ממאי דקאמר מעיקרא דשמאי והילל נזור ולא קיבלו מינייהו דהא מצינן למימר דכל התקנות קיימות דשלמה לא גזר אפילו בקדשים אלא איסורא בעלמא ואתו שמאי והילל וגזרו טומאה על הידים והיינו לקדשים ואתי תלמידייהו וגזרו אף על התרומה. אלא דלפ"ז לא הוי א"ש הא דמקשה בפסחים והא תרווייהו בו ביום גזרו ושם אבאר אי"ה ומתוך מ"ש יש ליישב ג"כ שיטת רש"י בפרק עושין פסין אף לפי גירסת הגמרא שלפנינו ואין להאריך יותר ודוק היטב:

בד"ה אלא שלא דנו דיני נפשות תימא דוקמת ועלית כו' עד סוף הדיבור. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב דמה שלא דנו דיני נפשות לאו מקרא דוקמת ועלית הוא אלא לפי שרבו הרצחנים לכך לא הי' ביכולתן לדון דיני נפשות וכדמשמע להדיא בסוטה שילהי פרק עגלה ערופה ע"ש אחר זה מצאתי בלשון רש"י ז"ל בר"ה ד' ו' בהא דאמרינן התם דגלת' סנהדרין וישבה בחנויות מפרש רש"י שבכוונה גלו מלשכת הגזית לחנויות כדי שלא ידונו דיני נפשות לפי שרבו הרצחנים וב"ה שכוונתי לדעת רש"י ז"ל. מיהו אפשר דהתוספת סברי דטעמא דרש"י נמי היינו מקרא דוקמת ועלית דאל"כ מה בין לשכת הגזית לחנויות. ולענ"ד משום הא נמי לא איריא דבלשכת הגזית שהי' עיקר מושב סנהדרין הוי זילא בהו מילתא אם לא דנו דיני נפשות משא"כ בחנויות כנ"ל ודוק:

דף טו:

בגמרא אלא אתו אינהו גזור אגושא לשרוף ואאוירא ולא כלום ואתו אינהו גזור אאוירא לתלות. ולכאורה יש לתמוה דמה דאמר אגושא לשרוף הוא מיותר ובקצרה הו"ל לתרץ מעיקרא גזור אגושא ובתר הכי גזרו אאוירא וכיוצא בזה קשה בסוף הסוגיא מעיקרא גזור אגושא לתלות ואאוירא ולא כלום והו"ל למימר אגושא לתלות. ע"ש בתוס' דאכלי זכוכית לא תירצו כלום ומחקו לספרים דגרסי מעיקרא גזור ולא קיבלו מינייהו והקשו כל המפרשים דא"כ מאי מקשה מדאילפא וכתב מהרש"ל בח"ש והמקשה הוי ידע דגזרו אגושא לשרוף בסוף ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל ובהשקפה ראשונה היה נ"ל דמהרש"ל נמי מפרש כמהר"ם דמקשה והאמר אילפא אשקלא וטריא כיון דבלא"ה צ"ל דשתי גזירות הן חדא לשרוף וחדא לתלות תו לא צריך לשנויי דמעיקרא גזור ולא קיבלו מינייהו אלא דקשיא למהרש"ל דאכתי לא הוי מקשה מידי דשמא ניחא לי' לשנויי דגזור ולא קיבלו מינייהו כמו בידים ותו לא נצטרך לומר דגזרו כלל אגושא לשרוף ויותר מסתבר ליה לומר דלא גזרו כלל אלא לתלות לכך הוכרח מהרש"ל לפרש ג"כ דהמקשה הוי ידע דלקושטא דמילתא ע"כ בסוף גזרו לשרוף אלא דלא אסיק אדעתיה דאגושא גזרו ודלא כמו שהבין מהרש"א ז"ל וא"כ לפירוש מהרש"ל מקשה שפיר אשקלא וטריא ותו לא איצטריך לשנויי גזור ולא קיבלו מינייהו כיון דמוכח מדאילפא בלא"ה דשני גזירות היו כן נ"ל לכאורה בכוונת מהרש"ל ז"ל. אלא דאכתי קשיא לי דאשקלא וטריא נמי לא מקשה מידי דלמא אדרבא בכל השקלא וטריא הוי ידע דאילפא ולא הוי קשיא לי' כלל מידים אלא מכלי זכוכית לחוד דלא גזרו כלל לשרוף כדמוכחי התוספת מדלא מטמאין בפשוטי כלי זכוכית ואהא משני שפיר דלא קיבלו מינייהו:

לכך נלע"ד לעשות כל נוסחאות שהביא התוספת אחד דהמקשה שהקשה הא רבנן דפ' שנה גזור מקשה ממ"נ משום דמשמע ליה כיון דבשני הגזירות גזרו כא' על כלי זכוכית ועל ארץ העמים משמע דכי הדדי נינהו או אידי ואידי לתלות או תרווייהו לשרוף ובאמת הוי ידע דלפי האמת דכלי זכוכית לתלות ובארץ העמים ע"כ לשרוף כדאמר במשנה דששה ספיקות וס"ד דלא הוי אלא שתי תקנות וא"כ מאי שנא דהאי לתלות והאי לשרוף ע"ז משני שפיר מעיקרא גזור אגושא לשרוף ממילא דאכלי זכוכית נמי לשרוף אלא דלא קיבלו מינייהו אכלי זכוכית כלל ובתר הכי גזרו אאוירא לתלות וכן בכלי זכוכית לתלות דהוי נמי תרווייהו כהדדי וע"ז מקשה שפיר והאמר אילפא ידים תחילת גזירתן לשריפה מידי אחרינא לא וא"כ הדרא קושי' לדוכתא דממ"נ גזירה שניה לא הוי תרווייהו כהדדי דאגושא לשרוף וכלי זכוכית לתלות ואהא מסיק שהי' חדא דמעיקרא גזור אגושא לתלות וה"ה לכלי זכוכית אלא דבזכוכית לא קיבלו מינייהו ובתר הכי נמנו אאוירא א"כ גבי אגושא דהוי גזירה שנייה ממילא הוי לשרוף דבתחילה נמי היה ראוי לומר שריפה אלא דלא גזרו בשום דבר תחילתן לשריפה. וא"כ השתא מיהא לענין גושא בשני' בשריפה משא"כ לענין אוירא דהוי ראשונה וכן בזכוכית כיון דלא קיבלו ה"ל ראשונה גזרו בשניהם לתלות. וכן הוא ג"כ לפי המסקנא דשלשה גזירות היו דבשני הראשונות הו"ל כלי זכוכית וארץ העמים כהדדי אלא דלא קיבלו זכוכית בראשונה ודוק היטב:

שם כלי זכוכית מ"ט גזרו ביה רבנן טומאה. ולא משמע לתלמודא למימר דגזרו אכלי זכוכית אטו שאר כלים דמ"ש מכלי גללים וכלי אבנים וכלי אדמה שאין מקבלין טומאה לא מד"ת ולא מדברי סופרים כדאיתא בס"פ המצניע אלמא דלא שייך לגזור מדרבנן אטו שאר כלים וא"כ מ"ש כלי זכוכי' מהנך וע"ז משני הש"ס דשאני כלי זכוכי' כיון דתחלת ברייתן מן החול סברי אינשי דבכלל כלי חרס נינהו מש"ה גזרו רבנן טומאה דלא ליתי למטעי בכלי חרס ממש והשתא א"ש הא דמקשה הש"ס אלא מעתה לא תהא להן טהרה במקוה ומאי קשיא הא בפשיטות מצינן למימר דכיון דטומאה זו אינה אלא מדרבנן לא החמירו בה כל כך שלא תהא לה טהרה במקוה אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דעיקר התקנה לא הוי אלא משום דסברי אינשי דכלי זכוכית בכלל כלי חרס הן א"כ מה"ט גופא כ"ש שיש לגזור שלא תהא להם טהרה במקוה כי היכי דלא ליתי למיטעי ולומר כלי חרס גמור ג"כ יש להם טהרה במקוה כמו שאר כל הכלים כנ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה אלמה תנן ואלו חוצצין וליכא למימר דאיירי בכלים חדשים כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו באמת על כלים חדשים גופא היינו משום דבהא הוי מסיק אדעתיה דיש לדמותו לכלי מתכות וכו' ע"ש. והביא ראיה מלשון התוספות לקמן בשינויא דרב אשי ובאמת לא כתבו טעם לדבר מה טעם יש לחלק בין כלים חדשים ובין טומאה דהכא אבל למאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דכיון דעיקר קושיית הגמרא לא תהא להם טהרה במקוה היינו משום דכי היכי דעיקר גזרת טומאה הוי משום דסברי אינשי דכלי זכוכית ככלי חרס הן א"כ מה"ט כ"ש דשייך לגזור שלא תהא להן טהרה במקווה כי היכי דלא ליתי למיטעי בכ"ח גמור דמהני בהו טהרה במקוה ובאמ' נשאר' טומאתן מדאורייתא. וא"כ לפ"ז לא שייך הך חששא כלל בכלים חדשים שאף אם יטבלו כלי חרס חדשים במקוה לית לן בה כנ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה וחכמים מטהרין וא"ת היכי מוכח מהכא וכו' וי"ל דמסתבר ליה דלכ"ע הוי סתימה מעלייתא ופליגי ר"מ מטמא כו' עכ"ל. ולא ניחא להו לפרש הכא כמו שפירש"י ז"ל בפ"ק דר"ה דף י"ט דהא דר"מ מטמא היינו אפילו לא נגעו בטומאה אלא שחזרו לטומאה ישנה שהיה עליהן משום דהכל הולך אחר המעמיד וחכמים מטהרים לגמרי משום דלא ס"ל דהכל הולך אחר המעמיד ובכה"ג גופא הוי מצינן למימר נמי דטעמא דרבנן משום דלא חשיב סתימה מעלייתא והיינו משום דהתוספות לשיטתייהו שכתבו בפ"ק דר"ה והקשו על פירש"י דכיון דקדמה טומאה לסתימה מאי מהני סתימה לבסוף ע"ש או משום דלישנא דברייתא דקתני כלי זכוכית שנקבו ולא קתני כלי זכוכית טמאים שנקבו משמע להו דבכלים טהורים איירי וק"ל. כל דברי התוס' בזה הדיבור מבוארים יותר בפ"ק דר"ה ע"ש:

דף טז.

בגמרא אלא מעתה לא ליטמאו מגבן אלמה תנן וכו' כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא. לכאורה הלשון תמוה דכיון דעיקר הקושיא דלא ליטמאו מגבן א"כ ה"ל לאסוקי אבל מידי אחרינא מיטמאו מגבן ואם כוונת המקשה לומר דמידי אחרינא לא דמי לכלי חרס בשום דבר והיינו כלי זכוכית א"כ מעיקרא נמי הוה ליה להקשות מכולם. ועוד אדרבה לענין טומאת גבן לא שייך כל כך הך קושיא כמו שהקשו התוספות בשם הרשב"א ז"ל דמכיון דתנן אפילו כלי חרס ונתר שהן מדאורייתא אינן מיטמאין מגבן כ"ש כלי זכוכית שהוא מדרבנן משום גזירת כלי חרס בעלמא. ולפי מאי דפרישית בסמוך א"ש דודאי עיקר כוונת המקשה דהכא דקאמר אלא מעתה היינו שבא לסתור מילתא דרבי יוחנן וריש לקיש דאמרו דעיקר גזירת כלי זכוכית הוי משום דגזרינן אטו כלי חרס. ולפ"ז לא דמי לטבילת כלי זכוכית חדשים דע"כ עיקר תקנתן משום דשוינהו ככלי מתכות מה"ט דכי נשברו יש להם תקנה ואהא מקשה שפיר דאי מדמה לכלי חרס לא ליטמאו מגבן וממתני' דכלי נתר וכלי תרס משמע דכלי זכוכית לא דמו בשום דבר לכלי חרס מש"ה לא מקשי מכל הנך דמתני' שהרי חומר הוא לגבי כלי חרס לענין אוירן ואחוריהן וא"כ בפשיטות מצינן למימר דלענין כלי זכוכית שהוא מדרבנן לא רצו להחמיר כל כך ואפשר ג"כ דעבדי רבנן היכרא כי היכא דלא לישרוף עלה תרומה וקדשים והיינו לפי מ"ש התוס' לעיל גבי ארץ העמים בד"ה אתו אינהו דגזירת כלי זכוכית היינו לתלות לחוד. מה שא"כ מטומאת גבן מקשה שפיר דאי ס"ד דגזרת כלי זכוכית היינו משום כלי חרס א"כ לא ליטמאו מגבן. דלא מצינו שיהא הטפל חמור מן העיקר. כל שכן בדאורייתא לדרבנן. ומדמשמע ממתני' דכלי נתר וכלי חרס דכלי זכוכית לא דמיא להו בשום דבר כדדייקינן כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא ומשמע דאפילו לענין דלא ליטמאו מגבן לא דמי להו אע"כ דליתא לטעמא דרבי יוחנן וריש לקיש כלל אלא דעיקר גזרת כלי זכוכית משום דשוינהו ככלי מתכות מה"ט דכי נשברו יש להם תקנה וכדאשכחן בטבילת כלים חדשים. וע"ז משני הש"ס שפיר דאה"נ דלכל מילי דמו לכלי מתכות מה"ט דנשברו אלא דאפ"ה איתא לדר"י ודר"ל דלענין עיקר גזרתן לטומאה לא סגי בהאי טעמא כמ"ש התוס' דל"ג אלא. ומתוך מ"ש יש ליישב שיטת הרמב"ם ז"ל שכתב בפ"א מהלי כלים דכלי זכוכית אינן מיטמאין מאוירן עד שתגע הטומאה בתוכן והשיגו הראב"ד דסוגיית הלכה לא משמע כן וכן כתב הכ"מ ולמאי דפרישית אדרבה סוגיית הגמרא מסייע טובא לשיטת הרמב"ם ז"ל דמדמסיק כלי נתר וכלי חרס הוא דטומאתן שוה אבל מידי אחרינא לא ולא קאמר כלי נתר וחרס הוא דמיטמאו מגבן אבל מידי אחרינא לא אלמא מכולהו בבי דמתני' קשיא ליה וכדפרישית. ואם כן לפ"ז למאי דמסיק הש"ס דכיון דכי נשברו יש להם תקנה שוינהו ככלי מתכות אכולהו מילתא דמתני' קאי. ומ"ש הרמב"ם ז"ל דטעמא דכלי זכוכית אין מיטמאין משום דנראה תוכו כבראו אע"ג דרב אשי לא קאמר הך טעמא אלא לענין טומאת גבן אפ"ה ע"כ אכולה קאי דהוי מה"ט אלא דלשון עיקר קושיית המקשה דלעיל נקט אלא מעתה לא ליטמאו מגבן וכדפרישית דעיקר קושייתו היינו משום שלא יהא טפל חמור מן העיקר כנ"ל נכון ואין להאריך יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אלא מעתה לא ליטמאו מגבן. וה"ה דהוי מצ"ל וליטמאו מאוירן משמע שרוצין לומר דלמאי דס"ד השתא לפי דין המשנה דכלים דכלי זכוכית אין מיטמאין מאוירן עד שתיגע הטומאה בתוכן וכבר כתבתי דהרמב"ם ז"ל פסק כן אף לפי האמת ובר מן דין אף לפי שיטתם כבר כתבתי שאין מקום לקושייתם דהוי מצי למיפרך אלא מעתה ליטמאו מאוירן ככלי חרס דבפשיטות מצינו למימר דיש להקל בכלי זכוכית יותר מכלי חרס כיון דהא מדאורייתא והא מדרבנן:

שם בגמרא אלא מעתה יחזרו לטומאתן ישנה ככלי מתכות כו' ונראה דהך קושיא לא שייכא כלל אליבא דרבא דמסיק לקמן בסמוך דעיקר טעמא דכלי מתכות חוזר לטומאה ישנה היינו כדי שלא יאמרו טבילה בת יומה עולה לה ופירש"י שהרואה שנטמאו ומשתמשין בהן לאחר תקונם לאלתר בלא הערב שמש סבור דלא בעינן בטבילת כלים הערב שמש. וא"כ לפ"ז לא שייך הך טעמא בכלי זכוכית דהא מסקינן לעיל דכלי זכוכית אין להם טהרה במקוה ותו ליכא למיחש למידי אע"כ

דקושיא דהכא אליבא דאביי דלקמן דמפרש טעמא אחרינא בטומאה ישנה אלא דאכתי נראה דוחק דהא מצינו למימר דאביי סבר כשינויא דרב אשי בסמוך וצ"ע:

דף טז:

בגמרא ואידך מאי היא דתנן המניח כלים תחת הצינור כו' אמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במקומה עומדת ופירש"י במניח תחת הצינור בקישור עבים לא נמנו ורבו עליה לבטל דברי ב"ה דלא חזרו בהן עכ"ל. ולכאורה פירושו תמוה דהא במניח תחת הצינור בקישור עבים אמרינן בסמוך דמעיקרא לא נחלקו עליה ב"ש וב"ה ואף אם נפרש דבריו דמה שכתב בקישור עבים היינו נתקשרו ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דאכתי לשון מיותר הוא ובקצרה הו"ל לפרש דמחלוקת במ"ע שלא נמנו ורבו עליה והנראה בזה דעיקר כוונת רש"י ז"ל כי היכא דלא נטעה לפרש דהא דקאמר רבי יוסי עדיין מחלוקת במ"ע אדלעיל מיניה קאי דקאמר רבי מאיר מודים ב"ש בשוכח בחצר שהוא טהור ופליג עליה רבי יוסי ואמר דעדיין מחלוקת במ"ע דשוכח בחצר נמי מטמאין ב"ש ופירוש זה כתב הב"י בסימן ר"א ובכ"מ בהלכות מקואות האריך לפרש כן כוונת הרמב"ם ז"ל. ולכאורה מסידור לשון המשנה עצמה משמע כן מדקתני הך ומודים בתר מילתיה דר"מ דאמר נמנו ורבו ומוקמינן מילתא דר' יוסי דאמר עדיין מחלוקת ואי כפירש"י האי ומודים הוי ליה למיתני מעיקרא מקמיה פלוגתא דר"מ ור"י כדי להסמיך פלוגתא דר"מ ור"י בהדי הדדי אלא דאפ"ה לא ניחא ליה לרש"י לפרש כן דא"כ לא א"ש הא דמקשה בגמרא בסמוך ולרבי יוסי בצרי להו לכך הוכרח רש"י לפרש דמחלוקת במ"ע אתחת הצינור קאי ולא אשוכח בחצר. ומ"ש בקישור עבים אשעת הנחה קאי ולעולם איירי כשהניחן משעת קישור ונתפזרו וחזרו ונתקשרו דבכה"ג שוכח קרי להו דהא לא פליגי בית שמאי וב"ה אלא בשוכח לחוד והיינו דקאמר ר"י מחלוקת במ"ע וכדמשמע ממימרא דרבי משרשיא בסמוך כנ"ל. ועיין בזה בלשון הש"ך ביו"ד סימן ר"א ס"ק צ"ג. ולענ"ד דבריו שם מגומגמים שקיצר במובן וכעת לא יכולתי לעמוד על סוף דעתו ע"ש:

בפרש"י בד"ה בצרי לה י"ח דבר כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה שנה רש"י ז"ל כאן משנה שאינה צריכה דפשיטא דהכי הוא ומאי תיקן במה שכתב דכל מה שלא נמנו ורבו הוי הלכה כב"ה ויש ליישב על הדרך שכתבתי בסמוך דמשום שיש מקום לפרש דהאי מחלוקת במ"ע דקאמר ר"י אשוכח בחצר דסליק מיניה לחוד קאי ע"ז כתב רש"י דאי אפשר לפרש כן דהא אי אמרינן דר"י מודה דנמנו ורבו ב"ש לגמרי בכל דבריהם בין מתחת הצינור ובין בשוכח בחצר א"כ לא שייך לשון מחלוקת במ"ע שהרי נמנו ורבו ואין כאן מחלוקת וב"ה הודו לב"ש ואם נאמר דלרבי יוסי נמי נמנו ורבו בתחת הצינור אבל בשוכח בחצר לא נמנו ורבו א"כ במאי פליג רבי יוסי אדר"מ כיון דבין למר ובין למר בשוכח בחצר טהור לר"מ משום דאפילו ב"ש מודה ולר"י משום דהלכה כבית הלל וטהור אלא ע"כ דרבי יוסי אתחת הצינור קאי כנ"ל בישוב לשון רש"י ודו"ק :

דף יז.

בתוס' בד"ה ששמע השומע וטעה כו' פי' בקונטרס טמאוהו לאיכר טומאת ערב כו' וקשה למה טעה השומע כו' עס"ה. וכתב מהרש"א ז"ל דה"ה דהוי מצי התוספות לפרש בשיטת רש"י דמה שכתב שטמאוהו לאיכר זה טומאת ערב היינו לפי שהסודר מפסיק כמ"ש בסמוך בד"ה אמר ר"ע ולפי שאין דין חיבורין פשוט לומר שטמא משום אהל עכ"ל מהרש"א ז"ל ע"ש. ובעיני דבריו מגומגמים דנהי דאין טומאת חיבורים פשוט כ"כ מ"מ היכא שהסודר מפסיק דהיינו שלא בחיבורין דבר פשוט הוא ואם כוונתו לומר דאפשר דאפילו שלא בחיבורין טמא ז' כדבעי למימר מעיקרא בפרק אין מעמידין דמקמי יוסי בן יועזר הוי גזרו אפי' שלא בחבורין טומאת ז' אטו חיבורים ויוסי בן יועזר הוא דאמר דטמא טומאת ערב א"כ מאי ענין טומאת אהל לכאן ואכתי במאי טעה השומע:

אמנם הנראה בעיני לקיים שיטת רש"י ז"ל דאיכר טמא טומאת ערב היינו משום דסודר היה מפסיק אלא שהשומע סבור דמדרס הוי פשוטי כלי עץ לא שייך ביה טומאת כלים לכך סובר דע"כ מה שטימאו האדם היינו משום דמדרס הוי אהל דשייך אפילו בפשוטי כלי עץ אבל לפי האמת לא טמאוהו אלא טומאת ערב ולא משום אהל אלא משום כלים משום דחשוב בית קיבול כמ"ש התוס' בשם ר"ת כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד לכך נראה שטמאוהו לאיכר טומאת ז' משום טומאה בחיבורין כו' עכ"ל. ולכאורה לפי פירושם העיקר חסר מדברי רבי טרפון דהו"ל למימר בהדיא שטימאו את האדם משום טומאה בחיבורין משא"כ לפירש"י א"ש דלאפוקי ממה שטעה השומע וסבר דלאו כלי הוא אלא משום אהל טמאוהו מש"ה מסיים ר"ט דבאמת טימאו אותו משום כלים ושפיר מיקרי כלי דחשיב בית קיבול:

מיהו בעיקר דבריהם שכתבו כאן בפשיטות דטומאה בחיבורי אדם שנגע בכלים המאהילים הוי מדאורייתא לכאורה מסוגיא דנזיר דף מ"ב לא משמע הכי דהא מסיק התם דחיבורי אדם באדם לאו דאורייתא מדאמרי' דלא אמרו חיבורין אלא לענין תרומה וקדשים אבל לא לנזיר ועושה פסח ואם כן משמע דה"ה חיבורי אדם וכלים נמי לאו דאורייתא ואף שהרמב"ם ז"ל בפרק ה' מהלכות טומאת מת כתב דדוקא חיבורי אדם באדם הוי מדרבנן אבל אדם בכלים טמא ז' מדאורייתא היינו משום דאזיל לשיטתו דחרב הרי הוא כחלל שייך בכל הכלים אפילו בפשוטי כלי עץ משא"כ לשיטת התוספות בסמוך ד"ה ועל שאר אדם דדוקא בכלי מתכות אמרינן דחרב הרי הוא כחלל וכן כתבו בנזיר ובכמה דוכתי וא"כ לא שייך לחלק כלל בין חיבורי אדם באדם ובין חיבורי אדם בכלים אלא דבאמת שהתוס' כאן כתבו כן לשיטתם בנזיר דף מ"ב דהא דאמרינן התם דחיבורי אדם באדם הוי מדרבנן היינו באדם שלישי שנגע באדם שנגע גם הוא באדם שנטמא במת משא"כ אדם באדם גרידא הוי מדאורייתא כדאמרינן בפרק אין מעמידין וכמ"ש שם התוס' דאף למסקנא דאמר רבא לא תיתלו ביה בוקי סריקי ברב נחמן אפ"ה לא הדר ביה ממאי דאמרינן מעיקרא בעיקר דין טומאה בחיבורין ממילא לפ"ז משמע להו כאן דה"ה בחיבורי אדם בכלים. נמצא דכל זה היינו דהתוס' לשיטתם משא"כ לפירש"י שכתב להדיא שם בנזיר דחיבורי אדם באדם דהוי מדרבנן היינו אפילו אדם באדם גרידא ולפירושו צ"ל דהא דמסקינן בפרק אין מעמידין דקאמר רבא לא תיתלו בוקי סריקי בר"נ הדר ביה ממאי דאמרינן מעיקרא דיקרב בדיקרב דטמא טומאת ז' מדאורייתא אלא דמדאורייתא אינו טמא אלא טומאת ערב כמ"ש הכ"מ בשם הר"י קורקוס שם בפ"ה ע"ש. וא"כ לפ"ז שפיר מצינו למימר דרש"י כאן הוכרח לפרש כן לפי שיטתו דטומאה בחיבורין מדאורייתא אינו טמא אלא טומאת ערב ולענין חיבורי אדם וכלים סבר רש"י כשיטת התוס' דלא אמרינן חרב הרי הוא כחלל אלא בכלי מתכות וא"כ יפה כתב דלפי האמת לא טמא האיכר אליבא דר"ט אלא טומאת ערב ומכ"ש למאי דפרישית דלפירש"י היה סודר מפסיק וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל נכון בשיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בגמרא ולרבי טרפון דאמר כו' בצרי להו. ויש לדקדק דלפי שיטת התוספות דלר"ע היה סודר מפסיק א"כ מצינו למימר דלר"ט נמי היה סודר מפסיק ואפ"ה טמאוהו טומאת ז' ולאו משום אהל אלא מגזרת חכמים שגזרו בשלא חיבורין טומאת ז' אטו בחיבורין וכסוגיא דפרק אין מעמידין דהכי הוי סברי רבנן דמקמי דיוסי בן יועזר וסובר ר"ט דמגזרת י"ח דבר נמי הכי הוא ובהכי הוי א"ש טובא דבלא"ה ע"כ לר"ט נמי נשאלה אותה השאלה של האיכר באותו יום שנמנו ורבו ב"ש על ב"ה וגזרו י"ח דבר דאל"כ אף לפי טעות השומע שגזרו משום אהל למה תלה הדבר בי"ח דבר מיהו לפירש"י שכתבתי לעיל שלא טימאו להאיכר אלא טומאת ערב לפי האמת והיינו משום דחשיב בית קיבול שעל דבר זה נשאל לחכמים א"כ תו לא שייך לומר דהוי מי"ח דבר כיון דלא אשכחן פלוגתא בהך מילתא כנ"ל ודו"ק:

דף יז:

בתוספות בד"ה הניחא לר"מ רש"י חשיב כו' מיהו קשה דלא מני רש"י הך דלא יאכל הזב עם הזבה כו' עכ"ל. ולענ"ד דרש"י סבר דלא יאכל הזב עם הזבה לאו מי"ח דבר הוי אלא משום דדמי בטעמיה דמפני הרגל עבירה לטעמיה דאין פולין ואין קורין מש"ה נקט לה הך מתני' כדמשמע לשון כיוצא בו בכמה דוכתי ונראה לי שזה מוכרח דהא לעיל דף י"ג בעי רבי יוסף למיפשט דנדה אסורה לבעלה היא בבגדה כו' מדב"ה דאסרו להעלות בשר עוף עם גבינה על השלחן ודחינן שאני התם דליכא דיעות ובתר הכי בעי למפשט ממתניתין דלא יאכל הזב עם הזבה וכו' ולפ"ז משמע דלב"ש דמתיר להעלות עוף עם גבינה אף דליכא דיעות מכ"ש זב עם הזבה דאיכא דיעות וכדפרישית לעיל דהרגל עבירה היינו חיבוק ונישוק דמדרבנן היא וא"כ אי ס"ד דמדי"ח דבר הוי הא איפכא שמעינן לה דהא עיקר גזירת י"ח דבר מב"ש הוי שנמנו ורבו על ב"ה כנ"ל ודו"ק :

במשנה ב"ש אומרים אין פורסין מצודות כו' וכתבו בתוס' אע"ג דאי עביד לה בשבת לא אתי לידי חיוב חטאת אפ"ה גזרינן דזימנין דאתי לידי חיוב אם בשעת פריסתו ילכוד כו' עכ"ל. ולכאורה הוא דוחק ונראה שלא הוצרכו לפרש כן אלא לשיטתם דלקמן דלרבה אליבא דב"ה לא הוי טעמא דמתניתין משום שביתת כלים דמוקי לה בלחי וקוקרי דלא עביד מעשה ואפילו לב"ש שרי אע"כ דטעם דמצודות משום גזירה משא"כ לפירש"י לקמן בין לרבה ובין לרב יוסף הוי טעמא דב"ש משום שביתת כלים ולא משום גזירה וכמו שאבאר בסמוך. מיהו אף לשיטת התוס' גופא נמי לא ידענא מי הכריחם לפרש לקמן דמצודות דמתני' בלחי וקוקרי הא מצינן לאוקמי לרבה במצודות ממש אלא דהתוספות לקמן לשיטתם דהכא דשייך במצודות נמי גזירה וא"כ קושטא דמילתא אתי לאשמעינן דלרבה אפילו בלחי וקוקרי אסור והר"ן ז"ל כתב להדיא דטעמא דמצודות היינו משום שביתת כלים ומש"ה תני כולהו בבי דמתניתין דמיצרך צריכי ע"ש. ועיין מה שאכתוב בסמוך בלשון התוס' בד"ה ולימא מר:

דף יח.

בפירש"י בד"ה מוגמר וגפרית מ"ט שרי וה"ה לכל הנך דמתני'. ולכאורה שפת יתר הוא ונראה דלישנא דגמרא קשיתיה דקאמר והשתא דאמרת לב"ה ואי לקושיית מוגמר וגפרית לחוד הו"מ לאקשויי בפשיטות אברייתא גופא מ"ש רישא ומ"ש סיפא ומה שיאטא דב"ש הכא אע"כ דהוי ידע שפיר דיש לחלק בין עביד מעשה ולא קשיא ליה ברייתא לכ"ע אלא דבעי לאקשויי כיון דב"ה היא קשיא ממתניתין משום דקס"ד כיון דברייתא שני לה בשביתת כלים בין עביד מעשה או לא א"כ אם נאמר דבמתני' פליגי בטעמא דגזירה ולא בשביתת כלים ממילא דלב"ה נמי בעביד מעשה מודה דאסור ולא משמע ליה כלל לומר דשייך פלוגתא בהאי דשביתת כלים אי אסור אפילו בלא עביד מעשה או דוקא בדעביד מעשה דכיון דשביתת כלים דאורייתא לא שייך פלוגתא בכה"ג דאית לן לאוקמי קרא בדדמי או למימר דאיירי בכל ענין וא"כ תיקשה מתני' דמצודות דלא שייך ביה גזירה כדפרישית וע"כ היינו מטעמא דשביתת כלים ובדעביד מעשה וא"כ מ"ט דב"ה דשרי:

מיהו אי לאו דמייתי מעיקרא ממוגמר וגפרית הו"א דברייתא ב"ש היא דע"כ ב"ש וב"ה דמתניתין פליגי בתרתי דלב"ש אית ליה טעמא דגזירה מדאסר בדיו וסמנין דלא שייך שביתת כלים דהא לא עביד מעשה אלא ע"כ משום גזירה ומדאוסר במצודה דליכא גזירה ע"כ טעמא משום שביתת כלים דעביד מעשה וב"ה דשרי בתרוייהו דלית להו שביתת כלים אע"ג דעביד מעשה. משא"כ השתא דמקשה ממוגמר וגפרית א"כ ע"כ כב"ה אתי דאי לב"ש מוגמר וגפרית ליתסר ממ"נ משום גזירה אלא ע"כ כב"ה דאוסר מיהא בדעביד מעשה וא"כ כיון דע"כ מצודות בדעביד מעשה מדאסר לב"ש אע"ג דלא שייך גזירה וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ט דב"ה דשרי במצודות כל זה לסברת המקשה דמאן דאית ליה דרשה דשביתת כלים אסר לגמרי בין עביד מעשה או לא עביד ומאן דשרי שרי לגמרי דליתא לדרשה דשביתת כלים. משא"כ לסברת התרצן דמוקי לה בלחי וקוקרי ע"כ דב"ש וב"ה בהא לחוד קמיפלגי בשביתת כלים דלב"ש נהי דמדאורייתא לא אסור אלא בעביד מעשה דמוקמינן קרא בדדמי אפ"ה מדרבנן אפילו בלא עביד מעשה אסור או שנאמר דלענין דרשה דקרא גופא פליגי דב"ש סברי כיון דמונחין בכלי היינו מעשה דיליה כמו שפירש"י להדיא ובזה נתיישב' קושיית מהרש"א ז"ל דלפר"ת אדרבא בסברא זו נחלקו המקשה והתרצן כדפרישית:

בתוס' בד"ה ולימא מר כו' וא"ת למאי דמסיק כו' וכי אינו יותר טוב כמו שמפרש רבה שמשמעת הקול ואתיא כב"ה עכ"ל. ותירוצם דוחק וכמו שאבאר וכבר כתבתי בסמוך ליישב קושייתם לפי שיטת רש"י מיהו אף לפי שיטתם יש לי ליישב משום דבלא"ה משמע דכולא ברייתא דבבי דרישא היינו כב"ש דאי לב"ה מילתא דפשיטא היא דהנך שריין במכ"ש דהנך דמתני' ואף ע"ג דאשכחן בכמה דוכתי דקתני בברייתא מאי דקתני במתניתין אפ"ה טפי הוי ליה למיתני בברייתא הנך גופייהו דמתניתין דהוי רבותא טפי אע"כ ב"ש היא דאע"ג דאסרי במתני' אפ"ה שרי בהנך ולפ"ז נהי דסיפא דברייתא לענין רחיים משמע ליה לרבה דאפילו ב"ה מודו דאסור משום השמעת קול אפ"ה לא הו"ל למימר מאי טעמא כיון דטעמא דברייתא דאליבא דב"ש היא הוי מטעמא אחרינא כמו הנך דמתני' וכמ"ש נ"ל להביא ראיה מלשון הירושלמי למאי דמפרש טעמא דב"ש וב"ה מדרשא דקראי היא דב"ש דריש מדכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שיהא כל מלאכתו נגמרת מבע"י וב"ה דריש מדכתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי ויום יתירה

למידרש היכא שהתחיל מבע"י אף אם נגמרת מאליה בשבת מותר ומקשה התם מה מקיימין ב"ש קראי דב"ה ומשני כי הא דתניא פותקין מים לגנה ומייתי כל הברייתא דהכא ולפ"ז נהי דתלמודא דידן לית ליה הנך דרשה דקראי מ"מ מאי דמשמע דהך ברייתא אליבא דב"ש מיתנייה תלמודא דידן נמי מודה והיינו מטעמא דפרישית כנ"ל ודו"ק :

בא"ד וי"ל דלא ס"ל לר"י טעמא דהשמעת הקול כלל ומסתברא ליה טפי לאוקמה כב"ש משום שביתת כלים. והקשה בספר מגן אברהם דא"כ לפ"ז אפילו בלא טעמא דשביתת כלים הוי מצי רבה לאוקמי טעמא דרחיים אליבא דב"ש ומשום גזירה כדמסקי התוס' דרבה מפרש טעמא דב"ש במתני משום גזירה ומשום כך רוצה המ"א להוכיח דברחיים של מים אפילו אם נותן לתוכו בשבת ליכא חיוב חטאת ע"ש שזה סותר מה שכתבו התוספות לעיל במשנה גבי מצודות:

אמנם לענ"ד אין מכאן ראיה להקל ברחיים של מים דלעולם דברחיים נמי שייך גזירה והא דמשמע לן מלשון התוספות דמאן דלית ליה השמעת קול תו לא מתוקמא הך ברייתא אפילו כב"ש ומשום גזירה כקושיית המג"א נ"ל דלאו קושיא דאי ס"ד דטעמא דהך ברייתא משום גזירה דאם כן מוגמר וגפרית מ"ט שרי. ולפ"ז למאי דמפרש רבה טעמא דמתני' דב"ש משום גזירה ע"כ מוקי לברייתא דהכא כב"ה וטעמא דרחיים משום השמעת קול כנ"ל. ובעיקר הדין ברחיים של מים אבאר בק"א:

בא"ד דאי לרבה נמי טעמא דב"ש וכו' למה היה צריך ר"י להביא הברייתא והא מתני' כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית לעיל א"ש דאי מתניתין הו"א שביתת כלים אינו אלא מדרבנן ולפ"ז שפיר הוי ידע לחלק בין עביד מעשה או לא עביד מעשה אבל בברייתא פריך שפיר דכיון דמקרא יליף לה לא משמע ליה לחלק כדפרישית וק"ל:

בא"ד ועוד הא אמר לקמן כו' גזרו ב"ש עם חשיכה משמע דטעמא דב"ש משום גזירה כו' עכ"ל. ולענ"ד יש לפקפק על ראיה זו דהא ודאי אפילו למאן דאוסר בשביתת כלים היינו דוקא מידי דהוי מלאכה גמורה ואסורה מדאורייתא באדם עצמו היכא דעביד לה בידים. ולפ"ז שפיר מצינו לפרש סוגיא דלקמן אפילו לטעמא דשביתת כלים והכי קאמר הנך דאי עביד לה בשבת אתי לידי חיוב חטאת גזרו בה ע"ש עם חשיכה אפילו היכא דהכלי לא עביד מעשה אטו היכא דעביד מעשה דבכה"ג הוי שביתת כלים דאורייתא וכדפרישית לעיל אבל היכא דאפילו אי עביד לה בשבת בידים לא אתי לידי חיוב חטאת לא שייך שביתת כלים כלל לא מדאורייתא ולא מדרבנן וכמ"ש נראה גם כן מדקדוק לשון הר"ן ז"ל ע"ש:

בד"ה והשתא דאמר רבי אושעיא אומר ר"ת דהלכתא כר"י ולפ"ז ריחיים מותרים כו' עד סוף הדיבור. וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו שיש לו להביא ראיה דהלכתא כרבה שמפרש טעמא דב"ש משום גזירה מדאיתא בתוספתא בפירקין דאמרו ב"ש לב"ה אי אתם מודין דאין צולין בשר בצל וביצה אלמא דטעמא דב"ש משום גזירה דאי משום שביתת כלים הא לא שייך כלל בהאי דצולין ע"ש בלשון הרשב"א ז"ל באריכות. ולענ"ד יש לתמוה טובא על הרשב"א ז"ל אטו רב יוסף לא הוי ידע הך ברייתא דתוספתא דהא ר"י סיני הוי מיהו לדברי הפוסקים היה נ"ל ליישב ע"פ שיטת בעל מג"א שהבאתי לעיל דברחיים של מים לא שייך גזירה. וא"כ לפ"ז מצינן למימר דודאי ב"ש אליבא דרב יוסף תרתי אית ליה טעמא דגזירה וטעמא דשביתת כלים כמו שהוכחתי מתחלת הסוגיא דע"כ אית ליה טעמא דגזירה מדאסר דיו וסמנים ואית ליה נמי טעמא דשביתת כלים מדאסר במצודות דלא שייך גזירה לפי שיטת בעל מג"א. נמצא לפ"ז תו לא הוי תיובתא לרב יוסף מהך ברייתא דכיון דלב"ש תרתי אית להו שפיר קאמרי לב"ה אי אתם מודים דאין צולין בשר בצל וביצה וע"כ היינו משום גזירה וא"כ אמאי פלגיתו עלי בכל הנך דמתניתין אודו לי מיהא בהנך דשייך גזירה. מיהו להנך פוסקים דלא ניחא להו למימר דר"י אליבא דב"ש תרתי אית ליה אלא טעמא דשביתת כלים לחוד ואפ"ה פסקו כר"י ולא קשיא להו מהך ברייתא דתוספתא זו וג"כ מן הירושלמי וצ"ל דמשמע להו דהך ברייתא לאו מתרצתא היא מדלא מייתי לה בתלמודא דידן לאותובי עליה דרב יוסף כנ"ל ודו"ק:

דף יח:

בגמרא מאן תנא להא דת"ר כו' לימא ב"ש היא ולא ב"ה. לכאורה נראה דכל השקלא וטריא דהכא אדסליק מיניה קאי במאי דמסיק וקאמר השתא דאמר רבי אושעיא אמר רב אסי כו' הוי טעמא דב"ש משום שביתת כלים אפילו בלא עביד מעשה. וא"כ לפ"ז שפיר קאמר לימא ב"ש היא ומש"ה אוסר בתורמוסין ובחבית של מים של נחתום והיינו נמי משום שביתת כלים דאע"ג דמסקינן לעיל דקדרה אפקורי מפקיר להו היינו דוקא כשעושה לצורך שבת ובכה"ג מהני הפקר בינו לבין עצמו כמ"ש התוספות כיון דאי אפשר בענין אחר וכ"ש לפמ"ש הרשב"א ז"ל דמשום עונג שבת לב ב"ד מתנה עליהן ונראה דהיינו לפמ"ש לעיל דהיכא דלא עביד מעשה לא שייך שביתת כלים אפילו לב"ש אלא מדרבנן. נמצא דלפ"ז בעססיות ותורמוסין ובחבית מים של נחתום שעושה כן לצורך מו"ש תו לא שייך האי טעמא דאפקורי אפקר להו ומשום הכי אסור לב"ש משום שביתת כלים כנ"ל. אבל אליבא דרבה דטעמא דבית שמאי משום גזירה לא שייך לומר לימא ב"ש היא דלכאורה נראה ברור דרבה גופא מודה דבחמין לא שייך כלל לגזור שמא יבשל בשבת אפילו לב"ש כדמוכח בר"פ כירה בכל הסוגיות דהתם דאפילו בחמין שלא הוחמו כל צורכן מתירין ב"ש וכל החילוקים שנזכרו שם בין תנור לכירה ובין גרוף לאינו גרוף היינו מטעמא דגזירה שמא יחתה ולא משום גזירה דרבה כמו שהארכתי בזה בר"פ כירה וכאן אין להאריך בזה וכ"ש הכא דאיירי שעושה כן לצורך מו"ש א"כ פשיטא דלא שיך לגזור שמא יבשל בשבת לצורך מוצאי שבת ואפ"ה אין להכריע מכאן דאין הלכה כרבה כיון דמסקינן דטעמא דברייתא משום שמא יחתה ואתיא הך ברייתא ככ"ע. ומתוך מה שכתבתי יש לי ליישב ג"כ הא דלא מסיק הש"ס אדעתיה טעמא דשמא יחתה אע"ג דכולהו סוגיא דפרק כירה ודפרק במה טומנין הוי טעמא משום שמא יחתה כדמסיק רבא להדיא ס"פ במה מדליקין דף ל"ד ובזה אין מספיק בתירוץ התוספות אבל למאי דפרישית א"ש דמעיקרא הוי משמע ליה דהך ברייתא הוי טעמא משום שביתת כלים דוקא דמש"ה נקיט דוקא בהנך גווני שעושה לצורך מ"ש דתו לא שייך טעמא אפקורי מפקר להו משא"כ אם נאמר דטעמא הוי משום שמא יחתה מ"ש עססיות ותורמוסין וחבית של מים דקתני וטפי הו"ל למינקט בכל ענייני תבשיל שעושה לצורך שבת אע"כ דברייתא אתי לאשמעינן דאפילו היכא דלא שייך טעמא שמא יחתה כגון שפי התנור מכוסה ושריק אפילו הכי אסור בהנך שעושה אותן לצורך מוצאי שבת משום שביתת כלים וכדפרישית. וע"ז משני הש"ס דאפ"ה הוי טעמא משום שמא יחתה ולא תקשה מ"ש עססיות ותורמוסין וחבית של מים דנקט דבזה י"ל כמ"ש התוס' בד"ה לא ימלא דאשמעינן לרבותא אע"ג דיש שהות הרבה כנ"ל נכון בעזה"י ועיין עוד בסמוך ודוק היטב:

שם והשתא דאמר מר גזירה שמא יחתה האי קדירה חייתא שרי כו' ולכאורה הלשון תמוה דהא כ"ש אי לא גזרינן שמא יחתה פשיטא דקדרה חייתא שרי. ועוד מאי השתא דקאמר מר דקאמר הא הך גזירה דשמא יחתה בגחלים אשכחן בכמה דוכתי כדפרישית אבל לפמ"ש בסמוך א"ש דנראה דהא דשרינן בקדרה חייתא מה"ט כיון דלא חזי לאורתא כו' לאו מסברא פשיטא לן אלא דמוכח לה מהך ברייתא דלעיל מדנקיט עססיות ותורמוסין שעושה לצורך מו"ש ולא אשמעינן הך מילתא גופא בקדרה חייתא שעושה לצורך שבת וממילא אשמעינן דאע"ג דיש שהות רב אפילו הכי חיישינן לשמא יחתה אע"כ דלקושטא דמילתא דבקדרה חייתא כיון שיש שהות רב לא חיישינן לשמא יחתה. והא דחיישינן בעססיות ותורמוסין היינו משום דשמא יצטנן כיון שרגילין לעשות אש רפה כמ"ש התוס'. נמצא דכל זה היינו דוקא השתא דאמר מר טעמא דברייתא שמא יחתה משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דטעמא דברייתא משום שביתת כלים כב"ש תו לא שייך למידק בקדרה חייתא דשרי ואפשר דאסור משום דלא פלוג רבנן כנ"ל ודוק היטב:

בתוס' בד"ה התם בבישרא אגומרי וא"ת לרב אשי דשרי כו' תקשה ליה מתניתין דאין אופין פת בתוך התנור ועוד משלשלין כו'. ולכאורה לא ידענא מעיקרא מאי קשיא להו מאין אופין פת בתוך התנור דהא מסוגיא דשמעתין משמע דלא שרי רב אשי אלא דוקא במיני בשר לפי שסובר דבכל מיני בשר צלי קשיא ליה זיקא כדמשמע להדיא לישנא דגמרא דקאמר והשתא דקאמר מר כל מידי דקשיא ליה זיקא כו' ועליה קאי כל השקלא וטריא. ועוד דהא אהא דמקשה ממתני' דאין צולין בשר בצל וביצה ומשני התם בישרא אגומרי ולא קאמר התם דמנחי אגומרי דהוי קאי נמי אבצל וביצה אלא ע"כ דמעיקרא נמי לא מקשה הש"ס מבצל וביצה אלא מבשר לחוד כדפרישית. ומה שהקשה עוד מסוגיין דמשלשלין את הפסח דמסקינן טעמא משום דבני חבורה זריזין הא בלא"ה נמי שרי לא ידענא מאי קשיא להו דהא מצינן למימר דהיינו קושית הגמרא בעצמו לקמן במאי דקאמר טעמא דבני חבורה זריזין הן הא בלא"ה לא האמר מר והיינו נמי למאי דפרישית דרב אשי נמי מודה היכא דלא קשיא ליה זיקא דאסור. אחר זה ראיתי בהגה"ת אשר"י שכתב בשם ר"י דבפת כ"ע מודו דאסור והיינו כדפרישית ועדיין צ"ע:

דף יט.

בתוס' בד"ה לא ישכיר אין לפרש משום שביתת כלים וכב"ש דא"כ אפילו בד' או ה' נמי כו' עכ"ל. נראה דהא דפשיטא להו לתוספות דמאן דאוסר בשביתת כלים אוסר אפילו בד' וה' היינו למאי דמשמע להו דהא דמסקינן לעיל לב"ש בין עביד מעשה ובין לא עביד מעשה היינו דתרוייהו אסורין מדאורייתא משום הכי פשיטא דאפילו בד' וה' אסור משא"כ לפי מ"ש לעיל דבלא עביד מעשה לב"ש אינו אלא מדרבנן שפיר מצינן למימר דלא גזרו רבנן אלא בערב שבת דוקא וכמו שאבאר עוד בסמוך גבי ושוין שטוענין ע"ש:

בפיסקא ושוין אלו ואלו שטוענין כו' מאי שנא כולהו דגזרו ב"ש כו' וכתבו התוס' לעיל דמהאי לישנא דגזרו משמע דהיינו אליבא דרבה דטעמא דב"ש משום גזירה כו' ע"ש. וכבר כתבתי דאין זה מוכרח דלענין שביתת כלים נמי שייך לשון גזרו כיון דבכל הנך דבמתניתין ובטעינת קורה הכלי לא עביד מעשה וא"כ י"ל דבכה"ג לא הוי אלא גזירה דרבנן ולא שייך שביתת כלים דאורייתא אלא במצודות דאזלי ויורה וברחיים דבהנך הכלי לבד עושה מלאכה בלי עשיית אדם וכמ"ש לעיל ובהכי א"ש נמי הא דקאמר הכא ע"ש עם חשיכה משום דבהנך שביתת כלים דלא הוו אלא מדרבנן נראה דלא גזרו אלא ע"ש עם חשיכה וכן מבואר להדיא בלשון הר"ן ז"ל כאן שמפרש כל הסוגיא דהכא אליבא דרב יוסף מטעמא דשביתת כלים ע"ש אלא שלא דיקדק לפרש לשון גזרו. ולענ"ד נראה להביא ראיה ברורה על פירוש זה דאי אליבא דרבה דטעמא משום גזירה א"כ לא א"ש הא דמשני הש"ס קורות בית הבד ועיגולי הגת דאי עביד לה בשבת לא מחייב חטאת לא גזרו והיינו כדמסיק הש"ס כיון שכבר נתרסקו מבע"י ולכאורה לטעמא דרבה לא שייך למימר הכי דהא עיקר טעמא דגזרה דרבה דב"ש בכולהו מתני' היינו שאסור להתחיל המלאכה מבע"י כדי שתגמור מאליה בשבת משום דגזרינן שמא יתחיל עיקר המלאכה בשבת וא"כ בקורת ב"ה נמי שייך הך גזירה גופא שהרי אם יטעון הקורה בשבת שייך ביה חיוב חטאת כיון דעדיין לא נתרסקו אבל לטעמא דשביתת כלים א"ש דכיון שטען הקורה מבעוד יום ונתרסקה ע"י כך שוב אין הכלי עושה מלאכה דאורייתא בשבת דהא אתי ממילא. ואין להקשות א"כ לרבה תקשה מתני מ"ש טעינת קורה דשרו ב"ש דאפשר דבטעינת קורה שהיא מלאכה מרובה והכל יודעין שאסורה בשבת תו ליכא למיגזר תדע דהא ודאי מודו ב"ש דמותר להדליק נר ולעשות מדורה בע"ש עם חשיכה ולא גזרינן שמא יעשה כן בשבת אע"כ כדפרישית. ועוד י"ל דרבה מפרש טעמא דב"ש דמודו בטעינת קורה כדאיתא בירושלמי לפי שכבר נעקרה כל טפה וטפה ממקומה כנ"ל ודו"ק:

שם מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא ש"ד אמר רבי יוסי ברבי חנינא ר"י היא דתנן השום והבוסר והמלילות כו'. ונראה לכאורה דר"י ב"ח סובר כרבי יוחנן לקמן דסחיטה אסור מדאורייתא בכל הפירות שסוחטין להוציא מימיהן אבל למאי דקי"ל כרב ושמואל לקמן בפרק חבית וכדמסיים להו ברייתא דתנא דבי מנשה דדבר תורה אינו חייב אלא אדריכת זיתים וענבים בלבד א"כ מאי מייתי ר"י ב"ח מדר"י הא ר"י גופא לא אירי אלא בשום ובוסר ומלילות דלא שייך בהו סחיטה דאורייתא אבל בזיתים וענבים דמתני' משמע אפילו ר"י נמי מודה. ולכאורה לשון המשנה דעדיות גופא משמע הכי שהרי לשון המשנה כך היא שלשה דברים אמר רבי ישמעאל ולא הודה לו ר"ע השום והבוסר והמלילות שריסקן מבע"י שר"י אומר יגמור כו' וא"כ מדחשיב לה שום ובוסר ומלילות לשלשה דברים אלמא דלא אירי ר"י אלא בהנך שלשה לחוד דאי לדוגמא בעלמא נקטינהו אמאי קחשיב להו שלשה דברים אלא דלפ"ז תקשה הך מתני' לר"י דס"ל דאין לחלק בין זיתים וענבים לשאר פירות וא"כ אמאי קחשיב להו לג' דברים. ועוד דא"כ מאי הוצרך הש"ס לקמן לומר דהא דר"א לא אמר כרבי יב"ח היינו משום דלאו מי אתמר עלה ותיפוק ליה דבלא"ה מצינו למימר בפשיטות דר"א סובר כרב ושמואל דהלכתא כוותייהו דסחיטה דאורייתא לא שייך אלא בזיתים וענבים ומשום הכי לא מצי לאוקמי כריב"ח כדפרישית כיון שיש לחלק בין שום ובוסר ומלילות לזיתים וענבים ואפשר דכיון דר"א בן פדת תלמידו דרבי יוחנן הוי וכל דבריו מפי ר"י אמורין כדאיתא בס"פ א"כ מסתמא בהאי דסחיטה נמי כר"י ס"ל. ומיהו לולי פירש"י ותוספות היה נ"ל לפרש בפשיטות דאדרבה ריב"ח אליבא דהלכתא קאי דאינו חייב מדאורייתא אלא בזיתים וענבים בלבד וכן משמע מדמייתי סתמא דתלמודא לקמן הא דהורה ריב"ח כר"י אלמא

דאליבא דהלכתא קאי ואפי' הכי קאמר ריב"ח שפיר דמתני' ושוין שטוענין הקורות אתי' כר"י דכיון דר"י מתיר בהנך תלת אפילו לכתחילה אלמא בזיתים וענבים נמי ליכא חיוב חטאת כלל כיון שנתרסקו מבע"י דאי ס"ד דבזיתים וענבים כה"ג חייב חטאת לא הו"ל לר"י להתיר לכתחלה אפילו בהנך תלת דכה"ג כתבו התוספות לפי שיטתם לענין אין מחוסר דיכה כך היה נ"ל אלא דמלשון רש"י ותוס' משמע דלא נחתו להך סברא לחלק בין שום ובוסר למלילות לזיתים וענבים ולא ידעתי למה כיון דאליבא דהלכתא יש חילוק ביניהם וצ"ע ודוק היטב ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה רבי ישמעאל אומר יגמור פי' אין צריך לסלק כו' קשה לר"י היכא מוכח כו' דילמא ר"י סבר כב"ה ועוד תימא דר"ע דאמר לא יגמור לא כב"ש ולא כב"ה כו' עס"ה. ונראה לי דרש"י לא ניחא ליה לפרש כפי' התוספות דיגמור היינו יגמור ויאכל דא"כ העיקר חסר וכ"ש דלשון יגמור משתחשך לא משמע דאיירי לענין אכילה אלא לענין עיקר המלאכה שהתחיל מבע"י ונגמרת משתחשך ולא ניחא ליה נמי לפרש כפירוש השני של תוס' דיגמור היינו בידים והיינו בשאין מחוסר דיכה כיון דהשתא אכתי לא מסיק הש"ס אדעתיה הך מילתא דאין מחוסרין דיכה מלבד מה שנראה דוחק דריב"ח ור' אלעזר פליגי בהך סברא דלר"א אע"ג דמחוסר דיכה חייב חטאת אפ"ה באין מחוסר דיכה מותר לסחוט לכתחלה וכל כי הך מילתא לא הו"ל לתלמודא לסתום אלא לפרש ועוד דלגירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסינן לקמן אמר רבא ב"ח אר"י בחסרון דיכה כ"ע לא פליגי דאסור ואי כפירוש התוספות הו"ל למימר כ"ע ל"פ דחייב דהא עיקר שקלא וטריא בגמרא תליא בהכי לפירושם מש"ה הוכרח רש"י לפ' סוגיא דגמרא כפשטא דאהך מילתא גופא דקאמר הש"ס מאן תנא דכל מידי דאתי ממילא ש"ד והיינו דמותר לטעון הקורה מבעוד יום לכתחילה והא קאמר ר"י ב"ח דמיתוקמא כר"י דאמר יגמור לכתחילה והיינו לענין הטעינה כמו שפירש"י ז"ל להדיא ולענין אכילה לא איירי ר"י כלל ואפשר דאסור באכילה כת"ק במתניתין ובריייתא דר"פ חבית ומה שהקשו בתוספות על פי' זה דילמא ר"י ס"ל כב"ה ועוד ר"ע לא כב"ש ולא כב"ה נ"ל ליישב חדא מגו חדא דבלא"ה נראה דוחק לומר דכל השקלא וטריא דקאמר מאן תנא הוי אליבא דב"ש דאינו משנה לכך היה נ"ל לפרש דעיקר מלתא דמאן תנא אדב"ה נמי קאי והיינו כיון דאשכחן מתני' דעדיות דר"ע אמר לא יגמור והיינו לענין שאין צריך לסלק הטעינה א"כ ודאי דס"ל דב"ה נמי מודו בהא דאף ע"ג דבכל הנך דמתני' שרי ב"ה היינו לרבה משום דלא גזר ולר"י משום דלית ליה שבית כלים היינו דוקא במידי דלאו בני אכילה נינהו משא"כ בזיתים וענבים מודו ב"ה דאסור משום דגזרינן שמא יסחוט ובנקל יבוא לידי סחיטה ולהכביד הטעינה כדאשכחן בדוכתי טובא גזרה שמא יסחוט שכיח טובא כמ"ש התוס' בריש ביצה דבעודו בכפו יבלענה וא"כ הוי דמי לגמרי לגזרה דאין צולין בשר ובצל וביצה דמודו ב"ה דאסור משום גזרה שמא יחתה וה"נ דכוותיה מש"ה מוקי לה ריב"ח כר"י דקאמר יגמור שאין צריך להסיר הטעינה ור"א בן פדת מוקי למתניתין כר"א ור"ש דזיתים וענבים שרסקן משקים היוצאים מהן מותר ומדלא גזרו לשמא יסחוט אלמא אפילו אם סחט ליכא איסורא דאורייתא כיון דאתי ממילא וא"כ ממילא דה"ה לענין טעינת קורה מבע"י דמותר לכ"ע מה"ט גופא דלא אתי לידי חיוב חטאת כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ולשון הגמרא על מכונו. והשתא א"ש טובא גירסת הרי"ף והרא"ש ז"ל דגרסי לקמן במחוסר דיכה כ"ע לא פליגי דאסור ולא קאמר דכ"ע ל"פ דחייב אע"כ דלענין טעינת קורה מבעוד יום קאי דלא שייך ביה חיוב חטאת אלא איסורא גרידא. ובזה נתיישב' ג"כ כמה קושיות ודיקדוקים שהקשה הרב המגיד ו"ל בשמעתין בפ"ג מהלכו' שבת ע"ש ודוק היטיב:

דף יט:

בגמרא ור' יוסי בר חנינא מ"ט לא אמר כר"א. ויש לדקדק דלפירש"י דיגמור דר"י היינו לענין טעינה א"כ פשיטא דניחא ליה לריב"ח טפי לאיתויי ממתני' דעדיות דאיירי לענין טעינה גופיה דאיירי ביה מתניתין דהכא וכ"ש דקשה טפי למאי דמסיק בסמוך דריב"ח ברייתא לא שמיע ליה ובפשיטות הוי מצי למימר דאפילו אי שמיע ליה הך ברייתא אפ"ה ניחא ליה טפי לאתויי ממתני' דעדיות כדאשכחן כה"ג טובא דמתני' עדיפא לאתויי טפי מברייתא כ"ש הכא דמייתי טעינה מטעינה. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש דנהי דריב"ח דמייתי משום ובוסר ומלילות אזיתים וענבים היינו משום דס"ל כר"י דאין לחלק ביניהם לענין חיוב חטאת אפ"ה כיון דכמה אמוראי סברי דיש לחלק ביניהם וברייתא דתנא דבי מנשה מסייע להו א"כ טפי הו"ל לאתויי מברייתא דזיתים וענבים גופיה כנ"ל וק"ל:

שם אמר לך לאו איתמר עלה ארב"ח אר"י במחוסרין דיכה כ"ע לא פליגי כו' והני נמי כמחוסרין דיכה דמ. פירוש בהנך דמתני' דקפסיק ותני דמותר לטעון אפילו סמוך לחשיכה אע"ג דבשעה קלה כזו אין הטעינה עושה הדיכה מבע"י אלא הריסוק בלבד אפ"ה שרי ומש"ה לא מצי לאוקמי כר"י אלא דאכתי קשה דסוף סוף כיון דלמאי דמוקי לה ר"א בן פדת כר"א ור"ש דאיירי בזיתים וענבים וע"כ היינו משום דסבר דלענין טעינה נמי שרי בזיתים וענבים א"כ האיך קאמר ר"י במחוסר דיכה כ"ע ל"פ דאסור ומנ"ל הך מילתא דילמא ר"י כר"א ור"ש ס"ל דשרי אפילו בזיתים וענבים וכדקתני נמי במתני' דידן ושוין שטוענין. ונראה ליישב דהא דקאמר דהני נמי כמחוסרין דיכה דמי לאו משום דלקושטא דמילתא הכי הוא אלא דאי לאו דאשכחן בריייתא דזיתים וענבים שרי היה מקום לומר דמדנקיט ר"י שום ובוסר ומלילות טפי מזיתים וענבים היינו משום דזיתים וענבים מסתמא מחוסר דיכה נינהו טפי משום ובוסר משא"כ השתא דאשכחן לר"א ור"ש דקתני זיתים וענבים שריסקן סתם אלמא נמי לאו מחוסרי דיכה נינהו שאין לחלק בזה בין שום ובוסר לזיתים וענבים והא דנקיט במתני' דעדיות שום ובוסר ומלילות היינו לרבותא דר"ע דאפילו בהנך לא יגמור דכה"ג כתבו התוס' לעיל כנ"ל ובזה נתיישב ג"כ שיטת הרי"ף ז"ל לנכון ואין להאריך כאן יותר ודוק היטב:

בתוס' בד"ה שמן של בדדין פי' הקונטרס ונשתייר בבית הבד וקשה לר"י כו' עד סוף הדיבור. ונראה דרש"י לא רצה לפ' כפי' התוס' משום דלפירושם לא שייך שפיר לישנא דשמן של בדדין וכיון דאדלעיל קאי הו"ל למימר אותו שמן היוצא מהן רב אוסר ושמואל שרי לכך הוכרח לפרש דשמן של בדדין היינו שמן שנשתייר בזויות הבד שזה ניתן לבדדין. ולפ"ז הוי שפיר דומיא דמחצלת של בדדין שהמחצלת הוא של בדדין עושי המלאכה ולא של בעל השמן. ואפשר ג"כ לומר דלא רצה לפרש כפי' התוספות דאשמן היוצא מאליו בשבת קאי דהא קתני לעיל בהדיא זיתים וענבים שיצאו מעצמן קיי"ל כר"א ור"ש דשרי ולא ניחא ליה לרש"י לחלק כמ"ש התוספות דבכה"ג הוי נולד מאותה הקושיא שהקשו התוספות בעצמן מהאי דרב אכל תמרי. ומה שהקשה התוספות דלמה יהא השמן מוקצה נראה שכבר נזהר רש"י בזה במ"ש המשתייר בזויות הבד תחת הטעינה ומש"ה הוי שפיר מוקצה כיון דאין דרך להסיר הטעינה עד שיצא כל המשקה אם כן מעיקרא בין השמשות אסח לדעתיה מינייהו שאינו יודע מתי תכלה משיכת השמן ואפשר ג"כ שלא ישאר שום שמן בזויות כנ"ל בשיטת רש"י. מיהו בירושלמי משמע כפירוש התוספות במאי דפליגי רבי יוחנן ורבי יוסי ברבי חנינא אם מותר ליגע במושך או אסור ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בחיבורו ומה שיש לדקדק עוד בל' התוס' כאן ובסמוך בדיני מוקצה ונולד אין כאן מקומו ויבואר כ"א במקומו בפרקים הבאים לפנינו בעזה"י:

במשנה אין צולין כו' ומאחיזין את האור במדורת בית המוקד. ופרש"י בית המוקד היינו שהכהנים מתחממים שם מפני שמהלכים יחפים כו'. אבל הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב דבית המוקד היינו שהיה שם מדורות אש בוערות תמיד לצורך עצי המערכה שצריכה להיות יוקדת תמיד על המזבח כו' ע"ש. ונראה מזה דאע"ג דעיקר מצות עצי המערכה דוחה שבת ואע"ג דעצים גופייהו נמי לאו עיקר קרבן הם אלא מכשירי קרבן ואפשר לעשותם נמי מאתמול אפילו הכי דוחה שבת כמו שמצאתי בת"כ פרשת צו דדרשינן אש תמיד תוקד תמיד אפילו בשבת. נמצא דלפ"ז היינו דוקא בעיקר עצי המערכה שמדליקין בבקר בבקר על המזבח משא"כ במדורת בית המוקד שאינה עיקר המצוה אלא שהמדורה היתה מוכנת שם כדי להדליק ממנה עצי המערכה משום הכי לא דחי שבת כן נ"ל לפי שיטת הרמב"ם ז"ל ועיין מה שאכתוב עוד בסמוך:

דף כ.

בגמרא פיסקא ומאחיזין את האור מה"מ אמר ר"ה לא תבערו כו' וקשיא לי טובא בזו הסוגיא דמעיקרא מאי ס"ד להקשות מה"מ דמשמע דבעי למימר דיש באחיזת האור איסור דאורייתא בגבולין וכדדריש ר"ה נמי להדיא מקרא דלא תבערו דבכל מושבותיכם אי אתה מבעיר ולא ידעתי מה צד מלאכה איסור דאורייתא שייך כאן כיון שהתחיל בה מבע"י המלאכה נגמרת מאליה בשבת ומה שנא מכל הנך דלעיל דפליגי בה ב"ש וב"ה בדיו וסמנין ואונין ומצודות דמשמע מכל הסוגיא דאפילו בית שמאי דאסרו היינו משום שביתת כלים או משום גזירה וב"ה שרו לגמרי ואף ע"ג דמודו ב"ה בהאי דאין צולין בשר כו' הא מסקינן לעיל דהיינו משום גזירה שמא יחתה בגחלים. ולפ"ז אינו אלא מדרבנן וכמו שפירש"י להדיא כאן במשנתינו מדורה גופא דמה שאסור בגבולין אינו אלא משום שמא יחתה. נקטינן מיהא דלכ"ע לא שייך צד מלאכה דאורייתא במה שמאחיזין האור מבע"י אפילו אם לא הצית ברובה. והנלע"ד בזה דהאי מה"מ לאו סתמא דתלמודא קאמר אלא ר"ה גופא מסיק לה בהאי לישנא כדאשכחן בדוכתי טובא. א"כ לפ"ז מצינו למימר דר"ה לקושטא דמילתא ס"ל דאפילו בשבת מותר לעשות מדורה בבית המוקד מן התורה אם נאנס לעשותה מבע"י והיינו לפירוש הרמב"ם שכתבתי בסמוך דהנך עצים גופייהו לצורך המערכה נינהו ולשיטת רש"י והמפרשים נמי שכתבו דמדורת בית המוקד היינו לצורך הכהנים שמתחממים שם אפ"ה י"ל דסבר רב הונא דשרי מדאורייתא כיון שאם לא יעשה המדורה להתחמם אפשר שהיו באים לידי סכנת חולי מעיים כדאיתא להדיא במשניות דשקלים שהיו צריכין להתרפאות תמיד מחולי מעיים ומש"ה אם ע"י אונס לא נעשה המדורה קודם השבת מותר מדאורייתא ומש"ה מותר אפילו מדרבנן להאחיז האור בית המוקד מבעוד יום ולא גזרינן שמא יחתה כיון דליכא חשש איסור דאורייתא בכך. ועוד יש לפרש בענין אחר דר"ה סובר דהא דלא חיישינן בבית המוקד לשמא יחתה היינו דאפילו יחתה או יבעיר לכתחלה אפ"ה מותר מדאורייתא מדאשכחן בברייתא בכריתות ס"פ אמרו לו דהחותה גחלים בשבת להתחמם אינו חייב משום מבעיר למאן דס"ל כר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה ע"ש אע"ג דהתם משמע דדוקא להחתות גחלים פטור אפילו אם ע"י חתיית גחלים יובערו הגחלים מאיליהן אפ"ה הוי מלאכה שא"צ לגופה לפי שאינו רוצה בהבערתן אלא להתחמם בגחלים בלא הבערה אבל המבעיר בידים אפילו להתחמם חייב מ"מ אפשר דשאני הכא כיון שהכהנים לא היו צריכין להתחמם אם לא לצורך העבודה דלא סגיא בלא"ה א"כ הוי שפיר מלאכה שא"צ לגופה וא"כ לפ"ז מש"ה לא חייש ר"ה להא דאקשי ליה ר"ח א"ה אפילו בשבת נמי כיון דלקושטא דמלתא סבר ר"ה דאה"נ דמותר מדאורייתא אפ"ה אסור מדרבנן כמו כל מלאכות שא"צ לגופה דהוי פטור אבל אסור כנ"ל ועיין מ"ש בזה בקידושין דף ל"ז בלשון התוספות ודו"ק:

בתוס' בד"ה למישרי אברים ופדרים וא"ת אי אברים ופדרים דחול כדפי' הקונטרס כו' ואי אברים ופדרים דשבת כו' הא מעולת שבת נפקא כו' וי"ל דמיירי במשלה בהן האור כו' עכ"ל. ולולי תירוצם היה נ"ל ליישב הקושיא בענין אחר דרב חסדא דמוקי קרא למשרי אברים ופדרים היינו אליבא דר"ע דפרק אלו קשרים דהלכתא כוותיה דדריש התם דעולת שבת בשבתו היינו שחלבי שבת קריבין בי"ט יכול אף ביום הכיפורים ת"ל בשבתו. נמצא לפ"ז מצינו למימר דהא דדריש ר"ע בכה"ג היינו דוקא לבתר דכתיב בכל מושבותיכם למשרי אברים ופדרים דשבת בשבת אע"ג דאפשר להקטירם בלילה. א"כ ע"כ דהאי עולת שבת בשבתו בא ללמד על חלבי שבת שקריבים ביום הכיפורים ומיתור דוי"ו יתירה בשבתו ממעטינן של יה"כ בשבת אבל אי לאו ילפותא דמושבותיכם דר' חסדא הוי דרשינן מקרא דעולת שבת בשבתו בחד ענינא דכולה למעוטי אתא דהיכא שחל יה"כ במ"ש או איפכא צריך להקריב עולת שבת בשבתו דוקא ולא בשבת אחרת וכיון דאין חלבי יה"כ קרבין בשבת ולא של שבת ביה"כ הלכך צריך להקטירו בשבת דוקא ביומו כיון דאי אפשר להקטירם בלילה ויפסלו בלינה אבל בשבת ויה"כ דעלמא לעולם דאין רשאי להקטיר באותו שבת כיון שיוכל להקטירם בלילה כמ"ש התוס' מש"ה שפיר איצטריכו תרי קראי. ומתוך כך נתיישב מה שהקשו התוספות בא"ד הא איצטריך מושבות כדדריש בקידושין ולמאי דפרישית א"ש דהתם ר"ע הוא דאמר לר"י לדבריך שאתה אומר דעולת שבת בשבתו לאו אחלבי שבת קריבין בי"ט קאי משום דסבירא לך נדרים ונדבות קריבין בי"ט אע"ג דאפשר לעשותן לאחר י"ט וא"כ מכ"ש דאברי שבת קריבין באותו שבת אע"ג דיוכל להקטירן בלילה דחביבה מצוה בשעתה. וא"כ תו לא איצטריך מושבות לר"י להך דרשא דאינו נוהג לאחר ירושה וישיבה או כדדריש ר"י לענין שריפת בת כהן ועיין מ"ש בזה בחידושי קידושין דף י"ז בלשון התוס' ד"ה והרי שבת. ולפ"ז א"ש נמי דר"ה ור"ח דשמעתין לטעמייהו ר"ח דוקא מוקי לה לאברים ופדרים דשבת שקריבין בשבת דס"ל בפרק טרף בקלפי דסופו דתמיד דהיינו הקטרתו נמי דוחה שבת ור"ה דשמעתין נמי לשיטתו דס"ל בפרק טרף בקלפי דסופו אינו דוחה שבת והיינו אפילו דשבת בשבת ואם כן אייתר ליה מושבותיכם להך דרשא דהכא להתיר במדורת בית המוקד בשבת כנ"ל ומה שיש לדקדק עוד בלשון התוס' כאן עיין ביומא בפרק טרף בקלפי באריכות. ולפמ"ש אין צורך לדחוק דבכשרים נמי בעינן משלה בהן האור כלישנא בתרא דהתם ודוק היטיב:

בגמרא תנא רבי חייא לסיועיה לשמואל כדי שתהא שלהבת עולה מאיליה וכתב רש"י ז"ל שני פירושים בשם רבותיו. ולענ"ד נראה דדא ודא אחת היא דאע"ג דרש"י כתב שמצא בת"כ לגבי מנורה מ"מ נראה דממילא שייכא נמי הך דרשא גופיה גבי שבת והיינו למאי דאמר רמי בר חמא לקמן בר"פ במה מדליקין דמקרא להעלות נר תמיד ילפינן הך מלתא ומצאתי בספרי פרשת בהעלותך דמהאי קרא גופא להעלות נר תמיד ילפינן דהדלקת מנורה דוחה שבת אע"ג דלאו מלאכה גמורה הוא והיינו מדכתיב תמיד אפי' בשבת. א"כ לפ"ז מצינו למימר דלאחר שהדליק המנורה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה שוב אינו רשאי להדליק בשבת יותר מזה והשתא א"ש דמייתי הכא ברייתא דרבי חייא לענין שבת גופיה וא"ש נמי הא דאמרינן לקמן בדרמי בר חמא דהוא תני לה הוא אמר לה היינו משום דבברייתא דתני רמי ב"ח לקמן אייתי לענין הדלקת מנורה בחול שאין להדליקה בפתילות ושמנים שאסורין בשבת משום שנאמר להעלות נר תמיד. אלא דאכתי לא משמע האי טעמא שפיר מהאי קרא כמ"ש רש"י לקמן מש"ה מסיק התם הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת עולה מאליה והיינו כברייתא דרבי חייא דהכא דתנא לה לענין שבת כדדרשינן להעלות נר תמיד אפילו בשבת כדפרישית משום הכי אמר רמי ב"ח דהאי דרשא גופיה שייך נמי בברייתא דלקמן דממילא ילפינן נמי מהאי קרא דאין להדליק במקדש אפילו בחול בפתילות ושמנים הפסולים בשבת כי היכי דדרשינן מהאי קרא לענין שבת דבעינן כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ודו"ק:

סליק פרק קמא

דף כ:

במה מדליקין פרק שני

במשנה במה מדליקין ובמה אין מדליקין ופירש"י במה מדליקין לעשות פתילה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה הא דנקיט רש"י פתילות לחוד ושבק שמנים דקתני לה בהך מתני' גופיה בחד בבא ממש דמשמע דאין מדליקין דרישא אשמנים נמי קאי ואפשר משום דעיקר לשון הדלקה היינו בפתילה דבשמנים לחוד בלא פתילה לא שייך הדלקה משא"כ בפתילה לחוד שייך הדלקה ואפשר ג"כ דכוונת רש"י ליישב מה שדקדקו התוס' במה דפתח באין מדליקין ברישא ולא כסדר המשנה דקתני במה מדליקין ברישא וע"ז מפרש רש"י דלענין הפתילה קאי דבאמת לא אשכחן דנחית התנא לפרש כל הפתילות הכשרים להדליק משא"כ בשמנים אשכחן בסיפא דמתני' דפריש מדליקין בשמן שומשמין בשמן אגוזים כו' אפ"ה א"ש הא דנקיט ברישא במה מדליקין אע"ג דבפתילה קאי מ"מ כיון דהדלקת נר בשבת חובה שייך למיתני שפיר במה מדליקין ומכיון דמפרש פתילות הפסולות ממילא שמעינן דשאר פתילות כשרים ואגב אורחא קמ"ל דהדלקת נר בשבת חובה כנ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה בעמרניתא דאית ביה וא"ת הא מסיפא כו' וי"ל דאין למדין כו' עכ"ל. אבל הרשב"א ז"ל בחידושיו כתב תירוץ אחר דלא מיקרי יוצא מן העץ אלא דבר היוצא ע"י כתישה כגון פשתן כו' ע"ש. ויש לתמוה על התוספות שלא פירשו כן שהרי כתבו התוספות לקמן במשנה דכל היוצא מן העץ דמותר להדליק בקנבוס וצמר גפן ואם כן משמע להדיא דלא מיקרי יוצא מן העץ אלא מה שיוצא ע"י כתישה כגון פשתן משא"כ בצמר הגפן שגדל בתוכו דאע"ג דהתוס' לקמן לא כתבו בהאי לישנא אלא משום דזרע הוא נראה דהיינו דוקא קנבוס אבל צמר גפן משמע דהיינו משום שאינו יוצא ע"י כתישה ולפי שהקנבוס נעשית ע"י כתישה הוצרכו לפרש דאפילו הכי שרי משום נזירה הוא. נמצא דלפ"ז האי עמרניתא דאית ביה דהכא אי לאו דתנא לה לאיסורא מפני שהאור מסכסכת בהן הו"א דשרי כמו צמר גפן וצ"ע:

דף כא.

בגמ' בעא מיניה אביי מרבה שמנים שאמרו חכמים כו' מי גזרינן דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו. ויש לדקדק מ"ש דשביק אביי לפתילות ולא קמיבעיא ליה אלא אשמנים לחוד הול"ל פתילות ושמנים ועוד דאביי גופא הדר מותיב ליה לרבה מפתילות אשמנים ועוד כיון דאביי הוי ידע הך ברייתא א"כ מעיקרא מאי קמיבעיא ליה. ונ"ל ליישב דאביי שפיר הוי ידע דלענין פתילות אפילו בלא טעמא דגזרה יש לאסור דכיון דטעמא דפסול פתילות מפני שהאור מסכסכת בהן אפשר דלא מהני מה שנתערב במין אחר דאכתי האור מסכסך על ידי הפתילה הפסולה ובהכי פליגי רבנן ורבי שמעון בן נמליאל ומשום הכי לא קמיבעיא ליה אלא בשמנים שטעמן מפני שאין נמשכין אחר הפתילה ומש"ה כיון שנתערב בו שמן כשר ממילא האור נמשך אחריו אלא דאכתי מיבעיא ליה אם יש לאסור משום גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו ובתר דפשיט ליה רבה אין מדליקין מ"ט לפי שאין מדליקין אלמא דפשיטא ליה לרבה טובא דשייך הך גזירה כמו שפירש"י ובהא שפיר קא מותיב אביי לרבה מהך ברייתא דפליגי רבנן ורשב"ג דנקטינן מיהא דרשב"ג מתיר אפילו בפתילות החמורים מן השמנים מטעמא דפרישית וממילא שמעינן נמי דרשב"ג לית ליה הך גזירה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו א"כ לפ"ז מצינן למימר דרבנן נמי לית להו הך גזרה ומה שאסרו בפתילות היינו מפני שהאור מסכסכת בהן כדפרישית אם כן מקשה שפיר לרבה דפשיטא ליה האי טעמא דגזירה כנ"ל ועיין בסמוך ולפ"ז יש ליישב קושיית התוס' ודו"ק :

שם הוא תני לה והוא אמר לה כדי שתהא שלהבת כו' ועיין מ"ש בזה בדף הקודם בספ"ק:

בתוס' בד"ה שמחת בית השואבה שאני תימא היכא שרי להדליק כו' ואמר בפ"ב דקידושין בגדי כהונה שבלו מועלין בהן עכ"ל. וקשיא לי על תמיהתם שהרי כתב רש"י ביומא ד' ס' דמה שמועלין בבגדי כהונה שבלו היינו דוקא בבגדי בוץ של כ"ג ביה"כ דאע"ג דקי"ל שאין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו אפ"ה גלי רחמנא בהנך בגדים דמועלין דכתיב והניחם שם מלמד שטעונין גניזה משא"כ בבגדי כהן הדיוט דלא שייך מעילה כלל בין קודם שבלו ובין לאחר שבלו קודם שבלו משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת כדאיתא שם בקידושין ולאחר שבלו משום שכבר נעשה מצותו ובבגדי כהן הדיוט לא כתיב והניחם שם. ולפ"ז לא מקשי התוס' הכא מידי דהא ע"כ הכא בשמעתין בבגדי כהן הדיוט איירי למאי דס"ד דשייך בהו כלאים ובבגדי בוץ הרי כשרים להדליק אפי' בשבת כדמשני הכא לא בבוץ ולעולם דאיירי בשאר בגדי כהן הדיוט גם כתונת ומכנסיים וא"כ לא שייך בהו מעילה ויש ליישב ע"פ מה שהעליתי בחידושי קידושין שם בלשון הגמרא בהא דקאמר ת"ש בגדי כהונה שבלו מועלין בהן מאי לאו אע"ג דלא בלו שכתבתי שם דרש"י ביומא לא כתב כן אלא לענין דליהוי שני כתובים ע"ש באריכות:

בא"ד והא דאמר בוררת אשה חטין כו' ומיהו בירושלמי דייק מהכא כו' עכ"ל. ולענ"ד שפיר הוי מצי לפרש בוררת ממש אפ"ה אין בו מעילה דכיון שהותר להדליק באותן הפתילות דחשיב כצורך קרבן א"כ הרי כבר יצאו מקדושת בגדי כהונה דגלי בהו קרא דשייך מעילה אף לאחר שנעשה מצותו כדפרישית א"כ הרי כבר נתחללו ויצאו לחולין וקיי"ל אין מועל אחר מועל אפילו למ"ד במסכת מעילה דבכלי שרת יש מועל אחר מועל מ"מ כבר כתבתי בחידושי קידושין שם בכוונת חידושי הריטב"א דבגדי כהונה לא דמי לכלי שרת בהך מלתא כיון שאין מביא אחרים לידי קדושה ע"ש מילתא בטעמא. וליכא למימר דאפ"ה אין לפרש בוררת ממש דנהי דמעילה ליכא אכתי איסורא מיהא איכא כדאיתא בפסחים דף כ"ו דא"כ האיך כתבו דמדייק מינה בירושלמי דקול ומראה אין בהן משום מעילה ומש"ה בוררת ממש הא אכתי איסורא מיהא איכא דהא אהך מילתא גופא דקול ומראה וריח מסיק לה הש"ס התם בפסחים:

מיהו יש ליישב שיטת הירושלמי ע"פ מה דפרישית בסמוך דבלא"ה לא שייך מעילה לאחר שכבר נעשה מצותו אלא מגזרת הכתוב דחידוש הוא בבגדי כהונה וא"כ לאחר שיצאו מקדושת בגדי כהונה וניתנו להדליק בשמחת בית השואבה דחשיב כצורך קרבן מ"מ כבר יצאו מידי מעילה דאורייתא ולית ביה אלא איסורא מדרבנן וכיון דקול ומראה בלא"ה ליכא אלא איסורא דרבנן א"כ הו"ל תרתי מדרבנן מש"ה אשה בוררת לכתחלה כנ"ל ועיין מ"ש בזה שם בחידושי פסחים ודוק היטב:

בא"ד וקשה לר"י כו' דהוי ככרך דבר שמדליקין כו' ובשבת הוא דאסור שמא ידליק בעינייהו כו' ונראה לר"י דכיון שאין מן הפשתן אלא רביעית כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם דוחק מאוד דהא בעיקר האבעיא לענין שמנים קאמר מהו שיתן לתוכן שמן כל שהוא אלמא דאפילו ע"י תערובת כל שהוא פשיטא ליה דיש להתיר אי לאו טעמא דגזרה. מיהו למאי דפרישית בלשון הגמרא לחלק בין שמנים לפתילות דלענין פתילה אסרו רבנן אף בכרך דבר שמדליקין אפילו בלא טעמא דגזרה אלא מפני שהאור מסכסכת ע"י פתילה הפסולה א"כ אין מקום לקושיית התוספת דהא האי טעמא שייך אפילו במקדש ואדרבא במקדש יש לעשות יותר מצוה מן המובחר לענין שלא יסכסך האור כלל ויש ליקח פתילה יפה דאין עניות במקום עשירות משא"כ בשבת דזימנין שאין לו שמן אחר אפ"ה אסור כנ"ל. ובעיקר קושיית ר"י שהביאו התוספת על לשון התרצן אע"ג דעיקר הקושיא שייך על לשון המקשן נראה לי משום דמעיקרא הוי ס"ד דהאי מבלאי מכנסי הכהנים ומהמיניהן שהיו מדליקין בהם לאו דוקא לשמחת בית השואבה לחוד איירי אלא כ"ש להדלקת מנורה ממש דשייך בהו טפי לב ב"ד מתנה כדי שישארו הבגדי כהונה שבלו בקדושתן להדלקת המנורה דקיי"ל מעלין בקדש. וא"כ לפ"ז תו לא שייך קושיית ר"י דכיון דבהדלקת מנורה כתיב להעלות נר תמיד ודרשינן כדי שתהא שלהבת עולה מאליה ולא ע"י דבר אחר וא"כ איכא למימר דגזרת הכתוב הוא שלא יעשה כלל מדבר שהאור מסכסכת בהן אפילו ע"י תערובת דאכתי ע"י דבר אחר קרינא ביה משא"כ בשבת דעיקר טעמא דפתילות פסולות אינו אלא משום גזרה דרבנן שמא יטה מש"ה הוי שרי ע"י תערובת אי לאו משום גזרה דלמא אתי לאדלוקי בעינייהו וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מבגדי כהונה משא"כ השתא בדברי התרצן דמשני שמחת בית השואבה שאני אלמא דלא אייתי מתני' דמכנסי הכהנים אלא בשמחת בית השואבה לחוד א"כ מקשה הר"י שפיר דבלא"ה לא שייך חששא דפתילות פסולות כלל כיון דהוי ע"י תערובת והוי ליה ככרך דבר כו' כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אמר רב הונא פתילות ושמנים שאמרו חכמים אין מדליקין בשבת אין מדליקין בחנוכה בין בחול בין בשבת. וקשיא לי תינח כולהו שמנים ופתילות דאסירי בשבת משום שמא יטה לפי שאין דולקין יפה שייך לאסרן בחנוכה אף בחול כיון דס"ל כבתה זקוק לה אלא בשמן שריפה דלא מיתסר אלא משום שמצוה לבערו וחיישינן שמא יטה כדלקמן א"כ אין שום טעם לאסור בחנוכה. מיהו בירושלמי סוף מס' תרומות איתא להדיא דמדליקין בשמן שריפה בחנוכה אלא דמסיק שם אם אין לו שמן של חולין מדליק בשמן שריפה וא"כ מבואר דהיכא שיש לו שאר שמנים של חולין אסור להדליק בשמן שריפה והשתא א"ש דהא כל הני שמנים ופתילות דאסר רב הונא ע"כ היינו היכא דיש לו שמן אחר דכיון דטעמא דידיה משום דכבתה זקוק לה ושמא יפשע כפירש"י וא"כ מילתא דפשיטא היא דהיכא שאין לו שמן אחר שמותר להדליק באלו ולא יהא ספקו חמור מודאי. אלא דלפ"ז לכאורה קשה להיפך לרב חסדא ואינך אמוראי דאמאי מדליקין בהן בחול משום דכבתה אין זקוק לה ואכתי תיקשי שמן שריפה איברא דלא קשה מידי דהא רב חסדא מפרש לקמן דשמן שריפה בשבת נמי שרי ומתני' מוקי לה בי"ט שחל בע"ש ומסקינן לקמן תניא כוותיה דר"ח וא"כ לא איירי הכא כלל משמן שריפה משא"כ לרב הונא לא מצינו לפרש כן דא"כ הוי מימרא דרבה לקמן דלא כמאן וכ"ש לקצת ספרים דגרסי בשמעתין אמר רבה מ"ט דרב הונא ולמאי דפרישית א"ש כנ"ל נכון:

אלא דאכתי טעמא דירושלמי לא ידענא ולפי פשט לשון הירושלמי משמע דאיירי בישראל שמדליק שלא ברשות כהן דאע"ג שהן של ישראל שנפלו לו מבית אבי אמו כהן אפ"ה אסור בהנאה לישראל אלא כיון דמצות לאו להנות ניתנו וקי"ל דנר חנוכה אסור בהנאה מש"ה שרי בשאין לו שמן אחר וכן מצאתי בפירוש ספר לחם משנה על משניות והשתא א"ש טובא דלרב הונא דמותר להשתמש לאורה אסור להדליק בשמן שריפה ואע"ג דאכתי לכהן שרי אפ"ה לא פסיקא ליה ולהנך אמוראי דס"ל אסור להשתמש לאורה שרי. אלא דלכאורה היה נ"ל עוד טעם אחר דשמן שריפה אסור להביאו לבית הפסול או להפסידו וכיון דקי"ל מותר השמן שבנר חנוכה עושה לו מדורה בפני עצמו ושורפו הרי מפסידו ומביאו לבית הפסול ואין להאריך יותר. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי הא דתני רמי בר חמא לעיל בסמוך פתילות ושמנים שאין מדליקין בשבת אין מדליקין במקדש ולכאורה שמנים כדי נסבא דהא אין מדליקין במקדש אלא שמן זית בלבד ולפמ"ש א"ש דאתא למעוטי שמן שריפה דאין מדליקין במקדש דאפילו למ"ד טומאה הותרה בציבור ושרי להדליק בטומאה אפ"ה אסור להדליק שמן שריפה במקדש משום שמביאו לידי פסול שאסור בהנאה ולהשתמש לאורו כן נ"ל נכון. ועוד אבאר בזה לקמן בסוגיא דשמן שריפה ודוק היטיב:

אמר רבא מ"ט דר"ה קסבר כבתה זקוק לה ופירש"י דחיישינן דלמא פשע ולא מתקן לה. ולכאורה שפת יתר הוא דבפשיטות הו"מ לפרש טפי דחיישינן שמא ישכח מלתקן והנראה בזה דרש"י בא ליישב קושיית התוספות דמנ"ל דטעמא דר"ה בשבת משום דמותר להשתמש לאורה דלמא בשבת נמי משום דכבתה זקוק לה וכ"ש דאסור טפי כיון דבשבת אם כבתה אי אפשר לתקן וכמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא דלכ"ע אם כבתה באונס וישכח מלתקן לית לן בה כיון דסתמא לא שכיח שיכבה דהא בשבת דעלמא נמי לא אסרינן להו משום האי חששא

דשמא יכבה ויתבטל שלום בית אלא משום שמא יטה. ולפ"ז ע"כ דעיקר טעמא דר"ה דאוסר בחול היינו משום שמא יפשע מלתקן משום דאתי למיטעי וסבר דכבתה אין זקוק לה ובאמת זקוק לה וא"כ לא שייך האי טעמא בשבת כיון דא"א להדליק א"כ אם יכבה אנוס הוא וכיון דלא שכיח שיכבה ליכא למיחש ביה אע"כ דאיסורא דשבת משום דמותר להשתמש לאורה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ומותר להשתמש לאורה וא"ת מנ"ל לרבה כו' כבר כתבתי ליישב קושיא זו לפי שיטת רש"י. והנראה מזה דהתוספות לא נחתו לפרש כפירש"י דטעמא משום שמא יפשע אלא משום שמא ישכח והיינו דקשיא להו דכ"ש דבשבת יש לחוש טפי דע"כ לא ידליק אלא דלפ"ז לא משני התוס' שפיר דדייק מדקאמר בין בחול ובין בשבת ע"כ דבשבת איכא נמי טעמא אחרינא ולפ"ז ע"כ מפרשי למימרא דר"ה בדרך זו ואצ"ל זו וא"כ הו"מ למימר בפשיטות במימרא דר"ה בחד טעמא דכבתה זקוק לה ואפ"ה קאמר שפיר זו ואצ"ל זו דלא מיבעיא בשבת דאסור כיון דאם יכבה ע"כ דלא ידליק אלא אפילו בחול דאיכא תקנה להדליק אפ"ה אסור שמא ישכח לחזור ולהדליק ואפשר דעיקר כוונת התוס' בתירוצם דאכתי הו"ל למינקט סתמא אין מדליקין וממילא ידעינן דאסור בין בחול ובין בשבת אע"כ דקאמר ר"ה לישנא יתירא לאשמעינן אגב אורחא טעמא דמותר להשתמש לאורה ונפקא מיניה נמי טובא לר"ה לדינא דבחול אפילו לר"ה מותר מיהא להדליק בכל השמנים בשאין לו שמן אחר כדפרישית משא"כ בשבת דאסור נמי מטעמא דמותר להשתמש לאורה וחיישינן שמא יטה אם כן פשיטא דאסור בכל ענין אפילו כשאין לו שמן אחר ודו"ק :

דף כא:

תוספות בא"ד ומיהו רב דקאמר כו' דבסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאסור להשתמש לאורה כו' עכ"ל. ואע"ג דרב הונא דקאמר בין בשבת לאשמעינן דמותר להשתמש לאורה כמ"ש התוספת א"כ משמע דמסברא הייתי אומר דאסור מ"מ לבתר דשמעינן מרב הונא ורב חסדא דמותר להשתמש לאורה מסתמא לא הייתי אומר ששום אדם יחמיר לאפלוגי עליה דאפושי פלוגתא לא מפשינן. ועוד דר"ה ודאי איצטריך לאשמועינן דמותר להשתמש משום דלמאי דס"ל כבתה זקוק לה וודאי הייתי אומר מסברא דאסור להשתמש לאורה ומשום טעמא שכתב הרמב"ן והר"ן דמאן דאסור היינו כדאשכחן במנורה או משום טעמא אחרינא דסד"א דאסור דאיתקצאי למצותו לכל זמן שיעורו ואינו מצפה מתי יכבה נרו דכיון שצריך לחזור ולהדליקו וקמשמע לן רב הונא דאפ"ה מותר להשתמש לאורה כמו שאפרש בסמוך משא"כ לרב ורבי יוחנן דסבירא להו כבתה אין זקוק לה ולא בעינא דומיא דמנורה א"כ מהיכי תיתי הייתי אומר דאסור להשתמש לאורה וטעמא דאיתקצאי למצותו נמי לא שייך דכיון דכבתה אין זקוק לה הרי עומד ומצפה מתי יתכבה ולא איתקצאי כלל למצותו שאין עיקר מצותו אלא בשעת הדלקה ממש מש"ה איצטריך לאשמעינן דאפ"ה אסור להשתמש לאורה והיינו מטעם שכתב רש"י ז"ל כדי שיהא ניכר שהוא נר מצוה כן נ"ל. ומהרש"א כתב בזה באריכות ע"ש ודו"ק:

בגמרא אמר רבי ירמיה מ"ט דרב קסבר כבתה אין זקוק לה. ולכאורה יש לדקדק דלפי פי' רש"י לעיל דטעמא דרב הונא דחייש שמא יפשע א"כ רב נמי מצי סבר דכבתה זקוק לה אלא דלא חייש לשמא יפשע אפ"ה מדייק רבי ירמיה שפיר מדקאמר רב מדליקין בין בשבת ולא חייש לשמא יכבה ותו לא מצי לאדלוקי אע"כ דקסבר כבתה אין זקוק לה והמעיין בדברי הרי"ף ז"ל יראה להדיא שנתכוון למה שכתבתי דכולה דיוקא דרבי ירמיה בתרתי טעמי היינו מהא דמדליקין בשבת לחוד:

בפרש"י בד"ה ואסור להשתמש לאורה שיהיה ניכר שהוא נר מצוה כו' עכ"ל. כבר כתבתי שהר"ן ז"ל כתב טעם אחר דאסור להשתמש לאורה כדאשכחן במנורה וכתבתי ג"כ מה שיש לדקדק בפירושו ובר מן דין קשיא לי אי ס"ד שיש סברא לומר דבעינן דומיא דמנורה א"כ מנ"ל לרבה לעיל לפרש טעמא דרב הונא משום דכבתה זקוק לה ומותר להשתמש לאורה ואמאי לא מפ' בפשיטות דטעמא דר"ה בפתילות ושמנים היינו משום דבעינן דומיא דמנורה שהיה אסור להדליק בכל מה שאין מדליקין בשבת כדתני רמי בר חמא לעיל אע"כ דפשיטא ליה לתלמודא שאין שום סברא לומר דבעינן דומיא דמנורה מדלא תיקנו להדליק דווקא בשמן זית כמו שהיה במנורה ודברי הר"ן וסייעתו יש ליישב ואין כאן מקומו. והא דלא מפרש רש"י נמי דטעמא דאסור להשתמש לאורה היינו משום דאיתקצאי למצותו כדאשכחן בהדס של מצוה דאסור להריח בו משום דמריחו קדשו יתיישב ג"כ עפ"י מה שכתבתי בלשון התוספות דכיון דקי"ל דכבתה אין זקוק לה אין עיקר מצותו אלא בשעת הדלקה ממש ומכאן ואילך יושב ומצפה מתי תכבה ותו לא דמי להדס דאתקצאי לכל זמן מצותו (ועוד נראה דדוקא בהדס שייך טעמא דמריחו קדשו) והא דלא מפרש רש"י נמי דטעמא דאסור להשתמש לאורה היינו משום ביזוי מצוה נראה מדבריו דמשמע ליה דאפילו תשמיש קדושה דלא שייך ביזוי מצוה נמי אסור כמו שהכריחו הפוסקים דאי ס"ד תשמיש לקדושה שרי לא הוי שרי להדליק בשמנים ופתילות בשבת אכתי ניחוש שמא יטה להשתמש בהן בדברי קדושה. אמנם לע"ד אין זה מוכרח להקשות על שיטת הפוסקים דמתירין בתשמיש של קדושה דאיכא למימר דאפ"ה לא חיישינן שמא יטה דתשמיש של קדושה בחצר וברה"ר מילתא דלא שכיחא הוא וכ"ש לקרות בספר דקי"ל דאין קורין לאור הנר כנ"ל ודו"ק :

בגמרא תנו רבנן מצות חנוכה נר איש וביתו. נראה דמה שנשתנה מצוה זו משאר מצות שהן חובת הגוף שהיה חיוב על כל יחיד ויחיד דקיימא לן נמי מצוה בו יותר מבשלוחו אלא דשאני הכא שאין הכא עיקר המצוה אלא בסמוך לרה"ר שהוא משום פרסומי ניסא משום כך הטילו חובת מצוה זו כאילו היא חובת הבית ועדיין צ"ע:

שם פליגי בה תרי אמוראי כו' עד מעלין בקדש ולא מורידין. ולכאורה אין אלו הטעמים מספיקין אלא לענין אי פותח והולך עדיף או מוסיף והולך עדיף אך דאכתי בעיקר הדבר צריך טעם למה חילקו חכמים בין הפרקים ולא השוו מדותיהם שידליקו בכל הלילות בשוה או אחד אחד או שמנה שמנה. והנראה בזה דודאי כן הוא מעיקר התקנה אלא דטעמא דמהדרין מן המהדרין דכיון שבכל יום ויום נתרבה פרסום הניסא וחיבת המקום ביותר לכך ראוי לעשות הדור מצוה לפי ערך פירסום הנס והחיבה והיינו טעמא דמ"ד כנגד הימים היוצאין שהרי בלילה הראשונה לא נתפרסם הנס כי אם על אותה לילה בלבד כמ"ש בבית יוסף משא"כ בכל לילה בהתוסף הימים היה הנס יותר שהיה דולק והולך כל אותן הימים מש"ה ראוי להרבות בנרות כפי מספר אותן הימים. וטעמא דמ"ד פותח והולך כנגד ימים הנכנסין היינו משום דודאי אם היה הנס ניכר בנרות המנורה היה ראוי להיות מוסיף והולך אלא דלפי האמת לא כך היה שהרי היה צריך להטיב הנרות בכל יום ולהסיר השמן והפתילה ישנה וליתן שמן ופתילה חדשה לצורך מחר כדאיתא במנחות דאפילו בנר שכבה קי"ל נדשן השמן ונדשן הפתילה. נמצא דלפ"ז שעיקר הנס לא נעשה אלא בפך שבלילה ראשונה לא הורק ממנו אלא חלק שמינית ומזה נתמלאו כל נרות המנורה וכיון שנשארו שבעה חלקים כאילו עדיין בפך היה ניכר ונרגש שיאריך זמן הנס עוד שבעה ימים מש"ה ראוי להדליק שמנה משא"כ בלילה שניה שכבר נחסרו שני חלקים וחסרון אינו ניכר כלל בפך אם נחסר ביום אחד או בשני ימים. אמנם לפי שנשאר עדיין ששה חלקים מלבד אותו הלילה מש"ה ראוי להדליק שבעה דרך כלל דמשום שהיה עיקר הנס בפך והפך בכל יום היה מתמעט והולך מש"ה ראוי לעשות הידור מצוה גם כן בענין זה דפותח והולך. ולפ"ז יש לנו לומר דטעמא דמ"ד כנגד פרי החג נמי אין זה עיקר הטעם דמה ענין הדלקת הנרות שהוא משום פירסום הנס לפרי החג שהוא גזירת המקום אלא ודאי דטעמא דידיה נמי כדפרישית לפי שהפך היה מתמעט והולך אלא דאכתי אין זה מספיק לעשות הידור מצוה בענין זה דפותח והולך כיון דהלכה פסוקה בכל מקום דמעלין בקודש ולא מורידין מש"ה איצטריך להדורי אטעמא דפרי החג דאשכחן מיהו בשום דוכתא דפותח והולך כ"ש הכא דשייך לעשות כן לפי ענין הנס דהיה מתמעט והולך כן נ"ל נכון:

שם מאי חנוכה דת"ר כו' טמאו כל השמנים שבהיכל כו' ולא מצאו אלא פך אחד ונעשה בו נס (מהד"ב מהמחבר ז"ל וע"כ שלא היו יכולין להדליק בשמן אחר שחוץ להיכל או לעשות שמן חדש והיינו משום דכל ישראל היו טמאי מתים כמ"ש הב"י להדיא) ולכאורה יש לתמוה כל טורח הנס זה למה דהא קי"ל טומאה הותרה בציבור והיו יכולין להדליק בשמן טמא ובשלמא למ"ד דחוייה בציבור ניחא הכא שפיר קצת משא"כ למ"ד הותרה בציבור דאפי' הדורי לא מהדרינן כדאיתא ביומא א"כ קשה טובא. תו קשיא לי דמכיון שטמאו כל השמנים ולא נשאר אלא פך אחד מהיכן היה להם השמן למנחות בכל אותן הימים. ומתוך כך היה נראה לי ליישב חדא מגו חדא דודאי במנחות היו יכולין לעשות משמן טמא מהאי טעמא גופא דקי"ל טומאה הותרה בצבור משא"כ לענין שמן למנורה אפשר דלא שייך לומר טומאה הותרה בצבור כיון דלאו עבודת מזבח היא וקי"ל נמי הדלקה לאו עבודה היא א"כ לא הוי אלא כמכשירי מצוה שאינו דוחה את הטומאה. אלא דאי אפשר לומר כן משום דבת"כ פרש' אמור דריש להדיא להעלות נר תמיד אפילו בשבת אפילו בטומאה וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא ובלא"ה מסוגיית הש"ס נמי מוכרח כן שהרי אם לא היה דוחה את הטומאה לא היה דוחה ג"כ את השבת ובכל דוכתי משמע שמדליקין את המנורה אפי' בשבת. ולפ"ז צ"ל דלענין מנחות לא הוצרך לנס דבקל היה יכולין למצוא שמן טהור לצורך מנחות כיון דלא בעינן שמן כתית כדדרשינן להדיא כתית למאור ולא כתית למנחות ודוקא לענין מנורה דכיון שהוא ע"י טורח גדול לא היו יכולין למצוא משום כך הוצרך לנס ואם כן הדרא קושיא קמייתא לדוכתא שהיו יכולין להדליק בשמן טמא כיון דטומאה הותרה בצבור כדפרישית. לכך נראה דעיקר הנס לא נעשה אלא להודיע להם חיבת המקום עליהם כדאשכחן שנעשה זה הנס תמיד שלא נמצא פסול בעומר ובשתי הלחם והואיל ואיתרחיש להו ניסא בעיקר הענין שנגאלו גאולה שלימה מיד שונאיהם שהיו אומרים לישראל כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלהי ישראל וגזרו כמה שמדיות ועכשיו שנגאלו ונעשה להם נס גדול ששלטו בשונאיהם לכך נעשה להם ג"כ נס זה בענין הנרות שהוא עדות לישראל שהשכינה שורה בהם כדדרשי נמי לענין נר מערבי אלא שלאחר מיתת שמעון הצדיק אפילו נר מערבי לפעמים היה כבה והולך לכך נעשה להם נס בזה הענין ממש באותן הימים שהיו עת רצון להודיע שחזרו לחיבתן הראשונה כן נ"ל נכון:

דף כב.

בגמ' בעו מיניה מרבי יהושע ב"ל מהו להסתפק מנויי סוכה כל ז' אמר להו הרי אסור להרצות כו' אמר ר"י מריה דאברהם תלי תניא כו'. נ"ל דריב"ל גופיה אפילו אי הוי שמיעא ליה הך ברייתא דסיככה כהלכתה אפ"ה ניחא ליה לאתויי מנר חנוכה דאי מברייתא לא הוי שמעינן אלא דאסור להסתפק מנויי סוכה כיון דבמסתפק איכא ביטול מצוה כמ"ש התו' משא"כ שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה הו"א דשרי משו"ה השיב ריב"ל לבעל האבעיא בדרך לא זו אף זו לא מיבעיא להסתפק מנויי סוכה דאסור אלא אפילו שאר הנאות שאין בהן ביטול מצוה נמי אסור כדאשכחן בנר חנוכה מעשים בכל יום דאסור להרצות מעות כנגדן אע"ג שאין בזה ביטול מצוה והיינו ע"כ משום ביזוי מצוה וה"ה לנויי סוכה. מיהו רב יוסף דמתמה ואמר מריה דאברהם היינו משום דכיון דנר חנוכה גופיה לא ידעינן אלא מדם כדמסיק ליה ר"י אבוהון דכולהו דם והיינו משום ביזוי מצוה וא"כ ממילא דהך ברייתא דסיככה כהלכתה נמי טעמא משום ביזוי מצוה והא דקתני אסור להסתפק אורחא דמלתא נקיט ולעולם אפילו שאר הנאות אסירי ומש"ה קאמר שפיר תלי תניא בדלא תניא דממ"נ הוה ליה לאתויי או מברייתא דסיככה כהלכתה או מברייתא דושפך וכסה כן נראה לי:

וע"ל דמהך ברייתא לא פסיקא ליה לריב"ל דאסור להסתפק משום דאיכא לאוקמי כר"י דאית ליה מיגו דאיתקצאי לבין השמשות במוקצה מחמת איסור וא"כ ה"ה במוקצה מחמת מצוה משא"כ למאי דקי"ל כר"ש אפילו במוקצה מחמת איסור דחמיר לא אמרינן מיגו דאיתקצאי א"כ איכא למימר דכ"ש במוקצה מחמת מצוה לית ליה לר"ש מיגו דאיתקצאי וכדמשמע לכאורה מהא דמתיר ר"ש לקמן בפרק כירה דף מ"ד ומ"ה מותר השמן שבנר אע"ג דהוי מוקצה מחמת מצוה ומחמת איסור וא"כ הו"א דר"ש מתיר להסתפק מנויי סוכה ואע"ג דלקמן בפרק כירה ובביצה פרק המביא מייתי הש"ס ברייתא דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה והאי ושוין היינו ר"ש מ"מ איכא למימר דהיינו דוקא בעצי סוכה ממש דאסורין מדאורייתא משא"כ בנויי סוכה דלא מתסרו אלא משום מוקצה גרידא איכא למימר דלר"ש שרי ומש"ה הוצרך ריב"ל לאתויי מנר חנוכה דאסור להרצות מעות וע"כ היינו משום ביזוי מצוה וא"כ כ"ש דאסור להסתפק מנויי סוכה משום ביזוי מצוה וכמו שכתבתי משמע להדיא מלשון הגמרא לקמן בפרק כירה דף מ"ה דאברייתא דסיככה כהלכתה מסיק הש"ס וקאמר וממאי דר"ש היא כו' ע"ש. אבל ארב יוסף דקאמר מריה דאברהם היינו משום דפשיטא ליה טובא דהך ברייתא דסיככה כהלכתה מתוקמא אליבא דכ"ע אפילו לר' שמעון והיינו משום ביזוי מצוה או כמסקנת הש"ס לקמן בפרק כירה וכמו שאבאר שם בעזה"י ובפרק המביא דף ל' ע"ב הארכתי שם בחידושינו ע"ש ותמצא נחת ודוק היטב:

בתוס' בד"ה סוכה תניא משמע דטעמא דנויי סוכה משום ביזוי מצוה וקשה לר"י כו' עכ"ל. הא דלא קשיא ליה הכא בדריב"ל גופיה דאמר הרי אמרו אסור להרצות דמשמע דנויי סוכה נמי לא מתסרו אלא משום ביזוי מצוה ובפרק כירה משמע דטעמא משום מיגו דאיתקצאי אלא דבזה י"ל כדפרישית בסמוך דריב"ל בא לאסור בנויי סוכה אפילו שאר הנאות אע"ג דלא שייך בהו טעמא דמיגו דאיתקצאי מש"ה מייתי מנר חנוכה דאסור משום ביזוי מצוה וא"כ נויי סוכה נמי דכוותיה

משא"כ הכא לר"י דאמר סוכה תניא ומסיק עלה אבוהון דכולהו דם אלמא דר"י פשיטא ליה דנויי סוכה לא מתסרו אלא משום ביזוי מצוה א"כ מקשה הר"י שפיר כנ"ל וק"ל:

בא"ד וי"ל דצריכי לתרווייהו כו' עכ"ל. ולכאורה אכתי לא מתרצו בהכי הך סוגיא דפרק כירה דמקשה התם להדיא מהך דסיככה כהלכתה דטעמא משום מוקצה ואמאי לא ניחא ליה לפרש טעמא דברייתא משום בזוי מצוה כדמפרשינן הכא. ונראה דהתם אאידך ברייתא סמיך דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה דע"כ היינו בנפלה דומיא דרישא כדאיתא בפרק המביא אם כן כיון דבנפלה איירי תו ליכא טעמא דביזוי מצוה אלא משום דאיתקצאי וכמו שאבאר לקמן בפרק כירה ובפ' המביא הארכתי יותר בתכלית אריכות ע"ש ודו"ק:

בא"ד והשיב ר"ת דבין נויי סוכה ובין עצי סוכה היתרים כו' עס"ה. ונראה ברור דבהאי תירוצא דר"ת לחוד לא סגי ליישב כל הסוגיא אלא דעדיין צריכין אנו לתירוצו של ר"י לעיל במ"ש בענין נפלה ובענין ח"ה ותדע דהא לקושטא דמילתא אשכחן תלת טעמי באיסור סוכה דהא בסוגיא דהכא משמע דהוי משום ביזוי מצוה ובפרק כירה משמע דהוי משום מוקצה ובפרק המביא ובפ"ק דסוכה משמע דילפינן מקרא אע"כ דהנך תלתא טעמי צריכי דמקרא לא ילפינן אלא עצי סוכה כדי הכשרו בלבד ובעודה קיימת דוקא אבל בנפלה אין לאסור אלא מטעם מוקצה ואכתי הוי שרי בח"ה מש"ה איצטריך נמי לטעמא דביזוי מצוה ועיין מה שכתבתי בזה באריכות בפרק המביא כי שם מקומו:

דף כב:

בגמרא מתיב רב ששת מחוץ לפרוכת העדות יערוך וכי לאורה הוא צריך עיין בתוס' מה שפירשו בזה. אמנם לכאורה יש לתמוה דמה ענין קושיא זו דכי לאורה הוא צריך על פסוק זה דמחוץ לפרוכת העדות יערוך דהא מקמי האי קרא כתיב לעיל מיניה להעלות נר תמיד והתם הוי ליה לאקשויי והנראה בזה דודאי אין עיקר הקושיא על עיקר מצות הדלקת הנרות שאין צורך ליתן טעם על זה כיון דגזירת המקום היא כמו כל הקרבנות אע"פ שלא לאכילה הוא צריך וכמו כן ברוב המצות שאין צריך ליתן הטעם אלא דעיקר הקושיא דברייתא על סדר הכתוב דהאי קרא דמחוץ לפרוכת העדות יערוך אין כאן מקומו כלל לסמכו למצות הדלקת הנרות שהרי בפרשת הקמת המשכן כתיב להדיא ושמת את המנורה נוכח השלחן ושם נקבע מקומן של כל כלי המקדש משא"כ הכא בהאי קרא דפ' תצוה שעיקר מצוה אינו לענין שמן למאור אין צורך להזכיר כלל מחוץ לפרוכת יערוך שמתוך קושיא זו היה נראה לומר שהוא כמו נתינת טעם על עיקר מצות הדלקת הנרות שיהא מחוץ לפרוכת כדי להאיר להכהנים הנכנסים שם להקטיר ולשאר עבודת היכל משא"כ לפנים מן הפרוכת לא היה צורך במנורה להאיר כיון שאין אדם נכנס לשם כל השנה כ"א כה"ג ביה"כ ועל זה מקשה שפיר וכי לאורה הוא צריך פי' דאף מחוץ לפרוכת לא היו צריכים הכהנים לאורה והיינו כמ"ש התוספות שענן היה מאיר להם וע"ז מסיק שפיר שעדות היא לבאי עולם ולפ"ז שפיר הוי נתינת טעם שהיו מעמידין המנורה מחוץ לפרוכת כדי שירגישו הכהנים והעם בנס זה של נר המערבי שהרי פתח ההיכל היה פתוח כל היום כנ"ל נכון:

שם בפירש"י בד"ה ובה היה מסיים הטבת הנרות כו' והכי תניא לעיל מיני' כו' שממנו יהא מתחיל כו' עד סוף הדבור. נראה שהוצרך לכל זה האריכות כדי להכריח פירושו דהא דקאמר רב ובה היה מסיים אהטבת הנרות קאי ולא כמו שפי' התוספות דאהדלקה קאי דזה אי אפשר כיון דברייתא דת"כ קאמר להדיא שממנו יהא מתחיל ובו יהא מסיים אלמא דלענין הדלקה היה מתחיל בנר מערבי תחילה וע"כ דבה היה מסיים היינו לענין הטבה נמצא דלפ"ז ע"כ ממילא נמי דהא דקאמר רב שממנו היה מדליק ולא קאמר ממנו היה מתחיל כדקאמר בברייתא דת"כ אע"כ דרב מילתא אחריתא קאמר דתיכף לאחר שהתחיל להדליק בנר מערבי היה חוזר ומדליק מאותו נר המערבי החדש עצמו לכל שאר הנרות שכ"כ רש"י להדיא בסוף דבריו ומדליקה ומדליק ממנה את השאר ותדע דממימרא דרב גופא נמי הכי שמעינן לה דאי ס"ד כמו שהבינו התוס' בפי' רש"י דהא דקאמר רב ממנו היה מדליק אפתילה ישנה של נר המערבי קאי א"כ איפכא הוי ליה למימר שבה היה מסיים ההטבה וממנה היה מדליק דהא לפ"ז לעולם ההטבה קודם הדלקה לענין פתילה הישנה אע"כ כדפרישית בכוונת רש"י דממנ' היה מדליק אפתילה חדשה של נר המערבי קאי דלפ"ז שפיר הוי הדלקה קודם להטבה. ועוד דרב נמי אקרא דיערוך אותו קאי דפשטא דקרא איירי בשעת הדלקה. ועוד דלפ"ז אתי שפיר נמי דפשטא דקרא שעדות הוא לישראל היה תמיד בכל יום ויום אף בזמן שלא היה נס גדול כ"כ שנר המערבי היה דולק עד לעת הערב אלא דבלא"ה היה הנס ניכר בכל יום בנר המערבי כיון שלא היה נותן בה שמן ופתילה אלא כמדת חברותיה והיה מדליק אותה תחילה ואח"כ מדליק ממנה לכל השאר דלפ"ז וודאי בצר לה שיעורא ואפ"ה היתה דולקת והולכת יותר מחברותיה שהרי היה מסיים בה ההטבה בשחרית:

נמצא דכיון שזה מוכרח בכוונת פי' רש"י ממילא דא"ש טובא השקלא וטריא דשמעתין דעיקר קושיא דקאמר לא סגיא דלא משקל ואדלוקי היינו ממה שהיה מדליק מנר מערבי החדש לכל שאר הנרות אע"פ שכבר הוקצה נר החדש למצותו משא"כ ממה שהיה מדליק מפתילה הישנה לחדשה ליכא קושיא והיינו כמ"ש התוס' כיון שכבר כלתה מצותה כנ"ל נכון ועיין מה שאכתוב בסמוך בל' התוס' ודוק היטב:

בתוס' בד"ה ובה היה מסיים וקשה לריב"א שאם אפשר כו' א"כ גם השאר ידליק ממנה ומה פריך לרב כו' עד סוף הדיבור. כבר כתבתי בסמוך ליישב שיטת רש"י דשפיר פריך לרב כיון דמימרא דרב נופיה ע"כ בהכי איירי דהא דקאמר רב שממנה היה מדליק ע"כ אפתילה חדשה קאי שהיה מדליק ממנ' לכל השאר וכמו שהוכחתי בתרי או תלת טעמי אלא דאדרבא על פי' התוספות קשיא לי טובא דלפירושם קושיית הש"ס דשמעתין במה קמיירי אם נפרש דמקשה ממה שהיה מדליק מפתילה ישנה של נר המערבי לכל שאר נרות החדשים לכאורה אין זו קושיא כלל דלאחר שכלתה זמן מצותה ממה שדולקת והולכת אח"כ לא היה אלא משום הנס כדי להדליק ממנה השאר נרות א"כ אין בזה לא משום ביזוי מצוה ולא משום אכחושי מצוה אף שעדיין היתה הפתילה מונחת בנר המנורה ומ"מ אדרבא זה עיקר מצותה להדליק ממנה השאר. ועוד אם כן אמאי הוצרך רב ששת לאקשויי מברייתא וממימרא דרב דטפי הוי ליה לאקשויי ממשנה ערוכה דפ"ג דתמיד דקתני מצאן שכבו מדשנן ומדליקן מן הדולק אלמא דשרי להדליק מנר לנר ויותר מזה מצי לאקשויי בפשיטות ממשנה ראשונה דפ"ו דתמיד דקתני להדיא ומניח את המערבי דולק שממנה היה מדליק המנורה בין הערביים אע"כ דבפתילה ישנה לא מצי לאקשויי מידי והיינו כדפרישית אי משום שכבר כלתה עיקר מצותה או משום שאפשר לעשות כן להוציא הפתילה מן הנר לגמרי. לפ"ז וודאי דעיקר קושיא דרב ששת היינו מהפתילה חדשה של נר המערבי שחוזר ומדליק ממנה את השאר וכדפרישית:

ואם נפרש כוונת תוספת דלפירושם נמי עיקר קושיא דרב ששת היינו נר מערבי החדש שהיה מדליקה משאר הנרות החדשים אלא דאכתי מה קושיא דמאן יימר דהכי הוי שהיה מדליק הנר מערבי החדש מן חברתה שהרי לא נזכר זה כלל בדברי רב דנהי דלפי' התוספות הא דקאמר ובה היה מסיים היינו אהדלקה אכתי מצינו למימר שלא היה מדליקה מחברתה אלא שהיה מביא פתילה חדשה ממזבח העולה ומדליק בה הנר המערבי כדאשכחן כה"ג במשנה דתמיד מצאו שכבה מדליקו ממזבח העולה. ועוד דאם לפי' התוספות נמי לא שייך איסור בפתילה ישנה אלא דעיקר הקושיא אחדשה קאי א"כ שפיר מצינו למימר דלאחר שהדליק מפתילה הישנה לשאר נרות החדשים היה נוטל פתילה והדליק ג"כ מן הישנה והיה נותנן בנר אחר ואח"כ היה מטיב נר המערבי ונתן בה שמן ופתילה ומדליקה מן אותה הפתילה האחרת אע"כ דלהתו' אפי' בישנה איכא איסורא כל זמן שמונחת בנר א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא מקשה מהמשניות דתמיד וצ"ע גדול ליישב ודוק היטב:

בד"ה מאי הוי עלה תימא מאי קמיבעיא ליה כו' עס"ה ועיין בזה בל' הרא"ש ז"ל ובחידושי מהרש"א ז"ל. מיהו בעיקר תמיהת התוספת לא ידעינא מאי קשיא להו שהרי כבר כתבו התוספות בסמוך בד"ה והא הכא דעיקר קושיית הש"ס בשמעתין היינו למ"ד דנר שבמקדש נר של פרקים היה ובאמת קושטא דמלתא דרב ששת הכי ס"ל התם במנחות וכיון דמרא דשמעתין דהך תיובתא רב ששת גופא קא מותיב לה והיינו משום דבעי לאוקמי הך ברייתא דת"כ כשמעתין או משום דלא אסיק אדעתיה הא דמסקינן התם דפלוגתא דתנאי דאיכא למ"ד דשל חוליות ממש היתה או משום דבעי לאוקמי הך מימרא דרב דאיירי בהך ברייתא נמי כשמעתיה ואם כן לפ"ז שפיר צריך לאוקמי כדתרגם ר"פ בפתילות ארוכות ומש"ה הך טעמא דכחושי מצוה מסקינן בקושיא וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דסתמא דתלמודא דקאמר מאי הוי עלה אינו חושש לאותה קושיא כלל דאפשר דרב מפרש להך ברייתא דת"כ כמ"ד מנורה שבמקדש של חוליות היתה ולא קביעי נרות וא"כ אין מקום לתיובתא דרב ששת ושפיר איכא לאוקמה אפילו בטעמא דכחושי מצוה וכ"ש למאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י ותוספת שכל אחד מפרש הקושיא דוקא לשיטתו דלאידך פירושא לא הוי מקשה רב ששת מידי כמ"ש ג"כ דמדלא מותיב רב ששת ממשניות דתמיד אלא מברייתא דת"כ משמע כפירש"י וא"כ מלתא דפשיטא דלא חיישינן להא דמסיק הש"ס בקושיא טעמא דאכחושי מצוה כיון דכל זה אינו אלא למאי דמפרש רב ששת למימרא דרב כנ"ל ודו"ק:

דף כג.

בגמרא ועוד מדקא מברכינן כו' להדליק נר ש"ח ש"מ הדלקה עושה מצוה. לכאור' נראה מזה דבנר של שבת דעלמא דמברכינן נמי להדליק נר של שבת היינו נמי משום דהדלקה עושה מצוה. וא"כ לפ"ז בעששי' שדולקת מע"ש בעוד היום גדול היה צריך לכבותה ולהדליקה כשהגיע זמן הדלקה כדאמרינן הכא לענין נר חנוכה ומל' הפוסקים לא משמע כן אדרבה משמע להיפך דאף שהדליק בעוד היום גדול אפ"ה יכול לברך אח"כ בזמנה. ונראה לי דלא שייך הך מלתא דהדלקה עושה או הנחה עושה מצוה אלא בנר חנוכה לחוד שאינה עשויה לאורה לא מיבעיא למ"ד דאסור להשתמש לאורה אלא אפי' למ"ד דמותר להשתמש לאורה אפ"ה אין עיקר מצותה בשביל כך ומש"ה אי איתא דהנחה עושה מצוה היה צריך לברך להניח נש"ח או וצונו על נ"ח משא"כ בנר שבת ויו"ט דעיקר מצותן לאורה משום שלום ביתו אם כן לכ"ע יש לברך להדליק ולא להניח כיון שאין האור אלא ע"י הדלקה כנ"ל ועיין בקונטרס אחרון:

שם מתיב רב עמרם הדמאי כו' אמר אביי כו' ספק דדבריהם לא בעי ברכה נראה דהא דקרי ליה דמאי ספק דדבריהם אע"ג דעיקר הפרשת תרומות ומעשרות מדאורייתא וא"כ הו"ל ספק דאורייתא למאי דלא אסיק אדעתי' השתא הא דרוב ע"ה מעשרין הן וכ"ש הכא שהפירות בחזקת טבל אפ"ה קאמר שפיר דהוי ספק דדבריהם והיינו מטעמא דאמרינן בב"מ בפרק הפועלים דף פ"ח דמדאורייתא כל לקוח פטור מן המעשר דכתיב זרעך ולא לקוח א"כ שפיר הוי ספק דדבריהם ואף למאי שחילקו הפוסקים דהאי דתבואת זרעך ולא לקוח היינו קודם מירוח דוקא או לאחר מירוח דוקא אפ"ה הוי בכל ענין מדבריהם משום דהו"ל ס"ס ספק נתקנה ספק לא נתקנה ואת"ל נתקנה אימא דעביד ליה כדרב אושעיא כדאיתא בפסחים דף ט' ע"ש ועמש"כ בזה בחידושי גיטין ד' ס"א במה שהקשו תוס' דאביי אדאביי ורבא אדרבא לענין רוב ע"ה מעשרין אלא מה שנדפס שם בחידושנו לפרש השקלא וטריא דפרק במה מדליקין דליכא למיחש לשמא יאכלנה נדפס בטעות דבשמעתין לא איירי כלל בטעמא דשמא יאכלנה אלא לעיל בפ"ק דף י"ג בברייתא דרשב"א דאמר ראה כמה פרצה טהרה ע"ש אלא דאפ"ה ממילא רווחא שמעתא נמי בסוגיא דהכא ע"פ חידושינו בגיטין וכדפרישית ודו"ק:

ועוד י"ל כיון דעיקר ברכת המצות אינה אלא מדבריהם א"כ היכא דאיכא נמי ספק אם נתחייב במצוה או לא שפיר קרי ליה ספק דבריהם דהא קי"ל ספק ברכות להקל וכמו שהארכתי בזה בכמה מקומות בחידושי ברכות ע"ש וכמדומה לי שסברא כזו נמצא גם כן בדברי הפוסקים ראשונים ואין להאריך כאן יותר:

דף כג:

בגמרא אמר רבא פשיטא לי נר ביתו כו' בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום מהו. וקשיא לי כיון דע"כ הא דאבעיא ליה לרבא בנר חנוכה וקידוש היום איירי בשיש לו נר ביתו דאל"כ הא פשיטא ליה דנר ביתו קודם משניהם אע"כ בשיש לו ואם כן האיך פשוט ליה דנר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא וא"כ נדחה ק"ה מפני נ"ח ואמאי לא סגיא ליה באותו נר ביתו שיש לו שיוצא ג"כ ע"י נ"ח כדאיתא לעיל דבשעת הסכנה מניחו על שלחנו ודי ואע"ג דרבא אמר לעיל שצריך נר אחרת להשתמש לאורה היינו היכא דאפשר משא"כ הכא דלא אפשר כיון שאין לו א"כ למה נדחה ק"ה בכדי כיון שיוכל לצאת ידי חובתו בנר של שבת ובשלמא לעיל בנר חנוכה ונר שבת לא מצינן למידק כה"ג דאפשר דה"ק דכיון דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו אע"פ שאינו עושה מצות נ"ח מן המובחר שצריך להניחה מבחוץ משא"כ הכא דמסיק רבא דנ"ח עדיף מק"ה ודאי קשה ואפשר לפרש מהטעם שכתב הרא"ש ז"ל דאפשר לקדש אריפת':

אמנם בלימוד הישיבה העליתי דשפיר מתוקמי כולהו מלתיה דרבא דאיירי שיש לו שמנים הפסולות לנר שבת וכשרות לנ"ח כדמסקינן לעיל ויש לו ג"כ שמן שריפה דפסול לנ"ח כמ"ש לעיל

בשם הירושלמי וכשר לנר שבת כדאמרי' בסמוך דהלכה כרב חסדא דמוקי למתני ב"ט שחל להיות ע"ש א"כ לפ"ז בכה"ג אי אפשר לקיים שניהם בנר אחד מאותן שתי שמנים וא"כ שפיר מתוקמא מילתא דרבא דקאמר נ"ח קודם לק"ה אע"ג דיש לו נר של שבת משמן שריפה אפ"ה כיון דאינו כשר לנ"ח מטעמא דפרישית א"כ צריך לקנות נ"ח אחר ממילא נדחה ק"ה כך העליתי בישיבה לפילפולא בעלמא ובזה נתיישב הא דמייתי הך פיסקא דשמן שרפה באמצע פרקים דדיני חנוכה כמו שהקשו התוספות לקמן באידך אבעיא בהזכרת חנוכה בבה"מ ולמאי דפרישית א"ש דהאי שקלא וטריא דשמן שרפה נפקא מיניה נמי לנר חנוכה ונר ביתו וק"ה ודוק:

שם דביתהו דרב יוסף הוי מאחרה ומדלקה אמר לה ר"י לא ימיש עמוד הענן כו' פירש"י קרא יתירא הוא כו' עד אלמא אורח ארעא בהכי עכ"ל. לכאורה נראה דוחק לומר דקרא יתירא אתא לאשמעינן אורח ארעא ור"י נמי מאי מייתי מאורח ארעא לענין איסור הדלקה דהוי מדינא ולולי פירש"י היה נ"ל דהא לא ימיש דרשא גמורה היא לענין שבת דהא האי קרא בפ' בשלח כתיב ולעיל מיניה כתיב ויסעו מסוכות ויחנו באיתם. ולכאורה הו"ל למיכתב קרא דלא ימיש בפ' בא בתחילת נסיעתן מרעמסס לסוכות אע"כ דה"ט לפי שיצאו ישראל ממצרים היה בחמשה בשבת כדאיתא לקמן בפרק ר"ע ובאותו יום נסעו מרעמסס לסוכות. ולפ"ז נסיעתן מסוכות לאיתם היה בע"ש כמ"ש רש"י להדיא בפי' החומש בקרא דויסעו מסוכות ע"ש אם כן לפ"ז א"ש דלא שייך למיכתב קרא דלא ימיש אלא בנסיעתם מסוכות לאיתם שהיה בע"ש ובא ללמד שיש להקדים קבלת שבת שלכך היה עמוד אש מקדים בעוד היום כנ"ל נכון ובדרוש הארכתי יותר ובעיקר מילתא דרב יוסף במאי דקאמר תנינא ובלבד שלא יקדים ולא יאחר עיין בתוספת פרק תפלת השחר דף כ"ז בד"ה דרב צלי של שבת בע"ש ע"ש ובחידושינו:

בתוס' בד"ה גזירה י"ט אטו שבת כו' הקשה ה"ר אליעזר דהכא מפרש רבה דטעמא גזירה י"ט אטו שבת ולקמן מפיק מקרא דהוא לבדו כו' עכ"ל. ונראה דלא קשיא להו אסוגיא דהכא אמאי איצטריך רבה לטעמ' דגזירה ולא מפיק לה מקרא דהוא לבדו כדלקמן דודאי הכא דקאי אשמן שרפה דמתני' דאיירי שמדליק מבע"י בע"ש או בעי"ט א"כ תו לא שייך האי טעמא דאין שורפין קדשים בשבת וי"ט לכן הוצרך רבה לטעמא דגזרה שמא יטה ובי"ט גזירה אטו שבת אלא דעיקר קושיית ה"ר אליעזר היינו לאידך גיסא דכיון דמסיק הכא טעמא דשמא יטה וגזרה י"ט אטו שבת א"כ אמאי איצטריך לפ' לקמן טעמא דמתניתין מקרא דהוא לבדו דמה"ט לא אסור אלא כשמדליק בליל י"ט ותיפוק ליה דאפילו מבע"י אסור משום גזירה י"ט אטו שבת וע"ז השיב רבי שמואל שפיר דלקמן גרס רבא והכא רבה ודוק ועי' בסמוך:

בא"ד אך קשה מאי פריך הכא אביי כו' ונראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי כו' עכ"ל. כאן ודאי יש להקשות מאי קשיא להתוספת עליה דאביי הא מצינן למימר דאביי שפיר מקשה אלא מעתה בי"ט לישתרו כשמדליק בעוד היום בעי"ט . ובאמת משמע ליה דהא דקתני לקמן אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט איירי דומיא דשבת וא"כ שפיר מקשי ליה לרבה. מיהו אביי גופיה דמפרש לקמן טעמא דמתני' מעולת שבת בשבתו היינו לפי האמת דאביי לית ליה כלל הך סברא דגזרה שבת אטו י"ט ולא גזרה דשמא יטה אלא כדרב חסדא דתני' כוותיה וא"כ בין בבא דרישא דקתני ולא בשמן שריפה ובין בבא דסיפא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט הכל במדליק בי"ט עצמו אייתי להכי איצטריך למילף מקרא דעולת שבת בשבתו. ונראה שזה טעמו של רבינו שמואל דגרס לקמן רבא לכאורה לא הועיל כלום בזה דהא אכתי קשה מדאביי וע"כ צריך לפרש כמ"ש התוספת כאן דנראה לפרש דאביי ורבא לקמן לא קיימי אמתני' אלא אקדשים בעלמא וא"כ שפיר מצ"ל דגרסי' נמי לקמן רבה אבל למאי דפרישית א"ש דרבינו שמואל לא חייש להך קושיא אדאביי מטעמא דפרישית וזה קצת כתירוץ השני שכתבו התוס' בשם הרשב"א מיהו התוס' עצמם שכתבו ונראה לפרש ולא ניחא להו בתירוצם השני שפי הרשב"א או כמו שכתבתי היינו משום דל' אלא מעתה אינו מדוקדק כ"כ כיון דאכתי לא נחתינן לשינויא דר"ח:

אמנם לענ"ד נראה לפרש ל' אלא מעתה בענין אחר דאביי גופה לא אסיק אדעתיה הך גזירה די"ט אטו שבת והיינו כמו שהקשו התוספות דא"כ בכל שמנים לגזור. ועוד דבפרק כל הכלים מסקינן להדיא דלא גזרו י"ט אטו שבת אלא ב"ש בלבד ועוד דלאביי גופא בפ"ק דביצה גבי פירות הנושרין משמע דלא גזרינן י"ט אטו שבת היכא דשבת גופיה אינו אלא משום גזרה לכך היה נראה לאביי לפרש איפכא דעיקר טעמא דאין מדליקין בשמן שריפה היינו כשמדליק בליל י"ט עצמו דהכי אורחא דמילת' להדליק בלילה בי"ט ומכ"ש בשמן שריפה דאפשר דאיסורא נמי איכא להדליקה ביום כשאפשר להדליק בלילה דכשמדליק ביום הוי כמפסיד התרומה שמדליקה שלא כדרך הנאתה דשרגא בטיהרא מאי מהני ודוקא בשבת היה מותר להדליק בשמן שריפה בעוד היום כיון דלא אפשר להדליק בלילה אלא דאפ"ה אסרו להדליק בשמן שריפה בשבת דגזרינן שבת אטו י"ט שמדליקין בלילה ובכה"ג לא הוי גזרה לגזרה דכולא חדא גזרה היא דליכא מידי דבי"ט אסור ובשבת שרי ומאן דחזי דמדליקין בשמן שריפה בשבת אתי למיטעי דכ"ש דמדליקין בי"ט והשתא לפ"ז א"ש טובא לשון אלא מעתה דקאמר אביי לרבה כנ"ל לולי שהקדמונים לא פירשו כן:

אמנם עיינתי בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב דאביי הוי סבר דלרבה אי הוי אסור להדליק בשמן תרומה בי"ט עצמו ממילא הוי אסור נמי להדליק אפילו מבע"י כיון שדולקת והולכת בלילה הוי כשריפת קדשים בי"ט וכתב דבירושלמי איכא מאן דסבר הכי כו' ע"ש:

מיהו לענ"ד אי אפשר לומר כן דהא ודאי טעמא דמאן דאוסר בירושלמי היינו משום שסובר דשריפת קדשים לאו משום מלאכת הבערה אסורה אלא משום דגזרת הכתוב הוא שלא יתבערו בי"ט וכדמשמע קצת בל' רש"י ז"ל בפ"ג דביצה גבי חלה שנטמאת משא"כ בתלמודא דידן דמשמע לקמן דשריפת קדשים היינו משום איסור הבערה דהוי מלאכה גמורה כמו שהאריכו תוס' בזה לקמן וכדמשמע נמי לקמן מלישנא דרב אשי דמפרש טעמא דאין שורפין קדשים בי"ט משום דהו"ל עשה ולא תעשה וע"כ היינו לאו דלא תעשה כל מלאכה. וא"כ לפ"ז לא שייך לאסור מבע"י דמ"ש מכל המלאכות שמותר להתחיל בע"ש אע"פ שנגמרת בשבת וצ"ע ודוק היטב:

שם ר"ח אמר כו' אלא הכא בי"ט שחל להיות ע"ש עסקינן כו'. וקשיא לי נהי דסבר ר"ח דלשמא יטה לא חיישינן אפ"ה מאי דוחקא לאוקמי סתם ל' המשנה בי"ט שחל להיות ע"ש דוקא ונדחק ג"כ לפרש דסיפא דמתני' דקתני אין מדליקין מה טעם קאמר ואמאי לא מפרש למתני' כפשטא דגזרינן בכל ע"ש דעלמא אטו י"ט שחל להיות ע"ש דהא אשכחן דגזרינן כה"ג בריש ביצה לרבה דמפרש טעמא משום הכנה וגזרינן י"ט דעלמא אטו י"ט שחל להיות אחר השבת ויש ליישב דשאני התם דאיסור הכנה דאורייתא משא"כ הכא דשריפת תרומה בי"ט לא מיתסר אלא משום דגזרינן תרומה אטו קדשים מש"ה לא שייך לגזור שבת דעלמא אטו י"ט שחל להיות ע"ש ומה"ט גופא לא ניחא לי' לר"ח לאוקמי בהאי ענינא שכתבתי בסמוך אליבא דאביי דגזרינן שבת אטו י"ט דמשמע ליה דאכתי הו"ל גזרה לגזרה כיון דתרומה גופא לא מיתסר אלא משום קדשים כנ"ל ודו"ק :

דף כד.

בתוס' בד"ה גזירה י"ט אטו שבת וקשה להרשב"א הא דתנן פ"ג דביצה כו' עס"ה. והנראה מזה דהרשב"א סובר בפשיטות דלית ליה לרבה כלל הך גזרה דתרומה אטו קדשים מדאיצטריך לפ' גזרה י"ט אטו שבת כמ"ש התוספות לעיל והיינו דקשי' לי' ממתני' דפ"ג דביצה. אמנם למאי דפרישית לעיל אין מקום לקושיית הרשב"א כלל דלעולם לרבה נמי גזרינן תרומה אטו קדשים כדמוכח ממתני' דחלה שנטמאת גופא אלא דאפ"ה איצטריך רבה לטעמא דשמא יטה משום דנר של שבת מדליק מבעו"י דתו לא שייך איסורא דשריפת קדשים כלל כדפרישית וכיון שכן הוצרך לפ' ג"כ גזרה י"ט אטו שבת משום דמשמע לי' דמתני' דסיפא דקתני אין מדליקין בשמן שריפה בי"ט היינו אפילו מבע"י מעי"ט דומיא דולא בשמן שריפה דרישא ועוד דאי ס"ד דלא איירי מתני' דסיפא אלא ביו"ט עצמו א"כ הו"ל משנה שאינה צריכה דהא ממתני' דחלה שנטמאת שמעינן לה דקיי"ל מעש' רב אלא ע"כ דהאי דשמן שריפה במדליק מבע"י איירי מש"ה הוצרך לפ' מטעמא דגזר' י"ט אטו שבת ודו"ק:

בגמ' איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה בבה"מ כו' וכתבו התוספת תימא דהך מילתא הוה לאסוקי לעיל גבי מילי דחנוכה עכ"ל והניחו בתימא. וכבר כתבתי לעיל דהך שקלא וטריא דשמן שריפה שייך נמי לענין נר חנוכה ונר ביתו וק"ה ע"ש. וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבינו יונה ז"ל דלרבה דמפר' טעמא דשמן שריפה מתוך שמצוה עליו לבערו גזרה שמא יטה א"כ מה"ט אסור להדליק ג"כ בשמן שריפה לנ"ח שחל בשבת וכוונתו דאף למאי דמסקינן לעיל דמותר להדליק נ"ח בפתילות ושמנים פסולות דלא חיישינן לשמא יטה דאסור להשתמש לאורה אפ"ה בשמן שריפה אסור להדליק בחנוכה בשבת דמתוך שמצוה לבערו גזרה שמא יטה:

אלא דלפי הך פירושא הו"ל לאתויי הך שקלא וטריא דשמן שריפה לעיל בפלוגתא דר"ה ור"ח גבי פתילות ושמנים משא"כ לפי מה שפירשתי שייך שפיר האי דשמן שריפה אמימרא דרבא דלעיל מיני'. וא"כ לפ"ז השתא חוזר הש"ס לענין שאר דיני חנוכה ובישיבה העליתי עוד דלא שייך הך אבעי' דהזכרת חנוכה בבה"מ אלא בתר דשקלא וטריא דשמן שריפה דקיי"ל כר"ח דתני' כוותיה והיינו דכיון דעיקר האבעי' בהזכרת חנוכה בבה"מ היינו משום דמספקא ליה אי שייך פרסומי ניסא בבית או לא כמ"ש התוס' א"כ לפ"ז הו"מ למיפשט האבעי' ממימרא דרבא גופא דמסיק לעיל דנ"ח וק"ה נ"ח עדיף משום פרסומא ניסא ונדחה ק"ה אע"ג דבלא"ה מצי לקיים מצות נ"ח בנר של שבת שיניחנו על שלחנו וא"כ יוכל לקיים ג"כ ק"ה אע"כ דלא שייך פרסומי ניסא בביתו על שלחנו ודוקא בשעת הסכנה מניחה על שלחנו שלא יעקור מצות חנוכה לגמרי וא"כ ממילא דאין להזכיר של חנוכה בבה"מ כיון דלא הוי פרסומי ניסא כלל וכיוצא בזה כתבו התוספת לעיל בד"ה הדר פשטה לענין הפטרת חנוכה ור"ח אם דמינן דיני נ"ח לשאר הזכרת חנוכה. משא"כ השתא דמסקינן דקיי"ל כר"ח דשמן שריפה מותר בשבת ואפ"ה אסור בחנוכה כדפרישית לעיל במימרא דר"ה ור"ח בשם הירושלמי. א"כ לפ"ז תו לא מצינן למיפשט האבעי' דהכא לענין הזכרת בה"מ ממימרא דרבא דלעיל דלעולם אימא לך דצריך להזכיר חנוכה בבה"מ משום דבביתו שייך נמי פרסומי ניסא ואפ"ה קאמר רבא לעיל שפיר דנ"ח קודם לק"ה ולא סגי' להניח נר ביתו על שלחנו דהא שפיר משכחת לה נר ביתו הוא שמן שריפה א"כ פסול לנר חנוכה כך העליתי בישיבה לחדד התלמידים וממילא רווחא שמעתא ודו"ק:

דף כד:

בתוספות בד"ה ולית הלכתא כו' ואומר ר"י דלא היה לו למנות דרב גידל כו' עס"ה. אבל הרב אלפסי ז"ל כתב כשיטת רש"י וכן כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבי יונה ז"ל ועיין בזה במ"ש הרא"ש ז"ל:

בד"ה לפי שאין שורפין קדשים בי"ט כו' ולא אמרינן מתוך אבל הבערה לגמרי שלא לצורך לא הותרה כו'. נראה שכתבו כן לפי שיטת' שכן כתבו בפ"ק דביצה דף י"ב בד"ה ה"ג רש"י אלא מעתה ליפלגו באבנים אבל בשם רש"י ז"ל כתבו דלמאן דאית לי' מתוך אפילו שלא לצורך כלל הותרה. ולכאורה מלשון רש"י ז"ל כאן משמע כשיטת התוספת והיינו ממה שכתבו בד"ה מה"מ דאיצטריך קרא דלא נימא דעשה דוחה לא תעשה ולא כתב בפשיטות דאיצטריך קרא דהו"א שריפת קדשים מותר מטעם מתוך אע"כ דלעולם בענין צורך היום קצת אלא דבאמת משום הא לא אירי' דהוצרך רש"י לפ' כן משום דהך מילתא דמתוך הוי פלוגתא דתנאי ובפ"ק דפסחים דף ה' נמי אמר רבא ש"מ מדר"ע תלת וחד מינייהו דלא אמרינן מתוך ועוד דרבה בפ"ק דביצה משמע דאפילו ב"ה לית להו מתוך וא"כ הוצרך רש"י לפרש כן למאן דגריס הכא רבה. ועוד דמדרב אשי בסמוך נמי משמע הכי דמטעם עשה דוחה לא תעשה איירי בשמעתין וכמו שאבאר וכמו שכתבתי נראה ג"כ מל' רש"י ז"ל בפ' אין צדין דף כ"ז גבי חלה שנטמאת ע"ש ובחידושינו:

בא"ד דאטו תרומה לפי שיש מצוה בשריפתו מיגרע גרע כו' עכ"ל. כבר נזהר רש"י ז"ל מזה במסכת ביצה דף כ"ז ע"ב גבי חלה שנטמאת שכתב דשריפת תרומה וקדשים לאו משום איסור מלאכה דהבערה אסרה רחמנא דהא אפילו ליתן לפני כלבו אסור כדמשמע הא דקאמר התם לא יזיזנה ממקומה אלא דגזרת הכתוב היא שאין מתבערין בי"ט דרחמנא אחשביה כו' ע"ש ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דפסחים דף ה' ע"א גבי ש"מ מדר"ע תלת משמע לכאורה מלשון רש"י שם להיפך וכתבתי ליישב ועיין ג"כ בפירוש רש"י בפרק אלו עוברין דף מ"ו במשנה כיצד מפרישין חלה בטומאה שכתב שם ג"כ כפירושו בביצה. מיהו התוס' כאן לשיטתייהו שם בביצה שהשיגו ג"כ על פירש"י בענין השלכת החלה לכלבים ע"ש והעלו שם בפי' המשנה בהאי דחלה כפירושם כאן. אלא דאף לשיטתם דאיסור שריפת קדשים היינו משום מלאכת הבערה שלא לצורך אכתי לא ידענא מאי קשיא להו הכא דהא לעיל בעמוד הקודם בד"ה גזרה י"ט כתבו דלרבה ע"כ הא דאמרי' בחלה שנטמאת דלא יזיזנה ממקומה היינו משום דגזרינן חלה אטו שמן אע"ג דהוי גזירה רחוקה כדפרישית א"כ בפשיטות מנ"ל הכא איפכא דאסרו שריפת קדשים אפי' בהדלקה אטו שריפת חלה דהוי שלא לצורך כלל וצ"ע ליישב ועיין מה שכתבתי בזה בסוגיא דלעיל ותמצא כמה דברים השייכים נמי לסוגיא דהכא:

בא"ד והכא מפרש ר"י כו' דגזרינן תרומה אטו קדשים וא"ת מאי אירי' כו' וי"ל דשריפת תרומה שלא לצורך לא שכיח כו'. ולמאי דפרישית בסמוך דבתרומה גופא יש לגזור שמן שריפה אטו חלה שנטמאת כמ"ש התוספת לעיל אליבא דרבא א"כ הדרא קושי' לדוכתא אמאי איצטריך הכא לטעמא דאין שורפין קדשים בי"ט תיפוק ליה דבלא"ה אסור שמן שריפה אטו חלה ובחלה הוי שלא לצורך היום כלל ועשה דוחה ל"ת נמי לא שייך הכא למאי דקיימי התוס' השתא בשיטת ר"י דסובר כשיטת רש"י דבתרומה וחלה ליכא עשה בשריפתן ולא כשיטת ריב"א. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב קושייתם דהכא בענין אחר והיינו למאי דפרישית לעיל דלא איצטריך הכא לפרש השקלא וטריא מטעמא דעשה דוחה ל"ת אלא למאי דקי"ל דלא אמרינן מתוך שהותרה כו' אלא בשיש לצורך היום קצת לשיטת התוס' וה"ה לשיטת רש"י למאן דלית ליה מתוך כר"ע בפ"ק דפסחים. א"כ לפ"ז מצינו למימר דהך מלתא גופא לא ידעינן אלא לבתר דילפינן מקרא דאין שורפין קדשים בי"ט וע"כ היינו משום דלא אמרינן מתוך כה"ג וכמ"ש הרא"ש ז"ל בפ"ק דביצה נבי אין מוציאין את הקטן ואת הלולב בשם ר"ח ז"ל ע"ש דבזה נתיישב הכל לנכון ואף ע"ג דרב אשי מסיק להדיא משום דהו"ל עשה ול"ת היינו משום דאשריפת קדשים ממש קאי דאע"ג דאית בהו עשה דבאש תשרופו אפ"ה לא דחו ל"ת ועשה דיום טוב כנ"ל ודו"ק:

בד"ה ולא מילה שלא בזמנה דאתיא בק"ו פירש בקונ' מה צרעת כו' וקשה דבפרק ר"א דמילה משמע דלית ליה לרבא האי ק"ו כו' אלא משום דגברא הוא דלא חזי עכ"ל. ולענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י דהא התם עיקר מילתא דרבא היינו שבא לפרש טעמא דברייתא דמילה דוחה צרעת אף שלא בזמנה אף בבינוני דלא כתיב ביה בשר משום דבזמנה לא איצטריך למילף מדכתיב בשר ערלתו אלא דבלא"ה ידעינן מק"ו מה שבת דחמירא דוחה צרעת לכ"ש. ומקשי ליה ר"ס ממאי דשבת חמירא דלמא צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה ואהא משני ליה רבא התם לאו משום דחמירא צרעת אלא משום דגברא לא חזי ומקשינן אמאי הא יקוץ בהרתו ויעבוד ומשני דמחוסר טבילה ומקשינן תינח נגעים טמאים נגעים טהורים מאי איכא למימר ולא משני רבא מידי והעליתי שם דלרבא אה"נ בנגעים טהורים צרעת אינה דוחה עבודה לענין פסח אלא קוצץ בהרתו ועובד. נמצא דלפ"ז שפיר מצינו למימר דהא דפשיטא ליה לרבא למימר הכי היינו משום דאזיל לטעמיה למאי דדריש הכא בשמעתין לבדו ולא מילה שלא בזמנה נמצא דלפ"ז ודאי שבת חמיר מצרעת דהא בשבת מילה שלא בזמנה אינה דוחה אותה אפילו בגדול ובצרעת ודאי דוחה שלא בזמנה מיהו בגדול דכתיב ביה בשר כדאיתא בפרק ר"א דמילה וכיון דשבת חמיר מיהא מצרעת אם כן ע"כ דהא דצרעת דוחה עבודה לאו משום דלא חמיר הוא אלא משום דגברא לא חזי והיינו משום דמחוסר טבילה ובנגעים טהורים אה"נ דצרעת לא דחי אותה. נמצא דכ"ז היינו לבתר דכתיב לבדו בי"ט דלשון לבדו משמע דממעט כל מילי ותדע דאלת"ה מנ"ל דלבדו למעוטי מילה דילמא למעוטי שריפת קדשים לחוד אבל מילה דאיכא כרת דילמא דחי אע"כ כדפרישית דלבדו מיעוט נמור הוא. משא"כ אי לא הוי כתיב לבדו הו"א דהא דצרעת דוחה עבודה היינו אפילו בנגעים טהורים כפשטא דלישנא דכל צרוע. וא"כ ע"כ לאו משום דגברא לא חזי הוא אלא משום דצרעת חמיר משבת לענין עבודה וא"כ הו"א מילה שלא בזמנה דוחה שבת וי"ט מק"ו דצרעת מש"ה איצטריך לבדו כנ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

דף כה.

תוספות שם בא"ד וקשה לר"י דבפ"ק דביצה משמע דרבא אית ליה די"ט עשה ול"ת הוא כו' עכ"ל. עיין מה שכתבתי בזה בחידושנו שם בפ"ק דביצה. מיהו בלא"ה נראה שכבר נזהר רש"י ז"ל מזה במה שכתב כאן בד"ה ואין עשה כו' אע"ג דהדלקת נר בי"ט מלאכה המותרת היא כו' עכ"ל. נמצא דלפ"ז שפיר מצ"ל דרבא אע"ג דבעלמא אית ליה די"ט עשה ול"ת הוא אפ"ה לענין הדלקת נר בשמן שריפה סובר דלא שייך ה"ט כיון דלאו מלאכה גמורה היא אפילו בשריפת קדשים ממש נמי לשיטת רש"י לאו מטעם מלאכה אסרינן לה דהא לשיטת רש"י אמרינן מתוך שהותרה אפילו שלא לצורך כלל אלא דאפ"ה אסור משום דאחשביה רחמנא לשריפת קדשים ביום טוב כמו שפירש"י להדיא בביצה דף כ"ז גבי חלה שנטמאת וכדפרישית לעיל א"כ משו"ה סובר רבא דלא שייך הכא האי טעמא דיום טוב עשה ול"ת ואי תקשה אכתי לענין מילה שלא בזמנה גופא דאיירי בה רבא גופא ויליף ליה מדכתיב לבדו ותיפוק ליה דבלא"ה אינה דוחה משום די"ט עשה ול"ת הוא הא ודאי לאו קושיא היא דהא לפירש"י אי לאו משום דכתיב לבדו הו"א דדחי מק"ו דצרעת וא"כ הא צרעת גופא נמי עשה ול"ת היא כדאיתא התם בפרק רבי אליעזר דמילה אפ"ה מילה דוחה אותה א"כ הו"א דכ"ש דמהאי ק"ו גופא כ"ש דמילה שלא בזמנה דוחה שבת מש"ה איצטריך לבדו:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשה הר"י פורת על גירסת הספרים שלנו דגרסינן דאתי בק"ו וכתב דלא גרסינן לה דבלאו ק"ו הו"א דדחי דעשה דוחה ל"ת ולמאי דפרישית א"ש דכיון דרבא נמי מודה דיום טוב עשה ול"ת הוא אלא דאפ"ה ה"א דמילה שלא בזמנה דוחה מצרעת דהוי נמי עשה ול"ת כנ"ל נכון בעה"י ליישב שיטת רש"י. מיהו הר"י בעל התוס' יפה הקשה על פירוש הר"י פורת וכשיטת רש"י נמי לא רצה הר"י לפ' משום דאזיל לשיטתיה לפי פירושו לעיל ולשיטתו בביצה דף כ"ז ואין להאריך יותר ודוק היטב:

בגמרא הא בחול שפיר דמי מ"ט אמר רב כשם שמצוה כו' והק' הרשב"א ז"ל בחידושיו דהא דקאמר רב כשם שמצוה לשרוף כו' מילתא יתירת' הוא כיון דסוף סוף בה"ט לחוד לא סגיא אם לא מהא דמסיק דאמרה תורה בשעת ביעורו תיהנה ממנו והיינו כדמסיק אמרה תורה לך שלך תהא או מאינך שינויי בסמוך מקראי אחריני דתרומה טמאה מותרת בהנאה וא"כ בה"ט לחוד סגיא אפי' בלא טעמא דמצוה לשרוף כן הקשה הרשב"א ז"ל והניחו בצ"ע. ובאמת שטרם נדפסו חידושי הרשב"א נשאלתי בזה מכמה חכמי לב והייתי רגיל לתרץ בילדותי דאי לאו טעמא דמצוה לשרוף לא הוי מוקמינן הנך קראי דבסמוך להתיר תרומה טמאה בהנאה אפילו להדלקת הנר ולהסיקו תחת תבשילו שהן הנאה של כילוי אלא הו"א דוקא בהנאה שאינה של כילוי כדאשכחן נמי לענין טבל דהנאה של כילוי אסורה והנאה שאינה של כילוי שרי מש"ה הוצרך רב לאתויי ה"ט דכשם דכשם שמצוה לשרוף וא"כ ע"כ דהא דכתיב לך שלך תהא היינו דרך ביעור כגון הסקה והדלקה כך היה נ"ל. אלא שעדיין צ"ע משום דמשמע דמה שמחלקין התוספת לקמן להחמיר בהנאה של כילוי יותר משאינו של כילוי מדרבנן וכמו שאבאר לקמן אף דלכאורה לא משמע כן מדבריהם כמו שהאריך בזה המשנה למלך בהלכות תרומה פ"ב הלכה י"ד ע"ש מ"מ ממה שכתבו התוס' כאן בשמעתין משמע כדפרישית דאדרבה בהנאה שאינו של כילוי שייך לאסור טפי כדאשכחן בערלה דאע"ג דאסורין בהנאה אפ"ה מותר ליהנות בהן בשעת ביעור דהיינו הנאה של כילוי:

ועוד נראה דלא שייך לחלק בתרומה בין הנאה של כילוי להנאה שאינה של כילוי אלא בזרים אבל לא בכהנים כמ"ש הר"ש בפי' המשניות בסוף מסכת תרומות וכ"כ התוס' ביבמות דף ס"ו ע"ב ויבואר עוד לקמן בדף הסמוך. לכך נ"ל לפ' בדרך אחר יותר פשוט דהא דאיצטריך רב לטעמא דכשם שמצוה לשרוף היינו משום דבטעמא דכתיב לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך לא סגיא דא"כ תקשי להיפך בי"ט מ"ט דאסור הא הו"ל לצורך היום לגמרי כמו שהקשו התוס' לעיל דמאי גרע משאר הדלקות משא"כ לטעמא דמצוה לשרוף א"ש כמו שתירץ ריב"א לעיל מיגרע גרע כיון שעיקר הדלקה היא צורך גבוה כו' ע"ש וכ"ש לשיטת רש"י שכתב בפסחים ובביצה דאפילו לתתו לכלבו אסור מה"ט גופא דרחמנא אחשביה כיון שמצותו לשורפו ולבערו מן העולם כנ"ל נכון ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה הא בחול ש"ד מ"ט כו' תימא מה"ת דתרומה טמאה אסורה בהנאה כו' עס"ה. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך אין מקום לקושיית התוספות דודאי המקשה מקשה שפיר ממ"נ אי אית לן למילף משום דוכתא דתרומה טמאה אסורה בהנאה א"כ בחול נמי ליתסר ואי מותר בהנאה אם כן בי"ט נמי לישתרי ע"ז משני בגמרא שפיר מטעמא דכשם שמצוה לשרוף יש לחלק שפיר בין י"ט לחול וכדפרישית אלא דאפשר דשיטת התוס' כאן היינו לפי שיטת ר"י דלעיל בד"ה לפי שאין שורפין דלית להו הך סברא שכתב רש"י דשריפת תרומה וקדשים רחמנא אחשביה ולית ליה נמי הך סברא דריב"א דלעיל שהרי ריב"א מפרש בענין אחר וסובר ג"כ דהאי כשם שמצוה לשרוף אינו אלא מדרבנן ולפ"ז תו לא מצינן לפרש אליבא דר"י השקלא וטריא דהכא בדרך ממ"נ דמאי ענין י"ט לחול מש"ה מקשי התוספות שפיר מה"ת דתרומה טמאה יהא אסור בהנאה כנ"ל ודוק היטב:

בא"ד וא"ת הכא אסרינן הסקה והדלקה באיסורי הנאה וערלה דאסירא בהנאה כו' עס"ה. והקשה מהרש"א ז"ל דילמא שאני מעשר דגלי קרא וכן בקדשים כו' ע"ש. ולא ידענא מאי קשיא ליה דודאי עיקר קושיית התוספות דהכא בשמעתין משמע דכי היכי דמותר להסיק תחת תבשילו מדכתיב לך ה"ה דמותר ליהנות בשמן שריפה להדלקת הנר ובערלה חזינן דאף ע"ג דדרשינן מדכתיב תלתא זימני ערלים חדא לאיסור הדלקת הנר ואפ"ה לענין הסקה משמע בפ' כל שעה דשרי אלמא דהדלקת נר חמיר טפי מהסקה. וע"ז מתרצים התוספות דלענין ערלה כיון דכתיב תלתא זימני ערלים משמע דלאו כל הנאות שוין וא"כ יש סברא לאסור בהדלקה טפי מבהסקה כיון שאינה בעין בהסקה כמו בהדלקה ובערלה בהכי תליא מילתא כדאיתא בפרק הגוזל דף ק"ב לענין איסור צביעה בערלה משום דהוי בעין דבחזותא תליא מלתא ע"ש משא"כ הכא בתרומה דדרשינן מדכתיב לך דבשעת ביעורו מותר ליהנות ממנו אם כן אין לחלק בין הסקה להדלקה כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אחת תרומה טמאה כו' ואע"ג דדריש ר"א כו' והכא דריש מלך עכ"ל. נראה בכוונתן דדוקא לענין שמירת תרומה הו"א דיש לחלק בין טמאה לתלויה ובתלויה יש סברא לומר דצריכה שימור טפי מבטמאה דשמא יבא אליהו ויטהרנה משא"כ הכא לענין היתר הנאה דדרשינן מלך אין לחלק בין תלויה לטמאה דאי הוי אסור ליהנות מטמאה ממילא הוי אסור בתלויה מספק דשמא טמאה כנ"ל בכוונתן ודו"ק :

דף כה:

בתוספות בד"ה הדלקת נר בשבת חובה פירוש במקום סעודה כו' אבל מהדלקת נר גופא כו' דפשיטא דחובה היא דהתנן על שלש עבירות כו' עכ"ל. נראה דמשמע להו דהדלקת הנר היינו דומיא דחלה שהיא מצוה וחובה אלא דבאמת אין הכרח כ"כ בזה דאפשר הא דקאמר התם שאינן זהירות בהדלקת הנר היינו שאינן זהירות להדליק בזמנו אלא מאחרות ומדליקות ודומיא דסיפא דמתני' דהתם דקתני שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו כו' הדליקו את הנר והיינו שיזרז שידליקו קודם ספק חשיכה ואפשר נמי דאין הנשים זהירות להדר אחר שמנים ופתילות יפות. וא"כ לפ"ז הא דקתני שאינן זהירות בהדלקת הנר הוי דומיא דשאינן זהירות בנדה דהיינו ע"כ שאינן זהירות בדיקדוקי הדינים כראוי דהתם ודאי לא שייך לומר שאינן זהירות במצות נדה כלל הוצרכתי לזה משום דלכאורה אין לחלק בין הדלקת נר במקום סעודה להדלקת נר בבית שהרי עיקר מצות הדלקת הנר היינו משום שלום בית כדאיתא לעיל בגמרא:

דף כו.

בתוס' בד"ה אין מדליקין בטבל טמא פירש בקונטרס כו' דילפינן טבל טהור מטבל טמא כו' ומהכא נמי ילפינן כהן ששכר פרה מישראל כו' דהנאה של כילוי כו' עס"ה. ודברי התוס' בזה בעיקר הילפותא מבוארין יותר בדבריהם בריש פרק אלמנה לכ"ג דילפינן תרומה מטבל והא דילפינן טבל מתרומה לחלק בין הנאה של כילוי כיון דעיקר הנאה בתרומה טהורה היינו אכילה ושתיה שהן הנאה של כילוי אלא דלענין טבל אין לחלק בין כהנים לזרים משא"כ בתרומה לא שייך לאסור הנאה של כילוי אלא לזרים דומיא דתרומה טהורה ע"ש בלשון התוס' ובלשון הרא"ש בפירוש המשניות בסוף מסכת תרומות. ומיהו בעיקר ילפותא דהכא בשמעתין דמשמע מלשון התוספות דהנאה של כילוי בטבל טמא ובתרומה טמאה היינו מדאורייתא אלא שהר"ש בפי' המשניות שם האריך להוכיח דאין איסור הנאה של כילוי אלא מדרבנן ע"ש ובספר משנה למלך האריך והרחיב הדיבור בזה בפרק י' מהלכות תרומות הלכה י"ד ומסיק שם דאפשר דהך ילפותא שכתבו התוס' כאן ובפרק אלמנה לכ"ג נמי לאו דרשא גמורה מדאורייתא היא אלא אסמכתא בעלמא ע"ש. ולענ"ד הדבר מוכרח לפרש כן בלשון התוס' מתוך מה שכתבתי לעיל בדף הקודם בלשון התוספות בד"ה הא בחול שפיר דמי שכל דבריהם שם היינו לשיטת ר"י שסובר דהאי כשם שמצוה לשרוף היינו מדרבנן כמו שהוכחתי בטוב טעם ודו"ק:

בגמרא תניא ר"ש בן אלעזר אומר כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש ומסככין בו חוץ מפשתן. לכאורה משמע דכלל גמור הוא דכל היוצא מן העץ מסככין בו מיהו כל שאין בהן יותר מג' על ג' ולשיטת התוס' אף בשלשה על שלשה וק"ל הא אין מסככין ביוצא מן העץ כל שיש לו בית קיבול דתורת כלי עליו ומקבל טומאה אף בכל שהוא והלכה פסוקה היא דכלי כל שהוא טמא בכל הטומאות וליכא למימר דכלים לאו בכלל כל היוצא מן העץ נינהו הא ליתא דהא במתני' דלקמן נמי תנינן כל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן וממעט אפילו כלי העץ כדקתני

לקמן אי מה להלן קרשים כו' ובאמת דעיקר דינא למעט קרשים אתא שאם עשה מהן אהל אין מטמאין וה"ה לכל הכלים שאם חיברן לקרקע נתבטלו מתורת כלים ונעשו אהל עץ ואין מיטמאין כמבואר בהדיא מלשון התוספות לקמן ע"ש וא"כ ה"ה לענין סכך הא קי"ל דאין מסככין בכלים. ולפ"ז ע"כ דהאי כללא דרשב"א לא דמי להאי כללא דמתניתין דלקמן לענין אהלים דהכא אין הכלים בכלל כדפרישית. ולפ"ז יש לי מקום עיון על מה שהקשו התוס' כאן בשם הרשב"א דאפילו אין בו ג' על ג' נמי מקבל טומאה בפשתן כדאמרינן לקמן אריג כל שהוא טמא ואין מסככין בו ולמאי דפרישית אין כאן מקום קושיא כלל שהרי כתבו התוס' לקמן בפרק במה אשה דף ס"ג ע"ב דהא דאריג כל שהוא טמא אע"ג דלאו בכלל בגד הוא היינו משום דראוי לכוף ולקפל וליקח בו מרגליות ומחט כו' עכ"ל וא"כ לפ"ז עיקר הטומאה היינו משום כלי בית קיבול (וכמ"ש הרע"ב ותי"ט בפכ"ז דכלים דילפינן לה משק ע"ש) ולא משום בגד א"כ לפ"ז לא שייך האי מילתא במימרא דרשב"א דאיהו לא איירי אלא במידי דהוי משום בגד דשייך בהן שלש על שלש וכמ"ש רש"י ז"ל דיוצא מן העץ היינו קנבוס וצמר גפן אבל במידי דלא שייך ביה תורת בגד אלא תורת בית קיבול ומרבינן ליה מאו בגד כמו שאבאר לא איירי ביה רשב"א כלל דהא בכה"ג אפילו בכל היוצא מן העץ נמי טמא ואין מסככין בו כדמשמע להדיא בפרק קמא דסוכה דאפילו בנסרים משופין איכא למ"ד דאין מסככין בהן משום גזירת כלים ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בלשון התוספות:

בפרש"י בד"ה חוץ מפשתן דילפינן לקמן כו' דאיקרי עץ כו' אפילו אונין שבו כו' עכ"ל. נראה דמה שהוכרח רש"י כאן לפרש כן היינו משום דקשיא ליה בעיקר מימרא דרשב"א דקתני ל' כל היוצא מן העץ וע"כ דלאו כלל גמור הוא כדפרישית בסמוך וא"כ משמע לכאורה דדוקא אמיני בגדים קאי וא"כ אמאי נקיט לה בהאי לישנא דיוצא מן העץ דטפי הול"ל בהדיא כל הבגדים אין בהם משום ג' על ג' ומסככין בהן חוץ מפשתן וע"ז כתב רש"י ז"ל דשפיר שייך למיתני לשון היוצא מן העץ דאפילו אונין בכלל שהרי על שם האונין הפשתן נקרא עץ וזהו שמסיים רש"י ז"ל הלכך אין מסככין באונין והיינו משום דמטמא בנגעים אע"ג שאין מיטמאין בשאר טומאות כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל:

בתוס' בד"ה אין בהן שלש על שלש כו' קשה לריב"א דמשמע דפחות משלש על שלש מסככין אפילו בשל פשתן ובפ"ק דסוכה כו' עכ"ל. ויש לדקדק דמנ"ל לריב"א דמסככין בו אשלש על שלש דלעיל מיניה קאי דילמא מילי מילי קתני רשב"א דכל היוצא מן העץ יש בו שני דינים הללו חדא דאין בו משום שלש על שלש לענין קבלת טומאה ואידך דלעולם מסככין בו אפילו בבגד שלם חוץ מפשתן שנשתנו לענין שני דינים הללו חדא דיש בהן משום שלש על שלש לענין קבלת כל הטומאות ועוד דאין מסככין בהן ולעולם אפילו פחות משלש על שלש כגון סיככה בטווי או במטליניות ולפי מאי דפרישית בסמוך א"ש דע"כ האי דמסככין בו אשלש על שלש דלעיל מיניה קאי דטמא משום טומאת בגד דהא לא מצינו לפרש דמסככין בו מלתא באפי נפשיה היא ואכל היוצא מן העץ קאי דלעולם מסככין בו הא ודאי ליתא שהרי אם יש לו בית קיבול ודאי טמא משום טומאת כלים. ועוד י"ל דקושיית ריב"א היינו אליבא דרבא דהא בין מקמי דהדר ביה ובין בתר דהדר ביה רשב"א מיהו ג' על ג' דוקא נקיט דשלשה על שלשה אפילו בשאר בגדים מיטמאין בשאר טומאות. וא"כ ע"כ דמסככין בו נמי דוקא אשלש על שלש קאי דהא בשלשה על שלשה ודאי דאין מסככין כיון דמקבל טומאה בשאר טומאות ולא הוי דומיא דגורן ויקב וא"כ מקשה ריב"א שפיר דמשמע ליה דהא דקתני חוץ מפשתן נמי אג' על ג' דוקא קאי ובפ"ק דסוכה משמע אפילו במטליניות פחות מג' על ג' אין מסככין כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ולקשה לרשב"א דאפילו אם לא נארג בו מעולם ג' על ג' מקבל טומאה כו' עכ"ל. נראה מלשון זה דהרשב"א מפרש דהאי דאריג כ"ש טמא בפרק במה אשה היינו כל שהוא ממש וכמ"ש התוספות שם דטמא משום דראוי לכוף ולקפלו דטמא משום בית קיבול וכבר כתבתי דלפ"ז יש לי מקום עיון על קושיית הרשב"א ז"ל כדפרישית אלא שמצאתי בפירוש המשניות בפכ"ז דכלים דקתני הבגד מטמא משום חמשה שמות וקחשיב לבית קיבול ואריג כל שהוא בתרתי וכתבו הרמב"ם והרע"ב והתי"ט דהאי אריג כל שהוא היינו באבנט וחגור שאין ברחבן שלש וכן מצאתי גם כן להרא"ש ז"ל בפירוש המשניות שלו ומשמע מלשון זה דאפילו יש בהן אורך הרבה דסתם חגור ואבנט יש בארכן יתר משלש אצבעות אלא דאפילו הכי כיון דאין ברחבן שלש לא הוי בכלל ג' על ג' דנקיט בכל דוכתא דהיינו מרובעת דוקא אלא דבאבנט וחגור טמא אפילו בכה"ג ולאו משום דאיקרי בגד אלא משום דאיקרי כלי או תכשיט ולכאורה שפי' זה של מפרשי משניות מוכרח דהא אריג כ"ש לאו בכ"ש ממש איירי משום בית קיבול דא"כ אמאי קחשיב להו בתרתי ועוד דלפי' זה מתיישב היטב הא דתני לקמן אריג ותכשיט כ"ש טמא וע"כ פירושו חציו אריג וחציו תכשיט כדפירש"י ותוס' שם וע"ז כתבו התוס' שם דמכאן משמע דמ"מ בעינן שיעור קצת דאל"כ חציו דכ"ש מאי היא וא"כ האי שיעור קצת שכתבו לשון דוחק הוא לפי שיטתם שם דהאי אריג כ"ש היינו משום בית קיבול משא"כ לפי שיטת המפרשים שהבאתי א"ש טובא דאפילו אם החגור והאבנט עשויין בענין זה חציו ארוג וחציו תכשיט טמאין ואע"ג שאין ראויין לבית קיבול אפ"ה טמאין משום כלי ותכשיט. וא"כ לפ"ז פשיטא דלא שייך הך קושית הרשב"א כאן שהרי לפי שיטת המפרשים האי אריג כ"ש אדרבה חשיב טפי מג' על ג' מרובעות כיון דהוי כלי גמור וע"כ דהכי הוא דאל"כ תקשי בפשיטות דבכל דוכתא דנקיט הש"ס במשניות ובכמה דוכתי לשון ג' על ג' אמאי לא נקיט אריג כל שהוא וכ"ש דטפי שייך לאקשויי הך קושיא אמתני' דריש פכ"ז דכלים דקתני הבגד טמא משום ה' שמות וקחשיב לג' על ג' ואריג כ"ש ובית קיבול לשלשה שמות ע"ש אע"כ דפרישית. והאמת יורה דרכו דמסתימת לשון רבינו שמשון בפי' המשניות שהוא בעצמו הרשב"א בעל התוספות שהקשה קושיא זו משמע שאינו מפרש להאי אריג כ"ש על דרך כל המפרשים שהבאתי דאיירי בחגור ואבנט אלא כ"ש ממש וכן נראה ג"כ קצת מסתימת לשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפרק כ"ב מהלכות כלים ע"ש. ומ"מ לא זכיתי כעת לעמוד על תוכן כוונת הרשב"א ז"ל כאן בקושיא זו דלכאורה ממ"נ אין מקום לקושייתו אם לא שנאמר דהרשב"א סובר בכל בגד כ"ש ראוי לכוף ולקבל ולפ"ז אה"נ דלא שייך קושיית הרשב"א אבריית' דרשב"א טפי מבכל המשניות שנזכר ג' על ג' לטומאה אלא משום דהכא בסוגיית הגמרא מייתי להך ברייתא מה שלא נזכר עדיין בסוגיית הגמרא קודם זה מש"ה הקשה הרשב"א קושיא זו כאן. מיהו בתירוץ של התוספות ממילא נתיישבו כל המשניות ולפ"ז אפשר דכל מפרשי משניות שהבאתי שכתבו דאריג כ"ש כגון אבנט וחגור היינו נמי מה"ט דבהנך אין דעתו לארוג יותר וכמו שתירצו בתוספות כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בפרק במה אשה אי"ה וע"ש בחידושי הרשב"א שמדבריו שם נראה ג"כ כמ"ש הרשב"א בעל התוספות דהכא. ומה שהוצרכתי להאריך בזה בענין אריג כ"ש היינו משום דנפקא מיניה טובא לענין פי' סוגיא דשמעתין כמו שיבואר ודוק היטב:

דף כו:

בד"ה רשב"א ותדבר"י כו' דמה"ת לר"ש למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו כו' עכ"ל. נראה בכוונתו דאף על גב דלאביי דאיהו מרא דשמעתא הכא שמעינן ליה לקמן דאמר דרשב"א וסומכוס אמרו דבר אחד והיינו משום דחוץ מפשתן משמע אפילו בטווי גרידא שאינו בגד משום דבטומאת נגעים תליא מילתא אפ"ה משמע דרישא דרשב"א דקאמר דכל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש לאו בטומאת נגעים לחוד איירי משום דכתיב ביה בהדיא צמר ופשתן אלא אפילו בשאר טומאות נמי טהורין דאוא"כ אמאי מסככין בו הא לאו דומיא דגורן ויקב הוא אלא דקשיא לי על פירש"י ז"ל דאכתי מנ"ל לאביי דרשב"א כתנא דבר"י ס"ל דבגדים דשאר טומאות היינו נמי דצמר ופשתן דוקא הא מצינו למימר נמי איפכא דרשב"א כאידך תנא דבר"י דלקמן ס"ל דמרבה שאר בגדים בשאר טומאות מדכתיב או בגד והיינו שלשה על שלשה דמוקמינן לרבוי דקרא בדדמי כדאמרינן נמי בסמוך אליבא דרבא דמוקי לקרא דאו בגד בהכי ומכ"ש לשיטת התוספות שם דגרסינן דתניא והיינו ברייתא דאידך תנא דבי ר"י גופא ונהי דלענין נגעים מוקמינן לרבוי דוהבגד לשלש על שלש היינו משום דשלשה על שלשה לא צריך קרא דאתיא בק"ו משתי וערב כדאמרינן בסמוך משא"כ בשאר טומאות לא שייך האי ק"ו שפיר מוקמינן קרא לשלש' על שלש' דוקא אבל שלש על שלש טהור אפילו בצמר ופשתן דהא אביי גופא אמר לקמן דשרצים מנגעים לא אתיא וא"כ לפ"ו שפיר מצינו לאוקמי הא דרשב"א כאידך תנא דבר"י וא"כ הא דקאמר רשב"א כל היוצא מן העץ אין בו משום שלש על שלש חוץ מפשתן היינו לענין טומאת נגעים דוקא ואם כן מנ"ל לאביי דרשב"א והאי תנא דבי ר"י אמרו דבר אחד ולדעתי צ"ע ליישב שיטת רש"י ז"ל בזה. ואף אם נאמר דרש"י סובר כשיטת הר' פורת שכתבו התוספות בסמוך דאפילו אי לאו ק"ו נמי א"צ ריבוי לשלשה על שלשה דבכלל בגד שלם היא אפ"ה הקושיא במ"ע דאכתי מצינו למימר דרשב"א כאידך תנא דבר"י סבירא ליה ואפילו בגד שלם בשאר בגדים איצטריך ליה לרבויי מאו בגד כדמשמע להדיא מלשון הברייתא דאידך תנא דבר"י דקאמר בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתן משמע דאפילו בגד ממש צריך ריבוי בשאר בגדים וכמו שאבאר. ולולי פירש"י ז"ל היה נ"ל לפרש דהא דאמר אביי רשב"א ותנא דבר"י אמרו דבר אחד לאו משום דמוכח לה מדרשב"א אמר הכי אלא דעיקר מימרא דאביי היינו כי היכי דלא נימא דאדרבה רשב"א כאידך תנא דבר"י ס"ל מדנקט דוקא ג' על ג' כמ"ש התוספות. וא"כ לפ"ז ממילא הוי הלכה כאידך תנא דבר"י דהו"ל תרי לגבי חד ומער"ה קאמר אביי דשפיר מצינן למימר דרבי שב"א כהאי תנא דבר"י ס"ל וג' על ג' דנקיט לאו דוקא ולאוקמי רשב"א אליבא דהלכתא קאמר הכי והיינו כדאמר ר"נ במנחות דף ל"ט דשאר בגדים אינן חייבין בציצית אלא מדרבנן ועלה קאמר אביי התם נמי והאי תנא דבר"י מפיק מאידן תנא אלמא דהכי ס"ל וכמו שאבאר עוד לקמן דפלוגתא דאביי ורבא היינו דאזדו לטעמייהו לענין ציצית. ומכ"ש דא"ש טפי לפי סברת התוס' דשמעתין בפרק במה אשה דאריג כ"ש וג' על ג' שקולים הם ואמרינן התם דרבי יוחנן יליף אריג כ"ש מאו בגד וא"כ ממילא דג' על ג' מיהו טמא בצמר ופשתן בכל הטומאות וכמ"ש ג"כ הרמב"ם ז"ל בפכ"ב מהלכות כלים וכמו שאבאר עוד לקמן א"כ מה"ט גופא משמע ליה לאביי דרשב"א ע"כ כהאי תנא דבי ר"י ס"ל כיון דהכי הלכתא. ע"פ דרך זה יש ליישב ג"כ פירש"י ז"ל ממה שהקשיתי לפירושו כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה רשב"א ותנא דבי ר"י אמרו דבר אחד וא"ת כו' אפי שלשה על שלשה טהור כו' עכ"ל. ולכאורה טפי הו"ל להקשות דאפילו בגד שלם לרשב"א בשאר בגדים טהור אלא דהתוספות סמכו בזה אמ"ש לקמן דלפי האמת שלשה על שלשה ובגד שלם חדא מילתא היא. ואף דלפמ"ש התוס' לעיל בשם הרשב"א ודאי משמע דבגד שלם אפילו בשאר בגדים לכ"ע טמא דלא גרע מאריג כ"ש שהרי כתבו דהא דבעינן שיעורא דגע"ג או שלשה על שלשה היינו דוקא כשיש בדעתו לארוג בו יותר וא"כ ממילא משמע דבגד שלם ודאי טמא אפילו בשאר טומאות כמו אריג כ"ש לפי גרסתינו בפרק במה אשה דילפינן אריג כ"ש מאו בגד דכתיב בשרצים ומכ"ש לפמ"ש לעיל בשם כל מפרשי משניות דאריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגור שאין בהן ג' על ג' מרובעות אפ"ה טמאין דנהי דלא מיקרי בגד אפ"ה מיטמאין מתורת כלי וכמו כן לפמ"ש בשיטת התוס' דפרק במה אשה דאריג כ"ש טמא משום בית קיבול דטמא אפילו בכל היוצא מן העץ ממש א"כ כ"ש בגד שלם דאין לך בית קיבול גדול מזה. וא"כ לפ"ז היה באפשר לומר דמ"ש התוס' כאן דלרשב"א אפי שלשה על שלשה טהור דוקא נקיט אלא כיון דהתוספות כאן איירי בשם הר' פורת ולשיטתו בסמוך ש"כ דלא נחית להכי וכמו שאבאר וא"כ צריך לפרש כדפרישית דהתוספות דהכא נמי שלשה על שלשה לאו דוקא נקטו כנ"ל ודו"ק:

בגמ' דכ"ע מיהת בג' על ג' בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנ"ל. ולכאורה בפשיטות טפי הוי מצי לאקשויי אברייתא דרשב"א גופא דקתני בהדיא דבפשתן אפילו בג' על ג' טמא ומנ"ל וממילא דמהיכא דיליף לה רשב"א ה"נ היינו טעמייהו דכ"ע אלא משום דהוי מצינן למימד דהא דמטמא רשב"א בג' על ג' בצמר ופשתן היינו דלא שני ליה בין גע"ג לשלשה על שלשה דאי משום דלא חזי לעשירים הא אשכחן לקמן בפרק במה אשה גבי שק דאש"פ שאינו אריג טמא שכן עני קולע ג' נימין ותולה בצואר בתו אלמא דאפילו במאי דחזי לעניים ולא לעשירים טמא ואם כן משמע דן"ה ג' על ג' בצמר ופשתן דחשיבא כמו שיבואר. ועוד הוי מצינו למימר בפשיטות דהא דקאמר רשב"א דבפשתן טמא ג' על ג' היינו דווקא בנגעים משום דאתיא בק"ו משתי וערב כדמקשה הש"ס בסמוך אי הכי ג' על ג' נמי ליתי בק"ו. וא"כ לפ"ז מה"ט גופא קאמר רשב"א דבשאר בגדים אין בהן ג' על ג' לא בנגעים ולא בשאר טומאות בנגעים לא משום דכתיב בהדיא צמר ופשתן ובשאר טומאות נמי לא כיון דלא שייך בהו ק"ו דשתי וערב מה"ת לרבינהו מה שא"כ השתא במילתא דאביי ורבא משמע דלאו מתורת ק"ו אתינן עלה דהא לתנא דבי ר"י משמע להדיא דאי לאו דמיעט רחמנא שאר בגדים הר"א דבכולהו ג' על ג' טמא וע"כ היינו משום דהוי בכלל בגד א"כ מקשה הש"ס שפיר מנ"ל ומשני דילפינן לה מוהבגד דמה"ט גופא הוי מרבינן לה נמי מוהבגד אפילו בשאר בגדים נמי אי לאו דמיעט רחמנא מדתנא דבי ר"י לג' על ג' בשאר בגדים לשאר טומאות כנ"ל ועיין עוד בסמוך ודו"ק :

שם ג' על ג' בצמר ופשתן מיטמא בנגעים מנ"ל. נראה לי דאע"ג דלכאורה כל הנך שיעורין דשלשה על שלשה בבגד למדרס ושק ד' על ד' ועור ה' על ה' ומפץ ו' על ו' כולהו הנך שיעורין

הל"מ מסיני הם לפי מה שלא מצאתי בשום ספר טעם אתר לכל הנך שיעורין ער"מ היינו דוקא בהנך שלא נתנה תורה שיעור כלל בדבר לענין טומאת מדרס וכה"ג בשק ובעור ומפץ בין למדרס ובין לטומאה א"כ ע"כ דשיעורין דידהו הל"מ מסיני הם משא"כ הכא לענין בגד דנגעים ושרצים פשיטא ליה להגמרא דהנך שיעורין לאו הל"מ מסיני הם כיון דיש טעם לשיעורין הללו באיזה מהם איקרי בגד אי בג' על ג' דחזיא לעניים או בשלשה על שלשה דחזיא אף לעשירים ומש"ה מהדר תלמודא לפרש מנ"ל ומייתי להו שפיר מריבויא דקראי או מק"ו והיינו דוקא במידי דשייך ביה מיהו שם בגד לשום אדם וכה"ג באריג כ"ש לדברי המפרשים דהיינו כגון אבנט וחגור כן נ"ל ודו"ק :

שם ואימא לרבות שלש' על שלש'. נראה דלאו אפשטא דגופא דברייתא פריך דהא בפשיטות מצינן למימר דלא משמע להברייתא לחלק כלל בין גע"ג לשלש' על שלשה דלעולם לא איצטריך ריבויא אלא לאפוקי דלא נימא דלשון בגד שלם אבל לבתר דגלי קרא לרבויי מידי דחזי לבגד אע"ג דלאו בגד הוא שוב אין לחלק כיון דחזי לעניים וכדפרישית בסמוך:

ועוד אפילו את"ל דיש לחלק מ"מ כיון דאשכחן תרי ריבוי חד בנגעים דכתיב והבגד וחד מאו בגד דכתיב בשרצים בא זה ולימד ע"ז דמחדא הוי מרבינן שלשה על שלשה ואידן לרבות אפילו ג' על ג' משום דבכה"ג הוי גילוי מילתא בעלמא למילף שרצים מנגעים או איפכא כדמסקינן לקמן אליבא דרבא וכמ"ש התוס' בד"ה שכן מטמא בכעדשה משא"כ השתא אמילתא דאביי ורבא דלאביי בין לרשב"א ובין לתנא דבי ר"י שני ליה בין שרצים לנגעים וכדמסקינן לקמן בגמרא וה"ה לרבא אליבא דתנא דבי ר"י וכמו שאבאר א"כ מקשה הש"ס שפיר דאימא דוהבגד היינו לרבות שלש' על שלש' דוקא בנגעים כיון דמשרצים לא אתיא כנ"ל. ובזה נתיישב ג"כ קושיית הש"ס דלעיל דקאמר דכ"ע ג' על ג' ולא מקשה בפשיטות אדרשב"א גופא כמו שדקדקתי בסמוך ודו"ק:

בתוס' בד"ה השתא שתי וערב מטמא תימא לר"י כו' ותירץ ר"י כו' ולרשב"א נראה כו' עס"ה. ולשני הפירושים לא מתיישב שפיר לשון אי הכי ג' על ג' נמי וכבר האריך בזה בספר קרבן אהרן ע"ש שנדחק מאוד ליישב:

אמנם לולי דברי התוספות היה נ"ל ליישב בפשיטות דודאי הא דתנן דשיעור שתי וערב היינו כדי לארוג בו ג' על ג' היינו לפי האמת דשלש על שלש מיקרי נמי בגד וכיון דקרא שתי וערב סתמא כתב ולא נתנה התורה שיעור לדבר ע"כ היינו באחד משני פנים או שנאמר דמסתמא השיעור הוא כדי לארוג בו בגד שלם ממש או שנאמר דהשיעור הוא כדי לארוג בו מידי דהוי בכלל בגד וא"כ למאי דמקשה הש"ס דאימא דריבוי דוהבגד לרבויי שלש' על שלשה אהא משני הש"ס שפיר השתא שתי וערב מטמא שאפילו אם נאמר דהשיעור שתי וערב היינו כדי לארוג בו בגד שלם מ"מ מחוסר מיהו כמה מלאכות עד שיעשה ממנה בגד שלם אפ"ה מטמא כיון דראוי לעשות ממנה בגד שלם א"כ כ"ש בשלש' על שלש' שאינו מחוסר אלא תפירה לחוד לעשות ממנו בגד שלם א"כ כ"ש דמטמא והוי שפיר ק"ו גמור וע"ז מקשה הש"ס שפיר אי הכי ג' על ג' נמי תיתי בק"ו והיינו למאי דפריש בסמוך דמסברא פשוטה אית לן למימר דכל מידי דחזיא לבגד אפילו לעניים לחוד הוי שפיר בכלל בגד כדאמרינן לקמן בפרק במה אשה גבי שק שכן עני קולע שלש נימין כו'. וא"כ לפ"ז הוי נמי ק"ו גמור משתי וערב דטמא אע"פ שמחוסר כמה מלאכות משום דסוף סוף ראוי לעשות ממנו בגד א"כ כ"ש בג' על ג' הרי ראוי לעשות ממנו בגד לעניים וע"ז משני הש"ס דאי לאו דרבייה קרא הו"א דלעולם בעינן מידי דחזי לעניים ולעשירים מער"ה איצטריך קרא לרבות מידי דחזי לעניים לחוד ולפ"ז הא דאמרינן לקמן בפרק במה אשה גבי שק אף ע"פ שאינו אריג טמא היינו משום שהעני קולע כו' היינו לבתר דגלי קרא דבמידי דחזי לעננים לחוד סגי דמיקרי בגד וכמו שיבואר כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אתיא בק"ו ומפרש הר' פורת כו' דמה לי שלש' על שלש' כף עד סוף הדיבור. עיין מ"ש מהרש"ל ומהרש"א בזה בחילופי גרסאות. מיהו בעיקר דברי הרב פורת במ"ש דהאי ק"ו לא הוי אלא לרווחא דמלתא דבלא"ה אין לחלק בין שלשה על שלשה לבגד שלם. ולענ"ד יש לתמוה בזה טובא דהא ודאי יש חילוק גדול ביניהם לפמ"ש התוספות לעיל בשם הרשב"א דעיקר שיעורא דשלש' על שלש' או גע"ג היינו כשיש בדעתו לארוג בו יותר דאל"כ אפי' אריג כ"ש טמא וא"כ לפ"ז שפיר איצטריך הק"ו משתי וערב דבלאו ק"ו הר"א דבעינן דוקא בגד שלם דודאי אין בדעתו לארוג יותר אבל בשלשה על שלשה כשיש בדעתו לארוג יותר הר"א דטהור משו"ה איצטריך למילף בק"ו משתי וערב. ומכ"ש דקשה טפי לשיטת הרמב"ם וכל מפרשי משניות שהבאתי לעיל דלפי האמת אריג כ"ש טמא בכל הטומאות היינו כגון אבנט וחגורה אף ע"פ שאין בהם גע"ג מרובעות א"כ חזינן מיהא דיש חילוק גדול בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכה"ג לשיטת התוס' דפרק במה אשה דהא אריג כ"ש טמא היינו משום דראוי לקפל הו"ל כבית קיבול א"כ הו"א דבנגעים דוקא בעינן בגד שלם משום דהוי בית קיבול מש"ה איצטריך ק"ו דשתי וערב. ולכאורה היה נ"ל דהאי דאריג כ"ש טמא דמרבינן לקמן בפרק במה אשה מאו בגד והיינו בחדא מתרי ותלת טעמי שכתבתי למר כדאית ליה היינו דוקא בטומאת שרצים ושאר טומאות דאש"ג דלאו בגד מיקרי אפ"ה מרבינן לה שפיר מאו בגד דטמא משום כלי דהא האי קרא דאו בגד אדלעיל מיניה קאי דכתיב כל כלי עץ או בגד וכי היכי דכלי עץ טמא משום בית קיבול ה"ה במיני בגד כיון שיש לו בית קיבול וכה"ג לפירוש הרמב"ם דאריג כ"ש היינו אבנט וחגורה נהי דלאו בגד מיקרי אפ"ה מיקרי כלי או תכשיט משא"כ בטומאת נגעים שהיא טומאה חדשה מגזירת הכתוב ואין לך אלא מה שכתוב בפירוש דהיינו דוקא במידי דמיקרי בגד או דראוי לבגד מרבינן לה מוהבגד משא"כ משום כלים ותכשיט הרי לפי האמת אפילו כלים ותכשיט גמורים אין מיטמאין בנגעים כמ"ש התוס' בד"ה שכן מטמא בכעדשה וא"כ מה"ט גופא לא שייך בהו נמי הך טומאה דבית קיבול דהא אפילו שק וכל כלי עץ שיש להו בית קיבול לפי האמת אין מיטמאין וא"כ לפ"ז אין שום סברא וטעם לטמא אריג כ"ש בנגעים. ולענ"ד נראה כן בעליל בדברי הרמב"ם ז"ל בחיבורו שלא כתב הך דאריג כ"ש אלא בשאר טומאות ולא בנגעים:

נמצא דלפ"ז היה אפשר ליישב שיטת הרב פורת כיון דהכא בנגעים איירי אין טעם לחלק בין שלשה על שלשה לבגד שלם כיון דבגד חשוב היא זה כמו זה וטעמא דאריג כ"ש לא שייך בנגעים כל זה היה נ"ל לכאורה אלא דממה שהביא הרב פורת ראיה מדברי אביי ורבא דאיירי בשרצים ואפ"ה כתב דאין לחלק בין בגד שלם לשלשה על שלשה א"כ הדרא קושיא לדוכתא דהא ודאי יש לחלק בין בגד שלם דלשלשה על שלשה כיון דבגד שלם לא גרע מאריג כ"ש כיון דשייך בהו כל הנך טעמי שכתבתי אלא דאפ"ה א"ש לאביי ורבא דמוקי לריבויא דאו בגד לשלש' על שלש' או לג' ע"ג משום דלבגד שלם לא איצטריך ריבוי דאו בגד דבלא"ה פשיטא דטמא משום כלי דלא גרע מכלי ותכשיט וכלי בית קיבול דטמאין לכ"ע בשרצים ושאר טומאות חוץ מנגעים וכעת לא מצאתי מקום ליישב דברי הרב פורת אם לא שנאמר דכל הסוגיא ושקלא וטריא דהכא דהוי אליבא דרשב"א ותנא דר"י משמע דלית להו הנך תנאי האי דאריג כ"ש טמא והיינו מכח אותה הקושיא שהקשו התוספות לעיל בשם הרשב"א ותירוצו לא משמע ליה ואם כן ע"כ האי תנא דמטמא אריג כ"ש בפרק במה אשה תנא אחרינא הוא ופליג אדרשב"א ורבי יוחנן ורבא דהתם דמפרשי טעמא דאריג כ"ש היינו משום דס"ל כהך ברייתא דהתם אלא דבאמת שזה דוחק גדול כדפרישי לעיל ועיין מה שאכתוב בזה עוד לקמן בסמוך בלשון התוס' ד"ה ת"ל או בגד:

בגמרא טעמא דכתב קרא הא לא כתב קרא לא אמרינן ק"ו. ולכאורה יתור לשון הוא כמ"ש רש"י ז"ל בעצמו ונדחק ליישב. מיהו למאי דפרישית בסמוך יש ליישב דודאי מסברא פשוטה אין לחלק בהך סברא בין מה דחזיא לעניים או אף לעשירים כדפרישית מהך סוגיא דפרק במה אשה לענין שק אלא דלפום הך סברא הוי מרבינן נמי אריג כ"ש לענין נגעים מהך ק"ו דשתי וערב גופיה דהא לפי האמת אריג כ"ש וג' על ג' שקולים הם כמ"ש התוס' ומכ"ש לפי שיטת הרמב"ם וכל מפרשי משניות דאריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגורה שאינן רחבין שלש א"כ לא חזיא אלא לעניים משום הכי איצטריך ריבוי דוהבגד לרבות שלש על שלש כדי לגלויי דלית לן למילף ק"ו משתי וערב וממילא הדרינן לסברא דאריג כ"ש לא שייך בנגעים כמ"ש בשם הרמב"ם ז"ל ומסברא פשוטה דלא שייך הנך טעמי בנגעים ומה"ט גופא לא מרבינן מריבוי דוהבגד אלא שלש על שלש ולא אריג כ"ש אע"ג דשקולים הם מ"מ שלש על שלש שפיר מרבינן מריבוי דוהבגד כיון דהוי בגד גמור לעניים משא"כ אריג כ"ש אע"ג דמרבינן לה נמי מריבוי דאו בגד מ"מ לאו מטעם בגד מטמאינן לה אלא מטעם כלי ותכשיט ובית קבול דטמאין בשאר טומאות אבל בנגעים ממעט ליה קרא דלא תיתי בק"ו משתי וערב ומשאר טומאות נמי לא מצינן למילף לה כיון דלא שייך בנגעים הנך טעמי כמו בשאר טומאות. והשתא לפ"ז א"ש טובא הא דמקשה הש"ס ואימא לרבות ג' על ג' בשאר בגדים ופירש"י דג' על ג' בצמר ופשתן מטמא מק"ו ופירושו מוכרח מלשון הסוגיא דבסמוך אלא שהתוספות הקשו על זה דהא אמרן דג' על ג' לא אתיא בק"ו ולפ"ז ודאי פירש"י תמוה. אבל למאי דפרישית א"ש דהיא גופא מקשה הש"ס מנ"ל דריבוי דוהבגד היינו לרבות ג' על ג' ולאפוקי אריג כ"ש דלא תיתי לטמאו בק"ו דלמא לעולם אימא לך דק"ו גמור הוא משום דאין לחלק בין מידי דחזיא לעניים או אף לעשירים ולפ"ז אין ה"נ דאריג כ"ש טמא אפילו ג' על ג' בכלל בגד הוא כי היכי דאמרינן בטומאת שרצים דאין לחלק בין גע"ג לשלשה על שלשה כיון דחזיא לעניים א"כ ממילא דה"ה לנגעים לענין צמר ופשתים דאין לחלק בין לעניים ולעשירים אדרבא צמר ופשתן חשיבי טפי משאר בגדים:

והשתא לפ"ז א"ש נמי טובא הא דמקשינן בסמוך ואימא כי אימעוט משלש על שלש והיינו נמי לפי האי סברא גופא דלא דרשינן האי בנין אב וא"כ אי לאו מיעוטא דבגד צמר ופשתן בנגעים הו"א דאפילו שלש על שלש טמא בשאר בגדים כדאשכחן בשרצים דאף לפי האמת לא מפלגינן בין עניים לעשירים כנ"ל נכון בעזה"י ליישב הסוגיא בלי גמגום ודוק היטב:

דף כז.

בגמרא דתניא בגד אין לי אלא בגד שלשה על שלשה כו' פירש"י דלא גרסינן דתניא דאי מתניתא היא היכי פליג עלה אביי והתוס' כתבו דשפיר גרסינן דתניא אלא דאביי מוקי לה כאידך תנא דבי ר"י והיינו הך ברייתא דלקמן אלא שקיצרה רבא. ולעד"נ דשיטת רש"י מוכרחת דלא גרסינן דתניא מכמה טעמי חדא כיון דאפילו לפי' התוס' דגרסינן דתניא היינו משום דהך ברייתא דהכא היינו ברייתא דלקמן דאידך תנא דר"י אלא דרבא קיצרה וא"כ האיך מייתי רבא גופא השתא סיוע

לדבריו אליבא דרשב"א מהאי ברייתא דלקמן דהא ע"כ השתא לא הוה שמיעא ליה לרבא הך ברייתא דאידך תנא דבר"י דהא לבתר דשמע לה הדר ביה ממאי דאמר הכא כי היכי דלא תקשה תנא דר"י אתנא דר"י אם כן לפ"ז רשב"א והנך תרין ברייתות דתנא דר"י בשיטה אחת הן ולאפוקי ממאי דס"ד השתא דרשב"א ותנא דר"י פליגי. ועוד דמ"ש התוס' דהאי ברייתא היינו ברייתא דלקמן אלא שקיצרה בלשונו לא משמע ליה לרש"י דאין זה קיצור אלא שינוי דהא בהאי ברייתא דלקמן לא נזכר שלשה על שלשה כלל וא"כ משמע דעיקר הריבוי בשאר בגדים היינו לבגד שלם כדמשמע להדיא בגד אין לי אלא בגד פשתן מניין לרבות צמר גמלים משמע דכולה בחד גוונא איירי א"כ היאך מייתי רבא ראיה לדבריו לענין שלשה על שלשה ואף לפמ"ש בסמוך דלבגד שלם לא צריך ריבוי בשאר טומאות אפילו בשאר בגדים משום כל הנך טעמי דלא גרע מאריג כ"ש מ"מ הא אריג כל שהוא גופא לא ידענא אלא מריבוי דאו בגד וא"כ שפיר קאמר בברייתא דבסמוך דבגד שלם מרבינן מאו בגד ואכתי שלשה על שלש' מנ"ל לרבא אליבא דרשב"א. כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודברי התוס' צ"ע ויש ליישבם בדוחק:

שם ואביי האי או בגד מאי עביד ליה. ולכאורה יש לתמוה דטפי הוה ליה להקשות לרבא גופיה לדתנא דר"י האי או מאי עביד ליה ואי הוי אתי ליה שפיר לרבא אליבא דתנא דר"י א"כ בכה"ג נופא א"ש נמי לאביי אליבא דרשב"א דהא אביי אמרו דבר א' קאמר כמ"ש התוס' ובזה לא הוי שייך לשנויי דלרבא פליגי רשב"א ודתנא דר"י אי אית למילף נגעים משרצים או איפכא משום דהוי גילוי מילתא בעלמא או לא דמנ"ל לרבא דשייך פלוגתא בכה"ג ואי משום דנקט רשב"א שלש על שלש טפי הו"ל לרבא למימר דשלש על שלש אפילו בצמר ופשתן סובר ר"א דלא מיטמא אלא בנגעים לחוד. ולפ"ז כולה מילתא דרשב"א בין לענין טומאה ובין לענין סכך איירי הכל משום טומאת נגעים וכמ"ש לעיל בתחילת הסוגיא בפירש"י בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש:

ולכאורה היה נ"ל ליישב בפשיטות דלרבא אליבא דתנא דר"י שפיר איצטריך או בגד בשרצים לרבויי אריג כ"ש כדמוקי לה רבא גופא בהדיא בפרק במה אשה משא"כ לאביי אליבא דרשב"א אי אפשר לומר כן דלכאורה משמע דרשב"א לית ליה האי דאריג כ"ש דאל"כ קשה קושיית הרשב"א שהביאו התוספות לעיל בד"ה אין בו משום שלש על שלש והיינו כמ"ש לעיל בסמוך בשיטת הרב פורת במ"ש דהק"ו לרווחא דמילתא נקט והיינו משום דלא משמע ליה התירוץ שכתבו התוספות לעיל על קושיית הרשב"א א"כ מקשה הש"ס הכא שפיר לאביי אליבא דרשב"א האי או מאי עביד ליה כך היה נ"ל לכאורה אלא שכבר כתבתי לעיל דלא יתכן לפרש כן אפילו לפי שיטת הרב פורת עיין עליו ומכ"ש לפמ"ש בתחילת הסוגיא בלשון התוספות דקושיית הרשב"א מעיקרא ליתא לשיטת התוספות דפרק במה אשה וכה"ג לשיטת הרמב"ם והרא"ש וכל מפרשי משניות א"כ הקושיא במ"ע:

לכך נלענ"ד לפרש בדרך אחר דודאי לרבא אליבא דתנא דר"י לק"מ כיון דלרבא משמע דעיקר פלוגתא דרשב"א ודתנא דר"י היינו דתנא דר"י אית ליה האי בנין אב לגמרי דכל מקום שנאמר בגד בין בנגעים ובין בשרצים ובין בשאר מקומות אינו אלא של צמר ופשתן א"כ לפ"ז אין לחלק לענין שיעורים דצמר ופשתן בין נגעים לשרצים וא"כ שפיר איצטריך קראי ריבוי דאו בגד וריבוי דוהבגד דאי מחדא הוי מוקמי' לה לשלש' על שלש' דוקא מש"ה איצטריך תרי ריבויי ומרבינן נמי שלש על שלש ודוקא אליבא דרשב"א דלית ליה הך בנין אב הוצרך רבא לפרש ריבוי דאו בגד לשלש' על שלש' בשאר בגדים וריבוי דוהבגד לשלש על שלש בצמר ופשתן בנגעים גופייהו דאי לשלשה על שלשה לא איצטריך קרא דילפינן לה מק"ו דשתי וערב כדאמרינן לעיל. משא"כ לאביי דאמר דרשב"א ותנא דר"י אמרו דבר א' והיינו תרוייהו אית להו האי בנין אב ואפילו הכי משמע ליה לאביי מסברא דאין לחלק בשאר בגדים בין שלש על שלש לשלש' על שלש' אלא שיש לדמותן לגמרי לצמר ופשתן או לחלק לגמרי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש אם כן מקשה הש"ס שפיר ואביי האי או בגד מאי עביד ליה ואיצטריך לאוקמי אליביה בשלש על שלש בצמר ופשתן גופא דמיטמא בשרצים אבל בשאר בגדים אפי' שלש' על שלש' נמי לא משום דהאי בנין אב לגמרי משמע דדוקא צמר ופשתים בענין בין בטומאת נגעים ובין בשרצים. כנ"ל נכון וברור בעזה"י. ויש ליישב עוד בדרכים אחרים מתוך מ"ש לעיל בתחלת הסוגיא ותן לחכם ויחכם עוד:

בתוס' בד"ה תלמוד לומר או בגד כו' וכ"ת שקולים הם כו' עכ"ל. ולכאורה משמע דהאי שקולים הם היינו אריג כ"ש ושלש' על שלש' בשאר בגדים דאיירי ביה הך ברייתא מיהו לפי האמת דשלש על שלש בצמר ופשתן טמא בכל הטומאות כדמשמע מסוגיא דשמעתין ומכמה משניות ממסכת כלים א"כ צריך לומר דאריג כ"ש שקולים הם נמי לשלש על שלש בצמר ופשתן משום דשלש על שלש בצמר ופשתן ושלש' על שלשה בשאר בגדים שקולים הם והיינו משום דצמר ופשתן חשיב טפי דשלש על שלש דידהו מיקרי בגד כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ואפילו אם נמחק שם ספרים כו' ונגרוס דיליף מאו בבגד פשתן דכתיב גבי נגעים כו' עס"ה. ודע שכאותה הגירסא שכתבו התוס' משמע בברייתא דת"כ בפרשת תזריע וא"כ לפ"ז משמע דאריג כ"ש טמא ג"כ בנגעים אלא דמהך ברייתא דת"כ גופא משמע דהאי אריג כ"ש לאו כ"ש ממש הוא אלא בבגד שלם כ"ש איירי וזה נוטה לסברת הרמב"ם וכל מפרשי משניות שהבאתי לעיל שמפרשים דהאי אריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגור שארכן הרבה ואין רחבן שלש ודלא כפירוש התוספות בפרק במה אשה שכתבו דאפילו כ"ש ממש טמא משום בית קיבול. וא"כ לפ"ז לא שייך האי טעמא בנגעים כדפרישית לעיל ודוק היטיב:

בד"ה שכן מטמא בכעדשה ורבא אף ע"ג דפירכא גמורה היא כו' דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא כו' עכ"ל. נראה דדוקא הך פירכא שכן מטמא בכעדשה סבר רבא דלא הוי פירכא גמורה לענין שיעור חשיבות בגד לקבלת טומאה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא משא"כ בהך פירכא דלעיל מיניה דאמרינן דלאביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן ודאי פירכא גמורה היא ולא גילוי מילתא בעלמא דדוקא בנגעים דאפילו שתי וערב הוי שיעור חשוב לקבלת טומאה אע"ג דאכתי לאו בגד הוא כלל אלא שראוי לארוג ממנו בגד מכ"ש בשלש על שלש דהוי בגד גמור דחזי לעניים ולעשירים נמי חזי לאיצטרופי כדאמרינן לעיל בגמרא וכמ"ש התוספות ד"ה השתא שתי וערב ומשום הכי הוצרך סתמא דש"ס הכא לאסוקי אליבא דרבא ואידך אס"ד דנגעים חמירי וק"ל:

בד"ה מניין לרבות צמר גמלים וא"ת צמר גמלים כו' ומאי צריך ריבוי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיא זו דהא התוס' גופייהו לקמן דף כ"ח בד"ה ריבה עור בהמה טמאה מייתי ברייתא דת"כ דקתני צמר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' ע"ש וא"כ פשיטא דמה"ט גופא צמר גמלים וארנבים צריך ריבוי כיון שאין נאכלין. ונראה דודאי עיקר קושייתם כאן לאו לענין מה דצריך ריבוי הוא אלא דקשיא להו טפי לפי האמת דכל היכא דבענין צמר ופשתן דוקא כגון בציצית וכלאים וכן בשאר טומאות להיאך תנא דר"י פליגי. ועוד דמ"ש התוס' דהאי ברייתא היינו ברייתא דלקמן אלא שקיצרה בלשונו לא משמע ליה לרש"י דאין זה קיצור אלא שינוי דהא בהאי ברייתא דלקמן לא נזכר שלשה על שלשה כלל וא"כ משמע דעיקר הריבוי בשאר בגדים היינו לבגד שלם כדמשמע להדיא בגד אין לי אלא בגד פשתן מניין לרבות צמר גמלים משמע דכולה בחד גוונא איירי א"כ היאך מייתי רבא ראיה לדבריו לענין שלשה על שלשה ואף לפמ"ש בסמוך דלבגד שלם לא צריך ריבוי בשאר טומאות אפילו בשאר בגדים משום כל הנך טעמי דלא גרע מאריג כ"ש מ"מ הא אריג כל שהוא גופא לא ידענא אלא מריבוי דאו בגד וא"כ שפיר קאמר בברייתא דבסמוך דבגד שלם מרבינן מאו בגד ואכתי שלשה על שלש' מנ"ל לרבא אליבא דרשב"א. כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודברי התוס' צ"ע ויש ליישבם בדוחק:

שם ואביי האי או בגד מאי עביד ליה. ולכאורה יש לתמוה דטפי הוה ליה להקשות לרבא גופיה לדתנא דר"י האי או מאי עביד ליה ואי הוי אתי ליה שפיר לרבא אליבא דתנא דר"י א"כ בכה"ג נופא א"ש נמי לאביי אליבא דרשב"א דהא אביי אמרו דבר א' קאמר כמ"ש התוס' ובזה לא הוי שייך לשנויי דלרבא פליגי רשב"א ודתנא דר"י אי אית למילף נגעים משרצים או איפכא משום דהוי גילוי מילתא בעלמא או לא דמנ"ל לרבא דשייך פלוגתא בכה"ג ואי משום דנקט רשב"א שלש על שלש טפי הו"ל לרבא למימר דשלש על שלש אפילו בצמר ופשתן סובר ר"א דלא מיטמא אלא בנגעים לחוד. ולפ"ז כולה מילתא דרשב"א בין לענין טומאה ובין לענין סכך איירי הכל משום טומאת נגעים וכמ"ש לעיל בתחילת הסוגיא בפירש"י בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש:

ולכאורה היה נ"ל ליישב בפשיטות דלרבא אליבא דתנא דר"י שפיר איצטריך או בגד בשרצים לרבויי אריג כ"ש כדמוקי לה רבא גופא בהדיא בפרק במה אשה משא"כ לאביי אליבא דרשב"א אי אפשר לומר כן דלכאורה משמע דרשב"א לית ליה האי דאריג כ"ש דאל"כ קשה קושיית הרשב"א שהביאו התוספות לעיל בד"ה אין בו משום שלש על שלש והיינו כמ"ש לעיל בסמוך בשיטת הרב פורת במ"ש דהק"ו לרווחא דמילתא נקט והיינו משום דלא משמע ליה התירוץ שכתבו התוספות לעיל על קושיית הרשב"א א"כ מקשה הש"ס הכא שפיר לאביי אליבא דרשב"א האי או מאי עביד ליה כך היה נ"ל לכאורה אלא שכבר כתבתי לעיל דלא יתכן לפרש כן אפילו לפי שיטת הרב פורת עיין עליו ומכ"ש לפמ"ש בתחילת הסוגיא בלשון התוספות דקושיית הרשב"א מעיקרא ליתא לשיטת התוספות דפרק במה אשה וכה"ג לשיטת הרמב"ם והרא"ש וכל מפרשי משניות א"כ הקושיא במ"ע:

לכך נלענ"ד לפרש בדרך אחר דודאי לרבא אליבא דתנא דר"י לק"מ כיון דלרבא משמע דעיקר פלוגתא דרשב"א ודתנא דר"י היינו דתנא דר"י אית ליה האי בנין אב לגמרי דכל מקום שנאמר בגד בין בנגעים ובין בשרצים ובין בשאר מקומות אינו אלא של צמר ופשתן א"כ לפ"ז אין לחלק לענין שיעורים דצמר ופשתן בין נגעים לשרצים וא"כ שפיר איצטריך קראי ריבוי דאו בגד וריבוי דוהבגד דאי מחדא הוי מוקמי' לה לשלש' על שלש' דוקא מש"ה איצטריך תרי ריבויי ומרבינן נמי שלש על שלש ודוקא אליבא דרשב"א דלית ליה הך בנין אב הוצרך רבא לפרש ריבוי דאו בגד לשלש' על שלש' בשאר בגדים וריבוי דוהבגד לשלש על שלש בצמר ופשתן בנגעים גופייהו דאי לשלשה על שלשה לא איצטריך קרא דילפינן לה מק"ו דשתי וערב כדאמרינן לעיל. משא"כ לאביי דאמר דרשב"א ותנא דר"י אמרו דבר א' והיינו תרוייהו אית להו האי בנין אב ואפילו הכי משמע ליה לאביי מסברא דאין לחלק בשאר בגדים בין שלש על שלש לשלש' על שלש' אלא שיש לדמותן לגמרי לצמר ופשתן או לחלק לגמרי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש אם כן מקשה הש"ס שפיר ואביי האי או בגד מאי עביד ליה ואיצטריך לאוקמי אליביה בשלש על שלש בצמר ופשתן גופא דמיטמא בשרצים אבל בשאר בגדים אפי' שלש' על שלש' נמי לא משום דהאי בנין אב לגמרי משמע דדוקא צמר ופשתים בענין בין בטומאת נגעים ובין בשרצים. כנ"ל נכון וברור בעזה"י. ויש ליישב עוד בדרכים אחרים מתוך מ"ש לעיל בתחלת הסוגיא ותן לחכם ויחכם עוד:

בתוס' בד"ה תלמוד לומר או בגד כו' וכ"ת שקולים הם כו' עכ"ל. ולכאורה משמע דהאי שקולים הם היינו אריג כ"ש ושלש' על שלש' בשאר בגדים דאיירי ביה הך ברייתא מיהו לפי האמת דשלש על שלש בצמר ופשתן טמא בכל הטומאות כדמשמע מסוגיא דשמעתין ומכמה משניות ממסכת כלים א"כ צריך לומר דאריג כ"ש שקולים הם נמי לשלש על שלש בצמר ופשתן משום דשלש על שלש בצמר ופשתן ושלש' על שלשה בשאר בגדים שקולים הם והיינו משום דצמר ופשתן חשיב טפי דשלש על שלש דידהו מיקרי בגד כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ואפילו אם נמחק שם ספרים כו' ונגרוס דיליף מאו בבגד פשתן דכתיב גבי נגעים כו' עס"ה. ודע שכאותה הגירסא שכתבו התוס' משמע בברייתא דת"כ בפרשת תזריע וא"כ לפ"ז משמע דאריג כ"ש טמא ג"כ בנגעים אלא דמהך ברייתא דת"כ גופא משמע דהאי אריג כ"ש לאו כ"ש ממש הוא אלא בבגד שלם כ"ש איירי וזה נוטה לסברת הרמב"ם וכל מפרשי משניות שהבאתי לעיל שמפרשים דהאי אריג כ"ש היינו כגון אבנט וחגור שארכן הרבה ואין רחבן שלש ודלא כפירוש התוספות בפרק במה אשה שכתבו דאפילו כ"ש ממש טמא משום בית קיבול. וא"כ לפ"ז לא שייך האי טעמא בנגעים כדפרישית לעיל ודוק היטיב:

בד"ה שכן מטמא בכעדשה ורבא אף ע"ג דפירכא גמורה היא כו' דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא כו' עכ"ל. נראה דדוקא הך פירכא שכן מטמא בכעדשה סבר רבא דלא הוי פירכא גמורה לענין שיעור חשיבות בגד לקבלת טומאה דלא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא משא"כ בהך פירכא דלעיל מיניה דאמרינן דלאביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן ודאי פירכא גמורה היא ולא גילוי מילתא בעלמא דדוקא בנגעים דאפילו שתי וערב הוי שיעור חשוב לקבלת טומאה אע"ג דאכתי לאו בגד הוא כלל אלא שראוי לארוג ממנו בגד מכ"ש בשלש על שלש דהוי בגד גמור דחזי לעניים ולעשירים נמי חזי לאיצטרופי כדאמרינן לעיל בגמרא וכמ"ש התוספות ד"ה השתא שתי וערב ומשום הכי הוצרך סתמא דש"ס הכא לאסוקי אליבא דרבא ואידך אס"ד דנגעים חמירי וק"ל:

בד"ה מניין לרבות צמר גמלים וא"ת צמר גמלים כו' ומאי צריך ריבוי כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על קושיא זו דהא התוס' גופייהו לקמן דף כ"ח בד"ה ריבה עור בהמה טמאה מייתי ברייתא דת"כ דקתני צמר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' ע"ש וא"כ פשיטא דמה"ט גופא צמר גמלים וארנבים צריך ריבוי כיון שאין נאכלין. ונראה דודאי עיקר קושייתם כאן לאו לענין מה דצריך ריבוי הוא אלא דקשיא להו טפי לפי האמת דכל היכא דבענין צמר ופשתן דוקא כגון בציצית וכלאים וכן בשאר טומאות להיאך תנא דר"י פליגי. ועוד דמ"ש התוס' דהאי ברייתא היינו ברייתא דלקמן אלא שקיצרה בלשונו לא משמע ליה לרש"י דאין זה קיצור אלא שינוי דהא בהאי ברייתא דלקמן לא נזכר שלשה על שלשה כלל וא"כ משמע דעיקר הריבוי בשאר בגדים היינו לבגד שלם כדמשמע להדיא בגד אין לי אלא בגד פשתן מניין לרבות צמר גמלים משמע דכולה בחד גוונא איירי א"כ היאך מייתי רבא ראיה לדבריו לענין שלשה על שלשה ואף לפמ"ש בסמוך דלבגד שלם לא צריך ריבוי בשאר טומאות אפילו בשאר בגדים משום כל הנך טעמי דלא גרע מאריג כ"ש מ"מ הא אריג כל שהוא גופא לא ידענא אלא מריבוי דאו בגד וא"כ שפיר קאמר בברייתא דבסמוך דבגד שלם מרבינן מאו בגד ואכתי שלשה על שלש' מנ"ל לרבא אליבא דרשב"א. כנ"ל ליישב שיטת רש"י ודברי התוס' צ"ע ויש ליישבם בדוחק:

שם ואביי האי או בגד מאי עביד ליה. ולכאורה יש לתמוה דטפי הוה ליה להקשות לרבא גופיה לדתנא דר"י האי או מאי עביד ליה ואי הוי אתי ליה שפיר לרבא אליבא דתנא דר"י א"כ בכה"ג נופא א"ש נמי לאביי אליבא דרשב"א דהא אביי אמרו דבר א' קאמר כמ"ש התוס' ובזה לא הוי שייך לשנויי דלרבא פליגי רשב"א ודתנא דר"י אי אית למילף נגעים משרצים או איפכא משום דהוי גילוי מילתא בעלמא או לא דמנ"ל לרבא דשייך פלוגתא בכה"ג ואי משום דנקט רשב"א שלש על שלש טפי הו"ל לרבא למימר דשלש על שלש אפילו בצמר ופשתן סובר ר"א דלא מיטמא אלא בנגעים לחוד. ולפ"ז כולה מילתא דרשב"א בין לענין טומאה ובין לענין סכך איירי הכל משום טומאת נגעים וכמ"ש לעיל בתחילת הסוגיא בפירש"י בד"ה רשב"א ודתנא דר"י ע"ש:

דף כז:

בתוספות בד"ה סד"א כו' אע"ג דבפרק התכלת אמר ר"נ כו' קיי"ל כרבא דבתראה הוא וחייב בציצית מדאורייתא עכ"ל. ולענ"ד אף שאיני כדאי להכריע מ"מ תורה היא וללמוד אני צריך דלכאורה משמע איפכא דהא דרבא אמר הכא בשמעתין ובמנחות דכל המינים חייבין בציצית מדאורייתא היינו משום דאזיל לטעמיה בשמעתין דלעיל דלתנא דר"י בכל הטומאות נמי לא מיטמאו אלא צמר ופשתן לחוד ומקמי דהדר ביה היינו אפילו שלשה על שלשה ולבתר דהדר ביה מיהו בשלש על שלש לא מיטמאו אם כן לפ"ז כמה משניות דמסכת כלים וסתם מתני' דרפ"ט דכלאים הוי דלא כתנא דר"י דמשמע דבשאר טומאות אין לחלק בין צמר ופשתן לשאר מינים כלל ולפ"ז כיון דאפילו לענין טומאה דשייך עיקר מילתא דתנא דר"י לא קיי"ל כוותיה מכ"ש בציצית דכתיב הכנף מין כנף ודריש ליה רבא כפשטא דמשמע דציצית נוהג בכל המינים מדאורייתא ודלא כתנא דר"י אלא כהנך תנאי דמסכת כלים ובפרק ט' דכלאים. ועוד דאפשר דתנא דר"י גופא לא איירי כלל בציצית אלא לענין טומאה דכוותיה דנגעים אבל בציצית שפיר מצי סבר כרבא. מה שא"כ לדידן דמסתמא קיי"ל כאוקימתא דר"פ ור"נ ב"י דלעיל בשמעתין דהוו בתראי טפי מרבא וא"כ לדידהו אדרבה לענין שאר טומאות לא מפלגינן בין צמר ופשתן לשאר מינים אפילו לתנא דר"י גופא כדשמעינן ליה באידך ברייתא דתנא דר"י דמרבי לכל שאר בגדים מאו בגד והך ברייתא קמייתא דתנא דר"י דלעיל לא מוקי לה לענין טומאה אלא לענין כלאים וציצית ואם כן לפ"ז לענין ציצית לא אשכחן מאן דפליג עליה דתנא דר"י ועוד דכולהו שקלא וטריא דסתמא דתלמודא רפ"ק דיבמות כוותיה דהטא. וא"כ לפ"ז שפיר אית לן למימר דשאר מינים פטורין מן הציצית מדאורייתא והיינו כר"נ דבפרק התכלת וכהנך אמוראי בתראי דשמעתין דפליגי אדרבא כדפרישית. ונראה דמה"ט גופא פסקו הרי"ף והרמב"ם ז"ל כר"נ ולא כרבא:

ומתוך מ"ש נתיישב ג"כ היטב הא דמקשה הש"ס בריש פ"ק דיבמות בדף ה' תינח לדתנא דר"י לרבנן מנ"ל והקשו התוס' שם דלכאורה לא אשכחן תנא דפליג עליה דתנא דר"י ותירץ ר"י דהיינו ברייתא דפרק התכלת כו' ע"ש. ובאמת שהתירוץ דוחק מאוד למי שמעיין בסוגיא דפרק התכלת דמשמע התם דר"נ אית ליה נמי הך ברייתא אדרבה מעיקרא מייתי הש"ס ה"נ מסתברא דהברייתא מדרבנן איירי ועוד דמאי אולמא הך פיסקא דברייתא דהתם מברייתא דתנא דר"י וגם לשון לרבנן מנ"ל לא א"ש אבל למאי דפרישית א"ש כיון דהך סוגיא דיבמות אהך מילתא גופא קאי דרבא פליג אתנא דר"י ולפ"ז ע"כ היינו משום דס"ל דכל הנך משניות דכלים ודפ"ט דכלאים פליגי אדתנא דר"י וע"ז מקשה הש"ס שפיר עליה דרבא דלדידיה הנך רבנן דהנך משניות טובא מנ"ל דעשה דוחה ל"ת כיון דלית להו הא דתנא דר"י ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת כל הפוסקים החולקים על הרי"ף והרמב"ם בזה כיון דסוגיא דשמעתין ובריש פ"ק דיבמות משמע כוותייהו ודוק היטב:

בפירש"י בד"ה הא דאמרן חוץ מפשתן כו' אע"פ שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג כו' עכ"ל. לכאורה לשון נטוה ולא נארג מיותר הוא כיון שכבר כתב דאפילו לא נטוה מטמא בנגעים ואין מסככין בהן וליכא למימר שכתב נטוה ולא נארג לרבותא דאין מטמא בשרצים הא ליתא דהא לאביי אפילו בבגד של שלשה על שלשה קאמר רשב"א דטהור בשרצים ואפשר ליישב לשון רש"י דמ"ש בגד שלא נטוה כגון אונין היינו משיתלבנו דוקא כדמשמע בסמוך משא"כ בנטוה ולא נארג דהיינו שתי וערב אפילו בלא נתלבנו טמא כדמשמע בר"פ הגוזל קמא דלאו כל מיני בגדים בעי ליבון ע"ש ובחידושינו. ויש לפרש עוד בדרך אחר לפמ"ש בחידושי סוכה דלשיטת רש"י אפילו פשתן שלא נטוה טמא בנגעים ואין מסככין בהן היינו דוקא כשיש בו שיעור לטוות ולעשות בגד שלם משא"כ בנטוה ולא נארג דהיינו שתי וערב היינו כדי לארוג שלשה על שלשה כנ"ל ליישב לשון רש"י ז"ל:

בתוספת בד"ה רשב"א וסומכוס כו' וא"ת כו' משמע אפילו לא נטוה כו' ובד"ה אונין של פשתן כו' וקשה לריב"א דמנ"ל לטמאותו בנגעים כו' עס"ה. עיין מ"ש בכל זה בחידושי סוכה באריכות וקצרו של דבר כתבתי בסמוך בלשון רש"י דבפשתן שלא נטוה היינו שיש בו שיעור כדי לארוג בגד שלם ובשתי וערב ששיעורו שלש על שלש ואפילו בגד ממש של שלש על שלש כולם שקולים דכה"ג כתבו התוספות לעיל ובפרק במה אשה לענין אריג כ"ש ושלש על שלש דתרווייהו מיתרבי מאו בגד כיון דשקולים הם ועיין מ"ש בזה לעיל בלשון הרב פורת ויתכן יותר לפמ"ש התוס' לעיל בד"ה ת"ל או בגד דיש גרסאות דגרסינן לקמן בפרק במה אשה או בבגד דכתיב גבי נגעים וא"כ כי היכי דדרשינן או בבגד דכתיב בנגעים לרבויי אפילו אריג כ"ש כיון דראוי לבגד כה"ג מצינן למידרש או בשתי או בערב דבר שראוי לטוות ממנו שתי וערב אף ע"פ שלא נטוה עדיין והיינו משיתלבנו וכן משמע קצת מלשון הברייתא דת"כ דמקיש שתי וערב לבגד מה בגד משתגמר מלאכתו אף שתי וערב משתגמר מלאכתו ואיזה גמר מלאכתן כו' האונין של פשתן משיתלבנו וא"כ לפ"ז כי היכי דגמר מלאכתן דבגד הוי שלש על שלש אף כשעדיין לא נעשה ממנו בגד אלא שראוי לבגד ה"ה בשתי וערב כשנתלבנו הוי גמר מלאכתן כיון שראוין לשתי וערב כנ"ל ובסוכה הארכתי יותר ע"ש:

במשנה כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן ופירש"י כגון צמר גפן והקשו בתוספות על זה. ומה שיש לדקדק בזה עיין בלשון הרשב"א ז"ל בחידושיו כאן ובריש פירקין וע"ש בחידושינו ובסוף פרק קמא גבי להעלות נר תמיד ומתוך מ"ש שם יש ליישב קצת מה שהקשה הרשב"א ז"ל כאן מלשון הירושלמי ועיין בסמוך:

שם וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן ופירש"י שאם עשה מהן אהל הוי כשאר בית. משמע מלשונו דבבית ממש אפילו בלאו האי טעמא דהיוצא מן העץ לא מטמא משום דלא הוי במשכן אפ"ה פשיטא ליה לרש"י מטעם אחר דבית גמור אין מטמא טומאת אהלים דהיינו משום דלא אשכחן מחובר לקרקע ממש שיהא טמא בשום טומאה כנ"ל בכוונת רש"י ותדע שכן הוא שהרי אפילו בית שאינו של עץ אלא של אבנים וכיוצא בו אפ"ה אין מטמא טומאת אהל אע"ג דבמשכן כה"ג אשכחן דמיקרי אהל דהא מקדש איקרי משכן ובמקדש שהיה של בנין מצינו שנקרא אהל דהא כתיב ושחטו אותו אל פתח אהל מועד וכמה קראי כה"ג דאיירי בין במשכן ובין במקדש וא"כ ע"כ דמה שאין הבית טמא היינו משום דמחובר גמור לא מיקרי אהל לענין טומאה מטעמא דפרישית. וא"כ לפ"ז מ"ש רש"י ז"ל על היוצא מן העץ דהוי כשאר בית היינו ג"כ משום דאיירי בענין שחיבר לקרקע כמ"ש התוספות דנתבטל מתורת בגד והו"ל כמחובר ממש כל זה מבואר ומוכרח מל' רש"י והתוס':

אלא דאכתי איכא למידק דלפ"ז לפי פירש"י דרישא דמתני' דצמר גפן הוי בכלל היוצא מן העץ לענין הדלקה אם כן משמע דה"ה לענין טומאת אהלים דסיפא ומה טעמא יש בדבר לומר דאהל הנעשה מבגדי צמר גפן נתבטלו מתורת בגד כשחיבר לקרקע יותר משאר בגדים משל שאר מינים שאין היוצא מן העץ דבשלמא בקנבוס איכא למימר כיון שעיקר הבגד נעשה מהגבעולין שבהן דדמי לעץ כדאשכחן בפשתן דמקרי עץ משום הכי כשחיבר לקרקע דומה למחובר לקרקע ומשום הכי נתבטלו מתורת בגד ובפשתן גופא אי לאו דהוי במשכן לא הוי מיקרי אהל מה"ט גופא משא"כ לענין צמר גפן שאין הבגדים נעשין מהגבעולין אלא מצמר ממש כשאר בגדי צמר כגון משי וכלך וסריקין א"כ למה לא יקבל טומאה. א"כ לפ"ז נראה להכריע מכאן כשיטת התוס' והרשב"א וכל הפוסקים דאפילו לענין הדלקה נמי לא הוי צמר גפן בכלל היוצא מן העץ וכמ"ש בריש פירקין גבי בעמרניתא דאית ביה ודו"ק ועיין בסמוך:

דף כח.

בגמרא כתיב הכא זאת התורה אדם כי ימות באהל כו' אע"ג דהאי קרא לא איירי בטומאת האהל עצמו אלא כל הבא אל האהל וכל אשר באהל יטמא ואם כן טפי הו"ל לאתויי אידך קרא דכתיב והזה על האהל ובהכי הוי א"ש טפי למילף האהל מהאהל אלא דאפשר דהאי האהל בתרא לאו מופנה דאיצטריך לגופא ללמד על האהל עצמו שהוא טמא דוקא באהל ולא בבית משום הכי מייתי האי קרא דאדם כי ימות באהל דהתם ודאי לאו באהל תליא מילתא אלא בבית נמי מביא טומאה על הבא בבית ועל כל אשר בבית מק"ו דמצורע כמ"ש רש"י והתוס'. אע"כ מדכתב רחמנא כל הפרשה כולה בלשון אהל היינו כדי למידרש מיניה ג"ש אהל אהל והיינו לענין סיפא דקרא דכתיב והזה על האהל דהיינו טומאת אהל עצמו וק"ל:

שם מה להלן של פשתן קרוי אהל כו' לכאורה פשטא דלישנא משמע דאי לאו הך ג"ש הו"א דאפילו של פשתן נמי לא ניטמא האהל עצמו משום דאיקרי עץ והו"א דהוי בכלל היוצא מן העץ אלא דאכתי נראה דוחק גדול לומר דמסברא הייתי אומר דהיוצא מן העץ לא מיקרי אהל ואף לפמ"ש בסמוך דלפי שנעשית מהגבעולין דמיא טפי למחובר להתבטל מתורת בגד אפי' הכי טעמא קלישא הוא לומר כן מסברא דנפשיה להקל ולחלק בין אהל לאהל בשביל כך אלא דיש ליישב לפי מאי דמשמע בסמוך דהך ג"ש דאהל אהל לא אהני אלא להך מילתא לחוד לרבות את הפשתן וא"כ ממילא שמעינן דמדאיצטריך ג"ש לרבות פשתן טפי משאר מינים ובאמת לא מצינו שום חילוק בזה אלא בהך מילתא לחוד שיוצא מן העץ. ואם כן ע"כ דשאר מיני דיוצא מן העץ דלא הוי במשכן לא מיקרי אהל כן נ"ל לפי שיטת הגמרא שלנו:

אלא דבירושלמי דשמעתין מבואר בענין אחר דאהך מתני' דידן דקתני דכל היוצא מן העץ אין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן מייתי בגמרא הך ברייתא דרשב"א דלעיל דקאמר דכל היוצא מן העץ אין בו משום ג' על ג' חוץ מן הפשתן ומפרש רבי יוסי התם טעמא דעשו אותו כעבים דתנינן העבים והרכים אין בהן משום ג' על ג' ועלה קאמר ר"א התם דמן המשכן למדו כו' ע"ש א"כ לפ"ז משמע דהך מילתא דיוצא מן העץ סברא אלימתא היא דמינים הללו שנעשין מהן בגד או אהל מסתמא הן עבים ביותר כיון שנעשו מגבעולי עץ. א"כ לפ"ז א"ש דאי לאו הך ג"ש הו"א דפשתן נמי לא מיקרי אהל ומשום הכי איצטריך נמי הנך תרין ילפותא דהירושלמי. וא"כ לפ"ז ממילא רווחא שמעתא דידן בהא דקאמר מה להלן קרוי אהל דלהך מילתא לחוד איצטריך הך ג"ש:

אלא דלכאורה בסוגיא דגמרא שלנו לעיל בדף הקודם בכל השקלא וטריא דאביי ורבא אליבא דרשב"א ע"כ משמע דלא ס"ל הך טעמא דהירושלמי מדלא מפרשינן מילתא דרשב"א כפשטי דהא דקאמר כל היוצא מן העץ דוקא דקאמר דאין בו משום שלש על שלש משום הך טעמא דהירושלמי ומאי דוחקיה דאביי ורבא ולסתמא דתלמודא לעיל לפרש דיוצא מן העץ לרשב"א לאו דוקא אלא ה"ה לכל מידי דלאו צמר ופשתן כמ"ש רש"י ז"ל שם בתחילת הסוגיא בד"ה רשב"א ע"ש ופירושו מוכח לפי הסוגיא. וא"כ לפ"ז דתלמודא דידן לא משמע ליה הך טעמא דהירושלמי לענין מילתא דרשב"א לענין ג' על ג' ממילא דלענין יוצא מן העץ דמתני' דידן דאיירי לענין טומאת אהלים נמי לא משמע ליה לתלמודא לפרש כטעם הירושלמי דעשו אותו כעבים:

אמנם אחר העיון עוד יגעתי ומצאתי דשפיר מצינו למימר דנהי דלעיל לענין שלש על שלש לא משמע ליה לתלמודא האי טעמא דהירושלמי דיוצא מן העץ דוקא משום דעשו אותו כעבים וא"כ תקשי לאידך גיסא מנ"ל לרשב"א דפשתן מטמא בשלש על שלש בשרצים ובכל הטומאות ואמאי לא אמרינן דאפילו פשתן עשו אותו כעבים כיון דנעשין מגבעולין הוי כשאר יוצא מן העץ דמ"ש והתם ודאי לענין ג' על ג' בשרצים לא שייך הך ג"ש דמייתינן הכא בשמעתין ממשכן אע"כ דרשב"א דלעיל לאו דוקא יוצא מן העץ קאמר אלא ה"ה לכל מידי דלאו צמר ופשתן וטעמא אחרינא כדמפרשי אביי ורבא למילתיה לעיל:

נמצא דכל זה היינו בסוגיא דלעיל משא"כ בהך דיוצא מן העץ דשמעתין לעולם דתלמודא דידן אית ליה נמי הך טעמא דירושלמי דעשו אותו כעבים לענין טומאת אהל דמסתמא נעשין בענין זה כעבים כשנעשה מהם אהל וחיברן לקרקע להתבטל מתורת בגד כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה א"כ ג"ש מאי אהני ליה כו' ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לר"י בפ"ב דסוכה כו' עד סוף הדיבור. ולכאורה יש לדקדק א"כ לר"י מנ"ל דפשתן לא מיקרי אהל כיון דשפיר איכא למימר דאהני הך ג"ש להך מילתא לחוד דבענין עשוי בידי אדם אבל לענין פשתן הדרא קושי' הגמרא לדוכתא אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי ולפמ"ש בסמוך יש ליישב קצת ומה שיש לדקדק עוד בדברי התוס' דהכא כתבתי בר"פ הישן באריכות ע"ש:

בד"ה אי מה להלן קרשים פי' בקונטרס דאף עץ כו' ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לר"י בפ"ב דסוכה כו' ומפרש דה"ק כו' מ"מ פריך דליהוי קרשים בהדי פשתן דסתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות עכ"ל. ולכאורה משמע מלשונם דאף למאי דמשני דקרשים לא מיקרי אהל לפי שהן של עץ מ"מ לענין טומאה בענין שיהא אהל גמור עם הכיסוי ועם הדפנות של פשתן או של מיני בגדים כיון דסתם אהל הכי הוא והא ודאי ליתא דהא בכולה תלמודא פשיטא לן דבאהל לחוד תליא מילתא דאע"פ שאין לו שום דפנות כלל ופתוח מכל צדדיו אפ"ה הוי אהל גמור לענין טומאה בין לענין לטמא כל מה שתחת אהל ובין לענין טומאת האהל עצמו הא קי"ל לעיל בפ"ק גבי מרדעת דעל עצמו בכ"ש והיינו בלא דפנות ואדרבה כיון שאין לו דפנות חמירי טפי דאפילו ביוצא מן העץ טמא הואיל ולא שייך בכה"ג לומר דהוי כמחובר כמ"ש התוס' לעיל בלשון המשנה להדיא ויש ליישב לשון התוס' בדוחק דמ"ש דקושיית המקשה דפריך דליהוי קרשים בהדי פשתן לאו דוקא קרשים קא אמרי אלא דקושיית המקשה בהך מילתא גופא דליבעי דפנות בהדי אהל למאי דס"ד דקרשי המשכן קרויין משכן ומשכן היינו אהל א"כ משמע דסתם אהל היינו כיסוי עם הדפנות מה שא"כ לבתר דמשני דקרשים של משכן אין קרויין אהל אם כן לעולם דלשון אהל היינו הכיסוי לחוד אפילו בלא דפנות כנ"ל בכוונת התוס' אלא דלשון סתם אהל שכתבו אינו מדוקדק:

ונראה דמ"ה לא רצה רש"י לפרש כפירוש התוס' משום דלא ניחא ליה לפרש סברת המקשה לקולא דאהל בלא דפנות יהא טהור דמילתא דפשיטא הוא דלשון אהל היינו הכיסוי לחוד (כמ"ש רש"י ז"ל להדיא בכמה דוכתי לענין אהל דשבת בסוף פרק תולין (דף קכ"ו) ובפרק קמא דסוכה ובפרק המביא ע"ש. ושם כתבו התוס' להיפך שהדפנות קרוין נמי אהל ע"ש ובחידושינו) וכ"ש הכא לענין טומאה דדרשינן אהל אהל ריבה אם כן מכל זה משמע ליה לרש"י דהא דמקשה ואימא מה להלן קרשים היינו לחומרא דאף אם המכסה של עץ ושל קרשים נמי יהא קרוי אהל לקבל טומאה וכמ"ש מורי זקיני ז"ל ג"כ בס' מג"ש ע"ש ודו"ק:

בגמרא גופא בעי ר"א עור בהמה טמאה כו' מאי קמבעיא ליה ומסיק ר"א בר אהבה דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה. ולכאורה יש להקשות במאי דקאמר מאי קמיבעיא ליה דהא בפשיטות משמע דמספקא ליה לר"א בעור בהמה טמאה משום דמסברא איכא למימר דבענין עור בהמה טהורה דוקא שהוא מין בהמה דקה ונאכל כמ"ש התוספות בסמוך בשם ר' שמואל דהא מש"ה איצטריך קרא בנגעים ובשרצים לרבות עור בהמה טמאה ולאפוקי מהאי סברא דמין בהמה דקה ונאכל כמ"ש התוספת בד"ה אלא גמר משרצים וכל השקלא וטריא דשמעתין היינו ג"כ כענין זה אי ילפינן טומאת אהלים מנגעים ושרצים לענין עור בהמה טמאה או לא א"כ למה לא נאמר דהך מילתא גופא מיבעייא ליה לר"א ומאי דוחקיה דר"א בר אהבה לומר דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה. ויש ליישב לפי מאי דפרישית בסמוך דאדרבה לענין טומאת אהלים טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה וא"כ ממילא דמרבינן נמי עור בהמה טמאה מהך ילפותא גופא. ועוד

דבפשיטות מצינן למילף טומאת אהלים מנגעים ושרצים בג"ש דבגד ועור כמו שהקשו בתוס' בד"ה מה לשרצים לכך הוכרח ר"א ב"א לפרש דתחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה וא"כ לפ"ז דעיקר האבעיא דר"א תליא בהא דילפינן אהל אהל ממשכן א"כ ממילא לא שייך הך דאהל אהל ריבה לענין עור בהמה טמאה דג"ש דאהל אהל אלים טפי מהך דאהל אהל ריבה ואלים נמי מג"ש דבגד ועור כמו שתירצו התוספות בד"ה מה לשרצים ועיין מה שאכתוב בסמוך בזה:

ומתוך מה שכתבתי נתיישב ג"כ הא דלא מבעיא ליה לר"א אלא בעור בהמה טמאה לענין טומאת אהלים ואמאי לא מבעיא ליה נמי לענין צמר בבהמה טמאה מאי שיטמא באהלים מהאי טעמא נופא אי בעינן מין בהמה דקה ונאכל דהא עיקר הך מילתא לענין בגד צמר או שק שנויה בת"כ שהביאו התוספת כאן בשמעתין אבל למאי דפרישית א"ש דודאי לא הוה מספקא ליה כלל דפשיטא דטמא אפי' במין טמא מאהל אהל ריבה או מג"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

שם אמר ר"א ב"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. ולכאורה יש לדקדק אי ס"ד דטהור היה א"כ מאי איצטריך קרא להקיש מכסה התחש שהוא מכסה עליון למכסה התחתון ומ"ש מכסה תחש ממכסה אילים אלא דבאמת לק"מ דנראה דהאי היקישא דאמרינן לעיל בסמוך לא הוי כשאר היקישא דעלמא שלא היקישן הכתוב אלא לשום דרשא דהכא לענין ציווי ועשייה ובמשא הלוים הכל נכתב על הסדר אלא דאפ"ה קאמר שפיר מקיש עליון לתחתון כיון דסוף סוף בחד קרא כתיבי וממילא דלשון אהל מועד על כל המכסאות קאי וק"ל:

בתוס' בד"ה מה לשרצים וקשה לר"י ונילף מת משרצים בג"ש כו' ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי אולמא הך ג"ש דאהל אהל טפי מהך ג"ש דבגד ועור כיון דבלא"ה כל חד מהנך ג"ש איצטריכו למילתא אחריתא אלא משום דאין ג"ש למחצה אתינן עלה בקושיית ר"י ותירוצו א"כ מה חזית למילף עור בהמה טמאה מג"ש דאהל אהל ממשכן לקולא אדרבה נילף בג"ש דבגד ועור לחומרא. ויותר קשיא לי דאדרבה טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה לרבות עור בהמה טמאה כיון דג"ש אהל אהל ממשכן איצטריך למילתא אחריתא דפשתן קרוי אהל דהא בכה"ג גופא משני הש"ס לעיל לענין שזורין וחוטן כפול ששה. והנלענ"ד בזה דר"י סובר דטפי הו"ל לאוקמי הך ג"ש דאהל אהל ממשכן לטהר עור בהמה טמאה כיון בלא"ה איכא סברא לומר דטהור דבעינן מין דקה ונאכל דהא ע"כ ודאי סברא אלימתא היא מדאיצטריך קרא לרבויי בנגעים ובשרצים דטמא אלא כי היכי דלא נילף טומאת נגעים משרצים לחומרא להכי אתי האי ג"ש דאהל אהל להקל ולטהר עור בהמה טמאה ולאוקמי הסברא קמייתא. נמצא דלפ"ז לא הוי מוקמינן הך ג"ש דאהל אהל אלא להך מילתא לחוד לעור בהמה טמאה אבל כל היוצא מן העץ לא הוי ממעטינן מהך ג"ש דמה"ת דודאי לאו מסברא אלימתא אתינן עלה כדפרישית ועוד אדרבה כ"ש דאי אמרינן דסברא אלימתא היא למעט היוצא מן העץ א"כ בפשתן נמי יש לנו לטהר מהך סברא גופא דמ"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

שם אמר ר"א ב"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. ולכאורה יש לדקדק אי ס"ד דטהור היה א"כ מאי איצטריך קרא להקיש מכסה התחש שהוא מכסה עליון למכסה התחתון ומ"ש מכסה תחש ממכסה אילים אלא דבאמת לק"מ דנראה דהאי היקישא דאמרינן לעיל בסמוך לא הוי כשאר היקישא דעלמא שלא היקישן הכתוב אלא לשום דרשא דהכא לענין ציווי ועשייה ובמשא הלוים הכל נכתב על הסדר אלא דאפ"ה קאמר שפיר מקיש עליון לתחתון כיון דסוף סוף בחד קרא כתיבי וממילא דלשון אהל מועד על כל המכסאות קאי וק"ל:

בתוס' בד"ה מה לשרצים וקשה לר"י ונילף מת משרצים בג"ש כו' ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי אולמא הך ג"ש דאהל אהל טפי מהך ג"ש דבגד ועור כיון דבלא"ה כל חד מהנך ג"ש איצטריכו למילתא אחריתא אלא משום דאין ג"ש למחצה אתינן עלה בקושיית ר"י ותירוצו א"כ מה חזית למילף עור בהמה טמאה מג"ש דאהל אהל ממשכן לקולא אדרבה נילף בג"ש דבגד ועור לחומרא. ויותר קשיא לי דאדרבה טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה לרבות עור בהמה טמאה כיון דג"ש אהל אהל ממשכן איצטריך למילתא אחריתא דפשתן קרוי אהל דהא בכה"ג גופא משני הש"ס לעיל לענין שזורין וחוטן כפול ששה. והנלענ"ד בזה דר"י סובר דטפי הו"ל לאוקמי הך ג"ש דאהל אהל ממשכן לטהר עור בהמה טמאה כיון בלא"ה איכא סברא לומר דטהור דבעינן מין דקה ונאכל דהא ע"כ ודאי סברא אלימתא היא מדאיצטריך קרא לרבויי בנגעים ובשרצים דטמא אלא כי היכי דלא נילף טומאת נגעים משרצים לחומרא להכי אתי האי ג"ש דאהל אהל להקל ולטהר עור בהמה טמאה ולאוקמי הסברא קמייתא. נמצא דלפ"ז לא הוי מוקמינן הך ג"ש דאהל אהל אלא להך מילתא לחוד לעור בהמה טמאה אבל כל היוצא מן העץ לא הוי ממעטינן מהך ג"ש דמה"ת דודאי לאו מסברא אלימתא אתינן עלה כדפרישית ועוד אדרבה כ"ש דאי אמרינן דסברא אלימתא היא למעט היוצא מן העץ א"כ בפשתן נמי יש לנו לטהר מהך סברא גופא דמ"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

בתוס' בד"ה מה לשרצים וקשה לר"י ונילף מת משרצים בג"ש כו' ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי אולמא הך ג"ש דאהל אהל טפי מהך ג"ש דבגד ועור כיון דבלא"ה כל חד מהנך ג"ש איצטריכו למילתא אחריתא אלא משום דאין ג"ש למחצה אתינן עלה בקושיית ר"י ותירוצו א"כ מה חזית למילף עור בהמה טמאה מג"ש דאהל אהל ממשכן לקולא אדרבה נילף בג"ש דבגד ועור לחומרא. ויותר קשיא לי דאדרבה טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה לרבות עור בהמה טמאה כיון דג"ש אהל אהל ממשכן איצטריך למילתא אחריתא דפשתן קרוי אהל דהא בכה"ג גופא משני הש"ס לעיל לענין שזורין וחוטן כפול ששה. והנלענ"ד בזה דר"י סובר דטפי הו"ל לאוקמי הך ג"ש דאהל אהל ממשכן לטהר עור בהמה טמאה כיון בלא"ה איכא סברא לומר דטהור דבעינן מין דקה ונאכל דהא ע"כ ודאי סברא אלימתא היא מדאיצטריך קרא לרבויי בנגעים ובשרצים דטמא אלא כי היכי דלא נילף טומאת נגעים משרצים לחומרא להכי אתי האי ג"ש דאהל אהל להקל ולטהר עור בהמה טמאה ולאוקמי הסברא קמייתא. נמצא דלפ"ז לא הוי מוקמינן הך ג"ש דאהל אהל אלא להך מילתא לחוד לעור בהמה טמאה אבל כל היוצא מן העץ לא הוי ממעטינן מהך ג"ש דמה"ת דודאי לאו מסברא אלימתא אתינן עלה כדפרישית ועוד אדרבה כ"ש דאי אמרינן דסברא אלימתא היא למעט היוצא מן העץ א"כ בפשתן נמי יש לנו לטהר מהך סברא גופא דמ"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

שם אמר ר"א ב"א תחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה טמא היה או טהור היה. ולכאורה יש לדקדק אי ס"ד דטהור היה א"כ מאי איצטריך קרא להקיש מכסה התחש שהוא מכסה עליון למכסה התחתון ומ"ש מכסה תחש ממכסה אילים אלא דבאמת לק"מ דנראה דהאי היקישא דאמרינן לעיל בסמוך לא הוי כשאר היקישא דעלמא שלא היקישן הכתוב אלא לשום דרשא דהכא לענין ציווי ועשייה ובמשא הלוים הכל נכתב על הסדר אלא דאפ"ה קאמר שפיר מקיש עליון לתחתון כיון דסוף סוף בחד קרא כתיבי וממילא דלשון אהל מועד על כל המכסאות קאי וק"ל:

בתוס' בד"ה מה לשרצים וקשה לר"י ונילף מת משרצים בג"ש כו' ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן סתרה לה כו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי אולמא הך ג"ש דאהל אהל טפי מהך ג"ש דבגד ועור כיון דבלא"ה כל חד מהנך ג"ש איצטריכו למילתא אחריתא אלא משום דאין ג"ש למחצה אתינן עלה בקושיית ר"י ותירוצו א"כ מה חזית למילף עור בהמה טמאה מג"ש דאהל אהל ממשכן לקולא אדרבה נילף בג"ש דבגד ועור לחומרא. ויותר קשיא לי דאדרבה טפי אית לן למימר דאהל אהל ריבה לרבות עור בהמה טמאה כיון דג"ש אהל אהל ממשכן איצטריך למילתא אחריתא דפשתן קרוי אהל דהא בכה"ג גופא משני הש"ס לעיל לענין שזורין וחוטן כפול ששה. והנלענ"ד בזה דר"י סובר דטפי הו"ל לאוקמי הך ג"ש דאהל אהל ממשכן לטהר עור בהמה טמאה כיון בלא"ה איכא סברא לומר דטהור דבעינן מין דקה ונאכל דהא ע"כ ודאי סברא אלימתא היא מדאיצטריך קרא לרבויי בנגעים ובשרצים דטמא אלא כי היכי דלא נילף טומאת נגעים משרצים לחומרא להכי אתי האי ג"ש דאהל אהל להקל ולטהר עור בהמה טמאה ולאוקמי הסברא קמייתא. נמצא דלפ"ז לא הוי מוקמינן הך ג"ש דאהל אהל אלא להך מילתא לחוד לעור בהמה טמאה אבל כל היוצא מן העץ לא הוי ממעטינן מהך ג"ש דמה"ת דודאי לאו מסברא אלימתא אתינן עלה כדפרישית ועוד אדרבה כ"ש דאי אמרינן דסברא אלימתא היא למעט היוצא מן העץ א"כ בפשתן נמי יש לנו לטהר מהך סברא גופא דמ"ש דבגד ועור אלא דעיקר האבעיא דר"א היינו משום הך ג"ש דאהל אהל ותחש שהיה בימי משה קמבעיא ליה מש"ה נקיט ר"א לשון האבעיא בלשון עור בהמה טמאה ואה"נ דממילא מבעיא ליה נמי לענין צמר ונוצה מבהמה וחיה טמאה כנ"ל ודו"ק :

דף כח:

בגמרא אלא אמר רבא מברניש אתיא בק"ו מנוצה של עזים שאין מטמא בנגעים כו' וכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו דמכאן הכריע רבינו האי גאון ז"ל דהלכה כהך תנא דבי ר"י דלעיל דדריש בכלל ופרט דכל בגדים האמורים בתורה היינו צמר ופשתן דוקא ולאפוקי מאידך תנא דר"י ומש"ה פסק דציצית אינו נוהג מדאורייתא אלא בצמר ופשתן כיון דרבא מברניש הוי בתראה טפי מסתם רבא כדמשמע בשמעתין אלא שהרשב"א ז"ל תמה על רבינו האי גאון בזה דהא רבא מברניש נופא לא קאמר אלא מה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים ובנגעים ודאי כ"ע מודו דאינו נוהג אלא בצמר ופשתן דהא בהדיא כתיב ביה כמה פעמים צמר ופשתן והניח הדבר בתימה וצ"ע. ולענ"ד דברי רבי האי גאון ז"ל נכונין בטעמם ונימוקו עמו דע"כ דהא דקאמר רבא מברניש מה נוצה של עזים שאין מטמא בנגעים לאו בנוצה של עזים לחוד אייריי דא"כ מה ק"ו משייך הכא הא איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן כמו שהקשו בתוספת ומה שתירצו התוספות בזה לא ניחא ליה לרבינו האי גאון מהטעם שאבאר בסמוך משום הכי משמע ליה לרבינו האי גאון דנגעים לאו דוקא קאמר אלא דבאמת נוצה של עזים אין מטמא אפילו בשרצים ובשאר טומאות והיינו מהך ילפותא גופא דהאיך תנא דבי רבי ישמעאל אלא כיון דתנא דבי רבי ישמעאל גופא לא יליף להו בשאר טומאות אלא מדפרט הכתוב בנגעים בכלל ופרט יתירא ללמוד על כל הבגדים שנאמרו בתורה מש"ה נקיט רבא מברניש לישנא דבנגעים. ולפ"ז תו לא שייך לומר שתי וערב יוכיח ובלא"ה נמי צריך לומר כן במילתא דרבא מברניש דאמר מה נוצה של עזים ומ"ש דנקיט נוצה של עזים טפי משאר בגדים אע"כ משום דשאר בגדים לא אשכחן בהדיא דטמאין באהל המת ובשאר טומאות מש"ה נקיט נוצה של עזים דכתיב בהדיא או שק בין בשרצים ובין בשאר טומאות אם כן בכה"ג גופא מצינן לפרש בהא דקאמר בנגעים כדפרישית כנ"ל לקיים שיטת הגאון:

אלא דאכתי קשיא לי במאי דמשמע בשיטת הגאון דשאר בגדים שאינן של צמר ופשתן קי"ל כהך דתנא דר"י דאין בהן טומאה כלל לא בנגעים ולא בשאר טומאות אפי' בשלשה על שלשה דאי לענין שלש על שלש לא שייך האי ק"ו דהא בכה"ג אין מיטמאין באהל המת כיון שאין בהן פותח טפח כמ"ש התוס' לעיל בד"ה שכן מטמא בכעדשה ע"ש. אע"כ דלענין שלשה על שלשה איירי וא"כ היאך אפשר לומר כן שיהא הלכה כתנא דר"י דשאר בגדים אין מטמאין בשום טומאה אפילו בשלשה על שלשה והא תנן להדיא כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ומשמע בספ"ק דסוכה ובכמה דוכתי בסתמא דתלמודא דהלכה מרווחת היא וליכא מאן דפליג עלה. וא"כ לפ"ז בשלשה על שלשה אפילו בשאר בגדים תנא דר"י גופא מודה דטמאין מדרס דהא במדרס לא כתיב לשון בגד וא"כ ממילא דטמאין בהאי שיעורא גופא דשלשה על שלשה בטומאת מת דהא שיעור מדרס הוי שלשה על שלשה כדאיתא בכמה משניות ובפ"ק דר"ה דף י"ג א"כ ממילא דשאר בגדים נמי טמאין טומאת מת:

והנלענ"ד בזה דמאן דס"ל כהך תנא דר"י דשאר בגדים טהורין לגמרי מכל הטומאות מדאורייתא ע"כ סובר דהא דק"ל בנדה ס"פ יוצא דופן כל המטמא מדרס מטמא טומאת מת אינו אלא מדרבנן דאע"ג שכתבו התוספות שם דילפינן לה בק"ו מפכין קטנים כדמשמע בשבת בפרק ר"ע וכמ"ש התוספות ג"כ בפרק כיצד הרגל וא"כ משמע דהוי דאורייתא מ"מ להך תנא דר"י לא שייך לומר כן דכיון דמשמע ליה דהאי כלל ופרט דכתיב בנגעים שהוא מיותר ולא בא אלא ללמד על שאר טומאות שאין מטמא אלא צמר ופשתן ולא שאר בגדים אם כן ע"כ אתי האי כלל ופרט ואפקיה מהאי ק"ו דפכין קטנים כנ"ל ועדיין צ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אתיא בק"ו מנוצה של עזים כו' וליכא למימר שתי וערב יוכיח דמה לשתי וערב שכן אין מיטמאין בשרצים. ויש לדקדק דלמאי דמשמע מפשטא דלישנא דגמרא ולפרש"י והתוספת דהך ילפותא דרבא מברניש היינו לאידך תנא דר"י כמו שפסקו התוספת לעיל ודלא כרבינו האי גאון א"כ שתי וערב גופא מנ"ל דלא מטמאין בשרצים הא איכא למילף בק"ו משאר בגדים שאין מטמאין בנגעים אפ"ה מטמאין בשרצים מכ"ש שתי וערב דטמא בנגעים אינו דין שמטמא בשרצים ואי משום ג"ש דבגד ועור דמייתי הש"ס לקמן בפרק במה אשה הא איצטריך התם נמי למילתא אחריתי אע"כ דאפ"ה אין ג"ש למחצה א"כ לענין טומאת אהלים נמי למה ליה לרבא מברניש לאתויי מק"ו ואמאי לא יליף לה מהך ג"ש גופא דבגד ועור כקושיית ר"י בדיבור הקודם וע"כ צריך לומר כתירוצו של ר"י משום דג"ש אהל אהל ממשכן סתרי לה והיינו ע"כ כדפריש"י דהך ג"ש הוי אלים טובא דאפשר דלא בא אלא למעט עור בהמה טמאה וא"כ מה"ט גופא אית לן למימר דהך ג"ש אהל אהל אלים נמי לסתור הק"ו מנוצה של עזים. מיהו יש לקיים דברי התוספת כאן לפי תירוצו השני של ר"י בדיבור הקודם. מכל מקום השתא לפ"ז א"ש מה שכתבתי בסמוך בישוב שיטת רבינו האי גאון דמשום דלא ניחא ליה הך תירוצו של ר"י א"כ ע"כ דהאי ק"ו דרבא מברניש לא אתיא אלא כהך דתנא דר"י דנוצה של עזים אינן טמאין לא בנגעים ולא בשרצים דאלת"ה תיקשי קושיית התוס' דנימא שתי וערב יוכיח כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה תפילין בהדיא כתיב בהו כו' תימה לר"י וכי אין לברייתא לשנות כו' ובד"ה לא צריכא אלא לכורכן בשערן קשה לרשב"א כו' אמאי נקיט עור במילתיה עכ"ל. כבר קדמני מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ליישב שני קושיו' התוספות אלא שדבריו נראין דחוקים לכך באתי להוסיף נופך משלי דודאי עיקר קושיית הגמרא אלישנא דברייתא דרב יוסף דאי לתפילין אתא לא הו"ל למיתני בהאי לישנא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא הו"ל למיתני בהדיא לענין תפילין או עורן או שערן אע"כ דמעיקרא נמי הוי אסיק אדעתיה דעיקר מילתא דברייתא דרב יוסף דנקיט לשון למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד אתחש קאי כדס"ד מעיקרא אלא דאכתי קשיא ליה לתלמודא למאי הלכתא דמאי דהוי הוי כפרש"י כיון דלענין טומאת אהלים בלא"ה אתיא מק"ו ואהא משני הש"ס שפיר איצטריך לתפילין או לעורן או לשערן והיינו משום דילפינן לה ממלאכת המשכן שכל המכסאות היו מבהמה טהורה בין אלים מאדמים ובין תחש וע"ז מקשה שפיר תפילין בהדיא כתיב ביה ועורן הל"מ מסיני היא והשתא א"ש נמי הא דקאמר לכורכן בשערן דאפ"ה נקיט לה הברייתא בל' עור כיון דמעורות המשכן ילפינן לה כל מלאכת שמים ומסיק הש"ס דאיצטריך לרצועות שיהיו טהורות והיינו משום דילפינן לה מתחש. והא דמקשה הש"ס בתר הכי מאי הוה עלה דתחש שהיה בימי משה היינו אברייתא גופא דבעי למילף מתחש לרצועות של תפילין ואכתי בתחש גופא מהיכא פסיקא ליה דטהור הוי דבשלמא למאי דס"ד מעיקרא דעור בהמה טמאה טהור באהל המת מסברא דבעינן דבר הנאכל כמ"ש התוספות מברייתא דת"כ א"כ ע"כ דתחש טהור היה דהא ילפינן אהל אהל ממשכן משא"כ לבתר דמסקינן דעור בהמה טמאה מטמא באהל המת א"כ אכתי בתחש גופא מנ"ל דטהור הוי וע"ז מסיק הש"ס שפיר משמיה דר"מ דאף על גב דתחש לא הוי אלא לפי שעה אפ"ה כיון דסוף סוף קבלה היתה בידם דקרן אחת היתה במצחה ש"מ דטהור הוי ולפ"ז שפיר ילפינן רצועות תפילין מתחש כנ"ל ודו"ק:

דף כט.

והאמר ר' אדא בר אהבה עו"ג שחקק קב בבקעת כו' ואמאי נולד הוא. ואף על גב דלכאורה לא דמי האי נולד לנולד דשברי כלים דלעיל דהתם לא הוי קיימי מבע"י להסקה אלא בי"ט מש"ה הוי ליה נולד גמור משא"כ הכא בעו"ג שחקק קב בבקעת אדרבה מאתמול הוי חזי טפי להסקה אלא דאפ"ה פסיקא ליה לתלמודא דלר"י אפילו בכה"ג הו"ל נולד וה"נ משמע בפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב דלר"י בעי דוקא שיהא עושין מעין מלאכתן הראשונה דאל"כ אסור לר"י משום נולד כנ"ל ועדיין צ"ע:

שם לדבריהם דר"א ור"ע קאמר וליה לא ס"ל. ולכאורה יש לדקדק דכיון דר"א ב"א גופא ס"ל דנולד שרי אפי' בי"ט כר"ש אם כן אמאי לא מוקי טעמא דר"ע כשמעתיה דמה שמתיר להדליק בי"ט היינו משום דלית ליה נולד וכר"ש ס"ל ונראה דהוצרך ר"א ב"א לאוקמי ר"ע נמי כר"י משום דלהך אוקימתא שייך שפיר מילתא דקיפלה דקתני נמי לענין הדלקה דמש"ה קאמר ר"ע מדליקין דקיפול מועיל משא"כ אי הוה סבר ר"ע כר"ש לא הוה שייך קיפלה כלל לענין הדלקה אלא לענין טומאה לחוד וזה נראה לו דוחק מש"ה הוצרך לאוקמי לדר"ע דלא כוותיה מיהו לרבא בסמוך דמוקי למתני' בשאר שבתות השנה ובפתילות שאינן מכורכות פליגי א"כ לא שייך קיפלה הכא ולא קתני קיפלה אלא משום טומאה לחוד והבהבה משום הדלקה לחוד וכבר אפשר דלא הבהבה נמי לענין טומאה קתני לה דהא דסבר ר"א קיפלה אינו מועיל לענין טומאה היינו דוקא כשלא הבהבה דכיון שדרך להבהב פתילות לצורך הדלקה מש"ה כל כמה דלא הבהבה לא נתבטלה מתורת בגד בקיפול לחוד כנ"ל ודו"ק:

שם אמר ר"י אמר רב מסיקין בכלים כו' נראה דהא דמייתי סתמא דתלמוד' הנך מימרי דרב דאיירי בי"ט הכא בשמעתין היינו כאוקימתא דר"א ב"א דמוקי למתני' נמי בי"ט ובפלוגתא דר"י ור"ש ואפשר שזה טעמו של הרמב"ם ז"ל בפי' משניות שמפרש המשנה כאוקימתיה דר"א ב"א. ובזה נ"ל ליישב ג"כ לשון הרשב"א ז"ל בחידושיו שכתב דהא דמוקמינן בהך אוקימתא דר"א ב"א דר"א ור"ע תרוויהו סברי כר"י היינו משום דקיי"ל בי"ט כר"י ולכאורה דבריו תמוהין דהא ר"א ב"א גופא ס"ל אפי' בי"ט כר"ש אלא הא דמוקי ליה ר"ע כר"י היינו משום קיפול וכדפרישית וכן כתב הרשב"א ז"ל עצמו בסוף דבריו ולמאי דפרישית א"ש דמשום דמשמע דסתמא דתלמודא נמי ס"ל כאוקימתא דר"א ב"א ולא כשמעתין לענין דינא דאיהו בי"ט כר"ש ס"ל ואנן קי"ל כר"י אפילו בי"ט מש"ה הוצרך הרשב"א ז"ל לפרש כן בתחילת דבריו לאוקמי הך אוקימתא דמתניתין אליבא דהלכתא כנ"ל:

בתוס' בד"ה הא דרב לאו בפירוש איתמר הא פשיטא דרב אוסר נולד כר"י מכרכי דזוזי כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דטפי הו"ל לאתויי משמן של בדדין דכרכי דזוזי לאו נולד הוא אלא מוקצה כו' ע"כ. ולענ"ד בחנם נדחק בזה דכיון דאשכחן לרב דאפילו במוקצה סבר כר"י מכ"ש בנולד דחמיר טפי משא"כ בשמן של בדדין לא פסיקא להו להתוספת לאתויי כיון דלפירש"י שם דשמן של בדדין היינו שמן המשתייר בבית הבד תחת הטעינה וכבר כתבתי שם דהאי מוקצה ודאי חמיר טובא דדמי קצת לגרוגרות וצמוקין ע"ש בחידושינו ואם כן אפשר דחמיר אפילו מנולד ולפ"ז אדרבה מדלא מייתי הש"ס הכא אלא האי דאכל תמרי ולא מכללא דשמן של בדדין הוי משמע דשמן של בדדין היינו כפירש"י שם מש"ה ניחא להתוספת לאתויי מכרכי דזוזי וכדפרישית ומש"ה מסקו התוספות דניחא ליה להגמרא לאתויי ראיה מגרעינין לגרעינין א"כ לפ"ז ממילא א"ש נמי הך דשמן של בדדין כפירושם לעיל כנ"ל ודו"ק:

בא"ד וא"ת הא באגוזים דמעיקרא מגלו והשתא מגלו מנ"ל דאסור עכ"ל. נראה דמשמע להו לפרש דהא דאמרינן דהא דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אכולה תלתא מימרי דרב בשמעתין קאי. ולענ"ד שזה דוחק גדול דסוגיא כזו לא מצינו כיון דבהנך תלתא מימרי מייתי רב בל' פלוגתא דר"י ור"ש והא ודאי לא שמעינן מכללא לכך נראה דהא דאמרינן דרב לאו בפירוש אתמר אלא מכללא אגרעינין לחודא קאי כדמשמע להדיא מלשון רש"י ז"ל והיינו משום דהך בבא דגרעינין לא צריכין לגמרי לאשמעינן פלוגתא דר"י ור"ש לר"י דאוסר ממילא אשכחן מכ"ש דאגוזים כדאמרינן בגמרא דמעיקרא מגלו והשתא מגלו והא דר"ש מתיר בגרעינין נמי לא איצטריך דממילא אתיא במכ"ש מדמתיר ר"ש בשברי כלים מש"ה מסיק הש"ס דאה"נ דרב לאו בפירוש איתמר הך דגרעינין אלא מכללא והיינו לבתר דקיבלה מר' חייא דס"ל כר"י בכולה מוקצה ב"ט נמצא דלפ"ז לעולם דהנך בבי דשברי כלים ודאגוזים לאו מכללא שמעינן להו לרב אלא בפירוש אמר בלישנא דפלוגתא דר"י ור"ש כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק:

בגמרא לא באדמיאתא הואיל וחזי אגב אימייהו. אע"ג דלפ"ז לא אשכחן לרב דקיבלה מיניה דר' חייא בפרסייאתא אפ"ה מסקינן שפיר דמכללא אתמר כיון דרב תלמידו דר' חייא הוי מסתמא קיבלה מיניה ומעיקרא דמבעיא לן אי לא קיבלה מיניה היינו למאי דס"ד דעובדא דרב דאכל תמרי ושדי קשייתא לחיותא בי"ט בפרסייאתא הוי וק"ל:

שם רב המנונא אמר הכא בשלשה על שלשה עסקינן. כך הגירסא בגמרא שלפנינו וכן הביא הרב אלפס ז"ל גירסא זו מכמה רבוותא אלא שהוא גורס פחות משלש על שלש אע"ג דבמשנה דמייתי בסמוך אפילו לרב אלפס גרסי' שלשה על שלשה ומה שמצינו בל' רש"י פחות מג' דאילו שלש על שלש חשיבא נראה דטעות המדפיסים הוא וצ"ל שלשה על שלשה ועיין בל' הרב אלפס ז"ל שהאריך מאוד בטעמא ובראיות בענין זה לקיים גירסתו והוצרכתי להביא דבריו משום דלכאורה הסוגיא דשמעתין מסייעא ליה דאל"כ מאי דוחקיה דרב המנונא לאוקמי באוקימתא דחיקא כי האי לפרש לשון פתילה פחות מג' טפחים על ג' טפחים דסתם פתילה לא שכיח דהוי כולי האי ומכ"ש מה שהוצרך לדחוק דקיפול דנקיט במתני' לאו לענין טומאה נקיט לה אלא משום הדלקה וטפי הו"ל לאוקמי בפשיטות כדמעיקרא בשלש על שלש אצבעות דבקיפול מועיל לענין טומאה פליגי משא"כ לגירסת הרב אלפס א"ש דאדרבה מה"ט גופא דסתם פתילה אין בה אפילו רוחב של שלש אצבעות מש"ה מוקי לה רב המנונא בפחות משלש על שלש כן נראה לי ודו"ק:

בתוס' בד"ה הא דרב לאו בפירוש הקונטרס מוכן דרבי אליעזר קופסא כו' וקשה לר"י דהשתא מוכן כו' עס"ה. גם בזה האריך הרב אלפס ז"ל מאוד לפרש פירוש אחר לגמרי דלא כרש"י ותוספת ע"ש ובחידושי הרשב"א ז"ל ובספר מג"ש למורי זקני ז"ל. מיהו הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות כתב ג"כ כפירש"י כאן ע"ש:

דף כט:

במשנה לא יקוב אדם שפופרת כו' בשביל שתהא מנטפת ופירש"י משום גזרה שמא יסתפק ממנו וכיון שהוקצה לנר חייב משום מכבה עכ"ל. ולכאורה לשון רש"י תמוה דבתחילת דבריו שכתב כיון שהוקצה לנר משמע דהיינו מטעם מוקצה וכמ"ש הרמב"ם ז"ל באמת בחיבורו בפ"ה מהלכות שבת וא"כ מה זה שסיים רש"י דחייב משום מכבה והיינו כמ"ש הרמב"ם ז"ל כאן בפי' המשניות והיינו ממאי דאמרינן בפ"ב דביצה דף כ"ב דהמסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה וא"כ אפילו לא הוקצאו לנר שייך האי חיובא וא"כ לשון רש"י בזה הוי כמאן דארכבי אתרי רכשי. והנלענ"ד בזה דבלא"ה משמע מ"ש רש"י חייב משום מכבה לאו דוקא דאפילו בהאי דאמרינן בביצה דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה כתבו התוספת שם דהיינו דהואיל דבאותו שעה שהוא מסתפק ממנו מכבה קצת ומכסה אורו דלא יוכל לאנהורי כולי האי לכך נראה ככיבוי עכ"ל התוס'. משמע דנראה כמכבה ואינו מכבה ממש ואפילו לשיטת הרא"ש ז"ל שכתב בפ"ב דביצה דהמסתפק ממנו חייב משום מכבה ממש ע"ש וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפי"ב מהלכות שבת מ"מ בהאי דהכא בשפופרת דלא שייך האי טעמא דמכחיש אורו כיון שאין מסתפק אלא מהשמן שבשפופרת ולא מהשמן שבנר עצמו (ונראה שמזה הטעם חזר הרמב"ם ז"ל בחיבורו בפ"ה מהלכות שבת שכתב הטעם דמוקצה ממה שפי' כאן בפי' משניות דהטעם משום מכבה) ולכך כתב רש"י כאן דאפ"ה כיון שהוקצה לנר הוי השמן שבשפופרת כמו שמן שבנר דשייך ביה טעמא דמכבה לשיטת הרמב"ם והרא"ש או דמיחזי כמכבה לשיטת התוספות כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק ועיין בסמוך ועיין עוד במה שאכתוב בזה בפ"ב דביצה:

בגמרא תניא אמר ר' יהודה פעם אחת כו' והיה שם ר' טרפון וזקנים ולא אמרו לנו דבר כו'. מכאן נראה לי ראיה לשיטת הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות שבת בטעמא דשפופרת דהוי משום מוקצה דאי משום מכבה אם כן אמאי מייתי ר"י ראיה מר"ט וזקנים שלא אמרו לו דבר דשמא ר"ט וזקנים סברי דמלאכ' שאינה צריכה לגופה פטור כחכמים דפליגי עליה דר"י ומש"ה לא אמרו לו דבר כיון דליכא למיחש לשמא יכבה כיון שאפילו אם יכבה ליכא איסורא דאורייתא דהא כל כיבוי מלאכה שא"צ לגופה היא כדאמרינן במתני' דבסמוך גבי כחס על הנר או על השמן משא"כ לר"י נופא דמחייב במלאכה שאצ"ל לעולם אימא לך דיש לאסור בשפופרת של ביצה אע"כ דלא שייך הכא טעמא דמכבה כלל מטעמא דפרישית לפי שיטת הרמב"ם אלא טעמא דמוקצה לחוד כיון שהוקצאו לנר וא"כ שפיר מייתי ר"י ראיה דהא אפילו לר"ש דמיקל במוקצה ופליג אדר"י אפ"ה מודה בשמן שבנר בשעה שהוא דולק דאסור משום מוקצה כדאמרינן לקמן בפרק כירה דף מ"ה דהואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו כן נראה לי בשיטת הרמב"ם ז"ל ודו"ק:

דף ל.

בגמרא מדקתני סיפא חייב ש"מ ר"י היא רישא במאי עסקינן כו' ויש לדקדק דמהאי לישנא משמע דאי לאו האי דיוקא דסיפא ר"י היא הוי אתי ליה שפיר הא דנקיט רישא פטור ולא קתני מותר וע"כ היינו משום דהוי מוקי לה בחולה שאין בו סכנה וכר"ש דאמר מלאכה שא"צ לגופה פטור. ולכאורה אפילו הוי מוקי לה בהכי אפ"ה הוה ליה למיתני מותר דכיון דלר"ש מלאכה שאצ"ל פטור עליה ולא הוי אלא איסורא דרבנן א"כ אפילו בחולה שאין בו סכנה יש להתיר לכתחלה משום צערא דגופא דבמקום צערא לא גזרו ביה רבנן כדאיתא לקמן בס"פ האורג לענין המפיס מורסא דאמרי' התם דהוי פטור ומותר לכתחילה מדתנן מחט של יד ליטול בה את הקוץ מיהו יש ליישב קצת ע"פ מ"ש בחידושי כתובות בסוגיא דבעלית בתולה בשבת דמשמע התם דלא שרינן משום צערא אלא היכא דאיכא תרתי למעליותא וכמו שאבאר עוד בפרקים הבאים בעזה"י בענין זה. אלא דאכתי קשה שהרמב"ם ז"ל פסק להדיא בהלכות שבת דכל חולה שאין בו סכנה היכא דליכא אלא איסורא דרבנן מותר לעשות לכתחילה אפילו ע"י ישראל וא"כ קשיא סוגיא דהכא דמשמע דאי הוי מוקי לה בחולה שאין בו סכנה הוי אתי ליה שפיר הא דלא קתני מותר אפילו אליבא דר"ש. מיהו לפמ"ש הב"י בהלכות שבת סי' שכ"ח דלהרמב"ם גופא יש לחלק בין שבות לשבות לענין חולה שאין בו סכנה ע"ש וא"כ ה"נ מצינן לחלק בין האי איסורא דרבנן דמלאכה שאצ"ל לר"ש לשאר איסורי דרבנן. אלא שהטור א"ח בסימן הנזכר כתב בשם אביו הרא"ש ז"ל שהיה מסופק בחולה שאין בו סכנה אם מותר לעשות לו שום רפואה ע"י ישראל בשום איסור דרבנן או אסור דאפשר דדוקא בשבות דאמירה לנכרי התירו חכמים בפרק אין מעמידין אבל לא ע"י ישראל וא"כ אמאי לא פשיט מסוגיא דהכא לאיסורא. והא דלא קשיא לי על שיטת הרב אלפס ז"ל בשמעתין שכתב להדיא דלר"ש בחולה שאין בו סכנה לא יכבה לכתחילה דאפשר דמפרש דבריו שמחלק ג"כ בין שבות לשבות כמ"ש הב"י בשיטת הרמב"ם וכדפרישית אבל על לשון הרא"ש ז"ל דמשמע מדבריו בכל איסורי דרבנן מספקא ליה א"כ הקושיא במ"ע וצ"ע ליישב:

דף לא.

ע"ב פיסקא כחס על הנר ר"י כמאן ס"ל כו' ואי כר"ש ס"ל פתילה נמי ליפטר. עיקר פלוגתא דר"י ור"ש לענין מלאכה שאצ"ל היינו במאי דפליגי במתניתין דפרק המצניע לענין המוציא כזית מן המת וכזית מן הנבלה דפוטר ר"ש ואע"ג דלכאורה לא דמיא האי דהכא להאי דהתם דאפשר הא דפוטר ר"ש כזית מן המת וכזית מן הנבילה היינו משום שאינו רוצה בקיומו של אותו דבר כלל אלא שלא יטמא בהם ומה"ט נמי פוטר ר"ש בצד נחש שלא ינשכנו משא"כ הכא שרוצה בקיומו של השמן והנר שבשביל כך מכבהו וא"כ אפשר דר"ש נמי מודה אלא דלא משמע לית להש"ס לחלק בכך כיון דאפי' בהוצאת המת אין שום סברא לפוטרו מה"ט דהא סוף סוף עביד מלאכה גמורה שמוציא מרשות לרשות מה לי שלא לצורך אע"כ דעיקר טעמא דר"ש משום דבענין מלאכת מחשבת דומיא דמשכן ומש"ה אין לחייב אלא באותו ענין עצמו שהיה במשכן שהיה צריך לגופה ממש כמ"ש התוס' שם בפרק המצניע וא"כ מה"ט גופא משמע להש"ס דאין לחייב משום מכבה אלא היכא שרוצה לעשות פחמין דהא לא אשכח שום כיבוי במשכן אלא כדי לעשות פחמין כנ"ל וק"ל:

שם אמר עולא קסבר ר' יוסי סותר על מנת לבנות במקומו כו' הא דמייתי הכא מילתא דסותר ע"מ לבנות אמאי לא מפרש כה"ג לענין כיבוי גופא דאיירינן ביה דקסבר ר' יוסי מכבה ע"מ להדליק במקומו הוי כיבוי דאפשר משום דאפילו לרבי יהודא דלא בעינן דומיא דמשכן ממש מ"מ מודה מיהא דעיקר מלאכות ממשכן ילפינן וא"כ לפ"ז כיון דלא אשכחן במשכן שום כיבוי אלא לעשות פחמין ובפחמין לא שייך לחלק בין במקומו ובין שלא במקומו שהפחמין עצמן הן הפתילה והן השמן ומשו"ה לא שייך לחלק בכך בין כחס על הנר ובין כחס על הפתילה אי לאו דמדמי לה ר' יוסי לסותר שהוא במנין ל"ט מלאכות ואף ע"ג דמקלקלו השתא מ"מ חייב כיון שקילקול הוא צורך תיקון. ובאמת דסתם סתירה ע"מ לבנות היינו כדי לבנות במקומו וכדמסקינן נמי דהכי אשכחן במשכן ומש"ה מדמה ר' יוסי אליבא דר"י כיבוי לסותר כיון שהם ענין אחד דעיקר מלאכות כיבוי היינו לצורך תיקון שאחריו וכמו שהאריך רש"י ז"ל בזה כנ"ל ודו"ק:

דף לד.

במשנה ג' דברים צריך אדם לומר כו' ספק חשיכה ספק אינו חשיכה ופירש"י ספק חשיכה כגון בין השמשות ובד"ה ואין מדליקין הנרות כתב כ"ש דספיקא דאורייתא וזו ואצ"ל זו קתני. ויש לדקדק דלכאורה לא שייך הך מלתא דזו ואצ"ל זו אלא כשיש מיהא באותה בבא אחרונה שום רבותא או חידוש הדין ומש"ה אע"ג דבלא"ה שמעינן הך מילתא מבבי קמאי אפ"ה קתני בדרך זו ואצ"ל זו משא"כ הכא הך בבא דהדליקו את הנרות אפילו אי הוי נקיט לה באפי נפשה הוי כמשנה שאינה צריכה דפשיטא ופשיטא דאין לעשות מלאכה דאורייתא בבין השמשות שהוא ספק יום וספק לילה שהרי אפילו חיוב אשם תלוי איכא ולכאורה היה נראה לי דהא דתנינן הכא ספק חשיכה ספק אינו חשיכה לאו בודאי בין השמשות איירי אלא בספק דמ"ש רש"י ספק חשיכה כגון בין השמשות היינו שזה עצמו הוא מן הספק שבכל ענין שנסתפק לו אם כבר הגיע זמן בין השמשות או לא צריך לפרוש ממלאכה אפי' ממה שהוא משום שבות וכ"ש מהדלקת הנר שהוא מדאורייתא ולפ"ז היינו לגמרי כדאשכחן לקמן דף ל"ה ע"ב דאמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעור' דרבנן אדשימש' אריש דיקלא אתלו שרגא וביום המעונן כו' ובזה היה נראה לי ליישב מה שהקשו התוספות בפ"ק דר"ה דף ט' אמתני' דהכא מאי איריא ספק חשיכה ספק אינו חשיכה ותיפוק ליה דבלא"ה חייב להוסיף מחול על הקדש ולמאי דפרישית א"ש דלקושטא דמילתא האי ספק חשיכה דהכא לאו ספק לילה הוא אלא ספק חשיכה כמשמעו שגם זה בכלל הספק אם כבר הגיע השעה שחייב להוסיף מחול על הקדש או לא:

בגמרא הא גופא קשיא אמרת ג' דברים צריך אדם לומר כו' עם חשיכה אין ספק חשיכה לא והדר קתני ספק חשיכה ספק אינו חשיכה מערב. מכאן נ"ל גם כן ראיה למאי דפרישית בסמוך דאל"כ מאי דיוקא שייך הכא דנהי דספק חשיכה ספק אינו חשיכה מערב היינו בדיעבד אבל לכתחילה ודאי שצריך לומר עם חשיכה שלא יכניסו עצמן לכתחילה בספק בין השמשות אבל למאי דפרישית א"ש דכיון דהאי שיעורא ספק חשיכה לאו מספק לילה איירי אלא דלאותה שעה ששייך בה לשון חשיכה איירי שהוא שיעור מוקדם הרבה קודם בין השמשות וא"כ מקשה שפיר

אהא דקתני עם חשיכה דהיינו ע"כ בעוד השמש זורחת על הארץ ממש אם כן אפילו לענין שאלה בתוך ביתו משמע ליה דאין צריך לישאול בהנך מילי שאין בהם אלא משום שבות כנ"ל ועיין מה שכתבתי בזה בחידושי גיטין דף ח' דהתם מפרש רש"י בערבתם דמתני' היינו עירובי חצירות והכא בשמעתין מפרש לה לענין עירובי תחומין וכתבתי שם ליישב ע"ש:

שם ואמר רבה אמרו לו שנים צא וערב עלינו כו' שניהם קנו עירוב. ולכאו' נראה דהא דנקיט לה בהאי לישנא דאמרו לו שנים דמשמע דאיירי דאותן שנים מסרו לשליח אחד אע"ג דהך מלתא נופא הוי מצי לאשמעינן בשנים שעירבו ע"י עצמן ואחד מהן נאכל עירובו בין השמשות והשני הניחו בין השמשות דשניהם קונין עירוב אלא דאגב אורחא אתי לאשמעי' רבותא טפי דאע"ג דאותו שליח מסתמא בא לישאל על שני העירובין כא' ובכה"ג אשכחן בשני שבילין פלוגתא דר"י ור' יוסי אפ"ה הכא לענין עירוב דרבנן כ"ע מודו דשניהם קנו עירוב ועמ"ש בזה בפ"ק דפסחים:

ומזה נראה סיוע קצת לשיטת רש"י דבעירובי תחומין איירי הכא דאי בעירובי חצירות הא זימנין דמשכחת לה דממ"נ ודאי אין כאן עירוב כלל שהרי אם גבה השליח העירוב משני ב"ב הדרים בחצר א' כדי שיהו מותרים זה עם זה ונאכל אחד מהם בין השמשות והשני לא הונח עד בין השמשות א"כ אין כאן עירוב כלל שהרי זה שלא עירב הותיר על חבירו כנ"ל ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה שניהם קנו עירוב פי' בקונטרס כו' וקשה לרשב"א דר"י לית ליה התם כו' ספק עירוב כשר אלא משום חזקה כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בספר מגיני שלמה דהא דמצריך ר"י התם חזקה היינו משום דאיירי נמי בשני כתי עדים כדאיתא התם ועיין בדבריו באריכות:

אמנם לע"ד יש ליישב בשיטת רש"י בדרך אחר דוקא התם הוצרך ר"י לטעמי' דהעמד תרומה על חזקתו משום דאל"כ הוי אמרינן דאיכא חזקה להיפך לבטל העירוב וכיון דחזינן שהתרומה נטמאת יש לנו לומר כך נמצא כך היה כדמשמע התם להדיא דאהא דמקשה התם גבי מקוה נמי נימא העמד מקוה על חזקתה ואימר לא חסר ומוקי לה במקוה שלא נמדד א"כ משמע דמה"ט גופא הוצרך לאוקמי בהכי דאי במקוה שנמדד והיתה שלימה ואח"כ היתה חסרה לא הוי מהני לה הך חזקה. ובזה היה נראה לי ליישב כל הקושיות שהקשו התוספת שם בענין זה וכבר הארכתי בזה באריכות בס"פ המדיר גבי מומין ובפרק עשרה יוחסין (דף ע"ט ע"א) בפלוגתא דרב ושמואל גבי קידושי בוגרת וקצרו של דבר דלעולם כל חזקה דלא איתרע מגופה עדיפא טובא מחזקה דאיתרע. ולפ"ז א"ש דהתם בפרק בכל מערבין דהוצרך ר"י לטעמיה דחזקה היינו משום דאל"כ הוי לן לאוקמי גברא בחזקת שלא עירב שהרי העירוב איתרע מגופו משא"כ הכא בשמעתין שלא נעשה הריעותא בגוף העירוב אלא שאנו מסופקים בזמן בין השמשות אם הוא יום או לילה ומכין דכל ענין בין השמשות דנינן לה לקולא במילי דרבנן מש"ה א"ש דשניהם קנו עירוב שהרי אין כאן ריעותא כלל בגוף העירוב כנ"ל ודוק היטב:

בגמרא אמר רבא מפני מה אמרו אין טומנין כו' בכל זה יש להרי"ף והרמב"ם ז"ל גרסא אחרת ושיטה אחרת ממש להיפך מסוגיא שלנו ע"ש ובחידושי הרשב"א ז"ל גם כן האריך בזה ואין להאריך כאן במה שהאריכו הקדמונים. אמנם מה שיש לדקדק בזה יבואר לאחדים בפרק כירה אי"ה:

דף לד:

בפרש"י בד"ה ספק לטומאה ולקרבן כו' כיצד שמא בין השמשות הראשון כולו מן היום ובין השמשות השני כולו מן הלילה כו' עכ"ל. וכתבו התוס' על זה דלא נהירא דאי ראשון כולו מן היום שני נמי כולו מן היום כו' עס"ה. ולענ"ד בלי ספק דרש"י ג"כ נתכוין לפי' ר"ת דאיירי שלא ראה כל משך בין השמשות דזה אי אפשר כמו שהקשו בתוס' אלא שראה במקצת בין השמשות כמ"ש גם כן מורי זקיני ז"ל אלא שכתב דלשון רש"י לא משמע כן לכך נדחק לפרש בדרך אחר ע"ש. ולענ"ד הוא דוחק גדול וכבר אפשר לפרש דמ"ש רש"י שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום האי כולו לאו אמשך כל זמן בין השמשות קאי אלא אמשך הראייה לחוד דשמא כל משך הראיה היה באותו זמן בין השמשות שהוא מן היום וכל הראיה בבין השמשות השני היה באותו בין השמשות שהוא מן הלילה ולא אתי אלא לאפוקי שאם מקצת הראיה היה מן היום ומקצת הראיה מן הלילה אכתי הו"ל זב גמור דשייך ביה חיוב קרבן ועוד יש לפרש בדרך אחר דלעולם יש להסתפק שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום או כולו מן הלילה משום דנראה דכל הזמנים והסימנים שאמרו חכמים בבין השמשות כגון הכסיף התחתון בלא העליון וכן בשני כוכבים בינונים היינו דוקא במי שרוצה לידע ולכוין באותו זמן ויש לו איצטגנינות בלבו שהוא בקי לידע ולשער אותן הסימנים על מכונם משא"כ הכא לענין ראיית הזב שהוא דבר פתאום ולא נתכוון בתחלה לידע הזמן אלא שע"פ הדמיון נדמה לו אחר הראיה שהוא זמן בין השמשות אם כן לפ"ז אפילו אם נדמה לו שאותה ראיה של בין השמשות השני היתה מוקדמת לאותה שאתמול כגון שאתמול היה רואה ג' כוכבים בינונים והיום ב' כוכבים אפ"ה יש להסתפק ולומר שאותן ג' כוכבים שראה אתמול היו הכוכבים הגדולים הנראים ביום ושני כוכבים של היום מהכוכבים הקטנים שאין אדם יודע מה הם בינונים וגם אין כל הזמנים שוין בזה וכה"ג יש להסתפק בסימן הכסיף התחתון דודאי אין כל הזמנים שוין בזה והכל לפי בהירות היום כדמשמע מל' רש"י בד"ה מאדימין שכתב שנראה אדמימות חמה בעבים אלמא דלעולם דבר מצוי הוא שדמות עבים מפסיקין בינינו ובין גלגל החמה בתחתית כדמשמע בפרק אם אין מכירין וכדאשכחן לקמן דף הסמוך ע"ב דאמר ליה רבא לשמעיה אתון דלא קים לכו בשיעורא דרבנן אדשמשא ברייש דקלא אתלו שרגא אלמא שאין הסימנין הללו מסורין לרוב בני אדם וכ"ש ביום המעונן וא"כ יפה כתב רש"י ז"ל כאן שמא בין השמשות ראשון כולו מן היום והשני כולו מן הלילה והיינו כדפרישית דאפילו אם נדמה לו ע"י אותן הסימנין שהראיה הראשונה היתה בזמן מאוחר לאותה הראיה של בין השמשות בזמן השני אפילו הכי אפשר דטעו בכך ונהפך הוא כנ"ל בכוונת רש"י ז"ל ובזה נתיישב ג"כ מה שכתב לקמן גבי העושה מלאכה בשני בין השמשות ודו"ק:

דף לה.

בתוס' בד"ה תרי תילתי מיל קשה דהכא משמע דמשקיעת החמה עד הלילה כו' עס"ה. דבריהם בזה מבוארים יותר בזבחים דף נ"ו ע"ש שהאריכו בענין זה גם בחידושי הרשב"א בשמעתין האריך בזה והקשה על שיטת התוס' דהכא מסוגית הירושלמי והמעיין בל' התוס' בזבחים יראה דשיטת ר"ת ז"ל מוכרח על פי סוגיית הש"ס שלנו והרב מהר"ר לוי בן חביב האריך בזה מאד בפירושו בהלכות קידוש החדש להרמב"ם ז"ל פ"ג ע"ש:

בגמרא וחילופה בחלתא דאמר רבה חלתא בת תרי כורי שרי לטלטולה כו' שמעתי מפי מורי הרב מהור"ר הירש באלחוב ז"ל דהאי וחילופי בחלתא דקאמר יש לפרש ע"פ מה שכתבו התוס' ד"ה תרי תלתא מיל דהך פלוגתא דרבה ורב יוסף בשיעור בין השמשות היינו משום דמספקא לן מהו אדם בינוני. וא"כ לפ"ז הך פלוגתא דפליגי בחלתא נמי משמע דשייך בכה"ג דהא עיקר טעמא דחלתא שאינו ניטל מחמת כובדו אי הוי תורת כלי עליו לענין שבת או לא משמע בשמעתין בגמרא דעיקר מילתא דשבת תליא בטומאה אי הוי תורת כלי עליה מחמת כבדה או לא דבטומאה אשכחן דבעינן שיהא מטלטל מלא וריקן וא"כ משמע דמשערינן נמי באדם בינוני שאינו יכול לטלטל יותר מבת תרי כורי לרבה ותלתא כורי לרב יוסף וא"כ לפ"ז שפיר הוי פלוגתא דרבה ורב יוסף בבין השמשות להיפך ממאי דפליגי בחלתא מהו נקרא אדם בינוני אלא דלפי האמת לא תקשי דרבה אדרבה ודר"י אדר"י משום דלאו בכל הדינים שיערו חכמים באדם בינוני כדאיתא בעירובין דף מ"ח ובמשנה שלמה פי"ז דכלים ע"כ ודפח"ח:

דף לה:

גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל כוכב אחד יום ב' בין השמשות ג' לילה תנ"ה כו' בריש פ"ק דברכות ובספ"ב דמגילה מייתא בגמרא הא דקי"ל דעד צאת הכוכבים יממא הוא היינו מדכתיב ואנחנו עושים במלאכה מעלות השחר ועד צאת הכוכבים ואומר והיה לנו הלילה משמר והיום מלאכה. ולפ"ז יש לדקדק אהא דאמרינן הכא דעד ג' כוכבים לא הוה לילה ואמאי לא סגי בשנים דהא קיי"ל דסתם לשון רבים שנים דתפסת מרובה לא תפסת. והנראה לע"ד בזה דהאי קרא דנחמיה לא הוי אלא גילוי מלתא בעלמא דעיקר ילפותא היינו כדמשמע בפ"ק דברכות דאתיא מדכתיב ובא השמש וטהר לענין גבי טבילת טמאים ומדלא כתיב ויטהר ע"כ דהיינו טהר יומא כדאמרי אינשי אירערב שמשא ואידכי יומא והאי אירערב שמשא ע"כ היינו סוף שקיעה משהחשיך עליון והשוה לתחתון וכמו שפירש ר"ת לעיל בד"ה תרי תלתא מיל. אלא דאכתי בהאי קרא לחוד לא הוה סגי דאפשר דגזירת הכתוב לענין טבילת טמאים הא דבעינן סוף שקיעה אבל בעלמא לעולם דמתחילת שקיעה הוה לילה כדמקשה הש"ס התם אלא מעתה ולחשך קרא לילה למחשיך ובא קרא לילה ואהא מייתי הש"ס שפיר מקרא דנחמיה דעד צאת הכוכבים יממא הוא ולפ"ז שפיר אית לן למימר דקים להו לרבנן דהכסיף העליון והשוה לתחתון וג' כוכבים בינונים תרווייהו חדא שיעורא הוא כנ"ל ודו"ק:

דף לו.

בגמרא אלא לא קשיא הא ר' יהודא הא ר"ש הא ר' נחמיה. התוס' האריכו בזה לפרש שיטת כל אחד ואחד מהנך תנאי ואין כאן מקומו להאריך ויבואר בפרק כל הכלים אי"ה. מיהו במ"ש כאן בד"ה הא רבי שמעון דמחמה לצל מודה רבי שמעון דאסור והיינו על כרתך בדבר שמלאכתו לאיסור דאי בדבר שמלאכתו להיתר הא אמרינן לקמן בפרק כל הכלים דהתירו וחזרו והתירו אפילו מחמה לצל אע"כ דבמלאכתו לאיסור איירי דומיא דשופר דהכא. אלא דלכאורה יש לדקדק דלמאי דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב דלא אסרו טילטול אלא משום צורך הוצאה ולפ"ז אליבא דר"ש איפכא מסתברא דלצורך גופו שייך להחמיר טפי בטלטול משום צורך הוצאה שהרי אם יוציאנה לר"ה לצורך גופו חייב חטאת אפילו לר"ש כדאמרינן לקמן ס"פ המצניע דמודה ר"ש במר לחפור בו וס"ת לקרות בו הוי מלאכה שצריכה לגופה וחייב חטאת משא"כ מחמה לצל שאפילו אם יוציאה כדי שלא יגנב הוי מלאכה שאין צריך לגופה לר"ש א"כ לא שייך לגזור בכה"ג טלטול אטו הוצאה ונראה ליישב דהא דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים דלא אסרו טלטול אלא משום הוצאה היינו דוקא כשצריך לגופו או למקומו באותו שבת עצמו משא"כ מחמה לצל אפילו בלא טעמא דהוצאה יש לאסור הטילטול משום דמיחזי כעובדא דחול דהא מה"ט קרי ליה בגמרא שלא לצורך ותדע דהא מעיקרא בימי נחמיה בן חכליה אסרו אפילו דבר שמלאכתו להיתר כל שאינו לצורך שבת אלא דלבסוף התירו וחזרו והתירו בדבר שמלאכתו להיתר אפילו מחמה לצל משא"כ בדבר שמלאכתו לאיסור כדקיימא קיימא דמחמה לצל אסור משום עובדא דחול ובפרק כל הכלים אבאר עוד בזה ודו"ק:

דף לו:

כירה פרק שלישי

במשנה כירה שהסיקוה כו' בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף כו'. ופרש"י עד שיגרוף הגחלים משום דמוסיף הבל וטעמא פרישנא לעיל שמא יחתה בגחלים. ולכאורה יש לתמוה על פרש"י דמלבד מה שהקשו עליו בתוספות ובחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל עוד יש לתמוה על עיקר פירושו מי הכריחו לכך כיון דסוף סוף בטעמא דמוסיף הבל גופא אין הטעם אלא משום שמא יטמין ברמץ ומשום שמא יחתה בגחלים כדאיתא לעיל (דף ל"ד ע"א) ואם כן בפשיטות מצי לפרש דכיון שאינה גרופה מהגחלים אסור משום עיקר גזירה דשמא יחתה ועוד דהא לעיל פ"ק קמא (דף י"ח ע"ב) מסיק הש"ס להדיא בטעמא דברייתא בהא דלא תמלא אשה קדירה עסיות כו' ולא ימלא נחתום חבית של מים דהוי משום שמא יחתה בגחלים ואמרינן תו התם והשתא דאמרינן שמא יחתה האי קידרא חייתא שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור אלמא דכולה מילתא דלשהות אסור היינו משום שמא יחתה גופא אף על גב דהתם בתנור איירי דמוסיף הבל טובא אפ"ה לא נזכר שם טעמא דמוסיף הבל אלא עיקר טעמא דשמא יחתה לחוד וא"כ אמאי שביק רש"י עיקר טעמא ונקיט הטפל ולכאורה היה נראה בזה דרש"י ז"ל הוצרך לפרש כן למאי דמסקינן דמתניתין להחזיר תנן וכחנניא דלא חייש לשמא יחתה בלשהות היכא שהגיע למאכל ב"ד ואפ"ה אסור להחזיר אפילו בע"ש כדקתני לא יתן עד שיגרוף וכמו שדקדק רבינו תם ז"ל ואם כן ע"כ הוצרך לפרש דטעמא דחזרה טעמא אחרינא הוא משום דהו"ל כמטמין בידים בדבר המוסיף הבל וכמו שפי' רש"י להדיא לקמן בהא דרבי חלבו וכמו שאבאר בעזה"י וכיון דדמי להטמנה תו לא שייך לחלק אפילו לחנניא בין הגיע למאכל ב"ד דאפילו בבשיל כל צרכו אסור להטמין וכמו שכתבו התוס' לקמן בר"פ במה טומנין ויבואר עוד בשמעתין בטוב טעם אי"ה ואף על גב דמפירוש רש"י לקמן גבי מחזירין אפילו בשבת שמפרש לענין יום שבת וליל שבת א"כ משמע לכאורה דבערב שבת לא שייך ענינא דלהחזיר ודלא כפירוש התוספות מ"מ משום הא לא איריא דאפשר דרש"י נמי מודה לפירוש התוס' דלמ"ד להחזיר תנן איירי רישא דמתניתין בערב שבת מדקתני לא יתן עד שיגרוף אלא דאפילו הכי הוצרך לפרש לקמן דמחזירין אפילו בשבת היינו ביום דאם לא כן פשיטא דסיפא איירי בשבת ולא בערב שבת מדקתני נוטלין כמו שדקדק ר"ת כך נראה לכאורה אלא דא"א לומר כן

דהא תיכף בדיבור הסמוך מפרש רש"י בד"ה דנותנין חמין היינו אחר שגרפה וא"כ נראה מזה דמפרש השתא למתניתין אליבא דמ"ד לשהות תנן ופליגי ב"ש וב"ה בגרוף דלמ"ד להחזיר תנן הא פליגי בלשהות באינו גרוף וע"כ משום דאע"ג דרש"י ז"ל גופא פסק כחנניא לקמן אפ"ה כיון דרש"י ז"ל פרשן הוא ולא פסקן ניחא ליה לפרש כולה מתני' לפי פשטא דלישנא כמ"ד לשהות תנן דלא איצטריך למימר חסורי מחסרא וכה"ג אשכחן בלשון רש"י ז"ל בכולא תלמודא שמפרש בפשיטות דלא כמסקנא דהלכתא וא"כ הדרא קושיא לדוכתא. לכך נראה לעניות דעתי דרש"י ז"ל סובר בפשיטות דנהי דלעיל בסוגיא דפ"ק גבי לא ימלא נחתום חבית של מים וקידרא חייתא משמע דשייך עיקר טעמא דשמא יחתה היינו משום דהתם לענין תוכה איירי שמעמידה ע"ג הגחלים ממש כדקתני לתוך התנור מש"ה חיישינן לשמא יחתה משא"כ הכא דאיירי שמעמידה ע"ג הכירה ולא בתוכה כדמסיק רבי חלבו בשמעתין דאף למאן דמוקי דרבי חלבו אסיפא מ"מ מודה מיהא דמתני' על גבה נמי איירי אף בלשהות באינה גרופה א"כ ליכא למיחש לשמא יחתה לכך הוצרך לפרש דאפ"ה אסור להשהות באינה גרופה למ"ד לשהות תנן משום דמוסיף הבל ולא נרע מהטמנה דאסור במוסיף הבל אפילו היכא דליכא גחלים כלל כ"ש הכא שסמוכה לגחלים וכמו שאבאר בעזה"י בסמוך לישב קושיית התוספות על פרש"י בזה ואבאר גם כן פלוגתא דחנניא ורבנן בהאי סברא גופא. ומיהו בר מן דין נלע"ד דעיקר פרש"י מוכרח דהא לקמן (דף ל"ט ע"ב) אמשנה דתנור מסיק הש"ס להדיא לחלק בין תנור וכירה וכופח דכולא מילתא תליא במוסיף הבל ומסקינן להדיא דכופח נפיש הבלא מכירה וזוטר מתנור אלמא שזה עיקר הטעם דבכירה דלא נפיש הבלא מהני גרוף וקטום דתו לא מיקרי מוסיף הבל וכמו שאבאר בלשון התוספות בסמוך משא"כ כופח ותנור דנפיש הבלא אפילו בגרוף וקטום נמי מוסיף הבל ומש"ה אסור לשהות עליהן ואי כפירוש התוס' והמפרשים דעיקר טעמא משום שמא יחתה גופא א"כ איפכא מסתברא דתנור וכופח דנפיש הבלייהו תו ליכא למיחש לשמא יחתה שאין צריך כ"כ לחתות ואף שהרמב"ם ז"ל מפרש דבתנור אף שגרפו אפ"ה א"א שלא ישאיר אף ניצוץ א' וחוזר והובער כיון דנפיש הבלא משא"כ בכירה מ"מ רש"י ז"ל לא נראה לו לפרש כן מכמה טעמי חדא כיון דבגרופה נמי אסרי ב"ש חמין ולא תבשיל וה"נ קאמר רבי מאיר לקמן אליבא דב"ה וא"כ לא ידענא טעמא אי גזרו גרופה אטו שאינה גרופה א"כ חמין נמי ליתסר ואי לא גזרו מ"ט דתבשיל דאסור כיון דלא שייך טעמא דשמא יחתה כלל ואף שרוב המפרשים פירשו דאיירי שגרף מקצתן ונשארו קצת גחלים ואפ"ה שרו ב"ה כיון דגלי דעתא דלא ניחא ליה לחתות דא"כ הדרא קושיא לדוכתא א"כ בתנור גרוף וקטום נמי נימא הכי דגלי דעתא דלא ניחא ליה וכמו שאבאר בזה בכוונת רש"י ז"ל לקמן גבי קטמה והובערה ע"ש ועוד דבקטמה גופא משמע שלא קטמה לגמרי והגחלים בוערים כדאמרינן לקמן נעורת של פשתן דקה הרי היא כקטומה ואמאי אכתי ניחוש לשמא יחתה אח"כ ואי משום דגלי דעתא א"כ בתנור אמאי לא מהני קטמה מה"ט גופא מה שא"כ לפרש"י אתי שפיר דעיקר טעמא משום דמוסיף הבל משא"כ בגרוף וקטום תו לא מוספא הבלא וכמו שפרש"י בסוף פ"ק דף כ' בד"ה קטום ע"ש משא"כ בתנור וכופח לעולם מסקו הבלא אף בגרוף וקטום מש"ה אסורין ועוד דלקמן בשמעתין אמרינן נמי לענין לסמוך אף ע"ג דסליק הבלא מאידך משמע דאיסורא משום דמוסיף הבלא ולשיטת התוספות צריך עיון ליישב זאת הראיה כ"ש דלא אתי שפיר מאי דמסיק שם דלמא שאני התם כיון דמידליא שליט בה אוירא ואי משום שמא יחתה אדרבה יותר יש לחוש לחיתוי כיון דשליט אוירא אע"כ כפירש"י דטעמא משום דמוסיף הבל ואהא מסיק שפיר כיון דמידליא שליט אוירא ולא מוסיף הבלא ולענ"ד שכל זה ראיה ברורה ומוכרחת לשיטת רש"י ז"ל:

ועוד נ"ל דהוכרח רש"י לפרש כך לפי מה שאבאר בסמוך דלשיטת רש"י ז"ל איירי מתניתין בבשיל כל צרכו ואפ"ה למ"ד לשהות תנן דאי גרוף וקטום אין אי לא לא ומשמע לכאורה דאחמין נמי קאי וכמו שאבאר וא"כ אי ס"ד דטעמא משום שמא יחתה לחוד אמאי אסור בחמין שבשל כל צרכו הא הו"ל מצטמק ורע לו ובודאי לא אתי לחתויי להפסידן ומאי שנא מקידרא חייתא ושאר דברים דלא שייך חיתוי דמסקינן לעיל סוף פ"ק בפשיטות דהשתא דאמרינן דטעמא שמא יחתה כל הני שרינן לכך הוצרך רש"י לפרש דהכא אין עיקר הטעם משום שמא יחתה בזה המאכל אלא משום דהוי דבר המוסיף הבל ודמי להטמנה שלא חילקו חכמים כלל בגזירה זו דשמא יטמין ברמץ ובכל גווני אסור כמו שאנו מוכרחין לומר סברא זו בפשיטות לשיטת התוס' מהטעם שאבאר בסמוך כנ"ל ודוק היטב ועיין בסמוך:

בפירש"י בד"ה אבל לא תבשיל דניחא ליה בישוליה ואתי לאחתויי אי נמי נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל עכ"ל לפי הגירסא שלנו. אבל מהרש"ל ז"ל הגיה בלשון רש"י דהאי טעמא דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל הוא דיבור בפני עצמו אבבא דסיפא דקאמרי ב"ש נוטלין אבל לא מחזירין ובאמת שכן פי' הר"ן ז"ל להדיא אלא שהשמיט הא דנתקיים מחשבתו וכתב בפשיטות דמיחזי כמבשל ובאמת נ"ל דלמאי דמפרשינן להאי טעמא אסיפא אהא דקאמרי נוטלין אבל לא מחזירין דלכל הפירושים איירי בשבת א"כ לא צריכין לטעמא דנתקיים מחשבתו אלא בפשיטות איכא למימר דטעמא דב"ש כיון שמחזירו בשבת מיחזי כמבשל ולפ"ז א"א לפרש כן בלשון רש"י ז"ל שכתב דנתקיימה מחשבתו משא"כ לגירסא שלנו אתי שפיר דכיון דאירישא קאי דאיירי בלשהות לא שייך לומר בטעמא דב"ש דמיחזי כמבשל אלא משום שנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל ואי שרית ליה להשהות סבר דמותר לקרב הבישול בשבת ואתא לקרב הבישול בידים כמו שאבאר בסמוך בשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל אף בנתבשל כמאכל ב"ד או אפילו בבישל כל צרכו ומצטמק ויפה לו ויותר מזה מצאתי ראיתי בלשון רש"י שנדפס בספר האלפסי שכתב וז"ל אבל לא תבשיל דניחא ליה בישולא ואתא לחתויי א"כ נתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל ב"ש אומרים נוטלין אבל לא מחזירין דמיחזי כמבשל עכ"ל וזה הלשון מבואר להדיא כמו שכתבתי ודקדקתי ועתה אבוא לפרש דבריו ולקיים הגירסא שלפנינו בא' משני דרכים הדרך האחד משום דלא פסיקא ליה לרש"י ז"ל לפרש דטעם הראשון דב"ש גזיר בתבשיל משום דאתא לחתויי כיון דבגרוף איירי ונהי שהר"ן ז"ל כתב דכיון דניחא ליה בישולא גזרינן גרוף אטו שאינו גרוף מ"מ מסתימת לשון רש"י ז"ל נראה דלא נחית להכי דכל כי האי גזירה חדשה לא הו"ל לסתום אלא לפרש אע"כ דרש"י ז"ל מפרש דהאי גרוף וקטום לאו בגרף כל הגחלים איירי אלא שגרף מקצתן כמ"ש הבעל המאור וסייעתיה וכמו שאבאר שהיא ג"כ שיטת התוס' ונהי דלבית הלל סגי בהכי דתו לא מוספא הבלא ולשמא יחתה הא לא חיישינן כיון שאינו דרך הטמנה בתוכה אלא על גבה וכולה כדפרישית בסמוך מ"מ ב"ש סברי דכיון שלא גרף וקטם כל הגחלים שפיר חיישינן לשמא יחתה כיון דניחא ליה בישולא אלא דאכתי לא ברירא ליה לרש"י ז"ל הא מילתא בפשיטות לפרש דגרף וקטם איירי במקצת ולחלק בין כולן למקצתן וכמו שאבאר בלשון רש"י ז"ל לקמן גבי קטמה והובערה לכך חזר רש"י לפרש בדרך אחר דטעמא דב"ש דאע"ג שגרף לגמרי ולא שייך שמא יחתה אפ"ה אסור משום דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל כן נ"ל נכון:

ועוד נראה לי לפרש בדרך אחר דכיון דבסמוך מיבעיא לן אי מתני' לשהות תנן או להחזיר משום הכי מפרש רש"י ז"ל לכולה מתניתין במילתא דפסיקא לכולי עלמא דבמה שפירש בדיבור הקודם בד"ה עד שיגרוף מטעמא דמוסיף הבל היינו לכל הפירושים לא מיבעיא למאן דמוקי למתניתין כחנניה הא לא חייש לשמא יחתה בלשהות וע"כ דאפ"ה לא יחזיר עד שיגרוף משום דהו"ל כמטמין בדבר המוסיף הבל כדפרישית וכמו שאבאר עוד שיטת רש"י בלשון התוספות ואף למאן דמוקי למתניתין כרבנן אפ"ה ע"כ לאו משום שמא יחתה איירי דא"כ מ"ש כירה דשרי ומ"ש תנור דאסור אלא ע"כ דעל גבה לא חיישינן לכ"ע לשמא יחתה גרידא אלא משום דמוסיף הבל לחוד כדפרישית. ולפ"ז השתא נמי מ"ש רש"י ז"ל בד"ה ב"ש אומרים חמין אחר שגרפה היינו משום דבאחר שגרף ודאי שרו ב"ש לכ"ע משא"כ קודם שגרף לא פסיקא ליה לרש"י ז"ל לפרש כיון דלמ"ד לשהות תנן איירי דוקא בגרף. ולפ"ז השתא נמי בד"ה אבל לא תבשיל הוצרך לפרש שני פירושים טעם הראשון דניחא ליה בישולא ואתא לחתויי היינו למ"ד להחזיר תנן והאי בבא קמייתא דפלוגתא דב"ש וב"ה איירי באינה גרופה ומש"ה חיישי ב"ש לשמא יחתה משא"כ למ"ד לשהות תנן דאיירי בגרופה לא שייך לפרש כן לכך הוכרח לפרש נמי טעמא דנתקיימה מחשבתו ומיחזי כמבשל כנ"ל נכון לקיים הגירסא שלנו וכגירסת רש"י בספר האלפסי ודוק היטב:

מיהו ממה שהוצרך רש"י לאהדורי אטעמא דב"ש דאסרו בתבשיל ע"כ צ"ל דאיירי מתני' נמי בבשיל כל צרכו דאי בבשיל כמאכל ב"ד לחוד לא הוי צריך רש"י להנך טעמי אליבא דב"ש דהא אשכחן לב"ש בפ"ק דאוסר בכל המלאכות שהתחיל מבעוד יום ונגמרין בשבת היכא דאתא לידי חיוב חטאת א"כ ה"נ אף שנתבשל כמאכל ב"ד שייך ביה בישול לפי שיטת רש"י ז"ל כמו שדקדקו הפוסקים מלשון רש"י בדוכתי טובא דקאי בשיטת הרמב"ם ז"ל שכ"כ להדיא בפ"ט מהלכות שבת דחייב חטאת בכה"ג וא"כ פשיטא דב"ש אוסרים מטעם שנגמר בישולו בשבת וכה"ג קשה נמי לב"ה דאמר ומחזירין אפי' בשבת ואי בלא בשיל כל צרכו הרי חיוב חטאת נמי יש בו אע"כ דבבשיל כל צרכו איירי ואף למאן דמוקי לרישא דמתני' אפילו בלא בשיל אלא כמאכל ב"ד אפ"ה סיפא דאף מחזירין ע"כ לשיטת הרמב"ם ורש"י ז"ל איירי דוקא בבשיל כל צרכו ודלא כשיטת התוספות שאבאר בסמוך בעזה"י. מיהו לפי מאי דמסיק הרא"ש ז"ל בפירקין דאפשר דרש"י ז"ל לא מחייב בבישול אחר בישול כמאכל ב"ד אלא בנצטנן והרתיח ולא בעומד בחמימותו א"כ שפיר מצינו לפרש מתני' בתבשיל כמב"ד למאן דמוקי לה כחנניה ודו"ק ועיין לעיל בפרש"י (דף כ"ב) בד"ה קטם דמשמע דבמבשל בידים שייך בישול אחר בישול וצ"ע:

בד"ה אף מחזירין הואיל וגרף. מה שיש לדקדק בזה יבואר לקמן בשמעתין בסוגיא דרבי חלבו אמר רב ע"ש:

בתוס' בד"ה לא יתן עד שיגרוף פי' בקונטרס ואין נראה לר"י כו' עד סוף הדיבור. במה שהקשה דגרוף וקטום מוסיף הבל כבר כתבו התוס' עצמן בריש פרק במה טומנין בשם ר"י בר ברוך לחלק דחום שע"י האש מתקרר והולך משא"כ בדבר המוסיף הבל מחמת עצמו ע"ש. אלא דר"י בעל התוספות התם נמי לא משמע ליה לחלק בכך כמ"ש ג"כ שם אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י דהא מצינו למימר בפשיטות דכיון דלא התירו לו אלא על ידי גריפה וקטימה מידכר דכיר והיכירא טובא דלא ליתי למיטעי להטמין ברמץ שאינו גרוף וכי אתא לקמן למישאל אמרינן ליה שצריך לגרוף תו ליכא למיחש למידי משא"כ לענין הטמנה אי שרינן ליה להטמין בגפת ומלח שמוסיף הבל סבור דמותר להטמין אף ברמץ ויטמין ברמץ ואתי לחתויי אח"כ בגחלים שישכח שהוא שבת וכיוצא בזה כתב מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש אלא שמה שכתבתי הוא יותר פשוט. ולכאורה אדרבא לשיטת התוספות קשה יותר דלמאי דמסיק ר"י דבלשהות אפילו בלא גזירה דשמא יטמין איכא למיחש לשמא יחתה גרידא ואפ"ה סובר חנניה דבמב"ד לא גזרינן ומאי שנא בהטמנה דמודה חנניה אע"ג דהו"ל גזרה לגזרה שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה וע"כ צ"ל בזה כמ"ש התוספות בשם ר"ת בריש פרק במה טומנין דבהטמנה שהיא לצורך מחר חיישינן טפי לשמא יחתה וכל זה נראה לו דוחק לרש"י לפרש כן דאכתי הו"ל לחנניה למישרי להטמין כשהגיע למב"ד בדבר שאין בו גחלים כלל משא"כ לשיטת רש"י א"ש כדפרישית דטעמא דחנניה דבלשהות לא חיישינן לשמא יחתה במב"ד דלא גזרינן תוכה אטו גבה ורבנן סברי דגזרינן וכ"כ ג"כ מורי זקיני ז"ל. מיהו בעיקר קושיית התוס' דפשיטא להו דחנניה מודה דאסור להטמין אף מבעוד יום בדבר המוסיף הבל כיון דקיי"ל כחנניא כמ"ש רש"י ותוס' לקמן ולא משמע להו לאוקמי כולה מתני' דלקמן דלא כחנניה ואכתי לא ידענא מאי פשיטות' דהא לקמן (דף ל"ט ע"ב) קאמר רב חסדא דממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו חכמים הוא דבטלה הטמנה אף מבעוד יום וכתבו שם התוספות דבלאו מעשה דטבריא איכא לאוקמי כולה מתני' דלקמן בבין השמשות דוקא וא"כ הא קאמר עולא התם הלכה כאנשי טבריא ולפי פשטא דשמעתין משמע דלעולא לא מיתסר הטמנה אלא בין השמשות דוקא ולא מבעוד יום ואע"ג דרב נחמן אסיק כבר תבריהו אנשי טבריא לסילוניהון מצינן למימר דרב נחמן לשיטתו דמשמע לקמן דלא ס"ל כחנניה כמו שאפרש שם בעזה"י גבי הא דמפליג בין מצטמק ויפה לו כו' משא"כ למאן דס"ל כחנניא אין לתמוה כ"כ אם נאמר דס"ל כדעולא דלא מיתסר הטמנה אלא בין השמשות. ולפ"ז אין מקום לקושיית התוספות על רש"י והמעיין ומדקדק היטב בלשון רש"י ז"ל בס"פ במה מדליקין בהא דאמר רבה מפני מה אמרו אין מטמינין בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום משום שמא יטמין ברמץ ושמא יחתה שרש"י ז"ל מפרש מילתא דרבה דוקא למאן דס"ל בפירקין דכירה דלשהות נמי אין משהין אלא בבשיל כל צרכו ולפ"ז מבואר מלשונו דמאן דס"ל כחנניה ליתא נמי למימרא דרבה ולא מיתסר נמי להטמין מבעוד יום אף במוסיף הבל אלא בין השמשות הוא דמיתסר כדמשמע ממתניתין דסוף פירקא דלעיל ועלה קאי מתניתין דכירה וכמו שאבאר עוד בסמוך ועוד אבאר בזה באריכות אי"ה בסוגיא דמעשה טבריא דלענ"ד כל הסוגיא דהתם מוכרח ומסייע לשיטת רש"י ופירושו כאן ואין להאריך יותר ודו"ק:

בד"ה חמין ותבשיל נראה לר"י דסתם חמין ותבשיל כו' עד סוף הדיבור. נראה כוונת ר"י בכל זה הדיבור להכריח דמחזירין אפילו בשבת אף חמין ותבשיל שלא נתבשל כל צרכו ולאפוקי משיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל דהוי מבשל גמור ושייך ביה חיוב סקילה וחטאת משא"כ לשיטת ר"י ז"ל מותר אף לכתחלה בגרוף וקטום דכיון שהגיע למאכל ב"ד קודם שבת הו"ל כמבושל ואין בישול אחר בישול והיינו דרצה ר"י ז"ל להוכיח כן מתחלה מלשון חמין ותבשיל סתם דאיירי בין

בבשיל כל צרכו ובין בבשיל כמב"ד ואח"ז מסיק דאפילו את"ל דסתם חמין ותבשיל לא איירי בבשיל כל צרכו דאפשר שאין דרך להשהות או להחזיר בשיל כל צרכו אלא להטמין או שנאמר בבשיל כ"צ פשיטא דלכ"ע לא חיישינן שמא יחתה. ולפ"ז היה באפשר לומר דבשיל כ"צ מותר להחזיר אף בשאינה גרופה לב"ה ולב"ש מיהא בגרופה ע"ז כתבו דא"א לומר כן ומוכחי לה מסוגיא דרבי חייא ורבי אושעיא לקמן דע"כ לענין להחזיר פשיטא לתלמודא דאין לחלק בין כל צרכו או כמב"ד אלא עיקר החילוק לב"ה בין גרופה לשאינה גרופה כיון שהטעם משום דמיחזי כמבשל כן נ"ל בכוונת התוספות דלעיקר דינא דלהחזיר איירי דאי לענין לשהות הא פסקו לקמן כחנניה ועוד אפשר דלענין לשהות נמי רוצין להוכיח דאיכא שום סברא דבשיל כ"צ ומצטמק ויפה לו חמיר טפי מלא בשיל אלא כמב"ד ומצטמק ורע לו כדמסקו דמוכח מדב"ש ומדב"ש נשמע לב"ה נמי אף לפי פסק ההלכה וכמו שאבאר לקמן בד"ה אמר רב ששת בעזה"י ודו"ק ועיין בסמוך:

בא"ד היינו אפילו לא בשיל אלא כמב"ד כו' עכ"ל. ומשמע דפשיטא להו מיהא דהיכא דלא בשיל כמב"ד לא הוי בכלל חמין ותבשיל ואע"ג דלמ"ד לשהות תנן ופלוגתא דבית שמאי וב"ה בגרוף וא"כ אפילו בלא בשיל כמב"ד נמי שרי לב"ה כיון דבגרוף לא שייך גזירה דשמא יחתה אלא דאפ"ה נקיט חמין ותבשיל דהיינו לפחות כמב"ד משום פלוגתא דלהחזיר דבלא בשיל כמב"ד ודאי אסור לכ"ע דהוי מבשל ממש. ועוד דלב"ש ודאי אסור אפילו להשהות כיון שלא נתבשל קודם שבת כלל הרי נגמר הבישול בשבת ולדידיה אסור דלא עדיף מאונין ופשתן וכל הנך דפ"ק דאסרי ב"ש היכא דנגמר בשבת כל היכא דאי עביד בידים חייב חטאת וה"נ דכוותא ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל ועיין עוד לקמן בסמוך:

בא"ד דהא כי מוקי להחזיר תנן הוי מתניתין כחנניה כו' ולא כרבנן ואמאי ודילמא מתניתין אפילו כרבנן כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דהא דלא קשיא להו טפי בפשיטות דאי ס"ד דסתם חמין ותבשיל הוי דוקא בשיל כ"צ א"כ לא אתי שפיר כחנניה דמתיר אף כמב"ד דאיכא למימר דמתני' נמי לא נקיט דוקא כ"צ אלא לרבותא דאסור להחזיר ע"ש. ולענ"ד דבריו תמוהין דהא לקושטא דמילתא לב"ה שרי אף להחזיר בכמב"ד לשיטת התוס' ואדאשמעינן רבותא דאיסורא בלהחזיר לבית שמאי טפי הו"ל לאשמעינן כחא דהתירא לב"ה בין בלשהות בין בלהחזיר אלא דנ"ל ליישב דבריו דאריישא דמתני' קאי דקתני כירה שהסיקוה בקש ובגבבא נותנין עליה תבשיל ובדין הוא דלא הו"ל למיתני תבשיל אי הוי משמע דוקא כ"צ כיון דאפילו כמב"ד שרי אלא דאפ"ה נקיט תבשיל משום רבותא דסיפא בגפת ובעצים לא יתן עד שיגרוף דאפילו בשיל כ"צ אסור להחזיר באינו גרוף וכיון דנקיט ברישא דמתניתין סתם תבשיל דהיינו כל צורכו משום הכי נקיט כולה מתניתין בהאי לישנא דסתם חמין ותבשיל כן נראה לי בכוונת מהרש"א ז"ל. ועוד נראה לי דלענין רבותא לבית הילל בלשהות סמך אמתניתין דסוף פרק קמא דקתני בהדיא עד שיקרום פניה מבעוד יום ודייקינן לקמן הא קרמו פניה שרי דהיינו כחנניא ותו לא איצטריך למיתדר ומיתני האי רבותא הכא וכיון דממילא ע"כ לענין לשהות שרו בית הלל לשהות אף באינו גרוף א"כ ממילא ידעינן דהא דשרי נמי ב"ה להחזיר אף בגרוף היינו נמי אף בכמב"ד דהא מסקינן דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר א"כ משמע דהיינו בחד גוונא ממש ובהכי א"ש טובא במאי דמסקינן חסורי מחסרא ותנא לה להאי בבא דלהחזיר בסוף ומפסיק במציעתיה בלשהות והיינו כדפרישית כי היכי דליהוי להחזיר דומיא דלשהות דפשיטא לן דאפילו כמב"ד שרי ממתניתין דסוף פ"ק. ולפ"ז אתי שפיר דאיצטריך למיתני הכא טפי לשון חמין ותבשיל דהיינו כ"צ דוקא לענין רבותא דלהחזיר אסור לב"ה באינו גרוף אף בבשיל כ"צ. מיהו לענ"ד אין אנו צריכין בזה לפירושו של מהרש"א ז"ל אלא דיש לפרש דברי התוס' בפשיטות דודאי למאן דמוקי למתני' כחנניא פשיטא להו דסתם חמין ותבשיל היינו אפילו כמב"ד דהא לעיל סוף פ"ק תנינן להדיא כדי שיצולו ואפ"ה מוקמינן לה דהיינו כמב"ד כחנניה וא"כ ה"נ מפרשינן לה בכה"ג כיון דלחנניה אין שום חילוק בין כמב"ד לבשיל כ"צ לפי שיטת התוס' דאף לענין להחזיר למאי דלא ס"ל כהרמב"ם ז"ל כמ"ש בסמוך אלא דעיקר דבריהם דאפילו למאן דבעי לאוקמי מתניתין כרבנן אפ"ה סתם חמין ותבשיל היינו אף כמב"ד דנהי דמחלקי באינה גרופה אפ"ה בגרופה אין לחלק ומוכחא לה מדלא מוקי אפילו למ"ד להחזיר נמי אפילו כרבנן אלא ע"כ דהלשון חמין ותבשיל ע"כ היינו אף כמב"ד לכ"ע כן נ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ואמאי ודלמא מתניתין אפילו כרבנן כו' דמודו רבנן דמשהין כו' עכ"ל. ואע"ג דמלשון התוספות בד"ה לעולם אימא לך משמע דהא דמיבעיא ליה אי להחזיר תנן ואיצטריך לאוקמי דחסורי מחסרא היינו משום דניחא ליה לאוקמי מתניתין כחנניה דקי"ל כוותיה וא"כ צ"ל דהא דמספקא ליה לבעל האיבעיא אי לשהות תנן היינו משום דנ"ל דוחק לומר חסורי מחסרא ולפ"ז מאי קשיא להו הכא דנימא להחזיר תנן ואפ"ה לוקמה כרבנן והא מהי תיתי כיון דאפילו אי מוקי לה כרבנן נמי ע"כ דהלכתא כחנניה וכדדייקינן לקמן דסתם מתניתין דפ"ק נמי דייקא כחנניה דהא קרמו פניה שרי ואם כן בוודאי ניחא לן טפי לאוקמי כחנניה ולא כרבנן דלא ליפלוג סתמא אסתמא אלא דאפ"ה קשיא להו שפיר בהא דקאמר ומני חנניה היא דמשמע מהאי לישנא דמתני' גופא דייקא כחנניא והא ליתא דהא מיתוקמא שפיר בין כחנניא ובין כרבנן ויתכן יותר למאי דפרישית בסמוך בכוונת התוס' דלחנניא ודאי הוי סתם חמין ותבשיל כמב"ד דמיקרי לדידיה כ"צ ולרבנן הוי כל צרכו ממש אע"כ דלשון חמין ותבשיל לכ"ע משמע אף כמב"ד ובהכי אתי שפיר נמי מה שכתבו דמצי לאוקמי כרבנן דמודו בכ"צ והא ליתא למאי דמסקינן לקמן דרבנן דחנניא היינו רבי מאיר ורבי יהודה ואינהו קאמרי להדיא דבאינה גרופה אין משהין ולא כלום דמשמע אפילו כ"צ ולמאי דפרישית אתי שפיר דאכתי אי סתם חמין ותבשיל מצי איירי בבשיל כ"צ לחוד טפי הוי שייך לומר דתנא דמתניתין ס"ל כחנניא בחדא וכר"מ ור"י בחדא ומפליג בין כמב"ד ובין בשיל כ"צ ומשום הכי נקיט בהאי לישנא דחמין ותבשיל אע"כ דלישנא דחמין ותבשיל משמע להדיא אף כמב"ד כן נ"ל נכון ודו"ק :

בא"ד ואפילו אי סתם חמין ותבשיל לא הוי כו' צ"ל הא דאסרי כו' עכ"ל. כבר כתבתי דאע"ג דמצד הלשון דחמין ותבשיל לא משמע להו השתא מידי אפ"ה פשיטא להו מסוגיא דגמרא ברבי אושעיא דסברא פשוטה היא דלענין להחזיר בשבת לא שייך לחלק בין כל צרכו ובין כמב"ד אלא בין גרוף לשאינו גרוף לב"ה ונראה דהיינו טעמא דמיחזי כמבשל וא"כ אדרבה כל מה שמבשל יותר שייך לגזור טפי כמ"ש הרא"ש ז"ל אלא דאפ"ה אין לחלק משום מראית עין שהרואין אינן יודעין אם מבושל כ"צ או כמב"ד אלא דלפ"ז השתא דאתא להכי אזלא לה נמי הוכחא קמייתא דהתוספות דלעולם איכא למימר דסתם חמין ותבשיל היינו כל צרכו ואפ"ה לא תקשי אמאי לא מוקי לה בלהחזיר נמי כרבנן דודאי לא מצי לאוקמי בהכי כיון דלמ"ד להחזיר מסיק בחסורי מחסרא דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר וכתבתי ג"כ דהא דתני להו בהאי סידרא היינו דנימא דלשהות באינו גרוף ולהחזיר בגרוף שוין לגמרי וא"כ מה"ט גופא אתיא מתני' כחנניא דהא בהא דשרי ב"ה ודקאמרי אף מחזירין היינו אפילו בכמב"ד כדפשיטא להו להתוספות מסברא א"כ בלשהות נמי איירי ע"כ בכה"ג דהגיע למב"ד והיינו כחנניא ולא כרבנן וצ"ע ודוק היטב:

מיהו בעיקר הוכחת התוס' בהא דרב אושעיא דלקמן יראה דלפרש"י לקמן דמחזירין אפילו בשבת היינו ביום השבת וא"כ צ"ל דקים להו דהיכא הוי עובדא ואזלא לה הוכחת התוספות ובלא"ה לפי מה שאפרש לקמן דבמצטמק ורע לו אפילו ב"ש מודו דשרי דלא שייך כלל שמא יחתה להפסיד א"כ שפיר מוכיח לקמן בגמרא מדרבי אושעיא דע"כ לא נתבשל כ"צ דאי בבשיל כ"צ מאי ולא אמרו לנו דבר דקאמר כיון דאפילו ב"ש מודו דשרי אע"כ דכמב"ד הוי ואפשר דקים להו דמזיגת הכוס לא שייך בישול כ"צ ובר מן דין נלענ"ד דלענין חמין לא שייך לחלק בין כמב"ד או בשיל כ"צ וכ"כ מורי זקיני ז"ל וע"כ דהכי הוא לפי שיטת הרמב"ם ז"ל שכתבתי לעיל ואין להאריך:

בד"ה וב"ה אומרים אף מחזירין אפילו בשבת כו' מדקאמר בגמרא כו' אפילו בשבת משמע דעיקר פלוגתא הוי בחול כו' עכ"ל. וכבר כתבתי דאפשר דרש"י ז"ל נמי נחית להכי אלא דיותר נראה דלשיטת רש"י הא דאמרינן לקמן אף בשבת היינו לאפוקי דלא נימא דמתניתין הוי דוקא בספק חשיכה דומיא להא דאמרינן במשנה הסמוכה בס"פ במה מדליקין ספק חשיכה וטומנין את החמין וסד"א דעלה קאי אף מחזירין משא"כ בודאי חשיכה הו"א דאסור משום הכי קאמר אף בשבת זה נ"ל נכון וכמ"ש התוס' כה"ג בסוגיא דמעשה טבריא (דף ל"ט ע"ב) בד"ה ממעשה ושם אבאר בארוכה בעזה"י ואפשר דלפ"ז אין מקום ג"כ לדיוקו של ר"ת ז"ל דבשיעור זוטרא כי האי שייך שפיר למיתני לא יתן עד שיגרוף דלא יתן בספק חשיכה עד שיגרוף קודם חשיכה בסמוך להחזרה כנ"ל ואע"ג דרש"י ז"ל כתב לקמן דמחזירין אף בשבת היינו ביום השבת אפשר משום דאין דרך להחזיר בלילה כ"א לצורך אכילת הלילה דרכו להחזיר סמוך לחשיכה או בספק חשיכה ומה שהוא רוצה לצורך אכילת היום דרכו להחזירו ג"כ סמוך לאכילתו וכ"ש בחמין דאיירי לקמן שהוא מצטמק ורע לו וא"כ מסתמא אינו מחזירו בלא"ה לצורך מחר כנ"ל בשיטת רש"י ז"ל והוא נכון לדעתי ודו"ק ויבואר עוד בסמוך:

בא"ד ולמאן דאסר להחזיר אסר אף בחול לב"ה כו' עכ"ל. והיינו כדמסקו בסוף הדיבור דמשיעור שלא יוכל להרתיח מיקרי חזרה אלא דאכתי קצרו במקום שהיה להם להאריך שלא כתבו טעם החזרה דע"ש טפי מלשהות אלא שהרא"ש ז"ל כתב משום דגזרינן חזרה דע"ש אטו חזרה דשבת ומשום הכי מסיק נמי דלא מיתסר חזרה דע"ש אלא בשהגיע מיהא לכמב"ד דבכה"ג שייך האי גזירה דסביר דמותר לקרב בישולו בשבת אבל כשלא הגיע לכמב"ד לא שייך האי גזירה דאתי להחזיר בשבת דהכל יודעין דאסור לבשל בשבת כיון שלא נתבשל קודם שבת אפילו כמב"ד. אלא דלפ"ז קשיא לי מ"ט דב"ש דמפלגי בין חמין לתבשיל בחזרה דע"ש באינה גרופה ויש ליישב בדוחק:

מיהו לולי דברי התוס' היה נ"ל בענין אחר דהא דקתני לא יתן עד שיגרוף היינו בספק חשיכה דאיירי במתניתין דלעיל סוף פ"ב דקתני וטומנין את החמין ועלה קתני דאסור להחזיר באינה גרופה בכירה שהסיקוה בקש ובגבבא דשמא יחתה בשעת חזרה ממש ועוד דהו"ל כמטמין לכתחילה בדבר המוסיף הבל כפירש"י והא דפליגי נמי ב"ש וב"ה בגרופה היינו נמי משום טעמא דשמא יחתה בשעה שמחזירה וקמיפלגי ב"ש בין חמין לתבשיל מה"ט גופא דשמא יחתה דשייך טפי בחמין מבתבשיל ובשיעורא זוטא כי האי שייך שפיר לשון עד שיגרוף קודם בין השמשות דהיינו עם חשיכה דקתני לעיל סוף פ"ב וכדפרישית לעיל ואכתי ס"ד דבשבת אפילו לבית הלל אסור דבין השמשות לא החמירו כ"כ דכין שאינו אלא שבות בעלמא לא גזרו בין השמשות ועוד דבין השמשות סתם קדירות רותחות הן משא"כ בשבת מש"ה מסיק בסיפא דנוטלין אבל לא מחזירין דאיירי בשבת ואפ"ה לב"ה שרי אפילו בתבשיל והיינו דאמרי' לקמן מחזירין אף בשבת כנ"ל נכון. ואין לתמוה בזו הסברא דהא התוס' עצמן כתבו לקמן במעשה דאנשי טבריא שיש מקום לחלק בהכי בין ע"ש בין השמשות ובין שבת ממש לענין הטמנה וכמו שאפרש שם בעזה"י וא"כ לשיטת רש"י למ"ד להחזיר לפי האמת נמי מפרש כן ובזה אין אנו צריכין לדחוק במה שכתבו התוס' והקשו כאן מה שיעור הוא נותן בע"ש ודוק היטב. ולקמן במעשה דאנשי טבריא אבאר בהכרח שכן הוא שיטת רש"י ז"ל:

בגמרא אלא אי אמרת להחזיר תנן הא תו למה לי קשיא לי לפי פירוש התוספות בד"ה וב"ה אומרים דרישא דקתני לא יתן עד שיגרוף איירי בע"ש וסיפא איירי בשבת מדקתני נוטלין אבל לא מחזירין א"כ מאי מקשה הכא הא תו ל"ל הא שפיר איצטריכא לאשמועינן תרתי אליבא דב"ה ולב"ש נמי איכא למימר דבשבת אוסר אף בחמין דגזור חמין אטו תבשיל מה שאין כן ברישא בגרופה מע"ש דלא מיתסר אלא משום חזרה דשבת כמ"ש בסמוך בשם הרא"ש ז"ל א"כ שפיר מפליג בין חמין לתבשיל דלא גזור נמי חמין אטו תבשיל וע"ש אטו שבת דהו"ל גזירה לגזירה. ולכאורה היה נ"ל דמרישא לחוד נמי שפיר שמעינן דב"ה שרו אף בשבת דאלת"ה אמאי נקיט חמין ותבשיל דמשמע מיהו דבשיל כמב"ד כמ"ש התוספות ותיפוק ליה דאפילו בלא בשיל כמב"ד נמי שרי בגרופה כמ"ש לעיל בשם הרשב"א ז"ל וכמעט שכל הפוסקים הסכימו בזה אלא ע"כ דנקט חמין ותבשיל שריותא דשבת עצמו דבפחות מכמב"ד ודאי אסור דהו"ל מבשל ממש אלא שאין זה מוכרח ומספיק כ"כ לכך נ"ל דלישנא דמתני' קשיא ליה להגמרא דאי סיפא לענין שריותא דשבת אתי לא הו"ל למיתני בהאי לישנא דאף מחזירין כיון דרישא נמי משמע לענין חזרה אלא הכי הו"ל למיתני בהדיא וב"ה אומרים מחזירין אף בשבת. ועדיין צ"ע ודו"ק:

מיהו כ"ז לשיטת התוס' אח"ז ראיתי בתוספות ישנים שהרגישו בכל מה שכתבתי ע"ש בש"ס החדשים דפוס פפ"ד משא"כ לשיטת רש"י לקמן דמחזירין אף בשבת היינו אפילו ביום השבת ודאי לק"מ דהא מילתא ודאי לא שמעינן מפשטא דלישנא דאף מחזירין ואף לפמ"ש בסמוך בשיטת רש"י דרישא היינו לענין ע"ש בין השמשות וסיפא דקתני נוטלין אבל לא מחזירין היינו בשבת ממש דאפי' הכי אתי שפיר ואדרבה לפ"ז מיושב לשון רש"י ז"ל שכתב דעיקר הקושיא דהא תו ל"ל היינו אמילתא דב"ש ולכאורה לשון מיותר הוא דהא כ"ש דמילתא דב"ה מיותר טפי ולמאי דפרישית אתי שפיר דמב"ה לא קשה מידי דאיכא למימר דאשמועינן האי רבותא גופא דאף בשבת ממש מחזירין אלא דאכתי מילתא דב"ש לא אתי שפיר דלקושטא דמילתא לא משמע לתלמודא לחלק ולומר דבע"ש בין השמשות מפליג ב"ש בין חמין לתבשיל ובשבת ממש אוסר אף בחמין דלא מסתבר לחלק בהכי כנ"ל אלא דבלא"ה יש לומר בלשון רש"י דאי הוי שום רבותא או

נפקותא בבבא דסיפא לב"ש לא הוי קשה כלל מדב"ה דהא בלא"ה ברישא גופא נמי מילתא דב"ה מיותר למ"ד להחזיר תנן דהא כבר תני לא יתן עד שיגרוף משמע דבגרופה אפילו תבשיל שרי דהא אמתניתין נותנין עליה תבשיל קאי אע"כ דמשום מילתא דב"ש הדר ותני מילתא דב"ה אגב גררא וה"ה בסיפא כנ"ל ודו"ק:

דף לז.

בתוס' בד"ה לעולם אימא לך להחזיר תנן וחסורי מחסרא משום דקיי"ל כחנניא כו' עכ"ל. פי' משום דלקמן דייק רבא כמ"ד להחזיר תנן מסתם מתניתין דלעיל פ"ק הא קרמו פניה שרי ואם כן משו"ה ניחא ליה למימר דמתניתין דהכא נמי ע"כ חסורי מחסרא וכחנניא כי היכי דלא תקשי סתמי דמתני' אהדדי משא"כ למ"ד לשהות תנן דלא ניחא ליה למימר חסורי מחסרא וסתמא דמתני' דהכא דלא כחנניא א"כ ע"כ דמתניתין דפ"ק נמי דלא כחנניא ובע"כ צריך לחלק בין חררה לשאר מיני חמין ותבשיל כמ"ש כל הפוסקים שפסקו דלא כחנניא. מיהו לולי דברי התוס' היה נ"ל עוד דהא דמשמע ליה לומר חסורי מחסרא היינו משום דלא מסתבר לו כ"כ לומר דפלוגתא דב"ש וב"ה איירי בגרופה דא"כ מ"ט דב"ש דאסרי כיון דליכא למיחש לשמא יחתה ואי משום דגזרי גרופה אטו שאינה גרופה א"כ חמין נמי ועוד דלשיטת רש"י דאיסור דאינו גרופה היינו משום דמוסיף הבלא משא"כ בגרופה אינו מוסיף הבל א"כ לא שייך לגזור כה"ג דבר שאינו מוסיף הבל אטו דבר המוסיף הבל ואע"ג דרבי יהודה בברייתא דבסמוך מפליג בכה"ג אפשר דהיינו משום דסליק הבלא מאידך מיחזי כדבר המוסיף הבל ומחמיר לענין תבשיל דוקא ובכה"ג איכא למימר שנראה לו דוחק לומר דלשהות תנן ואפ"ה אסרינן בסיפא בתנור אף בגרופה ומ"ט כיון דגרופה היא לא שייך שמא יחתה כדפרישית לעיל והפוסקים יישבו בדוחק מ"מ בהכי ניחא ליה טפי דמתני' להחזיר תנן וטעמא משום דהו"ל כמטמין לכתחילה ושייך שפיר לחלק בין כירה לתנור מטעמא דמוסיף הבל אף בגרופה ופלוגתא דב"ש וב"ה נמי א"ש דבאינה גרופה איירי שייך שפיר לחלק לב"ש בין חמין לתבשיל כנ"ל אלא דהפוסקים לשיטתייהו שכתבו לקמן בסוגיא דתנור להיפך:

בפרש"י בד"ה אי אמרת בשלמא להחזיר תנן כו' ורבי חלבו אשריותא דלשהות על שאינה גרופה קאי עכ"ל. ונראה לי שהוכרח לפרש כן לפי שיטתו דאיסור דאינה גרופה היינו משום דמוסיף הבל משא"כ בגרופה וא"כ תו לא מצינן לאוקמי מילתא דרבי חלבו אשריותא דלהחזיר בגרופה דמה"ת לאסור להחזיר לתוכה כיון דרישא דמתני' איירי בערב שבת וא"כ אפי' לכתחילה מותר להטמין בדבר שאין מוסיף הבל אלא ע"כ דרבי חלבו אשריותא דלשהות באינה גרופה קאי וכמ"ש להחזיר תנן והיינו דקשיא ליה אי אמרינן לשהות תנן מה לי תוכה מה לי על גבה ומה"ט דפרישית ואהא מסיק שפיר מי סברת ארישא קאי אסיפא קאי והיינו משום דסיפא דאף מחזירין הא אסקינן דאיירי אף בשבת ואהא קאמר רבי חלבו שפיר דלתוכה אסור דהא אפילו בדבר שאין מוסיף הבל אסור להטמין בשבת ואף למאי דפרישית לעיל בשמעתין דלר"י איירי רישא בין השמשות נמי יש לפרש בכה"ג דהא בין השמשות נמי שרי להטמין בדבר שאינו מוסיף הבל כדתנן וטומנין את החמין כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ונתיישב' קושיית ר"י ז"ל שכתב דבחנם דחק:

ובר מן דין נלע"ד דעיקר שיטת רש"י ז"ל מוכרח ממימרא דרבי חלבו גופא דקשיא לי אהא דקאמר לא שנו אלא ע"ג והיינו ע"כ משום דלשון נותנין עליה משמע ליה על גבה ממש ולא בתוכה וא"כ קשיא הא דתנן בסיפא דמתניתין תנור שהוסק בקש וגבבא לא יתן בין לתוכה בין על גביה דלשון מיותר הוא לגמרי דבלא"ה פשיטא דאפילו על גביה אסור דמאי דשרי בכירה אוסר בתנור ולתוכה הא אפילו בכירה אסור אע"כ כפרש"י והשתא אתי שפיר דלמאי דס"ד מעיקרא דרבי חלבו ע"כ ס"ל להחזיר תנן ונותנין עליה וכולה מתניתין דחזרה לא שני לן בין תוכה לע"ג אלא דאשריותא דלשהות באינה גרופה הא דקאמר מסברא דלתוכה אסור וא"כ שפיר איצטריך למיתני בסיפא דתנור דאיירי בחזרה דהא לא יתן להחזיר הוא ואשמעינן דבין לתוכה בין ע"ג אסור משא"כ למ"ד לשהות תנן וסיפא נמי לשהות דלא יתן לשהות הוא א"כ למאי קתני סיפא בין לתוכו בין ע"ג ומשני שפיר דלמ"ד לשהות תנן נמי נותנין עליה דרישא איירי אף לתוכה אלא דרבי חלבו אסיפא דלהחזיר קאי וא"כ בסיפא דתנור דאיירי לשהות שפיר שייך למיתני בין לתוכו בין על גביו ודוק היטב כי נכון הוא בעזה"י:

בתוס' בד"ה אא"ב להחזיר תנן כו' וקשה להר"ח דלחנניא אפילו תוכה משהין כו' דהא תנן ולא חררה כו' עכ"ל. עיין בספר מגיני שלמה למורי זקיני ז"ל שכתב דעיקר דיוקא דלקמן דהא קרמו פניה שרי לאו מחררה דייק לה דבחררה בלא"ה לא שייך שמא יחתה כמ"ש רוב המפרשים הקדמונים אלא מפת בתנור דייק לקמן וא"כ לא דמי לתוכה דאינה גרופה ועיין מה שאפרש לקמן בזה בעיקר הסוגיא. מיהו בלא"ה לא ידענא מאי קשיא להו בהא אשיטת רש"י ז"ל כיון דבלא"ה אף לשיטתם הא מסקו דרב לא אתי כשום תנא וע"כ היינו כמו שאפרש בדבריהם בסמוך דרב ס"ל כחנניא בחדא במצטמק ורע לו ופליג עליה בחדא במצטמק ויפה לו וא"כ ה"נ מצינן למימר דנהי דחנניא שרי אף לתוכה מ"מ רב ס"ל דתנא דידן גופא פליג עליה בהא דהכי דייק לה מתני' דקתני נותנין עליה כדפרישית. אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בדיבור הקודם דמעיקרא לא מיבעיא ליה אי להחזיר תנן וחסורי מחסרא אלא כי היכי דתיתי מתני' כחנניא ולא תקשי סתמא דהכא אסתמא דלעיל דסוף פ"ק וכדפרישית בדבריהם בסמוך ולפ"ז קשיא להו הכא שפיר כיון דמ"מ פליג סתמא דהכא אסתמא דלעיל א"כ מאי דוחקינן למימר להחזיר תנן וחסורי מחסרא כן נ"ל בכוונתם וא"כ באמת אין מזה סתירה לפרש"י דלשיטתו לסברת הפשטן בלא"ה צריך לומר דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא משום הא דרבי חלבו גופא כיון דמתני' גופא משמע ליה הכי דלא שנו אלא ע"ג אבל לתוכו אסור מדקתני נותנין עליה וא"כ ממילא דע"כ להחזיר תנן דאל"כ תיקשי סיפא דמתני' בתנור שהסיקוהו וכדפרישית בסמוך ובסמוך אבאר עוד בענין יותר נכון ליישב קושיית התוספות אליבא דרש"י ודו"ק:

בא"ד אבל בהחזרה ניחא ליה שפיר לחלק כדמוכח בסיפא עכ"ל. ולא פירשו טעמא דמלתא ואפשר כיון דטעמא דהחזרה הוא משום דמיחזי כמבשל לב"ש א"כ לב"ה נמי נהי דע"ג לא מיחזי כמבשל מ"מ לתוכה מיחזי כמבשל מה שא"כ בתנור לעולם אסור להחזיר אף על גביו דמיחזי כמבשל כנ"ל:

בא"ד קשה לר"י היכי בעי למימר כו' דהא חנניא שרי במצטמק ויפה לו כו' ובביצה אמרינן לקמן דמצטמק ויפה לו הוא כו' עכ"ל. ולע"ד אין זה מוכרע דנהי דביצה מבושלת מצטמק ויפה לו הוא מ"מ לעיל במתני' דקתני אין צולין בשר בצל וביצה איכא למימר שפיר דלענין צלייה מצטמק ורע להן בכולהו כמבואר לעיל בפ"ק קמא (י"ט ע"ב) והובא ג"כ בפוסקים דלענין צלייה אם יחתה יפסיד ויחרוך ובירושלמי ספ"ק אהך מתניתין גופא דאין צולין מסיק להדיא דמצטמק ורע להן נינהו ע"ש:

בא"ד וי"ל דבלא"ה לא סבר ליה רב כשום תנא כו' עכ"ל. פי' דאפילו אם תמצא לומר לשהות תנן נמי רב לא ס"ל כלל כי תנא דמתני' אע"כ דס"ל כחנניא בחדא דשרי מיהא אף במצטמק ויפה לו אפילו כמב"ד ואיהו ס"ל כוותיה מיהו במצטמק ורע לו דבבשיל כ"צ מיהו שרי אבל במצטמק ויפה לו ס"ל כר' מאיר ור"י דאסרי אף בבשיל כ"צ וא"כ אפילו אי רב ס"ל דמתניתין להחזיר תנן והיינו ע"כ משום דלא תיקשי סתמא דהכא אמתני' דספ"ק והיינו כחנניא מ"מ איהו גופיה לא ס"ל כתנא דמתני' אלא בחדא במצטמק ורע לו ובשיל כ"צ כנ"ל בכוונתן:

אלא דהשתא דאתינן להכי נ"ל ליישב ג"כ שיטת רש"י ז"ל ממה שהקשו בתוס' דחנניא שרי אף לתוכה ולפי מ"ש יש לי לומר דודאי לסברת הפשטן דרב מוקי למתניתין ע"כ להחזיר תנן אפילו הכי לא מוקי לה דוקא כחנניא אלא אפילו כרבנן והא דדייקינן אבל לשהות משהין אפילו באינו גרוף ומחסרינן לה ופליגי ב"ש בחמין ותבשיל מפרש רב למתניתין גופא במצטמק ורע לו וכמ"ש התוספות לעיל בד"ה חמין ותבשיל דאף למ"ד להחזיר תנן מיתוקמא שפיר נמי כרבנן אלא שכתבו דלשון חמין ותבשיל משמע נמי אף כמב"ד וא"כ השתא לרב משום הא לא איריא דאין ה"נ דבמצטמק ורע לו שרי אף כמב"ד לרב ולתנא דמתניתין ואיירי מתניתין דוקא במצטמק ורע לו ונהי דהפשטן לא מיבעיא ליה לאוקמי בהכי היינו משום דלא ס"ל הא דרב כלל לחלק בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו לענין להשהות לכתחילה וא"כ ע"כ מדשרי מתניתין בכמב"ד אי להחזיר תנן ע"כ היינו כחנניא משא"כ לבתר דשני ליה בין מצטמק ויפה לו למצטמק ורע לו שפיר מפרש למתני' לגמרי כחנניא ובהכי שפיר טפי דס"ל כחנניא לגמרי רק במאי דשרי חנניה אף מצטמק ויפה לו פליג עליה רב ומוקי לסתם מתניתין דהכא נמי כוותיה. ואי תקשי אכתי מאי דוחקיה לרב למימר להחזיר תנן וחסורי מחסרא ולאוקמא מתניתין במצטמק ורע לו דוקא לוקמא מתניתין כפשטא לשהות תנן ואי גרוף וקטום אין אי לא לא היינו במצטמק ויפה לו כיון דסוף סוף לא אתי סתמא דהכא כסתמא דספ"ק דמתיר אף כמב"ד מדשרי בביצה אלא דמשום הא נמי לא איריא והיינו למאי דפרישית בסמוך דלסברת הפשטן בלא"ה צריך רב לאוקמי מתניתין דלהחזיר תנן וחסורי מחסרא משום הא דר' חלבו אמר רב גופא מדקתני במתני' נותנין עליה משמע דלתוכה אסור א"כ ע"כ להחזיר תנן כנ"ל נכון מאד ליישב שיטת רש"י ז"ל ודוק היטב:

בגמרא איבעיא להו מהו לסמוך תוכה וגבה הוא דאסור כו' וכתבו התוס' דהאי איבעיא שייך בין למ"ד לשהות תנן ובין למ"ד להחזיר תנן אלא דהרא"ש ז"ל כתב שהרי"ף ז"ל פסק כמ"ד לשהות תנן מכמה ראיות וז' אחת מהן דבלהחזיר לא שייך לומר תוכה וגבה הוא דאסור דהא להחזיר מפליג רבי חלבו בין תוכה לגבה לענין שריותא בגרופה ואם כן לא שייך לומר לא שנא דכי היכי דמחלקינן בחזרה דגרופה בין תוכה לעל גבה הכי נמי יש לחלק בחזר' דאינה גרופה לענין לסמוך כן כתב הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה ז"ל בכוונת הרי"ף ע"ש. מיהו לע"ד נראה דאין זו קושיא על פי' התוספות לפמ"ש בכוונתם בדיבור הקודם דהא דפשיטא להו דבחזרה שייך לחלק טפי בין תוכה לע"ג היינו משום דמיחזי כמבשל בתוכה טפי מע"ג אבל בשאינה גרופה ע"כ דלעולם שייך דמיחזי כמבשל או משום טעמא אחרינא לאיסור מדאסרינן ע"ג וא"כ שפיר קמיבעיא לי' דאפשר דלסמוך נמי אסור להחזיר באינה גרופה. וע"פ זו הסברא ממילא אזלא נמי אידך ראייתו של הרי"ף ז"ל שהביא הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה שכתב דאי ס"ד דאיבעי' דלסמוך היינו לענין להחזיר אם כן היאך פשט לה מברייתא דשתי כירות דאיירי בלשהות ונהי דר' יהודא אוסר לשהות באינה גרופה ואפ"ה שרי לסמוך אפשר שלענין להחזיר אסור אף לסמוך דהא ע"כ חזרה חמירא מלשהות אף לר' יהודא לענין גרופה וקטומה דלהחזיר אסור לתוכה כמימרא דר' חלבו ולשהות שרי לגמרי אף לתוכה כ"ז מתמצית דברי רבינו יונה שהביא הרא"ש ז"ל ולמאי דפרישית אין בזה סתירה לשיטת התוספות שכתבו דלמ"ד להחזיר תנן נמי מיבעיא ליה ואפ"ה פשיט שפיר מלשהות אליבא דר"י לענין להחזיר לחנניא דנהי דבגרופה חזרה חמירא משהייה היינו משום דבגרופה לא שייך שמא יחתה ואפ"ה אסור להחזיר לתוכה משום דמיחזי כמבשל משא"כ באינה גרופה פשיט שפיר דכיון דלרבי יהודא שייך שמא יחתה בלשהות ולא מבושל כל צרכו ואפ"ה שרי לסמוך והיינו ע"כ דלא מסקא הבלא בכה"ג ואם כן מה"ט גופא שרי ע"י סמיכה דכיון דלא מסקא הבלא מאותה כירה ממש לא מיחזי נמי כמבשל דעל כרחך דהכי הוא דלמ"ד להחזיר מיבעיא ליה וקפשיט ליה בהאי לישנא דאף על גב דמסקא הבלא מאידך אלמא דבהכי תליא מילתא. ועי"ל דלהחזיר דקמיבעיא ליה היינו משום דפשיטא ליה דלסמוך לא מיחזי כמבשל אלא דקס"ד דאפ"ה אסור והיינו כשיטת רש"י ז"ל שכתבתי בתחילת לשון המשנה דטעמא דחזרה משום דמוסיף הבל כנ"ל נכון ודו"ק:

דף לז:

גמרא ש"מ מצטמק ויפה לו מותר פירש רש"י דאל"כ מאי אתא לאשמעי' והקשו בתוספת הא איצטריך לאפוקי מדרבי מאיר ורבי יהודה כו'. ואזלו בזה לשיטתם דר' יהודה אוסר בחמין בשאינה גרופה אף ע"ג דהוי מצטמק ורע לו מיהו כבר כתבתי שאין זה מוכרח ושפיר מצינו למימר דרב יהוד' אליבא דבית הילל מתיר בחמין אפילו באינה גרופה וכן כתב רשב"א ז"ל בחידושיו וכן כתב מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש אלא דמלבד זה הסוגיא שלפנינו תמוה וכמ"ש רשב"א ז"ל בחידושיו שהרבה מקדמונים נדחקו בזה וגם פירוש רשב"א ז"ל גופא נראה דוחק וביותר מה שכתב דלמאי דמשני הש"ס שאני הכא דקטמה הוי מצי לאקשויי אי הכי אפילו לא הוחמו ונתבשלו כל צרכו נמי אלא דאורחא דתלמודא בהכי כו' ע"ש וזה דוחק גדול:

אמנם לענ"ד נראה לפרש כל הסוגיא בפשיטות והיינו לפי שיטת רש"י ולפי מאי שכתבתי במשנתינו דחמין ותבשיל דאיירי בהו ב"ש וב"ה ע"כ היינו בבישל כל צרכו דאלת"ה תקשי אמאי שרי ב"ש בחמין הא אסרו ב"ש בפ"ק במשנה דאונין של פשתן בכל המלאכות שנגמרו בשבת וכמ"ש שם בחידושי דאף למ"ד דטעמא דב"ש משום שביתת כלים אפ"ה אסרו בכל גווני בכל הנך דאי עביד להו בשבת אתי לידי חיוב חטאת אפילו היכא דלא שייך שביתת כלים וכמו שהוכחתי שם מלשון הירושלמי והתוספתא ע"ש ולפ"ז ע"כ דהנך חמין דשרי ב"ש היינו דוקא כשהוחמו כל צרכן שנגמרו קודם שבת ומדב"ש נשמע לב"ה דאיירי נמי בהכי ועוד דמסיפא נמי שמעינן ליה מדקתני אף מחזירין והיינו אפי' בשבת כפירוש רש"י ותוספת שם ואי ס"ד דבלא נתבשל כל צרכו איירי האיך שרי להחזיר בשבת הא חייב משום מבשל אחר מבשל וכמ"ש בשם

רש"י והרמב"ם ז"ל וכן כתב הרא"ש ז"ל בפ"ק אע"כ דמשנתינו בבישלו כל צרכן איירי נמצא דלפ"ז למאי דס"ד השתא דר' אושעיא דקאמר קטמה והובערה משהין כו' היינו משום דדיניה כאילו לא קטמה וכמו שאבאר ממילא ע"כ סבר רבי אושעיא דמתניתין להחזיר תנן דאי ס"ד לשהות תנן אמאי שרי להשהות באינה גרופה הא להדיא קתני במתניתין לא יתן עד שיגרוף והיינו לשהות ועלה קתני פלוגתא דב"ש וב"ה דאיירי ע"כ בבשיל כל צרכו כדפרישית ואם כן הוי ר' אושעיא דלא כשום תנא אע"כ דר' אושעיא סבר דמתניתין להחזיר תנן הא לשהות משהין אפילו באינה גרופה ומוקי לה נמי כשנתבשל כל צרכו דווקא כדפרישית דאף על גב דבעל האיבעיא למאי דבעי למימר דלהחזיר תנן הוי מוקי לה כחנניא היינו משום דמשמע ליה דקי"ל הלכה כחנניא כדדייק רבא בסמוך ממתניתין דפ"ק דקרמו פניה שרי ומש"ה הוי ניחא ליה לאוקמי מתניתין דהכא נמי כחנניא דהיינו אפילו כמאכל בן דרוסאי ולא חייש לדיוקא בטעמא דב"ש בחמין דיש שום סברא לחלק ולא חייש נמי להך דיוקא דמחזירין אפי' בשבת דאפשר דלאו בחד גוונא נקט להו אלא לצדדין קתני כדפרישית במתניתין או שנאמר שבעל האיבעיא סבר כשיטת הסוברים דאין בישול אחר בישול כשנתבשל כמאכל ב"ד אלא כשנצטנן משא"כ לר' אושעיא פשיטא ליה דאין הלכה כחנניא ואפשר דמתניתין דפ"ק גופא הכי משמע ליה מדקתני אין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו מבעוד יום משמע דהיינו כדי שיצולו כל צרכו מדלא קתני בהדיא כדי שיגיע למאכל ב"ד כדקתני סיפא וחררה כדי שיקרמו פניה אע"כ דלא כחנניא ודיוקא דחררה גופא לא משמע ליה כמו שאבאר בסמוך. ולפ"ז שפיר מדייק הש"ס הכא ש"מ מצטמק ויפה לו מותר דכיון דסבירא ליה לר' אושעיא דמתניתין להחזיר תנן וודאי מתיר אף במצטמק ויפה לו חדא דהא בשר בצל וביצה מצטמק ויפה לו נינהו כמו שכתבו התוספות ועוד דלאיזה צורך נקט ר' אושעיא במילתיה חמין להיתרא הא אתא במכ"ש מתבשיל אע"כ דנקט חמין במצטמק ורע לו לגלויי עליה דתבשיל דהיינו במצטמק ויפה לו. וע"ז משני הש"ס שפיר שאני הכא דקטמה פי' דלעולם אימא לך דר' אושעיא סבר דמתניתין לשהות תנן ואפ"ה מתיר אף במצטמק ויפה לו בבשיל כל צרכו וכיון דכבר קטמה גלי דעתיה דלא ניחא ליה בצימוק כמו שפירש רש"י להדיא ומש"ה לא איכפת לן במה שהובערה אח"כ משא"כ כשלא בישל כל צרכו לא מהני האי גילוי דעתא דקטמה דכיון שהובערה אח"כ ודאי ניחא ליה שיתבשל כל צרכו ובטל האי גילוי דעתא וע"ז מקשה הש"ס אי הכי מאי למימרא דלמאי דבעית למימר דר' אושעיא סבר דלשהות תנן ואם כן פלוגתא דב"ש וב"ה בגרופה איירי ומדאסרו ב"ש בתבשיל שבישל כל צרכו אף בגרוף וקטום ע"כ היינו משום דגרוף וקטום מקצתו איירי כמ"ש הר"ן ז"ל ואפ"ה שרי לב"ה משום דגלי דעתיה אלמא שמעינן ממתניתין להדיא דגילוי דעת דקטומה מהני ומאי קמ"ל ר' אושעיא בקטמה והובערה דנהי דמעיקרא הוי פשיטא ליה להש"ס דקטמה והובערה הוי כאילו לא קטמה היינו משום דקא ס"ד דר' אושעיא סבר להחזיר תנן כדפרישית:

ולפ"ז פלוגתא דב"ש וב"ה בלשהות היינו בשאינה גרופה כלל ולא איירי מידי בגילוי דעתא ומש"ה משמע לתלמודא דלא מהני משא"כ השתא דאמרינן לשהות תנן ופלוגתא דב"ש וב"ה בגרוף וקטום מקצתו א"כ שפיר שמעינן ממתני' דגילוי דעתא דקטמה מהני וע"ז משני הש"ס דאכתי איצטריך דמהו דתימא כיון דהובערה הדרא למילתא קמייתא פירוש נהי דשמעינן ממתניתין דגרוף וקטום מקצתו מהני משום דגילוי דעתא היינו משום דעדיין מנכרא מילתא שגרופים וקטומים במקצתן משא"כ הכא דהובערה סד"א דהדרא למילתא קמייתא ובטל האי גילוי דעתא דמאן דחזי סבר שלא נקטם מעולם ואתו למישרי להשהות מצטמק ויפה לו באינה גרופה וקמ"ל רבי אושעיא דאפי' הכי שרי כנ"ל נכון מאד בעזה"י ליישב הסוגיא ובזה נתיישב' כל קושיות התוספות והרשב"א ז"ל ודוק היטב:

ומה שהשמיטו הרי"ף והרמב"ם והטור והש"ע להך דינא דר' אושעיא דקטמה והובערה דינו כקטום לענין מצטמק ויפה לו נראה דהיינו משום דמשמע להו דהא דקאמר שאני הכא דקטמה דיחוי בעלמא הוא דאפשר דקטמה והובערה הוי כאילו לא קטם אלא דסבירא ליה דמצטמק ויפה לו מותר וכיון דאיכא למימר הכי והכי אזלינן בתרווייהו לחומרא לפ"ז יש לי בזה מקום עיון על מה שכתוב בספר מג"א בסימן ר"ג סק"ג דקטמה והובערה שרי ומסתימת לשונו משמע דמתיר לגמרי בגרופה ממש אפילו בלא בישל כל צרכו והא ליתא דהא ר' אושעי' גופא לא שרי בקטמה והובערה אלא בבישל כ"צ ומצטמק ויפה לו ומהאי טעם שכתב רש"י ז"ל דגלוי דעתא דלא ניחא ליה בצמוקו אבל לענין לא בישלה כ"צ לא מהני הך גילוי דעתא ועוד כיון שהשמיטו כל הפוסקים להאי דינא דקטמה והובערה שדינו כקטום משמע דליתא וכדפרישית:

שם אמר רב ששת כו' קסבר מתניתין להחזיר תנן ופירש רש"י להחזיר תנן כו' כדאמרינן לעיל חסורי מחסרא הילכך עקר לא יחזיר עכ"ל. ופירושו בזה תמוה מאוד מאי הילכך דקאמר הא אפילו אי לשהות תנן פשיטא דעקר לא יחזיר עד שיגרוף ומהרש"א ז"ל כתב ליישב לשון רש"י לפי סוגיית התלמוד במאי דקאמר רבא תרווייהו תננהו ע"ש באריכו' שכתב שהדברים ברורים ואני לא זכיתי להבין דבריו בזה דאדרבא הוסיף לנו תמיה על תמיהתם בלשון הגמרא בדברי רבא עצמו ומאי תיקן רש"י בזה בלשון הילכך דמשמע דהא בהא תליא ולית:

אמנם לענ"ד נראה ליישב בפשיטות דוודאי הא בהא תליא דעיקר מימרא דרבי יוחנן במאי דקאמר עקר לא יחזיר נראה דאתי לאשמעינן דאפילו חמין לא יחזיר עד שיגרוף. ולפי זה וודאי למאן דאמר לשהות תנן לא שמעינן להך מילתא ממתניתין שהרי לא נזכר במשנה איסורא בחמין כלל ואדרבא כיון דהא דקתני לא יתן עד שיגרוף היינו לשהות ואתבשיל דלעיל מינה קאי משמע דבחמין לכולי עלמא שרי וכדפרישית במתניתין אפילו אליבא דב"ש וכיון דכי היכי דפליגי בלשהות פליגי בלהחזיר משמע דלשהות ולהחזיר כי הדדי נינהו ובתרווייהו שרי בחמין אפילו באינה גרופה אלא משום דלקושטא דמילתא סבר רב ששת משמיה דר' יוחנן דלהחזיר תנן ומתני' חסורי מחסרא דלשהות משמע אפי' באינה גרופה ואפילו בלא בישל אלא כמאכל ב"ד והיינו כחנניא וכדדייק רבא ממתני דפ"ק דקתני קרמו פניה שרי. ולפ"ז ע"כ הא דמייתי במתני' הך מילתא דלשהות ופלוגתא דב"ש וב"ה לכאורה משנה שאינה צריכה היא מאחר שכבר סתם לנו בפ"ק כב"ה וכחנניא וליכא למימר דהוי כסתם ואח"כ מחלוקת הא ליתא דוודאי ב"ש במקום ב"ה אינו משנה ועוד דלמה מפסיק התנא במשנתינו בדינא דלשהות בין תרי לבבא דלהחזיר כמו שדקדקתי לעיל אע"כ דהא דמייתי הכא במתני' פלוגתא דב"ש וב"ה בלשהות היינו דהאי פלוגתא איירי בחמין ומינה שמעינן דפליגי בלהחזיר נמי איירי בחמין דכי היכי דפליגי בלשהות באינה גרופה הכי נמי פליגי בלהחזיר בגרופה דוקא ולעולם לב"ה אין חילוק בין חמין לתבשיל ולפ"ז שפיר שמעינן דלהחזיר באינה גרופה אפילו חמין אסור. ולפ"ז יפה כתב רש"י ז"ל בד"ה להחזיר תנן שכתב כדאמרינן לעיל חסורי מחסרא הילכך עקר לא יחזיר כו' וכוונתו למאי שכתבתי דכיון דמתניתין חסורי מחסרא וקתני רישא וסיפא בלהחזיר ומציעתא בלשהות ע"כ דהיינו משום דיוקא דחמין לאיסורא והילכך עקר לא יחזיר פירוש אפילו חמין משא"כ אי הוי סבר לשהות תנן ובלשון הגמרא בדברי רבא נתיישב יותר דלבתר דקאמר לשהות תנן ממתני' דפ"ק דקרמו פניה שרי מדייק להחזיר נמי תנינא פירוש דכיון דלשהות תנינא בסתם מתני' דסוף פרק קמא אם כן אמאי הדר ותני האי דינא דלשהות במתני' בפלוגתא דב"ש וב"ה אע"כ משום לשון חמין דאיירי ב"ש וב"ה ומשום דיוקא דחמין לאיסורא בחזרה דאינה גרופה איצטריך והיינו דקשיא ליה להחזיר נמי תנינא כנ"ל נכון והוא כפתור ופרח ודוק היטב:

ומכ"ש דא"ש טפי לשיטת רש"י שכתבתי במשנתינו דמ"ד להחזיר תנן ומוקי לה כחנניא דשרי להשהות באינה גרופה כשהגיע למב"ד דלא חייש לשמא יחתה ואפ"ה אוסר להחזיר באינה גרופה אפילו בבישל כל צרכו דע"כ היינו משום הטמנה. א"כ לפ"ז פשיטא דלא שייך לחלק בין חמין לתבשיל דהא בחמין נמי שייך הטמנה ודוק היטב:

שם אמר רבא תרווייהו תנינהו כו' ורב ששת דיוקא דמתניתין קמ"ל ופירש רש"י משום דלא מתני לה בהדיא הא קרמו שרי כו' עכ"ל. והתוספות הקשו על זה דאין זה חידוש דדיוק פשוט הוא. ולענ"ד נראה ליישב לפמ"ש הרא"ש ז"ל בשם רבינו יונה אליבא דרב דהא דקתני אין צולין בשר כו' אלא כדי שיצולו מבעוד יום ומפרש רב כמאכל ב"ד היינו משום דגרוף איירי או שיגרוף אח"כ א"כ לפ"ז דהא דקתני נמי בחררה כדי שיקרמו פניה היינו נמי שיגרוף אח"כ אע"ג שנראה דוחק לפרש כן בחררה כמו שנראה מלשון הרא"ש ז"ל בעצמו היינו אליבא דרבא דאמר תרווייהו תנינא מ"מ רב ששת גופא שפיר אתי לאשמעינן האי דיוקא דלא נימא סיפא דומיא דרישא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם אמר רב שמואל בר יהודה אמר ר' יוחנן כו' ותבשיל שבישל כ"צ ואפילו מצטמק ויפה לו. וכתב רשב"א ז"ל בחידושיו בשם רבינו האי גאון ז"ל דלא פליג הך מימרא דר' יוחנן אאידך מימרא דרב ששת אמר ר' יוחנן דבכל חד מינייהו איכא רבותא ע"ש באריכות:

שם אמר ליה ההוא מדרבנן הא רב ושמואל דאמרי תרווייהו מצטמק ויפה לו אסור. רבים מקדמונים נתקשו בזה דקשיא דרב אדרב דהא רב גופא מפרש למתניתין דאין צולין בשר בצל וביצה אלא כדי שיצולו דהיינו כמאכל ב"ד ובשר וביצה מצטמק ויפה לו נינהו ובעל המאור ז"ל שהקשה על הרי"ף ז"ל שכתב שתיהן להלכה ולא קשיא ליה דרב אדרב גופא נראה דלא גריס לעיל בפ"ק אמר רב אלא אמר ר' אלעאי אלא שבכל הספרים שלנו גרסינן לעיל אמר רב אמנם בר מן דין יש לתמוה דאפילו בלא מימרא דרב לעיל אפילו אם נפרש דהאי כדי שיצולו היינו כל צרכו לגמרי אפ"ה קשיא הך מתניתין דלעיל ארב ושמואל דאמרו תרווייהו דמצטמק ויפה לו אסור אפילו בבישל כל צרכו ואמאי הא בשר וביצה מצטמק ויפה לו נינהו. ונראה דוחק לומר דפליגא אסתם מתני'. מיהו יש מתרצים לחלק בין צלי למבושל. ורבינו יונה ז"ל מפרש דהאי דאין צולין בשר בצל וביצה איירי בגרוף או שיגרוף אח"כ ואע"ג דלכאורה נראה דוחק אפ"ה נראה לענ"ד דלשון התוספתא והירושלמי מסייע ליה דהכי איתא בתוספתא ובירושלמי בפ"ק אמרו ליה ב"ש לב"ה אי אתם מודים שאין צולין בשר בצל וביצה בע"ש עם חשיכה אלא כדי שיצולו אף דיו וסמנים וכרשינים וכיוצא בהן כו' וקשיא לן טובא בדברי ב"ש אטו מי לית להו חששא דשמא יחתה והא במשנתינו משמע להדיא דב"ש חיישי טפי לשמא יחתה וא"כ מאי קא מדמה להו לדיו וסמנים אע"כ משום דמשמע להו דבצלי לא שייך שמא יחתה או דבגרוף איירי דמותר לב"ה ואם כן משמע להו לב"ש דהא דאסרי לב"ה בצלי בשר וביצה לאו משום שמא יחתה הוא אלא משום שנגמר צלייתן בשבת אם כן שפיר קא מקשי להו דמ"ש מדיו וסמנים וכרשינין:

דף לח.

ע"א בפרש"י בד"ה שכח קדירה אליבא דמאן דאסר עכ"ל. כן הוא בספרים שלפנינו אלא שרשב"א ז"ל בחידושיו כתב בשם רש"י כפירוש התוספת וכן נראה לכאורה מלשון התוספת ממאי שלא הביאו פירש"י:

אמנם לענ"ד נראה ליישב שיטת רש"י שלפנינו דלא ניחא לי' לפרש כפי' התו' דאיירי כשלא בישל כמאכל ב"ד או בקדירה חייתא דא"כ לא שייך הך איבעיא הכא בשמעתין שלא נזכרו כלל הנך גווני אלא לעיל בסוף פ"ק גבי בשיל ולא בשיל אסור הוי ליה לאתויי דלפירוש רש"י ותוספת שם איירי בכהאי גוונא מה שאין כן בסוגיא דשמעתין דלעיל מיניה כל השקלא וטריא וכל הנך מימרי דאמוראי לא איירי אלא בבשיל כמב"ד או בבשיל כל צרכו וכיון דהכא בלשון האיבעיא קאמר ובישלה ע"כ לא איירי אלא כמב"ד ומש"ה מפרש רש"י דהיינו אליבא דמאן דאוסר דאפשר דר' חייא בר אבא אע"ג דתלמידא דר' יוחנן הוי אפ"ה מצי סבר כר' שמואל בר יהודא אמר ר' יוחנן. ועוד נראה דלא רצה רש"י לפרש כפירוש התוספת דא"כ מה מקשה הש"ס בסמוך לרב יוסף אי קודם גזירה קשיא מזיד דילמא הא דמחמרי ר"מ ור"י במשהה במזיד היינו משום דאינהו מחמרי טובא לכתחלה אפילו בבשיל כ"צ וכ"ש לר"מ דמחמיר אפילו בגרופה ומש"ה מחמרי נמי בדיעבד בלא בישל כ"צ באינה גרופה משא"כ למאן דסבירא ליה כחנניא דמיקל טובא אף בבשיל כמב"ד אפילו באינה גרופה שפיר מצי סבר רב יוסף דלא מחמרינן נמי בדיעבד אף כשלא הגיע למב"ד משום דלא אלים לן הך חששא דשמא יחתה כל כך כמו לר"מ ולר"י מש"ה הוצרך רש"י לפרש דהך איבעיא איירי נמי אליבא דמאן דאסר ועלה קאי מילתא דרבה ורב יוסף ובר מן דין אשכחן לר' יוסף דאמר לעיל משמיה דשמואל דמצטמק ויפה לו אסור אפילו בכ"צ וכ"ש בכמב"ד דלעולם מצטמק ויפה לו הוא ואף ע"ג דמשמע לעיל בסמוך דרב יוסף ורב נחמן ב"י גופייהו מתירין לשהות אפשר דלשיטת רש"י היינו דווקא בבשיל כ"צ ומצטמק ורע לו דמסתמא לא פליג רב יוסף ארבותיו רב ושמואל ואיהו גופא קאמר משמיה דרב ושמואל אע"כ כדפרישית דלא שרי אלא בכה"ג אבל בכמב"ד מודה דאסור כנ"ל נכון בכוונת רש"י ז"ל:

מיהו התוספת לשיטתייהו לעיל דרב יוסף ורב נחמן בר יצחק מתירין לגמרי ומש"ה הוצרך לפרש כפירושם אלא דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מאי מקשי הש"ס עלה דרב יוסף דמיקל טובא בחששא דשמא יחתה אף לכתחלה כחנניא מדר' מאיר ור"י דמחמרי טובא בפלוגתא רחוקה בחששא דשמא יחתה ואף בגרופה לר"מ ולר"י באינה גרופה מש"ה מחמרי נמי בדיעבד ועוד דהא הכא משמע דכולה אליבא דר' מאיר קאמרי. ויש ליישב בדוחק וצ"ע ודוק היטב:

בגמרא למחר נפק ודרש להו המבשל בשבת בשוגג יאכל כו' והקשה רשב"א ז"ל בחידושיו האיך דרש להו בפירקא כר"מ הא אמרינן בפ"ק דחולין דף ט"ו דרב אף ע"ג דסבר כר"מ אפ"ה דרש

בפירקא כר"י וע"ש מה שתירץ ואני כמוסיף על דבריו דנראה דהא דדרש רב בפירקא כר"י משום עמי הארץ היינו לאחר גזירה דאמרינן בסמוך דמשרבו משהין במזיד חזרו וקנסו על השוכח אפילו בשוכח בשוגג. נמצא דלפ"ז מילתא דפשיטא היא שהוצרכו לגזור גם כן על המבשל בשבת בשוגג דאל"כ הוי מלתא דרבנן כי חוכא ואיטלולא בפני ע"ה להחמיר במשהה מע"ש בשוגג טפי ממבשל בשבת בשוגג. ולפ"ז בזה הענין ממש דרש להו רבי חייא בר אבא דנהי דמעיקר הדין במבשל בשבת קי"ל כר"מ היינו קודם גזירה שרבו המשהין במזיד משא"כ לאחר גזרה שרבו המשהין במזיד אסור אף בשוגג דהא וודאי אתי לאיערומי שהרי זה עיקר הגזירה כנ"ל נכון אליבא דרב נחמן בר יצחק דסוגיא דשמעתין כוותיה ולרבה ורבי יוסף דאמרי להיתירא כ"ש דאתי שפיר טפי דרבי חייא בר אבא נמי כרב סבירא ליה דהלכה כר"מ במבשל ממש בשוגג משא"כ במשהה דלא עביד מעשה אפילו במזיד מותר ואף ע"ג דרב דריש בפירקא כר"מ היינו משום הך גזירה כדפרישית כיון דרב מחמיר אפילו במצטמק ויפה לו משא"כ אליבא דר' חייא בר אבא דסבירא ליה כר' יוחנן דבישל כל צרכו מותר אפילו במצטמק ויפה לו אף לכתחילה ומש"ה משמע להו לרבה ורב יוסף דתו לא שייך הך גזירה דבסמוך דאפשר דהך גזירה היינו דווקא להנך תנאי דמחמרי במצטמק ויפה לו ואלים להו הך חששא דשמא יחתה משא"כ למאן דמיקל ע"כ לית ליה הך גזירה ומש"ה דריש רבי חייא בר אבא בפירקא כר"מ כיון דלא שייך גזירה דעמי הארץ כדפרישית בסמוך כנ"ל נכון ודוק היטב ועיין שם בסמוך:

שם אבל האי דלא קעביד מעשה כו' נראה דאין כוונתם בזה לומר דלא קעביד מעשה איסור דאורייתא במבשל ממש דסוף סוף הא עביד מיהו איסור דרבנן ואמאי יאכל במזיד הא כל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו אלא דעיקר כוונתם דמשהה אפילו במזיד לא עביד מעשה כלל אלא בשב ואל תעשה שלא סילק הקדרה מן הכירה סמוך לחשיכה ולפ"ז אין מקום לקושיית התוס' מהאי דעסיות ותורמסין דפ"ק דהתם ודאי עביד מעשה בידים שנתן הקדירה ע"ג הכירה סמוך לחשיכה כנ"ל נכון ודו"ק :

שם אלא לרב יוסף אי קודם גזירה קשיא מזיד כו' ואע"ג דלמאי דפרישית מצינו למימר דהא דאסרי ר"מ ור"י במזיד היינו משום דמחמרי טובא בחששא דשמא יחתה לכתחילה דר"י אוסר אפילו במצטמק ורע לו ור' מאיר מחמיר אפילו בגרוף במצטמק ויפה לו משא"כ לרב יוסף דאיירי אליבא דרבי חייא בד אבא דמיקל אפילו לכתחילה במצטמק ורע לו אף באינה גרופה וכ"ש לפי התוספות דמיקל אפילו כשהגיע למב"ד אם כן אפשר דמער"ה מיקל נמי בדיעבד אפילו בלא בישל כ"צ אלא דבלא"ה קושיית המקשה בזה היינו לרווחא דמילתא דהא לקושטא דמילתא ודאי איירי רב יוסף אף לאחר גוירה כיון דרב נחמן ב"י בר פלוגתיה ע"כ לא איירי אלא לאחר גזירה ומש"ה שפיר מסיק לרב יוסף בקושיא כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

שם מיתיבי שכח קדירה כו' בשוגג יאכל כו' דברי ר"מ כר. ואע"ג דבפרק הניזקין דף נ"ג מסקינן דר"מ נחי דבדאורייתא לא קניס שוגג אטו מזיד אפ"ה בדרבנן קניס טפי שוגג אטו מזיד מ"מ נראה דהיינו דוקא בתרי ענייני משא"כ הכא לא שייך להחמיר בחד ענין במשהה בשוגג דהוי דרבנן טפי ממבשל בשוגג דהוי דאורייתא דהוי כחוכא ואיטלולא כדפרישית מיהו ר"י לטעמיה דמבשל דהוי דאורייתא קניס שוגג אטו מזיד משא"כ במשהה דהוי מדרבנן לא קניס בשוגג כדמסקינן אליבא דר"י גופא בפרק הניזקין עיין שם וק"ל:

שם איבעיא להו עבר ושהה מאי פירש"י עבר ושהה במזיד עכ"ל. ועיין במהרש"א מה שהקשה ע"ז ומה שתירץ ליישב שיטת רש"י כפירוש הראב"ד דאיירי באומר מותר נראה דוחק גדול דמלבד דהלשון עבר ושהה לא משמע הכי נראה מבואר עוד מדברי רש"י שהוסיף מלת במזיד שכוונתו להגדיל האיסור משא"כ לפירוש מהרש"א דרש"י בא להקל א"כ העיקר דאומר מותר חסר מן הספר לכך נראה לענ"ד דרש"י ודאי לא בעי אלא לפרש פשטא דלישנא דעבר ושהה משמע מזיד כדרכו תמיד. מיהא בעיקר האיבעיא דעבר ושהה נראה לפי שיטת רש"י דאיירי במצטמק ויפה לו מדלא נקיט ובשלה כמו באיבעיא דלעיל אע"כ דבבישלו כ"צ ומצטמק ויפה לו והיינו נמי למאן דאסר דהיינו להנך דמקרבי לרב ושמואל וקא מיבעיא ליה אפילו לאחר גזירה דאפשר דנהי דגזרו וקנסו אפילו בשוגג היינו דוקא בלא בישל כ"צ שנגמר הבישול בשבת דאיסור דרבנן ומש"ה קנסוהו שלא יהנה ממה שנעשה באיסור משא"כ בבישל כ"צ אע"פ שמצטמק ויפה לו אפ"ה לא שיך קנס התירא אטו איסורא אפילו במזיד שהרי אין אותו הצימוק ניכר ונרגש כלל ועוד דבכה"ג לא שייך לומר משרבו המשהין במזיד משום דלא שכיח לזלזל לכתחילה באיסור שבות דרבנן משום האי צימוק פורתא ואע"ג דלרבי יהודא מיהו מדינא אסור במזיד וקי"ל דר"מ ור"י הלכה כר"י מ"מ מצינו למימר דר"י לשיטתו דמחמיר טובא בחששא דשמא יחתה לכתחילה אפילו במצטמק ורע לו ועוד דאשכחן לר"י דמחמיר טובא נמי לענין דיעבד מדאשכחן דאוסר במבשל אפילו בשוגג משא"כ הנך דמקרבי לרב ושמואל דמקילי לכתחילה מיהא במצטמק ורע לו ועוד דלענין דיעבד קי"ל כר"מ דמיקל אפילו במבשל בשוגג מש"ה שפיר מצינו למימר דמיקל נמי בדיעבד אפילו במזיד כיון שכבר נתבשל כ"צ ולא מתהני כל כך מאיסורא דהאי צימוק פורתא ולפ"ז שפיר פשיט הש"ס מהא דאמר רבי חנינא דר"י דנימוקו עמו עבד עובדא בביצים שנצטמקו ואסר להם מאי לאו לאותו שבת פירוש דאי סלקא דעתך דהיינו לשבת הבאה מאי קמ"ל רבי חנינא מתניתין היא דב"ה שרו חמין ותבשיל וסתם תבשיל מצטמק ויפה לו ואפילו הכי שרי מיהת בבישל כ"צ אע"כ דאסר להם לאותו שבת אלמא דאפילו לרבי יוסי דלא קניס בעלמא בדרבנן שוגג אטו מזיד כדאיתא בהניזקין אפ"ה אוסר כאן אפילו בשוגג דלשון אישתהו משמע שוגג וע"כ היינו משום דחייש לאיערומי ומש"ה מחמיר אפילו בבישל כ"צ כיון שמצטמק ויפה לו וכ"ש במזיד ועוד נ"ל דע"כ רבי יוסי מיקל נמי במצטמק ורע לו כגון חמין אפילו לכתחילה דאף למאי דס"ד דאיירי לאותו שבת היינו לענין איסורא דביצים אבל לענין היתירא דחמין ע"כ אפילו לכתחילה דאי בדיעבד פשיטא ומאי אסהדותא דרבי חנינא הא לא אשכחן שום תנא דאוסר בדיעבד בחמין ועוד דלא שייך איסור דיעבד כלל כיון שמצטמק ורע לו ומקלקל הוא ואינו נהנה מן האיסור אע"כ לכתחלה אלמא דאפילו ר' יוסי דמיקל אף לכתחילה במצטמק ורע לו אפ"ה אוסר בדיעבד במצטמק ויפה לו אף בשוגג וממילא איפשיטא איבעיא דידן אליבא דרב ושמואל דאסור בדיעבד אף קודם גזירה וכ"ש לאחר גזירה ועל זה דחי הש"ס דלעולם לשבת הבאה איירי והא גופא קמ"ל דביצים מצוי"ל נינהו כנ"ל נכון בעזה"י:

מה שנשמט כאן תמצא בק"א:

דף לח:

במשנה אין נותנין ביצה בצד המיחם כו' ולא יטמיננה בחול מעשה שעשו אנשי טבריא והביאו סילון של צונן לתוך אמה של חמין אמרו להם חכמים אם בשבת כו' ופירש"י והביאו סילון מבע"י של צונן כדי לחממן וכו' ובד"ה אם בשבת אותן שבאו בשבת עכ"ל. ולכאורה אין פירש"י בזה עולה יפה לפי המסקנא דמסיק רב חסדא לקמן דממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י וא"כ משמע להדיא דהא דאסרו להו רבנן לאנשי טבריא היינו אפילו באותן מים שבאו מבע"י כמו שפירש"י שם להדיא דמפני שהצוננים מתחממין בכך אף ע"ג דממילא אסור וא"כ נראה שזה סותר למה שכתב רש"י כאן אם בשבת אותן שבאו בשבת דהא לפי האמת אפילו אותן שבאו מבע"י אסרו להם חכמים מטעם הטמנה. ואם כן לפ"ז ע"כ צ"ל דמה שפירש"י כאן אם בשבת אותן שבאו בשבת לאו לפי המסקנא דרב חסדא מפרש כן אלא לפי מאי דמשמע משקלא וטריא דגמרא מעיקרא דאמרינן מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי אריישא קאי דלפ"ז מה שאסרו חכמים לאנשי טבריא היינו משום דתולדת חמה הוא ומשום דלכאורה פשטא דלישנא דמתניתין הכי משמע מדקתני אם בשבת בחמין שהוחמו בשבת משמע להדיא דטעם האיסור משום שהחמירו חכמים לאסור בדיעבד במה שהוחם בשבת בתולדת החמה כי היכי דאסרינן בחמין שהוחמו בשבת ע"י אור או תולדות אור וכה"ג אשכחן טובא בכמה דוכתי שמפרש רש"י לשון המשנה לפי משמעות הלשון הפשוט יותר אף שאינו עולה כן לפסק הלכה כן נ"ל בכוונת רש"י. וכבר עלה בלבי לפרש כוונת רש"י ז"ל בדרך אחר ע"פ מ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם הרמב"ן ז"ל דלרבנן דרבי יוסי הא דאסרינן בהטמנת ביצה בחול ובאבק דרכים היינו מתרי טעמי חדא משום תולדת חמה ואידך משום הטמנה וכה"ג גופא במעשה דאנשי טבריא היינו נמי מהנך תרי טעמי גופייהו עיין בחידושי הרשב"א שהאריך בזה. ולכאורה נראה לי דמלשון המשנה גופא משמע כן מדקתני מעיקרא ולא יטמיננה בחול משמע דאיירי בענין הטמנה מדלא קאמר ולא יניחנה בחול ומדמסיים בה בשביל שתצלה משמע דטעם האיסור לפי שנצלה בשבת וכן במעשה דאנשי טבריא היה נראה לי דהני תרתי טעמי צריכי תרוייהו חדא לענין איסורא דהבאת סילון מבע"י משום הטמנה אלא דמה"ט אפשר דלא שייך לאסור בדיעבד בשתייה וברחיצה אי לאו מאידך טעמא דאסרו בה תולדת חמה מה שהוחם בשבת כאילו הוחם ע"י אור או תולדת אור כדפרישית. וא"כ לפ"ז בהטמנת ביצה בחול ובאבק דרכים נמי משום הכי איצטריכו הנך תרי טעמי כך היה נ"ל לכאורה לפ' בשיטת רש"י אף לפי המסקנא אלא דלפי מה שאפרש בסמוך נראה מוכרח דרש"י ז"ל לא נחית לסברת הרשב"א והרמב"ן ז"ל בזה כמו שאבאר לכך הוכרחתי לפרש כפי' הראשון שכתבתי בכוונת רש"י ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה מעשה והביאו סילון כו' מבע"י הביאוהו כדפי' בקונטרס ואין שום איסור כלל בהבאה כדתניא בפ"ק פותקין מים לגינה כו' עכ"ל. נראה שהעיקר דברי התוס' בזה היינו ליתן טעם על סברת אנשי טבריא גופייהו דלמאי דלא אסקא אדעתייהו הך גזירה דשמא יערבם בשבת ולא אסקו נמי אדעתייהו הך טעמא דהטמנה דמסקנת הגמרא משום הכי היו סוברים שאין איסור כלל בהבאה דאע"ג שהמים מתחממין בשבת אפ"ה שרי כדתניא פותקין מים לגינה דשרי כיון דממילא הוא משא"כ לפי האמת שאסרו להם חכמים משום טעמא דגזירה שמא יערבם בשבת כדמסקו התוס' אם כן ודאי יש איסור בהבאה גופא ולא דמי להאי דפותקין מים לגינה דהא התם לא גזרינן שמא יעשה כן בשבת עצמו והכא גזרו חכמים שמא יערבם בשבת כ"ז מוכח בכוונת התוספות:

אלא דאכתי טעמא דמילתא לא ידענא היאך אפשר לומר דאסרו חכמים אפילו מבע"י גזירה שמא יערבם בשבת ומאי שנא מפותקין מים לגינה דלא גזרינן ושרי אפילו לב"ש וכה"ג בכל הנך דמתניתין בפ"ק באונין של פשתן וכל הנך בבי דמתניתין דלא מיתסר אלא לב"ש לרבה משום גזירה שמא יעשה בשבת כמ"ש התוספות שם ולרב יוסף משום שביתת כלים אבל לב"ה כולהו שרי ולא גזרינן שמא יעשה כן בשבת. וא"כ לפ"ז חכמים דאנשי טבריא דמתניתין אטו מי סברי כב"ש ולא כב"ה:

ובאמת נראה שזו היא קושיית הגמרא בעצמה (שם דף י"ח ע"ב) אפלוגתא דרבה ור"י דמקשה התם מאן תנא להא דת"ר לא תמלא אשה קדירה עסיסות כו' ולא ימלא נחתום חבית של מים כו' לימא ב"ש היא ולא ב"ה ומסיק אפילו תימא ב"ה גזירה שמא יחתה בגחלים (ועיין מה שכתבתי בחידושינו שם) נקטינן מיהו דלא גזרינן שמא יעשה כן בשבת וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מ"ש הכא דגזרינן שמא יערבם בשבת ונראה דוחק לומר דעיקר הגזירה הכא דשמא יערבם בשבת היינו משום דאתי למיטעי דתולדת אור שרי דא"כ הוי ליה תלתא גזירות ועוד שאין זה במשמעות לשון התוס' כלל. ויש ליישב בדוחק מיהו כל זה שכתבתי לפי הבנת התוס' השתא בשיטת רש"י:

אמנם לע"ד מעולם לא עלה בזה על דעת רש"י הך טעמא דשמא יערבם בשבת כדפרישית בסמוך וכדמשמע מלשון רש"י בשמעתין בכמה דוכתי בכל הסוגיא שלפנינו כמו שאבאר ודוק היטב:

דף לט.

תוספות בא"ד ולר"י נראה דמה שהיו מתערבין צוננין בחמין לא הוי דמי להטמנה וליכא למילף מינה דאיכא למימר כו' עכ"ל. ולכאורה שפת יתר הוא דבמ"ש לא הוי דמי להטמנה לחוד הוי סגי לדחות פירש"י ואפשר דמשום שהיה מקום לומר דרש"י ז"ל נחית לסברת הרשב"א ורמב"ן ז"ל שהבאתי לעיל דאף לפי המסקנא דמטעם הטמנה אפ"ה שייכי תרי טעמי בחמי טבריא חדא משום הטמנה וחדא משום תולדת אור ובעיקר קושייתו של ר"י דלא דמי להטמנה נראה שכבר נזהר רש"י ז"ל בזה בסמוך בד"ה דדמיא להטמנה שכתב שמטמין מים במים עכ"ל וכמו שאבאר לכך הוצרך ר"י להקשות עוד דאכתי הטמנה גופא לא מצינו למילף ממה שאסרו חכמים לאנשי טבריא דאיכא למימר דמה"ט לחוד מפני שמבשל המים צוננין סגי לאסור ואף שכבר כתבתי בזה ליישב לפי שיטת הרמב"ן והרשב"א ז"ל מכל מקום ר"י בעל התוס' לא נחית להכי כנ"ל בכוונת התוס' ועיין עוד בסמוך ודו"ק:

בא"ד ונראה לי דסילון לא היה מתערב בחמין כו' עס"ה. וקשיא לי טובא על פירוש ר"י דהיכי דמי אם הביאו אנשי טבריא הסילון מבע"י בענין שלא היו יכולין להתחמם כל צרכן קודם שבת כדמשמע לכאורה מלשון התוס' שכתבו והשתא דמיא להטמנה שהמים צוננין היו נטמנין בתוך החמין להתחמם ופשטא דלישנא להתחמם משמע דעדיין לא נתחממו כל צרכן בשעת הטמנה א"כ הדרא קושיית ר"י לדוכתא דמנ"ל לרב חסדא בסמוך במסקנא דמשום הטמנה אסרו חכמים דילמא משום דנתבשלו המים צוננין בחמין בשבת אסרו חכמים משא"כ בסתם הטמנה מבע"י דאיירי בקדירות שנתבשלו כל צרכן מבע"י דבהכי איירי ר"פ במה טומנין מנ"ל לאסור בדיעבד:

ואם נפרש כשיטת ר"י דה"נ הביאו הסילון מבע"י כ"כ עד שהיו מתבשלין ומתחממין הצוננין מבע"י כל צרכן א"כ היאך שייך לאסור בדיעבד כה"ג הא להדיא אמרינן לעיל בדף הקודם דלכ"ע בחמין שהוחמו כ"צ מותרין מפני שמצטמק ורע לו ואפילו לאחר גזירה שרי כדמייתי התם דר' יוסי נופא מצא בציפורי חמין שנשתהו ע"ג כירה ולא אסר להם והיינו מה"ט גופא דלא שייך קנסא בכה"ג לאסור בדיעבד כיון שמצטמק ורע לו. ולכאורה היה נראה לי בזה דר"י בעל התוס' סובר כשיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו לקמן דף מ' ע"ב בהא דת"ר ובלבד שלא ישתטף בצונן ומתחמם כנגד המדורה שהאריך שם מאד וכתב בסוף דבריו שמכלל דברים אלו למדנו כו' אבל להטמין כו' ודאי מסתברא דאסור להטמין אפילו תבשיל שנתבשל כ"צ ול"ש בין מצטמק ויפה לו ובין מצטמק ורע לו אלו תוכן דברי הרשב"א ז"ל שם מה שצריך לענינינו וכן נראה קצת מדברי התוספות בר"פ במה טומנין במה שפי' הר' יוסף בשם רבינו שמואל שנחלק עליהם ר"ת ע"ש. וא"כ י"ל דר"י בעל התוס' דהכא נמי סובר כשיטת הרשב"א ור"ת בזה דבהטמנה לא פלוג רבנן. אלא דבאמת אין זה מספיק דמלשון הרשב"א ז"ל שם לא למדנו אלא לענין איסור הטמנה לכתחלה דאסור אפילו במצטמק ורע לו אבל לענין איסור דיעבד נראה מסוגיא דלעיל דלא שייך לאסור במצטמק ורע לו כלל כדפרישית וכ"ש לפירוש ר"ת לקמן שלא הזכיר כלל בדבריו במצטמק ורע לו:

ועוד דאפילו את"ל דר"י סובר אפילו בדיעבד שייך לאסור הטמנה במצטמק ורע לו ולא פלוג רבנן כלל באיסור הטמנה אכתי קשיא טובא על פירוש ר"י אם נפרש דאיירי שהביאו הסילון בענין שהיה נתבשל כ"צ מבע"י אפ"ה אסור בדיעבד משום הטמנה מכל מקום תינח בשבת דשייכי ביה הטמנה משא"כ ביו"ט דלא שייך איסור הטמנה כלל במיני תבשיל כי אם בהטמנת חמין לצורך רחיצה לחוד א"כ הדרא קושיא לדוכתא מה טעם יש בדבר לאסור בדיעבד במצטמק ורע לו כיון דבמצטמק ויפה לו גופא מותר אפילו לכתחלה בי"ט:

ונראה דוחק לומר דלפי' ר"י מתניתין דהכא לצדדין קתני דנהי דלענין שבת הביאו הסילון מבע"י בענין שיכולין להתבשל מבע"י משום דע"כ בהכי איירי דהא ודאי אסור להביא הסילון בשבת מכל מקום הך סיפא דקתני ביום טוב היינו שהביאו הסילון ביום טוב עצמו והיו סוברין שאין איסור בדבר אלא דמלבד שזה דוחק גדול אכתי בלא"ה א"א לפרש כן סוגיא דשמעתין עפ"י שיטה זו כמו שאבאר. מיהו לשיטת רש"י בריש פירקין שכתב דטעמא דלשהות נמי הוי משום דמוסיף הבל ושייך ביה גזירה דרמץ ושמא יחתה א"כ שפיר מצינן לפרש סילון דהכא כפירוש ר"י שהסילון היה מוקף מחיצות מכל צד א"כ לפ"ז שפיר מצינן לפרש בענין שלא נתחממו מבע"י אפי' כמאכל ב"ד דאסור מדין שהייה וא"כ דהטמנה ושהייה חדא מילתא היא שפיר מסיק רב חסדא לקמן דממעשה שעשו אנשי טבריא בטלה הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבע"י ועיין מה שאכתוב בזה לקמן במימרא דרב חסדא בשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל ובעיקר כוונת רש"י ז"ל:

אבל שיטת ר"י דהכא אי אפשר לפרש כן דהא ר"י גופא לעיל בריש פירקין השיג על מה שפירש רש"י ז"ל דטעמא דלשהות ולהחזיר הוי משום תוספת הבל ע"ש ובחידושינו באריכות ודוק היטיב:

בפירש"י בד"ה אטו תולדות האור דמאן דחזי סבר דתולדות האור נינהו. לכאורה שזה סותר למ"ש התוס' במשנתינו בכוונת רש"י דמה שאסרו במעשה דאנשי טבריא היינו משום גזירה שמא יערבם בשבת ולערב בשבת אסור משום תולדת אור והא ודאי בחמי טבריא לא שייך לומר דתולדת אור נינהו ואפ"ה גזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור. ועוד דהא לסברת המקשה בסמוך אפיסקא דלא יטמיננה בחול וליפלוג נמי ר"י בהא אלמא דקא ס"ד דבחול ובאבק דרכים נמי הוי טעמא משום גזירה תולדת חמה אטו תולדת אור אע"ג דבחול ובאבק דרכים לא שייך לומר האי סברא דמאן דחזי סבר תולדת אור נינהו. לכך נראה בכוונת רש"י כמ"ש במשנתינו דודאי דסברת המקשה בסמוך דלא אסיק אדעתיה דשייך בחול ובאבק דרכים גזירה דשמא יטמין ברמץ כמו שאבאר בסמוך בלשון התוספות בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז א"כ ע"כ הוי סבר דטעמא דחול ואבק דרכים הוי משום דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור אפילו היכא דלא שייך לומר האי סברא דמאן דחזי סבר דתולדת אור נינהו וכ"ש למאי דמסקינן אליבא דרב יוסף דמעשה טבריא אירישא קאי ע"כ נמי צריך לומר דטעמא דאנשי טבריא הוי משום דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור אף על גב דלא שייך לומר מאן דחזי סבר כו' אבל מה שהוכרח רש"י לפרש כן במימרא דרב נחמן דהא דגזרינן אטו תולדת אור משום דמאן דחזי סבר תולדות אור נינהו היינו לפי המסקנא דרב חסדא בסמוך דקאמר ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להם רבנן בטלה הטמנה אלמא דסבר בפשיטות דמה שאסרו חכמים לאנשי טבריא היינו משום איסור הטמנה ולא משמע ליה כלל לומר טעמא דגזרינן תולדת חמה אטו תולדת אור כדס"ד מעיקרא ובהך סברא דרב חסדא קאי נמי רב נחמן דאמר לעולא כבר תברינהו אנשי טבריא לסילונייהו וכמו שאבאר במקומו א"כ ע"כ היינו משום דלא שייך למגזר בתולדת חמה אטו תולדת אור אלא דוקא בסודרין וכיוצא בו דשייך ביה מאן דחזי כו' משא"כ במעשה דאנשי טבריא ממילא דה"ה בחול ובאבק דרכים נמי לאו משום גזירה דתולדת אור הוא דהא לא שייך ביה מאן דחזי אלא משום איסור הטמנה נגעו ביה למאי דקי"ל כרבה בסמוך דבחול ובאבק דרכים הוי משום גזירה שמא יטמין לחוד כנ"ל ברור בכוונת רש"י ויבואר עוד לקמן והיינו כמ"ש ג"כ בכוונת רש"י במשנתינו בד"ה אם בשבת וזה דלא כסברת הרשב"א והרמב"ן שהבאתי לעיל שכתבו דלרבה נמי שייך בחול ובאבק דרכים הנך תרתי טעמי גזירה אטו תולדת אור וגזירה דשמא יטמין כנ"ל ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד שמא יטמין ברמץ דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי כו' עס"ה. נראה מדקדוק לשון רש"י דלא משמע ליה כלל לפרש האי שמא יטמין ברמץ דהכא משום דבר המוסיף הבל דומיא האי דשמא יטמין ברמץ דאמר רבה לעיל סוף פרק במה מדליקין לענין הטמנה מבע"י כדמשמע מלשון התוספות כאן בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז וכדמשמע נמי לכאורה מפשטא דלישנא דרב חסדא בסמוך דטעמא דאבק דרכים ודאנשי טבריא היינו משום הטמנה בדבר המוסיף הבל אבל רש"י לא ניחא ליה בהכי משום דלקושטא דמילתא חול ואבק דרכים שהוחמו בחמה לא מיקרי דבר המוסיף הבל כיון שלאחר שמסתלק החמה חוזר ומתקרר וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועוד דע"כ הכי הוא דאי משום דבר המוסיף הבל מאי אירא בשבת דקתני במתני' אפילו מבע"י נמי ועוד מאי בשביל שתצלה דקתני הא אפילו ביצה צלויה מבע"י כ"צ אסור להטמין בשבת כדי שתחזור ותתחמם מבע"י ככל הטמנות דפרק במה טומנין דעיקרן בסתם קדירות שכבר נתבשלו כ"צ לכך הוכרח רש"י לפ' בענין אחר דהאי שמא יטמין ברמץ דהכא היינו משום דמאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי וכי היכי דלא תיקשי מהא דאמרינן בסמוך דבגג רותח לא שייך טעמא דשמא יטמין ברמץ אע"ג דהתם נמי מאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי לכך הוסיף רש"י בלשונו צח לומר ותרווייהו דרך הטמנה וכוונתו דדוקא בכה"ג שייך מכדי האי לבשולי משא"כ בגג דלא הוי דרך הטמנה כמו שפירש"י בסמוך ומ"ש רש"י דרך הטמנה ולא כתב ותרוייהו בהטמנה היינו כדפרישית דהאי דהכא לאו מדין הטמנה אתינן עליה וכי היכי דלא תקשי נמי אם כן דלאו מענין הטמנה אתינן עליה הדרא קושיא לדוכתא מ"ש גג ומ"ש חול ואבק לכך הוסיף רש"י לפרש מה לי רמץ ומה לי חול משום דרמץ דומה לחול ואבק והוי נמי דרך הטמנה מש"ה מאן דחזי סבר מכדי האי לבשולי והאי לבשולי כיון דהוי דרך הטמנה אע"ג דלא הוי הטמנה ממש וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל נכון וברור בכוונת רש"י ז"ל ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שהבין ג"כ בכוונת רש"י דעיקר טעמא משום דחול ואבק דומה לרמץ. ומה שיש לדקדק בשיטת רש"י בזה במימרא דרב חסדא אבאר במקומו בסמוך ודוק היטיב:

בגמרא רב יוסף אמר מפני שמזיז עפר ממקומו. נראה דלרב יוסף הא דקתני כדי שתצלה אע"ג דלה"ט מפני שמזיז אפי' אם כבר נצלה מבע"י אסור להטמינה בשבת כדי שתחזור ותתחמם מה"ט גופא מפני שמזיז עפר ממקומו אלא משום דבכה"ג בלאו האי טעמא דמזיז נמי אסור משום דהוה ליה הטמנה גמורה דאסור בשבת אפי' בדבר שאינו מוסיף הבל כסברת התוספות דדוקא בבישול גמור כי הכא דלא שייך טעמא דשמא ירתיח וקמ"ל דאפ"ה אסור משום טעמא דמזיד כנ"ל ודו"ק :

בתוספת בד"ה מפני שמזיז פי' בקונטרס כו' וקשה לרשב"א דהא ליכא איסורא דאורייתא כו' לר"ש דאמר מלאכה שאצ"ל פטור עכ"ל. ולכאורה לא היו צריכים לאתויי מר"ש דהא לקמן בפרק כלל גדול אמר ר' אבא אפילו לרבי יהודה פטור משום דמקלקל הוא אלא דאפ"ה לא פסיקא להו להקשות ממימרא דר' אבא עליה דרב יוסף דאפשר דלא ס"ל כדר' אבא מש"ה פסיקא להו להקשות מדר"ש כיון דבלא"ה עיקר מימרא דרב יוסף היינו אליבא דר"י ור"י ס"ל כר"ש לעיל (דף ל' ע"ב) אלא דאכתי אין זה מספיק דהא עולא מוקי לדר"י לעיל אפילו אליבא דר' יהודה ע"ש וא"כ מצינו למימר דרב יוסף כעולא ס"ל לכך נראה דהא דאמרינן לקמן בפרק כלל גדול דהחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור אפילו לר"י מטעמא דמקלקל היינו דוקא בחופר גומא ממש בקרקע קשה שהוא ראוי לזריעה מש"ה הוי מקלקל גמור לענין זריעה או בבית וחצר דהוי נמי מקלקל משא"כ הכא בחול ובאבק דרכים דלא הוי גומא גמורה לענין קילקול כיון דבלא"ה נידוש ברגלי אדם וברגלי בהמה ולא חזי נמי לזריעה מש"ה לא קשיא להו אלא מדר"ש והיינו משום דאזלי לשיטתם שפסקו בכמה דוכתי הלכה כר"ש לענין מלאכה שאצ"ל ולא ניחא להו לאוקמי מילתא דרב יוסף שלא אליבא דהלכתא כנ"ל ועדיין צ"ע:

בא"ד ור"ת הקשה על פירוש הקונטרס כו' ליגזור שמא יחפור במעזיבה כו' עכ"ל. ולע"ד נראה דאין מזה קושיא על פירש"י דאפשר דבמעזיבה שהיא קשה וצריכה מרא וחצינא לחפור מש"ה ליכא למיחש להכי ודוקא בחול ובאבק דרכים שייך הך גזירה כמו שפירש"י שמא לא יהיה חול עקור כ"כ ואתי לאוזוי עפר הדבוק בידיו וכ"כ מו"ז בספר מג"ש ע"ש באריכות. אחר זה מצאתי בש"ס חדשים שכן הוא בתוספות ישנים על הגליון בהקדמת המס' ע"ש:

בא"ד ובלא"ה איכא בינייהו טובא כגון גג כו' ולכאורה טפי הוי מצי למימר דנ"מ לענין י"ט דלא שייך טעמא דשמא יטמין ברמץ אבל טעמא דמזיז עפר שייך אפי בי"ט אלא כיון דהכא לשיטת ר"ת קאי דאיסור הזזת עפר היינו משום מוקצה א"כ אפשר לומר דאפילו לרב יוסף בי"ט שרי דהו"ל מוקצה בצורך אוכל נפש ממש כדי שתצלה דמותר ביום טוב כמ"ש בתוספות בביצה ובכמה דוכתי משא"כ לפירש"י ולאידך פירושא של ר"ת דאיסור הזזת עפר היינו משום גומא דהו"ל תולדה דחורש אם כן וודאי אפילו בי"ט אסור:

בא"ד עוד פי' ר"ת כו' שהיא תולדה דחורש אפי' בעפר תיחוח כו' כדמוכח בביצה כו' עכ"ל. ומהאי סוגיא דביצה דפשיטא להו דבעפר תיחוח נמי שייך גומא ומש"ה קשיא להו בסמוך בד"ה איכא בינייהו על פירוש הקונטרס ותירצו בדוחק וכבר כתבתי בזה שם בביצה דמסוגיא דהתם לא מוכח מידי דלכאורה הא דמקשה התם הא קא עביד גומא לאו מאיסור גומא דאורייתא איירי אלא מאיסור דרבנן כמו שהוכחתי שם בראיות ברורות דכל השקלא וטריא דהתם באיסור דרבנן איירי ע"ש באריכות וא"כ לק"מ על פי' הקונטרס בשמעתין כיון דלגירסת רש"י דגרסינן שמא יזיז לא הוי אלא חששא בעלמא שפיר מצינן למימר דלא שייך הך חששא אלא היכא דאיכא חשש איסור דאורייתא משא"כ בעפר תיחוח דלא הוי אלא חששא דרבנן מש"ה לא חיישינן לה:

בד"ה אלא למ"ד שמא יזיז לגזור וא"ת ולר"י אטו מי לית ליה כו' כך הנוסחא בכל הספרים בדפוסים ישנים אלא דמהרש"א ז"ל לא גריס ליגזור ומפרש דהך קושיית התוספת היינו אאידך קושיא דמקשה בגמרא למ"ד שמא יזיז אמעשה דאנשי טבריא ע"ש שכתב שכן מצא בספרים מדוייקים ובאמת שכן מצאתי ג"כ בש"ס חדשים בהקדמת המס' שמ"כ שיש למחוק תיבת ליגזור ע"ש. אלא דמהרש"א ז"ל הוסיף דהא דלא מקשו התוספת כה"ג לעיל בהא דאמרינן איכא בינייהו עפר תיחוח היינו משום דאיכא לפרש נמי איפכא כשיטת רבינו האי גאון דאדרבה בעפר תיחוח לא שייך שמא יטמין ושייך שמא יזיז אלו תמצית דברי מהרש"א ז"ל ע"ש. ולע"ד לא יתכן לפרש כן משום כמה קושיות חדא דאי ס"ד דהתוספות כאן אסקו אדעתייהו הך סברא דרבינו האי גאון דאיכא למימר איפכא א"כ כיון דלפי סברא זו אין מקום לכל קושיות התוספת שהקשו אליבא דרב יוסף בכל הדבורים הקודמים אם כן הו"ל לאתויי בשמעתין הך סברא דרב האי גאון ולסתור פירושו ובתר הכי הו"ל לאקשויי כל הנך קושיות כדרכם בכל הש"ס אע"כ דלא משמע להו הך סברא כלל. ועוד דטפי הו"ל להתוספות לאקשויי הך קושיא עצמה בתחילת הסוגיא דמקשה סתמא דתלמודא ולפלוג נמי ר"י בהא ומאי קושיא אטו מי לא ידע הך גזירה דשמא יטמין ברמץ כדמקשו הכא ועוד דלפי' מהרש"א אכתי לא תירצו התוספות כלום במ"ש דהאי שמא יטמין דהכא לא דמי להך דס"פ במה מדליקין מ"מ כיון דלרבה בשמעתין אית ליה הך גזירה שמא יטמין אפילו בכה"ג דאנשי טבריא א"כ מנ"ל להמקשה גופא להקשות ממעשה דאנשי טבריא עליה דרב יוסף דילמא ר"י נמי כרבה ס"ל ואית ליה נמי טעמא דשמא יטמין אלא שהוסיף טעמא דשמא יזיז משום עפר תיחוח לשיטת רבינו האי גאון ולשיטת רש"י והתוספות נמי הא אשכחן מילי טובא דלא שייך בהו שמא יטמין אפ"ה אסור לרב יוסף מטעמא דשמא יזיז כמ"ש התוס' לעיל בד"ה מפני שהוא מזיז ואני הוספתי משלי דלענין י"ט נמי לא שייך שמא יטמין ושייך שמא יזיז וא"כ לפ"ז שפיר מייתו רבנן ראיה אפילו אליבא דרב יוסף ממעשה דאנשי טבריה דאסור מיהא משום הטמנה (ועין מה שאכתוב בזה לקמן לענין מעשה טבריא בי"ט) ועוד דלפי' מהרש"א אין מקום לכל מה שכתבו התוספות בדיבור זה דלא שייך הטמנה בשבת עצמו וכן בדבר שלא נתבשל כלל א"כ נראה להדיא שכל דברי התוס' בזה היינו אביצה דאיירי בשבת עצמו משא"כ מעשה דאנשי טבריא לא פסיקא הך מילתא דהא רב חסדא מסיק טעמא דאנשי טבריא משום הטמנה מבעוד יום וכ"ש לפי' ר"י

דלעיל דהסילון היה מוקף מכל צד וכבר נתחמם מבע"י ולפ"ז הך קושיא אחרונה בסוף הדיבור דמקשו התוספת דהטמנה בשבת עצמו אסור אפילו באינו מוסיף הבל משום שמא ירתיח אם כן לעיל בהא דמקשי ליפלוג ר"י נמי בהא ומוקי לה רבה ור"י משום שמא יטמין או שמא יזיז הוה ליה לאקשויי מאי קושיא ומאי פירוקא הא בלא"ה פשיטא דמודה ר"י בהטמנת ביצה בחול בשבת משום שמא ירתיח והו"ל לתרץ כמו שתירצו כאן. וכבר היה מקום אתי ליישב גירסת הספרים ולגזור ע"פ סברת מהרש"א עצמו דאדרבה הא דפשיטא להו להתוספת בדיבורים הקודמים לפרש דלא כשיטת רבינו האי גאון היינו משום הך קושיא גופא דמקשי הש"ס הכא מברייתא דר' שמעון בן גמליאל אלא למאן דאמר שמא יזיז לגזור ואילו לפירוש רבינו האי גאון אין מקום לקושיא זו כלל דהא לפירושו דבעפר תיחוח נמי שייך איסור גומא דאורייתא ומוכח לה מסוגיא דביצה דמקשי והא קעביד גומא אם כן על כרחך איירי שבהטמנת הביצה נעשה גומא גמורה ממש ואם כן לא שייך הך מילתא אלא דוקא כגוונא דמתני' דקתני ולא יטמיננה בחול וכפשטא דלישנא דאיירי בהטמנה גמורה משא"כ בברייתא דרשב"ג דקתני מגלגלין ביצה ע"ג גג ולשון מגלגלין משמע שלא כדרך הטמנה א"כ שפיר מצינן למימר דמש"ה לא גזר רשב"ג גילגול אטו הטמנה כי היכי דמפלגינן נמי אליבא דרבה מה"ט גופא כמו שפירש"י. אע"כ דליתא לשיטת רבינו האי גאון אלא כפירש"י והתוס' בשמעתין דהך הטמנה בחול ובאבק דרכים נמי לאו הטמנה גמורה היא בידים אלא דרך הטמנה כל דהו ואפ"ה גזר רב יוסף שמא יזיז והיינו כפירש"י שמא לא יהא לו עפר כ"צ ויבא לחפור לעשות גומא גמורה וא"כ מקשי הש"ס שפיר דלרשב"ג נמי ליגזר הך גזירה גופא למאי דס"ד דאיירי בגג שיש בו עפר א"כ שמא לא יתחמם כ"צ ע"י הגג לבד ויצטרך לעשות גומא להטמינו בעפר שבגג. ומכ"ש לפיר"ת דגזירה דרב יוסף היינו משום מוקצה א"כ אין לחלק בין חול ואבק דרכים לגג שיש בו עפר:

נמצא כיון דמהך קושיא דמקשי בגמרא למ"ד שמא יזיז ליגזור פשיטא להו להתוספת דליתא לשיטת רבינו האי גאון אלא כמו שפיר"ת בדיבור הקודם דגזירה דרב יוסף היינו משום מוקצה ור"י לקולא קאמר ואם כן מקשו התוספת שפיר אטו מי לא ידע דהטמנה אסורה והיינו כמו שפי' התוס' לעיל בכוונת רש"י דאיירי שעושה גומא כדי להטמין הביצה בתוכו. וא"כ לפ"ז הו"ל הטמנה גמורה כמו שאר הטמנה בדבר המוסיף הבל דפשיטא לן דאסור כך היה נ"ל לכאורה לסברת מהרש"א (מיהו לפי מה דפרישית לעיל בכוונת רש"י דהטמנה דרבה לא הוי הטמנה גמורה א"כ בלא"ה לא קשה קושיית התוספות בזה דרב יוסף לא חייש בהטמנה כי הך אלא בהטמנה ממש) אלא דכל זה איננו שוה לי לפרש כוונת התוספות על שיטת מהרש"א כיון שלא נזכר כלל בתוספות סברת רבינו האי גאון וכל כה"ג לא הו"ל לסתום אלא לפרש. לכן נראה לי לפרש בדרך אחר על דרך פירוש מהרש"ל דעיקר קושיית התוספות אהא דמקשי הש"ס אדרשב"ג לגזור שמא יזיז ומאי קושיא דלמא רשב"ג לית ליה הך גזירה דהא לשיטת התוספת לעיל בפי' ר"ת דגזירה שמא יזיז היינו משום מוקצה ומשום דס"ל לרב יוסף דטילטול מן הצד שמיה טילטול. ובאמת הך מילתא פלוגתא דתנאי ואמוראי היא במכילתין בכמה דוכתי וא"כ שפיר מצינן למימר דרשב"ג ס"ל דלא שמיה טילטול מש"ה לא גזר (וכה"ג נמי לשיטת רש"י דשמא יזיז היינו משום גומא נמי פלוגתא דר"י ור"ש לענין מלאכה שאצ"ל כדפרישית לעיל) והא דנקט רשב"ג גג טפי מחול ואבק דרכים היינו משום דהתם ודאי אסור משום גזירה שמא יטמין ברמץ וע"ז מתרצים התוספת שפיר דמשמע ליה לתלמודא דרב יוסף לית ליה הך גזירה דשמא יטמין ברמץ בשבת אלא מבע"י דוקא דאל"כ לא הוי דחיק נפשיה לאוקמי בטעמא דשמא יזיז ולפרש דמעשה טבריא אירישא קאי כנ"ל ודוק היטיב:

בגמרא מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי כו' ולכאורה לשון מי סברת אינו מדוקדק ואפשר דהשתא סבר סתמא דתלמודא אפילו לרבה לא קאי מעשה טבריא אסיפא כיון דאין הטמנות דומות זו לזו דהטמנה דחול איירי בשבת והטמנה דאנשי טבריא מבע"י הוי אלא דלפ"ז לא אתי שפיר הא דמסיק הש"ס דר"י סבר דחמי טבריא תולדה דאור הוא משום דחלפי אפיתחא דגיהנם דבפשיטות הוי מצי למימר דר"י סבר דמעשה דאנשי טבריא הוי משום הטמנה בדבר המוסיף הבל מבע"י ואפשר כיון דלרב יוסף הוצרך לאסוקי האי טעמא למאי דפרישית במשנתינו בשיטת רש"י דרב יוסף לית ליה דרב חסדא ומש"ה נקיט ליה בכה"ג (וכ"כ בחידושי מהר"ם לובלין דמעשה דאנשי טבריא בשבת איירי שפתחו נקביהם ע"ש) ובאמת יש להקשות קושיא זו בפשיטות על שיטת הרמב"ם והרשב"א ז"ל ושאר מפרשים דמשמע להו דהא דרב חסדא הלכה פסוקה היא ואליבא דרבנן תרי טעמי שייכי במעשה דאנשי טבריא וא"כ לא הוי צריך לפרש הכא אפילו אליבא דרב יוסף דר"י סובר דחמי טבריא תולדת אור הוי בפשיטות הומ"ל דלר"י משום טעמא דהטמנה מבע"י בדבר המוסיף הבל לחוד אסרו חכמים וצ"ע ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף לט:

בגמרא אמר רב חסדא ממעשה שעשו אנשי טבריא ואסרו להו רבנן בטלה הטמנה כו' כבר כתבתי לעיל בשיטת רש"י דהא דפשיטא ליה לר"ח דהא דאסרו רבנן היינו משום הטמנה ולא משום דגזרי תולדות חמה אטו תולדות אור היינו משום דמשמע ליה דלא גזרו רבנן בכה"ג אלא דוקא בסודר וכיוצא בו דמאן דחזי סבר דתולדות אור נינהו משא"כ בחול ובאבק דרכים ובמעשה טבריא דלא שייך לומר מאן דחזי אפילו רבנן מודו דליכא למיגזר וע"כ דהא דאסרו בהו היינו משום הטמנה ואע"ג דהאי חול ואבק היינו בשבת ומעשה דאנשי טבריא לרב חסדא מבע"י אפ"ה אידי ואידי חדא מילתא היא כיון דתרווייהו משום גזירת הטמנת רמץ נגעו בהו וכדפרישית ומהכא שמעינן שפיר דכל מילי דהטמנה אסור אפילו בדיעבד אפילו בחמין אפילו בקידרא חייתא כמ"ש התוספות כאן ובר"פ במה טומנין:

אלא דלפ"ז נראה דהרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל לא נחתו להך סברא לחלק בגזירת תולדות חמה בין היכא דשייך לומר מאן דחזי ובין היכא דלא שייך דאלת"ה למה השמיטו הך דרב חסדא לישמעינן הך מילתא גופא דכל מידי דהטמנה אסורין בדיעבד בכל ענין ומחמרינן בהו טפי מבשהייה וחזרה אע"כ כדפרישית דאינהו סברי דר"ח לחוד הוא דקאמר הכי דמשום הטמנה אסרו להו רבנן משא"כ סתמא דתלמודא בשקלא וטריא דלעיל אליבא דרבה ור"י משמע להו דדוקא אליבא דר"י צריכי להנך טעמי אבל אליבא דרבנן הוי טעמא משום דגזרינן תולדות חמה אטו תולדות אור לחוד ולאו משום הטמנה ולא הביאו אלא פלוגתא דעולא ורב נחמן לחוד לענין איסור חמי טבריא גופא. מיהו לשיטת הרי"ף בלא"ה א"ש מה שהשמיט מימרא דר"ח כיון דלגירסתו לעיל ס"פ במה מדליקין במימרא דרבה דגריס להיפך מספרים שלנו דהטמנה דשבת אסור משום שמא יטמין ברמץ אבל הטמנה מבע"י לא מיתסר אלא משום שמא ירתיח ואם כן היינו דלא כר"ח

ואנן כרבה קי"ל שהרי כל הפוסקים הביאו להלכה כל אחד לפי גירסתו ולפי שיטת הרי"ף רבה דלעיל בשמעתין ע"כ סבר דמעשה דאנשי טבריא בשבת הוי דומיא דחול ואבק דרכים משא"כ בשיטת הרא"ש אי אפשר לפ' כן שהרי גורס בס"פ במה מדליקין כגירסת הספרים שלנו ואם כן לשיטתו ע"כ צ"ל כדפרישית מעיקרא. ולפ"ז נפקא מינה לדינא כיון דלא ק"ל כר"ח א"כ אין שום ראיה לאסור מהטמנה בדיעבד בדבר שנתבשל כ"צ או בקידרא חייתא ומצטמק ורע לו כיון דמעשה טבריא לאו משום הטמנה מבע"י אסרוה אלא משום טעמא אחרינא גזירה תולדות חמה אטו תולדות אור. ובאמת שלא הובא דבר זה מבורר בלשון הטור דהטמנה אסור בכל ענין בדיעבד אלא שהב"י הביאו בשם הר"ן ז"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב ועיין בק"א:

בפירש"י בד"ה בטלה הטמנה אסרו הטמנה כו' ומפני שהצוננים מתחממי' בכך. גם זה כבר כתבתי לעיל דאפשר לפרש בכוונת רש"י כאן אליבא דר"ח כפירוש ר"י לעיל במשנה שהסילון היה מוקף מכל צד אלא שלא נתבשלו כ"צ מבע"י. ולפ"ז א"ש טובא מ"ש רש"י מפני שהצוננים מתחממים בכך ואם כן הו"ל כמו לשהות ור"ש לשיטתו דלשהות והטמנה חדא מילתא היא כיון דתרווייהו משום גזירת הטמנת רמץ נגעו בהו לפירש"י בר"פ:

אמנם אם נפרש בכוונת רש"י כמ"ש התוספת במשנתינו בכוונתו שהסילון היה שופך והולך הצוננים לתוך אמה של חמין וכדמשמע מלשון רש"י בד"ה אם בשבת אם כן צריך לפרש במימרא דר"ח דהכא דלא איירי אלא לענין איסור דיעבד לחוד וכמ"ש התו' לחד פירושא אלא דאליבא דרש"י צריך לומר דכי היכי דאסרו חכמים בדיעבד מעשה טבריא שנתערבו הצוננים בחמין בשבת אף ע"ג דהוי ממילא א"כ מה"ט גופא משמע דאיסור הטמנה נמי היינו בדיעבד וממה שאסרו להם בדיעבד בטלה הטמנה לכתחילה כמו לפי' התו' כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ממעשה שעשו אנשי טבריא וא"ת מה צריך למילף כו' עס"ה. ובחידושי הרשב"א כתב עוד תירוץ אחר דהא דקאמר ממעשה שעשו אנשי טבריא בטלה הטמנה לאו לענין דינא בעי למימר דילפינן לאיסור הטמנה ממעשה דאנשי טבריא אלא ה"ק דע"י אותו המעשה שאסרו חכמים נגמרה ההוראה של איסור דין הטמנה והביא ראיות שמצינו כה"ג טובא בש"ס ואפשר שזה טעמו של הרא"ש ז"ל שהשמיט מימרא דר"ח לפי שתופס פי' זה עיקר וא"כ לא נפקא מיניה מידי לדינא:

בגמרא אמר עולא הלכה כאנשי טבריא. ולכאורה יש לתמוה מ"ט דעולא הא לא אשכחן מאן דפליג עלייהו דרבנן דאסרו לאנשי טבריא אדרבה מפשטא דלישנא דמתני' דמשמע שהביאו ראיה ממעשה דאסרו לאנשי טברי' ארישא או אסיפא אם כן משמע דליכא מאן דפליג אהא וכדמשמע בפשיטות בכל הסוגיא דלעיל דאפילו רבי יוסי מודה והנראה לע"ד בזה דעולא לא ס"ל הך דר"ח אי משום דסובר כפירש"י לעיל דמעשה דאנשי טבריא לא דמי לעיקר הטמנה כלל אלא שהמים צוננים היו שופכין תוך האמה או שסובר ככל הנך תירוצים שכתבו התוספת דמתני' דבמה טומנין איכא לאוקמי בבין השמשות דוקא אבל מבע"י שרי וכ"ש דמעשה דאנשי טבריא דדמי לקידרא חייתא כמ"ש רבינו יונה שהביאו התוספת אם כן משמע ליה לעולא דמה שאסרו רבנן לאנשי טבריא אינו אלא משום גזירה דתולדות חמה אטו תולדות אור דפליגי בה ר"י ורבנן וסובר דהלכה כר"י והיינו משום דמשמע ליה כסברת המקשה דלעיל דאין לחלק בין חמה לתולדות חמה ואם כן הו"ל הך מילתא מחלוקת ואחר כך סתם דקי"ל הלכה כסת' והא דקאמר עולא הך מילתא אמעשה דאנשי טבריא ולא קאמר אעיקר מילתא דפלוגתא דר"י ורבנן לענין סודר שהוחם בחמה היינו דאגב אורחא אתי עולא לאשמעינן נמי לאפוקי מדר"ח דאסור משום הטמנה:

ולפ"ז א"ש הא דקאמר רב נחמן כבר תברינהו א"ט לסילונייהו משום דר"נ לטעמיה דמחלק לעיל בשמעתין בין חמה לתולדת חמה כנ"ל. והכי משמע נמי בירושלמי דשמעתין ע"ש ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל:

כל זה כתבתי לפי שיטת הרי"ף והתוספת מיהו למאי דפרישית לעיל דלשיטת רש"י הך מעשה דאנשי טבריא אפילו אי איירי שהסילון מוקף מכל צד אפ"ה לא הוי הטמנה ממש כיון שלא נתחמם כ"צ מבע"י ומשום איסורא דלשהות נגעו בה רבנן. וא"כ לפ"ז שפיר סבר עולא דהלכה כאנשי טבריא משום שסובר דהלכה כחנניא דלשהות מותר כדפסק רב ששת משמיה דר' יוחנן לעיל:

והשתא נמי א"ש הא דקאמר ר"נ כבר תברינהו משום דאזיל לטעמיה שסובר דלא כחנניה. וכבר כתבתי בזה לעיל בר"פ בלשון התוס' ד"ה לא יתן ע"ש:

פיסקא מעשה שעשו אנשי טבריא מאי רחיצה כו' הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין והא תניא חמין שהוחמו מע"ש כו' ויש לדקדק מאי קושיא הא משמע לקמן דהא דאסור לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש אינו אלא משרבו עוברי עבירה ומשום גזירת הבלנין. ואם כן בפשיטות איכא למימר דמעשה דאנשי טבריא קודם גזירה הוי ומש"ה לא אסרו אלא בחמין שהוחמו בשבת. וראיתי בתוספת ישנים בש"ס חדשים שהרגישו בזה ותירצו דמסתמא אחר גזירה הוי וגזירת קדמונים היתה ולקמן משמע דאפילו בימי ר"א ב"ע ור"ע עדיין לא נגזרה אותה גזירה דעלה קתני משרבו עוברי עבירה התחילו לאסור. ולענ"ד אין צורך לזה דלכאורה מלשון המשנה גופא מוכח דלאחר גזירה הוי דאלת"ה אם כן למה אסרו בי"ט בכה"ג דמסתמא איירי שהביאו הסילון מעי"ט דומיא דשבת א"כ למה אסרוהו נהי דבשבת אסור היינו משום הטמנה כדמסיק ר"ח לעיל משא"כ בי"ט דלא שייך איסור הטמנה אפ" במיני תבשיל א"כ כ"ש דלא שייך לאסור בחמין כדפרישית לעיל אע"כ דמה שאסרו במעשה דאנשי טבריא בי"ט היינו משום גזירת הבלנין אם כן מקשה שפיר דאפי' חמין שהוחמו מע"ש לגמרי בענין שהחמין מחופין בנסרין ועומדין בחמימתן נמי ליתסר כדאשכחן בברייתא דלקמן כנ"ל נכון:

מיהו לשיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים שאבאר בסמוך שסוברים בפשיטות דחמין שהוחמו בי"ט מותר לרחוץ כל גופו אפילו לאחר גזירה ולשיטתם ע"כ מתני' דשבת ויו"ט לצדדים קתני וכדפרישית נמי לעיל בשיטת ר"י בעל התוספ' במשנתינו א"כ לא יתכן לפרש כן אלא כסברת התוספת ישנים:

אלא דאכתי קשיא לי מאי מקשה הא חמין שהוחמו מע"ש מותרין דלמא לעולם דאסורין ברחיצה אלא הא דקתני חמין שהוחמו בשבת היינו משום איסור שתייה דודאי לא שייך אלא בחמין שהוחמו בשבת ואפשר דמשמע ליה להמקשה דהא דקתני ואסורין ברחיצה לא הוי צריך למיתני שהוחמו בשבת כיון דאסורין בשתייה כ"ש שאסורין ברחיצה כמ"ש התוס' בקושיית הרשב"א אע"כ דהא דקתני ואסורין ברחיצה היינו למידק מיניה דדוקא חמין שהוחמו בשבת אסור ברחיצה

הא הוחמו מע"ש מותרין כנ"ל ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך בל' התוס' ד"ה אלא פניו ידיו ורגליו דהאי ק"ו דרשב"א פריכא הוא ואם כן הדרא קושיא לדוכתא ויש ליישב ודו"ק:

בתוס' בד"ה אלא פניו ידיו ורגליו הכל היה יכול לדקדק מסיפא כו' אלא דרך הש"ס מה שיכול לדקדק מרישא מדקדק עכ"ל. ואף לפמ"ש בסמוך דהשתא נמי דמדקדק מרישא אפ"ה ע"כ אסיפא סמיך דאל"כ הוי מוקמי למתניתין קודם גזירת הבלנין אפילו הכי שפיר ניחא ליה לאתויי מרישא כדאשכחן בכמה דוכתי ובלאו הכי נ"ל דהא דלא מדקדק מסיפא היינו משום דלא פסיקא הך מלתא כ"כ דהוחמו מערב יום טוב אסור דהתוספת גופא הוצרך לדקדק מברייתא דלקמן וא"כ הוי צריך לאתויי נמי הך ברייתא דלקמן ומכל שכן לשיטת הרי"ף והרמב"ם שפסקו להדיא דמותר לרחוץ ביום טוב בחמין שהוחמו מעי"ט כמו שיבואר וק"ל:

בא"ד ומיהו קשה לרשב"א דמגופה דמתניתין הוי מצי למידק כו' עס"ה. עיין במהרש"ל ומהרש"א ומהר"ם שהאריכו בכוונת הרשב"א ואין צורך להאריך יותר. אלא דעיקר קושיית הרשב"א כבר תירצו מ"ז ז"ל בס' מג"ש דאין כאן קל וחומר דודאי יש לאסור יותר בשתייה מברחיצת פניו ידיו ורגליו שאינן אלא הנאה בעלמא ואנן קי"ל דמעשה שבת מותרין בהנאה שאינן של אכילה ושתייה ע"ש באריכות:

בד"ה אלא א"כ ראויין לשתייה נראה לר"י דוקא שמחמם אותם לצורך שתייה כו' ונראה לר"י דיוכל לחמם כו' עס"ה. נראה דכל עיקר דברי ר"י בזה לאו משום דטעמייהו דבית שמאי אתא לאשמעינן אלא משום דמדבית שמאי נשמע לבית הלל כיון דב"ש ע"כ לא שרי בראויין לשתייה אלא כשמחמם אותם לצורך שתייה כדמוכח מסוגיא דביצה ומסוגיא דשמעתין ואפ"ה משמע דלא שרי ב"ש אלא פניו ידיו ורגליו אבל רחיצת כל גופו כגון שמחמם הרבה יותר מכדי שתייה אסור אף על גב דפניו ידיו ורגליו שרי כה"ג כדמוכח בפ' הדר ואם כן ע"כ דהא דאסור ברחיצת כל גופו כה"ג היינו משום דהבלנין חשודין נמי בכך וא"כ מדבית שמאי נשמע לב"ה דהא לא אשכחן דפליגי ב"ש ובית הלל אלא באין ראויין לשתייה אבל בראויין לשתייה ולענין רחיצת כל גופו לא אשכחן דפליגי וכ"ש דהתם טעמא אחרינא איכא משום גזירת הבלנין כנ"ל ודו"ק :

בד"ה וב"ה מתירין כו' וגזרו על הזיעה ביום טוב כמו בשבת כו' ואם כן משמע שאסור לעשות הבערה משום רחיצה דאל"כ לא היו גוזרין על הזיעה עכ"ל. משמע דפשיטא להו דהבערה לרחיצה ביום טוב אסור מדאורייתא וכבר כתבתי שהרי"ף ז"ל בפ"ב דביצה שם כתב בשם הגאונים דהבערה לרחיצה ביום טוב אינו אסור אלא מדרבנן ע"ש דמשו"ה פסקו דבחמין שהוחמו מערב יום טוב מותר לרחוץ כל גופו ולפי זה צריך לומר שסובר דמה שהיו גוזרין על הזיעה משום רחיצה כדלקמן לא חשיב גזירה משום דאי לאו הא לא קיימא הא דאכתי היו רוחצין בחמין שהוחמו ביום טוב ואמרו מזיעין אנחנו כדלקמן משא"כ לגזור ולאסור בחמין שהוחמו מערב יום טוב אטו חמין שהוחמו ביום טוב סברו הגאונים והרי"ף דהוי גזירה לגזירה כיון דהבערת הבלנין ענין מפורסם הוא ולא מסתבר ליה להחמיר כה"ג כיון דלדידהו רחיצת כל גופו נמי הוי דבר השוה לכל נפש ומה שהביאו התוס' ראיה מהירושלמי והיינו ממאי דאיתא בירושלמי דאמר בר קפרא לתלמידיו בטעם איסור רחיצה ביום טוב והלא כבר נאמר אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם י"ל דהגאונים והרי"ף סוברים דאינו אלא אסמכתא בעלמא משום שדומה לדבר שאינו שוה לכל נפש ואתי לזלזולי בשאר מלאכות כה"ג. ולכאורה מלשון הירושלמי עצמו שם מוכח כן דהא גרסי' התם חמין שהוחמו ביום טוב וכן חמין שהוחמו מערב שבת פליגי רב ושמואל אי שרי לרחוץ כל גופו אברים אברים או לא ומדלא קאמר חמין שהוחמו מעי"ט כי היכי דקאמר חמין שהוחמו מערב שבת אלמא דלענין ערב יום טוב יש לחלק בין יום טוב לשבת ממילא דאפילו כל גופו מותר דהא לקושטא דמילתא אין לחלק בין רוחץ אבר אבר או כולו כאחד כדאיתא לקמן בשמעתין דתניא כוותיה דשמואל. ובאמת הרשב"א ז"ל בחידושיו הקשה על שיטת התוספת שסוברין דרחיצת כל גופו ביום טוב דאורייתא א"כ מ"ט דמ"ד דמותר לרחוץ כל גופו אבר אבר ונדחק ליישב אבל לפמ"ש בשיטת הרי"ף והגאונים א"ש דכיון דבי"ט אינו אלא מדרבנן דאתי למיטעי דלאו דבר השוה לכל נפש היא ואתי לזלזולי בשאר איסורין כה"ג א"כ ברחיצת אבר אבר מינכרא מילתא טובא דאפילו רחיצת כ"ג כא' אסור ותו לא אתי לזלזולי בשאר מלאכות כנ"ל בשיטת הרי"ף והגאונים ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן:

בא"ד ואומר ר"י בשם ריב"א דרחיצה אינו אלא לתענוג אבל זיעה שוה היא לכל נפש דאינה תענוג אלא לבריאות כו' עכ"ל. ולכאורה מה שכתבו דאינו תענוג ל' מיותר הוא דאפילו אם היה תענוג כיון שעושין כן לבריאות שפיר הוי דבר השוה לכל נפש דאטו משום שיש בו תענוג מיגרע גרע אלא אפשר דלקושטא דמלתא משמע להו דאינו לתענוג. ומה שהוצרכתי לזה היינו משום דנ"מ לדינא לענין לעשן הטואב"ק ביום טוב שרוב העולם נוהגין היתר וכמה חכמים גדולים עושין כן והייתי רגיל לאסור לפי שיטת התוס' דהכא דרחיצת כל הגוף אסור מדאורייתא משום דמיקרי דבר שאינו שוה לכל נפש. אע"ג דאמרינן לקמן דאה שאין הדבר עומד ופירש"י שאין הציבור יכולין לקבל אלמא שרגילין היו הרבה במרחצאות עד שלא היו יכולין לעמוד בהן ואפ"ה מיקרי דבר שאינו שוה לכל נפש כיון שיש כמה וכמה בני אדם שאין רוחצין ומש"ה לא דמי לאכילה ושתיה וכיוצא בו. א"כ כ"ש בעישון הטובא"ק אדרבה כמה וכמה ב"א מתרחקים מהם וא"כ לא הוי דבר השוה לכל נפש וכן ראיתי לבעל מ"א בהלכות יום טוב סימן תק"ד סק"ד שאוסר בפשיטות ולא הביא שום ראיה:

אמנם מתוך דברי התוס' דהכא דמחלקין בין רחיצה לזיעה משום דרחיצה אינו אלא לתענוג וזיעה לבריאת הגוף. וא"כ נראה דעישון הטובא"ק נמי הוי לבריאת הגוף לעכל המזון ולתאוות המאכל וכיוצא בזה אם כן אף שיש חושבין אותו לתענוג אפ"ה אין לאסור בשביל כך כדפרישית דאטו משום שהוא נמי לתענוג מיגרע גרע ואי משום שיש שאין רגילין בו אפ"ה לא גרע מזיעה דודאי כמה וכמה ב"א אין רגילין בכך אפ"ה שרי מדאורייתא ולא אסרו חכמים אלא משום רחיצה וגזירת הבלנין כנ"ל ועיין בק"א:

בפירש"י בד"ה דהרואה אומר היום הוחמו ומוכחא מילתא דתולדת האור נינהו ואתי להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין עכ"ל. ולכאורה לשון רש"י תמוה דלכאורה משמע דחמין שהוחמו בע"ש אפילו לענין רחיצה לא נאסר אלא משום גזירת הבלנין כדאיתא לקמן שהיו מחממין בשבת ואמרו מערב שבת הוחמו וא"כ משמע דלענין משתף נמי משום האי טעמא אסרוה ולא משום גזירת הרואים וכל שכן דמ"ש ואתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין נראה יותר תמוה דמאי שנא מכולה שמעתין דלעיל בהא דאמרינן דגזרינן אטו תולדת אור דלא שייך הך מילתא כלל דאתו לאיערובי צונן בחמין ואפ"ה גזרינן. מיהא בהא מצינו למימר דדוקא לעיל שייך למיגזר אטו תולדת אור גרידא היינו שיצלה ביצה בצד המיחם בשבת דאתו למיטעי דלעולם לא מיחזי כמבשל אלא ע"ג אור ממש וכן אפילו במיחם עצמו או בקדירה עצמה בשעה שהאור מהלכת תחתיו דהוי נמי מבשל גמור כיון שעיקר הבישול על ידי האור מה שא"כ בצד המיחם אתי למיטעי ולומר דלא הוי כמבשל כיון שעיקר הבישול נראה שהוא מחמת המיחם עצמו וכהאי גוונא נמי שייך לפרש הא דלא יטמיננה בחול ובאבק דרכים שהיא תולדת חמה אטו סיד רותח דמיחזי כתולדת אור כיון שעיקר הצליה מחמת הסיד עצמו משא"כ הכא לענין חמין שהוחמו מערב שבת לא משמע ליה לרש"י לפרש דהרואה אומר היום הוחמו דמהיכא תיתי הרי לא נחשדו ישראל על השבתות לבשל ממש בשבת משום הכי מפרש רש"י דאתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין דכיון שאותן החמין לא נתחמם אלא ע"י כלי שעל האש הנך חמין מיחזי כתולדות אור וסבר דשרי. והשתא לפ"ז אתי נמי שפיר הא דאמרינן לקמן בגזירת הבלנין עצמה שהתחילו להחם בשבת והקשה הרשב"א ז"ל אטו מי נחשדו ישראל על השבתות ולמאי דפרישית בשיטת רש"י א"ש שהבלנין לפי שהיו צריכים מים הרבה ולא הספיק להם היו מערבים צונן בחמין וסברו דליכא איסורא כ"כ (ועין מה שאכתוב בזה לקמן במעשה דהבלנין) אלא דאכתי מה שכתב דהרואה אומר היום אכתי אינו מדוקדק דהא לקמן משמע דהכל מגזירת הבלנין היא. ונלע"ד בזה דנהי דלפי האמת משמע דהאי דלא ישתטף נמי משום גזירת הבלנין הוא מדאסרינן אפילו צונן והיינו לפי המסקנא דהכא דעיקר מחלוקת בקרקע משא"כ למאי דס"ד מעיקרא דר"ח אמר מחלוקת בכלי אבל בקרקע ד"ה מותר א"כ ע"כ לאו משום גזירת הבלנין הוא דהא פירש"י דקרקע היינו כגון אמבטאות ומרחצאות אם כן אדרבה בכה"ג שייך יותר גזירת הבלנין לכך הוצרך רש"י לפרש דלמאי דס"ד השתא סבר דלענין להשתטף לא שייך גזירת הבלנין אליבא דר"ש ור"י אלא דאפ"ה פליגי בכלי משום חששא דהרואה אומר היום הוחמו ואתי לעירובי צונן בחמין. מיהו לפ"ז האי ד"ה אר"ש ור"י קאי אבל ר"מ דאוסר אפילו בצונן נראה דודאי סבר טעמא דלא ישתטף נמי משום הבלנין דלפי שהוצרכו לגזור לגמרי על רחיצה גזרו נמי שלא להשתטף כלל כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בגמרא והא מעשה דאנשי טבריא בקרקע הוה ואסרי להו רבנן ולכאורה יש לתמוה מאי קושיא ממעשה דאנשי טבריא הא ר"ח גופא אמר לעיל דהא דאסרו להו רבנן לא"ט היינו משום איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל וא"כ לא דמי כלל להך ברייתא דלא ישתטף דלא אייתי כלל מענין הטמנה בדבר המוסיף הבל. ואף למאי דפרישית לעיל במשנתינו בל' רש"י בד"ה אם בשבת שמפרש אותן שבאו בשבת והיינו משום דסבר דמשקלא וטריא ומסוגיית הש"ס דלעיל משמע דבאמת לא קיי"ל כר"ח אלא דמה שאסרו חכמים לא"ט היינו כ"ש התוס' בכוונת רש"י דעיקר האיסור של אנשי טבריא היינו משום שהן מערבין הצוננין בחמין בשבת. וא"כ לפ"ז הוי דמי לגמרי להך ברייתא דלא ישתטף דלמאי דמפלגינן השתא מחלוקת בכלי היינו כמו שפירש"י דאתו להחם בשבת כגון נותן צונן בחמין וכיון דלפום האי טעמא בעי למימר דבקרקע ד"ה מותר א"כ מקשה הש"ס שפיר ממעשה דאנשי טבריא דמשמע דאע"ג דבקרקע הוי אפ"ה גזרינן דאתו ליתן צונן בחמין בתולדות האור וא"כ כ"ש דבתולדות אור ממש אסור אפילו בקרקע. אלא דאכתי א"א לפרש כן כיון דהכא אליבא דרב חסדא קיימינן ור"ח גופא להדיא קאמר דטעמא דאיסור דאנשי טבריא משום הטמנה בדבר המוסיף הבל הוא וכ"ש דקשה יותר לפמ"ש התוס' במשנתינו בפי' ר"י דלקושטא דמילתא טעם איסור דאנשי טבריא איסור הטמנה ממש הוא אם כן לא מקשה הש"ס הכא מידי כיון שהסילון היה סתום מכל צד:

מיהו למאי דפרישית לעיל במימרא דר"ח דלא שייך איסור הטמנה אלא לאסרה בשתייה אבל לענין רחיצה לא שייך איסור הטמנה מה"ט שכתבתי א"כ מקשה הש"ס שפיר. ועוד נ"ל דאפילו לענין איסור הטמנה נמי מקשה הש"ס שפיר דלמאי דבעי למימר אבל בקרקע ד"ה מותר היינו כמו שפירש"י משום דבטלה מתורת חמין. מש"ה לא שייך לגזור דאתו ליתן צונן בחמין א"כ מה"ט גופא משמע ליה להש"ס דלא שייך נמי בקרקע איסור הטמנה בדבר המוסיף הבל כיון שעיקר הטמנה אינה אלא בחמין ותבשיל והנך הא בטלו מתורת חמין ואין דרך להטמין אמבטאות וסילון של מים המחוברין לקרקע בדבר המוסיף הבל אע"כ דאפ"ה לא פלוג רבנן בין קרקע לכלי וא"כ מקשה הש"ס שפיר וזה נ"ל יותר נכון לפי דקדוק לשון רש"י שכתב בד"ה והא מעשה כו' אלמא במלתייהו קיימי ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה והא מעשה כו' הקשה הרב ר' אליעזר ממי"ץ מאי פריך התם הוחמו בשבת כו' עכ"ל. כאן יש לתמוה יותר על קושיית הר"א ממי"ץ הא ודאי פריך הש"ס שפיר כיון דהכא אליבא דר"ח קיימינן ור"ח מסיק להדיא דאיסור דאנשי טבריא היינו משום הטמנה בדבר המוסיף הבל אפילו מבעוד יום מיהו למאי דפרישית בסמוך דלא שייך איסור הטמנה אלא בשתייה אבל לא ברחיצ' הוי אתי שפיר קושיית הר"א ממ"ץ אלא שכבר כתבתי דהתוס' לא נחתו להכי:

ונראה דמשמע ליה להר"א ממי"ץ דהא דקתני במתניתין כחמין שהוחמו בשבח מסתמא איירי דומיא דמעשה דא"ט שהם בקרקע כגון באמבטאות שהוחמו ע"י האור והיינו משום דע"כ לסברת המקשה כך הוא דהא ממעשה דא"ט גופייהו לא הוי מקשה הש"ס מידי כיון דמשום הטמנה נגעו בה כדפרישית אע"כ מהא דקתני כחמין שהוחמו בשבת הוי קושיית המקשה ואם כן מקשה הר"א ממי"ץ שפיר מאי מקשה מהוחמו בשבת להוחמו מערב שבת לענין אמבטאות וסילון כנ"ל ליישב שיטת הר"א. אבל באמת לפי מאי דפרישית בסמוך אין מקום לקושייתו דודאי הא דקתני כחמין שהוחמו בשבת שפיר מצי איירי בסתם חמין שמשתטפין בהם בכלי דפליגי בהו הנך תנאי וא"כ הן הן דברי המקשה דלר"ח מה ענין לאסור מעשה דא"ט שהיה בקרקע לשאר חמין שהוחמו בשבת דעיקר איסוריהו היינו בכלי כנ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר רבה בר בר חנה כו' אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה כסתם משנה כו' וקשה דבפ"ק דפסחים פריך כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם נראה דוחק. ולולא דבריהם היה נ"ל ליישב קושייתם לפי מה דפרישית בכמה דוכתי הא דאמר ר"י הלכה כסתם משנה היינו דוקא היכא שעיקר הדין מבואר להדיא במשנה משא"כ במלתא דלא אתא אלא מדיוקא לא שייך לומר הלכה כסתם משנה אלא דוקא היכא דעיקר מלתא דמתני' הוי מילתא דפשיטא ולא אתא להך דיוקא לחוד (ועיין מה שכתבתי בזה לעיל בפ"ק דף ו' בהא דאמר ר' יוחנן ומודה בן עזאי בזורק) וא"כ לפ"ז א"ש דלא שייך הלכה כסתם משנה בכה"ג במעשה דא"ט כיון דעיקר מילתא דמעשה דא"ט לא הובא במשנתינו אלא לראיה בעלמא אהאי דלא יפקיענה בסודרין למאן דמתני אריש או אסיפא דלא יטמיננה בחול וא"כ לפ"ז עיקר סתמא דמתניתין לא נחית להך דיוקא למיתני כחמין שהוחמו בשבת לאשמעינן הא אם הוחמו מערב שבת שרי ולפ"ז אפילו את"ל דחכמים דא"ט גופייהו

משמע להו דחמין שהוחמו מערב שבת שרי להשתטף כרבי שמעון אפ"ה אנן לא קי"ל כוותייהו בהא אלא כר' יהודה דהו"ל מכריע דאפילו מערב שבת אסור ובזה אין סתירה כלל למשנתינו אדרבה יותר מתחזקת הראיה ממעשה דאנשי טבריא אהנך גווני דמתניתין לענין סודרין וחול כנ"ל נכון:

ומתוך מ"ש נתיישב ג"כ מה שהקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו אהא דפסק ר"י הכא הלכה כר"י ולקמן ס"פ חבית מדייק הש"ס מסתם משנה דהרוחץ במי מערה ומי טבריא דלהשתטף כל גופו בחמין אפילו לכתחילה שפיר דמי והיינו כר"ש ונדחק ליישב ע"ש. ולמאי דפרישית א"ש דהתם הך מילתא דלהשתטף לא נזכר כלל במשנה אלא דסתמא דתלמודא מדייק הכי ולאו מיתורא דלישנא דמתניתין מדייק לה אלא מלישנא בעלמא מדאיצטריך במתניתין למיתני מי מערה דומיא דמי טבריא לאשמעינן דברחיצה לכתחילה אסור ולא קתני הך מלתא לענין להשתטף אלמא דלהשתטף לכתחילה שפיר דמי וא"כ כה"ג לא מיקרי סתם משנה כיון דליכא שום יתור במתני' וא"כ שפיר מצינן למימר דניחא ליה למיתני רחיצה דאסור אליבא דכ"ע משא"כ להשתטף לא הוי כר"ש כנ"ל ודו"ק :

דף מ.

בגמרא ת"ר מרחץ שפקקו נקביו מע"ש כו' פקקו נקביו מעי"ט למחר נכנס ומזיע ויוצא ומשתטף בבית החיצון כו' משמע להדיא מלשון הברייתא דאפילו פקקו נקביו מעיו"ט אפ"ה לא שרי למחר אלא להזיע ולהשתטף כיון דאכתי לא גזרו על הזיעה א"כ כ"ש דלא גזרו להשתטף והיינו כדפרישית לעיל דלא אסרו להשתטף אלא משום זיעה אבל לענין רחיצה עצמה בי"ט משמע דאסור אפילו פקקו נקביו מע"ט כיון שכבר גזרו על הרחיצה אפילו בהוחמו מע"ש או מעי"ט. ולפ"ז יש לתמוה טובא על שיטת הרב אלפס שהבאתי לעיל שכתב בפ"ב דביצה בשם הגאונים דבחמין שהוחמו מעי"ט מותר לרחוץ כל גופו אפילו לכתחילה וכן פסק הרמב"ם ז"ל וא"כ הוי דלא כברייתא דהכא ואף שראיתי להר"ן ז"ל שכתב בשמעתין ומיהו דוקא חוץ למרחץ אבל במרחץ אסור ומשמע מדבריו שליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם כ"כ ולענ"ד נראה דוחק גדול דמסתימת לשונם לא משמע הכי דכל כי האי גוונא לא הו"ל לסתום אלא לפרש כיון דלענין שבת לא שני לן בין מרחץ לחוץ למרחץ לענין רחיצת כל גופו בחמין שהוחמו מע"ש דסתמא קתני חמין שהוחמו מע"ש שלא התירו לרחוץ אלא פניו ידיו ורגליו ואין דרך רחיצה כזו בבית המרחץ אלא בביתו וא"כ אי איתא דס"ל לחלק בין מרחץ לחוץ למרחץ הו"ל לפרש. לכך נראה לענ"ד ליישב שיטת הרי"ף והרמב"ם בענין אחר שהם מפרשים הברייתא דפוקקים נקבים כפי' הראשון שכתב רש"י בשמעתין שלא פקקו אותן הנקבים שמסיקין בהן המרחץ אלא שפקקו הנקבים של המרחץ שלא יצא חמימותו כדי שיהא ראוי לזיעה למחר א"כ לפ"ז כבר אפשר שהמרחץ הוסק בי"ט עצמו כיון שהבלנין חשודין בכך אם נתיר לרחוץ בכה"ג כל גופו מש"ה הוצרכו לגזור אפילו בכה"ג משא"כ מה שהתירו הרי"ף והרמב"ם ז"ל בשם הגאונים היינו באותן חמין שהוחמו ודאי מעי"ט כגון שפקקו נקבי המרחץ במקום שמסיקין וכ"ש בחמין שהוחמו בבית מעי"ט משום הכי כתבו בפשיטות דמותר. ולענ"ד נראה עוד דאדרבה ברייתא דהכא מסייע לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל דמשמע להו מדנקיט הכא תרי בבי לענין ע"ש ועי"ט ולא ערבינהו ותנינהו כדמקשו התו' ע"כ משמע דדוקא לענין שבת שרי לרחוץ למ"ש מיד ולא בעינן בכדי שיעשו אלא בהוסק מע"ש דוקא אבל בשהוסק בשבת באיסור אפילו ע"י עו"ג בעינן בכדי שיעשו משא"כ כשהוסק בי"ט לא בעינן בכדי שיעשו כיון דלא שייך בי"ט איסור דאורייתא כלל ברחיצה כדפרישית לעיל ומה שלא כתבו התוספת כן והוצרכו לפ' הא דלא ערבינהו ותנינהו בענין אחר היינו משום דאזלו לשיטתייהו שכתבו לעיל בד"ה וב"ה מתירין דרחיצת כל גופו בי"ט אסור מדאורייתא כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם התחילו הבלנין להחם בשבת כו' הקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו וכי נחשדו ישראל על השבתות כו' ע"ש. כבר כתבתי לעיל בלשון רש"י בד"ה בכלי דלשיטתו שם א"ש הא דקאמר הכא התחילו הבלנין להחם בשבת היינו שהיו נותנין צונן בתוך החמין וקסברי דשרי בתולדת אור אלא דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא ליה להרשב"א ז"ל דהא שפיר מצינן למימר דהנך הבלנין עכו"ם היו והיו מסיקין בית המרחץ של ישראל או בעיר שרובן ישראל ובכה"ג ודאי אסור לרחוץ בהן והא דקתני בברייתא דלעיל משרבו עוברי עבירה בלאו הכי לאו אבלנין קאי אלא על אותן ישראל שהיו רוחצין ומזיעין בהן כדמשמע להדיא ממימרא דרבא בסמוך דמאן דעבר אדרבנן שרי למיקרי ליה עברייני כמו שפירש"י להדיא כנ"ל לפי שיטת רש"י דלעיל אלא דמלשון הירושלמי שהביא הרשב"א לא משמע כן:

דף מ:

בגמרא ת"ר מביא אדם קיתון מים לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפיג צינתן רבי יהודא אומר כו' לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר. ויש לדקדק מאי שנא דשני בלישנא דלענין מים דאיירי תנא קמא תנא לא בשביל שיוחמו ובשמן דאיירי ר"י קתני לא בשביל שיבשל וכן בסיפא דלענין מים קתני לא התירו אלא כדי להפיג צינתן ובשמן קתני אלא כדי שיפשר והיה נראה לכאורה דבשביל שיחמו ובשביל שיבשל תרי מילי נינהו דדוקא בשמן מתיר ר"י בשביל שיפשר משום דהפשירו לא זהו בישולו ומש"ה לא מיתסר אלא בשביל שיבשל ממש משא"כ במים דרישא אפילו בשביל שיחמו כדי לפשר אסור דהפשירו זהו בישולו שאין דרך לשתות מים רותחין כדמשמע לקמן דף מ"ב בהך ברייתא דקתני בד"א בכוס כפירש"י שם. אלא דאכתי אי אפשר לומר כן דהא אמר ר"י אמר שמואל בסמוך דאחד יין ואחד שמן יד סולדת בהן אסור משמע דכי הדדי נינהו וכן במתניתין דהמיחם שפינהו בדף הסמוך משמע להדיא דבמים נמי כדי להפשירן מותר. וכבר עלה בלבי לחלק בכמה גווני אלא דיותר נראה דהא דקתני במים בשביל שיוחמו ולא קתני בשביל שיבשלו היינו משום דבמים אין הבישול ניכר כלל ועיין בספר פרי חדש בי"ד סימן ס"ח ס"ק י"ח שנסתפק שם קצת אי שייך בישול דאורייתא במים והביא ג"כ סברא זו כיון שאין הבישול ניכר בהם ע"ש באריכות ועיין עוד בסמוך במה שנראה לי בשיטת רש"י ועיין גם כן במה שאפרש בסוגיא דהמיחם שפינהו:

בפרש"י בד"ה לא שיוחמו לא שיניחם שם עד שיוחמו עכ"ל. ובד"ה אלא שתפיג צינתן במקצתן כו'. ונראה שאין גירסת רש"י כגירסת הגמרא שלנו דגרסינן לא בשביל שיוחמו אלא בשביל שתפיג ורש"י השמיט תיבת בשביל בשני הבבות ומלבד שלשון בשביל לא משמע לכאורה כפירוש רש"י דלשון בשביל משמע שעושה לדעת כן דבכוונה לחוד תליא מילתא ובתוספתא דמכילתין פ"ד מצאתי הגירסא לא שיחמו אלא כדי שתפיג צינתן. מיהו בלא"ה אפילו לגירסת הספרים שלנו אי אפשר לפרש לשון בשביל דבכוונה תליא מילתא שאם לא נתכוין לחממן אלא להפיג צינתן אפילו אם הניחם שם עד שיוחמו לית לן בה דהוי דבר שאין מתכוין ומותר דהא ודאי ליתא דהא רבי יהודא בסיפא דברייתא דאיירי לענין שמן קאמר נמי לא בשביל שיבשל אלא בשביל שיפשר ורבי יהודא סבירא ליה בעלמא דדבר שאין מתכוין אסור אע"כ דהאי בשביל דקתני בכל הברייתא היינו שמעשיו מוכיחין עליו שעושה בשביל כך שאם הניחם שם עד שיוחמו הרי רוצה שיתחממו ואסור לכ"ע אפילו למ"ד דבר שאין מתכוין מותר אפילו הכי אסור משום דמיחזי כמבשל דלא כ"ע ידעי אם נתכוין לכך או לא וכמו שאבאר לקמן בסוגיא דהמיחם שפינהו ומש"ה לא התירו להניח כנגד המדורה אלא בשביל שתפיג צינתן במקצתן כדפירש"י ואז מחוייב לסלקם משם והא דקתני הכא בשביל שתפיג צינתן ובסיפא גבי שמן קאמר ר"י בשביל שיפשר נראה דהיינו כדפרישית בסמוך משום דבמים כנגד המדורה אין הבישול ניכר בו שנדע לחלק בין הפשר לבישול אם הגיע לשיעור שיד סולדת בו או לא משום הכי לא הותר לו להניחם שם אלא כדי שתפיג צינתן במקצת לחוד שדבר ידוע דאי אפשר בכך לבא לידי בישול מה שאין כן בשמן מינכר טובא בין הפשירן לבישולן ולפ"ז צריך לומר דהא דקאמר ר"י אמר שמואל בסמוך אחד שמן ואחד מים יד סולדת בו אסור אין יד סולדת בו מותר היינו נמי בענין שאי אפשר לבוא לאותו שיעור שתהא יד סולדת בו כגון שמעמידו ברחוק מהמדורה עד שלא יגיעו לשיעור יד סולדת כנ"ל נכון וכן משמע מלשון ספר התרומה שהובא בהגהת מרדכי ועיין בחידושי רשב"א שהאריך בפי' הברייתא ועיין בבית יוסף סימן שי"ח ס"ד והנלע"ד כתבתי:

בד"ה ואתי ר"ש למימר דהפשירו זהו בישולו הלכך כדעבדין בחול לא ליעבד אלא כלאחר יד ע"י שינוי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דלמאי דמשמע דרשב"ג סבר הפשירו זהו בישולו היינו משום דהוי גמר מלאכתו בכך והו"ל כמבשל ממש דאסור מן התורה א"כ אמאי מותר לכתחילה לעשותו על ידי שינוי. לכך נראה דהא דאמרינן דרשב"ג סבר הפשירו זהו בישולו לאו מבישול ממש דאורייתא איירי אלא משום דהפשר השמן הוי גמר מלאכתו מיחזי כמבשל ולא דמי להא דאמרינן לעיל בגלגל ביצה ומליח ישן וקוליית האספנין דכל מידי דהוי גמר מלאכתו אפילו בהדחה בעלמא וכיוצא בו חייב משום בישול דאורייתא דשאני התם דמקמי הכי לא חזי לאכילה כמו לאח"כ משא"כ בשמן לעולם במילתיה קאי בין לשתייה בין לסיכה אלא דאפילו הכי אוסר ר' שמעון בן גמליאל משום דמיחזי כמבשל כנ"ל:

בתוס' בד"ה וש"מ כלי שני אין מבשל תימא מ"ש כלי שני מכלי ראשון דאי יד סולדת כו' עס"ה. למאי דפרישית בסמוך דע"כ בשמן לא שייך בישול ממש כלל כיון דאפילו רשב"ג דמחמיר מתיר ע"י שינוי אע"כ דעיקר איסור במקום שיד סולדת היינו משום דמיחזי כמבשל אם כן לפי זה בפשיטות מצינו למימר דבכלי שני אפילו יד סולדת בו מותר דתו לא מיחזי כמבשל דאין דרך בישול בכלי שני וכ"ש בשמן כנ"ל. מיהו בלא"ה מתרצים התוספות שפיר כדמשמע בכמה דוכתי לענין שארי איסורין דמחלקינן בין כלי ראשון לכלי שני מהטעם שכתבו התוס' ודו"ק:

בגמרא אמר רבינא ש"מ כו' דהא מעשה דרבי לאחר גזירה הוה והקשו בעל המאור והרשב"א ז"ל בחידושיהם דהא בפרק תפלת השחר מסקינן במעשה דרבי נכנס להזיע וקודם גזירה כו' ע"ש. כבר כתבתי בפרק תפלת השחר דאפ"ה קאמר שפיר הכא בשמעתין דהא דמעשה דרבי לאחר גזירה הוי והיינו לאחר שגזרו על רחיצת כל גופו אפילו בחמין שהוחמו מערב שבת אע"ג שעדיין לא גזרו על הזיעה והכא ודאי רחיצת כל גופו ממש הוי כיון שהיה יושב באמבטי של מים. מיהו אכתי איכא למידק על לשון רש"י כאן שכתב להדיא דמעשה דרבי לאחר גזירה הוי שגזרו על הזיעה ואם כן קשיא הך דפרק תפלת השחר. מיהו בלא"ה יש לדקדק אהא דמשמע בפרק תפלת השחר דבימי רבי עדיין לא גזרו על הזיעה ולעיל בדף הקודם לא משמע הכי דהא ר"מ ור"י ור"ש דפליגי בלהשתטף כל גופו משמע דהיינו לאחר שגזרו על הזיעה דהא לא אסרו להשתטף אלא משום לתא דזיעה כדפרישית. (ולפ"ז דהא דאמרינן הכא במעשה דר"מ שהיה נכנס למרחץ היינו נמי בחמי טבריא) וא"כ היאך אמרינן בפרק תפלת השחר דרבי נכנס להזיע קודם גזירה דהא רבי תלמיד דרבי מאיר ור"ש הוי וכבר נגזרה בימיהם ומכ"ש לפירש"י דאפילו בימי רבי יהושע נגזרה. והנראה לענ"ד בזה ליישב שיטת רש"י ז"ל שסובר כשיטת הרי"ף והרמב"ם והגאונים שהביא בא"ח סימן שכ"ו דאפילו בחמי טבריא אסור להזיע אף שהותרו לרחוץ ויצא להם כן מסוגיא דס"פ חבית אמתניתין דהרוחץ במי מערה ובחמי טבריא. ואם כן לפ"ז משמע דהך גזירה דזיעת חמי טבריא עדיין לא נגזרה בהך מעשה דרבי בפרק תפלת השחר אלא לאח"כ וא"כ שפיר אמרינן התם דנכנס להזיע וקודם גזירה אע"ג דלפ"ז טפי הומ"ל התם שרחץ רחיצה ממש בחמי טבריא. מיהו זו הקושיא לאו אליבא דרש"י לחוד אלא לכל הפירושים הוי מצי לשנויי התם בפשיטות דרבי בחמי טבריא רחץ כיון דרבי בטבריא הוי וכדאמרינן נמי הכא. אלא ע"כ צ"ל דבלא"ה ניחא ליה לרבא התם לפרש דנכנס להזיע ולא לרחיצה ממש אפשר דאין דרך לרחוץ בע"ש סמוך לחשיכה כ"כ דמסתמא היה רוחץ בעוד היום גדול בערב שבת כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק ועיין בק"א:

דף מא.

במשנה מוליאר הגרוף שותין הימנו בשבת ופירש"י שותין ממימיו בשבת. ומשמע מלשונו שהוחמו המים במוליאר או באנטיכי מבע"י מש"ה הוצרך לפרש דטעם האיסור אנטיכי היינו משום דמוסיף הבל מה שא"כ במוליאר ולכן הקשו בתוספות על פירושו כמה קושיות ועיין מ"ש מ"ז בספר מג"ש ליישב קושיות התוספות לנכון ובכלל דבריו דברי לפי מ"ש בר"פ ולעיל בסוגיא דאנשי טבריא דלפירש"י שהייה והטמנה חדא מילתא היא:

אמנם לע"ד לא הוצרכנו לכל זה דשפיר יש לפרש בכוונת רש"י על דעת שיטת רבינו יונה והרשב"א והר"ן ז"ל שהיו נותנין המים למוליאר ואנטיכי בשבת וכן נראה במ"ש בד"ה מוליאר הגרוף מן הגחלים מבעוד יום ולכאורה שפת יתר הוא דפשיטא שלא גרפו הגחלים בשבת אע"כ דעיקר כוונתו לומר שלא נתנו המים למוליאר אלא לאחר שכבר היה גרוף מבע"י ואפילו הכי שרי דאע"ג שהוחמו קצת בשבת מחמת הכלי וא"כ היה ראוי לאסור דנהי דאינו מבשל ממש אפ"ה מיחזי כמבשל ע"ז כתב דאפ"ה שרי ולא מיחזי כמבשל לפי שאין כלי זה מוסיף הבל וא"כ אי אפשר לבוא לידי בישול משא"כ באנטיכי שמוסיף הבל אע"פ שהיא גרופה מן הגחלים מש"ה אסור דמיחזי כמבשל כנ"ל בכוונת רש"י. ומ"ש שותין ממימיו בשבת אפשר דכוונתו בזה לפרש לשון שותין הימנו דמשמע לכאורה שותין מאותו הכלי ממש ובאמת אין דרך בני אדם לשתות מכלים כאלו כגון מוליאר ואנטיכי אלא שמערה מתוכן לתוך הכוס וע"ז כתב שותין ממימיו דהאי הימנו היינו כמו על ידו כמ"ש הר"ן ז"ל ג"כ לפי שיטתו פירושו ע"ש ותמצא נחת כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה במוליאר הגרוף כו' ונראה כפי' הרב פורת כו' שמוזגין המים חמין ביין כו' אבל אנטיכי כו' יש בו הבל יותר ומתבשל היין מן המים בשעת מזיגה וכן משמע בירושלמי עכ"ל. וכתב הרשב"א בחידושיו שרבינו יונה ז"ל הקשה על פי' התוספות דאפילו באנטיכי אמאי אסור למזוג יין באותן המים הא אמרינן לקמן דחמין לתוך צונן לעולם מותר. ועוד אמאי לא מפליג הכא בין מים מרובים למים מועטים כמו בסמוך לענין מיחם. ולענ"ד נראה ליישב פי' התוספות ע"פ דרך שיטת הר"ן ז"ל דבאנטיכי לא מהני גריפה כלל כמו בתנור והיינו נמי כדמשמע מפירוש רש"י לפי שדפנו עב והאור תדיר בתוכו כל ימות החול מש"ה מתקיים חום שלו יותר. וא"כ לפ"ז אפשר דאפילו חמין לתוך צונן אסור דהא עירוי מבשל מיהא כדי קליפה ועד כאן לא שרינן לקמן חמין לתוך צונן אלא במיחם וכיוצא בו שמערה מתוך כלי ראשון לאחר שהוסר מן האור שחום של אותו כלי הולך ומתקרר משא"כ באנטיכי שחום שלו מתקיים הרבה והגריפה לא מהני בו ואם כן הוי כאילו אור מהלכת תחתיו וא"כ שפיר מצינו למימר דעירוי כזה מבשל בישול גמור ואפילו אם תמצא לומר דאין מבשל אפ"ה י"ל דאסור דמיחזי כמבשל ומש"ה לא מפלגינן נמי בין מים מרובים למועטים ובלא"ה נמי אין זו קושיא כ"כ דנראה דסתם מזיגת מים ביין היה דרכם למזוג בענין שהמים מרובים מיין כדמשמע בכמה דוכתי כן נ"ל ליישב שיטת התוספות אלא דעדיין צ"ע מי הכריחם לפרש דרך מזיגת מים ביין שזו לא נזכר במשנה כלל בפשיטות הוי ליה לפרש כמו שפי' רבינו יונה ז"ל דאיירי שנותנין המים למוליאר ואנטיכי בשבת עצמו ובזה הענין מסתייע יותר לסוגיית הירושלמי ולא נזכר שום יין. ויותר נראה דסברת התוספות דדוקא במזיגת מים ביין אסור אפילו על ידי עירוי חמין לתוך צונן כיון דהוי גמר מלאכתו בכך לפי שאין היין ראוי לשתות בלא מזיגה ואם כן דמי קצת למליח ישן וקוליית האספלנין דאפילו ע"י הדחה אסור משום דהוי גמר מלאכתן ודו"ק ועיין בק"א:

שם במשנה המיחם שפינהו כו' בגמרא מאי קאמר ופירש"י מאי פינהו ומאי לא יתן והדר אמר אבל נותן עכ"ל. ולכאורה פירש"י תמוה בזה דהא ודאי שפיר קתני במתניתין דלא יתן בשביל שיוחמו אבל נותן כדי להפשירן. ולכאורה היה נ"ל בכוונת רש"י מדקתני במתניתין בשביל שיוחמו ולא קתני בשביל שיבשלו אלמא בשביל שיוחמו לאו היינו כדי בישול כ"צ וא"כ מקשה שפיר דמה שיעור יש בדבר לחלק בין לא הוחמו כ"צ ובין להפשיר דהא להפשיר נמי היינו לשון חימום כמו שפירש"י לעיל בדף הקודם גבי מפשיר מים שעליו דמפשיר היינו מחמם וה"נ משמע לעיל גבי שמן דקתני בשביל שיפשר אע"ג דאיכא למ"ד הפשרו זהו בישולו אלמא דלשון פושרין היינו שמתחמם חימום גמור ואפילו את"ל דמצד הלשון יש חילוק בין לשון חימום לפושרין כדאשכחן בכמה דוכתי אפ"ה לא שייך לתלות האיסור והיתר בכך לענין שבת דמה שיעור יש בדבר כך היה נ"ל לכאורה אלא דא"א לומר כן דהא לקושטא דמילתא בין לאוקימתא דרב אדא בר מתנא דאיירי במיחם שפינה ממנו מים חמין ובין לאוקימתא דאביי דאיירי שפינהו מן האור מ"מ מסתמא איירי דלאלתר מאחר שפינה ממנו חמין או שפינהו מן האור ונותנין בהן מים מועטים וא"כ הדבר ידוע שמתחממין כדי בישול כדין כל כלי ראשון דאף לאחר שהעבירו מן האור יש בו כדי לבשל ואפ"ה קתני בשביל שיוחמו אע"כ דהא דקתני בשביל שיחמו ולא קתני בשביל שיבשלו היינו כדפרישית לעיל דבמים לא שייך ל' בישול כיון שאין הבישול ניכר בהם כלל ומש"ה שייך טפי למיתני לשון שיחמו והיינו שהיד סולדת בו דבזה השיעור הוי בישול כ"צ וא"כ הדרא קושיא לדוכתא מאי קשיא ליה לתלמודא למיפרך מאי קאמר ומ"ש רש"י בתחילת דבריו דמאי קאמר היינו מאי פינהו ג"כ אין זו קושיא דהא ודאי פשטא דלשון פינהו משמע שפינהו מן האור כדמקשה אביי בסמוך ואפילו את"ל דפינהו תרי לישני משמע אכתי לק"מ דלמא אה"נ דמתני' בכל גוונא איירי בין שפינהו מעל האור ובין שפינה ממנו החמין דבשניהם הדין שוה דלא יתן בשביל שיוחמו אלא כדי להפשיר:

ולולי פירש"י היה נ"ל דהא דקשי' לי' מאי קאמר משום דלכאורה כיון דקתני רישא בשביל שיחמו ובסיפא קתני כדי להפשירן ולא קתני בשביל שיפשירו או איפכא דברישא נמי הו"ל למיתני כדי שיחמו וא"כ יש במשמעות הל' דלעולם אינו אסור אלא אם נותן הצוננים ונתכוין בשביל שיחמו אותן הצוננין כדי שיהא להם מים מרובים אבל בסיפא איירי שאין מתכוין להחם הצוננין אלא כדי להפשיר הרותחין להפיגן מרתיחתן ומש"ה שרי אפילו אם נתחממו הצוננים בכך ואכתי הו"ל דבר שאין מתכוין דשרי לר"ש ובאמת פשיטא ליה לתלמודא דבכה"ג אפילו ר"ש מודה דאסור והיינו כדפרישית לעיל בדף הקודם גבי קיטמא של מים דלא שרי ר"ש בדבר שאין מתכוין אלא כשניכר מתוך מעשיו שאינו מתכוין לאותו ענין שנעשה באיסור משא"כ היכא שאין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו אפילו ר"ש מודה דאסור דלא אתי המחשבה ומבטל המעשה כדמשמע בכולה תלמודא דמה"ט דברים שבלב אינם דברים (ובכך נתיישב לי מ"ש הרמב"ם בהלכות כלאים פ"י דמוכרי כסות מוכרין כדרכן ובלבד שלא יתכוין וכתב ג"כ דלא ילבוש אדם כלאים אפילו ליגנוב את המכס והקשו עליו כל מפרשי המשניות דהוי כתרתי דסתרי אהדדי אע"ג דתרוייהו סתמא משניות הן אפ"ה פליגי אהדדי ולמאי דפרישית א"ש דודאי ליגנוב את המכס הוי דברים שבלב משא"כ במוכרי כסות מחשבתן ניכרת מתוך מעשיהן שאינם לובשין דרך מלבוש גמור וע"ש בכס"מ ואין להאריך כאן יותר) ועל זה משני הש"ס שפיר דעיקר החילוק בין כדי שיחמו או כדי להפשירן הוא דבשביל שיחמו היינו שנותן לתוכו מים מועטים וכדי להפשירן היינו שנותן לתוכו מים מרובים. א"כ לפ"ז הוי שפיר מחשבתו ניכר מתוך מעשיו כיון שנותן מים מרובים מסתמא לא ניחא ליה שיחמו ומש"ה שרי לר"ש כנ"ל ועיין מ"ש עוד בסמוך באוקימתא דאביי דאפשר דלר"י נמי בכה"ג שרי כן נראה לי ודו"ק:

שם אמר רב אדא בר מתנא ה"ק המיחם שפינה ממנו מים חמין כו' אבל נותן לתוכו מים מרובים כדי להפשירן. ולכאורה יש לדקדק דלפ"ז לא אתי שפיר הא דקתני בסיפא אבל נותן הוא לתוך הכוס ובכוס ודאי לא שייך לומר שפינה ממנו מים חמין שהרי אין דרך לבשל בכוס דכלי שני הוא כדמשמע לקמן בדף הסמוך בסוגיא דכוס ואמבטי וספל וא"כ מאי כדי להפשירן שייך בהו דאפילו אם תמצא לומר דבכלי שני נמי שייך בישול קצת היינו בעוד החמין בתוכו אבל לאחר שפינה ממנו החמין לא שייך בהו ענין בישול כלל אפילו בשביל שיחמו לא שייך בהו:

מיהו בלא"ה הא אי לתוך הכוס דקתני בסיפא מילתא יתירתא היא אפילו לאוקימתא דאביי כיון דאפילו במיחם שרי כדי להפשירן כ"ש בכוס ואפילו זו ואצ"ל זו לא שייך בכה"ג וטפי הו"ל למיתני לתוך הכוס בבבא דרישא לאיסורא אי הוי שייך בכוס בשביל שיחמו אע"כ דלא קתני בסיפא אלא לתוך הכוס אלא לגלויי על שיעור כדי להפשירן דמיחם שצריך ליתן לתוכו מים מרובים כ"כ עד שלא יהא בהן אלא כדי להפשירן דכוס שהוא כלי שני לעולם לא שייך בהו אלא שיעור הפשר בלבד כנ"ל:

אלא דאכתי איכא למידק אמאי שרי ליתן למיחם שפינה ממנו מים מרובים כדי להפשירן דמסתמא אי אפשר לצמצם לשפוך כל המים מרובים בשפיכה אחת אלא בכמה שפיכות וכ"ש למאי דמשמע מפירש"י לקמן דלא שייך שיעור צירוף אלא כשמלאהו כולו. וא"כ לפ"ז מדמקשה הש"ס הכא והלא מצרף ע"כ היינו היכא דמלאהו כולו ואם כן אפילו בלא צירוף נמי ליתסר דלאלתר שנותן לתוכו מים בשפיכה ראשונה שהמים מועטים הרי נתבשלו אותן המים וא"כ מאי מהני מה שחוזר ונותן לתוכו להרבות המים סוף סוף כבר נתבשלו המים הראשונים קודם לכן. והנראה בזה דכל היכא ששופך המים רצופים בלי הפסק בינתיים וגלי דעתיה שאינו רוצה בחימום אלא כדי להפשירן מש"ה שרי במאי דמוקמינן ליה כר"ש ויותר נראה דאפי' לר"י שרי בכה"ג כיון שאין מלאכת הבישול כיוצא בזה מתקיימת א"כ לא דמי למבשל כלל וכמו שאבאר עוד בסמוך כנ"ל ודו"ק:

דף מא:

בגמרא מתקיף לה אביי כו' מיחם שפינהו קתני. וכתבו התוס' דאע"ג דמיחם שפינהו שייך אפילו בפינה ממנו מים אפ"ה לא הו"ל למיתני בהאי לישנא כיון דאיכא למיטעי ולכאורה לא ידענא מאי איכא למיטעי שייך הכא כיון דלקושטא דמילתא לענין עיקר דין בישול דאיירי במתניתין בשניהן הדין שוה בשביל שיחמו אסור ולהפשירן מותר וא"כ ממילא ידענן דמהאי טעמא גופא נקיט לה בהאי לישנא דשייך בתרווייהו לאשמעינן דלא שייך איסור מצרף אפילו בפינה ממנו וכר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר. ועוד דאפילו את"ל דלא שמעינן שפיר מהאי לישנא דאתיא כר"ש דוקא אפ"ה לא איכפת ליה לתנא דמתני' כלל בהא כיון דבלא"ה אשכחן כמה סתמי משניות דדבר שאין מתכוין מותר כר"ש והיינו מתניתין דמוכרי כסות מוכרין כדרכן שהיא משנה בכלאים וסתם מתני' דנזיר חופף ומפספס אבל לא סורק דמהך סתם מתני' מקשה הש"ס לקמן ס"פ המוציא יין דר' יוחנן אדר"י ע"ש. מיהו בהא מצינו למימר דאף לפמ"ש התוס' בסמוך בד"ה מיחם דבשבת שייך טפי להקל לענין דבר שאין מתכוין מבשאר איסורין מ"מ איכא למיטעי לאידך גיסא ולמימר דלענין איסור שבת יש להחמיר יותר לענין דבר שאין מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישא דאשכחן להדיא בגמרא דר"פ הנחנקין דמפליג הש"ס בין שגגות לאו לשגגות חנק בהך מילתא גופא דדבר שאין מתכוין היכא דלא הוי פסיק רישא אלא דלמא חביל וא"כ ה"נ דכוותיה דלפמ"ש התוס' דהא דאמרינן הכא והלא מצרף היינו שמא מצרף וא"כ אכתי הו"ל שגגות סקילה ולא דמי להנך מתני' דכלאים ונזיר דלא הוי אלא שגגות לאו. כנ"ל לפי פי' התוס':

מיהו לפמ"ש בסמוך אין צורך לפרש כן אלא בפשיטות מצינן לפרש קושייא דאביי דהו"ל למיתני בהדיא מיחם שפינה ממנו מים לרבותא דעיקר דינא לאשמועינן כחא דהיתירא דאפילו בכה"ג שמתכוין לחמם ולהפשיר הצוננין אפ"ה שרי ולא חיישינן שמא יבא לידי בישול משא"כ השתא דקתני מיחם שפינהו איכא למיטעי דדוקא בכה"ג שפינה מעל האור כפשטא דלישנא משום הכי שרי כיון שאין מתכוין להחם הצוננין כלל אלא לצנן הרותחין וא"כ אפילו לכשהגיע לכדי שיחמו אפ"ה ליכא איסורא כדפרישית דכה"ג אפילו לרבי יהודה שרי אבל בפינה ממנו מים לעולם אפשר דאסור והיינו כרבי יהודה וכיון דלקושטא דמילתא משמע ליה לאביי אפילו בפינה ממנו מים מותר לטעמא דמתני' א"כ מקשה שפיר דהוי ליה למיתני הכי בהדיא וכדפרישית. כן נ"ל:

שם ומיחם שפינה ממנו מים לא יתן לתוכו מים כל עיקר מפני שמצרף ור"י הוא כו'. ויש לתמוה דלפירש"י בסמוך דאפילו לרב דס"ל כר"י אפ"ה מודה דבמיחם שפינהו מעל האור שרי כשאין בו אלא כדי שיעור להפשיר והיינו כגון שלא מלאוה כולה וא"כ היאך קאמר אביי הכא דלא יתן לתוכו מים כל עיקר ונראה דוחק לומר דאביי פליג אדרב אליבא דר"י ומכ"ש לפי מ"ש התוס' דרב כר"ש ס"ל כדמשמע בכמה דוכתי וכמו שאבאר אלא דמוקי למתני' כר"י משום דיוקא א"כ אין סברא לומר דאביי מחמיר אליבא דר"י טפי מרב. וכבר ראיתי בש"ס חדשים בפתיחת המסכת דיש למחוק תיבת כל עיקר כו' ע"ש:

מיהו לולי פירש"י הי' נ"ל לקיים הגירסא ולפרש דרב ואביי לא פליגי כלל אליבא דר"י לדינא אלא לענין פירושא דמתני' לחוד דאביי משמע ליה דדיוקא דמתני' אתי למעוטי דמיחם שפינה ממנו מים אפי' במאי דשרי בפינה מעל האור וגם כשנותן לתוכו מים מרובים אפ"ה אסור בפינה ממנו מים דהא אדרבא כשנותן לתוכו מים צוננים מרובים שייך בי' צירוף טפי והא דקאמר רב ל"ש אלא שיעור להפשיר היינו מילת' אחריתא דמפרש דהא דמפליג במתני' בין בשביל שיחמו ובין כדי להפשירן לאו במרובין ומועטין דצוננים תליא מילת' אלא בשיעור חימום המיחם לחוד איירי דבין בפינה ממנו ובין בפינהו לעולם אסור כל שיש במיחם כדי שיעור לצרף והיינו לאלתר לאחר שהסירו מן האור בין אם יש בו מים ובין שפינה ממנו המים לאלתר אפ"ה אסור דאין לחלק בין מרובין למועטין דאי אפשר לצמצם ומש"ה לעולם לא שרי במתני' אלא כשאין במיחם אלא כדי להפשיר כגון שכבר העבירוהו מן האור איזה זמן עד שלא נשאר במיחם ובמים שום חמימות אלא כדי להפשיר והיינו כדפרישית לעיל מש"ה קתני בסיפא דמתני' או לתוך הכוס לגלויי עלי' דמיחם שא"א שיחמם אלא כמו הכוס דלעולם אינו ראוי אלא להפשיר כן נ"ל לולי דרש"י והתוס' לא פירשו כן:

בתוס' בד"ה מיחם שפינה ממנו מים כו' כיון דאינו מבשל כגון שיש בו מים הרבה שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים שבתוכו כדאשכחן בפרק אמר להם הממונה שאין מבשל ומצרף כו' עכ"ל. ולכאורה אין דבריהם מדוקדקים דאם כוונתם במ"ש שאין המיחם מספיק לבשל רוב המים היינו דמשום ריבוי המים צונני' שבתוכו אין יכולין להתבשל א"כ לא הוצרכו בזה לשום ראי' דאע"פ דאין מבשלין אפ"ה שייך בהו צירוף דבלא"ה מילתא דפשיטא היא דמחמת ריבוי' המים צוננים שגורם שאין יכולין להתבשל זה הענין עצמו גורם דשייך בהו צירוף טפי שהרי עיקר הצירוף בכלי מתכות חם היינו ע"י המים צוננים ואם נפרש כוונתם במ"ש שאין המיחם מספיק היינו דאפילו קודם נתינת המים צוננים לתוכו לא הי' רותח כ"כ עד שבשביל זה אינו יכול לבשל רוב המים שבתוכו דבכה"ג ודאי הוצרכו לראי' דאע"פ שאין המיחם רותח כ"כ אפ"ה שייך בהו צירוף אלא דלפ"ז לא מייתי שפיר ראיה מסוגיא דיומא דהא התם הנך עששיות של ברזל רותחין גמורים הוו דהא היינו דקאמר אביי אפילו תימא כשהגיע לצירוף ומעיקרא דאמר שלא הגיע לצירוף היינו שלא היו רותחין כ"כ אלא דלעולם אפי' אם הי' רותחין גמורין אפ"ה לא שייך התם משום בישול כיון שמי המעיין שבמקוה מרובים הרבה וצוננים טובא דלא שייך בהו בישול כלל ויש ליישב בדוחק:

בא"ד ואע"ג דאביי סבר כר"ש דהא אמר לעיל כל מילי דמר עביד כרב כו' וחד מינייהו הלכה כר"ש בגרירה וכו' עכ"ל. ולכאורה אין ראיה זו מוכרחת דהא שפיר מצינן למימר דהא דסבר רבה

דהלכה כר"ש בגרירה היינו דוקא בגרירה או כיוצא בו דאפילו במתכוין ליכא אלא איסורא דרבנן דהוי חופר כלאחר יד משא"כ במצרף דהכא דהוי דאוריית' לפי משמעות לשון התוס' דאף לפמ"ש בסוף הדיבור דהוי מדרבנן היינו כשאינו מתכוין דמודה ר' יהודה דמדאורייתא שרי משום דהוי מלאכת מחשבת משא"כ כשמתכוין לצירוף נראה מדברי התוס' דהוי מלאכה גמורה מדאוריי' א"כ אפשר דרבה גופא ס"ל בהא כר"י דאפילו באינו מתכוין אסור מדרבנן וא"כ אביי נמי מצי סבר הכי כרבה רבי' ושפיר מסיק אביי הכא דלר"י מיחם שפינה ממנו מים אסור לגמרי מפני שמצרף והיינו משום איסור דרבנן. ולכאורה יש לי להביא ראיה איפכא מסוגיא דפסחים (דף כ"ה ע"ב) בפלוגתא דאביי ורבא התם לענין אפשר ולא קמכוין דנהי דללישנא קמא משמע דאביי כר"ש ס"ל מ"מ הא אסקינן התם אלישנא קמא בתיובתא וא"כ ללישנא בתרא דהתם משמע דאביי כר"י ס"ל וצ"ע וע"ש בחידושינו בפסחים ודו"ק:

בא"ד קשה דהכא משמע דבצירוף אוסר ר"י דשא"מ ובפרק אמר להם הממונה גריס רש"י כו' ולא גרסינן שבות במקדש כו'. מיהו בלא"ה קשה לפירושו כו' עכ"ל. עיין בספר מג"ש מ"ש מ"ז ז"ל בזה ליישב כל קושיות התוס' על פירש"י ע"פ הסוגיא דפסחים ומחלק בין אפשר ולא קמכוין ללא אפשר ולא קמכוין ע"ש ותמצא נחת:

מיהו הא דפשיטא ליה למ"ז ז"ל מסברא דנפשי' דבסוגיא דיומא בעששיות של ברזל הוי לא אפשר אין הסברא מוכרחת כ"כ ואני בקשתי ומצאתי לו עזר מלשון הירושלמי שם ביומא דטעמא דר"י שהוצרך לעששית של ברזל ולא היו מטילין לתוך המקוה קומקומים של מים כמו לת"ק משום דסבר ר"י שלא יאמרו ראינו כ"ג טובל במים שאובין וכבר הארכתי בענין זה בדין הטלת חמין נמצינו למידין מיהו שיפה כתב מ"ז ז"ל דלר"י הוי לא אפשר מ"מ נ"ל דסוגיא דתלמודא דידן ביומא לא ס"ל טעמא דירושלמי דהא בסוגי' דפסחים שהבאתי בסמוך מסקינן כלישנא בתרא דלאביי בלא אפשר ומכוין ס"ל כר"י דשרי ואיפכא מדר"ש ע"ש וא"כ לפ"ז אי ס"ד דאביי ביומא סובר דעששית של ברזל לר"י היינו משום דלא אפשר א"כ אמאי הוצרך אביי לומר דטעמא דר"י משום דדבר שאין מתכוין מותר תיפוק ליה דאפילו במתכוין מתיר ר"י היכא דלא אפשר אע"כ דסוגיא דיומא דתלמודא דידן וכ"ש אליבא דאביי משמע דלית ליה הך סברא דירושלמי וא"כ הוי אפשר ולא קמכוין. ואף לפי מה שהעליתי בחידושי פסחים והוכחתי בראיות ברורות דהא דסבר אביי בלישנא בתרא דלא אפשר ומכוון שרי לר"י היינו דוקא באיסורא דרבנן או אפילו בדאוריית' היכא דהוי בהאי מילתא שב ואל תעשה מ"מ התוס' שם לא נחתו להכי וא"כ לפי שיטתם כאן דצירוף דהכא בשמעתין ודיומא הוי מלאכה דאוריי' ע"כ צ"ל דעששית של ברזל מיקרי אפשר. אמנם לע"ד בלא"ה נראה דכל צירוף דשמעתין ודיומ' לא הוי אלא מדרבנן כדמשמ' מפירש"י בשמעתין דעיקר מלאכת צירוף היינו משום גמר מלאכה שכן גמר מלאכת הצורפים וא"כ משמע להדיא דדוקא בכה"ג הוי מלאכה גמורה דאוריית' כשרוצה לעשו' כלי מאותו ברזל וא"כ לפ"ז אותן עששיות של ברזל שהיו במקדש לא שייך בהו הך מילתא ונרא' שזה עצמו הם דברי התרצן דהתם במאי דקאמר אבל הכא צירוף דרבנן הוא כיון שאין דעתו לעשות מהם כלים וכמו שכתבתי נראה מלשון הרשב"א בחידושיו בשילהי שמעתין גבי מכבין גחלת של מתכת דכל ענין צירוף לא הוי אלא מדרבנן:

ומתוך כך נתיישב לי היטב סוגי' דיומא בהא דמקשה התם והלא מצרף וטפי ה"ל לאקשויי והלא מכבה דהא בגחלת של מתכת נמי שייך כיבוי מדרבנן כדמשמע בשילהי שמעתין דאמר שמואל מכבין גחלת של מתכת בר"ה וע"ז לא הוי משני הש"ס התם מידי דטעמא דר"י משום דדבר שא"מ מותר דהא לענין כיבוי ודאי הוי פסיק רישא דאפילו ר"ש מודה דאסור אבל למאי דפרישית א"ש דהמקשה דהתם לא משמע לי' לאקשויי מאיסור דרבנן דודאי הוי ידע דאין שבות במקד' מש"ה לא מקשה אלא מצירוף דקס"ד דצירוף דעששית אסור מדאורייתא ומש"ה לא מצי לאקשויי נמי בהא דאוסר ר"י בגרירה דהא בודאי לקושטא דמילתא לא אוסר ר"י אלא מדרבנן וא"כ איכא למימר דכל דבר שאינו מתכוין לא מיתסר לר' יהודא אלא מדרבנן וא"כ אין שבות במקדש ומש"ה הוצרך לאקשויי מהאי דימול בשר ערלתו משמע דלר"י דבר שאינו מתכוין אסור מדאורייתא וע"ז משני הש"ס שפיר ה"מ בכל התורה כולה אבל הכ' דצירוף דרבנן הוא והיינו כדפרישית דצירוף דאורייתא לא שייך אלא במלאכת הצורפים שמצרף לעשות הכלי לאלתר או כמ"ש הרשב"א דכל צירוף לא הוי אלא מדרבנן א"כ לפ"ז מ"ש רש"י שם דלא גרסי' ואין שבות במקדש היינו משום דבלא"ה מילתא יתירתא הוא כיון דבלא"ה בכל השקלא וטרי' דהתם מעיקרא נמי הוי ידע דאין שבות במקדש מדלא אוסר משום מכבה ומדלא פריך נמי מהאי דגרירה אע"כ דעיקר סברת התרצן היינו במאי שחידש הך סברא גופא דצירוף לא הוי אלא מדרבנן כנ"ל נכון ליישב כל הקושיו' שהקשו התוס' על פירש"י. ועי' מה שאכתוב עוד בסמוך בשילהי שמעתין ודוק היטב:

בפירש"י אבל לצרף שפינה ממנו החמין ובד"ה אלא שיעור להפשיר ולא לצרף כגון שלא מלאהו כולו ורב משמע לי' פינהו כרב אדא כו' עס"ה. ונראה מלשונו דדוקא לפי המסקנא צריך לפרש דרב ס"ל פינהו כר"א משא"כ למאי דס"ד מעיקרא הוי משמע דרב כאביי ס"ל והיינו מדקאמר סתמא אבל לצרף אסור ולא מפליג בשיעורין אלמא דבסתמא בפינה ממנו החמין בכל ענין שייך צירוף אע"ג דלא מלאהו כול' משא"כ לפי המסקנא דלרב בשיעורין תלי' מלתא ע"כ דס"ל כר"א משום דמשמע לי' לרש"י בפשיטות דכל שיש מים חמין בתוך המיחם ואפי' נותן צונני' הרבה כדי להפשירן אפ"ה לא שייך בהו צירוף דאין צירוף אלא בצונני' גמורי' כדמשמע מל' רש"י לעיל בד"ה והלא מצרף:

ובעיקר החילוק שבין מלאהו כולו או לא נראה דמשמע לרש"י דכל כלי שיש בו מים והוא על האור המים שבתוכו אפילו חמין אין מניחין להקדיח היורה עד שתהא קרובה להשבר ותגיע לכלל צירוף ועיקר הצירוף לא שייך אלא למעלה סמוך לשפתו במקום הריקן שהוא למעלה מן המים. א"כ לפ"ז לא שייך צירוף כלל אלא במלאהו כולו כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה לא שנו אלא להפשיר מתוך פירוש הקונטרס כו' אבל כשפינה המים מתוכו אי אפשר להיות צירוף ודוחק עכ"ל. סתמו דבריהם ולא פירשו מה הוא הדוחק ואי אדסמיך לי' קאי במאי דמשמע מפירש"י דכשפינה המים מתוכו אי אפשר להיות צירוף כבר כתבתי בסמוך שאין זה דוחק אלא אדרבה החוש מעיד והדעת נותנת כן דאין צירוף אלא בצונני' גמורי' כמ"ש רש"י לעיל שזהו גמר מלאכת הצורפי' וראיתי שמ"ז כתב דמה שנראה להתוס' פירש"י דוחק היינו דלפירושו לא א"ש הא דמקשה לעיל בפשיטות והלא מצרף ולא ניחא לי' לאוקמי כשלא מלאהו כולו ולע"ד משום הא נמי לא אירי' דהא בפשיטות מצינן למימר דמשמע לסתמא דתלמוד' דע"כ מסתמא איירי מתני' אפילו במלאהו כולו דאל"כ אדמפליג בין בשביל שיחמו לכדי להפשיר ליפלוג וליתני בדידיה בלהפשיר גופא בין מלאהו כולו ללא מלאהו כולו מש"ה ניחא לסתמא דתלמוד' לאוקמי כר"ש כיון דבלא"ה קי"ל כר"ש וכיוצא בזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו הא דמקשה בפשיטות והלא מצרף ולא מוקי לה כשלא הגיע לצירוף היינו נמי מהנך טעמי דפרישית ע"ש משא"כ לרב דס"ל כר"י ע"כ מוקי למתני' בהכי דאיירי דוקא שלא מלאהו כולו ולא חש להך קושיא דליפלוג וליתני בדידי' דניחא לי' לאפלוגי בלא מלאהו כולו גופא בין בשביל שיחמו ובין כדי להפשיר אלא דנראה לי מ"ש התוס' על פירש"י שהוא דוחק היינו במאי דמשמע מפירושו דמעיקרא הוי מוקמינן מילת' דרב כאביי ולמסקנ' כר"א. ועוד דלמאי דס"ד מעיקר' לא ה"ל לרב למימר בהאי לישנא ל"ש אלא להפשיר אבל לצרף אסור טפי ה"ל למימר ל"ש אלא שפינה מעל האור אבל בפינה ממנו מים אסור משא"כ לפירושו אתי שפיר כנ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

דף מב.

בגמרא למימרא דשמואל כר"ש ס"ל והאמר שמואל מכבין גחלת כו' ואי ס"ד ס"ל כר"ש אפילו של עץ נמי והקשו בתוס' מאי ס"ד דמקשה וכי משום דס"ל כר"ש בדשא"מ יסבור נמי כר"ש במלאכה שאצ"ל כו' ועלתה להם בקושיא מהך סוגיא דפרק כל התדיר. ולע"ד לא ידענא מאי קשיא להו דבפשיטות מצ"ל דשפיר סבר המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דודאי הא בהא תליא אב"א קרא אב"א סברא אב"א קרא קס"ד דהא דסבר ר"ש בכל התורה דשא"מ מותר היינו משום דיליף לה מק"ו משבת דחמירא ואפ"ה כתיב בה מלאכת מחשבת דמינה ממעטינן מלאכה שאצ"ל ומתעסק כדאיתא בחגיגה ובכריתות א"כ כ"ש דיש למעט מהאי קרא דמלאכת מחשבת דשא"מ דהכי משמע לשון מחשבת היינו מחשבה היינו מתכוין אלמא דבכוונה תליא מילתא וכדאמרינן להדיא בפסחים (דף כה ע"ב) בלישנא בתרא אליבא דאביי דר"ש אזיל בתר כוונה בין לקולא בין לחומרא ולרבא לקולא דוקא ע"ש. וא"כ נראה לכאורה היינו מה"ט גופא דילפינן משבת דתליא רחמנא בכוונה כל זה היה סברת המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דמדאשכחן לשמואל דסבר משאצ"ל חייב וכרבי יהודה וע"כ היינו משום דלא משמע ליה הך דרשא משום דהאי במשכן כתיבא ולא איירי לענין איסור שבת כלל וא"כ מה"ט גופא משמע דסבר שמואל דדבר שא"מ אסור. ולכאורה לא מצינו בש"ס בשום דוכתא מהיכא פשיטא ליה לר"ש דדבר שא"מ מותר אי לאו מהאי קרא. מיהו התרצן משני דאף על גב דשמואל סבר כר"י במלאכה שאצ"ל ולא דריש מלאכת מחשבת אפ"ה לענין דשא"מ שפיר מצי סבר כר"ש מה"ט גופא דפשטא דלישנא דקרא מלאכת מחשבת היינו דבעינן כוונה או שנאמר דסבר התרצן אפילו את"ל דר"ש לא ס"ל כלל הך דרשא דמלאכת מחשבת אפ"ה פטור בדשא"מ מקרא אחרינא ונ"ל דהיינו מסוגיא דיבמות (דף ד' ע"ב) כיון דתרי קראי כתיבי לא תלבש שעטנז ולא יעלה עליך כלאים ואתא למעוטי דמוכרי כסות מותרים למכור כדרכן ופירש"י שם דהיינו כיון שלא נתכוין לחימום אלמא דבשא"מ מותר מיהו רבי יהודה מוקי לה במוכרי כסות שלא כדרך לבישה וע"ש בחידושי הרשב"א שכתב דהך מילתא תליא בסוגיא דפסחים לענין אפשר ולא קמיכוון. וא"כ לפ"ז שפיר י"ל דהמקשן והתרצן דהכא ודפרק כל התדיר נחלקו בהך סברא גופא:

ואבע"א סברא דסבר המקשה דע"כ מהך מימרא דשמואל דאסור לכבות גחלת של עץ בר"ה ממילא מוכח דס"ל דשא"מ אסור דאי ס"ד דמותר אם כן אפילו גחלת של עץ נמי לישתרו דאע"ג דסבר משאצ"ל חייב אפ"ה הא לא מכוין כלל לכבות וכ"ש שלא מתכוין לעשות פחמין ואי משום דלענין כיבוי הוי פסיק רישא דמודה ר"ש אפ"ה איכא למימר דהמקשה דהכא ודפ' כל התדיר כאביי ס"ל דמקמי דהדר ביה בפרק ר"א דמילה הוי סבר דאפילו בפסיק רישא מתיר ר"ש ויותר נראה דאפילו את"ל דמודה ר"ש בפסיק רישא אפ"ה סבר המקשה דהכא ודפרק כל התדיר דבפסיק רישא נמי לא אסור אלא מדרבנן. וא"כ מקשה שפיר אפילו גחלת של עץ לישתרו דבמקום היזיקא דרבים לא חייש שמואל לאיסור דרבנן מדמתיר בגחלת של מתכת. ובלא"ה ע"כ כך הוא סברת המקשה דפרק כל התדיר דאל"כ אמאי אמר שמואל המתנדב יין מזלפן ע"ג האישים הא קמכבה והך כיבוי לכאורה הו"ל פסיק רישא וא"כ אפילו לר"ש אסור אע"כ בחד מהנך גווני דפרישית אי משום דלית ליה לשמואל הא דמודה ר"ש בפסיק רישא וכאביי מקמי דהדר ביה או שנאמר דהא דאמרינן בעלמא מודה ר"ש בפסיק רישא היינו לענין איסור דרבנן ומש"ה מותר לזלפו ע"ג אישים היינו משום דבמקום מצוה לא גזרו וא"כ מקשה הכא שפיר דאפילו בגחלת של עץ לישתרי משום נזקי דרבים כיון דליכא אלא איסורא דרבנן כדפרישית. מיהו התרצן דהכא שפיר מוקי ליה שמואל כר"ש לגמרי בדשא"מ דהא דאסר בגחלת של עץ היינו משום דהו"ל פסיק רישא וסובר דמודה ר"ש בפסיק רישא דאסור מדאורייתא והא דאמר שמואל בפרק כל התדיר מזלפן ע"ג אישים ע"כ מוקמינן לה בטיפות דקות בענין דלא הוי פסיק רישא כמ"ש התוס' לקמן בפרק הבונה (דף ק"ג ע"א ד"ה לא צריכא) ע"ש כנ"ל נכון בעזה"י ודוק היטב:

שם והאמר שמואל מכבין גחלת של מתכות בר"ה כו' והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דנהי דלא שייך כיבוי דאורייתא בגחלת של מתכת כמו שפי' רש"י ז"ל אכתי ליתסר משום דמצרף ותירץ שם לחד תירוץ דכל צירוף דר' יהודא אפילו צירוף דכלים לא הוי אלא מדרבנן וכבר כתבתי לעיל שכן נראה לי ג"כ בשיטת רש"י דלא שייך צירוף אלא כדרך הצורפין שמצרף כדי לעשות ממנו כלי אלא דמלשון הרשב"א ז"ל נראה דמיקל יותר דכל צירוף הוי מדרבנן אלא דאכתי קשה לפי' התוס' שכתבו לעיל וביומא דצירוף כה"ג הוי מדאורייתא היכא שמתכוין לכבות משא"כ בהאי דיומא אינו מתכוין א"כ הדרא קושיא לדוכתיה אמאי שרי שמואל לכבות גחלים של מתכות למאי דס"ד מעיקרא דשמואל סבר לגמרי כר"י אפילו בדשא"מ וכמ"ש התוספות דס"ד דהא בהא תליא דלר"י דלא בעינן מלאכת מחשבת כלל מש"ה אסור מדאורייתא אפילו בדשא"מ אפילו לענין שבת וא"כ למה התיר בגחלת של עץ דנהי דליכא כיבוי אפ"ה ליתסר משום מצרף ואפשר דלמאי דס"ד מעיקרא ע"כ הא דשרי שמואל לכבות גחלים של מתכות בר"ה היינו דוקא כשלא הגיע לצירוף:

אלא שראיתי להרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בשמעתין שכתבו בשם בה"ג ורבינו האי גאון ור"ח ז"ל דשמואל מתיר בגחלת של מתכת אפילו באיסור דאורייתא משום סכנה משא"כ בשל עץ דאסור משום דלא שייך ביה היזיקא דרבים שגחלת של עץ לפי שהאש בוערת בהם הכל מרגישין ונזהרין ממנו וכתב הר"ן ז"ל דע"כ לדבריהם הא דשייך איסור דאורייתא בגחלת של מתכת היינו משום צירוף דמסתמא ודאי הגיע לצירוף וע"ש שנדחק מאוד ליישב דברי הגאונים במה שהתירו איסור דאורייתא בכה"ג במאי דמשמע דליכא סכנה כ"כ:

אמנם לדעתי לולי דברי הרשב"א והר"ן ז"ל היה נ"ל ליישב דברי הגאונים בפשיטות שמעולם לא עלה על דעתם להתיר איסור דאוריית' בשביל היזיקא כי האי אלא דאינהו נמי סברי דבגחלת של מתכת ליכא איסורא דאורייתא אלא מדרבנן ואי תיקשי א"כ למה הוצרך לפרש מה שאוסר שמואל בגחלת של עץ היינו משום דהכל מרגישין בו ותיפוק ליה דבלא"ה אסור למאי דמסקינן במלאכה שאצ"ל ס"ל כר"י ולענ"ד משום הא לא אירא משום דהגאונים אית לן למימר שפסקו כר"ש אפילו במלאכה שאצ"ל כשיטת רוב הפוסקים שפסקו כר"ש וכדמשמע לעיל בפרק במה מדליקין (דף ל"א ע"ב) דרבי יוחנן מוקי לדרבי יוסי כר"ש דפליג עליה דר"י א"כ משמע דטעמא דרבי יוחנן משום דכר"ש ס"ל ואמוראי בתראי נמי איידי התם במילתא דר' יוחנן אלמא הכי ס"ל ובלא"ה הביאו הפוסקים כמה ראיות דהלכה כר"ש אפילו במלאכה שאצ"ל. ואם כן לפ"ז מדלא אשכחן מאן דפליג אדשמואל במאי דקאמר אין מכבין בגחלת של עץ משמע להו להנך גאונים דבשל עץ טעמא אחרינא איכא אליבא דכ"ע כיון דליכא היזיקא דרבים והכל מרגישין בו:

והא דמקשה הש"ס הכא אי ס"ד כר"ש ס"ל אפילו של עץ נמי לישתרי אע"ג דלשיטתם בשל עץ ליכא היזיקא דרבים אפ"ה מקשה שפיר דלמאי דס"ד דמלאכה שאצ"ל ודשא"מ כולהו חדא מילתא היא ושוין לגמרי א"כ כי היכא דמתיר ר"ש אפילו לכתחילה בדשא"מ כה"ג יש להתיר לר"ש במלאכה שאצ"ל נמי לכתחילה. מיהו למאי דמסיק הש"ס לחלק בין משאצ"ל ובין דשא"מ א"כ הדרינן לסברא דנהי דבדשא"מ מתיר ר"ש אפילו לכתחילה אפ"ה במשאצ"ל מודה ר"ש דאסור מדרבנן כדמשמע בכל הש"ס כנ"ל נכון ליישב שיטת הגאונים ז"ל בלי שום גמגום. ולפ"ז יש לי מקום עיון על הטור שכתב בא"ח סי' של"ד דאפילו בגחלת של עץ מותר והיינו משום שסובר דקי"ל כר"ש כמ"ש הב"י והש"ע נמי הביא שני דיעות בזה דלהרמב"ם שפוסק כר"י אסור בגחלת של עץ ולמאי דפרישית בשיטת הגאונים נראה בעליל דבשל עץ אסור אפילו לשיטת הפוסקים שפסקו כר"ש כיון דליכא היזיקא דרבי וא"כ אף ע"ג דהוי מלאכה שאצ"ל אפ"ה איכא איסורא דרבנן וצ"ע לדינא ודוק היטב:

פיסקא אבל נותן כו' ת"ר נותן אדם חמין לתוך צונן כו' ופירש"י דקסבר תתאה גבר כו' עכ"ל. נראה דאין כוונת רש"י בזה דשייך הך מילתא בהך פלוגתא דר"פ כיצד צולין דפליגי רב ושמואל בהכי רב סבר עילאה גבר ושמואל סבר תתאה גבר דהא ודאי ליתא דא"כ למאי דקאמר רב התם דצונן לתוך חמין עילאה גבר ושרי תיקשי ליה מתני' דהכא דאסרינן במיחם צונן לתוך חמין כדי שיחמו ואמאי לימא עילאה גבר וכ"ש למאי דמפרש"י לעיל בסמוך דרב מפרש המיחם שפינה ממנו החמין כרב אדא אלמא דאפילו בכה"ג אסור ליתן צונן לתוך חמין אפילו בחמימות של כלי לבד ולא אמרי' עילאה גבר והצונן מקרר את הכלי אע"כ דאין לדמות כלל איסור שבת דתליא בבישול דוקא לשארי איסור והיתר דאיידי בהו רב ושמואל התם דלאו בבישול לחוד תליא מילתא אלא בנתינת טעם ואפילו ע"י פליטה ובליעה אסור דבדבר שיש בו רוטב אסור לגמרי בנתינת טעם וכשאין בו רוטב צריך קליפה או נטילת מקום או הדחה כדאיתא שם בסוגיא וכל זה לא שייך לענין שבת. ועוד דבלאו הכי ע"כ צ"ל דלא אמר רב עילאה גבר אפילו באיסור והיתר דצונן לתוך תמין מותר אלא שקדם וסילק את הצונן מיד לאחר הנפילה אבל כשלא סילק ודאי שהצוננים עצמם חוזרים ומתחממים ומיקרי חמין לתוך חמין ותדע שכן הוא דהא ודאי לא פליג רב אמתני' דטיפת חלב שנפלה על הבשר ומסתמא איירי בחלב צונן ורב גופא נמי אמר התם דכזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת דהבשר אסור והחלב מותר ומוקמינן לה התם בשקידם וסילקו והיינו נמי מה"ט שהבשר צונן חוזר ומתחמם וא"כ מסתבר טובא דבכה"ג הא דאמר בצונן לתוך חמין עילאה גבר כגון שקדם וסילק הצונן לאלתר וכמדומה לי שראיתי כן בספר הראב"ן נמצא דלא דמי כלל למשנתינו וברייתא דהכא שלא סילק הצוננים מתוך החמין ובלא"ה נמי לא דמי איסור שבת לשאר איסורין כלל כדפרישית. ולפ"ז אפשר דלזה נתכוין רש"י בעצמו מ"ש דקסבר תתאה גבר דכוונתו דבכה"ג כ"ע מודו דתתאה גבר שהרי ב"ש וב"ה שוין לדבר זה כיון דבבישול תליא מילתא ואין דרך בישול בחמין לתוך צונן:

ומתוך כך נתיישב לי הא דאמרינן בפסחים (דף ל"ז ע"ב) דפליגי ב"ש וב"ה במעיסה והחליטה ומקשה הש"ס דלת"ק מ"ש מעיסה ומ"ש החליטה וכתבו התוספות דתימא לר"י דמאי קושיא נימא דמר סבר עילאה גבר ומ"ס תתאה גבר ותירץ בדוחק ע"ש. ולמאי דפרישית מקשה הש"ס התם שפיר דודאי ליכא למימר דב"ש וב"ה פליגי בעילאה גבר דהא אשכחן בברייתא דהכא דב"ש וב"ה שוין בדבר זה במידי דתליא בבישול והתם לענין חלה נמי בבישול תליא מילתא כדמוכח התם ע"ש כנ"ל ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה נותן אדם חמין לתוך צונן אפילו בכלי ראשון כו' אינו מבשל כמו שאפרש עכ"ל. ולכאורה לפי מה שקיצרו התוס' במובן בדיבור זה נראין דבריהם כסותרים שהרי כתבו דלמ"ד תתאה גבר עירוי מבשל כדי קליפה וא"כ משמע דאסור ואם נתכוונו למ"ש בסוף הדיבור דחמין לתוך צונן היינו שהצוננים מרובים ומש"ה פשיטא להו להתיר אפילו בכלי ראשון אלא דלפ"ז לשון דאינו מבשל לא שייך הכא מיהו יש ליישב דבריהם דבלא"ה מה שכתבו בסוף הדיבור דנראה כמו שאמר ר"ת לא פסיקא להו כ"כ דמה שהקשו על פירש"י מדלא מקשה מסוגיא דהכא אמ"ד עילאה גבר אין זו קושי' כ"כ דהא בלא"ה מייתי הש"ס בפרק כיצד צולין ברייתא דתניא כוותיה דשמואל דאיירי בהך מילתא גופא דפליגי רב ושמואל ועוד עכ"פ הוי מצי למימר דהא דלא מקשו התם מברייתא דהכא למ"ד עילאה גבר דהוי מצי למידחי ולפרש כפי' ר"ת משא"כ לפי האמת דקי"ל דתתאה גבר דתניא כוותיה ודאי יש לן לפרש הברייתא דהכא כפשטא דחמין לתוך צונן שרי בכל גווני משום דתתאה גבר ובאמת שכ"כ הב"י שכוונת הטור א"ח סי שי"ח שכתב הטעם דתתאה גבר ע"ש וממה שהקשו עוד על פירש"י דלמ"ד תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה נראה ג"כ דהך סברא לא פסיקא להו כ"כ דהא לקמן ע"ב כתבו התוס' עצמן מחלוקת הרשב"ם והר"י בזה אם עירוי דינו ככלי ראשון או ככלי שני והכריעו דאינו מבשל אלא כדי קליפה וכבר יש מקום לומר דאפילו כדי קליפה לאו משום בישול הוא אלא משום בלוע בלא בישול ולפ"ז שרי בשבת אלא דאפשר דמה שמפרש ר"ת בענין אחר לאו משום הך קושיא לחוד מפרש כך אלא דבלא"ה לא ניחא ליה לפרש כפירש"י דשייך עילאה גבר או תתאה גבר כיון שהמים חוזרין ומתערבים זה בזה כמ"ש הרשב"א והר"ן ז"ל בחידושיהם בשמעתין. נמצא לפ"ז דלא פסיקא להו להתוס' להכריע כ"כ בין הפירושים לטעמא דברייתא מש"ה סתמו וקיצרו כאן עכ"פ לכל הפירושים דמאן דשרי חמין לתוך צונן היינו אפילו בכלי ראשון כנ"ל בכוונת התוספות ודוק היטיב ועיין עוד בסמוך:

בא"ד ואפילו למ"ד תתאה גבר נמי הא מבשל כדי קליפה כמו שאפרש לקמן בעז"ה עכ"ל. מה שהוצרכו להביא ראיה על זה אע"ג דבהך ברייתא דפרק כיצד צולין גופא מבואר להדיא דחמין לתוך צונן קולף אלא דהתם איכא למימר דלאו משום דמבשל כדי קליפה אלא משום דמבליע כדי קליפה דלענין איסורין בליעה בלא בישול נמי אסור וא"כ אין זה דומה לאיסור שבת דלא תליא אלא בבישול דוקא לכך כתבו כמו שאפרש לקמן והיינו במה שהביאו ראיה מסוגיא דזבחים פ' דם חטאת דעירוי חשיב כמבשל כיון דמרבינן לה מאשר תבושל כנ"ל בכוונת התוספות וק"ל:

בא"ד אלא נראה כמו שאמר ר"ת כו' עס"ה. כבר כתבתי דנראה דלאו משום הך קושיא שהקשו התוס' על פירש"י הוצרך ר"ת לדחוק ולפרש דהברייתא דשרי חמין לתוך צונן איירי דוקא בצוננים מרובים וזה דוחק כמו שהקשו כל המפרשים על פי' ר"ת אלא משום דבלא"ה לא משמע ליה לר"ת לפרש כפירש"י משום דלא שייך הכא עילאה גבר או תתאה גבר כיון שהמים חוזרין ומתערבין אלא דאכתי קשיא לי על מ"ש התוס' כאן דנראה להם לפרש כפי' ר"ת ומאי דוחקייהו לפרש כן דכיון שכבר כתבו דהאי דאסרו ב"ה צונן לתוך חמין באמבטי אפילו בכלי שני היינו משום דגזרינן אטו כלי ראשון דהיינו נמי טעמא דב"ש בכוס וא"כ בפשיטות מצינן לפרש דדוקא בצונן לתוך חמין שייך לגזור כלי שני אטו כלי ראשון כיון דעיקר תשמישו של כלי ראשון היינו צונן לתוך חמין ודרך בישול בכך משא"כ חמין לתוך צונן שאין זה דרך תשמישו של כלי ראשון ונראה ברור דלא שייך בישול דאורייתא בכה"ג דהא אפי' אי עירוי מבשל כדי קליפה אפילו הכי לא הוי בישול כיון שחוזרים ומתערבים ומתקררין למאי דקי"ל דתתאה גבר ומש"ה שרי ולענ"ד צ"ע על התוס' שלא פירשו כן. ובאמת נראה לי שזהו שיטת רש"י דמש"ה הוצרך לפרש טעמא דתתאה גבר כן נ"ל ודו"ק:

בגמ' סבר רב יוסף למימר ספל הרי הוא כאמבטי ופירש"י ואע"ג דכלי שני הוא כו' משמע לכאורה מל' רש"י דאמבטי היינו כלי ראשון וזה החילוק שבין אמבטי לכוס א"כ יש לדקדק על פירושו כמו שהקשו בתוס' דהו"ל למינקט מיחם:

אמנם לע"ד אין זה מוכרח בכוונת רש"י דשפיר אפשר לומר דאמבטי נמי הוי כלי שני אלא דעיקר החילוק שבין אמבטי לספל היינו משום דסתם אמבטי עומדת לרחיצת כל גופו כדאשכחן לעיל באמבטאי דרבי ובדוכתי טובא ואף ע"ג דרחיצת כל גופו אסורה בשבת היינו לאחר גזירה וא"כ אפשר דפלוגתא דב"ש וב"ה קודם גזירה ומש"ה מחמרינן בה משום דלרחיצת כל גופו צריך שיחמו הרבה כדי שיעמדו בחמימתן כל משך זמן רחיצה וכדי להזיע משא"כ בספל שאינה עומדת אלא לרחיצת פניו ידיו ורגליו מש"ה תנא ר' חייא דספל אינו כאמבטי אבל רב יוסף הוי סבר למימר דאפילו בספל שאינו אלא לרחיצת פניו ידיו ורגליו אפ"ה צריך לחמם הרבה יותר מכוס שהוא לשתייה:

ובזה היה נ"ל ליישב ל' הטור א"ח סימן שי"ח שהשמיט דין האמבטי ולא כתב אלא דין הספל והיינו משום דהאידנא לאחר שגזרו על רחיצת כל גופו ועל הזיעה א"כ לא שייך דין האמבטי כלל כי אם בחמי טבריא ונראה דבחמי טבריא לא שייך להחמיר כלל בכלי שני אפילו בצונן לתוך חמין כיון דליכא חשש איסור דאורייתא בחמי טבריא אפילו בבישול גמור. ובזה יש ליישב גם כן לשון הגמרא בסמוך דקאמר מי סברת ר"ש אסיפא קאי וכתב הרא"ש בכוונת הרי"ף ז"ל שדקדק בלשון מי סברת ע"ש. וא"כ הדקדוק במ"ע על הפוסקים שחולקים על הרי"ף (וכיוצא בזה דקדקתי גם אני לעיל (דף ל"ט ע"א) גבי מי סברת מעשה טבריא אסיפא קאי ע"ש) ולמאי דפרישית א"ש טובא דודאי שפיר קאמר הכא מי סברת ר"ש בן מנסיא אסיפא קאי והיינו משום דבלאו הכי לא משמע ליה כלל לומר דר"ש ב"מ אסיפא קאי כיון דר"ש ב"מ בימי רבי ולאחר גזירה דרחיצה וזיעה הוי וא"כ תו לא שייך הך דינא דאמבטי אע"כ ר"ש בן מנסיא אירישא קאי. ולפ"ז אפשר ליישב דברי הטור ג"כ במ"ש בדין הספל לחלק בין חמין לתוך צונן או איפכא וכבר הקשו עליו הב"י והט"ז שם שהוא נגד גמרא ערוכה דמשמע דספל שרי בכל גווני מפיסקא דרבא ולפמ"ש י"ל דהטור דקדק כן מלישנא דסתמא דתלמודא דקאמר מי סברת וכבר האריכו בזה ואין כאן מקומו להאריך ויבואר בק"א:

בפרש"י בד"ה מי סברת כו' דלא שרי ת"ק כו' ואסר אף חמין לתוך צונן עכ"ל. ולכאורה לשון מיותר הוא ולמאי דפרישית א"ש דרש"י ג"כ מדקדק מלשון מי סברת ומשום הכי מפרש דבלא"ה אין שום סברא לומר דרשב"מ אסיפא קאי ומחמיר אף בחמין לתוך צונן אפילו בכלי שני כיון שאין טעם לדבר כנ"ל:

בתוס' בד"ה מי סברת כו' וא"ת למאי דס"ד דאירישא קאי כו' מאי קמ"ל רב יוסף כו' כוס הרי הוא נמי כאמבטי לר' שמעון בן מנסיא דהלכתא כוותיה כו' עס"ה. ותירוצם נראה דוחק ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בענין אחר דבלאו הכי יש לדקדק אהא דמקשה בגמרא מדר"נ אדר"י למאי דס"ד מעיקרא ואטו גברא אגברא קא רמית ואפשר דלא שמיע ליה הא דר"נ או דלא ס"ל אלא ע"כ אפ"ה לא נראה להגמרא שום סברא לומר דר"י פליג אדר"נ מדלא מהדר ליה אביי ממימרא דר"נ. נמצא דלפ"ז שפיר קאמר בגמרא מי סברת אסיפא קאי וא"כ הלכה כמותו כדאמר ר"נ ולא אשכחן מאן דפליג עליה אלא אירישא קאי וא"כ שפיר אית לן למימר דר"י לית ליה דר"נ דאמר הלכה כר"ש ב"מ כיון דסתם מתניתין דמיחם הוי דלא כר"ש ב"מ ואפשר עוד לומר דר"נ ור"י במילתא דר"ש ב"מ גופא פליגי דר"נ סבר דאסיפא קאי ור"י הוי סבר דאירישא קאי וא"כ אין הלכה כמותו כנ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן ודו"ק :

במשנה האילפס והקדירה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין. משמע דעיקר רבותא דאף לאחר שהעבירן מן האור אפ"ה דינן ככלי ראשון דמבשל ואף דלכאורה לאוקימתא דאביי לעיל דמפרש למתני' דמיחם שפינהו היינו שפינה מעל האור ואפ"ה אסור ליתן לתוכו מים מועטים א"כ ממילא שמעינן דאף לאחר שהעבירן מן האור הוי ככלי ראשון דהא בסיפא דהך מתני' דמיחם קתני להדיא אבל נותן הוא לתוך הכוס אלא אפ"ה איצטריך לאשמועינן הכא אפילו בתבלין שצריכין בישול יותר ממים אפ"ה אסור אף לאחר שהעבירן מן האור. ותדע שכן הוא דהא רבי יהודה פליג הכא בסיפא דמותר ליתן תבלין לאילפס וקדרה לאחר שהעבירן מן האור ובריש לענין מים לתוך המיחם משמע דמודה ר"י דאסור דהא אביי גופא מוקי להך מתני' דמיחם כר"י אלא ע"כ כדפרישית דיש לחלק בין תבלין לשאר דברים וכמ"ש התוס' להדיא לקמן בסמוך בד"ה לכל קדירות רותחות. אלא דקשיא לי דבפ' קמא דמעשרות פליגי נמי ר"י ורבנן וקאמר ר"י נמי לכל הוא נותן חוץ מדבר שיש בו חומץ וציר והתם אשמן קאי לענין מעשר דלת"ק כיון שנותן השמן לאילפס וקדירה הוי כבישול וקובע למעשרות ולר"י לא הוי כבישול א"כ משמע להדיא דאפי'

בשמן דמשמע לעיל (דף ל' ע"ב) דהפשירו זהו בישולו לפי גירסת רש"י ואפ"ה קאמר ר"י דלא הוי כבישול א"כ קשיא דר"י אדר"י ונראה דוחק לומר דנהי דמסקינן בשמעתין דר"י אאילפס וקדרה דרישא פליג ואפ"ה בהך מתניתין דמעשרות לא קאי ר"י אאילפס וקדרה דסיפא אלא אתמחוי דרישא וזה דוחק ואפשר דיש לחלק בין בישול דשבת לבישול דמעשר דלענין מעשר בעינן בישול גמור יותר משבת אלא דהא נמי לא מיחוור אדרבה משמע איפכא דהא לענין מעשרות תנן בפ"ד משנה א' דאפי' מליחה קובע למעשר ולענין שבת מליחה לא הוי כבישול אלא במליחת עורות חייב משום מעבד כדאיתא להדיא בפרק כלל גדול. ועוד דבירושלמי דמעשרות בהך פלוגתא דר"י ורבנן גופא משמע להדיא דשבת ומעשרות שוין לענין זה ע"ש. ולפ"ז ע"כ צ"ל כפי' ראשון שכתבתי והיינו מה"ט גופא דלענין מעשר לא בעינן בישול גמור כמו בשבת ומש"ה סובר ר"י דבדבר שיש בו חומץ וציר אפילו כלי שני קובע למעשר ובמעשרות ארישא הוא דפליג כנ"ל ועדיין צ"ע:

דף מב:

בתוספות בד"ה אבל נותן הוא ולר"י נראה דעירוי ככלי ראשון ומביא ראיה כו' נראה דר"י לא חייש לראיית הרשב"ם מהא דקיימא לן תתאה גבר והתם בפרק כיצד צולין משמע להדיא דעירוי סגי ליה בקליפה וכמ"ש התוספות בסמוך אלא דאכתי איכא למידחי כדפרישית לעיל בד"ה נותן אדם דהתם בפרק כיצד צולין מילתא אחריתא היא דלאו בבישול דוקא תליא מילתא לענין איסור והיתר אלא אפילו בבליעה לחוד אשכחן דאסור ובהא הוא דקיימא לן תתאה גבר כשהתחתון רותח גובר להבליע בעליון שהרי העליון בעצמו מתחמם והולך כמו שהבאתי ראיה מהא דאמרינן בחולין (דף ק"ח ע"א) גבי כזית בשר שנפל לתוך יורה רותחת מיבלע בלע מיפלט לא פלט משא"כ כשהעליון חם והתחתון צונן העליון מתקרר והולך ומשום הכי אין מבליע אלא בתחילת קילוח והיינו כדי קליפה משא"כ בשבת דבבישול תליא מילתא תו לא שייך לחלק בין כדי קליפה ליותר מכאן דסוף סוף כדי קליפה מיהו מבשל. נמצא דלפ"ז מייתי ר"י שפיר ראיה מהאי דזבחים דרבינן עירוי מלשון אשר תבושל אלמא דהוי כבישול גמור מיהו לענין קליפה ומשום הכי כלי חרס בעי שבירה וכדמשמע מלשון הירושלמי שהביאו התוס' בסמוך כנ"ל בכוונת ר"י. א"כ לפ"ז שיטת ר"י היינו לגמרי כמסקנת התוס' בסמוך במ"ש ונראה דעירוי כו' אלא דמה ששינה ר"י בלשונו וכתב דעירוי ככלי ראשון היינו משום דלענין שבת הוי ככלי ראשון אבל לענין הגעלה אפשר דמודה ר"י דדבר שתשמישו ע"י אור אינו ניתר בהגעלה (עירוי ניתר בהגעלה ע"י עירוי) ועיין מ"ש הרשב"א ז"ל בזה בחידושיו בשם ר"ת ז"ל והנלע"ד כתבתי:

במשנה אין נותנין כלי תחת הנר כו' ואם נתנו מבע"י מותר ופירש"י מותר להניחו שם. נראה דכוונתו דלשון מותר היינו שאינו מחוייב לסלקו וע"ז כתבו התוספות דלשון המשנה דחוק משום דמשמע להו דמילתא דפשיטא היא. מיהו לע"ד יש ליישב לשון המשנה לפי פירוש רש"י דודאי שייך שפיר לשון מותר דלכתחילה אסור ליתן הכלי תחת הנר אפילו מבע"י ולא מיבעיא לשיטת הרמב"ם ז"ל שהבאתי לעיל בפרק במה מדליקין גבי לא יקוב אדם שפופרת דהא דאמרינן התם דגזרינן דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה מפרש ליה הרמב"ם ז"ל בחיבורו פרק ה' מהלכות שבת דמה שאסור להסתפק ממנו היינו משום מוקצה וחזר בו ממ"ש שם בפירוש המשניות שהמסתפק ממנו חייב משום מכבה וכבר כתבתי טעמו לעיל שם ודקדקתי ג"כ שם מלשון רש"י מה שכתב כיון שהקצהו לנר חייב משום מכבה שדבריו נוטין לשיטת הרמב"ם ז"ל בחיבורו ע"ש. והבאתי ג"כ ראיה מברייתא במעשה דרבי טרפון וזקנים דמשמע כשיטת הרמב"ם. וא"כ לפ"ז שייך נמי הך גזירה גופא בנתינת כלי תחת הנר אפילו מבע"י דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה ואסור משום מוקצה כדקתני להדיא בסיפא דמתני' וע"ז קתני במציעתא דאם נותן מבע"י מותר והיינו כפירש"י דמותר להניחו שם וכדפרישית שאינו חייב לסלקו וזימנין דאיסורא נמי איכא שאין רשאי לטלטלו ולסלקו והיינו לר"י דאית ליה מוקצה אלא משום דלא פסיקא הך מילתא אליבא דר"ש מש"ה קתני סתמא בלשון מותר כל זה לפי שיטת הרמב"ם דלעיל אלא דאפילו לשיטת החולקים ומפרשים דהא דאמרינן לעיל דאתא לאסתפוקי מיניה היינו משום מכבה ולא משום מוקצה אפ"ה איכא למימר דלדינא מודו דאין ליתן הכלי תחת הנר אפילו מבע"י משום הך גזירה דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה דאסור משום מוקצה ואפילו למאי דקי"ל כר"ש דלית ליה מוקצה אפ"ה אסור דלמא אתי לאיסתפוקי מיניה בשעה שהנר דולק כמ"ש התוס' בסמוך בד"ה ואין ניאותין ממנו כן נ"ל נכון ליישב לשון המשנה ולשון רש"י ז"ל אלא שהטור והש"ע א"ח בסימן רס"ה כתבו להדיא דמבע"י מותר ליתן לכתחילה והיינו משום דאזלו לשיטתם דמפרשי דהא דאמרינן לעיל גבי לא יקוב דלמא אתי לאסתפוקי מיניה היינו משום מכבה ולא משום מוקצה ואפשר עוד לומר אפילו למאן דחייש דלמא אתי לאסתפוקי משום מוקצה אפ"ה מודה דלא שייך הך גזירה הכא משום דשמן הנוטף מן הנר ממאיס ולא חזי לאכילה כ"כ מיהו הרמב"ם ז"ל בחיבורו העתיק לשון המשנה כצורתה ומשמע דמבע"י בדיעבד הוא דשרי אבל לכתחילה אסור והיינו כדפרישית כנ"ל:

אחר זה ראיתי בלשון התוי"ט שכתב ג"כ בכוונת ל' רש"י כמו שכתבתי דאסור לכתחלה אלא שכתב טעם הדבר שמא לאחר שיפול השמן לתוכו יטלטל הכלי ולא ידעתי מי הכריחו לכך דטפי הו"ל לפרש שמא יסתפק מאותו שמן מיהו למאי דפרישית א"ש דאפשר דבשמן הנוטף לא שייך הך גזירה והנלע"ד כתבתי ולדינא צ"ע כיון דמשמע מלשון רש"י והרמב"ם ז"ל דלכתחילה אסור אפילו מבע"י ולשון המשנה מסייע להו ודו"ק. ועיין בק"א ומה שיש לדקדק עוד בזה עיין בסמוך בלשון הגמרא. ומתוך כך נתיישב ג"כ מ"ש רש"י הנך טעמי דאין כלי ניטל ומבטל כלי מהיכנו משום דלענין שבת גופא פסיקא ליה הנך טעמי טפי כמו שאבאר:

בתוס' בד"ה אע"פ שאמרו חכמים כו' אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו את השמן הו"ל כו' עכ"ל. מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש בפשיטות דבהאי דאין נותנין כלי דמתניתין לא איצטריך הנך טעמי דמייתי הש"ס לענין ביצה כיון דבלא"ה אסור ליתן כלי תחת הנר לקבל השמן משום גזירה דילמא אתי לאיסתפוקי מיניה מה שא"כ בכלי תחת התרנגולת לקבל הביצה דלא שייך האי טעמא אלא משום דאין כלי ניטל משום הכי שפיר שייך למיתני אבל כופה עליה כלי שלא תשבר כנ"ל:

ומתוך כך ממילא נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' בסמוך בד"ה הצלה שאינה מצויה והוצרכו לדחוק דשמן תחת הנר חשיב הצלה שאינה מצויה וזה דוחק כמ"ש הרשב"א ומהרש"א ז"ל בחידושיהם ולמאי דפרישית א"ש בפשיטות דבהאי דאין נותנין כלי תחת הנר טעמא אחרינא איכא משום דילמא אתי לאסתפוקי מיניה משא"כ לפי' התוס' עכ"פ הו"ל לאביי לאקשויי לרבה מעיקרא מהך מתניתין דהכא אמתניתין דנותנין כלי תחת הנר לקבל ניצוצות ודו"ק:

בגמ' אמר רב חסדא אע"פ שאמרו אין נותנין כלי כו' ופרש"י ומדיוקא דמתניתין שמעינן לה דדמי לנותן כלי תחת הנר עכ"ל. ולכאורה שזה סותר למה שכתבתי בסמוך דכלי תחת הנר בלאו הכי אסור לטעמא דידי משום דאתי לאסתפוקי ולסברת בעל תוי"ט משום טעמא אחרינא אלא דאדרבה ממ"ש רש"י כאן מדיוקא דמתני' שמעינן לה ובפשיטות הו"ל לפרש דממתני' שמעינן לה אע"כ משמע ליה לרש"י דמפשטא דמתני' ליכא למשמע מינה משום דבנר איכא טעמא אחרינא אלא לר"ח דאמר אף ע"פ שאמרו משמע להדיא דמדיוקא דמתני' דייק לה דלא ניחא ליה לאוקמי למתניתין מטעמא אחרינא לחוד ונראה לי משום דבלאו הכי ע"כ צ"ל דלמאי דמפרש ר"ח טעמא דמתניתין למאי דמפרש לה רבה משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו ופי' רש"י בסמוך דמילתא דרבה אליבא דר"ח היינו דוקא לדבר שאינו ניטל וא"כ ע"כ צ"ל דמוקי למתני' כר"י דאית ליה מוקצה דאי לר"ש לא פסיקא הך מילתא דאין נותנין כלי תחת הנר בשבת דהא זימנין דשרי כגון לאחר שכבה דשרי לר"ש דהוי ליה דבר הניטל וכה"ג איכא למידק נמי בטעמא דרב יוסף אליבא דרב חסדא בסמוך כמו שאבאר אע"כ דר"ח מוקי למתניתין כר"י דבלא"ה אשכחן לר"ח בר"פ מפנין (דף קכ"ח ע"א) גבי בשר תפל דאפילו במוקצה לטילטול ס"ל כר"י ע"ש. וא"כ לפ"ז תו לא שייך האי טעמא דפרישית משום גזירה דילמא אתי לאסתפוקי מיניה דהא ר"י גופא לית ליה הך גזירה בפרק במה מדליקין במשנה דלא יקוב מש"ה ניחא ליה לר"ח לאוקמי טעמא דמתני' בפשיטות משום דהצלה שאינה מצויה לא התירו בדבר שאינו ניטל וכהאי גוונא אית לן למימר במילתא דרבא גופא דאיהו נמי כר"י ס"ל לענין מוקצה דהא רב כר"י ס"ל ואמר אביי כל מילי דמר עביד כרב דכה"ג מדקדק הש"ס והתוספות בכמה דוכתי כנ"ל בכוונת לשון רש"י בכל הסוגיא שלא יהא כסותרין זה את זה ודוק היטיב:

בתוס' בד"ה הצלה שאינה מצויה כו' ונראה לו לפרש כו' אפילו בדבר הניטל משום טירחא עכ"ל. ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל שכתב בשם הרמב"ן ז"ל בענין אחר משום דכל היכא דשייך הצלה איכא למיחש שמא יבא לידי איסור דאורייתא ע"ש:

דף מג.

בגמ' רב יוסף אמר היינו טעמא דרב חסדא משום דקא מבטל כלי מהיכנו. ולכאורה לטעמא דר"י לא שייך שפיר הא דאמר ר"ח אף ע"פ שאמרו כו' אבל כופה עליה כלי שלא תשבר ומאי קמ"ל דמילתא דפשיטא היא כיון דלא שייך ביה כלל ענין ביטול כלי מהיכנו ובשלמא לטעמיה דרבה א"ש דעיקר מילתא דר"ח לחלק בין דבר מצוי לדבר שאינו מצוי מה שא"כ לטעמא דר"י. ויש ליישב דהיא גופא אתא ר"ח לאשמעינן דאע"פ שאמרו אין נותנין כלי תחת התרנגולת משום דדמי לאין נותנין כלי תחת הנר דמתני' אפ"ה לא תימא דטעמא דתרווייהו משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל וא"כ סד"א דלכפות כלי על הביצה נמי אסור מה"ט גופא קמ"ל ר"ח דמותר לכפות כלי דהא דאסרינן ליתן כלי תחת הנר או תחת התרנגולת לאו משום דאין כלי ניטל הוא אלא משום דמבטל כלי מהיכנו כנ"ל ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בסמוך ובכל השיטה מסברא דנפשאי דבזה מדוקדק היטב לישנא דר"י דקאמר ה"ט דר"ח ולא קאמר ה"ט דמתניתין ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מבטל כלי מהיכנו בפרק בתרא פי' הקונטרס דאסור משום דמיחזי כסותר וכאן פי' כו' עכ"ל. ולע"ד נראה דדברי רש"י נכונים ונימוקו עמו דבהאי דכלי תחת הנר ותחת תרנגולת דשמעתין שפיר שייך טעמא דבונה ולא דסותר שהרי מסתמא הנך כלים דאיירי הכא איירי בכלים שעשויין לקבל בהם וא"כ השתא נמי שמניחין תחת השמן או תחת תרנגולת עדיין ראויים הם לכך דאפילו באותו שבת עצמן ראויין לתשמיש זה ולהניח בו שום דבר וא"כ אין כאן סתירה כלל אלא דלפי שאין רשאי לטלטלם ממקומם הוי כאילו מחברן בטיט והו"ל כבונה דקי"ל דשייך בנין בכלים כשהן דרך קביעות כמ"ש התוספת בכמה דוכתי משא"כ בכרים וכסתות דלקמן פרק בתרא דלא שייך בהו טעמא דבנין כלל שאין דרך בנין בכרים וכסתות ואין דרך לחברם בטיט כלל לכך הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה שייך בהו ביטול כלי מהיכנו משום דהו"ל כסותר שהרי תחילת עשיית כרים וכסתות הם לצורך שכיבה או לישב עליהן והשתא שמונחים לקבל כלי זכוכית שוב אינם ראוין למלאכתן הראשונה באותו שבת וא"כ דמי לסותר כנ"ל בכוונת רש"י וק"ל:

בד"ה טבל מוכן הוא קשה לרשב"א דתנן במס' תרומות כו' המבשל בשבת בשוגג יאכל במזיד לא יאכל ולישנא דקאמר הכא כו' עכ"ל. וכבר האריך בזה מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש ותמצא נחת ותיתי לי שכוונתי לדעתו ברוב דבריו טרם עיינתי בספרו:

אמנם לע"ד נראה דבלא"ה אין עיקר כוונת הרשב"א ז"ל בקושייתו להקשות דרב יוסף לא משני שפיר לאביי דזה אין עולה לדעת כלל דודאי מילתא דפשיטא היא דאפילו את"ל דבמזיד אסורין באכילה לאותו שבת מ"מ כיון דאינו אלא משום קנסא בעלמא כדאיתא בהניזקין א"כ אין טעם לאסור בהם הטילטול כיון דשם אוכל גמור עליהן ולא דמי לבשר תפל דאמרינן לקמן בפ' מפנין דאסורין בטילטול למאן דאית ליה מוקצה היינו משום דלאורתא נמי לא חזי לאוכלם בעין אם לא ע"י תיקון וא"כ השתא אין שם אוכל עליהן משא"כ הכא דלאורתא חזי בלא תיקון אפילו לדידיה ובשבת נמי הא חזי לאחרינא א"כ לפ"ז לא שייך הכא ענין ביטול כלי מהיכנו כיון שיוכל לטלטל הפירות עצמן דהא דאסרינן טבל בטילטול בפרק מפנין היינו כשלא ניתקן כלל אע"כ דעיקר כוונת הרשב"א בקושיא זו משום דלשון אם עבר ותקנו מתוקן משמע ליה דמתוקן לגמרי ומותרין באכילה אפילו לב"ה עצמו כדאשכחן האי לישנא גופא לענין בכור שהביאו התוספת בסוף הדיבור דמאן דס"ל אם עבר וביקרו מבוקר מותר באכילה לגמרי א"כ לפ"ז ממילא נתיישב מה שהקשה מ"ז ז"ל על מה שתירץ הרשב"א דאיירי הכא דלית ליה פירי אחרינא וע"ז הקשה מ"ז ז"ל דא"כ תפשוט האבעיא דפ"ב דביצה דמשמע התם דהיכא דלית ליה פירי אחרינא נמי מיבעיא ליה וא"כ תפשוט ליה מהכא דהא מסקו התוספת בשמעתין דלכ"ע אין מבטלין כלי מהיכנו וכן כתבו רוב הפוסקים ואם כן ע"כ הך ברייתא דחבית של טבל היינו משום דאם עבר ותקנו מתוקן היכא דלית ליה פירי אחרינא. אמנם למאי דפרישית דעיקר קושיית הרשב"א ותירוצו אינו אלא על הלשון מתוקן בלבד א"כ תו לא מצינן למיפשט האיבעיא מהכא כיון דלעולם שפיר קאי האי טעמא דרב יוסף דאין מבטל כלי מהיכנו כנ"ל ודו"ק:

בא"ד ועוד הקשה היכא דלית ליה פירי אחרינא בשוגג אמאי יאכל נימא מגו דאיתקצאי כו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דאיכא לאוקמי הך סתמא דמתני' כר"ש וכה"ג קשיא ליה בכל הנך תיובתא דשמעתין אמאי לא מוקי להו כר"ש וע"ש שתירץ בדוחק וכמו שהתעורר ג"כ מו"ז ז"ל בס' מג"ש והשיב על דבריו בסוגיא דהניזקין ועיין מה שכתבתי שם בחידושינו בפרק הניזקין. אמנם בלא"ה יש כאן מקום תימא על מהרש"א ז"ל שהרי הדבר פשוט בכולהו מכילתין דהא דלית ליה לר"ש מגו

דאיתקצאי בין השמשות היינו דוקא היכא דיושב ומצפה כגון בהאי דלקמן דמתיר ר"ש במותר השמן שבנר דמסקינן לקמן (דף מ"ו ע"ב) דהיינו משום דאדם יושב ומצפה אימתי שיכבה נרו משא"כ היכא דלא שייך לומר יושב ומצפה מודה ר"ש דאסור כדדייקינן לקמן ממתניתין דבכור שנפל לבור וא"כ לפ"ז יפה הקשה הרשב"א ז"ל דבשוגג אמאי יאכל נימא מיגו דאיתקצאי דהא לא שייך הכא לומר אדם יושב ומצפה שמא ישכח ויתרום בשוגג. מיהו בזה יש להעמיד קצת דברי מהרש"א ז"ל לפמ"ש התוספת בפ"ק דחולין (דף י"ד ע"א) גבי השוחט בשבת דמשמע התם דלר"ש הוי שרי באכילה ליומיה ואין בו משום מוקצה משום דיושב ומצפה שמא ישחטנה חש"ו ואחרים רואין אותו כו' ע"ש. (ולכאורה נ"ל לפרש כן בכוונת רש"י ז"ל כאן בד"ה מוכן שאין בו מוקצה כו' שאם בא אחד ועבר כו' מותר לטלטלם ולאכלן משמע דכוונתו בזה אליבא דר"ש והיינו משום דיושב ומצפה כך היה נ"ל לכאורה אלא דבסמוך אבאר שלא הוצרכנו לפרש כן בשיטת רש"י) אלא דמ"ש מהרש"א ז"ל בכל הנך תיובתא דשמעתין נלע"ד ברור במחילת כ"ת דלא דק שפיר משום דבכל הנך תיובתא דמייתי הש"ס לא שייך בהו פלוגתא דר' יהודה ור"ש כלל דבכולהו ר' שמעון מודה דוק ותשכח:

בא"ד ועוד מ"ש דהכא אמר אם עבר ותיקנו מתוקן ובביצה גבי בכור שנפל לבור קאמר דאם עבר וביקרו אינו מבוקר ואדא בר אוכמי כו' עס"ה. גם בזה האריך מ"ז ז"ל בס' מג"ש בתכלית אריכות ודעתי ג"כ להרחיב בהם הדיבור לקמן (דף מ"ז ע"ב) ובביצה פרק אין צדין (דף כ"ו ע"ב) וכאן אבא בקצרה שאם כוונת הרשב"א ז"ל בקושיא זו דמשמע ליה דהאי דקתני גבי בכור אם עבר וביקרו אינו מבוקר היינו משום מוקצה כמ"ש התוספת לקמן ובפרק אין צדין והיינו דקשיא ליה דמ"ש טבל דהכא דשרי משום מוקצה א"כ יש לנו לתרץ בזה ע"פ שיטת רש"י בביצה פרק המביא (דף ל"א ע"ב) במשנה דבית שמלא פירות שכתב רש"י שם דכל מידי דלא הוי מוקצה אלא משום איסור דרבנן לא אמרינן מיגו דאיתקצאי והביא ראיה מהא דאמרינן הכא בטבל שאם עבר ותיקנו מתוקן וע"ש בתוספת דנראה מדבריהם שהסכימו ג"כ לסברא זו א"כ לפ"ז לק"מ לפי שיטת רש"י דהתם בבכור שנפל בו מום בי"ט הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא ואמרי' שפיר מיגו דאתקצאי ובבכור שנפל בו מום מעי"ט כבר כתב רש"י שם דלר"ש אה"נ לאו משום מוקצה אסרינן ליה אלא משום מתקן ואם כוונת הרשב"א כאן להקשות בטעמא דמתקן גופא מ"ש התם דאפילו בדיעבד אינו מבוקר והכא בטבל מהני בדיעבד וכמו שנראה באמת מהא דמייתי הרשב"א הך דאדא בר אוכמי דמשבש ותני והיינו בנפל בו מום מעי"ט כדמשמע התם אלא שגם בזה כתבתי שם לחלק בטוב טעם בין מתקן דבכור דחמיר טובא לפי שהיה לו חזקת איסור משעה שנולד משא"כ טבל שלא היה לו חזקת איסור אלא משעה שנתמרח וראה פני הבית וכדאמרינן נמי להדיא בפסחים (דף ט' ע"א) א"כ שפיר איכא לאוקמי טבל דהכא נמי בכה"ג ומלבד זה יש לחלק בכמה גווני וכמו שאבאר קצת לקמן (דף מ"ו ע"ב) ובפרק אין צדין אבאר יותר:

בד"ה בעודן עליו כו' וא"ת רב יוסף דמפרש מתני' כו' דלדידיה לא אתיא מתניתין כר"ש כו' כיון דשרי לאחר שכבה כו' עס"ה. נראה מדבריהם דאפילו אותו שמן המטפטף מן הנר בעודו דולק נמי מותר לאחר שכבה הנר דאל"כ לא הוי מקשו מידי:

אלא דבאמת לא ידענא שום טעם לחלק באותו שמן המטפטף בעודו דולק בין קודם שכבה הנר לאחר שכבה דממ"נ אם נאמר דלאחר שכבה דלא שייך ביה הוקצה למצותו ומש"ה שרי א"כ אותו שמן המטפטף ממנו לתוך הכלי בעודו דולק אפ"ה אותו שמן שהוא בתוך הכלי כבר אזלא מצותו ולפ"ז לא הוי משני התוס' מידי ואם נאמר דאפ"ה אסור דכיון שהיה מטפטף בעודו דולק כבר נעשה השמן בסיס לאיסור כדמסיק הש"ס לקמן דטעמא דר"ש דהנח לנר שמן ופתילה דהוי בסיס לדבר איסור ופרש"י לקמן שהשמן בסיס לשלהבת וא"כ אפילו לאחר שכבה הנר יש לאסור מה"ט גופא דמה"ת יחזור להיתירא והא דמתיר ר"ש היינו דוקא באותו שמן המטפטף לאחר שכבה ועיין בחידושי הרשב"א ז"ל בזה דאף שדבריו מגומגמים קצת שקיצר בלשונו מ"מ נראה לי שנתכוין בזה למה שכתבתי ולדעת שיטת התוס' בזה צ"ע ודו"ק:

בד"ה ושני ליה בין צריך למקומו כו' תימא לר"י מ"ש גבי שמן דקתני אין נותנין כו' עכ"ל. נראה דקושיית ר"י דהכא היינו לפי מאי דמשמע מלשון התוספת לעיל בלשון המשנה בד"ה ואם נתנוהו דלשון מותר לאו דוקא דאפילו לכתחילה כמ"ש הטור והש"ע בא"ח סי' רס"ה משא"כ לפמ"ש לעיל בשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל דכלי תחת הנר אסור לכתחילה משום גזירה דילמא אתי לאסתפוקי מיניה או כמ"ש התי"ט דחיישינן שמא יבא לטלטל הכלי שנפל בו השמן א"כ אין מקום לקושיית ר"י דהא שפיר קתני אין נותנין כלי תחת הנר לקבל בו השמן מהנך טעמי משא"כ גבי ניצוצות שפיר קתני מותר לכתחלה דהא למאי דמסקינן דניצוצות אין בהם ממש דמש"ה לא מבטל כלי מהיכנו שהרי אין שום טעם לאסור דלא שייך חששא דשמא יסתפק ולא שייך נמי הך גזירה שכתב התי"ט שמא יבא לטלטל הכלי שהרי באמת מותר לטלטל הכלי לאחר שכבר נפלו הניצוצות ולא איצטריך לאוקמי אליבא דרבי יצחק הך דניצוצות בצריך למקומו אלא משום דהניצוצות קודם שנפלו לתוך הכלי הו"ל דבר שאינו ניטל דאפילו מדאורייתא אסור דהוי מכבה אבל לאחר שנפלו לתוך הכלי אין שום צד איסור לטלטל הכלי כדפרישית ודו"ק:

דף מג:

בתוספות בד"ה כבר תרגמה רב הונא לשמעתיך כו' וא"ת אכתי תקשי ליה התם דהא ר"ה סבר הכא דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל כו' עכ"ל. נראה שכיוונו בזה למאי דמסקינן התם דמילתא דר"ה היינו בקרני דאומני דלא חזי ליה ופירש"י לפי שנמאסת והו"ל מוקצה מחמת מיאוס משמע דר"ה במוקצה כי האי כר"י ס"ל וכמו שאבאר לקמן בסוגיות שלפנינו אי"ה. א"כ לפ"ז משמע דאפי' לצורך גופו או לצורך מקומו אסור כדמשמע לקמן בדף הסמוך גבי נר ישן ולפ"ז מקשו התוס' הכא שפיר דר"ה אדר"ה דהא קרני דאומני דבר שאינו ניטל הוא משא"כ אם נאמר דמוקצה מחמת מיאוס נמי לא אסור אלא מחמה לצל כמו כלים שמלאכתן לאיסור או שנאמר דקרני דאומני גופייהו הוי טעמא משום דמלאכתן לאיסור וכמ"ש בעל המאור ס"פ מי שהחשיך א"כ ודאי לא אסור אפילו לר"י אלא מחמה לצל אבל לצורך גופו או מקומו שרי כמ"ש התוס' לעיל ס"פ במה מדליקין בד"ה והא ר"י וא"כ לא הוי מקשו התוספ' הכא מידי דר"ה אדר"ה דמצינו למימר דבפרק מי שהחשיך דאוסר ר"ה לטלטל הקרני דאומני גופייהו בידים היינו משום דהתם מחמה לצל הוי שלא ישברו אבל להניח כרים וכסתות תחתיהן איכא למימר דשרי דלא מיקרי לדבר שאינו ניטל כיון דבצריך לגופו או למקומו מותר לטלטל אפי' קרני דאומני גופייהו משא"כ במימרא דרב יצחק לעיל דאסור ליתן כלי תחת תרנגולת לקבל ביצה דהביצה גופא אסור לטלטל אפי' לצורך גופו או מקומו כדתני לעיל בברייתא דאין מטלטלין הביצה לכפות בו את הכלי ולסמוך בו כרעי המטה וכן בכל הנך משניות דמותבינן לעיל תיובתא לר' יצחק היינו נמי בכה"ג שהן דברים שאינן ניטלין אפי' לצורך גופן או מקומן אע"כ כדפרישית דסברת התוס' דקרני דאומני היינו משום מוקצה מחמת מיאוס דבכה"ג ס"ל לר"ה כר"י אפילו לענין מוקצה בטילטול דהא דאמרינן בר"פ מפנין דר"ה במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל דהיינו דוקא בטלטול מוקצה דאוכלין דאירי ביה ר"ה התם וכמו שאבאר לקמן בפירקין אבל בטלטול כלים כגון מוקצה מחמת מיאוס סבר ליה כר"י לגמרי דאפילו לצורך גופו או מקומו אסור וא"כ מקשי התוס' הכא שפיר דר"ה אדר"ה. כן נ"ל בכוונת התוס' דהכא ודו"ק:

בא"ד ור"י מתרץ דאיסור דאין כלי ניטל כו' שרי היכא דאיכא הפסד מרובה כו' עס"ה. והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות ס"פ מי שהחשיך הקשה ע"ז דא"כ מאי מקשה התם והא מבטל כלי מהיכנו דילמא בהא נמי משום הפסד מרובה שרי דודאי ביטול כלי מהיכנו נמי לא הוי אלא איסור דרבנן. מיהו לע"ד משום הא לא איריא דהא ודאי בלא"ה לאו בכל איסורי דרבנן הקילו משום הפסד מרובה וממקומו הוא מוכרע מדלא שרי ר"ה לטלטל קרני דאומני גופייהו שהרי לכל הפירושים לא מיתסרו אלא משום חשש איסור דרבנן אע"כ כדפרישית דאדרבה אשכחן דמחמה לצל אסור טפי לטלטל ולא חיישינן להפסד ומש"ה לא שרי ר"ה אלא להניח כרים וכסתות תחתיהן דהשתא טרח בהיתירא וא"כ ע"ז מקשה הש"ס שפיר והא מבטל כלי מהיכנו וא"כ הו"ל תרי איסורי חדא דמטלטל לדבר שאינו ניטל ועוד דמבטל כלי מהיכנו והו"ל כסותר וכמו שפירש"י שם ואם נאמר דאפ"ה מתיר ר"ה משום הפסד מרובה דכלי זכוכית יקרים ביותר ונוחים להשתבר אכתי טפי הו"ל להתיר לטלטל קרני דאומני גופייהו דליכא אלא חדא איסורא ולא שייך בהו חשש איסור דאורייתא כלל משא"כ במבטל כלי מהיכנו מיחזי מיהו כסותר. כנ"ל ליישב שיטת התוס' וכ"כ שם בעל המאור ע"ש בס' המלחמות ובלשון הר"ן באריכות והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בד"ה דכ"ע טלטול מן הצד כו' וקשה לר"י דבר"פ כל הכלים פסק ר"נ כו' עכ"ל. כבר הקשה הרב אלפס ז"ל קושיא זו בהלכותיו ותירץ לחלק דהא דאמרינן הכא טלטול מן הצד שמיה טלטול היינו דוקא במידי דדמיא למת כגון אבנים וכיוצא בהן משא"כ בהנך דפרק כל הכלים דהוו מיני מאכל מש"ה לא שמיה טלטול. ולכאורה היה נראה דרב אלפס ז"ל לטעמיה לפי מה שמפרש בפרק מי שהחשיך דאע"ג דאמר רב ששת לעיל לר' יצחק כבר תירגמה ר"ה לשמעתיך בבבל אפ"ה ע"כ לית ליה לר"ה הך דר' יצחק ונראה דהיינו נמי מה"ט גופא דלר"ה דוקא במת וכיוצא בו הוא דס"ל דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל משא"כ בהך דאיירי ביה ר' יצחק גופא שאוסר לכפות כלי על ביצה שלא תשבר לא ס"ל לר"ה כוותיה דהא ביצה נמי דבר מאכל הוא וכן משמע קצת מלשון כבר תירגמה דלאו לגמרי ס"ל כוותיה ועיין מ"ש הרמב"ן ז"ל בס' המלחמות פרק מי שהחשיך בסוף דבריו בשם הראב"ד ז"ל. וא"כ לפ"ז א"ש מה שלא רצו התוספות כאן לתרץ כן משום דר"י לשיטתו שכתב לעיל בד"ה כבר תירגמה דר"ה ס"ל לגמרי כר"י א"כ ע"כ לא משמע ליה לחלק בין מוקצה דמת למוקצה דמאכל והוצרך לתרץ בענין אחר. כן נראה לי ודו"ק:

דף מד.

בא"ד ועוד קשה לר"י כו' ופי' בקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד וכן קשה דר"ה דאמר התם כו' עס"ה. עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שהאריך מאוד בזה וכתב שם ג"כ שהתוס' בפרק במה טומנין מתרצים קושיא זו מיהו בעיקר דברי התוס' שכתבו דפי' הקונטרס לקמן דאסור משום טלטול מן הצד לא מצאתי מבואר לקמן בפירש"י דאי משום שכתב שם בד"ה סליקוסתא ומסיים ואינו מזיז עפר דמשמע דאי לא רצה מבע"י הוי אסור משום דמזיז עפר והיינו משום מוקצה ולע"ד משום הא לא איריא דהא לעיל (דף ל"ט ע"א) בהא דקאמר רב יוסף שמא יזיז עפר ממקומו מפרש רש"י נמי דהיינו משום גומא ולא משום מוקצה ע"ש בתוספת וא"כ מכ"ש שיש לנו לפרש כן לקמן בההיא דפ' במה טומנין שכן נראה שם מלשון רש"י עצמו שלא הזכיר כלל ענין טלטול מן הצד אלא כדמשמע פשטא דסוגיא דהתם דאיירי משום איסור גומא כמו שפירש ר"י כאן. והנראה בזה דלא משמע ליה לר"י לפרש כן בכוונת רש"י שם משום דלפירושו שם בסכיני דביני אורבי דהיינו שנועץ הסכין בין שורות הלבנים וא"כ משמע דבכה"ג לא שייך ביה עשיית גומא אלא דלפ"ז לפירוש ר"י דהכא נמי לא א"ש ע"כ צ"ל דר"י מפ' להאי דסכיני דביני אורבי בענין אחר בענין דלא שייך ביה עשיית גומא כנ"ל. אחר זה ראיתי שמהרש"ל בח"ש הרגיש ג"כ בזה דמפירש"י שלפנינו לקמן יש לפרשו כפי' ר"י דהכא וכבר עלה בלבי דממ"ש רש"י שם בתיובתא דר' קטינא בד"ה הטומן לפת כו' וז"ל שם דאי אין מקצת עליו מגולין אין לו במה לאוחזו אא"כ מזיז עפר בידים עכ"ל ומדמפליג בין מזיז בידים דאסור משמע דהאי דשרי במקצת עליו מגולין היינו משום דהו"ל טילטול מן הצד כיון שהעפר ניזז מאיליו כמ"ש רש"י שם ולע"ד משום הא נמי לא איריא דלענין גומא נמי שייך שפיר לפלוגי בהכי דכשמזיז עפר בידים הו"ל כעושה גומא משא"כ בניזז מאיליו לא מיחזי כגומא דהו"ל חופר כלאחר יד וכן משמע להדיא מל' רש"י לעיל (דף ל"ט ע"א) במימרא דרב יוסף גופא ע"ש וצ"ע:

במשנה מטלטלין נר חדש כו' ר"ש אומר כל הנרות מטלטלין חוץ מנר הדולק בשבת. מהך מתני' דהכא ומברייתא דמותר השמן דלעיל בסמוך פשיטא לן במכילתין ובכולה תלמודא דלר"ש לית ליה מוקצה לא מוקצה דאכילה ולא מוקצה דטילטול דמותר השמן הוי מוקצה לאכילה והיינו דרמי ליה אבייי לרבה לקמן דף מ"ו ודייק מהכא וקאמר אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ומקשה ליה לרבה מהא דאוסר ר"ש בבכור דהוא נמי מוקצה לאכילה וממתניתין דהכא שמעינן דלית ליה מוקצה לטילטול והא דפשיטא לן דלר"י אית ליה מוקצה לטילטול היינו מברייתא דבסמוך דאוסר ר"י בנר ישן שהוא מוקצה מחמת מיאוס ואוסר נמי בנר של מתכות שהדליקו בו באותו שבת דהו"ל מוקצה מחמת איסור ובמוקצה לאכילה נראה דהיינו משום דשמעינן לר"י לקמן בסוף מכילתין דאוסר לחתוך נבילה לפני כלבים וקאמר אם לא היתה נבילה מע"ש אסורה לפי שאינה מן המוכן והאי נמי כמוקצה לאכילה דמיא דכל מה שאדם נהנה מיקרי מוקצה לאכילה כדמשמע בפסחים בפרק אלו עוברין דרבה אית ליה דמבשל בעצי מוקצה חייב משום דמוקצה דאורייתא ויליף לה מוהכינו את אשר יביאו והאי קרא במוקצה לאכילה איירי וע"כ כדפרישית ואע"ג דאנן לא קי"ל כרבה בהא אלא מוקצה דרבנן מ"מ משמע בכמה דוכתי בגמרא ובפירש"י במכילתין ובביצה דמוקצ' דאכילה אסמכינהו רבנן אהאי קרא דוהכינו. אלא דאכתי איכא למידק דמהא דאוסר ר"י בנר של מתכות בטילטול בברייתא דבסמוך הא מסיק הש"ס בחולין דאיכא למימר דשאני הכא דדחי ליה בידים וא"כ היכא דלא דחי בידים בבין השמשות מנ"ל דר"י אית ליה מוקצה טפי מתנאי אחריני

וליכא למימר דמוקצה לאכילה ומוקצה לטילטול חדא מילתא היא ומוקצה לאכילה ודאי שמעינן ליה מדאוסר בנבילה אע"ג דלא דחי בידים דהא ודאי ליתא דהא לקמן בר"פ מפנין מסיק הש"ס דר"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטילטול ס"ל כר"ש אלמא דמוקצה לטילטול קיל טובא ממוקצה לאכילה ונראה דהיינו מטעמא דפרישית דמוקצה לאכילה אסמכוה אקרא דוהכינו משא"כ במוקצה לטילטול אמרינן לקמן בפרק כל הכלים דאינו אלא משום גזירה דגזרינן טילטול אטו הוצאה. וא"כ לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מנ"ל דר"י גופא אוסר בטילטול היכא דלא דחי ליה בידים וליכא למימר דקים ליה לתלמודא דר"י סובר כן הא ודאי ליתא דהא בסוגיא דחולין התם מהדר הש"ס לאשכוחי הא דנסבין חברייא למימר ר"י היא ומייתי הש"ס האי דר"י דנרות ודחו לה וקאמר דלמא שאני התם דדחו ליה בידים. ומש"ה מסיק רב אשי ר"י דמבשל היא דלפ"ז לא הוי טעמא דר"י משום מוקצה כלל אלא משום קנסא כדמשמע התם ואם כן משמע להדיא דהיכא דלא דחי בידים כההוא דהשוחט בשבת לא שמעינן דאית ליה לר"י מוקצה ובכמה דוכתי משמע בגמ' דבכל ענין אפי' היכא דלא דחי בידים אית ליה לר"י מוקצה. והנלע"ד בזה דהא דמשמע בחולין דלר"י לית ליה מוקצה היכא דדחי ליה בידים היינו לענין דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי ביה"ש איתקצאי לכולי יומא והיינו דמייתי התם השוחט בשבת דכיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ואפ"ה הוי בעי למימר מעיקר' דר"י אוסר משום מוקצה והיינו משום דאיתקצאי בין השמשות והיינו דבעי רב ששת בריה דרב אידי למיפשט לה מר"י דנרות של מתכות דאע"ג דשל מתכות הוא כלי גמור דחזי לאישתמושי לכל מידי ואפ"ה אוסר ר"י וע"כ היינו משום דאיתקצאי בה"ש מחמת איסור שבת וא"כ ה"ה להשוחט בשבת ובהא דחי הש"ס שפיר דילמא שאני התם דדחי ליה בידים משא"כ היכא דלא דחי בידים אה"נ דלית ליה לר"י מיגו דאיתקצאי בה"ש. נמצא דלפ"ז היינו דוקא במידי דהוי חזי מאתמול קודם בה"ש אבל במידי דלא הוי חזי מאתמול להך מילתא ודאי אשכחן לר"י דאוסר מהאי דאמר רב יוסף התם בחולין מעיקרא אהאי דהשוחט דר"י דכלים היא והיינו דמייתי ממתני' דכל הכלים הניטלין בשבת ר"י אומר כו' מעין מלאכתן אין מעין מלאכה אחרת לא אלמא כל מידי דלא חזיא בה"ש להך מילתא אסורה ונהי דדחי לה אביי התם מילתא דרב יוסף היינו לענין דלא דמי להשוחט בשבת כדמסיק התם דכיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ומעיקרא נמי הוי אוכלא דאפרת וא"כ אדרבה משמע להדיא דר"י אית ליה מוקצה היכא דלא הוי חזי מאתמול קודם בה"ש להך מילתא אפילו היכא דלא דחי בידים דהא כלים שנשברו לא דחינהו בידים אפ"ה אוסר ר"י. אם כן לפ"ז שפיר מוקי הש"ס פ"ב במה מדליקין להך ברייתא דשופר מטלטלין וחצוצרות אין מטלטלין כר"י ונראה דהיינו ר"י דכלים שנשברו ועיין לעיל בתוס' ס"פ במה מדליקין שהביאו הסוגיא דמנעל שע"ג האימום דאיירי ביה ר"י ולע"ד אין נראה לומר דר"י מהתם שמעינן לה כיון דלא מייתי הש"ס התם בפ"ק דחולין ועוד דנראה דמנעל גופא הוי כדחינהו בידים אע"כ כדפרישית דהאי דחצוצרות וכה"ג טובא מידי דלא חזי מאתמול שמעינן לה מר"י דכלים שנשברו כנ"ל:

ואכתי איכא למידק נמי לאידך גיסא מהא דבעי הש"ס בחולין למידק דר"י אית ליה מוקצה בהשוחט בשבת מהך דנרות מי דמי דהתם מוקצה לאכילה והכא מוקצה לטילטול והיה נראה בעיני לומר דמוקצה לאכילה אתיא בק"ו ממוקצה לטילטול כדמשמע מסוגיא דר"פ מפנין דר"ה אוסר במוקצה לאכילה ומתיר במוקצה לטילטול אלא דלמאי דפרישית לאו מילתא דפסיקא היא כיון דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד דמוקצה לטילטול הו"ל משום גזירה דהוצאה כדמשמע בפרק כל הכלים ומוקצה דאכילה לא הוי אלא משום אסמכתא דוהכינו וא"כ איכא למימר דבמוקצה לטילטול כלים יש לאסור טפי משום גזירה דהוצאה דאתי לידי איסור דאורייתא לכן חזרתי לפרש בדרך אחר דלעולם מוקצה דאכילה ומוקצה דטילטול כלים כולה חדא מילתא היא והא בהא תליא בין מטעם האסמכתא דאיכא למימר דאסמכינהו אקרא דוהכינו איכא למימר דאכלים נמי קאי שכל הכלים הצריכין לו לשבת צריכין שיהא מוכנים מבע"י וכן משמע ברפ"ק דביצה דבמה שאסרו לטלטל הביצה אפי' בספק י"ט ספק חול למאן דמפרש טעמא דביצה משום מוקצה החמירו בספיקו משום דאיסור מוקצה אסמכוהו אדאורייתא והיינו נמי טעמא דספק מוכן כמ"ש שם בתוס' ישנים וכן בעיקר הטעם שהחמירו חכמים באיסור מוקצה נראה מל' הרמב"ם ז"ל בפ' כ"ד מהלכות שבת שהטעם שאסרו לטלטל כלים המיוחדים לאיסור גזירה שמא ישכח השבת ויבא לעשות בהם מלאכה ובאמת נראה מל' הרמב"ם בפ' כ"א מהלכות שבת הלכה ל"ה דבמוקצה לאכילה כגון האי דנבילה לפני כלבים וכיוצא בזה למאן דאסר היינו נמי משום גזירה דילמא אתי לידי מלאכה דאורייתא. ובזה נ"ל ליישב הסוגיא דחולין (דף י"ד ע"ב) בהא דנסבין חברייא למימר ר"י היא ומשקלא וטריא דהתם לענין אוכלא דאפרת דבעי למימר דמש"ה לית ביה משום מוקצה ומדמה לה הש"ס לפלוגתא דר"י ורבנן דזיתים וענבים ומשמע מפירש"י ותוס' דכי היכא דגזרינן שמא יסחוט ה"נ גזרינן שמא ישחוט ולכאורה הסוגיא תמוה דמה ענין מוקצה דאיירי בה מעיקרא רב יוסף לענין ר"י דכלים להך גזירה דשמא ישחוט ושמא יסחוט אבל למאי דפרישית א"ש דגזירה דמוקצה גופא בין במוקצה לאכילה בין במוקצה לטילטול כלים הוי נמי משום גזירת גופייהו וכבר הארכתי בזה בסוגיא דחולין וכאן אין להאריך יותר:

נמצא דלפ"ז הא דאמרינן לקמן בפרק כל הכלים דטילטול אסור משום דצורך הוצאה היא לאו דוקא הוצאה אלא כל מלאכות כגון כלים שמלאכתן לאיסור כדברי הרמב"ם ז"ל אלא דבשאר מוקצה כגון עצים ואבנים או אפי' כלים שמלאכתן להיתר כשאינן לצורך שבת כלל והאי הוא דשייך בהו איסור טילטול משום הוצאה כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפירוש שם בס"פ כ"ד מהלכות שבת ע"ש כנ"ל אלא דמלשון התוספת בפ"ק דביצה (דף י"ב ע"א) גבי ליפלגו באבנים לא משמע כן מ"מ בלשון רש"י שם נראה שנתכוין לסברא זו שכתבתי בשיטת הרמב"ם ז"ל וע"ש בחידושינו:

ומעתה לפ"ז יש ליישב כמה סוגיות דאיירי בדיני מוקצה ותלה ליה הש"ס בפלוגתא דר"י ור"ש אע"ג דלא אשכחן בהדיא דפליגי בהו ר"י ור"ש אלא בהנך דמייתי הש"ס בפ"ק דחולין אבל למאי דפרישית א"ש דסוף סוף כיון דאשכחן דר"י דמחמיר במוקצה בהנך דפליגי בהו בהדיא ממילא נמי דמחמיר בכולהו היכא דיש בהו טעם איסור כגון האי דשופר דס"פ במה מדליקין וכה"ג טובא כיון דשורש אחד לכל דיני מוקצה מטעמא דפרישית וה"ה ר"ש דמיקל בהנך ה"ה בכולהו. והא דאמרינן בר"פ מפנין דר"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטילטול ס"ל כר"ש נ"ל דלאו בטילטול כלים איירי אלא בטלטול אותו מאכל עצמו שאינו אסור אלא משום דלא חזי למידי כגון האי דבשר תפל ליתן לפני כלבים ובהאי הוא דסבר ר"ה דנהי דאסור משום מוקצה לאכילה לפי שאין עומד לכלבים אפ"ה לא שייך להחמיר לאוסרה בטילטול ולקמן בפירקין אבאר דע"כ צריך לפרש כן כל זה נ"ל נכון וברור בעזה"י: ומה שהוצרכתי להאריך ולהרחיב הדיבור בזה לפי שענין זה הוא מקור ומפתח לכל דיני מוקצות שבכל הסוגיות הבאות לפנינו בכולהו מכילתין ובפ"ק דביצה:

ועוד ראיתי להערה אחרת כיוצא בזה בהא דמשמע מפירש"י והתוס' בביצה דף ל"א במשנה דבית מלא פירות דלא אמרינן מוקצה מחמת איסור אלא במה שאסור בה"ש משום מלאכה דאורייתא משא"כ במידי דלא מיתסר אלא מדרבנן לא אסרינן משום מוקצה ומכמה סוגיות לא משמע כן וכבר האריכותי בזה שם במקומו ועוד אבאר בזה לקמן בשמעתין ובכל הסוגיות דפירקין ודוק היטיב:

מיהו במה שכתבתי לעיל לא שמעינן לר"י דאוסר במוקצה אלא בהנך מתניתין ובריייתא דמייתי הש"ס בפ"ק דחולין מ"מ ממימרא דאמוראי אשכחן פלוגתא דר"י ור"ש בכמה דוכתי דלעיל פרק במה מדליקין אמר ר"י אמר רב מסיקין בכלים כו' ומייתי תלת בבי ומסיק בהו דברי ר"י ור"ש מתיר אלמא דהכי קים ליה לרב דר"י ור"ש גופייהו פליגי בנולד וא"כ לר"נ דאמר מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד ממילא שמעינן דר"י ור"ש גופייהו פליגי נמי במוקצה כה"ג שלא מחמת איסור ודו"ק וע"ש לעיל בחידושינו:

בפרש"י בד"ה אבל לא ישן דמוקצה מחמת מיאוס הוא עכ"ל. ומש"ה אוסר ר"י אע"ג שלא הדליקו בו באותו שבת ומטעם איסור מוקצה מחמת מיאוס לר"י נראה דהיינו דמחמת מיאוסו אינו ראוי לשום תשמיש אחר כי אם להדלקה וכיון דבשבת להדלקה נמי לא חזי נמצא דאין שם תורת כלי עליו בשבת והו"ל כעצים ואבנים בעלמא שאין מטלטלין אותן אפילו לצורך גופן ומקומן מהטעם שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק כ"ה מהלכות שבת כיון דהוה ליה כעובדא דחול אתי לידי איסור דאורייתא כנ"ל ודו"ק:

בד"ה חוץ מן הנר שהדליקו כו' דאית ליה לר"מ מוקצה מחמת איסור כו' עכ"ל. ולפמ"ש לעיל בשיטת רש"י דפרק המביא דף ל"א דלא אמרינן מיגו דאיתקצאי במוקצה מחמת איסור אלא באיסור דאורייתא ולא באיסור דרבנן א"כ צ"ל דר"מ סובר דכל כיבוי אפילו שלא לצורך הפתילה ולעשות פחמין אסור מדאורייתא ומש"ה אוסר בנר שהדליקו כיון דאיתקצאי בה"ש מחמת איסור דאורייתא איתקצאי לכולי יומא כיון דנעשה בסיס לדבר איסור כך היה נ"ל לכאורה אלא שנראה דוחק לאוקמי מילתא דר"מ דלא כהלכתא לפי שיטת רש"י והתוספת וסייעתם שפסקו כר"ש במלאכה שאצ"ל מהא דאמרינן לקמן בסוף מכילתין בכל השבת כולה הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור כמ"ש הרמב"ן והר"ן ז"ל שם. וא"כ מדמסיק התם מאי ניהו נר שהדליקו בו באותו שבת הוי כתרתי דסתרן אהדדי דכיון דקי"ל מלאכה שאצ"ל פטור א"כ נר שהדליקו בו באותו שבת לא מיקרי מוקצה מחמת איסור כיון שאינו אלא איסורא דרבנן. מיהו יש ליישב דהא דאסרינן בנר שהדליקו בו באותו שבת אע"ג שהוא מוקצה מחמת איסור דרבנן היינו משום דהו"ל תרתי ריעותא מוקצה מחמת איסור מדרבנן והוקצה נמי למצותו כל בה"ש ואדרבה בזה הוי א"ש טובא הא דאמרינן התם בסוף מכילתין ומאי ניהו נר ישן דאתי למעוטי שאר מוקצה מחמת איסור דרבנן דשריין כנ"ל לפי שיטת רש"י דפ' המביא ושם יבואר יותר ועיין עוד בסמוך:

בגמרא ר"א בר"ש אומר מסתפק מן הנר הכבה כו' לכאורה לא שייך הך מילתא דר"א בר"ש אהך פלוגתא דתנאי בהאי ברייתא דלא איירי אלא לענין טילטול הנר ולעיל בברייתא דמותר השמן הו"ל לפלוגי אלא דאיכא למימר דהכא לא מיבעיא קאמר דכיון דאפילו לכתחלה שרי לאסתפוקי מן הנר הכבה ומן השמן המטפטף דלית ליה מוקצה כלל א"כ כ"ש דמותר לטלטל הנר אפי' בשעה שהוא דולק וק"ל ועיין בסמוך:

בפרש"י בד"ה מן הנר הכבה דכיון דכבה והולך לא מחייב תו משום מכבה ולכאורה יש לתמוה על סברא זו כיון דרש"י מפרש לשון הכבה שעדיין לא כבה לגמרי דבהא ר"ש נמי מודה דמותר דהו"ל מותר השמן אע"כ דהאי הכבה היינו שכבה והולך וא"כ אמאי לא מחייב משום מכבה. והנראה בזה דר"א בר"ש בהא נמי כאבוה ס"ל דכל כיבוי שאין צריך לגופו של פתילה ולעשות פחמין לא הוי אלא איסורא דרבנן. א"כ לפ"ז הא דתניא בביצה (דף כ"ב ע"א) המסתפק משמן שבנר חייב משום מכבה לאו חייב ממש קאמר אלא כמ"ש התוספת שם כיון דמכחיש אורו נראה ככיבוי א"כ לפ"ז סובר ר"א בר"ש דכיון שכבה והולך תו לא מיחזי כמכבה מש"ה מותר אפילו לכתחלה להסתפק מן השמן כיון דלית ליה מיגו דאיתקצאי בה"ש בין במוקצה מחמת איסור ובין במוקצה למצותו ואפשר דהיינו נמי מה"ט גופא כיון דאין איסורו ומצותו אלא מדרבנן. כנ"ל נכון לפי שיטת רש"י וממילא דלפ"ז יש סיוע וחיזוק לשיטת רש"י דפרק המביא לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא למוקצה מחמת איסור דרבנן. ודוק היטב ועי' עוד בסמוך:

בגמרא אמר עולא סיפא אתאן לר"י. נראה דעולא הוי סבר דר"י לית ליה מוקצה מחמת איסור כלל אלא מוקצה מחמת מיאוס לחוד כדס"ד דתלמודא בסמוך במימרא דר' זירא דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דאוסר ר"י בנר של מתכת שהדליקו וא"כ שפיר משמע ליה לעולא דלר"י אסור בכוס וקערה ועששית כיון דנפישי מיהו למר זוטרא דמתקיף ליה מאי אבל היינו משום דהוי ידע להך ברייתא דבסמוך דאית ליה לר"י נמי מוקצה מחמת איסור אלא אדרבה שמחמיר יותר במוקצה מחמת מיאוס אע"ג שלא הדליקו בו באותו שבת אם כן מקשה שפיר מאי אבל כוס כו' דאפי' בנר אוסר כן נ"ל ודו"ק :

בתוס' בד"ה שבנר ושבקערה אסור כו' וא"ת ומ"ש נר שכבה כו' מסוכה רעועה דעלמא דמהני בה תנאי כו' עס"ה. ולכאורה לא ידענא מאי קשיא להו דלמא אין הכי נמי דמהני בו תנאי. ובאמת שהרמב"ן והרשב"א והר"ן ז"ל כתבו דמהני בו תנאי והביאו ראיה מהירושלמי ונהי דהתוספת משמע להו לדינא דלא מהני תנאי והיינו מאותו הטעם שכתבו בתירוצם לחלק בין נר שכבה לסוכה רעוע' משא"כ מעיקרא דלא הוי משמע להו לחלק א"כ במאי פסיקא להו דלא מהני תנאי ונראה דוחק לומר משום דקתני סתמא משמע להו הכי דלכאורה משמע דבלא"ה אשכחן כמה משניות ובריייתות דקתני בהו דיני מוקצה סתמא אע"ג דמהני בהו תנאי אף לשיטת התוס' כגון היכא דלא דחי בידים ולכאורה היה נ"ל דמשמע להו דאי ס"ד דבנר שכבה הוי מהני תנאי למאי דלא משמע להו לחלק בין נר לסוכה רעוע' א"כ מסתמא נמי אין סברא לאסור בנר שכבה משום דהו"ל כאילו התנה דמסתמא אין דעתו לאבד מותר השמן לאחר שיכבה וכ"ש בשמן המטפטף לר"ש דמשמע לעיל אפילו כשהניח כלי תחת הנר מבע"י לקבל השמן קתני לעיל במתניתין דאין ניאותין ממנו אפילו לר"ש כמ"ש התוספת לעיל וא"כ אמאי לא נימא דהוי כאילו התנה וע"ז מתרצים התוס' דהא דאסור בכל ענין ולא מהני תנאי היינו משום דדחי בידים כך היה נ"ל אלא דמלשון הפוסקים לא משמע כן ועדיין צ"ע ויבואר בק"א:

בד"ה מטה שייחדה למעות כו' נראה דאפילו לצורך גופו כו' והויא כחצוצרות כו' עס"ה. ולכאורה דבריהם תמוהים במ"ש נראה דאסור כיון דבלא"ה לא קאי כלל הך פיסקא דמטה שייחדה למעות דהדר ביה תלמודא. וע"ק במ"ש דהוי כחצוצרות דנראה שבאו ליתן טעם לאסור מטה שייחדה אפילו לצורך גופו משום דדמי לחצוצרות דפשיטא להו דאפילו לצורך גופו אסור כמו שכתבו לעיל בס"פ במה מדליקין גבי חצוצרות וכתבו שם הטעם משום דלא חזי כלל למלאכת היתר והביאו שם ראיה ממטה דהכא א"כ לפ"ז מאי מקשה ר"נ ב"י מנר דקאמר ומה נר דלהכי עבידא דהא ודאי לא דמי דנר חזי לתשמיש אחרינא ומטה למאי דס"ד השתא לא חזי למידי אחרינא וכמ"ש התוס' להדיא בד"ה לא הניח דמטה ונר לא דמי לחצוצרות לפי המסקנא. והנלע"ד בזה דכל מה שכתבו התוס' בזה הדיבור אין כוונתם לדינא וליתן טעם למטה שייחדה לחוד אלא דעיקר כוונתם שרוצין לפרש דהאי אסור לטלטל שבסוגיא זו בין למאי דס"ד מעיקרא ובין לפי המסקנא היינו אפילו לצורך גופו ומקומו ומה שהוצרכו לפרש כן היינו משום דבלא"ה הו"א דכל מידי שיש תורת כלי עליו לא שייך לאסור לצורך גופו ומקומו אפילו לר"י ולא מיתסר אלא מחמה לצל כדמשמע לכאורה בפרק כל הכלים דף קכ"ג וקכ"ד במימרא דרבה ואביי ורבא ע"ש לכך הוצרכו לפרש כאן שאין הדבר כן והביאו ראיה מחצוצרות דס"פ במה מדליקין דמוקמינן לה התם כר"י וע"כ בלצורך גופו ומקומו איירי דאי מחמה לצל אפי' שופר נמי ליתסר והתוס' לשיטתייהו שכתבו שם דשופר נמי מלאכתו לאיסור ומש"ה אסור מחמה לצל ומותר לצורך גופו ומקומו כיון דתורת כלי עליו וחזי למידי אחרינא משא"כ חצוצרות דלא חזו למידי אחרינא אע"ג דתורת כלי עליהם אפ"ה בשבת לא חזו למידי ומש"ה אינם בכלל כל הכלים דאיירי בהו לקמן בפרק כל הכלים אם כן לפ"ז מסברא משמע להו נמי לאסור במטה אפי לצורך גופו אפי' למאי דס"ד מעיקרא והיינו משום כיון דייחדה למעות תו לא חזי בשבת למידי אחרינא דבטיל לה מתורת כלי ביחוד לחוד וממילא דכ"ש לפי המסקנא בייחדה והניח עליה וכ"ש כשהיה עליה מעות בה"ש דכיון דהמטה בטל לגבי המעות והמעות פשיטא דאסור לטלטל כיון דלא חזי בשבת למידי והו"ל כצרורות ואבנים בעלמא דמסקינן לקמן בפירקין דאע"ג דחזי לכסויי מנא אפ"ה כיון דליכא תורת כלי עליהם אסור א"כ ה"ה למעות וכיון שהמטה טפילה למעות לר"י בטל' תורת כלי ממנה וממילא אסור אפילו לצורך. כנ"ל נכון ומוכרח בכוונת התוס':

אלא דעדיין לא נתיישב דעתי בזה דאכתי לא הוי להו לפרש כן במימרא דהכא במטה ולהביא דאיה מחצוצרות כיון דבחצוצרות גופא לכאורה משמע מסתימת לשון כל הפוסקים דלא קי"ל בהא כר"י לאסור לטלטלו לצורך גופו ומקומו וכדמשמע נמי בסוף מכילתין דבכולה שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומה ניהו נר שהדליקו באותו שבת דמשמע דוקא בכה"ג דחתי בידים הוא דלא קי"ל כר"ש וכמ"ש שם בתוספת וכן במטה שייחדה והניח עליה מעות נמי משמע משיטת רוב הפוסקים דלמאי דקי"ל כר"ש ממילא דאין הלכה כרב בהא דאמר לשמעתיה כר"י וכדמשמע מלשון התוספת בסמוך ד"ה ומה נר ולקמן בד"ה ה"נ מסתברא (ועיין מה שאכתוב בד"ה הא אין עליה מעות) א"כ לפ"ז לא שייך הך מילתא שכתבו התוספת כאן אליבא דהלכתא כי אם במטה שיש עליה מעות או שהיה עליה בה"ש דבהא ודאי קי"ל כרב משום דדמי לנר שהדליקו בו באותו שבת דהאי נמי כדחי בידים דמי וכדמשמע מלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל א"כ לפ"ז טפי הו"ל להתוספת לפרש כן בברייתא דלעיל בסמוך בנר שהדליקו בו בשבת דאפילו לצורך גופו ומקומו אסור וליכא למימר דהתם מילתא דפשיטא היא דפלוגתא דר"מ ור"י ור"ש בנר שהדליקו היינו לצורך גופו ומקומו דאי מחמה לצל אפילו ר"ש מודה דאסור דהו"ל מלאכתו לאיסור וכמו שהוכיחו התוספת לעיל בס"פ במה מדליקין דמחמה לצל מודה ר"ש דדבר שמלאכתו לאיסור ע"ש אלא דלע"ד דנר לא מיקרי מלאכתו לאיסור ולא מיקרי דבר שמלאכתו לאיסור אלא כשעושה מעשה המלאכה בגוף הכלי וזה לא שייך בנר דמינח נייח כדמשמע לעיל בספ"ק. והנלע"ד בזה דאפילו התם בנר מילתא דפשיטא היא כיון שהוא מוקצה מחמת איסור דאורייתא לר"י דאמר מלאכה שאצ"ל חייב ועוד ددחי נמי בידים ממש סמוך לשבת א"כ ממילא משמע דאין סברא לחלק בין חמה לצל ובין צורך גופו ומקומו משא"כ הכא במטה דאין הטעם אלא משום דנעשה בסיס למעות והמעות גופא לא איתקצאי בה"ש אלא מחמת איסור טילטול דרבנן וא"כ הו"א דיש להתיר המיטה כשנסתלק' ממנה המעות כיון שיש תורת כלי על המטה ועוד דלא דחי המיטה בידים ממש לכך הוצרך התוספות לפרש דאפ"ה ע"כ אסור אפילו לצורך גופו ומקומו כדמשמע מימרא דרב דהא לדידיה דמי לחצוצרות וא"כ ממילא משמע דאף למאי דלא קי"ל כרב דס"ל כר"י מ"מ במאי דשמעינן דאוסר בהניח עליה בין השמשות אפילו לצורך גופו ומקומו שפיר קי"ל כוותיה כיון דבמוקצה מחמת איסור אמרינן מיגו דאיתקצאי קי"ל להדיא בסוף מכילתין כר' יהודא ולקושטא דמילתא לא משמע להו להתוספות לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא או מחמת איסור דרבנן וכמו שאבאר בביצה בפרק המביא (דף ל"א ע"ב) אי"ה כנ"ל ועדיין צ"ע ודוק היטב:

דף מד:

אלא אי אתמר הכי אתמר כו' מטה שייחדה למעות הניח עלי' מעות כו' לא יחדה למעות יש עליה מעות כו'. נראה בכל הנך בבי דלא יחדה למעות לאו משום הך קושיא דמה נר מסיק לה הכי אלא דאפילו ללישנא קמא דבעי למימר דיחדה לחוד אסור נמי הוי בעי לאסוקי הני בבי דלא יחדה אלא משום דאפסקה ר"נ בר יצחק בתיובתא דמה נר והדר ביה הש"ס וקאמר אלא אי אתמר דלא אסר ר"י אמר רב אלא ביחדה והניח ואסור אפילו בהניח מימות החול מש"ה מסיק נמי לכולהו בבי דלא יחדה לחלק בכמה גווני. אלא דאכתי קשה דלכאורה כל הנך בבי דלא יחדה דאמר רב משנה שאינה צריכה היא דמה שאוסר ביש עליה מעות כיון דלפירוש התוס' ע"כ במניח איירי ולא בשוכח א"כ לא משתמע שפיר הך מילתא ממימרא דרב לחוד אלא ממתני' דפ' נוטל וממימרא דר"ה אמר רב התם דאמר לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר איסור א"כ ממימרא דרב התם שמעינן לה שפיר טפי והא דמסיק בסיפא דאין עליה מעות מותר לטלטלה נמי ליכא למימר דאתי לאשמעינן דאין מוקצה לחצי שבת שהרי כתבו התוספת דליכא למיפשט מינה מידי וכ"ש דהך בבא דמסיק והוא שלא היה עליה בה"ש דמוקמינן לה ע"כ כר"י דאית ליה מגו דאיתקצאי לא אשכחן בה שום רבותא דאטו מי לא ידעינן דר"י אית ליה מיגו דאיתקצאי הא משנה שלימה שנינו בסוף מכילתין דאוסר ר"י בנבילה שנתנבלה בשבת אע"ג דלא דחי בידים וכ"ש הכא כיון דבמניח איירי לשיטת התוספות הוו דחי בידים ואשכחן נמי לר"י בברייתא דנר של מתכת דלעיל דאוסר בנר שהדליקו בו באותו שבת והיינו נמי משום מיגו דאיתקצאי וא"כ אי ס"ל רב כר"י לימא הלכה כר"י ואף את"ל דאיכא שום רבותא בחד מהנך בבי דסיפא טפי הוי ליה לרב למימר הך מילתא אנר שהדליקו בו באותו שבת דאיירי ביה הנך תנאי דברייתות דלעיל ולמימר דאפילו בהדליקו בשבת עצמו על ידי עכו"ם לדעת ישראל אפילו הכי אסור לטלטל בעודו דולק ולאחר שכבה מותר כיון דלא איתקצאי בין השמשות ועוד דהתם בהיתירא נמי משכחת לה כגון שהדליקו לחולה או לחיה כמ"ש הפוסקים באמת בא"ח סי' רע"ט ע"ש:

ולולי דברי התוספות היה נראה לפרש דהא דקאמר רב יש עליה מעות אסור לטלטלה היינו בכל גוונא ל"ש שוכח ל"ש מניח משום דלכאורה עיקר החילוק שבין שוכח למניח לענין בסיס לדבר איסור בעוד שמונח עליו היינו משום דבמניח דחיא בידים ובשוכח לא דחיא בידים. א"כ לפ"ז תליא הך מלתא בפלוגתא דר"י ור"ש דלר"ש לא מיתסר אלא היכא דדחי בידים כדמסקינן לקמן הנח לנר שמן ופתילה דנעשין בסיס לדבר איסור משא"כ לר"י אשכחן דאפילו בלא דחיה בידים אוסר כגון בהמה שנתנבלה בשבת וכה"ג טובא. א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דהא דאמר רב לקמן ל"ש אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס היינו משום דמתניתין דפרק נוטל ע"כ לא מתוקמא אלא כר"ש דלר"י אפילו בשוכח אסור משא"כ רב גופא דסבר כר"י ולא איכפת ליה בהנך סתמי דמתניתין דבלא"ה אשכחן כמה סתמי כר"ש וכמה סתמי כר"י כדמשמע מסוגיא דהכא ולקמן בדף הסמוך בענין מוכני גופא ובסוף מכילתין וברפ"ק דביצה וא"כ שפיר אשמעינן רב הכא דביש עליה מעות אסור לטלטלה ל"ש שוכח ול"ש מניח משום דנעשה בסיס לד"א אע"ג דלא דחי בידים אפילו באיסורא דרבנן דהא מעות גופא לא מיתסר לטלטל אלא משום איסור מוקצה דרבנן כך היה נ"ל לולי שהתוספות לא פירשו כן:

מיהו מסתימת לשון רש"י והרי"ף והרמב"ם והרא"ש ז"ל נראה שמפרשים להך דיש עליה מעות בכל גווני ל"ש שוכח ול"ש מניח וכפשטא דמימרא דרב דלא איירי בשוכח ומניח בשבת עצמו אלא כולה מילתא בע"ש איירי ובזה נתיישב ג"כ לשון הרי"ף בפרק נוטל שהוצרך להביא ראיה דהלכתא כרב בהא דאמר לא שנו אלא שוכח אבל במניח כו' אף ע"ג דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג עליה ולמאי דפרישית א"ש שהוצרך לכך דלא נימא לאידך גיסא דהא דאמר רב במניח דנעשה בסיס היינו משום דס"ל כר"י משו"ה הוצרך להביא ראיה מדרבי יוחנן דאע"ג דס"ל כר"ש אפ"ה מודה במניח דנעשה בסיס כנ"ל ואין להאריך כאן יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה יש עליה מעות כו' ע"כ במניח איירי דבשוכח תנן בפ' נוטל מנער את הכר כו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל דאכתי הוו מצי לאוקמי בשוכח בטלטול גמור כו' ע"ש שנדחק ליישב ולענ"ד א"צ לדחוק אלא דכ"ש דאי אפשר לאוקמי מימרא דרב הכא בכה"ג דהא ממתניתין דהתם שמעינן לה דקתני מנער הכר ומוקי לה רב התם בשוכח אלמא דמנער אין טלטול גמור לא ואדרבא קשיא ליה לאידך גיסא דטפי הו"ל להתוס' להוכיח בפשיטות דבמניח איירי דאי בשוכח אמאי קאמר רב דאסור לטלטלו דמשמע אפילו לצורך מקומו שהוא עיקר הטלטול הנזכר בש"ס לענין מוקצה וכ"ש במטה שיש עליה מעות שאין דרך לטלטלה אלא לצורך מקומה ולקמן בפרק נוטל אמרינן דלצורך מקומו מטלטלן ועודן עליו והיינו בשוכח ובענין זה נראה שדקדק הר"נ ז"ל ע"ש:

מיהו אפשר דלא ניחא להו להתוספות הך הוכחה כיון דלא אמר רב גופא הך מילתא דלצורך מקומו מותר ואפשר דלית ליה הך סברא משום הכי ניחא להו לאיתויי מעיקר מילתא דבשוכח מותר לנער דהיינו מימרא דרב גופא התם ובלאו הכי ע"כ מתניתין דשרי לנער מוקמינן לה בשוכח ומשמע להו להתוס' דסתם לשון אסור לטלטל היינו אפילו לנער. כן נ"ל בכוונת התוס'. מיהו לפמ"ש בסמוך דאפשר דלקושטא דמילתא דרב איירי בכל גווני לא שנא שוכח ולא שנא מניח וכדפרישית אפ"ה לא תקשי מהא דאמרינן התם דלצורך מקומו מותר דאפשר דסוגיא דהתם היינו אליבא דר"ש דמיקל במוקצה דהא משמיה דר' יוחנן אמר התם ואיהו כר"ש ס"ל אבל לרב דס"ל כר"י שפיר מצי סבר דאפילו לצורך מקומו אסור כנ"ל ודו"ק :

בא"ד דאיכא לאוקמא כגון שהניחם לדעת ישראל כדי להסירם אחר שעה כו' והקשה מהרש"א ז"ל דבכה"ג אפילו אם היה עליה בה"ש אמאי אסור שהרי כתבו התוספות לעיל שאם היה בדעתו לסלקו הו"ל כשוכח כו' ע"ש. ונראה שנתכוין למ"ש התוס' לעיל בד"ה דכ"ע טלטול מן הצד ע"ש שהביאו ראיה לסברא זו מהא דאמרינן ס"פ במה טומנין מנער הכיסוי והן נופלות ומשמע ליה למהרש"א ז"ל שדברי התוספות בזה הלכה פסוקה היא והא ודאי ליתא דהך מילתא תליא באשלי רברבי דאדרבה בלשון רש"י בס"פ במה טומנין מבואר להיפך דכל שמניחם קודם השבת אף ע"פ שדעתו לסלקם מיד לאחר בה"ש אפ"ה מיקרי מניח ובטור א"ח והש"ע סי' ש"ט הביאו שני דעות בזה ועוד שהרי התוספות עצמם כתבו לעיל דף מ"ג גבי אפרוחים דכיון שכפאו הסל בה"ש והקצה אותו שעה אחת לצורך אפרוחים אף ע"ג שבידו להפריחם לאלתר אפילו הכי איתקצאי לכולי יומא וא"כ לפי סברת מהרש"א נראין דברי התוס' כסותרים זא"ז ואם באנו לחלק בין האי דאפרוחים ובין הנך שכתבו התוס' לעיל ד"ה טלטול מן הצד א"כ כמו כן יש לחלק במטה דיש עליה דשמעתין ועיין מה שאכתוב בזה ס"פ במה טומנין ומ"ז ז"ל האריך שם בענין זה ובפרק כל הכלים אבאר יותר אי"ה:

בפרש"י בד"ה מוכני שלה גבי שידה תנן כו' מוקפת מחיצות למרכב אנשים ונשים והקשו בתוספות דא"כ חזיא למדרס ותו לא שייך בו מדידה דמדוס לא איתקש לשק כו'. ובמנחות דף ל"א הקשו התוס' ג"כ קושי' זו ותירצו דמה שעשוי למרכב אנשים מעיר לעיר לא מיקרי מדרס והביא ראיה מהאי דאנקטמין טהורין לקמן ס"פ במה אשה ור"ת דחה שם ראיה זו נראה דמש"ה לא מייתו התוס' הכא הך שינויא דהתם ועיין בתי"ט פ' כ"ד דכלים שהאריך לחלק בענין אחר בין פשוטי כלי עץ דחזי למדרסות ובין כלים הבאים במדה דבהנך לא שייך האי כללא דכל מטמא במדרס מטמא בטמא מת וכתב דכן נראה משיטת הרמב"ם והביא שם ג"כ לשון רש"י מ"ש גבי מפץ במת לקמן בפרק ר"ע ובפרק כיצד הרגל עיין שם באריכות ויש לתמוה דאישתמיט ליה לשון רש"י והתו' דהכא בשמעתין וכבר הארכתי בזה ג"כ במקום אחר לחלק בכמה גווני בין פשוטי כלי עץ דחזי למדרסות ובין כלים הבאים במדה וכאן אין להאריך:

בד"ה ואין מצלת כו' דאם השידה מחזקת ארבעים כו' ולא שנכנסה לבית שהמת בו דא"כ אין כאן הצלה שהרי הגג מאהיל כו' עס"ה. לכאורה נראה דמשמע לרש"י דהך שידה אע"פ שמוקפת מחיצות אפ"ה אין לה גג מלמעלה ולא הוי דומיא דתיבה ומגדל אם כן לפ"ז שפיר כתב שהרי הגג מאהיל על הטהרות מלמעלה כיון שהשידה פתוחה מלמעלה כלפי גג הבית משא"כ אם נאמר שהשידה מכוסה ג"כ מלמעלה וסתומה לגמרי כמו תיבה ומגדל א"כ לא שייך לומר שהרי הגג מאהיל על הטהרות כיון שגג השידה מפסיק בין הטהרות לגג הבית והוי כאהל בתוך אהל ששנינו להדיא בפ"ד דאהלות דמגדל שעומד בתוך הבית טומאה בתוכו הבית טמא טומאה בבית מה שבתוכו טהור שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להכנס וכמ"ש שם כל מפרשי משניות דאיירי

במגדל הבא במדה ודלתותיה מגופות מש"ה מצלת על טהרות שבתוכה דהוי כאהל בתוך אהל כיון שגג המגדל מפסיק בין גג הבית לטהרות שבתוכה וא"כ ע"כ לא משמע ליה לרש"י לפרש שידה דהכא בכה"ג ואפשר דהיינו שאין דרך השידה להיות סתומה מלמעלה אלא דאכתי קשה על מ"ש רש"י בסוף דבריו שרבותיו דוחקין ומפרשין אותה באהל המת ממש ובשל חרס מוקפת צמיד פתיל ע"ז כתב רש"י דהרבה תשובות יש וא"כ יש לתמוה על רש"י ועל רבותיו דמאי דוחקייהו לאוקמי בשל חרס ומוקף צמיד פתיל שהיא סתומה מכל צד אף מלמעלה וטפי הו"ל לפרש בפשיטות בשל עץ כה"ג גופא שהיא מכוסה כגג מלמעלה ואם כן דמיא לגמרי להאי דמגדל דפ"ד דאהלות ובפשיטות הוי מצי רש"י לפרש דלא מצי איירי שנכנס לבית שהמת בו דאם כן למה לא יטמא הכלים שחוץ למגדל נגד המוכני כשאין המוכני נשמטת שהרי גג הבית מאהיל על הטהרות (דהמוכני בפני עצמה ודאי אינה מוקפת צמיד פתיל כדמסיק רש"י גופא על לשון רבותיו) אע"כ בב"ה איירי וצ"ע ליישב ודו"ק:

בגמרא הא אין עליה מעות שריא כו' ההיא ר"ש היא. כבר כתבתי בסמוך דיש לדקדק דמעיקרא מאי קשיא ליה לעולא ממוכני ומדיוקא אטו בלא"ה מי לא אשכחן כמה משניות דלר"ש לית ליה מיגו דאיתקצאי ור"י אית ליה ומאי משני נמי ההיא ר"ש היא פשיטא דר"ש היא דהא ר"י ודאי אית ליה מיגו דאיתקצאי אע"ג דלא דחי בידים כגון ההיא דנתנבלה בשבת. ואפשר דניחא ליה לאקשויי מסתם מתני' דמוכני דאיירי במעות כגוונא דמימרא דרב גופא ולא ניחא ליה למימר דרב פליג אסתם מתני' ע"ז משני הש"ס שפיר האי ר"ש היא ואפ"ה רב כר"י ס"ל היינו משום דסתמא אחרינא אשכח והיינו סתם מתני' דאין משקין ושוחטין את המדבריות דמייתי הש"ס בסוף מכילתין וכה"ג טובא. מיהו יותר נראה דמעיקרא הוי סבר דרב גופא במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל כדאשכחן לר"ה תלמידיה בר"פ מפנין דהכי ס"ל וכמו שאבאר. ולפ"ז הא דאסר הכא בהיה עליה בה"ש היינו אפילו כר"ש דר"ש גופא לא שרי במותר השמן ובטלטול הנר שהדליקו בו אלא משום דאדם יושב ומצפה אימתי יכבה נרו משא"כ בהאי דמטה שהיה עליה מעות בה"ש קס"ד דלא שייך לומר אדם יושב ומצפה א"כ הוה ליה ככוס וקערה ועששית דמודה ר"ש דלא יזיזם ממקומם כדאיתא לעיל וכדאשכחן נמי בבכור שנפל לבור דמייתי הש"ס לקמן דאוסר ר"ש משום דלא שייך לומר אדם יושב ומצפה א"כ לפ"ז מקשה שפיר מדיוקא דמוכני דאשכחן סתם מתניתין וע"כ היינו כר"ש וע"ז משני הש"ס שפיר ההיא ר"ש היא דלית ליה מוקצה והיינו נמי משום דבכה"ג שייך נמי אדם יושב ומצפה שמא יטלנה תינוק או עכו"ם כמ"ש התוס' בפ"ק דחולין גבי השוחט בשבת ע"ש וכמ"ש הפוסקים לחלק בין מטה דהכא לכוס וקערה ועששית דלעיל מיהו רב כר"י ס"ל אפילו במוקצה לטלטול והיינו דמייתי ה"נ מסתברא כנ"ל ודוק ועיין בסמוך:

ועוד נ"ל דהמקשה הוי סבר דהאי דמוכני ע"כ ר"י היא דכר"ש לא מתוקמא הא דקתני ריישא יש עליה מעות אסור לטלטלה ומדנקיט סתמא משמע אפילו שוכח ואפילו לצורך מקומו ולר"ש ודאי שרי וא"כ ע"כ ר"י היא ואפ"ה כשהיה עליה בה"ש מותר דהא דאסר ר"י בנר שהדליקו בו היינו משום דלדידיה הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא כדפרישית משא"כ במוכני דמעות גופא אינו אלא מוקצה דרבנן מש"ה מקשה שפיר וע"ז משני הש"ס שפיר ההיא ר"ש היא וריישא במניח כמ"ש התוס' כנ"ל נכון ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה הא אין עליה מעות כו' קשה לרשב"א מאי פריך כו' מיהו מטה שייחדה והניח עליה כו' עס"ה. עיין במהרש"ל שכתב שהוא גליון וכן נמצא בש"ס חדשים שמצא בתוס' ישנים על הגליון. ובאמת אין זה גליון דכל הני מילי מעליותא אתמר משמיה דגברא רבה ופה קדוש אמרו כמ"ש הרא"ש ז"ל בשמעתין בשם ר"ת שפסק כן והיינו לפי שיטתו שכתבו התוס' כאן בשמו דהכל מודים בסיכי זיירי ומזורי כו' והאי הכל מודים היינו אפילו ר"ש ודלא כפרש"י לקמן בר"פ כל הכלים דהאי הכל מודים היינו רבנן דפליגי עליה דרבי נחמיה ע"ש וא"כ זה ג"כ שיטת התוספות לעיל ד"ה ומה נר ובסמוך ד"ה ה"נ מסתברא דהנך בעלי התוספות לא משמע להו הך סברא דר"ת אלא כשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל שפסקו במטה שיחדה והניח עליה מעות שרי לדידן למאי דקי"ל כר"ש בכולהו מוקצה ומפרשים נמי דהאי הכל מודים דפרק כל הכלים כפירש"י דלא קאי אר"ש ובטור וש"ע סימן ש"י הובאו שני הדיעות נמצא זכינו לדין שאין זה גליון ולפ"ז מ"ש ג"כ מהרש"א ז"ל דהאי ומיהו שייך לקמן אין צורך לזה כלל דשפיר שייך הכא בקושיות הגמרא והיינו למאי דפרישית בסמוך דהמקשה הוי סבר דרב ס"ל כר"ש במוקצה לטלטול ומש"ה פריך לרב מהאי דיוקא וע"ז כתבו התוס' שפיר דהאי דמטה שיחדה והניח עליה נמי מצינן לאוקמי אפילו כרבי שמעון דאל"כ לא הוי מקשה הש"ס מידי כנ"ל ודו"ק:

דף מה.

בגמרא ה"נ מסתברא דרב כר"י ס"ל דאמר רב מניחין נר כו' משמע הכא להדיא דרב לגמרי כר"י ס"ל אפילו במוקצה לטילטול וקשיא לי טובא מסוגיא דפרק מפנין בהא דאמר ר"ה התם בשר תפל מותר לטלטלו ומקשה הש"ס והא ר"ה תלמידיה דרב הוי ורב כר"י ס"ל דאית ליה מוקצה ומשני התם במוקצה לאכילה ס"ל כר"י ובמוקצה לטלטול ס"ל כר"ש א"כ משמע להדיא דרב גופא במוקצה לטלטול כר"ש ס"ל דאל"כ לא משני התם מידי ממאי דמקשה והא ר"ה תלמידיה דרב הוי. מיהו לפמ"ש לעיל במשנתינו א"ש דהא דאמרינן התם דר"ה במוקצה לטלטול ס"ל כר"ש לאו במוקצה לטלטול דכלים איירי אלא דוקא במידי דמאכל דלא מיתסרו אלא משום מוקצה לאכילה ומש"ה לא החמירו כ"כ לאסרם אפילו בטלטול וכמ"ש לעיל מילתא בטעמא כנ"ל. מיהו שיטת מפרשים הקדמונים לא משמע כן ובפ' מפנין אבאר עוד בזה אי"ה ודו"ק:

שם בעא מיניה ר"ל מר"י חטין שזרען בקרקע כו' כי לית ליה לר"ש מוקצה היכא דלא דחייה בידים כו'. ולכאורה לא שייך הך איבעיא זו כאן אמתניתין ואשקלא וטריא דלעיל דכולהו איירי במוקצה לטלטול ואיבעיא דהכא במוקצה לאכילה ולעיל אברייתא דמותר השמן שבנר הו"ל לאתויי דהא פשיט ליה רבי יוחנן מינה ואמילתא דר"י נמי יש לדקדק דטפי הו"ל לאתויי מגרוגרות וצמוקים כמו שהקשו התוס'. אמנם למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש טובא דעיקר איבעיא דר"ל אי מודה ר"ש היכא דדחי בידים כי האי גוונא דחטין או לא נראה דתליא באוקימתא דמתניתין דמוכני דלעיל דממותר השמן שבנר ודאי לא מצינן למיפשט דאפילו דחיה בידים ליה ליה דשאני התם דיושב ומצפה אימתי יכבה נרו כדמסקינן לקמן משא"כ בחיטין וביצה לא שייך לומר יושב ומצפה שהרי עדיין הן בדיחויין כמ"ש התוספות אלא איכא למיפשט הך מילתא היינו מהאי דמוכני דלמאי דמוקמינן לה כר"ש אפילו הכי אוסר ביש עליה מעות ע"כ היינו משום דדחי בידים ועדיין הם בדיחויין אלא משום דאיכא לאוקמי מתניתין דמוכני נמי כר"י כסברת המקשה וכדפרישית ועוד דרבי יוחנן גופא מוקי לה לקמן סתם מתניתין דמוכני כרבי יהודא וע"ז מהדר ליה ר"י שפיר אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בלשון כלל ופרט משום דאתי למעט נמי מטה שיש עליה מעות דשרי לרבי שמעון אף על גב דעדיין הם בדיחויין והא דאסר ר"ש בנר הדולק בין להסתפק ממנו ובין לטלטל הנר היינו משום דהוקצה למצותו הוקצה לאיסורו כמו שאבאר מה שאין כן בחטין וביצה ה"ה למטה שיש עליה מעות לית ליה לרבי שמעון מוקצה כלל אע"ג דדחי בידים ועדיין הם בדיחויין והיינו משום דרבי יוחנן לטעמיה דבלא"ה מוקי לקמן מתניתין דמוכני כרבי יהודה. נמצא דלפ"ז לא שייך הכא הך מילתא דגרוגרות וצמוקין כלל כן נ"ל נכון בעזה"י ואפילו הכי לא נפקא מיניה מידי לדינא דאע"ג דלפמ"ש רבי יוחנן אליבא דר"ש מטה שיש עליה מעות מותר לטלטלה וכל הפוסקים כתבו לאיסור מ"מ סוף סוף הא רבי יוחנן גופא פסק לקמן כר"י היכא דדחי בידים כמ"ש התוס' לקמן בסוגיא דקינה של תרנגולים:

בתוס' בד"ה אלא שמן שבנר כו' תימא לרשב"א כו' עס"ה. כבר נתיישב מתוך מ"ש בסמוך ועיין בספר מג"ש למ"ז ז"ל שתירץ דגרוגרות וצמוקים אתמול לא היה שם אוכל עליהן כלל וכבר כוונתי בזה ג"כ לדעתו ונתבאר יותר מתוך מה שכתבתי באריכות במשנתינו ובסוגיא דשמעתין דלעיל בסמוך:

בגמ' ולית ליה לר"ש הוקצה למצותו והתניא סיככה כהלכתה. משמע דהמקשה הוי סבר דרבי יוחנן אליבא דר"ש לית ליה מוקצה אלא דוקא היכא דאיכא תרתי הוקצה למצותו והוקצה לאיסורו ומש"ה מקשה שפיר מסיככה כהלכתה דליכא אלא מוקצה למצותה לחוד והא דלא מקשה נמי לאידך גיסא ולית ליה לר"ש הוקצה לאיסורו לחוד דהא שמעינן לה בבכור דאוסר אף על גב דלא מיתסר אלא מחמת איסור ראיית מומין לחוד וכמו שכתבו התוס' לקמן אלא דאכתי לא דמי דכיון דהכא בשמן המטפטף איירי והוי כיושב ומצפה ומש"ה לא מיתסר אלא דוקא משום דאיכא תרתי לסברת המקשה כנ"ל:

שם וממאי דר"ש היא דתני רבי חייא בר יוסף כו' ופירש"י דהא דלא מקשה מהך ברייתא דרבי חייא בר יוסף לחוד היינו משום דלא מיתנייה בי רבי חייא ורבי אושעיא ולכאורה הוא דוחק גדול כיון דסוף סוף לא מצי לאקשויי לר"י אליבא דר"ש מברייתא דר"ח ור"א לחוד אלא מברייתא דר"ח ב"י א"כ הדרא קושיא לדוכתא:

ולולי פירש"י היה נ"ל ליישב בפשיטות דמהך ברייתא דר"ח בר"י דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה לא מצי לאקשויי כלל אדרבי יוחנן דאיכא למימר דשאני התם בסוכת החג דילפינן מהיקישא דחג דומיא דחגיגה כדאיתא בפ"ק דסוכה (דף ט' ע"א) ובפרק המביא וא"כ אפילו שאר מצות שהן מדאורייתא לא מצינן למילף כדמשמע שם בפ"ק דסוכה וע"ש בחידושינו ואם כן כ"ש דלא דמי לנר של שבת דאינו אלא מצוה דרבנן בעלמא משום הכי איכא למימר דלא מהני הוקצה למצותו לחוד אלא בהדי מוקצה לאיסורא אף ע"ג דבאמת בהך היקישא דסוכה לחגיגה לא מצינן למילף דהוקצה למצותו אלא כדי שיעור הכשר סוכה כמ"ש התוס' לעיל דף כ"ב ובפרק המביא ע"ש מ"מ איכא למימר דאה"נ דהא דקתני ושוין בסוכת החג בחג שאסורה היינו כדי שיעור הכשר סוכה מש"ה הוצרך לאקשויי מעיקרא מברייתא דסיככה כהלכתה דאיירי בנוי סוכה שאינו אלא מדרבנן ולא שייך האי כלל בהיקישא דחגיגה ואפילו הכי אסור א"כ מקשה שפיר מנוי סוכה דרבנן אנר שבת דרבנן ובעי למידחי במאי דקאמר ממאי דר"ש היא ואהא מסיק שפיר מברייתא דר"ח בר"י דקתני ושוין בסוכת החב בחג שאסורה דמשמע דר"י ור"ש שוין לגמרי בענין זה וכיון דלר"י ע"כ מה שאוסר בסוכת החג היינו אפילו במה שיותר על הכשר סוכה ואפילו בדפנות הסוכה דהא ודאי לא גריעי מנוי סוכה דאסורין כדאשכחן בברייתא ואפילו את"ל דלאו ר"ש היא אלא ר"י הוא דקאמר לה מ"מ כיון דקתני באידך ברייתא ושוין א"כ ממילא משמע דר"ש נמי אוסר אפילו ביותר מכדי הכשר סוכה וממילא דהך ברייתא אזלא אליבא דכ"ע כנ"ל נכון בעזה"י לולי דרש"י לא פי' כן ובפרק המביא כתבתי עוד בדרך אחר דמהאי דסוכת החג לחוד לא מצי לאקשויי דאפילו את"ל דאיירי ביותר מכדי הכשר סוכה אפ"ה איכא למימר דשאני התם דאיכא נמי תרתי שהוקצה למצותה מיהו מדרבנן והוקצה נמי לאיסורא בה"ש משום סתירת אהל וכמ"ש שם באריכות לענין נפלה ואע"ג דקתני סיפא ואם התנה עליה הכל לפי תנאו ולשיטת רש"י והתוס' לא מהני תנאי במוקצה מחמת איסור היינו לפי האמת דבחד מיניהו סגי או הוקצה למצותו או הוקצה לאיסורו משא"כ לפי סברת המקשה דהכא דלא מיתסרי אלא היכא דאיכא תרתי אם כן ודאי מהני תנאו דתו ליכא הוקצה למצותו אלא הוקצה לאיסורו לחוד מש"ה מקשה מעיקרא מנוי סוכה דלא שייך ביה מוקצה מחמת איסור (ואף דמלשון רש"י כאן משמע קצת דבנוי נמי שייך סתירת אהל מ"מ נראה דלרווחא דמילתא כתב כן בדרך את"ל כדמוכח מלשון רש"י עצמו בפרק המביא ע"ש) ואפילו הכי אסור והא דקאמר ממאי דר"ש היא מסיק שפיר מדקתני בסיפא בהך ברייתא דר"ח בר"י ואם התנה עליה הכל לפי תנאו והיא ודאי ר"ש היא דהא לר"י לא מהני ביה תנאי לא במוקצה למצותו ולא במוקצה לאיסורו כיון דלסברת המקשה כהדדי נינהו וא"כ מסתמא בברייתא דלעיל דנוי סוכה נמי ר"ש היא וכמו שהארכתי בזה בפרק המביא ע"ש ותמצא נחת אף שהוא בשינוי קצת מ"מ שניהם כא' טובים ודוק היטב:

שם כעין שמן שבנר קאמרינן הואיל והוקצה למצותו הוקצה לאיסורו. ולכאורה לשון הוקצה לאיסורו תמוה ושפת יתר הוא ורש"י נדחק בזה ונראה דהוקצה לאיסורו שפיר איצטריך דאי משום הוקצה למצותו לחוד לא שייך לאסור לטלטל הנר אפילו בשעה שדולק אע"כ משום הוקצה לאיסורו וכדמשמע לקמן דף מ"ז דאמר רבא אליבא דר"ש הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור ולשון האסור משמע דהיינו משום מוקצה דלענין מצוה לא אשכחן לשון בסיס ואע"ג דרש"י פירש לקמן דהכל נעשה בסיס לשלהבת והשלהבת לאו משום מוקצה אסור אלא משום מכבה מ"מ אי לאו איסור מוקצה לא הוי שייך לומר דנר נעשה בסיס דהא לר"ש שרי היכא דיושב ומצפה מתי יכבה נרו אפילו ע"י תינוק וגוי כמ"ש התוס' לעיל בד"ה יש עליה מעות ובפ"ק דחולין לענין השוחט בשבת ע"ש וא"כ ע"כ הא דאסור לר"ש משום דנעשה בסיס לדבר האסור היינו משום דכיון דכבר הוקצה למצותו לכל זמן דליקתו תו לא שייך לומר יושב ומצפה דרוצה בהדלקתו שלא יכבה כמ"ש התוס' לעיל (דף מ"ג ע"א) בד"ה בעודן עליו כנ"ל נכון והמדקדק בלשון רש"י יראה שקרוב הדבר שנתכוין למה שכתבתי ודו"ק:

שם אילימא ר"י ומה היכא דלא דחייה בידים כו' ופירש"י כגון שהכניסן לאוצר וכן כתבו ג"כ התוס' מיהו במ"ש התוס' דלא דחי בידים שמעינן לה לר"י מבהמה שנתנבלה. ויש לדקדק דהא בפ"ק דחולין גבי השוחט בשבת דאסור ליומיה ובעי למימר דר"י דנבילה היא ומסיק הש"ס מי דמי התם מעיקרא הוי מוכן לאדם והשתא מוכן לכלבים כו' מש"ה הדר ביה הש"ס וקאמר דר"י

דמבשל היא משום דלא אשכחן דר"י אוסר היכא דלא דחי בידים אלא דנראה דהתם לענין השוחט בשבת קאמר הש"ס דלא דמי כיון דבהמה בחייה לאכילה עומדת ומעיקרא אוכלא הוא אלא אריה הוא דרביע עלויה מחמת אסור שחיטה משא"כ הכא בגרוגרות וצמוקים שפיר אתיא לה בק"ו מהאי דנבילה דהתם מיהו שם אוכל הוי עליה מאתמול משא"כ הכא בגרוגרות וצמוקים דלאו שם אוכל עלייהו כלל מאתמול והוי כעצים ואבנים שהיא מוקצה גמור. ובזה נתיישב ג"כ הא דלא מייתי בפ"ק דחולין מר"י דאוסר באוצר והיינו נמי משום דאכתי לא דמי להשוחט דהתם דאוכל גמור הוא ואריה הוא דרביע עליה כנ"ל ודוק היטב:

דף מה:

בתוספות בד"ה לדבריו דר"ש קאמר כו' ותימא אמאי לא מוכח מהאי דלקמן כו' והורה במנורה כר"ש בנר כו' עס"ה. קושיא זו הניחו בתימה ולמאי דפרישית לעיל יש ליישב דמה שהורה במנורה להיתירא היינו משום דאתמול תורת כלי עליו ואפילו לר"י לא מיתסר אלא משום בסיס משא"כ פצעילי תמרה וכיוצא בו שפיר מצי סבר דאסור דהוי מוקצה ועוד נ"ל דשפיר מצינן למימר דנהי במוקצה לטלטול רבי ס"ל כר"ש אפ"ה במוקצה לאכילה ס"ל כר"י כדאיתא לקמן בר"פ מפנין ואף לפי מ"ש לעיל לפרש הך דר"פ מפנין בענין אחר היינו דוקא אליבא דר"ה דתלמידיה דרב הוה ורב אוסר בטלטול כלים משא"כ אליבא דרבי שפיר שייך לחלק מסברא בין מוקצה לטלטול ובין מוקצה לאכילה כמ"ש באריכות במשנתינו. כנ"ל ודו"ק:

אמר רבה בר בר חנא אמר רבי יוחנן אמרו הלכה כר"ש. סתמא דלישנא משמע דאדר"ש אמתניתין ובריייתא דלעיל קאי דאיירי בנר שהדליקו בו באותו שבת דמהכא משמע דלית ליה לר"ש אפי' מוקצה מחמת איסור דחמיר מש"ה מקשי שפיר מהאי דקינה של תרנגולין דלמאי דס"ד מעיקרא לא הוי אלא משום דהוי כלי שמלאכתו לאיסור כפירש"י והאי מוקצה ודאי קילי טובא כמו שאבאר וקמ"ל דאפ"ה אוסר רבי יוחנן משום דס"ל כר"י א"כ כ"ש במוקצה מחמת איסור ומש"ה נמי אפילו למאי דמשני דאיירי דאית ביה ביצה והו"ל נולד אפ"ה מוכח שפיר דכיון דאסור בנולד כ"ש במוקצה מחמת איסור דהא לקושטא דמילתא קי"ל בסוף מכילתין דבכולהו שבת הלכה כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ולשיטת רוב הפוסקים דנולד נמי שרי וכדמשמע נמי סתמא דלישנא דבכולהו שבת א"כ ע"כ דמוקצה מחמת איסור חמיר אפילו מנולד ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה אלא לתרנגולין הלכך הו"ל מלאכתו לאיסור ואסור עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא דהא לא אשכחן דפליגי ר"י ור"ש כלל בכלי שמלאכתו לאיסור וכמ"ש התוס' לעיל ס"פ שני דלצורך גופו ומקומו אפילו ר"י שרי ומחמה לצל אפילו ר"ש מודה דאסור. מיהו יש ליישב דשאני קינה של תרנגולין דלא חזי כלל למידי אחרינא אלא לתרנגולין וא"כ הו"ל כחצוצרות דמשמע לעיל סוף פרק במה מדליקין דלר"י אסור לצורך גופו ומקומו ולר"ש שרי וכן נראה מדקדוק לשון רש"י כאן בדיבור הקודם שכתב כלום עשוי לשום תשמיש והיינו כדפרישית. כן נ"ל בכוונת רש"י. אלא דמלשון רש"י לעיל ס"פ במה מדליקין שמפרש דהחילוק שבין שופר לחצוצרות היינו דשופר מלאכתו להיתר וחצוצרות מלאכתן לאיסור א"כ משמע דרש"י לא נחית לסברת התוס' דהתם דטעמא דחצוצרות משום דלא חזי למידי אחרינא ואם כן הדרא קושיא לדוכתא לכך נראה יותר דמ"ש רש"י דהו"ל מלאכתו לאיסור אין כוונתו משום כלי שמלאכתו לאיסור דבלא"ה כתבתי לעיל דלא שייך מלאכתו לאיסור אלא כשעושה מלאכה ממש עם הכלי וכן מצאתי בשיטת הפוסקים ואפשר נמי דאין תורת כלי כלל על הקינה אלא דכוונת רש"י בזה הענין עצמו שהקינה נעשית בסיס לדבר איסור שהן התרנגולין דאסורין משום מוקצה דב"ח ואע"ג דבמוקצה דב"ח אפשר דר"ש נמי מודה דאסור מ"מ לענין הקינה שאינה אלא משום בסיס סבר המקשה בפשיטות דכיון דמיקל ר"ש אפילו במוקצה מחמת איסור בין להסתפק ובין לטלטל הנר ולא אמרינן דנעשה בסיס אלא בשעה שהוא דולק א"כ כ"ש דיש להתיר בקינה של תרנגולין וא"כ מדאוסר ר' יוחנן ע"כ כר"י ס"ל. כנ"ל בכוונת רש"י:

מיהו למאי דפרישית לעיל דהא דקאמר רבי יוחנן אין מוקצה לר"ש אלא שמן שבנר בשעה שהוא דולק והיינו משום דהוקצה למצותו אבל בשאר דוכתי לית ליה לר"ש מוקצה כלל אפילו במטה שיש עליה מעות. וא"כ לפ"ז שפיר מדייק הש"ס הכי דאי ס"ד דרבי יוחנן ס"ל כר"ש לגמרי אם כן קשיא מהא דאסר ר"י לטלטל קינה של תרנגולין דודאי לא גריעי ממטה שיש עליה מעות ומנר שהדליקו בו באותו שבת דאי לאו דהוקצה למצותו הוי שרי אלא ע"כ מסיק הש"ס דאיירי בביצת אפרוח דאפילו ר"ש מודה דהוי כמעות עצמן ולא דמי למטה שתורת כלי עליה. ומכ"ש דא"ש למאי דמסיק בסמוך דאמרו וליה לא ס"ל דלפ"ז סבר רבי יוחנן כר"י לגמרי היכא דדחי בידים כמ"ש התוס' בסמוך דלפ"ז תו לא צריך לאוקמי בביצת אפרוח אלא דבלא"ה אסור דהוי כמטה שיש עליה מעות כנ"ל ודוק היטב:

בגמרא הכא במאי עסקינן דאית ביה אפרוח מת. נראה דלפ"ז הא דקאמר רבי יוחנן כלום עשו היינו משום דסתם קינה של תרנגולין שכיח להיות בו אפרוח מת ולזה כיוונו גם כן התוספות שכתבו דהוי כמניח שכוונתם אף שלא הניח האפרוחים אלא הקינה מ"מ הוי כמניח לענין זה דמיקרי דחיה בידים וכה"ג צריך לפרש נמי למאי דמסיק הש"ס דאיירי דאית ביה ביצת אפרוח. כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה הב"ע דאית ביה פי' הר"ר יוסף כו' אלא ודאי ב"ח מוקצים הם כו' עס"ה. ולכאורה יש קיצור בלשון התוספות דהא לפ"ז הדרא קושיא לדוכתא למאי נקיט אפרוח מת. ועוד מ"ש מתרנגולין עצמן שהן ג"כ בעלי חיים. ועיין מ"ש מהרש"א ז"ל בזה אלא שאני מוסיף על דבריו דלא שייך כלל לומר דהקינה נעשה בסיס ולומר ג"כ דהוי כמניח אלא דוקא באפרוח מת כדפרישית בלשון כלום עשוי והיינו לפי שדרך הקינה להיות בו אפרוחים מתים נמצא דהוי ליה כמניח שישארו שם כל יום השבת משא"כ באפרוחים ובתרנגולין עצמן לא שייך לומר דהוי כמניח סמוך לשבת שהרי כבר מונחים והולכים שם מימות החול כמ"ש הב"י ובש"ע בשם תרומת הדשן דכה"ג לא מיקרי מניח וכ"ש הכא שדרכם לעלות ולירד מעל הקינה א"כ לא שייך בכה"ג לומר דהוי בסיס. כנ"ל ודו"ק:

בגמ' הב"ע בדאית ביה ביצה והאמר ר"נ מאן דאית ליה מוקצה אית ליה נולד כו' כבר כתבתי בזה בחידושי ביצה ברפ"ק דקשה מהכא על שיטת הפוסקים שפסקו דליתא לדר"נ משום דכל הנך אמוראי דהתם פליגי עליה כו' ע"ש. וא"כ היאך מקשה סתמא דתלמודא מדר"נ אדר"י וכ"ש לכאורה ר"י גופא מפרש התם טעמא משום משקין שזבו וא"כ לשיטת הפוסקים ע"כ ר"י לית ליה דר"נ ככל הנך אמוראי דהתם. וראיתי שהרשב"א ז"ל בחידושיו כאן הקשה קושיא זו ומיישבה בדוחק. ולמאי דפרישית התם בביצה ליישב הסוגיא דהתם ממילא נתיישב ג"כ הסוגיא דהכא ע"ש

(דבכה"ג דהכא כ"ע אית להו הך מילתא דר"נ דהא בהא תליא) אלא דכאן לא באנו למדה זו דבלא"ה מקשה הש"ס שפיר דכיון דלמאי דס"ד השתא דרבי יוחנן בנר שהדליקו בו בשבת גופא ס"ל כר"ש אע"ג דהוי מוקצה מחמת איסור דחמיר טובא א"כ כ"ש דלית ליה נולד דהא לקושטא דמילתא קיי"ל דנולד מותר ומוקצה מחמת איסור אסור והא דאיצטריך לאתויי ממימרא דר"נ משום דבלא"ה היה אפשר לומר דנולד חמיר מכל המוקצות אפילו ממוקצה מחמת איסור שלא היה אתמול בעולם כלל מש"ה מייתי מדר"נ דאמר מאן דלית ליה לית ליה נולד והיינו אפילו במוקצה שלא מחמת איסור א"כ שוב אין סברא לומר דר"י יחמיר כל כך לומר דנולד חמיר אפילו ממוקצה מחמת איסור דהו"ל כסברות הפוכות לגמרי. ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר למאי דס"ד השתא דר"י כר"ש ס"ל א"כ תקשי האמר ר"י הלכה כסתם משנה ותנן אין משקין ושוחטין את המדבריות כדמקשו הש"ס בסוף מכילתין ומשני התם דר"י סתמא אחרינא אשכח והיינו מתני' דעצמות וקליפין דר"י בהא כר"נ ס"ל דב"ש כר"י וב"ה כר"ש. א"כ לפ"ז ממילא משמע דר"י סבר דנולד מותר דהא עצמות וקליפין נולד הוא כדמשמע מסוגיא דהתם וכמו שאבאר בעזה"י ולא מייתי הכא מילתא דר"נ אלא משום דר"נ גופא נמי נראה דלאו מסברא דנפשיה פשיטא ליה הכי דמה"ת נאמר דר"י ור"ש פליגי בפלוגתא רחוקה והא קי"ל אפושי פלוגתא לא מפשינן אע"כ משום דמהך מתני' דעצמות וקליפין גופא מדייק לה דהוי נולד ואפ"ה שרי וכן במימרא דרב לעיל בפרק במה מדליקין דר"י ור"ש פליגי בהדיא בקליפי אגוזים וגרעיני תמרים דהוי נולד דדמי נמי לעצמות וקליפין א"כ מקשה שפיר. נמצא דלפ"ז לפי האמת דמסקינן בסמוך דר"י היכא דדחי בידים כר"י ס"ל א"כ שפיר מצינן למימר דר"י לית ליה דר"נ ככל הנך אמוראי דריש פ"ק דביצה כן נ"ל נכון ודוק היטב:

בתוס' בד"ה דאית ביה ביצה כו' צ"ע דר"י גופיה כו' ואפשר דמש"ה לא הוי אסר ר"ש בטלטול עס"ה. נראה דכוונתם בזה דכיון דטעמא דמשום משקין שזבו הוי מותר בטלטול וא"כ מדאסר ר"י הכא לטלטל בקינה של תרנגולין ע"כ היינו בתרנגולת עומדת לגדל איירי משום נולד וא"כ מקשה הכא שפיר מדר"נ והא דאיצטריך ר"י בביצה לטעמא דמשקין שזבו היינו כדי לאוקמי בתרנגולת העומדת לאכילה דאל"כ מ"ט דב"ש כדאיתא התם כנ"ל ברור ולפ"ז אין מקום לקושיית מהרש"א ז"ל. מיהו כבר כתבתי בחידושי ביצה דיש לתמוה היאך אפשר לומר כן דהא בפ"ק דביצה מייתי הש"ס דר"א ב"א אמר לאושפזיכניה דביצה אסור לטלטלה בי"ט ע"ש אע"ג דר"א ב"א גופא סבר לעיל בפ' במה מדליקין דנולד מותר ואפ"ה אוסר לטלטל הביצה וכ"ש דמשמע התם דאליבא דרבי יוחנן איירי וע"ש בחידושינו. מיהו השתא דאתינא להכי נ"ל שלא הוצרכו התוס' כאן לזה דאפילו את"ל דמשום משקין שזבו אוסר נמי בטלטול היינו הביצה עצמה כיון דלא חזיא באכילה ליומיה אבל מ"מ אין סברא להחמיר ולומר דהקינה של תרנגולים יאסר בטלטול בשביל כך אע"כ דהביצה אסורה משום נולד משום הכי הקינה ג"כ אסור דנעשה בסיס לדבר איסור כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה אין לנו אלא בנר כר"ש כו' אע"ג דנבילה מוקצה מחמת איסור כדפי ר"ת התם לא דחייה בידים כו' עכ"ל. ואף על גב דלפ"ז לא מקשה הש"ס שפיר בסוף מכילתין אהא דפסק רבי יוחנן הלכה כר"ש בבהמה שנתנבלה מסתם מתניתין דאין משקין ושוחטין את המדבריות ומאי קושיא דילמא שאני התם במדבריות דחינהו בידים מה שאין כן בהמה שנתנבלה לא דחי לה בידים אלא דבלאו הכי ע"כ הש"ס דהתם לא נחית להך סברא דמדבריות מיקרי דחינהו בידים דהא לעיל בשמעתין אמרינן לחד שינויא דמדבריות לגרוגרות וצמוקין דמו לפי שדחינהו בידים א"כ מאי מקשה התם דהא בגרוגרות וצמוקים ר"ש גופא מודה אלא ע"כ דסוגיא דהתם אליבא דאידך שינויא דלעיל קאי דמדבריות לא מיקרי דחינהו בידים ועי"ל דבלאו הכי לא ניחא ליה להש"ס לומר דרבי יוחנן מסברא דנפשיה ס"ל כר"י בחדא בדחינהו בידים ופליג עליה בחדא בלא דחינהו דמאן פלג ליה אלא דמ"ש התוספות כאן לחלק בין דחינהו ללא דחינהו היינו לפי המסקנא דהתם דרבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח היינו הך דעצמות וקליפין דבית הלל כר"ש אלמא דבלא דחינהו סתם לן תנא כר"ש ובדחינהו סתם לן תנא כר"י כי היכא דלא תקשי סתמא אסתמא ועוד דמקשה דהתם למאי דלא אסיק אדעתיה הא דאמר רב נחמן אנו אין לנו אם כן ס"ד דבעצמות וקליפין נמי מסתמא בית הלל כר"י ואם כן אפילו בלא דחינהו בידים סתם לן תנא כר"י ואם כן הוי ליה תרי סתמי. כנ"ל נכון ודו"ק:

דף מו.

בא"ד אך לפ"ז קשה לרשב"א כו' הא אמרינן בריש כל הכלים הכל מודים בסיכי וזירי ומזורי כו' עכ"ל. נראה דרשב"א מפרש כשיטת ר"ת דלעיל דהאי הכל מודים דר"פ כל הכלים אדר"ש קאי משא"כ לפירש"י שם דהאי הכל מודים אדרבנן דפליגי אדרבי נחמיה קאי א"כ לק"מ. מיהו בלאו הכי לא ידענא מאי קשיא ליה לרשב"א שאם נפרש דעיקר קושייתו היינו דלמאי דמשמע דר"י גופא כרבי יהודה ס"ל אפילו בנר דאסור משום מוקצה והא דקאמר אנו אין לנו אלא בנר היינו אליבא דר"ש ורוצה לומר אבל במנורה ר"ש גופא מודה א"כ אמאי הדר ביה הש"ס לפרש דהא דמודה ר"ש במנורה היינו משום בנין דאכתי הוי מצי למימר דהא דמודה ר"ש היינו משום קביעות מקום כדמעיקרא דהא בפ' כל הכלים משמע דר"ש מודה דהיכא דמייחד ליה מקום אסור ואף שרשב"א עצמו מפרש בסמוך דלמסקנ' כה"ג לא הוי קביעות מקום היינו משום דאזיל לפי פירושו דהכא דר"י גופא סבר כר"ש משא"כ להך פירושא דר"י גופא לא ס"ל כר"ש אלא דכולה מילתא דנר ומנורה אליבא דר"ש אייתי א"כ שפיר מצי למימר דמסברא קאמר ר"י דר"ש מודה במנורה דהוי קביעות מקום דמה"ת נאמר דר"י ור"ש פליגי בפלוגתא רחוקה דר"י אוסר אפילו בנר דלא שייך קביעות מקום כלל ור"ש יתיר אפילו במנורה דשייך בה קביעות מקום קצת כל זה מוכרח בכוונת הרשב"א וכן כתב מהרש"א ז"ל ע"ש אלא דאכתי לא ידענא מאי קשיא ליה לרשב"א דהא ודאי שפיר מקשה בגמרא דאי ס"ד דבכה"ג מיקרי קביעות מקום לר"ש א"כ רבי חייא דמתיר בכילת חתנים הוי דלא כמאן לא כר"י ולא כר"ש אע"כ דבכה"ג פשיטא דלא הוי קביעות מקום וא"כ ע"כ הא דאמר רבי יוחנן דר"ש מודה במנורה היינו משום בנין. ובר מן דין תמוה לי טובא במאי דמייתי הרשב"א ראיה מסיכי וזירי ומזורי לכאורה לא דמי כלל דשאני התם שכלים הללו מלאכתן לאיסור כפירש"י והתוס' שם שמיוחדים לבית הבד ולאריגת בגדים וא"כ נהי דכלים שמלאכתן לאיסור לצורך גופן או מקומן שרי היינו משום דחזו לתשמישי אחריני משא"כ בהנך דקפיד עלייהו ומייחד להו מקום תו לא חזו לתשמישי אחרינא. וא"כ לפ"ז במנורה וכילת חתנים דהכא שמלאכתן להיתר וכמ"ש לעיל דנר ומנורה לא מיקרי מלאכתן לאיסור כיון שאין עושין

מלאכה בגוף הכלי אלא בסיס בעלמא הוא דעבדו וכן מצאתי להדיא שכ"כ הרשב"א ממונפלא"ר בחידושי שבת בר"פ כל הכלים ע"ש וכמו שאבאר בסמוך גבי שרגא דמשחא. ועוד דע"כ ממקומו הוא מוכרע מסוגיא דשמעתין גופא דאי ס"ד דמנורה נמי מיקרי מלאכתה לאיסור א"כ מאי מקשה אביי הכא מכילת חתנים דהא ודאי מלאכתה להיתר הוא דרבי חייא דקאמר מותר לנטותה ומותר לפרקה אע"כ כדפרישית דמנורה נמי מיקרי מלאכתה להיתר כמו כילת חתנים א"כ מקשה אביי שפיר דאי ס"ד דמטעם קביעות מקום אסור בטלטול אפילו במלאכתו להיתר אם כן תקשי מכילת חתנים אלא ע"כ דבמלאכתו להיתר לא שייך לאסור משום קביעות מקום כמ"ש הטור והש"ע בריש סימן ש"ח וכדמשמע להדיא לקמן בפרק כל כתבי (דף קכ"ב) גבי פמוטות של בית רבי כמ"ש התוס' והרא"ש שם (ועיין מה שאכתוב שם בלשון רש"י) וכדאיתא נמי להדיא בס"פ המוצא תפילין (דף ק"ב ע"א) בהאי שריתא דהוי בי רבי פדת וכמ"ש התוס' והרא"ש בס"פ במה מדליקין גבי חלתא בת תרי כורי ע"ש ונראה דרשב"א בעל התוס' לא נחית להך סברא. אלא דלפ"ז סוף סוף קשיא הך סוגיא דפרק כל כתבי גבי פמוטות של בית רבי לא הוי כמסקנא דהכא. וצ"ע גדול ליישב ודו"ק:

בד"ה דחוליות קשה לר"י דבפ"ב דביצה משמע דב"ה שרי כו' עס"ה. ויש לדקדק דמאי קשיא להו דהא בפ"ק דביצה (דף יו"ד ע"א) משמע דהא דס"ל לב"ה אין בנין בכלים גבי תריסין היינו משום שמחת יו"ט כדמשמע דמה"ט א"ר יוחנן מוחלפת השיטה ואף למאי דדחינן התם ואמרינן דילמא לא היא ומשמע שרוצה לומר אפילו היכא דלא שייך שמחת י"ט ס"ל לב"ה דאין בנין בכלים מ"מ כיון דהכא בשמעתין אליבא דרבי יוחנן קיימינן ואיהו ס"ל דדוקא משום שמחת י"ט התירו ולכאורה היה נ"ל בזה דסברו התוס' דנהי דלענין חזרת תריסין שייך שמחת י"ט אפ"ה לענין מנורה דאיירי בשמעתין משמע להו דלא שייך שמחת י"ט אלא דא"א לומר כן דהא במתני' דהתם פ"ב דביצה קתני להדיא דר"ג שהיה מחמיר בזקיפת מנורה היינו כב"ש בבית הלל שרי וא"כ ע"כ לרבי יוחנן דאמר מוחלפת השיטה משום דבתריסין מיקל ב"ה משום שמחת י"ט א"כ ממילא מוכח דבזקיפת מנורה נמי שייך שמחת יו"ט והנלע"ד בזה דעיקר קושיית התוס' דהכא אהא דפשיטא ליה לסתמא דתלמודא דהכא דקאמר הלכך חוליות בין גדולה ובין קטנה כו' ובקטנה דאית ביה חידקי פליגי ומנ"ל לתלמודא להחמיר כולי האי כיון דלב"ה אין בנין בכלים אלא משום חומרא בעלמא א"כ טפי הול"ל דר"י ור"ל פליגי אפילו בגדולה דאית ביה חידקי לכך הוצרך תוס' לתרץ ולחלק בין חליות דהכא לחוליות דפ"ב דביצה דחוליות דהתם דמיא לתריסין שאין בהם בנין כ"כ וחוליות דהכא פשיטא ליה לסתמא דתלמודא דחמיר טובא דדמי לבנין גמור משום הכי משמע דאפילו בגדולה בחידקי שייך לגזור כן נ"ל בכוונת התוספות כאן מיהו בפ"ב דביצה כתבו התוספות עוד תירוץ אחר שנוטה קצת לסברא ראשונה שכתבתי ושם יבואר אי"ה ודו"ק:

בגמרא ומי אמר ר"י הכי והאר"י הלכה כסתם משנה ותנן מוכני שלה. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאמאי מייתי הכא טפי הך סתמא דמוכני מהנך סתמא דמייתי הש"ס בסוף מכילתין כגון ההיא דעצמות וקליפין ותירץ דהתם לא איירי במוקצה מחמת איסור משא"כ הכא דאיירי במוקצה מחמת איסור דחמיר טובא כו' ע"ש. ולענ"ד אין זה מספיק אדרבא כ"ש דלא מקשה הכא מידי דאית לן למימר דרבי יוחנן סתמא אחרינא אשכח היינו האי דאין משקין ושוחטין והך סתמא עדיפא טפי כיון שנשנה בסוף המסכת כמ"ש התוספות ברפ"ק דביצה. והנלע"ד דהנך סתמי דסוף מכילתין ודרפ"ק דביצה לא שייכי הכא דהנך כולהו איירי במוקצה לאכילה משא"כ כל השקלא וטריא דהכא בפלוגתא דר"י וריב"ל בענין נר קאי אברייתא דלעיל לענין טלטול מש"ה מקשה שפיר מטלטול דנר לטלטול דמוכני ולפ"ז לא שייך לומר דר"י סתמא אחרינא אשכח האי דאין משקין ושוחטין דשאני התם דהוי מוקצה לאכילה דחמיר טפי. אף לפי מ"ש לעיל בתחלת הסוגיא דלא שייך לחלק בין מוקצה לאכילה למוקצה לטלטול וכתבתי לפרש הא דמחלק בר"פ מפנין בענין אחר היינו משום דמסברא דנפשין אין לנו לחלק משא"כ היכא דקשיא סתמא אסתמא פשיטא שיש לנו לחלק בסברא כל דהו כי היכי דלא תיקשי סתמא אסתמא כנ"ל:

מיהו לפי מ"ש לעיל בסוגיא דמוכני וגבי חטין שזרען בקרקע א"צ לכל זה דבלאו הכי מוקי רבי זירא שפיר הך מתני' דמוכני כר"י משום דלא משמע ליה לאוקמי כר"ש דא"כ אפילו ביש עליה מעות הוי שרי כמ"ש שם ודו"ק:

בפרש"י בד"ה איבעיא להו חדא הוראה הויא והכי קאמר הורה במנורה להיתירא כדרך שהיה ר"ש מתיר בנר ישן כו' עס"ה. והקשו עליו בתוס' דאין לתלות מנורה בנר כו' ולענ"ד כבר נתיישב היטב בדקדוק לשון רש"י עצמו שכתב בסוף דבריו או דילמא כו' כדאמרינן בחידקי משמע דמעיקרא דבענין למימר דחדא הוראה הוי היינו משום דמעשה דרבי איירי במנורה שאין בה לא חוליות ולא חידקי אלא משום דמנורה גדולה היתה ומה שהוצרך רבי להורות להיתירא היינו לאשמעינן דאין לאסור בכה"ג משום קביעות מקום והיינו כדרבי חייא בכילת חתנים. כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל ודו"ק ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש שהאריך בזה:

בגמ' אמר רבי יהודה שרגא דמשחא שרי לטלטולי. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו בריש פרק כל הכלים אהא דאמר רב יהודה התם דכלי שמלאכתו לאיסור אפילו לצורך גופו אסור וא"כ קשיא דר"י אדר"י וכתב לתרץ דנר שמדליקין בו לא מיקרי מלאכתו לאיסור כו' ע"ש. ונתתי שמחה בלבי שכוונתי לדעת הגדול מסברא דנפשאי כמו שכתבתי לעיל בסוגיא בכמה דוכתי להכריח סברא זו בראיות ברורות ובדקדוק לשון רש"י גבי קינה של תרנגולין ע"ש:

בתוס' בד"ה דנפטא אסור כו' ואע"ג דרב אית ליה מוקצה כו' ורבה נמי אית ליה כדאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב כו' עכ"ל. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב דמשום הא לא איריא דהא דאמר אביי כל מילי דמר עביד כרב היינו דוקא היכא דפליג שמואל לחוד עליה משא"כ הכא דתליא באשלי דרבי דריב"ל נמי כר"ש ס"ל. אלא לפי שיטת רש"י לעיל (דף מ"ב ע"ב) דהא דאמר רבה בטעמא דרב חסדא דאין נותנין כלי תחת תרנגולת היינו משום דאין כלי ניטל אלא לדבר הניטל א"כ שפיר שמעינן דרבה כר"י ס"ל דהא לר"ש ביצה דבר הניטל הוא אלא דהתוספות שם לא כתבו כן ומכ"ש לפי שיטת רש"י שכתב בכמה דוכתי בביצה דרבה ס"ל מוקצה דאורייתא כדאמר להדיא בפרק אלו עוברין וכמ"ש שם בחידושינו ברפ"ק דביצה דמשמע דרבה לא הדר ביה בפרק אלו עוברין. וא"כ לפ"ז פשיטא דס"ל כר"י דאית ליה מוקצה מדמהדר למידרשיה מקרא דוהכינו אלמא דהכי ס"ל ועיין מה שאכתוב עוד בזה לקמן ובמסכת ביצה ובק"א:

דף מו:

רמי ליה אביי לרבה תניא מותר השמן שבנר כו' אלמא לר"ש לית ליה מוקצה ורמינהו. ויש לדקדק אהא דמייתי אביי מברייתא דמותר השמן ואמאי לא מייתי ממשנתינו דאמר ר"ש כל הנרות מטלטלין חוץ מנר הדולק בשבת דמשמע לאחר שכבה מותר לטלטלה אלמא דלית ליה מוקצה. ועוד דטפי הוי ליה לאתויי מברייתא דלעיל בעיקר פלוגתא דר"י ור"ש דשמעינן מינה דלר"י אית ליה מוקצה ור"ש לית ליה מוקצה דקתני בהדי' כבתה מותר לטלטלה וא"כ הו"ל לרמויא דר"י אדר"י ור"ש אדר"ש מהך מתני' דבכור שנפל לבור דהתם איפכא שמעינן להו לא מיבעיא למאי דמשמע מלישנא דגמ' דכל השקלא וטריא דהכא דרמי ליה אביי לרבה ובשינויא דמשני ליה דהאי דבכור שנפל לבור איירי בנפל בו מום בי"ט וכמו שאבאר בסמוך דלכאורה לישנא דמתניתין דייק הכי אלא דאפילו לשיטת התוס' דמשמע להו דאיירי בבכור שנפל בו מום מעי"ט ומוכח לה ממילתא דר"י א"כ על כל פנים טפי הוי ליה לאתויי נמי מילתא דר"י דמתניתין ובריייתא דלעיל וכן האי דבכור שנפל לבור דלפ"ז הוי מקשה שפיר ממה נפשך אי איירי בבכור שנפל בו מום בי"ט קשיא דר"י אדר"י ואי בנפל בו מום מערב י"ט קשיא דר"ש אדר"ש. והנלע"ד בזה דודאי לא מצי לאקשויי מהא דשרי ר"ש לטלטל הנר לאחר שכבה אהך מתניתין דבכור משום דבפשיטות מצינן למימר דמוקצה לאכילה סבר ר"ש דאסור ומוקצה לטלטול ס"ל דשרי כדמחלק הש"ס בר"פ מפנין בהאי דבשר תפל אליבא דר"ה ואף לפי מ"ש לעיל לפרש הסוגיא דר"פ מפנין בענין אחר לחלק בין טלטול מוקצה דמיני מאכל ובין מוקצה לטלטול הכלים היינו משום דמסברא יש לנו לומר כן כי היכי דלא תקשי סוגיות הש"ס אהדדי משא"כ הכא דבענין למירמי דר"ש אדר"ש א"כ בקל מצינן לומר דשני ליה בין מוקצה דאכילה למוקצה לטלטול כי היכי דלא תקשי דידיה אדידיה כיון דטעמא רבה איכא לחלק בכה"ג כמ"ש באריכות במשנתינו:

והא דלא מקשה נמי דרבי יהודה אדרבי יהודה מהך ברייתא דטלטול נרות דמחמיר ר"י אף בטלטול אמתני' דביצה דמיקל אפילו במוקצה לאכילה דחמיר אלא דבהא נמי מצינן למימר בפשיטות דהא דמחמיר ר"י בנרות היינו משום דדחי בידים משא"כ בבכור דלא דחי בידים ותדע שכן הוא דהא בחולין גבי השוחט בשבת דאסור ליומיה ונסבין חברייא למימר דטעמא משום מוקצה ור"י דנרות הוא ומייתי הנך ברייתות דלעיל ודחה הש"ס דילמא שאני התם דדחי בידים (וכמו שאבאר עוד בזה בלשון התוס') ומש"ה מסיק הש"ס התם דר"י דמבשל הוא ומשום קנסא אלמא דבדלא דחיה בידים לא שמעינן ליה לר"י דאית ליה מוקצה. וא"כ לפ"ז לא קשיא ליה לאביי כלל דר"י אדר"י אלא דר"ש אדר"ש ומשום הכי הוצרך לאקשויי מברייתא דמותר השמן אמתניתין דביצה דר"ש אית ליה מוקצה ומוקצה דאכילה אדמוקצה דאכילה קשיא ליה כן נ"ל:

אלא דאכתי איכא למידק מאי מקשה דר"ש אדר"ש דילמא שני ליה לרבי שמעון בין שבת ליום טוב דשבת חמיר ולא אתי לזלזולי מש"ה לית ליה מוקצה משא"כ ביו"ט דקיל אית ליה מוקצה כדאמר רב נחמן ברפ"ק דביצה. מיהו בהא מצינן למימר דאביי ורבה לא משמע להו לחלק בהכי והיינו לשיטת הפוסקים דלא קי"ל כאוקימתא דר"נ בהא מ"מ לשיטת הרי"ף והרמב"ם ז"ל וסייעתם שפסקו כן לפי האמת דמוקצה בשבת מותר וביו"ט אסור והיינו משום דמשמע להו דהנך אמוראי דפ"ק דביצה נמי מצי סברי הכי אלא דניחא להו לאוקמי אפילו בעומדת לאכילה כי היכי דלא תקשי התם וליפליגו בתרוייהו א"כ קשיא טובא בסוגיא דהכא. והנראה לענ"ד בזה דנהי דלענין פסק הלכה משמע להו לתנאי ואמוראי ולהנך פוסקים לחלק ולהחמיר לענין מוקצה ביו"ט משבת מ"מ אליבא דר"י ור"ש גופייהו ע"כ אין לחלק דהא רב אמר להדיא בפ' במה מדליקין דף כ"ט דר"י ור"ש גופייהו פליגי ביו"ט אע"ג דהתם בנולד איירי מ"מ משמע דה"ה לענין מוקצה. ומכל שכן דאתי שפיר טפי לפי מ"ש בסמוך לשיטת רש"י דרבה לא הדר ביה ואית ליה מוקצה דאורייתא מקרא דוהכינו כמו הכנה דחדא מילתא היא וכמו שאבאר בסוגיא דבכור שנפל לבור בלשון רש"י א"כ תו לא שייך לחלק בין שבת לי"ט דהא רבה גופא דריש מקרא דוהכינו דבין לשבת ובין לי"ט בעי הכנה מחול דוקא (ועיין מה שכתבתי בזה בריש פ"ק דביצה בלשון רש"י):

אלא אי קשיא לי הא קשיא לי דאכתי מקשה אביי לרבה מדר"ש אדר"ש דלמא הא דלית ליה לר"ש מוקצה במותר השמן שבנר היינו משום דלא הוי אלא מוקצה מחמת איסור דרבנן למאי דס"ל דכל כיבוי הוי מלאכה שאצ"ל משא"כ האי דבכור אם נפרש דאיירי בבכור שנפל בו מום ביום טוב וכדפרישית אם כן מאתמול בה"ש הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא כמ"ש רש"י והתוספות בביצה דף ל"א בבית שמלא פירות לחלק בין מוקצה מחמת איסור דאורייתא לאיסור דרבנן ואף לשיטת החולקין על רש"י והתוס' בזה דאין לחלק בין דאורייתא לדרבנן היינו לפי האמת לפי סוגיית הגמרא כמו שאבאר שם משא"כ הכא דאליבא דרבה קיימינן ואיהו ס"ל דמוקצה דאורייתא דדריש ליה בפרק אלו עוברין מקרא דוהכינו א"כ פשיטא דקרא לא איירי אלא בדבר שהיה מוקצה מאתמול מחמת איסור דאורייתא ואם כן בפשיטות יש לנו לומר דר"ש נמי אית ליה הך דרשא והיינו טעמא דבכור והא דמיקל במותר השמן היינו משום דהוי מוקצה מחמת איסור דרבנן ואם כן לא קשיא דרבי שמעון אדרבי שמעון. וידעתי גם ידעתי שיש לתרץ דאין ה"נ דמשמע מסוגיא דהכא דרבה הדר ביה מהא דאמר מוקצה דאורייתא לבתר דאקשי ליה אביי התם בפרק אלו עוברין אלא אכתי קשה לשיטת רש"י דביצה שסובר דלא הדר ביה. ועוד אכתי קושיא קמייתא קשה לפי שיטת הרמב"ם ז"ל וכ"ש דקשה למאי דפרישית בסמוך אדרבה מהא דמקשה אביי לרבה הכי דר"ש אדר"ש ולא שני ליה בין שבת לי"ט אלמא דהיינו משום דלא הדר ביה רבה:

מיהו נראה לענ"ד דאליבא דר"ש ע"כ לא משמע ליה לחלק לענין מוקצה בין איסור דאורייתא לאיסור דרבנן והיינו למאי שכתבתי לעיל דהא דמקשה מנוי סוכה אהוקצה למצותו דנר וקאמר התם ממאי דר"ש היא ומייתי התם ברייתא דקתני ושוין בסוכת החג ומדמה נמי התם מוקצה מחמת מצוה למוקצה מחמת איסור אם כן ע"כ דלא שני ליה לר"ש בין דאורייתא לדרבנן כמ"ש שם באריכות דנוי סוכה ואפילו סכך ודפנות יתרים על שיעור סוכה נמי אוסר ר"ש משום דכל דתיקנו רבנן כעין דאורייתא תיקנו ואם כן משמע דה"ה במוקצה מחמת איסור דאי ס"ד דר"ש אית ליה מיגו דאיתקצאי באיסור דאורייתא אם כן ממילא דה"ה באיסור דרבנן. ויש להביא עוד ראיות בזה ואין להאריך כאן יותר ועיין מה שאכתוב בזה בפרק המביא גבי בית מלא פירות אי"ה ודוק היטב:

בתוס' בד"ה והתנן ר"ש אומר כו' קשה לר"י מאי קא פריך הא ע"כ טעמא דר"ש כו' משום דסבר דאין רואין מומין ביום טוב דהא ר"י דאית ליה טפי מוקצה כו' וי"ל דדייק מדלא קתני כו' עס"ה. נראה דמעיקרא בקושיית ר"י הוי משמע להו להתוס' דמשום האי טעמא לחוד דאין רואין מומין

בי"ט סבר ר"ש דאינו מן המוכן משום דהו"ל כמתקן והיינו כמו שפירש"י שם מהך הוכחה גופא דר"י אית ליה טפי מוקצה והתוס' שם הקשו עליו דמטעמא דמתקן לא שייך לאסרו בדיעבד אלא משום דמסוגיא דהכא משמע להדיא דמטעם מוקצה קאסר ר"ש כמו שהקשו שם גם כן על פירש"י מסוגיא דהכא והוכרחו לתרץ שם כמו שתירצו כאן דודאי מטעם מוקצה אמר ר"ש דאינו מן המוכן והא דמחמיר ר"ש טפי מדר"י היינו משום דאיירי בנפל בו מום מעי"ט דלר"י לא הוי מוקצה ולר"ש הוי מוקצה משום דאין רואין מומין וע"ז סובבים והולכים כל דברי התוספות דשמעתין שהכריחו לפרש דהנך תלתא מי יימר לאו דוקא כיון דבנפל בו מום קבוע מעי"ט איירי כמ"ש התוספות בדיבור הסמוך מסוגיית הש"ס דהתם:

אמנם לולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב סוגיא דהכא בפשיטות דנהי דמסוגיא דהתם בשקלא וטריא דמתני' שם מסיק הש"ס הכי דלפ"ז ע"כ טעמא דר"ש משום דמתקן לכך הוצרך רש"י לפרש שם דטעמא דמתקן שייך לאסור אפילו בדיעבד משא"כ בסוגיא דהכא דרמי ליה אביי לרבה ודאי מקשה ליה שפיר דע"כ טעמא דר"ש משום מוקצה הוא דליכא למימר דמטעמא דמתקן אסור לר"ש אפילו בדיעבד דהא ודאי ליתא דהא בפ"ב דביצה דף י"ח גבי טבילת כלים משמע להדיא דלרבה לית ליה טעמא דמתקן מדהוצרך לפרש טעמא דאיסור טבילת כלים היינו משום שמא יעבירם ארבע אמות בר"ה ואקשי ליה אביי טובא עד שהוצרך רבה לדחוק דגזרינן י"ט אטו שבת וגזרינן נמי בור בחצירו אטו בור בר"ה ובהא נמי מקשה ליה אביי טובא ע"ש א"כ אי ס"ד דרבה אית ליה טעמא דמתקן א"כ מאי דוחקא לאוקמא משום הך גזירה דשמא יעבירם ולדחוק בכל הנך דוחקי ואמאי לא מפרש בפשיטות משום טעמא דמתקן אלא ע"כ דאפילו לענין טבילת כלים לא משמע טעמא דמתקן בי"ט מהטעם שכתבתי שם בחידושינו ע"ש וכ"ש דאין שום סברא להחמיר בטעמא דמתקן אפילו בדיעבד ע"י ראיית מומין בבכור שהם אוכל נפש עצמו וא"כ מהך סברא גופא מקשה אביי הכא שפיר לרבה דלדידך דלא ס"ל טעמא דמתקן א"כ ע"כ הא דאמר ר"ש אין זה מן המוכן היינו משום מוקצה א"כ קשיא דר"ש אדר"ש. וא"כ לפ"ז רצה אביי להכריח סברתו דהתם דטבילת כלים דטעמא משום מתקן וא"כ טעמא דבכור נמי משום מתקן וכמו שהוכחתי בחידושי ביצה שם (דף י"ח) דע"כ הוי סבר אביי דטעמא דטבילת כלים משום מתקן וע"ש:

ולענין עיקר קושיית התוס' שהקשו כאן היאך אפשר לומר דטעמא דר"ש משום מוקצה לחוד דא"כ הא ר"י אית ליה טפי מוקצה כבר כתבתי בסמוך בלשון הגמרא ליישב בטוב טעם דהא דמיקל ר"י הכא היינו משום דלא דחי בידים והבאתי ראיה מסוגיא דחולין גבי השוחט בשבת דמסקינן ר"י דמבשל היא ומשום קנסא משמע להדיא דהיכא דלא דחי בידים לית ליה לר"י מוקצה והיינו היכא דשייך לומר דיושב ומצפה כגון בבכור דהכא דכיון דלא דחי בידים שהרי לא היה אפשר לשוחטו מאתמול שעדיין לא היה בו מום מש"ה לא הוי מוקצה משום דיושב ומצפה שמא יפול בו מום והכי איתא להדיא בבכורות (דף כ"ה ע"ב) דבהמות כיוון דמנגחי אהדדי שכיח בהו מומא ע"ש:

ומהא דאשכחן דאוסר ר"י אפילו בלא דחי בידים כגון בהמה שנתנבלה נמי ליכא למידק דהא דחי ליה הש"ס שם בפ"ק דחולין דשאני התם דמעיקרא הוי מוכן לאדם וא"כ לא שייך לומר יושב ומצפה. ואף ע"ג דלעיל דף מ"ה קאמר הש"ס להדיא דר"י אפילו היכא דלא דחי בידים אית ליה מוקצה כבר כתב רש"י שם דהיינו במאי שאוסר הכניסן לאוצר וכתבו התוספות שם דהיינו מתני' דר"פ מפנין ובאמת דשם לא נזכר ר"י אדרבה סתם מתני' ר"מ היא וכמו שהקשו הרשב"א ז"ל באמת בחידושיו בסוגיא דלעיל דאיכא לאוקמי כר"מ וא"כ ע"כ רבה בשמעתין דהכא נמי מתוקמי להך דאוצר דלא כר"י אלא כר"מ. ועוד דנהי דמשמע לעיל דאוצר לא מיקרי דחי בידים היינו לגבי נרוגרות וצמוקים משא"כ גבי בכור ודאי אוצר מיקרי דחיא בידים שהרי הקצוהו בפירוש לאוצר וכן משמע מלשון הרמב"ם ז"ל בפירוש המשניות במשנה ראשונה דביצה ע"ש:

נמצא דלפ"ז שפיר מצינן למימר דכיון דלרבה לית ליה טעמא דמתקן ע"כ טעמא דר"ש משום מוקצה והיינו משום דלר"ש לא שני ליה בין היכא דדחי בידים להיכא דלא דחי בידים אלא כולה מילתא תליא ביושב ומצפה וכ"ש דא"ש למאי דפרישית בסמוך לשיטת רש"י דרבה לא הדר ביה ממאי דקאמר מוקצה דאורייתא בפרק אלו עוברין ודריש ליה מקרא דוהכינו אם כן שפיר אית לן למימר דר"ש נמי אית ליה הך סברא אלא דלר"י משמע ליה הך דרשא דוהכינו דוקא בדחי' בידים ולר"ש משמע ליה הך דרשא היכא דלא שייך לומר כל כך אדם יושב ומצפה והיינו כדמסקינן הכא בבכור משום דאיכא תלתא מי יימר ואם כן לפ"ז כיון דמעיקרא לא אסיק אדעתיה דאביי לחלק בין תלתא מי יימר ובין חד מי יימר שפיר מקשה ליה לרבה מדר"ש אדר"ש ורוצה אביי להכריח סברתו בטעמא דמתקן כדמקשה ליה אביי לרבא גופא התם בביצה בטבילת כלים:

נמצא דלפ"ז אין צורך לדחוק דאביי דהכא הדר ביה ממאי דקאמר בביצה פרק אין צדין כוותיה דרבה בר ר"ה מסתברא והיינו כאדא בר אוכמי אלא אדרבה טפי אית לן למימר איפכא דהאי מימרא דאביי דהתם היינו לבתר דשני ליה רבא בשמעתין לחלק בין חד מי יימר לתלתא מי יימר ומסתמא קיבל מיניה אביי תלמידו ואם כן מה"ט גופא מסיק התם אביי כרבה בר ר"ה דבנפל בו מום מע"ט לכתחילה הוא דלא הא דיעבד ש"ד כיון דלא מיתסר משום מוקצה משום דאדם יושב ומצפה היכא דליכא אלא חד מי יימר אבל בנפל בו מום ביו"ט דאיכא תלתא מי יימר אפילו דיעבד נמי לא כיון דאיכא תלתא מי יימר כן נ"ל נכון בעזה"י לולי שהתוס' לא פירשו כן והיינו משום דלא נחתו לסברא זו שכתבתי לחלק אליבא דר"י בין דחי בידים ללא דחי בידים והיינו כמו שכתבו בדיבור הסמוך דהכי משמע להו סוגיא דפרק אין צדין דבנפל בו מום מעי"ט איירי פלוגתא דר"י ור"ש כדמוקמינן לה התם בהדיא מיהו גם בזה אבאר בסמוך מה שנלע"ד ובפרק אין צדין אבאר יותר ע"ש ודו"ק:

בד"ה מי יימר נראה דכל הנך מי יימר כו' לאו דוקא דהא ר"ש אוסר אפי' בנפל בו מום מעי"ט כו' לכך נראה דלאו דוקא דאפילו בחד מי יימר סגי עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה טובא בדבריהם דמאי לאו דוקא שייך הכא דלפי שיטתם דסוגיא דהכא אסיק הך סוגיא דביצה דמוקמינן התם בהדיא פלוגתא דר"י ור"ש בנפל בו מום קבוע מעי"ט א"כ תו ליכא אלא חד מי יימר ואמאי נקיט הכא תלתא ועוד דהיאך אפשר לומר דלר"ש בחד מי יימר אסור משום מוקצה שהרי התוס' כתבו להדיא בפרק קמא דחולין גבי השוחט בשבת דנסבין חברייא למימר ר"י היא דמשמע לר"ש שרי וכתבו הטעם משום דיושב ומצפה שמא ישחטנו חש"ו ואחרים רואין אותו וכה"ג משמע להדיא דלעיל במטה ומוכני שהיה עליה מעות בה"ש דמותר לר"ש כדאמרינן בהדיא בגמרא משום דיושב ומצפה שמא יטלנה עכו"ם או תינוק ועוד דהא אפילו בבהמה שנתנבלה שנינו בסוף מכילתין דמותר לר"ש כדמוכח התם ובכולא תלמודא דר"ש היא ואם כן אין לך מי יימר גדול מזה ואפילו הכי מתיר ר"ש. והנראה בעיני מה שכתבו התוס' דבחד מי יימר סגי אין כוונתם לומר דבכל חד מהנהו תלת סגי אלא דוקא בהאי מי יימר דמזדקק ליה חכם לחוד סגי דכיון דאין רואין מומין בי"ט תו לא שייך לומר יושב ומצפה שיעבור החכם ויזדקק ליה. נמצא דלפ"ז ודאי דמי יימר כה"ג גרע מנבילה שנתנבלה דלא אקצי דעתיה לגמרי כיון דאפשר שתתנבל ומכ"ש דגרע מכל הנך שכתבתי אלא דלפ"ז נראה יותר דוחק הא דמקשה מהאי דהפרת נדרים דהתם ודאי אפשר שיזדקק לה בעל ולדעתי צ"ע גדול ליישב שיטת התוספות בזה:

אמנם לפי מאי דפרישית בסמוך אין צורך לכל זה דודאי דכל הנך מי יימר דוקא נקיט להו והיינו לפי מ"ש דסוגיא דהכא וסוגיא דביצה חלוקות הן דהכא אליבא דרבה קיימינן דס"ל מוקצה דאורייתא אלא דרבי יהודא מוקי לקרא דוהכינו בדדחי בידים ולא שני ליה בין יושב ומצפה או לא ור"ש ס"ל איפכא דכולה מילתא תליא ביושב ומצפה ושני ליה בין חד מי יימר לתרי ותלת וכל זה הוכרח רבה לפרש גם כן לפי מאי דלית ליה טעמא דמתקן בראיית מומין כדפרישית וכמו שאבאר עוד בפרק אין צדין אי"ה וא"כ ע"כ דטעמא דר"ש משום מוקצה לחוד כי היכא דלא תיקשי דידיה אדידיה דבעלמא שמעינן ליה דלית ליה מוקצה בחד מי יימר אפילו בהמה שנתנבלה וכן בכל הנך שהבאתי לעיל ע"כ משום דשני ליה בין חד מי יימר לטובא נמצא דכל זה בסוגיא דהכא אליבא דרבה מה שא"כ בסוגיא דביצה דסתמא דתלמודא הוא דמסיק לה התם דאיירי בנפל בו מום קבוע מעי"ט דאי בי"ט כ"ש דלר"י אסור כדמקשה הש"ס והא מוקצה נינהו והיינו משום דמשמע לסתמא דתלמודא דלר"י אפילו היכא דלא דחי בידים אית ליה מוקצה והיינו כמסקנת הש"ס דפ' קמא דחולין דהשוחט בשבת אסור משום מוקצה לר"מ כיון דאין ראוי לכוס א"כ כ"ש לר"י ואף לשיטת הרי"ף שפסק דלא כמסקנא דהתם היינו משום דבשילהי מכילתין פסק הש"ס להדיא בכולהו מוקצה קי"ל כר"ש לבר ממוקצה מחמת איסור ומאי ניהו נר שהדליקו דדחי נמי בידים וכמ"ש ג"כ התוס' שם משא"כ לר"י גופא ודאי מוכח מהאי סוגיא דמי שהחשיך גופא דכר"מ ס"ל אפילו בדלא דחי בידים דהא במוקצה מחמת מיאוס מחמיר ר"י טפי מדר"מ ואם כן ע"כ איצטריך לאוקמי התם הך דבכור שנפל לבור בנפל בו מום קבוע מעי"ט והא דאוסר ר"ש אע"ג דליכא אלא חד מי יימר אה"נ דלאו משום מוקצה קאסר רבי שמעון אלא משום טעמא דמתקן וכדמשמע נמי מכל השקלא וטריא דהתם כמו שאבאר עוד בתכלית אריכות במקומו אי"ה כן נ"ל נכון ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

בגמ' מתיב רמי בר חמא מפירין נדרים בשבת כו' ואמאי לימא מי יימר כו' וכתבו התוספות דמכאן נמי מוכח דכל הנהו מי יימר לאו דוקא דהא הכא ליכא אלא חדא מיהו למאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דכיון דהכא אליבא דרבה קיימינן דמפרש ליה מילתא דר"ש משום מוקצה לחוד ולא משום דאין רואין מומין אי משום דלית ליה טעמא דמתקן או משום דסובר דאי לאו משום מוקצה היה מתיר לראות מומין בבכור שנפל לבור משום צער ב"ח וכמו שאבאר שם באריכות ומשום הכי הוצרך לפרש מטעמא דמוקצה ומשום דאיכא תלתא מי יימר. א"כ לפ"ז ע"כ נמי דהא דקאמר מי יימר דמזדקק ליה חכם לאו משום דאין רואין מומין הוא אלא מי יימר דמיתרמי ליה כדמשמע מסתימת לשון רש"י. וא"כ לפ"ז מקשה רמי בר חמא שפיר דע"כ דבכה"ג לא מיקרי מי יימר כלל דאל"כ קשיא האי דמפירין נדרים דאע"ג דליכא אלא חד מי יימר מ"מ לר"י מיהו ליתסר דהא ר"י ודאי אוסר במוקצה אפילו בחד מי יימר והא ודאי ליתא דמעשים בכל יום דמפירין נדרים מכ"ש דא"ש לפמ"ש לעיל דרבה גופא כר"י ס"ל מדאית ליה מוקצה דאורייתא וגם מאותו ראיה שהביאו התוס' לעיל בד"ה דנפטא אסור מהאי דכל מילי דמר עביד כרב א"כ לפ"ז אי ס"ד דהאי דמפירין נדרים אתא דלא כר"י א"כ הו"ל מחלוקת ואח"כ סתם בחד מסכתא דהא הך דמפירין נדרים סיפא דנבילה היא והלכה מרווחת אליבא דכ"ע דמחלוקת ואח"כ סתם בחדא מס' הלכה כסתם וא"כ ע"כ דהאי דמפירין נדרים אליבא דכ"ע מיתוקמא משום דכל כי האי גוונא לא מיקרי מי יימר כלל דודאי מזדקק ליה חכם או בעל. וא"כ לפ"ז מקשה שפיר אדר"ש דאפילו בנפל בו מום בי"ט ליכא תלתא מי יימר ועוד דמום עובר ומום קבוע לע"ד לא מיקרי אלא חד מי יימר דמום עובר לאו מידי היא כנ"ל נכון ליישב הנך תרי סוגיות דהכא ודביצה דכל חדא וחדא תיקום אדוכתיה בלי גמגום בעזה"י ודוק היטב ובחידושי ביצה אבאר יותר אי"ה ע"ש:

בתוספות בד"ה מי יימר דמזדקק תימא מי דמי כו' עיין במהרש"א:

בד"ה דכל היכא דמכוין איכא איסורא דאורייתא וא"ת דהכא בכיבוי ליכא איסורא דאורייתא לר"ש דמלאכה שאצ"ל היא כו' עס"ה. ובילדותי הייתי רגיל לתרץ קושיא זו דהא דשמעינן ליה לר"ש דמלאכה שאצ"ל פטור היינו דפטור מחיוב חטאת כיון דליכא איסור סקילה והיינו משום דמלאכת מחשבת כתיב במשכן וקרא דכל העושה מלאכה יומת נסמכה למלאכת המשכן כדאיתא סופ"ק דחגיגה דמה"ט קרי לה התם הררים תלויים בשערה וכפירש"י שם. וא"כ לפ"ז כיון דלית ביה חיוב מיתה משום הכי פטור לר"ש מחטאת אבל מ"מ איכא למימר דר"ש מודה דאסור מדאורייתא משום דלא תעשה כל מלאכה שנאמר בסיני קודם מלאכת המשכן ובסנהדרין נמי אמרינן דבמרה נצטוו עליה וא"כ אין סברא לפוטרו משום מלאכת מחשבת שלא נאמר עד הקמת המשכן בשנה שניה. ועוד דהא אפילו במלאכת י"ט שנצטוו בפרשת החודש הזה לכם והתם סתמא כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם ומה"ת לחלק במלאכה שאצ"ל בין י"ט לשבת. א"כ לפ"ז הוי א"ש טובא סוגיא דהכא ובזה נתיישבו לי ג"כ כמה סוגיות בגמרא אלא לפי שמצאתי בסוגיא דגמרא דלעיל דף מ"ד דשמואל דס"ל כר"ש ומש"ה מקשה הש"ס עליה דשמואל דאוסר לכבות גחלת של עץ בשביל נוק רבים א"כ משמע להדיא דלר"ש דפוטר במלאכה שאצ"ל ע"כ מדאורייתא מותר לגמרי וליכא אלא איסורא דרבנן דאי ס"ד דלאו אית ביה לא הוי מקשה הש"ס התם מידי דנהי דבר"פ הנחנקין מחלק הש"ס בכה"ג גופא בין שגגות לאו לשגגות כרת מ"מ במזיד ובמתכוין לא שייך לחלק בין איסור לאו לאיסור כרת א"כ לפ"ז מקשי התוספות שפיר:

מיהו מה שכתבו על תירוצם שתירצו דוחק הוא לא ידעתי למה דאדרבה לכאורה טעמא רבה איכא דכיון דהך מילתא דדבר שאינו מתכוין אינו אלא דברים המסורים ללב א"כ שפיר יש להחמיר לענין כיבוי דהרואה סבר שמתכוין לכבות משום הפתילה עצמה לפי שרוצה להבהבה שידלק יפה כדאיתא לעיל בפרק במה מדליקין דרבי יוסי מחייב בחס על הפתילה משא"כ בחריץ לא שייך לגזור בכה"ג דהא כ"ע ידעין שאין מתכוין לעשות חריץ כיון שאינו חופר אלא כלאחר יד ואין דרך מלאכת חפירת גומא בכה"ג ע"י גרירת מטה כסא וספסל. כן נ"ל מדקדוק לשון רש"י. ועוד נ"ל ליישב קושי' התוס' בענין אחר דנהי דמעיקרא נקט אביי לישנא דבהדי דנקיט לה כבתה דמשמע דלא שייך אלא חשש איסור דכיבוי היינו משום דכיבוי שכיח טפי על ידי טלטול הנר אבל לעולם אין הכי נמי דשייך ביה נמי חששא דהבערה דע"י טלטול הנר ממילא דאתי לידי הטיית הנר דאסור

משום הבערה כדמשמע בפ"ק דמכילתין ובכמה דוכתי ובודאי דבר הנראה לעינים הוא דסתם הטייה תחילתו מכבה וסופו מבעיר. נמצא דלפ"ז שפיר מסיק הש"ס דהא דאוסר ר"ש לטלטל הנר בשעה שהוא דולק היינו משום דכי מכוין כדי שתדלק יפה איכא איסורא דאוריית' א"כ דשייך ביה חשש הבערה תו ליכא לחלק מטעמא דמלאכה שאצ"ל ולפ"ז א"ש נמי מה שהקשיתי לעיל בכמה דוכתי דלר"ש בכה"ג הוי מוקצה מחמת איסור דרבנן ולמאי דפרישית הוי מוקצה מחמת איסור דאורייתא ועוד אבאר בזה בפ"ב דביצה גבי המסתפק ממנו חייב משום מכבה ובפרק המביא דף ל' בסוגיא דאין נוטלין עצים מן הסוכה ע"ש:

דף מז.

בגמרא הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר אסור. כבר כתבתי לעיל דאף על גב דר' יוחנן אמר לעיל דטעמא דר"ש דאוסר בשמן שבנר בשעה שהוא דולק היינו משום דהוקצה למצותו מ"מ הוצרך רבא לומר כאן דהוי בסיס לדבר אסור משום דלענין טלטול הנר דלהוי בסיס לא סגיא האי טעמא דהוקצה למצותו דבכה"ג אין לאסור הכלי משום בסיס אלא דע"כ משום דשמן בשעה שהוא דולק הוי נמי מוקצה מחמת איסור דאסור להסתפק ממנו משום מכבה דהא משום הכי אסור השמן אפילו בטלטול כיון דבהאי שעתא לא חזי ליה מידי ואם כן שפיר מיקרי הנר בסיס לדבר איסור. ובזה היה נראה בעיני ליישב קצת מ"ש רש"י לעיל דף מ"ד בד"ה חוץ מן הנר הדולק כו' דאסור שמא יכבה הנר וכתב שם מהרש"א ז"ל דלמסקנא לא קיימי הכי ולמאי דפרישית א"ש דלמסקנא נמי עיקר איסור הוא משום כיבוי כדפרישית ומ"ש רש"י כאן לאו משום דחייש לכבייה היינו הך חששא דס"ד מעיקרא דלמא בהדי דנקיט לה כבתה דבהא ודאי שפיר קאמר רבא דלא חיישינן כיון שאינו מתכוין אבל בהך חששא דמסתפק ודאי חיישינן כיון דנתכוין להסתפק הו"ל פסיק רישא אם יכבה והיינו כמ"ש התוס' בפ"ב דביצה דהא דאמרינן המסתפק ממנו חייב משום מכבה היינו משום דמיחזי ככיבוי ועמש"ל דף כ"ט ע"ב בלשון רש"י במשנה דלא יקוב בד"ה שתהא מנטפת אלא דבמ"ש רש"י כאן דהאי לדבר אסור דהכא היינו לשלהבת משמע דלא נחית להכי ואפשר משום דלא פסיקא ליה לפרש ענין בסיס אליבא דר"ש בכה"ג אלא דוקא בשלהבת וכיוצא בו וכמו שאבאר עוד בשיטת רש"י בסמוך:

בפרש"י בד"ה אמר רבי רומנוס כו' ס"ד באפרה כו' שהאפר מוקצה ולא היו צריכין לו כו' עס"ה. ולכאורה לשון רש"י תמוה דהא משמע דהא דקס"ד שהאפר מוקצה היינו משום דלאו באפר שנעשה בחול אייר דהא קיי"ל אפר כירה מוכן הוא אלא ע"כ דמסתמא אייר שהובערה מהלבונה סמוך לשבת כדי להתגמר בו בשבת עצמו כדאשכחן סוף פ"ב דביצה במעשה דר"ג וא"כ הוי אפר נולד גמור כמ"ש התוספות בפ"ק דביצה דף ח' בסוגיא דאפר כירה כשהוסק ביום טוב אפילו לר"ש אסור ע"ש. וא"כ לפ"ז לא א"ש הא דמסיים רש"י ולא צריכין לו שהרי אפילו בצריך לו אסור וכדמשמע נמי מהא דמדמה לה בסמוך לכלכלה ואבן בתוכו דהאבן לאו בר טלטול הוא לגמרי אפי' לצורך גופו ומקומו. וכה"ג קשה נמי במ"ש רש"י בסמוך בד"ה הא ליכא פירי דמשמע מלשונו דמה שמחתה נעשה בסיס היינו דוקא אליבא דר"י ולמאי דפרישית אפילו לר"ש הוי בסיס דהא מסיק רבא לעיל דעיקר טעמא דאיסור טלטול בנר לר"ש הוי משום בסיס. וכבר עלה בלבי לחלק בין בסיס דשלהבת בשעה שהוא דולק שהוא מוקצה מחמת איסור דאורייתא ממש ובין האי בסיס דאבן ובסיס דמחתה לאחר שכבה אליבא דר"ש משום הכי הוצרך רש"י לפרש דעיקר הקושי' דר"י אדרבי יוחנן היינו משום דרבי יוחנן כר"י ס"ל דלר"ש לא מיתסר משום בסיס כי האי אלא דאכתי קושיא קמייתא קשה. לכך נראה לפרש כוונת רש"י בזה בענין אחר דמ"ש שהאפר מוקצה היינו באפר גמור שנשאר במחתה קודם שבת ואפ"ה הוי מוקצה ולא דמי לאפר כירה לפי שאפר כירה הוי מוכן לגמרי ולא בעי הזמנה ולא מחשבה לפי שאפר כירה מוכן תמיד לעשות בה כל צורכיו כדמשמע להדיא בסוגיא דאפר כירה משא"כ אפר מחתה אינו מוכן לכך אלא א"כ היה דעתו עליה מאתמול משום הכי מסיים רש"י ולא היו צריכין לו וכוונתו לפי שאין בו צורך כ"כ מש"ה בעי הזמנה. וכן נראה מלשון התוספות שדקדקו בלשונם שכתבו דאפר מתתה מוקצה הוא. ועוד נראה דמה שהוכרח רש"י לפרש דלא היו צריכין לו היינו משום דלכאורה פשטא דלישנא דאגב קטמה דלקמן בסמוך משמע דאדרבה הקטמא הוא דבר המותר ועיקר הטלטול הוא משום שצריך לאותו אפר וכמו שפירש"י בסמוך דלפי המסקנא מחתה באפרה נמי הוי כה"ג שהיה צריך לאפר ודעתיה עלייהו מאתמול ומש"ה הוצרך רש"י לפרש דלמאי דס"ד מעיקרא הוי איפכא לגמרי שהטלטול לא היה בשביל שצריך לאפרה שהרי האפר מוקצה כיון שלא היה דעתיה עלייהו מאתמול וכדפרישית ומשום דלא פסיקא ליה לרש"י דהך מילתא דאפר הוא מוקצה לר"ש כיון שלא היה דעתיה עליה מאתמול דהא לר"ש אפשר דלא בעינן שיהא מוכן מאתמול לכך וכדמשמע בכמה דוכתי דלר"י הוא דשמעינן דאיסור מוקצה הוא במה שלא היה מוכן מאתמול להך מילתא משום הכי הוצרך רש"י לפרש דעיקר קושיית המקשה מדר"י אדר"י דמדמה מחתה לאבן היינו משום דשמעינן ליה לר"י דכרבי יהודה סבירא ליה. כן נ"ל נכון בכוונת רש"י וכן נראה שהבין הרשב"א ז"ל בחידושיו בכוונת רש"י ודוק היטב ועיין מה שאכתוב עוד בזה בלשון התוספות ד"ה הוה מטלטלינן:

בתוס' בד"ה ואמר רבה בר בר חנא אמר ר"י כו' תימא אמאי לא פריך בלאו מילתא דר"י ממתניתין דפרק נוטל כו' עס"ה. ולכאורה למאי דפרישית בסמוך דהך מילתא דבסיס כה"ג דמחתה תליא בפלוגתא דר"י ור"ש א"כ ממילא אין מקום לתמיהת התוס' דודאי לא מצי לאקשויי ממתניתין דפרק נוטל אדר"י דר"י מצי לאוקמי הך מתני' כר"י ואיהו גופא אפשר דס"ל כר"ש ואי משום דאמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה הא אמרינן בשילהי מכילתין דר"י סתמא אחרינא אשכח וא"כ הוי צריך לאתויי נמי הך ראיה דמייתי רש"י דשמעינן לרבי יוחנן לעיל דכר"י ס"ל (והיינו דבנר ישן של חרס לחוד הוא דס"ל כר"ש וע"ש בתוס' באריכות) וא"כ סוף סוף לא הוי מצי לאקשויי אלא ממתניתין דפרק נוטל ומרבי יוחנן דלעיל מש"ה ניחא טפי לאקשויי ממתניתין דכלכלה ואבן בתוכה דמסיק רבי יוחנן גופא דאיירי בכלכלה מלאה פירות דוקא ומדלא מוקי לה כר"ש היינו ע"כ בא' משני פנים או שנאמר דמשמע ליה דלא שייך פלוגתא דר"י ור"ש בהכי או משום דרבי יוחנן כר"י ס"ל מש"ה מוקי למתני' כר"י וא"כ מקשה רבי זירא שפיר:

ועוד יש ליישב בדרך אחר דודאי ממתניתין דפרק נוטל לחוד לא מצי לאקשויי דהא רבי יוחנן גופא אמר התם אהך מתני' דאסור לטלטל בלא ניער היינו דוקא לצורך גופו אבל לצורך מקומו מטלטל ועודן עליו א"כ שפיר איכא לאוקמי הכא דמה שהתיר רבי לטלטל מחתה באפרה היינו לצורך מקומו ואף ע"ג דמסקינן התם דאמר רב לא שנו אלא בשוכח אבל במניח נעשה בסיס לדבר איסור ולא אשכחן מאן דפליג עליה והכי נמי במחתה ע"כ הוי במניח מ"מ סוף סוף הוי צריך לאתויי הך מילתא דרב ולאקשויי מרב אדרבי יוחנן ומשו"ה מייתי לה הך מתני' דכלכלה ואבן בתוכה דמוקי לה בכלכלה מלאה פירות ולא מוקי לה בצורך מקומה אע"כ משום דמשמע ליה דמסתמא האי דכלכלה ואבן בתוכה איירי במניח א"כ ממילא שמעינן דבמניח סבר רבי יוחנן דאפילו צריך למקומו אסור. כן נראה לי לולי שהתוס' לא פירשו כן ודו"ק:

בד"ה הוי מטלטלינן כנונא אגב קיטמא כו' פי' אגב אפרה שהוסק מע"ש כו' עכ"ל. משמע מלשונם דלמאי דס"ד מעיקרא איירי באפר שהוסק מבע"י והולך ונעשה אפר בשבת עצמו דהו"ל נולד גמור כדפרישית וא"כ לא נחתי להאי פירושא שכתבתי לעיל בכוונת רש"י דמאי דס"ד מעיקרא נמי הוי איירי שהוסק מע"ש אלא משום דמחתה לא דמי לאפר כירה דבעי הזמנה מטעמא דפרישית אלא כלשון ראשון שכתבתי שם וא"כ לכאורה שזה סותר למה שדקדקתי לעיל בלשון התוס' שדקדקו וכתבו דאפר מחתה מוקצה הוא וצ"ע ודוק היטב ומה שהקשו התוס' עוד מסוגיא דפ"ב דביצה יבואר שם במקומו אי"ה:

בגמ' לוי בר שמואל אשכחינהו כו' אמר להו מהו להחזיר מטה של טרסיים בשבת כו'. ולכאורה לא שייך הך סוגיא הכא כלל אלא דנראה משום דלעיל בדף הקודם מייתי הש"ס הא דאורי רבי במנורה כר"ש בנר ומשמע דבמנורה היינו משום דיש בנין בכלים ובנר היינו משום מוקצה ומשום הכי מייתי מעיקרא הך מילתא דר"ש בנר דמתניתין דלית ליה מוקצה ומייתי נמי הך מילתא דהתיר רבי לטלטל מחתה באפרה דאיירי נמי לענין דינא מוקצה ולבתר דאסיק לדינא מוקצה חוזר לפרש הך דינא דמטה של טרסיים דתליא בהך מילתא דהורה במנורה דלעיל אי יש בנין בכלים או לא. כנ"ל וק"ל:

דף מז:

במה טומנין פרק רביעי

במשנה במה טומנין ובמה אין טומנין כו'. כל האי פירקא איירי בדיני הטמנה מע"ש סמוך לחשיכה וקאי אהא דאמרינן בסוף פרק במה מדליקין ספק חשיכה טומנין את החמין מש"ה מפרש הכא במה טומנין בדבר שאינו מוסיף הבל דאע"ג דבשבת עצמו אסור אפילו בדבר שאינו מוסיף הבל אפ"ה בספק חשיכה מותר מטעמא דמפרש התם אבל בדבר המוסיף הבל ודאי אין טומנין בספק חשיכה ואפילו מבע"י אסור כדאמרינן לעיל ומכ"ש דא"ש טפי לפי פירש"י לעיל בר"פ כירה דשהייה והטמנה חדא מילתא היא דלשהות נמי טעמא משום דמוסיף הבל ואף שכל זה פשוט הוצרכתי לפרש כן לפי שיש בו תועלת לסוגיא שלפנינו:

בתוס' בד"ה במה טומנין פירש הר' יוסף בשם רבינו שמואל דמיירי בבשיל ולא בשיל כו' עס"ה. נראה דרבינו שמואל סובר כשיטת רש"י דר"פ כירה דטעמא דהשהאה היינו נמי משום שמוסיף הבל וגזרינן שמא יחתה בגחלים. א"כ לפ"ז כבר כתבתי שם דאין סברא להחמיר בהטמנה דגפת וזבל יותר מהשהאה ע"ג כירה כיון דתרווייהו חד טעמא אית להו שמא יחתה בגחלים א"כ שייך הך חששא טפי בכירה דשכיחא בה גחלים (מכ"ש לשיטת קצת פוסקים ומפרשים דאיירי התם שלא גרף כל הגחלים) משא"כ בהנך דמתניתין דהכא לא דמיא כלל לרמץ וכ"ש דלא שייך בהו חתיית גחלים כלל משום הכי משמע ליה לרבינו שמואל דלא נאסר נמי בהטמנה אלא בבשיל ולא בשיל דומיא דלשהות. ומה שהקשה ר"ת על רבינו שמואל דאית לן לאוקמי מתניתין בסתם קדירות שהן מבושלין בה"ש ודומיא דמתניתין דכירה דמיירי בבשיל כמאכל בן דרוסאי נראה לי ליישב לפי שיטת רבינו שמואל דלא קשה מידי דהא בלא"ה מה שכתב רבינו שמואל אבל בקדרא חייתא שרי לכאורה נראה דבריו תמוהים אם נפרש כפשטן דלענין דינא ופירושא דמתניתין דהכא קאי דודאי אין דרך להטמין קדרא חייתא בגפת וזבל כדי שיגיע לבישול גמור אע"כ דרבינו שמואל מפרש דכל עיקר דיני הטמנה דאיירי במתניתין ובכולה פירקין אמתניתין דס"פ במה מדליקין קאי דקתני וטומנין את החמין והיינו כמ"ש שם הרמב"ם דאותן החמין הן המים החמין בה"ש אלמא דעיקר הטמנה הרגילה הן במים שהיה דרכן להחם ולהטמינם חמין כדי לשתותן או למזוג בהן הכוס כדמשמע נמי מלשון הגמרא לעיל דף ל"ח ע"ב בעובדא דרב חייא ורב אושעיא שהעלו לו קומקום של חמין וכן בהטמנה דאיירי התם בסוגיא דאנשי טבריא נמי במים חמין איירי וכן כתבו התוספות במשנה דמוליאר הגרוף וכה"ג משמע בסמוך בכוזא דמיא ובכובא דנטלא דכולהו מילתא דהטמנה איירי במים והדבר ידוע דבמים לא שייך כלל הך מילתא דקדרא חייתא וכמב"ד ואפשר דאפילו בבישול כל צרכו שנעשה רותחין גמורין נמי אין דרך להטמינו בדבר המוסיף הבל דהא אמרינן לעיל בפרק כירה דחמין מצטמק ורע לו אלא ודאי דסתם הטמנת מים חמין היינו בשיל ולא בשיל אלא כל שהן חמין גמורין אף ע"פ שלא עלו רתיחתן הוי קרוב לגמר מלאכתו ובכה"ג ודאי דרך להטמינו בדבר המוסיף הבל. נמצא לפ"ז מה שכתב רבינו שמואל דקדרא חייתא או בשיל שרי לאו בהטמנה דכה"ג איירי אלא בהטמנה שרגילין לעשות בתבשיל של בשר או שאר מיני תבשילין והיינו בהך הטמנה דאיירי בה התוספות שהקדירה מונחת תוך כירה גרופה וכתבו הרא"ש והר"ן דאחר שמונחת על הכירה מכסין אותה ומניח עליהם אפר צונן או כסות ושאר דברים שאין מוסיפין הבל וע"ז כתב רבינו שמואל דאפילו בדברים המוסיפין הבל אין לאסור בהטמנה כי האי דקדרא חייתא או בבישול כל צרכו דהטמנה זו ודאי הוי דומיא להשהאה דשרינן להו בפ"ק כן נראה לי ליישב שיטת רבינו שמואל דלא לשוויה כטועה ח"ו. ולפ"ז תו ליכא נפקא מיניה כ"כ לדינא בין שיטת רבינו שמואל לשיטת ר"ת וסייעתו החולקים על רבינו שמואל דבהטמנה כי האי שהיא תוך הכירה או בחפירה קטנה שהביא הרא"ש ז"ל אדרבה כתבו להדיא דיש מקומות נוהגין היתר לגמרי וסברי דלא הוי הטמנה כלל ואפשר דרבינו שמואל סובר דבבשיל ולא בשיל אסור אפילו בכה"ג כן נ"ל ודוק היטב ועיין בק"א:

דף מח.

בגמ' מ"ש ממיחם ע"ג מיחם ופירש"י דתניא בברייתא בס"פ דשרי והקשו עליו בתוס' הא בהך ברייתא גופא קתני בהדיא ולא בשביל שיחמו אלא בשביל שיהו משומרין ומש"ה מפרש ר"י דברייתא לא שמעינן ליה אלא ממעשים בכל יום כו' עס"ה. ולענ"ד נראה ליישב פירש"י דהא בלאו הכי קשה אף לפירוש התוס' אטו מי לא ידע רבה לחלק בין חימום דמים צוננין לחימום דמים חמין שיעמדו בחמימתן דמעשים בכל יום אלא ע"כ דהיינו משום דכוזא דהכא שהניח על פומא דקומקמא היינו בענין שאי אפשר שיגיע לידי בישול גמור אלא כדי להפשיר והא דאסר ליה רבה אף ע"ג דכנגד המדורה שרי היינו משום דכנגד המדורה לאו דרך הטמנה היא מה שא"כ הכא

שהניח על גבי מיחם הוי דרך הטמנה ומש"ה מייתי לה הך מילתא בפירקין (וכמו שדקדק ג"כ מ"ז ז"ל בספר מג"ש בזה) וא"כ מקשה שפיר מ"ש ממיחם ע"ג מיחם דשרי כשעושה כדי שיהו משומרים אלמא דלא הוי כהטמנה בכה"ג וע"ז משני שפיר התם אוקומי קא מוקים א"כ לא הוי כדבר המוסיף הבל שהעליון הוא כמו תחתון כמ"ש רש"י שם לקמן סוף פירקין אבל הכא דאולודי קא מוליד א"כ התחתון הוי כמוסיף הבל כנ"ל נכון ליישב פירש"י ולשיטת התוספות צ"ע:

דף מח:

בתוספות בד"ה וכי מה בין זה למגופת חבית כו' פירש בקונטרס דתניא לקמן בפרק חבית רשב"ג אומר כו' ואין נראה לר"י כו' עס"ה. כבר האריך מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב שיטת רש"י ממה שהקשו עליו בתוס' ע"ש. אמנם לענ"ד נראה דבלא"ה פירש"י מוכרח דאי כפירוש התוס' דמגופא דמתני' מקשה לה רב כהנא לא הו"ל לאקשויי בפשיטות מה בין זו למגופת חבית כיון דפלוגתא דתנאי היא שם ושפיר מצינו למימר דרב סבר כרבי יהודה דאוסר מה"ט גופא כיון דבעשוי להכניס ולהוציא הוי חייב חטאת וכל שכן לקצת נוסחאות דלא גרסי וחכמים מתירין אלא רבי יוסי מתיר. א"כ לפ"ז אע"ג דקי"ל רבי יהודה ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי מ"מ הא מסקינן שם בעירובין דרב לית ליה הנך כללי אע"כ מדרשב"ג מקשה דלכאורה לא אשכחן מאן דפליג עליה. ועוד דבלא"ה לא שייך לאקשויי מחבית דמתני' אדרב דמחייב חטאת בפותח בית הצואר דמה ענין זה לזה דהא עיקר חיובא דפתיחת בית הצואר היינו משום דהשתא קמשוי ליה מנא דלא סגיא בלא"ה והוי גמר מלאכתו וחייב משום מכה בפטיש וא"כ לא שייך הך מילתא כלל במגופה דמתני' דהתם אין גמר מלאכתו בנקב זה שהרי יוכל ליטול כל המגופה כפירש"י שם להדיא אלא דאפ"ה אוסר ר"י לעשות נקב דהוי כמתקן פתחא דהוי תולדה דבונה אם עושה פתח גמור שעשוי להכניס ולהוציא ומש"ה גזרו אף באין עשוי להכניס ולהוציא כדאמר רבה התם דהיינו משום לולין של תרנגולין. נמצא דכל זה היינו אליבא דרב דאמר בר"פ הבונה דלולין של תרנגולין חייב משום בונה מש"ה הוצרך רש"י לפרש דממגופת חבית דרשב"ג מקשה דאע"ג דבכה"ג שמתיז ראשה בסייף לא שייך בניין כלל ומשום סותר נמי לא שייך כיון דסותר לא הוי אלא על מנת לבנות וכ"ש כשאינו סותר סתירה גמורה אלא כלאחר יד אלא דאפ"ה מקשה כאן שפיר דליתסר מיהו משום דהוי כמכה בפטיש דע"כ איירי התם שנסתם המגופה לגמרי עד שלא יוציא המגופה אם לא שצריך להתיזו בסייף א"כ שפיר הוי גמר מלאכתו בכך וחייב משום מכה בפטיש כיון דלרב בפתיחה בעלמא קרי ליה מכה בפטיש כן נ"ל נכון ומה שיש לדקדק עוד בזה בענין פלוגתא דרב ושמואל דפליגי בר"פ הבונה לענין עושה נקב בלול של תרנגולין אי חייב משום בונה או משום מכה בפטיש דעתי לבאר שם במקומו אי"ה:

רמי ליה רבי ירמיה לרבי זירא תנן שלל של כובסין ושלשלת של מפתחות כו' ורמינהו מקל שעשאו יד לקורדום כו'. ובאמת הך לישנא דשלל של כובסין עד שיתחיל להתיר אינן בלשון משנה כמ"ש התוס' אלא ברייתא היא והיינו דקשיא להו להתוס' אדמקשה מברייתא ליקשי ממתני' דפרה ותירצו שפיר. ולפ"ז לא גרסינן תנן אלא תניא וכ"כ הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש:

אלא דתמיהא לי טובא אכתי אמאי לא מייתי בגמרא מתניתין דעוקצין פ' שני דתנן להדיא שלל כובסין ובגד שתפור בכלאים חיבור עד שיתחיל להתיר ואע"ג דהתם לא תנן שלשלת של מפתחות מה בכך דהא בלא"ה משמע דכל שקלא וטריא דשמעתין היינו מבבא דשלל של כובסין תו קשיא לי דמברייתא למתני' דמקל שעשאו יד לקורדום בלא"ה לאו קושיא אלימתא היא דהא מוקמינן בסמוך הך דשלל של כובסין כר' מאיר ולא כר' שמעון וא"כ איכא לאוקמי מתני' דמקל כר' שמעון דמטהר דכשלא בשעת מלאכה דמי כמ"ש התוס'. ולפ"ז טפי הו"ל לאקשויי מסתם מתני' דעוקצין אסתם מתניתין דמקל:

מיהו משום הא לא אירא דאיכא למימר דע"כ לא שמעינן לר"ש דמטהר אלא בבית הפך ובית התבלין דחדא לא צריכה לחבירתה ולא שייך בהו כלל שעת מלאכה משא"כ בהנך דשלל של כובסין ואינך לא שייך פלוגתא דר"ש ור"מ והא דמוקמינן בסמוך בהא דשלל של כובסין כר"מ היינו דעכ"פ כר"מ ודאי מיתוקמא כיון דמטמא בהנך דכירה כ"ש בהנך דשלל של כובסין משא"כ לר"ש לא פסיקא לן וכה"ג אשכחן בש"ס טובא. ובכך נ"ל ליישב ג"כ קושיא קמייתא דניחא ליה טפי לאקשויי מברייתא דקתני נמי שלשלת של מפתחות אע"ג דמפתחות חדא לא צריכה לחבירתה אפ"ה מטמינן שלא בשעת מלאכה. ועוד מדקתני בהך ברייתא חיבור לטומאה דמשמע ולא להזאה ע"כ היינו משום דמילתא דרבנן היא כמו שאבאר לקמן ואפ"ה מחמרינן לענין טומאה אף שלא בשעת מלאכה אם כן מקשה שפיר מההיא דמקל דאע"ג דלמאי דס"ד השתא הוי חיבור מדאורייתא בשעת מלאכה דיד גמור הוא כמ"ש רש"י ז"ל להדיא ואפ"ה לא מטמינן שלא בשעת מלאכה ומש"ה לא מייתי מתניתין דעוקצין דכיון דלא קתני בה שלשלת של מפתחות וקתני נמי סתמא חיבור דמשמע אף להזאה א"כ משמע לכאורה דודאי הך לא מיתוקמא אלא כר' מאיר דמחמיר לענין חיבור אלא דאפ"ה לא קתני שלשלת של מפתחות משום דבהך לא הוי חיבור להזאה אלא לטומאה כן נראה לי ועוד יש ליישב בדרך אחר ויבואר מתוך מה שאבאר לקמן:

בתוס' בד"ה עבדו רבנן היכרא וגבי שלל של כובסין נמי איכא היכרא במה שאינו חיבור להזאה כו' עס"ה. ולכאורה אין הדמיון עולה יפה דבשלמא הכא בכירה של חרס כיון דמטהרין מטומאת אויר שהוא דאורייתא ע"כ מידע ידעי דלא שייך בהנך כלי כירה טומאה דאורייתא וממילא לא נשרוף תרומה וקדשים משא"כ בהא דלא הוי חיבור להזאה דחומרא היא תו לא הוי היכר דלא לשרוף תרומה וקדשים דאכתי אתי למישרף ולמימר דהוי דאורייתא ואפ"ה החמירו חכמים לעניין הזאה כדאשכחן בהך דמספורת של פרקים דאע"ג דבשעת מלאכה הוי חיבור מדאורייתא וממילא דודאי שרפינן תרומה וקדשים ואפ"ה לא הוי חיבור להזאה כדמסקינן בסמוך: ובר מן דין לא ידעתי מי הכריחם להתוס' לפרש כן דאטו כולהו טומאה דרבנן בחדא מחתא מחתינהו דבעינן למעבד בהו היכרא וכמה טומאה דרבנן אשכחן דלא עבדו היכרא וצ"ע.

שם תנו רבנן מספורת של פרקים ואיזמל של דהיטני וכו' מה נפשך אי חיבור הוא אפי' להזאה נמי כו'. ויש לדקדק אמאי פסיקא לתלמודא הך סברא והא בריש פ' העור והרוטב מצריך הש"ס קראי טובא לענין ידות בכלים ובאוכלין אי הוי יד להכניס ולא להוציא או אף להוציא ובשומרין להכניס ולא להוציא ואפ"ה אשכחן התם פלוגתא דאמוראי לענין יד להכשר ואיכא למאן דאמר דאין יד להכשר אע"ג דהכשר אתחלתא דטומאה היא אם כן מאי קושיא דלמא אע"ג דהוי חיבור לטומאה אפילו הכי לא הוי חיבור להזאה ומכ"ש דקשה טפי לפמ"ש שם התוספת בד"ה והבית מאהיל דיד לטומאת מת ילפינן במה הצד מנבילה ותנור של חרס. אם כן לפ"ז לא שייך למילף אלא לענין טומאה משא"כ לענין הזאה דלא אשכחן לא בנבילה ולא בתנור אם כן שפיר אית לן למימר דלא הוי חיבור להזאה:

מיהו אפשר דפשיטא ליה לתלמודא דלא שייך לחלק כלל בין טומאה להזאה דחדא מילתא הוי לגמרי אע"ג דבריש פ"ק דנדה דף ג' אשכחן פלוגתא דתנאי אי ילפינן סוף טומאה מתחלת טומאה לענין ספק אפילו הכי לענין חיבור לא שייך לחלק ועוד נ"ל דנהי דמצרכינן בפרק העור והרוטב קראי טובא לענין יד ושומר אפ"ה הך דמספורת של פרקים עדיפי טובא טפי מידות ושומרין כיון דתרוייהו צריכי להדדי לגמרי ולא צריך קרא כלל וע"כ דהכי הוא דאלת"ה מנא לן לרבויי ידות משומרין מהנך ריבויי דמייתי התם הא איכא לאוקמי קרא בדדמי היכא דשניהם הן מתשמיש אחד לגמרי כי האי דמספורת ואיזמל אע"כ דהנך לא צריכי קראי כלל אם כן מקשה שפיר אפילו להזאה נמי והא דמסיק אי לאו חיבור אפילו לטומאה נמי לא היינו לרווחא דמילתא כמ"ש התוספת לפי' ר"י אלא שנ"ל להוסיף נופך משלי דהכי קאמר דאת"ל דאפ"ה לא הוי חיבור מדאורייתא כלל אע"ג דמשתמשין תשמיש אחד ולפ"ז יהיה מההכרח לומר דהא דאמרינן לעיל בשלל של כובסין וכל הנך דהוי חיבור לטומאה היינו מדרבנן בעלמא דמדאורייתא לא הוי חיבור אפילו בכלי גמור של פרקים ואהא מקשה שפיר א"כ אפילו לטומאה נמי לא פירוש דתו ליכא למימר דמדרבנן גזרו עלה דמהיכא תיתי גזרו טומאה כלל דבשלמא אי הוי אמרינן דיש לטומאה חיבור בשום דוכתא עיקר מדאורייתא היכא שהם כלי אחד ממש א"כ שפיר אית לן למימר דגזרו בהנך נמי דשלל של כובסין ומקל של יד ובית הפך שבכירה משום הנך דמספורת של פרקים ואיזמל כדאשכחן בכל גזירות חכמים דגזרו הנך אטו הנך משא"כ השתא דאפי' במספורת לא הוי חיבור מדאורייתא א"כ אמאי גזרו חכמים טומאה כלל במילתא דלא אשכחן דכוותה בדאורייתא כן נ"ל נכון וממילא נתיישבה ג"כ קושיית התוס' מה שהקשו בד"ה אי חיבור הוא ודו"ק:

דף מט.

בתוס' בד"ה אבל לא בכסות לחה כו' נראה דרבי אושעיא פליג אמתניתין עכ"ל. וכוונתם משום דמתניתין דבסמוך סתמא קתני טומנין בכסות ופירות ומדלא מפליג בין לחים ליבשים כי היכי דמפליג ברישא ע"כ דפליגי אברייתא דרב אושעיא:

מיהו מלשון הרי"ף והרא"ש ז"ל נראה דמשמע להו דלא פליגי מתניתין וברייתא אהדדי שהרי כתבו דמשכחת לה כסות לחה מחמת עצמה בממרטי דביני אטמי אלמא דסבירא ליה כי הך ברייתא דר' אושעיא ואי סלקא דעתך דמתניתין פליגי לא הוי להו למיפסק כברייתא דר' אושעיא לגבי סתמא דמתניתין אלא על כרחך דסברי דלא פליגי אלא הא דלא מפליג בכסות ופירות דמתניתין בין לחין ליבישין אפשר דהיינו משום דאין דרך בני אדם להטמין בכסות ופירות שהן לחין מחמת עצמן כיון דבכסות לא משכחת אלא בממרטי דביני אטמי ובפירות נמי לא משכחת לה אלא בנרקבין רקבון גדול כדאיתא בירושלמי מש"ה לא קתני להו כיון דמילתא דלא שכיחא היא ובכהאי גוונא אשכחן בפרק לא יחפור דף י"ט בהא דלא קתני במתניתין דידן דינא דהטמנת סלעין משום דלא שכיחא ע"ש פירש"י ותוספת והא דקתני לעיל ברישא דמתניתין במוכין דאין טומנין כשהן לחין אע"ג דלא משכחת לה נמי אלא בממרטי דביני אטמי היינו משום דלחין דרישא אכולא בבא קאי ובהנך שכיחי ואפשר דמה"ט גופא פסק הרי"ף ז"ל דמסקנא דשמעתין דלחין מחמת עצמן תנן והיינו משום דמשמע ליה דהוי כאבעיא דאיפשטא כי היכי דלא נפלוג ברייתא דר' אושעיא אמתניתין:

בגמ' אבעיא להו רבי יהודה אנסורת של חרשין קאי או אנעורת של פשתן קאי. נראה דהא דקאמר אנסורת של חרשין קאי היינו אי קאי נמי אנסורת של חרשין ומכ"ש דקאי אנעורת של פשתן דסמיך ליה וכן כתב מהרש"א ז"ל. ולפ"ז צ"ל דהא דפשיט ליה מברייתא היינו משום דלא נקט ליה רבי יהודה נמי נסורת של חרשין דקה וק"ל:

במשנה טומנין בשלחין ומטלטלין אותן ופירש"י ומטלטלין אותן היינו בין שטמן ובין לא טמן וכן כתבו כל הפוסקים. ונראה דמשמע להו הכי מסוגיא דגמרא דאמר רבי ישמעאל ברבי יוסי אבא שלחא הוי ואמר הביאו שלחין א"כ לא מיבעיא לפי' התוספות דבשבת הוי ממילא משמע דאיירי בלא טמן אלא אפילו לפירש"י שכתב דבחול הוי אפ"ה מדייק מינה רבי ישמעאל דאומן לא קפיד וא"כ ממילא דאפילו בלא טמן מותר לטלטל מה"ט אפילו בשל אומן ומכ"ש בשל בע"ה והיינו דמקשינן עליה בפשיטות מברייתא דנסרים כן נ"ל בכוונת שיטת הפוסקים ובזה יש ליישב לשון הטור והש"ע בסימן רנ"ז שהשמיטו הך דינא דטומנין בשלחין אף שנזכר בפירוש במשנה וכן הרמב"ם כתבו להדיא:

וכבר היה נראה לי לפרש מתוך מה שדקדקתי עוד בלשון הטור והש"ע שהשמיטו ג"כ דין הטמנה בגיזי צמר ולא קחשיב לה בסי' רנ"ז בהדי הנך שטומנין בהן מבע"י לכתחלה אלא דבסי' רנ"ט כתבו בלשון דיעבד שאם טמן בגיזי צמר כו' מותר לטלטל מכל זה נראה דמשמע להו שאין דרך בני אדם להטמין לכתחילה בשלחין ובגיזי צמר דבגיזי צמר אשכחן להדיא שם בפ' לא יחפור דמקשה אביי לרב יוסף דקאמר דלא קתני הכא דינא דהטמנת סלעין משום שאין דרך בני אדם להטמין בהן ומקשה ליה אביי וכי דרכן של בני אדם להטמין בגיזי צמר כו' ומסיק רבא התם דהא דלא קתני סלעין היינו משום דמשתכי לה לקדרה וכתבו התוס' שם דמפירוש הקונטרס נראה דהיינו דמש"ה אין דרך להטמין בהם והקשו התו' דא"כ הדרא קושיא לדוכתא וכי דרך להטמין בגיזי צמר וע"ש מה שתירצו וא"כ אפשר דמשום הך קושיית התוספת משמע להו להטור והש"ע דלמסקנא דרבא בפ' לא יחפור אה"נ דלא קתני הכא במתניתין דינא דהטמנת שלחין וגיזי צמר משום הטמנה גופא דודאי אין דרך להטמין בהן אלא משום דין הטילטול נקיט להו הטמנה (והיינו לפי המסקנא דרבינא לקמן דקמפרש אליבא דרבא דמתני' דגיזי צמר איירי בשל הפתק דמש"ה אסור לטלטל אפילו בטמן ואביי דמקשה התם לרב יוסף אפשר דלא ס"ל כאוקימתא דרבינא לקמן ודו"ק):

נמצא דלפ"ז שפיר מצינן למימר דבשלחין כיון שאין דרך להטמין בהן ודין הטילטול נמי לא תליא בהטמנה בשלחין כמו שפירש"י וכדפרישית אלא דאגב גררא דקתני הטמנה וטילטול בגיזי צמר מש"ה קתני להו נמי בהדי הדדי גבי שלחין ומש"ה לא כתבו הטור והש"ע בסימן רנ"ז דין הטמנה בשלחין ובגיזי צמר כיון דלא שכיחי אלא דבגיזי צמר כתבו בסימן רנ"ט בלשון דיעבד אגב גררא דמוכין דדמי לגיזי צמר אבל דין טילטול השלחין השמיטו בסימנים הללו וכתבו בסי' ש"ח ששם מקור עיקר הדין טילטול בדבר מוקצה כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה טומנין בשלחין כו' הא דאמרינן בפ"ק דף ט' ע"ב בסוגיא דמוחלפת השיטה דלפירש"י שם מה שכתבתי בזה בחידושי ביצה בפ"ק דף ט' ע"ב בסוגיא דמוחלפת השיטה דלפירש"י שם מה

שהתירו בעור לפני הדורסן תחלתן משום סופן לאו משום חשש איסור מוקצה איירי דלשיטת רש"י לא שייך מוקצה כיון דחזי למזגא עלייהו אלא דעיקר חשש התם היינו משום דמיחזי כמעבד ואפ"ה התירו תחלתן משום סופן. אלא דאכתי משום הך דפרק כל כתבי הוצרך רש"י לפרש לחלק בין דקה לגסה ומה שלא רצה לפרש כפירוש ר"ת דהכא ביבשין והתם בלחין נראה דהיינו משום דמשמע ליה דלשון שלחין לא שייך אלא בלחין סמוך להפשיטן דביבשין לא שייך לשון שלחין אלא לשון עורות כדאשכחן בדוכתי טובא כן נ"ל:

דף מט:

בגמרא אבא שלחא הוה ואמר הביאו שלחין ופירש"י ואמר בחול. משמע להו להתוס' מתוך פירושו דגופא דעובדא דישיבה דשלחין נמי בחול הוי ומש"ה הקשו על פירושו. אמנם לע"ד נראה דודאי עיקר פירש"י מוכרח ולא ניחא ליה לפרש בפשיטות כפירוש ר"ח דבשבת הוי דא"כ לא אתי שפיר הא דמותבינן עליה מברייתא דנסרים של בע"ה ואטו מי שייך לאקשויי מברייתא אדר' יוסי דתנא הוי ונימוקו עמו והתיר בהדיא וא"כ למאי דס"ד השתא דנסרים דמו לשלחין ע"כ תנאי היא משא"כ לפירש"י א"ש דכיון דר' יוסי גופא לא איירי בדין היתר טילטול בשבת בשל אומן אלא דר' חמא בר' חנינא מייתי ראיה ממאי דאמר רבי ישמעאל בר"י אבא שלחא הוה ולא הקפיד אלמא דאין דרך אומן להקפיד ומש"ה ממילא דמותר לטלטלן בשבת וע"ז מקשה הש"ס שפיר דליתא להך סברא כיון דמברייתא דנסרים משמע איפכא דאף ע"ג דדמו לשלחין ואיכא אומני דלא קפדי אפ"ה כיון שדרך אומנין להקפיד מש"ה אסור לטלטל בשבת עד שיחדן לכך כן נ"ל בכוונת פירש"י:

אלא דבירושלמי דשמעתין מייתי נמי להך מילתא דרבי ישמעאל בר"י ומשמע לכאורה כפי' ר"ח דבשבת הוי מיהו כי דייקינן בה משמע איפכא דהא דקאמר התם דר' ישמעאל בר"י אמר אבא שלחא הוה והיה אומר לנו קשרו לכם ראשי גיזיות ואתם מותרין לטלטלן למחר א"כ משמע דאע"ג דלענין טילטול בשבת איירי מ"מ יפה כתב רש"י שאמר בחול שכן נראה מלשונו הצח דאמירה לחוד הוא שהיתה בחול והיינו במה שאמר מע"ש הביאו לכם ראשי גיזיות אבל מה שאמר ונשב עליהן לפירש"י נמי היינו בשבת ומה שמסיים רש"י בדיבור שאחר זה הביאו שלחין ונשב עליהן אלמא דאומן לא קפיד היינו לעיקר דינא דאי ס"ד דאומן קפיד לא הוי מהני הך מעשה כל דהו להתיר הטילטול דמה שקשרו ראשי גיזיות לא מיקרי מעשה דמנכר שעושה כן כדי שיהא ראוין לישב עליהן ולא הוי אלא כהזמנה בעלמא כן נ"ל בכוונת לשון רש"י אם נאמר שרוצה להשוות לשון תלמודא דידן לתלמוד הירושלמי ואפשר עוד לומר דהאי קשירת ראשי גיזיות דירושלמי אפי' מעשה כל דהו והזמנה נמי לא הוי שלא נעשו אלא לסימנא בעלמא לידע איזה מהם יטלו למחר שיהא ראוי לישיבה יותר ודו"ק:

שם הדר יתבי וקמיבעיא להו הא דתנן אבות מלאכות ל"ט כנגד מי. כתבו בתוס' משום דהרבה מלאכות יש דדמיין להדדי מש"ה מיבעיא להו כנגד מי ולפ"ז צ"ל דלא שמיע להו להנך אמוראי הך ברייתא דר' נתן דמייתי הש"ס בפרק כלל גדול דף ע' דיליף ל"ט מלאכות מדברים הדברים אלה הדברים או אפשר דאע"ג דשמיע להו אפ"ה לא משמע להו דבעיקר מנין המלאכות סמכינן אהך דרשא דלא הוי אלא חושבנא גימטריא בעלמא אע"כ דעיקר מנין המלאכות ידעינן להו ממלאכת המשכן או ממנין מלאכה ומלאכה שבתורה ולבתר דידעינן להו הך מנינא שפיר שייך למידרש מדברים הדברים אלה הדברים לחלק ולחייב ל"ט חטאות כמ"ש התוס' שם בד"ה יכול שאם עשאן ע"ש. מיהו לפי המסקנא שפיר יש לפרש עוד בענין אחר דודאי ל"ט מלאכות ילפינן להו מדר' נתן אלא דאפ"ה קשיא להו להנך אמוראי אלישנא דמתניתין דקתני ארבעים חסר אחת ולא קתני אבות מלאכות ל"ט ובהא מסיק שפיר דכיון שהן כנגד מלאכה ומלאכה שבתורה א"כ א"ש אע"ג דלקושטא דמילתא ארבעים הוא דכתיבא אפ"ה קים להו לרבנן דבציר חד ולא הוי ממנינא והיינו או ויבא הביתה לעשות מלאכתו או והמלאכה היתה דים. ולמ"ד נמי דהוי כנגד מלאכת המשכן נמי איצטריך למיתני חסר אחת לאפוקי מדרבי יהודה כדמסיק הש"ס לקמן דף ע"ה ע"ב ועי' שם בתוס'. כן נ"ל וק"ל:

שם תניא כמ"ד כו' הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה כו'. ולכאורה הך מילתא לאו מעבודת המשכן ילפינן לה אלא דבלא"ה שמעינן לה מקרא דאל יצא איש ממקומו. ונראה דוחק לומר הך ברייתא דמוקי לקרא כר"ע דתחומין דאורייתא דהא אבות מלאכות ל"ט דקיימינן עלה לסיוע מהך ברייתא וא"כ ודאי היינו דלא כר"ע דלדידיה ארבעים הוי לכך נראה דהא דאיצטריך למימר הם העלו הקרשים משום דמקרא דאל יצא אכתי לא הוי ידעינן דעגלה מיקרי רה"י דא"כ הו"א דבעינן רה"י ממש כגון בית או חדר המיוחד לדירת אדם כדמשמע פשטא דלישנא דקרא דאל יצא איש ממקומו וקמ"ל אפ"ה הוי שפיר עגלה רה"י כיון שמצינו כן במשכן וכמ"ש התוספות ד"ה הם העלו וכ"ש למאי דמסיק הם הוציאו מעגלה לעגלה דהוי מושיט דלא הוי ידעינן לה מקרא דאל יצא דלא דמיא ליה כלל כן נראה לי ודו"ק:

דף נ.

בגמרא רבינא אמר בשל הפתק שנו תנ"ה גיזי צמר של הפתק כו' נראה דהנך אמוראי לעיל בהאי דיתיב ר' יונתן כו' דמספקא להו אי בשלחין בע"ה תנן דוקא או אפילו בשל אומן לא הוי שמיע להו הך ברייתא דהכא דקתני גיזי צמר של הפתק אין מטלטלין דמשמע בשל בע"ה סתמא מטלטלין וא"כ אדמפליג במתניתין בין שלחין לגיזי צמר בכל חד וחד מינייהו הוי מצי לאפלוגי בדידיה אע"כ דבשלחין אפילו בשל אומן מטלטלין אלא ודאי דלא שמיעא להו או אפשר דשמיעא להו אלא דמשמע להו הא דקתני הכא בשל הפתק אין מטלטלין ה"ה לבע"ה אלא דנקיט של הפתק לרבותא דסיפא דאם התקינו להשתמש בהם מטלטלין. והוצרך לאשמעינן דלא נימא דבשל הפתק כיון דקפיד עלייהו טובא לא מהני מחשבה אלא מעשה בעינן כי היכי דפליגי תנאי ואמוראי בסמוך בחריות של דקל קמ"ל דבהתקינו לחוד סגי ואפשר דמה"ט השמיט הרי"ף ז"ל הך מילתא דרבינא דמוקי למתניתין בשל הפתק דוקא אע"ג דרבינא בתראה הוא אפילו לגבי דרבא ולמאי דפרישית א"ש דכיון דסתמא דתלמודא שקיל וטרי טובא בהך סוגיא דשלחין של אומן דמספקא להנך אמוראי ולא פשטא להו ממתני' גופא ע"כ היינו משום דמתני' דגיזי צמר שפיר איירי בכל ענין אפילו באינו של הפתק כן נראה לי ודו"ק:

בתוס' בד"ה ור' אסי אמר ישב כו' ור"ת פוסק כרב מכח קושיא כמו שמפרש בפרק כל הכלים עכ"ל. לכאורה נראה שכיוונו למה שהקשה ר"ת בס"פ כל הכלים דף קכ"ו ע"ב בד"ה וכי תימא ה"נ דאיכא תורת כלי עליו על פירש"י שם ומשום הך קושיא מפרש דהא דקאמר ר' יוחנן התם לפי שיש תורת כלי עליו היינו דלא כרשב"ג כדמסקינן התם דס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ע"ש וא"כ משמע דהיכא שאין עליו תורת כלי סובר ר' יוחנן דאין הלכה כרשב"ג ובענין מעשה דוקא והיינו כרב דהכא דאמר קושר ממילא דפשיטא דכיון דרב ור' יוחנן קיימי בחדא שיטה הוי הלכתא כוותייהו לגבי שמואל ור' אשי. אלא דאכתי יש לדקדק אמאי לא חייש ר"ת לאותה ראיה שהביא רבינו שמשון הזקן כאן דהלכה כר' אסי כיון דר' אסי בתראה הוא. ונראה דר"ת סובר דרב אשי דאמר מתניתין נמי דיקא לאו לאסוקי הלכתא בעי אלא לפרש טעמא דר' אסי אמאי דמקשינן מעיקרא ר' אסי דאמר כמאן ואיצטריך לאתויי דס"ל כתנא דבריית' דיוצאין בפקורין ועלה קאמר רב אשי דאשכחן נמי תנא דמתניתין דקש דס"ל כר' אסי אבל לעולם לענין הלכה אפשר דסובר רב אשי כרב ור' יוחנן דהא ר' יוחנן גופא סובר בכל דוכתי דהלכה כסתם משנה ואפ"ה פסק בס"פ כל הכלים דבעינן מעשה היכא דליכא תורת כלי א"כ ע"כ דלא חייש להך סתמא דמתניתין דקש על גבי מטה דהו"ל כסתם ואח"כ מחלוקת והיינו מתניתין דנגר הנגרר דמייתי הש"ס גופא התם בס"פ כל הכלים והיינו לפי שיטת התוספת דהתם דטעמא דנגר הנגרר הוי משום טילטול ולא כמו שפירש"י דהוי משום איסור בנין ע"ש באריכות וא"כ אפשר דר"ש הזקן כאן קאי בשיטת רש"י דס"פ כל הכלים וכמו שאבאר שם באריכות בעזה"י כן נראה לי ודו"ק:

דף נ:

בגמרא בעי מיניה מרב ששת מהו לפצוע זיתים בשבת ופירש"י למתק מרירותן והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו על פירושו דמה איסור יש בתיקון אוכל כזה וכתב שם פי' אחר בשם רבינו האי גאון דהיינו לממשא ידיה. ולכאורה פי' זה תמוה יותר דלפ"ז לא שייך הך מילתא כלל בשמעתין והנראה לענ"ד בשיטת רש"י ותוספת דזיתים כי הנך שצריך לפצוע להכות' על הסלע למתק מרירותן א"כ מסתמא איירי בזיתים שלא נתבשלו עדיין דלא חזו לאכילה כלל אם לא ע"י תיקון גדול כזה וא"כ מאתמול לא הוי חזו לאכילה ודמי' לגרוגרות וצמוקים או לפחות לפצעילי תמרה דבפרק כירה דף מ"ה ע"ב כמו שפירש"י שם דאיירי בכה"ג גופא שנלקטו קודם בישולן כו' ע"ש והיינו דקבעו מיניה דר' ששת אי הוי מוקצה בכה"ג לר"ש כי היכי דבעו מיניה לעיל מרבי בפצעילי תמרה או אפשר דמה"ט דשוויי אוכלא ותיקוני אוכלא הוי כמו נולד וכה"ג גופא פירש"י בשילהי מכילתין דף קנ"ה גבי פקיעי עמיר וכיפין וזירין דבכה"ג הוי נולד שמוליד אוכל בשבת ונראה דרשב"א ז"ל סובר דהאי שינויי אוכלא ותיקוני אוכלא בשילהי מכילתין דפליגי בה רב הונא ור' יהודא היינו דוקא באוכלי בהמה דבאוכלי אדם לא שייך הך מילתא כמו שנראה קצת מלשון הרשב"א ז"ל שם בחידושיו אלא דמלשון רש"י שם משמע להדיא דבאוכלי אדם נמי שייך האי טעמא גופא כן נראה לי:

דף נא.

משנה לא כסהו מבע"י לא יכסנו משתחשך. ופירש"י כדפרישנא טעמא בס"פ במה מדליקין גזירה שמא ירתיח ואע"ג דהתם לענין תחלת הטמנה ממש איירי מ"מ הך מילתא גופא ממילא שמעינן לה שפיר ממתני' דס"פ במה מדליקין דקתני ספק חשיכה טומנין את החמין והיינו בדבר שאינו מוסיף הבל כדאיתא הכא בפירקין וא"כ ממילא דבודאי חשיכה אסור להטמין אפילו באינו מוסיף הבל אלא דאכתי איצטריך מתני' דהכא לאשמעינן דלא תימא דוקא הטמנה גמורה אסורה משתחשך בדבר שאינו מוסיף הבל אבל כיסוי בעלמא מותר אפילו משתחשך קמ"ל דאפילו לכסותו אסור לכתחילה משתחשך אפי' באינו מוסיף הבל דהא אמאי דקתני לעיל דטומנין בכסות ובפירות ובשלחין ובגיזי צמר קאי דכל הנך אין מוסיפין הבל וקתני נמי בהך מתניתין דגיזי צמר כיצד עושה נוטל את הכיסוי ועלה קתני שפיר דאם לא כסהו מבע"י לא יכסנו משתחשך והיינו מהטעם שפירש"י דהך גזירה שמא ירתיח שייך נמי לענין כיסוי והיינו כפירש"י דס"פ במה מדליקין דעיקר הגזירה שמא ירתיח היינו שמא ימצא קדרתו שנצטנן כשירצה להטמינה וירתיחנה כו' ע"ש וממילא דשייך האי טעמא גופא כשירצה לכסותו בתחילה כן נראה לי בכוונת רש"י וממילא דלפי הרי"ף והרמב"ם דמה שאסרו להטמין משחשיכה בדבר שאין מוסיף הבל היינו שמא יטמין בגחלים נמי צריך לומר דאפילו לכסותו לכתחילה שייך האי טעמא גופא כמו שנראה מל' הרמב"ם ז"ל בפי המשניות ע"ש:

בתוס' בד"ה או שטמן בדבר הניטל הקשה בקונטרס יפנה סביב' ויאחזנה כו' וקשה דאי חשיב הכא כמניח כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות בס' מג"ש. ובאמת שרש"י כבר נזהר מזה במשנה דלעיל בד"ה נוטל כיסוי שכ' דהכיסוי לא נעשית בסיס לגיזי צמר וכיוצא בו כיון שעיקרה עשוי לכסות הקדרה וכבר הארכתי בזה לעיל בפרק כירה גבי קינה של תרנגולין ובהך דכנונא אגב קטמא דס"פ כירה ועיין מה שכתבתי ג"כ בפ"ב דביצה דף כ"א ע"ב גבי שיורי כוסות ע"ש ולפ"ז ממילא יש ליישב שיטת רש"י כאן:

דף נא:

במה בהמה פרק חמישי

במשנה במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה. ויש לדקדק על סדר המשניו' בשני פרקים הללו במה בהמה ובמה אשה דלכאורה טפי הוי שייך להקדים במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה דשייך בהו חיוב חטאת ואיסור סקילה דקתני בהו להדיא במתניתין דפ' במה אשה משא"כ בענין יציאת הבהמה דאיירי בהו כולה פירקין דלא מיבעיא דלא שייך בהו חיוב חטאת ואיסור סקילה דאפילו לאו לית בהו אלא איסור עשה גרידא דלמען ינוח כמ"ש בתוספות. אלא דלע"ד נראה דאפילו הך עשה דלמען ינוח לא שייך אלא כשהבהמה עושה מלאכה גמורה משא"כ בהנך דקתני בפירקין דאינה יוצאה משמע דלא שייך בהו האי עשה כמו שאבאר בלשון התוס':

והנלע"ד דהא דקתני פ' במה בהמה קודם לבמה אשה היינו לפמ"ש התוס' בריש מכילתין בטעם הסדר של משניות דמסכתא זו וכתבו דראוי להקדים תחילה מה שנוהג בע"ש ממה שנוהג בשבת עצמו ע"ש. א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דהאי פירקא דבמה בהמה עיקר הדינים שייכים מע"ש דכיון שדרך הבהמה לצאת בלתי ידיעת הבעלים א"כ ודאי הוי הלכתא רבתי לשבת וכל אדם צריך ליתן עיניו מע"ש בבהמתו ובמה שעליה שלא תוציא משוי לר"ה אפילו בדברים המותרים יש מהם שצריך לקשור מע"ש כגון מרדעת ובאוכף למאן דמתיר ע"י קשירה מע"ש ויש דברים שצריכין להדקן יפה מע"ש משא"כ בדיני יציאת האשה עיקר הדינים אינם נוהגין אלא בשבת עצמו לפי

שהיא עצמה יודעת ליזהר שלא תצא לר"ה בדברים האסורים וכ"ש למאי דקי"ל דבחצר מותרת להתקשט בכולם כמ"ש התוספת לקמן דף ס"ד ע"ב כן נ"ל נכון ודו"ק:

בפירש"י בד"ה במה בהמה יוצאה לפי שאדם כו' ומידי דמינטרא ביה בהמה הוי תכשיט כו' עס"ה. לכאורה אין הלשון מדוקדק דמה ענין מינטרא לתכשיט ואדרבה הוי כמו דבר והפוכו כדאמרינן לקמן לנוי אסור לשמרו מותר אלמא בתכשיט אסור טפי מלשמר ואפילו לרב דפליג היינו דשניהם שוין אבל ליכא למ"ד דלנוי שרי טפי מלשמר וא"כ תלי תניא בדלא תניא אלא דלקושטא דמילתא נראה דרש"י לשיטתו דנהי דנוי גרע מלשמר היינו במידי דלאו אורחא אבל במידי דאורחא שדרכן תמיד לצאת לנוי ודאי דעדיף מלשמר כמו שפירש"י להדיא בד"ה וכל בעלי השיר דהיינו לנוי משום דאורחא וכה"ג מפרש רש"י נמי לקמן בד"ה יוצאין כרוכין כיון דלא אשכחן מאן דפליג בהו ומסברא נמי אית לן למימר הכי דתכשיט במידי דאורחא עדיף מלשמר כדאשכחן באדם דבתכשיט שרי טפי מש"ה כתב רש"י בהאי לישנא דהוי תכשיט ואורחא וכוונתו דכי היכי דפשיטא דבתכשיט דאורחא שרי מש"ה נמי שרינן במידי דמינטרא היכא דאורחא דהוי לגבייהו כמו תכשיט כן נ"ל ברור בכוונת רש"י וכן נראה מלשון הרשב"א והר"ן ז"ל ודלא כמ"ש התוספות בד"ה או יוצאין כרוכין ולקמן אבאר עוד בזה:

בתוס' בד"ה במה בהמה יוצאה דהא דמוזהר על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח כו' עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דהאי דמוזהר שכתבו התוס' מלמען ינוח היינו עשה גרידא כדמסקו התוס' דלאו דלא תעשה מלאכה אתה ובהמתך לא איירי אלא במחמר וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפ"כ מהלכות שבת אלא במאי דמשמע לכאורה מל' התוספת שאם יצאה הבהמה לר"ה בהנך דקתני אינה יוצאה שייך בה נמי הך אזהרת עשה מיהו כי דייקינן שפיר מספקא לי הך מילתא טובא דהא ודאי מילתא דפשיטא היא דשביתת בהמתו לא שייך בכל אבות מלאכות דשייך באדם שהרי מותרת לתלוש תבואות ועשבים מן הקרקע כמ"ש רש"י ז"ל בפי' החומש בפ' משפטים וז"ל למען ינוח שורך וחמורך תן לו נייח להתיר שיהא תולש ואוכל כו' או אינו אלא יכבשנה בתוך הבית אמרת אין זה נייח אלא צער עכ"ל. וא"כ לפ"ז אין טעם וסברא לומר לאסור טפי לצאת בדברים העשוים לנוי מדברים העשוים לשמרה שלא תברח ואדרבה איפכא מסתברא. ועוד דהא הוצא' לר"ה אפילו באדם מלאכה גרוע' היא ולאו בכלל לא תעשה כל מלאכה היא אי לאו דילפינן לה באפי נפשה מקרא דלא יצא דכתיב במן או מקרא דויעבירו קול במחנה דכתיב במשכן כדאיתא לקמן בר"פ הזורק לפ' גירסת הספרים שלנו וכמו שאבאר שם אי"ה וא"כ משמע דלא שייך הך מילתא בבהמה כלל מדאוריית' אלא מדרבנן והכי משמע בפ"ק דעכו"ם ד' ט"ו וט"ז דלא שייך איסור שביתת בהמה דאוריית' אלא כגון חרישה וטחינה וכיוצא בה. ולפ"ז אפשר דלשון מוזהר שכתבו התוס' אעיקר מילתא קאי ולא אהך מילתא דקתני אינה יוצאה ומה שהחמירו חכמים לנוי טפי מלשמר אבאר בסמוך בשמעתין כן נ"ל ודו"ק:

בא"ד ובריש נדרים דייק כו' דאיכא דוכתי דתניא ברישא כו' עס"ה. ונראה לי דהא דדייק הש"ס בנדרים אהא דקתני הכא במתניתין יוצא הגמל כו' ברישא והדר קתני אין החמור יוצא היינו דוקא אליבא דמ"ד לקמן בשמעתין דהלכה כחנניא דנטירותא יתירתא לא הוי משוי וא"כ לפ"ז כל הנך דנקיט לה במתניתין דהכא במה שהבהמה יוצאה לגופייהו קתני להו ולא לדיוקא וכמו שאבאר משא"כ למ"ד דנטירותא יתירתא נמי הוי משוי וא"כ לפ"ז הא דקתני הגמל באפסר ונאקה בחטם כו' לדיוקא קתני להו דדוקא בהנך יוצאות שהן דרך שמירתן ולמעוטי איפכא שאינה יוצאה לא בשמירה פחותה מזה ולא בשמירה יתירתא וא"כ שפיר שייך למיתני יוצא הגמל ברישא כיון דמינה שמעינן ממילא במה שיוצאה ובמה שאינה יוצאה כן נ"ל. ובזה יש ליישב הסוגיא דנדרים דמייתי התם מעיקרא הא דקתני במה מדליקין ובמה אין מדליקין במה טומנין ובמה אין טומנין ובמה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה והשמיט מתניתין דהכא במה בהמה יוצאה אלא דבתר הכי מקשה הש"ס מהך מתני' דהכא בקושיא באפי נפשה ולמאי דפרישית א"ש ואין להאריך והמעיין יבין ודו"ק:

בגמרא מאי נאקה בחטם ופרש"י מאי נאקה ומאי חטם. וכוונתו מבואר מלישנא דרבה בר ב"ח גופא ועוד נראה שבא ליישב ג"כ סדר לשון המשנה דלכאורה אין הסדר נכון כיון דמעיקרא קתני אפסר דהוי שמירה זוטרת' ובתר הכי קתני חטם דהוי שמירה מעולה ביותר מפרומביא כדמוכח מברייתא דלובדקים וגמל בסמוך וכמ"ש הרי"ף והרא"ש ז"ל וכמו שאבאר בסמוך וא"כ טפי הוי שייך להקדים הך בבא דלובדקים בפרומביא מקמי הך דנאקה בחטם דהא פרומביא עדיף מאפסר וגרע מחטם והוי שלא כסדר מיהו למאי דמסיק רבה בב"ח דנאקה היינו נאקתא חיוורתא שהיא נמלא נקבה כמו שנדפס בגליון בש"ס חדשים בשם הערוך וכן הובא בתוי"ט מש"ה שייך למיתני טפי נאקה בתר גמל לחלק בין גמל זכר לנקבה כן נ"ל:

שם אמר רב יהודה אמר שמואל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו כו' פשטא דלישנא של זו בזו יש לפרש בא' משני פנים או שנאמר דקאי אכל הנך דמתניתין דמספקא להו בשאילתם אי דוקא קתני להו שלא יצא כל אחד בשמירה פחותה מזו או יתירה ממנה או דלמא דלא דוקא אלא הא דנקיט להו בבה"ג היינו משום דכל אחד אורחייהו בהכי לצאת בחול וקמ"ל דשרי לצאת במידי דמינטרא דהוי כמו תכשיט כדפרישית בל' רש"י. ולפ"ז ממילא אפשר דאין קפידא בכך אם יוצאה בשמירה מעולה מזו או בפחותה ממנה ויש לפרש עוד בדרך אחר דהאי מחליפין של זו בזו לא קאי אלא אהנך דקתני ברישא דמתני' שהן גמל ונאקה וכמו שפירש"י להדיא בד"ה מחליפין דבנאקה באפסר וגמל בחטם מבעיא להו והיינו משום דאי אפשר לפרש כפירוש ראשון שכתבתי דא"כ אין מקום למאי דקאמר נאקה באפסר לא תבעיא לך ולא במה שהשיב רבי ישמעאל בר"י משום אביו דבין למאי דבעי למימר דאתי למעוטי גמל בחטם ובין למאי דבעי למידחי דאתי למעוטי נאקה באפסר לעולם משמע דלא איירי אלא בהנך תרי לחוד והיינו כפירש"י אלא דלפ"ז צריך לומר דתלמידיו ודאי ששאלו לרבי דבתרוייהו מספקא להו כדמשמע פשטא דלישנא של זו בזו כדפרישית והשיב להם רבי דבנאקה באפסר לא תבעי לכו דאסור והיינו דמסברא דנפשיה פשיט להו הכי או משום דהוי קים ליה הך מימרא דר' יוסי דאמר ד' בהמות עכ"פ איכא למיפשט מיניה דנאקה באפסר אסור אלא דרבי ישמעאל בר"י לא משמע ליה מילתא דר' יוסי אביו אלא דוקא בכה"ג דאתי למעוטי גמל בחטם משום דקס"ד דנאקה באפסר מילתא דפשיט' היא ודחה ליה רבי דלעולם אפשר דלא אתי למעוטי אלא נאקה באפסר דאפשר דלא הוי מילתא דפשיטא כ"כ וכמו שאבאר כנ"ל ברור בכוונת רש"י ז"ל וכ"ש דא"ש לפי מה שנמצא בס' הרב אלפס דגריס של זו בזו ושל זו בזו מהו דמשמע להדיא דבתרוייהו מספקא להו דהא ליכא למימר שכוונת הרי"ף לשני מיני שמירה יתירה הא ודאי ליתא דהא לקושטא דמילתא פרומביא לא הוי שמירה יתירתא לגבי חטם כדמסיק הרי"ף גופא וכ"ש דשיר לא הוי שמירה יתירתא ועוד דהא משמע מלישנא דגמרא דכל השקלא וטריא לא איירי אלא מגמל ונאקה אע"כ דכוונת הרי"ף ג"כ כפירש"י וכדפרישית והוצרך לפרש כן אם נאמר שכתב כן דרך פי' ולא משום שכך היתה נוסחאתו בגמ' והיינו משום דנפקא מיניה נמי לדינא כמו שאבאר:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשה הרשב"א ז"ל דטפי הול"ל דרבי יוסי אתי למישרי סוס וחמור באפסר ממה דקאמר דאתי למעוטי נאקה באפסר דמשמע דמילתא דפשיטא להו הוי בלא מילתא דרבי ישמעאל ונדחק ליישב ולמאי דפרישית א"ש דנאקה באפסר נמי לאו מילתא דפשיטא היא כל כך דהא תלמידי דרבי בתרוייהו מספקא להו ועוד דבלא"ה לא ידענא מאי קשיא ליה להרשב"א ז"ל דכיון דשמואל איהו מריה דשמעתין דהך מימרא דמחליפין לפני רבי א"כ תו לא מצינן למימר דרבי יוסי אתי לאשמעינן סוס וחמור דיוצאין באפסר ותיפוק ליה דלשמואל אפילו פרה יוצאה באפסר דהא איהו מוקי למתניתין דקשרה בעלה במוסרה כפשטא כדמוכח לקמן בשמעתין כן נראה לי ודו"ק:

שם במתני' תנא לובדקים וגמל יוצאין באפסר וכתבו הרי"ף והרא"ש ז"ל דמייתי הש"ס הך בריתא הכא למיפשט האבעיא דמדקתני לובדקים וגמל יוצאין באפסר משמע באפסר אין בחטם לא. ולכאורה יש לתמוה טובא דמה ראיה הוא זה דהא בתר הכי מיד מייתי הש"ס דהך מילתא תליא בפלוגתא דתנאי דחנניא ורבנן וא"כ מאי אולמא הך בריייתא דלובדקים וגמל טפי מהך מילתא דת"ק דחנניא דס"ל להדיא דנטירותא יתירתא משוי היא ואפ"ה פסק שמואל דהלכה כחנניא כ"כ ממילא אידחי נמי הך בריייתא דלובדקים ואי משום דרב פליג עליה דשמואל לקמן בשמעתין וקי"ל הלכה כרב באיסורי לגבי שמואל כמו שכתב הרי"ף ז"ל בעצמו בסוף דבריו א"כ אכתי אמאי איצטריך לאתויי מהך בריייתא דלובדקים דהא בלא"ה א"ש כיון דרב סבר כת"ק דחנניא הוי הלכתא כרב באיסורא. והנראה בזה דמהא דקיי"ל כרב לגבי שמואל לחוד לא מצי לאתויי למעוטי גמל בחטם דאפשר דרב גופא לא קאמר ברצועה שבין קרניה דאפילו לשמרה אסור אלא בפרה דוקא כיון דלא בעי נטירותא כלל שפיר הוי משוי וה"ה לחתול בסוגר אליבא דת"ק דאסור מה"ט גופא דחתול לא בעי נטירותא כמו שפירש"י משא"כ בגמל בחטם כיון דגמל בעי נטירותא מיהו באפסר אפשר דשרי אפילו בחטם דנטירותא יתירתא כה"ג לא הוי משוי כי היכי דאשכחן בלובדקים שיוצא בפרומביא אע"ג דסגי ליה באפסר ומסברא לא הוי ידעינן לחלק בין גמל בחטם ובין לובדקים באפסר כיון דאידי ואידי נטירותא יתירתא הוי משא"כ השתא דמייתי הרי"ף ראיה מהך בריייתא דקתני לובדקים וגמל יוצאים באפסר דע"כ הא דקתני גמל באפסר היינו למעוטי חטם (ולפ"ז ע"כ צריך לחלק בין גמל בחטם ללובדקיש בפרומביא מהטעם שכתבו התוס' בד"ה או דילמא) ולפ"ז א"ש הא דמייתי כתנאי מברייתא דסוגר ולאו מת"ק וחנניא מייתי דנהי דמחנניא שפיר ידעינן כיון דשרי לחתול בסוגר כ"ש בגמל בחטם מכל מקום מת"ק לא מצי לאתויי לגמל בחטם מטעמא דפרישית דאפשר דתנא קמא דחנניא מודה בגמל בחטם כיון דבעי נטירותא אלא באמת בלא"ה אשכחן שפיר פלוגתא דתנאי בגמל בחטם והיינו תנא דברייתא דלובדקים וגמל דאסור ולחנניא ודאי דשרי. וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דרב דאמר לשמרה אסור ס"ל כתנא דלובדקים וגמל והיינו נמי כת"ק דחנניא דלא ניחא לן למימר דליהוי ג' או ד' מחלוקות בזה וממילא דלרב הא דקאמר רבי יוסי ד' בהמות היינו נמי למעוטי גמל בחטם ולפ"ז יפה כתב הרי"ף ז"ל בסוף דבריו דקי"ל הלכה כרב לגבי שמואל כיון דליכא לאותבי עליה דרב מהא דחנניא מתיר בודאי נטירותא יתירתא והיינו טעמא דשמואל מ"מ הא אשכח רב תנא דלובדקים דסבר כוותיה כן נ"ל נכון ודו"ק. ועיין בזה בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל:

שם במאי עסקינן אילימא בחיה גדולה מי סגיא לה סוגר. לכאורה אין זה מוכר' כ"כ לפי מה דפרישית לעיל בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל דבנאקה באפסר נמי מספקא להו לתלמידי דרבי אי הוי משוי משום דלא מינטרא ביה כ"כ ואם כן אפשר דהיינו נמי טעמא דת"ק בחיה גדולה דנהי הוי נטירותא מעולה מ"מ נטירותא פורתא מיהו הוי כשאין לו שמירה מעולה מזה אלא דנראה דהא דמקשה מי סגיא לה סוגר לאו משום דפשיטא ליה לענין דינא לאיסורא בשבת קאמר אלא כיון דבחיה גדולה אין דרכה לשמרה בסוגר אפי בחול דלאו אורחא בכך מש"ה לית לן למימר דחיה סתם דקתני בהך בריייתא איירי בחיה גדולה ובדבר שאין דרכ' בכך מיהו בחיה קטנה ודאי לענין דינא קשיא ליה מי לא סגיא לה סוגר והיינו לפרש"י דאיירי בנמיה וחולדה ולפי' הרמב"ם בפ"כ מהל' שבת דאיירי בכלב מ"מ אידי ואידי דרכם לצאת בסוגר לבד א"כ מ"ט דת"ק דאוסר כנ"ל ועיין עוד לקמן:

דף נב.

בתוספת בד"ה אמר שמואל הלכה כחנניא פר"ח דהלכה כרב כו' ועוד דקי"ל הלכתא כרב באיסורא. כאן נמי יש לדקדק כיון דמילתא דפשיטא דקי"ל כרב באיסורא א"כ למה הוצרך ר"ח לראיה ראשונה וכאן לא שייך האי תירוצא שכתבתי בסמוך לשיטת הרי"ף ונראה ליישב דמהך דהלכתא כרב באיסורא לחוד ליכא ראייה כ"כ דאפשר דרב לא שמיע ליה הך בריייתא דפליגי חנניא ורבנן מדלא קאמר בהדיא הלכה כת"ק דחנניא ועוד כיון דרבה בר ר"ה אמר ללוי בריה דר"ה בר חייא הכי אמר אבוך משמיה דשמואל הלכה כחנניא אלמא דרבה בר ר"ה גופא ס"ל נמי כשמואל דהא ר"ה תלמידא דרב הוי ואי ס"ד דר"ה סבר כרב לא הו"ל למימר ללוי בפשיטו' דהלכה כחנניא. א"כ לפ"ז כיון דרב' בר"ה ושמואל סברי דהלכה כחנניא הוי רב לגבייהו חד לגבי תרי וכ"ש דמשמע דר"ה גופא נמי הכי ס"ל מש"ה הוצרך ר"ח לאתויי ראי' מהנך אמוראי בתראי וק"ל:

בגמרא וחד אמר לנוי אסור ולשמרה מותר. יש לדקדק דא"כ לפ"ז דפלוגת' דר"א ב"ע ורבנן לנוי הוי א"כ מאי טעמא דראב"ע שהתיר לנוי כיון דע"כ בפרה לאו אורחא הוא וכיון דאשכחן לעיל בסמוך דהך מילתא דלשמר הוי פלוגתא דתנאי א"כ אטו משום דמשמע להאי מ"ד מסברא דנפשיה לפסוק כחנניא משום לראב"ע טועה דהא לא אשכחן מאן דמתיר לנוי כלל ועוד דהו"ל ג' מחלוקות בדבר דראב"ע מתיר אפילו לנוי וחכמים דראב"ע סברי דלנוי אסור ולשמרה מותר ות"ק דחנניא סובר דאף לשמרה אסור ומכ"ש למאי דפרישית בשם הרי"ף והרא"ש ז"ל דתנא דברייתא דלובדקים וגמל נמי אסרו אפילו בגמל בחטם ונראה דטעמא דמ"ד לנוי אסור ולשמרה מותר היינו כי היכי דלא לפלוגי חכמים דראב"ע דס"פ אסתמא דמתניתין דפרה דתנן קשרה בעלה במוסרה כשירה דמייתי הש"ס בסמוך כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה אדרבה תסתיים כו' תימא לרשב"א מה ראיה מייתי דלכאורה משמע כו' דכל זה מדברי שמואל עכ"ל. כבר כתבתי בסמוך דלשיטת רש"י והרי"ף האי לאו למעוטי מדברי רבי הם

מיהו לענין תמיהת הרשב"א כאן דא ודא אחת היא אלא מה שכתב הרשב"א דלכאורה משמע היינו משום דאיכא למימר דסתמא דתלמודא הוא דקאמר לעיל לא למעוטי וא"כ שפיר מצינן למימר דאביי דקאמר הכא אדרבה תסתיים סובר בפשיטות כדבעי למימר הש"ס מעיקרא לעיל דלמעוטי גמל בחטם אתי כן נ"ל בכוונת לשון הרשב"א. אלא דבעיקר תמיהתו היה נ"ל ליישב דהא דקאמר אביי אדרבה תסתיים ולא משמע ליה לדחויי דשמואל אתי למעוטי נאקה באפסר היינו משום דאם נאמר דהך עובדא דרבי ותלמידיו ורבי ישמעאל בר"י איירי בנאקה באפסר א"כ ממילא אזלא נמי הך הוכחה דאמר רב יוסף תסתיים מדאמר ר"ה ב"ח אמר שמואל הלכה כחנניא דהא איכא למימר דחנניא ורבנן פליגי בחיה גדולה ואע"ג דלא סגי לה בסוגר אפ"ה מותר לחנניא משום דחנניא סבר דרבי יוסי אתי למעוטי גמל בחטם ולא נאקה באפסר דאפשר דגמל בחטם גרע טפי מנאקה באפסר מטעמא דפרישית כיון דאי אפשר בענין אחר ות"ק סבר דר"י אתי למעוטי נאקה באפסר אע"כ דסבר רב יוסף דנאקה בחטם מילתא דפשיטא היא דאסור וא"כ מקשה עליה אביי שפיר אדרבה תסתיים איפכא דשמואל דאמר מחליפין כו' ע"כ למעוטי גמל בחטם אתי ובדרך ממ"נ מקשה עליה כך היה נ"ל לכאורה אלא שכבר כתבתי דהא דמקשה לעיל חיה גדולה מי סגיא לה סוגר לאו משום דפשיטא ליה לדינא מקשה הכי אלא דבלא"ה לישנא דברייתא דקתני סתמא לית לן לאוקמי בהכי במידי דלאו אורחא כלל כדפרישית:

לכך נ"ל ליישב תמיהת הרשב"א בדרך אחר דאביי סובר בפשיטות דע"כ שמואל למעוטי גמל בחטם אתי דאי נאקה באפסר מילתא דפשיטא היא ונהי דקאמר לעיל דאתי למעוטי נאקה באפסר היינו משום דבעי למימר דעיקר מימרא דרבי יוסי לגופא איצטריך לאשמעינן דהסוס והפרד והחמור יוצאין באפסר אלא דנקיט רבי יוסי מנינא דארבע בהמות דמשמע דאתי למעוטי מידי אחרינא שפיר מצינן למימר דאגב אורחא אשמעינן נמי בהאי מנינא למעוטי נאקה באפסר נמצא דכל זה היינו בסוגיא דלעיל משא"כ השתא דבעי רב יוסף למימר תסתיים דשמואל אמר לנוי אסור ולשמרה מותר היינו משום דאמר הלכה כחנניא א"כ אכתי היא גופא קשיא אטו משום דמשמע ליה דשמואל מסברא לפסוק כחנניא משוה ליה לראב"ע טועה דסובר דאפילו לנוי מותר אלא ע"כ כדפרישית לעיל דבעי לאוקמי חכמים דר' אלעזר ב"ע כסתם מתני' דפרה דמכשיר במוסרה אלמא נטירותא יתירתא לאו משוי הוא. וא"כ לפ"ז תו לא מצינן למימר דרבי יוסי דאמר ד' בהמות יוצאות באפסר היינו לגופא ומנינא אתי למעוטי אגב אורחא נאקה באפסר דאכתי אמאי קתני ד' בהמות הא איכא נמי פרה דיוצאה באפסר וליתני חמשה אע"כ דלאו לענין דינא דאפסר גופא אתי דודאי כל הבהמות יוצאין באפסר אלא דרבי יוסי אתי לאשמעינן דהך ד' בהמות אף ע"ג דצריכין נטירותא אפ"ה אין יוצאים בחטם. וא"כ לפ"ז שפיר קאמר ליה אביי לרב יוסף אדרבה לדבריך תסתיים לאידך גיסא כן נ"ל נכון ודוק היטב:

אלא דאכתי אדרבה לשון תסתיים דאמר אביי לא א"ש דאפילו בלא תמיהת הרשב"א שיש לדחות דהא דקאמר לעיל נאקה בחטם אינו מדברי שמואל אלא סתמא דתלמודא מסיק לה כדפרישית מ"מ מאי קאמר אביי אדרבה תסתיים דשמואל אמר בין לנוי בין לשמרה אסור מהאי דמחליפין א"כ תקשי שמואל אדשמואל דקאמר בהדיא הלכה כחנניא ואף שהרמב"ן בספר המלחמות והרשב"א ז"ל בחידושיו כתבו דמשמע ליה לאביי דליתא מדר"ה בר חייא מקמי הא דאמר ר"י אמר שמואל דרב יהודה הוי בר סמכא טפי מ"מ נראה דוחק לומר כן. ולענ"ד נראה ליישב בפשיטות דאביי סבר דאיתא לדר"ה בר חייא ואיתא נמי לדרבי יהודה דדוקא בחתול בסוגר אמר ר"ה בר חייא משמיה דשמואל דהלכה כחנניא משום דחתול אף ע"ג דלא בעי נטירותא נמורה כנמיי' ותולדה וסגיא לו במיתנא בעלמא מ"מ נטירותא פורתא מיהו בעי דלאו בן תרבות הוא כדמשמע להדיא מפרש"י שכתב בד"ה חתול שאינו תאב לברוח כל כך אלמא דדרכו מיהו לברוח משא"כ בפרה שהיא בת תרבות ממש ואין דרכה לברוח כלל אפילו רצועה שהיה כמיתנא לא בעי וכיון דלא בעי' נטירותא כלל שפיר מצינן למימר דסבר שמואל בין לנוי ובין לשמר אסור כי היכי דאוסר שמואל בגמל בחטם דאע"ג דגמל בעי נטירא טפי מפרה אפ"ה אסור לצאת בחטם ויתכן יותר לפי מה שכתבתי לעיל במשנתינו דמה שאין הבהמה יוצאה בדבר שהוא לשמירה יתירה אינו אלא מדרבנן וא"כ שפיר איכא למימר דעיקר חשש בזה היינו משום שסתם בהמות הללו השנויין במשנתינו בני תרבות הן ואין דרכן לברוח אלא שעיקר השמירה שצריכה בהם היינו שבשעת מלאכה רגילין למרוד כגון בשעת חרישה או בשעה שרוכבין עליהם שכל בהמות הללו לדברים הללו הן עומדין כדמייתי בירושלמי מקרא וכן תהיה מגפת הסוס הפרד והגמל והחמור וכן משמע נמי להדיא מפי' ערוך שהבאתי לעיל דנאקה היינו גמלא נקבה משראויה להטעין עליה משוי ומש"ה אי־פשר דאסרו חכמים לצאת בהן בשבת משום דמיחזי כאילו רוצה להטעינם משאוי או לרכוב עליהן. א"כ לפ"ז שפיר סבר אביי דלא שייך לומר כן אלא דוקא בבהמה דבת מלאכה משא"כ בחתול דלאו בת מלאכה הוא שפיר מצי סבר שמואל דהלכה כחנניא. ולפ"ז מדוקדק היטב לשון אדרבה תסתיים דקאמר אביי וכוונתו דאדרבה משום דקאמר שמואל הלכה כחנניא ממילא משמע דלא כרב יוסף דאי כרב יוסף ושמואל אמר להדיא לנוי אסור ולשמרה מותר א"כ תרתי למה לי דבחדא מילתא דשמואל הוי שפיר ידעינן אידך אלא ע"כ איפכא איתמר דלשמואל בין לנוי ובין לשמרה אסור והיינו כדפרישית. והשתא לפ"ז שפיר איצטריך שמואל לכולהו מימרא דיליה תרתי לאיסורא בפרה ובמחליפין דבפרה לחוד הוי"א משום דלא בעי נטירותא כלל ובהאי דמחליפין לחוד הוי"א דאתי למעוטי נאקה באפסר משא"כ השתא דשמעינן מיהו דאוסר שמואל בפרה משום דנטירותא יתירתא משוי היא א"כ ממילא שפיר אית לן למימר מסתמא דטעמא דשמואל בהאי דמחליפין היינו למעוטי גמל בחטם מטעמא דנטירותא יתירתא כנ"ל נכון ליישב הסוגיא לפי סברת אביי. מיהו לסתמא דתלמודא דקאמר לעיל כתנאי היינו לפי המסקנא דהכא דשמואל אמר לנוי אסור ולשמרה מותר אלמא דלא שני ליה בין חתול לפרה דבכולהו פסק כחנניא דנטירותא יתירתא הוי משוי וכדפרישית לעיל והאי כתנאי היינו חנניא ותנא דברייתא דלובדקים וגמל דפליג עליה דחנניא וכמו שכתבתי בשיטת רש"י והרי"ף ז"ל ודוק היטיב:

בגמרא רבינא אמר במורדת. וכתב הרב המגיד והובא בב"י סי' ער"ה דמכאן משמע דכל בהמה שעסקיה רעים אע"פ שאין בנות מינה צריכין לאותה שמירה מותרת לצאת בה וכן הוא בש"ע בסי' הנזכר. ולכאורה יש לתמוה דהא לעיל גבי חמור שעסקיו רעים הוצרך רבה בר ר"ה לומר לר"ה בר חייא דאבוה אמר משמיה דשמואל דהלכה כחנניא א"כ משמע להדיא דלמאי דקי"ל כרב דאין הלכה כחנניא כמ"ש כל הפוסקים והרמב"ם בכללן ממילא דחמור שעסקיו רעים אסור לצאת בפרומביא כיון שאין כל בני מינו יוצאים בכך וראיתי שמהרש"א י"ל הרגיש קצת בזה ורצה לחלק בין מורדת דהכא לחמור שעסקיו רעים ונראה מדבריו שלא עיין בלשון הב"י והש"ע שכתבו בפשיטות דבהמה שעסקיה רעים מותר כמו במורדת דהכא ולכאורה היה נ"ל ליישב שיטת הרב המגיד והש"ע דאפשר דאה"נ דרבה בר ר"ה סבר דאין לחלק בין מורדת לשאר בהמות בנות מינה שאין דרכן בכך דלא פלוג רבנן ומש"ה פשיטא להו דאין להתיר בחמור שעסקיו רעים אלא לשמואל דאמר הלכה כחנניא אבל לרב דס"ל כת"ק דחנניא ודאי אסור והך מתני' דקשרה בעלה במוסרה מוקי לה אליבא דרב כאביי ורבא דהכא מיהו אנן השתא קי"ל כרבינא דמוקי לה במורדת ומש"ה חמור שעסקיו רעים נמי מותר אף למאי דקי"ל דלא כחנניא כנ"ל ליישב שיטת הרב המגיד והש"ע. אלא לענ"ד אכתי אין זה מספיק דאפשר דרבינא גופא נמי מודה דלענין שבת לא פלוג רבנן בין בהמה שעסקיה רעים לשאר בהמות בנות מינה שאין דרכן בכך והיינו כדמשמע מעובדא דרבה בר ר"ה ור"ה בר חייא דדוקא אליבא דחנניא מותר אבל לת"ק דחנניא אסור מה"ט גופא דלא פלוג רבנן באיסור שבת כה"ג דמאן דחזי ולא ידע שעסקיה רעים אתי למימר דמותר בכל בהמות בנות מינה לצאת בכיוצא בה אלא דאפ"ה מוקי לה רבינא שפיר הך מתני' דפרה במורדת כיון דמדינא ודאי שריא דלא מיקרי משוי והך גזירה נמי ודאי לא שייך בפרה אדומה:

מיהו לכאורה יש להביא ראיה קצת לשיטת הש"ע מדמקשה הש"ס לקמן בפשיטות בפרתו של ראב"ע וחדא פרה הו"ל הא תליסר אלפי עגלא הוי ליה כו' ומאי קושיא דילמא ה"נ דטובא הו"ל אלא שפרה אחת היתה לו שעסקיה רעים ומשום הכי סבר ראב"ע דשרי וחכמים דפליגי עליה סברי דאין לחלק אלא ע"כ דמשמע ליה לתלמודא בפשיטות דבכה"ג מסתמא חכמים נמי מודו דשרי כן נראה לי מ"מ לדינא עדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה או יוצאים כרוכין פי' בקונטרס דמכוין לנוי כו' וקשה לרשב"א ולרב פורת דלעיל משמע דלנוי לכ"ע אסור כו' עס"ה. וכבר כתבתי לעיל דרש"י נזהר מזה במה שכתב במשנתינו בד"ה וכל בעלי השיר וכאן ד"ה יוצאין כרוכין שכתב דלנוי נמי אורחא הוא אלמא דכוונתו דהא דאסרינן לנוי היינו באותן בהמות שאין דרכן לצאת באותן מינים לנוי כגון בפרה ברצועה שבין קרניה וכיוצא בה מה שא"כ בבעלי השיר דהכא שדרכן לצאת בכך תמיד שפיר קסבר רב הונא דמותר. ומכ"ש דא"ש לפי מה שכתבתי במשנתינו דיש לדקדק במה שהחמירו בלנוי טפי מלשמרה ולכאורה איפכא מסתברא כדאשכחן באדם דמה שהוא משום תכשיט שרי טפי ונראה לי דטעם האיסור בלנוי היינו משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא שבשעה שרוצה למוכרן דרך המוכר ליפותן ולתלות בהן דברים שהן לנוי. א"כ לפ"ז שפיר קסבר רב הונא דלא שייך להחמיר מהאי טעמא אלא באותן בהמות שאין דרכן לצאת בהן לנוי תמיד מה שא"כ בהנך דדרכן תמיד בכך שרי:

ובזה נתיישב ג"כ דלכאורה פליגי רב הונא ושמואל בסברות הפוכות דהא ר"ה תלמידיה דרב הוי וא"כ לענין לשמר בנטירותא יתירתא מחמיר טפי משמואל ובלנוי מיקל ר"ה טפי משמואל אבל למאי דפרישית א"ש כיון דהאי טעמא לחוד והאי טעמא לחוד ועוד אדרבה איכא למימר דהך פלוגתא דר"ה ושמואל תליא בפלוגתא דרב ושמואל דלעיל דרב סבר דפרתו של ראב"ע לשמר הוי ואפ"ה אסרו חכמים משא"כ לשמואל ע"כ פרתו של ראב"ע לנוי הוי והא דהתיר רבי אלעזר בן עזריה היינו משום דסבר כיון דאורחייהו בהכי בחול שרי ורבנן סברי דאפילו הכי אסור בלנוי משום הכי מפרש הכא במתניתין דנמשכין דוקא כן נ"ל ודו"ק:

דף נב:

בגמרא כרבי יצחק דאמר בבאין מנוי אדם לנוי בהמה ופירש"י ובעודו לאדם נטמא כו' וכתבו התוס' ובחנם פי' כן דאפילו לאחר שיחדו לבהמה מקבל טומאה כו' עכ"ל. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות ליישב שיטת רש"י ותמצית דבריו דרש"י הוצרך לפרש כן למאי דמוקמינן בסמוך להא דרבי יצחק כרבי יהודא דאמר מעשה לתקן לאו מעשה הוא וסובר רש"י דרבי יהודא גופא לא קאמר אלא לענין לטהר מטומאה ראשונה אבל לקבל טומאה מכאן ולהבא אפילו שינוי מעשה דלקלקל נמי הוי שינוי ע"ש ותמצא נחת שהאריך בראיות ובסברות נכונות:

אמנם לענ"ד נראה להוסיף על דבריו דרש"י ז"ל סובר דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא הוי שינוי גמור כיון דמעיקרא היה להטבעת שם בפני עצמו ומיוחד כלי לעצמו לתכשיט אדם ועכשיו שקבע הטבעת במתג הבהמה ותקעו בחוזק בשיר של בהמה והשתא הטבעת נעשה טפל למתג וקנה שם לעצמו שנקרא שיר והיא ממש כלי אחר שאין צורתו ראשונה עליו ופנים חדשות באו לכאן שעיקר הכלי הוא המתג וא"כ הוי שינוי מעשה ושינוי השם דמהני לענין טומאה כדאיתא בפרק מרובה דף ס"ו גבי עוצבא ע"ש. וא"כ לפ"ז לא דמי כלל לזוג של בהמה שקבעו בדלת שהביאו התוספות כאן דרש"י פי' שם בעצמו בפרק במה אשה שאין עולים מלקבל טומאה מכאן ואילך ולמאי דפרישית א"ש דהתם ליכא לא שינוי השם ולא שינוי מעשה לגבי הענבל עצמו דאע"פ שקבעו בדלת ונעשה טפל לדלת שהוא מחובר אפ"ה הך תלייה לאו מעשה הוא כמ"ש שם רש"י להדיא ונתכוין למה שכתבתי כיון שהענבל משמש תשמיש מיוחד לעצמו להשמיע קול כבראשונה שכל עיקרו עשוי לכך להשמיע קול מש"ה אין נטהר מטומאתו עד שיעשה מעשה בגוף הענבל לבטלו מתורת כלי שהיה עשוי בתחילה כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י. ועפ"ז יש ליישב ג"כ פירש"י במ"ש בד"ה והא איכא חציצה דאפילו אם אין דרכו להסיר הטבעת מעל המתג אפ"ה הוי שפיר חציצה לענין טהרתו מטומאה ראשונה ואין להאריך יותר ודו"ק:

בתוס' בד"ה והתניא מחט כו' עס"ה. עיין בחידושי מהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בזה ועיין ג"כ בספר מג"ש שכתב ליישב קושיית ר"י:

במשנה חמור יוצא כו' רבי יהודא אומר עזים יוצאות צרורות ליבש אבל לא לחלב ופירש"י משום דליבש מיהדק שפיר אבל לחלב דלא מיהדק חיישינן דילמא נפיל ואתי לאתויי. מיהו לקמן בגמרא מפרש רש"י בענין אחר ועיין מה שאכתוב לקמן. ובחידושי הרשב"א ז"ל כתב בשם רבו רבינו יונה דטעמא דמילתא דלחלב אסור היינו משום שאין דרכן להיות דדיהן צרורות לחלב לימות החול דלא חיישׁ לשמא יטפטף כיון שמותר ליחלב אותן מה שא"כ בשבת שאסור לחלבן מש"ה עושה דדיהן צרורות שלא יטפטף החלב ומש"ה אסורין לצאת בהן כיון שאין דרכן בחול בכך מיחזי כמשוי בשבת:

דף נג.

בתוס' בד"ה אילימא שאינה קשורה כו' ולא בעי למיפרך דמרישא שמעינן לה כו' דדרך משניות כן כו' וא"ת וניפשוט מרישא כו' עס"ה. עיין במהרש"א מ"ש בכוונת התוס'. מיהו לולא דברי התוס' היה נראה לי ליישב שיטת הגמרא בחדא מחתא משני קושיות התוספות דשפיר מצינן למימר דהא דדייק בגמרא אילימא שאינה קשורה לו כלל פשיטא היינו דמרישא שמעינן לה דמה שכתבו התוס'

דדרך משניות כן מ"מ בהנך משניות דפירקין לא שייך לומר כן הא בכולה בבי דבמה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה לא קתני התנא דבר והפוכו דהא אליבא דשמואל קיימינן הכא ואיהו גופא אמר לעיל מחליפין לפני רבי של זו בזו מהו ופשיט ליה רבי ישמעאל בר"י דארבע' בהמות יוצאין באפסר ועכ"פ אתי למעוטי נאקה דאין יוצא' באפסר ואפ"ה לא תני לה במתניתין בהדיא דאין הנאקה יוצא' באפסר כיון דממילא מכללא דרישא שמעינן דכל מידי דלא מינטרא ביה הוי משוי וכ"ש לרב דממעט נמי גמל בחטם משום דהוי נטירותא יתירתא ואפ"ה לא תני לה במתני' להדיא משום דממילא שמעינן לה שפיר מסברא וכדפרישית לעיל בריש פירקין דמכללא דהך בבא לחוד שמעינן במה יוצאה ובמה אינה יוצאה. וא"כ לפ"ז מדייק הכא שפיר דבאינה קשורה כלל כ"ש שאין צריך לשנות דבר והפוכו כיון דמילתא דפשיטא היא מדקתני במרדעת בזמן שהיא קשורה לו ממילא שמעינן דבאינה קשורה לו אסור ומ"ש הך בבא דמרדעת דשנה רבי משנה יתירה טפי מבכל הנך בבי בפירקין אלא דאכתי היה מקום לומר משום דבהך מילתא איכא חידושא טפי דאסרינן משום חששא דדילמא נפיל בחטם משום דהוי נטירותא יתירתא ואפ"ה לא תני לה במתני' להדיא משום דממילא שמעינן לה שפיר מסברא וכדפרישית לעיל בריש פירקין דמכללא דהך בבא לחוד שמעינן במה יוצאה ובמה אינה יוצאה. וא"כ לפ"ז מדייק הכא שפיר דבאינה קשורה כלל כ"ש שאין צריך לשנות דבר והפוכו כיון דמילתא דפשיטא היא מדקתני במרדעת בזמן שהיא קשורה לו ממילא שמעינן דבאינה קשורה לו אסור ומ"ש הך בבא במרדעת דשנה רבי משנה יתירה טפי מבכל הנך בבי בפירקין אלא דאכתי היה מקום לומר משום דבהך מילתא איכא חידושא טפי דאסרינן משום חששא דדילמא נפיל ליכא רבותא כ"כ דמילתא דפשיטא היא דחיישינן בשבת טובי חששא דדילמא נפיל כדאשכחן בכמה בבי בפירקין ובפרק במה אשה ואדרבה לפ"ז משמע דאפילו ברישא לא הוי צריך למיתני בזמן שהן קשורין אי לאו משום דאיצטריך למיתני עיקר דינא דיוצאה במרדעת לגופא דלא נימא מרדעת גופא הוי משוי ואסור ליתן ע"ג חמור כי הך אבעיא דר' אסי בר נתן בסמוך או משאר טעמים שכתבו התוס' בד"ה מהו ליתן וקמ"ל במתניתין דשרי ומשום הכי קתני נמי אגב אורחא דדוקא בזמן שקשורה לו וא"כ אכתי הך בבא דסיפא דקתני אין החמור יוצא בזמן שאין קשורה לו הוי משנה יתירה אלא ע"כ דהך משנה יתירה דסיפא אתי לאשמעינן דבעינן שיהא קשורה לו מע"ש דוקא כן נ"ל נכון לולא שהתוספות כתבו בענין אחר ודו"ק:

בד"ה מהו ליתן המרדעת כו' ורבי אסי בר נתן דבעי אם אסור אין לפרש משום דמיחזי כו' אי נמי לא שרי אלא בי"ט אבל בשבת אסור עכ"ל. נראה דדוקא לפי' ר"י דטעמא דרב אסי בר נתן לא הוי אלא משום טירחא משום הכי שרי בי"ט כמו קירצוף משא"כ אי הוי מפרשינן טעמא דרב אסי ב"נ משום דמיחזי שרוצה להוליך הבהמה למקום רחוק א"כ אפילו בי"ט יש לאסור דאף למאי דקיי"ל דאין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט מ"מ ודאי אסור להוליכה למקום רחוק להוציאה לחוץ לתחום דלא גרע משאר חפציו כדאיתא בס"פ משילין. ונראה דלדינא נמי איכא נפקא מיניה לפי פי' הרב פורת לעיל דהא דבעינן שיהא קשורה לו מע"ש היינו משום דמיחזי כאילו מתכוין להוליך הבהמה למקום רחוק א"כ אפילו ביו"ט יש לאסור היכא דאינה קשורה לו מערב יו"ט מהאי טעמא גופא כן נ"ל וצ"ע:

דף נג:

בגמרא אמר מר ולא בקמיע כו' הא מומחה שפיר דמי ופירש"י מ"ש בהמה מאדם. לכאורה ודאי מסברא איכא לחלק טובא בין אדם לבהמה לענין דבר שהוא משום רפואה דבאדם אפילו בחולה שאין בו סכנה מותר לעשות מלאכה ע"י אמירה לעכו"ם או בשאר שבות אפי' ע"י ישראל ע"י שינוי כמבואר בפוסקים משא"כ בבהמה לא אשכחן דשרי בכה"ג כיון דליכא אלא משום הפסד ממון אלא דאפ"ה מקשה הש"ס שפיר מדקתני בהך ברייתא גופא דבהמה יוצאה באגד שע"ג מכה כו' אלמא שהתירו לצאת לר"ה בדבר שהוא משום רפואה. א"כ לפ"ז ע"כ דמה שאינה יוצאה בקמיע ס"ד דאע"פ שהקמיע מומחה אפ"ה לא דמי לשאר רפואות הידועות לרופאים כדמשמע נמי לקמן (דף ס"א) בעיקר דיני קמיע דשקיל וטרי הש"ס טובא בענין המחאת דקמיע דלא דמי להמחאת הרופא כמו שיבואר במקומו ואם כן מקשה שפיר מהא דתנן דבאדם בקמיע מומחה שפיר דמי אפילו בחולה שאין בו סכנה כדאיתא התם כן נ"ל ובזה נתיישב מה שדקדק מהרש"א ז"ל בזה ע"ש:

שם ואי בעית אימא הא והא ר"י ול"ק כאן ליבש כאן לחלב ופירש"י דלחלב הוי משוי שטוענת החלב בכיס עכ"ל. ובמשנתינו פירש"י בענין אחר דלחלב אסור משום דלא מיהדק וחיישינן דילמא נפיל. ונראה דודאי הנך תרתי טעמי שייכי בלחלב אלא דבמשנתינו ניחא ליה לרש"י לפרש טעמא דלא מיהדק כיון דקושטא דמילתא הכי הוא א"כ מילתא דפשיטא היא דאיכא למיחש דילמא נפיל כי היכי דחיישינן להך חששא טובא בפירקין בכמה דברים שאין הבהמה יוצאה משא"כ האי טעמא דלחלב הוי משוי משום שטוענת החלב בכיס לא פסיקא כ"כ דאפשר דאיירי בענין שאין עשוי לקבל החלב כמו שהוכיחו התוס' מדשרי ת"ק מיהו כאן בגמרא דלבתר דמשני מעיקרא הא דמיהדק הא דלא מיהדק הדר וקאמר אבע"א כאן ליבש כאן לחלב א"כ ע"כ הוצרך רש"י לפרש דטעמא אחרינא הוא והיינו אפילו במיהדק דאי משום דלא מיהדק היינו שינויא קמא כן נ"ל בכוונת רש"י ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בחידושיהם. ומה שהקשו התוספות על פירש"י דא"כ מ"ט דת"ק דשרי עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה בספר מ"ש. אמנם לענ"ד נראה ליישב בפשיטות לפי מה שכתבתי במשנתינו דעיקר האיסור ביציאת הבהמה במידי דהוי משוי אינו משום איסור הוצאה ממש אלא משום דמיחזי כרוצה להטעינה משוי גמור כדרך שעושה בחול דבכה"ג איירי פשטא דקרא דלמען ינוח בהמתך כמו שכתבתי באריכות. א"כ לפ"ז איכא סברא טובא לומר דמה שטוענת החלב בכיס שבדדיה לא מיתסר משום משוי שאין דרך משוי בכך ור' יהודא סובר דאפ"ה אסור משום דמיחזי כמשוי וגזרינן אטו משוי גמור כן נ"ל:

דף נד.

בגמרא משום ריב"ב אמרו כו' אבל מי מפיס איזה ליבש ואיזה לחלב ומתוך שאין מכירין כו'. לכאורה נראה מכאן קצת ראיה לפי' הר' פורת לעיל בד"ה כאן ליבש דלחלב היינו לשמור החלב בדדיהן שלא יזוב לארץ דלפ"ז אינו עשוי כמו כיס גמור שעשוי לבית קיבול ומש"ה אין מכירין אם עשוי לייבש או לחלב דשניהם עשויין בענין אחד וכן לפי' ר"י דבין ליבש ובין לחלב דתרווייהו כדי שלא יסרטו דדיהן משא"כ לפירש"י במשנתינו דליבש מיהדק ולחלב לא מיהדק א"כ לא שייך שפיר מתוך שאין מכירין וכ"ש לפירש"י לעיל בסמוך דלחלב היינו שטוענת את החלב בכיס א"כ יש היכירא טובא שהרי לחלב יש לו בית קיבול גמור משא"כ ליבש ואפשר דרש"י נמי מודה דכה"ג כדי שלא יסרטו דדיהן הוי נמי בכלל לחלב כדמשמע בברייתא דר' יהודה במעשה דעזים בית אנטוכיא אלא דאפ"ה הוצרך רש"י לפרש לעיל בענין אחר כיון דבהך אבע"א דלעיל אכתי לא הוי אסיק אדעתיה הך ברייתא דעזים בית אנטוכיא כן נ"ל בשיטת רש"י ובזה נתיישב מה שדקדקו התוספות בהא דקאמר הלכה כריב"ב ולא קאמר הלכה כר' יוסי וכן מה שדקדקו התוספות בהא דקאמר רב ליבש מותר ולא קאמר הלכה כר' יהודא ודו"ק:

במשנה ובמה אינה יוצאה לא יצא הגמל במטולטלת כו' וכן שאר כל הבהמות כו'. נראה דאמטולטלת נמי קאי ומש"ה נקיט לה גמל בבבא בפני עצמה לאשמעינן דבגמל נמי לא מיתסר אלא דומיא דשאר בהמות שדרכן לקשור המטולטלת בזנבן אבל בקשורה בזנבה ובחוטרתא דלא שייך אלא בגמל מותר כדקתני בברייתא כן נ"ל:

דף נד:

בגמרא ולא בזוג אע"פ שהוא פקוק משום דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דמאי איצטריך להאי טעמא תיפוק ליה דהוי לנוי ולעיל משמע בפשיטות דכל דבר שהוא לנוי אסור לכו"ע ותירץ בדוחק ע"ש. ולפי מה שכתבתי לעיל בשיטת רש"י דלנוי נמי לא מיתסר אלא בדבר שאין דרכן לצאת תמיד באותו נוי משא"כ היכא שדרך אותו מין בהמה לצאת תמיד בנוי כזה אדרבה מסברא יש להתיר בנוי טפי מלשמר כמו שכתבתי מילתא בטעמא ודקדקתי כן מל' רש"י גבי בעלי שיר אם כן שפיר איצטריך הכא לטעמא דאזיל לחינגא. ועד נראה לי דניחא ליה טפי האי טעמא דמיחזי כמאן דאזיל לחינגא משום דמה"ט אין החמור יוצא בזוג אפילו בי"ט דהא שייך בהאי טעמא גופא משא"כ מטעמא דלנוי הוי משוי הוי שרי בי"ט למאי דקיי"ל אין אדם מצווה על שביתת בהמתו בי"ט כן נ"ל:

דף נה.

בגמרא דאמר ר' אחא בר חנינא מעולם לא יצא מדה טובה מפי הקב"ה וחזר לרעה חוץ מדבר זה כו'. ונראה דצריך ליתן טעם לדבר זה דהא בברכות ובכמה דוכתי אמרינן דכל דיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי אינו חוזר אע"ג דנשתנה הענין מהיפך להיפך א"כ כ"ש היכא דאותן צדיקים גמורים היו בצדקתן מתחילתן ועד סופן והאי עון דהיה להם למחות ולא מיחו מתחילה כשיצא הדיבור מפי הקב"ה נמי הוי בהו האי עון גופא א"כ למה חזר בו הקב"ה ע"י הקטרוג. ונראה דודאי הכי הוא ובאמת דיבורו של הקב"ה הוי כמעשה ומש"ה אע"פ שנשתנה הענין ע"י תנאי אפ"ה אין התנאי מבטל המעשה כדין כל תנאי שיש בו מעשה בתחלתו שהתנאי בטל והמעשה קיים משא"כ הכא דודאי בתחילה נמי אותן הצדיקים גמורים היו ראוין לאותו עונש כיון שעברו על מצות עשה דהוכח תוכיח אלא מה שלא הענישן הקב"ה על כך בתחילה היינו משום דאיתא במנחות בפרק התכלת (דף מ"א ע"א) בהא דאשכחיה מלאך לרב קטינא ואמר ליה דלא מענש הקב"ה אעשה אלא בעידן ריתחא (והיינו כפשטא דלישנא בגמרא וכמו שהוגה בפירש"י בעין יעקב החדשים ודלא כפירוש התוספת שם) ומשום דמעיקרא לא הוי עידן ריתחא מש"ה לבסוף בשעת הקטרוג אפשר דהוי עידן ריתחא ומש"ה חזר הקב"ה והענישן על אותו עון עצמו דהוי בהו נמי מעיקרא כן נ"ל:

ובזה נתיישב לי היטב מה שאמר הכתוב וכמו השחר עלה ויאיצו המלאכי' בלוט לאמר קום קח את אשתך וגו' פן תספה בעון העיר והקשה במדרש הרי מלאכי רחמים היו שנפטרו מאברהם לאחר שש שעות והמתינו חצי היום וכל הלילה לעשות רע א"כ מפני מה אמר ויאיצו כו' ע"ש במדרש ולמאי דפרישית א"ש דבאמת לוט לא היה ראוי להענישו בעון העיר ע"י שלא מיחה בהם דאכתי לא הוי אלא מצות עשה ואין עונשין אלא בעידן ריתחא והיא שעתא לא הוי עידן ריתחא אבל לאחר שעלה השחר שהוא קרוב להנץ החמה שהוא עידן ריתחא שמלכי מזרח ומערב משתחוים לה כדאיתא בברכות ומכ"ש בסדום דאשכחן שהיה עובדים לחמה כדאיתא במדרש לכך מיהרו המלאכים ויאיצו בו ואמרו לו מהר קח את אשתך פן תספה בעון העיר על שלא מחית בהם כשיגיע עידן ריתחא בצאת השמש והיינו דכתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה כן נ"ל ודו"ק:

שם אמר ר' אמי אין מיתה בלא חטא כו' דכתיב הנפש החוטאת היא תמות בן לא ישא בעון האב וגו'. נראה דהא דאיצטריך לאתויי כוליה קרא היינו משום דע"כ עיקר מימרא דר' אמי דאמר אין מיתה בלא חטא היינו שאם לא חטא אינו מת לעולם ע"י שנגזר מיתה על אדם הראשון בעטיו של נחש דאם נפרש מימרא דר' אמי דהא דקאמר אין מיתה בלא חטא היינו שאינו מת קודם זמנו בלא חטא אבל אם חטא מת אפילו קודם זמנו כמ"ד לא זכה פוחתין לו דלפ"ז לא הוי מקשה הכא בסמוך מידי לא מברייתא דמלאכי השרת ולא מברית' דד' צדיקים אע"כ כדפרישית והיינו מדמייתי האי קרא דבן לא ישא בעון האב דהוא קרא יתירא כיון דכבר כתיב הנפש החוטאת היא תמות אע"כ היא גופא אתי לאשמועינן דבן לא ישא בעון האב היינו כ"ש שאינו מת בעון אדם הראשון ולפ"ז מקשה שפיר מהנך ברייתות מיהו לבתר דאיתותב מברייתא דד' מתו בעטיו של נחש דלפ"ז ע"כ הא דכתיב בן לא ישא בעון האב אמיתה ממש קאי דהא קמן דאפילו בחטא אדם הראשון בני אדם מתין לדורות אפילו צדיקים גמורים אע"כ דהא דכתיב לעיל מיניה הנפש החוטאת היא תמות נמי לאו אמיתה ממש קאי אלא כל מיני יסורים ומאורעות נקראין מיתה כמ"ש התוספת בפ"ק דר"ה גבי צדיקים נכתבים לחיים ורשעים נכתבים למיתה ומכ"ש לענין נגעים דאיירי בהו הכא שמנוגע חשיב כמת כדכתיב אל נא תהי כמת א"כ לפ"ז ממילא דאיתותב נמי ר' אמי במאי דקאמר אין יסורים בלא עון דהיינו מזיד דהא בהדיא כתיב הנפש החוטאת היא תמות והיינו שוגג ומשמע דיסורין באין על שוגג כן נ"ל נכון ליישב קושיית התוספות בסמוך בד"ה וש"מ:

דף נה:

בתוספות בד"ה ארבעה מתו כו' והא דכתיב כי אדם אין צדיק בארץ וגו' ברוב בני אדם קאמר עכ"ל. ולכאורה פשטא דלישנא דקרא דכתיב כי אדם אין צדיק משמע דלא נמצא כלל ולולי דבריהם היה נראה לי דודאי אין נמצא לגמרי אדם שלא חטא מימיו אפילו בחטא של שוגג והנך ד' דקחשיב הכי נמי איפשר דכבר בא לידם איזה שגגת חטא אלא שנתכפר להם ע"י יסורין או ע"י יה"כ וא"כ לא היו ראוין למות אלא בעטיו של נחש כן נ"ל:

בגמרא תניא רשב"א אומר מוצל אותו צדיק כו' איפשר עתיד זרעו לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו כו'. ולפ"ז צ"ל דאע"ג דכתיב ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם לאו בגנותיה דיבר הכתוב שחטא בלשון הרע דא"כ איפשר עתיד זרעו של יוסף לעמוד בהר עיבל ולומר ארור מכה רעהו בסתר דקאי על לשון הרע כמ"ש רש"י בפי' החומש אלא ודאי דיוסף לשם שמים נתכוין שיוכיחם אביהם ע"כ. אלא דאכתי איכא למידק הא דכתיב ארור אשר לא יקים את כל דברי התורה הזאת וע"כ דהאי כל דברי היינו מכל דברי דאי אכל התורה ממש קאי הא בלא"ה לא סגיא ליה בהאי ארור כיון שכבר חטא בכל הנך עוונות דקחשיב באררים דלעיל מיניה אע"כ דבחד מינייהו סגי והאיך אפשר לומר כן שהרי כל השבטים חטאו במכירת יוסף לבד מבנימין והיאך עמדו

זרעם בהר עיבל ואמרו ארור אשר לא יקים וליכא למימר דעבדו תשובה דא"כ מראובן נמי לא מייתי רשב"א מידי דהא כתיב ביה וישב ראובן אל הבור ודרשינן ששב לשקו ולתעניתו:

מיהו בדרוש העליתי דהא דקאמר רשב"א איפשר עתיד זרעו לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב היינו משום דהנך י"ב ארורים דכתיבי התם כנגד י"ב שבטים נאמרו ומסתמא היינו על סדר שנזכרו השבטים שם בפסוק בהאי ענינא דהר גריזים והר עיבל דששה שם להר גריזים הם שמעון ולוי ויהודה יששכר יוסף ובנימין וששה להר עיבל הנזכר בפסוק שאחריו הם ראובן גד ואשר וגו' וכבר ידוע דרש"י בפי' החומש כתב בשם רבי משה הדרשן כנגד שמעון לא רצה משה לומר אף שהיה ראשון מאותן הו' להר גריזים ולפ"ז האי ארור שוכב עם אשת אביו שהוא ארור ששי כנגד ראובן כשמתחיל לחשוב מלוי עד ראובן א"כ שפיר קאמר רשב"א איפשר עתיד זרעו של ראובן לעמוד בהר עיבל ולומר ארור שוכב עם אשת אביו שזה ארור הוא נגד ראובן ממש משא"כ בשאר ארורים כנגד שאר שבטים לא איכפת לן. ולפ"ז נתיישב ג"כ מ"ש שם ר"מ הדרשן די"א ארורים כתיבי אע"ג דהוי י"ב והיינו בהאי ענינא דפרישית. ואין להאריך כאן מענייני הדרוש. אעפ"כ לא מנעתי מלכתבו שנראה לי שהוא כפתור ופרח שלפ"ז יש ליתן טעם ג"כ במה ששינה הקב"ה סדר עמידת השבטים בהר גריזים ובהר עיבל שאינן לא כסדר הדגלים ולא כסדר תולדותם דהא ראובן שהיה ראוי להיות ראש לראשונים להר גריזים מקמי שמעון ולוי ועכשיו נעשה ראש לאחרונים שבהר עיבל ולמאי דפרישית ניחא דאיפשר שבכוונה מיוחדת צוה הקב"ה כן לטובתו של ראובן וזה כבודו שידעו הכל שמוצל אותו צדיק מאותו עון דשוכב עם אשת אביו ודו"ק:

דף נו.

גמרא אמר ר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר דוד חטא כו' שביקש לעשות ולא עשה כו'. כל מה שיש לדקדק בענין זה ובאידך מימרא דשמואל ב"נ דאמר גט כריתות כותב לאשתו ולשון התוס' ד"ה גט כריתות כתבתי בס"פ מי שאחזו דף ע"ד בל' התוס' ד"ה אמר רבה ע"ש מה שכתבתי בשיטת ר"ת ותוכן הדברים דהא דאמרינן הכא שביקש לעשות ולא עשה היינו משום דדוד היה סבר שאוריה גירשה על תנאי כפירש"י כאן וכיון שעדיין לא נתקיים התנאי א"כ ביקש לעשות דהרי היא כאשת איש לכל דבריה אבל האמת היה שאוריה היה מגרשה בגט גמור כפי' ר"ת כאן ולכך לא רצה לירד לביתו ולשכב עמה וא"כ הרי לפנינו שביקש לעשות ולא עשה. ובזה נתיישב ג"כ מה שהקדים הנביא הריגת אוריה קודם לקיחת אשתו כמ"ש שם באריכות ואיפשר דהיינו דקאמר רב הכא רבי דאתי מדוד מהפך ודרש בזכותיה היינו דע"י היפוך סדר הכתוב מצא מקום למדרש בזכותיה ע"ש ותמצא נחת:

דף נו:

אמר שמואל בר נחמני א"ר יונתן כל האומר שלמה חטא כו' שביקש לבנות ולא בנה כו' עד מה אחרונים לא עשו אף ראשונים לא עשו. ולכאורה יש לתמוה בשלמא דבמאי שתלה בראשונים לגנאי אע"פ שלא עשה היינו משום דביקש מיהו לבנות אבל באחרונים דלא שייך לומר כן א"כ היאך תלה בהם הכתוב לשבח לומר שביער הבמות שבנה שלמה כיון דלא הוי כלל האי ביעור לא במחשבה ולא במעשה ומה שפירש"י הואיל שביערו שאר במות נראה דוחק ואינו מספיק לפרש כן פשטא דקראי ולולי פירושו היה נראה לי דודאי באמת התחילו נשי שלמה לבנות במות הללו לבסוף מיחה בהם שלמה וא"כ באמת לא נקרא שם במה עליו ולכך לא ביערו הראשונים אסא ויהושפט אבל יאשיה ביערם שלא יהא לגנאי לשלמה במה שביקש לבנות שאף ע"י הזמנה בעלמא ראוי לבערם ולפ"ז איפשר באמת מקום הניחו לו אבותיו ליאשיה גם בזה ונתיישב מה שדקדקו התוס' בד"ה מה אחרונים וק"ל:

דף נז.

במה אשה פרק ששי

במה אשה יוצאה ובמה אינה יוצאה כו' ונראה דמה שהקדים דיני יציאת האשה לדיני יציאת האיש דקתני לקמן היינו משום דבאשה דוקא שייך האי לישנא דבמה יוצאה ובמה אינה יוצאה כמו בשאר הפרקים הקודמים לפי שעיקר חילוקי דיני דיציאות אשה הן תכשיטים שדרך אשה לצאת בהם ואפ"ה יש תכשיטים שיוצאה ויש שאינה יוצאה אי משום דחשיבי ואתי לאחוויי כדאיתא בירושלמי שהנשים שחצניות הן ודרכה להראות לחבירתה משא"כ באיש ויש מהן דאינה יוצאה ג"כ משום חציצת טבילה או משום דמחכו עלה נמצא דשפיר שייך למיתני במה יוצאה ובמה אינה יוצאה שכולן או רובן בנושא אחד בתכשיטין כדמשמע מל' רש"י והר"ן ז"ל אבל באיש הם ענינים נפרדים דלא שייך למיתני בכהאי לישנא כן נ"ל וק"ל:

בתוס' בד"ה במה אשה כו' אבל חוטין הנתונין בקליעת שער ויוצאה בהן כו' דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעה עכ"ל. ועיקר פירושם בזה הוא דלא כפירש"י בד"ה או בחוטי צמר מיהו במה שכתבו דכי היכי דיש איסור בעשיית קליעה ה"נ יש איסור בסתירת קליעתן נראה דאי איפשר לפרש דדמיא לגמרי דלכאורה ודאי ליתא דבקליעת שער סבר ר"א דחייב חטאת לקמן ס"פ המצניע משום בונה משא"כ בסתירה לא ידעתי מה חיוב חטאת שייך כאן לא מיבעיא למ"ד מלאכה שאצ"ל פטור דהא ודאי אין צריכה לגופה בסתירת קליעה אלא שלא תחוץ בטבילתה אלא אפילו למ"ד מלאכה שאצ"ל חייב הא אמרינן לקמן דדוקא לחבירתה אבל לעצמה פטורה והיינו משום דקליעת שער צריך אומן יד ע"י חבירתה כדי ליפותה דהוי כבנין משא"כ בסתירת הקליעה דלא בעי אומן יד כלל א"כ מה צד איסור יש בה ולדעתי צ"ע אי אית בה אפילו איסורא דרבנן. ואף שאיני כדאי להסתפק במאי דפשיטא להו להתוספת והרשב"א והרא"ש ז"ל מ"מ לא מנעתי ליכתוב כן ליישב פירש"י שהביא הרא"ש ז"ל שהרי אפילו אם נאמר שיש בו צד איסור דרבנן אפ"ה לא משמע ליה לרש"י להקל ולהתיר בשביל כך לצאת בהן כיון שאינו איסור פשוט ואיפשר שתסתור הקליעה בשעת טבילה כן נ"ל וק"ל:

דף נז:

פיסקא ולא בכבול א"ר יאי כבול זה איני יודע מהו אי כבלא דעבד' תנן כו' ופירש"י דכבלא דעבדא היינו חותם שעושין לעבד בכסותו כו' עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה על פירושו דהא בסמוך מקשה הש"ס אמימרא דשמואל דאמר נמי כבלא דעבדא תנן מהא דאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו א"כ משמע דפשיטא ליה לתלמודא דלמ"ד כבלא דעבדא תנן איירי מתני' נמי בחותם שבצוארו וכמ"ש התוס' שם וכ"ש למאי דמשני ארומיא דשמואל אדשמואל דמתני' איירי בדעבד ליה לנפשיה וע"כ היינו דבעי לאוקמא כבלא דעבדא דמתני' בחותם שבצוארו וכ"ש למאי דמסקינן לקמן מברייתא דבשל מתכות אינו יוצא אפילו בחותם שבצוארו. וא"כ לפ"ז מסתמא אית לן לאוקמי מתני' בשל מתכות שהוא כמין תכשיט דשייך ביה שלפי ומחוי. וא"כ לפ"ז איירי מתני' שפיר אפילו בחותם שבצוארו א"כ מי דחקו לרש"י לפרש כאן דאיירי בחותם שבכסותו. והנלע"ד בזה דמשמע ליה לרש"י דודאי הא דמספקא ליה לרבי ינאי אי כבלא דעבדא תנן אע"ג דטפי אית לן למימר דאיירי בכיפה של צמר שנקרא כבול דלפ"ז איירי כולה מתניתין בחדא גוונא בתכשיטי נשים אע"כ משום דמסברא משמע לי' לרבי ינאי דכיפה של צמר שפיר דמי כיון דמיגניא ביה לא אתי לאחוויי כדאיתא לקמן בדף ס"ה דהיינו טעמא דרשב"א. וא"כ לפ"ז תו ליכא למימר דכבל' דעבד' דאסיר היינו חותם שבצוארו דא"כ אמאי ליתסר הא ליכא למיחש דלמא שלפי ומחוי דאין גנאי גדול מזה שמודיע לכל שהוא עבד וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו בשם יש מפרשים ע"ש ולכך הוכרח רש"י לפרש דהאי כבלא דעבדא היינו חותם שבכסות ואסור מטעמא דדלמא מיפסק ומירתת ומחית ליה אכתפיה כדאמרינן לקמן ולפ"ז א"ש נמי טובא הא דמספקא ליה לרבי ינאי לאידך גיסא אי כיפה של צמר תנן כ"ש כבלא דעבדא והיינו משום דלמאי דאסרינן בכיפה של צמר ע"כ היינו משום דחיישינן דילמא שלפי ומחוי אפילו במידי דמיגניא ביה א"כ כ"ש בכבלא דעבדא דאסור מתרי טעמי משום האי חששא גופא דשלפי ומחוי ומשום חששא דילמא מיפסק ולפ"ז איפשר דאה"נ דלאידך גיסא דר' ינאי אה"נ דכבלא דעבדא בשל מתכות איפשר דאסור אפילו בחותם שבצוארו כן נ"ל נכון בכוונת רש"י:

בתוס' בד"ה אי כבלא דעבדא כו' וא"ת אמאי לא תני נמי ברישא פיאה נכרית כו' ויש לומר דמילתא דפשיטא היא כו' משום דמחכו עלה עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דהא אדרבה לקמן מסקינן איפכא אליביה דרב מה שהתירו פיאה נכרית בחצר טפי מבהנך היינו כדי שלא תתגנה על בעלה ואמרינן נמי התם בחוטי שער דזקינה בשל ילדה שבח הוא לה וע"ש בתוס' דאיצטריך מיהו לאשמעינן דלא תצא דלאו מילתא דפשיטא היא ונראה דוחק לומר דנהי דבחצר שבח הוא לה כדי שלא תתגנה כיון שאין לה שער כמ"ש הרב ברטנורה מ"מ בר"ה גנאי הוא לה מה"ט גופא ועוד דמל' רש"י לקמן משמע דפיאה נכרית הוי מקישוטים הנאים וצ"ע. ובעיקר קושיית התוס' אבאר ג"כ במימרא דשמואל בסמוך:

בא"ד וא"ת אי כבלא דעבדא תנן אמאי שרי בחצר טפי משאר דברים כו' עכ"ל. ולמאי דפרישית בסמוך בשיטת רש"י א"ש דאיכא למימר דכיון דלא איירי מתניתין אלא בחותם שבכסותו ומשום חשש' דדילמא מיפסק ומחית ליה אכתפיה דהוי חששא רחוקה ומכ"ש למאי שכתבו התוספת לקמן בד"ה הב"ע שדרך החותם ג"כ להיות ארוג בבגדו אלא דגזרינן בארוג אטו שאינו ארוג וא"כ שפיר אית לן למימר דבהנך חששות רחוקות לא שייך לגזור אלא בר"ה גופא ולא בחצר ולא דמי לשאר תכשיטי נשים דמתניתין דשכיחי טוב' דשלפי ומחוי ואסור אפילו בחצר בכה"ג במידי שצריכה להסיר משום חציצה או משום דמחכו עלה כן נ"ל ליישב לפי שיטת רש"י ועיין מה שאכתוב עוד לקמן בזה. וגם מה שהקשו התוס' בסה"ד על פירש"י דלקמן במתני' דסיפא יבואר במימרא דשמואל בסמוך:

בד"ה אין בה משום כלאים פירש"י כו' עס"ה. עיין בזה בחידושי הרשב"א והר"ן ז"ל וגם בספר מג"ש למ"ז ז"ל:

דף נח.

בגמ' ושמואל אמר כבלא דעבדא תנן ופירש"י ופליג אדר' אבהו. ופירושו בזה נראה שהוא ע"פ גירסת הספרים שלנו דלא גרסינן לעיל פלוגתא דרב ושמואל בהך מילתא אלא בהלכות דרב אלפס גרסינן לעיל פלוגתא דרב ושמואל וכן הוא בש"ס חדשים. וא"כ לפ"ז לא הוי צריך רש"י לפרש דפליג אדר' אבהו דהא קמן בהדיא דעיקר מימרא דשמואל היינו דפליג אדרב אלא דעל גירסת הרי"ף קשה לי דמאי נפקא מיניה איכא בין פלוגתא דרב ושמואל כיון דכבלא דעבדא לתרווייהו אסור כדאמר ר' ינאי דאפילו אי כיפה של צמר תנן כ"ש כבלא דעבדא ואי בכיפה של צמר אפילו לשמואל דאמר כבלא דעבד' תנן ולא איירי מתניתין בכיפה של צמר אפ"ה הא פלוגתא דתנאי היא בברייתא ות"ק אוסר ומאי דוחקיה לשמואל לאוקמי מתני' כיחידאי ואי משום דסבר כרשב"א הול"ל הלכה כרשב"א. ויש ליישב שיטת הרי"ף ע"פ מה שכתבתי לעיל דנ"מ לענין כבלא דעבדא גופא מאיזה כבלא דעבדא איירי מתני' והמעיין יבין:

מיהו לפי גירסת ופירש"י נראה לי דכוונתו דנהי דר' ינאי בל' אבעי' קאמר דאי כבלא דעבדא תנן אבל כיפה של צמר שפיר דמי היינו משום דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר ומש"ה הוי פשיטא ליה להיתירא בכיפה של צמר ע"כ בעי למידחק ולאוקמי מתניתין בכבלא דעבדא משא"כ במימרא דשמואל הכא דמייתי לה הש"ס אמימרא דרבי אבהו דמייתי סייעתא מברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר ומוקי למתניתין כת"ק ואפ"ה פליג עליה שמואל ושינה ג"כ בלישניה דלא קאמר אלא כבלא דעבדא תנן ולא הוזכר בדבריו כיפה של צמר כי היכא דקאמר רבי ינאי אע"כ דאדרבה לשמואל כיפה של צמר פשיטא דאסור ושמעינן לה שפיר ממתניתין דסיפא דקתני להדיא יוצאה בכבול ובפיאה נכרית לחצר משמע דלר"ה אסור וא"כ אמאי איצטריך למתניי' ברישא וליכא למימר דאפ"ה דרך התנא למיתני דבר והפוכו כדמשמע בכמה דוכתי הא ליתא דא"כ ליתנייה נמי פיאה נכרית ולא ניחא ליה לרש"י לפרש כפי' התוספות לעיל דפיאה נכרית מילתא דפשיטא הוא משום דמחכו עלה שכבר כתבתי דלפירש"י לקמן משמע איפכא דשבח הוא לה ומקישוטים הנאים שבאשה הוי אע"כ הוצרך שמואל לפרש דאה"נ דרישא לא איירי בכיפה של צמר אלא בכבלא דעבדא לחוד אע"ג דכבלא דעבדא הוי כ"ש דאסור אפ"ה איצטריך למיתני דהא שמואל מוקי למתני' בחותם שבצוארו דלא הוי כ"ש כדפרישית לעיל בתחילת הסוגיא ולפ"ז נתיישב היטב מה שהקשו התוספת לעיל בד"ה אי כבלא דעבדא על פירש"י דלקמן במתניתין בסיפא דמפרש רש"י דאפילו למ"ד כבלא דעבדא תנן אפ"ה כבול דסיפא הוי כיפה של צמר וא"כ הוי דלא כשמעתין דהא אמר ר' ינאי להדיא אי כבלא דעבדא תנן כיפה של צמר ש"ד ולמאי דפרישית לק"מ דדוקא רבי ינאי קאמר הכי למאי דלא אסיק אדעתיה הך ברייתא דפליגי תנאי בכיפה של צמר משא"כ לרבי אבהו ושמואל דפליגי בהך ברייתא גופא א"כ יפה כתב רש"י לקמן דכבול דסיפא לא איפליגו בה אמוראי דלכ"ע כיפה של צמר עכ"ל וכוונתו מבואר דהנך אמוראי אפלוגתא דרבי אבהו ושמואל נתכוונו ואדרבה עיקר טעמא דשמואל מה"ט גופא דסמיך אמתני' דסיפא כדפרישית כן נ"ל נכון בעזה"י בכוונת רש"י ודוק היטב ולקמן במקומו אבאר עוד בזה אי"ה:

שם ומי אמר שמואל הכי והאמר שמואל יוצא העבד בחותם שבצוארו כו' והקשה מהרש"א ז"ל בחידושיו דבלא"ה הוי מצי לאקשויי בפשיטות אהך מימרא דשמואל דקאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו ולעיל אמרינן דאפילו אי כיפה של צמר תנן כ"ש דכבלא דעבדא אסור ויישבו בדוחק ולמאי דפרישית בסמוך בלא"ה לק"מ דלענין חותם שבצוארו ודאי לא הוי כ"ש. ולפ"ז יש ליישב נ"כ מה שהקשו התוספות כאן דהוי מצי לאוקמי מתניתין בחותם שבכסותו ותירצו דבעי לאוקמי בכל חותמות וזה דוחק גדול דהא אכתי לא מצי לאוקמי מתניתין אלא בדעביד איהו לנפשיה דוקא ולא בדעביד ליה רביה ולא הוי דומיא דהנך תכשיטי נשים דרישא דמסתמא עביד לה בעלה אבל לפי מ"ש אין צורך לזה דהמקשה מכולה מימרא דשמואל מקשה בין ממאי דקאמר יוצא העבד בחותם שבצוארו ובין ממאי דקאמר אבל לא בחותם שבכסותו דהא למאי דפרישית מוקי שמואל למתניתין בכבלא דעבדא משום דכיפה של צמר שמעינן לה מסיפא א"כ מאי הוצרך שמואל לומר אבל לא בחותם שבכסותו מאי קמ"ל מתניתין היא והכי הול"ל לא שנו אלא חותם שבכסותו אבל יוצא הוא בחותם שבצוארו. ועוד דכיון דלשמואל לא אסור אלא בחותם שבכסותו א"כ לא יצטרך לאשמעינן במתניתין דאסור דהא בלא"ה שפיר שמעינן לה מכ"ש מכיפה של צמר דקתני בסיפא דאסור וכדפרישית משום הכי משני הש"ס שפיר דלעולם שמואל איירי בחותם שבצוארו דלא הוי כ"ש והוצרך נמי לאסוקי במימרא אבל לא בחותם שבכסותו לאשמעינן חותם שבכסותו אפילו בדעביד ליה רביה אסור כי היכי דלא תימא דהא דאסור במתניתין בחותם שבכסותו היינו דוקא בדעביד איהו לנפשיה מהטעם שכתבו התוס' בד"ה במאי אוקימתא כנ"ל ודוק היטב:

שם גופא אמר שמואל כו' תנ"ה יוצא העבד כו' ורמינהו לא יצא העבד כו'. נראה דאי לאו מימרא דשמואל לא הוי מצי למירמי ברייתות אהדדי משום דאיכא לאוקמי כתנאי והיינו רשב"א ורבנן דפליגי לעיל בכיפה של צמר ואם כן למאן דאוסר הא אמרינן לעיל כ"ש כבלא דעבדא והיינו אפילו בחותם שבצוארו כדמוכח מהסוגיא וכדפרישית לעיל וא"כ לפ"ז איכא לאוקמי הך ברייתא דלא יצא בחותם שבצוארו כת"ק דרשב"א שאוסר בכיפה של צמר והך ברייתא דקתני יוצא העבד בחותם שבצוארו היינו כרשב"א מכ"ש למאי דפרישית לעיל דבתרווייהו חד טעמא אית להו כיון דעיקר פלוגתא דתנא קמא ורשב"א היינו אי אמרינן כל מידי דמיגניא ביה לא אתי לאתויי כדאמר אביי לקמן דף ס"ה ואם כן שייך הך פלוגתא גופא בכבלא דעבדא בחותם שבצוארו כדפרישית לעיל משא"כ במימרא דשמואל דלבתר דמקשינן דידיה אדידיה מוקמינן לה הן מימרא דיוצא העבד בדעביד ליה רביה ומדפלגינן בין עביד ליה רביה לעביד לנפשיה אלמא דלא הוי טעמא משום דאתי לאתויי אלא משום דשקיל ליה מחמת אימתא דרביה. א"כ לפ"ז לא שייך מילתא כלל בפלוגתא דת"ק ורשב"א א"כ מקשה שפיר מהך ברייתא דלא יצא אמימרא דשמואל ואברייתא דקתני יוצא וכגון דמייתי סייעתא מהן ברייתא אמימרא דשמואל אלמא דבחדא גוונא ובחדא טעמא איירי כן נראה לי ודו"ק:

שם וזוג דבהמה אין מקבל טומאה ורמינהו זוג של בהמה טמאה ושל דלת טהורה כו' וקשיא לי מעיקרא מאי קס"ד דזוג של בהמה טמאה משום תכשיט דבהמה הרי משנה שלימה שנינו בפרק י"ב דכלים טבעת אדם טמאה וטבעת בהמה טהורה והיינו ע"כ משום דתכשיט דבהמה לא הוי מנא לענין טומאה כדאיתא לעיל בפרק במה בהמה דף נ"ב. ואף אם נאמר דהמקשה דהכא אסיק אדעתיה דהא דקתני זוג של בהמה טמאה היינו בדאית ליה ענבל וטמא משום דמשמיע קול ואפ"ה מקשה ברייתות אהדדי משום דלא משמע ליה השתא כלל לאוקמי לשון זוג של בהמה בדלית ליה ענבל דסתם לשון זוג משמע שנקרא כן על שם שעשוי כשני כלים כמו זוג של ספרים וכ"כ הרמב"ם להדיא בפי' המשניות אמתני' דהזוג והענבל חיבור דמייתי הש"ס לקמן בסמוך אלא דאכתי קשה הא דמקשה הש"ס בסמוך ממ"נ אף ע"ג דלית ליה ענבל מאי ס"ד לומר דמנא הוא דהא תנן טבעת בהמה טהורה:

לכך נלענ"ד דקס"ד דהמקשה דהכא ובסמוך דסתם זוג שרגילין להשים בו ענבל תחלתו עשוי לכל דבר שיש בו צורך להשמיע קול כגון לתינוק ולבהמה ולקבעו בדלת כיון שלעולם הענבל גופא אינו משתנה כלל בצורתו וראוי להשתמש בכל תשמישין הללו ובכה"ג נמי מצינן למימר דהא דטבעת בהמה טמאה היינו כשעשאה לכתחילה לכך ולכך לאדם ולבהמה דבכה"ג ודאי טמא כדאיתא בכמה דוכתי במשניות דמסכת כלים. ולפ"ז לא דמי לטבעת דיש היכר בין טבעת המיוחד לאדם ובין טבעת המיוחד לבהמה והשתא א"ש נמי הא דאיצטריך לאיתויי הכא כל הנך בבות דשל דלת דהשתא תו לא מצינן לאוקמי טעמא דשל בהמה טמאה משום דראוי נמי לאדם משום דמסתמא עשוי לכך ולכך דא"כ של דלת אמאי טהורה וכל הנך בבי דסיפא נמי לא אתי שפיר אע"כ דבעשאן לדלת לחוד איירי א"כ מסתמא ריישא דשל בהמה נמי בכה"ג איירי א"כ מקשה שפיר:

והשתא א"ש נמי הא דמקשה בסמוך ממ"נ אי מנא הוא אף על גב דלית ליה ענבל ופירש"י דתכשיט חשיב ליה דאפשר דהיינו נמי מה"ט גופא דראוי לתכשיט אדם אע"ג דסיפא דבריית לא משמע הכי כדפרישית מ"מ ניחא ליה לאקשויי בדרך ממ"נ מיניה וביה כנ"ל. מיהו לולי פירש"י בסמוך היה נ"ל לפרש דהא דקאמר בסמוך אי מנא הוא לאו משום דתכשיט חשיב ליה אלא משום דכלי הוא הואיל וראוי לגמע בו מים לתינוק כדאמר רבי יוחנן לקמן לענין ניטלו ענבליהן וקס"ד השתא דמה"ט אפשר דטמא נמי בתחלתו אפילו בלא ענבל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אע"פ שחיברו כו' הא דאמר בהקומץ רבה כו' אלא מיירי שעשה שום שינוי מעשה כו' עס"ה. ולכאורה דבריהם דחוקים ועוד אכתי תקשי להו מהא דתנינן בפי"ח דכלים משנה ה' בסיפא דהך מתני' דכפה טמא מדרס וקתני נמי חמת שעשאו שטיח וחמת שעשאו תורמל וכר שעשאו סדין טהור כמ"ש הר"ש שם בפי' המשניות שבכל משניות מדוייקות גרסינן טהור א"כ התם לא שייך הך סברא שכתבו התוס' כאן ואפ"ה טהור אפי' בלא שינוי מעשה כמ"ש הר"ש להדיא שם. ולולי דברי התוספות היה נראה לי דכל הנך דמייתי התוספות הכא והנך נמי דפרק כ"ח דכלים טעם טהרתן משום דחשבינן להו ככלי שנשבר משום שינוי השם כמו שכתבתי בריש פרק במה בהמה גבי בעלי שיר וטבעת של בהמה ע"ש והבאתי ראיה מסוגיא דפ' מרובה דף ס"ו ע"ב גבי עוצבא אלא דבאמת לאו ראיה גמורה היא דאפשר דהאי שינוי השם לא מהני אלא לענין דלא מהני מחשבת הגנב והגזלן כיון דבקנין דידהו תליא מילתא. אמנם לאחר שעיינתי בסיפא דמתני' בפרק כ"ח דכלים דמסיים התם זה הכלל כל ששינהו לשמו טמא לשם אחר טהור א"כ משמע להדיא דבשינוי השם תליא מילתא ולענ"ד טעמא רבה נמי איכא דלכאורה הא דמשמע בכולה שמעתין ובכמה דוכתי דכל כלי שנשתנה קצת מתשמישו הראשון טהור משום דחשבינן ליה כנשבר ובאמת דאפילו שבירה גופא בכלי מתכות וכלי שטף דטהור לא ידעינן להו אלא מק"ו דכלי חרס דאין להם טהרה במקוה ואפ"ה שבירתן מטהרתן אפילו אם עדיין ראויין לתשמיש אחר כדאיתא בברייתא דת"כ סוף פרשת שמיני דדרשינן להו מדכתיב תנור וכירים יותץ וכתיב טמאים יהיו לכם ומשמע יהיו בהווייתן והמעיין שם היטב בכל דיני התנור דשנויין שם יראה דכולה מילתא בשמא תליא מילתא דכל שאין שם תנור עליו הוי כניתוץ ואם כן ה"ה לשארי כלי מתכות נמצא דלפ"ז ממילא נתיישבו קושיות התוספות דבכל הנך איכא שינוי השם כדפרישית משא"כ בזוג של בהמה ושל דלת ליכא שינוי השם לגבי הזוג עצמו דלעולם זוג קרינן ליה כנ"ל לולי שהתוס' לא פירשו כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

דף נח:

בפירש"י בד"ה ושל דלת טהור דלת מחובר לבית כו' וזוג העשוי לו בטל לגביה כדאמרינן בריש פירקין דלעיל כל המחובר לו הרי הוא כמוהו עכ"ל. ומ"ש בריש פירקין דלעיל נראה שט"ס הוא דבפרק במה בהמה לא אשכחן הך מילתא אלא בריש פרק במה טומנין אלא דקשיא לי טובא מאי ראיה מייתי מהתם דאיירי בכלים שהן מחוברים זה לזה בתלוש ומוקמינן לה התם בפלוגתא דר"מ ור"ש ואפילו לר"מ משמע להו דלא הוי אלא טומאה מדרבנן להחמיר משא"כ האי חיבור דהכא להקל הוא וטפי הו"ל לאיתויי מהא דקי"ל בפשיטות דכל המחובר לקרקע הרי הוא כקרקע לענין טומאה אפילו בתלוש ולבסוף חיברו כדתנן להדיא בפי"א דכלים משנה ב' כל כלי מתכות שיש לו שם בפני עצמו טמא חוץ מן הדלת ומן הנגר וכו' והציר והקורה והצינור שנעשו לקרקע ומה"ט נמי אמרינן הכא דזוג של דלת טהורה אם כן שפיר איצטריך לאשמעינן דאפ"ה של בהמה ועשאן לדלת טמא כדמסיק טעמא שאין עולין מטומאתן אלא בשינוי מעשה וצ"ע:

בתוס' בד"ה כל דבר אשר יבא אע"ג דהאי קרא לא לגבי טומאה כתיב כו' מסתברא דהתם אין דיבור מעלה ומוריד ואם אינו ענין להגעלה כו' עכ"ל. והרשב"א בחידושיו הוסיף על דבריהם דלענין הגעלה לא שייך לחלק בין יש לו ענבל לאין בו ענבל ודבריו תמוהים בזה דאכתי שפיר מצינן למימר דפשטא דקרא איירי בשאר כלים העשוין להשמיע קול אלא דבלא"ה יש לדקדק על התוספות והרשב"א דבלא"ה נראה דמילתא דפשיטא היא דאי אפשר לאוקמי הך מילתא דכלי שיר לענין הגעלה דלא שייך אלא בכלים שמבשלין או צולין בהם ויש ליישב בדוחק. מיהו בעיקר דבריהם שכתבו דהך דרשא היינו באם אינו ענין נראה דאי אפשר לאוקמי קרא לענין טומאה גופא הא דקאמר תעבירו באש וטהר היינו שאם נתנן לצורף וריתכן אע"פ שחזר ודיבקן נטהרין מטומאתן מדאורייתא כדאיתא בפ"ק גבי שמונה עשר דבר דהא ודאי ליתא דהא כתיב בסיפא דהך קרא אך במי נדה יתחטא והיינו שטעון הזאה שלישי ושביעי ואי ס"ד דאם נתנן לצורף וריתכן איירי הא לא בעי הזאה כדמשמע מהך סוגיא די"ח דבר גופא דמה"ט גזרו בהן טומאה ישנה משום גדר מי חטאת. מיהו השתא דאתינא להכי יש לי ליישב פשטא דקרא דכתיב אך במי נדה יתחטא באמצע בין תעבירו באש ובין תעבירו במים וטפי הו"ל למכתב האי אך במי נדה יתחטא לבסוף בתר תעבירו במים והוי קאי שפיר אכל הכלים דלעיל מיניה אבל למאי דפרישית א"ש דאי לאו דכתב רחמנא אך במי נדה יתחטא לבתר תעבירו באש הוי אמינא דכשם שהכלים הותרו מאיסורן ע"י ליבון באור כך נטהרו מטומאתן ע"י ליבון זה בלא הזאה שלישי ושביעי ובלא טבילה משו"ה כתב רחמנא אך במי נדה יתחטא וא"כ ע"כ האי תעבירו באש לאו היינו שריתכן באור כדרך הצורפין דא"כ פשיטא דלא בעי הזאה וטבילה דהו"ל כמו נתיצה ופנים חדשות באו לכאן אלא האי תעבירו באש היינו ליבון גרידא מש"ה בעי טבילה והזאה כנ"ל נכון:

בד"ה מתיב רבא כו' פי' בקונטרס כו' וקשה לר"י דהא מעיקרא נמי הוי ידענא כו' עס"ה. ועיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בכוונת התוספות והנראה דעיקר קושיית ר"י כיון דמעיקרא נמי הוה ידענא דהוי כלי שניטל מקצתו ואהא משני אביי משום דהדיוט יכול להחזירו לא הוי ככלי שניטל מקצתו אם כן מאי מקשה רבא מהא דהזוג והענבל חיבור דהא ודאי מילתא דפשיטא היא דאף ע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי לענין טומאה דמעיקרא בעודן מחוברין דלא פרחו מיניהו. וא"כ מעיקרא נמי הו"ל לאיתויי הך ברייתא דמספורת של פרקים בהדי הך דזוג והענבל כנ"ל בכוונת קושיית ר"י. אלא דלפ"ז אין זו קושיא כ"כ על פירש"י דאפשר דפשטא דלשון חיבור משמע ליה לרבא מעיקרא שבא לומר דדוקא בעודן מחוברין טמאין ולא כשנתפרדו אח"כ מדלא קתני בהדיא דטמאין אף לאחר שנתפרדו ואהא קאמר רבא שפיר וכ"ת הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כו' וכוונתו בזה דע"כ בהכי איירי דאי לאשמעינן בעודן מחוברין מילתא דפשיטא היא וע"ז מקשה שפיר מברייתא דתספורת דודאי איירי בעודן מחוברין וא"כ הך דזוג והענבל נמי בעודן מחוברין איירי כיון דגבי הדדי תני להו לפי שיטת רש"י:

ובר מן דין קשיא לי דלפי שיטת התוספות דהאי הזוג והענבל חיבור אמתני' דמסכת פרה קאי א"כ מאי קאמר וכ"ת הכי קאמר אע"ג דלא מחבר כמאן דמחבר דמי והאיך אפשר לומר כן דהא עיקר מילתא דזוג והענבל חיבור דמסכת פרה לענין הזאה תנן דבסיפא דהזוג והענבל קתני להדיא כוש של רובן לא יזה כו' אם הזה מודה אלמא דלענין הזאה לחוד איירי וכ"כ שם הרמב"ם והרא"ש בפי' המשניות בהך דהזוג והענבל חיבור דלענין הזאה איירי שאם הזה על אחד מהן טהור וע"כ בעודן מחוברין איירי דלענין הזאה אין סברא לומר שאם הזה על אחד מהן שלא נטמא יהא חבירו טהור מטומאה הנוגעת בו אף אם חיברו לאח"כ וא"כ אפילו את"ל דהאי דהזוג והענבל חיבור איירי בין לענין הזאה ובין לענין טומאה מ"מ ע"כ בעודן מחוברים איירי וכ"ש דקשה טפי על פי' הרב פורת בשם רבינו שמואל דהאי דהזוג והענבל חיבור היינו שאם נטמא הענבל נטמא גם הזוג ונפקא מיניה דלכשיתחברו יטמא הזוג את הנוגע בו וכתב דהכי משמע לישנא דוכ"ת ה"ק אף ע"ג דלא מחברי כו' וא"כ לא שייך הך מילתא לענין הזאה כלל אף לכשיתחברו כדפרישית:

ונראה שלכך הוכרח רש"י לפרש דהא דמותיב רבא מזוג וענבל חיבור לאו אמתניתין דפרה קאי דההיא לענין הזאה אתמר ואף את"ל דאיירי נמי לענין טומאה כדקתני סיפא דסיפא דהך מתניתין גופא דקתני המלבן אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה (דהיינו הזאה) ע"ש מ"מ ע"כ דוקא בעודן מחוברין איירי דומיא דהזאה כדפרישית אע"כ דרבא לאו מהך מתני' קמותיב אלא מברייתא דכלים שהביאו התוס' בס"ה וכמו שאבאר כן נ"ל בשיטת רש"י ושיטת התוספות צ"ע ליישב ודו"ק:

בגמ' והתניא מספורת כו' ואמרינן ממ"נ אי חיבור הוא אפילו להזאה. כבר כתבתי בזה לעיל בפרק במה טומנין דאין שום סברא לומר דהאי חיבור לטומאה היינו מדרבנן לחומרא מש"ה לא הוי חיבור להזאה כיון דלקולא הוא והיינו משום דלא שייך גזירה בכה"ג במידי דליכא דררא דטומאה אי לאו כדמסיק רבה דבשעת מלאכה מדאורייתא מש"ה שייך לגזור אף שלא בשעת מלאכה ע"ש וק"ל:

בתוס' בד"ה אלא אמר רבא פי' בקונטרס דטומאה לא פרח ממנו כשנפרדה משיקבל כו' ומשמע שרוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה עכ"ל. בפירש"י שלפנינו לא נמצא כן ואדרבה מבואר להדיא להיפך בין במ"ש ואין מקבל טומאה העינבל עצמו אבל הזוג טמא לעצמו ולשון ואינו מקבל טומאה משמע דלהבא איירי וא"כ מ"ש אבל הזוג טמא לעצמו משמע נמי דלהבא איירי ומכ"ש במ"ש בד"ה הואיל וראוי להקישו כו' דמסיים רש"י להדיא ניטלו עינבליהן בין לפני טומאה בין לאחר טומאה אלא דמהרש"ל ז"ל בח"ש מחק כל זה מלשון רש"י והגיה בפירש"י כמו שהעתיקו התוס' כאן:

אלא דאף לפי גירסא זו לא ידעתי מהיכן משמע להו להתוספות דרש"י רוצה לומר דמכאן ואילך לא מקבל טומאה דהא בפשיטות מצינן לפרש להיפך דלרבותא כתב רש"י כן דאפילו לענין טומאה ראשונה שהיה עליה אמרינן דטומאתן עליהן דעיקר סוגיא דשמעתין בהכי איירי אבל לעולם דמכ"ש דמקבל טומאה מכאן ולהבא כיון דראוי לקבל בו מים או מאותן הקושיות וראיות שהקשה ר"י עצמו וצ"ע ועיין בסמוך:

דף נט.

בא"ד ועוד קשה לר"י לפי' הקונטרס כו' כדאשכחן בפרק ג' שאכלו גבי מטה כו' עס"ה. עיין במהרש"א ובס' מג"ש למ"ז ז"ל. וכבר כתבתי בסמוך דאפשר דלרש"י נמי הכי הוא אלא כיון דריצב"א הביא ראיה לפי' הקונטרס מהתוספתא ור"י השיב דברייתא משבשתא היא אם כן אפשר דרש"י גופא אהאי ברייתא סמיך ולא ניחא ליה למימר דמשבשתא היא ואפ"ה לא תיקשי מהך דמטה דפרק ג' שאכלו דאפשר דלרבא דוקא במטה מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירה כיון שדרכה לפרקה תמיד כיון דלא חזי למידי אחרינא כי אם לתשמישה הראשון מש"ה אמרינן שפיר כיון דהדיוט יכול להחזירה כמאן דמהדרי דמי מה שא"כ בזוג ועינבל כיון דלקלא עבידא אין דרך ליטול העינבל כי אם לצורך תשמיש אחר כגון לגמוע מים לתינוק משום הכי שפיר מצי סבר רבא דלא מהני טעמא דהדיוט יכול להחזירה כנ"ל ליישב שיטת רש"י. ובענין זה יש ליישב גם כן קושיא ראשונה שהקשה ר"י דלענין לקבל טומאה מכאן ולהבא אפשר דלא מהני האי טעמא דראוי להקישו או לגמע בו מים כיון דבלא יחדו איירי ולרש"י בענין יחוד כדמשמע מפירושו ס"פ המצניע שהביאו התוספות בסמוך ודו"ק:

בד"ה ואין אומרין בטמא מת כו' לפי' הקונטרס קשה לר"י למה ליה לאתויי ברייתא כו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה דעיקר פלוגתייהו דר"י ור"א היינו משום דרבי יוחנן סבר מדאיצטריך קרא במדרס דהיכא דאם אמר עמוד ונעשה מלאכתינו טהור אלמא דבשאר טומאה בכל ענין טמא ור"א סבר דכיון דגלי רחמנא במדרס ה"ה לשאר טומאות ע"ש באריכות. אלא דבמה שהכריח מ"ז ז"ל סברתו דאל"כ תקשי מ"ט דר"א דמחלק בין מדרס לטמא מת כו' ע"ש ולע"ד נראה להכריח סברא זו מאידך גיסא משום דבלא"ה הוי קשיא לי הא דפשיטא לן בכולה סוגיין ובכמה דוכתי דכל כלי שנשבר ואינו ראוי למלאכתו ראשונה טהור אע"ג דאכתי מנא הוא למילתא אחריתי ומה טעם יש לסברא זו כיון דאכתי מנא הוא וקרינן ביה כלי מעשה ובשלמא בהא דקי"ל דשבירה כיוצא בזה מטהרתן מטומאתן ראשונה שהיה עליה איכא למימר כדפרישית לעיל דילפינן לה מק"ו מכלי חרס דאף ע"ג דאין להם טהרה במקוה אפ"ה שבירתן מטהרתן והיינו אפילו שבירה כיוצא בזה אע"ג דאכתי חזי למידי אחריתי וכמ"ש לעיל מברייתא דת"כ דדריש לה מדכתיב אך תנור וכיריים יותץ טמאים הם וטמאים יהיו לכם כמ"ש הרמב"ם ז"ל דטמאים יהיו משמע דוקא כשהן בהווייתן ראשונה משא"כ לענין שלא לקבל טומאה מכאן ולהבא אפילו בכלי חרס גופא לא מצאתי במשניות ובברייתא דת"כ שום דרשא לטהר בכה"ג. ועוד אפילו את"ל דבכלי חרס טהור בכה"ג מדאורייתא אכתי איכא למימר דהלכה למשה מסיני היא. כמו שאבאר לקמן אי"ה ס"פ המצניע בהא דאמר רבא חמש מידות בכלי חרס. וא"כ תו לא שייך למילף שאר כלים מכלי חרס דהא קי"ל אין למידין ק"ו מהלכה. ועוד נראה דלענין קבלת טומאה מכאן ולהבא לא שייך למילף בק"ו דאיכא למיפרך מה לכלי חרס שכן אין מטמא מגבו. אע"כ הא דפשיטא לן בין בכלי חרס ובין בשאר כלים דכלי שנשבר ואין ראוי למלאכתו ראשונה טהור מכאן ולהבא היינו משום דילפינן לה מדגלי רחמנא גבי מדרס וקפיד רחמנא דהיכא שאומרים עמוד ונעשה מלאכתינו טהור אע"ג דעביד מעשה כי האי דכפה וישב עליה וכמ"ש מ"ז ז"ל ע"ש באריכות ואין להאריך יותר:

דף נט:

בגמרא תנו רבנן לא תצא אשה בעיר של זהב ואם יצאת חייבת חטאת דברי ר"מ. וקשיא לי טובא מ"ט דר"מ דמחייב חטאת דנהי דסבר דלאו תכשיט הוא אלא משוי כדמפרשינן בגמרא אפילו הכי אמאי חייב חטאת הרי לא הוציאתו כדרך המוציאין דהא אשכחן לר"מ בפרק קמא (דף י"ב) דאפילו באומן דרך אומנתו כגון נגר בקיסם שבאוזנו ושולחני בדינר שבצוארו דאמר דפטור אבל אסור אף ע"ג שדרך הוצאתו של זה בכך אפילו דרך משוי וכ"ש בהאי דהכא שאין דרך משוי בכך להניחו על מצחו או על ראשו (ועיין מ"ש התוספות שם בד"ה אם יצא) ויש ליישב לפי מ"ש בריש פירקין בטעמא דמילתא דמותרת אשה מן התורה לצאת בתכשיטין היינו משום דחשיבי כמו מלבושיה א"כ לפ"ז כיון דעיר של זהב לאו תכשיט הוא ולא דמי למלבוש מש"ה הוי כמשוי כיון שהוציאתו כדרך תכשיטין כנ"ל ועדיין צ"ע ועיין בסמוך:

שם פיסקא ולא בטבעת שאין עליה חותם הא יש עליה חותם חייבת כו' וכתבו בתוספות דאסיפא סמיך דקתני בהדיא דחייב ונראה בכוונתן דאפ"ה ניחא ליה לאקשויי מדיוקא דרישא כדאשכחן בכמה דוכתי. ולכאורה שוה דוחק (ועיין בחידושי הרשב"א) ולענ"ד נראה דמסיפא לא פסיקא ליה לאקשויי דאיכא למימר דהא דקתני בטבעת שיש עליה חותם חייבת חטאת היינו בגיזברת באוקימתא דרבי ירמיה התם ואפשר דהיינו משום דסתמא דמילתא הכי הוא כיון דטבעת שיש עליה חותם לאו תכשיט מיקרי אם כן אין דרך הנשים לצאת בהן אלא גזברת לחוד ומש"ה הוי כדרך המוציאין כפרש"י שם ואפילו הכי מטמא דאע"ג דלאו תכשיט הוא מ"מ כלי הוא כיון שראוי לחתום בו אגרות או ליתנו לסימן וא"כ הוי תכשיט דאדם אבל מדיוקא דרישא מקשה שפיר דהא רישא דמתניתין מסתם נשים איירי ולא בגזברת ואפשר דמשום הכי סיפא דמתני' נמי לא קיימא כאוקימתא דרבי ירמיה בגזברת אלא כדמסיק רבא התם כן נ"ל נכון:

שם ורמינהו תכשיטי נשים כו' בין שיש עליה חותם כו'. נראה דהמקשה ודאי הוי ידע דאין לדמות שבת לטומאה דלענין שבת בתכשיט תליא מילתא ולענין טומאה במידי דמיקרי כלי תליא מילתא כדמשני ר"נ ב"י אלא דאפ"ה מקשה שפיר מדקתני התם ואלו הן תכשיטי נשים משמע דמטעם תכשיט טמא ולא מטעם כלי וכל שכן דא"ש למאי דפרישית בסמוך דסתם נשים שאינן גזברות לא מיקרי כלי כיון שאינן לצורך תכשיטיה כן נ"ל:

דף ס.

בגמרא ולא במחט שאינה נקובה למאי חזיא ופירש"י למאי חזיא לתכשיט דקתני אינה חייבת חטאת עכ"ל. ומשמע לכאורה מפירושו דכיון דלאו תכשיט הוא יש לחייבה חטאת דמשוי הוא וכמ"ש התוס' בכוונתו והקשו על פירושו ולענ"ד בלא"ה אי אפשר לפרש כן כוונת רש"י דהא אפילו אי לאו תכשיט הוא אלא משוי הוא אפילו הכי לא שייך בה חיוב חטאת כיון שלא הוציאה כדרך המוציאין אע"כ דאדרבה לפירש"י היינו מה"ט גופא דכיון דלאו תכשיט הוא לא שייך למיתנייא בהדי הנך דמתני' דאיצטריך למיתני בהו דלא תצא ואם יצאה אינה חייבת חטאת דאף ע"ג דתכשיטין נינהו והו"ל כמלבושיה דאינה חייבת חטאת אף ע"פ שהוציאה בדרך המוציאין אפ"ה לא תצא לכתחילה דלמא שלפא ומחויא או מטעמא אחרינא דלעיל מה שא"כ במחט שאינה נקובה דלא חשיב תכשיט כלל אלא כלי מיקרי כיון שהיא לצורך תשמישיה אלא הא דאינה חייבת חטאת היינו משום שאינה מוציאה כדרך המוציאין א"כ לא איצטריך למיתנייה כלל בין לענין איסורא דלא תצא ובין לענין דאינה חייבת חטאת כן נ"ל בכוונת רש"י דלא תקשי עליה קושיות התוספות ומה שהקשו התוספות עוד על פירושו עיין בספר מג"ש:

דף ס:

בתוספות בד"ה אין בין י"ט לשבת כו' ואע"ג דבפרק משילין ולקמן בפרק כל הכלים מוקמינן לה כב"ש כו' עס"ה. ולכאורה תירוצם דוחק דהא בגמרא מייתי להדיא הך מתניתין דאין בין. לכך היה נראה לי ליישב בענין אחר דהא דמוקמינן מתניתין דאין בין כב"ש אמתני' דאין בין דפרק משילין קאי אבל האי דהכא היינו מתניתין דפ"ק דמגילה דמתוקמא שפיר אפילו כב"ה תדע דהא קתני לה גבי הלכתא פסיקתא דאין בין טובא וטעם החילוק בין אין בין דמשילין ובין אין בין דמגילה היינו משום דבמשילין איירי אפילו במילי דרבנן ובמגילה ע"כ איירי במילי דאורייתא וכ"כ שם הרשב"א ז"ל בחידושיו ע"ש ועיין ג"כ בחידושינו שהקשיתי על זה מתוך האי סברא דמתוך שהותרה שכתבו התוספות כאן אלא דבאמת דמ"ש התוספות כאן דהא דלא מוקמינן לה כב"ה היינו דאליבא דב"ה אמרינן מתוך האי לישנא לא נזכר בגמרא לא בפרק כל הכלים ולא בפרק משילין אלא שהתוספות הוסיפו כן מסברא דנפשייהו למאי דמשמע להו לפרש כן בפשיטות מלשון הגמרא דלא מיתוקמא כבית הלל דמתירין להוציא קטן ולולב בי"ט לרה"ר בפ"ק דביצה דף י"ב ופשיטא להו דהיינו משום דאמרינן מתוך כדאמר התם בגמרא אלא דבאמת לאו מילתא דפסיקא היא התם בפ"ק דהוי משום מתוך דהא רבה מתקיף עלה ומפרש טעמא דב"ה משום דאין עירוב והוצאה לי"ט וא"כ לפ"ז שפיר מיתוקמא הך מתניתין דמגילה אפילו כב"ה וכמ"ש שם בחידושינו כן נראה לי ודו"ק:

דף סא.

בתוס' בד"ה דילמא מיפסקי כו' והקדוש מקורבי"ל אומר דגרסינן לה שפיר כו' אלא של ראש משום שי"ן עכ"ל. וכתבו כן לפי שיטתם לקמן בדף הסמוך דלא גרסינן יו"ד וד' הל"מ. אלא דלולי דבריהם היה נראה לי דאף לפי גירסת הספרים שלנו דגרסינן לקמן דאמר אביי דיו"ד וד' נמי הל"מ אפ"ה יש לקיים הגירסא הכא בשמעתין דגרסי דילמא מיפסקי דאפשר דבתפילין לא חיישינן דילמא מיצטרכי לבה"כ ואתי לאתויי ד' אמות בר"ה דכיון דאסור להסיח דעתו מתפילין וצריכין גוף נקי שלא יפיח בהן ושלא ישן בהם א"כ כשחולצן מניחן סמוך לבה"כ וכשיצא לאלתר מניחן בראשו כיון שמי שיש לו גוף נקי מניחן תמיד על ראשו וכ"ש למאי דאיפסיק הלכתא בברכות דף כ"ד הנכנס לבה"כ קבוע אוחזן בימינו ובבגדו כנגד לבו א"כ אין דרך לאתויינהו בכה"ג לרה"ר כנ"ל ודו"ק:

שם פיסקא ולא בקמיע בזמן שאינו מן המומחה אמר ר"פ לא תימא עד דמומחה גברא ומומחה קמיע. ויש לדקדק אמאי איצטריך ר"פ למימר הכי דמה"ת לפרש כן לשון המשנה כיון דפשטא דלישנא משמע דבהמחאת גברא לחוד תליא מילתא כדאמרינן בסמוך דיקא נמי והנראה בזה דאפשר דלשון קמיע סתם לא שייך אלא כשהיא בדוקה בדבר זה על ידי המחאתה וכל כמה דלא איתמחאי אין דרך לקרותה קמיע וא"כ כיון דקתני עלה בזמן שאינה מן המומחה ממילא משמע דבעינן המחאת גברא בהדי המחאת קמיע ועוד דמסברא נמי הוי אמינא דע"כ הכי הוא דאם נפרש לשון המשנה כפשטא דאיתמחי גברא ולא קמיע וא"כ ע"כ היינו שזה הרופא כתב ג' מיני קמיעין כמ"ש רש"י בלשון שני דאי ממין אחד הרי איתמחאי גברא ואיתמחאי קמיע כפירש"י בלשון ראשון. וא"כ לפ"ז אפשר דמסברא דג' מיני קמיעין לא מהני מידי לענין קמיע רביעית ממין אחר וכמו שאבאר בלשון התוספות וא"כ אפשר דאפילו המחאת קמיע לחוד נמי לא מהני אם יכתוב אדם אחר דס"ד דמזל רופא גורם כמ"ש רש"י והתוס' לקמן קמ"ל ר"פ דבהמחאת גברא לחוד מהני וא"כ כ"ש בהמחאת קמיע ובזה מדוקדק היטב לשון רש"י בד"ה דמומחה גברא ומומחה קמיע דהיינו שעשה אדם זה קמיע זו לג' אנשים היינו משום דלמאי דס"ד לפרש לשון המשנה דבעינן תרתי דלפ"ז ע"כ סתם לשון קמיע היינו שזו הקמיע מומחה ובדוקה א"כ תו לא מצינן לפרש לישנא דמתני' כפי' שני של רש"י דאיירי בקמיע רביעית שלא ריפא בה אדם מעולם דהא לא מיקרי קמיע בכה"ג לכך הוכרח לפרש כפירוש ראשון אלא מ"ש בסוף דבריו אי נמי שכתב אדם זה ג' מיני קמיעין היינו שכן יש לפרש איתמחי גברא לפי האמת דבהמחאת גברא לחוד מהני כיון דלפ"ז ע"כ דכל קמיע שהיא מן המומחה מאיזה מין שיהיה אע"פ שעדיין מין זה לא ריפא אדם מעולם אפ"ה שפיר מיקרי קמיע כנ"ל בכוונת רש"י ודו"ק :

בתוס' בד"ה עד דמומחה גברא כו' נראה לר"י שאם כתב לחש אחד בג' איגרות כו' עס"ה. התוספות סתמו דבריהם ולא כתבו מי הכריחו לפרש כן ודלא כפירש"י כיון דלשון הסוגיא משמע בפשיטות כפירש"י ולפירוש ר"י נתפרשת בכמה דוחקים כמו שהוצרכו התוספות להאריך בכל הסוגיא:

אלא דבלשון הרא"ש מבואר יותר דלאחר שהעתיק פירש"י שמפרש דאיתמחי גברא היינו שריפא בג' מיני קמיעות ע"ז כתב הרא"ש ולא נהירא דאטו אם הוא בקי בג' מיני קמיעות וכי בשביל זה יחשב מומחה ג"כ לקמיע אחרת שאינו בקי בהם עכ"ל. ולפ"ז היינו נמי טעמא דר"י דכיון דאי אפשר לפרש מומחה גברא אלא בג' קמיעות דלחש אחד בג' איגרות ממילא דעל כרחך איתמחי קמיע היינו שריפא ג' פעמים באיגרת אחד כנ"ל בכונת התוס'. אלא דאכתי טעמא דמילתא לא

ידענא דמעיקרא מאי קס"ד שלא תועיל המחאת קמיע בכה"ג לחוד. וגם בעיקר דברי הרא"ש ז"ל שכתב לא נהירא דמה"ת יחשב מומחה לקמיעות אחרות שאינו בקי בהן אף שאיני כדאי מ"מ כיון שרוב המפרשים הקדמונים הסכימו לפירש"י לכן שמתי לבי על תמיהת הרא"ש ולא ידענא מה מקום לתמיהתו דמה"ת נאמר שאינו בקי בקמיעא זו שרוצה לכתוב עתה כיון שידענא שהוא מומחה ע"י ג' ראשונות אלמא שהוא רופא חכם לכתוב קמיעות ולמה לא נאמינהו בכך לא מיבעיא אם הוא חולה שיש בו סכנה דפשיטא דמהימן דמ"ש משארי רפואות שהרשות לרופא לרפאות בשבת אע"פ שאינו יודע שרפואה זו תועיל בודאי אלא אפילו אי איירי הכא בחולה שאין בו סכנה כדאמרינן בסמוך אפ"ה הא ליכא אלא שבות בעלמא לצאת בקמיע שאינה מומחה כדקתני אם יצא אינו חייב חטאת משום שאינו דרך הוצאתו א"כ למה לא נאמינהו בכך הא קיי"ל ע"א נאמן באיסורין וכ"ש באיסורי דרבנן כי הכא. ולכאורה היה נ"ל דכיון דאתחזק איסור שבת עד אחד לא מהימן אפי' באיסור דרבנן כדפרישית בחידושי ברייש גיטין וא"כ אפשר דהיינו טעמא דהרא"ש ז"ל דאף אם ידענא שריפא בג' קמיעות ראשונות אפ"ה אפשר דאינו מומחה כלל אלא שרפואות הללו מסורות מרופא מומחה ואינו מכיר בשאר קמיעות כדמשמע מלשון הרא"ש אף על פי שאומר שהוא מכיר בכל מיני קמיעין לא מהימנינן ליה הא ליתא שהרי כתבו הפוסקים בפשיטות בסימן ש"א שנאמן הרופא לומר קמיע זו רפאתי בה ג' פעמים והוא מלשון הירושלמי דשמעתין:

נמצא דלפ"ז נתיישב' שיטת רש"י כהוגן בלי שום גמגום כדמשמע בפשיטות לשון הגמרא דשמעתין וכן נראה שהיא שיטת הרשב"א ז"ל בחידושיו וכן נראה גם כן בלשון הרמב"ם ז"ל בחיבורו בהלכות שבת וכן בפי' המשניות אלא דהלשון מגומגם קצת וכבר כתב ג"כ הב"י בסימן ש"א דדברי סמ"ג וסמ"ק והתרומה גם כן כדברי רש"י וא"כ צ"ע מה שהכריעו הב"י והש"ע שפסק בש"ע כשיטת התוספות והרא"ש לחומרא והשמיט כל הנך רבוותא שכתבתי שכתבו כפירש"י להקל במילי דרבנן ואפשר שנעלם מהב"י פירוש הרשב"א ז"ל בחידושיו ועיין בק"א ודו"ק:

דף סא:

גמרא אמר ר"פ פשיטא לי תלת קמיעי לתלת גברי ג' ג' זימני כו' וכתבו התוספות דהוי מצי למימר חד תלת זימני ואינך חד זימנא כו' וכוונתן דלפ"ז נמי הוי אתמחי גברא לפירש"י לכל מיני לחשים ולפי ר"י לאותו לחש בכל איגרות ואותו קמיע שריפאה ג' פעמים הוי אתמחי קמיע לרש"י אפי' בכמה איגרות ולפי ר"י בהאי איגרת גופא:

מיהו לענ"ד היה נ"ל ליישב מילתא דרב פפא בפשיטות לפי שיטת רש"י דדוקא נקט לשון תלתא תלתא זימני והיינו משום דהכי הוי פשיטא ליה לרבא מעיקרא אפילו מקמי דהוי קים ליה דמהני המחאת גברא בכל מיני לחשים אלא כדס"ד מעיקרא דאפשר לפרש המשנה דתרתי בעינן והיינו משום דלא מהני מה שהומחה בג' מיני לחשים לענין שיהא מומחה לשאר לחשים כמ"ש התוספות והרא"ש ומשום הכי קאמר ר"פ הכי אפילו הכי הוי פשיטא ליה דהיכא שכתב תלת קמיעא לתלת גברי תלתא תלתא זימני אתמחי נמי גברא לשאר מיני לחשים כיון שיודע בעצמו שהוא חכם שהרי חכמתו עמדה לו בג' לחשים שריפא כל אחד מהם ג' פעמים משא"כ כל כמה שלא הוחזק בשלשה לחשים של ג' ג' זימני אלא בחד מינייהו בג' זימני ואינך חד זימנא אין להרופא עצמו לסמוך ולכתוב קמיע רביעית שיהא מותר בשבת כיון שהוא בעצמו עדיין אינו יודע שהוא חכם ומומחה להבין מדעתו כל מיני לחשים דאפשר דבחד מהנך לחשים שלא ריפא ג' פעמים מילתא בעלמא הוא דאתרמי ליה שנתרפא החולה ואפשר שאפילו בלא קמיע זו היה מתרפא או שמא נעשה בו עוד רפואות ע"י קמיעות אחרות משא"כ כשנעשה מומחה ע"י ג' לחשים שריפא כל אחד מהם ג' פעמים א"כ יודע בעצמו בודאי שהוא מומחה גמור וחכמתו עמדה לו מש"ה אתמחי גברא אפילו לשאר לחשים:

נמצא דכל זה הוי פשיטא ליה אפילו מעיקרא מיהו לבתר דקים ליה לר"פ דתלת קמיעא לחד גברא חד חד זימני נמי אתמחי גברא והיינו מהנך רומיא דברייתות דלעיל דהא דקתני כל שריפא ג' בני אדם וע"כ היינו לאמחויי גברא כדאוקימנא לעיל וכדפירש"י דסתם ג' בני אדם היינו ג' מיני קמיעין בלחשים שאינן דומין זה לזה ודלא כסברת הרא"ש וכדפרישית משום הכי מסיק ר"פ שפיר אינך תרי בבי דהמחאת גברא לחוד מהני וכ"ש המחאת קמיע לחוד ולא קמיבעיא ליה אלא בתלת קמיע לחד גברא כן נ"ל נכון לשיטת רש"י וכסוגיות הש"ס בכמה דוכתי דנקיט בכה"ג פשיטא לי בכמה בבי אע"ג דחד אתיא במכ"ש מחברתה והיינו בדרך לא זו אף זו כן נראה לי ודו"ק ומה שיש עוד לדקדק בזו הסוגיא לפי שיטת התוספות ובפירושם עיין במהרש"א ובספר מג"ש למ"ז ז"ל שהאריכו בזה:

דף סב.

במשנה לא תצא אשה במחט הנקובה וכו' מכל מפרשי המשנה משמע דהא דקתני שאשה היוצאת במחט הנקובה חייבת חטאת היינו בתחובה בבגדה וע"ז כתבו הטעם דאע"ג דבאיש כה"ג אינו חייב אלא באומן דרך אומנתו דוקא כדאיתא בפ"ק דף י"א ע"ב וכן כתבו הפוסקים מ"מ באשה לעולם דרך הוצאתה מקרי משום שרוב נשים תופרות במחט אלא שהב"י בסימן ש"ג כתב דאפילו אם הוציאתה במקום קישורי צעיפה נמי חייבת ולכאורה לישנא דמתניתין נמי הכי משמע דבכה"ג איירי דומיא דמתניתין דריש פירקין דהוי דבר וחילופו דנקובה דומיא דשאינה נקובה דכיון שמניחתה במקום תכשיטיה הוי דרך הוצאתה וכיון דלא הוי תכשיט אלא משוי מש"ה חייבת וכן נראה לי ג"כ מדקדוק לשון התוס' לעיל שם בפ"ק ולפ"ז א"ש טובא הא דנקיט דינא דמחט וטבעת באשה טפי מבאיש היינו משום דענין תכשיטין לא שייך אלא באשה משא"כ אם נאמר דהאי חיובא דמחט נקובה היינו דוקא תחובה בבגדה ומטעמא דהוי כאומן דרך אומנתו א"כ טפי הו"ל למינקט הך מילתא באיש ולחלק בין אומן להדיוט כיון שאין ענין מחט זו מענין תכשיטין אלא משום כלי והוצרכתי להאריך בזה לפי שהב"י והט"ז ג"כ האריכו בזה בדין הוצאות המחט באיש ובאשה ובאמת מלשון הירושלמי דשמעתין משמע כפי' הראשון ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בגמרא אמר עולא וחילופיהן באיש ופרש"י דאטבעת קאי. וכוונתו מבואר דמשמע ליה דבמחט אין לחלק כלל בין נקובה לשאינה נקובה באיש דבכל ענין פטור אבל אסור דחיוב חטאת לא שייך אלא בנקובה ואומן דרך אומנתו כדאיתא בפ"ק בשאר כל אדם ליכא חיוב חטאת אפילו בנקובה מכ"ש בשאינה נקובה כיון שלא הוציא כדרך המוציאין כך היא שיטת רש"י וכמ"ש הרא"ש ז"ל בשיטתו אלא שהתוס' הוסיפו וכתבו עוד בשם ר"ת דאפילו בטבעת נמי לא קאמר עולא וחילופיהן אלא לענין חיוב חטאת דפטור אבל אסור לא שייך באיש בטבעת שיש עליה חותם כיון דבאיש ליכא למיחש דמשלף ואחוי ולפ"ז הא דקאמר עולא וחילופיהן לאו דוקא דהא אטבעת לחוד דקתני בסיפא קאי ולא אמחט דרישא ולא אטבעת שאין עליו חותם דריש פירקין:

מיהו הרב אלפס כתב בהלכות דמימרא דעולא קאי בין אמחט ובין אטבעת דכל מאי דבאשה פטור אבל אסור באיש חייב חטאת והיינו כפשטא דלישנא דעולא לגמרי אלא שהרא"ש והרשב"א והר"ן ז"ל דחו דברי הרב אלפס וכתבו שאין נראין דברי הרי"ף בזה לחייב חטאת באיש במחט שאינה נקובה ולענ"ד נראה ליישב דברי הרי"ף כיון דלישנא דגמרא במימרא דעולא מסייע ליה וא"כ לפ"ז נראה דמשמע ליה דבמחט שאינה נקובה שפיר הוי דרך הוצאתה בכך דבחול נמי דרכו לתוחבה בבגדו לחוץ בה שיניו או לסגור בה מפתח חלוקו כמ"ש הטור לגבי אשה ומש"ה בשבת חייב חטאת משא"כ בנקובה אין דרכו לתוחבה בבגדו דבאיש גנאי היא לו למי שאינו אומן וכדמשמע בירושלמי ועיין בב"י ובט"ז שהאריכו בזה ודו"ק:

דף סג.

ע"ב פיסקא בירית טהורה אמר ר"י בירית זו אצעדה וכו' ואילו אצעדה טמאה היא ופרש"י דכתיב במעשה מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו עכ"ל. ולכאורה לא היה צריך להביא הך ראיה דהא בלא"ה מילתא דפשיטא היא כיון דאצעדה תכשיט הוא פשיטא דטמא דהא תנן להדיא בפי"א דכלים תכשיטי נשים טמאים וכדאמרינן נמי בסמוך מניין לתכשיט כל שהו שהוא טמא מציץ אלא דאכתי היה באפשר לומר דאצעדה לא מיקרי תכשיט כיון שאינו אלא להחזיק בתי זרועותיה שלא יפלו כדמשמע לקמן דבירית תחת אצעדה עומדת ועוד דבפרק י"א דכלים נמי לא קחשיב ליה מש"ה הוצרך רש"י להביא ראיה דאצעדה טמאה מדכתיב בפ' מדין אצעדה וצמיד וכתיב תתחטאו. ובזה נתיישב ג"כ הא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש כפירוש התוס' דהא דפשיטא דאצעדה טמאה היינו מדכתיב בתריה ויקח מאתם כל כלי מעשה דא"כ תיקשי אהא דאמר ר"י בסמוך מניין לתכשיט כ"ש שהוא טמא מציץ וטפי הו"ל לאיתויי מהאי קרא דכתיב אצעדה וצמיד וטבעת דכולהו זוטרי נינהו וכמו שהקשו התוס' והרשב"א ז"ל בחידושיו ותירצו בדוחק אע"כ דמהאי קרא ליכא למימר דהני תכשיטין בכלל כלי מעשה נינהו דתכשיט לא דמי לכלי כלל דסתם כלים היינו מה שהאדם משתמש בהן לצורכו כדכתיב בשרצים כל כלי אשר יעשה למלאכה כמ"ש רש"י לקמן בשמעתין בד"ה כלי משא"כ בתכשיטין שאינם עשויין אלא למלבוש ואכתי למלבוש נמי לא דמי שיהו טמאין משום בגד אי לאו דילפינן מציץ דאע"ג דתכשיט הוא אפ"ה מצינו שנקרא בגד דכתיב אלה הבגדים ואכתי הוי מצינן למימר דאפילו הכי אצעדה טהורה ולא דמי לציץ וכדפרישית וא"כ לפ"ז ממילא דלא הוי בכלל ויקח מאתם כל כלי מעשה דמשמע כלי מלאכה כדמתרגם מאני דעבודה מש"ה הוצרך רש"י לפרש דאפ"ה פשיטא דטמא כיון שפרטן הכתוב בפ' מדין טפי משאר כלי הביזה והשלל דאי משום הך דרשא דדריש רב ששת לקמן שמנה הכתוב תכשיטין שבפנים עם תכשיטין שבחוץ למידרש מיניה דאסור להסתכל באשה אפילו באצבע קטנה דא"כ בטבעת וכומז לחוד הוי סגי דטבעת מגולה וכומז מכוסה ועוד דדברי אגדה בעלמא נינהו אלא על כרחך דאצעדה ואינך תכשיטין לענין טומאה איצטריכו והיינו משום דאקרא דלעיל סמיך דכתיב תתחטאו וכתיב בתריה אך את הזהב ואת הכסף והדר כתיב אך במי נדה יתחטא אפילו בשאר כלים שאינן צרכי סעודה איירי כדמוכח בסמוך דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן מניין למשמיע קול בכלי מתכות שהוא טמא שנאמר כל דבר אשר יבא וכו' והיינו נמי כדפרישית לעיל דף כ"ח ע"ב גבי האי מימרא דר"ש ב"נ גופא ע"ש כן נראה לי נכון בשיטת רש"י. ובזה נתיישב ג"כ מה שפרש"י בסמוך בד"ה האי במדין כתיב דהיינו לענין טומאת מת כיון דמהכא ילפינן דהנך תכשיטין בכלל כלי מעשה נינהו ודוק היטיב:

אחר זה מצאתי וראיתי שכל מפרשי משניות כתבו במשנה דתכשיטי נשים טמאים דבסיפרי זוטא יליף לה מדכתיב וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים דמידרש לענין טהרת טומאה נמצא שזה מסכים יותר לפירש"י ולמאי דפרישית בסמוך ולעיל גבי משמיע קול ודלא כפי' התוס' דהתם ודהכא והתמיה על רבותינו בעלי התוס' שנעלמה מהם לשון הסיפרי זוטא ות"ל יתי' שזכיתי לכוין לדרך האמת ולהעמיד שיטת רש"י לנכון וע"ע בסמוך:

שם כי אתא רב דימי אר"י מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא מציץ א"ל אביי וציץ אריג הוא והתניא וכו' ויש לדקדק דמאי קושיא דהא ודאי ציץ אריג הוא שהיה נתון על פתיל תכלת ושפה לראשו וא"כ למאי דלא אסיק אדעתיה השתא דתכשיט הוי בכלל כלי או בגד א"כ ע"כ דהא דכתיב בפרש' ציץ ואלה הבגדים היינו דקרייה רחמנא בגד בשביל פתיל התכלת שבו שעל ידו עשוי כמין מלבוש לראשו וכיון דציץ לא היה רחב אלא שתי אצבעות אם כן מסתמא הפתילים נמי לא היה רחבן יותר א"כ שפיר ילפינן מיניה דאריג כ"ש טמא אע"פ שאין בו ג' על ג' וכ"ש למ"ש בסוגיא דצמר ופשתן בשם הרמב"ם ורוב מפרשי משניות דהאי אריג כ"ש דהכא היינו כגון אזור וחגור שארכן יותר מג' ואינן רחבין ג' ע"ש:

אלא דיש ליישב דאכתי אי אפשר לאוקמי מילתא דר' יוחנן בהכי דהא למאי דמשמע השתא דתכשיט לאו בכלל כלי ובגד הוא א"כ מנ"ל הא דתנינן דתכשיטי נשים וכל תכשיטין טמאין אע"כ שנאמר באחד משני פנים אי משום דלמאי דס"ד השתא פשיטא ליה לרבי יוחנן מסברא דתכשיט בכלל בגד או כלי הוא או משום דמרבי לתכשיט כל שהוא מאו בגד איפכא ממאי דאמרינן אליביה לפי המסקנא א"כ לפ"ז סוף סוף כיון דע"כ לרבי יוחנן תכשיט בכלל בגד הוא תו ליכא למימר דמה שמנה הכתוב לציץ בכלל בגדי כהונה היינו משום צד תכשיטין של זהב שיש בו ולא משום הפתילים שבו שהן טפילין לזהב א"כ מקשה שפיר וציץ אריג הוא ומש"ה מסקינן מימרא דרבי יוחנן איפכא. כנ"ל ודו"ק:

בפירש"י בד"ה מציץ שהוא דבר מועט ומנאו עם תכשיטי כהן עכ"ל. ולכאורה לא אשכחן לשון תכשיטי כהונה לא במקרא ולא בשום מקום לענין בגדי כהונה אע"כ דכוונתו כדפרישית בסמוך דתכשיט ובגד חדא מילתא היא כיון דאשכחן שהציץ הוא אחד משמנה בגדים בין בלשון המקרא דכתי' ועשית בגדי קודש לאהרן אחיך וכתיב והלבשת את אהרן את בגדיו והרבה כיוצא בו ומכ"ש בל' חכמים שמזכיר בכל מקום שכ"ג משמש בשמנה בגדים והציץ אחד מהם. כן נראה לי בכוונת רש"י ומכ"ש שאנו צריכין לפרש כן לפי פי' התוס' בסמוך גבי האי במדין כתיב דלפירושם היינו משום דלא איירי לענין טומאה וא"כ ה"נ הו"ל לאקשויי אילפותא דציץ דלא אשכחן דאיירי לענין טומאה אע"כ כדפרישית דהך ילפותא היינו לענין דתכשיט כל שהוא כי האי מיקרי בגד ודו"ק:

בתוס' בד"ה מנין לאריג כל שהוא שהוא טמא ת"ל או בגד וא"ת והא לעיל בפרק במה מדליקין לא מרבינן אלא ג' על ג' וכו' עכ"ל. קושיא זו הקשו התוס' ג"כ לעיל דף כ"ו בסוגיא דצמר ופשתן בשם הרשב"א שהוא רבינו שמשון וכבר כתבתי שם באריכות דהר"ש לשיטתו לפמ"ש בפי' המשניות דהאי כל שהוא דהכא היינו שיעור קטן מאד וכמ"ש ג"כ כאן בסמוך אמנם כל מפרשי משניות זולת רבינו שמשון הרמב"ם והרא"ש והרע"ב ובעל תוי"ט כולן כותבין בסגנון אחד דהאי אריג כל שהוא כגון אזור וחגורה שארוכין יותר מג' ורחבן פחות מג' וא"כ אדרבא האי שיעורא דהכא חשיבא טפי משלש על שלש דהא אזור ואבנט בגד גמור מיקרי אלא שאין מרובע בשיעורו ולפ"ז נמי לא שייך לאקשויי איפכא מנ"ל לרבויי שלש על שלש דהא לקושטא דמילתא מסקינן בהאי סוגיא דצמר ופשתן דפלוגתא דתנאי ואמוראי היא בשאר טומאות חוץ מנגעים ועוד דבכה"ג שפיר מצינן למימר דשקולין הם כיון ששיעורן קרוב להשווה אלא שזה מרובע וזה אינו מרובע משא"כ לפי תירוץ התוס' דהתם ודהכא דהאי כל שהוא דהכא היינו דוקא כשאין בדעתם לארוג יותר ואי דשלש על שלש היינו בבא מבגד גדול א"כ לא א"ש מ"ש דשקולין הם כיון שאין דומה זו לזו כלל אלא בסברות חלוקות ואם נאמר דאפ"ה שקולין הם דהי מינייהו מפקת הא ליתא דהא האי דהתם פלוגתא דתנאי היא והכא משמע דכ"ע מודו דהא אפילו אריג ותכשיט כל שהוא מרבינן מכל כלי מעשה ואפילו את"ל דאפ"ה הוי פלוגתא דתנאי א"כ כ"ש שאין מקום לקושיית התוס' כלל ולמה איצטריכו לתירוץ דשקולין הם וכ"ש אם נאמר דמ"ש התוס' כאן דשקולין הם אשלשה על שלשה קאי ולא אשלש על שלש כדמשמע בלשונם לעיל דף כ"ז בד"ה ת"ל או בגד ע"ש כ"ש דקשה יותר האיך אפשר לומר דשקולין הם כל שהוא דהכא ושלשה על שלשה דהתם דהא אשכחן דאיכא תנא דאפילו בשלש על שלש מטמא וצ"ע. ושם הארכתי יותר וכתבתי ג"כ דלפי שיטת שאר מפרשי משניות אין מקום ג"כ למ"ש התוספות בסמוך בד"ה אריג ותכשיט דמ"מ בעינן שיעור קצת הוא דחוק ביותר דא"כ לא הו"ל לסתום אלא לפרש שיעורו בכמה ולהמפרשים ניחא מיהו בחידושי הרשב"א כאן משמע כפי' התוספת ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

שם בגמרא ת"ר אריג כ"ש וכו' אריג ותכשיט כ"ש טמא. ופירש"י והתו' דהיינו חציו אריג וחציו תכשיט ומלבד מ"ש בסמוך שפירושם דחוק בזה דחציו דכל שהוא מאי ניהו אלא דיותר קשה דמילתא כי האי לא שייך לרבויי מקרא דכל כלי מעשה כיון דבמדין לא אשכחן כה"ג ואי משום דכל ריבוי הוא טפי הוי לן לרבויי טבעות וידות דכלים של כלי מעשה דאירידי בהו פשטא דקרא. ולולי פרש"י והתוס' היה נראה לי דהאי אריג ותכשיט דקאמר היינו דומי' דציץ שכתבתי לעיל שהתכשיט של זהב היה נתון ע"ג פתיל של אריג וא"כ בכה"ג גופא איירי הכא כגון באזור וחגורה שעיקר תכשיטיהן של כסף וזהב אלא שחוגרין אותן ע"י אריג וכיון דכל חד באפי נפשה לא חזי למידי מש"ה מספקא ליה מנ"ל דטמא דדילמא בכה"ג אין מצטרפין לקרותן בגד והא דלא יליף הך מילתא מציץ גופא היינו משום דנהי דאשכחן דמיקרי בגד אכתי לא פסיקא מילתא לענין טומאה כיון דאין שיעור תכשיט ובגד שוים בשום ענין מש"ה מייתי לה שפיר מריבוי דכל כלי מעשה דאדסמיך ליה קאי אאצעדה וטבעת עגול וכומז לאשמועינן דאפי' אותן התכשיטין עשויין בזה הענין עצמו דתכשיט ואריג אפ"ה טמאין ואפשר עוד לומר דסתם אצעדה עגיל וכומז עשויין בענין זה כנ"ל נכון לולי שרש"י ותוספת לא פירשו כן:

בתוס' בד"ה ההוא במדין כתיב פ"ה וכו' עס"ה. כבר כתבתי בתחלת הסוגיא מה שהכריח לרש"י לפרש כן ומה שהקשו בתוס' על פירושו דאם כן הוה ליה לשנויי דילפינן בגזירה שוה דבגד ועור נראה לי ליישב דגזירה שוה דבגד ועור לא שייך אלא במידי דשייך במיני בגד ועור כי הנך דלקמן דקילקלי וחבק וחבלים ומשיחות בדבר הבא מזנב הסוס והפרה דכל הנך מין בגד נינהו משא"כ לענין עניינא דתכשיט לא שייך כלל למילף בג"ש דבגד ועור דטומאת כלי מתכות משונה מטומאת בגד ועור בכמה דברים וכיוצא בזה כתב מ"ז ז"ל בס' מג"ש. אלא דטפי הו"ל להתוספות לאקשויי דהוי מצי לשנויי דשרץ איתקש למת כדמסקינן לקמן אלא דזו נמי אינה קושיא כמו שאבאר שם בד"ה ש"מ לאפנויי על קושיית הר"א ממיץ ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' כאן על פירש"י דהו"ל למימר האי בטומאת מת כתיב ע"ש ודו"ק:

דף סד.

בתוס' בד"ה מניין לרבות וכו' וא"ת והא לא מיטלטל מלא וריקן ואי משום דאפשר לקפלה וכו' וי"ל דה"נ לשם כל צרכן הן עשויין עכ"ל. והקשה הרשב"א ז"ל בחידושיו דאכתי קשה אמאי איצטריך למעוטי חבלים ומשיחות תיפוק ליה דאין מטלטלין מלא וריקן ולקפל בהן נמי לא חזו וכו' ע"ש שהניח בצ"ע ולע"ד נראה ליישב דהא בלא"ה קשה בהא דקאמר יכול שאני מרבה אף חבלים ומשיחות דמהיכי תיתי כיון דאיכא לאוקמי ריבויא דאו שק לדדמי לקילקולי וחבק אע"כ דהשתא משמע ליה דחבלים ומשיחות עדיפי טובא דלא בעינן דלהוי מטלטל מלא וריקן דומיא דשק והיינו כדאשכחן בנגעים שמטמאין בשתי וערב לפי שראוי לארוג בהן הרבה ה"ה לחבלים ומשיחות נמי שייך לומר כן והכי איתא להדיא לעיל בפ' במה מדליקין דף כ"ז בהא דאמרינן התם בגמרא מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהן משא"כ בשאר טומאות ופי' התוס' שם דהא דפשיטא לן דשתי וערב אינו מטמא בשאר טומאות היינו מדממעטינן הכא חבלים ומשיחות א"כ לפ"ז כל כמה דלא ממעטינן חבלים ומשיחות הו"א דאפי' שתי וערב טמא כ"ש חבלים ומשיחות כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה ש"מ לאפנויי הקשה הר"א ממיץ כיון דאיתקש שרץ למת וכו' עס"ה. ולע"ד נראה ליישב דאע"ג דקי"ל אין היקש למחצה היינו במידי דכתיב' בהאי ענינא דהקישא כמ"ש התוספת לקמן בר"פ כלל גדול דף ס"ט בד"ה ומה עכו"ם שחייבין וכו' ע"ש וכה"ג כתבו בכמה דוכתי א"כ כ"ש הכא דהאי היקישא דמת לשרץ ולשכבת זרע כתיבא בפרשת אמור בת"כ א"כ לא קאי האי היקישא אלא להנך מילי דכתיבי בת"כ ואפילו בהנך דטומאת מת דכתיבי בפרשת פרה כיון דפרשת טמאין ופרשת פרה ביום אחד נאמרו ביום שהוקם המשכן משא"כ בהא דמרבינן הכא לקילקלי וחבק מקרא דכל מעשה עזים דכתיב בפרשת מדין שהוא לסוף מ' שנה א"כ לא שייך לומר דהאי היקישא דת"כ עלה נמי קאי מש"ה איצטריך ג"ש ומשום דאכתי איכא למיפרך מש"ה איצטריך לתלמודא לאסוקי דהך ג"ש מופנה משני צדדים. כן נ"ל:

ובזה נתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' לעיל בשמעתין על פרש"י בד"ה ההוא במדין כתיב דלפרש"י הו"ל למימר ההוא בטומאת מת כתיב ולמאי דפרישית א"ש דלא מצי לאקשויי הכי דודאי אי הוי כתיב בפרשת טומאת מת גופא שפיר הוי מצינן למילף בהיקישא דהכא אלא כיון דבפ' מדין כתיב דלא שייך הך היקישא מקשה שפיר דלית לן למילף שרץ ממת דאיכא למיפרך. כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה מידי הרהור מי יצאנו וא"ת והא אפי' יפת תואר הותרה להם וכו' עס"ה. ואע"ג דיפ"ת לא הותרה להם אלא במלחמת רשות כמו שפירש"י בחומש בפ' כי תצא דאי במלחמת חובה כבר כתיב לא תחיה כל נשמה אפ"ה משמע להו להתוס' דהאי מלחמת חובה היינו דוקא מלחמת שבעה אומות משא"כ הך דהכא במלחמת מדין אע"ג שהיתה ע"פ הדיבור אפ"ה לא דמי למלחמות ז' אומות שהן לכיבוש ארץ ישראל ועליהם נאמר לא תחיה כל נשמה. ונראה לי דהא דפשיטא להו להתוס' הך סברא לחלק בין מלחמת מדין לז' אומות היינו מדאשכחן במלחמת מדין שצוה להם אלעזר על הגעלת כלים ואי ס"ד דמלחמ' מדין כמלחמת ז' אומות דמי אם כן אין צורך להגעיל הכלים דהא אפילו כתלי דחזירי הותרה להם כדאיתא בפ"ק דחולין וכ"כ הרמב"ן ז"ל בפירוש החומש דמה שלא הזהיר להם משה על הגעלת כלים במלחמות סיחון ועוג שהיה קודם לכן היינו מה"ט גופא דאפי' כתלי דחזירי הותרה להם וא"כ לפ"ז ע"כ דמלחמת מדין רשות קרי לה לגבי ז' אומות אע"פ שהיה ע"פ הדיבור כדאמרינן בסוטה ס"פ משוח מלחמה דמצוה לגבי חובה רשות קרי ליה מש"ה משמע להו להתוס' דבמלחמ' מדין אפי' יפת תואר הותרה להם. כן נ"ל:

ובזה נתיישב לי ג"כ מה שדרשו חכמים ז"ל על פסוק ויקצוף משה על פקודי החיל שמתוך כעס בא לידי טעות שלא נאמר' פרשת גיעולי מדין על ידו ולכאורה יש לתמוה מה ענין זה לזה ולמאי דפרישית א"ש דדא ודא אחת היא והיינו לפי מה שמצאתי במדרש דמ"ש על פקודי החיל ואמר החייתם כל נקבה היינו שאמר להם היה לכם ללמוד ק"ו מז' אומות שנאמר בהם לא תחיה כל נשמה וא"כ לפ"ז הא בהא תליא דמחמת אותו הכעס שהיה סובר בפשיטות דמלחמת מדין חמיר מז' אומות מש"ה בא ג"כ לכלל טעות שלא אמר להם פרשת גיעולי מדין על הגעלת כלים לפי שהיה סובר דאפי' כתלי דחזירי הותרה להם. כן נראה לי נכון והוא כפתור ופרח בעז"ה:

דף סד:

במשנה יוצאה אשה וכו' בכבול ובפיאה נכרית לחצר ופירש"י דהאי כבול דהכא לא פליגי בה אמוראי דלכ"ע כיפה של צמר. ונראה דלישנא דמתני' הכי משמע ליה מדקתני בכבול ובפיאה נכרית בחד בבא באפי נפשה דיוצאין בהן לחצר אלמא דבחד גוונא איירי באשה וחד טעמא לתרוייהו כדמפרש בגמרא שהתירו כדי שלא תתגנה על בעלה ואע"ג דאליבא דרב הוא דמסקינן הכי ורב מפרש לכבול דריש פירקין נמי בכיפה של צמר אפ"ה ממילא משמע דלשמואל נמי ע"כ האי טעמא אית ליה וא"כ לית לן למימר דהאי כבול דהכא היינו כבלא דעבדא דא"כ לא הוי מחד טעמא ועוד כיון דר' ישמעאל ב"ר יוסי נמי אמתני' דהכא קאי ופליג אתנא דמתני' ואמר הכל ככבול א"כ ע"כ דכבול היינו כיפה של צמר דאי כבלא דעבדא לא דמי כלל לתכשיטי אשה וטפי הו"ל למימר הכל כפיאה נכרית. כן נ"ל וכבר הארכתי בזה לעיל בריש פירקין דאפשר דטעמא דשמואל גופא דאמר כבלא דעבדא היינו משום דתנא הכא כבול ופיאה נכרית ולעיל שבקה לפיאה נכרית ולא קתני אלא כבול לחודא ושם כתבתי ליישב שיטת רש"י במה שהקשו התו' שם ועיין עליו:

בתוס' בד"ה ובמוך שהתקינה לנדתה פי' הקונטרס וכו' עס"ה. עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שכתב ליישב פרש"י דדוקא בזב מיקרי אצולי טינוף כיון שאינו נושאו אלא כחס על בגדיו שלא יתלכלכו משא"כ הכא עיקר המוך היינו שלא יטנף גופה מחמת הבגדים וכו' ע"ש ובאמת בלא"ה יש סברא לחלק בין זב לנדה בענין זה:

בד"ה ר' עננ' בר ששון וכו' נראה דהלכה כר' ענני וכו' ור' ישמעאל תנא ופליג ועוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל עכ"ל ולכאורה אין ראיות הללו מספיקות לענין עיקר הלכה דמה בכך דר"י תנא הוא ופליג והא קי"ל יחיד ורבים הלכה כרבים ואדרבה אי לאו דמסיק סתמא דתלמודא דר"י תנא הוא ופליג היה באפשר לומר דר' ישמעאל סבר דתנא דמתניתין נמי סובר כן והאי לחצר אכולה בבי דרישא דמתני' קאי דמשמע ליה דבהנך נמי שייך שלא תתגנה אבל כיון דסתמא דתלמודא אמר להדיא דתנא הוא ופליג א"כ ממילא דהלכה כסתם משנה ומ"ש עוד דבשל סופרים הלך אחר המיקל נמי ליכא ראיה דהאי כללא היינו דוקא ביחיד לגבי יחיד בפלוגתא דתנאי או אמוראי משא"כ ביחיד לגבי רבים לא אשכחן האי כללא אלא במאי דאמר שמואל דהלכה כדברי המיקל באבל וכה"ג בעירובין. והנראה בזה דעיקר דברי התוספת בכל זה הדיבור היינו משום דבלא"ה כן נהוג עלמא בימיהם וכמ"ש בסוף הדבור שסוף דבר אמרו הקדמונים דמותרת לצאת בהן ועל זה כתבו כאן שיש טעם לקולא זו כיון דר"י תנא הוא ופליג אתנא דמתניתין וא"כ אפשר דהא דאמר רבי עננ' משמיה דר"י ב"ר יוסי היינו שבא לקבוע הלכה כמותו ופליג אדרב דפסק כתנא דמתניתין וא"כ כיון דפלוגתא דרב ורבי עננ' היא שפיר שייך לומר דהלך אחר המיקל. כן נ"ל ועיין במהרש"א:

בא"ד ור' עננ' וכו' דבחצר מעורבת ליכא שום חידוש וכו' עס"ה. ואין להקשות א"כ דלרב נמי שרי בבית ובחצר מעורבת א"כ בכבול ובפיא' נכרית אמאי התירו לצאת אפי' בחצר שאינה מעורבת כדי שלא תתגנה כיון דבלא"ה רשאה להתקשט בהן בחצר מעורבת ובבית אלא דאפשר שאם נחמיר עליה לצאת בחצר שאינה מעורבת שוב לא תתקשט בהן אפילו בבית לפי שאימת שבת עליה ויראה דלמא משתלי ונפקה בחצר שאינה מעורבת כן נראה לי ועיין במהרש"א ומה שדקדק בדברי התוס' דהכא על דבריהם בפרק כירה דמשמע ליה שרוצים לומר שם דתכשיטי אשה שאינה רשאי לצאת בהן לחצר הוי ככלי שמלאכתו לאיסור ולע"ד מעולם לא עלה כן בדעת התוס' אלא דעיקר כוונתם שם דאע"ג דהנך תכשיטין לא חזו לה בשבת מטעמא דפרישית א"כ יש סברא לומר דלא הוי אלא כצרורות ומעות וכיוצא בהן שאסורין לגמרי בטלטול והיינו דקאמר מ"ט דשרי הואיל ואיכא תורת כלי עליה והכוונה בזה דאע"ג שכל כלי דמלאכתו לאיסור ובשבת לא חזי להך מילתא ואפ"ה לא חשבינן להו כצרורות ומעות אלא כיון דבחול חזיין בשבת נמי תורת כלי עליה ומש"ה מותרין לטלטלן לצורך גופן ומקומן ולא מחמה לצל א"כ ממילא דכ"ש דשייך האי טעמא בשירין ונזמים וטבעות דכיון דבחול הוי כמו מלבושי אשה א"כ לא גריעי מכלים שמלאכתן להיתר דאפי' מחמה לצל שרי אע"ג דבשבת לא חזיין. כנ"ל ודו"ק:

בגמרא אר"י אמר רב כל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין וכו' ופרש"י כגון שריון וקסדא ומגפיים וכו'. נראה שהוכרח לפרש כן דאל"כ אין מקום להך מימרא דרב הכא בשמעתין אבל לפירושו ניחא דשפיר קאי אהך מימרא דרב דלעיל בסמוך שאוסר לצאת נשים בתכשיטין אפילו לחצר ולא תימא דדוקא בהנך אוסר משום דמרגלי בהו ונפקא בהו לרה"ר וא"כ סד"א היכא דליכא חששא כגון בהנך שאין אסורין אלא משום מראית עין הו"א דשרי קמ"ל דאפ"ה אסור. מיהו יותר נראה לפרש איפכא והיינו לפי שיטת התוספות דבהנך דלעיל אפילו לרב מותר בחצר

מעורבת וכ"ש בבית משא"כ בהנך דאסורין משום מראית עין דנראה כאילו לובשן למלחמה והוי עובדא דחול ומש"ה אסור אפילו בבית. וזה נראה לי עיקר ודו"ק:

דף סה.

ע"ב בתוס' בד"ה שמא ירבו הנוטפים פי' מי גשמים וכו' וא"ת אמאי חיישינן וכו' לימא קמא בטיל כדאמר בפ"ה דעכו"ם וכו' עס"ה. ונראה דקושיא זו היינו לפי שיטת ר"י בעל התוס' וסייעתו שכתבו התוס' בפרק המוכר את הבית דף ס"ו ובכמה דוכתי דהך ברייתא דת"כ דאיירי בפסול שאובין ודריש מהיקשא דמים למקוה אינו אלא מדרבנן ואסמכתא בעלמא הוא א"כ משמע דלענין זוחלין ונוטפין נמי מדרבנן ומש"ה קשיא להו דנימא קמא קמא בטיל משא"כ לפי' ר"ת וסייעתו דהאי ברייתא דת"כ פסולה דאורייתא היא א"כ אין מקום לקושיא זו דשפיר מצינן לחלק בין פסול מקוה דאורייתא ובין יין נסך שהוא מדרבנן ועיין בתוס' פרק הגוזל דף ק' ע"ב בד"ה אומר לו גדור שהאריכו בזה וע"ש בחידושינו והרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין האריך בזה ועיין ג"כ בל' הר"ן ודעתי להאריך בהלכות מקואות אי"ה:

פיסקא פורפת על האבן וכו' והאמרת רישא פורפת וכו' אמר אביי סיפא אתאן למטבע ופרש"י דמטבע לאו בר טלטול הוא אבל אבן שהוקצה לכך ראוי לטלטול עכ"ל. משמע דבאבן מיהא בהוקצה לכך מאתמול וא"כ לפ"ז הו"מ לשנויי דרישא דפורפת היינו שהוקצה מאתמול וסיפא דלא תפרוף היינו בשלא הוקצה אלא כיון דלקושטא דמילתא במטבע לא מהני אע"ג דהוקצה מאתמול כמ"ש הטור והש"ע מש"ה מוקי לה אביי בהכי מיהו הר"ן ז"ל כתב בענין אחר ואפשר שהוא ע"פ שיטת הרמב"ם והא דלא מהני יחוד עכ"פ במטבע נ"ל שאין דרך ליחד מטבע לשום דבר ובטלה דעתיה אצל כל אדם ועיין בשלטי גבורים ודו"ק:

בד"ה הקיטע יוצא בקב שלו וכו' והקשה ר"ת דבמסכת יומא משמע דלכ"ע מנעל הוא וכו' עס"ה. והרשב"א ז"ל בחידושיו האריך בזה למעניתו וגם מ"ז בס' מג"ש כתב באריכות ליישב הסוגיא דהכא ודמס' יומא ושניהם לדבר אחד נתכוונו דסוגיא דהכא היינו כהנך אמוראי דלית להו הך אוקימתא דרבא במס' יומא ולפי שראיתי שגם בתוס' ישני דמס' יומא האריכו מאוד בענין זה ועיקר השקלא וטרי' שייך למס' יומא לכן הסכמתי בלבי לבאר הסוגיא במס' יומא אם יגזור ה' עלי בחיים:

דף סו.

בתוס' בד"ה כוורת הקש וכו' וא"ת והיכי מטמא לענין ט"מ וכו' הא לא כתיב בפרשה וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כדאמר פרי שאכל אדם הראשון וכו' אי נמי הך טומאה דרבנן היא עכ"ל. משמע מדבריהם דמעיקרא בלשון קושייתם הוי משמע להו דכל מה דלא כתיב בפרשה אינו טמא במת כלל ובשאר טומאות אף מדרבנן ולתירוצם הראשון נמי משמע דדוקא בקש מטמא ר"ע דמין עץ הוא ולא בשאר דברים דלא כתיבא בפרשה ויש לתמוה טובא היאך אפשר לומר כן הא הלכה פסוקה היא בכולה תלמודא דדוקא כלי גללים וכלי אבנים הוא דאין מטמאין לא מד"ת ולא מד"ס וכדאיתא נמי להדיא ס"פ המצניע ובספ"ק דסוכה מייתי ברייתא דכל החוצלות מטמאין טמא מת ומייתי נמי אידך ברייתא דקתני להדיא מחצלת של שיפה ושל שעם ושל קנה ושל גמי מטמאין טמא מת וחכמים אומרים אף מדרס וכמה משניות דכלים נמי אשכחן כה"ג טובא בדיני המפץ ושאר כלים וכיוצא בהן דטמאים והרמב"ם ז"ל בחיבורו בהלכות כלים כתב להדיא שכל הכלים שבעולם הן בכלל כלי עץ ע"ש דמשמע דטמאין אפילו מדאורייתא ולפ"ז אפשר לומר דהא דמטהר ריב"נ היינו משום שאינו דבר של קיימא וא"כ שיטת התוס' צ"ע ודו"ק:

דף סז:

כלל גדול פרק שביעי

במשנה כלל גדול אמרו בשבת כל השוכח וכו' אינו חייב אלא חטאת אחת ופירש"י בגמרא יליף לה שמירה אחת לשבתות הרבה וכו'. ונראה לי דאין כוונת רש"י בזה דאי לאו דיליף לה בגמרא מקרא הוי משמע מסברא דאפי' בכה"ג מחייב על כל שבת ושבת ולכאורה אין לפרש כן דא"כ לענין מלאכו' הרבה דליכא קרא ליפטר בשוכח עיקר שבת א"כ אמאי אינו חייב אלא אחת ולא אכל מלאכה דהא חילוק מלאכות דאורייתא דילפינן להו לקמן דף ע' מקרא אע"כ דאפ"ה פשיטא לן מסברא דבשוכח עיקר שבת לא שייך לומר כן אע"ג דאמרינן לקמן דשני מיני מלאכות הוי כמו חלב ודם א"כ כ"ש שיש לנו לומר כן לעניין דאינו חייב על כל שבת ושבת על מלאכה אחת דסוף סוף חד איסורא מיקרי והך סברא דימים שבינתים הוי ידיעה נמי פשיטא דלא שייך בשוכח עיקר שבת:

אלא דאפ"ה הוצרך בגמרא דלקמן למילף לה מקרא דשמירה אחת לשבתות הרבה והיינו לבתר דאיצטריך למכתב את שבתותי תשמורו לחייב על כל שבת ושבת כשיודע עיקר שבת א"כ הו"א דגזירת הכתוב הוא דכל שבת ושבת חשיב כאיסור מובדל בפני עצמו מש"ה איצטריך נמי קרא דושמרו את השבת דזימנין דשמירה אחת לשבתות הרבה והיינו בשוכח עיקר שבת כן נ"ל בכוונת רש"י:

אלא דלמאי דמסקינן לקמן דהעלם זה וזה בידו אינו חייב אלא אחת מסברא בעלמא משמע דחילוק מלאכות קיל טפי מחילוק שבתות וא"כ אפשר דשפיר איצטריך קרא בשוכח עיקר שבת לענין דאינו חייב על כל שבת ושבת ולקמן אבאר יותר ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה כלל גדול כל היודע עיקר שבת וכו' פי' בקונטרס וכו' שאי אפשר שלא שמע בנתיים וכו' וקשה להר' אליעזר דאמר בגמרא קצר וטחן כגרוגרת וכו' עס"ה. כבר האריך מהר"ם לובלין בחידושיו בביאור דברי התוס' ומ"ז ז"ל בס' מג"ש האריך מאוד למעניתו ע"ש דבאמת לכאורה יש לתמוה על קושיא זו של הר' אלעזר כיון דרש"י ז"ל גופא כתב להדיא דבהך סברא דאי אפשר שלא שמע לחוד לא סגי אי לאו דאיכא נמי קרא דשמירה אחת לכל שבת ושבת וא"כ לא שייך הך מילתא בקצר וטחן כגרוגרות דלקמן דאיירי בשבת אחת דליכא קרא ובלא"ה אין סברא כלל לומר דמ"ש רש"י שאי אפשר שלא שמע בנתיים היינו דבהאי סברא לחוד סגי לחייב על כל שבת ושבת דא"כ נפל פיתא בבירא שהרי אם יאמר שברי לו שלא שמע בנתיים א"כ היאך נאמר לו דליתי חולין בעזרה אע"כ דוודאי גזירת הכתוב הוא דלחייב כה"ג כיון דכתיב שמירה לכל שבת ושבת והאי לישנא דאי אפשר שלא שמע בינתיים שכתב רש"י אינו אלא גילוי מילתא בעלמא כמ"ש רש"י בדיבור הקודם ומסתבר דכי כתיב וכו' וממילא דה"ה לאידך קרא וזה ברור וכמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל ולע"ד שכן מבואר להדיא מסוגיא דגמרא דכריתות ד' ט"ו אהא דקתני התם אמר ר"ע שאלתי את ר"א בעושה מלאכות הרבה בשבתות הרבה וכו' ודייקינן עלה בגמרא מאי קבעי מיניה אי שבתות כגופין דמי וכו' ומסיק התם דאמרי בי רב תרתי בעי מיניה שבתות כגופן דמי או לא ובעי מיניה ולדי מלאכות וכו' והדר הש"ס ומדייק בשבתות היכי מיבעי ליה שגגת שבת וזדון מלאכות פשיטא ליה דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק בזדון שבת ושגגת מלאכה הוא דבעי מיניה אי כגופן דמי אי לא או דלמא זדון שבת פשיטא ליה דכגופין דמי ושגגת שבת הוא דבעי מיניה ימים שבנתיים וכו' וא"כ לפ"ז משמע דמספקא ליה להש"ס בסברות הפוכות אלא שכבר נזהר רש"י מזה שם וכתב דהא דמספקא ליה נמי איפכא היינו משום דדרשא דקרא דאחת שהיא הנה אפשר דהכי משמע ואפ"ה פשיט רבה שם דמסתברא שגגת שבת פשיטא ליה דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק וזדון שבת הוא דבעי מיניה ודייק לה ממתני' דהכא דלא קתני בסיפא חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת וכו' ע"ש משמע להדיא דאע"ג דמדרשא דקרא ואחת שהיא הנה משמע איפכא אפ"ה כיון דמסברא לבתר דכתיב שמירה לכל שבת ושבת משמע להדיא דשבתות כגופין דמי מוקמינן לה בדדמי במאי דמסתבר טפי והיינו בשגגת שבת דאיכא תרתי למעליות' חדא דשבתות כגופין דמי כמו חמש נרות דהתם ועוד סברא אחרת דימים שבנתיים הויין ידיעה לחלק וכיון דכולה סוגיא דשמעתין בפירקין משמע דכרבה דהתם איירי כמ"ש התוס' גופייהו לקמן כמו שאבאר עוד מכ"ש לשיטת רש"י דהכא דוודאי כרבא אזלא א"כ הרי לפנינו דדוקא היכא דאיכא תרתי למעליותא הוא דמחייבינן ליה על כל שבת ושבת אע"ג דכל חדא באפי נפשה לא מהני דהא הך סברא דשבתות כגופן דמי קאמר רבה להדיא דלא מהני כדמוכח סיפא דמתני' דהכא והך סברא דימים שבנתיים לחוד נמי לא מהני כיון שלא נודע בנתיים שחטא וא"כ לפ"ז ממילא מתרצו כל קושיות התוס' שהקשו על פרש"י וכ"ש במאי שהקשה ר"י ממאי דאמרינן בכריתות אליבא דר"ח ולמאי דפרישית עיקר פלוגתא דרבה ור"ח בהכי דהטי דלרבה בענין תרתי למעליותא ולר"ח בחדא מינייהו סגי וכולהו אליבא דר"ע דמוקמינן מתניתין דהכא כוותיה וזה ברור למי שמעיין ומדקדק היטב בסוגיא דכריתות:

ובאמת נראה שמהר"ם ז"ל הרגיש בזה וכתב לתקן שהתו' הבינו מפירש"י דהך סברא דאי אפשר שלא שמע לחוד הוי כידיעה גמורה ממש ולדעתי אפשר מה שהבינו התוס' כן מפרש"י היינו ממ"ש בדיבור הקודם אריש דמתניתין דאינו חייב אלא אחת דבגמרא יליף לה מקרא דשמירה אחת וכו' מש"ה משמע להו האי לישנא דעיקר דרשא דקרא להכי אתי ואגב האי קרא איצטריך למכתב נמי דזימנין דשמירה לכל שבת ושבת אבל אי לא הוי כתיבא קרא כלל אפ"ה הוי ידעינן מסברא דימים שבינתיים הויין ידיעה לחלק כן נ"ל ליישב מה שהבינו התוס' כן בכוונת רש"י אלא שכבר כתבתי בסמוך דכוונת רש"י אינו כן אלא כדפרישית ודוק היטב:

בא"ד ותימא דהתם יליף לה ר"א שבת מנדה ואדרבה בשבת כתיב קרא ובנדה לא כתיב קרא עכ"ל ותירוץ ר"י נראה דוחק ועמ"ש מ"ז ז"ל גם בזה ולע"ד פירושו ג"כ דחוק:

ואני בער ולא אבין קושיית התוספת כלל דלא מבעיא למ"ד התם בכריתות במילתא דר"א נדות א"כ ודאי כתיב קרא דהא מנדה הוא דילפינן בריש כריתות דעל שני גופין חייבין שתי חטאות מדכתי' ואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב לחייב על כל אשה ואשה וא"כ שפיר קאמר ר"א לר"ע למילף ק"ו שבת מנדה כיון דפשיטא ליה לר"א מסברא דשבתות כגופין דמי. ואם נפרש כוונת התוס' אליבא דשמואל התם בכריתות דתנא נדה אליבא דר"א א"כ כ"ש דלא קשיא מידי דהא לקושטא דמילתא אמר ר"א התם דבא עליה וחזר ובא עליה חייב על כל ביאה וביאה הא קמן דפשיטא ליה לר"א הך מילתא והקרוב אצלי לומר דר"א יליף לה מהאי קרא דואל אשה בנדת טומאתה לא תקרב דדרשינן לה לחלק וא"כ משמע לישנא דקרא דעל אשה אחת מחייב על כל ביאה וביאה ולא מיבעיא לרבה התם דף ט"ו דר"א בכל האיסורין היכא דעביד תרתי זימני מחייב תרתי וא"כ נראה דמנדה יליף לה כדפרישית אלא דאפילו לרב יוסף דקאמר התם דוקא לענין ביאות הרבה קאמר ר"א הכי משום דאי אפשר לערב שני ביאות כאחד משא"כ בקצר וחזר וקצר דאפשר לערב וא"כ עכ"פ אית לן למימר דלענין שבתות הרבה בשגגת שבת שפיר יליף ר"א בק"ו לחייב על כל שבת ושבת שאי אפשר לערב שני שבתות כאחד סוף דבר לא ידעתי מאי מקשו התוס' מדר"א אדר"ע דהא עיקר פלוגתייהו בהכי בין בנדה ובין בשבת ולקושטא דמילתא אליבא דר"א לא בעי קרא כלל לענין שבת כיון דלנדה מדמי לה לגמרי וכולהו דרשא דפירקין בין לענין שבת ושבת ובין לענין חילוק מלאכות ע"כ אליבא דר"ע וחבריו כדמסקינן להדיא בכריתות דמתניתין דהכא כולה אליבא דר"ע מיתוקמא ע"ש כנ"ל ברור בעזה"י ודוק היטב:

שם במשנה היודע שהוא שבת וכו' חייב על כל אב מלאכה ומלאכה ופרש"י דלא מחייב על כל שבת ושבת דחדא שגגה היא וכו' עכ"ל. והיינו כרבה דאית ליה הכי בכריתות דלא אמרינן שבתות כגופין דמי מקרא דואת שבתותי תשמורו אלא דוקא לענין שגגת שבת דאיכא נמי האי טעמא דימים שבינתיים מחלקין כדפרישית. ולפ"ז א"ש טובא לישנא דמתניתין דקתני כלל גדול אמרו בשבת אפילו אהך בבא דהיודע שהוא שבת דחייב על כל מלאכה ומלאכה דאע"ג דהך מילתא אשכחן לה נמי ביה"כ ובעכו"ם דחייב בזיבח וקיטר וניסך על כל אחת ואחת כדאיתא בסנהדרין וכן פסק הרמב"ם ז"ל וכמו שאבאר לקמן ד' ע"ב ע"ב אפ"ה אצטריך למיתנייה הכא בשבת בהדי אינך כללי דשבת לאשמעינן דבכה"ג אינו חייב על כל שבת ושבת נמצא דכל זה היינו אליבא דרבה משא"כ לר"ח בכריתות מבואר להדיא דשבת' כגופין דמי לגמרי ומש"ה בהאי דהיודע שהוא שבת דהכא דקתני חייב על כל אב מלאכה ומלאכה היינו דחייב נמי על כל שבת ושבת כמו ברישא ביודע עיקר שבת וע"ש בפירש"י שכתב כן להדיא וא"כ לפ"ז ע"כ דהא דקתני הכא כלל גדול אמרו בשבת דמשמע בשבת דוקא לא קאי אלא אהנך בבי דרישא משא"כ בהך בבא דיודע שהוא שבת דלא איירי אלא לענין חילוק מלאכות א"כ לאו דוקא בשבת אלא אפי' ביה"כ נמי שייך הך מילתא והיינו למאן דיליף חילוק מלאכות מאחת מהנה וכ"נ מלשון הגמרא בפ' אלו עוברין ובפ' אלו הן הלוקין דאמר רבה חילוק מלאכות לשבת ואין חילוק מלאכות לי"ט משמע דלענין יה"כ יש חילוק מלאכות כמו בשבת וכ"ש דבעכו"ם נמי אשכחן חילוקי חטאות או אפשר דר"ח לית ליה הך סברא דרבה דפ' אלו עוברין אלא דביה"כ ליכא חילוק מלאכות והיינו כשמואל או כר' נתן דיליף לקמן חילוק מלאכות בשבת מקרא דמחלליה מות יומת או מלא תבערו וא"כ לא שייך הך ילפותא אלא בשבת לחוד ולא ביה"כ דיה"כ משבת ודאי לא ילפינן דמה לשבת דחמירא שכן בסקילה משא"כ ביה"כ א"כ לפ"ז א"ש אפילו אליבא דר"ח דהא דקתני כלל גדול אמרו בשבת אכולה בבי דמתניתין קאי לאפוקי מיה"כ דלא שייך כלל כל הנך בבי דמתניתין וכן נ"ל מל' הרמב"ם בפ"ז מהלכות שגגות שלא כתב דיני חילוקי חטאות בשני איסורים בהעלם אחד אלא בעכו"ם ובשבת לבד משמע דביה"כ אינו כן. כן נ"ל ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף סח.

בגמ' מ"ט תנא כלל גדול וכו' וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות דהא דקתני כלל גדול אמרו בשבת היינו משום דשבת חמור לפי שהוא בסקילה ע"ש ויש לתמוה טובא שכתב מדעת עצמו פירוש לשון כלל גדול היפך סוגיא דשמעתין דמפרשי להאי לישנא דכ"ג בגוונא אחרינא. ועיין במהרש"א. ולמאי דפרישית בסמוך יש ליישב דהרמב"ם ז"ל לאו משום הך לישנא דכ"ג לחוד כתב כן אלא דאגב אורחא מפרש נמי הא דקתני כ"ג אמרו בשבת משמע בשבת דוקא אמרו כן ולא ביה"כ והיינו כדפרישית כיון דשבת חמור שהיא בסקילה מש"ה לא מצינן למילף יה"כ משבת לא לענין חילוק מלאכות ולא לענין שיחייב על כל יה"כ ויה"כ כמו בשבת וכמו שכתבתי שכן נראה באמת מלשון הרמב"ם בהלכות שגגות ויתכן יותר לפמ"ש מפרשי הרמב"ם שם דהרמב"ם פוסק כר"ח דכריתות וא"כ למאי דפרישית הא בהא תליא דלר"ח ע"כ מתניתין למעוטי יה"כ אתי ובסוגיא דלקמן אבאר עוד בזה:

בתוס' בד"ה דאית ביה אבות ותולדות וכו' וי"ל דלא שייך להזכיר אבות ותולדות במילי דלית ביה איסור מלאכה. נראה בכוונתן משום דלשון אבות ותולדות משמע באחד משני דרכים והיינו היכא שהתולדות באין מחמת האבות כגון באבות הטומאה שהתולדות הן מה שנגעו באבות או בענין שהתולדו' לא כתיבן ולא ידעינן להו אלא מסברא דמיא לאבות מ"מ לעולם יש צד חשיבות קצת באבות יותר מבתולדות כגון אבות נזיקין דאבות כתיבי ותולדות לא כתיבי וכה"ג באבות ותולדות דמראות נגעים וכן באבות ותולדות באיסורי מלאכות שבת דאע"ג דתולדות דמיין לאבות אפ"ה יש לאבות צד חשיבות דהוו במשכן וע"ש כך נקרא אבות כדאיתא בריש ב"ק משא"כ בהנך דמעשר שהתולדות בשאר פירות אינן אלא מדרבנן משום גזירה והרחקה בעלמא כמ"ש התו' בפ"ק דר"ה ובכמה דוכתי מש"ה לא שייך בהו לשון אבות ותולדות כן נ"ל וקרוב לזה כתב מהרש"ל ודלא כמהרש"א שפירושו דחוק ודו"ק:

בגמרא רב ושמואל דאמרי תרוייהו מתניתין בתינוק שנשבה וכו' אבל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ופרש"י דהכיר ולבסוף שכח הו"ל כשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת מש"ה חייב על כל שבת ושבת עכ"ל. ונראה דכוונתו דאינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא על כל מלאכה ומלאכה כיון דמדמה לה לשוכח שהיום שבת ויודע עיקר שבת וכן נראה ג"כ מלשונו בכל הסוגיא וכן מבואר ג"כ בלשון התוס' דשמעתין אלא דקשיא לי טובא בגווה דמה סברא יש לומר כן דמאי ענין הכיר ולבסוף שכח לשוכח שהיום שבת דהתם ליכא אלא שגגת שבת לחודא מש"ה חייב על כל שבת ושבת דימים שבינתיים הויין ידיעה כמו שפרש"י וכדפרישית דלישנא דרבה בכריתות הכי משמע או כמ"ש התוספות במשנתינו דגזרת הכתוב הוא ומש"ה אין לחייבו על כל מלאכה ומלאכה שהרי בזדון מלאכות עשאן לכולן משא"כ בהכיר ולבסוף שכח דהו"ל שגגת שניהם א"כ ממ"נ אי קסבר דהעלם זה וזה בידו אינו חייב אלא אחת כדמסיק רב נחמן לקמן דף ע' ע"ב א"כ אמאי חייב על כל שבת ושבת דהא הכיר ולבסוף שכח גרע מהעלם זה וזה בידו כמ"ש התוס' לקמן אע"כ דלמאי דבעי למימר השתא דלרב ושמואל הכיר ולבסוף שכח חייב על כל שבת ושבת ע"כ היינו משום דס"ל דשבתות כגופין דמי לגמרי אפילו היכא דליכא למימר ימים שבנתיים הויין ידיעה והיינו כדאמר ר"ח בכריתות אי משום סברא בעלמא או משום דכתיב ואת שבתותי תשמורו דמשמע שבתות כגופין דמי לגמרי מש"ה מוקי רב ושמואל לאידך קרא דשמירה אחת לשבתות הרבה לבדמי דהיינו דוקא בתינוק שנשבה ובגר שנתגייר ולא להכיר ולבסוף שכח א"כ לפ"ז קשה בהכיר ולבסוף שכח אמאי לא מחייב נמי על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת דהא מה"ט דשבתות כגופן דמי לר"ח אפילו ביודע שהוא שבת נמי מחייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כפרש"י שם להדיא: ועוד כיון דמרא דשמעתין דהכא רב ושמואל נינהו והתם בכריתות אמרי' להדי' דשמואל תני נדה ולא נדות ופרש"י שם דהיינו משום דשמואל ס"ל כר"ש ע"ש (מיהו בהא איכא למימר דהאי דהתם היינו לפי המסקנא דהכא דרב ושמואל לאו הכי אתמר):

ולולי פרש"י והתוס' היה נ"ל לפרש דכל הסוגיא דשמעתין נמי בהכי רהטי דלמאי דבעי למימר השתא דלרב ושמואל הכיר ולבסוף שכח לא הוי בכלל השוכח עיקר שבת דמתניתין ומש"ה איצטריכו לדחוקי ולאפוקי לשון השוכח עיקר שבת ממשמעותיה ולפרש בדוחק שהיתה שכוח ממנו עיקרה של שבת ומש"ה דחקו נמי בסיפא דמתניתין דהיודע עיקר שבת דהיינו שהיה יודע עיקר של שבת ושכחו ודלא כמשמעות הלשון היודע שהוא שבת ומדקדקו נפשייהו כולי האי בפירושא דמתניתין ס"ד דע"כ היינו משום דפשיטא להו טובא מסברא דשבתות כגופין דמי לגמרי ומש"ה קס"ד דהיינו לגמרי כר"ח דכריתות דאית ליה הך סברא וא"כ לפ"ז אה"נ דהא דאמרי רב ושמואל דהכיר ולבסוף שכח חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת כדשמעינן לר"ח אפי' ביודע שהוא שבת דהא חד טעמא אית להו דשבתות כגופין דמי לגמרי ולפ"ז ממילא דביודע עיקר שבת נמי חייב דקתני על כל שבת ושבת היינו דחייב על כל מלאכה ומלאכה דהא רבה גופא קאמר התם מנא אמינא לה דשבתות לאו כגופין דמי ומדייק לה מדלא קתני ביודע עיקר שבת חייב על כל מלאכה ומלאכה א"כ משמע דמאן דס"ל דשבתות כגופין דמי היינו נמי דחייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת וא"כ מקשה הש"ס שפיר אדתני היודע עיקר שבת ליתני הכיר ולבסוף שכח וכ"ש הא כיון דחד דינא ממש אית להו (ובזה נתיישב מ"ש התוס' בד"ה אבל לא שכחו תימא לר"י וכו') ואהא משני הש"ס דאה"נ דהאי יודע עיקר שבת היינו שהיה יודע עיקר שבת ושכחו וא"כ לפ"ז ע"כ דנהי דשמואל בהא כר"ח ס"ל דשבתות כגופין דמי אפ"ה היינו דוקא ביודע שהוא שבת דכיון דשגגת מלאכות הן חייב על כל מלאכה ומלאכה וכיון דשבתות כגופין דמי מחייב נמי על כל שבת ושבת אע"ג דלא קתני לה במתני' ממילא דאדלעיל מיניה קאי משא"כ בהכיר ולבסוף שכח ע"כ לרב ושמואל אינו חייב על כל מלאכה ומלאכה משום דהו"ל כהעלם זה וזה בידו ובכה"ג לא שייך חילוק מלאכות דהא לא מצינן למימר דלרב ושמואל בהכיר ולבסוף שכח דאיירי בה מתניתין ביודע עיקר שבת נמי חייב על כל מלאכה של כל שבת ושבת דא"כ מה בין יודע עיקר שבת ליודע שהוא שבת וא"כ מקשה הש"ס שפיר אבל לא שכחו מאי חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת והיינו מה"ט גופא דשבתות כגופין דמי כמו ביודע שהוא שבת דמאי שנא ותרוייהו לא דמי להעלם זה וזה בידו דשבת אחד א"כ אדתני היודע שהוא שבת וכו' ליתני היודע עיקר שבת וכ"ש הא כיון דבתרוייהו חייב על כל מלאכה ומלאכה של כל שבת ושבת לפי סברא דהשתא דלרב ושמואל שבתות כגופין דמי לגמרי במימרא דר"ח בכריתות כל זה נראה לי ברור ומוכרח בסוגיות הגמרא דלפרש"י והתוס' יש לתמוה מאי ס"ד דבלא שכחו לעיקר שבת אלא ששכח שהיום שבת יתחייב על כל מלאכה ומלאכה ולא על כל שבת ושבת הרי שגגת שבת וזדון מלאכות הוא וצ"ע טובא ולפמ"ש ממילא נתיישבו כל הקושיות התוס' שהקשו בזו הסוגיא.

ומהרש"ל בח"ש הרגיש קצת בזה ומהרש"א דחה דבריו ולא ידעתי למה דאע"ג דמסוגיא דכריתות לר"ח לא משמע הכי היינו למאי דמסקינן בשמעתין דמימרא דרב ושמואל נמי לאו הכי איתמר והמעיין היטב בסוגיא דכריתות יראה שדברים ברורים הם בכל מה שכתבתי לולי דרש"י והתוס' לא פירשו כן ודוק היטב:

דף סח:

בתוספות בד"ה כי הכיר ולבסוף שכח דמי פי' בקונטרס דלהכי לא תנא וכו' ומיהו קשה לר"י דמ"מ ליתני תינוק שנשבה דלא נטעה לומר וכו' עס"ה. ובאמת לא יכולתי לעמוד על קושיא זו דהא כה"ג אשכחן טובא בש"ס בכמה דוכתי דאשכחן פלוגתא דתנאי בברייתא ואפ"ה לא חש תנא דמתני' למיתנייה היכא דפשיטא ליה כחד מינייהו וכ"כ מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש ע"ש מיהו למאי דפרישית לעיל במשנה ובגמרא בלא"ה יש ליישב בפשיטות קושיות ר"י לפמ"ש דכל הני כללי דמתניתין דכייל להו בכלל גדול אמרו בשבת היינו דוקא בהנך מילי דשייכי בשבת דוקא כגון חילוק מלאכות וכה"ג במאי דמחייב על כל שבת ושבת אי משום דשבתות כגופין דמי לחוד או משום דימים שבנתיים נמי הוי ידיעה ומש"ה קתני כל הנך פרטי דזימנין אינו חייב אלא על כל שבת ושבת ולא על חילוק מלאכות וזימנין איפכא וזימנין דאינו חייב לגמרי אלא אחת כגון בשוכח עיקר שבת דרישא משא"כ בהך מילתא דתינוק שנשבה לא שייך למיתני כלל בהאי כלל גדול דשבת כיון דאין חילוק בזה בין שבת לשאר מצות דלמונבז אפילו בשבת פטור ולרבנן אפילו בשאר מצות חייב אחת על כל מצוה ומצוה ולא איצטריך נמי לאשמעי' דבשבת אינו חייב אלא אחת דהא ידעינן לה שפיר במכ"ש דשוכח עיקר שבת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בד"ה אבל תינוק שנשבה פטור פי' בקונטרס דקסבר אומר מותר אנוס הוא ואין נראה דטעמייהו כמונבז כדאמר בסמוך וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה בתכלית אריכות וכאן הראה חריפותו ובקיאותו כדולה מים מבארות עמוקים אלא שלפי תוכן דבריו ר' יוחנן ור"ל סברי כמונבז ולא מטעמיה דמונבז יליף מהיקישא ואינהו מטעמא דאנוס הוא ולענ"ד אין צורך לזה דנראה בלא"ה דמונבז גופא תרתי טעמי אית ליה דליכא למימר דמהיקישא לחוד יליף לכולה מילתא דא"כ מאי קאמר כשדן לפני ר"ע הואיל ומזיד קרוי חוטא ושוגג קרוי חוטא ואמאי לא קאמר ליה בהדיא דטעמיה מהיקישא ופשטא דהאי לישנא דהואיל ומזיד קרוי חוטא וכו' משמע שזה הטעם בעצמו הוא משום דתנוק שנשבה אנוס הוא ולא שייך למקרייה חוטא דאנוס רחמנא פטריה כדכתיב ולנערה לא תעשה דבר כדמייתי הש"ס בכמה דוכתי דאפילו לענין נזיקין דרבי קרא אונס כרצון אפ"ה באונס גמור פטור מהאי קרא גופא דולנערה כדאיתא בר"פ המניח וע"ש בתוס' ואין לך אונס גדול מתינוק שנשבה וגר שנתגייר דמאי אית להו למיעבד כיון שלא היה להם ידיעה מעולם. מיהו אי לאו דאשכחן דמזיד נמי מיקרי חוטא א"כ תו לא הוי משמע דחטא למעוטי אנוס אלא אדרבה למעוטי מזיד וכל שקרוב למזיד כדאשכחן בכמה דוכתי דלשון חטא היינו שוגג ומזיד מיקרי עון וא"כ היה באפשר לומר דתינוק שנשבה חייב בקרבן אע"ג דאנוס רחמנא פטריה היינו כגון מיתה או מלקות וממון אבל בקרבן אפשר דחייב דכפרה מיהא בעי כדאשכחן לקושטא דמילתא דרבנן מחייבי ליה בקרבן אע"ג דאנוס הוא והיינו מה"ט גופא משא"כ איצטריך מונבז לאתויי ראיה דהואיל ומזיד קרוי חוטא וכפרש"י דאשכחן דאפי' קרבן מחייב וא"כ לפ"ז ממילא אית לן למימר דהאי דשוגג קרוי מזיד בכולהו קראי דקרבנות לאו למעוטי מזיד או קרוב למזיד אתי דהא אינהו נמי חוטא מקריין אע"כ דחטא דכתיב בקרבן היינו למעוטי אנוס כי האי דתנוק שנשבה:

מיהו ר"ע דא"ל למונבז מה מזיד שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה וכו' אסיק אדעתי' דמונבז ע"כ לאו אהאי טעמא לחוד דאונס סמיך דאפשר דהאי טעמא לא הוי מהני לפוטרו מקרבן בעכו"ם דהא האי קרא דולנערה לא תעשה דבר לא שייך בעכו"ם דקי"ל יהרג ואל יעבור ואפי' מיתה איכא למ"ד דחייב אפילו באונס כדאיתא לקמן דף ע"ב ע"ב גבי מאהבה ומיראה וכמו שאבאר שם וע"ש בתוס' ומש"ה הוי משמע ליה לר"ע דטעמא דמונבז היינו משום דאית ליה האי היקישא דכתיב בעכו"ם גופא וכמו שאבאר בסמוך דאכתי בהאי היקישא לחוד לא סגי וא"כ לפ"ז שפיר אקשה ר"ע למונבז אי מה מזיד שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה וכו' דהא קי"ל אין היקש למחצה וע"ז השיב לו מונבז הן וכ"ש שהוספת והיינו מהאי היקישא דמסקינן בסמוך וא"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דר"י ור"ל גופייהו סברי כמונבז בחדא לענין תינוק שנשבה מיהו במאי שאמר הן וכ"ש שהוספת פליגי עליה משום דלית להו הך היקישא ובזה נתיישבו כמה קושיות שהקשו התו' בסוגיא זו וכמו שאבאר לקמן דף ע"ב ע"ב אי"ה:

בד"ה וחייב על הדם אחת אע"ג דמילתא דפשיטא היא וכו' עס"ה. ולולי דברי התוס' היה נ"ל ליישב דהיא גופא איצטריך למיתני דאע"ג שלא היתה לו ידיעה כלל בשום מצוה א"כ כל המצות כולן כהעלם אחד אצלו ועוד דאומר מותר אנוס הוא וקס"ד דפטור כדפרישית ודוקא בעכו"ם קאמרי רבנן דחייב כיון דאונס נמי חייב ועוד משום דמז' מצות ב"נ הוא ואפילו גר תושב נהרג על שהיה לו ללמוד ולא למד כדאמרי' במכות וכ"ש בגר שנתגייר דעיקר הגירות הוא לפרוש מעכו"ם כ"ש דהיה לו ללמוד ומה"ט אפשר נמי דמחייבי רבנן קרבן על שמירת שבת משום דשבת חמירא כעכו"ם כדאיתא בריש חולין לגבי מכם ולא כולכם ע"ש בפרש"י ועוד דאפשר דדרשא דשמירה אחת לשבתות הרבה לא משמע להו לרבנן אלא בכה"ג בתנוק שנשבה ואם כן בחלב ודם הו"א דפטור משום דאנוס הוא קמ"ל דאפילו הכי חייב אפילו על חלב ודם והיינו כדפרישית דאנוס כי האי אין לפוטרו כל כך מקרבן משום דכפרה מיהא בעי כן נ"ל וקרוב לזה כתב מ"ז ז"ל ע"ש ודו"ק:

בד"ה כ"ש שהוספת וכו' ומיהו קשה לר"י דהא פטריה מהיקישא דתנוק שנשבה מה"ט נמי יפטור נמי הכיר ולבסוף שכח עכ"ל. ולע"ד נראה ליישב קושיא זו דהא ע"כ הכיר ולבסוף שכח חייב מיהא קרבן אחד על כולם דאלת"ה אלא פטור לגמרי א"כ האי קרא דשמירה אחת לשבתות הרבה היכי משכחת לה ואין לומר דאפ"ה מקשה ר"י שפיר דהתינח בשבת דחמיר שהוא בסקילה ויש בו תוצאות הרבה בחילוק מלאכות ובחילוק שבתות ואכתי בשאר מצות מנ"ל דחייב אלא דבהא נמי איכא למימר דכה"ג לאו מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא דע"כ האי היקישא לאו בהכיר ולבסוף שכח איירי כיון דע"כ איירי בשבת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בגמרא מ"ט דמונבז דכתיב תורה אחת יהיה לכם וכו' ואיתקש שוגג למזיד וכו'. כבר כתבתי דבהאי היקישא לחוד לא סגי למונבז אי לאו דאיכא נמי האי טעמא דקאמר הואיל ומזיד קרוי חוטא דאי לאו האי טעמא הו"א דהיקישא לא אתי אלא לפטור תנוק שנשבה שלא היתה לו ידיעה כלל ואנוס הוא אבל היכא שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה הוי אמינא דחייב אע"ג דקי"ל אין היקש

למחצה אפילו הכי לענין שוגג ומזיד לא שייך לומר כן שהרי זה היפך מזה מה שאין כן לבתר דפשיטא ליה למונבז בלא"ה דפטור דכיון דאנוס הוא לא מיקרי חוטא ולאו בכלל שוגג הוא דקרייה רחמנא חוטא א"כ לפ"ז לא איצטריך האי היקישא אלא להך מילתא לחוד דהיכא שהיתה לו ידיעה בשעת מעשה אפילו הכי חייב כן נ"ל ועיין בחידושי הרשב"א שכתב בסברא זו להיפך ממה שכתבתי והנלע"ד כתבתי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

דף סט.

בתוס' בד"ה מה עכו"ם שחייבים וכו' וא"ת ולמונבז האי דרשא דריב"ל מנא ליה וי"ל דנפקא ליה כדדריש רבי וכו' עס"ה. והרשב"א ז"ל בחידושיו כתב לתרץ קושיית התוס' דמונבז נמי אית ליה דריב"ל וס"ל דאין היקש למחצה. מיהו למאי דפרישית בסמוך לתרץ קושיית ר"י א"כ לא יתכן לפרש כפי' הרשב"א דאי ס"ד דמונבז אית ליה הך דרשא דריב"ל תו לא הוי מצי למידרש מהך היקישא לחייב בהיה לו ידיעה בשעת מעשה כיון דבכה"ג לא שייך לומר אין היקש למחצה כיון שהוא דבר והפוכו והיינו כדמהדר ליה ר"ע לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד אע"כ דמונבז ס"ל כרבי וא"כ מייתר ליה הך היקישא להך דרשא לחוד כן נ"ל. מיהו לפי מה שכתבתי דע"כ ר"י בעל התוס' לא נחית להאי סברא. וכן נראה ג"כ מלשון התוס' בסמוך ד"ה אלא למונבז דאדרבה למונבז כל מה דאיכא לאקושי שוגג למזיד טפי עדיף. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא למה הוצרך ר"י לפרש למונבז האי הקישא דריב"ל יליף לה מג"ש דעליה ואמאי לא מפרש בפשיטות דכולה מהאי היקישא דריב"ל דריש דאין היקש למחצה כמ"ש הרשב"א והנראה לענ"ד בזה דסברת התוס' דלא שייך הכא אין היקש למחצה דלאו בחדא גוונא נינהו דמונבז דריש האי הקישא דאיתקש שוגג למזיד ולא להקיש שאר מצות לעכו"ם דהא הקישא דמונבז לעכו"ם נמי איצטריך ולריב"ל איפכא דעיקר הקישא לאקושי לעכו"ם ולא להקיש שוגג למזיד אלא דעיקר קושייתם בהך מילתא גופא מנ"ל למונבז למידרש מהאי קרא תרי היקישי דלמא אתא להקיש שוגג למזיד לחוד כן נ"ל בכוונת התוס' ודו"ק:

בד"ה אלא למונבז וכו' וליכא למימר נמי שגג בלאו וקרבן דסברא הוא וכו' עס"ה. כבר כתבתי דאין סברא זו מוכרחת דאדרבה כיון דשוגג ומזיד הם דבר והפוכו לא שייך להקיש שוגג למזיד אלא כל דהו. אלא דלולי דבריהם היה נ"ל דליכא לאוקמי שגג בלאו וקרבן ומיקרי מזיד כיון דידע ליה בעשה דאפשר דבכה"ג אפילו לרבנן לא מיקרי שוגג כדמשמע בשמעתין דבסמוך דמוקי למתני' דאבות מלאכות דידע לה בתחומין ולא מוקי לה דידע לה בעשה וכן כתבו מפרשי הרמב"ם ז"ל בשיטתו בפ"ז מהלכות שגגות ע"ש ועוד נראה דעיקר הקישא דשוגג למזיד משמע דהיינו שהוא מזיד בלאו דהא למזיד בעי התראה למלקות כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה אמר קרא וכו' קשה לר"י מנ"ל וכו' דהא איהו סבר כמונבז לעיל וכו' עס"ה. ומיהו למאי דפרישית לעיל דר"י ור"ל גופייהו לא סברי כמונבז אלא בחדא לענין תנוק שנשבה דפטור משום דאנוס הוא ואין זה בכלל שוגג דקרא דהא קרייה רחמנא חוטא משא"כ האי הקישא דמונבז לא ס"ל כוותי' א"כ אין מקום לקושית התוס' וכיוצא בזה כתב מ"ז בספר מג"ש לפמ"ש ע"ש אלא דהתוס' לשיטתם דמשמע להו לר"י ור"ל דכולהו מילתא דמונבז בין ברישא בין בסיפא היינו מהקישא וא"כ ר"י ור"ל לגמרי כוותיה ס"ל אלא דאפ"ה לא ידענא מאי קשיא להו להתוס' דהא בפשיטות מצינן למימר דלר"ל מונבז ורבנן בהך דרשא גופא פליגי דמונבז מוקי להאי דרשא דאשר לא תעשנה למעט מומר דאינו שב מידיעתו כרשב"א בשם ר"ש בסמוך ורבנן סברי כת"ק דרשב"א דמומר מעם הארץ נפקא. (ועיין מה שכתבתי בזה בפ"ק דחולין דף ה' בפלוגתא דרשב"א ורבנן) וא"כ מייתר להו אשר לא תעשנה בע"כ למידרש דעד שישגג בלאו וכרת שבו כיון דבלא"ה לא משמע להו הקישא דמונבז להכי וצ"ע. מיהו לפמ"ש הרמב"ם בפרק הנזכר משמע דר"י ור"ל אע"ג דמוקי למתני' דכלל גדול כרבנן אפ"ה אינהו לא ס"ל כמונבז אלא כר"ע כן כתבו מפרשי הרמב"ם ז"ל שם ונדחקו ליישב. אלא דלענ"ד נראה דוחק גדול דהא ר"י סובר הלכה כסתם משנה לכן נ"ל ליישב שיטת הרמב"ם דאע"ג דר"י ור"ל סברי כמונבז וקיימא לן דהלכה כר"י לגבי רב ושמואל אפ"ה כיון דסוגיא דשמעתין דסתמא דתלמודא ומימרא דאביי בסמוך דאמר הכל מודים בשבועת ביטוי וכה"ג באביעא דרבא מר"נ בשבועות דאיזה שבועת ביטוי כולהו אליבא דרבנן דמונבז איירי דוק ותשכח וכה"ג לקמן באבעיא דרבא מר"נ גבי העלם זה וזה בידו וכמו שאבאר שם. א"כ יפה פסק הרמב"ם דלא כמונבז דהא קיי"ל דהלכה כבתראי אפי' לגבי ר"י כן נ"ל ודו"ק:

דף סט:

בפרש"י בד"ה אבל איני יודע וכו' דאי בנתעלמה ממנו אזהרת שבועה אין לך אונס בשעת שבועה גדול מזה עכ"ל. לכאורה יש לתמוה דהא לעיל משמע דאף לפירש"י דלמונבז דפטור בתינוק שנשבה טעמיה משום דאומר מותר אנוס הוא מ"מ נראה דהיינו דוקא בתינוק שנשבה וכיוצא בו כדפרישית לעיל משא"כ בהכיר ולבסוף שכח משמע בפשיטות דאפילו מונבז מודה דחייב בין בשבת ובין בשאר מצות שזה עיקר שוגג האמור בתורה לענין קרבנות א"כ היאך כתב רש"י דאין לך אונס גדול מזה ומכ"ש לרבנן דמונבז א"כ היאך כתב רש"י כאן דבכה"ג אין לך אונס גדול מזה. והנראה בזה דמשמע ליה לרש"י דעיקר דרשא דדרשינן מהאי דרשא דהאדם בשבועה פרט לאנוס דממעטינן מינה אפי' בכסבור שאמת נשבע דלביה אנסיה כ"ש דאית לן למעט מהך דרשא גופא אנוס דאומר מותר כי האי דלא מיקרי אדם בשבועה כיון שאינו יודע כלל מאיסור שבועה דאע"ג דבשאר קרבנות עיקר חיובא בכה"ג היינו משום דכתיב בהו בשגגה משא"כ בשבועת ביטוי דשני קרא דכתיב ונעלם ולא כתיב בשגגה אלא אדרבה האדם בשבועה כתיב א"כ משמע דקפיד קרא שיהיה לו ידיעה מעיקר איסור שבועה כן נ"ל בשיטת רש"י (וזה דלא כמ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש דהיכא דסבר שבאמת נשבע הוי אנוס טפי) אלא דאכתי קשיא לי אמאי לא מוקי לה דידע ליה איסור שבועה בעשה ובשלמא למאי דמוקמינן כמונבז א"ש. אלא למאי דמוקמינן לה בשבועות ד' כ"ו כרבנן קשיא ואפשר דלא אשכחן איסור עשה בשבועת ביטוי אלא לאו ועדיין צ"ע:

בתוס' בד"ה הא מני מונבז היא פי' בקונטרס אבל לרבנן וכו' והקשה ה"ר אליעזר לרבינו שמואל דהא רבנן דמונבז היינו ר"ע ור"ע מחייב בהדיא על לשעבר בשבועות וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בס' מג"ש ליישב דלאביי דהכא הא דר"ע מחייב על לשעבר מוקי לה אביי לענין מלקות ולא לקרבן דהכי בעי נמי הש"ס לאוקמי מעיקרא בריש שבועות אלא דהא דלמסקנא דהתם מוקמינן לה לקרבן היינו דלא כאביי אלא כרבא ורב נחמן דפ"ג דשבועות ומייתו התוס' הכא וכמ"ש התוס' בעצמם אף לשיטתם בסוף הדיבור דהאי דרבא ור"נ פליגי אדאביי וע"ש באריכות דלע"ד דברי מ"ז ז"ל ברורים ליישב שיטת רש"י:

אלא דבעיקר דברי התוס' דפשיטא להו דרבנן פליגי עליה דמונבז היינו ר"ע קשיא לי בגווה כיון דאליבא דר' יוחנן קיימינן הכא במימרא דאביי א"כ ר' יוחנן הא מוקי למתני' דהכא דכלל גדול כמונבז ומש"ה סובר כוותיה ובכריתות דף ט"ז משמע דבין לר"ח דהתם הוי מתני' דהכא כר"ע דוקא דמהכא דייק התם דלא קיבל ר"ע מדר"א ע"ש דמשמע דמילתא דפשיטא היא דכר"ע מיתוקמא א"כ משמע להדיא דר"ע כמונבז ס"ל:

ולולי דברי התוס' היה נראה לי דלר' יוחנן שפיר מצינן למימר דר"ע כמונבז ס"ל והיינו משום דלמאי דמסקינן דטעמא דמונבז היינו משום היקישא שוגג למזיד א"כ תו לא א"ש הא דקאמר ר"ע למונבז לדבריך אין זה קרוי שוגג אלא מזיד דהא אדרבה מהאי טעמא שהוא קרוב למזיד מחייב ליה מונבז דבעי' שוגג דומיא דמזיד וכדאמר להדיא דקרייה רחמנא חוטא ופשטא דקרא דכתיב בשגגה היינו משום שהוא שוגג בקרבן. נמצא דלפ"ז כיון דאשכחן נמי דר"ע גופא מחייב בשבועת ביטוי בכה"ג בשגגת קרבן לחוד א"כ ממילא בפשיטות אית לן למימר דר"ע כמונבז ס"ל דהא קיבל מיניה כיון דתו ליכא למימר לדבריך אין זה קרוי שוגג דהא אף לדברי ר"ע אשכחן דקרי שוגג בכה"ג דמחייב קרבן מיהת בשבועת ביטוי ולפ"ז שפיר אית לן לאוקמי האי היקישא דשוגג למזיד אפי' בשאר מצות בכה"ג והכי משמע קצת מדאמר ליה ר"ע למונבז בתחילת דבריו הריני מוסיף על דבריך וכדפרישית נמי לעיל בברייתא דעיקר דברי ר"ע למונבז היינו לעמוד על סוף דעתו של מונבז. ולפ"ז נתיישבו הסוגיות דהכא ודשבועות בפשיטו' לפרש"י אלא דהכא כיון דאליבא דר' יוחנן אייתי ניחא לן לאוקמי למילתא דר"ע כמונבז כיון דסתם מתניתין דהכא דכלל גדול נמי כוותייהו אזלא כדפרישית וא"כ רבנן דמונבז לאו היינו ר"ע אלא ת"ק דברייתא דלעיל דמחייב להדיא בתינוק שנשבה ממילא ע"כ דלית להו היקישא משא"כ בסוגיא דפ"ג דשבועות דרבא ור"נ לית להו דר' יוחנן אלא כרב ושמואל דלעיל דמתניתין דלא כמונבז ומש"ה ניחא להו לאוקמי מילתא דר"ע בשבועת ביטוי לשעבר אליבא דהלכתא כרבנן דמונבז והיינו דאמרינן התם כמאן כמונבז בלשון בתמיה כן נ"ל נכון בעזה"י ליישב שיטת רש"י וגירסתו כיון דבלא"ה לא משמע ליה לקיים אידך גירסא דמקשה פשיטא דלאו מילתא דפשיטא היא כמו שפרש"י וכדפרישית דהא אף לשיטת התוס' לא שייך לאקשויי פשיטא אליבא דמונבז דהא איצטריך לאשמעי' דהזיד בעשה לא מהני למונבז לענין שבועות ביטוי דאכתי לא מיקרי אדם בשבועה דע"כ צריך לומר כן לפי שיטתם אליבא דמונבז ודוק היטיב:

פיסקא היודע עיקר שבת מנה"מ א"ר נחמן אמר רבה בר אבוה וכו' מתקיף לה ר' נחמן ב"י אדרבה איפכא מסתברא ופרש"י דר"נ ור"נ ב"י לא פליגי אלא במשמעות דורשין. ולכאורה לשון מתקיף לה לא משמע הכי ולולי פרש"י היה נ"ל דר"נ ור"י ב"י בסברא נמי פליגי דלר"נ משמיה דרבה ב"א אי לאו שום קרא הו"א מסברא דלעולם אינו חייב בשבתות הרבה אלא אחת משום דשבתות לאו כגופין דמי וימים שבינתיים לא הויין ידיעה מש"ה מוקי קרא קמא דכתיב את שבתותי תשמורו לאשמעינן דחייב על כל שבת ושבת וכי היכי דלא נימא דלעולם דינא הכי אפילו היכא דאיכא למימר ימים שבינתיים משום הכי כתב אידך קרא ושמרו לאשמעינן דזימנין דשמירה אחת לכל שבת ושבת כגון ביודע עיקר שבת דימים שבינתיים הויין ידיעה לפי שיטת רש"י ולשיטת התוספות מגזירת הכתוב והשתא לרב נחמן ב"י א"ש טובא דסדר הנך בבי דמתניתין היינו לפי סדר הכתוב בפרשה ונ"מ טובא לדינא בשאר מצות ובנדה שטבלה כמ"ש בלשון המשנה מסוגיא דכריתות בשיטת רש"י והתוס' עיין עליו ודו"ק:

דף ע.

פיסקא חייב על כל מלאכה ומלאכה חילוק מלאכות מנ"ל אמר שמואל אמר קרא מחלליה מות יומת התורה רבתה וכו'. נראה לי דלשמואל דיליף חילוק מלאכות מהאי קרא דמחלליה דכתיב בשבת א"כ משמע דדוקא בשבת אמרינן חילוק מלאכות משא"כ ביה"כ דהא יה"כ ודאי משבת לא ילפינן דשבת חמיר שכן בסקילה וכה"ג נמי לר' נתן וכמ"ש לעיל שכן נראה מלשון הרמב"ם בהלכות שגגות שלא כתב חילוקי חטאות בכה"ג אלא לענין שבת ועכו"ם לחוד משא"כ לר' יוסי בסמוך דיליף חילוק מלאכות בשבת מאחת מהנה דהאי קרא בכל קרבן חטאת איירי א"כ משמע דכל היכא דמשכחינן חילוקי חטאו' בכה"ג בעבירה אחת חייב על כל אחת ואחת וכמ"ש הכ"מ בשיטת הרמב"ם דלקושטא דמילתא חיובא חטאת דעכו"ם נמי ילפינן לה מהאי קרא דמאחת מהנה דלפ"ז משמע דה"ה ביה"כ נמי שייך הך ילפותא דמאחת מהנה כן נראה לי. והשתא א"ש נמי הא דמסקינן בסוף הסוגיא דשמואל אחת שהיא הנה לא משמע ליה וכתבו התוס' דע"כ מקבלה קים ליה הכי דלמאי דפרישית אין צורך לזה אלא דמתניתין גופא דייק לה שמואל מדקתני כלל גדול אמרו בשבת משמע דכל הנך כללי לא שייכי אלא בשבת לחוד וכדפרישית במתניתין אם כן אי ס"ד דתנא דמתניתין מקרא דמאחת מהנה יליף לה א"כ לא שייך הך בבא דחילוק מלאכות בשבת טפי מבשאר דוכתי אע"כ דתנא דמתניתין ממחלליה יליף לה למאי דס"ל לשמואל דהבערה ללאו יצאת ודו"ק :

שם דתניא ר' נתן אומר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת מה ת"ל לפי שנאמר ויקהל משה וכו'. ולכאורה כל אריכות לשון דר' נתן בכולה ברייתא יתור לשון הוא כיון דבסוף יליף חילוק מלאכות מקרא דלא תבערו לחוד א"כ בקצרה הו"ל למימר לא תבערו מה ת"ל לומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל וכו' ונראה לי דאי לאו קרא דאלה הדברים לא הוי משמע ליה לר"נ למידרש מלא תבערו דלחלק יצאת משום דפשטא דקרא משמע טפי דללאו יצאת כיון דמקמי הכי כתיב סתמא כל העושה בו מלאכה יומת וסמיך ליה מיד כתיב לא תבערו אם כן משמע שהוציא הכתוב הבערה מכלל מיתה ללאו גרידא ומסברא נמי הכי משמע כיון דהבערה מלאכה גרועה היא למ"ד דמקלקל פטור ומלאכה שאצ"ל פטור א"כ מש"ה איכא

למימר דלית ביה אלא לאו גרידא מש"ה מייתי ר"נ מעיקרא קרא דאלה הדברים דמינה שמעינן מניינא דל"ט מלאכות וא"כ הא דכתיב בהאי קרא דכל העושה מלאכה יומת אכולהו קאי וכיון דהבערה ממנינא הוא ע"כ שייך בה נמי חיוב מיתה מהאי קרא גופא דכתיב יומת א"כ ע"כ דלא תבערו דבתריה לחלק יצאת. כן נ"ל:

בתוס' בד"ה יכול שאם עשאן וכו' ומיהו קשה לר"י דלקמן בהזורק משמע דהאי מניינא אתי לחלק דאמר התם למימרא דמחייב רבי אתולדה במקום אב והתניא רבי אומר דברים הדברים וכו' עס"ה. ולא משמע להו לפרש דהכי פריך התם דאי ס"ד דמחייב רבי אתולדה במקום אב א"כ תו ליתא להך מניינא דל"ט מלאכות דהא תולדות טובא נינהו כיון דלא נפקא מיניה מידי בין אב לתולדה אלא דאכתי איכא למימר דכיון דהתולדות ודאי דמיין כל חד וחד לאב שלה מכל צד לפי הדבר שמסור לחכמים א"כ לעולם לא שייך למיחשב אלא עיקר ל"ט מלאכות בדברים המצויין יותר וממילא ידעינן לרבות נמי תולדותיהן כיוצא בהן ולעולם דהאי מניינא לאו לחילוק מלאכות אתי אלא דאי לאו האי מניינא לא הוי ידעינן לחייב בכמה מלאכות גרועות הן ותולדותיהן כן נ"ל בכוונת התוס' אלא דלע"ד אין זו קושיא כל כך דא"כ השתא נמי דכתיב האי מנינא אכתי לא ידעינן שפיר אי הנך מלאכות גרועות מכלל מניינא היא כיון שיש להכניס במקומם תולדות אחרות החשובות מהם ואפשר דלא הוי ידעינן להו מכללא דאינך ודוקא לבתר דילפינן חילוק מלאכות ממשכן שייך לחלקן לל"ט דוקא דהנך אבות ואינך תולדות כדאיתא ברייש ב"ק וכדמשמע נמי פשטא דלישנא דמתני' דאבות מלאכות ארבעים חסר אחת דקחשיב הנך דהוי במשכן כדאיתא התם בכל הסוגיא ומקשי' התם וליחשוב נמי כותש דהוי נמי במשכן ומשני רבא הא מני רבי היא דתניא רבי אומר דברים הדברים א"כ הרי לפנינו דרבי תרתי אית ליה במנין ל"ט דכיון דהוי במשכן חשיבי ומש"ה קרי להו אבות ומשום דכתיב נמי דברים הדברים במנין ל"ט מיקרי נמי כתיבא למקריין אבות והיינו כפשטא דלישנא דגמרא דרייש ב"ק ע"ש וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר בפרק הזורק מהאי ברייתא דע"כ מוכח דר' לא מחייב אתולדה במקום אב. כנ"ל נכון ליישב קושיית התוס' לולי שהתו' לא כתבו כן והיינו משום דאזלי לשיטתייהו ברייש ב"ק ע"ש:

בד"ה ועל כולן אינו חייב אלא אחת פירש בקונטרס וכו' וקשה דכללא נמי כתיב בעשה וכו' וא"ת והיכי יליף וכו' וכ"ת דחריש וקציר וכו' א"כ היכי הוי בעי למילף מיניה מעיקרא וכו' עס"ה. קושיא ראשונה שהקשו על פרש"י מהאי דכלל בל"ת ופרט בעשה כבר כתב מ"ז ז"ל באריכות ליישב שיטת רש"י ע"ש ובהך קושיא שנייה שהקשו כאן היאך בעי ר"נ למילף מעיקרא דבחריש וקציר לחלק ולא מפיק לה להנך דרשא דדרשי ר' ישמעאל ור"ע במ"ק כמו שפירש"י. נראה לי ליישב דודאי לא משמע ליה לר"נ כלל למידרש בחריש וקציר לענין שביעית כיון דמקמי הכי כתיב וביום השביעי תשבות משמע דעלה קאי ולא משמע ליה נמי למידרש לענין שבת ולמעט קצירת עומר שדוחה שבת כיון דקי"ל בכל דוכתא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת וכ"ש לרבי דאית ליה במנחות דף ע"ב דנקצר ביום כשר ואפילו הכי כתב הרמב"ם לפסק הלכה דדוחה שבת מהך דרשא דבחריש וקציר וכמו שכתבתי בחידושי ר"ה דף ט' ליישב שיטת הרמב"ם שהיא נגד הסוגיא דמנחות דמסקינן התם דכלל אמר ר"ע כל מלאכות שאפשר לעשותן מע"ש אינו דוחה שבת אפילו במילה וכ"ש בקצירת עומר אלא דאפ"ה ע"כ דוחה כיון דלית לן לאוקמי האי קרא דבחריש וקציר למילתא אחריתי אלא לענין שהוא דוחה שבת נמצא דלפ"ז א"ש דמעיקרא ודאי לא הוי ניחא ליה לר"נ לאוקמי בהכי ולסתור כל הנך כללי המסורות בידינו ומש"ה ניחא ליה לאוקמי קרא דבחריש וקציר לחלק משא"כ לבתר דלא קיי"ל הך ילפותא אלא לענין חילוק מלאכות דחריש וקציר גופייהו וא"כ ע"כ דכל חילוק מלאכות דאינך איצטריך למילף מלא תבערו וא"כ מייתר ליה האי קרא דבחריש וקציר וע"כ אית לן לאוקמי לענין קצירת עומר דדוחה שבת. כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף ע:

בתוספות בד"ה לא משמע ליה דשמואל לא כר"נ ולא כר"י וצריך לומר דמקבלה קים ליה לשמואל הכי עכ"ל. כבר כתבתי לעיל שא"צ לומר דמקבלה קים ליה אלא דבלא"ה לא ידענא למה הוצרכו התוספת לומר כן דכיון דר"נ ע"כ לא דריש הך דרשא דאחת שהיא הנה לענין חילוק מלאכות אלא מלא תבערו ור' יוסי לית ליה הך דרשא דלא תבערו כיון דסובר דללאו יצאת א"כ שפיר מצינן למימר דשמואל סבר כר"נ בחדא דלית ליה הך דרשא דאחת שהיא הנה ופליג עליה בחדא דאיהו סובר דהבערה לחלק יצאת ושמואל סובר דהבערה ללאו יצאת כר' יוסי. ויש ליישב דאפ"ה קשיא להו דהך דרשא דמחלליה דדריש שמואל הוי דלא כר"נ ודלא כר"י דאינהו ע"כ לית להו הך דרשא ולע"ד משום הא נמי לא אירייא דבכמה דוכתי אשכחן דנהי שאין שום אמורא יכול לחלוק על תנא אם לא היכא דאשכח שום תנא דס"ל כוותיה היינו דוקא בעיקרי הדינים משא"כ במשמעות דורשין אשכחן טובא בסוכה לענין אתרוג דר' אבהו מפיק לה מהדר אל תיקרי הדר ודלא ככל הנך תנאי דהתם וכה"ג בחגיגה לענין היתר נדרים ובמגילה לענין אסתר ברה"ק נאמרה והרבה כאלה:

בגמרא בעי מיניה רבא מר"נ העלם זה וזה בידו מהו וכו' הא דלא פשיט ליה ממתני' דאי ס"ד דהעלם זו"ז בידו חייב על כל מלאכה ומלאכה א"כ אדתני היודע שהוא שבת ליתני העלם זו"ז בידו וכ"ש הא כדמקשה הש"ס לעיל נראה דשפיר איצטריך למיתני היודע שהוא שבת לאשמעינן דאפ"ה אינו חייב על כל שבת ושבת ולאפוקי מדר"ח בכריתות דס"ל דשבתות כגופין דמי אפילו בכה"ג ע"ש וכמ"ש לעיל באריכות. ועוד נראה דאדרבה בהעלם זו"ז בידו לענין שבתות הרבה בין לרבא ובין לר"נ פשיטא להו דחייב על כל שבת ושבת מקרא דואת שבתותי תשמורו דילפינן מינה דשבתות כגופין דמי היכא דאיכא למימר דימים שבינתיים הויין ידיעה א"כ לפ"ז לא מצי למיתני הך דהעלם זו"ז בידו במתני' דאיירי לענין שבתות הרבה ולענין מלאכות הרבה:

ובכה"ג יש לפרש נמי דלא תיקשי למאי דמסקינן דהעלם זו"ז בידו אינו חייב אלא אחת א"כ אדתני השוכח עיקר שבת ליתני העלם זו"ז בידו וכ"ש הא כמ"ש התוס' כאן בד"ה העלם זו"ז בידו אלא דשפיר ניחא ליה למיתני הך בבא דהשוכח עיקר שבת לאשמעינן דאינו חייב על כל שבת ושבת משא"כ בהעלם זו"ז בידו דחייב לפום הך סברא דפרישית. ועוד י"ל דאיצטריך למיתני השוכח עיקר שבת לאפוקי מסברא דמונבז דיליף היקישא דשוגג למזיד ופוטר לגמרי בתנוק שנשבה וכתבו התוס' דמהאי היקישא שייך למעט נמי השוכח עיקר שבת ואיצטריך לאשמועינן במתניתין דאחת מיהא מחייב אי משום דלא קיי"ל כמונבז או משום דאפילו מונבז גופא מודה כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה אמר ליה הרי העלם שבת בידו וכו' בשבועות בפ"ב בעי מיניה וכו' והא דמהדר ליה הכא לפוטרו וכו' עס"ה. נראה לי דלאו לדינא קשיא להו סוגיא דהכא אסוגיא דהתם דהכא לקולא והתם לחומרא דהא ודאי דחומרא דהתם הוי כקולא דהכא דאידי ואידי בהעלם זה וזה בידו חדא מיהא מיחייב ולא לפוטרו לגמרי וא"כ בפשיטות מצינן למימר דטעמא נמי איכא דהא דלא מחייבינן הכא תרתי היינו משום דחילוק מלאכות חידוש הוא דהא מקרא ילפינן ליה ומש"ה מוקמינן לקרא בדדמי דהיינו דוקא כשהעלם מלאכות לחוד בידו אלא דאפ"ה קשיא להו להתו' שפיר כיון דבין הכא ובין התם כל השקלא וטריא בחד לישנא מסקינן לה דאמאי דמקשה כלום פריש וכו' מסיק אלא לא שנא ואפ"ה התם לחומרא והכא לקולא ע"ז מסקו התוספת שפיר דודאי הכי היא דכיון דקסבר שגגת שבת עיקר דעיקר מצוה היא משום שבת א"כ לא שייך לומר כלום פריש דודאי מסברא דמשום שבת פריש מש"ה הוי לקולא משא"כ התם דלא שייך הך סברא א"כ משום הך סברא דכלום פריש אמרינן לחומרא כן נראה לי בכוונת התוספות ודו"ק:

בגמרא אמר רבא קצר וטחן כגרוגרת בשגגת שבת וכו' ונודע לו על קצירה וטחינה וכו' וחזר ונודע לו וכו'. וכתבו התוס' לעיל בריש פרקין דהאי קצר וטחן וחזר וקצר וטחן ע"כ בשבת אחד איירי ע"ש שהוא מוכרח אף ע"ג דלכאורה לפ"ז לא א"ש הא דקתני ונודע לו על שגגת שבת וזדון מלאכות וחזר ונודע לו על זדון שבת ושגגת מלאכות ובבבא דסיפא איפכא והיכי משכחת לה דהא ודאי בקצירה שנייה שעשה בזדון שבת באותו יום הרי נודע לו שהקצירה ראשונה ג"כ בשבת היתה אלא שחזר ונעלם ממנו שאסור לקצור בשבת וא"כ ע"כ הא דקתני ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת אי אפשר לפרש דהך ידיעה היינו שאותו היום שבת היה שבה שגג מעיקרא שהרי כבר היה יודע בשעת קצירה שנייה אע"כ דהאי נודע לו היינו שנתחדש' לו הידיעה על קצירה שאסורה בשבת וא"כ ידיעה חשובה היא שיודע שחטא וא"כ הרי מחמת אותה הידיעה יודע ג"כ שחטא בקצירה שנייה כיון שיודע שקצירה אסורה בשבת ע"כ צריך לומר שבשעה שנודע לו על קצירה ראשונה שכח לגמרי ענין קצירה שנייה ואינו יודע שקצר כלל אם לא לאחר שחזר ונודע לו שנית. ובבה"ג יש לפרש ג"כ בבבא דסיפא נמצא דלפ"ז לא דמו הנך ידיעות שנודעו לו לשאר ידיעות איסורי שגגות דהתם עיקר ידיעה היא ממה שנעלם ממנו בתחילה שבה שגג משא"כ הכא והוצרכתי בכל זה לפרש כן לפי שמתוך כך נראה לי ליישב סוגיא דשמעתין על מכונה ממה שנתקשו בה קדמאי ובתראי:

בתוס' בד"ה ונודע לו על הקצירה וכו' פי' רבי' שמואל שנודע לו והפריש קרבן וכו' עס"ה. במה שפירש רבינו שמואל שנודע לו והפריש קרבן כמו כן מפרש רש"י להדיא כאן אלא במאי דמשמע מפי' ר"ש דרבא דהכא כר"ל ס"ל אין נראה כן מפרש"י לקמן בפלוגתא דר' יוחנן ור"ל שהרי כתב שם בד"ה חזר ונודע לו דהא דאביי ורבא דאמרו לעיל ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל וכו' אינהו דאמרו כר"ל א"נ ס"ל דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמרו קודם הפרש' כו' עס"ה וא"כ לכאורה משמע מתוך פירושו דלמאי דמפרש א"נ ס"ל ובעי לאוקמי מימרא דאביי ורבא כרבי יוחנן א"כ ע"כ דהך מימרא דאביי ורבא דהכא לענין קצירה וטחינה של שגגת שבת וכו' נמי מצינן לאוקמי אליבא דרבי יוחנן כגון שנודע לו קודם הפרשה וזה דלא כהוראתו של רבינו שמואל כאן:

ונראה דוחק לומר דבהאי דהכא משמע ליה לרש"י לפרש כמ"ש התוספת בסוף הדיבור לפרש האי ונודע לו דהכא בפירושא דחיקא דא"כ כ"ש דהוי מצי לפרש בכיוצא בזה הך פלוגתא דאביי ורבא בסמוך לענין שני זיתי חלב והיינו באחד מהפירושים שכתבו מפרשי הרמב"ם בפ"ו מהלכות שגגות ע"ש בכ"מ שהביא דברי הריטב"א ומהר"י ביר"ב ובעל לחם משנה בשם מהר"ם מטראני או כמו שפירש בעל כ"מ משמיה דנפשיה וקלסיה בעל לחם משנה ע"ש ואביא דבריהם קצת לקמן בסוגיא:

ועוד דכי היכי דקשיא ליה לרש"י ממימרא בתריית' דאביי ורבא בסמוך אמאי לא קשיא ליה נמי מהך מימרא קמייתא דפליגי לענין שבת כיון דבהאי שינויא דרש"י אכתי לא מיתרצי הך קמייתא וע"כ צריך לומר מתוך קושיא קמייתא דשבת דאביי ורבא סברי כר"ל א"כ ממילא לא קשיא נמי הך דאביי ורבא בבתרייתא לענין חלב כיון דבלא"ה כר"ל סברי. והנלע"ד בזה לפי שיטת רש"י דהך פלוגתא דר' יוחנן ור"ל לקמן בידיעות מחלקות והפרשות מחלקו' לא שייכא הכא כלל גבי שבת בהאי גוונא דשמעתין דהא מסקינן לקמן דטעמא דרבי יוחנן דמחייב שתים בידיעות או הפרשות היינו משום דכתיב על חטאתו והביא (וכפרש"י שם וכמו שאבאר) וטעמא דר"ל דאינו חייב אלא אחת משום דכתיב מחטאתו ונסלח לו וכיון דהנך תרי קראי בפרשת חטאת כתיבי דאיירי בכל ענייני חטאות כדכתיב אחת מכל מצות ה' אשר לא תעשינה א"כ שפיר אית לן לאוקמי הך מילתא דידיעות מחלקות מדכתיב או הודע דאיירי בכל ענייני איסורי חטאות דלא שייך בהו שגגות לענין חילוקי חטאות על עבירה אחת כגון בחלב וחלב בדם ודם ושני ביאות באשה אחת וכיוצא בזה דבכל הנך לא משכחת שני חטאות אלא בשני העלמות אבל בהעלם אחד חדא הוא דמחייב אפילו בב' מיני שגגות ומש"ה פליגי ר' יוחנן ור"ל דלר"י כי היכי דמהני ידיעה שבין שני המעשים לחייב שתים הכי נמי מהני ידיעות דלאחר המעשה לחלק כיון שלא נודע לו בשנייה ויליף לה מקרא דעל חטאתו אשר חטא והאי קרא דמחטאתו ונסלח אי לאחר הפרשה פליגי מוקי לה בקודם הפרשה ואי קודם הפרשה פליגי מוקי לה בכזית ומחצה כדאיתא לקמן. א"כ לפ"ז שפיר אית לן למימר דנהי דבכל איסורין ס"ל לר' יוחנן דידיעות מחלקות היינו בידיעות חשובות שנודע לו עתה מה שהיה נעלם ממנו בתחילה בשעת חטא וכיון שידיעה זו אינה אלא על שגגה אחת ולא שייך לשגגה שנייה כלל מש"ה ידיעות מחלקות משא"כ בהך דאביי ורבא דהכא בקצר וטחן דכשנודע לו על קצירה ראשונה ע"כ היינו כדפרישית לעיל שנודע לו שהמלאכה אסורה וזה היה יודע ג"כ בשעה שחטא שהמלאכה אסורה שהרי בזדון מלאכה עשאה אלא שלא היה יודע שהיום שבת וחזר ונזכר בשעת קצירה שנייה. נמצא דלפ"ז הך ידיעה של קצירה ראשונה אין זו הידיעה מעין ההעלם אדרבה עיקר הידיעות שייך טפי על קצירה שנייה שנודע לו שהקצירה אסורה אלא ששכח אם קצר לגמרי וא"כ כשנודע לו בסוף שקצר אינו אלא כגילוי מילתא בעלמא על הידיעה ראשונה וא"כ שפיר קאמרי דקצירה גוררת קצירה וכו' וכה"ג נמי בבבא דסיפא שנודע לו על קצירה שנייה תחילה והיינו שהמלאכה אסורה א"כ ממילא שזו היא עיקר הידיעה ג"כ על הראשונה שהרי שגגת שבת כבר היה זכור מעיקרא כך היה נ"ל לכאורה ליישב שיטת רש"י כיון שע"פ סברא זו יש ליישב ג"כ שיטת הרמב"ם ז"ל שפסק בהא דקצר וטחן כרבא ובידיעות מחלקות פסק כר' יוחנן וכבר האריכו בזה כל מפרשי דבריו לכן אין להאריך כאן ודו"ק:

דף עא.

בתוס' בד"ה גרירה דגרירה וכו' וקשה לרשב"א לפ"ז הוי מצי למצוא פלוגתייהו דאביי ורבא אפילו בשלשה קצירות וכו' עס"ה. ולא ידענא מאיזה פלוגתא דאביי ורבא קשיא ליה לרשב"א הך קושיא

דאי אמאי דפליגי לעיל בקצר וטחן א"כ מאי קשיא וליפלגו בג' קצירות דהא ודאי איכא רבותא טפי אליבא דרבא אפילו בקצירה וטחינה שהן ב' מלאכות ונעשו ג"כ בשני מיני שגגות אפ"ה קאמר רבא דקצירה שנייה שהיא בשגגת מלאכה גוררת אפילו טחינה ראשונה אע"ג דלאו בת מינה היא כלל שהן ב' מלאכות ושני שגגות שהקציר' שנייה בשגגת מלאכה וטחינה ראשונה בשגגת שבת ואפ"ה מתכפר ע"י גרירה שהקצירה שנייה גוררת קצירה ראשונה וטחינה שעמה וכ"ש דלאביי הוי רבותא טפי דאע"ג דעל הקצירה וטחינה שנייה היה מחויב שתים ע"י חילוק מלאכות אפ"ה סגי בחדא משום גרירה דגרירה אף שאינה בת מינה. וע"כ דקושיית הרשב"א היא אאידך פלוגתא דאביי ורבא בסמוך דמייתי הש"ס לענין ג' מיני אכילות חלב וקשיא ליה דליפלגו בג' קצירות לענין שבת אלא דבהא נמי לא ידענא מאי קשיא ליה דאטו הנך תרי פלוגתי דאביי ורבא בהדי הדדי אתאמרי בבי מדרשא וא"כ שפיר מצינן למימר דהך פלוגתא דאביי ורבא לענין חלב באפי נפשה אתמר וא"כ לפ"ז ודאי ניחא להו לפלוגי בכה"ג דג' מיני אכילות דשייכי פלוגתייהו בכל מיני חטאות של כל אכילת איסורין שבתורה דטובא אינהו ממאי דליפלגי בג' קצירות ע"י שינוי השגגות דלא שייך אלא בשבת לחודא וכ"ש לפמ"ש התו' בפ"ק דחולין דף ה' ובכמה דוכתי דכל חטאות הנזכרין בש"ס בשם חטאת חלב הן אע"ג דאיירי בשאר מיני איסורין א"כ פשיטא דאין מקום לקושיית הרשב"א וצ"ע ודו"ק:

בגמרא מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מיבעי' לר' זירא ואמרי לה בעי מיני' ר' ירמיה מר' זירא וכו' א"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפין. ויש לתמוה דכיון דבאמת נפשטה הך איבעיא דודאי חלוקין לחטאות א"כ מעיקרא מאי האי דקאמר מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא מיבעיא ליה לר"ז טפי הו"ל למימר דהך מילתא דפשיטא להו לאביי ורבא להאי גיסא פשיטא ליה לר"ז לאידך ניסא וכבר הרגיש מהר"ם ז"ל בחידושיו בזה אלא שפירושו נראה דוחק לכך נראה דהא דמסקינן דא"ל חלוקין לחטאות ולא מצטרפין נראה היינו דוקא להאי לישנא דאמרי לה דבעי ר' ירמיה מר' זירא ומהדר ליה ר"ז הכי משא"כ ללישנא קמא דלא איירי בה ר' ירמיה כלל אלא ר' זירא לחוד הוא דקמיבעי' ליה הכי א"כ אפשר דליתא להך מסקנא דאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין אלא אכתי קאי בעיא דרבי זירא וכיון דאיכא תרי לישני לחד מיבעיא ליה ולחד פשיטא ליה לא פסיקא ליה לתלמודא למימר דפשיטא ליה:

ועוד נ"ל ליישב בדרך אחר דאפשר דהא דקאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין לאו משום דפשיטא ליה הך מילתא דחלוקין לחטאות לענין דחייב שתי חטאות דאם כן לא שייך שפיר האי לישנא דחלוקין לחטאות אלא הכי הו"ל למימר מתוך שמחולקין לחטאות לא מצטרפין משא"כ לשון חלוקין אפשר לפרש דטעמא הוא דקיהיב דאפשר דכיון דהנך שני מיני שגגות חלוקין בדינם לענין חטאת דבשגגת שבת מביא אחד על כולם ובשגגות מלאכות חייב על כל אחת ואחת וא"כ יש לומר דהנך ב' מיני שגגות אין מביאין לידי צירוף דלא דמי לצירופי כזית בשאר איסורין ומשום הך ספיקא פשיט לה לכולה דמספיקא לא מייתינן חולין בעזרה ובחדא סגי וא"כ לפ"ז אפשר דבכה"ג בפלוגתא דאביי ורבא דאיירי בקצר וקצר בשני העלמות בכל אחד כגרוגרת אפשר נמי דלר' זירא לא מייתי אלא חדא משום הך ספיקא גופא דחולין בעזרה אם כן עכ"פ שפיר קאמר הש"ס דמילתא דפשיטא לאביי ורבא מיבעי' ליה לר' זירא דהא ליכא למימר דלאביי ורבא נמי הא דלא מייתי אלא חדא על ב' קצירות משום ספיקא דא"כ אכתי אין כאן מקום לגרירה דגרירה וכ"ש לאביי דמיקל טובא דאמר שם טחינה אחת היא משמע דפשיטא ליה טובא דמדינא בחד חטאת סגי. ואפ"ה מקשה הש"ס שפיר דכל היכא דחלוקין לחטאות לא מצטרפין והתנן אכל חלב וחלב וכו' היינו דמכח כ"ש מקשה כיון דאפילו במאי דמחלקין לחטאות ממש דחייב שתים לר' יהושע ואפ"ה מצטרפין וכ"ש בחלוקי חטאות גרידא ע"י ב' מיני שגגות דיש לומר דאפ"ה מצטרפין כן נראה לי:

מיהו מה שהכריחני לזה לאו משום הך קושיא ודיוקא שדקדקתי לחוד אלא דבלא"ה נראה לי דממקומו הוא מוכרע משום דקשיא לי אהך איבעיא דר' זירא אמאי מספקא ליה לענין צירוף בשגגת שבת טפי מבחלב ושאר איסורין דאשכחן נמי כה"ג ב' מיני שגגות הא' שגגת איסור שיודע שהוא חלב וכסבור שחלב מותר או שנתחלף לו שומן בחלב וא"כ שייך הך ספיקא גופא בחלב כגון שאכל חצי זית בשגגת איסור וחדן חלב והשני בשגגת שומן בחלב ובזדון איסור אי מצטרף או לא אע"כ דבהנך פשיטא להו דכיון דאין חילוק לדינא בין הנך ב' מיני שגגות לענין חילוקי חטאות מש"ה כחדא שגגה חשבינהו להו משא"כ בשבת וא"כ לפ"ז ממילא משמע דהא דקאמר חלוקין לחטאות ולא מצטרפין היינו כדפרישית דטעמא הוא דקא יהיב דכיון דחלוקין בדינן לענין חטאות משו"ה לא מצטרפין משא"כ בחלב וחלב כן נ"ל ודוק ועיין עוד בסמוך:

דף עא:

בגמרא אתמר אכל שני זיתי חלב בהעלם אחד ונודע לו וכו' וחזר ונודע לו וכו' ופרש"י דהא דאביי ורבא דאמרו לעיל ונודע לו על אחד מהן וחזר ואכל היינו משום דס"ל כר"ל אי נמי ס"ל דלאחר הפרשה פליגי ואינהו דאמרי קודם הפרשה. והא דלא קשיא ליה לרש"י מהך מימרא דקצר וטחן כבר כתבתי בזה באריכות לעיל בלשון התוספות בד"ה נודע לו על הקצירה ע"ש דבלא"ה אין הכרח כ"כ דשפיר מצינן למימר דניחא ליה לרש"י לאקשויי מאכילת חלב אאכילת חלב וממילא דלפי תירוצו של רש"י א"ש נמי הך דקצר וטחן והיינו כמ"ש מהרש"א ז"ל או כדפרישית לעיל דרש"י לא חש כלל להוכחתו של רבינו שמואל לעיל:

מיהו למאי דפרישית בסמוך היה באפשר לפרש עוד בדרך אחר בענין דלא תיקשי אפילו מאכילת חלב אאכילת חלב דאפשר דשפיר מיתוקמא הך מימרא דאביי ורבא לגמרי כר' יוחנן אלא דהא דקאמר רבי יוחנן הכא דידיעות מחלקות היינו בענין שההעלם בשני הזיתים היה בענין אחד שעל כל אחד היה סבור שהיא שומן וא"כ כשנודע לו על הראשון שהיא חלב לא שייך הך ידיעה כלל לגבי שנייה דאפשר שזה חלב וזה שומן דסתם שגגת חלב בכה"ג איירי משא"כ הך דשני זיתי חלב בהעלם אחד דאביי ורבא דלעיל היינו שההעלם היה בשגגת איסור שהיה סבור שחלב מותר אלא שבשעה שנודע לו על אחת מהן שכח לגמרי מאכילה שנייה וחזר ונזכר וא"כ אפשר דמודה רבי יוחנן בכה"ג דאין הידיעות מחלקות כיון שידיעה זו שחלב אסור שייך ג"כ על זית השני ומה ששכח האכילה וחזר ונזכר ממנה לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא ואף לפי מה שחלקתי בסמוך בין ב' מיני שגגות דחלב לב' מיני שגגות דשבת מ"מ נתיישב מיהא הא דלא קשיא ליה לרש"י מימרא דר' יוחנן דהכא אפלוגתא דאביי ורבא דקצר וטחן ועיין בכ"מ בפ"ו ופ"ז מהלכות שגגות שהאריך בזה בשם מפרשי הרמב"ם ז"ל ומהם נראה שהרגישו קצת באותן הסברות שכתבתי כאן ע"ש ודוק היטב:

בפרש"י בד"ה על חטאתו והביא והביא קרבנו וכו' על חטאתו אשר חטא וכו' עס"ה. ויש לדקדק דרש"י שינה מלשון הגמרא דקאמר על חטאתו והביא ולפי פירושו איפכא כתיב והביא והדר על חטאתו. ולקושטא דמילתא בתחילת פרשת חטאת בפסוק אם הכהן המשיח יחטא כתיב והקריב על חטאתו ובתר הכי מיד כתיב והביא והיינו כלישנא דגמרא אלא דלא ניחא ליה לרש"י לפרש עיקר ילפותא מהאי קרא דכתיב בפרשת כהן המשיח שעיקר חטאת שלו היינו על הוראתו בהעלם דבר ואם כן לא שייך כל כך הך מילתא דידיעות מחלקות כמו בשאר חטאת יחיד דאיירי בהו רבי יוחנן ור"ל ועוד דהתם לא כתיב או הודע מש"ה משמע ליה לרש"י דעיקר ילפותא מהאי קרא דכתיב גבי חטאת יחיד ואע"ג דאיפכא כתיב אפילו הכי נקיט לה הגמרא כפי סדר הכתובים בתחלת הפרשה דכהן המשיח דהא לקושטא דמילתא מסקינן בכמה דוכתי בהוריות ובזבחים ובכריתות דכל הנך פרשיות חטאת למידין עליון מתחתון ותחתון מעליון וע"כ דהכי הוא נמי בשמעתין דהאי קרא דמחטאתו ונסלח לו דמייתי ר"ל לאו בחטאת יחיד כתיב אלא בחטאת נשיא בפרשה שלפניה כן נראה לי וק"ל:

בגמרא אמר עולא למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה בתחילה ופרש"י פלוגתא דר"ט ור"ע היא בכריתות והקשו עליו בתוספות דהתם אמר רבא להדיא מדברי שניהם נלמוד וע"ז כתב מ"ז ז"ל דמ"ש רש"י דפלוגתא דר"ע ור"ט היינו מקמי דאמר ר"ע נראין דברי ר"ט במעילה מועטת וכו' ע"ש. ואף שזה דוחק אפ"ה משמע ליה לרש"י לפרש כן כיון דלא אשכחן שום תנא אחר דסובר דאשם ודאי בעי ידיעה ובאמת יש לתמוה בזה על התוס' שהקשו על פרש"י וכתבו דליתא לפירושו ולא כתבו לפרש מאן האי תנא דבעי ידיעה אלא דמהרש"א ז"ל כתב בפשיטות דהאי תנא דבעי ידיעה היינו ממאי דקתני בהאי מתניתין גופא דר"ע ור"ט וחכמים פוטרין ומפרשינן בגמרא דטעמייהו דאין מביאין אשם תלוי אלא על דבר שזדונו כרת ומש"ה תמה על מהרש"ל ז"ל וכתב שנעלם ממנו הך סוגיא דכריתות ולענ"ד יש לתמוה טובא על מהרש"א ז"ל דאדרבה מדמפרשינן התם דטעמייהו דרבנן דפוטרין משום דאין מביאין על דבר שאין זדונו כרת א"כ אין בזה הוכחה כלל דרבנן פליגי אדר"ע ור"ט בהך מילתא לענין אשם ודאי לא בעי ידיעה דמה"ת ואף אם היה באפשר ליישב דבריו קצת בדוחק ע"פ שיטת התוס' בד"ה בעל ה' בעילות אפ"ה אין כאן השגה כלל על מהרש"ל:

מיהו לענ"ד נראה דודאי דמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה היינו הנך חכמים דפטרו התם כמ"ש מהרש"א ולאו מטעמיה (דלפי שיטת רש"י והתוספות כאן לא יתכן לפרש כן) אלא למאי דמסקינן התם דטעמייהו דרבנן הוי משום דאין מביאין אלא על דבר שזדונו כרת ומשום הכי פשיטא דידיעות מחלקות בשוגג בידיעות שבין ביאה לביאה לד"ה ובידיעות שלאחר הביאות תליא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דכי היכי דפליגי בחטאות פליגי באשמות אלא דעיקר מימרא דעולא היינו לאידך גיסא דלמ"ד לא בעי ידיעה בתחילה דלית ליה הך ג"ש דמצות מצות וא"כ אין לדמות אשם לחטאת לענין ידיעות ממילא דלפ"ז מילתא דפסיקא היא דכל הבועל ה' בעילות בשפחה חרופה לעולם אינו חייב אלא אחת ל"ש מזיד ול"ש שוגג בין בידיעה אחת ובין בידיעות הרבה וכבר אפשר דעולא אמתניתין דכריתות קאי דקתני סתמא שהבא על שפחה ביאות הרבה מביא אחת על כולן ומשמע ליה לאוקמי כר"ע ור"ט דלא בעי ידיעה וכמו שאבאר בסמוך בלשון רש"י:

ולפ"ז א"ש נמי טובא הא דמתקיף רב המנונא אלא מעתה בעל וכו' והפריש קרבן והאריכו בתוספות לפרש בדוחק. ולפמ"ש א"ש טפי דמה"ט גופא דע"כ עולא מילתא דפסיקא בעי למימר

דף עב.

בפירש"י בד"ה ה' בעילות וכו' ונודע לו וכו' עס"ה. ויש לתמוה טובא על סוגיא זו לפי פרש"י דכיון דסברא זו דלמ"ד בעי ידיעה חייב על כל אחת ואחת חידוש גדול הוא דמה"ת נחמיר בשוגג טפי מבמזיד בידיעה שבין ביאה לביאה וכ"ש במאי דמחייב הרבה אפילו ע"י ידיעות מפורשות שאחר כל הביאות בין הפרשה להפרשה וקודם כפרה אלא דרש"י הוכרח לפרש כן מדאמר עולא למאן דאמר לא בעי ידיעה מכלל דלמאן דאמר בעי ידיעה לא הוי הכי וכהאי גוונא משמע ליה ממימרא דרב דימי בסמוך אלא דאכתי קשיא אדעולא גופא דקבע למילתיה אליבא דמ"ד לא בעי ידיעה דהוי דלא כהלכתא לפי שיטת התוספות ומהרש"א וכ"ש לפי פירושי שכתבתי בסמוך שעולה מכולן דהני חכמים דפטרי התם ופליגי אדר"ע ור"ט אינהו דסברי דבעי ידיעה וא"כ מסתמא הלכה כחכמים וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ועוד דבעיקר מימרא דעולא למ"ד לא בעי ידיעה ליכא שום רבותא כלל דאינו חייב אלא אחת כמו במזיד וא"כ טפי הו"ל לעולא למימר איפכא דלמ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בעל ה' בעילות בשפחה חרופה חייב על כל אחת וא' והוי רבותא טובא כדפרישית ואליבא דהלכתא וממילא נמי הוי ידעינן דלמ"ד לא בעי ידיעה אינו חייב אלא אחת:

ועוד דכל הנך סברות שכתב רש"י דידיעות חשובות באשם ודאי הוי כמו הבאת כפרה דמזיד ל"ש בידיעות שבין ביאה לביאה ול"ש בידיעות שלאחר כל הביאות מכל זה לא נזכר בדברי עולא כלום דאפילו לשון ונודע לו שהוא עיקר הדין חסר מדברי עולא ורש"י הוסיף לשון זה מדעתו וכבר חזרתי על כל הצדדים ליישב פי' זה שנראין דברי תימא ולא מצאתי:

אמנם לפי מאי דפרישית בסמוך א"ש טובא דודאי למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה בתחילה והיינו מג"ש דמצות מצות והיקישא דאשמות להדדי אם כן ליכא שום רבותא שדין אשמות כדין החטאות והיינו בשוגג דהא חטאת לא אשכחן אלא בשוגג ומשום הכי פשיטא דידיעות מחלקות בשוגג בידיעות שבין ביאה לביאה לד"ה ובידיעות שלאחר הביאות תליא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"ל דכי היכי דפליגי בחטאות פליגי באשמות אלא דעיקר מימרא דעולא היינו לאידך גיסא דלמ"ד לא בעי ידיעה בתחילה דלית ליה הך ג"ש דמצות מצות וא"כ אין לדמות אשם לחטאת לענין ידיעות ממילא דלפ"ז מילתא דפסיקא היא דכל הבועל ה' בעילות בשפחה חרופה לעולם אינו חייב אלא אחת ל"ש מזיד ול"ש שוגג בין בידיעה אחת ובין בידיעות הרבה וכבר אפשר דעולא אמתניתין דכריתות קאי דקתני סתמא שהבא על שפחה ביאות הרבה מביא אחת על כולן ומשמע ליה לאוקמי כר"ע ור"ט דלא בעי ידיעה וכמו שאבאר בסמוך בלשון רש"י:

ולפ"ז א"ש נמי טובא הא דמתקיף רב המנונא אלא מעתה בעל וכו' והפריש קרבן והאריכו בתוספות לפרש בדוחק. ולפמ"ש א"ש טפי דמה"ט גופא דע"כ עולא מילתא דפסיקא בעי למימר

מכל הנך הוכחות שכתבתי משמע ליה לרב המנונא דלגמרי בכל ענין השוה מדותיו דלעולם אינו חייב אלא אחת דמש"ה סתמא קאמר ולא הזכיר לשון שוגג ולשון ידיעה בדבריו וא"כ מקשה שפיר בלשון בתמיה אלא מעתה בעל וחזר ובעל והפריש קרבן ובין לענין שוגג ובין לענין מזיד מתמה רבי המנונא ובעי למימר דלפ"ז מתניתין נמי לאו מילתא דפסיקא תני ועל זה מהדר ליה עולא שפיר דמעשה דלאחר הפרשה ודאי מילתא דפשיטא טובא היא דלא איירי בה מתניתין כלל ומש"ה לא איירי בה נמי עולא גופא אע"ג דסתמא קאמר כן נ"ל נכון לולי דמלשון רש"י והתוס' לא משמע כן והנלע"ד כתבתי ודו"ק:

בא"ד והא מילתא דעולא נקיט לה הכא וכו' ונראה לי בכוונתו משום דאי אפשר לומר דעולא אפלוגתא דר"י ור"ל דלעיל קאי דהא אינהו לא איירי אלא לענין ידיעות שאחר כל המעשים אי מחלקות או לא ועולא הוא דקאמר דאפילו בין ידיעה לידיעה אינו חייב אלא אחת אע"ג דבכה"ג בחטאת מילתא דפשיטא היא דמחלקות לד"ה אע"כ משמע ליה לרש"י דאין ה"נ דמימרא דעולא לאו הכא איתמר אפלוגתא דר"י ור"ל אלא שמעתא בעלמא אתמר אמתניתין דכריתות דקתני הבא על השפחה ביאות הרבה לכך הוצרך רש"י לפרש דהא דמייתי לה בשמעתין היינו משום דפרכינן עלה בסמוך אדרב דימי מפלוגתא דר"י ור"ל וזה ברור בכוונת רש"י ועיין במהרש"א:

בתוס' בד"ה בעל ה' בעילות וכו' אבל למאן דבעי ידיעה וכו' אבל בשפחה חרופה שמביא על הזדון כשגגה כו' עס"ה. ואף דפי' התוס' עולה לגמרי כפרש"י אפ"ה האריכו בשביל דבר שנתחדש בדבריהם לאסבורי מילתא בטעמא דהא דלעולא ידיעות דשפחה חרופה חשיבי כהבאת כפרה היינו משום דהידיעות גורמות כפרה ומש"ה למ"ד דלא בעי ידיעה אין הידיעות גורמות כפרה שהרי יכול להביא ולהתנות והיינו דקשיא להו דהא לא אשכחן אשם תלוי בשפחה חרופה וניחא להו בתירוצא דאפילו הכי יכול להתנות בשלמים אפילו למ"ד אין מביאין קדשים לבית הפסול זהו עולה מתמצית דברי התוספות והיינו דקשיא לי לעיל על לשון מהרש"א ז"ל שרוצה לומר בכוונת התוספות דהני חכמים דפטרי בכריתות באשם תלוי ובמעילה ע"כ סברי דאשם ודאי בעי ידיעה ולפי שיטת רש"י והתוס' דהכא לעולם מצינן למימר דחכמים דהתם נמי סברי דלא בעי ידיעה וא"כ היה יכול להביא אשם תלוי ולהתנות אלא דאפ"ה מיעט רחמנא אשם מעילה ואשם תלוי בגזירת הכתוב מג"ש דמצות מצות וכבר כתבתי שיש ליישב שיטת מהרש"א בדוחק לפי שיטת התוס' דהכא:

מיהו למאי דפרישית בסמוך בשמעתין ממילא דאין צורך לכל האריכות שכתבו התוס' כאן דהא אפילו אם אינו יכול להתנות באשם או בשלמים אפ"ה שפיר קאמר עולא דלמ"ד לא בעי ידיעה אינו חייב אלא אחת כיון דלית לן ג"ש דמצות מצות ובאשמות לא כתיב ידיעה וכ"ש בשפחה חרופה דכתיב להדיא על חטאתו אשר חטא דדרשינן מינה בכריתות דאינו חייב אלא אחת על ביאות הרבה מעתה אין לחלק בין שוגג למזיד כלל דמה"ת ודוק היטב:

בד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' תימא מאי פריך וכו' עס"ה. כבר כתבתי בסמוך דלפי פירושי בסוגיא זו אין מקום לקושיית התוס' כלל אלא דבלא"ה אפילו לפי פי' רש"י והתוס' נמי לא ידענא מאי קשיא להו הכא דהא שפיר מצינו למימר דר' המנונא בין אשוגג ובין אמזיד קאמר ובלשון בתמיה דכיון דבכה"ג אין שום סברא לומר דאינו חייב אלא אחת א"כ לא הו"ל לעולא לסתום דבריו כאילו הוי מילתא דפסיקא והו"ל לפרש ולמימר בעל ה' בעילות בשפחה חרופה בשוגג ונודע לו בין אחת לאחת כן נ"ל ודו"ק :

בפרש"י בד"ה כי אתא רב דימי לא פליג אדעולא וכו' עכ"ל. נ"ל בכוונת רש"י דרב דימי ועולא לא פליגי בעיקר הסברא דהך מילתא דשפחה חרופה תליא בפלוגתא דאשם ודאי אי בעי ידיעה או לא אבל מ"מ שפיר משמע דעולא ורב דימי פליגי בחד מכמה גווני דהא מלישנא דעולא דאמר למ"ד אשם ודאי לא בעי ידיעה א"כ משמע דהכי ס"ל לעולא כר"ע ור"ט משא"כ רב דימי דאמר למ"ד אשם ודאי בעי ידיעה משמע דס"ל כחכמים ועי"ל דמימרא דעולא משמע דסבירא ליה כרבי יוחנן בחטאת משא"כ לרב דימי למאי דס"ד מעיקרא ע"כ עיקר רבותא דידיה אליבא דר"ל א"כ משמע דכר"ל ס"ל ויותר נראה דלעולא משמע דס"ל בפלוגתא דר"י ור"ל דלר"י ידיעות מחלקות והיינו דנקיט סתמא ואפ"ה אידיעות קאי משא"כ לרב דימי אליבא דמסקנא משמע דס"ל דבהפרשות פליגי ומש"ה נקיט לה נמי מילתא סתמא ואפ"ה אהפרשות קאי כן נראה לי ודו"ק ותו לא מידי:

דף עב:

תוספות בד"ה נתכוין להגביה את התלוש וכו' פירש בקונטרס וכו' וקשה לר"ת וכו' עד ופליגי אביי ורבא וכו' עס"ה. ולכאורה יש לדקדק למה הוצרכו התוס' לפרש אליבא דר"ת טפי דפליגי אביי ורבא אליבא דר' אליעזר מלפירוש רש"י דהא לכאורה כיון דפשיטא להו להתוס' דהך דרשא דבה פרט למתעסק הוי דוקא אליבא דר"א כדמסיק הש"ס שם בכריתות ור"א האי בה מאי עביד ליה פרט למתעסק משמע דרבי יהושע דדריש בה לענין דצריך שיודע לו במה חטא תו לית ליה הך דרשא דמתעסק וא"כ ע"כ לפירש"י נמי הכי הוא דהא רש"י כתב להדיא בשמעתין דהא דפטור לכ"ע בנתכוין להגביה התלוש וחתך המחובר היינו משום הך דרשא דבה פרט למתעסק וא"כ ע"כ דפלוגתא דאביי ורבא אליבא דר"א פליגי. אמנם כן לאחר העיון שם במסכת כריתות מצאתי שם בפרש"י ז"ל שכתב להדיא דרבי יהושע נמי דריש בה פרט למתעסק דתרתי שמעת מינה דמיעוטא דבה קאי בין אידיעה ובין אכוונה בשעת החטא וא"כ לפ"ז הוי שייך פלוגתא דאביי ורבא נמי אליבא דר"י:

ומה שהכריחו לרש"י לפרש כן בכריתות נ"ל דהוי מה"ט גופא דלא ניחא ליה לפרש דאביי ורבא לפלוגי אליבא דר"א דמסתמא הלכה כר"י לגבי ר"א. ועוד נ"ל דבלאו הכי הוכרח רש"י לפרש כן שם בכריתות וקאי עלה דר' יהודה דקאמר דר' יהושע פוטר אפילו בנתכוין ללקוט שחורות ומצא לבנות ומ"ט דר"י אי משום דרשא דבה האיכא לאוקמי במתעסק דתרי מיני כדמשמע לשון מתעסק בכל מקום שלא נתכוין להתעסק בדבר איסור אלא בהיתר משא"כ לפרש"י א"ש דכיון דר' יהושע דריש דרשא דבה בין לענין ידיעה ובין לענין כוונה בשעת החטא וא"כ ע"כ בחדא גוונא איירי דכי היכי דלענין ידיעה ע"כ איירי בתרי מיני איסורין ה"ה לענין כוונה דשעת החטא נמי בהכי איירי אלא כיון דהתוס' דשמעתין לא משמע להו לפרש כן משום קושי' דמלאכת מחשבת והכריחו לפרש בענין אחר דאיירי דוקא במין אחד שטעה וכסבור שהוא תלוש לכך הוכרחו לפרש דלפ"ז ע"כ פליגי אביי ורבא אליבא דר"א דוקא. ולשיטת התוס' צריך לומר דהא דס"ל לאביי ורבא כר"א לגבי ר"י היינו כמ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש דלכאורה קאי ר"ע בשיטתיה בס"פ שני דשבועות אלא דלאחר העיון שם אין זה מספיק. ועוד דלפי' התוס' קשיא לי טובא במשנה דכריתות דמסיים שם במשנה אמר רבי שמעון תמיהני אם פטר בה רבי יהושע א"כ למה נאמר בה פרט למתעסק ומאי קשיא לר' שמעון טפי מלר' יהודא דלפירושם לרבי יהודא נמי טעמא דר"י לאו מבה יליף אלא מדכתיב מלאכת מחשבת אע"כ דלר' יהודא מוקי ר' יהושע לדרשה דבה לענין שצריך לידע במה חטא ואם כן לר"ש אליבא דר"י נמי הכי הוא. משא"כ לפרש"י א"ש דרבי יהודא אליבא דר"י תרתי שמעינן מיניה מבה ומה"ט גופא דייק רבי יהודא למילתיה כדפרישית דמסתמא בחד גוונא איירי משני מיני איסורין ואהא מהדר ליה ר"ש דודאי אין סברא כלל לומר דפוטר ר' יהושע בכה"ג וכדמשמע נמי הש"ס שם משני תינוקות ותירוץ הגמרא לא משמע ליה לר"ש כמו שהארכתי בישיבה מכמה טעמים נכונים בפלוגתא דר' שמעון ור' יהודא לענין מקלקל בחבור' ולפ"ז ע"כ א"א לומר נמי דרבי יהושע אייר לענין שצריך לידע באיזה מהם שחטא דא"כ ממילא הוי משמע דה"ה לענין כוונה אייר בשני מיני איסור דעיקר קרא דבה אשעת חטא קאי טפי משעת ידיעה דכתיב אשר חטא בה וכיון דאין סברא לומר לענין שעת כוונת החטא בתרי מיני איסור וממילא דעל כרחך לא דריש רבי יהושע כלל לענין ידיעה אלא לענין מתעסק והיינו שמתעסק ונתכוין להיתר ונמצא של איסור ואם כן סבירא ליה לאביי ורבא כר"ש אליבא דר"י או כמ"ש מ"ז ז"ל בארכיות אבל לפי' התוספות קשיא טובא וצ"ע ודו"ק:

בגמרא רבא אמר פטור אביי אמר חייב רבא אמר פטור דהא לא נתכוון לחתיכה דאיסורא אביי אמר חייב דהא לא נתכוון לחתיכה בעלמ'. לכאורה משמע דפליגי בכה"ג בכל איסורי חטאת כגון שחוטי חוץ ומפטם קטורת וכיוצא בו ועיקר פלוגתייהו בזה בדרשא דבה דמר מוקי לה בהכי ומר בהכי ואכתי יש לדקדק דא"כ מ"ט דרבא דמסברא ודאי אית לן לאוקמי מיעוטא דבה בדמי כיון דאי לאו הך מיעוטא הוי מחייב כמו בחלב אמנם לולי דברי תוס' דלקמן היה נ"ל דלא פליגי אביי ורבא אלא לענין שבת דווקא והיינו לפי מ"ש התוס' בסנהדרין דף ס"ב דהא דאיצטריך מיעוטא דבה לענין שבת ואיצטריך נמי לטעמא דמלאכת מחשבת וכתבו שם שני תירוצים אחד כמו שכתבו כאן ובשבועות דתרי גווני מתעסק נינהו חד במתעסק במין זה בעצמו בטעות. ומתעסק אחר בשני מינין ועוד כתבו תירוץ אחר דאי לאו טעמא דמלאכת מחשבת הוי מחייב בשבת מטעמא דנהנה כמו בחלבין ועריות ע"ש ומדלא כתבו סברא זו בשמעתין וברפ"ג דשבועות משמע דלא פשיטא להו הך סברא כ"כ אי שייך טעמ' דנהנה לענין שבת וא"כ לפ"ז איכא למימר דאביי ורבא נמי פליגי בהאי סברא גופא דרבא ס"ל דנתכוין להגביה התלוש וחתך מחובר לא איצטריך מיעוטא דאונס גמור הוא למאי דלא משמע ליה סברא דנהנה לענין שבת משא"כ אביי סובר דשפיר שייך טעמא דנהנה לענין שבת וקס"ד דחייב אפילו בנתכוין להגביה דהא נהנה וכמו בחלבין ועריות אף בסבר רוק הוא ובלעו משום הכי איצטריך מיעוטא דבה למעוטי אבל נתכוין לחתוך לעולם אימא לך דחייב ולפ"ז אתי שפיר טובא סוגיא דכריתות דמקשה הש"ס מתעסק דמאי אי דחלבין ועריות פשיטא דחייב ואי דשבת פשיטא דפטור משום מלאכת מחשבת ומוקי לה התם כאביי ורבא וקשיא לן אמאי לא מוקי למיעוטא דבה פרט למתעסק לענין מתעסק דשחוטי חוץ ומפטם הקטורת וכיוצא בהן דהנך לא מימעטו ממלאכת מחשבת ולא שייך בהו נמי טעמא דנהנה אבל למאי דפרישית א"ש כיון דלאביי לא שייך מיעוטא דבה אלא לענין מתעסק גמור שלא נתכוין לענין זה כלל אבל היכא דנתכוין להיתר ונמצא איסור לאו מתעסק קרינן ביה אלא שוגג גמור וכמו שאבאר וא"כ ע"כ אליבא דאביי צריך לאוקמי לענין שבת ולאפוקי מסברא דנהנה דבשאר איסורין לא איצטריך למעוטי דאונס הוא ומש"ה מסיק שם לרבא נמי לענין שבת גופא. מיהו לפי שיטת התוספות דלא נחתי להכי קשיא טובא סוגיא דכריתות אמאי לא מוקי לה לענין שחוטי חוץ וכיוצא בזה וכבר עלה בלבי לפרש דע"כ עיקר פשטא דקרא דבה צריך לאוקמי נמי לענין שבת כיון דרישא דקרא דקרבן חטאת כתיב בה מאחת מהנה וע"כ לא מיתוקם האי קרא אלא לענין שבת כמו שאבאר בסמוך בלשון הברייתא וא"כ ממילא דלא שייך לומר דמיעוטא דבה דכתיב בסיפא דקרא לא איירי לענין שבת כך היה נ"ל לכאורה אלא דמל' התוס' לא משמע כן בד"ה אלא לאו רישא בעבודה זרה לכן סוגיא דכריתות צ"ע ועיין עוד בסמוך ולקמן בסוף הסוגיא אבאר בענין אחר. ומתוך מה שכתבתי נתיישב לי היטב עיקר מימרא דשמואל דאמר מתעסק בחלבין ועריות חייב שכן נהנה בשבת פטור מלאכת מחשבת אסרה תורה ואילו שחוטי חוץ וכיוצא בו שיירא וקשיין דיוקא דרישא אדסיפא דמטעמא דרישא משמע דשמואל פוטר בהנך ומדיוקא דסיפא משמע דחייב ומה שכתבו התוספות בס"פ שני דשבועות אינו מספיק לקושיא זו אמנם לפי מאי דפרישית וכתירוץ השני שכתבו התוספות בסנהדרין אתי שפיר טובא דמתעסק דשאר איסורין פשיטא דפטור דכאנוס גמור הוא ולא איצטריך שמואל לאשמעינן אלא דחייב בחלבין ועריות מטעמא דנהנה ומש"ה גופא איצטריך לאשמעינן דבשבת פטור אף ע"ג דנהנה אפילו הכי מלאכת מחשבת בעינן ודוק היטב:

שם אמר רבא מנא אמינא לה דתניא חומר שבת משאר מצות כו' עד סוף הסוגיא. ולכאורה קשיא לי אמאי איצטריך ליה לרבא לאתויי מהך ברייתא דבפ"ד מיתות מסקינן עלה דמשבשתא היא דאמר רבי יוחנן לתנא פוק תני לברא ע"ש ובפשיטות הו"ל לרבא לאתויי מתניתין דכריתות דאמרינן התם להדיא א"כ למה נאמר בה פרט למתעסק ולענין שבת אירי התם ואי משום דאליבא דרבי שמעון מסיק לה התם ואפשר דפליגי תנאי עלה כדפרישית בסמוך דא"כ לפ"ז מברייתא נמי לא מייתי מידי דהא מצינן לאוקמי הך ברייתא כרבי שמעון ועוד דהא לפרש"י ותוס' דשמעתין אביי ורבא נמי לא אירי אליבא דהאי תנא דדריש בה פרט למתעסק ולא פליגי אלא לענין פירוש מתעסק לחוד ומה"ט נמי ליכא למימר דהא דלא מייתי רבא ממתני' היינו משום דמתעסק דמתני' איכא לאוקמי בנתכוין להגביה את התלוש כדאביי א"כ מברייתא נמי לא מייתי מידי וליכא למימר דמברייתא מייתי שפיר משום דשבת דומיא דחלבין ועריות איירי ובחלבין ועריות לא משמע ליה לרבא לומר דאיירי ברוק הוא ובלעו דלא שכיח ומשמע ליה דוחק דא"כ קשיא לן טפי אמאי איצטריך הש"ס לדחוקי ולאוקמי בהכי אליבא דאביי דאיירי ברוק הוא ובלעו דהא בלא"ה איכא למימר דאביי לא ס"ל כהך ברייתא כלל דס"ל כרבי יוחנן בפ"ד מיתות דאמר פוק תני לברא דמשבשתא היא וכמו שאבאר בסמוך מיהו לפמ"ש בסמוך אתי שפיר דודאי לאו דוחק הוא לאוקמי ברוק הוא ובלעו אלא דסתמא דלישנא לא משמע ליה לרבא דאיירי במתעסק כה"ג אלא הא דלא מייתי רבא ממתניתין דכריתות היינו משום דהתם לא מוכח כ"כ דאיירי לענין שבת דאיפשר דלא ממעטינן מתעסק אלא בשאר איסורין דומיא דשחוטי חוץ שאינו נהנה אבל בשבת לעולם דחייב ומשום הכי מייתי מהך ברייתא דקתני בהדיא לענין שבת כן נראה לי ועיין עוד לקמן בסוף הסוגיא:

שם חומר שבת משאר מצות וחומר שאר מצות משבת. ומסקינן דרישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ומש"ה מסיק רבי יוחנן בפ"ד מיתות דמשבשתא היא דר"י מוקי למתניתין בתרי טעמי מיהו לרבא בשמעתין מצינן למימר דלא משבשתא היא דחד טעמא הוא דעיקר כוונת הברייתא לאשמעינן דמתעסק בשבת פטור אף על גב דנהנה והיינו ממיעוטא דבה אלא דאי לאו דלא אשכחן חילוק מלאכה לא בעכו"ם ולא בשאר מצות אלא בשבת לחוד לא הוי ידעינן דמתעסק בשבת פטור דלעולם חייב כיון דנהנה ומיעוטא דבה הוי מוקמינן להיכא דלא נהנה משא"כ השתא דליכא חילוק מלאכות אלא בשבת וא"כ ע"כ דמאחת מהנה לא קאי אלא אשבת לחוד ואם כן ממילא דמיעוטא דבה פרט למתעסק דכתיב בהאי ענינא נמי אשבת קאי כדפרישית ואף לפי מ"ש אדרבה לרבא לא משמע ליה דשבת מיקרי נהנה היינו לענין דלרבא לא איצטריך קרא להכי אבל בברייתא ודאי איכא למימר דאתי' לאשמעי' הך מילתא דלא נימא דשבת דמי לחלבין ועריות כיון דשייך ביה קצת טעמא דנהנה כן נ"ל נכון והא דמסקינן בפ"ד מיתות דרבי יוחנן אמר פוק תני לברא ולא מפרש לה בכה"ג דחד טעמא הוא היינו למאי דמשמע התם דר' יוחנן כאביי ס"ל ודו"ק:

שם משא"כ בשאר מצות היכי דמי אילימא דעביד קצירה וטחינה וכו' דכוותיה גבי שבת דעביד קצירה וקצירה הכא חדא מיחייב וכו'. ויש לדקדק דאכתי שפיר הוי מצי לאוקמי בקצירה וקצירה כגון שעשאן בשבתות הרבה בהעלם א' דשבת כדתנן בריש פירקין דבשבת חייב על כל שבת ושבת ובחלב ודם כה"ג לעולם אינו חייב אלא אחת כשהוא בהעלם אחד אפילו זמן מרובה בינתיים בשלמא לפרש"י דריש פירקין דהא דבשבת חייב על כל שבת ושבת היינו משום דאי אפשר שלא שמע בינתיים א"כ א"ש דאי אפשר לאוקמי ברייתא בהכי דהא בהעלם א' קתני וכה"ג לאו העלם א' הוא משא"כ לפי' התוספות דריש פירקין דבשבת גזירת הכתוב הוא א"כ תיקשי וכ"ש דקשה אסוגיא דפרק ארבע מיתות דא"ר יוחנן לתנא פוק תני לברא משום הך קושיא דהכא גופא אמאי לא מוקי לה בכה"ג דהוי כולה ברייתא בחד טעמא בחלב ושאר מצות כיוצא בו וצ"ע:

שם לעולם דעביד וכו' ומאי משא"כ בשאר מצות אעבודת כוכבים וכדר' אמי וכו' ופרש"י דהך מילתא דרבי אמי יליף לה בפרק ד' מיתות מקרא. ואע"ג דהתם אבייי הוא דמפרש לטעמיה דר' אמי דלא תעבדם אבל אביי גופא לא ס"ל הא דר"א דבעכו"ם אינו חייב אלא אחת אלא חייב על כל אחת ואחת משום דהשתחוואה לחלק יצאת כדאיתא התם ובתחלת הסוגיא משמע התם דמה"ט אמר רבי יוחנן לרבי זכאי פוק תני לברא אהך ברייתא דעכו"ם אינו חייב אלא אחת מ"מ איכא למימר דרבא שפיר מוקי להך ברייתא כרבי אמי כי היכי דלא לשוייה משבשתא ומה"ט גופא ניחא ליה לאוקמי אפילו בתרי טעמא רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות דלא כרבי יוחנן דלא מוקי למתניתא בתרי טעמי אלא דאכתי קשיא ליה היאך אפשר לומר כן הא בכולה סוגיא דמעיקרא דבפרק ד' מיתות משמע דאפילו רבי אבא דבעי למימר התם דהא דרבי זכאי מחלוקת דרבי יוסי ורבי נתן היא אי הבערה ללאו יצאת או לחלק יצאת דבכה"ג גופא פליגי לענין השתחואה וא"כ ממילא משמע למאי דבעי רבא לאוקמי בשמעתין הך ברייתא דהכא דמה שא"כ בשאר מצות היינו עכו"ם דאינו חייב אלא אחת ע"כ סברה הך ברייתא דהשתחוואה ללאו יצאת והא ודאי ליתא דהא בכל השקלא וטריא בסמוך אסיפא דברייתא קאמר אילימא קסבר בהכ"נ והשתחוה לה או דחזי אנדרטי והשתחוה לה ואי ס"ד דהך ברייתא סברה דהשתחוואה ללאו יצאה מאי אירי שגג בלא מתכוין הא אפילו במתכוין לא שייך חיוב חטאת בהשתחוואה כיון דאין חייבין על זדונה כרת והנראה לענ"ד בזה דע"כ סבר רבא דכיון דהך ברייתא כדרבי אמי דיליף מקרא דלא תעבדם א"כ צ"ל דהשתחוואה לא ללאו יצאת ולא לחלק יצאת אלא לדרשא אחרית' ואפשר דהיינו לענין מאהבה וירא כדמייתי התם באידך ברייתא דתניא לא תשתחוה להם אבל אתה משתחוה לאדם כמותך ע"ש כנ"ל:

אלא דלפ"ז יש קצת מקום עיון על הרמב"ם ז"ל בהלכות שגגות שפסק דיש חילוק מלאכות נמי בעכו"ם דלא כרבי אמי וכתב הכ"מ דהיינו משום דאביי דבתראה הוא לא סבירא ליה כרבי אמי כדמסיק הש"ס התם דף ס"ד ולמאי דפרישית אכתי הוי ליה למיפסק כרבא דמוקי הכא לברייתא כרבי אמי וא"כ לא אשכחן שום תנא דפליג אהך ברייתא' בהא ויש לי ליישב ואין כאן להאריך יותר:

אלא דעדיין צריך למודעי דלמאי דפרישית לא הוי צריך אביי לאוקמי הכא להך ברייתא בקסבר רוק הוא ובלעו כיון דבלאו הכי ע"כ דהך ברייתא משבשתא היא דאי ס"ד דמתרצתא היא האיך פליג אביי אדרבי אמי וליכא למימר דאביי גופיה אברייתא דמאחת מהנה סמיך דאיידי בין לענין שבת ובין לענין עכו"ם וכמ"ש הכ"מ בשיטת הרמב"ם ז"ל אלא דהא ודאי ליתא דהא אביי אמר התם להדיא דמג' השתחוואות יליף לה דחד מינייהו לחלק וצ"ע ודוק היטב:

בתוס' בד"ה הניחא לאביי וכו' דהא אם חילל שבת מאהבה ומירא נמי חייב וכו' עכ"ל. וכתב מהר"ם ז"ל בחידושיו דהאי מירא היינו מיראת ייסורים דאי מיראת מיתה הא קיי"ל דבשבת יעבור ואל יהרג דכתיב וחי בהם וכו' ע"ש באריכות. ולענ"ד הך מילתא דפשיטא להו דמיראת ייסורין בשבת חייב צריך לי עיון כיון דלשיטת רש"י והתוספות וסייעתם דקיי"ל בכולה שבת כר"ש אפילו לענין מלאכה שאצ"ל דפטור א"כ נראה דהאי מיראת יסורין נמי מלאכה שאצ"ל היא שהרי ברצונו לא היה בא לו ולא אשכחן נמי דכותיה במלאכת המשכן וכמ"ש התוספות לקמן בפרק המצניע דף צ"ד ע"ש באריכות וכ"ש למ"ש מהרש"א ז"ל בחידושי אגדות בפרק יש נוחלין לענין מקושש כיון דלש"ש נתכוין הוי מלאכה שאצ"ל ע"ש אלא שלענ"ד אין זה מוכרח דיש לחלק בכמה גווני ולומר דבכה"ג לא הוי מלאכה שאצ"ל ואין להאריך כאן בזה כיון דלפי מ"ש בסמוך כל דברי התוס' כאן היינו לרווחא דמילתא דהא בלאו הכי לאביי הך ברייתא משבשתא היא כיון דלית ליה האי דרבי אמי וא"כ לא הוי צריך לאוקמי בסמוך בקסבר רוק הוא ובלעו וזה דלא כשיטת התוס' דהכא ודו"ק:

דף עג.

בגמרא אלא לאו רישא בעכו"ם וסיפא בשאר מצות ה"ד דסבר שומן הוא ואכלו. ולכאורה יש לתמוה דאחר כל האריכות שהאריך רבא בפירושא דהך ברייתא דבלאו הכי לא סלקא אליבא דהלכתא כדפרישית אלא משום דאכתי לא ניחא ליה לרבא למימר דמשבשתא היא ומש"ה מוקי לה רישא כרבי אמי וכ"ז היינו למידק מינה מיהו מבבא דסיפא דבנתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר פטור דלא כאביי דמחייב ואחר כל האריכות הזה אכתי לא העלה בידו כלום כיון דבפשיטות איכא לאוקמי הברייתא כדאביי דמסקינן אליביה דהיינו נתכוין להגביה את התלוש וחתך את המחובר וכיוצא בזה אפילו בשאר מצות והיינו דסבר רוק הוא ובלעו אפילו בחלבין פטור כיון שלא נתכוין לאכילה כלל וכאנוס דמי ואף לשמואל דאמר מתעסק בחלבין ועריות חייב שכן נהנה היינו כשנתכוין מיהא להנות אלא שטעה ונתחלף לו בין היתר לאיסור או אפילו בין איסור לאיסור מה שא"כ הכא שלא נתכוין להנות כלל לעולם דכאנוס דמי אע"ג דבפרק כל שעה פליגי אביי ורבא בהנאה הבאה לו לאדם בע"כ ומחמיר רבא טפי מדאביי מ"מ נראה דשאני התם דבמזיד איירי ולענין איסור גרידא ואפ"ה אמרינן התם דבלא אפשר ולא קמיכוין כ"ע לא פליגי דשרי א"כ בהאי דהכא כלא אפשר ולא קמכוין דמי והוי נמי פסיק רישא דלא ניחא ליה וא"כ לא מסתבר לרבא לומר דבכה"ג חייב כרת ואם כן ממילא דבשוגג כה"ג לא מחייב חטאת וא"כ ע"כ שפיר מדייק רבא דשוגג בלא מתכוין דשאר מצות ע"כ היינו דסבר דשומן הוא ואכלו ולפ"ז מדייק שפיר דהא דקאמר מה שא"כ בשבת היינו נמי בכה"ג דנתכוין לחתוך את התלוש דנתכוין מיהא לחתיכה בעלמא אפ"ה פטור כך היה נראה לכאורה אלא דמל' הרמב"ם פי"ד מהמ"א הלכה י"ב שכתב האוכל מאכלות אסורות דרך שחוק או כמתעסק אע"פ שלא נתכוין לגוף אכילה הואיל ונהנה חייב אם כן משמע שרוצה לומר דברוק הוא ובלעו חייב וסובר דרבא לא פליג בהא אדאביי וכן נראה מסתימת לשון רש"י ותוס' בשמעתין ובפרק ד' מיתות ועוד דהתם בפ"ד מיתות דמייתי נמי הך סוגיא דברייתא דהכא אהא דאמר רבי יוחנן פוק תני לברא וקאמר נמי התם דשגג בלא מתכוין דשאר מצוות דכסבור רוק הוא ובלעו אע"ג דמייתי התם פלוגתא דאביי ורבא א"כ ממילא משמע דמילתא דפסיקא נקיט דברוק ובלעו בין לאביי ובין לרבא חייב ונתכוון להגביה את התלוש לתרווייהו פטור ואם כן לפ"ז צריך לומר דהא דלא מוקי רבא לברייתא בהכי היינו כדפרישית אי משום דלא שכיח או משום דל' שגג בלא מתכוין לא משמע ליה הכי ועיין מה שאכתוב בזה בסמוך:

בתוס' בד"ה אלא לאו רישא בעבודת כוכבי' וכו' תימה לר"י דלוקמי כולה בשאר מצות וכו' כגון שחוטי חוץ וכו' ומיהו עוד קשה וכו' עס"ה. כאן הניחו בקושיא ובפרק ד' מיתות תירצו דלא שייך לשון בשאר מצות אלא בשאר כל מצות או בעכו"ם דשקולה כנגד כולן וא"כ בזה מתורץ נמי הך קושיא קמייתא דשחוטי חוץ ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב דבלא"ה לא שייך לאוקמי הא דקתני חומר בשבת מבשאר מצות לענין שחוטי חוץ דמאי רבותא איכא בהא פשיטא דשבת חמיר משחוטי חוץ שיש בה חיוב מיתת ב"ד ובסקילה ושקולה נמי כנגד כל המצות דמה"ט איכא למ"ד בפ"ק דחולין דחמירא שבת כעכו"ם ובשלמא למאי דבעי לאוקמי לעיל מעיקרא בחלב ודם הוי א"ש דהכי קאמר דאע"ג דאשכחן שהחמירה תורה בשגגת חלבים יותר מבשגגת שבת לענין שגג בלא מתכוין והיינו ע"כ משום טעמא דנהנה אפילו הכי אשכחן נמי איפכא דלענין שגגת חילוק מלאכות החמירה תורה בשבת אף ע"ג דאינו נהנה יותר מבחלבים אע"ג דנהנה אלא כיון דלקושטא דמילתא לא מצי לאוקמי רישא דברייתא בחלבים כיון דלא אשכחן בה חילוק מלאכות כלל משום הכי מוקמינן רישא בעכו"ם דלפ"ז איכא רבותא טובא דאשכחן שהחמירה תורה בשגגת שבת יותר משגגת עבודת כוכבים מיהו כיון דלא מצי לאוקמי סיפא בעבודת כוכבים משום הכי מוקי לה בחלבים וא"כ ברישא איכא רבותא להחמיר בשבת מבעבודת כוכבים ובסיפא איכא רבותא להחמיר בחלבים מבשבת והיינו משום דנהנה וא"כ לפ"ז לא שייך לאוקמי כלל בשחוטי חוץ דלא שייך בה טעמא דנהנה כמו בשבת. כנ"ל ליישב אף לפי סברת התוס' דפשיטא להו דלענין שגג בלא מתכוין שייך לחלק בין שבת לשחוטי חוץ משום דבשבת במלאכת מחשבת תליא מילתא מה שא"כ בשחוטי חוץ:

מיהו למאי דפרישית לעיל בתחלת הסוגיא דלשיטת רש"י פלוגתא דאביי ורבא היינו בדרשא דבה דמר מוקי לה בהכי ומר בהכי א"כ ממילא דשייך הך פלוגתא גופא נמי בשחוטי חוץ ומש"ה לא מצי לאוקמי ברייתא בהכי:

ומה שהקשו בתוספות לעיל בתחלת הסוגיא מסוגיא דכריתות דאמר שמואל דמתעסק בשבת פטור משום דמלאכת מחשבת אסרה תורה ומש"ה משמע להו דלטעמא דשמואל אין לפטור במתעסק אלא לענין שבת לחוד ולענ"ד אין זה מוכרח דסוף סוף כיון דאפילו בשבת דחמיר טובא ושייך בו קצת טעמא דנהנה כמ"ש התוס' ספ"ב דשבועות אפ"ה פטרה רחמנא במתעסק כ"ש בשחוטי חוץ וכיוצא בו דלא נהנה כלל וקילא נמי טובא משבת כ"ש דיש לפטור במתעסק:

ועוד נ"ל דשמואל גופא דקאמר מלאכת מחשבת אסרה תורה סירכא דלישנא בעלמא נקיט אלא דעיקר טעמא דמתעסק פטור לשמואל נמי היינו מדרשא דבה כדמשמע התם במתניתין דבין לר"א ובין לר"ש אליבא דר' יהושע דרשינן בה פרט למתעסק ולענין שבת איירי התם אלא הא דנקיט שמואל האי טעמא דמלאכת מחשבת היינו כי היכי דלא נימא דכי היכא דלא ממעטינן חלבים ועריות ממיעוטא דבה משום דנהנה ה"ה דלא נדרוש נמי לענין שבת כמ"ש התוספות בשבועות ואהא קאמר שמואל דאפ"ה אין להחמיר בשבת כיון דכתיב ביה מלאכת מחשבת במשכן ואם כן כ"ש בשלא נתכוין לא הוי דומיא דמשכן ושפיר יש למעוטי מדרשא דבה אף לענין שוגג וא"כ לפ"ז ממילא דשבת ושחוטי חוץ וכיוצא בהן שאין נהנה שפיר איכא למעטינהו ממיעוטא דבה והכי משמע נמי לישנא דברייתא דקרי למתעסק שגג בלא מתכוין אלמא דדא ודא אחת היא דמתעסק דמי לדבר שאינו מתכוין דשייך בכל התורה כולה כמו שהעתקתי לעיל בל' הרמב"ם וכן נראה ג"כ מלשון התוספות לקמן דף ע"ה בד"ה מתעסק דשייך לשון מתעסק בטעמא דדבר שאינו מתכוין כמו שאבאר שם. ותדע עוד שכן הוא דעיקר טעמא דשמואל לאו משום מלאכת מחשבת לחוד דמנ"ל הא מילתא דהא בספ"ק דחגיגה קתני דהלכות שבת כהררים התלוים בשערה ומסיק בגמרא דהינו לענין דרשא דמלאכת מחשבת ולענין מלאכה שאצ"ל וא"כ מה"ת נדרוש הך דרשא גופא דמלאכת מחשבת נמי לענין מתעסק אי ס"ד דמתעסק חייב בכל התורה ועוד דאפילו במלאכה שאצ"ל לא סבר שמואל הך דרשא דמלאכת מחשבת כדאיתא לעיל פרק כירה דף מ"ב אע"כ כדפרישית דהאי טעמא דמלאכת מחשבת לא הוי אלא גילוי מילתא בעלמא לאוקמי דרשא דבה נמי לענין שבת כמו לענין שאר מצות דלא שייך בה טעמא דנהנה:

ובזה נתיישב מה שהקשיתי לעיל בתחילת הסוגיא במימרא דשמואל דקשיין דיוקי דידיה אהדדי לענין שאר מצות ולמאי דפרישית א"ש טובא דהא דקאמר דבשבת פטור לאו למימרא דבשבת לחוד פטור אלא דאפי' בשבת אף ע"ג דנהנה קצת וחמיר טובא וכ"ש בשאר מצות ולפ"ז ממילא נתיישבה גירסת הספרים שלנו בסוגיא דכריתות בשקלא וטריא דהתם לפי גירסת רש"י וע"ש בספר ברכת הזבח לפי שיש לי לדקדק על הגהתו טובא ואין להאריך כאן יותר והנלע"ד כתבתי לפי שיטת רש"י דוק היטב ובעיקר המשך לשון התוס' עי' בחידושי מהרש"א בפרק ד' מיתות ובחידושי מהר"ם ז"ל בשמעתין ובספר מג"ש למ"ז ז"ל:

במשנה אבות מלאכות ארבעים חסר אחת הזורע והחורש וכו' ויש לדקדק למה שנאן בזה הסדר דלכאורה לכתחילה הו"ל לאקדומי המוציא מרשות לרשות דכתיב בפרשת המן וכדפרישית בריש מכילתין דמה"ט פתח בהאי בתחילת המסכתא ואם נאמר דאדרבה מה"ט קתני לה בסוף כיון דכתיבא בהדיא כדאמרינן בריש יבמות ובכמה דוכתי דהנך דאתי מדרשא חביבין ליה דא"כ בסיפא אמאי קתני המבעיר מקמי המכה בפטיש דהא מכה בפטיש לא כתיב בהדיא ומבעיר כתיב בהדיא וכ"ש דבלא"ה לא א"ש מה שהפסיק במכבה ומבעיר בין בונה וסותר למכה בפטיש דשייכי כולהו בענינא דבנין כדאמרי לקמן המסתת האבן חייב משום מכה בפטיש וכה"ג טובא ר"פ הבונה והנראה לענ"ד בזה דתנא לפי סדר חשיבותן נקיט לה דודאי עיקר מלאכת עבודה שייך טפי בעבודת קרקע כדאשכחן בשביעית ובשבת נמי כתיב ששת ימים תעבוד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות ועוד דהנך מלאכות שכיחי טפי שהן לקיום העולם בדבר השוה לכל נפש לחם לאכול ובגד ללבוש שעליהם התפלל יעקב אבינו וכתיב נמי כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם וגו' וסמיך ליה שמלתך לא בלתה מש"ה קתני מעיקרא הנך י"א מלאכות בעבודת הלחם ובתר הכי קתני כל המלאכות השייכות מעניני בגדים ובתר הכי קתני נמי כל הנך מלאכות חשובות שמצויין יותר לקיום עולם והיא למלאכת הכתיבה על ס"ת בקלף והיינו מן הנך מלאכות הצד צבי עד הכותב כדאמרינן נמי באגדות דהפועלים דקאמר רבי חייא לרבי חנינא אנא עבידנא דלא משתכחא תורה מישראל זרענא כיתנא ועבדינא נישבי וציידנא טביא ומאכילנא בשרא ליתמי ואמשכיה כתיבנא ה' חומשי תורה נמצא שכל אלו הן מהמלאכות השנויין כסדר במשנתינו מן הזורע עד הכותב והמוחק ע"מ לכתוב ובתר הכי קתני הנך מלאכות דכתיבי בהדיא במלאכת המשכן היינו הבונה והסותר ומכה בפטיש ומכ"ש למ"ד והמלאכה היתה דים היינו רדידי טסין שהיה מכה בפטיש ומבעיר ומוציא כתיבא נמי בהדיא בפרשת המשכן כנ"ל כפתור ופרח בעזה"י במה ששנה רבינו הקדוש במשנתינו ומשתעי בלשון חכמה. והיינו נמי דקחשיב מכה בפטיש לבסוף לפי שהוא גמר מלאכה ולא תבערו נמי כתיב ברישא מקמי קרא דוהמלאכה היתה דים ועיין עוד בסמוך:

דף עג:

בגמרא מכדי מכרב כרבי ברישא ליתני חורש וכו' וכתבו התוס' דבכה"ג הוי מצי למידק לענין המכבה והמבעיר אלא דעיקר דיוקא דהכא היינו משו' דסידורא דפת נקיט. ולענ"ד נראה שאין צורך לזה דדוקא לענין חרישה קשיא ליה דהו"ל למיתני החורש והזורע כיון דלקושטא דמילתא לא חייב משום חורש אלא לזריעה ובמקום שראוי לזריעה אבל כשחורש במקום שאינו ראוי לזריעה כגון בצונמא או שחורש שלא לצורך זריעה אלא לאשוויי גומות אינו חייב משום חורש אלא משום בונה כדאמרינן בסמוך מה שא"כ במכבה ומבעיר שייך טפי למיתני מכבה מקמי מבעיר דאי הוי תני מבעיר מקמי מכבה הו"א דלא מחייב אלא במבעיר על מנת לכבות כדי לעשות פחמין ולקושטא דמילתא אפילו בכל הבערה חייב משום הכי קתני מכבה מקמי מבעיר כן נ"ל:

בתוס' בד"ה מפרק פירש"י דהוי תולדה דדש וכו' עס"ה. עיין מ"ש בזה בפ"ק דביצה בשיטת הרמב"ם ז"ל שכתב דחובל חייב משום מפרק ועיין ג"כ בחידושי כתובות דף ז' בענין זה ומ"ש התוס' בסוף הדיבור מסוגיא דפרק אע"פ ע"ש בחידושינו:

דף עד.

בגמרא ת"ר היו לפניו מיני אוכלין וכו' פירש"י דלא גרסינן שני. ולפי משמעות התוס' דהא דלא גרס רש"י שני היינו משום דסבר דבאוכל מתוך אוכל לא שייך ברירה וא"כ לפרש"י האי מיני אוכלין דקתני היינו שהיה לפניו א' מכל מיני אוכלין שיש בהן פסולת שזה הוא עיקר ברירה דהוי במלאכת המשכן ובכל גידולי קרקע כיוצא בזה כדאמרי' נמי לעיל בסמוך היינו זורה היינו בורר היינו מרקד ולפ"ז משמע ממילא דהא דאמרינן בסמוך בגמרא בהיו לפניו שני מיני אוכלין דפליגי רב אשי ורבי ירמיה מדיפתי נמי לא גרס רש"י שני דהא מפרש רש"י לקמן דמקשינן והתניא חייב מברייתא דהכא מקשה ואי ס"ד דהתם גרסינן שני והכא לא גרסינן שני לא הוי מקשה מידי אע"כ דלגירסת רש"י התם נמי לא גרסינן שני וא"כ כולהו בחדא גוונא איירי דסתם מיני אוכלין יש בהן פסולת ממש כיון דבשני מינים לא שייך ברירה כך הבינו התוספות מלשון רש"י ועל זה כתבו דבירושלמי משמע דשייך ברירה באוכלין מתוך אוכלין ומש"ה כתבו דגרסינן שני מיני אוכלין כגירסת ר"ח והרי"ף והרא"ש ז"ל:

אמנם לע"ד קשיא לי טובא על שיטת התוס' דלכאורה אדרבה מהך ירושלמי גופא משמע איפכא דהא גרסינן התם בורר אוכלין מתוך אוכלין חזקיה אמר חייב רבי יוחנן אמר פטור ועלה קאמר מתניתא פליגא אדחזקיה דאמר בורר ואוכל בורר ומניח על השלחן וא"כ לפי' התוס' לא פליג הך ברייתא אדחזקיה דאדמקשה ליה מרישא אדרבה לסייע ליה מסיפא דקתני להדיא לא יברור ואם בירר חייב חטאת והיינו כחזקיה ולא כר"י דאמר פטור ואי משום דקתני בורר ואוכל בורר ומניח האיכא לאוקמי בבורר לאלתר כדמסקינן בסמוך או בחד מאינך אוקימתי דשמעתין ולענ"ד צ"ע טובא ליישב שיטת התוספות דשמעתין דלא לפלוג אתלמודא דידן. מה שא"כ לפי שיטת רש"י יש ליישב דאפשר דלדינא לרש"י נמי שייך ברירה בשני מיני אוכלין לאיסורא לכתחילה אליבא דכ"ע כשהוא דרך ברירה ולענין חיובא או פטורא תליא בפלוגתא דחזקיה ורבי יוחנן דירושלמי אלא הא דלא גריס רש"י בהך ברייתא דשמעתין שני מיני אוכלין היינו משום דאי הוי גרסינן לה לא הוי מקשה שפיר מאי קאמר דהא ודאי שפיר קאמר דבשני מיני אוכלין בורר ואוכל בורר ומניח דלא מיקרי ברירה בכהאי גוונא בשני מיני אוכלין והא דקתני בסיפא לא יברור ואם בירר חייב חטאת לאו אב' מיני אוכלין דלעיל קאי אלא אסתם ברירה דעלמא קאי דהיינו בברירת אוכלין מתוך פסולת ממש דשייך בהו חיובא ופטורא כגון בקנון ותמחוי או בנפה וכברה או לאוצר. ותו קשיא ליה לרש"י דאי הוי גרסינן שני מיני אוכלין לא הוי אתי שפיר הא דבעי לאוקמא רב המנונא דבורר ואוכל דרישא היינו אוכל מתוך פסולת ובסיפא היינו פסולת מתוך אוכל ולרש"י לא משמע ליה דבשני מיני אוכלין גמורין שייך האי לישנא דאוכל מתוך פסולת או איפכא וכ"ש דלא שייך לחלק לענין דינא למה שפירש ר"ח דמה שאינו רוצה לאכול לאלתר מיקרי פסולת דזה לא משמע ליה לרש"י כלל ואפשר עוד דאוקימתא דרב יוסף דמוקי בקנון ותמחוי ונפה וכברה נמי לא משמע ליה לרש"י לפרש דשייך בכה"ג בשני מיני אוכלין שאין דרך לבוררן אלא ביד כן נ"ל ליישב שיטת רש"י ובזה נתיישב היטב דקדוק לשון רש"י שכתב בד"ה לא יברור לקמן פריך ומאי קאמר ולכאורה לשון לקמן פריך תמוה טובא דהא מיד בלי הפסק פריך לה הש"ס אברייתא אע"כ דלשון רש"י בזה נמשך על מ"ש בדיבור הקודם דלא גרסינן שני וע"ז מייתי ראיה מדמקשה מאי קאמר כדפרישית ודוק היטב ועיין עוד בסמוך:

שם מאי קאמר אמר עולא ה"ק בורר ואוכל לבו ביום וכו' נראה ברור דעולא לדינא הכי משמע ליה דלבו ביום מותר לכתחילה דאי משום קושיא דמאי קאמר שפיר הוי מצי לשנויי בורר ואוכל לאלתר כדמסיק אביי דלענין לישנא דברייתא לאלתר ולבו ביום חד מילתא היא ואדרבה טפי משמע לאוקמי סתמא דלישנא לאלתר אע"כ דלדינא משמע ליה הכי ולא חייש לאתקפתא דרב חסדא דפריך וכי מותר לאפות לבו ביום וכו' דהא לענין לאלתר נמי שייך הך קושיא גופא וכי מותר לאפות ולבשל לאכול לאלתר אע"כ דשאני ברירה שאין דרך בורר בכך והיינו לאלתר לאביי ולבו ביום לעולא דסובר דלא שייך ברירה אלא למחר וליום אוחרא דהיינו כבורר לאוצר וכ"ש דא"ש למאי דפרישית לעיל דיש לחלק בין שני מיני אוכלין לאוכל מתוך פסולת ממש מש"ה קסבר עולא דבשני מיני אוכלין לבו ביום לא שייך כלל ענין ברירה ואף לגיר' רש"י דלא גרס שני אלא מיני אוכלין סתם אפ"ה שפיר מצינן לפרש לשון מיני אוכלין בשני מיני אוכלין ממש והכי מפרש לעולא ואפשר דלאביי נמי כמו שאבאר. אלא דאכתי קשיא אדר"ח דמקשה אדעולא וכי מותר לאפות לבו ביום ומש"ה מוקי לה בשינויא דחיקא לפחות מכשיעור ואמאי לא מוקי לה בפשיטות כדאביי בלאלתר. והנראה מזה דלשון בורר ומניח לא משמע ליה לר"ח דאיירי לאלתר ועוד דאמאי פלגינהו לתרי בבי בורר ואוכל לחוד ובורר ומניח לחוד ומש"ה ניחא ליה לאוקמי בפחות מכשיעור דהשתא א"ש דלא זו אף זו קתני לא מבעיא בורר ואוכל דשרי בפחות מכשיעור אלא אפילו בורר ומניח עד לאחר זמן נמי מותר בפחות מכשיעור כיון שאין דרך בורר בכך או משום דמשמע ליה לר"ח דהא דקי"ל חצי שיעור אסור מן התור' היינו דוקא לענין איסור אכילה ונפקא ליה מכל חלב בפרק בתרא דיומא וכה"ג כתבתי בפ"ק דביצה דף ז' לענין שיעורא דבל יראה דחמץ ושאור ע"ש וכ"ש לענין ברירה שאין דרכה בפחות מכשיעור דאפשר דאפילו איסורא דרבנן ליכא כנ"ל:

בתוס' בד"ה מתקיף לה רב המנונא וכו' פירש הקונטרס וכו' ועוד בסמוך פירש הקונטרס וכו' עס"ה. ועיקר קושייתם בזה להקשות מפירוש הקונטרס דהכא אפירוש הקונטרס דבסמוך לשיטתו כמ"ש מהרש"א ז"ל באריכות מיהו לפי מה שאכתוב בסמוך לק"מ על פירוש הקונטרס מדידיה אדידיה דדוקא אאוקימתא דרב יוסף שייך להקשות מידי קנון ותמחוי ונפה וכברה קתני משא"כ לאוקימתא דמסקנא לאביי ורבא ורב אשי:

בד"ה והתניא חייב פי' בקו' דהיינו ברייתי' דלעיל וקשה לר"י וכו' ובפ"ק דביצה משמע דבנפה וכברה אסור בכל ענין וכו' עס"ה. נראה דעיקר קושיית התוס' דלא ניחא להו לפרש דרב אשי דבתרא הוא פליג אאוקימתא דאביי ורבא דלעיל וסבר כחד מאינך אוקימתא דאמוראי דלעיל מיהו לע"ד נראה ליישב ותחילה אבאר דלא ניחא ליה לרש"י לפרש כפירוש התוס' דהא דמקשה והתניא חייב ברייתי' אחריתא היא דכיון דרב אשי ור' ירמיה מדיפתי לאו במימרא דנפשייהו פליגי לדינ' דהא אפילו למסקנא משמע דלא פליגי כלל לדינא אלא דרב אשי אייתי בקנון ותמחוי ור' ירמיה בנפה ובכברה אלא דעיקר פלוגתייהו בלישנא דברייתא דמר מתני חייב ומר מתני פטור וא"כ לפ"ז תו לא מצינן למימר דהא דמקשה והתניא חייב ברייתי' אחריתא הוא דאכתי מאי קושיא לרב אשי דלמא רב אשי אהך ברייתא גופא קאי ומתני בה פטור במקום חייב משא"כ לפרש"י ניחא דאברייתא דלעיל קאי ובהאי ליכא למימר דרב אשי מתני בה פטור כיון דכל הנך אמוראי טובא דלעיל מתנו בה להדיא חייב ועוד דלישנא לא יברור ואם בירר משמע דלחיובא איירי ומה דקשיא להו להתו' על פירש"י בהא דמשמע דלרב אשי שרי בנפה וכברה לאלתר אפי' לכתחלה וא"כ פליג אדאביי ורבא נ"ל ליישב דלק"מ דודאי לענין דינא לא פליג רב אשי כלל אדאביי ורבא אלא דלדידיה נמי בבורר לאלתר יש ג' דינים דביד מותר לאלתר בקנון ותמחוי פטור אבל אסור ובנפה וכברה חייב חטאת אלא דבמאי דמפרשי אביי ורבא בבא דסיפא דלא יברור ואם בירר דהיינו דלבו ביום לא יברור ואם בירר נעשה כבורר לאוצר ולרב אשי לא ניחא לפרש הכי מש"ה מפרש לכולה ברייתא בחד גוונא דלאלתר איירי דהכי משמע ליה לישנא דבורר ואוכל בורר ומניח אלא דרישא בבורר ביד איירי כדרך אוכלי לאלתר ועלה קתני ולא יברור היינו שלא יברור כדרך ברירה בקנון ותמחוי ועלה קתני ואם בירר בברירה גמורה היינו בנפה וכברה חייב חטאת אפילו לאלתר. נמצא דלפ"ז לדינא סבר רב אשי כאביי ורבא אלא דבפי' הברייתא מפרש כאוקימתא דרב יוסף אלא דרב יוסף לא נחית לפרש הברייתא בבורר לאכול לאלתר מטעמא דפרישית דבורר ומניח לא משמע להו הכי אלא במניח לבו ביום או למחר מש"ה מקשינן עליה שפיר מידי קנון ותמחוי קתני וכפירש"י דהו"מ למיפרך נמי מידי נפה וכברה קתני והיינו דכיון דרישא בבורר ואוכל ובורר ומניח איירי בתרי גווני לאלתר ולבו ביום שהחילוקים בזמן הברירה א"כ אי ס"ד דסיפא איירי בגוונא אחרינא לענין איכות הברירה בקנון ותמחוי או נפה וכברה הו"ל למיתני בהדיא כי היכי דלא נטעי לפרש סיפא כגוונא דרישא דאיירי נמי בזמן הברירה למחר וליום אוחרא או בורר לאוצר ואפי' ביד משא"כ לרב אשי לא שייך לאקשויי הכי כיון דהברייתא כולה בחד גוונא איירי באיכות הברירה ובג' דינים חילוקים ביד ובקנון ותמחוי ובנפה וכברה כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י:

ויש לי ליישב עוד בדרך אחר ע"פ מה שדקדקתי בתחלת הסוגיא דע"כ נראה דנהי דרש"י לא גריס שני מינין היינו בברייתא דלעיל מטעמא דפרישית דא"כ לא א"ש הנך אוקימתי דרב יוסף ודרב המנונא משא"כ בהאי דהכא משמע דרש"י נמי מודה דגרסינן היו לפניו שני מיני אוכלין ובהאי הוא דפליגי רב אשי ורב ירמיה דלרב אשי לא שייך חיוב חטאת כלל בשני מיני אוכלין והיינו כר' יוחנן דירושלמי דלעיל שהביאו התוס' בשמעתין ור' ירמיה מתני חייב והיינו כחזקיה דירושלמי ובהא מקשה הש"ס אדרב אשי והתניא חייב והיינו כדפרישית לעיל דנהי דלא גרסינן שני אפ"ה פשטא דלישנא דמיני אוכלין יש בו משמעות נמי שני מיני אוכלין מיהו לעיל מעיקרא הוי ס"ד דלא שייך ברירה בב' מיני אוכלין כלל אפי' לכתחלה הוי א"ש דא"כ ע"כ האי לישנא דמיני אוכלין דברייתא איירי דוקא במין אחד שמעורב עם פסולת ולא איירי בתרי מיני כלל משא"כ לרב אשי דשייך ברירה אפילו בב' מינים דהא פטור קאמר משמע אבל אסור וא"כ הא דקתני אבל לא יברור היינו אפילו בשני מינים א"כ ממילא דהא דקתני בסיפא ואם בירר חייב איירי נמי אפילו בשני מינים וע"ז משני שפיר ל"ק הא בקנון ותמחוי הא בנפה וכברה וא"כ לפ"ז א"ש הך ברייתא דאיירי בקנון ותמחוי איירי בין במין אחד בין בשני מינין דאף למאי דפרישית דבשני מיני אוכלין אין דרך לברור אפ"ה אסור לכתחילה דלא פלוג רבנן דבכל ענין אסרו רבנן בקנון ותמחוי אי משום גזירה דנפה וכברה או משום גזירה דמין א' משא"כ הך ברייתא דלעיל דקתני ואם בירר חייב וחיוב חטאת לא שייך אלא בנפה וכברה כדפרישי' מסוגיא דלעיל דקאמר היינו זורה היינו בורר היינו מרקד א"כ ממילא משמע דלא שייך אלא במין אחד ממין אוכלין שמעורבין עם פסולת שלהם שדרך עיקר ברירתן בנפה וכברה ובזה נתיישבו קושי' התוס' מה שהקשו על פירש"י כנ"ל ודוק היטב ותו לא מידי. ומה שיש עוד לדקדק לענין דיני הברירה יבואר בק"א בפ"ק דביצה אי"ה:

דף עד:

בתוספות בד"ה חביתא ותנורא וחלתא פירש"י דמשום בונה לא מחייב וכו' ואין נראה דדוקא במחזיר וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה ליישב שיטת רש"י ע"פ הסוגיא דר"פ הבונה בהאי דעייל שופתא בקופינא דמרא ע"ש שנראה מדבריו דלרש"י רבא פליג אהך דרב דלקמן. אמנם לע"ד בלא"ה כמו זר נחשב לומר דשום תנא או אמורא סבר דבעושה כלי גמור בשבת לא יתחייב משום מלאכה דהא ודאי מלאכה חשובה היא ובמשכן נמי הוי חשיבא טובא בעשיית ארון ומזבח ומנורה וכל כלי משכן. ולכאורה אדרבה עיקר מלאכת מחשבת דכתיב במשכן אהנך מלאכות קאי שצריך חכמה יתירה שנשתבח בהם בצלאל ואהליאב דבכל הנך מלאכות השנויים במשנה לא אשכחן ע"י בצלאל ואהליאב בעצמן זולת בישול הסמנין ומכה בפטיש וכיוצא בהן דאפילו מלאכת אריגה וטוייה משמע בסמוך שנעשו על ידי נשים חכמות לב. וכה"ג קשיא לי על סוגיית ירושלמי דשמעתין ובר"פ הבונה דקאמר מה בנין היה במשכן ומהדר לאשכוחי שהיו נותנין הקרשים לתוך אדנים ובהא נמי שקיל וטרי התם דכיון דאדנים כלים הוו כמו בנין ע"ג כלים דפטור וא"כ לשיטת התוס' דיש בנין בכלים גמורין וכדפרישית דמסברא נמי מילתא דפשיטא היא בפשיטות הו"ל למימר בירושלמי דאשכחן בנין במשכן בארון ושלחן וכל כלי משכן. לכך נלענ"ד דלרש"י נמי עיקר פלוגתא דאין בנין בכלים היינו דומיא דמטה ומנורה של חוליות או אפילו בכה"ג דעייל שופתא בקופינא דמרא דמחייב ליה רב משום בונה משום דתחלת מלאכה וגמר מלאכה נעשין כאחד ומש"ה לרב חייב משום בונה ולשמואל משום מכה בפטיש משא"כ בשאר כלים גמורין שאין מלאכתן נעשית כא' כי הנך דשמעתין בחביתא ותנורא וחלתא שצריכין לכמה מלאכות וכל כמה שלא נגמר מלאכתן לא חזי למידי לעיקר תשמישן עד שתגמר מלאכתן לגמרי מש"ה לא מחייב בהו משום בנין אלא משום מכה בפטיש היכא דשייך כמו שפי' רש"י לאפוקי חביתא שגמר מלאכתו נעשה מאיליו וא"כ לפ"ז א"ש נמי סוגיית הירושלמי דבארון ושלחן וכל כלי משכן לא שייך בהו חיובא דבונה כיון דלא חזי לתשמישן אלא כשתגמר מלאכתן ואהאי שעתא ודאי מחייב משום מכה בפטיש ועיקר מלאכת מחשבת דמשכן אפילו בארון ושלחן וכיוצא בהן נמי בכה"ג איירי כגון רדידת הטסין ואפי' בדופני הארון והשולחן וכיוצא בהן שהיו של עץ נמי שייך גמר מלאכה בחליקת העצי שטים שיהא ראויין למלאכתן כשיעורן דבכה"ג אמרינן לקמן המסתת את האבן חייב משום מכה בפטיש וא"כ מה"ט גופא איכא למימר דאפילו בכלים גמורין בכה"ג איכא למ"ד אין בנין בכלים דכיון שלא נעשו כלים גמורין אלא עם גמר מלאכתן מש"ה לא מחייב משום בונה אלא משום מכה בפטיש ודוקא בכה"ג דעייל שופתא בקופינא דמרא ועושה נקב בלול של תרנגולין מחייב רב משום בונה כיון שתחלת מלאכתן וגמר מלאכתן באין כאחד והיינו נמי טעמא דמגופת חבית כדפרישית לעיל בפ' במה טומנין דף מ"ח ע"ש:

דף עה.

פיסקא הצד צבי ת"ר הצד חלזון והפוצעו וכו' וכתבו בתו' צ"ע דבירושלמי משמע דהצד חלזון לא מחייב משום צידה עכ"ל. ואחר העיון ראיתי דלשון הירושלמי גופא תמוה דלא יהיב טעמא בצד חלזון למה לא יהא חייב משום צידה דנהי דמסיק התם דאתיא כמ"ד דתחש שהיה בימי משה בריה בפני עצמה היה ולא שייך בה צידה א"כ נראה מזה שבא לומר דלא אשכחן צידה במשכן דבעזים ובאילים מאדמים שהן מין בהמה לא שייך בהו צידה שמצויין בבתים אכתי תיקשי ממ"נ אם נאמר דכיון דלא הוי במשכן לא לחייב עליה א"כ אפילו בצד צבי נמי לפטור אע"כ דאע"ג שלא היו צריכין למשכן בצידה אפ"ה כיון דאשכחן במשכן דברים דשייך בהו צידה מש"ה מיקרי מלאכה חשובה וחייב כדאשכחן בזורע וחורש דמסתמא לא היו זורעין וחורשין אותן הסמנין שהיו צריכין למשכן אלא שהיה מצוי בידן אפ"ה כיון דשייך זריעה וחרישה באותן מינין חייב א"כ ה"ה לצידה א"כ בחלזון אמאי ליפטר דנהי דמסתמא לא היו צדין החלזון במדבר אלא שכבר היה מצוי בידם ע"י תגרי או"ה או שהוציאו ממצרים כדאשכחן להדי' בעצי שטים ובנסכים א"כ ה"ה לחלזון וכיון שהוא מין דשייך ביה צידה ליחייב:

והנלע"ד בזה דהתוס' לשיטתייהו שכתבו בפ"ק במשנה דאין פורסין מצודה דאפילו פורס מצודה בשבת אינו חייב חטאת אא"כ צד מיד בשעת פריסה ונתכוין לכך וכדמוקי להדיא בירושלמי בפורס בחורשין שמצויין שם הרבה שיצודו בוודאי וא"כ אפשר לומר דלא שייך הך מילתא בצידת חלזון שאינו מצוי כ"כ לצודו בשעת פריסה ממש. מיהו הא דמייתי בירושלמי האי דתחש נראה דודאי אי הוי אשכחן צידה בתחשים במשכן ממילא הוי שמעינן דחייב אפילו בכה"ג בצידה אפילו במין שאינו מצוי כ"כ דתחשים ודאי אין מצויין אלא כיון דלקושטא דמילתא סובר הירושלמי דתחש בריה בפני עצמו היה מש"ה סובר הירושלמי דלא שייך צידה אלא בדבר שנצוד בשעת פריסה וא"כ אין לחייב בצידת חלזון כיון שאין יודע אם יצוד מיד כדמקשה בפ"ק דירושלמי אבל מ"מ בצידת צבי חייב אם יצוד בשעת פריסה ונתכוין לכך כגון בחורשין ובכה"ג הוי שפיר מלאכה כיון שענין צידה מיהא הוי במשכן בחלזון. כן נ"ל בשיטת הירושלמי ודו"ק:

שם רבא אמר אפילו תימא שפוצעו חי מתעסק הוא וכו' וכתבו התוס' דע"כ האי מתעסק לאו דוקא אלא דבר שאינו מתכוין הוא. ולכאורה לישנא דגמרא גופא הכי דייק מדמקשינן עלה מהא דאמרו אביי ורבא מודה ר"ש בפסיק רישא והאי לישנא לא אשכחן בש"ס בשום דוכתא לענין מתעסק אלא לענין דשא"מ דפליגי ר"ש ור"י דר"ש לקולא והיינו דאמרי' מודה ר"ש משא"כ לענין מתעסק ממש אדרבה איפכא משכחת להו במשנה דכריתות דף כ' דר"ש מחמיר טפי מדר"י אלא הא דלא נקט הכא בהדיא טעמא דדבר שא"מ ונקט מתעסק נראה לי דעיקר מילת' דדשא"מ לא שייך אלא כשעושה במזיד לענין חיוב מיתה או מלקות או לענין איסורא דאורייתא או דרבנן דלר"ש מותר אפי' לכתחילה משא"כ הכא דלענין שוגג איירי מדקתני חייב שתים או ג' מש"ה לא שייך לישנא דדשא"מ דכל שוגג אינו מתכוין הוא מש"ה נקיט לשון מתעסק דשייך בשוגג דהא עיקר ילפותא דמתעסק ילפינן ממיעוטא דאשר חטא בה כדאיתא בכריתות וכפירש"י לעיל דף ע"ב עמוד ב' מש"ה קתני ה"נ לישנא דמתעסק ולעולם דחדא מילתא היא ויתכן יותר לפי מאי דפרישית לעיל בפירקין בסוגיא דשגג בלא מתכוין ובפרק כירה דף מ"ב ופ' כל שעה גבי אפשר ולא מכוין דעיקר פלוגתא דר"ש ור"י לענין דבר שא"מ בכל התורה כולה אפשר דשייך בהך מיעוטא דמלאכת מחשבת ומיעוטא דבה (וזה דלא כמ"ש התוס' כאן) ומה שיש להקשות בזה דא"כ פלוגתא דר"י ור"ש בכריתו' לענין מתעסק הוי איפכא ממאי דפליגי לענין דשא"מ וכה"ג אביי ורבא דלעיל בפירקין הוי איפכא ממאי דפליגי בפרק כל שעה כבר כתבתי לעיל בתחלת הסוגי' דנתכוין לחתוך את התלוש וחתך המחובר ליישב לנכון ע"ש ועי' ג"כ בס' מג"ש למ"ז ז"ל לעיל בשמעתין:

מיהו לפי' התוס' כאן נראה דבלא"ה א"ש הא דשביק הכא לישנא דאינו מתכוין ונקט מתעסק היינו משום דבעי למימר דאפילו ר"י דמחמיר בעלמא בדשא"מ אפ"ה מודה הכא כיון דהוי נמי מתעסק והיינו כדמסקינן דכמה דאית ביה נשמה טפי ניחא ליה. כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה כי היכי דליציל צבעיה קשה לר"י דמ"מ על נטילת הדם לחייב משום נטילת נשמה וכו' עס"ה. וכל דבריהם בזה היינו לפי שיטתם דעיקר חיוב נטילת הדם היינו משום נטילת נשמה אפילו לענין חובל מיהו לשיטת הרמב"ם נראה דחיובא דחובל לענין נטילת הדם היינו משום מפרק וא"כ לק"מ דלשיטת רש"י והרמב"ם מפרק היינו תולדה דדישה גופא ועיין מ"ש בזה בר"פ שמונה שרצים ואי תקשי א"כ בשוחט בסמוך אמרינן דאינו חייב אלא משום צובע או משום נטילת נשמה ואמאי לא קאמר משום מפרק כבר כתבתי בזה בפ"ק דביצה דבשוחט דחולין לא שייך משום חיובא דמפרק כיון שאין צריך לדם ומה שיש לדקדק בזה על שיטת הרמב"ם מדידיה אדידיה כתבתי ג"כ שם בפ"ק דביצה דף י"ב ועיין ג"כ מ"ש בפרק קמא דכתובות דף ו' בסוגיא דבעילת בתולה בשבת וכתבתי שם באריכות ודו"ק:

דף עה:

במשנה ועוד כלל אחר אמרו כל הכשר להצניע ומצניעין כמוהו וכו' מפירש"י ומלשון הגמרא נראה מבואר דהאי כשר להצניע ומצניעין כמוהו תרי מילי נינהו דלעולם אינו חייב חטאת עד דאית ביה הני תרתי שיהא ממין הכשר להצניע לאפוקי עצי אשירה ודם נדה ובהנך אפי' אם הוציא הרבה אפי' יותר מכדי שיעור פטור ובמין הכשר להצניע נמי אינו חייב אלא עד שיהא בו כשיעור הראוי להצניע לסתם בני אדם אלא דלפ"ז קשיא דיוקא דרישא ודיוקא דסיפא אהדדי דא"כ היאך קתני בסיפא כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו אינו חייב אלא המצניע ומשמע דוקא היכא דאיכא תרתי לגריעותא שאינו כשר להצניע והוא ג"כ פחות מכשיעור מש"ה אינו חייב אלא המצניע דמשמע דבחדא מינייהו מיהא חייב כגון בעצי אשירה היכא דאית ביה שיעור לבשל ביצה קלה וקשיין אהדדי וע"כ צ"ל דרישא דוקא דלא מחייב אלא בדאיכא תרתי משא"כ בסיפא או קתני כך נראה לפי סוגיא דגמרא דידן. מיהו בירושלמי משמע דכשר להצניע ומצניעין כמוהו חדא מילתא היא אלא דפליגי בה אמוראי חד מוקי לה למעט איסור הנאה וחד מוקי לה לענין פחות מכשיעור ע"ש:

בתוס' בד"ה לאפוקי עצי אשירה דלא כר' יהודא וכו' וקשה לרשב"א וכו' מנ"ל דלמא סבר כר"י דמחייב בעצי אשירה שמצניעין אותן לשריפה עכ"ל. נראה בכוונת קושיית הרשב"א דנהי דלר"י בדם נדה נמי שייך חיובא כשהוציאו כדי שלא יטמא דלא גרע מכזית מנבילה וכעדשה משרץ דמחייב בהו ר' יהודה אפ"ה מיהא לא הוי בכלל כל הכשר להצניע שאין דרך להצניע דם נדה כלל אלא לזורקו לאשפה. כן נ"ל בכוונתו אלא דקשיא לי דמ"ש מכעדשה משרץ דמחייב בה ר' יהודה אע"ג דהוי נמי אין כשר להצניע מה"ט גופיה אע"כ דמתני' דלא כר"י וצ"ע ועיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל שהאריך ליישב קושיית הרשב"א בע"א. מיהו מה דפשיטא להו לרש"י ותוספו' דמתניתין דקתני כל הכשר להצניע לאפוקי עצי אשרה הוי דלא כר"י ולולי דבריהם היה נ"ל דאין זה מוכרח והיינו למאי דפרישית בסמוך דמשמע מסיפא דמתני' דכל שאינו כשר להצניע כגון עצי אשירה אפי' הכי כשהצניע על מנת להוציאו והוציאו חייב א"כ שפיר מצינן לאוקמי מתני' אפי' כר"י דהא דמחייב בפ' ר"ע במשמשי עכו"ם בכל שהוא היינו כשהצניע על מנת להוציאו לשרפו וקמ"ל דאפילו בכל שהוא חייב כיון דאחשביה קרא לאיסורא כפירש"י לקמן ואשמעי' נמי דאע"ג דמלאכה שאצ"ל היא אפ"ה חייב משא"כ הכא במתני' דאיירי כשלא הצניע אפילו ר"י מודה דפטור כדפרישית ולע"ד צ"ע ודו"ק:

בד"ה הא דלא כר"ש וכו' אפילו אדם עשיר שאין שיעור זה חשיב לו עכ"ל ויש לדקדק דלעיל בס"פ כירה דף מ"ו גבי טלטול מחתה בעפרה מסיק אביי להדיא דאף במידי דחזי לעניים אפ"ה אסור לעשירים לטלטל כיון דלא חזיא להו ולכאורה לכאורה למימר דהתם דוקא לענין טלטול מדרבנן החמירו משא"כ הכא לענין חיוב חטאת דאירי מדאורייתא ולחלק בין עשיר לעני הא ליתא דהא עיקר מילתא דבגדי עניים לעניים ובגדי עשירים לעשירים לענין טומאה איירי ויש ליישב וע"ש בתוספת:

דף עו.

בגמרא אמר רב יוסף שפיר עביד דהדר דהא לא חזי לגמל א"ל אביי אדרבה כדמעיקרא מסתברא דהא חזי לפרה. ולכאורה יש לתמוה אטעמא דרב יוסף דמעיקרא מאי קסבר הא ודאי שפיר קאמר אביי ואפשר דטעמא דרב יוסף דנהי דבכל איסורין שהן הל"מ מסיני כגון בשיעור גרוגרת אין לחלק בין סתם בני אדם לעוג מלך הבשן כדאיתא ביומא פר' יה"כ דף פ' וכה"ג בהנך שיעורין דלקמן בפרק המוציא יין נמי אין לחלק בין אדם עשיר לעני כמ"ש רש"י והתוס' לעיל בסמוך בד"ה אמר ליה ר"ש אפ"ה לענין אוכלי בהמה ס"ד דרב יוסף דלא שייך לומר כן אלא שיעור הוצאתו תליא בכוונתו אם הוציאו לפרה או לגמל וכיון דבגמל לא הוי שיעורא קסבר דפטור ובכה"ג אשכחן נמי בכמה מיני איסורים דהכל לפי מה שהוא אדם. כן נ"ל וק"ל:

דף עו:

המוציא יין פרק שמיני

במשנה המוציא יין כדי מזיגת הכוס חלב כדי גמיעה וכו' ושאר כל המשקין ברביעית וכו' עד סוף המשנה. לקמן בגמרא מפרש בטעמא דכולהו שיעורין דמתניתין דכללא הוא כל מידי דשכיח ולא שכיח אזיל בתר דשכיח אף לקולא שכיח ושכיח אזיל לחומרא. אלא דלכאורה לא אשכחן האי כללא אלא בהנך שיעורין דמתניתין דהכא דאיירי במיני משקין לחוד א"כ איכא למידק מ"ש במיני אוכלין דלא אשכחן האי כללא דהא סתמא תנן שילהי פירקא דלעיל דכל אוכלין שיעורן כגרוגרת ואטו בכל מיני אוכלין לא אשכחן כמה מינים דשכיחי נמי לרפואה אפילו בפחות מגרוגרת ואפילו הכי בעינן כגרוגרת דדוקא במצניע קתני לקמן בר"פ המצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה חייב בכל שהוא משמע דכשלא הצניען דינן כגרוגרת (לבר מפלפלת ועטרן ומיני בשמים דלאו בני אכילה נינהו בענייהו) והכא במיני משקין ע"כ דאפילו בלא הצניען קתני דסגי בהנך שיעורין אע"ג דלא הוי רביעית דהא במצניע אפי' ר"ש מודה:

והנלע"ד בענין זה דדוקא באוכלין דשיעורא דגרוגרת דידהו הוי הלכה למשה מסיני ואסמכינהו אקרא דארץ תאנה וגפן והאי שיעורא היינו בין בהוצאה ובין בשאר מלאכות דשייך באוכלין כגון קצירה וטחינה ואפייה ובישול דכולן כגרוגרת וכיון דהלכה למ"מ הוא מגזירת הכתוב כהלכתא בלא טעמא תו לא שייך לחלק אע"ג דבפחות מגרוגרת נמי חזי למידי אחרינא אם לא שהצניע לזרע ולדוגמא ולרפואה משא"כ במיני משקין נראה דשיעורא דידהו אפילו ברביעית לאו הלכה למ"מ הוא וא"כ ע"כ שהתורה מסרה הדבר לחכמים מש"ה שייכו כל הנך שיעורים מטעמא דמסיק לקמן בגמרא דבשכיח תליא מילתא. ומה ששנינו דשאר כל המשקין ברביעית היינו משום שיעור שתייה ברביעית כך היה נ"ל לכאורה. ואף את"ל דאשכחן בשום דוכתא דשאר כל המשקין ברביעית נמי הלכה למשה מסיני הוא לענין שבת אפ"ה איכא למימר דשאני הנך משקין דמתני' אע"ג דמיקרי משקה אפ"ה אין עיקרן עומד לשתותן בעינייהו אלא לטפל בהן או לבשל בהן שום דבר כגון חלב ודבש וכ"ש שמן דלא חזי כלל בעיניה. והא דקתני מים כדי לשוף בהן את הקילור היינו כדמפרש לקמן בגמרא וכמו שאבאר במקומו ודו"ק ועיין בסמוך:

בתוס' בד"ה המוציא יין חלב כדי גמיעה הקשה רבינו אפרים דתניא בשילהי המצניע וכו' והמגבן בגרוגרת וכו' דהא לקמן בפירקין אמרי' דהמעבד עור שיעורו כמוציא עור וכו' עס"ה. ולמאי דפריישית בסמוך ממילא נתיישבה קושיא זו דדוקא לקמן לענין שיעורא דעור דנראה דלאו הל"מ מסיני הוא כדמוכח מהאי סוגיא דהתם גופא וע"כ דהנך שיעורא דבר המסור לחכמים דמסברא משערין בכל חד במאי דחזי למידי מש"ה אין סברא לחלק בין מעבד עור למוציאו וכה"ג בכל השקלא וטריא דלקמן משא"כ הכא לענין החולב והמגבן ודאי שייך לחלק דבחולב ומגבן לצורך אכילה דהוי הל"מ מסיני מש"ה הוי שיעורו כגרוגרת משא"כ בסתם חלב לשתייה שהיא ממיני משקין שלא נאמרה בו הל"מ מסיני אלא שהדבר מסור לחכמים מש"ה שיעורו כדי גמיעה כן נ"ל לולי שהתוס' לא כתבו כן והנלע"ד כתבתי ובעיקר המשך לשון התוס' עיין במהרש"א:

דף עז.

בגמרא אמר אביי שתי תשובות בדבר וכו' נראה דאעיקר מימר' דרב נחמן אמר רבה בר אבוה לא שייכי הנך שתי תשובו' דאביי דנהי דבהך מימרא משמע להדיא דעיקר מזיגה היינו על חד תלת אפ"ה מצינן למימר דודאי כל מזיגה שהיא יותר על חד תלת מיא לאו חמרא הוא ומש"ה בעינן בכוס של ברכה רובע רביעית אבל בפחות מחד תלת כ"ש דחמרא הוא וא"כ א"ש הא דתנן בנדה והמזוג ב' חלקי מים ולפ"ז לא שייך לאקשויי נמי אגופא דמתניתין דקתני כדי מזיגת הכוס מים בכד ומצטרפין דודאי הכי הוא דכל שיש בו למזוג על חד תלת חייב דמיא שכיחי ואתיא במכ"ש מהא דתנינן מים כדי לשוף בהן את הקילור אע"ג דליכא קילור אפ"ה חייב כיון דחזו לקילור כ"ש הכא וכמ"ש התו' משא"כ אמימרא דרבא דאמר כל חמרא דלא דרי על חד תלת לאו חמרא הוא דמשמע להדיא דעל חד תרין לאו חמרא הוא מקשה שפיר ממזוג דנדה ומקשה נמי מים בכד ומצטרפין ולאו לענין דינא קשיא ליה דודאי הכי הוא כדפריישית אלא דלישנא דמתני' קשיא ליה דכיון דהך מילתא דרבא דבפחות מחד תלת לאו חמרא הוא לאו מילתא דפשיטא כ"כ דאדרבה קשיא עלה טובא כמ"ש התוס' בד"ה אמר רבא ותירצו בדוחק א"כ אי איתא דתנא דמתני' מהאי טעמא אייתי לא הו"ל לסתום ולמיתני יין כדי מזיגת הכוס וטפי הו"ל למיתני בהדיא המוציא יין שיעורא ברובע רביעית ובהא משני ליה רבא שפיר במאי דקאמר לענין שבת מידי דחשיב בעינן והא נמי הא חשיב היינו משום דפשיטא ליה הך מילתא טובא דעל חד תלת חשיב טובא וכדמשמע נמי מסוגיא דפ' ערבי פסחים שהביאו התוס' בד"ה מים בכד ומה שיש לדקדק בזה בדברי התוס' עיין במהרש"א ומהר"ם ז"ל שהאריכו בזה ומה שהקשה ר"י בתוס' על פי' הקונטרס מהא דכזית יבש עיין בס' מג"ש למ"ז ז"ל:

דף עח.

פיסקא מים כדי לשוף בהן אמר אביי מכדי כל מילתא דשכיחא וכו' כבר כתבתי במשנתינו דמימרא דאביי בכל השקל' וטריא היינו דוקא במיני משקין השנויין במשנתינו אי משום שלא נאמרה בהן הל"מ מסיני כלל אפילו בשאר כל המשקין או משום דאפילו את"ל דשאר משקין הלכה למשה מסיני ברביעית אפ"ה ע"כ הנך אינך משקין דמתני' בכל חד וחד שיעורא באפי נפשה לאו הל"מ מסיני דא"כ אין מקום להשקלא וטריא דהכא אע"כ כדפריישית כיון דהנך משקין אין עיקרן לשתותן בעינייהו מש"ה הדבר מסור לחכמים והיינו כשקלא וטריא דהכא ואף דלכאורה לענין מים משמע דעיקרן לשתייה כמו שאר משקין כדאמר אביי מכדי שתייתו שכיח טפי מרפואה אפ"ה למאי דניחא ליה וקאמר בגלילא שנו אתי ליה שפיר דכיון דלקושטא דמילתא בגלילא הוי מצוי יין טובא כמ"ש התוס' לעיל ס"פ כירה דף מ"ז בד"ה בגלילא שנו והביאו ראי' מסוגי דנזיר ע"ש וא"כ דמים שכיח טפי לרחיצה שהוא חיי נפש לכל אדם וכ"ש למאי דאמרינן לקמן בפ' ח' שרצים דטובה טיפת צונן שחרית ורחיצת ידים ורגלים חמין ערבית מכל קילורין שבעולם משו"ה שיעורו כדי לשוף בהן את הקילור כיון שדרך רוב בני אדם בכך ובהכי א"ש נמי בשינויא דרבא כן נ"ל:

בתוס' בד"ה אטו מצניע וכו' פירש בקונטרס וכו' עס"ה. עיין מ"ש מ"ז ז"ל בזה באריכות:

בד"ה שופכין למאי חזו דוקא אברייתא קבעי וכו' עס"ה. עיין בתשובת הגאון מהר"ץ אשכנזי בסי' קי"ט שכתב דפי' ר"י תמוה ומשו"ה מפרש בענין אחר דהא דלא מקשה אמתניתין היינו משום דאיכא לאוקמי כמ"ד מלאכה שאצ"ל חייב ע"ש באריכות שדבריו ג"כ דחוקי קצת. אמנם לע"ד נראה ליישב קצת על דרך פי' ר"י דהמקשה ודאי הוי ידע דרבינית שופכין חזו למידי אלא דעיקר קושיית המקשה אלישנא דברייתא דקתני ומודים חכמים לר"ש דמוציא שופכין ששיעורן ברביעית ולשון מודים משמע דהיינו מעין פלוגתייהו דאע"ג דבכל הנך דמתניתין סגיא לרבנן בפחות מרביעית היכא דחזו למידי אחרינא אפ"ה בשופכין מודו דבענין רביעית ואם כן האי לישנא משמע דבשופכין נמי איכא שום שיעורא בפחות מרביעית דחזי למידי אחרינא ואפ"ה מודו רבנן דבענין רביעית א"כ מקשו שפיר דשופכין בפחות מרביעית למאי חזו וא"כ מאי מודים דקאמר ובהא משני ר' ירמיה שפיר לגבל בהן את הטיט דבהא סד"א דאפילו בפחות מרביעית כל שיש בהן כדי לגבל בהן טיט כל שהוא לעשות פי כור נמי סגי וקמ"ל דאפ"ה בענין רביעית והיינו כדמסיק לפי שאין אדם צורך ודו"ק :

דף עח:

בגמרא ת"ר המוציא שט"ח עד שלא פרעו וכו' אמר אביי במודה בשטר שכתבו צריך לקיימו פליגי ופרש"י דהאי צריך לקיימו קאי אלוה שצריך שיאמר לא פרעתי ולכאורה פירושו תמוה דבכמה דוכתי אשכחן האי לישנא דצריך לקיימו וקאי אמלוה שצריך לקיימו דכל כמה דלא קיימו המלוה נאמן הלוה לומר פרעתי וכן פרש"י גופא ולמה מפרש כאן בענין אחר. וכבר הרגיש בזה מהר"ם ז"ל בחידושיו ולע"ד דלישנא דגמרא דייק כפרש"י מדמסיק מאי עד שלא פרעו ומשפרעו עד שיאמר פרעתי ולא פרעתי אלמא דמה שאומר הלוה לא פרעתי זה קיומו לעשותו שטר גמור לגבות אף ממשעבדי כמו שכתבו התוספות בסמוך ונראה דמשמע לרש"י דעיקר חשיבות השטר להתחייב היינו דוקא היכא שיש לו דין שטר גמור והיינו דנקיט בברייתא המוציא שט"ח משמע דבכתב יד פטור דכיון שנאמן לומר פרעתי ואינו גובה ממשועבדים בלא"ה לא חשיב להצניעו. והשתא א"ש נמי טובא לישנא דברייתא דנקיט עד שלא פרעו ומשפרעו וטפי הו"ל למיתני עד שלא קיימו אע"כ דהא גופא קמ"ל דמשיאמר הלוה לא פרעתי זה קיומו והו"ל שטר גמור לגבות אף ממשעבדי כנ"ל:

בתוס' בד"ה ת"ק סבר וכו' וא"ת כי לא פרע נמי וכו' עכ"ל. והקשה מהרש"א ז"ל דהא צריך לו לצור ע"פ צלוחיתו וכו' ע"ש מה שתירץ ולפי מה שאבאר בסמוך יבואר דלמאי דקשיא ליה לאו שפיר משני דדברי התו' שכתבו דאסור להשהותו בלא"ה תמוהין והבו דלא להוסיף עלייהו אלא דהעיקר כדברי מהר"ם ז"ל דהשתא אכתי לא נחתו התוס' לסברא זו וניחא להו לשנויי ברווחא דצריך לשטר ממש וכמו שאבאר:

בא"ד וי"ל דמועיל לו השטר שמתוך כך יזכור וכו' אי נמי לטרוף ממשעבדי וכו' עכ"ל. נראה דבשינויא קמא לא פסיקא להו כ"כ דליהוי הוצאה חשובה בשביל שמתוך כך יזכור כיון שכבר הודה בפני עדי' או בפני ב"ד קלא איתי ליה למילתא ואין צורך להצניע השטר בשביל כך וכמו שכתבתי בלשון רש"י בסמוך דמדלא נקיט כתב ידו אלא שטר חוב ע"כ מוכח כדפריישית לכך ניחא להו לפרש בענין אחר דלענין משועבדים נמי מועיל. אמנם ראיתי בחידושי מהר"ם ז"ל שכתב דדברי תימה הן לומר דבשביל הודאת הלוה יגבה ממשועבדים וכו' ולע"ד יש לתמוה על תמיהתו דהא גמ' ערוכה היא בפרק איזהו נשך דף ע"ג אמר רב אשי מודה בשטר שכתבו אין צריך לקיימו וגובה מנכסים משועבדים ואף שבחידושי כתובות דף צ"ב כתבתי לחלק מסברא דדוקא למ"ד אין צריך לקיימו דלא מהימן לומר פרעתי במיגו דמזייף משום דזיוף לא שכיח א"כ מה"ט גופא יש לומר דגובה ממשועבדים משא"כ למ"ד צריך לקיימו דאם לא כן מהימן לומר פרעתי במיגו דמזייף א"כ אפשר דלא מהני הודאת הלוה לענין משועבדי' דאכתי חיישינן לזיוף ולקנוניא מ"מ אין כאן מקום תימא אם נאמר דהתוס' לא משמע להו לחלק בכך כיון דמסקי התוס' בדבריהם דאפי' בלא הודאת הלוה אפשר דלא טענינן מזייף אם לא היכא שטוען הלוה מזיף א"כ אפילו למאי דפשיטא להו לחד גיסא דטענינן ללקוחות מזיף שפיר יש לומר דהיינו דוקא היכא שאין הלוה בפנינו אבל היכא שהלוה בפנינו שפיר פשיטא להו דמהני הודאתו נמי לענין משועבדים ולא חיישינן לזיוף ולקנוניא כ"ש היכא דלא איתרע דכי היכי דפשיטא לכ"ע דלא חיישינן לפרעון ולקנוניא הכי נמי לא חיישינן לזיוף ולקנוני' ואף שיש לחלק אפי' הכי אין כאן מקום תימה אם נאמר דלא חיישינן כלל לקנוני' אם לא היכא דאיתרע השטר. ומכ"ש דא"ש טפי לפמ"ש בחידושי כתובות דף צ"ב דקצת מרבוותא מפרשים להיא דפרק איזהו נשך דגובה מנכסים משועבדים דקאמר רב אשי היינו מאותן הלקוחות שלקחו לאחר הודאת הלוה ע"ש א"כ בהאי ענייא גופא מצינן לפרש כאן כוונת התוס' דמועיל השטר לגבות ממשועבדים שקנו לאחר הודאת הלוה. כן נ"ל נכון וברור ודו"ק:

בא"ד וא"ת ומשפרעו אמאי פטור וכו' הא ראוי לצור ע"פ צלוחיתו וי"ל דמיירי שאומר אין לי עדים וכו' ואפי' מצא אחר כך אינו מועיל ולכך אסור להשהותו שמא יגבה בו שלא כדין עכ"ל. ולא זכיתי להבין דבריהם בזה בכל מה שכתבו בזה עד סוף הדיבור דמאי חשש איסור יש כאן כיון שהוא יודע האמת שלא זייף השטר מעיקרא ויודע בעצמו ג"כ שלא יחזור אחר עדים שקרים לקיימו שלא כדין וא"כ למה יהא אסור להשהותו ואפשר דס"ל שהב"ד כופין אותו לקרוע השטר ומש"ה אף שעודנו בידו לא חשוב לצור ע"פ צלוחיתו וכ"ז דוחק גדול:

ובאמת לא ידעתי מי הכריחם לכל זה דהא בפשיטות מצינן למימר דנהי דלאוקימתא דרב יוסף איירי חיובא דברייתא לרבי יהודה משום דראוי לצור ע"פ צלוחיתו מ"מ לאביי מתוקמא שפיר דאיירי בדלית ביה שיעור כדי לצור ע"פ צלוחיתו כגון בשטר הבא הוא ועדיו בשטה אחת ואין זה דוחק דהא קתני להדיא בברייתא דלעיל בסמוך המוצא שטר פרוע אם יש בו כדי לכרוך ע"פ צלוחית חייב ואם לאו פטור אלמא דאיכא שטר שאין בו שיעור לצור ע"פ צלוחית וה"נ קתני להדיא בתוספתא שהביאו התוס' בשמעתין בד"ה חזי גברא דפרע דקתני ר"י אומר אף המוציא שטר פרוע כל שהוא חייב והאי כל שהוא ע"כ איירי שאין בו כדי לצור וא"כ בהך גוונא גופא מפרש אביי לברייתא בשמעתין לר' יהודה ולכאורה קושיא עצומה היא על שיטת התוספות שבחנם הוצרכו לדחוק. ולכאורה היה נ"ל ליישב דודאי הוי קשיא להו להתוס' אאוקימתא דאביי קושיית מהרש"א ז"ל מי הכריחו לאביי לפרש משפרעו היינו שאומר פרעתי דבפשיטות הוי מצי לפרש דמשפרעו היינו משפרעו ממש ואפ"ה פטר ליה ת"ק דברייתא לפי שאין צריך להחזיר ללוה דלא קפיד עליה כיון דס"ל צריך לקיימו ויהא נאמן לומר פרעתי משא"כ לרבי יהודה דא"צ לקיימו מש"ה מחייב ליה שצריך לו השטר כדי להחזירו להלוה דקפיד עליה אע"כ מדלא מוקי לה אביי בהכי היינו משום דמשמע ליה דמסתמא איירי ברייתא בשטר שראוי לצור וא"כ אי ס"ד דבפרעו ממש איירי אמאי פטר ליה ת"ק הרי צריך למלוה כדי להחזירו ללוה לצור ע"פ צלוחיתו כיון דלא קפיד הלוה להשהותו לפי שלעולם אף אם יאבד וימצאנו המלוה יהא נאמן לומר פרעתי ומש"ה מוקי לה אביי במילי אוחרי ולפ"ז ע"כ דאית בה שיעורא לאביי ומקשו התוספות שפיר דאכתי חזי למלוה לצור ע"פ צלוחיתו והוצרכו לתרץ בדוחק. כך היה נ"ל לכאורה ליישב שיטת התוס'. אמנם עם כל זה לע"ד אין זה מוכרח דבלא"ה מצינן ליישב קושיית מהרש"א ז"ל בענין אחר דלאביי אין שום סברא לחייב המלוה משפרעו בשביל שצריך להחזירו ללוה דמ"מ לא קפיד המלוה להצניעו מאחר שכבר קיבל המעות ואם לאח"כ יאבד השטר ממנו לית ליה ללוה עליה מידי ולהפיס דעתו של הלוה כתב ליה שובר עליה אף לר' יהודה דס"ל בעלמא אין כותבין שובר אפ"ה היכא דלא אפשר ודאי כתבינן כדפרישית באריכות בחידושי כתובות בכמה דוכתי וכמו שאבאר ג"כ בסמוך בלשון רש"י ז"ל. נמצא דלפי זה שפיר מצינן למימר דלאביי איירי ברייתא בדליכא שיעורא:

דף עט.

בפירש"י בד"ה והכא בכותבין שובר וכו' יש גורסין ת"ק סבר אין כותבין וכו' ולא היא חדא דכיון דאסור לשהות אפי' ע"י שובר נמי וכו' עכ"ל. ולכאורה אין זה מוכרח דכיון דלרב יוסף פלוגתא דתנאי הא דאסור לשהות דאיכא למ"ד דאף בלא שובר מותר לשהות א"כ שפיר מצינן למימר

דרבא ס"ל דד' יהודה נמי לא מיקל כולי האי ומודה דבלא שובר אסור לשהות ולא פליג אלא בהא לחוד דע"י שובר מותר לשהות ולא חייש לשמא יאבד לענין איסורא. ונראה דעיקר כוונת רש"י ז"ל דאקושיא שנייה סמיך דלר' יהודה אין כותבין שמעינן ליה. אמנם לע"ד גם זה אין מוכרח דנהי דר"י ס"ל אין כותבין היינו היכא דאיכא תקנתא אחריתי שיחליף משא"כ הכא איירי שפיר שבתחלה נכתב השובר כדין שטען המלוה שנאבד וקי"ל בהא דכותבין שלא יאכל הלה וחדי ואפשר דר' יהודא מודה בהא ולפ"ז השתא נמי שנמצא אח"כ ס"ל לר"י דמותר להשהות השטר ות"ק ס"ל דאפי' בכה"ג אסור להשהות כיון שהשטר בעולם אלא דלפ"ז סוף סוף לא משמע ליה לרש"י לומר דפליגי בכה"ג כיון דשמעינן לר"י בעלמא דמחמיר לענין שובר משום חששא דשמא יאבד טפי מרבנן א"כ אין סברי לומר דלענין איסורא דלשהות ס"ל איפכא כן נ"ל:

אלא דעדיין צ"ע הא דמסיק רש"י ז"ל לפי גרסתו דלר' יהודה דאין כותבין שובר אי לא מהדר ליה חוזר ותובעו מה שפרעו ולא ידענא מה סברא יש בזה שיחזיר לו המעות דבכולה תלמודא לא משמע למ"ד אין כותבין שובר אלא לענין דאין כופין הלוה לפרוע עד שיחזיר לו השטר אבל היכא שכבר פרע לכאורה אין סברא לכוף את המלוה להחזיר המעות אם יאמר שנאבד השטר אלא היכא שמודה שהשטר בעולם עד שאנו כופין להחזיר המעות יכופו שיחזיר השטר לבעליו. ובאמת הוי מצי לפרש שצריך השטר למלוה כדי להחזירו ללוה כיון דקפיד עלה שלא יחשוד אותו שרוצה לגבות שנית שלא כדין. ולענ"ד הדבר ברור כדפרישי' ודו"ק:

בתוס' בד"ה חזי דגברא דפרע אנא כרב אשי תניא בתוספתא וכו' ולשאר אמוראי קשה לרשב"א עכ"ל. ובהשקפה ראשונה היה נ"ל ליישב קושי' זו בפשיטות דהנך אמוראי דשמעתין לא ניחא להו לאוקמי ברייתא בתרי גווני דרישא במילתא דתנא קמא דמשלא פרעו היינו כשמוציאו המלוה ומשפרעו יהא פירושו שהוציאו לוה ומש"ה ניחא להו לפרש כולה מילתא בהוציאו מלוה וכ"כ מ"ז ז"ל בס' מג"ש ע"ש. אלא דלע"ד אפ"ה קושיית הרשב"א במקומה עומדת דאפילו בהוציאו מלוה נמי הוי מצי לפרש דטעמא דר' יהודה דמחייב היינו לפי שצריך לו השטר להמלוה כדי שיחזירו להלוה דקפיד עליה שצריך להראותו לב"ח שני ונהי דלרבא לק"מ דאכתי צריך לאוקמי בפלוגתא דכותבין שובר דאי הוי ס"ל לר"י דכותבין שובר א"כ תו לא הוי צריך להשטר שיכול להראות השובר לבע"ח שני ועדיף טפי מש"ה הוצרך רבא לומר דר"י ס"ל דאין כותבין אלא דאכתי לאביי ולרב יוסף קשה דמצי לפרש הכא טעמא דר' יהודה דכ"ע אסור להשהות ואין כותבין שובר ואפ"ה מחייב ליה ר"י מה"ט. מיהו למאי דפרישית לעיל בלשון התוס' דלעולם אין לחייב המלוה אלא כשמצניעו לצורך גמור בשביל עצמו א"כ נתיישבה קושיית הרשב"א לגמרי. כן נ"ל נכון. ולפי מה שראיתי בלשון הירושלמי דשמעתין נראה ראיה ברורה לכל מה שכתבתי ואין להאריך יותר:

בד"ה כדי לכתוב עליו גט וכו' בחנם פי' בקונטרס דשיעור גט קטן מכולם וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בזה בס' מגיני שלמה וגם בדיבור שאח"ז ששניהם עולין בקנה אחד כפתור ופרח. ועוד נ"ל ליישב שיטת רש"י דלא שייך למיזל בתר שיעורא דגט לקולא בדיפתרא משום דלא שכיח לכתוב עליו גט יותר מקמיע כיון דיכול לזייף דחכמים גופייהו לא מכשירין אלא בדיעבד אע"כ דשיעור גט הוי לחומרא כדפרישית ועיין מ"ש בחידושי גיטין דף כ"ב:

דף עט:

בגמרא קלף כדי לכתוב וכו' ורמינהו קלף ודוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה. לכאורה נראה בפשיטות דבלאו רומי' דמתני' שפיר הוי משמע ליה טעמא דברייתא דבין בקלף בין בדוכסוסטוס שיעורן כדי לכתוב שני פרשיות דמזוזה דאע"ג דקלף ודאי חזו לתפילין אפ"ה שיעור חדא פרשה דתפילין לא חשיב כלל דלא חזו למידי דהא בתפילין בעינן שיהיו כתובין כסדרן ומסתמא צריך לו כדי לכתוב כל הארבע פרשיות ומש"ה לא מצי להקשו' ברייתא גופא רישא אסיפא דסיפא איכא לאוקמי כשהצניעו בפירוש כמ"ש מ"ז ז"ל אבל מרומיא דמתניתין מקשה שפיר דע"כ שיעור חדא פרשה נמי חשיבא אף כשלא ייחדו לכך דאי בייחדו איירי מתניתין סגי בשיעור קשר מוכסין ועיין בספר מג"ש:

ועוד היה נ"ל לפרש בענין אחר דלמאי דס"ד השתא דמשערינן בתרווייהו כדי לכתוב מזוזה ולא בחדא פרשה דתפילין היינו משום דס"ד דתפילין עיקר מצותן לכתחלה בגויל כמו בס"ת שהסכימו כל הפוסקים דלכתחלה מצותו בגויל והא דאמרינן הלכה למשה מסיני תפילין בקלף היינו בדיעבד דוקא ועיין מה שאכתוב בזה עוד בסמוך בהא דמקשה הש"ס בפשיטות ולטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן:

בתוס' בד"ה קלף וכו' ולא כדברי האומרים דקלפים שלנו הם דוכסוסטוס דא"כ היאך כותבין עליהם תפילין דמסקינן הכא דקלף דוקא עכ"ל. מיהו דלא לשווייה לדברי האומרים כטועין בדבר הלכה לגמרי לכן נ"ל ליישב דבריהם לפי מה שראיתי בלשון המרדכי בהלכות קטנות והובא בב"י הלכות ס"ת סי' רע"א בשמו שכתב להכשיר בשינה לכתוב בקלף במקום שיער ודוכסוסטוס במקום בשר דקי"ל כרבי אחאי דמכשיר משום דרב ס"ל כרב אחאי ולכאורה יש לתמוה דהא למסקנא דהכא לא סבר רב כר' אחאי אלא כרבי מאיר דמכשיר במזוזה על קלף אבל משינוי כי הנך לא איירי רב ומה"ת נפסוק להקל בשל תורה כרבי אחאי דהוה ליה יחיד לגבי רבים. והנלע"ד בזה משום דהמרדכי סובר דכיון דמסקנא דמנחות משמע לשינויא בתרא דואיבעית אימא דשינה בזה ובזה פסול תנאי היא משמע להדיא דרבי אחאי ורבנן פליגי בכל השינויים דרבנן פסלי בדיעבד וסבירא להו דהלכה למשה מסיני היינו אף לענין דיעבד ורבי אחאי סבירא ליה דלענין לכתחלה דוקא ולמסקנא דמנחות מוקי לברייתא דתפילין שבלו סתמא כרבי אחאי ולפ"ז מסתמא רבי מאיר דבסמוך נמי הכי ס"ל אלא דלענין מזוזה ס"ל דאף לכתחלה נמי שוין דנהי דהידור מצוה הוי טפי בדוכסוסטוס אפ"ה כיון דקלף משתמר טפי לפעמים היה כותב לכתחלה על הקלף כדאיתא בשמעתין ולפעמים היה כותב לכתחלה אדוכסוסטוס כדאיתא במנחות שם דרשב"א גופא אמר כן משמיה דר"מ. והשתא לפ"ז נראה יותר לפרש דרב דשמעתין דס"ל כר"מ נמי ס"ל כרבי אחאי דהא בהא תליין דהל"מ לא איירי לענין דיעבד ולפ"ז אף למסקנא עיקר מימרא דרב דאמר מעיקרא דוכסוסטוס כקלף לענין תפילין לא נדחה ממקומו דכשירין בדיעבד אלא הא דמסקינן בשמעתין השתא דאתית להכי לרב נמי לא תימא דוכסוסטוס הרי הוא כקלף אלא קלף הרי הוא כדוכסוסטוס לאו משום פסולא דתפילין בדוכסוסטוס איירי דאם כן הוי רב דלא כרבנן ולא כרבי אחאי לענין הל"מ כדמשמע במסקנא דמנחות אלא משום דניחא לתלמודא טפי לאוקמי מילתא דרב אמזוזה משום דלשון קלף כדוכסוסטוס משמע דשוין לגמרי אף לכתחלה וממילא דקאי שפיר טפי אמזוזה דלכתחלה שניהם שוין כדפרישית כן נ"ל בשיטת הסוברים שהביאו התוס' כאן ובשיטת לשון המרדכי שכתבתי ודו"ק:

בא"ד ויש מפרשים דקלף ודוכסוסטוס אינן מעופצין וקשה דא"כ פסול לכתוב עליהם ס"ת וכו' ולהכי פסול במסכת מגילה וכו' ולקמן משמע דכשירין עכ"ל. ולכאורה לא זכיתי להבין קושייתם בזה דהא בפשיטות מצינן לחלק דנהי דפסלינן בדלא עפיצן היינו דוקא במקום שיער ממש וכן במקום בשר ממש והיינו סתם דיפתרא וגויל שלא נחלק עדיין מה שא"כ בקלף ודוכסוסטוס שכבר נחלק לשנים וכותבין עליהם במקום דיבוקן זה לזה מצינן למימר דלא בענין עפיץ כן נ"ל בשיטת הי"מ וצ"ע:

בד"ה והא מדקתני סיפא הו"מ למיפרך ברייתא גופא וכו' עס"ה. כבר כתבתי מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש וכבר עלה בלבי ליישב בכמה דרכים אחרים ואין להאריך והמשכיל יבין מדעתו ומ"ש בשם ר"י מסוגיא דפרק המפקיד כתבתי במקומו:

בד"ה תנן קלף וכו' אין לפרש דהכי פריך וכו' דא"כ לעיל וכו' אכתי תיקשי ליה ממתניתין וכו' עס"ה. ולכאורה אין דבריהם מוכרחין בזה דשפיר מצינן למימר דהכא פריך מדיוקא והא דלא מקשה הכי לעיל אהא דמשני מזוזה שבתפילין היינו משום דלעיל הוי ידע שפיר מפלוגתא דתנאי דמייתי בסמוך דר' אחאי מכשיר בכולן וקס"ד דכיון דכשר בדיעבד שפיר מחייב עלה לענין שבת והיינו ברייתא דקלף ודוכסוסטוס דמשערינן במזוזה שבתפילין משא"כ מתניתין דקתני קלף אין דוכסוסטוס לא היינו כרבנן דשינה פסול ואפ"ה מקשה שפיר לעיל מעיקרא מתניתין אברייתא למאי דס"ד מזוזה ממש דשמעינן מיהא מהך ברייתא דאפילו קלף דכשר לכתחלה בתפילין ועיקר מצותם בכך אפילו הכי לא משערינן אלא במזוזה ממש והיינו דע"כ משום דחדא פרשה לא חשיבא ומקשה שפיר ממתניתין דלענין הא מילתא לא אשכחן פלוגתא דתנאי כן נלע"ד נכון עד שדברי התוס' בזה צריכין עיון ליישב ודו"ק:

בגמרא ת"ש הלכה למשה מסיני תפילין על הקלף מזוזה על דוכסוסטוס וכו' וקשיא לי טובא דבמנחות דף ל"ד מייתי הש"ס ברייתא ת"ר וכתבתם על מזוזות יכול יכתבנה על האבנים ת"ל וכתבתם נאמר כאן וכתבתם וכו' מה להלן על ספר אף כאן על ספר ואם כן למאי דאמרינן הכא דמזוזה על דוכסוסטוס הל"מ וכיון דאיכא הלכתא קראי דג"ש למה לי ומאי ס"ד נמי דיכתבנה על האבנים. מיהו למסקנא דהכא דהל"מ דמזוזה היינו למצוה בעלמא על דוכסוסטוס אם כן איצטריך קראי דהתם לענין דיעבד ולאפוקי נמי אבנים דאף בדיעבד פסול אלא למאי דס"ד בשמעתין דאדרבה מזוזה חמיר טפי דהל"מ דמזוזה היינו לעיכובא דאפילו קלף פסול א"כ קשיא ברייתא דהתם וצריך לומר דאה"נ דלמאי דס"ד השתא לא מסיק אדעתיה מהך ברייתא דמנחות. ומתוך הך ברייתא נלע"ד להביא ראיה לפסק הרא"ש ז"ל שאביא בסמוך דמכשיר במזוזה אף בגויל בדיעבד והיינו כדפרישית מדלא ממעטינן במנחות אלא שלא יכתוב על האבנים ועוד דהא ילפינן כתיבה כתיבה לענין ספר וא"כ ממילא דכשר בין בגויל בין בקלף דהא כולהו מיקרו ספר דהא כשירין בס"ת כדמסקינן בסמוך להדיא כי תניא ההיא בס"ת כן נ"ל נכון ודו"ק:

בתוס' בד"ה אידי ואידי אמזוזה וא"ת אמאי לא קאמר אידי ואידי אתפילין וכו' וי"ל דניחא ליה וכו' עכ"ל. ובתוספות דמנחות כתבו עוד תירוץ אחר דמאן דמכשיר בשינוי מקלף לדוכסוסטוס או להיפך מכשיר נמי בשינוי ממקום שיער למקום בשר או להיפך ע"ש ויתכן יותר למאי דפרישית בסמוך דעיקר פלוגתא דרבי אחאי ורבנן היינו לענין עיקר הל"מ אי איירי למצוה בעלמא בחד מינייהו או לעיכובא בכולהו. אלא דהתוספות בשמעתין לא משמע להו הך סברא אלא דלעולם יש לפסול יותר בשינוי ממקום שיער למקום בשר או איפכא ונראה דהתוספות בזה לשיטתייהו בסמוך בד"ה תפילין אגויל שכתבו בפשיטות דתפילין ומזוזה לעולם פסולין אגויל וא"כ ממילא דפסול לכ"ע בשינוי דמקום בשר למקום שיער דהיינו גויל ואטו משום שנחלק לשנים יחזור להכשירו באותו מקום שהיה פסול בשעת דיבוקם כן נ"ל ועיין עוד בסמוך:

בגמרא רב פפא אמר רב דאמר כתנא דבי מנשה. לכאורה נראה דהא דניחא ליה לר"פ טפי לאוקמי מילתא דרב כתנא דב"מ מלאוקמי כרבי אחאי בר חנינא היינו משום דהך דרבי אחאי אפשר דהיינו לענין שינוי בקלף במקום שיער בתפילין ודוכסוסטוס במקום בשר במזוזה אבל תפילין שכתבן על דוכסוסטוס לעולם דר' אחאי נמי פוסל מש"ה איצטריך לאתויי מהך דתדב"מ אבל ליכא למימר דר"פ מוקי לר' אחאי דוקא במזוזה לחוד הא ודאי ליתא דא"כ השתא נמי מברייתא דתדב"מ לא מייתי מידי דהאיכא לאוקמי במזוזה אע"כ דהשתא פשיטא ליה לר"פ טובא דבמזוזה יש להחמיר יותר והיינו דקאמר מזוזה אקלף מי כתבינן וכדפרישית. ועפ"ז היה נראה בעיני ליישב לשון הרא"ש ז"ל בהלכות קטנות שכתב להלכה דמזוזה כשר אגויל והיינו משום דכיון דמסקינן דמזוזה כשר אקלף אלמא דהל"מ דמזוזה על דוכסוסטוס לאו דוקא א"כ ממילא דה"ה דכשר אגויל ולכאורה יש לתמוה טובא דאם כן מאי קאמר הש"ס ולטעמיך תפילין אגויל מי כתבינן ומאי קושיא הא למאי דקס"ד דר' אחאי דוקא במזוזה דהל"מ דתפילין לאו דוקא א"כ אה"נ דכשרין נמי אגויל אלא ע"כ דפסולא דגויל גרע טפי ופשיטא לתלמודא דפסול א"כ ה"ה למסקנא נמי אף ע"ג דקלף כשר במזוזה אפ"ה גויל פסול ולע"ד היא קושיא עצומה על הרא"ש ז"ל. אמנם למאי דפרישית היה באפשר ליישב דהא דקאמר ולטעמיך היינו דוקא לטעמיה דר"פ דמדלא ניחא ליה לאוקמי כשינויא קמא וכר' אחאי ע"כ היינו משום דקסבר ר"פ דר' אחאי אפשר דלא איירי אלא בשינוי ממקום שיער למקום בשר או איפכא אבל בשינוי מקלף לדוכסוסטוס לעולם דפסול אלמא דר"פ מחלק בין שינוי לשינוי א"כ מתמה שפיר תפילין אגויל מי כתבינן דנהי דלרב כשרין אקלף אפ"ה בגויל לא שמעינן ולעולם כיון דלא איירי ביה רב בהדיא משמע דפסול כיון שיש לחלק בין שינוי לשינוי לר"פ מה שא"כ למסקנא דהשתא דאתית להכי לעולם דאין סברא לחלק בין שינוי לשינוי כלל ורבי אחאי מכשיר במזוזה לגמרי כל השינויין וא"כ ממילא דכשירין נמי אגויל כך היה נ"ל לכאורה ליישב אלא שאין זה מספיק כ"כ בעיקר לשון הרא"ש ז"ל מיהו בלא"ה כתבתי דעיקר דינו של הרא"ש ז"ל בלא"ה מוכרח ולאו מטעמיה אלא מסוגיא דברייתא דמנחות דילפינן מזוזה מס"ת וא"כ ממילא משמע דכשירין בכל ענין במאי דמכשרינן בס"ת כן נ"ל נכון ודו"ק:

דף פ.

בגמרא פיסקא חרסית כדי לעשות פי כור למימרא דשיעורא דרבי יהודא נפיש הא קי"ל וכו' נראה דמשמע ליה לתלמודא דכל היכא דאשכחן פלוגתא דתנאי בשיעורין לענין הוצאה היינו דבסברא פליגי אי אזלינן בתר שכיח אף לקולא או בדלא שכיח ולחומרא ואע"ג דלעיל דף ע"ח אמר אביי

מכדי כל מילתא דשכיחא ולא שכיחא וכו' משמע דהך מלתא סברא פשוטה לכ"ע מ"מ אפשר דהיינו דוקא היכא דהאי דשכיחא שכיח טובא והך דלא שכיחא לא שכיח לגמרי כי אם במיעוטא דמיעוטא וכה"ג נמי אמרינן התם דבשכיחא ושכיחא אזלינן לחומרא היינו נמי היכא דתרווייהו שקולין לענין שכיחא משא"כ בכה"ג דהכא דקרובין להיות שוין שפיר שייך בהו פלוגתא דתנאי מר אזיל בתר דשכיח טפי אף לקולא ומר אזיל לחומרא אף במידי דלא שכיח כל כך וא"כ לפ"ז מקשה הש"ס שפיר מדרבי יהודא אדר"י ומדרבנן אדרבנן וכה"ג יש לפרש נמי לקמן בשמעתין לענין סיד ובדף הסמוך אמתניתין דעצם כן נראה לי:

דף פא.

בתוס' בד"ה חפי פותחת טהורים פי' בקונט' שינים של עצם וכו' כדאמר בהכל שוחטין לא דק וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב כל הקושיות שהקשו התוס' על פרש"י ע"פ שיטות וסוגיות עמוקות ע"ש באריכות ובעיקר דבריו במ"ש רש"י כדקאמר בהכל שוחטין תיתי לי דקיימתי מסברא דנפשאי והוספתי נופך משלי אלא דתחלה יש לנו לפרש דמה שהכריחו לרש"י לפרש כן דאיירי לענין חפי של עצם אף ע"ג דבתוספתא לענין כלי מתכות מיתנייה מ"מ כיון דמייתי לה בשמעתין אמתניתין דהכא דאיירי בחפי של עצם א"כ משמע דהך ברייתא נמי בשל עצם איירי דאי בשל מתכות לא שייך הך מילתא הכא כלל דנראה דוחק לומר דמשום דעולא מפרש לשון חף אחפי פותחת ולא אפותחת עצמה כדמשמע בכמה דוכתי (וכדמשמע נמי בירושלמי דשמעתין) ומשום הכי מייתי מהך ברייתא דשייך לשון חף אשיני פותחת אלא דסוגיא כזו לא מצינו ועוד דאם כן הו"ל למימר כדתניא חפי פותחת וכו' אבל לשון ת"ר לא משמע הכי ומשום הכי ניחא ליה לרש"י לפרש דהאי חפי פותחת דברייתא נמי איירי בשל עצם והשתא אתיא שפיר טובא הא דמייתי להך ברייתא בשמעתין דהא במכילתין אשכחן בכמה דוכתי דשיעורי שבת תליין במידי דחשיב כלי לענין טומאה וה"נ דכוותיה א"כ לפ"ז שפיר מצינן למימר דמשמע ליה לרש"י דסוגיא דהכא אתיא כרב נחמן דאמר בהכל שוחטין דכלי עצם ככלי מתכות דמי וכן נראה מלשון הרמב"ם ז"ל דבהך פלוגתא גופא דהכל שוחטין כתב בחיבורו פ"ה מהלכות כלים כרב נחמן אף לקולא לענין גולמי כלי עצם גופייהו וכבר נדחק שם הכ"מ בפירושו כמו שנראה להמעיין בדבריו וכבר הרגיש ג"כ בזה בעל משנה למלך ע"ש ולפי מה שכתבתי א"ש טפי דסוגיא דשמעתין מסייע ליה לר"נ. ועוד אפשר לומר דאפילו את"ל דלענין גולמי דפליגי רבי יוחנן ור"נ הלכה כרבי יוחנן דכלי עצם ככלי עץ דמי מ"מ אפשר דטעמא דר' יוחנן גופא היינו משום דלקולא לא שויא רבנן ככלי מתכות (אף למה שהעליתי שם דעיקר מלתא דגולמי כלי עץ טמא אינו אלא מדרבנן אף ע"ג דדמיהן יקרין כשל מתכות אפ"ה כיון דאינן עשויין לכבוד כשל מתכות מש"ה שדינן עלייהו נמי חומרא דכלי עץ משא"כ הכא לענין פשוטי כלי עצם אפשר דאפילו ר' יוחנן מודה דכיון דדמיהן יקרין כשל מתכות עשאוהו חכמים כשל מתכות לחומרא דפשוטיהן טמאין) וא"כ לפ"ז מה שהקשו בתוס' מהא דתנן בכלים כלי עץ וכלי עצם וכו' פשוטיהן טהורים היינו לענין דטהורין מדאורייתא כמ"ש מ"ז ז"ל באריכות אבל מדרבנן לעולם דכלי עצם טמאין מה"ט כדפרישית דעשאוהו כשל מתכות כיון דדמיהן יקרין. ועוד נראה לי דבלא"ה אפילו בכלי עץ גופייהו נמי אשכחן דאפילו למאן דסבר דפשוטיהן טהורין לגמרי אף מדרבנן דלא כסוגיא דפרק המוכר את הבית אפ"ה אשכחן בכמה דוכתי דפשוטי כלי עץ החשובין כגון טבלא המתהפכת וכן בכלים המשמשין אדם ומשמשי אדם דטמאין לכ"ע מדאורייתא או עכ"פ מדרבנן כמ"ש התוס' בפ"ק דסוכה בד"ה ומסגרתו למטה היתה ובבכורות פרק אלו מומין דף ל"ח ובדוכתי טובא וא"כ בפשיטות מצינן למימר דחפי פותחת חשיבי טובא משו"ה פשוטיהן טמאין אפילו אם היה של עץ ממש כ"ש בשל עצם וכדפרישית כן נ"ל נכון ליישב שיטת רש"י ודוק היטב:

דף פא:

בגמרא והא א"ר יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן נזיר חופף ומפספס וכו' ויש לדקדק דאכתי מאי מקשה מדר"י אדר"י דלמא דוקא גבי נזיר דאינו אלא לאו משום הכי סתים לן תנא כר"ש בדשא"מ משא"כ בשבת דאיסור סקילה מש"ה סבר ר' יוחנן כר"י ואע"ג דנראה דהכא לענין השרת נימין אפילו במתכוין ליכא אלא איסור דרבנן אפ"ה הא אשכחן בכמה דוכתי שהחמירו חכמים טפי בדבר שעיקרו איסור סקילה או כרת מדבר שעיקר איסורו אינו אלא בלאו ואפשר דשאני הכא לענין דשא"מ משמע ליה לתלמודא דיש להקל יותר באיסור שבת כיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה אפילו במתכוין למלאכה אלא שא"צ לגופה מיקל ר"ש וכ"ש הכא דאיכא תרתי למעליותא. ועוד דכיון דדשא"מ מותר מדאורייתא א"כ הכא לענין קינוח בחרס דאיכא נמי כבוד הבריות יש להקל טפי כדאמרינן לעיל בשמעתין משום הכי מקשה שפיר דרבי יוחנן אדר"י כן נ"ל:

דף פב.

אמר ר"ע פרק תשיעי

במשנה אמר ר"ע מניין לע"ז שמטמאה במשא כנדה וכו' ופרש"י דמשום דבעי למיתני בהדייהו מנין דמרחיצין את המילה כייל להו להנך דדמיא לה. ובתוספות הקשו על זה דא"כ בהאי דמרחיצין הו"ל להתחיל ועוד דלקמן בפרק ר"א דמילה הוי ליה למיתני לכך פירשו בענין אחר דאגב מתניתין דס"פ דלעיל קתני להו נמי הנך קראי דאסמכתות ועוד דקרא דתזרם סמוך להנך קראי דלעיל בס"פ ומ"ז ז"ל בספר מג"ש כתב ליישב פרש"י ממה שהקשו בתוספות דמשום דר"ע גופא בהך סדרא קאמר להו וכו' ע"ש. ולענ"ד לא יתכן לפרש כן דהא ודאי כל הנך מתני' דלקמן לא פסיקא דר"ע גופא אמרינהו תדע דהא מתני' דפולטת דקתני מקמי האי דמרחיצין מסקינן לקמן דאיכא מאן דתני מניין לפולטת ביום ג' שהיא טהורה וא"כ ודאי ר"ע פליג עלה כמ"ש התוס' לקמן ואפילו למאן דתני טמאה נמי משמע דהוי דלא כר"ע דלר"ע בעונות תליא מילתא וא"כ הדרא קושיית התוספות דהכא לדוכתא. לכך נראה דודאי רש"י גם כן סובר כפירוש התוספות דאגב מתניתין דלעיל קתני לה כמ"ש ג"כ מ"ז ז"ל אבל לא מטעמיה דדבריו נראין דחוקין ע"ש אלא דעיקר כוונת רש"י דכיון דאגב מתני' דלעיל קתני לה הו"ל למיתני הך מתניתין דר"ע ואינך משניות דבתריה בפרקא דלעיל ואמאי קבע להו רבי בפרק בפני עצמו כיון דלא שייכי כלל במסכת שבת אלא אגב נדרא דמתניתין דס"פ דלעיל וע"ז יפה כתב רש"י דודאי שייך הני מתניתין נמי במסכת שבת משום דקתני בהדייהו הך בבא דאסמכתא דמרחיצין. וכיוצא בזה מצינו בפ' השולח דאיידי דקתני התם במתני' בראשונה היה משנה שמו וכו' התקין ר"ג וכו' מפני תיקון העולם דמשום הכי קתני רבי התם כמה משניות דלא שייכי לגיטין אלא משום דטעמייהו נמי משום תיקון העולם ובתר הכי קתני בפרק הניזקין נמי כמה משניות דהוי משום תיקון העולם אע"ג דלא שייכי במסכת גיטין והיינו משום דקתני נמי התם העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהיא יוצאה בגט דהך בבא שייך למס' גיטין וכיון דבעדותו של רבי יוחנן הוי נמי אינך בבי התם דטעמייהו מפני תיקון עולם כמו שפרש"י שם להדי' משום הכי שייך למיתני בפרק מיוחד בפני עצמו א"כ היינו נמי טעמא דרש"י כאן שהוצרך לפרש דאגב בבא דמרחיצין קתני להו בפרק בפני עצמו כנ"ל ברור בכוונת רש"י ודו"ק:

בתוס' בד"ה אמר ר"ע פי' בקונט' וכו' אלא נראה וכו' נקיט נמי הני קראי דאסמכתא וקרא דתזרם סמוך להאי קראי דאייתי לעיל וכו' עס"ה. ולכאורה נראה מלשון התוס' דתרי טעמי נינהו אלא דלקושטא דמלתא נראה לי דכולה חדא מלתא היא ותרוייהו צריכי דמ"ש דאיידי דאיירי לעיל באסמכתא קתני נמי הך אסמכתא דר"ע אכתי יש לדקדק דאמאי שביק רבי מלתא דרבנן בהך מלתא גופא דאיירי בה רבנן דר"ע בהך מתניתין דמייתי הש"ס בסמוך וס"ל דמטמא כשרץ שנא' שקץ תשקצנו ומסקינן לקמן דהוי אסמכתא דע"ז טומאה דרבנן בעלמא והך אסמכתא עדיפא טפי מקרא דדברי תורה דומיא דאסמכתא דפולטת ומרחיצין והא ודאי דהלכה כרבנן דהא קי"ל הלכה כר"ע מחבירו ולא מחביריו וכן פסק הרמב"ם ז"ל להדיא פ"ד מהלכות אבות הטומאה אע"כ מדקתני רבי מלתא דר"ע טפי מרבנן היינו משום דהאי קרא דתזרם סמוך להאי קרא דלעיל אלא דבה"ט לחוד נמי לא סגיא דא"כ אכתי תקשי כל הנך מתני' דספינה וערוגה ופולטת וכו' אמאי קתני להו רבי הכא אי לאו משום דכולהו אסמכתא נינהו ואאסמכתא דס"פ דלעיל קאי כנ"ל ודו"ק:

דף פב:

בתוספות בד"ה אבניו ועציו ועפריו וכו' אפי' למ"ד בפרק כל הצלמים ע"ז שנשתברה מאיליה מותרת הא מוקי לה בירושלמי וכו' עס"ה. ושם בפרק כל הצלמים כתבו התוס' בענין אחר דאיירי בע"ז של ישראל או של עובד כוכבים והשתחוה לה ישראל דבכה"ג אין לה ביטול א"כ לכ"ע אף לאחר שנשתברה אסורה ע"ש בדבריהם שהביאו ג"כ הך אוקימתא דהירושלמי והנראה בזה דהא דלא כתבו כאן פירושם הראשון שם היינו משום דפשטא דלישנא אבניו ועציו ועפריו דקתני בסיפא דמתניתין דהתם אריש דלעיל מיניה קאי בכותל שהוא שלו ושל עכו"ם דריש דיירי לדין מקום הכותל ועלה קתני דאבניו ועציו של אותו הכותל עצמו מטמא והיינו כפרש"י שם שכל אבניו ועציו של אותו הכותל מטמא אפילו אותן שמגיעין לחלק ישראל משום דאין ברירה וא"כ לפ"ז תו לא שייך לומר כפירושם הראשון שם דהא קמן דבישראל כשר איירי שאינו עכו"ם וא"כ אפילו אי אמרינן דאין ברירה ומחלק העכו"ם הוא אפילו הכי נתבטלה כיון שנשתברה משום הכי ניחא להו לפרש כאן כהך אוקימתא דירושלמי שהשתחוה לכל אבן דעבדה ע"ז שלימה כנ"ל בכוונת התוס' ומה שהוכרחו לכך ולא ניחא להו לפרש בפשיטות דהך מתניתין דאבניו ועציו היינו בבית שהעמידו בו ע"ז וכדמשמע מפרש"י וא"כ הו"ל משמשי ע"ז דתו לא שייך בה הך מילתא דע"ז שנשתברה מאיליה כיון דעיקר ע"ז קיימת וכדמשמע בפרק כל הצלמים דבכה"ג כולי עלמא מודו דאסור אלא דאי אפשר לומר כן דאי במשמשין איירי לא הוי פליג ר"ע לומר כנדה דהא במשמשין מודה דכשרץ כדאיתא לקמן בברייתא וכדאמרינן נמי דכל השקלא וטריא דהכא אליבא דרבה ור"א:

מיהו מלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהלכות אבות הטומאה משמע להדיא דמפרש להך מתני' דהכא במשמשין וכדפרישית והיינו כדפרש"י ולשיטתם צריך לומר דהאי אבניו ועציו ועפריו בכל גווני איירי ולצדדין דאבניו היינו לע"ז עצמה שהשתחוה לכל אבן ואבן אבל בעפר לא יתכן לפרש כן אלא משום משמשין ובתרווייהו קאמר ת"ק דהוי כשרץ וה"נ משמע מדמייתי קרא דשקץ תשקצנו דעיקר קרא איירי בע"ז עצמה אם כן שפיר פליג ר"ע ואמר כנדה לענין ע"ז עצמה כן נ"ל לפי שיטת רש"י והרמב"ם ז"ל ולקמן אבאר עוד בזה:

בגמרא שנא' שקץ תשקצנו וגו' ר"ע אומר כנדה שנא' תזרם וכו' ובירושלמי דשמעתין גרסינן אמתני' כתיב תועבה בנדה וכתיב תועבה בע"ז וכתוב תועבה בשרצים ואין אני יודע לאיזה מהם הוקשו ר"ע אומר לתועבה שבנדה ורבנן אמרי לתועבה שבשרצים וא"כ משמע מלשון הירושלמי דדרשא דתזרם דקאמר ר"ע במתניתין לאו משום דעיקר ילפותא דר"ע מהאי קרא דתזרם דהא ר"ע נמי אית ליה דרשא מקרא דשקץ תשקצנו ותעב תתעבנו והיינו תועבה שבנדה וקרא דתזרם אינו אלא לגלויי אהאי קרא דתועבה. ובזה נתיישב לי היטב הא דמקשה הש"ס בסמוך אהאי הקישא דנדה למשא ולוקשיה רחמנא לנבילה ומשני אה"נ אלא מה נדה אינה לאיברים וכו' ולכאורה לשון אה"נ תמוה טובא דהא לקושטא דמלתא לא אשכחן בשמעתין שום הקישא לנבילה אבל למאי דפרישית בשיטת הירושלמי א"ש דהאי קרא גופא דמייתי רבנן דר"ע שקץ תשקצנו אסיפא דקרא סמכו דכתיב תעב תתעבנו והיינו נמי תועבה דשרצים דמיקרי נמי תועבה דכתיב לא תאכל כל תועבה ואע"ג דהאי קרא לענין בהמה ועופות איירי אפ"ה משמע ליה להירושלמי דקאי נמי אסיפא דהאי פרשה דאיירי בשרצים וא"כ לפ"ז ממילא שפיר מצינן למימר דקאי נמי אנבילה דכתיב בהאי פרשה גופא כנ"ל ליישב הסוגיא דשמעתין נמי בשיטת הירושלמי כמו שאבאר עוד לקמן אלא דמשיטת הירושלמי היה נראה לי לכאורה דהאי דרשא דשקץ תשקצנו ותעב תתעבנו דרשא גמורה היא ובשמעתין מסקינן לקמן דאינו אלא מדרבנן ועיין מה שאבאר בזה בסמוך ודוק היטב:

שם ואמר רבה במשא דכ"ע לא פליגי דמטמאה דהא איתקש לנדה וכו' ונראה דהא דפשיטא ליה לרבה דרבנן נמי אית להו הקישא דנדה ומנ"ל דהכי הוא דהא כיון דמסקינן לקמן דטומאת ע"ז דרבנן וע"כ היינו משום דקרא דדברי קבלה אסמכתא בעלמא נינהו כמו שפרש"י לקמן וא"כ שפיר מצינן למימר דרבנן לית להו הך אסמכתא דהיקישא דנדה אלא דאפ"ה פשיטא ליה לרבה דהך אסמכתא לכ"ע אית להו כיון דפשטא דקרא דכתיב וטמאתם את צפוי פסילי וגו' תזרם כמו דוה צא תאמר לו א"כ משמע להדיא דלענין טומאה איירי קרא אלא דאפילו הכי לא הוי אלא מדרבנן וכמו שנראה לקמן מפרש"י ובזה א"ש גם כן הא דקאמר רבה דאיתקש לנדה וטפי הוי ליה למימר דמטמא במשא לכ"ע דהא איתקש למת ולפמ"ש א"ש. ומה שהקשה מהרש"א לשיטת התוספות דלשון תזרם היינו לחומרא א"כ אגופא דקרא תיקשי לכתוב תזרם כמו מת נ"ל דלאו קושיא הוא דאע"ג דפשטא דלישנא דוטמאתם משמע לשון טומאה אפ"ה לא שמעינן מינה טומאה גמורה לטמא אחרים כמו טומאה דאורייתא אלא שהיא עצמה טמאה ויש להתרחק ממנה שלא יגע בה וצריך להוציאה מתוך ביתו כדי שלא יבא לידי הרהור עבירה דאפילו להרהר ולהסתכל בה אסור

והיינו ממש כמו נדה וא"כ לא שייך האי לישנא גבי מת כלל. ותדע שכן הוא דהא אשכחן להדיא האי לישנא גבי יעקב פרשת וישלח שאמר לבניו הסירו אלקי הנכר מקרבכם והטהרו והחליפו שמלותיכם ומה"ט כתב הרמב"ם ז"ל בפ"ו מהל' אבות הטומאה שיש לטומאת ע"ז עיקר מן התורה מהאי קרא דיעקב גופא ואפ"ה כתב בסוף דבריו דטומאת ע"ז אינה אלא מדרבנן וע"כ היינו כדפרישית דעיקר לשון טומאה היינו לאו טומאה ממש לטמא אחרים אלא להתרחק ממנה כן נ"ל ודו"ק:

בתוס' ד"ה אמר רבה וכו' ולר"ע נמי אי לחומרא מקיש אמאי איצטריך למימר דהיקישא דשרץ למשמשיה לימא לטמויי בכעדשה ואי לקולא מקיש וכו' ונראה לר"ת וכו' עס"ה. דברי התוס' הללו צריכין ביאור דמ"ש לימא לטמויי בכעדשה אינו מדוקדק דהא לקושטא דמילתא מסקינן לקמן מברייתא ע"ז פחותה מכזית אין בה טומאה כל עיקר ואע"ג דאיכא לאוקמי הך ברייתא כרבנן דר"ע דוקא אבל לר"ע דמחמיר לטמויי באבן מסמא אפשר דמחמיר נמי לטמויי בפחות מכזית והיינו בכעדשה אלא דאפ"ה אין זו קושיא אלישנא דתלמודא דהא אפושי פלוגתא לא מפשינן וא"כ ודאי טפי ניחא לתלמודא למימר דלר"ע נמי בעינן כזית והיקישא דשרץ מוקמינן למשמשי' כמו לרבנן אע"כ דעיקר קושיית התוספות אהך מילתא גופא דכיון דלרבה אליבא דר"ע הנך היקישא דע"ז לחומרא מקשינן א"כ לענין כעדשה נמי לטמא לר"ע ובאמת לא משמע להו שום סברא לומר דפליגי ר"ע ורבנן נמי בהא כן נ"ל בכוונת התוס'. מיהא במאי שכתבו עוד ואי לקולא מקיש לא תטמא אפילו במשא לכאורה יש לתמוה טובא דמה"ת נאמר דר"ע מקיש לקולא טפי מרבנן דהא קמן דר"ע מחמיר טפי ולכאורה היה נ"ל אפשר דאע"ג דר"ע מחמיר טפי לענין היקישא דנידה מקרא דדברי קבלה אפ"ה איכא למימר דבשאר מילי מיקל טפי מרבנן דאפשר דת"ק אית ליה דהך היקישא דשרץ היקש גמור מדאורייתא והך היקשא דנידה לית להו כלל כיון דלר"ע גופא לא הוי אלא אסמכתא בעלמא משא"כ לר"ע הוי איפכא דכיון דלית ליה הך היקישא דשרץ א"כ לפ"ז אין לטומאת ע"ז עיקר מן התורה כלל אלא מדרבנן ומה"ט גופא בשאר מילי מיקל ר"ע טפי מדרבנן כך היה נ"ל לכאורה אלא דבלשון התוס' בסמוך בד"ה ולר"ע וכו' לא משמע כן כמו שאבאר ותו קשיא לי דלמאי דקשיא להו להתוס' לענין לטמויי בכעדשה אכתי לתירוצו של ר"ת אינו מיושב שפיר דכיון דהיקישא דתזרם כמו דוה לר"ע לחומרא דריש להו א"כ אפילו בכל שהו נמי לטמא כמו דם הנידה דמטמא בכ"ש וכמ"ש הרמב"ם ז"ל ואפשר דדוקא לענין משא שייך לומר דלחומרא דריש לה דהכי משמע לישנא דקרא צא תאמר לו דלא מיבעיא שלא יגע בו אלא שצריך להוציא לגמרי כדי שלא יסיטנו כדאמרינן בעלמא וליחוש שמא תסיטנו אשתו נידה משא"כ לענין הך חומרא לטמויי אף בפחות מכזית לא שייכי בהאי לישנא דצא תאמר לו כן נ"ל לפי שיטת התוספות מיהו למה שאפרש בסמוך נראה יותר דהשתא בהך שקלא וטריא דשמעתין אליבא דרבה ור"א אכתי לא פסיקא לן הך מילתא דלענין טומאה בעינן כזית וכמו שאבאר א"כ אין מקום כלל לקושיית התוס' דלטמא אפילו בכעדשה דאפשר דלקושטא דמלתא אפילו בפחות מכעדשה מטמא בכ"ש ובלא"ה נראה כן לפמ"ש התוס' בסמוך דהא דמוקמינן היקישא דשרץ למשמשיה היינו משום דכתיב שקץ תשקצנו כי חרם הוא משמע דכל דבר שהוא חרם אסור בהנאה הוי כשרץ וא"כ מה"ט גופא יש לטמאה אפילו בכ"ש כיון דאסור בהנאה והוי בכלל כל חרם כנ"ל ודוק היטב:

בד"ה באבן מסמא פי' בקונטרס אבן מונחת וכו' וקשה דבת"כ מפיק וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בספר מג"ש דרש"י גופא חזר בו ממה שפי' כאן דבפרק דם הנדה ובפרק בתרא דנדה מפרש רש"י כמו שפי' התוס' כאן:

בגמ' ור"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ. ולכאורה יש לתמוה דמאי קושיא דלמא אה"נ דר"ע לית ליה הקישא דשרץ כיון דמסקינן לקמן דלרבנן גופייהו לא הוי האי הקישא אלא אסמכתא בעלמא ונראה לי ליישב דהמקשה דהכא אברייתא דלקמן סמיך דקאמר ר"ע אשירה כנדה ומשמשיה כשרץ ומדלא קאמר כנבילה דהא לקושטא דמלתא אליבא דרבה משמשין נמי מטמאין במשא אפילו לת"ק דר"ע אע"כ דר"ע אית ליה הך אסמכתא דהיקישא לשרץ א"כ מקשה שפיר וע"ז משני שפיר למשמשיה לענין דלא מטמא' במשא וכדמשמע נמי לקמן אליבא דרבה אהך ברייתא גופא והיינו נמי כדמסיק הכא ואיידי דקאמר ת"ק כשרץ משום הך הקישא מש"ה אמר איהו נמי כשרץ. מיהו לפי' התוס' לא יתכן לפרש כן דא"כ מאי האי דקאמר למשמשין והיינו לענין עיקר טומאה פשיטא דהכי הוא דהא אהך ברייתא גופא קאי דקתני משמשיה כשרץ. ועוד דלמאי דפרישית אין מקום לעיקר קושיית התוס' בד"ה ר"ע תימא לר"י מאי קמיבעיא ליה הא איצטריך לאפוקי וכו' עס"ה וא"כ אם נאמר דאלישנא דברייתא לחוד קשיא ליה לתלמודא א"כ אין מקום לקושיית התוס' ולא לתירוצם. מיהו למאי דפרישית לעיל מסברא דנפשאי דהשתא בהאי שקלא וטריא אליבא דרבה ור"א לא אסיק אדעתיה הא דמסקינן לקמן דטומאת ע"ז מדרבנן אלא קס"ד דמדאורייתא היא הך הקישא דשרץ למאי דלא אסיק אדעתיה נמי הך ברייתא דע"ז פחותה מכזית טהורה דודאי להך ברייתא ע"כ שמעינן דאינה אלא מדרבנן דאי מדאורייתא לטמא אף בכעדשה א"כ א"ש כל השקלא וטריא דשמעתין וגם לשון התוס' כאן אלא שכבר כתבתי דע"כ התוס' לא נחתו להכי דא"כ אין מקום למ"ש בד"ה אמר רבה וכן מ"ש בד"ה רבנן סברי וא"כ צ"ע ליישב. תו קשיא לי דמאי קשיא ליה לתלמודא לר"ע למאי הלכתא איתקש לשרץ ואיצטריך לאוקמי למשמשיה דהא אפילו לענין ע"ז גופא נמי איכא למימר דהאי הקישא דשרץ לר"ע נמי דרשא נמורה היא ומדאורייתא אה"נ דלא מטמא במשא אלא הא דמטמא לר"ע אפילו באבן מסמא היינו מדרבנן מהאי הקישא דנדה דכתיב תזרם כמו דוה. והנראה לע"ד בזה דאי ס"ד דעיקר טומאת ע"ז מדאורייתא ואפ"ה קילא משאר טומאת מת ונבילה דהנך מטמאין במשא והך לא מטמא א"כ אין סברא לומר שהחמירו חכמים לטמא באבן מסמא טפי מבמת ונבילה וכיוצא בזה כתבו התוס' לקמן בד"ה ור"א משא"כ למסקנא דכולה מלתא דטומאת אשירה אינה אלא מדרבנן א"ש שהחמירו בה כמו נדה גמורה משום הרחק עבירה וכדפרישית:

שם ולוקשה רחמנא לנבילה אה"נ. כבר כתבתי בזה בתחילת הסוגיא ליישב הלשון אה"נ ע"פ שיטת הירושלמי דאיכא למימר דשקץ תשקצנו היינו הקישא דשרץ ותעב הקישא דנבילה דמיקרי נמי תועבה בהך פרשה דשרצים גופא ודו"ק:

שם אלא הא דבעי ר"ח בר גוריא וכו' אליבא דר"ע בעי לה. וקשיא לי מאי דוחקיה לאוקמי אליבא דר"ע דהא שפיר מצינן לאוקמי אפילו אליבא דרבנן דהלכתא כוותייהו ולענין עיקר טומאת מגע מיבעיא ליה אי אמרינן דאינה לאיברים כלל אפילו לענין טומאת מגע או אפשר דבמגע מטמא אפילו לאיברים והא דאקשינהו בקרא דתזרם לנדה ולא לנבילה היינו לאשמעינן דלאיברים אינה מטמא' במשא כנדה גופא דאינה לאיברים משא"כ אי הוי מקשי לנבילה ממילא הוי משמע דאפילו לאיברים מטמא' במשא ובשלמא לפי השיטה שכתבתי לעיל מסברא דנפשאי בשקלא וטריא דהכא משמע דהקישא דשרץ דרשא גמורה היא מדאורייתא א"כ מקשה הש"ס שפיר מאי קמיבעיא ליה לר' חמא אי ישנה לאיברים וכו' פשיטא דישנה לענין טומאת מגע מהקישא דשרץ דישנה לאיברים ואין היקש למחצה ובמשא פשיטא דלא מטמא לאיברים מהיקשא דנדה דודאי אין שום סברא לומר דמשום לשון תזרם דמשמע לחומרא נחמיר טפי מנדה גמורה מה שא"כ לפמ"ש בסמוך ע"כ דהתוס' לא נחתו להך סברא א"כ הדרא קושיא לדוכתא דלמא רב חמא ב"ג לענין טומאת מגע מיבעיא ליה ואפילו אליבא דרבנן ואפילו בע"ז גופא וכיוצא בזה מצאתי בלשון הירושלמי בהך מלתא דע"ז אינה לאיברים לאו מלתא דפסיקא הוא אלא דמחלקינן בין שלימה לשבורה דשלימה הוקשה לשרץ דאפילו בכעדשה ובשבורה דהיינו לאיברים מקשינן למת דבעינן כזית א"כ ממילא דמצינן למימר בכה"ג לחלק בין טומאת מגע לטומאת משא לענין שלימה ושבורה דשלימה במשא דומיא דנדה ושבורה במגע דומיא דשרץ וצ"ע:

בתוס' בד"ה ורבי אליעזר אמר פי' רבינו שמואל וכו' ויש ספרים דלא גרסו וכו' אלא בלא שום יתור לא מחמרינן כולי האי. כבר כתבתי בזה לעיל דלמאי דמסקינן לקמן דהיקישא דשרץ אינו אלא מדרבנן לא שייך הך סברא שפיר לומר דלא מחמרינן כולי האי ולפי זה משמע דהנך יש ספרים נחתו להך סברא שכתבתי דבכל השקלא וטריא דהכא לא אסיק אדעתיה דהקישא דשרץ דרבנן אלא קא סלקא דעתיה דהוי דאורייתא אבל שיטת התוספות אינו כן דהא לפ"ז אין מקום לכל מאי שכתבו בד"ה אמר רבה ואין טורח לכפול הדברים ודוק היטב:

דף פג.

בגמרא מיתיבי ע"ז כשרץ ומשמשיה כשרץ וכתבו התוס' דמברייתא לא אלים ליה למיפרך דמשמע דע"ז דומיא דמשמשיה דלא מטמא במשא עכ"ל. ולא ידענא אמאי פסיקא להו דלרבה אליבא דרבנן מפלגינן בין אשירה למשמשיה כיון דהקישא דשרץ איצטריך לדידהו לגופא דבין היא ובין משמשיה לא מטמא' באבן מסמא אבל במשא לעולם דתרווייהו מטמא' מהקישא דנידה ומכ"ש למה שכתבו לעיל דהקישא דשרץ אמשמשיה נמי קאי מדכתיב כי חרם הוא ולפ"ז כ"ש דלר"ע אית לן למימר דמשמשיה מטמא במשא והקישא דשרץ איצטריך למעוטי משמשיה מאבן מסמא ועוד דלרבה מהך ברייתי' דקתני ע"ז כשרץ ומשמשי' כשרץ ומדלא ערבינהו ותנינהו בחד בבא דהו"ל למיתני ע"ז ומשמשיה כשרץ א"כ משמע טפי דלקושטא דמילתא תרי בבי נינהו וע"ז כשרץ היינו דלא מטמא באבן מסמא אבל במשא מטמא משא"כ הך בבא דמשמשיה כשרץ היינו לגמרי כשרץ דאפילו במשא לא מטמא ויש ליישב קצת פי' התוס' לפי שיטתם לעיל בד"ה משמשיה אבל לפי' הקונט' שם לא יתיישב הך פירושא מיהו לפי מאי שכתבתי לעיל אתי שפיר טובא דהא דמקשה הש"ס הכא מהך ברייתא היינו משום דקאמר ר"ע משמשיה כשרץ ולא קתני כנבילה ע"כ היינו משום דלא מטמא במשא וא"כ מדר"ע נשמע נמי לרבנן כנ"ל ודו"ק:

שם אלא אמר רב אשי וכו' עמ"ש בעל המאור בזה באריכות:

דף פג:

בגמרא בעי רב חמא בר גוריא אשירה ישנה לאיברים או אינה לאיברים וכו' עי מ"ש בעל המאור בזה בהא דלא פשיט הך איבעיא ממתני' דלעיל קתני אבניו ועציו ועפריו מטמא' כשרץ וכבר כתבתי בזה לעיל בלשון התוספות שם מיהו במאי דמשמע מלשון בעל המאור דפשיטא ליה דמשמשי ע"ז ישנו לאיברים וכן כתב הרמב"ם בפירוש בפ"ו מהלכות אבות הטומאה דבזה חמור משמשיה מע"ז עצמה ונראה מדבריו שם דאפילו היכא שאין עיקר הע"ז קיימת שנשתברה היא ומשמשיה אפ"ה היא טהורה ומשמשיה טמאין אלא דלמאי דפרישית לעיל בלשון התוספות דמלשון המשנה אינו הכרע א"כ צ"ע מהיכן יצא לו להרמב"ם ז"ל דין זה דהחמירו במשמשיה יותר מע"ז עצמה ובעיקר דברי הרמב"ם שפסק בהך איבעיא לקולא ע"ש בספר משנה למלך שכתב דאע"ג דמשמע לעיל דאיבעיא דרב חמא היינו דוקא כרבה אליבא דר"ע וא"כ למאי דק"ל כרבנן פשיטא דאינה לאיברים אלא דאפ"ה אין לפרש כן בכוונת הרמב"ם שהרי כתב שם דהיקישא דנידה היינו אפילו לשברים ממש כגון קצץ מהן אבר וא"כ בשל חוליות שפיר איכא לאוקמי הך איבעיא אפילו אליבא דרבנן ע"ש שהאריך ונדחק ליישב מיהו מתוך מה שאפרש בסמוך יתיישב שיטת הרמב"ם לנכון:

בפירש"י בד"ה ישנה לאיברים כגון של חוליות וכו' וכ"כ בתוס' דבנשתברה פשיטא דלא מטמא אפילו בלא הקישא דנדה והוכיחו כן מסוגי' דלעיל מדלא מוקמינן להך איבעיא דרבי חמא אלא כרבה ואליבא דר"ע ולפ"ז צריך לומר דהא דפשיטא לן דנשתברה טהורה אפילו בלא היקישא דנדה היינו משום דמסברא אין להחמיר בטומאת ע"ז דרבנן יותר משאר טומאה דאוריית' דקי"ל דשבירתן היא טהרתן ולענין טומאה ישנה כשנשתנה איבעיא בפני עצמה היא בפרק רבי ישמעאל דף נ"ג כנ"ל בכוונת פרש"י והתוס' ולפ"ז משמע לפי פירושם דהלכה כר"ע כיון דאיבעיא דר"ח וכל השקלא וטריא כרבה ואליבא דר"ע וכבר כתבתי דשיטת הרמב"ם אינו כן לפי מה שפסק הלכה כחכמים ותו קשיא לי על שיטת רש"י והתוס' דלדידהו ע"כ עיקר איבעיא דהכא היינו מהנך סברות דמסיק הש"ס באין הדיוט יכול להחזירו אי הוי כמתבר או לא ולאידך גיסא איפכא ובסוגיא דלעיל משמע דאיבעיא דר"ח היינו אי אמרינן הקישא דנדה דוקא לחומרא או אפילו לקולא וצ"ע ליישב סוגי' דשמעתין ע"פ שיטת רש"י ותוס' וכמ"ש ג"כ בעל משנה למלך:

מיהו לפמ"ש לעיל בתחלת הסוגי' א"ש טובא דבשקלא וטריא דלעיל בפלוגתא דרבה ור"א הוי ס"ד דטומאת ע"ז מהקישא דשרץ הוי מדאורייתא והא דבעי למימר דאינה לאיברים מהיקישא דנדה היינו לענין טומאת משא לחוד וא"כ לפ"ז לא שייך לחלק בין לאיברים דחוליות או לאיברים דנשתברו דאי משרץ אפילו נשתברו לגמרי טמא ואי מנדה אפילו של חוליות טהור דדומיא דנדה לגמרי בעינן משא"כ בסוגי' דהכא מפרש סתמא דתלמודא איבעיא דר"ח אליבא דהלכתא דטומאת ע"ז דרבנן ופשיטא דהיקישא דנדה אף לקולא אלא דאפ"ה מיבעיא ליה לר"ח בהנך סברות דמסיק הש"ס אי מחמרינן לענין טומאה טפי מאיסורא או איפכא דמקילין בה טפי כיון דעיקרו אינו אלא מדרבנן ובזה יתיישב ג"כ מה שהקשו התוס' בסמוך בד"ה כי תיבעי לך ודוק היטב ותן לחכם ויחכם עוד:

במשנה מניין לספינה שהיא טהורה שנאמר דרך אניה בלב ים ומפרש בגמרא מה ים טהור אף ספינה טהורה וחנניא אומר נלמדה משק וכו'. ומשמע דתנא דמתני' לית ליה ילפותא דשק לענין

ספינה וחנניא לית ליה ילפותא דמתניתין מש"ה מהדרינן למימר מאי בינייהו דנפקא מינה נמי לענין דינא לענין ספינה של חרס או של ירדן דלחנניא טמאה ולתנא דמתני' הכל טהור אלא דאכתי היא נופא קשיא לי כיון דפשיטא לן בכולה תלמודא דכ"ע ילפינן משק דבעינן מטלטל מלא וריקן דמה"ט ממעטינן פשוטי כלי עץ בכל הכלי' הבאים במדה וא"כ קשה ממ"נ מאי קסבר תנא דמתני' אי קסבר דספינה לא הוי בכלל כלי עץ ולא בכלל כלי חרס דלא כלי מיקרי אלא כבתים ודברים שמחוברין לקרקע א"כ אמאי קאמר מנין לספינה שהיא טהורה דמה"ת תהא טמאה ואי קסבר דמסברא פשיטא דבכלל כלי היא וא"כ בכלי חרס דלא איתקש לשק לענין מלא וריקן כיון דלא כתיב בהאי ענינא וכ"ש בספינת הירדן דמטלטלת מלא וריקן כדמשמע לכאורה בשמעתין וכמו שיבואר אמאי מטהר להו תנא דמתניתין דאטו מהאי אסמכתא בעלמא דדברי קבלה דמשלי שאינו אלא דברי משל נקיל בטומאה דאורייתא ואפילו בדבר שמפורש בדברי קבלה אשכחן בכמה דוכתי בש"ס דהנביאים גמרא גמירי להו ואתי אינהו ופירשוהו והכא לא שייך לומר כן. לכך היה נראה בעיני לומר דודאי עיקר פלוגתא דת"ק וחנניא בסברא דאורייתא נמי פליגי דלחנניא פשיטא ליה דטלטול ע"י שוורים שמיה טלטול ופשיטא ליה נמי דספינה הוי בכלל כלי ומש"ה מטמא בשל חרס אפילו אין מטלטל מלא וריקן מה שא"כ לת"ק משמע ליה מסברא דטלטול ע"י שוורים לא שמי' טלטול ומשמע ליה נמי דספינה לא מיקרי כלי דסתם כלים עיקר תשמישן ביבשה (דומיא דכלי מדין וכן מצאתי ג"כ בל' הירושלמי דמהקישא דשק נמי משמע דוקא בכלים המשמשים ביבשה ובים) ולא בים כדאשכחן טובא אפילו בבעלי חיים דכל מאי שבים טהור כ"ש בספינה של חרס דדמיא טפי למחובר לקרקע לענין ביכורים וכיוצא בו כדמשמע בפ"ק דגיטין דף ז' ע"ב ע"ש בתוספות ובחידושינו אלא דאכתי כיון דלא פשיטא ליה לתנא דמתני' הנך סברות כל כך מש"ה שפיר קאמר מניין שהיא טהורה ומסמיך לה אקרא כנ"ל. אלא דשיטת התוס' לא משמע הכי דלפי מ"ש אין מקום למה שהקשו התוס' בד"ה ולחנניא תימא לר"י אמאי נקיט חנניא הא רבנן נמי וכו' והניחו בתימא וצ"ע ולמאי דפרישית שפיר מצינן למימר דעיקר טעמא דרבנן משום דטלטול ע"י שוורים לא שמיה טלטול דמהאי אסמכת' שמעינן לה ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בתוס' בד"ה נלמדנה משק דספינה אינה מיוחדת למדרס וכו' דאי ספינה מיוחדת למדרס לא הוי ילפינן משק כדאמרינן בריש אלו מומין דמדרסות לא איתקוש לשק עכ"ל. ויש כאן מקום עיון דמשמע דפשיטא להו להתוספות דכי היכא דאמרינן בריש אלו מומין לענין כלי שאין לו בית קיבול אפ"ה טמא היכא דחזי למדרס משום דלא איתקש לשק ה"ה לכלים הבאים במדה דאיירינן בהו הכא לענין ספינה שאינה מטלטלת אלא מפני כובד המשוי דבהא נמי פשיטא להו דלא איתקש לשק לפי הסוגיא דאלו מומין (ולפ"ז קשיא טובא מהך מתניתין דכלים דמייתי הש"ס בסמוך דקתני תיבה שפתחה מצדה טמאה מדרס מלמעלה טמאה מת והבאה במדה טהורה מכלום ומשמע לכאורה דאפתחה מצידה נמי קאי אלא דמלשון רש"י לקמן בד"ה טהורה מכלום נראה מבואר דלא קאי אלא אהך בבא דפתחה מלמעלה וכמו שכתבו שם ג"כ התוס' מסוגיא דבכורות גופא) אלא דלפ"ז לא א"ש מ"ש התוס' דספינה אינה מיוחדת למדרס ואכתי מאי הוי נהי דאינה מיוחדת למדרס אפ"ה הא חזיא מיהא למדרס והתם בר"פ אלו מומין קאמר להדיא הנך דחזי למדרסות משמע להדיא אע"ג דאין מיוחדת למדרס אלא דחזי אפ"ה טמאין וא"כ אמאי איצטריך הכא למימר דטעמא דחנניא בשל חרס משום דלא כתיבא גבי שק ובספינות הירדן משום דטוענין אותן ביבשה ותיפוק ליה דאפילו בשל עץ יש לומר דטמא כיון דחזיא למדרס למאי דלית ליה הך אסמכתא דאניה בלב ים ועוד דעיקר לשון התוס' תמוה במ"ש כיון דעיקר עשויה לפרקמטיא אמרינן בה עמוד ונעשה מלאכתינו והתם משמע דכל היכא דחזיא למדרס לא שייך בהו עמוד ונעשה מלאכתינו וכ"ש בספינת הירדן דאיירי בה הכא דסתמא עשויה ג"כ בשביל בני אדם היושבין בה וזימנין נמי שעשויה בענין שניכר בה שעשויה לישיבת בני אדם ומאי פסקיה:

ולולי דברי התוס' היה נראה לי לפרש בפשיטות דבספינה שאינה מטלטלת כשהיא מלאה אפילו אם עשויה למדרס נמי לא מטמא דלא דמיא להא דאמרינן בר"פ אלו מומין דהנך דחזיין למדרס אע"ג שאין להם בית קיבול טמאין היינו דכיון דחזיא למדרסות שפיר מיקרי כלי והוי בכלל כל כלי עץ דכתיב בפרשת כלי מדין והקישא דשק לא קאי עלייהו והיינו מק"ו דפכין קטנים דלקמן ומכ"ש למאי דמשמע התם בר"פ אלו מומין דהא דהנך דחזיין למדרסות טמאין אינו אלא מדרבנן א"כ שפיר מצינן למימר דדוקא בהך הוא דגזרו בהו רבנן משום הנך דמיוחדין למדרסות והרואה סבור שהן מיוחדות וטמאין מדאורייתא בכל הטומאות מכללא דכל המטמא מדרס מטמא טמא מת והיינו מק"ו דלקמן כמ"ש רש"י והתוס' לקמן ובכמה דוכתי מש"ה לא פלוג רבנן משא"כ בספינה דשמעתין שפיר איכא למימר דלחנניה נמי היכא דאינה מטלטלת אלא ע"י שוורים לא מיקרי כלי כלל ולא הוי בכלל ריבויא דכל כלי עץ דכתיב בפרשת מדין וא"כ אין לה טהרה במקוה ואין במינה טהרה במקוה ומשום הכי טהורה אף מן המדרס כדאמרינן לקמן לענין כלי חרס וגזירה דרבנן נמי לא שייך בהו למיגזר ספינה אטו שאר כלים דבכה"ג לא טעו אינשי:

וכמו שכתבתי נראה לי מבואר בלשון הרמב"ם ז"ל בפי"ח מהלכות כלים הלכה ט' דטעמא דספינה בין גדולה בין קטנה טהורה היינו משום דלא מיקרי כלי והיינו כמ"ש כאן ובלשון המשנה ועיין עוד בסמוך בלשון התוס' ד"ה ולחנניה ובלשון רש"י בד"ה הבאה במדה ודו"ק:

בגמרא איכא בינייהו ספינה של חרס וכו' אי נמי ספינת הירדן וכו'. ולכאורה לשון אי נמי אינו מדוקדק דהו"ל לערבינהו בחדא בבא ולמימר איכא בינייהו ספינה של חרס וספינה של ירדן דלחנניא טמאה ולתנא דמתניתין טהורה כיון דלשיטת התוספות תרוייהו מחד טעמא מטהרי להו ת"ק מגזירת הכתוב דאיתקש לים ולחנניה טמאין כיון דאיתנייהו בהקישא דשק מה שא"כ למאי דפרישית דתנא דמתניתין וחנניה עיקר פלוגתייהו היינו נמי מסברא מדין תורה א"כ א"ש כיון דכל חד וחד סברא באפי נפשה היא מש"ה פלגינן לתרתי ומש"ה קאמר א"נ כן נ"ל ודו"ק:

שם אי נמי ספינת הירדן. הא דנקיט ספינת הירדן טפי משאר נהרות ולא קתני ספינות קטנות של נהרות טמאין נראה משום דאפשר דספינות הירדן היו עשויין בענין זה שטוענין אותן ביבשה. מיהו למאי דפרישית בלשון המשנה יש כאן פרפרת נאה לומר דהא דספינת הירדן טמאה היינו משום דאפשר שהוא בכלל פרשת כלי מדין שהביאו השלל והמלקוח לערבות מואב אשר לירדן יריחו א"כ מסתמא היו מטעינין אותו השלל והמלקוח בספינות הירדן ולפ"ז נטמאת הספינה מחמת הכלים שבתוכה שנגעו במת דבהכי איירי ענינא דקרא בפרשת כלי מדין כמו שפרש"י לעיל בפרק במה אשה דף ס"ב בד"ה האי במדין כתיב ע"ש ובחידושינו ודו"ק:

דף פד.

בתוס' בד"ה ולחנניה וכו' תימא לר"י אמאי נקיט חנניה הא רבנן נמי וכו' ועוד דנראה וכו' א"כ ממתניתין דכלים וכו' עס"ה כבר כתבתי לעיל ליישב קושיא ראשונה לפי שיטתינו אלא דבלא"ה אף לשיטת התוס' לא ידענא מאי קשיא ליה לר"י הא רבנן נמי לא פליגי בהא וכו' הא בפשיטות מצינן למימר דמה שהוצרכו רבנן למילף דספינת הירדן טהורה מקרא דאניה בלב ים היינו משום דאי לאו הך ילפותא היה אפשר לומר דטמאה כיון דחזי' למדרס כיון שכל שעה יושבין בה בני אדם. ואף שכתבו התוספות דמ"מ עיקרן עשויה לפרקמטיא אפ"ה מלשון התוספות גופא משמע דלאו פשיטא להו הך סברא אלא משקלא וטריא דשמעתין אליבא דחנניה מש"ה קאמר שפיר לחנניא טלטול ע"י שוורים וכו' דמדרבנן לא שמעינן להו שפיר ולפ"ז כ"ש דאין מקום לקושיא שנייה של ר"י דהו"ל לאקשויי ממתניתין דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה דהא ודאי ממתניתין לא קשיא מידי דאפשר דהא דתנן ספינת הירדן טמאה היינו מה"ט גופא דספינת הירדן אין עיקרה עשויה לפרקמטיא אלא אף לישיבת בני אדם והשתא א"ש דעיקר קושיית הגמרא אינה אלא ממימרא דרבי חנינא בן עקביא דמפרש טעמא דחנניה בספינת הירדן היינו שטוענין אותן ביבשה ומביאין אותן למים ע"י טלטול שוורים כנ"ל ליישב קושיית התוס' שהניחו בתימה ועמ"ש מ"ז ז"ל בזה בספר מג"ש באריכות ודו"ק:

בד"ה שלש תיבות הן קשה לר"י דאמאי מייתי לה וכו' עס"ה. עי' מ"ש מ"ז ז"ל בספר מג"ש דאי לאו הך מתניתין דג' תיבות הן היה באפשר לומר דהאי תנא דמתני' דכלים לית ליה הך הקישא לענין דבעינן מטלטל מלא וריקן מש"ה הוצרך לאתויי הך דהבאה במדה טהורה מכלום אלמא דאית ליה ואפ"ה קאמר רבי יוחנן דאם יש לה בית קיבול רמונים טמאה אלמא דטעמא משום טלטול שוורים וכתב כן לפי שיטתו ע"ש. ולי נראה להוסיף בדבריו דאפילו את"ל דהקישא דשק לענין הבאה במדה נמי סברא פשוטה היא לכ"ע כמו לענין פשוטי כלי עץ אפ"ה איכא למימר דטמאה מיהא מדרבנן כדאשכחן טובא דאפילו בפשוטי כלי עץ נמי זימנין דטמאה מדרבנן כמ"ש התוס' בכמה דוכתי טובא וכמו שאבאר לקמן וכדפרישית נמי לעיל דף פ"א בלשון התוס' ד"ה חפי פותחת ע"ש א"כ לפ"ז שפיר הוי מצינן למימר דרבי יוחנן נמי לענין טומאה דרבנן איירי מש"ה מייתי נמי הך בבא דג' תיבות דטהורין מכלום אלמא דאפילו מדרבנן טהור וא"כ ע"כ הא דמטמא רבי יוחנן היינו משום טלטול על ידי שוורים ואם כן טעמא דחנניה נמי משום הכי הוא. כן נראה לי ודו"ק ועיין עוד בסמוך:

בפרש"י בד"ה טהורה מכלום למדרס לא חזיא הואיל וחלולה מלמעלה וכו' עס"ה. נראה מבואר מלשונו דבפתחה מצדה טמאה מדרס אפילו בבאה במדה א"כ לפ"ז ממילא דטמאה נמי בכל הטומאות מהאי כללא דכל המטמא מדרס מטמא טומאת מת ובכל הטומאות דילפינן לה לקמן בק"ו מפכים קטנים וכמ"ש התוס'. אבל הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות כתב בפירוש דהבאה במדה טהורה מכלום אפילו נמי קאי דטהורה מכל הטומאות והטעם נראה מבואר בחיבורו דהבאה במדה לאו לגמרי דמי לפשוטי כלי עץ אף על גב דתרוייהו מהקישא דשק ממעטינן להו וכמ"ש ג"כ התוי"ט בשמו באריכות בפכ"ד בהך משנה ע"ש. אלא שבסוף דבריו הניח בצ"ע מסוגיא דפרק כיצד הרגל ע"ש. ולענ"ד שיטת הרמב"ם נכונה וברורה בזה דהא לקמן מסקינן דהאי ק"ו מפכים קטנים היינו דוקא היכא דיש במינו טהרה במקוה דמרבינן לה מוכל המשכב ולפי פי' התוס' בסמוך דמפץ היינו של שפי ושל גמי וכן נראה מפירוש הרמב"ם בפ"א מהלכות מקואות ולפ"ז ע"כ הא דקרי ליה יש במינו היינו משום שהוא גידולי קרקע כמו כלי עץ וזה נראה דוחק וא"כ כ"ש שיש לנו לומר דלא קרינן יש במינו טהרה במקוה אלא במידי דהוי כלי אבל בתיבה הבאה במדה דלא מיקרי כלי כלל כיון דאין מטלטל מלא וריקן ולא הוי דומיא דשק א"כ ממילא דלא הוי נמי בכלל וכל כלי עץ תתחטאו ולא שייך ביה נמי האי ק"ו דפכים קטנים דמה לפכים קטנים דמיקרי כלי משא"כ בהאי דלא מיקרי כלי כלל אפילו לענין טלטול בשבת כדאיתא לעיל ס"פ במה מדליקין דף ל"ה גבי חלתא בת תלתא כורי ע"ש כנ"ל ברור בשיטת הרמב"ם ז"ל והיינו כמשמעות לשון המשנה דקתני הבאה במדה טהורה מכלום משמע דארישא נמי קאי וכמו שאבאר עוד בסמוך. וכן נראה קצת מלשון הראב"ד ברפ"ג מהלכות מקואות דטהרה במקוה היינו דוקא במידי דתורת כלי עליו וזה שכתב שם דהתם איסורא נמי איכא בטלטול ובעל כ"מ נתקשה מאד בזה ולמאי דפרישית א"ש ודוק היטב:

בגמרא ת"ר מדרס כלי חרס טהור ר"י אומר אף הספינה מאי קאמר. וקשיא לי טובא דלפי שיטת רש"י והתוס' דלעיל דבמידי דמיוחד למדרס אפילו בבאה במדה טמא ולפי' התוספות אפילו בספינה הוי דינא הכי אי לאו דעיקרן עשוין לפרקמטיא וא"כ מאי האי דמתמה הש"ס ומקשה מאי קאמר דהא שפיר מצינן לפרש הברייתא כפשטא דת"ק דר' יוסי דקאמר מדרס כלי חרס טהור משמע דעיקר ילפותא דאע"ג דטומאת מדרס חמירא טובא וכתיב ביה נמי וכל המשכב בלשון ריבוי אפ"ה בכלי חרס טהור מהיקישא דמשכבו דמקיש משכבו לו דבעינן שיהא במינו טהרה במקוה ואם כן משמע מזה דכלי חרס לחוד הוא דממעטינן אבל ספינה של עץ אע"ג דאינה מטלטלת מלא וריקן טמאה היכא דמיוחדת למדרס ואהא פליג רבי יוסי וקאמר דאף הספינה טהורה אפילו בשל עץ ומיוחדת למדרס דלגמרי ממעטינן לה דמה ים טהור אף ספינה טהורה אבל למאי דפרישית לעיל בכולה שמעתין א"ש טובא דלכ"ע כל כלי הבא במדה ואינו מטלטל מלא וריקן אפילו טומאת מדרס אין בו כיון דלא מיקרי כלי כלל ובמדרס הזב גופא כלי כתיב וכל כלי אשר ישב עליו וא"כ מקשה שפיר מאי קאמר דלענין ספינה של חרס לא משמע ליה לאוקמי דהא לת"ק דרבי יוסי נמי פשיטא דטהורה דלא עדיף משאר כלי חרס לענין מדרס ובספינה של ירדן נמי לא משמע ליה לאוקמי דהא רבי יוסי סתמא קאמר אף הספינה משמע דבסתם ספינות איירי מש"ה משני ליה רב זביד דבספינה של תרס קאי דומיא דרישא ולענין מגע פליגי ורב פפא דמוקי פלוגתייהו בספינת הירדן ולא ניחא ליה לאוקמי פלוגתייהו בחרס ולענין מגע משום דכולה ברייתא ניחא ליה לאוקמי לענין מדרס מש"ה ניחא ליה לר"פ למימר דבספינת הירדן פליגי לת"ק טהורה לגמרי בין במגע ובין במדרס ולרבי יוסי טמאה במגע ובמדרס ושפיר קאמר דאף ארישא נמי קאי ולפ"ז נתיישב מ"ש התוס' תימא לר"ת כן נ"ל נכון בעזה"י ועמ"ש בעל המאור בזה ודוק היטב:

בתוס' בד"ה מפץ במת מניין פי' בקונטרס דמיירי בשל עץ ואין נראה לר"ת וכו' כדמוכח בפ"ק דסוכה דאמר מטה מיטהרת איברים וכו' עס"ה. כבר כתב מ"ז ז"ל בספר מג"ש ליישב שיטת רש"י ע"ש באריכות ולענ"ד יש ליישב בפשיטות דמטה אינה בכלל שאר פשוטי כלי עץ כיון דמשמשת אדם ותשמישי אדם כמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא ברפ"ד מהלכות כלים והוא מלשון התוספתא וכבר כתבו התוס' בפ"ק דסוכה דף ה' גבי ומסגרתו למטה הוא עושה ובבכורות דף ל"ח

ובכמה דוכתי דכל מה שמשמש אדם ומשמשי אדם לכ"ע טמא על כ"פ מדרבנן ואפשר דאפילו מדאורייתא דומיא דטבלא המתהפכת ואם כן שפיר יש לחלק בין מטה גמורה שהיא תשמיש חשוב ובין מפץ גרידא כן נ"ל לפי שיטת רש"י ומה שהכריחו לפרש כן דאיירי בשל עץ ולא ניחא ליה לפרש בכל מפצות אפילו בשל שפי ושל גמי דמשמע בפ"ק דסוכה דכולהו מטמאין מדרס אלא דאפ"ה משמע ליה לרש"י דהא מסקינן לקמן שאני הכא הואיל ואיכא במינו טהרה במקוה משמע דדוקא בשל עץ איירי דבשל שפי ושל גמי אין במינו טהרה במקוה ומ"ש התוס' דאפ"ה יש במינו קרינן בהו כיון שהן גידולי קרקע כשל עץ נראה לרש"י דוחק כנ"ל ועיין עוד בסמוך:

דף פד:

בתוספות בד"ה והא לית ליה טהרה במקוה תימא דבסוף כיצד הרגל קאמר וכו' עס"ה. ולולי דברי התוס' היה נראה לי ליישב דהא דמקשה הש"ס הכא והא לית ליה טהרה במקוה ולפרש"י היינו אפי' במפץ של עץ היינו למאי דס"ד מעיקרא דעיקר ילפותא דמפץ במת היינו מק"ו דטומאת זב במדרס וא"כ ממילא נמי דלית ליה טהרה במקוה כיון דטהרה זו לא כתיב אלא בשרצים ובכלי מדין והיינו בכלים שיש להם בית קיבול דומיא דשק וא"כ מה"ט גופא טפי הו"ל למימר דליתא לק"ו כלל ושפיר ממעטינן לה ממיעוטא דמשכבו דאין להחמיר במשכבו טפי מטומאת עצמו דיש לו טהרה במקוה משא"כ למאי דמסיק הש"ס דכיון דתרי קראי כתיבי וע"כ דביש במינו ואין במינו תליא מלתא דהיכא דיש במינו לא הוי בכלל מיעוטא דמשכבו אלא בריבויא דכל המשכב מרבינן לה לטומאה וא"כ ממילא דשפיר הוי נמי בכלל ריבויא דכל כלי עץ תתחטאו דכיון דהוי כלי למדרס הוי בכלל טומאת מת דכלי מדין דכתיב תתחטאו וא"כ לפ"ז הך סוגיא דכיצד הרגל היינו לפי המסקנא דהכא כן נ"ל לפי שיטת רש"י אלא דהתוס' לשיטתייהו שכתבו לעיל דמפץ דהכא היינו של שפי ושל גמי וא"כ משמע להו דאין לו טהרה במקוה אף לפי המסקנא כיון דלא הוי בכלל ריבויא דוכל כלי עץ תתחטאו וכ"כ הרמב"ם ז"ל בפי' בפ"א מהלכות מקואות וע"ש בלשון הראב"ד שדבריו נוטין קצת לאותן סברות שכתבתי ודוק היטב:

במשנה מניין לערוגה שהיא ו' על ו' טפחים וכו' זאת הסוגיא עמוקה כמו שפרש"י בסוף הסוגיא דרבינו יצחק בן יהודה הושיבה בג' פנים ולא ישרו בעיניו עוד מצאנו ברבינו שמשון בפי' המשניות שהאריך בפירושה דלא כפרש"י והתוס' וכן פירשה הרא"ש על דרכו של רבינו שמשון ופי' הרא"ש והר"ש נוטין קצת לפי' הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות ובחיבורו. ואני אבוא בקצרה לבאר עיקר הדברים במה שנוגע בסוגיא דשמעתין דלפרש"י והתוספות צריך להרחיק הזרעים זה מזה שיעור ג' טפחים שלא ינקו זה מזה דשיעור יניקת כל אחד טפח ומחצה ולפ"ז ע"כ דמה שמפרש רש"י בד"ה ד' על ד' רוחות הערוגה דממלא את כל הרוח עד סמוך לקרן האי ממלא לאו דוקא אלא לענין האורך קאי שיוכל למלאות רצועה בזריעת הגרעינין כל אורך ערוגה ברוחב כל שהוא עד סמוך לקרן ממש דהא ודאי א"א לזרוע ברוחב כלל נוסף על רצועת הגרעינין שהוא בקצה הרוח דא"כ לא נשאר הרחק ג' טפחים לגרעין שנזרע באמצע אע"כ כדפרישית ובענין זה צריך לפרש ג"כ שיטת התוספות אלא דלרש"י יוכל לזרוע אותה רצועה עד סמוך לקרן ממש דאף ע"ג שהקרנות סמוכין לא חיישינן דדמי לראש תור משא"כ לפי' התוס' לקמן בד"ה אמר רב אפילו לאורך הרצועה אינו יכול למלאות את כולה אלא שצריך להרחיק הקרנות זה מזה שיהיה שיעור האלכסון ג"ט. אלא דלכאורה נראה דוחק לפרש כן שבד' רוחות נמי אינו זורע אלא רצועה של נרעין א' שאין דרך סתם זריעה בכך ועוד דאי אפשר לצמצם לזרוע בענין זה לכך היה נראה יותר לפרש כפי' הרמב"ם והר"ש והרא"ש דשיעור הרחקה אינו אלא טפח ומחצה דעיקר חששא אינו אלא כדי שלא ינוק עיקר זרע מין א' מיניקת זרע חבירו אבל במאי דיניק יניקה זו מיניקת חבירו לא חיישינן והביאו ראיה מל' הירושלמי ע"ש ובאמת שהדעת נוטה כן ונמצא דלפ"ז יוכל למלאות כל הרוח ממש ברוחב טפח עד סמוך לקרן שצריך להפריש ולהניח מקום פנוי להקרנות כשיעור טפח ומחצה ואף שענין הרוחב טפח שכתבנו אינו מבואר בל' הרמב"ם בחיבורו מ"מ מכלל דבריו שכתב דשיעור הרחקה בין מין למין טפח ומחצה נמצא למד דיוכל לזרוע כל אורך הרוחב טפח ובאמצע יזרע ג"כ טע"ט וא"כ יש כאן הרחק של טפח ומחצה בין אמצעי לבין אותן שברוחות שכלות בסוף רוחב טפח וכן כתב הב"י שם בשם רבינו יוסף הלוי רבו של הרמב"ם ז"ל ותיתי לי דקיימתי הך מלתא מסברא דנפשאי ואע"ג דלפ"ז קשה יותר אלשון המשנה דבכה"ג לא הו"ל לסתום אלא לפרש דהעיקר חסר מן הספר לפרש סדר הזריעה באורך וברוחב מה שא"כ לפירוש רש"י והתוס' ניחא טפי דסתם לשון בד' רוחות ערוגה משמע שממלא כל אורך הרוח וברוחב משהו משום דתפסת מועט תפסת משא"כ להך פירושא קשה דמהיכן נודע לנו דזריעת הרוחב היינו טפח ומאן מפיס דהא אפילו שיעור יניקה גופא דטפח ומחצה לכאורה לא נתפרש בשום מקום ונראה דוחק לומר דהל"מ הוא ועיקר ראיה דמתני' אינו אלא משום עירבוב ע"י אותה שבאמצע וכמו שאבאר בשיטת רש"י בסמוך אלא דלשיטת הרמב"ם אי אפשר לומר כן שהרי כתב דמן התורה אין איסור אלא בפחות מטפח דלוקין עליו אלא דאפ"ה מצינן למימר דסתם שיעור זריעת ערוגה היינו ברוחב טפח מהא דאמרינן בסמוך לענין גבולין דילפינן מקרא דוהשקית ברגלך כגן הירק מה ירק טפח אף גבול טפח ואם כן נראה מכ"ש דמקום זריעת הגינה גופה אינה פחותה עכ"פ מרוחב טפח כן נ"ל נכון לפי שיטת הרמב"ם והר"ש וסייעתן והיינו כיון שהביאו ראיה מהירושלמי לענין שיעור יניקה בטפח ומחצה סגי א"כ ע"כ צריכין לפרש משנתינו בענין זה משא"כ לרש"י והתוס' לא נחתו לפרש על דרך שיטת הירושלמי כמו שביארתי באריכות מש"ה ניחא להו לפרש טפי בפשיטות דשיעור הרחקה ג"ט וא"כ ע"כ דלפירושם אף אותן שברוחות אינו זורע אלא ברוחב כ"ש לצד האמצעי ודוק היטב ועיין עוד בסמוך בפי הסוגיא לכל חד כדאית ליה:

בתוס' בד"ה מניין לערוגה י"א דערוגה ו' נפקא לן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם וכו' עכ"ל. וכתב מהרש"א ז"ל בכוונתם דנפקא מיניה לענין מקח וממכר. ולענ"ד נראה דוחק ונראה לי לפרש בע"א דלעיקר דינא דערוגה נמי הוצרכו להך ילפותא דמהנך טעמי דמסיק הש"ס דקים להו דה' בו' לא ינקי אכתי לא סגיא אפילו לענין הרחקה דאדרבה מהאי קרא דמייתי במשנה הוי משמע דבעינן ערוגה שיהא ו' על ו' חוץ ממקום הזרעונים כי היכי דליהוי הרחק ג"ט בין אותן שברוחות להאמצעים כמו שמקשים התוס' בסמוך משום הכי כתבו התוס' די"א דערוגה ו' ילפינן מדכתיב לחייו כערוגת הבושם א"כ ממילא משמע דהאי קרא דכגנה זרועיה תצמיח נמי איירי בכה"ג דהגנה גופה היא ו' על ו' ואפ"ה זורעין בתוכה ה' זרעונין כן נ"ל ודו"ק:

בד"ה ד' על ד' וכו' ומה שפי' בקונטרס דכלאי זרעים דרבנן אין נראה לר"י וכו' עס"ה. עמ"ש מ"ז ו"ל בזה ליישב שיטת רש"י ועיין בחידושינו ספ"ק דקידושין שכתבתי שם דהך מלתא תליא בפלוגתא דתנאי בסנהדרין דלמ"ד דבני נח נצטוו על הרכבת אילן מדכתיב את חקותי תשמרו א"כ ממילא משמע דכלאי זרעים מדרבנן והא דממעטינן משדך למעוטי כלאי זרעים בח"ל ע"כ היינו כלאי כרם כמ"ש רש"י והתוס' להדיא וכמו שכתבתי שם בטעמא דמלתא משא"כ למ"ד דבני נח לא נצטוו על הכלאים והא דכתיב את חקותי היינו מדכתיב למינהו א"כ ודאי דכלאי זרעים מדאורייתא וכמו שהארכתי שם עי' עליו ודו"ק:

בגמ' מאי משמע א"ר יהודא וכו' תוציא חד וכו' זרועיה תרי וכו' תצמיח חד הרי ה'. ויש לדקדק דא"כ אמאי נקיט במשנה טפי הך מלתא דזרעה לא נאמר אלא זרועיה דאכתי לשון זרועיה לא משמע אלא תרי ואכתי ה' מנ"ל וטפי הוי ליה לפרושי הנך דרשות דתוציא חד ותצמיח חד שאינן דרשות פשוטות כ"כ כמו הך דזרועיה דמשמע תרי. ונראה לי דאי לאו הך דזרועיה לא הוי לן למידרש הך קרא כלל לענין הרחקת כלאים דאפשר דאורחא דקרא הוא כיון דבלא"ה לא הוי אלא משל בעלמא דדברי קבלה אלא כיון דמיתורא דקרא דכתיב זרועיה ולא כתיב זרעה ע"כ שמעינן דאתי למנינא ומדהאי למנינא הנך נמי למנינא כן נ"ל:

דף פה.

בגמרא וקים להו לרבנן דחמשה בשיתא לא ינקי מהדדי ופרש"י משום דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה וכו' אלמא בהרחקת ג"ט סגי. כבר כתבתי דמשמע להו לרש"י והתוס' דקפדינן נמי שלא יתערבו מקום היניקות זו מזו אבל לשיטת הרמב"ם והר"ש שיעור הרחקה אינה אלא טפח ומחצה היינו משום דליכא קפידא אלא שלא ינק עיקר הזרע מיניקת חבירו וכמ"ש דלשון לא ינקי מהדדי הכי משמע ולכאורה אף לפי שיטת רש"י שכתבתי דמלישנא דמתני' הכי משמע ליה דשיעור הרחקה ג"ט אפ"ה הוי מצי לפרש דטעם שיעור הרחקה היינו דשיעור יניקת הזרע ג"ט ומש"ה צריך להרחיק ג"ט שלא ינק גוף הזרע מיניקת זרע שבצדה וכדמשמע נמי פשטא דמתני' דפ' לא יחפור דמרחיקין את הזרעים מן הכותל ג"ט והיינו משום שיניקות הזרעים מחלידין הקרקע אלמא דשיעור התפשטות יניקת הזרעים היינו עד ג"ט. ויותר יש לי לתמוה על רבינו שמשון בפי' המשניות שרצה להביא ראיה לשיטת רש"י מהך מתניתין דפ' לא יחפור דמשמע דשיעור יניקתן היינו ג"ט ולמאי דפרישית אדרבה מהך מתניתין הוי תיובתא לפרש"י דמ"ש כאן דשיעור יניקת כל זרע טפח ומחצה א"כ אמאי מרחיקין ג"ט דהא התם לאו בשני מיני זרעים איירי ולענין כלאים אלא משום הרחקת נזקין דזרעים לכותל ודברי הר"ש צ"ע. מיהו בשיטת רש"י כבר כתבתי דמסברא משמע ליה הכי דקפדינן נמי שלא יתערבו מקום יניקת הזרעים זו בזו כיון דרש"י לא נחית לשיטת הירושלמי שכתבתי לעיל שהביאו הר"ש והרא"ש בפירושם ודו"ק:

שם אמר רב ערוגה בחורבה שנינו ופרש"י דאי בערוגה שסביבותיה ערוגות אסור לזרוע ה' זרעונין משום שאין כאן הרחקה בין אותן שברוחות מזו לזו אלא שיעור שני גבולין שהם ב' טפחים ואנן ג' בעינן. ואף לפ"ז משמע להדיא ממימרא דרב דשיעור הרחקה מזרע לחבירתה היינו ג"ט דאי לפי' הרמב"ם והר"ש וסייעתם שכתבו דבהרחקת טפח ומחצה סגי א"כ אפילו בערוגה שסביבותיה ערוגות מצינן לאוקמי מתניתין אלא שכבר הרגיש רבינו שמשון והרא"ש בזה וכתבו בין ערוגה לערוגה נמי לא בעינן שני גבולין אלא בגבול אחד של טפח סגי להו לתרוייהו ע"ש:

שם אמרו בי רב משמיה דרב בממלא את הקרנות עיין בפרש"י והתוספות שפירשו בפירושים שונים. ולכאורה דבריהם דחוקים בסתימת לשון הגמ' ועוד דפרש"י כאן אינו עולה בקנה אחד למה שמפרש רש"י בעצמו במשנתינו דלאו בממלא את כל הקרנות איירי אלא שממלא כל הרוח הסמוך לקרן וא"כ היינו דלא כרב וכשמואל נמי לא מתוקמי דאיהו לא איירי אלא בערוגה שבין ערוגות אבל לפי' הרמב"ם והר"ש וסייעתם א"ש טובא והיינו כמ"ש הכ"מ שם בשם רבי' יוסף הלוי דהא דאמרינן הכא אליבא דרב בממלא את הקרנות לאו בממלא ממש משתי רוחות איירי כמ"ש רש"י והתו' אלא דשפיר קאי על כל ד' רוחות דכיון דמשנתינו לאו לאורויי שיעור הרחקה אתי דבלא"ה מסברא ידעינן דשיעור יניקה טפח ומחצה דעיקר מתניתין לא אתי אלא לאשמעינן שיוכל לזרוע ה' זרעונין ואפ"ה לא הוי עירבוב כמו שהוצרכנו לפרש ג"כ לפי' רש"י והתו' א"כ מש"ה שפיר קאמר רב דע"כ בערוגה בחורבה שנינו משא"כ בערוגה שבין ערוגות לא פסיקא לן דזימנין דזרע בכל רוח ד' טפחים ומחצה ומניח טפח ומחצה פנוי לרוח שני וכה"ג בכל הרוחות כפי הציור שמצייר שם והוא בדרך פשוט א"כ בערוגה שבין ערוגות זימנין דנגעו זרעים להדדי ע"ש בל' הכ"מ פ"ג הל' יו"ד ובענין זה יש לי לפרש ג"כ פרש"י דלא תיקשי דידיה אדידיה והיינו משום דבמשנתינו ניחא ליה לפרש בפשיטות דזורע בכל הרוחות בשוה ואפ"ה יוכל לזרוע ה' זרעונין ולא הוי עירבוב והיינו למאי דמייתי לה מקרא דדברי קבלה דאפשר דבהאי שעתא אכתי לא גזרו הך גזירה דשמא ימלא את הקרנות וא"כ לא שני לן בין ערוגה שבחורבה לערוגה שבין ערוגות משא"כ במימרא דרב הכא מוקי למתני' בערוגה בחורבה דוקא משום הך גזירה דשמא ימלא את הקרנות כן נ"ל:

דף פה:

בגמרא ושמואל אמר ערוגה בין הערוגות וכו' בנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. ופרש"י בד"ה בנוטה דהיינו כאתקפתא דלעיל דלא גזר שמואל שמא ימלא את הקרנות וכו' ולפ"ז נראה מפירושו דרב ושמואל פליגי ולכך הוכרח לפרש נמי דהא דאמר עולא בעו במערבא הפקיע תלם אחד וכו' דהך מלתא לאו אדרב ושמואל קאי אלא אגופה דמתני' דהא מסתמא קי"ל כרב באיסורי אלא דלפ"ז יש לדקדק דלעיל אגופא דמתניתין הו"ל לאתויי הא דעולא ודרב ששת ודרב אשי כיון דאפי' בחד ערוגה שייך הך מילתא אבל לפי' התוספת א"ש דהך מילתא דעולא אערוגה בין ערוגות קאי וכן נראה מפירוש הרמב"ם והר"ש דשמואל ורב לא פליגי דבנוטה שורה לכאן רב נמי מודה כנ"ל ודו"ק ואין להאריך יותר והרוצה לדקדק יעיין בפירוש רבינו שמשון והרא"ש ז"ל בפי' המשניות:

דף פו.

במשנה מניין לפולטת ש"ז וכו' שהיא טמאה שנאמר וכו' ומפרשינן בגמרא דאיכא מאן דתנא במתניתין טמאה ואיכא מאן דתנא טהורה וכמ"ש התוס'. ולפ"ז נראה דמאן דתני טהורה שפיר שייך לשון מניין משום דמסברא איתי לן למימר דפולטת לעולם טמאה כל זמן שהיא לחה כמו באיש כדאיתא לקמן ועוד דמסברא הוי לן למימר דלענין פולטת לא שייך למימר מקצת היום ככולו כיון דבשיעור ראוי להסריח תליא מילתא א"כ ממילא משמע דבעינן מעת לעת מש"ה מייתי לה מקרא א"כ ממילא משמע דמקצת היום ככולו דהכי קי"ל בכל התורה כולה וכמ"ש רש"י בסמוך. ולמאן דתני טמאה נמי א"ש לשון מניין מהאי טעמא גופא דפרישית לאשמעינן דאע"ג דכתיב

וקדשתם היום ומחר דמשמע שני ימים ותו לא אפ"ה זימנין דטמאה נמי ביום השלישי במקצתו כיון דכתיב נמי והיו נכונים ליום השלישי כן נ"ל ויש לפרש עוד בדרך אחר לפי שיטת הירושלמי דשמעתין שאביא לקמן במימרא דר' חייא ב"א אר"י דלחכמים שש עונות שלימות בעינן דמייתי לה בירושלמי מקרא דאיתקש שכבת זרע לזב וכמו שאבאר שם ודו"ק:

שם שנאמר והיו נכונים לג' ימים. ויש לדקדק בהא דמשמע בכולה שמעתין דעיקר מלתא דפרישה בשעת מתן תורה הוי משום פליטת ש"ז של הנשים ואכתי למה הוצרכו לפרוש ג' ימים דהא איכא תקנתא אפי' ביום ראשון לשמושן ע"י שתקנח יפה את ביתה קודם הטבילה כדתנן להדיא במתניתין דפ"ח דמקואות ע"ש. והכי איתא נמי בלשון התו' בפרק יוצא דופן דף מ"ו ע"ש וכדמשמע נמי שם בל' הגמרא דבאזלה בכרעי לבית הטבילה ליכא למיחש כ"כ לפלטה. ואפשר דאפ"ה לאו כולהו נשי דינא גמירי ובדיקה זו של כיבוד ביתה ע"י קינוח צריך בקיאות וזהירות וכיון דבשעת מתן תורה הוי טרידי טובא כדמשמע לקמן מש"ה הוצרכו לפרוש ג' ימים שלא תבואנה לידי ספק כנ"ל:

בגמרא רישא דלא כראב"ע וסיפא כראב"ע דאי כראב"ע טהורה שמענא ליה מאן דלא מוקי כתנאי וכו' ופרש"י דפלוגתא היא בהמפקיד גבי חבית וכו'. ולכאורה יש לתמוה טובא דאין הנדון דומה לראיה דהתם בהמפקיד מאן דמוקי לה בתרי תנאי רישא וסיפא סותרין אהדדי שהן שני הפוכין בנושא אחד ממש ש"ה ניחא ליה לאוקמי כחד תנא ובתרי טעמי קצת ע"ש משא"כ הכא לא שייך לומר כן לשבש המשנה בשביל כך דהא אשכחן בש"ס טובא דרבי נסיב אליבא דתנאי וא"כ מעיקרא לא מקשה הש"ס מידי כיון דרישא וסיפא משני ענינים הם שפיר מצינן למימר דרבי סבר ברישא כר"ע או כרבנן וסיפא כראב"ע וכ"ש כה"ג במשנתינו דלא מייתי לכולהו בבי אלא משום גרדא לקראי דאסמכת' ואף את"ל דמשמע ליה לתלמודא דכל הני מניין דתני במתניתין ר"ע גופא אמרינהו אפ"ה שפיר מצינן למימר דר"ע בהאי דמרחיצין סבר כראב"ע:

מיהו למאי דפרישית בסמוך יש לי ליישב דמשמע ליה לתלמודא דהך דפולטת והך דמרחיצין כחדא מילתא היא והא בהא תליא דכיון דפשטא דלישנא דמתני' דקתני ביום השלישי טמאה משמע דאתיא כר' ישמעאל בסמוך דבימים תליא מלתא ולא בעונות משום דמקצת היום ככולו אע"ג דמסברא משמע דלא שייך בכה"ג למימר דמקצת היום ככולו כיון דבראוי להסריח תליא מלתא א"כ משמע דבעינן מעת לעת אע"כ דאפ"ה כיון דמאסמכתא דקרא ילפינן לה אמרינן מקצת היום ככולו דדרשינן קרא כדכתיב א"כ תיקשי סיפא דקאמר מניין שמרחיצין ביום ג' שחל להיות בשבת כראב"ע דקפסיק ותני אפילו בשבת לעת ערב נמי מרחיצין ודחינן שבת ומנ"ל להקל כ"כ ואי מקרא דכתיב ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים אכתי מנ"ל דבסוף יום שלישי הוי עובדא שהיו כואבים דלמא בתחלת יום שלישי ושפיר קרי ליה יום שלישי דמקצת יום ככולו אע"כ דבלישנא דקרא כה"ג דלא איירי בעיקר הדין אלא כעין מעשה שהיה לא אמרינן מקצת היום ככולו א"כ קשיא רישא דקתני ביום השלישי טמאה דממ"נ אי מהאי קרא דהיו נכונים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה א"כ ליבעי שש עונות ואי מקרא דוקדשתם היום ומחר ד' עונות משמע כן נ"ל הענין כפתור ופרח ובישיבה הארכתי יותר ומתוך מה שכתבתי נתיישבו כל קושיות התוס' דשמעתין ואין להאריך ודוק היטב:

בתוס' בד"ה פעמים שהן ד' וכו' במלתא דראב"ע הוי מצי נמי לשנות בענין זה וכו' עס"ה. נראה דהתוס' בזה נמי לשיטתייהו למאי דמשמע להו בפשיטות דלענין פולטת אמרינן מקצת היום ככולו בתחילתו כמו בשאר דיני טומאה וטהרה וכפירש"י והיינו נמי דמהדרינן בשמעתין דטעמא דר"ע דתליא בעונות משמע דלאינך תנאי אין סברא לתלות בעונות כלל מיהו למאי דפרישית בסמוך דאדרבה מסברא אית לן למימר דלא שייך לומר בכה"ג מקצת היום ככולו כיון דבראוי להזריע תליא מילתא והיינו כל זמן שאינה מסרחת א"כ משמע דבעינן מעל"ע א"כ לפ"ז אין דברי התו' מוכרחין דשפיר מצ"ל דלראב"ע הא דקאמר פולטת ביום ג' טהורה היינו אחר שני ימים שלימים מעל"ע שהן ד' עונות וטעמא רבה נמי איכא דהכי משמע ליה לראב"ע האי קרא דוקדשתם היום ומחר אי משום דדריש היום ומחר לבר מהאי עונה כדלקמן וא"כ בד' בשבתא סמוך ללילה עביד פרישה והטבילה היתה קודם ליל שבת הרי ד' עונות או משום דסבר נמי דבהשכמה עלה ובהשכמה ירד וא"כ וקדשתם היום ומחר היינו כפשטיה מבה' עביד פרישה בהשכמה והטבילה נמי היה בהשכמת יום השבת אם היו צריכות לכך וכדמסקי' לקמן דתורה ניתנה לטבולי יום. כן נראה לי ודו"ק:

בגמרא משה בהשכמה עלה ובהשכמה ירד וכו' לכאורה לאו לגמרי דמו להדדי דהאי דבהשכמה עלה ודאי משמע דכל עליותיו היו בהשכמה כפרש"י דיליף לה רב אדא בר אהבה מיתורא דקרא דוישכם דלגופא לא איצטריך שהקב"ה אמר לו בלוחות השניות ועלית בבוקר אע"כ שבא ללמוד על כל עליות ועיין בח"א משא"כ האי דבהשכמה ירד היינו דוקא היכא דכתיב בקרא לשון ירידה אבל היכא דלא כתיב לשון ירידה בפירוש ודאי אשכחן שירד לפעמים לעת ערב כמו שפרש"י לקמן בדף הסמוך בד"ה בתלתא אמר להו מצות הגבלה ע"ש אלא דבאמת לא ידעתי מי הכריחו לרש"י לפרש כן דהא שפיר מצינן למימר דאפילו בעליה וירידה דחד יומא תרווייהו בהשכמה הוו כגון עליה בעלות השחר וירידה בהנץ החמה ואידי ואידי בהשכמה מיקרי דע"כ בכה"ג גופא איירי האי קרא דכתיב לך רד ועלית אתה ואהרן עמך ובהשכמת היום דמתן תורה כתיב אלמא דעליית משה וירידתו ועליית אהרן עמו שנית הכל בהשכמה דחד יומא הוי ודו"ק ועיין לקמן:

בתוס' בד"ה דבהשכמה עלה אליבא דר"ע איירי עכ"ל. נראה בכוונתן דדוקא אליבא דר"ע דאיכא נפקא מינה לדינא בהנך דרשות לענין פולטת דבעינן ה' עונות א"כ שפיר שייך הנך דרשות דרב אדא משא"כ לאינך תנאי דפליגי עליה בדינא דפולטת א"כ הך מילתא דבהשכמה עלה נמי לא איצטריך כלל כיון דלא נ"מ מידי:

דף פו:

בגמרא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן זו דברי וכו' אבל חכמים אומרים שש עונות שלימות בעינן. כך הנוסחא בכל הספרים שלנו לפי שיטת רוב הפוסקים ולכך הוצרך רש"י לפרש דחכמי' כר' יוסי ס"ל ולית להו שטבלו בליל השבת וכו' אבל גירסת הרמב"ם וסייעתו דחכמים אומרים ג' עונות שלימות בעינן וא"כ לפ"ז הני חכמים סברי כרבנן דר' יוסי דבששי בחודש ניתנה התורה ולכאורה סוגיא דעלמא כוותיה שהרי אנו עושין חג השבועו' בששה בחודש ואמרי בו זמן מתן תורתינו והיינו כרבנן דרבי יוסי וכבר הרגיש בזה המג"א בסימן תצ"ד דלפי שיטת רוב הפוסקים דקי"ל לענין פולטת שש עונו' שלימות בעינן וא"כ קשה היאך אנו אומרים זמן מתן תורתינו בשבועות שהוא ששה בחודש ונדחק ליישב ע"ש ולענ"ד נראה ליישב לפי מאי שמצאתי בל' הירושלמי דשמעתין דזעירי אמר משמיה דר' יוחנן דטעמא דחכמים דבעינן שש עונות שלימות היינו משום דכתיב זאת תורת הזב ואשר תצא ממנו ש"ז מה זב בג' ימים אף ש"ז בג' ימים ולפ"ז צ"ל דאע"ג דבזב אמרינן בתחילתו מקצת היום ככולו אפ"ה לענין פולטת ש"ז בעינן ג' ימים מעל"ע שלימים והיינו כדפרישית דלענין פולטת בסברא תליא מילתא כל זמן שאינו מסרחת כדאמרינן בסמוך וא"כ שפיר מצינן למימר דחכמים דהכא במימרא דר' יוחנן נמי כרבנן ס"ל דבתרי בשבתא איקבע ירחא אלא דסברי דבד' בשבתא אמר להו מצות הגבלה ומצות פרישה וכדמשמע פשטא דקרא דמצות פרישה מקמי קבלה כתיב וסברי נמי דבהשכמה עלה ובהשכמה ירד ולעולם דבששה בחודש ניתנה התורה וע"כ יש לנו לומר כן כיון דר' יוחנן דאיהו מריה דשמעתין מפרש להדיא בירושלמי דעיקר ילפותא דשש עונות היינו מהקישא דש"ז לזב כן נראה לי נכון ובזה אתי שפיר נמי בהא דפליגי ראב"ע וחכמים היינו משום דחכמים דרשי הקישא דשכבת זרע לזב דבזב בעל ג' ראיות איירי וראב"ע סבר דלזב בעל שני ראיות איתקש וממילא הוא דפליגי נמי בענין מצות הגבלה ופירשו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ועיין עוד לקמן ודוק היטב:

שם אמר רבה דכולי עלמא בר"ח וכו' ודכ"ע בשבת ניתנה תורה לישראל כתיב הכא זכור את יום השבת וכו'. ולכאורה יש לתמוה במאי דמשמע הכא דר' יוסי אית ליה נמי הך ג"ש דזכור זכור ולמאי דמסקינן לקמן דלר' יוסי הוסיף משה יום אחד מדעתו וא"כ בתחילה היה בדעת הקב"ה ליתן התורה בע"ש וכ"כ רש"י ותוס' דהיום כמחר אינו דרשה גמורה דלעולם בד' בשבת אמר הקב"ה ליפרוש היום ומחר ממש שהם ד' וה' א"כ הוי כשינוי בכתב הלוחות שכתוב בהם זכור ומשמעו דבשבת עצמו נמי לא ואפשר דאה"נ והיינו דאמרינן בעלמא זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו דלפי מאי שחשב הקב"ה ליתן התורה בע"ש היה לו לומר שמור את יום השבת ולאחר שהסכים לדעת משה ליתנה בשבת הוצרך לומר ג"כ זכור משום הך ג"ש כדי לחלוק כבוד למשה ונ"מ נמי לדינא לדורות לענין פולטת לר"ע כדאית ליה ולחכמים דא"ר יוחנן כדאית להו כדפרישי' בסמוך כן נראה לי כפתור ופרח:

בתוס' בד"ה וכתיב התם החודש הזה לכם תימא דבפ"ק דפסחים וכו' עס"ה. עמ"ש בזה שם בחידושי פסחים באריכות:

דף פז.

בגמרא בתלתא אמר להו מצות הגבלה ופרש"י דאע"פ דמצות הגבלה כתיבה אחר מצות פרישה אפ"ה קודם לכן נאמר' וכו' דכתיב בסיפא דקרא ויגד משה דברי העם וכי מה דברי העם יש כאן אלא מצות הגבלה וכו' עכ"ל. ובחומש פירש"י דהאי קרא דויגד משה את דברי העם היינו מה שאמרו ישראל שרוצים לשמוע מפי הקב"ה בעצמו וכו' וא"כ לכאורה דפירש"י בחומש סותר סוגיית הגמרא דכאן אמנם לענ"ד נראה דדא ודא אחת היא שע"י שאמר משה להקב"ה דברי העם דרוצים לשמוע מפי הקב"ה בעצמו רצונינו לראות את מלכנו באותה שעה ממש הוצרך הקב"ה לאמר מצות הגבלה כדי שלא יהרסו לעלות חוץ ממקום הראוי להם והיינו דכתיב בסוף הפרשה ויאמר ה' אל משה רד העד בעם פן יהרסו אל ה' לראות וגו' והשיב משה להקב"ה לא יוכל העם לעלות כי אתה העדות בנו לאמר הגבל וגו' וזה ממש כמו שכתבתי כאן כן נ"ל נכון:

שם ומנ"ל דהסכים הקב"ה על ידו דלא שריא שכינה עד צפרא דשבתא. ול"ל דלאו משום דהסכים אלא משום שעדיין לא טבלו וסמכו על דברי משה שהוסיף יום אחד לענין שפליטתן טמאה והיו ממתינות עד שכלה זמן טומאת פליטתן דהא ודאי ליתא שהרי כבר הוצרכו הנשים לטבול טבילת גרות בחמשה בשבת בשעת הזאת הדם כדי ליכנס תחת כנפי השכינה כדאיתא בסוף פרק החולץ ואף את"ל שחזרו ופלטו ש"ז אח"כ אפ"ה ודאי טבלו אח"כ מיד אי משום דטבילה בזמנה מצוה או משום אכילת שלמים דכתיב בקרא כנ"ל ודו"ק:

בתוס' בד"ה ומה ישראל וא"ת מאי קאמר וכו' י"ל דלא הוי ק"ו גמור וכו' עס"ה. לכאורה לא הוצרכו לכך דבלא"ה איכא למימר דלא הוי ק"ו גמור ומה שכתבו בדיבור שאח"ז דאפשר דהיא הנותנת וכו' אלא דקושטא דמילתא כתבו דמתרי טעמי לא הוי ק"ו גמור וק"ל:

בד"ה ואתה פה עמוד עמדי וא"ת מנ"ל דפירש משה מדעתו וכו' שמא זה הוא צווי גמור וכו' ותירץ ר"ת דאי איתא דמחמת צווי הקב"ה וכו' האיך היה מערערין אהרן ומרים וכו' עס"ה. ולכאורה אין זה מספיק דשמא אהרן ומרים לא הוי ידעי מה שאמר הקב"ה למשה ואתה פה עמוד עמדי דהכי משמע פשטא דקרא בפ' בהעלותך שם שהשיב הקב"ה לאהרן ומרים לא כן עבדי משה פא"פ אדבר בו ופרש"י בחומש דהיינו דמה שאמר למשה פא"פ לפרוש מן האשה והיינו מה שאמר ואתה פה עמוד עמדי ולולי דברי התו' היה נ"ל לפרש בענין אחר דהא דאמרינן דמשה פירש מן האשה מדעתו היינו דאפי' לאחר שציוה הקב"ה למשה שיאמר לישראל מצות פרישה אפ"ה לא שייך האי ק"ו לגבי משה עצמו שיפרוש מן אשתו אף לאחר מ"ת כיון דתו ליכא למיחש לפולטת שכבת זרע דאשתו ואי משום משה עצמו שפיר היה יכול לטבול לקריו כיון דמסקינן לעיל דניתנה תורה לטבולי יום ואמרינן נמי דכל עליותיו של משה היו בהשכמה ובלילה לא דיבר הקב"ה עמו אם כן שפיר היה יכול לטבול בלילה ומדאשכחן שאמר הקדוש ברוך הוא למשה לאחר מתן תורה לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי ולמשה עצמו לא אמר לא היתר ולא איסור על כרחך היינו משום שכבר ידע הקב"ה שמשה בעצמו היה מחמיר לדרוש הק"ו לפרוש לגמרי שלא יעלה לדבר עם השכינה בעודו טבול יום. כן נ"ל נכון לולי שהתו' לא פירשו כן. ובזה יתיישב ג"כ הא דילפינן מקרא דואתה פה עמוד עמדי שהסכים הקב"ה למשה ולכאורה אכתי לא מוכח מידי דבלא"ה הוצרך הקב"ה לאמר למשה ואתה פה עמוד עמדי כדי שיעלה להר מיד לאחר יריד‌תו באותו היום עצמו כדאית' בפ"ק דיומא דף ד' ע"ב דלרבי יוסי דאמר בשבעה בחודש ניתנה התורה בשבעה ניתנה ובשבעה עלה ולמאי דפרישית אתי שפיר ודוק היטב:

דף פז:

בתוספות בד"ה כאשר צוך וכו' וא"ת כיון דבמרה מיפקדו אשבת היכי אמרינן בפרק כל כתבי אלמלי שמרו ישראל וכו' עס"ה. ונראה דעיקר קושיית התוס' כיון דרב יהודה משמיה דרב אמר כאשר צוך במרה ובפרק כל כתבי נמי רב יהודה משמיה דרב אמר לה ומ"מ נראה לי ליישב קושית התוס' דלא תיקשי דרב אדרב דהא דאמר רב בפרק כל כתבי אלמלא שמרו ישראל לשבת ראשונה איכא למימר דהאי ראשונה היינו למילתי' מה שהזהיר להם בשעת מעשה אהוצאה דלקיטת המן גופא שא"ל ששת ימים תלקטוהו דבלא"ה נראה דעיקר שכר ועונש בשמירת שבת ומלאכה היינו

לענין הוצאה שצריך זהירות ושמירה יתירה כדאמרינן לעיל בפ"ק דף י"ב גבי חייב אדם למשמש בבגדיו ע"ש ואמר רב יוסף הלכת' רבתא לשבת והכי נמי אשכחן בירמיה שאמר לישראל כה אמר ה' השמרו בנפשותיכם ואל תשאו משא ביום השבת וכתיב בתריה ובאו בשערי העיר הזאת מלכים ושרים וגו' וישבה העיר הזאת לעולם וכה"ג טובא בנחמיה בן חכליה כנ"ל:

בד"ה אתחומין לא איפקוד אין צ"ל דאתיא כר"ע דאמר תחומין דאורייתא וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש דברים כפשטן דהא דקאמר אתחומין לא איפקוד היינו אתחומין ממש כיון דהכא אליבא דרבי יוסי פליגי הנך אמוראי ובפרק בכל מערבין שקיל וטרי הש"ס אי סבר ר"י תחומין דאורייתא כר"ע רבי או כרבנן דר"ע ע"ש בפירש"י וא"כ משמע לתלמודא הכי דלכ"ע ר"י כר"ע ס"ל דתחומין דאורייתא אלא דפליגי הנך אמוראי אי עיקר תחומין היינו מקרא דאל יצא דאע"ג דעיק' קרא להוצאה אתיא אפי' הכי כיון שכבר נצטוו במרה על דיני שבת א"כ מסתמ' דתחומין נמי הוי בכלל לאו דאל יצא דתרווייהו במשמע ומר סבר דאתחומין לא איפקוד במרה א"כ לא הוי נמי בכלל אל יצא דלהוצאה לחודא אתי ולענין תחומין דהוי אלפים אמה אכתי לא ידעינן ליה אלא מהנך קראי דמקום ממקום ומקום מגבול כדאית' בפ' מי שהוציאוהו והנך קראי ע"כ לאו קודם מתן תורה כתיבי. כנ"ל. ולפ"ז לענין איסור הוצאה אפשר שהיו מוליכין כל אשר להן על בהמתן או שנשאו במוט וע"י שינוי דהוי ליה נמי כשנים שעשאוהו ועל כרחך צ"ל כה"ג נמי במאי דלא חיישינן בסתירת ובנין אהליהם בשבת ודו"ק:

דף פח.

בגמ' אמר רב אחא בר יעקב מכאן מודעא רבא לאורייתא. הא דחשיב כה"ג מודעא רבא לפטור ישראל מן הדין שאע"פ שכפה הר כגיגית לא בטרוניא בא עליהם במאי דאמר שאמר להם שם תהיה קבורתכם כיון שהתנה הקב"ה בתחלת בריית עולם שאם לא יקבלו התורה יחזור העולם לתוהו ובוהו אלא דאפ"ה כיון שלא קיבלו התורה לשכר ולעונש בלב שלם אלא מיראה א"כ אכתי הוי מודעא ליפטר מעונש של גיהנם לעולם הבא שיכולין לומר לא הן ולא שכרן וביותר היה נוח להם שיחזור אף לתוהו ובוהו ממש ממה שיקבלו עונש גיהנם ושאר עונשים הקשים ובזה יתיישב הא דאשכחן שהעניש הקב"ה את ישראל על כל עבירות אפי' קודם שקיבלוה בימי אחשורוש. ועוד היה נ"ל דעיקר התנאי במעשה בראשית לא היה אלא על תורה שבכתב אבל כפיית הר כגיגית לא היה אלא בשביל תורה שבעל פה שבשבילה כרת הקב"ה ברית עם ישראל כדאיתא בפרק הניזקין והיינו מה שאמר הקב"ה למשה וגם בך יאמינו לעולם ודרשו חז"ל שבא לרבות הנביאים והזקנים שקיבלו ממשה התורה שבע"פ לזה הוצרך כפיית הר כגיגית אבל בימי אחשורוש שהאיר הקב"ה עיניהם שכיוונו ברוח הקודש קריאת המגילה שהיה נרמז בכתב הלוחות כדאיתא בפ"ב דמגילה דף י"ט ע"ב דהא דכתיב ועליהם ככל הדברים וכו' מלמד שכל דקדוקי סופרים אפי' מקרא מגילה הכל מפורש בשום שכל בהלוחות ומש"ה מסתמא כמו כן קיבלו עליהם כל התורה שבע"פ כמו תורה שבכתב. ובזה נתיישב מה שהקשו התוס' בד"ה אמר רבא ודוק היטב ובדרוש הארכתי יותר:

דף צ.

במשנה המוציא קופת הרוכלין וכו' זרעוני גינה פחות מכגרוגרת ופירש"י דאע"ג דכל האוכלין שיעורן כגרוגרת הני כיון דלזריעה קיימי פחות מכגרוגרת נמי חייב עכ"ל. ונראה לכאורה מפירש"י דאיירי אפי' בזרעונים הראויים לאכילה ואפ"ה כיון דזרעוני' שכיחי טובא לזריעה הוי כשכיח ושכיח דאזלינן לחומרא ולפ"ז נראה כסותר קצת למה שכתבתי לעיל בריש פרק המוציא דהך מילתא דשכיח לא שייך אלא במשקין וכיוצא בהן שאין שיעורן הל"מ אלא שהדבר מסור לחכמים משא"כ במיני אוכלין דשיעור' כגרוגרת הוי הל"מ כמו כל שיעורין ואסמכינן ליה נמי אקרא ארץ חטה ושעורה ותאנה דלשיעורין נאמרו ותאנה כגרוגרת דלא שייך הך מילתא דשכיח ושכיח. אמנם לאחר העיון בלשון רש"י שכתב הני כיון דלזריע' קיימי משמע שכוונתו שענין זרעוני גינה ניכרין היטב שהן מיוחדים לזריעה ולא לאכילה והיינו כיון שהרבה מינים מעורבים יחד וכן נראה מדקאמר רבי יהודה בן בתירא חמשה ומפרש בירושלמי שכן דרך לזרוע חמשה מינין בערוגה אלמא דבמינים מעורבין איירי וא"כ לפ"ז אדרבה נראה ששיטת רש"י נוטה למאי שכתבתי בריש פרק המוציא דדוקא בכה"ג שענינן נראה שמיוחדים לכך מש"ה חייב אפילו פחות מגרוגרת משא"כ בשאר מיני אוכלין ממין אחד אע"ג דשכיחי נמי טובא לזריעה כדאשכחן בריש המוכר פירות אפ"ה לעולם לענין שבת כגרוגרת בענין אם לא שהוציא בפירוש לזריעה כדאמרינן לקמן בריש פרק המצניע כך נ"ל אף לפי פירש"י ומכ"ש למ"ש הרמב"ם ז"ל בפי' המשניות דמתניתין איירי בזרעונים שאינן נאכלים א"כ מבואר מדבריו להדיא דבנאכלים לעולם כגרוגרת בענין והיינו מטעמא דפרישית בריש פרק המוציא דשיעורא כגרוגרת הל"מ הוא ומש"ה מחמיר הרמב"ם נמי בפי' המשניות דהאי פחות מגרוגרת היינו פחות מעט וקרוב לגרוגרת. אמנם מלשון רש"י נראה דהאי פחות מגרוגרת היינו לאפוקי מגרוגרת וממילא שהדבר מסור לחכמים לפי מה שדרך בני אדם להוציא לזריעה. כנ"ל ועיין בתוס' י"ט ודו"ק ועיין עוד בריש פרק המצניע:

דף צ:

המצניע פרק עשירי שבת

המצניע לזרע וכו' וכל אדם אינו חייב עליו אלא כשיעורו ופירש"י לכל אחד שיעורו המפורש לו וכו' ובשאר דברים כגון יין או אוכלין וכו' עכ"ל. כאן נראה מבואר מלשון רש"י דבכל מיני אוכלין שיעורן כגרוגרת ולא פחות אפילו במידי דשכיח טובא כגון לזריעה וזה כמ"ש בריש פרק המוציא ובסמוך בס"פ דלעיל. ולפ"ז נ"ל ליישב מה שהקשו כאן בתוס' תימא לר"י למאי איצטריך למיתני וכו' ולמאי דפרישית אתי שפיר דהאי כללא דתנן לעיל בפרק כלל גדול ושאינו כשר להצניע אינו חייב אלא המצניעו ואכתי הו"א דהיינו דוקא בדברים שאין דרך בני אדם להצניע כגון דם נדה או עצי אשרה וכה"ג במאי שאין דרך ב"א להצניע כלל בפחות משיעור המפורש להם ובהא איצטריך לאשמעינן דאינו חייב אלא המצניע ולאפוקי מדר"ש בן אלעזר דפליג לעיל וקאמר אפי' בדבר שאינו כשר להצניע והצניעו ובא אחר והוציאו נתחייב זה במחשבה של זה נמצא דהאי לישנא משמע דהוי דברים שאין דרך בני אדם להצניע משא"כ בכה"ג דהכא במיני אוכלין שראויים הרבה לזרע ולרפואה הו"א דרבנן נמי מודו לר"ש בן אלעזר דנתחייב זה במחשבה של זה קמ"ל מתניתין דהכא דאפ"ה פליגי רבנן אדר"ש בן אלעזר ומתניתין דלעיל פרק כלל גדול נמי איצטריך לגופא לאשמועינן דאפי' בדברים שאין כשר להצניע כלל אפ"ה המצניע חייב. כן נ"ל ועיין מ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש. ועוד נ"ל ליישב קושיית התוס' בענין אחר והיינו למאי דאסקינן דמתניתין איירי שהצניעו ושכח למאי הצניעו והשתא מפיק ליה סתמא דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה וא"כ לפ"ז א"ל דדוקא היכא דהמצניע עצמו הדר ומפיק ליה סתמא הוא דאמרינן כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה משא"כ בשאר כל אדם אע"פ שהוציא בשליחות המצניע שאמר לו סתמא להוציא לא אמרינן כל העושה על דעת ראשונה עושה מדלא פירש להשליח שיוציא לזריעה מסתמא אין דעתו לזריעה כלל וכן נראה מלשון הירושלמי דשמעתין דמתניתין בשליח איירי ע"ש. ומה שלא תירצו התוס' כן באחד משני דרכים שכתבתי נראה דמשמע להו דהאי וכל אדם מילתא באפי נפשה היא ולא איירי לענין מצניע כלל דאל"כ לא הוי מקשה הש"ס בסמוך מידי מאי איריא דתני המצניע ליתני המוציא הא ודאי איצטריך למיתני המצניע משום דיוקא דסיפא דוכל אדם ולענ"ד משום הא נמי לא אירי' דלאו אורחא דתנא למיתני רישא איידי דיוקא דסיפא היכי דאיכא למיטעי בבבא דרישא גופא כדאשכחן בש"ס טובא כן נ"ל ודו"ק:

דף צא.

בגמרא פשיטא כל שהוא תנן וכו' אע"ג דמתניתין במצניע איירי אפ"ה ליכא למימר דשמואל איצטריך לאשמועינן דאפי' במוציא לזריעה חייב בחטה אחת אע"פ שלא הצניע משום דמסתמא דתלמודא בלא"ה פשיטא ליה דאין לחלק כלל בין מצניע למוציא כדמקשה נמי בפשיטות לעיל אמתני' ל"ל למיתני המצניע ליתני המוציא והיינו כפירש"י שם וא"כ ע"כ דעיקר רבותא דשמואל היינו דחטה אחת מיקרי כל שהוא א"כ מקשה שפיר פשיטא כל שהוא תנן ומשני דלא נימא דהאי כל שהוא היינו בכזית והא דס"ד למימר הכי דבעינן כזית אפי' במוציא או מצניע לזריעה אע"ג דלעיל קתני דאפי' במוציא זרעוני גינה סתם חייב אפי' בפחות מכזית כגון בזרע קישואין ודלועין ואליבא דכ"ע ובשאר זרעוני גינה אליבא דרבי יהודה בן בתירה ולפירש"י בשמעתין משמע דרבנן לא פליגי אדרבי יהודה בן בתירא אלא דאכתי איכא למימר דשאני הנך דלעיל משום דניכרים דקיימו לזריעה ומכ"ש לפי' הרמב"ם דאיירי בזרעים שאינן ראויים לאכילה משא"כ בחטה דראויה לאכילה לעולם דאפי' במוציא או מצניע לזרע אפ"ה בעינן כזית שהוא שיעור אכילה ואכילת חטים שכיח טפי מזריעה קמ"ל דאפי' בחטה אחת מחייב. כן נ"ל:

שם מתקיף ליה רב יצחק וכו' אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו הכי נמי וכו' משמע מפירש"י דפריך אאוקימתא דאביי דלעיל ובתוס' הקשו עליו ופירשו בענין אחר דאדרב יהודה אבוה פריך וכו' ולכאורה פירש"י מוכח דהא מדרב יהודה לא שמעינן כלל דבמחשבה לחוד תליא מילת' אלא דבתר שיעור חשוב אזלינן כיון דאיכא אינשי שזורעים חטה אחת משא"כ לאביי פריך שפיר דבתר מחשבה אזלינן. ומה שהקשו בתוס' דא"כ דאדאביי פריך אמאי נטר ליה עד הכא יש ליישב עפמ"ש בסמוך דהך מילתא דר"י אמר שמואל גופא הא דמקשינן עלה נמי פשיטא כל שהוא תנן הכל אאוקימתא דאביי קאי כדפרישית ועיין בחידושי רשב"א ובחידושי מ"ז בספר מג"ש מה שכתבו בזה מיהו אכתי איכא למידק בהא דמתקיף רב יצחק אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו ה"נ דלא מחייב עד דמפיק לכוליה וכו' ודקארי ליה מאי קארי אטו מי גרע מכתב שם משמעון וכיוצא בו דפשיטא לן לקמן בפ' הבונה דף ק"ג דחייב וילפינן לה מקרא דמאחת מהנה ומייתי לה הש"ס בכמה דוכתי א"כ ה"נ דכוותיה ואף דרש"י ז"ל הרגיש בזה וכתב האי דחישב להוציא כל ביתו היינו בהוצאה אחת א"כ לא דמי כ"כ לשם משמעון א"כ קשיא איפכא מאי קושיא דלמא אין ה"נ דפטור אע"כ דפשיטא ליה לר' יצחק דחייב כמו בשם משמעון א"כ אכתי לא דמי כלל למוציא חטה אחת דלא שייך הך מלתא כלל דהא דחייב היינו משום דאחשבה לזריעה והנראה לענ"ד בזה דמהך סברא גופא מקשה דהא ודאי מלתא דפשיטא היא דחטה אחת לזריעה לא שכיח כלל ברוב בני אדם וא"כ הוי פחות מכשיעור דהוי לן למיפטר כמו בכתב אות אחת וארג חוט אחד דאע"ג דחשוב בעיניו לשום צורך אפ"ה פטור כיון דהוי פחות מכשיעור לרוב בני אדם א"כ מ"ש מחטה אחת דמחייב ליה במוציא מכ"ש בכה"ג במתניתין באוקימתא דאביי דאע"ג דמפיק השתא סתמא אפ"ה בתר מחשבה ראשונה אזלינן וע"כ היינו משום דשיעור הוצאה לא דמי לשיעור שאר איסורי מלאכת שבת שהדבר מסור לחכמים לכל אחד ואחד לפי החשיבות כמו שכתבתי במשנתינו בריש פרק המוציא וא"כ מקשה רבי יצחק שפיר אלא מעתה חישב להוציא כל ביתו בהוצאה אחת ה"נ דחייב מה"ט גופא למיזל בתר מחשבה אע"ג דבשם משמעון מחייבינן בכה"ג כיון שהוא שיעור חשוב לרוב בני אדם אפ"ה לענין שיעור הוצאה יש לנו לפוטרו דבתר דעת המוציא אזלינן כן נראה לי ודו"ק:

שם בעי מיניה רבא מר"נ זרק כזית תרומה לבית טמא מהו וכו' ועיקר האיבעיא היינו אי אמרינן דכיון דחשיב האי שיעורא לענין טומאה חשיב נמי לענין שבת כמו שפירש"י בהא דמיבעיא ליה דוקא בכזית ולא מיבעיא ליה אפילו בכל שהו והאי טעמא גופא דחזי לאיצטרופי פחות מכביצה כבר הרגיש הרשב"א ז"ל בחידושיו בזה ותירץ דשאני כזית דלוקין עליו בעלמא בכזית בכא"פ אלא דקשיא ליה לרשב"א א"כ מאי אידיא בבית טמא אפילו בתרומה טהורה נמי שייך הך מלתא דשיעורא דכזית שייך ביה מלקו' לזר האוכלה ועל זה כתב דבתרומה טהורה פשיטא ליה לאידך גיסא דחייב והאריך שם לתרץ קושיית הרמב"ן ז"ל ע"ש ולענ"ד אף שאיני כדאי מ"מ תורה הוא וללמוד אני צריך דלכאורה איפכא מסתברא דע"כ לא בעי מיניה רבא מר"נ אלא בבית טמא דוקא משום דע"י זריקתו לבית טמא גרם לו הך זריקה לחשיבות האיסור טומאתו מש"ה י"ל דמהני נמי הך חשיבות גופא לענין שבת כיון שעל ידי מעשיו נולד' החשיבות וכה"ג לענין שתי הלחם ולחם הפנים דע"י הוצאתו בשבת חוץ לחומת עזרה גרם לו להיות פסול ביוצא מש"ה איכא למימר דליחייב אפילו פחות מגרוגרת משום חשיבות האיסור עצמו משא"כ בתרומה טהורה ובשאר איסורים נראה דלא שייך הך מלתא כלל כיון דענין חשיבות האיסור לא בא לו ע"י מעשה שבת דהא מקמי הכי נמי הוה אסור כן נ"ל וצ"ע ודו"ק:

בתוס' בד"ה אי לענין טומאה כביצה וכו' עס"ה. עמ"ש בזה בחידושי פסחי' דף ל"ג ע"ב דלענ"ד הך מילתא אי אוכל עצמו טמא פחות מכביצה או לא תליא באשלי רברבי בפלוגתא דתנאי ע"ש אלא דבלאו הכי נ"ל דמסוגיא דשמעתין לא מוכח מידי דהא דמספקא ליה לרבא אי משום חשיבותו לענין טומא' יש לחייבו לענין שבת אפשר דהיינו דוקא כיון שמטמא אחרים בהאי שיעורא דהיינו בכביצה לסברת המקשן ולסברת התרצן נמי ע"י צירוף כזית לפחות מכביצה אבל משום טומאת עצמו בכל שהוא לא איכפת לן כ"כ כיון דאין מלקות באכילתן וכמ"ש הרשב"א ז"ל בחידושיו ואפ"ה מקשה שפיר בסמוך בשתי הלחם ולחם הפנים משום דפסול יוצא שייך להחמיר

טפי לענין שבת נמי בכזית כיון דיש מלקות ממש באכילת כזית דיוצא ואיכא נמי למ"ד דיוצא מטמא את הידים:

דף צב.

במשנה המוציא בין בימינו וכו' או על כתיפו חייב שכן משא בני קהת ופירש"י דלענין כתיפו יפה האי טעמא אבל לענין ימין ושמאל וחיק אורח ארעא הוא. א"כ משמע מדבריו דכתף לאו אורח ארעא הוא. ולפ"ז קשה על מה שכתבו התוספות בריש מכילתין דהאי טעמא דהוי במשכן לחוד לא מהני אלא דוקא היכא דאיכא נמי סברא וא"כ כיון דכתף לאו אורח ארעא הוא אע"ג דהוי במשכן דבני קהת אפי' הכי אין לחייבו כיון דליכא סברא. והנראה לענ"ד בזה דשאני הכא דאשכחן בהדיא דמשא בני קהת קרייה רחמנא מלאכה דכתיב בפרשת במדבר נשא את ראש בני קהת מבן שלשים שנה ומעלה כל הבא לצבא לעשות מלאכה באהל מועד וכתיב בתריה זאת עבודת בני קהת באוהל מועד קודש הקדשים וא"כ כיון שעיקר עבודת קדשי קדשים שהוא הארון היה בכתף אלמא דמיקרי מלאכה וכה"ג גופא כתבתי בריש מכילתין דף ד' בלשון התוספות בד"ה דר"ע סבר דהא דאמרינן נמי בסמוך אמר רבי אליעזר המוציא משאוי למעלה מיו"ד חייב שכן משא בני קהת אע"ג דלמעלה מקום פטור הוא וא"כ הוי ליה למיפטר דלא מיקרי מלאכה כלל והוי ליה כמוציא משא במקום פטור דפטור אע"כ דאפ"ה חייב כיון דקרייה רחמנא מלאכה וכדפרישית. ומה שיש לדקדק עוד בזה ובמימרא דר"א גופא מבואר לקמן בריש פרק הזורק אי"ה:

דף צב:

בגמרא מ"ש לפניו ובא לו לאחריו וכו' אמר ר"א תברא מי ששנה זו לא שנה זו אמר רבא מאי קושיא וכו'. ולכאורה יש לתמוה טובא על ר"א גופא דאמר תברא כיון דבפשיטות איכא לאוקמי כחד תנא וכדאמר רבא ומעיקרא נמי מאי מקשה הש"ס מ"ש כיון דטעמא רבא איכא לחלק והנראה בזה דמעיקרא סבר דאפי' בדבר ששינוי למעליותא אפ"ה שייך לפוטרו כיון דלא איתעביד מחשבתיה והו"ל כשני שמות דאשכחן בכריתות דפלוגתא דתנאי היא גבי תאנים וענבים דלא שני לן התם בין שינוי למעליותא או לגריעותא וכמ"ש כן נראה מלשון הירושלמי דשמעתין ע"ש ועל דרך זה יש ליישב כל הסוגיא דהאי דאחריו ובא לו לאחריו היינו בענין ששינה קצת ממה שחישב בראשונה וא"כ שייך נמי בהך פלוגתא דתנאי בכריתות. כן נראה לי:

שם במשנה המוציא ככר וכו' לא יכול אחד להוציאו והוציאוהו שנים חייבים ור"ש פוטר. ואין להקשות א"כ לר"ש מושיט דחייב רחמנא היכי משכחת ליה דבדבר קל הו"ל זה יכול וזה יכול ובדברים כבדים כגון קרשים דהוי במשכן הוי כזה אינו יכול וזה אינו יכול דאפשר דשאני מושיט דגזירת הכתוב הוא כיון דאשכחן בעגלות המשכן דקריה רחמנא עבודה וע"כ היינו משום הושטת קרשי המשכן מעגלה לעגלה כדאיתא לקמן בריש פרק הזורק וכדפרישית לעיל בפירקין לענין המוציא משאוי למעלה מיו"ד וכן מצאתי להדיא בירושלמי שם בר"פ הזורק ע"ש ובלשון התוס' לעיל דף ג' בד"ה בעשותה שמפרשים שיטת הירושלמי בע"א ואין להאריך:

דף צג.

בגמרא במאי קמיפלגי כו' ר"ש סבר תלתא מיעוטי כתיבי חד למעוטי זה עוקר וזה מניח וכו'. הא דמשמע הכא דמיעוטא דקרא קמא דהיינו נפש ואוקימנא ליה למעוטי זה עוקר ולעיל בריש מכילתין דף ג' משמע דזה עוקר ממעטינן מבעשותה כבר כתבתי שם ליישב בלשון התוס' בד"ה בעשותה ע"ש. ויש לי לפרש עוד בדרך אחר דודאי אי לא הוי כתיב אלא חד מיעוטא הוי מוקמינן ליה טפי למעוטי בדדמי במאי דמסתברא טפי דהיינו זה עוקר משא"כ השתא דאיכא ג' מיעוטי ניחא לן טפי לאוקמא מיעוטא דקרא קמא לענין זה יכול וזה יכול דשייך נמי בשאר איסורי חיובי חטאת וכ"ש לענין אחד שעשה בהוראת ב"ד דשייך בכל איסורים משא"כ זה עוקר וזה מניח דלא שייך אלא באיסור שבת לחוד לא שייך למעט אלא מקרא בתרא דבעשותה אי משום דלשון עשייה שייך טפי בענין עשיית מלאכה או משום דכתיב בעשותה אחת ממצות ה' כן נ"ל. מיהו בעיקר מילתא דזה יכול וזה יכול נראה דלא שייך בשאר כל איסורים היכא דמשכחת לה בכה"ג דהא לענין שחוטי חוץ אשכחן דשנים אוחזין בסכין אחד ושחטו חייבים ובשנים שאחזו באבר אחד והעלוהו פטורים כדאיתא בזבחים בפרק השוחט והמעלה מקראי ע"ש אם כן לענין שאר איסורין צ"ע בסוגיית הש"ס:

שם בתוס' בד"ה ה"ג וכו' ולא גרסינן ר"ש לטעמיה וכו' עס"ה. ועיין בחידושי רשב"א שכתב לתרץ בשם הר"ן בר יוסף דשאני התם דאיכא כפרה וכו' וכתב על זה דאינו מחוור דמ"מ מנ"ל דר"ש אית ליה הכי וכו' ע"ש. אבל מורי זקיני ז"ל בס' מג"ש כתב ליישב גירסת רש"י לנכון ע"ש באריכות:

דף צד.

בתוס' בד"ה שהחי נושא את עצמו תימא לר"י למה פטור וכו' אור"י דממשכן גמרינן שלא היו נושאין דבר חי וכו' עס"ה. ולכאורה יש לתמוה דהא בכמה אבות מלאכות מצינו שאע"ג שלא היה מאותו המין כלל דכוותיה במשכן אפ"ה כל תולדה דדמיא לגמרי לאבות מסברא שפיר הוי בכלל חיובא כמו האב בעצמו ונראה לי דתירוצו של ר"י כאן היינו דוקא לענין הוצאה או מעביר ברה"ר דכיון דמלאכה גרועה היא בענין שהתולדה עצמו נמי הוי במשכן ולא מהני הך מלתא לחוד דדמיא מסברא כמ"ש התוס' להדיא בריש מכילתין בכמה דוכתי ולקמן בפ' הזורק בד"ה הכנסה מנ"ל ע"ש וכמו שכתבתי ג"כ לעיל בפירקין גבי משוי דבני קהת ודו"ק:

בד"ה ר"ש פוטר נראה לר"י דמלאכה שאצ"ל וכו' כעין שהיו צריכין לה במשכן וכו' עס"ה. עיין מ"ש רשב"א ז"ל בחידושיו ומ"ש מ"ז ז"ל בס' מג"ש באריכות ולפי שעניני מלאכה שאצ"ל כבר הארכתי בפרק כירה גבי מיחם שפינהו ובכמה דוכתי במכילתין לכן לא ראיתי להאריך כאן מיהו במאי שכתבו התוספות דלענין מלאכה שאצ"ל בענין ממש דומיא דמשכן אף ע"ג דבשילהי פ"ק דחגיגה משמע דילפינן לה מקרא דמלאכת מחשבת אסרה תורה אם כן משמע דהוי גזירת הכתוב מ"מ מלאכת מחשבת גופא לא כתיב אלא במלאכת המשכן ומש"ה ניחא להו לאוקמי מסברא דבדומיא דמשכן ממש תליא מלתא והא דאיצטריך למילף מקרא בשילהי חגיגה ולא יליף לה בפשיטות מהך סברא גופא דבענין דומיא דמשכן כדאמרינן לענין עיקר דיני שבת בכמה גווני נ"ל דאי לאו ילפותא דקרא הו"א דחייב במלאכה שאצ"ל אע"ג דלא הוי דומיא דמשכן היינו מדאיצטריך למיסר שריפת בת כהן בשבת כדאיתא לקמן בפרק הזורק ואין להאריך כאן יותר:

דף צה.

בתוס' בד"ה המכבד והמרבץ תימא דע"כ מיירי וכו' והא אמר בפרק אמר להם הממונה וכו' דדבר שאינו מתכוון מותר לר"י מן התורה וכו' עס"ה. כל דבריהם בזה הדיבור היינו לפי גירסתם ופירושם בפרק הממונה שהאריכו שם בזה וכן לעיל בפרק כירה במיחם שפינהו משא"כ לגירסת רש"י ופירושו שם דגרסינן התם אבל הכא צירוף דרבנן וכו' א"כ משמע להדיא איפכא דדוקא באיסור דרבנן אמרינן דלר"י מותר מן התורה בכל מילי ומדרבנן במקצת אבל באיסור דאורייתא אשכחן דמחלק ר"י בין איסור שבת לשאר איסורין כל זה ברור לשיטת רש"י וכבר הארכתי בזה לעיל בפ' כירה דף מ"א ע"ב ע"ש:

בד"ה והרודה וכו' תימא לר"י כיון דמותר לגבן ביו"ט וכו' יהיה מותר לבנות ביתו ביום טוב אם נפל דמתוך שהותר וכו' עכ"ל וכבר כתבתי בפ"ק דביצה דף י"ב ליישב דנ"ל ברור דהא דאמרינן הכא בשמעתין המגבן חייב משום בונה היינו דוקא דמגבן כדי ליבשם ולהצניען לזמן מרובה או למוכרן דבכה"ג צריך לעשותן ולתקנן כעין בנין כדי שיתקיים ולא יתפרק אבל במגבן כדי לאכלה לאלתר באותו היום נראה דלא דמי לבנין כלל וא"כ לפ"ז תו לא אשכחן דהותר בנין בי"ט לצורך כנ"ל ועוד כתבתי שם בע"א ע"ש ודו"ק:

דף צה:

בגמרא אמר רבא ה' מדות וכו' ואם הוקף צמיד פתיל עד שיפחת רובו ופרש"י דכל כלי פתוח כתיב דרך פתח נכנסת לו טומאה ולא דרך נקביו עכ"ל. ובתוס' בסוף הסוגיא האריכו בזה ליישב שיטת רש"י ומסקו בשם רבינו תם שמפרש להאי דעד שיפחת רובו בענין אחר לגמרי ולא כפירש"י ולכאורה יש לתמוה מאי קשיא להו על שיטת רש"י דלכאורה רש"י לאו מסברא דנפשיה כתב כן אלא מברייתא ערוכה דספרי והובא בילקוט פרשת חוקת על פסוק זאת התורה דמייתי התם כל הבא אל האהל דרך פתח הוא מטמא וכאן אתה דן לקבר וכו' או חילוף מה קבר וכו' ת"ל כל כלי פתוח דרך פתחו הוא מטמא ואין מטמא מכל צדדיו עכ"ל הברייתא הרי להדיא כמו שכתב רש"י כאן בשמעתין וכבר הארכתי בזה בתכלית אריכות בקונטרס מיוחד בהלכות טומאת כהנים והעליתי שם רש"י לשיטתו ותוס' לשיטתם בפי' הברייתא בספרי וכאן אין להאריך יותר ודו"ק:

דף צו.

הזורק פרק יא

במשנה הזורק מרה"י לרה"ר וכו' היו שתיהן בדיוטא אחת הזורק פטור והמושיט חייב שכך היתה עבודת הלוים. משמע מכולה סוגיא דלקמן ומפרש"י ותוס' דשמעתין ולעיל בפ"ק דף ד' דלענין זורק ומושיט למעלה מעשרה איירי וכבר כתבתי לעיל בפ"ק ובפרק המצניע דף צ"ד דלכאורה יש לתמוה כיון דלמעלה מי' פשיטא לן טובא דמקום פטור הוא א"כ מאי מהני האי טעמא דקאמר שכך היתה עבודת הלוים ומש"ה מחייב משום דהוי בעבודת המשכן דאטו מי לא אשכחן נמי במשכן ענין הוצאה וזריקה מרשות היחיד לרשות היחיד אחר או לכרמלית או למקום פטור וכה"ג במעביר אפ"ה פטור כיון דלא הוי מלאכה כלל בענין זה וא"כ ה"נ דכוותיה וכתבתי שם ליישב דשאני הכא במושיט כיון דלא אשכחן בעבודת הלוים בבני מררי שהיא מעבודת משא מלאכה אחרת כ"א מלאכת הושטת הקרשים מעגלה לבד אלמא דהושטה מיקרי מלאכה משום הכי תו ליכא לחלק בין למטה מי' או למעלה מי' דלא דמי למוציא ומעביר דאמרינן דלמעלה מי' מקום פטור הוא משום דעיקר תשמישי אדם ברה"ר בהוצאה והעברה אינו אלא למטה מי' כשמוציאו בידיו או בתוך חיקו מה שא"כ לענין הושטה הוי איפכא דעיקר הושטה היינו ממקום נמוך לגבוה או איפכא ומשום דהוי נמי במשכן מש"ה חייב כן נ"ל ועי' מ"ש תוס' בזה בפ"ק דף ד' בד"ה ור"ע סבר ובחידושינו שם ועיין עוד לקמן בדף הסמוך בהא דבעא רבה ודו"ק:

דף צו:

בגמרא מכדי זריקה תולדה דהוצאה היא הוצאה גופא היכא כתיבא אמר רבי יוחנן דאמר קרא ויצו משה וכו' ע"ס הסוגיא. ולכאורה יש לתמוה טובא בזו הסוגיא חדא דמאי שייך הך קושיא דהוצאה גופא למשנתינו בהא דקאמר מכדי זריקה דלעיל בריש מכילתין דקתני יציאות השבת שתי' שהן ד' ובפ' כלל גדול במשנה דאבות מלאכות דקחשיב התם המוציא מרשות לרשות באבות מלאכות הו"ל לאקשויי היכא כתיבא כיון דמלאכה גרועה היא וכמ"ש תוספות כאן ועוד דמאי מקשה היכא כתיבא הא כתיב להדיא בפרשת המן אל יצא איש ממקומו ומוקמינן לה להוצאה ומלבד מה שהקשו בתוס' על נוסחת הגמרא שלפנינו דמקשה וממאי דבשבת קאי ומשני דילפינן בג"ש וכתבו התוס' דאפילו אי בחול קאי מצינן שפיר למילף דהא קרייה רחמנא מלאכה וא"כ ג"ש ל"ל ועוד מקשין העולם בהא דקאמר וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי ותיפוק ליה דאפילו אי בשבת קאי נמי מצינן למימר דלאו משום דהוצאה מלאכת איסור היא אלא משום דשלימא עבידתא והנראה לענ"ד בזה ליישב כל הקושיות ולקיים כל הנוסחאות של הגמרא שלפנינו והיינו ע"פ מה שכתבו התוס' בריש שבועות דעיקר הוצאה היינו שהאדם עצמו מוציא לרה"ר פירות או חפץ שבידו וכ"כ בריש מכילתין דהיינו משום דקרא אל יצא דכתיב גבי מן בכה"ג איירי אבל כשאדם עומד במקומו אלא שמכניס ומוציא הכלי או החפץ בידו מרשות לרשות ליכא למילף מהאי קרא וא"כ לפ"ז מהאי טעמא גופא לא הוי מצי לאקשויי הך קושיא על הא דקתני בפרק כלל גדול המוציא מרשות לרשות דאפשר דאיירי בעיקר הוצאה ממש דאיירי ביה קרא דאל יצא ולעיל בריש מכילתין דקתני להדיא דפשט העני את ידו לפנים חייב אף ע"ג דכה"ג לאו מעיקר הוצאה הוא שהרי העני עומד במקומו אלא דאפ"ה לא שייך לאקשויי היכא כתיבא דאפשר דכל דיני הוצאה הילכתא גמירי לה כדמסקינן בסמוך לענין מעביר ד' אמות ברה"ר משא"כ מתניתין דהכא דקתני הזורק מרה"י לרה"ר שהאדם עומד במקומו וזורק החפץ ברשות אחר אפ"ה חייב והיינו ע"כ משום דתולדה דהוצאה היא כמו שפירש"י וא"כ מקשה שפיר הוצאה גופה כה"ג שהאדם עומד במקומו היכא כתיבא כיון דלא מצינן למילף מקרא דאל יצא כדפרישית וממילא דליכא למימר נמי דהוצאה גופה הלכתא גמירי לה אפילו בכה"ג דאכתי תקשי אזריקה אמאי מחייב דכל מידי דאתיא מהילכתא לא שייך למימר דאית ליה אבות ותולדות אע"ג דדמי לה דהא אפילו ק"ו לא ילפינן מהילכתא כ"ש במאי דלא דמי לגמרי כל כך כדמוכח בכמה דוכתי ועל זה משני רבי יוחנן שפיר דילפינן לה מקרא דויצו משה וכו' וקאמר לא תפיקו וכיון דלעיקר הוצאה ממש שאדם עצמו יוצא ממקומו עם החפץ בלא"ה שפיר שמעינן לה מקרא דאל יצא דכתיב במן ועל זה לא הוצרך משה להזהירן במשכן אע"כ דעיקר אזהרה במשכן היינו לאסור הוצאה בכל ענין אפילו לעמוד ברה"י

ולמסור ליד הגיזבר העומד ברה"ר כדאיתא להדיא בירושלמי בריש מכילתין וא"כ ע"ז מקשה הש"ס שפיר ממאי דבשבת הוי קאי דמש"ה פשיטא לרבי יוחנן דאיירי אפילו בהוצאה כה"ג וקרייה רחמנא מלאכה כדכתיב אל יעשה עוד מלאכה כמו שכתב רבינו חננאל דילמא בחול הוי קאי ומשום דשלימא עבידתא וא"כ הא דקרי' רחמנא מלאכה היינו משום דבהוצאה גמורה איירי שאדם עצמו יוצא מרשות לרשות עם החפץ כדרך רוב המוציאין ומתנדבים למשכן דבכה"ג ודאי מלאכה מיקרי ואסור בשבת מקרא דאל יצא נמצא לפ"ז אי האי קרא דויצו משה ויעבירו הוי בשבת תו לא הוי מצי לאקשויי דלמא משום דשלימ' עבידתא דאכתי לא הוי צריך להכריז ולהזהירן שאל יביאו עוד נדבה דבלא"ה ימנעו להביא משום איסור שבת אע"כ הוי מוקמינן להוצאה בכה"ג שאדם עומד במקומו וא"כ ממילא דאפ"ה קרייה רחמנא מלאכה וממילא דאסור נמי משום איסור שבת והיינו דמקשה דלמא בחול הוי קאי ובעיקר הוצאה איירי כנ"ל נכון כפתור ופרח ודוק היטב:

דף צז.

פיסקא מרה"י לרה"י וכו' בעי רבה למטה מי' פליגי וכו' אבל למעלה מי' דברי הכל פטור או דלמא למעלה מי' פליגי וכו' אבל למטה מי' ד"ה חייב. כבר הארכתי בזה בריש מכילתין דף ד' בסוגיית הגמרא ובפרש"י והתוס' ע"ש וכאן לא באתי אלא בשביל דבר שנתחדש לפמ"ש התוס' שם בריש מכילתין דאי ילפינן זורק ממושיט אפילו למטה מי' נמי שייך הך ילפותא אע"ג דלא אשכחן במשכן כה"ג הושטה למטה מי' א"כ למאי דקמיבעי' ליה לרבה טפי הו"ל למבעי ולמימר דרבנן ור"ע פליגי בין למטה מי' ובין למעלה מי' כדמשמע פשטא דמתניתין דקתני רישא רה"י ורה"י ורה"ר באמצע וסתם רה"ר היינו למטה מי' דאין רה"ר למעלה מי' ואפ"ה מחייב ר"ע משום דיליף זורק ממושיט דאפילו למעלה מי' חייב כ"ש למטה מי' וחכמים פוטרין בתרווייהו ובהכי א"ש הא דקתני במתניתין כיצד שני גזוזטראות משא"כ השתא דמיבעי ליה לרבה בהנך גווני צריך לומר דרבה בהא גופא מספקא ליה אי גרסינן כיצד במתניתין או לא כמ"ש התוספות בריש פירקין בשם הירושלמי וזה דוחק גדול דסוגיא כה"ג לא אשכחן ובשלמא אם נאמר דלמטה מי' לא שייך למילף זורק ממושיט כיון דמושיט גופא לא הוי במשכן למטה מי' ובהוצאה דמלאכה גרועה היא אין לחייבו אלא במאי דהוי במשכן א"כ הוי א"ש דלית לן למימר דפליגי בתרתי למעלה מי' בזורק ממושיט ולמטה מי' בקלוטה כמי שהונחה דלא ניחא לן לאפושי פלוגתא דר"ע ורבנן בתרי טעמי משא"כ לסברת התוס' לעיל דילפותא דזורק ממושיט שייך נמי אפילו למטה מי' הדרא קושיא לדוכתא וליכא למימר דרבה לטעמיה דמוקי לעיל מתניתין דריש מכילתין כר"ע וא"כ ע" כ טעמא דר"ע משום קלוטה דאל"כ הוי מתניתין דלא כמאן דאכתי היא גופא תיקשי דמה"ת נאמר דטעמא דר"ע משום קלוטה כיון דאיכא למימר דטעמא דידיה נמי משום דילפינן זורק ממושיט אף למטה מיו"ד ולפי זה על כרחך הא דמוקי רבה בריש מכילתין מתניתין כרבי עקיבא היינו כדמסקינן לעיל דדוקא לבתר דאיפשיטא ליה דטעמא דרבי עקיבא משום קלוטה כי היכי דפשיט רב המנונא לרב חסדא בסמוך אבל מקמי דאיפשיטא ליה טפי הוי ליה למיבעי ולמימר דבין למטה מי' ובין למעלה מי' פליגי בטעמא דזורק ממושיט כמשמעות לשון המשנה כדפרישית ולפ"ז לא יתכנו שני התירוצים שכתבו התוס' בשם ר"י שם בריש מכילתין בד"ה דאמרינן קלוטה ע"ש כיון דאדרבה עיקר האיבעיא שייך טפי בהכי לענין אי ילפינן זורק ממושיט. ונראה לי ליישב דהא דלא מבעיא ליה לרבה בהכי היינו משום דאכתי לא נפקא מיניה מידי אליבא דהלכתא דהא מסתמא קי"ל כרבנן לגבי דר"ע וא"כ אינהו פטרו בתרוויהו מש"ה ניחא ליה למיבעי בהאי צדדא דאיכא למימר דלמעלה מי' ד"ה חייב משום דאמרינן קלוטה משא"כ אם נאמר דלמטה מי' בלחוד פליגי ובקלוטה א"כ אפילו את"ל דרבה לעולם משמע ליה לאוקמי מתניתין דריש מכילתין דלא בעינן ד' על ד' משום דאמרינן קלוטה אפ"ה הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת בחד מסכתא דאין הלכה כסתם אלא כרבנן דמתני' דהכא דפטרי כנ"ל נכון לפי שיטת התוס', מיהו לפמ"ש לעיל בריש מכילתין באריכות ע"ש א"ש טפי סוגיא דהכא ודוק היטב:

שם אמר רב יוסף הא מילתא וכו' ופשטה לה רב המנונא מהא וכו' ובמאי אילימא במעביר למטה מיו"ד הוא דמחייב למעלה מיו"ד לא מחייב הא אמר ר"א המוציא משאוי כו'. הא דלא קשיא ליה באוקימתא דמעביר אלא מדיוקא דלמעלה מיו"ד ולא קשיא ליה בפשיטות אילימא במעביר למטה מיו"ד אמאי פטרו רבנן היינו משום דאיכא לאוקמי פלוגתייהו דר"ע ורבנן במעביר בפלוגתא דבן עזאי ורבנן לעיל בריש מכילתין דף ה' ע"ב אי מהלך כעומד דמי או לא וא"כ ה"נ ר"ע כבן עזאי דמהלך כעומד דמי משום הכי חייב משום מעביר ד' אמות ברשות הרבים וכמו שכתב הרשב"א ז"ל בחידושיו בשמעתין ע"ש. אלא דאכתי איכא למידק דהא לעיל שם בד"ה בשלמא לבן עזאי כתבו התוס' בשם הירושלמי על דעתיה דבן עזאי דמהלך כעומד דמי א"כ איך משכחת הא דמחייב על ד' אמות ברשות הרבים יעשה כמי שהונחה על כל אמה ואמה ויפטור ומשני בירושלמי דמשכחת לה בקופץ ובתלמודא דידן לא חשיב לה פירכא לאמי דמסקינן לעיל בשמעתין דמעביר ד' אמות ברשות הרבים הלכתא גמירי לה וא"כ לפי זה תיקשי ממ"נ מאי מקשי הש"ס הכא בדיוקא דלמעלה מיו"ד מהא דאמר ר"א המוציא משאוי למעלה מיו"ד חייב שכן משא בני קהת ואכתי מי דמי מעביר למוציא דהא ודאי משאוי דבני קהת לאו בקופץ הוי ואם כן משום הכי פטור במעביר למעלה מיו"ד לפי תירוץ הירושלמי וכ"ש למאי דמשמע בתלמודא דידן דמעביר הלכתא גמירי לה א"כ פשיטא דאין לדמות מעביר למוציא לענין למעלה מיו"ד כיון דמעביר לא הוי אלא הלכתא וכמ"ש הרשב"א גופא בחידושיו לעיל בריש מכילתין בפלוגתא דבן עזאי ע"ש. מיהו למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין שם דלקולא לא שייך לומר מהלך כעומד דמי א"כ יש ליישב קצת דנהי דמעביר הלכתא היא אפ"ה לחומרא שפיר סבר ר"ע דמהלך כעומד דמי אפילו למעלה מיו"ד כיון דבמשאוי בני קהת שייך מוציא ומעביר כהדדי אם כן מקשה הש"ס שפיר מדיוקא דלמעלה מיו"ד כן נראה לי נכון ודוק היטב:

שם אלא לאו בזורק ולמטה מיו"ד הוא דמחייב למעלה מיו"ד לא מחייב וכו' ופירש"י דדייק לה מדקתני ברה"ר עצמה וקשיא לי אכתי מאי פשיט רב המנונא הכא דלמעלה מיו"ד לא מחייב דהא שפיר מצינן למימר דר"ע מחייב אפילו למעלה מיו"ד כדמשמע במתניתין למאי דגרסינן כיצד שני גזוזטראות והיינו למעלה מיו"ד מדקתני שכן היתה עבודת המשכן והא דקתני הכי בברייתא ברשות הרבים עצמה היינו להודיענן כחן דרבנן דאפילו למטה מיו"ד פטרו כדאמר ר"א בסמוך וליכא למימר דרב המנונא לא ניחא ליה לאוקמי בהכי דאי משום רבותא דרבנן אכתי לא הוי צריך למיתני ברה"ר עצמה אלא ברה"ר סתמא וממילא ידעינן דהיינו למטה מי' כסתם רה"ר ואפ"ה פטרו רבנן אלא ע"כ משמע ליה לרב המנונא דהא דקתני ברה"ר עצמה היינו לאשמעינן דר"ע גופא לא מחייב אלא דוקא בלמטה מעשרה ולא למעלה מיו"ד אלא דאי אפשר לפרש כן לפמ"ש התוספות לעיל בריש מכילתין דף ד' בשם ר"י בתירוץ השני דאי אית ליה לר"ע קלוטה כמי שהונחה תו לא שייך למילף כלל זורק ממושיט למעלה מיו"ד א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי איצטריך למיתני ברה"ר עצמה וכ"ש אם נאמר דמושיט שייך בין למטה מיו"ד ובין למעלה מיו"ד א"כ פשיטא דאית לן למימר דלעולם בין למטה מעשרה ובין למעלה מיו"ד פליגי וכולה משום זורק ומושיט דלמעלה מיו"ד בפלוגתא דרבי עקיבא ורבנן דמתניתין מדקתני כיצד ולמטה מעשרה מדקתני ברשות הרבים עצמה והיינו נמי להודיעך כחו דאף על גב דלמטה מי' לא הוי במשכן אפ"ה ילפינן זורק ממושיט. מיהו למאי דפרישית לעיל בסמוך א"ש דסוף סוף פשיט רב המנונא אליבא דהלכתא דלמאי דקיי"ל כרבנן אפילו למטה מיו"ד פטור דלא אמרינן קלוטה וכ"ש דא"ש למאי דפרישית לעיל בריש מכילתין דלא"ה אשכחן דאית ליה לרבי עקיבא קלוטה כמי שהונחה בזבחים פ"י גבי הזאת מי חטאת שהעבירה על גבי אויר תנור טמא עיי"ש. והרבה יש להאריך בסוגיא דשמעתין ע" פ מה שהארכתי לעיל בריש מכילתין והמעיין שם ישכיל ויבין וימצא נחת:

שם ת"ר מרשות הרבים לרשות הרבים ורה"י באמצע וכו' רב ושמואל וכו' דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי ופרש"י מתוך שהוא חושך ומלא הבלא. ולעיל בריש מכילתין ריש דף ה' הוסיף רש"י לפרש בד"ה כמאן דמליא דבר סתום מכל צד הוי כמלא חפצים עד גגו וכו' עיי"ש. ונראה דהתם הוצרך רש"י לפרש כן משום דכל הסוגיא שם היינו לענין אי בענין עקירה והנחה על גבי מקום ד' או דבכל שהוא סגי כדבעי רב יוסף לאוקמי במתני' דפשט ידו אליבא דרבי וא"כ לפ"ז למאי דבעי למידחי דלעולם רבי גופא נמי בעי עקירה והנחה מעל גבי מקום ד' דוקא ולא סגיא בכ"ש והא דמחייב רבי שתים היינו ברה"י מקורה דביתא כמאן דמליא דמי והוי כמלא חפצים לגמרי עד גגו דלפ"ז הוי שפיר עקירה והנחה מע"ג מקום ד' משו"ה לא סגיא ליה לרש"י בהאי טעמא לחוד שמפרש כאן דהא דהוי כמאן דמליא היינו מתוך שהוא חשך ומלא הבלא דנהי דלא חשיב כאויר בעלמא אפ"ה מקום ד' ליכא מה שא"כ בסוגיא דשמעתין דלא נחית כלל להכי אי בענין מקום ד' על ד' או דבכל שהוא סגי כיון דסוגיא דשמעתין לא מיירי בהנחת כ"ש כלל אלא אי אמרינן קלוטה באויר כמי שהונחה דמיא או לא ולעולם דהיכא דאיכא הנחה כ"ש מחייב רבי אפילו בשאינה מקורה משו"ה ניחא ליה לרש"י לפרש בפשיטות דהא דהוי כמאן דמליא היינו מתוך שהוא חשך ומלא הבלא אבל בשאינה מקורה דליכא חשך והבלא לא אמרינן דקלוטת אויר כמי שהונחה דמי כן נ"ל נכון וברור בעז"ה בכונת רש"י ובזה יתיישב לנכון סוגיא דשמעתין ודוק היטב ועיין בסמוך:

דף צז:

בתוספות בד"ה למימרא דמחייב רבי וכו' הקשה הרב פורת וכו' דלמא הא דמחייב שתים היינו כשנודע לו וחזר ונודע וכו' ואומר ר"י דא"כ לא היה רבי יהודה משמיענו שום חידוש דמחייב שתים וכו' עכ"ה. ולכאורה יש לתמוה דאכתי מעיקרא מאי קשיא ליה להרב פורת כיון דבפשיטות מצינן לתרץ כמו שאור"י ועוד דאי בנודע וחזר ונודע מאי איריא דקתני חייב שתים אפילו ד' וה' ואפילו טובא נמי. והנלענ"ד בזה דקושיית הרב פורת היינו משום דאיכא למימר דודאי עיקר רבותא דרבי דאמר חייב שתים היינו לאשמעי' דחייב משום הוצאה ומשום הכנסה ברה"י מקורה משום דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי ומהני האי טעמא בין לענין עקירה ובין לענין הנחה ומש"ה חייב שתים משום הוצאה ומשום הכנסה והיינו בנודע וחזר ונודע דאי לאו דאשמעינן רבי הך מלתא הו"א דדוקא לענין הנחה מהני האי טעמא דביתא כמאן דמליא דמי ומש"ה חייב משום הוצאה משא"כ לענין עקירה לא מהני האי טעמא דאפשר דבעינן עקירה מע"ג מקום דע"ד דוקא כדמפלגי הש"ס להדיא לעיל בריש מכילתין דף ד' ע"ב בין הנחה לעקירה בכה"ג וא"כ לפ"ז לא שייך לחייב משום הכנסה מש"ה קמ"ל רבי דחייב בין משום הוצאה ובין משום הכנסה ברה"י מקורה והיינו בנודע וחזר ונודע דוקא א"כ שפיר הקשה הרב פורת ואפ"ה א"ש הא דאור"י דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש משום דאפשר דר"י סובר כשיטת התוס' דלעיל דף ד' ע"ב בד"ה זרק ונח אליבא דרב יוסף דדוקא לענין קלוטה דר"ע דליכא הנחה כלל כגון ברה"ר או ברה"י שאינו מקורה מש"ה שייך לחלק בין הנחה לעקירה משא"כ למאן דלית ליה קלוטה וסובר דבעינן עקירה והנחה כל שהו תו לא שייך לחלק בין עקירה להנחה א"כ ממילא דכ"ש לענין רה"י מקורה דאמרינן ביתא כמאן דמליא דמי לא שייך לחלק בין עקירה להנחה כנ"ל נכון ודוק היטב:

בגמרא אמר ליה רב יוסף מר אהא מתני לה וכו' אנן אדרבי יהודא מתנינן ולא קשיא לן וכו'. לכאורה הסוגיא תמוה דנהי דלא קשיא לה אדר"י מ"מ אמאי דקאמר שמואל נמי להך מלתא דחייב שתים אליבא דרבי אכתי שפיר קשיא ליה לר"ח וליכא למימר דלרב יוסף ליתא להא דר"י אמר שמואל דחייב לרבי שתים דלא אמר ר' יוסף א"ש אלא אליבא דר"י לחוד ולא אליבא דרבי הא ודאי ליתא דהא לעיל בריש מכילתין דף ד' ע"ב קאמר רב יוסף גופא הא מני רבי היא ומסיק הש"ס דהיינו מהך ברייתא גופא דזרק מרה"ר לרה"ר ורה"י באמצע רבי מחייב ומייתי עלה הא דר"י אמר שמואל דמחייב רבי שתים אלמא דלרב יוסף שמואל תרתי מימרא קאמר חדא אליבא דרבי וחדא אליבא דר"י א"כ אכתי קשיא דרבי אדרבי וצ"ע ליישב ובישיבה הארכתי ליישב בכמה גווני ע"פ מה דפרישית בסמוך וע"פ מ"ש בריש מכילתין באריכות דלפ"ז הך מלתא דקושיית הרב פורת ותירוצו של ר"י תליא בשקלא וטריא דריש מכילתין באוקימתא דרב יוסף גופא ובמימרא דרב חסדא דף ז' ע"ב בהא דנעץ קנה ברה"י וכו' ע"ש דלפ"ז ממילא מתיישב סוגיא דשמעתין לנכון דר"ח לטעמיה ורב יוסף לטעמיה וכאן אין להאריך יותר והמשכיל יבין מדעתו ודוק היטב:

דף צט.

במשנה חולית הבור והסלע שהן גבוהין עשרה וכו' ומקשה בגמרא ל"ל למיתני חולית הבור והסלע ליתני הבור והסלע והיינו כפרש"י דפשיטא לן דסלע נקיט לענין גובהו ובור נקיט לענין עומק דנוטל מתוכה ומוציא לרה"ר וכו' עכ"ל. ולכאורה יש לדקדק דמאי ס"ד מעיקרא אכתי לא הו"ל למיתני בור כלל דבשלמא סלע איצטריך למיתני דאע"ג דלית ליה ד' מחיצות גמורות כמו בית דומיא דמשכן אפ"ה חייב משום גוד אסיק דהלכתא גמירא לן וכדפרישית בריש מכילתין דף ו' דקתני ברייתא איזהו רה"י וכו' וכן גדר והיינו משום גוד אסיק משא"כ לענין בור שמוציא מתוכה לרה"ר פשיטא דהוי רה"י גמור שמוקף מד' מחיצות גמורות ואפשר דאפ"ה איצטריך למיתני דסד"א דכיון דלא קביעי תשמישתיה כמו בית תו לא הוי דומיא דמשכן שרה"י שלה היה תשמישיה קבוע קמ"ל דאפ"ה חייב וק"ל:

בתוס' בד"ה מסייע ליה לרבי יוחנן וכו' וא"ת ומה צריך למתניתין לאשמעינן הא תנינא חדא זימנא וי"ל דדרך תנא וכו' א"נ מיתורא דמתניתין וכו' והשתא א"ש הא דקתני במתניתין גבוה יו"ד וכו'

עס"ה. כבר האריכתי בזה בחידושי גיטין דף י"ד ע"ב בלשון התוספות ד"ה גידוד חמשה ליישב שיטת רש"י והתוספות כל אחד לפי שיטתו ע"ש דממילא רווחא סוגיא דשמעתין בלשון התוספות כאן אלא לפי שאי אפשר לבית המדרש בלא חידוש אבוא לבאר בקצרה במה שנתחדש לי משום דלכאורה קשיא לי טובא דלשון והשתא א"ש שכתבו התוס' אינו מדוקדק דלמאי דמשמע מדבריהם דפשיטא להו דלענין גובה לא מהני צירוף לחייב במניח ע"ג חוליא משום דבכה"ג לא שייך לומר האי ק"ו דלקמן לאחרים עושה מחיצה לעצמו לכ"ש וכמו שכתבו ג"כ להדיא לקמן בד"ה לאחרים א"כ מאי והשתא דקאמרי דבפשיטות אפשטא דלישנא דגמרא הוי מצי לפרש דע"כ האי מצטרפין לענין רחבה איצטריך דאי לענין גובה ובשאין החוליא גבוה עשרה אין לחייב בנותן על גביו והנראה בזה דודאי עיקר מלתא דהחוליא עצמה צריך להיות עשרה לאו מסברא פשיטא להו משום דאיכא למימר דאף לענין גובה שייך צירוף לחייב בנותן על גביו משום האי ק"ו דלקמן וכיון דפשטא דלישנא דגמרא משמע דלענין צירוף הגובה איירי ע"כ ממילא הוי שמעינן דשייך האי ק"ו דלקמן אפילו בכה"ג מה שא"כ השתא לדבריהם הקודמין שרוצה לפרש דע"כ עיקר מלתא דצירוף היינו לענין רוחב ד' דאל"כ תיקשי תרתי ל"ל א"כ לפ"ז ע"כ בבור עצמה בלא חוליא אין ברחבה ד' למטה מהחוליא וא"כ לפ"ז פשיטא שאין עומק הבור מצטרף לחוליא בגובה כיון שאין הבור רוחב ד' אע"כ דהא דקתני הנותן על גבן חייב היינו דוקא בענין שהחוליא עצמה גבוה עשרה בלא צירוף וממילא הדרינן לסברא דלא שייך האי קל וחומר דלקמן בכה"ג. כן נ"ל בכוונת התוס'. ומה שיש לדקדק עוד בזה ע"ש בחידושי גיטין ודו"ק:

דף צט:

בגמרא בעי מיניה רב מרדכי מרבא עמוד ברשות הרבים וכו' או דילמא כיון דממקום פטור קאתיא לא אמר ליה מתניתין היא וכו'. לכאורה יש לתמוה דאכתי מעיקרא מאי קמיבעיא ליה הא ודאי מתניתין היא דקתני סלע גבוה עשרה ורחב ד' הנותן על גבו חייב מה לי סלע מה לי עמוד ויותר יש לתמוה אהא דקאמר להו רב מרדכי כולכו ברוקא דהדדי תפיתו דמשמע דהך פשיטות מילתא דחיקא היא ואמאי הא ודאי מתניתין היא ואי משום דאיכא לאוקמי במחט אדרבה זה יותר דוחק דאטו איכפל תנא ואתי לאשמעינן מחט דוקא כל כי האי לא הו"ל לסתום אלא לפרש. ועוד קשה הא דא"ל ואת לא תסברא והתנן הנוטל מהן וכו' והך לישנא משמע דמעיקרא לאו מהך מתניתין בעי למיפשט:

לכך היה נ"ל לפרש דודאי עיקר איבעיא דרב מרדכי היינו בזורק דוקא כמ"ש התוספות אלא דלאו מטעמייהו שפירושם דחוק אלא כפירוש מהרש"א ז"ל דודאי יש לחלק בין זורק למוציא ומכניס ע"ש באריכות אלא שנראה לי להוסיף על דברי מהרש"א דעיקר איבעיא דר' מרדכי היינו אם נאמר דכי היכי דפטרינן במתניתין דריש פירקין הזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מעשרה דאמרינן לעיל לכ"ע פטור משום דלא ילפינן זורק ממושיט א"כ ה"נ יש לפטור בכה"ג אף ברה"ר לרה"י דרך למעלה מיו"ד או דלמא שאני הכא דכיון דעקירה באיסור והנחה באיסור א"כ לא דמי להך דמתני' דעקירה והנחה בהיתר וכמ"ש ג"כ מהרש"א ז"ל ובהא מהדרי ליה כל הנך אמוראי דמתני' היא והיינו מתניתין דריש פירקין דמדאיצטריך לאשמעינן דזורק מרה"י לרה"י דרך רה"ר למעלה מיו"ד פטור אלמא דמרה"ר לרה"ר חייב אפילו בכה"ג ואמר להו רב מרדכי כולכו ברוקא דהדדי תפיתו והיינו משום דאיכא לאוקמי מתני' דריש פירקין דאתי לאשמעינן דאפילו למטה מיו"ד פטור רבנן והיינו משום דאיכא למימר דר' יוסי פליג דא"כ הו"ל למיתני סתמא רבי יוסי אומר הנותן את האבן חייב דלמאי דלא משמע ליה השתא הך מלתא דתלתא בניני הוו א"כ האי נותן את האבן ע"כ היינו משום מצדד דאל"כ לא שייך לומר נותן את הטיט וא"כ שפיר קאמר ולטעמיך להוכיח דתלתא בניני הוו כן נ"ל ודו"ק:

שם עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וכו' וכתבו התוספות דאע"ג דקי"ל אין בנין בכלים אפ"ה בבנין גמור כו"ע מודו לפ"ז משמע דשמואל דאמר משום מכה בפטיש לית ליה הך סברא וכמו כן כתב הרשב"א ז"ל בשם יש מפרשים ע"ש באריכות מיהו כבר כתבתי לעיל בפרק כלל גדול דף ע"ד ע"ב גבי האי מאן דעביד חביתא דלכאורה אין סברא לומר דשם תנא או אמורא יסבור דאין בנין אפילו בכלי גמור שהרי אין לנו מלאכה חשובה גדולה מזו של עשיית הכלים ובמשכן נמי אשכחן דהך מלאכה דעשיית ארון ושלחן ומנורה ומזבח חשיבי טובא אלא דבהך סברא גופא פליגי רב ושמואל היכא שתחלת המלאכה וגמר מלאכה באין כאחת אי מחייב בהו משום בונה לחוד או משום מכה בפטיש לחוד דאפשר דדוקא היכא דבתחלת מלאכה חזיין לעיקר מלתיה אלא שאח"כ חזר ומייפהו או מרחיבו הוא דשייך ביה הנך תרי חיובי מעיקרא משום בונה ולבסוף משום מכה בפטיש וכה"ג אשכחן בכלי משכן משא"כ היכא שתחלתו וגמרו באין כאחד שפיר שייך הך פלוגתא דרב ושמואל דהכא כנ"ל ובזה נתיישב כמה דקדוקים בשמעתין:

דף ק:

בגמרא אתמר ספינה ר"ה אומר מוציאין הימנה זיז כל שהוא וממלא וכו' קסבר כרמלית מארעא משחינן וזיז כי היכי דלהוי ליה היכירא. ונראה דהא דבעינן הכא היכירא טפי משאר מקום פטור דעלמא היינו משום דכל מקום פטור דעלמא נראה וניכר לכל אדם ולא שייך לגזור אטו כרמלית משא"כ הכא שהמים מכוסין ואינו ניכר אם עמוקים עשרה או לא אלא ע"י הולכת ספינה מש"ה שפיר שייך לגזור אטו משום שאין עמוק י' ומכ"ש לפי מאי שמחלקין התוס' בד"ה גמירי בין ספינות קטנות לספינות גדולות וק"ל:

דף קא.

בתוס' בד"ה רבי יהודה אומר עמוקה י' וכו' וא"ת היכי מייתי סייעתא מדר"י כיון דרבנן פליגי עליה ואור"י וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל ליישב בפשיטות ע"פ מה שכתבתי בסמוך והיינו דיש לחלק ולומר דדוקא בשופכין דמאיסי והוי קצת כמו כבוד הבריות מש"ה מסיק הש"ס דכוחו בכרמלית לא גזרו מה שא"כ במידי דלא מאיס אפשר דגזרו אפילו בכוחו ולפ"ז הא דפליגי ר"י ורבנן דלרבנן אין מטלטל אפילו מן הים לתוכו לאו לענין מי שופכין דמאיסי איירי אלא אפילו לענין מים יפין שבאין לתוך הספינה ע"י לחלוחית הספינה ונקבים דקים ודרכן לשופכן מעט מעט לתוך המים משא"כ לר"י מותר משום דכחו בכרמלית לא גזרו וא"כ לפ"ז א"ש הא דקאמר ומנא תימרא דאעיקר מלתא קאי דשייך לחלק מיהא בין כחו לזריקה ממש וכמו שכתבתי נראה לי להביא סיוע מלשון הירושלמי דמשמע התם דהא דשרי ר"י לטלטל מתוכה לים היינו משום סכנה ולכאורה יש לתמוה דא"כ מ"ט דת"ק דאסר אע"כ דלאו ביש סכנה ממש איירי כגון שניקוו המים הרבה לתוך הספינה דרך נקביה אלא אפילו מעט מעט התירו לשופכין כיון דזימנין דאתי לידי סכנה לא פלוג רבנן ובעיקר דברי התוספות בסוגיא דעירובין הארכתי בישיבה וכאן אין להאריך:

דף קב:

הבונה פרק יב

אמר שמואל המצדד את האבן חייב מיתיבי אחד נותן את האבן וכו' ולטעמיך אימא סיפא ר' יוסי אומר וכו' וכתבו התוס' דלא גרסינן ר"י אומר אבל מפרש"י נראה דגרסינן לה ועיין בחידושי הרשב"א מ"ש בזה לקיים הגירסא בשם הרמב"ן ז"ל ועיין ג"כ בספר מג"ש למ"ז ז"ל ולענ"ד נראה ג"כ לקיים גירסת רש"י דשפיר גרסינן ר"י אומר ואפ"ה לא משמע ליה לתלמודא לאוקמי כתנאי ולמימר דר' יוסי פליג דא"כ הו"ל למיתני סתמא רבי יוסי אומר הנותן את האבן חייב דלמאי דלא משמע ליה השתא הך מלתא דתלתא בניני הוו א"כ האי נותן את האבן ע"כ היינו משום מצדד דאל"כ לא שייך לומר נותן את הטיט וא"כ שפיר קאמר ולטעמיך להוכיח דתלתא בניני הוו כן נ"ל ודו"ק:

שם עייל שופתא בקופינא דמרא רב אמר משום בונה וכו' וכתבו התוספות דאע"ג דקי"ל אין בנין בכלים אפ"ה בבנין גמור כו"ע מודו לפ"ז משמע דשמואל דאמר משום מכה בפטיש לית ליה הך סברא וכמו כן כתב הרשב"א ז"ל בשם יש מפרשים ע"ש באריכות מיהו כבר כתבתי לעיל בפרק כלל גדול דף ע"ד ע"ב גבי האי מאן דעביד חביתא דלכאורה אין סברא לומר דשם תנא או אמורא יסבור דאין בנין אפילו בכלי גמור שהרי אין לנו מלאכה חשובה גדולה מזו של עשיית הכלים ובמשכן נמי אשכחן דהך מלאכה דעשיית ארון ושלחן ומנורה ומזבח חשיבי טובא אלא דבהך סברא גופא פליגי רב ושמואל היכא שתחלת המלאכה וגמר מלאכה באין כאחת אי מחייב בהו משום בונה לחוד או משום מכה בפטיש לחוד דאפשר דדוקא היכא דבתחלת מלאכה חזיין לעיקר מלתיה אלא שאח"כ חזר ומייפהו או מרחיבו הוא דשייך ביה הנך תרי חיובי מעיקרא משום בונה ולבסוף משום מכה בפטיש וכה"ג אשכחן בכלי משכן משא"כ היכא שתחלתו וגמרו באין כאחד שפיר שייך הך פלוגתא דרב ושמואל דהכא כנ"ל ובזה נתיישב כמה דקדוקים בשמעתין:

דף קג.

בתוס' בד"ה לא צריכא דעביד בארעא דחבריה פי' בערוך וכו' עס"ה. כבר כתבתי בזה בכמה דוכתי בחידושי כתובות בסוגיא דפתח פתוח ולעיל בפרק כירה בסוגיא דמיחם שפינהו ע"ש:

דף קד.

בגמרא אלא סתום ועשאו פתוח גרועי קא מגרע ליה דאר"י ואיתימא רחב"א מנצפ"ך צופים אמרום. כבר האריכתי בזה בלשון התוס' ברפ"ק דמגילה ע"ש ותמצא נחת:

דף קה.

האורג פרק יג

ר"א אומר האורג ג' חוטין וכו' וחכ"א בין בתחלה בין בסוף וכתבו התוס' בשם ר"י דלא גרסינן בין באמצע דא"כ הוי משמע בסוף הבגד ממש וכו' עס"ה. ולולי דבריהם היה נ"ל לקיים הגירסא בין באמצע ואפ"ה לא הוי האי בסוף סוף הבגד ממש דומיא דהאי דס"פ הבונה דהתם איירי שארג למדת בגד ידוע לאדם אחד כדקתני להדיא והשלים לבגד ואם כן מש"ה אפילו חכמים מודו דחייב אפילו בחוט אחד כיון דמעיקרא לא הוי בגד שלם וע"י החוט נעשה בגד שלם והיינו ממש דומיא דכתב אות אחת והשלימו לספר דהתם וכפרש"י שם משא"כ האי בסוף דהכא היינו כדרך האורגין שאורגין ביריעה לצורך כמה בגדים אלא שלבסוף הירעה עושין כמו אימרא כדאיתא בברייתא בסמוך דבכה"ג נמי פליגי רבנן ור"א דלר"א בחוט אחד סגי ולרבנן בעינן ב' חוטין כנ"ל נכון בעזה"י וקרוב לזה כתב הרשב"א ז"ל בחידושיו אלא שהוספתי נופך משלי:

דף קו.

פיסקא וכל המקלקלין פטורין תני רבי אבהו וכו' מתני' ר"י ברייתא ר"ש ופירש"י דלא איתפרש היכא ונראה לי לפרש דמתניתין ר"י היא דאמר מלאכה שאצ"ל חייב וכו' עס"ה. כבר הארכתי בזה בפ"ק דכתובות בסוגיא דבעילת בתולה בשבת וקמיבעיא להו אי דם מיפקד פקיד או חבורי מיחבר אי הלכה כר"ש במקלקל או כר"י וכו' ע"ש וכתבתי שם דמסוגיא דהתם יש להקשות על פירש"י דהכא וכתבתי ליישב לפי שיטתו ושם כתבתי ג"כ מאי דקשיא מסוגיא דהתם על פי ר"ת דהכא ע"ש הכל באריכות שמתוכם נתיישבו כמה קושיות ודקדוקים בשמעתין ובעיקר שיטת רש"י ורבינו שמואל שהביאו התוס' כאן הארכתי עוד בחידושי ב"ק בס"פ המניח דף ל"ד ותוכן פירושי דמאי דמשמע שם מלשון מהרש"א ז"ל לענין מלאכה שאצ"ל בחובל ומבעיר שייך לחייב יותר במקלקל מבמתקן והעליתי שם שזה אינו עולה על דעת כלל אלא שיש לפרש שיטת התוס' בענין אחר דמאן דחשיב תיקון מצוה תיקון גמור לענין מקלקל הכי נמי בעיקר מלאכה שצריכה לגופה כיון דאיכא צורך מצוה ע"ש באריכות כי שם עיקר מקומו וכאן אין להאריך:

במשנה רבי יהודה אומר הצד צפור למגדל וכו' כל הסוגיא פירשתי יפה באריכות בריש פרק אין צדין ע"ש ותמצא נחת:

דף קז.

שמנה שרצים פרק יד

במשנה שמונה שרצים האמורים בתורה הצדן והחובל בהן חייב. ופירש"י שני פירושים הפירוש האחד דחייב משום תולדה דשוחט והיינו משום נטילת נשמה ולפירוש השני משום צובע וכתבו התוספות דלשון משום נטילת נשמה עיקר כדפרישית בפרק כלל גדול דף ע"ה. ולכאורה המעיין שם יראה שלא הביאו שם ראיה לדחות טעמא דצובע אלא שכתבו שם ליישב ולפרש הטעם דנטילת נשמה דשייך נמי בנצרר הדם אע"פ שלא יצא כיון דיש להם עור סופו לצאת אלא שהעור מעכב אבל לא כתבו שם דלטעמא דצובע לא אתי שפיר הא דנצרר הדם ואדרבא לכאורה משמע דלישנא דצובע א"ש טפי דנצבע העור ע"י כך אע"פ שלא יצא וכמ"ש להדיא בחידושי הרשב"א בשמעתין בשם הירושלמי אלא באמת נראה דעיקר כוונת התוס' בפרק כלל גדול דלא משמע להו לפרש טעמא דחובל משום צובע והיינו מסוגיא דפרק אלו טריפות דף מ"ו ע"ב דמייתי הש"ס ברייתא בשאר שקצים ורמשים אינו חייב עד שיצא מהם הדם ומסיק הש"ס שם משום דהדרא בריא אלמא דטעמא דחובל משום נטילת נשמה ואתי שפיר כמ"ש שם התוס' דדוקא לענין נצרר הדם שייך לחלק בין שמונה שרצים לאינך כיון דביש להן עור תליא מלתא מה שא"כ אם נאמר דטעמא דחובל משום צובע לחוד א"כ בשאר שקצים ורמשים דע"כ אין להם עור מדפטרינן בנצרר הדם ולא יצא א"כ מה"ט גופא יש לפטור בהני אף אם יצא הדם כן נראה בכוונת התוס' וכמ"ש להדיא הרשב"א והר"ן ז"ל אלא דאפ"ה אין בזה סתירה גמורה דאיכא למימר נמי איפכא דודאי היכא שיצא הדם אליבא דכ"ע שייך בהו חיוב דנטילת נשמה ומשום הכי חייב אף בשאר שקצים ורמשים מה שא"כ בנצרר ולא יצא לא משמע ללישנא בתרא דשייך בכה"ג כלל טעמא דנטילת נשמה מש"ה הוצרכו לפרש משום צובע דשייך בנצרר ולא יצא אלא דאכתי קשיא קצת סוגיא דפרק אלו טריפות דתליא טעמא בהדר בריא ולענין צובע לא שייך שפיר מילתא דהדר בריא ויש ליישב בדוחק. לכך נראה יותר דאפשר דהאי לישנא דצובע לא משמע ליה כלל טעמא דנטילת נשמה כדמשמע לעיל פרק כלל גדול גבי חלזון והתוספות הוצרכו לידחק שם דדם חלזון מיפקד פקיד שהוא קצת כדברי נביאות ועוד דלפ"ז נצטרך לומר דמתניתין דהכא דפוטר בשאר שקצים ורמשים היינו דוקא בנצרר הדם ולא יצא הא ביצא חייב וסתמא לשון המשנה ושקלא וטריא דשמעתין לא משמע הכי אלא דיש עוד טעם אחר בחובל דחייב משום מפרק וכמ"ש הרמב"ם ז"ל להדיא בפ"ו מהלכות שבת ע"ש אלא דהרב המגיד ושאר מפרשים הקשו עליו דהא מפרק גופא לא מחייב להרמב"ם ז"ל אלא משום תולדה דדש וא"כ הא מסקינן לעיל פרק כלל גדול דהלכה כרבנן דחלזון דלא מחייב משום דישה משום דאין דישה אלא בגדולי קרקע ויישבה הרב המגיד ז"ל דדוקא בחלזון שגדל במים לא מיקרי גדולי קרקע ע"ש נמצא דלפי זה מצינו למימר דלישנא בתרא שכתב כר"י דשייך משום צובע ס"ל בהא כהרמב"ם ז"ל דשייך בחובל משום מפרק אלא דאפ"ה פטור בשאר שקצים ורמשים אף ביצא הדם משום דאין דישה אלא בגדולי קרקע משא"כ ברייתא דפ' אלו טריפות דמחייב אף בשאר שקצים ורמשים כשיצא מהם דם מצי סבר כרבי יהודא דמחייב משום דישה אף במה שאינו גידולי קרקע כנ"ל נכון:

בתוס' בד"ה הצדן לצורך חייב וא"ת מ"ש דאיצטריך הכא למיתני טפי וכו' ואור"י דלהכי תני וכו' אבל בח' שרצים דרישא סתמא ניצודין לצורך עורן וכו' עד סוף הדיבור. ואף שאיני כדאי להשיג על דברי תוספות מכל מקום ללמוד אני צריך דלכאורה נראה דוחק לומר דכל הני שעורן קשה לענין שבת וטומאה יהא העור שלהם סתמייהו ראוי לשום מלאכה וכל השרצים שבעולם קים להו לרבנן שאין ראוי לשום דבר ועוד דהא דבר הנראה לעינים הוא ולפי זה במאי קמיפלגי ר"י בן נורי ורבנן לענין שבת וטומאה ליחזי אנן אם עורן רגיל לעשות מהן מלאכה או לא ולכאורה אין עולה על הדעת דסתם צידת עכבר וכיוצא בו יהא בשביל העורות ולולי דבריהם היה נ"ל לפרש בפשיטות דעיקר מלתא דמתניתין היינו לאשמעינן דהלכה כר"ש במלאכה שא"צ לגופה דנהי דאשכחן דפליגי לעיל פרק המצניע לענין הוצאת המת ובפרק במה מדליקין לענין מכבה את הנר אפ"ה הוי ליה מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם והיינו דתני לה הני ובאמת לשיטת התוס' ורוב הפוסקים קיי"ל בהא הלכה כר"ש במלאכה שאצ"ל ובהא דנקיט לה בצידה טפי מבשאר מלאכות היינו לרבותא דלא מיבעיא בשאר מלאכות שעיקר המלאכה כשצריך לגופה היינו באותו גוף עצמו כגון בנר כבוי לצורך פחמין ובהוצאת חפצים ובחופר גומא מש"ה שייך שפיר לפטור מסברא במלאכה שא"צ לגופה דלא מיקרי מלאכת מחשבת כיון שאין מחשבתם לאותו החפץ שנעשית בהן המלאכה משא"כ במלאכת הצידה דאף כשצריך לדבר הניצוד אפ"ה אין עיקר המלאכה נעשית כלל בגוף דבר הניצוד אלא בפריסת המצודה שעיקר המלאכה וא"כ סד"א דבכה"ג מיקרי שפיר מלאכה שצריך לגופה דנהי שאין צריך לדבר הניצוד אפ"ה צריך לעשות פריסת המצודה לגמרי כמו בפריסת המצודה לצורך דבר הניצוד והו"ל מלאכת מחשבת מש"ה קמ"ל דאפ"ה פוטר בה ר"ש משום דלא דמי למלאכת המשכן שהיו צריכין לגמרי לדבר הניצוד והיינו כמ"ש התוספות לעיל דף צ"ד וכה"ג יש לפרש לפי שיטת רש"י ז"ל שם וכן נ"ל נכון לולי שהתוס' לא כתבו כן:

בד"ה שלא לצורך. עיין בספר מגיני שלמה למ"ז ז"ל:

בגמרא רבה בר רב הונא אמר רב וכו' ע"כ לא פליגי אלא לענין טומאה דכתיב אלה הטמאים לכם לרבות שעורותיהן כבשרן אבל לענין שבת וכו'. מכאן קשיא לי על מה שפרש"י בפ' העור והרוטב דף קכ"ב דאע"ג דהטמאים איצטריך לרוטבן וצירן וקיפה שלהם אפ"ה ילפינן נמי לעורן דשקולין הן והי מינייהו מפקת ע"ש וא"כ לא הוי דחי הכא שפיר דאי ס"ד דרבנן מודו לענין שבת דיש להן עור ולא הוי כבשר א"כ תו לית לן למימר דשקולין הם וטפי אית לן למימר דכי היכי דלענין שבת מחייב ה"ה לענין טומאה דטהור כמו עור נבילה והך ריבויא דהטמאין היינו לצירן ורוטבן לחוד. מיהו יש ליישב כיון דכתיב הטמאים לרבות וכתיב נמי אלה למעט א"כ ע"כ אתא לענין טומאה דשייך לחלק בהו משא"כ לענין צירן ורוטבן לא שייך לחלק בין הנך להנך כמ"ש שם התוספות ולפ"ז הכא נמי סמיך אמיעוטא דאלה וכ"ש לרב גופא דדריש למינהו ומה שהוצרך רש"י ז"ל שם לפרש דשקולין הם היינו לאידך גיסא דלא תקשי דלמא ריבויא דהטמאי' לא אתא אלא לרבויי עורן ואכתי צירן ורוטבן מניין וע"ז כתב שפיר דשקולין הן דכיון דמרבינן מיהת שום עור לטומאה כ"ש דאתא לרבויי צירן ורוטבן בכולהו כן נ"ל נכון מיהו בתוס' שם דף קכ"ו ע"ב בד"ה בנבלתה כתבו דטובא הטמאים כתיבי ע"ש וא"כ א"ש טפי ודו"ק :

דף קז:

בתוספות בד"ה אמר אביי וכו' מסקנא דפירכא היא מאביי וכו' ותימא הוא וכו' עד סוף הדיבור. ולענ"ד היה נראה לי ליישב קצת דאפשר דעיקר קושיית הש"ס היינו מאוקימתא דרבא והא דמסיק הש"ס עליה דרבא מכלל דרבי יוחנן בן נורי הנך נמי וכו' הוא סיום הקושיא הראשונה דמהכא משמע ליה דע"כ לענין שבת פליגי דאי ס"ד דלא פליגי אלא לענין טומאה אם כן תיקשי מכלל דרבי יוחנן ב"נ הנך נמי מטמאים ולפ"ז הו"ל לרבנן למימר איפכא אע"כ דעיקר פלוגתא דחכמים עליה דר' יוחנן ב"נ היינו נמי לענין שבת והא דקאמר מטמאים היינו דטעמא וראיה הוא דקמייתי מטומאה אשבת כיון דלר"י ב"נ דמחייב בשבת וה"ה לטומאה נמי ס"ל דיש להם עור וכה"ג נמי אי סברי לענין שבת כר' יוחנן ב"נ ושאני לענין טומאה דמרבינן להו מהטמאין משא"כ השתא שחלקו חכמים לענין טומאה בין שרצים לשרצים ע"כ היינו משום דאיכא סברא דהנך יש להן עור והנך אין להם עור ואף א"א דלענין טומאה היינו טעמא דאיכא ריבוי דהטמאים ואיכא נמי מיעוטא דאלה סוף סוף ע"כ הדבר מסור לחכמים ותליא בסברא דהנך יש להן עור טפי מאינך דאל"כ הי מינייהו מרבית והי מינייהו ממעטית נמצא דלפי זה ע"כ לפום האי אוקימתא בפירוש הברייתא ע"כ דלית לן למימר כסברא דרב דתני נמי תנשמת ודריש למינהו הפסיק הענין דא"כ לא תליא שבת בטומאה כלל דע"כ בטומאה גזירת הכתוב היא ולפ"ז הדרא קושיא לדוכתא מכלל דריב"נ הנך נמי מטמאים וא"כ מקשה שפיר דממ"נ ליתא לאוקימתא דרב במתניתין לאוקמי כרבנן וכטעמיה כן נ"ל נכון לולי שהתוס' לא פירשו כן ודוק היטיב ומתוך מה שכתבתי יש ליישב כמה קושיות ודקדוקים בסוגיא דפ' העור והרוטב אלא שאין כאן מקומו:

סליק פרקא וסליקא לה מסכת שבת בס"ד:

רַשַּׁ״שׁ

דף ב.

נמרא פשט העני כו'. בהרע"ב דקמ"ל מה"ב חייבין עליה וכ"ע התוי"ט ואפי' כו' ולר' יוסי דסוכה כו' דל"נ שבת לדחות אצל צדקה כו'. ובתור"ע הקשה עליו דהא גבי לולב ג"כ ל"נ שבת לדחות אלא בטרדא הדבר תלוי ע"ש. ולפלא שנעלם משניהם ז"ל התוס' (ביבמות לד) ד"ה טעה שהוכיחו להדיא דלא בדחי' תליא אלא בטרדא ע"ש. והכא דחייב נראה משום דאין זמנו בהול וכדאיתא חילוק זה ביבמות (שם) ובפסחים (עב:):

דף ג.

רש"י ד"ה פטורי דאתי. כגון עקירות כו'. נלע"ד דלפי מה דקיי"ל דח"ש אסור מה"ת. ואף באיסורי שבת כדפירש"י לקמן (ע"ד) ושם (ק"ב) קרי ש"ס לכה"ג ח"ש וביומא (עד) מפרש הטעם דחזי לאיצטרופי. וזה לא שייך רק בעקירות. אתי על נכון דמתניתין לא חשיב רק איסורי דאורייתא:

בא"ד ורבותי אומרים פשיטות יד גבי שניהם כו' כצ"ל. ותיבת לפנים מיותר:

[תוד"ה מ"ט ידו לא נייח. ורש"י פי' כו' ואין נראה כו' דהא קתני כו' וכיון דהויא הנחה כו'. נ"ל דכאן שייך הת"י ולרשב"א שמחלק כו' והמציין לדבור הקודם על קושיית ואמאי לא פשיט כו' טעה והטעה להגרע"א בחדושיו ע"ש גם מה שהקשה שם על הרשב"א ממה שאמר ואינו דומה לידו כו' דהא ע"כ רב נמי ידע החילוק לענין הנחה ע"ש תמוה דהרי הת"י בעצמם הרגישו בזה ותירצו דרב לא היה מחלק רק לענין אם היה היד ברשות אחרת ומטעם דידו בתר גופו גרירא ורבי חידש לו דאפילו ברשות אחת וטען לו בידו פטור מטעמא דלא נייח] :

דף ג:

נמרא משחשיכה דאי שדי ליה אתי בהו לידי חיוב חטאת. מכאן נ"ל דאם העביר חפץ ב' אמות בר"ה ואח"כ זרקו ב"א ונח חייב דמצטרפי ב"א דזריקה וב"א דהעברה אהדדי כמו דכאן מצטרפי הנחה דבר"ה דאתי מכח זריקה לעקירה דהושטה מרה"י. וכן מתבאר להדיא מדברי התוס' בעירובין (צח) סד"ה והאמר:

שם תפשוט דר"ב כו'. בת"י הקשה התם ודאי אתי לידי דאורייתא. והכא אינו אלא ספק. ונ"ל ליישב דזה פשוט דספק דאורייתא חמיר מודאי דרבנן (וביותר לשיטת הסוברים דספק דאורייתא מה"ת לחומרא) וראיה מפורשת מר"ה (לד ב') ל"צ דאע"ג דהא ודאי והא ספק ע"ש. ולכן כמו דחזינן הכא דהעמידו דבריהם מאי אמרת דע"י זה יבא ממילא לידי איסור דאורייתא זכר לדבר ביבמות (ז') מה לי חומרא זוטא מ"ל חומרא רבה:

ומה שהקשה הגרע"א בחידושיו על הריב"א בתוס' לקמן (ד') ד"ה וכי דהכא החשש דיעשה איסור בידים. נ"ל דלק"מ דהמעשה עצמה דהיינו הזריקה מידו אינו אלא איסור שבות. ומחמת זה לא יניחו מלהעמיד דבריהם מאי אמרת דע"י זה יבא ממילא לידי איסור דאורייתא. זה דומה לאפיה דג"כ יבוא לידי איסור דאורייתא:

תוס' ד"ה כאן למעלה מי'. וא"ת לכתחלה נמי מותר כו'. לכאורה למטה מי' מ"ט אסור [ר"ל אפילו אי לא בכרמלית דמיא כדאמר לקמן משחשכה קנסוהו רבנן והיינו על מה שעבר והוציא] . ע"כ משום שאם יפיל מידו תהיה מלאכה שלמה למעלה מי' נמי דהא"ר לקמן (סד"ח) המעביר כו' דרך עליו חייב. ופירש"י שהגביהו למעלה מי' כו'. ואף התוס' שפי' בע"א מ"מ בעיקר הדין ל"פ. וכמו שהביא מהמוציא כו' דרך סטיו חייב. ועיין לקמן צ"ט ב' בתו' ד"ה או דילמא ובמהרש"א שם ובחדושי הרשב"א כאן. וברש"י ר"ד ק"א ד"ה אבל ואע"ג דברשויות דאורייתא מר"ה לרה"י מיחייב בכה"ג כו' ע"ש:

דף ד.

[גמרא ואלא לאו דאיהדר ואידכר מי מיחייב והתנן כו'. קשה דהא בסוגיא שם מבואר דלא מפטר אלא כשיש בידו להחזיר כשנזכר והכא אם לא יתירוהו לרדות יהיה כאין בידו ויתחייב עי' תוד"ה קודם וי"ל דסוגיא דהכא אזלא לשנויא דרבא התם במסקנא או לשנויא דר"א שם דלדבריהם משמע דבכל ענין פטור אף בשאין בידו להחזיר] :

רש"י ד"ה לכי תיכול. בבדיחותא כו'. לכאורה ה"נ דמפרש כוונת ר"נ שימדוד לו משלו (ר"ל משל רבא) והא לא שרי למישקל שכר דמה אני בחנם כו' (נדרים ל"ז) אבל ז"א דהא נוכל לפרש דלא א"ל אלא שיטרח בהמדידה והמלח היה של ר"נ וזה שרי כדקיי"ל כל מלאכות שעבד כו' תלמיד עושה כו' (כתובות צ"ו) וכדאשכחן בב"ק (כ' ב') לכי תשמש לי. אמנם כוונת רש"י נראה משום דל"א הש"ס דרבא עשה כן כמו דמסיים בב"ק שקל סודרי כו' ע"כ דל"א כן אלא לבדיחותא. אכן פי' השני מפני דלא אשכחן האי לישנא רק במקום שנצרך לחלק בין השוים לכאורה:

תוס' ד"ה [כאן. אלא להחזירה לחצר אחרת. הוא כעין שכתבתי בפסחים (סד) בד"ה רש"י כו' מקבל כו':

תוס' ד"ה ומ"ש. דאיכא איסור חיוב חטאת דמושיט כו'. אבל חיוב חטאת ממש לא הוה כדהביאו לעיל (ג) בסד"ה בעשותה מהירושלמי] :

תד"ה וכי אומרים. ועוי"ל דדוקא היכא דפשע כו' וא"ש הא דאמרינן בריש ת"נ כו'. עמש"כ בריש חגיגה (ב' ב') בתד"ה כופין בס"ד:

[תוס' ד"ה והא. ואין מקום חשוב בפחות מד'. עמש"כ בפ"ד דכלאים מ"ד] :

תד"ה אבל למעלה. א"כ לימא הכי אבל למעלה מי' ד"ה חייב דילפינן וכו'. בתור"ע לקמן בפ' הזורק (אות קי"ח) הקשה דילמא היינו דוקא דאת"ל דילפינן זורק ממושיט א"כ מכ"ש דנילף למטה מלמעלה. אבל לפי האמת דל"י זורק ממושיט אפשר לומר דה"ה דל"י מטה מלמעלה ולענ"ד דהוכחת התוס' הוא דע"כ מטה כלמעלה ממש ולא דנצטרך למילף זה מזה אלא הוא מטה והוא מעלה. דא"ת דחלוקין הן רק דילפינן זמ"ז היה יכול לומר דלמעלה ד"ה חייב דילפינן כו' וה"ה או כ"ש מושיט למטה. אבל מ"מ זורק למטה ל"י ממושיט למטה דדומה מדומה ל"י ע"ד דלמד מלמד ל"י בקדשים:

דף ד:

רש"י ד"ה זורק ממושיט. ולא היו זורקין אותן שלא יתקלקלו. ובריש הזורק פי' שאין נזרקות מפני כובדן [ובירושלמי פרק הזורק ה"ב איתא שלא לנהוג בקדשים בזיון:

תוד"ה ה"מ. וא"ת כו' וי"ל כו'. ועי"ל משום דלא הוה ידעינן טעמא מאי כדמשני הגמרא בר"ה (ריש דף יד)] :

דף ה.

גמרא שני כחות באדם א' קמ"ל כו' א"ד כשני ב"א דמי ופטור. ק"ל דבס"פ הבונה פלוגתת ר"ג וחכמים בכותב ב' אותיות א' שחרית ואחת בין הערבים דר"ג מחייב ואף חכמים ל"פ עליה רק מטעם דיש ידיעה לח"ש. והא ודאי שני כחות הוא. ובכריתות ספ"ג תניא דר"ג מחייב אפי' בב' שבתות ודחק לחלק בין חצי מלאכה לחצי שיעור עיין לקמן (צג) בתד"ה חד דטפי יש לפטור בב' אותיות מבזה עוקר וזה מניח ע"ש:

דף ה:

גמרא בעי רבא אגוז בכלי וכלי צף כו'. כה"ג בנזיר (ס"ד) ועיין מש"כ שם. אמנם לפמש"כ התוס' בד"ה אגוז לא שייך הכא כלל מש"כ שם. וכן הרמב"ם הכא פסק דלא הוי הנחה. והתם לענין טומאה צפה פסק דהוה כמונח:

שם שמן שצף ע"ג יין (גי' הרמב"ם והה"מ ע"ג מים) [וכ"ה במ"א סי' שמ"ז סק"ה ולהק"נ אות ד' שהשיג עליו דעדיפא הל"ל אפי' שמן ע"ג יין אישתמיטתיה גירסת הרמב"ם והה"מ ולשון רש"י ד"ה שמן] מחלוקת כו'. עמש"כ בס"ד בהגהותי למ"ר (שמות פל"ו):

תוס' ד"ה [בכותל. אור"י דאירי כו'. ע"כ הא דאיתא (לקמן ז' ב') הזורק ד"א בכותל כו' היינו משום דהכותל ישר ורואה פני קרקע רה"ר] :

תד"ה אגוז. דקיי"ל רכוב כמהלך דמי. הוא (בקדושין לג ב'):

בא"ד ובריש פ"ב משמע נמי כו' דקאמר מניחו כו'. לא הבנותי ראיתם דאפילו חשיב הנחה מאי הוי איהו לא העביר ד"א והבהמה לא עקרה החפץ רק גופה וכיון שהיא מהלכת לא חשיב עקירת גופה:

בסה"ד אבל אם שפך לכלי אחר לא. והנה זה דומה ממש לבעיא דרבא הכא. ומדלא דייק הש"ס התם והא איבעיא ליה לרבא כו' לתרץ דכתבן פשיטא ליה ושפך מיבעיא ליה משמע קצת דבאמת הדר פשיט ליה דזה לא הוי הנחה. וא"ש פסקו של הרמב"ם בבעיא זו לקולא ולא נצטרך לדברי הה"מ דמספיקא פטר ליה אמנם כ"ז הוא לשיטת התוס' דהטעם דאגוז ע"ג מים לאו היינו הנחתו הוא משום דנייד וכ"מ מלשון רש"י אבל זה דחוק קצת דהרי מים בגומא מינח נייחי. [ועוד יקשה קצת להרי"ף דפסק לקמן כב"ע דמהלך כעומד דמי כפי שדייקו הרא"ש והר"ן מדבריו] . ולענ"ד ה"נ הטעם דבעינן הנחה על יסוד העפרי דוקא (שהוא גושי) ולא על יסוד המיימי (שהוא ספוגי) כמו לרבנן דר"ע קלוטה ביסוד האוירי לאו כמונח דמי וכמו דמחלק אביי (לקמן ק') לענין ביטול מחיצה בין מים לפירי ע"ש ובפרש"י:

תד"ה ריב"נ. עיין מש"כ בעירובין (ע"א ב') בס"ד:

תד"ה בשלמא. וכן קלוטה לר"ע כו' אפי' קלטה אחר כו'. ק"ל התנן בסוף הזורק קלטה אחר כו' פטור ולרבה ולר"ח דמיבעיא להו אם למטה מי' ד"ה חייב דקלוטה כמו שהונחה הא מני. וכן הא דתנן שם הזורק ד"א בכותל למעלה מי"ט כזורק באויר. דמשמע דזורק באויר פשיטא דפטור אפילו למטה מי' מני וזה יש לדחות. אבל הראשון קשה:

דף ו.

תד"ה המושיט. ילפינן מזורק כו' דרך צדי. הגרע"א בחדושיו הקשה דלקמן בפרק הזורק בראשו במסקנא משמע דלא הוי זורק במשכן. וכן הקשה על רש"י (לקמן ח') שכ' שהיו זורקין מחטיהן מסוגיא דשם לענד"נ דע"כ לא מצינו זריקה במשכן אלא זריקת ד"א בר"ה אבל מרה"י לרה"ר היה במשכן. וכ"נ מלשון הש"ס שם זורק ד"א בר"ה מנלן כו' וכ"נ שהבין המהרש"א שם בתד"ה הכנסה:

[תד"ה ארבע. ולה"נ לא תני חצר שלא ערבו. ק"ל דמ"מ ה"ל למתנייה דהרי הוא חלוק מכרמלית דמותר לטלטל בכולו כלים ששבתו בתוכו כמבואר לקמן (ק"ל ב') ואולי משום דבזה הוא מורכב ממקום פטור או מרה"י שכבר תני להו ועמש"כ לקמן (צו) ועיין עירובין (סז:) תוד"ה ומ"ט ובמהרש"א שם] :

דף ו:

רש"י ד"ה קמ"ל גמורה. שיש לה מחיצות בכל צד כו' דאמרי' מד' צדדין כו'. מוכח להדיא דאזיל כאן בשיטת הרמב"ם רפי"ד מה"ש ה"ד ובפי"ז ה"ט וע"ש בנו"כ דלא הוי רה"י עד דאיכא ד' מחיצות. וזה סותר גירסתו ופירושו בעירובין (יא: יב:) דמוכח דבג' מחיצות הוא רה"י:

דף ז.

[גמרא ל"נ אלא לקרן זוית הסמוכה לרה"ר. וה"ה דהמ"ל דאתי לאתויי מדבר בזה"ז ומבוי סתום בלי הכשר ברוח רביעית לד' הרמב"ם כמש"כ לקמן (צ"ו)] :

[רש"י ד"ה לבינה. סתם לבינה כו' ואין לעביה שיעור כו'. ק"ל ממתניתין דעירובין (סוף דף יג) ובריאה כדי לקבל אריח ולא ביארה שיעור עביה גם דברי מהרש"א בביאור דבריו בתוד"ה וטח מגומגמין מאד ותו כיון דאינה גבוהה אלא ג' א"כ נחה קצת התחתון למטה מג' דלכ"ע לא בעינן מקום ד' ול"נ דרש"י מפרש דעל גבה הוא ניגוד זקפה ור"ל דלא זקפה אלא היתה מונחת על גבה

כדרכה וזרק בפניה דהיינו מלמעלה ומה שפי' דסתם לבינה ארכה ורחבה ג' ק"ל דהא מסקינן ריש ב"ב דאיכא זוטרא] :

דף ז:

נמרא זמנין משני לה כו'. עיין בגה"ש ושכח לציין לקמן (ח:):

תוס' ד"ה והלכה (בסה"ד). דאל"ה ה"ל ליפרך בהדיא כו'. וכ' המהרש"א דמסיפא ודאי דמצי להוכיח כו'. ול"נ דלפרש"י הא שלא הוכיח מסיפא משום דאיכא לאוקמי שחשב שינוח דוקא בחור בכדי להצניעו (ועיין ב"מ כ"ה ב' במשנה בכותל חדש כו') דבזה לא בעינן מקום ד' עיין לעיל (ד' ב') בתד"ה אלא ובמאור שם:

[ע"ב תוד"ה והלכה כו'. או שאינה גבוהה יו"ד כצ"ל] :

דף ח.

נמרא אמר אביי ברשות היחיד כו'. מפירוש רש"י נראה דלא היה לפניו הגי' בגמרא מן ברה"י עד אלא. וכ"מ בציון התוספות דהכא. אבל לעיל (ד' ע"ב) בתוספות ד"ה באילן משמע דהוה גרסי ליה והמפרשים ובעה"ג לא הרגישו בזה:

שם היתה קופתו כו' פחות מכן מטלטלין. ועיין פרש"י. ובהג"א וכן קופה כו' פחות מכאן הוה מ"פ דאין כרמלית בכלים. (וכן בחדושי הגרע"א על הר"ן רצה להעמיס דעה זו בדבריו (בדף א' ב') בד"ה ומקשו ואישתמיטתיה הג"א הלזו שלא הביאה) וצע"ג דהא מוכח בגמרא לעיל ה' ובתוס' שם ד"ה כאן דהוה ר"ה ולא מ"פ [ולולי דברי התוס' שם היה אפשר לפרש דכיון דאינה גבוהה יו"ד לא אמרינן גוד אחית ובטלה לרה"ר הואיל שאינה מונחת על דבר רק ביד האדם שאינו חולק רשות לעצמו ועיין לקמן ס"פ הזורק בדבריהם וצ"ע] וכ"כ המ"א כו' סי' שמ"ה סק"ד ומש"כ שם בשם רש"י אינו מוכרח [ואדרבה היפך מדכתב ל"ג רבנן ומק"פ הוי רשות דאורייתא וכ"מ מהמהרש"א בתוד"ה רחבה] וע"ע בדבריו סי' רס"ו סק"ז בד"ה ודע:

רש"י ד"ה רחבה ו'. ולא היו זורקין רשויות. ובת"י ול"נ דאשכחן כו' ארון ומזבחות. ולענ"ד לק"מ דהרי לענין זורק למעלה מי' ג"כ לא ילפינן ממעביר כמ"ש רש"י לקמן צב ד"ה המוציא משאו. [ויש לחלק דלענין למעלה מי' להכי לא ילפינן דשאני מעביר שאדם האוחז החפץ הולך בארץ] :

דף ח:

[רש"י ד"ה אסקופת (רה"י) [רה"ר] . כגון אסקופת מבוי כו'. לכאורה משמע שהיא עומדת בין כותלי המבוי וא"כ הוי' כמו צדי ד"ה שנחלקו ר"א וחכמים ועיין לקמן תוס' ד"ה אע"ג] :

תד"ה א"ל וכן בגומא. משמע דכל פחות מי' מטלטלין כו'. וכ"מ ג"כ מהא דלמעלה מי' עירובו עירוב. אך לפי דיוקם משמע ג"כ דאפי' משהו פחות מי"ט והם עצמם לא כתבו רק גבוה ט' וכ"ש פחות אבל טפי מט' לא. [ואולי דעתם כהרא"ש דגם בעמוד ביתר מט' עד י' הוה רה"ר ודלא כהרמב"ם וכ"נ שהבין בדבריהם הגר"א בסי' שמ"ה ס"ק כ"ח] :

תד"ה ואי. כאלו תנא בברייתא כו'. היא משנה ערוכה לקמן (ק"ב) [ועיין מש"כ בנדרים כ"ו] :

תד"ה לא. דהוה כמגרר החפץ עד שהוציא ראשו חוץ לד' אמות והניחו כו'. ועיין לקמן (צט:) ובפירש"י ובתוס' ד"ה ואמאי. והנראה מדבריהם דחפץ ארוך כזה ב אינו חייב [עד] שיוציא קצה המסומן באות א' להלאה ממקום קצה ב' ד"א. אולם ראיתם שם ממוציא חצי קופה לר"ה (כוונתם למתניתין צא:) צ"ע דל"ד כלל דהתם קצה הב' עדיין ברה"י. אבל הכא כשמפליג ראשו שבסי' ב' ד"א להלאה אז כבר כל חלק שבו נד ממקומו ד"א [אבל מצינו לענין קניית משיכה בב"ב (עה:) דאמר שמואל דבספינה לא קנה עד שימשוך את כולה ולקמן שם (פ"ו ב) פי' רשב"ם דאף רב דאמר דבמשיכה כ"ש קנה הוא דווקא בספינה דיש מים תחתיה ומדניידא פורתא כו' אבל ע"ג קרקע מודה דעד שימשוך את כולה ומצינו דלקנות קולא מחיובא דשבת דבשבת (צ"א) אמר ואס"ד אג"כ שמיה אגד קדים ליה איסור גנבה כו' ע"ש] :

תד"ה לימא. לכ"נ כפיר"ח כו' שהעבירו לפניו מימין לשמאל כו'. כ"ה גי' רש"ל שמעתי מקשים מדר"ח שהביאו התוס' לעיל (ה' סע"א) דמימינו לשמאלו פטור. אבל ל"י בין ימינם לשמאלם דהכא ר"ל שלקח חפץ מהקרקע שמצד ימינו ונתנו ע"צ שמאלו. וכ"ה בתוס' (עירובין צ"ח) [אולם ק"ל לפיר"ח דלמאי דמשני הכא נח ומשמע במהרש"א דר"ל דהוא עומד במקום פטור א"כ מאי מקשה לקמן (צח) מהא דרבא על הא דהיה קורא על האסקופה לפי' התוס' שם ד"ה והאמר] :

דף ט.

רש"י ד"ה דרך עליו. שהגביהו למעלה מי' כו' חייב כי הדר אנחיה. ועיין (בעירובין לג) בתד"ה והא בסופו. וצ"ע מלקמן (צב) דאר"א המוציא משאוי למעלה מע"ט חייב ומשמע שם בפי' דאפי' לא הניחו דמקשה מזורק למעלה מעשרה. וכ"מ בגמ' (צז) דמקשה למעלה מי' ל"מ והאר"א כו' וכ"מ מתוס' שם בסה"פ סד"ה והוציא:

דף ט:

ד"ה עד שיתפלל. והא דתני הכא משום דדמי כו'. וכ"כ הרמב"ם. ולענ"ד י"ל משום דמצוה להסתפר ולרחוץ בע"ש כמ"ש בש"ע סי' ר"ס:

שם במשנה מפסיקין לק"ש. ומוקי לה בגמ' דאתאן לד"ת. וכ' התוי"ט וכ"ש מכל הני דלעיל דמפסיקין לק"ש ואפי' כי איכא שהות ושכ"כ הר"ן. וקשה דהא הך בבא מוקי לה בדבור הסמוך בדליכא שהות (בשם הר"ן) וא"כ דיו לבא מ"ה להיות כנדון ובאמת בר"ן משמע דמפסיקין לק"ש קאי אדלעיל וגורס ומפסיקין ב"ו ובפרק לולב הגזול מוכח בדבריו בביאור שכן הוא רק ואין מפסיקין לתפלה מוקי הש"ס דקאי אחברים:

[גמרא משיערה מעפרתו ממנו. גירסת הרי"ף משיעביר:

שם כיון דשרא ליה המייניה לא מטרחינן ליה. מה שפירש מהרש"א כאן על הא דמשיתעטפו הדיינין ע"ש קשה לפירושו הא דאתקיף ר"ש לקמן טריחותא כו' ועוד ליקו הכי ולצלי] :

דף י:

[גמ' יהיבנא להו ניהליה. כ"ה גי' הע"י:

רש"י ד"ה הוה נקיטי. בימי ר"ח אכתי ל"נ כר"א כו'. ל"י למה הוכרח לזה וביותר לפמש"כ המהרש"א דהיה בזמן רנב"י] :

דף יא.

גמרא [שנאמר כו' ולהעמיד חרבותיו. צ"ל וגומר] :

שם הא תני ליה רישא א"מ. והקשה הגרע"א ז"ל נימא דאשמעי' דאפי' לתפלת ערבית דשכיחא שכרות וזמנה כל הלילה לא חיישינן דילמא אתי למיפשע כו' ולי עוד קשה דילמא אשמעינן דאף דמפסיקין לק"ש משקראו חוזרין למלאכתן ואח"כ מתפללין וכמו שבאמת הדין כן כמ"ש הר"ן וכ"פ בשו"ע אשר ע"כ הנלע"ד דקושיית הש"ס הוא מלשון מפסיקין ויהיה פי' והתניא רישא כו' כיון דכבר עסיק ותני בה ברישא לא הל"ל מפסיקין כאלו הוא ענין חדש אלא הל"ל ומפסיקין לק"ש או אבל מפסיקין וזה דלא כגי' הר"ן שכתב בסמוך וזה מדוייק במה שציין הש"ס ואם התחילו א"מ מפסיקין לק"ש ולא ציין הא דוא"מ לתפלה דלפירש"י הא עיקר הקושיא מזה:

רש"י ד"ה חברים. לק"ש דזמנה דאורייתא כו' וא"מ לתפלה. והרע"ב הוסיף עליו שאין לה זמן קבוע דאורייתא משמע דאזיל כאן בשטת הרמב"ם בפ"א מהל' תפלה שהיא עצמה מה"ת רק שזמנה מדרבנן וע' ר"פ מי שמתו מה שפי' בשם רבותיו:

תוספות ד"ה שמא. אלא שמא ישכח את המחט כו'. הוצרכו לזה בכדי שלא יקשה הא דלקמן י"ב תדבר"י יוצא אדם בתפילין כו' מ"ט כו' הלכך מדכר דכיר להו ומהר"ם נדחק בדבריהם:

[תד"ה לא. כדאמר הוציא דיו כו'. תימה דהתם ישארו מונחים על הקלף לעולם אבל הכא המשקה עצמה מהלכת ויורדת לתוך מיעיו וגרע אפילו משפך לכלי אחר שכתבו התוס' לעיל (ה' ב') בד"ה אגוז ע"ש] :

דף יא:

גמרא [רבא אמר היא גופה גזירה כו'. קצת צ"ע מהמבואר בשו"ע סימן ש"ז ס"ה] :

רבא אמר היא גופה גזירה כו' וכן בגת לענין מעשר כו'. לכאורה תמוה דהא מה"ת מותר אפי' אכילת קבע קודם גמר מלאכה ע' רש"י (ברכות לא) ד"ה במוץ (ובפסחים ט) ד"ה ואב"א בסופו וא"כ אכתי הוי גזירה לגזירה דאפי' יוציא חוץ לגת לא יעבור רק על איסור דרבנן (ולולי פרש"י הנלע"ד לפרש דחוץ לגת דאסור אינו משום דהוי קבע אלא כיון דמשם אין דרך להחזיר את המותר אלא לשתותו כולו הוי נגמר מלאכתו הואיל ואין דעתו לעשות בו עוד אלא לשתותו כמו שהוא והוא ע"ד שכ' בס"ד בפ"ג דמעשרות בסמ"א ובמ"ד) ונ"ל דע"י קושיא זאת יתישב יפה מה שגמגם המהרש"א כאן על התוס' דעירובין שכ' דהאי וכן בגת דמוקי רבא לענין מעשר אתיא כר"מ (וכ"כ רש"י שם בסוף הסוגיא ולפלא על המהרש"א שלא הביא רק בשם התוס') וכ' הוא ז"ל דאף כחכמים מצינו לאוקמי ובצונן. ובהנ"ל שפיר דקו לאוקמה כר"מ דוקא והוא דרבא לשיטתו (בעירובין ק"א) דלר"מ ל"י אדם אפילו בכרמלית ויפתח ברה"י והברייתא שם מסייע ליה אלא דהדר בי' ר"מ כדאיתא התם בסוף הסוגיא ומתני' דוכן בגת נשנית קודם חזרה כמו מתני' דל"י כו' וישתה כו' כדמוכח מהא דא"ל מעשר כו' וכוונת רבא הכא דהאי וכן בגת לענין מעשר שנויה דתנן כו' וע"כ הר"מ איתא כפרש"י ותוס' ור"מ קודם חזרה גזר גזירה לגזירה:

שם מפני שמחזיר אה"מ. הוא תוס' מהגמ' לפרושי טעמא כ"כ הר"ש בפי' המשנה ויותר מבואר כן בהכ"מ פ"ו מהל' מעשר הי"ו וזה היה בהעלם עין מהגרי"פ בהגהותיו:

דף יב.

גמרא עריבה שירד הדלף כו'. ע"ש במכשירין פ"ד מ"ה בר"ש ובא"ר גירסות אחרות נכונות בכאן:

דף יב:

[גמ' ושבתו בשלום. פשוט דהניקוד הוא השי"ן בחירק והב' בשו"א והת' במלאפו"ם כדרך הצווי בקל והק"נ שגה בזה:

שם אלא מתעטף ויושב לפניו. בנדרים הגירסא ע"ג קרקע וכן ברא"ש שם] :

שם ל"ק כו' כאן בשני ענינים כצ"ל. וכה"ג בב"מ (כט:):

[רש"י ד"ה בדנפטא. שהוא מסריח. עי' לקמן (כד:) רש"י ד"ה נפט] :

תוס' ד"ה שמש. ור"ת כו'. עמש"כ בס"ד בברכות נא:

דף יג.

גמרא אטו זב פרוש לאו דברים טמאים אוכל. מכאן ראיה להמ"א בסי' ר"פ בתירוץ ראשון דבימי טומאתו ל"ח לאכול חולין בטהרה ודלא כשל"ה שהביא בסי' תר"ז וכ"מ ברש"י (פסחים טו) על מתני' דחבית שנשברה:

[שם ת"ש העוף עולה כו'. ק"ק מדוע לא הביא מר"פ דשם כל הבשר כו' ואסור לעלות עם הגבינה לכ"ע וי"ל:

רש"י ד"ה מעשרין הן. ול"ג גזירה לגזירה. גם דברים טמאין אינן אלא מדת פרישות וקיל טפי מאיסור דמאי אלא דר"ל דגזירת דמאי קילה בזה דרובן מעשרין כדלקמן (כג) ובדברים טמאין רובן אינן נזהרין זולת הפרושין או י"ל דהיא הנותנת דכיון דאין בד"ט חששא דאיסורא אלא מצות פרוש נצרך הרחקה טפי] :

דף יג:

רש"י ד"ה אין אנו מספיקין. ל"א אין אנו מפסיקין. כנ"ל דצ"ל ובזה לא נצטרך למחוק ל"א כאשר נדפס בגליון והוא ממהר"ם:

תוס' ד"ה רש"י. דאמר במדרש כו'. המציין הראה לפ' משפטים ולא ידע שגם בפ' נח איתא בראשה:

תד"ה והשותה. ל"ש בהו ראשון ושני כו'. לכאורה לדעת הראב"ד בפ"א מהל' ט"א וכפי שבאר הצל"ח בסוגיא דר"ח סגה"כ אות פ"א דשאר משקין חוץ מז' שמנו חכמים מקבלין טומאה בתורת אוכל וא"נ תחלה. וכ' לפמש"כ הר"ש בפ"ק דטהרות מ"א ומ"ב מ"ל גם במשקין שנים וקשה מדוע ל"ק גם במשקין ראשונים ושנים. וא"ל כיון דמתורת אוכל אתינן עלייהו נכללו בגזירת אוכל

ראשון ושני דא"כ לא א"ש לקמן המהו דתימא הא שכיח כו' ועמש"כ בטהרות שם ישוב קצת לדברי הר"ש:

תד"ה והבא. וא"ת כו'. לכאורה י"ל דנ"מ שיעשה משקין תחלה שהיה בדעתם לגזור:

דף יד.

גמרא א"ל רבא מאי נ"מ כו'. ק"ל דמ"מ איכא תקלה אי טבל ולא אשכח שאובין ליתנן עליו יסבור שהוא עדיין טמא וישרפו עליו תרומה וקדשים:

רש"י ד"ה ר' יהושע. דמשקין אפי' הם שנים כו' ועושין מגען שני. משמע דיליף מהא דמשקה שני עושה שני. וא"כ מאי פריך תו ר"א לר"י שם ועוד שלישי שני למה הא משקה אפי' שלישי (דהיינו שנגעה בשני) נעשית תחלה ועושה שני (ולחולין) [ובחולין (לד. ד"ה ע"י משקין)] פירש דהראי' הוא (מהא כל) [מהאוכל] השני (שנגעה המשקה בו) שע"י נעשה האוכל שנגע במשקה שני:

רד"ה שלישי. וחיישינן כו' דילמא ראשון הוא. מש"כ המהרש"א דשני אין לו טומאה מדאורייתא כו'. תמוה דהרי כתוב הדר הוא בכלי חרס מכל האוכל כו' יטמא ואינו אלא שני כדלקמן (קלח:) ובעצמו לקמן בסמוך כ' דקאכל ת"ט שהוא במיתה אף דלא נגע אלא באוכל ב':

רד"ה ופסיל. עיין מהרש"א וכבר תמהו עליו דביבמות (עג:) מבואר דאינה אלא בעשה ועי' בתור"ע שהביא רש"י בבכורות (יב:) ותוס' ע"ז (סו:) שכ' ג"כ שהיא במיתה ושכח לציין ג"כ תוס' (פסחים רד"י) ועמש"כ בחדושי הרמב"ם בפי"ט מהלי סנהדרין בס"ד אבל מ"מ פירוש רש"י צריך ישוב מדוע לא פי' טעם דאיסור עשה הנ"ל. ונ"ל דהוכרח לפרש כן אליבא דר"א דא"ל בפ"ח דתרומות מ"ב דאם נטמאה התרומה אחר שנתנה לתוך פיו יבלע וע"ש במפרשים. איברא דאפשר לומר דכאן כיון שהיה כבר אוכלין טמאים בפיו בשעה שנתן המשקין דתרומה לפיו הוה כמו שנטמאו קודם וכעין זה הוא בגיטין (ע"ט) ל"ש אלא שקדם גט כו' ע"ש:

תוספות ד"ה זמנין. אר"ת כו'. לכאורה קשה דלפ"ז אחר גזירה דהכא גזירה דפסול גויה נפלה בבירא וא"כ למאי נ"מ שנאה לנו רבי בכ"מ במשנה (עיין לקמן ע"ב בתד"ה כיון ובמהרש"א) וכה"ג פיר"ת לקמן (ט"ו ב') ובנזיר (נ"ד) דמתני' דפ"ב דאהלות נשנית קודם גזירה אחרונה דשבת ונ"ל דנ"מ באוכל כח"פ פחות פחות מכביצה בכדי אכ"פ דטעמא דהכא ליכא ולכאורה לשיטתו לא תהני ליה טבילה באכל ח"פ עד שישהה בכדי עיכול או שיפסל מאכילת כלב ולא מצינו זה בשום מקום ואדרבה נ"ל דאיה דמהני טבילה בתוך הזמן הנזכר מכריתות (יג) לא התירו לאוכל פחות מכשיעור לירד ולטבול וע"ש הטעם וע"כ היינו קודם עיכול וקודם שנפסל מא"כ דלאח"כ לא שייך טעם הגזירה (ונ"ל עוד דהיינו דוקא בתוך זמן דכדי אכ"פ וכ"מ ברמב"ם בפ"ח מהלי אה"ט הי"א) דתו לא מצטרף ומשמע דדוקא פחות מכשיעור אבל כשיעור מצי למיטבלי וצ"ל שלא רצו להחמיר בגזירתם כ"כ עיין (חולין ע"א) מי ל"ע דאכיל סמוך לשקיעת כו':

ודע שראיתי בס' מי נפתוח פרפר ד' ב' שכתב דבאוכלין טמאין האסורים באכילה ל"נ פסול גויה ואישתמיטתיה משנה ערוכה פ"א דטהרות מ"ג נבלת עוף טמא כו' וכח"פ לפסול הגויה. וכן ש"ס ערוך בכריתות (שם) אר"ב א"ש בחלבים כו' שקצים ורמשים כו' ותוספות שם (סוף די"ב) והעיקר הנלע"ד דבנבלה וח' שרצים דמטמאין אדם בנגיעה ל"ג פס"ג דשם ליכא הטעם שמא ישקול משקין דתרומה כיון דבל"ז נטמא מעת נגעו בהן ובתחב לו חבירו הוא מילתא דלא שכיחא (וזה דלא כתוס' הנ"ל) והראיה דנקיט רמשים והם תולעים הנולדים מאשפות (תוי"ט פ"ג דמכות מ"ב) והם אינם מטמאים ודומיא דידהו הוי שקצים ג"כ אותן שאינם מטמאין:

רד"ה ושקיל. ואע"ג דמשקין תחלה כו'. לכאורה היה צריך הש"ס לומר איסור דאורייתא דאיתא בזה בכדי שיהא שייך לגזור עבורו דלא ליהוי כמו גזירה לגזירה:

תד"ה אף. ועוד דלא יתכן שגזרו עה"י ועדיין כו'. עמש"כ ע"ד בחדושי למסכת ידים פ"ג מ"ב:

דף יד:

גמרא [והאמר אילפא ידים תחלת גזירתן לשריפה. דברי הת"י בכאן תמוהים באין פתרון ונ"ל דמקומן לקמן (ט"ו ריש ע"ב) דפריך ג"כ והאמר אילפא כו' ידים הוא כו' הא מידי אחרינא לא ובס"ד צ"ל דעדיפא מיניה משני:

שם וכ"ת שמאי וסיעתו כו'. קשה דאם גם שמאי והלל עצמן היו בי"ח דבר א"כ מדוע לא קאמר אלא גזירת ידים הלא י"ח גזירות הוו וי"ל:

שם אלא אתי אינהו גזרו ולא קבלו מינייהו כו'. ק"ק דכיון דרבותיהם כבר גזרו עלייהו איך נחלקו אח"כ תלמידיהן אחריהם עליהם בזה] :

רש"י ד"ה ובא. וטהר השתא מכלל כו'. עיין מהרש"ל ומהר"ם ועי' (זבחים יז) תד"ה טבו"י:

[שם רד"ה על ארץ העמים. ולר"ש נמי כו' מטמאין הן במגע כו'. עמש"כ בפסחים ט' בדבריו בס"ד] :

דף טו.

גמרא הלל אומר לסמוך ושמאי כו'. בתוס' דחגיגה מוכח להדיא דגירסתם היה שמאי קודם להלל וכהגי' שלפנינו שם במשנה והגרי"ף והגרע"א לא העירו בזה:

רש"י ד"ה פוסלין. ואפי' המשיך כו'. ל"י למה נקיט המשיך אפי' הטיל נמי דהמשכה קילא עיין (תמורה יב):

רד"ה לסמוך. פלוגתא כו' גבי מביאין נו"נ. הלא תנאי פליגי בזה ועולא וראב"א ס"ל דלכ"ע אין קריבין ביו"ט (ביצה יט) ואולי משום דסתמא דמתני' (חגיגה ז:) דשלמים דנו"נ קריבין ביו"ט וכדעת התוס' שם ד"ה עולות ועמש"כ בס"ד:

תוס' ד"ה שמאי. בירושלמי מפרש כו'. ק"ל טובא חדא דל"ד מדת שמאי והלל דהיא מדה מדברית למדת חכמים דהיא ירושלמית. ב' דליפלגי בעלמא בשיעור מנחה דהיא עשירית האיפה דלשמאי והלל עשירית מלבר. ג' ליפלגי נמי בנסכים בשלישית ההין וברביעית ההין דליהוי מלבר. ד' דא"כ חצי ההין תאמר נמי שהוא מלבר ויהא הין שלם וע"כ לא פסקינן (ב"מ נד) דחומשא מלבר אלא משום דכתיב חמישיתו עליו כדאיתא שם בברייתא אליבא דר' יאשיה ואנכי למיעוט בקיאותי לא מצאתי זה בירושלמי והראב"ד בפירושו בריש עדיות כ' זה מדנפשיה:

דף טו:

[תוד"ה אתו כו'. דאכלי זכוכית לא שורפין כדאמרינן לקמן כו'. לכאורה יש לדחות דהתם ר"ל דיוסי ויוסי שהם לא גזרו תחלה על כלי זכוכית רק לתלות לא גזרו על פשוטיהן כי היכי דליהוי היכרא דלא לישרף ואח"כ רבנן דפ' שנה אף דגזרו גם לשרוף מ"מ לא רצו להוסיף טומאה על פשוטיהן אלא כדקאי קאי:

מש"כ הרש"א דלא שייך גבי ארץ העמים לגזור במקדש דלא שכיחא להביא גושא למקדש כו'. הן גם ידים לא גזרו במקדש אבל לקדש גזרו וה"נ שייך גבי גוש ארץ העמים להביאו לירושלים ושייך למגזר שיטמא לקודש. ומש"כ בא"ד כיון דסתמא אמר כו' משמע ליה דגזור לשריפה תמוה דאדרבה דהא כלי זכוכית אינה אלא לתלות ולכן דברי מהרש"ל מוכרחין:

תד"ה על ספק. מש"כ המהרש"א דעל ספק טומאה ברה"י לא היו שורפין תרומה וקדשים. בסוגיא דריש נדה ובתוס' שם מבורר דכודאי טומאה היא ושורפין עליה] :

דף טז.

[גמרא כלי עץ וכלי עור כו'. בתו"י והא דלא חשיב כלי חרס בהדייהו כו'. לכאורה י"ל משום הא דקתני חזר ועשה מהן כלים מקבלין טומאה כו' ובכ"ח לרבנן דר"מ כיון שטהר שעה אחת שוב אין לו טומאה וכמו שהביאו התוס' בד"ה וחכמים וע"ש במהרש"א:

ת"י ד"ה וע"כ. לא אתי למעוטי אלא גבו וכו'. נ"ל דקאי על מש"כ התוס' והא דתניא בתוספתא כו' לא אתי למעוטי אחוריו אלא גבו וע"ז כתבו וע"כ כו' דהא מקבל טומאה ג"כ על ידי ידות:

רש"י ד"ה עבדי רבנן היכרא. דלא שרפי תרומה משום טומאה דרבנן כו'. עי' תוס' לעיל ד"ה (עשו) [אתו] וד"ה על ששה:

תוס' ד"ה לא. וקשה כו' ואין מצילין בצמיד פתיל אלמא דמיטמאין מגבן. ק"ל דהא גם בכ"ח תני שם לעיל כה"ג שולי המחצין כו' (שהביאו התוס' לעיל) ע"ש וע"כ היינו מטעם דאינן כלי ואדרבה דוק מסיפא דההיא דשולי כלי עץ כו' דתני שפן ועשאן כלים כו' ומצילין בצ"פ אבל קשה דהא כלי עץ וכלי עצם ודאי מיטמאין מגבן ואיך יצילו בצ"פ. לכן נראה דט"ס בסיפא דתוספתא וצ"ל שפן כו' ואין מצילין בצ"פ ומזה היא ראיית התוס' וחסר בדבריהם תיבת וכו' וראיתי להר"ש פ"י דכלים מ"ד בהעתקתו להתוספתא הזו שהשמיט לגמרי סופה הא דשפן כו' ומצילין בצ"פ. שוב מצאתי להרב מי נפתוח פרפר ל"ז ג' ד' שכבר העירו מחברים ע"ד תוספות הללו] :

בא"ד דכלי נתר נ"ל בתורת כהנים דכתיב כלי חרס לרבות כלי נתר. כאן ט"ס וז"ל התו"כ על קרא דפ' שמיני כ"ח אין לי אלא כ"ח מנין לרבות כלי נתר ת"ל וכ"ח. והנה בכה"פ ל"נ וכ"ח ודוחק לומר שכוון על הא דכתיב בפ' מצורע גבי זב וכ"ח אשר יגע בו. ונ"ל דיכוין על הו' דוכל כ"ח ולהכי לא אמר ת"ל וכל דלא תטעה לומר דמרבוי דכל קדריש לכן השמיט כאן אותיות כל ורבוי דכל קדריש שם לקמן לרבות שברי כ"ח ועיין בהגר"א ז"ל עה"ת ותראה שגם הוא ז"ל הבין כן:

תד"ה ה"ג. א"נ מיטמאין מאויריהן היינו דאורייתא כצ"ל:

שם בתו"י ד"ה דעביד (בסופו). נ"ל למחוק תיבת מאחוריו:

שם ד"ה והא דאמר. והא דדריש בת"כ כו' ולא מאחוריו כצ"ל:

תוד"ה בטומאה. וקשה לר"י כו' טומאה ישנה קמב"ל כו' אלמא כו'. ע"ש בגמרא דקמב"ל משום חומרא דעכו"ם מי שויא רבנן כטומאה דאורייתא אבל כוונתם להא דקאמר שם חדא מגו חדא קמב"ל אבל לכאורה י"ל דהר"מ שם ס"ל כתירוצא דר"א כאן] :

דף טז:

רש"י ד"ה הואיל ונראה תוכו. מבחוץ דרך דופנותיו כו'. נראה שהיה גורס מברו כגי' הראב"ד בפ"א מהל' כלים:

[רש"י ד"ה דרצפינהו. הדיקן כו'. כ"נ דצ"ל בדלי"ת ע"ד הכתוב (שמות לב כ) ויטחן עד אשר דק] :

תוס' ד"ה הניחא. רשב"ג ס"ל הכי במשנה דכלים כו' כצ"ל. כי כן איתא להדיא ברפ"א שם:

תד"ה אחד. שהן יתירים על מ"ס כו'. הן מחזיקות מ"ס מכוונות ג"כ טהורים כדלקמן (לה) שוב מצאתי להתוי"ט שעמד בזה:

דף יז.

תד"ה ועל. שאם יש דרבן בתוכו היה מטמא כו'. פי' משום יד כפירוש מהר"ם. משא"כ במלמד שבלע דרבן דטהור המלמד דכיון דנבלע הדרבן נבטל ממלאכתו לכן בטל גם שם יד מן המלמד ודברי מהר"ם בזה תמוהים והעיקר נ"ל דכוונת התוס' דהדרבן גופי' היה בוקע לטמא כל מה שתחתיו אבל ק"ל ע"ד דילמא באמת קאמר ר"ט דמש"ה טמאוהו להאכר מפני שהאהיל הדרבן עליו ולא נצטרך לומר דכתפו היה ערום ומטעם חבורין:

[בא"ד מקום שנותנין דרבן במרדע כצ"ל. וכן בסמוך דתנן המרדע כו'] :

שם בא"ד וכ"מ במס' כלים כו' דתנן המרדעת כו'. הוא בפכ"ה מ"ב. ולכאורה מאי ראיה דילמא מיירי שם שהדרבן בתוכו ומטעם יד אבל ז"א דע"ש מ"ו דאם נפלו משקין טמאים על ידות הכלים מנגבן והן טהורים וע"ע שם פכ"ט מ"ז ובהרע"ב:

גמרא דאר"נ כו' פעמים כו'. מהרש"ל ומהר"ם מחקו מלת דאמר אולם קשה דמקדים רבא לר"נ רבו עיין לקמן (כג:) תד"ה גזירה:

רש"י ד"ה הנושכות. וכיון כו'. וצ"ע מפ"א דמכשירין מ"ז ועמש"כ שם:

[תו"י ד"ה והשתא. נראה דהוא שייך על תירוצא קמא דשמא יבצרנו בקופות טמאות. וכ"נ דצ"ל כן גם לתירוצא דרבא אבל צ"ע ממ"ד פ"י דטהרות הנותן מן הסלים כו' דמוכח דאם בצרן מתחלה לאכילה לכ"ע לא הוכשר ופי' הא"ר שם לכאורה תמוה דהא הושוו אח"כ לדעת ב"ש] :

דף יז:

גמרא א"ר אי דחשידי כו'. קשה דא"ל דלעולם לא חשידי אלא דגזרין משום ישראל שנפלה לו תרומה מבית אבי אמו כהן דחס עליה למוכרה בזול ויזרענה ואתי לידי תקלה שיאכלנה וי"ל:

גמרא על פתן משום שמנן מאי אולמיה כו' אלא גזרו על פתן ושמנן כו'. והרע"ב ל"ד במש"כ על פתן משום שמנן כו':

ת"י בתד"ה כיון. וריב"א כו' לא היו מפרישין כלל כו'. קשה ממ"ב פ"ח דפאה ובן לוי נאמן לעולם ע"ש בפי' הרע"ב:

תוס' ד"ה הניחא. מיהו קשה דלא מני רש"י הך דל"י הזב כו' דקתני לה במתניתין. ול"נ דדעת רש"י מדקתני כיוצא בו כו' משמע דדין זה אין עיקר מקומו פה אלא דתני ליה הכא משום דדמי לדיני דלעיל לכן ס"ל דודאי לא קאי ואלו כו' עליו וע' תוי"ט מ"ג שהעיר מעין זה:

[תד"ה אין מוכרין כו'. כדפי' בקונטרס. הוא לקמן (יח:) בד"ה אלא כדי שיגיע] :

במשנה וכרשינין. פי' הרמב"ם כוסמת וכתב התוי"ט שהוא סובר שכוסמת אינה כוסמין שנחשבת בה' מינין ובירושלמי ריש חלה הביאו הר"ש שם יליף הא דה' דברים חייבים בחלה מקרא דושם חטה שורה כו' וכוסמת זו הכוסמין ומשמע דדרשה גמורה היא ולא אסמכתא מדפריך עלה ולמדין מן הקבלה אך מצינו במו"ק פ"ג ה"ה דקאמר שם מנין לאבל מה"ת שבעה שנא' ויעש לאביו אבל ז"י ו' ימי אבילות אינן אלא מדרבנן ואפ"ה פריך עלה ולמדין דבר קודם למ"ת:

שם אלא כדי שיגיע למקום קרוב. פרש"י כלומר וכו' וכן בפירוש הרמב"ם שיגיע לביתו כו' ואין לשון למקום קרוב סובל פירושם דהל"ל כדי שיגיע לביתו כלישנייהו וזהו לקמן (יח ב ויט) בברייתות יהיה המקום קרוב או רחוק לכן הנלע"ד דדעת תנא דמתניתין אלייבייהו דלא בעינן לביתו ממש אלא כדי שיגיע לבית שבעירו היותר קרוב וכדעת ב"ה בברייתא לקמן (יח:) לת"ק דר"ע וקרוב בעיני לומר דגם דעת ר"ע אליבא דב"ש כן בכדי שלא להפליג מחלקותן אלא שלא חש כ"כ לפרש דברי ב"ש ומסתמא ממילא ומתניתין כוותיה ועמ"א רמ"ז:

שם וב"ה מתירין. מלשון הרמב"ם בחבורו פ"ו הי"ט וכ' וביותר מלשון הטוש"ע רנ"ב סס"א משמע דבעינן שיצא ממש מביתו מבעו"י אבל לשון כדי כו' שבדברי ר"ע בברייתא לא משמע הכי וכן לקמן (יט) נותנין מזונות לפני הנכרי בחצר (כדי לאכלן רמב"ם ושו"ע) נטלן ויצא אין נזקקין לו וצ"ע:

שם ובכולן ב"ה מתירין עם השמש. ופירש"י בעוד שהחמה זורחת. לכאורה סתירה מכאן לפיר"ת לקמן (לה) בתד"ה תרי דמתחלת שקיעה בכדי הלוך ג' מילין ועוד 3/1 או 4/1 מיל ודאי יום הוא דא"כ אמאי מצרכי בעוד שהחמה זורחת וסייעתא להגר"א ז"ל וסיעתו באו"ח רס"א סקי"א וכן הביא גם הוא ז"ל בהמשך דבריו ראיה זו ואולי י"ל דהכוונה כאן לאינם בקיאין וכדא"ל רבא לשמעיה אתון דלא קי"ל כו' אדשימשא אריש דיקלי כו' לקמן (לה:):

דף יח.

ד"ה כלי לבן. וצריך ג"י. משמע דאם היה נצרך זמן יותר היה אסור אף קודם ג"י הכל לפי הזמן וכן לשון הרי"ף והרא"ש לקמן (יט) גבי איגרות דאי לא קביע ב"ד במתא אין משלחין כלל וכן לשון הרמב"ם בפ"ו ה"כ אסור לשלוח לעולם ולשון השו"ע ר"ס רמ"ז אפי' מיום ראשון וע"ל דלדברי הרז"ה שהביא הר"ן גבי הא דאין מפליגין בספינה פחות מג' כו' שרי כל הני בג"י קודם השבת:

רד"ה שטוענין. א"נ קורה ע"ג זיתים עד שטוחנין כו'. לכאורה זה דלא כסתם משנה דמנחות (פ"י) דשמן שני לא טחנו מקודם אלא כת"ק דברייתא שם ואולי דטוחנין דנקיט רש"י לאו דוקא דה"ה כתישה והעיקר נראה דע"פ ל"א תנא דמתניתין שם ור"י בברייתא שם דלא היה טוחנו אלא כותשו אלא משום מנורה דכתיב בה כתית אבל להדיוט (ואפי' למנחות) הכל מודים דדרך לטחנם:

[תוס' ד"ה ומתרפאת. ומניח תחת העין בשבת. לפנינו שם הגירסא על גב] :

תד"ה ולימא. למאי דמסיק כו'. עיין מהר"ם שכתב דהתוס' סוברים דהא דמסיק כו' כ"ז מדברי ר"י כו' הן בדבור הסמוך לקמן כ' אלא דהש"ס כו' אליבא דר"י. אבל דבריהם מתפרשים יפה עפ"י דברי הרא"ש ע"ש:

[בא"ד וי"ל דרבה סבר כו' ב"ש היא בלחי וקוקרי. נראה דר"ל בכל גווני אפילו בלחי וקוקרי וב"ה מתירין אף בשאר מצודות ולכן מוכח דב"ה ל"ל שביתת כלים כלל ומיושב בזה תמיהת הגרע"א בחדושיו ע"ד] :

דף יח:

נמרא ת"ד בש"א לא ימכור אדם חמצו כו' קוה"פ ובה"א כ"ז כו' כצ"ל. ותיבות דברי ב"ש צריך למחקם וכן בפסחים ליתנייהו:

[תוס' ד"ה גזירה. שאין דבר מפסיק כו'. מש"כ המהרש"א דהא אכתי לא אסיק כו' אינו מוכרח די"ל דס"ד דמיירי בצולה בתנור מכוסה ע"ש בפירש"י] :

דף יט.

[גמרא והלא קצץ אר"ש כו'. עי' רש"א ול"נ דבלא"ה לק"מ דא"כ אפילו בלא קצץ נמי] :

דף יט:

במשנה אין צולין בשר כו'. נ"ל דזה קאי על סוף מתניתין דלעיל ושוין כו' ור"ל דבזה גם ב"ה מודו מטעם שמא יחתה ובזה לא נצטרך לומר דנקיט ושוין משום ב"ש כמ"ש התוי"ט:

שם ומאחיזין את האור. בתוי"ט כי שנים כו' מהבנין הכבד כו' והב' כו' מאחזים תמוה כי מאחזים הוא בינוני פעול מבנין הפעיל:

[תוס' ד"ה שמן. וכן השום והבוסר שריסקן מבעו"י. כ"נ דצ"ל] :

דף כ.

תד"ה איבעיא. והא דקאמרי רבנן כו' אחת מפניה כו' ומיהו בירושלמי משמע דלהקל בא כו'. ולי עוד ק"ק מדוע לא מיבעיא ליה להש"ס פירוש שיקרמו פניה שבדברי ת"ק או אחת מפניה או כל פניה ע"כ נלע"ד בדעת רש"י דר"א ודאי להקל בא דלת"ק בעינן כל פנים ואף הפנים שלמעלה דכלפי ראש התנור המתאחר להקרם מכולן ולר"א די בכדי שיקרום התחתון רק דהש"ס בעי הי תחתון קאמר ומ"מ ר"א לקולא והא דקרי רש"י חומרא אי אמרינן דר"א על פנים המדובקים קאמר לא נגד הת"ק אלא נגד צד הב' דהאיבעיא ואולי מש"כ הרע"ב המדובק כו' דהוא נאפה תחלה קודם כו' שכלפי אויר התנור ר"ל כלפי ראש התנור ובתור"ע הביא בשם ש"ל דהרע"ב מיירי בתנור גרוף ואינו נ"ל:

[ברש"י ד"ה תני ר"ח (בסופו). ואני מצאתי אותה בת"כ כו'. ותני ר"ח דקאמר היינו בת"כ לפי שהוא סידרו. עיין מש"כ ביומא (ד) ברש"י ד"ה דתני ר"ח] :

דף כ:

גמרא מיתיבי השיראין והכלך כו'. בגה"ש הקשה מדוע לא פריך ממתניתין דכלאים פרק ט' מ"ב עיין (בערכין ג) תד"ה ערל שכתבו ומצי לאתויי ברייתא כו' אלא דר"א שגורה בפי כל יותר וה"נ י"ל דהברייתא זאת היתה שגורה יותר כאשר הובאת ג"כ במנחות וכן סמיך סתמא דגמרא עלה ביבמות (רד"ה) כמ"ש התוס' שם ד"ה לרבנן וכה"ג כתב הרא"ש בפרק אין מעמידין סי' מ"ב על הא דמייתי בבכורות מהטמאים לאסור צירן דנקט דרשה שהוזכר בגמרא דילן ע"ש (ועמש"כ פסחים ס"ח) ועוד י"ל דאי ממתניתין דכלאים המ"ל תרי גווני שיראים כדמשני בכ"ד ומהם לקמן (צ) תרי גווני אהלא משא"כ על הברייתא הזאת דבאה לאשמעינן דל"ת דווקא צו"פ חייבין בציצית וקמ"ל דשאר מינין נמי יותר ה"ל לאשמעינן מינים אחרים זולתן כגון צמר גמלים כו' כדאיתא התם במנחות באידך תני דבר"י מדאשמועינן תרי גווני שיראין:

הרא"ש מפלפל בצמר גפן אם יוצא מן העץ הוא וכן בתוס' לקמן (כז:) והשו"ע סתם להכשיר וצ"ע לפמש"כ סופרי הטבע דב' מיני צמר גפן יש. הא' גדל על אילן המתקיים כמה שנים כסימנא דאילנא והב' יש שזורעים אותו בכל שנה (ועמש"כ בפ"ז דכלאים מ"ב בס"ד) גם מש"כ דקנבוס לאו יוצא מן העץ הוא וכו' אלא דאיצטריך למיתני פשתן משום דאיקרי עץ כו' ק"ל מהא דמביא הש"ס (ברכות מג ב') ראיה מהא דותטמנם בפשתי העץ לסמלק ולחלפי דימא משום דגדלי בגבעולין כעין פשתן לברך עלייהו בורא עצי בשמים מ"מ הדין דצ"ג יש לקיים עפ"י מש"כ התוס' כאן בד"ה בעמרניתא ובמ"ש הרש"ל בשם סמ"ג:

דף כא.

גמרא א"ר פתילות שא"ח א"מ כו' שהאור מסכסכת כו' שא"נ אחר הפתילה. רש"י פי' ואתי להטות והרמב"ם בפיה"מ פי' דמחמת טעמים אלו אור הנר חשוך וחלוש ויניחנו ויצא ותמוה דכי מפני שהאור פה חלוש יניחנו וילך למקום חשוך לגמרי וע' ג"כ מה שאכתוב בסמוך בשם הש"א ועוד ה"ל לאביי להקשות כאן לרבא כדמקשה ליה לקמן (כה:) על טעמו בדברי רי"ש ועוד הא רבנן לא חיישי שמא יניחנו ויצא אף מפני ריח רע ויותר הלל"פ כדפי' הת"י לקמן דמפני טעמים אלו חיישינן שמא יכבה ולא יהיה שלום בית או כפשוטו כיון דהאור חלוש אין כאן שלום בית:

[שם פתילות ושמנים כו' אין מדליקין בהם במקדש. עי' בגה"ש ול"נ דאשיגרת לישן הוא וגדולה מזו כתבו התוס' רפ"ג דמכות ועתוי"ט יבמות פ"ט מ"ג] :

רש"י ד"ה זקוק לה. דילמא פשע כו'. הן רבים עמדו למה דייק לפרש דילמא לא ידליק בזדון ואולי דהיה ק"ל דהיאך שייך לומר שיבטלו חז"ל עתה בודאי מצות הדלקת נ"ח (דמשמע דאפילו אין לו שו"פ אחרים לא ידלק מאלו) משום חשש ספק שמא לא ידליק כשתכבה וכה"ג הקשה הש"א בתשובה ד' על תר"י בריש ברכות שפי' דלחכמים משום סייג לא יקרא א"ח כלל ע"ש ועוד קושיית התוס' דילמא בשבת ג"כ הטעם משום כבתה זקוק לה לכן פי' דילמא פשע ויבטל במזיד משא"כ עתה הוא אנוס מפני תק"ח או משום שבת אבל העיקר נראה דלשון פשע ל"ד עמש"כ בריש חגיגה (ב' ב') בתד"ה כופין ועיין ברפ"ב דביצה אהא דקאמר שם שמא יפשע פירש"י ישכח כו' ע"ש וכן (בפסחים סד) דילמא פשע פירוש ישכח ויבא לידי פשע:

דף כא:

גמרא וא"נ לשיעורא. לכאורה קשה דלפ"ז עכ"פ מוכח דלכתחלה צריך שידליק כשיעור הזה ואם כן מדוע מתיר ר"ז לכתחלה להדליק באותן הפסולים שדרכן להכבות בתוך הזמן וי"ל הא דבעינן שיתן שמן כשיעור הזה הוא שיהא נראה כמדליק בעין יפה עמ"א תרע"ב סק"ג ואולי מפני קושיא זו פי' הרי"ף לשיעורא דאם דולקת אחר השיעור הזה מותר לכבותה או להשתמש לאורה:

דף כב.

גמרא סככה כהלכתה כו' יינות שמנים כו' כצ"ל. ומלת של למחוק:

שם סלע של מע"ש כו'. נ"ל למחוק תיבות סלע של. וכ"נ מפרש"י וכן בתוספתא ליתא. וגי' שלפנינו יל"פ ע"פ שכ' התוס' ר"פ הזהב ובכ"ד דמשקל דינר זהב כפלים בשל כסף והסלע שהוא ד' דינרים משקלו ב' דינרי זהב. ומדוייק סלע כו' כנגדו דינרי זהב דהיינו שנים:

רש"י [ד"ה הלכה כר"ש. והוי תולדה דחורש כו'. עמש"כ ע"ד בסוכה (ל"ג ב') וכאן י"ל דכוונתו אילו הוה עבידי כדרכו כדאיתא לקמן (ע"ג ב')] :

שם ד"ה אכחושי. מלחלוחית שומנו כצ"ל:

דף כב:

תד"ה ובה. אלא בעוד שהפתילה ישנה בנ"מ דולקת היה מדליק ממנה השאר. ראיתי בס' ז"א מפרש להספרי (פ' בהעלותך פיסקא נט) שהקשה דא"כ מאי מותיב ר"ש הא אמרי' לעיל וא"נ לשיעורה ופי' הרי"ף כו' (כמו שהבאתי לעיל) וא"כ גבי נ"מ נמי דעיקר מצותו אינו אלא מערב עד בוקר ואח"ז אינו אלא כדי להדליק ממנו בע"ה. ול"נ דלפירוש ריב"א יהיה הקושיא ממה שמדליק אח"כ הנ"מ מהשאר וכפירושו בובה היה מסיים:

דף כג.

רש"י בד"ה הרואה. אלא למי שלא הדליק בביתו עדיין. והר"ן מסיים ואינו עתיד להדליק. וכ"פ הטוש"ע:

דף כג:

גמרא משום שלום ביתו. ופירש"י שב"ב מצטערין לכאורה מאי איריא ב"ב אף הוא בעצמו נמי יצטער. ואולי יכוון רבא במלת ביתו על אשתו וכדלקמן (קיח:) ור"ל משום דאיתא לקמן על ג"ע נשים מתות כו' ובהדלקת הנר. לכן אם לא תדליק אתיא לאנצויי עמו:

שם א"ל ההוא סבא תנינא ובלבד כו'. (ברכות ח:):

שם רח"א כו' הכא ביו"ט שח"ל ע"ש עסקינן כו'. כהאי לישנא איתא ברישׁ ביצה באוקימתא דרבה. והתם פירושו דעיקר איסורא הוא בי"ט שח"ל אחר השבת אבל באמת בכל יו"ט אסורה כדמסיק שם (וכן בח"ר לקמן (קמ"ט) הביא בשם הרמב"י לפרש כה"ג הא דאמר שם הכא במראה של מתכת עסקינן ע"ש) ולכן יל"פ גם הכא על כוונה זו. ולעולם בכל ע"ש אסור. וכדמסיק מ"ט א"מ בש"ש לפי שא"מ בש"ש ביו"ט (כגי' מהר"ם וכ"ה לשון הרע"ב) ור"ל וגזרינן אטו יו"ט. וזה דלא כהתוס' לקמן בד"ה ת"כ דר"ח [ובזה נדחו גם דבריהם לקמן נ"ד סד"ה והתנן] :

רש"י ד"ה ומפני ביטול עניים. שלא היו יודעים מתי מקצה אותה. כ"נ דצ"ל:

[שם ד"ה עמוד הענן. משלים אורו. ביפה"ת כ' שעמוד הענן אינו לאורה ועי' לעיל (כב:) תוד"ה וכי לאורה] :

תוס' ד"ה דבי נשא. אתא אבוה כו'. ונ"ל ליישב אליבא דר"ת. דבאבוה דקאמר היינו אבוה דגבלא:

תד"ה גזירה. והכא רבה שהרי משיב לו אביי תלמידו. וגם פליג עליה ר"ח חבירו. עמש"כ ע"ד דהכא במנחות (קו) בס"ד:

דף כד.

[תוס' ד"ה גזירה (בסופו). דגזרינן חלה אטו שמן כצ"ל. ומלת בשבת למחוק וכן ליתא בהעתקת המהרש"א] :

תד"ה איבעיא. תימה כו'. ול"נ ליישב דלעיל ברישׁ הלכות חנוכה פליגי אמוראי אם אסורים לנ"ח הפו"ש שאסרו בשבת. וז"פ דלא קאי אש"ש דמ"ט יפסול לנ"ח (זולת לטעמא דרבה אפשר דאסור לנ"ח בליל שבת לבד וכ"מ בחדושי הרשב"א) להכי שביק ליה הש"ס לפרושי עד אחר גמר דיני נרות דחנוכה בכדי להשלים דיני נרות יחד ואח"כ חזר שוב לתשלום שאר דיני חנוכה והא דלא סמיך הש"ס לש"ש לפרושי הא דולא באליה ושבקה לבסוף עד אחר גמר כל דיני חנוכה הוא בכדי שלא נטעה דמחלקותם בנ"ח לא קאי על הא דאליה כו' כמו דלא קאי על ש"ש להכי אפסקינהו מהדדי והתנא דהפסיק בש"ש (אשר פסלו מטעם מיוחד בו) בין שאר הפסולים אשר טעם אחד להם. דרצה לסמוך שמנים אהדדי. ודלא תני כולה בבא דשמנים לבסוף אולי לא זו א"ז תני או דלא רצה להפסיק במחלוקת לבין המוסכמים לכ"ע:

דף כד:

גמרא א"ב דרב ברונא א"ר כו'. המציינים שכחו לציינו ללקמן כ"ו:

רש"י ד"ה ולא עולת חול. וכ"ש קדשים פסולין כו'. לכאורה לקדשים שנשחטו בי"ט ואירע בהן פסול פגול וכדומה אין כאן כש"כ:

דף כה.

[רש"י ד"ה אסור לאונן. זר זר ב"פ כו'. מפורש להדיא כהמהרש"ל ביבמות (ס"ח ב') ודלא כמהרש"א שם ועמש"כ שם] :

רד"ה מחפ"ז. מיתה כו' או כהן טמא. עיין יבמות ס"ד ע"א בתוס':

תוס' ד"ה כך. א"נ מדאורייתא כו'. עמש"כ ע"ד דהכא בתמורה בסופה:

תד"ה כרת. [ומיתה האמורה בתורה קאמר התם דהיינו כו' כצ"ל] :

בא"ד אף אשת אח דיש לה היתר כו' כשאין לו בנים כצ"ל:

דף כה:

גמרא כל שיש לו בהכ"ס כו'. עיין בב"מ רש"י ד"ה סמוך לשולחנך טעם נכון לזה:

דף כו.

גמרא ולימא מר מפני שהוא עף. ופי' התוס' ויבואו לכבות. והרמב"ם פי' שמא יברח ויצא:

רש"י ד"ה מן הפרי. לאפוקי שמן דגים כצ"ל:

[תוד"ה חדא. ומה הוצרך לבדות טעם מדעתו. רש"י הבליע זה ליישב בשני הפירושים:

תד"ה אין בו. וי"ל דהתם מיירי כשאין כו'. עיין מהר"ם ושגה במחכ"ת דודאי גם לתירוץ הא' אף בבא מבגד גדול לענין טומאה בעינן גע"ג רק לענין סוכה גזרו רבנן אף דליכא ג' הואיל שבא מבגד גדול וגם לתירוץ בתרא ע"כ ההיא דמטליות דסוכה מיירי מבא מבגד גדול ולהכי אף באין בהם גע"ג אין מסככין רק דהכא מיירי בשלא היה בהן מעולם גע"ג והא שכתבו לקמן בפרק במה אשה דמיירי בבא מבגד גדול היינו הא דמרבינן לקמן גע"ג וה"ה בחדש כשהיה בדעתו לארוג בו יותר וכדמסיימי שם אבל הכא דמיירי כו' דמתחלה לא היה דעתו להוסיף:

דף כו:

גמרא תרי מיעוטי כתיבי בגד הצמר או הפשתים. כ"נ דצ"ל מפירש"י ועיין רש"ל] :

דף כז.

תוס' ד"ה מנין. וא"ת צ"ג כו'. במחילה מכ"ת שנעלם מהם ירושלמי פ"ט דכלאים הביאהו שם הר"ש ברה"פ דיליף מקרא דאין נקרא צמר סתם אלא של רחלים ע"ש:

דף כז:

תד"ה האונין. ונראה לר"י דאונין היינו מטוה וכ"פ בערוך. ע' מש"כ בסוכה יב ב:

בא"ד לפי שבצמר ניכר כו' שהשתי כו'. ע' שלהי פ"ה דכתובות ובמש"כ שם בס"ד:

במשנה וכל היוצא מה"ע א"מ ט"א אלא פשתן. גם באינו יוצא מה"ע א"מ אלא אותן שהיו במשכן כדמשמע בגמ' ובתו' סד"ה וכל אלא דהתנא לא בא בכאן רק לזווג לה דכה"י מה"ע דהדלקה:

דף כח.

תוס' ד"ה ויפרוש. וי"ל דדייק כו' וכתיב אחר הקרשים ויפרוש כו' משמע כו'. אבל הספורנו כתב דויקם משה את המשכן דכתיב ברישׁ ענינא הכוונה על היריעות התחתונות והוקמו קודם העמדת הקרשים אם ע"י שהיה מחזיקים בם באויר (וכן פירש"י במנחות צט) ואם ע"ד נס כדבריהם ז"ל.

ואנכי לא ידעתי איפה הוא בדברי חז"ל {כאן הערה=דברי רש"י הם מן התנחומא (פרשה יא) ושם לא נכתב להדיא במה נעשה הנס, ואפשר דקאי על הקרשים כדברי רש"י, או על היריעות התחתונות כדברי הספורנו.}:

שם בגמ' או בעור ריבה. ופירש"י דהמ"ל או עור לכאורה ממלת או הוי מצי לרבויי כדלקמן גבי שרצים. אבל עי' בתוי"ט פי"א דנגעים מ"א דאו כבר דרשינן ליה לדרשה דהתם. אך לפ"ז יקשה דהא גם או דשרצים כבר דריש ליה כמו שהביא התוי"ט בפ"ז דכלים מי"ג:

דף כח:

גמרא ואלא הא תני ר"י כו' למאי הלכתא. והקשה בס' ב"א אמאי לא קאמר דנ"מ לענין מגילת סוטה כו'. ולק"מ דהא נמי תיפוק ליה מלמען תהיה כו':

[שם והאמר אביי שי"ן של תפילין הל"מ. עי' גה"ש ול"נ ליישב עפ"י הא דדרשינן במנחות (לו) והיו לטוטפות בין עינך כ"ז שבין עיניך יהיו שתים. א"כ והיו קאי אתפילין של יד ושל ראש ולכן אמרינן דאתקוש להדדי וכדדרשינן בקדושין (ה ע"א) והיתה דאיתקוש הויות להדדי אך לכאורה זה תלוי בפלוגתת ר"י ור"מ במכות (יא) אי ילפינן בהיקשא דבר שהוא הל"מ:

שם וביו"ט שחל להיות ע"ש עסקינן. עמש"כ לעיל (כג:) וכמו כן י"ל"פ גם הכא] :

דף כט.

רש"י ד"ה פרסייתא. ואין הגרעינין ראויין לאכול. כ"נ דצ"ל. ובעיקר פירושו ע' לקמן בס"פ נוטל דמפרש בע"א. ולפלא על הג' רי"פ ורע"א שלא ציינו לשם:

תוס' ד"ה אכלן. אבל הכא הגרעינין צריכי לאוכל וחשיבי כאוכל עצמו. נ"ל כוונתם משום דגרעיני תמרה לחה הויין שומרין לה ולהכי מצטרפות לטומאה כדאיתא בפ"ב דעוקצין מ"ב לפי' הרמב"ם שם:

דף כט:

גמרא וצריכא כו'. עתוי"ט שהקשה דאכתי לישתוק מביצה ותירוצו ל"נ כלל. דא"כ מדוע ל"ק הש"ס דלרבנן איצטריך קערה משום האי סברא דהפתילה מונחת בתוכה. ול"נ דסתם קערה היא של חרס. (וע' חולין קיא ב' קערה שמלח בה בשר כו' דמוקי לה הר"פ בטור סי' ס"ט בשל חרס דוקא). ואולי דוקא בש"ח התיר ר"י אבל לא בשאר כלים כיון דמופסקת. ומ"ה שפירש שם בכוונת הרמב"ם דבקערה כיון דמחוברת קרוב יותר שיהיה חייב משום מכבה. משמע דבשפופרת ודאי אין כבוי דאורייתא בזה נדחו דברי הרא"ש בפ"ב דביצה סי' יז מה שהביא מהר דשפופרת לסתור דברי התוס' דשם. [ועיין ברמב"ם בחבורו פרק ה' מהלכות שבת הלכה י"ב] :

במשנה כחס עה"נ כו'. עיין תוי"ט כ' שהכ"פ נוספת כמו כלך לד"ז בלשון ברייתא ונמצא ג"כ במקרא כ' נוספת בסוף התיבה כמו ערכך בפ' בחוקותי שכ' רש"י של"י כפל הכפי"ן:

רש"י ד"ה לעילא מרי"צ. לפניו. ולקמן בדף הסמוך ד"ה לעילא מר"ת לפניו כו'. וע' לקמן פ"ח בפירושו ד"ה לעילא מר"ח:

דף ל.

רש"י ד"ה פתח וד"ה כי לכלב. צ"ל בד"א:

רד"ה שונא. דוד שמעי. תמוה דמסדר הכתובים נראה דשמעי נהרג קודם בנין הבית. וגם מהא דאמר כ"ז ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה (ברכות ח) נמי מוכח כן:

דף ל:

רש"י ד"ה צלף. שלשה מיני פירות כו'. (בברכות ל"ו) חשיב ד' עלין ותמרים אביונות וקפריסין ועמ"ש בביצה כה ב' בס"ד:

דף לא.

רש"י ד"ה גיריה. שלא היה כופר כו' אלא שלא היה מאמין כו'. נ"ל כוונתו דכופר לא מיקרי אלא אחר החקירה בכל חלקי הסותר אבל זה לא חקר ולא נוכח אלא שלא היה מאמין כו' לכן הובטח שלאחר שיברר אליו אמיתת הדברים ישוב מאמין:

רד"ה אפיך ליה. כגון תשר"ק. הן לולי פירושו הנל"פ דאפיך היינו שא"ל על א' שהוא ב' וכן כולם. ואולי יש לכוון גם פירושו לזה כי כ"נ בדבור שאח"ז:

גמרא משל כו' כור חטים כו' קב חומטין. ק"ק דקב הוא אחד מק"פ בכור ומדמה הכא היראה לחומטין ובאבות אמרי' כל שמעשיו מרובין מחכמתו כו':

דף לא:

גמרא מי שאכל שום כו'. כן איתא ג"כ בברכות (נא) והמציינים שכחוהו:

במשנה ובהדלקת הנר. בתור"ע בשם ש"ל דקדק מדוע לא תני ובנר סתם כאינך. ולענד"נ דזה אין סברא דליהוי להו עונש מיתה בעבור שאינן נזהרות להדליק אה"נ. שהוא אינו רק מד"ס (ע' רמב"ם רפ"ה) דבשלמא נדה היא בכרת עיסה הטבולה לחלה במיתה ביד"ש אמת הוא שכל העובר עד"ח חייב מיתה ביד"ש (ועמש"כ בהרא"ש למו"ק סי' נ' בס"ד) אבל לחשבה בהדי הני אין לנו (ע' מו"ק כד בתד"ה הא וברא"ש שם) לכן נ"ל דהכוונה בכאן על שאינן זהירות בהדה"נ מבעו"י ומחללות אה"ש באיסור סקילה. [דומיא דא"ר אחא לקמן בברייתא בעון שמכבסות כו' בשבת] . ולזאת סמך לה ג"ד צא"ל כו' עם חשיכה כו' הדליקו אה"נ. וכן ספק חשיכה כו' ואין מדליקין אה"נ. דנדחק רש"י לומר דזו ואצל"ז קתני. והגהמ"ר והרע"ב פי' דהיינו ע"י נכרי אבל למש"כ א"ש משום דכולן לא תני הכא רק אגב דאין מדליקין דבה עסיק תנא ואזיל וע' לעיל כה ב' בתד"ה הדלקת נר:

[שם גמ' כיון דכתיב על פי ה' יחנו כו'. כה"ג בעירובין נה ב'] :

דף לב.

גמרא אבב חוטרא כו'. נ"ל דאבב הוא מלשון בבא דפי' שער או פתח (וכן כולם) והא' הוא שמוש. וכ"נ מפירש"י והערוך:

שם ג' בדקי מיתה נבראו באשה. על מצות או עבירות אינו נופל יפה לשון בריאה. ובתוספתא הגיר' מסורין לנשים. ור"ל דמצות חמורות כאלו שהן בדקי או דבקי מיתה אפ"ה נמסרו לנשים. והוה דומיא להא דרשב"ג דסמיך ליה ונכון:

[שם תנא דברי"ש כי יפול הנופל ממנו ראוי זה כו'. ומה שהוסיפו בד"ח מלת ממנו עוד הפעם הוא שבוש] :

דף לב:

נמרא בשלמא למ"ד בעון מזוזה דכתיב וכתבתם כו' וכתיב בתריה למען כו'. ור"ל דמכלל הן אתה שומע לאו. עי' לקמן נג ב' ברש"י ד"ה בעון בטול תורה. בס' ב"א הביא קושיא בשם ב"ה דהא אמרי' בקדושין ס"א ב' לרחב"ג דס"ל מכ"ה א"ש לאו דסד"א אם תיטיב אגרא לא תיטיב לא אגרא ולא דינא קמ"ל ר"ל להכי איצטריך תו ואם לא תיטיב כו'. וכן הרבה פסוקים כה"ג. והב"א מחלק בין איסור גרידא כי הכא לשם דאית בהו ממונא כמ"ש התוספות בס"פ שבוה"ע. וכמו דמחלק הגמרא שם לר"מ דמודה באיסור גרידא דל"ב תנאי כפול ולא מחוור דבשלמא תנאי כפול הסברא מבחוץ דלא ליבעי רק לפי דמצינו מפורש בב"ג וב"ר דנכפל אמרינן דאין לך בו אלא חדושו דהיינו בממונא אבל בנידן דידן הסברא החיצונה כ"ה ומה"ת לחלק. שוב ראיתי להר"ן שם בס"פ שבוה"ע שהקשה כה"ג על מתניתין דשם דר"מ מחייב ביברכך וייטיב לך (ר"ל אם תעיד) דס"ל דזהו אלה דמשתמע דאם לא תעיד קללה מש"ס דקדושין הנ"ל ותירץ דע"כ ל"א שם בקדושין אלא לרחב"ג דאל"כ ואם לא תיטיב מיותר אבל לר"מ דל"ל מכלל כו' הא איצטרך לכופלו ובאסורא דגם ר"מ מודה דל"ב ת"כ. א"ל דמברכה משתמעי קללה אך דבריו צ"ע שכ' שם ליישב בזה שיטת רש"י ורש"י ז"ל ס"ל למסקנא שם דתיפוך ורבנן הוא דמחייבי דס"ל כרחב"ג והכא נצטרך לומר דר"מ הוא דס"ל בעון מזוזה דר"י שמעינן ליה בגיטין מו ב למאי דמשני רבא התם הב"ע דלא כפלא לתנאי דל"ב ת"כ. וכן בנדרים י"א ע"ש והא דל"ק הש"ס תסתיים משום דרנב"י יליף טעמיה מקרא אחרינא. אבל עדיין קשה דמזוזה היינו מצוה דאית ביה ממונא דלר"מ בעינן ת"כ אח"ז ראיתי לשעה"מ בפ"ו מהל' אישות שעמד ע"ד הר"ן במה שעיינתי עליו ויישבו ע"ש:

רש"י סד"ה ונמסרו לע"ה. וק"ל אי מדרבנן כו' לא הל"ל תו"מ דרבנן לא הימנוהו. לכאורה י"ל דתו"מ הוי ג"כ לענין טומאה וטהרה ובשעת הגתות והבדים דנאמנים (שם כד ב') במשנה. וכן ברגל הכל חברים הן וגם לענין הפרשתם הקילו בעניים ובשבת (רפ"ד דדמאי) ובמדיר (שם מ"ב) בשבת ראשונה וכן בחלתן וכו' (בפ"א מ"ג) וכן לענין שיוצאין בכזית מצה בליל י"ט א' ש"פ ובאתרוג שלהן. אך האחרון מעשרותיו אינו אלא מדרבנן:

[שם ד"ה כמחתרת. אלא שלימין בפצימיהון. כ"נ דצ"ל] :

תוספות ד"ה ר"י. א"כ ברייתא דלעיל כו' ה"ל למינקט נמי בעון ב"ת. אינו מובן כיון דת"ק לא איירי כלל בסבת מיתת בנים איך שייך שרבי יאמר עליו בנים מתים בעון ב"ת. רק משום דת"ק אמר בעון נדרים אשתו מתה. בא הוא לומר דבשביל זה בנים מתים ודו"ק:

דף לג.

[רש"י ד"ה חרב כו'. בריתי יומם ולילה וכתיב והגית בו כו' כצ"ל:

דף לג:

נמרא על המעשר. עי' פירש"י וכ"מ להדיא לקמן. ומזה נראה סתירה למש"כ התוס' בבכורות (ל) ד"ה מעשרות ועמש"כ שם בהגהותי] :

שם יוסי ששתק יגלה לצפורי. הסה"ד בסדר תנאים ואמוראים אות י' הגיה דצ"ל מצפורי:

שם חזו אינשי דקא כרבי וזרעי אמר מניחין כו'. אזיל לשיטתיה ברפ"ו דברכות דאמר אפשר אדם חורש כו' תורה מה תהא עליה אלא כו':

רש"י ד"ה משפט רשעים כו'. מה שבתות למינוי שלהם כו'. בס"ע שלפנינו ליתא לזה. ועי' בספ"ב דעדיות בהרע"ב ותוי"ט:

דף לד.

רש"י ד"ה כאן קיצץ. שתלן כו'. ל"י מדוע לא פי' כפשוטו גם לפי גירסת השנ"א ברפ"ח דתרומות בירושלמי מוכח להדיא דאסור לזרוע תרומה וגם לגי' הר"ש שם דקנסוהו בשוגג ע"כ דעביד איסורא:

רד"ה עשרתם. שאף אכילת עראי ש"ש קובעת כו'. ל"י מה דחקו לזה דאפילו הוי שרי עראי צריך לשאלם משום אכילת קבע. ואין לומר משום הא דרבא ביומא עט ב' דפרי לא בעי סוכה ולשון הרא"ש בפ"ב דסוכה (סי' י"ג) דקבע דידהו כאכילת עראי. ליתא דל"א אלא לענין סוכה אבל למעשרות ודאי יש קבע כדמוכח בכ"ד במס' מעשרות ועוד משום פרי דנגמרו מלאכתן צריך לישאל ולזה י"ל כיון דחזקה על חבר שא"י מת"י דבר שאינו מתוקן. אם כן תיכף כשנגמרו עשורי מעשר להו כדמוכח בפסחים ט'. ואולי יכוין למש"כ הר"ן בע"פ גבי שבתא קבעה נפשה דטעם איסור הפרשה בשבת בין השמשות הוא כיון דאסור לאכול אפי' עראי חשיב כמתקן. וכ"כ הרמב"ן שם במלחמות:

רד"ה משחשיכה. כדתנן כו'. ע' חדושי הגרע"א ז"ל. ולכאורה מהא דתנן בסוף פרק במה טומנין לא כסהו מבע"י ל"י משתחשך מוכח נמי כן. וכן שם ברייתא מפורשת אע"פ שאמרו א"ט אפילו בדבר שאין מוסיף הבל משחשיכה כו':

נמרא סתם קדירות רותחות הן. עיין ביצה כז:

תוס' ד"ה ל"ק (בסה"ד). וטעמא כו' דא"מ אלא לדב"מ. ק"ל דלפ"ז איך היה רוצה הש"ס בעירובין (ל"א) לאוקמי דרבנן ס"ל מערבין אפילו לדבר הרשות ובפרט לפי' הרמב"ם שם דהכוונה על רבנן דמתניתין דשם. וברישא איתא בכל מערבין:

[תד"ה נאכל. ל"ד כו'. לפמש"כ הרא"ש בשם ר' יונה ע"ש י"ל דזה אתי לאשמעינן דדוקא נאכל משחשיכה אבל אם נאכל בה"ש לא:

תד"ה שניהם. וקשה לרשב"א כו'. מה שהקשה המהרש"א לפיר"ת דלעיל נ"ל די"ל דמיירי בשחל יו"ט אחר השבת דיוכל לערב בבה"ש דע"ש לצורך יו"ט. עי' בשו"ע סי' ת"ו ס"ב] :

דף לד:

רש"י ד"ה רמץ. אפר המעורב כו' כצ"ל:

גמרא לחומר ב' ימים למאי הלכתא. לכאורה נ"מ טובא לענין שבת גופא והוא דאי לא היינו מספקינן ביה רק אם כולו מן היום או כולו מן הלילה. אם עשה מלאכה בשני בה"ש היה חייב חטאת אפי' ב' העלמות משא"כ השתא א"ח אלא אם היה בהעלם אחד דוקא כמ"ש רש"י לק' (לה ב') וכמו שבארתי שם כוונתו בס"ד. וכן נ"מ באם עשה בבה"ש הב' בזמן מאוחר מן הראשון דהשתא א"ח חטאת דדילמא הראשון מן היום והשני מן הלילה ועוד נ"מ אם עשה מלאכות חלוקות דהשתא א"ח חטאת דדילמא תרוייהו מן היום ומן הלילה וזיל הכא ליכא שיעורא והכא ליכא שיעורא. ולפי מה שאכתוב לקמן אף אם לא היינו מספקינן אלא אי כולו מן היום או כולו מהלילה היה פטור לר' יהושע בפ"ד דכריתות דהרי א"י איזו אב מלאכה עשה או אפי' מלאכה אחת וכגון קצר כגרוגרת ונאכלה קודם שקצר שנית בבה"ש השני. עי' לקמן פ' במימרא דרבא ואולי לישנא דברייתא מטילין אותו לחומר כו' דחקו להש"ס מלומר נ"מ הנזכרים:

תוס' ד"ה ספק. [ואמר בפ' ד"מ ראה אחת מרובה כו'. היא משנה פ"א דזבים מ"ה ועמש"כ בתמורה (יט:)] :

בא"ד בפיר"ת וספק לקרבן שמא כו'. ובמהרש"א ובכלל זה ששניהם מן היום ומה"ל. וכ"כ התוי"ט בספ"ק דזבים. ולפלא בעיני על שני השליטים איך שגו במכ"ת בדבר פשוט. דכיון דמיירי לפיר"ת דבשני ראה בזמן מאוחר מבשל ראשון. וא"כ איך יתכן דבבה"ש האי היה בו קצת מה"ל. והב' שהיה אחריו היה בו עדיין קצת מה"י. ורש"י והרמב"ם בפי' דנקטו שמא שניהם מה"י ומה"ל. הוא דאינהו מפרשי שלא ידע באיזו שעה של ביה"ש ראם (כנ"ל כוונתם ומש"כ רש"י דשמא בה"ש ראשון כולו כו' ר"ל כל זמן הראיה דומיא למש"כ לקמיה והשניה כולה מה"ל או הראשונה כולה מה"י. אלא דשם דבר מהראיה להכי נקט ל"נ. והכא דבר מזמן הראיה נקט בל"ז. ובזה פירושם מיושב מקושיות התוס') ויתכן שהיה שתיהן בזמן אחד (וגם דברי המהרש"א בדבור הקודם מגומגמין ולא ראיתי להאריך ע"ע) ודע דלכאורה משמע מפירוש רש"י מהא דכ' וכן אם הא' מקצתה ביום כו'. והב' כולה מה"ל (ולא כ' או כולה מה"י) או הראשונה כולה מה"י כו' (ולא כ' או כולה מה"ל) דס"ל דאם ראה ד"מ ביום א' ואח"כ ראה באותו יום בה"ש אף שודאי היתה מה"י ומה"ל כגון לר' יוסי דבה"ש כהר"ע אינו נעשה זב גמור לקרבן דלא ג' ראיות איכא ולא ג"י איכא והא דתנן בספ"ק דזבים ראה אחת היום וא' ביה"ש כו' ודאי לקרבן כו' היינו בהפסק יום בינתיים דוקא דומיא דפירש הרשב"ם בסוגיין אבל שם א"א לפרש כן דא"כ היכי תני שם אם ספק שמקצת הראיה כו' ודאי לטומאה אמאי דילמא יום א' הפסיק ביניהם. וצ"ל דרש"י לאו בדוקא נקיט:

גמרא אלא תלתא ריבעי מילא. ע"כ צ"ל ע"ד תפסת מרובה ל"ת. אולם לפ"ז קשה מ"ק בתר הכי אלא תרי ריבעי מילא וצ"ל משום דקאי אדברי רבה ואיהו איירי ברביעים אך לפ"ז לא א"ש מאי דדחי לימא חצי מיל ודו"ק:

דף לה.

גמרא אע"פ שיש להם שולים. מלות אע"פ ט"ס כמ"ש בעירובין יד ב ע"ש:

שם פנים המאדימין אהמ"ז. ק"ל אם מלות פ"מ מאדימים כולמו המה תואר לרוח מערבי. א"כ חסר הנשוא והוא יאדימו ואם פמ"ז לבדם המה תואר לרוח מערבי ע"ש שמשפיע למזרח פעולת האדמה א"כ מלת מאדימין שהוא הנשוא והוא תנאי והוא מהפעיל שפירושו שמאדים אחרים א"כ צריך להביט דוקא במזרח לראות אם פועל המערבי תנאו להאדימו וצ"ל שמאדימין בכאן הוא פועל עומד כמו אם יאדימו כתולע [וכן בלשון משנה האוג והתותים משיאדימו וכל האדומים משיאדימו (מעשרות פ"א מ"ב)] :

שם מ"ד בה"ש דר"י מישך שייך בדרי"ה קמ"ל דשלים כו'. עי' נדה נג דזה פלוגתא דתנאי:

רש"י ד"ה שהן כוריים. עמש"כ בכלים פרק ט"ו בס"ד:

[רד"ה פנים המאדימים אה"מ. כחלון. כצ"ל בכ"ף:

רד"ה טהור. אלא בארה של מרים כצ"ל. וק"ל דלענין שהוא טהור מלקבל טומאה מאי אידיא דלאו ככלי דמי תיפוק לי דכלי אבנים אין מקבלין טומאה***)] :

רד"ה בשלמא (בסה"ד). למימרא דביהש"מ דר' יוסי לילה הוא כצ"ל:

דף לה:

רש"י ד"ה בשני בה"ש. בהעלם א'. בחדושי הגרע"א כתב דכוונתו בכדי לפוטרו מאשם תלוי ע"ש ואנכי תמה דמה יושיענו זה כיון דחטאת בעי ידיעה ודאית בתחלה כדמוכח סוגיא דש"ס לקמן ס"ד ע"א וע"ב וע"ש עוד לעיל מזה פלוגתת ריו"ח ור"ל וא"כ מ"מ יצטרך להביא א"ת ולע"ד כוונת רש"י דהא ע"כ מיירי שעשה מלאכה אחת בשני בה"ש דאל"כ הרי א"י מעין איזו מלאכה עשה ופטור לר' יהושע בכריתות י"ט ומיירי נמי דעשה בשניהם בזמן אחד. ע' תוס' לעיל (בריש ע"א ד"ה ספק) ומש"כ רש"י לקמן וכגון דעבדי כל בה"ש ל"ד ועמש"כ בעירובין (לה:) ואת"ל דדוקא קאמר י"ל דכוונתו שבבה"ש גופיה לא היתה לו ידיעה. ור"ל כיון דעשה כל בה"ש למשל שקצר א"כ ע"כ קצר כמה גרוגרות וליחייב אכל גרוגרת חטאת א'. לכן אמר שהיה כל בה"ש בהעלם א' וא"כ אכתי איכא לספוקי דילמא מקצתו מה"י ומקצתו מה"ל (ע"ש בכריתות א"ר יוסי כו' שאני אומר מקצת עשה היום כו') וצריך ע"כ לצרופי הב' חצאי השיעורים אהדדי ר"ל דע"ש ודמו"ש. (הערה: עיין כריתות ספ"ג בסוגיא דשבתות כגופין דמיין דלפירש"י שם (ועי' בחדושי שם פירוש אחר ושכן פירש הרמב"ם) מוכח לכאורה דאף בשני מיני מלאכות מצטרפי אהדדי אם עשאן בהעלם שבת אבל זה חידוש גדול ולא אישתמיט חד להשמיענו כזאת ואולי יש לחלק דוק שם בהסוגיא היטב) וקי"ל כחכמים דס"פ הבונה דיש ידיעה לח"ש וקי"ל לקמן (ע"א דכל היכא דחלוקין לחטאות לא מיצטרפי ובשבועות (ספ"ב) ובכריתות (פ"ד) פלוגתא אם ידיעות ספק מחלקת לחטאת ולכן כתב רש"י שיהיה בהעלם אחד. ובתו"ח פ"ה מ"ד בכריתות עיות גם הוא כוונת רש"י (ואף לפירושו בס"פ הבונה דמשחרית לבה"ע הוה כב' העלמות נ"ל דהיינו דוקא בהעלם שבת. עי' שיטתו בר"פ כ"ג (ובזה מתורץ קושיית התוספות שם עליו מהא דכתב אות א' בציפורי כו') ע"ש משא"כ כאן י"ל דמיירי בשגגת מלאכה או שהיה סבור שעדיין יום הוא ודו"ק וע"ש בתוי"ט: בסוה"ע

רד"ה והתניא. לפי שכפוף ראשו. ועמש"כ רפ"ו דשקלים בס"ד:

דף לו:

תוס' ד"ה נ"מ. דבבל הוה שם מדינה כו'. אינה קושיא כ"כ די"ל דגם עיר היתה ששמה כשם המדינה וכ"מ בעירובין (ר"ד ס"ג) רבינא סר סכינא בבבל ובפשטיה הוא שם עיר דומיא דכפרי וחרתא דארגיז דאיתא שם לעיל מינה והתוס' נראה דגם שם פי' דהוא שם המדינה מדכתב בד"ה ר"ח ורבינא דסר סכינא בבבל משמע שהיה רחוק הרבה מר"א. ור"ל מדלא הזכיר הש"ס רק שם המדינה אולם בגיטין סה סע"א משמע דיש עיר בשם בבל. [וכ"מ פשטיה דקרא (בדניאל ד כ"ז). אמנם נ"ל ראיה לדברי התוס' משום דבורסיף משמע (ביומא יו"ד א') דהוא שם מדינה מדקאמר שם כלח זו פרת דבורסיף] :

תוס' ד"ה כירה. דהנשאר בקרקע נקרא קש כדפרישית כצ"ל:

[תד"ה וב"ה. והל"ל אא"כ גרף. עי' גה"ש. ול"נ דהתוס' דייקו שפיר דהא אמימר שם דרמי דראב"ע אהדדי וכן אידך מ"ד דמשני זבלו מוכיח עליו ע"כ לא ישר בעיניהם לפרש כגון שהעמיק] :

דף לז.

גמרא ת"ש כירה כו' סומכין לה ואין מקיימין עליה כו' כצ"ל. וכ"ה בתוספתא ועי' גירסת הרי"ף והרא"ש:

תוס' ד"ה לעולם. לכאורה בפשוט י"ל משום דסתם מתניתין דחררה ע"ג גחלים דלעיל ספ"ק אתיא כחנניא כדאמר לקמן תרוייהו תנינהו כו' ועי' ברא"ש:

תד"ה אא"ב. דבגרופה לא אשכחן שום אמורא דאסר כו'. אבל בתנאי אשכחן ר"מ אליבא דב"ה אולם דבריהם לקמן (לח) ד"ה לא קשים. דדילמא ר' יוסי ס"ל כר"מ:

דף לז:

גמרא היינו הך. כעת לא מצאתי כה"ג בש"ס דליפרך מאמורא אחר היינו הך ואולי דהכוונה דהל"ל וכן ארבב"ח וכה"ג איכא טובא בש"ס:

שם א"ל בסורא משהי דהא רנב"י כו'. תמוה חדא דרנב"י בפומבדיתא הוה (עי' סה"ד) ועוד רב יוסף דהוא רבו דרבא יביא ראיה מרנב"י תלמידו דרבא ועיין מהרש"ל בקדושין (כ ב') לכן נראה להגיה דצ"ל ורנב"י מרי כו' ולמחוק מלת דהא וכ"מ שהיה גירסת הרא"ש וזהו מסתמא דהש"ס וכה"ג כתבתי במגילה (ו) ונדפס בשמי בק"א להט"א:

דף לח.

גמרא שכח קדרה ע"ג כירה כו' מהו. ר"ל דמתחלה העמידה ע"ג כירה ע"מ ליטלה קודם שתחשך. ואח"כ שכחה. ומזיד דידיה הוא שנזכר קודם שתחשך ולא נטלה. והלכך קרי ליה שפיר דל"ע מעשה. דבשעה שהעמידה שעשה מעשה בהיתר היתה ואח"כ שהזיד ולא נטלה עביד איסורא שלא ע"י מעשה. ובזה מיושבת תמיהת התוס' בד"ה אבל:

[רש"י ד"ה קשיא דר"מ. דתניא לעיל כו' כצ"ל] :

דף לח:

[גמרא ר' תדאי דעביד לגרמיה הוא דעבד. נראה דאשגרת ליישן הוא מברכות ותענית ומו"ק דהכא לא עביד עובדא אלא מימרא בעלמא הוא דקאמר] :

במשנה תנור כו' ל"י בין מתוכו כו'. נ"ל הא דבכירה תני עליה ול"ת רבותא טפי דאפי' בתוכה שרי כדלעיל ל"ז אא"א לשהות תנן מה לי תוכה כו' הוא משום סיפא דחזרה דהתם דוקא עליה כדלעיל (שם) ולהכי קאמר הכא בתנור ל"י בין מתוכו שתידוק הא בכירה מותר אפי' בתוכה. ואי להחזיר תנן א"כ בכירה קאמר דוקא עליה. ובתנור אשמעינן דאין חילוק בין מתוכו כו' לדייק הא בכירה יש חילוק ודו"ק:

במשנה (הב') עד שתתגלגל. בשביל שתצלה. הא דשני בלישנא. נלע"ד דבריש דאיסור דאורייתא הוא כדאמר בגמרא. לכן אסור אפילו גלגול דהוא צליה קצת אבל בסיפא דאינו אלא גזירה דרבנן כדאמר בגמרא. ל"ג אלא בצליה גמורה. והאי בשביל שתצלה שב נמי על הא דלא יפקיענה. ודברי ת"ק הוא לא יפקיענה כו' ולא יטמיננה כו' בשביל שתצלה. אלא דר"י אפסקי' לחלוק על ריש דבריו:

דף לט.

רש"י ד"ה שמא יטמין. ותרווייהו דרך הטמנה כו'. נ"ל פי' לפירושו דיטעה לומר דדרך הטמנה הוא שגורם ההיתר. דלא אסרה תורה אלא דרך בישול שהוא אצל או ע"ג האש. משא"כ בהפקעת סודרין אין לו במה לתלות ההיתר רק מחמת תולדת חמה אבל תולדת האש ודאי כאש דמיא. ולא יטעה לתלות ההיתר מחמת תולדה. ובזה שוב לא נצטרך לדברי התוס' ולמה שנדחק המהרש"א לדבריהם:

תוס' ד"ה כלי. לפי' רשב"א דמפרש דעירוי כו'. נ"ל דצ"ל רשב"ם. עי' לק' מב ב תד"ה אבל:

דף לט:

תוס' ד"ה ממעשה. וא"ת כו'. ולעד"נ דר"ל דממעשה דאנשי טבריה נשנית משנה דבמה טומנין כו' שא"ט בדבר המוסיף הבל מבעו"י וכההיא דנדה (כה:) מעדותו של ר"נ נשנית משנה זו ועוד בש"מ אח"ז מצאתי כן בחדושי הרשב"א:

תד"ה אא"כ. כדאמר כו' ניחם אגב אימיה. הגרע"א הקשה מדוע לא הביאו יותר מבברייתא דביצה ממלא נחתום חבית מים אע"פ שא"צ אלא לקיתון א' (ואני קורא גם עליו מדוע לא הביא מרישא דברייתא ממלאה אשה קדרה בשר כו' דהוה ג"כ איסור מלאכה מה שאין כן מילוי דנחתום דאינו אלא טירחא אבל נראה דבכוונה דלג הא דאשה משום דההה"מ הביא בשם רשב"א דשם הטעם שיהא שמן הקדרה יותר. וכן הטור בסי' תק"ג כתב מפני שהתבשיל מיתקן יותר ע"ש. והא דנחתום נראה ג"כ דר"ל שממלא ומחמם וכן לשון הטור שם ועי' לעיל (יח ב') ל"ת אשה קדרה כו' ותניח לתוך התנור כו' ל"י נחתום חבית ש"מ ויניח לתוך התנור אלמא דסתם מילוי דנחתום הוא להחם) דראיה שלהם יש לדחות דדוקא לצורך מילה התירו. ואני אוסיף עוד דהתם איירי ע"י נכרי לפירש"י ור"פ ועי' בר"ן בביצה שם על הא דממלאה אשה כו' ובגיטין ח' ב' בתד"ה אע"ג. ולעד"נ דמשם אין ראיה דהתם כיון דא"צ להמותר ליכא למיגזר שמא ירבה להחם בכלי אחר. אבל הכא דצריך להמותר אולי גזרינן דומיא דאין מזמנין את הנכרי בי"ט מטעם דשמא ירבה בשבילו בקדרה אחרת כמ"ש הפוסקים ועי' בתוס' גיטין הנ"ל. ונראה דזה ג"כ טעם האוסרין בטור שם בהא דממלאה כו' לומר בפירוש שהיא רוצה למחר המותר (והמ"א כוון לזה במה שהראה לעיין בסי' תקי"ב) ואף הטור שחלק עליהם באר טעמו מפני שהתוספת משבחת את התבשיל כנ"ל נכון. ובזה מתורץ מה שהקשה עוד לב"ה כיון דמתירין להחם לרחיצת פניו יו"ר אמאי אסור לרחיצת כל גופו לישרי מטעם הא דנחתום ע"ש. ועי' היטב בתוס' גיטין הנ"ל:

דף מ:

גמרא רבה ור"י דאמרי תרוייהו להתירא רנב"י כו'. כה"ג לעיל (לח):

[שם אר"י א"ש אחד שמן ואחד מים יד סולדת כו'. הא דל"פ הש"ס כאן ולימא הלכה כר"י משום דחידש לנו לפרש שיעור בישול דהוא בכדי שהיד סולדת ועוי"ל דאולי לא ידע מהך ברייתא ובכ"ד דפריך כה"ג אינו אלא היכא דאמר בלשון הלכה דש"מ דשמיע ליה דפליגי בהך מלתא ובקדושין (נט:) דפריך הוא משום דמלתא דחכמים שם הוא סתם משנה בגיטין (ד' ע"ב)] :

רש"י ד"ה ובקשתי. לסוך הימנו קודם הרחיצה. בר"ן הגי' אחר. ועי' לקמן (מ"א) תד"ה רחץ:

רד"ה דהא מעשה דרבי אחר גזירה הוה. שגזרו על הזיעה. צ"ע דהא בברכות (כז ב') א' רבא על מעשה דרבי דנכנס להזיע וקודם גזירה הוה ועי' במאור כאן. אבל מ"מ ק"ל מדוע לא משני בברכות דבחמי טבריא הוה כמו מעשה דכאן:

תוס' ד"ה וכי. דאין אסור להרהר אלא בלה"ק. מכאן ראיה להש"א בתשו' ז' במה שתמה על הרשב"א שכתב דבהרהור לא שייך לשון:

דף מא.

גמרא כי הא דרבא שחי כו' רבנן דבר"א כי קא נחתי כו'. משמע דרבא לעולם שחי אף כי קא נחית וא"כ יקשה עליו מהא דכל המניח כו' וי"ל ששחיה לא מוכח כולי האי דעושה מחמת בושה כמו אם מניח ידיו:

[רש"י ד"ה בי כירי. אצל חלליה. משמע דלהב' חללים לכל שפיתה חלל בפ"ע ומחיצה בינותם אבל להתוי"ט פ"ז דכלים מ"ג פשיטא ליה דאין מחיצה בינתיים וכ"נ דאל"כ למה ימועט חומה מחום הכופח ועוד לעיל (ל"ז) דתניא ב' כירות המתאימות אחת גרופה כו' ה"ל לאשמעינן זה בכירה אחת שפיתה א' גרופה כו' ונראה דט"ס ברש"י וצ"ל חללה] :

דף מא:

תוס' ד"ה מיחם. דהא ר"י אסר בגרירה כו' אלא ע"ג כלים משמע כו' ומוקמינן כר"י כו' אמאי לא מייתי כו'. מזה אינו קושיא כיון דאינו מפורש במתניתין שר"י אמרה אלא דמוקמינן כוותיה. אבל דבריהן תמוהין מדוע לא הביאו דשם במתניתין איתא מפורש ר"א כל הכלים אינם נגררין כו':

בא"ד בכהת"כ חוץ משבת אסור מה"ת אבל כו'. וק"ל דלפ"ז מאי פריך הגמרא בהנחנקין (פ"ד) ממתניתין דשרי' מחט ש"י ליטול בה את הקוץ אהא דרב דלא שביק ליה לבריה כו' ע"ש. ועי' לקמן (קי ב') בתד"ה ת"ל:

דף מב.

גמרא והא"ש מכבין גחלת של מתכת כו' אבל לא של עץ. ואס"ד כו'. הגרע"א הקשה למש"כ הר"ן בפ' חבית דכבוי אף במקום שאצ"ל החמירו בה מבשאר איסור דרבנן (אפילו על ידי נכרי) אם כן מאי פריך הכא דילמא דוקא של מתכת דלית בה איסור כבוי כלל שרי משא"כ ש"ע כו' ע"ש. ולי לק"מ דעי' בר"ן כאן שכתב בשם בעה"ל דאפי' בשל מתכת איכא איסורא דאורייתא. והחילוק הוא מט"א ע"ש. ולשיטתו ע"כ דפריך הכא מסברא כיון דלא הוה אלא מדרבנן הל"ל למשריה א"כ אנן לדידן נמי מפרש כן [ועוד דע"כ צ"ל דפירכת הגמרא מסברא דהא בשל מתכת הוה שבות דשבות ובשל עץ אינו אלא שבות אחד] :

תד"ה נותן (הא'). דא"כ יקשה מהכא למ"ד עלאה גבר ולמ"ד תתאה כו' כצ"ל:

תד"ה מי. קאי אסיפא ובכוס סבר שפיר כו' כצ"ל:

ד"ה מרותחין. בה"ש. עי' מ"א סי' רנ"ג סקי"ח:

דף מב:

תד"ה ולכל. נראה דדוקא בתבלין כו'. הן בפ"א דמעשרות מ"ז פליג אף בשמן. ושמן משמע קצת לעיל (מ ב') דקיל ביותר להתבשל:

[תד"ה ואין. ולא שבנר ממש קאמר כו'. וכ"כ לקמן שם. ונראה דפליגי על פירש"י לקמן (מ"ד) ד"ה מן הנר הכבה ע"ש במהרש"א וס"ל דכבה ממש ומאי דמסיים שם ואפילו בשעה שהנר דולק לא קאי אלא על השמן המטפטף ונראה דרש"י אזיל בשיטת התוס' דביצה (כ"ב) דהחיוב דמסתפק הוא מפני שמכהה אורו קצת לכן הואיל דבלא"ה עמיא ואזלא שרי] :

דף מג.

רש"י ד"ה אין בהן ממש. ומותר ליתן כו'. המ"א בסי' רס"ה סק"ו הגיה דצ"ל ליטלו ופי' הכלי:

דף מג:

גמרא דאיכא חמה ואיכא גשמים כצ"ל. ומה שהוסיפו בד"ח ואיכא צינה שבוש וכן בביצה ליתא:

שם היכא דאיכא ככר כו' כי פליגי דל"ל. בגה"ש הקשה אמאי לא תהוי המטה עצמה במקום ככר כו'. ול"נ דהא תנן את החי במטה פטור אף על המטה שהמטה טפלה לו את המת במטה כו' ור"ש פוטר משמע אף עה"מ פוטר וג"כ מטעם שהמטה טפלה לכן לא מהני המטה לטלטלו על ידה כי היא בטלה לו:

תוס' ד"ה שלא. כמש"כ בביצה (לו ב' בס"ד):

תד"ה זה. תימה לר"י דהכא לא שרי כו' כצ"ל:

בא"ד זוקף אה"מ ופורס כו' כצ"ל:

דף מד.

[גמ' התם קערה דומיא דנר. ק"ל מאי אהני דזוטרא לגבי שמן הלא ממנו לא ישאר מאומה כי ידלק עד תומו. ולולי פירש"י הנל"פ דטעם דנר מותר דכיון דצמצם להדליק בנר קטן נראה דקפיד על הבערתו יותר מהצורך ויושב ומצפה אימתי תכבה נרו כדלקמן (מ"ו ב') אבל בקערה שנותן שמן הרבה בשפע אדרבה נראה דעתו שידלק זמן הרבה ואינו חפץ שיכבה מהר:

רש"י ד"ה נר של מתכת. כגון של נחושת דלא בלע. וכן שנינו בפרה פי"ב מ"ה רי"א רואין אותן כאלו הן על איזוב של נחושת] :

תד"ה דכ"ע. והכא חשיב כשוכח (פי' משום דמיירי במת בשבת כמ"ש הרא"ש) וכל דבר כו'. פי' דהא מ"מ המטה השניה הוה כמניח עליה במתכוון לזה כתבו וכ"ד כו' שדעתו כו' וזה דלא כהמפרשים:

דף מד:

רש"י סד"ה ואינה מצלת. דנמדדת לא שייך בכ"ח דלא איתקש לשק כו'. כ"ה בהדיא (לקמן פ"ג ב'):

דף מה.

נמרא א"ל ר"כ ורב אסי לרב כצ"ל. וכ"ה בתוס' לקמן בעבר הב' ד"ה לאו:

רש"י ד"ה עד מוצאי י"ט. דאי משום סתירת אהל כי מטא חש"מ כו'. לכאורה בפשיטות הלל"פ דהקושיא הוא מהא דתלה בה אגוזים כו'. אלא משום דליכא הכרח דאתיא כר"ש (וכמו עד מוצאי י"ט האחרון דודאי לא מצי אתיא כוותיה כמ"ש התוס') רק היכא דאיכא איסור סתירת אהל ג"כ כגוונא דתני רחב"י:

[רד"ה דתני ר"ח וד"ה אפילו. צ"ל הד"א] :

דף מו:

[תוד"ה מי (הא'). ואע"ג כו' אינם מוקצין כו'. עי' לקמן קכ"ז ב' תוס' בד"ה כיון] :

דף מז.

[רש"י ד"ה טרסיים. צורפי נחושת או גרדיים. (עי' ע"ז י"ז ב') תוד"ה רבין] :

דף מז:

נמרא א"ל ההוא מרבנן לרבא. ברא"ש ליתא תיבת לרבא. וברי"ף הגי' לרב חמא. [וי"ל הגירסא שלפנינו דאולי רב חמא זהו זקינו של רבא דהוא היה בנו של רב יוסף בר חמא בב"מ (סד:) ובי ר"ח הוא כמו בית ר"ח וגם רבא בכללם] :

רש"י ד"ה אין בהם ממש. משכבו מותר ליטלן. עמש"כ לעיל (מ"ג) על דבריו] :

דף מח.

[גמרא אבל לא פוחתין וא"נ את המוכין כו'. נ"פ דסיומא ביו"ט ואצ"ל בשבת קאי נמי על הא דלא פוחתין] :

רש"י ד"ה נטלא. יין מן הכובא.

ובד"ה דקא עצר. מן המים. וכ"ה בהר"ן. פתחו ביין וסיימו במים ועי' בר"ן בס"פ שמנה שרצים. ובאמת שם נטלא מצינו גם על המים וע' ברא"ש פרק הרואה סי' כ"ג ובמוסף ערך נטל. אולם כובא הוא כלי של יין עי' ערוך ערך כב הח' ובמוסף שם:

רד"ה מוכין. אינן אלא לעשות מהן לבדין. ולקמן איתא דדרך ליתנן ג"כ בכרים:

תוס' ד"ה מ"ש ממיחם. והיינו הפשר כדמוכח כו' כצ"ל:

תד"ה מ"ש מפרונקא. דאמר רבא בפ' תולין כו'. לפנינו הגי' שם רב וברי"ף רבה וכצ"ל בתוס' כאן. והגרי"פ שמביא שם מהערוך דגורס רבא. שכח לציין גם לתו' שלפנינו:

דף מח:

נמרא אמר רבא ד"ת בשעת מלאכה כו'. לקמן (נח ב') הגי' רבה והוא מוכרח שם:

רש"י [ד"ה מטמאין במגע. ונגעה הטומאה לשולי הכירה. ל"ד דה"ה לדופניה וכמש"כ בדבור הסמוך] :

רד"ה ואין מטמאין. נראה למחוק תיבת כלומר או לסרס התיבות ושכצ"ל בטומאת האויר כלומר בטומאת הכירה שאם כו':

דף מט.

במשנה בכנפי יונה. נ"ל דכנפים סתם כולל גם הנוצה הרכה (פו"ך בל"א) כדמשמע בחולין (נו ב') במשנה ובאמת היא מוספת הבל ואסור להטמין בה ולכן אמר כנפי יונה להורות דדוקא דומיא דיונה שאין לה הנוצה הרכה. וזה דלא כמשמעות הרמ"א (רנ"ז ס"ג). ועיין בטהרות פרק א' משנה ב' בתוספות י"ט מה שהביא בשם הרמב"ם והגהתו עליו ולדבריו משמע דכנפים אינן נקראים רק הנוצה הרכה ונוצה היא השערות הקצרים הירוקים (בלא"ה) ונ"מ גדולה לדעת הפוסקים כר"י בחולין שם. וא"ש טפי הא דנקיט כנפי יונה לאשמעינן דהיינו דוקא הנוצה הגדולה:

דף מט:

רש"י ד"ה משום דכתיב. ולא יותר מן הצורך. לכאורה תמוה דהכתיב והותר. ונראה שמפרש והותר. דר"ל שהיה די לעשות המלאכה וגם מה שדרך להותיר כגון יריעות היה מהצורך לעשות קצת יותר מהנצרך אז כי אולי יקרה שתקרע א' או שתים ויהיה נצרך לתקנם בהמותר עי' לקמן (ר"ד עה) וכדרך ההדיוט כשתופר בגד חדש משייר קצת מאותו המין כדי לעשות טלאי ממנו אם יקרע הבגד וכן ווין ויתידות וכדומה אם ישבר א' מהן יהיה ממה להחליפם וכ"מ שכוון לזה בפיה"ת:

דף נ.

גמרא כי אתא רבין אר"י א"ר יוסי ב"ש כו'. כ"נ דצ"ל עי' ביצה (ז א' וב'. ויד ב. וכז) וכ"ה ברי"ף:

שם חריות כו' ונמלך עליהן לישיבה צריך לקשר רשבג"א א"צ לקשר. לכאורה ה"נ דאזלי לשיטתן בסנהדרין (מח ב') גבי עבוד לשמה וכפירש"י שם דרשב"ג סבר הזמנה מילתא היא. ולת"ק לאו מילתא. ודלא כפי' התוס' שם. מיהו ע"כ לא שוו תרוייהו דיני אהדדי. דהא ר"א אמר הכא יושב כו' והתם תניא כיס כו' הניח בו תפילין יניח בו מעות וכר"ח שם ומשמע דליכא מאן דפליג עלייהו:

רש"י ד"ה הפתק. בין של חגבים. משום דאשכחן גם בהם לשון הפתק בע"ז (לט ב') במשנה:

דף נ:

גמרא [א"ר אבא ארחב"א הכל מודים כו'. מה שהוסיפו בד"ח אמר רב וכ"ה בגי' הרי"ף שלפנינו תראה שהוא טעות כדמוכח לעיל (ל"ד) בהסי' בדגופיא כו' וכן ברא"ש ליתא] :

שם מ"ס חוששין שמא תתקלקל (כצ"ל וכ"ה ברי"ף) הגומא. מהמפרשים נראה (עתוי"ט) דהחשש הוא שמא תתקלקל הגומא ויבא לטלטל הגיזין בידו (והן מוקצות) או אפילו ע"י הקדירה שג"כ אסור (ועי' תוס' ד"ה הכל). ולעד"נ שהחשש הוא שאם תתקלקל לא יוכל להטמין ויתבטל מעונג שבת שמצוה לענגו באכילת חמין כמ"ש הרמ"א ס סס"ו רנ"ז. וזה מדוייק בלשון הגמרא. ודע דהרמב"ם מפרש דהטעם שאסור להחזיר כשנתקלקל מפני דהוה כמו שמטמין בתחלה בשבת. כיון שנהרס המקום שהיתה טמונה. ועכשיו מתקן המקום מחדש. והשו"ע קבעו בסימן רנ"ט ס"ג בשם י"א. והגרע"א הקשה דהא קי"ל בסי' רנ"ז ס"ד דאפי' ליטלו כולו ולתת אחר במקומו שרי. והוא דפסקינן כרשב"ג (לקמן נא) ואנכי תמה על קושייתו דע"כ לא שרינן להחליף אלא הכסוי לבד כמבואר ברמב"ם פ"ד הל"ד וכ"מ מכה"פ וכן מתבאר בדברי רש"י בפי' הברייתא דרשב"ג. אבל הדברים שטמונה הקדרה בהם ודאי דאסור להחליפם לכ"ע:

[תוד"ה רש"א. עי' בהגרי"פ ולא ה"ל להביא ממרחק כי גם (לקמן פא:) קרי לה הגמרא סתם משנה] :

דף נא.

במשנה ממלא אה"ק ונותן לתחת הכר כו'. לשון הרע"ב ואע"פ שהוא מלא מוכין כו'. והוא לקוח מפי' הרמב"ם ע"כ במוכין יבשים קאמרי דא"מ הבל דבחבורו פ"ד הל"ד אינו מתיר אלא בדבר שא"מ הבל וכן לשון רש"י לעיל (ל"ד) במשנה בד"ה וטומנין אה"ח בקופה של מוכין ולעיל בגמרא (מח) מוכין שטמן בהן כו' ושם בברייתא טומנין כו' ובמוכין צ"ל הכל ביבשים. דבדבר המוסיף הבל אף מבעו"י אסור:

שם בגמרא אר"ה אמר רב כו'. הגרי"פ הגיה רבי. וטעמו נראה מדפריך ע"ז והתניא רבי כו' ומשני הא מקמיה כו'. אמת שמצינו ר"ה א' רבי בגיטין (עד) ובכתובות (סח ב') (ומה דמשמע בסה"ד דאפשר להגיה שם רב תחת רבי תמוה דהא בהא דגיטין מדקאמר על הברייתא הא מני כו' מוכח דרבי גרסינן. וכן בכתובות מדפריך עליה ואלא כו' לרבי אידי ואידי כו'. ומה שהביא עוד מפסחים ומביצה. בספרים שלפנינו הגי' שם רב) אבל מ"מ אינו מוכרח להגיה כאן רבי. לפי מש"כ ביבמות (פ) דשפיר פריך מרבי על רב:

רש"י ד"ה ואייתי לי מיא. שהחמן כו' ובחול. נ"ל דצ"ל בחול בלי ו' דמשמע דא"ל הנך ב"ד במעמד א'. ומוכח מדבריו דס"ל כהיש אוסרין באו"ח סי' שכ"ה ס"ד ומטעם הב' שבמ"א שם ומדוע לא הביאו הפוסקים דעתו ז"ל:

דף נא:

גמרא דניגרי דחמרא שערי. כעין זה לק' (קנ"ב) דוק בככי ותשכח בניגרי:

[רש"י ד"ה מחליפין. מהו. הס"ד] :

דף נב.

גמרא מיתיבי קשרה בעליה במוסרה כשרה. הא משנה ערוכה בפרה פ"ב מ"ג ותימה על הגאונים רי"פ ורע"א ז"ל שלא ציינוה ומעתה אין אנו צריכין לדברי התוס' דהוה מצי לשנויי הא מני חנניא דפריך מכח סתמא דמתניתין דמסתמא גם מתניתין דהכא סברא כן. ורב ושמואל משמע דקאי על פי' דמתניתין. ובפרט לפי מה שכתבתי בס"ד במגילה (ד:) דעל רב פרכינן מסתמא דמתני' א"ש טפי ע"ש:

[שם (בסוף העמוד) והתנן טבעת כו'. מצויין בטעות וצ"ל בפי"ב] :

רש"י ד"ה טמאה. ואכולהו קאי תתחטאו אתם ושביכם. עי' לקמן סג ב' תד"ה ואילו שהשיגו ע"ז:

תוס' ד"ה ומזין. עיין תוי"ט שכ' דלפי הרע"ב דהתם נפרש דאשמעי' דל"ח לשמא יתכוון להזות עה"ב. וזה דוחק דלמא יתכוון עה"ב. ול"נ דאשמעי' דל"ח שמא תפול ההזאה עה"ב וממנה תתמצה על הכלי דפסולה כדאיתא שם מ"ב:

דף נב:

גמרא מי לא תניא מקל של בהמה של מתכת מקבל טומאה. עי' כלים פי"א מ"ו בהר"ש ותראה שדין זה מפורש במשנה ויתכן שכוון לאותה משנה ואם שלא הביאה כלשונה דמצינו כיוצא בזה הרבה. עמש"כ בגיטין פ"ה:

רש"י ד"ה כר"י ס"ל. ושוב אין נאים לאדם כו'. משמע דשינוי מעשה המוציאה מידי טומאה. לא די שיעשה מעשה המוכיח שעומד עתה להדבר האחר. אלא בעינן שבמעשה ההוא יתקלקל משמוש הדבר שעמד לו בתחלה. ונ"ל דזהו פלוגתת רי"ה וחכמים בספכ"ו דכלים. דלר"י סגי במעשה המוכיח. ולחכמים עד שיתקלקל משמושו הראשון. (וק"ת על פירש"י לק' בד"ה ואין עולין ובסוכה (ר"ד י"ד) שכ' עד שיתן בו איזמל והוא לישנא דר"י בכלים שם) והא דר"י בעי לקמן מעשה לקלקל. היינו שלא יהא בהמעשה די תקון להדבר האחר. כמו החותך בעור דעדיין אינו ראוי לרצועות עד שיגמור חתוכן ויפשטם. ומכ"ש לסנדלים דמחוסרים עוד תפירה. דוק כי בזה יפול מה שגמגמו המפרשים בזה:

רד"ה הא תרגמא. דזימנין דממלך עלה ומנח לה הכי כצ"ל:

דד"ה חוץ (במשנה). וה"ל תכשיט. לכאורה ק' הא לנוי כ"ע אסור לעיל. וכה"ג השיגוהו התוס' לעיל ד"ה או וחילוק הר"ן בין נוי הרגיל לשאינו רגיל לא יועיל כאן. דודאי אינן אלא מיעוטא דמתכבנות. ויש לחלק קצת:

דף נג.

רש"י ד"ה מרדעת מותר. ולאו משאוי הוא. לא הבנתי חדא דבחצר מאי איסור משא איכא. שנית מ"ט אסור ליטול את האוכף ממנו. ולפירוש התוס' דמשום טירחא ניחא:

תוס' ד"ה אילימא (בסה"ד). וי"ל כו' ה"א כו' לאשמעינן דאפי' קשורה בשבת כו'. ואין להקשות א"כ גם סיפא י"ל דאשמעינן דוקא אינה קשורה כלל. אבל קשורה אפי' בשבת שרי די"ל דודאי יותר יש לנו לומר דאיצטריך לגופה מן לדיוקא:

דף נג:

גמרא מאי משמע דהאי שחוזות כו'. לכאורה הא כבר פי' שחוזות שאוחזין כו' וי"ל דאפ"ה אכתי אינו מבורר בלשון שאוחזין אם אחוזין למעלה או למטה. וכן תפרש לק' גבי כבולות:

[שם כגון שהיה תחום שלה מובלע כו'. נ"ל דר"ל חוץ לתחום שלה מובלע כו'] :

דף נד:

גמרא מ"ט כדאמרן. וע' פירש"י והנה לעיל לא פורש שום טעם. ואולי רש"י ל"ג מ"ט. אמנם מהתוס' משמע דגריס ליה. ואפשר דטעמא דהכא כטעמו שתמצא הרבה בפי' אבן עזרא שיכוון לפירושו ש"ד [ועמ"ש ריש חולין] :

דף נה.

[גמ' מעולם לא יצתה מדה טובה כו'. כעין זה ברכות ז' סע"א] :

רש"י ד"ה מי הוה מזבח הנחושת. מזבח אבנים של ל"ב אמה. עיין מה שתמהתי עליו ברפ"ג דמדות:

[שם ד"ה חותמו. ע"ש אני ראשון כו'. כוון לקרא דישעיה (מ"ח י"ב):

דף נה:

גמרא אר"ג עדיין צריכין אנו למודעי. מגילה (טו:) וש"נ:

שם הרתעתה. דריש הח' במקום ה' בחילוף המוציא וכה"ג בסוטה (י"ב) דריש וצוחר כאלו היה כתוב וצוהר וכן איפכא לעיל (לב:) א"ת בהלה אלא בחלה ולקמן (ס"ג) א"ת והדרך אלא וחדדך וברי"פ אין עומדין א"ת בהדרת אלא בחרדת:

שם בהסימן צ"ל יאשיהו תחת יואש:

תוד"ה וש"מ. ואע"ג כו'. עי' תוס' ברכות לז ד"ה תיובתא וצע"ק. ועמש"כ שם] :

בגה"ש. ובמדרש ויקרא ושם דרך א"ר ינאי ושם כתיב. ובס' שלנו כתיב בסי"ן. ותמיהני אדרבה משום דכתיב בסי"ן והוא רוצה לדרשו בלשון שומא (כמו דסיים דשיים אורחיה עמ"כ) שהוא בשי"ן ימנית. כמ"ש התוי"ט בפי"א דתרומות מ"ט ובפי"א דכתובות מ"ה. לכן אמר ושם כתיב ר"ל בש' ונוכל לקרותו ימנית. וע' במנ"ש שם. ועוד תמיהני עליו מדוע לא הביא (לפי הבנתו) מהגמרא במו"ק (ה') אריב"ל כל השם כו' אל תקרי ושם אלא ושם כו' ר' ינאי כו':

דף נו.

רש"י ד"ה שבקש. קודם שקבלה גט. עמש"כ בכתובות (ט' ב') בתד"ה כל היוצא:

בא"ד או שמא יהרג ואין מעיד כו' או שמא יהא שבוי כו'. ולקמן פירש שהיו מגרשים ע"ת שאם ימות כו'. והוא תמוה דתנאי זה לא מהני מידי אם אין עדים. או אם יפול שבי ביד צר. וע"כ צ"ל דל"ד נקט אם ימות אלא אם לא יחזור בסוף המלחמה. וכ"כ התוס' בכתובות בכוונתו ומעתה ל"ק עליו ג"כ קושיית התוס' דהכא מהא דגיטין וכמו שבארו בעצמם בכתובות שם:

[רד"ה בחרב בני עמון. שלא מדעתך כצ"ל] :

תוס' ד"ה לקוחין. אע"ג כו' דהא אנוסה היתה כו'. בס' ב"א הביא קושיא בשם הפלאה דיותר ה"ל להקשות דאפי' סוטה גמורה קדושין תופסין בה. והוא כ' ישוב דאזלי לטעמייהו בס"פ החולץ (בתירוץ הב') דבבועל ל"ת בה קדושין. ול"ד כלל דע"כ לא כתבו כן אלא לר' ישבב אי טעמא דנפשיה קאמר דלר"ע הוה ממזר אפי' מחייבי עשה. (דלבועל לא הוה אלא בעשה ע' תוס' שם (ג:) ד"ה לפי וכ"כ המל"מ בספ"א מהל' אישות). אבל אם אין ממזר אלא מח"ל ודאי תפסי קדושין לבועל. וכ"ש למ"ד דא"מ אלא מח"כ. ורבי דהוא מרא דשמעתא כאן סתם הלכה בס"פ החולץ דא"מ אלא מח"כ. ודעת ר' ישבב לא הביא כלל במשנתו דמשמע דלא חש לה. גם מש"כ דכ"מ דעת רש"י (דאק"ת בבועל) ממש"כ שם גבי סוטה הטעם דאף לאחר שזינתה לא פקעו קדושיה. וא"כ גבי בועל דליכא קדושין ראשונים לת"ק מחדש. ואף ע"פ שהתוס' הקשו עליו שם כבר ישבו פירושו בקדושין (ס"ח) הנה מלבד שנדחו דבריו במה שקדם. הלא ישוב התוס' פירש רש"י הוא דכיון דכ"ז שלא גרשה אין הולד ממזר אין לומר משום שגרשה יהא איסור נוסף דמה גריעותא כו' ע"ש. כן אוסיף עוד דאין סברא להחמיר בבועל יותר מבעל וכמ"ש התוס' ביבמות (ג' ב') בדבור הנ"ל:

דף נו:

רש"י ד"ה איטאלי'. שם העיר. עיר לא נשמע בשם זה אבל מדינה יש ששמה כן:

רד"ה עד י"ח כצ"ל. ומלת בן ט"ס עיין רש"א בח"א:

דף נז.

גמרא אר"נ ברי"צ ארב"א כו'. נ"ל למחוק תיבות בר יצחק. כדאיתא בכ"מ בש"ס דר"נ סתם דהוא ב"ר יעקב לדעת התוס' בס"פ כל הגט. הוא דרגיל לומר בשם רב"א וכן ברא"ש ליתא:

שם אר"ה כו' כ"ש אריג ל"ג וא"ד כו'. הרמב"ם פסק כל"ק. ועי' בב"י ר"ס ש"ג טעמו. ול"נ עוד דסתמא דגמרא מייתא ליה לקמן (נח) ובו דוקא מתורצת הברייתא דשם:

[שם מתקיף לה ר"י למעוטי מאי כו'. ק"ל דלמא משום ר"י קאמר ולומר דבצואר לא פליג דמודה דחייץ וי"ל] :

רש"י ד"ה ה"נ אריג הוא. דההוא חוצץ דהתם ל"ד בלישניה. כה"ג בעירובין (קג:) עי' רש"י שם ד"ה גע"ג:

[שם ד"ה חבקין. שאינן מוזהבות רחבות. מלת שאינן קאי גם ארחבות ור"ל דלתכשיט דרך לעשות רחבות ומוזהבות אבל הכא דאינן לתכשיט אינן לא רחבות ולא מוזהבות ומזיקות לצואר אם תהדקם] :

תוספות ד"ה לא בחוטי צמר. וסברא הוא וכו' יש איסור בסתירת קליעה. וסיים הרא"ש הלכך ליכא למיגזר כו' דאשה הרוצה לטבול בשבת צריכה לסתור כו' מבעו"י. ונ"ל ליישב פירש"י דהחשש הוא דילמא תטמא בשבת גופא בשרץ או בנבלה וכיוצא דטבילת מצוה אינה דוקא לטומאת נדה או זבה כדמוכח לקמן (קב ב') ועי' פירש"י ביומא (ח) והא דל"ק הש"ס משום חשש איסור התרה מפני דזה הוה גזירה לגזירה לחכמים דפרק המצניע:

דף נז:

גמרא א"ל אביי הלכה מכלל כו'. הן לפי גירסת הס"א לקמן אלא מודים איתמר א"ר יוסף כו' נראה למחוק תיבת ליה בתחלה עי' חולין (קל ב') תד"ה אמר רבא:

רש"י ד"ה חומרתא. לרפואות קיטוף ע"ר כו'. נראה דמפרש קטיפתא מלשון וקטפת מלילות שקוטף הע"ר. וכ"מ בערוך ערך אב:

תד"ה אי כבלא (בסופיה). ולק' דפרש"י כו' ק' כו'. עי' מהרש"א. ולי עוד קשה לפרש"י מאי מייתא ר' אבהו ותנ"ה מי אלימא ממתניתין דאע"ג דברישא מפרש כבלא דעבדא מ"מ בסיפא מודה דפי' כיפה:

דף נח.

גמרא ורמינהו זוג של בהמה טמאה כו'. הוא בתוספתא דכלים בב"מ פ"א ע"ש. והוא שנוי שם אחר הא דמייתא לקמן העושה זגין כו'. וקודם להא דהעושה זגין שנוי שם כל תכשיטי בהמה כו' טהורין ואין טמא אלא זוג המשמיע קול. וזה כמו דמשני הא דא"ל ענבל כו'. ולפלא שלא הביאה הש"ס לסיוע. ועי' לקמן בתד"ה אלא הב' בסופו. ועמש"כ בברכות (כ"ו) בס"ד:

דף נח:

גמרא הואיל שההדיוט יכול להחזירו. כה"ג איתא בכלים רפכ"ו אליבא דר' יוסי ע"ש מש"כ בס"ד:

רש"י ד"ה אלא א"ר. כדקתני בברייתא הזוג כו'. משנה ערוכה היא בפי"ב דפרה מ"ח וכמ"ש התוס' בד"ה מתיב הא' [ועמש"כ בנדרים (כ"ו)] :

דף נט.

רש"י ד"ה רא"א וד"ה וא"א וד"ה אומר. משמע מדבריו דלריו"ח שלשה על שלשה שנטמאו בט"מ ונחלק נטהר דאומרים עמוד ונעשה מלאכתנו ראשונה שהיה ראוי לישיבה. וק"ל מהא דתנן בפכ"ז דכלים מ"י ומייתא לה בחולין (עב ב') שלשה על שלשה שנחלק כו' אר"י כו' אא"כ נגע בו הזב וע"ש בפירש"י אלמא אע"פ שהיה בו בתחלה כשקבל טומאת מגע שלשה ואח"כ נחלק נשאר בטומאתו. ועוד אני תמה בדבריו דבס"ד ואין אומרים הביא קרא דכלי מעשה לראיה להא דאפי' אינו מיוחד למת מיטמא. ובס"ד אומר מביא ע"ז קרא דוהזה על האהל ועל כה"כ. קרא לקרא. [ועק"ל לפירושו ז"ל דזהו פלוגתא דתנאי לקמן (קכד:) במשנה לענין טלטול בשבת אי בעינן דוקא מעין מלאכתן או דסגי מעין מלאכה בעלמא וכן פליגי בזה לענין טומאה בפ"ד דכלים מ"א לפמש"כ שם בס"ד ולפי' התוס' ניחא הכל:

שם (בסה"ד). ולקמן בד"ה טמאה טמא מת הביא עוד קרא ג'] :

תוס' ד"ה אלא א"ר (בסה"ד). וריצב"א הביא ראיה כו' ניטלו ענבליהן טהורין. וכ"ה בתוספתא שלפנינו אשר נדפסה בסוף האלפסי ובתוספתא הנדפסה עם ז"ז הגי' טמאין. ונראה שזאת היא הגהת הגר"א ז"ל:

תד"ה ולא בעיר. ואע"ג כו' והכא לא אסיר אלא בשבת. שמעתי דזהו פרכת הגמרא בכאן מאי בעיר ש"ז דהלא גם בחול אסור ומשני ירושלים דדהבא ור"ל דצורת ירושלים מותרת (ואולי משום קרא דאם אשכחך ירושלים וגו') וכדעביד ליה ר"ע כו' אלמא דשרי וש"י:

דף נט:

גמרא רמ"ס משאוי הוא כו'. לכאורה יפלא הלא ודאי תכשיט הוא. ונ"ל דס"ל לר"מ כיון דרבנן אסרו להתקשט בה בשבת לכתחלה כחכמים ממילא ניטל ממנה שם תכשיט ביום השבת. והוי כמשוי. ובזה אתי כמין חומר מאי דמשני אביי לקמן (קלח) מי סברת כו' אדרבנן קאי כו' ור"ל דטעמיה משום דרבנן אסרו לכתחלה. וע"ז פליג ר"א ואמר דלא אסרו כלל. ונכון בעז"ה. ועמש"כ לקמן (ס"ב) במשנה:

רש"י ד"ה תרי המייני. ואי ב' חגורות שרי לכתחלה נימני התם תרי. ולע"ד אין משם קושיא. דהתם אינו רק הערמה בכדי להצילם מהדליקה כדמוכח לק' (ס"ה ב') אבל היכא דמכוון באמת ללבישה אה"נ דשריא כמו דתנן התם פורפת על האבן כו' ואפ"ה בהערמה מיבעיא ליה לאביי שם. ותדע דהא שארי מלבושים ודאי שרי ללבוש כמה שירצה (עי' בתוס') ואפ"ה שמה ר' יוסי אוסר אלא כדאמרן. וע"ש בר"ן:

דף ס.

רש"י ד"ה רבא. ברייתא דקתני כו'. מתניתין היא בפרק י"א דכלים מ"ח [ועמש"כ בנדרים כ"ו] :

רד"ה נהפך סנדלו. שיש לו שתי פיות כו'. פירוש לפירושו. שהסנדל פתוח מגביו (ובזה י"ל דאיתא ביומא (עח) הוה כאיב לי כרעא כו' גבא דכרעא הוה איבעי לך למירמא סנדלא. היינו משום דל"ל גב דלידחק גב הרגל. וא"צ לפירש"י שם שהוא רחב) רק שיש לו ב' תרסיות מב' צדדיו באמצע דפנותיו. ובהן קבועות רצועות. וכשנועלו קושרו בהרצועות ע"ג הרגל שלא ישמט. ופעמים

שנשאר קשור אף בשעה שחולצן. ומשמטהו מן הרגל ונראה בו שתי פיות א' לפני התריסיות לצד האצבעות והב' לאחורי התריסיות לצד העקב (עי' לקמן קי"ב). לכן יכולין לנעלו מב' ראשיו:

דף ס:

[גמ' תניא כוותיה דרב ששת כו'. ק"ל מדוע לא קאמר ג"כ כוותיה דר' אבא ב"א וריב"ח לענין כלבוס ואולי ריב"ח דהכא הוא תנא עי' נזיר (כט) תוד"ה ה"ג ובהגרי"פ שם ובהרי"ף ורא"ש ליתי בברייתא כלבוס כלל וכן מחקו הב"ח] :

רש"י ד"ה משלחין. אלמא לאו בר מנעליה כו' כצ"ל:

[שם ד"ה ואפילו לרחב"ע. ואפר חטאת הס"ד ומה"ד בירדן:

דד"ה לריו"ח נמי. לעולם כר"נ. והא דלא פי' אף כרבי נראה משום דס"ל דנשרו דינו כמו לנוי (דל"נ לו לומר דג' חלוקי דינים יש בו). ובנשרו ס"ל לרבי הכא עד שבע] :

דד"ה לסורא חסר. תרתי דומה אצל דומה. נראה פירושו דתיבת חסר דומה לתיבת סורא:

דף סא.

גמרא [וקסבר אין הלכה כאותה משנה. עמש"כ לקמן (פ"ג ב')] :

שם ולא בתפילין אר"ס כו' דלמא אתי לאתויי בר"ה. התו"ח כתב דאף למ"ד שבת לאו ז"ת צריך לה"ט ע"ש. וכ"ע בתור"ע דכ"ה להדיא ברש"י סנהדרין (סח) ע"ש. ולי ל"נ כן דעת רש"י מדל"כ רק דשמא יצא בהן לר"ה משמע דהיציאה גופה אסורה זולת חששה דליפנות או דמיפסקי ובעקר כוונת רש"י עמש"כ שם בס"ד:

דף סא:

רש"י ד"ה [מזליה דהאי גברא. מלאכו של חולה זה כצ"ל] :

דד"ה לאצולינהו. לחצר המעורבת. עי' בגה"ש. ולענ"ד דרש"י בכאן אזיל לשיטתיה. לקמן בסוגיא (קיז) ע"ש היטב בדבריו דבפשטיה משמע דבעינן מעורב ג"כ (ודלא כהמהרש"א שם בתד"ה ועוד לרבנן שהשיא דעתו לדעת התוס') ומשמע דכן לאוקימתא דר"א שם במסקנא ג"כ במעורב וחזר בו ממה שפי' במשנה שם. רק דמ"מ ה"ל לאמר כאן מבוי המשותף ואין לו אלא לחי א' ואף לר"א ע"ש בסוגיא:

דף סב.

במשנה. ולא בכובלת ולא בצלוחית של פלייטון ואם יצתה חייבת חטאת דר"מ. ק"ל דהא המה עשוין למי שריחה רע כדאמרינן בגמרא וא"כ אמאי ר"מ מחייב חטאת למה יגרעו מקמיע מומחה שפירש"י לעיל (ס א') במשנה דתכשיט הוא לחולה כאחד ממלבושיו. וזה י"ל כי נחלק בין קמיע שנושאה מי שיש לו חולי וכדומה. אבל ריח רע אינו נקרא חולי. וחילוק כזה הוא בתוספתא שהביא הרי"ף בס"פ שמנה שרצים ע"ש. אבל קשה מהא דתנן לקמן (סד ב') יוצאות כו' בפלפל ופי' בגמרא שהוא לריח הפה. ואולי אין רוב נשים שיש להן ריח רע יוצאות בכובלת וכמ"ש הרע"ב בכוליאר. ולפמש"כ בס"ד לעיל (נט:) א"ש כאן בפשיטות:

גמרא. אלא א"ר יוסף קסבר כו'. עי' לעיל (נז) תד"ה אלא:

[שם ר' אליעזר אומר יוצאה אשה בכובלת לכתחלה כו'. נראה דצ"ל אלעזר בל"י (וכן בכל הסוגיא) והוא בן שמוע חבירו דר"מ וביותר ללשון התוס' לעיל (ג) ד"ה בר דר"א קאמר לר"מ דר' אליעזר היה רביה דרביה אמנם לעיל (נ"ט ב') ולקמן (קל"ח) בפלוגתא דעיר של זהב ע"כ הגי' ר' אליעזר כדמוכח בעדיות פ"ב מ"ז ועמש"כ בפסחים (ד' ע"ז):

רש"י ד"ה התם. משום שי"ן אחת לצפון ואחת למזרח. לכאורה ה"נ להגיה למערב תחת למזרח אולם ראיתי במרדכי בהלק"ט שהעתיק לשון רש"י כגיר' שלפנינו:

דד"ה מכבנתא. נושקא כו'. וקושרת מפתחי החלוק. והא דהכא חייבת חטאת ולעיל (נט:) לפי' הי"מ שבפירושו בד"ה מנקטי פארי א"ח דהתם בשל זהב דהוי ג"כ לתכשיט] :

דף סב:

רש"י ד"ה נקפים. לשון המנקף רגליו. הוא בסוטה (כב ב'):

דף סג.

במשנה. בירית טהורה ויוצאין בה בשבת. הן לפי סדר המשנה בזה הפרק מ"א מפרשת דברים של"ת אשה בהם לכתחלה וא"י א"ח חטאת מ"ב כיוצא בזה באיש. מ"ג דבאשה חייבת חטאת. מ"ד כי"ב באיש. ומן מ"ה עד ס"פ דברים שיוצאין בהם לכתחלה באשה ובאיש. ולכן תימה על סדרו בבא זו דבירית שיוצאין בה לכתחלה. במשנה זו. הלא מקומה הנאות לה במשנה שאח"ז וי"ל:

גמרא ופליגא דשמואל כו'. לכאורה הל' תמוה לומר על ברייתא דפליגא על אמורא. מהראוי הי' שיקשה מהברייתא עליו כדרך הש"ס בכ"מ ואולי דהך ברייתא לא מתניא בר"ח ור"א ולא מותבינן מינה. כדאיתא חולין (קמ"א) וכה"ג כתבתי לקמן (סה) ע"ש. או משום דאינו בדבר הלכה ועמש"כ לקמן (ע ב'):

שם דליגמר אינש והדר ליסבר. כה"ג בברכות (סג ב') הס ואח"כ כתת כו'.

דף סג:

תד"ה וכתוב. עמש"כ בס"ד בסוכה (דף ה):

דף סד.

תוס' ד"ה ש"מ. הקשה כו'. עיין ב"ק (כה ב') בתד"ה ש"מ שכ' ישוב לזה ועמש"כ שם בס"ד:

דף סד:

ד"ה בחוטי שער. שקולעת בהן שערה. והרע"ב הוסיף או אפילו קשרה אותן על פדחתה. ולכאורה מנ"ל האי זה הוה קשה ע"ג הרך דגרע עי' בגמ' ר"פ ובתד"ה השתא הב'. אבל דבריו לקוחין מפירוש הרמב"ם. והוא פי' גם בר"פ שבראשה נכלל גם מצחה:

רד"ה לחצר. וכבול דסיפא כו' דלכ"ע כיפה ש"צ. ע' לעיל (נז ב') תד"ה אי ובמש"כ שם:

דף סה.

רש"י ד"ה פוטר בכובלת. ואוקימנא דהאי פוטר מותר לכתחלה. לכאורה יפלא מדוע אינו מביא אביי אידך ברייתא דשם דתני בה להדיא דר"א מתיר לכתחלה. ואולי י"ל דההיא לא מתניא בר"ח ור"א. והך מתניא בתוספתא וע' מש"כ לעיל (סג). אך כאן עדיין יש לדון דהא מ"מ אי לאו דההיא לא הוה ידעינן מהך דמתיר לכתחלה. אולם כה"ג מצינו לעיל (מה) ע"ש בפירש"י ד"ה אלא מן הסמוך לה:

דף סה:

תד"ה סהדא. וכל הנהרות יורדים ממזרח למערב. ל"י מאין להם זה. כי הנהר הגדול דאנוי' מושך ממדינת שוואבין דרך בייערן. עסטרייך. אונגערין. וואלאחאי'. ונופל משם לים השחור והוא ממערב למזרח כמו שראיתי במפת העולם ואולי כוונתם רק על הנהרות הידועים והם הד' הנהרות הנמשכים מג"ע. עי' בדבריהם בב"ב (פד סע"א) ופרת ראיתי שמה שמושך ממערבית צפונית למזרחית דרומית ונופל לים פרסי:

דף סו.

ד"ה טמא. מקבל טומאת מגע. ונמשך הרע"ב אחריו ותימה עליו ועל התוי"ט דשתיק ליה הלא זהו דעת אביי בגמרא (והביא זה גם התוי"ט) ורבא פליג עליה ואמר אף מדרס והל' כרבא וכן פירוש הרמב"ם ופסק כן בחבורו:

[רד"ה טמאין מדרס. ומדרס הזב נעשה אה"ט. כ"ה הלשון בהר"ן:

רד"ה סמוכות (הב'). עושה (כצ"ל) כו' לראשי שוקיו. ומש"כ לעיל דאינו מנעל לענין עזרה אלא אם הן בראש הרגל. היינו לאפוקי סמוכות דשם שהן באורך השוק והכא דבראש השוק הן הוי מנעל ועי' יבמות (ק"ג) :

גמרא דמתני ליה רחב"ח לחב"ר קמיה דרב כו'. כי הא איתא ביומא (יט:) וע"ש ותמצא טעם מדוע מחוי ליה רב ולא א"ל בהדיא:

שם והתניא הודו לו. אולי צ"ל והתנן דכן איתא במתניתין דעדיות:

תוס' ד"ה טמא. ואלו גבי לפת ואתרוג שחקקו קתני שא"מ טומאה כו'. הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ז:

תד"ה כוורת. וי"ל דקש נמי חשיב של עץ כו' א"נ כו'. ואנכי מצאתי ראיה דקש מיקרי עץ בתו"כ גבי פר כהן משיח ושרף אותו על עצים באש וז"ל שיכול כו' בעצים כשרים למערכה ת"ל עצים לרבות כל משמע עצים אפי' בקש כו' ופירש הק"א דכולם נקראים עצים ואולי יש לדחות דמדכתיב עצים ל"ר מרבי ליה או דסתם ספרא ר"י ואיהו ס"ל עץ שאכל אדה"ר חטה היתה אך לפ"ז יקשה על הרמב"ם שפסק להא דתו"כ בפ"ז מהל' מעה"ק ה"ה אמת שמהפך שם דרשת הכתובים וע' לח"מ שם והנ"ל דלהפוסקים כר"י בר"פ כל שעה דא"ב חמץ אלא שרפה והוא יליף מנותר הוא דוקא בעצים (עיין רמב"ם שם) ולפמש"כ אף לא בקש ויהיה מדוייק לישנא דא"ל כו' לא מצא עצים לשרפו כו' שם (כז:) ושם (יב:) שעה א' ללקוט עצים:

דף סו:

[גמ' כי היכי דליציל (ברש"י הגיר' דציל) האי שיעא כו'. כאן נל"פ דהוא מלשון צללו כעופרת:

רש"י ד"ה גושפנקי. ולאו דוקא שיתין נקט. עי' ב"מ (ק"ז ב') תד"ה שיתין] :

גמרא ר"פ מתני בנים תרוויהו כו'. כצ"ל בלא ו' וכ"ה ברש"י:

דף סז.

רש"י ד"ה סילוי. ענפים קטנים כצ"ל:

דד"ה ושבעה בוני. ל"א בוני כו' גרסי' כו'. לכאורה ה"נ להגיה בולי בלמ"ד עי' לקמן בעבר הב' בדבריו בד"ה בול או דצ"ל כוני בכ"ף כי לקמן (קי:) על בוני דכמונא פירש"י ג"כ מלא אגרוף והערוך גורס שם כוני:

[רד"ה דחמיתא אשתא. שראתה האש כצ"ל] :

רד"ה דרכי האמורי. ניחוש הוא כו'. אשיגרת לישן הוא ול"ד דא"כ תיפוק ליה מלא תנחשו:

דף סז:

[במשנה חייב על כל אב מלאכה ומלאכה. עי' פירש"י. אבל בנוסחת המשנה דירושלמי ליתא למלת אב וכן לקמן (ס"ח ריש ע"ב) בגמרא ובפיסקא (ע.) ליתא] :

רש"י ד"ה חייב על כשו"ש. עיין כה"ד נראה דהוה ק"ל דהא גם בשכח שהיום הוא שבת ה"ל כמו חדא שגגה שמפני שטעה בשבת הא' שהוא יום חול דרך משל דהיה סבור שהוא יום א' מזה נמשך הטעות על כל השבתות שהם יום א' לזה נתן לנו טוב טעם דא"א שלא ישמע כו'. ולכן כשחזר ושכח בשבת הב' הוה שגגה אחריתא אבל זה לא עלה ע"ד שזאת תחשב לידיעה הגורמת חילוק חטאות ובזה נחלק מקושיות התוס' עליו רק דק"ק המהלך במדבר מא"ל מהיכן שמע ולשונו בכריתות דדמי כמו שנודע כו' והוה א"ש רק דסיים שם והוה כע"מ אחת בכמה העלמות ולדידי הל"ל בשתי שגגות:

רד"ה היודע שהוא שבת. ואע"פ שחזר וכפלה כו'. פירש למתניתין כרבה בכריתות ספ"ג דשבתות לאו כגופיא דמיין לר"ע ולא כר"ח שם דשבתות כגופיה דמיין לכ"ע וחייב על כל א"מ של כל שבת ושבת קאמרה מתניתין והרמב"ם פסק כר"ח ועיין בראש"ש פרק הפרה ססי' ה' ואולי משום דפשטה דמתני' דייקא כרבה כדאמר שם מנא אמינא לה דתנן כו' ואלו חייב כו' של כל שבת ושבת לא תני ואביי נמי כוותיה ס"ל בזה ע"ש:

דף סח.

תד"ה וגבי. ועוד כלל אחר אמרו כל שאינו מאכל כו'. נראה מהמרש"א שהוא הגיה כן וע"פ הגהתו הדפיסו כן בהתוס' והשמיטו הנוסחא הישנה הנכונה שהיא כל שהוא כמו שמבואר בכ"מ פ"ז מהל' שמיטה סוף הי"ד בשם הר"י קורקוס ובתוי"ט ע"ש:

תד"ה והא. תימה למה ישנה בראשון כ"ג כו'. לע"ד יל"פ דהקושיא הוא דליתני בכלל השני גדול מפני שכלול בו ב' דברים ובראשון אינו אלא דבר אחד (עי' בתוס' סדה"ק) ומדוייק לישנא דהש"ס דגבי שבת ושביעית קאמר משום דקבעי למיתני עוד כלל אחר מפני דבא לתת טעם על כלל הראשון דתני ביה גדול אבל גבי מעשר אמר דקתני כלל אחר (ול"ק מלת עוד) מפני דקאי עליו נופי' דליתני ביה גדול:

תד"ה ואלו. ואינן רק ח' אילנות דחשיב בפ"ק דפאה. עי' (ר"ה טו:) תד"ה נהגו שכתבו בס"ד ושמא תנא ושייר ולשון הר"ש שם בפאה ומיהו ע"כ לא כולהו חשיב כו' וצ"ל תנא ושייר:

בא"ד וכתיב כי תחבוט זיתיך כי תבצור כרמך. עי' חולין (קל א) ילפותא דחיוב פאה בהם והתוספות קצרו וסמכו על היודע:

דף סח:

רש"י ד"ה [ליתני היודע. וזדון מלאכות חייב כו' כצ"ל. ומלת הרבה למחוק] :

רד"ה הריני מוסף ע"ד. לדרוש גז"ש. מלשון הגמ' מוכח דאינו אלא ב"מ וכן הוא עצמו לקמן בד"ה מ"ט דמונבז ק"ל בנין אב וג"ש דנקיט כאן ל"ד וכן במשנה בביצה (יב:) מצינו לישנא דגז"ש ופירש"י ל"ד:

[רד"ה מ"ט דמונבז. דהא שוגג חילוף כו' כצ"ל] :

דף סט.

גמרא אשר ל"ת בשגגה ואשם. בש"ס החדשים סבבו תיבת בשגגה למיותר ושגגה היא כי כן כתיב בשעיר נשיא וכ"ה בכה"מ שציין במהש"ס ובת"כ:

שם אלא לרשב"ל כו' דידע לשבת במאי. לכאורה קשה הא איהו ס"ל כמונבז לעיל ולדידיה שגגת קרבן גרידא הוה שגגה וא"ל דמתניתין אתיא כוותיה כהלכה ול"ל לאוקמיה כר"ע דלא כהלכתא ונראה מזה סיוע למש"כ הכ"מ בפ"ב מהל' שגגות הל"ו דלהלכה לא ס"ל לר"י ולר"ל כמונבז או בתר דשמעו הדרי בהו:

רש"י ד"ה סד"א. נמי קאי ר"י במילתיה כו'. וכ"מ לישנא דהכל מודים ולכאורה לסברת הס"ד משום דחדוש הוא ה"א דשגגת קרבן שגגה היא אף לר"ל איצטריך:

דף סט:

גמרא ואמר אביי כו' מ"ד מיתה במקום כרת כו' רבא אמר כו'. כאן החליפו שיטתם ממה דפליגי (בכתובות ל') אליבא דרבנ"ה ע"ש:

[שם מ"ס כברייתו של עולם ומ"ס כאדם הראשון. בר"ה (י:) דאר"א בתשרי נברא העולם הכוונה על אדם הראשון כמש"כ שם בשם התוס' והר"ן אך מצינו רבות שהלשון שוה והכוונות מתחלפות] :

דף ע.

[תוד"ה אם. וא"ת כו' וי"ל כו' ומות יומת דברה תורה כלשון בני אדם. לכאורה י"ל דאיצטריך לדרוש דאם אי אתה יכול להמיתו במיתה הכתובה בו שאתה ממיתו בכל מיתה כמו דדרשינן בסנהדרין (מה:) מות יומת דרוצח. ומשם אין ללמוד דהוויין שני כתובים הבכ"א כדאיתא שם וע"ש בתוס' והא דקאמר אם א"ע כו' דא"כ יהיה מיותר קרא דכל העושה כו'] :

תד"ה יכול. ופירש בקונטרס הואיל ומנינא לא אתא אלא לחילוק כו' כצ"ל:

דף ע:

גמרא ושמואל אחת שהיא הנה כו' למ"ל. הן גם לר"נ ע"כ למ"ל מדיליף מלא תבערו א"כ ס"ל לשמואל בהא כר"נ ובדרשה דל"ת ס"ל כר"י ומה שחדש דרשה דמחלליה כו' דלא כחד אינו קושיא כיון דהדין דחילוק מלאכות אמת ומקובל יוכל אמורא להסמיכו על מקרא חדש אשר לא שערוהו התנאים כמו בפק"נ שדוחה אה"ש (ביומא פ"ה) ובפרי עץ הדר דהוא אתרוג (בסוכה לה) וכן בכ"מ ובזה לא נצטרך לדה"ת בכאן אך לכאורה סתירה למש"כ (מב"מ ס"א) דפריך שם והא תנא נאמר נאמר קאמר ופירש"י והיכי פליג אמורא אתנא כו' ע"ש אבל יל"פ דל"פ שם רק כיון דתנא יליף מגז"ש ואין אדם דן ג"ש אא"כ קבלה מרבו הל"מ א"כ ע"כ מפשטיה דקרא לא שמעינן ליה ודו"ק שם:

דף עא.

גמרא אבל נודע לו על קצירה של כו'. ורצה לומר גם על הטחינה שעמה וסמך על ריש דבריו וכן לא אמר כאן וחזר ונודע לו על קצירה וטחינה של שגגת שבת מטעם דאמרן עי' מה שכתבתי פרק ב' דפאה מ"ז:

שם מב' מינין פטור צריכא למימר כו'. ק"ל (דבהוריות ג) מיבעי לן אם מצטרפי חלב ודם בהוראת ב"ד וכן בב' ידיעות אף על גב דליחיד לא מצטרפי משמע דהתם קיל יותר להצטרף ואפילו הכי מיבעיא לן שם נמי חלב הקיבה והדקין אם מצטרפין משמע דליחיד ודאי אינו מצטרף וע"ש עוד (ז ב כה"ג) וא"כ נימא דלזה תכוון המשנה ר"ל לב' מיני חלב וגם לכאורה ה"נ דכיון דלמ"צ ה"ה נמי דמחלקין וא"כ אדאשמעינן בסיפא דרישא חלב ודם הל"ל רבותא טפי בחלב וחלב אבל ד"ז צ"ע דמשמע (בסנהדרין סה) דדוקא לאוים או מיתות מחלקין והא ל"ק מדוע לא אשמעינן דתמחויין מחלקין כיון דמוקי כר"י די"ל דחלב ודם איצטריך דאפי' בתמחוי אחד [מחלקין. וזה קצת נגד התוס' ד"ה מכלל] :

רש"י (ברה"ע). עי' מהרש"א ותירוצו אינו מובן כיון דמ"מ משכחת לה גם לר"ל ל"ט חטאות א"כ מאי מקשה עליו וכי מלישנת דריו"ח שאמר בהעלם א' יקשה ליה:

[רד"ה טחינה. דאיכפרה בגרירה דקצירה שעמה כו'. כ"נ דצ"ל] :

רד"ה חלב וחלב. והפסיק ביניהם יותר מכדי א"פ. ובדבור שאח"ז וכגון שלא שהה מתחלתו כו'. בס' ב"א יצא לחלק דאכילת איסור אין מצרף עד שלא ישהה כו' מתחלת אכילה כו' אבל לגבי אכילת מצוה מצטרף אם לא שהה בינתיים אף אם מתחלת אכילה כו' שהה יותר מכדי א"פ ובזה ישב דבורי רש"י שלא יסתרו אהדדי ע"ש אבל דבריו מופרכין מהירושלמי פ"ג דשבועות הביאוהו הרי"ף והרא"ש שלהי פסחים שבועה שלא אוכל מצה בלה"פ לוקה ואוכל מצה כו' ולדבריו אמאי לוקה משום ש"ש הא מהני שבועתו לענין שישהה מתחלת אכילה עד סופה יותר מכא"פ ומכ"ש לשיטת הרמב"ן והר"ן הביאה המל"מ בפ"ד מהל' שבועות דחצי שיעור בשבועה היתר גמור:

דף עא:

גמרא שאכל כזית ומחצה ונודע לו על כזית כו'. מפרש"י משמע דאפילו נתכפר גם כן קודם שנודע לו על הח"ז מ"מ לא מצטרף להח"ז האחר שבהעלמתו:

דף עב:

גמרא ואלא דחזי אנדרטא כו' ואי דלא קבליה עליה באלוה. ר"ל דשגה בו שהיה סבר שהיא צורת ע"ז והשתחוה לה אדעתא שהיא ע"ז והיינו בלא מתכוין שלא נתכוין להשתחוות לאנדרטא לשם אלוה וקאמר דלאו כלום הוא דאדעתא דהכי שהיא אנדרטא לא קבל עליו לאלוה:

תוס' ד"ה עד כאן. דאם לא נודע לו מעולם כו' כצ"ל:

דף עג.

במשנה הזורע. הן אף כ"ז שלא נשרש כמאן דשדי בכדא דמי. עי' (מנחות סט) מ"מ כיון דע"י זריעתו עתה ישרש אח"כ חייב כמו אופה וצולה דחייב אע"פ שנאפה ונצלה אח"כ מאליו (וע"ש סוף ד' נ"ו ונ"ז) והנה אם לקט הזרע קודם שנשרש נראה דפטור למפרע על מה שזרע כיון דלא נתקיימה מחשבתו וד"ז יש ללמוד מבעיא דרבב"א בריש מכילתין דאם רודהו קודם שנאפה פטור***) וגדולה מזו משמע בתוס' ק"ע בירושלמי דפרקין (ד' כח א דפוס דעסוי) בד"ה כל דבר דאם עקר דבר מגידולו אם שוב שתלו אח"כ פטור וזה ודאי ל"נ כלל דכיון דכבר גמר מלאכת העקירה. [וזה דומה למש"כ הרא"ש בפ"ב דביצה ססי' י"ז ע"ש] . משא"כ הכא היכא דלא נשרש עדיין לא נעשה כלום דכמאן דשדא בכדא דמי והנה בזורע משמע דחייב אף ההשרשה לא תהיה אלא בחול עמש"כ בפ"ב דכלאים מ"ג וכן הנוטע חייב אף דזמן קליטתו נמשכת ע' בפ"ב דשביעית מ"ו ומזה נ"ל דכן האופה בשבת עם חשיכה חייב אף דאין שהות שתגמר אפייתו בעו"י:

שם המולחו והמעבדו והממחקו כו' כצ"ל. וכ"ה ברי"ף ורא"ש ולקמן (עה:) בפיסקא בגמרא ותיבת את עורו ליתא:

שם המכבה והמבעיר. התוי"ט כתב דלהכי איחר מבעיר למכבה משום דבמבעיר איכא למ"ד דא"ח חטאת והוא ר' יוסי דא"ל הבערה ללאו יצתה מוכח דס"ל דבכבוי גם ר"י מודה ושארי הגאון המפורסם מו"ה מנשה בן פורת מאילייא ז"ל באלפי מנשה נסתפק בזה ולכאורה מדברי התוס' בביצה ר"ד (כג) נראה דכבוי ג"כ אינו אלא בלאו לר"י מדהוצרכו לחלק ביניהם מטעם דהבערה ישנה לפעמים לצורך או"נ כו' ע"ש וכן הבין דבריהם בס' משכיל לאיתן (בפסחים צג:) ע"ש אבל בס"פ ספק אכל מוקמי אמי ב"א ורחב"א לת"ק דברייתא שם דאמר המחתה גחלים בשבת חייב חטאת (אחת אע"פ שהוא מכבה ומבעיר) כר"י דאמר הבערה לל"י הרי לך בהדיא דבכבוי מודה וכ"נ מר"י גופיה לעיל בפרק ב"מ דפוטר בכולן חוץ מה"פ שהוא עושה פחם משמע דמודה בה לת"ק דחייב חטאת שוב מצאתי להת"י שם כדברי והביא גם כן להא דכריתות:

רש"י ד"ה האופה. חוץ מחורש דבכ"ש. ואף הזורע בכ"ש (רמב"ם פ"ח הל"ב):

בתוי"ט ד"ה אבות. וכ"ש לב"י כו' דכל תופר א"ח על הקשירה כו'. ע"ש בב"י דלכן לא מחייב משום דמיירי דלא עשה אלא קשר א' וא"כ אדרבה לא א"ש לישנא דארבעים כיון שזה לא נקרא קשר גם מה שתלה זה בב"י ע"ש דהוא לא חידש מידי רק הביא דברי הר"ן והסמ"ג גם סתירתו מהא דחלתה אינה סתירה דאולי דרכה היתה להעשות בב' קשרים דלצורך החזקת התפירה לא היה נצרך לקשר דע"כ לא בעינן ליה אלא בב' תפירות לבד כמ"ש הרמב"ם פ"י ה"ט:

דף עג:

גמרא מנינא ל"ל אר"י כו'. עפרש"י (ועמש"כ לקמן בר"ד הסמוך) וק"ל מנ"ל לר"י הא ויהיה מוכח דשגגת כרת שמה שגגה או דאתיא כר"ע דתחומין דאורייתא לעיל (סט) דילמא מנינא אתי לאפוקי מדר' יוסי דאמר הבערה לל"י ואינה נקראת אב מלאכה (פסחים ה:) ושלא תאמר דסמי מכאן המבעיר להכי תני מנינא כדאיתא כה"ג בריש כריתות ועמש"כ בריש תרומות ועוד השתא ידעינן להוציא המולח או המעבד ולעייל שירטוט אבל אי לא הוה תני מנינא מנא הוה ידעינן דנצרך לעייל אחרת במקומה וכן פן לא נחשוב זורה ובורר ומרקד לתלתא ואולי דכ"ז ידעינן ממנינא דסיפא והגמרא אמר שם לאפוקי מדר"י דמוסיף וה"ה דהמ"ל לאפוקי מדר' יוסי דמגרע או דלא נגרע אנן כדאמרן:

שם האי מאן דקניב סילקא כו' ואחת משום זורע. ברי"ף ורא"ש הגירסא נוטע ונכון:

שם היינו זורה היינו בורר כו'. כ"מ דהויא במשכן כו'. וע' בהרע"ב שהוסיף א"נ לפי כו' ותמוה לפרש טעם אחר מהש"ס ואולי א"נ ט"ס הוא ובא ליישב בזה מדוע ל"ח ג"כ השובט והמדקדק דחשבם ר"י לקמן (עה ב' וערש"י שם שיישב בטובו) והוא מחלק דשם באמצע מלאכת המסיכה והאריגה הוא שובט ומדקדק לתקן יפה המסיכה והאריגה אבל הכא הוה בזה אח"ז:

רש"י [ד"ה שאם עשאן. חייב כמה חטאות עליו. עמש"כ לקמן ע"ד] :

רד"ה דקטל אספסתא. וקוצרין אותה ג"פ בחדש כו'. עיין (ב"ב כח:):

רד"ה מתקן. כמו מוציא אה"מ לקוברו א"צ כו' ולא למת כו'. נ"ל דצ"ל לחוץ תחת לקוברו ע' לק' (צ"ד רע"ב) ובפירושו שם:

רד"ה המנפץ. פשתן בגבעולין. לשון הר"ן מגבעולין:

תוס' ד"ה וצריך לעצים. ע' מהר"ם שדבריו תמוהים מאד ובגה"ש מקשה דמשמע מדבריהם (לדידי אינו מוכרח) דלר"ש פשיטא דניחא מהא דלקמן (קג) ע"ש ולי קשה מלקמן (קיז) כגון דלא קבעי ליה לעור ופריך והא מודה ר"ש בפ"ר ול"י אלמא דאף לר"ש כה"ג חייב:

דף עד.

רש"י ד"ה שכן עני. ע' כה"ד ובמהר"ם שכתב דאפשר דס"ל לרש"י דאי עביד כתישה בהדי דש חייב שתים וכ"נ להדיא כוונת רש"י כאן אבל זה תמוה דהא אמרינן לעיל מנינא ל"ל אר"י כו' ופירש"י ובא להודיעך כו' חייב כמה חטאות עליו (ונ"ל שהלשון מסורס וכצ"ל כמה חטאות חייב עליו ולשונו לעיל (סט) לידע כמה חטאות חייב על חילול שבת א') ועי' בסוף הסוגיא (עה ב') לאפוקי מדר"א כו' לאפוקי מדר"י ובפי':

דף עד:

רש"י ד"ה חכמה יתירה. כדכתיב וכל אשה כו'. נראה דט"ס הוא וצ"ל וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה עי' לקמן (ר"ד צט):

רד"ה קושר ע"מ להתיר. דתנן כ"ק שאינו ש"ק אח"ע. הוא לקמן (קיג):

דף עה.

גמרא א"ר מ"ט דרבנן קסברי אין דישה אלא בג"ק. ק"ל דמ"מ ליחייב כיון דהוה במשכן בחלזון עצמו וכמו שחייב בצידתו מה"ט גופי' דמצידת תחשים אין ללמדו דהא הם נקראים ג"כ ג"ק לגבי חלזון עי' תוס' לעיל (עג:) ד"ה מפרק וע"כ צ"ל כן לדעת רש"י והרמב"ם בפ"ח ה"ז דמפרק תולדה דדש וחולב אמרינן שחייב משום מפרק וכן חובל לדעת הרמב"ם שם ואע"ג דפסק דאין דישה אלא בג"ק:

רש"י ד"ה טפי ניחא ליה. וכי מודה ר"ש במידי דלא איכפת ליה כו'. בחדושי הגרע"א ז"ל תמה עליו מלקמן (קג) ותימה דזהו קושיית התוס' רק שהוסיף פירש"י דשם:

רד"ה שוחט. בחניקה נמי סגי. נראה דאף לרי"ש (בחולין יז) דבשר נחירה לא אישתרי כלל (לבד שאפשר לומר דהיינו דוקא מאהל מועד ואילך) וא"כ יאסר לחנוק משום בל תשחית (עי' ט"ז יו"ד קיז סק"ד) מ"מ כיון דלצורך המשכן היה די בחניקה וא"כ לא היתה השחיטה משום משכן אלא מפני ד"א שהוא ב"ת:

תוס' ד"ה הצד. דרכו לפרכס כו'. עי' מהרש"א שהקשה דת"ל דבנטילת נשמה דחלזון לא ניחא ליה ותמוה דהא התוס' איירי השתא אליבא דריו"ח ולדידיה לא ס"ל הך סברא דרבא ובעיקר קושייתם דל"ל הצד. לכאורה נצרך לאשמעינן דהוה במינו ניצוד וחייב לכ"ע אף לרבנן דפטרי לק' בס"פ האורג בצד צרעין ויתושין ולהרמב"ם שהבאתי שמה פטרי אפילו בחגבים וכן אפילו לר' יהושע דפוטר בפרעוש בר"פ שמונה שרצים או דאשמעינן דסתמיה הוה לצורך משום ציבעיה וחייב אפילו לת"ק דר' יהודה וע"ד שפי' בעצמם בר"פ שמונה שרצים:

דף עה:

גמרא ארחב"א ג"ד סח לי רב אשי. הגרי"ף הגיה אסי ואינו מוכרח כי היה ג"כ רב אשי קדמון ולעיל (ס' ב') בעא מיניה ר"ה ועסה"ד:

רש"י ד"ה ועייל שירטוט. עי' כה"ד אבל הרמב"ם בפי' ובחבורו ספי"א מפרשו כשירטוט דבכל הש"ס דהיינו שמשרטט לצורך הכתיבה:

דף עו.

ד"ה לחים. דלחים לא חזו לגדי. אף דהיה חזו י"ל כיון דחזו גם לאדם אין מאכילין אותם לגדי עי' לקמן (עח) וברש"י ד"ה רפואתו ל"ש ושם ע"ב בד"ה קלף במתניתין (וע"ט א) בתד"ה כדי וכן הרמב"ם בחבורו לא כתב רק מפני שהן אוכלי אדם:

דף עו:

במשנה חוץ מקליפתן וגרעיניהן. לכאורה מזה סתירה להתוספות בברכות (לו רע"ב) וע' בהגר"א ז"ל או"ח סי' ר"ב ס"ק ח':

ד"ה ולא נאמרו. וס"ל לר"ש כו' כדאמרי' כו' דל"ל לר"ש כל שא"כ כו'. ע"ש דאריא כל הכשר כו' אמרי' דלא כר"ש אבל אסיפא דכל שא"כ כו' אמרי' דלא כרשב"א ומשמע אדרבה דכר"ש אתיא וע"ש בתוס' ואפשר דהאי כדאמרינן כו' שב למעלה ור"ל דל"ל הא דאמרינן בפירקין דלעיל דמחייבא דל"ל לר"ש כל שא"כ כו' וכאן חזר בו מפי' דשם ומפרש למצניעיה דבדברי ר"ש היינו שהצנינן ממש וממילא גם סיפא דשם לא אתיא כוותיה וזה לא איצטריך הגמרא לאשמעינן דכיון דכבר אייתי דבריו דגם המצניע בעי שיעורא פשיטא דל"א סיפא ג"כ כוותיה והוסיף רק לומר דגם כרשב"א ל"א הסיפא:

[תוד"ה אף אנ"ת. ועוד דמשום האי טעמא כו' חשוב ומחייב בפחות כו'. ק"ל דלפ"ז מאי מייתי ראיה מהא דשאר כל המשקין ברביעית דלמא שאני יין הואיל דחזי לכוס של ברכה לא בעינן ביה שיהיה רביעית אף לאחר שימזגנו דכוס של ברכה לא בעי רביעית ועי' לקמן תד"ה ועוד] :

דף עז:

[רש"י ד"ה קמצא. ול"נ דקמצא נמלה. עמש"כ בהגהותי לברכות (נד:)] :

דף עח:

במשנה קלף כדי לכתוב עליו פ"ק שבתפילין. ק"ל לדעת הי"מ שבתוס' (מנחות מב:) ד"ה עד. דבקלף של תפילין כ"ע ל"פ דבעינן עיבוד לשמה וכ"כ המאור בפ"ק דסוכה ה"ל לתנא להתנות שהיה מעובד לשמה ועוד קשה לי לדעת הרמב"ם דבמזוזה ל"צ עיבוד לשמה מאי פריך הגמרא לקמן (עט:) ורמינהו קלף כו' כדי לכתוב עליו מזוזה נימא התם דלא עיבדו לשמן והוה א"ש גם סיפא דברייתא דתני קלף כו' פ"ק שבתפילין דר"ל אם היה מעובד לשמה ולא לשנויי בדוחק דה"ק כו' ע"ש. [ונ"ל ליישב דרש"י פי' דאיידי דדמיו יקרים לא עבדי מיניה קשר מוכסין וכ"כ התוס' לקמן וק"ל דמ"מ כי אין בו כדי לכתוב פ"ק שבתפילין אמאי פטור הלא מעתה כיון שא"ר לתפילין ע"כ ישמש בו לד"א ולחייב בכדי קשר מוכסין וכ"ת דאכתי ראוי לדבק או לתפור אליו חתיכת קלף עד שישלימנו לשיעור פרשה קטנה דהא כתב התוס' בסוטה י"ח ד"ה כתבה דלא מהני תפירה ועיין בתשובת הגרע"א סי' י"א ע"כ נלענ"ד דהטעם דא"ח בכדי קש"מ הוא מפני דע"כ מיירי דעבדו לשם תפילין וא"כ אסור לעשותו לקש"מ משום הורדה מקדושה וכן הברייתא ע"כ ג"כ איירי במעובד לשם מצוה דאל"כ לחייב בכדי קש"מ ודו"ק] :

שם שהיא שמע ישראל. התוי"ט דקדק ל"ל לפרושי שהיא שמע דזיל קרי כו' ותירץ דבא בזה לפרושי טעמא מדוע יתחייב בזה השיעור הלא ד' פרשיות שבתפילין מעכבין זא"ז כו' ולכאורה מה יושיענו זה אכתי אף לזאת חסר לו עוד דיו וקולמוס וכן לרוב דברים שחשיב במשנה אין די בהם לבדם בלתי הצטרפות דברים זולתן ובר"פ פריך אביי מים בכד ומצטרפין והשיב לו רבא מידי דחשיב בעינן וה"נ הא חשיב ופי' רש"י דחזי לצרופי ביה מיא וי"ל דע"כ ל"א דחזי לאיצטרופי אלא אם חסר לו דבר אחר שנצרך לתכליתו אבל לא אם הוא בעצמו חסר השיעור דאל"ת כן יתחייב על כל פחות משיעור. [ומדברי התוס' לעיל (ע"ו ב') ד"ה אף אנן נמי תנינא לא משמע כן] ול"נ ליישב ע"פ משנה (בקדושין סב:) קדשתי את בתי הקטנה כו' כולן אסורות חוץ מן הגדולה שבגדולות דר"מ וה"נ איכא למטעי דפ"ק היינו קטנה מהגדולה ואף לאביי שם דבכת אחת כו' קטנה קטנה ממש נראה דכאן דומה לב' כתות דקדש והיה כ"י כמו כת א' ושמע והיה א"ש כמו כת הב' ומכ"ש לשטת ר"ת בסדר הנחתן בבתים דקדש והיה כ"י בצד א' ושמע והא"ש בצד הב':

שם כדי לסוד קטנה שבבנות. ובגמרא (פ:) תנא כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות ותמיהני על הרמב"ם בפי' והרב אחריו שלא בארו זה ולעיל בר"פ גבי שמן כדי לסוך אבר קטן בארו יפה ונ"ל ראיה לפירש"י שם דאבר קטן היינו אחד מפרקי אצבע קטנה ולא כפי' הרמב"ם אצבע קטנה מדהתם תני אבר קטן (עי' בפ"א דאהלות מ"ח) והכא אצבע קטנה ש"מ דחלוקין מהדדי:

שם רי"א כדי לעשות כלכול. לקמן בפיסקא בגמ' איתא כדי לסוד כלכול וכ"ה בנזיר וכ"ה ברא"ש:

[שם בגמ' רבנן סברי אסור לשהות שטר פרוע. מה שהקשה בגה"ש דהא חזי ליה למחוק כו' לפמש"כ לעיל בד"ה שהיא לק"מ דהכא הוא בעצמו חסר תיקון:

רש"י ד"ה פטפוט. רגל למקום מושב הכור. וכ"ה בפי' הרמב"ם והרע"ב אבל בגמרא איתא פטפוט כירה קטנה] :

תוס' ד"ה תחת. ואע"ג כו'. לכאורה אין כאן קושיא דהא חזי לנכרי עי' לקמן (צ:) תד"ה שמצניעין ולעיל (עז) תד"ה ועוד בסה"ד וכמו נייר כדי לכתוב עליו קשר מוכסין אף שהוא אינו מוכס וכן רובן כיוצא בזה ועמ"ש לקמן ספ"ט:

דף עט.

גמרא התם בבישולה. ועפירש"י וק"ק חיפה דהיינו מליח במאי איירי אי ביבש אפילו קודם מליחה נמי (והתימה על הרמב"ם בחבורו שלא הביא זה דיבש אפילו קודם מליחה שיעורו בכדי קמיע וכן התוי"ט פי' במתני' דעור היינו דמלוח הא איכא לפרושי אפי' קודם מליחה וביבש) ואי בלח א"כ משמע דדרך למלחו בעודו לח תהדר הקושיא למקומה דה"ל לשעוריה בכדי קמיע:

תד"ה כדי. ס"ל כר' אלעזר. כצ"ל בלי יו"ד וכן בסמוך לקמן:

דף עט:

תוס' ד"ה קלף. כמו דוך פלן. (ברכות יח:) וש"ד:

תד"ה תפילין. דדוקא על נייר מחוק פסיל ס"ת במס' סופרים כו'. עיין לקמן (קטו ב) תד"ה מגילה ובמש"כ שם:

בא"ד וא"ת נייר שאינו מחוק כו' כדפסלינן מגילה וסוטה כו' ונראה כו' דקתני במגילה וסוטה כו' כצ"ל. ועי' בתוס' שציינתי בסמוך:

תד"ה הא. או אם היה פ' והא"ש בראש העמוד יכתוב כו'. לכאורה תמוה דא"כ יהיה שלא כסדרן דפסול בתו"מ ועי' בט"ז יו"ד סי' ר"צ:

דף פ.

גמרא [ה"ק ואם קדם והגביה כו' נעשית ראשונה כמי שקלטה או שנשרפה. פירוש דפטור מטעם דבעידנא דאפקא לבתרייתא ליתא לקמייתא דלצטרפי וכדאמר לעיל לענין חסרה ורש"י דתלי לה בהא דקלטה כלב דס"פ הזורק תמוה דהתם הוא מטעמא דלא נעשית הנחה מכחו] :

תד"ה אם. וא"נ לר"י דלעיל (הוא ע"ח א') תנא כו'. הא דלא אקשו ממתני' דר"פ המצניע. המצניע כו' ולרפואה כו' חייב בכ"ש (והא ל"ל דניחא להו לאקשויי דרשב"א אדרשב"א דהא הם פי' שם דהך רשב"ג אמרה) הוא משום דא"ל כ"ש לאפוקי מגרוגרות (וכמו דאיתא שם בגמרא) ולעולם עד דאיכא שיעורא דרפואה ומהא דהקשו נ"ל ג"כ ליישב דהתם במצניע סתם (מחמת שהוא חביב עליו כדפירש"י לעיל ע"ה ב במתני' וזה דלא כדמשמע מהמל"מ בפי"ח הכ"א ע"ש) אבל הכא דפריש לרפואה עד דאיכא שיעורא דהיינו כדי לכחול עין אחת:

דף פ:

[גמרא שמן זית שלא הביא שליש כצ"ל. וכ"ה בכה"מ שמצויין במסה"ש ונראה שנקרא מור ע"ש שהוא מר ביותר כמש"כ הרמב"ם והרע"ב בפ"ח דמנחות מ"ג] :

שם אמר קטיל ר"ב לברתי. הגרי"פ הגיה אמרי ולכאורה אינו מובן ונראה שהיה לפניו הגי' לברתיה (וכ"ה בס"א) אולם עכ"ז אינו מוכרח להגיה לפי דרכי הלשון (ויותר מזה מצאנו במנחות (ריש קד) דאמר ר"ב על עצמו וההוא גברא וכן בד"ט) ואולי מפני דהעו"ג לא הוה ק"ל רב:

[שם מוחתיה באנדיפי וא"ל כו'. ומלת ומית ליתא בע"י] :

במשנה ונתונה באלפס. הרמב"ם פי' באלפס שהוחם כבר וכ"פ בפ"ה דכלים מ"ב והעקר חסר מה"ס ולעד"נ דסתם אלפס הוא של ברזל כמש"כ התוי"ט שם בפי"ד מ"ד וזה ידוע דברזל מתחמם מהר יותר מחרס:

גמרא קלקולו זהו תיקונו. כעין זה (בתענית יז ובסנהדרין כב ב):

דף פא.

גמרא ת"ר חפי פותחת כו'. הוא בתוספתא דכלים ב"מ פ"ג ובתוס' שעם פי' ז"ז הגי' ושבגל אפי' קבנן בפותחת כו' (ובתוס' הנדפסת אחר האלפסי הגירסא משובשת) ולגי' זו מוכח שלא כפי' התד"ה חפו בסופו ע"ש במהר"ם אך נראה דעפ"י הגהת הז"ז נדפסה כן וכ"נ שהיה גי' רש"י כאן:

שם מדוכה קטנה ש"ב כו'. הגרע"א בחדושיו פי' דהוה מוקצה מחמת חסרון כיס כמו קורנס של בשמים לקמן (קכג) ועל פירש"י תמה דהא כלי שמלאכתו לאיסור מותר לצורך גו"מ הנה תמיהתו כבר קדמו הר"ן ולפירושו ה"ל לה"ר מפרש"י עצמו שם ד"ה הני נמי שפי' עלי ומדוכה ע"ש אבל באמת נראה דאביי ורבא שם ע"ב (ובדף קכד א') לא ס"ל האי סברא במדוכה אביי מדמקשה לרבא מינה ורבא מדאיצטריך ליה לתרוצי מחמה לצל וע"ש במהרש"א בתד"ה איתיבי והא דפסקו כה"פ שמה בקורנס ש"ב דקפיד עלוי' צריך לחלק דמדוכה שאני דאפשר להשתמש בצדה החיצון לתשמישין אחרים ולא קפיד ע"ז:

שם שקנח בו חברו. רש"י פירש דאסיד וחרסית נמי קאי לפי הגי' בברכות ובע"י כאן והמקנח בצרור כו' ודאי משמע דלא קאי רק עליו ולפירש"י קשה מדוע חשיב להו בתלתא דע"כ הני לאו דוקא מדפריך מינייהו אמדוכה:

רש"י ד"ה והא קיי"ל. גבי גמי לעשות טלאי כצ"ל:

רד"ה כזית. שהגדולה פוחסת כו'. והוא מלשון פחסה (בע"ז נג) במשנה ופירש"י מיעכה ובגליון בשם מהר"ם בר"ן איתא פוכסת בר"ן שלפנינו איתא פורסת:

רד"ה ליסתכן. דא"מ עמוד החוזר כו'. הוא (בברכות כה) וש"נ:

תוס' ד"ה חפי. דקתני סיפא דהכא כו' וחותם של אלמוג ר"נ מטהר. הן בתוספתא שעם ז"ז הגי' טמאה ור"נ מטהר ונראה שהוגה כן עפ"י הגר"א ז"ל:

דף פא:

גמרא אמר אביי פרפיסא הואיל ואתא לידן כו'. כה"ג אמר נמי בספ"א דביצה. ובב"ק פ"ט. ובב"מ טז ב' אמרה כן סתמא דגמרא (ובשבועות מח) אמר כן ר' אמי [וביבמות (כב) אמר כן ר"נ] :

תוס' ד"ה וחכמים. משום דסברי ל"נ עצים אלא להסקה. כן פרש"י שם בביצה והתוס' השיגו עליו שם ופירשו טעם אחר ע"ש:

תד"ה והאר"י. ופלוגתא בפ"ב דביצה רי"א כה"כ כו'. ע"ש דת"ק מחמיר טפי ואוסר אף בעגלה וא"כ אין מחלוקת אלא סתמא כר"י ועי' לעיל (מא ב) בתד"ה מיחם וכן לשון התוס' (ביבמות מב ב) צ"ע:

דף פב:

תוס' ד"ה למשמשיה. משמע דאי לאו כו' [הוו מטמא כע"ז. בכ"ף צ"ל] . עיקר הגהתי הוא במס' ע"ז:

דף פג.

רש"י ד"ה הן ולא הסיטן. קס"ד כו'. ולא כשאר הסיטות שבהש"ס דמשמעו שהטמא הסיט האחרים. אנכי תמה דהלא מצינו הרבה שם הסיט על הטהור שהסיט אהט"מ ברפ"ה דזבים המסיט את הזב ובמ"ג שם חוץ מן המסיט דר"ל דוקא אם אדם הסיט את הנבלה דכל טומאות המסיטות טהורות כדלקמן ובסוף המשנה שם ואדם בזמן שהוא מסיט וכן עוד שם במ"ו ז' ח' ולולי פירושו הנל"פ דגם למסקנא לתירוצא דר"א פי' הסיטן היינו שהוסטו ופי' הן היינו שהסיטו וא"ש דמפרש תחלה הן המוקדם ואח"כ הסיטן המאוחר דלפרש"י מפרשם שלא כסדרן וגורס בברייתא הסיטן ולא הן ודו"ק:

רד"ה מתקיף לה. אי רבה כו' שהסיטום אחרים כצ"ל:

דף פג:

רש"י ד"ה טהורים. דתנן כל שהזב כו' חוץ מן הראוי למו"מ והאדם כצ"ל. והוא בזבים פ"ה מ"ב:

בא"ד דכי כתיב משא הזב באדם כתיב. בגה"ש העלה בצע"ג פירש"י בנדה ע"ש ואנכי ל"י מהו העיון הגדול דפי' דשם הוא שיטת ר"ת בתוס' (עירובין כו) בד"ה כל שהזב ואי משום דסותר א"ע זאת תמצא בפירושו הרבה:

שם גמרא שהרי כמה שנים נשנית משנה זו. פירש"י של מס' כלים דתני בה ספינת הירדן טמאה וכן התוס' לקמן בריש הדף כתבו בסה"ד ממתני' דכלים דתנן ספינת הירדן טמאה ואנכי בעניותי לא מצאתיה במשנה ואדרבה מצינו סתם משנה (בכלים פ"ב מ"ג) דספינה של חרס טהורה וזה דלא כחנניא וא"כ אף של ירדן טהורה וכן סתם מתניתין דילן דלאו ר"ע קאמר לכולהו מניין דהרי בפולטת ש"ז ס"ל דתליא בעונות כמבואר בבריי' בגמרא ועיין לקמן (פו) בתד"ה (תני) לבד ראה זה מצאתי לפירש"י לקמן (קא ב) אתיא מתני' דאהלות אשר הובאת שם כחנניא דספינת הירדן טמאה אכן התוס' שם דחו פירושו ולפירושם אתיא ככ"ע וע' בר"ש שם לכן נ"ל דפירוש משנה זו שבכאן הכוונה על ברייתא דמצינו הרבה בש"ס שקראו משנה לברייתא לק' (קכג ב) בימי נחמיה כו' נשנית משנה זו (ובנדה כה ב) מעדותו של ר"נ נשנית משנה זו (ובב"ק צד ב) אר"י בימי רבי נשנת משנה זו וכן (בב"מ לג ב' ובבכורות ל ב ובהוריות יג ב) ועוד הרבה [וכ"כ הרשב"ם בב"ב קל"ח ד"ה יורשים היכא דאמרינן משנה היינו נמי ברייתא] ובזה לא נצטרך להגהת הגרי"ף (בזבחים צו ב) ברש"י ד"ה פשיט:

דף פד.

גמרא ולחנניא טלטול ע"י שוורים ש"ט אין דתנן כו'. ק"ל מדוע לא הביא ממשנה דשם רפט"ו דחשיב שם ר"י דרדור עגלה בין אותן דטמאין אע"פ שמקבלין ופי' שם הרע"ב דסבר טלטול עי"ש ש"ט ואף ר"מ מודה ליה בזה כדמוכח שם במשנה:

תוס' ד"ה ואמר. מהא דקתני כמטה טמאה כו' כצ"ל:

דף פד:

גמרא מי ל"ע דיחדינהו לאשתו נדה. ל"י מאי אירא לאשתו נדה הל"ל סתמא דיחדינהו לישיבה ואז היה ראוי ליטמא מדרס וממילא גם במת מק"ו דפכין קטנים ואיך יציל וכן לא הבינותי ס"ד התוס' במש"כ דאי ייחד טמא כו' דאע"פ שבמת א"מ טומאה כו' ומסופק ר"י בכך איך יתכן זה דכיון דיתטמא במדרס אף במת יתטמא מהק"ו הנ"ל:

רש"י ד"ה מי ל"ע. מה שהקשה המהרש"א דאם היה טמא מדרס מה שבתוכו ליטמא מן המדרס לק"מ דנ"מ לטומאת ז' והזיה:

תוד"ה מה (בסופו). מה לשאר כלים שכן נעשין אה"ט. עי' מה שתמהתי ע"ד בפסחים [י"ז א'] :

דף פה.

רש"י ד"ה והאיכא מקום (בסה"ד). אלא הפרש טפח. עיין לקמן בעבר הב' בתד"ה והאיכא בסופו שתפסו עליו בזה:

רד"ה במלא. אבל המזרח כו' זורע מעט ויניח הפרש כו'. נ"ל דר"ל הפרש מעט אצל הקרנות וזורע כל רוח המזרחי והמערבי עד סמוך לקרן בהפרש מועט ונראה לסרס התיבות ושכצ"ל זורע ויניח הפרש מעט מכאן ומכאן ועי' מהרש"א והציור הנדפס רק גרעין אחד ברוחי מזרח ומערב הוא בשיבוש ונאות לפי' התוס':

תוס' ד"ה וקים. אבל קשה לרשב"א כו' דהשתא יש באלכסונה ז' כצ"ל:

דף פה:

גמרא שאני התם דאיכא שראכא כצ"ל. וכ"ה בתוד"ה איתיביה:

[רש"י ד"ה על פני כולה. וזרעו מאחד המינין (ר"ל משל צפון או משל דרום) או ממין חמישי. כ"נ דצ"ל ואף שאין הרחקה בין זרע השורה לזרע רוחי צפון ודרום אין כאן בית מיחוש כדפירש"י במתניתין וע"כ צריך לחלק בין זה להא דאמרינן אין ראש תור בערוגה:

תוד"ה אמר עולא. ר' שמעון אומר עד כו'. ובגליון צ"ל ר' ישמעאל. אמת שכ"ה שם לפנינו וכ"מ מדפליג עליה ר"ע שם אבל מדוע לא תיקן בדבריהם לעיל ד"ה דתנן:

בא"ד ותלם היינו שורה כו'. ר"ל דפתח בתלם וסיים בשורה ודברי המהרש"א בזה מגומגמים] :

תד"ה אריו"ח. בלבד שיהא ג"ט בין זרע קרן זה כו'. ואם כן הציור שלפנינו במלוי הקרנות הוא משובש ועי' מהרש"א:

דף פו.

רש"י ד"ה התם. דבעי מרובעת לאחשובה שדה כו' כצ"ל:

גמרא ומאן דמוקי כתנאי רישא רבנן. לכאורה לא אתיא אלא כרי"ש דאלו לר"ע לפעמים אף ביום הרביעי טמאה כגון אם שמשה בסוף יום א' קודם שקעה"ח טמאה עד סוף ליל ד' ופעמים אף בג' טהורה כגון אם שמשה בתחלת ליל א' טהורה כל היום ג' ולרבנן דארחב"א אריו"ח לקמן ג"כ בתחלת ד' לעולם טמאה ולפעמים כל היום עד סמוך לחשיכה וי"ל דלעולם כרבנן מצי אתיא דלדידהו יום הג' פסיקא דלעולם כל היום טמא ויום הד' סופו טהור לעולם:

דף פו:

גמרא לא מראש בסתר דברתי. בהגהת הגרי"ף דמצוה ליתן טעם מדוע לא הביא מקרא מוקדם אותו שהביאו רש"י ונעלם מכ"ת מה שהביא המהרש"א בח"א מהתנחומא ואנכי אוסיף עוד ע"ד דגם סיפא דקרא מעת היותה שם אני דרשו במ"ר ובתנחומא פרשה יתרו מיום שנתנה תורה מסיני כו':

שם ואת"ל כיון דאכלי כו' במעי בהמה מהו. נראה דר"ל כמו חתול וכדומה דאכלי ג"כ שרצים (עי' חולין טז ב) דאוקי ר"פ ברייתא דתני בה בהמה. בעופא וע"ש בפירש"י וכל שכן דחיה בכלל בהמה:

רש"י ד"ה דא"ל פרוזדור. בשר כותלי בה"ר כו'. ובחולין בר"פ בהמה המקשה פי' דפרוזדור היינו הירכיים וע' בנדה (פ"ב מ"ה) משל כו' והפרוזדור ובגמ' שם:

רד"ה משום חולשא דאורחא גרסינן. לכאורה הנ"ל להגיה דצ"ל לא גרסינן מדכתב לק' הדברים האלה נאמרו לו למחרת ביאתם כדאמרינן כל עליותיו בהשכמה היה כו' ול"ל כ"ז דת"ל משום חולשא דאורחא ואולי י"ל שבא לתת טעם מדוע לא א"ל בערב יומא קמא אחר שנחו קצת. ועי' ח"א:

דף פז.

רש"י ד"ה הא אמרן. וקרא דכתיב ביום השלישי כו' לימים שלמים כו'. לכאורה לפ"ז גם ליום השלישי יל"פ כן וכפי שדרש משה:

[רד"ה משבבין. כמו וילך שובב כו'. ולע"ד יל"פ מלשון כי שבבים יהיה עגל שומרון (הושע ח׳:ו׳) ע"ש פירש"י ור"ל כאן שמשברין לבו של אדם. אח"ז ראיתי ברד"ק שם שגם הוא הבין כן] :

דף פז:

גמרא ת"ש ויסעו מאילים כו' ואותו היום שבת היה כו'. ק"ל מדוע לא פריך מזה לראב"י לעיל דאמר למסען ונ"ל ליישב דהוא סובר דלא נצטוו על השבת אלא באלוש כדאיתא במ"ר ר"פ עקב (וע' תד"ה כאשר וא"ת מנ"ל כו' דילמא כו') וא"כ כשנסעו מאלים עדיין לא הוזהרו עליו ומאי דקאמר הש"ס לעיל וקמיפליגי בשבת דמרה ל"ד רק משום שהביא מימרא דריא"ר דאמר כאשר צוך במרה:

[רש"י ד"ה ראשון לבריאת עולם. שא' בשבת היה. הוא מוכרח מדקאמר ומדריש ירחא דניסן דהאי שתא חד בשבתא. אבל ק"ל דלמא כוונת הברייי' על בריאת אדה"ר שהיתה באחד בניסן (עמש"כ לעיל סט ב) וכר"י דאמר בניסן נברא העולם ולא על יום א' בשבוע:

תוד"ה כאשר. וא"ת וכיון דבמרה כו'. הנה לשון קושייתם בוא"ת ולא תירצו כלום. וזה נשמט מהגרי"פ בב"מ ס"א בתוד"ה אלא לציינו] :

בא"ד (בסופו) ועוד מקשים וכו'. המהרש"א כתב דלא מקשי רק לפי פשטות דקרא שכתב התוס' לקמן וזה דוחק ול"נ דאף לפירושם לקמן לשיטת הש"ס מ"מ כיון דקאי ביום השבת גופיה כדכתיב אכלוהו היום וכו' הל"ל ויהי ביום ההוא יצאו מה"ע ללקוט ומדכתיב ביום השבת משמע דלשבת הבאה קאמר:

דף פח.

רש"י ד"ה לרבנן ח'. ונמצא דאשתקד בע"ש. נ"ל דלפ"ז היה ניסן חסר ונמצא ריש ירחא דאייר בשבת (דזה מוכרח מהוכחת הברייתא דויסעו מאילים מהפסוקים וא"כ ע"כ אייר עברוה כדלעיל והא דלא רצה הש"ס) לומר גם עתה דגם ניסן היה מלא והיה פסח שלו בה' ולא חסרו רק ז' חדשים וכדלעיל הוא מפני דכיון דלא היה רק ה' מלאים בשנה זו ודאי דלא עשו תרי ירחי בהדדי ר"ל ניסן ואייר מלאים (ובפרט לפי המבואר (בתענית כח ב וביומא ד ב) דסיון היה גם כן מלא יהיו ג' חדשים מלאים בהדדי אמנם זה אינו מוכרח דלמ"ד בששי נתנה י"ל דעלה בו ביום להר וסיון חסר היה ושלמו המ' יום בי"ז בתמוז) וזה דלא כמהרש"ל ומהרש"א בתד"ה לרבנן והא דקאמר הש"ס לקמן ריש ירחא דאייר בחד בשבא ל"ד אלא הוא אשיגרת לישן דלעיל דקס"ד דניסן היה מלא ובאמת הוה מצי לאוקמי הך ברייתא דלקמן כר' יוסי ותרווייהו היו חסרים אלא דאם כן הנך ברייתות דלעיל דבה' בשבת היה פסח אמאן תרמייא:

נמרא ת"ש דתניא בס"ע כו' הא מני רבנן היא. אע"ג דמאן תנא ס"ע ר' יוסי (יבמות פ"ב ב) י"ל דתני ולא סבר לה כדמשני (בנדה מ"ו ב):

שם דרש כו' ביום תליתאי כו' כרבנן. הגרע"א ז"ל הקשה דהא גם בקרא כתיב ויהי ביום השלישי כו' וע"כ צ"ל לר"י כמ"ש רש"י לעיל דר"ל שלישי לימים שלמים א"כ נפרש נמי כן כוונת הדורש ולפמ"ש המהרש"א בח"א דכל הני שלשה דחשיב הוא שהא' יש לו שום מעלה והב' נוסף עוד במעלה על הא' וכן הג' על הב' ובימים היה מעלת יום א' שפירשו בו מנשותיהם אך לילו לא פירשו ויום הב' עלה יותר שהיה לילו עמו כו'. ע"ש א"כ א"ש דלר' יוסי יום א' וב' היו שוין במעלותיהן עם לילותיהן:

דף פח:

[גמ' צרור המור כו'. אע"פ שמיצר ומימר לי. נראה דמימר הוא מלשון מרירות. עמש"כ לעיל (פ' ב')] :

דף פט.

רש"י ד"ה קושר כתרים. ראש הז' נמתח לימין ולשמאל ובגו מעט. כ"נ דצ"ל וע"ש במנחות בפירש"י ותוס' ולקמן (קה א') בפירש"י ד"ה דבעי:

דף פט:

[גמ' פתחו ואמרו כי אתה אבינו. מה שנמחק מלת כי הוא שבוש] :

רש"י ד"ה התם. דקולמס מרוסס כו'. לכאורה צ"ל קנה מרוסס:

דף צ.

במשנה ד"ה פלפלת. ואינו פלפל שלנו. התוי"ט באר כוונתו מדשני תנא למקריה פלפלת בתי"ו. והנה לעיל (סד ב') תני במשנה פלפל. והגמרא מפרשו שם לריח הפה כמו הכא. א"כ נראה דחדא נינהו:

במשנה רי"א אף המוציא משמשי ע"ז כו'. ובתוי"ט כתב לכאורה ה"נ דת"ק טעמיה משום דהוה מלאכה שאצ"ל ור"ש היא. ולדעתי דלר"ש גם מאבני המזבח וכו' פטור וכדאמרי' לקמן (צד) פוטר היה ר"ש אף במוציא אה"מ לקוברו ע"ש בפירש"י:

רש"י ד"ה ריח רע. שמעשנין כו'. לכאורה י"פ שמוציא מפני שקשה עליו הריח וכר"י דמלאכה שאצ"ל חייב עליה:

תוס' ד"ה תרי. ולעיל דל"ש תרי גווני חול כו'. לכאורה זה לא הוה קאי אליבא דאמת מבריית'א דהוסיפו (ובזה מתורץ נמי קושייתם בנדה דאמאי ל"פ על פי דכברייתא מהא דלעיל (עח ב') נותן שיעורא אחרינא לגפרית. משום דמזה עדיפא דל"מ לתרץ תרי גווני גפרית. וגם דלא לתרץ תרי גווני חול) ואי כוונתם על מעיקרא (קודם דהביא הש"ס הא דהוסיפו) וכן לשונם בנדה. זה ודאי אינה קושיא. דתרי גווני אינו תי' מורווח ולא משני ליה אלא מפני הדחק:

תד"ה לא יפחות. כי היכא דתנן בפ"ב כו' כצ"ל כי היא משנה שמה:

במשנה ריבב"א חמשה. נ"ל סמך לדבריו דבקרא דכארץ תוציא צמחה וגו' רמז ה' זרעונים כדלעיל (פד ב') משמע דבהכי חשיבותייהו:

תוס' ד"ה המוציא. ואפילו רב יוסף דמחייב כו'. וע"ש דרבה הוא דמחייב ור"י פליג עליה:

בא"ד דהוי הכל כמו דבר אחד כצ"ל:

דף צ:

במשנה מת כגרוגרת. וכתב התוי"ט שהרי מותר לאכלו כשמת (כמו שהוכיחו התוס' לקמן) ול"ד במחכ"ת דאפי' היה אסור לאכלו מ"מ ראוי הוא לנכרי כמ"ש התוס' בכיוצא בזה בד"ה שמצניעין ועמ"ש לעיל (עח ב') אך לפ"ז ק"ק מ"ט דת"ק דפליג על ר"י בחי טמא. הא עכ"פ חזי לנכרי קטן:

שם צפורת כרמים. הוא מין חגב טהור כדאיתא בחולין (סה):

תוס' ד"ה דלא. מדכתיב וכל נפש החיה כו' אלו דגים ולכל נפש כו' כצ"ל. והתוי"ט העתיקם בהשבוש:

במשנה חזר והכניסו. בתוי"ט הביא בשם הה"מ לפ' והכניסו ר"ל והוציאו כו' ודוחק. ול"נ דברישא אמר המצניע כו' ור"ל דלקח מאוצרו כ"ש והצניע לזרע כו' חייב בכ"ש. וע"ז אמר חזר והכניסו ר"ל לאוצרו ואח"כ הוציאו (דהוציאו דרישא מושך עצמו ואחר עמו כמו דקאי על וכל אדם דר"ל וכ"א שהוציאו) א"ח אלא כשיעורו. והמקשה דפריך פשיטא ר"ל כיון דחזר וזרקו לאוצר הרי ביטל מחשבתו הראשונה במעשה (ולשון רש"י שם מדוייק דלשיטתו הל"ל כיון דחזר ונמלך דלא לזרעו בטלי כו') וחדש לו אביי כגון כו' ומקומו ניכר כו':

דף צא.

נמרא א"ד כל לענין שבת כגרוגרת בעינן. ק"ל הא שיעור גרוגרת ל"נ אלא באוכל אדם. והאי כיון דאיטמא תו אינו ראוי למאכל אדם וא"ל כיון דכ"ז דלא נח עדיין לא הוה ביה שיעור לקבלת טומאה ולא נטמאו אלא בשעה שנח ה"ל הנחת חפץ והסרת שם אוכל מיניה בהדדי וחייב הא ליתא חדא דכה"ג מיבעיא ליה לריו"ח לקמן (צט ב') ולרבא מרא דשמעתין פשיטא ליה שם דפטור. או לכה"פ מיבעיא ליה ובאת"ל מיבעיא ליה שם ע"ש בפירש"י. שנית כיון דמ"מ קבל טומאה מדרבנן (כמ"ש התוס' בשם התו"כ) קודם שנח. א"ר לאכילה מיקרי עכ"פ:

תוס' ד"ה אי לענין טומאה. שמעתי קושיא בשם הגמוהר"י בעל או"ת לשיטתם דפחות מכביצה א"מ טומאה מדאורייתא (ומכ"ש לשטת הרשב"א בחדושיו כאן דאף מדרבנן א"מ טומאה) מהא דזבחים רפי"ג א"ל אף טמא שאכל אהט"ה כיון דנגע בו טמאהו. הא מ"ל באוכל פחות מכביצה והיה בו כזית הנה מלבד למש"כ התוס' בחולין (ק"א) ד"ה שפיר ע"ש לק"מ. נ"ל עוד ליישב. דהא דבעינן כביצה לטומאה הוא מקרא דכל האוכל אשר יאכל (יומא פ) ומיניה ילפינן נמי דבר הראוי לאכילה (רמב"ם פ"ח מהלכות מ"ו) ובקדש גלי לן קרא דל"ב ראוי לאכילה לקב"ט מן ובשבר לרבות עצים ולבונה והוא דרשה גמורה (ע' זבחים מו ב' לד א' ובתד"ה ואפילו) ותמיהני על הנ"ב חלק יו"ד סי' ד' דישב פסק הרמב"ם דחה"ק דרבנן. מהא דפסחים (לה) דקרי לה מעלה בעלמא. הלא כבר הביאו התוס' ראיה זו שם (יט) בשם רש"י ודחוה בתשובה נצחת. (ועי' מל"מ פ"ו מהל' א"מ ד"ח) א"כ ה"ה נמי דל"ב שיעור אכילה ומכ"ש למאי דמבעיא ליה לרבא בשבועות (כב) שבועה שלא אוכל עפר בכמה לצד דלחייב בכ"ש. ופירש"י דכיון דלאו בר אכילה לא שייך ביה שיעור אכילה. ובזה מתורץ ג"כ קושיית התוספות בחולין (שם) דבתרומה מ"ל שפיר באכל כזית. ועמש"כ בחדושי להרמב"ם רפ"ז מה"ת:

בא"ד המ"ל דנגע שרץ כו' בשאר ימות השנה כו' אי לא לא. תמוה דשרץ אפי' לא קפיד ובטיל לגבי עריבה מ"מ מיטמאה יחד עם העריבה ע"ש בסוגיא ונ"ל דתיבת שרץ ט"ס הוא וצ"ל טומאה ור"ל ראשון דל"מ לעריבה:

דף צא:

תוס' בד"ה כגון (בסה"ד). אבל לבית טהור לא אע"ג דחשיב ללקות עליו זר האוכלו. עי' מהרש"א שהבין דר"ל שזרק פחות מכזית לפחות מכזית שבפנים. וכ"נ שהסכים ע"י השעה"מ בפ"ז מהל' ברכות ה"ו והגרע"א בחדושיו. ואנכי תמה דע"כ ל"מ ליה לרבא אלא בזרק כזית דוקא דלאחר שנצטרף עם מה שבתוך הבית להתטמא יש בו חשיבות בעצמו להיות האוכלו עובר בעשה. אבל אם זרק פחות מכזית ובבית היה ג"כ תרומה בפחות מכביצה. דאף שע"י זריקתו יצטרפו ויתטמאו ויעבור האוכל כזית ממנה והמונחת ל"מ ליה דודאי פטור כיון דבהנזרק בעצמו לית ביה חשיבות זו. ולכאורה זה תלי בפלוגתת ר"א וחכמים בר"פ האורג. אכן ברש"י כריתות (יז) ד"ה אלא באחד על האריג משמע דאף לר"א לא מחייב אלא דוקא בעל אריג שיעור הרבה כו' ע"ש. אבל לכאורה דבריו צ"ע דא"כ מאי מקשה שם (יט ב') על ר' יוסי מהא דר"א ע"ש:

במשנה ונתנה על איסקופה החיצונה כו'. התוי"ט פי' שהיא פחותה מג' דהוה ר"ה. ול"נ דגם היא כרמלית כאיסקופה דרישא דנראה שהיא כמו מדרגה לפני הפתח לעלות דרך עליה מר"ה להבית. והאיסקופה דרישא היא לפנים ממנה תחת המשקוף (עי' בפירוש הרמב"ם) גבוהה מהחיצונה ודרך מדרגה להיות גבוה ג"ט כמעלות שבמקדש (מדות פ"ב) שהיה רומן חצי אמה. ולזה אמר אע"פ שרוה"פ מבחוץ ר"ל חוץ להאיסקופה דהיינו בר"ה. והא לא תיקשי דא"כ איך אמר חזקיה דמלאה חרדל חייב דאג"כ ל"ש אגד. והא אמרינן לקמן אליבא דרבא דס"ל דאגד גופו ל"ש אגד. מ"מ בלמעלה מג' פטור. י"ל דהתם טעמא משום דלא נח כפירש"י. והכא הא מונחים בקופה ודמיא לבעיא דרבא לעיל (ה ב') אגוז בכלי וכלי צף ע"ג מים. ויסבור חזקיה כצד דבתר אגוז אזלינן. ואגד גופו יסבור דשמיה אגד. ולכן פטור בפשט בעה"ב את ידו כו'. או כפי' הר"י שבתוס' שם דלמעלה מג' ידו בתר גופו גריר. גם י"ל דמיירי דהקופה מונחת בשיפוע דמתתאי לצד חוץ והוה שם בפחות מג' סמוך לארץ:

גמרא אמר חזקיה ל"ש כו' אבל כו' אג"כ ל"ש אגד. הרע"ב תפס בפירוש מתניתין כוותיה. ולכאורה תמוה דהא קם רבא בשיטתיה דריו"ח במסקנא לקמן. וה"ל לפרושי כוותייהו. וכ"פ הרמב"ם בפי"ב ומט"ז כמו שבאר הה"מ והא ל"ל דהרע"ב מפרש דאיפוך דאמרינן לקמן קאי אקמייתא דהא כבר הכריח הר"ן בפ"ב דגיטין גבי פלוגתת ר"י ור"ל בטעם תקנת זמן בגיטין דסתם איפוך בש"ס קאי אבתרייתא. ואפשר ליישב דבריו ע"פ מש"כ התוס' לקמן ד"ה התם בתירוץ הא' דרבה ס"ל אגד גופו ש"א והוא כאביי. וכיון דרבה ואביי קמו בחדא שיטתא הל' כוותייהו נגד רבא והרא"ש ברפ"ב דב"ק כ' דהלכה כרבה (אפילו לחודיה) נגד רבא. וכן ר' אבהו לעיל ה' ס"ל ג"כ דאגד יד שמיה אגד כמ"ש התוס' שם. לכן פסק ג"כ באגד כלי כאביי:

שם ואס"ד אגד כלי ש"א קדים כו'. נראה דלר"א בכתובות (לא) בהזורק חץ כו' דפטור שעקירה צורך הנחה ולליישנא דא"א להנחה בלא עקירה לא פריך מידי ע"ש בהסוגיא:

ד"ה מלאכתו. והדר עקירה כו'. הגרי"פ הגיה עקר ת' עקירה. ואין מובן:

רד"ה עד שיוציא. כלומר כו' בראשונה כו'. כוונתו מבוארת דאם לאחר שהניחה חזר והוציא כולה תו אינו מחייב שכבר היתה מקצתה בר"ה. וכ"כ הה"מ בפי"ב (ולמאי דפרישית דהאיסקופה היא כרמלית מילתא דפשיטא היא שהיה פטור) ומזה ה"נ לכאורה לב"ע דס"ל מהלך כעומד דמי. המוציא מרה"י לר"ה דרך הילוך פטור. דהא בשעה שנעתק מרשות לרשות היה כמונח מקצת החפץ ברה"י ומקצתו ברה"ר (וזהו דוקא כפי משמעות התוס' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא דמעביר ד"א בר"ה הלכתא גמ"ל ול"ג מהלכה. אבל לא לשיטתם בכתובות (לא ב') דגמרי' ממעביר דבמקום חיוב ל"א מהלך כע"ד כאשר אבאר בסמוך בס"ד) והא דתני פלוגתתן דרך סטיו הוא לרבותא דרבנן. ובזה היה א"ש כמין חומר מה שנדחקו ראשונים בהא דרבה גבי לולב וכו' שאמר גזירה שמא יעבירנו ד"א בר"ה ול"א שמא יוציאנו מרה"י לרה"ר דמשום ב"ע איצטרך. ובפרט לפי מה שהבינו הרא"ש והר"ן בדעת הרי"ף דהל' כוותיה. דלדידיה ליכא חיוב מרה"י לרה"ר. אבל ז"א דהא בכתובות שם מוקי להההיא דהגונב כיס כב"ע וברישא תני קודם שיבוא לידי איסור סקילה (ועי' ב"ק ל"ה ובתד"ה מתני' בשוגג) וכן מסיפא דהיה מגרר כו' משמע בסוגיין דמיד כשבא לרה"ר בא עליו חיוב שבת דמגרר כמונח דמי. ובשעה שנעתק מרשות לרשות ל"א דאז הוה כמונח ולפטור. אבל מ"מ טעמא בעיא מדוע ל"א כמונח דמי בשעת העתקתו מרשות לרשות ולפטר וכקושית הירושלמי לב"ע על העברת ד"א:

וראיתי בתור"ע כאן שהבין בדברי המהרש"א שבתו' כתובות הנ"ל. דלקולא לא גמרינן ממעביר ד"א בר"ה דל"א מהלך כע"ד ע"ש. ובמחילה מכתה"ג שחילוק זה איננו לא בתוס' ולא במהרש"א. רק המהרש"א כתב דלענין חיוב תשלומין דגניבה נשאר הסברא החיצונה דמהלך כע"ד. ול"ג ממעביר. כיון דלענין שבת אין נ"מ שם. אבל מה שנוגע לענין חיוב שבת ילפינן שפיר ממעביר בין לחומרא בין לקולא (רק בהמוציא כו' דרך סטיו לא ילפינן ממעביר מפני שהוא מקום פטור) ולפ"ז מודה ב"ע בדינא דריו"ח דהמפנה כו' ונמלך כו' משום דילפינן ממעביר דלאו כע"ד מפני שהוא מקום חיוב. והא דקאמר הש"ס שם אלא הא מני ב"ע קאי נמי למאי דמוקי ע"מ להוציא. רק לדידיה לא מיירי דעמד. משום דלענין חיוב גניבה אמרינן מהלך כע"ד. ובזה נרויח ליישב דעת הרי"ף שפסק כב"ע. מקושיית הרא"ש והר"ן מהא דריו"ח דהמפנה כו'. ולדברינו אחדים המה:

[דד"ה קס"ד בצררי. שהיו בו צרורות של כו'. כ"נ דצ"ל] :

בגמ' ד"ה דרך שוליו. לא קני בהגבהתו. נראה להגי' בהמשכתו:

דף צב.

[גמ' אר"א המוציא משאוי למעלה מי"ט חייב כו'. מכל הסוגיא משמע לכאורה דהיינו אפילו תחתיתה למעלה מי"ט אבל אם התחתית למטה מי' אף דעליוניתה למעלה מי' פשוט דחייב וא"כ אפילו בזורק נמי אמנם לעיל (ח') בסוגיא דכוורת מבואר להדיא דאינו כן:

שם ואב"א מארון כו' וגמירי דכל טונא כו' תלתא מלעיל כו'. מזה אני תמה על לשון רש"י בפ' תרומה (כ"ה י"ב) שכתב ובזויות העליונות סמוך לכפורת היו נתונים] :

ברש"י במשנה ושמן א' בשמאל כו'. בירושלמי שלפנינו הגי' אינה כן. וכן במ"ר שם. וגירסתו מצאתי בילקוט שם בשם הירושלמי. ומש"כ והחביתין. הוא נגד ומנחת התמיד דבקרא. דבפ' צו נקראו מנחה תמיד. ועמש"כ בס"ד במ"ר שם:

במשנה ובמרפקו. כתב התוי"ט דאין לפרש דהיינו ע"י כלי שתולין בזרוע במרפק כו' ולפי הגירסא שלפנינו בירושלמי ובמ"ר הנ"ל דמנה"ת היתה תלויה בזרועו א"כ פשיטא דחייב:

[רש"י ד"ה תלתא מלעיל. והוא נישא בכתף כצ"ל] :

תוס' ד"ה במרפקו. ולעציל ק"ל במתניתין דהתם מרפיקו כצ"ל:

דף צב:

[גמ' ואי אתה מודה בלאחר ידו כו'. כצ"ל בבי"ת] :

דף צג.

תד"ה לארכן. ולפ"ז אתיא כר"ש. לע"ד דבריהם תמוהים. דודאי אפי' לרבנן בעינן שיהא רובו נישא כדאיתא שם בפ"ה מ"ה מקצת טמא על המשכב כו' טהור. ומ"מ בד' טליות חחת ד' רגלי המטה הוה כאלו כ"א מרגליה נושאת את כולו הואיל דבלתה אינה יכולה לעמוד. וזהו ג"כ טעמם בכף מאזנים. כי זולת כ"א מהמו"מ לא נכרע הזב. או כ"כ כמו עתה:

דף צג:

במשנה. עי' תוי"ט ד"ה וכן. מ"ש ואפשר דלכלבו כו' הוי שיעורא רבה כו' תמוה דלפ"ז הדרא קושיא לדוכתא. דמ"ט משמשי ע"ז פטור מפני שא"כ להצניעם ה"נ ליפטרו מפני שאין מצניעין כמוהו. וכן מש"כ דבפחות מכזית מה"מ אינו מצוה לקברו א"כ לא ליחייב אחצי זית מכזית דהא אין מצניעין כמוהו. ובגמרא איתא דחייב ופסקה הרמב"ם. ומש"כ ועוד דלא שכיח כו' אינו מובן:

דף צד.

[גמרא לימא מתניתין ר"נ היא כו'. קשה דלפי מאי דס"ד יקשה מתני' דס"פ דלעיל חגב חי טהור כ"ש. וי"ל דהוה מוקי לה בכפות] :

תוס' ד"ה שהחי (בסה"ד). דכמה דאית ביה נשמה כו' דליצליל צבעיה. הוא לעיל (עה):

דף צד:

גמרא [א"ר ומודה ר"ש במר לחפור בו. נ"ל דר"ל לחפור בו בור לצרכי עצמו אבל לחפור בו קבר לא וראיה הא מדלעיל (יב) דפוטר בכיס של זב] :

שם אחת משלש רנ"א חייב כו'. פשטיה משמע דלענין חיוב מלקות משום תולש סימני טומאה ובחול פליגי. מדהקדים הש"ס תנן התם כו' וכן פירש"י חייב מלקות. אכן לענין שבת נמי פליגי ולחטאת כדמשמע בסמוך ולקמן ומודים חכמים לר"א במלקט לבנות כו'. ואולי דוקא לענין שבת פליגי דהכ"מ ברפ"י מהל' ט"צ הביא מתוספתא דפטור. ואיך הוה פליג עלה ר"נ. אמנם אנכי ל"מ זה בתוספתא שלפנינו:

במשנה הנוטל צפרניו כו'. לכאורה מה שייטייהו דהני דיני דחיובייהו משום גוזז למיתנינהו הכא בין דיני דהוצאה וזריקה. ואולי משום דאינהו הוו נמי מלאכה שאצ"ל כמ"ש התוס' לקמן:

גמרא אר"א מחלוקת ביד כו'. המציינים שכחו לציינו לעירובין קג ב:

תוס' ד"ה אבל (בסה"ד). כדאמר לעיל התולש כנף כו'. הוא לעיל (עד ב'):

דף צה.

[רש"י ד"ה מפרק. וא"ד תולדה דקוצר ולא היא כו'. ולע"ד ראיה דא"א לומר דתולדה דקוצר היא מהא דאר"ח לקמן (קמ"ד ב') חולב אדם עז לתוך הקדרה אבל לא לתוך הקערה ואי משום קוצר מה לי לתוך הקדרה מה לי לתה"ק והוא כעין קושיית הר"י על ר"ת שפי' משום ממחק בתוס' לעיל (ע"ג ב') והש"ק בירושלמי פ"ז ה"ב הקשה על פירש"י מהא דאיתא שם דחולב חייב משום קוצר ולק"מ כיון דלפי גמרתנו ליתא כמש"כ והלא גם במגבן ובמחבץ איתא שם דחייב משום לש ובגמרתנו לא אמרינן כן ועוד דמשמע התם דחכמים פליגי גם אחולב כו' ורש"י בפסחים ל"פ כן וכ"מ מפי' כאן ועי' בהה"מ פ"ח הל"ז והש"ק לא העיר בזה ועוד נ"ל דאין ללמוד מהירושלמי דאפשר דט"ס שם כמו דאיתא שם דמכבד ומרבץ חייב משום דש והגיה הק"ע משום חורש] :

דף צה:

תוס' ד"ה ניקב. דהמ"ל שש מדות בכ"ח. לע"ד ה"נ כיון דל"ח אלא שמות כלים דאף שאינם שלמים עכ"ז נקראים כלים לענין מה (עי' מהרש"א) י"ל דניקב כמוציא רמון אף דעדיין מקבל טומאה. מ"מ אינו מטעם שעוד שם כלי עליו. אלא מפני שם גיסטרא (ונפקא מינה דנטהר שוב במוציא משקה) לכן לא חשיב ליה:

רש"י ד"ה מה לי. דהא כמחובר כו'. כצ"ל בכ"ף:

רד"ה שאם ניקב. כ"ח העשוי לאוכלין שיעורו כו' כצ"ל:

דף צו.

עיין בהרע"ב שחשב בפי' רה"י מבואות שיש להם ג' כתלין ולחי ברוח רביעית. והוסיף התוי"ט עליו וכן קורה כו'. ותמיהני הלא הוא נאמן בית הר"ב ואיך שכח דעתו בפ"א דעירובין (מ"ב) דמבוי שיש לו שלש מחיצות וקורה אינו כרה"י (והיא שיטת הרמב"ם) רק דינו כמקום פטור. והא דלא חשיב ליה בתוך מק"פ משום דרבנן שווינהו כרה"י לענין שאין מטלטלין מתוכו לר"ה או איפכא. [וכשאין לו הכשר כלל ברוח רביעית הוא בכלל והכרמלית דחשיב שם וכן נכלל בו המדבר בזה"ז] .

ומה שחשב הרע"ב המדברות בכלל רה"ר ובגמ' מסקינן לעיל () דבזה"ז אין דינן כר"ה. נמשך בזה אחר שיטת הרמב"ם. וכבר תמה עליו הה"מ בפי"ד ה"א וע"ש בכ"מ. ומ"ש עוד ומקום שאין בו דע"ד כו' הוא מ"פ אפי' קוצים כו' ל"ד בלשונו דעי' בגמ' (דף ז) דהרבותא הוא דאף בדידהו בעינן גבוה ג' ולאפוקי ממ"ד דאינהו אפילו פחות מגובה ג' הוויין מ"פ:

דף צו:

רש"י ד"ה תופרי יריעות. מעשה רוקם. תמוה דמע"ר ביריעות ליכא דבתחתונות כתיב מעשה חושב ובדעזים לא כתיב מאומה ומדוע לא פי' דהיינו מה שהיו חוברות אשה אל אחותה וכדפי' בעצמו לקמן (ר"ד צט) ובחומש דהיה ע"י תפירה. או כדלעיל (עה) יריעה שנפל בה דרנא כו' ותופרין אותה:

רד"ה והא במקום פטור. דאין רחב ד'. צ"ע דהא כתיב ורחב ארבע באמה. ואי משום דאין כרמלית בכלים נמי לא הוי מ"פ אלא רה"ר כמ"ש לעיל (דף ח' בס"ד):

תוס' ד"ה וממאי. עי' כה"ד. וק"ל דהא לעיל (מט ב) משמע דאי היה בחול ומשום דשלימא ליה עבידתא לא היה מוכח מזה דנקראה מלאכה ע"ש ברש"י ד"ה והאי והמלאכה:

דף צז.

בתוד"ה ג"ש. ולעד"נ דגמרי מסיני ג"ש במדבר במדבר. וריב"ב מוקי לה להא דפסחים (ו ב') אתיא מדבר ממדבר כו'. ועיין סוכה (יא ב') ובס' באר אברהם שם ובמש"כ שם בס"ד:

גמרא אילימא במעביר למטה מעשרה כו'. ור"ל ופליגי במהלך כעומד דמי או לא. ובהגהת הב"ח כתוב ופליגי אי הנחת גופו כהנחת חפץ דמי. ותמוה:

[שם (בסה"ע) א"ר חנא כו'. ובגליון צ"ל רב חסדא. והוא מרש"ל. וכ"ה בתוס' לעיל (ד' ב)] :

דף צז:

גמרא מחייב היה ר"י שתים כו' ואחת משום העברה. והוא משום דסבר קלוטה כמה שהונחה כדלקמן. והתוס' לעיל (דף פ) ד"ה והא"ר מוקי לה במתגלגל דוקא. ובתור"ע (אות קכ"ב) הקשה דלדידיה ישאר הקושיא שבתוס' לעיל (ה ב') דנימא על כל אמה כמו שהונחה ולא יתחייב אהעברה. ואי משום ההלכה. משכחת לה בזורק באויר ע"ש. ולי לק"מ דהא הש"ס קאמר בר"פ אלא כל ד"א בר"ה גמרא גמ"ל. ור"ל כל צדדי ד"א בין ע"י העברה ובין ע"י זריקה ובין ע"י גלגול. ויתיישב ג"כ בזה מה שהקשה על תוס' דעירובין:

רש"י ד"ה ה"ג וא' משום העברה. ורבנן פטרי אהעברה משום כו'. אינו מוכרח די"ל משום דל"מ אתולדה במקום אב:

[תד"ה למימרא. ובפלוגתא דריו"ח ור"ל כו'. כ"ה לשון הגמרא לעיל (ריש ד' צ"ד) ור"ל דלריו"ח כשנודע וחזר ונודע ולר"ל אחר כפרה נודע לו וכמו שפי' התוס' שם ולמהר"ם אישתמיט הא. וממילא מיושב קושיית העולם שהביא בסמוך. גם מאי דפסיקא ליה דחכמים פטרי לגמרי אינו מוכרח וכמו למאי דס"ד מעיקרא בברייתא הסמוכה לרבנן דר"י:

בא"ד דא"כ לא היה ר"י משמיענו שום חידוש כו'. ק"ק דילמא אשמעינן דגם לענין עקירה חשוב כמו מקום ד'] :

דף צח.

רש"י ד"ה אר"כ באטבעי. וכל אמת הריוח באמצע כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה אטבעי. ועוד דגרסי לעיל בדראתא כצ"ל. או להגיה דגרס כו' ולפי גירסתו נמי כו':

דף צח:

רש"י ד"ה אמר שמואל. ול"נ פי' דאטבי כו' אלא מושיב שתי שורות של שלש שלש זו אצל זו. כ"נ דצ"ל. ויל"פ הגי' שלפנינו דר"ל שתי שורות (אחת בראש העגלה מזה והב' בראש השני) של שלש (בגובה) שנים זו א"ז (ר"ל כל שורה שנים זו א"ז ובגובה ג'):

בא"ד שבשני סדרים הפנימיים כו' כצ"ל:

תוס' ד"ה דל. ואור"י דמב"ע ילפינן לה שהיה ארכו כו'. ק"ל דגובה תוכיח שבב"ע היה כחצי ארכו וחצי רחבו (עי' בב"ב פ"ו מ"ד ובהגר"א שם ד"ו) ובמשכן לא היה אלא רבעתם. ולעד"נ ליישב קושיית ר"י ע"פ הא דאיתא בעירובין (כג ב') פשטיה דקרא (דורוחב חמשים בחמשים במ"כ). אמר אביי העמד משכן על שפת חמשים כדי כו' ועשרים אמה לכל רוח ורוח וע"ש בפירש"י. וא"ת דלא הוי עובי הקרשים אלא חצי אמה לא יהיה שוין הרווח שבצדדין לרווח המערבי ונכון בעז"ה:

דף צט.

[תוס' ד"ה ל"ל. ולא כפי' הקונטרס שפירש אמה ורביע לכל צד. ר"ל דא"כ לא היו מכילות ב' העגלות עם צדדיהן רק י"ב אמה וחצי ודברי המהרש"א בזה אינן מבוררין] :

דף צט:

תוס' ד"ה א"ד. וירד האבן באלכסון כו' אלא כח כחו הוא כו'. לכאורה קשה דהרי בסנהדרין (ס"ד ע"ז) איתא בהרג נפש כה"ג חייב משום דכחו הוא. וע' ברא"ש בב"ק פ"ב (סי' ב') ובעירובין (לה) ברש"י ד"ה מחמת רעדה. אבל לק"מ דנהי דכחו דמי מ"מ הרי כחו זה ממקום פטור קאתיא:

תד"ה ואמאי. עי' מש"כ (לעיל ח ב'):

בא"ד דאטו אם כו' וכ"ד ארוך כל שהוא כו'. נ"ל דתיבות כ"ש נמשך למעלה ור"ל ארוך כמה שהוא:

דף ק.

רש"י ד"ה שצף. מש"ה נקט טבו"י משום דפוסל וא"מ כו'. הן משום זה לחוד. ה"מ למינקט שני. אלא משום דקיי"ל כה"פ אה"ת מטמא משקין להיות תחלה חוץ מטבול יום. לכן אלו נגע שאר טומאה אפי' שני היה עושה את השמן תחלה והיה מטמא אה"י והיה גם הוא נעשה תחלה:

במשנה זרק לתוך ד"א ונתגלגל חוץ לד"א פטור. מדברי התוס' בד"ה והא וד"ה אחזתו בסופו מוכח דטעמא דפטורא הוא משום דנח מעיקרא בתוך הד"א. אבל הרמב"ם (והרע"ב אחריו) פי' משום דלא נתכוון לזריקה דחיובא. וקשה לפי' לאביי דלעיל (עג) מא"ל. ועוד דמשמע דאיירי דומיא דסיפא בנח ע"ג משהו. ולרבא דשם מיירי הכא דנתכוין לד"א או באומר כ"מ שתרצה תנוח:

תוס' ד"ה והא. ואנ"ל דאתוך ד"א כו'. עי' מהרש"א ונראה דאישתמיטתיה במחכ"ת דברי התוס' לעיל (ה ב') ד"ה בשלמא. ובכתובות (לא ב') ד"ה מהלך ע"ש:

תד"ה אחזתו. ומיהו ק"ק דבסמוך מסקינן איפכא דמתגלגל כו'. הן כפי שפי' רש"י דמתגלגל באויר לק"מ לכאורה:

דף ק:

גמרא [דכיון דמיטנפי לא איכפת להו. לעיל (ח ב) יש גי' אחרת ע"ש] :

שם אביי אמר איצטריך כו' אבל היכא דהוי ד"א כו'. וכ"ה ברש"י ובפי' הרמב"ם. ובהרע"ב איתא ארבעה והוא טפחים וכ"נ מהתוי"ט. הוא תמוה. ומה שהקשה התוי"ט ע"ז מחריץ שיש בו דע"ד כו'. לפי מה דס"ד ה"ל לאקשויי גם על שאינו רחב ד' דשם הוי מק"פ. ואנכי תמה על פי' הרמב"ם ואחריו הרע"ב שלא פי' כרב אשי בסמוך ותפסו דברי אביי:

שם רב אשי א' כו' ה"מ היכא דהוה ד' כו'. ברש"י איתא אמות. אבל מהרמב"ם בחבורו נראה דמפרש טפחים. וזהו יותר נכון דודאי בפחות מעט מד"א א"א לפסוע. גם לפי הגירסא שלפנינו אבל היכא דל"ה ארבעה בה' ע"כ הכוונה על טפחים. וכ"מ להדיא שפירש כן התוס' בעירובין (עח ב) ד"ה וכן. ועיין רש"י שם ד"ה ורחב ד':

דף קא.

רש"י ד"ה ואי מלינהו. עד מקום רחבן כו'. לכאורה ל"ד קאמר דל"ב אלא עד פחות מג' ממקום רחבן דה"ל עתה יש בפחות מג' ד':

דף קא:

תוס' ד"ה כי. נתגלגלו נאסרו כו' והם עירבו שנים כו' כצ"ל:

דף קב.

תוס' ד"ה אלא. ואין ר"י יודע כו'. ולעד"נ דמשום סיפא תחלתן זדון וסופן שגגה פטורין איצטריך. דל"ת דוקא במעביר פטור. כיון דחצי מלאכה דהיינו עקירה נעשה בזדון. אבל חבורה דכולה נעשית בשגגה ה"א דמחייב ועד"ז נאמר לתירוצא בתרא דרבא:

דף קב:

תוס' ד"ה מכה בפטיש. וא"נ לר"י כו' ולא שביק תנא כו'. והתוי"ט תי' דבהווה עכשיו באה המשנה לאשמעינן ויש לו ראיה כו' יותר ה"ל להביא מהא דחשיב בא"מ בפ' כ"ג האופה במקום מבשל שהי' במשכן ומפרש בגמרא שם דסדורא דפת נקיט. ופי' הר"ן משום דשכיחא. אבל כוונת התוס' הוא דלפירש"י אינו אלא תולדת מכה בפטיש שהיה במשכן. ואיך שביק האב ונקיט התולדה. וכש"כ למאי דמשני בגמ' אליבא דשמואל וריו"ח אימא המסתת המכה בפטיש ופירש"י דה"ק המסתת שהוא חייב משום מב"פ. דמשמע ודאי שהוא האב משא"כ אופה וכן הני דהביא תוי"ט המה ג"כ אבות ממש עי' בפירוש הרמב"ם במשנה דאבות מלאכות בפרק כ"ג:

והנה לפר"י מוסיף רשב"ג אף המכה על הסדן. ולפירש"י בפ' כ"ג צ"ל דמוסיף אף בשעת מלאכה וכ"מ בפירושו בגמ'. ודלא כגי' הרי"ף (ברשב"ג) בשעת גמר מלאכה. והר"ן בפרק כלל גדול נמשך אחר גי' הרי"ף ולכן הקשה מזה על פירש"י דשם. ולפלא איך לא הרגיש שרש"י לא גריס כן:

רש"י ד"ה בבירתו. מקפיד כו' אם מגונה הוא כצ"ל:

דף קג.

ד"ה בין משם א'. שתיהן אלפי"ן. וכ"כ הרע"ב אחריו. לכאורה לא מצינו למ"ד שמחוייב על ב' אותיות שאינן שם בשום מקום אף דהגמ' ר"ל דר"ש מחייב כה"ג. מ"מ מסקנא לא הוי הכי. ואולי י"ל דרש"י פי' כן אליבא דר' יוסי דחייב משום רושם. ולרושם ודאי די גם ב' אלפי"ן. והא דאריב"ח אליביה מאחת שם משמעון הוא ל"ד וכמ"ש התוס' לעיל (ע ב') וכפי דמוקי רב יעקב רישא כוותיה. אבל על הרע"ב שכתב אוקימתא דאביי קשה. ואפשר דדוקא היכא דנתכוון לשם גדול הוא דבעינן שהב' אותיות שכתב יהיו שם במקום אחר. אבל אם לא נתכוון מתחלה רק על כתיבת ב' אותיות חייב אף בכה"ג וכמ"ק בפירש"י בגמ'. שוב ראיתי בתור"ע שהעיר קצת מזה:

דף קג:

[רש"י ד"ה מאחת. דומיא דאחת דרשה דקרא. כ"נ דצ"ל] :

תוס' ד"ה א' א'. אלא משום ר"ש נקטי'. יותר הל"ל דמשום ר' יהודה נקטי' ועי' מהרש"א:

דף קד.

גמרא ומ"ט מהדר אפיה דד' מג' כו'. לכאורה י"ל הטעם ע"פ הירושלמי הביאו הר"ש בפ"א דערלה מ"ה מאן דאכיל דלאו דילי' בהית לאיסתכולי ביה:

שם [וקושר לך כתר לעוה"ב. אולי דרשי קושר כתר מהב' כפי"ן ובחילוף גיכ"ק וכדדרשי לקמן כל הכפולות] :

דף קד:

רש"י במשנה ד"ה המשרט. או בסיד. צ"ל בסירא וכ"ה ברש"י שבאלפסי ובר"ן:

רד"ה במשקין. מי תותים. נראה דוחק דהא הוה בכלל מי פירות. ולעדנל"פ דמשקין הם ז' משקין שמנו חכמים במס' מכשירין פ"ו מ"ד:

רש"י ד"ה באבק דרכים. נ"ל להכריע כפי' הא'. דלפי' הב' קשה דהל"ל בחול ובאד"ר כדתנינהו בהדדי לעיל (לח ב) במשנה:

רד"ה באבק הספרים. נ"ל דלפירש הב' באד"ר יל"פ אבק סופרים שהסופרים מדבקים בו ניירותיהם והוא אבק הרחים עי' פסחים (סוף דף מב):

רד"ה על שני דפי. וה"ה לכותלי הבית (ר"ל אם כותב על אחד מכותלי הבית) רחוקים (ר"ל האותיות זה מזה כו') והדר תני שני דפי פינקס (ור"ל דהן דומין לכותל אחד) וה"ה כו'. והרע"ב במחכ"ת לא העתיקו כראוי:

תוס' ד"ה נתכוון. אפי' נתכוון לכתוב ז' אחד כו' כמו נתכוון לזרוק ב' כו' מ"ש מנתכוון לזרוק ב' כו'. לע"ד שנא ושנא. לפמש"כ ברייש מכילתין דעקירה מרה"י הוי כח"ש דאסור מדאורייתא. וא"כ ה"ה כתיבת אות אחד שהרי אם ישלים לו אות הב' יהיה חייב. א"כ הכא נתכוון לכתיבה דאיסורא. משא"כ לזרוק ב' כיון דינוח שמה שוב לא מיחייב אפילו אם ישלים אח"כ שהרי נח בתוך ד' ולהכי מותר לכתחלה לטלטל פחות מד"א כדלקמן ר"פ בתרא ואפילו לר"ל דח"ש מדרבנן נוכל לחלק לנידון זה וע' לעיל (עג א') בהצריכותא:

דף קה.

תד"ה ורבנן. ועוד כו' כתב אות א' בציפורי כו'. עמש"כ לעיל (לה ב) בס"ד:

בא"ד ואחת שחרית כו' נקיט לרבותא כו'. והא דלא נקיט רבותא טפי דאפילו בב' שבתות מחייב ר"ג כדאיתא בספ"ג דכריתות. דהתם דוקא בשגגת שבת וז"מ ע"ש והכא אשמעינן בשגגת מלאכה:

גמרא אמר רב מצובייתא. גי' התוי"ט היתה רב יהודה ע"ש:

דף קה:

במשנה שיעור המלבן כו'. ל"י מדוע שביק למיתני הגוזז דהוא מלאכה ראשונה שבצמר ושנוי תחלה בא"מ בפ' כ"ג והוה רבותא יותר דרחיק טפי מן טויה ע' לעיל (ע"ט) ובתד"ה אלמא. ובתוספתא רפ"ט תנא דהגוזז חייב ג"כ במלא הסיט כפול ופסקה הרמב"ם בפ"ט הלכה ז':

תוס' ד"ה הא. עי' כה"ד ודעתם דצורך מצוה מיקרי צריכה לגופא. וצריך לחלק בין זה להא דאמרי' לעיל (צד) פוטר היה ר"ש אף במוציא אה"מ לקברו. והא צריך ליה לקיומי ביה מצות קבורה דהוה מה"ת עי' רמב"ם רפי"ב מהל' אבל ובל"מ. ומצות קריעה אינה אלא מדרבנן ע"ש ברפ"ח ובכ"מ:

דף קו.

רש"י בד"ה ובריתא ר"ש. הלכך אין לך חובל ומבעיר שאין מקלקל כו'. לכאורה קשה לפ"ז מ"ק מ"ט דר"ש הא א"ל דמינייהו גופייהו יליף דנמנו באבות מלאכות ומשום דהוו במשכן ולא משכחת בהו אלא במקלקל ועי' לעיל (צו ב') בתד"ה אית דגרסי:

במשנה ד"ה הצד. שיוצא דרך חלונות. צ"ע דמוכח בגמרא דהטעם משום דמשתמיט ע"ש:

דף קו:

רש"י בד"ה השתא דאתית להכי. לאוקמינהו כו'. ולעד"נ דהוכ"ת כו' הא בביבר מקורה כו' נשאר ג"כ להמסקנא. ותרווייהו דביצה בשאינו דרור וכ"מ לישנא דהכא בצפור דרור משמע דרק מתניתין דהכא. והשתא א"ש לישנא דהשתא דאתית להכי בפשיטות ור"ל לחלק בביברים לענין עוף נוכל לחלק ג"כ לענין חיה:

רד"ה הא בביבר קטן. מתניתין דהכא ודביצה. והא מתניתא דביצה בביבר גדול כצ"ל:

רד"ה ארישא. דאף בשעת הטל כו' שרי. ל"י מאין לקח לפרש דאף לכתחלה שרי הא כ"פ דשבת פטור אבל אסור. וכ"מ ממה שהשמיטו הפוסקים לד"ז דבשעת הטל פטור. משום דסברי דחגבים אין במינן ניצוד (עי' רמב"ם פ"י הכ"ד) דלא כדעת רש"י בד"ה במינו ניצד. וא"כ אף בשעת השרב פטור והברייתא אתיא כר"מ. ואם איתא דמותר לכתחלה ה"ל לחלק. גם ק"ל מאי הוה דמתעוורות הא הצד צבי סומא חייב. וי"ל:

במשנה ישב האחד עה"פ ולא מלאהו כו' השני חייב. לכאורה קשה לר"נ לעיל (צד ב) דאם אפיק חצי זית מכזית ומחצה חייב משום דאהני דאי שקיל מיניה תו פורתא לא יטמא ה"נ נימא דאהני הראשון (אם לא נשאר פחות רק כדי מלואו של הצבי) דאי הדר תו מיכסי קצת מן הפתח יהא ניצוד ובקל יש לחלק:

שם אע"פ שעמד הראשון והלך לו. עתוי"ט שנתקשה דכיון שנתן השני מקום לראשון לצאת כבר דרך אותו מקום יוכל ג"כ הצבי לצאת ואח"כ כשמלא השני אותו מקום ה"ל צד ולמה יהיה פטור. ועמ"א סי' שי"ו סקי"א שהשיג עליו ודעתו להתיר אף כה"ג כיון שכבר היה ניצוד ע"ש. וסברתו זרה מאד. ועי' תו"ח. ואנכי מצאתי בתוספתא ברפי"ג הצד צבי בחצר של ב' פתחים נעל הראשון אה"פ בא שני ונעל אה"פ (ר"ל הפתח הב') השני חייב והא' פטור. חזר הא' ופתח ונעל הא' חייב על צידה שניה. הרי מבואר דאף שכבר היה ניצוד מ"מ כיון שפתח הא' וכלתה שמירתו אם נעל אח"כ חייב. ועל התוי"ט אני תמה מאין פסיקא ליה שיוכל צבי לצאת דרך אותו מקום שיצא בו האדם. הלא עינינו רואות שעובי הצבי יותר מעובי אדם בינוני. ועתה י"ל כפשוטו ד"מ דחלל הפתח היה במכוון שיצא הצבי דרך בו. ובא הא' וסתם חצי חללו (ומלאהו ל"ד אלא דר"ל דמיעט להחלל עד שלא נשאר בו בכדי שיצא בו הצבי) והב' סתם חצי חללו הנשאר ולכן אף שעמד הראשון והלך לו ונשאר מקומו פתוח אין בו כדי שיצא הצבי ועד"ז דעת לנבון נקל למצוא עוד גווני אחריני וישמע חכם ויוסיף לקח:

שם הא למ"ד לנועל כו' ונמצא צבי שמור בתוכו. עי' פירש"י והר"ן שנדחקו. ולעד"נ דתיבת שמור הוא תואר לצבי הנזכר. ושיעורו ונמצא צבי שהוא שמור (דהיינו קשור כמש"כ הר"ן בא"נ ע"ש) בתוכו. דודאי אף שניתר אח"כ אין אומרים לזה שיפתח כמ"ש הר"ן ולענין קושית התוס' מאי אולמיה כו'. נראה מפירש"י לקמן בגמרא דממעשה בנ"א מביא ראיה וכדאשכחן בכ"ד בש"ס והא מעשה בכ"י כו':

דף קז.

גמרא הצד נחש כו' וממאי דפטור ומותר דתנן כו' ועל עקרב שלא תישך. לכאורה קשה מהא דבברכות (לג) מחלקינן בין נחש לעקרב (ועמש"כ לקמן קכא ב בס"ד) ובכאן י"ל דע"כ הא דעקרב אינו ביש חשש סכנה. דא"כ כל איסורי דאורייתא שרי ואיך יאמר על זה ריב"ז חוששני לו מחטאת (שם):

במשנה והחובל בהן חייב. עפירש"י. והרמב"ם מפרש דחייב משום מפרק שהיא תולדה דדש. ושאר שקו"ר דפטור דעתו ז"ל אף שיצא הדם לחוץ כמ"ש הה"מ בפ"ח ה"ט. והקשה בתור"ע מהא דלעיל (עה) דפליגי ר"י ורבנן בפוצע חלזון אי חייב משום מפרק ומפרש רבא דפליגי באם יש דישה שלא בגד"ק. הא כיון דאין לו עור לא שייך בו מפרק ע"ש. והנה בפיה"מ באר הרמב"ם הטעם לפי שהוא מתחדש וחוזר לקדמותו ובחלזון פליגי אפילו בפצעו מת דאפילו רבא לא אמר שם אלא אפי' תימא שפצעו חי ור"ל דבפצעו חי נמי מיירי ובמת לא יחזור עוד לקדמותו לכן הוצרך רבא לחדש עוד טעם דס"ל לרבנן דאין דישה אלא בג"ק. ור"י באמת ס"ל דאפילו בחי דחוזר לקדמותו. מ"מ כשיצא לחוץ חייב ובריית דחולין שהביאו שם הה"מ וכ"מ דמחייבת בשאר שקו"ר ביצא הדם אתיא כר"י. ולה"כ אלא כסתם מתניתין דלא חלקה בין יצא לל"י ונכון בס"ד:

תוספות ד"ה הצדן. אבל בשמונה שרצים כו' סתמיהו ניצודין לצורך עורן. ובר"ן כ' מפני שהן אין דרכן להזיק וכל צידתן לצורך היא כו'. וק"ל דהא גם מהם יש שמזיקין את השדות ואת האילנות וכדתנן בפ"ק דמו"ק צדין את האישות (והם תנשמת) ואת העכברים משדה האילן ומשדה הלבן כו' ועכברין סורן רע הוריות (יג) ורשיעי נינהו כו' לא מסתייהו דאכלי אלא קריין לחבריהון כו' (תוס' בב"מ מ' בשם הירושלמי):

דף קז:

גמרא מניין לחבורה שא"ח. עיין פירש"י. ותימה ה[י] כי כתוב לשון חבורה אצל חיוב שבת. ולעד"נ דלענין חבורה הנזכרת בפ' משפטים קמב"ל ועל פלוגתת רבי (גופיה) וב"ע בב"ק (ס"ד פד) קאי ע"ש ומשום דאיירינן בחבורה שא"ח קבעה לה הש"ס הכא:

דף קח.

גמרא א"ל שמואל לקרנא כו'. זיל תהי ליה אקנקניה. נ"ל הא דל"א זיל בדיק להו כלישנא דהש"ס בכ"ד הוא משום דאומנתיה דקרנא הות דהוה תהי באמברא דחמרא כתובות (קה) לכן א"ל הואיל דאתה בקי בתהיית היין זיל תהי ג"כ ביינו דהיא התורה שנמשלה ליין. ובחדושי לס' נת"ע הרחבתי קצת בזה:

[שם ר' נתן אומר א"צ כו'. נראה דצ"ל ר' יונתן דהוא בר פלוגתיה דר' יאשיה בכ"מ וכבר כתבתי זאת בהגהותי לב"ר פמ"ו אות ח' במ"ת] :

תוס' ד"ה ואי. הא אפילו נוצה שבכנפים כו'. ל"י לאיזו כוונה הוסיפו מלת נוצה. וכן רש"י מפרש מה היא נוצה שלא נזכרת כאן ועמש"כ לעיל (מט):

בא"ד וי"ל דבבהמה נמי אשכחן כו'. ק"ל דא"כ הא גם עור אשכחן דקרב בבהמה דהיינו עור הראש כדפירש רש"י שם בזבחים וי"ל:

דף קח:

ד"ה והלא. מפני שהוא כמעבד כו'. וכתב התוי"ט דהיינו אליבא דרבה בר"ה (לעיל עה ב). והתוס' כתבו שם דמדרבנן אסור לכ"ע. ומש"כ וטעמא רבה איכא כו' דפח"ח וזה נעלם מהמ"א סי' שכ"א סק"ז ע"ש:

דד"ה ואלו. קודם שיתן המלח או נותן שמן כו' כצ"ל:

דף קט.

גמרא חלא מאי אר"ה לר"א כו'. כה"ג בב"ב (צח):

שם רוחצין במי גרר. פירש"י ואע"פ שהן מלוחים קצת. אנכי למיעוט בקיאותי ל"מ זה. ולע"ד נל"פ דאע"פ שהן חמים כדאיתא במגילה (ו) חמת זו חמי גרר. ודומיא דמי טבריא:

רש"י ד"ה כל הימים. עד שיהא במקום אשבורן שנקווין ועומדין. כ"נ דצ"ל:

דף קט:

רש"י ד"ה ג' קלחים. דאגודה כתיב כו'. הן באיזוב דפרה דאיירינן ביה לא כתיבה אגודה רק גבי איזוב דפסח מצרים כתיב. אלא דילפינן לקיחה לקיחה משם. כדאיתא בתוס' סוכה (יג) ד"ה מצות:

דד"ה ובהן ג' גבעולין. בכל קלח ג' גבעולין. הנה מלבד שסותר א"ע למה שפי' בסוכה שם "גבעול לכל קלח" יותר תמוה דפי' דשם מוכרח כדהוכיחו התוס' שם בראיה נצחת. ונראה שרש"י פי' פה כן ממאי דקאמר ושומשוק הוא דמשתכח הכי. אבל לפי האמת כוונת הראיה נסמכה על סיפא דמתניתין דרי"א של שלשה שלשה וכה"ג מצינו רבות:

דד"ה מאומצא. בשר בגחלים. לקמן (קכח) פי' בשר חי. ומוכרח שם כן. וכן בש"מ. וע' בערוך ערך אמץ הב':

דף קי.

רש"י ד"ה לישואר נגרי. חריץ של מים ידליג. לפ"ז לא א"ש כ"כ הא דבתריה ואי לא ליעבר נהרא ויותר נכון לפרש כאן כמו שפי' בע"פ (דף קי"ג) ד"ה לא תשוור ניגרא. וע"ש בפי' הרשב"ם:

דד"ה הכי נפקי. שמנוקין המעיים כו' כצ"ל:

דד"ה לזבה וד"ה אי לא ס"ל. הד"א] :

דף קי:

דד"ה בונא. מלא אגרוף. עמש"כ לעיל (ס"ז):

דף קיא.

גמרא והתניא כו' אבל מגמע ובולע. ק"ל מדוע לא משני ברייתא כרבי דאמר חומץ משיב אה"נ ביומא (ס"ד פ"א) ומתניתין כרבנן דמוכח שם דפליגי עליה ועוד ק"ל דלישני דברייתא איירי במזוג דמודו ביה רבנן כדאיתא שם וכדמוקי הרא"ש למתניתין דפ' כיצד מברכין (מ' ב) ויותר קשה דהתם ביומא פסקינן דא"ה כרבי והכא מסקינן דמותר והלא מוכח דלרפואה קשתי וי"ל דכיון דמזוג שתו ליה אינשי לכן מותר לשתותו אף כשהוא חי משום דלא מינכר מילתה דיתלו יותר שהוא מזוג ושותהו כדרכו [ועי' בירושלמי דתירץ כן] :

שם ונימא מדלפני טיבול שרי לא"ט נמי שרי. ומסקנא הכי הוא לכאורה האי סברא שמעינן לר' יוסי לקמן (דף קיז ב) במשנה. ורבנן פליגי עליה שם וקיי"ל כוותייהו ויש לחלק:

תד"ה לא ס"ד. וא"ת ונוקי הך ברייתא כו' כמ"ד טב"מ כו'. המהרש"א הקשה אמאי לא הקשו דרבא גופי' א"ל דטב"מ ולא הדר אלא מטעמא דהואיל ע"ש. לכאורה לפ"ז תהיה חזרה ג"כ מטעמא דאדם נראה כמיקר. והא דנקטי לעיל תרי מילי ל"ד אלא משום דסגי בהכי. וי"ל דזה לא איקרי חזרה אלא דל"נ להכא אבל מ"מ קיימת היא לענין דלעיל (ד' נג ב) ע"ש:

דף קיא:

תוס' ד"ה האי מסוכרייתא. וא"ת היכי שרי התם ליכנס בבגדים כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה אע"ג. ור' יהודה אוסר כו'. ר"י מאן דכר שמיה לפי' ר"ת בתוס' לעיל בד"ה למימרא יש לכוונו. אבל רש"י בעצמו לא פי' כן:

במשנה רש"י ד"ה כך. כדי לקצרן כו'. ולעיל (ס"ד ע"ד) מפרש להתיר מרשת זו ולהוסיף ע"ז:

(בגמרא) [ברש"י] ד"ה זממא (בסופו). ופעמים שמתירה. משמע דלפעמים מניחה קשורה להזמם ומתיר ראש האחר וכ"כ להדיא לקמן בר"ד הסמוך. ובאיסטרידא פי' וכשרוצה להתיר מתיר הרצועה ונוטלה משמע דלעולם מתיר הרצועה מן האיסטרידא. ונ"ל משום דספינה דרכה שתעמוד כשבאה לנמל איזו שבועות קשורה לכן אסור לכתחלה אבל נאקה אין דרך להעמידה קשורה אלא איזו שעות ביום לפוש ולאכול. ולכן אי לאו שאין מתירין לפעמים אותו הקשר היה מותר לכתחלה:

תוס' ד"ה עניבה. אמאי ל"פ מדתניא כו' כצ"ל. והוא לקמן (קי"ג):

בא"ד וי"ל דהתם כו' כמו שמסתפק כאן. ולפ"ז צ"ל שלצד הא' של האיבעיא קילא עוד עניבה מן קשר שיכול להתיר בא' מידיו. דעניבה שרי שם לכתחלה. והכא תני אין חייבין עליו דמשמע הא איסורא איכא כדדייק הש"ס לקמן:

דף קיב.

רש"י ד"ה מהו דתימא (הא'). ותהוי קשר של קיימא כו' כצ"ל. ומה שכתב וכיון דלא ידעי כו' תמוה. דהרי מתניתין מתרת לקשור שתיהם דומיא דקושרין לפני הבהמה דראב"י דמוקמינן לקמן בתרתי איסרי ופירש בעצמו דקושרין היום בב' צדי הפתח. וא"כ באיזה שיבטל עביד ביה ודאי איסורא. ועי' לקמן (קיג) בד"ה וקושרו בפרה:

רד"ה שקול גמי לח. דראוי לטלטול. ובסוף מכילתין פי' דגמי לפי שהוא ראוי למאכל בהמה לא מבטל ליה להיות קשר של קיימא ועיין מש"כ לקמן קנ"ה בס"ד:

דף קיב:

גמרא וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו כו'. לכאורה האי וסתמו שלא לצורך. ולע[י] ל גבי סנדל הרגישו רש"י והתוס' על הא דתני שם ותקנה לחנם ועמ"ש בעירובין שם:

[תוד"ה נפלוג. גופה דברייתא. הגרי"פ הגיה דמתניתין. עמ"ש בנדרים (כ"ו) בס"ד] :

תד"ה עד. והא דתנן במסכת כלים פי"ז מ"ד כצ"ל:

בא"ד אלא מפרש מה שאמר למעלה הרימון לא גדול כו'. תמוה דמשנת הרימון לא גדול כו' היא שנויה במ"ה אחר הא דג' אחוזים. והר"ש כ' על פי' זה ולא יתכן כו' דהא קתני באידך בבא לא גדול כו'. ולעד"נ דהכא מפרש איכות גידולו ואמר שיהיה ג' אחוזים. והתם מפרש מקום גידולו (לפי שיש מקום מגדל פירות גסים ויש קטנים ויש בינונים כמו במ"ז שם רי"א הגדולה שבא"י כו' וכן במ"ח בכעדשה ובמי"ב בכגריס) ותדע דהתם קאמר ולמה הוזכרו רמוני בדאן ועוד דאורחיה דתנא כשרוצה לשנות אגב גררא דברים כיוצא בזה כמו דחשיב שם. חוזר לשנות את העקרי בקוצר כדי לזווג אליו הנטפלים. וכמו דמשני הגמרא בנדה (מט) ע"ש. ומזה ק"ק בערכין ח' דמקשה שם הגמ' בכיוצא בזה ולא משני כבנדה וכן בחולין (כ) דפריך על בני ר"ח מהא דנמצא כשר בשחיטה כו' ולא משני דל"ת לה רק כדי לזווג אליה הדומים לה ששונה אחריה אף גם בנדה שם מתרץ הגמרא עוד תירוץ אחר. וד"ת עניים במקום זה ועשירים במק"א. ועי' בסנהדרין סה א' בתד"ה יצא:

תד"ה רבי. תמוה להרר"א כו'. ובגה"ש אגב שיטפיה הקשה זאת מדנפשיה ולא ראה בתוס'. ולעד"נ נראה ליישב ע"פ מ"ש התוס' בערכין (ג') ד"ה ערל דלהכי מביא שם הש"ס מימרא דר"א ולא מייתא ברייתא משום דר"א שגורה בפי כל יותר. וה"נ א"ל דמתניתין דסנדל היתה שגורה בפיהם כבר לענין אחר וכמו דמייתי לה לעיל וכבר כתבתי כיוצא בזה לעיל ברפ"ב ע"ש:

דף קיג.

גמרא אר"י א"ש הלכה כראב"י. עי' בכורות (כג ב) תד"ה משנת. וכאן לא יועיל תירוצם דשם. דהא כאן מסתבר טעמיה דדמי להנך דלעיל:

שם והא מתחזי כרמות רוחא כו'. כה"ג לקמן (קיז ב') והא מיחזי כרעבתנותא כו':

דף קיג:

גמרא אר"ל למה כו' שכל מתי מבול ננערו לשם. אר"י למה כו' שכל מתי מבול כו'. נ"ל לגרוס בתרוייהו ואמר בו' שזה לראיה להא דלעיל. ובזה לא נצטרך להגהה שהוסיפו בד"ח בסמוך וי"א כאלו אוכל כו':

שם אמר כיון דמילקי גזרו ביה רבנן. ק"ק לפ"ז מאי איריא בבל דוקא:

שם א"ר אלעזר (כצ"ל בלי י') דבר חכמה כו':

רש"י ד"ה עומדות. ששכח כו' דשכחת קמה נמי הוי שכחה. הנה דלג מלקט שבדבור דלעיל לשכחה. משמע דלא ס"ל לקט במחובר. אבל דעת הרמב"ם דיש לקט גם במחובר הבאתי דבריו בפ"ד דפאה מ"י:

דד"ה ותחת כבודו. איידי כו'. ויל"פ ג"כ משום דאייתא לעיל הא דר"י קארי למאני מכבדותי:

דף קיד.

רש"י ד"ה [חוצץ. כל שהוא חוצץ כו'. כ"נ דצ"ל. ור"ל לאפוקי מרשב"ג דאמר עד כאיסר] :

דד"ה מרדעת. לר' ישמעאל כו'. וק"ל א"כ מאי פשיט ליה מר' יוסי דדילמא לר' יהודה אליבא (דר"ש) [דרי"ש] אף (ממרדעת) [במרדעת] מצד אחד. וא"ל משום דלא אשכחן דפליגי במרדעת או בכדי שלא להפליג במחלקותם. א"כ ה"ל לפשוט ג"כ מהת"ק. ואולי להפליג במחלוקת אליבא דחד תנא שהוא רי"ש דחיקא ליה טפי:

רד"ה חלבי שבת. כגון אברי תמיד של בה"ע. עתוי"ט ריש ברכות ד"ה הקטר חו"א:

דף קיד:

רש"י ד"ה לא היו מבדילין. בתפלה כו'. ובסוכה פי' על הכוס. ונ"ל דכאן הולך בשיטת הסוברים בטור או"ח סי' תקנ"ט באם חל מילה בט"ב ל"י על הכוס להטעים לתינוק מטעם דאתי למסרך. ובסוכה אזיל בשיטת נכדיו רשב"ם ור"ת הביאום התוס' לקמן בפ' תולין ובעירובין (מ ב') ודלא כדעת הטור שם שכ' דלכ"ע בט"ב שחל במו"ש ל"י על הכוס. אלא דס"ל כיון דלא איקלע בכל שתא ל"ח לאסרוכי:

תוס' ד"ה ליתקע. עי' מהרש"א שכ' ומיהו כו' לא הוו ידעי הך ברייתא כו'. נעלם מכ"ת דזוהי משנה בסוף פרק קמא דחולין:

[תד"ה אלא (בסופו). והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות. ונ"ל דלהכי נקט לישנא (דנקיבה) [דקניבה] שהונח על קציצת מחובר להורות דמיירי בחתיכות גדולות כמש"כ התוס' בחולין (טו ב) לענין לישנא דקציצה. ובפט"ז דכלים דנקיט גם כן לישני דקינוב יל"פ גם כן דלא מעכבי אלא קינוב דקסמין גדולים] :

דף קטו.

במשנה כל כה"ק מצילין מפני כו'. וכ' התוי"ט וטעמא דל"ש להציל מידי אחרינא מפורש כו'. במחכ"ת ל"ד דהכא דמיירי למבוי שאינו מעורב הטעם פשוט משום שבות דלא עירבו. וגם לפי המסקנא בגמרא (קיז ב') דאתיא כר"א דבעינן בעלמא ב' לחיין. מחוסר ג"כ עוד לחי הב':

רש"י ד"ה טעונין גניזה. ומאן דאסר כו' בר מס"ת יוונית משום מעשה כו'. שביק דעת רשב"ג במשנה שם דהתיר בכה"ס יוונית ומטעם המקרא דיפת וגו' ותפס דעת ר"י שם בברייתא אליביה. משום דלישנא דואע"פ כו' בכל לשון דמשנתנו וכ"ש לישנא דגמרא גבי פלוגתת ר"ה ור"ח היו כתובים כו' בכל לשון משמע אף יוונית לכן השכיל להביא דעת ר"י דלדידיה אף יוונית לא התירו אלא בס"ת עמש"כ בריש דברים רבה בס"ד (ולפ"ז דבריו בגמרא בסמוך ד"ה לא נתנו שהביא דרשב"ג דמשנת מגילה הם שלא בדיוק) ובזה ינצל הרע"ב ממה שגמגם עליו בתור"ע על מש"כ ואיכא למ"ד ולא נתנו לקרות כו' הלא זהו רשב"ג דפסק כוותיה שם. דלפי האמור הוא ר"י אליביה ולה"כ:

(בגמרא) [ברש"י] ד"ה אליבא דמ"ד. במסכתא מגילה אין בין כו' כצ"ל:

[תוד"ה לא. כשהן כתובין עוד דהא שרי כו'. כ"נ דצ"ל] :

דף קטו:

גמרא אילימא ת"ק ור' יוסי כו' כצ"ל:

שם בעא מיניה ר"ה כו' ס"ת שאין בו ללקט כו' א"ל אין מצילין. ק"ל מדוע לא הביא הש"ס לסייע ליה מברייתא דלקמן (קטז א') ס"ת שנמחק אם יש בו ללקט כו'. ועי' מהרש"א בתד"ה מיתיבי. ועמש"כ בחידושי ברכות (כו) בס"ד:

רש"י ד"ה טומוס. קונטרסים הס"ד. ואח"כ מה"ד היו כתובין:

רד"ה כגון פ' ויהי בנסוע. שהוא ספר לעצמו. וכ"פ הרמב"ם בידים פ"ג מ"ה. ופסקוהו הפוסקים והיינו כרבי לקמן. ותמיהני דא"כ יהיה כ"ו סה"ק. ובכ"ד אמרינן כ"ד ספרים. חמשה חומשי תורה. חומשין. וי"ל:

תוס' ד"ה אבל. אע"ג דבפ"ב דגיטין ק"ל דבר שמתקיים כו'. ק"ק מדוע לא הביאו מלעיל (קד ב') כתב בדיו בסם בסיקרא כו' חייב. כתב כו' ובכ"ד שאינו מתקיים פטור וע"ש בפי' הרמב"ם:

תד"ה מגילה. ועוד תנן במ"ס כו' ולא ע"ג נייר מחוק. הגר"א ז"ל בהגהותיו למ"ס מחק תיבת מחוק. אבל לעיל (עט ב') בתד"ה תפילין מוכח להדיא דגרסי ליה ע"ש:

דף קטז.

גמרא איבעי להו הגליונין כו'. מפירש"י בסוגיא משמע דמפרש להאיבעיא לפי המסקנא כגון שהכתב של ס"ת נמחק. אם מציילין הגליונים של מעלה כו'. ובשלהי מגילה בתד"ה הלוחות מפרשי כגון דגייז להו מן הספר. והמ"א בסי' של"ד סקכ"ד כ' לתרווייהו. דמש"כ או שנמחק הספר כוונתו לפירש"י. ובעמחה"ש שגה במחכ"ת שהשיא כוונתו על מקום הכתב:

דף קטז:

במשנה למבוי שאינו מפולש. ופי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) שיש לו ג' מחיצות ולחי. וקיצרו במקום שה"ל להאריך דהא יקשה דאפי' אוכלין ומשקין נמי עי' לקמן (קיז) בתד"ה ועוד ובמהרש"א. וה"ל לבאר דס"ל כר"א דבעינן ב' לחיים בעלמא רק דבכה"ק בחד לחי סגי וכדמסיק בגמ':

דף קיז.

גמרא אר"ח ג' מחיצות וב' לחיין כו'. ותרווייהו אליבא דר"א. וכן לק' בשנויי דר"א ואפי' לר"א כו' וק"ל מדוע לא קאמר ולחי וקורה ואליבא דב"ש דהא גם ר"א שמותי הוא:

תוס' ד"ה דשקיל (הב'). תנא חשיכה כו'. עי' הגהת הגרי"פ וכן מדברי התוס' עצמם שתירצו דלא קאי אשבת מוכח דל"ג חשיכה. ועי' מש"כ בברכות (כד) בתד"ה והא:

תד"ה אלא. ומשני אביי. נראה להדיא דגירסתם היה במסקנא אלא אמר אביי. לא ר"א כבספרים שלפנינו וכן יותר נכון. ותימה על המפרשים והמגיהים שלא הרגישו בזה:

דף קיז:

גמרא אבל לס"ת בחד לחי סגי. נראה להגיה לכה"ק תחת לס"ת. ועי' בלשון התוס' ד"ה אלא בעבר הא':

שם פת הדראה. עפירש"י וכ"פ בפסחים (לו ב) וע"ש בר"ן שהקשה עליו ולנל"פ מלשון דראון (סוף ישעיה ודניאל יב) שענינו מתועב:

שם והא מיחזי כרעבתנותא כו'. כה"ג לעיל (קיג):

דף קיח.

גמרא מדינה של גיהנם כו' וכתיב יום עברה היום ההוא. שם אינו מדבר מעונש של גיהנם. אבל יען אשר מצינו שם עברה על גיהנם כדכתיב תקות רשעים עברה (משלי י״א:כ״ג) ופירש"י לגיהנם. לכן פי' יום עברה (כיום עברה דהוא יום הדין בגיהנם) היום ההוא (ר"ל דשלום פורענותם). [ובב"ב (יו"ד סע"א ועמוד ב') ובע"ז (י"ח ב') מוכח דמגופיה דקרא דיום עברה משמע ליה דהוא גיהנם] :

דף קיח:

גמרא אמר רב פפא לדידי חשדן ולא הוה בי. עמש"כ לקמן (ק"מ ב') על איזה עובדא כיון בזה:

דף קיט.

גמרא יוסף מוקיר שבי הוה ההוא נכרי כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה ומשלים להו. היה מזמן כו' על פתחו כצ"ל:

רד"ה ומושיף נורא. דשאגא תדהר. כ"ה בר"ה (כג):

רד"ה מכתף. להביא תמיד כו'. ומכתף ונפיק נראה דר"ל להוציא מן הבית אותן כלים וחפצים שלא היה לתפארת בית ומאי דקאמר ועייל ברישא עי' תוס' ריש פסחים ד"ה יכנס:

רד"ה תריסר. עליתיה. צ"ל תליסר. וכן הגיה הגרי"פ בברכות (כ') בתד"ה תליסר. אבל מצאנו ג"כ תריסר בכ"מ לגוזמא (לעיל נד ב') תריסר אלפי עגלי כו' וכ"ה בתוס' יומא (סו) ובע"ז (יג) ובבכורות (נג) אכן בביצה הגי' בגמרא תליסר. ובב"מ (מו) ר"פ ה"ל תריסר אלפי זוזי וש"נ בב"ב (קמט) דאיסר גיורא ה"ל תריסר אלפי כו':

רד"ה רב ששת. במקום שיגיע שם החמה כו' כצ"ל:

דף קיט:

גמרא דברים שב"א מתכסין בהן כשמלה. פירש"י בזה אינו מכוון בלשון הגמ' ול"נ לפרש ע"פ הא דאיתא לקמן (קמה ב') מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין (פי' במלבושים נאים) לפי שאינן בני תורה. הרי שע"י תורה מכבדין אותן כמו שהיו מלובשין בשמלות נאות ולכן שפיר נופל על דברי תורה שב"א מתכסין בהן כשמלה:

דף קכ.

גמרא הכא ביר"ש עסקינן ול"נ ליה דליתהני מאחרים. ועפרש"י ונ"ל לכוון זה להא דאמרינן (בב"מ כד ב) גבי מציאה דאפילו לאחר יאוש חייב להחזיר משום לפנים משו"ה:

רש"י ד"ה אטעייא. דהא מעט מעט הוא נופל ומטפטף בו כצ"ל. ועי' מהרש"א ומה שנדפס בשמו בגליון דצ"ל ומטלטל שבוש:

דף קכ:

רש"י ד"ה לייט. על כל המורין כן. ומלישנא דהש"ס בסמוך משמע דעל דתנא להך ברייתא הוא דקלייט:

דף קכא.

גמרא ר' יוסי כו' א"צ לטבול. הגרי"פ הגיה אינו יכול ותמוה שלא עיין בתוס' כאן ולעיל (קיא) ד"ה לא ס"ד:

[שם שהרי שנינו כו' ועד ואל תכבה. ומאבל ואילך הוא פיסקא] :

רש"י ד"ה טבילה בזמנה מצוה. דכתיב והיה כו'. (ביומא ח') פירש מקרא דוחטאו ביום השביעי ורחץ וכ"כ התוס' שם והאי קרא דלפנות ערב דרשינן ליה בספרי הביאוהו התוס' (בנזיר סו) בד"ה אלא תנאי וע"ש בד"ה במאי קמפלגי:

דף קכא:

גמרא זבוב שבמצרים וצרעה שבנינוה (היא הבירה שבאשור). ובזה יתפרש יפה קרא (דישעיה ו) ישרוק ה' לזבוב אשר בקצה יאורי מצרים ולדבורה אשר בארץ אשור כי צרעה מין דבורה היא ועושה דבש כמוה (מכשירין פ"ו מ"ד):

שם ועקרב שבחדייב ונחש שבא"י כו'. הן לשיטת רש"י ברצין אחריו כל המזיקין (ההורגין) בחזקת סכנה ובאין רצין אחריו אף בחמשה המנויין כאן אין סכנה ולשיטת התוס' אף ברצין אחריו אין חשש סכנה רק בה' מינים הללו ולפ"ז לכאורה קשה הא דמחלק (בברכות לג) בין נחש לעקרב סתם לענין הפסקת תפלה באין רצין אחריו וברץ אפילו נחש פוסק כדהביא התוס' בשם ירושלמי ודעת הסמ"ג הביאו המ"א סי' צב סק"ב דלא התירו להפסיק רק במקום חשש סכנה וצריך לחלק דכרוך על עקיבו שאני:

רש"י ד"ה והלא מוכנת לכלבים. ול"ל כו' יפנוהו משם. וכ"פ לקמן בד"ה תיפוק ליה ולפנייה לולי ד"ק הנל"פ דהקושיא היא דמאי קמ"ל מתני' כיון דהיא עצמה ניטלת פשיטא דניטל כלי לצרכה:

רד"ה ומאן לימא לן. וכל מתניתא דלא מתניא כו' ולא מותבינן מינה. הוא (בחולין קמ א):

דף קכב.

גמרא ת"ש עיר כו' אם רוב ישראל ימתין כו'. במשנה שם מסיים מחצה למחצה ימתין כו'. ול"י מדוע לא הביא הש"ס האי סיומא כמו שהביא בסמוך בקושיא מהברייתא דנר דממנה הקושיא יותר חזקה ואולי סמך הש"ס דהמשנה ידוע לכל והוה כמו וכו':

דף קכב:

רש"י ד"ה נוטלין. משמע כו' מהכיר ציר שלהן. כ"נ דצ"ל עי' (עירובין יא ב) וכ"ה בלשון המהרש"א בתד"ה לעולם:

תוס' ד"ה רחת. ואין לומר דמשמיה דשמואל כו' כצ"ל:

דף קכג.

רש"י ד"ה שאסור לטלטלו. טרגיס וטיסני כצ"ל. עי' מו"ק (יג ב):

דף קכד.

גמרא אמר רבה לצורך דבר שמלאכתו להיתר כו' שלל"צ כו'. משמע לכאורה דמפרש לצורך ושלל"צ דמתני' קאי תרווייהו על דבר שמלאכתו להיתר וא"כ שמלאכתו לאיסור לא הזכר דינו במשנה כלל וכן לאוקימתא דרבא יקשה כזה לכן נראה דהכי מפרש למתניתין כה"כ נטלין אבל יש מהן לצורך דוקא והוא כלי שמלאכתו לאיסור ויש דאפי' שלל"צ והוא שמלאכתו להיתר ופירוש דלצורך ושלל"צ הוא לכל חד כדא"ל ויתכן עוד לומר דמשנה זו היא ביאור לדברי ר' יוסי דלעיל דאמר סתמא כה"כ ניטלין ומפרש השתא דכה"כ ניטלין שאמר יש מהן כו' כנ"ל:

שם למר אליבא דר"נ כו'. עיין מהרש"א דמקשה לרבא נמי תיקשי כו' ע"ש ותמוה דהא לרבא אין חילוק בין צורך גופו לצורך מקומו ועי' תוס' לעיל ד"ה מקצוע ואולי ט"ס בדבריו וצ"ל לרבנן נמי תיקשי:

[רש"י ד"ה א"ל רבא. כגון שזה התשמיש מיוחד לו. והרע"ב מסיים כגון סכין לחתוך בו בלבד שרי ולא לסמוך כו'. ול"ד דאפילו לחתוך בו לא שרי אלא דברים שדרכן לחתוך בו כגון אוכלין כדמוכח בעירובין (לה) וכדפי' בעצמו שם] :

דף קכד:

גמרא ר' אלעזר אומר אף של תמרה כו' כצ"ל בל"י:

שם אא"א הכי איתמר אמר רב יהודה כו' כצ"ל:

שם ורבא אמר אפילו בר"ה. ועפרש"י ונ"ל דאזיל לשיטתיה לעיל (קיא) לאחר שהדר ביה דאמרינן הואיל מזמן לזמן וה"נ ממקום למקום אבל לפ"ז יקשה קצת מדוע לא הביא זה הש"ס שם לראיה דהדר ביה מההיא:

דף קכה.

רש"י ד"ה ההוא לאידך גיסא (בסופו). וכ"ש דאינו מחוסר נתיצה כצ"ל. וכן העתיק התוי"ט שם בכלים:

שם (בסה"ע) דשויא בסיס לאבן שנושאתה. לכאורה זה סותר למש"כ לעיל (מט) במשנה ד"ה נוטל כיסוי ועי' (נא) תד"ה או שטמן:

דף קכו:

[גמרא נגר הנגרר נמי סתמא היא. עי' תוס' ריש ביצה ד"ה גבי] :

במשנה רש"י ד"ה ומפנין תרומה טהורה. דחזי לבהמת כהן. עי' ב"מ (צ) בתד"ה והדשות שכ' דאסור משום הפסד תרומה אלא צ"ל דחזי לאדם לכוס אבל גם ז"א דתנן בפ"ח דשביעית מ"ב לאכול דבר שדרכו לאכול והביא הר"ש שם בשם הירושלמי דבא גם לאפוקי לכוס חטין חיות וסיים שם במשנה וכן בתרומה וכ"ש לכוס שעורין חיות דאסור. ע' כ"מ בשם הרי"ק בפ"י מה"ת ה"ז וגם בלא דברי התוס' דב"מ הנ"ל קשה לר"ח דמוקי לה כר"י דכיון דלאדם אינה ראויה אע"ג דחזי לבהמה אסורה בטלטול לדידיה כדמוכח לקמן בס"פ נוטל גבי הא דרבא דאמר דחזי לאומצא ע"ש. ולפמש"כ בס"ד בסוף מכילתין אמתניתין דמחתכין את הדלועין ע"ש הוה א"ש זה גם מש"כ עוד בטמאה דאפי' לבהמת כהן ל"ח בשבת דאע"ג דבחול חזיא כו' עיין בתוס' בפרק אין צדין (כז ב) מה שהקשו עליו ופי' טעם אחר וכ"פ הר"ן בכאן:

שם ומע"ש והקדש שנפדו. ובגמ' מוקי להו בלא נתן אה"ח דאינו מעכב וק"ל לר' יהושע (בהזהב נד) דמדרבנן אסור לאכול משום פשיעותא אפילו בשבת ופסק הרמב"ם כוותיה בפ"ה מהלי מע"ש הי"ב מדוע לא יאסר בטלטול כמו טבל דרבנן ומתני' א"ל דאתיא כר"א או כהכרעת רבי שם אבל על הרמב"ם דפסקה קשיא:

בגמ' אר"ח ד' מה' א"ד כו'. כזה משני ר"ח (בב"ק קיח ב) וע"ש:

דף קכז.

גמרא ת"ש דתני חדא מפנין אפי' ארבע וחמש קופות של כדי כו' מ"ל בהא קמפלגי כו'. לכאורה קשה מנלן דפליגי הלא לישנא דברייתא הא' הוא מכוון ללישנא דמתניתין דעלה מיבעיא א"ד למעוטי משא עדיף ואולי דדיוק הש"ס הוא ממה דשני הברייתא לישנא דמתני' מתבן ותבואה לכדים הוא לאשמעינן דאף דהיין והשמן המה כבר בכדים ויוכל להפנותן כמו שהם מחויב להניחן בד' וה' קופות בכדי למעט בהילוך ובזה לא נצטרך עוד לריש דברי התוס' ד"ה דכ"ע:

שם ועמר רבי את כה"ש כולה. לא שהניחם במקום אחד דה"ל מעמר אלא שהניח כאו"א לבדו או שלא גדלו באותה שדה דאז א"ח משום מעמר כמ"ש התוס' (בביצה ד"ד ל"א) פרש"י וכרמלית הואי ובפחות פחות מד"א ועי' בש"ע ססי' שמ"ט דגם זה אסור וצ"ל דהכא שרי משום שבות דשבות במקום מצוה:

דף קכז:

רש"י ד"ה כל. היכא דאמרינן מעשה כו'. בבה"ז (בתמורה טו ב) מביא בשם הגר"י מקראקא שכוונת רש"י ליישב דהא קיי"ל כריב"ב דב"ק מותר בד"ת וא"כ למאי הוצרך לטבול טרם ששנה לתלמידיו לכן פי' דכל היכא כו' או ריב"א והוא סתם ר"י ואיהו ס"ל בברכות דב"ק טעון טבילה לד"ת ותמיהני דמה יענה בעובדא דר' יהושע בסמוך דהא קיי"ל שם דאפי' זבין עצמן מותרין בד"ת לכ"ע וכ"ש צינורא ודנכרים שאינן כזבין אלא מדבריהם:

שם בגמ' ואר"ה תנא בש"א כו'. נ"ל דבא בזה לתרץ דלא תקשי פשיטא דהא כבר אשמעינן תרומה מטעם דחזיא לכהן ודמאי נמי חזיא לעני להכי מייתא הא דר"ה לומר דאתי לאפוקי מב"ש וזה רגיל התנא לאשמעינן בקוצר מה שכבר שנה במק"א כמש"כ התוס' בריש ברכות ואגב הכא מייתא לה להא דר"ה גם בש"ד ועי' תוס' (סוכה לה ב):

תוס' ד"ה כיון. אבל התם ל"ח מחמת גריעותא. מזה נ"ל שהגירסא בר"פ במשנה מפני שהוא מאכל לעזים עקרית ולא כגי' המשנה שבירושלמי ושבמשניות לעניים ואולי יש לחלק דתורמס שאני דהוא חשוב מאד לאחר שליקה ז"פ (ביצה כה ב) וע"ש בפרש"י רק שקודם שליקה הוא מר ול"ח לעשירים וא"כ דומה קצת לתרומה דרק איסור שליקה בשבת הוא דרבינ עליה ודוחק. אך ק"ל על חילוקם מהא (דבעירובין כח) מדמי הש"ס גודגדניות לחשוכי בנים להא דמערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ע"ש וי"ל ועוד קשה מהא דאמר שם (ל ב) כמאן אזלא כו' לפי מה שהוא אדם וכמזון ב"ס לעירוב כו' סומכוס היא הא לפי חילוקם דהכא מצי אתיא אפילו כרבנן וכ"ש דקשה טפי לתירוצם הא' שבתוס' שם ד"ה תרגומא ע"ש:

דף קכח.

גמרא דרחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו. והרמב"ם והר"ב כ' דכתיב ונתן אה"ע כו' דבר הניתן מיד ליד ועתוי"ט ודרשה זו תמוה דבכ"מ מצינו בקרא נתינה בקרקע כמו לזרעך אתן את הארץ הזאת ועוד רבות ועיין (ב"מ נו ב):

שם איזוב אברתא. עיין לעיל (קט ב) וצע"ק:

שם והא ההוא דא"ל מאן בעי קורנית אלא כו' קורנית חשי. כ"נ דצ"ל:

תוס' ד"ה דג. א"נ כר"י כו' ובשר תפל מותר כו' מפני שהוא מאכל לחיה. וכן לקמן בריש ע"ב משמע דאי אית ליה חיה לכ"ע שרי וכדאמרי' לעיל אי א"ל פילין אמאי לא וקשה מלקמן (ס"ד קמב) למימרא דרבא כר"י ס"ל והא"ר לשמעיה כו' ושדי מיעיא לשונרא ולסברתם בחזי לשונרא אף לר"י שרי ועי' בר"פ כ"ש ברש"י ד"ה בהמה אי משיירא ועמש"כ לקמן (קנו ב):

דף קכח:

משנה מדדין עגלין וסייחין. כתב התוי"ט דלמאי דפסק הר"ן לחלק בין גדולים לקטנים ניחא הא דל"ת שאר עופות ע"ש ותמוה דמאי נייחא הא גם לדעת הר"ן שוים בהמה ועוף דבגדולים שרי אף בר"ה ובקטנים לא א"כ ישאר הקושיא מדוע שייר שאר עופות והמחוור הוא משום דבעופות יש תרנגולת דאין מדדין להכי לא תני להו:

רש"י ד"ה מדדין. ומנענע לו ברגליו.

ובד"ה אשה כתב והוא מניע ברגליו. ל"י טעם שינוי פירושו:

רד"ה דמקפיא. ומיהו בר"ה לא כו' דסתמא כרבנן כו' דבאדם מודו כו'. וק"ל מדוע לא הביא הש"ס מזה סיוע לרבא שם דאמר הכי ועמש"כ (בברכות כו) בס"ד:

דף קכט.

[גמ' עבדי ליה תבשילא דטחלי. עפירש"י. ועי' חולין (ק"ט ב') תוד"ה נדה:

שם רש"י ד"ה בר תלתא טרפי. שטענה אמו משנקלט. אולי צ"ל משנלקט] :

דף קל.

גמרא [מאי עדים שראויין להעיד במקום אחר. נ"ל דר"ל לאפוקי אם הם קרובים זה לזה דפסילי לעדות ביחד בכל מקום. עי' ספ"ח בגיטין במשנה בלישנא דר"ע] :

שם לוי איקלע לבי יוסף רישבא. וכ"ה (בחולין קטז נד) ובמדרש איכה בפסוק ותזנח איתא יוסף רישא (וע"ש דהוה צייד) וסיים שם ול"ק ליה יוסי רישא אלא דלא הוה מאכליה אלא מוחין דעוף וקרוב לומר שהוא הוא ובגמרא ט"ס וצ"ל רישא:

שם והביאוהו בשבת שלא ברצון ר"א כצ"ל. ומה שהגיהו בינתיים בד"ח דרך גנות ודרך חצירות הוא שבוש וכן ליתנייהו ברי"ף ורא"ש וכ"נ מהתוס' לקמן ע"ב ד"ה ברצון ע"ש:

דף קל:

גמרא דילמא אגב שיטפך (פי' מרוצתך וטרדתך בגירסא) רהיט לך גמרך (פי' ברחה ממך הגמ'). ר"ל הא דגמרת מר' אושעיא וגי' רש"י ופירושו דחוק:

רש"י ד"ה קרפיפות. ואם יותר ולא הוקף לדירה כו' לגבי חצר לטלטל ב' אמות בזה וב"א בזה. לכאורה זה יש לאסור דכיון דל"ה לדירה נקרא כרמלית ואסור לטלטל מדה"י לכרמלית וכ"נ להדיא בעירובין (צ ב וצא א) ובפירושו שם והא דבעי רמי ב"ח שם (צ א) ב"א בגג וב"א באכסדרה מהו ופרש"י תקרה של אכסדרה יותר מב"ס היינו דוקא לרב שם דאמר דאף בגג אין מטלטלין בו אלא בד"א לרבנן כפרש"י שם וא"כ גם הוא הוה ככרמלית וכ"כ הטור ר"ס שע"ב אבל לא הוקף לדירה אסור לטלטל ממנו לחצר שהרי כרמלית הוא ומקרפף לקרפף כו' יותר מכאן יכול לטלטל ב"א בזה וב"א בזה ותמיהני על הרב"י שם שהעתיק דברי רש"י הללו ע"ד הטור ולא הרגיש שחולקים הם ויותר אתפלא על התוי"ט פ"ט דעירובין מ"א שכתב בשם הטור כדעת רש"י שלפנינו:

רד"ה מהו לטלטל. ולהוציא מן החצר לתוכו פשיטא לן דאסור. מש"כ המהרש"א דלר"ש היינו בכלים ששבתו בתוך הבית לכאורה הם ג"כ פשיטא דאסור לטלטל אף בתוך המבוי חוץ לד"א אבל מ"מ לדעת רש"י יפה כוון שהרי כן כתב בדבור הסמוך דבחצר שלא עירבו מותר לטלטל בכולה אפילו כלים ששבתו בתוך הבית והוציאן דרך מלבוש לחצר ומה שהעלה בגה"ש בצע"ג מהא (דעירובין צא א) בכומתא וסודרא י"ל דס"ל ז"ל לחלק בין אותה חצר ובין מחצר לחצר ועמש"כ שם (צא ב) בתד"ה וכלים אמנם לכאורה יש סתירה לזה משם (צא ב) וכלים ששבתו בחצר מותר לטלטלן בחצר דמשמע דשבתו בבית לא אפי' באותה חצר ע"ש בפרש"י:

רד"ה מותר לטלטל בכולה. מש"כ המהרש"א בסיום דבריו ור"מ מחמיר טפי מגג לחצר ש"ר משום דא"ת שוה. ל"ד דלר"מ אפי' מגג לחצר שלו אסור ע' רש"י שם (ר"ד צא) ומטעם גזירה דתל בר"ה:

תוס' ד"ה ברצון ר"ש. או ד"ח מחצר לחצר. תמוה דזה לרבנן נמי שרי עי' (עירובין צא א) רש"י ד"ה לדברי חכמים וכ"כ התוס' שם בס"ד הקדום ואדרבה הם למדו שם דלר"מ שרי מדברי חכמים ע"ש וא"ל דכוונתם דלרבנן אסור מיהא כשערבו אלו לעצמן ואלו לעצמן עיין בתוס' שם (עו ב) ד"ה ובלבד (ולר"ש שרי אליבא דשמואל וריו"ח שם) דא"כ מנ"ל דלר"מ שרי בעירבו:

דף קלא.

רש"י ד"ה תביאו רבויא הוא. דהא כו' ותביאו יתירה הוא. הן בר"פ כל קרבנות דריש מתביאו ג' דרשות (ועי' ברמב"ם בפ"ח מהלי תומ"ס ה"ב ובכ"מ) וגם לישנא דרבויא משמע דרבינן כמה דברים:

תוס' ד"ה תאמר. שהרי בעצרת יהיה כו' קצורים. ק"ק ומה בכך יקצור קודם אבל לשמה. ואולי משום דאם נילף מעומר תצטרך שתהיה בליל יום הבאתו כמוהו ומש"כ א"נ כו' עי' מהרש"א ומש"כ דהוכיחו התוס' דע"כ משמעו דהקצירה גופה מצוה כו' תלמוד ערוך הוא בהדיא (במכות ח ב) דאינו ממעט קציר העומר רק מחמת שאם מצא קצור קוצר ואלת"ה חרישה נמי ע"ש ודע דמשמעות הגמרא והתוס' והמהרש"א דאף דבשת"ה לא בעינן קצירה לשמה מ"מ אם לא קצר מקודם קצירתה דוחה שבת לר"א ודלא כמהר"ם:

דף קלא:

רש"י ד"ה ונכתוב רחמנא. בהדיא במצה כו'. נראה דנדחק לפרש כן כאן ולא כדפי' לעיל דהקושיא היא רק אעומר ושת"ה משום דלא א"ש הא דדחי שכן נוהגת בנשים דהא גם הם מתירין לנשים אה"ח במדינה ובמקדש כלאנשים. אמנם משום הא לא אירא דיל"פ דהשקלים אשר מהם מביאין העומר וש"ה ל"נ בנשים (שקלים פ"א מ"ו) וגם בעבודתן כהנות אינן כשירות:

רד"ה וגמרי מהדדי. מה ת"ל בחדש השביעי שיהו כו' שוות. וכ"כ התוס' וצ"ע דהא מסקינן שם דילפינן מגז"ש [שוב מצאתי להט"א שם בשהם שעמד בזה וע"ש] :

תוס' ד"ה אי. א"נ מילתא דאתיא במה"צ טרח וכל"ק. ד"ז נשמט ממרן המל"מ פ"ד מהל' מלוה דה"ר מזבחים להיפך ולא זכר מדברי התוספות שלפנינו:

דף קלב.

נמרא מה למילה שכן נכרתו עליה יג"ב. לכאורה המ"ל שכן כרת עיין מש"כ (בפסחים צ"ב בס"ד) ואולי לה"ק ה"ט בכדי שלא נילף מינה אף פסח וע"ש בתוס' (ס"ח ב') בד"ה ומה שחיטה:

[שם א"ל ר' אלעזר בן עזריה עקיבא כו'. הגרי"פ העיר למחוק ב"ע. וצריך להגיה ג"כ אליעזר ביו"ד] :

שם ה"ת מעיקרא מאי קנ"ל ולבסוף מאי קק"ל ה"ק כו'. לכאורה י"ל בפשוט דמעיקרא הוה ס"ד כראב"י ולבסוף ס"ל כדדחי ליה הש"ס וצ"ע:

רש"י [ד"ה עקיבא. דכתיב ועל כל נפשות מת לא יבא. כ"נ דצ"ל דנפש כתיב גבי נזיר וע"ז אנו דנין] :

רד"ה ביום ואפילו בשבת. ולר"א כו' ופק"נ לא אתיא ליה מק"ו כו'. לכאורה ממכשירין דכתיבי בהדיא איכא למילף הק"ו ואי משום דאי לאו הלכה לא הוה מוקמינן ליה למכשירין לכה"פ הוה מוקמינן ליה למילה עצמה ותיתי מינה:

רד"ה מחוכ"פ. יולדת כו'. ביולדת לא נאמר וביום:

דף קלב:

נמרא מחוסר טבילה. לכאורה מחוסר עוד טובא צפרים תגלחת ספירה תגלחת שניה וטבילה וקרבן ודוחק לומר דקרא לא מצריך כל אלו אלא בנרפא מאליו וכדכתיב והנה נרפא כו' אבל לא בנקצצה ולא אישתמיט שום תנא לאשמעינן חדוש דין כזה ואולי מלתא פסיקתא נקט מה דנוהג אף במוסגר:

שם נגעים טהורים מא"ל. דאפי' הם פסולים לעבודה (בכורות מה ב במשנה):

דף קלג.

נמרא ואביי אליבא דר"ש האי בשר מע"ל כו'. ועל לעשות לא פריך. ואולי דהתם נמי במתכוון לקוץ ואשמעינן דע"י גרמא מותר עיין לעיל (צד ב) פלוגתת ר"נ ור"ש באחת משלש ובכ"מ פ"י מהל' ט"צ ה"א בישוב השגת הראב"ד או י"ל דמוקי ליה לעשה עיין לעיל תד"ה האי עשה ובמל"מ שם הלכה ה':

שם ר"א אמר כו' ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. עיין מהרש"א לעיל בתד"ה האי עשה שהקשה דנילף מדדחי צרעת דהוה ג"כ עול"ת ואף למש"כ התוס' (ביבמות ה א) סד"ה שכן דה"ל ש"כ הבאים כאחד וא"מ ע"ש דבבכורות (מט א) משמע דלגופייהו מלמדין אליבא דרבנן ולר"ע מספקא ליה וכה"ג כתבו התוס' (ביבמות ו א) סד"ה טעמא ובד"ה שכן:

ד"ה כורך. דרך מלבוש לשנותו כו'. ולכאורה תרתי דסתרי דאם הוא דרך מלבוש אין בו איסור כלל אפילו מדרבנן ולשנותו כו' (זהו אפי' אינן דרך מלבוש כמו לעיל (קכח ב) לענין שמן מביאה בשערה) הוה איסורא דרבנן ואולי אף דרך מלבוש אסור דהוה כערמה לעיל (סה ב) אבל מ"מ קשה דל"ל כלל לטעמא דדרך מלבוש ואולי בכדי דליהוי שבות דשבות אבל משמע דדרך רה"ר אסור וכ"כ המ"א סי' של"א סק"ח וא"כ הוה בלא"ה שבות דשבות והגרע"א הקשה דמ"ש מכמון דשרי ללעוס בשיניו דהוה טחינה כלאח"י וה"נ הוה הוצאה כלאח"י ואפילו מרה"ר לישתרי ולי שנא ושנא דהתם לצורך רפואה (וביותר תמיהני על כתה"ג דלקמן ע"ב בפיסקא דמוצצין קאמר הש"ס דהוה סכנה וע"ש בתד"ה לועס) והכא לצורך מילה דמכשיריה קודם המילה אינם דוחים אפי' שבות:

דף קלג:

נמרא דרשה רבא כו' מניומי אסיא כו'. וכן בע"ז (כח ב) אמר רבא רפואה משמיה (ובחלק ס"ד צט) אמר רבא כגון הני דבי בנימין אסיא וקרוב לומר שהוא אחד ובאיזה מקום ט"ס:

דף קלד.

נמרא וכמון ביו"ט דחזי לקדירה יין כו' לחולה. נ"ל דמטעם דהואיל קאתי עלה עי' (פסחים מו ב) פלוגתת רבה ור"ח בזה וכן לשון הרמב"ם בספ"ב מהל' מילה הואיל וראוי לקדירה וכ"ה לשון הטוש"ע ואין סתירה ממש"כ התוס' שם בסה"ע דדוקא חולה שיב"ס ל"ש:

דף קלד:

במשנה ומזלפין. התוי"ט כתב שהוא מלשון ארמי ע"ש ואני אומר שמקורו הוא מלשון עברי מן דלף כי הז' והד' מתחלפין. מל"ע לל"א כמו זכר בל"ע דכר בל"א ודומיו הרבה:

רש"י ד"ה ספק. כגון כו' וספק בן ט'. ובברייתא לקמן (קלה א) איתא ספק ב"ז ס' ב"ח ולכאורה ה"נ דהברייתא דוקא נקטא כה"ג דתרווייהו ספיקי מיעוטי נינהו אבל בציור רש"י יש לן למיזל בתר רובא דרוב נשים לט' ילדן (יבמות לז א) ואולי הברייתא כרבנן דרשב"ג לקמן (קלו א) ורש"י מפרש אליבא דרשב"ג דפסיק לקמן ריא"ש כוותיה ועמ"א סי' ש"ל סקט"ו:

רד"ה אלא אי אמרת. בשני הימים. ול"י מניין לו דלת"ק בשני מרחיצין רבא ל"א אלא מרחיצין ביום הראשון ולישנא דאחר המילה משמע נמי בסמוך (עיין בר"ן בכוונת דברי הרמב"ם שהביא) ול"מ לדעת הרי"ף והרמב"ם כפי שהבינם הר"ן דאפי' לראב"ע ג' דוקא ולא ב' אלא אפילו להחולקין דכ"ש שני לת"ק נאמר ג"כ כ"ש שני דמזלפין אבל לרחוץ אין לנו:

דף קלה.

גמרא ודילמא ת"ק ד"ה א"מ קאמר א"כ ראה"ק טעמא דב"ש אל"ע. לכאורה יקשה מכאן על מש"כ התוס' (בעירובין ר"ד יג) דכיון דקאמר ת"ק ל"נ בדין הוא שיש לו להשיב ולומר נחלקו ולא היא דע"כ ל"א כן אלא היכא דת"ק ג"כ אמר דנחלקו בד"ז רק דבאיזה פרט בזה הענין גופיה הושוו בזה יש לו להשיב דגם באותו פרק נחלקו. אבל הכא דת"ק אמר של"נ כלל בד"ז שפיר מקשה מאי אשמעינן דב"ש חולקין בד"ז ועמש"כ ברפ"ד דמקואות:

רש"י ד"ה אנדרוגינוס. ולקמיה פריך כו'. כבר גלה לנו התרתו בפי' המשנה:

דף קלה:

גמרא ומי שיש לו ב' ערלות כו' ח"א מחללין כו'. עמש"כ בזה (ביבמות עב א):

דף קלו.

גמרא ואלא הא דתניא ספק בן ז' כו'. הוא לעיל (קלה א):

דף קלז:

תד"ה דר"א. וכי שרי ליה כו' אלא מדרבנן כו' כדאמרינן בביצה. לכאורה גם הכא בסמוך מסקינן דאינו אלא מדרבנן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ועמש"כ לקמן בר"פ חבית וי"ל:

דף קלח.

תוס' ד"ה מי סברת. מה שנדפס בגליון בד"ח נסתר מסוגיא דלעיל (סב) ותוס' (ג א) ד"ה בר מהני ועמש"כ לעיל (נט ב) ויתיישב ג"כ הא (דס"ב):

דף קלט.

רש"י ד"ה אי בטלי יהירי. נראה דצ"ל כפרסיים הללו. עי' לעיל (צד) ובפירושו שם:

דף קלט:

רש"י ד"ה מת ביו"ט א'. עיין מהרש"א ולישובו קשה דלמאי מייתא הש"ס הך עובדא דמעון דמזה לא מקשה מידי אבל פשוט דהש"ס פריך דלמה לא שלח להם צד היתר בדאישתהי וגם מדשלח להו לא ביו"ט א' ולא ביו"ט ב' ואם מת בי"ט א' הוה שפיר אישתהי בי"ט ב' ולישרי לכה"פ ע"י עממין:

במשנה ועושין אנומלין בשבת ריה"א כו'. רצ"א כו'. לכאורה נראה דר"י ור"צ פליגי בפירוש מילתא דת"ק עיין (פסחים קטז ב) במשנה וחותם בגאולה רט"א כו' רע"א כו' ברשב"ם ותוס' שם וע"ע (בעירובין ר"ד מח) בתוס' ותמיהני על לשון הרמב"ם והר"ב דנראה שמפרשים דג' מחלוקות בדבר וכ"נ מהטוש"ע:

רש"י ד"ה פרוונקא. בגד ששוטחין על גיגית כו' כצ"ל:

רד"ה ניצוצות. ותחלת שפייתן כשאין הפסולת ניכר לאו בורר הוא. כן הוא לשון הר"ן וכצ"ל:

דף קמ:

גמרא א"ר קטינא העומד באמצע המטה כו'. ל"י מאי שייטא דהך מימרא הכא וג"ל להגיה א"ר חסדא א"ר קטינא כי מצאנו רבות שאומר משמו (ב"מ עט א בכורות לה א ערכין לב א) ומייתא לה הש"ס הכא אגב אינך מאמרי דר"ח:

שם בב"ר דלא נ"ל ריפתא לא ליבצע ביצועי. עיין (סוכה מט ב) מימרא דרבא (חתנו ותלמידו) כה"ג צורבא מרבנן דלנ"ל חמרא ליגמע גמועי וכפירש"י שם ודלא כמהרש"א שם בח"א אך קצת תימה על פירש"י שם ואינו כאוכלין ששובע שלהם בא במילוי כרס:

[שם ואמר רב חסדא אנא כו' ולא בעתירותי כו'. עי' פסחים (קיג א) דאמר אי לא דרמאי שיכרא לא איעתרי ועי' מו"ק (כח)] :

שם ולאו מילתא היא. עח"א שפי' דר"פ לטובת עצמו אמר כן שהיה עושה שכר ואני אומר על פירושו ולאו מילתא היא דמאי יענה על ר"ח (מאי נוגע בדבר היה) דהאי ולאו מילתא היא שב ג"כ על דבריו ואולי דלזה כוון ר"פ לעיל (קיח ב') באמרו לדידי חשדן ולא הוה בי כי יש שהיה חושדין אותו כפי' מהרש"א:

דף קמא.

גמרא בחמור דלא דייק ואכיל כו'. נל"פ מלשון אכלה ומדקה (דניאל ז ז) ופירש"י מדיקה ושוחקה הדק. ולקמן (קנה א) דדייקא באוכלא פרש"י כוססת יפה ומדקת אוכלין בפיה ובשמיני פי' מעלת גרה מעלה כו' לכתשו ולטחון הדק הרי פרה דמעלת גרה טוחנת הדק. וחמור דא"מ גרה אינו טוחנו הדק ומפרש"י א"נ כן:

במשנה אבל לא כובשין. פרש"י דהיינו צורך חול מאי פסקא הא תנן לעיל (קיג א) מקפלין אה"כ ופרש"י כדי לחזור וללבשן בו ביום והוא מהגמרא שם ולולי פירושו הנל"פ הטעם שמא יתקע דומיא להא דתניא לעיל בר"פ כה"כ דלת של שידה כו' נוטלין אבל לא מחזירין ופי' רבא משום גזירה שמא יתקע:

גמרא [תניא דלא כר' נחמן כו'. ברש"י הגי' תניא וכן נכון] :

שם ואמר רב יהודה מאן דסחי במיא כו'. כצ"ל:

דף קמא:

גמרא הב"ע ברפוי. עי' מהרש"א שכתב אלא כו' בחדא גוונא איירי לכאורה לפי האמת לאביי ע"כ לאו בחדא גוונא דבין לרבנן ובין לר"א ברפוי שרי ובאין רפוי אסור וע"כ צ"ל דמלישנא דרי"א אם היה רפוי מותר משמע דת"ק אוסר ופליגי אליבא דר"א אם הוה מנעל כלי ברפוי וזהו למסקנא (ולפ"ז נוכל לומר תרווייהו ברפוי והא כת"ק אליבא דר"א והא ר"י אליביה):

דף קמב.

גמרא [וסנדליו וטבעותיו בידו חייב. מש"כ מהר"ם דבתוספתא הגירסא בקומצו הוא בפרק ט' דמכילתין (ונעלמה מהגרי"פ שלא ציינה). אבל מש"כ שכן הוא הגירסא ברש"י ליתא דמלת בקומצו שבדבריו הוא פי' למלת בידו שבגמרא] :

שם ואמאי תהוי כלכלה בסיס לדבר האסור. הן משום קושי' זו המ"ל דמיירי בשכח כדא"ר לקמן על הא דאבן שעפ"י החבית ובמעות שעל הכר אלא משום קושיא דנשדיה לאבן (ולאוקמי בדצריך למקום הכלכלה א"א דמדסיפא לצורך גופו כו' כדלקמן) ע"כ צריך לאוקמי בדאית בה פירי וכדמסיק:

שם ולינערינהו נעורי ארחב"א אמר רב כו' כצ"ל. ועיין היטב בתוי"ש ולפי הא"נ שבסוף דבריהם יבא אל נכון פי' הרמב"ם (והרע"ב אחריו) במשנה זו והתוי"ט נראה שלא ראה את התוי"ש והנה מוכח מפירושם דאף דהאבן נעשה דופן לכלכלה מ"מ עוד שם מוקצה עליו ולהב"י סי' ש"ט היה פשוט דתורת כלי עליו ולכן כתב על פיה"מ להרמב"ם וא"א לומר כן וכו' ע"ש והביאו התוי"ט וכ"נ מהרמב"ם בחבורו וטוש"ע ולענין דינא נראה דל"פ דאינהו מיירי בדהדקיה עיין לעיל (קכה) וכ"כ המ"א שם סק"ג והתוי"ש מיירי בדלא הדקיה:

רש"י ד"ה וחכ"א. ל"ח תרומה אלא אחד מס"א שבסאה זו. כ"נ דצ"ל אבל גם בל"ז דבריו מגומגמין בזה הדבור כמש"כ המהרש"א בתוס':

תוס' ד"ה שנפלה. דלפי שיטתו לא אתיא מסקנא הכי. ר"ל מסקנא דהתם דלפרש"י מסיק שם דבעינן ק"א של היתר משא"כ לפי' התוס' שם בין למאי דס"ד ובין למסקנא בטלה במאה של היתר ע"ש ובמהרש"א יש ט"ס וכצ"ל דמעיקרא ודאי בעי למימר מאה של היתר אבל כו':

דף קמג.

תוס' ד"ה עצמות. עכה"ד. ולשיטתם נראה דקליפין אינם של אגוזים כפרש"י (ורש"י לשיטתו בפי' דעצמות) דהא אין ראויין למאכל בהמה אלא קליפי שארי פירות והא דלעיל (כט א) דקאמר אף בקליפי אגוזים לר"ש שרי התם מיירי ביו"ט דחזו להסקה כדאיתא שם:

דף קמג:

רש"י ד"ה חלות. מאחר שמרוסקין כו' ואין דרך לסחטו כו'. ולכאורה לעיל (יט) משמע דהטעם משום דאפי' סחיט להו בשבת ליכא חיוב חטאת. וראיתי בר"ן שהשמיט ג"ת אלו ואין דרך לסחטו ונראה שבכוונה השמיטם וכמש"כ:

תוספות ד"ה ובלבד. מש"כ בזה המהרש"ל לפרש"י אינו מוכרח דלעיל בר"פ תולין דמשמע דאיסור תליה הוא משום אהל עראי ואפ"ה אמר שם הש"ס אח"ז שלא יעשה כדש"ע בחול:

תד"ה וריו"ח. כעין שמצינו בב"ק כו'. וכן מצינו (בערכין כט א) אך מש"כ אלמא אע"פ כו' לא מפיהם אנו חיים כי כן אמר הש"ס שם בעצמו האי הלכה כר"מ הלכה כרבנן מ"ל ה"ק למאי דאפכיתו כו' וכן מסיק הגמרא בערכין שם:

תד"ה שמשך. ועוד קשה לר"י א"כ כו'. כצ"ל. והכוונה על ר"י בעל התוס':

תד"ה לרצון. דל"ל טעמא דפרישית או כו'. כצ"ל ועי' בהגהת הב"ח:

דף קמד.

תוס' ד"ה מחמיר. עמש"כ בשלהי מכשירין בס"ד ותעמוד על כוונתם בד"ז:

תד"ה לא. אבל לר"נ ארב"א א"ש דהיכא דאמר לנ"ל כו' כצ"ל:

דף קמד:

גמרא ואר"ח מ"ט דר"א. הגרי"פ הגיה אלעזר ועי' תוס' בב"ב שהכריחו כן:

שם רפ"א משום דהוה דבר שא"ע ממנו מקוה כו' תנן כו' רבא אמר משום כו'. לכאורה ה"ל להגמרא להקדים ולומר דאף רבא ס"ל כוותיה דתנן כו' וא"ר כו' ועי' לעיל (כז ב) תד"ה ר"פ אמרה:

רש"י ד"ה מקדש. את התבואה. לישנא דקרא ותבואת הכרם נקיט:

רד"ה מעקל בה"ב. לאחר כו' או לפני סחיטתו. ולעיל בסמוך בד"ה נפל לא באר במין הג' שיש בו תרי גווני:

דף קמה.

גמרא הא יותר מכביצה טמא. הן שם במשנה (ליתא) [איתא] להדיא כן וכמש"כ רש"י וכתב מהרש"ל שדרך התלמוד לדייק מרישא כו' וכ"פ התוס' לעיל במכילתא אולי כוונתו למש"כ התוס' לעיל (לט ב) ד"ה אלא פניו אולם בב"מ (סב ב) ד"ה והתנן מחקו בכה"ג מלת הא:

שם המפצע בזיתים בידים מסואבות הוכשר. הוא בתוספתא טהרות פ"י בקצת שינוי לשון ולכאורה לענין הכשר ל"ל ידים מסואבות ובמשנה שם פ"ט מ"ה איתא הפוצע זיתים בידים טמאות טמאן ונ"ל שיש להגיה כן בתוספתא ובגמ' כאן:

רש"י ד"ה הוכשר. האוכל. ומפרש בעצמו דר"ל הענבים הוכשרו ועיין מהרש"ל והמגיה בגליון נראה שלא ראהו:

תוס' ד"ה כביצה. דברי המהרש"א בכאן תמוהים מש"כ אלא למ"ד מיבלע בליעי מיד שיצאת הטפה כו' דלמאי צריך יציאת הטפה דהלא בעודה בלועה קבלה טומאה ביחד עם האוכל וגם מש"כ תטמא הטפה ביציאתה ממה שנוגעת באוכל תמוה דהרי אז נפחת האוכל מכביצה ושוב א"מ אחרים כמו למ"ד מיפקד פקיד:

דף קמה:

רש"י ד"ה לעדות אשה. ואפקינהו רבנן לקדושין מיניה. בנ"י רפ"י דיבמות דחה פירוש זה מהא דאמרי' שם אחיו של ראשון חולץ מה"ת כו' ולדעת רש"י י"ל דע"כ לא הפקינהו אלא בזמן שלא נודע ממנו אבל כשבא לפנינו או שב' עדים מכחישין איגלאי מילתא למפרע דאין כאן עד:

רד"ה בר תלתא טרפי. בן ג' שנים. עי' לעיל (קכט) בפירושו:

רד"ה נ"ב שנה. י"ח שנה קודם גמר הבנין כו' בשנת שתים לדריוש. עמש"כ (במגילה י ב) ותראה שדבריו כאן שלא בדיוק:

דף קמו:

גמרא נפלה מחזירין אותה בשבת כו' כצ"ל:

רש"י ד"ה בית סתום יש לו ד"א. קי"ל בב"ב חצר מתחלקת לפי פתחיה כו'. לשונו ז"ל אינו מדויק בכאן ע"ש בב"ב י"א פלוגתת ר"ה ור"ח ותבין:

בא"ד ואם נסתם כו' אינו מפסיד דין פתחו כו' כצ"ל:

דף קמז:

גמרא משום פיקא. עי' פירש"י והוא מלשון ופיק ברכים (נחום ב יא):

דף קמח:

רש"י ד"ה אין מספקין וד"ה אין מטפחין. לכאורה נסתר פירושו מהא דאיתא במו"ק (כז ב) הספד על לב כו' טיפוח ביד ועיין פירושו בביצה על משנה זו:

דף קמט.

גמרא ועם אחר לא מ"ט כדריא"ש כו'. והרמב"ם בחבורו כ' מפני שהוא כמקח וממכר. ויש לדחוק בלשון הגמרא לכוונו לטעמו:

רש"י ד"ה ליחוש לשמא ימחוק. דהא ר"א כו'. נ"ל דכוונתו ליישב דלא תיקשי מאי פריך ליחוש כו' דילמא ר"א ל"ל כלל גזירה בזה דבשלמא לעיל פריך שפיר למ"ד שמא כו' ניחוש שמא כו' דר"ל דכיון דאית ליה האי גזירה ליגזור נמי משום הא. אבל למאן דל"ל גזירה ליכא למיפרך דליגזור. עי' סוכה (כג א) בתד"ה ולמ"ד כה"ג:

דף קמט:

גמרא אבל לא על המנות של חול כו'. עפירש"י והרמב"ם מפרש של חולין:

דף קנ.

תוס' ד"ה מה. וא"ת כו' שכור לי פועלים מחר וי"ל כו' אשכור פועלים מחר. כ"נ דצ"ל בלא למדי"ן:

דף קנ:

רש"י ד"ה צלף. וג' מיני מאכל כו'. וכ"כ לעיל (ל ב') ועמש"כ שם ע"ד:

[תוד"ה אלא. כדאשכחן בנדה כו'. וכן בביצה ו' א' ולמיגז ליה אסא] :

דף קנא.

תוס' ד"ה עו"ג. ואמאי קאמר נמי כו'. אבל הא לא ק"ל אמאי ל"פ דליתסרו לעולם לרב כמו בספיקא דחלילין. דזה כבר יישב רש"י דחלילין מוכחא מילתא דלישראל הובאו. וכוונתו נראה למש"כ הר"ן בשם הרמב"ן דאין דרך נכרים בחלילין. אבל ארון וקבר צריכין לנכרים כמו לישראל (ועי' במו"ק (ח ב') דפירש"י ותוס' שדרכן היה לחפור קברות לצורך מתים שימותו) והוה דומיא דמרחץ ודלא כתור"ע שהעלה זה בצ"ע לשיטת רש"י. והשתא דאתינן להכי תיבת נמי א"ש דקאי על הא דמרחץ וכ"מ מפירש"י אלא דלהתוס' דחיקא להו לפרש כן:

בא"ד דסתם חלילין כו' אלא לשם כמה בנ"א. נ"ל דר"ל דלאחר שיספידו בהם לאותו אדם שהובאו בשבילו ראוים עוד להספיד בהם לכמה מתים ועל כוונה זו הובאו. משא"כ ארון וקבר א"ר אלא לאותו מת בלבד. וזה דלא כהתוי"ט סד"ה לא יספוד ע"ש:

דף קנא:

במשנה לא שיעלה אלא דלא יוסיף. כלשון הזה בפ"ד דשביעית מ"ו:

[גמ' אסור לישן בבית יחידי כו'. ברי"ף ובראב"ש הגירסא בלילה וכ"ה בקיצור הרא"ש אבל המג"א בסי' רל"ט סק"ז העתיק כגיר' שלפנינו:

שם תניא רשב"א אומר עשה כו'. כצ"ל בל"ו] :

דף קנב.

גמרא עד מ' שנין כו' מכאן ואילך מישתי מעלי. נ"ל דלפי דמן מ' שנין נעשה רך הלבב ויחת מפני כל. כדאריה"ג בספרי (שופטים) מי האיש הירא ורך הלבב בן מ' שנה. לכן מעלי ליה משתי לפכוחי פחדא ולחזק לבו [אבל ק"ל ע"ד ריה"ג דספרי דהא כתיב ברייש במדבר מבן כ' שנה ומעלה ואמרינן (בב"ב קכא ב) גמר ומעלה ומעלה מערכין מה להלן יתר מבן ס' כו' מוכח דעד ששים נמנו [ולדעת התוס' שם (קי"ז ב) ד"ה מכאן נמנו אפי' היתירים על ס' ע"ש] וכתיב התם כל יוצא צבא ופי' הרמב"ן דהיינו צבא מלחמה. וכן (בדברים ב' יד טז) קראן הכתוב אנשי המלחמה. ואולי דר"ל צבא מלחמת א"י דהיא מלחמת מצוה והכל יוצאין לה. אולם לא מצינו באיזה מקום שיהא חלוק למעלה מ"מ לגריעותא מן למטה ממנו לענין ערכין שוה מבן כ' עד בן ס' ועי' בגמ' דערכין בס"פ השג יד. ולולי דמסתפינא הייתי אומר דט"ס בספרי וצ"ל בן ס' שנה ונתחלף להמעתיק הס' במ' סתומה לדמיון תמונתן והעתיק ארבעים איברא דזה ודאי משמע שלא הי' יוצאין למלחמה הפחות מבן כ' [וכ"כ רש"י בר"פ תשא (יד) למדך כאן שאין פחות מבן כ' יוצא לצבא] והיותר על ס' [אם לא נאמר כדעת התוס' הנזכר] ותימה שלא נזכר זה בש"ס ולא בהרמב"ם:

רש"י ד"ה א"ל צדוקי ברחא כו'. שם קרח כו'. כצ"ל בב' תיבות:

דף קנב:

גמרא פליגי בה ר"ח כו' חד אמר כו' וח"א כו'. לכאורה ה"ל להש"ס לפשוט ולומר תסתיים דר"ח הוא דאמר עד שיתעכל הבשר מעובדא דברכות (יח א') דא"ל ר"ח דלייה כדי שלא יאמרו כו':

רש"י ד"ה אבא טמיא. וכ"פ רב האי. כצ"ל. ועמש"כ בברכות (נט א):

דף קנג:

גמרא והלא מחמר. עי' בר"ן דלכן ל"פ משביתת בהמתו משום דהוה מתרץ לו בבהמה שאינה שלו כו'. לע"ד א"צ לזה דאפי' בשלו תקנה להפקירה וכמ"ש התוס' לעיל (יח ב') ד"ה דמפקרא (ובתוי"ש שם) והביאם שם הר"ן בעצמו:

שם אר"א ב"א מניחו עליה כשהיא מהלכת. לכאורה לב"ע לעיל (סד"ה) ולפי ספיקו של ריב"א בתוס' שם עדיין אינו מועיל והרי"ף הביא להאי תקנתא והוא פסק כב"ע לפי הבנת הר"ן והרא"ש בדעתו ז"ל ועמש"כ לעיל (צד ב):

שם ועוד תנן המחלל את השבת בדבר שחייבין ע"ש חטאת חייבין ע"ז סקילה. כ"נ דצ"ל וכדלקמן ללישנא דרב זביד. וכהגהת הב"ח לקמן בריו"ח. ותיבות "חייבין ע"ז סקילה" הן תוספת מרבא לביאור המשנה. דמעיקרא חשיב שם בין הנסקלין המחלל את השבת. והדר תני ומפרש לכל חו"ח ואמר המחלל אה"ש שאמרתי הוא דוקא בדבר כו' ור"ל דאז חייבין ע"ז סקילה והוא שהוסיף רבא (וכה"ג הבאתי בשם הר"ש לעיל (יא ב) ע"ש) ומעתה לא נצטרך לומר שזהו ברייתא כאשר כתב הגרי"פ בהגהותיו:

רש"י ד"ה חדא. כדכתיב לעושה בשגגה. הן אמת דבמשנה בכריתות (ב סע"א) לענין לפטור מגדף מקרבן קאמר הכי. אבל הכא חזינן להדיא דאינו מסתפק בזה בלבד אלא קאמר הוקשה כה"ת כו'. כי לריו"ח בסנהדרין (ס"ה א) כה"ג הוה מעשה אפילו לרבנן. וכמו הנהיגה בקול דחייב לדידיה. (ולקמן אריו"ח גופיה הכי). ולשונו לקמן ברה"ע דילפינן מע"ז:

דף קנד.

תוס' ד"ה ואמרי' (בסה"ד). לאמרי לה קשיא דרב אשי כו'. כצ"ל:

דף קנד:

גמרא מיתיבי היתה בהמתו כו' התם בכולסא. לכאורה המ"ל בשליפי רברבי [שוב נזכרתי שכ"כ התוס' לעיל (מ"ג ב) ד"ה כבר] :

שם והאיכא צער בע"ח. עפירש"י וזה ל"פ דיטלם בידים. משום דמוקצה חמירא כעין תורה כמ"ש המהרש"א בביצה (ג ב') בשם ת"י. אבל קשה מדוע לא התיר החבלים ויפלו אף שיבקעו משום צער בע"ח דרבנן. ואולי בשוא"ת לא החמירו משום הפסד ממון:

דף קנה.

במשנה מתירין פקיעי עמיר כו'. פירש"י שאוגדין. וכתב התוי"ט ואגד אין בו קשר האסור כו'. נראה דאישתמיטתיה במחכ"ת גמרא ופירש"י בסוכה (לג ב) בענין אגד של לולב דבעינן דוקא קשר האסור ע"ש. ובנידן דהכא נ"ל דדרכן היה לקשור העמרין בהתבן גופיה עי' פ"ו דפאה מ"י ובפי' הרע"ב. ושנוהגין בזמנינו. (וגם בלא"ה הרי עמרים גופייהו עומדין להתירן למאכל בהמה) והרע"ב כתב בסוף מכילתין דגמי דראוי למאכל בהמה לא מבטל ליה להיות קשר ש"ק. ודמיא להא דתנן לעיל פט"ו קושרין דלי בפסקיא. ורש"י שם הוסיף עוד דמנתק כשיבש. ולדבריו הך עדיפא מהא דפסקיא. ובזה נסתר ג"כ דמיון התוי"ט שם להא דפ"ב דעירובין דהכא שאני דלא מבטל ליה:

שם בין דקה ובין גסה. הן לר"ה בגמרא הרבותא בגסה. ולר"י הרבותא בדקה. וש"מ דבלישנא דבין בין אין קפידא בסדור הדברים וכ"מ בר"ה (ר"ד לג) אבל בריש מו"ק משמע בגמרא דאת הפשוט דרך להזכיר תחלה. ועמש"כ בברכות (נ א'):

גמרא אר"ה כו' וה"ק מתירין פקיעי עמיר כו'. נ"ל דמפרש מתניתין ע"פ מדה י"ט מל"ב מדות דר"א בשריה"ג מדבר שנאמר מזה וה"ה לחבירו ע"ש. וה"ק מתירין פקיעי עמיר וה"ה לחבירו היינו לכיפין ומפספסין אה"כ וה"ה לחבירו היינו לעמיר [או ע"ד פירוש מ"ה דפ"ט דסנהדרין גבי כפה ע"ש בפי' הרע"ב. ודע שעפ"י המדה שהזכרתי נלל"פ קרא דר"פ תרומה שמן למאור כו' דמלת שמן מושך עצמו ואחר עמו ושב ג"כ על לשמן המשחה וכאילו כתוב שמן ובשמים ושמן המשחה] :

רש"י בד"ה וה"ק (הב' בסה"ד). אלא להתיר כו' כפקיעין. כנ"ל בכ"ף:

דף קנה:

גמרא ההוא טעיא דאכלה. כצ"ל בה':

שם וא"ל ריב"י היא דתניא א' כו'. כצ"ל:

[ד"ה] הדרסיאות. ע"ש מקומן. ובהרע"ב דורסיאות ע"ש הורדוס (והוא מפי' הרמב"ם) ובחולין (קל"ט ב) מאן דתני הרדסיאות ע"ש הורדוס ומד"ת הדרסיאות על שם מקומן. והנך רואה שבטעות נתחלפו הגירסאות ברש"י והרע"ב. וצריך להחליפן וברש"י שאצל הרי"ף ובר"ן הגירסא על נכון:

דף קנו.

גמ' ונהיר. רש"י פי' זיותן אבל ממה דאמר לקמן מאן דבחמה יהי גבר זיותן מאן דבכוכב יהי גבר נהיר משמע דב' דברים הן וכפירוש הערוך:

שם האי מאן דבכוכב נוגה כו' דאיתלי ביה נורא. כצ"ל:

רש"י ד"ה אכיל דלא דיליה. כלבנה המשגת גבול כו'. הן לפי הידוע דאין ללבנה אור עצמי רק ממה שמקבלת מהשמש יל"פ כפשוטו אכן לפי ששאר כוכבי לכת ג"כ אין להם אור עצמי. לכן הוצרך לפרש מה שפירש:

רד"ה מזל מחכים. כדאמר דבחמה נהיר וחכים. לעיל איתא דבכוכב נהיר וחכים ובחמה גבר זיותן כו':

דף קנו:

במשנה מחתכין את הדלועין לפני הבהמה. עפירש"י ובתור"ע כתב דלפ"ז שייך זה בפלוגתת ר"י ור"ש דלר"י אסור כו' ע"ש. והנה מלישנא דמתניתין משמע להדיא דל"פ ר"י אלא בנבלה אבל בדלועין מודה. וטעמא נ"ל דלא מצינו בגמרא לומר לר"י מוכן לאדם לא הוי מוכן לבהמה. רק לישנא לא הוי מוכן לכלבים (פסחים נו ב' ביצה ו ב') וע' ג"כ בחולין (יד א). וטעמא נראה משום דאין אדם חס עליהן עי' לעיל (קנה ב') משא"כ בשאר הבהמות. וראיה לזה תמצא לעיל (קכח א) בתוד"ה דג ושם ע"ב בד"ה בשר. ולפ"ז ל"ד הרע"ב במש"כ בדר"י דכל מידי כו' לא מקצה ליה לבהמה. רק דלכאורה יש סתירה לזה קצת מלעיל (ס"ד קמב) ע"ש. אבל המעיין היטב יש לחלק ועי' מש"כ בס"פ מפנין:

תוס' ד"ה תרגמא. דקתני עליה ועל החלה כו' כצ"ל:

דף קנז.

במשנה ונשאלין לנדרים כו'. נראה משום דהבעל מיפר נדרי אשתו שלא מדעתה אבל החכם אינו מתיר עד שיבוא הנודר לפניו ושואל התרתו. והתוי"ט נדחק בזה. ומה שהעלה בתור"ע דברי הר"ן דנדרים בצ"ע יישבתי בחדושי שם בס"ד:

שם לידע אם יש בגיגית פ"ט ובגמ' הילקטי כו'. וע"ש פירש"י ותוס'. ופירש הרע"ב הוא כעין ומיהו יתכן לומר כו' שבתוס' וגם על פירושו יקשה מארובה כו' עיין מהרש"א. ולי ג"כ קשה מרפי"א דאהלות דאיתא שם להדיא דאף סדק כ"ש מפסיק שלא תעבור הטומאה מעבר לעבר ע"ש. ולעדנל"פ דהסדק לא היה הולך ע"פ כל אורך הגיגית. אלא באחת מקצוותיה נשאר שלם בלתי סדק. והם מדדו את קצהו השלם אם יש בו טפח שיעור אוהל. היה מביא אה"ט (עי' תוי"ט ד"ה לידע) ואם לית ביה טפח הרי הסדק מפסיק. ופי' זה מדויק בלשון המשנה דלפירושם הל"ל אם יש בסדק הגיגית פ"ט. ולשון פותח טפח מצינו על דבר שלם בכ"מ ומהם בסוכה (כב) ע"ש ברש"י ותוס'. ובאהלות פי"ב מ"ו ובפי"ד כמה פעמים:

רש"י ד"ה משקין. משום סירכא דמשכא כצ"ל:

דף קנז:

רש"י ד"ה בגמי (בסופו). דמנתק כשיבש. ברע"ב ליתא ונ"ל דחסר כאן מלת ועוד והוא טעם נוסף להיותו קשר שאינו של קיימא] :

סליק מסכת שבת בס"ד